הלכה · אחרונים · שולחן ערוך הרב

שולחן ערוך הרב

רבי שניאור זלמן [הגר"ז] מלאדי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שולחן ערוך הרב

רבי שניאור זלמן [הגר"ז] מלאדי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שולחן-ערוך-הרב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת בני המחבר 13

אורח חיים 25

מהדורא תניינא 25

סימן א 36

סימן ב 39

סימן ג 41

סימן ד 44

סימן ה 48

סימן ו 48

סימן ז 50

סימן ח 51

סימן ט 58

סימן י 61

סימן יא 65

סימן יב 72

סימן יג 76

סימן יד 78

סימן טו 82

סימן טז 87

סימן יז 87

סימן יח 88

סימן יט 90

סימן כ 91

סימן כא 92

סימן כב 93

סימן כג 93

סימן כד 94

סימן כה 95

סימן כו 103

סימן כז 103

סימן כח 107

סימן כט 110

סימן ל 110

סימן לא 112

סימן לב 113

סימן לג 143

סימן לד 145

סימן לה 148

סימן לו 149

סימן לז 156

סימן לח 157

סימן לט 160

סימן מ 163

סימן מא 165

סימן מב 165

סימן מג 168

סימן מד 172

סימן מה 173

סימן מו 174

סימן מז 179

סימן מח 183

סימן מט 184

סימן נ 184

סימן נא 185

סימן נב 190
סימן נג 191
סימן נד 199
סימן נה 201
סימן נו 208
סימן נז 210
סימן נח 211
סימן נט 215
סימן ס 218
סימן סא 220
סימן סב 225
סימן סג 226
סימן סד 228
סימן סה 229
סימן סו 230
סימן סז 236
סימן סח 237
סימן סט 239
סימן ע 243
סימן עא 246
סימן עב 248
סימן עג 249
סימן עד 250
סימן עה 252
סימן עו 255
סימן עז 258
סימן עח 258
סימן עט 259
סימן פ 262
סימן פא 263
סימן פב 264
סימן פג 264
סימן פד 266
סימן פה 267
סימן פו 268
סימן פז 268
סימן פח 270
סימן פט 271
סימן צ 275
סימן צא 285
סימן צב 286
סימן צג 289
סימן צד 290
סימן צה 294
סימן צו 295
סימן צז 295
סימן צח 297
סימן צט 298
סימן ק 300
סימן קא 300
סימן קב 302
סימן קג 303
סימן קד 304
סימן קה 306
סימן קו 306
סימן קז 308

סימן קח 309
סימן קט 314
סימן קי 317
סימן קיא 320
סימן קיב 321
סימן קיג 322
סימן קיד 325
סימן קטו 331
סימן קטז 331
סימן קיז 332
סימן קיח 335
סימן קיט 335
סימן קכ 337
סימן קכא 338
סימן קכב 338
סימן קכג 339
סימן קכד 341
סימן קכה 348
סימן קכו 350
סימן קכז 351
סימן קכח 352
סימן קכט 379
סימן קל 380
סימן קלא 380
סימן קנה 385
סימן קנו 386
סימן קנח 394
סימן קנט 402
סימן קס 414
סימן קסא 421
סימן קסב 424
סימן קסג 432
סימן קסד 432
סימן קסה 434
סימן קסו 436
סימן קסז 437
סימן קסח 448
סימן קעד 462
סימן קעז 469
סימן קעח 473
סימן קעט 480
סימן קפ 483
סימן קפא 484
סימן קפב 486
סימן קפג 489
סימן קפד 493
סימן קפה 496
סימן קפו 501
סימן קפז 503
סימן קפח 505
סימן קפט 514
סימן קצ 515
סימן קצא 520
סימן קצב 520
סימן קצג 523
סימן קצד 523

סימן קצה 525
סימן קצו 526
סימן קצז 528
סימן קצח 532
סימן קצט 533
סימן ר 537
סימן רא 538
סימן רב 540
סימן רג 554
סימן רד 555
סימן רה 560
סימן רו 562
סימן רז 566
סימן ריב 567
סימן ריג 573
סימן ריד 577
סימן רטו 578
סימן רמב 579
סימן רמג 583
סימן רמד 589
סימן רמה 598
סימן רמו 605
סימן רמז 613
סימן רמח 617
סימן רמט 624
סימן רנ 629
סימן רנא 630
סימן רנב 632
סימן רנג 641
סימן רנד 653
סימן רנה 659
סימן רנו 660
סימן רנז 661
סימן רנח 666
סימן רנט 666
סימן רס 671
סימן רסא 672
סימן רסב 676
סימן רסג 677
סימן רסד 687
סימן רסה 690
סימן רסו 694
סימן רסז 703
סימן רסח 704
סימן רסט 709
סימן רע 710
סימן רעא 711
סימן רעב 722
סימן רעג 726
סימן רעד 729
סימן רעה 730
סימן רעו 733
סימן רעז 739
סימן רעח 743
סימן רעט 746
סימן רפ 749

סימן רפא 749
סימן רפב 750
סימן רפג 756
סימן רפד 756
סימן רפה 760
סימן רפו 763
סימן רפז 764
סימן רפח 764
סימן רפט 769
סימן רצ 770
סימן רצא 771
סימן רצב 774
סימן רצג 776
סימן רצד 777
סימן רצה 779
סימן רצו 780
סימן רצז 786
סימן רצח 788
סימן רצט 793
סימן ש 800
סימן שא 800
סימן שב 828
סימן שג 836
סימן שה 845
סימן שו 858
סימן שז 870
סימן שח 882
סימן שט 909
סימן שי 914
סימן שיא 921
סימן שיב 927
סימן שיג 930
סימן שיד 938
סימן שטו 947
סימן שטז 955
סימן שיז 964
סימן שיח 969
סימן שיט 980
סימן שכ 988
סימן שכא 997
סימן שכג 1004
סימן שכד 1008
סימן שכה 1012
סימן שכו 1022
סימן שכז 1026
סימן שכח 1027
סימן שכט 1043
סימן של 1045
סימן שלא 1050
סימן שלב 1054
סימן שלג 1055
סימן שלד 1056
סימן שלה 1066
סימן שלו 1069
סימן שלז 1073
סימן שלח 1075

סימן שלט 1078
סימן שמ 1081
סימן שמא 1087
סימן שמב 1088
סימן שמג 1089
סימן שמד 1092
סימן שמה 1093
סימן שמו 1103
סימן שמז 1108
סימן שמח 1113
סימן שמט 1114
סימן שנ 1116
סימן שנא 1118
סימן שנב 1119
סימן שנג 1120
סימן שנד 1122
סימן שנה 1123
סימן שנו 1129
סימן שנז 1131
סימן שנח 1134
סימן שנט 1141
סימן שס 1141
סימן שסא 1144
סימן שסב 1146
סימן שסג 1152
סימן שסד 1169
סימן שסה 1172
סימן שסו 1178
סימן שסז 1185
סימן שסח 1186
סימן שסט 1188
סימן שע 1189
סימן שעא 1194
סימן שעב 1197
סימן שעג 1206
סימן שעד 1207
סימן שעה 1209
סימן שעו 1211
סימן שעז 1214
סימן שעח 1215
סימן שעט 1216
סימן שפ 1217
סימן שפא 1219
סימן שפב 1223
סימן שפג 1230
סימן שפד 1231
סימן שפה 1232
סימן שפו 1232
סימן שפז 1236
סימן שפח 1237
סימן שפט 1238
סימן שצ 1238
סימן שצא 1239
סימן שצב 1240
סימן שצג 1246
סימן שצד 1248

סימן שצה 1248
סימן שצו 1249
סימן שצז 1251
סימן שצח 1254
סימן שצט 1261
סימן ת 1264
סימן תא 1265
סימן תב 1266
סימן תג 1267
סימן תד 1268
סימן תה 1269
סימן תו 1274
סימן תז 1275
סימן תח 1275
סימן תכט 1276
סימן תל 1281
סימן תלא 1282
סימן תלב 1286
סימן תלג 1290
סימן תלד 1302
סימן תלה 1308
סימן תלו 1309
סימן תלז 1318
סימן תלח 1321
סימן תלט 1324
סימן תמ 1328
סימן תמא 1335
סימן תמב 1342
סימן תמג 1355
סימן תמד 1360
סימן תמה 1366
סימן תמו 1371
סימן תמז 1376
סימן תמח 1402
סימן תמט 1412
סימן תנ 1413
סימן תנא 1423
סימן תנב 1455
סימן תנג 1465
סימן תנד 1476
סימן תנה 1480
סימן תנו 1490
סימן תנז 1492
סימן תנח 1500
סימן תנט 1505
סימן תס 1512
סימן תסא 1516
סימן תסב 1522
סימן תסג 1528
סימן תסד 1529
סימן תסה 1530
סימן תסו 1532
סימן תסז 1539
סימן תסח 1560
סימן תסט 1566
סימן תע 1567

סימן תעא 1570
סימן תעב 1573
סימן תעג 1581
סימן תעד 1597
סימן תעה 1598
סימן תעו 1608
סימן תעז 1609
סימן תעח 1612
סימן תעט 1613
סימן תפ 1616
סימן תפא 1617
סימן תפב 1618
סימן תפג 1621
סימן תפד 1623
סימן תפה 1625
סימן תפו 1626
סימן תפז 1627
סימן תפח 1631
סימן תפט 1633
סימן תצ 1644
סימן תצא 1649
סימן תצב 1650
סימן תצג 1651
סימן תצד 1654
סימן תצה 1660
סימן תצו 1666
סימן תצז 1669
סימן תצח 1676
סימן תצט 1686
סימן תק 1689
סימן תקא 1694
סימן תקב 1699
סימן תקג 1702
סימן תקד 1707
סימן תקה 1709
סימן תקו 1711
סימן תקז 1715
סימן תקח 1721
סימן תקט 1721
סימן תקי 1726
סימן תקיא 1730
סימן תקיב 1734
סימן תקיג 1736
סימן תקיד 1742
סימן תקטו 1748
סימן תקטז 1761
סימן תקיז 1762
סימן תקיח 1764
סימן תקיט 1770
סימן תקכ 1772
סימן תקכא 1772
סימן תקכב 1773
סימן תקכג 1774
סימן תקכד 1774
סימן תקכה 1775
סימן תקכו 1775

סימן תקכז 1781
סימן תקכח 1794
סימן תקכט 1794
סימן תקפב 1797
סימן תקפג 1800
סימן תקפד 1801
סימן תקפה 1802
סימן תקפו 1804
סימן תקפז 1810
סימן תקפח 1811
סימן תקפט 1813
סימן תקצ 1815
סימן תקצא 1823
סימן תקצב 1827
סימן תקצג 1830
סימן תקצד 1831
סימן תקצה 1832
סימן תקצו 1832
סימן תקצז 1833
סימן תקצח 1834
סימן תקצט 1835
סימן תר 1835
סימן תרא 1839
סימן תרב 1839
סימן תרג 1840
סימן תרד 1840
סימן תרה 1842
סימן תרו 1843
סימן תרז 1846
סימן תרח 1849
סימן תרט 1852
סימן תרי 1852
סימן תריא 1854
סימן תריב 1856
סימן תריג 1858
סימן תריד 1862
סימן תרטו 1864
סימן תרטז 1865
סימן תריז 1867
סימן תריח 1869
סימן תריט 1872
סימן תרכ 1876
סימן תרכא 1876
סימן תרכב 1879
סימן תרכג 1880
סימן תרכד 1882
סימן תרכה 1886
סימן תרכו 1886
סימן תרכז 1891
סימן תרכח 1893
סימן תרכט 1895
סימן תרלא 1902
סימן תרלו 1905
סימן תרלז 1906
סימן תרלח 1909
סימן תרלט 1914

סימן תרמ 1920
סימן תרמא 1927
סימן תרמב 1927
סימן תרמג 1928
סימן תרמד 1929
סימן תרמה 1930
סימן תרמו 1933
סימן תרמז 1937
סימן תרמח 1938
סימן תרמט 1947
סימן תרנ 1955
סימן תרנא 1955
מהדורא בתרא 1958
יורה דעה 2001
סימן א 2001
סימן ב 2019
סימן יח 2023
סימן כג 2031
סימן כד 2046
סימן כה 2079
סימן כו 2082
סימן ל 2083
סימן לא 2084
סימן לב 2094
סימן לג 2099
סימן קפג 2123
סימן קפד 2130
סימן קפה 2136
סימן קפו 2137
סימן קפז 2140
סימן קפח 2168
סימן קפט 2177
סימן קצ 2195
סימן קצא 2220
הלכות רבית ועיסקא 2227
חושן משפט 2268
הלכות הלואה 2268
הלכות עדות ושטרות ושלישות 2279
הלכות מכירה ומתנה ושליח
ואפוטרופוס 2297
הלכות אונאה וגניבת דעת 2301
הלכות מדות ומשקלות והפקעת
שערים 2310
הלכות מציאה ופקדון 2316
הלכות עוברי דרכים וצער בעלי חיים .2331
הלכות הפקר והשגת גבול 2335
הלכות גזלה וגנבה 2340
הלכות נזקי ממון 2353
הלכות נזקי גוף ונפש ודיניהם 2360
הלכות שמירת גוף ונפש ובל תשחית .2367
הלכות שאלה ושכירות וחסימה 2371

הקדמת בני המחבר

הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל

שבח **נ**עימות **י**דידות **אור** קדושתו וחסידותו זכרו **ל**הגיד **מ**קצת **נ**פלאות מתורתו של כבוד קדושת מרנא ורבנא רבינו הגדול נר ישראל וקדושו גאון תפארת ישראל רבא דעמיה איש אלהים קדוש הוא כבוד אדונינו אבינו מורינו ורבינו זכר צדיק לברכה לחיי העולם הבא בעדן גן אלהים מסוכתו ושבח המגיע לכתביו הקדושים בנגלה ונסתר אשר אין חקר לתבונתו.

אין די באר ואין די עולה על הכתב כי כבר נודע בכל קצוי ארץ מלאה תהלתו, אשר יפוצו חוצה מעינות חכמתו ויראתו. אמנם כן דרך באי בשערים שערי הספר המובא לבית הדפוס להודיע מעלת ותועלת החיבור ועל מה אדני הספר הוטבעו. לזאת גם אנחנו באנו להודיע בישראל נאמנה אמיתת סיבת התעוררות רוח קדשו של אדונינו אבינו מורינו ורבינו האלהי הגאון נ"ע לחבר כמו חיבור השלחן ערוך הלכות בטעמיהן ונימוקן אחריהן.

כי כבר גלוי ונודע בשער בת רבים את כל תוקף ופרשת גדולת חכמתו ותבונתו מנעוריו אשר בעודו בן ח"י שנה גמיר לכולא תלמודא עם כל נושאי כליהם ספרי הראשונים והאחרונים לא הניח דבר גדול וכו'.

וכאשר היותו בן עשרים לרדוף לדעת את ה' כפי עומק תבונתו ורוחב דעתו ואמיתת טהרת וקדושת לבבו הנאמן לפני ה' לא מצא בכל עיונו כדי המספיק למלאות כל עמקי משאלותיו ובפרט בידיעת סתרי התורה וסודותיה המאירים לנפש באור החיים כדי שביעה להשביע נפשו ורוחו רוח קדשו. מאת ה' היתה לו זאת שהורהו בדרכיו ללילך באור ה' לכתת רגליו ולעלות לפני ולפנים להיכל קדשו של האי סבא קדישא אור עולם מופת הדור הגאון האלהי החריף מורינו ורבינו **דוב בער** נ"ע מגיד מישרים דקהילא קדישא מיזעריטש, אשר רוח ה' הופיע עליו כנודע וכמפורסם. שמה מצא מרגוע לנפשו והשביע בצחצחות נפשו ואכל מעץ החיים אילנא דאורייתא וחי לעולם בחיי החיים כמו שאמר הכתוב צדיק באמונתו יחיה.

*

ובעודו עומד לפני ה' שם נתעורר רוח קדשו של מורו ורבו סבא קדישא הנ"ל כיד ה' עליו השכיל ומשמיא אסכימו על ידו לעשות אך טוב לישראל בדברי הברית זו התורה הנגלית לנו ולבנינו שהיא שקולה כנגד כל המצות וכל חפצים לא ישוו בה ודרז"ל אפילו חפצי שמים כו' ואין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה. וכמו שהאריך אדונינו אבינו מורינו ורבינו ז"ל בחיבורו בהלכות תלמוד תורה בביאור מצות ידיעת התורה שהיא חובה על כל אחד מישראל לידע כל תרי"ג מצות ופירושיהן כמו שניתנו למשה בסיני שבביאוריהן ניתנו כמ"ש ואתנה לך את לוחת האבן והתורה זו תורה שבכתב והמצוה זו תורה שבע"פ.

ומפני שצרכי ישראל מרובים ובפרט בצוק העתים הללו שהיוקר יאמיר וטרדת הפרנסה מוטלת על כל אחד ואחד בנפשו יביא לחמו ועל כן דעתם קצרה מלבא בארוכה בעיון ים התלמוד והפוסקים לידע מוצא הדין בארוכה ומילתא בטעמא דווקא, וגם לגדולים אשר להם יד ושם בתלמוד תכבד עליהם העבודה להכריע בין הפוסקים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, על פי הסכמת האחרונים אשר מימיהם אנו שותים ובדרכיהם אנו הולכים, כי ברוב המקומות יש דיעות מחולקות זה מקשה וזה מפרק זה בונה וזה סותר, ובידי אדם אין ברירה שיבור לו דרך ישרה.

אשר על כן על כל דברי האגרת הזאת משמיא אסכימו על ידי' דהרב הקדוש הנ"ל לחפוש בחפש מחופש בתלמידיו למצוא איש אשר רוח אלהים בו להבין ולהורות הלכה ברורה מתון ומסיק אליבא דהלכתא הלכות בטעמיהן, לעשות מלאכה זו על סדר השלחן ערוך אורח חיים ויורה דעה שהן הדינים הנצרכים, שלהן מצוות קדימה על השאר, ולסדר כל פסקי דינים הבאים בש"ע ובכל האחרונים בלשון צח ומילתא בטעמא.

ויבחר בכבוד אדונינו אבינו מורינו ורבינו ז"ל אשר בו בזמנו היה מלא וגדוש מים התלמוד והפוסקים והפציר בו עד בוש, ואמר לו אין נבון וחכם כמוך לירד לעומקה של הלכה לעשות מלאכה זו מלאכת הקודש להוציא לאור תמצית ופנימיות טעמי ההלכות הנזכרים בכל דברי הראשונים והאחרונים זקוקים שבעתיים כל דבר על

אופניו בלי בילבול ותערובות ופסק ההלכה המתברר ויוצא מדברי כל הפוסקים עד חכמי זמנינו.

*

והיתה התחלתו בהיותו יושב בשבת תחכמוני במקום תחנות של הרב הקדוש הנ"ל שם הואיל באר את התורה בהלכות ציצית והלכות פסח, ושניהם נגמרו שמה עד בואם שמה הני תרי צנתרי דדהבא שבת אחים יחד הגאונים המפורסמים קדושי עליון עמודי עולם הרב מוהר"ר **שמעלקא** ואחיו הרב מ"ו **פנחס** נ"ע, טרם נסיעתם על כסא הרבנות למדינות אשכנז לקהילת ניקלשבורג וקהילת פרנקפורט דמיין, והיה לנגד עיניהם כתבי אאמו"ר בשני ההלכות הנ"ל וקלסוהו ושבחוהו עד למאד מאד, ואמרו לו חזק והתחזק לברך על המוגמר לך נאה ויאה וזכות התורה יעמוד לך ולזרעך ולכל ישראל.

ובמיעוט שנים ב' נגמר זה החיבור על אורח חיים בשני לוחות כתובים פנים וחוץ, הלוח הפנים הוא ההלכות בטעמיהן ופסקי דינים העולים אחר הפלפול בראשונים ואחרונים וטעמיהן בלשון זך ונקי להיות שגורה בפי כל אדם, מיוסד על פי דעת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים, ובראשם הרב בעל מגן אברהם, לא הפריז על המדה לחלוק עליהם רק להכריע ביניהם בראיות צודקות יתנו עידיהן ויגידו. בחוץ חכמות תרונה בלוח השני הנקרא בשם **קונטרס אחרון**, כדי שיהיה כל אדם קורא כדרכו ההלכה הקבועה בטעמיה תהיה בפיו שגורה והפלפול יהיה למשכילים לבד מסורה ולעשות כרצון איש ואיש כל אחד על מקומו יבא.

וכן עשה גם בהלכות הצריכות לכל אדם המפוזרות בשאר חלקי הש"ע, ליקט אחד לאחד לעשות מהם לוחות הברית כתבנית חלק או"ח הנ"ל.

ובחלק היו"ד שבו ההוראות איסור והיתר שלפני המורים יובאו פסקי ההלכה שינה טעמו ולשונו להיות שני הלוחות סביב הש"ע יחנו, האחד בירור ההלכה בטעמיה והשני בהרחבת הפלפול בראיות חזקות ובדקדוק לשון הגמ' ופוסקים מדבש מתוקות. וסגנון אחד עולה לשניהן כמו בחלק או"ח הנ"ל:

*

ואחר רוב שנים שהוסיף פליאות חכמה על חכמתו בעמקות ובקיאות, כמו בהיותו בן שלשים שנה שחזר על כל התלמוד עם כל הראשונים והאחרונים ט"ז פעמים, כאשר שמענו מפה קדוש שבהיותו בק"ק מאהליב שאצל נהר דניסטור חזר על כל התלמוד פעם הט"ז בעמידה לילה ויום, לא פסק פומיה מגירסא כאשר עיני הכל ראו, והוות נהירא שמעתתא מפומיה כיומא דאיתיהיבא אורייתא גמר וחכמתא סבר ושמושא עבד.

אז התחיל להגיה ולחדש בספרו זה מחלק או"ח, והתחיל מהלכות נט"י, וכנראה לעין כל מבין עומק דיני נט"י המיוסדים על אדני פז וחדושים נפלאים יסודתם בהררי קודש מעיון הראשונים.

וגם אשר חיבר בחלק יו"ד, ובפרט בהלכות נדה שהיה לעת זקנתו, כל זמן שהזקין הוסיף כח וגבורה במלחמתה של תורה.

*

וה' נתן לו חכמה כאחד מגדולי הראשונים כמובן לכל מי שיש לו עינים לראותו ולב להבין אפס קצהו טיפה מן הים מים חכמתו בעומק פלפולו ובקיאתו בקו"א שלו שביו"ד וקונטרס החזקות וקונטרס בין השמשות שבלול מכל עמקי שיטות הש"ס המפוזרים אין די באר ואין די עולה על הכתב להעריך מגדולת חכמתו אין חקר לתבונתו, ולמקור האמת דבק נשמתו להיות קולע אל השערה שערי תורה ושערי אורה וכל רז לא אניס ליה, וכבר נודע בקצוי ארץ ואיים רחוקים תהלתו והמוסיף גורע כי ימלל שבח תורתו וקדושתו:

והנה אחרי אשר זכינו בעינינו לראות אור מופלא אור מזהיר אור נערב אור יקר אור מצוחצח אור מאיר כאור שבעת הימים מסוף העולם ועד סופו אור האלהי הוא ניהו אדונינו מורינו ורבינו נר ישראל המאיר עיניהם של ישראל בתורה ולקרב את לבן לאביהן שבשמים, והיה אמרתו כטל לישראל כמטרא ניחא וכמטרא רזיא דין גליא רזיא ומפיו אנו חיים ומטובו חיינו שפתותיו שושנים ששונים בהלכות נוטפות מור עובר, ואליו יתאספו העדרים עדרי צאן קדשים תורה יבקשו מפיהו חק לישראל היה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, שהראה להם באספקלריא המאירה האיר

הברקאי ומתחזיא מסייפא עלמא ועד סופיה גדול ה' ומהולל מאוד בעירו הר קדשו וברכנו בקול רם ונשא ברכת חכם הרזים ברוך שחלק מחכמתו ליראיו:

*

והן עתה בעוונותינו הרבים חשך השמש בצהרים ובא השמש אל מקומו שואף נתבקש בישיבה של מעלה, אראלים נצחו ונגנז ארון הקודש ויצתה נשמתו בטהרה אחר כמה נוראות ונפלאות שנראה ממנו ז"ל באותן הימים שלפני הסתלקותו, לא פסק פומיה מגירסא עד יום מנוחתו, ואחר שהתפלל תפלת ערבית והבדלה בחונן הדעת בדעת צלולה ומיושבת ובדביקות נפלאה, במוצאי ש"ק כ"ד טבת תקע"ג, בחד קטירא איתקטר ביה בקוב"ה מעודו על הארץ ששאל שאל אותו ה' לנו לפקוח עינים עוורות בעקבות משיחא ועד כי בא יומו ורעוא קמי קוב"ה לארחא בתפוחא דא ולאשתעשע בצדיקייא אליו נשא את נפשו בשמחה וטוב לבב, כאשר נראה בעליל לכל העומדים שמה אשר נתפלאו ונשתוממו על המראה, ואותנו עזב ביגון ואנחה, נסתמו [מעייני] החכמה ויסכרו מעיינות תהום רבה נוטל כבוד מבית חיינו עטרת תפארתנו נזר ישראל צפירת תפארה אנן מה נענה אבתריה אוי ואבוי ומה נעשה וחטאינו עשו. ה' הוא הצדיק על ה' נשליך יהבינו והוא ישלח לנו גואל הצדק ויוציאנו מאפילה לאורה והקיצו ורננו שוכני עפר, וישמיענו נפלאות מתורתו תורת ה' תמימה משיבת נפש אכי"ר.

ועתה זאת היא נחמתנו מעט, כי אמרותיו חייתנו מפיו אנו חיים גם עתה כי דבריו חיים וקימים מאירים ומזהירים, ומהם אשר בעט ברזל חקוקים ומסודרים הן בנגלה והן בנסתר.

לזאת באנו לקיים מילי דאבות ולפרסם חכמתו ותורתו בעולם די להוי שמעתתיה מבדרין בעלמא וברכות לראש משביר בר לעם הארץ בלחמה של תורה למלאות רצון קדשו בדבר החיבור הלז, כאשר שמענו מפי קדשו שמאד היה נכסף ונשתוקק לזכות את ישראל שימצאו כל אחד ואחד לרוות צמאונם לידע הלכה ברורה בטעמיה, שזהו תכלית מצות ידיעת התורה כמבואר בהלכות ת"ת, אשר על כן למען טובת כלל ישראל, עשה וחיבר את החיבור הנ"ל שיתעסקו בחיבורו וילמדו ממנו לידע ההלכות

איסור והיתר שגורה בפיהן וחפץ ה' בידם יצליח לאוקמא תלמודא ויתן בלבם בינה להבין ולהשכיל ללמוד ולעשות ולקיים כו' אמן כן יהי רצון.

*

והנה מודעת זאת מרוב הצרות וסיבות ומאורעות שחלפו עברו ראשינו ובפרט שריפת הבתים פעמיים ספו תמו כתבי יד קודש של כבוד אאמו"ר ז"ל בעצמו, ולא נותר כי אם ההעתקות המפוזרים אצל התלמידים אחת הנה ואחת הנה. לזאת קמא קמא דמטי לידינו אנחנו מביאים לבית הדפוס, והיו לאחדים ביד הקונה, עד אשר יולקטו אחד לאחד אי"ה.

ברם כגון דא נחלה ונבקש פני המעין בחיבור הלז, אשר מחמת ריבוי העתקת הכתבים אשר הורק מכלי אל כלי מחברא לחברא דאית ליה, המצא תמצא שיהיה איזה טעות בקצת מקומות שגיאות מי יבין מטעות סופר, ועדיין לא הונח לנו להתעסק בו ולהגיהו הדק היטב. על כן חלילה אל ימהר להשיב ולתלות בוקי סריקי במי שאמרן ח"ו, רק אחרי אשר ידקדק היטב בדבריו ובצחות לשונו המופלא, אשר כל דבריו ומיוסדים על אדני פז אין בהם נפתל ועקש וחסר או יתר ח"ו, רק הכל בכוונה עצומה ובדקדוק גדול כלשון גדולי המחברים, כאשר סופו הוא מעט הקונטרס אחרון שבסוף הספר מוכיח על תחילתו ולשונו הזך והטהור שבפנים, ואז אחר הדקדוק והעיון היטב ימצא הטעות דמוכח מטעות סופר והכוונה תהי' ברורה כסולת נקיה. וע"כ לא חשנו מלהדפיסו טרם יצא ההג"ה הדק היטב כי בטחנו שמעצמו יהי' מובן לחכם ונבון מדעתו.

וה' יגמור בעדינו בכי טוב להוציא לאור יתר חבורי כבוד אאמו"ר ז"ל וכת"י הקדוש בנגלה ובנסתר לזכות נפשו ורוחו ונשמתו הקדושה ולעטרא לה בתוספות עטרין וכתרין עילאין ועי"ז **שורש נשמתו יאיר אור ושפע רב זכותו להגן מגן נפשינו** עלינו ועל כל ישראל ממקור החיים וחיי החיים להעלותם מעלה מעלה בעילוי אחר עילוי ולקשרם בקשר אמיץ וחזק בה' אחד ע"י התורה דבה מתקשרין ישראל בקוב"ה עד כי בא לציון גואל ועין בעין יראו כו'.

ואחרי הודענו את כל זאת מי נבון וחכם ישכיל כל זאת שיש לכסף מוצא בזאת, בפרט בעתים הללו שהכל ביוקר גדול ומופלג מכאשר היה מימים, אשר לזאת הוכרחנו

להזיל זהב מכיסנו סך עצום, בצירוף סיוע ידידינו הרב הנגיד מו"ה פנחס בה"ר מו"ה העניך משקלאב, אשר גם הוא נדבה לבו לסיוע ידי מצוה רבה זו להביא לאור אור הגנוז מכתבי קודש אדונינו אבינו מורינו ורבינו ז"ל, וחוששני לחטאת היחיד והציבור פן ימעלו מעל לגרום לנו חס ושלום היזק באיזה חיבור מכתבי קודש אדונינו אבינו מורינו ורבינו ז"ל.

לזאת באנו בגודא רבא ובגזירות נח"ש, שלא ירים איש את ידו להדפיסם בעצמו או על ידי גירא דיליה לא מיניה ולא מקצתיה, לא במדינה זו ולא במדינה אחרת, משך עשרה שנים מיום כלות הדפוס. כי ההיתר שנתפשט שהמדפיסים שחוץ למדינה אין חוששין לנח"ש שבמדינה אחרת, היינו בהדפסה שמדפיסים ספר שאינו שלהם, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ולכן גם משום השגות גבול לאו כל כמיניה לאסור חוץ למדינה, כי לא להם לבדם ניתנה כל הארץ. משא"כ בחבורי קודש אדונינו אבינו מורינו ורבינו ז"ל, אשר שלנו היא שזכינו מבית אבא מארי ז"ל, והרי יכול אדם לאסור הנאות ספרו על אחרים אפילו הם בסוף העולם. ולזאת לא יזח החש"ן מעל העוברים על דעתינו ובו ארור בו נדוי בו שמתא. והשומע לדברינו יחולו ברכות על ראשו.

ובכלל זה באנו להזהיר באזהרה נוראה על כל מי שיש בידו איזה כתבי קודש מאדונינו אבינו מורינו ורבינו ז"ל הן בנגלה והן בנסתר, שלא להביאם לבית הדפוס, רק אלינו יובא, ומשכורתו תהא שלימה מאתנו בכסף מלא מחירם, כי יש תחת ידינו מהדורא בתרא של אדונינו אבינו מורינו ורבינו ז"ל, ואולי קודם חזרה נשנית. וגם כי לנו משפט הגאולה לקנות ולהקים בישראל שם אדונינו אבינו מורינו ורבינו ז"ל ולזכות נשמתו שיהא זכות הרבים תלוי בו. ולהשומע יונעם ותבא עליו ברכות טוב.

נאום **דוב בער** בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל כבוד מרנא ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל נבג"מ

ונאום **חיים אברהם** בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל נבג"מ

הקדמת והסכמת אדונינו מו"ר הרב הגדול המפורסם כש"ק מ' דוב בער בהגאון הרב המחבר נ"ע

זו תורת אמת לאמיתתה של הלכה פסוקה, בטעמה ונימוקה מראשונים ואחרונים, משר התורה אבא מארי הגאון האמיתי ז"ל נ"ע, בספרי שלחן ערוך אורח חיים הידועים שנדפס מהם הלכות פסח וכבר מבואר בהקדמה שכתבנו, סיבת מעשה הספר, לתועלת ידיעת דיני התורה, כפי המבואר בהלכות ת"ת של אאמו"ר ז"ל.

אשר לא פעם ושתים שמעתי מפי רוח קדשו ז"ל, שאם יגמור ה' בעדו, יצוה בגזירת עירין פתגמין, לכללות אנ"ש מגדולם עד קטנם, בכל עיר ומנין שיקבעו עתים באגודות חבירים, ללמוד בהלכות בטעמיהן ולהיות בקיאים בהם, עד שכל הלכה תהא שגורה בפיהם.

ועל זה אמרו רז"ל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב, שהן הלכות בטעמיהן הברורים למעשה, שזהו אמיתית גלוי רצון העליון להביאו בפועל ממש, שזהו ממש העוה"ב שהוא שכר מצות, כידוע בפי' אשת חיל עטרת בעלה (הנדפס באגרת הקדש של אאמו"ר ז"ל).

ולהיות כי מצווה אני ועומד למלאות רצונו הקדוש ז"ל בפרט במצות ת"ת דרבים, מאנ"ש הקשורים באור תורתו, ברוחניות בנסתר שבפנימיות אור יקר שהיה זורח לכל המסתופפים בצלו. ע"כ גוזרני עליהם, שיעשו חק קבוע בכל מנין ללמוד ולהגות בהלכות אלו בכל ספר זה שבא בדפוס כל חלק שלחן ערוך א"ח כמעט מראשו לסופו, שזכינו והשגנו, על ידי התאמצות ידידיי המדפיסים בני מוהר"פ יפה כל ההלכות כסדרן בחלק א"ח, כמעט מראשו לסופו מוגהים, ובמראי מקומות, ע"פ השגחת דודי הרב המפורסם מוהר"ר יהודא ליב מ"ץ דיאנעוויץ. וגם דודי הרב המופלג מוהר"ר מרדכי הגיה כפי כחו. ודאי שלא יצא מתח"י דבר שאינו מתוקן.

וכגון דא מצוה וחובה מוטל עלי, לעורר לבב אנ"ש שבכל עיר ומנין שיעשו להם עת קבוע מדי יום ולילה, לחלק הש"ע א"ח הלז לכמה אנשים, זה יקבל על עצמו לשנות ולגמור חלק אחד, וזה יגמור חלק זולתו עד שבין כולם יגמרו לימוד כולו פעם ושתים בשנה. וה' יאיר עליהם באור תורת אמת זו, להגן עליהם בכל עת מצוא, גם בעידנא דלא עסיק כו', להיות דובב שפתי ישינים להמליץ כל טוב עבורם, לעשות

פרי למעלה ולמטה ולבניהם אחריהם, בהצלחת אור תורה ומעשים טובים ואורך ימים וכו'.

ומדי דברי מצוה עלי להודיע לכל הנערים הפנויים הסמוכים על שולחן אביהם וחותנם שיתנהגו בסדר לימודם כפי שקבלתי מאאמו"ר ז"ל והרגילני בנעוריי, לתכלית ידיעת דיני ההלכות בטעמיהן.

למי שיש לו שעת הכושר לעסוק בעיון בגמרא וראשונים עד פסקי ההלכות של האחרונים סדר לימודו כך הוא, ללמוד המסכת עם התוס' אשר לדינא, והעיקר הוא בהאשר"י, ולחזור על פסקי הדינין היוצאים מהרא"ש בפנים, הטור בלא ב"י כמה פעמים. ואח"כ ללמוד הב"י ולחזור על כל סימן ב' וג' פעמים. ולחזור כמה פעמים תיכף ומיד על פסקי הש"ע ורמ"א, שבכל סימן היוצאין מתוך הב"י וד"מ. ואחר כך לעשות עת מיוחד, ללימוד השלחן ערוך של אאמו"ר ז"ל עם עיון הקונטרס אחרון, ויחזור על הפנים ב' וג' פעמים עד שיהיה בקי ושגור בפיו מקור מוצא כל טעם דין והלכה הפסוקה בו, על פי המראי מקומות. וגם אשר נברר בו מפסקי הלכות המחודשים מן האחרונים כהט"ז ומ"א והאחרונים.

ומי שאין לו שעת הכושר כל כך, מפני טרדתו בעסק מעט, יעשה לו עתים קבועים בבוקר ובערב ללמוד האשר"י לבדו עם פרש"י ששייך להלכות הרי"ף המובא באשר"י, ולחזור ב' וג' פעמים, ואח"כ ילמוד הש"ע לבדו, ואח"כ הש"ע של אאמו"ר ז"ל בחלק אורח חיים הלז, ויספיק לו לענין תכלית ידיעת אמיתת הדין והלכה שנפסק בראשונים ובאחרונים.

וגם באותן אנשים הטרודים ביותר ואינן להם פנאי רק כמו ב' וג' שעות ביום לקבוע עתים לתורה, יזהרו לעשות קביעות לימודם במשניות והלכות הרי"ף על כל פנים לבדו, ובפסקי ש"ע הקצר בכל יום ב' דפים בחזרה כמה פעמים, כדי שיהיה שונה הלכות כמו שהן במקורן בלשון הגמ' עד פסק הדין בש"ע בכל יום שמובטח לו שהוא בן העוה"ב, וגם יוצא בזה מצות ידיעות הדינין מעט כו'.

וגם יעשו עת מיוחד כשעה אחת בלימוד שלחן ערוך הלז, וכיוצא בו בחלק י"ד, בביאור טעם השלחן ערוך, מלבד שיעורין הקצובין ללימוד תנ"ך ומדרשי רז"ל כמו

עין יעקב, ובס' הזוהר בתוכחת מוסר השכל שבו, ובספרי המוסר המיוסדים ע"פ חכמת האמת, כס' הראשית חכמה והשל"ה וכה"ג.

ובשבת זמן לימוד ס' הזוהר עם פירושים וביאורים בעיון מעט בספרי הקבלה, כהרמ"ז וס' מקדש מלך וס' ליקוטי תורה וכה"ג. מלבד חיוב הקבוע לחיי הנפש להאירה באור יקר גדולות הבורא ית', בכתבי הקדש הנדפסים המבוארים בהרחבה, בפנים מסבירות ומאירות באור עולם לשמור דרך עץ החיים ללכת אחרי ה' בכל דרכיו בעבודה תמה וכו'.

דברי המדבר באמת לאהבת אמיתת אור תורת אמת שניתנה מתמים דעים זכותו ז"ל יגן על כלל ישראל.

דוב בער בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל מרנא ורבנא **שניאור זלמן** נבג"מ **ובהיות** שהמדפיסים האחים המשותפים המפורסמים ה"ה הרבני הנגיד המופלא וכו' מה"ו יהודא ואחיו הרבני הנגיד המופלא וכו' מה"ו ישראל נ"י בני המנוח המפורסם מה"ו אורי שרגא פייווש יפה זללה"ה נתנו לכסף מוצא, ובפרט בעתי יוקר הללו הוכרחו להזיל זהב מכיסם להדפיסם, וחוששני לחטאת הצבור והיחיד פן ימעלו מעל לגרום היזק חס ושלום.

ולזאת באנו להטיל גודא רבא בגזירת נח"ש שלא ירים איש את ידו להדפיס בעצמו או על ידי גירא דיליה, לא מיניה ולא מקצתיה, לא במדינה זו ולא במדינה אחרת משך עשרה שנים מיום כלות הדפוס. כי מה שנתפשט ההיתר אצל המדפיסים להדפיס חוץ למדינה היינו מטעם שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וכו', משא"כ בחיבורי קודש אאמו"ר זצוק"ל שזכינו מאבא מארי ז"ל, והרי יכול האדם לאסור הנאת ספרו על אחרים אפילו בסוף העולם. ולזאת לא יזח החש"ן מעל העוברים על דעתינו ובו ארור בו נידוי בו שמתא. והשומע לדברינו אלה יחולו ברכות על ראשו.

היום יום ב' י"ב תמוז תקע"ו לפ"ק.

דברי המדבר לאמיתית אהבת אור תורת אמת אשר הנחילנו לזכות לכל דורשי ה' באמת ובתמים אוהב דבק מאח לכל אוהבי אור תורה ועבודה האמיתית.

דוב בער הנ"ל

הקדמת בן המחבר

ויען אברהם ויאמר, הנה נא הואלתי לדבר, ואנכי זקנתי ושבתי וראיתי את אשר נעשה בעמלה דאורייתא שהיא לעילא מן שמשא, אשר פעל ועשה ארי' דבי עילאה בוצינא דנהורא, אספקלריא דנהרא, הרואה אומר ברקאי, האיר המזרח מסוף העולם ועד סופו חכם הרזים ברוך שחלק מחכמתו ליראיו החכמה תחיה נפשות זוקקות לשמוע דא"ח אשר יצאו מפורש בקדושה ובטהרה מפי כבוד קדושתו, בוערות כמראה הלפידים בנגלה ובנסתר, דמטמרין גליא לי' גליא לדרעא ונפל נהורא רבים שתו בצמא את דבריו רבים ישתו ל"ו נימא, אשר הניח אחריו ברכה נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק אור ישראל וקדושו כבוד קדושת אבא מארי מרנא ורבנא הגאון האמיתי נ"ע זי"ע ספרי השלחן ערוך אשר כבר הובאו בדפוס בק"ק קאפוסט.

וכבר מבואר בהקדמה ראשונה ושניה מעלות ותועלת הספרי שו"ע הנ"ל בארוכה. ואשר מאז ועד עתה טעמו העוסקים בהם טעמם וטובם. עתה ראו אור בהיר אשר התנוצצו מלשונו הזהב ואמרותיו יזהירו אור נערב בדבור אחד קולע אל השערה אשר שערו רבותינו הקדושים בפוסקים גדולי הראשונים והאחרונים, מן המשנה וגמרא עד האחרון שבאחרונים, כל אשר קדמו לפניו ממש.

וגם לנמוכי רוח והמוני עם צוף אמרותיו ילהיבו הלבבות כי ערוך לפניהם השולחן הלכה למעשה בשפה ברורה אמירה נעימה נועם הנותן אמרי שפר ספיר גזרתו. כל חיך הטועמו אומר לי לי הוא.

לא הספיקו הספרים הנמצאים לרוות צמאון המשתוקקים להשתעשע בפניניו והנמצאים ספו תמו מן בלאות, ורבים אומרים מי ישקנו מים מבאר לחי רואי אחרי רואה את האור כי טוב, כי טעמו העריבות מתיקות ידידות רב התועליות בכל דיבור ודיבור תלי תלי כוונים אל מקורי מבועי נחלי מים, היוצאים מים התלמוד והגאונים קדמאי ובתראי.

אמרתי אל לבי אחרי כי זכני ה' והחייני וקיימני שארית נתעוררתי להביאם עתה ולהעלותם על מכבש הדפוס ברוב המעלות כיד ה' הטובה עלי.

ובתוספת מרובה אשר מצאנו עוד מכי"ק אבא מארי מו"ר הגאון נ"ע זי"ע משו"ת הרבה, אשר באו לפניו כל ימי חיותו מאנ"ש בענינים השכיחים המאורעים תמיד, אשר השיב להם כדת מה לעשות עפ"י הדין. וקונטרס אחרון על סימן תמ"ז בהל'

פסח. גם מראה מקומות מקורי הדין על ערך ששים סימנים, אשר היו חסרים בהל' שבת. ועוד הרבה תיקונים וחילופי גרסאות הרבה בכל חלק וחלק והשמטות אשר מצאנו.

גם הקונטרס אחרון אשר היה בסוף הספר הוקם על כל דף ודף למקומו השייך אליו למען ינחת הקורא בהם ולא יצטרך לשוטט אנה ואנה. ולוח הסימנים בראשי ההלכות. וכן על כל דף ודף. בדפוס היפה אשר הוקם מחדש בזיטאמיר על ידי בניהם של הרבנים המפורסמים דסלאוויטא, ובנייר מעולה ומהודר, למען זכות את הרבים ולמען האיר אור נשמתו של כבוד קדושת אבא מארי מו"ר נ"ע זי"ע באור העליון קדם עילת כל העילות.

ולאשר זקנתי ותש כוחי לעסק והשתדלות רב כזה, קם ונתעורר בני הרב המופלג הותיק מו"ה דוב בער שי', ברוב עוז חיבת הקודש להמציא התועליות נאותיות בפרטי הפאר והעילוי והשבח והסלסול, למען ימצאו בהם קורת רוח ההוגים בהם בעזר והוצאת רב כזה, ע"י בניו נכדיי המופלגים הנגידים ה"ה כבוד מוה' יהושע אבלי ומו"ה לוי יצחק שיחיו, אשר הזילו כספם והוציאו הרבה על זה. זכות אבא מארי נ"ע וזכות הרבים יעמוד להם להריק עליהם ברכה ממקור הברכות.

ועתה כל עם ה' החרדים על דברו הנני כמזכירם תיקון הקדמונים לדקדק מאד בענין מסיג גבול רעהו בדבר שהיא משום מצוה ומשום קדושה שלא תועיל בו שום אמתלא וטעם בעולם כ"א חק נתן ולא יעבור (והמתחיל במצוה כגון זו וכו'), שלא יהיו מעתיקי התורה בדפוס נזוקין ח"ו, שלזאת מהראוי לכל איש ישראל הבוחר בתורה ובמצותיה שלא יזיד לגשת אל המלאכה מלאכת הקודש להדפיס השלחן ערוך או השו"ת הנ"ל בהוספה או בהגרעה במדינה זו או במדינה אחרת בלתי רשותינו משך עשרה שנים מיום דלמטה. והזר הקרב ירא לנפשו.

ומכלל לאו אתה שומע הן למקיימי דבר אשר גבלו ראשונים, וכל שכן המסייע ומחזיק בידי עושה מצוה זכות הרבים תלוי בו וברכות יחולו על ראשו ועל ראש זרעו ממקור הברכות כאוות נפשם ונפש אוהבם וריעם, ה' יברך את עמו ישראל בשלום.

הק' **חיים אברהם** בהר' הגאון החסיד המפורסם מוה' **שניאור זלמן** נ"ע זי"ע

אורח חיים

מהדורא תניינא

סימן א

א זאת מָצאנוּ בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן שֶׁהִתְחִיל לְחַבֵּר הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ מַהֲדוּרָא תִּנְיָנָא כְּיַד ה' הַטּוֹבָה עָלָיו הַשְׁכֵּיל וְהוֹסִיף הַרְבֵּה חִדּוּשֵׁי דִּינִים וְאַף שֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה דְּבָרִים מַה שֶּׁכָּבָר נֶאֱמְרוּ אֲמָרָנוּ שֶׁלֹּא לְדַלֵּג לְמַעַן לֹא יֶחְסַר כֹּל בּוֹ וּמִשְׁנָה לֹא זָזָה מִמְּקוֹמָהּ:

דִּין הַשְׁכָּמַת הַבֹּקֶר וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

"יְהוּדָא בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְקַל כַּנֶּשֶׁר רָץ כַּצְּבִי וְגִבּוֹר כָּאֲרִי — לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיךָ שֶׁבַּשָּׁמַיִם". "עַז כַּנָּמֵר", הוּא, שֶׁלֹּא לְהִתְבַּיֵּשׁ מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם הַמַּלְעִיגִים. "וְגִבּוֹר כָּאֲרִי", עִקַּר הַגְּבוּרָה הוּא בַּלֵּב, לְהִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ לְנַצְּחוֹ, כְּגִבּוֹר הַמִּתְגַּבֵּר עַל שׂוֹנְאוֹ לְנַצְּחוֹ וּלְהַפִּילוֹ לָאָרֶץ.

וְכֵן צָרִיךְ כָּל אָדָם בַּבֹּקֶר לְהִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ כָּאֲרִי, לָקוּם מִשְּׁנָתוֹ קֹדֶם אוֹר הַבֹּקֶר לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הוּא מְעוֹרֵר הַשַּׁחַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אָעִירָה שָׁחַר" — אֲנִי מְעוֹרֵר הַשַּׁחַר וְאֵין הַשַּׁחַר מֵעִיר אוֹתִי, וְזוֹ מִדָּה בֵּינוֹנִית:

ב אֲבָל רָאוּי לְכָל יְרֵא שָׁמַיִם וְכָל הַחַיִל אֲשֶׁר נָגַע ה' בְּלִבּוֹ, לָקוּם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה וּלְקוֹנֵן מְעַט בְּמִזְמוֹר "עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל" וְכַיּוֹצֵא בּוֹ (כְּמוֹ שֶׁנִּדְפַּס בַּסִּדּוּרִים), עַל חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְגָלוּת הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה לִרְאשׁ אַשְׁמֻרוֹת וגו'", וּכְמוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקוֹנֵן בָּעֵת הַהִיא וְאוֹמֵר: "אוֹי לִי שֶׁהֶחֱרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי כו'". וְטוֹב מְעַט בְּכַוָּנָה מֵהַרְבּוֹת שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה. וְאַחַר־כָּךְ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה עַד אוֹר הַיּוֹם:

ג וְנוֹדַע כְּבָר מַה שֶּׁהִפְלִיגוּ בְּמַעֲלָה זוֹ בְּסֵפֶר הַזֹּהַר, וְכֵן אָמְרוּ בַּגְּמָרָא שֶׁחֲצוֹת לַיְלָה הִיא "עֵת רָצוֹן", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַה' הִכָּה כָל בְּכוֹר וגו'". וְגַם אָמְרוּ: "כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה — שְׁכִינָה כְּנֶגְדּוֹ", שֶׁנֶּאֱמַר: "קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה לִרְאשׁ אַשְׁמֻרוֹת שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה'", כְּלוֹמַר שְׁכִינָה שְׁרוּיָה אֶצְלֵךְ, וְרֹאשׁ אַשְׁמֻרוֹת הוּא חֲצוֹת הַלַּיְלָה.

(וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לָקוּם בַּחֲצוֹת — יָקוּם בְּרֹאשׁ הָאַשְׁמוּרָה הַשְּׁלִישִׁית)

וְכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה — חוּט שֶׁל חֶסֶד מָשׁוּךְ עָלָיו בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "יוֹמָם יְצַוֶּה ה'

חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי". וְזֶה הַנִּקְרָא "עֶבֶד ה'", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כָּל עַבְדֵי ה' הָעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בַּלֵּילוֹת".

וְנָכוֹן לְהָכִין תַּרְנְגוֹל לַהֲקִיצוֹ מִשְּׁנָתוֹ בַּחֲצוֹת, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁהָיָה מוֹלִיךְ עִמּוֹ תַּרְנְגוֹל גַּם כְּשֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ כְּדֵי לַהֲקִיצוֹ בַּחֲצוֹת. וְאִם אֵין הַתַּרְנְגוֹל מְקִיצוֹ — יִשְׂכֹּר לוֹ אָדָם שֶׁיְּקִיצֶנּוּ:

ד וּמִיָּד שֶׁנֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ לָקוּם בִּזְרִיזוּת בַּחֲצוֹת, אוֹ קֹדֶם עַמּוּד הַשַּׁחַר בְּמִדָּה בֵּינוֹנִית — יַחְשֹׁב בְּלִבּוֹ לִפְנֵי מִי הוּא שׁוֹכֵב, וְיֵדַע שֶׁמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חוֹפֵף עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", וְאִלּוּ הָיָה שׁוֹכֵב לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וְדָם הָעוֹמֵד עָלָיו — הָיָה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, קַל וָחֹמֶר לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא:

ה וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבְמַעֲלוֹת הַצַּדִּיקִים הַהוֹלְכִים לִפְנֵי הָאֱלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד", כִּי אֵין יְשִׁיבַת הָאָדָם וּתְנוּעוֹתָיו וַעֲסָקָיו וְהוּא לְבַדּוֹ בְּבֵיתוֹ כִּישִׁיבָתוֹ וּתְנוּעוֹתָיו וַעֲסָקָיו וְהוּא לִפְנֵי מֶלֶךְ גָּדוֹל, וְאֵין דִּבּוּרוֹ וְהַרְהֹרֵי לִבּוֹ וְהוּא עִם אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ כְּדִבּוּרוֹ בְּמוֹשַׁב הַמֶּלֶךְ, כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁיְּשִׁישִׁים הָאָדָם אֶל לִבּוֹ, שֶׁהַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל, מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה', הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא" — מִיָּד יַגִּיעַ אֵלָיו הַיִּרְאָה וְהַהַכְנָעָה בְּפַחַד ה' וּבָשְׁתּוֹ מִמֶּנּוּ תָּמִיד.

וְאִם לֹא יַגִּיעַ אֵלָיו מִיָּד — יַעֲמִיק הַרְבֵּה בְּעִנְיָן זֶה עַד שֶׁיַּגִּיעַ אֵלָיו, וְגַם יָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו, שֶׁהֵם הַמּוֹנְעִים מֵהַגִּיעַ אֵלָיו הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּילִים וגו'":

ו וְטוֹב לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ לוֹמַר מִיָּד שֶׁנֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ ("מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם, שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה, רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ"), וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֹּר אֶת ה' הָעוֹמֵד עָלָיו וְיָקוּם בִּזְרִיזוּת. אַךְ לֹא יָקוּם וְיַעֲמֹד בְּפֶתַע פִּתְאֹם, אֶלָּא יִשְׁהֶה מְעַט, עַד שֶׁיִּגְמֹר נַפְשׁוֹ זֶה בְּעוֹדוֹ שׁוֹכֵב אוֹ יוֹשֵׁב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ.

וּלְפִי שֶׁבְּנַפְשׁ זֶה אֵין בּוֹ שׁוּם שֵׁם מִשִּׁבְעָה שֵׁמוֹת שֶׁאֵינָם נִמְחָקִין — אֵין אִסּוּר לְאָמְרוֹ קֹדֶם שֶׁנְּטַל יָדָיו, אַף אִם יָשַׁן עַל מִטָּתוֹ עָרֹם וּמְסֻתָּמָא נָגְעוּ יָדָיו בִּמְקוֹמוֹת מְטֻנָּפִים

שֶׁבְּגוּפוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד.

אֲבָל אָסוּר לְהוֹצִיא דִּבְרֵי תוֹרָה מִפִּיו בְּיָדַיִם מְטֻנָּפוֹת, אֲבָל לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תוֹרָה — מֻתָּר. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן [אֵין לוֹ לְדַבֵּר וְלֹא אֲפִלּוּ לְהַרְהֵר] בְּדִבְרֵי תוֹרָה בְּעוֹדוֹ מֻשְׁכָּב עַל מִטָּתוֹ גַּם אִם נָטַל יָדָיו, אֶלָּא יָקוּם וְיַעֲמֹד אוֹ יֵשֵׁב בְּאֵימָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הָכוֹן לִקְרַאת אֱלֹקֶיךָ יִשְׂרָאֵל":

ז וּמִי שֶׁיָּשַׁן בְּמַלְבּוּשָׁיו, מֵאַחַר שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא נָגְעוּ יָדָיו בִּמְקוֹמוֹת מְטֻנָּפִים שֶׁבְּגוּפוֹ — הֲרֵי סָתָם יָדַיִם אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת לְהַזְכִּיר הַשֵּׁם בִּבְרָכוֹת וּלְדַבֵּר דִּבְרֵי תוֹרָה מִדִּין הַתַּלְמוּד וְהַפּוֹסְקִים (כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד). וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לִגַּע בְּמַלְבּוּשָׁיו קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם, אַף־עַל־פִּי שֶׁרוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶן. רַק שֶׁלֹּא לִגַּע בָּאֳכָלִין וּמַשְׁקִין בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם.

אַךְ בַּזּוֹהַר הֶחֱמִירוּ מְאֹד שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ, וְלֹא לִלְמֹד, וְכֵן שֶׁלֹּא לִגַּע בְּמַלְבּוּשָׁיו, וְכֵן שֶׁלֹּא לֵילֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, בְּעוֹד רוּחַ הַטֻּמְאָה שׁוֹרָה עַל הַיָּדַיִם, קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם שַׁחֲרִית. וְהַמְהַלֵּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּב מִיתָה, כִּי בְּהַשְׁרָאַת טֻמְאָה זוֹ עַל יָדָיו — חִלֵּל קְדֻשַּׁת ה' אֲשֶׁר עָלָיו, כְּעַל כָּל עַבְדֵי ה' הַמִּתְקַדְּשִׁים בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ־הוּא וְתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, בִּקְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה יְתֵרָה, עַל טָהֳרַת הַמּוֹן עַם אֲשֶׁר לֹא הִגִּיעוּ לְמַדָּה זוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵרַע מִקְרֶה שֶׁאֵין לוֹ מַיִם לִטֹּל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים כָּרָאוּי, לְהַעֲבִיר רוּחַ הַטֻּמְאָה, כְּשֶׁמַּשְׁכִּים בַּלַּיְלָה — חָלִילָה לוֹ לְבַטֵּל מִדִּבְרֵי תוֹרָה עַד שֶׁיָּאִיר הַיּוֹם וְיִטֹּל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, אֶלָּא יִטֹּל מְעַט אוֹ יְנַקֶּה בְּכָל מִידֵי דְּמָנְקֵי, וִיבָרֵךְ וְיִלְמֹד כְּדִין הַתַּלְמוּד וְהַפּוֹסְקִים:

ח וּזְמַן חֲצוֹת לַיְלָה הוּא שָׁוֶה בַּקַּיִץ וּבַחֹרֶף, לְעוֹלָם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת אַחַר חֲצִי הַיּוֹם, שֶׁהוּא אֶמְצַע הַלַּיְלָה מַמָּשׁ, וְהִיא "עֵת רָצוֹן" לְמַעְלָה, בְּכָל זְמַן וּבְכָל מָקוֹם.

וְאַף שֶׁהַיָּמִים וְהַלֵּילוֹת מִשְׁתַּנִּים לְפִי הָאַקְלִימִים וְרִחוּק הַמְּדִינוֹת זוֹ מִזּוֹ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וּכְמוֹ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וּזְמַן כְּנִיסַת שַׁבָּת וְיוֹם־טוֹב, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה לְפִי זְמַן הַיָּמִים וְהַלֵּילוֹת שֶׁלָּהּ. (כִּי "עֵת רָצוֹן" שֶׁלְּמַעְלָה, וְיִחוּדִים עֶלְיוֹנִים שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, וּקְדֻשַּׁת שַׁבָּת וְיוֹם־טוֹב — הוּא לְמַעְלָה מִגְּדֶר הַמָּקוֹם וְהַזְּמַן, רַק שֶׁמֵּאִיר לְמַטָּה לְכָל מָקוֹם וּמָקוֹם בִּזְמַנּוֹ הָרָאוּי לוֹ. וְזֶהוּ גַּם

כֵּן הַטַּעַם שֶׁשּׁוֹרָה קְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה בְּחוּץ לָאָרֶץ בְּיוֹם־טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת. וְלָכֵן גַּם בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים לְחוּץ לָאָרֶץ חַיָּבִים בִּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם אַף שֶׁיּוֹדְעִים לַחֲזוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת יוֹם־טוֹב):

ט טוֹב לוֹמַר בְּכָל יוֹם פָּרָשַׁת הָעֲקֵדָה — לְזָכֹר זְכוּת אָבוֹת, וּפָרָשַׁת הַמָּן — לִבְטֹחַ בַּה' נוֹתֵן לֶחֶם "דַּבֵּר יוֹם בְּיוֹמוֹ", וַעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת. וְיֶתֶר עַל כֵּן, טוֹב מְאֹד לוֹמַר פָּרָשַׁת הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁהֵן: עוֹלָה, וּשְׁלָמִים, וְתוֹדָה, וְחַטָּאת, וְאָשָׁם וַדַּאי וְתָלוּי, וְקָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד, וּפָרָשַׁת נְסָכִים, וּשְׁאָר כָּל הַמְּנָחוֹת, כַּכָּתוּב בַּמַּעֲמָדוֹת, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ". וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים עַל פָּסוּק: "זֹאת הַתּוֹרָה לָעֹלָה לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת וגו'" — "כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה כו'". וּמִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב לִלְמֹד וּלְהָבִין — אֵין לוֹמַר אֶפִלּוּ פָּרָשַׁת הַקָּרְבָּנוֹת בְּכָל יוֹם, אֶלָּא לִפְרָקִים, וְדַי לוֹ בַּאֲמִירַת פֶּרֶק "אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן", כִּי גָּדוֹל תַּלְמוּד הַמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה וְלִידֵי יְדִיעַת הַתּוֹרָה (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהִלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה).

וְאִם יוֹדֵעַ שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּאֵיזֶה קָרְבָּן, כְּגוֹן: עוֹלָה עַל בְּטוּל מִצְוַת עֲשֵׂה, אוֹ עַל הֶרְהוּר הַלֵּב בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, וְתוֹדָה לְאַרְבָּעָה הַצְּרִיכִים לְהוֹדוֹת — יֹאמַר פָּרָשַׁת הַקָּרְבָּן מִיָּד שֶׁנִּתְחַיֵּב בּוֹ.

וּכְשֶׁיֹּאמַר פָּרָשַׁת הַקָּרְבָּנוֹת — יֹאמַר בַּיּוֹם, שֶׁהוּא זְמַן הַקָּרְבָּתָם, וְלֹא בַּלַּיְלָה. אֲבָל אֵין צָרִיךְ לוֹמַר מְעֻמָּד כְּמוֹ הַכֹּהֵן שֶׁהָיָה עוֹבֵד מְעֻמָּד, מֵאַחַר שֶׁהוּא אֵינֶנּוּ כֹּהֵן הָעוֹבֵד, אֶלָּא שֶׁבִּקְרִיאָתוֹ מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ הִקְרִיב לוֹ הַכֹּהֵן.

וְטוֹב לוֹמַר בְּשַׁבָּת פָּרָשַׁת לֶחֶם הַפָּנִים:

סימן ב

א **דִּין לְבִישַׁת בְּגָדִים וּבוֹ ו' סְעִיפִים**:

מִדַּת הַצְּנִיעוּת שִׁבַּח הַכָּתוּב בְּמָקוֹמוֹת רַבּוֹת, וַחֲכָמִים צִוּוּ בָּהּ לְכָל אָדָם: לִהְיוֹת צָנוּעַ בְּכָל אוֹרְחוֹתָיו, וְלֹא לְהִתְנַהֵג בִּפְרִיצוּת, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבְּרִיּוֹת אֶלָּא בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת צְנִיעוּת. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא יְחִידִי בַּלַּיְלָה וּבְחַדְרֵי חֲדָרִים — צָרִיךְ לְנַהֵג בִּצְנִיעוּת וּבוֹשֶׁת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", וְ"כַחֲשֵׁיכָה כָּאוֹרָה" לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן לֹא יְגַלֶּה אֶת בְּשָׂרוֹ, וַאֲפִלּוּ מְעַט, כָּל מַה שֶּׁדַּרְכּוֹ

לִהְיוֹת מְכֻסֶּה בִּבְגָדִים לְעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁיְּשֵׁן עַל מִטָּתוֹ בַּלַּיְלָה — יְכַסֶּה כָּל בְּשָׂרוֹ בְּסָדִין. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁנִּכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו שֶׁצָּרִיךְ לְגַלּוֹת בְּשָׂרוֹ — לֹא יְגַלֶּה רַק כַּמָּה שֶׁצָּרִיךְ לְבַד, וְלֹא יוֹתֵר עַל הַצָּרֵךְ אֲפִלּוּ מְעַט, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ב וְכֵן כְּשֶׁפּוֹשֵׁט מַלְבּוּשָׁיו וַחֲלוּקוֹ לִישֵׁן עַל מִטָּתוֹ עָרֹם — יְזָהֵר לְכַסּוֹת בְּשָׂרוֹ מְעַט מְעַט בְּסָדִין תַּחַת חֲלוּקוֹ בְּטֶרֶם יַפְשִׁיטֶנּוּ מִמָּקוֹם זֶה בִּבְשָׂרוֹ, בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁיַּפְשִׁיטֶנּוּ מִמָּקוֹם זֶה יִהְיֶה מָקוֹם זֶה כְּבָר מְכֻסֶּה בַּסָּדִין, וְלֹא יִהְיֶה מְגֻלֶּה אֲפִלּוּ מְעַט מִבְּשָׂרוֹ שֶׁלֹּא לְצָרֵךְ אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד (וְכֵן מִי שֶׁאֵינוֹ יָשֵׁן עָרֹם רַק שֶׁפּוֹשֵׁט הָאַנְפִּילָאוֹת מֵעַל רַגְלָיו — יְכַסֶּה רַגְלָיו תְּחִלָּה בַּסָּדִין וַיַּפְשִׁיטֵן תַּחַת הַסָּדִין). וְכֵן כְּשֶׁיָּקוּם מִשְּׁנָתוֹ — יִלְבַּשׁ חֲלוּקוֹ מְעַט מְעַט תַּחַת הַסָּדִין בְּעוֹדוֹ שׁוֹכֵב, בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְעַט מִבְּשָׂרוֹ מְגֻלֶּה אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד שֶׁלֹּא לְצָרֵךְ (וְכֵן בְּאַנְפִּילָאוֹת שֶׁלָּנוּ — יִלְבְּשֵׁן מְעַט מְעַט תַּחַת הַסָּדִין שֶׁלֹּא לְגַלּוֹת רַגְלָיו, שֶׁדַּרְכָּן לִהְיוֹת מְכֻסּוֹת לְעוֹלָם בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, שֶׁאֵין הוֹלְכִין יָחֵף לְעוֹלָם אֲפִלּוּ בַּקַּיִץ). וְכֵן יְזָהֵר כְּשֶׁמַּחֲלִיף חֲלוּקוֹ (אוֹ אַנְפִּילָאוֹתָיו) בְּאֶמְצַע הַיּוֹם אוֹ הַלַּיְלָה.

אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, שֶׁדַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לֵילֵךְ שָׁם עֲרֻמִּים, וְאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם פְּרִיצוּת. וְכֵן כְּשֶׁרוֹחֵץ בַּנָּהָר, (רַק שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִפְשֹׁט וְלִלְבֹּשׁ סָמוּךְ לַנָּהָר כָּל מַה שֶׁאֶפְשָׁר, בִּכְדֵי שֶׁלֹּא לֵילֵךְ בְּגוּפוֹ הַגּוּף שֶׁלֹּא לְצָרֵךְ). וַאֲפִלּוּ עֶרְוָתוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַסּוֹת בִּירִידָתוֹ לַנָּהָר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהַמְכֻסֶּה נִרְאֶה שֶׁהוּא בּוֹשׁ בַּדָּבָר, וּכְאִלּוּ כּוֹפֵר בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. אַךְ בַּעֲלִיָּתוֹ שֶׁפָּנָיו כְּלַפֵּי הָעָם — יִשְׁחֶה, אוֹ יָשִׂים יָדוֹ כְּנֶגֶד עֶרְוָתוֹ לְכַסּוֹתָהּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַגַּע בָּהּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכֵן כְּשֶׁרוֹחֵץ בַּמֶּרְחָץ עִם בְּנֵי אָדָם. וְאִם אֶפְשָׁר לוֹ לְכַסּוֹתָהּ מֵעֵינֵיהֶם בַּבֶּגֶד — מַה טּוֹב:

ג טוֹב לְזָהֵר לְדַקְדֵּק בַּחֲלוּקוֹ וְכֵיוֹצֵא בּוֹ לְלָבְשׁוֹ כְּדַרְכּוֹ, שֶׁלֹּא יַהֲפֹךְ הַפְּנִימִי לַחוּץ וְיֵרָאוּ הַתְּפִירוֹת הַמְגֻנּוֹת וְאִמְרֵי הֶחָלוּק וְיִתְגַּנֶּה בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. וְאִם לֹא נִזְהַר וְהָפַךְ, אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא — צָרִיךְ לְפָשְׁטוֹ וְלַחֲזֹר לְלָבְשׁוֹ כְּדַרְכּוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּכְלַל "מְשַׁנְאַי" חַס וְשָׁלוֹם. וְעַל פִּי הַקַּבָּלָה יֵשׁ לְזָהֵר מִלִּלְבֹּשׁ שְׁנֵי מַלְבּוּשִׁים יַחַד, מִפְּנֵי שֶׁקְּשֶׁה לְשִׂכְחָה:

ד לְעוֹלָם יַקְדִּים אָדָם יְמִינוֹ עַל שְׂמֹאלוֹ בְּכָל דָּבָר, לְפִי שֶׁהַיָּמִין הִיא חֲשׁוּבָה בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ: לְעִנְיַן עֲבוֹדָה, וּבְהֶן יָד וּבְהֶן רֶגֶל בַּמִּלּוּאִים וּבְמִצְרָע, וְכֵן בַּחֲלִיצָה, לְכָךְ יֵשׁ לָאָדָם גַּם כֵּן לַחֲלֹק כָּבוֹד לִימִינוֹ לְעוֹלָם.

וְלָכֵן כְּשֶׁיִּנְעַל מִנְעָלָיו — יִנְעַל שֶׁל יָמִין תְּחִלָּה. וּכְשֶׁחוֹלֵץ — חוֹלֵץ שֶׁל שְׂמֹאל תְּחִלָּה, שֶׁזֶּהוּ כְּבוֹדָהּ שֶׁל יָמִין. וּמִנְעָלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם קְשִׁירָה — יִנְעַל שֶׁל יָמִין וְלֹא יִקְשָׁרֶנּוּ, וְאַחַר־כָּךְ יִנְעַל שֶׁל שְׂמֹאל וְיִקְשָׁרֶנּוּ, וְאַחַר־כָּךְ יִקְשֹׁר שֶׁל יָמִין, מִפְּנֵי שֶׁלִּקְשִׁירָה יֵשׁ לַחֲלֹק כָּבוֹד לִשְׂמֹאל, שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה בַּתּוֹרָה לְעִנְיַן קְשִׁירַת תְּפִלִּין. אַךְ מִנְעָלִים שֶׁאֵין בָּהֶם קְשִׁירָה — יִנְעַל שֶׁל יָמִין תְּחִלָּה.

וְכֵן כְּשֶׁלּוֹבֵשׁ חֲלוּקוֹ וּשְׂאָר מַלְבּוּשָׁיו — יִלְבַּשׁ יַד יָמִין תְּחִלָּה. וְכֵן בְּמִכְנָסַיִם וְאַנְפִּילָאוֹת — רֶגֶל יָמִין תְּחִלָּה. וְאִם יֵשׁ בָּהֶם קְשִׁירָה — יִקְשֹׁר שֶׁל שְׂמֹאל תְּחִלָּה.

וְכֵן כְּשֶׁרּוֹחֵץ אוֹ סָךְ — יִרְחַץ אוֹ יָסוּךְ יַד יָמִין תְּחִלָּה. וּכְשֶׁרּוֹחֵץ כָּל גּוּפוֹ בַּמֶּרְחָץ — יִרְחַץ רֹאשׁוֹ תְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֶלֶךְ עַל כָּל הָאֵיבָרִים:

ה וְיָקוּם וְיֵלֵךְ בִּכְפִיפַת הָרֹאשׁ מְעַט, וְלֹא בְּקוֹמָה זְקוּפָה וְגַרְוֹן נָטוּי, כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַתַּלְכֶנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינַיִם". וַאֲפִלּוּ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת — אָסוּר. וְכָל הַמְהַלֵּךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה — כְּאִלּוּ דּוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ". וְשִׁעוּר הַזְּקִיפָה — כָּל שֶׁלֹּא יוּכְלוּ עֵינָיו לִרְאוֹת לְמַטָּה בְּסָמוּךְ לְרַגְלָיו, וְצָרִיךְ מֵחֲמַת זֶה לֵילֵךְ בְּנַחַת שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בַּהֲלִיכָתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יָכֹף קוֹמָתוֹ אוֹ רֹאשׁוֹ יוֹתֵר מִדַּאי, אֶלָּא בְּמִדָּה בֵּינוֹנִית, בִּכְדֵי שֶׁיִּרְאֶה אֶת הַבָּא כְּנֶגְדּוֹ בְּפָנָיו (בְּלִי שֶׁיַּזְקִיף עֵינָיו לְמַעְלָה יוֹתֵר מִדַּאי):

ו וּמִדַּת חֲסִידוּת שֶׁלֹּא לֵילֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ גַּם בֵּימֵיהֶם, שֶׁרֹב הָעָם הָיוּ רְגִילִים לֵילֵךְ לִפְעָמִים הַרְבֵּה בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ מִפְּנֵי הַחֹם בַּיָּמִים הָהֵם. וְעַכְשָׁו בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁכֻּלָּם דַּרְכָּם לְכַסּוֹת רֹאשָׁם לְעוֹלָם — אָסוּר לֵילֵךְ אוֹ אֲפִלּוּ לֵישֵׁב בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ, מִשּׁוּם צְנִיעוּת, שֶׁהֲרֵי זֶה כִּמְגַלֶּה בְּשָׂרוֹ הַמְכֻסֶּה. וְגַם הַקְּטַנִּים נָכוֹן לְכַסּוֹת רֹאשָׁם.

וְכָל שֶׁכֵּן בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, שֶׁהַנָּכְרִים נָהֲגוּ לְגַלּוֹת רֹאשָׁם, וְיִשְׂרְאֵלִים קְדוֹשִׁים נִזְהָרִים בָּזֶה מִשּׁוּם צְנִיעוּת, אִם כֵּן הַהוֹלֵךְ אוֹ אֲפִלּוּ הַיּוֹשֵׁב בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ כְּמוֹ הַנָּכְרִי — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלָאו דְּ"וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ".

אַךְ אִם מֵשִׂים יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ לְכַסּוֹתוֹ — דַּי בְּכָךְ לְהֶכֵּר. רַק שֶׁלֹּא יַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צא:

סימן ג

א הַנְהָגַת בֵּית הַכִּסֵּא וּבוֹ י"א סְעִיפִים:

וְגַם כְּשֶׁיִּכָּנֵס לְבֵית הַכִּסֵּא — יְהֵא צָנוּעַ, וְלֹא יְגַלֶּה בְּשָׂרוֹ אֶלָּא כַּמָּה שֶׁצָּרִיךְ, וּבְעֵת הַצֹּרֶךְ וְלֹא קֹדֶם לָכֵן אֲפִלּוּ רֶגַע. וְלָכֵן לֹא יְגַלֶּה עַצְמוֹ עַד שֶׁיֵּשֵׁב, וְלֹא יְגַלֶּה מִלְּאַחוֹרָיו כִּי אִם טֶפַח, וּמִלְּפָנָיו טְפָחַיִם, מִשּׁוּם קִלּוּחַ מֵי רַגְלַיִם הַנִּתָּז לְמֵרָחוֹק. וְיֵשׁ גּוֹרְסִים בְּהֵפֶךְ. וּבְאִשָּׁה מִלְּפָנֶיהָ וְלֹא כְלוּם, וּמִלְּאַחֲרֶיהָ טֶפַח, אוֹ טְפָחַיִם לְפִי חִלּוּף הַגִּרְסָאוֹת. וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה — יֵשׁ לְצַמְצֵם כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר:

ב וְלֹא יִכָּנְסוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים יַחַד, אֶלָּא יֵשֵׁב יָחִידִי וְיִסְגֹּר הַדֶּלֶת בַּעֲדוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס אַחֵר לְשָׁם. וְאִם מְפַחֵד לֵישֵׁב יְחִידִי — יַנִּיחַ אַחֵר יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ דֶּרֶךְ חִלּוֹן, אַךְ לֹא יְסַפֵּר עִמּוֹ, שֶׁאֵין מְסַפְּרִים בְּבֵית הַכִּסֵּא מִשּׁוּם צְנִיעוּת. וּלְכָךְ, אִם אֵי אֶפְשָׁר לְסָגֹר הַדֶּלֶת וְאִישׁ אַחֵר רוֹצֶה לִכָּנֵס — יִנְחֲרוּ זֶה לְזֶה, וְלֹא יְדַבְּרוּ. רַק הַנָּשִׁים כְּשֶׁהוֹלְכוֹת לְבֵית הַכִּסֵּא הַקְּבוּעַ לָרַבִּים, כְּמוֹ בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁבַּשָּׂדֶה בֵּימֵיהֶם, אוֹ בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ — תִּקְּנוּ חֲכָמִים: לִהְיוֹת נִכְנָסוֹת שְׁתַּיִם יַחַד, אוֹ אֲפִלּוּ יוֹתֵר, וְלִהְיוֹת מְסַפְּרוֹת זוֹ עִם זוֹ שָׁם, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁמַע קוֹלָן מִבַּחוּץ, וְלֹא יִכָּנֵס אִישׁ לְשָׁם וְיִתְיַחֵד עִמָּהֶן:

ג וּכְשֶׁנִּפְנֶה בְּמָקוֹם מְגֻלֶּה כְּמוֹ בַּשָּׂדֶה — צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק עַד שֶׁלֹּא יוּכַל חֲבֵרוֹ לִרְאוֹת אֶת פֵּרוּעוֹ, מַה שֶּׁמְּגֻלֶּה מִבְּשָׂרוֹ מִלְּפָנָיו אוֹ מִלְּאַחֲרָיו. וְאֵין צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק יוֹתֵר עַד שֶׁלֹּא יִרְאֶנּוּ, אֶלָּא אַף־עַל־פִּי שֶׁרוֹאֵהוּ מֵרָחוֹק — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וַאֲחוֹרֵי הַגָּדֵר — נִפְנֶה מִיָּד. וְכֵן בֶּחָצֵר אֲחוֹרֵי כֹּתֶל הַבַּיִת. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁחֲבֵרוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל עִטּוּשׁוֹ שֶׁלְּמַטָּה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁבְּהַשְׁמָעַת קוֹל עִטּוּשׁ שֶׁלְּמַטָּה — אֵין בּוֹ אִסּוּר כְּלָל מִשּׁוּם צְנִיעוּת (אֶלָּא שֶׁהִיא חֻרְפָּה וּבוּשָׁה לְרֹב בְּנֵי אָדָם, וּמִי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד — אֵינוֹ מַקְפִּיד. וְכֵן בִּימֵי חַכְמֵי הַתַּלְמוּד — [עַיֵּן סִימָן קג וּבְתִרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן טז] — לֹא הָיוּ מַקְפִּידִין עַל זֶה):

ד וּבְכָל הִלְכוֹת צְנִיעוּת שֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא — צָרִיךְ לְזָהֵר בַּלַּיְלָה כְּמוֹ בַּיּוֹם, לְבַד מֵרָחוֹק מָקוֹם בַּשָּׂדֶה וְכֵיוֹצֵא בָּהּ, שֶׁבַּלַּיְלָה — אֵין צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק כְּלָל, וְיוּכַל לִפָּנוֹת אֲפִלּוּ בְּרֹחַב הָעִיר. וְאִם יֵשׁ שָׁם אֵיזוֹ קֶרֶן זָוִית — יִפָּנֶה שָׁם. וְהוּא כְּשֶׁאֵין שָׁם אָדָם, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם אֲפִלּוּ נָכְרִי — אָסוּר לִפָּנוֹת בְּפָנָיו, כָּל שֶׁהוּא בְּסָמוּךְ לוֹ עַד שֶׁיּוּכַל לִרְאוֹתוֹ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת פֵּרוּעוֹ, כִּי מֵאַחַר שֶׁרוֹאֵהוּ מִקָּרוֹב — אֵין זוֹ צְנִיעוּת:

ה וְכָל זֶה לִפְנוֹת, אֲבָל לְהָטִיל מַיִם — הִתִּירוּ אֲפִלּוּ בִּפְנֵי רַבִּים וּבַיּוֹם, מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ סַכָּנָה, שֶׁלֹּא יְהֵא עִקָּר. וְלָכֵן אָסוּר לוֹ לִנְהֹג צְנִיעוּת וּלְהַמְתִּין, אִם צָרִיךְ לְכָךְ. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לוֹ לְהִסְתַּלֵּק לִצְדָדִים, וַאֲפִלּוּ אִשָּׁה מִבְּנָהּ הַקָּטָן:

ו הַנִּפְנֶה בְּמָקוֹם מְגֻלֶּה שֶׁאֵין בּוֹ מְחִצּוֹת — צָרִיךְ לְכַוֵּן פָּנָיו לַדָּרוֹם וַאֲחוֹרָיו לְצָפוֹן, אוֹ לְהֶפֶךְ. אֲבָל לֹא יִפָּנֶה בַּאֲחוֹרָיו לַמַּעֲרָב וְלֹא לַמִּזְרָח, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשְּׁכִינָה, שֶׁהַשְּׁכִינָה בַּמַּעֲרָב וּפְנֵי הַשְּׁכִינָה לַמִּזְרָח, וּלְכָךְ נִקְרָא מִזְרָח "קֶדֶם" וּמַעֲרָב "אָחוֹר", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי", וְדָרוֹם נִקְרָא "יָמִין" וְ"תֵימָן". וְאִם נִפְנָה וַאֲחוֹרָיו לְקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית אוֹ צְפוֹנִית, אוֹ לְקֶרֶן מִזְרָחִית דְּרוֹמִית אוֹ צְפוֹנִית, אִם מְשׁוּכָּה כְּלַפֵּי צָפוֹן אוֹ דָּרוֹם יוֹתֵר מִכְּלַפֵּי מִזְרָח אוֹ מַעֲרָב — מֻתָּר, וְאִם לָאו — אָסוּר.

וּבְמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר — טוֹב לְזַהֵר שֶׁיִּהְיוּ פָּנָיו לַדָּרוֹם וַאֲחוֹרָיו לַצָּפוֹן וְלֹא לְהֶפֶךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא לִפְנוֹת נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם וְהַמִּקְדָּשׁ, בְּרֹב מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵן מְשׁוּכוֹת וּנְטוּיוֹת לִצְפוֹן יְרוּשָׁלַיִם יוֹתֵר מִלְּמַעֲרָבָהּ, וְכָל שֶׁכֵּן בִּמְדִינוֹת הַמְכֻוָּנוֹת לִצְפוֹן יְרוּשָׁלַיִם מַמָּשׁ:

ז וְכָל זֶה בְּמָקוֹם מְגֻלֶּה, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מְחִצּוֹת, וַאֲפִלּוּ אֵין שָׁם רַק מְחִצָּה אַחַת בַּמַּעֲרָב — יוֹשֵׁב בְּצַד הַמְּחִצָּה בְּסָמוּךְ לָהּ וְנִפְנֶה וַאֲחוֹרָיו לַמַּעֲרָב כְּלַפֵּי הַמְּחִצָּה. וְאִם הִיא בַּמִּזְרָח — יוֹשֵׁב בְּצִדָּהּ וַאֲחוֹרָיו לַמִּזְרָח. וְעַל כֵּן אֵין לְהַקְפִּיד כְּלָל בְּבָתֵּי כִּסְאוֹת הַבְּנוּיִים בַּבָּתִּים אוֹ בַּחֲצֵרוֹת, וַאֲפִלּוּ אֵין מְחִצָּה אַחֶרֶת חוּץ לְבֵית הַכִּסֵּא רַק כֹּתֶל בֵּית הַכִּסֵּא עַצְמוֹ — נִדּוֹן מִשּׁוּם מְחִצָּה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין שׁוּם מְחִצָּה מוֹעֶלֶת לָזֶה. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר, שֶׁלֹּא לִבְנוֹת בֵּית הַכִּסֵּא תְּחִלָּה לִפְנוֹת שָׁם לְמַעֲרָב אוֹ לְמִזְרָח, אֶלָּא לְצָפוֹן.

וְכָל זֶה לִפְנוֹת, אֲבָל לְהָטִיל מַיִם — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ לְמַעֲרָב וּמִזְרָח בְּמָקוֹם מְגֻלֶּה:

ח לֹא יֵשֵׁב וְיִפָּנֶה בִּמְהֵרָה וּבְחֹזֶק, לְפִי שֶׁנִּפְתָּח הַנֶּקֶב בְּחָזְקָה וְנִתְקָעִין שְׁנֵי הַכְּרֵכַשְׁתָּא וְיוֹצֵאת. וְכֵן מִטַּעַם זֶה לֹא יֶאֱנֹס לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ יוֹתֵר מִדַּאי.

וְכֵן כְּשֶׁמְּקַנֵּחַ — לֹא יְקַנֵּחַ בַּחֲתִיכַת חֶרֶס שֶׁאֵינָהּ חֲלָקָה וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, פֶּן יְנַתֵּק אוֹ יְנַקֵּב הַכְּרֵכַשְׁתָּא. וּמִטַּעַם זֶה הִתִּירוּ לְטַלְטֵל בְּשַׁבָּת צְרוֹרוֹת, שֶׁהֵם אֲבָנִים דַּקִּים וַחֲלָקִים, לְקַנֵּחַ בָּהֶם, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵם מֻקְצִים, גַּם אִם יֵשׁ לְפָנָיו חֲתִיכַת חֶרֶס שֶׁאֵינָהּ מֻקְצָה. וְהִתִּירוּ לְהַכְנִיס לְבֵית הַכִּסֵּא אֲבָנִים דַּקִּים הַרְבֵּה עַד כְּמִלֹּא הַיָּד, לְקַנֵּחַ בָּהֶן בָּזֶה אַחַר

זֶה עַד שֶׁיֵּצֵא הָאַחֲרוֹן נָקִי, וְשׁוּב אָסוּר לְקַנֵּחַ בָּהֶם יוֹתֵר בְּשַׁבָּת. וְכֵן בְּחֹל אֵין צָרִיךְ לְקַנֵּחַ יוֹתֵר, כִּי זֶהוּ סִימָן שֶׁאֵין עוֹד מַמָּשׁוּת צוֹאָה בְּפִי הַטַּבַּעַת, בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלָה לִהְיוֹת נִרְאֵית כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב, מֵאַחַר שֶׁהוּא מְקַנֵּחַ עַצְמוֹ גַּם כֵּן בְּעוֹדוֹ יוֹשֵׁב, וְהַקִּנּוּחַ יָצָא נָקִי. אַךְ מִדַּת חֲסִידוּת לִרְחֹץ פִּי הַטַּבַּעַת בְּמַיִם:

ט וּמִי שֶׁאֵינוֹ אִסְטְנִיס וּמְקַנֵּחַ בְּאֶצְבְּעוֹתָיו מַמָּשׁ — לֹא יְקַנֵּחַ בְּיַד יָמִין אֶלָּא בִּשְׂמֹאל, מִפְּנֵי שֶׁבְּאֶצְבְּעוֹת יְמִינוֹ קוֹשֵׁר תְּפִלִּין עַל שְׂמֹאלוֹ. וְטוֹב לְזַהֵר מִלְּקַנֵּחַ בְּאֶצְבַּע אֶמְצָעִית, מִפְּנֵי שֶׁכּוֹרֵךְ עָלֶיהָ הָרְצוּעָה. וְאִטֵּר שֶׁמֵּנִיחַ תְּפִלִּין עַל יָמִין וְקוֹשְׁרָן עָלֶיהָ בִּשְׂמֹאל שֶׁל כָּל אָדָם — יְקַנֵּחַ בְּיָמִין שֶׁל כָּל אָדָם. וְכָל זֶה לְקַנֵּחַ, אֲבָל לְשַׁפְשֵׁף נִיצוֹצוֹת שֶׁל מֵי רַגְלַיִם — מֻתָּר גַּם בְּיָמִין. וְכֵן לַהֲרֹג כִּנָּה:

י הַמַּטִּיל מַיִם מְעֻמָּד וְאִם לֹא יַגְבִּיהַּ הָאַמָּה יִפְּלוּ נִיצוֹצוֹת מֵי רַגְלַיִם הַרְבֵּה עַל רַגְלָיו — מֻתָּר לוֹ לְסַיֵּעַ בַּבִּיצִים מִלְמַטָּה לְהַגְבִּיהוֹ. וְאִם נָפְלוּ עַל רַגְלָיו — צָרִיךְ לְשַׁפְשְׁפָם בְּיָדָיו מִיָּד, וְלֹא יֵלֵךְ כָּךְ בֵּין הַבְּרִיּוֹת. אֲבָל לֹא יֹאחַז בָּאַמָּה לְהַגְבִּיהוֹ, שֶׁכָּל הָאוֹחֵז בָּאַמָּה כְּאִלּוּ מֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם, פֶּן יִתְחַמֵּם וְיוֹצִיא זֶרַע לְבַטָּלָה. אִם לֹא שֶׁאוֹחֵז מֵעֲטָרָה וּלְמַטָּה לְצַד הָאָרֶץ, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ מֵבִיא לִידֵי חִמּוּם, אוֹ שֶׁאוֹחֵז בְּמַטְלִית עָבָה שֶׁאֵינָהּ מְחַמֶּמֶת. וּמִי שֶׁהוּא נָשׂוּי, וְאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ בָּעִיר וְהִיא טְהוֹרָה — מִן הַדִּין מֻתָּר לוֹ לֶאֱחֹז גַּם מֵעֲטָרָה וּלְמַעְלָה, כִּי מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ "פַּת בְּסַלּוֹ" — אֵינוֹ בָּא לִידֵי הִרְהוּר וְחִמּוּם. אַךְ מִדַּת חֲסִידוּת לְהַחֲמִיר. וְגַם מִן הַדִּין לֹא הִתִּירוּ לְנָשׂוּי לֶאֱחֹז אֶלָּא לְהַשְׁתִּין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ נִיצוֹצוֹת עַל רַגְלָיו, אֲבָל לֹא לְהִתְחַכֵּךְ, אִם לֹא בְּמַטְלִית עָבָה שֶׁאֵינָהּ מְחַמֶּמֶת כְּלָל:

יא הַמַּשֶּׁהָ אֶת נִקְבָיו בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים — עוֹבֵר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִשּׁוּם "אַל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם". אַךְ לֹא הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, כְּגוֹן עַד שֶׁיִּמְצָא מָקוֹם צָנוּעַ, וְכֵן בְּמָקוֹם הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה, וְאֲפִלּוּ בְּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּקְטַנִּים אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ", אֶלָּא שֶׁאָסְרוּ מִשּׁוּם סַכָּנָה, וְגַם שֶׁלֹּא יְהֵא עִקָּר.

וְכָל שֶׁיָּכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ עַד כְּדֵי שִׁעוּר הִלּוּךְ פַּרְסָה — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ" וְלֹא מִשּׁוּם סַכָּנָה, בֵּין בְּקְטַנִּים בֵּין בִּגְדוֹלִים, לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ פָּחוֹת הַרְבֵּה מִכְּשִׁעוּר הִלּוּךְ פַּרְסָה — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ", כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ נִצְרָךְ וּמִתְאַוֶּה הַרְבֵּה (בְּעִנְיָן שֶׁאִלּוּ לֹא הָיָה מַעֲמִיד עַצְמוֹ בְּכֹחַ וּמַגְבִּיר כֹּחַ הַמַּחֲזִיק עַל כֹּחַ הַדּוֹחֶה — הָיָה כֹּחַ הַדּוֹחֶה גּוֹבֵר מֵאֲלָיו עַל כֹּחַ הַמַּחֲזִיק, וְעוֹשֶׂה צְרָכָיו בְּלִי שׁוּם סִיּוּעַ דֹּחַק שֶׁיִּדְחֹק הָאָדָם עַצְמוֹ כְּלָל אֲפִלּוּ מְעַט מִזְּעֵר. אֲבָל אִם כֹּחַ הַדּוֹחֶה לֹא הָיָה גּוֹבֵר כָּל כָּךְ עַל כֹּחַ הַמַּחֲזִיק בְּלִי סִיּוּעַ דֹּחַק שֶׁיִּדְחֹק הָאָדָם עַצְמוֹ מְעַט, נִמְצָא כְּשֶׁמַּעֲמִיד עַל עַצְמוֹ וּמוֹנֵעַ מִלִּדְחֹק — אֵינוֹ נִקְרָא מַשְׁהֶה נְקָבָיו, כִּי אֵינוֹ אֶלָּא "שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה", וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ"):

סימן ד

א **דִּינֵי נְטִילַת יָדַיִם וּבוֹ ב' סְעִיפִים**:

תִּקְּנוּ חֲכָמִים לִטֹּל יָדָיו בַּמַּיִם בְּכָל שַׁחַר, וּלְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם". וְהַטַּעַם, יֵשׁ מְפָרְשִׁים מִשּׁוּם קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה שֶׁל שַׁחֲרִית, לְפִי שֶׁהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת הֵן, וּמִן הַסְּתָם מִשְׁמְשׁוּ בַּשֵּׁנָה בַּמְּקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים שֶׁבְּגוּפוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וּסְמָךְ לִנְטִילָה זוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפַּי וַאֲסֹבְבָה אֶת מִזְבַּחֲךָ ה', לַשְׁמֹעַ בְּקוֹל תּוֹדָה וגו'". וְאַף שֶׁכְּשֶׁאֵין לוֹ מַיִם יָכוֹל לְנַקּוֹת יָדָיו בְּכָל דָּבָר שֶׁמְּנַקֶּה, שֶׁהֲרֵי לֹא נֶאֱמַר "אֶרְחַץ בַּמַּיִם" אֶלָּא "בְּנִקָּיוֹן", וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צב — מִכָּל מָקוֹם מִצְוָה לְחַזֵּר אַחַר מַיִם עַד מִיל. וַאֲפִלּוּ הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ — יַחֲזֹר לַאֲחוֹרָיו עַד מִיל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם. וּמְבָרְכִים עַל מִצְוָה זוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין עַל כָּל מִצְוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם. אֲבָל לְתַלְמוּד תּוֹרָה וּלְהַזְכָּרַת הַשֵּׁם בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת, חוּץ מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה — אֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר מַיִם, אֶלָּא דַּי לְנַקּוֹת יָדָיו בְּכָל דָּבָר שֶׁמְּנַקֶּה. וּלְפִיכָךְ, גַּם כְּשֶׁנּוֹטֵל בַּמַּיִם — לֹא יְבָרֵךְ. אֲבָל לִתְפִלַּת מִנְחָה אוֹ עַרְבִית — צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר מַיִם עַד מִיל כְּמוֹ לִתְפִלַּת הַשַּׁחַר, לִסְבָרָא זוֹ. וּלְסָבְרָא זוֹ — צָרִיךְ לְבָרֵךְ גַּם כֵּן "עַל נְטִילַת יָדַיִם" לְמִנְחָה אוֹ לְעַרְבִית, אִם אֵין יָדָיו נְקִיּוֹת וְצָרִיךְ לִטֹּל.

אֲבָל אֵין הַמִּנְהָג כֵּן עַכְשָׁו בְּכָל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אֵין מְבָרְכִין "עַל נְטִילַת יָדַיִם" רַק בַּשַּׁחַר לְבַד, כִּי כָּךְ הָיְתָה תַּקָּנַת חֲכָמִים לִטֹּל יָדָיו בַּמַּיִם בְּכָל שַׁחַר לְבַד, וְלֹא בִּשְׁבִיל נְקִיּוֹן כַּפַּיִם לִתְפִלָּה, אֶלָּא מֵהַטַּעַם הַמְפֹרָשׁ בַּזֹּהַר (פָּרָשַׁת וַיֵּשֶׁב) וּמֻזְכָּר גַּם כֵּן בַּגְּמָרָא: כְּדֵי לְהַעֲבִיר רוּחַ הַטֻּמְאָה הַשּׁוֹרָה עַל הַיָּדַיִם, מִפְּנֵי הִסְתַּלְּקוּת קְדֻשַּׁת הַנְּשָׁמָה בַּלַּיְלָה מִגּוּף הָאָדָם כְּשֶׁיִּשָּׁן, וּלְהִתְקַדֵּשׁ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל מָקוֹם־בָּרוּךְ־הוּא, עַל יְדֵי זְרִיקַת מַיִם טְהוֹרִים

מִן הַכְּלִי, כְּכֹהֵן הַמְקֻדָּשׁ יָדָיו מִן הַכִּיּוֹר, וּלְכָךְ תִּקְּנוּ לְבָרֵךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ כו'".
וּמִכָּל מָקוֹם, רָאוּי לְחוֹשׁ גַּם לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְמַעֲשֶׂה, לְחַזֵּר אַחַר מַיִם גַּם לִתְפִלַּת מִנְחָה וְעַרְבִית עַד מִיל, אֲבָל לֹא לְבָרֵךְ, שֶׁפְּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל. אַךְ אֵין צָרִיךְ לִטֹּל מִן הַכְּלִי, אֶלָּא יָכוֹל לְשַׁכְשֵׁךְ בְּתוֹכוֹ. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ שָׁלֵם, וַאֲפִלּוּ בַּמַּיִם שֶׁבַּקַּרְקַע, וַאֲפִלּוּ אֵין בָּהֶם רְבִיעִית, וַאֲפִלּוּ מַיִם הַפְּסוּלִים לִנְטִילַת יָדַיִם לִסְעוּדָה, כִּי מֵאַחַר שֶׁנִּטִּילַת יָדַיִם לִתְפִלָּה אֵינָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם נְקִיּוֹן — אֵין צָרִיךְ כְּלִי, וְלֹא כֹּחַ נוֹתֵן, וְלֹא מַיִם כְּשֵׁרִים, וְלֹא שְׁאָר דְּבָרִים הַמְעַכְּבִים בִּנְטִילַת יָדַיִם לִסְעוּדָה. אַךְ צָרִיךְ לִטֹּל עַד הַפֶּרֶק כְּמוֹ לִסְעוּדָה, דְּהַיְנוּ עַד חִבּוּר הָאֶצְבָּעוֹת לְכַף הַיָּד, לִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבְּסוֹף סִימָן קסא. וּכְדֵי לָצֵאת גַּם לִסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שָׁם — יִקַּח עוֹד מְעַט מַיִם בְּכַפּוֹ וִישַׁפְשֵׁף כַּפּוֹת הַיָּדַיִם זוֹ בְּזוֹ לְנַקּוֹת, לְקַיֵּם "אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפָּי":

ב וְגַם בַּתַּלְמוּד הִזְהִירוּ עַל רוּחַ הַטֻּמְאָה זוֹ שֶׁשּׁוֹרָה עַל הַיָּדַיִם, וְאָמְרוּ שֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת לְגַמְרֵי עַד שֶׁיִּטֹּל שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, בְּסֵרוּגִין. וְגַם הִזְהִירוּ מְאֹד, שֶׁלֹּא לִגַּע בַּיָּד קֹדֶם נְטִילָה: לֹא לָעַיִן, וְלֹא לָאֹזֶן, וְלֹא לַחֹטֶם, וְלֹא לַפֶּה, וְלֹא לְפִי הַטַּבַּעַת, וְלֹא לִמְקוֹם הַקָּזַת דָּם, וְלֹא לָאֵמָה, כְּגוֹן מֵעֶטָרָה וּלְמַטָּה אוֹ לְצֶרֶךְ זוּוּג, וְלֹא לַמַּיִם שֶׁבַּגִּינִית הַמּוּכָנִים לִנְטִילַת יָדַיִם לְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ, שֶׁלֹּא יִטַּמְּאֵם בְּיָדָיו. וְכֵן יִזָּהֵר מְאֹד בִּשְׁעַת נְטִילַת יָדָיו מֵהַכְּלִי, שֶׁלֹּא יִגַּע בַּמַּיִם תּוֹךְ הַכְּלִי וִיטַמְּאֵם, כִּי אֵין הַמַּיִם מְטַהֲרִים הַיָּדַיִם אֶלָּא בִּשְׁפִיכָה. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁצָּרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד, שֶׁלֹּא לִגַּע קֹדֶם נְטִילָה בְּשׁוּם מַאֲכָל אוֹ מַשְׁקֶה, שֶׁלֹּא לְטַמְּאָם. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר הַנָּשִׁים עַל זֶה בְּיוֹתֵר, כִּי רֹב תִּקּוּן הַמַּאֲכָלִים הוּא עַל יָדָן.
אֲבָל לִנְגִיעַת הַנָּכְרִים — אֵין לָחוֹשׁ, כִּי רוּחַ טֻמְאָה זוֹ אֵינָהּ מִתְאַוָּה לִשְׁרוֹת אֶלָּא בִּכְלֵי שֶׁל קֹדֶשׁ, בְּמָקוֹם קְדֻשָּׁה שֶׁנִּסְתַּלְּקָה מִשָּׁם, שֶׁהֵם גּוּפוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁהֵם יְשֵׁנִים וְנִשְׁמָתָם הַקְּדוֹשָׁה מִסְתַּלֶּקֶת מִגּוּפָם, וַאֲזַי רוּחַ הַטֻּמְאָה שׁוֹרָה עַל גּוּפָם, וּכְשֶׁהַנְּשָׁמָה חוֹזֶרֶת לַגּוּף — מִסְתַּלֶּקֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה מִכָּל הַגּוּף, וְנִשְׁאֶרֶת עַל הַיָּדַיִם בִּלְבַד.
וּמִטַּעַם זֶה נָהֲגוּ לְהָקֵל בְּנִגִיעַת הַקְּטַנִּים שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ, לְפִי שֶׁגָּמַר וְעִקַּר כְּנִיסַת נֶפֶשׁ הַקְּדֻשָּׁה בָּאָדָם, הוּא בְּשָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד לַזָּכָר, וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לַנְּקֵבָה, שֶׁלָּכֵן נִתְחַיְּבוּ אָז בְּמִצְוֹת מִן הַתּוֹרָה, וְנַעֲשׂוּ בְּנֵי עֳנָשִׁים. וּתְחִלַּת כְּנִיסַת נֶפֶשׁ זוֹ הַקְּדוֹשָׁה

הִיא בְּחִנּוּךְ לְתוֹרָה וּלְמִצְוֹת, שֶׁחִיְּבוּ חֲכָמִים לְחַנֵּךְ (גַּם בְּמִצְוֹת מִילָה. וְלָכֵן, הַנִּזְהָר מִנְּגִיעַת הַקָּטָן מִיּוֹם הַמִּילָה וְאֵילָךְ — קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ):

סימן א

א **דִּין הַשְׁכָּמַת הַבֹּקֶר וּבוֹ י"ט סְעִיפִים**:

יִתְגַּבֵּר כָּאֲרִי לַעֲמֹד בַּבֹּקֶר לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁלְּכָךְ נִבְרָא, וּלְכָךְ מַחֲזִיר לוֹ נִשְׁמָתוֹ. וְאַף אִם יְסִיתֶנּוּ יִצְרוֹ לֵאמֹר: עֲדַיִן לֹא שָׁבַעְתָּ מִשְּׁנָתֶךָ — יִתְגַּבֵּר עָלָיו לָקוּם, שֶׁיְּהֵא הוּא מְעוֹרֵר הַשַּׁחַר. וַיַּחֲשֹׁב בְּלִבּוֹ לִפְנֵי מִי הוּא שׁוֹכֵב, וְיֵדַע שֶׁמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חוֹפֵף עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא נְאֻם ה'", וְאִלּוּ הָיָה שׁוֹכֵב לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁעוֹמֵד עָלָיו הָיָה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ — קַל וָחֹמֶר לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְלָכֵן יָקוּם מִיָּד בְּזְרִיזוּת לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה. וְאַל יֹאמַר: הִנְנִי שׁוֹכֵב בְּמִטָּתִי וְאֶלְמֹד — אֶלָּא יַעֲמֹד וְיִלְבַּשׁ מַלְבּוּשָׁיו, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "הָכוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל":

ב וְכֵן יַחְשֹׁב בְּכָל עָסָקָיו וְעִנְיָנָיו, כִּי אֵין יְשִׁיבַת הָאָדָם וּתְנוּעוֹתָיו וַעֲסָקָיו וְהוּא לְבַדּוֹ בְּבֵיתוֹ כִּישִׁיבָתוֹ וּתְנוּעוֹתָיו וְהוּא לִפְנֵי מֶלֶךְ גָּדוֹל, וְאֵין דִּבּוּרוֹ וְהַרְחֶבֶת פִּיו כִּרְצוֹנוֹ וְהוּא עִם אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וּקְרוֹבָיו כְּדִבּוּרוֹ בְּמוֹשַׁב הַמֶּלֶךְ. כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁיְּשֵׁים הָאָדָם אֶל לִבּוֹ, שֶׁהַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל, מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'" — מִיָּד יַגִּיעַ אֵלָיו הַיִּרְאָה וְהַהַכְנָעָה מִפַּחַד הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, וְיֵבוֹשׁ מִמֶּנּוּ תָּמִיד:

ג וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם הַמַּלְעִיגִים עָלָיו בַּעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ יִתְבָּרֵךְ. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יַעֲנֶה דִּבְרֵי עַזּוּת כְּנֶגֶד הַמַּלְעִיגִים, שֶׁלֹּא יִקְנֶה קִנְיָן בְּנַפְשׁוֹ לִהְיוֹת עַז פָּנִים אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ:

ד וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּים קֹדֶם אוֹר הַבֹּקֶר — מִכָּל מָקוֹם לֹא יְאַחֵר זְמַן הַתְּפִלָּה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין:

ה טוֹב לוֹמַר מִיָּד כְּשֶׁיֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ: "מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם, שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה, רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ". וְאֵין צָרִיךְ לָזֶה נְטִילַת יָדַיִם, אַף אִם יָדָיו מְטֻנָּפוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין קְדֻשָּׁה בְּתֵבוֹת נָסָח זֶה, כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם שֵׁם (עַיֵּן סִימָן פה) מֵהַשֵּׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִין.

אֲבָל אָסוּר לְהוֹצִיא דִּבְרֵי תּוֹרָה מִפִּיו אִם לֹא נָטַל יָדָיו עֲדַיִן, מִפְּנֵי שֶׁמַּבְּתֵּבוֹת עַצְמָן יֵשׁ בָּהֶן קְדֻשָּׁה. אֲבָל מֻתָּר לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה בְּיָדַיִם מְטֻנָּפוֹת:

ו הַנֹּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ וְעָמַד תֵּכֶף וּמִיָּד עַל רַגְלָיו — הוּא קָרוֹב לְמִיתָה יוֹתֵר מִן הַחַיִּים, אֶלָּא יִשְׁהֶה מְעַט קֹדֶם שֶׁיַּעֲמֹד:

ז אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּדִּין הַתַּלְמוּד אֵין צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁנֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ, אֶלָּא רַשַּׁאי לְהַלֵּךְ בֵּינְתַיִם, וְכֵן מֻתָּר מִדִּין הַתַּלְמוּד לִגַּע בְּמַלְבּוּשָׁיו קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם — מִכָּל מָקוֹם חֲכָמֵי הַזֹּהַר הִזְהִירוּ מְאֹד שֶׁלֹּא לֵילֵךְ אֲפִלּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם שַׁחֲרִית, וְכֵן הִזְהִירוּ שֶׁלֹּא לִגַּע בְּמַלְבּוּשָׁיו קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם. וְכָל יְרֵא שָׁמַיִם יַחֲמִיר לְעַצְמוֹ כְּדִבְרֵי הַזֹּהַר. וְכָל מְדַקְדֵּק בְּמַעֲשָׂיו יְזַהֵר שֶׁמִּיָּד שֶׁנֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ יִטֹּל יָדָיו אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּשְׁאַר מֻשְׁכָּב, וּבָזֶה יִנָּצֵל מֵהוֹצָאַת שִׁכְבַת זֶרַע לְבַטָּלָה:

ח טוֹב לְהַשְׁכִּים קֹדֶם אוֹר הַבֹּקֶר, לְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ. וְטוֹב שֶׁיִּתְחַנֵּן בְּשָׁעוֹת שֶׁמִּשְׁתַּנּוֹת הַמִּשְׁמָרוֹת, שֶׁהֵן: לְסוֹף שְׁלִישׁ הַלַּיְלָה, וּלְסוֹף שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַלַּיְלָה, וְלִבְסוֹף הַלַּיְלָה, שֶׁבְּאֵלּוּ הַזְּמַנִּים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זוֹכֵר לְחָרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וכו', לָכֵן הַתְּפִלָּה שֶׁיִּתְפַּלֵּל הָאָדָם בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עַל הַחָרְבָּן וְהַגָּלוּת — רְצוּיָה וּקְרוֹבָה לְהִתְקַבֵּל. לָכֵן רָאוּי לְכָל יְרֵא שָׁמַיִם שֶׁיְּהֵא מֵצֵר וְדוֹאֵג בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְלִשְׁפֹּךְ תַּחֲנוּנִים עַל חָרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה לְרֹאשׁ אַשְׁמֻרוֹת". וּמִכָּל מָקוֹם הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה". וְיֵשׁ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְטוֹב לְחַבֵּר יוֹם וְלַיְלָה בְּתוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה, הֵן בַּבֹּקֶר הֵן בָּעֶרֶב:

ט טוֹב מְעַט תַּחֲנוּנִים בְּכַוָּנָה — מֵהַרְבּוֹת שֶׁלֹּא בְכַוָּנָה. וְכֵן בְּתַלְמוּד תּוֹרָה. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב לְהָבִין לִלְמֹד — טוֹב לוֹ לִלְמֹד מִלְּהַרְבּוֹת בְּתַחֲנוּנִים, כִּי תַּלְמוּד תּוֹרָה גָּדוֹל מֵעִיּוּן תְּפִלָּה:

י טוֹב לוֹמַר בְּכָל יוֹם פָּרָשַׁת הָעֲקֵדָה, כְּדֵי לִזְכּוֹר זְכוּת הָאָבוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְגַם כְּדֵי לְהַכְנִיעַ יִצְרוֹ לַעֲבַד[ת] הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ שֶׁמָּסַר יִצְחָק נַפְשׁוֹ; וּפָרָשַׁת הַמָּן, כְּדֵי שֶׁיַּאֲמִין שֶׁכָּל מְזוֹנוֹתָיו בָּאִין לוֹ בְּהַשְׁגָּחָה, שֶׁכֵּן הָיָה בַּמָּן שֶׁהִשְׁגִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְתֵת לְכָל אֶחָד "עֹמֶר לַגֻּלְגֹּלֶת" לְכָל נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיְמֹדּוּ בָעֹמֶר וְלֹא הֶעְדִּיף הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט לֹא הֶחְסִיר"; וַעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, שֶׁעַל יְדֵי כֵן יִזְכֹּר מַעֲמַד הַר סִינַי בְּכָל יוֹם וְתִתְחַזֵּק אֱמוּנָתוֹ. וּבְקִשּׁוּ חֲכָמִים לְקַבֵּעַ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת בְּקְרִיאַת שְׁמַע,

וּבִטְּלוּם מִפְּנֵי הַמִּינִים, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ לְעַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁאֵין שְׁאָר תּוֹרָה אֱמֶת, וְתֵדְעוּ שֶׁאֵין קוֹרִין אֶלָּא מַה שֶּׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְשָׁמְעוּ מִפִּיו בְּסִינַי. לְפִיכָךְ אָסוּר לְאָמְרָם בְּצִבּוּר דֶּרֶךְ קְבִיעוּת בְּכָל יוֹם, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּתוֹךְ בִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע אֶלָּא קֹדֶם "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר", רַק כָּל יָחִיד מֻתָּר לִקְרוֹתָם לְעַצְמוֹ. וְלָכֵן אֵין נוֹהֲגִים גַּם כֵּן לְכָתְבָם עַל קוּנְטְרֵס מְיֻחָד לַצִּבּוּר, מִפְּנֵי הַמִּינִים:

יא אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה — כְּאִלּוּ הִקְרִיב עוֹלָה, וְכָל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת חַטָּאת — כְּאִלּוּ הִקְרִיב חַטָּאת. לְפִיכָךְ, טוֹב לוֹמַר בְּכָל יוֹם פָּרָשַׁת הָעוֹלָה , וּמִנְחָה, וּשְׁלָמִים, וְתוֹדָה, וְחַטָּאת, וְאָשָׁם וַדַּאי, וְאָשָׁם תָּלוּי, וְקָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד, דְּהַיְנוּ פָּרָשַׁת "וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וגו'". וּלְפִי שֶׁכָּל קָרְבָּן הַבָּא בִּנְדָבָה טָעוּן נְסָכִים, לְפִיכָךְ אַחַר עוֹלָה וּשְׁלָמִים וְתוֹדָה — יֹאמַר פָּרָשַׁת נְסָכִים, אֲבָל חַטָּאת וְאָשָׁם אֵין טְעוּנִים נְסָכִים:

יב אִם יוֹדֵעַ שֶׁנִּתְחַיֵּב חַטָּאת — יֹאמַר תְּחִלָּה פָּרָשַׁת חַטָּאת וְאַחַר־כָּךְ פָּרָשַׁת עוֹלָה, מִפְּנֵי שֶׁהַחַטָּאת מְכַפֶּרֶת לְגַמְרֵי עַל אוֹתוֹ עָוֹן שֶׁהִיא בָּאָה עָלָיו, וְהָעוֹלָה הוּא דּוֹרוֹן, וְיֵשׁ לְהַקְדִּים הַכַּפָּרָה קֹדֶם הַדּוֹרוֹן, שֶׁקֹּדֶם שֶׁיִּתְרַצֶּה אֶל הַמֶּלֶךְ — לֹא יְקַבֵּל הַדּוֹרוֹן:

יג פָּרָשַׁת הַקָּרְבָּנוֹת — לֹא יֹאמַר אֶלָּא בַּיּוֹם, לְפִי שֶׁאֵין מַקְרִיבִין קָרְבָּן בַּלַּיְלָה. אֲבָל פָּרָשַׁת הַכִּיּוֹר וּפָרָשַׁת תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן כֵּיוָן שֶׁהָיוּ נַעֲשִׂים בַּלַּיְלָה — יָכוֹל לְאָמְרָם קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם:

יד צָרִיךְ לוֹמַר פָּרָשַׁת הַקָּרְבָּנוֹת מְעֻמָּד, וְכֵן "מִזְמוֹר לְתוֹדָה" — דֶּגְמַת הַקָּרְבָּתָן שֶׁהָיְתָה מְעֻמָּד:

טו כְּשֶׁיִּסֵּים פָּרָשַׁת הָעוֹלָה — יֹאמַר: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, שֶׁיִּהֵא זֶה חֲשׁוּב וּמְקֻבָּל לְפָנֶיךָ כְּאִלּוּ הִקְרַבְתִּי עוֹלָה". וְכָךְ יֹאמַר אַחַר פָּרָשַׁת הַמִּנְחָה וְהַשְּׁלָמִים וְהַתּוֹדָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בָּאִים בִּנְדָבָה אַף אִם לֹא נִתְחַיֵּב בָּהֶם. אֲבָל לֹא יֹאמַר כָּךְ אַחַר פָּרָשַׁת הַחַטָּאת וְהָאָשָׁם וַדַּאי וְתָלוּי וְקָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד, שֶׁמָּא לֹא נִתְחַיֵּב בָּהֶן — וַהֲרֵי זֶה כְּמַקְרִיב חֻלִּין בָּעֲזָרָה, לְפִי שֶׁאֵין בָּאִים בִּנְדָבָה.

וּמִכָּל מָקוֹם אַחַר פָּרָשַׁת אָשָׁם וַדַּאי וְתָלוּי — יֹאמַר: "אִם נִתְחַיַּבְתִּי אָשָׁם וַדַּאי וְתָלוּי, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיִּהֵא זֶה חָשׁוּב כו'", שֶׁעַכְשָׁו אִם לֹא נִתְחַיֵּב בָּהֶן — אֵין קְרִיאָתוֹ חֲשׁוּבָה כְּהַקְרָבָה כְּלָל, וַהֲרֵי הוּא כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה.

אֲבָל אַחַר פָּרָשַׁת חַטָּאת — לֹא יֹאמַר כֵּן, לְפִי שֶׁאִם אֵין הוּא יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁעָבַר עֲבֵרָה

שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ חַטָּאת — אֵינוֹ יָכוֹל לְהָבִיא קָרְבָּן, אַף־עַל־פִּי שֶׁבְּאֶמֶת עָבַר עֲבֵרָה שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ חַטָּאת, וְאִם הֵבִיא — אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה לוֹ תְּחִלָּה יְדִיעָה בְּרוּרָה שֶׁחָטָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ". וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר גַּם אַחַר פָּרָשַׁת חַטָּאת: "אִם נִתְחַיַּבְתִּי כוֹ'", כִּי שֶׁמָּא נוֹדַע לוֹ שֶׁחָטָא וְחָזַר וְשָׁכַח:

טז בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב — לֹא יֹאמַר "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיִּהֶא זֶה כוֹ'", לְפִי שֶׁאֵין קָרְבָּנוֹת הַיָּחִיד קְרֵבִים בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אֲבָל הַפָּרָשִׁיּוֹת אֵין הֶפְסֵד לְאָמְרָן בְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֵינוֹ עַם הָאָרֶץ — מוּטָב שֶׁיְּעַסֵּק בְּפָרָשַׁת הַיּוֹם:

יז בְּעֶרֶב הַפֶּסַח וּבְחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל פֶּסַח וּבְעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים — לֹא יֹאמַר פָּרָשַׁת תּוֹדָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה תּוֹדָה קְרֵבָה בַּיָּמִים הָהֵם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכט וְתרד:

יח טוֹב לוֹמַר עִם הַקָּרְבָּנוֹת פָּסוּק: "וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה וגו'", מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בַּמִּדְרָשׁ: אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֵעִיד אֲנִי עָלַי שָׁמַיִם וָאָרֶץ, בְּשָׁעָה שֶׁקּוֹרִין מִקְרָא זֶה "צָפוֹנָה לִפְנֵי ה'" — אֲנִי זוֹכֵר עֲקֵדַת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם:

יט יֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר פָּרָשַׁת הַכִּיּוֹר, וְאַחַר־כָּךְ פָּרָשַׁת תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, וְאַחַר־כָּךְ פָּרָשַׁת הַתָּמִיד, וְאַחַר־כָּךְ פָּרָשַׁת מִזְבֵּחַ מִקְטַר קְטֹרֶת, וְאַחַר־כָּךְ פָּרָשַׁת סַמָּנֵי הַקְּטֹרֶת וַעֲשִׂיתָן, כִּי כָּךְ הָיָה סֵדֶר הָעֲבוֹדוֹת בַּמִּקְדָּשׁ:

סימן ב

א **דִּין לְבִישַׁת בְּגָדִים וּבוֹ ט' סְעִיפִים**:

וּמִפְּנֵי שֶׁמְּחֻיָּב הָאָדָם לִהְיוֹת תָּמִיד אֵימַת בּוֹרְאוֹ עָלָיו — יִהְיֶה צָנוּעַ בְּכָל מַעֲשָׂיו, שֶׁהַצְּנִיעוּת וְהַבּשֶׁת מְבִיאִין לִידֵי הַכְנָעָה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁיֵּשׁ עָרֹם בְּלֹא חָלוּק — כְּשֶׁיָּקוּם טוֹב לְזָהֵר שֶׁלֹּא יֵשֵׁב וְאַחַר־כָּךְ יִלְבַּשׁ חָלוּקוֹ, שֶׁמִּיָּד כְּשֶׁיֵּשֵׁב הוּא מְגֻלֶּה, אֶלָּא יִקַּח חָלוּקוֹ וַיַּכְנִיס בּוֹ רֹאשׁוֹ וּזְרוֹעוֹתָיו בְּעוֹדָנוּ שׁוֹכֵב, וְנִמְצָא כְּשֶׁיָּקוּם הוּא כְּבָר מְכֻסֶּה. וְאַל יֹאמַר: הִנְנִי בְּחַדְרֵי חֲדָרִים מִי רוֹאֵנִי, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מָלֵא כָל הָעוֹלָם כְּבוֹדוֹ, אֲשֶׁר לְפָנָיו "כַּחֲשֵׁיכָה כָּאוֹרָה":

ב וְטוֹב לְכָל אָדָם לְדַקְדֵּק בַּחֲלוּקוֹ לְלָבְשׁוֹ כְּדַרְכּוֹ, שֶׁלֹּא יַהֲפֹךְ הַפָּנִימִי לַחוּץ, וְיֵרָאוּ הַתְּפִירוֹת הַמְגֻנּוֹת, וְיִתְגַּנֶּה בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. וְאִם לֹא נִזְהַר וְהָפַךְ הַפָּנִימִי לַחוּץ, אִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם — צָרִיךְ לְפַשְׁטוֹ וְלַחֲזוֹר לְלָבְשׁוֹ כְּדַרְכּוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּכְלַל "כָּל מְשַׁנְאַי אָהֲבוּ מָוֶת", שֶׁיֹּאמְרוּ הַבְּרִיּוֹת: כַּמָּה מְגֻנִּים לוֹמְדֵי תּוֹרָה:

ג טוֹב לְזָהֵר מִלִּלְבֹּשׁ שְׁנֵי מַלְבּוּשִׁים יַחַד בְּבַת אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה לְשִׁכְחָה. וְטוֹב שֶׁיִּשְׁתִּים שְׁנֵי צִדֵּי הַמַּלְבּוּשׁ בְּיַד יְמִינוֹ וְיִלְבַּשׁ הַיָּמִין וְאַחַר־כָּךְ הַשְּׂמֹאל, וּלְכַוֵּן: כִּי הַכֹּל נִכְלָל בַּיָּמִין וּמִן הַיָּמִין בָּא לַשְּׂמֹאל:

ד לְפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַיָּמִין הִיא חֲשׁוּבָה בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ: לְעִנְיַן בֹּהֶן יָד וּבֹהֶן רֶגֶל שֶׁל מְלוּאִים וְשֶׁל מְצֹרָע, וְכֵן לְעִנְיַן חֲלִיצָה — לָכֵן גַּם בִּנְעִילַת מִנְעָלִים צָרִיךְ לִתֵּן חֲשִׁיבוּת לַיָּמִין, וְלִנְעֹל שֶׁל יָמִין תְּחִלָּה. וּלְפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁבִּקְשִׁירַת תְּפִלִּין חֲשׁוּבָה יַד שְׂמֹאל, שֶׁעָלֶיהָ קוֹשְׁרִין אֶת הַתְּפִלִּין, לָכֵן גַּם כָּאן בִּקְשִׁירַת מִנְעָלִים — צָרִיךְ לִתֵּן חֲשִׁיבוּת לְהַשְּׂמֹאל, וְלָכֵן לֹא יִקְשֹׁר אֶת הַמִּנְעָל שֶׁל יָמִין עַד שֶׁיִּנְעֹל שֶׁל שְׂמֹאל וְיִקְשְׁרֵנּוּ, וְאַחַר־כָּךְ יִקְשֹׁר שֶׁל יָמִין. וּבְמִנְעָלִים שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵין בָּהֶם קְשִׁירָה — יִנְעֹל שֶׁל יָמִין תְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין נוֹתְנִים חֲשִׁיבוּת לְהַשְּׂמֹאל אֶלָּא גַּבֵּי קְשִׁירָה בִּלְבַד, דּוּמְיָא דִּקְשִׁירַת תְּפִלִּין:

ה כְּשֶׁחוֹלֵץ מִנְעָלָיו — חוֹלֵץ שֶׁל שְׂמֹאל תְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ כְּבוֹדָהּ שֶׁל יָמִין:

ו כְּשֶׁהוּא רוֹחֵץ אוֹ סָךְ — יִרְחֹץ אוֹ יָסוּךְ שֶׁל יָמִין תְּחִלָּה. וּכְשֶׁהוּא רוֹחֵץ אוֹ סָךְ כָּל גּוּפוֹ — יִרְחֹץ אוֹ יָסוּךְ רֹאשׁוֹ תְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֶלֶךְ עַל כָּל הָאֲבָרִים:

ז וְיָקוּם וְיֵלֵךְ בִּכְפִיפַת קוֹמָה, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לֵילֵךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה, אֲפִלּוּ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", מַשְׁמַע שֶׁמִּשְׁתַּרְבֵּב הַכָּבוֹד וְיוֹרֵד לְמַטָּה, וְהַזּוֹקֵף קוֹמָתוֹ — נִרְאֶה כְּדוֹחֵק.

וְלֹא יֵלֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ. וּמִדַּת חֲסִידוּת שֶׁלֹּא יֵלֵךְ אֲפִלּוּ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, וְשֶׁלֹּא לֵישֵׁב כְּלָל בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ. וַאֲפִלּוּ קְטַנִּים — נָכוֹן לְכַסּוֹת רֹאשָׁם, כִּי הֵיכִי דְּתֶהֱוֵי עֲלַיְהוּ אֵימָתָא דִּשְׁמַיָּא:

ח וְאַחַר־כָּךְ יִבְדֹּק נְקָבָיו, שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ לִנְקָבָיו בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה. אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הָרוֹצֶה לְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה — יִפָּנֶה וְיִטֹּל יָדָיו, וְאַחַר־כָּךְ יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְיִתְפַּלֵּל. וּלְעוֹלָם יַרְגִּיל אָדָם אֶת עַצְמוֹ לִפָּנוֹת בֹּקֶר וְעֶרֶב, בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין בַּשּׁוּק, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַרְחִיק. וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַרְחִיק, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיִת הַכִּסֵּא בְּבֵיתוֹ — אַף־עַל־פִּי־כֵן יַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִפָּנוֹת בֹּקֶר וָעֶרֶב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זְרִיזוּת וּנְקִיּוּת, וּמֵבִיא לִידֵי קְדֻשָּׁה:

ט אָמְרוּ חֲכָמִים: "וּבְשִׁפְלוּת יָדַיִם יִדְלֹף הַבַּיִת", עַל יְדֵי שֶׁאָדָם מִתְעַצֵּל לְכַסּוֹת גּוּפוֹ כָּרָאוּי — "יִדְלֹף הַבַּיִת", יַעֲלֶה גּוּפוֹ חֲטָטִים, מִכָּאן לָמַדְנוּ שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם לְכַסּוֹת כָּל גּוּפוֹ.

וְאַל יֵלֵךְ יָחֵף. וְעוֹד אָמְרוּ חֲכָמִים: הַמּוֹנֵעַ מִנְּעָלִים מֵרַגְלָיו — הֲרֵי הוּא כִּמְנֻוֶּה לַמָּקוֹם. וּלְעוֹלָם יִמְכֹּר אָדָם כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ, וְיִקַּח מִנְּעָלִים לְרַגְלָיו:

סימן ג

א הַנְהָגַת בֵּית הַכִּסֵּא וּבוֹ כ"ה סְעִיפִים:

בְּכָל פַּעַם שֶׁיִּכָּנֵס לְבֵית הַכִּסֵּא — יֹאמַר לְהַמַּלְאָכִים הַמְמֻלָּאִים אוֹתוֹ: "הִתְכַּבְּדוּ מְכֻבָּדִים כו'". וְעַכְשָׁו לֹא נָהֲגוּ לְאָמְרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין אֶת עַצְמֵנוּ לְיִרְאֵי שָׁמַיִם שֶׁהַמַּלְאָכִים מְלַוִּים אוֹתָנוּ:

ב יְהֵא צָנוּעַ בְּבֵית הַכִּסֵּא, וְלֹא יְגַלֶּה אֶת עַצְמוֹ עַד שֶׁיֵּשֵׁב. וְלֹא יֵלְכוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּיַחַד, כִּי אֵינוֹ מְדֶּרֶךְ הַצְנִיעוּת. וְאִם מִתְפַּחֵד לֵישֵׁב יְחִידִי — יוּכַל אַחֵר לְהַנִּיחַ יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ דֶּרֶךְ חִלּוֹן. וְלֹא יְדַבֵּר שָׁם, וְיִסְגֹּר הַדֶּלֶת בַּעֲדוֹ, מִשּׁוּם צְנִיעוּת:

ג אִם רוֹצֶה לְמַשְׁמֵשׁ בְּפִי הַטַּבַּעַת בְּצְרוֹר אוֹ בְּקִיסָם כְּדֵי לִפְתֹּחַ נְקָבָיו — יְמַשְׁמֵשׁ קֹדֶם שֶׁיֵּשֵׁב, וְלֹא יְמַשְׁמֵשׁ אַחַר שֶׁיֵּשֵׁב, מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה לִכְשָׁפִים:

ד אִם הֶצְרֵךְ לִפָּנוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל — יֵלֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת וְיֵשֵׁב, וְיַעֲמֹד וְיֵשֵׁב, וְיַעֲמֹד וְיֵשֵׁב עַד שֶׁיִּפָּנֶה, אוֹ יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִדְּבָרִים אֲחֵרִים:

ה לֹא יִפָּנֶה בַּעֲמִידָה:

ו לֹא יְגַלֶּה עַצְמוֹ, כִּי אִם: מִלְּאַחֲרָיו — טָפַח וְלֹא יוֹתֵר, מִשּׁוּם צְנִיעוּת, וּמִלְּפָנָיו — טְפָחַיִם, דְּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא דּוֹחֵק אֶת עַצְמוֹ לְגִדּוּלִים הוּא בָּא לִידֵי קְטָנִים, וְצָרִיךְ טְפָחַיִם מִשּׁוּם קְלוּחַ מֵי רַגְלַיִם הַנִּתָּזִים לְמֵרָחוֹק. וְאִשָּׁה לֹא תְּגַלֶּה עַצְמָהּ, כִּי אִם: מִלְּאַחֲרֶיהָ — טָפַח, וּמִלְּפָנֶיהָ — וְלֹא כְלוּם:

ז וּכְשֶׁיֵּשֵׁב — יְכַוֵּן שֶׁיִּהְיוּ פָּנָיו לְדָרוֹם וַאֲחוֹרָיו לְצָפוֹן, אוֹ אִפְּכָא. אֲבָל לֹא יֵשֵׁב בֵּין מִזְרָח לְמַעֲרָב, בֵּין שֶׁפָּנָיו לְמִזְרָח בֵּין שֶׁפָּנָיו לְמַעֲרָב, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁכִינָה בְּמַעֲרָב, לְפִיכָךְ לֹא יַעֲשֶׂה צָרְכָיו לְמַעֲרָב, וְלֹא לְמִזְרָח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַמַּעֲרָב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמֵסֵךְ אֶת רַגְלָיו, אֲבָל לְהָטִיל מַיִם — מֻתָּר אֲפִלּוּ פָּנָיו לְמַעֲרָב, אַף־עַל־פִּי שֶׁמְּגַלֶּה אֶת עַצְמוֹ מִלְּפָנָיו:

ח וַאֲפִלּוּ לְהָסֵךְ רַגְלָיו, אִם יֵשׁ מְחִצָּה לְצַד מַעֲרָב — מֻתָּר לִפָּנוֹת סָמוּךְ לַמְּחִצָּה אִם מַחֲזִיר אֲחוֹרָיו לְמַעֲרָב, וְאִם הַמְּחִצָּה לְצַד מִזְרָח — מַחֲזִיר אֲחוֹרָיו לְמִזְרָח:

ט כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְפָנוֹת בֵּין מִזְרָח לְמַעֲרָב — כָּךְ אָסוּר לִישֹׁן בֵּין מִזְרָח לְמַעֲרָב אִם אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ בַּמִּטָּה וְדַעְתּוֹ לְשַׁמֵּשׁ, אֶלָּא יְכַוֵּן שֶׁתְּהֵא רֹאשׁ הַמִּטָּה וּמַרְגְּלוֹתֶיהָ זֶה לְצָפוֹן וְזֶה לְדָרוֹם. וְנָכוֹן לְהִזָּהֵר אֲפִלּוּ אֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:

י מִי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַלּוּת לְהָסֵב מִטָּתוֹ בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם — אֵין עָלָיו אִסּוּר לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בֵּין מִזְרָח לְמַעֲרָב. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סֵפֶר הַזֹּהַר, שֶׁמַּצְרִיךְ שֶׁיְּהֵא דַּוְקָא רֹאשׁ הַמִּטָּה וּמַרְגְּלוֹתֶיהָ זֶה לְמִזְרָח וְזֶה לְמַעֲרָב:

יא הַמֵּטִיל מַיִם מִן הַצּוֹפִים (פֵּרוּשׁ כָּל מָקוֹם סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁיְּכוֹלִין לִרְאוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִשָּׁם וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ אֵין יְכוֹלִים לִרְאוֹת — נִקְרָא אוֹתוֹ מָקוֹם צוֹפִים) וּלְפָנִים — לֹא יָטִיל וּפָנָיו מַמָּשׁ כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, אֶלָּא יַחֲזִיר פָּנָיו לְצַד אַחֵר מְעַט:

יב כְּשֶׁנִּפְנֶה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מְחִצָּה מַפְסֶקֶת בֵּינוֹ לְבֵין אָדָם כְּגוֹן בְּבִקְעָה — צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק עַד מָקוֹם שֶׁלֹּא יוּכַל חֲבֵרוֹ לִרְאוֹת אֶת מַה שֶּׁמְּגַלֶּה מִבְּשָׂרוֹ בְּשָׁעָה שֶׁנִּפְנֶה. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁחֲבֵרוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל עִטּוּשׁוֹ שֶׁלְּמַטָּה — אֲפִלּוּ הָכֵי אֵין צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק יוֹתֵר. וְאִם יֵשׁ מְחִצָּה מַפְסֶקֶת בֵּינוֹ לִבְנֵי אָדָם, בֵּין שֶׁנִּפְנֶה אֲחוֹרֵי כֹּתֶל בַּיִת, בֵּין שֶׁנִּפְנֶה בְּבִקְעָה אֲחוֹרֵי גֶּדֶר — יָכוֹל לִפְנוֹת מִיָּד סָמוּךְ לַמְּחִצָּה אַף־עַל־פִּי שֶׁחֲבֵרוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל עִטּוּשׁוֹ שֶׁלְּמַטָּה — אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק כְּלָל:

יג לֹא יֵשֵׁב וְיִפָּנֶה בִּמְהֵרָה וּבְחֹזֶק, לְפִי שֶׁנִּפְתָּח הַנֶּקֶב בְּחָזְקָה וְנִתָּקִים שְׁנֵי הַכַּרְכַּשְׁתָּא. וְכֵן מִטַּעַם זֶה, לֹא יֶאֱנֹס לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ יוֹתֵר מִדַּאי:

יד לֹא יְקַנֵּחַ אֶת עַצְמוֹ בְּיַד יָמִין, מִפְּנֵי שֶׁבְּיָמִין קוֹשֵׁר אֶת הַתְּפִלִּין עַל הַשְּׂמֹאל, לָכֵן אֵין רָאוּי לְקַנֵּחַ אֶת עַצְמוֹ בָּהּ. וְאִטֵּר יָד — מְקַנֵּחַ בִּשְׂמֹאלוֹ שֶׁהוּא יְמִין שֶׁל כָּל אָדָם. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁעוֹשֶׂה כָּל מַעֲשָׂיו בְּיָמִין אֶלָּא שֶׁכּוֹתֵב בִּשְׂמֹאל — לֹא יְקַנֵּחַ בִּשְׂמֹאל שֶׁכּוֹתֵב בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁבָּהּ קוֹשֵׁר תְּפִלִּין עַל הַיָּמִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כז סָעִיף ט:

טו טוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְקַנֵּחַ בָּאֶצְבַּע הָאֶמְצָעִי, שֶׁעָלָיו הוּא כּוֹרֵךְ רְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כז סָעִיף יא:

טז לֹא יְקַנֵּחַ בַּחֲתִיכַת חֶרֶס שֶׁאֵינָהּ חֲלָקָה וְיֵשׁ בָּהּ חִדּוּדִים קְטַנִּים, מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, שֶׁלֹּא יְנַתֵּק בָּהּ שְׁנֵי הַכַּרְכַּשְׁתָּא. וַאֲפִלּוּ בְּאָגְנֵי כְּלֵי חֶרֶס שֶׁהֵם חֲלָקִים וְאֵינָם מְקָרְעִים אֶת הַבָּשָׂר — לֹא יְקַנֵּחַ בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה לְכָשְׁפִים. וְלֹא יְקַנֵּחַ בַּעֲשָׁבִים יְבֵשִׁים, שֶׁהֵם חַדִּים וּמְחַתְּכִים אֶת הַבָּשָׂר. וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁהָאוּר שׁוֹלֶטֶת בּוֹ — אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ, מִפְּנֵי

שֶׁהַמְקַנֵּחַ בְּדָבָר שֶׁהָאוּר שׁוֹלֵט בּוֹ — שְׁנֵי הַכַּרְכַּשְׁתָּא נוֹשְׁרוֹת.
וְעַכְשָׁו שֶׁבָּתֵּי כִסְאוֹת שֶׁלָּנוּ אֵינָן בַּשָּׂדֶה — נָהֲגוּ לְקַנְּחַ בַּחֲתִיכַת חֶרֶס חֲלָקָה, דְּעִקַּר הַחֶשְׁשׁ הוּא כֵּיוָן שֶׁהַחֶרֶס מָנַח בַּשָּׂדֶה בִּמְקוֹם הֶפְקֵר שֶׁמָּא יִטְלוּהוּ הַמְכַשְּׁפִים וְיַעֲשׂוּ בּוֹ כְּשׁוּף, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁבֵּית הַכִּסֵּא שֶׁלָּנוּ אֵינָן בִּמְקוֹם הֶפְקֵר — לֹא חַיְשִׁינַן שֶׁיְּבוֹאוּ הַחֶרֶס לִידֵי הַמְכַשְּׁפִים. וְכֵן נָהֲגוּ עַכְשָׁו לְקַנֵּחַ בְּדָבָר שֶׁהָאוּר שׁוֹלֵט בּוֹ וְאֵינוֹ מַזִּיק, וּפוּק חֲזִי מַאי עַמָּא דְּבַר:

יז לֹא יְקַנֵּחַ בִּצְרוֹר שֶׁקִּנַּח בּוֹ חֲבֵרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמַּבִּיא אֶת הָאָדָם לִידֵי תַּחְתּוֹנִיּוּת. וְאִם נִתְיַבֵּשׁ הַקִּנּוּחַ אוֹ שֶׁאֵינוֹ מְקַנֵּחַ בְּאוֹתוֹ הַצַּד שֶׁקִּנַּח חֲבֵרוֹ אֶלָּא מִצַּד אַחֵר בְּאוֹתוֹ הַצְּרוֹר — לֵית לָן בְּהּ. וְאִם הוּא עַצְמוֹ קִנַּח בּוֹ — בְּכָל גַּוְנֵי לֵית לָן בְּהּ:

יח כָּל הַצְּנִיעוּת שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁצָּרִיךְ לְנָהֵג בַּיּוֹם — צָרִיךְ לְנָהֵג גַּם כֵּן בַּלַּיְלָה, אֶלָּא שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק. וְאִם אֵין שָׁם אָדָם — יָכוֹל לִפָּנוֹת אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם אָדָם אֲפִלּוּ נָכְרִי — אָסוּר לִפָּנוֹת בְּפָנָיו. וְכָל זֶה לִפָּנוֹת, אֲבָל לְהַשְׁתִּין — מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּיּוֹם בִּפְנֵי רַבִּים, אִם צָרִיךְ לְכָךְ, מִשּׁוּם דְּאִכָּא סַכָּנָה אִם יַעֲמִיד אֶת עַצְמוֹ:

יט אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין אִשָּׁה מְגַלָּה אֶת עַצְמָהּ כְּלוּם בַּהֲטָלַת מֵי רַגְלַיִם — מִכָּל מָקוֹם לֹא תַּעֲמֹד לְהַשְׁתִּין כְּנֶגֶד פָּנָיו שֶׁל אִישׁ, אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד פָּנָיו שֶׁל תִּינוֹק, מִשּׁוּם דְּאִכָּא חֲצִיפוּתָא אִם תַּשְׁתִּין בְּפָנָיו מַמָּשׁ. אֲבָל לִצְדָדִין, שֶׁאֵינָהּ מַשְׁתֶּנֶת מַמָּשׁ בְּפָנָיו — לֵית לָן בָּהּ:

כ צָרִיךְ לְשַׁפְשֵׁף בְּיָדוֹ הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁל מֵי רַגְלַיִם הַנִּתָּזִים עַל גַּבֵּי רַגְלָיו, שֶׁלֹּא יֵצֵא בָּהֶן לַחוּץ וְיֵרָאֶה כִּכְרוּת שֶׁפָּכָה שֶׁאֵין מֵימֵי רַגְלָיו מְקַלְּחִין אֶלָּא שׁוֹתְתִין, וּכְרוּת שֶׁפָּכָה אֵינוֹ מוֹלִיד, וְיֹאמְרוּ עַל בָּנָיו שֶׁאֵינָם שֶׁלּוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים דְּסַגִּי לֵיהּ בְּשִׁפְשׁוּף — כְּשֶׁאוֹחֵז בָּאַמָּה וּמַשְׁתִּין, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן. אֲבָל אִם אֵינוֹ אוֹחֵז בָּאַמָּה, מִתּוֹךְ שֶׁהַרְבֵּה נִיצוֹצוֹת נִתָּזִין עַל רַגְלָיו, לָכֵן אַף אִם מְשַׁפְשֵׁף בְּיָדוֹ — עֲדַיִן יִהְיֶה רִשּׁוּמָן נָכָר, וְיֹאמְרוּ עָלָיו שֶׁהוּא כְּרוּת שֶׁפָּכָה. לָכֵן יַשְׁתִּין לְתוֹךְ עָפָר תָּחוּחַ, אוֹ יַעֲמֹד בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיַשְׁתִּין לְמָקוֹם נָמוּךְ, אוֹ יַשְׁתִּין מְיֻשָּׁב, דִּבְכָל הַנֵּי גַּוְנֵי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְנִיצוֹצוֹת:

כא יְזֹהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא יֶאֱחֹז בָּאַמָּה וְיַשְׁתִּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹרֵם שֶׁיּוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע לְבַטָּלָה, אִם לֹא שֶׁאוֹחֵז מֵעֲטָרָה וּלְמַטָּה לְצַד הָאָרֶץ, דִּכְשֶׁאוֹחֵז שָׁם — אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּם כְּלָל. וַאֲפִלּוּ אִם הָאֵבֶר כְּבָר בְּקִשּׁוּי — מֻתָּר לֶאֱחֹז מֵעֲטָרָה וּלְמַטָּה. וְדַוְקָא בָּאַמָּה אָסוּר לֶאֱחֹז — אֲבָל מְסַיֵּעַ הוּא בַּבֵּיצִים, מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ מִתְחַמֵּם עַל יְדֵי כָּךְ:

כב וְכָל זֶה בְּשֶׁאֵינוֹ נָשׂוּי, אוֹ שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, אוֹ שֶׁהִיא נִדָּה, אֲבָל אִם אִשְׁתּוֹ טְהוֹרָה עִמּוֹ בָּעִיר, כֵּיוָן דְּיֵשׁ לוֹ "פַּת בְּסַלּוֹ" — אֵין יְצִרוֹ תּוֹקְפוֹ כָּל כָּךְ, וּמֻתָּר לֶאֱחֹז בָּאַמָּה אֲפִלּוּ מֵעֲטָרָה וּלְמַעְלָה לְצַד הַגּוּף. וּמִכָּל מָקוֹם, מִדַּת חֲסִידוּת לְהִזָּהֵר אֲפִלּוּ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, כִּי מֵאַחַר שֶׁהָעוֹן גָּדוֹל כָּל כָּךְ שֶׁהוּא כְּמֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם — רָאוּי לָאָדָם לְהִתְרַחֵק וּלְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בַּמֻּתָּר לוֹ. מֻתָּר לֶאֱחֹז בָּאַמָּה עַל יְדֵי מַטְלִית עָבָה, שֶׁאֵינוֹ מְחַמֵּם, לְהַשְׁתִּין אוֹ לִבְדֹּק אִם רָאָה קֶרִי:

כג לֹא הֻתַּר לַנָּשׂוּי לֶאֱחֹז בָּאַמָּה אֶלָּא לְהַשְׁתִּין, שֶׁהוּא צֹרֶךְ הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִפָּלוּ נִיצוֹצוֹת עַל רַגְלָיו. אֲבָל לְהִתְחַכֵּךְ, אוֹ לִבְדֹּק אֶת עַצְמוֹ אִם רָאָה קֶרִי — אָסוּר אֲפִלּוּ לְנָשׂוּי וְאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, וַאֲפִלּוּ מֵעֲטָרָה וּלְמַטָּה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר:

כד כָּל הַמַּשְׁהֶה אֶת עַצְמוֹ מִלִּפָּנוֹת כְּשֶׁהוּא צָרִיךְ לִנְקָבָיו — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר עַל "בַּל תְּשַׁקְּצוּ". וְאִם נִצְרָךְ לְקַטָּנִים וּמַשְׁהֶה אֶת עַצְמוֹ — עוֹבֵר עַל "בַּל תְּשַׁקְּצוּ" וְעַל "לֹא יִהְיֶה בְךָ עָקָר":

כה יְזֻהַר מְאֹד לְקַנֵּחַ הֵיטֵב, כִּי צוֹאָה בִּמְקוֹמָהּ בְּמַשֶּׁהוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן עו סָעִיף ו, עַיֵּן שָׁם. וְאִם אֶפְשָׁר לוֹ — טוֹב שֶׁיִּרְחַץ בַּמַּיִם:

סימן ד

א **דִּינֵי נְטִילַת יָדַיִם וּבוֹ כ"א סְעִיפִים**:

כָּל אָדָם הַקָּם מִמִּטָּתוֹ שַׁחֲרִית, בֵּין עָשָׂה צָרְכָיו בֵּין לֹא עָשָׂה צָרְכָיו — צָרִיךְ לִרְחֹץ יָדָיו בִּרְבִיעִית הַלֹּג מַיִם מִן הַכְּלִי, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל עַד לְאַחַר כַּמָּה שָׁעוֹת, לְפִי שֶׁכָּל אָדָם כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַחֲזִיר לוֹ נִשְׁמָתוֹ — נַעֲשָׂה כִּבְרִיָּה חֲדָשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים כו'", שֶׁהָאָדָם מַפְקִיד נִשְׁמָתוֹ עֲיֵפָה, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַחֲזִיר לוֹ חֲדָשָׁה וּרְגוּעָה, כְּדֵי לַעֲבֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל יְכָלְתּוֹ, וּלְשָׁרְתוֹ כָּל הַיּוֹם, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם. לְפִיכָךְ, צְרִיכִים אֲנַחְנוּ לְהִתְקַדֵּשׁ בִּקְדֻשָּׁתוֹ, וְלִטֹּל יָדֵינוּ מִן הַכְּלִי, כְּדֵי לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ וּלְשָׁרְתוֹ, כְּמוֹ כֹּהֵן שֶׁהָיָה מְקֻדָּשׁ יָדָיו מִן הַכִּיּוֹר בְּכָל יוֹם קֹדֶם עֲבוֹדָתוֹ. וְכֵיוָן שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל יָדָיו מִן הַכְּלִי דַּוְקָא, לָכֵן יְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם", וְלֹא "עַל רְחִיצַת יָדָיִם", מִפְּנֵי שֶׁהַכְּלִי שֶׁמַּמְנוּ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם — נִקְרָא "נַטְלָא" בְּלָשׁוֹן חֲז"ל, לָכֵן תִּקְּנוּ בִּבְרָכָה זוֹ לְשׁוֹן נְטִילָה, לְהוֹרוֹת דְּצָרִיךְ כְּלִי:

ב בִּנְטִילָה זוֹ אֵין צָרִיךְ שֶׁיְּבוֹאוּ הַמַּיִם עַל יָדָיו מִכֹּחַ אָדָם דַּוְקָא, אֶלָּא אֲפִלּוּ שִׁפְשֵׁף יָדָיו בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁל מַיִם — עָלְתָה לוֹ נְטִילָה:

ג אִם אֵין לוֹ כְּלִי כְּלָל, אֶלָּא רוֹחֵץ יָדָיו בְּמַיִם שְׁאוּבִים שֶׁלֹּא מִן הַכְּלִי, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ מַיִם כְּדֵי שֶׁעוּר רְבִיעִית הַלּ"ג — לֹא יְמָנַע בִּשְׁבִיל זֶה מִלְּבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם", מִשּׁוּם דְּלֹא פְּלוּג רַבָּנָן, כֵּיוָן שֶׁרוֹחֵץ יָדָיו בְּמַיִם הַכְּשֵׁרִים לִנְטִילָה.

אֲבָל אִם אֵין לוֹ כְּלָל מַיִם הַכְּשֵׁרִים לִנְטִילָה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן בְּסִימָן קס, אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל עַד לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה, בְּאֹפֶן שֶׁיַּסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמִּשְׁמֶרֶת יָדָיו וְיִצְטָרֵךְ לִטֹּל יָדָיו פַּעַם אַחֶרֶת כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל — אָז לֹא יְבָרֵךְ כְּלָל עַל נְטִילָה זוֹ.

וְאִם אֵין לוֹ מַיִם כְּלָל, אִם רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל מִיָּד — צָרִיךְ לְנַקּוֹת יָדָיו קֹדֶם הַתְּפִלָּה בְּצְרוֹר אוֹ בְּעָפָר אוֹ בְּקוֹרָה אוֹ בְּכָל מִידֵי דִּמְנַקֵּי, וִיבָרֵךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְקִיּוּת יָדָיִם".

וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל מִיָּד — אֵין צָרִיךְ אֲפִלּוּ לְנַקּוֹת אֶת יָדָיו, אִם שָׁכַב בְּמַלְבּוּשָׁיו, וְיָכוֹל לְבָרֵךְ כֵּן בְּלִי נְטִילַת יָדַיִם כָּל בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר, דְּסָתָם יָדַיִם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָהֶם שׁוּם טֻמְאָה — אֵינָן פְּסוּלוֹת לִבְרָכָה, שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ רְחִיצַת יָדַיִם אֶלָּא לִקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה בִּלְבַד.

אֲבָל אִם הָיָה יָשֵׁן עַל מִטָּתוֹ עָרֹם — אָסוּר לְהַזְכִּיר [שׁוּם] שֵׁם מִשִּׁבְעָה שֵׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִין, אוֹ לְהוֹצִיא דִּבְרֵי תּוֹרָה מִפִּיו, עַד שֶׁיְּנַקֶּה אֶת יָדָיו בְּכָל מִידֵי דִּמְנַקֵּי, מִשּׁוּם דְּמִסְתָּמָא נָגַע בַּמְּקוֹמוֹת הַמְכֻסִּים שֶׁבָּאָדָם, כְּגוֹן: שׁוֹק וְיֶרֶךְ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִלְמוּלֵי זֵעָה, שֶׁהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת הֵן:

ד אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הַיָּשֵׁן בַּלַּיְלָה שִׁשִּׁים נְשִׁימוֹת [כֵּיוָן] שֶׁנִּסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ נִשְׁמָתוֹ — בָּאָה רוּחַ הַטֻּמְאָה וְשׁוֹרָה עַל גּוּפוֹ, וּמִיָּד שֶׁנֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ — נִסְתַּלְּקָה רוּחַ הַטֻּמְאָה מִן כָּל גּוּפוֹ חוּץ מִן יָדָיו, שֶׁאֵין רוּחַ הַטֻּמְאָה מִסְתַּלֶּקֶת מֵעֲלֵיהֶם עַד שֶׁיִּשְׁפֹּךְ מַיִם עַל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, עַל כָּל יָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְלֹא יִשְׁפֹּךְ עַל יַד אַחַת שָׁלֹשׁ פְּעָמִים רְצוּפִים, אֶלָּא פַּעַם אַחַת עַל יָמִין וּפַעַם אַחַת עַל שְׂמֹאל, וְכֵן יַעֲשֶׂה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים:

ה וְקֹדֶם שֶׁיִּטְבֹּל עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר — לֹא יִגַּע בְּיָדָיו לַפֶּה שֶׁלֹּא יִתְאַלֵּם, וְלֹא לָאָזְנַיִם שֶׁלֹּא יִתְחָרֵשׁ, וְלֹא לָעֵינַיִם שֶׁלֹּא יִסְתַּמֵּא, וְלֹא לַחֹטֶם וְלֹא לַפֶּה שֶׁלֹּא יְהֵא בַּעַל פּוֹלִיפּוּס, דְּהַיְנוּ רֵיחַ הַחֹטֶם וְהַפֶּה:

ו וְכֵן לֹא יִגַּע בְּיָדָיו קֹדֶם נְטִילָה בִּמְקוֹם הַקָּזָה. וְכֵן לֹא יִגַּע לְשׁוּם מַאֲכָל אוֹ מַשְׁקֶה, שֶׁלֹּא יְטַמְּאֵם:

ז אֵין צָרִיךְ לְנַגֵּב הַיָּדַיִם אַחַר הַנְּטִילָה שֶׁל שַׁחֲרִית. וּמֻתָּר לְבָרֵךְ בִּרְכַּת "עַל נְטִילַת יָדַיִם" בְּלִי נְגוּב. וְהוּא הַדִּין שְׁאָר כָּל הַבְּרָכוֹת. וְאֵין צָרִיךְ לִטֹּל אֶלָּא הָאֶצְבָּעוֹת. וּמִיהוּ טוֹב שֶׁיִּטְבֹּל עַד פֶּרֶק הַזְּרוֹעַ:

ח נְטִילַת יָדַיִם שַׁחֲרִית — אֵין נוֹטְלִין עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אֶלָּא לְתוֹךְ כְּלִי. וְטוֹב שֶׁיְּהֵא כְּלִי הַתַּחְתּוֹן מָאוּס:

ט מַיִם שֶׁל נְטִילַת יָדַיִם שַׁחֲרִית — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם שׁוּם תַּשְׁמִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לֵהָנוֹת מֵהֶם, מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה שֶׁשּׁוֹרָה עֲלֵיהֶן. וְלָכֵן לֹא יְלִינֵם בַּבַּיִת. וְכֵן יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִשְׁפְּכֵם בַּבַּיִת, וְלֹא בְּשׁוּם מָקוֹם שֶׁעוֹבְרִים שָׁם בְּנֵי אָדָם, שֶׁמָּא יִגַּע בָּהֶם אָדָם וְיֵזֵק:

י כְּשֶׁהוּא נוֹטֵל יָדָיו — צָרִיךְ לִטֹּל יַד יְמִינוֹ תְּחִלָּה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ב. וּלְפִי שֶׁטּוֹב הוּא שֶׁמִּן יַד יָמִין יָבוֹאוּ הַמַּיִם עַל יָדָיו לְטַהֲרָם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּזֹּהַר, לְפִיכָךְ יִטֹּל כְּלִי שֶׁל מַיִם בְּיַד יְמִינוֹ וְנוֹתְנוֹ לִשְׂמֹאלוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁפֹּךְ מַיִם עַל יְמִינוֹ תְּחִלָּה:

יא וְלֹא יִשְׁפֹּךְ לוֹ עַל יָדָיו מִי שֶׁעָדַיִן לֹא נָטַל יָדָיו שַׁחֲרִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא":

יב אִם שִׁכְשֵׁךְ יָדָיו לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁל מַיִם שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בִּכְלִי אֶחָד — לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה לְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה מֵעָלֶיהָן, שֶׁמִּיָּד שֶׁשִּׁכְשֵׁךְ יָדָיו פַּעַם רִאשׁוֹנָה בְּתוֹךְ הַכְּלִי — נִטְמְאוּ כָּל הַמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי, וְהַוָּיִן כְּמֵי שׁוֹפְכִין. וְאִם שִׁכְשֵׁךְ יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בִּשְׁלֹשָׁה מַיִמוֹת מְחֻלָּפִים, אוֹ בַּנָּהָר דְּקַמָּאי קַמָּאי אַזְלֵי לְהוּ וְהַנֵּי אַחֲרֵינֵי נִינְהוּ — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם עָלְתָה לוֹ נְטִילָה לְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה שֶׁעֲלֵיהֶן. וְטוֹב שֶׁיַּחֲזֹר וְיִטְבֹּל כְּדִינָם, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁאֵין רוּחַ רָעָה מִסְתַּלֶּקֶת מֵהַיָּדַיִם אֶלָּא עַל יְדֵי עֵרוּי שָׁלֹשׁ פְּעָמִים מֵהַכְּלִי:

יג אִם הָיָה נָעוֹר כָּל הַלַּיְלָה — צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו מִיָּד כְּשֶׁיֵּאוֹר הַיּוֹם, אַף־עַל־פִּי שֶׁבְּכָל הַלַּיְלָה לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירַת יָדָיו, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחָן בְּבָתֵּי יָדַיִם — אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו מִן הַכְּלִי בְּלֹא בְּרָכָה כְּשֶׁיֵּאוֹר הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר דִּכְשֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים נְטִילַת

יָדַיִם בְּכָל שַׁחַר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָעִיף א — לֹא רָצוּ לְחַלֵּק בֵּין יָשָׁן דְּנַעֲשָׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, לְלֹא יָשָׁן כְּלָל:

יד הַמַּשְׁכִּים קוֹדֶם עֲמוּד הַשַּׁחַר וְנָטַל יָדָיו — טוֹב שֶׁיַּחֲזוֹר וְיִטְּרֶה עַל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים כְּדִינָם כְּשֶׁיֵּאוֹר הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלַּיְלָה הִיא גוֹרֶמֶת שֶׁיִּשְׁרֶה רוּחַ רָעָה עַל הַיָּדַיִם אֲפִלּוּ בְּלֹא שֵׁנָה. וּמִכָּל מָקוֹם אֶפְלּוּ הִשְׁכִּיב עַצְמוֹ אַחַר־כָּךְ לִישֹׁן פַּעַם שְׁנִיָּה שְׁנַת קֶבַע, דְּוַדַּאי שׁוֹרָה רוּחַ רָעָה עַל יָדָיו וְצָרִיךְ לְעָרוֹת עֲלֵיהֶן שָׁלֹשׁ פְּעָמִים כְּשֶׁיָּקוּם מִמִּטָּתוֹ — אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא יְבָרֵךְ עַל נְטִילָה זוֹ, דְּלֹא תִּקְנוּ בִּרְכַּת "עַל נְטִילַת יָדַיִם" אֶלָּא כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָעִיף א, וּבְשֵׁנָה זוֹ הַשֵּׁנִית לֹא נַעֲשָׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, דְּפַעַם אַחַת נַעֲשֶׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה וְלֹא שְׁתֵּי פְּעָמִים:

טו אִם יָשַׁן בַּיּוֹם שִׁעוּר שִׁשִּׁים נְשִׁימוֹת — טוֹב שֶׁיִּטְּרֶה עַל יָדָיו מַיִם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁהַשֵּׁנָה [הִיא] גוֹרֶמֶת שֶׁתִּשְׁרֶה רוּחַ רָעָה עַל הַיָּדַיִם אֲפִלּוּ בַּיּוֹם:

טז דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה נִזְהָר שֶׁלֹּא לִישֹׁן כָּל הַלַּיְלָה שִׁשִּׁים נְשִׁימוֹת רְצוּפִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעֹם טַעַם מִיתָה, רַק הָיָה מִתְנַמְנֵם כְּסוּס עַד חֲצוֹת לַיְלָה, וּבַחֲצוֹת לַיְלָה הָיָה מִתְגַּבֵּר כָּאֲרִי:

יז יֵשׁ נוֹהֲגִין לִרְחֹץ פִּיהֶם שַׁחֲרִית, מִפְּנֵי הָרִירִים שֶׁבְּתוֹךְ הַפֶּה, כְּדֵי לְבָרֵךְ אֶת שֵׁם הַגָּדוֹל בְּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה:

יח אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁהֵן צְרִיכִין נְטִילָה בְּמַיִם דְּוָקָא, וְלֹא בְּכָל מִידֵי דִּמְנַקֵּי, אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְעָרוֹת עַל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, אֵלּוּ הֵן: הַקָּם מֵהַמִּטָּה, וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכִּסֵּא וּמִבֵּית הַמֶּרְחָץ, וְהַנּוֹטֵל צִפָּרְנָיו, וְהַחוֹלֵץ מִנְעָלָיו בְּיָדָיו, וְהַנּוֹגֵעַ בִּרְגָלָיו, וְהַנּוֹגֵעַ בְּגוּפוֹ בְּיָדוֹ, וְהַחוֹפֵף רֹאשׁוֹ, וְהַנּוֹגֵעַ בְּכִנָּה, וְהַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ, וּמִי שֶׁמְּפֻלֶּה כֵּלָיו אֲפִלּוּ לֹא נָגַע בְּכִנָּה שֶׁלֹּא מָצָא, וְהַהוֹלֵךְ בֵּין הַקְּבָרוֹת, וּמִי שֶׁנָּגַע בְּמֵת. אֲבָל אִם הָלַךְ אֵצֶל מֵת — אֵין צָרִיךְ נְטִילָה, וּמִיהוּ נָהֲגוּ לִטֹּל אֲפִלּוּ נִכְנַס לְמֵת אֶחָד, וְהוּא הַדִּין הַמְלַוִּין אוֹתוֹ. וּמִי שֶׁעָשָׂה אַחַת מִכָּל אֵלּוּ וְלֹא נָטַל יָדָיו, אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא — תַּלְמוּדוֹ מְשֻׁתְּכַח, וְאִם אֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם — יוֹצֵא מִדַּעְתּוֹ:

יט הַמַּקִּיז דָּם מֵהַכְּתֵפַיִם וְלֹא נָטַל יָדָיו אַחַר־כָּךְ — מְפַחֵד שִׁבְעָה יָמִים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִמַּה מְפַחֵד. הַמְגַלֵּחַ שְׂעָרוֹ וְלֹא נָטַל יָדָיו — מְפַחֵד שִׁלְשָׁה יָמִים. הַנּוֹטֵל צִפָּרְנָיו וְלֹא נָטַל יָדָיו — מְפַחֵד יוֹם אֶחָד:

כ הָרוֹחֵץ פָּנָיו וְלֹא נִגְבָּם יָפֶה — פָּנָיו מִתְבַּקְעוֹת, אוֹ עוֹלֶה בָּהֶם שְׁחִין, וּרְפוּאָתוֹ לִרְחֹץ הַרְבֵּה בְּמֵי תְּרָדִין:

כא רוֹחֵץ אָדָם פָּנָיו וְרַגְלָיו בְּכָל יוֹם — בִּשְׁבִיל כְּבוֹד קוֹנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם":

סימן ה

א **דִּין כַּוָּנַת הַבְּרָכוֹת וּבוֹ ג' סְעִיפִים**:

צָרִיךְ לְכַוֵּן בַּבְּרָכוֹת פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת שֶׁמּוֹצִיא מִפִּיו וּכְשֶׁיַּזְכִּיר הַשֵּׁם — יְכַוֵּן פֵּרוּשׁ קְרִיאָתוֹ בְּאָלֶ"ף דָּלֶ"ת — לְשׁוֹן אַדְנוּ"ת, שֶׁהוּא אָדוֹן הַכֹּל. וְיכַוֵּן עוֹד פֵּרוּשׁ כְּתִיבָתוֹ בְּיוּ"ד הֵ"א — לְשׁוֹן הוי"ה, שֶׁהוּא: הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁגַּם כְּתִיבָתוֹ הוּא בְּאָלֶ"ף דָּלֶ"ת — אֵין צָרִיךְ לְכַוֵּן אֶלָּא שֶׁהוּא אָדוֹן הַכֹּל:

ב בְּמָקוֹם שֶׁכְּתִיבַת הַשֵּׁם הִיא בְּאָלֶ"ף דָּלֶ"ת — קוֹרִין הָאָלֶ"ף בַּ"חֲטַף פַּתָּח", כִּי כֵּן הוּא נָקוּד בַּמִּקְרָא. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁכְּתִיבָתוֹ הוּא בְּיוּ"ד הֵ"א — יֵשׁ קוֹרִין הָאָלֶ"ף בְּ"שְׁבָ"א", כְּנִקְּדַת הַיּוּ"ד מִן שֵׁם הוי"ה בְּרוּךְ הוּא, וְיֵשׁ קוֹרִין הָאָלֶ"ף בַּ"חֲטַף פַּתָּח", כְּנִקְּדַת הָאָלֶ"ף בְּשֵׁם אָלֶ"ף דָּלֶ"ת:

ג וּכְשֶׁיַּזְכִּיר שֵׁם אֱלֹקִים — יְכַוֵּן שֶׁהוּא תַּקִּיף וְאַמִּיץ, אֲשֶׁר לוֹ הַיְכֹלֶת בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים:

סימן ו

א **דִּין בְּרָכוֹת אֲשֶׁר יָצַר וֵאלֹהַי נְשָׁמָה וּפְרוּשָׁיו וּבוֹ ט' סְעִיפִים**:

אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּדִּינָא דִּגְמָרָא אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַת "אֲשֶׁר יָצַר" אֶלָּא כְּשֶׁעָשָׂה צָרְכָיו, מִכָּל מָקוֹם נָהֲגוּ הָעוֹלָם לְבָרֵךְ בְּכָל שַׁחֲרִית תֵּכֶף אַחַר בִּרְכַת "עַל נְטִילַת יָדַיִם" בִּרְכַת "אֲשֶׁר יָצַר", לְפִי שֶׁבְּכָל יוֹם נַעֲשֶׂה הָאָדָם בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, לָכֵן שַׁיָּךְ לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם וְיוֹם "אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחָכְמָה". וְהָרוֹצֶה לְהִסְתַּלֵּק מֵהַסָּפֵק — יְזַהֵר לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו תֵּכֶף וּמִיָּד אַחַר נְטִילַת יָדַיִם שַׁחֲרִית, וּכְשֶׁיֵּצֵא מִבֵּית הַכִּסֵּא יִטֹּל יָדָיו פַּעַם שֵׁנִית וִיבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר", וְיֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּבִרְכַת "אֲשֶׁר יָצַר" זוֹ, אַף אִם הָיָה מְחֻיָּב לְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר" עַל מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, כִּי בְּרָכָה אַחַת עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן. וְטוֹב שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ בִּרְכַת "עַל נְטִילַת יָדַיִם" עַד לְאַחַר נְטִילָה שֵׁנִית, שֶׁנּוֹטֵל אַחַר יְצִיאָתוֹ מִבֵּית הַכִּסֵּא. וּבִפְרָט אִם צָרִיךְ לִנְקֵבָיו, שֶׁאָז אָסוּר לוֹ לְבָרֵךְ:

ב יֵשׁ נוֹהֲגִים כְּשֶׁמַּשְׁכִּימִין בַּבֹּקֶר וְרוֹצִים לֵילֵךְ תֵּכֶף וּמִיָּד לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל — מַמְתִּינִים לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" עַד בּוֹאָם לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמְסַדְּרִין בִּרְכוֹת "עַל נְטִילַת יָדַיִם" עִם שְׁאָר בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר, מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר תַּקָּנַת נְטִילַת יָדַיִם בַּשַּׁחַר הוּא כְּדֵי לְהִתְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר יָדֵינוּ קֹדֶם עֲבוֹדָתֵנוּ, כְּמוֹ כֹּהֲן שֶׁהָיָה מְקֻדָּשׁ יָדָיו קֹדֶם עֲבוֹדָתוֹ, וְכֵיוָן שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדָה הוּא לְהַלֵּלוֹ וּלְשַׁבְּחוֹ וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו, לָכֵן קֹדֶם הַתְּפִלָּה שַׁיָּךְ לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם", שֶׁאִם אֵין תְּפִלָּה — אֵין נְטִילַת יָדַיִם:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהוֹלְכִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת תֵּכֶף אַחַר נְטִילַת יָדַיִם, וּמַתְחִילִין מִיָּד לְסַדֵּר סֵדֶר הַבְּרָכוֹת. אֲבָל אָסוּר לְהַפְסִיק בֵּין נְטִילָה לַבְּרָכָה בִּלְמוּד אוֹ בְּשׂוּם תְּפִלָּה, וְכָל שֶׁכֵּן בִּדְבָרִים אֲחֵרִים. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַפְסִיק בֵּינְתַיִם, כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁאוֹמְרִים תְּהִלִּים קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְכֵן בֵּימֵי סְלִיחוֹת שֶׁאוֹמְרִים סְלִיחוֹת קֹדֶם הַתְּחָלַת הַתְּפִלָּה — יְזַהֵר לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" בְּבֵיתוֹ תֵּכֶף אַחַר הַנְּטִילָה:

ד לְפִיכָךְ מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת וּבְיָמִים נוֹרָאִים, שֶׁלְּאַחַר שֶׁמַּפְסִיקִין בַּאֶמְירַת הַסְּלִיחוֹת אוֹ בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים וּשְׁאָר דְּבָרִים — מַתְחִילִין לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" וַ"אֲשֶׁר יָצַר" — מִמַּה נַּפְשָׁךְ לֹא יָפֶה הֵם עוֹשִׂים וְצָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדָם: אִם לֹא בֵּרְכוּ עַדַיִן "עַל נְטִילַת יָדַיִם" וַ"אֲשֶׁר יָצַר" — אִם כֵּן הֲוֵי הֶפְסֵק מְרֻבֶּה וְלֹא נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאִם כְּבָר בֵּרְכוּ — אִם כֵּן הֵם עוֹשִׂים עַכְשָׁו בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וַאֲפִלּוּ הַשְׁלִיחַ צִבּוּר — לֹא יְבָרֵךְ שְׁתֵּי פְּעָמִים. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא מְכַוֵּן בַּפַּעַם הַשֵּׁנִיָּה כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן — אֲפִלּוּ הָכִי הֲוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה, שֶׁהֲרֵי בַּזְּמַן הַזֶּה כֻּלָּם בְּקִיאִים וְיוֹדְעִים לְבָרֵךְ וְכָל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. וּשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" וַ"אֲשֶׁר יָצַר" לִפְנֵי הַתֵּבָה — יְזַהֵר שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ אֵלּוּ הַבְּרָכוֹת קֹדֶם יְרִידָתוֹ לִפְנֵי הַתֵּבָה, וְגַם יְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּין נְטִילַת יָדַיִם לִבְרִכַּת "עַל נְטִילַת יָדַיִם" בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים וְלֹא בְּלִמּוּד, וְכָל שֶׁכֵּן בִּדְבָרִים אֲחֵרִים:

ה אֲבָל יֵשׁ נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" וַ"אֲשֶׁר יָצַר" בְּבֵיתָם מִיָּד אַחַר הַנְּטִילָה, וּכְשֶׁבָּאִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת מְבָרְכִים כָּל בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר, לְבַד מֵאוֹתָן בְּרָכוֹת שֶׁבֵּרְכוּ בְּבֵיתָם שֶׁאֵין מְבָרְכִים אוֹתָם פַּעַם שְׁנִיָּה. וּמִנְהָג זֶה יָפֶה הוּא, וְרָאוּי לְנָהֹג כֵּן, שֶׁהֲרֵי כָּל הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן קֹדֶם לַעֲשׂוֹתָן, אֶלָּא שֶׁבִּנְטִילַת יָדַיִם אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ קֹדֶם הַנְּטִילָה,

לָכֵן נִדְחֵית הַבְּרָכָה עַד לְאַחַר הַנְּטִילָה, אִם כֵּן כָּל מַה דְּאֶפְשָׁר לְקָרֵב הַבְּרָכָה שֶׁתְּהֵא סְמוּכָה לְהַנְּטִילָה — צָרִיךְ לְקָרֵב, וְלֹא לְהַפְסִיק בֵּינְתַיִם:

ו כָּל הַבְּרָכוֹת פּוֹתְחִין בְּ"בָרוּךְ", חוּץ מִבְּרָכָה הַסְּמוּכָה לַחֲבָרְתָהּ, כְּגוֹן "אַהֲבָה רַבָּה" שֶׁהִיא סְמוּכָה לְ"יוֹצֵר אוֹר" וְדַי לָהּ בְּ"בָרוּךְ" שֶׁבְּפִתְיחַת "יוֹצֵר אוֹר"; וְחוּץ מִבְּרָכַת הַהוֹדָאָה, כְּגוֹן "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ עַל כָּל טִפָּה וְטִפָּה כו'" שֶׁמְּבָרְכִים עַל הַגְּשָׁמִים, שֶׁאֵין צָרִיךְ לִפְתֹּחַ בָּהּ בְּ"בָרוּךְ", כֵּיוָן שֶׁהִיא כֻּלָּהּ לְשׁוֹן הוֹדָאָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ:

ז בִּרְכַּת "אֱלֹהַי נְשָׁמָה" אֵינָהּ סְמוּכָה לִבְרִכַּת "אֲשֶׁר יָצַר", שֶׁהֲרֵי מִיָּד שֶׁנֵּעוֹר מִשְׁנָתוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ "אֱלֹהַי נְשָׁמָה" מִדִּינָא דִּגְמָרָא, וַ"אֲשֶׁר יָצַר" אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה צָרְכָיו. וּמַה שֶּׁאֵינָהּ פּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ, הַיְנוּ לְפִי שֶׁהִיא בִּרְכַּת הַהוֹדָאָה. וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב לְסָמְכָהּ לִבְרִכַּת "אֲשֶׁר יָצַר", כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּרָכָה הַסְּמוּכָה לַחֲבָרְתָהּ, שֶׁדַּי לָהּ בְּ"בָרוּךְ" שֶׁבִּתְחִלַּת בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה:

ח הַמַּשְׁכִּים לָקוּם וְיוֹדֵעַ שֶׁיִּצְטָרֵךְ עוֹד לִישֹׁן פַּעַם שְׁנִיָּה שְׁנַת קֶבַע — יֹאמַר "אֱלֹהַי נְשָׁמָה" בְּלִי חֲתִימָה, וּכְשֶׁיִּרְצֶה לִישֹׁן פַּעַם שְׁנִיָּה — יֹאמַר בִּרְכַּת "הַמַּפִּיל" בְּלִי פְּתִיחָה, רַק יֹאמַר "בָּרוּךְ הַמַּפִּיל חֶבְלֵי כו'" עַד הַחֲתִימָה וְלֹא עַד בִּכְלָל, וּכְשֶׁיָּקוּם בְּפַעַם שְׁנִיָּה — יֹאמַר "אֱלֹהַי נְשָׁמָה כו'" עִם חֲתִימָתָהּ. אֲבָל בִּרְכַּת "עַל נְטִילַת יָדַיִם" — לֹא יְבָרֵךְ, רַק כְּשֶׁקָּם מִמִּטָּתוֹ בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד:

ט יֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁאַחַר שֶׁבֵּרַךְ אֶחָד בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר וְעָנוּ אַחֲרָיו אָמֵן — חוֹזֵר אֶחָד מֵהָעוֹנִים אָמֵן וּמְבָרֵךְ גַּם כֵּן כָּל בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר וְעוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן, וְכַסֵּדֶר הַזֶּה עוֹשִׂין כָּל אוֹתָן שֶׁעָנוּ אָמֵן תְּחִלָּה, וְעוֹשִׂין כֵּן כְּדֵי לַעֲנוֹת צ' אָמֵנִים בְּכָל יוֹם. וְאֵין לְעַרְעֵר עֲלֵיהֶם וְלוֹמַר שֶׁכְּבָר יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן בְּאָמֵן שֶׁעָנוּ תְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַמְבָרֵךְ אֵינוֹ מְכַוֵּן לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן, וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה הַמְבָרֵךְ מְכַוֵּן לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן — הֵם אֵינָם מְכַוְּנִים לָצֵאת בִּבְרָכָתוֹ:

סימן ז

א **דִּין בִּרְכַּת "אֲשֶׁר יָצַר" כָּל הַיּוֹם אַחַר הֲטָלַת מַיִם. וּבוֹ ז' סְעִיפִים:**

כָּל הַיּוֹם כְּשֶׁעוֹשֶׂה צָרְכָיו בֵּין קְטַנִּים בֵּין גְּדוֹלִים — מְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר", אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם", אֲפִלּוּ הָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת שֶׁשִּׁפְשֵׁף בָּהֶם אוֹ קִנַּח בָּהֶם, וַאֲפִלּוּ רוֹצֶה לִלְמֹד אוֹ לְהִתְפַּלֵּל מִיָּד. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא אִם כֵּן נָטַל

יָדָיו בְּמַיִם, אִם יֵשׁ לוֹ מַיִם — מִכָּל מָקוֹם, לֹא תִּקְנוּ חֲכָמִים לְבָרֵךְ עַל הַנְּטִילָה אֶלָּא בַּשַּׁחַר, מִשּׁוּם דְּנַעֲשָׂה כִּבְרִיָּה חֲדָשָׁה, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד, וּבִנְטִילַת יָדַיִם לָאֲכִילָה מִשּׁוּם סֶרֶךְ תְּרוּמָה:

ב הַמֵּטִיל מַיִם וְלֹא שִׁפְשֵׁף, אִם נִזְהַר שֶׁלֹּא לִגַּע בְּעֶרְוָתוֹ — אֵין צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו כְּלָל, אֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל מִיָּד. מִכָּל מָקוֹם, נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁיִּרְחַץ יָדָיו קֹדֶם שֶׁיִּלְמֹד אוֹ שֶׁיִּזְכֹּר אֶת הַשֵּׁם, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "הָכוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל":

ג מִי שֶׁהֵטִיל מַיִם וְשָׁכַח לְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר", אַף־עַל־פִּי שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלְּהָטִיל עוֹד מַיִם וְאַחַר־כָּךְ נִמְלַךְ וְהֵטִיל עוֹד מַיִם, אֲפִלּוּ הָכִי — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁתֵּי פְּעָמִים "אֲשֶׁר יָצַר", אֶלָּא מְבָרֵךְ פַּעַם אַחַת, וְעוֹלֶה לוֹ אַף לְמַה שֶׁהֵטִיל בַּתְּחִלָּה. הָא לְמַה זֶּה דּוֹמֶה, לְמִי שֶׁאָכַל וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלֶּאֱכֹל עוֹד וְשָׁכַח וְלֹא בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְאַחַר־כָּךְ נִמְלַךְ וְחָזַר וְאָכַל — שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שְׁתֵּי פְּעָמִים, אֶלָּא פַּעַם אַחַת, וְעוֹלֶה לוֹ אַף לְמַה שֶׁאָכַל בַּתְּחִלָּה:

ד אֵין שִׁעוּר לַהֲטָלַת מַיִם, כִּי אֲפִלּוּ לְטִפָּה אַחַת חַיָּב לְבָרֵךְ, שֶׁאִם יִסָּתֵם הַנֶּקֶב מִלְּהוֹצִיא הַטִּפָּה הַהִיא — הָיְתָה קָשָׁה לוֹ, וְחַיָּב לְהוֹדוֹת. וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לֵילֵךְ לְבֵית הַכִּסֵּא לְהִתְפַּלֵּל, אוֹ הוֹלֵךְ לֶאֱכֹל, וּבוֹדֵק אֶת עַצְמוֹ שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ לִנְקָבָיו וּמְטַפְטֵף מְעַט — צָרִיךְ לְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר", כֵּיוָן שֶׁנִּפְתְּחוּ נְקָבָיו:

ה לֹא יֹאמַר: "רוֹפֵא חוֹלֵי כָּל בָּשָׂר", אֶלָּא "רוֹפֵא כָל בָּשָׂר":

ו מִי שֶׁשּׁוֹתֶה סַם הַמְשַׁלְשֵׁל וּבְדַעְתּוֹ לְפַנּוֹת הַבְּנֵי מֵעַיִם עַד שֶׁתִּכְלֶה הַזֶּהֱמָא מֵהֶם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵעֲשִׂית צָרְכָיו, לְפִיכָךְ לֹא יְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר" עַד אַחַר גְּמַר הַהוֹצָאָה:

ז מִי שֶׁאָכַל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה וְשָׁכַח וְלֹא בֵּרַךְ, וְהֵטִיל מַיִם, וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁבֵּרַךְ "אֲשֶׁר יָצַר" — יְבָרֵךְ תְּחִלָּה "אֲשֶׁר יָצַר", וְאַחַר־כָּךְ הַבְּרָכָה הָאַחֲרוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁתָּדִיר קוֹדֵם לְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר:

סימן ח

א **הִלְכוֹת צִיצִית וַעֲטִיפָתוֹ, וּבוֹ ל' סְעִיפִים**:

כָּל הַקּוֹרֵא "קְרִיאַת שְׁמַע" בְּלֹא צִיצִית — מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּעַצְמוֹ. וְהוֹאִיל שֶׁכָּל אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת זָהִיר וְזָרִיז לְהַקְדִּים הַמִּצְוָה בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר, לָכֵן תֵּכֶף וּמִיָּד אַחַר נְטִילַת יָדַיִם שֶׁיָּדָיו נְקִיּוֹת וְיָכוֹל לְבָרֵךְ — יִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית:

ב וּכְשֶׁיִּתְחִיל לְהִתְעַטֵּף קֹדֶם שֶׁיִּתְעַטֵּף לְגַמְרֵי — יְבָרֵךְ מְעֻמָּד "לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית" (עַיֵּן בְּסִימָן כה וּתְמְצָא טַעַם עַל זֶה). הַב' שֶׁל "בַּצִּיצִית" תִּהֵא נְקוּדָה בְּ'פַּתָּח':

ג כָּל בִּרְכוֹת הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת מְעֻמָּד, חוּץ מִבִּרְכַת הַשְׁחִיטָה וְהַפְרָשַׁת חַלָּה שֶׁאֵינָן מִצְוָה כָּל כָּךְ, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא לְתַקֵּן מַאֲכָלוֹ.

אֲבָל עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹת עַצְמָן — יֵשׁ מֵהֶן שֶׁאֵין צְרִיכִים לִהְיוֹת מְעֻמָּד, וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁצְּרִיכִים, כַּאֲשֶׁר יִתְבָּאֵר כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּמְקוֹמוֹ בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא:

ד הֶעָטִיפָה בְּצִיצִית — אָמְרוּ חֲזַ"ל שֶׁצְּרִיךְ לִהְיוֹת דָּוְקָא מְעֻמָּד, וּמָצְאוּ לָהֶם סָמֶךְ וְרֶמֶז מִן הַתּוֹרָה, נֶאֱמַר כָּאן בַּצִּיצִית "וְהָיָה לָכֶם", וְנֶאֱמַר בָּעֹמֶר "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם" — מַה "לָכֶם" הָאָמוּר בָּעֹמֶר צָרִיךְ לִהְיוֹת מְעֻמָּד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן בְּסִימָן תפט — אַף כָּאן מְעֻמָּד:

ה יֵשׁ אוֹמְרִים מִדִּתְקָנוּ חֲזַ"ל לְבָרֵךְ "לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית", מִכְּלָל דְּהַמִּצְוָה הִיא לְהִתְעַטֵּף דָּוְקָא. וְכָל עֲטִיפָה שֶׁאֵינָהּ כַּעֲטִיפַת הַיִּשְׁמְעֵאלִים — אֵינָהּ נִקְרֵאת עֲטִיפָה, אֶלָּא לְבִישָׁה. וְלָכֵן צָרִיךְ לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ כַּעֲטִיפַת הַיִּשְׁמְעֵאלִים, דְּהַיְנוּ לְכַסּוֹת הָרֹאשׁ עִם הַפָּנִים עַד גֻּמּוֹת שֶׁבַּלֶּחִי לְמַטָּה מִפִּיו. וּלְדִבְרֵיהֶם טַלִּיתוֹת קְטַנּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁאֵין בָּהֶן עֲטִיפַת הָרֹאשׁ — פְּטוּרִין מִצִּיצִית לְגַמְרֵי:

ו אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל כְּסוּת שֶׁל אַרְבַּע כְּנָפוֹת אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בָּהּ עִטּוּף — חַיֶּבֶת בְּצִיצִית, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם", וְכָל מַלְבּוּשׁ וּבֶגֶד בְּמַשְׁמָע, וְהָעִטּוּף אֵין לוֹ אֲפִלּוּ רֶמֶז בַּתּוֹרָה כְּלָל. וּמַה שֶּׁתִּקְנוּ חֲכָמִים לְבָרֵךְ "לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית", הַיְנוּ לְפִי שֶׁהָיָה מִנְהָגָם לַעֲטֹף רֹאשָׁם בְּטַלִּיתָם, וְאַף בִּימֵיהֶם לֹא הָיוּ מִתְעַטְּפִין כַּעֲטִיפַת הַיִּשְׁמְעֵאלִים, אֶלָּא כְּדֶרֶךְ בְּנֵי אָדָם שֶׁמִּתְעַטְּפִין בִּכְסוּתָם וְעוֹסְקִין בִּמְלַאכְתָּם, פַּעַם בְּכִסּוּי הָרֹאשׁ וּפַעַם בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ, לָכֵן אַף אֲנַחְנוּ אַף שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין "לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית" — אֵין אָנוּ צְרִיכִין יוֹתֵר.

וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הַשְּׁנִיָּה. וּמִכָּל מָקוֹם כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת צִיצִית מִן הַמֻּבְחָר — נָכוֹן הַדָּבָר לְהִתְעַטֵּף כַּעֲטִיפַת הַיִּשְׁמְעֵאלִים בִּשְׁעַת בְּרָכָה, וְיַעֲמֹד כָּךְ כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וּבָזֶה יוֹצֵא אַף לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, דְּעִקַּר הַקְּפָדָה הִיא בִּשְׁעַת לְבִישָׁה, דְּהָא אִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה מְסִירָהּ מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי אַחַר כָּךְ:

ז וְכֵן יַעֲשֶׂה בְּטַלִּיתוֹת קְטַנּוֹת שֶׁלָּנוּ, אַף־עַל־פִּי דְּקַיְמָא לָן דְּיוֹצְאִין בָּהּ יְדֵי חוֹבַת צִיצִית, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם עִטּוּף, מִכָּל מָקוֹם כְּדֵי לָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל, אִם רוֹצֶה לְבָרֵךְ

"לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית" — טוֹב שֶׁיְּנִיחַ הַטַּלִּית קָטָן עַל רֹאשׁוֹ וְרֹחַב הַטַּלִּית יִהְיֶה לְקוֹמָתוֹ, שֶׁכֵּן הוּא דֶּרֶךְ הַעְטוּף, וְיִצָּמֵד כְּדֵי מְעָטָף לְפָחוֹת כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְאַחַר־כָּךְ יִמְשְׁכֵנּוּ מֵעַל רֹאשׁוֹ וְיִלְבְּשֵׁנּוּ.

וְדַוְקָא בְּבֶגֶד שֶׁעוֹשִׂין כְּעֵין חֲתִיכָה אַחַת מְרֻבַּעַת וּבֵית הַצַּוָּאר בָּאֶמְצַע, וְאִם כֵּן כְּשֶׁמִּתְעַטֵּף בְּאָרְכּוֹ [סְבִיב] רֹאשׁוֹ וְרֹחַב גּוּפוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר דְּזֶהוּ דַּוְקָא מִקְרֵי עִטּוּף — הֲוֵי לֵיהּ שְׁתֵּי צִיצִית מִצַּד זֶה וּשְׁתֵּי צִיצִית מִצַּד זֶה. אֲבָל אִם הַבֶּגֶד תָּפוּר, אִם כֵּן כְּשֶׁיִּתְעַטֵּף בְּאָרְכּוֹ סְבִיב רֹאשׁוֹ וְרֹחַב גּוּפוֹ — אֲזַי יָבוֹאוּ כָּל הָאַרְבַּע צִיצִית מִצַּד אֶחָד, וְלֹא נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן, לָכֵן יִלְבְּשֶׁנּוּ כְּדַרְכּוֹ וְלֹא יִתְעַטֵּף בּוֹ כְּלָל עַל רֹאשׁוֹ, וְלֹא יְבָרֵךְ עָלָיו "לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית", אֶלָּא יְבָרֵךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת צִיצִית".

וְכֵן אֲפִלּוּ עַל טַלִּית קָטָן הֶעָשׂוּי מֵחֲתִיכָה אַחַת מְרֻבַּעַת וְאֵינוֹ תָּפוּר, אִם לוֹבְשׁוֹ כְּדַרְכּוֹ וְאֵין מִתְעַטֵּף בּוֹ רֹאשׁוֹ — מְבָרֵךְ גַּם כֵּן "עַל מִצְוַת צִיצִית":

ח אוֹתָן שֶׁאֵין מִתְכַּסִּים בְּטַלִּיתָם אֶלָּא הָרֹאשׁ וּסְבִיב הַצַּוָּאר בִּלְבַד, וְאֵין מַקְפִּידִין לְכַסּוֹת אֶת הַגּוּף — צָרִיךְ לְמְחוֹת בְּיָדָם, דְּעִקַּר הָעִטּוּף הוּא בַּגּוּף לְכֻלֵּי עָלְמָא, וְלֹא נֶחְלְקוּ בְּסָעִיף ה אֶלָּא אִם צָרִיךְ גַּם כֵּן לְכַסּוֹת הָרֹאשׁ בְּטַלִּיתוֹ, אֲבָל כְּסוּי הָרֹאשׁ בִּלְבַד בְּלִי כְּסוּי הַגּוּף — לְכֻלֵּי עָלְמָא לֹא נִקְרָא כְּסוּת כְּלָל (עַיֵּן סִימָן יוד):

ט נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת עֲטָרָה לַטַּלִּית מֵחֲתִיכַת מֶשִׁי, לְסִימָן שֶׁאוֹתָן צִיצִית שֶׁלְּפָנָיו יִהְיוּ לְעוֹלָם לְפָנָיו וְלֹא יוֹרִידֵן לְמַטָּה, שֶׁמַּעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין. וְהָאַר"י ז"ל לֹא הָיָה מַקְפִּיד עַל זֶה.

טוֹב לְזַהֵר שֶׁבִּשְׁעַת עֲטִיפָה יִזְרֹק כָּל הָאַרְבַּע צִיצִית לְצַד שְׂמֹאל כַּעֲטִיפַת הַיִּשְׁמְעֵאלִים, כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת:

י יַחֲזִ[י]ר שְׁתֵּי צִיצִית לְפָנָיו וּשְׁתֵּי צִיצִית לְאַחֲרָיו, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מְסֻבָּב בְּמִצְוֹת. יֵשׁ נוֹהֲגִין לָשׂוּם צַד יָמִין עַל כָּתֵף שְׂמֹאל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מְסֻבָּב בְּמִצְוֹת:

יא אִם כַּמָּה אֲנָשִׁים מִתְעַטְּפִים כָּל אֶחָד בְּטַלִּיתוֹ בְּבַת אַחַת — כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. וְאִם רָצוּ — הָאֶחָד מְבָרֵךְ וְהָאֲחֵרִים שׁוֹמְעִין וְעוֹנִין אָמֵן וְיוֹצְאִין בָּזֶה, דְּשׁוֹמֵעַ כְּמְדַבֵּר. אֲבָל אָדָם אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מִתְעַטֵּף עַכְשָׁו בְּצִיצִית — אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ כְּדֵי לִפְטֹר אֶת

הַמִּתְעַטֵּף, כֵּיוָן שֶׁהוּא עַצְמוֹ אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַכְשָׁו בְּרָכָה.

וְאִם הַמִּתְעַטֵּף הוּא בּוּר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ — יָכוֹל לְבָרֵךְ לוֹ אַחֵר אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ עַכְשָׁו לְבָרְכָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה בָּזֶה, אִם כֵּן גַּם הוּא צָרִיךְ לְבָרְכָה זוֹ עַכְשָׁו (לְכֵן נוֹהֲגִין שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מְבָרֵךְ בְּקוֹל רָם, כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי). וְכֵן הַדִּין בְּכָל בִּרְכוֹת הַמִּצְוֹת:

יב הַתּוֹרָה קְרָאָתַן "צִיצִית", וְאֵין לְשׁוֹן "צִיצִית" אֶלָּא חוּטִין נִפְרָדִין, כְּמוֹ שְׂעָרוֹת הַנִּפְרָדִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי". עַל כֵּן צָרִיךְ לְהַפְרִיד הַחוּטִין זֶה מִזֶּה קֹדֶם הַבְּרָכָה.

וְאִם נִשְׁתַּהֶא לְבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּבְעוֹד שֶׁמַּפְרִיד הַצִּיצִית יִתְבַּטֵּל מִלְּהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר — אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִידָן:

יג בְּכָל יוֹם וְיוֹם קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ — צָרִיךְ שֶׁיְּעַיֵּן בְּחוּטֵי הַצִּיצִית אִם הֵם כְּשֵׁרִים, שֶׁמָּא נִפְסְקוּ מֵהֶם אֵיזוֹ חוּטִין. וְכֵן צָרִיךְ לְעַיֵּן בְּאוֹתוֹ חֵלֶק שֶׁל צִיצִית הַמֻּנָּח עַל כְּנַף הַבֶּגֶד, שֶׁמָּא נִפְסַק חוּט אֶחָד.

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁבָּדַק הַצִּיצִית אֶתְמוֹל — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָדְקָם לְמָחָר, וְאֵין אוֹמְרִים הַעֲמִידֵן עַל חֶזְקָתָן שֶׁהֵם עַכְשָׁו כְּמוֹ [שֶׁהָיוּ] תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם, מִשּׁוּם דְּאִם לֹא יִבְדְּקֵם בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה — לֹא יִבְדְּקֵם לְעוֹלָם, וּבְוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲמִידָן לְעוֹלָם בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרוּת, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכָּן לִפְסֹק עַל יְדֵי דְּרִיסַת הָרַגְלַיִם אוֹ מֵחֲמַת סִבּוֹת אֲחֵרוֹת, לָכֵן תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּבְדֹּק בְּכָל יוֹם וְיוֹם.

אֲבָל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁכְּבָר בְּדָקָן פַּעַם אַחַת — שׁוּב אֵין צָרִיךְ לִבְדָקָן, אֲפִלּוּ אִם הֵסִיר טַלִּיתוֹ מֵעָלָיו וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלִּלְבֹּשׁ עוֹד וְאַחַר־כָּךְ בְּאֶמְצַע הַיּוֹם נִמְלַךְ לִלְבָּשׁוֹ — אֵין צָרִיךְ לִבְדָקָן. וּמֻתָּר לָצֵאת בָּהֶן כָּךְ בְּלִי בְּדִיקָה אֲפִלּוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָן עַל חֶזְקָתָן, שֶׁהָרֵי הָיוּ שְׁלֵמִים בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם כְּשֶׁבְּדָקָן בַּשַּׁחַר:

יד מִי שֶׁלָּבַשׁ הַרְבֵּה בְּגָדִים שֶׁל צִיצִית זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, אַף־עַל־פִּי שֶׁבִּבְרָכָה אַחַת נִפְטְרוּ כֻּלָּם — מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לִבְדֹּק הַצִּיצִית שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, שֶׁמָּא נִפְסַק חוּט אֶחָד מִצִּיצִית שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, וְנִמְצָא לוֹבֵשׁ אַרְבַּע כְּנָפוֹת בְּלֹא צִיצִית:

טו מִי שֶׁנִּשְׁתַּהֶא לְבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּבְעוֹד שֶׁיִּתְעַסֵּק בִּבְדִיקַת הַצִּיצִית יִתְבַּטֵּל מִלְּהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, וְכֵן מִי שֶׁבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּקְרָאוּהוּ לַעֲלוֹת לְסֵפֶר תּוֹרָה, וַעֲדַיִן לֹא לָבַשׁ טַלִּיתוֹ, כֵּיוָן שֶׁהַצִּבּוּר מַמְתִּינִין עָלָיו, לָכֵן מִשּׁוּם טֹרַח הַצִּבּוּר — רַשַּׁאי לִלְבֹּשׁ הַטַּלִּית בְּלֹא בְּדִיקַת הַצִּיצִית, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֶתְמוֹל הָיוּ הַצִּיצִית שְׁלֵמוֹת — מַעֲמִידִין אוֹתָן בְּחֶזְקָתָן:

טז אִם בָּדַק טַלִּיתוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם יָדוּעַ וּלְמָחָר מְצָאוֹ כְּמוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ — אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק, דְּוַדַּאי לֹא נִפְסְלוּ הַצִּיצִית בֵּינְתַיִם:

יז כְּשֶׁיִּתְעַטֵּף בַּצִּיצִית, יְכַוֵּן: שֶׁצִּוָּנוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית כְּדֵי שֶׁנִּזְכֹּר כָּל מִצְוֹתָיו לַעֲשׂוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'":

יח וְכֵיוָן שֶׁטַּעַם לְבִישַׁת הַצִּיצִית הוּא כְּדֵי לִזְכֹּר הַמִּצְוֹת, לְפִיכָךְ הַלּוֹבֵשׁ טַלִּית קָטָן יִזָּהֵר לְלָבְשׁוֹ עַל בְּגָדָיו, כְּדֵי שֶׁתְּמִיד יִרְאֶהוּ וְיִזְכֹּר הַמִּצְוֹת. וְאוֹתָן הַלּוֹבְשִׁים אוֹתוֹ תַּחַת הַבְּגָדִים — יְזָהֲרוּ שֶׁיִּלְבְּשׁוּ אוֹתוֹ בְּאֹפֶן שֶׁיֵּרָאוּ הַצִּיצִית תָּמִיד, שֶׁעַל יְדֵי רְאִיָּתָן — יִזְכְּרוּ הַמִּצְוֹת תָּמִיד:

יט צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ הַצִּיצִית מִבַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ", וּדְלָא כְּאוֹתָן שֶׁתּוֹחֲבִין אוֹתוֹ בְּהַכְנָפוֹת. וּבִשְׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁהוֹלֵךְ בֵּין הַנָּכְרִים וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יַלְעִיגוּ עָלָיו — יָכוֹל לְתָחֲבָם בְּהַכְנָפוֹת, אַךְ בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה יִהְיוּ מְגֻלִּין לְפָחוֹת כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת:

כ אִם רוֹצֶה לִלְבֹּשׁ הַטַּלִּית קָטָן מִיָּד בְּקוּמוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵלֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא צִיצִית, וַהֲרֵי עֲדַיִן אֵין יָדָיו נְקִיּוֹת וְלֹא יָכוֹל לְבָרֵךְ — יָכוֹל לְלָבְשׁוֹ בְּלֹא בְּרָכָה, וְלִכְשֶׁיְּנַקֶּה יָדָיו יְמַשְׁמֵשׁ בְּצִיצִיּוֹתָיו וִיבָרֵךְ, דְּהַמְּשַׁמּוּשׁ הוּא כְּאִלּוּ לוֹבְשׁוֹ עַכְשָׁו. וְאִם בְּדַעְתּוֹ לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית אַחֶרֶת מִיָּד כְּשֶׁיְּנַקֶּה יָדָיו — אֵין צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ בְּ[זוֹ] וּלְבָרֵךְ עָלֶיהָ, רַק יְבָרֵךְ עַל הַטַּלִּית שֶׁלּוֹבֵשׁ אַחַר־כָּךְ, וְיכַוֵּן בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ לִפְטֹר גַּם אֶת זֹאת שֶׁלָּבַשׁ כְּבָר:

כא אִם יֵשׁ לוֹ כַּמָּה בְּגָדִים שֶׁל אַרְבַּע כְּנָפוֹת — כֻּלָּם חַיָּבִים בְּצִיצִית, אֲפִלּוּ לוֹבְשָׁן כֻּלָּן כְּאַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם" — הַרְבֵּה בְּגָדִים בְּמַשְׁמָע. וְאִם לוֹבְשָׁן כֻּלָּם זֶה אַחַר זֶה בְּלִי הֶפְסֵק שִׂיחָה בֵּינְתַיִם, וְהָיָה דַּעְתּוֹ מִתְחִלָּה בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה לְלָבְשָׁם כֻּלָּם מִיָּד — לֹא יְבָרֵךְ אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת לְכֻלָּם, אֲפִלּוּ אִם פָּשַׁט הָרִאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁלָּבַשׁ הַשֵּׁנִי.

אֲבָל אִם הִפְסִיק בֵּינֵיהֶם בְּשִׂיחָה אוֹ בִּדְבָרִים אֲחֵרִים — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְדַוְקָא שֶׁהִפְסִיק שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ לְבִישָׁה, אֲבָל לְצֹרֶךְ לְבִישָׁה כְּגוֹן שֶׁאָמַר תְּנוּ לִי הַבֶּגֶד —

אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

וְכֵן אִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ מִתְּחִלָּה בִּשְׁעַת בְּרָכָה לְלָבְשָׁם כֻּלָּם מִיָּד, אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּמְלַךְ אַחַר־כָּךְ וּלְבָשָׁם כֻּלָּם זֶה אַחַר זֶה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁמִּתְּחִלָּה לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ כֵּן — הֲוֵה כְּמַפְסִיק, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל מַה שֶׁנִּמְלַךְ אַחַר שֶׁגָּמַר לִלְבֹּשׁ הַבְּגָדִים שֶׁהָיָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה.

אֲבָל אִם הֵבִיאוּ לוֹ עוֹד בְּגָדִים לִלְבֹּשׁ כְּשֶׁעֲדַיִן הָיָה מֻנָּח לְפָנָיו מֵאוֹתָן הַבְּגָדִים שֶׁהָיָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה וְלֹא לְבָשָׁן עֲדַיִן בְּשָׁעָה שֶׁנִּמְלַךְ לִלְבֹּשׁ גַּם אֵלּוּ הַבְּגָדִים שֶׁהֵבִיאוּ לוֹ עַכְשָׁו — אָז לֹא יַחֲזֹר וִיבָרֵךְ עַל אֵלּוּ הַבְּגָדִים שֶׁהֵבִיאוּ לוֹ עַכְשָׁו, כֵּיוָן שֶׁלֹּא גָּמַר עֲדַיִן לְבִישַׁת בְּגָדִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ עֲלֵיהֶם — הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה [לְמִי] שֶׁלֹּא גָּמַר סְעוּדָתוֹ וְהֵבִיאוּ לוֹ עוֹד לֶאֱכֹל, דְּאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ:

כב אִם לוֹבֵשׁ טַלִּית קָטָן בְּבֵיתוֹ אַף־עַל־פִּי שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו "לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית", וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם אִם אַחַר־כָּךְ הוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עָלָיו גַּם כֵּן "לְהִתְעַטֵּף", וְאֵינוֹ נִפְטָר בַּבְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה, מִשּׁוּם דְּהַהֲלִיכָה מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת חְשׁוּב הֶפְסֵק וְאַף אִם לֹא הִפְסִיק בְּשׁוּם שִׂיחָה בֵּינְתַיִם, וַאֲפִלּוּ הָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אִם אֲפִלּוּ רוֹצֶה לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל בְּבֵיתוֹ, רַק שֶׁקֹּדֶם שֶׁמִּתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל יָצָא חוּץ לְפֶתַח בֵּיתוֹ וְחָזַר — הֲוֵי הֶפְסֵק בֵּין הַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ עַל הַטַּלִּית קָטָן לִלְבִישַׁת הַטַּלִּית גָּדוֹל, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. אֲבָל אִם לֹא יָצָא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ בֵּינְתַיִם, אֲפִלּוּ אִם בֵּרַךְ עַל טַלִּית קָטָן בְּחֶדֶר זֶה וְהוֹלֵךְ לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל בְּחֶדֶר אַחֵר בְּאוֹתוֹ הַבַּיִת — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵי הַחֲדָרִים הֵם בְּבַיִת אֶחָד — לֹא חָשׁוּב הֶפְסֵק מַה שֶּׁהוֹלֵךְ מִזֶּה לָזֶה, אִם אֵינוֹ מַפְסִיק בְּשִׂיחָה אוֹ בִּדְבָרִים אֲחֵרִים.

כג הַפּוֹשֵׁט טַלִּיתוֹ וּבְשָׁעָה שֶׁפּוֹשֵׁט דַּעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלִלְבֹּשׁ מִיָּד — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו כְּשֶׁיַּחֲזֹר וְיִלְבָּשֶׁנּוּ מִיָּד, אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאַר עָלָיו טַלִּית קָטָן, אֲפִלּוּ פּוֹשֵׁט בְּבַיִת זֶה וְחוֹזֵר וְלוֹבְשׁוֹ בְּבַיִת אַחֵר — לֹא הֲוֵי הֶפְסֵק, כֵּיוָן שֶׁחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ אוֹתוֹ הַטַּלִּית בְּעַצְמוֹ שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ עָלָיו, וְגַם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ כְּלָל מִלְּבִישָׁתוֹ, לָכֵן נִפְטָר בַּבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו כְּשֶׁלָּבָשׁוֹ בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה.

אֲבָל אִם כְּשֶׁפְּשָׁטוֹ לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלִלְבֹּשׁ עַד לְאַחַר כַּמָּה שָׁעוֹת, אֲזַי אֲפִלּוּ אִם אַחַר־כָּךְ נִמְלַךְ לְלָבְשׁוֹ תֵּכֶף וּמִיָּד — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עָלָיו, אֲפִלּוּ נִשְׁאַר עָלָיו טַלִּית קָטָן, וְאֲפִלּוּ אִם לֹא יָצָא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ כְּלָל בֵּינְתַיִם וְחוֹזֵר וְלוֹבְשׁוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֶדֶר שֶׁפּוֹשְׁטוֹ׃

כד וְכֵן אֲפִלּוּ אִם כְּשֶׁפְּשָׁטוֹ הָיָה דַּעְתּוֹ לַחֲזֹר וּלְלָבְשׁוֹ מִיָּד, אֶלָּא שֶׁאַחַר־כָּךְ שָׁכַח אוֹ נִמְלַךְ מִלִּלְבֹּשׁ עַד לְאַחַר כַּמָּה שָׁעוֹת — אֲזַי צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עָלָיו, אֲפִלּוּ לֹא יָצָא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ כְּלָל בֵּינְתַיִם וְחוֹזֵר וְלוֹבְשׁוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֶדֶר שֶׁפּוֹשְׁטוֹ׃

כה הַפּוֹשֵׁט טַלִּיתוֹ סְתָם, שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ כְּלוּם: לֹא שֶׁיַּחֲזֹר וְיִלְבָּשֶׁנּוּ מִיָּד, וְלֹא שֶׁלֹּא יַחֲזֹר וְיִלְבָּשֶׁנּוּ מִיָּד, אִם כְּשֶׁפְּשָׁט הַטַּלִּית נִשְׁאַר עֲדַיִן עָלָיו טַלִּית קָטָן, אִם כֵּן לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהַמִּצְוָה, לָכֵן כְּשֶׁיַּחֲזֹר וְיִלְבֹּשׁ אֶת הַטַּלִּית שֶׁפָּשַׁט מִתְּחִלָּה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו.

אֲבָל אִם כְּשֶׁפָּשַׁט הַטַּלִּית לֹא נִשְׁאַר עָלָיו שׁוּם בֶּגֶד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צִיצִית, אִם כֵּן הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי מִן הַמִּצְוָה, לָכֵן כְּשֶׁיַּחֲזֹר וְיִלְבֹּשׁ אֶת הַטַּלִּית שֶׁפָּשַׁט — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עָלָיו׃

כו מִי שֶׁהָיָה לָבוּשׁ טַלִּית וְנָפְלָה מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁיַּחֲזֹר וְיִתְעַטֵּף בָּהּ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁנָּפְלָה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, לָכֵן אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם מַה שֶּׁדַּעְתּוֹ שֶׁיַּחֲזֹר וְיִלְבָּשֶׁנּוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנָּפְלָה כֻּלָּהּ מֵעַל גּוּפוֹ, אֲבָל אִם מִקְצָתָהּ נִשְׁאַר עַל גּוּפוֹ אַף־עַל־פִּי שֶׁנָּפְלָה רֻבָּהּ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁאַר עָלָיו קְצָת מֵהַמִּצְוָה.

וְדַוְקָא שֶׁאוֹתוֹ מִקְצָת שֶׁלֹּא נָפַל נִשְׁאַר מֻנָּח עַל גּוּפוֹ, אֲבָל אִם נִשְׁאַר מֻנָּח עַל יָדוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין מִצְוָה כְּלָל בַּהֲנָחָתוֹ עַל הַיָּד, שֶׁהֲרֵי עִקַּר הָעִטּוּף הוּא בַּגּוּף, אִם כֵּן הֲרֵי לֹא נִשְׁאַר עָלָיו מֵהַמִּצְוָה כְּלוּם, וְלָכֵן כְּשֶׁחוֹזֵר וּמִתְעַטֵּף בָּהּ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ׃

כז כָּל בֶּגֶד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה כְּנָפוֹת שֶׁהוּא מְיֻחָד לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם, אִם לֹא פְּשָׁטוֹ בַּלַּיְלָה רַק שֶׁנִּשְׁאַר עָלָיו עַד הַבֹּקֶר — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו בַּבֹּקֶר, כֵּיוָן דְּיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכְּסוּת יוֹם חַיָּב לְהָטִיל בּוֹ צִיצִית אַף אִם רוֹצֶה לְלָבְשׁוֹ בַּלַּיְלָה, אִם כֵּן לֹא הָיָה כָּאן זְמַן פְּטוֹר לְבֶגֶד זֶה, וְלָכֵן אֵין הַלַּיְלָה מַפְסֶקֶת כְּלָל, וּכְיוֹצֵא אֲרִיכְתָּא דְּמִי.

וּמִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן דְּיֵשׁ אוֹמְרִים (עַיֵּן סִימָן יח) שֶׁכְּסוּת יוֹם פְּטוּרָה מִצִּיצִית אִם רוֹצֶה לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהּ בַּלַּיְלָה, וְאִם כֵּן הֲרֵי עָבַר זְמַן פְּטוֹר לְבֶגֶד זֶה וַהֲוֵי הֶפְסֵק, אַף שֶׁהוּא מְלֻבָּשׁ בְּהַצִּיצִית כָּל הַלַּיְלָה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא פְּטוּר מִצִּיצִית בָּעֵת הַהִיא — הֲרֵי זֶה

דּוֹמֶה כְּמוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ עָלָיו הַצִּיצִית כְּלָל כָּל הַלַּיְלָה, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן חִיּוּבָם בַּבֹּקֶר, לָכֵן כְּדֵי לָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל — טוֹב שֶׁיְּבָרֵךְ עַל טַלִּית אַחֵר וְיִפְטֹר גַּם אֶת זֶה שֶׁלָּן בּוֹ:

כח אָסוּר לְהִתְכַּסּוֹת בְּבֶגֶד שֶׁהוּא חַיָּב בְּצִיצִית וְלֹא הֵטִיל בּוֹ צִיצִית, וְאִם לוֹבְשׁוֹ — עוֹבֵר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁהֲרֵי בִּטֵּל מִצְוַת צִיצִית:

כט מִי שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְנָפַל טַלִּיתוֹ מֵעָלָיו וְהֵנִיחוּ אֲחֵרִים עָלָיו אֶת הַטַּלִּית, כְּשֶׁיְּסַיֵּם אֶת תְּפִלָּתוֹ — יְמַשְׁמֵשׁ בַּצִּיצִית וִיבָרֵךְ:

ל הַיְשֵׁן בַּיּוֹם — טוֹב שֶׁלֹּא יָסִיר מֵעָלָיו הַטַּלִּית קָטָן לְגַמְרֵי, רַק שֶׁיִּתְכַּסֶּה בּוֹ בְּעֵת הַשֵּׁנָה, וּכְשֶׁלּוֹבְשׁוֹ אַחַר־כָּךְ — אֵין צָרִיךְ בְּרָכָה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הֵסִיר מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי:

סימן ט

א **אֵיזֶה בְּגָדִים חַיָּבִים בְּצִיצִית וְאֵיזֶה פְּטוּרִים מִצִּיצִית, וּבוֹ ט' סְעִיפִים**:

כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת", שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹמַר "הַכָּנָף", שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם", וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר "הַכָּנָף", לְלַמֶּדְךָ שֶׁתְּהֵא הַצִּיצִית נַעֲשֵׂית מִמִּין הַכָּנָף דַּוְקָא, וְאִם הַטַּלִּית שֶׁל מֶשִׁי — צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַצִּיצִית שֶׁל מֶשִׁי. וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו, גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אַרְבַּע וגו'", מַשְׁמָע שֶׁהַצִּיצִית נַעֲשֵׂית מֵהַצֶּמֶר אוֹ [מֵ]הַפִּשְׁתִּים דַּוְקָא. הָא כֵּיצַד? צִיצִית שֶׁל צֶמֶר אוֹ שֶׁל פִּשְׁתִּים — פּוֹטְרִין בֵּין בְּטַלִּית שֶׁל צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים בֵּין בְּטַלִּית שֶׁל שְׁאָר מִינִים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "צֶמֶר וּפִשְׁתִּים ... [גְּדִילִים] תַּעֲשֶׂה לָךְ", אֲבָל צִיצִית שֶׁל שְׁאָר מִינִים — אֵין פּוֹטְרִין אֶלָּא בְּטַלִּית הֶעָשׂוּי מִמִּין הַצִּיצִית, כְּגוֹן צִיצִית שֶׁל מֶשִׁי בְּטַלִּית שֶׁל מֶשִׁי וְשֶׁל קַנָּבּוֹס בְּטַלִּית שֶׁל קַנָּבּוֹס:

ב אַף־עַל־פִּי שֶׁ"פְּתִיל תְּכֵלֶת" הָאָמוּר בַּתּוֹרָה הוּא צֶמֶר שֶׁצָּבוּעַ בְּצֶבַע תְּכֵלֶת, מִכָּל מָקוֹם מְטִילִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּטַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁכִּלְאַיִם הֻתְּרָה בְּצִיצִית. אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ בְּטַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָטִילוּ גַּם כֵּן בִּכְסוּת לַיְלָה, וְנִמְצָא לוֹבֵשׁ כִּלְאַיִם שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִצְוָה. וַאֲפִלּוּ צִיצִית שֶׁל פִּשְׁתִּים אָסוּר בְּטַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָטִיל בָּהּ גַּם כֵּן תְּכֵלֶת. לְפִיכָךְ, אֵין לַעֲשׂוֹת כְּלָל טַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן, כֵּיוָן שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית לְגַמְרֵי.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהַיְּהוּדִים מְצוּיִים, אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה כֵּיוָן שֶׁאֵין תְּכֵלֶת

מָצוּי, שֶׁלֹּא שַׂיָּךְ לְמַגְזֵר שֶׁמָּא יָטִיל תְּכֵלֶת בְּטַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן, לָכֵן אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ רַק בְּטַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן — יֵשׁ לְהַתִּיר לְהָטִיל בּוֹ צִיצִית שֶׁל פִּשְׁתִּים, וּמֻתָּר גַּם כֵּן לְבָרֵךְ עָלָיו. וְאִם יִרְצֶה, יַעֲשֶׂה כְּנָפוֹת שֶׁל עוֹר וְיָטִיל בּוֹ צִיצִית שֶׁל צֶמֶר (עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שׁ סָעִיף ה):

ג וְנָכוֹן לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהָטִיל צִיצִית שֶׁל פִּשְׁתִּים אֲפִלּוּ בְּבֶגֶד שֶׁל כָּל שְׁאָר הַמִּינִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָטִיל גַּם כֵּן בְּבֶגֶד שֶׁל צֶמֶר. אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ רַק בְּצִיצִית שֶׁל פִּשְׁתִּים — מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּטַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן:

ד יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צִיצִית שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים פּוֹטְרִין בִּבְגָדִים שֶׁל שְׁאָר מִינִים, אֶלָּא אִם כֵּן יִהְיוּ הַצִּיצִית צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו, דְּהַיְנוּ שְׁנֵי חוּטִין תְּכֵלֶת וּשְׁנֵי חוּטִין פִּשְׁתִּים, שֶׁנֶּאֱמַר "צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ", אֲבָל צִיצִית שֶׁל צֶמֶר לְבַד אוֹ שֶׁל פִּשְׁתִּים לְבַד — אֵין פּוֹטְרִין אֶלָּא בְּמִינָן.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמִּנְהָג כֵּן, שֶׁהֲרֵי מְטִילִין צִיצִית שֶׁל צֶמֶר בְּטַלִּית שֶׁל מֶשִׁי, מִכָּל מָקוֹם, כָּל יְרֵא שָׁמַיִם יַחֲמִיר לְעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת צִיצִית שֶׁל מֶשִׁי בְּטַלִּית שֶׁל מֶשִׁי, וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַמִּינִים.

וּמִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל בֶּגֶד שֶׁאֵינוֹ מִצֶּמֶר וּפִשְׁתִּים אֵינוֹ חַיָּב בְּצִיצִית כְּלָל מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לָכֵן הָרוֹצֶה לְקַיֵּם מִצְוָה זוֹ מִן הַמֻּבְחָר — יִזָּהֵר שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַלִּית גָּדוֹל וְטַלִּית קָטָן שֶׁל צֶמֶר לָבָן וְיָטִיל בָּהֶם צִיצִית שֶׁל צֶמֶר לָבָן, וּבָזֶה מְקַיֵּם מִצְוַת צִיצִית בְּלִי שׁוּם פְּקָפּוּק:

ה טַלִּית שֶׁהַשְׁתִּי שְׁלָהּ שֶׁל צֶמֶר וְהָעֵרֶב שֶׁל מֶשִׁי אוֹ שְׁאָר מִינִים, וְכֵן לְהֵפּוּךְ — אֵין תַּקָּנָה לְטַלִּית זוֹ לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים דְּצִיצִית שֶׁל צֶמֶר אֵינָן פּוֹטְרִים בִּבְגָדִים שֶׁל שְׁאָר מִינִים, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְהָטִיל בָּהּ צִיצִית שֶׁל צֶמֶר מִפְּנֵי שֶׁמְּעָרָב בָּהּ שְׁאָר מִינִים, וְלֹא צִיצִית שֶׁל שְׁאָר מִינִים שֶׁהֲרֵי צֶמֶר מְעֹרָב בָּהּ. לָכֵן כָּל יְרֵא שָׁמַיִם לֹא יִתְלַבֵּשׁ כְּלָל בְּבֶגֶד כָּזֶה.

וְאוֹתָן שֶׁנּוֹהֲגִין לְהָטִיל צִיצִית שֶׁל צֶמֶר בְּטַלִּית שֶׁל מֶשִׁי — יְטִילוּ גַּם כֵּן בְּטַלִּית זוֹ צִיצִית שֶׁל צֶמֶר. וּמִכָּל מָקוֹם, נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ עַל טַלִּית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תַּעֲרוֹבוֹת חוּטֵי מֶשִׁי אִם צִיצִיּוֹתֶיהָ הֵן שֶׁל צֶמֶר, וְכָל שֶׁכֵּן אִם כֻּלָּהּ שֶׁל מֶשִׁי אוֹ מִינִים אֲחֵרִים וְהַצִּיצִית הֵן

שֶׁל צֶמֶר, רַק שֶׁיְּבָרֵךְ עַל טַלִּית אַחֶרֶת וְיִפְטֹר גַּם אֶת זוֹ.

אֲבָל אִם הַצִּיצִית הֵם מִמִּין הַטַּלִּית, כְּגוֹן שֶׁל מֶשִׁי לְטַלִּית שֶׁל מֶשִׁי, וְשֶׁל קַנַּבּוֹס לְטַלִּית שֶׁל קַנַּבּוֹס — יָכוֹל לְבָרֵךְ עָלָיו:

ו וְכָל זֶה בְּטַלִּית שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַּעֲרוֹבוֹת חוּטֵי צֶמֶר עִם חוּטֵי שְׁאָר מִינִים, אֲבָל צֶמֶר שֶׁלֹּא נִטְוָה שֶׁנִּתְעָרֵב עִם מֶשִׁי אוֹ שְׁאָר מִינִים שֶׁלֹּא נִטְווּ וְעָשָׂה מֵהֶם טַלִּית, אִם הָרֹב שֶׁל צֶמֶר — יַעֲשֶׂה צִיצִית שֶׁל צֶמֶר, וְאִם הָרֹב שֶׁל שְׁאָר מִינִים — יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת צִיצִית שֶׁל שְׁאָר מִינִים, מֻחָצָה עַל מֻחָצָה — יַעֲשֶׂה צִיצִית שֶׁל צֶמֶר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן פּוֹטְרִין בְּכָל הַבְּגָדִים אֲפִלּוּ שֶׁל שְׁאָר מִינִים. וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים דְּאֵין צִיצִית שֶׁל צֶמֶר פּוֹטְרִין בִּשְׁאָר מִינִים — אֵין לְטַלִּית זוֹ תַּקָּנָה. לָכֵן כָּל יְרֵא שָׁמַיִם לֹא יִתְלַבֵּשׁ בְּטַלִּית כָּזוֹ:

ז אֵין לַעֲשׂוֹת כָּל הָאַרְבַּע צִיצִית אֶלָּא מִמִּין אֶחָד, כְּגוֹן טַלִּית שֶׁל מֶשִׁי — לֹא יְטִיל בָּהּ קְצָת הַצִּיצִית שֶׁל צֶמֶר וּקְצָתָם מִמֶּשִׁי, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא אָמְרָה תּוֹרָה שֶׁצִּיצִית שֶׁל צֶמֶר אוֹ פְּשָׁתִּים פּוֹטְרִין בְּכָל הַמִּינִים אֶלָּא כְּשֶׁעוֹשֶׂה כָּל הַצִּיצִית מֵהֶם, אֲבָל קְצָת צִיצִית מִמִּין הַטַּלִּית וּקְצָת מִצֶּמֶר אוֹ פְּשָׁתִּים שֶׁמָּא לֹא צִוְּתָה הַתּוֹרָה, וַהֲרֵי זֶה סָפֵק פָּסוּל מִן הַתּוֹרָה:

ח בְּכָל הַתּוֹרָה לֹא נִקְרָא צֶמֶר סְתָם אֶלָּא צֶמֶר רְחֵלִים בִּלְבַד, אֲבָל שֶׁל עִזִּים נִקְרָא נוֹצָה, וְשֶׁל גְּמַלִּים וְשֶׁל אַרְנָבִים אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵם נִקְרָאִים צֶמֶר, מִכָּל מָקוֹם אֵין נִקְרָא צֶמֶר סְתָם אֶלָּא בְּשֵׁם לְוַי: צֶמֶר גְּמַלִּים, צֶמֶר אַרְנָבִים. לְפִיכָךְ, צִיצִית הַנַּעֲשֶׂה מֵהֶם אֵינָן פּוֹטְרִין אֶת הַטַּלִּית, אֶלָּא אִם כֵּן הַטַּלִּית הוּא מִמִּין הַצִּיצִית, כְּדִין צִיצִית הַנַּעֲשִׂים מִשְּׁאָר מִינִים, שֶׁהֲרֵי גַּבֵּי צִיצִית כְּתִיב בַּתּוֹרָה צֶמֶר סְתָם — "צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו, גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ":

ט יֵשׁ אוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁלָּמַדְנוּ מִן הַתּוֹרָה שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַצִּיצִית מִמִּין הַכָּנָף, אִם כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גַּם כֵּן צִבְעָם מִמִּין צֶבַע הַכָּנָף, כְּגוֹן אִם הַטַּלִּית אֲדֻמָּה — מְטִילִין לָהּ צִיצִית אֲדֻמִּים, וְאִם הִיא יְרֻקָּה — מְטִילִין לָהּ צִיצִית יְרֻקִּים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא עַל מַמְשׁוּת הַצִּיצִית, שֶׁיִּהְיֶה מִמִּין מַמְשׁוּת הַטַּלִּית, אֲבָל הַצֶּבַע לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה כְּלָל שֶׁיִּהְיֶה דָּוְקָא מִמִּין צֶבַע הַטַּלִּית. וְכֵן הֲלָכָה.

וְכֵן נוֹהֲגִין בְּאֵלּוּ הָאֲרָצוֹת לַעֲשׂוֹת צִיצִית לְבָנִים אֲפִלּוּ בִּבְגָדִים צְבוּעִים. וּמִשּׁוּם שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל שֶׁנִּתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּשֻׁלְחִי צְבוּר, וּכְתִיב "לְבוּשָׁהּ כְּתִלַּע חִוָּר" — רָאוּי

לְכָל מְדַקְדֵּק בְּמַעֲשָׂיו לַעֲשׂוֹת גַּם כֵּן הַטַּלִּית קָטָן וְגָדוֹל לְבָנִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה יוֹצֵא לְדִבְרֵי הַכֹּל כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה הַצִּיצִית לְבָנִים:

סימן י

א **דִּינֵי כַּנְפוֹת הַטַּלִּית, וּבוֹ כ"ג סְעִיפִים:**

טַלִּית שֶׁאֵין לָהּ אַרְבַּע כְּנָפוֹת — פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ". יֵשׁ לָהּ יוֹתֵר מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת — חַיֶּבֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ", וְהַאי קְרָא יְתֵירָה הוּא, אֶלָּא לְרַבּוֹת בַּעֲלַת חָמֵשׁ כְּנָפוֹת אוֹ יוֹתֵר שֶׁחַיֶּבֶת, וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת בַּעֲלַת חָמֵשׁ וּלְמַעֵט בַּעֲלַת שָׁלֹשׁ? מְרֻבֶּה אֲנִי בַּעֲלַת חָמֵשׁ שֶׁיֵּשׁ בְּכְלַל חָמֵשׁ — אַרְבַּע, וּמוֹצִיא אֲנִי בַּעֲלַת שָׁלֹשׁ שֶׁאֵין בְּכְלַל שָׁלֹשׁ — אַרְבַּע:

ב וְהוֹאִיל וְלֹא נִתְרַבּוּ בַּעֲלַת חָמֵשׁ כְּנָפוֹת אוֹ יוֹתֵר אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם אַרְבַּע כְּנָפוֹת, מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁבַּעֲלַת חָמֵשׁ כְּנָפוֹת אוֹ יוֹתֵר — אֵין צָרִיךְ לְהָטִיל צִיצִית לְכָל כַּנְפוֹת הַטַּלִּית, אֶלָּא לְאַרְבַּע [מֵהֶם] בִּלְבַד. וְאִם עָבַר וְהֵטִיל לְחָמֵשׁ כְּנָפוֹת — עָבַר עַל "בַּל תּוֹסִיף":

ג כְּשֶׁהוּא מֵטִיל לְבַעֲלַת חָמֵשׁ אוֹ יוֹתֵר — יָטִיל בְּאַרְבַּע כְּנָפוֹת הַמְּרֻחָקוֹת זוֹ מִזּוֹ יוֹתֵר, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת", וְהַמְּרֻחָקוֹת זוֹ מִזּוֹ [הֵן יוֹתֵר] נִכָּרִים שֶׁהֵן כְּנָפוֹת:

ד טַלִּית שֶׁהָיָה לָהּ אַרְבַּע כְּנָפוֹת וְחָתַךְ קֶרֶן אֶחָד בַּאֲלַכְסוֹן וְעָשָׂהוּ שְׁתֵּי כְּנָפוֹת — הֲרֵי נַעֲשֵׂית בַּעֲלַת חָמֵשׁ כְּנָפוֹת וְנִשְׁאֲרָה בְּחִיּוּבָהּ. וְהוּא הַדִּין אִם חָתַךְ שְׁתֵּי קְרָנוֹת בַּאֲלַכְסוֹן — הֲרֵי נַעֲשֵׂית בַּעֲלַת שֵׁשׁ כְּנָפוֹת:

ה אַף־עַל־פִּי שֶׁהַלָּכָה שֶׁבַּעֲלַת חֲמִשָּׁה כְּנָפוֹת אוֹ יוֹתֵר חַיֶּבֶת, מִכָּל מָקוֹם טוֹב לִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בְּשׁוּם בֶּגֶד יוֹתֵר מֵאַרְבָּעָה כְּנָפוֹת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִין וּפוֹטְרִין אוֹתוֹ מִן הַצִּיצִית:

ו מִי שֶׁהִגְבִּיהַּ כַּנְפוֹת טַלִּיתוֹ וְתָפַר הַכְּפָלִים עַד שֶׁנִּרְאָה כְּאִלּוּ הַכְּנָפוֹת מְקֻצָּעוֹת בְּעִגּוּל וְלֹא נִשְׁאַר שָׁם כָּנָף, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִפְטְרָה מִצִּיצִית, דְּכָל כַּמָּה שֶׁלֹּא חֲתָכָם לְגַמְרֵי מִן הַטַּלִּית מִכְּלָל דַּעֲדַיִן הוּא צָרִיךְ לָהֶם, וְסוֹפָם לַחֲזוֹר לִתְחִלָּתָם, וַעֲדַיִן הֵם נֶחְשָׁבִים מִכְּלַל הַטַּלִּית, וַהֲרֵי יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע כְּנָפוֹת. וְחַיָּב לְהָטִיל צִיצִית עַל מְקוֹם כָּנָף הָרִאשׁוֹן אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עַכְשָׁו תָּפוּר לַבֶּגֶד, כֵּיוָן שֶׁסּוֹפוֹ לַחֲזוֹר לִתְחִלָּתוֹ. וְאִם לֹא כָּפַל הַכְּנָפוֹת

בְּעִגּוּל, רַק כְּפָלָם בְּעָנְיָן שֶׁנִּשְׁאַר עֲדַיִן שָׁם קֶרֶן עַל מְקוֹם הַכָּפָל — מֵטִיל הַצִּיצִית עַל מְקוֹם הַכָּפָל, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תֹּאַר כָּנָף:

ז מַלְבּוּשִׁים שֶׁל עוֹר — פְּטוּרִים מִן הַצִּיצִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם", וְאֵין נִקְרָא בֶּגֶד אֶלָּא שֶׁנֶּאֱרַג:

ח הָיָה רֹב הַטַּלִּית מִן הָעוֹר וּמְעוּטָהּ מִן הַבֶּגֶד, אַף עַל פִּי שֶׁכְּנָפֶיהָ הֵם גַּם כֵּן מֵהַבֶּגֶד — פְּטוּרָה. אֲבָל אִם רֻבָּהּ מִן הַבֶּגֶד וּמְעוּטָהּ מִן הָעוֹר, אַף־עַל־פִּי שֶׁכְּנָפֶיהָ הֵם גַּם כֵּן מִן הָעוֹר — חַיֶּבֶת, לְפִי שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר עִקַּר הַבֶּגֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ", מַשְׁמָע שֶׁחִיּוּב צִיצִית תָּלוּי בְּאוֹתוֹ חֵלֶק מֵהַבֶּגֶד הַמְכַסֶּה אֶת עִקַּר הַגּוּף:

ט אִם הַטַּלִּית שֶׁל עוֹר וּבֶגֶד תְּפוּר תַּחְתֶּיהָ — פְּטוּרָה. אֲבָל אִם הִיא שֶׁל בֶּגֶד וְעוֹר תְּפוּר תַּחְתֶּיהָ — חַיֶּבֶת, לְפִי שֶׁהַתַּחְתּוֹן טָפֵל לְעִקַּר הַבֶּגֶד:

י הָיָה בָּהּ שְׁלֹשָׁה כְּנָפוֹת וְעָשָׂה בָּהּ שֶׁלֹּשׁ צִיצִית, וְאַחַר־כָּךְ עָשָׂה לָהּ עוֹד כָּנָף רְבִיעִי וְעָשָׂה גַּם בּוֹ צִיצִית — הֲרֵי הַשָּׁלֹשׁ צִיצִית הָרִאשׁוֹנִים פְּסוּלִים, וְצָרִיךְ לְהַתִּירָם וְלַחֲזֹר וּלְהָטִיל בַּטַּלִּית, לְפִי שֶׁמִּתְּחִלָּה כְּשֶׁהֵטִיל הַשָּׁלֹשׁ צִיצִית בַּבֶּגֶד — הָיְתָה עֲשִׂיָּתָן בִּפְסוּל, שֶׁעֲדַיִן לֹא הָיְתָה הַטַּלִּית מְחֻיֶּבֶת בְּצִיצִית כְּלָל, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה בָּהּ עֲדַיִן אַרְבַּע כְּנָפוֹת, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאַחַר־כָּךְ עָשָׂה בָּהּ גַּם הַכָּנָף הָרְבִיעִי, מִכָּל מָקוֹם אֵין הַשָּׁלֹשׁ צִיצִית הָרִאשׁוֹנִים חוֹזְרִים לִהְיוֹת כְּשֵׁרִים עַל יְדֵי כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהֶם עַצְמָן שׁוּם מַעֲשֶׂה חָדָשׁ לְהַכְשִׁירָן, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה" — וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי כְּבָר בִּפְסוּל:

יא וְכֵן הַדִּין אִם אָפְלוּ לֹא עָשָׂה בָּהּ אֶלָּא צִיצִית אַחַת, אוֹ אָפְלוּ אִם לֹא כָּרַךְ אֶלָּא חֻלְיָא אַחַת, וְאַחַר־כָּךְ הִשְׁלִימָהּ לְאַרְבַּע כְּנָפוֹת וְעָשָׂה בָּהֶן צִיצִית — צָרִיךְ לְהַתִּיר הַחֻלְיוֹת אוֹ הַצִּיצִית שֶׁנַּעֲשָׂה בִּפְסוּל וְלַחֲזֹר וְלַהֲטִילָם בַּטַּלִּית:

יב אֲבָל כָּל הַצִּיצִית שֶׁנַּעֲשׂוּ בַּטַּלִּית אַחַר שֶׁכְּבָר הָיְתָה בַּת אַרְבַּע כְּנָפוֹת — הֲרֵי הֵם כְּשֵׁרִים, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיוּ תְּלוּיִין בַּטַּלִּית בְּשָׁעָה שֶׁהָיְתָה הַטַּלִּית פְּסוּלָה מֵחֲמַת הַצִּיצִית שֶׁנַּעֲשׂוּ בִּפְסוּל, מִכָּל מָקוֹם לֹא נִפְסְלוּ עַל יְדֵי כָּךְ הַצִּיצִית, כֵּיוָן שֶׁהֵן עַצְמָן נַעֲשׂוּ בְּכַשְׁרוּת:

יג טַלִּית שֶׁהָיְתָה אֲרֻכָּה כִּשְׁתַּיִם וְכוֹפְלָהּ לִשְׁתַּיִם וּמִתְעַטֵּף בָּהּ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּטִילִין לָהּ צִיצִית כְּשֶׁהִיא כְּפוּלָה, דְּהַיְנוּ שְׁתֵּי צִיצִית בְּמָקוֹם הַכָּפָל — אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן, מִשּׁוּם דְּזֶה הַמָּקוֹם נִקְרָא "כָּנָף" בִּשְׁעַת הָעֲטִיפָה, שֶׁהַטַּלִּית הִיא כְּפוּלָה, וּשְׁתֵּי צִיצִית

בְּקַרְנוֹת הָאֶחָד מִן רְאשֵׁי הַטַּלִּית הַתְּלוּיִין.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַטִּיל הַצִּיצִית בְּמָקוֹם הַנִּקְרָא כְּנָף כְּשֶׁהַטַּלִּית הִיא פְּשׁוּטָה, שֶׁהֲרֵי סְתָמָא עֲשׂוּיָה לְהִתְפַּשֵּׁט וּכְמֻפְשֶׁטֶת דְּמֵי כֵּיוָן שֶׁלֹּא תִּפָּרֵהּ, לָכֵן לֹא יָטִיל הַשְּׁתֵּי צִיצִית בְּמָקוֹם הַכָּפֶל, מִשּׁוּם דִּכְשֶׁתִּתְפַּשֵּׁט הַטַּלִּית יִהְיוּ הַצִּיצִית בְּאֶמְצַע הַטַּלִּית, אֶלָּא יָטִיל בְּאַרְבַּע קַרְנוֹתֶיהָ הַפְּשׁוּטִים.

וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא נִתְבָּרֵר לָנוּ הֲלָכָה כִּדְבְרֵי מִי, לָכֵן יִזָּהֵר כָּל אָדָם שֶׁלֹּא לְהִתְלַבֵּשׁ כְּלָל בְּטַלִּית כְּפוּלָה, אֶלָּא אִם כֵּן תְּפָרָהּ אַחַר שֶׁכְּפָלָהּ.

וַאֲפִלּוּ לֹא תְּפָרָהּ אֶלָּא מֵרוּחַ אַחַת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִתְפַּשֵּׁט עוֹד מִכְּפִילָתָהּ, לָכֵן לְדִבְרֵי הַכֹּל מְטִילִין לָהּ שְׁתֵּי צִיצִית בְּמָקוֹם הַכָּפֶל, שֶׁהוּא הַמָּקוֹם הַנִּקְרָא כְּנָף כְּשֶׁהַטַּלִּית כְּפוּלָה:

יד טַלִּית שֶׁהֻטַּל לָהּ שְׁתֵּי צִיצִית בְּכָנָף אֶחָד — הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהֲרֵי עָבַר עַל "בַּל תּוֹסִיף". וְאִם חָתַךְ צִיצִית אַחַת מֵהֶם, אֲפִלּוּ חָתַךְ אֶת הָרִאשׁוֹנָה וְהִנִּיחַ אֶת הַשְּׁנִיָּה — הֲרֵי הִיא כְּשֵׁרָה.

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁעָשַׂית הַשְּׁנִיָּה הָיְתָה בִּפְסוּל, שֶׁהֲרֵי בַּעֲשִׂיָּתָהּ עָבַר עַל "בַּל תּוֹסִיף", וּכְשֶׁחָתַךְ הָרִאשׁוֹנָה לֹא עָשָׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה בְּהַשְּׁנִיָּה, שֶׁהֲרֵי הָיְתָה כְּבָר עֲשׂוּיָה, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה" וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי כְּבָר בִּפְסוּל — אֲפִלּוּ הָכִי הַשְּׁנִיָּה כְּשֵׁרָה, מִשּׁוּם דְּמַה שֶּׁהֻטִּיל הַשְּׁנִיָּה בְּעוֹד שֶׁהָרִאשׁוֹנָה תְּלוּיָה בַּטַּלִּית, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר דְּ"בַל תּוֹסִיף" בַּעֲשִׂיָּה זוֹ, לָכֵן אֵין עֲשִׂיָּה זוֹ נֶחְשֶׁבֶת כְּלוּם, וּכְאִלּוּ לֹא עָשָׂה כְּלָל דָּמֵי, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁחוֹתֵךְ אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּמַכְשִׁיר אֶת הַטַּלִּית בְּהַשְּׁנִיָּה — חָשִׁיב יוֹתֵר לְמַעֲשֶׂה, וְנֶחְשָׁב לוֹ אָז חֲתִיכַת הָרִאשׁוֹנָה כְּאִלּוּ עוֹשֶׂה הַשְּׁנִיָּה, וְאֵין כָּאן "תַּעֲשֶׂה — וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי כְּבָר", שֶׁהֲרֵי לֹא הָיְתָה עֲשׂוּיָה עֲדַיִן, כֵּיוָן שֶׁעֲשִׂיָּתָהּ הָיְתָה בְּאִסּוּר — אֵין זוֹ נֶחְשֶׁבֶת עֲשִׂיָּה כְּלָל, וְעַכְשָׁו הוּא שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּמַה שֶּׁחוֹתֵךְ הָרִאשׁוֹנָה:

טו וְכֵן הַדִּין אִם הֵטִיל חֲמֵשׁ צִיצִית בְּטַלִּית שֵׁשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ כְּנָפוֹת, וְאַחַר־כָּךְ חָתַךְ אֶחָד מֵהֶן, בֵּין שֶׁחָתַךְ אֶחָד מֵהָאַרְבַּע צִיצִית שֶׁהֻטִּיל בַּתְּחִלָּה בֵּין שֶׁחָתַךְ אֶת צִיצִית הַחֲמִישִׁית שֶׁהֻטִּיל בָּאַחֲרוֹנָה — הֲרֵי הַטַּלִּית כְּשֵׁרָה מִן הַטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר:

טז מַלְבּוּשִׁים שֶׁהֵם סְתוּמִים לְמַעְלָה וּפְתוּחִים לְמַטָּה וְיֵשׁ לָהֶם אַרְבַּע כְּנָפוֹת, כְּגוֹן אֵלּוּ הַמַּלְבּוּשִׁין שֶׁפּוֹתְחִים אוֹתָם לְמַטָּה מִשְּׁנֵי צִדֵּיהֶן, אִם רֻבָּם פְּתוּחַ — חַיָּבִים בְּצִיצִית. וְאִם רֻבָּם סָתוּם — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הָיָה כֻּלּוֹ סָתוּם, וְאֵין זֶה נִקְרָא כָּנָף, וּלְכָךְ הֵם פְּטוּרִים מִן הַצִּיצִית.

וְאִם חֻצְיוֹ פְּתוּחַ וְחֻצְיוֹ סָתוּם — מְטִילִין אוֹתוֹ לְחֻמְרָא וְחַיָּבִים בְּצִיצִית. אֲבָל אֵין מְבָרְכִין עָלָיו, דְּסָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל. וְאֵין יוֹצְאִין בּוֹ בְּשַׁבָּת, דְּשֶׁמָּא פָּטוּר מִן הַצִּיצִית וַהֲרֵי הֵם כְּמַשְׁאוֹי. וַאֲפִלּוּ לְכַרְמְלִית שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא אִסּוּר דְּרַבָּנָן — אֵין יוֹצְאִין בּוֹ, וְלֹא אָמְרוּ סָפֵק דְּבְרֵיהֶם לְהָקֵל — אֶלָּא כְּשֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה הַסָּפֵק אִסּוּר, אֲבָל אִסּוּר לַעֲשׂוֹת סָפֵק אִסּוּר דְּרַבָּנָן לְכַתְּחִלָּה:

יז מַלְבּוּשִׁים שֶׁהֵם פְּתוּחִים לְמַטָּה מִשְּׁנֵי צִדֵּדֵיהֶם, כְּגוֹן טַלִּיתוֹת קְטַנִּים שֶׁלָּנוּ, אִם רֻבָּם פְּתוּחַ וְהוּא רוֹצֶה לְפָטְרָן מִצִּיצִית עַל יְדֵי שֶׁיִּקְבַּע בּוֹ רְצוּעָה הַמְחֻבֶּרֶת שְׁנֵי כַּנְפֵי הַמַּלְבּוּשִׁים מֵחֶצְיוֹ וּלְמַטָּה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רֻבּוֹ סָתוּם וְיִפָּטֵר מִן הַצִּיצִית — צָרִיךְ שֶׁיְּזַהֵר שֶׁיִּקְבַּע אֶת הָרְצוּעָה לְמַטָּה מִן הַחֲגוֹר דַּוְקָא, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רֹב הַסָּתוּם רֹב הַנִּרְאֶה לָעֵינַיִם, דְּאִם לֹא כֵּן יִהְיֶה אִסּוּר מִפְּנֵי מַרְאִית עַיִן. וְדַוְקָא כְּשֶׁקּוֹבֵעַ רְצוּעָה הַמְחֻבֶּרֶת, אֲבָל אִם קוֹבֵעַ הַקְּרָסִים הַמְחֻבָּרִים שְׁנֵי כַּנְפֵי הַמַּלְבּוּשׁ, אֲפִלּוּ אִם קוֹבֵעַ אוֹתָן לְמַטָּה מִן הַחֲגוֹר — אֵין מוֹעִיל כְּלוּם לִפָּטֵר מִן הַצִּיצִית, כֵּיוָן שֶׁהוּא יָכוֹל לִפְתֹּחַ אֶת הַקְּרָסִים בְּקַל — אֵין זֶה חָשׁוּב חִבּוּר כְּלָל, אִם לֹא שֶׁהַקְּרָסִים נִכְפָּפוֹת מְאֹד בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְפָתְחָן אֶלָּא עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה, אֲזַי הֵן חֲשׁוּבִין חִבּוּר וּמוֹעִילִין לִפְטֹר מִן הַצִּיצִית, אִם הֵם קְבוּעִין מֵהַחֲגוֹר וּלְמַטָּה:

יח וְלָכֵן צָרִיךְ לְזַהֵר בְּטַלִּיתוֹת קְטַנִּים שֶׁלָּנוּ שֶׁמְּטִילִין בָּהֶם צִיצִית, שֶׁיִּהְיֶה רֻבּוֹ פָּתוּחַ מִשְּׁנֵי צְדָדָיו רֹב הַנִּרְאֶה לָעֵינַיִם. וְגַם יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִקְבֹּעַ בּוֹ קְרָסִים לְמַטָּה מִן הַחֲגוֹר. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא לְמַעְלָה מִן חֻצְיוֹ, כְּגוֹן שֶׁהַטַּלִּית־קָטָן אָרֹךְ מְאֹד, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. וַאֲפִלּוּ אִם אֵין הַקְּרָסִים נִכְפָּפִים מְאֹד בְּאֹפֶן שֶׁאֶפְשָׁר לְפָתְחָם בְּנֵקֶל — אֲפִלּוּ הָכִי אָסוּר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן:

יט כַּנְפוֹת הַטַּלִּית שֶׁמְּטִילִין בָּהֶם צִיצִית — צָרִיךְ לִהְיוֹת מְרֻבָּעִים דַּוְקָא וְלֹא עֲגֻלִּים, שֶׁאֵין עִגּוּל נִקְרָא כָּנָף:

כ מִצְנָפֶת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ אַרְבַּע כְּנָפוֹת — פְּטוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ" — פָּרַט לְמִצְנֶפֶת שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְכַסּוֹת אֶת הַגּוּף אֶלָּא אֶת הָרֹאשׁ בִּלְבַד. וַאֲפִלּוּ מִצְנֶפֶת שֶׁבְּאַרְצוֹת הַמַּעֲרָב שֶׁשָּׁנֵי רָאשֵׁי הַמִּצְנֶפֶת מֻשְׁלָכִים עַל כְּתֵפָם וְגוּפָם, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְכַּסֶּה בָּהּ רֹאשׁ[וֹ] וְרֹב[וֹ] — פְּטוּרָה, כֵּיוָן שֶׁעִקָּרָהּ לְכַסּוֹת הָרֹאשׁ עֲשׂוּיָה:

כא סוּדָר שֶׁנּוֹתְנִין עַל צַוָּאר בְּמַלְכוּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרָא בְּלָשׁוֹן עֲרָבִי "שִׁיד" — פָּטוּר מִן הַצִּיצִית. אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁעוּר טַלִּית שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן סִימָן טז, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנֶּהֱנֶה בּוֹ בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעִקַּר הַנַּחְתָּם אֵינָהּ לַהֲנָאַת כִּסּוּי אֶלָּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, לִצְרֹר בָּהֶם מָעוֹת וּלְקַנֵּחַ הַזֵּעָה — לֹא מִקְרֵי כְּסוּת כְּלָל:

כב מַלְבּוּשִׁים שֶׁל גְּלִילוֹת אַשְׁכְּנַז וּסְפָרַד, שֶׁהֵם פְּתוּחִים מִלְּפָנֵיהֶם לְמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה, וְיֵשׁ לָהֶם אַרְבַּע כְּנָפוֹת, שְׁתַּיִם מִלְּמַעְלָה וּשְׁתַּיִם מִלְּמַטָּה — פְּטוּרִים מִן הַצִּיצִית, מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר מִצְוַת צִיצִית הוּא שֶׁיִּהְיֶה שְׁתֵּי צִיצִית לְפָנָיו וּשְׁתֵּי צִיצִית לְאֲחָרָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ח, אֲבָל בְּאֵלּוּ הַמַּלְבּוּשִׁים שֶׁכָּל הָאַרְבַּע כְּנָפוֹת הֵם מִלְּפָנָיו וְאִי אֶפְשָׁר לְלָבְשָׁם בְּעִנְיָן אַחֵר — יֵשׁ לוֹמַר שֶׁלֹּא חִיְּבָה אוֹתָן הַתּוֹרָה כְּלָל. וְלָכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל. אֲבָל כָּל יְרֵא שָׁמַיִם יַחֲמִיר לְעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת קֶרֶן אַחַת עֲגֻלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ אַרְבַּע כְּנָפוֹת מְרֻבָּעִים:

כג מַלְבּוּשִׁים שֶׁקּוֹרִין "ראק", שֶׁמְּחֻבָּר לְמַעְלָה חֲתִיכַת בֶּגֶד מְרֻבַּעַת וּמֻנַּחַת עַל כְּתֵפוֹ מֵאֲחוֹרָיו, שֶׁקּוֹרִין "קאלנער" — פְּטוּרִין מִן הַצִּיצִית, שֶׁהֲרֵי לְצַד מַעְלָה אֵין לוֹ כְּנָפוֹת, רַק כַּנְפוֹת הַ"קאלנער" [הַ]מֻּנָּחִים מֵאֲחוֹרָיו, וְאֵין זֶה כְּנָפוֹת, הוֹאִיל וְאֵין שְׁתֵּי הַקְּרָנוֹת שֶׁמֵּאֲחוֹרָיו מְכֻוָּנוֹת כְּנֶגֶד הַכְּנָפוֹת שֶׁמִּלְּפָנָיו, וְלָכֵן אֵין נִקְרָאִים כְּנָפוֹת כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן קְצֵה הַבֶּגֶד, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי כְּנָפוֹת בְּאֶמְצַע הַבֶּגֶד, שֶׁבְּוַדַּאי אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָטִיל שָׁם צִיצִית, מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה כָּנָף הָאָמוּר בַּתּוֹרָה:

סימן יא

א **דִּינֵי חוּטֵי הַצִּיצִית, וּבוֹ ל"ה סְעִיפִים**:

מִצְוַת צִיצִית, בִּזְמַן שֶׁהָיָה תְּכֵלֶת מָצוּי — הָיָה מִצְוָתָהּ שֶׁיִּקַּח ב' חוּטִין צְבוּעִין [בְּצֶבַע] הַנִּקְרָא תְּכֵלֶת, וּב' חוּטִין שֶׁאֵינָן צְבוּעִין הַנִּקְרָאִים חוּטֵי לָבָן, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ מְצוּיִים לְצָבְעָן מִמֵּילָא נִשְׁאָרִים בְּלַבְנוּתָם.

וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין לָנוּ תְּכֵלֶת — צָרִיךְ לִקַּח ב' חוּטֵי לָבָן בְּמָקוֹם ב' חוּטֵי תְּכֵלֶת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין צִיצִית פְּחוֹת מִד' חוּטִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ", וְאֵין גָּדִיל פָּחוֹת מִב' חוּטִין שֶׁגּוֹדְלָן זֶה עַל גַּב זֶה, וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר "גְּדִלִים" הֲרֵי כָּאן אַרְבַּע. וְאִם הוֹסִיף אֲפִלּוּ חוּט אֶחָד עַל הַד' חוּטִין — הֲרֵי עָבַר עַל "בַּל תּוֹסִיף", וְלָכֵן אוֹתָהּ הַצִּיצִית שֶׁהוֹסִיף בָּהּ הַחוּט הִיא פְּסוּלָה, עַד שֶׁיְּסִיר חוּט אֶחָד מִמֶּנָּה (עַיִן סִימָן יוד):

ב חוּטֵי הַצִּיצִית צְרִיכִין שְׁזִירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּתִיל תְּכֵלֶת", שֶׁיְּהֵיֶה טָווּי וְשָׁזוּר כְּעֵין פְּתִילָה, וּמַה תְּכֵלֶת טָווּי וְשָׁזוּר — אַף לָבָן כֵּן, שֶׁהֲרֵי הֻקְּשׁוּ זֶה לָזֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה וגו'":

ג וּצְרִיכִים שֶׁיִּהְיוּ טָווּיִין וּשְׁזוּרִין לְשֵׁם צִיצִית דַּוְקָא, דְּהַיְנוּ שֶׁיֹּאמַר בִּתְחִלַּת הַטְוָיָה וְהַשְׁזִירָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן לְשֵׁם צִיצִית, אוֹ שֶׁיֹּאמַר לָאִשָּׁה: טְוִי לִי צִיצִית לְטַלִּית, שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּעֲשֶׂה לָךְ" — לְשֵׁם חוֹבָתְךָ. וְאִם לֹא הָיוּ טָווּיִין לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ שְׁזוּרִין לִשְׁמָן — פְּסוּלִין.

וְיֵשׁ בַּעֲלֵי נֶפֶשׁ שֶׁמַּחֲמִירִין עַל עַצְמָן אֲפִלּוּ בִּנְפוּץ הַצֶּמֶר, אֲבָל אֵין נוֹהֲגִין כֵּן:

ד טָוִן נָכְרִי אוֹ שֶׁשָּׁזַר, אֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה לְשֵׁם צִיצִית — פְּסוּלִין, דְּנָכְרִי אֲדַעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָעָבִיד וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְדִבְרֵי הַיִּשְׂרָאֵל, אֶלָּא אִם כֵּן מְסַיֵּעַ הַיִּשְׂרָאֵל מְעַט. אֲבָל אִם טָוַן אוֹ שְׁזָרָן חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן וְגָדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְאוֹמֵר לָהֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ לְשֵׁם צִיצִית — כָּשֵׁר:

ה אַרְבָּעָה חוּטֵי הַצִּיצִית צָרִיךְ לִתְּנָם לַטַּלִּית וּלְכָפְלָם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוֹנָה חוּטִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּתִיל תְּכֵלֶת", שֶׁיִּהְיֶה כָּפוּל כְּעֵין פְּתִילָה. וּלְאַחַר שֶׁכְּפָלָן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל חוּט מֵהַח' חוּטִין אֹרֶךְ י"ב גּוּדָלִין, וּמוֹדְדִין בַּמָּקוֹם הָרָחָב שֶׁבַּגּוּדָל:

ו שִׁעוּר הַגּוּדָל שֶׁל אָדָם בֵּינוֹנִי הוּא כְּרֹחַב ז' שְׂעוֹרוֹת כְּשֶׁמְּנָחוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ בְּדֹחַק, וְהֵן כְּאֹרֶךְ ב' שְׂעוֹרוֹת בְּרֶוַח:

ז אֵלּוּ הַשְּׁנַיִם עָשָׂר גּוּדָלִין מוֹדְדִין לְאַחַר שֶׁעָשָׂה כָּל הַכְּרִיכוֹת וְהַקְּשָׁרִים, וּמַתְחִילִין לְמִדַּד אוֹתָן מִשְּׁפַת הַכָּנָף, אֲבָל כָּל מַה שֶּׁמְּנַח עַל הַכָּנָף אֵין לְמִדַּד בְּכָלַל הַחֶשְׁבּוֹן. וְלָכֵן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אֹרֶךְ כָּל חוּט מֵהָאַרְבָּעָה חוּטִין שְׁלֹשִׁים גּוּדָלִין, דִּכְשֶׁיִּכָּפֵלּוּ יִהְיֶה כָּל חוּט מֵהַשְּׁמוֹנָה חוּטִין חֲמִשָּׁה עָשָׂר גּוּדָלִין: שְׁנֵי גּוּדָלִין מִנֶּקֶב הַטַּלִּית שֶׁבּוֹ תּוֹחֲבִין

הַצִּיצִית עַד שִׁפַּת הַכָּנָף, דְּהַיְינוּ שִׁעוּר קֶשֶׁר אֲגוּדָל שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן בְּסִימָן זֶה, וְגוּדָל אֶחָד לְהַקְּשָׁרִים, וּשְׁנַיִם עָשָׂר גּוּדָלִין יִהְיוּ תְּלוּיִין לְהֶכְשֵׁר הַצִּיצִית:

ח אֶחָד מֵהַחוּטִין יִהְיֶה יוֹתֵר אָרֹךְ, כְּדֵי שֶׁיִּכְרֹךְ בּוֹ אֶת הַגְּדִיל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן זֶה לְקַמָּן. וְאִם אֵין לוֹ חוּט אֶחָד אָרֹךְ כָּל כָּךְ שֶׁיּוּכַל לִכְרֹךְ בּוֹ כָּל הַכְּרִיכוֹת — יָכוֹל לִכְרֹךְ קְצָת כְּרִיכוֹת בְּחוּט זֶה וּקְצָת כְּרִיכוֹת בְּחוּט אַחֵר, כִּי כֵן בִּזְמַן שֶׁהָיָה תְּכֵלֶת מָצוּי הָיוּ כּוֹרְכִין קְצָת כְּרִיכוֹת בִּתְכֵלֶת וּקְצָתָם בְּחוּטֵי הַלָּבָן:

ט אִם רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת הַצִּיצִית אֲרֻכִּין יוֹתֵר מִי"ב גּוּדָלִין — רַשַּׁאי, וְיָכוֹל לְהַאֲרִיכָם כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה. וְטוֹב לַעֲשׂוֹת כֵּן, כְּדֵי שֶׁאֶפְלוּ אִם יִפְסְקוּ יִשָּׁאֵר בָּהֶם י"ב גּוּדָלִין:

י כְּבָר אָמַרְנוּ בְּסִימָן ט שֶׁהַצִּיצִית צְרִיכִין לִהְיוֹת מִמִּין הַכָּנָף דַּוְקָא, וְלָכֵן אֵין עוֹשִׂין הַצִּיצִית מִן הַצֶּמֶר הַנֶּאֱחָז בַּקּוֹצִים כְּשֶׁהַצֹּאן רוֹבְצִים בֵּינֵיהֶם, וְלֹא מִן הַנִּימִין הַנִּתְלָשִׁין מִן הַצֹּאן, וְלֹא מִן שִׁיּוּרֵי שְׁתִי שֶׁהָאוֹרֵג מְשַׁיֵּר בְּסוֹף הַבֶּגֶד. וְאִם עָשָׂה מֵהֶן צִיצִית — הֲרֵי הֵם פְּסוּלִים, לְפִי שֶׁאֵין מִינִים הַלָּלוּ רְאוּיִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶם בֶּגֶד, שֶׁהֵן פְּסֹלֶת הַצֶּמֶר וְאֵין הַבֶּגֶד נַעֲשֵׂית מִכְּמוֹתָן, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "הַכָּנָף" — מִין כָּנָף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ט. וְהוּא הַדִּין כָּל מִינֵי צֶמֶר הַגְּרוּעִין שֶׁאֵין בֶּגֶד נַעֲשֵׂית מֵהֶן — פְּסוּלִין לְצִיצִית מִטַּעַם הָאָמוּר:

יא גָּזַל חוּטִין שֶׁנִּטְווּ לְשֵׁם צִיצִית וְהָלַךְ הַגַּזְלָן וְעָשָׂה מֵהֶם צִיצִית — הֲרֵי הֵם פְּסוּלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָשׂוּ לָהֶם" — מִשֶּׁלָּהֶם, פָּרַט לְגָזֵל. וְאִם מָכַר הַגַּזְלָן אֶת הַצִּיצִית לְאַחֵר , אִם כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מֵהֶם — הֲרֵי הֵם כְּשֵׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁקָּנָה אוֹתָן הַלּוֹקֵחַ בְּיֵאוּשׁ בְּעָלִים וְשִׁנּוּי רְשׁוּת מֵהַגַּזְלָן לַלּוֹקֵחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן שסא:

יב גָּזַל צֶמֶר שֶׁלֹּא נִטְווָה וּטְוָאָן הַגַּזְלָן לְשֵׁם צִיצִית, אִם עֲדַיִן לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנּוּ — הֲרֵי הֵם פְּסוּלִים לְצִיצִית, מִפְּנֵי שֶׁהֵם עֲדַיִן גָּזֵל וְאֵינָם שֶׁל גַּזְלָן כְּלָל, שֶׁהֲרֵי לֹא קָנָה אוֹתָן בְּשִׁנּוּי זֶה שֶׁעֲשָׂאָן חוּטִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שִׁנּוּי הַחוֹזֵר לִבְרִיָּתוֹ, שֶׁהֲרֵי הַחוּטִין אֶפְשָׁר לַחֲזֹר וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָן צֶמֶר.

אֲבָל אִם כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנּוּ, אוֹ אֶפְלוּ אִם לֹא נִתְיָאֲשׁוּ עֲדַיִן אֶלָּא שֶׁהַגַּזְלָן עָשָׂה בְּצֶמֶר זֶה שִׁנּוּי גָּמוּר שֶׁאֵין חוֹזֵר לִבְרִיָּתוֹ , כְּגוֹן שֶׁלִּבֵּן אֶת הַצֶּמֶר בְּגַפְרִית, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן שס עַיֵּן שָׁם, כֵּיוָן שֶׁהַגַּזְלָן קָנָה אֶת הַצֶּמֶר לְגַמְרֵי, דְּהָא אֲפִלּוּ אִם הַצֶּמֶר הוּא בְּעַיִן אֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לְהַנִּגְזָל אֶלָּא דְּמֵי הַצֶּמֶר, אִם כֵּן הֲרֵי הִיא

כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ לְכָל דָּבָר, וְלָכֵן הַצִּיצִית שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ הֲרֵי הֵם כְּשֵׁרִים. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם לֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, דְּאֵין זֶה מְבֻרָךְ אֶלָּא מִנָּאץ, כֵּיוָן שֶׁעַל יְדֵי גְּזֵלָה בָּא הַצִּיצִית לְיָדוֹ:

יג הַמִּשְׁתַּתֵּף לִבְהֵמָה — צַמְרָהּ פָּסוּל לְצִיצִית. אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁנֶּעֱבְדוּ אֲסוּרִים לְהֶדְיוֹט, וְכָל הַמְחֻבָּר לוֹ הֲרֵי הוּא כְּמוֹתוֹ, וְאִם כֵּן הַצֶּמֶר הַזֶּה מֻתָּר לְהֶדְיוֹט, מִכָּל מָקוֹם לְמִצְוָה אָסוּר מִשּׁוּם דְּמָאוּס הוּא לְגַבּוֹהַּ, שֶׁהֲרֵי בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁנֶּעֱבְדוּ אֲסוּרִין לְגַבּוֹהַּ לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין לַצֶּמֶר שֶׁעַל גַּבֵּיהֶן. וְאַף עַל פִּי דִּכְשֶׁעוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ צִיצִית הוּא מִשְׁתַּנֶּה מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה, שֶׁהֲרֵי מִקֹּדֶם הָיָה צֶמֶר וְעַכְשָׁו נַעֲשׂוּ חוּטִין, מִכָּל מָקוֹם עַדַיִן מַרְאֵהוּ עָלָיו וְנִכָּר שֶׁהוּא צֶמֶר.

אֲבָל הַמִּשְׁתַּתֵּף לִפְשִׁתָּן נָטוּעַ — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ צִיצִית, שֶׁהֲרֵי מְחֻבָּר שֶׁנֶּעֱבַד מֻתָּר בַּהֲנָאָה, וְאַף לְגַבּוֹהַּ אֵינוֹ מָאוּס כְּלָל כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה בְּשָׁעָה שֶׁנֶּעֱבַד, שֶׁהֲרֵי מִקֹּדֶם הָיָה כְּעֵץ בְּעָלְמָא, וְעַכְשָׁו שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ חוּטִין הֲרֵי מַרְאֶה הָרִאשׁוֹן חָלַף וְהָלַךְ לוֹ מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי:

יד כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַנֶּקֶב שֶׁתּוֹחֵב בּוֹ הַצִּיצִית — לֹא יַעֲשֶׂנּוּ לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה גּוּדָלִין מִשְּׂפַת הַבֶּגֶד, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל הַכָּנָף", וּלְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה אֵין זֶה כָּנָף אֶלָּא בֶּגֶד. וְאִם עָשָׂה הַנֶּקֶב לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה גּוּדָלִין, אַף עַל פִּי (שֶׁכְּשֶׁעוֹשֶׂה) [שֶׁכְּשֶׁקּוֹשֵׁר] הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד עוֹשֶׂה הַחוּטִין קְצָרִים עַל הַכָּנָף כְּדֵי לְהַקְמִיט הַכְּנָפוֹת וּמִתְכַּפֵּל עַד שֶׁבָּא הַנֶּקֶב לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה גּוּדָלִין — אֲפִלּוּ הָכֵי פָּסוּל:

טו וְאִם עָשָׂה הַנֶּקֶב לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה גּוּדָלִין, וְאַחַר שֶׁהֵטִיל הַצִּיצִית בַּנֶּקֶב חָתַךְ בַּנֶּקֶב כְּדֵי שֶׁיִּתָּלוּ הַצִּיצִית לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה גּוּדָלִין — פָּסוּל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה וגו'" — וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי כְּבָר בִּפְסוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י׳:

טז וְלֹא יַעֲשֶׂה הַנֶּקֶב סָמוּךְ לִשְׂפַת הַבֶּגֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל הַכָּנָף", וְאִם הָיָה סָמוּךְ מְאֹד לִשְׂפַת הַבֶּגֶד — הָיָה תַּחַת הַכָּנָף. וְלָכֵן צָרִיךְ לְהַרְחִיק הַנֶּקֶב מִשְּׂפַת הַבֶּגֶד כְּשִׁעוּר שֶׁיֵּשׁ מִן קֶשֶׁר אֲגוּדָל עַד סוֹף הַצִּפָּרֶן, דְּהַיְנוּ לְעֶרֶךְ שְׁנֵי גּוּדָלִין. וְאִם אַחַר כָּךְ כְּשֶׁקּוֹשֵׁר הַצִּיצִית עָשָׂה חֵלֶק הַחוּטִין שֶׁעַל הַכָּנָף קְצָרִים וְנִתְכַּפְּלוּ הַכְּנָפוֹת עַד שֶׁבָּא הַנֶּקֶב לְמַטָּה מִשִּׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר — אֲפִלּוּ הָכֵי כָּשֵׁר:

יז שִׁעוּר שְׁלֹשָׁה גּוּדָלִין אֵלּוּ שֶׁאָמַרְנוּ, וְכֵן שִׁעוּר מִלְּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְחִיק — מוֹדְדִין אוֹתָן בִּישֶׁר מִשְּׁפַת אֹרֶךְ הַבֶּגֶד, וְכֵן מִשְּׁפַת רֹחַב הַבֶּגֶד, אֲבָל לֹא יִמְדֹּד אוֹתָם בַּאֲלַכְסוֹן מִן הַקֶּרֶן זָוִיּוֹת שֶׁל כְּנַף הַבֶּגֶד:

יח שִׁעוּר מִלְּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְחִיק הַנֶּקֶב מִשְּׁפַת הַבֶּגֶד — אֵין צָרִיךְ לְזַהֵר בָּזֶה אֶלָּא בִּשְׁעַת הֲטָלַת הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד, אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁהֵטִיל הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד נִתְקוּ מְחוּטֵי הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב וְנִתְרַחֵב הַנֶּקֶב וְיָרְדוּ הַצִּיצִית לְמַטָּה מִמִּלְּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל — כָּשֵׁר. וְכֵן אִם לְאַחַר הֲטָלַת צִיצִית בַּבֶּגֶד נִסְתַּר הַבֶּגֶד מִלְּמַטָּה בִּשְׁפָתוֹ עַד שֶׁנִּפְחַת מִן הַשָּׁפָה עַד הַכָּנָף מִשִּׁעוּר מִלְּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל — כָּשֵׁר. שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל זֶה שֶׁלֹּא תְּהֵא הַצִּיצִית תַּחַת הַכָּנָף אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי וגו'". וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה טוֹב לַעֲשׂוֹת אִמְרָא סְבִיב הַנֶּקֶב שֶׁתּוֹחֵב בּוֹ הַצִּיצִית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנָּתְקוּ הַחוּטִין שֶׁל בֶּגֶד מִבִּפְנִים סְבִיב הַנֶּקֶב, וְיִפְחַת מִשִּׁעוּר מִלְּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל מִשְּׁפַת הַבֶּגֶד, וְיִסְבְּרוּ הָעוֹלָם שֶׁהָיָה כֵּן קֹדֶם הֲטָלַת הַצִּיצִית. וְכֵן יַעֲשֶׂה אִמְרָא בְּשִׁפַת הַבֶּגֶד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְחַת מִשִּׁעוּר קֶשֶׁר אֲגוּדָל מִשְּׁפָתוֹ עַד הַנֶּקֶב:

יט אִם יֵשׁ גָּדִיל (שֶׁקּוֹרִין לייסט) בִּשְׁפַת הַבֶּגֶד שֶׁגּוֹדְלִין שָׁם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה חָזָק, בֵּין שֶׁהַגָּדִיל הוּא בִּשְׁפַת רֹחַב הַבֶּגֶד בֵּין שֶׁהוּא בִּשְׁפַת אֹרֶךְ הַבֶּגֶד — לֹא יָטִיל אֶת הַצִּיצִית שָׁם בַּגָּדִיל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא [מַרְחִיק] מִלְּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל מִשְּׁפַת הַכָּנָף, כְּגוֹן שֶׁהַגָּדִיל הוּא רָחָב, אַף עַל פִּי כֵן אֵין מְטִילִין בּוֹ צִיצִית, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם", וְהַגָּדִיל אֵינוֹ נֶחְשָׁב עִקַּר מִן הַבֶּגֶד, אֶלָּא הוּא טָפֵל וּמְשַׁמֵּשׁ לַבֶּגֶד:

כ כְּשֶׁמְּטִילִין צִיצִית בַּבֶּגֶד עַצְמוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִשְּׁפַת הַבֶּגֶד מִלְּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל חוּץ מִן הַגָּדִיל, אֶלָּא גַּם הַגָּדִיל נֶחְשָׁב בִּכְלַל הַשִּׁעוּר. וְכֵן לְעִנְיַן הַרְחָקַת שְׁלֹשָׁה גּוּדָלִין שֶׁאָמַרְנוּ — נֶחְשָׁב גַּם כֵּן הַגָּדִיל בִּכְלַל הַבֶּגֶד. וְלָכֵן צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַנֶּקֶב לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה גּוּדָלִין מִן שְׁפַת הַגָּדִיל הַחִיצוֹנָה:

כא אַף עַל פִּי שֶׁהַגָּדִיל נֶחְשָׁב בִּכְלַל הַבֶּגֶד לְעִנְיַן שִׁעוּר מִלְּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה טוֹב לְמַדֵּד מִלְּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל בְּלֹא הַגָּדִיל וְיִהְיֶה הַנֶּקֶב תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה הַגּוּדָלִין עִם הַגָּדִיל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאִם הַגָּדִיל רָחָב הַרְבֵּה — יַחְתֹּךְ מִקְצָתוֹ:

כב אִם בִּשְׁפַת הַבֶּגֶד בּוֹלְטִין חוּטֵי שְׁתִי בְּלֹא עֵרֶב אוֹ עֵרֶב בְּלֹא שְׁתִי — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם אֵלּוּ הַחוּטִין נֶחְשָׁבִין בִּכְלַל הַבֶּגֶד אוֹ לָאו, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן כְּאֹרִיג גָּמוּר, לָכֵן צָרִיךְ לְזַהֵר

שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַנֶּקֶב לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה גּוּדְלִין מִשְּׁפַת הַחוּטִין הַלָּלוּ, שֶׁמָּא הֵן נֶחְשָׁבִין בִּכְלַל הַבֶּגֶד. וְאִם מֻשָּׁךְ הַחוּטִין הוּא רָחָב הַרְבֵּה — יַחְתּוֹךְ קְצָתוֹ. וְגַם יִזָּהֵר לִמְדֹּד מִלְּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל לְבַד מֵאֵלּוּ הַחוּטִין, שֶׁמָּא אֵינָם נֶחְשָׁבִים בִּכְלַל הַבֶּגֶד:

כג מֻתָּר לִקַּח חוּט אֶחָד אָרֹךְ וְכוֹפְלוֹ לְאַרְבָּעָה וְתוֹחֲבָהּ בַּכָּנָף וְכוֹפְלָם וַהֲרֵי הֵם שְׁמוֹנָה, וְאַחַר־כָּךְ פּוֹסֵק רָאשֵׁי הַחוּטִין וְנַעֲשִׂים שְׁמוֹנָה חוּטִין. וְאִם שָׁכַח וְלֹא פָּסַק רָאשֵׁי הַחוּטִין עַד שֶׁכָּרַךְ אֲפִלּוּ חֻלְיָא אַחַת וְאַחַר שֶׁכָּרַךְ הַחֻלְיָא קָשַׁר אֲפִלּוּ קֶשֶׁר אֶחָד — פָּסוּל, כֵּיוָן דְּמִן הַתּוֹרָה דַּי בְּחֻלְיָא אַחַת וְקֶשֶׁר אֶחָד, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר סְתָם "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה" וְלֹא (נִתְפָּרֵשׁ) [נִתְפָּרֵט] בַּכָּתוּב מִנַּיִן הַגְּדִילִים, אִם כֵּן כְּבָר נַעֲשׂוּ הַצִּיצִית בִּפְסוּל, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁכָּרַךְ הַחֻלְיָא וְקָשַׁר הַקֶּשֶׁר — לֹא הָיוּ אַרְבָּעָה חוּטִין שְׁלֵמִים אֶלָּא חוּט אֶחָד כָּפוּל לִשְׁמוֹנָה, וְלָכֵן אֲפִלּוּ אִם יִפְסֹק אַחַר־כָּךְ אֶת רָאשֵׁי הַחוּטִין — אֵין מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁגּוּף הַצִּיצִית כְּבָר נַעֲשׂוּ בִּפְסוּל, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "תַּעֲשֶׂה", וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי כְּבָר בִּפְסוּל. אֲבָל אִם פָּסַק רָאשֵׁי הַחוּטִין תֵּכֶף אַחַר שֶׁכָּרַךְ חֻלְיָא אַחַת קֹדֶם שֶׁקָּשַׁר אֲפִלּוּ קֶשֶׁר אֶחָד אַחַר הַחֻלְיָא, וְכָל שֶׁכֵּן אִם פָּסַק אוֹתָם תֵּכֶף אַחַר הַקֶּשֶׁר הָרִאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל לִכְרֹךְ אֶת הַחֻלְיָא — כָּשֵׁר, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ עֲדַיִן כָּל הֶכְשֵׁר צִיצִית הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה בִּפְסוּל קֹדֶם שֶׁפָּסַק רָאשֵׁי הַחוּטִין — אֵין לְפָסְלָן מִשּׁוּם "תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי כְּבָר בִּפְסוּל". וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה טוֹב לִפְסֹק רָאשֵׁי הַחוּטִין קֹדֶם שֶׁיִּתְחֹב אֶת הַצִּיצִית בַּנֶּקֶב, בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה שׁוּם עֲשִׂיָּה מֵהַצִּיצִית בִּפְסוּל:

כד טוֹב לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לַחְתּוֹךְ הַצִּיצִית בְּסַכִּין, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל וגו'", אֶלָּא יִנְשְׁכֵם בְּשִׁנָּיו:

כה כָּתוּב בַּתּוֹרָה "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ", יָכוֹל יַעֲשֶׂנּוּ כֻּלּוֹ גְּדִיל — תַּלְמוּד לוֹמַר "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת", וְצִיצִית הֵם חוּטִין נִפְרָדִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ח, הָא כֵּיצַד? שֶׁיְּהֵא גְּדִיל יוֹצֵא מֵהַכָּנָף וְצִיצִית יוֹצֵא מֵהַגְּדִיל. וְאֵין לַגְּדִיל שִׁעוּר מִן הַתּוֹרָה, לָכֵן בֵּין שֶׁכָּרַךְ רֹב אֹרֶךְ הַצִּיצִית בֵּין שֶׁלֹּא כָּרַךְ אֶלָּא חֻלְיָא אַחַת — כָּשֵׁר, וּבִלְבַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּסוֹף הַכְּרִיכָה קֶשֶׁר, מִשּׁוּם דְּהַכְּרִיכָה אֵינָהּ מִתְקַיֶּמֶת בְּלֹא קֶשֶׁר לְאַחֲרֶיהָ, וְנִמְצָא שֶׁאֵין כָּאן גְּדִיל:

כו אִם כָּרַךְ כָּל הַצִּיצִית וְלֹא הֵנִיחַ אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ עָנָף יוֹצֵא — פָּסוּל, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר: "צִיצִת":

כז בִּזְמַן שֶׁהָיָה תְּכֵלֶת תִּקְנוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא לִפְחוֹת מִלְּכָרֹךְ שֶׁבַע חֻלְיוֹת כְּנֶגֶד שִׁבְעָה רְקִיעִים, שֶׁהַתְּכֵלֶת דּוֹמָה לָרָקִיעַ. וְכֵן תִּקְנוּ לַעֲשׂוֹת קֶשֶׁר בְּסוֹף כָּל חֻלְיָא וְחֻלְיָא, שֶׁיְּהֵא

הֶכֵר בֵּין חֻלְיָא לְחֻלְיָא. וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין לָנוּ תְּכֵלֶת — אֵין אָנוּ צְרִיכִין לְדַקְדֵּק בְּמִנְיַן הַחֻלְיוֹת וְלֹא בְּמִנְיַן הַקְּשָׁרִים שֶׁבֵּין הַחֻלְיוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל מִשָּׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת לַעֲשׂוֹת חֲמִשָּׁה קְשָׁרִים, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'", וְכָל הַמִּצְוֹת הֵם תרי"ג, וְ"צִיצִית" בְּגִימַטְרִיָּא ת"ר וְח' חוּטִין וה' קְשָׁרִים עוֹלֶה תרי"ג:

כח נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת אַרְבָּעָה אֲוִירִים בֵּין הַחֲמִשָּׁה קְשָׁרִים וְלִכְרֹךְ בְּכָל אֲוִיר קְצָת כְּרִיכוֹת, כֵּיצַד? לוֹקֵחַ אַרְבָּעָה חוּטִין מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַכָּנָף וְאַרְבָּעָה מִצַּד הַשֵּׁנִי וְקוֹשְׁרָם זֶה עַל [גַּבֵּי] זֶה שְׁנֵי פְּעָמִים, כִּי הָאֶחָד לֹא יִתְקַיֵּם וְאֵינוֹ חָשׁוּב קֶשֶׁר כְּלָל, וְאַחַר־כָּךְ יִכְרֹךְ בַּחוּט הָאָרֹךְ סְבִיב הַשִּׁבְעָה חוּטִין קְצָת כְּרִיכוֹת, וְחוֹזֵר וְקוֹשֵׁר שְׁנֵי פְּעָמִים זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, וְחוֹזֵר וְכוֹרֵךְ, וְכֵן יַעֲשֶׂה עַד שֶׁיַּשְׁלִים חֲמִשָּׁה קְשָׁרִים כְּפוּלִים וְאַרְבָּעָה אֲוִירִים בֵּינְתַיִם מְלֵאִים כְּרִיכוֹת. וְאֵין שִׁעוּר לְמִנְיַן הַכְּרִיכוֹת שֶׁבְּכָל אֲוִיר, אֶלָּא יַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה:

כט נוֹי צִיצִית שֶׁיִּהְיֶה שְׁלִישׁ אֹרֶךְ הַחוּטִין, דְּהַיְנוּ אַרְבָּעָה גּוּדְלִין גְּדִיל וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁין עָנָף. וַאֲפִלּוּ הֶאָרִיךְ הַצִּיצִית יוֹתֵר מִשְּׁנֵים עָשָׂר גּוּדְלִין — צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שְׁלִישׁ הָאֹרֶךְ גְּדִיל. וְהַקְּשָׁרִים וְהַכְּרִיכוֹת בֵּינַיִם הֵם נִקְרָאִים גְּדִיל בְּכָל מָקוֹם, וּבֵין הַכֹּל לֹא יִהְיֶה אֶלָּא שְׁלִישׁ אֹרֶךְ הַחוּטִין דְּהַיְנוּ אַרְבָּעָה גּוּדְלִין. וּבְרַעֲיָא מְהֵימְנָא כָּתוּב שֶׁיִּהְיֶה בֵּין קֶשֶׁר לְקֶשֶׁר כִּמְלֹא רֹחַב אֲגוּדָּל לְבַד מֵהַקְּשָׁרִים:

ל נוֹהֲגִים לִכְרֹךְ בָּאֲוִיר הָרִאשׁוֹן שֶׁבַּע כְּרִיכוֹת וּבַשֵּׁנִי שְׁמוֹנָה וּבַשְּׁלִישִׁי אַחַת עֶשְׂרֵה וּבָרְבִיעִי שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה כְּרִיכוֹת, שֶׁעוֹלִים כֻּלָּם לְמִסְפָּר שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע, כְּמִנְיַן "הוי"ה אֶחָד". וּלְפִי שֶׁנּוֹי הוּא לַצִּיצִית שֶׁיִּהְיֶה אֹרֶךְ כָּל חֻלְיוֹת בְּשָׁוֶה, לָכֵן בָּאֲוִיר הָרִאשׁוֹן שֶׁהַכְּרִיכוֹת הֵם מוּעָטִים — יַרְחִיקֵם זוֹ מִזּוֹ, וּבָאֲוִיר הַשֵּׁנִי — יְקָרְבֵם זוֹ לְזוֹ מְעַט, וּבַשְּׁלִישִׁי — יְקָרְבֵם יוֹתֵר, וּבָרְבִיעִי — יוֹתֵר, עַד שֶׁיִּהְיֶה מִדָּה אַחַת לְכֻלָּם:

לא יֵשׁ נוֹהֲגִין לִכְרֹךְ הַכְּרִיכוֹת שֶׁבְּכָל אֲוִיר חֻלְיוֹת חֻלְיוֹת, דְּהַיְנוּ לְאַחַר שֶׁכָּרַךְ שָׁלֹשׁ כְּרִיכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת — יַרְחִיק מְעַט וְיַחֲזֹר וְיִכְרֹךְ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּאוֹתוֹ אֲוִיר עַצְמוֹ, וְאַחַר־כָּךְ יִכְרֹךְ אַחַת מֵאֲוִיר הָרִאשׁוֹן וְיִצָּרֵף לְזֶה שְׁתַּיִם מֵאֲוִיר הַשֵּׁנִי, וְיַרְחִיק מְעַט וְיִכְרֹךְ עוֹד שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְכֵן יַעֲשֶׂה עַד כְּלוֹת הַשִּׁלְשִׁים וְתֵשַׁע כְּרִיכוֹת בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה חֻלְיוֹת קְטַנּוֹת. וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂין בַּזְּמַן שֶׁהָיָה תְּכֵלֶת:

לב כָּל הַשְּׁעוּרִים שֶׁבַּאֲרְנוּ בְּמִנְיַן הַחֻלְיוֹת אוֹ הַכְּרִיכוֹת אוֹ הַקְּשָׁרִים אֵינָן אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר גָּמַר עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית, אוֹ בִּשְׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה שֶׁאֵין לוֹ פְּנַאי — הֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה, וְדַי בְּחֻלְיָא אַחַת וּבְקֶשֶׁר אֶחָד, וְיָכוֹל לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם:

לג יֵשׁ נוֹהֲגִין לִקְשֹׁר בְּסוֹף כָּל חוּט מֵהַשְּׁמוֹנָה חוּטִין קֶשֶׁר אֶחָד, שֶׁלֹּא יִתְפָּרְקוּ מִשְּׁזִירָתָן. וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן נוֹהֲגִין כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם רוֹצִים לְהוֹסִיף עַל חֲמִשָּׁה קְשָׁרִים מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וּבְפָרָט אִם הַחוּטִין שְׁזוּרִין יָפֶה דְּלֹא שָׁכִיחַ כְּלָל שֶׁיִּתְפָּרְקוּ:

לד כְּשֶׁתּוֹלֶה הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד — צָרִיךְ לְדַקְדֵּק שֶׁיִּתְלֶה בְּעִנְיָן שֶׁיִּהְיֶה הַגָּדִיל הַתָּלוּי נוֹגֵעַ וּמַכֶּה בִּכְנַף הַבֶּגֶד, וְלֹא יִהְיֶה תָּלוּי כְּלַפֵּי קַרְקַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם", וְלָכֵן שְׁתֵּי צִיצִית הַתְּחִתּוֹנוֹת יִהְיוּ תְּלוּיִם לְאֹרֶךְ הַבֶּגֶד, דִּכְשֶׁיַּעֲטֹף בּוֹ וְיִהְיֶה אֹרֶךְ הַטַּלִּית סָבִיב רֹחַב גּוּפוֹ — יִהְיוּ הַצִּיצִית נוֹגְעִים וּמַכִּים עַל הַקֶּרֶן אֲבָל אִם הָיְתָה תְּלִיַּת הַגָּדִיל עַל רֹחַב הַבֶּגֶד, אִם כֵּן כְּשֶׁיַּעֲטֹף אֶת קוֹמָתוֹ מֵרֹאשׁוֹ עַד רַגְלָיו בְּרֹחַב הַבֶּגֶד — יִהְיֶה הַגָּדִיל תָּלוּי כְּלַפֵּי הַקַּרְקַע, וְלֹא יִהְיֶה תּוֹלֶה וְנוֹגֵעַ וּמַכֶּה עַל הַכְּנָף.

וּבִשְׁתֵּי צִיצִית הָעֶלְיוֹנִים — פְּעָמִים צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַגָּדִיל תָּלוּי לְאֹרֶךְ הַבֶּגֶד וְלִפְעָמִים לָרֹחַב, וְהַכֹּל לְפִי עֲטִיפָתוֹ, רַק יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַגָּדִיל תָּלוּי כְּלַפֵּי הַקַּרְקַע, אֶלָּא נוֹגֵעַ וּמַכֶּה עַל הַקֶּרֶן:

לה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים, אֶלָּא יַעֲשֶׂה שְׁנֵי נְקָבִים בַּבֶּגֶד וְיָטִיל הַצִּיצִית בַּנֶּקֶב הָאֶחָד וְיוֹצִיאֵם דֶּרֶךְ נֶקֶב הַשֵּׁנִי. וְאֵין הֲלָכָה כְּ"יֵשׁ אוֹמְרִים" אֵלּוּ, וְהַבָּא לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵיהֶם — לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן אֶלָּא בְּטַלִּית קָטָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה לַכֹּל וּמִתְחַזֵּי כְּיוֹהֲרָא:

סימן יב

א **דְּבָרִים הַפּוֹסְלִים בַּצִּיצִית וּבוֹ ז' סְעִיפִים**:

אַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁבִּשְׁעַת הַטָּלַת הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד יִהְיֶה אֹרֶךְ כָּל חוּט מֵהַח' חוּטִין י"ב גּוּדְלִין, מִכָּל מָקוֹם אִם לְאַחַר שֶׁהֻטַּל הַצִּיצִית נִפְסְקוּ כָּל הַח' חוּטִין, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִכָּל חוּט וְחוּט מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּין אֶלָּא כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בּוֹ עֲנִיבָה עַל כָּל חוּט וְחוּט מִשְּׁאָר חוּטִין הַפְּסוּקִין מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּים עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ, אִם נִפְסְקוּ

כָּל הַח' חוּטִין — צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּחוּט הַנִּפְסָק מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּים ג' פְּעָמִים כְּדֵי עֲנִיבָה עַל חוּט אֶחָד. וַאֲפִלּוּ אִם לֹא נִפְסְקוּ אֶלָּא ז' חוּטִין — צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּחוּט הַנִּפְסָק מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּים ג' פְּעָמִים כְּדֵי עֲנִיבָה עַל חוּט [אֶחָד], וְאִם יֵשׁ בּוֹ כְּשִׁעוּר הַזֶּה — כָּשֵׁר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּר בְּכָל חוּטִים הַפְּסוּקִים מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּים אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת מִכָּל חוּטִין הַפְּסוּקִים מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּים עֲנִיבָה אַחַת מִכֻּלָּם יַחַד — כָּשֵׁר.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת בַּחוּטִין הַפְּסוּקִין כְּדֵי עֲנִיבָה, כְּשֶׁנִּפְסְקוּ ה' חוּטִין מֵהַשְּׁמוֹנָה אוֹ יוֹתֵר, אֲבָל אִם לֹא נִפְסְקוּ אֶלָּא ד' חוּטִין מֵהַשְּׁמוֹנָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּיֵּר מֵהֶם כְּלוּם, אִם כָּל הַד' חוּטִין שֶׁנִּפְסְקוּ הֵם מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַקֶּשֶׁר, וְדִקְדֵּק בְּעֵת הֲטָלַת הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד לָתֵת סִימָן בְּד' רָאשֵׁי הַחוּטִין בְּעִנְיָן שֶׁלְּעוֹלָם ד' [רָאשִׁים] הַלָּלוּ הֵם מֻנָּחִים מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַקֶּשֶׁר וְהַד' רָאשִׁים הָאֲחֵרִים הֵם מֻנָּחִים מִצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁל הַקֶּשֶׁר — כָּשֵׁר, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי נִשְׁתַּיֵּר מִכָּל חוּט וְחוּט שֶׁנִּפְסַק הָרֹאשׁ הַשֵּׁנִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֲפִלּוּ יוֹתֵר מִכְּדֵי עֲנִיבָה.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם נִפְסְקוּ כָּל הַח' חוּטִין, וְד' מֵהֶם נִפְסְקוּ לְגַמְרֵי וְד' חוּטִין אֲחֵרִים שֶׁמִּצַּד הַב' שֶׁל הַקֶּשֶׁר לֹא נִשְׁתַּיֵּר בָּהֶם אֶלָּא כְּדֵי עֲנִיבָה — כָּשֵׁר, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר מִכָּל חוּט מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּים כְּדֵי עֲנִיבָה — אֵין צָרִיךְ יוֹתֵר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ כָּל הַחוּטִים הַפְּסוּקִין מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַקֶּשֶׁר, אֲבָל אִם הָיוּ מִב' הַצְּדָדִים, אֲפִלּוּ לֹא נִפְסְקוּ אֶלָּא ב' חוּטִין מֵהַשְּׁמוֹנָה אֶחָד מִצַּד זֶה וְאֶחָד מִצַּד זֶה וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר בָּהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה, אוֹ אֲפִלּוּ אִם הָיוּ הַב' חוּטִין הַפְּסוּקִין מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַקֶּשֶׁר, אֶלָּא שֶׁלֹּא דִּקְדֵּק בְּעֵת עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית שֶׁיִּהְיוּ הַד' רָאשִׁים מֻנָּחִים בְּיַחַד לְעוֹלָם מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַקֶּשֶׁר, אִם כֵּן יֵשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא אֵלּוּ ב' חוּטִין הַפְּסוּקִים הֵם חוּט אֶחָד מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּים, אִם כֵּן הֲרֵי נִפְסַק חוּט אֶחָד מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּים לְגַמְרֵי וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ כְּדֵי עֲנִיבָה — לָכֵן הַצִּיצִית פְּסוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁחָסֵר אֶחָד מֵהַד' חוּטִין הַצְּרִיכִים לִהְיוֹת בַּצִּיצִית מִן הַתּוֹרָה.

וְאִם אֵין בְּכָל אֶחָד מִב' הַחוּטִין מֵהַשְּׁמוֹנָה הַנִּפְסָקִים לְבַדָּם כְּדֵי עֲנִיבָה, אֲבָל אִם נִצְרַךְ

מב' הַשִּׁיּוּרִים שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ בָּהֶם יִהְיֶה כְּדֵי עֲנִיבָה — אֲפִלּוּ הָכֵי יֵשׁ לִפְסֹל, אַף־עַל־פִּי שֶׁמְּחוּט הָאָרֹךְ שֶׁנִּפְסַק הֲרֵי נִשְׁתַּיֵּר כְּדֵי עֲנִיבָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבְּכָל אֶחָד מֵרָאשֵׁי חוּט זֶה שֶׁנִּפְסַק הַיּוֹצֵא חוּץ לַקֶּשֶׁר אֵין בָּהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה בְּכָל אֶחָד לְבַדּוֹ — אִם כֵּן הֲרֵי הֵם כְּאִלּוּ לֹא הָיוּ כְּלָל, דְּכָל פָּחוֹת מִכְּדֵי עֲנִיבָה — הֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ, וְאִם כֵּן הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּר כְּלוּם מִן הַחוּט הָאָרֹךְ:

ג וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלְּעוֹלָם אֵין מַכְשִׁירִין אֲפִלּוּ אִם נִשְׁתַּיֵּר כְּדֵי עֲנִיבָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁתַּיְּרוּ ב' חוּטִין אֲרֻכִּין שְׁלֵמִים, דְּהַיְנוּ ד' רָאשִׁים שֶׁכָּל אֶחָד יֵשׁ בּוֹ י"ב גּוּדָלִין, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר וּמִנְיַן חוּטֵי לָבָן בִּזְמַן שֶׁהַיָּה תְּכֵלֶת, וְלָכֵן אַף עַכְשָׁו שֶׁאָנוּ צְרִיכִים לְהַשְׁלִים ב' חוּטֵי לָבָן בְּמָקוֹם ב' חוּטֵי תְּכֵלֶת, מִכָּל מָקוֹם לְהַשְׁלָמָה זוֹ דַּי בְּחוּטִין הַפְּסוּקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה, כֵּיוָן דְּבִשְׁעַת הֲטָלַת צִיצִית לַבֶּגֶד הָיוּ כָּל הַחוּטִין שְׁלֵמִים, אֲבָל ב' חוּטִין שֶׁהֵם עִקַּר הַמִּצְוָה וְהָיוּ צְרִיכִין לִהְיוֹת אַף בִּזְמַן שֶׁהָיָה הַתְּכֵלֶת, אֵלּוּ הַחוּטִין צְרִיכִין לִהְיוֹת לְעוֹלָם בִּשְׁלֵמוּת, וְאִז מַכְשִׁירִים בִּשְׁאָר הַחוּטִין אִם נִפְסְקוּ וְנִשְׁתַּיְּרוּ כְּדֵי עֲנִיבָה בְּכָל אֶחָד מִב' הַחוּטִין הָאֲרֻכִּים הַנִּפְסָקִים.

לְפִיכָךְ, אִם נִפְסְקוּ ג' רָאשִׁים מֵהַשְּׁמוֹנָה רָאשִׁים, אֲפִלּוּ נִשְׁתַּיֵּר בְּכָל אֶחָד מֵהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה — פָּסוּל, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא אֵין ב' רָאשִׁים שֶׁנִּפְסְקוּ יוֹצְאִים מִחוּט אֶחָד אָרֹךְ, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם בִּפְנֵי עַצְמוֹ הוּא יוֹצֵא מִחוּט אֶחָד אָרֹךְ, וְאִם כֵּן הֲרֵי לֹא נִשְׁתַּיְּרוּ ב' חוּטִין אֲרֻכִּין שְׁלֵמִים.

אֲבָל אִם לֹא נִפְסְקוּ אֶלָּא ב' רָאשִׁים, אִם נִשְׁתַּיֵּר בְּאֶחָד מֵהֶם כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת עֲנִיבָה קְטַנָּה, אֲפִלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיס תּוֹךְ הָעֲנִיבָה חוּטִין אֲחֵרִים אֶלָּא אוֹתוֹ הַחוּט לְבַדּוֹ שֶׁבּוֹ עוֹשֶׂה הָעֲנִיבָה — כָּשֵׁר, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ אִם אֵלּוּ הַב' חוּטִין שֶׁנִּפְסְקוּ הֵם יוֹצְאִין מִחוּט אֶחָד אָרֹךְ, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִפְסַק חוּט הָאָרֹךְ לְגַמְרֵי, שֶׁהֲרֵי נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ כְּדֵי עֲנִיבָה.

אֲבָל אִם לֹא נִשְׁתַּיֵּר בְּשׁוּם אֶחָד מֵהַב' רָאשִׁים שֶׁנִּפְסְקוּ כְּדֵי עֲנִיבָה קְטַנָּה, אִם אֵלּוּ ב' רָאשִׁים אֵינָם יוֹצְאִים מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַקֶּשֶׁר אֶלָּא אֶחָד מֵהֶם מִצַּד זֶה וְאֶחָד מֵהֶם מִצַּד זֶה, אוֹ אֲפִלּוּ אִם שְׁנֵיהֶם יוֹצְאִים מִצַּד זֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא דִּקְדֵּק בְּעֵת עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית שֶׁיִּהְיֶה ד' רָאשִׁים מֻנָּחִים תָּמִיד בְּיַחַד מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַקֶּשֶׁר — פָּסוּל, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא אֵלּוּ ב' הָרָאשִׁים אֵינָן יוֹצְאִין מִשְּׁנֵי חוּטִין אֲרֻכִּים אֶלָּא שְׁנֵיהֶם יוֹצְאִים מִחוּט אֶחָד אָרֹךְ,

וְאִם כֵּן הֲרֵי נִפְסַק חוּט אֶחָד מִן הַד' אֲרָכִים וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ אֶפִלּוּ כְּדֵי עֲנִיבָה, וְאֵין כָּאן אֶלָּא ג' חוּטִין אֲרָכִים, וְאֵין צִיצִית פְּחוֹת מִד' חוּטִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן יא.

אֲבָל אִם אֵלּוּ ב' הָרָאשִׁים יוֹצְאִים מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַקֶּשֶׁר, וּבְעֵת עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית דִּקְדֵּק לָתֵת סִימָן בְּד' רָאשִׁים, בְּעִנְיָן שֶׁלְּעוֹלָם ד' רָאשִׁים הַלָּלוּ הֵם מֻנָּחִים תָּמִיד בְּיַחַד בְּצַד אֶחָד שֶׁל הַקֶּשֶׁר, אֲפִלּוּ נִפְסְקוּ ב' הָרָאשִׁים לְגַמְרֵי וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר בְּשׁוּם אֶחָד מֵהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה — כָּשֵׁר, מִשּׁוּם דִּבְוַדַּאי אֵלּוּ הַב' רָאשִׁים הֵם יוֹצְאִים מִב' חוּטִין אֲרָכִים, וְאִם כֵּן הֲרֵי נִשְׁתַּיֵּר בְּכָל אֶחָד מִב' חוּטִין אֲרָכִים יוֹתֵר מִכְּדֵי עֲנִיבָה, דְּהַיְנוּ הָרֹאשׁ הַשֵּׁנִי הַשָּׁלֵם:

ד מִנְהַג הָעוֹלָם לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. אֲבָל בִּשְׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין צִיצִית מְצוּיִים לְתַקֵּן — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כִּי כֵן עִקַּר:

ה כָּל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ כְּדֵי עֲנִיבָה וּמֻחֲמַת שֶׁהַחוּטִין עֲבִים אֵין יְכוֹל לְעָנְבָן וְאִלּוּ הָיוּ בֵּינוֹנִים הָיָה בָּהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה — כָּשֵׁר, כֵּיוָן דְּאִלּוּ לֹא הָיוּ עֲבִים כָּל כָּךְ הָיוּ כְּשֵׁרִים מֻחֲמַת שֶׁאָז הָיָה בָּהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין לְפָסְלָם עַכְשָׁו כְּשֶׁהֵם גַּם כֵּן עֲבִים וְנִכָּרִים יוֹתֵר:

ו כָּל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּיֵּר כְּדֵי עֲנִיבָה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּיֵּר כָּל הַגְּדִיל שָׁלֵם וּמִן הֶעָנָף יִשְׁתַּיֵּר כְּדֵי עֲנִיבָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם נִפְסְקוּ בְּמָקוֹם שֶׁהֵם כְּרוּכִים בַּגְּדִיל וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר בָּהֶם מִמָּקוֹם שֶׁנִּפְסְקוּ עַד מָקוֹם שֶׁיּוֹצְאִים מִן הַכָּנָף דְּהַיְנוּ הַתְּחָלַת הַגְּדִיל אֶלָּא כְּדֵי עֲנִיבָה — כָּשֵׁר. וְלַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבְּרֹאשׁ סָעִיף ב אֲפִלּוּ נִפְסְקוּ כָּל הַחוּטִין הַכְּרוּכִין בַּגְּדִיל וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מֵהֶם אֶלָּא כְּדֵי עֲנִיבָה — כָּשֵׁר. וּמִכָּל מָקוֹם בְּאוֹתוֹ מִקְצָת גְּדִיל שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר — יַתִּיר מִמֶּנּוּ קְצָת כְּרִיכוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ גַּם כֵּן עָנָף מְעַט, כְּגוֹן אִם נִשְׁתַּיֵּר מִן הַגְּדִיל ג' חֻלְיוֹת — יַתִּיר מִמֶּנּוּ ב' חֻלְיוֹת וְיָנִיחַ חוּלְיָא אַחַת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שְׁלִישׁ גְּדִיל וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי עָנָף.

וּמִנְהַג הָעוֹלָם לְהַחֲמִיר לְהַצְרִיךְ כְּדֵי עֲנִיבָה מִן הֶעָנָף הַיּוֹצֵא מִן הַגְּדִיל כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבְּסָעִיף זֶה. אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין צִיצִית מְצוּיִים — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יְבָרֵךְ עַל צִיצִית אֵלּוּ, דְּסָפֵק בְּרָכָה לְהָקֵל, וְגַם לֹא יֵצֵא בָּהֶם בְּשַׁבָּת לִרְשׁוּת הָרַבִּים:

ז כָּל חוּט מִח' חוּטִין שֶׁנִּתְפָּרֵק מִשְּׁזִירָתוֹ לְאַחַר שֶׁכְּבָר הֵטִיל אֶת הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד, בֵּין שֶׁנִּתְפָּרֵק כָּל אֹרֶךְ הַחוּט וְנַעֲשָׂה ב' חוּטִין, בֵּין שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵק אֶלָּא מִקְצָת הַחוּט וּמִקְצָתוֹ עוֹמֵד עֲדַיִן בִּשְׁזִירָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁהַצִּיצִית פְּסוּלִים אִם אֵינָם שְׁזוּרִים, לָכֵן אָנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ הַחוּט אוֹ מִקְצָתוֹ שֶׁנִּתְפָּרֵק מִשְּׁזִירָתוֹ כְּאִלּוּ הָיָה אוֹתוֹ הַחוּט אוֹ מִקְצָתוֹ נִפְסָק לְגַמְרֵי מִן הַצִּיצִית, וְדֵינוֹ כְּדִין נִפְסְקוּ מִקְצַת הַחוּטִין שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל.

אֶלָּא שֶׁבְּכָאן יֵשׁ לְהָקֵל יוֹתֵר, וְיֵשׁ לִנְהֹג כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה דִּלְעֵיל סָעִיף ב, שֶׁאֲפִלּוּ אִם לֹא נִשְׁתַּיֵּר שָׁזוּר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּים אֶלָּא כְּדֵי עֲנִיבָה — כָּשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁחוּטֵי הַצִּיצִית אֵין צְרִיכִים שְׁזִירָה כְּלָל, לָכֵן יֵשׁ לְהָקֵל כָּאן יוֹתֵר מִשֶּׁאִלּוּ הָיוּ פְּסוּקִים מַמָּשׁ:

סימן יג

א **דִּינֵי צִיצִית בְּשַׁבָּת וּבוֹ ט' סְעִיפִים**:

אַרְבַּעַת הַצִּיצִית מִצְוָה אַחַת הֵן, וּלְפִיכָךְ הֵן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֵין בַּטַּלִּית כָּל הַד' צִיצִית — אֵינָהּ מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ, וְהַיּוֹצֵא בָּהּ בְּשַׁבָּת לִרְשׁוּת הָרַבִּים — חַיָּב חַטָּאת, לְפִי שֶׁהַצִּיצִית הַתְּלוּיִים בָּהּ אֵין בָּהֶם מִצְוָה וַהֲרֵי הֵם כְּמַשָּׂאוֹ. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן מְחֻבָּרִין לַטַּלִּית — אֵינָן בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַטַּלִּית, מִפְּנֵי שֶׁהֵם חֲשׁוּבִים בְּעֵינָיו וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶם עַד שֶׁיִּשְׁלִים כָּל הַד' צִיצִית.

וַאֲפִלּוּ נִפְסְלוּ כָּל הַד' צִיצִית עַל יְדֵי פְּסִיקַת הַחוּטִין שֶׁלֹּא נִשְׁתַּיֵּר בָּהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה — אַף־עַל־פִּי־כֵן אוֹתָן הַחוּטִין שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ שְׁלֵמִים שֶׁלֹּא נִפְסְקוּ עֲדַיִן הֵם חֲשׁוּבִים בְּעֵינָיו וְדַעְתּוֹ לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם עוֹד חוּטִין אֲחֵרִים, וְלָכֵן אַף־עַל־פִּי שֶׁמְּחֻבָּרִים לַטַּלִּית — אֵינָן בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַטַּלִּית וַהֲרֵי הֵם כְּמַשָּׂאוֹ, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו הֵם פְּסוּלִים אֵינָן לֹא מִנּוֹי הַטַּלִּית וְלֹא מִתַּשְׁמִישֵׁי הַטַּלִּית, שֶׁהֲרֵי אֵין לַטַּלִּית צֹרֶךְ בָּהֶם כְּלָל.

אֲבָל אִם נִפְסְקוּ כָּל הַחוּטִין שֶׁבְּכָל הַד' צִיצִית וְלֹא נִשְׁאַר בָּהֶם אֲפִלּוּ חוּט אֶחָד אֹרֶךְ שֶׁיִּהְיֶה שָׁלֵם וּקְצָת מֵהֶם נִפְסְקוּ וְלֹא נִשְׁתַּיְּרוּ בָּהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה בְּעִנְיָן שֶׁכָּל הַצִּיצִית הֵם פְּסוּלִים וְאֵין לָהֶם תַּקָּנָה אֶלָּא הוּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת צִיצִית אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם, לְפִיכָךְ אֵין אֵלּוּ חוּטִין הַפְּסוּקִים חֲשׁוּבִין בְּעֵינָיו לִכְלוּם לָכֵן בְּטֵלִין הֵן לְגַבֵּי הַטַּלִּית, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר

לָצֵאת בָּהֶם אֲפִלּוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אִם הִיא טַלִּית [שְׁאוּלָה] שֶׁאֵינָהּ חַיֶּבֶת בְּצִיצִית, דְּאִם לֹא כֵּן הֲרֵי אָסוּר לְהִתְלַבֵּשׁ בְּטַלִּית שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' כְּנָפוֹת בְּלֹא צִיצִית כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן ח:

ב טַלִּית שֶׁהִיא מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ — מֻתָּר לָצֵאת בָּהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אֲפִלּוּ בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין לָנוּ תְּכֵלֶת, בֵּין הַטַּלִּית קָטָן בֵּין הַטַּלִּית גָּדוֹל, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלַּיְלָה לָאו זְמַן צִיצִית הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהַצִּיצִית הַכְּשֵׁרִים הֵם מִנּוֹי הַבֶּגֶד וְתַכְשִׁיטָיו כְּמוֹ הָאֹמֶרָא וְכֵיוֹצֵא בָּהּ, לְפִיכָךְ אֵין זֶה כְּמַשְׁאוֹי. רַק יִזָּהֵר שֶׁלֹּא תִּהֵא הַטַּלִּית מֻנַּחַת לוֹ עַל כְּתֵפוֹ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ לְבִישָׁתָהּ בְּחֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן שא סָעִיף ל[ה] עַיֵּן שָׁם:

ג אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק אֶת הַצִּיצִית כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא לִרְשׁוּת הָרַבִּים אִם כְּבָר בָּדְקוּם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָן בְּחֶזְקָתָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ח עַיֵּן שָׁם:

ד אִם נוֹדַע לוֹ בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהַטַּלִּית שֶׁעָלָיו הוּא פָּסוּל מִן הַתּוֹרָה — צָרִיךְ לְפָשְׁטוֹ, בֵּין טַלִּית קָטָן בֵּין טַלִּית גָּדוֹל, וַאֲפִלּוּ יִשְׁאֵר עוֹמֵד עָרֹם בַּשּׁוּק, שֶׁאֵין כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דּוֹחֶה אֶת לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה'" (וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שג וְהוּא הַדִּין כָּאן).

אֲבָל אִם הָיָה בְּחֹל, אִם הוּא טַלִּית קָטָן — אֵין צָרִיךְ לְפָשְׁטוֹ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְבַטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה בְּמַה שֶּׁהוּא לָבוּשׁ ד' כְּנָפוֹת בְּלֹא צִיצִית, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּיָדַיִם אֶלָּא הֲעֲשֵׂה הִיא נִדְחֵית מִמֵּילָא — גָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וְדוֹחֶה אֶת אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה. וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְמַהֵר וְלֵילֵךְ לְבֵיתוֹ לְהַפְשִׁיטוֹ מֵעָלָיו, אֲפִלּוּ הוּא עוֹסֵק בְּדָבָר מִצְוָה כְּגוֹן שֶׁהוּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, כֵּיוָן שֶׁהוּא אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה.

אֲבָל בְּטַלִּית גָּדוֹל שֶׁלָּנוּ כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹבְשִׁין אוֹתוֹ לְשֵׁם מַלְבּוּשׁ אֶלָּא לְשֵׁם מִצְוָה, אִם כֵּן אֵין גְּנַאי בְּהַפְשָׁטָתוֹ, וְלָכֵן צָרִיךְ לְפָשְׁטוֹ אֲפִלּוּ בַּשּׁוּק:

ה הַהוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא שֶׁנִּפְסְלָה טַלִּיתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּל בְּלֹא טַלִּית — אָסוּר לוֹ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּטַלִּיתוֹ אֲפִלּוּ בְּלֹא בְּרָכָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּאן גְּנַאי גָּדוֹל לֵישֵׁב בְּלֹא טַלִּית — אֵין דּוֹחִ[ין] עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה מִפְּנֵי גְּנַאי קָטָן:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֹל, כֵּיוָן שֶׁהוּא יָכוֹל לְהָטִיל צִיצִית בְּטַלִּיתוֹ, אִם כֵּן כְּשֶׁלּוֹבְשׁוֹ — עוֹבֵר עַל קוּם וַעֲשֵׂה. אֲבָל בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁאֵי[נו] יָכוֹל לְהָטִיל צִיצִית מֵחֲמַת אִסּוּר שַׁבָּת — אֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה לִלְבֹּשׁ טַלִּית בְּלֹא צִיצִית, שֶׁהֲרֵי לֹא אָמְרָה תּוֹרָה: לֹא

תִּלְבַּשׁ בֶּגֶד בְּלֹא צִיצִית, אֶלָּא לְאַחַר שֶׁיִּלְבְּשֶׁנּוּ מִצְוַת עֲשֵׂה לְהָטִיל בּוֹ צִיצִית, וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהָטִיל — אֵינוֹ עוֹבֵר.

אֶלָּא דְּמִכָּל מָקוֹם מִדְּרַבָּנָן אָסוּר לְלָבְשׁוֹ, כֵּיוָן שֶׁסּוֹפוֹ לְבַטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וַחֲכָמִים לֹא הֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, אֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא גְּנַאי קָטָן, לָכֵן אִם הוּא מִתְבַּיֵּשׁ [לְהִתְפַּלֵּל] בְּלֹא טַלִּית — יָכוֹל לְלָבְשׁוֹ בְּלֹא בְּרָכָה:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא יָדַע קֹדֶם שַׁבָּת שֶׁנִּפְסְלָה טַלִּיתוֹ, אֲבָל אִם יָדַע בּוֹ קֹדֶם שַׁבָּת — אָסוּר לְלָבְשׁוֹ בְּשַׁבָּת, דְּהָיָה לוֹ לְתַקֵּן מֵאֶתְמוֹל:

ח אִם נוֹדַע לוֹ בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא בְּכַרְמְלִית שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן שֶׁהַטַּלִּית שֶׁעָלָיו פָּסוּל — אֵין צָרִיךְ לְפָשְׁטוֹ, דְּלֹא הֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וַאֲפִלּוּ בְּטַלִּיתוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינָם אֶלָּא לְשֵׁם מִצְוָה וְאֵינָם גְּנַאי בְּהַפְשָׁטָתָן, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא אִסּוּר מִדְּרַבָּנָן כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, דְּמִן הַתּוֹרָה מֻתָּר לְהִתְלַבֵּשׁ בְּטַלִּית בְּלֹא צִיצִית בְּשַׁבָּת, וְכֵיוָן שֶׁלֹּא גָּזְרוּ לְהַפְשִׁיט אֶת הַטַּלִּית בְּכַרְמְלִית — לֹא רָצוּ לְחַלֵּק בֵּין טַלִּית לְטַלִּית, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִפְשֹׁט מֵעָלָיו שׁוּם בֶּגֶד בְּכַרְמְלִית:

ט הָרוֹאֶה בַּחֲבֵרוֹ שֶׁנִּפְסְלוּ לוֹ צִיצִיּוֹתָיו, אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְפָשְׁטוֹ מֵעָלָיו — לֹא יֹאמַר לוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא לְבֵיתוֹ, דְּמִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לֹא יַפְרִישֶׁנּוּ מֵאִסּוּר שׁוּגֵג. וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ הוּא לִקְרֹא לוֹ שֶׁיָּבוֹא לְבֵיתוֹ בְּמְהֵרָה וְשָׁם יֹאמַר לוֹ שֶׁיַּפְשִׁיטֶנּוּ מֵעָלָיו. וְהוּא הַדִּין אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין צָרִיךְ לְפָשְׁטוֹ מֵעָלָיו רַק בְּעִנְיַן שֶׁצָּרִיךְ לְמַהֵר וְלֵילֵךְ לְבֵיתוֹ לְפָשְׁטוֹ מֵעָלָיו וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — צָרִיךְ הָרוֹאֶה לוֹמַר לוֹ שֶׁיֵּלֵךְ לְבֵיתוֹ בְּמְהֵרָה וְשָׁם יַפְשִׁיטֶנּוּ מֵעָלָיו:

סימן יד

דִּינֵי צִיצִית שֶׁעֲשָׂאָן נָכְרִי וְנָשִׁים וְטַלִּית שְׁאוּלָה וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים:

א נָכְרִי שֶׁהֵטִיל צִיצִית בְּבֶגֶד — פָּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת וגו'" — בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ צִיצִית עַל הַכָּנָף, וְלֹא נָכְרִי:

ב הָאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לְהָטִיל צִיצִית בְּבֶגֶד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בִּכְלַל "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

וְיֵשׁ מְדַמִּין צִיצִית לִתְפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁהַנָּשִׁים פְּסוּלוֹת לִכְתֹּב [תְּפִלִּין] מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן[ן] חַיָּב[וֹת] בַּהֶנָּחָתָן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לט — כָּךְ הֵן פְּסוּלוֹת לְהָטִיל צִיצִית בְּבֶגֶד, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן חַיָּב[וֹת] בְּמִצְוַת צִיצִית. וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם אַף קָטָן פָּסוּל לְהָטִיל צִיצִית בְּבֶגֶד, וַאֲפִלּוּ אִם

הַגָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה לְשֵׁם מִצְוַת צִיצִית. אֲבָל הַטְּוִיָּה וְהַשְׁזִירָה — כָּשֵׁר בְּנָשִׁים וּקְטַנִּים אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב לִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

ג אִם הֵטִיל יִשְׂרָאֵל צִיצִית בְּבֶגֶד שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְשֵׁם מִצְוַת צִיצִית — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דִּכְשֵׁרִים הֵם, מִפְּנֵי שֶׁאִם אִי אַתָּה אוֹמֵר כֵּן לָמָּה הֲצָרָךְ הַכָּתוּב לִפְסֹל אֶת הַנָּכְרִי שֶׁלֹּא יָטִיל צִיצִית בְּבֶגֶד, שֶׁהֲרֵי נָכְרִי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְשֵׁם מִצְוַת צִיצִית.

אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הֵטִיל יִשְׂרָאֵל צִיצִית בְּבֶגֶד בִּלֹּא כַּוָּנָה — פְּסוּלִים. וְלֹא הֲצָרָךְ הַכָּתוּב לִפְסֹל אֶת הַנָּכְרִי, אֶלָּא אִם יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וּמְסַיֵּעַ עִמּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה לְשֵׁם צִיצִית — אֲפִלּוּ הָכִי פְּסוּלִים. וְכֵן הֲלָכָה.

וּמִכָּל מָקוֹם בְּשָׁעַת הַדְּחָק, [כְּגוֹן] שֶׁאֵין לוֹ טַלִּית אַחֶרֶת מְצֻיֶּצֶת (כְּהִלְכָתָהּ), וְגַם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַתִּיר הַצִּיצִית וְלַחֲזוֹר וְלַהֲטִילָם בַּטַּלִּית בְּכַוָּנָה, כְּגוֹן שֶׁהוּא שַׁבָּת — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְיִלְבַּשׁ טַלִּית זוֹ אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עָלֶיהָ, דִּבְרָכוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת:

ד הַשּׁוֹאֵל מֵחֲבֵרוֹ טַלִּית שֶׁאֵינָהּ מְצֻיֶּצֶת — פָּטוּר מִלְּהָטִיל בָּהּ צִיצִית כָּל שִׁלְשִׁים יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כְּסוּתְךָ" — שֶׁלְּךָ, אֲבָל לֹא שֶׁל אֲחֵרִים. אֲבָל לְאַחַר שִׁלְשִׁים — חַיָּב לְהָטִיל בָּהּ צִיצִית מִדְּרַבָּנָן, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּשֶׁלּוֹ. וְאֵלּוּ שִׁלְשִׁים יוֹם צְרִיכִים לִהְיוֹת רְצוּפִים, אֲבָל אִם הֶחֱזִירָהּ לְהַבְּעָלִים תּוֹךְ שִׁלְשִׁים יוֹם וְחָזַר וּשְׁאָלָהּ מִמֶּנּוּ — אֵינוֹ מַצְטָרֵף, אֶלָּא מוֹנֶה הַשִּׁלְשִׁים יוֹם מִשְּׁאִילָה הַשְּׁנִיָּה:

ה אִם רוֹצֶה לְהָטִיל בָּהּ צִיצִית תּוֹךְ שִׁלְשִׁים יוֹם וּלְבָרֵךְ עָלָיו — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ וְאֵינָהּ בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּטוּר מִן הַדָּבָר — יָכוֹל לוֹמַר "וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף", כְּמוֹ שֶׁהַנָּשִׁים מְבָרְכִין עַל כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן פְּטוּרוֹת מֵהֶם, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן יז עַיֵּן שָׁם:

ו הַשּׁוֹאֵל מֵחֲבֵרוֹ טַלִּית מְצֻיֶּצֶת — חַיָּב לְבָרֵךְ עָלָיו מִיָּד, מִשּׁוּם דְּאַדַּעְתָּא דְּהָכֵי הִשְׁאִילוֹ לוֹ שֶׁיְּבָרֵךְ עָלָיו, וְכֵיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיְּבָרֵךְ בְּרָכָה הַמְחֻיֶּבֶת עַל טַלִּית שְׁאוּלָה — אֲנַן סָהֲדֵי דְּנִתְכַּוֵּן הַמַּשְׁאִיל בְּלָשׁוֹן הַמּוֹעִיל, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְבָרֵךְ עָלָיו אֶלָּא אִם כֵּן הִיא שֶׁלּוֹ — הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּטַלִּית הַמְיֻחֶדֶת לְמִצְוַת צִיצִית, כְּגוֹן טַלִּית גָּדוֹל אוֹ מַה שֶּׁקּוֹרִין אַרְבַּע כְּנָפוֹת, דְּבָזֶה וַדַּאי לֹא מַקְנֶה לוֹ אֶלָּא כְּדֵי לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה וּלְבָרֵךְ עָלָיו, וְלָכֵן הֲוֵי כְּאִלּוּ נְתָנָהּ לוֹ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר. אֲבָל הַמַּשְׁאִיל לַחֲבֵרוֹ מַלְבּוּשׁ שֶׁל

אַרְבַּע כְּנָפוֹת, שֶׁאָדָם לוֹבֵשׁ אוֹתוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ בְּעָלְמָא וְלֹא לְשֵׁם מִצְוַת צִיצִית, אֶלָּא שֶׁמְּטִיל בּוֹ צִיצִית מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבַּע כְּנָפוֹת — אֵין הַשּׁוֹאֵל צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו, מִשּׁוּם דְּאֵין לָנוּ בֵּרוּר שֶׁהִשְׁאִילוֹ לְשֵׁם מִצְוָה שֶׁנֹּאמַר דַּהֲוָה כְּאִלּוּ נְתָנָהּ לוֹ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר, דְּשֶׁמָּא לְמַלְבּוּשׁ בְּעָלְמָא הִשְׁאִילוֹ. אֲבָל אִם יִרְצֶה לְבָרֵךְ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל:

ח הַשּׁוֹאֵל מֵחֲבֵרוֹ טַלִּית מִצַּיֶּצֶת כְּדֵי לַעֲלוֹת לַדּוּכָן אוֹ לַעֲלוֹת לִקְרוֹת בְּסֵפֶר תּוֹרָה אוֹ לֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה, אִם הַמַּשְׁאִיל יוֹדֵעַ שֶׁהַשּׁוֹאֵל לוֹבְשׁוֹ לְשֵׁם מִצְוַת צִיצִית — אִם כֵּן אַדַּעְתָּא דְּהָכֵי הִשְׁאִילוֹ שֶׁיְּבָרֵךְ עָלָיו, וַהֲוֵי כְּאִלּוּ נְתָנָהּ לוֹ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר, וְלָכֵן מְבָרֵךְ עָלָיו הַשּׁוֹאֵל בְּרָכָה מְחֻיֶּבֶת כְּאִלּוּ הָיְתָה שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ. אֲבָל אִם אֵין בְּדַעַת הַמַּשְׁאִיל שֶׁהַשּׁוֹאֵל לוֹבְשָׁהּ לְשֵׁם מִצְוַת צִיצִית, רַק שֶׁהוּא סוֹבֵר שֶׁאֵינוֹ לוֹבְשׁוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר — אִם כֵּן אֵין עָלֵינוּ לוֹמַר דַּהֲוֵי כְּאִלּוּ נָתַן לוֹ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר, וְלָכֵן אֵין צָרִיךְ הַשּׁוֹאֵל לְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּרָכָה מְחֻיֶּבֶת, רַק אִם יִרְצֶה לְבָרֵךְ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל:

ט מֻתָּר לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְאֵינוֹ כְּשׁוֹאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעַת דְּנִקְרָא גַּזְלָן, כֵּיוָן דְּלֵיכָּא הָכָא חֲשַׁשׁ כִּלּוּי קַרְנָא, שֶׁאֵינוֹ מִתְעַטֵּף בָּהּ אֶלָּא לְפִי שָׁעָה וּמַחֲזִירָהּ לוֹ אַחַר כָּךְ, וְנִיחָא לֵיהּ לְאִינִישׁ שֶׁיֵּעָשֶׂה מִצְוָה בְּמָמוֹנוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם חֶסְרוֹן כִּיס. אֶלָּא דְּאִם מָצָא הַטַּלִּית מְקֻפֶּלֶת — צָרִיךְ הוּא גַּם כֵּן לְקַפְּלָהּ לְאַחַר שֶׁיִּסְיְרֶנָּה מֵעָלָיו, דְּאִם לֹא יְקַפְּלֶנָּה יַקְפִּיד בַּעַל הַטַּלִּית, וַהֲוָה שׁוֹאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעַת דְּנִקְרָא גַּזְלָן. וְאֵין צָרִיךְ לְקַפְּלָהּ כְּסֵדֶר [קְפוּלוֹ] הָרִאשׁוֹן דַּוְקָא, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם מְקַפֵּל בְּעִנְיָן אַחֵר — דַּי בְּכָךְ. וּבְשַׁבָּת — אֵין צָרִיךְ לְקַפְּלוֹ כְּלָל. וְעַיֵּן סִימָן שב:

י לֹא הִתִּירוּ לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אֶלָּא בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא, אֲבָל בְּקִבְיעוּת — אָסוּר, שֶׁמָּא יַקְפִּיד בַּעַל הַטַּלִּית. וַאֲפִלּוּ בְּאַקְרַאי לֹא הִתִּירוּ לְהִתְעַטֵּף אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהִנִּיחוּ בְּעָלִים, אֲבָל לֹא יוֹצִיאֶנָּה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם לְמָקוֹם אַחֵר, כְּגוֹן מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבֵיתוֹ אוֹ מִבֵּית בְּעָלִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וַאֲפִלּוּ יַחֲזוֹר וְיַנִּיחֶנּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנִּטְלָהּ שָׁם — אָסוּר, דְּלָא נִיחָא לֵיהּ לְאִינִישׁ שֶׁיִּטַּלְטְלוּ חֲפָצָיו בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מְיֻחָדִים לוֹ:

יא כְּשֶׁמִּתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו, שֶׁהֲרֵי כָּאן לֹא שַׂיָּךְ לוֹמַר דַּהֲוָה כְּאִלּוּ נָתַן לוֹ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר, כֵּיוָן שֶׁאֵין בַּעַל הַטַּלִּית יוֹדֵעַ מְאוּמָה. אֲבָל אִם יִרְצֶה לְבָרֵךְ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סָעִיף ו, ח, ט עַיֵּן שָׁם:

יב וְכֵן מֻתָּר לְהִתְלַבֵּשׁ בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא בִּתְפִלִּין שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּפִלִּין חוֹבַת הַגּוּף הֵם, וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ הַתְּפִלִּין שֶׁלּוֹ דַּוְקָא. רַק יִזָּהֵר שֶׁיְּקַפֵּל אִם מְצָאָן מְקֻפָּלִים וְשֶׁלֹּא יוֹצִיאֵן מִמָּקוֹם שֶׁהֻנְּחוּ שָׁם, שֶׁמָּא יַקְפִּיד עָלָיו בַּעַל הַתְּפִלִּין, וַהֲוָה מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה:

יג סְפָרִים שֶׁל חֲבֵרוֹ — אָסוּר לִלְמֹד בָּהֶן שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אֲפִלּוּ בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא, מִשּׁוּם דְּבַעַל הַסְּפָרִים חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִקָּרַע בָּהֶן הַרְבֵּה עַד שֶׁיִּקָּרְעוּ מֵרֹב מִשְׁמוּשָׁם, וּבִשְׁבִיל כָּךְ לֹא נִיחָא לֵיהּ שֶׁיִּלְמֹד בָּהֶם כְּלוּם (וְאִם הִפְקִיד סְפָרִים אֵצֶל תַּלְמִיד חָכָם — עַיֵּן בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן רצב סָעִיף כ. עַיֵּן שָׁם):

יד כְּשֵׁם שֶׁטַּלִּית שְׁאוּלָה אֵינָהּ בְּתוֹרַת חִיּוּב צִיצִית — כָּךְ צִיצִית שְׁאוּלִין אֵינָן צִיצִית כְּלָל וְאֵינָן פּוֹטְרִין אֶת הַבָּגֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָשׂוּ לָהֶם" — מִשֶּׁלָּהֶם. וְאֵינָן נִקְרָאִין שְׁאוּלִין אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה עִמּוֹ הַמַּשְׁאִיל שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ אוֹתָן הַחוּטִין בְּעַצְמָן שֶׁשְּׁאָלָם מִמֶּנּוּ, אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ אוֹתָן הַחוּטִין בְּעַצְמָן — אֵין זֶה נִקְרָא שְׁאֵילָה אֶלָּא הַלְוָאָה, וַהֲרֵי הֵם כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ. וְלָכֵן מֻתָּר לְהָטִיל אוֹתָם בַּבֶּגֶד אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה.

וַאֲפִלּוּ הִתְנָה עִם הַמַּשְׁאִיל שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ אוֹתָן הַחוּטִין עַצְמָן — אֲפִלּוּ הָכֵי אֵינָן פְּסוּלִין, אֶלָּא אִם כֵּן אֵין הַמַּשְׁאִיל יוֹדֵעַ שֶׁהוּא שׁוֹאֵל אוֹתָם מִמֶּנּוּ לְשֵׁם צִיצִית, רַק שֶׁהוּא סוֹבֵר שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מְלָאכָה אַחֶרֶת, אֲבָל אִם הַמַּשְׁאִיל יוֹדֵעַ שֶׁהַשּׁוֹאֵל רוֹצֶה לְהָטִיל הַחוּטִין בַּבֶּגֶד לְשֵׁם צִיצִית וְאַדַּעְתָּא דְּהָכֵי הִשְׁאִילָם לוֹ — מֻתָּר הַשּׁוֹאֵל לְהָטִיל בַּבֶּגֶד וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, דַּהֲוָה כְּאִלּוּ נְתָנָהּ לוֹ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל גַּבֵּי טַלִּית שְׁאוּלָה בְּסָעִיף ז:

טו טַלִּית שֶׁל שֻׁתָּפִין — חַיֶּבֶת בְּצִיצִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם וגו'" — לְשׁוֹן רַבִּים, לְרִבּוֹת שֶׁל שֻׁתָּפִין:

סימן טו

א אם לְהַתִּיר צִיצִית מִבֶּגֶד לְבֶגֶד וְדִין נִקְרַע הַטַּלִּית וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים:

מֻתָּר לְהַתִּיר צִיצִית מִבֶּגֶד זֶה וְלִתְּנָם בְּבֶגֶד אַחֵר, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם בִּזּוּי מִצְוָה לַבֶּגֶד שֶׁמַּתִּירִין מִמֶּנּוּ, כֵּיוָן שֶׁעוֹשִׂין מִיָּד בְּבֶגֶד אַחֵר:

ב וְאִם נִפְסַק חוּט אֶחָד מֵהַשְּׁמוֹנָה חוּטִין אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר בּוֹ כְּדֵי עֲנִיבָה — אָסוּר לְכַתְּחִלָּה לַעֲשׂוֹתוֹ בְּבֶגֶד אַחֵר, דְּקוֹדֶם עֲשִׂיַּת הַחוּטִין בַּבֶּגֶד צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל חוּט מֵהַשְּׁמוֹנָה חוּטִין אָרְךְ י"ב גּוּדָלִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן יא:

ג וְאִם יִרְצֶה לִקְשֹׁר בַּחוּט שֶׁנִּפְסַק עוֹד חוּט אַחֵר כְּדֵי לְהַשְׁלִימָהּ לִי"ב גּוּדָלִין — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ בְּבֶגֶד אַחֵר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, מִשּׁוּם דְּהַקְשִׁירָה חֲשׁוּבָה חִבּוּר גָּמוּר כְּאִלּוּ הֵן חוּט אֶחָד מַמָּשׁ:

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַקְשִׁירָה מוֹעֶלֶת לַעֲשׂוֹתָן חוּט אֶחָד? כְּשֶׁנִּקְשְׁרוּ קֹדֶם עֲשִׂיַּת הַחוּטִין בַּבֶּגֶד, אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁהֵטִיל הַחוּטִין בַּבֶּגֶד נִפְסַק חוּט אֶחָד מִד' חוּטִין הָאֲרֻכִּין וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ כְּדֵי עֲנִיבָה בְּעִנְיָן שֶׁהַצִּיצִית פְּסוּלָה — אֵין מוֹעִיל לָהּ לְתַקְּנוֹ עַל יְדֵי שֶׁיִּקְשֹׁר בּוֹ עוֹד חוּט, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִפְסְלָה הַצִּיצִית אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ לְהַכְשִׁירָהּ, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּעִקַּר עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּתִּיר הַצִּיצִית הַפְּסוּלָה מִן הַבֶּגֶד וְיִקְשֹׁר אֶת הַחוּט וְיַחֲזֹר וְיִטְיְלֶהָ בַּבֶּגֶד בְּכַשְׁרוּת, אֲבָל אִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּעִקַּר עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד — אֵין קְשִׁירַת הַחוּט מוֹעֶלֶת כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה: "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה" — וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי כְּבָר בִּפְסוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן יו"ד עַיֵּן שָׁם:

ה אָסוּר לְהַתִּיר צִיצִית מִבֶּגֶד אִם אֵין בְּדַעְתּוֹ לַהֲטִילָן בְּבֶגֶד אַחֵר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבַטֵּל בְּחִנָּם מִצְוַת בֶּגֶד זֶה שֶׁמַּתִּיר אוֹתָם מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵינוֹ מְבַטֵּל מִצְוָתָהּ, כְּגוֹן שֶׁהוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מֵהַבֶּגֶד בֶּגֶד אַחֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהּ אַרְבַּע כְּנָפוֹת, אוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה לְמָכְרָהּ לְנָכְרִי — מֻתָּר לְהַתִּיר הַצִּיצִית מִמֶּנּוּ, כֵּיוָן שֶׁאָז אֵין הַבֶּגֶד בַּר חִיּוּבָא — אֵינוֹ מְבַטֵּל שׁוּם מִצְוָה מִמֶּנּוּ בְּהַתָּרַת הַצִּיצִית (וְלָכֵן מֻתָּר לְהַתִּיר הַצִּיצִית מִטַּלִּית שֶׁל מֵתִים) (וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שנא).

וְכָל שֶׁכֵּן אִם הוּא מַתִּיר הַצִּיצִית מִמֶּנּוּ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בּוֹ צִיצִית אֲחֵרִים יוֹתֵר יָפִים, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁנִּפְסַק אֶחָד מֵהָרְאשִׁים וְהוּא רוֹצֶה לְהַטִּיל בּוֹ צִיצִית אֲחֵרִים שְׁלֵמִים אַף עַל

פִּי שֶׁהַצִּיצִית הָרִאשׁוֹנִים כְּשֵׁרִים — מִכָּל מָקוֹם רַשַּׁאי לְהַתִּירָם וּלְהָטִיל צִיצִית אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם:

ו אֵין יָכוֹל לִקַּח הַכָּנָף כְּמוֹ שֶׁהוּא עִם צִיצִית הַתְּלוּיִים בָּהּ וּלְתָפְרָהּ בְּבֶגֶד אַחֵר. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ נוֹטֵל כְּנַף הַבֶּגֶד לְבַדּוֹ אֶלָּא חוֹתֵךְ חֲתִיכַת בֶּגֶד גְּדוֹלָה סָבִיב הַכָּנָף וְתוֹפְרָהּ עִם הַכָּנָף שֶׁבָּהּ שֶׁהַצִּיצִית תְּלוּיָה בּוֹ בְּבֶגֶד אַחֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה כְּנָפוֹת — אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְאִם עָשָׂה כֵּן — הֲרֵי הַצִּיצִית הַזֹּאת שֶׁהוּבְאָה מִבֶּגֶד אַחֵר — פְּסוּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם", שֶׁבִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית עַל כָּנָף — צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַכָּנָף מְחֻבָּר לְעִקַּר הַבֶּגֶד, וְאֵז פּוֹטְרִין הַצִּיצִית אֶת הַבֶּגֶד, אֲבָל זוֹ הַצִּיצִית שֶׁהוּבְאָה מִבֶּגֶד אַחֵר, כֵּיוָן שֶׁבִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָהּ בְּהַכָּנָף לֹא הָיָה הַכָּנָף מְחֻבָּר לְהַבֶּגֶד זֶה — לְכֵן אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת אֶת הַבֶּגֶד הַזֶּה, עַד שֶׁיַּתִּיר אוֹתָהּ מִן הַכָּנָף וְיַחֲזֹר וִיטִילֶנָּה בּוֹ לְאַחַר שֶׁיִּהְיֶה הַכָּנָף מְחֻבָּר לְבֶגֶד זֶה:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין בַּחֲתִיכָה הַהִיא שֶׁמֵּבִיא מִבֶּגֶד אַחֵר שִׁעוּר טַלִּית שֶׁחַיֶּבֶת בְּצִיצִית שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן טז, אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהּ שִׁעוּר טַלִּית שֶׁחַיֶּבֶת בְּצִיצִית — אֵין צָרִיךְ לְהַתִּיר הַצִּיצִית מִמֶּנָּה כְּשֶׁיִּתְפָּרְנוּ בְּבֶגֶד אַחֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּבָר ג' צִיצִית תְּלוּיִים, שֶׁהֲרֵי בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית הָיָה הַכָּנָף מְחֻבָּר לְעִקַּר הַבֶּגֶד, דְּהַיְנוּ לַחֲתִיכָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁעוּר טַלִּית אָז הִיא נִקְרֵאת עִקַּר הַבֶּגֶד.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְתָפֵר הַחֲתִיכָה הַהִיא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁעוּר טַלִּית בְּבֶגֶד אַחֵר אֶלָּא רוֹצֶה לְהִתְעַטֵּף בָּהּ לְבַדָּהּ — שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַתִּיר מִמֶּנָּה הַצִּיצִית הָרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא מֻטִיל בָּהּ עוֹד ג' צִיצִית וּמִתְעַטֵּף בָּהּ:

ח טַלִּית מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ שֶׁחִלְּקוּהָ לִשְׁנֵי חֲלָקִים וּבְכָל חֵלֶק יֵשׁ בּוֹ שִׁעוּר טַלִּית שֶׁחַיֶּבֶת בְּצִיצִית וְנִשְׁאַר לְכָל חֵלֶק צִיצִית אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם וְנִמְלַךְ לַחֲזֹר וּלְתָפְרָם כְּבָרִאשׁוֹנָה — אֵין צָרִיךְ לְהַתִּיר הַצִּיצִית וְלַחֲזֹר וְלֶהֱטִילָם כְּשֶׁיִּתְפְּרֵם, שֶׁהֲרֵי לֹא נִפְסְלוּ הַצִּיצִית בְּמַה שֶׁחִלְּקוּ הַטַּלִּית לִשְׁתַּיִם, כֵּיוָן שֶׁהַצִּיצִית נִשְׁאֲרוּ תְּלוּיִין בַּחֲתִיכַת בֶּגֶד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁעוּר טַלִּית וְיֵשׁ בָּהּ אַרְבַּע כְּנָפוֹת, לָכֵן עֲדַיִן שֵׁם צִיצִית כְּשֵׁרִים עֲלֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁנִּתְפָּרְדוּ הַצִּיצִית זוֹ מִזּוֹ וְאֵין הַפְרָדָה זוֹ פּוֹסֶלְתָּן, שֶׁהֲרֵי כָּל הַצִּיצִית שֶׁבָּעוֹלָם מְטִילִין אוֹתָן בַּבֶּגֶד זוֹ אַחַר זוֹ:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁבְּכָל חֵלֶק וְחֵלֶק לְבַדּוֹ יֵשׁ בּוֹ שִׁעוּר טַלִּית שֶׁחַיֶּבֶת בְּצִיצִית. אֲבָל אִם בְּחֵלֶק אֶחָד מִמֶּנָּה אֵין בּוֹ שִׁעוּר טַלִּית, אֲזַי כְּשֶׁיִּרְצֶה לַחֲזוֹר וּלְתָפְרָם — צָרִיךְ לְהַתִּיר הַצִּיצִית מֵהַחֵלֶק שֶׁאֵין בּוֹ שִׁעוּר טַלִּית וְלַחֲזוֹר וּלְהָטִיל אַחַר שֶׁיִּתְפָּרֵם, שֶׁהֲרֵי הַצִּיצִית הַזֹּאת כְּבָר נִפְסְלָה בְּעֵת שֶׁנֶּחְלְקָה הַטַּלִּית לִשְׁתַּיִם, מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה תְּלוּיָה בַּחֲתִיכָה שֶׁאֵין בָּהּ שִׁעוּר טַלִּית וְהִיא פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית לְגַמְרֵי, וְכֵיוָן שֶׁכְּבָר נִפְסְלָה הַצִּיצִית — שׁוּב אֵינָהּ מִתְכַּשֶּׁרֶת מִמֵּילָא עַל יְדֵי מַה שֶּׁיִּתְפֹּר אֶת שְׁנֵי הַחֲלָקִים זֶה אֶל זֶה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַצִּיצִית, [וְ]הַתּוֹרָה אָמְרָה: "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה" — וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי כְּבָר בְּפָסוּל:

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁחָתַךְ אֶת הַטַּלִּית לִשְׁנֵי חֲלָקִים מֻפְרָדִים, אוֹ שֶׁנִּקְרַע לִשְׁנֵי חֲלָקִים מֻפְרָדִים, אֲבָל אִם לֹא נִתְפָּרְדוּ [הַחֲלָקִים] לְגַמְרֵי אֶלָּא הֵם מְחֻבָּרִים זֶה לָזֶה מְעַט, אִם יֵשׁ בַּחִבּוּר הַהוּא כְּרֹחַב שְׁלֹשָׁה גּוּדְלִים — הֲרֵי הֵם כְּאִלּוּ הֵם מְחֻבָּרִים לְגַמְרֵי וְלֹא נֶחְלְקוּ כְּלָל, וְלָכֵן כְּשֶׁרוֹצֶה לַחֲזוֹר וּלְתָפְרָם — אֵין צָרִיךְ לְהַתִּיר הַצִּיצִית אֲפִלּוּ מִן הַחֵלֶק שֶׁאֵין בּוֹ שִׁעוּר טַלִּית.

אֲבָל אִם אֵין בַּחִבּוּר הַהוּא רֹחַב שְׁלֹשָׁה גּוּדְלִין — הֲרֵי הֵם חֲשׁוּבִין כִּנְפָרְדִים לְגַמְרֵי, וְלָכֵן כְּשֶׁיִּתְפְּרֵם — צָרִיךְ לְהַתִּיר הַצִּיצִית מֵהַחֵלֶק שֶׁאֵין בּוֹ שִׁעוּר טַלִּית וְיַחֲזוֹר וְיטִילָהּ לְאַחַר הַתְּפִירָה:

יא אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַצִּיצִית לֹא נִפְסְלָה כְּלָל בִּשְׁבִיל שֶׁהִיא תְּלוּיָה בַּחֲתִיכַת בֶּגֶד שֶׁאֵין בָּהּ שִׁעוּר טַלִּית, כֵּיוָן שֶׁהִיא תְּלוּיָה בַּכָּנָף כְּדֶרֶךְ כָּל הַצִּיצִית הַתְּלוּיוֹת בַּכָּנָף. וְלָכֵן אִם יֵשׁ בַּקֶּרֶן חֲתִיכָה הַהִיא שֶׁנֶּחְתְּכָה אוֹ נִקְרְעָה מִן הַטַּלִּית שְׁלֹשָׁה גּוּדְלִין עַל שְׁלֹשָׁה גּוּדְלִין, שֶׁזֶּה שִׁעוּר הָרָאוּי לִהְיוֹת נִקְרָא כָּנָף — הֲרֵי הַצִּיצִית הַתְּלוּיָה בְּאוֹתָהּ הַחֲתִיכָה עוֹמֶדֶת בְּכַשְׁרוּתָהּ וְלֹא נִפְסְלָה כְּלָל, וְלָכֵן אֵין צָרִיךְ לְהַתִּירָהּ מִן הַחֲתִיכָה וְלַחֲזוֹר וְלַהֲטִילָהּ אַחַר שֶׁיִּתְפָּרֵנָּה. אֲבָל אִם אֵין בַּקֶּרֶן שֶׁל אוֹתָהּ הַחֲתִיכָה מָקוֹם שֶׁהַצִּיצִית תְּלוּיָה בּוֹ שְׁלֹשָׁה גּוּדְלִין עַל שְׁלֹשָׁה גּוּדְלִין, אֲפִלּוּ לֹא נִתְפָּרְדָה הַחֲתִיכָה לְגַמְרֵי מִן הַטַּלִּית אֶלָּא עֲדַיִן נִשְׁאֶרֶת מְחֻבֶּרֶת לְהַטַּלִּית, אִם אֵין בְּאֹרֶךְ מָקוֹם חִבּוּרָהּ כְּרֹחַב שְׁלֹשָׁה גּוּדְלִין — הֲרֵי הִיא כְּמֻפְרֶדֶת לְגַמְרֵי מִן הַטַּלִּית וְנִפְסְלָה הַצִּיצִית הַתְּלוּיָה בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּדָבָר שֶׁאֵין נִקְרָא כָּנָף כְּלָל, וְלָכֵן כְּשֶׁיִּרְצֶה לִתְפֹּר הַחֲתִיכָה עִם הַטַּלִּית — צָרִיךְ לְהַתִּיר

הַצִּיצִית הַפְּסוּלָה הַתְּלוּיָה בָּהּ וְלַחֲזֹר וְלַהֲטִילָהּ בָּהּ, אוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ צִיצִית חֲדָשָׁה. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה הֵיכִי דְּאֶפְשָׁר. אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁאוֹתָהּ הַצִּיצִית שֶׁנִּפְסְלָה נִפְסַק בָּהּ אֶחָד מֵהַחוּטִין וְנִשְׁתַּיֵּר בָּהּ כְּדֵי עֲנִיבָה, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה, מִכָּל מָקוֹם אִי אֶפְשָׁר לְהַתִּירָהּ מִן הַבֶּגֶד וְלַחֲזֹר וְלַהֲטִילָהּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּרֹאשׁ הַסִּימָן, וְצִיצִית אֲחֵרִים אֵינָן מְצוּיִן כְּלָל — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

יב אִם נֶחְתַּךְ אוֹ נִקְרַע הַכָּנָף וְנִפְרַד לְגַמְרֵי מִן הַטַּלִּית וְאֵין בּוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהַצִּיצִית תְּלוּיָה בּוֹ שְׁלֹשָׁה גּוּדָלִין עַל שְׁלֹשָׁה שִׁעוּר הָרָאוּי לִהְיוֹת נִקְרָא בֶּגֶד — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאוֹתוֹ הַכָּנָף נִפְסַל מִלְּהָטִיל בָּהּ צִיצִית אֲפִלּוּ אִם יִרְצֶה לְהַתִּיר אוֹתָם הַצִּיצִית הַתְּלוּיָה בּוֹ וּלְהָטִיל בּוֹ צִיצִית אַחֶרֶת חֲדָשָׁה אַחַר הַתְּפִירָה, מִשּׁוּם דְּאוֹתוֹ הַכָּנָף כֵּיוָן שֶׁאֵין עָלָיו שֵׁם בֶּגֶד, שֶׁהֲרֵי אֵין בּוֹ שְׁלֹשָׁה גּוּדָלִין עַל שְׁלֹשָׁה גּוּדָלִין, לָכֵן אֵין הַתְּפִירָה מוֹעֶלֶת לוֹ לְחַבְּרוֹ עִם הַטַּלִּית. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחֻבָּר בּוֹ — הֲרֵי הוּא נֶחְשָׁב כִּמְפֹרָד מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ נֶחְשָׁב בִּכְלַל הַטַּלִּית, וְהַצִּיצִית הַתְּלוּיָה בּוֹ אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת אֶת הַטַּלִּית אֲפִלּוּ הֵטִיל בּוֹ אֶת הַצִּיצִית לְאַחַר שֶׁתְּפָרוֹ עִם הַטַּלִּית, שֶׁהֲרֵי אֵין הַצִּיצִית תְּלוּיָה בַּטַּלִּית כְּלָל, וַהֲרֵי הַכָּנָף הַזֶּה נֶחְשָׁב לְאַחַר הַתְּפִירָה כְּמוֹ הַגְּדִיל (שֶׁקּוֹרִין לייסט) שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן יא שֶׁאֵין מְטִילִין בּוֹ צִיצִית מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נֶחְשָׁב מִכְּלַל הַטַּלִּית, וְאַף עַל פִּי כֵן הוּא עוֹלֶה לְשִׁעוּר שְׁלֹשָׁה גּוּדָלִין וּלְשִׁעוּר מְלֹא קֶשֶׁר אֲגוּדָל, עַיֵּן שָׁם.

וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִין עַל סְבָרָא זוֹ — מִכָּל מָקוֹם בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר יֵשׁ לְהַחֲמִיר:

יג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנִּפְרַד הַכָּנָף לְגַמְרֵי מִן הַטַּלִּית. אֲבָל אִם לֹא נִפְרַד מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בְּאֹרֶךְ מְקוֹם חִבּוּרָם שְׁלֹשָׁה גּוּדָלִין, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁאַר מְחֻבָּר מְעַט — מוֹעֶלֶת לוֹ הַתְּפִירָה שֶׁיִּתְפָּרְנוּ בַּטַּלִּית שֶׁיִּהְיֶה נֶחְשָׁב עַל יְדֵי כֵן בִּכְלַל הַטַּלִּית. וְלָכֵן הַצִּיצִית שֶׁיָּטִיל בּוֹ אַחַר הַתְּפִירָה — פּוֹטֶרֶת הַטַּלִּית הַזֶּה לְדִבְרֵי הַכֹּל:

יד וְנוֹהֲגִין לִתְפֹּר חֲתִיכַת בֶּגֶד בְּכַנְפֵי הַטַּלִּית, מִשּׁוּם דְּרֹב בְּגָדִים אֲפִלּוּ חֲדָשִׁים יֵשׁ בָּהֶן תְּפִירָה תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה אֲגוּדָלִין לִשְׁפַת הַבֶּגֶד, וְלַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ אֵין לְהִיוֹת שׁוּם חֲתִיכַת בֶּגֶד תְּפוּרָה תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה גּוּדָלִין לִשְׁפַת הַבֶּגֶד בִּמְקוֹם הַטָּלַת הַצִּיצִית, לָכֵן נוֹתְנִין בִּמְקוֹם הַטָּלַת הַצִּיצִית חֲתִיכַת בֶּגֶד שֶׁל שְׁלֹשָׁה גּוּדָלִין עַל שְׁלֹשָׁה

גּוּדְלִין שֶׁאֵין בָּהּ שׁוּם תְּפִירָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַצִּיצִית תְּלוּיָה עַל מָקוֹם הָרָאוּי לִהְיוֹת כָּנָף. וַאֲפִלּוּ אִם הַחֲתִיכָה הַהִיא שְׁנוֹתְנִין בְּכַנְפוֹת הַטַּלִּית הִיא שֶׁל עוֹר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי הַטַּלִּית שֶׁל בֶּגֶד וּכְנָפֶיהָ שֶׁל עוֹר חַיֶּבֶת בְּצִיצִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן יוד:

טו אִם נִקְרַע כְּנַף הַטַּלִּית מֵהַנֶּקֶב שֶׁהַצִּיצִית תְּלוּיָה בּוֹ וּלְמַטָּה עַד שְׁפַת הַטַּלִּית, אִם קְדָמָה הֶטָּלַת צִיצִית בַּכָּנָף לְהַקָּרַע שֶׁאוֹתָהּ הַצִּיצִית הָיְתָה שָׁם בִּשְׁעַת הַקָּרַע — כְּשֵׁרָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין שָׁם שִׁעוּר מְלֹא קֶשֶׁר אֲגוּדָל, מִפְּנֵי שֶׁשִּׁעוּר זֶה לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב סִימָן יא.

וְאִם נִקְרַע וְנִשְׁתַּיֵּר כָּל שֶׁהוּא וּתְפָרָהּ וְאַחַר כָּךְ הֵטִיל בּוֹ צִיצִית — כְּשֵׁרָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין שָׁם הַרְחָקַת שִׁעוּר מְלֹא קֶשֶׁר אֲגוּדָל לְבַד מִמָּקוֹם הַתְּפוּר, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּפִירָה חֲשׁוּבָה חִבּוּר לְעִנְיָן שֶׁיִּהְיֶה מָקוֹם הַתְּפוּר נֶחְשָׁב כְּשָׁלֵם לְגַמְרֵי אֲפִלּוּ לְפִי הַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר כָּל שֶׁהוּא שֶׁלֹּא נִקְרַע:

טז אִם נִקְרַע הַכָּנָף בְּמָקוֹם הָרָאוּי לְהַטִּיל בּוֹ צִיצִית, דְּהַיְנוּ תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה גּוּדְלִין לִשְׁפַת הַכָּנָף וּלְמַעְלָה מִמְּלֹא קֶשֶׁר אֲגוּדָל מִשְּׁפַת הַכָּנָף — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא קֶרַע מַשֶּׁהוּ לֹא יִתְפָּרֵנוּ בְּחוּט הָרָאוּי לְצִיצִית, כְּגוֹן אִם הַטַּלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן — לֹא יִתְפֹּר אֶת הַקֶּרַע בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן, רַק בְּחוּטֵי מֶשִׁי אוֹ שְׁאָר מִינִים, וְאִם הַטַּלִּית שֶׁל מֶשִׁי — לֹא יִתְפָּרֵנוּ בְּחוּטֵי מֶשִׁי, וְאִם הַטַּלִּית שֶׁל צֶמֶר — לֹא יִתְפָּרֵנוּ בְּשֶׁל צֶמֶר, אֶלָּא בְּשֶׁל מֶשִׁי אוֹ בִּשְׁאָר מִינִים, וְאִסּוּר זֶה הוּא גְּזֵרַת חֲכָמִים שֶׁמָּא יִשְׁתַּיֵּר מִחוּט הַתְּפִירָה וְיִנִּיחֶנּוּ שָׁם בַּכָּנָף לְשֵׁם צִיצִית וְיוֹסִיף עָלָיו שִׁבְעָה חוּטִין, דְּהַיְנוּ שִׁלְשָׁה חוּטִין אֲרֻכִּין וְיִכְפֹּל כָּל אֶחָד לִשְׁנַיִם, וְחוּט אֶחָד קָצָר יִקְשָׁרֵנוּ בְּרֹאשׁ הַחוּט שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר מֵהַתְּפִירָה, וְחוּט זֶה הוּא פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִטְוָה לְשֵׁם צִיצִית.

וּלְפִי סְבָרָא זוֹ, אֲפִלּוּ אֵין שׁוּם קֶרַע בַּכָּנָף רַק שֶׁתּוֹפֵר סְבִיב הַנֶּקֶב שֶׁהַצִּיצִית תְּלוּיָה בּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְרַחֵב הַנֶּקֶב, וְכֵן הַתּוֹפֵר חֲתִיכַת בֶּגֶד בְּכַנְפֵי הַטַּלִּית אִם הוּא תּוֹפֵר בְּחוּט שֶׁרָאוּי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ צִיצִית לְזֶה הַטַּלִּית — צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא תְּהֵא שׁוּם תְּפִירָה תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה גּוּדְלִין לִשְׁפַת הַכָּנָף וּלְמַעְלָה מִמְּלֹא קֶשֶׁר אֲגוּדָל מִשְּׁפַת הַכָּנָף מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר. אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים עַל סְבָרָא זוֹ, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר. וַאֲפִלּוּ

לְסָבָרָא זוֹ אֵין אִסּוּר אֶלָּא אִם כֵּן תּוֹפֵר בְּחוּט לָבָן, אֲבָל בְּחוּט צָבוּעַ — אֵין לָחוֹשׁ שֶׁמָּא יְצָרְפֶנּוּ לִשְׁאָר חוּטֵי הַצִּיצִית, דְּעַכְשָׁו אֵין נוֹהֲגִים כְּלָל לַעֲשׂוֹת צִיצִית צְבוּעִים:

סימן טז

א שִׁעוּר טַלִּית וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

שִׁעוּר טַלִּית שֶׁחַיֶּבֶת בְּצִיצִית, שִׁעֲרוּ חֲכָמִים, אִם הִיא גְּדוֹלָה כָּל דָּהּ שֶׁקָּטָן שֶׁהִגִּיעַ לְכְלַל חִנּוּךְ מִצְוַת צִיצִית, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים, שֶׁאָז הוּא מִתְהַלֵּךְ לְבַדּוֹ בַּשּׁוּק וְטַלִּיתוֹ עָלָיו, וְאֵין צָרִיךְ לִשְׁמֹר טַלִּיתוֹ שֶׁלֹּא יֹאבַד מִמֶּנּוּ, וְאִם הוּא מִתְכַּסֶּה בָּהּ רֹאשׁוֹ וְרֹב אֵרֶךְ גּוּפוֹ וְרֹב רָחְבּוֹ, וְגָדוֹל בֶּן י"ג שָׁנִים הַלּוֹבְשָׁהּ אֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ לָצֵאת בָּהּ בְּאַקְרַאי לַשּׁוּק — הִיא נִקְרֵאת כְּסוּת בְּצִיצִית, וְאָסוּר לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהּ בְּלֹא צִיצִית אֲפִלּוּ בְּבֵיתוֹ. וְאִם אֵין הַקָּטָן בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים מִתְכַּסֶּה בָּהּ רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהַגָּדוֹל בֶּן י"ג שָׁנִים יוֹצֵא בָּהּ בְּאַקְרַאי לַשּׁוּק — בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת כְּסוּת כְּלָל, וְלָכֵן הִיא פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הַקָּטָן בֶּן תֵּשַׁע מִתְכַּסֶּה בָּהּ רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין גָּדוֹל בֶּן י"ג שָׁנִים יוֹצֵא בָּהּ בְּאַקְרַאי לַשּׁוּק — הִיא נִקְרֵאת כְּסוּת וְחַיֶּבֶת בְּצִיצִית.

וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, לָכֵן צָרִיךְ [לְזַהֵר] שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת טַלִּית קָטָן פָּחוֹת מִזֶּה הַשִּׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר לְפִי הַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאִם רוֹצֶה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּטַלִּית שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִזֶּה הַשִּׁעוּר — יָטִיל בָּהּ צִיצִית, כְּדֵי לָחוֹשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עָלֶיהָ:

ב יִזָּהֲרוּ לַעֲשׂוֹת בְּטַלִּיתוֹת קְטַנִּים הַכְּתֻפַּיִם רְחָבִים, דְּהַיְנוּ הַחֲתִיכוֹת הַמַּטָּלוֹת עַל הַכָּתֵף, כִּי הֵיכִי דְּלָא לֵיתֵי אֲוִירָא דְּהַאי גִּיסָּא וַאֲוִירָא דְּהַאי גִּיסָּא וּלְבַטֵּל לֵיהּ:

סימן יז

א מִי הֵם הַחַיָּבִים בְּצִיצִית וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

נָשִׁים וַעֲבָדִים — פְּטוּרִים מִצִּיצִית, אֲפִלּוּ מִתְלַבְּשִׁים בְּטַלִּית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבַּע כְּנָפוֹת — אֵין צָרִיךְ לְהָטִיל בָּהּ צִיצִית, מִפְּנֵי שֶׁמִּצְוַת צִיצִית הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, שֶׁהֲרֵי כְּסוּת לַיְלָה פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית, וְכָל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִים מִמֶּנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בִּתְפִלִּין: "לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ", הֻקְּשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ לִתְפִלִּין, מַה תְּפִלִּין שֶׁהוּא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, שֶׁהֲרֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵינָן זְמַן תְּפִלִּין,

וְנָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִים מֵהֶם מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לח, אַף כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִים מֵהֶם, חוּץ מִמִּצְוֹת פְּרָטִיּוֹת שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם:

ב טֻמְטוּם (שֶׁהוּא אָטוּם לְגַמְרֵי וְלֹא נוֹדַע אִם הוּא זָכָר אוֹ נְקֵבָה) וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס (שֶׁיֵּשׁ לוֹ זַכְרוּת וְנֹקְבוּת) — חַיָּבִים בְּצִיצִית מִסָּפֵק, שֶׁמָּא הֵם זְכָרִים. אֲבָל אֵין צְרִיכִין לְבָרֵךְ, דִּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

ג וּמִכָּל מָקוֹם, אֲפִלּוּ נְקֵבוֹת וַדַּאִים וְכֵן עֲבָדִים אִם יִרְצוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית וּלְבָרֵךְ — הָרְשׁוּת בְּיָדָן, כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין בִּשְׁאָר מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, וְיכוֹלִין לוֹמַר "וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית" אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן אֵינָן מְצֻוִּין, מִפְּנֵי שֶׁהָאֲנָשִׁים מְצֻוִּים עַל כָּךְ, וְגַם הֵן כְּשֶׁמְּקַיְּמִין מִצְוֹת שֶׁהֵם פְּטוּרִים מֵהֶם אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין לָהֶם שָׂכָר גָּדוֹל כִּמְצֻוֶּה וְעוֹשֶׂה, מִכָּל מָקוֹם קְצָת שָׂכָר יֵשׁ לָהֶם, לָכֵן יְכוֹלוֹת הֵן לְבָרֵךְ עַל כָּל מִצְוֹת שֶׁהֵן פְּטוּרִין מֵהֶם, אִם עוֹשִׂין הַמִּצְוֹת כְּתִקּוּנָן בְּעִנְיָן שֶׁהָאֲנָשִׁים יְכוֹלִים לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם.

וּמִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וּמֻחָזֵי כְּיֵהָרֵא — אֵין לָהֶם לְהִתְלַבֵּשׁ בְּצִיצִית, כֵּיוָן דְּגַם הָאֲנָשִׁים אֵינָם חַיָּבִים בְּמִצְוָה זוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לָהֶם טַלִּית בַּת אַרְבַּע כְּנָפוֹת, וְאֵינוֹ חוֹבַת הַגּוּף כְּמוֹ שׁוֹפָר וְלוּלָב שֶׁהַנָּשִׁים נוֹהֲגוֹת לְהַחֲמִיר עַל עַצְמָן:

ד קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְהִתְעַטֵּף, כְּגוֹן שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַשְׁלִיךְ שְׁתֵּי כְּנָפוֹת לְפָנָיו וּשְׁתֵּי כְּנָפוֹת לְאַחֲרָיו וְיוֹדֵעַ לֶאֱחֹז הַצִּיצִית בְּיָדוֹ בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין — אָבִיו חַיָּב לְקָנוֹת לוֹ טַלִּית בַּת אַרְבַּע כְּנָפוֹת וּלְהַטִּיל בָּהּ צִיצִית כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת (וְעַיֵּן סִימָן כד דְּזֶה אֵינָהּ חוֹבָה כָּל כָּךְ, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אָבִיו חַיָּב לְהַטִּיל צִיצִית לְכָל בֶּגֶד שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבַּע כְּנָפוֹת שֶׁהַבֵּן מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ):

סימן יח

א זְמַן צִיצִית וּבוֹ ח' סְעִיפִים:

לַיְלָה לָאו זְמַן צִיצִית הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וגו'" — פְּרָט לִכְסוּת לַיְלָה. אֲבָל כְּסוּת סוּמָא — חַיָּב בְּצִיצִית, מִפְּנֵי שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּרְאִיָּה אֵצֶל אֲחֵרִים, וְלָכֵן אֲפִלּוּ יִלְבְּשֶׁנּוּ הַסּוּמָא — חַיָּב לְהַטִּיל בּוֹ צִיצִית:

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא מִעֵט הַכָּתוּב אֶלָּא כְּסוּת שֶׁאֵינוֹ בִּרְאִיָּה בִּשְׁעַת לְבִישָׁה, וְלָכֵן כָּל מַה שֶׁלּוֹבֵשׁ בַּלַּיְלָה אֲפִלּוּ הוּא כְּסוּת הַמְיֻחָד לַיּוֹם — פָּטוּר, אֲבָל כָּל מַה שֶׁלּוֹבֵשׁ בַּיּוֹם אֲפִלּוּ הוּא כְּסוּת הַמְיֻחָד לַלַּיְלָה — חַיָּב לְהַטִּיל בּוֹ צִיצִית קֹדֶם שֶׁיִּלְבְּשֶׁנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁיִּשְׁנוֹ

בְּרִאְיָה בִּשְׁעַת לְבִישָׁה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא מִעֵט הַכָּתוּב אֶלָּא כְּסוּת הַמְיֻחָד לַלַּיְלָה, שֶׁאוֹתוֹ כְּסוּת הוּא פָּטוּר אֲפִלּוּ אִם לוֹבְשׁוֹ בַּיּוֹם, כֵּיוָן שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא נַעֲשָׂה אֶלָּא לְלָבְשׁוֹ בְּעֵת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִרְאִיָּה, אֲבָל כְּסוּת הַמְיֻחָד לַיּוֹם אוֹ הַמְיֻחָד לְיוֹם וְלַיְלָה — חַיָּב בְּצִיצִית אַף אִם לוֹבְשׁוֹ בַּלַּיְלָה, וְיִבָּרֵךְ עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה לְלוֹבְשׁוֹ בְּעֵת שֶׁרָאוּי לִרְאִיָּה.

וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא נִתְבָּרֵר לָנוּ הֲלָכָה כְּדִבְרֵי מִי — יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּאִסּוּרֵי תּוֹרָה כְּחֻמְרוֹת שְׁתֵּי הַסְּבָרוֹת, דְּהַיְנוּ לְהָטִיל צִיצִית בִּכְסוּת הַמְיֻחָד לַיּוֹם אוֹ לְיוֹם וְלַיְלָה אַף אִם לוֹבְשׁוֹ בַּלַּיְלָה, וְכֵן יָטִיל צִיצִית אֲפִלּוּ לִכְסוּת הַמְיֻחָד לַלַּיְלָה אִם לוֹבְשׁוֹ בַּיּוֹם.

אֲבָל לְעִנְיַן הַבְּרָכָה כֵּיוָן דִּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, לָכֵן לֹא יְבָרֵךְ. רַק כְּשֶׁלּוֹבֵשׁ בַּיּוֹם כְּסוּת הַמְיֻחָד לַיּוֹם אוֹ כְּסוּת הַמְיֻחָד לְיוֹם וְלַיְלָה:

ג מִי שֶׁהָיָה לָבוּשׁ טַלִּית גָּדוֹל מִבְּעוֹד יוֹם — צָרִיךְ לְפָשְׁטוֹ מֵעָלָיו כְּשֶׁמַּתְחִילִין "בָּרְכוּ", מֵאַחַר דְּעַכְשָׁו אֵין לוֹבְשִׁים אֶת הַטַּלִּית אֶלָּא לְשֵׁם מִצְוַת צִיצִית, וְאִם יִהְיֶה עָלָיו הַטַּלִּית בַּלַּיְלָה — יִהְיֶה נִרְאֶה כְּאִלּוּ הוּא סוֹבֵר דְּלַיְלָה זְמַן צִיצִית הוּא.

אֲבָל בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים — הַכֹּל נוֹהֲגִין לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל וּלְבָרֵךְ עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, וְאֵין מְסִירִין אוֹתוֹ בַּלַּיְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין לוֹבְשִׁים אוֹתוֹ לְשֵׁם מִצְוַת צִיצִית, אֶלָּא כְּדֵי לְהַדֵּמוֹת לְמַלְאָכִים לוֹבְשִׁים לְבָנִים וּמִתְעַטְּפִים לְבָנִים:

ד כָּל הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה אֲפִלּוּ לוֹמַר סְלִיחוֹת וְתַחֲנוּנִים — צָרִיךְ לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר. וַאֲפִלּוּ לוֹמַר קַדִּישׁ יָתוֹם — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְעַטֵּף. וְלָכֵן מֻתָּרִים לְהִתְעַטֵּף אֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה, דְּהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין מִתְכַּוְּנִים לְשֵׁם מִצְוַת צִיצִית, אֶלָּא מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר:

ה סְדִינִים וְכָרִים אַף־עַל־פִּי שֶׁאָדָם יָשֵׁן בָּהֶם לִפְעָמִים בַּיּוֹם, כֵּיוָן שֶׁעִקָּרָם לֹא נַעֲשָׂה אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַלַּיְלָה, לָכֵן נִקְרָאִים כְּסוּת לַיְלָה וּפְטוּרִים מִן הַצִּיצִית.

וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים כְּסוּת לַיְלָה חַיָּב בְּצִיצִית אִם לוֹבְשׁוֹ בַּיּוֹם — צָרִיךְ לְהָטִיל הַצִּיצִית לִסְדִינִים וְכָרִים, שֶׁהֲרֵי אָדָם יָשֵׁן בָּהֶם בַּבֹּקֶר. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט שֶׁלֹּא לְהָטִיל בָּהֶם צִיצִית כְּלָל, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל צֶמֶר בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל פִּשְׁתָּן, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא חִיְּבָה תּוֹרָה אֶלָּא אוֹתָן בְּגָדִים שֶׁאָדָם מִתְכַּסֶּה בָּהֶן דֶּרֶךְ לְבִישָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר תְּכַסֶּה

בָּהּ", אֲבָל דֶּרֶךְ הַצָּעָה כְּגוֹן סְדִינִים וְכָרִים — אֵינָן נִקְרָאִים כְּסוּת כְּלָל.

וּמִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִין עַל סְבָרָא זוֹ, לָכֵן אִם הַסְּדִינִים אוֹ הַכַּר שֶׁל צֶמֶר — יַעֲשֶׂה קֶרֶן אַחַת עֲגֻלָּה, כְּדֵי לִפְטֹר מִן הַצִּיצִית לְדִבְרֵי הַכֹּל:

ו מֵאֵימָתַי מְבָרֵךְ עַל הַצִּיצִית? יֵשׁ אוֹמְרִים מִשֶּׁיַּכִּיר בֵּין תְּכֵלֶת שֶׁבָּהּ לְלָבָן שֶׁבָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ", מִשְּׁעַת רְאִיָּה וְהַכָּרַת הַתְּכֵלֶת — מַתְחִיל הַחִיּוּב.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דִּשְׁעַת רְאִיָּה נִקְרָא מִשֶּׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁאָז יְכוֹלִים לִרְאוֹת אֶת הַצִּיצִית, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר בֵּין הַתְּכֵלֶת שֶׁבָּהּ לַלָּבָן שֶׁבָּהּ — יָכוֹל לְבָרֵךְ עָלֶיהָ, דִּכְבָר חָל עָלֶיהָ שְׁעַת הַחִיּוּב. וְכֵן נוֹהֲגִין.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְזָהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לִלְבֹּשׁ אֶת הַטַּלִּית בִּבְרָכָה עַד שֶׁיַּכִּיר בֵּין תְּכֵלֶת שֶׁבָּהּ לְלָבָן שֶׁבָּהּ:

ז הַמִּתְעַטֵּף בְּצִיצִית קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, כְּגוֹן בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת — לֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, וְלִכְשֶׁיֵּאוֹר הַיּוֹם — יְמַשְׁמֵשׁ בְּצִיצִיּוֹתָיו וִיבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, מִשּׁוּם דְּהַמְמַשְׁמֵשׁ הוּא כְּאִלּוּ לוֹבְשָׁן עַכְשָׁו, וְאִם לֹא יְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן — אֵיךְ שַׂיָּךְ לְבָרֵךְ עַכְשָׁו עַל מַה שֶׁלָּבַשׁ כְּבָר קֹדֶם שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר:

ח אִם מִתְעַטֵּף בְּצִיצִית אַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית — לֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, שֶׁהֲרֵי כְּבָר עָשָׂה לְאוֹתָהּ שָׁעָה לַיְלָה בִּתְפִלָּתוֹ. אֲבָל אִם עֲדַיִן לֹא הִתְפַּלֵּל — יָכוֹל לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים:

סימן יט

א **זְמַן בִּרְכַּת צִיצִית וּבוֹ ג' סְעִיפִים:**

אֵין חַיָּב לְהָטִיל צִיצִית אֶלָּא בְּטַלִּית שֶׁרוֹצֶה לִלְבֹּשָׁהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ", אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לִלְבֹּשָׁהּ — אֵינוֹ חַיָּב לְהָטִיל בָּהּ צִיצִית, וּלְפִיכָךְ הָעוֹשֶׂה צִיצִית בְּטַלִּית שֶׁרוֹצֶה לִלְבֹּשׁוֹ — לֹא יְבָרֵךְ כְּלוּם בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּה, לְפִי שֶׁאֵין גְּמַר הַמִּצְוָה בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּה אֶלָּא בִּלְבִישַׁת הַטַּלִּית:

ב עָשָׂה טַלִּית לְצָרְכֵי תַּכְרִיכִים, אַף־עַל־פִּי שֶׁלּוֹבְשָׁהּ לִפְעָמִים בְּחַיָּיו — אֵין צָרִיךְ לְהָטִיל בָּהּ צִיצִית, כֵּיוָן שֶׁעִקָּרָהּ אֵינָהּ עֲשׂוּיָה אֶלָּא לְהִתְכַּסּוֹת בָּהּ בְּשָׁעָה שֶׁפָּטוּר מִן הַצִּיצִית — הֲוֵי לֵיהּ כִּכְסוּת הַמְיֻחֶדֶת לַלַּיְלָה שֶׁפָּטוּר מִלְּהָטִיל בָּהּ צִיצִית אֲפִלּוּ אִם לוֹבְשָׁהּ בַּיּוֹם.

וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁכְּסוּת לַיְלָה חַיָּב לְהָטִיל בָּהּ צִיצִית אִם לוֹבְשָׁהּ בַּיּוֹם — הוּא הַדִּין

כָּאן חַיָּב לְהָטִיל בָּהּ צִיצִית אִם מִתְלַבֵּשׁ בָּהּ בְּחַיָּיו.

וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא נִתְבָּרֵר לָנוּ הֲלָכָה כְּדִבְרֵי מִי — לָכֵן יָטִיל בָּהּ צִיצִית אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עָלֶיהָ:

ג מוֹכְרֵי כְּסוּת מֻתָּרִים לִלְבֹּשׁ טַלִּית שֶׁאֵינָהּ מְצֻיֶּצֶת, כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּוָּנָתָם לַהֲנָאַת לְבִישָׁה אֶלָּא כְּדֵי לְהַרְאוֹת לְלוֹקְחִים מִדַּת הַטַּלִּית.

אֲבָל אָסוּר לִלְבֹּשׁ טַלִּית שֶׁאֵינָהּ מְצֻיֶּצֶת כְּדֵי לְהַעֲבִיר אֶת הַמֶּכֶס, שֶׁאֵין נוֹטְלִין מֶכֶס מִן הַמַּלְבּוּשִׁים, שֶׁהֲרֵי נֶהֱנָה הוּא בְּזֹאת הַלְּבִישָׁה, וּמִתְכַּוֵּן הוּא לְכָךְ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה אֵין נוֹטְלִים מִמֶּנּוּ מֶכֶס:

סימן כ

א **דִּינֵי לְקִיחַת וּמְכִירַת טַלִּית וּבוֹ ו' סְעִיפִים**:

הַלּוֹקֵחַ טַלִּית מְצֻיֶּצֶת מִיִּשְׂרָאֵל — הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת, לְפִי שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל בְּקִיאִין בְּהֶכְשֵׁר תִּקּוּן עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית:

ב הַלּוֹקֵחַ טַלִּית מְצֻיֶּצֶת מִתַּגָּר נָכְרִי, אֲפִלּוּ אֵינוֹ תַּגָּר לְמִכֹּר טַלִּיתוֹת אֶלָּא הוּא תַּגָּר לִשְׁאָר סְחוֹרוֹת, וְאוֹמֵר שֶׁלָּקַח טַלִּית זוֹ מִיִּשְׂרָאֵל עִם צִיצִיּוֹתֶיהָ — נֶאֱמָן, דַּחֲזָקָה עַל הַתַּגָּר שֶׁאֵינוֹ מְשַׁקֵּר, שֶׁאִם יִמָּצֵא בַּדַּאי בְּדָבָר אֶחָד לֹא יַאֲמִינוּהוּ בִּדְבָרִים אֲחֵרִים.

וְאֵין סוֹמְכִין עַל חֶזְקָה זוֹ אֶלָּא כְּשֶׁמּוֹכֵר טַלִּית מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ, דְּיֵשׁ עוֹד צַד לְהָקֵל, מִשּׁוּם דְּאֵין דֶּרֶךְ נָכְרִי לֵידַע הֵיאַךְ עוֹשִׂין הַחֻלְיוֹת וְהַקְּשָׁרִים וּמִסְתָּמָא לְקָחָהּ עִם צִיצִיּוֹתֶיהָ מִיִּשְׂרָאֵל. אֲבָל אֵין לוֹקְחִין צִיצִית שֶׁאֵינָן תְּלוּיִין בַּטַּלִּית מִנָּכְרִי אֲפִלּוּ הוּא תַּגָּר, שֶׁמָּא הוּא עַצְמוֹ טָוָאן אוֹ שְׁזָרָן:

ג הַשּׁוֹלֵחַ צִיצִית לַחֲבֵרוֹ בְּיַד נָכְרִי — צָרִיךְ שֶׁיַּחְתְּמֶנּוּ חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קיח, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַחֲלִיף הַנָּכְרִי בְּחוּטִין אֲחֵרִים שֶׁלֹּא נִטְווּ לְשֵׁם צִיצִית.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוּא בְּעֵינָיו שֶׁיֵּהָנֶה הַנָּכְרִי בַּחֲלִיפִין, אֲבָל אִם לֹא יִהְיֶה לוֹ הֲנָאָה כְּלָל מֵחֲלִיפִין — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַחֲלִיף הַנָּכְרִי כְּדֵי לְהַכְשִׁיל אֶת יִשְׂרָאֵל:

ד וְכָל זֶה כְּשֶׁשּׁוֹלֵחַ חוּטִין שֶׁאֵינָן שְׁזוּרִין, אוֹ אֲפִלּוּ הֵן שְׁזוּרִין אֶלָּא שֶׁאֵינָן מֻפְסָקִין לְאַרְבַּע חוּטִין אֲרֻכִּים רַק עֲדַיִן הֵן חוּט אֶחָד אָרֹךְ. אֲבָל אִם הֵן שְׁזוּרִין וּמֻפְסָקִין לְאַרְבַּע חוּטִין אֲרֻכִּים — אֵין לָחוּשׁ שֶׁיַּחֲלִיף אוֹתָם הַנָּכְרִי, שֶׁבְּוַדַּאי אֵין לוֹ חוּטִין אֲחֵרִים כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂין חוּטִין עַל דֶּרֶךְ זֶה אֶלָּא לְשֵׁם צִיצִית:

ה וְכֵן הַמּוֹצֵא חוּטֵי צִיצִית בַּשּׁוּק, אִם הֵם שְׁזוּרִין וּמֻפְסָקִין לְאַרְבַּע חוּטִין אֲרֻכִּין — כְּשֵׁרִים, שֶׁבְּוַדַּאי לְשֵׁם צִיצִית נַעֲשׂוּ:

ו אֵין מוֹכְרִין טַלִּית מְצֻיֶּצֶת לְנָכְרִי אֲפִלּוּ הוּא תַּגָּר, שֶׁלֹּא יִתְלַבֵּשׁ בָּהּ הַנָּכְרִי וְיִדְמֶה לְיִשְׂרְאֵל הָרוֹאֶה אוֹתוֹ שֶׁהוּא יִשְׂרְאֵל, שֶׁהֲרֵי הוּא לָבוּשׁ בְּצִיצִית, וְיִתְלַוֶּה עִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ וְיַהַרְגֶנּוּ הַנָּכְרִי, שֶׁהַנָּכְרִי חָשׁוּד עַל שְׁפִיכַת דָּמִים. וְכֵן אֵין מְמַשְׁכְּנִין וְאֵין מַפְקִידִין טַלִּית מְצֻיֶּצֶת אֵצֶל נָכְרִי, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא לְפִי שָׁעָה, בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִתְלַוֶּה עִמּוֹ יִשְׂרְאֵל בַּדֶּרֶךְ:

סימן כא

א כְּדַת מַה לַּעֲשׂוֹת בְּצִיצִית שֶׁנִּפְסְקוּ בְּטַלִּיתוֹת יְשָׁנִים וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

צִיצִית — תַּשְׁמִישֵׁי מִצְוָה הֵן, כְּלוֹמַר שֶׁאֵין בְּעַצְמָן שׁוּם קְדֻשָּׁה רַק שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן לְשֵׁם מִצְוָה, לְפִיכָךְ אַחַר שֶׁנִּפְסְקוּ מִן הַטַּלִּית — יָכוֹל לְזָרְקָן אֲפִלּוּ לָאַשְׁפָּה. אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהֵן קְבוּעִין בַּטַּלִּית — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן שׁוּם תַּשְׁמִישׁ שֶׁל חֹל, כְּגוֹן לִקְשֹׁר בָּהֶם שׁוּם דָּבָר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, מִשּׁוּם בִּזּוּי מִצְוָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאַף לְאַחַר שֶׁנִּפְסְקוּ אֵין לִנְהֹג בָּהֶם מִנְהַג בִּזָּיוֹן לְזָרְקָן בָּאַשְׁפָּה אוֹ לְכָל מָקוֹם מְגֻנֶּה (אֲבָל יָכוֹל לְזָרְקָן שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם מְגֻנֶּה), וְאֵין צָרִיךְ לְגָנְזָן, לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶם קְדֻשָּׁה.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם הַמַּחֲמִיר וּמְדַקְדֵּק בְּמִצְוֹת — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה.

וְיֵשׁ בַּעֲלֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁמַּחֲמִירִין לְגָנְזָן אוֹ לְהַנִּיחָן תּוֹךְ סֵפֶר אֶחָד לְסִימָן, הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה בָּהֶם מִצְוָה אַחַת — יַעֲשׂוּ בְּהֶן מִצְוָה אֲחֶרֶת:

ב טַלִּיתוֹת שֶׁל מִצְוָה שֶׁבָּלוּ — אָדָם בּוֹדֵל אֶת עַצְמוֹ מֵהֶן, וְאֵינוֹ מֵתִר לְקַנְּחַ אֶת עַצְמוֹ בָּהֶן, וְלֹא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן שׁוּם תַּשְׁמִישׁ מְגֻנֶּה, אֶלָּא זוֹרְקָן וְהֵן כֵּלִין מֵאֲלֵיהֶן:

ג מֻתָּר לִכָּנֵס בְּטַלִּית מְצֻיֶּצֶת לְבֵית הַכִּסֵּא, לְפִי שֶׁאֵין זֶה בִּזּוּי לַמִּצְוָה כָּל כָּךְ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבֶגֶד שֶׁעָשׂוּי לְמַלְבּוּשׁ וְאֵינוֹ מְיֻחָד לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ, אֲבָל בְּטַלִּיתוֹת שֶׁל מִצְוָה שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינָן מְיֻחָדִים רַק לְהִתְפַּלֵּל בָּהֶן — אֵין נָכוֹן שֶׁיִּכָּנֵס בָּהֶם לְבֵית הַכִּסֵּא. וְכֵן הַהוֹלֵךְ לְפָנוֹת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — צָרִיךְ לִפְשֹׁט אֶת הַקִּיטֶל, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד רַק לְהִתְפַּלֵּל:

ד אֲבָל מֻתָּר לִישֹׁן אֲפִלּוּ בְּטַלִּיתוֹת שֶׁל מִצְוָה,לְפִי שֶׁאֵין זֶה גְּנַאי כָּל כָּךְ. וְכֵן מֻתָּר לִתְּנָם לְכוֹבֵס אֲפִלּוּ הוּא נָכְרִי:

ה יֵשׁ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִהְיוּ צִיצִיּוֹתָיו נִגָּרְרִים עַל גַּבֵּי קַרְקַע, מִשּׁוּם בִּזּוּי מִצְוָה:

סימן כב

וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

קָנָה טַלִּית שֶׁהִיא רְאוּיָה לִלְבֹּשׁ כְּמוֹ שֶׁהִיא בִּשְׁעַת הַקְּנִיָּה — מְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בְּעֵת הַקְּנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן רכג, וּבִשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית לֹא יְבָרֵךְ כְּלוּם. אֲבָל אִם קָנָה בֶּגֶד וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ מַלְבּוּשִׁים — אֵינוֹ מְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בִּשְׁעַת הַקְּנִיָּה, שֶׁהֲרֵי עֲדַיִן אֵין לוֹ שִׂמְחָה מֵהֶן, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ עֲדַיִן מַלְבּוּשִׁים. אֶלָּא לְאַחַר שֶׁעָשָׂה מֵהֶן מַלְבּוּשִׁים וּמֵטִיל בָּהֶן צִיצִית — יְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בְּעֵת הֲטָלַת הַצִּיצִית, בִּכְדֵי שֶׁתִּתְעַלֶּה הַבְּרָכָה גַּם עַל הֲטָלַת הַצִּיצִית. וְאִם לֹא בֵּרַךְ בִּשְׁעַת הֲטָלַת הַצִּיצִית, אוֹ שֶׁאֵין בַּבֶּגֶד אַרְבַּע כְּנָפוֹת שֶׁאֵינוֹ מֵטִיל בּוֹ צִיצִית כְּלָל — יְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בְּעֵת לְבִישָׁה הָרִאשׁוֹנָה קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית.

וּבְבֶגֶד שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע כְּנָפוֹת שֶׁאֵינוֹ מֵטִיל בּוֹ צִיצִית כְּלָל, אִם לֹא בֵּרַךְ בִּשְׁעַת קְנִיַּת הַבֶּגֶד — יְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בְּעֵת לְבִישָׁה רִאשׁוֹנָה:

סימן כג

א דִּינֵי צִיצִית בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

מֻתָּר לִכָּנֵס לְבֵית הַקְּבָרוֹת וְהוּא לָבוּשׁ צִיצִית, וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ צִיצִיּוֹתָיו נִגָּרְרִים עַל הַקְּבָרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּלוֹעֵג לָרָשׁ, כְּלוֹמַר שֶׁהַמֵּתִים הֵם רָשִׁים וּפְטוּרִים מִן הַמִּצְוֹת וְאֵין יְכוֹלִים לְקַיֵּם אוֹתָן וְאָנוּ מְקַיְּמִין אוֹתָן:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמֻּתָּר לִכָּנֵס בְּצִיצִית לְבֵית הַקְּבָרוֹת? בְּצִיצִית שֶׁמֵּטִיל בְּמַלְבּוּשׁ שֶׁלּוֹבֵשׁ לְצָרְכּוֹ עַצְמוֹ, וְלֹא כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת צִיצִית, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ עוֹד טַלִּית אַחֶרֶת מְצֻיֶּצֶת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַמִּנְהָג בִּימֵי חַכְמֵי הַגְּמָרָא שֶׁהָיָה בְּכָל בִּגְדֵיהֶם אַרְבַּע כְּנָפוֹת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיָּסִיר כָּל בְּגָדָיו כְּשֶׁיֵּלֵךְ לְבֵית הַקְּבָרוֹת. אֲבָל בְּטַלִּיתוֹת שֶׁאֵין מְכַוְּנִים בָּהֶם לְמַלְבּוּשׁ אֶלָּא כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת צִיצִית בִּלְבַד, כְּגוֹן אָנוּ שֶׁאֵין אָנוּ מְכַוְּנִים בִּבְגָדִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אַרְבַּע כְּנָפוֹת אֶלָּא לְשֵׁם מִצְוָה בִּלְבַד — אָסוּר לִכָּנֵס בָּהֶם לְבֵית הַקְּבָרוֹת אֲפִלּוּ אֵין הַצִּיצִיּוֹת נִגָּרְרִים עַל גַּבֵּי הַקְּבָרִים, מִשּׁוּם לוֹעֵג לָרָשׁ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַצִּיצִיּוֹת

מְגֻלִּים וְנִרְאִים — אָז יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם לוֹעֵג לָרָשׁ. אֲבָל אִם הֵם מְכֻסִּים וְאֵין נִרְאִים כְּלָל — אֵין כָּאן לוֹעֵג לָרָשׁ:

ג יֵשׁ נוֹהֲגִין לְקַשֵּׁר שְׁתֵּי צִיצִיּוֹת שֶׁבִּשְׁנֵי כְּנָפוֹת זֶה עִם זֶה כְּשֶׁנִּכְנָסִים לְבֵית הַקְּבָרוֹת, כְּדֵי שֶׁתִּתְבַּטֵּל מִצְוַת צִיצִית שֶׁעֲלֵיהֶם. אֲבָל לֹא הוֹעִילוּ כְּלוּם בְּתַקָּנָתָם, דְּאַף־עַל־פִּי שֶׁקּוֹשְׁרִים זֶה עִם זֶה — לֹא נִתְבַּטֵּל מִצְוַת צִיצִית עַל יְדֵי זֶה, שֶׁהֲרֵי סוֹפָם לַחֲזֹר וּלְהַתִּיר אוֹתָם:

ד הַנִּכְנָס תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל מֵת אוֹ תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל קֶבֶר אוֹ תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל בֵּית הַקְּבָרוֹת — דִּינוֹ כְּנִכְנָס לְתוֹךְ בֵּית הַקְּבָרוֹת:

ה בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לְהָסִיר הַצִּיצִיּוֹת מִטַּלִּית שֶׁל מֵת בַּבַּיִת שֶׁהוּא מֵת שָׁם קֹדֶם שֶׁמּוֹצִיאִין אוֹתוֹ — אֲסוּרִים הַכַּתָּפִים שֶׁנּוֹשְׂאִים אוֹתוֹ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּצִיצִית מִשּׁוּם לוֹעֵג לָרָשׁ, אֶלָּא אִם כֵּן צִיצִיּוֹתֵיהֶם מְכֻסִּים:

סימן כד

א שְׂכַר לְבִישַׁת הַצִּיצִית וְעֲנָשָׁהּ וּבוֹ ח' סְעִיפִים:

אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין אָדָם חַיָּב לִקְנוֹת טַלִּית בַּת אַרְבַּע כְּנָפוֹת כְּדֵי שֶׁיִּתְחַיֵּב בְּצִיצִית, אֶלָּא דַּוְקָא אִם רוֹצֶה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּטַלִּית בַּת אַרְבַּע כְּנָפוֹת חַיָּב לְהָטִיל בָּהּ צִיצִית, מִכָּל מָקוֹם טוֹב וְנָכוֹן לִהְיוֹת כָּל אָדָם זָהִיר וְזָרִיז לִלְבֹּשׁ טַלִּית מְצֻיֶּצֶת כָּל הַיּוֹם, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֹּר הַמִּצְוֹת בְּכָל רֶגַע. דֻּגְמָא לַדָּבָר, כְּאָדָם הַמַּזְהִיר לַחֲבֵרוֹ עַל עִנְיָן אֶחָד, שֶׁקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר בַּאֲזוֹרוֹ כְּדֵי שֶׁיִּזְכְּרֶנּוּ. וְעַל כֵּן יֵשׁ בְּצִיצִית חֲמִשָּׁה קְשָׁרִים — כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, וְאַרְבַּע כְּנָפוֹת — כְּדֵי שֶׁלְּכָל צַד שֶׁיִּפְנֶה יִזְכֹּר הַמִּצְוֹת:

ב אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּצִיצִית כָּל הַיּוֹם, לְכָל הַפָּחוֹת יִזָּהֵר שֶׁיִּהְיֶה לָבוּשׁ בְּצִיצִית בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה:

ג מִצְוָה לַעֲשׂוֹת טַלִּית נָאָה וְצִיצִית נָאָה, וְהוּא הַדִּין כָּל הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָן בְּהִדּוּר בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר, שֶׁנֶּאֱמַר: "זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ" — הִתְנָאֶה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת:

ד מִצְוָה לֶאֱחֹז הַצִּיצִית בְּיָדוֹ הַשְּׂמְאלִית כְּנֶגֶד לִבּוֹ בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע, רֶמֶז לַדָּבָר: "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לְבָבֶךָ". וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁיֶּאֱחֹז אוֹתָם בֵּין קְמִיצָה לְזֶרֶת שֶׁל שְׂמֹאל, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְפָרָשַׁת צִיצִית — יִקְחֵם בְּיָדוֹ הַיְמָנִית וְיַבִּיט בָּהֶם, וְיִהְיוּ בְּיָדוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְ"נֶאֱמָנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד", וְאָז יְנַשֵּׁק הַצִּיצִית וְיסִירֵם מִיָּדוֹ:

ה טוֹב לְהִסְתַּכֵּל בַּצִּיצִית בִּשְׁעַת עֲטִיפָה כְּשֶׁמְּבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם וגו'" — רְאִיָּה מֵבִיא לִידֵי זְכִירָה וּזְכִירָה מֵבִיא לִידֵי עֲשִׂיָּה:

ו יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהִסְתַּכֵּל בַּצִּיצִית כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְ"וּרְאִיתֶם אֹתוֹ" וְלִתֵּן אוֹתָם עַל הָעֵינַיִם, וּמִנְהָג יָפֶה הוּא וְחִבּוּבֵי מִצְוָה. וְגַם נוֹהֲגִין לְנַשֵּׁק הַצִּיצִית בְּשָׁעָה שֶׁמִּסְתַּכֵּל בָּהֶן, וְהַכֹּל הוּא חִבּוּב מִצְוָה:

ז כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל בַּצִּיצִית — יִסְתַּכֵּל בִּשְׁתֵּי צִיצִיּוֹת שֶׁלְּפָנָיו שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם עֲשָׂרָה קְשָׁרִים, רֶמֶז לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת שֶׁהֵן קְשׁוּרִין וַאֲחוּדִין זֶה בָּזֶה. וְגַם יֵשׁ בָּהֶם שִׁשָּׁה עָשָׂר חוּטִין וַעֲשָׂרָה קְשָׁרִים — עוֹלִים כ"ו כְּשֵׁם הוי"ה בָּרוּךְ הוּא:

ח גָּדוֹל עֹנֶשׁ הַמְבַטֵּל מִצְוַת צִיצִית, וְעָלָיו נֶאֱמַר: "לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וגו'". וְכָל הַזְּהִיר בְּמִצְוַת צִיצִית — זוֹכֶה וְרוֹאֶה פְּנֵי הַשְּׁכִינָה:

סימן כה

א **דִּין תְּפִלִּין בִּפְרָטוּת, וּבוֹ מ"ב סְעִיפִים**:

וְאַחַר שֶׁלָּבַשׁ טַלִּית מְצֻיֶּצֶת — יָנִיחַ תְּפִלִּין מִיָּד, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ עָלָיו בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, שֶׁכָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין — כְּאִלּוּ מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר עַל עַצְמוֹ, שֶׁהוּא אוֹמֵר: "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת כו'", וְאֵינוֹ מְקַיֵּם:

ב הַמַּנִּיחִין הַטַּלִּית וְכִיס הַתְּפִלִּין לְתוֹךְ כִּיס אֶחָד — יִזָּהֲרוּ לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא יַנִּיחוּ כִּיס הַתְּפִלִּין לְמַעְלָה מִן הַטַּלִּית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְגַּע בְּהַתְּפִלִּין קֹדֶם שֶׁיִּפְגַּע בְּהַטַּלִּית, וְיִצְטָרֵךְ לְהַעֲבִיר עַל הַמִּצְוֹת, כְּדֵי לְהִתְעַטֵּף בְּהַצִּיצִית קֹדֶם הֲנָחַת הַתְּפִלִּין, שֶׁהֲרֵי מִצְוַת צִיצִית הִיא תְּדִירָה שֶׁנּוֹהֶגֶת בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת וְיוֹם־טוֹב וּתְפִלִּין אֵינָן נוֹהֲגִין בְּשַׁבָּת וְיוֹם־טוֹב, וְתָדִיר קוֹדֵם לְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר:

ג וְאִם לֹא נִזְהַר בָּזֶה וְהִנִּיחַ כִּיס הַתְּפִלִּין לְמַעְלָה מִן הַטַּלִּית — אַף־עַל־פִּי־כֵן יִתְעַטֵּף תְּחִלָּה בְּהַטַּלִּית קֹדֶם שֶׁיָּנִיחַ תְּפִלִּין, וְאֵין זֶה כְּמַעֲבִיר עַל הַמִּצְוֹת, כֵּיוָן שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם מְכֻסִּים וּמֻנָּחִים עֲדַיִן בְּתוֹךְ כִּיסָם. אֲבָל אִם הַתְּפִלִּין הֵם בְּגִלּוּי וּמֻנָּחִין בְּלֹא כִּיסָן לְמַעְלָה מִן הַטַּלִּית — אָסוּר לְהַעֲבִיר עַל הַמִּצְוָה שֶׁנִּזְדַּמְּנָה לְיָדוֹ, וְצָרִיךְ שֶׁיָּנִיחַ הַתְּפִלִּין קֹדֶם עֲטִיפַת הַטַּלִּית:

ד וְכֵן אִם תְּפִלִּין מְזֻמָּנִים בְּיָדוֹ וְאֵין מְזֻמָּן עֲדַיִן לְפָנָיו הַטַּלִּית — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַל הַטַּלִּית כְּדֵי לְהַקְדִּימוֹ לַהֲנָחַת תְּפִלִּין, אֶלָּא יָנִיחַ תְּפִלִּין מִיָּד וּכְשֶׁיָּבִיאוּ לוֹ טַלִּית —

יִתְעַטֵּף בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַשְׁהִין אֶת הַמִּצְוָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁיַּעֲשֶׂה אַחַר־כָּךְ הַמִּצְוָה יוֹתֵר מִן הַמֻּבְחָר — מִצְוָה בְּשִׁעָתָהּ חֲבִיבָה:

ה וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֲנָחַת תְּפִלִּין צָרִיךְ לְהַקְדִּים לַעֲטִיפַת הַצִּיצִית, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּפִלִּין יֵשׁ בָּהֶם קְדֻשָּׁה יְתֵרָה וְקִבּוּל עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם:

ו וְהָרוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי כֻּלָּם — יִלְבַּשׁ טַלִּית קָטָן בְּבֵיתוֹ קֹדֶם הֲלִיכָתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאַחַר־כָּךְ יָנִיחַ הַתְּפִלִּין מִיָּד גַּם כֵּן בְּבֵיתוֹ קֹדֶם הֲלִיכָתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאָז יֵלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לָבוּשׁ בְּצִיצִית וּמֻכְתָּר בִּתְפִלִּין כַּמְבֹאָר הַסַּעַם בַּזֹּהַר, וְשָׁם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת יִתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל. וְאַף אִם נִזְדַּמֵּן לְיָדוֹ הַטַּלִּית גָּדוֹל בְּעוֹדוֹ בְּבֵיתוֹ קֹדֶם שֶׁהֲנִיחַ תְּפִלִּין — אֵין צָרִיךְ לְהִתְעַטֵּף בּוֹ בְּבֵיתוֹ, וְאֵינוֹ כְּמַעֲבִיר עַל הַמִּצְוָה שֶׁנִּזְדַּמְּנָה לְיָדוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ כְּלָל לְלָבְשׁוֹ כָּאן:

ז וְהָעוֹלָם נָהֲגוּ לְהִתְעַטֵּף אַף בְּטַלִּית גָּדוֹל בְּבֵיתוֹ קֹדֶם הֲנָחַת הַתְּפִלִּין, וְאַחַר־כָּךְ מֵנִיחַ תְּפִלִּין וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁנָּכְרִים מְצוּיִים בָּרְחוֹב — אֵין מִתְעַטְּפִים בְּטַלִּית גָּדוֹל עַד בּוֹאוֹ לַחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת:

ח אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּדִּינָא דִּגְמָרָא מֻתָּר לֵילֵךְ בִּתְפִלִּין מְגֻלִּין בִּמְבוֹאוֹת הַמְטֻנָּפוֹת אֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם טִנּוּף לְהֶדְיָא, מִכָּל מָקוֹם אִם יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁיֵּלֵךְ דֶּרֶךְ מְבוֹאוֹת הַמְטֻנָּפוֹת — לֹא יָנִיחַ תְּפִלִּין עַד בּוֹאוֹ לַחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְשָׁם יָנִיחַ תְּפִלִּין קֹדֶם כְּנִיסָתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַזֹּהַר. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהָנִיחַ תְּפִלִּין בַּבַּיִת וּלְכַסּוֹתָם בִּשְׁעַת הֲלִיכָה בִּמְבוֹאוֹת הַמְטֻנָּפוֹת. וְכֵן נָכוֹן:

ט הָרַא"שׁ זַ"ל הָיָה מְבָרֵךְ בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר עַד "עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה", וְהָיָה מֵנִיחַ תְּפִלִּין וְאַחַר־כָּךְ מְבָרֵךְ "עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה", כְּדֵי לִתֵּן שֶׁבַח וְהוֹדָיָה בִּבְרָכָה זוֹ גַּם עַל הַתְּפִלִּין, שֶׁהֵם נִקְרָאִים "פְּאֵר", שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ":

י אִם אֶחָד הִתְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ בְּקֶנֶס לֵילֵךְ לַאֲמִירַת תְּהִלִּים קֹדֶם אוֹר הַבֹּקֶר, וְאַחַר־כָּךְ רוֹצֶה לַחֲזֹר בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת מְלֻבָּשׁ בְּצִיצִית וּתְפִלִּין — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ לַחֲזֹר בּוֹ וּפָטוּר מִקֶּנֶס. וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ הַתָּרָה לְנִדְרוֹ (עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רלב וְסִימָן ריג):

יא יְכַוֵּן בַּהֲנָחַת הַתְּפִלִּין שֶׁצִּוָּנוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִכְתֹּב אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יִחוּד שְׁמוֹ וִיצִיאַת מִצְרַיִם, וְלַהֲנִיחָן עַל הַזְּרוֹעַ כְּנֶגֶד הַלֵּב וְעַל הָרֹאשׁ כְּנֶגֶד הַמֹּחַ, כְּדֵי

שֶׁנִּזְכֹּר נִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ, שֶׁהֵם מוֹרִים עַל יִחוּדוֹ, וַאֲשֶׁר לוֹ הַכֹּחַ וְהַמֶּמְשָׁלָה לַעֲשׂוֹת בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים כִּרְצוֹנוֹ. וִישַׁעְבֵּד לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיא בַּמֹּחַ וְגַם תַּאֲווֹת וּמַחְשָׁבוֹת לִבּוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל יְדֵי הֲנָחַת תְּפִלִּין יִזְכֹּר אֶת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וְיַמְעִיט הֲנָאוֹתָיו:

יב בַּתְּחִלָּה יָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד, וְאַחַר־כָּךְ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. וְאִם פָּגַע בְּשֶׁל רֹאשׁ תְּחִלָּה — יַעֲבֹר עַל אוֹתָהּ מִצְוָה וְיָנִיחַ שֶׁל יָד תְּחִלָּה, כֵּיוָן שֶׁקְּדִימַת שֶׁל יָד לְשֶׁל רֹאשׁ הוּא מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי בַּתְּחִלָּה נֶאֱמַר: "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ" וְאַחַר־כָּךְ "וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת וגו'", לְפִיכָךְ אֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַעֲבָרַת הַמִּצְוָה בָּזֶה:

יג תְּפִלִּין שֶׁל יָד וּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ — אֵינָן מִצְוָה אַחַת, אֶלָּא הֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת שֶׁאֵין מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כו, וּלְפִיכָךְ כָּל אַחַת וְאַחַת טְעוּנָה בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. וּמִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, אִם אֶפְשָׁר לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ בִּבְרָכָה אַחַת — אֵין לְבָרֵךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת. וּלְפִיכָךְ תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיְּסַמֵּךְ הֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ לַהֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל יָד בְּלִי שׁוּם הֶפְסֵק דִּבּוּר בֵּינְתַיִם, כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה הַבְּרָכָה שֶׁיְּבָרֵךְ עַל שֶׁל יָד גַּם לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ:

יד וְתִקְּנוּ חֲכָמִים לְבָרֵךְ עוֹד בְּרָכָה אַחֶרֶת עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, לְפִי שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה וְהִיא עִקַּר הַמִּצְוָה, וְיֵשׁ בָּהּ יוֹתֵר קְדֻשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבָּעָה בָּתִּים וְהַשִּׁי"ן, לָכֵן מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתָהּ קְבָעָהּ בְּרָכָה לְעַצְמָהּ:

טו נֹסַח בִּרְכַּת תְּפִלִּין שֶׁל יָד: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין". נֹסַח בִּרְכַּת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין". וְיֹאמַר: "לְהָנִיחַ" — בְּקָמָץ הַהֵ"א, וְלֹא בְּפַתָּח שֶׁהוּא לְשׁוֹן עָזִיבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֲחִיכֶם הָאֶחָד הַנִּיחוּ אִתִּי", "תְּפִלִּין" — הַלָּמֶ"ד בְּדָגֵשׁ, לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן לָמֶ"ד הַשְּׁנִיָּה, לְפִי שֶׁהַתְּפִלִּין הוּא לְשׁוֹן פְּלִילָה וְהוֹכָחָה, שֶׁהַתְּפִלִּין הֵן עֵדוּת וְהוֹכָחָה שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה עָלֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם הוי"ה נִקְרָא עָלֶיךָ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁ:

טז יֹאמַר: "עַל מִצְוֹת" — בְּפַתָּח תַּחַת הַוָּא"ו, שֶׁהוּא לְשׁוֹן יָחִיד, וְלֹא יֹאמַר בְּחוֹלָם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתַּקְּנָה בְּרָכָה זוֹ אֶלָּא לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כו:

יז כָּל בְּרָכוֹת הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לְבָרֵךְ אוֹתָן קֹדֶם הַתְחָלַת עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה, לְפִיכָךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל יָד יְבָרֵךְ אַחַר הֲנָחָה עַל הַקִּבּׂרֶת קֹדֶם הַקְּשִׁירָה, שֶׁקְּשִׁירָתָהּ זוֹ הִיא הַתְחָלַת עֲשִׂיָּתָהּ, וְעַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ יְבָרֵךְ אַחַר הֲנָחָה עַל הָרֹאשׁ קֹדֶם שֶׁיְּהַדְּקֶנָּה הֵיטֵב עַל רֹאשׁוֹ, שֶׁהַהִדּוּק הוּא הַתְחָלַת עֲשִׂיָּתָהּ. אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ קֹדֶם הֲנָחָה עַל הַקִּבּׂרֶת אוֹ עַל הָרֹאשׁ, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְקָרֵב הַבְּרָכָה לַעֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה וּלְסָמְכָן זוֹ לְזוֹ בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר:

יח כְּבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בְּדִבּוּר בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. וְאִם הִפְסִיק — אָזַי אֵין בִּרְכַּת תְּפִלִּין שֶׁל יָד עוֹלָה לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת: "לְהָנִיחַ תְּפִלִּין" וְ"עַל מִצְוַת תְּפִלִּין":

יט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁדִּבֵּר מֵעִנְיָנִים שֶׁאֵינָם לְצֹרֶךְ הֲנָחַת תְּפִלִּין, אֲבָל אִם הִפְסִיק בְּעִנְיָנִים שֶׁהֵם נִצְרָכִים לוֹ לַהֲנָחַת הַתְּפִלִּין — אֵין זֶה הֶפְסֵק, וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ אֶלָּא "עַל מִצְוַת תְּפִלִּין" בִּלְבַד:

כ אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְהַפְסִיק בֵּין בִּרְכַּת תְּפִלִּין שֶׁל יָד לַהֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ אֲפִלּוּ בְּדָבָרִים שֶׁהֵן לְצֹרֶךְ הֲנָחַת תְּפִלִּין, אֶלָּא אִם כֵּן אֵי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר. וַאֲפִלּוּ לִקְרֹץ בְּעֵינָיו וְלִרְמֹז בְּאֶצְבְּעוֹתָיו — אָסוּר בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ:

כא אִם שָׁמַע קַדִּישׁ אוֹ בָּרְכוּ אוֹ קְדֻשָּׁה בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ — לֹא יַפְסִיק לַעֲנוֹת עִם הַצִּבּוּר, אֶלָּא שׁוֹתֵק וְשׁוֹמֵעַ וּמְכַוֵּן לְמַה שֶּׁהַצִּבּוּר אוֹמְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר הַטַּעַם בְּסִימָן (ק"ט) [ק"ד]. וְאִם פָּסַק וְעָנָה — הֲוֵי הֶפְסֵק בֵּין בִּרְכַּת תְּפִלִּין שֶׁל יָד לַהֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת:

כב אָסוּר לְהַפְסִיק בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין גּוֹרֵם לְבָרֵךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, כְּגוֹן אוֹתָם הַמְּנִיחִין תְּפִלִּין בְּחֹל הַמּוֹעֵד בְּלֹא בְּרָכָה, וְכֵן הַמְּנִיחִין תְּפִלִּין דְּרַבֵּנוּ תָּם — צְרִיכִים לִתְכֹּף וְלִסְמֹךְ תְּפִלִּין שֶׁל יָד לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בְּלִי שׁוּם הֶפְסֵק שִׂיחָה בֵּינְתַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ", וְלֹא נֶאֱמַר "וְהָיוּ לְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ", אֶלָּא מַשְׁמָע שֶׁשְּׁתֵּיהֶם נֶחְשָׁבִים לַהֲוָיָה וַעֲשָׂיָה אַחַת, מֵהֶמֶת שֶׁצָּרִיךְ לְתָכְפָן זוֹ אַחַר זוֹ בְּלֹא שׁוּם הֶפְסֵק.

אֲבָל מִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לַעֲנוֹת קַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה וּבָרְכוּ וְאָמֵן עַל כָּל הַבְּרָכוֹת בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בִּתְפִלִּין דְּרַבֵּנוּ תָּם, אוֹ בְּחֹל הַמּוֹעֵד מִי שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ גּוֹרֵם לְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ:

כג וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלְּעוֹלָם אֵין תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ טְעוּנָה שְׁתֵּי בְּרָכוֹת, כִּי אִם בְּרָכָה אַחַת כִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת, וְלֹא נִתַּקְּנָה בִּרְכַּת "עַל מִצְוַת תְּפִלִּין" לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, אֶלָּא אִם כֵּן הִפְסִיק בְּדִבּוּר בֵּין בִּרְכַּת תְּפִלִּין שֶׁל יָד לַהֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, אֲבָל אִם לֹא הִפְסִיק בֵּינְתַיִם — אֲזַי עוֹלָה בִּרְכַּת "לְהָנִיחַ תְּפִלִּין" שֶׁבֵּרַךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל יָד גַּם לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ.

וְהַמְּנָהָג בְּאֵלּוּ הָאֲרָצוֹת כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם לְרַוְחָא דְּמִלְּתָא — טוֹב לוֹמַר אַחַר בִּרְכַּת "עַל מִצְוַת תְּפִלִּין": "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", שֶׁכֵּן צָרִיךְ לוֹמַר אַחַר כָּל בְּרָכָה לְבַטָּלָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רו.

וְכֵן אִם הוּא מְבָרֵךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, כְּגוֹן שֶׁהֵשִׂיחַ בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ — יֹאמַר אַחַר בְּרָכָה הַשְּׁנִיָּה: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", שֶׁלְּפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ הָיְתָה בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה לְבַטָּלָה. וּבְעֵת שֶׁמְּבָרֵךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁהִיא בִּרְכַּת "לְהָנִיחַ תְּפִלִּין" — טוֹב לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלִּין שֶׁל יָד בִּשְׁעַת בְּרָכָה, מִשּׁוּם שֶׁהַמְּשַׁמּוּשׁ הוּא חֲשׁוּב כְּאִלּוּ מְנִיחָהּ עַכְשָׁו עַל הַקִּבֹּרֶת, וְעַל זֶה שַׁיָּךְ לְבָרֵךְ "לְהָנִיחַ תְּפִלִּין":

כד כְּבָר בֵּאֲרְנוּ דִּבְרַכַּת "לְהָנִיחַ תְּפִלִּין" עוֹלָה גַּם כֵּן לְשֶׁל רֹאשׁ, עַל כֵּן יֵשׁ לְמַעֵט הַהֶפְסֵק בֵּינֵיהֶם בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר, וְלָכֵן לֹא יִכְרֹךְ הָרְצוּעָה סְבִיב הַזְּרוֹעַ עַד לְאַחַר שֶׁיְּנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, כֵּיוָן שֶׁכְּרִיכָה זוֹ אֵינָהּ רַק מִנְהָג בְּעָלְמָא וְאֵינָהּ בִּכְלַל הַמִּצְוָה, עַל כֵּן טוֹב לְאַחֵר אוֹתָהּ.

וְהָאַר"י זַ"ל הָיָה נוֹהֵג לִכְרֹךְ כְּרִיכָה זוֹ קֹדֶם הֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹבֵר שֶׁכְּרִיכָה זוֹ הִיא מִכְּלַל הַמִּצְוָה, וּלְפִיכָךְ אֵין זוֹ הֶפְסֵק כְּלָל:

כה יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאָסוּר לְהוֹצִיא אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ מֵהַתִּיק עַד שֶׁתְּהֵא הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד מוּנַחַת כְּבָר עַל הַקִּבֹּרֶת, מֵהַטַּעַם הַיָּדוּעַ לַמַּשְׂכִּילִים:

כו וְאַף אִם שְׁתֵּיהֶן מֻנָּחוֹת לְפָנָיו חוּץ לַתִּיק — לֹא יְתַקֵּן לִפְתֹּחַ אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ עַד אַחַר הֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל יָד, דִּכְשֶׁנּוֹטֵל אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בְּיָדוֹ כְּדֵי לְפָתְחָהּ וְאֵינוֹ מְנִיחָהּ מִיָּד — הֲרֵי הוּא מַעֲבִיר עַל הַמִּצְוָה:

כז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיְּנִיחַ הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד מְיֻשָּׁב וּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ מְעֻמָּד, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּזֹּהַר. אֲבָל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין לְהָנִיחַ שְׁתֵּיהֶן מְעֻמָּד. (וירא שָׁמַיִם יוֹצֵא אֶת כֻּלָּם) וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לִנְהֹג שֶׁתְּהֵא הַהֲנָחָה עַל הַקִּבָּרֶת מְיֻשָּׁב, וְהַבְּרָכָה וְהַקְּשִׁירָה עַל הַקִּבָּרֶת יִהְיֶה מְעֻמָּד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ח שֶׁכָּל בִּרְכוֹת הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לְבָרֵךְ מְעֻמָּד:

כח כָּל דָּבָר שֶׁבַּעֲלֵי הַקַּבָּלָה וְהַזֹּהַר חוֹלְקִים עִם הַגְּמָרָא אוֹ הַפּוֹסְקִים הַנִּמְשָׁכִים אַחַר הַגְּמָרָא — הַלֵּךְ אַחַר הַגְּמָרָא אוֹ הַפּוֹסְקִים הַנִּמְשָׁכִים אַחֲרֶיהָ. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם בַּעֲלֵי הַקַּבָּלָה מַחֲמִירִים — יֵשׁ לְהַחֲמִיר גַּם כֵּן, אֲבָל אֵין אָנוּ יְכוֹלִים לָכֹף אֶת הַצִּבּוּר לְהַחֲמִיר. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁלֹּא הֻזְכַּר כְּלָל בַּגְּמָרָא וּפוֹסְקִים אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּזְכַּר בַּקַּבָּלָה — אֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְכֹף אֶת הַצִּבּוּר לִנְהֹג כֵּן:

כט מִי שֶׁחָלַץ אֶת תְּפִלָּיו וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא יַחֲזֹר לַהֲנִיחָן עַד לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה, כְּמוֹ שְׁתַּיִם אוֹ שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת, וְאַחַר־כָּךְ נִמְלַךְ לַחֲזֹר וְלַהֲנִיחָן מִיָּד — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם. אֲבָל אִם בִּשְׁעַת חֲלִיצַת הַתְּפִלִּין הָיָה דַּעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלַהֲנִיחָם מִיָּד, וְחוֹזֵר וּמְנִיחָן מִיָּד — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר נִפְטְרוּ בַּבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ עֲלֵיהֶם כְּשֶׁהֲנִיחָן בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה:

ל בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא עָשָׂה צָרְכָיו בֵּין חֲלִיצַת הַתְּפִלִּין לַהֲנָחָתָן פַּעַם שְׁנִיָּה, אֲבָל אִם עָשָׂה צָרְכָיו בֵּינְתַיִם, כֵּיוָן שֶׁבָּעֵת הַהִיא לֹא הָיָה יָכוֹל לְהָנִיחַ תְּפִלִּין — אִם כֵּן אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם מַה שֶּׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלַהֲנִיחָן מִיָּד, וְלָכֵן צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל הֲנָחָה שְׁנִיָּה כְּאִלּוּ לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ כְּלָל בִּשְׁעַת חֲלִיצָתָן לַחֲזֹר וְלַהֲנִיחָן מִיָּד:

לא אִם נִשְׁמְטוּ הַתְּפִלִּין מִמְּקוֹם הֲנָחָתָן, שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כז, וּמְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן לְהַחֲזִירָן לִמְקוֹמָן — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, דְּכֵיוָן שֶׁנִּשְׁמְטוּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ — אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם מַה שֶּׁבְּדַעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלַהֲנִיחָן עַל מְקוֹמָן. וְאִם אֵינוֹ מַחֲזִיר אֶלָּא אַחַת מֵהֶן — מְבָרֵךְ כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ מֵנִיחַ אֶלָּא תְּפִלָּה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כו.

אֲבָל אִם הוּא בְּעַצְמוֹ הֶזִּיזָן מִמְּקוֹמָן וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלַהֲנִיחָן עַל מְקוֹמָן מִיָּד, וּמַחֲזִירָן עַל מְקוֹמוֹ מִיָּד — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ:

לב עַכְשָׁו נָהֲגוּ הָעוֹלָם שֶׁאֲפִלּוּ אִם נִשְׁמְטוּ הַתְּפִלִּין מִמְּקוֹמָן שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה וּמַחֲזִירָן לִמְקוֹמָן — אַף־עַל־פִּי כֵן אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם.

וְיֵשׁ שֶׁנָּתְנוּ טַעַם לְמִנְהָגָם, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ אֶלָּא בְּלוֹבֵשׁ תְּפִלִּין כָּל הַיּוֹם

וְנִשְׁמְטוּ מִמְּקוֹמָן שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁלֹּא הָיָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן כְּלָל, אֲבָל אָנוּ שֶׁאֵין לוֹבְשִׁים אוֹתָן אֶלָּא בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וְאָז מִסְתָּמָא אֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם, וְהוּא מַרְגִּישׁ בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׁמְטִין מִמְּקוֹמָן, וַהֲוֵי לֵיהּ כִּמְזִיזָן בְּעַצְמוֹ מִמְּקוֹמָן עַל מְנָת לְהַחֲזִירָן מִיָּד לִמְקוֹמָן, שֶׁכְּבָר נִתְבָּאֵר דְּאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ:

לג מִי שֶׁהֵנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד עַל הַקִּבֹּרֶת וּבֵרַךְ עָלֶיהָ, וְאַחַר־כָּךְ נִפְסַק הַקֶּשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל יָד וְהֻצְרַךְ לַעֲשׂוֹת קֶשֶׁר אַחֵר, אָמְנָם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֲנָחַת הַתְּפִלִּין — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל יָד, בֵּין שֶׁנִּפְסַק הַקֶּשֶׁר קֹדֶם שֶׁהִדֵּק הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד עַל הַקִּבֹּרֶת, בֵּין אַחַר הַהִדּוּק, קֹדֶם שֶׁהִדֵּק אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ עַל רֹאשׁוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל יָד עוֹלָה גַּם כֵּן לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאִם כֵּן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הֵנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ — עֲדַיִן הוּא עָסוּק בַּמִּצְוָה שֶׁשַּׁיָּכָה לְאוֹתָהּ בְּרָכָה, וּמַה שֶּׁעָשָׂה הַקֶּשֶׁר שֶׁל יָד הוּא גַּם כֵּן מִתִּקּוּן הַמִּצְוָה שֶׁשַּׁיָּכָה לְאוֹתָהּ בְּרָכָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ קֹדֶם תְּפִלִּין שֶׁל יָד, וְעַל כֵּן הוּא צָרִיךְ לְתַקֵּן הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד, וְאַחַר־כָּךְ יָנִיחַ שְׁתֵּיהֶן כָּרָאוּי, וְנִמְצָא דִּבְשָׁעָה שֶׁנִּפְסַק הַקֶּשֶׁר עֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה הַמִּצְוָה שֶׁשַּׁיָּכָה לְאוֹתָהּ הַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל יָד.

לְפִיכָךְ אֵינוֹ דּוֹמֶה לְנִשְׁמְטוּ הַתְּפִלִּין מִמְּקוֹמָם דְּצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ כְּשֶׁמַּחֲזִירָן לִמְקוֹמָן, דְּשָׁם קֹדֶם שֶׁנִּשְׁמְטוּ מִמְּקוֹמָן כְּבָר נִגְמְרָה הַמִּצְוָה הַשַּׁיָּכָה לַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ עֲלֵיהֶם בַּתְּחִלָּה, וּכְשֶׁמַּחֲזִירָן לִמְקוֹמָן — מְקַיֵּם מִצְוַת תְּפִלִּין פַּעַם שְׁנִיָּה, וְלָכֵן צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, אֲבָל כָּאן מַה שֶּׁמְּתַקֵּן הַקֶּשֶׁר וְחוֹזֵר וּמֵנִיחַ הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד כָּרָאוּי — אֵינוֹ מְקַיֵּם מִצְוַת תְּפִלִּין פַּעַם שְׁנִיָּה, אֶלָּא גּוֹמֵר אֶת הַמִּצְוָה הַשַּׁיָּכָה לַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ בַּתְּחִלָּה:

לד וְכֵן הַדִּין אִם הֻתַּר הַהִדּוּק שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל יָד וְנִשְׁמַט הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד מִמְּקוֹמָהּ קֹדֶם שֶׁהִדֵּק אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ כְּשֶׁחוֹזֵר וּמְהַדֵּק אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד עַל הַקִּבֹּרֶת, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁהִדֵּק אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ עַל רֹאשׁוֹ נִפְסַק הַקֶּשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל יָד אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁמְטָה הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד מִמְּקוֹמָהּ, אוֹ שֶׁהֻתַּר הַהִדּוּק שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל יָד אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁמְטָה מִמְּקוֹמָהּ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בְּשָׁעָה שֶׁמְּהַדֵּק אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד עַל הַקִּבֹּרֶת:

לה מֻתָּר לְבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין שְׁאוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁאָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּתְפִלִּין שֶׁל חֲבֵרוֹ. וּמִן הַתּוֹרָה אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֲפִלּוּ בִּתְפִלִּין גְּזוּלִין, אֲפִלּוּ עֲדַיִן לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מֵהֶם, שֶׁאֵין הַתְּפִלִּין צְרִיכִין לִהְיוֹת מְשֻׁלּוֹ דַּוְקָא.

אֲבָל חֲכָמִים פָּסְלוּ תְּפִלִּין גְּזוּלִין כָּל זְמַן שֶׁהֵם בִּרְשׁוּת הַגַּזְלָן, אֲפִלּוּ כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מֵהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוָה הַבָּאָה עַל יְדֵי עֲבֵרָה, וְהִיא מְאוּסָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְאִם מְנִיחָן — לֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּאן מִצְוָה כְּלָל, וְעַל בְּרָכָה זוֹ נֶאֱמַר: "וּבִצַּע בֵּרַךְ נֵאַץ ה'":

לו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵן עֲדַיִן בִּרְשׁוּת הַגַּזְלָן, אֲבָל אִם מָכַר הַגַּזְלָן אֶת הַתְּפִלִּין לְאָדָם אַחֵר, אִם כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מֵהֶם — מֻתָּר לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר קָנָה אוֹתָם הַלּוֹקֵחַ עַל יְדֵי יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת, וַהֲרֵי הֵן כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ לְכָל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן שנג סָעִיף ג וְ־שנו סָעִיף ג, אִם כֵּן לֹא נַעֲשֵׂית הַמִּצְוָה עַל יְדֵי עֲבֵרָה, שֶׁהֲרֵי קֹדֶם עֲשִׂיָּתָהּ כְּבָר הָיוּ הַתְּפִלִּין קְנוּיִין לַלּוֹקֵחַ, וְלֹא הָיָה עֲלֵיהֶן שֵׁם גָּזֵל:

לז נָהֲגוּ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לַחֲלֹץ הַתְּפִלִּין עַד לְאַחַר שֶׁאָמְרוּ קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן".

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר עַל דֶּרֶךְ הַקַּבָּלָה שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר בָּהֶן שְׁלֹשָׁה קַדִּישִׁים, וְלָכֵן אֵין לְחָלְצָם עַד לְאַחַר קַדִּישׁ שֶׁלְּאַחַר קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן". וְהָאֲרִ"י זַ"ל לֹא הָיָה חוֹלֵץ עַד לְאַחַר "עַל כֵּן נְקַוֶּה לְךָ". וְיֵשׁ שֶׁאֵין חוֹלְצִים אוֹתָם עַד לְאַחַר קַדִּישׁ יָתוֹם:

לח בְּיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִילָה — אֵין לַחֲלֹץ עַד לְאַחַר הַמִּילָה:

לט בְּיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְרִיאַת הַתּוֹרָה, וְהוּא מָקוֹם שֶׁמַּחֲזִירִין הַסֵּפֶר תּוֹרָה לַהֵיכָל אַחַר קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן" — נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְחָלְצָן עַד לְאַחַר שֶׁהֶחֱזִירוּ הַסֵּפֶר תּוֹרָה לַהֵיכָל:

מ בְּחֹל הַמּוֹעֵד חוֹלְצִין אוֹתָן קֹדֶם קְרִיאַת הַלֵּל, בְּעוֹד שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מַחֲזִיר אֶת הַתְּפִלָּה, וְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹלֵץ אַחַר הַלֵּל. וּבְחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל סֻכּוֹת, שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת קֹדֶם הַהַלֵּל בְּשָׁעָה שֶׁמּוֹכְרִין הָאֶתְרוֹג — גַּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר יַחֲלֹץ קֹדֶם הַלֵּל:

מא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאוֹמְרִים בְּמוּסָף קְדֻשַּׁת "כֶּתֶר" — חוֹלְצִין קֹדֶם תְּפִלַּת מוּסָף בְּלַחַשׁ אַחַר קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן", לְפִי שֶׁאֵין רָאוּי לִהְיוֹת מֻכְתָּר בִּתְפִלִּין בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר "כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ". וַאֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין אוֹמְרִים קְדֻשַּׁת "כֶּתֶר" בְּמוּסָף — אַף־עַל־פִּי־כֵן נוֹהֲגִין לְחָלְצָן קֹדֶם תְּפִלַּת מוּסָף:

מב הַחוֹלֵץ תְּפִלָּיו קֹדֶם שֶׁהֶחֱזִירוּ הַסֵּפֶר תּוֹרָה לַהֵיכָל — לֹא יַחֲלֹץ בִּפְנֵי הַסֵּפֶר תּוֹרָה, אֶלָּא יַהֲפֹךְ לְצַד אַחֵר, דְּלֹא יְהֶיֶה כְּבוֹד הַסֵּפֶר תּוֹרָה גָּרוּעַ מִכְּבוֹד רַבּוֹ, שֶׁאֵין (תַּלְמִיד) חוֹלֵץ תְּפִלִּין בְּפָנָיו, מֵהַטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לח סָעִיף י׳:

סימן כו

א **דִּין מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא תְּפִלָּה אַחַת וּבוֹ ה׳ סְעִיפִים**:

אִם אֵין לוֹ אֶלָּא תְּפִלָּה אַחַת, בֵּין שֶׁהִיא שֶׁל יָד בֵּין שֶׁהִיא שֶׁל רֹאשׁ — מֵנִיחַ אוֹתָהּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ וּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אַחַת מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְאֵין מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ:

ב וְהוּא הַדִּין אִם יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּיהֶן אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׁוּם אֹנֶס שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהָנִיחַ רַק אַחַת מֵהֶן — מֵנִיחַ אוֹתָהּ שֶׁיָּכוֹל וּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ:

ג הַמַּשְׁכִּים לָצֵאת בַּדֶּרֶךְ עִם שַׁיָּרָא וְאֵין הַשַּׁיָּרָא מַמְתֶּנֶת עָלָיו וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְעַכֵּב כְּדֵי לְהָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד — מֵנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ לְבַד, שֶׁאֵין בַּהֲנָחָתוֹ שְׁהוּת כָּל כָּךְ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיְּהֶיה יָכוֹל לְהָנִיחַ אַחַר־כָּךְ גַּם תְּפִלִּין שֶׁל יָד, אֲבָל אִם לֹא יִהְיֶה יָכוֹל אַחַר־כָּךְ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד — צָרִיךְ לְהָנִיחַ עַכְשָׁו קֹדֶם הֲלִיכָתוֹ מִבֵּיתוֹ תְּפִלִּין שֶׁל יָד וּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, דְּמִשּׁוּם אִחוּר דַּרְכּוֹ לֹא הִתִּירוּ לוֹ לְבַטֵּל מִצְוַת תְּפִלִּין:

ד אִם אֵינוֹ מֵנִיחַ אֶלָּא תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ לְבַד — מְבָרֵךְ עָלֶיהָ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת: "לְהָנִיחַ תְּפִלִּין" וְ"עַל מִצְוַת תְּפִלִּין", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר הַטַּעַם בְּסִימָן כה:

ה אִם אֵינוֹ מֵנִיחַ אֶלָּא תְּפִלִּין שֶׁל יָד בִּלְבַד — אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא "לְהָנִיחַ תְּפִלִּין" לְבַד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אֵינוֹ מֵנִיחַ אֶלָּא תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ לְבַד — אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא "עַל מִצְוַת תְּפִלִּין" לְבַד. וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן כה דְּהַמְנָהָג בְּאֵלּוּ הָאֲרָצוֹת כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

סימן כז

א **דִּין מְקוֹם הֲנָחָתָן וְאֹפֶן הֲנָחָתָן וּבוֹ כ"ד סְעִיפִים**:

מְקוֹם הֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל יָד — בְּיַד שְׂמֹאלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל יָדְכָה", וְדָרְשׁוּ רַז"ל: יָד כֵּהָה, דְּהַיְנוּ יָד שְׂמֹאל שֶׁהִיא תַּשָּׁה וְכֵהָה:

ב צָרִיךְ לַהֲנִיחָהּ בְּגֹבַהּ הַבָּשָׂר שֶׁבְּפֶרֶק הַזְּרוֹעַ שֶׁבֵּין הַמַּרְפֵּק (שֶׁקּוֹרִין "אוֹלעמבוגין" בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז) לְהַכַּתֵּף, וְזֶה הַמָּקוֹם נִקְרָא קִבֹּרֶת. אֲבָל לֹא יְנִיחֶנָּה לְמַעְלָה מֵהַקִּבֹּרֶת, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יְנִיחֶנָּה לְמַעְלָה מֵחֲצִי הַפֶּרֶק שֶׁבֵּין הַמַּרְפֵּק לַכָּתֵף. וַאֲפִלּוּ בַּחֲצִי הַתַּחְתּוֹן שֶׁל זֶה הַפֶּרֶק — לֹא יְנִיחַ בְּתַחְתִּיתוֹ מַמָּשׁ לְמַטָּה מֵהַקִּבֹּרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי

אֱלֹה וגו'" — צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא שִׂימָה כְּנֶגֶד הַלֵּב, וְזֶהוּ קִבּוֹרֶת, שֶׁהוּא מְכֻוָּן מַמָּשׁ כְּנֶגֶד הַלֵּב. לָכֵן צָרִיךְ שֶׁיַּטֶּה אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד לְצַד הַגּוּף מְעַט, בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁיִּכֹּף הַזְּרוֹעַ לְמַטָּה — תְּהֵא הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד מְכֻוָּן כְּנֶגֶד לִבּוֹ מַמָּשׁ:

ג מִי שֶׁנִּקְטָעָה יָדוֹ הַשְּׂמְאלִית לְמַעְלָה מִן הַקִּבּוֹרֶת — אֵין צָרִיךְ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין בִּימִינוֹ. אֲבָל אִם נִקְטְעָה לְמַטָּה מִן הַקִּבּוֹרֶת — יֵשׁ אוֹמְרִים דְּחַיָּב לְהָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד עַל הַקִּבּוֹרֶת (שֶׁל שְׂמֹאל) (וְהַמְּגֵן אַבְרָהָם פָּסַק שֶׁל יְמִינוֹ).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה: "עַל יָדְךָ", לְמַעְלָה מִן הַיָּד, דְּהַיְנוּ קִבּוֹרֶת, וְזֶה אֵין לוֹ יָד, לָכֵן הוּא פָּטוּר מִן הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה יֵשׁ לְהַחֲמִיר בִּדְבְרֵי תּוֹרָה, וְלָכֵן יָנִיחַ בְּלֹא בְּרָכָה:

ד מִנְהָג יָפֶה וְנָכוֹן שֶׁיְּהֵא הַיּוּ"ד שֶׁל הַקֶּשֶׁר תְּפִלִּין שֶׁל יָד נוֹטֶה לְצַד הַלֵּב, וְהַתְּפִלִּין שֶׁל יָד עָלָיו לְצַד חוּץ:

ה יֵשׁ לְזַהֵר שֶׁלֹּא תָּזוּז הַיּוּ"ד שֶׁל הַקֶּשֶׁר מֵהַתְּפִלָּה, מֵהַטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּזֹּהַר:

ו מִנְהָג נָכוֹן לְהָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד בְּעִנְיָן שֶׁהַמַּעְבַּרְתָּא שֶׁבָּהּ עוֹבֶרֶת הָרְצוּעָה תְּהֵא מוּנַחַת לְצַד הַכַּתֵּף וְהַקְּצִיצָה לְצַד הַיָּד:

ז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין הַתְּפִלִּין לִבְשָׂרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל יָדְךָ", מַשְׁמָע עַל יָדוֹ מַמָּשׁ בְּלֹא חֲצִיצָה בֵּינְתַיִם. וְהוּא הַדִּין בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ צָרִיךְ לְזַהֵר בַּדָּבָר שֶׁלֹּא יְהֵא שׁוּם דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין תְּפִלִּין לִשְׂעָרוֹ. וְעָפָר אוֹ כִּנָּה מֻתָּה — נִקְרָא חֲצִיצָה. וְלָכֵן יֵשׁ נוֹהֲגִין לְרַחֵץ מְקוֹם הֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. וְכֵן בָּרְצוּעוֹת, מַה שֶּׁשַּׁיָּךְ לְהַקְשִׁירָה, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁמַּקִּיף אֶת הַיָּד פַּעַם אַחַת וּמַה שֶּׁמַּקִּיף אֶת הָרֹאשׁ — צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם שׁוּם חֲצִיצָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְזַהֵר כְּלָל שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין תְּפִלִּין לִבְשָׂרוֹ אוֹ לִשְׂעָרוֹ. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הֲלָכָה כִּדְבְרֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם אָדָם שֶׁהוּא עָלוּל לִנְזִילוּת וְלֹא יָכוֹל לְנַלּוֹת רֹאשׁוֹ שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הַקְּרִירוּת, וְאִם נִחַיֵּב אוֹתוֹ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ עַל רֹאשׁוֹ מַמָּשׁ בְּלִי חֲצִיצָה — לֹא יוּכַל לְהָנִיחָה כְּלָל, וְיִתְבַּטֵּל מִמִּצְוַת תְּפִלִּין עַל יְדֵי זֶה, לָכֵן מוּטָב שֶׁנַּתִּיר לוֹ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא אַחֲרוֹנָה , וְיָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ עַל כּוֹבַע דַּק הַסָּמוּךְ לָרֹאשׁ, וְלֹא יְבָרֵךְ עָלֶיהָ.

אֲבָל עַל כּוֹבַע עָבֶה — אָסוּר לַהֲנִיחָה, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ כְּנֶגֶד מָקוֹם

שֶׁמּוֹחַ שֶׁל תִּינוֹק רוֹפֵס כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְהַמֵּנִיחַ עַל גַּבֵּי כּוֹבַע עֵבֶה — אֵינוֹ מְנִיחוֹ נֶגֶד הַמָּקוֹם שֶׁמּוֹחוֹ שֶׁל תִּינוֹק רוֹפֵס. וַאֲפִלּוּ הַמֵּנִיחַ עַל גַּבֵּי כּוֹבַע דַּק — צָרִיךְ הוּא לְכַסּוֹת אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ מִפְּנֵי הָרוֹאִים, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן אֲפִלּוּ בְּלֹא אֹנֶס גָּדוֹל:

ח אִם יֵשׁ לְאָדָם מַכָּה בְּמָקוֹם הֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל יָד — אַף־עַל־פִּי־כֵן יָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד שֶׁלֹּא עַל הַמַּכָּה, כִּי מָקוֹם יֵשׁ בַּקִּבְּרַת לְהָנִיחַ שְׁנֵי תְּפִלִּין. וְאִם הַמַּכָּה עַל כָּל הַקִּבְּרַת וּמְצְטַעֵר לַהֲנִיחָהּ עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה — פָּטוּר מִתְּפִלִּין שֶׁל יָד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לח. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר — יָנִיחַ סְמַרְטוּטִין עַל הַמַּכָּה וְיָנִיחַ הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד עֲלֵיהֶם בְּלֹא בְּרָכָה, אוֹ יָנִיחַ עַל הַבֶּגֶד בְּלֹא בְּרָכָה, רַק שֶׁיְּזַהֵר לְכַסּוֹת אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד, שֶׁלֹּא תְּהֵא נִרְאֵית, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת" — "לְךָ לְאוֹת", וְלֹא לַאֲחֵרִים לְאוֹת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיךְ לְכַסּוֹתָהּ? כְּשֶׁמְּנִיחָהּ עַל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִהְיוֹת לְעוֹלָם מְכֻסֶּה, כְּגוֹן בֶּגֶד אוֹ סְמַרְטוּטִין, אֲבָל אִם מְנִיחָהּ עַל בְּשָׂרוֹ מַמָּשׁ — אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹתָהּ, אֲפִלּוּ אִם נִקְרָע חֻלּוּקוֹ וְכָל בְּגָדָיו בְּמָקוֹם שֶׁכְּנֶגֶד תְּפִלִּין שֶׁל יָד. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנִּרְאֵית לַאֲחֵרִים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה שֶׁתְּהֵא הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד מְכֻסֶּה דַּוְקָא, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם הִיא נִרְאֵית, רַק שֶׁתְּהֵא מוּנַחַת בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכּוֹ לִהְיוֹת תָּמִיד מְכֻסֶּה, דְּהַיְנוּ קִבְּרַת:

ט אִטֵּר יַד יְמִינוֹ, אִם עוֹשֶׂה כָּל מְלַאכְתּוֹ בִּשְׂמֹאלוֹ — יָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד בִּשְׂמֹאלוֹ, שֶׁהִיא יָמִין שֶׁל כָּל אָדָם.

וַאֲפִלּוּ עוֹשֶׂה כָּל מַעֲשָׂיו בְּיָמִין שֶׁל כָּל אָדָם, אֶלָּא שֶׁכּוֹתֵב בִּשְׂמֹאלוֹ — יָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד בִּשְׂמֹאלוֹ שֶׁהִיא יָמִין שֶׁל כָּל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּקְשַׁרְתָּם", "וּכְתַבְתָּם", מַה כְּתִיבָה בְּיָמִין — אַף קְשִׁירָה בְּיָמִין, וּמִדְּקִשְׁרָה בְּיָמִין מִכְּלַל דַּהֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל יָד עַל שְׂמֹאל, דִּבְיָד שֶׁהוּא כּוֹתֵב בָּהּ — צָרִיךְ לְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד עַל הַיָּד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ.

אֲבָל אִם כּוֹתֵב בְּיָמִין שֶׁל כָּל אָדָם, אַף־עַל־פִּי שֶׁשְּׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו עוֹשֶׂה בִּשְׂמֹאל שֶׁל כָּל אָדָם, וַאֲפִלּוּ הוּא כּוֹתֵב גַּם כֵּן בִּשְׂמֹאל כָּל אָדָם, כֵּיוָן דְּכוֹתֵב גַּם כֵּן בְּיָמִין שֶׁל כָּל אָדָם — (בָּהּ הוּא) צָרִיךְ לְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד עַל הַיָּד שֶׁכְּנֶגְדָּהּ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הוּא שׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו בְּשָׁוֶה, שֶׁהוּא מֵנִיחַ עַל שְׂמֹאל שֶׁל כָּל אָדָם:

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנּוֹלַד אִטֵּר יָד, אֲבָל אִם אַחַר־כָּךְ הִרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִכְתֹּב בִּשְׂמֹאלוֹ, וּשְׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו עוֹשֶׂה בִּימִין — אֵין דִּינוֹ כְּאִטֵּר, אֶלָּא מֻנִּיחַ עַל שְׂמֹאל כָּל אָדָם, שֶׁהֲרֵי הִיא יָד כֵּהָה שֶׁלּוֹ. אֲבָל אִם הִרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל מַעֲשָׂיו בִּשְׂמֹאל — יָנִיחַ עַל יְמִין כָּל אָדָם, שֶׁהֲרֵי הִיא יָד כֵּהָה שֶׁלּוֹ:

יא שְׁעוּר אֹרֶךְ רְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל יָד — כְּדֵי שֶׁתַּקִּיף אֶת הַזְּרוֹעַ וְיִקָּשֵׁר מִמֶּנָּה אֶת הַקֶּשֶׁר וְתִמָּתַח רְצוּעָה אַחַת עַד אֶצְבַּע אֶמְצָעִית וְיִכְרֹךְ מִמֶּנָּה עַל אֶצְבָּעוֹ שָׁלֹשׁ כְּרִיכוֹת וְיִקָּשֵׁר:

יב נוֹהֲגִין לִכְרֹךְ סְבִיב הַפֶּרֶק שֶׁבֵּין הַיָּד לְהַמַּרְפֵּק שֶׁבַע כְּרִיכוֹת. וְיֵשׁ לִכְרֹךְ בַּפֶּרֶק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הָאֶצְבַּע הָאֶמְצָעִי שְׁתֵּי כְּרִיכוֹת וּפֶרֶק הָעֶלְיוֹן כְּרִיכָה אַחַת:

יג אֵין לִכְרֹךְ הָרְצוּעָה עַל הַתְּפִלִּין כְּדֵי לְחַזְּקָהּ וּלְהַדְּקָהּ עַל הַיָּד, אֶלָּא תְּהֵא הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד תְּלוּיָה וּמוּנַּחַת עַל הַקִּבָּרֶת כְּעֵין תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ עַל הָרֹאשׁ, כֵּיוָן שֶׁאֵין מִצְוָה כְּלָל בִּכְרִיכָה זוֹ, לָכֵן אֵין לַהֲנִיחָהּ עַל הַתְּחוֹרָא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קְדֻשָּׁה יוֹתֵר מִן הָרְצוּעָה:

יד "בֵּין עֵינֶיךָ" הָאָמוּר בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ — זֶהוּ גֹּבַהּ שֶׁבָּרֹאשׁ, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא "בֵּין עֵינֶיךָ" מַמָּשׁ? נֶאֱמַר כָּאן "בֵּין עֵינֶיךָ" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "לֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם", מַה לְּהַלָּן בְּגֹבַהּ שֶׁבָּרֹאשׁ בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה קָרְחָה — אַף כָּאן בְּגֹבַהּ שֶׁבָּרֹאשׁ מָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה קָרְחָה. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל הַתְּפִלִּין בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה קָרְחָה, דְּהַיְנוּ שֶׁקְּצָה הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַתְּחוֹרָא יִהְיֶה מוּנָּח עַל מְקוֹם הַתְּחָלַת עִקְרֵי הַשֵּׂעָר בְּמִצְחוֹ. וְנִמְשָׁךְ הַמָּקוֹם הָרָאוּי לִהְיוֹת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ עַד סוֹף מָקוֹם שֶׁמֹּחוֹ שֶׁל תִּינוֹק רוֹפֵס, דְּהַיְנוּ שֶׁהַקְּצָה הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַתְּפִלָּה לֹא יִהְיֶה מוּנָּח לְמַעְלָה מִמָּקוֹם שֶׁמֹּחוֹ שֶׁל תִּינוֹק רוֹפֵס:

טו צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַקֶּשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ מֵאֲחוֹרֵי הָרֹאשׁ לְמַעְלָה בְּגֹבַהּ הָעֹרֶף שֶׁהוּא סוֹף הַגֻּלְגֹּלֶת, וְהוּא כְּנֶגֶד הַפָּנִים:

טז צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַקֶּשֶׁר בְּאֶמְצַע הָעֹרֶף, וְלֹא יִטֶּה לְכָאן אוֹ לְכָאן:

יז וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַמָּקוֹם שֶׁבַּקֶּשֶׁר שֶׁנִּרְאָה כְּעֵין דָּלֶ"ת לְצַד חוּץ, וְלֹא כְּלַפֵּי הָעֹרֶף. וְהוּא הַדִּין בְּקֶשֶׁר תְּפִלִּין שֶׁל יָד — צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִתְהַפֵּךְ:

יח צָרִיךְ לְכַוֵּן הַקְּצִיצָה שֶׁתְּהֵא בְּאֶמְצַע רֹחַב הָרֹאשׁ, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא כְּנֶגֶד בֵּין הָעֵינַיִם (וְלָכֵן טוֹב שֶׁיְּהֵא הַקֶּשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בַּגֹּבַהּ):

יט צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא צַד הַשָּׁחֹר שֶׁבָּרְצוּעוֹת לְצַד חוּץ, וְלֹא יִתְהַפְּכוּ הָרְצוּעוֹת בֵּין בִּתְפִלִּין שֶׁל יָד בֵּין בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. וְאִם נִתְהַפְּכוּ בְּשׁוֹגֵג — מִדַּת חֲסִידוּת לְהִתְעַנּוֹת.

וְאֵין לְהַקְפִּיד שֶׁלֹּא יִתְהַפְּכוּ אֶלָּא מַה שֶּׁמַּקְיִף אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַקְּבֹרֶת פַּעַם אַחַת, אֲבָל מַה שֶּׁכּוֹרֵךְ אַחַר־כָּךְ, וְכֵן מַה שֶּׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל לְפָנָיו מֵהָרְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ — אֵין צָרִיךְ לְהַקְפִּיד כְּלָל שֶׁלֹּא יִתְהַפֵּךְ, לְפִי שֶׁאֵינָן מֵעִקַּר הַמִּצְוָה:

כ יְשַׁלְשֵׁל הָרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וְיִהְיוּ תְּלוּיִים מִלְּפָנָיו, וְקִבְּלוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיַּגִּיעוּ עַד הַטַּבּוּר אוֹ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ מְעַט. וְרַחַב הָרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל יָד וּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ — קִבְּלוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁיְּהֵא כְּאֹרֶךְ שְׁעוֹרָה לְפָחוֹת:

כא אִם פָּחֹת מִשִּׁעוּר אֹרֶךְ רְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וְכֵן אִם פָּחֹת מִשִּׁעוּר רֹחַב הָרְצוּעוֹת בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד וּבֵין תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, אִם אֵינוֹ מוֹצֵא רְצוּעוֹת אֲחֵרוֹת — מְנִיחָן כְּמוֹת שֶׁהֵן, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַשִּׁעוּרִים הַלָּלוּ לֹא נִזְכְּרוּ בַּגְּמָרָא:

כב אֲבָל אִם אֵין בָּרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בְּאָרְכָּן כְּדֵי שֶׁיְּהוּ מְשֻׁלְשָׁלִין לְפָנָיו אֲפִלּוּ מְעַט — פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה נִזְכָּר בַּגְּמָרָא:

כג תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ טוֹב לִהְיוֹתָם גְּלוּיִים וְנִרְאִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ", וְדָרְשׁוּ רַז"ל: אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבָּרֹאשׁ. וְלָכֵן יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְכַסּוֹת לְגַמְרֵי אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בַּטַּלִּית גָּדוֹל, רַק שֶׁתִּהֵא מְגֻלֶּה קְצָת:

כד אֲבָל תַּלְמִיד בִּפְנֵי רַבּוֹ — אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְגַלּוֹת הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בְּפָנָיו, שֶׁלֹּא יַשְׁוֶה עַצְמוֹ לְרַבּוֹ וְנִרְאֶה כְּעַזּוּת פָּנִים, שֶׁהַתְּפִלִּין הֵן דֶּרֶךְ כָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "וְרָאוּ כָל וגו'".

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלּוֹבֵשׁ תְּפִלִּין כָּל הַיּוֹם שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, דְּאָז מֻחֲזֵי כְּיוֹהֲרָא אִם מְגַלֶּה אוֹתָן בִּפְנֵי רַבּוֹ, כֵּיוָן דְּרֹב הָעוֹלָם אֵין נוֹהֲגִין לְהָנִיחַ תְּפִלִּין כָּל הַיּוֹם, אֲבָל בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, כֵּיוָן דְּהַכֹּל מְנִיחִין תְּפִלִּין אָז — אֵין כָּאן יוֹהֲרָא כְּלָל, וּמֻתָּר לְגַלּוֹתָן בִּפְנֵי רַבּוֹ:

סימן כח

א **דִּין חֲלִיצַת הַתְּפִלִּין וּבוֹ י' סְעִיפִים**:

אָסוּר לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהַתְּפִלִּין כָּל זְמַן שֶׁהֵן עָלָיו אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד, קַל וָחֹמֶר מִצִּיץ: מַה צִּיץ שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא אַזְכָּרָה אַחַת — אָמְרָה תּוֹרָה: "וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד", שֶׁלֹּא יַסִּיחַ

דַּעְתּוֹ מְמֻנוּ, תְּפִלִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אַזְכָּרוֹת הַרְבֵּה — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

וְאֵינוֹ נִקְרָא הֶסֵּח הַדַּעַת אֶלָּא כְּשֶׁעוֹמֵד בִּשְׂחוֹק אוֹ בְּקַלּוּת רֹאשׁ (אוֹ שֶׁמַּטְרִיד דַּעְתּוֹ כָּל־כָּךְ לְצָרְכֵי הַגּוּף עַד שֶׁלִּבּוֹ פּוֹנֶה מִיִּרְאַת שָׁמַיִם מֻחֶמֶת טִרְדָּתוֹ), אֲבָל כְּשֶׁעוֹמֵד בְּיִרְאָה וּמִתְעַסֵּק בִּצָּרְכָיו, אַף־עַל־פִּי שֶׁעוֹסֵק בְּמַלַּאכְתּוֹ וּבְאֻמָּנוּתוֹ וְאֵין דַּעְתּוֹ עַל הַתְּפִלִּין מַמָּשׁ — אֵין זֶה נִקְרָא הֶסֵּח הַדַּעַת, שֶׁאִם לֹא כֵן אֵיךְ יָכוֹל כָּל אָדָם לִילֵךְ בִּתְפִלִּין כָּל הַיּוֹם.

וּמִכָּל מָקוֹם מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁלֹּא לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן כְּלָל, זוֹלַת בִּשְׁעַת תַּלְמוּד תּוֹרָה וּבִתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה:

ב חַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בַּתְּפִלִּין בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה, דְּהַיְנוּ בְּכָל פַּעַם שֶׁנִּזְכָּר בָּהֶם — חַיָּב לְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶם, שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ נִזְכָּר עֲלֵיהֶם תָּדִיר, וְלֹא יַגִּיעַ לִידֵי הֶסֵּח הַדַּעַת גָּמוּר. וִימַשְׁמֵשׁ בְּשֶׁל יָד תְּחִלָּה וְאַחַר־כָּךְ בְּשֶׁל רֹאשׁ, שֶׁלֹּא לְהַעֲבִיר עַל הַמִּצְוָה, שֶׁהַשֶּׁל יָד סְמוּכָה לוֹ לְמַשְׁמְשׁוֹ יוֹתֵר מֵהַשֶּׁל רֹאשׁ.

וְאֵינוֹ חַיָּב לְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁאָז אֵין לָחֹשׁ שֶׁיָּבוֹא לִידֵי הֶסֵּח הַדַּעַת גָּמוּר, שֶׁהוּא שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ, וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב שֶׁיְּמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן מַמָּשׁ, שֶׁזֶּהוּ מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר.

וּמִנְהָג יָפֶה לְמַשְׁמֵשׁ בַּתְּפִלִּין כְּשֶׁמַּזְכִּיר מִצְוָתָן בִּקְרִיאַת שְׁמַע, וּמְמַשְׁמֵשׁ בְּשֶׁל יָד כְּשֶׁאוֹמֵר: "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ", וּבְשֶׁל רֹאשׁ כְּשֶׁאוֹמֵר "וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ":

ג כְּשֶׁחוֹלֵץ תְּפִלִּין — צָרִיךְ לַחֲלֹץ שֶׁל רֹאשׁ תְּחִלָּה, שֶׁאִם יַחֲלֹץ שֶׁל יָד תְּחִלָּה — נִמְצֵאת מוּנַחַת עָלָיו תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בִּלְבַדָּהּ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: כָּל זְמַן שֶׁבֵּין עֵינֶיךָ יִהְיוּ שְׁתַּיִם, שֶׁלְּכָךְ נֶאֱמַר: "וְהָיוּ", שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, וְלֹא נֶאֱמַר "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְטֹטָפֹת וכו'":

ד עַל פִּי הַקַּבָּלָה צָרִיךְ לַחֲלֹץ שֶׁל רֹאשׁ מְעֻמָּד, כְּמוֹ שֶׁהֻנָּחָתָהּ הִיא מְעֻמָּד, וְכֵן הַכְּרִיכוֹת שֶׁל אֶצְבַּע. אֲבָל תְּפִלִּין שֶׁל יָד שֶׁהֻנָּחָתָהּ הוּא מְיֻשָּׁב עַל פִּי הַקַּבָּלָה — חֲלִיצָתָהּ גַּם כֵּן מְיֻשָּׁב. וּלְמִנְהָגֵנוּ שֶׁהֻנָּחַת תְּפִלִּין שֶׁל יָד הִיא גַּם כֵּן מְעֻמָּד — (יָכוֹל) לְחָלְצָהּ גַּם כֵּן מְעֻמָּד:

ה יֵשׁ מֵהַחֲכָמִים שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִין לַחֲלֹץ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בְּיַד שְׂמֹאל, שֶׁהִיא יַד כֵּהָה, כְּדֵי לְהַרְאוֹת שֶׁקָּשָׁה עָלָיו חֲלִיצָתָן, מִפְּנֵי שֶׁמִּצְוָתָן כָּל הַיּוֹם, אֶלָּא שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁאֵין לָנוּ גּוּף נָקִי אָנוּ חוֹלְצִין מִיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה:

ו יֵשׁ שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִין מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לַחֲלֹץ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ קֹדֶם שֶׁמֵּסִיר הָרְצוּעָה מֵהָאֶצְבַּע. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לְהָסִיר הָרְצוּעָה מִקֹּדֶם:

ז כְּשֶׁמְּקַפְּלָן — לֹא יִכְרֹךְ הָרְצוּעוֹת עַל הַבָּתִּים אֶלָּא עַל הַצְּדָדִים (וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמִטְפַּחַת שֶׁכּוֹרְכִין עַל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּטְפַּחַת נַעֲשֵׂית שׁוֹמֵר לַסֵּפֶר תּוֹרָה וּמְשַׁמְּשָׁהּ אֵלָיו בְּכָרְיָכָה זוֹ, לָכֵן אֵין כָּאן גְּנַאי כְּלָל לַסֵּפֶר תּוֹרָה בְּכָרְיָכָה זוֹ, וְאַדְרַבָּה זֶהוּ כְּבוֹדָהּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הָרְצוּעוֹת שֶׁאֵינָם מְשַׁמְּשִׁים כְּלוּם לְהַבָּתִּים בְּכָרְיָכָה זוֹ).

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְכָרְכָן כִּכְנָפַיִם, עַל שֵׁם כַּנְפֵי יוֹנָה.

וּכְשֶׁכּוֹרְכָן עַל צִדְדֵי הַתְּפִלִּין — צָרִיךְ לֶאֱחֹז הַתְּפִלִּין בְּיָדוֹ וְלִגְלֹל הָרְצוּעָה עֲלֵיהֶן, וְלֹא לֶאֱחֹז הָרְצוּעָה בְּיָדוֹ וְלִגְלֹל הַתְּפִלִּין לְתוֹכָהּ, שֶׁמּוּטָב שֶׁתִּגָּלֵל הָרְצוּעָה מִמַּה שֶׁיִּתְגַּלְּלוּ הַתְּפִלִּין:

ח כְּשֶׁמַּנִּיחָן בַּתִּיק — צָרִיךְ לְזָהֵר לְהַנִּיחָן בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁיָּבוֹא לִטְלָן מִשָּׁם לְלָבְשָׁן לֹא יוּכַל לִפְגֹּעַ בְּשֶׁל רֹאשׁ תְּחִלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַעֲבֹר עַל הַמִּצְוָה לִלְבֹּשׁ שֶׁל יָד תְּחִלָּה. וְלָכֵן מִן הָרָאוּי הָיָה לְהַנִּיחָן בְּכִיס צַר וְאָרֹךְ, שֶׁל רֹאשׁ מִלְמַטָּה וְעָלָיו שֶׁל יָד, שֶׁכְּשֶׁיָּבוֹא לִטְלָן — יִפְגַּע תְּחִלָּה בְּשֶׁל יָד הַמֻּנָּח לְמַעְלָה, שֶׁאֵין אִסּוּר מִן הַדִּין בְּמַה שֶׁהַשֶּׁל יָד מֻנָּח עַל גַּבֵּי שֶׁל רֹאשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהַשֶּׁל רֹאשׁ קְדֻשָּׁתוֹ חֲמוּרָה מֵהַשֶּׁל יָד, הוֹאִיל וּמִכָּל מָקוֹם שְׁנֵיהֶם דָּבָר אֶחָד, שֶׁהַפָּרְשִׁיּוֹת הַכְּתוּבוֹת בְּזֶה כְּתוּבוֹת בְּזֶה.

אֶלָּא שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַנִּיחָן בְּכִיס אֶחָד זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, אֶלָּא בִּשְׁנֵי כִּיסִין זֶה אֵצֶל זֶה, אֶלָּא שֶׁהַשֶּׁל יָד יְהֵא מֻנָּח קָצָת לְצַד מַעְלָה, שֶׁאִם יִהְיוּ מֻנָּחִים בְּשָׁוֶה — יִצְטָרֵךְ לִפְעָמִים לַעֲבֹר עַל הַמִּצְוָה, דְּהַיְנוּ אִם יָבוֹא הַשֶּׁל רֹאשׁ מְזֻמָּן לְפָנָיו תְּחִלָּה נֶגֶד יַד יְמִינוֹ שֶׁנּוֹטֵל בָּהּ הַתְּפִלִּין — יִצְטָרֵךְ לַעֲבֹר עָלָיו וְלִטֹּל הַשֶּׁל יָד, אֲבָל כְּשֶׁהַשֶּׁל יָד הוּא קָצָת לְצַד מַעְלָה — אֵין כָּאן מַעֲבִיר עַל הַמִּצְוָה, שֶׁהֲרֵי הַשֶּׁל יָד סָמוּךְ לוֹ יוֹתֵר.

וְנָהֲגוּ לְסַמֵּן הַכִּיסִים אֵיזֶה לְשֶׁל רֹאשׁ וְאֵיזֶה לְשֶׁל יָד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַשֶּׁל רֹאשׁ קְדֻשָּׁתוֹ חֲמוּרָה

— אָסוּר לְשַׁנּוֹת אַחַר־כָּךְ הַכִּיס שֶׁלּוֹ לִתֵּן בּוֹ הַשֶּׂל יָד, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה בַּתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ט כְּשֶׁנּוֹטֵל הַתְּפִלִּין מֵהַתִּיק — לֹא יְנַעֲרֵם מִן הַתִּיק, אֶלָּא יִטְלֵן בְּיָדוֹ מִתּוֹכוֹ:

י מִנְהַג חֲכָמִים לְנַשֵּׁק הַתְּפִלִּין בִּשְׁעַת לְבִישָׁתָן וּבִשְׁעַת חֲלִיצָתָן:

סימן כט

וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

אֵין לְבָרֵךְ שׁוּם בְּרָכָה כְּשֶׁחוֹלֵץ תְּפִלִּין, אֲפִלּוּ חוֹלְצָן עֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁאָז חַיָּב הוּא לְחָלְצָן, שֶׁשַּׁבָּת וְיוֹם־טוֹב לָאו זְמַן תְּפִלִּין הוּא, וּכְשֶׁמְּנִיחָן עָלָיו לְשֵׁם מִצְוָה עוֹבֵר עַל "בַּל תּוֹסִיף" — מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאִם מְנִיחָן עָלָיו בְּלֹא כַּוָּנָה לְשֵׁם מִצְוָה אֵין בָּזֶה אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֵצֵא בָּהֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לא, לְפִיכָךְ לֹא שַׁיָּךְ בְּרָכָה עַל זֶה, כֵּיוָן שֶׁבַּחֲלִיצַת הַתְּפִלִּין מִצַּד עַצְמָהּ אֵין בָּהּ מִצְוָה, וְאֵין חוֹלְצָן אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כְּשֶׁחוֹלְצָן בְּחֹל סָמוּךְ לְשְׁקִיעַת הַחַמָּה שֶׁאֵין לוֹ לְבָרֵךְ עַל זֶה, שֶׁהֲרֵי לַיְלָה זְמַן תְּפִלִּין הוּא, וְאֵין צָרִיךְ לְחָלְצָן, אֶלָּא שֶׁאֵין מוֹרִים כֵּן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ל:

סימן ל

א **זְמַן הֲנָחָתָן וּבוֹ ה' סְעִיפִים**:

לַיְלָה זְמַן תְּפִלִּין הוּא מִן הַתּוֹרָה, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה", שֶׁמַּשְׁמָעוֹ יָמִים וְלֹא לֵילוֹת — אֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּחֻקַּת הַתְּפִלִּין, אֶלָּא בְּחֻקַּת הַפֶּסַח שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעְלָה: "וְעָבַדְתָּ אֶת הָעֲבֹדָה הַזֹּאת וגו'".

אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין בַּלַּיְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זְמַן שֵׁנָה, וּגְזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִישַׁן בָּהֶם, וְאָסוּר לִישֵׁן בִּתְפִלִּין מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן מד.

וְלָכֵן אַף לְאַחַר שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁהוּא יוֹם לְכָל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה — אָסוּר לְהָנִיחָן עַד שֶׁתַּגִּיעַ עֵת קִימָה מִשֵּׁנָה לְרֹב בְּנֵי אָדָם, דְּהַיְנוּ עַד שֶׁיָּאִיר הַיּוֹם בִּכְדֵי שֶׁיִּרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת וְיַכִּירֶנּוּ, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה חֲבֵרוֹ הָרָגִיל עִמּוֹ קָצָת, שֶׁאִלּוּ רָגִיל עִמּוֹ הַרְבֵּה — יַכִּירֶנּוּ אֲפִלּוּ מֵרָחוֹק, וְאִם אֵינוֹ רָגִיל עִמּוֹ כְּלָל — לֹא יַכִּירֶנּוּ אֲפִלּוּ בְּקֵרוֹב מְאֹד:

ב אִם הֶנִּיחָן קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים וְחָשְׁכָה עָלָיו, אֲפִלּוּ הֵן עָלָיו כָּל הַלַּיְלָה — מֻתָּר, וְאֵין מוֹרִין כֵּן הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה, שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לַהֲנִיחָן לְכַתְּחִלָּה בַּלַּיְלָה. וְלָכֵן לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן אֶלָּא בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, אֲבָל לֹא בָּרַבִּים, שֶׁמָּא יִטְעוּ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לַהֲנִיחָן לְכַתְּחִלָּה בַּלַּיְלָה. אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, שֶׁבְּיוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ אֵין לָחֹשׁ שֶׁיִּטְעוּ.

וְאִם לֹא חָלַץ תְּפִלָּיו כְּשֶׁהִגִּיעַ צֵאת הַכּוֹכָבִים מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מָקוֹם לְשָׁמְרָן וְנִמְצְאוּ עָלָיו כְּדֵי לְשָׁמְרָן — מֻתָּר, וּמוֹרִין כֵּן (וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר לָרוֹאִים שֶׁעוֹשֶׂה כְּדֵי לְשָׁמְרָן). אֲבָל אָסוּר לַהֲנִיחָן עָלָיו לְכַתְּחִלָּה בַּלַּיְלָה כְּדֵי לְשָׁמְרָן (וְאִם מְנִיחָן עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם בְּשָׁבִיל שֶׁיִּהְיוּ עָלָיו בַּלַּיְלָה כְּדֵי לְשָׁמְרָן — מֻתָּר, וְאֵין מוֹרִין כֵּן לַהֲנִיחָן לְכַתְּחִלָּה בִּשְׁבִיל כָּךְ):

ג הָיָה רוֹצֶה לָצֵאת לַדֶּרֶךְ בַּהַשְׁכָּמָה קֹדֶם שֶׁיָּאִיר הַיּוֹם — יָכוֹל לַהֲנִיחָן קֹדֶם יְצִיאָתוֹ, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ זְמַנּוֹ — יְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן וִיבָרֵךְ, שֶׁאֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִישַׁן בָּהֶם, כֵּיוָן שֶׁהִשְׁכִּים וְיָצָא לַדֶּרֶךְ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּהוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישֹׁן בְּהִלּוּכוֹ, אֲבָל הָרוֹכֵב אוֹ יוֹשֵׁב בְּקָרוֹן, שֶׁיּוּכַל לִישֹׁן — אָסוּר לַהֲנִיחָן קֹדֶם זְמַנָּן:

ד הָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ וְשָׁקְעָה עָלָיו חַמָּה, דְּהַיְנוּ צֵאת הַכּוֹכָבִים, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְחָלְצָן וְלִשָּׁא אוֹתָן בְּיָדוֹ שֶׁמָּא יִפְּלוּ מִיָּדוֹ — מַנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶם עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ, מִפְּנֵי הָרוֹאִים, שֶׁלֹּא יִטְעוּ לוֹמַר מֻתָּר לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין לְכַתְּחִלָּה בַּלַּיְלָה.

וְכֵן הַיּוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, וְקִדַּשׁ עָלָיו בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים שֶׁאֵין זְמַן תְּפִלִּין, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲלֹץ וְלַהֲנִיחָן שָׁם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁבַּשָּׁדֶה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר — מַנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיָּבוֹא לְבֵיתוֹ, שֶׁמִּשּׁוּם בִּזָּיוֹן הַתְּפִלִּין הִתִּירוּ לְהַכְנִיסָן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ לָעִיר.

וְאִם יֵשׁ בַּיִת קָרוֹב לַחוֹמָה שֶׁמִּשְׁתַּמְּרִין שָׁם — חוֹלְצָן וּמַנִּיחָן שָׁם, וְלֹא יֵלֵךְ בָּהֶן יוֹתֵר בָּעִיר, בֵּין בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים בֵּין בְּלֵילֵי הַחֹל:

ה מִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא הֵנִיחַ תְּפִלִּין כָּל הַיּוֹם וְנִזְכַּר אַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאָסוּר לוֹ לַהֲנִיחָן אָז, לְפִי שֶׁכְּבָר עָשָׂאוֹ לִזְמַן זֶה לַיְלָה (וּזְמַן שְׁכִיבָה בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה שֶׁל עַרְבִית). וְאִם יָנִיחַ בּוֹ תְּפִלִּין — יַחֲזֹר וְיַעֲשֶׂהוּ יוֹם, וַהֲרֵי הֵן

שְׁתֵּי קְלוֹת שֶׁסּוֹתְרוֹת זוֹ אֶת זוֹ.

אֲבָל אִם הוּא לֹא הִתְפַּלֵּל עֲדַיִן, אֲפִלּוּ הַצִּבּוּר הִתְפַּלְּלוּ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵין עוֹשֶׂה שְׁתֵּי קְלוֹת שֶׁסּוֹתְרִין זוֹ אֶת זוֹ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁחוֹלֵק עַל זֶה. וְטוֹב לָחוּשׁ לַסְּבָרָה הָאַחֲרוֹנָה:

סימן לא

א **דִּין תְּפִלִּין בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וּבוֹ ב' סְעִיפִים**:

שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים — אֵינָן זְמַן תְּפִלִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת וגו'", יָצָא שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים שֶׁהֵן עַצְמָן אוֹת בֵּין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אוֹת הִיא בֵּינִי וגו'".

וְאִם מְנִיחָן בָּהֶם לְשֵׁם מִצְוָה — עוֹבֵר עַל "בַּל תּוֹסִיף", וְגַם מְזַלְזֵל לְאוֹת שֶׁל שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים בְּמַה שֶׁמֵּנִיחַ עָלָיו בָּהֶן אוֹת אַחֵר, וְחַיָּב מִיתָה.

אֲבָל אִם אֵין מְנִיחָן לְשֵׁם מִצְוָתָן אֶלָּא לְצֹרֶךְ אַחֵר — מֻתָּר, כְּגוֹן הַמּוֹצֵא תְּפִלִּין בְּשַׁבָּת מֻנָּחִים בַּשָּׂדֶה — מֻתָּר לְלָבְשָׁם וּלְהַכְנִיסָן לָעִיר דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שא:

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָאוֹת שֶׁל שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים הוּא חִיּוּב הַמִּצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּהֶן, וּלְפִיכָךְ גַּם חֹל הַמּוֹעֵד אֵינוֹ זְמַן תְּפִלִּין, שֶׁהֲרֵי מִצְוֹת תְּלוּיוֹת בּוֹ: בְּפֶסַח — מְנִיעַת אֲכִילַת חָמֵץ, וּבֶחָג — מִצְוַת יְשִׁיבָה בַּסֻּכָּה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָאוֹת הוּא אִסּוּר עֲשִׂיַּת מְלָאכָה בִּלְבַד, לְפִיכָךְ חֹל הַמּוֹעֵד שֶׁמֻּתָּר בְּמְלָאכָה מִן הַתּוֹרָה — חַיָּב בִּתְפִלִּין.

וְכֵן נוֹהֲגִין בְּכָל גְּלִילוֹת אֵלּוּ לְהַנִּיחָן בַּמּוֹעֵד, וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, אֶלָּא שֶׁאֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּקוֹל רָם כְּמוֹ בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, לְהוֹרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קְצָת קְדֻשַּׁת הָאוֹת.

וְעוֹד, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין בְּחֹל הַמּוֹעֵד, לָכֵן אוֹתָן שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ — נָהֲגוּ לְבָרֵךְ בַּחֲשַׁאי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא הַדָּבָר לְמַחֲלֹקֶת, זֶהוּ טַעַם מִנְהָגֵנוּ.

אֲבָל מִי שֶׁמְּנִיחָן בְּלֹא בְּרָכָה — יָפֶה הוּא עוֹשֶׂה, כִּי סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, וּבְרָכוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת.

וְאֵין לָחוּשׁ בַּהֲנָחָתָן לְ"בַל תּוֹסִיף" אַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁחֹל הַמּוֹעֵד אֵינוֹ זְמַן תְּפִלִּין, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן בַּהֲנָחָתוֹ לְשֵׁם מִצְוָה וַדַּאי, אֶלָּא מִסָּפֵק הוּא מְנִיחָן. וּמִטַּעַם זֶה אֵין בִּשְׁמִירַת

יוֹם־טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת מִשּׁוּם "בַּל תּוֹסִיף". וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין לָחֹשׁ מִטַּעַם זֶה לְאִסּוּר זִלְזוּל הָאוֹת שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד, שֶׁאִסּוּר זֶה גַּם כֵּן אֵינוֹ אֶלָּא בְּמִתְכַּוֵּן לְשֵׁם מִצְוָה:

סימן לב

א **דִּין כְּתִיבַת הַתְּפִלִּין וּבוֹ פ' סְעִיפִים**:

מִצְוַת תְּפִלִּין — שֶׁיִּכְתֹּב אַרְבַּע פָּרָשִׁיוֹת שֶׁהַזְכִּירוּ בָּהֶן מִצְוָתָן, שֶׁהֵן: "קַדֶּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר" עַד "לְמוֹעָדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה", "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ" עַד "כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם", וּפָרָשַׁת "שְׁמַע" עַד "וּבִשְׁעָרֶיךָ", וּפָרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" עַד "עַל הָאָרֶץ".

וְצָרִיךְ לִכְתָבָן כַּסֵּדֶר שֶׁהֵן כְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה, לִכְתֹּב תְּחִלָּה פָּרָשַׁת "קַדֶּשׁ", וְאַחַר־כָּךְ "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ", וְאַחַר־כָּךְ "שְׁמַע", וְאַחַר־כָּךְ "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ". וְאִם שִׁנָּה סִדָּרָן — פְּסוּלִין (הַתְּפִלִּין הַנַּעֲשִׂים מִפָּרָשִׁיוֹת אֵלּוּ. אֲבָל הַפָּרָשִׁיוֹת עַצְמָן יֵשׁ לָהֶן תַּקָּנָה, שֶׁהַמַּקְדֶּמֶת בַּתּוֹרָה שֶׁכְּתָבָהּ בָּאַחֲרוֹנָה — הֲרֵי יָכוֹל לִכְתֹּב עוֹד פָּרָשִׁיוֹת הַמְּאֻחָרוֹת לָהּ וּלְצָרְפָן אֵלֶיהָ, וְכֵן הַמְּאֻחָרוֹת שֶׁכְּתָבָן בָּרִאשׁוֹנָה — יָכוֹל לְצָרְפָן לְפָרָשָׁה מֻקְדֶּמֶת, מִתְּפִלִּין אֲחֵרוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ בָּהֶן פָּרָשִׁיוֹת הַמְּאֻחָרוֹת. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְצָרְפָן — צְרִיכִים גְּנִיזָה).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁרָאוּי לְהַקְדִּים גַּם כֵּן פָּרָשִׁיוֹת שֶׁל יָד לְשֶׁל רֹאשׁ, מִפְּנֵי שֶׁמֻּקְדֶּמֶת בַּפָּסוּק. אַךְ אִם לֹא הִקְדִּים — לֹא פָּסוּל.

(וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלְּכַתְּחִלָּה רָאוּי לְהַקְדִּים פָּרָשִׁיוֹת שֶׁל רֹאשׁ לְשֶׁל יָד, מִפְּנֵי שֶׁקְּדֻשַּׁת שֶׁל רֹאשׁ חֲמוּרָה מִשֶּׁל יָד. וְכֵן נָכוֹן עַל פִּי הַקַּבָּלָה):

ב עַל פִּי הַקַּבָּלָה צָרִיךְ לִכְתֹּב ד' שֶׁל "אֶחָד" גְּדוֹלָה כָּל־כָּךְ כְּמוֹ אַרְבָּעָה דָּלֶתִי"ן קְטַנִּים:

ג לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִכְתֹּב אַרְבַּע פָּרָשִׁיוֹת שֶׁל יָד בְּקֻלְף אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת", מַשְׁמָע אוֹת אַחַת, דְּהַיְנוּ בַּיִת אֶחָד, שֶׁהוּא אוֹת הַנִּרְאֶה מִבַּחוּץ, וּכְשֵׁם שֶׁהִיא אוֹת אַחַת מִבַּחוּץ — כָּךְ יֵשׁ לִהְיוֹת אוֹת אַחַת מִבִּפְנִים, שֶׁתִּהְיֶינָה כָּל הַפָּרָשִׁיוֹת כְּאֻגֶּרֶת אַחַת עַל קֻלְף אֶחָד.

אֲבָל בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה בָּתִּים — צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶינָה הַפָּרָשִׁיוֹת כְּתוּבוֹת בְּאַרְבָּעָה קְלָפִים לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ד הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁאֵין הַתְּפִלִּין נִכְתָּבִין אֶלָּא בִּדְיוֹ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שֶׁאֵין הַסְּתָ"ם נִכְתָּבִין אֶלָּא בִּדְיוֹ שֶׁיּוּכַל לְהִמָּחֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת

סוֹטָה: "וְכָתַב ... וּמָחָה" — כְּתָב שֶׁיּוּכַל לִמְחוֹת, וּלְמֵדִין גְּזֵרָה שָׁוָה "כְּתִיבָה" "כְּתִיבָה" מִפָּרָשַׁת סוֹטָה לִסְתָ"ם, לְפִיכָךְ אֵין מְטִילִין קַנְקַנְתּוֹם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ, מִפְּנֵי שֶׁרִשּׁוּמוֹ נִכָּר מְאֹד וְאֵינוֹ נִמְחָק לְגַמְרֵי.

וְטוֹב לָחֹשׁ לִדְבָרָיו לְכַתְּחִלָּה, לַעֲשׂוֹת הַדְּיוֹ מֵעֲשַׂן עֵצִים אוֹ שְׁמָנִים שְׁרוּיִים בְּמֵי עֲפָצִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, שֶׁאִם תִּמָּחֵקְנָה יִהְיֶה נִמְחָק. וְכָל הָעֲשָׂנִים יָפִים לִדְיוֹ, וְשֶׁל שֶׁמֶן זַיִת מִן הַמֻּבְחָר.

וְאִם כָּתַב סְתָ"ם בְּמֵי עֲפָצִים וְקַנְקַנְתּוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד וְאֵינוֹ נִמְחָק — כְּשֵׁרִים, שֶׁהָעִקָּר שֶׁאֵין לְמֵדִין "כְּתִיבָה" "כְּתִיבָה" מִפָּרָשַׁת סוֹטָה, וְכֵן נוֹהֲגִין עַכְשָׁו אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה. אִם כֵּן מַה מְּעָטָה הֲלָכָה שֶׁנֶּאֶמְרָה לְמשֶׁה מִסִּינַי שֶׁיִּהְיוּ כוֹתְבִים בִּדְיוֹ, לְמַעֵט שְׁאָר מִינֵי צְבָעוֹנִים, כְּגוֹן הָאֹדֶם וְהַיָּרֹק וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, שֶׁאִם כָּתַב בִּסְתָ"ם אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת בִּשְׁאָר מִינֵי צְבָעוֹנִים אוֹ בְּזָהָב — הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִים, וּצְרִיכִים גְּנִיזָה, אֶלָּא כָּל הַכְּתָב צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שָׁחֹר.

וְאִם זָרַק עַפְרוֹת זָהָב עַל הָאוֹתִיּוֹת — מַעֲבִיר הַזָּהָב וְיִשָּׁאֵר כְּתָב הַתַּחְתּוֹן וְכָשֵׁר. אֲבָל אִם זָרַק אֶת הַזָּהָב עַל אוֹת אַחַת מֵהָאַזְכָּרָה אֵין לוֹ תַּקָּנָה וּצְרִיכָה גְּנִיזָה, לְפִי שֶׁאָסוּר לְהַעֲבִיר הַזָּהָב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹחֵק אֶת הַשֵּׁם:

ה "וּכְתַבְתָּם " — דָּרְשׁוּ חֲכָמִים שֶׁיְּהֵא כְּתָב תָּם וְשָׁלֵם, שֶׁלֹּא תִּדְבַּק אוֹת אַחַת בַּחֲבֶרְתָּהּ, אֶלָּא כָּל אוֹת תְּהֵא מֻקֶּפֶת גְּוִיל מִכָּל רוּחוֹתֶיהָ, וּתְהֵא מְתֻיֶּגֶת כְּהִלְכָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לו.

וְאִם הָאוֹת גְּדוֹלָה וְנִדְבְּקָה בְּסוֹפָהּ בְּאֹפֶן שֶׁאִם יִגְרֹר מַה שֶּׁדָּבוּק יִשָּׁאֵר צוּרַת אוֹת — יֵשׁ מִי שֶׁמַּכְשִׁיר אַף בְּלֹא גְּרִירָה. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלִגְרֹר.

וַאֲפִלּוּ אִם אֵין הָאוֹת דְּבוּקָה בְּעַצְמָהּ אֶלָּא הַתָּג שֶׁל אוֹת זוֹ דָּבוּק בְּתַג אוֹת אַחֶרֶת — יֵשׁ לְהַחֲמִיר וּלְתַקֵּן בִּגְרִירָה. וַאֲפִלּוּ אִם תָּגֵי אוֹת אַחַת דְּבוּקִים זֶה בָּזֶה — טוֹב לְתַקְּנָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לו.

וְתִקּוּן מוֹעִיל אַף בִּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת, אַף בִּנְגִיעוֹת אוֹת בְּאוֹת בְּעִנְיָן שֶׁנִּפְסְלוּ לְדִבְרֵי הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ו לְכַתְּחִלָּה יִכְתֹּב כְּתִיבָה גַּסָּה קְצָת, שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִמְחָקִים מְהֵרָה. וְכֵן מִצְוָה לְיַפּוֹתָן מִבַּחוּץ לְמַרְאֶה, וְכָל שֶׁכֵּן מִבִּפְנִים, שֶׁהֲרֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה מְצֻפֶּה זָהָב מִבִּפְנִים:

ז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לִכְתֹּב בְּיָמִין, וְאִם כָּתַב בִּשְׂמֹאל — פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כְּתִיבָה בְּכָךְ, וּכְתִיבָה כִּלְאַחַר יָד הִיא, שֶׁהֲרֵי הַכּוֹתֵב בִּשַּׂבָּת בְּיָד שְׂמֹאל — פָּטוּר, וְאֵין סְבָרָא שֶׁיִּכְתֹּב אָדָם סְתָ"ם בְּשַׂבָּת וְיִפָּטֵר.

וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹלֵט בִּשְׁנֵי יָדָיו — צָרִיךְ לִכְתֹּב לְכַתְּחִלָּה בְּיָמִין, וְאִם כָּתַב בִּשְׂמֹאל — כָּשֵׁר.

וְאִטֵּר יִכְתֹּב בְּיָמִין שֶׁלּוֹ שֶׁהִיא שְׂמֹאל שֶׁל כָּל אָדָם, וְאִם כָּתַב בִּשְׂמֹאלוֹ שֶׁהוּא יָמִין שֶׁל כָּל אָדָם — פָּסוּל.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא תְּפִלִּין אֲחֵרִים שֶׁנִּכְתְּבוּ בְּיָמִין — יֵשׁ לְהַכְשִׁיר הַנִּכְתָּבִים בִּשְׂמֹאל, בֵּין בְּאִטֵּר בֵּין בִּשְׂמֹאל שֶׁל כָּל אָדָם, מֵאַחַר שֶׁלֹּא הֻזְכַּר פָּסוּל זֶה בַּתַּלְמוּד.

אֲבָל כָּתַב בְּפִיו, שֶׁתָּפַס הַקּוֹלְמוֹס בְּשִׂפָתָיו וְכָתַב בּוֹ — פְּסוּלִים אֲפִלּוּ אִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא אֲחֵרִים, שֶׁבְּוַדַּאי אֵין דֶּרֶךְ כְּתִיבָה כְּלָל בַּפֶּה:

ח הַתְּפִלִּין אֵינָן כִּמְזוּזָה, שֶׁהִיא צְרִיכָה שִׂרְטוּט מֻהֳלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי בְּכָל שִׁיטָה וְשִׁיטָה, אֲבָל בִּתְפִלִּין אֵין צָרִיךְ שִׂרְטוּט, כִּי אִם בַּשִּׁיטָה הָעֶלְיוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לִכְתֹּב לְכַתְּחִלָּה שָׁלֹשׁ תֵּבוֹת מִפָּסוּק מִכְתְּבֵי הַקֹּדֶשׁ בְּלֹא שִׂרְטוּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רפד [סָעִיף ב], אֲבָל שְׁאָר הַשִּׁיטוֹת אֵין צָרִיךְ שִׂרְטוּט, כִּי הַשִּׁיטָה הָעֶלְיוֹנָה נַעֲשֵׂית כְּמוֹ שִׂרְטוּט לְמַה שֶּׁתַּחְתֶּיהָ , כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְאֵין לוֹ לְהַחֲמִיר וּלְשַׂרְטֵט בְּכָל הַשִּׁיטוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַפָּטוּר מִן הַדָּבָר וְעוֹשֶׂהוּ — נִקְרָא הֶדְיוֹט. אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְיַשֵּׁר הַשִּׁיטָה בְּלֹא שִׂרְטוּט — טוֹב הוּא שֶׁיְּשַׂרְטֵט כָּל הַשּׁוּרוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַכְּתָב מְיֻשָּׁר וְשָׁוֶה, מִשּׁוּם "זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ". וַאֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ לְיַשֵּׁר אַף בְּלֹא שִׂרְטוּט (עַיֵּן בֵּית יוֹסֵף), וּמְשַׂרְטֵט כְּדֵי לִכְתֹּב יוֹתֵר נָאֶה וְיוֹתֵר יָשָׁר — אֵינוֹ נִקְרָא הֶדְיוֹט, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּדֶרֶךְ חֻמְרָא, אֶלָּא כְּדֵי לִכְתֹּב יוֹתֵר בְּיוֹשֶׁר (שֶׁהוּא הֲדוּר מִצְוָה).

וְלֹא אָמְרוּ שֶׁכָּל הַפָּטוּר מִן הַדָּבָר כּוֹ', אֶלָּא כְּשֶׁעוֹשֶׂה בְּדֶרֶךְ חֻמְרָא (בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי אִסּוּר אִם לֹא יִנְהֹג בְּחֻמְרָא זוֹ, וְגַם אֵין בָּהּ מִשּׁוּם הֲדוּר מִצְוָה, אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהּ

אֵיזֶה הִדּוּר לְאֵיזֶה מִצְוָה, וְכֵן אִם הוּא נוֹהֵג בָּהּ לִסְיָג וְגָדֵר שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי אִסּוּר — אֵינוֹ נִקְרָא חֲדִיוֹט. וְזֶהוּ טַעַם כָּל הַחֻמְרוֹת שֶׁהֶחֱמִירוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁהֵן אַחַת מִשְׁתַּיִם, אוֹ לִסְיָג וְגָדֵר שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לַעֲבֹר עַל אֵיזֶה לֹא תַּעֲשֶׂה אֲפִלּוּ אִסּוּר קַל שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּשֶׁרָאוּ שֶׁצָּרִיךְ לְכָךְ, אוֹ מִשּׁוּם הִדּוּר לְאֵיזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה אֲפִלּוּ שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא שַׂיָּךְ הִדּוּר, כְּגוֹן הַיּוֹשֵׁב בַּסֻּכָּה בִּשְׁעַת הַגְּשָׁמִים — הֲרֵי זֶה הֶדְיוֹט, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרלט, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה).

וְלֹא יְשַׁרְטֵט בְּעוֹפֶרֶת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְּקוֹם הַשִּׁרְטוּט נִשְׁאָר צָבוּעַ, וּבְדִיעֲבַד כָּשֵׁר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְשָׁרְטֵט תָּמִיד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וּמִן הַצְּדָדִים, בֵּין בִּתְפִלִּין, בֵּין בְּכָל מָקוֹם שֶׁכּוֹתֵב שָׁלֹשׁ תֵּבוֹת מִפָּסוּק, וְאַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ לִכְתֹּב בְּלֹא שִׁרְטוּט.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר בִּתְפִלִּין כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

ט הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁאֵין תְּפִלִּין נִכְתָּבוֹת אֶלָּא עַל הַקֶּלָף, וְלֹא עַל הַדּוּכְסוּסְטוּס וְלֹא עַל הַגְּוִיל, וְאִם שִׁנָּה — פָּסוּל. וְאֵין כּוֹתְבִין עַל הַקֶּלָף אֶלָּא בִּמְקוֹם בָּשָׂר, וְאִם כָּתַב בִּמְקוֹם שֵׂעָר — פָּסוּל.

מַהוּ קֶלֶף? וּמַהוּ דּוּכְסוּסְטוּס? הָעוֹר בִּשְׁעַת עִבּוּדוֹ, שֶׁהוּא נִקְרָא גְּוִיל, הָיוּ חוֹלְקִין אוֹתוֹ לִשְׁנַיִם, וְהַחֵלֶק הַחִיצוֹן שֶׁהוּא לְצַד הַשֵּׂעָר — נִקְרָא קֶלֶף, שֶׁנִּקְלָף מֵהֵלֶק הַפְּנִימִי הַדָּבוּק לַבָּשָׂר, הַנִּקְרָא "דּוּכְסוּסְטוּס", כִּי "דּוּךְ" הוּא מָקוֹם בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּי, וְ"סוּסְטוּס" הוּא בָּשָׂר בְּלָשׁוֹן יָוָן. וּמַה שֶּׁאָמְרוּ שֶׁכּוֹתְבִין עַל הַקֶּלֶף בִּמְקוֹם בָּשָׂר, הוּא בְּמָקוֹם הַיּוֹתֵר קָרוֹב לַבָּשָׂר, דְּהַיְנוּ בְּמָקוֹם חִבּוּרוֹ כְּשֶׁהוּא דָּבוּק לַדּוּכְסוּסְטוּס.

וּגְוִילִים שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵין חוֹלְקִים אוֹתָם — יֵשׁ לָהֶם דִּין קֶלֶף, וְכוֹתְבִין עֲלֵיהֶם תְּפִלִּין בַּצַּד שֶׁכְּלַפֵּי הַבָּשָׂר, כִּי מַה שֶּׁמְּגָרְרִים מֵהָעוֹר קְלִפָּתוֹ הָעֶלְיוֹנָה שֶׁבְּמָקוֹם שֵׂעָר, אֵינוֹ אֶלָּא כְּדֵי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְתַקְּנוֹ וּלְהַחֲלִיקוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם הָיוּ חוֹלְקִין אוֹתוֹ לִשְׁנַיִם — הָיָה צָרִיךְ לִגְרֹר מִמֶּנּוּ כָּל־כָּךְ, וּמִצַּד הַבָּשָׂר גּוֹרְרִין מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה עַד שֶׁאֵין נִשְׁאָר אֶלָּא הַקֶּלֶף בִּלְבַד:

י הַקֶּלֶף צָרִיךְ לִהְיוֹת מֵעוֹר הַמְעֻבָּד בַּעֲפָצִים אוֹ בְּסִיד וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים הַמְכַוְּצִים אֶת הָעוֹר וּמַחֲזִיקִין אוֹתוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵן — הֲרֵי הוּא נִקְרָא דִּפְתְּרָא, וְאֵינוֹ נִקְרָא סֵפֶר בְּלָשׁוֹן עִבְרִי, וּפָסוּל לִכְתֹּב עָלָיו סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁנִּקְרָא "סֵפֶר" בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתּוֹרָה, וְהוּא

הַדִּין לִכְתֹּב עָלָיו תְּפִלִּין אוֹ מְזוּזוֹת (שֶׁנִּלְמָדִים בִּגְזֵרָה שָׁוָה "כְּתִיבָה" "כְּתִיבָה" מִסֵּפֶר תּוֹרָה, שֶׁבִּמְזוּזָה נֶאֱמַר "כְּתִיבָה" בְּפָרוּשׁ, וּתְפִלִּין הֻקְּשׁוּ לִמְזוּזָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּקְשַׁרְתָּם... וּכְתַבְתָּם", שֶׁמִּפְּנֵי זֶה צָרִיךְ גַּם בְּסֵפֶר תּוֹרָה וּתְפִלִּין כְּתִיבָה תַּמָּה, מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר בִּמְזוּזָה "וּכְתַבְתָּם", וּלְמַדְתִּין הֵימֶנָּה לִתְפִלִּין בְּהֶקֵּשׁ, וּלְסֵפֶר תּוֹרָה בִּגְזֵרָה שָׁוָה).

וְצָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁיְּהֵא הָעוֹר מֻנָּח בְּסִיד עַד שֶׁיִּפֹּל הַשַּׂעָר מֵעָלָיו מֵאֵלָיו, וְאִם מוֹצִיאוֹ קֹדֶם לָכֵן — לֹא יִכְתֹּב עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְעַבֵּד כָּל צָרְכּוֹ וְדִפְתְּרָא הוּא:

יא וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מְעֻבָּד לִשְׁמוֹ, כְּגוֹן בְּסֵפֶר תּוֹרָה — לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה, וּבִתְפִלִּין — לְשֵׁם תְּפִלִּין, וּבִמְזוּזָה — לְשֵׁם מְזוּזָה.

וְהַמְעֻבָּד לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה — כָּשֵׁר גַּם לִתְפִלִּין וּמְזוּזָה, שֶׁהֲרֵי קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה חֲמוּרָה מִקְּדֻשַּׁת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה, וְהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נִתְעַבֵּד גַּם לִתְפִלִּין וּמְזוּזָה, שֶׁיֵּשׁ בִּכְלַל מָאתַיִם מָנֶה.

אֲבָל הַמְעֻבָּד לְשֵׁם מְזוּזָה — פָּסוּל לִתְפִלִּין, כִּי קְדֻשַּׁת הַתְּפִלִּין גְּדוֹלָה מִקְּדֻשַּׁת הַמְּזוּזָה.

וְטוֹב שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׁפָתָיו לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ לְשֵׁם תְּפִלִּין, וְלֹא דַּי בְּמַחֲשָׁבָה:

יב אִם עִבְּדוֹ נָכְרִי — יֵשׁ פּוֹסְלִין, אֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁיְּעַבֵּד לִשְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַגֵּט שֶׁכְּתָבוֹ נָכְרִי — פָּסוּל, אַף עַל פִּי שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁיִּכְתְּבֶנּוּ לִשְׁמוֹ וּלְשֵׁם אִשָּׁה, לְפִי שֶׁהַנָּכְרִי לְדַעַת עַצְמוֹ הוּא עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְהַיִּשְׂרָאֵל (וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁשּׁוֹמֵעַ לוֹ — אֵין פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִין, וְאַף אִם אוֹמֵר שֶׁכְּפִיו כָּךְ לִבּוֹ — אֵין נֶאֱמָן עַל כָּךְ).

וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁיְּעַבְּדֶנּוּ לִשְׁמוֹ, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְגֵט, שֶׁצָּרִיךְ לִכְתֹּב כָּל תֹּרֶף הַגֵּט לִשְׁמוֹ וּלְשֵׁם אִשָּׁה, וְזֶה לֹא יִשְׁמַע לוֹ, אֲבָל בְּעִבּוּד אֵין צָרִיךְ רַק כְּשֶׁנּוֹתֵן הָעוֹר לְתוֹךְ הַסִּיד שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לִשְׁמוֹ, וְזֶה יִשְׁמַע לוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְסַיְּעוֹ קְצָת בְּעִבּוּדָהּ. וְכֵן נוֹהֲגִים בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, שֶׁאֵין עַבְדָנִים יִשְׂרְאֵלִים מְצוּיִים בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת.

וְצָרִיךְ לְסַיְּעוֹ בָּעִבּוּד עַצְמוֹ, אֲבָל אֵין מוֹעִיל מַה שֶּׁמְּסַיְּעוֹ לְהַשְׁחִיר הָרְצוּעוֹת, שֶׁאֵין זֶה מִמְּלֶאכֶת הָעִבּוּד. וּבְדִיעֲבַד אֲפִלּוּ לֹא סִיְּעוֹ כְּלָל, רַק שֶׁאָמַר לוֹ שֶׁיִּתֵּן לְתוֹךְ הַסִּיד לִשְׁמוֹ

— כָּשֵׁר. וְאִם הַיִּשְׂרְאֵל נוֹתְנוֹ בְּתוֹךְ הַסִּיד לִשְׁמוֹ — מַנִּיחַ אֶת הַנָּכְרִי בִּלְבַדּוֹ לְהוֹצִיאוֹ לְתַקְּנוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְסַיְּעוֹ עוֹד:

יג עוֹרוֹת שֶׁנּוֹתְנִין לַנָּכְרִי לְעַבְּדָן לִשְׁמָן, וּמְסַמֵּן אוֹתָם בִּנְקָבִים שֶׁעוֹשֶׂה בָּהֶן בְּמַרְצֵעַ כְּעֵין אוֹתִיּוֹת, שֶׁלֹּא יַחֲלִיפֵם הַנָּכְרִי בְּעוֹרוֹת אֲחֵרִים — אַף עַל פִּי שֶׁנָּקֵל לַנָּכְרִי לְזַיֵּף, שֶׁיַּנִּיחַ עוֹר זֶה עַל גַּבֵּי עוֹר אַחֵרֶת וְינַקְּבֵם בְּמַרְצֵעַ דֶּרֶךְ הַנְּקָבִים שֶׁעָשָׂה הַיִּשְׂרְאֵל — אֵין חוֹשְׁשִׁין לְכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיָרֵא הַנָּכְרִי פֶּן יַכִּיר הַיִּשְׂרְאֵל בִּטְבִיעוּת עַיִן שֶׁנָּתַן בְּסִימָנִים, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוּ הַנְּקָבִים נַעֲשׂוּ יוֹתֵר מֵחָדָשׁ מִשֶּׁלּוֹ.

עוֹר שֶׁעִבְּדוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, אִם יֵשׁ תִּקּוּן לַחֲזוֹר וּלְעַבְּדוֹ לִשְׁמוֹ — יִתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רעא:

יד צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַקְּלָף מֵעוֹר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף הַטְּהוֹרִים, וְאֲפִלּוּ מִנְּבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלָּהֶן. אֲבָל לֹא מֵעוֹר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף הַטְּמֵאִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ" — מִן הַמֻּתָּר בְּפִיךָ. וְלֹא מֵעוֹר הַדָּג אֲפִלּוּ הוּא טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהֱמָתוֹ רַבָּה. וְכֵן כָּל אַזְכָּרָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְסֵתָ"ם — אֵין כּוֹתְבִין אוֹתוֹ עַל גַּבֵּי עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ:

טו הַסּוֹפְרִים הַזְּרִיזִים עוֹשִׂים שְׁלֹשָׁה מִינֵי קְלָפִים: הָעָב יוֹתֵר לִכְתֹּב בּוֹ פָּרָשַׁת "שְׁמַע" שֶׁהִיא קְטַנָּה, וְהַדַּק מִמֶּנּוּ לְפָרָשַׁת "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ" שֶׁהִיא יוֹתֵר גְּדוֹלָה, וּלְפָרָשַׁת "קַדֶּשׁ" וּלְפָרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" שֶׁהֵן אֲרֻכּוֹת — עוֹשִׂים קְלָף דַּק מְאֹד, וּבָזֶה יִתְמַלְּאוּ הַבָּתִּים בְּשָׁוֶה, וְזֶהוּ נוֹי תְּפִלִּין:

טז כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת כְּתִיבָה תַּמָּה וּשְׁלֵמָה, לְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בַּקְּלָף שׁוּם נֶקֶב בְּמָקוֹם שֶׁיִּכְתֹּב. וְאִם כָּתַב בְּמָקוֹם נֶקֶב פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ כְּתִיבָה תַּמָּה וּשְׁלֵמָה אֶלָּא מֻפְסֶקֶת. וַאֲפִלּוּ אִם אֵין הַנֶּקֶב מַפְסִיק כָּל עֻבְיֵי הָאוֹת מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר, אֶלָּא הוּא בְּאֶמְצַע הָעֹבִי, וּדְיוֹ מַקִּיפוֹ מִכָּל צַד — מִכָּל מָקוֹם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם הַנֶּקֶב הִיא מֻפְסֶקֶת וַחֲלוּקָה לִשְׁתַּיִם.

וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ בְּעֻבְיָהּ שֶׁמִּשְּׁנֵי צִדְדֵי הַנֶּקֶב כְּשִׁעוּר עֹבִי הַצָּרִיךְ לְאוֹת זוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם גַּם יֵשׁ בְּאֹרֶךְ הָאוֹת עַד הַנֶּקֶב כְּשִׁעוּר אֹרֶךְ הַצָּרִיךְ לְאוֹת זוֹ — מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאָנוּ חוֹשְׁבִים הַנֶּקֶב לְפִסּוּק בְּגוּף הָאוֹת, אִם כֵּן אֵין שָׁם הֶקֵּף גְּוִיל לְאֹרֶךְ הָאוֹת שֶׁעַד הַנֶּקֶב, וְכֵן לְעֹבִי שֶׁבְּצִדְדֵי הַנֶּקֶב — אֵין שָׁם הֶקֵּף גְּוִיל בְּמָקוֹם הַנֶּקֶב, וְהָאוֹת צְרִיכָה לִהְיוֹת כֻּלָּהּ

מֻקֶּפֶת גְּוִיל מִכָּל רוּחוֹתֶיהָ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַשֶּׁהוּ מִמֶּנָּה בְּלֹא הֶקֵּף גְּוִיל, וְהַגְּוִיל שֶׁבְּסִיּוּם הָעִבְרִי שֶׁמִּצַּד זֶה שֶׁל הַנָּקֵב אֵינוֹ מוֹעִיל לְהָעִבְרִי שֶׁמִּצַּד זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַנָּקֵב מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם וְחוֹלְקָם לִשְׁנַיִם, וְכֵן הַגְּוִיל שֶׁבְּסִיּוּם אֹרֶךְ הָאוֹת שֶׁלְּאַחַר הַנָּקֵב אֵינוֹ מוֹעִיל לְאֹרֶךְ הָאוֹת שֶׁעַד הַנָּקֵב.

(וּמִכָּל מָקוֹם אִם יָכוֹל לִגְרֹר מִן עִבְרִי שֶׁמִּצִּדֵּי הַנָּקֵב, שֶׁיִּשָּׁאֵר קְלָף חֶלֶק מַפְסִיק בֵּין הַנָּקֵב לָעֶבְרִי הָאוֹת שֶׁבְּצִדּוֹ, וְכֵן אִם יָכוֹל לִגְרֹר מֵאֹרֶךְ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַנָּקֵב וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יִשָּׁאֵר כְּשִׁעוּר אֹרֶךְ הַצָּרִיךְ לְאוֹת זוֹ — הֲרֵי גְּרִירָה זוֹ מוֹעֶלֶת אֲפִלּוּ אִם כְּבָר כָּתַב הַרְבֵּה אַחַר אוֹת זוֹ, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, כֵּיוָן שֶׁאֵין פְּסוּל בְּאוֹת זוֹ, אֶלָּא מִשּׁוּם הֶקֵּף גְּוִיל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר):

יז וְכָל זֶה (בְּנָקֵב הַנַּעֲשָׂה קֹדֶם הַכְּתִיבָה), כְּשֶׁחָלַל הַנָּקֵב נִרְאֶה לָעַיִן, שֶׁנִּרְאֵית הָאוֹת חֲלוּקָה לִשְׁתַּיִם בְּמָקוֹם הַנָּקֵב, אֲבָל כָּל נָקֵב שֶׁהַדְּיוֹ עוֹבֵר עָלָיו וְסוֹתְמוֹ וְאֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ — אֵינוֹ נָקֵב כְּלָל, וְכוֹתְבִין עָלָיו לְכַתְּחִלָּה. וּמִפְּנֵי זֶה הִתִּירוּ לִכְתֹּב עַל עוֹר עוֹף הַמְעֻבָּד, אַף עַל פִּי שֶׁכֻּלּוֹ מָלֵא נְקָבִים דַּקִּים מִמָּקוֹם הַנּוֹצוֹת:

יח וְכָל זֶה בְּנָקֵב הַנַּעֲשָׂה קֹדֶם הַכְּתִיבָה, שֶׁבִּשְׁעַת הַכְּתִיבָה כְּבָר הִיא מֻפְסֶקֶת עַל יְדֵי הַנָּקֵב וְאֵינָהּ תַּמָּה וּשְׁלֵמָה. אֲבָל אִם הָיְתָה כְּתִיבָה תַּמָּה כְּהִלְכָתָהּ וְאַחַר־כָּךְ אֵרַע בָּהּ נָקֵב, אַף עַל פִּי שֶׁהַנָּקֵב מַפְסִיק כָּל עֶבְרֵי הָאוֹת מֵעֵבֶר לְעֵבֶר וְנִרְאֵית חֲלוּקָה לִשְׁתַּיִם, אִם יֵשׁ בְּאָרְכָּהּ שֶׁעַד הַנָּקֵב כְּשִׁעוּר הֶכְשֵׁר אוֹת זוֹ בְּלִי צֵרוּף מַה שֶּׁמֵּהַנָּקֵב וּלְמַטָּה — כְּשֵׁרָה. וְאַף אִם אֵין כַּשִּׁעוּר עַד הַנָּקֵב, אֶלָּא שֶׁהַנָּקֵב אֵינוֹ מַפְסִיק כָּל עֶבְרֵי הָאוֹת, אֶלָּא נִשְׁאָר מֵעֶבְיָהּ חוּט דַּק שָׁלֵם בְּצַד הַנָּקֵב — כְּשֵׁרָה, שֶׁהֲרֵי אִם עָשָׂה עֶבְיָהּ דַּק כָּל־כָּךְ מִתְּחִלָּתָהּ — הָיְתָה כְּשֵׁרָה, שֶׁהֲרֵי לֹא נָתְנוּ שִׁעוּר לָעֶבְרֵי הָאוֹתִיּוֹת, וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹתָן דַּק כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה:

יט וְכַמָּה הוּא שִׁעוּר הֶכְשֵׁר אֹרֶךְ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּפְסְקוּ בְּנָקֵב? אִם נִפְסְקָה רֶגֶל הַיְמָנִית שֶׁל ה"א וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, כְּגוֹן הָרֵי"ש אוֹ הַדָּלֶי"ת, וְנִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה לְמַעְלָה מֵהַנָּקֵב כִּמְלֹא אוֹת קְטַנָּה שֶׁהִיא יו"ד — כְּשֵׁרָה.

אֲבָל אִם נִפְסַק הָרֶגֶל הַשְּׂמְאלִית שֶׁל ה"א, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא בֵּין לְמַעְלָה מֵהַנָּקֵב בֵּין לְמַטָּה מֵהַנָּקֵב — כְּשֵׁרָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם רֶגֶל הַשְּׂמְאלִית צָרִיךְ לִהְיוֹת כִּמְלֹא יו"ד, וְאִם לָאו — פְּסוּלָה. וְכֵן

הֲלָכָה.

אֲבָל אִם נִקַּב תּוֹכָהּ שֶׁל ה"א אוֹ שֶׁל מ"ם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲפִלּוּ הַנָּקֵב מְמַלֵּא כָּל הֶחָלָל וְלֹא נִשְׁאָר שָׁם הֶקֵף גְּוִיל — כְּשֵׁרָה. וְכֵן אִם אֵין הֶקֵף גְּוִיל כְּלָל לְאֵיזוֹ אוֹת מִבַּחוּץ שֶׁנִּקַּב שָׁם נָקֵב אֹרֶךְ הַמַּגִּיעַ עַד סוֹף הַקְּלָף — כְּשֵׁרָה, כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה מַקֶּפֶת קְלָף מִתְּחִלָּתָהּ בְּשָׁעַת הַכְּתִיבָה.

אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה מַקֶּפֶת קְלָף מִתְּחִלָּתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲרֻכָּה כָּרָאוּי וְלֹא נִפְסְקָה כְּלָל בְּנָקֵב, כְּגוֹן רֶגֶל כ"ף אוֹ נו"ן הַפְּשׁוּטוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁבַּשִּׁיטָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁהֵן אֲרֻכּוֹת וּמַגִּיעוֹת עַד סוֹף הַקְּלָף, מִתְּחִלָּתָן — פְּסוּלוֹת.

[ו]מִכָּל מָקוֹם אִם יָכוֹל לִגְרֹר מֵהֶן מְעַט בְּסוֹף הַקְּלָף וְיִשְׁתַּיֵּר בָּהֶן כְּשִׁעוּר — הֲרֵי גְּרִירָה זוֹ מוֹעֶלֶת אֲפִלּוּ אַחַר כְּתִיבַת כָּל הַפָּרָשָׁה, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיוּ פְּסוּלוֹת תְּחִלָּה, רַק מִשּׁוּם חֶסְרוֹן הֶקֵף גְּוִיל בִּלְבַד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הַנָּקֵב מְמַלֵּא כָּל חֲלַל הַה"א אוֹ הַמ"ם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן — פְּסוּלוֹת, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן מֻקָּפוֹת גְּוִיל בְּתוֹכָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵיוּ מֻקָּפוֹת מִתְּחִלָּתָן.

אֲבָל אִם אֵין הַנָּקֵב מְמַלֵּא כָּל הֶחָלָל, אַף עַל פִּי שֶׁהַנָּקֵב הוּא סָמוּךְ לָאוֹת מַמָּשׁ, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר קְלָף חָלָק אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ בֵּין הָאוֹת לְהַנָּקֵב שֶׁבְּתוֹכָהּ, וְהָאוֹת צְרִיכָה לִהְיוֹת כֻּלָּהּ מֻקֶּפֶת גְּוִיל מִכָּל רוּחוֹתֶיהָ — מִכָּל מָקוֹם הִיא חֲשׁוּבָה מֻקֶּפֶת גְּוִיל גַּם בִּמְקוֹם הַנָּקֵב, עַל יְדֵי קְלָף הֶחָלָק שֶׁבְּתוֹכָהּ מִצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁל הַנָּקֵב.

וְכֵן אִם הַנָּקֵב הוּא בְּמִקְצַת עֻבְיָי הָאוֹת שֶׁכְּלַפֵּי חוּץ, וּמִקְצַת עָבְיָהּ שֶׁכְּלַפֵּי תּוֹכָהּ נִשְׁאַר קַיָּם — הֲרֵי הִיא כְּשֵׁרָה עַל יְדֵי מִקְצַת עֻבְיָי זֶה שֶׁכְּלַפֵּי תּוֹכָהּ, שֶׁהוּא חָשׁוּב מֻקָּף גְּוִיל עַל יְדֵי קְלָף הֶחָלָק שֶׁמִּצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁל הַנָּקֵב.

(וְכֵן אִם הַנָּקֵב הוּא מַפְסִיק כָּל עָבְיָהּ, אֶלָּא שֶׁנִּשְׁאַר בְּאָרְכָּהּ שֶׁעַד הַנָּקֵב כְּשִׁעוּר הֶכְשֵׁרוֹ — הֲרֵי הִיא מִתְכַּשֶּׁרֶת עַל יְדֵי שִׁעוּר זֶה, שֶׁהוּא חָשׁוּב מֻקָּף גְּוִיל גַּם בְּתַחְתִּיּוּתוֹ עַל יְדֵי הַקְּלָף הֶחָלָק שֶׁלְּמַטָּה מֵהַנָּקֵב (וְאִם נִשְׁתַּיֵּר מֵאָרְכּוֹ [אוֹת] זוֹ גַּם לְמַטָּה מֵהַנָּקֵב — אֵינָהּ נִפְסֶלֶת בְּכָךְ, וּמִתְכַּשֶּׁרֶת הִיא עַל יְדֵי קְלָף הֶחָלָק שֶׁבְּתַחְתִּיּוּתוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמַּה שֶּׁמִּן הַנָּקֵב עַד קְלָף הֶחָלָק אֵינוֹ אוֹת אַחֶרֶת — אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק בֵּין הָאוֹת לַגְּוִיל הַמַּקִּיפָהּ, כְּמוֹ שֶׁהַנָּקֵב אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק). אֲבָל אִם לֹא נִשְׁתַּיֵּר קְלָף חָלָק כְּלָל לְמַטָּה מֵהַנָּקֵב

— פְּסוּלָה).

וּלְפִי סְבָרָא זוֹ, אֵין חִלּוּק בֵּין נָקֵב שֶׁלִּפְנֵי הַכְּתִיבָה בֵּין נָקֵב שֶׁלְּאַחַר הַכְּתִיבָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁקִּלְקֵל הֶחָלָק שֶׁמִּצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁל הַנָּקֵב מִצְטָרֵף לָאוֹת, לִהְיוֹתָהּ נֶחְשֶׁבֶת מַקֶּפֶת גְּוִיל גַּם בְּמָקוֹם הַנָּקֵב, אִם כֵּן אַף אִם הָיָה הַנָּקֵב קוֹדֶם הַכְּתִיבָה — אֵינוֹ פּוֹסֵל יוֹתֵר מִלְּאַחַר כְּתִיבָה (כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר שִׁעוּר הֶכְשֵׁר אוֹת שָׁלֵם לְגַמְרֵי בְּלִי שׁוּם נָקֵב).

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ לָחוֹשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, לְהַחֲמִיר כְּשֶׁלֹּא נִשְׁתַּיֵּר קְלָף חָלָק כְּלָל מִצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁל הַנָּקֵב, בֵּין שֶׁהַנָּקֵב הוּא חוּץ לָאוֹת סָמוּךְ לָהּ מַמָּשׁ, בֵּין שֶׁהוּא בְּתוֹכָהּ וּמְמַלֵּא כָּל חֲלָלָהּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה — אֵין הָאוֹת צְרִיכָה לִהְיוֹת מֻקָּף גְּוִיל גַּם אַחַר הַכְּתִיבָה אֶלָּא מִבַּחוּץ, אֲבָל לֹא מִבִּפְנִים, וַאֲפִלּוּ אִם הַנָּקֵב שֶׁבְּתוֹכָהּ מְמַלֵּא כָּל חֲלָלָהּ — כְּשֵׁרָה. וְנָכוֹן לְהַחֲמִיר:

כ וְאִם נִפְסְקָה אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת הַפְּשׁוּטוֹת שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא יָרֵךְ אַחַת, כְּגוֹן: וָא"ו אוֹ זַי"ן אוֹ נוּ"ן פְּשׁוּטָה, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן — אֵין שִׁעוּר הֶכְשֵׁרָן כְּמִלֹּא אוֹת קְטַנָּה שֶׁהִיא יוּ"ד, כְּמוֹ בְּרֶגֶל הַהֵ"א וְכֵיוֹצֵא בָּהּ, שֶׁהֲרֵי וָא"ו שֶׁלֹּא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה אֶלָּא כִּמְלֹא יוּ"ד — אֵין זֶה וָא"ו כְּלָל, וְכֵן בִּשְׁאָר אוֹתִיּוֹת הַפְּשׁוּטוֹת. אֶלָּא הֶכְשֵׁרָן תָּלוּי בִּקְרִיאַת הַתִּינוֹק שֶׁאֵינוֹ חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ, שֶׁאִם הַתִּינוֹק יוֹדֵעַ לִקְרוֹתָן כְּהִלְכָתָן — כְּשֵׁרוֹת, וְאִם לָאו — פְּסוּלוֹת.

אֲבָל תִּינוֹק חָכָם שֶׁמֵּבִין הָעִנְיָן דְּהַיְנוּ פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר הָאוֹת הַנִּפְסֶקֶת מִתּוֹךְ הֲבָנָתוֹ שֶׁמִּתְפָּרֵשׁ יָפֶה לְפִי הָעִנְיָן, וְאֵין סוֹמְכִין עָלָיו. אֲבָל אִם אֵינוֹ חָכָם כָּל־כָּךְ לְהָבִין הָעִנְיָן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חָכָם בְּהַכָּרַת הָאוֹתִיּוֹת הֵיטֵב — סוֹמְכִין עָלָיו, וְזֶה לֹא טִפֵּשׁ שֶׁאָמְרוּ.

וּמִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת מִלְּפָנָיו שְׁאָר הָאוֹתִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין, שֶׁאִם כֵּן אַף הֶחָכָם שֶׁמֵּבִין הָעִנְיָן שֶׁקּוֹרֵא, מֵהֵיכָן יָבִין לִקְרוֹת אוֹת זוֹ כְּהִלְכָתָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ עִנְיָנָהּ וּפֵרוּשָׁהּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אוֹת שֶׁנִּפְסְקָה בְּנָקֵב וְנִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה גַּם לְמַטָּה מֵהַנָּקֵב — צְרִיךְ לְכַסּוֹת מִלְּפָנָיו מַה שֶּׁלְּמַטָּה מֵהַנָּקֵב, לְפִי שֶׁהוּא יִצְטָרְפָנָּה עִם מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מֵהַנָּקֵב וְיִקָּרֵא הָאוֹת כְּהִלְכָתָהּ, וּבֶאֱמֶת אֵינָן מִצְטָרְפִין, כֵּיוָן שֶׁהַנָּקֵב מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם.

וְהוּא הַדִּין אִם מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם שְׁרִיטָה הָעוֹבֶרֶת בָּעֲבִי הָאוֹת מֵעֵבֶר לְעֵבֶר. אֲבָל אִם אֵינָהּ עוֹבֶרֶת מֵעֵבֶר לְעֵבֶר, אֲפִלּוּ הָיְתָה כֵּן בִּשְׁעַת הַכְּתִיבָה — אֵינָהּ פּוֹסֶלֶת, כֵּיוָן שֶׁאֵין הָאוֹת חֲלוּקָה לִשְׁתַּיִם לְגַמְרֵי. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְנֶקֶב שֶׁבְּאֶמְצַע הָעֹבִי שֶׁפּוֹסֵל אִם הָיָה בִּשְׁעַת הַכְּתִיבָה, לְפִי שֶׁמִּקְצָת עֲבִי הָאוֹת שֶׁמִּצַּד זֶה שֶׁל הַנֶּקֶב אֵינוֹ מֻקָּף גְּוִיל בְּמָקוֹם הַנֶּקֶב, וְכֵן מִקְצָת עֹבִי שֶׁמִּצַּד זֶה שֶׁל הַנֶּקֶב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁרִיטָה שֶׁהִיא קְלָף חָלָק, וַחֲשׁוּבָה הֻקַּף גְּוִיל לְמִקְצָת הָעֹבִי שֶׁהָאוֹת מִתְכַּשֶּׁרֶת בּוֹ, שֶׁלֹּא נָתְנוּ שִׁעוּר לָעֲבִי הָאוֹתִיּוֹת, וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹתָן דַּקּוֹת מְאֹד אֲפִלּוּ לְכַתְחִלָּה.

וְאִם הַשְׁרִיטָה עוֹבֶרֶת מֵעֵבֶר לְעֵבֶר וְהָיְתָה כֵּן בְּעֵת הַכְּתִיבָה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין קְרִיאַת הַתִּינוֹק מוֹעֶלֶת בָּהּ, אֲפִלּוּ אִם יְכַסּוּ מִלְּפָנָיו מַה שֶּׁלְּמַטָּה, שֶׁלֹּא הִכְשִׁירוּ בִּקְרִיאַת הַתִּינוֹק אֶלָּא בְּאוֹת שֶׁנִּכְתְּבָה מִתְּחִלָּה אֲרֻכָּה כָּרָאוּי וְאַחַר־כָּךְ נִתְקַצְּרָה עַל יְדֵי הַנֶּקֶב אוֹ עַל יְדֵי שְׁרִיטָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הָיְתָה קְצָרָה מִתְּחִלָּתָהּ וְהַתִּינוֹק קוֹרְאָהּ כְּהִלְכָתָהּ — כְּשֵׁרָה, וְלָכֵן אִם אֵרַע שֶׁכָּתַב הַסּוֹפֵר אֵיזוֹ אוֹת מֵאוֹתִיּוֹת הַפְּשׁוּטוֹת, וּמִסְתַּפֵּק בְּשִׁעוּר אֲרֻכָּהּ אִם הִיא אֲרֻכָּה כְּהִלְכָתָהּ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגִּיהַּ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר — מַרְאֶה לְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ וְסוֹמֵךְ עָלָיו (וְכֵן עִקַּר. וְכֵן נוֹהֲגִין):

כא אֵין מַכְשִׁירִין עַל יְדֵי קְרִיאַת הַתִּינוֹק אֶלָּא כְּשֶׁאָנוּ מְסֻפָּקִים אִם אֹרֶךְ הָאוֹת הוּא כַּשִּׁעוּר, אוֹ אִם רֹחַב הָאוֹת הוּא כַּשִּׁעוּר, כְּגוֹן ד שֶׁנִּכְתְּבָה קְטַנָּה כְּעֵין יו"ד, שֶׁאִם הַתִּינוֹק קוֹרְאָהּ ד' — כְּשֵׁרָה.

אֲבָל אִם יָדוּעַ לָנוּ שֶׁאֵין הָאוֹת כְּהִלְכָתָהּ, אֲפִלּוּ הַתִּינוֹק קוֹרְאָהּ כְּהִלְכָתָהּ — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, כְּגוֹן שֶׁמִּקְצָת יו"דִין שֶׁל הָעֲיָנִי"ן וְהַשִּׁי"נִין וְהָאָל"פִין, אוֹ רַגְלֵי הַתָּוִי"ן, אֵינָן נוֹגְעִין בְּגוּף הָאוֹת — פְּסוּלוֹת, אַף שֶׁהַתִּינוֹק קוֹרְאָן כְּהִלְכָתָן, כִּי מַה תּוֹעִיל קְרִיאַת הַתִּינוֹק וְעֵינֵינוּ רוֹאוֹת שֶׁאֵין הָאוֹת כְּהִלְכָתָהּ.

וּמִכָּל מָקוֹם מוֹעֶלֶת קְרִיאַת הַתִּינוֹק בְּאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ, לְעִנְיַן שֶׁיּוּכַל לְתַקְּנָן אַף אִם כָּתַב אַחֲרֵיהֶן, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

כב וְאִם נָפְלָה טִפַּת דְּיוֹ לְתוֹךְ הָאוֹת וְאֵינָהּ נִכֶּרֶת הָאוֹת (אַף עַל פִּי שֶׁעַדַיִן הִיא מֻקֶּפֶת גְּוִיל בְּתוֹכָהּ), כְּגוֹן שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ ד' וְנִרְאֵית כְּהֵ"א, אוֹ שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ ב' וְנִרְאֵית כְּפֵ"א,

אוֹ שֶׁאֵין שָׁם ב' עֲלֵיהֶ, אוֹ שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ אוֹת אַחֶרֶת וְאֵין שְׁמָהּ עָלֶיהָ, אוֹ שֶׁמְּחַסֶּרֶת קְצָת מִן הָאוֹת, אֲפִלּוּ אֵינָהּ מְחַסֶּרֶת מִמֶּנָּה אֶלָּא קוֹצָהּ וְהוּא קוֹץ שֶׁהָאוֹת נִפְסֶלֶת בְּחֶסְרוֹנוֹ, אוֹ שֶׁנִּרְאֵית הַטְּפָּה כְּאִלּוּ הוּא גּוּפָהּ שֶׁל אוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהָאוֹת נִכֶּרֶת הֵיטֵב — פְּסוּלָה. וְאֵין לָהּ תַּקָּנָה לִגְרֹר הַטִּפַּת דְּיוֹ וְעַל־יְדֵי־כָּךְ תִּהְיֶה הָאוֹת כְּתִקּוּנָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּחַק תּוֹכוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁחוֹקֵק הַתּוֹךְ שֶׁל אוֹת, וּמְמַלֵּא נִשְׁאָר צוּרַת אוֹת בְּמַה שֶּׁאֵינוֹ נִגָּרָר, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "וּכְתַבְתָּם" וְלֹא וַחֲקַקְתֶּם, וּפֵרְשׁוּ חֲכָמִים שֶׁבְּחַק תּוֹכוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְהוּא הַדִּין אִם מוֹחֵק הַדְּיוֹ בְּעוֹדוֹ לַח וְעַל־יְדֵי־כָּךְ נַעֲשֵׂית הָאוֹת כְּתִקָּנָהּ — הֲרֵי זֶה כְּחַק תּוֹכוֹת, שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין חֲקִיקָה וּגְרִירָה לִמְחִיקָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ כְּתִיבָה, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "וּכְתַבְתָּם":

כג וְכֵן אִם טָעָה וְכָתַב ד' בְּמָקוֹם ר"י"ש, אוֹ ב' בְּמָקוֹם כ' — אֵין תַּקָּנָה לִגְרֹר אוֹ לִמְחֹק הַתָּג, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּחַק תּוֹכוֹת.

אֲבָל יָכוֹל לְהוֹסִיף עָלָיו דְּיוֹ וְלַעֲשׂוֹתוֹ עָגֹל כְּרי"ש אוֹ כְּכָ"ף, וְהוּא שֶׁלֹּא כָּתַב עֲדַיִן כְּלוּם אַחַר אוֹת זוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵּן פָּסוּל מִשּׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכֵן אִם כָּתַב ר"י"ש בְּמָקוֹם ד' אוֹ כ' בְּמָקוֹם ב' — יָכוֹל לְהוֹסִיף דְּיוֹ וְלַעֲשׂוֹתָהּ מְרֻבַּעַת כְּהִלְכָתָהּ אִם לֹא כָּתַב אַחֲרֶיהָ, שֶׁכָּל שֶׁמְּתַקֵּן עַל יְדֵי כְּתִיבָה וְלֹא עַל יְדֵי גְּרִירָה אוֹ מְחִיקָה — כָּשֵׁר.

אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לִגְרֹר הַכָּ"ף לַעֲשׂוֹתָהּ כְּמוֹ בֵּי"ת, אוֹ הָרֵי"ש לַעֲשׂוֹתָהּ כְּדָלֶי"ת:

כד וְכָל זֶה בִּגְרִירַת דְּיוֹ, אֲבָל אִם נָטַף שַׁעֲוָה עַל הָאוֹתִיּוֹת — גּוֹרְרָהּ וְכָשֵׁר. וְאִם מָתַר לְגָרְרָהּ מִסֵּפֶר תּוֹרָה בְּשַׁבָּת — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ:

כה מ"ם פְּתוּחָה שֶׁנִּדְבְּקָה פְּתִיחָתָהּ וְנִסְתְּמָה — אֵין מוֹעִיל לִגְרֹר הַדֶּבֶק וּלְפָתְחָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּחַק תּוֹכוֹת. וּמַה תַּקָּנָתָהּ? לִגְרֹר כָּל הַחַרְטוֹם וְתִשָּׁאֵר בְּצוּרַת נו"ן כְּפוּפָה, וְאַחַר־כָּךְ יִכְתֹּב מַה שֶּׁגָּרַר, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם חַק תּוֹכוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָּרַר צוּרַת הַנו"ן וְחָזַר וּכְתָבוֹ מֵחָדָשׁ, לְפִי שֶׁצּוּרַת הַנו"ן נַעֲשָׂה מִתְּחִלָּה בְּהֶכְשֵׁר, אֶלָּא שֶׁנִּפְסְלָה הָאוֹת בִּנְגִיעַת הַחַרְטוֹם, לָכֵן דַּי כְּשֶׁגּוֹרֵר הַחַרְטוֹם וְחוֹזֵר וְכוֹתֵב מֵחָדָשׁ.

אֲבָל רי"ש שֶׁכְּתָבָהּ כְּמִין ד' — יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלוֹמַר שֶׁלֹּא דַּי כְּשֶׁיְּגָרֹר הַיָּרֵךְ לְבַד אוֹ הַגַּג לְבַד וְיַחֲזֹר וְיִכְתְּבֶנּוּ מֵחָדָשׁ, מִפְּנֵי שֶׁבֵּין הַגַּג וּבֵין הַיָּרֵךְ נַעֲשָׂה בִּפְסוּל, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַסּוֹפְרִים שֶׁכּוֹתְבִין תְּחִלָּה הַגַּג עִם הַתָּג שֶׁמֵּאָחוֹרָיו וְאַחַר־כָּךְ הַיָּרֵךְ לְמַטָּה, וְנִמְצָא

שֶׁגַּם הַגָּג נַעֲשָׂה בִּפְסוּל שֶׁעָשָׂה לוֹ תֹּג מֵאֲחוֹרָיו, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַיֵּרֵךְ שֶׁנַּעֲשָׂה אַחַר עֲשִׂיַּת הַתֹּג, וְלָכֵן צָרִיךְ לִגְרֹר שְׁנֵיהֶם.

וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁאַף כְּשֶׁגּוֹרֵר אֶחָד מֵהֶם כֵּיוָן שֶׁבְּמַה שֶׁנִּשְׁאַר אֵין בּוֹ צוּרַת אוֹת כְּלָל, אִם כֵּן כְּשֶׁחוֹזֵר וְכוֹתֵב מַה שֶּׁגָּרַר — הֲרֵי זֶה כְּכוֹתֵב הָאוֹת מִתְּחִלָּתָהּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין לְהָקֵל לְשַׁיֵּר מְאוּמָה מִן הָאוֹת, כֵּיוָן שֶׁכְּלָהּ נַעֲשָׂה בִּפְסוּל, שֶׁאַף שֶׁהַגָּג כֻּלָּהּ נַעֲשָׂה בְּהֶכְשֵׁר רַק הָרִבּוּעַ שֶׁמֵּאַחֲרָיו בִּלְבַד הוּא הַפָּסוּל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַכֹּל נַעֲשָׂה בְּכְתִיבָה אַחַת — הֲרֵי הַכֹּל אֶחָד.

וְכֵן כָּ"ף פְּשׁוּטָה שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת רַגְלָהּ אֲרֻכָּה כִּכְפָלַיִם כְּגַנָּהּ, שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְר', וְעָשָׂה לָהּ גַּג רָחָב כְּאֹרֶךְ רַגְלָהּ, אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְמָשְׁךְ רַגְלָהּ שֶׁתִּהְיֶה כִּכְפָלַיִם כְּגַנָּהּ — צָרִיךְ לִמְחֹק כָּל הַגָּג, הוֹאִיל וְכֻלָּהּ נַעֲשֵׂית בִּכְתִיבָה אַחַת. וַאֲפִלּוּ בְּמִלַּת "אֱלֹהֶיךָ" יָכוֹל לִמְחֹק, רַק שֶׁיְּזָהֵר שֶׁלֹּא יִמְחֹק הָרֶגֶל.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּחַרְטוֹם שֶׁל מ"ם, שֶׁאֵינוֹ נַעֲשָׂה בִּכְתִיבָה אַחַת עִם צוּרוֹת הַנּוּ"ן. וְהוּא הַדִּין כָּל אוֹת שֶׁנִּכְתָּב בִּשְׁתֵּי כְּתִיבוֹת, כְּגוֹן הַגִּ' וְכַיּוֹצֵא בָּהּ — דִּינָהּ כְּמ"ם:

כו וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל מַה שֶּׁכָּתַב בְּאוֹתוֹ אוֹת אַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהּ הַפְּסוּל — צָרִיךְ לְגָרְרוֹ וּלְכָתְבוֹ מֵחָדָשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִכְתַּב בִּכְתִיבָה אַחַת עִם הַפְּסוּל, כְּגוֹן יו"ד הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הָא' שֶׁהִיא נוֹגַעַת בַּגָּג שֶׁתַּחְתֶּיהָ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת נוֹגַעַת, שֶׁאֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת נוֹגַעַת אֶלָּא בְּעֶקְצָהּ הַיְמִינִי וְלֹא בְּעַצְמָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ל"ו, וְהוּא כָּתַב הַגָּג סָמוּךְ מְאֹד עַד שֶׁנָּגַע בְּעַצְמוֹ שֶׁל יו"ד — צָרִיךְ לִגְרֹר כָּל הַגָּג וְהַיו"ד שֶׁתַּחְתֶּיהָ וּלְכָתְבָהּ מֵחָדָשׁ. אֲבָל אִם עֶקְצָהּ הַשְּׂמְאלִי נוֹגֵעַ בַּגָּג וְלֹא עַצְמָהּ שֶׁל יו"ד — כָּשֵׁר, שֶׁאַף בְּלֹא עֶקֶץ זֶה שֵׁם יו"ד עָלֶיהָ — אֵינוֹ פּוֹסֵל בִּנְגִיעָתוֹ.

וְאִם יו"ד הַתַּחְתּוֹנָה נוֹגַעַת בְּעַצְמָהּ לַגָּג — אֵין צָרִיךְ לִגְרֹר הַגָּג אֶלָּא יו"ד הַתַּחְתּוֹנָה בִּלְבַד שֶׁנַּעֲשֵׂית בִּפְסוּל. וְהוּא הַדִּין בְּרֶגֶל הַתָּי"ו:

כז וְכֵן הַדִּין בְּיוּדֵ"י הַשִּׁי"ן וְהָעַי"ן וְהַצָּדֵ"י וְהַפֵּ"א שֶׁנָּגְעוּ בְּגוּף הָאוֹת בְּעַצְמָן וְלֹא בְּעֶקְצָן בִּלְבַד — שֶׁצָּרִיךְ לִגְרֹר כָּל מַה שֶּׁכָּתַב בְּאוֹתוֹ אוֹת אַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהּ הַפְּסוּל. וְאֵין קְרִיאַת הַתִּינוֹק מוֹעֶלֶת בָּזֶה כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁעֵינֵינוּ רוֹאוֹת שֶׁאֵין הָאוֹת כְּתִקּוּנָהּ. וְכֵן אִם נָגְעוּ רַגְלֵי הַהֵ"א וְהַקּוּ"ף בַּגָּג אֲפִלּוּ נְגִיעָה דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׂעָרָה, וְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ חָכָם קוֹרְאָן כְּהִלְכָתָן

— פְּסוּלוֹת. וְאֵין תַּקָּנָה לְהַפְרִידָן, מִשּׁוּם חַק תּוֹכוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ לִגְרֹר כָּל הָאוֹת, אֶלָּא דַּי שֶׁיִּגְרֹר הָרֶגֶל שֶׁנַּעֲשֵׂית בִּפְסוּל, וְיַחֲזֹר וְיִכְתְּבֶנָּה, אֲבָל הַגַּג וְיָרֵךְ יְמִינִי שֶׁנַּעֲשָׂה מִתְּחִלָּה בְּהֶכְשֵׁר — אֵין צָרִיךְ לְגָרְרָן.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם כָּתַב מִתְּחִלָּה רי"ש וְאַחַר־כָּךְ טָעָה וְעָשָׂה לָהּ תָּג כְּעֵין דָּלֶי"ת — אֵין לָהּ תַּקָּנָה בִּגְרִירַת הַתָּג בִּלְבַד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הָאוֹת, אֶלָּא הִיא נַעֲשֵׂית רי"ש עַל יְדֵי גְּרִירָה בִּלְבַד — הֲרֵי זֶה כְּחַק תּוֹכוֹת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּהֵ"א וְקוּ"ף שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּפָן, שֶׁגּוֹרֵר רַגְלָן וְחוֹזֵר וְכוֹתְבָן מֵחָדָשׁ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ כוֹתֵב כָּל הָאוֹת, כֵּיוָן שֶׁאֵין שָׁם ה"א וְקוּ"ף עֲלֵיהֶן בִּלְי רֶגֶל זוֹ.

וּלְפִי זֶה גַּם בְּרי"ש שֶׁטָּעָה לָהּ תָּג כְּעֵין דָּלֶי"ת — יֵשׁ לְהָקֵל בִּגְרִירַת הַתָּג עִם הַגַּג בִּלְבַד אוֹ עִם הַיֵּרֵךְ בִּלְבַד, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה בְּגוּף הָאוֹת, וְהַשְׁאָר אֵין צָרִיךְ לִגְרֹר, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה בְּהֶכְשֵׁר מִתְּחִלָּה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הַמַּחְמִיר לִגְרֹר אֶת כֻּלָּהּ — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה:

כח וְכָל זֶה כְּשֶׁהַפְּסוּל הוּא בְּצוּרַת גּוּף הָאוֹת, אֲבָל אוֹתִיּוֹת הַנּוֹגְעוֹת וּדְבוּקוֹת זוֹ בְּזוֹ, בֵּין שֶׁנִּדְבְּקָה קֹדֶם שֶׁנִּגְמְרָה הַשִּׁנִּית שֶׁלֹּא הָיְתָה עָלָיו צוּרַת אוֹת בְּהֶכְשֵׁר מֵעוֹלָם, בֵּין שֶׁנִּדְבְּקָה אַחַר שֶׁנִּגְמְרָה — יָכוֹל לְהַפְרִידָן בְּסַכִּין וְכָשֵׁר. וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם חַק תּוֹכוֹת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה פְּסוּלָן בְּגוּפָן אֶלָּא מֵחֲמַת חֶסְרוֹן הֶקֵּף גְּוִיל סָבִיב לָהֶן.

לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁתַּנָּה צוּרַת הָאוֹת עַל יְדֵי דְּבִיקָתָהּ לַחֲבֶרְתָּהּ — אֵין פֵּרוּד מוֹעִיל בָּהּ, וְדִינָהּ כְּמֻ"ם שֶׁנִּסְתְּמָה, שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּכְתַּב בִּפְסוּל — צָרִיךְ גְּרִירָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַדִּין אִם כָּל אֹרֶךְ הָאוֹת דְּבוּקָה לַחֲבֶרְתָּהּ — אֵין פֵּרוּד מוֹעִיל בָּהֶן:

כט כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין פֵּרוּד מוֹעִיל — אֵין הַעֲבָרָה בְּקוֹלְמוֹס עַל הָאוֹת מוֹעֶלֶת, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְגָרְרָהּ וּלְכָתְבָהּ מֵחָדָשׁ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּתָב הַתַּחְתּוֹן קַיָּם — אֵין הָעֶלְיוֹן מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁכְּתָב עַל גַּבֵּי כְּתָב — אֵינוֹ כְּתָב כְּלָל, אֶלָּא עַל גַּבֵּי הַקְּלָף:

ל כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין פֵּרוּד מוֹעִיל וְצָרִיךְ לִגְרֹר וְלַחֲזֹר וְלִכְתֹּב אֲפִלּוּ מְעַט — אֵין תַּקָּנָה זוֹ מוֹעֶלֶת אֶלָּא כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא כָּתַב כְּלוּם אַחַר הַטָּעוּת, אֲבָל אִם כָּתַב — צָרִיךְ לִמְחֹק כָּל מַה שֶׁכָּתַב אַחֲרָיו, וְלַחֲזֹר וְלִכְתֹּב הַכֹּל אַחַר שֶׁיְּתַקֵּן הַטָּעוּת. וְאִם כָּתַב אֶחָד מִשֵּׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִין — צְרִיכָה פָּרָשָׁה זוֹ גְּנִיזָה. לְפִי שֶׁכְּשֶׁמְּתַקֵּן הַטָּעוּת עַל יְדֵי כְּתִיבָה לְאַחַר שֶׁכָּתַב אֵיזֶה אוֹת מֵהַפָּרָשָׁה אַחַר הַטָּעוּת — נִמְצָא פָּרָשָׁה זוֹ כְּתוּבָה שֶׁלֹּא כְּסִדְרָהּ, וְהַתּוֹרָה

אָמְרָה "וְהָיוּ" — בַּהֲוָיָתָן יִהְיוּ.

אֲבָל אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּדְבְּקוּ זוֹ בְּזוֹ בְּעִנְיָן שֶׁפִּרּוּד מוֹעִיל בָּהֶן — יָכוֹל לְהַפְרִידָן אֲפִלּוּ אַחַר כְּתִיבַת כָּל הַפָּרָשָׁה, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם כּוֹתֵב שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, כֵּיוָן שֶׁעַתָּה אֵינוֹ כּוֹתְבָן, אֶלָּא מַכְשִׁירָן עַל יְדֵי גְּרִירַת הַדְּבֵקוּת שֶׁבֵּינֵיהֶם, וּגְרִירָה אֵינָהּ כְּתִיבָה.

וַאֲפִלּוּ אוֹת שֶׁמַּכְשִׁירוֹ עַל יְדֵי כְּתִיבָה מוּעֶטֶת, מִכָּל מָקוֹם אִם הָיְתָה צוּרָתָהּ עָלֶיהָ קֹדֶם לָכֵן בִּשְׁעַת כְּתִיבָתָהּ, וְלֹא הָיְתָה נִרְאֵית כְּלָל כְּאוֹת אַחֶרֶת, כְּגוֹן הַיּוּ"דִּין שֶׁעַל הַשִּׁי"נִין וְעַל הָעַיְ"נִין וְהַצָּד"י וְשֶׁל הָאַלְ"פִּין וּפֵ"אִין וְרַגְלֵי הַתָּ"וִין שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹגְעִין בְּגוּף הָאוֹת, וְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ לֹא חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ קוֹרְאָן כְּהִלְכָתָן — יָכוֹל לְתַקְּנוֹ אַחַר כֵּן, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן.

אֲבָל אִם רָגַל הַהֵ"א אוֹ הַקּוּ"ף נוֹגֵעַ בַּגַּג אֲפִלּוּ נְגִיעָה דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה שֶׁצּוּרָתָן עֲלֵיהֶן, וְהַתִּינוֹק קוֹרְאָהּ כְּהִלְכָתָהּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לְגָרֵר תְּחִלָּה כָּל הָרֶגֶל, אִם כֵּן שׁוּב אֵין צוּרָתָן עֲלֵיהֶן, וּכְשֶׁחוֹזֵר וְכוֹתְבָן — הֲרֵי זֶה כּוֹתֵב שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן.

וְכֵן בִּשְׁאָר נְגִיעוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְגָרֵר הָאוֹת עַד שֶׁתַּפְסִיד צוּרָתָהּ — אִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנָהּ אַחַר כֵּן, כְּגוֹן יוּ"ד הָעֶלְיוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאַלְ"ף וְהַשִּׁי"ן וְהָעַיְ"ן וְהַצָּד"י וְהַפֵּ"א וְרֶגֶל הַתָּ"ו שֶׁהֵן נוֹגְעִין בְּגוּף הָאוֹת יוֹתֵר מֵהָרָאוּי בְּעִנְיָן שֶׁנִּפְסָלָה, וְכֵן מ"ם פְּתוּחָה שֶׁנִּסְתְּמָה וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין צָרִיךְ גְּרִירָה כְּלָל, אֶלָּא כְּתִיבָה מַשֶּׁהוּ בַּלְבַד, מִכָּל מָקוֹם אִם הָאוֹת חֲלוּקָה לִשְׁתַּיִם וְנִרְאֵית כִּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כְּגוֹן צָד"י שֶׁכְּתָבָהּ יוּ"ד נוּ"ן, אוֹ שִׁי"ן שֶׁכְּתָבָהּ עַיְ"ן יוּ"ד, אַף עַל פִּי שֶׁהַתִּינוֹק שֶׁאֵינוֹ חָכָם קוֹרְאָן כְּהִלְכָתָן — אֵינוֹ יָכוֹל לְתַקְּנוֹ אַחַר כָּךְ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעֵינֵינוּ רוֹאוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן צוּרַת אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת, אִם כֵּן כְּשֶׁמְּתַקְּנָם אַחַר כָּךְ — הֲרֵי זֶה כִּכְתִיבָה מֵחָדָשׁ, וַהֲרֵי זֶה כּוֹתְבָהּ שֶׁלֹּא כְּסִדְרָהּ.

וְכֵן חֵי"ת שֶׁכְּתָבָהּ שְׁנֵי זַיְ"נִין, וּפְרִידָתָן נֶכֶרֶת הֵיטֵב תֵּכֶף וּמִיָּד שֶׁרוֹאִין אוֹתָן, אֲבָל אִם אֵין נֶכֶרֶת פְּרִידַת הַחֲטוֹטָרוֹת שֶׁעַל גַּבֵּי זַיְ"נִין עַד שֶׁמִּסְתַּכֵּל בָּהּ — יָכוֹל לְתַקְּנָן אַחַר־כָּךְ.

וַאֲפִלּוּ אִם הַתִּינוֹק קוֹרְאָן זַיְ"נִין — אֵין הוֹלְכִין אַחֲרָיו בְּאוֹת זוֹ, לְפִי שֶׁאֵין הַתִּינוֹק מֻרְגָּל בְּחִ' כָּזוֹ שֶׁעִם הַחֲטוֹטָרוֹת.

(אֲבָל בְּצָד"י וְשִׁי"ן הוֹלְכִין אַחַר קְרִיאַת הַתִּינוֹק בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחֲמִיר, אֶלָּא אִם כֵּן

עֵינֵינוּ רוֹאוֹת שֶׁהֵן: יו"ד נו"ן, אוֹ עַי"ן יו"ד — אֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַתִּינוֹק).
וְכֵן אִם לֹא עָשָׂה רֶגֶל יְמָנִית שֶׁל יו"ד — אֵין לָהּ תַּקָּנָה אַחַר־כָּךְ, אֲפִלּוּ אִם הַתִּינוֹק קוֹרְאָהּ כְּתִקּוּנָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שֵׁם יו"ד עָלֶיהָ בְּלֹא רֶגֶל זוֹ, וְנִמְצָא כּוֹתֵב שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן.
אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה עֹקֶץ הַשִּׁמְאלִי — יָכוֹל לְתַקֵּן אַחַר־כָּךְ, שֶׁאַף בְּלֹא עֹקֶץ זֶה — שֵׁם יו"ד עָלֶיהָ, וְאֵין בַּעֲשִׂיָּתוֹ מִשּׁוּם כּוֹתֵב שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן:

לא הַכְּתִיבָה — צְרִיכָה לִהְיוֹת לִשְׁמָהּ, שֶׁיִּכְתֹּב הַפָּרָשִׁיּוֹת לְשֵׁם קְדֻשַּׁת תְּפִלִּין בְּפֵרוּשׁ. וְאִם כָּתָבָן סְתָם — פְּסוּלוֹת. וְהָאַזְכָּרוֹת — צָרִיךְ לְכָתְבָן לְשֵׁם קְדֻשָּׁתָן בְּפֵרוּשׁ. וְאִם כָּתָבָן סְתָם — יִגְנְזוּ.
וְיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בְּכָל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁמָהּ, אִם דַּי בְּמַחֲשָׁבָה שֶׁיַּחֲשֹׁב בְּלִבּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה לְשֵׁם מַה שֶּׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ, כְּגוֹן הַפָּרָשִׁיּוֹת לְשֵׁם קְדֻשָּׁתָן וְהָאַזְכָּרוֹת לְשֵׁם קְדֻשָּׁתָן, אוֹ אִם צָרִיךְ לְהוֹצִיא כֵּן בִּשְׂפָתָיו וְלֹא דַּי בְּמַחֲשָׁבָה לְבַד. וְסָפֵק שֶׁל תּוֹרָה — לְהַחֲמִיר.
וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר בְּפִיו בְּהַתְחָלַת הַכְּתִיבָה: אֲנִי כוֹתֵב פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ לְשֵׁם קְדֻשַּׁת תְּפִלִּין. וּמִלְּבַד זֶה, בְּכָל פַּעַם שֶׁכּוֹתֵב אַזְכָּרָה — צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר שֶׁכּוֹתְבָהּ לְשֵׁם קְדֻשַּׁת הַשֵּׁם, וְאִם לֹא אָמַר כֵּן בְּפֵרוּשׁ בִּכְתִיבַת הָאַזְכָּרוֹת, אֶלָּא חוֹשֵׁב כֵּן בְּלִבּוֹ — כְּשֵׁרוֹת בְּדִיעֲבַד, הוֹאִיל וְהוֹצִיא בִּתְחִלַּת הַכְּתִיבָה בְּפִיו שֶׁכּוֹתְבָן לִשְׁמָן. אֲבָל אִם לֹא הוֹצִיא מִפִּיו בִּתְחִלַּת הַכְּתִיבָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה וְלִפְסֹל אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, אַף עַל פִּי שֶׁחִשֵּׁב בְּלִבּוֹ.
אֲבָל בְּעִבּוּד הָעוֹרוֹת — יֵשׁ לְהָקֵל בְּדִיעֲבַד אִם חָשַׁב בְּלִבּוֹ בִּתְחִלַּת הָעִבּוּד שֶׁמְּעַבְּדָן לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא בְּשִׂפָתָיו, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ עִבּוּד לִשְׁמָהּ אֶלָּא לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, אֲבָל בְּדִיעֲבַד כָּשֵׁר אַף עַל פִּי שֶׁמְּעַבֵּד שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. וְאַף שֶׁאֵין דִּבְרֵיהֶם עִקָּר, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה לְהָקֵל בְּדִיעֲבַד כְּשֶׁחִשֵּׁב בְּלִבּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא בְּשִׂפָתָיו, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא דַּי בְּמַחֲשָׁבָה לְבַדָּהּ אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה:

לב כְּשֶׁבָּא לְהִתְנַמְנֵם — לֹא יִכְתֹּב, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ כּוֹתֵב אָז בְּכַוָּנָה לִשְׁמָהּ (שֶׁאַף שֶׁלּוֹמַר בְּפִיו אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא בִּתְחִלַּת הַכְּתִיבָה, מִכָּל מָקוֹם בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּכָל הַכְּתִיבָה שֶׁכּוֹתֵב לְשֵׁם תְּפִלִּין וְלֹא כְּמִתְעַסֵּק בְּעָלְמָא, כְּמוֹ שֶׁבֵּגֵט צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּכָל תֹּרֶף הַגֵּט שֶׁכּוֹתְבוֹ לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמָהּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה):

לג צָרִיךְ לְדַקְדֵּק מְאֹד בַּחֲסֵרוֹת וִיתֵרוֹת, שֶׁאִם חָסֵר אוֹ יַתִּיר אוֹת אַחַת — פְּסוּלִין הַתְּפִלִּין, וְנִמְצָא הַמְּנִיחִים אוֹתָן — מְבָרְכִין בְּכָל יוֹם בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וְגַם שְׁרוּיִין בְּכָל יוֹם בְּלֹא מִצְוַת תְּפִלִּין. וְנִמְצָא עוֹנֶשׁ הַסּוֹפֵר מְרֻבֶּה.

לָכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת מְאֹד יָרֵא שָׁמַיִם וְחָרֵד לִדְבַר ה' הַמִּתְעַסֵּק בִּכְתִיבַת הַתְּפִלִּין וְתִקּוּנָם. וְגַם צָרִיךְ לְהַזְהִיר וְלִמְחוֹת בְּסוֹפְרִים הַמַּנִּיחִים לְנַעֲרֵיהֶם לִכְתֹּב תְּפִלִּין אוֹ מְזוּזוֹת, וְאִם רוֹאֶה שֶׁנִּכְתְּבוּ כְּהִלְכָתָן — אֲזַי מוֹכָרָן, וְהוּא מַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים וּמַכְשִׁילָן בִּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת פְּסוּלִין, כִּי הַנַּעַר — נַעַר, וְאֵינוֹ מְכַוֵּן בִּכְתִיבָתוֹ אֶלָּא לְיַפּוֹת הַכְּתָב לְהִתְלַמֵּד וּלְהִתְרַגֵּל בּוֹ, וְלֹא לְשֵׁם קְדֻשָּׁה וְכַוָּנַת מִצְוָה בָּעוֹלָם, וַהֲרֵי עֹנֶשׁ הַסּוֹפֵר מְרֻבֶּה מְאֹד, וְעָתִיד לִתֵּן אֶת הַדִּין וּלְקַבֵּל עָנְשׁוֹ הָרַבֵּה מְאֹד, וְעָלָיו נֶאֱמַר: "אָרוּר עֹשֵׂה מְלֶאכֶת ה' רְמִיָּה", לָכֵן יִזָּהֵר כָּל סוֹפֵר מִזֶּה, וְטוֹב לוֹ:

לד טוֹב לְנַסּוֹת הַקּוֹלְמוּס קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל לִכְתֹּב הַפָּרָשָׁה, שֶׁלֹּא יְהֵא עָלָיו דְּיוֹ יוֹתֵר מִדַּי וְיַפְסִיד.

וְכֵן יִזָּהֵר אִם טוֹב הַקּוֹלְמוּס לִכְתֹּב בּוֹ אֶת הַשֵּׁם, שֶׁלֹּא יַתְחִיל לִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁם מִיָּד שֶׁלֹּא יַפְסִידֶנּוּ בְּרִבּוּי הַדְּיוֹ, אֶלָּא יַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רעו.

וְכֵן יִזָּהֵר קֹדֶם שֶׁיִּכְתֹּב כָּל שֵׁם, לְעַיֵּן וְלִקְרוֹת כָּל מַה שֶּׁכָּתוּב בְּאוֹתָהּ פָּרָשָׁה שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם פְּסוּל, וְלֹא יָבוֹא הַשֵּׁם לִידֵי גְּנִיזָה עַל יָדוֹ.

וְאַחַר שֶׁיַּשְׁלִים הַפָּרָשָׁה יִקְרָאֶנָּה כֻּלָּהּ בְּכַוָּנָה וְדִקְדּוּק הֵיטֵב פַּעֲמַיִם וְשָׁלֹשׁ קֹדֶם שֶׁיִּכְתֹּב פָּרָשָׁה שְׁנִיָּה, וְכֵן בַּשְּׁנִיָּה וּבַשְּׁלִישִׁית. וּמִלְבַד זֶה, טוֹב שֶׁיַּחֲזֹר וְיִקְרָא כָּל פָּרָשָׁה בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ קֹדֶם שֶׁיִּתְעַנְּנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁמָּא תִּתְחַלֵּף לוֹ בְּאַחֶרֶת.

וְלָמָּה יַחֲזֹר לְדַקְדֵּק וּלְהַגִּיהַּ כָּל פָּרָשָׁה אַחַר שֶׁהִשְׁלִימָהּ? מִפְּנֵי שֶׁאִם יִמְצָא אֵיזֶה חֶסְרוֹן אוֹת בְּאֵיזֶה פָּרָשָׁה לֹא הִיא לְבַדָּהּ נִפְסָלָה, אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁלְּאַחֲרֶיהָ גַּם כֵּן נִפְסָל עַל יָדָהּ, מִשּׁוּם שֶׁיִּהְיוּ שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן עִם פָּרָשָׁה הַמְּקֻדֶּמֶת שֶׁיִּכְתֹּב מֵחָדָשׁ לְאַחֲרֶיהָן.

וְכֵן מִטַּעַם זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לִתְלוֹת הָאוֹת שֶׁנִּחְסְרָה בֵּין הַשִּׁיטוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁתּוֹלִין בְּסֵפֶר תּוֹרָה לְפִי שֶׁבִּתְפִלִּין נֶאֱמַר: "וְהָיוּ" — בַּהֲוָיָתָן יִהְיוּ, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת כְּסִדְרָן, וְכֵן בִּמְזוּזָה:

לה אֲבָל אִם יִתֵּר אוֹת אַחַת — יֵשׁ לָהּ תַּקָּנָה עַל יְדֵי שֶׁיְּגָרֵר אוֹתָהּ, אִם הִיא בְּסוֹף הַתֵּבָה אוֹ בְּתִחִלָּתָהּ. אֲבָל אִם הִיא בְּאֶמְצַע הַתֵּבָה — פְּעָמִים שֶׁאֵין תִּקּוּן מוֹעִיל, מִשּׁוּם

שֶׁכְּשֶׁיִּגְרֶרְנָּה יִהְיֶה נִרְאֶה כִּשְׁתֵּי תֵּבוֹת, וּפְעָמִים שֶׁתִּקּוּן מוֹעִיל עַל יְדֵי שֶׁיִּגְרֶרְנָּה וְיִמְשֹׁךְ הָאוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ שֶׁתִּמַּלֵּא מְקוֹמָהּ וְלֹא תִּהְיֶה הַתֵּבָה חֲלוּקָה, כְּגוֹן "לַאֲבוֹתֶיךָ" שֶׁכָּתַב מָלֵא וָי"ו אַחַר הַבּ' — יְגָרְרֶנָּה וְיִמְשֹׁךְ הַבּ' שֶׁלְּפָנֶיהָ שֶׁתִּמַּלֵּא מְקוֹמָהּ. וְכֵן אִם הַתִּקּוּן תָּלוּי בְּכ"ף אוֹ דָלֶ"ת אוֹ רֵי"שׁ שֶׁאֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיכָן מְעַט לְמַלֵּא מְקוֹם אוֹת הַיִּתֵּרָה שֶׁנִּגְרְרָה. אֲבָל אִם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיכָן הֵן אַחַר אוֹת הַיִּתֵּרָה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיכָן לַאֲחוֹרֵיהֶם עַד שֶׁיִּגְרֹר מֵהֶם תְּחִלָּה, כְּגוֹן שְׁאֹר שֶׁכָּתַב מָלֵא וָי"ו אַחַר הָאָלֶ"ף, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמָשְׁךְ הָרֵי"שׁ לְאֲחֹרֶיהָ עַד שֶׁיִּגְרֹר רַגְלָהּ תְּחִלָּה, וְנִמְצָא שֶׁבִּטֵּל צוּרָתָהּ, וּכְשֶׁמְּתַקְּנָהּ אַחַר־כָּךְ — נִמְצָא כּוֹתֵב שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן. וְאֵין תַּקָּנָה, אֶלָּא אִם כֵּן יָכוֹל לְמַלֹּאוֹת מְקוֹמוֹ עַל יְדֵי שֶׁיְּעַבֵּד קְצָת הָאוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ וְשֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, שֶׁאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם שִׁנּוּי הָאוֹת.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהָאוֹתִיּוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיכָן הֵן לִפְנֵי הָאוֹת הַיִּתֵּרָה — אֲזַי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיכָן הָרִבֵּה מִבְּלִי שֶׁיְּגָרֵע מֵהֶם כְּלוּם:

לו אָמְנָם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בְּ"מַצֹּת", שֶׁמִּשְׁפָּטָהּ לִהְיוֹת חָסֵר, וּכְתָבָהּ מָלֵא — אִם מוֹעִיל אֲרִיכוּת הַצָּדֵ"י לְמַטָּה אַחַר שֶׁיְּגָרֹר הַוָּי"ו, כִּי שָׁמָּא כָּל עוֹד שֶׁאֵינוֹ מַאֲרִיךְ הָאוֹת לְמַעְלָה נֶחְשֶׁבֶת כִּשְׁתֵּי תֵּבוֹת. וְכֵן בְּ"נֹתֵן" שֶׁמִּשְׁפָּטָהּ לִהְיוֹת חָסֵר — אִם מוֹעִיל אֲרִיכוּת הַנּוּ"ן לְמַטָּה אַחַר גְּרִירַת הַוָּי"ו. וּמִכָּל מָקוֹם כָּל שֶׁנִּרְאֵית כִּשְׁתֵּי תֵּבוֹת — פְּסוּלָה.

אֲבָל אִם בְּתְחִלַּת הַכְּתִיבָה מַמְשִׁיךְ רֶגֶל הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַנּוּ"ן וְהַצָּדֵ"י וְכוֹתֵב הָאוֹת הַסְּמוּכָה בְּתוֹכָהּ כָּזֶה: — כָּשֵׁר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִמְשֹׁךְ יוֹתֵר מִדַּאי. וְאִם הִמְשִׁיךְ יוֹתֵר מִדַּאי כְּדֵי לְמַלֹּאוֹת הַשִּׁיטָה — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם כָּשֵׁר אִם לָאו. וְיֵשׁ לְהַרְאוֹת לְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ לֹא חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל אוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סָפֵק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן לוֹ:

לז אִם כָּתַב תֵּבָה אַחַת יְתֵרָה — יְגָרְרֶנָּה וְיִהְיֶה מְקוֹמָהּ חָלָק. וְאַף שֶׁאֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת שָׁם חָלָק — אֵין זֶה פּוֹסֵל, כָּל שֶׁאֵין בְּמְקוֹם הֶחָלָק כְּשִׁעוּר הָרֶוַח שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, שֶׁהוּא כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת.

וְאִם סִיּוּם הַתֵּבָה שֶׁלְּפָנֶיהָ הוּא אוֹת הֵ"א אוֹ קוּ"ף — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַמְשִׁיכָן לְמַלֹּאוֹת מְקוֹם הֶחָלָק, מִפְּנֵי שֶׁרֶגֶל הַהֵ"א וְהַקּוּ"ף צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּסוֹפָן, וְאִם יִגְרֹר הָרֶגֶל וְיִכְתְּבֶנּוּ בַּסּוֹף — נִמְצָא כּוֹתֵב שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן.

אֲבָל אִם יִהְיֶה חֶלֶק כְּשִׁעוּר תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת כְּשֶׁיִּגְרֹר תֵּבָה הַיִּתֵּרָה, וְנִמְצָא שֶׁיִּהְיֶה רֶוַח

שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם פָּרָשָׁה וְיִפָּסְלוּ הַתְּפִלִּין — יֵשׁ לְהָקֵל לִמְשֹׁךְ הֵ"א אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא תְּהֵא רַגְלָהּ בְּסוֹפָהּ, מֵאַחַר שֶׁלֹּא הֶזְכִּיר זֶה בַּתַּלְמוּד:

לח הָיָה כּוֹתֵב וְטָעָה וּמְחָקוֹ בְּעוֹדוֹ לַח, אוֹ שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ וּגְרָרוֹ, וְכֵן אִם נָפַל דְּיוֹ עַל הַקְּלָף וּמְחָקוֹ בְּעוֹדוֹ לַח, אוֹ גְּרָרוֹ לְאַחַר שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ — מֻתָּר לִכְתֹּב עַל מְקוֹם הַמְּחָק, אוֹ עַל מְקוֹם הַגְּרָר אֲפִלּוּ הָאַזְכָּרָה, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר בְּסֵפֶר תּוֹרָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא יִמְחֹק בְּעוֹדוֹ לַח, אֶלָּא יְיַבְּשֶׁנּוּ יָפֶה בָּאֵשׁ, כִּי אָז יִגָּרֵר בְּקַל, וְלֹא יִשָּׁאֵר לוֹ שׁוּם רֹשֶׁם:

לט נִדְבַּק אוֹת לַחֲבֶרְתָּהּ בְּאוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם — יָכוֹל לְגָרְרָן וּלְהַפְרִידָן, וְאֵין בִּגְרִירָה זוֹ מְשׁוּם מוֹחֵק אֶת הַשֵּׁם, שֶׁהֲרֵי מְתַקֵּן הוּא בָּזֶה:

מ אוֹתִיּוֹת וְתֵבוֹת שֶׁנִּמְחֲקוּ קְצָת, אִם רֹשׁוּמָן נָכָר כָּל־כָּךְ שֶׁתִּינוֹק שֶׁאֵינוֹ לֹא חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ יָכוֹל לְקָרוֹתָן — מֻתָּר לְהַעֲבִיר קוּלְמוֹס עֲלֵיהֶן לְהֵיטִיב הַכְּתָב וּלְחַדֵּשׁ, וְאֵין בָּזֶה מְשׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, כֵּיוָן שֶׁגַּם עַכְשָׁו הַכְּתָב הוּא כָּשֵׁר, וּמַה שֶּׁמּוֹסִיף עָלָיו אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁמְּשַׁמְּרוֹ שֶׁלֹּא יִתְמַחֵק יוֹתֵר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁקְּצָת צֶבַע הַדְּיוֹ קַיָּם, אֲבָל אִם קָפַץ כָּל הַדְּיוֹ מֵהַקְּלָף וְלֹא נִשְׁאַר רַק רֹשֶׁם אַדְמִימוּת מֵהַחֲלַדָּה שֶׁל הַדְּיוֹ, כְּשֶׁמַּעֲבִיר הַקּוּלְמוֹס עֲלֵיהֶן — הֲרֵי זֶה כּוֹתֵב שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם בְּתְחִלַּת הַכְּתִיבָה לֹא הָיָה הַדְּיוֹ שָׁחֹר אֶלָּא דּוֹמֶה לְלֶבֶן שֶׁהַכְּהָה מַרְאִיתוֹ, אוֹ לְאָדֹם, וְצָרִיךְ לְהַעֲבִיר עֲלֵיהֶן קוּלְמוֹס — שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה מְשׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן:

מא יֵשׁ לְזָהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא יִכָּנֵס רֹאשׁ הַלָּמֶ"ד שֶׁל שִׁיטָה זוֹ בְּתוֹךְ אֲוִיר הֵ"א וְהַחֵי"ת שֶׁבַּשִּׁיטָה שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ בְּלֹא נְגִיעָה. וְאִם נִכְנְסוּ בְּעָנְיָן שֶׁהִפְסִיד צוּרַת הָאוֹת, כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ דָּלֶ"ת וְנִרְאֵית כְּהֵ"א — פְּסוּלָה:

מב אִם אֵין הַפָּרָשִׁיּוֹת שְׁגוּרוֹת בְּפִיו — צָרִיךְ שֶׁיִּכְתֹּב מִתּוֹךְ הַכְּתָב, שֶׁמָּא יִטְעֶה. וְאִם מִקְצָת הַפָּרָשָׁה שְׁגוּרָה בְּפִיו — מֻתָּר לִכְתֹּב אוֹתוֹ מִקְצָת בְּעַל פֶּה, וְהַשְּׁאָר מִתּוֹךְ הַכְּתָב:

מג כְּשֶׁכּוֹתֵב בְּעַל פֶּה מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁגוּרוֹת בְּפִיו — צָרִיךְ לִקְרוֹת כָּל תֵּבָה בְּפִיו קֹדֶם שֶׁיִּכְתְּבֶנָּה, שֶׁמָּא יִטְעֶה וְיַקְדִּים הַמְּאֻחָרוֹת מֵחֲמַת שְׁגִירוּתוֹ בָּהֶן. וַאֲפִלּוּ אִם אֶחָד מַקְרִיא אוֹתוֹ מִלָּה בְּמִלָּה — צָרִיךְ הוּא גַּם כֵּן לְהוֹצִיא כָּל מִלָּה וּמִלָּה בְּפִיו.

אֲבָל אִם כּוֹתֵב מִתּוֹךְ הַכְּתָב — אֵין צָרִיךְ לְהוֹצִיא בְּפִיו, שֶׁרְאִיָּתוֹ בַּכְּתָב שֶׁלְּפָנָיו מוֹעֶלֶת

כְּמוֹ הַקּוֹרִיאָה בְּפִיו.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵן שְׁגוּרוֹת בְּפִיו, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן כּוֹתֵב מִתּוֹךְ הַכְּתָב, אֲבָל אִם אֵינָם שְׁגוּרוֹת בְּפִיו, שֶׁצָּרִיךְ הוּא לִכְתֹּב מִתּוֹךְ הַכְּתָב — אֵין רְאִיָּתוֹ בַּכְּתָב מוֹעֶלֶת לוֹ לְשֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהוֹצִיא כָּל תֵּבָה בְּפִיו קֹדֶם שֶׁיִּכְתְּבֶנָּה:

מד אֲפִלּוּ מִתּוֹךְ הַכְּתָב אֵינוֹ רַשַּׁאי לִכְתֹּב אֶלָּא מִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לִקְרוֹת, שֶׁאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לִקְרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ לִכְתֹּב הָאוֹתִיּוֹת — יָכוֹל לִטְעוֹת בְּקַל וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ:

מה צָרִיךְ לְהַנִּיחַ חָלָק בְּכָל פָּרָשָׁה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה מֵהַשִּׁיטוֹת כְּמוֹ חֲצִי צִפֹּרֶן.

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשִּׁעוּר זֶה לְמַעְלָה הוּא כְּדֵי גַּבְהּ שֶׁל לָמֶ"ד, וּלְמַטָּה כְּשִׁעוּר ך' וְנוּ"ן פְּשׁוּטִים, כְּדֵי שֶׁגַּם הֵם יִהְיוּ מֻקָּפִים גְּוִיל אִם יִזְדַּמְּנוּ שָׁם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַנִּיחַ חָלָק כַּחֲצִי צִפֹּרֶן לְמַעְלָה לְמַעְלָה מִגַּגּוֹ שֶׁל לָמֶ"ד, וּלְמַטָּה לְמַטָּה מִךְ' וְנוּ"ן פְּשׁוּטָה. וְיֵשׁ לָחוֹשׁ לִדְבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה.

אֲבָל בְּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה וּבְסוֹפָהּ — אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ כְּלָל. אַךְ הַסּוֹפְרִים נָהֲגוּ לְהַנִּיחַ קְצָת בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף:

מו צָרִיךְ לִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה לְהַנִּיחַ בֵּין תֵּבָה לְתֵבָה כִּמְלֹא אוֹת קְטַנָּה שֶׁהִיא יו"ד, וּבְדִיעֲבַד אֵין לִפְסֹל, אֶלָּא אִם כֵּן נִרְאֵית כְּתֵבָה אַחַת לְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ לֹא חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רעד בְּסֵפֶר תּוֹרָה.

וְכֵן לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּין אוֹת לְאוֹת אֶלָּא כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, וּבְדִיעֲבַד אֵין לִפְסֹל, אֶלָּא אִם כֵּן נִרְאֵית הַתֵּבָה חֲלוּקָה לִשְׁתַּיִם לְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ לֹא חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בְּסֵפֶר תּוֹרָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהַנִּיחַ גַּם כֵּן בֵּין שִׁיטָה לְשִׁיטָה כִּמְלֹא שִׁיטָה, כְּמוֹ בְּסֵפֶר תּוֹרָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְדַקְדֵּק בָּזֶה אֶלָּא בְּסֵפֶר תּוֹרָה. וְכֵן נָהֲגוּ הַסּוֹפְרִים שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בָּזֶה בִּתְפִלִּין וּבְמְזוּזוֹת:

מז בֵּין בְּסֵפֶר תּוֹרָה בֵּין בִּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת — אֵין לְהַנִּיחַ חָלָק כְּלָל בֵּין פָּסוּק לְפָסוּק יוֹתֵר מִבֵּין תֵּבָה לְתֵבָה בְּפָסוּק אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים בְּהֶפְסֵק הַפְּסוּקִים שֶׁנִּפְסְקוּ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם הֵנִיחַ — לֹא פָּסַל, אִם לֹא הֵנִיחַ כְּשִׁעוּר רֶוַח שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, שֶׁהִיא לְכַתְּחִלָּה כְּשֶׁלֹּשׁ תֵּבוֹת "אֲשֶׁר אֲשֶׁר אֲשֶׁר" מֵאוֹתוֹ הַכְּתָב, וּבְדִיעֲבַד כְּתֵשַׁע אוֹתִיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁהֵן יוּ"דִין שֶׁל אוֹתוֹ הַכְּתָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן עֵרֶה:

מח לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְזַהֵר לַעֲשׂוֹת כָּל הַשּׁוּרוֹת שָׁווֹת, שֶׁלֹּא תְּהֵא אַחַת נִכְנֶסֶת וְאַחַת יוֹצֵאת, וַאֲפִלּוּ אוֹת אַחַת.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם נִזְדַּמְּנָה לוֹ תֵּבָה בַּת חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת בְּסוֹף הַשִּׁיטָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְכָתְבָהּ בְּתוֹךְ הַשִּׁיטָה בְּאוֹתוֹ כְּתָב שֶׁהוּא כּוֹתֵב בּוֹ — יָכוֹל לִכְתֹּב שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת מִמֶּנָּה בְּתוֹךְ הַשִּׁיטָה וּשְׁתַּיִם חוּץ לַשִּׁיטָה, אֲבָל לֹא שְׁתַּיִם בְּתוֹךְ הַשִּׁיטָה וְשָׁלֹשׁ חוּץ לַשִּׁיטָה.

וַאֲפִלּוּ תֵּבָה בַּת שְׁמוֹנָה אוֹתִיּוֹת — לֹא יִכְתֹּב חֲמֵשׁ מִמֶּנָּה בְּתוֹךְ הַשִּׁיטָה וְשָׁלֹשׁ חוּץ לַשִּׁיטָה, אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַשִּׁיטָה.

וַאֲפִלּוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אִם הֵן תֵּבָה אַחַת — לֹא יִכְתֹּב אוֹתָן חוּץ לַשִּׁיטָה.

וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ כָּתַב תֵּבָה בַּת הַרְבֵּה אוֹתִיּוֹת חוּץ לַשִּׁיטָה — לֹא פָּסַל:

מט אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם, בֵּין שֵׁם הַמְיֻחָד בֵּין שְׁאָר שֵׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִין, וַאֲפִלּוּ הַנִּטְפָּל לַשֵּׁם מֵאַחֲרָיו — צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם בְּתוֹךְ הַשִּׁיטָה וְלֹא יֵצֵא מֵהֶן כְּלָל חוּץ לַשִּׁיטָה לְכַתְּחִלָּה. וּבְדִיעֲבַד — כָּשֵׁר בִּתְפִלִּין (שְׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנָן מִשּׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן).

אֲבָל בְּסֵפֶר תּוֹרָה — יָכוֹל לִמְחֹק כָּל הַשּׁוּרוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, אִם אֵין בָּהֶם שׁוּם שֵׁם מִשֵּׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִין, וְאַחַר־כָּךְ יִמְשֹׁךְ אוֹתָן עַד שֶׁתְּהֶיֶינָה שָׁווֹת עִם הַשֵּׁם הַיּוֹצֵא:

נ אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל יָד, הוֹאִיל וְהֵן נִכְתָּבוֹת בִּקְלָף אֶחָד וְשַׁיָּךְ בָּהֶן פְּתוּחָה וּסְתוּמָה, שֶׁכְּשֶׁמְּנִיחַ מָקוֹם חֵלֶק בְּסוֹף שִׁיטָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת וּמַתְחִיל פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה בַּדַּף הַשֵּׁנִי — הֲרֵי פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ נִקְרֵאת פְּתוּחָה, כְּמוֹ שֶׁבְּסֵפֶר תּוֹרָה נִקְרֵאת פָּרָשָׁה הַמַּתְחֶלֶת בְּרֹאשׁ הַדַּף פָּרָשָׁה פְּתוּחָה, כְּשֶׁיֵּשׁ רֶוַח כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת לְפָנֶיהָ בְּסוֹף שִׁיטָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבַּדַּף הַקּוֹדֵם.

לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִכְתֹּב בְּשֶׁל יָד כָּל פָּרָשָׁה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּסֵפֶר תּוֹרָה, אִם פְּתוּחָה — פְּתוּחָה, וְאִם סְתוּמָה — סְתוּמָה. דְּהַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְהַנִּיחַ מָקוֹם חֵלֶק כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת בְּסוֹף שִׁיטָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבְּפָרָשַׁת "קַדֶּשׁ", כְּדֵי שֶׁפָּרָשַׁת "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ" שֶׁיַּתְחִיל בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה

הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבַּדַּף הַשֵּׁנִי תִּהְיֶה פָּרָשָׁה פְּתוּחָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בַּתּוֹרָה. וְאִם עָשָׂאהּ סְתוּמָה — פְּסוּלָה.

אֲבָל פָּרָשַׁת "קַדֵּשׁ" — לֹא שַׁיָּךְ בָּהּ פְּתוּחָה וּסְתוּמָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּתוּב לְפָנֶיהָ כְּלוּם בַּתְּפִלִּין, וְלָכֵן מַתְחִילִין אוֹתָהּ בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה הָרִאשׁוֹנָה וְאֵין מְנִיחִין לְפָנֶיהָ כְּלוּם, אַף עַל פִּי שֶׁבַּתּוֹרָה הִיא פְּתוּחָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין כְּתוּבָה לְפָנֶיהָ כְּלוּם — אֵין לְךָ פְּתוּחָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ שֶׁאֵין כְּתָב אַחֵר סוֹתְמָהּ.

וּבְסוֹף שִׁיטָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבְּפָרָשַׁת "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ" — צָרִיךְ לְהַנִּיחַ מָקוֹם חֲלַק כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, כְּדֵי שֶׁפָּרָשַׁת "שְׁמַע" שֶׁיַּתְחִיל בְּרֹאשׁ שִׁיטָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבַּדַּף הַשְּׁלִישִׁי תִּהְיֶה פְּתוּחָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בַּתּוֹרָה. וְאִם עָשָׂאהּ סְתוּמָה — פְּסוּלָה.

אֲבָל פָּרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" שֶׁהִיא סְתוּמָה בַּתּוֹרָה — צְרִיכָה לִהְיוֹת גַּם כֵּן סְתוּמָה בַּתְּפִלִּין.

וְאִם עָשָׂאהּ פְּתוּחָה — יֵשׁ מִי שֶׁפּוֹסֵל. וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין בְּדִיעֲבַד, שֶׁאַף שֶׁבַּתּוֹרָה הִיא סְתוּמָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבַּתּוֹרָה אֵינָהּ סְמוּכָה כְּלָל לְפָרָשַׁת "שְׁמַע" — אֵין זֶה נֶחְשָׁב שִׁנּוּי מַה שֶּׁהָרַוַח שֶׁבֵּינָהּ לְפָרָשַׁת "שְׁמַע" הוּא פָּתוּחַ וְלֹא סָתוּם, כְּמוֹ שֶׁסָּתוּם הָרַוַח שֶׁלְּפָנֶיהָ בַּתּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁגַּם בַּתּוֹרָה אֵין הָרַוַח סָתוּם בְּפָרָשַׁת "שְׁמַע" שֶׁלְּפָנֶיהָ, וְיֵשׁ בֵּינָהּ לְפָרָשַׁת "שְׁמַע" שֶׁבַּתּוֹרָה רֶוַח הַרְבֵּה פְּתוּחַ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן פָּרָשַׁת "שְׁמַע", אַף שֶׁאֵינָהּ סְמוּכָה בַּתּוֹרָה לְפָרָשַׁת "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ" — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלָל לְשֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת פְּתוּחָה. וְכֵן עִקָּר.

אֲבָל אִם אֵין לְפָנֶיהָ רֶוַח כְּלָל בֵּינָהּ לְפָרָשַׁת "שְׁמַע" בְּאֵיזֶה שִׁיטָה מִשִּׁיטוֹת הַדַּפִּין שֶׁלָּהֶן, לֹא בַּדַּף שֶׁלָּהּ וְלֹא בַּדַּף שֶׁל פָּרָשַׁת "שְׁמַע", דְּהַיְנוּ שֶׁהִתְחִיל אוֹתָהּ בְּרֹאשׁ שִׁיטָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁבַּדַּף וְלֹא הֵנִיחַ רֶוַח כְּלָל לְפָנֶיהָ בְּאוֹתָהּ שִׁיטָה, וְלֹא בְּסוֹף שִׁיטָה שֶׁל פָּרָשַׁת "שְׁמַע", אוֹ שֶׁהֵנִיחַ רֶוַח וְאֵין בּוֹ כְּשִׁעוּר רֶוַח שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, דְּהַיְנוּ כְּדֵי לִכְתֹּב תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת — הֲרֵי זֶה נֶחְשָׁב (שִׁנּוּי גָּמוּר) מִמַּה שֶׁהִיא כְּתוּבָה בַּתּוֹרָה, וּפְסוּלָה אֲפִלּוּ דִּיעֲבַד. אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת לְפָנֶיהָ רֶוַח סָתוּם, כְּמוֹ לִפְנֵי כָּל פָּרָשָׁה סְתוּמָה שֶׁבַּתּוֹרָה. אֲבָל בְּסוֹפָהּ — אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ שׁוּם רֶוַח. וְכֵן נוֹהֲגִין לְסַיֵּם "עַל הָאָרֶץ" בְּסוֹף שִׁיטָה הַתַּחְתּוֹנָה:

נא וּסְתוּמָה שֶׁבַּתּוֹרָה — יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע צוּרוֹת, אַחַת לְדִבְרֵי הַכֹּל, וְשָׁלֹשׁ נֶחְלְקוּ בָּהֶן הָרַמְבַּ"ם וְהָרַא"שׁ. הַמַּכְשִׁיר בְּזוֹ — פּוֹסֵל בְּזוֹ, וְהַמַּכְשִׁיר בְּזוֹ — פּוֹסֵל בְּזוֹ.

דְּהַיְנוּ, שֶׁאִם סִיֵּם אֵיזֶה פָּרָשָׁה בִּתְחִלַּת אֵיזֶה שִׁיטָה וְכָתַב אֲפִלּוּ תֵּבָה אַחַת מֵאוֹתָהּ פָּרָשָׁה בְּרֹאשׁ שִׁיטָה זוֹ, וְאַחַר־כָּךְ הֵנִיחַ מָקוֹם חֶלֶק כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת בְּשִׁיטָה זוֹ, וְאַחַר־כָּךְ הִתְחִיל פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ בְּשִׁיטָה זוֹ עַצְמָהּ וְכָתַב אֲפִלּוּ תֵּבָה אַחַת בְּשִׁיטָה זוֹ מִפָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — הֲרֵי פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ נִקְרֵאת סְתוּמָה לְדִבְרֵי הַכֹּל.

אֲבָל אִם סִיֵּם אֵיזוֹ פָּרָשָׁה בְּסוֹף הַשִּׁיטָה, אוֹ בְּפָחוֹת מִכְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת מִסּוֹף הַשִּׁיטָה, וְהֵנִיחַ חֶלֶק בַּשִּׁיטָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, וְהִתְחִיל פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — הֲרֵי פָּרָשָׁה זוֹ שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ נִקְרֵאת פְּתוּחָה לְהָרַא"שׁ. אֲבָל לְהָרַמְבַּ"ם גַּם זוֹ סְתוּמָה הִיא, בֵּין שֶׁהִיא בַּשִּׁיטָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ בְּאוֹתוֹ הַדַּף, בֵּין שֶׁהִיא בְּרֹאשׁ דַּף הַשֵּׁנִי רַק שֶׁאֵין שִׁיטָה שְׁלֵמָה פְּנוּיָה בֵּינֵיהֶם לֹא בְּסוֹף דַּף הָרִאשׁוֹן וְלֹא בְּרֹאשׁ דַּף הַשֵּׁנִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וְהוּא הַדִּין אִם סִיֵּם אֵיזֶה פָּרָשָׁה וְהֵנִיחַ חֶלֶק כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת בְּסוֹף שִׁיטָה זוֹ אַחַר שֶׁסִּיֵּם הַפָּרָשָׁה, וְלֹא הִתְחִיל פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ מִיָּד בְּרֹאשׁ שִׁיטָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, אֶלָּא הֵנִיחַ מְעַט רֶוַח אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִכְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, וְאַחַר־כָּךְ הִתְחִיל פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — הֲרֵי פָּרָשָׁה זוֹ שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ נִקְרֵאת סְתוּמָה לְהָרַמְבַּ"ם, שֶׁכָּל שֶׁאֵין הַפָּרָשָׁה מַתְחֶלֶת בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה וְיֵשׁ לְפָנֶיהָ רֶוַח כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, בֵּין בְּאוֹתָהּ שִׁיטָה בֵּין בַּשִּׁיטָה שֶׁלְּפָנֶיהָ — הִיא סְתוּמָה לְהָרַמְבַּ"ם, אֲפִלּוּ הִיא בְּרֹאשׁ דַּף הַשֵּׁנִי. אֲבָל לְהָרַא"שׁ כָּל שֶׁיֵּשׁ רֶוַח בִּכְדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת בֵּין בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה בֵּין בְּסוֹף הַשִּׁיטָה — הֲרֵי הַפָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ נִקְרֵאת פְּתוּחָה.

וְאִם סִיֵּם אֵיזֶה פָּרָשָׁה בְּסוֹף שִׁיטָה, אוֹ בְּפָחוֹת מִכְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת מִסּוֹף הַשִּׁיטָה, וְהֵנִיחַ שִׁיטָה אַחַת שְׁלֵמָה פְּנוּיָה, וְהִתְחִיל פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ בְּרֹאשׁ שִׁיטָה שְׁלִישִׁית, אוֹ בְּפָחוֹת מִכְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת מֵרֹאשָׁהּ — לְהָרַא"שׁ נֶחְשָׁב מָקוֹם הֶחָלָק שֶׁל שִׁיטָה הַפְּנוּיָה שֶׁבֵּין הַפָּרָשִׁיּוֹת הָאֵלּוּ כְּאִלּוּ הוּא חֶלֶק בְּאֶמְצַע שִׁיטָה בֵּין שְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת, וַהֲרֵי הַפָּרָשָׁה הַשְּׁנִיָּה נִקְרֵאת סְתוּמָה. אֲבָל לְהָרַמְבַּ"ם הִיא פְּתוּחָה, בֵּין שֶׁסִּיּוּם פָּרָשָׁה הָרִאשׁוֹנָה וְהַתְחָלַת הַשְּׁנִיָּה הַכֹּל בְּדַף אֶחָד, בֵּין שֶׁהֵן בִּשְׁנֵי דַּפִּין וְהַשִּׁיטָה הַפְּנוּיָה הִיא בְּסוֹף דַּף הָרִאשׁוֹן אוֹ בְּרֹאשׁ דַּף הַשֵּׁנִי:

נב וְהִנֵּה, בִּתְפִלִּין אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת פָּרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" שֶׁתְּהֵא סְתוּמָה לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי אֵין כּוֹתְבִין לְפָנֶיהָ כְּלוּם בְּאוֹתָהּ שִׁיטָה שֶׁמַּתְחִילִין אוֹתָהּ בָּהּ, שֶׁפָּרָשַׁת "שְׁמַע" מִסְתַּיֶּמֶת בְּדָלֶת בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְהִיא בְּדָלֶת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאִם יַתְחִיל אוֹתָהּ בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה שֶׁבְּרֹאשׁ הַדָּלֶת וְיָנִיחַ רֶוַח בְּסוֹף פָּרָשַׁת "שְׁמַע" כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת — תִּהְיֶה פְּתוּחָה לְדִבְרֵי הַכֹּל, וּבַתּוֹרָה הִיא סְתוּמָה. וְאִם לֹא יָנִיחַ רֶוַח כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵינָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא בַּתּוֹרָה, שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת כְּלָל פָּרָשָׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ כְּשֶׁאֵין כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת רֶוַח לְפָנֶיהָ.

אֶלָּא אֵין לָהּ תַּקָּנָה, [אֶלָּא] אוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ סְתוּמָה לְהָרָא"שׁ וְלֹא לְהָרַמְבַּ"ם, כְּגוֹן שֶׁיָּנִיחַ שִׁיטָה אַחַת פְּנוּיָה וְיַתְחִילֶנָּה בַּשִּׁיטָה הַשְּׁנִיָּה, אוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ סְתוּמָה לְהָרַמְבַּ"ם וְלֹא לְהָרָא"שׁ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא יַתְחִילֶנָּה בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה, אֶלָּא יָנִיחַ לְפָנֶיהָ רֶוַח כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה, שֶׁאָז הִיא סְתוּמָה לְהָרַמְבַּ"ם.

וּמִכָּל מָקוֹם, יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהָנִיחַ רֶוַח בְּסוֹף פָּרָשַׁת "שְׁמַע" כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּסֵפֶר תּוֹרָה אִם אֵרַע שֶׁנִּשְׁאַר בְּסוֹף הַשִּׁיטָה כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת וְאֵין שָׁם עוֹד מְעַט רֶוַח לִכְתֹּב תֵּבָה אַחַת מִפָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ בְּשִׁיטָה זוֹ — אַף־עַל־פִּי־כֵן הִיא פָּרָשָׁה סְתוּמָה כְּשֶׁמַּנִּיחַ מְעַט רֶוַח בַּשִּׁיטָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, שֶׁפָּרָשָׁה פְּתוּחָה הִיא לְעוֹלָם בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה, וּכְשֶׁאֵינהּ בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה הִיא סְתוּמָה לְהָרַמְבַּ"ם, וּמִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהָרֶוַח שֶׁבְּסוֹף הַשִּׁיטָה הוּא סִימָן לִפְתוּחָה, שֶׁכְּשֶׁאֵין שָׁם רֶוַח אַחַר זוֹלָתוֹ בַּשִּׁיטָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — תִּהְיֶה הַפָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ פְּתוּחָה, וּכְשֶׁאֵין רֶוַח כַּשִּׁעוּר בְּסוֹף הַשִּׁיטָה — הִיא סִימָן שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ תִּהְיֶה סְתוּמָה, אִם כֵּן בִּתְפִלִּין שֶׁבְּיַד הַסּוֹפֵר לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה — יֵשׁ לוֹ לְסַיֵּם פָּרָשַׁת "שְׁמַע" בְּסוֹף שִׁיטָה, אוֹ בְּפָחוֹת מִכְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת מִסּוֹף הַשִּׁיטָה, כְּדֵי לְהוֹרוֹת שֶׁפָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ הִיא סְתוּמָה.

וְלֹא אָמְרָן שֶׁאַף אִם מֵנִיחַ רֶוַח כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת בְּסוֹף הַשִּׁיטָה — אַף־עַל־פִּי־כֵן פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ סְתוּמָה כְּשֶׁאֵינהּ מַתְחֶלֶת בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה, אֶלָּא אִם אֵרַע לוֹ כֵּן בְּסֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹתִיּוֹת אוֹ לְקַצֵּר בִּשְׁבִיל רֶוַח שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רעג. וְאִם אֵרַע לוֹ שֶׁהֵנִיחַ בַּתְּפִלִּין כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת בְּסִיּוּם פָּרָשַׁת "שְׁמַע" — אֵין צָרִיךְ לְהָנִיחַ בִּתְחִלַּת פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, אֶלָּא

מְעַט רָוַח.

אֲבָל אִם לֹא הֵנִיחַ כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת בְּסִיּוּם פָּרָשַׁת שְׁמַע וְלֹא בְּהַתְחָלַת פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁבְּצֵרוּף שְׁנֵיהֶם יַחַד יֶהֱא כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת וְיוֹתֵר — אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וַהֲרֵי אֵין כָּאן (פְּתוּחָה) [פָּרָשָׁה] כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאֵין רָוַח תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמִּצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְנַעֲשָׂה עַל יְדֵי כֵּן פָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ סְתוּמָה לְהָרַמְבַּ"ם, וְאֶפְשָׁר גַּם לְהָרָא"שׁ. וְלָכֵן יֵשׁ לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה, כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם לְפִי דְּבָרָיו.

אֲבָל יֵשׁ לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ לִסְפֵּק תְּפִלִּין פְּסוּלִין, שֶׁהֲרֵי לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁאֵין כָּאן פָּרָשָׁה כְּלָל — הֵן פְּסוּלִין אַלִּיבָּא דְּכֻלֵּי עָלְמָא אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁעָשָׂאָה פְּתוּחָה — הָעִקָּר כְּהַמַּכְשִׁירִים בְּדִיעֲבַד:

נג וְכֵיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ סְתוּמָה לְדִבְרֵי הַכֹּל — נוֹהֲגִין בְּהַרְבֵּה מְדִינוֹת לַעֲשׂוֹתָהּ סְתוּמָה לְהָרַמְבַּ"ם, לְפִי שֶׁכֵּן עִקַּר אַף בְּסֵפֶר תּוֹרָה אִם אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת לְדִבְרֵי הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ערה.

אֲבָל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹתָהּ פְּתוּחָה כְּמוֹ הַפָּרָשִׁיוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לַעֲשׂוֹתָהּ פְּתוּחָה אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, הוֹאִיל וְאֵינָהּ סְמוּכָה בַּתּוֹרָה לְפָרָשַׁת "שְׁמַע". וְאַף שֶׁאֵין דְּבָרָיו עִקָּר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהָעִקָּר הוּא שֶׁבְּדִיעֲבַד כָּשֵׁר בְּכָל עִנְיָן, וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ סְתוּמָה לְדִבְרֵי הַכֹּל — סָמְכוּ הָאַחֲרוֹנִים עַל דְּבָרָיו שֶׁלֹּא לְבַטֵּל הַמִּנְהָג, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עַל הָרִאשׁוֹנִים:

נד וְכָל זֶה בִּתְפִלִּין שֶׁל יָד, אֲבָל בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ שֶׁהַפָּרָשִׁיוֹת נִכְתָּבִים עַל אַרְבָּעָה קְלָפִים — אֵין לְהַקְפִּיד בָּהֶן בִּפְתוּחוֹת וּסְתוּמוֹת. אַךְ נָהֲגוּ לְהַקְפִּיד:

נה "טוֹטָפֹת" שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, קִבְּלוּ חֲכָמִים שֶׁהֵן אַרְבָּעָה בָּתִּים שֶׁל עוֹר לְאַרְבַּע פָּרָשִׁיוֹת, כָּל פָּרָשָׁה בְּבַיִת בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְלַפָּרָשִׁיוֹת שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל יָד — בַּיִת אֶחָד שֶׁל עוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת" — אוֹת אַחַת אָמַרְתִּי, וְלֹא יוֹתֵר:

נו וְעוֹר הַבָּתִּים בֵּין שֶׁל יָד בֵּין שֶׁל רֹאשׁ — צָרִיךְ לִהְיוֹת מִבְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף הַטְּהוֹרִים, אֲפִלּוּ מִנְּבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלָּהֶן, רַק שֶׁהוּא מִן הַמֻּתָּר בְּפִיד.

וְרַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת הַבָּתִּים מִקְלָף, שֶׁגַּם הוּא נִקְרָא עוֹר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת בָּתִּים מִקְלָף, אֶלָּא אִם כֵּן שָׁיְשִׁים הַקְּלָף בְּמֵי קִלְפַּת עֵצִים (שֶׁקּוֹרִין בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז: למ"א) שֶׁמְּעַבְּדִין בָּהֶם עוֹרוֹת. וְטוֹב לָחֹשׁ לִדְבָרָיו לְכַתְּחִלָּה.

וְרַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת מֵעוֹר שְׁלִיל, שֶׁגַּם הִיא נִקְרֵאת עוֹר לְעִנְיָן זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּבָשָׁר לְעִנְיַן טֻמְאָה. וְכֵן הָרְצוּעוֹת יְכוֹל לַעֲשׂוֹתָן מִקְּלָף וְעוֹר שְׁלִיל.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעוֹר שְׁלִיל הוּא יוֹתֵר הָגוּן לְמִצְוָה, כִּי לֹא נֶעֱבְדָה בּוֹ עֲבֵרָה, שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ תַּשְׁמִישׁ שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַחַר עוֹר שְׁלִיל — יוֹתֵר הָגוּן עוֹר עוֹף, וְאַחַר־כָּךְ עוֹר הַחַיָּה, וְאַחַר־כָּךְ עוֹר הַבְּהֵמָה הַכְּשֵׁרָה, וְאַחַר־כָּךְ עוֹר נְבֵלָה וּטְרֵפָה:

נז עוֹר הַבָּתִּים — צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מְעֻבָּד לִשְׁמוֹ, כְּמוֹ קְלַף הַפָּרָשִׁיּוֹת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְקְלַף הַפָּרָשִׁיּוֹת, שֶׁהַפָּרָשִׁיּוֹת הֵן עִקַּר הַקְּדֻשָּׁה, אֲבָל הַבָּתִּים הֵן טְפֵלִים וּמְשַׁמְּשִׁים לָהֶם, וְאֵין צָרִיךְ עִבּוּד לִשְׁמוֹ. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם כְּשֶׁאֵי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהִתְבַּטֵּל מִמִּצְוַת תְּפִלִּין. וְיָכוֹל גַּם כֵּן לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיִּמְצָא אֲחֵרִים:

נח אַרְבָּעָה בָּתִּים שֶׁל רֹאשׁ צְרִיכִים לִהְיוֹת מֵעוֹר אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ" — זִכָּרוֹן אֶחָד אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא ב' וְג' זִכָּרוֹנוֹת. וַחֲתִיכוֹת עוֹר תְּפוּרִים יַחַד חֲשׁוּבִים כְּעוֹר אֶחָד (וְהוּא הַדִּין אִם הֵם דְּבוּקִים בְּדָבָק). וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב וְנָכוֹן לַעֲשׂוֹתָם מֵעוֹר אֶחָד מַמָּשׁ, שֶׁנּוֹטְלִין עוֹר עֶגֶל הָרֵךְ וּמַכְנִיסִין אוֹתוֹ בַּחֲרִיצֵי הַדְּפוּס, וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ כָּךְ עַד שֶׁיִּתְיַבֵּשׁ, וְנוֹטְלִין הַדְּפוּס מִתּוֹכוֹ, וְנִמְצְאוּ הַבָּתִּים עֲשׂוּיִים מֵאֲלֵיהֶם:

נט תְּפִלִּין בֵּין שֶׁל יָד בֵּין שֶׁל רֹאשׁ — הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁתִּהְיֶינָה מְרֻבָּעוֹת רִבּוּעַ מְכֻוָּן שֶׁאָרְכּוֹ כְּרָחְבּוֹ, בְּעִנְיָן שֶׁאֲלַכְסוֹנוֹ יִהְיֶה עוֹדֵף עַל אָרְכּוֹ שְׁנֵי חֻמְשֵׁי אָרְכּוֹ בְּקֵרוּב. וְרִבּוּעַ זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת מְכֻוָּן בָּהֶן בֵּין בִּמְקוֹם מוֹשָׁבָן שֶׁהִיא הַתִּתּוֹרָא, שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת מְרֻבַּעַת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, בֵּין בְּתִפְרָן, שֶׁתְּהֵא הַתְּפִירָה מְרֻבַּעַת מַמָּשׁ אָרְכָּהּ כְּרָחְבָּהּ, בֵּין בְּגוּף הַבָּתִּים, שֶׁיִּהְיֶה הַבַּיִת מְרֻבָּע אָרְכּוֹ כְּרָחְבּוֹ (בְּכָל מֶשֶׁךְ גָּבְהוֹ). אֲבָל עַל גָּבְהוֹ אֵין לְהַקְפִּיד אִם הוּא יוֹתֵר מֵאָרְכּוֹ וְרָחְבּוֹ.

וְאִם הָיוּ מְרֻבָּעִים, וְאַחַר־כָּךְ נִתְקַלְקֵל רִבּוּעָן בְּאֶחָד מִמְּקוֹמוֹת אֵלּוּ — צָרִיךְ לְתַקְּנָן. וְאִם

לֹא תִקָּנָן — פְּסוּלִים, כֵּיוָן שֶׁרִבּוּעָן הִיא הֲלָכָה לְמשֶׁה מִסִּינַי.

וְשֶׁל רֹאשׁ יִהְיֶה כָּל הָאַרְבָּעָה בָּתִּים יַחַד מְרֻבָּעִין, וְלֹא כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וּלְכַתְּחִלָּה יַעֲשֶׂה כָּל הָאַרְבָּעָה בָּתִּים שָׁוִין, שֶׁלֹּא יְהֵא אֶחָד רָחָב מֵחֲבֵרוֹ:

ס עוֹר הַבָּתִּים — מִצְוָה לַעֲשׂוֹתָן שָׂחֹר כְּמוֹ הָרְצוּעוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁבָּרְצוּעוֹת הוּא הֲלָכָה לְמשֶׁה מִסִּינַי, וְלֹא בָּתִּים, מִכָּל מָקוֹם מִצְוַת תְּפִלִּין הוּא שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל שָׂחֹר:

סא חָרִיץ שֶׁבֵּין בַּיִת לְבַיִת — צָרִיךְ שֶׁיַּגִּיעַ עַד מְקוֹם הַתֶּפֶר. וְאִם לֹא הִגִּיעַ — כְּשֵׁרָה, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר הֶחָרִיץ לְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אַרְבָּעָה רָאשֶׁיהָ נִרְאוֹת לַכֹּל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָשָׂה מְחִצּוֹת הַבָּתִּים מִבִּפְנִים גַּם בֵּין בַּיִת לְבַיִת מִלְמַעְלָה עַד סוֹף רֹחַב הַפָּרָשָׁה מֵעוֹר אֶחָד עִם מְחִצּוֹת הַחִיצוֹנִים, אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה כֵּן, אוֹ שֶׁעָשָׂה כֵּן וְנִקְרַע אַחַר־כָּךְ הָעוֹר שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה — פָּסוּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן לג:

סב גֹּבַהּ הַבָּתִּים אֵין לָהֶם שִׁעוּר, וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹתָן גְּדוֹלִים אוֹ קְטַנִּים כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה. וְהַמִּנְהָג שֶׁל הַחֲכָמִים וַאֲבוֹת בָּתֵּי דִּינִים לַעֲשׂוֹת שֶׁל רֹאשׁ גְּבוֹהִים יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, כֵּיוָן שֶׁמְּנִיחִין אוֹתָן בְּגִלּוּי, וְיֵשׁ שֶׁבַח בְּגִלּוּיָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן כז.

אֲבָל הַחֲכָמִים וְתַלְמִידִים, וְתַלְמִיד בִּפְנֵי רַבּוֹ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְגַלּוֹת תְּפִלִּין בְּפָנָיו — מְנִיחִין תְּפִלִּין קְטַנּוֹת כְּאֶצְבַּע וּמֻחֶצָה תַּחַת הַמִּצְנֶפֶת, מִפְּנֵי דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁלֹּא יַשְׁוּוּ אֶת עַצְמָם לְרַבּוֹתֵיהֶן בִּפְנֵיהֶם, וְנִרְאִין כְּעַזּוּת פָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם דֶּרֶךְ כָּבוֹד וּגְדֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ", וְדָרְשׁוּ רַז"ל: "אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבָּרֹאשׁ":

סג וְכֵן אֹרֶךְ וְרֹחַב הַבָּתִּים — אֵין לוֹ שִׁעוּר. אֲבָל אֹרֶךְ וְרֹחַב הַתְּתוֹרָא — יֵשׁ לָהּ שִׁעוּר, שֶׁיִּהְיֶה לְכַתְּחִלָּה יוֹתֵר מִכְּאֶצְבַּע לְכָל הַפָּחוֹת, (יג) שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמִים: "מָקוֹם יֵשׁ בְּרֹאשׁ לְהָנִיחַ שְׁנֵי תְּפִלִּין", וְאִם הָיוּ כְּשֵׁרִים בִּכְאֶצְבַּע — הָיָה מָקוֹם לְהָנִיחַ שְׁלֹשָׁה תְּפִלִּין.

וְהַגְּאוֹנִים אָמְרוּ שֶׁהַבָּתִּים שֶׁל רֹאשׁ צְרִיכִים לִהְיוֹת אֶצְבָּעַיִם עַל אֶצְבָּעַיִם לְכַתְּחִלָּה, וְאִם פָּחֹת — לֹא פָּסַל. וּבָתִּים שֶׁל יָד אֶצְבַּע עַל אֶצְבַּע לְכַתְּחִלָּה. וְכָל אֶצְבַּע סָתָם הִיא גּוּדָל. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם, אַף שֶׁלֹּא נָהֲגוּ כֵּן:

סד שִׁי"ן שֶׁל תְּפִלִּין — הֲלָכָה לְמשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּעוֹר הַבָּתִּים שֶׁל רֹאשׁ כְּמִין שִׁי"ן בּוֹלֶטֶת מִקְּמָטֵי הָעוֹר, אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ. וְקִבְּלוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁהַשִּׁי"ן שֶׁל יְמִין

הַמַּנִיחַ תְּהִיָּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים, וְשֶׁל שְׁמֹאל הַמַּנִיחַ שֶׁל אַרְבָּעָה רָאשִׁים, וְאִם הָפַךְ — לֹא פָּסַל. וְהַיּוּ"דִין שֶׁל הַשִּׁי"נִין, בֵּין בְּשֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים בֵּין בְּשֶׁל אַרְבָּעָה רָאשִׁים — צְרִיכִים לִגַּע לְמַטָּה בְּשׁוּלֵי הַשִּׁי"נִין. וְחֶדֶן שֶׁל שׁוּלֵי הַשִּׁי"נִין — צָרִיךְ שֶׁיַּגִּיעַ עַד מְקוֹם הַתֶּפֶר לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא יַמְשִׁיךְ הַשִּׁי"נִין הַרְבֵּה, אֶלָּא שֶׁגַּם חֶדֶן שֶׁל שׁוּלֵיהֶן יִהְיֶה נִרְאֶה עַל הַתֶּפֶר לְכַתְּחִלָּה:

סה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַשִּׁי"נִין צְרִיכִים לִהְיוֹת מְקֻמְטֵי הָעוֹר, וְאִם עָשָׂאן בִּדְפוּס — לֹא יָצָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּחַק תּוֹכוֹת, שֶׁאַף שֶׁהַשִּׁי"נִין הַבּוֹלְטוֹת בִּדְפוּס דּוֹחֲקוֹת הָעוֹר וְחוֹקְקוֹת בּוֹ צוּרָתָהּ, וְהֲרֵי זֶה חֲקִיקַת גּוּף הָאוֹתִיּוֹת וְלֹא תּוֹכָהּ, מִכָּל מָקוֹם הָעוֹר שֶׁהוּא רַךְ נִדְחָק גַּם סְבִיבַת בְּלִיטַת הַשִּׁי"ן שֶׁבַּדְּפוּס, עַל יְדֵי דְּפוּס הַשִּׁנֵּי שֶׁגּוּף הַשִּׁי"ן שׁוֹקֵעַ בּוֹ וְתוֹכוֹתֶיהָ בּוֹלְטִין בּוֹ וְדוֹחֲקִין תּוֹכוֹת הַשִּׁי"ן בָּעוֹר, וַהֲרֵי זֶה חַק תּוֹכוֹת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לָחוּשׁ בְּשִׁי"ן זוֹ לְחַק תּוֹכוֹת, שֶׁלֹּא פָּסְלוּ חַק תּוֹכוֹת אֶלָּא בְּפָרָשִׁיּוֹת שֶׁל תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, וְכֵן בְּסֵפֶר תּוֹרָה וּבְגֵט, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן כְּתִיבָה בַּתּוֹרָה, כְּתִיבָה — וְלֹא חֲקִיקָה, אֲבָל בְּשִׁי"ן זוֹ לֹא נֶאֱמַר בַּהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי כְּתִיבָה בָּהּ. וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט לַעֲשׂוֹתָהּ בִּדְפוּס. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן טוֹב לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

סו תִּתּוֹרָא שֶׁל תְּפִלִּין — הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, בֵּין בְּשֶׁל יָד בֵּין בְּשֶׁל רֹאשׁ, תִּתּוֹרָא הוּא גֶּשֶׁר בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּי, דְּהַיְנוּ שְׁיָשִׁים עוֹר לְמַטָּה לְכַסּוֹת פִּי הַבָּתִּים, וְנִרְאֶה כְּעֵין דַּף שֶׁל גֶּשֶׁר.

וְכֵן מַעְבַּרְתָּא שֶׁל תְּפִלִּין — הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, בֵּין בְּשֶׁל יָד בֵּין בְּשֶׁל רֹאשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹר הַתִּתּוֹרָא יִהְיֶה אָרֹךְ וּבוֹלֵט מִצַּד אֶחָד, וְהַבְּלִיטָה תִּהְיֶה כְּפוּלָה לַעֲבֹר הָרְצוּעָה בְּתוֹכָהּ, וְעַל כֵּן נִקְרָא בְּלִיטָה זוֹ מַעְבַּרְתָּא.

וּלְפִי שֶׁהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁמָּקוֹם מוֹשַׁב הַתְּפִלִּין דְּהַיְנוּ הַתִּתּוֹרָא יִהְיֶה מְרֻבָּע מַמָּשׁ, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לַחְתֹּךְ הַמַּעְבַּרְתָּא מִשְּׁנֵי צְדָדִין (בַּמָּקוֹם שֶׁמִּסְתַּיֵּם רִבּוּעַ הַתִּתּוֹרָא), שֶׁלֹּא תְּהֵא הַמַּעְבַּרְתָּא רְחָבָה (שָׁם) כְּמוֹ רֹחַב הַתִּתּוֹרָא, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר רִבּוּעַ הַתִּתּוֹרָא:

סז צָרִיךְ לִגְלֹל כָּל פָּרָשָׁה מִסּוֹפָהּ לִתְחִלָּתָהּ כְּשְׁנוֹתְנָהּ בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, כְּמוֹ שֶׁמְּזוּזָה נִגְלֶלֶת מֵ"אֶחָד" כְּלַפֵּי "שְׁמַע", וְלֹא לְהִפּוּךְ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רפח:

סח יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי לִכְרֹךְ אֶת הַפָּרָשִׁיּוֹת בְּמַטְלִית אוֹ בִּקְלָף, וְאִם לֹא כָּרָכָן — פְּסוּלִין. וְיֵשׁ חוֹלְקִין.

וְנָהֲגוּ לְכָרְכָן בִּקְלָף לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל אִם לֹא כָּרָכָן — כְּשֵׁרוֹת בְּדִיעֲבַד, אִם אֵין לוֹ אֲחֵרִים.

וְיֵשׁ מַקְפִּידִין מִלְּכָרְכָן אֶלָּא בִּקְלָף הַכָּשֵׁר לְבָתִּים וּרְצוּעוֹת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּרִיכָה זוֹ הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי — דִּינָהּ כְּבָתִּים וּרְצוּעוֹת שֶׁצְּרִיכִים לִהְיוֹת מִמִּין הַמֻּתָּר לְפִיךְ, וְלֹא מִמִּין הָאָסוּר. אֲבָל בְּמַטְלִית שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ בָּהּ אִסּוּר — אֵין לְהַקְפִּיד בָּהּ:

סט הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁיִּכְרֹךְ עַל הַפָּרָשָׁה שִׁעוּר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה הַטְּהוֹרִים. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּכְרֹךְ הַשִּׁעוּר עַל גּוּף הַפָּרָשָׁה, וְאַחַר־כָּךְ יִכְרֹךְ הַקְּלָף לְמַעְלָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּתְּחִלָּה יִכְרֹךְ עֲלֵיהֶם הַקְּלָף, וְאַחַר־כָּךְ הַשִּׁעוּר עַל גַּבֵּי הַקְּלָף.

וְנוֹהֲגִין לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם, שֶׁכּוֹרְכִין שִׁעוּר עַל הַפָּרָשָׁה וְאַחַר־כָּךְ כּוֹרְכִין עָלָיו קְלָף כָּשֵׁר, וְחוֹזְרִין וְכוֹרְכִין עָלָיו שִׁעוּר.

וְנָהֲגוּ שֶׁיִּהְיֶה שִׁעוּר זֶה שֶׁל עֵגֶל, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֹּר מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל וְלֹא יֶחֱטָא. וְאִם לֹא מָצָא שֶׁל עֵגֶל — כּוֹרֵךְ בְּשֶׁל פָּרָה אוֹ בְּשֶׁל שׁוֹר, וְרוֹחַץ הַשִּׁעוּר הֵיטֵב בַּתְּחִלָּה עַד שֶׁיִּהְיֶה נָקִי.

וְחַכְמֵי הַזֹּהַר הִזְהִירוּ וְאָמְרוּ שֶׁיִּהְיֶה קְצָת שִׁעוּר זֶה יוֹצֵא חוּץ לַבָּתִּים שֶׁל רֹאשׁ פְּחוֹת מֵאֹרֶךְ שְׁעוֹרָה.

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַשִּׁעוּר הַיּוֹצֵא יִהְיֶה מִפָּרָשַׁת "קַדֵּשׁ", וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִפָּרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ", וְטוֹב שֶׁיֵּצֵא מִפָּרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" בְּצַד הַפּוֹנֶה לְפָרָשַׁת "קַדֵּשׁ":

ע כָּל פָּרָשָׁה צְרִיכָה לִהְיוֹת זְקוּפָה מְעֻמָּד בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ לְכַתְּחִלָּה, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּעֲמִידִין סֵפֶר תּוֹרָה בַּהֵיכָל. וְאִם נְתָנָהּ שָׁם מֻשְׁכֶּבֶת — כְּשֵׁרָה.

וְצָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לַהֲפֹךְ הַפָּרָשִׁיּוֹת בַּבָּתִּים, אֶלָּא יַנִּיחֵם שָׁם בְּעִנְיָן שֶׁשִּׁטָּה הָעֶלְיוֹנָה תִּהְיֶה לְמַעְלָה בְּרֹאשׁ הַבָּתִּים וְשִׁטָּה הַתַּחְתּוֹנָה לְמַטָּה לְצַד פֶּה הַבָּתִּים.

וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁרֹּאשׁ הַפָּרָשָׁה יִהְיֶה מֻנָּח לְצַד יְמִין הַקּוֹרֵא שֶׁהוּא עוֹמֵד נֶגֶד הַמַּנִּיחַ, שֶׁאִם בָּא לְפָתְחָן וּלְקָרְאָן יִהְיוּ מֻנָּחִין לְפָנָיו כְּהִלְכָתָן, שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ שֶׁסֵּדֶר הֲנָחָתָן בַּבָּתִּים הֵן מְסֻדָּרִים לְפִי יְמִין הַקּוֹרֵא שֶׁיִּהְיֶה קוֹרֵא כְּסֵדֶר, מִתְּחִלָּה פָּרָשַׁת "קַדֵּשׁ" שֶׁל יְמִינוֹ וְאַחַר־כָּךְ פָּרָשַׁת "וְהָיָה" וּשְׁאָר הַפָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל שְׂמֹאלוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לד:

עא אִם כָּתַב כָּל הָאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת בְּקֻלָּף אֶחָד — כְּשֵׁרוֹת, אֲפִלּוּ אֵין רֶוַח בֵּינֵיהֶם, וּבִלְבַד שֶׁיִּתְּנֵן בְּאַרְבָּעָה בָּתִּים, כָּל אַחַת מֻשְׁכֶּבֶת בְּבֵיתָהּ. וְצָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן חוּט אוֹ מְשִׁיחָה בֵּין כָּל בַּיִת לְבַיִת, לְהַבְדִּילָהּ זֶה מִזֶּה.

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ הַבְדָּלָה זוֹ אֶלָּא דַּוְקָא כְּשֶׁכָּל הָאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת נִכְתָּבוֹת עַל קֻלָּף אֶחָד, אֲבָל אִם הֵן כְּתוּבוֹת עַל אַרְבָּעָה קְלָפִים כְּהִלְכָתָן — אֵין צָרִיךְ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה כְּלָל.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הֵן כְּתוּבוֹת עַל אַרְבָּעָה קְלָפִים — צָרִיךְ לְהַעֲבִיר חוּט אוֹ מְשִׁיחָה בֵּין כָּל בַּיִת לְבַיִת.

וְכֵן נוֹהֲגִין לְהַעֲבִיר חוּט הַתְּפִירָה בֵּין כָּל בַּיִת לְבַיִת לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל אִם לֹא הֶעֱבִיר — כָּשֵׁר, שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

עב פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל יָד דִּינָן כְּשֶׁל רֹאשׁ לִכְרִיכַת שֵׂעָר וּקְלָף, וּלְגָלְלָן מִסּוֹפָן לִתְחִלָּתָן, וּלְהַכְנִיסָן לְבֵיתָן זְקוּפוֹת, אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְכָתְבָן עַל קֻלָּף אֶחָד מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְאִם כְּתָבָן עַל אַרְבָּעָה קְלָפִים וְהִנִּיחָן בְּאַרְבָּעָה בָּתִּים כְּמוֹ שֶׁל רֹאשׁ — יָצָא. וְהוּא שֶׁשָּׂטַח עוֹר עַל הָאַרְבָּעָה בָּתִּים שֶׁיִּהְיוּ נִרְאִים כְּבֵית אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אוֹת אַחַת מִבַּחוּץ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם כְּתָבָן עַל אַרְבָּעָה קְלָפִים וְהִנִּיחָן בְּבֵית אֶחָד שֶׁיָּצָא, וְאֵין צָרִיךְ לְדַבֵּק הַקְּלָפִים יַחַד. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הַמְנָהָג לְדַבְּקָן בְּדֶבֶק. וְנִזְהָרִין לִטֹּל דֶּבֶק כָּשֵׁר, דְּהַיְנוּ מִבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה, שֶׁיִּהְיֶה מִמִּין הַמְּתֵר בְּפִיהָ:

עג אִם צָפָּה הַבָּתִּים בְּזָהָב, אוֹ בְּעוֹר שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ בָּתִּים, כְּגוֹן שֶׁל בְּהֵמָה טְמֵאָה — הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִים:

עד הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁיִּהְיוּ הַתְּפִלִּין נִתְפָּרִין בְּגִידֵי בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה הַטְּהוֹרִים (לוֹקְחִים הַגִּידִין שֶׁיֵּשׁ בַּעֲקֵב בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה שֶׁהֵן גִּידִים לְבָנִים, וְאִם הֵם קָשִׁים — מְרַכְּכָן בַּאֲבָנִים עַד שֶׁיִּהֵא עָשׂוּי כְּפִשְׁתָּן, וְטוֹוִין וְשׁוֹזְרִין אוֹתָן).

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁקְּבָלָה בְּיָדוֹ מִן הַגְּאוֹנִים שֶׁמִּצְוָה לִתְפֹּר בְּגִידֵי שׁוֹר — לְכַתְּחִלָּה. וְטוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו:

עה אֵין לֵילֵךְ לְבָתֵּי הַנָּכְרִים לִקְנוֹת מֵהֶם גִּידִים, אִם יָדוּעַ שֶׁמְּקֻצָּתָן נוֹטְלִין אוֹתָן מִבְּהֵמָה טְמֵאָה, אַף עַל פִּי שֶׁהָרֹב נוֹטְלִין מִבְּהֵמָה טְהוֹרָה, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא הוֹלֵךְ אֵצֶל נָכְרִי

בְּשָׁעָה שֶׁהֵם קְבוּעִין בְּבָתֵּיהֶן — אֵין הוֹלְכִין בָּזֶה אַחַר הָרֹב, שֶׁכָּל הַקָּבוּעַ כְּמֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה.

אֲבָל אִם הַנָּכְרִי הֵבִיא לַשּׁוּק מֵהָתָר לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁפֵּרֵשׁ מִמְּקוֹם קְבִיעוּתוֹ — אָנוּ אוֹמְרִים כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִן הָרֹב הוּא פּוֹרֵשׁ.

וְאִם אֵין יָדוּעַ שֶׁמִּקְצָתָן נוֹטְלִין אוֹתָן מִבְּהֵמָה טְמֵאָה — מֵהָתָר לִקְנוֹת מֵהֶם בְּכָל עִנְיָן, שֶׁרֹב בְּהֵמוֹת הַנָּאֳכָלִים הֵם טְהוֹרִים, וּמֵאוֹתָן שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין אֵין נוֹטְלִין מֵהֶם גִּידִים, שֶׁבְּוַדַּאי אֵין הַנָּכְרִי נוֹחֵר בְּהֶמְתּוֹ בִּשְׁבִיל גִּידֶיהָ.

וְכָל זֶה בְּגִידִים שֶׁאֵינָן טָווּיִין, אֲבָל גִּידִים טָווּיִין — אָסוּר לִקְנוֹת מֵהֶם בְּכָל עִנְיָן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הֵן — צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה עֲשִׂיָּתָן לִשְׁמָן, כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת הָרְצוּעוֹת שְׁחוֹרוֹת לִשְׁמָן, מִפְּנֵי שֶׁהַשְׁחָרָתָן הִיא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לג. וּטְוִיַּת הַגִּידִים — זוֹ הִיא עֲשִׂיָּתָן, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לִשְׁמָהּ (כְּמוֹ שֶׁחוֹטֵי הַצִּיצִית, טְוָיָתָן — זוֹ הִיא עֲשִׂיָּתָן, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לִשְׁמָהּ), וְנָכְרִים לָאו בְּנֵי לִשְׁמָהּ הֵן:

עו יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁחוֹטִין הַנַּעֲשִׂין מִן הַקְּלָף הֵן כְּגִידִים עַצְמָן, וּכְשֵׁרִין לְתִפֹּר בָּהֶן סֵפֶר תּוֹרָה וּתְפִלִּין. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דְּבָרָיו בְּמָקוֹם שֶׁאֵין גִּידִים מְצוּיִים לְתִפֹּר בְּחוֹטִין אֵלּוּ עַד שֶׁיְּזַדְּמְנוּ לָהֶם גִּידִים, שֶׁלֹּא לְהִתְבַּטֵּל מִמִּצְוַת תְּפִלִּין:

עז קַבָּלָה בְּיַד הַגְּאוֹנִים לְתְפֹּר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה תְּפִירוֹת כְּנֶגֶד שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, שָׁלֹשׁ תְּפִירוֹת בְּכָל צַד. וְחוּט הַתְּפִירָה יִהְיֶה סוֹבֵב מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת בְּכָל תְּפִירָה וּתְפִירָה. וְאִם פָּחֵת מִשְּׁתַּיִם עֶשְׂרֵה תְּפִירוֹת, אוֹ הוֹסִיף — לֹא פָּסַל. וְאֵין צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה הַתְּפִירָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת אֶלָּא סָמוּךְ לַבַּיִת.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה עוֹר הַבַּיִת מִתְפַּשֵּׁט וְנִכְפָּל בֵּין שְׁנֵי הַכְּפָלִים שֶׁל הַתְּתוֹרָא בְּמָקוֹם הַתְּפִירָה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה הַתְּפִירָה גַּם בָּעוֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מֵהַבַּיִת (שֶׁהוּא נֶחְשָׁב מִגּוּף הַבַּיִת), וְנִמְצָא גּוּף הַבַּיִת תָּפוּר בַּתְּתוֹרָא. וְאִם לָאו — פָּסוּל, שֶׁהֲרֵי הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁתְּפִלִּין יִהְיוּ תְּפוּרִין, וְהַבָּתִּים הֵם הַנִּקְרָאִים תְּפִלִּין וְלֹא הַתְּתוֹרָא, שֶׁמִּפְּנֵי זֶה צָרִיךְ לְרַבֵּעַ גַּם גּוּף הַבָּתִּים, וְלֹא דַי בְּרִבּוּעַ הַתְּתוֹרָא, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ: תְּפִלִּין מְרֻבָּעוֹת הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, וְהַבָּתִּים הֵם הַנִּקְרָאִים תְּפִלִּין, וְהַתְּתוֹרָא נִקְרֵאת — תְּתוֹרָא שֶׁל תְּפִלִּין:

עח יֵשׁ מַחֲמִירִין שֶׁאִם נִפְסַק חוּט הַתְּפִירָה בְּאֶמְצַע הַתְּפִירָה — יִטְלֶנּוּ כֻּלּוֹ מִשָּׁם וְיַחֲזֹר וְיִתְפֹּר מֵחָדָשׁ בְּחוּט אַחֵר, שֶׁבְּיָוֹן שֶׁנִּפְסַק בִּשְׁעַת הַתְּפִירָה — בְּוַדַּאי אֵינוֹ חָזָק וְסוֹפוֹ לְפָסֵק, וְכָל הָעוֹמֵד לִפָּסֵק — כְּפָסוּק הוּא, וְאֵינוֹ כְּלוּם. אֲבָל אִם הַחוּט קָצָר מִתְּחִלָּתוֹ וְלֹא נִפְסָק — יָכוֹל לִגְמֹר בְּחוּט אַחֵר, וְאֵין צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה כָּל הַתְּפִירָה בְּחוּט אֶחָד:

עט קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין — הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁלְּאַחַר שֶׁהִכְנִיס הָרְצוּעָה לְתוֹךְ הַמַּעְבָּרְתָּא — יַעֲשֶׂה קֶשֶׁר כְּמִין דָּלֶ"ת בְּשֶׁל רֹאשׁ וּכְמִין יו"ד בְּשֶׁל יָד, לְהַשְׁלִים אוֹתִיּוֹת שַׁדַּ"י עִם הַשִּׁי"ן שֶׁבְּשֶׁל רֹאשׁ.

וְטוֹב לְזַהֵר לְהַשְׁלִים הַשִּׁם כְּסִדְרוֹ, שֶׁמִּתְּחִלָּה יַעֲשֶׂה הַשִּׁי"ן וְאַחַר־כָּךְ הַקֶּשֶׁר שֶׁל רֹאשׁ, וְקֶשֶׁר שֶׁל יָד אַחַר־כָּךְ, כְּסֵדֶר אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם.

וְהַקֶּשֶׁר שֶׁל רֹאשׁ — אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה כְּמִין דָּלֶ"ת אֶלָּא מִצַּד חוּץ, וְלֹא מִצַּד פְּנִים שֶׁכְּלַפֵּי הָרֹאשׁ, וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹתוֹ בְּעִנְיָן שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה כְּמִין דָּלֶ"ת מִשְּׁנֵי צְדָדִין:

פ וְנוֹהֲגִין לְהַעֲבִיר עוֹר עַל הַבַּיִת שֶׁל יָד לְרֹחַב הַזְּרוֹעַ, לְפִי שֶׁהַתְּפִלִּין שֶׁל יָד הֵם גְּבוֹהִים וּקְצָרִים, וּמְשַׁיְּמִין אוֹתָן תַּחַת הַבְּגָדִים וּמִתְקַלְקְלִין תַּחַת הַבְּגָדִים, לְכָךְ נָהֲגוּ לְהַעֲבִיר עֲלֵיהֶן רְצוּעָה זוֹ לְחַזְּקָן. וּבְמִקְצָת מְקוֹמוֹת אֵין נוֹהֲגִין לְהַעֲבִירָהּ:

סימן לג

א **דִּין תְּקוּנֵי הַתְּפִלִּין וְדִינֵי הָרְצוּעוֹת וּבוֹ ו' סְעִיפִים**:

אִם נִקְרְעוּ מְחִצּוֹת הַפָּנִימִיּוֹת שֶׁבֵּין בַּיִת לְבַיִת בְּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וּמִבַּחוּץ כֻּלָּן קַיָּמִין וּשְׁלֵמִים, אִם הֵם חֲדָשִׁים — כְּשֵׁרִים בְּכָל עִנְיָן (אֶלָּא אִם כֵּן נִקְרְעוּ שְׁלֹשָׁה בָּתִּים בְּעִנְיָן זֶה), וְאִם הֵם יְשָׁנִים — פְּסוּלִים, אֲפִלּוּ לֹא נִקְרְעוּ אֶלָּא שְׁנֵי בָּתִּים, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ מְחִצָּה שְׁלֵמָה בֵּינֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁנִּקְרְעוּ בָּזֶה מְחִצָּה שֶׁל צַד יָמִין וּבָזֶה מְחִצָּה שֶׁל צַד שְׂמֹאל.

אֲבָל אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם בַּיִת אֶחָד שָׁלֵם, דְּהַיְנוּ שְׁתֵּי מְחִצּוֹת שְׁלֵמוֹת — כְּשֵׁרִים אֲפִלּוּ הֵם יְשָׁנִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא נִקְרְעוּ שְׁלֹשָׁה בָּתִּים, דְּהַיְנוּ כָּל שֶׁלֹּשׁ מְחִצּוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְהֵפֶךְ, שֶׁחֲדָשִׁים גְּרוּעִים מִיְּשָׁנִים, שֶׁבְּיָוֹן שֶׁבִּזְמַן מוּעָט נִקְרְעוּ כָּל־כָּךְ — בְּוַדַּאי עוֹר מְקֻלְקָל הוּא מֵעִקָּרוֹ. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּדְבָרֵי שְׁנֵיהֶם:

ב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהוּא הַדִּין בַּתְּפִירוֹת, אִם נִפְסְקוּ שְׁתֵּי תְּפִירוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ, אוֹ שָׁלֹשׁ אֲפִלּוּ זוֹ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זוֹ — פְּסוּלִים.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּישָׁנִים, אֲבָל בַּחֲדָשִׁים כָּל זְמַן שֶׁעוֹר מוֹשַׁב הַבָּתִּים קַיָּם — כְּשֵׁרִים. וְאֵלּוּ הֵם חֲדָשִׁים: כָּל שֶׁאוֹחֲזִין מִקְצָת הָעוֹר שֶׁנִּקְרַע תִּפְרוֹ וְתוֹלִין בּוֹ הַתְּפִלִּין וְהוּא חָזָק וְאֵינוֹ נִפְסָק, אֲבָל אִם אֵינוֹ רָאוּי לְתְלוֹת בּוֹ אֶלָּא הוּא נִפְסָק — הֲרֵי אֵלּוּ יְשָׁנִים. וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁחֲדָשִׁים גְּרוּעִים מִישָׁנִים לְעִנְיַן נִקְרְעוּ הַבָּתִּים — הוּא הַדִּין שֶׁהֵם גְּרוּעִים לְעִנְיַן נִפְסְקוּ הַתְּפִירוֹת. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם, גַּם בְּנִפְסְקוּ הַתְּפִירוֹת, לְהַחֲמִיר בַּחֲדָשִׁים כְּמוֹ בִּישָׁנִים, אֲפִלּוּ בְּשֶׁנִּפְסְקוּ שְׁנַיִם זוֹ בְּצַד זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מְקִלִּין בָּזֶה לְגַמְרֵי בֵּין בַּחֲדָשִׁים בֵּין בִּישָׁנִים. אֲבָל בְּשֶׁנִּפְסְקוּ שָׁלֹשׁ אֲפִלּוּ זוֹ שֶׁלֹּא בְצַד זוֹ — הֵם פְּסוּלִים לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וּבְמָקוֹם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא תְּפִלִּין אֲחֵרִים וְלֹא לַחֲזֹר וְלִתְפֹּר תְּפִלִּין אֵלּוּ — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הַמְקִלִּין בְּנִפְסְקוּ שְׁתֵּי תְּפִירוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ בֵּין בַּחֲדָשִׁים בֵּין בִּישָׁנִים, שֶׁלֹּא לְהִתְבַּטֵּל מִמִּצְוַת תְּפִלִּין:

ג עוֹר הָרְצוּעוֹת — צָרִיךְ לִהְיוֹת מִבְּהֵמָה אוֹ חַיָּה הַטְּהוֹרִים, שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ לְמֶלֶאכֶת שָׁמַיִם אֶלָּא טְהוֹרִים בִּלְבַד. וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה מְעֻבָּד לִשְׁמוֹ, וְאִם לָאוֹ — פָּסוּל לְדִבְרֵי הַכֹּל, וַאֲפִלּוּ לְהַמַּכְשִׁירִים בַּבָּתִּים. וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹתָן אֲפִלּוּ מִקֶּלַף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לב:

ד הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁיִּהְיוּ הָרְצוּעוֹת שְׁחוֹרוֹת מִבַּחוּץ, אֲבָל מִצַּד פְּנִים יַעֲשֶׂה מֵאֵיזוֹ צֶבַע שֶׁיִּרְצֶה, חוּץ מֵאָדֹם שֶׁהוּא גְּנַאי, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שֶׁמִּדַּם חֲטָטָיו נִצְבְּעוּ וְהֶאֱדִימוּ. אֲבָל הַבָּתִּים אֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת שְׁחוֹרוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם נוֹי מִצְוָה וְלֹא מֵהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לב:

ה וְכֵיוָן שֶׁרְצוּעוֹת שְׁחוֹרוֹת הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי — צָרִיךְ שֶׁיַּשְׁחִירֵן יִשְׂרָאֵל לִשְׁמָן, וְלֹא נָכְרִי. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד פְּסוּלוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לב בְּעִבּוּד. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ לָהֶן תַּקָּנָה שֶׁיְּחַזֵּר וַיַּשְׁחִירֵן יִשְׂרָאֵל לִשְׁמָן. וְטוֹב לְהַחֲמִיר.

אֲבָל אִם הַנָּכְרִי הִשְׁחִיר אֶת הַבָּתִּים — כְּשֵׁרִים, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ לֹא הִשְׁחִירָן כְּלָל — כְּשֵׁרִין. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב שֶׁיַּשְׁחִירֵן יִשְׂרָאֵל לִשְׁמָן, כְּמוֹ הָרְצוּעוֹת:

ו רְצוּעָה שֶׁנִּפְסְקָה — אֵין לָהּ תַּקָּנָה לֹא בְּקִשְׁיָרָה וְלֹא בִּתְפִירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּקְשַׁרְתָּם", וְדָרְשׁוּ רַז"ל: קֶשֶׁר תָּם, דְּהַיְנוּ הָרְצוּעָה שֶׁקּוֹשֵׁר בָּהּ הַתְּפִלִּין — תִּהְיֶה תַּמָּה וּשְׁלֵמָה, וְלֹא קְשׁוּרָה אוֹ תְּפוּרָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּפְסְקוּ תּוֹךְ שְׁעוּרָן, דְּהַיְנוּ בְּשֶׁל רֹאשׁ עַד הַטַּבּוּר מִצַּד יָמִין וְעַד הֶחָזֶה מִצַּד שְׂמֹאל, וּבְשֶׁל יָד עַד כְּדֵי שֶׁתַּקִּיף הַזְּרוֹעַ לְקִשּׁוֹר הַתְּפִלָּה עִם הַזְּרוֹעַ, וּכְדֵי שֶׁתִּמָּתַח עַד אֶצְבַּע אֶמְצָעִית וְיִכְרֹךְ מִמֶּנָּה עַל אוֹתָהּ אֶצְבַּע שָׁלֹשׁ כְּרִיכוֹת וְיִקְשֹׁר, אֲבָל כָּל יִתְרוֹן הָאָרֹךְ שֶׁהִיא בִּשְׁבִיל שֶׁכּוֹרֵךְ הָרְצוּעָה כַּמָּה פְּעָמִים סְבִיב הַיָּד — אֵין הַקְּשִׁירָה וְהַתְּפִירָה פּוֹסְלִין בּוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין קְשִׁירָה וּתְפִירָה פּוֹסֶלֶת בּוֹ אֶלָּא בְּמַה שֶּׁמַּקִּיף הָרֹאשׁ בִּלְבַד, אוֹ בְּמַה שֶּׁמַּקִּיף הַזְּרוֹעַ לִקְשֹׁר הַתְּפִלָּה עִם הַזְּרוֹעַ, שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם קֶשֶׁר אוֹ תֶּפֶר — אֵין הַקֶּשֶׁר שֶׁל רֹאשׁ אוֹ שֶׁל יָד נִקְרָא קְשִׁירָה תַּמָּה, אֲבָל בְּמַה שֶּׁתָּלוּי מִן הָרֹאשׁ עַד הֶחָזֶה וְהַטַּבּוּר, וְכֵן בְּמַה שֶּׁנִּמְתָּח מֵהַזְּרוֹעַ עַד אֶצְבַּע אֶמְצָעִית — מוֹעֶלֶת בָּהּ קְשִׁירָה אוֹ תְּפִירָה.

וְיֵשׁ מְקִלִּים עוֹד שֶׁאֲפִלּוּ בְּמַה שֶּׁמַּקִּיף הָרֹאשׁ וְהַזְּרוֹעַ — מוֹעֶלֶת תְּפִירָה כְּשֶׁתּוֹפְרָן מִצַּד פְּנִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַתֶּפֶר נִרְאֶה מִבַּחוּץ וּתְהֵא נִרְאֵית כִּשְׁלֵמָה, וְהוּא שֶׁיִּתְפְּרֶנָּה בְּגִידִים כְּשֵׁרִים.

וְיֵשׁ מְקִלִּין אֲפִלּוּ בְּחוּטִים.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר (בְּשֶׁל תּוֹרָה) כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל לִתְפֹּר מִבִּפְנִים בְּמַה שֶּׁתָּלוּי מִן הָרֹאשׁ, הוֹאִיל וְיֵשׁ מַתִּירִים אֲפִלּוּ בְּמַה שֶּׁמַּקִּיף הָרֹאשׁ, מִכָּל מָקוֹם קָשֶׁה לְזַהֵר שֶׁלֹּא תְּהֵא הַתְּפִירָה נִרְאֵית כְּלָל מִבַּחוּץ. אֲבָל בִּשְׁעַת הַדְּחָק — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵי הַמְקִלִּין יוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל מִמִּצְוַת תְּפִלִּין. וּמִכָּל מָקוֹם — לֹא יְבָרֵךְ, שֶׁבְּרָכוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת:

סימן לד

א **דִּין הַנָּחַת הַפָּרָשִׁיוֹת בַּתְּפִלִּין וּבוֹ ט' סְעִיפִים**:

סֵדֶר הַנָּחַת הַפָּרָשִׁיוֹת שֶׁל רֹאשׁ בַּבָּתִּים — קִבְּלוּ חֲכָמִים: "קַדֵּשׁ" "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ" — בִּימִין הַקּוֹרֵא, שֶׁהוּא הָאִישׁ הָעוֹמֵד כְּנֶגֶד הַמִּנִּיחַ, ו"שְׁמַע" "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" — מִשְּׂמֹאל הַקּוֹרֵא, שֶׁהוּא יְמִין הַמִּנִּיחַ. וַאֲפִלּוּ אִם הַמִּנִּיחַ הוּא אִטֵּר — אֵין הוֹלְכִין אַחַר יָמִין וּשְׂמֹאל שֶׁלּוֹ, אֶלָּא אַחַר יְמִין וּשְׂמֹאל שֶׁל הַקּוֹרֵא, דְּהַיְנוּ יָמִין וּשְׂמֹאל שֶׁל כָּל אָדָם:

ב וְאִם הֶחֱלִיף אֵיזֶה פָּרָשָׁה שֶׁנִּתְנָה שֶׁלֹּא בְּבֵיתָהּ הַמְיֻחָד לָהּ — פְּסוּלִין:

ג וְיֵשׁ בְּסֵדֶר זֶה מַחֲלֹקֶת יְשָׁנָה בֵּין הַגְּאוֹנִים הָרִאשׁוֹנִים, וְנֶחְלְקוּ גַּם כֵּן בָּזֶה רַשׁ"י וְרַבֵּנוּ תָּם.

רַשׁ"י וְסִיעָתוֹ מְפָרְשִׁים דִּבְרֵי חֲכָמִים: "שְׁמַע" "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" מִשְּׁמֹאל — שְׁמֹאל זוֹ הַתְחָלָתָהּ הִיא מֵאֶמְצַע רֹאשׁ הַמֵּנִיחַ, שֶׁשְּׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הֵן בְּשְׁמֹאל רֹאשׁ הַמֵּנִיחַ, שֶׁהוּא יְמִין הַקּוֹרֵא, וּשְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת הֵן מֵאֶמְצַע הָרֹאשׁ לְצַד יְמִינוֹ, שֶׁהוּא שְׂמֹאל הַקּוֹרֵא, וּתְחִלַּת שְׁמֹאל זוֹ הִיא פָּרָשַׁת "שְׁמַע" וְאַחֲרֶיהָ פָּרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ", וְנִמְצָא שֶׁפָּרָשַׁת "קַדֵּשׁ" הוּא בַּבַּיִת הַחִיצוֹן שֶׁמִּשְּׂמֹאל הַמֵּנִיחַ שֶׁהוּא יְמִין הַקּוֹרֵא, וְאַחֲרֶיהָ "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ", וְאַחֲרֶיהָ "שְׁמַע" מִימִין הַמֵּנִיחַ שֶׁהוּא שְׂמֹאל הַקּוֹרֵא, וְאַחֲרֶיהָ "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" בַּבַּיִת הַחִיצוֹן. וְנִמְצָא שֶׁהַקּוֹרֵא כְּשֶׁקּוֹרֵא כְּדַרְכּוֹ מִימִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ — קוֹרֵא אוֹתָן כְּסִדְרָן כְּמוֹ שֶׁהֵן כְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה, שֶׁכְּמוֹ שֶׁכְּתִיבָתָן צְרִיכָה לִהְיוֹת כְּסִדְרָן — כָּךְ הֲנָחָתָן בַּבָּתִּים צְרִיכָה לִהְיוֹת כְּסִדְרָן לְגַבֵּי הַקּוֹרֵא.

אֲבָל רַבֵּנוּ תָּם וְסִיעָתוֹ מְפָרְשִׁים מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲזַ"ל: "שְׁמַע" "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" מִשְּׂמֹאל — שְׂמֹאל זוֹ הַתְחָלָתָהּ הִיא בַּבַּיִת הַחִיצוֹן שֶׁמִּימִין הַמֵּנִיחַ שֶׁהוּא שְׂמֹאל הַקּוֹרֵא, וְשָׁם נוֹתְנִין פָּרָשַׁת "שְׁמַע", וְאַחֲרֶיהָ "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ", בַּבַּיִת הַסָּמוּךְ לוֹ הַמִּתְקָרֵב יוֹתֵר לִימִין הַקּוֹרֵא. וְנִמְצָא שֶׁפָּרָשַׁת "שְׁמַע" הִיא בַּבַּיִת הַחִיצוֹן שֶׁמִּימִין הַמֵּנִיחַ, וּפָרָשַׁת "קַדֵּשׁ" בַּבַּיִת הַחִיצוֹן שֶׁבִּשְׂמֹאלוֹ. וְסִימָן לַדָּבָר הוּא "שִׁי"נִין", דְּהַיְנוּ שִׁי"נִין שֶׁל "קַדֵּשׁ" וּ"שְׁמַע" אֵצֶל שִׁי"נִין שֶׁבִּצְדָדֵי הַבָּתִּים הַחִיצוֹנִים. וּפָרָשִׁיּוֹת "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ" "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" — הֵן בָּאֶמְצַע, וְסִימָן לַדָּבָר "הֲוָיוֹת" סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ.

וּלְפִי שֶׁכְּתִיבָתָן כְּסִדְרָן — לְדִבְרֵי הַכֹּל, לָכֵן בַּפָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל יָד שֶׁהֵן נִכְתָּבוֹת בְּקֶלַף אֶחָד — צָרִיךְ לְהָנִיחַ חֶלֶק פָּרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ", וְיִכְתֹּב תְּחִלָּה פָּרָשַׁת "שְׁמַע" בְּקֶצֶה הַקֶּלַף, וְאַחַר־כָּךְ לְפָנֶיהָ פָּרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ".

וְצָרִיךְ לְהָנִיחַ חֶלֶק כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, בְּסוֹף שִׁיטָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבְּפָרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ", כְּדֵי שֶׁפָּרָשַׁת "שְׁמַע" שֶׁבְּרֹאשׁ שִׁיטָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁבַּדַּף שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ תִּהְיֶה פָּרָשָׁה פְּתוּחָה, כְּמוֹ שֶׁהִיא פְּתוּחָה בַּתּוֹרָה.

וְכֵן צָרִיךְ לְהָנִיחַ בְּסוֹף פָּרָשַׁת "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ", לְהַנּוֹהֲגִים לְהַתְחִיל פָּרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" בְּרֹאשׁ שִׁיטָה הָעֶלְיוֹנָה, כִּשְׁאָר הַפָּרָשִׁיּוֹת. אֲבָל לְהַנּוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹתָהּ סְתוּמָה,

וּמְנִיחִין לְפָנָיהּ חָלָק כְּתֵשַׁע אוֹתִיּוֹת בְּרֹאשׁ שִׁיטָה הָעֶלְיוֹנָה — אֵין לָהֶם לְהָנִיחַ חָלָק כְּדֵי תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת בְּסוֹף פָּרָשַׁת "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ":

ד וְהָעִקָּר כְּרַשִׁ"י וְסִיעָתוֹ. וְכֵן מִנְהַג הָעוֹלָם.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, כֵּיוָן שֶׁתְּפִלִּין אֵלּוּ פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה לְרַבֵּנוּ תָּם וְסִיעָתוֹ — נִמְצָא שָׁרוּי כָּל יָמָיו בְּלֹא תְּפִלִּין, לְכֵן כָּל יְרֵא שָׁמַיִם יֵצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם, וְיַעֲשֶׂה שְׁנֵי זוּגֵי תְּפִלִּין וְיָנִיחֵם יַחַד, וְיִכָּוֵן בַּהֲנָחָתָן: בְּאוֹתָן שֶׁהֵן כַּהֲלָכָה — אֲנִי יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה, וְהַשְּׁאָר הֵן כִּרְצוּעוֹת בְּעָלְמָא, כִּי מָקוֹם יֵשׁ בָּרֹאשׁ לְהָנִיחַ שְׁנֵי זוּגֵי תְּפִלִּין, וְכֵן בַּזְּרוֹעַ. וְיָנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ שֶׁל רַשִׁ"י לְמַטָּה לְצַד הַפָּנִים, וְשֶׁל רַבֵּנוּ תָּם לְמַעְלָה מֵהֶן (וְכֵן בַּזְּרוֹעַ).

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמַּנִיחַ שְׁנֵי זוּגוֹת תְּפִלִּין כְּשֵׁרוֹת עוֹבֵר בְּ"בַל תּוֹסִיף", אִם הוּא מִתְכַּוֵּן לַמִּצְוָה בִּשְׁנֵיהֶם, וְאַף אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַמִּצְוָה אֶלָּא בְּאַחַת מֵהֶן — אַף־עַל־פִּי־כֵן אָסוּר מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם כָּאן שֶׁזּוּג אֶחָד הוּא פָּסוּל מִמַּה נַּפְשָׁךְ — אֵין כָּאן מִשּׁוּם "בַּל תּוֹסִיף" כְּלָל, שֶׁהֲרֵי לֹא עָשָׂה אֶלָּא מִצְוָה אַחַת, וְלֹא הוֹסִיף כְּלוּם בְּגוּף הַמִּצְוָה זוֹ, שֶׁזּוּג הַשֵּׁנִי עוֹמֵד בִּפְסוּלוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ שַׁיָּךְ כְּלָל לַזּוּג הַכָּשֵׁר, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לַמִּצְוָה בִּשְׁנֵיהֶם — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמוֹסִיף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרנא:

ה וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַמָּקוֹם לַהֲנִיחָן יַחַד, אוֹ שֶׁחוֹשֵׁשׁ מִפְּנֵי הַיּוֹהֲרָא — יָנִיחַ שֶׁל רַשִׁ"י וִיבָרֵךְ עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן הָעִקָּר, וְהֵן יִהְיוּ עָלָיו בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, וּלְאַחַר הַתְּפִלָּה יָנִיחַ שֶׁל רַבֵּנוּ תָּם בְּלֹא בְּרָכָה, כְּדֵי לָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וְאִם לִבּוֹ נוֹקְפוֹ שֶׁקָּרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין לְרַבֵּנוּ תָּם וְסִיעָתוֹ, וְהֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּעַצְמוֹ — יַחֲזֹר וְיִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע אַחַר הַתְּפִלָּה פָּרָשַׁת "שְׁמַע" וּפָרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ" שֶׁבָּהֶן הַזְּכִירוּ מִצְוַת תְּפִלִּין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר גַּם פָּרָשַׁת "וַיֹּאמֶר":

ו מִכָּל מָקוֹם, לֹא כָּל הָרוֹצֶה לִטֹּל אֶת הַשֵּׁם יָבוֹא וְיִטֹּל, וְלֹא יַעֲשֶׂה כֵּן בְּמָקוֹם הָרוֹאִים, אֶלָּא מִי שֶׁמַּחְזִיק וּמְפָרְסֵם בַּחֲסִידוּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָעוֹלָם נוֹהֲגִים כְּרַשִׁ"י — נִרְאִין לָהֶם כְּיוֹהֲרָא מִי שֶׁחוֹשֵׁשׁ לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ בָּזֶה, אִם אֵינוֹ מַחְזִיק לָהֶם שֶׁמַּחֲמִיר עַל עַצְמוֹ גַּם כֵּן בִּשְׁאָר דְּבָרִים:

ז לֹא יַנִּיחַ שְׁתֵּי הַזּוּגוֹת בְּכִיס אֶחָד, אֶלָּא יַעֲשֶׂה שְׁנֵי כִּיסִים וְסִימָן לְכָל כִּיס וְכִיס, שֶׁלֹּא יִתֵּן שֶׁל זֶה בְּזֶה, לְפִי שְׁזּוּג אֶחָד מֵהֶן הוּא חֹל, וְאָסוּר לְהַנִּיחוֹ בַּכִּיס הַמְיֻחָד לַתְּפִלִּין, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה מִתְּחִלָּה עָלָיו כֵּן בְּשָׁעָה שֶׁיִּחֲדוֹ לְכָךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן מב:

ח וְכֵן לֹא יַחֲלִיף הַבָּתִּים וְהָרְצוּעוֹת מִזֶּה לָזֶה, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה מִתְּחִלָּה:

ט (בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִי שֶׁמַּנִּיחַ שְׁנֵיהֶם יַחַד, שֶׁהוּא חוֹשֵׁשׁ לְבָרֵךְ וְלִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בְּשֶׁל רַשִׁ"י לְבַדּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה אִסּוּר לְרַבֵּנוּ תָּם וְסִיעָתוֹ — יֵשׁ לוֹ גַּם כֵּן לָחוּשׁ לְרַבֵּנוּ תָּם וְסִיעָתוֹ לְעִנְיַן אִסּוּר זֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ חֹל בַּקֻּדָּשׁ. אֲבָל מִי שֶׁמְּבָרֵךְ עַל שֶׁל רַשִׁ"י וּמַנִּיחַ שֶׁל רַבֵּנוּ תָּם אַחַר הַתְּפִלָּה, כֵּיוָן שֶׁסּוֹמֵךְ עַל שֶׁל רַשִׁ"י וְסִיעָתוֹ לְעִנְיַן אִסּוּר בְּרָכָה לְבַטָּלָה מִפְּנֵי הַהֶכְרֵחַ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אִסּוּר חָמוּר שֶׁהִסְמִיכוּהוּ חֲזַ"ל עַל לָאו: "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' וגו'" — יָכוֹל לִסְמֹךְ גַּם כֵּן בְּמָקוֹם הַהֶכְרֵחַ וְהַצָּרְךְ לְעִנְיַן אִסּוּר זֶה, שֶׁגַּם כֵּן אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁלֹּא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּקֻדְשֵׁי גְּבוֹהַּ שֶׁל מִזְבֵּחַ וְשֶׁל בֶּדֶק הַבַּיִת שֶׁמּוֹעֲלִין בָּהֶן, וְכָל מָקוֹם שֶׁאֵין מְעִילָה — אֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֲפִלּוּ בְּקֻדְשֵׁי גְּבוֹהַּ. וּלְפִיכָךְ, יָכוֹל לִטֹּל רְצוּעָה מִשֶּׁל רַבֵּנוּ תָּם לְשֶׁל רַשִׁ"י כְּשֶׁאֵין לוֹ אַחֶרֶת. אֲבָל מִשֶּׁל רַשִׁ"י לְשֶׁל רַבֵּנוּ תָּם — אֵין לִטֹּל בְּכָל עִנְיָן):

סימן לה

א **דִּין מִנְיַן הַשִּׁיטִין וּבוֹ ב' סְעִיפִים**:

נָהֲגוּ בְּמִנְיַן הַשִּׁיטִין עַל פִּי הַקַּבָּלָה בְּיַד הַסּוֹפְרִים אִישׁ מִפִּי אִישׁ, לִכְתֹּב בְּשֶׁל יָד שֶׁבַע שִׁיטִין בְּכָל פָּרָשָׁה וּפָרָשָׁה, וּבְשֶׁל רֹאשׁ אַרְבַּע שִׁיטִין בְּכָל פָּרָשָׁה וּפָרָשָׁה. וְאִם שָׁנָה — לֹא פָּסַל. וְיֵשׁ לָהֶם גַּם כֵּן קַבָּלָה בְּתֵבוֹת רָאשֵׁי שִׁיטִין בְּשֶׁל יָד וּבְשֶׁל רֹאשׁ.

וְהַסּוֹפְרִים שֶׁלָּנוּ מְדַקְדְּקִים בְּמִנְיַן הַשִּׁיטִין, אֲבָל בְּרָאשֵׁי הַשִּׁיטִין אֵינָן נִזְהָרִין, וּמְשַׁנִּים כַּאֲשֶׁר יְזַדְּמֵן לָהֶם. וּמִי שֶׁיִּרְצֶה לְדַקְדֵּק בָּהֶם, אִם יוּכַל לְכַוֵּן הַשִּׁיטִין בְּעִנְיַן זֶה — יַעֲשֶׂה, אֲבָל לֹא יַאֲרִיךְ וְיקַצֵּר הָאוֹתִיּוֹת כְּדֵי לְכַוֵּן רָאשֵׁי הַשִּׁיטוֹת:

ב אֲבָל יָכוֹל לְהַאֲרִיךְ מְעַט הָאוֹתִיּוֹת בְּשִׁיטָה שְׁנִיָּה כְּדֵי לְכַוֵּן סוֹפֵי הַשִּׁיטוֹת, וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לְהַמְשִׁיכָן כָּל־כָּךְ בְּעִנְיַן שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה לָעַיִן שֶׁהֵן גְּדוֹלוֹת מֵחַבְרוֹתֵיהֶם וְנִרְאֶה הַכְּתָב כִּמְנֻמָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רעג וְערה:

סימן לו

א **דִּין דְּקִדּוּק כְּתִיבָתָן וּבוֹ ו' סְעִיפִים:**

לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִכְתֹּב כְּתִיבָה תַּמָּה וּשְׁלֵמָה בִּתְמוּנַת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁלְּמָדוּהָ מִדִּבְרֵי הַתַּלְמוּד וּמִדְּרָשִׁים וְקַבָּלָה מֵהָרִאשׁוֹנִים. אֲבָל אִם שִׁנָּה — לֹא פָּסַל, אֶלָּא אִם כֵּן הִפְסִיד צוּרַת הָאוֹת לְגַמְרֵי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ב זוֹ תְּמוּנַת הָאוֹתִיּוֹת:

— צְרִיכָה לִהְיוֹת הַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה עֲשׂוּיָה כְּיוּ"ד, וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּהּ שְׁלֹשָׁה עֻקָּצִים כְּמוֹ בְּיוּ"ד, עֹקֶץ אֶחָד לְמַעְלָה לְכַתְּחִלָּה, וּשְׁנַיִם לְמַטָּה, אֶחָד מִיָּמִין הַנּוֹגֵעַ בְּגַג הָאָלֶ"ף, וְאִם לָאו — פְּסוּלָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל לְכַתְּחִלָּה, וְהוּא לֹא יִהְיֶה נוֹגֵעַ בְּגַגָּהּ, וְאִם נָגַע — כְּשֵׁרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן לב.

וְיוּ"ד זוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת לְכַתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה פָּנֶיהָ עִם עֻקְצֶיהָ שֶׁלְּמַעְלָה הַפּוֹכִים קְצָת כְּלַפֵּי מַעְלָה.

וְקַבָּלָה מֵהֶחָסִיד שֶׁתְּהֵא רֶגֶל יוּ"ד זוֹ נוֹגַעַת בָּאָלֶ"ף לְכַתְּחִלָּה בְּאֶמְצַע גַּגָּהּ, וְלֹא בְּקָצֵהוּ. וְסוֹף הַגַּג שֶׁל צַד יָמִין צָרִיךְ לְכַתְּחִלָּה שֶׁיִּהְא עֹקֹם קְצָת כְּלַפֵּי מַעְלָה, וְלֹא יְהֵא עָקֹם הַרְבֵּה.

וּנְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, פְּעָמִים שֶׁתְּמוּנָתָהּ כְּדָלֶ"ת קְטַנָּה הֲפוּכָה עַל פִּי הַסּוֹד, וְכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּתְּפִלִּין עַל פִּי קַבָּלַת הָאֲרִ"י זַ"ל, וּפְעָמִים שֶׁתְּמוּנָתָהּ גַּם כֵּן כְּיוּ"ד תְּלוּיָה בְּתָגָהּ בְּגוּף הָאָלֶ"ף, וְלָכֵן לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא לָהּ עֹקֶץ קָטָן לְצַד יָמִין לְמַטָּה, וְעַל פִּי הַסּוֹד צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא עֹקֶץ זֶה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד עֹקֶץ הָעֶלְיוֹן שֶׁעַל הַיּוּ"ד הָעֶלְיוֹנָה.

— (עַל פִּי הַסּוֹד צְרִיכָה לִהְיוֹת מְרֻבַּעַת לְמַעְלָה כְּמוֹ דָּלֶ"ת וְלֹא עֲגֻלָּה כְּרֵי"ש) צָרִיךְ לְזַהֵר בַּתָּג שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ לְרַבְּעָהּ, שֶׁלֹּא תְּהֵא נִרְאֵית כְּכָ"ף, וְאִם נִרְאֵית כְּכָ"ף — פְּסוּלָה. וְאִם סָפֵק — אֲזַי מַרְאִין לְתִינוֹק. וְצָרִיךְ לְכַתְּחִלָּה שֶׁיְּהֵא לָהּ בְּרֹאשָׁהּ מִצַּד שְׂמֹאל תָּג קָטָן.

וְעַל פִּי הַקַּבָּלָה יְהֵא לָהּ עֹקֶב עַב לְמַטָּה, כִּי תְּמוּנָתָהּ כְּמוֹ דָּלֶ"ת תּוֹךְ גָּרוֹן שֶׁל וָא"ו, עַל כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לָהּ זְוִית לְמַעְלָה שֶׁתְּהֵא כְּמוֹ דָּלֶ"ת, וְעֹקֶב טוֹב לְמַטָּה שֶׁיְּהֵא בִּמְקוֹם רֹאשׁוֹ שֶׁל וָא"ו.

— צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא רֹאשָׁהּ עָב, וְרֶגֶל יָמִין דַּקָּה תִּהְיֶה לְכַתְּחִלָּה, וְיוֹרֶדֶת מְעַט לְמַטָּה יוֹתֵר מִיֶּרֶךְ שְׂמֹאל, וְיֶרֶךְ שְׂמֹאל לֹא תִּהְיֶה עֲקֻמָּה אֶלָּא מְשׂוּכָה בְּשָׁוֶה וּמֻגְבַּהַת קְצָת כְּלַפֵּי דָּלֶ"ת לְכַתְּחִלָּה.

וְיֵשׁ מִי שֶׁקִּבָּלָה בְּיָדוֹ שֶׁגּוּף הַגִּימֶ"ל יִהְיֶה כְּמוֹ זַי"ן, שֶׁיִּמְשֹׁךְ רֶגֶל יָמִין מֵאֶמְצַע הָרֹאשׁ וְלֹא מִקְּצֵהוּ כְּמוֹ בָּוי"ו, וְכֵן כָּל רָאשֵׁי שְׁמֹאל שֶׁבְּאוֹתִיּוֹת שע"ט נ"ז ג"ץ יְהִיוּ דּוֹמִין לְזַי"ן, וְעַל כֵּן הַתָּגִי"ן שֶׁעֲלֵיהֶן נִקְרְאוּ זַי"נִין. אֲבָל קַבָּלַת הָאֲר"י זַ"ל אֵינוֹ כֵּן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְיֶרֶךְ שְׂמֹאל תְּהֵא נְמוּכָה, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹת אֵצֶל רֹאשׁ הַגִּימֶ"ל, כִּי כֵּן קַבָּלָה מֵהֶחָסִיד. וּלְכְשֶׁיִּכְתֹּב וָא"ו אֵצֶל נו"ן כְּפוּפָה — יִכְתְּבֶנָּה בְּתוֹךְ כְּפִיפַת הַנו"ן, כְּדֵי לְהַסְמִיךְ רָאשֵׁיהֶן זֶה אֵצֶל זֶה. וּכְשֶׁיִּכְתֹּב ך' פְּשׁוּטָה אֵצֶל צָדֵ"י כְּפוּפָה — טוֹב לְעַקֵּם צַוַּאר הַצָּדֵ"י מְעַט לִצַּד יָמִין, כְּדֵי שֶׁיִּקָּרֵב קְצָת כָּ"ף הַפְּשׁוּטָה לְרֹאשֵׁי הַצָּדֵ"י, אֲבָל בְּלִי צֹרֶךְ לֹא יְעַקֵּם שׁוּם אוֹת, כִּי כֵּן קַבָּלָה מֵהָרִאשׁוֹנִים שֶׁיְּהֵא כֻּלָּם בַּעֲמִידָה פְּשׁוּטִים, וְלֹא מֻטִּים לֹא לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל.

— צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא גַּגָּהּ אָרֹךְ וְרַגְלָהּ קְצָרָה, שֶׁאִם תְּהֵא רַגְלָהּ אֲרֻכָּה מִגַּגָּהּ — תִּדְמֶה לְכָ"ף פְּשׁוּטָה וְתִפָּסֵל כְּשֶׁלֹּא יִקָּרֵאנָּה הַתִּינוֹק דָּלֶ"ת. וּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא הָרֶגֶל פְּשׁוּטָה בְּשִׁפּוּעַ קְצָת לְצַד יָמִין, וְשֶׁיְּהֵא לָהּ תָּג קָטָן בְּרֹאשׁ גַּגָּהּ מִצַּד שְׂמֹאל. וְצָרִיךְ לִזָּהֵר בַּתָּג שֶׁלַּאֲחוֹרֶיהָ לְרִבְעָהּ, שֶׁלֹּא תְּהֵא נִרְאֵית כְּרֵי"שׁ, וְתִפָּסֵל עַל יְדֵי קְרִיאַת הַתִּינוֹק.

וְיֵשׁ מִי שֶׁקִּבָּלָה בְּיָדוֹ שֶׁאֵינוֹ דַּי שֶׁיְּהֵא לָהּ זָוִיּוֹת חַדָּה מִלַּאֲחוֹרֶיהָ, אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה יְהֵא לָהּ שָׁם עֻקֵּב טוֹב, כִּי תְּמוּנָתָהּ כְּמוֹ שְׁנֵי וָ"וִי"ן סְגוּרִים, וְהָעֻקֵּב הוּא נֶגֶד רֹאשׁ הַוָּי"ו אֶחָד. וְיַעֲשֶׂה גַּם כֵּן עֹקֶץ קָטָן לְצַד יָמִין בּוֹלֵט עַל פָּנֶיהָ לְמַעְלָה, וְעֹקֶץ זֶה הוּא כְּנֶגֶד רֹאשׁ הַוָּי"ו הַשֵּׁנִי.

— צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ לְכַתְּחִלָּה תָּג קָטָן לְמַעְלָה מִצַּד שְׂמֹאל, וְגַם בַּאֲחוֹרֶיהָ יַעֲשֶׂה עֹקֶץ קָטָן שֶׁתְּהֵא מְרֻבַּעַת כְּמוֹ דָּלֶ"ת וְלֹא עֲגֻלָּה כְּרֵישׁ.

וְהַנְּקֻדָּה שֶׁבְּתוֹכָהּ לֹא תְּהֵא סְמוּכָה לְגַגָּהּ, אֶלָּא יְהֵא בֵּינֵיהֶם חֶלֶק כָּל כָּךְ בִּכְדֵי שֶׁאָדָם בֵּינוֹנִי יַכִּירֶנּוּ הֵיטֵב מֵעַל סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁעַל גַּבֵּי הַבִּימָה כְּשֶׁקּוֹרֵא בּוֹ, וְאִם נָגְעָה מַמָּשׁ בְּגַגָּהּ אֲפִלּוּ נְגִיעָה דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׂעָרָה — פְּסוּלָה. וְלֹא תְּהֵא הַנְּקֻדָּה נֶגֶד אֶמְצַע הַגָּג אֶלָּא נֶגֶד סוֹפוֹ בְּצַד שְׂמֹאל, וְאִם עֲשָׂאָהּ בָּאֶמְצַע — פְּסוּלָה, וְצָרִיךְ לְתַקְּנָהּ, אֶלָּא אִם כֵּן

אֵין תִּקּוּן מוֹעִיל — אֲזַי יֵשׁ לְהַכְשִׁיר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן לב.

וְיֵשׁ מִי שֶׁקִּבְּלָה בְּיָדוֹ שֶׁהַנְּקֻדָּה תְּהֵא דַּקָּה לְמַעְלָה וְעָבָה קְצָת לְמַטָּה כְּעֵין יו"ד, כִּי תְּמוּנַת הַה' הוּא דָּלֶ"ת וְיו"ד (בְּכָל הַהֵ"יִין, חוּץ מֵהַהֵ"יִין שֶׁל שֵׁם הַוָּיָ"ה בָּרוּךְ הוּא, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם קִבָּלָה אַחֶרֶת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר). וְתִהְיֶה הַנְּקֻדָּה עֲקֻמָּה לְמַטָּה לְצַד יָמִין, וְלֹא לְצַד שְׂמֹאל, פֶּן תִּדְמֶה לְתָי"ו.

— צָרִיךְ לִהְיוֹת רֹאשׁהּ קָצָר, שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְרֵי"שׁ, וְרַגְלָהּ אֲרֻכָּה, שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְיוּ"ד וְתִפָּסֵל עַל יְדֵי קְרִיאַת הַתִּינוֹק. וְטוֹב שֶׁתִּהְיֶה עֲגֻלָּה לְצַד יָמִין בְּרֹאשָׁהּ, שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְזַיִ"ן. וְאַף עַל פִּי שֶׁרֹּאשׁ הַזַּיִ"ן עוֹבֵר מִשְּׁנֵי צְדָדִין, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא תִּינוֹק שֶׁאֵינוֹ חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ יִקְרָאֶנָּה זַיִ"ן וְתִפָּסֵל.

וְעַל פִּי הַסּוֹד צָרִיךְ לִהְיוֹת רַגְלָהּ פְּשׁוּטָה בְּשָׁוֶה, וְעָבְיָהּ מִתְמַעֵט וְהוֹלֵךְ מְעַט מְעַט, עַד שֶׁתְּהֵא חַדָּה לְמַטָּה.

וְעַל פִּי קַבָּלַת הָאֲרִ"י זַ"ל צָרִיךְ לִהְיוֹת עֹקֶץ קָטָן מִצַּד שְׂמֹאל בְּרֹאשׁ כָּל הַוָּי"וִין שֶׁבַּתְּפִלִּין, וְלֹא בְּסֵפֶר תּוֹרָה.

— צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא תְּהֵא רַגְלָהּ אֲרֻכָּה, שֶׁלֹּא יִתְדַּמֶּה לְנוּ"ן פְּשׁוּטָה וְתִפָּסֵל עַל יְדֵי קְרִיאַת הַתִּינוֹק, וְרֹאשָׁהּ צָרִיךְ לִהְיוֹת עוֹבֵר מִשְּׁנֵי צְדָדִין שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְוָי"ו, וְיִהְיֶה מְרֻבָּע — עַל פִּי הַסּוֹד.

— לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ חֲטוֹטָרוֹת עַל גַּבֵּי שְׁתֵּי רַגְלֶיהָ, וְגַם תָּג קָטָן בְּרֹאשׁ רֶגֶל שְׂמֹאל, אֲבָל רֶגֶל יָמִין יִהְיֶה רֹאשׁוֹ עָגֹל לְצַד יָמִין לְכַתְּחִלָּה, וּשְׁתֵּי רַגְלֶיהָ צְרִיכִים לִהְיוֹת כִּשְׁנֵי זַ"נִין לְכַתְּחִלָּה.

וְעַל פִּי קַבָּלַת הָאֲרִ"י זַ"ל צְרִיכָה לִהְיוֹת רֶגֶל הַיְמָנִית כְּמוֹ וָי"ו בַּתְּפִלִּין, וְקוֹ הַחֲטוֹטָרוֹת שֶׁעַל רֶגֶל הַיָּמִין יִהְיֶה עָב, וְשֶׁעַל רֶגֶל הַשְּׂמֹאל יִהְיֶה דַּק.

וְאִם הֶאֱרִיךְ הַחִי"ת עַד שֶׁנִּשְׁתַּנָּה צוּרַת הַזַּ"נִין לְגַמְרֵי, אֲפִלּוּ עָשָׂה דָּלֶ"ת וְזַיִ"ן וַחֲטוֹטָרוֹת עַל גַּבּוֹ — פְּסוּלָה, וּבַתְּפִלִּין אֵין לָהּ תִּקּוּן, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה לָהּ חֲטוֹטָרוֹת כְּלָל, אֲפִלּוּ הֶאֱרִיכָהּ הַרְבֵּה — כְּשֵׁרָה בְּדִיעֲבַד.

— צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁ יָמִין שֶׁלָּהּ כָּפוּף מְעַט לְמַטָּה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל לֹא יִהְיֶה כָּפוּף הַרְבֵּה לְכַתְּחִלָּה, וְרֹאשׁ שְׂמֹאל שֶׁלָּהּ יִהְיֶה כְּזַיִ"ן (לְדִבְרֵי הַמַּצְרִיכִים כֵּן בְּכָל אוֹתִיּוֹת שעטנ"ז

ג"ץ, אֲבָל לְפִי קַבָּלַת הָאֲרִ"י זַ"ל תִּהְיֶה כְּוִי"ו יְשָׁרָה בַּתְּפִלִּין). אֲבָל רֹאשׁ יָמִין לְכַתְּחִלָּה יִהְיֶה עָגֹל כְּוִי"ו, וְלֹא יְהֵא רָאוּי לְהוֹשִׁיב עָלָיו כִּתְרֵי הַתָּגִין, שֶׁאִם רֹאשׁ רֹאשׁוֹן הָיָה שָׁוֶה וְהָגוּן לַתָּגִין כְּמוֹ רֹאשׁ הַשֵּׁנִי — לֹא הָיוּ מְדַלְּגִין עָלָיו לְהוֹשִׁיבָם בָּרֹאשׁ הַשֵּׁנִי, דּוֹמֶה לְמַה שֶׁאָמְרוּ: "אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת". וּמִטַּעַם זֶה כָּל הַיּוּ"דִין שֶׁבְּצַד יָמִין בְּעַי"ן וְצָדֵ"י וְשִׁי"ן שֶׁבְּסֵפֶר תּוֹרָה כֻּלָּם פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי מַעְלָה, וְאֵין רְאוּיִין לְהוֹשִׁיב עֲלֵיהֶן כִּתְרֵי הַתָּגִין. — צָרִיךְ לִהְיוֹת עָלֶיהָ תָּג קָטָן מִלְמַעְלָה לְכַתְּחִלָּה, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת רֹאשָׁהּ כָּפוּף בִּשְׂמֹאלוֹ לְמַטָּה שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ עֹקֶץ קָטָן יוֹרֵד לְמַטָּה, וְיִהְיֶה עֹקֶץ זֶה קָצָר מֵרַגְלָהּ פֶּן תִּדְמֶה לְחֵי"ת, וְרַגְלָהּ יִהְיֶה כָּפוּף קְצָת לְכַתְּחִלָּה לְהֵיטִיב צוּרָתָהּ, וְיִהְיֶה רֶגֶל קָטָן וְלֹא גָּדוֹל פֶּן תִּדְמֶה לְרֵי"שׁ. וְיִהְיֶה קָצָר וְלֹא אָרֹךְ שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְוָי"ו וְתִפָּסֵל עַל יְדֵי קְרִיאַת הַתִּינוֹק, וְאִם חָסֵר עֶקְצָהּ הַשְּׂמֹאלִי, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר רַגְלָהּ הַיְמָנִית — פְּסוּלָה, וּבַשְּׂמֹאלִי מוֹעִיל תִּקּוּן אֲפִלּוּ בִּתְפִלִּין, אֲבָל לֹא בַּיְמִינִי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לב.

כְּפוּפָה — קַבָּלַת הֶחָסִיד שֶׁהִיא צְרִיכָה לִהְיוֹת עֲגֻלָּה מִכָּל צַד, וְלֹא יִהְיֶה לָהּ שׁוּם זָוִיוֹת לְכַתְּחִלָּה, וְאִם עָשָׂה לָהּ זָוִית בַּאֲחוֹרֶיהָ מִלְמַעְלָה — כְּשֵׁרָה אִם הִיא עֲגֻלָּה לְמַטָּה. אֲבָל אִם עָשָׂה מִלְמַטָּה וּמִלְמַעְלָה — הֲרֵי זוֹ דּוֹמָה לְבֵי"ת וּפְסוּלָה.

פְּשׁוּטָה — צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּגָּהּ קָצָר, שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְרֵי"שׁ, לָכֵן לֹא יִמְשֹׁךְ אוֹתָהּ בְּסוֹף הַשִּׁיטָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת אֵין לְמָשְׁכָן, מִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד כְּשֵׁרוֹת, אֲבָל זוֹ פְּסוּלָה, אִם תִּינוֹק שֶׁאֵינוֹ חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ אֵינוֹ קוֹרְאָהּ כְּהִלְכָתָהּ.

וּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל הַפְּשׁוּטוֹת אֲרֻכּוֹת כְּשִׁעוּר שֶׁאִם נִכְפְּלוּ יִהְיוּ כְּפוּפוֹת. וּמִטַּעַם זֶה לֹא יַעֲשֶׂה לְכָ"ף פְּשׁוּטָה זָוִיוֹת לְמַעְלָה, אֶלָּא תִּהְיֶה עֲגֻלָּה כְּמוֹ רֵי"שׁ, שֶׁאִם כּוֹפְפִין אוֹתָהּ שֶׁתֵּעָשֶׂה כָּ"ף כְּפוּפָה, שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּינֵיהֶם, רַק שֶׁזּוֹ כְּפוּפָה וְזוֹ פְּשׁוּטָה. וְאִם עָשָׂה לָהּ זָוִיוֹת לְמַעְלָה כְּמוֹ דָּלֶי"ת — פְּסוּלָה, וְאֵין לָהּ תִּקּוּן בִּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת, שֶׁדִּינָהּ כְּרֵי"שׁ שֶׁעָשָׂאהּ כְּמוֹ דָּלֶי"ת שֶׁצָּרִיךְ לְגָרֵר אֶת כַּלָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לב.

— צָרִיךְ לִהְיוֹת צַוָּארוֹ אָרֹךְ כְּוָי"ו, וְרֹאשׁוֹ עָגֹל לְצַד יָמִין, וּלְצַד שְׂמֹאל זָוִיוֹת לְרֹאשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא רֹאשׁ הַוָּי"ו, כִּי תְּמוּנַת הַלָּמֶ"ד הִיא כְּמוֹ כָּ"ף כְּפוּפָה וְעָלֶיהָ וְי"ו. וּמִטַּעַם זֶה יִהְיֶה זְנָבָהּ עָב וְכָפוּף הֵיטֵב לְפָנֶיהָ, וְתִהְיֶה עֲגֻלָּה מֵאַחֲרֶיהָ לְצַד יָמִין כְּכָ"ף כְּפוּפָה. אֲבָל לְצַד שְׂמֹאל מְקוֹם חִבּוּר גּוּפָהּ וְצַוָּארָהּ — יִהְיֶה לָהּ זָוִיוֹת בֵּין סוֹף הַוָּי"ו שֶׁיּוֹרֵד בְּדַקּוּת לְצוּרַת

כָּ"ף. וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה.

וְעַל פִּי הַסּוֹד צָרִיךְ לִהְיוֹת לֹה שְׁנֵי תָּגִין עַל רֹאשׁ צַוָּארָהּ, יְמִינָהּ — גָּדוֹל, וּשְׂמֹאלָהּ — קָטָן.

פְּתוּחָה וּמָ"ם סְתוּמָה — צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ שָׁוִין לְכַתְּחִלָּה בְּכָל הַיְכֹלֶת, שֶׁהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן נִקְרָאוֹת מֶ"מִין, אֶלָּא שֶׁזּוֹ מֶ"ם פְּתוּחָה וְזוֹ מֶ"ם סְתוּמָה. וְלָכֵן אֵין לַעֲשׂוֹת מֶ"ם פְּתוּחָה עֲגֻלָּה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה בְּצַד יָמִין, שֶׁאִם יַעֲשֶׂה בַּסְּתוּמָה שֶׁמָּא יִתְדַּמֶּה לְסָמֶ"ךְ לְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ (וְעוֹד כִּי הָאוֹתִיּוֹת צְרִיכִים לִהְיוֹת נִכָּרוֹת מִיָּד כְּשֶׁרוֹאִין אוֹתָן בְּרִאְיָה קַלָּה וְלֹא עַד שֶׁיִּסְתַּכֵּל בָּהֶן קְצָת), אֶלָּא תִּהְיֶה לָהֶן זָוִיּוֹת לְמַטָּה בְּצַד יָמִין לְכַתְּחִלָּה.

אֲבָל לְמַעְלָה — יֵשׁ שֶׁעוֹשִׂין שָׁם עֲגֻלּוֹת לְכַתְּחִלָּה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה תְּמוּנַת הַמֶּ"ם פְּתוּחָה כְּכָ"ף כְּפוּפָה וּוָי"ו. וּמִטַּעַם זֶה אֵין עוֹשִׂין גַּג עָגֹל, אֶלָּא מַאֲרִיכִים אוֹתָהּ בְּשָׁוֶה עַד כְּנֶגֶד קְצֵה מוֹשַׁב הַתַּחְתּוֹן, שֶׁעַל יְדֵי כֵן דּוֹמֶה גּוּפָהּ לְכָ"ף כְּפוּפָה. וְיֵשׁ שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָהּ שָׁם מְרֻבַּעַת, וְנִמְצָא תְּמוּנַת הַמֶּ"ם פְּתוּחָה הִיא שְׁנֵי וָ"וִין. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְהַחַרְטוֹם צָרִיךְ שֶׁיַּגִּיעַ עַד כְּנֶגֶד מוֹשַׁב הַתַּחְתּוֹן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לְסָתְמָם, וּתְמוּנָתוֹ לְכַתְּחִלָּה הִיא כְּמוֹ וָי"ו עוֹמֶדֶת מַטָּה קְצָת וְלֹא הַרְבֵּה, וְלָכֵן לֹא יִהְיֶה הַפְּגָם שֶׁבֵּין הַגַּג וּבֵין רֹאשׁ הַחַרְטוֹם גָּדוֹל כָּל־כָּךְ שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִמְשֹׁךְ מִמֶּנָּה בְּעַקְמִימוּת, וְלֹא יִהְיֶה וָי"ו עוֹמֶדֶת.

סְתוּמָה — כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁיֵּשׁ לַעֲשׂוֹתָהּ עֲגֻלָּה בְּצַד יָמִין לְכַתְּחִלָּה אֲבָל לֹא לְמַטָּה, וְגַגָּהּ יִהְיֶה עוֹבֵר מְחוּץ לַסְּתִימָה כָּעֲבִי קוּלְמוֹס, כִּי זֶהוּ שִׁעוּר הַנְּקֻדָּה שֶׁל מֶ"ם הַפְּתוּחָה, כִּי מֶ"ם סְתוּמָה גַּם כֵּן תְּמוּנָתָהּ כָּ"ף וּוָי"ו כְּמוֹ הַפְּתוּחָה, אֶלָּא שֶׁהַוָּי"ו סוֹתֶמֶתָהּ.

— יֶהֱא רֹאשָׁהּ כְּזַי"ן, לְפִי שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת שָׁוָה לְנוּ"ן פְּשׁוּטָה בְּכָל הַיְכֹלֶת לְכַתְּחִלָּה, שֶׁהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן נִקְרָאוֹת נוּ"נִין אֶלָּא שֶׁזּוֹ כְּפוּפָה וְזוֹ פְּשׁוּטָה, וְהַפְּשׁוּטָה צְרִיכָה לִהְיוֹת גַּם כֵּן בְּעֻנְיָן שֶׁאִם תִּכְפְּפֶנָּה תִּהְיֶה כְּפוּפָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְיִהְיֶה הָרֹאשׁ קָצָר, וּמוֹשְׁבָהּ הַתַּחְתּוֹן מָשׁוּךְ לְצַד שְׂמֹאל הֵיטֵב יוֹתֵר מִן הָרֹאשׁ שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְבֵי"ת, וְצַוָּארָהּ קְצָת אָרֹךְ, כְּדֵי לְהַסְמִיךְ אוֹת אֵצֶל רֹאשָׁהּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לְמַעְלָה, וְתִהְיֶה עֲגֻלָּה גַּם מִלְּמַטָּה לְצַד יָמִין.

וְכֵן כָּל הָאוֹתִיּוֹת הַכְּפוּפוֹת — צְרִיכִים לִהְיוֹת לְכַתְּחִלָּה עֲגֻלּוֹת לְמַטָּה, שֶׁאִם תְּפַשְּׁטָנָּה תִּהְיֶה פְּשׁוּטָה.

פְּשׁוּטָה — תֹּאַר צוּרָתָהּ כְּמוֹ זַי"ן, אַף שֶׁהִיא אֲרֻכָּה כְּשִׁעוּר שֶׁתְּהֵא רְאוּיָה לְהֵעָשׂוֹת נו"ן כְּפוּפָה אִם תִּכְפְּפֶנָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה בְּכָ"ף פְּשׁוּטָה. וְאִם הִיא קְצָרָה — מַרְאִין לְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ, וְאִם קוֹרְאָהּ זַי"ן — פְּסוּלָה.

— צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא מִלְמַעְלָה גַּגָּהּ שָׁוֶה לְכַתְּחִלָּה, כִּי הִיא מְחֻבֶּרֶת מִשְּׁתֵּי אוֹתִיּוֹת: כָּ"ף כְּפוּפָה דְּבוּקָה עִם וָי"ו בְּסוֹפָהּ. וְצָרִיךְ שֶׁתְּהֵא עֲגֻלָּה בִּשְׁלֹשֶׁת זְוִיּוֹתֶיהָ. וְגַגָּהּ לְמַעְלָה יְהֵא לְכַתְּחִלָּה עוֹבֵר חוּץ לַסְּתִימָה כָּעֲבִי קוֹלְמוֹס, שֶׁהוּא שִׁעוּר גַּגּוֹ שֶׁל וָי"ו הַדְּבוּקָה בְּסוֹפָהּ. — יִהְיֶה רֹאשׁ הָרִאשׁוֹן כְּעֵין יוּ"ד שֶׁפָּנֶיהָ מְעַט לְמַעְלָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה בְּאוֹת ט. וְגוּפָהּ יִהְיֶה בַּעֲמִידָה, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהַסְמִיךְ אוֹת אֶצְלָהּ. וְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי הוּא כְּמוֹ זַי"ן עוֹמֵד בָּהּ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה שָׁם.

אֲבָל עַל פִּי קַבָּלַת הָאֲרִ"י זַ"ל יִהְיֶה שְׁנֵי קַוִּין שֶׁל הָעֵי"נִין שֶׁבַּתְּפִלִּין כִּשְׁתֵּי וָ"וִין יְשָׁרוֹת.

כְּפוּפָה — קַבָּלָה מֵהֶחָסִיד לַעֲשׂוֹת לָהּ זָוִיּוֹת לְכַתְּחִלָּה לְמַעְלָה בְּצַד יָמִין מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ. אֲבָל לְמַטָּה תִּהְיֶה עֲגֻלָּה מִבַּחוּץ, כְּמוֹ כָּל הַכְּפוּפוֹת שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת עֲגֻלּוֹת לְמַטָּה לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל מִבִּפְנִים שָׁם תְּהֵא לָהּ זָוִיּוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בַּלְּבָן שֶׁבִּפְנִים צוּרַת בֵּי"ת, כִּי כֵּן קַבָּלָה מֵהֶחָסִיד.

פְּשׁוּטָה — צְרִיכָה לִהְיוֹת עֲגֻלָּה לְמַעְלָה בְּצַד יָמִין לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁהַכְּפוּפָה הִיא לְמַטָּה. אֲבָל קַבָּלַת הֶחָסִיד לַעֲשׂוֹתָהּ מְרֻבַּעַת לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁהַכְּפוּפָה הִיא לְמַעְלָה. וּצְרִיכָה לִהְיוֹת אֲרֻכָּה לְכַתְּחִלָּה כְּשִׁעוּר שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה לְהֵעָשׂוֹת פֵּ"א כְּפוּפָה אִם תִּכְפְּפֶנָּה.

כְּפוּפָה — רֹאשָׁהּ הָרִאשׁוֹן יְהֵא כְּפוּף קְצָת כְּלַפֵּי מַעְלָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וִירֻכָּהּ יַדְבִּיק בְּאֶמְצַע צַוָּארָהּ, וְלֹא לְמַטָּה פֶּן תִּדְמֶה לְעֵי"ן. וְרֹאשָׁהּ הַשֵּׁנִי כְּמוֹ זַי"ן, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְצַוָּארָהּ קְצָת אָרֹךְ, כְּדֵי לְהַסְמִיךְ אוֹת אֵצֶל רֹאשָׁהּ. וּמוֹשְׁבָהּ מָשׁוּךְ לְצַד שְׂמֹאל הֵיטֵב, כִּי תֹּאַר גּוּפָהּ הִיא כְּמוֹ נו"ן כְּפוּפָה וְיוּ"ד עָלֶיהָ. וְתִהְיֶה עֲגֻלָּה לְמַטָּה בְּצַד יָמִין לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ בְּכָל הַכְּפוּפוֹת.

וְעַל פִּי קַבָּלַת הָאֲרִ"י זַ"ל כָּל הַצַּדִּ"י שֶׁבִּתְפִלִּין יְהֵא רֹאשׁ יָמִין כְּמוֹ יוּ"ד הֲפוּכָה וּשְׂמֹאלָהּ

נו"ן כְּפוּפָה.

פְּשׁוּטָה — תְּהֵא רֹאשָׁהּ כְּמוֹ שֶׁל כְּפוּפָה. וְרַגְלָהּ תֵּרֵד לְמַטָּה מִדְּבוּק הָרֹאשִׁים לְכַתְּחִלָּה, בְּכְדֵי שֶׁיְּהֵא רָאוּי לַעֲשׂוֹתָהּ כְּפוּפָה.

— צָרִיךְ לִהְיוֹת תָּג קָטָן עַל גַּבָּהּ בְּצַד שְׂמֹאל לְכַתְּחִלָּה. וִירֵכָהּ הַיְמָנִית צְרִיכָה לִהְיוֹת עֲקֻמָּה הֵיטֵב לְצַד רֶגֶל שְׂמֹאל הַתְּלוּיָה. וְיֵשׁ לִמְשׁוֹךְ רֶגֶל שְׂמֹאל הַתְּלוּיָה בַּאֲלַכְסוֹן קְצָת לְצַד יָמִין.

— תְּהֶיֶה עֲגֻלָּה מַמָּשׁ מֵאֲחוֹרֶיהָ לְמַעְלָה, שֶׁלֹּא תִּדָּמֶה לְדָלֶ"ת וְתִתְפַּסֵּל עַל יְדֵי קְרִיאַת הַתִּינוֹק. וִירֵכָהּ קָצָר, שֶׁלֹּא תִּדָּמֶה לְכ"ף פְּשׁוּטָה וְתִתְפַּסֵּל עַל יְדֵי קְרִיאַת הַתִּינוֹק.

— שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ הָרֹאשׁוֹנִים יִהְיוּ כְּעֵין יו"ד שֶׁפָּנֶיהָ לְמַעְלָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְרֹאשָׁהּ הַשְּׁלִישִׁי כְּעֵין זַי"ן מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וּלְפִי קַבָּלַת הָאֲרִ"י זַ"ל כָּל הַשִּׁי"נִין שֶׁבַּתְּפִלִּין יִהְיוּ שְׁלֹשָׁה קָוִין כְּשֶׁלֹּשׁ וָ"וִין יְשָׁרוֹת.

וְצָרִיךְ לְדַבֵּק רֹאשׁ הָאֶמְצָעִי לְצַד שְׂמֹאל לְמַטָּה, וְלֹא יְהֵא מוֹשֵׁב רָחָב לְמַטָּה אֶלָּא חַד לְצַד שְׂמֹאל לְכַתְּחִלָּה, וְאָז יִהְיוּ כָּל הַשְּׁלֹשָׁה רָאשִׁים עוֹמְדִים לְמַטָּה עַל רֶגֶל אַחַת, כְּמוֹ הַקּוּ"ף וְהָרֵי"שׁ.

— קַבָּלָה מֵהָרֹאשׁוֹנִים שֶׁיִּהְיֶה גַּבָּהּ עִם רֶגֶל יָמִין כְּמוֹ דָּלֶ"ת. וְרֶגֶל שְׂמֹאל — יֵשׁ שֶׁעוֹשִׂין כְּעֵין וָי"ו הַפּוּכָה, וְיֵשׁ שֶׁעוֹשִׂין כְּמוֹ דָּלֶ"ת קְטַנָּה הַהֲפוּכָה. וְכָל מָקוֹם שֶׁהַהֲלָכָה רוֹפֶפֶת בְּיָדְךָ — הַלֵּךְ אַחַר הַמְּנָהָג. וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה:

ג כָּל הָאוֹתִיּוֹת צְרִיכִים לִהְיוֹת גֹּלֶם אֶחָד, כְּגוֹן יו"ד הָאָלֶ"ף, וְהָעַי"ן, וְהַפֵּ"א, וְהַצָּד"י, וְהַשִּׁי"ן, וְרַגְלֵי הַתָּי"ו — צְרִיכִים לִהְיוֹת נוֹגְעוֹת בָּאוֹת, וּבְאַחַת שֶׁאֵינָהּ נוֹגַעַת פְּסוּלִין הַתְּפִלִּין עַד שֶׁיְּתַקְּנוּ, וְאֵין קְרִיאַת הַתִּינוֹק מוֹעֶלֶת בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לב.

וְכֵן מ"ם סְתוּמָה וְסָמ"ךְ צְרִיכִין לִהְיוֹת מֻדְבָּקוֹת וּסְמוּכוֹת לְגַמְרֵי, וַאֲפִלּוּ פֵּרוּד דַּק כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה פּוֹסֵל בָּהֶם.

וְכֵן בִּשְׁאָר אוֹתִיּוֹת, חוּץ מֵרֶגֶל הַה' וְהַקּו"ף, שֶׁאֵין לָהֶם לִגַּע, וְאִם נָגְעוּ — פְּסוּלִין הַתְּפִלִּין, וְאֵין תִּקּוּן מוֹעִיל בָּהֶן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

ד כָּל אוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סָפֵק: שֶׁמָּא אֵין בָּהּ כַּשִּׁעוּר הָרָאוּי בְּעִנְיָן שֶׁהִיא פְּסוּלָה, אוֹ שֶׁמָּא אֵין צוּרָתָהּ עָלֶיהָ בְּעִנְיָן שֶׁהִיא פְּסוּלָה — מַרְאִין לְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ, וְאִם יוֹדֵעַ

לְקִרוֹתָהּ כְּהִלְכָתָהּ — כְּשֵׁרָה. אֲבָל אִם יָדוּעַ לָנוּ שֶׁאֵין הָאוֹת כְּהִלְכָתָהּ — אֵין קְרִיאַת הַתִּינוֹק מוֹעֶלֶת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לב:

ה אוֹתִיּוֹת שעטנ"ז ג"ץ, וְהוּא הַדִּין נו"ן פְּשׁוּטָה וְצָדֵ"י כְּפוּפָה בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם — צָרִיךְ לְזַיְּנָן בִּשְׁלֹשָׁה תָּגִין קְטַנִּים, וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ הַתָּגִין נוֹגְעִים בְּגוּף הָאוֹתִיּוֹת, וְכָל אֶחָד נִפְרָד מֵחֲבֵירוֹ, וְאִם אֵינָן נוֹגְעִין בְּגוּף הָאוֹת אוֹ שֶׁנּוֹגְעִין זֶה בָּזֶה — פְּסוּלִין, וְצָרִיךְ לְתַקְּנָן לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ לֹא עָשָׂה לָהֶן כְּלָל תָּגִין — כְּשֵׁרִין.

וְיֵשׁ פּוֹסְלִין אִם לֹא תִּיֵּג שעטנ"ז ג"ץ. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה וּלְתַקְּנָן. וַאֲפִלּוּ בְּתִפְלִּין מוֹעִיל תִּקּוּן, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, הוֹאִיל וְגוּף הָאוֹת צוּרָתוֹ עָלָיו:

ו וְנָהֲגוּ הַסּוֹפְרִים לַעֲשׂוֹת עוֹד תָּגִין בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, וְאֵין חֶשְׁשׁ בָּזֶה. רַק שֶׁיִּזְהֲרוּ מְאֹד כְּשֶׁעוֹשִׂין עַל הַיו"ד אוֹ עַל הַוָּא"ו שֶׁיַּעֲשׂוּ תָּגִין דַּקִּין, שֶׁלֹּא תִּתְקַלְקֵל צוּרוֹת הַוָּא"ו אוֹ הַיו"ד:

סימן לז

א **זְמַן הֲנָחַת הַתְּפִלִּין וּבוֹ ג' סְעִיפִים**:

גָּדוֹל שִׂכַר מִצְוַת תְּפִלִּין. וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְנִיחָן — הֲרֵי הוּא בִּכְלַל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפָן. וְאַף אִם נִמְנָע מִפְּנֵי שֶׁצְּרִיכִים גּוּף נָקִי וְשָׁמָּא לֹא יִזְהֵר בִּקְדֻשָּׁתָן — עֲבֵרָה הִיא בְּיָדוֹ, שֶׁבִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה עַל כָּל פָּנִים, בְּקַל יוּכַל לִזָּהֵר.

וְשָׁנוּ חֲכָמִים: לְיוֹם הַדִּין, אִם יִהְיֶה זַכַּאי בְּמִצְוַת תְּפִלִּין — כַּף זְכוּת מַכְרַעַת, וְאִם פָּשַׁע בָּהֶן — כַּף חוֹבָה מַכְרַעַת, שֶׁאֵין לְךָ גְּדוֹלָה בְּכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁבַּתּוֹרָה יוֹתֵר מִמִּצְוַת תְּפִלִּין, שֶׁהֻקְּשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ לִתְפִלִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ", לְכָךְ צָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיְּהֵא זָהִיר בְּמִצְוַת תְּפִלִּין. וְכָל הַזָּהִיר בָּהֶן — מַאֲרִיךְ יָמִים:

ב מִצְוָתָן לִהְיוֹת עָלָיו כָּל הַיּוֹם. אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁצְּרִיכִים גּוּף נָקִי שֶׁלֹּא יַפְסִיחַ בָּהֶן, וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כח, וְאֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לִזָּהֵר בָּזֶה — נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַנִּיחָן כָּל הַיּוֹם. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ כָּל אָדָם לִזָּהֵר בָּהֶן לְהַנִּיחָן בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה (שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בְּעַל כָּרְחוֹ הוּא נִזְהָר מֵהַפִּיחַ וְהֶסַּח הַדַּעַת בְּעִנְיָן שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כח):

ג קָטָן הַיּוֹדֵעַ לִשְׁמֹר תְּפִלִּין בְּטָהֳרָה, שֶׁלֹּא יַפִּיחַ בָּהֶן, וְשֶׁלֹּא לִישֵׁן בָּהֶם, וְשֶׁלֹּא יִכָּנֵס בָּהֶן לְבֵית הַכִּסֵּא אֲפִלּוּ לִקָּטַנִּים — חַיָּב אָבִיו לִקְנוֹת לוֹ תְּפִלִּין לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁקָּטָן זֶה הוּא בֶּן י"ג שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, אֶלָּא שֶׁלֹּא הֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת, אֲבָל פָּחוֹת מִכֵּן — אֵין בּוֹ דַּעַת לִשְׁמֹר תְּפִלָּיו, וְאֵין מְחַנְּכִין אוֹתוֹ בָּהֶן. וְכֵן נָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ מִקֶּדֶם.

וְעַכְשָׁו נוֹהֲגִים לְחַנְּכוֹ ב' וְג' חֳדָשִׁים קֹדֶם הַזְּמַן:

סימן לח

א מִי הֵם הַחַיָּבִים בִּתְפִלִּין וְהַפְּטוּרִים וּבוֹ י"א סְעִיפִים:

חוֹלֶה מֵעִים — פָּטוּר מִן הַתְּפִלִּין, אֲפִלּוּ אֵין לוֹ צַעַר, וַאֲפִלּוּ הוֹלֵךְ בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין יָכוֹל לְזָהֵר בָּהֶן הֵיטֵב לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ בִּנְקִיּוּת. וְאֵין לוֹ לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ בָּזֶה אֶלָּא בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, וְהוּא שֶׁנִּרְאֶה לוֹ שֶׁיָּכוֹל לְהַעֲמִיד אֶת עַצְמוֹ בְּגוּף נָקִי (וְכֵיצַד יַעֲשֶׂה מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁמֵר אֶת עַצְמוֹ מֵהַפִּיחַ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן פ):

ב אֲבָל שְׁאָר חוֹלֶה, אִם מִצְטַעֵר בְּחָלְיוֹ וְאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו מִפְּנֵי צַעֲרוֹ — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן. וְאִם לָאו — חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חוֹלֶה:

ג נָשִׁים וַעֲבָדִים כְּנַעֲנִים — פְּטוּרִים מִתְּפִלִּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, שֶׁהֲרֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵינָן זְמַן תְּפִלִּין. וְאִם רָצוּ הַנָּשִׁים לְהַחֲמִיר עַל עַצְמָן וְלַהֲנִיחָן — מוֹחִין בְּיָדָן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן יוֹדְעוֹת לִשְׁמֹר אֶת עַצְמָן בִּנְקִיּוּת:

ד הַמַּנִּיחַ תְּפִלִּין צָרִיךְ לְזָהֵר מֵהַרְהוּר תַּאֲוַת הָאִשָּׁה, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא הִרְהוּרִים — טוֹב שֶׁלֹּא לְהַנִּיחָם. וְהוּא שֶׁיָּדוּעַ לוֹ בְּוַדַּאי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְהַרְהֵר, אֲבָל מִסְפֵּק לֹא יִמָּנַע מִמִּצְוַת תְּפִלִּין:

ה אֲבֵל בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל אֲבֵלוּת, דְּהַיְנוּ בְּיוֹם הַקְּבוּרָה — אָסוּר לְהָנִיחַ תְּפִלִּין, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּפִלִּין נִקְרָאִין פְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ", וְאֲבֵל מְעוֹלָל בָּעָפָר קַרְנוֹ וְאֵין נָאֶה לְתֵת פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר.

אֲבָל בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי חַיָּב בִּתְפִלִּין, שֶׁעִקַּר הַמְּרִירוּת אֵינוֹ אֶלָּא יוֹם אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַחֲרִיתָהּ כְּיוֹם מָר". וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יָנִיחַ עַד אַחַר הָנֵץ הַחַמָּה, שֶׁאָז כְּבָר עָבַר מִקְצָת זְמַן הָרָאוּי לַהֲנָחַת תְּפִלִּין, וְאָמְרִינָן מִקְצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שפח. וְכֵיוָן

שֶׁהֲנִיחַ — שׁוּב אֵינוֹ חוֹלֵץ, אֲפִלּוּ בָּאוּ פָּנִים חֲדָשׁוֹת, דְּהַיְנוּ מְנַחֲמִים חֲדָשִׁים שֶׁלֹּא הָיוּ אֶתְמוֹל. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לֹא יָנִיחַ בִּפְנֵיהֶם עַד שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶם (וְדִין תְּפִלִּין בְּתִשְׁעָה בְּאָב יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תקנה):

ו חָתָן וְשׁוֹשְׁבִינָיו וְכָל בְּנֵי הַחֻפָּה בְּשָׁעַת הַמִּשְׁתֶּה — פְּטוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁמָּצוּי בָּהֶן שִׂכְרוּת וְקַלּוּת רֹאשׁ. וְאַף עַל פִּי שֶׁחַיָּבִין בְּקְרִיאַת שְׁמַע — קוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין. וְכֵן פְּטוּרִין מִן הַתְּפִלָּה, לְפִי שֶׁמִּתּוֹךְ שִׂמְחַת לִבָּם לֹא יוּכְלוּ לְכַוֵּן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁמִּצְוַת כַּוָּנָתָהּ אֵינוֹ אֶלָּא בְּפָסוּק רִאשׁוֹן בְּדִיעֲבַד, וּבְקַל יוּכְלוּ לְיַשֵּׁב דַּעְתָּם לְכַוֵּן בְּפָסוּק רִאשׁוֹן, וְהַשְּׁאָר יֹאמְרוּ בְּלֹא כַוָּנָה.

וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין אָנוּ מְכַוְּנִים כָּל־כָּךְ בַּתְּפִלָּה גַּם בְּלֹא שִׂמְחַת נִשּׂוּאִין — אֵין לֶחָתָן וּלְכָל בְּנֵי הַחֻפָּה לִפְטֹר אֶת עַצְמָן מֵהַתְּפִלָּה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כַּוָּנָה, וְכֵן נוֹהֲגִין שֶׁמַּפְסִיקִין הַמִּשְׁתֶּה כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן תְּפִלָּה. וְנוֹהֲגִין גַּם כֵּן לְהָנִיחַ תְּפִלִּין, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמַּפְסִיקִין הַמִּשְׁתֶּה וְעוֹמְדִים וּמִתְפַּלְּלִים — שׁוּב אֵין לָחוּשׁ לְקַלּוּת רֹאשׁ בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁלֹּא הָיוּ מַפְסִיקִין הַמִּשְׁתֶּה כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל וְהָיוּ קוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע בְּתוֹךְ הַמִּשְׁתֶּה — הָיוּ פְּטוּרִין מִתְּפִלִּין שֶׁמָּא יָבוֹאוּ בָּהֶן לִידֵי קַלּוּת רֹאשׁ, שֶׁהוּא מָצוּי בְּשָׁעַת הַמִּשְׁתֶּה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁחָתָן וְשׁוֹשְׁבִינָיו וְכָל בְּנֵי הַחֻפָּה הָעוֹסְקִים בַּמִּשְׁתֶּה — נִקְרָאִים עוֹסְקִים בְּמִצְוָה לְעָנְיָן שֶׁפְּטוּרִין מִשְּׁאָר מִצְוֹת, לָכֵן הֵם פְּטוּרִים גַּם כֵּן מִקְּרִיאַת שְׁמַע, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין אֲפִלּוּ בִּזְמַן הַזֶּה.

וְהַמֵּקֵל כְּסָבָרָא זוֹ — לֹא הִפְסִיד, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹהֲגִין כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְלָכֵן בִּימוֹת הַקַּיִץ שֶׁלִּפְעָמִים סְעוּדַת הַנִּשּׂוּאִין הִיא נִמְשֶׁכֶת עַד הַבֹּקֶר — פְּטוּרִין מִכֻּלָּם, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה הֶחָתָן מֵסֵב עִמָּהֶם, שֶׁאָז הִיא מִצְוָה לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

ז כּוֹתְבֵי סְתָ"ם בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסְקִין בְּמִלַּאכְתָּן וְכֵן תַּגָּרֵיהֶם וְתַגָּרֵי תַגָּרֵיהֶם — שֶׁהֵם לוֹקְחִין כְּדֵי לְהוֹצִיאָן לְמָכְרָן לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לָהֶם, וְאֵין כַּוָּנָתָם כְּדֵי לְהִשְׁתַּכֵּר, וְכֵן כָּל הָעוֹסְקִים בְּמִלֶּאכֶת שָׁמַיִם — פְּטוּרִין מֵהֲנָחַת תְּפִלִּין כָּל הַיּוֹם, זוּלַת בְּשָׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, כְּדֵי לְקַבֵּל [עָלָיו] עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה, וְגַם שֶׁלֹּא יֵעִידוּ עֵדוּת שֶׁקֶר בְּעַצְמָם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵינָם עוֹסְקִים בְּמִלַּאכְתָּם בְּשָׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע, אֲבָל אִם הֵם

עוֹסְקִים — אֵינָם צְרִיכִים לְהַפְסִיק מִשּׁוּם קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה אֲפִלּוּ אִם יַעֲבֹר זְמַנָּם, אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אֲסוּרִים לְהַתְחִיל מִשֶּׁהִגִּיעַ סְמוּךְ לִזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע (עַיֵּן סִימָן עב).

אֲבָל אִם הִתְחִילוּ קוֹדֶם לָכֵן, אוֹ אֲפִלּוּ הִתְחִילוּ בְּאִסּוּר — אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק לִקְרִיאַת שְׁמַע, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שְׁהוּת לַעֲסֹק בִּמְלַאכְתָּם אַחַר קְרִיאַת שְׁמַע, וּקְרִיאַת שְׁמַע הִיא מִצְוָה עוֹבֶרֶת, אַף־עַל־פִּי־כֵן כָּל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פָּטוּר מִמִּצְוָה אַחֶרֶת, אֲפִלּוּ אֶפְשָׁר לוֹ לְקַיֵּם שְׁתֵּיהֶן, לְפִי שֶׁכָּל שֶׁעוֹסֵק בִּמְלַאכְתּוֹ שֶׁל מָקוֹם — לֹא חִיְּבָתּוּ תּוֹרָה לִטְרֹחַ וּלְקַיֵּם מִצְוֹת אֲחֵרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ.

וְלָכֵן הַמְשַׁמֵּר אֶת הַמֵּת — פָּטוּר מִתְּפִלִּין וּמִקְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְּפִלָּה וּמִכָּל הַמִּצְוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְקַיֵּם כָּל הַמִּצְוֹת. וְכֵן הַחוֹפֵר קֶבֶר לְמֵת — פָּטוּר מִכֻּלָּם, אַף עַל פִּי שֶׁנָּח מְעַט, שֶׁגַּם בְּשִׁעַת נוּחוֹ נִקְרָא עֲדַיִן עוֹסֵק בְּמִצְוָה, שֶׁעַל יְדֵי כֵּן יִתְחַזֵּק כֹּחוֹ לַחֲזֹר וְלַחְפֹּר, וְלָכֵן הוּא פָּטוּר אָז אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל.

אֲבָל מִי שֶׁלָּבוּשׁ בִּתְפִלִּין, אַף עַל פִּי שֶׁמְּקַיֵּם מִצְוָה — אֵינוֹ נִקְרָא עוֹסֵק בְּמִצְוָה לְהִפָּטֵר מִכָּל הַמִּצְוֹת אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁלּוֹבְשָׁן, אֲבָל לֹא אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁהוֹלֵךְ בָּהֶן כָּל הַיּוֹם.

וְכֵן מִי שֶׁמָּצָא אֲבֵדָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וּמְשַׁמְּרָהּ בְּתֹךְ בֵּיתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁמְּקַיֵּם מִצְוָה — אֵינוֹ נִקְרָא עוֹסֵק בְּמִצְוָה לְהִפָּטֵר מִכָּל הַמִּצְוֹת כָּל זְמַן הֱיוֹתָהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמִצְוָה אַחַת וְנִזְדַּמְּנָה לוֹ מִצְוָה אַחֶרֶת, וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת בְּלֹא שׁוּם טָרַח — "מְהֵיוֹת טוֹב אַל תִּקָּרֵא רַע", וְיֵצֵא יְדֵי שְׁתֵּיהֶן. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁכָּל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פָּטוּר מִן הַמִּצְוָה, אֶלָּא כְּשֶׁצָּרִיךְ לִטְרֹחַ טִרְחָא בָּעֲשִׂיָּה הָאַחֶרֶת טֹרַח אַחֵר, אֲבָל לֹא כְּשֶׁטֹּרַח אֶחָד לִשְׁתֵּיהֶן וּכְדַרְכּוֹ בַּמִּצְוָה הָרִאשׁוֹנָה יָכוֹל לָצֵאת יְדֵי שְׁתֵּיהֶן:

ח הַמְצַטְעֵר, אֲפִלּוּ מִצְטַעֵר מִפְּנֵי הַצִּנָּה, וְכֵן כָּל מִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת וּנְכוֹנָה עָלָיו וְאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ — פָּטוּר מִן הַתְּפִלִּין, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִן הַתְּפִלִּין. אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ — חַיָּב לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ וְלַהֲנִיחָן, שֶׁהֲרֵי אֲבֵל חַיָּב מִיּוֹם שֵׁנִי וְאֵילָךְ אַף עַל פִּי שֶׁמְּצַטְעֵר וְאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ וְשֶׁלֹּא לְהִצְטַעֵר:

ט הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה — פָּטוּר מֵהֲנָחַת תְּפִלִּין כָּל הַיּוֹם, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק מִלְּמוּדוֹ לַהֲנִיחָם, (זוֹלַת) בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, כְּדֵי לְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מִצְוָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי אֲחֵרִים חַיָּב לְהַפְסִיק כְּדֵי לַעֲשׂוֹתָהּ

כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רמ, מִכָּל מָקוֹם בִּתְפִלִּין נֶאֱמַר בָּהֶן: "לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ", וְזֶה שֶׁכְּבָר יֵשׁ תּוֹרַת ה' בְּפִיהוּ — אֵין צָרִיךְ לְאוֹת וּלְזִכָּרוֹן.

וְאִם רָצָה לְהַפְסִיק וְלַהֲנִיחָן — יָכוֹל גַּם כֵּן לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁפָּטוּר מִלְּהַפְסִיק בִּשְׁבִילָן, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁרוֹצֶה לְהַפְסִיק מִלְּמוּדוֹ — הֲרֵי הוּא חַיָּב בִּתְפִלִּין מִיָּד שֶׁמַּפְסִיק:

י לֹא יַחֲלֹץ תְּפִלָּיו בְּפָנֵי רַבּוֹ, שֶׁמִּזַּלְזֵל הוּא בִּכְבוֹדוֹ שֶׁמְּגַלֶּה רֹאשׁוֹ בְּפָנָיו, אֶלָּא יִפְנֶה לְצַד אַחֵר מִפְּנֵי אֵימָתוֹ וְיַחֲלֹץ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו:

יא הָיָה צָרִיךְ לִתְפִלִּין וְלִמְזוּזָה וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לִקְנוֹת שְׁנֵיהֶם — תְּפִלִּין קוֹדְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵם חוֹבַת הַגּוּף. וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין מְנִיחִים תְּפִלִּין אֶלָּא בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, אִם אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁאֹל תְּפִלִּין מֵאֲחֵרִים לִקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה — מְזוּזָה קוֹדֶמֶת שֶׁאִי אֶפְשָׁר בִּשְׁאֵלָה.

(מְגִלָּה, אִם מֻתָּר בִּתְפִלִּין — יִתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שלד):

סימן לט

א **מִי הֵם הַכְּשֵׁרִים לִכְתֹּב תְּפִלִּין וְלִקְנוֹת מֵהֶם וּבוֹ י"א סְעִיפִים:**

תְּפִלִּין שֶׁכְּתָבָן עֶבֶד כְּנַעֲנִי, אוֹ אִשָּׁה, אוֹ קָטָן אֲפִלּוּ הוּא בֶּן י"ג שָׁנִים אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ בְּוַדַּאי שֶׁהֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת, וַעֲדַיִן אֵינוֹ בֶּן י"ח שָׁנָה שֶׁנּוֹכַל לוֹמַר מִן הַסְּתָם הֵבִיא כְּבָר ב' שְׂעָרוֹת, אוֹ שֶׁכְּתָבָן נָכְרִי, אוֹ כּוּתִי אֲפִלּוּ כְּתָבָן בְּפֵרוּשׁ לִשְׁמָן, אוֹ כְּתָבָן יִשְׂרָאֵל מוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ לְתַאֲבוֹן, אוֹ אֲפִלּוּ לַעֲבֵרָה אַחַת אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ לְתַאֲבוֹן, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עָלֶיהָ כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו הֶתֵּר וְאִסּוּר וּמֵנִיחַ הַהֶתֵּר וְאוֹכֵל אֶת הָאִסּוּר, אוֹ שֶׁכְּתָבָן מָסוֹר אֲפִלּוּ הוּא מָסוֹר לְתַאֲבוֹן — פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר: "וּקְשַׁרְתָּם... וּכְתַבְתָּם" — כָּל שֶׁיֵּשְׁנוֹ בִּקְשִׁירָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּזָהֵר עָלֶיהָ וּמַאֲמִין בָּהּ — יֶשְׁנוֹ בִּכְתִיבָה, וְכָל שֶׁאֵינוֹ בִּקְשִׁירָה — אֵינוֹ בִּכְתִיבָה, וְעֶבֶד וְאִשָּׁה וְנָכְרִי אֵינָן מְזָהֲרִין עַל קְשִׁירָה, וְקָטָן אַף עַל פִּי שֶׁמְּזָהֵר עַל הַקְּשִׁירָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת — אֵינוֹ מָזְהָר עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה (וְגַם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֵין הָאַזְהָרָה אֶלָּא עַל אָבִיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שמג). וּמוּמָר וּמָסוֹר — אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְזָהֲרִין עָלֶיהָ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁפָּרְקוּ עֹל בְּוַדַּאי אֵינָם

מַאֲמִינִים בְּמִצְוֹת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפְּסוּל הַמּוּמָר לַעֲבֵרָה אַחַת מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עָלֶיהָ, וְהַמָּסוֹר — הוּא מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהֶחֱמִירוּ עֲלֵיהֶם חֲכָמִים לַעֲשׂוֹתָם כְּנָכְרִים הוֹאִיל וּפָרְקוּ מֵעֲלֵיהֶם עֹל מִצְוָה.

אֲבָל מוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ אֲפִלּוּ לְתֵאָבוֹן — פָּסוּל מִדִּבְרֵי תּוֹרָה לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי הוּא כְּנָכְרִי לְכָל דְּבָרָיו, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא מִן הַכְּלָל. וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ אֶלָּא מוּמָר לַעֲבוֹדָה זָרָה, אוֹ לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא — הוּא כְּנָכְרִי לְכָל דְּבָרָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ב. וְכֵן אִם הוּא מוּמָר לְהַכְעִיס אֲפִלּוּ לְדָבָר אֶחָד לְבַד — הֲרֵי הוּא כְּנָכְרִי לְכָל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם.

וּמִי שֶׁאֵינוֹ מֵנִיחַ תְּפִלִּין אֲפִלּוּ אֵינוֹ עוֹשֶׂה לְהַכְעִיס — פָּסוּל מִן הַתּוֹרָה לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ בְּקִשְׁיָרָה. וְהוּא שֶׁאֵינוֹ מְנִיחָן מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עֲלֵיהֶם כְּלָל, אֲבָל אִם אֵינוֹ מְנִיחָן לְתֵאָבוֹן כְּגוֹן שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר עֶסְקָיו — כָּשֵׁר לְכְתּוֹב. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִי שֶׁאֵינוֹ מְנִיחָן מִפְּנֵי שֶׁאֵין יְכוֹל לַהֲנִיחָן, כְּגוֹן שֶׁנִּקְטְעָה יָדוֹ הַשְּׂמְאלִית, שֶׁכָּשֵׁר לִכְתּוֹב, שֶׁהֲרֵי מֻזְהָר הוּא עַל הַתְּפִלִּין וּמַאֲמִין בְּמִצְוָתָן, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַהֲנִיחָן מֻחְמַת אָנְסוֹ:

ב גֵּר שֶׁחָזַר לְדָתוֹ מֻחְמַת יִרְאָה וְכוֹתֵב תְּפִלִּין לְשָׁמָן — יֵשׁ מַכְשִׁירִים. וְיֵשׁ פּוֹסְלִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ בְּקִשְׁיָרָה, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין בְּצִנְעָא וְאֵינוֹ מֵנִיחַ. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם בְּשֶׁל תּוֹרָה:

ג כָּל שֶׁפָּסוּל לְכָתְבָן — פָּסוּל לְכָל תִּקּוּן עֲשִׂיָתָן, כְּשֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַתְּפִלִּין, כְּגוֹן לַעֲשׂוֹת חִפּוּי הַבָּתִּים אוֹ לְתָפְרָן. אֲבָל לְעַבְּדָן — כָּשֵׁר, אֲפִלּוּ נָכְרִי אִם מְעַבֵּד לִשְׁמוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לב. וְאִם אֶחָד מֵהַפְּסוּלִין חִפָּן בַּבָּתִּים אוֹ תְּפָרָן — פְּסוּלִים מִפְּנֵי הַשִּׁי"ן שֶׁל שֵׁם שֶׁבַּבָּתִּים שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁהוּא בִּכְלַל חִפּוּי וּתְפִירָה. אֲבָל אִם גָּרַר דֶּבֶק שֶׁבֵּין אוֹת לְאוֹת אוֹ עָשָׂה שְׂאָר תִּקּוּן — כָּשֵׁר בְּדִיעֲבַד. וְהוּא הַדִּין אִם תָּפַר סֵפֶר תּוֹרָה:

ד תְּפִלִּין שֶׁכְּתָבָן מִין, דְּהַיְנוּ הָאָדוּק לַעֲבוֹדָה זָרָה — יִשְׂרְפוּ, שֶׁסְּתָם מַחֲשֶׁבֶת מִין — לַעֲבוֹדָה זָרָה:

ה נִמְצְאוּ בְּיַד מִין וְאֵינוֹ יָדוּעַ מִי כְּתָבָן — יִגָּנְזוּ מִסָּפֵק, שֶׁמָּא הוּא כְּתָבָן, אֲבָל אֵין שׁוֹרְפִין מִסָּפֵק:

י נִמְצְאוּ בְּיַד נָכְרִי וְאֵין יָדוּעַ מִי כְּתָבָן — כְּשֵׁרִים, אֲפִלּוּ לְהַמַּחֲמִירִים בְּסֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּמְצָא בְּיַד נָכְרִי וְחוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא הוּא כְּתָבָם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רפא, לְפִי שֶׁבְּסֵפֶר תּוֹרָה יֵשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא כְּתָבוֹ לְעַצְמוֹ לְהִתְלַמֵּד בּוֹ, אֲבָל תְּפִלִּין אֵין דַּרְכָּן לָכְתָבָן, וּבְוַדַּאי בָּאוּ לְיָדוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמִין דִּלְעֵיל בְּסָעִיף ה, שֶׁהַמִּין הוּא יוֹדֵעַ לִכְתֹּב, וְיֵשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא אֵרַע מִקְרֶה שֶׁכָּתַב גַּם תְּפִלִּין אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ צֹרֶךְ בָּהֶן, אֲבָל סְתָם נָכְרִים אֵינָם יְכוֹלִים לִכְתֹּב, אֶלָּא שֶׁבְּסֵפֶר תּוֹרָה חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא אֵרַע אֶחָד שֶׁיּוֹדֵעַ לִכְתֹּב וְכָתַב סֵפֶר תּוֹרָה כְּדֵי לְהִתְלַמֵּד בְּתוֹכָהּ, אֲבָל אֵין לָחוֹשׁ כָּל־כָּךְ שֶׁמָּא אֵרַע אֶחָד שֶׁיּוֹדֵעַ לִכְתֹּב וְאֵרַע שֶׁכָּתַב גַּם תְּפִלִּין, שֶׁאֵין לוֹ צֹרֶךְ בָּהֶם:

יא אֵין לוֹקְחִין סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת מִן הַנָּכְרִי יוֹתֵר מִכְּדֵי דְּמֵיהֶם הַרְבֵּה, בִּכְדֵי שֶׁלֹּא לְהַרְגִּילָם לְגָנְבָן וּלְגָזְלָן. אֲבָל מְחֲיָבִים לְקָנוֹתָן מֵהֶם מְעַט יוֹתֵר מִכְּדֵי דְּמֵיהֶן, שֶׁלֹּא יְזַלְזְלוּ בָּהֶן. וְלֹא יֹאמַר לְהַנָּכְרִי שֶׁיִּמְכְּרֵם בְּדָבָר מוּעָט מְאֹד, פֶּן יִכְעֹס הַנָּכְרִי וַיַּשְׁלִיכֵם לְאַבּוּד:

יב אֵין לוֹקְחִין תְּפִלִּין אֶלָּא מִן הַמֻּמְחֶה שֶׁבָּקִי בַּחֲסֵרוֹת וְיִתֵּרוֹת, אֲבָל לֹא מִמִּי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹצֶה לְבָדְקָן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא יִתְעַצֵּל בִּבְדִיקָתָן, מִפְּנֵי שֶׁטֹּרַח הוּא לוֹ לְהָסִיר הַתְּפִירָה וְלַחֲזֹר וּלְתָפְרָן:

יג לָקַח מִמִּי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה — בּוֹדֵק בַּחֲסֵרוֹת וְיִתֵּרוֹת. וְאֵין לָחוֹשׁ שֶׁמָּא עִבְּדָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל בְּקִיאִים בָּזֶה. וְאֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק כֻּלָּן, אֶלָּא אֲפִלּוּ לָקַח מִמֶּנּוּ מֵאָה קְצִיצוֹת — דַּי שֶׁיִּבְדֹּק שָׁלֹשׁ קְצִיצוֹת, שְׁתַּיִם שֶׁל רֹאשׁ וְאַחַת שֶׁל יָד, אוֹ שְׁתַּיִם שֶׁל יָד וְאַחַת שֶׁל רֹאשׁ, אִם מְצָאָן כְּשֵׁרוֹת — הֶחְזֵק זֶה הָאִישׁ וַהֲרֵי כֻּלָּן כְּשֵׁרוֹת, וְאֵין הַשְּׁאָר צְרִיכִין בְּדִיקָה.

וְאִם לָקַח צְבָתִים צְבָתִים — חֶזְקָתָן שֶׁמְּסוֹפְּרִים הַרְבֵּה הֵם לוֹקְחִים, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִבְדֹּק מִכָּל צֶבֶת שְׁתַּיִם שֶׁל רֹאשׁ וְאַחַת שֶׁל יָד, אוֹ שְׁתַּיִם שֶׁל יָד וְאַחַת שֶׁל רֹאשׁ:

יד הַמּוֹכֵר תְּפִלִּין וְאוֹמֵר שֶׁהָיוּ שֶׁל אָדָם גָּדוֹל — נֶאֱמָן, שֶׁעֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין, וְשׁוּב אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה, שֶׁחֶזְקָה עַל חָבֵר שֶׁלֹּא הוֹצִיא מִתַּחַת יָדוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְתֻקָּן:

טו תְּפִלִּין שֶׁהֶחְזִקוּ בְּכַשְׁרוּת פַּעַם אַחַת — אֵינָם צְרִיכִים בְּדִיקָה לְעוֹלָם מִן הַדִּין, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁחִפּוּיָן שָׁלֵם — הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִמְחֲקָה אוֹת מִתּוֹכָן אוֹ נִקְּבָה. וּמִכָּל מָקוֹם, נָכוֹן לְבָדְקָן, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְקַלְקְלִים מִן הַזֵּעָה. וְאִם אֵין מְנִיחָן אֶלָּא לִפְרָקִים — צְרִיכִין בְּדִיקָה פַּעֲמַיִם בְּשֶׁבַע שָׁנִים, שֶׁיֵּשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא נִתְעַפְּשׁוּ. וְכֵן אִם נִקְרַע הַחִפּוּי

— צְרִיכִין בְּדִיקָה. וְכֵן אִם נִשְׂרוּ בַּמַּיִם.

וְאִם אֵין לוֹ מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְבָדְקָן וְלַחֲזֹר וּלְתָפְרָן — יְנִיחֵן כָּךְ בְּלֹא בְּדִיקָה שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל מִמִּצְוַת תְּפִלִּין.

סימן מ

א **דִּין אֵיךְ לִנְהֹג בְּקֻדֻּשַּׁת הַתְּפִלִּין וּבוֹ י"א סְעִיפִים:**

אָסוּר לִתְלוֹת תְּפִלִּין עַל הַיָּתֵד, בֵּין בָּרְצוּעוֹת וְהַבָּתִּים תְּלוּיִים לְמַטָּה, בֵּין בַּבָּתִּים וְהָרְצוּעוֹת תְּלוּיוֹת לְמַטָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא שֶׁאוֹחֵז הַתְּפִלִּין בְּיָדוֹ וְהָרְצוּעוֹת תְּלוּיוֹת לְמַטָּה — אֵין לְהַקְפִּיד. אֲבָל אִם הַתְּפִלִּין תְּלוּיִים — אָסוּר אֲפִלּוּ בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא. וְאֵין בִּכְלָל זֶה מַה שֶּׁהַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ תְּלוּיָה בָּאֲוִיר וּמַחֲזִיקִין בַּיָּד בָּרְצוּעוֹת וּמְשִׁימִין עַל הָרֹאשׁ, כִּי זֶהוּ צֹרֶךְ הֲנָחָתָן:

ב כְּשֶׁהֵן בְּכִיסָן — מֻתָּר לִתְלוֹתָן. אֲבָל סֵפֶר תּוֹרָה — אָסוּר לִתְלוֹתָהּ אֲפִלּוּ בְּכִיסָהּ. וְסִדּוּרִים הַקְּבוּעִים בְּלוּחוֹת שֶׁבָּהֶן שַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל כֶּסֶף — אָסוּר לִתְלוֹתָן בָּהּ, שֶׁהַלּוּחוֹת אֵינָן דּוֹמוֹת לַכִּיס, לְפִי שֶׁהֵן מְחֻבָּרוֹת לַסִּדּוּר, וַהֲרֵי הֵן כַּסִּדּוּר עַצְמוֹ:

ג בַּיִת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלִּין — אָסוּר לִשַּׁמֵּשׁ בּוֹ מִטָּתוֹ, עַד שֶׁיּוֹצִיאֵן, אוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה לִפְנֵיהֶם מְחִצָּה גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְגֻלִּין, אוֹ שֶׁיְּכַסֵּן שְׁנֵי כִסּוּיִים כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי. וְהוּא שֶׁאֵין הַשֵּׁנִי מְיֻחָד לָהֶם, אוֹ שֶׁהַחִיצוֹן מְיֻחָד לָהֶם וְהַפְּנִימִי אֵין מְיֻחָד לָהֶם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם שְׁנֵיהֶם אֵינָן מְיֻחָדִים לָהֶם, אֲבָל אִם שְׁנֵיהֶם מְיֻחָדִים וַאֲפִלּוּ מֵאָה שֶׁהֵם מְיֻחָדִים לָהֶם — חֲשׁוּבִים כִּכְלִי אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַנִּיחִין לְעוֹלָם הַתְּפִלִּין כְּמוֹ שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַחִיצוֹן, אֶלָּא מַנִּיחִין אוֹתָן בְּתוֹךְ הַפְּנִימִי וְהַפְּנִימִי בְּתוֹךְ הַחִיצוֹן. לְפִיכָךְ אוֹתָן הַמַּנִּיחִין כִּיס הַתְּפִלִּין וְהַטַּלִּית לְתוֹךְ כִּיס גָּדוֹל — הֲרֵי גַּם כִּיס הַגָּדוֹל נִקְרָא כֶּלְיָן הַמְיֻחָד לָהֶן, וְצָרִיךְ עוֹד כְּלִי עַל גַּבָּן. אַךְ אִם כִּיס הַתְּפִלִּין מְחֻבָּר לְמַעְלָה עַל כִּיס הַגָּדוֹל — הֲרֵי צַד הַשֵּׁנִי שֶׁל כִּיס הַגָּדוֹל אֵינוֹ נִקְרָא כֶּלְיָן, וּמוֹעִיל לָהֶן אִם הֲפָכוֹ:

ד אִם פָּרַשׂ טַלִּית עַל גַּבֵּי כִּיס שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁמָּנָח, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ כְּרוּכָה תַּחְתָּיו מִלְּמַטָּה — מֻתָּר:

ה אִם הַמְּזוּזָה קְבוּעָה בְּפָנִים בְּחֶדֶר — יֵשׁ מִי שֶׁמַּצְרִיךְ כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי, דְּהַיְנוּ לְכַסּוֹתָהּ בִּשְׁנֵי כִסּוּיִין, וְאִם יֵשׁ זְכוּכִית עַל הַשֵּׁם דַּי בִּפְרִיסַת סוּדָר אֶחָד עַל הַזְּכוּכִית.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמְּזוּזָה כֵּיוָן שֶׁקְּבוּעָה כָּלָה בַּכֹּתֶל וְאֵין בָּהּ אֶלָּא נָקָב בִּלְבַד — דַּי שֶׁיִּסְתֹּם

אֶת הַנֶּקֶב בַּחֲתִיכַת שַׁעֲוָה אוֹ דָּבָר אַחֵר שֶׁמְּבַטְּלוֹ שָׁם, וְאֵין צָרִיךְ כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי, לְפִי שֶׁהַכֹּתֶל חוֹלֵק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ לְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ כְּשֶׁאֵין נֶקֶב פָּתוּחַ מִשָּׁם לַבַּיִת. וְאַף אִם הַמְּזוּזָה קְבוּעָה בִּשְׁפוֹפֶרֶת — מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהִיא מְחֻבֶּרֶת לַכֹּתֶל הֲרֵי הִיא כְּכֹתֶל. אֲבָל סְתִימַת זְכוּכִית — אֵינָהּ מוֹעֶלֶת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַמְּזוּזָה נִרְאֵית דֶּרֶךְ הַזְּכוּכִית — אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁאָסְרוּ עֶרְוָה בַּעֲשָׁשִׁית מִשּׁוּם "לֹא יִרְאֶה בָךְ עֶרְוַת דָּבָר", וְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה הִיא גַּם כֵּן גְּנַאי וְדוֹמֶה לְעֶרְוָה, וְצָרִיךְ סְתִימָה גְּמוּרָה שֶׁאֵין הַמְּזוּזָה נִרְאֵית מִתּוֹכָהּ.

וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דְּבָרָיו לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים, בְּשֶׁגַּם שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁאַף מִי שֶׁהִצְרִיךְ כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי — לֹא הִצְרִיךְ אֶלָּא בִּכְלִי לְבַד, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מְבַטְּלוֹ שָׁם, וְאֵינוֹ מוֹעִיל לְסָתֹם פְּתִיחַת נֶקֶב הַכֹּתֶל לַבַּיִת שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ נִדּוֹן כְּאִלּוּ הוּא בְּתוֹךְ הַבַּיִת:

ו אֲפִלּוּ הִנִּיחָן כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי — אָסוּר לְהַנִּיחָן תַּחַת מַרְגְּלוֹתָיו, אֲפִלּוּ אֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹהֵג בָּהֶן מִנְהַג בִּזָּיוֹן. וְכֵן לְהַנִּיחָן בַּמִּטָּה כְּנֶגֶד צִדּוֹ — דֵּינָם כְּתַחַת מַרְגְּלוֹתָיו. וַאֲפִלּוּ תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתָיו — אָסוּר כְּנֶגֶד רֹאשׁוֹ אֲפִלּוּ כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי אֲפִלּוּ אֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. אֲבָל שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד רֹאשׁוֹ, אִם אֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ — מֻתָּר אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּכְלִי כְּלָל, רַק שֶׁיְּנִיחֵן בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִתְגַּלְגְּלוּ מִשָּׁם לִצְדָדִין, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחָן בֵּין כַּר הַתַּחְתּוֹן לַכַּר שֶׁתַּחַת רֹאשׁוֹ, שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד רֹאשׁוֹ. וְאִם אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ — צָרִיךְ כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּנִיחֵם בְּתוֹךְ כְּלִי אֶחָד וְהַכַּר שֶׁתַּחַת רֹאשׁוֹ הוּא כְּלִי שֵׁנִי.

וְלֹא הִתִּירוּ חֲכָמִים לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתָיו (כְּשֶׁאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ) אֲפִלּוּ כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּמְּרוּ מִן הַגַּנָּבִים וְהָעַכְבָּרִים, וּלְפִיכָךְ אִם יֵשׁ לוֹ מָקוֹם אַחֵר שֶׁמִּשְׁתַּמְּרִין שָׁם לֹא יַנִּיחֵן כְּלָל בַּמִּטָּה:

ז הָיָה יוֹצֵא מֵהַמִּטָּה מָקוֹם שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים לְמַעְלָה מְרַאֲשׁוֹתָיו אוֹ נָמוּךְ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים לְמַטָּה מְרַאֲשׁוֹתָיו — מֻתָּר לְהַנִּיחָן עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ בַּמִּטָּה וּבִלְבַד שֶׁיְּנִיחֶנָּה כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי:

ח אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְשַׁמֵּשׁ — נִקְרָא אֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר לְהָיוֹת אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ בַּמִּטָּה עַד שֶׁיְּנִיחַ הַתְּפִלִּין וְהַסְּפָרִים שֶׁבַּחֶדֶר כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח עֲלֵיהֶן וִישַׁמֵּשׁ.

(וְנָכוֹן לָחֹשׁ לִדְבָרָיו אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִסּוּר בַּדָּבָר מִן הַדִּין, שֶׁהֲרֵי מִן הַדִּין מֻתָּר לִישֹׁן

עִם אִשְׁתּוֹ בְּתִשְׁעָה בְּאָב וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח, אֶלָּא שֶׁנָּכוֹן הַדָּבָר לְהַחֲמִיר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן תקנד):

ט שָׁכַח וְשִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בִּתְפִלִּין — לֹא יֶאֱחֹז לֹא בַּבָּתִּים וְלֹא בָּרְצוּעוֹת עַד שֶׁיִּטֹּל יָדָיו, מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת הֵן וְשֶׁמָּא נָגְעוּ בִּמְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת, וּמִיָּד שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו — צָרִיךְ לְחַלְּצָן עַד שֶׁיְּקַנַּח הַקֶּרִי אִם יֶּשְׁנוֹ עָלָיו, וְאָז יָכוֹל לַחֲזֹר וּלְלָבְשָׁן, שֶׁבַּעַל קֶרִי מֻתָּר בִּתְפִלִּין לְאַחַר שֶׁקִּנַּח הַקֶּרִי, אֲבָל לֹא בְּעוֹד שֶׁהַקֶּרִי עָלָיו:

י שָׁכַח וְיָשַׁן בָּהֶן וְרָאָה קֶרִי וְצָרִיךְ לְסַלְּקָן בְּעוֹד שֶׁהַקֶּרִי עָלָיו — לֹא יֶאֱחֹז בַּבָּתִּים, אֶלָּא יֶאֱחֹז בָּרְצוּעוֹת וּמְסִירָן עַד שֶׁיְּקַנַּח הַקֶּרִי מֵעָלָיו וְיִטֹּל יָדָיו. אֲבָל לֹא יִטֹּל יָדָיו מִיָּד שֶׁנֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָחֹשׁ בָּהֶם כָּל־כָּךְ שֶׁמָּא נָגְעוּ בִּמְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת כְּשֶׁיָּשַׁן, שֶׁתְּהֵא נְטִילָתָן כְּדַאי לְהַשְׁהוֹת עָלָיו הַתְּפִלִּין בְּעוֹד שֶׁהַקֶּרִי עָלָיו עַד שֶׁיִּטֹּל יָדָיו. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין מַתִּירִין לוֹ לֶאֱחֹז בַּבָּתִּים, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר עַל יְדֵי הָרְצוּעוֹת.

אֲבָל בְּשִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ — אֵין מַתִּירִים אֶפִלּוּ עַל יְדֵי הָרְצוּעָה, הוֹאִיל וְהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת הֵן:

יא הַנִּכְנָס לִסְעוּדַת קֶבַע — חוֹלְצָן וּמַנִּיחָן עַל הַשֻּׁלְחָן, שֶׁיְּהֵא מְזֻמָּנִים לוֹ בִּשְׁעַת גְּמַר הַסְּעוּדָה, שֶׁיַּחֲזֹר וְיָנִיחֵן עָלָיו קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּסְעוּדַת קֶבַע שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁתַּכֵּר וְיִתְגַּנֶּה בִּתְפִלָּיו, אֲבָל לַאֲכִילַת עֲרַאי — אֵין צָרִיךְ לְחַלְּצָן כְּלָל:

סימן מא

דִּין הַנּוֹשֵׂא מַשָּׂאוֹי אֵיךְ יִנְהֹג בַּתְּפִלִּין וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

הַנּוֹשֵׂא מַשָּׂאוֹי עַל רֹאשׁוֹ — צָרִיךְ לַחֲלֹץ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ עַד שֶׁיָּסִיר הַמַּשָּׂאוֹי. וַאֲפִלּוּ דָּבָר קַל, כְּגוֹן מִטְפַּחַת — אָסוּר לְהַנִּיחַ עַל הָרֹאשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלִּין, שֶׁגְּנַאי הוּא כְּשֶׁיֵּשׁ עַל הָרֹאשׁ דָּבָר אַחֵר שֶׁאֵינָהּ מַלְבּוּשׁ וְאֵין דַּרְכָּהּ לִהְיוֹת עַל הָרֹאשׁ.

אֲבָל דָּבָר שֶׁדַּרְכָּהּ לִהְיוֹת עַל הָרֹאשׁ כְּגוֹן כּוֹבַע וּמִצְנֶפֶת — מֻתָּר, אֲפִלּוּ אִם מֻנָּח עַל הַתְּפִלִּין.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא מַשָּׂאוֹי כָּבֵד אַרְבָּעָה קַבִּין וְהַתְּפִלִּין נִדְחָקוֹת — צָרִיךְ לַהֲסִירָן:

סימן מב

א אִם מֻתָּר לְשַׁנּוֹת תְּפִלִּין שֶׁל יָד לְשֶׁל רֹאשׁ וּבוֹ ו' סְעִיפִים:

אָסוּר לְשַׁנּוֹת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ לַעֲשׂוֹתָהּ שֶׁל יָד, אֲפִלּוּ אֵין לוֹ תְּפִלִּין שֶׁל יָד וְיֵשׁ לוֹ שְׁנַיִם

שֶׁל רֹאשׁ. וַאֲפִלּוּ לִקַּח רְצוּעָה מִשֶּׁל רֹאשׁ לְשֶׁל יָד — אָסוּר. מִפְּנֵי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְּדֻשָּׁה חֲמוּרָה לִקְדֻשָּׁה קַלָּה, וְשֶׁל רֹאשׁ קְדֻשָּׁתוֹ חֲמוּרָה, שֶׁרֻבּוֹ שֶׁל שֵׁם שד"י הוּא בְּשֶׁל רֹאשׁ — הַשִּׁי"ן בַּבָּתִּים וְהַד' בַּקֶּשֶׁר, אֲבָל בְּשֶׁל יָד אֵין בּוֹ — כִּי אִם הַיּו"ד.

אֲבָל מִשֶּׁל יָד לְשֶׁל רֹאשׁ — מֻתָּר לְשַׁנּוֹת, שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ אַרְבָּעָה בָּתִּים בְּתוֹכוֹ.

וְאִם הָיוּ חֲדָשִׁים שֶׁלֹּא הֻנִּיחָן עֲדַיִן עָלָיו — מֻתָּר לְשַׁנּוֹת אֲפִלּוּ מִשֶּׁל רֹאשׁ לְשֶׁל יָד, שֶׁטּוֹלֶה עֲלֵיהֶם מִכְסֶה עוֹר אֶחָד וְנִרְאֵית כְּבִית אֶחָד בַּחוּץ, וְאַף שֶׁהֵם אַרְבָּעָה מִבִּפְנִים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם בְּדִיעֲבַד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לב, וְאֵין בָּזֶה הוֹרָדָה מִקְּדֻשָּׁה חֲמוּרָה לִקְדֻשָּׁה קַלָּה הֵיכָן אַף עַל פִּי שֶׁזִּמְנָם וֶהֱכִינָם לְצֹרֶךְ הָרֹאשׁ, לְפִי שֶׁהַהַזְמָנָה אֵינָהּ כְּלוּם:

ב אִם הִתְנָה עֲלֵיהֶם מִתְּחִלָּה שֶׁיּוּכַל לְשַׁנּוֹתָהּ לְשֶׁל יָד — יָכוֹל לְשַׁנּוֹתָהּ אֲפִלּוּ לְבָשָׁן אָדָם עַל רֹאשׁוֹ אַחַר־כָּךְ:

ג אִם נִפְסְקָה הָרְצוּעָה שֶׁל יָד סָמוּךְ לַקֶּשֶׁר וְהוֹפֵךְ רֹאשׁ הַשִּׁנִּי לְמַעְלָה וְעוֹשֶׂה בּוֹ הַקֶּשֶׁר וְרֹאשׁ הָרִאשׁוֹן יִהְיֶה לְמַטָּה — לֹא יִקְשֹׁר שָׁם לְמַטָּה חֲתִיכַת הָרְצוּעָה שֶׁהָיָה הַקֶּשֶׁר בָּהּ שֶׁנִּפְסְקָה שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹרִידָהּ מִקְּדֻשָּׁתָהּ, כֵּיוָן שֶׁהָיָה בָּהּ הַקֶּשֶׁר וְהַיּו"ד וְעַתָּה יַעֲשֶׂה בָּהּ כְּרִיכוֹת הָאֲצְבָּעוֹת, אֶלָּא צְרִיכָה גְּנִיזָה. וְאִם אֵין הָרְצוּעָה אֲרֻכָּה כָּל־כָּךְ — אֲזַי לֹא יַעֲשֶׂה כָּל־כָּךְ כְּרִיכוֹת סָבִיב הַיָּד:

ד סוֹדֵר שֶׁהִזְמִינוֹ לְצָרֹר בּוֹ תְּפִלִּין לְעוֹלָם וְלֹא לְפִי שָׁעָה בִּלְבַד וְאַחַר־כָּךְ צָרַר בּוֹ תְּפִלִּין פַּעַם אַחַת, אֲפִלּוּ צָרָן בּוֹ לְפִי שָׁעָה בִּסְתָם וְלֹא עַל דַּעַת שֶׁיְּהֵא מְיֻחָד לְכָךְ לְעוֹלָם — נֶאֱסַר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ דָּבָר חֹל כְּגוֹן לִצְרֹר בּוֹ מָעוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה עָלָיו בַּתְּחִלָּה שֶׁיּוּכַל לִצְרֹר בּוֹ מָעוֹת כְּשֶׁיִּרְצֶה, אוֹ שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁצָּרַר בּוֹ הַתְּפִלִּין הִתְנָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁצּוֹרְרָן בּוֹ עַל דַּעַת לְפַנּוֹתָן לְאַחַר זְמַן וְיַחֲזֹר לִהְיוֹת חֹל כְּמוֹ שֶׁהָיָה קֹדֶם שֶׁצָּרַר בּוֹ.

וְאִם עָשָׂה כִּיס לְשֵׁם תְּפִלִּין אֲפִלּוּ צָרַר בּוֹ עַל דַּעַת לְפַנּוֹתָן — אָסוּר. וְהוּא הַדִּין אִם הָיָה כִּיס וְהוֹסִיף בּוֹ אֵיזֶה דָּבָר לְשֵׁם תְּפִלִּין וְאַחַר־כָּךְ צָרָן בּוֹ אֲפִלּוּ עַל דַּעַת לְפַנּוֹתָן — אָסוּר עַד שֶׁיְּבַטֵּל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ.

אֲבָל אִם לֹא צָרָן בּוֹ מֵעוֹלָם — אֵינוֹ נֶאֱסָר בְּהַזְמָנָה, אֲפִלּוּ עָשָׂה כִּיס מֻחְדָּשׁ לְשֵׁם תְּפִלִּין. וְכֵן אִם צָרָן בּוֹ אֲפִלּוּ פְּעָמִים רַבּוֹת לְפִי שָׁעָה וְלֹא הִזְמִינוֹ מֵעוֹלָם לְשֵׁם תְּפִלִּין

קֹדֶם שֶׁצְּרָרָן בּוֹ, וְגַם כְּשֶׁצְּרָרָן בּוֹ לֹא הָיָה אָז בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּצְרֹר בּוֹ תְּפִלִּין לְעוֹלָם — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ חֹל אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ קֹדֶשׁ, כְּגוֹן לִצְרֹר בּוֹ תְּפִלִּין וּמְעוֹת יַחַד.

אֲבָל אִם צְרָרָן בּוֹ אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת עַל דַּעַת לְצָרְרָן בּוֹ לְעוֹלָם — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִזְמִינוֹ וּצְרָרָן בּוֹ וְנֶאֱסַר.

וְכָל זֶה בְּסוּדָר אוֹ כִיס שֶׁלּוֹ, אֲבָל אָדָם אֵינוֹ אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן גָּנַב בֶּגֶד וַעֲשָׂאוֹ כִיס, שֶׁאָז קָנָאוֹ בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה וַאֲסָרוֹ:

ה קָטָן שֶׁצָּרַר תְּפִלִּין בְּסוּדָר שֶׁהִזְמִינוֹ לְכָךְ — נֶאֱסַר, אֲבָל דָּבָר הַנֶּאֱסָר בְּהַזְמָנָה לְבַדָּהּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר — אֵינוֹ נֶאֱסָר בְּהַזְמָנַת קָטָן, מִפְּנֵי שֶׁחֵרֶשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן יֵשׁ לָהֶם מַעֲשֶׂה וְאֵין לָהֶם מַחֲשָׁבָה, אֲפִלּוּ גָּדוֹל מַחֲשַׁבְתָּם בְּדִבּוּרָם:

ו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁהַזְמָנָה בִּלְבַדָּהּ אֵינָהּ מוֹעֶלֶת לֶאֱסֹר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חֹל אֶלָּא כְּשֶׁהִזְמִינוֹ לִהְיוֹת תַּשְׁמִישֵׁי קְדֻשָּׁה, כְּגוֹן כִּיס שֶׁל תְּפִלִּין. וְכֵן רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין — תַּשְׁמִישֵׁי קְדֻשָּׁה הֵן, וְלֹא גּוּף הַקְּדֻשָּׁה.

אֲבָל אִם הִזְמִינוֹ לִהְיוֹת גּוּף הַקְּדֻשָּׁה, כְּגוֹן קְלָף הַמְעֻבָּד לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת — אָסוּר לִכְתֹּב עָלָיו דִּבְרֵי חֹל, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה עָלָיו.

אֲבָל מֻתָּר לְהוֹרִידוֹ לִקְדֻשָּׁה קַלָּה, שֶׁהֲרֵי תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָהּ שֶׁל יָד אִם הֵם חֲדָשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם גּוּף הַקְּדֻשָּׁה. וְכֵן קְלָף הַמְעֻבָּד לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה — מֻתָּר לִכְתֹּב עָלָיו תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן לב, אַף עַל פִּי שֶׁקְּדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה גְּדוֹלָה מִקְּדֻשָּׁתָן. וְגֵט לֹא נִקְרָא דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה כְּלָל, וְאָסוּר לִכְתֹּבוֹ עַל קְלָף הַמְעֻבָּד לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף בְּגוּף הַקְּדֻשָּׁה — הַזְמָנָה אֵינָהּ כְּלוּם, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁל גּוּף הַקְּדֻשָּׁה, כְּגוֹן שֶׁיַּתְחִיל לִכְתֹּב עַל הַקְּלָף סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, וְהוּא הַדִּין שְׁאָר כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ אֲפִלּוּ עַל הַנְּיָר. וְאָז אָסוּר לִכְתֹּב עָלָיו דִּבְרֵי חֹל אֲפִלּוּ הִתְנָה עָלָיו בַּתְּחִלָּה, לְפִי שֶׁלִּדְבָרֵי הַכֹּל אֵין תְּנַאי מוֹעִיל בְּגוּף הַקְּדֻשָּׁה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חֹל כְּשֶׁהוּא בִּקְדֻשָּׁתוֹ. אֲבָל לְתַשְׁמִישֵׁי קְדֻשָּׁה מוֹעִיל תְּנַאי לְדִבְרֵי הַכֹּל אֲפִלּוּ בְּעוֹדָן בִּקְדֻשָּׁתָן (רַק שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מִצְוָתָן, כְּגוֹן עֲטָרוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה לִטֹּל מֵהֶן וּלְהַנִּיחָן בְּרֹאשׁ חֲתָנִים), כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנד. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא תַּשְׁמִישׁ מְגֻנֶּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנא.

אֲבָל תַּשְׁמִישֵׁי מִצְוָה, כְּגוֹן: צִיצִית, שׁוֹפָר, לוּלָב, נֵר חֲנֻכָּה — אֵין צָרִיךְ לְתַנּאי כְּלָל לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁאֲפִלּוּ עֲשָׂאָן לְשֵׁם כָּךְ בְּלִי שׁוּם תְּנַאי וְנַעֲשֵׂית בָּהֶם מִצְוָתָן פְּעָמִים רַבּוֹת — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם חֹל.

רַק שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בִּשְׁעַת מִצְוָתָן, כְּגוֹן לְקַשֵּׁר אֵיזֶה דָּבָר בְּחוּטֵי צִיצִית הַתְּלוּיִים בַּבֶּגֶד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כא (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּתַשְׁמִישֵׁי קְדֻשָּׁה, כְּגוֹן לִכְרֹךְ אֵיזֶה דָּבָר בָּרְצוּעָה הַקְּבוּעַ בִּתְפִלִּין שֶׁעָלָיו, שֶׁאֲפִלּוּ תְּנַאי אֵינוֹ מוֹעִיל בָּזֶה מִשּׁוּם בִּזּוּי מִצְוָה).

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהָעִקַּר כַּסְּבָרָא הַשְּׁנִיָּה.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נָהֲגוּ עַכְשָׁו לִכְתֹּב גִּטִּין וּקְמֵיעוֹת עַל קְלַף הַמְעֻבָּד לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִתְנָה עָלָיו מִתְּחִלָּה, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהַסּוֹפְרִים מְתַקְּנִים אוֹתָן — מְתַקְּנִים אוֹתָן עַל דַּעַת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הֵן לְדָבָר קְדֻשָּׁה הֵן לְדָבָר הֶרְשׁוּת, כֵּיוָן שֶׁמִּנְהָגָם בְּכָךְ.

(וְכֵן מַה שֶּׁנָּהֲגוּ הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בַּשַּׂק שֶׁל תְּפִלִּין כְּשֶׁהֵם בַּדֶּרֶךְ הוּא מִטַּעַם זֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִתְנוּ עָלָיו כְּשֶׁעָשָׂאוּהוּ אוֹ כְּשֶׁקְּנָאוּהוּ שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ בַּדֶּרֶךְ כְּמִנְהָגָם):

סימן מג

א **דִּין אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בַּתְּפִלִּין בְּהִכָּנְסוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

אָסוּר לִכָּנֵס לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ לְהַשְׁתִּין בִּתְפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ אוֹ בִּזְרוֹעוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה בָּהֶן צְרָכָיו, אֲבָל בְּבֵית הַכִּסֵּא עֲרַאי דְּהַיְנוּ מָקוֹם שֶׁאֵין רְגִילִין לִפָּנוֹת שָׁם לִגְדוֹלִים — מֻתָּר לְהַשְׁתִּין בָּהֶן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִפָּנֶה שָׁם אַפִלּוּ הוּא מָקוֹם צָנוּעַ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר לְהַשְׁתִּין בִּתְפִלִּין אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּבֵית הַכִּסֵּא — גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָפִיחַ בָּהֶן, כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַמַּשְׁתִּינִים, וּתְפִלִּין צְרִיכִין גּוּף נָקִי. וְיֵשׁ לָחוֹשׁ לִדְבָרָיו.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵן עָלָיו, אֲבָל כְּשֶׁהֵן בְּכִיסָן וְאוֹחֵז הַכִּיס בְּיָדוֹ — מֻתָּר לְהַשְׁתִּין בָּהֶן[ן] לִדְבְרֵי הַכֹּל, שֶׁכְּשֶׁהֵן בְּכִיסָן — אֵין אִסּוּר בַּהֲפָחָה לִדְבְרֵי הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן מד.

וְאִם אֵינָן בְּכִיסָן אֶלָּא אוֹחֵזָן בְּיָדוֹ, אֲפִלּוּ אִם תּוֹפְסָן בְּבִגְדוֹ וּבְיָדוֹ — אָסוּר לְהַשְׁתִּין בָּהֶן

מְעֻמָּד אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּבֵית הַכִּסֵּא, שֶׁמָּא יִשַׁפְשֵׁף בְּיָד זוֹ אֶת נִיצוֹצוֹת מֵי רַגְלַיִם שֶׁיִּפְלוּ עַל רַגְלָיו כְּשֶׁמַּשְׁתִּין מְעֻמָּד:

ב אֲבָל אִם הֵן בְּחֵיקוֹ וְחָגַר חֲגוֹרָה, וְכֵן אִם הֵן צְרוּרִין וּקְשׁוּרִין בְּבִגְדוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ (עַיֵּן בְּמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל) לְאָחֲזָן בְּיָדוֹ — מֻתָּר לְהַשְׁתִּין בָּהֶם אֲפִלּוּ מְעֻמָּד:

ג אֲבָל אִם מַשְׁתִּין מְיֻשָּׁב אוֹ בַּעֲפַר תִּחוּחַ שֶׁאֵין נִיצוֹצוֹת נוֹפְלִין עַל רַגְלָיו — מֻתָּר לְהַשְׁתִּין בָּהֶן אֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵן מְגֻלִּין בְּיָדוֹ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בָּהֶן לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ — גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה בָּהֶן צְרָכָיו כְּשֶׁהֵן מְגֻלִּין בְּיָדוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא מָקוֹם שֶׁרְגִילִים לִפָּנוֹת בּוֹ לִגְדוֹלִים.

אֲבָל אִם אוֹחֲזָן בִּבְגָדוֹ בְּיָדוֹ — מֻתָּר אֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת בָּהֶן צְרָכָיו בְּבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ. וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאחֲזֶן בִּימִינוֹ כְּנֶגֶד לִבּוֹ, אֲבָל לֹא בִּשְׂמֹאלוֹ, שֶׁמָּא יְקַנֵּחַ בָּהּ, אֲבָל בִּיָמִין אֵין מְקַנְּחִין. וּלְשִׁפְשׁוּף נִיצוֹצוֹת אֵין לָחוֹשׁ כְּשֶׁנִּפְנָה לִגְדוֹלִים, שֶׁאַף שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִגְדוֹלִים בְּלֹא קְטַנִּים, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁדּוֹחֵק עַצְמוֹ לִגְדוֹלִים בָּא לִידֵי קְטַנִּים, מִכָּל מָקוֹם מִן הַסְּתָם הוּא עוֹשֶׂה צְרָכָיו מְיֻשָּׁב, וּמְיֻשָּׁב אֵין לָחוֹשׁ לְנִיצוֹצוֹת.

וְיִזָּהֵר לְגָלְגֵּן בָּרְצוּעוֹת שֶׁלָּהֶן, שֶׁלֹּא תְּהֵא רְצוּעָה יוֹצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ טֶפַח, שֶׁגַּם בָּרְצוּעוֹת יֵשׁ קְדֻשָּׁה, שֶׁהֲרֵי ד' וְיו"ד שֶׁל שַׁדַּ"י קְבוּעִים בָּהֶן. וּכְשֶׁהוּא יוֹצֵא מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִפֶּתַח בֵּית הַכִּסֵּא וּמְנִיחָן עָלָיו.

וְכֵן כְּשֶׁנִּכְנָס — צָרִיךְ לְחַלְצָן בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת מִפֶּתַח בֵּית הַכִּסֵּא, וּמַכְנִיסָן בְּבִגְדוֹ בְּיָדוֹ. וַאֲפִלּוּ הַנִּכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ לְהַשְׁתִּין מַיִם — צָרִיךְ לְחַלְצָן בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִסּוּר מִן הַדִּין לֵילֵךְ בִּתְפִלִּין אֲפִלּוּ תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל צוֹאָה עַצְמָהּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁזֶּה צָרִיךְ הוּא לַחֲלֹץ תְּפִלָּיו מִשּׁוּם גְּזֵרַת חֲכָמִים שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה בָּהֶן צְרָכָיו — יֵשׁ לוֹ לְחַלְצָן מִיָּד שֶׁמַּגִּיעַ לְאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא, שֶׁהֵן כְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל צוֹאָה עַצְמָהּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פג.

אֲבָל יָכוֹל לְהוֹלִיכָן עִמּוֹ בְּיָדָיו עַד בֵּית הַכִּסֵּא, וְשָׁם יֹאחֲזֶן בִּבְגָדוֹ בְּיַד יָמִין אִם יַשְׁתִּין מְיֻשָּׁב אוֹ בַּעֲפַר תִּחוּחַ. אֲבָל אִם יַשְׁתִּין מְעֻמָּד — לֹא יוֹלִיכֵן עִמּוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא, אֶלָּא יִתְּנוֹ לַחֲבֵרוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן מוֹלִיכָן בְּכִיסָן. אֲבָל הַנִּכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו מְיֻשָּׁב — אֵין לוֹ לִתְּנָן לַחֲבֵרוֹ שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לְהַכְנִיסָן לְבֵית הַכִּסֵּא בְּבִגְדוֹ

בְּיָדוֹ — יֵשׁ לְהַכְנִיסָן עִמּוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְרוּהוּ מִן הַמַּזִּיקִים, וְגַם מִצְוָה לְשָׁמְרָן בְּעַצְמוֹ.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַנִּכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ צָרִיךְ לְחָלְצָן בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת? בְּבֵית הַכִּסֵּא שֶׁהַצוֹאָה שָׁבוֹ הִיא מְגֻלָּה בְּלֹא חֲפִירָה, אֲבָל אִם הִיא בַּחֲפִירָה — הֲרֵי הַחֲפִירָה הִיא רְשׁוּת לְעַצְמוֹ וּבֵית הַכִּסֵּא שֶׁלְּמַעְלָה רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, וְאֵין לוֹ דִּין בֵּית הַכִּסֵּא כְּלָל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פג, וּמֻתָּר לְכָנֵס בְּתוֹכוֹ בִּתְפִלִּין שֶׁעָלָיו. וּמִכָּל מָקוֹם, קֹדֶם שֶׁיַּשְׁתִּין — צָרִיךְ לְחָלְצָן לְדִבְרֵי הַכֹּל, כְּמוֹ בְּשְׁאָר בֵּית הַכִּסֵּא קָבוּעַ (וְגַם לְכַסּוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שטו).
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְהַשְׁתִּין, אֲבָל לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו — צָרִיךְ לְחָלְצָן בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת מִמָּקוֹם שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו, אֲפִלּוּ נִפְנָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ בֵּית הַכִּסֵּא כְּלָל אֶלָּא בַּחֲצֵרוֹ אוֹ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה:
ד וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּפְנָה בַּיּוֹם, אֲבָל אִם נִפְנָה בַּלַּיְלָה אוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה שֶׁאֵין שְׁהוּת לַהֲנִיחָן עָלָיו עוֹד אַחַר עֲשִׂיַּת צָרְכָיו — לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶן צָרְכָיו אֲפִלּוּ הֵן גְּלוּלִין בְּבִגְדוֹ, וְלֹא יִכָּנֵס בָּהֶן לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ אֲפִלּוּ לְהַשְׁתִּין מְיֻשָּׁב וְהֵן גְּלוּלִין בְּבִגְדוֹ, אֶלָּא חוֹלְצָן בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת וּמַנִּיחָן בְּכִיסָן אִם יֵשׁ בּוֹ טֶפַח. אֲבָל אִם אֵין בּוֹ טֶפַח — בָּטֵל הוּא לְגַבֵּי הַתְּפִלִּין כֵּיוָן שֶׁהוּא כֵּלָיָן. וְאִם מַנִּיחָן בִּכְלֵי שֶׁאֵינוֹ כֵּלָיָן אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ טֶפַח — אֵינוֹ בָּטֵל לְגַבֵּיהֶן. וְאוֹחֵז הַכִּיס אוֹ הַכְּלִי בְּיָדוֹ וְנִכְנָס אֲפִלּוּ לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו אוֹ לְהַשְׁתִּין אֲפִלּוּ מְעֻמָּד:
ה וְכָל זֶה שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים לְהַכְנִיס תְּפִלִּין לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ אֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵן בְּכִיסָן, הוּא בְּבֵית הַכִּסֵּא שֶׁבַּשָּׂדֶה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַצְנִיעָן חוּץ לְבֵית הַכִּסֵּא שֶׁמָּא יִטְלוּ אוֹתָן עוֹבְרֵי דְּרָכִים.
אֲבָל בְּבֵית הַכִּסֵּא שֶׁבַּבַּיִת — לֹא יַכְנִיסָן כְּלָל אֲפִלּוּ בְּכִיסָן כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לְהַנִּיחָן בְּמָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר. וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶן צָרְכָיו בַּחֲצֵרוֹ, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּבֵית הַכִּסֵּא אֲפִלּוּ הֵן בְּכִיסָן.
אֲבָל מֻתָּר לְהַשְׁתִּין בָּהֶן שֶׁלֹּא בְּבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ כְּשֶׁהֵן בְּכִיסָן, אֲפִלּוּ הוּא בְּבֵיתוֹ וַחֲצֵרוֹ:
ו וַאֲפִלּוּ בְּבֵית הַכִּסֵּא שֶׁבַּשָּׂדֶה, לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בִּתְפִלִּין שֶׁאָדָם לוֹבְשָׁן כָּל הַיּוֹם וְהוֹלֵךְ בָּהֶן בַּשָּׂדֶה, וְאִי אֶפְשָׁר לִטְרֹחַ בְּכָל פַּעַם לַהֲשִׁיבָן לְבֵיתוֹ, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְהַצְנִיעָן בַּשָּׂדֶה מִפְּנֵי עוֹבְרֵי דְּרָכִים.

אֲבָל שְׁאָר סְפָרִים — אָסוּר לְהַכְנִיסָן אֲפִלּוּ בְּבֵית הַכִּסֵּא שֶׁבַּשָּׂדֶה בְּבִגְדוֹ בְּיָדוֹ לְהַשְׁתִּין מְיֻשָּׁב, אוֹ לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ, כִּי יָכוֹל לְהַנִּיחָם בְּבֵיתוֹ. אֲבָל מֻתָּר לְהַכְנִיסָן בְּכִיסָן לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ שֶׁבַּשָּׂדֶה לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו, אוֹ לְהַשְׁתִּין אֲפִלּוּ מְעֻמָּד (אֲבָל בְּבֵית הַכִּסֵּא שֶׁבַּבַּיִת, אוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהֶן צְרָכָיו בַּחֲצֵרוֹ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ — דִּינָם כִּתְפִלִּין שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ בְּכִיסָן). וְסֵפֶר תּוֹרָה — אָסוּר לְהַכְנִיסוֹ אֲפִלּוּ בְּכִיסוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ אֲפִלּוּ שֶׁבַּשָּׂדֶה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רפב.

וְכָל זֶה כְּשֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו גְּדוֹלִים, אוֹ אֲפִלּוּ קְטַנִּים אֶלָּא שֶׁהוּא בֵּית הַכִּסֵּא קָבוּעַ וְיֵשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא יִפָּנֶה שָׁם לִגְדוֹלִים. אֲבָל אִם נִכְנָס שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו כְּלָל — יֵשׁ מַתִּירִין לְהַכְנִיסָן בְּיָדוֹ אֲפִלּוּ מְגֻלִּין לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ אֲפִלּוּ שֶׁבַּבַּיִת. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר סְפָרִים.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר בְּנִכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, כְּמוֹ בְּנִכְנָס לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו. וְנָכוֹן לָחוֹשׁ לִדְבָרָיו.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְהַכְנִיסָן בְּיָדָיו, אֲבָל לִכְנֵס לְבֵית הַכִּסֵּא בִּתְפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ אוֹ בִּזְרוֹעוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו כְּלָל אֲפִלּוּ קְטַנִּים — לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר בְּכָל עִנְיָן אֲפִלּוּ הֵן מְכֻסִּין עַל רֹאשׁוֹ וּזְרוֹעוֹ, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ בְּבֵית הַמֻּרְחָץ אָסְרוּ לִכְנֵס בִּתְפִלִּין שֶׁעָלָיו. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁאֵין אִסּוּר לִכְנֵס לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ לְהַשְׁתִּין בִּתְפִלִּין שֶׁעָלָיו, אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפָּנֶה בָּהֶן, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁלְּהַשְׁתִּין הוּא חַיָּיו שֶׁל אָדָם וְאִי אֶפְשָׁר בִּלְעָדָו, וְלֹא הָיוּ מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לַחֲלֹץ תְּפִלָּיו בִּשְׁבִיל כָּךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁנִּכְנָס שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ.

וּלְכָנֵס לְמֻרְחָץ אַף שֶׁהוּא צָרְכּוֹ שֶׁל אָדָם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁמֻּכְרָח הוּא לְחַלְצָן בַּמֻּרְחָץ כְּשֶׁיַּפְשִׁיט כָּל בְּגָדָיו — הִצְרִיכוּהוּ לְחַלְצָן עַל פֶּתַח הַמֻּרְחָץ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בָּהֶן כְּלָל לְבֵית הַמֻּרְחָץ. וּמִטַּעַם זֶה הִצְרִיכוּהוּ לְחַלְצָן בְּרֹחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת מִבֵּית הַכִּסֵּא קָבוּעַ כְּשֶׁנִּכְנָס לְהַשְׁתִּין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לִכְנֵס לְבֵית הַכִּסֵּא, אֲבָל צוֹאָה שֶׁאֵינָהּ בְּבֵית הַכִּסֵּא — מֻתָּר לֵילֵךְ אֲצָלָהּ בִּתְפִלִּין שֶׁעַל רֹאשׁוֹ וּזְרוֹעוֹ, אִם דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ הוּא שָׁם, וְאֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִמֶּנָּה. וְלָכֵן מֻתָּר לֵילֵךְ בִּתְפִלִּין שֶׁעַל רֹאשׁוֹ בְּמִבּוֹאוֹת הַמְטֻנָּפוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהַצּוֹאָה

נִרְאֶה לָעַיִן, וְאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ מִן הַדִּין. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן טוֹב לְכַסּוֹת בְּכוֹבַע:

ח וְכֵן מֻתָּר לָרוֹפֵא לִקַּח עֲבִיט שֶׁל מֵי רַגְלַיִם לִבְדֹּק בּוֹ הַחוֹלֶה אַף עַל פִּי שֶׁתְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ. וּבַעַל נֶפֶשׁ יַחֲמִיר לְעַצְמוֹ:

ט אִם שָׂכַח תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ וְעָשָׂה בָּהֶן צְרָכָיו — מַנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶן לְכַסּוֹתָן עַד שֶׁיִּגְמֹר עַמּוּד הָרִאשׁוֹן, שֶׁאִם יַפְסִיק מִיָּד יָבוֹא לִידֵי הִירְהוּרָן, וְיוֹצֵא וְחוֹלֵץ שֶׁל יָד וְשֶׁל רֹאשׁ וְחוֹזֵר וְנִכְנָס:

סימן מד

א אִסּוּר שֵׁנָה בִּתְפִלִּין וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

כָּל זְמַן שֶׁתְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בִּזְרוֹעוֹ — אָסוּר לִישֹׁן בָּהֶן אֲפִלּוּ שְׁנַת עֲרַאי, מִפְּנֵי שֶׁגְּנַאי הוּא לַתְּפִלִּין שֶׁיִּשֵּׁן בָּהֶם וְהֵן מְגֻלִּין. וְאִם פָּרַס סוּדָר עֲלֵיהֶן וְאֵין עִמּוֹ אִשָּׁה — יָשֵׁן בָּהֶם שְׁנַת עֲרַאי, אֲבָל לֹא שְׁנַת קֶבַע, שֶׁמָּא יָפִיחַ בָּהֶן.

כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה שֶׁלֹּא יֵרֵדֵם בַּשֵּׁנָה וְיִישַׁן שְׁנַת קֶבַע? יַנִּיחַ רֹאשׁוֹ בֵּין בִּרְכָּיו וְהוּא יוֹשֵׁב וְיָשֵׁן. וְאֵין בַּשֵּׁנָה מִשּׁוּם הֶסֵּח הַדַּעַת, לְפִי שֶׁהֶסֵּח הַדַּעַת הוּא כְּשֶׁעוֹמֵד בְּשִׁחוֹק אוֹ קַלּוּת רֹאשׁ (אוֹ שֶׁמַּטְרִיד דַּעְתּוֹ בְּצָרְכֵי הַגּוּף הָרְבֵּה) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כח, וּכְשֶׁיָּשֵׁן הוּא שׁוֹכֵחַ כָּל הַבְּלֵי עוֹלָם. אֲבָל אִם יֵשׁ אִשָּׁה עִמּוֹ בַּמִּטָּה — לֹא יִישַׁן בָּהֶם כְּלָל, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וִישַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ.

אֲבָל אִם אֵינָן בְּרֹאשׁוֹ וּזְרוֹעוֹ אֶלָּא כְּרוּכִין בְּיָדוֹ — מֻתָּר לִישֹׁן בָּהֶם אֲפִלּוּ שְׁנַת קֶבַע. וְיֵשׁ אוֹסְרִין לִישֹׁן שְׁנַת קֶבַע אֲצֶל הַתְּפִלִּין אֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵן מֻנָּחִים עַל הַשֻּׁלְחָן עַד שֶׁיִּפְרֹס סוּדָר עֲלֵיהֶן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָפִיחַ.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁלֹּא חָשְׁשׁוּ לַהֲפָחָה אֶלָּא כְּשֶׁהֵן עָלָיו שֶׁהֵן צְרִיכִין גּוּף נָקִי. וְאִם אוֹחֲזָן בְּיָדוֹ וְאֵינָן כְּרוּכִין בְּיָדוֹ — אָסוּר לִישֹׁן בָּהֶם אֲפִלּוּ שְׁנַת עֲרַאי שֶׁמָּא יִפְּלוּ מִיָּדוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאוֹחֲזָן בְּלֹא נַרְתִּיקָן, אֲבָל כְּשֶׁהֵן בְּנַרְתִּיקָן — מֻתָּר אֲפִלּוּ שְׁנַת קֶבַע לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁאֵין לָחֹשׁ כָּל־כָּךְ אִם יִפְּלוּ, וְגַם אֵין לָחֹשׁ כְּלָל לַהֲפָחָה אַף לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

ב נָהֲגוּ הָעוֹלָם לְהִתְעַנּוֹת כְּשֶׁנּוֹפֵל תְּפִלִּין מִיָּדוֹ עַל הָאָרֶץ בְּלֹא נִרְתִּיקָן. וְהוּא הַדִּין אִם נָפַל סֵפֶר תּוֹרָה אֲפִלּוּ בְּנִרְתִּיקוֹ:

סימן מה

א דִּין תְּפִלִּין בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וּבְבֵית הַמֶּרְחָץ וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

אָסוּר לִכָּנֵס בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל מֵת אוֹ שֶׁל קֶבֶר וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, מִשּׁוּם "לֹעֵג לָרָשׁ". וּבֵית הַקְּבָרוֹת שֶׁהוּא מָקוֹף מְחִצָּה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לִכָּנֵס בְּתוֹכוֹ כְּלָל בִּתְפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ אֲפִלּוּ רָחוֹק הַרְבֵּה מִן הַקְּבָרוֹת, שֶׁמָּא יִתְקָרֵב בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אֵיזֶה קֶבֶר בְּלִי דַּעַת.

אֲבָל חוּץ לַמְּחִצָּה — מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּסָמוּךְ לָהּ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת לְהַקְּבָרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּחִצָּה מַפְסֶקֶת וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּ"לֹעֵג לָרָשׁ":

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵן מְגֻלִּין, אֲבָל אִם הֵן מְכֻסִּין — אֵין כָּאן "לֹעֵג לָרָשׁ", וּמֻתָּר בְּכָל עִנְיָן. וְצָרִיךְ שֶׁגַּם הָרְצוּעוֹת תִּהְיֶינָה מְכֻסּוֹת. לְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לִכָּנֵס בִּתְפִלִּין שֶׁל יָד לְבַדָּהּ הוֹאִיל וְהִיא מְכֻסָּה — צָרִיךְ לְזָהֵר בָּרְצוּעָה שֶׁעַל אֶצְבָּעוֹ שֶׁתִּהְיֶה גַּם כֵּן מְכֻסָּה:

ג בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, בַּבַּיִת הַחִיצוֹן שֶׁכָּל הָעוֹמְדִים בּוֹ הֵן לְבוּשִׁים — מֻתָּר לְהָנִיחַ שָׁם תְּפִלִּין עַל רֹאשׁוֹ וּזְרוֹעוֹ לְכַתְּחִלָּה.

וּבַבַּיִת הָאֶמְצָעִי שֶׁמְּקֻצָּת בָּנֵי אָדָם עוֹמְדִים שָׁם לְבוּשִׁים וּמְקֻצָּתָן עֲרֻמִּים — אָסוּר לְהָנִיחַ שָׁם תְּפִלִּין לְכַתְּחִלָּה אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת שֶׁאֵין שָׁם אָדָם עָרֹם. אֲבָל אִם הָיוּ בְּרֹאשׁוֹ — אֵין צָרִיךְ לְחָלְצָן כְּשֶׁנִּכְנָס לְשָׁם. וּבַבַּיִת הַפְּנִימִי שֶׁכָּל הָעוֹמְדִים בּוֹ הֵם עֲרֻמִּים, אֲפִלּוּ הָיוּ בְּרֹאשׁוֹ — צָרִיךְ לְחָלְצָן כְּשֶׁנִּכְנָס לְשָׁם, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאֵין שָׁם אָדָם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּמֶּרְחָץ שֶׁזַּהֲמָתוֹ רַבָּה מֵהֶבֶל הַחַמִּין שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ, אֲבָל בְּבֵית הַטְּבִילָה אַף עַל פִּי שֶׁעוֹמְדִים בּוֹ עֲרֻמִּים, כֵּיוָן שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ בְּצוֹנֵן — אֵין בּוֹ זֲהָמָא וּמֻתָּר לִכָּנֵס בּוֹ בִּתְפִלִּין, כְּשֶׁאֵין שָׁם אָדָם עָרֹם. לָכֵן מְבָרְכִין בִּרְכַּת הַטְּבִילָה בַּמִּקְוֶה אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁיָּרַד לַמַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַמַּיִם עוֹמְדִים שָׁם עֲרֻמִּים.

אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם עָרֹם — אָסוּר לִכָּנֵס לְתוֹכוֹ בִּתְפִלִּין אוֹ בְּשֶׁאָר כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, שֶׁאָסוּר לַעֲמֹד עָרֹם בִּפְנֵי כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ (וְלָכֵן צָרִיךְ לְזָהֵר לְכַסּוֹת הַקְּטַנִּים שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲרֻמִּים בִּפְנֵי

הַסְּפָרִים, עַיֵּן סוֹף סִימָן עֶרֶה).

(סְלִיק הִלְכוֹת תְּפִלִּין)

סימן מו

א הִלְכוֹת בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר וּשְׁאָר בְּרָכוֹת וּבוֹ י"א סְעִיפִים:

בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר תִּקְּנוּם חֲכָמִים עַל סֵדֶר הָעוֹלָם וְהַנְהָגָתוֹ מַה שֶּׁהַבְּרִיּוֹת נֶהֱנִין בְּכָל יוֹם, שֶׁיְּבָרְכוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל זֶה בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה שֶׁנֶּהֱנִין הֲנָאָה זוֹ, בְּכָל יוֹם וְיוֹם, לְהַשְׁלִים מִנְיַן הַמֵּאָה בְּרָכוֹת שֶׁחַיָּב כָּל אָדָם לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר, כְּמוֹ שֶׁתִּקֵּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה שֶׁהָיוּ מֵתִים בְּכָל יוֹם מֵאָה נְפָשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים עַל מָה הָיוּ מֵתִים, עַד שֶׁחָקַר וְהֵבִין בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְתִקֵּן מֵאָה בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם. וְרֶמֶז לַדָּבָר "נְאֻם הַגֶּבֶר הֻקַם עַל", "עָל" בְּגִימַטְרִיָּא ק'. וְסֶמֶךְ לַדָּבָר מִן הַתּוֹרָה "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת ה'", אַל תִּקְרֵי "מָה" אֶלָּא "מֵאָה".

וְהֵן מֵאָה בְּרָכוֹת, שֶׁהֵן לְיִרְאָה אֶת ה' וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְזָכְרוֹ תָּמִיד, עַל יְדֵי הַבְּרָכוֹת שֶׁמְּבָרֵךְ תָּמִיד עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם בְּג' תְּפִלּוֹת וּבִרְכוֹת הַשַּׁחַר וּשְׁאָר בְּרָכוֹת הַקְּבוּעוֹת בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת. וְהֵן ק' בְּרָכוֹת אַף בְּיוֹם הַתַּעֲנִית: נ"ז בְּג' תְּפִלּוֹת, וּבְ' לִפְנֵי קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית וְג' לְאַחֲרֶיהָ עִם "יִרְאוּ עֵינֵינוּ" — הֲרֵי ס"ב. וּבְסִעוּדַת הַלַּיְלָה מְבָרֵךְ ח' בְּרָכוֹת: "עַל נְטִילַת יָדַיִם" וְ"הַמּוֹצִיא" וְד' שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְעַל כּוֹס שֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן מְבָרֵךְ לִפָּנָיו וּלְאַחֲרָיו — הֲרֵי ע'. וְאַחַר כָּךְ "בִּרְכַּת הַמַּפִּיל" כְּשֶׁהוֹלֵךְ לִישֹׁן, וְ"עַל נְטִילַת יָדַיִם" בַּשַּׁחַר, וַ"אֲשֶׁר יָצַר" וְ"אֱלֹהַי נְשָׁמָה" — הֲרֵי ע"ד. וְט"ו בְּרָכוֹת מִ"הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי" עַד "הַגּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים" — הֲרֵי פ"ט. וְג' בִּרְכוֹת הַתּוֹרָה, וּבְ' שֶׁל תְּפִלִּין, וְאַחַת שֶׁל צִיצִית, וּ"בָרוּךְ שֶׁאָמַר", וְ"יִשְׁתַּבַּח", וּשְׁתַּיִם לִפְנֵי קְרִיאַת שְׁמַע וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ — הֲרֵי ק'.

וּבְשַׁבָּת חָסְרוּ מִג' תְּפִלּוֹת — ל"ו בְּרָכוֹת, וּבְ' בְּרָכוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, וּבִרְכַּת "יִרְאוּ עֵינֵינוּ". וְנִתּוֹסְפוּ ז' שֶׁל מוּסָף, וְט"ז שֶׁל ב' סְעוּדוֹת, וּבְ' שֶׁל קִדּוּשׁ הַלַּיְלָה כְּשֶׁמְּקַדֵּשׁ עַל הַכּוֹס, וְאַחַת שֶׁל קִדּוּשׁ הַיּוֹם — הֲרֵי כ"ו. חָסְרוּ י"ג — צָרִיךְ לְמַלֹּאתָן בְּפֵרוֹת וּמִינֵי בְּשָׂמִים. וְאִם אֵין לוֹ — יְכַוֵּן וְיִשְׁמַע בִּרְכוֹת הַקּוֹרְאִין בַּתּוֹרָה וְהַמַּפְטִיר וְיַעֲנֶה אַחֲרֵיהֶן אָמֵן, כְּמוֹ

שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ד. אֲבָל אִם לֹא יִשְׁמַע הַבְּרָכָה, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ אֵיזֶה בְּרָכָה מְבָרֵךְ וְעוֹנֶה אַחֲרֶיהָ אָמֵן — אֵינָהּ עוֹלָה לוֹ לְמִנְיַן ק' בְּרָכוֹת. אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֵּרוֹת — אֵינוֹ יוֹצֵא בִּשְׁמִיעַת הַבְּרָכוֹת. וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים יָכוֹל לְהָרִיחַ וּלְמַלְּאוֹת מִנְיַן ק' בְּרָכוֹת, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ עַל כָּל פַּעַם אִם לֹא בְּהֶסַּח הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"ז, וְהַשְּׁאָר יְכַוֵּן בִּשְׁמִיעַת הַבְּרָכוֹת בַּחֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. וְכֵן יַעֲשֶׂה מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁחָסְרוּ לוֹ ח' שֶׁל סְעוּדַת הַלַּיְלָה:

ב בְּרָכוֹת הַשַּׁחַר נִתְקָנוּ לְבָרֵךְ כָּל אַחַת בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ. דְּהַיְנוּ, כְּשֶׁיֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ — יֹאמַר "אֱלֹהַי נְשָׁמָה". וּכְשֶׁשּׁוֹמֵעַ קוֹל הַתַּרְנְגוֹל — יְבָרֵךְ "הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי בִינָה". וּכְשֶׁלּוֹבֵשׁ חֲלוּקוֹ וְהוּא מֻשְׁכָּב — יְבָרֵךְ "מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים". וּכְשֶׁנִּיחַ יָדוֹ עַל עֵינָיו דֶּרֶךְ חָלוּק (אֲבָל שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ הֶחָלוּק אָסוּר לְהוֹשִׁיט יָד לָעַיִן קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד') — יְבָרֵךְ "פּוֹקֵחַ עִוְרִים". וּכְשֶׁיּוֹשֵׁב — יְבָרֵךְ "מַתִּיר אֲסוּרִים", מִפְּנֵי שֶׁמַּנִּיעַ עַצְמוֹתָיו שֶׁהָיוּ כָּל הַלַּיְלָה כְּמוֹ כְּפוּתִים, וּכְשֶׁזּוֹקֵף — יְבָרֵךְ זוֹקֵף כְּפוּפִים, שֶׁהָיְתָה קוֹמָתוֹ כְּפוּפָה כָּל הַלַּיְלָה וְעַכְשָׁו עָמְדָה עַל מַעֲמָדָהּ. וּכְשֶׁיְּנִיחַ רַגְלָיו בָּאָרֶץ — יְבָרֵךְ "רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם". וּכְשֶׁנּוֹעֵל מִנְעָלָיו — יְבָרֵךְ "שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי". וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַנֻּסָּח וְלוֹמַר "צָרְכֵי" — הַכָּ"ף בְּקָמַץ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, מִפְּנֵי שֶׁבְּרָכָה זוֹ אֵינוֹ אֶלָּא עַל נְעִילַת מִנְעָלִים שֶׁהוּא צֹרֶךְ הָאָדָם (וְעַל שְׁאָר צָרְכָיו — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בִּפְנֵי עַצְמוֹ כְּשֶׁנֶּהֱנָה מֵהֶם). וּכְשֶׁהוֹלֵךְ — יְבָרֵךְ "הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי גָבֶר". וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר "אֲשֶׁר הֵכִין". וּכְשֶׁחוֹגֵר חֲגוֹרוֹ אוֹ לוֹבֵשׁ הָאַבְנֵט הַמַּפְסִיק בֵּינוֹ לָעֶרְוָה — יְבָרֵךְ "אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה". וּכְשֶׁמְּשִׂים כּוֹבַע אוֹ מִצְנֶפֶת בְּרֹאשׁוֹ — יְבָרֵךְ "עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה".

וְלָמָּה הֻזְכְּרוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל בְּבִ' בְּרָכוֹת אֵלּוּ וְלֹא בָּאֲחֵרוֹת? לְפִי שֶׁהַחֲגוֹרָה וְהַכּוֹבַע בְּיִשְׂרָאֵל אֵינָם כְּמוֹ בָּאֻמּוֹת, שֶׁבָּאֻמּוֹת אֵינָן אֶלָּא לַהֲנָאַת הַגּוּף בִּלְבַד, אֲבָל בְּיִשְׂרָאֵל הֵם גַּם כֵּן מִשּׁוּם צְנִיעוּת וּקְדֻשָּׁה, הַחֲגוֹרָה — לְהַפְסִיק בֵּין לִבּוֹ לָעֶרְוָה, וְהַכּוֹבַע — שֶׁלֹּא יְהֵא בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ, וְאַף שֶׁאֵין אִסּוּר בָּזֶה מִן הַדִּין, מִכָּל מָקוֹם מִדַּת צְנִיעוּת וּקְדֻשָּׁה הוּא, שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ מַמְשִׁיךְ מוֹרָא שָׁמַיִם עַל רֹאשׁוֹ.

וּכְשֶׁנּוֹטֵל יָדָיו — יְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם". וּכְשֶׁנּוֹטֵל פָּנָיו — יְבָרֵךְ "הַמַּעֲבִיר שֵׁנָה מֵעֵינַי וְכוּ' וִיהִי רָצוֹן כוּ' עַד בָּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל". וְאֵין לַעֲנוֹת

אָמַן אַחַר "הַמַּעֲבִיר שֵׁנָה מֵעֵינָי" קֹדֶם "וִיהִי רָצוֹן", מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל בְּרָכָה אַחַת אֲרֻכָּה — פּוֹתַחַת בְּ"בָרוּךְ" וְחוֹתֶמֶת בְּ"בָרוּךְ". וְאַף עַל פִּי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר הַחֲתִימָה מֵעֵין הַפְּתִיחָה, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁ"גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים" הוּא הַחֶסֶד שֶׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁמַּעֲבִיר חֶבְלֵי שֵׁנָה מֵעֵינָיו:

ג עַכְשָׁו מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַיְדֵים נְקִיּוֹת וְגַם מִפְּנֵי עַמֵּי הָאָרָצוֹת שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים אוֹתָן — נָהֲגוּ לְסַדְּרָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְהֵם עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן אָמֵן וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָן, שֶׁבְּרָכוֹת אֵלּוּ אֵינָן דּוֹמִין לְבִרְכוֹת הַמִּצְווֹת שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן, לְפִי שֶׁמְּבָרֵךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת", אֲבָל בְּרָכוֹת הַלָּלוּ שֶׁהֵן שֶׁבַח וְהוֹדָאָה — יָכוֹל לְבָרֵךְ אוֹתָן גַּם אַחַר כָּךְ. וְאַפִּלּוּ שָׁמַע קוֹל תִּרְנְגוֹל בַּחֲצוֹת — יָכוֹל לְבָרֵךְ עָלָיו בַּשַּׁחַר, כֵּיוָן שֶׁלְּאַחַר מִכֵּן מְבָרֵךְ — לֹא נָתְנוּ בָּהֶם חֲכָמִים שִׁעוּר תְּכִיפָה:

ד וְעוֹד ג' בְּרָכוֹת שֶׁחַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם: "שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי" וְ"שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עֶבֶד" וְ"שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה". וַאֲפִלּוּ הַשָּׁבוּי יֹאמַר "שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עֶבֶד", שֶׁאֵין הַבְּרָכָה עַל הַחֵרוּת מֵהָעַבְדוּת, אֶלָּא עַל שֶׁאֵין הָעֶבֶד חַיָּב אֶלָּא בְּמִצְווֹת שֶׁהָאִשָּׁה חַיֶּבֶת בָּהֶם.

וְגֵר — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֹּאמַר "שֶׁעָשַׂנִי גֵּר", כִּי כְּשֶׁנַּעֲשָׂה גֵּר הוּא כְּקָטָן שֶׁנּוֹלַד וְנַעֲשָׂה בְּרִיָּה וַעֲשִׂיָּה חֲדָשָׁה. אֲבָל לֹא יֹאמַר "שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי", שֶׁהֲרֵי הָיָה גּוֹי בְּתְחִלַּת עֲשִׂיָּתוֹ. וְאַף עַל פִּי כֵן יֹאמַר "שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עֶבֶד". וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה נָכְרִי וְגֵרוּעַ מֵעֶבֶד, מִכָּל מָקוֹם הָיָה יָכוֹל לְהִתְגַּיֵּר וּלְהִתְחַיֵּב בְּכָל הַמִּצְווֹת. אֲבָל אִם הָיָה עֶבֶד — לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִשְׁתַּחְרֵר, אֶלָּא אִם כֵּן שִׁחְרְרוֹ רַבּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לוֹ לְבָרֵךְ "שֶׁעָשַׂנִי גֵּר", כִּי נִתְגַּיֵּר עַל יְדֵי בְּחִירָתוֹ שֶׁבָּחַר בְּדַת יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי דִּבְרֵי הַמְקַבָּלִים שֶׁבְּרָכוֹת אֵלּוּ הֵן עַל יְצִיאַת נִשְׁמָתוֹ בַּלַּיְלָה שֶׁלֹּא נִדְבַּק בָּהּ נִשְׁמַת גּוֹי אוֹ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה — גַּם הַגֵּר יָכוֹל לְבָרֵךְ כֵּן.

וְהַנָּשִׁים נוֹהֲגוֹת לְבָרֵךְ "שֶׁעָשַׂנִי כִּרְצוֹנוֹ", וְהוּא כְּמוֹ שֶׁמַּצְדִּיק עָלָיו אֶת הַדִּין עַל הָרָעָה:

ה כְּשֶׁמְּסַדְּרִין אוֹתָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — יֵשׁ לְסַדְּרָן כְּסֵדֶר שֶׁמִּתְחַיְּבִין בָּהֶן כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ. כְּגוֹן בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין הוֹלְכִין יָחֵף כְּלָל וְנוֹעֲלִים מִנְעָלִים תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ הוֹלְכִין — מְבָרֵךְ תְּחִלָּה "הָעוֹשֶׂה לִי כָּל צָרְכִּי" וְאַחַר כָּךְ "הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי גָבֶר". וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁהוֹלְכִין קְצָת יָחֵף בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְאַחַר כָּךְ נוֹעֲלִין כְּשֶׁיּוֹצְאִין לַשּׁוּק — מְבָרְכִין "הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי גָבֶר תְּחִלָּה" (וְכֵן לְעִנְיַן "פּוֹקֵחַ עִוְרִים" וּ"מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים").

וְאִם טָעָה בְּסֵדֶר הַבְּרָכוֹת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, חוּץ מִבִּרְכַּת "מַתִּיר אֲסוּרִים" וְ"זוֹקֵף כְּפוּפִים", שֶׁאִם בֵּרַךְ "זוֹקֵף כְּפוּפִים" — לֹא יַחֲזֹר וִיבָרֵךְ "מַתִּיר אֲסוּרִים", מִפְּנֵי שֶׁבִּכְלַל זְקִיפַת הַקּוֹמָה הוּא הַתָּרַת הָאֲיבָרִים וּתְנוּעָתָם, וְלָמָּה יַחֲזֹר לְבָרֵךְ עַל זֶה שֵׁנִית.

אֲבָל אִם בֵּרַךְ תְּחִלָּה "שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עֶבֶד" — יַחֲזֹר לְבָרֵךְ "שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי" אַף שֶׁהַגּוֹי גָּרוּעַ מֵהָעֶבֶד, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בַּגּוֹי שֶׁאֵינוֹ בָּעֶבֶד, שֶׁהָעֶבֶד אֵין לוֹ יִחוּס, שֶׁאֵין זַרְעוֹ מְיֻחָס אַחֲרָיו אֶלָּא אַחֲרֵי הָאֵם כְּמוֹ בִּבְהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר — עַם הַדּוֹמֶה לַחֲמוֹר", מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנָכְרִי. וְגַם, הַנָּכְרִי יָכוֹל לְהִתְגַּיֵּר מֵעַצְמוֹ וְלִהְיוֹת כְּיִשְׂרָאֵל גָּמוּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּעֶבֶד.

וְכֵן אִם בֵּרַךְ תְּחִלָּה "שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה" — יַחֲזֹר לְבָרֵךְ "שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי וְעֶבֶד", שֶׁהָאִשָּׁה אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִתְחַיֵּב בְּכָל הַמִּצְוֹות כְּמוֹ נָכְרִי שֶׁיִּתְגַּיֵּר וְעֶבֶד שֶׁיְּשֻׁחְרְרוֹ רַבּוֹ, וְצָרִיךְ לִתֵּן הוֹדָאָה לַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקוֹ כַּמַּעֲלֶה שֶׁבָּהֶם, אֶלָּא זָכָה לַעֲבֹד ה' וְלִהְיוֹת קָרוֹב אֵלָיו יוֹתֵר מִכֻּלָּם:

ו בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ "הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ". וְתִקְּנוּהוּ הַגְּאוֹנִים אַחַר חֲתִימַת הַתַּלְמוּד, מִפְּנֵי תַּשּׁוּת כֹּחַ שֶׁיָּרְדָה לָעוֹלָם, וּבְכָל יוֹם מִתְחַדֵּשׁ כֹּחוֹ שֶׁל אָדָם, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ", בָּשָׂר וָדָם מַפְקִיד פִּקָּדוֹן אֵצֶל חֲבֵרוֹ וְהוּא מַחֲזִירוֹ בָּלוּי וּמְקֻלְקָל, וְכָל אָדָם מַפְקִיד נִשְׁמָתוֹ אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעֵת עֶרֶב עֲיֵפָה וְהוּא מַחֲזִירָהּ לוֹ חֲדָשָׁה וּרְגוּעָה, וְרָאוּ הַגְּאוֹנִים לְתַקֵּן בְּרָכָה עַל הַחֶסֶד הַגָּדוֹל הַזֶּה.

וְיֵשׁ מְפַקְפְּקִים לְאָמְרָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין כֹּחַ בְּיַד שׁוּם אָדָם לְתַקֵּן בְּרָכָה אַחַר חֲתִימַת הַתַּלְמוּד. וְאֵין בָּזֶה כְּדַאי לִדְחוֹת הַמִּנְהָג וְתַקָּנַת הַגְּאוֹנִים (אֲבָל בְּרָכָה שֶׁלֹּא תִּקְּנוּהָ הַגְּאוֹנִים, אוֹ שֶׁלֹּא נִתְפַּשְׁטָה תַּקָּנָתָם וְלֹא נָהֲגוּ בָּהּ רֹב הַצִּבּוּר — אֵין לְאָמְרָהּ כְּלָל לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְלָכֵן צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיַד הַמַּדְפִּיסִים שֶׁלֹּא לְהַדְפִּיס "בָּרוּךְ אַתָּה ה'" בְּסוֹף כַּמָּה תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת, כִּי הֵן בְּרָכוֹת לְבַטָּלָה לְדִבְרֵי הַכֹּל). וְכֵן מַה שֶּׁיֵּשׁ נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ בַּשַּׁחַר בְּרָכוֹת אֲחֵרוֹת נוֹסָפוֹת, כְּגוֹן "בָּרוּךְ סוֹמֵךְ נוֹפְלִים" "בָּרוּךְ מַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים" טָעוּת הוּא בְּיָדָם וְאֵין לְאָמְרָם כְּלָל:

ז כָּל בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר אִם לֹא נִתְחַיֵּב בְּאֶחָד מֵהֶן, כְּגוֹן שֶׁלֹּא שָׁמַע קוֹל תַּרְנְגוֹל, אוֹ שֶׁלֹּא הָלַךְ, אוֹ שֶׁלֹּא לָבַשׁ, אוֹ שֶׁלֹּא חָגַר (אוֹ שֶׁהָיָה נָעוֹר כָּל הַלַּיְלָה וְלֹא הֻצְרַךְ לְהַעֲבִיר חֲבָלֵי

שֶׁנָּה מֵעֵינָיו), יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בָּהּ — לֹא יֹאמְרֶנָּה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁהֵן עַל סִדּוּרוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהַנְהָגָתוֹ, כְּגוֹן "הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי בִינָה" וְ"רוֹקַע הָאָרֶץ" — מְבָרֵךְ אוֹתָן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בָּהֶן, אֲבָל הַבְּרָכוֹת שֶׁהֵן לַהֲנָאָתוֹ כְּגוֹן "מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים" וְ"הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי גָבֶר" וְ"אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה" וְ"עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל" אִם לֹא נִתְחַיֵּב בָּהֶן, כְּגוֹן שֶׁשּׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ עָרֹם — לֹא יֹאמְרֵן כְּלָל.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ לֹא נִתְחַיֵּב בָּהֶן כְּלָל — יְבָרֵךְ כֻּלָּן כְּסִדְרָן, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַבְּרָכוֹת עַל הֲנָאַת עַצְמוֹ בִּלְבַד, אֶלָּא מְבָרְכִין שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא צָרְכֵי הָעוֹלָם, וְאִם הוּא אֵינוֹ נֶהֱנֶה — אֲחֵרִים נֶהֱנִין. וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט וְאֵין לְשַׁנּוֹת.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף עַל פִּי כֵן סוֹמֵא לֹא יְבָרֵךְ "פּוֹקֵחַ עִוְרִים", כֵּיוָן שֶׁהוּא דָּבָר הֶחָסֵר בְּגוּפוֹ. אֲבָל חֵרֵשׁ יְבָרֵךְ "הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי בִינָה", כֵּיוָן שֶׁשִּׁמְיעַת הָאֹזֶן אֵינָהּ מֻזְכֶּרֶת בַּבְּרָכָה. וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לְהָבִיא עַצְמוֹ לִידֵי חִיּוּב כָּל הַבְּרָכוֹת, אִם אֶפְשָׁר לוֹ (וְאִם אִי אֶפְשָׁר בְּכֻלָּן, עַל כָּל פָּנִים יֵשׁ לוֹ לֵילֵךְ וְלִלְבֹּשׁ וְלַחְגֹּר וּלְעַטֵּר קֹדֶם שֶׁיְּסַדֵּר בִּרְכוֹתֵיהֶן, כְּדֵי לָחוּשׁ לְסָבָרָא שְׁנִיָּה):

ח יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְסַדֵּר בִּרְכוֹת הַתּוֹרָה קֹדֶם פָּרָשַׁת "תָּמִיד". וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹמְרִים פְּסוּקִים הַרְבֵּה קֹדֶם בִּרְכוֹת הַתּוֹרָה — אֵין חוֹשְׁשִׁין לָזֶה, הוֹאִיל וְאוֹמְרִים אוֹתָן דֶּרֶךְ תַּחֲנוּנִים וְלֹא דֶּרֶךְ לִמּוּד וּקְרִיאָה בַּתּוֹרָה. אֲבָל יוֹתֵר נָכוֹן מִנְהַג הַנּוֹהֲגִין לְבָרֵךְ מִיָּד אַחַר "אֲשֶׁר יָצַר" וְ"אֱלֹהַי נְשָׁמָה" (אוֹ אַחַר "גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים" וְ"יְהִי רָצוֹן כּוֹ") קֹדֶם שֶׁאוֹמְרִים שׁוּם פְּסוּק מִן הַמִּקְרָא.

וּבִימֵי הַסְּלִיחוֹת יְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַתּוֹרָה קֹדֶם הַסְּלִיחוֹת וִידַלֶּגְנָּה אַחַר כָּךְ. וְכֵן יֵשׁ לִנְהֹג בְּכָל מָקוֹם. וְאִם יֵשׁ אֶחָד שֶׁלֹּא אָמְרָהּ עֲדַיִן — יֵרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה, וְיֹאמְרֶנָּה אַחַר כָּךְ בְּמִקּוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְאָמְרָהּ לִפְנֵי הַתֵּבָה כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ. וְכֵן יַעֲשֶׂה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר:

ט טוֹב לוֹמַר בְּשַׁחֲרִית אַחַר "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'" — "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", כִּי לִפְעָמִים אוֹמְרִים הַצִּבּוּר פִּיּוּטִים בְּ"יוֹצֵר" וְשׁוֹהִין עַד קְרִיאַת שְׁמַע לְקָרוֹתָהּ שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ, וְיוֹצֵא בָּזֶה לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁפְּסוּק רִאשׁוֹן בִּלְבַד הוּא מִן הַתּוֹרָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹמֵר כֵּן בְּכָל יוֹם — לֹא יִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בָּזֶה אֶלָּא

כְּשֶׁיֵּרֵא שֶׁהַצִּבּוּר יַעַבְרוּ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, אֲבָל כְּשֶׁלֹּא יַעַבְרוּ — מוּטָב לָצֵאת יְדֵי קְרִיאַת שְׁמַע עִם הַצִּבּוּר וְלִקְרוֹתָהּ כְּדִינָהּ בִּבְרָכוֹתֶיהָ וְלִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה. וּכְשֶׁיֵּרֵא שֶׁהַצִּבּוּר יַעַבְרוּ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — יֵשׁ לוֹ לִקְרוֹת כָּל הַפָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ, לְהָאוֹמְרִים שֶׁכָּל הַפָּרָשָׁה הָרִאשׁוֹנָה הוּא מִן הַתּוֹרָה (וּלְהָאוֹמְרִים שֶׁגַּם פָּרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ וְגוֹ'" הוּא מִן הַתּוֹרָה — יֵשׁ לִקְרוֹתָהּ גַּם כֵּן, וְיִכַּוֵּן שֶׁאִם יַעַבְרוּ הַצִּבּוּר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — יִהְיֶה יוֹצֵא בָּזֶה, וְאִם לָאו — יִהְיֶה כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה).

אֲבָל זְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם אַף עַל פִּי שֶׁמִּצְוָתָהּ גַּם כֵּן בִּזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, מִכָּל מָקוֹם יוֹכַל לִסְמֹךְ עַל זְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁבִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה, כְּגוֹן "אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם":

י בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר "אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם כּוּ'" — אֵין לְשַׁנּוֹת הַנֻּסְחָא וְלוֹמַר "אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא בָּרָאתָ" (אֲבָל מַה שֶּׁנָּהֲגוּ לַחְתֹּם "בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ כּוּ'" — מִן הָרָאוּי הָיָה שֶׁלֹּא לַחְתֹּם בְּשֵׁם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הַזְכִּירָה בְּרָכָה זוֹ בַּתַּלְמוּד שֶׁלָּנוּ (וְגַם בְּתַלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי יֵשׁ שֶׁאֵין גּוֹרְסִין בּוֹ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם בַּחֲתִימָתָהּ, וְגַם הַגְּאוֹנִים לֹא מָצִינוּ שֶׁתִּקְּנוּ בָּהּ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ בְּ"הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ"), אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ — נָהֲגוּ. לְפִיכָךְ, הָרוֹצֶה לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס עַצְמוֹ לִסְפֵּק בְּרָכָה לְבַטָּלָה — יָפֶה הוּא עוֹשֶׂה):

יא עַל פִּי הַסּוֹד יֵשׁ לוֹמַר פָּסוּק "וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ" קֹדֶם בּוֹאוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וּבִכְנִיסָתוֹ יֹאמַר "בְּבֵית אֱלֹהִים נְהַלֵּךְ בְּרָגֶשׁ". וְיַקְבֵּל עָלָיו מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ" קֹדֶם תְּפִלָּה. וְיֵשׁ מִי שֶׁקִּבָּלָה בְּיָדוֹ לוֹמַר פָּרָשָׁה "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" כְּשֶׁיּוֹצֵא מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת:

סימן מז

א דִּינֵי בִּרְכַּת הַתּוֹרָה וּבוֹ י' סְעִיפִים:

בִּרְכַּת הַתּוֹרָה צָרִיךְ לְזַהֵר בָּהּ מְאֹד, שֶׁלֹּא חָרְבָה הָאָרֶץ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה, לְפִי שֶׁלֹּא הָיְתָה חֲשׁוּבָה בְּעֵינֵיהֶם כָּל כָּךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ, לְכָךְ הָיוּ מְזַלְזְלִים בְּבִרְכָתָהּ, לָכֵן לֹא הֻגְּנָה עֲלֵיהֶם תּוֹרָתָם אַף עַל פִּי שֶׁעָסְקוּ בָּהּ הַרְבֵּה. וּלְכָךְ יִרְאֶה כָּל אָדָם שֶׁתִּהְיֶה כְּלִי חֶמְדָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהּ בְּכָל יוֹם, חֲשׁוּבָה

בְּעֵינָיו לְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּשִׂמְחָה יוֹתֵר מֵעַל כָּל הֲנָאוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁזֶּה מוֹרֶה שֶׁעוֹסֵק בָּהּ לִשְׁמָהּ. וְיִזְכֶּה לְשַׁלְשֶׁלֶת הַנִּמְשָׁךְ לָעוֹסֵק בָּהּ לִשְׁמָהּ, שֶׁהוּא "לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וְגוֹ'", שֶׁתֵּעָשֶׂה שְׁאֵלָתוֹ וּבַקָּשָׁתוֹ שֶׁמְּבַקֵּשׁ בִּבְרָכָתָהּ "וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ". וְיֵשׁ מְדַקְדְּקִים לְהוֹסִיף "וְצֶאֱצָאֵי צֶאֱצָאֵינוּ", כִּי כָּל שֶׁהוּא וּבְנוֹ וּבֶן בְּנוֹ תַּלְמִיד חָכָם — שׁוּב אֵין תּוֹרָה פּוֹסֶקֶת מִזַּרְעוֹ לְעוֹלָם. וְאֵין צָרִיךְ לְכָךְ, כִּי בִּכְלַל "צֶאֱצָאֵינוּ" הֵם גַּם כֵּן בְּנֵי בָּנִים:

ב צָרִיךְ לְבָרֵךְ בֵּין לְמִקְרָא לְבַד, בֵּין לְמִשְׁנָה לְבַדָּהּ, בֵּין לְתַלְמוּד לְבַדּוֹ, בֵּין לְמִדְרָשׁ לְבַדּוֹ, שֶׁהַכֹּל תּוֹרָה הִיא וְנִתְּנָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְהַמְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְהוּא הַדִּין שֶׁיָּכוֹל לִפְסֹק דִּין בְּלֹא נְתִינַת טַעַם לְדָבָרָיו, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן אֵינוֹ אֶלָּא הִרְהוּר, וְהִרְהוּר לָאו כְּדִבּוּר הוּא, כְּמוֹ שֶׁ[יְ]תְבָאֵר בְּסִימָן ס"ב:

ג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהַכּוֹתֵב בְּדִבְרֵי תּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא — צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְהוּא שֶׁכּוֹתֵב סְפָרִים לְעַצְמוֹ דֶּרֶךְ לִמּוּדוֹ וּמֵבִין מַה שֶּׁהוּא כוֹתֵב, אֲבָל סוֹפֵר הַמַּעְתִּיק וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ לְהָבִין — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְכֵן אִם כּוֹתֵב אֵיזֶה פָּסוּק בְּאֶגֶּרֶת הָרְשׁוּת לְדָבָר צַחוּת — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְלִמּוּד.

וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה אֵין לִסְמֹךְ עַל דְּבָרָיו לְבָרֵךְ עַל כְּתִיבָה לְבַדָּהּ בְּשׁוּם עִנְיָן, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רַק מְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, אֶלָּא רָאוּי לְכָל כּוֹתֵב בְּדִבְרֵי תּוֹרָה שֶׁיּוֹצִיא מִפִּיו קְצָת תֵּבוֹת לְהִנָּצֵל מִבְּרָכָה לְבַטָּלָה, אִם אֵינוֹ אוֹמֵר פְּסוּקֵי בִּרְכַּת כֹּהֲנִים אוֹ שְׁאָר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה אַחַר הַבְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין:

ד בִּרְכַּת הַתּוֹרָה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה", וְנֻסַּח מְדִינוֹת אֵלּוּ "לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי תּוֹרָה", "וְהַעֲרֶב נָא וְכוּ'" וַ"אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ כוּ'". וְגֵר יָכוֹל לְבָרֵךְ גַּם כֵּן "אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ":

ה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר "הַעֲרֶב" בְּוָי"ו, שֶׁבִּרְכָה אַחַת הִיא עִם "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ כוּ'", שֶׁהוּא מַטְבֵּעַ אֹרֶךְ פּוֹתַחַת בְּ"בָרוּךְ" וְחוֹתֶמֶת בְּ"בָרוּךְ אַתָּה ה' הַמְלַמֵּד כוּ'", שֶׁאִם הָיָה מַטְבֵּעַ קָצָר "וְהַעֲרֶב" הִיא בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ — הָיָה לָהּ לִפְתֹּחַ בְּ"בָרוּךְ". וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּרָכָה הַסְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם בְּמָקוֹם שֶׁהַבְּרָכָה שֶׁלְּפָנֶיהָ הִיא מַטְבֵּעַ קָצָר, שֶׁהֲרֵי בִּרְכַּת הַמַּבְדִּילָה פּוֹתַחַת בְּ"בָרוּךְ" אַף עַל פִּי

שֶׁהִיא סְמוּכָה לִבְרָכַת הַנֵּר וְהַבְּשָׂמִים הוֹאִיל וְהֵן קְצָרוֹת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁ"הַמַּעֲרִיב" הִיא בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִבְרָכַת הַמַּבְדִּילָה, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת הַמַּבְדִּילָה אֵינָהּ סְמוּכָה לְעוֹלָם לִבְרָכַת הַנֵּר וְהַבְּשָׂמִים, שֶׁאִם רוֹצֶה מְבָרֵךְ עַל הַנֵּר וּבְשָׂמִים בִּפְנֵי עַצְמָם וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל עַל הַכּוֹס בְּלֹא נֵר וּבְשָׂמִים. וּמִטַּעַם זֶה פּוֹתַחַת בִּרְכַּת "אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ" בְּ"בָרוּךְ", לְפִי שֶׁבִּקְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּצִבּוּר מְבָרֵךְ אוֹתָהּ בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

וְכֵן נָהֲגוּ לוֹמַר "הַמַּעֲרִיב" בְּלֹא וָא"ו. אֲבָל יוֹתֵר טוֹב לוֹמַר בְּוָא"ו, לְפִי שֶׁאַף אִם הִיא בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְאוֹמְרָהּ בְּתוֹסֶפֶת וָא"ו — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. אֲבָל אִם הִיא בְּרָכָה אַחַת וְאוֹמְרָהּ בְּלֹא וָא"ו — הֲרֵי זֶה מַפְסִיק בְּאֶמְצַע בְּרָכָה. וְכֵן עַל פִּי הַסּוֹד הִיא בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְיֵשׁ לַעֲנוֹת אָמֵן בֵּינְתַיִם, וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לוֹמַר "וְהַמַּעֲרִיב" בְּוָא"ו:

ו בִּרְכַּת "אַהֲבָה רַבָּה" אוֹ "אַהֲבַת עוֹלָם", הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהּ מֵעֵין בִּרְכַּת הַתּוֹרָה "וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד כו'" — הֲרֵי זוֹ פּוֹטֶרֶת מִלְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַתּוֹרָה אִם לָמַד אַחַר קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה מִיָּד בְּלִי הֶפְסֵק, שֶׁאָז נִרְאֵית בְּרָכָה לְשֵׁם עֵסֶק הַתּוֹרָה כְּמוֹ לִקְרִיאַת שְׁמַע, וְאָז לֹא יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם אֲפִלּוּ הִפְסִיק וְעָמַד וְחָזַר לִלְמוֹדוֹ עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּבִרְכַּת הַתּוֹרָה. אֲבָל אִם אֵינוֹ לוֹמֵד מִיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁילְמַד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, אֶלָּא אִם כֵּן לֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע מִיָּד אַחַר "אַהֲבָה רַבָּה" אוֹ "אַהֲבַת עוֹלָם", אֲבָל אִם קָרָא מִיָּד אַחֲרֶיהָ — דַּיָּהּ בְּכָךְ, וּפוֹטֶרֶת לְמוּד שֶׁל כָּל הַיּוֹם עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּבִרְכַּת הַתּוֹרָה.

וְיֵשׁ לָחוּשׁ לִדְבָרֵי שְׁנֵיהֶם, וְלִזָּהֵר לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַתּוֹרָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְלֹא לִסְמֹךְ עַל "אַהֲבָה רַבָּה" אוֹ "אַהֲבַת עוֹלָם" אִם לֹא יִלְמֹד מִיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְגַם שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַתּוֹרָה עַל מַה שֶּׁיִּלְמֹד אַחַר כָּךְ כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

ז וּכְשֶׁמְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַתּוֹרָה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לִלְמֹד מִיָּד אַחֲרֶיהָ, אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לִלְמוּדוֹ — דַּיְנוֹ כְּאִלּוּ הִפְסִיק בְּאֶמְצַע לִמּוּדוֹ וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִבְרָכַת הַמִּצְוֹות וּלְבִרְכַּת הַנֶּהֱנִין שֶׁאִם הִפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לְהַתְחָלַת עֲשִׂיָּה שֶׁעָלֶיהָ מְבָרֵךְ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁאִם רָצָה שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתָהּ עַד לְאַחַר שָׁעָה הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁמַּפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לַעֲשִׂיָּה נִרְאֶה שֶׁאֵין אוֹתָהּ בְּרָכָה חוֹזֶרֶת עַל

אוֹתָהּ עֲשִׂיָּה, אֲבָל תַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁחַיָּב לַעֲסֹק בָּהּ תָּמִיד כְּשֶׁמַּפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לַלִּמּוּד — לֹא חָשִׁיב הֶפְסֵק, מֵאַחַר שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁמַּפְסִיק מְחֻיָּב הוּא לִלְמֹד.

וְיֵשׁ חוֹלְקִים עַל זֶה. וְנָכוֹן לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם וְלִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם כְּלָל, כְּמוֹ בִּשְׁאָר מִצְווֹת.

וְכֵן נָהֲגוּ לוֹמַר בִּרְכַּת כֹּהֲנִים סָמוּךְ לִבְרַכַּת הַתּוֹרָה. וְכֵיוָן שֶׁאוֹמְרִין אוֹתָהּ לְשֵׁם לִמּוּד (וְלֹא מִשּׁוּם זֵכֶר לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם) — אוֹמְרִין אוֹתָהּ אֲפִלּוּ קֹדֶם אוֹר הַבֹּקֶר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בַּלַּיְלָה.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל, אִם הִתְחִיל לִלְמֹד אַחַר בִּרְכַּת הַתּוֹרָה וְהִפְסִיק מִלִּלְמֹד וְנִתְעַסֵּק בַּעֲסָקָיו וְחָזַר לִלְמוֹדוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ אִם הוּא אָדָם שֶׁרָגִיל לִלְמֹד תָּמִיד, וְאַף כְּשֶׁיּוֹצֵא לְהִתְעַסֵּק בְּפַרְנָסָתוֹ מְמַהֵר לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר כְּדֵי לַחֲזֹר וְלִלְמֹד, שֶׁעֶסֶק זֶה אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק לְעִנְיַן בְּרָכָה, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהוּא מִתְעַסֵּק בּוֹ דַּעְתּוֹ עַל לִמּוּדוֹ. וְהוּא הַדִּין לַמֶּרְחָץ וּלְבֵית הַכִּסֵּא שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבִין הֶפְסֵק, לְפִי שֶׁאַף בְּעוֹדוֹ בַּמֶּרְחָץ וּבֵית הַכִּסֵּא — אֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלִּלְמֹד אַחַר כָּךְ. וְכֵן אִם הִשְׁכִּיב עַצְמוֹ לִישֹׁן וְאֵינוֹ יָכוֹל לִישֹׁן — אֵין זֶה הֶפְסֵק, לְפִי שֶׁבְּעוֹדוֹ נֵעוֹר דַּעְתּוֹ עַל לִמּוּדוֹ. וְכֵן אִם יָשַׁן עַל אַצִּילֵי יָדָיו שְׁנַת עֲרַאי — אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק.

אֲבָל יָשַׁן שְׁנַת קֶבַע עַל מִטָּתוֹ — חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק. וְכֵן מִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִלְמֹד תָּמִיד וּבֵרַךְ וְלָמַד שִׁעוּרוֹ וְיָצָא לַעֲסָקָיו וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלִּלְמֹד עוֹד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לַחֲזֹר וְלִלְמֹד — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַתּוֹרָה הִיא כִּבְרָכוֹת הַשַּׁחַר שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ אוֹתָן אֶלָּא פַּעַם אַחַת בַּיּוֹם, וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ יָשַׁן שְׁנַת קֶבַע עַל מִטָּתוֹ אוֹ שֶׁיָּצָא לַעֲסָקָיו וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. וְכֵן נָהֲגוּ.

וּכְשֶׁלּוֹמֵד בַּלַּיְלָה כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָשַׁן — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁהַלַּיְלָה הוֹלֵךְ אַחַר הַיּוֹם. וּכְשֶׁיָּשַׁן שְׁנַת קֶבַע וְהִשְׁכִּים קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר — צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁאַף לִסְבָרָא אַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא כִּבְרָכוֹת הַשַּׁחַר — הֲרֵי גַּם בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר זְמַנָּן הוּא גַּם כֵּן קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם, מֵיָד שֶׁנֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ.

וְאִם הָיָה נֵעוֹר כָּל הַלַּיְלָה — לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ כְּשֶׁיֵּאוֹר הַיּוֹם כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלִּלְמֹד, וְלַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה — צָרִיךְ לְבָרֵךְ כְּשֶׁיֵּאוֹר הַיּוֹם, כְּמוֹ שְׁאָר

בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר שֶׁנּוֹהֲגִין לְבָרֵךְ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בָּהֶן. וְהָרוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי סָפֵק — יִשְׁמַע בִּרְכַּת הַתּוֹרָה מֵאַחֵר וְיִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ אִם אֶפְשָׁר, וְאִם לָאו — יְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ:

ח הַמַּשְׁכִּים קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם לִלְמֹד — מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַתּוֹרָה. וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֲפִלּוּ אִם הוּא שְׁלִיחַ צִבּוּר וְיוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן מ"ו וְסִימָן ו':

ט הַמַּשְׁכִּים קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם — יָכוֹל לְבָרֵךְ כָּל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת, חוּץ מִבִּרְכַּת "הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי בִינָה" וּ"פָּרְשַׁת הַתָּמִיד", עַיֵּן סִימָן א' שֶׁמִּתְּחִין מִלְּאָמְרָהּ עַד שֶׁיֵּאוֹר הַיּוֹם. וְאִם שָׁמַע קוֹל תַּרְנְגוֹל — יָכוֹל לְבָרֵךְ "הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי בִינָה" מִיָּד אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה.

וּלְכַתְּחִלָּה יִטֹּל יָדָיו קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ לִלְמֹד. וְאִם אֵין לוֹ מַיִם — יָכוֹל לְבָרֵךְ וְלִלְמֹד בְּלֹא נְטִילָה, רַק שֶׁיְּנַקֶּה יָדָיו בִּצְרוֹר אוֹ בְּעָפָר אוֹ בְּקוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד':

י נָשִׁים מְבָרְכוֹת בִּרְכוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי חַיָּבוֹת לִלְמֹד מִצְווֹת שֶׁלָּהֶן, לֵידַע הֵיאַךְ לַעֲשׂוֹתָן וְהֵיאַךְ לִזָּהֵר מִכָּל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁהֵן מֻזְהָרוֹת בָּהֶן כַּאֲנָשִׁים, וְהֵן חַיָּבוֹת בִּתְפִלָּה כְּמוֹ אֲנָשִׁים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ו (וְעוֹד שֶׁבִּרְכַּת הַתּוֹרָה מְבָרְכִין קֹדֶם "פָּרְשַׁת הַתָּמִיד" וּבְקְרִיאַת "פָּרְשַׁת הַתָּמִיד" הֵן שָׁווֹת לָאֲנָשִׁים, שֶׁהֲרֵי תְּפִלָּה בִּמְקוֹם תָּמִיד תִּקְּנוּהָ):

סימן מח

א **אוֹמְרִים פָּרְשַׁת הַתָּמִיד וּפְסוּקֵי קָרְבַּן שַׁבָּת אוֹמְרִים אֵצֶל פָּרְשַׁת הַתָּמִיד וּבוֹ ג' סְעִיפִים**:

נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְקָבְעוּ חוֹבָה עַל עַצְמָן לִקְרוֹת "פָּרְשַׁת הַתָּמִיד" בְּכָל יוֹם קֹדֶם הַתְּפִלָּה, שֶׁעַל יְדֵי הַקְּרִיאָה זוֹ — מַעֲלֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם כְּאִלּוּ הִקְרִיבוּ קָרְבַּן תָּמִיד בְּמוֹעֲדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן א'. וְטוֹב לוֹמַר גַּם פָּרָשַׁת הַקְּטֹרֶת אַחַר פָּרָשַׁת הַתָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר "אַבַּיֵּי הֲוָה מְסַדֵּר סֵדֶר הַמַּעֲרָכָה וְכוּ'" וְ"רִבּוֹן הָעוֹלָם וְכוּ'". וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר הַכֹּל בְּצִבּוּר מִפְּנֵי שֶׁהַצִּבּוּר אֵין אוֹמְרִים אֶלָּא פָּרָשַׁת הַתָּמִיד בִּלְבַד — יָכוֹל לוֹמַר הַכֹּל בְּבֵיתוֹ מִשֶּׁיֵּאוֹר הַיּוֹם, וְלַחֲזֹר וְלִקְרוֹת פָּרָשַׁת הַתָּמִיד עִם הַצִּבּוּר. וְאֵין לָחוֹשׁ שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה כְּמַקְרִיב ב' תְּמִידִין וְעוֹבֵר בְּ"בַל תּוֹסִיף", לְפִי

שֶׁבִּקְרִיאָה אֵין בָּהּ מִשּׁוּם "בַּל תּוֹסִיף". וְעַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב — יְכַוֵּן בַּפַּעַם הַב' שֶׁהוּא כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה. וְטוֹב לוֹמַר פָּרָשַׁת הַקְּרְבָּנוֹת מְעֻמָּד — דֶּגְמַת הַקְּרְבָּתָן שֶׁהָיָה מְעֻמָּד:

ב בְּשַׁבָּת נוֹהֲגִין לוֹמַר פְּסוּקֵי קְרְבַּן מוּסַף שַׁבָּת אַחַר פָּרָשַׁת הַתָּמִיד. וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְפַּלְּלוּ שַׁחֲרִית וְאָסוּר לְהַקְדִּים מוּסָף לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי אָמְרוּ כְּבָר פָּרָשַׁת הַתָּמִיד, וְאִם תֵּחָשֵׁב אֲמִירַת הַפְּסוּקִים שֶׁל מוּסָף לְהַקְרָבָה — גַּם אֲמִירַת פָּרָשַׁת הַתָּמִיד נֶחְשְׁבָה לְהַקְרָבָה. אֲבָל בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְיוֹם טוֹב — אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר פְּסוּקֵי קְרְבַּן מוּסָף אֵצֶל פָּרָשַׁת תָּמִיד, מִפְּנֵי שֶׁקּוֹרִין בַּתּוֹרָה בִּפְסוּקֵי מוּסָף. וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין שֶׁמַּזְכִּירִין גַּם בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, כְּדֵי לְפַרְסֵם שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ:

ג נָהֲגוּ הַמְדַקְדְּקִים לְהִתְנוֹעֵעַ בְּשָׁעָה שֶׁקּוֹרִין בַּתּוֹרָה, דֶּגְמַת הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּרָתֶת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ וְגוּ'". וְכֵן עוֹשִׂין בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְפַּלְּלִין, עַל שֵׁם "כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה ה' מִי כָמוֹךָ". וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמְרִים שֶׁאֵין לְהִתְנוֹעֵעַ אֶלָּא בִּפְסוּקֵי דִּזְמְרָה שֶׁהֵם שֶׁבַח וְהַלֵּל אֲבָל לֹא בִּתְפִלַּת י"ח, רַק בַּחֲתִימַת הַבְּרָכוֹת נוֹהֲגִין קְצָת לְהִתְנוֹעֵעַ בְּנַחַת, לְקַיֵּם "מִפְּנֵי שְׁמִי נִחַת הוּא". וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה, הֵיאַךְ שֶׁיִּעֲשֶׂה — יַעֲשֶׂה, וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן:

סימן מט

שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר קְרִיאַת שְׁמַע בְּעַל פֶּה וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

נָהֲגוּ לִקְרוֹת פָּרָשַׁת הַקְּרְבָּנוֹת וְכֵן שְׁאָר פְּסוּקִים, כְּגוֹן זְמִירוֹת וְשִׁירַת הַיָּם וּקְרִיאַת שְׁמַע וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, הַכֹּל בְּעַל פֶּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל: דְּבָרִים שֶׁבִּכְתָב אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאָמְרָם בְּעַל פֶּה, מִכָּל מָקוֹם כָּל דָּבָר שֶׁהוּא שָׁגוּר וְרָגִיל בְּפִי הַכֹּל כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁאָמַרְנוּ — מֻתָּר. אֲבָל אִם לֹא שָׁגוּר בְּפִי הַכֹּל אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁגוּר בְּפִיו — אָסוּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁטַּעַם הַמִּנְהָג הוּא, שֶׁלֹּא אָסְרוּ לוֹמַר דְּבָרִים שֶׁבִּכְתָב בְּעַל פֶּה אֶלָּא שֶׁאוֹמֵר כְּדֵי לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָם (אֲבָל כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ — מֻתָּר. וְיֵשׁ לְזַהֵר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. אֲבָל הַמֵּקֵל כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה — אֵין צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ). וְסוּמָא מֻתָּר לִקְרוֹת בְּעַל פֶּה לְדִבְרֵי הַכֹּל, מִשּׁוּם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ":

סימן נ

א טַעַם לָמָּה אוֹמְרִים מִשְׁנַת "אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן" וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

קָבְעוּ לִשְׁנוֹת אַחַר פָּרָשַׁת הַתָּמִיד פֶּרֶק "אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן" וּבְרַיְתָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה כָּל אָדָם לִלְמֹד בְּכָל יוֹם מִקְרָא מִשְׁנָה וְתַלְמוּד, דִּבְרֵיתָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל הִיא

בְּמָקוֹם תַּלְמוּד שֶׁהַמִּדְרָשׁ כְּתַלְמוּד. וּמִפְּנֵי שֶׁהִיא תְּחִלַּת תּוֹרַת כֹּהֲנִים, שֶׁהוּא רֹאשׁ לְכָל פָּרָשַׁת הַקָּרְבָּנוֹת — קְבָעוּהָ אֶצֶל הַקָּרְבָּנוֹת. וְכֵן מִשְׁנַת "אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן" קְבָעוּהָ אַחַר הַתָּמִיד, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְכָל מָקוֹם מֻקְטָר מֻגָּשׁ לִשְׁמִי", וְכִי בְּכָל מָקוֹם מַקְטִירִין וּמַגִּישִׁין? אֶלָּא אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁעוֹסְקִין בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדָה בְּכָל יוֹם בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם — מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיהֶם כְּאִלּוּ מַקְטִירִים וּמַגִּישִׁים לִשְׁמִי. וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁבְּפֶרֶק זֶה אֵין בּוֹ מַחֲלֹקֶת וְהוּא מִשְׁנָה בְּרוּרָה לְמִשָּׁה מִסִּינַי:

ב אֵין קְרִיאַת פֶּרֶק זֶה וּבְרִיְתָא זוֹ עוֹלָה לְלִמּוּד מִשְׁנָה וְתַלְמוּד אֶלָּא לְמִי שֶׁמֵּבִין, אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מֵבִין — צָרִיךְ לִלְמֹד וּלְהָבִין, שֶׁאִם לֹא כֵן אֵינוֹ נֶחְשָׁב לִלְמוּד, שֶׁאַף בִּתְפִלָּה מוּטָב לְהִתְפַּלֵּל בְּלָשׁוֹן שֶׁמֵּבִין, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁאַף שֶׁהוּא אֵינוֹ מֵבִין הַקֹּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ כַּוָּנָתוֹ וּמֵבִין, אֲבָל אִם אוֹמֵר הַמִּשְׁנָה וְאֵינוֹ מֵבִין — אֵינוֹ נִקְרָא לִמּוּד כְּלָל:

ג יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין אוֹמְרִים "אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן" בְּבֵית הָאָבֵל, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר בְּתַלְמוּד תּוֹרָה. וְאֵין זֶה נָכוֹן, שֶׁכָּל שֶׁהוּא סֵדֶר הַיּוֹם — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם תַּלְמוּד תּוֹרָה לָאָבֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקנ"ד וּבְיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שפ"ד:

סימן נא

א **דִּינֵי תְּפִלָּה מִ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" עַד "יִשְׁתַּבַּח" וּבוֹ י"ג סְעִיפִים**:

תִּקְנוּ לוֹמַר פְּסוּקֵי דְזִמְרָה בְּכָל יוֹם, דְּהַיְנוּ מִ"תְּהִלָּה לְדָוִד" עַד "כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל וְגוֹ", כְּדֵי לְסַדֵּר שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ הוּא תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל, כִּי כֵן עָשָׂה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁאָמַר תְּחִלָּה "אַתָּה הַחִלוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גָּדְלְךָ וְגוֹ'" וְאַחַר כָּךְ "אֶעְבְּרָה נָּא וְגוֹ'", וּכְדֵי לַעֲמֹד בִּתְפִלָּה מִתּוֹךְ שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה. וְלָמָּה בָּחֲרוּ בְּמִזְמוֹרִים אֵלּוּ? לְפִי שֶׁאָמְרוּ: כָּל הָאוֹמֵר תְּהִלָּה לְדָוִד ג' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם — מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא, וְאַגַּב אוֹתוֹ מִזְמוֹר תִּקְנוּ לוֹמַר עַד סִיּוּם תְּהִלִּים שֶׁיֵּשׁ שָׁם י' פְּעָמִים "הַלְלוּיָהּ" כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה הִלּוּלִים שֶׁבְּסֵפֶר תְּהִלִּים: נְצוּחַ, נִגּוּן, שִׁיר וְכוֹ'. וְתִקְנוּ בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם, לִפְנֵיהֶם — "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר", וְאַחֲרֵיהֶם — "יִשְׁתַּבַּח".

וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְהוֹסִיף "הוֹדוּ לַה' קִרְאוּ בִשְׁמוֹ" כַּאֲשֶׁר הוּא כָּתוּב בְּסֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים, לְפִי שֶׁדָּוִד קְבָעוֹ לְאָמְרוֹ בְּכָל יוֹם לִפְנֵי הָאָרוֹן.

וּ"מִזְמוֹר לְתוֹדָה", לְפִי שֶׁכָּל הַשִּׁירוֹת עֲתִידִין לְהִבָּטֵל חוּץ מִ"מִזְמוֹר לְתוֹדָה", וְלָכֵן יֵשׁ

לְמָשָׁךְ אוֹתוֹ בִּנְגִינָה. וְנוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לְאָמְרָהּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁאֵין תּוֹדָה קְרֻבָה בָּהֶן. וְכֵן בִּימֵי הַפֶּסַח אֵין תּוֹדָה קְרֻבָה מִשּׁוּם חָמֵץ שֶׁבָּהּ. וְכֵן בְּעֶרֶב פֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ט. וְכֵן בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"ד. אֲבָל בְּט' בְּאָב אוֹמְרִים אוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם הָיוּ מַקְרִיבִין תּוֹדָה גַּם בְּט' בְּאָב.

וְיֵשׁ שֶׁמּוֹסִיפִין עוֹד פְּסוּקִים אֲחֵרִים, וְכָל מָקוֹם וּמָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר כָּל הַפְּסוּקִים וְהַמְּזֻמּוֹרִים שֶׁמּוֹסִיפִים קֹדֶם "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר". וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין לְאָמְרָם אַחַר "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר", כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לְכֻלָּם בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם.

וְנוֹהֲגִין לְהוֹסִיף קֹדֶם בִּרְכַּת "יִשְׁתַּבַּח": "וַיְבָרֶךְ דָּוִיד" עַד "מְהֻלָּלִים לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ" כַּאֲשֶׁר הוּא בְּסֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים, "וִיבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ" עַד שִׁירַת הַיָּם כַּאֲשֶׁר הוּא בְּסֵפֶר נְחֶמְיָה, וְשִׁירַת הַיָּם, לְפִי שֶׁכָּל אוֹתָם ט"ו לְשׁוֹנוֹת שֶׁל שֶׁבַח הַסְּדוּרוֹת דְּבִרְכוֹת יִשְׁתַּבַּח דְּרָשׁוּם חֲכָמִים מִתּוֹךְ שִׁירַת הַיָּם וּמִתּוֹךְ אוֹתָן פְּסוּקִים שֶׁל "וַיְבָרֶךְ דָּוִיד":

ב יֵשׁ לוֹמַר "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" בְּנִגּוּן וּבְנָעִימָה, כִּי הוּא שִׁיר נָאֶה וְנֶחְמָד. וְתִקְּנוּהוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה עַל יְדֵי אִגֶּרֶת שֶׁנִּפְלָה מִן הַשָּׁמַיִם וּמְצָאוּהוּ כָּתוּב בּוֹ, וְיֵשׁ בָּהּ פ"ז תֵּבוֹת, וְסִימָנוֹ "רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז". וְקִבְּלוּ לְאָמְרוֹ מֵעֲמָד אֲפִלּוּ בְּיָחִיד. וְעַל פִּי הַסּוֹד יֵשׁ לוֹמַר: "בְּפֶה עַמּוֹ" וְלֹא "בְּפִי עַמּוֹ", "בַּתִּשְׁבָּחוֹת" בְּחִירִ"ק הַתָּי"ו. וְיֶאֱחֹז בִּב' צִיצִית שֶׁבַּטַּלִּית שֶׁהֵן כְּנֶגֶד פָּנָיו בְּשָׁעַת אֲמִירַת "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר":

ג אִם סִיֵּם "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — עוֹנֶה אַחֲרָיו אָמֵן. וְאֵין אָמֵן זֶה חָשׁוּב הֶפְסֵק בֵּין פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה לִבְרָכָה שֶׁלְּפָנֵיהֶם, לְפִי שֶׁגַּם אָמֵן שֶׁבַּח הוּא וּכְעֵין זִמְרָה (אֲבָל אִם עָדַיִן לֹא סִיֵּם הַבְּרָכָה — לֹא יַעֲנֶה, שֶׁאֵין מַפְסִיקִין בְּאֶמְצַע שׁוּם בְּרָכָה אֲפִלּוּ בַּעֲנִיַּת אָמֵן, אֶלָּא בְּאָמֵן שֶׁל "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ" וְשֶׁל "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ו). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁבְּרָכָה זוֹ שֶׁל "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" הוֹאִיל וְאֵינָהּ מֻזְכֶּרֶת בַּתַּלְמוּד — מַפְסִיקִין בָּהּ לְכָל אָמֵן.

וְאִם סִיֵּם עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּבַת אַחַת — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא יַעֲנֶה אָמֵן, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹנֶה אָמֵן אַחַר בִּרְכוֹתָיו — הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה. וְאַף שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לַחֲלֹק וְלוֹמַר שֶׁאֵין זֶה עוֹנֶה אָמֵן אַחַר בִּרְכוֹתָיו, שֶׁעַל כָּל פָּנִים הוּא עוֹנֶה אַחַר בִּרְכַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ

לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם סִיֵּם עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּבַת אַחַת בִּרְכַּת "יִשְׁתַּבַּח" וְכֵיוֹצֵא בָּהּ מֵהַבְּרָכוֹת שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לַעֲנוֹת בָּהּ אָמֵן אֲפִלּוּ אַחַר בִּרְכוֹת עַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמָן, אַף שֶׁבִּמְדִינוֹת אֵלּוּ אֵין נוֹהֲגִין כֵּן לַעֲנוֹת אַחַר בִּרְכַּת עַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁמְּסַיֵּם עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּבַת אַחַת — יָכוֹל לַעֲנוֹת. וְהוּא הַדִּין אִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר סִיֵּם בְּרָכָה אַחַת וְהוּא סִיֵּם בְּרָכָה אַחֶרֶת — יָכוֹל לַעֲנוֹת אַחַר בִּרְכַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אֲפִלּוּ סִיֵּם הוּא בְּרָכָה שֶׁאֵין עוֹנִין עָלָיו אַחַר בִּרְכַּת עַצְמוֹ לְדִבְרֵי הַכֹּל:

ד צָרִיךְ לְזָהֵר מִלְּהַפְסִיק בְּדִבּוּר מִשֶּׁיַּתְחִיל "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" עַד סוֹף י"ח, לְפִי שֶׁ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" הִיא בְּרָכָה שֶׁלִּפְנֵי פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה וְ"יִשְׁתַּבַּח" בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם וְאָסוּר לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בְּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ.

וּבֵין "יִשְׁתַּבַּח" לְ"יוֹצֵר אוֹר" — גַּם כֵּן אֵין לְהַפְסִיק, וְהַמַּפְסִיק — עֲבֵרָה הִיא בְּיָדוֹ, וְחוֹזֵר עָלָיו מֵעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה, לְפִי שֶׁפְּסוּקֵי דְּזִמְרָה נִתְקְנוּ לְהַסְדִּיר שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ הוּא קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְכֵיוָן שֶׁכֵּן הוּא — אֵינוֹ בְּדִין לְדַבֵּר בֵּין סִדּוּר הַשֶּׁבַח וְהַתְּפִלָּה, אֶלָּא אִם כֵּן לְצֹרֶךְ מִצְוָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ד.

וּבֵין בִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע לִתְפִלָּה — אָסוּר לְהַפְסִיק אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה:

ה וּשְׁאִילַת שָׁלוֹם מִ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" עַד "יִשְׁתַּבַּח" — דִּינָהּ כְּמוֹ בְּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, שֶׁבֵּין הַפְּרָקִים — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם, וּבָאֶמְצַע — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּמֵשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ו.

וְאֵלּוּ הֵן בֵּין הַפְּרָקִים: בֵּין "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" לְהַתְחָלַת הַמִּזְמוֹרִים, וּבֵין כָּל מִזְמוֹר לַחֲבֵרוֹ, וּבֵין סוֹף הַמִּזְמוֹרִים לְ"יִשְׁתַּבַּח". וּפְסוּקִים הַמְלֻקָּטִים שֶׁאֵינָם מִזְמוֹר שָׁלֵם — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁכָּל שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים הַנֶּאֱמָרִים כָּאן כְּסֵדֶר שֶׁהֵם כְּתוּבִים בִּמְקוֹמָם — דִּינָם כְּמִזְמוֹר שָׁלֵם. וּכְשֶׁמַּפְסִיק בֵּין אֶחָד לַחֲבֵרוֹ — דִּינוֹ כְּמַפְסִיק בְּאֶמְצַע מִזְמוֹר. וּבֵין סוֹפָם לִתְחִלַּת פָּסוּק אַחֵר — דִּינוֹ כְּבֵין הַפְּרָקִים, כְּגוֹן בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ מֵ"הוֹדוּ" עַד "אָמֵן וְהַלֵּל לַה'", הוּא פֶּרֶק אֶחָד אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם מִזְמוֹר שָׁלֵם בְּדִבְרֵי הַיָּמִים. וְכֵן ב' פְּסוּקִים "תְּנוּ עֹז וְגוֹ' נוֹרָא אֱלֹהִים וְגוֹ'" עַד "בָּרוּךְ אֱלֹהִים" — הֵם גַּם כֵּן פֶּרֶק אֶחָד, הוֹאִיל וְהֵם

סְמוּכִים זֶה לָזֶה בִּתְהִלִּים. וְכֵן ב' פְּסוּקִים "אֵל נְקָמוֹת וְגוֹ' הִנָּשֵׂא וְגוֹ'" עַד "עַל גֵּאִים". וְכֵן ג' פְּסוּקִים: "נַפְשֵׁנוּ חִכְּתָה וְגוֹ' כִּי בוֹ וְגוֹ' יְהִי חַסְדְּךָ וְגוֹ'". וְכֵן ג' פְּסוּקִים: "יְהִי שֵׁם ה' וְגוֹ' מִמִּזְרַח וְגוֹ' רָם וְגוֹ'". וְכֵן ב' פְּסוּקִים: "בָּרוּךְ ה' אֱלֹהִים וְגוֹ' וּבָרוּךְ שֵׁם וְגוֹ'". וְכֵן מ"וַיְבָרֶךְ דָּוִיד" עַד "לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ", וּמ"אַתָּה הוּא" עַד "בְּמַיִם עַזִּים", וּמ"וַיּוֹשַׁע" עַד סוֹף הַשִּׁירָה. אֲבָל בֵּין הַפְּסוּקִים שֶׁאֵינָם סְמוּכִים זֶה לָזֶה בִּתְהִלִּים — דֵּינָם כְּבֵין הַפָּרָקִים (אֲבָל בְּאֶמְצַע פָּסוּק — דֵּינוֹ כְּאֶמְצַע פָּסוּק שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ו).

וְכָל זֶה לְעִנְיַן שְׁאִילַת שָׁלוֹם, אֲבָל לְעִנְיַן לְהַפְסִיק לַעֲנִיַּת אָמֵן — אֵין פְּסוּקֵי דְזִמְרָה וּבְרָכוֹתֶיהָ דּוֹמִין לִקְרִיאַת שְׁמַע וּבְרָכוֹתֶיהָ, וּמֻתָּר לַעֲנוֹת אָמֵן עַל כָּל הַבְּרָכוֹת מ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" עַד "יִשְׁתַּבַּח" אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַמִּזְמוֹר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין הַמִּזְמוֹרִים לַבְּרָכָה שֶׁלְּפָנֶיהָם אוֹ שֶׁלְּאַחֲרֶיהָם (לְפִי שֶׁאָמֵן הוּא גַּם כֵּן שֶׁבַח וּכְעֵין זִמְרָה — אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק בִּפְסוּקֵי דְזִמְרָה).

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה שֶׁלְּפָנֶיהָם מֻתָּר לַעֲנוֹת אָמֵן, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא פּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ וְחוֹתֶמֶת בְּבָרוּךְ — אֵין לָחֹשׁ בְּמַה שֶּׁמַּפְסִיק בֵּין פְּתִיחָה לַחֲתִימָה בַּעֲנִיַּת אָמֵן, הוֹאִיל וּבְרָכָה זוֹ אֵינָהּ מְזֻכֶּרֶת בַּתַּלְמוּד.

וְאִם הוּא צָרִיךְ לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע פְּסוּקֵי דְזִמְרָה — טוֹב שֶׁיֹּאמַר "בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם" עַד "וַיְבָרֶךְ דָּוִיד" קֹדֶם שֶׁיְּדַבֵּר. וּכְשֶׁיַּחֲזוֹר לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק — יֹאמַר גַּם כֵּן אֵלּוּ הַפְּסוּקִים, לְפִי שֶׁהֵם כְּמוֹ בְּרָכָה:

ו אָסוּר לוֹמַר פָּסוּק "מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'" אַחַר "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" קֹדֶם "הוֹדוּ", מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּאוֹמֵר: מִי שֶׁרוֹצֶה לְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה' וּלְהַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ — יֹאמַר "הוֹדוּ לַה' וְגוֹ'", וַהֲרֵי זֶה חֵרוּף:

ז צָרִיךְ לְהַפְסִיק מְעַט בֵּין "אֱלִילִים" וּבֵין "וַה' שָׁמַיִם עָשָׂה", שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּחוֹזֵר לְמַעְלָה. וְגַם בֵּין "כִּי" לְ"כָל" יֵשׁ פְּסִיק, וְלָכֵן הַכָּ"ף דְּגוּשָׁה. וּבֵין "הָעַמִּים" לֶ"אֱלִילִים" וּבֵין "שָׁמַיִם" לְ"עָשָׂה" — צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהַפְסִיק קְצָת שֶׁלֹּא תִּבָּלַע הַמֵּ"ם. וְכֵן בְּכָל מ"ם שֶׁבְּסוֹף תֵּבָה וְתֵבָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ מַתְחֶלֶת בְּאָלֶ"ף אוֹ בְּעַיִ"ן — צָרִיךְ לִזָּהֵר כֵּן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"א:

ח צָרִיךְ לְכַוֵּן בְּ"פוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ" פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת הַמּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, וְאִם לֹא כִּוֵּן — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלוֹמַר בְּכַוָּנָה, לְפִי שֶׁעִקַּרוּ מַה שֶׁקִּבְּעוּ לוֹמַר "תְּהִלָּה לְדָוִד" בְּכָל יוֹם הוּא מִפְּנֵי שֶׁבַּח שֶׁבְּפָסוּק זֶה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁגִּיחַ עַל בְּרִיּוֹתָיו לְפַרְנֵס. וְאַף עַכְשָׁו שֶׁאֵין אָנוּ חוֹזְרִין בִּשְׁבִיל חֶסְרוֹן כַּוָּנָה לְפִי שֶׁקָּרוֹב שֶׁאַף כְּשֶׁיַּחֲזֹר לֹא יְכַוֵּן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"א, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא פָּסוּק אֶחָד — חוֹזֵר, שֶׁבְּקַל יוֹכַל לְכַוֵּן כְּשֶׁיִּרְצֶה:

ט נוֹהֲגִין לוֹמַר פָּסוּק "וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ" אַחַר "תְּהִלָּה לְדָוִד" לְסַיֵּם בְּ"הַלְלוּיָהּ", כְּדֵי לְשַׁלְשֵׁל "הַלְלוּיָהּ" אַחַר "הַלְלוּיָהּ", שֶׁכָּל הַמִּזְמוֹרוֹת שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ פּוֹתְחוֹת בְּ"הַלְלוּיָהּ" וּמְסַיְּמוֹת בְּ"הַלְלוּיָהּ". וְעוֹד, לְפִי שֶׁכָּל הָאוֹמֵר "תְּהִלָּה לְדָוִד" מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא, לָכֵן אוֹמְרִים אַחֲרָיו: וַאֲנַחְנוּ נְזַכֶּה לְבָרֵךְ יָהּ גַּם לָעוֹלָם הַבָּא. וּמִטַּעַם זֶה אוֹמְרִים אוֹתוֹ גַּם בְּמִנְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אַחֲרָיו מִזְמוֹר הַלְלוּיָהּ:

י נוֹהֲגִין לִכְפֹּל "כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ", לְפִי שֶׁהוּא סוֹף פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה. וְכֵן פָּסוּק "ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד", שֶׁהוּא סוֹף הַשִּׁירָה. וְיֵשׁ מוֹסִיפִין פָּסוּק "כִּי בָא סוּס פַּרְעֹה וְגוֹ'", שֶׁגַּם הוּא מֵהַשִּׁירָה, עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ער"ה:

יא כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְ"וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ" אוֹ לְ"וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה" — אֵין לִשְׁחוֹת וּלְהִשְׁתַּחֲווֹת שָׁם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ג.

וְנָהֲגוּ לַעֲמֹד לְ"וַיְבָרֶךְ דָּוִיד" עַד "תִּפְאַרְתֶּךָ". וְיֵשׁ מוֹסִיפִין לַעֲמֹד עַד שֶׁאוֹמְרִים "אַתָּה הוּא ה' הָאֱלֹהִים" — רְאשֵׁי תֵּבוֹת "אֶהְיֶה", וְאַחַר כָּךְ יוֹשְׁבִין. וּכְשֶׁאוֹמְרִים "וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל" — נוֹתְנִים צְדָקָה מְעֻמָּד:

יב "מִי כָמֹכָה נֶאְדָּר וְגוֹ'" — הַכָּ"ף דְּגוּשָׁה, אֲבָל "מִי כָמֹכָה בָּאֵלִים" וְכֵן "כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה ה' מִי כָמוֹךָ" — הַכָּ"ף רְפוּיָה, "יִדְמוּ כָּאָבָן" — הַכָּ"ף דְּגוּשָׁה, "עַם זוּ גָּאָלְתָּ" — הַג' דְּגוּשָׁה, שֶׁכָּךְ הוּא בַּמְּסוֹרוֹת. וְכֵן בִּשְׁאָר דָּגוּשׁ וְרָפֶה — צָרִיךְ לִזָּהֵר וְלִקְרוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּמְסַר בַּמְּסוֹרוֹת. וְלֹא יַרְפֶּה הֶחָזָק וְלֹא יְחַזֵּק הָרָפֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"א:

יג אֵין אוֹמְרִים הַזְּמִירוֹת בְּמִרוּצָה, כִּי אִם בְּנַחַת מִלָּה בְּמִלָּה כְּדֵי לְכַוֵּן בָּהֶם יָפֶה. וְאוֹתָן שֶׁאוֹמְרִים אוֹתָם בְּמִרוּצָה (כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם מִנְיָן) — לֹא יָפֶה הֵם עוֹשִׂים שֶׁמְּקַצְּרִים בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם בִּשְׁבִיל שְׁאִילַת צָרְכָּם, הֲיֵשׁ מוֹשֵׁל שֶׁיִּתְרַצֶּה בְּכָךְ? וְהוּא הַדִּין לְאוֹתָם שֶׁמְּכַוְּנִים בַּתְּפִלָּה בִּבְרָכוֹת שֶׁהֵן תְּחִנָּה וּבַקָּשַׁת צָרְכֵי הַגּוּף וְלֹא בַּבְּרָכוֹת שֶׁהֵן שֶׁבַח וְהוֹדָאָה לַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא:

סימן נב

א דִּין מִי שֶׁשָּׁהָה לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַד "יִשְׁתַּבַּח" וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

תְּפִלַּת צִבּוּר הִיא רְצוּיָה וּמְקֻבֶּלֶת לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כַּבִּיר לֹא יִמְאָס", וְאוֹמֵר: "פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי". לְפִיכָךְ מִי שֶׁבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צִבּוּר בְּסוֹף פְּסוּקֵי דְזִמְרָה — יֵשׁ לוֹ לְדַלֵּג פְּסוּקֵי דְזִמְרָה כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, שֶׁפְּסוּקֵי דְזִמְרָה גַּם כֵּן לֹא נִתְקְנוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַתְּפִלָּה שֶׁתִּהְיֶה רְצוּיָה וּמְקֻבֶּלֶת עַל יְדֵי שֶׁמְּסַדֵּר שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל, וְאִם כֵּן מוּטָב לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר שֶׁאָז תְּפִלָּתוֹ מְקֻבֶּלֶת וַדַּאי.

וְכֵיצַד מְדַלֵּג? אִם יֵשׁ לוֹ שְׁהוּת לִקְרוֹת מִזְמוֹר "תְּהִלָּה לְדָוִד" — דַּי בְּמִזְמוֹר זֶה לְבָרֵךְ לְפָנָיו "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" וְאַחֲרָיו "יִשְׁתַּבַּח". וְאַף שֶׁתִּקְּנוּ לְבָרֵךְ וְלִקְרוֹת מִ"תְּהִלָּה לְדָוִד" עַד "כֹּל הַנְּשָׁמָה", מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעִקַּר הַתַּקָּנָה לֹא הָיְתָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל מִזְמוֹר זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"א — דַּי לוֹ בְּמִזְמוֹר זֶה, כְּדֵי שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְיִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר. וְאִם יֵשׁ לוֹ שְׁהוּת יוֹתֵר — יֹאמַר אַחַר "תְּהִלָּה לְדָוִד" ב' מִזְמוֹרִים שֶׁל הַלּוּלִים, שֶׁהֵם: "הַלְלוּ אֶת ה' מִן הַשָּׁמַיִם" וּמִזְמוֹר "הַלְלוּ אֵל בְּקָדְשׁוֹ". וְאִם אֵין לוֹ שְׁהוּת לוֹמַר שְׁנֵיהֶם — יֹאמַר "הַלְלוּ אֵל בְּקָדְשׁוֹ" לְבַדּוֹ.

וְאִם יֵשׁ לוֹ שְׁהוּת יוֹתֵר — יֹאמַר כָּל ה' מִזְמוֹרֵי "הַלְלוּיָהּ".

וְאִם יֵשׁ לוֹ שְׁהוּת יוֹתֵר — יֹאמַר גַּם "וַיְבָרֶךְ דָּוִיד" עַד "לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ" וּמְדַלֵּג עַד "יִשְׁתַּבַּח".

וְאִם יֵשׁ לוֹ שְׁהוּת יוֹתֵר — יֹאמַר "הוֹדוּ לַה' קִרְאוּ" עַד "וְהוּא רַחוּם", וּמְדַלֵּג עַד "וְהוּא רַחוּם" שֶׁלִּפְנֵי "אַשְׁרֵי", כִּי בֵּינְתַיִם אֵינָם רַק פְּסוּקִים מְלֻקָּטִים.

וְאִם כְּבָר הִתְחִילוּ הַצִּבּוּר יוֹצֵר וְאֵין לוֹ שְׁהוּת לוֹמַר פְּסוּקֵי דְזִמְרָה אֲפִלּוּ בְּדִלּוּג — יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ עִם הַצִּבּוּר וְיִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם.

וְאַחַר כָּךְ, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לִקְרוֹת כָּל הַפְּסוּקֵי דְזִמְרָה עִם הַבְּרָכוֹת שֶׁלִּפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ כָּל עִקָּר, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְקְנוּ אֶלָּא קֹדֶם הַתְּפִלָּה לְפִיכָךְ אֵין לוֹ לְבָרֵךְ כְּלָל לֹא לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם, אֶלָּא אִם רוֹצֶה לִקְרוֹתָם בְּלֹא בְּרָכָה יָפֶה הוּא עוֹשֶׂה, וְהַלְוַאי שֶׁיֹּאמְרֵם כָּל הַיּוֹם. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה יֵשׁ לוֹ לִקְרוֹתָם אַחַר הַתְּפִלָּה

כְּדֵי לָחֹשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ לֹא "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" וְלֹא "יִשְׁתַּבַּח", שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת לְהַקֵּל.

וּמִכָּל מָקוֹם יֹאמַר כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁמְּחֻיָּב לְבָרֵךְ בַּבֹּקֶר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן מ"ו. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ בִּרְכַּת "אֱלֹהַי נְשָׁמָה", מִפְּנֵי שֶׁיָּצָא בִּבְרִכַּת מְחַיֶּה הַמֵּתִים שֶׁבַּתְּפִלָּה. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדָבָרָיו לְכַתְּחִלָּה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ קֹדֶם הַתְּפִלָּה:

ב אִם בָּא כְּשֶׁהִתְחִילוּ הַקָּהָל "יִשְׁתַּבַּח" — טוֹב שֶׁיִּשְׁמַע "יִשְׁתַּבַּח" מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. וְאִם בָּא סָמוּךְ לְקְרִיאַת שְׁמַע וְיָכוֹל לְהַתְחִיל "יוֹצֵר" וּלְהַגִּיעַ לְהִתְפַּלֵּל י"ח עִם הַצִּבּוּר — יַעֲשֶׂה כֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע עִם הַצִּבּוּר, כִּי עִקַּר הַקְּפֵדָה הִיא שֶׁיִּתְפַּלֵּל י"ח עִם הַצִּבּוּר.

וְכָל זֶה בְּדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וְשָׁהָה לָבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה חַיָּב כָּל אָדָם לְזָרֵז אֶת עַצְמוֹ לָבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְדַלֵּג כְּלוּם כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת י"ח עִם הַצִּבּוּר:

סימן נג

א **דִּין הָרָאוּי לֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה וּבוֹ ל"ו סְעִיפִים**:

עַד "יִשְׁתַּבַּח" אֵין צָרִיךְ לִשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁיֵּרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה כְּלָל, אֲבָל כְּשֶׁמַּגִּיעִים לְ"יִשְׁתַּבַּח" יֵשׁ לוֹ לְהַשְׁלִיחַ צִבּוּר לַעֲמֹד לִפְנֵי הַתֵּבָה וְלוֹמַר "יִשְׁתַּבַּח", וְלֹא יַמְתִּין מִלֵּירֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה עַד הַקַּדִּישׁ שֶׁלְּאַחַר "יִשְׁתַּבַּח", לְפִי שֶׁיֵּשׁ לְהַסְמִיךְ הַקַּדִּישׁ לְ"יִשְׁתַּבַּח" בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר וְאָסוּר לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם כְּלָל. וְלָכֵן נָהֲגוּ שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עוֹמֵד גַּם כֵּן כְּשֶׁאוֹמֵר "יִשְׁתַּבַּח", שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק מִישִׁיבָה לַעֲמִידָה בֵּין "יִשְׁתַּבַּח" לַקַּדִּישׁ שֶׁלְּאַחֲרָיו, שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹמַר אוֹתוֹ בַּעֲמִידָה מִן הַדִּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, וְהוּא הַדִּין לְ"בָרְכוּ".

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁאוֹמֵר גּוּף הַקַּדִּישׁ וּ"בָרְכוּ", אֲבָל הַצִּבּוּר שֶׁעוֹנִין אַחֲרָיו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לַעֲמֹד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן (נ"ה) [נ"ו]. וְאַף עַל פִּי כֵן נוֹהֲגִין לַעֲמֹד בִּשְׁעַת אֲמִירַת "יִשְׁתַּבַּח", אֲפִלּוּ כְּשֶׁאוֹמֵר אוֹתוֹ בְּיָחִיד:

ב אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לוֹמַר לִפְנֵי הַתֵּבָה אֶלָּא מ"יִשְׁתַּבַּח" וְאֵילָךְ, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁיִּקְרָא לְעַצְמוֹ תְּחִלָּה קְצָת פְּסוּקֵי דְזִמְרָה וּ"בָרוּךְ שֶׁאָמַר" לִפְנֵיהֶם,

וְאִם לָאו אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר "יִשְׁתַּבַּח" שֶׁהֲרֵי הִיא בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה לִפְסוּקֵי דְזִמְרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"א. וְלָכֵן צָרִיךְ לִמְחוֹת בָּרַבִּים שֶׁטּוֹעִים כְּשֶׁהֵם בַּבָּרֶךְ וְאֵין עֵת לְהַאֲרִיךְ שֶׁמַּתְחִילִין מִ"יִּשְׁתַּבַּח" וּמְבָרְכִין בְּרָכָה לְבַטָּלָה, אֶלָּא יֹאמְרוּ "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" וְקָצַת פְּסוּקֵי דְזִמְרָה עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ב, אוֹ יַתְחִילוּ מִ"יוֹצֵר אוֹר":

ג מִי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ טַלִּית עַד שֶׁהִגִּיעַ לְ"יִשְׁתַּבַּח" — לֹא יְבָרֵךְ עַל עֲטִיפַת צִיצִית בֵּין פְּסוּקֵי דְזִמְרָה לְ"יִשְׁתַּבַּח", וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּאֶמְצַע פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק מִ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" עַד סוֹף "יִשְׁתַּבַּח" אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"א, אֶלָּא יְבָרֵךְ בֵּין "יִשְׁתַּבַּח" לְ"יוֹצֵר", שֶׁאָז מֻתָּר לְהַפְסִיק לְצֹרֶךְ מִצְוָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיָחִיד, אֲבָל שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ לוֹ טַלִּית עַד "יִשְׁתַּבַּח" — יִתְעַטֵּף וִיבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל "יִשְׁתַּבַּח", כְּדֵי שֶׁיֹּאמַר הַקָּדִישׁ מִיָּד אַחַר "יִשְׁתַּבַּח" וְלֹא יַפְסִיק, אֶלָּא אִם כֵּן הֵבִיאוּ לוֹ אַחַר "יִשְׁתַּבַּח" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ד.

וְכֵן אִם אֵין מְנַגֵּן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — יַמְתִּין הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עִם "יִשְׁתַּבַּח" וְיִשְׁתֹּק וְלֹא יְדַבֵּר כְּלוּם עַד שֶׁיָּבוֹא מְנַגֵּן, וְיֹאמַר "יִשְׁתַּבַּח" וְקַדִּישׁ, וְיָכוֹל לְהַמְתִּין וְלִשְׁהוֹת אֲפִלּוּ חֲצִי שָׁעָה שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כָּל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה מִ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" עַד סוֹף "יִשְׁתַּבַּח", וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ הוֹאִיל וְשָׁהָה מֵחֲמַת אֹנֶס, כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיָה הַמָּקוֹם נָקִי וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, בְּעִנְיָן שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע כַּיּוֹצֵא בָּזֶה יֵשׁ שֶׁמַּצְרִיכִים לַחֲזֹר לְרֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם בִּפְסוּקֵי דְזִמְרָה שֶׁהֵם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵי הַמִּקִלִּין שָׁם:

ד שְׁלִיחַ צִבּוּר צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הָגוּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "נָתְנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל כֵּן שְׂנֵאתִיהָ", וְאָמְרוּ חֲכָמִים: זֶה שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וְיוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה.

וְאֵיזֶהוּ הָגוּן? שֶׁיִּהְיֶה רֵיקָן מֵעֲבֵרוֹת, וְשֶׁיִּהְיֶה פִּרְקוֹ נָאֶה, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יָצָא עָלָיו שֵׁם רַע אֲפִלּוּ בְּיַלְדוּתוֹ, וְשֶׁיִּהְיֶה עָנָו וּמְרֻצֶּה לָעָם כְּדֵי שֶׁיַּסְכִּימוּ לִתְפִלָּתוֹ, וְיֵשׁ לוֹ נְעִימָה וְקוֹל עָרֵב שֶׁמּוֹשֵׁךְ הַלֵּב, וְרָגִיל לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַפְּסוּקִים שֶׁל תְּפִלָּה סְדוּרִים בְּפִיו:

ה אִם אֵין מוֹצְאִין מִי שֶׁיִּהְיוּ בּוֹ כָּל הַמִּדּוֹת הַלָּלוּ — יִבְחֲרוּ הַטּוֹב שֶׁבַּצִּבּוּר בְּחָכְמָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְאִם הָיָה כָּאן עִם הָאָרֶץ זָקֵן וְקוֹלוֹ נָעִים וְהָעָם חָפֵצִים בּוֹ וּבֶן י"ג

שְׁנָה הַמֵּבִין מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר וְאֵין קוֹלוֹ נָעִים — הוּא קוֹדֵם לְעַם הָאָרֶץ הַזָּקֵן, כִּי יוֹדֵעַ מַה מִּתְפַּלֵּל:

ו מִי שֶׁעָבַר עֲבֵרָה בְּשׁוֹגֵג, אֲפִלּוּ הָרַג נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְחָזַר בִּתְשׁוּבָה — מֻתָּר לִהְיוֹת שְׁלִיחַ צִבּוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִקְרָא "אֵין פּוֹרְקוֹ נָאֶה" אֶלָּא מִי שֶׁמּוּעָד לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים, אֲבָל מִי שֶׁבָּאָה לְיָדוֹ שְׁגִגַת מַעֲשֶׂה וּמִתְחָרֵט — הֲרֵי זֶה צַדִּיק גָּמוּר לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. אֲבָל אִם עָשָׂה בְּמֵזִיד (פְּעָמִים רַבּוֹת), אַף עַל פִּי שֶׁאַחַר כָּךְ עָשָׂה תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה — אֵין מְמַנִּין אוֹתוֹ שְׁלִיחַ צִבּוּר, שֶׁהֲרֵי מִכָּל מָקוֹם יָצָא עָלָיו שֵׁם רַע קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה וְלֹא הָיָה פּוֹרְקוֹ נָאֶה. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָבַר עֲבֵרָה בְּאֹנֶס אֲפִלּוּ הֵמִיר בְּאֹנֶס וְשָׁב — יָכוֹל לִהְיוֹת שְׁלִיחַ צִבּוּר קָבוּעַ.

וְכָל זֶה לְמַנּוֹתוֹ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל אֵין מַעֲבִירִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי שֵׁם רַע שֶׁיָּצָא עָלָיו בְּיַלְדוּתוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ יָצָא עָלָיו מִקָּרוֹב וְיָדוּעַ. וְאִם יוֹצֵא עָלָיו שֵׁם רַע עַתָּה, וְהוּא קוֹל שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵק (וְאֵין לוֹ אוֹיְבִים הַמּוֹצִיאִים קוֹל) — אֲפִלּוּ יָחִיד יָכוֹל לְמָחוֹת לְהַעֲבִירוֹ.

וּשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁיָּצָא פְּעָמִים רַבּוֹת טָרֵפָה מִתַּחַת יָדוֹ — מְסַלְקִין אוֹתוֹ מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ אַחַר שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה הַמַּכְשַׁרְתּוֹ לִהְיוֹת שׁוֹחֵט וּבוֹדֵק כְּבַתְּחִלָּה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר יָצָא עָלָיו שֵׁם רַע פַּעַם אַחַת וְסִלְקוּהוּ — שׁוּב אֵין מְמַנִּין אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה:

ז רָאוּי לִשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁיִּכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת רִאשׁוֹן וְיֵצֵא אַחֲרוֹן. וְטוֹב לַחֲזֹר אַחַר שְׁלִיחַ צִבּוּר בֶּן צַדִּיק, כִּי אֵינוֹ דּוֹמֶה תְּפִלַּת צַדִּיק בֶּן צַדִּיק כו'. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצַּדִּיק בֶּן רָשָׁע תְּפִלָּתוֹ עַל הַצִּבּוּר יוֹתֵר נִשְׁמַעַת מִתְּפִלַּת בֶּן צַדִּיק, לְפִי שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁאֵין לוֹ זְכוּת אָבוֹת הוּא שָׂפַל רוּחַ בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁאֵין בּוֹטֵחַ בִּתְפִלָּתוֹ עַל מַעֲשֶׂה אֲבוֹתָיו כְּמוֹ בֶּן צַדִּיק כִּי אִם עַל חַסְדּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה הַכֹּל לְפִי עִנְיַן שִׁפְלוּת רוּחַ שֶׁל זֶה וְצִדְקַת אֲבוֹתָיו שֶׁל זֶה):

ח אֵין מוּמִין פּוֹסְלִין אֶלָּא בְּכֹהֲנִים אֲבָל לֹא בִּשְׁלִיחַ צִבּוּר. וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לְזַהֵר בְּמוּמִין הַגְּלוּיִים, מִשּׁוּם "הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ הֲיִרְצְךָ וְגו'":

ט אֵין מְמַנִּין אֶלָּא מִי שֶׁנִּתְמַלֵּא זְקָנוֹ, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר. וַאֲפִלּוּ הַצִּבּוּר מוֹחֲלִין עַל כְּבוֹדָם — אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁלִיחַ צִבּוּר קָבוּעַ, אֲבָל בְּאַקְרַאי יָכוֹל לֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה מִשֶּׁהֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְמַנֶּה מִפִּי הַצִּבּוּר אוֹ מִפִּי שְׁלִיחַ צִבּוּר

הַמְמַנֶּה אוֹתוֹ לְהָקֵל מֵעָלָיו לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדוֹ לְעִתִּים, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן קְבִיעוּת לְאוֹתָם הָעִתִּים. אֲבָל אִם מִנּוּהוּ הַצִּבּוּר אוֹ הַשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁיִּהְיֶה הוּא מוּכָן לְהִתְפַּלֵּל לִפְעָמִים כְּשֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — אֵין זֶה נִקְרָא קְבִיעוּת, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי כָּךְ. וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לְעִתִּים יְדוּעִים, שֶׁלְּאוֹתוֹ עֵת הוּא קָבוּעַ בְּוַדַּאי.

וְכָל זֶה בְּכָל הַשָּׁנָה, אֲבָל בְּתַעֲנִית — צָרִיךְ לִהְיוֹת זָקֵן מַמָּשׁ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְכַתְּחִלָּה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקע"ט, אוֹ הַמֻּפְלָג שֶׁבַּצִּבּוּר. וְהוּא הַדִּין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר — טוֹב שֶׁיִּהְיֶה אָדָם מֻפְלָג שְׁלִיחַ צִבּוּר אִם אֶפְשָׁר:

י אִם אֵין שָׁם מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לִהְיוֹת שְׁלִיחַ צִבּוּר כִּי אִם בֶּן י"ג שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד — מוּטָב שֶׁיִּהְיֶה הוּא שְׁלִיחַ צִבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ זָקֵן מִשֶּׁיִּתְבַּטְּלוּ מִלִּשְׁמֹעַ קְדֻשָּׁה וְקַדִּישׁ:

יא מִי שֶׁאֵינוֹ בַּעַל זָקֵן, כָּל שֶׁנִּכָּר בּוֹ שֶׁהִגִּיעַ לְכְלַל שָׁנִים שֶׁרָאוּי לְהִתְמַלְּאוֹת זְקָנוֹ — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נִתְמַלֵּא זְקָנוֹ. לְפִיכָךְ בֶּן כ' שָׁנָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ זָקֵן — מְמַנִּין אוֹתוֹ. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ זָקֵן אֲפִלּוּ מְעַט — הֲרֵי זֶה כְּנִתְמַלֵּא זְקָנוֹ אִם הוּא מִבֶּן י"ח שָׁנָה וָמַעְלָה:

יב סָרִיס, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לְמַנּוֹתוֹ אִם הוּא בֶּן עֶשְׂרִים, שֶׁאָז נַעֲשָׂה גָּדוֹל. וְהוּא שֶׁנִּרְאוּ בּוֹ סִימָנֵי סָרִיס, וְאִם לֹא נִרְאָה בּוֹ — אֵינוֹ נִקְרָא גָּדוֹל עַד שֶׁיַּעַבְרוּ רֹב שְׁנוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּאה"ע סִימָן קע"ב. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף עַל פִּי כֵן אֵין זֶה כְּבוֹד הַצִּבּוּר לְמַנּוֹת סָרִיס:

יג יֵשׁ לְלַמֵּד זְכוּת עַל מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁהַקְּטַנִּים יוֹרְדִים לִפְנֵי הַתֵּבָה לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת, לְפִי שֶׁאֵין מוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן, שֶׁהֲרֵי אֵינָן מַחֲזִירִין אֶת הַתְּפִלָּה רַק שֶׁאוֹמְרִים "בָּרְכוּ" וְקַדִּישׁ. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא נָהֲגוּ כֵן — אֵין לַקָּטָן לַעֲבֹר לִפְנֵי הַתֵּבָה אֲפִלּוּ בִּתְפִלַּת עַרְבִית (מִשּׁוּם "בָּרְכוּ" שֶׁבָּהּ. וְהוּא הַדִּין שֶׁלֹּא יִפְרֹס עַל שְׁמַע לְמִי שֶׁלֹּא שָׁמַע "בָּרְכוּ" בְּשַׁחֲרִית. וְאֵין "בָּרְכוּ" שֶׁל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית וְעַרְבִית דּוֹמֶה לְ"בָּרְכוּ" שֶׁל קְרִיאַת הַתּוֹרָה שֶׁקָּטָן יָכוֹל לְאָמְרָהּ, לְפִי שֶׁאֵינָהּ חוֹבָה כָּל כָּךְ אֶלָּא עַל הָעוֹלֶה לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, אֲבָל אֵלּוּ הֵן חוֹבָה עַל כָּל צִבּוּר לְשָׁמְעָן שַׁחֲרִית וְעַרְבִית), וְקָטָן שֶׁאֵינוֹ חַיָּב — אֵינוֹ מוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן.

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁמַּגִּיעַ לְכְלַל י"ג שָׁנָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת — אֵין לוֹ לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְהִתְפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם מִשּׁוּם תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת,

שֶׁהֲרֵי עֲדַיִן לֹא נִשְׁלְמוּ לוֹ י"ג שָׁנָה עַד לֵיל שַׁבָּת, שֶׁתּוֹסֶפֶת שַׁבָּת אֵינָהּ מוֹעִיל לְעִנְיַן שְׁנוֹת יְמֵי הַנַּעַר. אֲבָל אִם מִתְפַּלֵּל בַּלַּיְלָה עַרְבִית — מֻתָּר לֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה.

וּמַה שֶּׁאָמְרוּ: י"ג שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, לֹא שֶׁצָּרִיךְ יוֹם אֶחָד יוֹתֵר עַל י"ג שָׁנָה, אֶלָּא לוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ י"ג שָׁנָה שְׁלֵמוֹת מִיּוֹם אֶל יוֹם וְלֹא שֶׁיּוֹם אֶחָד בִּשְׁנַת י"ג נֶחְשָׁב שָׁנָה. אֲבָל מִיָּד שֶׁהִגִּיעַ תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַיּוֹם שֶׁנּוֹלַד בּוֹ וְכָלוּ בּוֹ י"ג שָׁנָה שְׁלֵמוֹת — הֲרֵי מִקְצָת כְּנִיסַת הַיּוֹם זֶה נֶחְשָׁב כְּיוֹם שָׁלֵם וַהֲרֵי הוּא בֶּן י"ג וְיוֹם אֶחָד, וְאֵין צָרִיךְ י"ג שָׁנָה מֵעֵת לְעֵת. וְאִם צָרִיךְ לְבְדֹק אִם הֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ה:

יד שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ קוֹלוֹ הֶעָרֵב, אִם הוּא מֻחְמַת שֶׁשָּׂמֵחַ בְּלִבּוֹ עַל שֶׁנּוֹתֵן הוֹדָאָה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּנְעִימָה — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה. וְהוּא שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּכֹבֶד רֹאשׁ וְעוֹמֵד בְּאֵימָה וְיִרְאָה, אֲבָל אִם מְכַוֵּן לְהַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ וְשָׂמֵחַ בְּקוֹלוֹ — הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה, וְעָלָיו נֶאֱמַר "נְתָנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל כֵּן שְׂנֵאתִיהָ". וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל שֶׁמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ — לֹא טוֹב הוּא עוֹשֶׂה, מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר:

טו מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קוֹל נָעִים — יְרַנֵּן לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא שְׁאָר רְנָנוֹת.

וְאִם רָק — יְקַנֵּחַ וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל:

טז אֵין מְמַנִּין לַעֲגֵי שָׂפָה שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין לְחַתֵּךְ הָאוֹתִיּוֹת, כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁקּוֹרִין לְאַלְפֵּי"ן עַיְנֵי"ן וּלְעַיְנֵי"ן אַלְפֵּי"ן. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁקּוֹרֵא לְחֵתֵי"ן הֵהֵי"ן. וְאִם כֻּלָּם מְדַבְּרִים כָּךְ — מֻתָּר לְהִיוֹת שָׁם שְׁלִיחַ צִבּוּר, וְאֵין צָרִיךְ לְהָבִיא לָהֶם שְׁלִיחַ צִבּוּר מִמָּקוֹם אַחֵר:

יז פּוֹחֵחַ וְהוּא מִי שֶׁבִּגְדוֹ קָרוּעַ וּזְרוֹעוֹתָיו מְגֻלִּים — לֹא יֵרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר. וְרָאוּי לִשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּגָדִים אֲרֻכִּים, שֶׁלֹּא יֵרָאוּ רַגְלָיו (אִם הוֹלֵךְ בְּלֹא אַנְפִּילָאוֹת):

יח סוּמָא יוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה, מִפְּנֵי שֶׁחַיָּב בְּכָל הַמִּצְוֹות וְיָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. וְאִם יָכוֹל לַעֲלוֹת וְלִקְרוֹת בַּתּוֹרָה — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן קמ"א:

יט שְׁלִיחַ צִבּוּר קָבוּעַ יוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה מֵעַצְמוֹ וְלֹא יַמְתִּין עַד שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ, לְפִי שֶׁנִּרְאֶה שֶׁאֵינוֹ סוֹמֵךְ עַל דִּבּוּר הַצִּבּוּר שֶׁמְּנוּהוּ לְכָךְ. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ שְׁלִיחַ צִבּוּר קָבוּעַ — צָרִיךְ לְסָרֵב מְעַט קֹדֶם שֶׁיּוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה. וְלֹא יְסָרֵב יוֹתֵר מִדַּאי, אֶלָּא פַּעַם רִאשׁוֹנָה מְסָרֵב וּמְמָאֵן לְגַמְרֵי, כְּלוֹמַר אֵינִי כְּדַאי לְכָךְ, וּכְשֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ פַּעַם שֵׁנִית — מֵכִין עַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁרוֹצֶה לַעֲמֹד, וּבְפַעַם שְׁלִישִׁי יַעֲמֹד. וְאִם הָאוֹמֵר לוֹ שֶׁיֵּרֵד הוּא אָדָם גָּדוֹל — אֵינוֹ

מְסָרֵב לוֹ כְּלָל, שֶׁאֵין מְסָרְבִין לְגָדוֹל אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסוּת וּשְׁרָרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ע:

כ אִם טָעָה הַשְׁלִיחַ צִבּוּר וּצְרִיכִין לְהַעֲמִיד אַחֵר תַּחְתָּיו — אוֹתוֹ שֶׁמַּעֲמִידִין תַּחְתָּיו לֹא יְסָרֵב כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁגְּנַאי הוּא שֶׁתְּהֵא הַתְּפִלָּה מֻפְסֶקֶת כָּל כָּךְ:

כא הָאוֹמֵר אֵינִי עוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה מִפְּנֵי שֶׁבְּנָדַי צְבוּעִים אוֹ מִפְּנֵי הַסַּנְדָּל שֶׁבְּרַגְלַי — לֹא יֵרֵד בְּאוֹתוֹ הַתְּפִלָּה כְּלָל, לֹא בִּצְבוּעִים וְלֹא בִּלְבָנִים, וְלֹא בְּסַנְדָּל וְלֹא יָחֵף, מִפְּנֵי שֶׁדֶּרֶךְ הָאֶפִּיקוֹרְסִין לְהַקְפִּיד בְּכָךְ וְחוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא אֶפִּיקוֹרְסוּת נִזְרְקָה בּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁנּוֹתֵן טַעַם לִדְבָרָיו וּמַרְאֶה פָּנִים שֶׁלִּכְבוֹד הַמָּקוֹם עוֹשֶׂה כֵּן וְדֶרֶךְ עֲנָוָה הוּא אוֹחֵז לִלְבֹּשׁ לְבָנִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַצִּבּוּר מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ לְהִתְפַּלֵּל לָהֶם כָּךְ — אֵין רָאוּי לוֹ לִהְיוֹת סָרְבָן מִפְּנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ, אִם לֹא שֶׁאֶפִּיקוֹרְסוּת נִזְרְקָה בּוֹ:

כב יֵשׁ מוֹנְעִים גֵּר מִלִּהְיוֹת שְׁלִיחַ צִבּוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר "אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ". וְנִדְחוּ דִּבְרֵיהֶם שֶׁאַף הַגֵּרִים יְכוֹלִים לוֹמַר "אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ", שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ", כְּלוֹמַר מִכָּאן וְאֵילָךְ אַתָּה אָב לְכָל הַגּוֹיִים שֶׁיִּתְגַּיְּרוּ:

כג אֲפִלּוּ יָחִיד יָכוֹל לְעַכֵּב וְלוֹמַר אֵינִי רוֹצֶה שֶׁפִּלּוֹנִי יִהְיֶה שְׁלִיחַ צִבּוּר, אִם לֹא שֶׁהִסְכִּים עָלָיו מִתְּחִלָּה. וְרַבִּים יְכוֹלִים לַחֲזֹר בָּהֶם אֲפִלּוּ אַחַר שֶׁהִסְכִּימוּ. וְגַם בְּכָל הַמִּנּוּיִים יָכוֹל יָחִיד לְעַכֵּב, וַאֲפִלּוּ בְּמַרְבִּיץ תּוֹרָה, וְהוּא שֶׁרוֹצֶה לְקַבֵּל שְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹ רַב אַחֵר וְיֵשׁ אַחֵר לִשְׂכֹּר בְּדָמָיו שֶׁל זֶה שֶׁרֹב הַצִּבּוּר חֲפֵצִים בּוֹ. וְכָל מִי שֶׁהֶעֱבִירוּהוּ וְעָמַד כָּךְ יָמִים בְּהַסְכָּמַת הַקָּהָל וְאַחַר כָּךְ רוֹצִים לַחֲזֹר וּלְמַנּוֹתוֹ — הֲרֵי זוֹ כְּתִחִלַּת קַבָּלָה, וַאֲפִלּוּ יָחִיד יָכוֹל לְעַכֵּב. וְהוּא הַדִּין אִם מִנּוּהוּ תְּחִלָּה לִזְמַן וְאַחַר כָּךְ נִשְׁלַם הַזְּמַן.

וְאֵין הַיָּחִיד יָכוֹל לְעַכֵּב בְּכָל מָקוֹם, אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ טַעַם הָגוּן וְיֵצִיעַ טַעְמוֹ לִפְנֵי טוֹבֵי הָעִיר, וְאִם יִרְאוּ שֶׁדְּבָרָיו נְכוֹנִים שֶׁרְאוּי לוֹ לְעַכֵּב מִטַּעַם זֶה — יָחוּשׁוּ לִדְבָרָיו וְלֹא יְמַנּוּהוּ. וְאִם הוּא שׁוֹנֵא לְהַשְׁלִיחַ צִבּוּר — יָכוֹל לִמְחוֹת שֶׁלֹּא יְמַנּוּהוּ לִשְׁלִיחַ צִבּוּר. אֲבָל אִם כְּבָר הִסְכִּימוּ עָלָיו וְאַחַר כָּךְ נַעֲשָׂה שׁוֹנְאוֹ — אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחוֹת, אֶלָּא הַשְׁלִיחַ צִבּוּר מְחֻיָּב לוֹמַר בְּפִיו שֶׁיְּסִיר הַקִּנְאָה מִלִּבּוֹ וְיוֹצִיאֶנּוּ בִּתְפִלָּתוֹ.

וְכָל זֶה בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ הַכֹּל מִתְכַּוְּנִים לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֲבָל עַכְשָׁו אִם הָיוּ חוֹשְׁשִׁין לִדְבָרֵי יָחִיד — לְעוֹלָם לֹא הָיוּ יְכוֹלִין לְהַשְׁווֹת לְמַנּוֹת שׁוּם מִנּוּי, כִּי כָּל אֶחָד הָיָה מֵטִיל

מוּם בַּקָּדָשִׁים וְזֶה מוֹחֶה בְּשֶׁל זֶה וְזֶה מוֹחֶה בְּשֶׁל זֶה, לְפִיכָךְ נוֹהֲגִין לֵילֵךְ אַחַר רֹב דֵּעוֹת שֶׁל פּוֹרְעֵי שִׁכַּר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר אֲפִלּוּ יֵשׁ פְּסוּלֵי קָרְבָּה בֵּינֵיהֶם. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת מְמַנִּין י"א אוֹ י"ג אֲנָשִׁים עַל זֶה, וְהַכֹּל שֶׁלֹּא יַרְבּוּ מַחֲלֹקֶת, וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַמְּעוּטִים:

כד שְׁלִיחַ צִבּוּר צָרִיךְ לִהְיוֹת אָהוּב לַקָּהָל, שֶׁאִם לֹא כֵּן כְּשֶׁקּוֹרֵא הַתּוֹכֵחָה — סַכָּנָה הִיא לְמִי שֶׁאֵינוֹ אוֹהֲבוֹ. וְאִם הוּא שׂוֹנְאוֹ — לֹא יַעֲלֶה:

כה יִרְאוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁלִיחַ צִבּוּר טִפֵּשׁ, שֶׁיּוּכַל לְהִתְעַסֵּק בְּצָרְכֵי צִבּוּר כָּרָאוּי. וְאֵין הַשְׁלִיחַ צִבּוּר צָרִיךְ לְהַחֲנִיף לַצִּבּוּר בְּמִילֵי דְּשָׁמַיָּא, וְצָרִיךְ לְהוֹכִיחָן:

כו אִם אֶחָד אָבֵל עַל אָבִיו וְרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל כְּדֶרֶךְ הָאֲבֵלִים וְאֶחָד רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל בִּשְׁבִיל אַחֵר — מִי שֶׁיִּרְצֶה הַקָּהָל שֶׁיִּתְפַּלֵּל הוּא יִתְפַּלֵּל, שֶׁקַּדִּישׁ בִּלְבַד הוּא יָכוֹל לוֹמַר בִּשְׁבִיל אָבִיו שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַקָּהָל, אֲבָל לֹא יוּכַל לִהְיוֹת שְׁלִיחַ הַקָּהָל לְהִתְפַּלֵּל עַל כָּרְחָם. וְלָכֵן, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁהַמּוֹהֵל דּוֹחֶה הָאֵבֶל מִלְּהִתְפַּלֵּל, מִכָּל מָקוֹם אִם הַקָּהָל רוֹצִים שֶׁיִּתְפַּלֵּל הָאֵבֶל — זָכָה הָאֵבֶל. וְיוֹם שֶׁמֵּת בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁקּוֹרִין יָאְרְצַיי"ט קוֹדֵם לַמּוֹהֵל, אִם אֵין הַקָּהָל מַקְפִּידִים בְּכָךְ:

כז אֵין לְמַנּוֹת שְׁלִיחַ צִבּוּר עַל פִּי הַשֵּׂעָר, אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב הַצִּבּוּר חֲפֵצִים בּוֹ, כִּי חָלִילָה לְקַבֵּל עֲבוֹדַת בּוֹרְאֵנוּ עַל יְדֵי הַנָּכְרִים, "כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ וְגוֹ'":

כח שְׁלִיחַ צִבּוּר יוֹתֵר רָאוּי לִהְיוֹת בְּשָׂכָר מִבִּנְדָבָה, לְפִי שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁהוּא לוֹקֵחַ שָׂכָר בָּרוּר מִן הַקָּהָל — אֵין פֶּרֶץ וְאֵין צְוָחָה, שֶׁאֵין אַחֵר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן רַשַּׁאי לִפְשֹׁט רַגְלוֹ לְהִתְפַּלֵּל, וְאִם הָיָה בִּנְדָבָה הָרְשׁוּת נְתוּנָה לַכֹּל וּבִפְרֹץ הַדָּבָר יַעֲלֶה מִי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, וְגַם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר נִזְהָר בִּתְפִלָּתוֹ וְתִקּוּנָיו כְּשֶׁהוּא שָׂכִיר:

כט אֵין לְאָדָם לְהִתְפַּלֵּל בְּלֹא רְצוֹן הַקָּהָל. וְכָל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת מֻחֲמַת אַלְמוּת וְגֵאוּת — אֵין עוֹנִין אָמֵן אַחַר בִּרְכוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְצֵעַ בֵּרַךְ נֵאַץ ה'". וְאֵין לְהִתְקוֹטֵט בַּעֲבוּר שׁוּם מִצְוָה, כְּגוֹן גְּלִילַת סֵפֶר תּוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהֲרֵי הַצְּנוּעִין מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם מִלֶּחֶם הַפָּנִים וְהַגַּרְגְּרָנִ[ים חוֹטְפִין וַאֲכִילַת לֶחֶם הַפָּנִים הוּא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה:

ל שְׂכַר שְׁלִיחַ צִבּוּר, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפּוֹרְעִים מִקֻּפַּת הַקָּהָל שֶׁגּוֹבִין לְפִי מָמוֹן כָּל אִישׁ כְּעֶרְכּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיא אֶת הַדַּל כְּעָשִׁיר, מִכָּל מָקוֹם אֵין יַד הֶעָנִי מַשֶּׂגֶת כְּעָשִׁיר. וְכֵן כָּל מַה שֶּׁהִיא תַּקָּנַת הַצִּבּוּר וְנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי מָמוֹן — נוֹתְנִים לְפִי מָמוֹן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגּוֹבִין חֲצִי לְפִי מָמוֹן וַחֲצִי לְפִי נְפָשׁוֹת, כִּי יֵשׁ סְבָרָא לוֹמַר שֶׁהֶעָנִי

צָרִיךְ לְהַשְׁלִיחַ צִבּוּר כְּמוֹ הֶעָשִׁיר, וְיֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁהֶעָשִׁירִים מוֹסִיפִים בְּשָׂכָר לְהַשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁקּוֹלוֹ עֶרֶב יוֹתֵר וְאֵין הֶעָנִיִּים חֲפֵצִים בְּכָךְ, עַל כֵּן עָשׂוּ פְּשָׁרָה זֹאת. וְכֵן הוּא מִנְהַג קְהִלּוֹת בְּמִדִּינוֹת הַרְבֵּה. וּבִקְצָת מְקוֹמוֹת דַּל וְעָשִׁיר נוֹתְנִים בְּשָׁוֶה, אַךְ יֵשׁ לוֹ קִצְבָּה מִכָּל נִשּׂוּאִין וְזֶה לְפִי מָמוֹן. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג — יֵשׁ לְגַבּוֹת לְפִי מָמוֹן, שֶׁבְּרֹב הַפְּעָמִים הֶעָשִׁירִים מוֹסִיפִים בְּשָׂכָר לְפִי נְעִימַת הַקּוֹל וְאֵין יַד הֶעָנִיִּים מַשֶּׂגֶת לָתֵת עִמָּהֶם:

לא צִבּוּר שֶׁצְּרִיכִים לְשָׂכֹר רַב וּשְׁלִיחַ צִבּוּר וְאֵין בְּיָדָם כְּדֵי סִפּוּק שְׁנֵיהֶם, אִם הוּא רַב מֻבְהָק וּבָקִי בְּהוֹרָאָה — הוּא קוֹדֵם לִשְׁלִיחַ צִבּוּר, שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה קוֹדֵם לַכֹּל. וְאִם לָאו — שְׁלִיחַ צִבּוּר קוֹדֵם, כְּדֵי לְהוֹצִיא הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן.

וְאֵין מְסַלְּקִין שְׁלִיחַ צִבּוּר מֵאֲמָנוּתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִמְצָא בּוֹ פְּסוּל בְּעֵדִים, אֲבָל לֹא מִשּׁוּם רִנּוּן בְּעָלְמָא כְּגוֹן שֶׁיָּצָא עָלָיו שֵׁם שֶׁנִּתְפַּס עִם הַנָּכְרִית, אוֹ שֶׁמָּסַר מָמוֹן יִשְׂרָאֵל בְּיַד נָכְרִי. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהוֹשִׁיב בֵּית דִּין עַל כָּכָה, וְאִם יָבוֹאוּ עָלָיו עֵדִים בָּזֶה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — מַעֲבִירִין אוֹתוֹ וְאֵין חוֹזְרִין וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיָּשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּלִי עֶרְמָה. וַאֲפִלּוּ נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵלֵךְ עוֹד בְּדַרְכִים אֵלּוּ — אֵין זֶה כְּלוּם שֶׁהֲרֵי כְּבָר מֻשְׁבָּע וְעוֹמֵד הוּא מֵהַר סִינַי:

לב שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁהוּא שׁוֹחֵט וּבוֹדֵק — לֹא יִתְפַּלֵּל בְּבָגְדִים הַצּוֹאִין וּמַסְרִיחִין. וְטוֹב שֶׁיַּחֲלֹף בְּגָדָיו כָּל הַיּוֹם כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ בֵּין הַבְּרִיּוֹת, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּכְלַל מְשַׁנְאַי אָהֲבוּ מָוֶת. וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַחֲלִיף בְּגָדָיו בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה וּלְהִתְפַּלֵּל — מַעֲבִירִין אוֹתוֹ. וּשְׁלִיחַ צִבּוּר הַמְנַבֵּל פִּיו, אוֹ שֶׁמְּרַנֵּן בַּתְּפִלָּה בְּשִׁירֵי הַנָּכְרִים שֶׁמְּנַגְּנִים בָּהֶם לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים — מוֹחִין בְּיָדוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְאִם אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ — מַעֲבִירִים אוֹתוֹ:

לג שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁהִזְקִין וְרוֹצֶה לְמַנּוֹת בְּנוֹ לְסַיְּעוֹ לִפְרָקִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין קוֹל בְּנוֹ עָרֵב כְּקוֹלוֹ, אִם מְמַלֵּא מְקוֹמוֹ בִּשְׁאָר דְּבָרִים וְאֵין קוֹלוֹ מְשֻׁנֶּה — אֵין הַצִּבּוּר יְכוֹלִים לְמְחוֹת בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁכָּל הַמִּתְמַנֶּה לִשְׁלִיחַ צִבּוּר מִן הַסְּתָם עַל דַּעַת כֵּן נִתְמַנָּה שֶׁאִם לִפְעָמִים לֹא יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל שֶׁיְּמַנֶּה אַחֵר לְסַיְּעוֹ, וְאִם כֵּן בְּנוֹ קוֹדֵם בְּסִיּוּעַ לְכָל אָדָם. וַאֲפִלּוּ אַחֵר מוֹתוֹ בְּנוֹ קוֹדֵם לְכָל אָדָם, כִּי כֵן הוּא בְּכָל הַמִּנּוּיִים שֶׁהַבֵּן שֶׁרָאוּי לְכָךְ קוֹדֵם אֲפִלּוּ לַאֲחֵרִים שֶׁגְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ, חוּץ מִמִּנּוּיִים שֶׁל כֶּתֶר תּוֹרָה, כְּגוֹן חָכָם הַמְמֻנֶּה לְהַרְבִּיץ תּוֹרָה אוֹ לַדִּין, שֶׁהַתּוֹרָה אֵינָהּ יְרֵשָׁה:

לד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְהָג, אֲבָל אִם הַמִּנְהָג הוּא שֶׁאֵין בְּנוֹ קוֹדֵם לְאַחֵר — יַעֲשׂוּ כְּמִנְהָגָם. וַאֲפִלּוּ אִם נָהֲגוּ לְמַנּוֹת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עַצְמוֹ עַל זְמַן יָדוּעַ וּבְכָלוֹת הַזְּמַן מַעֲבִירִין אוֹתוֹ וּמְמַנִּין אַחֵר תַּחְתָּיו — יַעֲשׂוּ כְּמִנְהָגָם, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן לוֹ כֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ כָּךְ. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר מִנּוּיִים הַצְּרִיכִים לַצִּבּוּר, כְּגוֹן קֻפָּה שֶׁל צְדָקָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מִשְּׁאָר צָרְכֵי צִבּוּר, בֵּין שֶׁנּוֹטְלִין עֲלֵיהֶם שָׂכָר בֵּין שֶׁאֵין נוֹטְלִין, אִם נָהֲגוּ לְמַנּוֹת אֲנָשִׁים לִזְמַן וּבְהַגִּיעַ הַזְּמַן יָצְאוּ אֵלּוּ וְנִכְנְסוּ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם, אֲפִלּוּ לֹא קִבְּעוּ לָהֶם זְמַן בְּפֵרוּשׁ כְּשֶׁמִּנּוּ אוֹתָם — סְתָמָן כְּפֵרוּשָׁן, מֵאַחַר שֶׁנָּהֲגוּ כָּךְ:

לה אֵין נָכוֹן לְהַעֲבִיר שְׁלִיחַ צִבּוּר (תּוֹךְ זְמַנּוֹ) בְּשִׁבְיל אַחֵר שֶׁקּוֹלוֹ עָרֵב יוֹתֵר. וְאִם הָרַב חֲפֵצִים בְּאַחֵר — יְשַׁמְּשׁוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד:

לו יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁרָאוּי לִשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁיִּתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר הַמְיֻחָד לַצִּבּוּר, שֶׁבְּוַדַּאי נִכְתַּב לְשֵׁם שָׁמַיִם וְלֹא לְשֵׁם הִתְפָּאֲרוּת. אֲבָל בְּהַנִּדְפָּסִין אֵין חִלּוּק בֵּין שֶׁל צִבּוּר לְאַחֵר:

סימן נד

א **דִּינִים הַשַּׁיָּכִים לְיִשְׁתַּבַּח וּבוֹ ד' סְעִיפִים**:

"יִשְׁתַּבַּח" אֵינָהּ פּוֹתַחַת בְּבָרוּךְ, לְפִי שֶׁהִיא סְמוּכָה לְ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר", שֶׁשְּׁתֵּיהֶן נִתְקְנוּ עַל פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, זוֹ לִפְנֵיהֶם וְזוֹ לְאַחֲרֵיהֶם, וּפְסוּקִים שֶׁבֵּינֵיהֶם אֵינָם חֲשׁוּבִין הֶפְסֵק. וְלָכֵן נוֹהֲגִין בִּמְקוֹמוֹת הָרְבֵּה לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר בִּרְכַּת "יִשְׁתַּבַּח" אֲפִלּוּ אַחַר בִּרְכַּת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁכָּל הָעוֹנֶה אָמֵן אַחַר בִּרְכוֹתָיו הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא בֵּרַךְ רַק בָּרְכָה אַחַת, אוֹ אֲפִלּוּ בֵּרַךְ ב' בְּרָכוֹת אֶלָּא שֶׁאֵין אֶחָיזָה לְזוֹ בָּזוֹ, שֶׁרַשַּׁאי הוּא לְהַפְסִיק וּלְדַבֵּר בֵּינְתַיִם כְּגוֹן בִּרְכַּת הַשַּׁחַר, אֲבָל כְּשֶׁעוֹנֶה אַחַר סִיּוּם ב' בְּרָכוֹת אוֹ יוֹתֵר הַסְּמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ, שֶׁיֵּשׁ אֶחָיזָה לְזוֹ בָּזוֹ, כְּגוֹן בִּרְכַּת קְרִיאַת שְׁמַע וּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וְכֵן "יִשְׁתַּבַּח", כֵּיוָן שֶׁהִיא סְמוּכָה לְ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" וְאָסוּר לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם בְּדִבּוּר. וּמִטַּעַם זֶה עוֹנִין אָמֵן אַחַר "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" שֶׁבְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין עוֹנִין אָמֵן אַחַר בִּרְכַּת עַצְמוֹ אֶלָּא בְּבִרְכַּת "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" שֶׁבְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן לְבַד, לְהַפְסִיק בֵּין ג' בְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁבְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁהֵן מִן הַתּוֹרָה לִבְרָכָה רְבִיעִית שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲבָל שְׁאָר בְּרָכוֹת שֶׁכֻּלָּן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין עוֹנִין אָמֵן אַחַר בִּרְכַּת עַצְמוֹ אֲפִלּוּ בְּסִיּוּם כַּמָּה בְּרָכוֹת הַסְּמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ. וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ:

ב אֵין לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת" שֶׁאֵין זֶה סִיּוּם הַבְּרָכָה, אֶלָּא אַחַר "חֵי הָעוֹלָמִים" שֶׁזֶּה סִיּוּם הַבְּרָכָה:

ג הַמְסַפֵּר בֵּין "יִשְׁתַּבַּח" לְ"יוֹצֵר" — עֲבֵרָה הִיא בְּיָדוֹ וְחוֹזֵר עָלָיו מֵעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"א. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלְּצָרְכֵי צִבּוּר אוֹ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּגוֹן לְפִסֹּק צְדָקָה לְמִי שֶׁבָּא לְהִתְפָּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה — מֻתָּר לְהַפְסִיק. וְכֵן שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ טַלִּית וּתְפִלִּין וְהֵבִיאוּ לוֹ בֵּין "יִשְׁתַּבַּח" לְקַדִּישׁ — יָכוֹל לְלָבְשָׁן וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, אֲבָל כְּשֶׁהֵבִיאוּ לוֹ קֹדֶם "יִשְׁתַּבַּח" — יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם קֹדֶם "יִשְׁתַּבַּח" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ג. אֲבָל בֵּין קַדִּישׁ לְבָרְכוּ — לֹא יַפְסִיק בְּשׁוּם דָּבָר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין "בָּרְכוּ" לְ"יוֹצֵר אוֹר", בֵּין שְׁלִיחַ צִבּוּר עַצְמוֹ וּבֵין הַצִּבּוּר שֶׁעִמּוֹ:

ד וּמִזֶּה שֶׁמַּפְסִיקִין בֵּין "יִשְׁתַּבַּח" לְ"יוֹצֵר" לְצֹרֶךְ מִצְוָה — נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג מִקֶּדֶם בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת לְבָרֵךְ חוֹלֶה אוֹ לִקְבֹּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁיַּעֲשׂוּ לוֹ דִּין בֵּין "יִשְׁתַּבַּח" לְ"יוֹצֵר", שֶׁכָּל זֶה נִקְרָא צֹרֶךְ מִצְוָה.

וּלְאַחַר כֵּן כְּשֶׁחוֹזְרִין וּמִתְפַּלְּלִין — יֹאמַר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר מִקְצָת פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה וְיֹאמַר קַדִּישׁ עֲלֵיהֶם, כִּי לְעוֹלָם אֵין אוֹמְרִים קַדִּישׁ בְּלֹא תְּהִלָּה לְפָנָיו. וְאִם לֹא אָמַר פְּסוּקִים — לֹא יֹאמַר קַדִּישׁ, אֶלָּא יֹאמַר "בָּרְכוּ" בְּלֹא קַדִּישׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּעַרְבִית נוֹהֲגִין לוֹמַר בָּרְכוּ בְּלֹא קַדִּישׁ הוֹאִיל וְאֵין אוֹמְרִים פְּסוּקִים לְפָנָיו.

וְהַפּוֹרֵס עַל שְׁמַע — לֹא יֹאמַר קַדִּישׁ, אִם לֹא שֶׁאָמַר פְּסוּקִים, שֶׁלְּעוֹלָם לֹא תִּמְצָא קַדִּישׁ בְּלֹא פְּסוּקִים שֶׁלְּפָנָיו, אִם לֹא אַחַר גְּמַר הַתְּפִלָּה. וְלָכֵן נָהֲגוּ לוֹמַר פְּרִיסַת שְׁמַע אַחַר גְּמַר תְּפִלַּת י"ח בְּלַחַשׁ, כְּדֵי שֶׁיֹּאמַר הַקַּדִּישׁ עַל תְּפִלַּת י"ח, אֲבָל אַחַר כָּךְ לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר קַדִּישׁ.

וְעַתָּה חָדְשִׁים מִקְרוֹב בָּאוּ שֶׁפּוֹרְסִין עַל שְׁמַע אַחַר קַדִּישׁ הָאַחֲרוֹן מִיָּד, וְאֵינוֹ נָכוֹן, דְּמָה עִנְיָן לוֹמַר ב' קַדִּישִׁין סְמוּכִין זֶה לָזֶה. וְיֵשׁ לְלַמְּדָם שֶׁיֹּאמְרוּ מִקְצָת פְּסוּקִים בֵּין ב' הַקַּדִּישִׁים.

וּמִנְהָג כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין מַקְדִּישִׁין בְּקַדִּישׁ לְעוֹלָם אֶלָּא בְּסִיּוּם הַפָּסוּק אוֹ אַגָּדָה שֶׁהִיא דְּרָשַׁת הַפָּסוּק, אֲבָל לֹא בְּסִיּוּם הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁאֵינָהּ דְּרָשַׁת הַפָּסוּק. וְלָכֵן נוֹהֲגִין לוֹמַר אַחַר פִּרְקֵי אָבוֹת אַגָּדַת "רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַשְׁיָא אוֹמֵר כו'", וְאַחַר "פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת"

ו"בַּמֶּה מַדְלִיקִין" אַגָּדַת "אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְכוּ'". וְאִם כֵּן גַּם כְּשֶׁלּוֹמְדִין מִשְׁנָיוֹת יֵשׁ לוֹמַר אֵיזֶה אַגָּדָה בְּסִיּוּמָן כְּדֵי לוֹמַר קַדִּישׁ לְאַחֲרֶיהָ (אֲבָל אַחַר "אֵיזֶהוּ" — דַּי בְּסִיּוּם תְּפִלַּת "יְהִי רָצוֹן"):

סימן נה

א **דִּינֵי קַדִּישׁ וּבוֹ כ"ו סְעִיפִים**:

אוֹמְרִים קַדִּישׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הֶפְסֵק בְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה, וְהֵם לֹא פָּחוֹת מִז' קַדִּישִׁים בְּכָל יוֹם, עַל שֵׁם "שָׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ". וְאֵלּוּ הֵם: א' אַחַר פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, שֶׁשָּׁם הוּא הֶפְסֵק סֵדֶר הַפְּסוּקִים. ב' אַחַר סִיּוּם תְּפִלַּת י"ח, שֶׁהִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְאֵינָהּ דְּבוּקָה לְמַה שֶּׁלְּאַחֲרֶיהָ. ג' אַחַר סֵדֶר קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן", שֶׁהוּא גַּם כֵּן דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. ד' אַחַר "אַשְׁרֵי" לְמִנְחָה, שֶׁהִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁכָּל הָאוֹמֵר "תְּהִלָּה לְדָוִד" בְּכָל יוֹם ג' פְּעָמִים — מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא. ה' אַחַר סִיּוּם תְּפִלַּת י"ח שֶׁל מִנְחָה, שֶׁהִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. ו' אַחַר בְּרָכוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ו. ז' אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, שֶׁכְּבָר נִשְׁלְמָה הַתְּפִלָּה.

וְז' אֵלּוּ הֵן חוֹבָה כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין בְּצִבּוּר, וְהַשְּׁאָר מִנְהָג. וְרָאוּי לְכָל אָדָם לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִפְחוֹת מִלַּעֲנוֹת י' קַדִּישִׁים בְּכָל יוֹם:

ב כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה כְּגוֹן קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ" וּקְדֻשָּׁה — אֵין אוֹמְרִים בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וּלְהַלָּן נֶאֱמַר: "הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה וְגוּ'", וּלְמֵדִין גְּזֵרָה שָׁוָה "תּוֹךְ" "תּוֹךְ", מַה "תּוֹךְ" הָאָמוּר לְהַלָּן עֵדָה — אַף "תּוֹךְ" הָאָמוּר כָּאן עֵדָה, וְאֵין עֵדָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַד מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת", צֵא מֵהֶם יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב — נִשְׁאֲרוּ עֲשָׂרָה.

וְעֵדָה זוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת כֻּלָּהּ מִזְכָּרִים בְּנֵי חוֹרִין גְּדוֹלִים שֶׁהֵבִיאוּ ב' שְׂעָרוֹת, וּכְמוֹ שֶׁהָיְתָה עֵדָה הָאָמוּרָה לְהַלָּן. אֲבָל נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים — אֵינָן מִצְטָרְפִין:

ג אִם הִתְחִיל לוֹמַר קַדִּישׁ אוֹ קְדֻשָּׁה בַּעֲשָׂרָה וְיָצְאוּ מִקְצָתָם — גּוֹמְרִין אוֹתוֹ הַקַּדִּישׁ אוֹ אוֹתָהּ הַקְּדֻשָּׁה שֶׁהִתְחִיל, וְהוּא שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ רֻבָּן[ן]. וּמִכָּל מָקוֹם עֲבֵרָה הִיא לָצֵאת, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: "וְעֹזְבֵי ה' יִכְלוּ". אֲבָל אִם נִשְׁאֲרוּ עֲשָׂרָה — מֻתָּר לָצֵאת:

ד וְלֹא שֶׁהִתְחִיל הַקְּדֻשָּׁה עַצְמָהּ, אֶלָּא אֲפִלּוּ הִתְחִיל בִּרְכוֹת "אָבוֹת" בְּקוֹל רָם וְיָצְאוּ מִקְצָתָן — גּוֹמֵר אֲפִלּוּ קְדֻשָּׁה וְכָל תְּפִלַּת י"ח וְסֵדֶר קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן" וְקַדִּישׁ שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ שֶׁלֹּא בַּעֲשָׂרָה, שֶׁכָּל זֶה מִגְּמַר תְּפִלַּת י"ח הוּא, וּלְכָךְ אֵין שְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר קַדִּישׁ שָׁלֵם עַד אַחַר סֵדֶר קְדֻשָּׁה זוֹ, וְאוֹתוֹ קַדִּישׁ שָׁלֵם חוֹזֵר עַל תְּפִלַּת י"ח, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר "תִּתְקַבֵּל צְלוֹתְהוֹן וְכוּ'".

וּמִכָּל מָקוֹם אִם הוּא יוֹם הַכְּנִיסָה — אֵין קוֹרִין בַּתּוֹרָה אִם הָלְכוּ מִקְצָתָן שֶׁהִתְחִילוּ לִקְרוֹת, שֶׁהַקְּרִיאָה אֵינָהּ מִגְּמַר הַתְּפִלָּה, שֶׁהֲרֵי בְּמִנְחָה קוֹרִין קֹדֶם הַתְּפִלָּה.

וְכֵן אִם יָצְאוּ מִקְצָתָן לְאַחַר שֶׁהִתְחִילוּ "יוֹצֵר" — לֹא יַתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְהִתְפַּלֵּל הַתְּפִלָּה בְּקוֹל רָם, שֶׁתְּפִלַּת י"ח וּקְדֻשָּׁה אֵין לָהֶם עִנְיָן עִם קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ". וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּעַרְבִית לֹא יֹאמַר הַקַּדִּישׁ שֶׁלְּאַחַר תְּפִלַּת י"ח אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ עֲשָׂרָה בִּתְחִלַּת תְּפִלַּת י"ח, וְלֹא דַי בְּמַה שֶׁהָיוּ עֲשָׂרָה בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ. אֲבָל קַדִּישׁ שֶׁלִּפְנֵי תְּפִלַּת י"ח יֹאמַר כְּשֶׁהָיוּ עֲשָׂרָה בִּתְחִלַּת עַרְבִית אַף עַל פִּי שֶׁיָּצְאוּ מִקְצָתָן אַחַר כָּךְ.

וְקַדִּישׁ שֶׁלְּאַחַר "עָלֵינוּ" בֵּין בְּשַׁחֲרִית בֵּין בְּעַרְבִית — לֹא יֹאמַר אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עֲשָׂרָה בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַקַּדִּישׁ. וַאֲפִלּוּ הָיוּ עֲשָׂרָה בִּשְׁעַת אֲמִירַת "עָלֵינוּ" — אֵין זֶה מוֹעִיל לַקַּדִּישׁ שֶׁלְּאַחֲרָיו, הוֹאִיל וְאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג לוֹמַר קַדִּישׁ אַחַר "עָלֵינוּ" וְלֹא מִתַּקָּנַת חֲכָמִים הוּא. וְהוּא הַדִּין בַּקַּדִּישׁ שֶׁאוֹמְרִים אַחַר הַלִּמּוּד — צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ עֲשָׂרָה בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַקַּדִּישׁ.

וְהוּא הַדִּין אִם הָיוּ עֲשָׂרָה בַּאֲמִירַת פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, אוֹ בַּאֲמִירַת "אַשְׁרֵי" שֶׁלִּפְנֵי תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, וְאַחַר כָּךְ יָצְאוּ מִקְצָתָן קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל הַקַּדִּישׁ — לֹא יַתְחִילֶנּוּ בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, שֶׁאַף שֶׁקַּדִּישׁ זֶה הוּא מִתַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁסִּדְּרוּ הַתְּפִלָּה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלֹּא יוּכַל לוֹמַר בָּרְכוּ אוֹ תְּפִלַּת י"ח אַחַר קַדִּישׁ זֶה כְּמוֹ שֶׁסִּדְּרוּ חֲכָמִים — אֵין קַדִּישׁ זֶה חוֹבָה כְּלָל, שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הָיְתָה לוֹמַר קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ" סְמוּכִים זֶה לָזֶה, וּמִטַּעַם זֶה אָסוּר לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם בְּשׂוּם עִנְיָן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ד, וְכֵן בְּמִנְחָה תַּקָּנָתָם הָיְתָה לוֹמַר קַדִּישׁ לִפְנֵי תְּפִלַּת י"ח, שֶׁלְּעוֹלָם אֵין מַתְחִילִין תְּפִלַּת י"ח כָּךְ בְּלֹא קַדִּישׁ לְפָנֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ב:

ה יֵשׁ מַתִּירִין לוֹמַר דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה בְּט' וְצָרוּף עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ קָטָן, לְפִי שֶׁעַל כָּל עֲשָׂרָה בְּנֵי בְּרִית הַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ כְּבוֹד שָׁמַיִם לוֹמַר דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה בְּפָחוֹת מִט' בְּנֵי מִצְוֹוֹת שֶׁט' נִרְאִים כַּעֲשָׂרָה, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה הַקָּטָן יוֹתֵר מִבֶּן ו' שָׁנָה וְיוֹדֵעַ לְמִי מִתְפַּלְלִין, שֶׁפָּחוֹת מִבֶּן שֵׁשׁ אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ — אֵין דַּעְתּוֹ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי לֹא הִגִּיעַ לְעוֹנַת הַפְּעוּטוֹת, וַהֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ בֶּן דַּעַת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין אִשָּׁה וְעֶבֶד אוֹ קָטָן מִצְטָרְפִים בְּשׁוּם עִנְיָן, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ כָּל עֲשָׂרָה זְכָרִים בְּנֵי חוֹרִין גְּדוֹלִים שֶׁהֵבִיאוּ ב' שְׂעָרוֹת, וּבְפָחוֹת מִכֵּן — אֵין הַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה, וְאֵין אוֹמְרִים דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבְּיַד הַקָּטָן — אֵין לְצָרְפוֹ. וְכֵן עִקָּר. וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין לִמְחוֹת בְּאוֹתָן שֶׁנּוֹהֲגִין לְהָקֵל בִּשְׁעַת הַדְּחָק לְצָרְפוֹ עַל יְדֵי חֲמָשׁ שֶׁבְּיָדוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ בְּלֹא חֲמָשׁ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יֹאמְרוּ אֶלָּא "בָּרְכוּ" וְקַדִּישׁ שֶׁהוּא חִיּוּב, אֲבָל לֹא קַדִּישׁ שֶׁאַחַר "עָלֵינוּ" שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג:

ו אִם לֹא הֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת אֲפִלּוּ הוּא גָּדוֹל בְּשָׁנִים — דֵּינוֹ כְּקָטָן, עַד שֶׁיֵּצְאוּ רֹב שְׁנוֹתָיו דְּהַיְנוּ ל"ו שָׁנָה, שֶׁאָז נִתְבָּרֵר שֶׁהוּא סָרִיס וְלֹא יָבִיא שְׂעָרוֹת לְעוֹלָם. וְאִם נִרְאָה בּוֹ סִימָנֵי סָרִיס קֹדֶם לָכֵן — דֵּינוֹ כְּגָדוֹל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק בַּשְּׂעָרוֹת בְּכָל שֶׁהִגִּיעַ לְכָלַל שְׁנוֹתָיו, דְּהַיְנוּ בֶּן י"ג שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁתְּפִלָּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — סוֹמְכִין עַל הַחֲזָקָה שֶׁמִּן הַסְּתָם הֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְכָלַל שְׁנוֹתָיו שֶׁרָאוּי לְהָבִיא בָּהֶן ב' שְׂעָרוֹת:

ז אִם הִתְחִיל אֶחָד מֵעֲשָׂרָה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת י"ח לְבַדּוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲנוֹת עִמָּהֶם — אַף עַל פִּי כֵן מִצְטָרֵף עִמָּהֶם. וְהוּא הַדִּין לְב' אוֹ ג' אוֹ ד', כָּל שֶׁנִּשְׁאָר הָרֹב שֶׁעוֹנִין אָמֵן — אֵין עֲנִיַּת הַמְּעוּט מְעַכֶּבֶת, שֶׁאֵין אֲמִירַת דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה בַּעֲשָׂרָה תָּלוּי בַּעֲנִיָּתָן רַק שֶׁיִּהְיוּ שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", עַל כָּל עֲשָׂרָה שֶׁהֵם בְּנֵי קְדֻשָּׁה — שְׁכִינָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, וְיכוֹלִים לוֹמַר דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה (כְּגוֹן קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ", אוֹ אֲפִלּוּ קְדֻשָּׁה אִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לֹא הִתְפַּלֵּל עֲדַיִן בְּלַחַשׁ לְעַצְמוֹ. אֲבָל כְּשֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר הַתְּפִלָּה פַּעַם ב' — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁיִּהְיוּ ט' שׁוֹמְעִין וְעוֹנִין אָמֵן אַחֲרָיו, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּרְכוֹתָיו לְבַטָּלָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן קכ"ד):

ח וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַדִּין אִם אֶחָד מִי' יָשֵׁן — מִצְטָרֵף לְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹנֶה עִמָּהֶם, אֲבָל יוֹתֵר מֵאֶחָד — אֵין כְּבוֹד שָׁמַיִם לְצָרְפָם אִם הֵם יְשֵׁנִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְדַמּוֹת יָשֵׁן לְמִתְפַּלֵּל, לְפִי שֶׁהַיָּשֵׁן נִשְׁמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ וְאֵין קְדֻשָּׁה שׁוֹרָה עָלָיו, וְאֶפְשָׁר שֶׁרוּחַ הַטֻּמְאָה שׁוֹרָה עָלָיו אֲפִלּוּ כְּשֶׁיָּשֵׁן בַּיּוֹם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד'.

וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה — אֵין לְהַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ לְמַחֲלֹקֶת, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לַהֲקִיצוֹ:

ט כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל לְבַדּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עֲשָׂרָה בִּלְעָדוֹ — נָכוֹן שֶׁיְּמַתִּינוּ מִלּוֹמַר קַדִּישׁ עַד שֶׁיְּגְמֹר כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה גַּם הוּא. אֲבָל אִם מִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם וּמַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן קכ"ד:

י וּמִי שֶׁיָּשֵׁן בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מַגִּיעִין לְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה — נָכוֹן שֶׁיְּמַתִּינוּ עַד שֶׁיְּעוֹרְרוּהוּ מִשְּׁנָתוֹ. וְאִם לֹא רָצָה לַעֲמֹד — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין:

יא חֵרֵשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר — הֵן כְּפִקְחִים, וּמְצְטָרְפִים לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עוֹנִין עִמָּהֶם. וַאֲפִלּוּ הֵם ב' אוֹ יוֹתֵר, כָּל שֶׁהָרֹב הֵם פִּקְחִים שֶׁיְּכוֹלִים לַעֲנוֹת אָמֵן — אֵין עֲנִיַּת הַמְּעוּט מְעַכֶּבֶת כָּל שֶׁהֵם בְּנֵי מִצְוֹוֹת וְהַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁאִם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר הִתְפַּלֵּל כְּבָר בְּלַחַשׁ — לֹא יַחֲזִיר הַתְּפִלָּה שֵׁנִית אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ ט' הַשּׁוֹמְעִים וְעוֹנִין אָמֵן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן קכ"ד. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְלֹא מְדַבֵּר — הֲרֵי הוּא כְּשׁוֹטֶה וְקָטָן, וְזֶהוּ חֵרֵשׁ שֶׁדִּבְּרוּ בּוֹ חֲכָמִים בְּכָל מָקוֹם:

יב לְעוֹלָם הוּא קָטָן עַד שֶׁיָּבִיא ב' שְׂעָרוֹת אַחַר שֶׁיִּהְיֶה בֶּן י"ג שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, אֲבָל קֹדֶם לָכֵן אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת — אֵינוֹ אֶלָּא שׁוּמָא:

יג מִי שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו שֶׁהוּא יוֹם ל' שֶׁל מַרְחֶשְׁוָן וּבְשָׁנַת י"ג חֹדֶשׁ מַרְחֶשְׁוָן חָסֵר וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו אֵינוֹ אֶלָּא יוֹם אֶחָד — אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בַּר מִצְוָה עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֶּחָדָשִׁים וְשָׁנִים מוֹנִין מִיּוֹם ב' שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁהוּא עִקַּר וְיוֹם א' הוּא מִן חֹדֶשׁ שֶׁלְּפָנָיו, מִכָּל מָקוֹם עֲדַיִן לֹא מָלְאוּ י"ג שָׁנִים שְׁלֵמוֹת מִיּוֹם אֶל יוֹם עַד שֶׁיַּעַבְרוּ כ"ט יוֹמִין שְׁלֵמִים מִמַּרְחֶשְׁוָן, כְּמוֹ שֶׁנּוֹלַד אַחַר שֶׁעָבְרוּ כְּבָר כ"ט יוֹם:

יד עֻבָּרִין שֶׁעָבַר עַל גְּזֵרַת הַצִּבּוּר שֶׁגָּזְרוּ בְּנִדּוּי וְחֵרֶם אוֹ שֶׁעָבַר עֲבֵרָה שֶׁנִּתְחַיֵּב עָלֶיהָ נִדּוּי — מִצְטָרֵף לְמִנְיַן עֲשָׂרָה לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּעָכָן "חָטָא יִשְׂרָאֵל", אַף

עַל פִּי שֶׁחָטָא — יִשְׂרָאֵל הוּא וּבְקִדֻּשָּׁתוֹ הוּא עוֹמֵד וְלֹא יָצָא מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם נִדְּווּהוּ מֵאֶצְלָם — אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִם מִצְטָרֵף מַה הוֹעִילוּ בְּתַקָּנָתָם שֶׁהִבְדִּילוּהוּ מֵאֲגַדְתָּם. וּמִכָּל מָקוֹם מֵתֵר לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁהוּא שָׁם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ עֲשָׂרָה בִּלְעָדָיו, אֶלָּא אִם כֵּן פֵּרְשׁוּ לְהַחֲמִיר עָלָיו בְּכָךְ:

טו צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ כָּל הָעֲשָׂרָה בְּמָקוֹם אֶחָד וּשְׁלִיחַ צִבּוּר עִמָּהֶם, אֲבָל אִם מִקְצָתָם בְּחֶדֶר זֶה וּמִקְצָתָם בְּחֶדֶר אַחֵר — אֵינָם מִצְטָרְפִים אַף עַל פִּי שֶׁהַפֶּתַח פָּתוּחַ בֵּינֵיהֶם. וְאַפִלּוּ אִם הָרֹב עוֹמְדִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְהַמִּעוּט בָּעֲזָרָה שֶׁלִּפְנֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת — אֵינָם נִגְרָרִים אַחַר הָרֹב לְהִצְטָרֵף עִמָּהֶם. וַאֲפִלּוּ הָעוֹמְדִים עַל הָאַסְקֻפָּה בְּתוֹךְ הַפֶּתַח מִן הָאֲגַף וְלַחוּץ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁסּוֹגֵר הַדֶּלֶת מִמְּקוֹם שְׁפָה הַפְּנִימִית שֶׁל עֲבִי הַדֶּלֶת וְלַחוּץ — כְּלַחוּץ, שֶׁהַדֶּלֶת מַבְדֶּלֶת בֵּין פְּנִים לְחוּץ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא פְּתוּחָה — הֲרֵי מְקוֹמָהּ כְּלַחוּץ (וְלֹא מְקוֹם עָבְיָהּ בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל מְקוֹם חֲפִיפָתָהּ שֶׁהִיא חוֹפָפֶת עַל הָאַסְקֻפָּה עַד מָקוֹם שֶׁהִיא נוֹקֶשֶׁת בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהַדֶּלֶת קְבוּעָה בְּאֶמְצַע עֲבִי הָאַסְקֻפָּה וְסוֹבֶבֶת עַל צִירָהּ מִצַּד פְּנִים לְצַד חוּץ עַד כְּנֶגֶד הַצִּיר — הֲרֵי כָּל עֲבִי הָאַסְקֻפָּה מִשָּׁפָה הַפְּנִימִית עַד מָקוֹם הַנְּקִישָׁה שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַצִּיר — הַכֹּל כְּלַחוּץ):

טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָעוֹמְדִים בַּחוּץ אֵינָם נִרְאִים לְהָעוֹמְדִים בִּפְנִים, אֲבָל מִי שֶׁמַּרְאֶה פָּנָיו לְהָעוֹמְדִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲפִלּוּ הוּא עוֹמֵד אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת וּמַרְאֶה לָהֶם פָּנִים דֶּרֶךְ חַלּוֹן שֶׁבֵּינֵיהֶם, אֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ כַּמָּה קוֹמוֹת, אֲפִלּוּ אֵינוֹ רָחָב ד' — מִצְטָרֵף עִמָּהֶם לַעֲשָׂרָה.

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מַרְאֶה פָּנִים לָהֶם, אֲפִלּוּ עוֹמֵד עַל גַּבֵּיהֶן מִלְמַעְלָה עַל גַּג בֵּית הַכְּנֶסֶת — אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִמָּהֶם, בֵּין שֶׁעוֹמֵד עַל הַגָּג מַמָּשׁ בֵּין שֶׁעוֹמֵד עַל עֲבִי הַכְּתָלִים שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁגַּם עֲבִי הַכְּתָלִים אֵינָם נִגְרָרִים אַחַר תּוֹכָם לִהְיוֹת נִדּוֹן כִּלְפָנִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַרְאֶה פָּנָיו לָהֶם:

יז אִם מִקְצָתָן מִבִּפְנִים וּמִקְצָתָן בַּחוּץ וּשְׁלִיחַ צִבּוּר עַל גַּבֵּי הָאַסְקֻפָּה תּוֹךְ הַפֶּתַח — הוּא מְצָרְפָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רוֹאֶה אֵלּוּ וְאֵלּוּ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ מִקְצָת הָעוֹמְדִים בַּחוּץ נִרְאִים לְמִקְצָת הָעוֹמְדִים בִּפְנִים — שֶׁהֵם מִצְטָרְפִין:

יח חָצֵר קְטַנָּה שֶׁנִּפְרְצָה בְּמִלּוּאָהּ לַגְּדוֹלָה, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּפְרְצָה קְטַנָּה בְּמָקוֹם חִבּוּרָהּ לַגְּדוֹלָה וְנָפַל כָּל אוֹתוֹ כּוֹתֶל שֶׁהָיָה מַפְסִיק וּבַגְּדוֹלָה נִשְׁאֲרָה מִשְּׁאֵרִית כּוֹתֶל זֶה פַּסִּין מִכָּאן וּמִכָּאן — הֲרֵי הַגְּדוֹלָה כְּמֻפְלֶגֶת מִן הַקְּטַנָּה עַל יְדֵי הַפַּסִּין שֶׁמִּכָּאן וּמִכָּאן, שֶׁהֵן מוֹעִילִים לְחַלֵּק הָרְשֻׁיּוֹת (אִם אֵין בֵּינֵיהֶם יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת), שֶׁאֲפִלּוּ חָצֵר אַחַת שֶׁהֶעֱמִיד בָּהּ פֶּס מַשֶּׁהוּ מִכָּאן וּפֶס מַשֶּׁהוּ מִכָּאן בְּאֶמְצַע כָּתְלֵי אָרְכָּהּ — נִתְחַלְּקָה לִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת לְכָל דָּבָר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שס"ג, וְהַקְּטַנָּה אֵינָהּ מֻפְלֶגֶת מִן הַגְּדוֹלָה שֶׁהֲרֵי אֵין לָהּ פַּסִּין מִכָּאן וּמִכָּאן, וַהֲרֵי הִיא כְּקֶרֶן זָוִיּוֹת שֶׁל הַגְּדוֹלָה. לְפִיכָךְ אִם ט' בַּגְּדוֹלָה וְאֶחָד בַּקְּטַנָּה — מִצְטָרֵף עִמָּהֶם, שֶׁהַקְּטַנָּה נִגְרֶרֶת אַחַר הַגְּדוֹלָה, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הוּא בְּתוֹךְ הַגְּדוֹלָה כֵּיוָן שֶׁהָרֹב בַּגְּדוֹלָה. אֲבָל אִם ט' בַּקְּטַנָּה וְאֶחָד בַּגְּדוֹלָה — אֵין מִצְטָרֵף עִמָּהֶם, שֶׁאֵין הַגְּדוֹלָה נִגְרֶרֶת אַחַר הַקְּטַנָּה, וְהֵם אֵינָם נִגְרָרִים אַחֲרֵיהֶם כֵּיוָן שֶׁהֲמָּה הָרַבִּים. וַאֲפִלּוּ הָיוּ מֻחֶצָּה עַל מֻחֶצָּה ה' בַּקְּטַנָּה וְה' בַּגְּדוֹלָה — אֵינָן מִצְטָרְפִין, שֶׁאֵין נִגְרָר אֶלָּא הַמִּעוּט אַחַר הָרֹב:

יט הָיָה שְׁלִיחַ צִבּוּר בַּקְּטַנָּה וְצִבּוּר בַּגְּדוֹלָה — מוֹצִיאָן יְדֵי חוֹבָתָן, שֶׁהוּא נִגְרָר אַחֲרֵיהֶם. אֲבָל אִם שְׁלִיחַ צִבּוּר בַּגְּדוֹלָה וְצִבּוּר בַּקְּטַנָּה — אֵין מוֹצִיאָן יְדֵי חוֹבָתָן, שֶׁאֵין הָרֹב נִגְרָר אַחַר הַיָּחִיד:

כ (וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּכְנָסִים כָּתְלֵי אֹרֶךְ הַקְּטַנָּה לְתוֹךְ הַגְּדוֹלָה וּמֻפְלָגִים שָׁם ג' טְפָחִים מִכָּתְלֵי אֹרֶךְ הַגְּדוֹלָה, שֶׁאִם לֹא כֵן גַּם הַקְּטַנָּה הִיא כְּמֻפְלֶגֶת מִן הַגְּדוֹלָה עַל יְדֵי פַּסֵּי הַגְּדוֹלָה, מִשּׁוּם נִרְאֶה בַּחוּץ וְשָׁוֶה מִבִּפְנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ס):

כא בְּמָקוֹמוֹת שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עוֹמֵד בְּתֵבָה אוֹ בְּבִימָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא גְּבוֹהָה י' טְפָחִים וּרְחָבָה ד' עַל ד' אוֹ יוֹתֵר וְיֵשׁ לָהּ מְחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת י' טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר — מִצְטָרֵף עִמָּהֶם וּמוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּטֵלָה לְגַבֵּי בֵּית הַכְּנֶסֶת. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ לְעִנְיַן עֲמִידָה בִּפְנֵי סֵפֶר תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רפ"ב, מִכָּל מָקוֹם בְּטֵלָה הִיא לְגַבֵּי בֵּית הַכְּנֶסֶת לְעִנְיָן זֶה שֶׁמִּצְטָרְפִין, הוֹאִיל וְהוּא תַּשְׁמִישׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת וְרַגְלֵי בְּנֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּתוֹכָהּ, וְעוֹד כֵּיוָן שֶׁרוֹאִין אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ — מִצְטָרְפִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל:

כב וְכָל זֶה לְעִנְיַן צָרוּף אוֹ לְהוֹצִיא יְדֵי חוֹבָה, אֲבָל אִם הָיוּ עֲשָׂרָה בְּמָקוֹם אֶחָד וְאוֹמְרִים קַדִּישׁ אוֹ קְדֻשָּׁה — יָכוֹל לַעֲנוֹת עִמָּהֶם כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלָם, אֲפִלּוּ הוּא בְּבֵית אַחֵר לְגַמְרֵי, וַאֲפִלּוּ כַּמָּה בָּתִּים מַפְסִיקִים בֵּינֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁאֲפִלּוּ מְחִצָּה שֶׁל בַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּכָּל מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַפְסִיק טִנּוּף אוֹ עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה כְּצוֹאָה לְעִנְיָן זֶה. וְיֵשׁ לָחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם.

וְכֵן לְעִנְיַן לְהוֹצִיא יְדֵי חוֹבָה לֹא אָמְרוּ שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּמָקוֹם אֶחָד אֶלָּא הַשּׁוֹלִיחַ צִבּוּר עִם הַצִּבּוּר, אֲבָל כְּשֶׁהֵם בְּמָקוֹם אֶחָד — יָכוֹל לָצֵאת כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹל הַשּׁוֹלִיחַ צִבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עִמָּהֶם וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ג וְתר"צ:

כג עִיר שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא עֲשָׂרָה וְאֶחָד מֵהֶם רוֹצֶה לָצֵאת בְּיָמִים נוֹרָאִים כּוֹפִין אוֹתוֹ לִשָּׁאֵר אוֹ לִשְׁכֹּר אַחֵר בִּמְקוֹמוֹ שֶׁכֵּיוָן שֶׁמִּנְהָג הוּא בְּכָל תְּפוּצוֹת הַגּוֹלָה שֶׁאֲפִלּוּ אוֹתָם שֶׁאֵין לָהֶם מִנְיָן שָׁלֵם כָּל הַשָּׁנָה שׂוֹכְרִים לָהֶם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם בְּיָמִים נוֹרָאִים אוֹ הוֹלְכִים לִמְקוֹם מִנְיָן הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְסֵפֶר תּוֹרָה וּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁבְּנֵי הָעִיר כּוֹפִין זֶה אֶת זֶה אֲבָל אִם הֵם י"א יָכוֹל אֶחָד לָצֵאת וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ אֶחָד לָצֵאת לִנְקָבָיו וְיִצְטָרְכוּ לְהַמְתִּין שֶׁאִם כֵּן אֵין לַדָּבָר סוֹף. וְאִם ב' רוֹצִים לָצֵאת שְׁנֵיהֶם שׂוֹכְרִים אֶחָד בְּשֻׁתָּפוּת לְהַשְׁלִים הַמִּנְיָן בְּמְקוֹמָם וּשְׁנֵיהֶם יִפְרְעוּ בְּשָׁוֶה אֲפִלּוּ אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר כֵּיוָן שֶׁכָּל אֶחָד חַיָּב לְהַשְׁלִים הַמִּנְיָן עָנִי כְּמוֹ עָשִׁיר.

אֲבָל אִם אֵין דָּרִין בַּיִּשּׁוּב אֶלָּא ח' אוֹ ט' וְשׂוֹכְרִים לָהֶם א' אוֹ ב' לְהַשְׁלִים הַמִּנְיָן פּוֹרְעִין חֲצִי לְפִי מָמוֹן וַחֲצִי לְפִי נְפָשׁוֹת כִּי יֵשׁ סְבָרָא לוֹמַר שֶׁהֶעָנִי חַיָּב בְּהַשְׁלָמַת הַמִּנְיָן כְּמוֹ הֶעָשִׁיר וְיֵשׁ סְבָרָא לוֹמַר שֶׁהֶעָנִי יָכוֹל לֵילֵךְ לָעִיר הַסְּמוּכָה וְהֶעָשִׁיר אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲזֹב בֵּיתוֹ וּרְכוּשׁוֹ עַל כֵּן עָשׂוּ פְּשָׁרָה זֹאת מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁדָּרִין כָּאן מִנְיָן שָׁלֵם אֵין אֶחָד מֵהֶם רַשַּׁאי לְבַטֵּל הַמִּנְיָן אֲפִלּוּ יֵלֵךְ הוּא לָעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִנְיָן:

כד כָּל הַיּוֹצְאִים בְּעִנְיָן שֶׁצְּרִיכִים לִשְׁכֹּר אַחֵר בִּמְקוֹמָן צְרִיכִין גַּם כֵּן לִתֵּן לִשְׂכַר שְׁלִיחַ צִבּוּר כְּאִלּוּ לֹא יָצְאוּ וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁיּוֹצֵא זְמַן אָרֹךְ לִפְנֵי יוֹם טוֹב צָרִיךְ לִתֵּן לִשְׂכַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְהַשְׁלָמַת הַמִּנְיָן כְּמוֹ שֶׁיּוֹצֵא סָמוּךְ לְיוֹם טוֹב כֵּיוָן שֶׁלֹּא יַחֲזֹר בְּיוֹם טוֹב לְבֵיתוֹ. וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר לְבֵיתוֹ מֻחְמַת אֹנֶס שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לָבוֹא בַּמְּדִינָה פָּטוּר אֲפִלּוּ הִגִּיעַ

זְמַן הֶרֶגֶל וְהוּא שֶׁהוּא אָנוּס מַמָּשׁ אֲבָל אִם מֵחֲמַת חוֹב מָמוֹן אוֹ פְּשִׁיעָה לֹא יָכוֹל לָבוֹא לֹא יַפְסִידוּ חֲבֵרָיו חֶלְקָם:

כה אֵין כּוֹפִין לִשְׁכֹּר לְהַשְׁלִים הַמִּנְיָן אֶלָּא בְּיָמִים נוֹרָאִים וּכְגוֹן שֶׁאֵין חֲסֵרִים אֶלָּא א' אוֹ ב' אֶלָּא אִם כֵּן מִנְהָג קָבוּעַ בָּעִיר לָכֹף לִשְׂכֹּר אֲפִלּוּ בְּחֶסְרוֹן ג' אוֹ ד' אֲבָל אִם יֵשׁ מִנְיָן שָׁלֵם מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר כּוֹפִין לִשְׂכֹּר שְׁלִיחַ צִבּוּר וַאֲפִלּוּ כָּל הַשָּׁנָה כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל שָׁם תָּמִיד בַּעֲשָׂרָה וְכֵן מָקוֹם שֶׁאֵין מִנְיָן תָּמִיד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כּוֹפִין זֶה אֶת זֶה בִּקְנָסוֹת שֶׁיְּבוֹאוּ תָּמִיד מִנְיָן לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל הַתָּמִיד:

כו יְשׁוּבִים שֶׁצְּרִיכִים לִשְׂכֹּר מִנְיָן וּשְׁלִיחַ צִבּוּר וְיֵשׁ סְבִיבוֹת שֶׁרְגִילִין לָבוֹא גַּם כֵּן שָׁם עִם בְּנֵי בֵּיתָם אֵין צָרִיךְ לִתֵּן כְּלוּם לְהַיְשׁוּב שֶׁאִם הָיוּ רוֹצִים הָיוּ הוֹלְכִים לְעִיר אַחֶרֶת שֶׁיֵּשׁ שָׁם מִנְיָן בִּלְעָדָם וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים לִתֵּן כְּלוּם אֲפִלּוּ לִשְׂכִירוּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כֵּיוָן שֶׁגַּם בִּלְעָדָם הֵם צְרִיכִים שָׁם לִשְׁלִיחַ צִבּוּר:

סימן נו

א **דִּין עֲנִיַּת הַקַּדִּישׁ עַל יְדֵי הַקָּהָל וּבוֹ ח' סְעִיפִים**:

צָרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד בַּעֲנִיַּת הַקַּדִּישׁ (וְהַשּׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ עוֹנֶה — הוּא בְּנִדּוּי מ' יוֹם). וְיֵשׁ לְהִשְׁתַּדֵּל לָרוּץ לִשְׁמֹעַ קַדִּישׁ, שֶׁקְּדֻשַּׁת הַקַּדִּישׁ גְּדוֹלָה מִכָּל הַקְּדֻשּׁוֹת, וְיֵשׁ יוֹתֵר מִצְוָה בַּעֲנִיַּת הַקַּדִּישׁ מִבַּעֲנִיַּת קְדֻשָּׁה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם יֵשׁ לְפָנָיו ב' בָּתֵּי הַכְּנֶסֶת, בְּאֶחָד מַגִּיעִים לְקַדִּישׁ שֶׁאַחַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וּבְאֶחָד מַגִּיעִים לְקְדֻשָּׁה — יֵלֵךְ וְיַעֲנֶה קְדֻשָּׁה, כִּי שָׁם יִשְׁמַע גַּם כֵּן הַקַּדִּישׁ שֶׁלְּאַחַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה:

ב וְיֵשׁ לְכַוֵּן הֵיטֵב בְּ"אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא", שֶׁכָּל הָעוֹנֶה "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" בְּכָל כֹּחַ כַּוָּנָתוֹ — קוֹרְעִין לוֹ גְּזַר דִּינוֹ שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה. וְיֵשׁ לַעֲנוֹת אוֹתוֹ בְּקוֹל רָם, שֶׁקּוֹל זֶה שׁוֹבֵר כָּל הַמְקַטְרְגִים וּמְבַטֵּל כָּל גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יִתֵּן קוֹלוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁלֹּא יִתְלוֹצְצוּ עָלָיו בְּנֵי אָדָם וְיִגְרֹם לָהֶם חֵטְא:

ג "יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא" הוּא תַּרְגּוּם שֶׁל "יְהִי שְׁמוֹ הַגָּדוֹל מְבֹרָךְ לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים", לָכֵן אֵין לְהַפְסִיק בֵּין "יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" לְ"מְבָרַךְ", שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע הַמַּאֲמָר. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּנְשִׁימָה אַחַת.

וְצָרִיךְ לוֹמַר "מְבָרַךְ" הַב' בְּקָמַ"ץ וְהָרֵי"שׁ בְּפַתָּ"ח, שֶׁאָז פֵּרוּשׁוֹ כְּמוֹ "מְבֹרָךְ", שֶׁאִם יֹאמַר

רי"ש בְּצִיר"י יִהְיֶה פֵּרוּשׁוֹ שֶׁיְּבָרֵךְ לַאֲחֵרִים. וְצָרִיךְ לוֹמַר "לְעָלַם" בְּקָמַ"ץ הָעַיִן. וְיֵשׁ לוֹמַר "וּלְעָלְמֵי" בְּוָא"ו:

ד מִצְוַת הַקִּדּוּשׁ הוּא לִשְׁמֹעַ מִן הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "יִתְגַּדַּל כו'", וְעַל זֶה יַעֲנֶה "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא", שֶׁ"אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" הוּא עֲנִיָּה עַל "יִתְגַּדַּל כו'". וְצָרִיךְ לִשְׁמֹעַ לְכַוֵּן עַל מַה הוּא עוֹנֶה, כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְכַתְּחִלָּה לִשְׁמֹעַ וּלְכַוֵּן לַבְּרָכָה שֶׁעוֹנֶה עָלָיו אָמֵן. וְגַם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר צָרִיךְ לוֹמַר גַּם כֵּן (איש"ר) ["יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא"] כו' כְּמוֹ הַצִּבּוּר.

וּמִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ דּוֹמֶה לְנִמְרֵי לַעֲנִיַּת אָמֵן, שֶׁבְּדִיעֲבַד אִם בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁהַצִּבּוּר עוֹנִין כְּבָר "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" — עוֹנֶה עִמָּהֶם (איש"ר) ["יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא"], הוֹאִיל וְהוּא שֶׁבַח בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל "יִתְגַּדַּל כו'". אֲבָל לֹא יַעֲנֶה "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא", אֶלָּא אִם כֵּן יוּכַל לְכַוֵּן דַּיְקָתוֹ שֶׁיְּדַעַ לַעֲנוֹת עַל הַקִּדּוּשׁ, שֶׁאָז אֵינָהּ אָמֵן יְתוֹמָה בְּדִיעֲבַד אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע, כֵּיוָן שֶׁיּוֹדֵעַ עַל מַה הוּא עוֹנֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן (קכ"ה) [קכ"ד].

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה כְּשֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁמֹעַ — צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ, וְלֹא יִסְמֹךְ עַל מַה שֶּׁיּוּכַל לְכַוֵּן דַּיְקָתוֹ אַחַר כָּךְ. וְלָכֵן יֵשׁ לִגְעֹר בְּהַמְּשִׁיחִים כְּשֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר הַקִּדּוּשׁ, אֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ מִנְיָן בִּלְעָדָם הַשּׁוֹמְעִים וּמְכַוְּנִים לַשְּׁלִיחַ צִבּוּר.

וְאִם אֵין ט' שׁוֹמְעִין לַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — לֹא יֹאמַר כְּלָל קַדִּישׁ, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּפָחוֹת מִי' — ט' שׁוֹמְעִין וְאֶחָד אוֹמֵר. וְכֵן צָרִיךְ לְהַזְהִיר לְהָאוֹמְרִים "וְעַתָּה יִגְדַּל נָא וְגו' זָכֹר וְגו'", שֶׁיֹּאמְרוּ קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "יִתְגַּדַּל" (עַיֵּן סִימָן ס"ו):

ה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לַעֲמֹד כְּשֶׁעוֹנִין קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ", אֶלָּא שֶׁכָּל קַדִּישׁ שֶׁתִּפְסוֹ מְעֻמָּד כְּגוֹן שֶׁלְּאַחַר הַלֵּל — טוֹב שֶׁלֹּא יֵשֵׁב עַד לְאַחַר שֶׁיַּעֲנֶה "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לַעֲמֹד כְּשֶׁעוֹנֶה קַדִּישׁ אוֹ כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיֵּשׁ לִלְמֹד קַל וָחֹמֶר מֵעֻגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב שֶׁקָּם מֵעַצְמוֹ מֵעַל כִּסְאוֹ לִדְבְרֵי ה', כָּל שֶׁכֵּן אֲנַחְנוּ עַמּוֹ. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם (עַיֵּן סִימָן קמ"ו):

ו יֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר "בְּרִיךְ הוּא", שֶׁסּוֹבְרִים דְּ"בְרִיךְ הוּא" חוֹזֵר עַל "דְּקֻדְשָׁא", וְהוּא תִּרְגּוּם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אֲבָל בְּמִדְינוֹת אֵלּוּ אֵין מַפְסִיקִים כְּלָל בֵּין "בְּרִיךְ הוּא" לְ"לְעָלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא", שֶׁסּוֹבְרִים דְּ"שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא" הוּא הֶפְסֵק מַאֲמָר

ו"בָּרִיךְ הוּא לְעֵלָּא כו'" הוּא עִנְיַן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יָפֶה עוֹשִׂים קִצָּת שֶׁעוֹנִין "בָּרִיךְ הוּא לְעֵלָּא" שֶׁהוּא כְּמוֹ חֲרוּף, שֶׁמַּשְׁמָע שֶׁאֵינוֹ מְבֹרָךְ אֶלָּא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, אֶלָּא יֵשׁ לָהֶם לוֹמַר גַּם "מִן כָּל בִּרְכָתָא כו'". וְגַם לֹא יָפֶה עוֹשִׂים הַחַזָּנִים שֶׁמַּפְסִיקִים בְּנִגּוּנָם בֵּין "מִכָּל" לְ"בִרְכָתָא" בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב:

ז פַּעַם אַחַת מָצְאוּ אֵלְיָהוּ זָכוּר לַטּוֹב וְעִמּוֹ ד' אֲלָפִים גְּמַלִּים טְעוּנִים, אָמְרוּ לוֹ: מָה אֵלּוּ טְעוּנִים? אָמַר לָהֶם: אַף וְחֵמָה, לָמָּה? אָמַר לָהֶם: לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בְּאַף וְחֵמָה מִמִּי שֶׁמְּסַפֵּר בֵּין קְדִישׁ לְ"בָרְכוּ", בֵּין קְדֻשָּׁה לִקְדֻשָּׁה, בֵּין "קָדוֹשׁ" לְ"בָרוּךְ", בֵּין בְּרָכָה לִבְרָכָה, בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק, בֵּין "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" לְ"יִתְבָּרֵךְ". וְכָל הַמְדַבֵּר בָּהֶן — עָלָיו נֶאֱמַר: "וְלֹא אֹתִי קָרָאתָ וְגוֹ'".

יֵשׁ לְמֵדִין מִכָּאן שֶׁהָעוֹנֶה "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" — צָרִיךְ לוֹמַר גַּם "יִתְבָּרֵךְ" עַד "דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַה שֶּׁשּׁוֹמֵעַ מֵהַשְׁלִיחַ צִבּוּר, דְּשׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה. וּמַה שֶּׁאָסְרוּ לְדַבֵּר בֵּין "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" לְ"יִתְבָּרֵךְ", אִם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר הוּא מַאֲרִיךְ בְּ"אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" וְהוּא עָנָה כְּבָר — לֹא יְסַפֵּר כְּלוּם קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל הַשְׁלִיחַ צִבּוּר "יִתְבָּרֵךְ". וְעוֹד שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הִקְפִּיד אֵלְיָהוּ אֶלָּא עַל תֵּבַת "יִתְבָּרֵךְ" בִּלְבַד שֶׁצָּרִיךְ לְאָמְרָהּ וּלְהַסְמִיכָהּ לְתֵבַת "עָלְמַיָּא", אֲבָל יוֹתֵר אֵין צָרִיךְ לוֹמַר אֶלָּא לִשְׁמֹעַ, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לוֹמַר "יִתְגַּדַּל" עִם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר אֶלָּא צָרִיךְ לְכַוֵּן וְלִשְׁמֹעַ. וְכֵן נוֹהֲגִין לַעֲנוֹת עַד "יִתְבָּרֵךְ". וּמִנְהָג יָפֶה הוּא, לְפִי שֶׁכְּשֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר בְּמְהִירוּת יִצְטָרֵךְ הוּא לְמַהֵר יוֹתֵר כְּדֵי לַעֲנוֹת אָמֵן אַחֲרָיו וְהַמְּהִירוּת מְבַטֶּלֶת הַכַּוָּנָה, לְכֵן מוּטָב לִשְׁמֹעַ:

ח נוֹהֲגִין שֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר כּוֹרֵעַ ה' כְּרִיעוֹת בַּקְּדִישׁ: בְּ"יִתְגַּדַּל", וּבְ"יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא", וּבְ"יִתְבָּרֵךְ", וּבְ"בְּרִיךְ הוּא", וּבְאָמֵן. וּלְאַחַר שֶׁסִּיֵּם הַקַּדִּישׁ — נוֹהֲגִין לִפְסֹעַ ג' פְּסִיעוֹת וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר "עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו", כְּמוֹ בְּסִיּוּם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה:

סימן נז

א **דִּין "בָּרְכוּ" וַעֲנִיָּתוֹ וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

הַשְׁלִיחַ צִבּוּר צָרִיךְ לוֹמַר "בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבֹרָךְ" בְּקוֹל רָם, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ כָּל הַקָּהָל וְיַעֲנוּ אַחֲרָיו "בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד":

ב וְאִם אָמַר בְּלַחַשׁ, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע מִמֶּנּוּ "בָּרְכוּ" אֶלָּא שָׁמַע הַקָּהָל שֶׁסְּבִיבָיו עוֹנִין אַחֲרָיו "בָּרוּךְ ה' כו'" — אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲנוֹת עִמָּהֶם, אֶלָּא עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם אָמֵן.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם ט' שָׁמְעוּ מִמֶּנּוּ "בָּרְכוּ" וְעוֹנִין אַחֲרָיו — יְכוֹלִים כָּל הַקָּהָל לַעֲנוֹת עִמָּהֶם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן עֲשָׂרָה הָאוֹמְרִים דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. וְכֵן עִקָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ד (עַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם שָׁם):

ג וְצָרִיךְ הַשְׁלִיחַ צִבּוּר לַחֲזֹר וְלוֹמַר "בָּרוּךְ ה' וְכוּ'", כְּדֵי שֶׁלֹּא יוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל, שֶׁאוֹמֵר לָהֶם "בָּרְכוּ" וְהוּא אֵינוֹ "מְבָרֵךְ". וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמַר "הַמְבֹרָךְ" וְלֹא הוֹצִיא עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל לְגַמְרֵי — צָרִיךְ הוּא לְהַחֲזִיר אֶת עַצְמוֹ לַכְּלָל לְגַמְרֵי וְלוֹמַר "בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ" כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַצִּבּוּר (עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן (קצ"ג) [קצ"ב]):

ד וְנָהֲגוּ שֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר מַאֲרִיךְ בְּ"בָרְכוּ" וְהַקָּהָל אוֹמְרִים "יִתְבָּרֵךְ וְיִשְׁתַּבַּח כו'" בְּעוֹד שֶׁהוּא מַאֲרִיךְ בְּנִגּוּן. אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר הַתֵּבוֹת — אָסוּר לוֹמַר כְּלוּם, אֶלָּא צָרִיךְ לְכַוֵּן וְלִשְׁמֹעַ כְּמוֹ בַּקַּדִּישׁ. וְלָכֵן אִם אֵין הַשְׁלִיחַ צִבּוּר מַאֲרִיךְ כָּל כָּךְ בְּנִגּוּן אֶלָּא בְּחִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת — אֵין לְאָמְרוֹ כְּלָל:

ה מָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לִצְעֹק עַל חַבְרֵיהֶם בֵּין קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ" לְ"יוֹצֵר אוֹר", אוֹ לְדַבֵּר בְּצָרְכֵי רַבִּים — טוֹעִים הֵם, שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ד:

סימן נח

א הִלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ וּבוֹ י"א סְעִיפִים:

קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית הִיא מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ".

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה בִּלְבַד הִיא מִן הַתּוֹרָה, וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשָׁה שְׁנִיָּה "וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ" — בְּדִבְרֵי תּוֹרָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם פָּרָשָׁה ב' הִיא מִן הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפָּסוּק רִאשׁוֹן בִּלְבַד שֶׁהוּא "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" הוּא מִן הַתּוֹרָה, וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר "וְדִבַּרְתָּ בָּם כו' וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ" — הוּא מוּסָב עַל פָּסוּק רִאשׁוֹן בִּלְבַד. אֲבָל פָּרָשַׁת צִיצִית שֶׁתִּקְּנוּהָ מִשּׁוּם זְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם — לְדִבְרֵי הַכֹּל הִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּשֶׁמַּזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ז (וּבַעַל נֶפֶשׁ

יַחֲמִיר לְעַצְמוֹ בְּשֶׁל תּוֹרָה בְּכָל מַה שֶּׁנּוֹגֵעַ לְמַעֲשֶׂה בְּחִלּוּקֵי סְבָרוֹת אֵלּוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְפָנֵינוּ:

ב (זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית) מִן הַתּוֹרָה הוּא מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁאָז מִקְצָת בְּנֵי אָדָם רְגִילִים לָקוּם מִמִּטָּתָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם מוּעָטִים, הֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה "וּבְקוּמֶךָ" לְשׁוֹן יָחִיד, לוֹמַר שֶׁהוֹלְכִין אַף אַחַר הַמִּעוּט. אֲבָל הַקּוֹרֵא קֹדֶם לָכֵן — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁאַף שֶׁמִּקְצָת בְּנֵי אָדָם קָמִים גַּם כֵּן קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר — מִקְרֶה הוּא, וְאֵין הוֹלְכִין אַחֲרָיו.

וַחֲכָמִים עָשׂוּ הַרְחָקָה וְגָדֵר, וְתִקְּנוּ שֶׁלֹּא יִקְרָא לְכַתְּחִלָּה עַד שָׁעָה שֶׁדַּרְכָּן שֶׁל רֹב בְּנֵי אָדָם לָקוּם מִמִּטָּתָם, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּאִיר הַיּוֹם כָּל כָּךְ עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּרִחוּק ד' אַמּוֹת וְיַכִּירֶנּוּ. וְהוּא שֶׁרָגִיל עִמּוֹ קָצָת, שֶׁאִם רָגִיל עִמּוֹ הַרְבֵּה — יַכִּירֶנּוּ אֲפִלּוּ מֵרָחוֹק הַרְבֵּה, וְאִם אֵינוֹ רָגִיל עִמּוֹ כְּלָל — לֹא יַכִּירֶנּוּ אֲפִלּוּ בְּקָרוֹב, אֶלָּא כְּמוֹ אַכְסַנְיָא שֶׁרָגִיל לָבוֹא לְקֵץ עִתִּים:

ג וְנִמְשָׁךְ זְמַנָּהּ עַד סוֹף ג' שָׁעוֹת מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר שֶׁהוּא תְּחִלַּת זְמַנָּהּ מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ קָצָת בְּנֵי אָדָם שֶׁרְגִילִים לָקוּם מִמִּטָּתָם בְּסוֹף ג' שָׁעוֹת עַל הַיּוֹם, כְּגוֹן בְּנֵי מְלָכִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם.

וְשָׁעוֹת אֵלּוּ הֵם זְמַנִּיּוֹת, שֶׁכָּל יוֹם בֵּין אָרֹךְ בֵּין קָצָר נֶחֱלָק לְי"ב שָׁעוֹת, וְנִמְצָא לְעוֹלָם רְבִיעַ הַיּוֹם הוּא זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע בֵּין בְּיוֹם אָרֹךְ בֵּין בְּיוֹם קָצָר. וְלָכֵן צָרִיךְ לְזַהֵר בִּימוֹת הַחֹרֶף לְמַהֵר לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע, מֵאַחַר שֶׁהַיּוֹם קָצָר וּרְבִיעַ הַיּוֹם קָצָר הוּא:

ד וּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁלֹּא לִקְרוֹתָהּ מִיָּד שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם כְּשִׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֶלָּא כְּוָתִיקִין שֶׁהָיוּ מְכַוְּנִים לִקְרוֹתָהּ מְעַט קֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה כְּדֵי שֶׁיִּסְמוּ קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ דְּהַיְנוּ "גָּאַל יִשְׂרָאֵל" עִם הָנֵץ הַחַמָּה, שֶׁאָז הוּא זְמַן תְּפִלָּה לְכַתְּחִלָּה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ט, וְיִתְפַּלְּלוּ מִיָּד כְּדֵי לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה. וּמִי שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן וְלַעֲשׂוֹת כֵּן — שְׂכָרוֹ מְרֻבֶּה מְאֹד, וּמֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא.

(וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן לַעֲשׂוֹת כֵּן — אֵין לְהַקְדִּים לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּלְהִתְפַּלֵּל קֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה אֶלָּא אַחַר הָנֵץ הַחַמָּה, מִפְּנֵי שֶׁזְּמַן הַתְּפִלָּה לְכַתְּחִלָּה הוּא אַחַר הָנֵץ הַחַמָּה, וּזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע נִמְשָׁךְ עַד רְבִיעַ הַיּוֹם לְכַתְּחִלָּה, שֶׁהַוָּתִיקִין שֶׁהָיוּ מַקְדִּימִין לִקְרוֹת

קֹדֶם יֵץ הַחַמָּה מְעַט — לֹא הָיוּ מַקְדִּימִין מִשּׁוּם חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע, אֶלָּא כְּדֵי לְכַוֵּן לְהִתְפַּלֵּל בְּדִמְדּוּמֵי חַמָּה דְּהַיְנוּ בִּתְחִלַּת יְצִיאָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ט.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם מִשּׁוּם חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע הָיוּ מַקְדִּימִין לִקְרוֹתָהּ קֹדֶם יֵץ הַחַמָּה, לְפִי שֶׁלְּכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִקְרוֹתָהּ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא שְׁעַת קִימָה לְרֹב בְּנֵי אָדָם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְעַד יֵץ הַחַמָּה קָמִים רֹב בְּנֵי אָדָם, שֶׁאֵין יְשֵׁנִים אַחַר יֵץ הַחַמָּה אֶלָּא בְּנֵי מְלָכִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. לְפִיכָךְ מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן לַעֲשׂוֹת כְּוָתִיקִין — אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא אִם כֵּן יוּכַל לְכַוֵּן שֶׁיִּקְרָא לְפָחוֹת פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה קֹדֶם יֵץ הַחַמָּה וַדַּאי, וְיִתְפַּלֵּל אַחַר יֵץ הַחַמָּה וַדַּאי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל בְּדִמְדּוּמֵי חַמָּה. וְאִם גַּם זֶה לֹא יוּכַל לְכַוֵּן — יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ קֹדֶם יֵץ הַחַמָּה לְכַתְּחִלָּה, וְיִתְפַּלֵּל אַחַר הָיֵץ הַחַמָּה וְלֹא יִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאַף עַל פִּי כֵן נָכוֹן לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה וְלִקְרֹא לְפָחוֹת פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה קֹדֶם יֵץ הַחַמָּה אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא לָבַשׁ צִיצִית וּתְפִלִּין, וְאַחַר יֵץ הַחַמָּה יִקְרָאֶנָּה כֻּלָּהּ עִם בִּרְכוֹתֶיהָ וְיִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה):

ה אִם לֹא קָרָא אוֹתָהּ קֹדֶם יֵץ הַחַמָּה — יֵשׁ לוֹ לְהַקְדִּים לִקְרוֹתָהּ בְּמְהֵרָה כָּל מַה שֶּׁיּוּכַל, אִם יֵשׁ לוֹ צִיצִית וּתְפִלִּין (וְצִבּוּר לְהִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם וְלִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה):

ו מִי שֶׁהוּא אָנוּס, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מַשְׁכִּים לָצֵאת לַדֶּרֶךְ מִיָּד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר לְמָקוֹם גְּדוֹדֵי חַיָּה וְלִסְטִים, שֶׁיִּצְטָרֵךְ לָלֶכֶת בְּמְהֵרָה וְלֹא יוּכַל לַעֲמֹד עַל מָקוֹם אֶחָד כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וְלֹא לְכַוֵּן בִּקְרִיאָתָהּ אֲפִלּוּ בְּפָסוּק רִאשׁוֹן בִּלְבַד, אוֹ שֶׁבְּנֵי הַשַּׁיָּרָא הוֹלְכִים בְּמְהֵרָה וְלֹא יַמְתִּינוּ כְּלָל בַּדֶּרֶךְ כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁי[וכ]ל לַעֲמֹד וּלְכַוֵּן — יָכוֹל לִקְרוֹתָהּ בְּבֵיתוֹ מִיָּד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְיִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה וְיִתְפַּלֵּל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן פ"ט, לְפִי שֶׁבְּמָקוֹם אֹנֶס הֶעֱמִידוּ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה שֶׁמִּשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר זְמַנָּהּ הוּא. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהוּא הַדִּין כְּשֶׁיֵּשׁ קְבוּרַת מֵת בָּעִיר, אוֹ מִילָה, אוֹ יוֹם עֲרָבָה שֶׁמַּרְבִּים בְּתַחֲנוּנִים אַחַר הַתְּפִלָּה, וּצְרִיכִים לְמַהֵר לְהִתְפַּלֵּל — יְכוֹלִים לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר.

מִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהַקְדִּים לוֹמַר "יוֹצֵר אוֹר" כָּל כָּךְ בַּהַשְׁכָּמָה, עַד שֶׁיַּכִּיר עַל כָּל פָּנִים בֵּין תְּכֵלֶת לִלָּבָן:

ז אֲבָל מִי שֶׁמַּשְׁכִּים לָצֵאת בַּדֶּרֶךְ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִים, וְגַם אֵין בְּנֵי הַשַּׁיָּרָא נֶחְפָּזִים כָּל כָּךְ בַּדֶּרֶךְ בְּעִנְיַן שֶׁיּוּכַל לַעֲמֹד וּלְכַוֵּן אֲפִלּוּ בְּפָסוּק רִאשׁוֹן בִּלְבַד כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — לֹא יִקְרָא בְּבֵיתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, אֶלָּא בַּדֶּרֶךְ כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע (וְהֵיאַךְ יִנְהַג עִם הַתְּפִלָּה — יִתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן פ"ט):

ח אִם קָרְאָהּ מִיָּד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה אָנוּס — יָצָא, שֶׁבְּדִיעֲבַד הֶעֱמִידוּהוּ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה בְּכָל עִנְיָן.

וְאִם קָרָא בְּלֹא בִּרְכוֹתֶיהָ — יַחֲזֹר לִקְרוֹתָהּ בִּזְמַנָּהּ בְּבִרְכוֹתֶיהָ, שֶׁאַף שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע — לֹא הִפְסִיד בִּרְכוֹתֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס':

ט מִי שֶׁהָיָה אָנוּס וְלֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע עַרְבִית בַּלַּיְלָה, שֶׁהוּא קוֹרְאָהּ אַחַר שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ה, וְהוּא מַשְׁכִּים גַּם כֵּן לָצֵאת לַדֶּרֶךְ לִמְקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִים בְּעִנְיַן שֶׁיּוּכַל לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית מִיָּד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר — אִי אֶפְשָׁר לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע ב' פְּעָמִים, אַחַת בְּשִׁבְיל לַיְלָה וְאַחַת בְּשִׁבְיל יוֹם, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁעָשָׂה לְאוֹתָהּ שָׁעָה לַיְלָה — אִי אֶפְשָׁר לַחֲזֹר וְלַעֲשׂוֹתָהּ יוֹם, אֶלָּא יִקְרָא בְּשִׁבְיל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל לַיְלָה שֶׁזְּמַנָּהּ עוֹבֵר, שֶׁאַחַר נֵץ הַחַמָּה אִי אֶפְשָׁר לִקְרוֹתָהּ כְּלָל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, וְשֶׁל שַׁחֲרִית יַמְתִּין אוּלַי יִזְדַּמֵּן לוֹ לִקְרוֹתָהּ בִּזְמַנָּהּ כְּהִלְכָתָהּ:

י אַף עַל פִּי שֶׁזְּמַנָּהּ נִמְשָׁךְ עַד סוֹף שָׁעָה ג', אִם עָבְרָה שָׁעָה ג' וְלֹא קָרָאָהּ — קוֹרְאָהּ בְּבִרְכוֹתֶיהָ כָּל שָׁעָה ד' שֶׁהוּא שְׁלִישׁ הַיּוֹם, כְּדִין תְּפִלַּת הַשַּׁחַר שֶׁהִיא עַד שְׁלִישׁ הַיּוֹם. וְאֵין לוֹ שָׂכָר עַל קְרִיאָתָהּ אֶלָּא כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה, אֲבָל לֹא כְּמִי שֶׁקּוֹרְאָהּ בִּזְמַנָּהּ, שֶׁאָז שְׂכָרוֹ גָּדוֹל מֵהָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה. וְאִם עָבְרָה שָׁעָה ד' וְלֹא קָרָאָהּ — שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לִקְרוֹתָהּ עִם בִּרְכוֹתֶיהָ. אֲבָל בְּלֹא בִּרְכוֹתֶיהָ יָכוֹל לִקְרוֹתָהּ כָּל הַיּוֹם. וְטוֹב שֶׁיְּקָרֵאָנָּה כְּדֵי לְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם (וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּכוֹל לִקְרוֹתָהּ כָּל הַיּוֹם בִּבְרכוֹתֶיהָ. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה):

יא אִם לֹא קָרָאָהּ בַּיּוֹם, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין בְּעַרְבִית, שֶׁיִּקְרָא תְּחִלָּה שֶׁל עַרְבִית וְאַחַר כָּךְ שֶׁל שַׁחֲרִית. וְכֵן אִם לֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית יֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין בְּשַׁחֲרִית, כְּמוֹ בִּתְפִלָּה שֶׁאִם לֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית שְׁתַּיִם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ דּוֹמָה לִתְפִלָּה שֶׁהִיא בַּקָּשַׁת רַחֲמִים וְיָכוֹל לְבַקֵּשׁ בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, אֲבָל

קְרִיאַת שְׁמַע תְּלָה הַכָּתוּב זוֹ בְּזְמַן שְׁכִיבָה וְזוֹ בִּזְמַן קִימָה, וְאֵיךְ יִקְרָא שֶׁל שְׁכִיבָה בִּזְמַן קִימָה אוֹ שֶׁל קִימָה בִּזְמַן שְׁכִיבָה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן" כו' (וְכֵן עִקַּר).

וְכָל זֶה בִּקְרִיאַת שְׁמַע בִּלְבַדָּהּ, אֲבָל בִּרְכוֹתֶיהָ — לְדִבְרֵי הַכֹּל אִי אֶפְשָׁר לְאָמְרָן אֶלָּא בְּזְמַנָּן (כִּי הֵיאַךְ יֹאמַר "יוֹצֵר אוֹר" בָּעֶרֶב וַ"אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים" בַּבֹּקֶר, וּבְרָכוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת הֵן סְמוּכוֹת לָרִאשׁוֹנוֹת):

סימן נט

א **דִּין בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה בְּיוֹצֵר וּבוֹ ו' סְעִיפִים**:

שֶׁבַע בְּרָכוֹת תִּקְּנוּ חֲכָמִים לִקְרִיאַת שְׁמַע: בַּשַּׁחַר — שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ, וּבָעֶרֶב — שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וּשְׁתַּיִם לְאַחֲרֶיהָ, וְסָמְכוּ אוֹתָן עַל פָּסוּק "שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ וְגוֹ'".

בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה פּוֹתַחַת בְּ"בָרוּךְ": "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ". וְתִקְּנוּ לְהַזְכִּיר מִדַּת לַיְלָה בַּיּוֹם, לְהוֹצִיא מִלֵּב הַמִּינִים שֶׁאוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁבָּרָא אוֹר לֹא בָּרָא חֹשֶׁךְ. וְחוֹתֶמֶת בְּ"בָרוּךְ": "בָּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת".

וְאִם טָעָה וְאָמַר "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים" וְנִזְכַּר מִיָּד וְאָמַר "יוֹצֵר אוֹר" עַד סִיּוּם הַבְּרָכָה וְחָתַם בְּ"יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת" — יָצָא. אֲבָל אִם אָמַר "אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים" וְלֹא אָמַר (מִיָּד) "יוֹצֵר אוֹר" אַף עַל פִּי שֶׁחָתַם בְּ"יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת" — לֹא יָצָא, שֶׁהֲרֵי כָּל פְּתִיחַת הַבְּרָכָה לֹא הָיְתָה כְּתִקּוּנָהּ (שֶׁלֹּא בֵּרֵךְ כְּלָל עַל יְצִירַת הָאוֹר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁנִּזְכַּר מִיָּד וְאָמַר "יוֹצֵר אוֹר" — תִּקֵּן טָעוּתוֹ וּבֵרַךְ עַל יְצִירַת הָאוֹר).

וְאִם אָמַר "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים בְּחָכְמָה פּוֹתֵחַ" כו' אֲפִלּוּ עַד סִיּוּם הַבְּרָכָה וְחָתַם בְּ"יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת" — יָצָא, שֶׁכֵּיוָן שֶׁפְּתִיחַת הַבְּרָכָה וַחֲתִימָתָהּ כְּתִקּוּנָהּ אַף עַל פִּי שֶׁבֶּאֶמְצַע שִׁנָּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים — יָצָא בְּדִיעֲבַד. אֲבָל אִם חָתַם "הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים" אַף עַל פִּי שֶׁפָּתַח בְּ"יוֹצֵר אוֹר" בִּלְבַד וְאָמַר כָּל הַבְּרָכָה כְּתִקּוּנָהּ עַד הַחֲתִימָה — לֹא יָצָא, שֶׁכָּל הַבְּרָכָה צְרִיכָה לִהְיוֹת פְּתִיחָתָהּ וַחֲתִימָתָהּ כְּתִקּוּנָהּ אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד.

וְכָל מָקוֹם שֶׁלֹּא יָצָא אִם לֹא נִזְכַּר שֶׁטָּעָה עַד שֶׁגָּמַר "אַהֲבָה רַבָּה" אוֹ "אַהֲבַת עוֹלָם" —

לֹא יַפְסִיק לַחֲזֹר לְ"יוֹצֵר אוֹר" בֵּינָתַיִם לִקְרִיאַת שְׁמַע, אֶלָּא יֹאמַר "יוֹצֵר אוֹר" אַחַר תְּפִלַּת י"ח. וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּקְדִּים קְרִיאַת שְׁמַע לִבְרָכַת "יוֹצֵר" שֶׁתִּקְּנוּ לְפָנֶיהָ — אֵין זֶה מְעַכֵּב בְּדִיעֲבַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס':

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַקְּדֻשָּׁה שֶׁבְּ"יוֹצֵר" יָכוֹל הַיָּחִיד לְאָמְרָהּ, שֶׁאֵינָהּ דּוֹמָה לַקְּדֻשָּׁה שֶׁבַּתְּפִלָּה שֶׁאוֹמְרִים "נַקְדִּישְׁךָ" אוֹ "נְקַדֵּשׁ" שֶׁאֲנַחְנוּ מַקְדִּישִׁים אוֹתוֹ וְאֵין רַשַּׁאי לְהַקְדִּישׁ בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, אֲבָל קְדֻשָּׁה שֶׁל "יוֹצֵר" שֶׁאֵין אָנוּ מַקְדִּישִׁין אוֹתוֹ אֶלָּא מַזְכִּירִין הַקְּדֻשָּׁה שֶׁאוֹמְרִים לוֹ מִשָּׁרְתָיו — מֵתֵר בְּיָחִיד, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא כְּמוֹ סִפּוּר דְּבָרִים. וְכֵן קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן" כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא קְרִיאַת פְּסוּקִים בְּעָלְמָא — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הַיָּחִיד אוֹמֵר לֹא קְדֻשַּׁת "יוֹצֵר" וְלֹא קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן", אֶלָּא כְּשֶׁמַּגִּיעַ לַקְּדֻשָּׁה שֶׁבְּ"יוֹצֵר" — יֹאמַר "וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה קָדוֹשׁ וְהָאוֹפַנִּים כו' וְאוֹמְרִים בָּרוּךְ". וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם וְלִזָּהֵר שֶׁיָּחִיד יֹאמְרֶנָּה בְּנִגּוּן וּטְעָמִים כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה. אֲבָל הַמִּנְהָג כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וּכְשֶׁעוֹנִין קְדֻשָּׁה זוֹ בְּצִבּוּר — יֵשׁ לַעֲנוֹת בְּקוֹל רָם, וְיֵשׁ לוֹמַר אוֹתָהּ מְיֻשָּׁב. וְלֹא שֶׁיֵּשֵׁב אִם הָיָה עוֹמֵד, אֶלָּא שֶׁאִם הָיָה יוֹשֵׁב — אֵין לוֹ לַעֲמֹד לִקְדֻשָּׁה זוֹ כְּמוֹ לִקְדֻשָּׁה שֶׁבַּתְּפִלָּה:

ג יֵשׁ לוֹמַר "מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמַמְלִיכִים"— הַכֹּל בְּמ"ם וְלֹא בְּנו"ן, כִּי כָּל נֶסַח הַבְּרָכָה הוּא לְשׁוֹן מִקְרָא וּלְשׁוֹן מִקְרָא הוּא בְּמ"ם וְלֹא בְּנו"ן (וְיֵשׁ נוֹהֲגִין מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לוֹמַר בְּנו"ן):

ד בְּרָכוֹת אֵלּוּ שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע — הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן אֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא בָּקִי. וְאֵינָן דּוֹמוֹת לִתְפִלָּה שֶׁאֵין הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיא אֶלָּא מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי, לְפִי שֶׁהַתְּפִלָּה בַּקָּשַׁת רַחֲמִים הִיא וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ אִם יוֹדֵעַ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּבְרָכוֹת אֵלּוּ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא שְׁלִיחַ צִבּוּר אֶת הַצִּבּוּר, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם ט' הַשּׁוֹמְעִים וְעוֹנִין אָמֵן. אֲבָל כְּשֶׁאֵין ט' שׁוֹמְעִין — יָחִיד הוּא, וְאֵין יָחִיד מוֹצִיא אֶת הַיָּחִיד אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי אֶלָּא בִּבְרָכַת הַנֶּהֱנִין וּבִרְכַת הַמִּצְווֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר כָּל הַבְּרָכוֹת. חוּץ מִבִּרְכַת קְרִיאַת שְׁמַע וְכָל בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר שֶׁהֵן בִּרְכוֹת שֶׁבַח וְהוֹדָאָה, וְנִתְּקָנוּ לְאָמְרָם בְּפִיו, אוֹ שֶׁיִּשְׁמַע אוֹתָן בָּרָב עִם שֶׁהִיא הַדְּרַת מֶלֶךְ כְּשֶׁט' שׁוֹמְעִין מֵאֶחָד וְעוֹנִין אַחֲרָיו

אָמֵן. וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אַף עַל פִּי שֶׁהוּא גַּם כֵּן בִּרְכַּת הוֹדָאָה עַל הֶעָבָר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין — הֵקֵלּוּ בָּהֶן.

וּמִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע הֵן אֲרֻכּוֹת — אֵין לִסְמֹךְ עַל שְׁמִיעָתָן מֵהַשְׁלִיחַ צִבּוּר אֶפְלוּ בְּצִבּוּר, כִּי שֶׁמָּא יִפְנֶה לִבּוֹ בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה לִדְבָרִים אֲחֵרִים וְלֹא יִשְׁמַע מֵהַשְׁלִיחַ צִבּוּר. לָכֵן יֵשׁ לוֹמַר כָּל הַבְּרָכָה בְּנַחַת עִם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר, וְאָז אַף עַל פִּי שֶׁיִּפְנֶה לִבּוֹ (וְיִקָּרֵא מִקְצָתָהּ בְּלֹא כַּוָּנָה) — יָצָא (שֶׁהַכַּוָּנָה אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת בְּדִיעֲבַד אֶלָּא בְּפָסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע וּבִבְרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל תְּפִלַּת י"ח).

וְיִזָּהֵר לְמַהֵר לְסַיֵּם הַבְּרָכָה קֹדֶם שֶׁיְּסַיֵּם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר כְּדֵי שֶׁיַּעֲנֶה אָמֵן אַחֲרָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"א.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַחַר סִיּוּם בִּרְכַּת "הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה" — לֹא יַעֲנֶה אָמֵן, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּין קְרִיאַת שְׁמַע לַבְּרָכָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בֵּין כָּל דָּבָר מִצְוָה אוֹ דָּבָר הֲנָאָה שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו לְהַבְּרָכָה שֶׁלְּפָנָיו.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעוֹנִין אָמֵן גַּם אַחַר בְּרָכָה זוֹ. וְאֵין חֶשְׁשׁ בְּמַה שֶּׁמַּפְסִיק בֵּינָהּ לִקְרִיאַת שְׁמַע, לְפִי שֶׁבִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע אֵינָן דּוֹמוֹת לִשְׁאָר בִּרְכוֹת הַמִּצְוֹוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵין מְבָרְכִין "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע", אֶלָּא בִּרְכוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן הֵן, וְתִקְּנוּ לְבָרֵךְ אוֹתָן קֹדֶם קְרִיאַת שְׁמַע. וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"א:

ה אִם טָעָה הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בְּבִרְכַּת "יוֹצֵר" בְּעִנְיָן שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמֹד אַחַר תַּחְתָּיו, אִם טָעָה קֹדֶם קְדֻשָּׁה — הֲרֵי זֶה הָעוֹמֵד תַּחְתָּיו צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה, כְּמוֹ בְּטוֹעֶה בִּבְרְכַּת הַתְּפִלָּה וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ו. וְאִם טָעָה לְאַחַר שֶׁעָנוּ הַצִּבּוּר "קָדוֹשׁ כוּ'" — לֹא יַתְחִיל מֵרֹאשׁ הַבְּרָכָה, מִפְּנֵי שֶׁעֲנִיַּת קָדוֹשׁ חֲשׁוּבָה כְּסִיּוּם בְּרָכָה לְעִנְיָן זֶה, וּמִ"וְהָאוֹפַנִּים" הוּא כְּמוֹ רֹאשׁ בְּרָכָה אַחֶרֶת, וְכֵן עֲנִיַּת "בָּרוּךְ כְּבוֹד כוּ'" הוּא כְּמוֹ סִיּוּם בְּרָכָה לְעִנְיָן זֶה, וְ"לָאֵל בָּרוּךְ" הוּא כְּמוֹ רֹאשׁ בְּרָכָה אַחֶרֶת. לְפִיכָךְ, אִם טָעָה בְּ"אוֹפַנִּים" — יַחֲזֹר וְיַתְחִיל זֶה שֶׁתַּחְתָּיו מִ"וְהָאוֹפַנִּים". וְאִם טָעָה מִ"לָאֵל בָּרוּךְ נְעִימוֹת" וְאֵילָךְ — יַחֲזֹר וְיַתְחִיל "לָאֵל בָּרוּךְ כוּ'":

ו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לוֹמַר "אוֹר חָדָשׁ כוּ'", לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר מֵעֵין פְּתִיחָה וַחֲתִימָה סָמוּךְ לַחֲתִימָה, וְזֶה אֵינוֹ מֵעֵין פְּתִיחָה וַחֲתִימָה, לְפִי שֶׁחֲכָמִים סִדְּרוּ הַבְּרָכָה עַל אוֹר הַמִּתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם וְלֹא עַל אוֹר הֶעָתִיד לְהִתְחַדֵּשׁ. וְיֵשׁ מְיַשְּׁבִים הַמִּנְהָג לוֹמַר שֶׁהִיא מֵעֵין פְּתִיחָה וַחֲתִימָה, לְפִי שֶׁ"יוֹצֵר אוֹר" זֶהוּ הָאוֹר שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיוֹ' יְמֵי בְּרֵאשִׁית וּגְנָזוֹ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא, וְעַל אוֹר זֶה נֶאֱמַר: "וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֶךָ", וְזֶהוּ שֶׁאוֹמֵר "אוֹר חָדָשׁ" שֶׁחִדֵּשׁ בְּיוֹ' יְמֵי בְּרֵאשִׁית — עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחַדֵּשׁ לָנוּ:

סימן ס

א **דִּין בְּרָכוֹת לִקְרִיאַת שְׁמַע וְאֵם צְרִיכִים כַּוָּנָה וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

בְּרָכָה שְׁנִיָּה נֶחְלְקוּ חֲכָמִים בִּפְתִיחָתָהּ, יֵשׁ אוֹמְרִים "אַהֲבָה רַבָּה", וְיֵשׁ אוֹמְרִים "אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתָּנוּ כוּ'". וְהַגְּאוֹנִים הִכְרִיעוּ לוֹמַר בְּשַׁחֲרִית "אַהֲבָה רַבָּה" וּבְעַרְבִית "אַהֲבַת עוֹלָם". וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ.

וְלָמָּה אֵין בְּרָכָה זוֹ פּוֹתַחַת בְּ"בָרוּךְ"? מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְמוּכָה לְ"יוֹצֵר אוֹר" וְדַי לָהּ בְּ"בָרוּךְ" שֶׁבְּ"יוֹצֵר אוֹר":

ב הַבְּרָכוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת אֶת קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁאִם קָרָאהּ בְּלֹא בְּרָכוֹתֶיהָ — יָצָא יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע, וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא הַבְּרָכוֹת בְּלֹא קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁבִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע אֵינָן כִּבְרָכוֹת שֶׁאָר מִצְוֹות שֶׁאֵין מְבָרְכִין אוֹתָן אֶלָּא עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְבָרֵךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרוֹת אֶת שְׁמַע", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ט. וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב לַחֲזֹר וְלִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע עִם הַבְּרָכוֹת. וְאִם לֹא חָזַר וְקָרָא לֹא הִקְרִיאַת שְׁמַע וְלֹא הַבְּרָכוֹת — יָצָא יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע, בֵּין יָחִיד שֶׁעָשָׂה כֵּן בֵּין צִבּוּר:

ג סֵדֶר הַבְּרָכוֹת אֵינָם מְעַכְּבוֹת, שֶׁאִם הִקְדִּים שְׁנִיָּה לָרִאשׁוֹנָה — יָצָא יְדֵי חוֹבַת בְּרָכוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁנִיָּה אֵינָהּ פּוֹתַחַת בְּ"בָרוּךְ" וְכָל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ מַלְכוּת — אֵינָהּ בְּרָכָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁנִּתַּקְּנָה סְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, אַף כְּשֶׁקּוֹרֵא אוֹתָהּ בִּפְנֵי עַצְמָהּ — אֵין בָּהּ שֵׁם וּמַלְכוּת בִּפְתִיחָתָהּ:

ד זְכִירַת מַעֲמַד הַר סִינַי וּמַעֲשֶׂה עֲמָלֵק וּמַעֲשֶׂה מִרְיָם וּמַעֲשֶׂה הָעֶגֶל הֵן מִצְוֹות עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה. וְגַם זְכִירַת שַׁבָּת יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּצְוָתָהּ בְּכָל יוֹם. וְטוֹב לְזָכְרָן אֵצֶל קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁכְּשֶׁיֹּאמַר "וּבָנוּ בָחַרְתָּ" — יִזְכֹּר מַתַּן תּוֹרָה, "וְקֵרַבְתָּנוּ" — לְהַר סִינַי, "לְשִׁמְךָ

הַגָּדוֹל" — מַעֲשֶׂה עֲמָלֵק, שֶׁאֵין הַשֵּׁם שָׁלֵם עַד שֶׁיִּמָּחֶה זִרְעוֹ, "לְהוֹדוֹת לְךָ" — הַפֶּה לֹא נִבְרָא אֶלָּא לְהוֹדוֹת וְלֹא לְדַבֵּר לָשׁוֹן הָרַע, וְזֶהוּ זְכִירַת מַעֲשֶׂה מִרְיָם, "וְזַכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹות ה'" — זוֹ הִיא שַׁבָּת שֶׁשְּׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוות, וּמַעֲשֶׂה הָעֵגֶל — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁיִּזְכֹּר כְּשֶׁאוֹמֵר "(לְיַחֶדְךָ) בְּאַהֲבָה", וְלֹא כְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל שֶׁלֹּא הָיָה בְּאַהֲבָה עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

ה כָּל הַמִּצְוות צְרִיכוֹת כַּוָּנָה לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה בַּעֲשִׂיַּת אוֹתָהּ מִצְוָה. וְאִם עָשָׂאָהּ בְּלֹא כַּוָּנָה לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא כְּמִתְעַסֵּק בְּעָלְמָא אוֹ לְכַוָּנָה אַחֶרֶת וְלֹא לְשֵׁם אוֹתָהּ מִצְוָה — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּצְוות אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּנָה, וְאַף הַמִּתְעַסֵּק יָצָא בְּדִיעֲבַד. וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִצְוות שֶׁל תּוֹרָה, אֲבָל בְּשֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֲלָכָה שֶׁאֵין צָרִיךְ כַּוָּנָה. וְיֵשׁ חוֹלְקִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה. וּקְרִיאַת שְׁמַע הִיא מִן הַתּוֹרָה, וּצְרִיכָה כַּוָּנָה לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ מִצְוות שֶׁל תּוֹרָה אֵין צָרִיךְ כַּוָּנָה, מִכָּל מָקוֹם בִּקְרִיאַת שְׁמַע צָרִיךְ כַּוָּנַת הַלֵּב שֶׁיָּבִין מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר בְּפִיו, וְלֹא אָמְרוּ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ כַּוָּנָה אֶלָּא בְּכַוָּנָה לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה, אֲבָל צָרִיךְ כַּוָּנַת הָעִנְיָן, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יְהַרְהֵר בִּדְבָרִים אֲחֵרִים, כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּהַסְכָּמַת הַלֵּב. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִשְׁאָר מִצְוות שֶׁהֵן מִצְוות עֲשִׂיָּה, וְכָל שֶׁעָשָׂה מִצְוָתָהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כִּוֵּן לָהּ — הֲרֵי קַיֵּם מִצְוַת עֲשִׂיָּתָהּ, אֶלָּא שֶׁאֵין זֶה מִן הַמֻּבְחָר, וְכָל שֶׁכֵּן אִם כִּוֵּן לָצֵאת אַף עַל פִּי שֶׁהִרְהֵר בָּהּ בְּאֶמְצַע בִּדְבָרִים אֲחֵרִים — יָצָא לְדִבְרֵי הַכֹּל. אֲבָל קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה שֶׁהֵן קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם אוֹ סִדּוּר שְׁבָחִים — אֵינוֹ בְּדִין שֶׁיִּהְיֶה לְבָבוֹ פּוֹנֶה לִדְבָרִים אֲחֵרִים.

וְכָל זֶה בְּפָסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁהוּא "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", שֶׁהוּא עִקַּר קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם. וְכֵן בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל תְּפִלָּה. אֲבָל מִ"וְאָהַבְתָּ" וְאֵילָךְ — אֵין הַכַּוָּנָה מְעַכֶּבֶת בְּדִיעֲבַד. וַאֲפִלּוּ הָיָה קוֹרֵא בַּתּוֹרָה אוֹ מַגִּיהַּ הַפָּרָשִׁיוֹת אֲלוּ בְּעוֹנַת קְרִיאַת שְׁמַע — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְהוּא שֶׁנִּתְכַּוֵּן בְּפָסוּק רִאשׁוֹן (מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר קְרִיאַת שְׁמַע אֵינָהּ אֶלָּא פָּסוּק רִאשׁוֹן בִּלְבַד שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה, וְהַשְּׁאָר שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים לֹא הִצְרִיכוּ כַּוָּנָה אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל אִם קָרָא הַשְּׁאָר בְּלֹא כַּוָּנָה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת, בֵּין שֶׁקָּרָא בְּלֹא כַּוָּנָה לָצֵאת בֵּין שֶׁלֹּא בְּכַוָּנַת הָעִנְיָן.

וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁאַף מִצְוֹות שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים צְרִיכִים כַּוָּנָה לָצֵאת, מִכָּל מָקוֹם בִּקְרִיאַת שְׁמַע כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ מִצַּוַת עֲשֵׂיָה אֶלָּא קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם וְעֹל מִצְוֹות שֶׁהוּא דָּבָר הַתָּלוּי בְּכַוָּנַת הָעִנְיָן, לְפִיכָךְ כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לַחֲזֹר וּלְקֹרוֹת מִפְּנֵי חֶסְרוֹן כַּוָּנַת הָעִנְיָן — לֹא הִצְרִיכוּ גַּם כֵּן לַחֲזֹר מִפְּנֵי חֶסְרוֹן כַּוָּנָה לָצֵאת, כִּי מַה בֶּצַע שֶׁיַּחֲזֹר לְדַבֵּר בְּלִי לֵב, וְדַי בְּמַה שֶׁהִצְרִיכוּהוּ לִקְרוֹת בְּכָל יוֹם, שֶׁעַל יְדֵי כֵּן יָבוֹא גַּם כֵּן לְקַבָּלָה בַּלֵּב בְּרֹב הַפְּעָמִים, שֶׁהֲרֵי לְכַתְּחִלָּה הִצְרִיכוּ כַּוָּנָה, אֶלָּא שֶׁאִם אֵרַע מִקְרֶה שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן — לֹא הִטְרִיחוּ לַחֲזֹר.

אֲבָל לְהָאוֹמְרִים שֶׁמִּ"וְאָהַבְתָּ" וְאֵילָךְ הוּא גַּם כֵּן מִן הַתּוֹרָה — צָרִיךְ כַּוָּנָה לָצֵאת בְּכָל מַה שֶּׁהוּא מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל כַּוָּנַת הָעִנְיָן דַּי בְּפָסוּק רִאשׁוֹן לְדִבְרֵי הַכֹּל בְּדִיעֲבַד):

סימן סא

א דִּין כַּמָּה צָרִיךְ לְדַקְדֵּק וּלְכַוֵּן בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבוֹ כ"ה סְעִיפִים:

לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהִזָּהֵר וְלִקְרוֹת כָּל הַג' פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע בְּכַוָּנָה, בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה בְּרֶתֶת וּבְזִיעָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁבְּנֵי הַמְּדִינָה קוֹרִין פְּרוּטְגְּמָא שֶׁמְּשַׁגֵּר לָהֶם הַמֶּלֶךְ, דְּהַיְנוּ כְּתַב הַמֶּלֶךְ עַל בְּנֵי מְדִינָתוֹ, שֶׁהֵם עוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם וְקוֹרִין אוֹתָן בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה וּבְרֶתֶת וּבְזִיעָה, וּקְרִיאַת שְׁמַע הִיא פְּרוּטְגְּמָא שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא הִטְרִיחַ עָלֵינוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִקְרוֹתָהּ מְעֻמָּד, אֶלָּא "בְּלָכְתְּךָ בַדָּרֶךְ", אַךְ צָרִיךְ עַל כָּל פָּנִים לִקְרוֹתָהּ בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה:

ב וְצָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה בְּעֵינָיו כִּפְרוּטְגְּמָא חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא שָׁמָעָהּ מֵעוֹלָם. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם", כְּלוֹמַר בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כַּחֲדָשִׁים, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁכְּבָר שָׁמַע דָּבָר אֶחָד הַרְבֵּה פְּעָמִים שֶׁשּׁוּב אֵינוֹ חָבִיב אֶצְלוֹ כְּבַתְּחִלָּה:

ג בִּקְרִיאַת שְׁמַע יֵשׁ רמ"ה תֵּבוֹת וְחָסְרוּ ג' תֵּבוֹת לְהַשְׁלִים רמ"ח כְּנֶגֶד אֲבָרָיו שֶׁל אָדָם, שֶׁכָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע כְּתִקּוּנָהּ — כָּל אֵבֶר נוֹטֵל תֵּבָה אַחַת וּמִתְרַפֵּא בָּהּ, לָכֵן נוֹהֲגִין שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר וְאוֹמֵר "ה' אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת" בְּקוֹל רָם, וּבָזֶה כָּל אָדָם יוֹצֵא, הוֹאִיל וְשׁוֹמְעִין מִפִּיו שֶׁל שְׁלִיחַ צִבּוּר ג' תֵּבוֹת אֵלּוּ.

וְכָל הַצִּבּוּר כְּשֶׁקּוֹרִין לְעַצְמָן בְּלַחַשׁ אוֹמְרִים "אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם אֱמֶת", וּמַמְתִּינִים עַל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְאַחַר כָּךְ מַתְחִילִין "וַיַּצִּיב", וְאֵינָן חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין "אֱמֶת", שֶׁכָּל הָאוֹמֵר

"אֱמֶת אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת" בְּלִי הֶפְסֵק תֵּבָה אַחֶרֶת בֵּינְתַיִם — כְּאִלּוּ אוֹמֵר "שְׁמַע שְׁמַע", שֶׁמַּשְׁתִּיקִין אוֹתוֹ אִם לֹא שֶׁהָה כְּלָל בֵּינְתַיִם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאַף אִם שָׁהָה קְצָת — אֵין לְכַפֵּל לְכַתְּחִלָּה בְּלִי הֶפְסֵק תֵּבָה אַחֶרֶת בֵּינְתַיִם. אֲבָל אִם רוֹצֶה כָּל יָחִיד לַחֲזֹר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "ה' אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת" — אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, מֵאַחַר שֶׁמַּפְסִיק בֵּין "אֱמֶת" לְ"אֱמֶת" בְּתֵבַת "ה' אֱלֹהֵיכֶם".

וְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר יֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לוֹמַר "אֱמֶת" כְּשֶׁקּוֹרֵא בְּלַחַשׁ לְעַצְמוֹ, שֶׁאִם יֹאמַר בְּלַחַשׁ "אֱמֶת" וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר "אֱמֶת" בְּקוֹל רָם — יִהְיֶה רמ"ט תֵּבוֹת. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר "אֱמֶת" גַּם בְּלַחַשׁ, שֶׁלֹּא לְהַפְרִיד בֵּין ה' אֱלֹקֵיכֶם לְ"אֱמֶת", וְ"אֱמֶת" הַשֵּׁנִי אֵינוֹ מִן הַמְּנָיָן אֶלָּא נֶסַח בִּרְכַּת "אֱמֶת וְיַצִּיב" הוּא:

ד וּמִי שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּצִבּוּר — עָלָיו נֶאֱמַר: "וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת", אֵלּוּ ג' תֵּבוֹת שֶׁחָסְרוּ לוֹ מִמְּנְיַן רמ"ח.

וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לוֹ קְצָת תַּקָּנָה, לְכַוֵּן בְּט"ו וְוִי"ן שֶׁבְּ"אֱמֶת וְיַצִּיב". יֵשׁ מְפָרְשִׁים כַּוָּנָה זוֹ שֶׁט"ו וָוִי"ן עוֹלִין צ', וְהֵן כְּנֶגֶד ג' שֵׁמוֹת הוי"ה שֶׁכָּל אֶחָד עוֹלֶה כ"ו וְד' אוֹתִיּוֹתָיו הֵן ל'. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁט"ו וָוִי"ן עוֹלִין צ' וְעִם הַקְּרִיאָה הֲרֵי צ"א, כְּמִנְיַן הַשֵּׁם בִּקְרִיאָתוֹ וּבִכְתִיבָתוֹ, וּכְאִלּוּ אָמַר "ה' אדנ"י אֱמֶת".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים תַּקָּנָה אַחֶרֶת לְקוֹרֵא בְּיָחִיד, שֶׁיֹּאמַר "אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן" "שְׁמַע וְגו'", וְג' תֵּבוֹת אֵלּוּ מַשְׁלִימִין מִנְיַן רמ"ח, וְהֵן בִּמְקוֹם אָמֵן שֶׁיֵּשׁ לַעֲנוֹת אַחַר "הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה", כִּי אָמֵן רָאשֵׁי תֵּבוֹת "אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן". וּמִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁקּוֹרֵא בְּצִבּוּר — לֹא יֹאמַר "אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן", רַק יֹאמַר אָמֵן אַחַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כְּשֶׁמְּסַיֵּם הַבְּרָכָה. וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ:

ה נוֹהֲגִין לִקְרוֹת פָּסוּק רִאשׁוֹן בְּקוֹל רָם כְּדֵי לְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה. ונוֹהֲגִין לִתֵּן יְדֵיהֶם עַל פְּנֵיהֶם בִּקְרִיאַת פָּסוּק רִאשׁוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בְּדָבָר אַחֵר שֶׁמּוֹנְעוֹ מִלְכַוֵּן:

ו כָּל הַמַּאֲרִיךְ בדלי"ת שֶׁל "אֶחָד" — מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו. וְגַם לֹא יַחֲטֹף בְּחִי"ת אֶלָּא יַאֲרִיךְ בָּהּ קְצָת, כְּדֵי שֶׁיַּמְלִיךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, שֶׁז' רְקִיעִים וְהָאָרֶץ כְּמִנְיַן חי"ת. וּלְזֶה רִמְּזוּ הַחֲטוֹטֶרֶת שֶׁבְּאֶמְצַע הַגַּג שֶׁל חי"ת, כְּלוֹמַר חַי הוּא בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם. אֲבָל בְּדלי"ת צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ יוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁעִוּר שֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ

הוּא יָחִיד בָּעוֹלָמוֹ וּמוֹשֵׁל בְּד' רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְאֵין צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ יוֹתֵר מִכְּשֶׁעוּר זֶה. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַטּוֹת הָרֹאשׁ כְּפִי הַמַּחֲשָׁבָה, מַעְלָה וָמַטָּה וּלְד' רוּחוֹת:

ז צָרִיךְ לְהַדְגִּישׁ בְּדָלי"ת שֶׁלֹּא תִּהְיֶה כָּרי"ש, וְלֹא שֶׁיְּקָרְאֶנָּה בְּדָגֵשׁ שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהּ דָּגֵשׁ, אֶלָּא שֶׁיַּטְעִימֶנָּה בַּפֶּה יָפֶה. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יָפֶה עוֹשִׂים הַמַּדְגִּישִׁין וּמַאֲרִיכִין יוֹתֵר מִדַּאי, וְנִרְאֶה כְּאִלּוּ הַד' נְקוּדָה בְּשִׁוָ"א. וּמַה שֶּׁאָמְרוּ לְהַאֲרִיךְ בְּד' שֶׁל אֶחָד — לֹא אָמְרוּ לְהַאֲרִיךְ וְלִמְשֹׁךְ בְּקְרִיאַת הַד', שֶׁהֲרֵי כָּל אוֹת שֶׁבְּסוֹף הַתֵּבָה וְאֵין נִקָּדָה תַּחְתֶּיהָ הִיא נֶחְטֶפֶת לְגַמְרֵי, אֶלָּא יַאֲרִיךְ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ לְהַמְלִיכוֹ בְּד' רוּחוֹת בְּקְרִיאַת הַד' וְאַחֲרֶיהָ בְּטֶרֶם שֶׁיַּתְחִיל "בָּרוּךְ שֵׁם".

וְאַף מִי שֶׁאֵינוֹ מַאֲרִיךְ בְּד' שֶׁל אֶחָד — יֵשׁ לוֹ לְהַפְסִיק מְעַט בֵּין "אֶחָד" לְ"בָּרוּךְ", כִּי עִקַּר קִבּוּל מַלְכוּת שָׁמַיִם הוּא בְּפָסוּק רִאשׁוֹן וְיֵשׁ לוֹ לְהַפְסִיק בֵּינוֹ לְבֵין שְׁאָר דְּבָרִים:

ח הָאוֹמֵר "שְׁמַע שְׁמַע" — מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּמְקַבֵּל עָלָיו שְׁתֵּי רָשָׁיוֹת. וְהוּא שֶׁאוֹמֵר כָּל הַפָּסוּק וְחוֹזֵר וְאוֹמְרוֹ שֵׁנִית, אֲבָל אִם כּוֹפֵל כָּל תֵּבָה — מְגֻנֶּה הוּא אֲבָל אֵין מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ, שֶׁאֵין זֶה דּוֹמֶה לִמְקַבֵּל עָלָיו שְׁתֵּי רָשָׁיוֹת אֶלָּא כְּמִתְלוֹצֵץ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְהֶפֶךְ, שֶׁכְּשֶׁכּוֹפֵל כָּל תֵּבָה — מַשְׁתִּיקִין אוֹתוֹ, וּכְשֶׁאוֹמֵר כָּל הַפָּסוּק וְשׁוֹנֶה אוֹתוֹ — אֵין מַשְׁתִּיקִין אוֹתוֹ אֲבָל מְגֻנֶּה הוּא.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין מַשְׁתִּיקִין אוֹתוֹ אֶלָּא כְּשֶׁאוֹמֵר בְּצִבּוּר וּבְקוֹל רָם. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ לִקְרוֹת כָּל הַפָּרָשָׁה וְלִשְׁנוֹתָהּ מִיָּד, אֶלָּא אִם כֵּן כְּשֶׁקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע עַל מִטָּתוֹ, שֶׁמֻּתָּר לוֹ לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כַּמָּה פְּעָמִים כְּדֵי לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּשִׁנָּה מִתּוֹךְ קְרִיאַת שְׁמַע. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁגַּם בָּזֶה יֵשׁ לִזָּהֵר מִלּוֹמַר פָּסוּק רִאשׁוֹן ב' פְּעָמִים. וְרָאוּי לָחוּשׁ לִדְבָרָיו. אֲבָל מַה שֶּׁיֵּשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר "שְׁמַע" בְּכָל פַּעַם שֶׁאוֹמְרִים "וַיְעַבֵּר" בַּסְּלִיחוֹת — אֵין בָּזֶה שׁוּם חֶשְׁשׁ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמַּפְסִיק הַרְבֵּה בֵּינְתַיִם — לֹא נִרְאָה כִּמְקַבֵּל ב' רָשָׁיוֹת:

ט הָאוֹמְרִים בָּאַשְׁמֹרֶת בַּסְּלִיחוֹת וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים בִּתְפִלַּת נְעִילָה ב' פְּעָמִים פָּסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" — יֵשׁ לְלַמְּדָן שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ, שֶׁהֲרֵי לְדִבְרֵי הַכֹּל עַל כָּל פָּנִים מְגֻנֶּה הוּא, וְיֵשׁ אוֹמְרִים גַּם כֵּן שֶׁמַּשְׁתִּיקִין:

י "ה' הוּא הָאֱלֹקִים" שֶׁאוֹמְרִים בִּתְפִלַּת נְעִילָה ז' פְּעָמִים — מִנְהָג כָּשֵׁר הוּא, שֶׁמְּשַׁבְּחִים אוֹתוֹ שֶׁדָּר לְמַעְלָה מִז' רְקִיעִים. וְאֵין לָחוּשׁ בְּכוֹפַלְתּוֹ לִב' רָשֵׁיוֹת, שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ שֶׁהַכְּפֵל בַּמִּקְרָא גַּבֵּי אֱלֹהוּ: "וַיֹּאמְרוּ (כָּל הָעָם) ה' הוּא הָאֱלֹקִים וְגו'":

יא יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לַעֲנוֹת "אָמֵן אָמֵן", מִשּׁוּם ב' רָשֵׁיוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חֲשָׁשׁ, שֶׁהֲרֵי דָּוִד אָמַר "אָמֵן וְאָמֵן", וְאֵין לְחַלֵּק בֵּין אֹמֶר בְּוָא"ו לְאוֹמֵר בְּלֹא וָא"ו. וְכֵן עִקַּר:

יב מַה שֶּׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר ג' פְּעָמִים "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" בְּסִיּוּם תְּפִלַּת נְעִילָה — אֵין לָחוּשׁ מִשּׁוּם ב' רָשֵׁיוֹת, שֶׁלֹּא חָשְׁשׁוּ אֶלָּא בְּ"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" שֶׁהִיא עִקַּר קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם, אֲבָל כְּשֶׁאָמְרוּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" פַּעַם אַחַת — אֵין לָחוּשׁ בִּכְפִילַת "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" לְב' רָשֵׁיוֹת, שֶׁהֲרֵי עוֹנִין אוֹתוֹ עַל "ה' אֶחָד" שֶׁבְּ"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל":

יג אַחַר פְּסוּק רִאשׁוֹן צָרִיךְ לוֹמַר "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" בַּחֲשַׁאי, לְפִי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לְגַלּוֹת הַקֵּץ לְבָנָיו נִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה, אָמַר: שֶׁמָּא יֵשׁ בָּכֶם אֶחָד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, פָּתְחוּ כֻּלָּם וְאָמְרוּ: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", כְּלוֹמַר שְׁמַע מִמֶּנּוּ אַתָּה יִשְׂרָאֵל אָבִינוּ, כְּשֵׁם שֶׁאֵין בְּלִבְּךָ אֶלָּא אֶחָד — כָּךְ אֵין בְּלִבֵּנוּ אֶלָּא אֶחָד, מִיָּד פָּתַח הַזָּקֵן וְאָמַר: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד". אָמְרוּ חֲכָמִים: הֵיאַךְ נַעֲשֶׂה? נֹאמַר "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" — לֹא כְּתָבוֹ מֹשֶׁה בַּתּוֹרָה, לֹא נֹאמַר — אָמְרוּ יַעֲקֹב, הִתְקִינוּ לוֹמַר בַּחֲשַׁאי. וְאִם לֹא אָמְרוּ כָּל עִקָּר — מַחֲזִירִים אוֹתוֹ:

יד צָרִיךְ לְהַפְסִיק מְעַט בֵּין "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" לִ"וְאָהַבְתָּ" כְּדֵי לְהַפְסִיק בֵּין קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם לִשְׁאָר מִצְוֹות, כִּי "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" הוּא לְשׁוֹן קַבָּלָה, שֶׁאָנַחְנוּ מְקַבְּלִים אֱלֹהוּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ, "וְאָהַבְתָּ" הוּא לְשׁוֹן צַוָּאָה.

וְיֵשׁ לְהַפְסִיק בְּפָסוּק רִאשׁוֹן בֵּין "יִשְׂרָאֵל" לִ"ה'" וּבֵין "אֱלֹהֵינוּ" לִ"ה'" הַב', כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמַע: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, כִּי ה' שֶׁהוּא אֱלֹהֵינוּ — הוּא ה' אֶחָד:

טו צָרִיךְ לְהַפְסִיק בֵּין "הַיּוֹם" לִ"עַל לְבָבֶךָ", וּבֵין "הַיּוֹם לִ"לְאַהֲבָה", שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה "הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ", וְלֹא לְמָחָר:

טז צָרִיךְ לְהַפְסִיק בֵּין "נִשְׁבַּע" לְ"ה'", כְּדֵי לְהַטְעִים יָפֶה הָעַי"ן שֶׁלֹּא תִּהֵא נִרְאֵית כְּה', וּכְאִלּוּ אוֹמֵר "נִשְׁבָּה ה'" חַס וְשָׁלוֹם.

צָרִיךְ לְהַתִּיז זיי"ן שֶׁל "תִּזְכְּרוּ" וְשֶׁל "וְזָכַרְתֶּם", שֶׁלֹּא תִּדְמֶה קְרִיאָתָהּ לְסמ"ך, כִּי כָּל ז' הַסְּמוּכָה לְכ"ף שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ דּוֹמָה קְרִיאָתָהּ לְסמ"ך אִם לֹא מַתִּיזִין אוֹתָהּ:

יז צָרִיךְ לְהַדְגִּישׁ יו"ד שֶׁל "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", שֶׁלֹּא תִּבָּלַע וְלֹא תֵּרָאֶה אל"ף וּכְאִלּוּ אוֹמֵר "אשראל". וְכֵן יו"ד שֶׁל "וְהָיוּ", שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִשְׁמָע כְּאִלּוּ אוֹמֵר "והאו":

יח צָרִיךְ לִתֵּן רֶוַח בֵּין "וְחָרָה" לְ"אַף", שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה כְּאִלּוּ אוֹמֵר "וְחָרַף":

יט צָרִיךְ לִתֵּן רֶוַח בֵּין תֵּבָה שֶׁאוֹת שֶׁבְּתְחִלָּתָהּ כְּאוֹת שֶׁבְּסוֹף תֵּבָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, שֶׁלֹּא תִּבָּלַע אוֹת אַחַת מֵהֶן, כְּגוֹן: "עַל לְבָבֶךָ", "עַל לְבַבְכֶם", "וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה", "הַכָּנָף פְּתִיל", "אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ". וְכֵן "בְּכָל לְבָבְךָ", "בְּכָל לְבַבְכֶם". אֲלָא שֶׁבָּהֶן צָרִיךְ שֶׁלֹּא יַפְסִיק הַרְבֵּה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ מַקָּף בֵּינְתַיִם וְצָרִיךְ לְהַסְמִיכָן. וְאַף עַל פִּי כֵן יִתֵּן רֶוַח וְהֶבְדֵּל בְּל' שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמָע שֶׁקּוֹרֵא ב' למדי"ן:

כ כָּל תֵּבָה שֶׁתְּחִלָּתָהּ אל"ף וְסוֹף תֵּבָה שֶׁלְּפָנֶיהָ מ"ם — צָרִיךְ לְהַפְסִיק מְעַט בֵּינֵיהֶם, שֶׁלֹּא תִּבָּלַע האל"ף, כְּגוֹן: "וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם", "וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם", "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ", "וְשַׂמְתֶּם אֶת", "וּזְכַרְתֶּם אֶת", "וַעֲשִׂיתֶם אֶת", שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה כְּקוֹרֵא: "מוֹתָם", "מוֹתוֹ", "מֵת":

כא וְלֹא בִּקְרִיאַת שְׁמַע בִּלְבַד, אֶלָּא אַף בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה וּבִתְפִלָּה צָרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּכָל זֶה. וְהוּא הַדִּין הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה אוֹ בַּנְּבִיאִים אוֹ בַּכְּתוּבִים — יֵשׁ לוֹ לְזָהֵר בְּכָל זֶה. וּמַה שֶּׁהַזְהִירוּ בִּקְרִיאַת שְׁמַע, הוּא, מִפְּנֵי שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל קוֹרִין אוֹתָהּ פְּעָמִים בַּיּוֹם, חֲכָמִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ, לְפִיכָךְ הֶצְרִכוּ לְהַזְהִיר מִפְּנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁאֵינָם בְּקִיאִים בִּקְרִיאָה:

כב צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יַדְגִּישׁ הָרָפֶה, וְלֹא יְרַפֶּה הַדָּגֵשׁ, וְלֹא יָנִיחַ שְׁוָ"א הַנָּע, וְלֹא יָנִיעַ שְׁוָ"א הַנָּח. וְאֵיזֶה שְׁוָ"א נָע וְאֵיזֶה שְׁוָ"א נָח — יָדוּעַ לְהַמְדַקְדְּקִים. וְכָל דְּקְדּוּקִים אֵלּוּ הֵם לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ב:

כג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בִּטְעָמִים כְּמוֹ שֶׁהֵם בַּתּוֹרָה. וְרָאוּי לָחוּשׁ לְדִבְרָיו. אֲבָל לֹא נָהֲגוּ כֵּן בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, וְקָשֶׁה לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג בָּזֶה, כִּי הַקְּרִיאָה בִּטְעָמִים מַפְסֶדֶת הַכַּוָּנָה לְמִי שֶׁלֹּא הֻרְגַּל בָּהּ מֵעוֹדוֹ לְכַוֵּן בִּנְגִינָה וּבְפֵרוּשׁ הַמִּלּוֹת כָּרָאוּי. אֲבָל הָרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ וְיוֹדֵעַ שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן בִּשְׁתֵּיהֶן — יַחְמִיר, וְתָבוֹא עָלָיו בְּרָכָה:

כד מִנְהָג יָפֶה הוּא לְמַשְׁמֵשׁ בַּתְּפִלִּין וּבַצִּיצִית כְּשֶׁמַּזְכִּיר מִצְוָתָן בִּקְרִיאַת שְׁמַע, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלִּין שֶׁל יָד כְּשֶׁאוֹמֵר "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת" כו', וּבִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ כְּשֶׁאוֹמֵר "וְהָיוּ לְטֹטָפֹת" כו', וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ" — יְמַשְׁמֵשׁ בְּב' צִיצִית שֶׁלְּפָנָיו וְיִסְתַּכֵּל בָּהֶן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כ"ד:

כה יֵשׁ נוֹהֲגִין לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בְּקוֹל רָם, מִלְּבַד "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד". וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִקְרוֹתָהּ בְּלַחַשׁ, מִלְּבַד פָּסוּק רִאשׁוֹן, מִפְּנֵי חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִבְטַח אַחֵר עַל הַשְּׁמִיעָה וְלֹא יִקְרָא בְּעַצְמוֹ, וּבֶאֱמֶת אֵינוֹ יוֹצֵא בִּשְׁמִיעָה אֶלָּא כְּשֶׁט' שׁוֹמְעִין מֵאֶחָד הַמְכַוֵּן לְהוֹצִיאָם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ט:

סימן סב

א **דִּין מִי שֶׁלֹּא דִּקְדֵּק בִּקְרִיאַת שְׁמַע אוֹ לֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ וּבוֹ ג' סְעִיפִים:**

אַף עַל פִּי שֶׁצָּרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ, קָרָא וְלֹא דִּקְדֵּק בָּהֶן — יָצָא:

ב יָכוֹל לִקְרוֹתָהּ בְּכָל לָשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁמַע" — בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ. וְיִזָּהֵר מִדְּבָרִי שִׁבּוּשׁ שֶׁבְּאוֹתוֹ לָשׁוֹן, וִידַקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹתָיו כְּמוֹ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְהוּא שֶׁמֵּבִין הַלָּשׁוֹן. וְהוּא הַדִּין לִתְפִלָּה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. אֲבָל קְדוּשׁ וּבִרְכוֹת הַמִּצְווֹת וְהַלֵּל — יוֹצֵא אֲפִלּוּ אֵינוֹ מֵבִין הַלָּשׁוֹן:

ג צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ לְאָזְנָיו מַה שֶּׁמּוֹצִיא מִפִּיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁמַע" — הַשְׁמַע לְאָזְנֶיךָ. וְאִם לֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנָיו — יָצָא, וּבִלְבַד שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו. אֲבָל אִם קָרָאהּ בְּלִבּוֹ — לֹא יָצָא, שֶׁהַרְהוּר אֵינוֹ כְּדִבּוּר.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם הוּא אָנוּס שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, כְּגוֹן שֶׁאֵין הַמָּקוֹם נָקִי בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין הַמָּקוֹם מְטֻנָּף לְגַמְרֵי — יֵשׁ לוֹ לְהַרְהֵר. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה אֶלָּא בַּאֲמִירָה — יֵשׁ לוֹ לְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ, וַה' יִרְאֶה לְבָבוֹ וְיִתֵּן לוֹ שְׂכַר הַמַּחֲשָׁבָה. דְּאָמְרִינַן הָכִי בַּמִּדְרָשׁ: "אֲמָרַי הַאֲזִינָה ה'", אָמַר דָּוִד: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּשָׁעָה שֶׁאֲנִי יָכוֹל לְדַבֵּר — "אֲמָרַי הַאֲזִינָה", וּבְשָׁעָה שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְדַבֵּר — "בִּינָה הֲגִיגִי". וַ"הֲגִיגִי" רָצָה לוֹמַר הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה לוֹמַר דִּבּוּר — אֲפִלּוּ לְבָשָׂר וָדָם אֵין לוֹמַר "בִּינָה" בְּדָבָר שֶׁשּׁוֹמֵעַ, אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא בְּמַחֲשָׁבָה אָמַר לְשׁוֹן "בִּינָה".

וְכֵן נִרְאֶה מֵהַפָּסוּק שֶׁאוֹמֵר "בַּהֲגִיגִי תִּבְעַר אֵשׁ דִּבַּרְתִּי בִלְשׁוֹנִי", דְּמַשְׁמַע שֶׁהַדִּבּוּר דָּבָר אֶחָד וְהַמַּחֲשָׁבָה דָּבָר אַחֵר:

סימן סג

א **לֵישֵׁב בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וְשֶׁלֹּא יִישַׁן וּבוֹ י' סְעִיפִים:**

כָּל אָדָם קוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע כְּדַרְכָּן, בֵּין עוֹמְדִין בֵּין יוֹשְׁבִין, בֵּין שׁוֹכְבִין בֵּין מְהַלְּכִין, בֵּין רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְלֶכְתְּךָ בַדָּרֶךְ", אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "בְּשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ"? בִּזְמַן שֶׁבְּנֵי אָדָם שׁוֹכְבִין וּבִזְמַן שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין. וּמִכָּל מָקוֹם פְּרַקְדָּן, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מֻטָּל וּפָנָיו טוּחוֹת בַּקַּרְקַע אוֹ מֻשְׁלָךְ עַל גַּבָּיו וּפָנָיו לְמַעְלָה, אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין אִסּוּר בִּשְׁכִיבָה זוֹ מִשּׁוּם חֻשָּׁשׁ שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי קִשּׁוּי כִּגּוֹן שֶׁמֻּטָּה עַל צִדּוֹ מְעַט — אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע עַד שֶׁיִּתְהַפֵּךְ עַל צִדּוֹ לְגַמְרֵי, מִפְּנֵי שֶׁמְּקַבֵּל מַלְכוּת שָׁמַיִם דֶּרֶךְ שִׁרְרָה וְגַאֲוָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בַּעַל בָּשָׂר הַרְבֵּה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְהַפֵּךְ עַל צִדּוֹ אוֹ שֶׁהוּא חוֹלֶה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ לְשׁוֹכֵב עַל צִדּוֹ לֹא הִתִּירוּ לִקְרוֹת כָּךְ אֶלָּא כְּשֶׁשּׁוֹכֵב עֹרֶם תַּחַת סְדִינוֹ, שֶׁלֹּא הִטְרִיחוּ עָלָיו לַעֲמֹד וְלִלְבֹּשׁ בְּגָדָיו. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ב מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲמִיר לַעֲמֹד כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְלִקְרוֹתָהּ מְעֻמָּד — נִקְרָא עֲבַרְיָן, שֶׁעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים. וְאַף שֶׁהַחֲכָמִים הִתִּירוּ גַּם מְעֻמָּד, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלְּפִי דִּבְרֵיהֶם אֵין מַעֲלָה כְּלָל בִּמְעֻמָּד מִבְּיוֹשֵׁב, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "וּבְקוּמֶךָ" אֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר כְּלָל בַּעֲמִידָה אֶלָּא בִּזְמַן קִימָה, וְהוּא מַחְמִיר לַעֲמֹד — הֲרֵי נִרְאֶה שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְדִבְרֵיהֶם וּלְפִרוּשָׁם בַּכָּתוּב, וְחַיָּב מִיתָה. וְאֵין דּוֹמֶה כְּלָל לִשְׁאָר חֻמְרוֹת שֶׁאָנוּ מַחְמִירִין מֵאֵיזֶה טַעַם בְּמַה שֶׁהֵקֵלּוּ חֲכָמִים, שֶׁאַף חֲכָמִים הָיוּ מוֹדִים שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בְּחֻמְרָא מֵאוֹתוֹ טַעַם, אֶלָּא שֶׁלֹּא רָצוּ לְהַחֲמִיר:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹשֵׁב שֶׁעוֹמֵד, אֲבָל אִם הָיָה מְהַלֵּךְ וְרוֹצֶה לַעֲמֹד וְלִקְרוֹת כָּל הַג' פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן הֵיטֵב — רַשַּׁאי וְתָבוֹא עָלָיו בְּרָכָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בָּעֲמִידָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַכַּוָּנָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּיוֹשֵׁב שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן כְּמוֹ מְעֻמָּד. לָכֵן מַה שֶּׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" מְעֻמָּד — מֻתָּר לַעֲמֹד כְּשֶׁמַּגִּיעַ לִקְרִיאַת שְׁמַע, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְיָכוֹל לְכַוֵּן, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ עוֹשֶׂה מִשּׁוּם חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע אֶלָּא מִשּׁוּם חוֹבַת הַיּוֹם:

ד וְאִם רָצָה לִקְרוֹת כָּל הַג' פָּרָשִׁיּוֹת כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, מִלְּבַד פָּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁצְּרִיכִין לַעֲמֹד מֵהִלּוּכוֹ (אוֹ לֵישֵׁב) וְלִקְרוֹתוֹ כְּדֵי לְכַוֵּן הֵיטֵב. וְהוּא הַדִּין אִם הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה — צָרִיךְ לְהַעֲמִידָהּ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן כָּל כָּךְ שֶׁהוּא טָרוּד בַּהֲלִיכָתָהּ. אֲבָל אִם יוֹשֵׁב בָּעֲגָלָה — אֵין צָרִיךְ לְהַעֲמִידָהּ:

ה אַף עַל פִּי שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְכַוֵּן בְּכָל הַג' פָּרָשִׁיּוֹת — עִקַּר הַכַּוָּנָה הִיא בְּפָסוּק רִאשׁוֹן, שֶׁהוּא קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם. וְהוּא הַדִּין לְ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", שֶׁהוּא גַּם כֵּן קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם. אֲבָל מ"וְאָהַבְתָּ" וְאֵילָךְ הוּא לְשׁוֹן צַוָּאָה. לְפִיכָךְ אִם קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְלֹא כִּוֵּן לִבּוֹ בְּפָסוּק רִאשׁוֹן אוֹ בְּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹתָן. וַאֲפִלּוּ הָאוֹמְרִים שֶׁמִּצְוֹות אֵין צָרִיךְ כַּוָּנָה מוֹדִים בָּזֶה שֶׁאִם לֹא כִּוֵּן לִבּוֹ — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס'.

וּכְשֶׁקּוֹרֵא פָּסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" פַּעַם שֵׁנִית — יִקְרָא בְּלַחַשׁ אִם הוּא בְּצִבּוּר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה כְּמְקַבֵּל ב' רָשָׁיוֹת. וְאִם לֹא נִזְכַּר שֶׁלֹּא כִּוֵּן לִבּוֹ עַד לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם כָּל הַפָּרָשָׁה — צָרִיךְ לַחֲזוֹר לָרֹאשׁ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִקְרוֹתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁנִּזְכַּר, מִשּׁוּם שֶׁנִּמְצָא קוֹרֵאהּ לְמַפְרֵעַ וְלֹא יָצָא כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ד:

ו אִם הָיָה יָשֵׁן — מְצַעֲרִים אוֹתוֹ וּמְעִירִים אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּקְרָא פָּסוּק רִאשׁוֹן וְהוּא עֵר מַמָּשׁ שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן. מִכָּאן וְאֵילָךְ — אֵין מְצַעֲרִין אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּקְרָא וְהוּא עֵר מַמָּשׁ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא קוֹרֵא מִתְנַמְנֵם — יָצָא. וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְכַוֵּן בְּכֻלָּהּ — אֵין מַטְרִיחִין וּמְצַעֲרִים אוֹתוֹ בִּשְׁבִיל כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁהוּא אָנוּס בַּשֵּׁנָה. אֲבָל עַל כָּל פָּנִים מְצַעֲרִים אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּקְרָא כֻּלּוֹ בְּפִיו. וְלֹא אֹנֶס שֵׁנָה בִּלְבַד, אֶלָּא הוּא הַדִּין אִם אָנוּס אֹנֶס אַחֵר שֶׁלֹּא יוּכַל לְכַוֵּן מ"וְאָהַבְתָּ" וְאֵילָךְ — אֵין מַטְרִיחִין עָלָיו לְכַוֵּן, כֵּיוָן שֶׁהוּא אָנוּס:

ז הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע — לֹא יִרְמֹז לְחֲבֵרוֹ בְּעֵינָיו, וְלֹא יִקְרֹץ בִּשְׂפָתָיו, וְלֹא יַרְאֶה בְּאֶצְבְּעוֹתָיו, וַאֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה. וְאִם עָשָׂה כֵּן — עָלָיו הַכָּתוּב נֶאֱמַר: "וְלֹא אֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב" כו', מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּקוֹרֵא דֶּרֶךְ עֲרָאי, וְהַתּוֹרָה אָמְרָהּ: "וְדִבַּרְתָּ בָּם", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: עֲשֵׂה אוֹתָם קֶבַע.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָהּ קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם — הִצְרִיכוּ לַעֲשׂוֹתָהּ קֶבַע. אֲבָל מִכָּאן וְאֵילָךְ — מֻתָּר לְצֹרֶךְ מִצְוָה קָצָת, כְּעֵין מַעֲשֶׂה

שֶׁהָיָה שָׁשְׁנָה תַּלְמִיד בִּפְנֵי רַבּוֹ בַּמִּשְׁנָה "זְכַרְיָה בֶּן קַפּוֹטָל", וְרַבּוֹ קָרָא פָּרָשָׁה שְׁנִיָּה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע וְהוֹרָה לוֹ בְּיָדוֹ לִקְרוֹת "קַבּוֹטָל":

ח הָיָה עוֹסֵק בְּמְלָאכָה וְרָצָה לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע — יִתְבַּטֵּל מִמְּלַאכְתּוֹ עַד שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּקוֹרֵא דֶּרֶךְ עֲרָאי, וַאֲפִלּוּ יָכוֹל לְכַוֵּן:

ט הָאֻמָּנִין וְכֵן בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה בְּרֹאשׁ הָאִילָן אוֹ בְּרֹאשׁ שׁוּרוֹת הַבִּנְיָן — קוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע בִּמְקוֹמָן, וְאֵין צְרִיכִים לֵירֵד. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם צְרִיכִים לְהִתְבַּטֵּל מִמְּלַאכְתָּם בְּפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

י הַכַּתָּף אַף עַל פִּי שֶׁמַּשָּׂאוֹ עַל כְּתֵפוֹ — קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע, מִפְּנֵי שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן. אֲבָל לֹא יַתְחִיל בְּשָׁעָה שֶׁטּוֹעֵן וְלֹא בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹרֵק, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לִבּוֹ מְיֻשָּׁב:

סימן סד

א דִּין הַטּוֹעֶה בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

קָרְאוּהוּ לְמַפְרֵעַ — לֹא יָצָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיוּ" — בַּהֲוָיָתָן יִהוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֵדֶר הַפְּסוּקִים, אֲבָל אִם הִקְדִּים פָּרָשָׁה לַחֲבֶרְתָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי — יָצָא, לְפִי שֶׁאֵינָהּ סְמוּכָה לָהּ בַּתּוֹרָה:

ב קָרָא פָּרָשָׁה וְטָעָה בָּהּ, אִם יוֹדֵעַ הֵיכָן טָעָה, כְּגוֹן שֶׁקָּרָא כָּל הַפָּרָשָׁה וְדִלֵּג פָּסוּק אֶחָד בָּאֶמְצַע — חוֹזֵר לְרֹאשׁ אוֹתוֹ הַפָּסוּק וְגוֹמֵר הַפָּרָשָׁה, שֶׁאִם יִקְרָא הַפָּסוּק בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר נִמְצָא קוֹרְאָהּ לְמַפְרֵעַ (וַאֲפִלּוּ דִּלֵּג תֵּבָה אַחַת אוֹ אוֹת אַחַת, אוֹ שֶׁשָּׁנָה נְקֻדָּה אַחַת עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קמ"ב — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַפָּסוּק שֶׁטָּעָה בּוֹ). וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן טָעָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַפָּסוּק מִמָּקוֹם שֶׁמִּסְתַּפֵּק בּוֹ בְּטָעוּת. כְּגוֹן, אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁאָמַר פָּסוּק "שְׁמַע" בְּכַוָּנָה — חוֹזֵר לְ"וְאָהַבְתָּ", וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁאָמַר "שְׁמַע" בְּכַוָּנָה — חוֹזֵר לְ"שְׁמַע":

ג טָעָה בֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁסִּיֵּם פָּרָשָׁה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם רִאשׁוֹנָה וְאִם שְׁנִיָּה — חוֹזֵר לְסִיּוּם פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה וְיַתְחִיל "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ":

ד הָיָה עוֹמֵד בְּ"וּכְתַבְתָּם", וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם בְּ"וּכְתַבְתָּם" שֶׁבְּפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה אִם בְּ"וּכְתַבְתָּם" שֶׁבְּפָרָשָׁה שְׁנִיָּה — חוֹזֵר לְ"וּכְתַבְתָּם" שֶׁבְּפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא הִתְחִיל "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם", אֲבָל אִם הִתְחִיל "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם" — אֵין לוֹ לָחוּשׁ שֶׁמָּא הִתְחִיל כֵּן אַחַר "וּכְתַבְתָּם" שֶׁבְּרִאשׁוֹנָה, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם קָרָא כְּפִי

רְגִילָתוֹ שֶׁהֲרֵגַל שֶׁלֹּא לוֹמַר "לְמַעַן יִרְבּוּ" עַד סִיּוּם פָּרָשָׁה שְׁנִיָּה. וּמִכָּל שֶׁכֵּן אִם מָצָא עַצְמוֹ בְּתֵבָה אַחֶרֶת בְּאֶמְצַע פָּרָשָׁה — חֲזָקָה שֶׁאָמַר כָּל מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה:

סימן סה

א הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צִבּוּר קוֹרְאִין קְרִיאַת שְׁמַע אוֹ שֶׁהִפְסִיק בִּשְׁעַת הַקְּרִיאָה וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

קָרְאָהּ סְרוּגִין, דְּהַיְנוּ שֶׁהִתְחִיל לִקְרוֹת וְהִפְסִיק בֵּין בִּשְׁתֵּיקָה בֵּין בְּדִבּוּר וְחָזַר וּגְמָרָהּ, אֲפִלּוּ שָׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ — יָצָא, אֲפִלּוּ אִם הָיָה הַהֶפְסֵק מֻחְלָט אֹנֶס. וְכֵן בִּמְגִלָּה וּבְתִקְיַעַת שׁוֹפָר. אֲבָל בִּתְפִלָּה אִם שָׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ מֵרֹאשׁ עַד סוֹף — צָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין קְרִיאַת שְׁמַע לִתְפִלָּה, וּבְכָל מָקוֹם אִם שָׁהָה מֻחְלָט אֹנֶס, שֶׁאַף אִם הָיָה רוֹצֶה שֶׁלֹּא לִשְׁהוֹת לֹא הָיָה יָכוֹל — צָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ, אִם שָׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ מֵרֹאשׁ עַד סוֹף וְלֹא מִמָּקוֹם שֶׁשּׁוֹהֶה וּמַפְסִיק בּוֹ עַד סוֹף, וּמְשַׁעֲרִין לְפִי הַקּוֹרֵא וְלֹא לְפִי רֹב בְּנֵי אָדָם. וַאֲפִלּוּ בִּבְרָכַת קְרִיאַת שְׁמַע אִם שָׁהָה בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ מֵרֹאשָׁהּ לְסוֹפָהּ — צָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ. אֲבָל אִם הִפְסִיק שֶׁלֹּא מֻחְלָט אֹנֶס, שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה קוֹרֵא וְשָׁהָה בִּרְצוֹנוֹ וְהִפְסִיק בֵּין בְּדִבּוּר בֵּין בִּשְׁתֵּיקָה אֲפִלּוּ זְמַן רַב — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר אֶלָּא לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק. וְכֵן יֵשׁ לִנְהֹג הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה, כִּי כֵּן עִקַּר. וְאֹנֶס זֶה, יֵשׁ אוֹמְרִים אֲפִלּוּ אֹנֶס לִסְטִים אוֹ אֹנֶס אַחֵר, כָּל שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִקְרוֹת אֲפִלּוּ אִם רָצָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק מֻחְלָט אֹנֶס לַחֲזֹר לָרֹאשׁ אֶלָּא אִם כֵּן לֹא הָיָה יָכוֹל לִקְרוֹת מֻחְלָט שֶׁהָאִישׁ אֵינוֹ רָאוּי, כְּגוֹן שֶׁהִתְחִיל לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וְהִתְחִילוּ מֵי רַגְלָיו שׁוֹתְתִין עַל בִּרְכָּיו וְהֶצְרֵךְ לְהַפְסִיק עַד שֶׁיִּכְלוּ, אוֹ מֻחְלָט שֶׁהַמָּקוֹם אֵינוֹ רָאוּי לִקְרִיאָה, כְּגוֹן שֶׁקּוֹרְאָהּ מְהַלֵּךְ וְהִגִּיעַ לְמְבוֹאוֹת הַמִּטַּנְפוֹת וְהֶצְרֵךְ לְהַפְסִיק. אֲבָל אִם הָאִישׁ אוֹ הַמָּקוֹם רְאוּיִין אֶלָּא שֶׁאֹנֶס אַחֵר מִעַכְּבוֹ וּמַצְרִיכוֹ לְהַפְסִיק, אֲפִלּוּ שָׁהָה זְמַן רַב — חוֹזֵר לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁבַּתְּפִלָּה אֲפִלּוּ בְּאֹנֶס אַחֵר חוֹזֵר לָרֹאשׁ, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּלִי אֹנֶס כְּלָל חוֹזֵר לָרֹאשׁ, אֲבָל בִּקְרִיאַת שְׁמַע אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ אֶלָּא אִם כֵּן הָאִישׁ אוֹ הַמָּקוֹם אֵינוֹ רָאוּי:

ב קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְנִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צִבּוּר שֶׁקּוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע — צָרִיךְ לִקְרוֹת עִמָּהֶם פָּסוּק רִאשׁוֹן, שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּאִלּוּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבֵּל עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם עִם חֲבֵרָיו. וְהוּא הַדִּין שְׁאָר דָּבָר שֶׁהַצִּבּוּר אוֹמְרִים, כְּגוֹן "תְּהִלָּה לְדָוִד" — צָרִיךְ לִקְרֹא עִמָּהֶם, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְהוּא הַדִּין אִם הוּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאוֹמֵר דִּבְרֵי תַּחֲנוּנִים אוֹ פְּסוּקִים בְּמָקוֹם שֶׁרַשַּׁאי לִפְסֹק.

אֲבָל אִם הוּא עָסוּק בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לִפְסֹק, כְּגוֹן מִ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" וְאֵילָךְ — לֹא יַפְסִיק, אֶלָּא יֹאמַר הַתֵּבוֹת שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר אוֹמְרִים פָּסוּק רִאשׁוֹן בְּנִגּוּן הַצִּבּוּר, שֶׁיִּהֶא נִרְאֶה כְּאִלּוּ קוֹרֵא עִמָּהֶם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַפְסִיק אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע בִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, לְקַבֵּל עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם עִם הַצִּבּוּר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבִפְסוּקֵי דְּזִמְרָה יֵשׁ לְהַפְסִיק, אֲבָל בַּבְּרָכוֹת שֶׁלִּפְנֵי קְרִיאַת שְׁמַע אֵין לְהַפְסִיק כְּלָל בִּשְׁבִיל פָּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע, אֶלָּא יֹאמַר אוֹתָן הַתֵּבוֹת בְּנִגּוּן כְּמוֹ שֶׁהַצִּבּוּר אוֹמְרִים קְרִיאַת שְׁמַע.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה — כִּסְבָרָא הַג', דִּבִפְסוּקֵי דְּזִמְרָה — יֵשׁ לְהַפְסִיק, וּבְאֶמְצַע הַבְּרָכוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע — אֵין לְהַפְסִיק, אֶלָּא יֹאמַר הַתֵּבוֹת בְּנִגּוּן הַצִּבּוּר. וּמָאן דְּמַפְסִיק בִּבְרָכוֹת דְּקְרִיאַת שְׁמַע לִקְרֹא פָּסוּק רִאשׁוֹן עִם הַצִּבּוּר — רָאוּי לִגְע�ֹר בּוֹ:

ג קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְנִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צִבּוּר שֶׁקּוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע — טוֹב שֶׁיִּקְרָא עִמָּהֶם כָּל קְרִיאַת שְׁמַע וְיִקַּבֵּל שָׂכָר כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה. אֲבָל אֵינוֹ חַיָּב רַק בְּפָסוּק רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

סימן סו

א בְּאֵיזֶה מָקוֹם יָכוֹל לְהַפְסִיק וּבְאֵיזֶה מָקוֹם לֹא יַפְסִיק וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:

אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְסַפֵּר בִּבְרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע אֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי תוֹרָה וַאֲפִלּוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ — הִתִּירוּ שְׁאֵילַת שָׁלוֹם מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּמִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם.

כֵּיצַד? בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק — שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹם אָדָם נִכְבָּד מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ, וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. וּמֻתָּר לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹם הַקּוֹרֵא אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהָשִׁיב לוֹ. וּמִי שֶׁלֹּא רָאִינוּ שֶׁיַּקְפִּיד עַל חֲבֵרוֹ כְּלָל — לֹא יַפְסִיק אֲפִלּוּ בֵּין הַפְּרָקִים (בֵּין לְהָשִׁיב

בֵּין לִשְׁאֹל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד).

וּבְאֶמְצַע הַפֶּרֶק — שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹם אָדָם מִי שֶׁהוּא יָרֵא מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן אָבִיו, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ", אוֹ רַבּוֹ, שֶׁאָמְרוּ בּוֹ: מוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שָׁמַיִם, וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם נִכְבָּד.

וְכָל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁהוּא מֻפְלָג בְּדוֹרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַבּוֹ — הוּא גַּם כֵּן בִּכְלַל מוֹרָא. וְאִם אֵינוֹ מֻפְלָג בְּדוֹרוֹ רַק שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה — אֵינוֹ בִּכְלַל מוֹרָא אֶלָּא בִּכְלַל כָּבוֹד. אֲבָל אִם הַקּוֹרֵא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ — אֵין מַפְסִיק לוֹ אֶלָּא כְּמוֹ לִשְׁאָר כָּל אָדָם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָכָם:

ב כָּל מָקוֹם שֶׁמָּתַר לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק — מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפְסוּק. חוּץ מִפְּסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" שֶׁלֹּא יַפְסִיק בּוֹ כְּלָל, אִם לֹא מִפְּנֵי מִי שֶׁיָּרֵא מִמֶּנּוּ שֶׁמָּא יַהַרְגֶנּוּ. וְהוּא הַדִּין לְ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", שֶׁגַּם הוּא בִּכְלַל הַיִּחוּד. וּמִטַּעַם זֶה אֵין לְהַפְסִיק גַּם כֵּן בֵּין "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" לְ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע שְׁאָר הַפְּסוּקִים — לֹא יַפְסִיק אֶלָּא בְּסִיּוּם עִנְיָן, אֲבָל לֹא בְּאֶמְצַע הָעִנְיָן, כְּגוֹן פְּסוּק "וְשַׂמְתֶּם וְגוֹ'" — יָכוֹל לְהַפְסִיק בֵּין "נַפְשְׁכֶם" לְ"וְקִשַּׁרְתֶּם" שֶׁהוּא עִנְיָן אַחֵר, אֲבָל עַד "נַפְשְׁכֶם" לֹא יַפְסִיק בֵּין תֵּבָה לְתֵבָה שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הָעִנְיָן. וְאִם פָּסַק — חוֹזֵר לִתְחִלַּת הַפָּסוּק (שֶׁהַאֵיךְ יַתְחִיל מֵאֶמְצַע הָעִנְיָן, שֶׁלֹּא יִהְיֶה פֵּרוּשׁ כְּלָל לִדְבָרָיו).

וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה, כְּשֶׁמַּפְסִיק לַעֲנִית קְדִישׁ וְלִקְדֻשָּׁה וּלְ"בָרְכוּ" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר — יָכוֹל לְהַפְסִיק אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הָעִנְיָן, וְלִסְמֹךְ עַל בַּעֲלֵי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא חִלְקוּ בְּכָךְ וְהִתִּירוּ בְּכָל עִנְיָן, וּכְדַאי הֵם לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם לְצֹרֶךְ מִצְוָה רַבָּה כָּזוֹ, אִם אִי אֶפְשָׁר לְמַהֵר לְהַגִּיעַ לְסִיּוּם עִנְיָן וְלַעֲנוֹת עִם הַצִּבּוּר. אֲבָל כְּשֶׁחוֹזֵר לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק — יֵשׁ לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה לַחֲזֹר לִתְחִלַּת הַפָּסוּק:

ג אִם שָׂכַח לְהָנִיחַ צִיצִית וּתְפִלִּין — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּכוֹל לְהַפְסִיק בֵּין הַפָּרָקִים לַהֲנִיחָן וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁתְּפִלִּין מִפְּנֵי שֶׁחוֹבָה לִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל בָּהֶן כְּדֵי לְקַבֵּל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה — מַפְסִיק לַהֲנִיחָן וִיבָרֵךְ גַּם כֵּן. אֲבָל צִיצִית אֵינָהּ חוֹבַת הַגּוּף שֶׁאִם אֵין עָלָיו טַלִּית פָּטוּר מִצִּיצִית, וְיָכוֹל לִקְרוֹת וְאֵינוֹ כְּמֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר, כֵּיוָן שֶׁאֵין

עָלָיו טַלִּית הַחַיֶּבֶת בַּצִּיצִית. לְפִיכָךְ אָסוּר לְהַפְסִיק בְּבִרְכָתָן אֲפִלּוּ בֵּין הַפָּרָקִים שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, אֶלָּא לוֹבְשָׁן בְּלֹא בְּרָכָה, וּלְאַחַר הַתְּפִלָּה יְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן וִיבָרֵךְ. וְכֵן יֵשׁ לִנְהֹג הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה:

ד לַעֲנִית קְדִישׁ וּקְדֻשָּׁה וּ"בָרְכוּ" וְ"מוֹדִים" — מַפְסִיק אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק וַאֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפָּסוּק, שֶׁאִם מַפְסִיק לִשְׁאֹל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּלְהָשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד שֶׁל בָּשָׂר וָדָם — קַל וָחֹמֶר לַכָּבוֹד שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּמִטַּעַם זֶה הוּא הַדִּין אִם שָׁמַע קוֹל רְעָמִים — יַפְסִיק וִיבָרֵךְ:

ה כְּשֶׁמַּפְסִיק לְ"מוֹדִים" — יִשְׁחֶה וְיֹאמַר "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ" וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁבָּזֶה דַּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה כְּכוֹפֵר בְּמִי שֶׁחֲבֵרָיו מִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לוֹ.

וּכְשֶׁמַּפְסִיק לְ"בָרְכוּ" — לֹא יֹאמַר רַק "בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד", וְלֹא נָסַח "יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח כו'" שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג, וַאֲפִלּוּ בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה אֵין מַפְסִיקִין לְאָמְרוֹ.

וּכְשֶׁמַּפְסִיקִים לְקַדִּישׁ — יֹאמַר "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" עַד "יִתְבָּרַךְ" וְעַד בְּכָלָל, וְיִשְׁמַע מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עַד "וְאִמְרוּ אָמֵן", וְיַעֲנֶה אָמֵן, כִּי יֵשׁ מַחֲלֹקֶת אִם חַיָּב לוֹמַר כָּל הַנֶּפֶשׁ מִ"יִתְבָּרַךְ" וְאֵילָךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן (נ"ה) [נ"ו], לָכֵן אֵין לְהַפְסִיק בַּאֲמִירָתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק. וּמִכָּל מָקוֹם תֵּבֵת "יִתְבָּרַךְ" צָרִיךְ לוֹמַר, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וּמִ"תִּתְקַבֵּל" וְאֵילָךְ לֹא יַעֲנֶה אָמֵן, כִּי אֵינָהּ אֶלָּא מִנְהָג. וְכָל שֶׁכֵּן הַנּוֹהֲגִין לוֹמַר "וְעַתָּה יִגְדַּל נָא וְגו'" קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר יִתְגַּדַּל, שֶׁאֵין מַפְסִיקִין לְאָמְרוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק.

וּבִקְדֻשָּׁה — יֹאמַר רַק "קָדוֹשׁ" וּ"בָרוּךְ", וְלֹא "יִמְלֹךְ", שֶׁ"יִמְלֹךְ" אֵין אוֹמְרִים הַמַּלְאָכִים, וְאֵינוֹ מֵעִקַּר הַקְּדֻשָּׁה. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁגַּם "יִמְלֹךְ" הוּא מֵעִקַּר הַקְּדֻשָּׁה. וְהָעִקָּר כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּלְדִבְרֵי הַכֹּל נָסַח שֶׁמּוֹסִיפִין בְּשַׁבָּת — אֵינוֹ מְנַסֵּחַ הַקְּדֻשָּׁה, וְאֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק.

וְעַל בִּרְכַּת הַתּוֹרָה יַעֲנֶה "בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד", וְגַם אָמֵן אַחַר "נוֹתֵן הַתּוֹרָה", מִפְּנֵי שֶׁבִּרְכָה זוֹ הִיא גַּם כֵּן כְּמוֹ דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ נֶאֱמֶרֶת עַל קְרִיאַת סֵפֶר תּוֹרָה אֶלָּא כְּשֶׁקּוֹרִין בַּעֲשָׂרָה.

אֲבָל אַחַר שֶׁאָר בְּרָכוֹת אֵין עוֹנִין אָמֵן בְּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ אֲפִלּוּ בֵּין הַפָּרָקִים, חוּץ

מִן אָמֵן שֶׁעוֹנִין אַחַר בִּרְכַּת "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ" וְאָמֵן שֶׁאַחַר "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דִּין דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה — עוֹנִין אוֹתָן אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפָּסוּק:

ו כֹּהֵן שֶׁהָיָה קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּקְרָאוּהוּ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיק, שֶׁלֹּא אָמְרוּ לְהַקְדִּימוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם כְּבוֹד כְּהֻנָּתוֹ, וְאִם הָיָה פָּנוּי וּמַקְדִּימִין אַחֵר לְפָנָיו — נִמְצָא מְקִלִּין לִכְבוֹד כְּהֻנָּתוֹ, אֲבָל זֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִקְרוֹת מִשּׁוּם קְרִיאַת שְׁמַע — אֵין בְּכָאן זִלְזוּל לִכְבוֹד כְּהֻנָּתוֹ בְּמַה שֶּׁעוֹלֶה יִשְׂרְאֵל בְּמְקוֹמוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ יִשְׂרְאֵל שֶׁקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּקְרָאוּהוּ לַעֲלוֹת לְסֵפֶר תּוֹרָה — מַפְסִיק אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפָּרָק, קַל וָחֹמֶר מִכְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וְיִרְאָתָם. וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ. וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג, מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יִקְרָא עִם הַחַזָּן כְּלָל, וְיִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁיָּכוֹל לְבָרֵךְ עַל שְׁמִיעָה מֵהַחַזָּן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קמ"א. וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יַפְסִיק וְיֹאמַר לְהַחַזָּן שֶׁיֹּאמַר "מִי שֶׁבֵּרַךְ".

וְאַחַר כָּךְ חוֹזֵר לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק בִּקְרִיאַת שְׁמַע, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ אֲפִלּוּ שָׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ, כֵּיוָן שֶׁשָּׁהָה בִּרְצוֹנוֹ שֶׁזֶּה אֵינוֹ נִקְרָא אֹנֶס כְּלָל, וּבְלֹא אֹנֶס כְּלָל — הַכֹּל מוֹדִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ה:

ז וְאֵלּוּ הֵן בֵּין הַפָּרָקִים: בֵּין בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה לִשְׁנִיָּה, בֵּין שְׁנִיָּה לִ"שְׁמַע", בֵּין "שְׁמַע" לִ"וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ", בֵּין "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" לְ"וַיֹּאמֶר". אֲבָל בֵּין "וַיֹּאמֶר" לֶ"אֱמֶת" וְיַצִּיב" — לֹא יַפְסִיק בְּשׁוּם עִנְיָן, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּין "ה' אֱלֹקֵיכֶם" לֶ"אֱמֶת", מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "וַה' אֱלֹקִים אֱמֶת", אֶלָּא יֹאמַר "אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם אֱמֶת", וְאָז יַפְסִיק כְּדִין הַפֶּסֶק בְּאֶמְצַע הַפָּרָק. וְיֵשׁ לְזָהֵר לוֹמַר גַּם "וְיַצִּיב", לְפִי שֶׁ"וְיַצִּיב" הוּא גַּם כֵּן לְשׁוֹן אֱמֶת, עַל כֵּן אֵין לְהַפְסִיק בֵּי[נוֹ] לְ"ה' אֱלֹקֵיכֶם" בְּדִבּוּר אַחֵר אֶלָּא בְּמִלַּת "אֱמֶת" בִּלְבַדָּהּ:

ח אִם פָּסַק מִפְּנֵי הַיִּרְאָה אוֹ הַכְּבוֹד אַחַר שֶׁאָמַר "אֱמֶת", וְכֵן אִם סִיֵּם "ה' אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת" קֹדֶם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר, וּמַמְתִּין עַל הַשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁיֹּאמַר עִמּוֹ בְּרִכַּת "אֱמֶת וְיַצִּיב" — אֵינוֹ חוֹזֵר וְאוֹמֵר "אֱמֶת", אֶלָּא מַתְחִיל מִ"וְיַצִּיב" אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק:

ט צָרִיךְ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"א, וְלֹא יַפְסִיק אַחַר שֶׁסִּיֵּם "גָּאַל יִשְׂרָאֵל" אֲפִלּוּ כְּמוֹ בְּאֶמְצַע הַפָּרָק.

וְלָכֵן יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין עוֹנִין אָמֵן אַחַר "נָאֵל יִשְׂרָאֵל", לֹא אַחַר בְּרָכַת עַצְמוֹ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לַעֲנוֹת אַחַר בְּרָכוֹת עַצְמוֹ בְּסִיּוּם ב' אוֹ ג' בְּרָכוֹת, וְלֹא אַחַר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעֲנִיַּת אָמֵן אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק, כֵּיוָן שֶׁהִיא צֹרֶךְ הַבְּרָכָה וְסִיּוּמָהּ. וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לַעֲנוֹת אָמֵן בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה אַחַר שֶׁמְּסַיֵּם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בְּרָכָה זוֹ, אֲבָל לֹא אַחַר בְּרָכַת עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ד.

וּמִי שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל — יוֹכַל לְכַוֵּן לְסַיֵּם עִם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר, וְאָז אֵינוֹ מְחֻיָּב לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר, לְפִי מִנְהָגֵנוּ שֶׁאֵין עוֹנִין אָמֵן אַחַר בְּרָכַת עַצְמוֹ אֲפִלּוּ אַחַר "יִשְׁתַּבַּח", וְכֵיוֹצֵא בּוֹ מִמְּקוֹמוֹת שֶׁמָּתָר לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם וּבְסִימָן נ"א.

וְיֵשׁ מְדַקְדְּקִים לְהַמְתִּין בְּ"צוּר יִשְׂרָאֵל כְּדֵי לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר . וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה בַּעֲנִיַּת אָמֵן, אֲפִלּוּ אָמֵן שֶׁאַחַר בְּרָכָה זוֹ בְּעַצְמָהּ, אֶלָּא בְּאָמֵן שֶׁהוּא כְּמוֹ דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה (וּלְפִיכָךְ אֵין לָזוּז בָּזֶה מֵהַמִּנְהָג, אוֹ יַעֲשֶׂה בְּעִנְיָן שֶׁיּוֹצֵא לְדִבְרֵי הַכֹּל):

י אֵין לְהַפְסִיק לַעֲנוֹת קַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁאֵין מַפְסִיקִין בַּתְּפִלָּה עַצְמָהּ, שֶׁמִּסִּיּוּם הַגְּאֻלָּה הוּא הַתְחָלַת הַתְּפִלָּה. וְכֵיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מַמְתִּין בְּ"שִׁירָה חֲדָשָׁה" כְּדֵי לַעֲנוֹת, וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹהֶה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ה:

יא מִי שֶׁאֵין לוֹ תְּפִלִּין וְהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִים — מוּטָב שֶׁיִּתְעַכֵּב עַד אַחַר תְּפִלַּת הַצִּבּוּר לִשְׁאֹל לוֹ תְּפִלִּין מֵחֲבֵרוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְיִתְפַּלֵּל בִּתְפִלִּין וְיִקַּבֵּל עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה, מִמַּה שֶׁיִּתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר בְּלֹא תְּפִלִּין וְיִעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּעַצְמוֹ.

אֲבָל מִי שֶׁמִּתְיָרֵא שֶׁמָּא יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע עַד שֶׁיִּמְצָא תְּפִלִּין — קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין. וְאִם מִתְיָרֵא שֶׁמָּא יַעֲבֹר גַּם זְמַן תְּפִלָּה — מִתְפַּלֵּל גַּם כֵּן, וּכְשֶׁיָּבוֹאוּ תְּפִלִּין לְיָדוֹ אַחַר כָּךְ — יְנִיחֵן בְּמְנָחָה, אוֹ יְנִיחֵן בְּאֶמְצַע הַיּוֹם וְיֹאמַר בָּהֶם אֵיזֶה מִזְמוֹר.

וְאִם בָּאוּ לְיָדוֹ בֵּין קְרִיאַת שְׁמַע לִתְפִלָּה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין מַפְסִיקִין לָבֹרֵךְ עֲלֵיהֶן אֶלָּא בֵּין הַפָּרָקִים אֲבָל לֹא בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק, לְפִיכָךְ מִ"וַיֹּאמֶר" וְאֵילָךְ — יְנִיחֵן בְּלֹא בְּרָכָה, וְאַחַר הַתְּפִלָּה יְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶם וִיבָרֵךְ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק יָכוֹל לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, אֲבָל לֹא בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, שֶׁהֲרֵי דִּינוֹ כְּמוֹ בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה מַמָּשׁ אֲפִלּוּ לַעֲנוֹת קְדִישׁ אוֹ קְדֻשָּׁה שֶׁהִיא מִצְוָה עוֹבֶרֶת, וְכָל שֶׁכֵּן בִּבְרָכַת הַתְּפִלִּין שֶׁיָּכוֹל לְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ. וְכֵן יֵשׁ לִנְהֹג.

וְכָל זֶה בִּתְפִלִּין שֶׁהֵן חוֹבָה לִתְפִלָּה כְּדֵי לְקַבֵּל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה, אֲבָל צִיצִית שֶׁאֵין חוֹבַת הַגּוּף אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ עָלָיו טַלִּית הַחַיֶּבֶת בַּצִּיצִית — לֹא יַפְסִיק לְהִתְעַטֵּף בָּהּ בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה אֲפִלּוּ בְּלֹא בְּרָכָה, שֶׁהָעִיטּוּף חָשׁוּב גַּם כֵּן הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה עַצְמָהּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן (צ"ג) [צ"ז], וְהוּא הַדִּין בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ צָרֵךְ כָּל כָּךְ לִתְפִלָּה, אֲבָל קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם "נָאֵל יִשְׂרָאֵל" יָכוֹל לְהִתְעַטֵּף בְּלֹא בְּרָכָה אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ לַעֲסֹק בְּמִלַּאכְתּוֹ מֻתָּר בְּעוֹד שֶׁהוּא קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע חוּץ מִבְּפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ג:

יב כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר בִּרְכַּת "אֱמֶת וְיַצִּיב" שַׁחֲרִית (כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּהוּ) וְ"אֱמֶת וֶאֱמוּנָה" עַרְבִית אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא יְדֵי קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהַבְּרָכוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת אֶת קְרִיאַת שְׁמַע (אֲפִלּוּ לֹא אָמָרָן כְּלָל) — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת הַמִּצְוָה כְּתִקּוּנָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת", וּבִרְכַּת "אֱמֶת וְיַצִּיב" כֻּלָּהּ הוּא עַל חֶסֶד שֶׁעָשָׂה עִם אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם וּבָקַע לָהֶם הַיָּם וְהֶעֱבִירָם, וּבִרְכַּת "אֱמֶת וֶאֱמוּנָה" מְדַבֶּר בָּהּ גַּם עַל הָעֲתִידוֹת, שֶׁאָנוּ מְצַפִּים שֶׁיְּקַיֵּם לָנוּ הַבְטָחָתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְגָאֳלֵנוּ מִיָּד מְלָכִים וּמִיָּד עָרִיצִים, וְלָשׁוּם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים, וּלְהַדְרִיכֵנוּ עַל בָּמוֹת אוֹיְבֵינוּ, כָּל אֵלֶּה הַנִּסִּים הַתְּדִירִים תָּמִיד.

וּבְסוֹף בְּרָכָה חוֹזֵר לְגָאֳלַת מִצְרַיִם, כְּדֵי לִסְמֹךְ לְ"נָאֵל יִשְׂרָאֵל" שֶׁהוּא לְשׁוֹן עָבָר. וּמַה שֶּׁנּוֹהֲגִים לְסַיֵּם בְּ"מַעֲרִבית" "מֶלֶךְ צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ" — אֵין לְמָחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁלְּשׁוֹן זֶה כּוֹלֵל גַּם כֵּן לְשׁוֹן עָבָר, שֶׁלְּשׁוֹן "גּוֹאֵל" כּוֹלֵל עָבָר וְהוֹוֶה וְעָתִיד (כְּמוֹ "מוֹצִיא לֶחֶם" שֶׁכּוֹלֵל גַּם עָבָר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז).

וְצָרִיךְ לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַלְכוּת וּקְרִיעַת יַם סוּף וּמַכּוֹת בְּכוֹרוֹת בְּ"אֱמֶת וְיַצִּיב". וְכֵן בְּ"אֱמֶת וֶאֱמוּנָה". וְאִם לֹא הִזְכִּיר אַחַת מֵהֶן — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ (וּמַחֲזִירִין אוֹתוֹ). אֲבָל שְׁאָר הַנִּסִּים, אִם שִׁנָּה אוֹתוֹ וְלֹא אָמַר אוֹתוֹ לְשׁוֹן אֶלָּא בְּנֶסַח אַחֵר, וַאֲפִלּוּ אִם דִּלֵּג הַרְבֵּה — יָצָא. וְכֵן הוּא בְּנֶסַח שְׁאָר כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֲרֻכּוֹת. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהַמְשַׁנֶּה מְמַטְבֵּעַ

שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים לֹא יָצָא, אֶלָּא כְּשֶׁמִּשַּׁנָּה בִּפְתִיחָתָן אוֹ בַּחֲתִימָתָן, אֲבָל שְׁאָר הַנֻּסָּח — אֵינוֹ מְעַכֵּב אֶלָּא הַתֵּבוֹת שֶׁפֵּרְטוּ חֲכָמִים שֶׁהֵן מְעַכְּבוֹת, כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ (וּכְגוֹן בְּרִית וְתוֹרָה וּמַלְכוּת בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, וּנְשָׁמִים בַּתְּפִלָּה, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן):

יג אִם אֵין פְּנַאי לְאָדָם לְהִתְפַּלֵּל בְּעוֹנַת קְרִיאַת שְׁמַע וְלִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה — יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנָתָהּ בְּלֹא בְּרָכוֹתֶיהָ, וְאַחַר כָּךְ יִקְרָאֶנָּה בִּבְרָכוֹתֶיהָ, וְיִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּכוֹל גַּם כֵּן לוֹמַר בְּרָכוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ וּלְשַׁיֵּר בִּרְכַּת "אֱמֶת וְיַצִּיב", וְאַחַר כָּךְ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה:

סימן סז

א **דִּין סָפֵק אִם קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וּבוֹ ב' סְעִיפִים:**

סָפֵק קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע סָפֵק לֹא קָרָא — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁקְּרִיאַת שְׁמַע הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְסָפֵק שֶׁל תּוֹרָה הוּא לְהַחֲמִיר.

וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁפְּסוּק רִאשׁוֹן אוֹ פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה בִּלְבַד הִיא מִן הַתּוֹרָה וְהַשְּׁאָר תַּקָּנַת חֲכָמִים — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹת כָּל הַג' פָּרָשִׁיּוֹת, שֶׁכָּךְ הָיְתָה הַתַּקָּנָה שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל תּוֹרָה — יִקְרָא כָּל הַג' פָּרָשִׁיּוֹת. וּמִטַּעַם זֶה צָרִיךְ גַּם כֵּן לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ הַבְּרָכוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אָמַרְם, אַף עַל פִּי שֶׁהַבְּרָכוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁכָּךְ הָיְתָה הַתַּקָּנָה שֶׁכָּל זְמַן שֶׁקּוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל תּוֹרָה אֲפִלּוּ מִפְּנֵי הַסָּפֵק בִּלְבַד — קוֹרִין אוֹתָהּ בִּבְרָכוֹתֶיהָ. אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁקְּרָאָהּ אֶלָּא שֶׁמְּסֻפָּק אִם בֵּרַךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ — לֹא יַחֲזֹר וִיבָרֵךְ, שֶׁסָּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל.

וְאִם מְסֻפָּק גַּם בְּפָרָשַׁת צִיצִית אִם קְרָאָהּ בִּקְרִיאַת שְׁמַע אִם לָאו — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹתָהּ עִם בִּרְכַּת "אֱמֶת וְיַצִּיב" שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, שֶׁהִיא גַּם כֵּן בְּסָפֵק אִם אָמְרָהּ, וְהוּא סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה. וְהוּא הַדִּין לְ"אֱמֶת וֶאֱמוּנָה" שֶׁל עַרְבִית, שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לִזְכֹּר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּכָל יוֹם, בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ", "יְמֵי חַיֶּיךָ" — הַיָּמִים, "כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" — לְהָבִיא הַלֵּילוֹת, וְכֵיוָן שֶׁהוּא מְחֻיָּב לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם מִפְּנֵי הַסָּפֵק — צָרִיךְ לְהַזְכִּירָהּ בַּבְּרָכָה וּבַנֻּסָּח שֶׁתִּקְּנוּ לָהּ חֲכָמִים, שֶׁהִיא בִּרְכַּת "אֱמֶת וְיַצִּיב" (וְיֵשׁ לוֹ לַחֲזֹר גַּם פָּרָשַׁת צִיצִית, שֶׁהִיא וְ"אֱמֶת וְיַצִּיב" הֵן דָּבָר אֶחָד וּמִצְוָה אַחַת).

וְאִם אָמַר אֵיזֶה פָּסוּק שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם אוֹ אֵיזֶה הֲלָכָה שֶׁנִּזְכַּר בָּהּ יְצִיאַת מִצְרַיִם — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה, וְנַעֲשֵׂית בִּרְכַּת אֱמֶת וַיַּצִּיב סָפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּלְהַקֵּל. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמִּכָּל שֶׁכֵּן אִם אוֹמֵר שִׁירַת הַיָּם שֶׁיָּצָא מִן הַתּוֹרָה:

ב וְאִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁקָּרָא פָּסוּק רִאשׁוֹן, אוֹ אֲפִלּוּ פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה וּמְסֻפָּק בַּשְּׁנִיָּה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹתָהּ לְדִבְרֵי הַכֹּל, אַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁמִּתְחִלָּה כָּךְ תִּקְּנוּהָ שֶׁתְּהֶיֶה כִּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל תּוֹרָה, לְעִנְיַן שֶׁיַּחֲזֹר לִקְרוֹתָהּ עַל הַסָּפֵק כְּמוֹ קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל תּוֹרָה:

סימן סח

א **שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּפִיּוּטִין וּבוֹ ב' סְעִיפִים**:

מַה שֶּׁנּוֹהֲגִין בְּמָקוֹמוֹת הָרְבֵּה לוֹמַר פִּיּוּטִים בְּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל מִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְבַטֵּל הַמִּנְהָג שֶׁלֹּא עַל יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת יְבַטֵּל, לְפִי שֶׁהַפִּיּוּטִים שֶׁאֵינָן מֵעִנְיַן הַבְּרָכָה חֲשׁוּבִין הֶפְסֵק גָּמוּר, וַאֲפִלּוּ אִם הֵם מֵעִנְיַן הַבְּרָכָה אֵין לוֹמַר שֶׁהוּא כְּמַאֲרִיךְ הַבְּרָכָה וּמוֹסִיף בָּהּ, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ: מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְקַצֵּר אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַאֲרִיךְ, וְכָל הַמְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בַּבְּרָכוֹת אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה. וְעוֹד שֶׁהִיא סִבָּה לְהַפְסִיק בִּדְבָרִים בְּטֵלִים כְּשֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר הַפִּיּוּט.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, שֶׁזֶּה שֶׁאָמְרוּ: בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְקַצֵּר אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַאֲרִיךְ — לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בִּבְרָכוֹת אֲרֻכּוֹת שֶׁפּוֹתְחוֹת בְּ"בָרוּךְ" וְחוֹתְמוֹת בְּ"בָרוּךְ" אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַצֵּר, שֶׁלֹּא לְפַתֵּחַ בְּ"בָרוּךְ" אוֹ שֶׁלֹּא לַחְתֹּם, וְאִם שִׁנָּה — הֲרֵי זֶה מְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בִּבְרָכוֹת וְלֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֲבָל שְׁאָר נֻסַּח הַבְּרָכָה לֹא נָתְנוּ בּוֹ חֲכָמִים שִׁעוּר שֶׁיֹּאמַר כָּךְ וְכָךְ מִלּוֹת לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לָהֶם לְתַקֵּן נֻסַּח כָּל בְּרָכָה בְּמִלּוֹת מְנוּיוֹת, וְזֶה לֹא מָצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם, וְלֹא הִזְכִּירוּ אֶלָּא הַמִּלּוֹת שֶׁיֵּשׁ הַקְפָּדָה בָּהֶן לְבַד, כְּגוֹן יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַלְכוּת וּקְרִיעַת יַם סוּף וּמַכַּת בְּכוֹרוֹת בְּ"אֱמֶת וְיַצִּיב", וּבְרִית וְתוֹרָה בִּבְרָכַת הָאָרֶץ, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, אֲבָל שְׁאָר הַנֻּסָּח שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ שֶׁיֵּשׁ הַקְפָּדָה בּוֹ — אֵינוֹ מְעַכֵּב כְּלָל אִם שִׁנָּה אוֹתוֹ וַאֲמָרוֹ בִּלְשׁוֹן אַחֵר, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא אָמְרוֹ כְּלָל. וְהוּא הַדִּין אִם הוֹסִיף וְהֶאֱרִיךְ בּוֹ, אֲפִלּוּ הַתּוֹסָפוֹת מְרֻבֶּה עַל הָעִקָּר, וּכְמוֹ שֶׁהִתִּירוּ לְהוֹסִיף בִּבְרַכַּת הַתְּפִלָּה מֵעֵין כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ט. וְכֵן נוֹהֲגִין

בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ. וְהַמַּקִּיל וְאֵינוֹ אוֹמְרָם — לֹא הִפְסִיד.

וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יַעֲסֹק בְּשׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה אָסוּר לְהַפְסִיק לַעֲסֹק כָּל זְמַן שֶׁהַצִּבּוּר אוֹמְרִים פִּיּוּטִים, כָּל שֶׁכֵּן לְדַבֵּר שׁוּם שִׂיחָה בְּטֵלָה. וּמִכָּל מָקוֹם מִי שֶׁלּוֹמֵד עַל יְדֵי הִרְהוּר שֶׁרוֹאֶה בַּסֵּפֶר וּמְהַרְהֵר — אֵין בָּזֶה אִסּוּר כְּלָל, שֶׁהִרְהוּר אֵינוֹ כְּדִבּוּר וְאֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק. אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ לַהֲמוֹן עַם שֶׁאַל יִרְאוּ מִן הַלּוֹמֵד בַּסֵּפֶר וְיַפְסִיקוּ גַּם כֵּן בְּדָבָרִים אֲחֵרִים, עַל כֵּן אֵין לְאָדָם לִפְרֹשׁ עַצְמוֹ מֵהַצִּבּוּר בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְאָמְרָם וְיֹאמַר אוֹתָם עִמָּהֶם.

וּבְפֶסַח (שֶׁהַחַזָּנִים מַאֲרִיכִין הַרְבֵּה בְּנִגּוּנִים) — מוּטָב לוֹמַר הַפִּיּוּט קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל הַבָּרְכָה, שֶׁהָרֹב הוּא שֶׁלֹּא מֵעֵין הַבָּרְכָה, וְחָשׁוּב הֶפְסֵק בְּאֶמְצַע הַבָּרְכָה (כְּשֶׁשּׁוֹהִין בּוֹ כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ).

וְכָל זֶה בְּצִבּוּר, אֲבָל הַמִּתְפַּלֵּל בְּיָחִיד אֵין לוֹ לוֹמַר שׁוּם פִּיּוּט בְּבִרְכַת קְרִיאַת שְׁמַע, אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל הַבָּרְכָה, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְהַפְסִיק בֵּין "יִשְׁתַּבַּח" לְ"יוֹצֵר".

וַאֲפִלּוּ בְּצִבּוּר, אִם שָׂכַח לוֹמַר הַפִּיּוּט עַד שֶׁגָּמַר הַבְּרָכָה — אָסוּר לְאָמְרוֹ, שֶׁכְּשֶׁאוֹמְרוֹ בְּאֶמְצַע הַבָּרְכָה טַעַם הַהֶתֵּר הוּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא מֵעֵין הַבָּרְכָה, אֲבָל בֵּין בָּרְכָה לִבְרָכָה — אָסוּר לְהַפְסִיק:

ב וְכָל זֶה בִּבְרִכַת קְרִיאַת שְׁמַע, אֲבָל בִּתְפִלַּת י"ח אֵין הַפִּיּוּטִים חֲשׁוּבִים הֶפְסֵק, שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לְהוֹסִיף מֵעֵין כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. וַאֲפִלּוּ בְּג' — יֵשׁ מַתִּירִין לוֹמַר פִּיּוּטִים, הוֹאִיל וְהֵן צָרְכֵי רַבִּים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ב. וְכֵן רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּלִּיר שֶׁהָיָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִקְּרֵית סֵפֶר, וּבְיָמָיו הָיוּ מְקַדְּשִׁים עַל פִּי הָרְאִיָּה, שֶׁהֲרֵי לֹא תִּקֵּן שׁוּם קרוב"ץ לְיוֹם שֵׁנִי וְתַנָּא הוּא, וְהוּא תִּיקֵּן קרוב"ץ לְג' רִאשׁוֹנוֹת.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לוֹמַר שׁוּם פִּיּוּט אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּבְרִכַת קְרִיאַת שְׁמַע, אֶלָּא מַה שֶּׁסִּדְּרוּ הָרִאשׁוֹנִים, כְּגוֹן הקליר"י שֶׁתִּקְּנוּ עַל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת.

אָמְנָם הַמִּנְהָגִים שֶׁנָּהֲגוּ בְּשָׁרְשֵׁי הַתְּפִלָּה אֵין לְשַׁנּוֹת מִמִּנְהַג אֲבוֹתָיו, כִּי י"ב שְׁעָרִים בַּשָּׁמַיִם כְּנֶגֶד י"ב שִׁבְטִים, וְכָל שֵׁבֶט יֵשׁ לוֹ שַׁעַר וּמִנְהָג בִּפְנֵי עַצְמוֹ, לְבַד מַה שֶּׁנִּזְכַּר בַּגְּמָרָא (אוֹ בְּדִבְרֵי הַפּוֹסְקִים שֶׁלָּמְדוּ דִּבְרֵיהֶם מֵהַגְּמָרָא) הוּא שָׁוֶה לַכֹּל:

סימן סט

א דִּין פּוֹרֵס עַל שְׁמַע וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

אִם יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּיָחִיד וְלֹא שָׁמְעוּ לֹא קְדֻשָּׁה — עוֹמֵד אֶחָד מֵהֶם וְאוֹמֵר קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ" וּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁהוּא "יוֹצֵר אוֹר" פַּעַם שְׁנִיָּה (וּשְׁאָר הַצִּבּוּר שׁוֹמְעִין וְעוֹנִין אָמֵן) (מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ז). וְעִנְיָן זֶה נִקְרָא "פּוֹרֵס עַל שְׁמַע", פּוֹרֵס מִלְּשׁוֹן חֲתִיכָה, כְּמוֹ פְּרוֹסָה, שֶׁאֵין אוֹמְרִין אֶלָּא מִקְצָת מִבְּרָכוֹתֶיהָ. וּלְאַחַר שֶׁסִּיְּמוּ בִּרְכַּת "יוֹצֵר אוֹר" — אוֹמֵר בִּרְכַּת "אֲבוֹת" וּ"גְּבוּרוֹת" וּקְדֻשָּׁה וְ"אַתָּה קָדוֹשׁ". וְזֶה נִקְרָא עוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה. וְאֵין עוֹשִׂים דְּבָרִים אֵלּוּ בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם דְּבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה.

וְהַשּׁוֹמְעִים רַשָּׁאִים לָלֶכֶת לְדַרְכָּם אַחַר קְדֻשָּׁה, אֲבָל הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה צָרִיךְ לִגְמֹר כָּל הַתְּפִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל לְעַצְמוֹ, שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בִּתְפִלַּת י"ח, שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְבִרְכ[וֹ]ת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁהוּא מַפְסִיק בָּהֶן, וְאֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא בִּרְכַּת "יוֹצֵר אוֹר" בִּלְבַדָּהּ, הוֹאִיל וּכְבָר קָרָא לְעַצְמוֹ תְּחִלָּה קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, לְפִי שֶׁמִּבְּרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע אֵין לָהֶם סֵדֶר, שֶׁסִּדְרָן אֵינוֹ מְעַכֵּב, לְפִי שֶׁאֵינָן נִתְלוֹת זוֹ בָּזוֹ שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְסַדֵּר זוֹ אַחַר זוֹ, לָכֵן רַשַּׁאי לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם אִם כְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֲבָל בִּרְכוֹת הַתְּפִלָּה יֵשׁ לָהֶם סֵדֶר שֶׁתִּקְּנוּ לְסַדְּרָן זוֹ אַחַר זוֹ, וְאִם שִׁנָּה סִדְרָן — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ לְסַדְּרָן עַל הַסֵּדֶר, לְפִי שֶׁכֻּלָּן נִתְלוֹת זוֹ בָּזוֹ כְּסֵדֶר שֶׁקָּבְעוּ חֲכָמִים, לְפִיכָךְ כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל בְּמִקְצָתָם — צָרִיךְ לִגְמֹר אֶת כֻּלָּן כְּמוֹ שֶׁהֵן סְדוּרוֹת זוֹ אַחַר זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ:

ב וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַפּוֹרֵס עַל שְׁמַע הוּא כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא קָרְאוּ קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, שֶׁאָז אוֹמֵר אֶחָד מֵהֶם קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ" וּמְבָרֵךְ בִּרְכוֹת שְׁמַע, וְהֵם שׁוֹמְעִין וְעוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָן (וּלְפִיכָךְ גַּם כֵּן לֹא הָיָה יָכוֹל קָטָן לִפְרֹס עַל שְׁמַע, שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב — אֵינוֹ מוֹצִיא יְדֵי חוֹבָה). וּ"פּוֹרֵס" הוּא לְשׁוֹן פְּרוֹסָה וְהַצָּעָה, וְהוּא כִּנּוּי לְכָל מַה שֶּׁפּוֹרֵס וּמְסַדֵּר לִפְנֵי קְרִיאַת שְׁמַע (וְאַחֲרֶיהָ), דְּהַיְנוּ קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ" וּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. "כִּי הוּא יְבָרֵךְ הַזָּבַח" תִּרְגּוּמוֹ "אֲרֵי הוּא יִפְרֹס זְבָחָא".

וְתִקְּנוּ כֵּן כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי, כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ בַּתְּפִלָּה. אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁכֻּלָּם בְּקִיאִים וְכָל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ — דַּי בְּקַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ" בִּלְבַד, וְכָל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ

אַחַר כָּךְ בִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע.

וְאִם כְּבָר קָרְאוּ קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ אֲפִלּוּ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, לֹא הַפּוֹרֵס וְלֹא הַשּׁוֹמְעִים (וּלְפִיכָךְ גַּם כֵּן קָטָן יָכוֹל לִפְרֹס (מִמַּה) [כְּמוֹ] שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ג). וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ:

ג יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפּוֹרְסִין עַל שְׁמַע בְּעַרְבִית כְּמוֹ בְּשַׁחֲרִית. וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ נָהֲגוּ לְהַקֵּל בְּעַרְבִית, לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים קַדִּישׁ בְּעַרְבִית קֹדֶם "בָּרְכוּ", וּמְשׁוּם "בָּרְכוּ" בִּלְבַד אֵין מַקְפִּידִין כָּל כָּךְ (וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֶחָד רוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וּלְפָרֹס בְּעַרְבִית — אֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ, וְתָבוֹא עָלָיו בְּרָכָה):

ד מִי שֶׁלֹּא שָׁמַע קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ" וּקְרֻאָה וְרוֹצֶה לִפְרֹס עַל שְׁמַע אוֹ לֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עֲשָׂרָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחַר שִׁשָּׁה שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ עֲדַיִן, דְּהַיְנוּ חֲמִשָּׁה וְהוּא, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ רֹב הַמְנְיָן מֵאוֹתָם שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ ט' שֶׁשָּׁמְעוּ מִצְטָרְפִים לְאֶחָד שֶׁלֹּא שָׁמַע שֶׁיּוּכַל לִפְרֹס וְלֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם שׁוֹמְעִים לְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה שֶׁמּוֹצִיא בְּפִיו וְעוֹנִין אַחֲרָיו — הֲרֵי הוּא מְקַדֵּשׁ ה' בַּעֲשָׂרָה.

וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה — יֵשׁ לַחֲזֹר לְכַתְּחִלָּה אַחַר שִׁשָּׁה שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ, וְאִם אֵינָם נִמְצָאִים — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין צָרִיךְ שֶׁמִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע יִפְרֹס בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא אֲפִלּוּ מִי שֶׁשָּׁמַע כְּבָר יָכוֹל לִפְרֹס וְלַעֲבֹר לִפְנֵי הַתֵּבָה בִּשְׁבִילוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּכָל הַמִּצְווֹת הַתְּלוּיוֹת בְּדִבּוּר אוֹ בִּשְׁמִיעָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמְּחֻיָּב בַּדָּבָר אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא כְּבָר יָדֵי חוֹבָתוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן, שֶׁיֹּאמַר הוּא וְהֵם יִשְׁמְעוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אוֹתוֹ שֶׁלֹּא שָׁמַע הוּא בָּקִי לִפְרֹס וְלַעֲבֹר לִפְנֵי הַתֵּבָה — מוּטָב שֶׁיִּפְרֹס וְיַעֲבֹר הוּא מִשֶּׁיִּפְרֹס וְיַעֲבֹר אַחֵר שֶׁכְּבָר שָׁמַע וְיָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ג לְעִנְיַן קִדּוּשׁ. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ שֶׁלְּעוֹלָם הָאֲבֵלִים פּוֹרְסִים שְׁמַע וַאֲפִלּוּ שָׁמְעוּ וְיֵשׁ אַחֵר שֶׁלֹּא שָׁמַע וְיוֹדֵעַ לִפְרֹס בְּעַצְמוֹ, וְאֵין מִנְהָג זֶה נָכוֹן.

וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר "בָּרְכוּ" בְּכָל יוֹם אַחַר קַדִּישׁ הָאַחֲרוֹן, כְּדֵי לְהוֹצִיא מִי שֶׁמִּתְאַחֵר לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא שָׁמַע עֲדַיִן "בָּרְכוּ". וְאַף אִם אֵרַע שֶׁלֹּא

בָּא אָדָם לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחַר "בָּרְכוּ" — אֵין מְדַקְדְּקִים בְּכָךְ לְבַד מִשַּׁבָּתוֹת וְיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קל"ג. וְאֵין לְבַטֵּל מִנְהָגָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת. אֲבָל בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְמַחֲלֹקֶת — יֵשׁ לִנְהֹג שֶׁלֹּא יֹאמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "בָּרְכוּ", אֶלָּא אִם כֵּן בָּא אֶחָד אַחַר "בָּרְכוּ".

אֲבָל כָּל מִי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת אֲמִירַת "בָּרְכוּ" וְשָׁמַע וְעָנָה עִם הַצִּבּוּר, אַף שֶׁלֹּא בֵּרַךְ "יוֹצֵר אוֹר" עִם הַצִּבּוּר מִפְּנֵי שֶׁהֶאֱרִיךְ בְּסֵדֶר הַתָּמִיד וּבִפְסוּקֵי דְּזִמְרָה וְיִצְטָרֵךְ לוֹמַר "יוֹצֵר אוֹר" בְּיָחִיד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, שֶׁהָיָה לוֹ לְדַלֵּג פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר — אֵין לִשְׁלִיחַ צִבּוּר לוֹמַר בָּרְכוּ בִּשְׁבִילוֹ (אִם הוּא עֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ לְ"יוֹצֵר אוֹר"), הוֹאִיל וְהוּא כְּבָר שָׁמַע וְעָנָה אַחַר "בָּרְכוּ" עִם הַצִּבּוּר. וְהוּא הַדִּין אִם שָׁמַע "בָּרְכוּ" מֵאֶחָד מֵהָעוֹלִים לִקְרוֹאת בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּיוֹם הַכְּנִיסָה וְעָנָה אַחֲרָיו — דַּיּוֹ, וְאֵין הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר בִּשְׁבִילוֹ (אִם לֹא הִגִּיעַ עֲדַיִן לְ"יוֹצֵר אוֹר"). אֲבָל כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְ"יוֹצֵר אוֹר" — יָכוֹל לוֹמַר קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ" אִם מַזְמִין לוֹ ט' שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיַעֲנוּ אַחֲרָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר שָׁמַע וְעָנָה עִם הַצִּבּוּר (וְגַם הֵם שָׁמְעוּ וְעָנוּ), מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו הוּא בָּא לִסְמֹךְ לְ"יוֹצֵר אוֹר" — יָכוֹל לַחֲזֹר וּלְאָמְרוֹ (וְהוּא הַדִּין שֶׁאִם הִגִּיעַ לְ"יוֹצֵר אוֹר" כְּשֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הִגִּיעַ לְקַדִּישׁ אַחֲרוֹן — חוֹזֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "בָּרְכוּ" בִּשְׁבִילוֹ). וְכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁהָאֲבֵלִים פּוֹרְסִים שְׁמַע, שֶׁלֹּא יִפְרְסוּ בִּשְׁבִיל מִי שֶׁשָּׁמַע בָּרְכוּ אֲפִלּוּ מֵהָאֶחָד הָעוֹלִין לְסֵפֶר תּוֹרָה (אֶלָּא אִם כֵּן בָּא לִסְמֹךְ "בָּרְכוּ" לְ"יוֹצֵר אוֹר").

נוֹהֲגִין לִפְרֹס שְׁמַע אַחַר תְּפִלַּת י"ח בְּלַחַשׁ מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ד, וְכָל אוֹתָם שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ בָּרְכוּ מִתְקַבְּצִים אָז לְפֶתַח בֵּית הַכְּנֶסֶת אֵצֶל הָאֲבֵלִים, שֶׁהֵם פּוֹרְסִים שְׁמַע וְנִמְשָׁךְ מִזֶּה קִלְקוּל שֶׁעֲדַיִן מִקְצָת הַקָּהָל מִתְפַּלְּלִים וְאֵלּוּ עוֹבְרִין לִפְנֵיהֶם, וְאָסוּר לַעֲבֹר כְּנֶגֶד הַמִּתְפַּלְּלִין. עַל כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר בָּזֶה:

ה אַף עַל פִּי שֶׁאֲפִלּוּ יָחִיד שֶׁהִתְפַּלֵּל כְּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא שָׁמַע קְדֻשָּׁה יָכוֹל לֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה וְלַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה, מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא הִתְפַּלֵּל עֲדַיִן — אֵין לוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ תְּחִלָּה אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שִׁשָּׁה שֶׁהֵם רֹב מִנְיָן שֶׁלֹּא הִתְפַּלְּלוּ עֲדַיִן שֶׁאָז הֵם כְּמוֹ צִבּוּר גָּמוּר, וּמִתְפַּלְּלִים בְּלַחַשׁ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ חוֹזֵר אֶחָד מֵהֶם הַתְּפִלָּה בְּקוֹל רָם, אִם יֵשׁ ט' שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיַעֲנוּ אָמֵן. אֲבָל בְּפָחוֹת מִשִּׁשָּׁה שֶׁלֹּא

הִתְפַּלְּלוּ — לֹא יִתְפַּלֵּל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּלַחַשׁ תְּחִלָּה, אֶפְלוּ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הוּא מֵאוֹתָן שֶׁלֹּא הִתְפַּלְּלוּ עֲדַיִן, אֶלָּא יַתְחִיל מִיָּד בְּקוֹל רָם, שֶׁהֲרֵי עִקַּר הַכַּוָּנָה הוּא בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה (וּמִטַּעַם זֶה לֹא יֹאמַר בְּקוֹל רָם אֶלָּא עַד "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ" וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְהַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ אֶלָּא בַּחֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בִּלְבַד, וְזֶה אֵינוֹ שְׁלִיחַ צִבּוּר כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לַחֲזֹר הַתְּפִלָּה, וְאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל אֶלָּא פַּעַם אַחַת בִּשְׁבִיל חוֹבַת עַצְמוֹ בִּלְבַד):

ו מִי שֶׁנִּתְאַחֵר לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא שָׁמַע לֹא "בָּרְכוּ" וְלֹא קְדֻשָּׁה, וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא לֹא יִהְיוּ עֲשָׂרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁיַּגִּיעַ לִתְפִלָּה — יֵשׁ מַתִּירִין שֶׁיִּפְרֹס וְיַעֲבֹר לִפְנֵי הַתֵּבָה לְהִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִיָּד וְאַחַר כָּךְ יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, וְלֹא יַחֲזֹר לְהִתְפַּלֵּל. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ סוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, הוֹאִיל וְכוָּנָתוֹ לוֹמַר קְדֻשָּׁה בַּעֲשָׂרָה. וְאֵין לְהָקֵל בָּזֶה לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא יִתְפַּלֵּל כַּסֵּדֶר וְיִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה. וְאִם יִהְיֶה עֲשָׂרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — יֹאמַר קְדֻשָּׁה, שֶׁאֵין לְהַפְסִיק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה מִשּׁוּם קְדֻשָּׁה (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ו):

ז אָסוּר לִשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹ לְאַחֵר לְהַפְסִיק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה שֶׁל שַׁחֲרִית אוֹ בְּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ כְּדֵי לִפְרֹס עַל שְׁמַע לְאוֹתָם שֶׁבָּאוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְאַחַר שֶׁעָנוּ הַקָּהָל קַדִּישׁ וּ"בָרְכוּ" וְהִתְחִיל כְּבָר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בִּבְרָכַת "יוֹצֵר אוֹר", אֲבָל אִם עֲדַיִן לֹא הִתְחִיל — חוֹזֵר וְאוֹמֵר "בָּרְכוּ" פַּעַם שֵׁנִית בִּשְׁבִיל אוֹתָם שֶׁבָּאוּ לְאַחַר שֶׁעָנוּ הַקָּהָל "בָּרְכוּ". אֲבָל בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה שֶׁל עַרְבִית — מֻתָּר לְהַפְסִיק לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן בְּ"בָרְכוּ", שֶׁהֲרֵי בְּלֹא זֶה מַפְסִיקִין בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה בִּפְסוּקִים וְקַדִּישׁ הוֹאִיל וּתְפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ו:

ח יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם הִתְפַּלְּלוּ צִבּוּר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבָאוּ צִבּוּר אַחֵר לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל כְּסֵדֶר תְּפִלַּת צִבּוּר שֶׁיַּעֲבֹר אֶחָד מֵהֶם לִפְנֵי הַתֵּבָה לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן בְּדָבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה — אֵין לִשְׁלִיחַ צִבּוּר הַשֵּׁנִי לַעֲמֹד בְּמָקוֹם שֶׁעָמַד הָרִאשׁוֹן, אִם הָרִאשׁוֹנִים עֲדַיִן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא שֶׁהִשְׁלִימוּ סִדְרָם, כִּי זֶה גָּנַאי לָרִאשׁוֹנִים כְּאִלּוּ לֹא יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן בָּרִאשׁוֹנָה וְעוֹמֵד זֶה לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן. אֲבָל אִם יָצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת — אֵין לָחוּשׁ לָזֶה.

וְאִם אֵין שְׁלִיחַ צִבּוּר לָאַחֲרוֹנִים — יָכוֹל אֶפְלוּ שְׁלִיחַ צִבּוּר הָרִאשׁוֹנִים לֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה

שֵׁנִית לְהוֹצִיאָם יָדֵי חוֹבָתָן (בִּדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, וְיָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל לָהֶם כָּל תְּפִלַּת י"ח בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה שֶׁבָּהּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֲבָל לֹא תְּפִלַּת לַחַשׁ, וְלֹא "יִשְׁתַּבַּח" וּבְרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁכֻּלָּם בְּקִיאִים וְכָל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ).

וְאִם הָרִאשׁוֹנִים הוֹצִיאוּ סֵפֶר תּוֹרָה וְקָרְאוּ בּוֹ — נוֹהֲגִים בְּקָצָת מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין הָאַחֲרוֹנִים מוֹצִיאִים סֵפֶר תּוֹרָה שֵׁנִית לִקְרוֹת בְּאוֹתוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת. וְיֵשׁ שֶׁנָּתְנוּ טַעַם לְמִנְהָגָם שֶׁהוּא מִשּׁוּם פְּגָמוֹ שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ שֶׁמָּצְאוּ פְּסוּל בְּסֵפֶר תּוֹרָה רִאשׁוֹנָה וּמִפְּנֵי כָךְ הוֹצִיאוּ סֵפֶר תּוֹרָה שְׁנִיָּה. וְאַף אִם הוּא סֵפֶר תּוֹרָה הָא' עַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם הָרִאשׁוֹנִים אֵין מַכִּירִין אוֹתָהּ, וְשֶׁמָּא יֹאמְרוּ שֶׁהֵיא סֵפֶר תּוֹרָה אַחֶרֶת שֶׁהוֹצִיאוּ מִשּׁוּם פְּסוּל שֶׁמָּצְאוּ בָּרִאשׁוֹנָה (אֲבָל מִן הַדִּין אֵין שׁוּם אִסּוּר בַּדָּבָר, שֶׁאֵין לָחוּשׁ לִפְגָמוֹ שֶׁל רִאשׁוֹנָה אֶלָּא כְּשֶׁעוֹלֶה לִקְרוֹת בַּשְּׁנִיָּה מִי שֶׁעָלָה כְּבָר בָּרִאשׁוֹנָה, וְגַם בָּזֶה אֵין לָחוּשׁ אֶלָּא כְּשֶׁעוֹלֶה וְקוֹרֵא בִּשְׁנֵיהֶם זֶה אַחַר זֶה מִיָּד בְּלִי הֶפְסֵק אִישׁ בֵּינְתַיִם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קמ"ד, וְכָל שֶׁכֵּן כָּאן שֶׁמַּפְסִיקִין בֵּינְתַיִם הַרְבֵּה וְגַם הוּא צִבּוּר אַחֵר, שֶׁבְּוַדַּאי אֵין לָחוּשׁ לְכָלוּם):

ט סוּמָא אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָה מְאוֹרוֹת מִיָּמָיו — יָכוֹל לִפְרֹס עַל שְׁמַע, אֲפִלּוּ בִּזְמַן שֶׁהַפּוֹרֵס הָיָה מְבָרֵךְ גַּם "יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת" לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן, מִפְּנֵי שֶׁגַּם הוּא חַיָּב בְּבִרְכַּת "יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת" כְּמוֹ אֲחֵרִים הַפְּקֻחִים, לְפִי שֶׁהוּא נֶהֱנֶה בְּמְאוֹרוֹת שֶׁרוֹאִין הַפְּקֻחִין, שֶׁיּוּכְלוּ לִרְאוֹתוֹ וּלְהוֹרוֹת אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר יֵלֵךְ בָּהּ:

סימן ע

א **מִי הֵם הַפְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּבוֹ ה' סְעִיפִים**:

נָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, שֶׁאֵין מִצְוָתָהּ אֶלָּא בִּזְמַן שְׁכִיבָה וּבִזְמַן קִימָה. וּמִכָּל מָקוֹם, נָכוֹן הוּא לְלַמְּדָם שֶׁיְּקַבְּלוּ עֲלֵיהֶם עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְיִקְרְאוּ לְפָחוֹת פָּסוּק רִאשׁוֹן. וְכֵן פְּטוּרִין מִבִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁיֵּשׁ לָהֶם גַּם כֵּן זְמַן קְבוּעַ, שֶׁל עֶרֶב עַד עֵת נֵץ הַחַמָּה וְשֶׁל שַׁחַר — עַד ד' שָׁעוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ח. וּמִכָּל מָקוֹם חַיָּבִין בִּזְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁהוּא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא שֶׁמִּצְוָתָהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. לְפִיכָךְ יֵשׁ לָהֶם לְבָרֵךְ הַבְּרָכָה שֶׁנִּתְקְנָה עַל יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהוּא "אֱמֶת וְיַצִּיב". וְכֵיוָן שֶׁהֵם חַיָּבִים בִּתְפִלַּת י"ח כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן (ק"י)

[ק"ו] — יֵשׁ לָהֶם גַּם כֵּן לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה (וְאִם רָצוּ לְבָרֵךְ גַּם שְׁאָר בְּרָכוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע וְגַם פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה וּבִרְכוֹתֶיהָ — הָרְשׁוּת בְּיָדָם):

ב קְטַנִּים פְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁפְּטוּרִים מִשְּׁאָר כָּל הַמִּצְוֹות. וְהוּא שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ — לֹא הִטִּילוּ עַל אֲבִיו לְחַנְּכוֹ בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, לְפִי שֶׁאֵין מָצוּי אֶצְלוֹ בִּזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע בָּעֶרֶב וְיָשֵׁן הוּא בַּבֹּקֶר. וְרָאוּי לְנָהֹג כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּלְדִבְרֵי הַכֹּל חַיָּב לְחַנְּכוֹ בִּתְפִלָּה אִם הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ו:

ג הַכּוֹנֵס אֶת הַבְּתוּלָה פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ וּמִן הַתְּפִלָּה (עַיֵּן סִימָן ק"ו) כָּל ג' יָמִים אַחַר כְּנִיסָתוֹ לַחֻפָּה אִם לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָרוּד בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ טִרְדַּת מִצְוָה שֶׁמְּחַשֵּׁב עַל עֶסֶק הַבְּתוּלִים. וְג' יָמִים אֵלּוּ הֵם לְבַד מִיּוֹם הַחֻפָּה, כְּגוֹן אִם הָיְתָה הַחֻפָּה בְּיוֹם ד' — פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע מִלֵּיל ד' עַד לֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְלֹא עַד בְּכָלָל, מִפְּנֵי שֶׁלְּאַחַר ג' יָמִים כְּבָר נִתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ וְאֵין טָרוּד עוֹד בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ מְכַוְּנִים הֵיטֵב בִּקְרִיאַת שְׁמַע, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁגַּם שְׁאָר בְּנֵי אָדָם אֵינָם מְכַוְּנִים כָּרָאוּי — גַּם הַכּוֹנֵס אֶת הַבְּתוּלָה קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ וּמִתְפַּלֵּל, כִּשְׁאָר בְּנֵי הַחֻפָּה שֶׁאֵינָם פְּטוּרִים אֶלָּא בִּשְׁעַת הַמִּשְׁתֶּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ל"ח.

וְדִין שִׁכּוֹר לִקְרִיאַת שְׁמַע — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ט:

ד הָיָה עוֹסֵק בְּצָרְכֵי רַבִּים וְהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — לֹא יַפְסִיק, אֶלָּא יִגְמֹר עִסְקֵיהֶם וְאַחַר כָּךְ יִקְרָא אִם נִשְׁאַר עֵת לִקְרוֹת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ עוֹסְקִים עִמָּהֶם לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֲבָל עַכְשָׁו אֵין לִפְטֹר מִקְּרִיאַת שְׁמַע אֶלָּא אִם כֵּן אֵין מִי שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל אֶלָּא הוּא, שֶׁאָז אֲפִלּוּ עוֹסֵק בְּהַצָּלַת מָמוֹנָם לְבַד — עוֹסֵק בְּמִצְוָה הוּא וְלֹא יַפְסִיק.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב שֶׁיִּקְרָא פָּסוּק רִאשׁוֹן וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", אִם אֶפְשָׁר לִקְרוֹת בְּמָקוֹם שֶׁהוּא עוֹסֵק שֶׁלֹּא יְצַטָּרֵךְ לְהַפְסִיק עִסְקֵיהֶם.

וְעַל כָּל פָּנִים חַיָּב לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁעָבַר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁזּוֹ הִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וּמִצְוָתָהּ כָּל הַיּוֹם. וְלָכֵן לְאַחַר שֶׁגָּמַר עִסְקֵיהֶם — יֹאמַר אֱיֶזֶה

פָּרָשָׁה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְצִיאַת מִצְרַיִם אִם כְּבָר עָבְרָה שָׁעָה ד', שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר עוֹד בִּרְכַּת "אֱמֶת וְיַצִּיב" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ח:

ה הָיָה עוֹסֵק בַּאֲכִילָה (אֶפִלּוּ בִּסְעוּדָה קְטַנָּה), אוֹ שֶׁהָיוּ עוֹסְקִים בַּדִּין (אֲפִלּוּ בִּגְמַר דִּין), אוֹ שֶׁהָיָה בַּמֶּרְחָץ (וַאֲפִלּוּ לְהַזִּיעַ בָּעֲלְמָא), אוֹ שֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּתִסְפֹּרֶת, אוֹ שֶׁהָיָה מְהַפֵּךְ בָּעוֹרוֹת, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּעֲסָקִים אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ב — צָרִיךְ לְהַפְסִיק וְלִקְרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת לִקְרוֹת לְאַחַר שֶׁיִּגְמֹר עֲסָקִים אֵלּוּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ בָּהֶם וְיַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע.

וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִתְפִלָּה שֶׁאִם הִתְחִיל אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, לְפִי שֶׁקְּרִיאַת שְׁמַע הוּא מִן הַתּוֹרָה — הֶחֱמִירוּ בָּהּ יוֹתֵר, לְפִיכָךְ קוֹרְאָהּ בְּלֹא בִּרְכוֹתֶיהָ, שֶׁבִּרְכוֹתֶיהָ הֵם גַּם כֵּן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִתְחִיל בְּאִסּוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל תּוֹךְ חֲצִי שָׁעָה לַעֲלוֹת הַשַּׁחַר, אוֹ שֶׁנִּכְנַס לַמֶּרְחָץ אוֹ לְהִסְתַּפֵּר (אוֹ לַבָּרְסְקִי) לְהֶפֵךְ בָּעוֹרוֹת אוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת כַּיּוֹצֵא בָּהֶן לְאַחַר שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁקֹּדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר מֻתָּר לְכָנֵס לַמֶּרְחָץ אוֹ לְהִסְתַּפֵּר אֶפִלּוּ בְּסָמוּךְ לַעֲלוֹת הַשַּׁחַר מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ט (אֲבָל לְאַחַר שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר — אָסוּר לְהִתְעַסֵּק בִּצְרָכָיו עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, וְאֶפְשָׁר דְּהוּא הַדִּין לִקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁהִיא קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְלֹא דָּמֵי לַאֲכִילָה דְּהַיְנוּ טַעֲמָא שֶׁיִּתְפַּלֵּל עַל דָּמוֹ)]. אֲבָל אִם הִתְחִיל בְּהֶתֵּר — אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק אֲפִלּוּ לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, אִם יֵּשׁ שְׁהוּת לִקְרוֹת לְאַחַר שֶׁיִּגְמֹר. וְאִם הָיָה מִתְיָרֵא שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ וְיַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּפָסַק וְקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִתְפִלָּה שֶׁהוּא צָרֵךְ הֶדְיוֹט כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ב.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָעוֹסֵק בַּאֲכִילָה צָרִיךְ לְהַפְסִיק לִתְפִלַּת הַשַּׁחַר אֲפִלּוּ הִתְחִיל בְּהֶתֵּר, הוֹאִיל וְאִסּוּר אֲכִילָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה הִסְמִיכוּהוּ עַל לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם", לֹא תֹּאכְלוּ קֹדֶם שֶׁתִּתְפַּלְּלוּ עַל דְּמָכֶם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ט (וְכֵיוָן שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל — צָרִיךְ גַּם כֵּן לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, כְּדֵי לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה). וְכֵן עִקָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

סימן עא

א **אֲבָל וְהָעוֹסְקִים בַּמֵּת פְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּבוֹ וּ' סְעִיפִים:**

מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת שֶׁחַיָּב לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, אֶפִלּוּ אֵינוֹ מֻטָּל עָלָיו לְקָבְרוֹ, כְּגוֹן שֶׁמֵּתָה אֲחוֹתוֹ נְשׂוּאָה שֶׁבַּעְלָהּ חַיָּב בְּקִבּוּרָתָהּ, אוֹ אֶפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל בִּשְׁבִילוֹ לַעֲסֹק בְּצָרְכֵי הַקְּבוּרָה, אוֹ אֶפִלּוּ כְּבָר עָסַק כָּל צָרְכּוֹ — פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וּמִכָּל הַבְּרָכוֹת וַאֲפִלּוּ מֵעֲנִיַּת אָמֵן וּמִכָּל הַמִּצְוֹוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה. וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וְלִקְרוֹת, אוֹ אֶפִלּוּ לַעֲנוֹת אָמֵן שֶׁאֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בִּשְׁבִילוֹ מִצָּרְכֵי הַמֵּת — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֵת, שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ פָּנוּי לְחַשֵּׁב בְּצָרְכֵי הַמֵּת וְיַחְשֹׁב בָּהֶם תָּמִיד. וַאֲפִלּוּ הוּא בְּעִיר אַחֶרֶת וְנוֹדַע לוֹ קֹדֶם הַקְּבוּרָה — אָסוּר, שֶׁלֹּא חִלְקוּ חֲכָמִים. וְיֵשׁ מַתִּירִים אִם יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיִּתְעַסֵּק בִּשְׁבִילוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הוּא בְּעִיר אַחֶרֶת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְעַסֵּק. וְנוֹהֲגִין כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (וּלְדִבְרֵי הַכֹּל בֵּן שֶׁהוּא אוֹנֵן עַל אָבִיו — יָכוֹל לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלוֹמַר קַדִּישׁ עַל אָבִיו, כִּי זֶהוּ כְּבוֹדוֹ שֶׁל אָבִיו).

וְכָל זֶה קֹדֶם הַקְּבוּרָה, אֲבָל מִיָּד שֶׁמַּתְחִילִין לְהַשְׁלִיךְ עָפָר עַל הַמֵּת — חַיָּב בְּקִרְיאַת שְׁמַע אִם לֹא עָבַר זְמַנָּהּ. וּתְפִלַּת י"ח בְּלָבָדָהּ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל אֶפִלּוּ אַחַר זְמַנָּהּ שֶׁהוּא שְׁלִישׁ הַיּוֹם, אִם לֹא עָבַר עֲדַיִן חֲצוֹת הַיּוֹם. אֲבָל אַחַר כָּךְ לֹא יִתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתַּיִם לְתַשְׁלוּמִין שֶׁל שַׁחֲרִית, כֵּיוָן שֶׁהָיָה פָּטוּר בְּשַׁחֲרִית. וּמִטַּעַם זֶה לֹא יֹאמַר כָּל בְּרָכוֹת הַשַּׁחַר, אֶפִלּוּ נִקְבַּר קֹדֶם שֶׁעָבַר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁחָל חִיּוּב הַבְּרָכוֹת דְּהַיְנוּ בְּשֶׁקָּם מִמִּטָּתוֹ הָיָה פָּטוּר מֵהֶן — אֵין צָרִיךְ לְהַשְׁלִימָן אַחַר כָּךְ. וְאִם מְבָרֵךְ — בְּרָכָה לְבַטָּלָה הִיא:

ב וְכָל זֶה בְּחֹל, אֲבָל בְּשַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲסֹק בְּצָרְכֵי הַמֵּת בְּקִבּוּרָתוֹ וְאֵין אֲנִינוּת נוֹהֶגֶת כְּלָל — חַיָּב בְּקִרְיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וּבְכָל הַמִּצְוֹוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם. וּלְעֵת עֶרֶב, אִם הוּא מַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לְהִתְעַסֵּק בְּצָרְכֵי הַקְּבוּרָה — פָּטוּר. אֲבָל אִם אֵינוֹ מַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם — חַיָּב גַּם לְעֵת עֶרֶב בְּכָל הַמִּצְוֹוֹת.

וְיֵשׁ לוֹ גַּם כֵּן לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַקָּהָל קוֹרִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת עַד הַלַּיְלָה, מִכָּל מָקוֹם זֶה שֶׁיִּהְיֶה פָּטוּר בַּלַּיְלָה — לֹא יְבַטֵּל מִמֶּנּוּ עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם כָּל שֶׁיָּכוֹל לִקְרוֹת קֹדֶם הַלַּיְלָה, שֶׁהֲרֵי רֹב הַקָּהָל קוֹרִין כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ

מִבְּעוֹד יוֹם, אִם כֵּן יָכוֹל זֶה לִסְמֹךְ עַל זֶה בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, שֶׁהוּא לַיְלָה גָּמוּר לְעִנְיַן תְּפִלָּה לְר' יְהוּדָה. וְאַף מִי שֶׁנָּהַג לְעוֹלָם כַּחֲכָמִים — יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה אֲפִלּוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּמְקוֹם אֵיזֶה אֹנֶס שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל בַּלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ג:

ג יוֹם טוֹב שֵׁנִי — דֵּינוֹ כְּחֹל, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לְקַבְּרוֹ הַיּוֹם כְּמוֹ בְּחֹל. וְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן אִם רוֹצֶה לְקַבְּרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם עַל יְדֵי נָכְרִים — דֵּינוֹ כְּחֹל, שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לְהַמְצִיא לָהֶם אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבְּרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם — דֵּינוֹ כְּמוֹ בְּשַׁבָּת.

וְדִין לֵיל יוֹם טוֹב בְּמָקוֹם שֶׁאֵין קוֹבְרִין מֵת בַּלַּיְלָה, וְכֵן בַּיּוֹם בְּמָקוֹם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַבְּרוֹ מֵחֲמַת אֵיזֶה אֹנֶס — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תקמ"ח:

ד הַמְשַׁמֵּר אֶת הַמֵּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֵתוֹ — פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִתְּפִלָּה וּמִכָּל מִצְוֹות הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה, וְכָל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה — לֹא הִטְרִיחַתּוּ תּוֹרָה לִטְרֹחַ בְּמִצְוֹות אֲחֵרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ל"ח. הָיוּ שְׁנַיִם מְשַׁמְּרִים — זֶה מְשַׁמֵּר וְזֶה קוֹרֵא, וְאַחַר כָּךְ מְשַׁמֵּר זֶה וְקוֹרֵא זֶה:

ה וְכֵן הַחוֹפֵר קֶבֶר לְמֵת פָּטוּר מִכֻּלָּן אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת נוּחוֹ, כְּמוֹ ש(יְ)[נ]תְבָּאֵר שָׁם. הָיוּ חוֹפְרִים שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר כָּל הַצְּרִיכִים לְצָרְכֵי הַחֲפִירָה בְּבַת אַחַת — פְּטוּרִין. וְאִם יֵשׁ נוֹסָפִין — נִשְׁמָטִין וְקוֹרִין וְחוֹזְרִין אֲלוּ הַנּוֹסָפִים וּמִתְעַסְּקִים, וְהָאֲחֵרִים נִשְׁמָטִין כְּמִסְפַּר הַנּוֹסָפִין וְקוֹרִין וְחוֹזְרִין לְהִתְעַסֵּק, וְנִשְׁמָטִים אֲחֵרִים עַד שֶׁנִּמְצָא שֶׁקָּרְאוּ כֻּלָּם, וְלֹא נִתְבַּטֵּל שׁוּם דָּבָר מֵעֵסֶק הַקֶּבֶר כְּלָל (אֲפִלּוּ רֶגַע):

ו אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע תּוֹךְ ד' אַמּוֹת שֶׁל מֵת אוֹ תּוֹךְ ד' אַמּוֹת שֶׁל קֶבֶר, מִשּׁוּם "לֹעֵג לָרָשׁ חֵרֵף עֹשֵׂהוּ". וְאִם קָרָא — לֹא יָצָא, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹת, שֶׁקִּנְסוּהוּ חֲכָמִים עַל שֶׁעָבַר עַל דִּבְרֵיהֶם, וַאֲפִלּוּ הָיָה שׁוֹגֵג.

וּבֵית הַקְּבָרוֹת הַמֻּקָּף מְחִצָּה — מֻתָּר לִקְרוֹת חוּץ לַמְּחִצָּה, אֲפִלּוּ סָמוּךְ לָהּ וּבְתוֹךְ ד' אַמּוֹת לַקְּבָרוֹת. אֲבָל בְּתוֹךְ הַמְּחִצָּה — יֵשׁ לִמְנֹעַ אֲפִלּוּ חוּץ לְד' אַמּוֹת, שֶׁמָּא יִתְקָרֵב לְד' אַמּוֹת שֶׁל אֵיזֶה קֶבֶר בְּלִי דַּעַת. וְאִם קָרָא — יָצָא, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אִסּוּר בָּרוּר אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשָׁשׁ לְבַד:

סימן עב

א **דִּין נוֹשְׂאֵי הַמִּטָּה וְהַמְנַחֲמִים וְהַמְלַוִּין וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

נוֹשְׂאֵי הַמִּטָּה וְחִלּוּפֵיהֶם וְחִלּוּפֵי חִלּוּפֵיהֶם, בֵּין אוֹתָם שֶׁלִּפְנֵי הַמִּטָּה בֵּין אוֹתָם שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לַמִּטָּה צֹרֶךְ בָּהֶם לְשֵׂאת אוֹתָהּ, כְּגוֹן בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲבוּרָה הַמְזֻמֶּנֶת לְכָךְ, וְכָל בְּנֵי הַחֲבוּרָה מַחֲלִיפִין לְשֵׂאת לְפִי שֶׁכֻּלָּם חֲפֵצִים לִזְכּוֹת בּוֹ — כֻּלָּם פְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע (לְפִי שֶׁהֵם טְרוּדִים טִרְדַּת מִצְוָה). אֲבָל שְׁאָר הַמְלַוִּין אֶת הַמֵּת שֶׁאֵין לַמִּטָּה צֹרֶךְ בָּהֶן — חַיָּבִים בִּקְרִיאַת שְׁמַע (וְאַף עַל פִּי שֶׁהַלְוָיַת הַמֵּת הוּא בִּכְלַל גְּמִילוּת חֶסֶד, וּגְמִילוּת חֶסֶד הוּא מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם הֵם אֵינָם טְרוּדִים כְּלָל וְיכוֹלִין לִקְרוֹת פָּסוּק רִאשׁוֹן בְּכַוָּנָה וּבַעֲמִידָה וְהַשְּׁאָר כְּשֶׁהֵם מְהַלְּכִין), אֲבָל פְּטוּרִים מֵהַתְּפִלָּה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ו:

ב אֵין מוֹצִיאִין אֶת הַמֵּת סָמוּךְ לְהַתְחָלַת זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, בָּעִנְיָן שֶׁאֵין שְׁהוּת לְהוֹצִיאוֹ וּלְקָבְרוֹ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁמָּא יִתְעַכְּבוּ בִּקְבוּרָתוֹ עַד שֶׁיַּעֲבֹר זְמַנָּהּ. וְאִם הִתְחִילוּ לְהוֹצִיאוֹ (אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע) — אֵין מַפְסִיקִין כְּדֵי לִקְרוֹת, אֶלָּא אוֹתָם שֶׁאֵין לַמִּטָּה צֹרֶךְ בָּהֶם בִּלְבַד.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית, אֲבָל סָמוּךְ לִזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שְׁהוּת לְקָבְרוֹ קֹדֶם זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, לְפִי שֶׁאִם לֹא יִקְבְּרֻנּוּ הַיּוֹם — יַעֲבֹר עַל "לֹא תָלִין" (וְאַף אִם יוּכַל בַּלַּיְלָה לְקָבְרוֹ — יַעֲבֹר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה "כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא" אִם לֹא יִקְבְּרֻנּוּ קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה). וּמִכָּל מָקוֹם אִם הוּא מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ה — טוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם וְלִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע תְּחִלָּה וּלְקָבְרוֹ אַחַר כָּךְ (כֵּיוָן שֶׁרֹּב הָעוֹלָם נוֹהֲגִים כְּסָבָרָא זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כְּדִבְרֵי הַחוֹלְקִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם):

ג הָעָם הָעוֹסְקִים בְּהֶסְפֵּד בִּזְמַן שֶׁהַמֵּת מֻטָּל לִפְנֵיהֶם — נִשְׁמָטִין אֶחַד אֶחַד וְקוֹרִין וּמִתְפַּלְּלִים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּקְרְאוּ כֻּלָּם כָּאן אֵצֶל הַמֵּת מִשּׁוּם "לֹעֵג לָרָשׁ". אֵין הַמֵּת מֻטָּל לִפְנֵיהֶם אֶלָּא בְּבֵית אֶחָד — הֵם קוֹרְאִין וּמִתְפַּלְּלִין, וְהָאוֹנֵן יוֹשֵׁב וְדוֹמֵם וְאֵין עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם כְּלוּם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"א:

ד קְבָרוּ אֶת הַמֵּת וְחָזְרוּ הָאֲבֵלִים לְקִבֵּל תַּנְחוּמִין וְכָל הָעָם הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם מִמְּקוֹם הַקֶּבֶר לַמָּקוֹם שֶׁעוֹמְדִים שָׁם הָאֲבֵלִים לַעֲשׂוֹת שׁוּרָה לְקַבֵּל תַּנְחוּמִין, אִם יְכוֹלִים הָעָם לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר אֶפִלּוּ פֶּרֶק אֶחָד וַאֲפִלּוּ פָּסוּק אֶחָד עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ לַשּׁוּרָה — יַתְחִילוּ וְיִקְרְאוּ כָּל מַה שֶּׁיּוּכְלוּ. וְאִם לָאו — לֹא יַתְחִילוּ אִם יֵשׁ שְׁהוּת לִקְרֹא אַחַר כָּךְ. אֲבָל אִם יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — יִקְרְאוּ קְרִיאַת שְׁמַע תְּחִלָּה, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְחִילוּ בְּמִצְוַת תַּנְחוּמִין:

ה הָעוֹמְדִים בַּשּׁוּרָה לְנַחֵמוֹ, הַפְּנִימִים הָרוֹאִים פְּנֵי הָאָבֵל — פְּטוּרִים, וְהַחִיצוֹנִים שֶׁאֵינָן רוֹאִים פְּנֵי הָאָבֵל — חַיָּבִים:

סימן עג

א הַיָּשֵׁן עִם אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו אֵיךְ יִתְנַהֵג וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

שְׁנַיִם שֶׁהֵם יְשֵׁנִים עֲרֻמִּים וּמִתְכַּסִּים בְּטַלִּית אֶחָד וּבְשַׂר שְׁנֵיהֶם נוֹגְעִים זֶה בָּזֶה — לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה טַלִּית מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶם מִמַּתְנֵיהֶם וּלְמַטָּה, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעֵית בְּשָׂרָם מִמַּתְנֵיהֶם וּלְמַטָּה מְבִיאָה אוֹתוֹ לִידֵי הִרְהוּר בִּשְׁעַת קְרִיאָתוֹ, וְאָסוּר מִשּׁוּם "וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר". וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בְּעֶרְוָתוֹ מַמָּשׁ כְּשֶׁהִיא מְגֻלָּה וְנִרְאֵית כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּשָׁעָה שֶׁ"ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ", דְּהַיְנוּ כְּשֶׁעוֹסֵק בִּקְרִיאַת שְׁמַע אוֹ בִּתְפִלָּה אוֹ בְּתַלְמוּד תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ד — כָּל דָּבָר שֶׁמְּבִיא לִידֵי הִרְהוּר נִקְרָא עֶרְוָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: טָפַח בְּאִשָּׁה עֶרְוָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ה.

וְאַף עַל פִּי (ב) שֶׁאֲפִלּוּ לְעֶרְוָה מַמָּשׁ מוֹעִיל כִּסּוּי — כָּאן אֵין כִּסּוּי מוֹעִיל, כֵּיוָן שֶׁמִּכָּל מָקוֹם הוּא בָּא לִידֵי הִרְהוּר עַל יְדֵי שֶׁמַּרְגִּישׁ נְגִיעַת בְּשַׂר חֲבֵרוֹ בִּבְשָׂרוֹ מִמַּתְנַיִם וּלְמַטָּה. וּמִטַּעַם זֶה אָסְרוּ שְׁמִיעַת קוֹל זֶמֶר אִשָּׁה שֶׁהִיא עֶרְוָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַקּוֹל אֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא נִשְׁמָע לוֹ מְבִיאוֹ לִידֵי הִרְהוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ה.

(בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? (ג) כְּשֶׁקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע, אוֹ מִתְפַּלֵּל, אוֹ מְדַבֵּר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה בְּפִיו, אֲבָל לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה מֻתָּר אֲפִלּוּ כְּשֶׁעֶרְוָתוֹ מַמָּשׁ מְגֻלָּה, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ה. כָּל שֶׁכֵּן שֶׁשּׁוֹמֵעַ קוֹל אִשָּׁה, אוֹ שֶׁשּׁוֹכֵב עִם אִשְׁתּוֹ בְּקֶרוּב בָּשָׂר אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בַּחֲזֵרַת פָּנִים, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לִקְרוֹת בְּפִיו כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וּמִטַּעַם זֶה מֻתָּר לְהַרְהֵר

בִּדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, שֶׁהִרְהוּר אֵינוֹ כְּדִבּוּר לְעִנְיָן זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּדִבּוּר לְעִנְיָן לְהַרְהֵר בְּמִבּוֹאוֹת הַמְטֻנָּפוֹת):

ב הָיְתָה אִשְׁתּוֹ יְשֵׁנָה עִמּוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהַפְסֵקַת טַלִּית בֵּינוֹ לְבֵינָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאִשְׁתּוֹ כְּגוּפוֹ, שֶׁהוֹאִיל שֶׁרָגִיל בָּהּ לֹא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ קוֹרֵא אֶלָּא בַּחֲזָרַת פָּנִים מִמֶּנָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחֲזִירוּ שְׁנֵיהֶם אֲחוֹרֵיהֶם זֶה לָזֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּשָׂרָהּ נוֹגֵעַ בְּעֶרְוָתוֹ אוֹ בְּשָׂרוֹ בְּעֶרְוָתָהּ וְיָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר אַף בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא בְּהַפְסֵקַת טַלִּית. וְנָכוֹן לָחוּשׁ לִדְבָרָיו:

ג הָיָה יָשֵׁן עִם בָּנָיו בְּעוֹדָם קְטַנִּים — מֻתָּר לִקְרוֹת בַּחֲזָרַת פָּנִים בְּלֹא הַפְסֵקַת טַלִּית, שֶׁאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר מֵחֲמַת נְגִיעַת בְּשַׂר הַקְּטַנִּים בִּבְשָׂרוֹ, כָּל שֶׁאֵין בְּשָׂרוֹ נוֹגֵעַ בְּעֶרְוָתָן וְלֹא בְּשָׂרָם בְּעֶרְוָתוֹ. וְאִם הֵם גְּדוֹלִים — צָרִיךְ לְהַפְסֵקַת טַלִּית.

עַד כַּמָּה הֵם חֲשׁוּבִים קְטַנִּים? הַתִּינוֹק עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ י"ב שָׁנָה, וְהַתִּינֹקֶת עַד שֶׁתִּהְיֶה לָהּ י"א שָׁנָה. וַאֲפִלּוּ הֵבִיאוּ ב' שְׂעָרוֹת בְּתוֹךְ זְמַן הַזֶּה — אֵינָן כְּלוּם. וּבִשְׁנַת י"ג לַתִּינוֹק וּשְׁנַת י"ב לַתִּינֹקֶת, אִם הֵבִיאוּ ב' שְׂעָרוֹת — אָסוּר בְּלֹא הַפְסֵקַת טַלִּית, וְאִם לָאו — מֻתָּר. וּמִשְּׁנַת י"ג וְאֵילָךְ לַתִּינוֹק וי"ב לַתִּינֹקֶת אֲפִלּוּ לֹא הֵבִיאוּ ב' שְׂעָרוֹת — אָסוּר בְּלֹא הַפְסֵקַת טַלִּית:

סימן עד

א **שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ כְּשֶׁאֲבָרָיו רוֹאִים אֶת הָעֶרְוָה וּבוֹ ז' סְעִיפִים**:

כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ וְכוּ', כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ וְגוּ', וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ, וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְגוּ'". מִכָּאן לָמְדוּ חֲכָמִים שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁה' אֱלֹהֵינוּ מִתְהַלֵּךְ עִמָּנוּ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁאָנוּ עוֹסְקִים בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה אוֹ בְּדִבְרֵי תוֹרָה — צָרִיךְ לִהְיוֹת הַמַּחֲנֶה קָדוֹשׁ, שֶׁלֹּא תְּהֵא צוֹאָה מְגֻלָּה שָׁם, וְשֶׁלֹּא יִרְאֶה ה' בָּנוּ עֶרְוַת דָּבָר, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר עֶרְוָה כְּנֶגֶד פָּנָיו שֶׁל אָדָם הַקּוֹרֵא אוֹ מִתְפַּלֵּל כִּמְלֹא עֵינָיו, מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר מַחֲנֵהוּ שֶׁל אָדָם הוּא כְּנֶגֶד פָּנָיו, וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה מַחֲנֶה זֶה קָדוֹשׁ, שֶׁלֹּא יִרְאֶה בּוֹ ה' עֶרְוַת דָּבָר. וְאָסוּר זֶה הוּא מִן הַתּוֹרָה.

וְהַחֲכָמִים הוֹסִיפוּ שֶׁהַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר ה' שׁוֹכֵן בָּהֶם בְּקִרְבֵּנוּ, שֶׁהֵם רֹאשׁוֹ וְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם הַקּוֹרֵא אוֹ מִתְפַּלֵּל — צָרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא יִהְיוּ רוֹאִים אֶת הָעֶרְוָה, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה עִם

הָעֶרְוָה תַּחַת מִכְסֶה אֶחָד בְּלִי הֶפְסֵק וַחֲצִיצָה בֵּינֵיהֶם (אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵין בָּזֶה מְשׁוּם "וְלֹא יִרְאֶה בְךָ" כו', כֵּיוָן שֶׁעֶרְוָתוֹ מְכֻסָּה נֶגֶד בְּנֵי אָדָם).

לְפִיכָךְ אִם הָיָה יָשֵׁן עָרֹם וּמִתְכַּסֶּה בְּטַלִּיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ חוּץ לְטַלִּיתוֹ שֶׁלֹּא יְהֶיֶה עִם עֶרְוָתוֹ תַּחַת מִכְסֶה אֶחָד — הֲרֵי זֶה לֹא יִקְרָא עַד שֶׁיַּחְזֵק בְּטַלִּיתוֹ עַל לִבּוֹ לְהַפְסִיק בֵּין לִבּוֹ לָעֶרְוָה, שֶׁלִּבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה אָסוּר. וְהוּא הַדִּין אִם לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת עֶרְוַת חֲבֵרוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין הֶפְסֵק בֵּין לִבּוֹ לְעֶרְוַת חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁשְּׁנֵיהֶם שׁוֹכְבִים עֲרֻמִּים וּמִתְכַּסִּים בְּטַלִּית אֶחָד וְהֵם רְחוֹקִים זֶה מִזֶּה שֶׁאֵין בְּשָׂרָם נוֹגֵעַ אֶלָּא שֶׁפְּנֵיהֶם זֶה כְּנֶגֶד זֶה:

ב אֲפִלּוּ אִם לִבּוֹ מְכֻסֶּה בְּבֶגֶד לְהַפְסִיק בֵּינוֹ לָעֶרְוָה — צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא עֶרְוָתוֹ גַּם כֵּן מְכֻסָּה. וְאִם הוּא מְגֻלֶּה — אָסוּר לִקְרוֹת מִן הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ אִם הֶחֱזִיר פָּנָיו מִמֶּנָּה שֶׁלֹּא יִרְאֶנָּה אוֹ שֶׁעָצַם עֵינָיו, שֶׁהֲרֵי לֹא נֶאֱמַר "לֹא תִרְאֶה עֶרְוַת דָּבָר", אֶלָּא "לֹא יִרְאֶה בְךָ", כְּלוֹמַר שֶׁתְּהֵא מְכֻסֶּה בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא תְהֵא נִרְאֶה לְאַחֵר הָעוֹמֵד אֶצְלוֹ. לְפִיכָךְ הָעוֹמֵד בַּבַּיִת עָרֹם וְהוֹצִיא רֹאשׁוֹ חוּץ לַחַלּוֹן שֶׁלֹּא יִרְאֶה עֶרְוָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁכִּסָּה לִבּוֹ בְּבֶגֶד — הֲרֵי זֶה לֹא יִקְרָא, כֵּיוָן שֶׁעֶרְוָתוֹ מְגֻלָּה וְנִרְאֵית בַּבַּיִת.

אֲבָל הַיָּשֵׁן עָרֹם בְּכִלָּה שֶׁאֵינוֹ גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים וְהוֹצִיא רֹאשׁוֹ חוּצָה לָהּ וְגַם כִּסָּה בְּבֶגֶד עַל לִבּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעֶרְוָתוֹ מְגֻלָּה בַּכִּלָּה — הֲרֵי זֶה כִּמְכֻסֶּה בְּטַלִּית, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין הַכִּלָּה גְּבוֹהַּ י' טְפָחִים שֵׁם כִּסּוּי עָלֶיהָ, וְאֵינָהּ דּוֹמָה לְבַיִת שֶׁהוּא חָלוּק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, וְכֵיוָן שֶׁהָעֶרְוָה נִרְאֵית בְּתוֹכוֹ — אָסוּר:

ג מַיִם אֲפִלּוּ הֵן צְלוּלִין חֲשׁוּבִים כִּסּוּי לָעֶרְוָה, וּבִלְבַד שֶׁיּוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְלִבּוֹ חוּץ לַמַּיִם, שֶׁלֹּא יִהְיֶה עִם עֶרְוָתוֹ תַּחַת מִכְסֶה אֶחָד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סָעִיף א'. וְאִם לִבּוֹ תּוֹךְ הַמַּיִם, אִם הֵם צְלוּלִים — אָסוּר מִשּׁוּם לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה. וְאִם הֵן עֲכוּרִים שֶׁאֵין אֲבָרָיו נִרְאִים בָּהֶם — מֻתָּר לִקְרוֹת בְּתוֹכָם, וְהוּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם חֲשׁוּבִים הֶפְסֵק בֵּין לִבּוֹ לָעֶרְוָה. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה רֵיחָם רַע, שֶׁאָז צָרִיךְ לְהַרְחִיק מֵהֶם ד' אַמּוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן. וּמַיִם צְלוּלִים שֶׁעַל גַּבֵּי קַרְקַע עוֹכְרָן בְּרַגְלָיו וּמֻתָּר. וְהָרוֹחֵץ בְּמַיִם צְלוּלִים שֶׁבַּכְּלִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְעָכְרָן וְרוֹצֶה לִשְׁתּוֹת, אִם לִבּוֹ תּוֹךְ הַמַּיִם — יְכַסֶּה בַּבֶּגֶד מִמַּטָּה לְלִבּוֹ וְיִבָּרֵךְ. אֲבָל אִם כִּסָּהוּ בְּיָדוֹ — אֵינוֹ חָשׁוּב כִּסּוּי, שֶׁהַלֵּב וְהַיָּד גּוּף אֶחָד הֵן וְאֵין הַגּוּף יָכוֹל

לְכַסּוֹת אֶת עַצְמוֹ. וְהוּא הַדִּין אִם מְכַסֶּה אֶת רֹאשׁוֹ בְּיָדָיו — אֵינוֹ חָשׁוּב כִּסּוּי שֶׁיּוּכַל לְבָרֵךְ כָּךְ בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן בְּסִימָן צ"א:

ד אִם הָאָדָם מְחַבֵּק גּוּפוֹ בִּזְרוֹעוֹתָיו — הֲרֵי זֶה חָשׁוּב הַפְסָקָה בֵּין לִבּוֹ לָעֶרְוָה, שֶׁאַף שֶׁהַיָּד אֵינָהּ חָשׁוּבָה כִּסּוּי — חָשׁוּבָה הַפְסָקָה, כֵּיוָן שֶׁמִּכָּל מָקוֹם אֵין לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה:

ה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַנָּשִׁים יְכוֹלוֹת לְבָרֵךְ וּלְהִתְפַּלֵּל כְּשֶׁהֵן לְבוּשׁוֹת הֶחָלוּק אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מַפְסִיקוֹת לְמַטָּה מִלִּבָּן, לְפִי שֶׁעֶרְוָתָן לְמַטָּה מְאֹד וְאֵין לִבָּם רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הֵן עֲרֻמוֹת, כֵּיוָן שֶׁעֶרְוָתָן מְגֻלָּה וְנִרְאֵית לַאֲחֵרִים — אָסוּר מִשּׁוּם "וְלֹא יִרְאֶה בָךְ עֶרְוַת דָּבָר וְגוֹ'". וְאִם הִיא יוֹשֶׁבֶת שָׁאנָ אֵין פָּנֶיהָ שֶׁל מַטָּה נִרְאֵית — מֻתֶּרֶת לְבָרֵךְ אַף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲרֻמָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ו:

ו שְׁאָר אֲבָרָיו רוֹאִים אֶת הָעֶרְוָה — מֻתָּר. אֲבָל אִם אֵיזֶה מֵאֲבָרָיו נוֹגֵעַ בְּעֶרְוָתוֹ אוֹ בְּעֶרְוַת חֲבֵרוֹ — אָסוּר לִקְרוֹת אוֹ לְהִתְפַּלֵּל. וְיָרִיכוֹתָיו שֶׁהָעֶרְוָה שׁוֹכֶבֶת עֲלֵיהֶן — צָרִיךְ לְהַפְסִיקָן בְּבֶגֶד, אוֹ לְהַרְחִיקָן בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַגִּיעַ הַגִּיד בָּהֶן. אֲבָל בַּכִּיס אֵין לָחוּשׁ אִם נוֹגֵעַ בָּהֶן, לְפִי שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֲבָרָיו נוֹגְעִים בְּעֶרְוָתוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵירָה אַטּוּ יָדוֹ נוֹגַעַת בְּעֶרְוָתוֹ שֶׁאָז יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר, לְפִיכָךְ בַּכִּיס שֶׁאֵין לָחוּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם הִרְהוּר אַף אִם הָיְתָה נוֹגַעַת בּוֹ — אֵין לִגְזֹר בּוֹ מִשּׁוּם אֲבָרָיו רוֹאִים אֶת הָעֶרְוָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עֶרְוָה גְּמוּרָה לְעִנְיָן שֶׁאִם הוּא מְגֻלֶּה אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדּוֹ מִשּׁוּם "וְלֹא יִרְאֶה בְךָ וְגוֹ'":

ז הָיְתָה טַלִּיתוֹ חֲגוּרָה לוֹ עַל מָתְנָיו לְכַסּוֹתוֹ מִמָּתְנָיו וּלְמַטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּמָּתְנָיו וּלְמַעְלָה הוּא עָרֹם — מֻתָּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, כֵּיוָן שֶׁעֶרְוָתוֹ מְכֻסָּה, וְגַם הַטַּלִּית מַפְסֶקֶת בֵּין לִבּוֹ לָעֶרְוָה. אֲבָל לְהִתְפַּלֵּל אָסוּר עַד שֶׁיְּכַסֶּה לִבּוֹ, לְפִי שֶׁבַּתְּפִלָּה צָרִיךְ לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּמְדַבֵּר עִמּוֹ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמֹד בְּאֵימָה, אֲבָל בִּקְרִיאַת שְׁמַע אֵינוֹ מְדַבֵּר עִם הַמֶּלֶךְ:

סימן עה

א **לְהַזְהִיר מִגְּלוּי וְשֵׂעָר [וְקוֹל אִשָּׁה] בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וְכֵן שֶׁלֹּא לִקְרוֹתָהּ כְּנֶגֶד הָעֶרְוָה וּבוֹ י' סְעִיפִים:**

טָפַח מְגֻלֶּה בָּאִשָּׁה בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּהּ לְכַסּוֹת — עֶרְוָה הוּא אֲפִלּוּ הִיא אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמֵּבִיא לִידֵי הִרְהוּר כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ, וְלָכֵן אָסוּר לִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל כְּנֶגְדּוֹ (כְּמוֹ כְּנֶגֶד

עֶרְוָה מַמָּשׁ, עַד שֶׁיַּחֲזֹר פָּנָיו לְצַד אַחֵר).

וְיֵשׁ מַתִּירִין (א) אִם אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בּוֹ אֶפְלוּ רוֹאֶה אוֹתוֹ בְּהַעֲבָרָה בְּעָלְמָא, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עֶרְוָה אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמֵּבִיא לִידֵי הִרְהוּר, וְאֵין לָחוּשׁ לְהִרְהוּר אֶלָּא כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ וְלֹא בְּרֹאשׁוֹ בְּעָלְמָא. וְכָל שֶׁכֵּן אִם מַעֲצִים עֵינָיו וְאֵינוֹ רוֹאֶהוּ כְּלָל שֶׁמֻּתָּר, וְאֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר פָּנָיו (וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם כְּשֶׁאֵי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר).

(וְיֵשׁ אוֹמְרִים (ב) דְּלְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לֹא אָמְרוּ טֶפַח אֶלָּא בְּאִשְׁתּוֹ, אֲבָל בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת אֶפְלוּ פָּחוֹת מִטֶּפַח אָסוּר. וְאֵין דִּבְרֵיהֶם עִקָּר).

אֲבָל פָּנֶיהָ וְיָדֶיהָ שֶׁדַּרְכָּן לִהְיוֹת מְגֻלִּים — מֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁרָגִיל בָּהֶן אֵינוֹ בָּא לִידֵי הִרְהוּר.

אֲבָל כְּנֶגֶד שׁוֹקָהּ אָסוּר, אַף עַל פִּי שֶׁהַשּׁוֹק אֵינוֹ מָקוֹם צָנוּעַ בָּאִישׁ שֶׁדַּרְכּוֹ לִהְיוֹת מְגֻלֶּה (בְּמָקוֹמוֹת שֶׁהוֹלְכִין בְּלֹא אַנְפִּילָאוֹת), כֵּיוָן שֶׁהוּא מָקוֹם צָנוּעַ בָּאִשָּׁה — עֶרְוָה הִיא.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ פָּחוֹת מִטֶּפַח שֶׁמְּגֻלֶּה בְּשׁוֹקָהּ עֶרְוָה הִיא אֲפִלּוּ בְּאִשְׁתּוֹ. וְנָכוֹן לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

ב וְכָל זֶה לָאֲנָשִׁים, אֲבָל הָאִשָּׁה עַצְמָהּ אֲפִלּוּ הִיא עֶרְמָה — מֻתֶּרֶת לִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל אִם הִיא יוֹשֶׁבֶת שֶׁאֵין פָּנֶיהָ שְׁלֵמָטָה נִרְאִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ד. וְאֵין בְּגִלּוּי כָּל גּוּפָהּ מִשּׁוּם "וְלֹא יִרְאֶה בָךְ עֶרְוַת דָּבָר", לְפִי שֶׁאֵינָהּ עֶרְוָה אֶלָּא לָאֲנָשִׁים וּמִשּׁוּם הִרְהוּר. וּלְפִיכָךְ אַף אִשָּׁה אַחֶרֶת מֻתֶּרֶת לִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל כְּנֶגֶד אִשָּׁה עֶרְמָה, אִם אֵין פָּנֶיהָ שְׁלֵמָטָה נִרְאִין. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר לְאִשָּׁה אַחֶרֶת (וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה):

ג אִם לְבוּשָׁהּ דַּק וְנִרְאֶה בָּשָׂר מִתּוֹכָהּ — אָסוּר, כְּמוֹ בָּעֶרְוָה בַּעֲשָׁשִׁית כְּמוֹ (שֶׁנִּתְבָּאֵר [שֶׁיִּתְבָּאֵר]):

ד שֵׂעָר שֶׁל אִשָּׁה שֶׁדַּרְכָּהּ לְכַסּוֹתָהּ — עֶרְוָה הִיא, מִפְּנֵי שֶׁמֵּבִיא לִידֵי הִרְהוּר, וְאָסוּר לִקְרוֹת אוֹ לְהִתְפַּלֵּל כְּנֶגְדָּהּ עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֲפִלּוּ הִיא אִשְׁתּוֹ. אֲבָל בְּתוּלוֹת שֶׁדַּרְכָּן לֵילֵךְ פְּרוּעוֹת רֹאשׁ, וְכֵן שְׁעָרוֹת שֶׁל נָשִׁים שֶׁרְגִילִין לָצֵאת מִחוּץ לְצַמָּתָן בְּקֻצָּת אֲרָצוֹת — מֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁרְגִילִין בָּהֶן אֵינָן מְבִיאִין לִידֵי הִרְהוּר. וּפְאָה נָכְרִית אֲפִלּוּ דַּרְכָּהּ לְכַסּוֹתָהּ — מֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּהּ, וְגַם מֻתָּר לְגַלּוֹתָהּ, וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם "יָצְאָה וְרֹאשָׁהּ פְּרוּעָה" שֶׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּאֵשֶׁת אִישׁ:

ה שֵׁעָר שֶׁל עֶרְוַת אִישׁ יוֹצֵא דֶּרֶךְ נֶקֶב שֶׁבִּבְגָדוֹ — מֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדּוֹ:

ו קוֹל זֶמֶר שֶׁל אִשָּׁה בֵּין בִּפְנוּיָה בֵּין בְּאֵשֶׁת אִישׁ אֲפִלּוּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ — הוּא עֶרְוָה, וְאָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּשֶׁשּׁוֹמְעוֹ. וְהוּא הַדִּין לְהִתְפַּלֵּל אוֹ לְדַבֵּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה. אֲבָל קוֹל דִּבּוּרָהּ כֵּיוָן שֶׁרָגִיל בּוֹ — אֵינוֹ עֶרְוָה אֲפִלּוּ שֶׁל אֵשֶׁת אִישׁ. וַאֲפִלּוּ קוֹל זֶמֶר, אִם יָכוֹל לְכַוֵּן לִבּוֹ לִתְפִלָּתוֹ בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמְעוֹ וְאֵינוֹ מֵשִׂים לֵב אֵלָיו — מֻתָּר:

ז עֶרְוַת בְּהֵמָה — אֵינוֹ נִקְרָא עֶרְוָה, וּמֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּהּ. אֲבָל הַגּוֹיִם אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם "בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם" — עֶרְוָתָם נִקְרָא עֶרְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ וְגוֹ'", וְאָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּם. וְכֵן כְּנֶגֶד עֶרְוַת קָטָן אֲפִלּוּ בֶּן יוֹמוֹ. וְיֵשׁ מַתִּירִין כְּנֶגֶד עֶרְוַת קָטָן כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִיאָה, דְּהַיְנוּ עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן ט' שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. וְכֵן עִקָּר. וְלָכֵן אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת עֶרְוַת הַקָּטָן בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַמִּילָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמִּכָּל מָקוֹם לֹא יֶאֱחֹז הַמּוֹהֵל הָעֶרְוָה בְּיָדוֹ בִּשְׁעַת בְּרָכָה:

ח עֶרְוָה בַּעֲשָׂשִׁית וְנִרְאֵית דֶּרֶךְ דָּפְנוֹתֶיהָ — אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּהּ. וַאֲפִלּוּ הִיא בְּבֵית אַחֵר וְנִרְאֵית דֶּרֶךְ עֲשָׂשִׁית שֶׁבַּחַלּוֹן, לְפִי שֶׁבִּרְאִיָּה תָּלָה הַכָּתוּב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִרְאֶה בָךְ וְגוֹ'", וַהֲרֵי הִיא נִרְאֵית:

ט הָיְתָה עֶרְוָה כְּנֶגְדּוֹ וְהֶחֱזִיר פָּנָיו מִמֶּנָּה עִם כָּל גּוּפּוֹ עַד שֶׁנַּעֲשֵׂית לוֹ מִן הַצַּד, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹמֵד בְּסָמוּךְ לָהּ מִן הַצַּד תּוֹךְ ד' אַמּוֹת — מֻתָּר לִקְרוֹת אֶצְלָהּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בָךְ וְגוֹ'", וּמַחֲנֵהוּ שֶׁל אָדָם הוּא ד' אַמּוֹת מִכָּל צַד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ט, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה "וְלֹא יִרְאֶה בָךְ" — תָּלָה הַכָּתוּב בָּרְאִיָּה, וְלֹא אָסַר אֶלָּא עֶרְוָה הַנִּרְאִית. וּמִכָּל מָקוֹם אִם יְכוֹלָה לִהְיוֹת נִרְאֵית אֶלָּא שֶׁהוּא עוֹצֵם עֵינָיו מֵרְאוֹת בָּרַע אוֹ שֶׁהוּא סוּמָא אוֹ בַּלַּיְלָה — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי לֹא נֶאֱמַר "לֹא תִרְאֶה" אֶלָּא "לֹא יִרְאֶה" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ד. וְיֵשׁ מַתִּירִין בָּזֶה, לְפִי שֶׁמִּ"לֹא יִרְאֶה בָךְ וְגוֹ'" אֵין לִלְמֹד אֶלָּא לְעֶרְוַת עַצְמוֹ, שֶׁכְּשֶׁעֶרְוָתוֹ מְגֻלָּה — אָסוּר לִקְרוֹת אֲפִלּוּ עָצַם עֵינָיו אוֹ סוּמָא אוֹ בַּלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא יִרְאֶה בָךְ וְגוֹ'", אֲבָל לֹא לְעֶרְוַת חֲבֵרוֹ. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

י מֻתָּר לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּשֶׁהוּא עָרֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כְּנֶגֶד עֶרְוָה אַחֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֶרְוַת דָּבָר", דִּבּוּר — אָסוּר, הִרְהוּר — מֻתָּר. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לוֹ לִשְׁמֹעַ בְּרָכָה מֵחֲבֵרוֹ (וְלֵצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ) (כִּי אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר) שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה (כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲנוֹת):

סימן עו

א **לְהַזְהִיר מִצְוֹאָה בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּבוֹ י"א סְעִיפִים**:

צוֹאָה בַּעֲשָׁשִׁית — מֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁרוֹאֶה אוֹתָהּ דֶּרֶךְ דְּפְנוֹתֶיהָ, לְפִי שֶׁבְּצוֹאָה תְּלָה הַכָּתוּב בְּכִסּוּי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צֵאָתֶךָ", וַהֲרֵי הִיא מְכֻסָּה:

ב צוֹאָה בַּגֶּמָּא — מַנִּיחַ סַנְדָּל עַל גַּבֵּי הַגֶּמָּא וְקוֹרֵא, שֶׁעַל יְדֵי כֵן חֲשׁוּבָה כִּמְכֻסָּה. וְהוּא שֶׁאֵין רֵיחַ רַע מַגִּיעַ אֵלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ט. וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁהַסַּנְדָּל בָּטֵל לְגַבֵּי רַגְלוֹ וְאֵינוֹ חָשׁוּב כִּסּוּי, כְּמוֹ שֶׁהֶרֶגֶל עַצְמָהּ אֵינָהּ מוֹעֶלֶת לְכַסּוֹת צוֹאָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ בַּגֶּמָּא, מִשּׁוּם דְּאֵין זֶה "מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ" כֵּיוָן שֶׁאֵין הֶפְסֵק כִּסּוּי בֵּין גּוּף הָאָדָם לַצוֹאָה שֶׁבַּגֶּמָּא, אֶלָּא הַסַּנְדָּל הוּא חָשׁוּב כִּסּוּי וְהֶפְסֵק בֵּינֵיהֶם.

וּמִכָּל מָקוֹם, בָּטֵל הוּא לְגַבֵּי רַגְלוֹ לְעִנְיַן שֶׁצָּרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה נוֹגֵעַ בַּצוֹאָה שֶׁבַּגֶּמָּא, שֶׁאִם הוּא נוֹגֵעַ בָּהּ — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק וְלוֹמַר שֶׁהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נוֹגֵעַ בְּרַגְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַסַּנְדָּל הוּא טָפֵל וּמְשַׁמֵּשׁ לְרַגְלוֹ בִּנְגִיעָה זוֹ, שֶׁהֲרֶגֶל נוֹגֵעַ בַּצוֹאָה עַל יְדֵי הַסַּנְדָּל, שֶׁהִיא מַעֲמִידָה אֶת הַסַּנְדָּל עַל הַצוֹאָה, וַחֲשׁוּבָה כְּאִלּוּ הִיא עַצְמָהּ נוֹגַעַת בַּצוֹאָה. וְאַף לְהַמַּתִּירִים בְּצוֹאָה עַל בְּשָׂרוֹ וּמְכֻסֶּה בְּבִגְדוֹ — אֵין הַסַּנְדָּל נֶחְשָׁב כִּסּוּי לַצוֹאָה שֶׁעָלָיו, וְאֵין זֶה "מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ". וּסְפֵקָא שֶׁל תּוֹרָה לְחֻמְרָא.

אֲבָל צוֹאָה שֶׁעַל בְּגָדָיו מִבִּפְנִים, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְכֻסֶּה בִּבְגָדָיו — הֲרֵי זֶה "מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ". וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁהַבֶּגֶד בָּטֵל לְגַבֵּי גּוּפוֹ וּכְאִלּוּ גּוּפוֹ נוֹגֵעַ בַּצוֹאָה עַל יְדֵי הַבֶּגֶד, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַבֶּגֶד מְשַׁמֵּשׁ לַגּוּף בִּנְגִיעָה זוֹ שֶׁהַבֶּגֶד נוֹגֵעַ בַּצוֹאָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין רֵיחַ רַע מַגִּיעַ אֵלָיו — מֻתָּר לִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בִּבְגָדִים אֵלֶּה. וּמִכָּל מָקוֹם מִדַּת חֲסִידוּת לְהַחֲלִיפָם בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן (צ"א) [צ"ח]:

ג צוֹאָה אֲפֵלָה הִיא עוֹבֶרֶת, כְּגוֹן שֶׁצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, אוֹ שֶׁאֲחָד נוֹשֵׂא גֶּרֶף שֶׁל רְעִי וּמַעֲבִירוֹ לִפְנֵי הַקּוֹרֵא אוֹ הַמִּתְפַּלֵּל — צָרִיךְ לְהַפְסִיק עַד שֶׁתַּעֲבֹר מִכְּנֶגֶד פָּנָיו ד' אַמּוֹת לִצְדָדִין אוֹ לְפָנָיו כִּמְלֹא עֵינָיו, כְּמוֹ בְּצוֹאָה מֻנַּחַת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ט. לְפִיכָךְ פִּי חֲזִיר אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּצוֹאָה עוֹבֶרֶת. וַאֲפִלּוּ הוּא עוֹלֶה מִן הַנָּהָר — אֵין הָרְחִיצָה מוֹעֶלֶת לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּגֶרֶף שֶׁל

רְעִי שֶׁאָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ רְעִי, הוֹאִיל וְהוּא מְיֻחָד לְכָךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ז:

ד הָיְתָה צוֹאָה עַל בְּשָׂרוֹ וּמְכֻסָּה בִּבְגָדָיו אֲפִלּוּ הַבֶּגֶד נוֹגֵעַ בָּהּ, וְכֵן אִם הִכְנִיס יָדוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא וְאֵינוֹ מֵרִיחַ רֵיחַ רַע, וּכְגוֹן שֶׁיֵּשׁ מְחִצָּה בֵּינוֹ לְבֵין מְחִצּוֹת בֵּית הַכִּסֵּא וְהִכְנִיס יָדוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא דֶּרֶךְ חֹר שֶׁבַּמְּחִיצוֹת, דְּאִם לֹא כֵּן אָסוּר מִשּׁוּם בֵּית הַכִּסֵּא עַצְמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְחִיצוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ג, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁאֵין לֶאֱסֹר אֶלָּא מִשּׁוּם הַיָּד בִּלְבַדָּהּ שֶׁהִיא בְּבֵית הַכִּסֵּא, אוֹ מִשּׁוּם אוֹתוֹ מָקוֹם בִּבְשָׂרוֹ שֶׁהַצוֹאָה מֻנַּחַת עָלָיו תַּחַת בְּגָדָיו, שֶׁאוֹתוֹ מָקוֹם אֵין אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ "וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְגוֹ'" — (ו)יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לֶאֱסֹר בִּשְׁבִילָם לִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ", הַפֶּה וְהַחֹטֶם הֵם בִּכְלַל הַהִלּוּל וְלֹא שְׁאָר אֵיבָרִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם נִקְיִים — מֻתָּר, וְיֵשׁ אוֹסְרִים, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל עַצְמֹתַי תֹּאמַרְנָה ה' מִי כָמוֹךָ". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ הַמַּתִּירִים בְּצוֹאָה שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהִיא נִכְסֶית מֵאֵלֶיהָ בְּלֹא מַלְבּוּשׁ, כְּגוֹן בֵּין אֲצִילֵי יָדָיו. וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי הָאוֹסְרִים בְּכָל עִנְיָן.

וַאֲפִלּוּ בְּשִׁכְבַת זֶרַע שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ — נָכוֹן לְהַחֲמִיר בָּהּ כְּמוֹ בְּצוֹאָה אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְכֻסָּה בִּבְגָדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּעִקָּר הַדִּין אֵינָהּ כְּצוֹאָה כְּלָל. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין צָרִיךְ לְרַחֵץ בְּמַיִם אֶלָּא אִם כֵּן הִיא יְבֵשָׁה כְּבָר, אֲבָל אִם עֲדַיִן הִיא לַחָה מְקַנַּחַהּ בְּמַפָּה וְדַיּוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהִיא עַל בְּשָׂרוֹ, אֲבָל עַל בִּגְדוֹ וּמְכֻסָּה שֶׁמֻּתָּר אֲפִלּוּ בְּצוֹאָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל — כָּל שֶׁכֵּן בְּשִׁכְבַת זֶרַע שֶׁאֵינוֹ כְּצוֹאָה כְּלָל מִן הַדִּין. וּמִכָּל מָקוֹם מִקְצָת חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מְשַׁמְּשִׁים מִטּוֹתֵיהֶם עֲרֻמִּים, שֶׁלֹּא תִּדְבַּק שִׁכְבַת זֶרַע בַּחֲלוּקֵיהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְכֻסֶּה מִלְמַעְלָה. וְכֵן הָיוּ מַחֲמִירִים עַל עַצְמָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה עַל בִּגְדֵיהֶם אֲפִלּוּ טִפֵּי מֵימֵי רַגְלַיִם, וְכָל שֶׁכֵּן טִפּוֹת צוֹאָה:

ה מִי שֶׁיָּדָיו מְטֻנָּפוֹת מִקְּנוּחַ בֵּית הַכִּסֵּא, אִם אֵין בָּהֶם מַמָּשׁוּת צוֹאָה אֶלָּא לְכְלוּךְ בְּעָלְמָא וְהִיא יְבֵשָׁה וְהָלַךְ רֵיחָהּ — מֻתָּר לִקְרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְגֻלָּה עַל יָדָיו:

ו צוֹאָה בִּמְקוֹמָהּ הַיְנוּ בְּנֶקֶב פִּי הַטַּבַּעַת אֲפִלּוּ הִיא מְכֻסָּה — אָסוּר לִקְרוֹת לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁאַף הַמַּתִּירִים בְּצוֹאָה מְכֻסָּה עַל בְּשָׂרוֹ — מוֹדִים בְּצוֹאָה בִּמְקוֹמָהּ, מִפְּנֵי שֶׁזֹּהַמָּתָהּ מְרֻבָּה, שֶׁחַמָּה הִיא וְלֹא יָצְאָה לָאֲוִיר וְאֵין רֵיחָהּ מִתְפַּזֵּר. וְהוּא שֶׁאִם הָיָה עוֹמֵד הָיְתָה

נִרְאֵית, וַאֲפִלּוּ לֹא הָיְתָה נִרְאֵית כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד אֶלָּא כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב. אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה נִרְאֵית כְּלָל — מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת. וְכָל זֶה לְאוֹתוֹ אָדָם עַצְמוֹ, אֲבָל אַחֵר מֻתָּר לִקְרוֹת אֲצְלוֹ כְּשֶׁהוּא מְכֻסֶּה בִּבְגָדָיו:

ז מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲלִי הַטְּחוֹרִים וְזָב מִמֶּנּוּ דָּם תָּמִיד, וְאֵגֶב הַדָּם יוֹצֵא מִמֶּנּוּ לֵחָה סְרוּחָה וּמְעֻפֶּשֶׁת וְיֵשׁ לָהּ רֵיחַ רַע — אָסוּר בְּכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה כָּל זְמַן שְׁלֵחָה סְרוּחָה שׁוֹתֶת מִמֶּנּוּ. וְאִם אֵין שָׁם רֵיחַ רַע, אִם הַדָּם אוֹ הַלֵּחָה יוֹצֵא בְּדֶרֶךְ דְּחִיָּה בְּסֵרוּגִין — מִן הַמְּעַיִם הֵם, וְיֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה לְרַחֵץ מְקוֹם הַיְּהָמָא. וְאִם שׁוֹתֶת וְיוֹרֶדֶת תָּמִיד מֵעַצְמָהּ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ דְּחִיָּה — מִפְּנֵי הַטַּבַּעַת הִיא, וְאֵין צָרִיךְ תַּקָּנָה דַּהֲוֵי כְּדַם מַכָּתוֹ:

ח הָיָה לְפָנָיו מְעַט צוֹאָה — יָכוֹל לְבַטְּלָהּ בְּרֹק שֶׁיִּרֹק בָּהּ וְיִקָּרֵא. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הָרֹק עָבֶה, שֶׁלֹּא תְּהֵא הַצוֹאָה נִרְאֵית. וְכֵן מַיִם שֶׁעַל גַּבֵּי צוֹאָה אֵינָם חֲשׁוּבִים כְּסוּי, אֶלָּא אִם כֵּן הֵם עֲכוּרִים שֶׁאֵין הַצוֹאָה נִרְאֵית מִתּוֹכָם. וְאֵין בְּטוּל הָרֹק מוֹעִיל אֶלָּא לְפִי שָׁעָה, אֲבָל אִם לֹא יִקָּרֵא מִיָּד וְהָרֹק נִמּוֹחַ וְנִבְלָע בָּהּ — לֹא בְּטֵלָה:

ט סָפֵק אִם צוֹאָה בַּבַּיִת — מֻתָּר לִקְרוֹת, שֶׁחֶזְקַת בַּיִת שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה. סָפֵק אִם צוֹאָה בָּאַשְׁפָּה אֲפִלּוּ אִם הוּא בַּבַּיִת — אָסוּר, שֶׁחֶזְקַת אַשְׁפָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ צוֹאָה. וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם [אַחֵר] שֶׁסָּפֵק אִם יֵשׁ שָׁם צוֹאָה, כְּגוֹן לִפְנֵי הַבָּתִּים שֶׁדֶּרֶךְ לִהְיוֹת שָׁם צוֹאָה — אָסוּר, וְכָל שֶׁכֵּן בֶּחָצֵר, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִהְיוֹת שָׁם צוֹאָה. אֲבָל סָפֵק מִי רַגְלַיִם — אֲפִלּוּ בָּאַשְׁפָּה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אָסְרָה תּוֹרָה לִקְרוֹת כְּנֶגֶד מֵי רַגְלַיִם אֶלָּא כְּנֶגֶד עַמּוּד שֶׁל קִלּוּחַ, אֲבָל לְאַחַר שֶׁנָּפְלוּ לָאָרֶץ מֻתָּר לִקְרוֹת אֲצָלָן מִן הַתּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְגֻלִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְיָצָאתָ שָׁמָּה חוּץ". וְלֹא הִצְרִיכָן כִּסּוּי כְּמוֹ בְּצוֹאָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "וְכִסִּיתָ אֶת צֵאתֶךָ", אֶלָּא שֶׁחָכְמִים גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן גְּזֵירָה מִשּׁוּם צוֹאָה, וְלֹא גָּזְרוּ אֶלָּא בְּוַדַּאי — אֲבָל לֹא בְּסָפֵקָן:

י מָצָא צוֹאָה בֵּין בַּבַּיִת בֵּין בָּאַשְׁפָּה, וְסָפֵק אִם הִיא צוֹאַת אָדָם אוֹ שֶׁל כְּלָבִים — תּוֹלִין בַּמְּצוּי, בֵּין לְהַקֵּל בֵּין לְהַחֲמִיר, שֶׁאִם מְצוּיִין בָּהּ תִּינוֹקוֹת יוֹתֵר מִכְּלָבִים — אֲפִלּוּ בְּבַיִת אָסוּר, וְאִם אֲפִלּוּ בָּאַשְׁפָּה מְצוּיִין כְּלָבִים יוֹתֵר — תּוֹלִין בַּכְּלָבִים:

יא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע אוֹ הִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם שֶׁרָאוּי לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ בְּצוֹאָה וּמְצָאָהּ שָׁם אַחַר כָּךְ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל, לְפִי שֶׁפָּשַׁע בַּמֶּה שֶׁלֹּא בָּדַק הַמָּקוֹם קֹדֶם שֶׁקָּרָא אוֹ הִתְפַּלֵּל, וַהֲרֵינִי קוֹרֵא בּוֹ "וְזָבַח רִשְׁעִים תּוֹעֵבָה" (וְאִם בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אוֹ שְׁאָר

בְּרָכוֹת — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ה). אֲבָל אִם אֵין הַמָּקוֹם רָאוּי לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ בְּצוֹאָה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל. וְאִם מָצָא מֵי רַגְלַיִם אֲפִלּוּ בִּמְקוֹם שֶׁרָאוּי לְהִסְתַּפֵּק בָּהֶם — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל, הוֹאִיל וְאֵין אִסּוּרָן אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

סימן עז

א שֶׁלֹּא לִקְרוֹת כְּנֶגֶד מֵי רַגְלַיִם וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

מֵי רַגְלַיִם לְאַחַר שֶׁנָּפְלוּ לָאָרֶץ, כֵּיוָן שֶׁאֵין אִסּוּרָן אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — יָכוֹל לְבַטְּלָם עַל יְדֵי שֶׁיִּשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם רְבִיעִית מַיִם. וַאֲפִלּוּ הֵם בִּכְלִי — מֻטָּל עֲלֵיהֶם רְבִיעִית מַיִם, בֵּין שֶׁהָיוּ הֵם תְּחִלָּה בַּכְּלִי וְנוֹתַן עֲלֵיהֶם רְבִיעִית מַיִם, בֵּין שֶׁנּוֹתַן תְּחִלָּה הַמַּיִם בַּכְּלִי. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּלִי הַמְיֻחָד לְמֵי רַגְלַיִם, שֶׁאָז אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ מֵי רַגְלַיִם כְּלָל — אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּן, וְאֵין מוֹעִיל בִּנְתִינַת הַמַּיִם לְהַכְשִׁיר הַכְּלִי עַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן פ"ז:

ב רְבִיעִית שֶׁאָמְרוּ — לְמֵי רַגְלַיִם שֶׁל פַּעַם אֶחָד בֵּין שֶׁהִשְׁתִּין הַרְבֵּה אוֹ מְעַט, וּלְשֶׁל ב' פְּעָמִים — ב' רְבִיעִית, וּלְשֶׁל ג' פְּעָמִים — ג', וְכֵן לְעוֹלָם. וְכָל זֶה כְּשֶׁהֵם בְּעַיִן, אֲבָל אִם נִבְלְעוּ בְּבֶגֶד אַף עַל פִּי שֶׁהוּא טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ, אִם חוֹזֵר וּמַטְפִּיחוֹ בַּמַּיִם — דַּיּוֹ, וּבְשַׁבָּת מְנַגֵּב בּוֹ יָדָיו כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ב. וְכֵן בָּאָרֶץ:

סימן עח

א מִי שֶׁנִּצְטָרֵךְ לְהָטִיל מַיִם בִּשְׁעַת קְרִיאָה וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

הָיָה קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וְהִתְחִילוּ מֵי רַגְלָיו שׁוֹתְתִין עַל בִּרְכָּיו — פּוֹסֵק עַד שֶׁיִּכְלוּ לִשְׁתֹּת, וְחוֹזֵר לִקְרוֹת, אֲפִלּוּ נָפְלוּ עַל בְּגָדָיו וְיֵשׁ בָּהֶם טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ, כֵּיוָן שֶׁהֵם מְכֻסִּים בַּבֶּגֶד הָעֶלְיוֹן. וְאִם שָׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ — חוֹזֵר לָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ה:

ב וְאִם נָפְלוּ מֵי רַגְלַיִם בָּאָרֶץ — מַרְחִיק מֵהֶם ד' אַמּוֹת. וְאִם הוּא מָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לִבָּלַע בַּקַּרְקַע בִּמְהֵרָה — יָכוֹל לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּבָּלְעוּ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁהֶה בְּהַמְתָּנָה זוֹ כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ וְיִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ, לְפִי שֶׁאַף אִם יִהְיֶה כֵּן — אֵין כָּאן אִסּוּר בַּמֶּה שֶׁקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע ב' פְּעָמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה (וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אֵין לִשְׁהוֹת כָּל כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ה). אֲבָל אִם אֵרַע כֵּן כְּשֶׁעוֹמֵד בַּתְּפִלָּה — לֹא יַמְתִּין עַד שֶׁיִּבָּלְעוּ, כִּי שֶׁמָּא יִשְׁהֶה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ וְיִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ וְיִגְרֹם בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, אֶלָּא יַרְחִיק ד' אַמּוֹת אוֹ יֵצֵא לְחֶדֶר אַחֵר וְיִגְמֹר שָׁם תְּפִלָּתוֹ:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁבִּגְּדוּ הָעֶלְיוֹן נָקִי וּמְכַסֶּה עַל מֵי רַגְלַיִם שֶׁנִּפְלוּ עַל בְּגָדִים הַתַּחְתּוֹנִים, אֲבָל אִם לִכְלוּךְ מֵי רַגְלַיִם שֶׁבִּבְגָדָיו הוּא מְגֻלֶּה, שֶׁאַף אִם יִרְחַק ד' אַמּוֹת לֹא יִתְפַּלֵּל בִּנְקִיּוּת — לֹא יַפְסִיק תְּפִלָּתוֹ כְּלָל, אֶלָּא גּוֹמְרָהּ בְּמָקוֹם שֶׁעוֹמֵד שָׁם אַף עַל פִּי שֶׁמֵּי רַגְלָיו מְגֻלִּין. וְאֵין צָרִיךְ לְהַחֲלִיף בְּגָדָיו אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלְּאַחַר שֶׁנִּפְלוּ מִמֶּנּוּ מֵי רַגְלָיו אֵין אִסּוּרָן אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא הִטְרִיחוּהוּ לְהַפְסִיק תְּפִלָּתוֹ וְלִלְבֹּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים, כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹמֵד כְּבָר בִּתְפִלָּתוֹ שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בָּהּ בִּלְבִישַׁת הַבֶּגֶד. וְגַם אִם בָּא לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ — אֵינוֹ רַשַּׁאי. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּהַרְחָקַת ד' אַמּוֹת כְּשֶׁבִּגְּדוּ הָעֶלְיוֹן נָקִי — אֵין בָּהּ טֹרַח כְּלָל (וְגַם אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק כָּל כָּךְ כְּמוֹ לְבִישַׁת בֶּגֶד):

ד מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲלִי שֶׁמִּטַּפְטֵף תָּמִיד מֵי רַגְלַיִם לְאָנְסוֹ, וְאִם כֵּן לֹא יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל לְעוֹלָם — יַעֲשֶׂה לוֹ בֶּגֶד סָבִיב אֵיבָרוֹ, כְּדֵי שֶׁבְּגָדִים הָעֶלְיוֹנִים יִהְיוּ נְקִיִּים וְיִכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְיִתְפַּלֵּל. וּבְשָׁעַת הַטָּפַת מֵי רַגְלַיִם — יַפְסִיק וְאַחַר כָּךְ יַחֲזוֹר לְמָקוֹם שֶׁפָּסַק, רַק יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל כְּשֶׁהֵצַרְךָ כְּבָר לְטַפְטֵף. וְאַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁבְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ יִצְטָרֵךְ לְטַפְטֵף — אֵין בָּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּטַּהֵר (עַיֵּן סִימָן פ'):

סימן עט

א **מִי שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ צוֹאָה בְּשָׁעַת קְרִיאָה וּבוֹ י"א סְעִיפִים:**

הָיְתָה צוֹאַת אָדָם מֵאֲחָרָיו אֲפִלּוּ אֵין לָהּ רֵיחַ — צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִמֶּנָּה ד' אַמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ", וּמַחֲנֵהוּ שֶׁל אָדָם דְּהַיְנוּ חֲנָיָתוֹ — הַיְינוּ ד' אַמּוֹת לְכָל רוּחַ (שֶׁזֶּהוּ מְקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם כְּשֶׁיִּשְׁכַּב וְיִפְשֹׁט יָדָיו וְרַגְלָיו כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן שמ"ט), חוּץ מִכְּנֶגֶד פָּנָיו שֶׁשָּׁם עִקַּר חֲנָיָתוֹ. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת מַחֲנֵהוּ קָדוֹשׁ כִּמְלֹא עֵינָיו. וַאֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה אוֹתָהּ, אוֹ שֶׁהוּא סוּמָא — צָרִיךְ לְהַרְחִיק עַד מָקוֹם שֶׁהַפֶּקַח לֹא יוּכַל לִרְאוֹתָהּ בַּיּוֹם. וּצְדָדִים שֶׁלְּפָנָיו — הֲרֵי הֵם כִּלְפָנָיו, וְשֶׁלְּאַחֲרָיו — כִּלְאַחֲרָיו (וּצְדָדִין מַמָּשׁ — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"א):

ב וְאִם יֵשׁ לָהּ רֵיחַ — צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה רֵיחָהּ בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת שֶׁלְּאַחֲרָיו וּצְדָדִין, שֶׁאִם לֹא כֵן — אֵין מַחֲנֵהוּ קָדוֹשׁ. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַרְחִיק ד' אַמּוֹת מִמָּקוֹם שֶׁכָּלָה הָרֵיחַ. וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ חֲלִי שֶׁאֵינוֹ מֵרִיחַ — צָרִיךְ לְהַרְחִיק ד' אַמּוֹת מִמָּקוֹם שֶׁכָּלָה הָרֵיחַ לְמִי שֶׁמֵּרִיחַ

(אֲבָל מִלְּפָנָיו אֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִלֹּא עֵינָיו מִמָּקוֹם שֶׁכָּלָה הָרֵיחַ, אֶלָּא כְּיָוֹן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְרָאוֹתָהּ — הֲרֵי מַחֲנֵהוּ קָדוֹשׁ):

ג שְׁלִיחַ צִבּוּר הַמִּתְפַּלֵּל וְצוֹאָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ בְּאֵיזֶה בַּיִת שֶׁמִּתְפַּלֵּל שָׁם, אֲפִלּוּ הוּא לְאַחֲרָיו בְּכָל הַבַּיִת — צָרִיךְ הוּא לִשְׁתֹּק עַד שֶׁיּוֹצִיאוּהוּ, מֵאַחַר שֶׁמּוֹצִיא רַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֶחָד מִן הַקָּהָל בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת מִמָּקוֹם שֶׁכָּלָה הָרֵיחַ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְכַוֵּן וּלְשָׁמְעַ מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְאֵין הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן שׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ. וְאִם הוּא בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן — מֻתָּר לַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לוֹמַר כְּדַרְכּוֹ אִם הוּא חוּץ לד' אַמּוֹת. וּבְמֵי רַגְלַיִם שֶׁאֵין לָהֶם רֵיחַ — יְכוֹלִים כָּל הַקָּהָל לְהַרְחִיק ד' אַמּוֹת, וְיָכוֹל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לוֹמַר כְּדַרְכּוֹ בְּכָל עִנְיָן:

ד הָיְתָה בְּמָקוֹם גְּבוֹהַּ י' טְפָחִים אוֹ נָמוּךְ י' טְפָחִים — הֲרֵי זֶה רְשׁוּת לְעַצְמוֹ וְנִקְרָא מַחֲנֵהוּ קָדוֹשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹשֵׁב בְּצִדָּהּ וְרוֹאֶה אוֹתָהּ וְקוֹרֵא. וְהוּא שֶׁאֵין רֵיחָהּ מַגִּיעַ אֵלָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה רֹחַב מָקוֹם הַהוּא ד' טְפָחִים עַל ד' טְפָחִים וְאָז הוּא מָקוֹם חָשׁוּב לַחֲלֹק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ כְּמוֹ בָּרְשָׁיוֹת שֶׁל שַׁבָּת. וְיֵשׁ לְחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה:

ה וְכֵן אִם הָיְתָה בְּחֶדֶר אֶחָד וְהוּא קוֹרֵא בְּחֶדֶר אַחֵר, אֲפִלּוּ הַפֶּתַח פָּתוּחַ בֵּינֵיהֶם וְהוּא יוֹשֵׁב אֵצֶל הַפֶּתַח בְּסָמוּךְ לָהּ וְרוֹאֶה אוֹתָהּ — מֻתָּר אִם אֵין רֵיחָהּ מַגִּיעַ אֵלָיו, לְפִי שֶׁהַפֶּתַח הִיא כְּסָתוּם, כְּיָוֹן שֶׁיֵּשׁ לָהּ גְּפוּפִים מִכָּאן וּמִכָּאן הַמַּבְדִּילִים בֵּין חֶדֶר לְחֶדֶר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר מִי שֶׁרוֹאֶה אוֹתָהּ אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת. וְהָעִקָּר כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁכְּיָוֹן שֶׁהִיא בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת אַף עַל פִּי שֶׁרוֹאֶה אוֹתָהּ — הֲרֵי זֶה כְּצוֹאָה בַּעֲשָׁשִׁית שֶׁאֵין אִסּוּר כְּלָל בִּרְאִיָּתָהּ. וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב לְחוּשׁ לִדְבָרָיו. וְאִם מַעֲצִים עֵינָיו אוֹ בַּלַּיְלָה — מֻתָּר בָּזֶה לְדִבְרֵי הַכֹּל, כְּיָוֹן שֶׁהִיא בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת וְגַם אֵינוֹ רוֹאֶה אוֹתָהּ:

ו אִם הֶעֱבִירוּ צוֹאָה בַּבַּיִת וְנִשְׁאַר עֲדַיִן רֵיחַ רַע בַּבַּיִת — יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְקָרוֹת בּוֹ עַד שֶׁיִּכְלֶה הָרֵיחַ, אַף עַל פִּי שֶׁהַצּוֹאָה כְּבָר חָלְפָה וְעָבְרָה. וּמִכָּל מָקוֹם מִי שֶׁאֵינוֹ מֵרִיחַ — מֻתָּר לִקְרוֹת בָּזֶה, כְּיָוֹן שֶׁאֵין צוֹאָה בַּבַּיִת:

ז חָצֵר קְטַנָּה שֶׁנִּפְרְצָה בְּמִלּוּאָהּ לַגְּדוֹלָה וּבַגְּדוֹלָה יֵשׁ גְּפוּפִים הָעוֹדְפִים עַל הַפִּרְצָה מִכָּאן וּמִכָּאן — הַקְּטַנָּה אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כְּבַיִת בִּפְנֵי עַצְמָהּ אֶלָּא הוּא כְּקֶרֶן זָוִית שֶׁל הַגְּדוֹלָה הוֹאִיל וְנִפְרְצָה לָהּ בְּמִלּוּאָהּ, וְהַגְּדוֹלָה הִיא כְּבַיִת בִּפְנֵי עַצְמָהּ הוֹאִיל וְנִשְׁתַּיְּרוּ

בָּהּ גְּפוּפִים מִכָּאן וּמִכָּאן. לְפִיכָךְ אִם צוֹאָה בַּגְּדוֹלָה — אָסוּר לִקְרוֹת בַּקְּטַנָּה (עַד שֶׁיַּרְחִיק כְּשִׁעוּר), אֲבָל אִם צוֹאָה בַּקְּטַנָּה — מֻתָּר לִקְרוֹת בַּגְּדוֹלָה בְּלֹא הַרְחָקָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא כְּבַיִת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, רַק שֶׁלֹּא יִהְיֶה רֵיחָהּ מַגִּיעַ אֵלָיו, וְגַם שֶׁלֹּא יִרְאֶנָּה לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים לְעֵיל סָעִיף ה' (בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁכָּתְלֵי אֹרֶךְ הַקְּטַנָּה נִכְנָסִים לְתוֹךְ הַגְּדוֹלָה וּמֻפְלָגִים שָׁם ג' טְפָחִים מִכָּתְלֵי אֹרֶךְ הַגְּדוֹלָה, שֶׁאִם לֹא כֵּן אַף הַקְּטַנָּה הִיא כְּבַיִת בִּפְנֵי עַצְמָהּ עַל יְדֵי גְּפוּפֵי הַגְּדוֹלָה, מִשּׁוּם נִרְאֶה מִבַּחוּץ וְשָׁוֶה מִבִּפְנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ס):

ח צוֹאַת כֶּלֶב אוֹ חֲזִיר, אִם נָתַן בָּהֶם עוֹרוֹת — מַרְחִיק מֵהֶם כְּמוֹ מִצּוֹאַת אָדָם. וְאִם לָאו — דֵּינָן כְּמוֹ צוֹאַת שְׁאָר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק מֵהֶם כְּלָל אִם אֵין בָּהֶם רֵיחַ. וְאִם יֵשׁ בָּהֶם רֵיחַ — אֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק אֶלָּא עַד שֶׁיִּכְלֶה הָרֵיחַ וְלֹא יוֹתֵר. חוּץ מִצּוֹאָה רַכָּה שֶׁל חֲמוֹר הַבָּא מִן הַדֶּרֶךְ וּמִצּוֹאַת חָתוּל וּנְמִיָּה שֶׁהֵן כְּצוֹאַת אָדָם, לְפִי שֶׁסְּתָמָן רֵיחָן רַע. וְלָכֵן אֲפִלּוּ יְזַדְּמֵן פַּעַם אַחַת שֶׁאֵין לָהֶם רֵיחַ — אָסְרוּ כְּצוֹאַת אָדָם. וְאִם יֵשׁ לָהֶם רֵיחַ — צָרִיךְ לְהַרְחִיק ד' אַמּוֹת מִמָּקוֹם שֶׁיִּכְלֶה הָרֵיחַ. וְכֵן הַדִּין בִּנְבֵלָה מַסְרַחַת.

וּמִכָּל מָקוֹם הַהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אַף עַל פִּי שֶׁרוֹאֶה צוֹאַת בְּהֵמָה כְּנֶגְדּוֹ, אִם אֵין הָרֵיחַ בָּא לוֹ — אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לַמָּעוּט לִתְלוֹתָהּ בְּשֶׁל חֲמוֹר. אֲבָל בְּסָמוּךְ לָעִיר — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ, לְפִי שֶׁרֹב בְּהֵמוֹת הַמְצוּיִים שָׁם הֵם חֲמוֹרִים, בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהַחֲמוֹרִים מְצוּיִים:

ט יֵשׁ אוֹסְרִין לִקְרוֹת כְּנֶגֶד מֵי רַגְלֵי חֲמוֹר הַבָּא מִן הַדֶּרֶךְ וּכְנֶגֶד צוֹאַת תַּרְנְגוֹלִים אֲדֻמִּים (שֶׁקּוֹרִין ענגלי"שן הא"ן בְּלָשׁוֹן אַשְׁכְּנַז אוֹ אינדי"ק), שֶׁתַּרְנְגוֹלִין אֵלּוּ צוֹאָתָן מַסְרַחַת מְאֹד (וְלָכֵן הִיא כְּצוֹאַת אָדָם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיְּזַדְּמֵן שֶׁאֵין לָהּ רֵיחַ רַע — אָסוּר. וְאִם יֵשׁ לָהּ רֵיחַ — צָרִיךְ לְהַרְחִיק ד' אַמּוֹת מִמָּקוֹם שֶׁכָּלָה הָרֵיחַ, כְּמוֹ בְּצוֹאַת אָדָם וְלֹא כְּצוֹאַת שְׁאָר עוֹפוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן רֵיחַ). אֲבָל צוֹאַת שְׁאָר תַּרְנְגוֹלִים הַהוֹלְכִים בַּבַּיִת — דֵּינוֹ כְּדִין צוֹאַת שְׁאָר עוֹפוֹת. אֲבָל הַלּוּל שֶׁלָּהֶם יֵשׁ בּוֹ סִרְחוֹן לָרֹב, וְלָכֵן דֵּינוֹ כְּצוֹאַת אָדָם:

י אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגֶד אַשְׁפָּה שֶׁרֵיחָהּ רַע (אֲפִלּוּ אֵין הָרֵיחַ מִצּוֹאָה מְגֻלָּה שֶׁעָלֶיהָ אֶלָּא מֵהַטְמוּנָה וּמְכֻסָּה), אוֹ מִצּוֹאָה שֶׁחָלְפָה וְעָבְרָה וְנִשְׁאַר רֵיחָהּ שָׁם (וְהוּא שֶׁהָרֵיחַ מַגִּיעַ אֵלָיו):

יא רֵיחַ רַע שֶׁאֵין לוֹ עִקָּר, כְּגוֹן שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ רוּחַ מִלְמַטָּה — גָּזְרוּ עָלָיו חֲכָמִים מִשּׁוּם רֵיחַ רַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִקָּר, וְאָסוּר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה עַד שֶׁיְּכַלֶּה הָרֵיחַ, וְאֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק כְּלוּם. וְאִם יָצָא מֵחֲבֵרוֹ — מֻתָּר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְזַהֵר מִמֶּנּוּ, שֶׁהַתַּלְמִידִים שֶׁבְּבֵית הַמִּדְרָשׁ קְצָתָם גּוֹרְסִים בַּלַּיְלָה וּקְצָתָם יְשֵׁנִים וּמְפִיחִים בְּתוֹךְ הַשֵּׁנָה, לְפִיכָךְ לֹא גָּזְרוּ עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ לְדִבְרֵי תּוֹרָה. וְלָכֵן אֲפִלּוּ אִם לוֹמֵד בְּיָחִיד וְאֶפְשָׁר לוֹ לָצֵאת לְמָקוֹם אַחֵר — אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל זֶה כְּלָל לְדִבְרֵי תּוֹרָה. אֲבָל לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע (אוֹ לְהִתְפַּלֵּל) גָּזְרוּ אֲפִלּוּ עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ עַד שֶׁיְּכַלֶּה הָרֵיחַ, כֵּיוָן שֶׁלְּעוֹלָם אֶפְשָׁר לוֹ לֵילֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר לִקְרוֹת אוֹ לְהִתְפַּלֵּל שָׁם:

סימן פ

א מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁמֵר מֵהֲפִיחַ וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

מִי שֶׁמִּתְיַלֵּד לוֹ רוּחַ בְּבִטְנוֹ וּמוֹצִיא רוּחוֹת בַּבֹּקֶר וּבָרִי לוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד עַל עַצְמוֹ מִלְּהָפִיחַ עַד שֶׁיִּגְמֹר כָּל תְּפִלַּת י"ח — מוּטָב שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן הַתְּפִלָּה מִמַּה שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּלֹא גּוּף נָקִי, שֶׁהַתְּפִלָּה יֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין, שֶׁאִם נֶאֱנַס וְלֹא הִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית — מִתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתַּיִם, וְזֶה גַּם כֵּן אָנוּס הוּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל י"ח בְּלֹא גּוּף נָקִי, שֶׁגְּנַאי גָּדוֹל הוּא לְהָפִיחַ כְּשֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּמְדַבֵּר עִמּוֹ וּכְדֵי בְּזָיוֹן וָקֶצֶף, שֶׁהֲרֵי הִצְרִיכוּ לְהַרְחִיק ד' אַמּוֹת כְּשֶׁמְּבַקֵּשׁ לְהָפִיחַ בַּתְּפִלָּה וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד עַל עַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ג:

ב וְכֵיוָן (א) שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת י"ח שֶׁל שַׁחֲרִית — לֹא יֹאמַר גַּם כֵּן פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, אֶלָּא אִם כֵּן יֹאמַר בְּלֹא בִּרְכוֹתֶיהָ כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵם נִתְקָנוּ בִּבְרָכָה כְּדֵי לְסַדֵּר שְׁבָחָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קֹדֶם הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"א נ"ב:

ג אֲבָל (ב) קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ צָרִיךְ לוֹמַר בִּזְמַנָּן אֲפִלּוּ בְּלֹא גּוּף נָקִי, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא מְדַבֵּר עִם הַמֶּלֶךְ אֶלָּא כְּשֶׁעוֹמֵד לְפָנָיו בִּתְפִלַּת י"ח כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ד. וְאַף שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין שֶׁהַתְּפִלִּין צְרִיכִין גּוּף נָקִי — לֹא יַמְתִּין וְיַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע כְּדֵי לִקְרוֹתָהּ בִּתְפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ו. וְאִם יֵרָאֶה לוֹ שֶׁיּוּכַל לַעֲמֹד עַל עַצְמוֹ בְּשָׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע — יָנִיחַ תְּפִלִּין בֵּין "אַהֲבָה" לִקְרִיאַת שְׁמַע וְיִבָּרֵךְ

עֲלֵיהֶן וְאַחַר כָּךְ יַחְלְצֵם מִיָּד. אֲבָל הַסַּנְדָּלִית יָכוֹל לִלְבֹּשׁ וּלְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל הַבְּרָכוֹת, שֶׁאֵין צָרִיךְ גּוּף נָקִי לַצִּיצִית:

סימן פא

א דִּין צוֹאַת קָטָן וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

קָטָן שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכֹל כְּזַיִת דָּגָן שֶׁהֵם ה' מִינֵי תְּבוּאָה שֶׁצּוֹאַת מִינִים אֵלּוּ מַסְרַחַת, אֲפִלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לְאָכְלוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי בִּשּׁוּל כְּגוֹן דַּיְיסָא וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, אִם אֵין צָרִיךְ לִשְׁהוֹת מִתְּחִלַּת כְּזַיִת זֶה עַד סוֹפוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁגָּדוֹל בֵּינוֹנִי שׁוֹהֶה בַּאֲכִילַת פְּרָס מִמַּאֲכָל זֶה — צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִצּוֹאָתוֹ וּמִמֵּי רַגְלָיו כְּמוֹ מִשֶּׁל גָּדוֹל. אֲבָל אִם צָרִיךְ לִשְׁהוֹת יוֹתֵר מִכַּאן — הֲרֵי זֶה כְּאוֹכֵל עַכְשָׁו חֲצִי זַיִת וּלְמָחָר חֲצִי זַיִת, שֶׁכֵּן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁאֵין אֲכִילָה מִצְטָרֶפֶת לִשְׁהִיָּה אֲרֻכָּה כָּזוֹ. וְשִׁעוּר כַּזַּיִת יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ו, וְשִׁעוּר פְּרָס בְּסִימָן תרי"ב:

ב וְאִם הַקָּטָן הוּא חַלָּשׁ וְאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס, אַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ לְשָׁנִים שֶׁאַחַר כַּיּוֹצֵא בּוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל — אֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִצּוֹאָתוֹ וּמִמֵּי רַגְלָיו אֲפִלּוּ הוּא בֶּן ג' וד' שָׁנִים (וְהוּא שֶׁעֲדַיִן לֹא הָיָה יָכוֹל לֶאֱכֹל מִיָּמָיו כְּזַיִת דָּגָן בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס). אֲבָל אִם הָיָה יָכוֹל לֶאֱכֹל פַּעַם אַחַת וְאַחַר כָּךְ נֶחֱלַשׁ וְאֵינוֹ יָכוֹל — דִּינוֹ כְּגָדוֹל שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְחִיק מִצּוֹאָתוֹ וּמִמֵּי רַגְלָיו (וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל). וַאֲפִלּוּ לֹא אָכַל דָּגָן מְיֻמִּים רַבִּים, וַאֲפִלּוּ לֹא אָכַל מֵעוֹלָם, שֶׁאַף שֶׁצּוֹאָה זוֹ אֵינָהּ מִדָּגָן מִכָּל מָקוֹם (כָּל שֶׁהָיָה יָכוֹל לֶאֱכֹל כְּזַיִת דָּגָן בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס) — בְּנֵי מֵעַיִם מַסְרִיחִים כָּל מִינֵי מַאֲכָל שֶׁיֹּאכַל. וְכָל זֶה מִן הַדִּין אֲבָל טוֹב וְיָשָׁר לִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם שֶׁהוּא נָקִי לְגַמְרֵי אֲפִלּוּ מִצּוֹאַת תִּינוֹק בֶּן יוֹמוֹ (אִם אֶפְשָׁר בְּקַל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִסּוּר בַּדָּבָר):

ג אִם הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְרָאָה צוֹאָה כְּנֶגְדּוֹ בָּרְחוּק ד' אַמּוֹת (וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר פָּנָיו מִמֶּנָּה מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְהַחֲזִיר פָּנָיו כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי קָדָשִׁים) — יֵלֵךְ לְפָנָיו כְּדֵי שֶׁיְּזַרְקֶנָּה מֵאַחֲרָיו ד' אַמּוֹת. וְאִם אִי אֶפְשָׁר כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו נָהָר אוֹ דָּבָר אַחֵר הַמְּעַכֵּב — יֵלֵךְ בִּכְדֵי שֶׁיַּנִּיחֶנָּה לִצְדָדִים ד' אַמּוֹת. וְכֵן בִּקְרִיאַת שְׁמַע, אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר אֶלָּא לְמָקוֹם שֶׁפָּסַק וְלֹא לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה אוֹ הַקְּרִיאַת שְׁמַע, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְפַּלֵּל וְקָרָא כְּנֶגֶד הַצוֹאָה, לְפִי שֶׁאֵין זֶה "זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה", כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיְתָה ד' אַמּוֹת סְבִיבוֹ,

שֶׁבָּהֶן לְבַדָּם הוּא שֶׁמְּחֻיָּב לִבְדֹּק שֶׁלֹּא תְּהֵא בָּהֶם צוֹאָה אִם הוּא מָקוֹם שֶׁרָאוּי לְהִסְתַּפֵּק בְּצוֹאָה, וְאִם לֹא בָּדַק בָּהֶן פּוֹשֵׁעַ הוּא וּתְפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה, אֲבָל לֹא הִטְרִיחוּ לִבְדֹּק לְפָנָיו כְּמִלֹּא עֵינָיו אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם הָרָאוּי לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ בְּצוֹאָה:

סימן פב

א דִּין צוֹאָה יְבֵשָׁה וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

צוֹאָה אֲפִלּוּ יְבֵשָׁה כַּחֶרֶס וְאֵין בָּהּ רֵיחַ כְּלָל — אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּהּ מִן הַתּוֹרָה. וַאֲפִלּוּ יְבֵשָׁה כָּל כָּךְ שֶׁאִם יִזָּרֶקְנָה נִפְרֶכֶת — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק וְלֶאֱסֹר, שֶׁסָּפֵק שֶׁל תּוֹרָה לְהַחֲמִיר עַד שֶׁיִּתְפָּרֵךְ עַל יְדֵי גְּלִילָה שֶׁיּוֹתֵר בְּקַל נִפְרֶכֶת עַל יְדֵי זְרִיקָה מַעַל יְדֵי גְּלִילָה אֲבָל כְּשֶׁהִיא נִפְרֶכֶת עַל יְדֵי גְּלִילָה אֲזַי הִיא כְּעָפָר וּמֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרְכָה עֲדַיִן אֲבָל אִם תִּשָּׁבֵר לִשְׁנַיִם עַל יְדֵי גְּלִילָה אֵין זֶה מוֹעִיל וּבִזְמַן הַקֹּר שֶׁהַצוֹאָה נִקְרֶשֶׁת הַרְבֵּה כָּאֱבֶן יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מוֹעִיל לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּהּ כִּי שָׁמָּא אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְרֶשֶׁת עֲדַיִן שֵׁם צוֹאָה עָלֶיהָ וְאָסוּר מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה שֶׁאָסוּר מִפְּנֵי שֶׁעֲדַיִן שְׁמוֹ עָלָיו כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ג וְכָל שֶׁכֵּן זוֹ שֶׁיְּכוֹלָה לְחַזֵּר לְקַדְּמוּתָהּ עַל יְדֵי חֹם וְסָפֵק שֶׁל תּוֹרָה לְהַחֲמִיר:

ב מֵי רַגְלַיִם שֶׁנִּבְלְעוּ בַּקַּרְקַע אִם הֵם מַרְטִיבִין הַיָּד שֶׁנּוֹגַעַת בָּהֶן אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּן וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּטוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ כְּגוֹן שֶׁאִם מַנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶם תַּעֲלֶה בָּהּ לַחוּת שֶׁאִם יַנִּיחֶנָּה עַל דָּבָר אַחֵר יִקָּבֵל מִמֶּנָּה לַחוּת וְאִם אֵין לַחוּת כָּל כָּךְ מֻתָּר וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

סימן פג

א דִּינֵי בֵּית הַכִּסֵּא בְּקִרְיאַת שְׁמַע וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגֶד הַצוֹאָה מִן הַתּוֹרָה — כָּךְ אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגֶד בֵּית הַכִּסֵּא יָשָׁן, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּבָר פַּעַם אֶחָד בַּעֲשִׂיַּת צָרְכָיו, וַאֲפִלּוּ אִם פִּנָּה מִמֶּנּוּ הַצוֹאָה אַחַר כָּךְ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁחָל עָלָיו שֵׁם בֵּית הַכִּסֵּא פַּעַם אֶחָד — מָאוּס הוּא וְאֵין זֶה מַחֲנֵה קְדוֹשׁ, וְאָסוּר מִן הַתּוֹרָה. וַאֲפִלּוּ הוּא מִמְּחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת י' טְפָחִים, שֶׁהֵן חֹלְקוֹת רְשׁוּת לְעַצְמָן לְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָן, וְנִמְצָא שֶׁהַצוֹאָה שֶׁבְּתוֹכָן הִיא בִּרְשׁוּת בְּפְנֵי עַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם הַמְּחִצּוֹת עַצְמָן כֵּיוָן שֶׁהֵם מְיֻחָדִים לְכָךְ הֵם מְאוּסִין כְּמוֹ גֶּרֶף שֶׁל

רְעִי, וְצָרִיךְ לְהַרְחִיק מֵהֶם ד' אַמּוֹת וּלְפָנָיו כִּמְלֹא עֵינָיו אֲפִלּוּ פָּנוּ מִמֶּנּוּ הַצּוֹאָה. וְלָכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִקְרוֹת אוֹ לְהִתְפַּלֵּל אוֹ לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תוֹרָה בְּחָצֵר כְּנֶגֶד בֵּית הַכִּסֵּא כִּמְלֹא עֵינָיו אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָגוּר וְאִי אֶפְשָׁר לִרְאוֹת הַצּוֹאָה שֶׁבּוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָשָׂה בַּחֲצֵירוֹ חֶדֶר מְיֻחָד לָזֶה אֲבָל אִם עָשָׂה בֵּית הַכִּסֵּא בְּמִחְצוֹת שֶׁל בַּיִת אוֹ חָצֵר — אֵין עַל הַמִּחְצוֹת אֵלּוּ דִּין בֵּית הַכִּסֵּא אַף עַל פִּי שֶׁהֵן גַּם כֵּן מְחִצּוֹת שֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא, (ו)כֵּיוָן שֶׁאֵינָן מְיֻחָדוֹת לוֹ בִּלְבַד. [ו]מֻתָּר לִקְרוֹת אֲפִלּוּ בְּסָמוּךְ לָהֶן מַמָּשׁ (רַק שֶׁלֹּא יִהְיֶה סָמוּךְ לְהֶחָלָל שֶׁבֵּינֵיהֶם שֶׁנִּפְלָה שָׁם וְלֹא כְּנֶגְדּוֹ מִלֹּא עֵינָיו):

ב הַזְּמִין מָקוֹם אוֹ חֶדֶר לְבֵית הַכִּסֵּא וַעֲדַיִן לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ — אָסוּר לִקְרוֹת בְּתוֹכוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הוֹאִיל וְנִקְרָא עָלָיו שֵׁם בֵּית הַכִּסֵּא — יֵשׁ בּוֹ בִּזָּיוֹן לַקְּרִיאָה שֶׁבְּתוֹכוֹ. אֲבָל מֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדּוֹ אֲפִלּוּ בְּסָמוּךְ לוֹ תּוֹךְ ד' אַמּוֹת, שֶׁאֵין קְרִיאַת הַשֵּׁם בִּלְבַד כְּדַאי לֶאֱסֹר חוּצָה לוֹ:

ג הָיוּ לְפָנָיו ב' חֲדָרִים וְאָמַר "חֶדֶר זֶה יִהְיֶה לְבֵית הַכִּסֵּא וְגַם זֶה" — הֲרֵי שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים לִקְרוֹת בְּתוֹכָם. אֲבָל אִם אָמַר עַל הַשֵּׁנִי "וְחֶדֶר זֶה" וְלֹא אָמַר "וְגַם זֶה" — הֲרֵי הַשֵּׁנִי סָפֵק אִם הִזְמִינוֹ לְכָךְ אִם לֹא. לְפִיכָךְ אֵין קוֹרִין לְכַתְּחִלָּה, וְאִם קָרָא — יָצָא. אֲבָל אִם קָרָא בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לִקְרוֹת בְּוַדַּאי, אֲפִלּוּ אֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"א:

ד בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁהוּא בַּחֲפִירָה וּפִיו בְּרִחוּק ד' אַמּוֹת מִן הַגֶּמָא וְהוּא עָשׂוּי בְּמִדְרוֹן, בְּעִנְיָן שֶׁהַרְעִי מִתְגַּלְגֵּל וְנוֹפֵל מִיָּד לְמֻרָחוֹק, וְכֵן הַמַּיִם רַגְלַיִם יוֹרְדִין מִיָּד לַגֶּמָא — הֲרֵי הוּא כְּסָתוּם וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם בֵּית הַכִּסֵּא כְּלָל חוּץ לַגֶּמָא (בֵּין שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְחִצּוֹת בֵּין שֶׁאֵין לוֹ), וּמֻתָּר לִקְרוֹת שָׁם אִם אֵין שָׁם רֵיחַ רַע וְגַם אֵין מַשְׁתִּינִים חוּץ לַגֶּמָא.

אֲבָל אִם מַשְׁתִּינִים שָׁם לִפְעָמִים (וּרְגִילִים בְּכָךְ) — אָסוּר לְהַרְהֵר שָׁם בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע (וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאֵין שָׁם מֵי רַגְלַיִם), לְפִי שֶׁיֵּשׁ שֵׁם בֵּית הַכִּסֵּא עַל מָקוֹם זֶה שֶׁחוּץ לַגֶּמָא שֶׁמַּשְׁתִּינִים שָׁם, וְצָרִיךְ לְהַרְחִיק מִמָּקוֹם זֶה ד' אַמּוֹת וּלְפָנָיו כִּמְלֹא עֵינָיו (וּמִכָּל מָקוֹם אִם יֵשׁ לוֹ מְחִצּוֹת — אֵין לָהֶם דִּין מְחִצּוֹת בֵּית הַכִּסֵּא לְהַרְחִיק מֵהֶן, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַמְּחִצּוֹת אֶלָּא לְבֵית הַכִּסֵּא שֶׁל הֶטְלַת מֵי רַגְלַיִם, שֶׁאֵין

אֲסוּרִין אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַחַר שֶׁנִּפְלוּ לָאָרֶץ, שֶׁהַצוֹאָה שֶׁבְּגַמָּה כְּסָתוּם דָּמֵי וְאֵין מְחִצּוֹת אֵלּוּ נַקְרָאִים בְּשִׁבְילֵהּ מְחִצּוֹת בֵּית הַכִּסֵּא):

ה בְּנֵי אָדָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סַפְסָל נָקוּב שֶׁנִּפְנִים עָלָיו, וְכֵן בְּאוֹתָם בָּתִּים שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָם כִּסְאוֹת קְטַנִּים נְקוּבִים לְצֹרֶךְ הַיְלָדִים קְטַנִּים שֶׁבַּבַּיִת — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁיִּהְיוּ מְכֻסִּים בְּשָׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וְדִבְרֵי תוֹרָה, אוֹ יוֹצִיאֵם מֵהַחֶדֶר שֶׁמִּתְפַּלֵּל אוֹ לוֹמֵד בּוֹ, אֲפִלּוּ הֵם נְקִיִּים בְּתוֹכָם וְעַל גַּבָּם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם מְיֻחָדִים לִפְנוֹת עֲלֵיהֶם — הֲרֵי הֵם כְּבֵית הַכִּסֵּא, שֶׁאֲפִלּוּ אֵין בּוֹ צוֹאָה צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִמֶּנּוּ ד' אַמּוֹת וּלְפָנָיו כְּמִלֹּא עֵינָיו מִן הַתּוֹרָה:

סימן פד

אִם מֻתָּר לִקְרוֹת בַּמֶּרְחָץ וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

מֶרְחָץ חָדָשׁ שֶׁלֹּא רָחֲצוּ בּוֹ — מֻתָּר לִקְרוֹת בּוֹ, שֶׁאֵין קְרִיאַת שֵׁם אוֹסַרְתּוֹ כְּמוֹ שֶׁאוֹסֶרֶת בְּבֵית הַכִּסֵּא, לְפִי שֶׁבֵּית הַכִּסֵּא הוּא מָאוּס בְּיוֹתֵר.

וּמֶרְחָץ יָשָׁן, בַּבַּיִת הַחִיצוֹן שֶׁכָּל הָעוֹמְדִים שָׁם הֵם לְבוּשִׁים — מֻתָּר לִקְרוֹת שָׁם קְרִיאַת שְׁמַע וּלְהִתְפַּלֵּל.

וּבָאֻמְצַע שֶׁקְּצָת מִן הָעוֹמְדִים שָׁם הֵם לְבוּשִׁים וּקְצָתָם עֲרֻמִּים — יֵשׁ שָׁם שְׁאֵילַת שָׁלוֹם, אֲבָל לֹא קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וְדִבְרֵי תוֹרָה אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאֵין שָׁם אָדָם עָרֹם. אֲבָל מֻתָּר לְהַרְהֵר שָׁם בְּדִבְרֵי תוֹרָה אֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲרֻמִּים. וּמֻתָּר לִפְסֹק שָׁם דִּין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר טַעֲמוֹ שֶׁל דָּבָר, שֶׁזֶּה אֵינוֹ אֶלָּא כְּמוֹ הִרְהוּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה שֶׁמְּחַשֵּׁב הַטַּעַם בְּלִבּוֹ.

וְהַבַּיִת הַפְּנִימִי שֶׁכָּל הָעוֹמְדִים שָׁם הֵם עֲרֻמִּים — אֲפִלּוּ שְׁאֵילַת שָׁלוֹם אָסוּר כִּי "שָׁלוֹם" הוּא שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקְרָא לוֹ ה' שָׁלוֹם". וְהוּא הַדִּין שֶׁאָסוּר לִתֵּן שָׁלוֹם לַחֲבֵרוֹ בִּמְבוֹאוֹת הַמִּטְנָפוֹת.

וְאָדָם שֶׁשְּׁמוֹ שָׁלוֹם — יֵשׁ אוֹסְרִין לִקְרוֹת בִּשְׁמוֹ אֶלָּא בִּלְשׁוֹן (לע"ז). וְיֵשׁ מַתִּירִין, כֵּיוָן שֶׁאֵין מִתְכַּוְּנִין עַל עִנְיַן הַשָּׁלוֹם אֶלָּא לְהַזְכֶּרֶת שְׁמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם (וּבִדְבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל. וְכֵן נוֹהֲגִין).

וְאָסוּר לַעֲנוֹת שָׁם אָמֵן, וְלֹא לְהַרְהֵר בְּשׁוּם דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָּׁה. וְאִם שָׁאַל לוֹ אָדָם דָּבָר הֲלָכָה — אָסוּר לוֹמַר לוֹ אֵין מְשִׁיבִין בַּמֶּרְחָץ. אֲבָל בַּבַּיִת הָאֶמְצָעִי מֻתָּר לוֹמַר לוֹ כָּךְ:

סימן פה

א **בְּאֵיזֶה מְקוֹמוֹת אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּבוֹ ד' סְעִיפִים**:

לֹא יֵלֵךְ אָדָם בְּמְבוֹאוֹת הַמְטֻנָּפוֹת וְיַנִּיחַ יָדָיו עַל פִּיו וְיִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה קוֹרֵא וּבָא — צָרִיךְ לְהַפְסִיק כְּשֶׁיַּגִּיעַ לִמְבוֹאוֹת הַמְטֻנָּפוֹת. וְאִם לֹא פָּסַק — עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "כִּי דְבַר ה' בָּזָה וְגוֹ' הִכָּרֵת תִּכָּרֵת וְגוֹ'". וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִשָּׁם — חוֹזֵר לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק, אִם לֹא שָׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ, כְּמוֹ שנתבאר בְּסִימָן ס"ה.

וְלֹא קְרִיאַת שְׁמַע בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל עִנְיָן שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי הַקֹּדֶשׁ — אָסוּר לְאָמְרָהּ בְּמָקוֹם הַטְּנֹפֶת, דְּהַיְנוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צוֹאָה אוֹ מֵי רַגְלַיִם אוֹ בְּבֵית הַכִּסֵּא אוֹ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, וַאֲפִלּוּ לְאָמְרוֹ בִּלְשׁוֹן חֹל.

וְלֹא לְאָמְרוֹ בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִלּוּ לְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ — אָסוּר, אֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה שֶׁחַיָּב לְהָגוֹת בָּהּ יוֹמָם וָלַיְלָה. וְלָכֵן כְּשֶׁנִּכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא — טוֹב לַחְשֹׁב חֶשְׁבּוֹנוֹתָיו, שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר תּוֹרָה. וּבְשַׁבָּת שֶׁאָסוּר לְחָשְׁבָם — יַפְנֶה לִבּוֹ לְהַרְהֵר בְּצִיּוּרִים וּבְנְיָנִים נָאִים וְכַיּוֹצֵא בְּדִמְיוֹנִים אֵלּוּ הַמוֹשְׁכִים וּמְפַנִּים לִבּוֹ מִלָּבוֹא לִידֵי הִרְהוּר דָּבָר שֶׁבְּקְדֻשָּׁה. וַאֲפִלּוּ הִלְכוֹת בֵּית הַכִּסֵּא אָסוּר לִלְמֹד בְּבֵית הַכִּסֵּא, וְכֵן הִלְכוֹת בֵּית הַמֶּרְחָץ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ:

ב אֲבָל דְּבָרִים שֶׁל חֹל מֻתָּר לְאָמְרָם שָׁם בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֶלָּא שֶׁמִּדַּת חֲסִידוּת הוּא לְהַחֲמִיר.

וְכֵן הַכִּנּוּיִים כְּגוֹן "רַחוּם" וְ"חַנּוּן" וְ"נֶאֱמָן" וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — מֻתָּר לְאָמְרָם שָׁם מִן הַדִּין, לְפִי שֶׁגַּם בְּנֵי אָדָם מְכֻנִּים בָּהֶם לִפְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "חַנּוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק":

ג שֵׁמוֹת הַמְיֻחָדִין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהֵן ז' שֵׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִין — אָסוּר לְהַזְכִּירָן שָׁם אֲפִלּוּ בִּלְשׁוֹן חֹל, דְּהַיְנוּ שֵׁם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא בְּפִי כָּל עַם וְלָשׁוֹן שֶׁיִּהְיֶה (כְּגוֹן גא"ט בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז אוֹ בוג"א בִּלְשׁוֹן פּוֹלִין וְרוּסְיָא), שֶׁאַף שֶׁשָּׁם זֶה אֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה בְּאוֹתִיּוֹת כְּתִיבָתוֹ וּמֻתָּר לְמָחְקָן, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן בְּהַזְכָּרָתוֹ בִּמְקוֹם טִנֹּפֶת, כְּמוֹ בְּהַזְכָּרַת שָׁלוֹם שֶׁמֻּתָּר גַּם כֵּן לְמָחְקוֹ וְאַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד לוֹ — אָסוּר לְהַזְכִּירוֹ כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן עַל עִנְיַן הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן פ"ד. (ב) כָּל שֶׁכֵּן שֵׁמוֹת הַמְיֻחָדִים לוֹ בִּלְשׁוֹנוֹת הַנָּכְרִים, שֶׁלְּכַמָּה

דְּבָרִים דִּינָם כְּשֵׁמוֹת שֶׁבִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, (ג) כְּגוֹן לְעִנְיַן שְׁבוּעָה, וּלְעִנְיַן הַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה, וּלְעִנְיַן קְלָלַת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם (עַיֵּן חֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן כ"ז) (וּלְעִנְיַן בִּרְכַּת הַשֵּׁם — עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ש"מ (סל"ו) [סל"ז]):

ד אִם נִזְדַּמֵּן לוֹ לְהַפְרִישׁ מִדָּבָר אִסּוּר בַּמֶּרְחָץ אוֹ בְּבֵית הַכִּסֵּא — מַפְרִישׁ אֲפִלּוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבְעִנְיַן קֹדֶשׁ, דְּהַיְנוּ לוֹמַר לוֹ אֲפִלּוּ בִּלְשׁוֹן הוֹרָאָה שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת כָּךְ. וְאֵין צָרִיךְ לְדַקְדֵּק וְלוֹמַר אַל תַּעֲשֶׂה כָּךְ בְּלִי לְשׁוֹן אִסּוּר. וְהוּא הַדִּין אִם נִכְנְסָה אִשָּׁה בְּלִבּוֹ — מֻתָּר לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹ לְהַפְרִישׁ מִדָּבָר אִסּוּר, שֶׁהַתּוֹרָה מַצֶּלֶת מֵהִרְהוּרִים רָעִים. וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְהַפְרִישׁ מֵאִסּוּר מֻתָּר לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ: עֲשֵׂה לִי כָּךְ וְכָךְ, אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁמְּמַלֵּא הוּא הוֹרָאָה שֶׁבָּזֶה מוּרֶה לוֹ שֶׁהוּא מֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרוֹ בִּלְשׁוֹן הוֹרָאָה:

סימן פו

שָׁצָרִיךְ לְהַרְחִיק מִן מַיִם סְרוּחִים וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

מַיִם סְרוּחִים אוֹ מֵי מִשְׁרָה שֶׁשּׁוֹרִין בָּהֶן פִּשְׁתָּן אוֹ קַנַּבּוֹס שֶׁסְּתָמָן מַסְרִיחִין צָרִיךְ לְהַרְחִיק מֵהֶן ד' אַמּוֹת מִמָּקוֹם שֶׁכָּלָה הֲרֵיחַ וּלְפָנָיו כִּמְלֹא עֵינָיו כְּמוֹ מִן הַצּוֹאָה:

סימן פז

א **כַּמָּה צָרִיךְ לְהַרְחִיק בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע מִן גָּרָף שֶׁל רְעִי וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

גָּרָף שֶׁל רְעִי וְעָבִיט שֶׁל מֵי רַגְלַיִם — צָרִיךְ לְהַרְחִיק מֵהֶם ד' אַמּוֹת וּלְפָנָיו כִּמְלֹא עֵינָיו כְּמוֹ מִן הַצּוֹאָה וּמֵי רַגְלַיִם עַצְמָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ אֵין בָּהֶם רֵיחַ רַע, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם מְיֻחָדִים לְכָךְ — הֲרֵי הֵם כִּמְחִצּוֹת שֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא, שֶׁאָסוּר מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם "וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ". וְלָכֵן אֵין הַטָּלַת רְבִיעִית מַיִם אוֹ יוֹתֵר מוֹעֶלֶת כְּלוּם בְּגָרָף שֶׁל רְעִי וְעָבִיט כְּמוֹ שֶׁמּוֹעֶלֶת בְּמֵי רַגְלַיִם עַצְמָן, לְפִי שֶׁמֵּי רַגְלַיִם לְאַחַר שֶׁנִּפְלוּ לָאָרֶץ — אֵין אִסּוּרָן אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִיכָךְ הֵקֵלּוּ בָּהֶן לְבַטְּלָם בַּמַּיִם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּגָרָף וְעָבִיט שֶׁאִסּוּרָן מִן הַתּוֹרָה. וְעוֹד שֶׁמֵּי רַגְלַיִם הֵם צְלוּלִין וּמִתְעָרְבִין עִם רְבִיעִית מַיִם שֶׁנּוֹתַן בָּהֶם וּמִתְבַּטְּלִים בָּהֶם, אֲבָל גָּרָף וְעָבִיט אֵין מַה שֶּׁבָּלוּעַ בָּהֶם מִתְעָרֵב בַּמַּיִם שֶׁיִּתְבַּטֵּל בָּהֶן:

ב גָּרָף וְעָבִיט שְׁנֵיהֶם שֶׁל חֶרֶס הֵם, אֶלָּא שֶׁהַמְיֻחָד לִרְעִי — נִקְרָא גָּרָף, וְהַמְיֻחָד לְמֵי רַגְלַיִם — נִקְרָא עָבִיט. וְהוּא הַדִּין אִם הֵם שֶׁל עֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהַחֶרֶס אוֹ עֵץ שֶׁל גָּרָף וְעָבִיט

הוּא מֻבְלָע בְּתוֹכוֹ הַרְבֵּה וּמְלֵא זֶהֱמָא וּמָאוּס כְּבֵית הַכִּסֵּא. אֲבָל אִם הֵם שֶׁל מַתֶּכֶת אוֹ שֶׁל זְכוּכִית אוֹ שֶׁל חֶרֶס מְצֻפֶּה בְּזִכּוּכִית (אוֹ בְּבְדִיל וְעוֹפֶרֶת), כֵּיוָן שֶׁאֵינָן מֻבְלָעִים וּמְלֵאִים זֶהֱמָא כָּל כָּךְ — מֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּן אִם הֵם רְחוּצִים יָפֶה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶן רֵיחַ.

וַאֲפִלּוּ שֶׁל חֶרֶס אוֹ שֶׁל עֵץ, אִם הֵם מְיֻחָדִים גַּם כֵּן לְתַשְׁמִישׁ אַחֵר, כְּגוֹן לִשְׁפּוֹךְ לְתוֹכָן שׁוֹפְכִין — אֵינָן דּוֹמִין לְבֵית הַכִּסֵּא, וְאִם אֵין בָּהֶם צוֹאָה וְלֹא רֵיחַ — מֻתָּר. וְהוּא הַדִּין אֲפִלּוּ כְּלִי הַמְיֻחָד לְהַשְׁתִּין בִּלְבַד אֶלָּא שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁמַּשְׁתִּין נוֹתֵן בְּתוֹכוֹ רְבִיעִית מַיִם לְבַטְּלָם:

ג גָּרָף וְעָבִיט שֶׁכָּפָה עֲלֵיהֶם כְּלִי אַחֵר — מֻתָּר, שֶׁכִּסּוּי מוֹעִיל לָהֶם כְּמוֹ לְצוֹאָה וּמֵי רַגְלַיִם. אֲבָל אִם כָּפָה הַגָּרָף אוֹ הֶעָבִיט עַצְמוֹ — לֹא הוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא בָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ — הֲרֵי בָּרוּ כְּתוֹכוֹ. אֲבָל שֶׁל מַתֶּכֶת וּזְכוּכִית שֶׁאֵינוֹ רָחוּץ מִתּוֹכוֹ — מוֹעֶלֶת לוֹ כְּפִיָּה, כֵּיוָן שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִתּוֹכוֹ:

ד בַּיִת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צוֹאָה אוֹ מֵי רַגְלַיִם אוֹ גָּרָף אוֹ עָבִיט — מֻתָּר לִקְרוֹת בּוֹ כְּשֶׁמַּרְחִיק מֵהֶם ד' אַמּוֹת מִלְּאַחֲרָיו, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁכָּל הַבַּיִת הוּא כְּדִי[ן] ד' אַמּוֹת.

וְאִם יֵשׁ בַּבַּיִת מִטָּה גְּבוֹהָה י' טְפָחִים וּמְחִצּוֹתֶיהָ מַגִּיעוֹת (לְפָחוֹת מִג' טְפָחִים סָמוּךְ) לָאָרֶץ וְהַגָּרָף וְהַצּוֹאָה הֵם אֲחוֹרֵי הַמִּטָּה — הֲרֵי הַמִּטָּה חֲשׁוּבָה כְּמְחִצָּה לְהַפְסִיק בֵּינוֹ לְבֵינֵיהֶם, וְאֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק מֵהֶם ד' אַמּוֹת. וְהוּא שֶׁתְּהֶיֶה הַמִּטָּה חוֹצֶצֶת מִכֹּתֶל לְכֹתֶל, וְאִם לָאו — אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כִּמְחִצָּה, שֶׁהֵיא בְּטֵלָה לְגַבֵּי הַבַּיִת (אֲבָל אִם עָשָׂה מְחִצָּה לְשֵׁם כָּךְ — אֵין צָרִיךְ לַחְצֹץ מִכֹּתֶל לְכֹתֶל, אֲפִלּוּ הִיא מְחִצַּת עֲרָאי כְּגוֹן מַחְצֶלֶת אוֹ סָדִין) (עַיֵּן סִימָן שט"ו). וְאִם הִנִּיחָם תַּחַת הַמִּטָּה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, אִם מְחִצּוֹתֶיהָ מַגִּיעוֹת עַד פָּחוֹת מִג' טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ, שֶׁכִּסְתּוּמִים וּמְכֻסִּים הֵם בְּמְחִצּוֹת הַמִּטָּה, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִג' טְפָחִים כְּלָבוּד הוּא.

וְהוּא הַדִּין אִם נָפַל עֲלֵיהֶם כְּלִי וְיֵשׁ אֲוִיר קְצָת בֵּין הַכְּלִי לַקַּרְקַע, כְּגוֹן שֶׁהַכְּלִי בּוֹלֵט קְצָת מִצַּד אֶחָד, אִם הוּא אֲוִיר פָּחוֹת מִג' טְפָחִים בַּגֹּבַהּ — כְּלָבוּד הוּא. אֲבָל אִם הַכְּלִי פָּתוּחַ לְמַעְלָה אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִג' טְפָחִים — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה מְכֻסֶּה וְלֹא מְגֻלֶּה:

סימן פח

א **בַּעַל קֶרִי מֵתָר בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבוֹ ב' סְעִיפִים**:

כָּל הַטְּמֵאִים, אֲפִלּוּ טֻמְאָה יוֹצֵא עֲלֵיהֶם מִגּוּפָן כְּגוֹן זָב וְזָבָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן — קוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלְלִין. חוּץ מִבַּעַל קֶרִי, שֶׁהוֹצִיאוֹ עֶזְרָא מִן כְּלַל הַטְּמֵאִין וַאֲסָרוֹ בֵּין בְּדִבְרֵי תּוֹרָה בֵּין בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְצוּיִין אֵצֶל נְשׁוֹתֵיהֶן כְּתַרְנְגוֹלִים. וְלֹא פָּשְׁטָה תַּקָּנָה זוֹ בְּרֹב יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כָּךְ בָּטְלָה אוֹתָהּ תַּקָּנָה לְגַמְרֵי, מִשּׁוּם בִּטּוּל תּוֹרָה וּמִשּׁוּם בִּטּוּל פְּרִיָה וְרִבְיָה, וְהֶעֱמִידוּ הַדָּבָר עַל הַדִּין שֶׁאַף בַּעַל קֶרִי מֵתָר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה וּבִקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה בְּלֹא טְבִילָה וּבְלֹא רְחִיצָה בְּט' קַבִּין. וְכֵן פָּשַׁט הַמִּנְהָג.

וְאַף בִּזְמַן שֶׁנָּהֲגוּ בִּטְבִילָה — לֹא הִצְרִיכוּהוּ אֶלָּא לְבָרִיא שֶׁשִּׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ, אֲבָל חוֹלֶה שֶׁרָאָה קֶרִי לְאָנְסוֹ — פָּטוּר מִכְּלוּם. (וְחוֹלֶה שֶׁשִּׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ) וּבָרִיא לְאָנְסוֹ — דַּיּוֹ בְּט' קַבִּין שֶׁיִּשְׁפּוֹךְ עָלָיו מִכְלִי אַחַת אוֹ אֲפִלּוּ מִב' וְג', אֲבָל מִד' כֵּלִים אֵין מִצְטָרְפִין. וְהוּא שֶׁיַּתְחִיל הַשֵּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הָרִאשׁוֹן, וְכֵן הַשְּׁלִישִׁי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הַשֵּׁנִי. וְתִשְׁעָה קַבִּין אֵלּוּ אֵינָן מְטַהֲרִין אֶלָּא כְּשֶׁשּׁוֹפְכִין עָלָיו אֲבָל לֹא כְּשֶׁטּוֹבֵל בָּהֶם, בֵּין שֶׁהֵם בַּכְּלִי בֵּין בַּקַּרְקַע, עַד שֶׁיִּהְיֶה אַרְבָּעִים סְאָה (בַּקַּרְקַע), וְאָז מוֹעִילִים לִטְבֹּל בָּהֶם אֲפִלּוּ לְבָרִיא שֶׁשִּׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ, אֲפִלּוּ הֵם שְׁאוּבִים:

ב נָהֲגוּ הַנָּשִׁים טְהֵרָה וּפְרִישׁוּת בְּעַצְמָן שֶׁלֹּא לִכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְשֶׁלֹּא לִרְאוֹת סֵפֶר תּוֹרָה בִּשְׁעַת נִדּוּתָן, וְגַם כְּשֶׁמִּתְפַּלְלִין אֵינָן עוֹמְדוֹת בִּפְנֵי חַבְרוֹתֵיהֶם. וּמִשּׁוּם מִנְהָג וְכָבוֹד עוֹשִׂין כֵּן וְלֹא מִשּׁוּם אִסּוּר, וּבִימֵי לִבּוּנָן לֹא נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר. וּבְיָמִים נוֹרָאִים מִיּוֹם אֶחָד שֶׁל סְלִיחוֹת וְאֵילָךְ שֶׁרַבִּים מִתְאַסְּפִים לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת — מֻתָּרוֹת לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַף בִּימֵי נִדּוּתָן כְּשְׁאָר נָשִׁים, כִּי יִהְיֶה לָהֶן לְעִצָּבוֹן גָּדוֹל שֶׁהַכֹּל מִתְאַסְּפִין וְהֵן יַעַמְדוּ חוּץ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּגוֹן שֶׁמַּשִּׂיאָה אֶת בִּנָּהּ אוֹ בִּתָּהּ, אוֹ שֶׁהִיא בְּעַצְמָהּ יוֹלֶדֶת שֶׁהוֹלְכִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחַר ד' שָׁבוּעוֹת — מֻתֶּרֶת אֲפִלּוּ הִיא נִדָּה.

וְכָל זֶה לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲבָל לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵיתָהּ וּלְבָרֵךְ כָּל הַבְּרָכוֹת וּבִקְרָט בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְקִדּוּשׁ שֶׁהֵן מִן הַתּוֹרָה — חַיָּבוֹת לְכָל עִלְּמָא אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת נִדָּתָן. וּמַה שֶּׁנּוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בִּשְׁעַת נִדָּתָן אוֹ שֶׁלֹּא לִגַּע בַּסֵּפֶר — אֵין מִנְהָג זֶה עִקָּר, וְעַל כָּל

פָּנִים תִּשְׁמַע בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְקִדּוּשׁ מֵאֲחֵרִים, וְאִם אֵין אַחֵר תִּקַּדֵּשׁ וּתְבָרֵךְ בְּעַצְמָהּ בְּלַחַשׁ כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁחַיֶּבֶת בָּהֶן:

(סְלִיק הִלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ):

סימן פט

א הִלְכוֹת תְּפִלָּה וּזְמַנָּהּ וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תִּקְּנוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם ג' תְּפִלּוֹת שֶׁל י"ח בְּרָכוֹת שֶׁהִתְפַּלְּלוּ הָאָבוֹת, וְקָבְעוּ שְׁתַּיִם מֵהֶן חוֹבָה, שֶׁהֵן שַׁחֲרִית וּמִנְחָה, כְּנֶגֶד ב' תְּמִידִין שֶׁהֵן חוֹבָה בְּכָל יוֹם, וְשֶׁל עַרְבִית תִּקְּנוּ רְשׁוּת, כְּנֶגֶד אֵיבָרִים וּפְדָרִים שֶׁאִם לֹא נִתְעַכְּלוּ מִבְּעוֹד יוֹם הֵם קְרֵבִים וְהוֹלְכִים כָּל הַלַּיְלָה, אֲבָל עַכְשָׁו כְּבָר קִבְּלוּהוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם לְחוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמָהּ.

וּכְשֶׁרָבוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִין בְּיִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ מְצָרִין לָהֶם מְאֹד, וּמְסִיתִין אֶת הָעָם לִכְפֹּר בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה — עָמַד רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינוֹ וְהוֹסִיפוּ "בִּרְכַּת הַמִּינִים" בְּכָל תְּפִלַּת י"ח.

וּזְמַן הַתְּפִלּוֹת הוּא כִּזְמַן הַתְּמִידִין, שֶׁתְּמִיד שֶׁל שַׁחַר זְמַנּוֹ מַתְחִיל מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁהוּא אוֹר הַנּוֹצֵץ מֵהַחַמָּה בַּמִּזְרָח, מַהֲלַךְ ד' מִילִין קֹדֶם נֵץ הַחַמָּה. אֶלָּא שֶׁהָיוּ מַמְתִּינִים עַד שֶׁהָאִיר כָּל פְּנֵי הַמִּזְרָח עַד שֶׁבְּחֶבְרוֹן, לְפִי שֶׁפַּעַם אַחַת בָּאוּ לִידֵי טָעוּת עַל יְדֵי שֶׁעָלָה מְאוֹר הַלְּבָנָה וְדִמּוּ שֶׁהוּא אוֹר הַנּוֹצֵץ בַּמִּזְרָח בַּשַּׁחַר. וְנִמְשַׁךְ זְמַנּוֹ עַד סוֹף שָׁעָה ד' מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ הַיּוֹם, שֶׁמִּכָּאן וְאֵילָךְ אֵינוֹ נִקְרָא בֹּקֶר.

לְפִיכָךְ, גַּם תְּפִלַּת הַשַּׁחַר זְמַנָּהּ מַתְחִיל מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר. אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה מִצְוָה לְהַתְחִיל עִם נֵץ הַחַמָּה, דְּהַיְנוּ אַחַר יְצִיאָתָהּ וְלֹא קֹדֶם לָכֵן, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "יִירָאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וגו'". וְרָאוּי לְזָהֵר בָּזֶה בִּימֵי הַסַּלְיחוֹת שֶׁרְגִילִין לְהַקְדִּים קֹדֶם נֵץ הַחַמָּה, וְאֵינוֹ נָכוֹן. אֲבָל בְּדִיעֲבַד אִם עָבַר וְהִתְפַּלֵּל מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר — יָצָא. וְאַף לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן בִּשְׁעַת הַדְּחָק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְנִמְשָׁךְ זְמַנָּהּ עַד סוֹף שְׁלִישׁ הַיּוֹם, שֶׁצָּרִיךְ לִגְמֹר הַתְּפִלָּה קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹר שְׁלִישׁ הַיּוֹם, בֵּין שֶׁהַיּוֹם אָרֹךְ בֵּין שֶׁהַיּוֹם קָצָר. כְּגוֹן, אִם הַיּוֹם אָרֹךְ י"ח שָׁעוֹת מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים — שְׁלִישׁ הַיּוֹם הוּא ו' שָׁעוֹת מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר. וְאִם הוּא ט' שָׁעוֹת — שְׁלִישִׁיתוֹ הוּא ג' שָׁעוֹת. וְלָכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר בַּחֹרֶף לְהַשְׁכִּים לְהִתְפַּלֵּל בְּעִנְיָן שֶׁיִּגְמְרוּ תְּפִלַּת

י"ח קוֹדֶם שְׁלִישׁ הַיּוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר קָרְאוּ קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנָתָהּ קוֹדֶם הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן מ"ו.

וְאִם טָעָה אוֹ עָבַר וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַד אַחַר שְׁלִישׁ הַיּוֹם עַד חֲצוֹת — יָצָא יְדֵי חוֹבַת תְּפִלָּה, אֲבָל לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת תְּפִלָּה בִּזְמַנָּהּ. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּמִנְחָה שְׁתַּיִם, לְפִי שֶׁגַּם בְּתַשְׁלוּמִין שֶׁבְּמִנְחָה אֵין לוֹ שְׂכַר תְּפִלָּה בִּזְמַנָּהּ:

ב וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית עַד חֲצוֹת אִם עָבַר וְלֹא הִתְפַּלֵּל קוֹדֶם לָכֵן, אֲפִלּוּ עָבַר בְּמֵזִיד שֶׁאֵין תַּשְׁלוּמִין בְּמִנְחָה — יֵשׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין עַד חֲצוֹת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ עֲדַיִן זְמַן תְּפִלָּה אַחֶרֶת. אֲבָל אַחַר חֲצוֹת מִיָּד, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ כְּבָר זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה עַד אַחַר חֲצִי שָׁעָה אַחַר חֲצוֹת — זֶהוּ מִשּׁוּם שֶׁרֹב בְּנֵי אָדָם (אֵינָם בְּקִיאִים) לְכַוֵּן הַשָּׁעוֹת כָּל כָּךְ, אֲבָל בֶּאֱמֶת זְמַנָּהּ מַתְחִיל מִיָּד אַחַר חֲצוֹת, לְפִיכָךְ אֵין לוֹ תַּשְׁלוּמִין עוֹד לִתְפִלַּת הַשַּׁחַר. אֶלָּא אִם כֵּן טָעָה אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא הִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ בִּזְמַנָּהּ.

וְגַם בְּטָעוּת אוֹ אֹנֶס אֵין לוֹ תַּשְׁלוּמִין אֶלָּא לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתַּיִם, כְּלוֹמַר שֶׁמִּתְחִלָּה יִתְפַּלֵּל מִנְחָה שֶׁהוּא חוֹבַת שָׁעָה, וְאָז כֵּיוָן שֶׁהוּא עָסוּק בַּתְּפִלָּה — חוֹזֵר וּמַשְׁלִים מַה שֶּׁטָּעָה בִּתְפִלּוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ח. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְהַמְתִּין חֲצִי שָׁעָה אַחַר חֲצוֹת כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יַחֲזוֹר לְהִתְפַּלֵּל לְשֵׁם תַּשְׁלוּמִין שֶׁל שַׁחֲרִית. וְאִם הָפַךְ — לֹא יָצָא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

ג כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלָּה, דְּהַיְנוּ מִשָּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, אָסוּר לְאָדָם לְהַקְדִּים לְפָתַח חֲבֵרוֹ לִתֵּן לוֹ שָׁלוֹם, וְרֶמֶז לַדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר: "חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְאַפּוֹ כִּי בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא", כְּלוֹמַר בַּמֶּה חֲשַׁבְתִּי לָזֶה שֶׁהִקְדַּמְתָּ כְּבוֹדוֹ לִכְבוֹדִי, וְעִקַּר כְּבוֹדוֹ שֶׁל מָקוֹם וַעֲבוֹדָתוֹ הִיא תְּפִלַּת י"ח. וּלְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ הִשְׁכִּים וּבֵרַךְ כָּל בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר וְאָמַר כַּמָּה שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, וַאֲפִלּוּ קִבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּקְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנָתָהּ קוֹדֶם הַתְּפִלָּה — אָסוּר לְהַשְׁכִּים לְפָתַח חֲבֵרוֹ לִתֵּן לוֹ שָׁלוֹם, אוֹ אֲפִלּוּ לוֹמַר לוֹ "צַפְרָא דְּמָרֵיהּ טַב" אִם אֵינוֹ הוֹלֵךְ אֶלָּא לְהַקְבִּיל פָּנָיו. אֲבָל אִם הֵצַרְךָ לָלֶכֶת לִרְאוֹת אֵיזֶהוּ עֵסֶק וְאַגַּב זֶה הוֹלֵךְ לְפָתַח חֲבֵרוֹ לוֹמַר לוֹ "צַפְרָא דְּמָרֵיהּ טַב" — מֻתָּר. אֲבָל לֹא יִתֵּן לוֹ שָׁלוֹם, כִּי שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה שָׁלוֹם, וְאֵין זֶה כְּבוֹד הַמָּקוֹם לְחַלֵּק כָּבוֹד בִּשְׁמוֹ לְבָשָׂר וָדָם

קוֹדֶם שֶׁחָלַק לוֹ כָּבוֹד בַּעֲבוּר הַתְּפִלָּה. וְכֵן אָסוּר לִכְרֹעַ לוֹ עַל בִּרְכָּיו אֲפִלּוּ בְּלֹא נְתִינַת שָׁלוֹם (כִּי זֶהוּ כָּבוֹד גָּדוֹל כְּמוֹ כָּבוֹד שֶׁבַּתְּפִלָּה שֶׁכּוֹרְעִים בָּהּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָסוּר לְהַקְדִּים כֵּן לְבָשָׂר וָדָם).

וְהוּא שֶׁמַּשְׁכִּים לְפִתְחוֹ, אֲבָל אִם מְצָאוֹ בַּשּׁוּק אוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — יָכוֹל לִכְרֹעַ לוֹ וְלִתֵּן לוֹ שָׁלוֹם מִן הַדִּין. אֲבָל נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לִתֵּן שָׁלוֹם קוֹדֶם הַתְּפִלָּה, אֲפִלּוּ מְצָאוֹ בַּשּׁוּק, אֲפִלּוּ בְּלֹא כְּרִיעָה, וַאֲפִלּוּ הוּא רָגִיל לִתֵּן לוֹ שָׁלוֹם בְּכָל יוֹם, אֶלָּא יֹאמַר "צַפְרָא דְּמָרֵיהּ טַב", שֶׁעַל יְדֵי שֶׁמְּשַׁנֶּה בַּלָּשׁוֹן — יִתֵּן לֵב שֶׁהוּא אָסוּר לְהִתְעַכֵּב בִּדְבָרִים אֲחֵרִים כְּלָל עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְיֵשׁ אוֹסְרִין לִכְרֹעַ עַל בִּרְכָּיו אֲפִלּוּ מְצָאוֹ בַּשּׁוּק וַאֲפִלּוּ בְּלֹא נְתִינַת שָׁלוֹם כְּלָל. וְיֵשׁ לָחוֹשׁ לִדְבְרֵיהֶם. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהָקֵל בָּזֶה אִם הִתְחִיל כְּבָר לְבָרֵךְ בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר, הוֹאִיל וְאָסוּר זֶה לֹא נִזְכַּר בַּתַּלְמוּד אֶלָּא הוּא מִסְּבָרָא. אֲבָל אִם הוּא מַשְׁכִּים לְפִתְחוֹ — אָסוּר לִכְרֹעַ לוֹ (אֲפִלּוּ בְּלֹא נְתִינַת שָׁלוֹם) עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל י"ח:

ד אָסוּר לְאָדָם לְהִתְעַסֵּק בִּצְרָכָיו קוֹדֶם תְּפִלַּת י"ח בַּשַּׁחַר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּנֶה לִבּוֹ לְשׁוּם דָּבָר עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהָקֵל בָּזֶה לְאַחַר שֶׁאָמְרוּ בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר קוֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר. וְאֵינוֹ נָכוֹן.

וְכֵן אָסוּר לָצֵאת לַדֶּרֶךְ בַּבֹּקֶר עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל י"ח, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹצֵא בְּשַׁיָּרָא וְאֵינָהּ מַמְתֶּנֶת לוֹ:

ה אָסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל י"ח. וְסָמְכוּ אִסּוּר זֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב: "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם", כְּלוֹמַר, לֹא תֹּאכְלוּ קוֹדֶם שֶׁתִּתְפַּלְּלוּ עַל דָּמְכֶם. וְכָל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלֵּל — עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְאֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גַּוֶּךָ", אַל תִּקְרָא "גַּוֶּךָ", שֶׁמַּשְׁמָעוֹ כָּל צָרְכֵי גּוּפְךָ, אֶלָּא "גֵּאֶיךָ" — לְשׁוֹן גַּאֲוָה, אָמַר הַקָּבָ"ה: לְאַחַר שֶׁאָכַל וְשָׁתָה זֶה וְנִתְגָּאָה — קִבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם.

לְפִיכָךְ, מֻתָּר לִשְׁתּוֹת מַיִם קוֹדֶם הַתְּפִלָּה אַף עַל פִּי שֶׁהֵם צוֹרֶךְ הַגּוּף, הוֹאִיל וְלֹא שַׁיָּךְ בָּהֶם גַּאֲוָה. וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שֶׁצְּרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַל הַכּוֹס לִפְנֵי הַסְּעוּדָה — אֵין הַקִּדּוּשׁ אוֹסְרוֹ מִלִּשְׁתּוֹת קוֹדֶם תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ, שֶׁאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה וְסָמוּךְ לָהּ, וַהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכֹל כְּלוּם קוֹדֶם תְּפִלַּת הַשַּׁחַר.

וַאֲפִלּוּ כָּל מִינֵי אֲכָלִים וְכָל מִינֵי מַשְׁקִין שֶׁשַּׁיָּךְ בָּהֶם גַּאֲוָה — מֻתָּר לְאָכְלָם וְלִשְׁתּוֹתָם לְצֹרֶךְ רְפוּאָה, שֶׁאֵין בָּרְפוּאָה מִשּׁוּם גַּאֲוָה. אֲבָל לִרְעָבוֹ וְלִצְמָאוֹ — אָסוּר. אֶלָּא אִם כֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ בִּתְפִלָּתוֹ עַד שֶׁיֹּאכַל אוֹ שֶׁיִּשְׁתֶּה. וַאֲפִלּוּ עַכְשָׁו שֶׁאֵין מְכַוְּנִים כָּל כָּךְ בַּתְּפִלָּה, מִכָּל מָקוֹם אִם רוֹצֶה לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת כְּדֵי לְכַוֵּן — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ:

ו אִם הִתְחִיל לֶאֱכֹל קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר — צָרִיךְ לְהַפְסִיק כְּשֶׁעוֹלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק, מִכָּל מָקוֹם כָּאן הוֹאִיל וְאִסּוּר הָאֲכִילָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה הִסְמִיכוּהוּ חֲכָמִים עַל לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהוּא "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם" — צָרִיךְ לְהַפְסִיק אֲפִלּוּ הִתְחִיל בְּהֶתֵּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק לִתְפִלָּה אֲפִלּוּ הִתְחִיל בְּאִסּוּר, אֶלָּא לִקְרִיאַת שְׁמַע בִּלְבַד שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה צָרִיךְ לְהַפְסִיק אִם הִתְחִיל בְּאִסּוּר, וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא בְּרָכוֹתֶיהָ, שֶׁבְּרָכוֹתֶיהָ הֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאִם בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְעוֹסֵק בִּשְׁתִיָּה — צָרִיךְ לְהַפְסִיק לְדִבְרֵי הַכֹּל:

ז אֲפִלּוּ לִלְמֹד אָסוּר מִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה אִם הוּא רָגִיל לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ בְּיָחִיד וְאֵינוֹ רָגִיל לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, יֵשׁ לְחוֹשׁ שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ בִּלְמוּדוֹ וְיַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה. אֲבָל מִי שֶׁרָגִיל לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת — מֻתָּר לִלְמֹד בְּבֵיתוֹ עַד שְׁעַת תְּפִלַּת הַצִּבּוּר.

וְאִם הוּא מְלַמֵּד לַאֲחֵרִים, אֲפִלּוּ אֵינוֹ רָגִיל לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁהַשָּׁעָה עוֹבֶרֶת, שֶׁזְּכוּת הָרַבִּים דָּבָר גָּדוֹל הוּא, וְאִם לֹא יִלְמְדוּ עַכְשָׁו יִתְבַּטְּלוּ וְלֹא יוּכְלוּ לִלְמֹד אַחַר כָּךְ. וּלְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ אִם נִמְשַׁךְ בִּלְמוּדוֹ עַד שֶׁזְּמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה עוֹבֵר — לֹא יַפְסִיק מִלְּמוּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ו:

ח מֻתָּר לְכָנֵס לַמֶּרְחָץ וּלְהִסְתַּפֵּר סָמוּךְ לְשַׁחֲרִית, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא סָמוּךְ לְמִנְחָה שֶׁהוּא דָּבָר הַמָּצוּי שֶׁרֹב הָעָם נִכְנָסִין שָׁם בַּיּוֹם, אֲבָל בַּשַּׁחַר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא וְלֹא גָּזְרוּ בּוֹ. אֲבָל לַהֲפוֹךְ בְּעוֹרוֹת וְכָל מְלָאכָה כַּיּוֹצֵא בָּהּ שֶׁאָסְרוּ סָמוּךְ לְמִנְחָה — אָסוּר גַּם סָמוּךְ לְשַׁחֲרִית, שֶׁהוּא דָּבָר הַמָּצוּי שֶׁאָדָם מַשְׁכִּים לְמַלְאכְתּוֹ קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר:

ט בְּשָׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁכִּים לָצֵאת לַדֶּרֶךְ, בֵּין בְּרַגְלָיו בֵּין בְּקָרוֹן אוֹ בִּסְפִינָה, וְאֵין הַשַּׁיָּרָא מַמְתֶּנֶת לוֹ עַד אַחַר יֶן הַחַמָּה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת י"ח כְּמִצְוָתָהּ בְּבֵיתוֹ מְעֻמָּד — יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר קֹדֶם צֵאתוֹ. וְאִם הֵאִיר כְּבָר הַיּוֹם עַד שֶׁיַּכִּיר

אֶת חֲבֵרוֹ בְּרַחוּק ד' אַמּוֹת שֶׁהוּא זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — יִקְרָא גַּם קְרִיאַת שְׁמַע וּבְרָכוֹתֶיהָ בְּבֵיתוֹ, וְיִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה.

וְאִם לֹא הֵאִיר הַיּוֹם כָּל כָּךְ — יִתְפַּלֵּל י"ח לְבַדָּהּ בְּבֵיתוֹ מְעֻמָּד, וַיַּמְתִּין מִלִּקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע עַד שֶׁיַּגִּיעַ זְמַנָּהּ אִם אֶפְשָׁר לִקְרוֹתָהּ בַּדֶּרֶךְ כְּמִצְוָתָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּעֲמֹד וְיכַוֵּן בְּפָסוּק רִאשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ח. אֲבָל תְּפִלָּה שֶׁהִיא צְרִיכָה עֲמִידָה בְּכֻלָּהּ — מִן הַסְּתָם לֹא יִזְדַּמֵּן לוֹ בַּדֶּרֶךְ לְהִתְפַּלֵּל מְעֻמָּד (שֶׁבְּנֵי הַשַּׁיָּרָא לֹא יַמְתִּינוּ לוֹ, אוֹ שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ יִטָּרֵד וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ד). לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל מְעֻמָּד קֹדֶם צֵאתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ סוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וְגַם עֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ עִקַּר זְמַנָּהּ שֶׁהוּא נֵץ הַחַמָּה, לְפִי שֶׁתְּפִלָּה מְעֻמָּד שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם וּגְדוֹלָה מֵהֶם.

וְעַכְשָׁו אֵין רֹב הָעוֹלָם נִזְהָרִין בָּזֶה, לְפִי שֶׁתְּפִלָּה מְעֻמָּד אֵינָהּ גְּדוֹלָה מִסְּמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁעוֹמֵד יָכוֹל לְכַוֵּן הֵיטֵב, וְעַכְשָׁו אֵינָן מְכַוְּנִים כָּל כָּךְ בַּתְּפִלָּה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא בַּדֶּרֶךְ וְיָרֵא שֶׁמָּא יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וְיָדוּעַ לוֹ שֶׁיַּגִּיעַ לַמָּלוֹן קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה — יָכוֹל לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בִּלְבַדָּהּ, וּלְהַמְתִּין עִם בְּרָכוֹתֶיהָ וְעִם הַתְּפִלָּה עַד שֶׁיַּגִּיעַ לַמָּלוֹן, כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל מְעֻמָּד וְלִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה (אֲבָל מִן הַדִּין אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ד):

סימן צ

א דִּין מָקוֹם הָרָאוּי לְהִתְפַּלֵּל וְהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וּבוֹ כ"ה סְעִיפִים:

הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן מָקוֹם רָאוּי לִתְפִלָּתוֹ, וְשֶׁיְּכַוֵּן לַהּ בְּגָדָיו וְגוּפוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ.

מָקוֹם כֵּיצַד? לֹא יַעֲמֹד לֹא עַל גַּבֵּי מִטָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא, וְלֹא עַל גַּבֵּי סַפְסָל, וְלֹא עַל גַּבֵּי מָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל, אֶלָּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ, לְפִי שֶׁאֵין גַּבְהוּת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'". וְאִם הָיָה זָקֵן אוֹ חוֹלֶה שֶׁקָּשֶׁה לוֹ לֵירֵד מִן הַמִּטָּה — מֻתָּר לַעֲמֹד עָלֶיהָ אִם אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד. וְכֵן שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ לַצִּבּוּר — מֻתָּר לוֹ לַעֲמֹד עַל גַּבֵּי מָקוֹם גָּבוֹהַּ, אֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי כִּסֵּא וְסַפְסָל, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם גַּבְהוּת, כֵּיוָן שֶׁכַּוָּנָתוֹ בָּזֶה כְּדֵי לְהַשְׁמִיעַ לַצִּבּוּר. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ שֶׁהַמָּקוֹם שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עוֹמֵד עָלָיו הוּא עִמֹּק מִשְּׁאָר בֵּית הַכְּנֶסֶת, מִשּׁוּם "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'". וְלָכֵן נִקְרָא הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּכָל מָקוֹם "יוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה":

ב שִׁעוּר מָקוֹם גָּבוֹהַּ שֶׁאָמְרוּ הוּא ג' טְפָחִים, שֶׁפָּחוֹת מִכֵּן אֵין גָּבְהוֹ נִכָּר. הָיָה גָּבוֹהַּ ג' וְיֵשׁ בּוֹ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת — הֲרֵי הוּא כַּעֲלִיָּה וּמֻתָּר לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה מֻקָּף מְחִצּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת — מֻתָּר לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ, שֶׁאֵין גָּבְהוֹ נִכָּר כֵּיוָן שֶׁחָלַק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ:

ג הָאֻמָּנִים שֶׁעָלוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה לְבַעַל הַבַּיִת בְּרֹאשׁ הַזַּיִת אוֹ בְּרֹאשׁ הַתְּאֵנָה וְהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלָּה — עוֹמְדִין שָׁם וּמִתְפַּלְּלִין, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם "לֹא יַעֲמֹד אָדָם עַל גַּבֵּי מָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל", שֶׁכֵּיוָן שֶׁעָלוּ לַעֲשׂוֹת שָׁם מְלַאכְתָּם — הֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁעָלוּ לַעֲלִיָּה. אֲבָל בִּשְׁאָר אִילָנוֹת צְרִיכִים לֵירֵד לְמַטָּה וּלְהִתְפַּלֵּל. וְלָמָּה נִשְׁתַּנּוּ הַזַּיִת וְהַתְּאֵנָה מִשְּׁאָר אִילָנוֹת? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עֲנָפִים הַרְבֵּה יוֹתֵר מִשְּׁאָר אִילָנוֹת וְיֵשׁ טוֹרַח גָּדוֹל בַּעֲלִיָּתָם וִירִידָתָם וְיִתְבַּטְּלוּ מִמְּלַאכְתָּם, וְלָכֵן אָמְרוּ שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ שָׁם, אֲבָל שְׁאָר אִילָנוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן בִּטּוּל מְלָאכָה כָּל כָּךְ — יֵרְדוּ.

אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְשֻׁעְבָּד לַמְּלָאכָה, שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת עַצְמוֹ — צָרִיךְ לֵירֵד אֲפִלּוּ מֵרֹאשׁ הַזַּיִת וְהַתְּאֵנָה, לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו כְּשֶׁעוֹמֵד בְּרֹאשׁ הָאִילָן, שֶׁמִּתְיָרֵא שֶׁלֹּא יִפֹּל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן הֵיטֵב, וְאִם הֵקֵלּוּ אֵצֶל פּוֹעֲלִים מִשּׁוּם בִּטּוּל מְלָאכָה — לֹא הֵקֵלּוּ אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת:

ד צָרִיךְ לִפְתֹּחַ פְּתָחִים אוֹ חַלּוֹנוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכוִין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ נֶגֶד יְרוּשָׁלָם", לְפִי שֶׁגּוֹרְמִין לוֹ לְכַוֵּן לִבּוֹ, שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל כְּלַפֵּי שָׁמַיִם וְלִבּוֹ נִכְנָע. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עֵינָיו לְמַטָּה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ה, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁנִּתְבַּטְּלָה כַּוָּנָתוֹ — יִשָּׂא עֵינָיו לַשָּׁמַיִם לְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה. וְכֵן כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵית אַחֵר שֶׁלֹּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חַלּוֹנוֹת. וְטוֹב שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת יִהְיוּ י"ב חַלּוֹנוֹת. וְאֵין צָרִיךְ שֶׁכֻּלָּם יִהְיוּ בַּמִּזְרָח, אֶלָּא יוֹתֵר טוֹב שֶׁכָּל הַצְּדָדִים יִהְיוּ פְּתוּחִים:

ה לֹא יִתְפַּלֵּל אֶלָּא בְּבַיִת, וְלֹא בְּמָקוֹם פָּרוּץ כְּמוֹ בַּשָּׂדֶה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בַּדֶּרֶךְ, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁהוּא בְּמָקוֹם צְנִיעוּת — חָלָה עָלָיו אֵימַת מָלֵךְ וְלִבּוֹ נִשְׁבָּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יִכָּנֵס לְחָרְבָּה כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם צְנִיעוּת, מִפְּנֵי הַחֶשְׁד שֶׁיַּחְשְׁדוּהוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ זוֹנָה מְיֻחֶדֶת שָׁם, וּמִפְּנֵי הַמַּפֹּלֶת וּמִפְּנֵי הַמַּזִּיקִין. וְאִם הַחָרְבָּה עוֹמֶדֶת בַּשָּׂדֶה

— אֵין לָחֹשׁ בָּהּ לַחֲשָׁד, שֶׁאֵין זוֹנָה מְצוּיָה בַּשָּׁדֶה. וְאִם הִיא חֲרֻבָּה בְּרִיאָה וַחֲזָקָה — אֵין לָחֹשׁ בָּהּ לְמַפֹּלֶת. וְאִם שְׁנַיִם נִכְנָסִין בָּהּ — אֵין לָחֹשׁ לְמַזִּיקִין, שֶׁלְּאֶחָד נִרְאֶה וּמַזִּיק, וְלִשְׁנַיִם נִרְאֶה וְאֵינוֹ מַזִּיק, וְלִשְׁלֹשָׁה אֵינוֹ נִרְאֶה כָּל עִקָּר, אִם לֹא בְּמָקוֹם שֶׁיָּדוּעַ שֶׁרְגִילִין שָׁם מַזִּיקִים, וַאֲבוּקָה כִּשְׁנַיִם, וְיֶרַח כִּשְׁלֹשָׁה. לְפִיכָךְ, אִם הֵם שְׁנַיִם — מֻתָּר לִכָּנֵס בָּהּ, אִם הִיא בְּרִיאָה וַחֲזָקָה וְעוֹמֶדֶת בַּשָּׁדֶה. וְאִם לָאו — מוּטָב לְהִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ מִלִּכָּנֵס בָּהּ. וְאִם מִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יַפְסִיקוּהוּ עוֹבְרֵי דְּרָכִים — יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה שֶׁהִיא "הֲבִינֵנוּ", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"י:

ו הַמִּתְפַּלֵּל י"ח אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת וְאֵינוֹ הוֹפֵךְ פָּנָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת — נִקְרָא רָשָׁע. יֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁאֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת הוּא הַצַּד שֶׁהַפֶּתַח פָּתוּחַ בּוֹ, דְּהַיְנוּ מַעֲרָב, וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּאוֹתוֹ צַד חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהוֹפֵךְ אֲחוֹרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת — נִקְרָא רָשָׁע, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּכוֹפֵר בְּמִי שֶׁהַצָּבוּר מִתְפַּלְּלִין לְפָנָיו, שֶׁהֵם מִתְפַּלְּלִים כְּלַפֵּי מִזְרָח וְהוּא מִתְפַּלֵּל כְּלַפֵּי מַעֲרָב וְנִרְאֶה כִּשְׁתֵּי רָשָׁיוֹת. אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד מִבַּחוּץ לְכֹתֶל מִזְרְחִי וּפָנָיו כְּלַפֵּי הַמִּזְרָח אַף עַל פִּי שֶׁאֲחוֹרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כֵּיוָן שֶׁמִּתְפַּלֵּל לַמִּזְרָח כְּמוֹ שֶׁהַצָּבוּר מִתְפַּלְּלִין — אֵינוֹ נִרְאֶה כְּכוֹפֵר וְאֵינוֹ נִקְרָא רָשָׁע.

וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁאֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת הוּא אֲחוֹרֵי כֹּתֶל מִזְרְחִי, וְאִם עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל שָׁם וּפָנָיו כְּלַפֵּי הַמִּזְרָח — נִקְרָא רָשָׁע, הוֹאִיל וַאֲחוֹרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת. אֲבָל כְּשֶׁמַּחֲזִיר פָּנָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְפַּלֵּל כְּלַפֵּי מַעֲרָב וְהַצָּבוּר כְּלַפֵּי מִזְרָח — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁפָּנָיו כָּל הַקָּהָל כְּלַפֵּי כֹּתֶל מִזְרְחִי וּפָנָיו גַּם כֵּן כְּלַפֵּי אוֹתוֹ כֹּתֶל.

וְרָאוּי לָחֹשׁ לִדְבָרֵי שְׁנֵיהֶם שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל מִבַּחוּץ לְכֹתֶל מִזְרְחִי, בֵּין שֶׁהוֹפֵךְ פָּנָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת, בֵּין שֶׁהוֹפֵךְ פָּנָיו לַמִּזְרָח וַאֲחוֹרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְשֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל מִבַּחוּץ לְכֹתֶל מַעֲרְבִי וּפָנָיו כְּלַפֵּי מַעֲרָב וַאֲחוֹרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת (כִּי זֶה נִקְרָא רָשָׁע לִדְבָרֵי הַכֹּל). אֲבָל אִם פָּנָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כֵּיוָן שֶׁמִּתְפַּלֵּל כְּלַפֵּי מִזְרָח כְּמוֹ שֶׁהַצָּבוּר מִתְפַּלְּלִין אַף עַל פִּי שֶׁעוֹמֵד מִבַּחוּץ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם לִדְבָרֵי הַכֹּל. אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עִם הַצִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ז וּלְדִבְרֵי הַכֹּל אִם עוֹמֵד מִבַּחוּץ לְצַד צָפוֹן אוֹ דָּרוֹם וַאֲחוֹרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת — נִקְרָא גַּם כֵּן רָשָׁע, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל לְרוּחַ שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין, וְגַם אֲחוֹרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת.

וְאִם הוֹפֵךְ פָּנָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת — לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ נִקְרָא רָשָׁע. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל לְרוּחַ מִזְרָח כְּמוֹ שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין — אֵין לָחֹשׁ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל לְמַעֲרָב הֵפֶךְ מִמַּה שֶּׁמִּתְפַּלְּלִין הַצִּבּוּר, וְגַם פָּנָיו הוּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת (אֲבָל יוֹתֵר טוֹב שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְמִזְרָח כְּמוֹ הַצִּבּוּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין פָּנָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵין אֲחוֹרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת):

ח וְכָל זֶה כְּשֶׁבֵּית הַכְּנֶסֶת עוֹמֵד כְּמִגְדָּל בְּמָקוֹם שֶׁפָּנוּי כָּל סְבִיבָיו, וְהַמִּתְפַּלֵּל עוֹמֵד אֵצֶל אֶחָד מִכָּתְלָיו בַּחוּץ בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁכְּשֶׁהוּא הוֹפֵךְ אֲחוֹרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת — הֲפִיכָתוֹ נִכֶּרֶת וּמְזַלְזֵל בָּהּ, וַהֲרֵי (הוּא) מֵאוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם "אֲחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה'". אֲבָל אִם הוּא מִתְפַּלֵּל בְּבֵית אוֹ בַּעֲזָרָה הַסְּמוּכִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּפָנָיו כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כָּרָאוּי וַאֲחוֹרָיו לְכֹתֶל הָעֲזָרָה שֶׁהוּא כֹּתֶל מִזְרָחִי שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת — מֻתָּר, שֶׁאֵינוֹ נִכָּר שֶׁמַּחֲזִיר אֲחוֹרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כֵּיוָן שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת בְּפָנֵי עַצְמוֹ:

ט אָסוּר לַעֲבֹר חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת בַּצַּד שֶׁהַפֶּתַח פָּתוּחַ בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּפוֹרֵק עֹל וּמְבַזֶּה בֵּית הַכְּנֶסֶת, כֵּיוָן שֶׁעוֹבֵר אֵצֶל הַפֶּתַח וְאֵינוֹ נִכְנָס. וְאִם הָיָה לָבוּשׁ תְּפִלִּין — מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה לַכֹּל שֶׁאֵינוֹ מִפּוֹרְקֵי עֹל. וְאִם הָיָה נוֹשֵׂא מַשָּׂא — מֻתָּר, שֶׁמַּשָּׂאוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁזֶּה שֶׁלֹּא נִכְנַס הוּא מִפְּנֵי הַמַּשָּׂאוֹ וְלֹא מִשּׁוּם פְּרִיקַת עֹל. וְכֵן אִם הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה — מֻתָּר, לְפִי שֶׁנִּרְאֶה לַכֹּל שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁהוּא טָרוּד בִּשְׁמִירַת בְּהֶמְתּוֹ אֵינוֹ נִכְנָס, וְאֵין בָּזֶה בִּזּוּי לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וְכֵן אִם יֵשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת אַחֵר בָּעִיר, אוֹ שֶׁלְּבֵית הַכְּנֶסֶת זֶה יֵשׁ פֶּתַח אַחֵר — מֻתָּר, שֶׁאֵין כָּאן בִּזּוּי, שֶׁהֲרוֹאֶה יֹאמַר שֶׁיִּכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחֵר אוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת זֶה בְּפֶתַח אַחֵר, אַף אִם קָצַת לֹא יֹאמְרוּ כָּךְ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאֵין טַעַם הָאִסּוּר מִשּׁוּם חֲשָׁד אֶלָּא מִשּׁוּם בִּזּוּי בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ נִכָּר וְנִרְאֶה לְכָל רוֹאֵהוּ עוֹבֵר כָּאן שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִכָּנֵס כְּלָל לְבֵית הַכְּנֶסֶת — אֵין כָּאן בִּזּוּי לְבֵית הַכְּנֶסֶת בִּפְנֵיהֶם, כִּי שֶׁמָּא יִכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחֵר אוֹ בְּפֶתַח אַחֵר:

י לְעוֹלָם יִשְׁתַּדֵּל אָדָם לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עִם הַצִּבּוּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ בַּעֲשָׂרָה, מִכָּל מָקוֹם "בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ", וְגַם אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֶלָּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה", בְּמָקוֹם רִנָּה שָׁם (תְּהֵא תְּפִלָּה), דְּהַיְנוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁשָּׁם אוֹמְרִים הַצִּבּוּר שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת בְּנַעֲימוֹת קוֹל

עֲרֵב — שָׁם תְּהֵא הַתְּפִלָּה נִשְׁמַעַת.

וְאִם הוּא אָנוּס שֶׁאֵין יָכוֹל לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּגוֹן שֶׁתַּשׁ כֹּחוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חוֹלֶה, אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱסֹף עֲשָׂרָה אֵלָיו — יֵשׁ לוֹ לְכַוֵּן לְהִתְפַּלֵּל בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁהִיא עֵת רָצוֹן, וְאֵין תְּפִלָּתוֹ נִדְחֵית, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מִתְקַבֶּלֶת בְּרָצוֹן כְּמוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עִם הַצִּבּוּר. וְאִם מִתְפַּלֵּל מוּסָף בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין שַׁחֲרִית, אוֹ לְהֵפֶךְ — אֵינוֹ נִקְרָא בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין. וְהוּא הַדִּין בְּנֵי אָדָם הַדָּרִים בְּיִשּׁוּבִים וְאֵין לָהֶם מִנְיָן — יֵשׁ לָהֶם לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית וּמִנְחָה בְּשָׁעָה שֶׁקְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין. אֲבָל עַרְבִית צְרִיכִים לְהַמְתִּין עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, שֶׁלֹּא הֵקֵלּוּ לְהִתְפַּלֵּל מִבְּעוֹד יוֹם אֶלָּא מִשּׁוּם טֹרַח הַצִּבּוּר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַחֲזוֹר וּלְאַסְפָּם לִתְפִלַּת עַרְבִית בַּלַּיְלָה אִם יִפָּרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו אַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ה. אֲבָל הַמִּתְפַּלְּלִין בְּיָחִיד צְרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל בִּזְמַנָּהּ.

וְאַף תְּפִלַּת שַׁחֲרִית בְּיוֹתֵר הַקַּיִץ שֶׁהַצִּבּוּר מְאַחֲרִין אוֹתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עוֹבְרִין זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל בְּיָחִיד אָסוּר אֲפִלּוּ לִלְמֹד עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִי' פ"ט — אֵין לוֹ לְהַמְתִּין כְּלָל עַד שָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֶלָּא יִתְפַּלֵּל מִיָּד בְּנֵץ הַחַמָּה.

וּמִי שֶׁהוּא בָּעִיר וְנֶאֱנַס וְלֹא הִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר וְהוּא מִתְפַּלֵּל בְּיָחִיד לְאַחַר שֶׁכְּבָר נֶגְמְרוּ כָּל הַצִּבּוּר תְּפִלָּתָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. מִפְּנֵי שֶׁהוּא מָקוֹם קָבוּעַ וּמְיֻחָד לִתְפִלַּת צִבּוּר וּתְפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת שָׁם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, וְגַם מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָצוּי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל", כְּלוֹמַר בְּבֵית מוֹעֵד שֶׁלּוֹ שֶׁנּוֹעָדִים שָׁם לְפָנָיו:

יא אַף עַל פִּי שֶׁמִּי שֶׁתַּשׁ כֹּחוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת יֵשׁ לוֹ לְכַוֵּן וּלְהִתְפַּלֵּל בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִים, מִכָּל מָקוֹם זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, לְפִי שֶׁהוּא עֵת רָצוֹן. אֲבָל אִם בָּא לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר — אֵין בָּזֶה אִסּוּר מִן הַדִּין. לְפִיכָךְ אִם חָלַשׁ לִבּוֹ וְקָשֶׁה עָלָיו לְהַמְתִּין מִלֶּאֱכֹל עַד אַחַר גְּמַר תְּפִלַּת הַצִּבּוּר — מֻתָּר לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ בְּבֵיתוֹ כְּדֵי לֶאֱכֹל מִיָּד.

אֲבָל מִי שֶׁבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת — אָסוּר לוֹ לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר, בֵּין בְּבֵית

הַכְּנֶסֶת בֵּין שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֶלָּא יַמְתִּין כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, שֶׁתְּפִלַּת הָרַבִּים הִיא רְצוּיָה יוֹתֵר לִפְנֵי הַמָּקוֹם, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹאֶה שֶׁזְּמַן הַתְּפִלָּה עוֹבֵר וְאֵין הַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִים, לְפִי שֶׁמַּאֲרִיכִים בְּפִיּוּטִים אוֹ לְסִבָּה אַחֶרֶת — מִתְפַּלֵּל הוּא בְּפְנֵי עַצְמוֹ כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל בְּעוֹנָתָהּ. אֲבָל אִם אֵין זְמַן תְּפִלָּה עוֹבֵר וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם מַאֲרִיכִים בְּפִיּוּטִים — לֹא יַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר בִּשְׁבִיל כָּךְ, אֶלָּא יִנְהֹג כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן ס"ח.

וְאִם הוּא חוֹלֶה אוֹ אָנוּס אֹנֶס אַחֵר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַמְתִּין עַל הַצִּבּוּר — יָכוֹל לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ אֲפִלּוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. אֲבָל אִם אֵינוֹ חוֹלֶה אֶלָּא שֶׁחָלַשׁ לִבּוֹ וְצָרִיךְ לֶאֱכֹל — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַקְדִּים אֶלָּא כְּשֶׁהוּא בְּבֵיתוֹ (שֶׁלֹּא בָּא כְּלָל לְבֵית הַכְּנֶסֶת. אֲבָל אִם בָּא — אָסוּר אֲפִלּוּ רוֹצֶה לָצֵאת חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּלְהִתְפַּלֵּל קֹדֶם הַצִּבּוּר):

יב מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּעִירוֹ וְאֵינוֹ נִכְנָס בּוֹ לְהִתְפַּלֵּל — נִקְרָא "שָׂכֵן רַע" וְגוֹרֵם גָּלוּת לוֹ וּלְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּה אָמַר ה' עַל כָּל שְׁכֵנַי הָרָעִים הַנֹּגְעִים בַּנַּחֲלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי וגו' הִנְנִי נֹתְשָׁם מֵעַל אַדְמָתָם וגו'".

וְכָל הַמַּשְׁכִּים וּמַעֲרִיב לְבֵית הַכְּנֶסֶת — זוֹכֶה לַאֲרִיכוּת יָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי וגו'", וּכְתִיב אַחֲרָיו: "כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים וגו'". וְאִם יֵשׁ שְׁנֵי בָּתֵּי הַכְּנֶסֶת בְּעִירוֹ — טוֹב לֵילֵךְ לְהָרְחוֹקָה, כִּי שְׂכַר פְּסִיעוֹת יֵשׁ:

יג מִצְוָה לָרוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְכֵן לְכָל דָּבָר מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת ה' וגו'". וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לוֹ לָרוּץ אֶלָּא עַד פֶּתַח בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֲבָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עַצְמָהּ יֵלֵךְ בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה. וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת שֶׁאָסוּר לִפְסֹעַ פְּסִיעָה גַּסָּה, וְגַם בְּחֹל נוֹטֶלֶת אֶחָד מִת"ק מִמְּאוֹר עֵינָיו — אַף עַל פִּי כֵן יָרוּץ לְכָל דָּבָר מִצְוָה.

אֲבָל כְּשֶׁיּוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת — אָסוּר לָרוּץ וְלֹא לִפְסֹעַ פְּסִיעָה גַּסָּה, לְפִי שֶׁמַּרְאֶה עַצְמוֹ שֶׁעִכּוּב בֵּית הַכְּנֶסֶת דּוֹמֶה עָלָיו לְמַשָּׂאוֹי. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוֹלֵךְ לַעֲסָקָיו, אֲבָל אִם יוֹצֵא עַל מְנָת לַחֲזֹר — מִצְוָה לָרוּץ כְּדֵי לַחֲזֹר מַהֵר. וְכֵן אִם יוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ:

יד מֻתָּר לָרֹק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אַף שֶׁהָיָה אָסוּר בַּמִּקְדָּשׁ, וּבִלְבַד שֶׁיִּשְׁתַּפְּנוּ בְּרַגְלָיו שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְגֻלֶּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִפְּנֵי הַכָּבוֹד. וְאִם יֵשׁ תֶּבֶן אוֹ גֶּמִי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — רוֹקֵק

עָלָיו וְאֵין צָרִיךְ לְשַׁפְשֵׁף, שֶׁהֲרֵי הָרְקִיקָה מְכַסָּה בְּגֶמִי. וְאִם מָתַר לָרֹק בִּתְפִלַּת י"ח — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ז.

וְהָרוֹצֶה שֶׁלֹּא לָרֹק תָּדִיר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — יִלְעֹס קֹדֶם כְּנִיסָתוֹ שׂוֹרֶשׁ מָתוֹק (שֶׁקּוֹרִין לאקרי"ץ). אֲבָל בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וּבְעֶרֶב ט' בְּאָב — אָסוּר שֶׁיִּשָּׁאֵר הַמְּתִיקוּת בְּפִיו וּכְשֶׁבּוֹלֵעַ הָרֹק בּוֹלֵעַ הַמְּתִיקוּת (אֲבָל מִשּׁוּם בְּלִיעַת הָרֹק לְבַדּוֹ — אֵין אִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן (תקמ"ו) [תקס"ז]):

טו לְעוֹלָם יַשְׁכִּים אָדָם לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה וְיִמָּנֶה מֵעֲשָׂרָה רִאשׁוֹנִים. וְהוּא שֶׁיִּתְפַּלֵּל שָׁם עִמָּהֶם, שֶׁאֲפִלּוּ מֵאָה בָּאִין אַחֲרָיו — נוֹתְנִים לוֹ שָׂכָר כְּנֶגֶד כֻּלָּם.

וְטוֹב שֶׁיֵּאָסְפוּ עֲשָׂרָה וְיָבוֹאוּ בְּיַחַד לְבֵית הַכְּנֶסֶת:

טז שְׁנַיִם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ לְבַדָּם אַחֲרוֹנִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּמֵהֵר אֶחָד וְסִיֵּם תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם חֲבֵרוֹ — חַיָּב לִגְמֹל חֶסֶד עִם חֲבֵרוֹ וּלְהַמְתִּין עָלָיו, אִם הוּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁבַּשָּׁדוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חֲשַׁשׁ מַזִּיקִין, אוֹ אֲפִלּוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁבָּעִיר אֶלָּא שֶׁהִיא תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בַּלַּיְלָה, וּמְפַחֵד חֲבֵרוֹ לְהִשָּׁאֵר שָׁם יְחִידִי וְעַל יְדֵי כָּךְ מִתְבַּלְבֶּלֶת תְּפִלָּתוֹ. וְאִם חֲבֵרוֹ נִכְנָס יְחִידִי בְּשָׁעָה שֶׁלֹּא יוּכַל לְסַיֵּם עִמָּהֶם תְּפִלָּתוֹ וְאַף עַל פִּי כֵן עָמַד לְהִתְפַּלֵּל — הֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ מְפַחֵד לִשָּׁאֵר יְחִידִי, לְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עָלָיו מִן הַדִּין. אֲבָל מִדַּת חֲסִידוּת לְהַמְתִּין עָלָיו אֲפִלּוּ בְּעִנְיָן זֶה, וַאֲפִלּוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁבָּעִיר, וַאֲפִלּוּ בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית וּמִנְחָה. וְכָל זֶה כְּשֶׁחֲבֵרוֹ מַאֲרִיךְ בְּסֵדֶר הַתְּפִלּוֹת שֶׁדַּרְכּוֹ כָּל הַצִּבּוּר לְאָמְרָם, אֲבָל אִם מַאֲרִיךְ בְּבַקָּשׁוֹת וְתַחֲנוּנִים — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עָלָיו:

יז הַהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְהִגִּיעַ לְמָלוֹן מִבְּעוֹד יוֹם וְרוֹצֶה לָלוּן שָׁם, אִם יֵשׁ לְפָנָיו עַד ד' מִילִין וְעַד בְּכָלָל מָקוֹם שֶׁמִּתְפַּלְּלִין בַּעֲשָׂרָה — צָרִיךְ לֵילֵךְ לָלוּן שָׁם, אִם יָכוֹל לָבוֹא שָׁם בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל [וְ]שֶׁלֹּא יְהֵא צָרִיךְ לָלֶכֶת יְחִידִי, אֲבָל יוֹתֵר מִד' מִילִין — לֹא הִטְרִיחוּהוּ (חֲכָמִים). וּלְאַחֲרָיו — צָרִיךְ לַחֲזוֹר עַד מִיל וְלֹא עַד בְּכָלָל כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲשָׂרָה (וְהוּא הַדִּין הַדָּר בְּיִשּׁוּב תּוֹךְ מִיל לְמָקוֹם שֶׁמִּתְפַּלְּלִין שָׁם בַּעֲשָׂרָה — חַיָּב לֵילֵךְ בְּכָל יוֹם בֹּקֶר וְעֶרֶב לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲשָׂרָה).

וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יַשְׁכִּים אָדָם לֵילֵךְ לִדְבַר הָרְשׁוּת מֵעִיר שֶׁמִּתְפַּלְּלִין שָׁם בַּעֲשָׂרָה, אִם יָכוֹל לָבוֹא לְמָחוֹז חֶפְצוֹ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל וְשֶׁלֹּא יְהֵא צָרִיךְ לָלֶכֶת יְחִידִי אַחַר הַתְּפִלָּה

(וְאֶפִלּוּ אִם הוּא רוֹצֶה לְהַשְׁכִּים וְלֵילֵךְ קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה), שֶׁתְּפִלַּת הַצִּבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִצְוָה מִדִּבְרֵיהֶם הִיא גְּדוֹלָה מִמִּצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, הוֹאִיל וּמְקַדְּשִׁין בָּהּ ה' בָּרַבִּים, שֶׁהֲרֵי מֵתֵר לַעֲבֹר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה וּלְשַׁחֵרר עַבְדּוֹ כְּדֵי לְהַשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִי' (רמ"ז) [רס"ז].

וּמִכָּל מָקוֹם, תַּלְמוּד תּוֹרָה גָּדוֹל מִכֻּלָּם (שֶׁהֲרֵי מָנוּ עִיּוּן תְּפִלָּה עִם הַרְבֵּה דְּבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא וְאַף עַל פִּי כֵן אָמְרוּ "וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם"). לְפִיכָךְ מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ וְאֵינוֹ מִתְבַּטֵּל כְּלָל (כִּי אִם לְדָבָרִים הֶכְרְחִיִּים לְצָרְכֵי גּוּפוֹ וְלִמּוּדוֹ) — אֵין לוֹ לְבַטֵּל מִלִּמּוּדוֹ וְלֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא יִתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ בַּעֲשָׂרָה, וְאִם לֹא יִמְצָא עֲשָׂרָה — טוֹב לוֹ שֶׁיִּתְפַּלֵּל יְחִידִי מִשֶּׁיִּתְבַּטֵּל מִלִּמּוּדוֹ בִּשְׁעַת הֲלִיכָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת.

וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא יַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּכָךְ, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ עַמֵּי הָאָרֶץ מִמֶּנּוּ וְיִתְבַּטְּלוּ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, כִּי לֹא יָדוּנוּ אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת שֶׁבִּשְׁבִיל לִמּוּדוֹ אֵינוֹ בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וּמִטַּעַם זֶה אֵין לוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר אוֹמְרִים סְלִיחוֹת וְתַחֲנוּנִים (אוֹ בִּשְׁעַת קְרִיאַת הַתּוֹרָה), עַיֵּן סִימָן קמ"ו.

אֲבָל אִם יָכוֹל לֶאֱסֹף אֵלָיו עֲשָׂרָה לְבֵיתוֹ — מִצְוָה יוֹתֵר שֶׁיִּתְפַּלֵּל בִּמְקוֹם מְדָרְשׁוֹ הַקָּבוּעַ לוֹ בְּבֵיתוֹ מִשֶּׁיִּתְבַּטֵּל לִמּוּדוֹ וְיֵלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם רַב עִם שֶׁהוּא הַדְרַת מֶלֶךְ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בֵּית הַמִּדְרָשׁ הַקָּבוּעַ לָרַבִּים שֶׁקְּדֻשָּׁתוֹ גְּדוֹלָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת (כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן (קצ"ג) [קנ"ג]). וּמִצְוָה (אַף לְמִי שֶׁאֵין תּוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ לְהִתְפַּלֵּל שָׁם יוֹתֵר מִבֵּית הַכְּנֶסֶת אֶפִלּוּ אֵין בּוֹ רַב עִם כְּמוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְהוּא שֶׁיִּתְפַּלֵּל בּוֹ בַּעֲשָׂרָה):

יח יִקְבַּע מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ שֶׁלֹּא יְשַׁנֶּהוּ, אִם לֹא לְצֹרֶךְ גָּדוֹל. וְכָל מִי שֶׁקּוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ — אֱלֹהֵי אַבְרָהָם בְּעֶזְרוֹ, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּאַבְרָהָם שֶׁקָּבַע מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם כו'".

וְאֵין דַּי בְּמַה שֶׁיִּקְבַּע לוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת אֶחָד בָּעִיר לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ, אֶלָּא גַּם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁקָּבוּעַ בּוֹ — צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָקוֹם קָבוּעַ. וְכָל תּוֹךְ ד' אַמּוֹת חָשׁוּב מָקוֹם אֶחָד, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם. וְגַם כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ — יִקְבַּע לוֹ מָקוֹם, שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּהוּ בְּנֵי הַבַּיִת:

יט לְעוֹלָם יִכָּנֵס אָדָם שִׁעוּר ב' פְּתָחִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִשְׁמֹר מְזוּזֹת פְּתָחָי".

יֵשׁ מְפָרְשִׁים שִׁעוּר ב' פְּתָחִים, דְּהַיְנוּ רֹחַב ח' טְפָחִים יְכָנֵס לִפְנִים, שֶׁלֹּא יֵשֵׁב אֵצֶל הַפֶּתַח, לְפִי שֶׁנִּרְאֶה עָלָיו כְּמַשְׁאוֹי עִכּוּב בֵּית הַכְּנֶסֶת וְיִהְיֶה מְזֻמָּן סָמוּךְ לַפֶּתַח לָצֵאת. וּלְפִי זֶה עַכְשָׁו שֶׁכָּל אֶחָד מַכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ, אִם יֵשׁ לוֹ מָקוֹם מְיֻחָד אֵצֶל הַפֶּתַח — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ יוֹשֵׁב שָׁם אֶלָּא דֶּרֶךְ קְבִיעוּת.

וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים הַטַּעַם, מִפְּנֵי שֶׁמַּבִּיט לַחוּץ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן. וּלְפִי זֶה אִם אֵינוֹ פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁלֹּא יְמַהֵר לְהִתְפַּלֵּל מִיָּד כְּשֶׁיִּכָּנֵס, אֶלָּא יִשְׁהֶה כְּדֵי הִלּוּךְ שִׁעוּר ב' פְּתָחִים, דְּהַיְנוּ ח' טְפָחִים.

וְנָכוֹן לָחֹשׁ לְכָל הַפֵּרוּשִׁים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ לְכַוֵּן לִפְנִים מִב' דְּלָתוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי וגו'". וְלָכֵן נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת אַכְסַדְרָה לִפְנֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת:

כ הַמִּתְפַּלֵּל י"ח צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ לְבֵין הַקִּיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּסֹּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל". וְדָבָר קָבוּעַ כְּגוֹן אָרוֹן וְתֵבָה — אֵינָם חוֹצְצִין. וְכֵן מִטּוֹת שֶׁלָּנוּ הָעֲשׂוּיִים לִשְׁכִּיבָה וְאֵין דֶּרֶךְ לְטַלְטְלָן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם — נִקְרֵאת דָּבָר קָבוּעַ וְאֵינָן חוֹצְצוֹת. וְאֵינוֹ חוֹצֵץ אֶלָּא דָּבָר גָּדוֹל שֶׁגָּבְהוֹ י' טְפָחִים וְרָחְבּוֹ ד' טְפָחִים עַל ד' טְפָחִים, אֲבָל דָּבָר קָטָן אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק בֵּינוֹ לַקִּיר. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא צָרֵךְ הַתְּפִלָּה, אֲפִלּוּ הוּא גָּדוֹל הַרְבֵּה — אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק, כְּגוֹן הַשֻּׁלְחָן שֶׁמַּנִּיחִין עָלָיו הַסִּדּוּר. וְלָכֵן נָהֲגוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁיֵּשׁ לִפְנֵי כָּל אֶחָד שֻׁלְחָן קָטָן (שֻׁקוֹרִין שטענדי"ר) שֶׁמַּנִּיחִין עָלָיו הַסִּדּוּרִים אַף עַל פִּי שֶׁגָּבוֹהַּ י' וְרָחָב ד'.

וְכָל זֶה לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר בְּקַלּוּת לְהִתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר שֶׁגָּבוֹהַּ י' וְרָחָב ד' חוֹצֵץ בֵּינוֹ לְבֵין הַקִּיר, כְּגוֹן לִפְעָמִים שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בַּעֲשָׂרָה בְּאֵיזוֹ חֶדֶר וְאִי אֶפְשָׁר לְכָל אָדָם לַעֲמֹד בְּלֹא חֲצִיצָה בֵּינוֹ לַכֹּתֶל — אַל יִמָּנַע מִתְּפִלַּת הַצִּבּוּר בִּשְׁבִיל זֶה, כִּי אֵין בָּזֶה אִסּוּר כְּשֶׁצָּרִיךְ לְכָךְ מִצַּד דּוֹחַק הַמָּקוֹם. וּמִכָּל מָקוֹם

יַעֲצִים עֵינָיו אוֹ יִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר וְלֹא יַבִּיט לַחוּץ, וְלֹא יָבוֹא לִידֵי בִּטּוּל כַּוָּנָה עַל יְדֵי דָּבָר הַחוֹצֵץ שֶׁלְּפָנָיו:

כא בַּעֲלֵי חַיִּים חוֹצְצִין. וְאָדָם אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִינוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ לְזַהֵר מִלְּהִתְפַּלֵּל אֲחוֹרֵי שׁוּם אָדָם. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדָבָרָיו. אֲבָל מִן הַדִּין אֵין אִסּוּר אֶלָּא בַּאֲחוֹרֵי רַבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן:

כב בְּגָדִים הַמְצֻיָּרִים שֶׁתּוֹלִים בְּכָתְלֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת לְנוֹי, אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם חֲצִיצָה — אֵין נָכוֹן לְהִתְפַּלֵּל כְּנֶגְדָּם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא מַבִּיט בְּצִיּוּרָם וְלֹא יְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ. וְאִם יִקְרֶה לוֹ לְהִתְפַּלֵּל נֶגְדָּם — יַעֲצִים עֵינָיו. וְגַם כְּשֶׁמְּצַיְּרִים כָּתְלֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת — נָכוֹן שֶׁלֹּא לְצַיֵּר צִיּוּרִים נֶגֶד פָּנָיו שֶׁל אָדָם, אֶלָּא לְמַעְלָה מִקּוֹמַת אִישׁ. וְלָכֵן אֵין נָכוֹן גַּם כֵּן לְצַיֵּר צִיּוּרִים בַּסְּפָרִים שֶׁמִּתְפַּלְּלִין בָּהֶם, שֶׁלֹּא תִּתְבַּטֵּל הַכַּוָּנָה.

אֲבָל בְּגָדִים שֶׁמְּצַיָּר עֲלֵיהֶם דִּבְרֵי תְּפִלּוֹת — אֲפִלּוּ לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אָסוּר, וְצָרִיךְ לְהוֹצִיאָם מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר לָנוּ שׁוּם דָּבָר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כִּי מַה לָּנוּ לְהַנִּיחַ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁלָּנוּ דָּבָר שֶׁהוּא מוּכָן וּמְזֻמָּן לְתִפְלָתָם (אֲבָל שֶׁלֹּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֲפִלּוּ מְצֻיָּר עֲלֵיהֶן צוּרוֹת הָאֲסוּרִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קמ"א — יֵשׁ לָהֶן תַּקָּנָה עַל יְדֵי בִּטּוּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קל"ט (וְקמ"ה) [וְקמ"ו]):

כג לֹא יִתְפַּלֵּל בְּצַד רַבּוֹ וְלֹא אֲחוֹרֵי רַבּוֹ עַד שֶׁיַּרְחִיק ד' אַמּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁעוֹמֵד בַּתְּפִלָּה מִצַּד רַבּוֹ — מַרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הֵם שָׁוִים, וַאֲחוֹרֵי רַבּוֹ גַּם כֵּן יוּהָרָא הוּא. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל לְפָנָיו וַאֲחוֹרָיו לְרַבּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק ד' אַמּוֹת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל זֶה כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין בְּיַחִיד, אֲבָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אִם כָּךְ הוּא סֵדֶר יְשִׁיבָתוֹ — אֵין לָחֹשׁ אִם מִתְפַּלֵּל לְפָנָיו אוֹ לְאַחֲרָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁטּוֹב לְהַחֲמִיר — הַמִּנְהָג לְהָקֵל. וְעַל כָּל פָּנִים צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁיַּרְחִיק מֵאֲחוֹרֵי רַבּוֹ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל רַבּוֹ לִפְסֹעַ ג' פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו, וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְהַמְתִּין עָלָיו עַד שֶׁיִּסַּיֵּם הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְנִמְצָא גּוֹרֵם טֹרַח וְעִכּוּב לְרַבּוֹ. וְאִם הוּא תַּלְמִיד חָבֵר — מֻתָּר. אֲבָל לִפְנֵי רַבּוֹ אָסוּר אֲפִלּוּ בְּתַלְמִיד חָבֵר, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

כד כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין קוֹרִין בּוֹ קְרִיאַת שְׁמַע — אֵין מִתְפַּלְּלִין בּוֹ. וּכְשֵׁם שֶׁמַּרְחִיקִין מִצּוֹאָה וּמֵי רַגְלַיִם וְרֵיחַ רַע וּמִן הַמֵּת וּמֵרְאֵית הָעֲרָוָה לְקְרִיאַת שְׁמַע — כָּךְ מַרְחִיקִין לִתְפִלָּה:

כה הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְהִשְׁתִּין תִּינוֹק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — יִשְׁתֹּק עַד שֶׁיְּבִיאוּ מַיִם לְהָטִיל עַל הַמֵּי רַגְלַיִם, אוֹ יְהַלֵּךְ לְפָנָיו עַד שֶׁיִּהְיוּ מֵי רַגְלַיִם לְאַחֲרָיו ד' אַמּוֹת, אוֹ יֵלֵךְ לְצִדָּדָיו אִם אִי אֶפְשָׁר לְפָנָיו, אוֹ יֵצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְיִגְמֹר תְּפִלָּתוֹ. וְיוֹתֵר טוֹב לֵילֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר וְלֹא לִשְׁתֹּק, כִּי שָׁמָּא יִשְׁהֶה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ וְיִצְטָרֵךְ לַחֲזוֹר לָרֹאשׁ, וְנִמְצָא גּוֹרֵם בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה:

סימן צא

א **שֶׁיֶּאֱזֹר מָתְנָיו וְיכַסֶּה רֹאשׁוֹ בִּשְׁעַת תְּפִלָּה וּבוֹ ו' סְעִיפִים:**

בְּגָדָיו כֵּיצַד? אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁתְּהֵא עֶרְוָתוֹ מְכֻסָּה וְלֹא יְהֵא לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם הָיְתָה טַלִּית חֲגוּרָה לוֹ עַל מָתְנָיו לְכַסּוֹתוֹ מִמָּתְנָיו וּלְמַטָּה, וְחוֹצֵץ בְּטַלִּיתוֹ עַל מָתְנָיו שֶׁלֹּא יְהֵא לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה — אָסוּר לְהִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיְּכַסֶּה לִבּוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן ע"ד. וְאִם לֹא כִסָּה אֶת לִבּוֹ, אוֹ שֶׁנֶּאֱנַס וְאֵין לוֹ בְּמַה שֶׁיִּתְכַּסֶּה, הוֹאִיל וְכִסָּה עֶרְוָתוֹ וְהִתְפַּלֵּל — יָצָא:

ב צָרִיךְ לֶאֱזֹר אֵזוֹר בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ אַבְנֵט שֶׁאֵין לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "הָכוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל". אֲבָל בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת מֻתָּר לְבָרֵךְ בְּלֹא חֲגוֹרָה, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַבְנֵט בַּמִּכְנָסַיִם וְאֵין לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה. וְהוּא הַדִּין אֲפִלּוּ בְּלֹא מִכְנָסַיִם אִם בְּגָדָיו מֻנָּחִים מַמָּשׁ עַל בִּטְנוֹ וְחוֹצְצִים בֵּין לִבּוֹ לָעֶרְוָה. וּמִי שֶׁהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם בְּלֹא חֲגוֹרָה — אֵין צָרִיךְ לֶאֱזֹר בִּשְׁעַת תְּפִלָּה:

ג אָסוּר לְהוֹצִיא אַזְכָּרָה מִפִּיו בְּרֹאשׁ מְגֻלֶּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לִמְחוֹת שֶׁלֹּא לִכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ. וּמִדַּת חֲסִידוּת הוּא שֶׁלֹּא לֵילֵךְ ד' אַמּוֹת בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ב':

ד כּוֹבָעִים הַקְּלוּעִים מִקֶּשׁ חֲשׁוּבִים כִּסּוּי, אֲבָל הַנָּחַת יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כִּסּוּי, לְפִי שֶׁהַיָּד וְהָרֹאשׁ גּוּף אֶחָד הֵן וְאֵין הַגּוּף יָכוֹל לְכַסּוֹת אֶת עַצְמוֹ. אֲבָל אִם אַחֵר מַנִּיחַ יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ — יֵשׁ לְהָקֵל (כֵּיוָן שֶׁרש"ל מֵקֵל לְגַמְרֵי):

ה לֹא יַעֲמֹד אָדָם בִּתְפִלָּה בַּאֲפוּנְדָּתוֹ, וְלֹא בְּרַגְלַיִם מְגֻלִּים אִם דֶּרֶךְ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא יַעֲמְדוּ לִפְנֵי הַגְּדוֹלִים אֶלָּא בְּבָתֵּי רַגְלַיִם. אֲבָל אִם דַּרְכָּם לַעֲמֹד יְחֵפִים בִּפְנֵי הַגְּדוֹלִים כְּמוֹ בְּאֶרֶץ הָעֲרָב — מֻתָּר לְהִתְפַּלֵּל יְחֵף.

וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ אֵין לְהִתְפַּלֵּל בְּבָתֵּי שׁוּקִים שֶׁל פִּשְׁתָּן אִם לֹא יִלְבַּשׁ עֲלֵיהֶם אַנְפִּילָאוֹת

(שֶׁקוֹרִין זאקי"ן), שֶׁגַּנַּאי הוּא לַעֲמֹד בִּפְנֵי הַגְּדוֹלִים בְּבָתֵּי שׁוֹקַיִם שֶׁל פִּשְׁתָּן בִּלְבַד, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁנּוֹעֲלִין סַנְדָּל (שֶׁקוֹרִין פאנטאפי"ל) שֶׁהֶעָקֵב מְגֻלֶּה (אֲבָל בְּאַנְפִּילָאוֹת מֻתָּר לְהִתְפַּלֵּל אַף בְּלֹא בָּתֵּי שׁוֹקַיִם, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵזוֹר לְהַפְסִיק בֵּין לִבּוֹ לָעֶרְוָה, אוֹ שֶׁבְּגָדָיו מֻנָּחִים מַמָּשׁ עַל בִּטְנוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָעִיף ב').

וְכֵן אֵין לְלַבֵּשׁ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה בְּתֵּי יָדַיִם כְּדֶרֶךְ עוֹבְרֵי דְּרָכִים:

יז דֶּרֶךְ הַחֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְפַּלְּלוּ אֶלָּא כְּשֶׁהֵן עֲטוּפִים. וּמִנְהַג הַחֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים כְּשֶׁהָיָה שָׁלוֹם בָּעוֹלָם הָיוּ מִתְקַשְּׁטִים בִּבְגָדִים נָאִים וּמִתְפַּלְּלִים, מִשּׁוּם "הִכּוֹן כו'", כְּלוֹמַר הִתְנָאֶה לְפָנָיו. וּבְעֵת הַזַּעַם הָיוּ עוֹמְדִים כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ שֶׁמַּשְׁלִיךְ אַדַּרְתּוֹ מֵעָלָיו שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּחָשׁוּב, וְחוֹבֵק אֶת יָדָיו בְּאֶצְבְּעוֹתָיו מֵאֵימַת רַבּוֹ וְיִרְאָתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁחוֹבֵק אֶצְבְּעוֹתָיו שֶׁל יָדָיו זֶה בְּשֶׁל זֶה כְּאָדָם שֶׁשּׁוֹבֵר אֶצְבְּעוֹתָיו כְּשֶׁמִּצְטַעֵר. וְיֵשׁ מֵהַחֲכָמִים שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים כֵּן אַף בְּעֵת שָׁלוֹם.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְחַבֵּק אֶצְבְּעוֹתָיו בְּעֵת שָׁלוֹם, כִּי בָּזֶה מוֹרִיד דִּין עַל עַצְמוֹ, אֶלָּא יַנִּיחַ יָדָיו זֶה עַל זֶה כְּפוּתִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ה:

סימן צב

א **הַנִּצְרָךְ לְנַקְּבָיו וְדִין רְחִיצָה וּשְׁאָר הֲכָנוֹת וּבוֹ י' סְעִיפִים:**

גּוּפוֹ כֵּיצַד? הָיָה צָרִיךְ לְנַקְּבָיו אַל יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיְּפַנֶּה, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל". וְאִם הִתְפַּלֵּל — תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּגְדוֹלִים, אֲבָל בִּקְטַנִּים — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל. וַאֲפִלּוּ בִּגְדוֹלִים אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ שִׁעוּר הִלּוּךְ פַּרְסָה, אֲבָל אִם יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ שִׁעוּר הִלּוּךְ פַּרְסָה — יָצָא בְּדִיעֲבַד. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לֹא יִתְפַּלֵּל בְּגוּף מְשֻׁקָּק, אֲפִלּוּ אִם יַעֲבֹר זְמַן הַתְּפִלָּה עַד שֶׁיְּפַנֶּה. וַאֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה אָסוּר כָּל זְמַן שֶׁגּוּפוֹ מְשֻׁקָּק. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה אִם יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ שִׁעוּר פַּרְסָה. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁבְּעוֹד שֶׁיְּפַנֶּה יַעֲבֹר זְמַן הַתְּפִלָּה:

ב וְכָל זֶה כְּשֶׁהִצְרַךְ קֹדֶם הַתְחָלַת הַתְּפִלָּה, אֲבָל אִם בְּאֶמְצַע תְּפִלָּתוֹ נִתְעוֹרֵר לוֹ תַּאֲוָה בֵּין לִקְטַנִּים בֵּין לִגְדוֹלִים, אִם יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ עַד שֶׁיְּסַיֵּם תְּפִלָּתוֹ — יַעֲמִיד עַצְמוֹ וְלֹא יַפְסִיק אֲפִלּוּ לִקְטַנִּים בְּאֶמְצַע תְּפִלַּת י"ח. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ — יַפְסִיק

לִגְדוֹלִים, אֲבָל לִקְטַנִּים לֹא יַפְסִיק. וַאֲפִלּוּ מַיִם שׁוֹתְתִין עַל בִּרְכָּיו — מַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְלוּ הַמַּיִם וְחוֹזֵר לִתְפִלָּתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ח.

אֲבָל בְּאֶמְצַע קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, אִם רָצָה — מַרְחִיק וּמֵטִיל מַיִם, וְאִם רָצָה — קוֹרֵא כְּדַרְכּוֹ וּמַעֲמִיד עַצְמוֹ עַד שֶׁיְּסַיֵּם תְּפִלָּתוֹ. אֲבָל לִגְדוֹלִים צָרִיךְ לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ אִם יָכוֹל וְלֹא יַפְסִיק אֲפִלּוּ בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ (אוֹ אֲפִלּוּ בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה מ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" וְאֵילָךְ).

וְהוּא שֶׁאֵינוֹ מִתְאַוֶּה כָּל כָּךְ בְּעִנְיַן שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ" כְּשֶׁמַּעֲמִיד עַצְמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ שָׁעוּר פַּרְסָה, אֲבָל אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ" — מַפְסִיק בֵּין לִקְטַנִּים בֵּין לִגְדוֹלִים בְּאֶמְצַע קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, אֲבָל לֹא בְּאֶמְצַע תְּפִלַּת י"ח, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע תְּפִלַּת י"ח אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת בִּלְבַד וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ד, וְקַל וָחֹמֶר מִשּׁוּם אִסּוּר "בַּל תְּשַׁקְּצוּ" שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהֵם אָמְרוּ וְהֵם אָמְרוּ (וְאִם מֵרֹב דְּחָקוֹ נִתְעַטֵּשׁ אוֹ שֶׁבִּקֵּשׁ לְהִתְעַטֵּשׁ — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן (קי"ג) [ק"ג]):

ג וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יִבְדֹּק אֶת עַצְמוֹ יָפֶה קֹדֶם הַתְּפִלָּה שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִנְקָבָיו אַחַר כָּךְ וְיִטָּרֵד בִּתְפִלָּתוֹ. וְכֵן יָסִיר כִּיחוֹ וְנִיעוֹ וְכָל דָּבָר הַטּוֹרְדוֹ.

וְאַחַר כָּךְ צָרִיךְ לִרְחֹץ יָדָיו בַּמַּיִם אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו שַׁחֲרִית, כֵּיוָן שֶׁנָּגַע בְּטִנּוֹפֶת אַחַר נְטִילַת שַׁחֲרִית. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יְבָרֵךְ עַל רְחִיצָה זוֹ אִם כְּבָר בֵּרַךְ עַל נְטִילַת שַׁחֲרִית, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ז':

ד וְאִם אֵין לוֹ מַיִם — צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחֲרֵיהֶם עַד פַּרְסָה אִם הוּא בַּדֶּרֶךְ וְהַמַּיִם נִמְצָאִים לְפָנָיו בְּרִחוּק פַּרְסָה וְיָכוֹל לְהַגִּיעַ אֲלֵיהֶן קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן הַתְּפִלָּה. וְהוּא שֶׁהוֹלֵךְ יְחִידִי, אֲבָל אִם הוֹלֵךְ בְּשַׁיָּרָא — אֵין צָרִיךְ לְהִפָּרֵד מִן הַשַּׁיָּרָא לְלֶכֶת יְחִידִי לְמָקוֹם הַמַּיִם. וְאִם צָרִיךְ לַחֲזֹר לַאֲחוֹרָיו לְמָקוֹם מַיִם עַד מִיל — חוֹזֵר, יוֹתֵר מִמִּיל — אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר.

וְאִם מִתְיָרֵא שֶׁמָּא יַעֲבֹר זְמַן הַתְּפִלָּה עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְמָקוֹם הַמַּיִם — לֹא יַחֲזֹר אַחֲרֵיהֶם כְּלָל, רַק יְנַקֶּה יָדָיו בִּצְרוֹר אוֹ בְּעָפָר אוֹ בְּקוֹרָה אוֹ בְּכָל דָּבָר שֶׁמְּנַקֶּה:

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁיָּדָיו מְלֻכְלָכוֹת אוֹ שֶׁנָּגְעוּ בְּמָקוֹם מְטֻנָּף, אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהֶן שׁוּם לִכְלוּךְ אַף עַל פִּי שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם אַחַר נְטִילַת שַׁחֲרִית — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטְלָן

וְלֹא לְנַקּוֹתָן, שֶׁסְּתָם יָדַיִם כְּשֵׁרוֹת לִתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁכְּשֵׁרוֹת לִשְׁאָר בְּרָכוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֶסֵּח הַדַּעַת פּוֹסֵל לִתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁפּוֹסֵל לַאֲכִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת הֵן וְשָׁמָּא נָגְעוּ בְּמָקוֹם הַטִּנּוֹפֶת. וְכֵן עִקָּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין מַיִם מְזֻמָּנִים לְפָנָיו — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר אַחֲרֵיהֶם אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לָהֶם שׁוּם לִכְלוּךְ, שֶׁלְּעִנְיָן זֶה יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא יְנַקֶּה יָדָיו בְּכָל דָּבָר שֶׁמְּנַקֶּה, שֶׁנְּקִיּוֹן מוֹעִיל אַף לְיָדַיִם שֶׁל הֶסֵּח הַדַּעַת, שֶׁפְּסוּל הֶסֵּח הַדַּעַת הוּא מִשּׁוּם שֶׁמָּא מָדְבָּק בָּהֶן מְעַט זֵעָה אוֹ צוֹאָה, וּכְשֶׁמְּנַקֶּה יִתְקַנְּחוּ.

וַאֲפִלּוּ בְּיָדַיִם מְלֻכְלָכוֹת — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר אַחַר מַיִם אֶלָּא כְּשֶׁאֶפְשָׁר, אֲבָל כְּשֶׁעוֹמֵד בִּתְפִלָּה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָזוּז מִמְּקוֹמוֹ וְנִזְכַּר שֶׁנִּגַּע בְּמָקוֹם מְטֻנָּף — דַּי בְּנִקְיוֹן עָפָר אוֹ צְרוֹרוֹת, אוֹ מְחַכֵּךְ יָדָיו בַּכֹּתֶל.

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לִגַּע בְּמָקוֹם מְטֻנָּף (אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מַיִם מְזֻמָּנִים לְפָנָיו, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק) בַּתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ז:

י וְכָל זֶה בִּתְפִלָּה, אֲבָל לְתַלְמוּד תּוֹרָה דַּי בְּנִקְיוֹן בְּעָלְמָא בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ יֵשׁ מַיִם מְזֻמָּנִים לְפָנָיו:

יא מָקוֹם הַמְּטֻנָּף הֵם מְקוֹמוֹת הַמְכֻסִּים בָּאָדָם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִלְמוּלֵי זֵעָה. וְכֵן אִם חִבֵּךְ הָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ד. וְכֵן צוֹאַת הָאָזֶן וְצוֹאַת הָאַף הֵן טִנּוֹפוֹת, וְאָסוּר לִגַּע בָּהֶן בַּתְּפִלָּה כִּי אִם עַל יְדֵי בֶּגֶד:

יב הַמַּשְׁתִּין לֹא יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיִּשְׁהֶה כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת, מִשּׁוּם נִיצוֹצוֹת שֶׁבְּאַמָּתוֹ. וְהַמִּתְפַּלֵּל לֹא יַשְׁתִּין עַד שֶׁיִּשְׁהֶה כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת אַחַר סִיּוּם תְּפִלָּתוֹ, שֶׁכָּל ד' אַמּוֹת תְּפִלָּתוֹ שְׁגוּרָה בְּפִיו וּשְׁפָתָיו רוֹחֲשׁוֹת. אֲבָל לְאַחַר שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת — מֻתָּר לוֹ לְהַשְׁתִּין בַּמָּקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּל. וּמִדַּת חֲסִידוּת שֶׁלֹּא לְהַשְׁתִּין בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה:

יג הָרוֹקֵק לֹא יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיִּשְׁהֶה כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת. וְהַמִּתְפַּלֵּל לֹא יָרֹק לְרְצוֹנוֹ מֵחֲמַת טִיּוּל עַד שֶׁיִּשְׁהֶה כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת. אֲבָל אִם נִזְדַּמֵּן לוֹ רֹק — מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ז:

יד טוֹב לִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ":

סימן צג

א קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ לִשְׁהוֹת וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁהֶה בַּמָּקוֹם שֶׁמִּתְפַּלֵּל שָׁעָה אַחַת קוֹדֶם תְּפִלָּתוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּכַוֵּן לִבּוֹ לַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ" וְאַחַר כָּךְ "יְהַלְלוּךָ סֶלָה", וְשָׁעָה אַחַת אַחַר תְּפִלָּתוֹ, שֶׁלֹּא תְּהֵא נִרְאֵית עָלָיו כְּמַשְׂאוֹי שֶׁמְּמַהֵר לָצֵאת מִמֶּנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ" וְאַחַר כָּךְ "יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ". וַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ שׁוֹהִין שָׁעָה מַמָּשׁ מִשָּׁעוֹת בֵּינוֹנִית, שֶׁהֵן כ"ד בְּמֵעֵת לְעֵת, וְלִשְׁאֹר עַם דַּי בְּשָׁעָה מוּעֶטֶת כְּדֵי הִלּוּךְ ב' פְּתָחִים שֶׁהֵם ח' טְפָחִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ'.

יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר, כְּדֵי לְכַוֵּן מְאֹד. וְהַכֹּל לְפִי מַה שֶּׁהוּא מַרְגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ:

ב אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כֹּבֶד רֹאשׁ, שֶׁהִיא הַכְנָעָה מֵאֵימַת הַקָּבָ"ה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עִבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה", דְּהַיְנוּ הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא לָנוּ בְּמָקוֹם עֲבוֹדָה — עֲשׂוּ אוֹתָהּ בְּיִרְאָה. וְלֹא יַעֲמֹד לֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ וּדְבָרִים בְּטֵלִים, וְלֹא מִתּוֹךְ כַּעַס, אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן דִּבְרֵי תַּנְחוּמִים שֶׁל תּוֹרָה, כְּגוֹן סָמוּךְ לִגְאֻלַּת מִצְרַיִם, אוֹ סָמוּךְ לְ"תְּהִלָּה לְדָוִד" שֶׁכָּתוּב בּוֹ: "רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה ... שׁוֹמֵר ה' אֶת כָּל אֹהֲבָיו":

ג אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ דִּין וְלֹא מִתּוֹךְ הֲלָכָה, שֶׁלֹּא יְהֵא לִבּוֹ טָרוּד בָּהּ בִּתְפִלָּתוֹ וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּן יָפֶה, אֶלָּא מִתּוֹךְ הֲלָכָה פְּסוּקָה, שֶׁאֵין לְפַלְפֵּל בָּהּ כְּלוּם וְלֹא יִטָּרֵד בָּהּ בַּתְּפִלָּה, וְהֵיא נִקְרֵאת גַּם כֵּן שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב". וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָסַק בְּפִלְפּוּל הֲלָכָה וְהִתְחִילוּ צִבּוּר לְהִתְפַּלֵּל — יִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם, וּבִפְרָט עַכְשָׁו שֶׁאֵין מְכַוְּנִים כָּל כָּךְ בַּתְּפִלָּה. וְלֹא הִזְהִירוּ אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה, שֶׁלֹּא יַעֲסֹק בְּפִלְפּוּל קוֹדֶם הַתְּפִלָּה:

ד הָעוֹסֵק בְּצָרְכֵי צִבּוּר — הֲרֵי זֶה כְּעוֹסֵק בַּתּוֹרָה.

יֵשׁ מְפָרְשִׁים לְעִנְיַן לַעֲמֹד מִתּוֹכוֹ לְהִתְפַּלֵּל, שֶׁגַּם זוֹ שִׂמְחָה הִיא לוֹ שֶׁעוֹסֵק בְּצָרְכֵי צִבּוּר, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ טִרְדָּה, דּוֹמֶה לַהֲלָכָה פְּסוּקָה.

וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים לְעִנְיַן שֶׁאֵין צָרִיךְ לִפְסֹק וּלְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁהָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְתוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ — אֵין צָרִיךְ לִפְסֹק לִתְפִלָּה. וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן ע' שֶׁהָעוֹסֵק בְּצָרְכֵי צִבּוּר אֲפִלּוּ לִקְרִיאַת שְׁמַע אֵינוֹ פּוֹסֵק, וְכָל שֶׁכֵּן לִתְפִלָּה.

וְאֵין צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתַּיִם בִּשְׁבִיל תַּשְׁלוּמֵי שַׁחֲרִית, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבִּשְׁעַת חוֹבָתוֹ הָיָה פָּטוּר מִמֶּנָּה מִן הַדִּין — אֵין צָרִיךְ לְתַשְׁלוּמִין כְּלָל:

סימן צד

א צָרִיךְ לְכַוֵּן כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְדִין הָרוֹכֵב אוֹ יוֹשֵׁב בִּסְפִינָה וּבוֹ י' סְעִיפִים:

בְּקוּמוֹ לְהִתְפַּלֵּל, אִם הָיָה עוֹמֵד בְּחוּץ לָאָרֶץ — יַחֲזִיר פָּנָיו כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אַרְצָם". וְיכַוֵּן גַּם כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם וּכְנֶגֶד הַמִּקְדָּשׁ וּכְנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי קָדָשִׁים.

הָיָה עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — יַחֲזִיר פָּנָיו כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל ה' דֶּרֶךְ הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ". וְיכַוֵּן גַּם כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּכְנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים.

הָיָה עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם — יַחֲזִיר פָּנָיו לַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַבַּיִת הַזֶּה". וְיכַוֵּן גַּם כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים.

הָיָה עוֹמֵד אֲחוֹרֵי הַמִּקְדָּשׁ (אֲבָל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אָסוּר לַעֲמֹד בַּזְּמַן הַזֶּה, שֶׁכֻּלָּם טְמֵאֵי מֵתִים שֶׁאֵין לָנוּ אֵפֶר פָּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקס"א) בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל בֵּית קָדְשֵׁי קָדָשִׁים — יַחֲזִיר פָּנָיו לַמִּזְרָח כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה". וְאִם הָיָה עוֹמֵד בִּצְפוֹנוֹ — יַחֲזִיר פָּנָיו לַדָּרוֹם כְּנֶגְדּוֹ. וְאִם עוֹמֵד בִּדְרוֹמוֹ — יַחֲזִיר פָּנָיו לַצָּפוֹן כְּנֶגְדּוֹ.

נִמְצְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מְכַוְּנִים לִבָּם לְמָקוֹם אֶחָד. וְעַל זֶה דָּרְשׁוּ חֲכָמִים: "כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת", תֵּל שֶׁכָּל פִּיּוֹת פּוֹנִים בּוֹ:

ב בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים לְהִתְפַּלֵּל לְרוּחַ מִשְׁאָר רוּחוֹת — עַל כָּל פָּנִים יְצַדֵּד פָּנָיו לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִם הוּא בְּחוּץ לָאָרֶץ, וְלִירוּשָׁלַיִם אִם הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלַמִּקְדָּשׁ אִם הוּא בִּירוּשָׁלַיִם. וְאָנוּ מַחֲזִירִין פָּנִים לַמִּזְרָח, מִפְּנֵי שֶׁאָנוּ יוֹשְׁבִין בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא פָּנֵינוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְלָכֵן קוֹבְעִים אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בַּמִּזְרָח. וַאֲפִלּוּ קָבְעוּהוּ לְצַד אַחֵר — יִתְפַּלְּלוּ לְצַד מִזְרָח.

וּמִכָּל מָקוֹם, מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵן לְצַד צָפוֹן הַרְבֵּה אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — לֹא יִקְבְּעוּ מָקוֹם הָאָרוֹן וְצַד הַתְּפִלָּה דְּהַיְנוּ כֹּתֶל מִזְרְחִי כְּנֶגֶד אֶמְצָעִית רוּחַ מִזְרְחִית שֶׁלָּהֶם, אֶלָּא כְּנֶגֶד מִזְרְחִית דְּרוֹמִית (קְצָת כְּפִי עֶרֶךְ נְטִיַּת נְקֻדַּת אֶמְצַע מִזְרָח

שֶׁלָּהֶם מִכְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, וּנְקֻדָּה זוֹ הִוא מְקוֹם יְצִיאַת שֶׁמֶשׁ לְעִיר זוֹ בִּתְקוּפַת נִיסָן וְתִשְׁרֵי הָאֲמִתִּית, וְהוּא מְקוֹם פְּגִישַׁת גַּלְגַּל מַשְׁוֶה הַיּוֹם בְּאֹפֶק עִיר זֶה, שֶׁלָּכֵן הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה שָׁוִים שָׁם בִּתְקוּפַת נִיסָן וְתִשְׁרֵי).

וּמָקוֹם זֶה בְּכָל מְדִינוֹת אֵלּוּ הוּא לְהַלְאָה מִנְּקֻדַּת נֹכַח הָרֹאשׁ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וְצָרִיךְ לַחֲשֹׁב כַּמָּה יִהְיֶה כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם בָּרֹחַב שֶׁמְּגַלְגַּל מַשְׁוֶה הַיּוֹם עַד רֹבַע עִגּוּל שֶׁמִּנֹּכַח הָרֹאשׁ שֶׁלָּנוּ עַד מָקוֹם פְּגִישַׁת הָאֹפֶק שֶׁלָּנוּ בְּמַשְׁוֶה הַיּוֹם, וְאִם רֹחַב זֶה שֶׁמֵּעִגּוּל זֶה עַד מַשְׁוֶה הַיּוֹם כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם הוּא יוֹתֵר מֵרֹחַב שֶׁמִּמַּשְׁוֶה הַיּוֹם עַד נֹכַח הָרֹאשׁ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם — צָרִיךְ לְצַדֵּד קְצָת לְדָרוֹם כְּפִי עֶרֶךְ יִתְרוֹן הַזֶּה, וְאִם הוּא פָּחוֹת מִזֶּה — צָרִיךְ לְצַדֵּד לְצָפוֹן קְצָת. וְדָבָר זֶה תָּלוּי בְּמֶרְחַק הַמְּדִינָה מִיָּם הַמַּעֲרָבִי כְּלַפֵּי הַמִּזְרָח וּבְהַרְחָקָה מִטַּבּוּר הָאָרֶץ כְּלַפֵּי צָפוֹן יוֹתֵר מִמֶּרְחַק יְרוּשָׁלַיִם. וְחֶשְׁבּוֹן זֶה קַל לְהַיּוֹדְעִים דַּרְכֵי הַחֶשְׁבּוֹן בְּמִשְׁלָשׁ כַּדּוּרִי:

ג וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְקַיֵּם אָמְרָם: הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַדְרִים וּלְהַעֲשִׁיר יַצְפִּין — יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן אֲפִלּוּ בְּצַבּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מִתְפַּלְּלִין לְמִזְרָח. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְצַדֵּד פָּנָיו לְמִזְרָח כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ מִתְפַּלֵּל בְּיָחִיד. וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת גַּם בְּהִפּוּךְ, שֶׁעִקַּר עֲמִידָתוֹ יִהְיֶה לְמִזְרָח, וִיצַדֵּד פָּנָיו לְדָרוֹם אוֹ לְצָפוֹן כְּדֵי לְהַחְכִּים אוֹ לְהַעֲשִׁיר. וְדֶרֶךְ זֶה יוֹתֵר נָכוֹן כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּצַבּוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהֵא נִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁחָלוּק מֵהַצַּבּוּר קְצָת, שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְמִזְרָח וְהוּא לְדָרוֹם אוֹ לְצָפוֹן. אֶלָּא אִם כֵּן שָׂכַח וְעָמַד לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם וְהִתְחִיל כְּבָר לְהִתְפַּלֵּל — אֲזַי דַּי לוֹ שֶׁיַּהֲפֹךְ פָּנָיו לְמִזְרָח, וְלֹא יַעֲקֹר רַגְלָיו לַהֲפֹךְ עֲמִידָתוֹ לְמִזְרָח.

אֲבָל אִם שָׂכַח וְעָמַד לְמַעֲרָב — לֹא יַהֲפֹךְ פָּנָיו כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לַהֲפֹךְ פָּנָיו לְמִזְרָח וְיִתְפַּלֵּל, לָכֵן אֵין צָרִיךְ לַהֲפֹךְ פָּנָיו כְּלָל, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹצֶה לְהַחְכִּים אוֹ לְהַעֲשִׁיר. וְאֵין צָרִיךְ לַעֲקֹר רַגְלָיו לַהֲפֹךְ עֲמִידָתוֹ לְמִזְרָח, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִן הַחֲכָמִים שֶׁהָיוּ מִתְפַּלְּלִים לְכַתְּחִלָּה לְמַעֲרָב מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁכִינָה בְּמַעֲרָב, וְיֵשׁ מִי שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל לְאֵיזֶה רוּחַ שֶׁהָיָה מְזַדְּמֵן לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁסּוֹבֵר שֶׁשְּׁכִינָה בְּכָל מָקוֹם, וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל לְאֵיזוֹ רוּחַ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק בִּתְפִלָּתוֹ לַעֲקֹר רַגְלָיו וְלַעֲמֹד כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

ד סוּמָא וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן הָרְווּחוֹת לְהִתְפַּלֵּל כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — יְכַוֵּן לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל ה'":

ה הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר — אֵינוֹ צָרִיךְ לֵירֵד וּלְהִתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיִּתְפֹּס אֶת חֲמוֹרוֹ, אֶלָּא מִתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ וְיַחֲזִיר פָּנָיו לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִם אֶפְשָׁר לוֹ. וְכֵן אִם הָיָה בִּסְפִינָה אוֹ עַל גַּבֵּי קָרוֹן, אִם יָכוֹל לַעֲמֹד — עוֹמֵד, וְאִם לָאו — יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וּמִתְפַּלֵּל, וְיַחֲזִיר פָּנָיו לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִם אֶפְשָׁר לוֹ. וְאִם הָיָה הוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו — מִתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ, אַף אִם אֵין פָּנָיו כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סַכָּנָה, וַאֲפִלּוּ הוֹלֵךְ לְדָבָר הָרְשׁוּת — לֹא הִצְרִיכוּהוּ לְהַפְסִיק הֲלִיכָתוֹ וְלַעֲמֹד בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, לְפִי שֶׁיִּקְשֶׁה בְּעֵינָיו אִחוּר דַּרְכּוֹ וְיִטָּרֵד לִבּוֹ וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּן. וְהַכֹּל לְפִי הַדֶּרֶךְ וּלְפִי הַמָּקוֹם וּלְפִי יִרְאָתוֹ וְיִשּׁוּב דַּעְתּוֹ.

אֲבָל אִם קָדַם הוּא לְהַשַּׂיָּרָא וְיֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיֶּאֱחֹז אֶת חֲמוֹרוֹ — יֵרֵד לְמַטָּה וְיִתְפַּלֵּל. וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו, שֶׁצָּרִיךְ הוּא לַעֲמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל, שֶׁבַּעֲמִידָה זוֹ לֹא יִטָּרֵד לִבּוֹ, כֵּיוָן שֶׁמִּבַּלְעֲדֵי כֵּן צָרִיךְ הוּא לְהַמְתִּין עַל הַשַּׂיָּרָא.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּכָל עִנְיָן צָרִיךְ הוּא לַעֲמֹד בְּאָבוֹת כְּדֵי לְכַוֵּן, שֶׁאִם לֹא כִּוֵּן לִבּוֹ בְּאָבוֹת — צָרִיךְ הוּא לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ — אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן כָּל כָּךְ. לָכֵן צָרִיךְ לְעַכֵּב הַבְּהֵמָה שֶׁלֹּא תְהַלֵּךְ עַד שֶׁיִּגְמֹר בִּרְכַת אָבוֹת, אֲבָל אֵין צָרִיךְ לֵירֵד לְמַטָּה. וְרָאוּי לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם הוּא שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סַכָּנָה.

וּלְכַתְּחִלָּה, לֹא יֵצֵא לַדֶּרֶךְ מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּחִלָּה בְּבֵיתוֹ כָּל תְּפִלַּת י"ח מְעֻמָּד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ט. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָבַר וְיָצָא — יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ, אֲפִלּוּ מְהַלֵּךְ סְמוּךְ לָעִיר בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וְאַף עַל פִּי שֶׁיִּגִּיעַ לְמִחוּז חֻפְצוֹ בְּעוֹד שֶׁיֵּשׁ עֲדַיִן שְׁהוּת הַרְבֵּה לְהִתְפַּלֵּל — אַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ מִיָּד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה, וְאֵינוֹ מְחֻיָּב לְהִתְעַכֵּב מִלְּהִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְמִחוּז חֻפְצוֹ כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל שָׁם מְעֻמָּד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּבָר חָל עָלָיו חוֹבַת הַתְּפִלָּה וְהוּא בַּדֶּרֶךְ — יָכוֹל לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַדִּין בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם, וְאֵינוֹ מְחֻיָּב לְהַחְמִיץ הַמִּצְוָה כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל מְעֻמָּד, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו הוּא פָּטוּר מֵהָעֲמִידָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, כְּדֵי לְקַיֵּם הַמִּצְוָה מִן הַמֻּבְחָר נָכוֹן הוּא שֶׁיַּמְתִּין עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְמִחוּז חֻפְצוֹ

לְהִתְפַּלֵּל שָׁם מְעֻמָּד, אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שָׁם מָקוֹם מְיֻחָד שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּהוּ בְּנֵי הַבַּיִת.
וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם "אֵין מַחְמִיצִין אֶת הַמִּצְוֹוֹת" וּ"זְרִיזִים מַקְדִּימִין לְמִצְוָה", כֵּיוָן שֶׁמִּתְכַּוֵּן כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר:

י הָיָה יוֹשֵׁב בִּסְפִינָה אוֹ בַּעֲגָלָה וּמִפַּחֵד לַעֲמֹד בְּכָל הַתְּפִלָּה וּמִתְפַּלֵּל מְיֻשָּׁב, מִכָּל מָקוֹם יַעֲמֹד בִּמְקוֹם הַכְּרִיעוֹת אִם אֶפְשָׁר לוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כּוֹרֵעַ מְעֻמָּד וּפוֹסֵעַ ג' פְּסִיעוֹת.
וְאִם רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה — יַחֲזִיר הַבְּהֵמָה ג' פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרֶיהָ וְעוֹלֶה לוֹ כְּאִלּוּ פּוֹסֵעַ בְּעַצְמוֹ, אוֹ יַחֲזִיר עַצְמוֹ עַל גַּבֵּי בְּהֵמְתּוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה נוֹהֵג אִם בָּא לְהִפָּטֵר מִן הַמֶּלֶךְ:

יא זָקֵן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד — יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וּמִתְפַּלֵּל. וְכֵן חוֹלֶה. וּמִתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ שׁוֹכֵב עַל צִדּוֹ, וְהוּא שֶׁיָּכוֹל לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ.
וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּפִיו מִפְּנֵי חֲלִישׁוּתוֹ — טוֹב שֶׁעַל כָּל פָּנִים יְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם", וַאֲפִלּוּ עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהִרְהוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"א.
אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ — קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע לְבַדָּהּ אִם אֶפְשָׁר לוֹ, לְפִי שֶׁכַּוָּנַת קְרִיאַת שְׁמַע אֵינָהּ אֶלָּא פָּסוּק רִאשׁוֹן וּבְקַל יוֹכַל לְכַוֵּן:

ח מִי שֶׁהָיוּ לוֹ נָכְרִים מִכָּאן וּמִכָּאן וּמִתְיָרֵא שֶׁמָּא יַפְסִיקוּהוּ בִּתְפִלָּתוֹ אוֹ שֶׁמָּא יַפְסִידוּ מִקָּחוֹ אִם יַעֲמֹד וְיִתְפַּלֵּל — יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְיִתְפַּלֵּל, לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁצָּרִיךְ לִפְסֹעַ ג' פְּסִיעוֹת בְּסוֹף הַתְּפִלָּה — יוֹשֵׁב וּמִתְפַּלֵּל וְכוֹרֵעַ.
יֵשׁ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ עַצְמוֹ לְכֹתֶל אוֹ לְעַמּוּד אוֹ לַחֲבֵרוֹ בִּשְׁעַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קמ"א:

ט מִי שֶׁהֻכְרַח לְהִתְפַּלֵּל מְיֻשָּׁב אוֹ מְהַלֵּךְ — טוֹב שֶׁיַּחֲזֹר וְיִתְפַּלֵּל מְעֻמָּד כְּשֶׁיּוּכַל בְּתוֹרַת נְדָבָה אִם הוּא בָּטוּחַ שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן יָפֶה בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ז:

י מִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וְהוּא סָמוּךְ לְמָלוֹן שֶׁל נָכְרִים, אִם יָכוֹל לְהִסְתַּלֵּק מִן הַדֶּרֶךְ וּלְהִתְפַּלֵּל מְעֻמָּד בְּמָקוֹם שֶׁקָּרוֹב הַדָּבָר לְגַמְרֵי שֶׁלֹּא יַפְסִיקוּהוּ שָׁם עוֹבְרֵי דְּרָכִים — מוּטָב שֶׁיִּסְתַּלֵּק וְיִתְפַּלֵּל שָׁם מִשֶּׁיִּתְפַּלֵּל בְּבֵית שֶׁל נָכְרִי שֶׁבְּוַדַּאי יֵשׁ בּוֹ גִּלּוּלִים וְתוֹעֵבוֹת, וְאֵין לְהַכְנִיס לְשָׁם דָּבָר (שֶׁבְּקְדֻשָּׁה), שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אָמַר "כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר וְגוֹ'", וְלֹא רָצָה לְהִתְפַּלֵּל בִּכְרָךְ שֶׁל מִצְרִים, לְפִי שֶׁהָיְתָה הָעִיר מְלֵאָה גִּלּוּלִים.
אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לְהִסְתַּלֵּק מִן הַדֶּרֶךְ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יַפְסִיקוּהוּ — יִתְפַּלֵּל בַּמָּלוֹן בְּאֵיזוֹ

קֶרֶן זָוִיוֹת, שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּהוּ בְּנֵי הַבַּיִת. וְאֵין לָחוֹשׁ לְגַלּוּלִים, שֶׁהֲרֵי כָּל תְּפִלָּתֵינוּ בַּעֲיָרוֹת מְלֵאוֹת גִּלּוּלִים.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהִסְתַּלֵּק מִן הַדֶּרֶךְ וְצָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל מְהַלֵּךְ אוֹ מְיֻשָּׁב וְגַם בַּמָּלוֹן לֹא יִמְצָא קֶרֶן זָוִיוֹת שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּהוּ — מוּטָב לְהִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ אוֹ מְיֻשָּׁב, כֵּיוָן שֶׁאָז יָכוֹל לְכַוֵּן יוֹתֵר. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בַּמָּלוֹן בִּבְקִעָה אוֹ בְּחָצֵר אוֹ בְּגִנָּה — מוּטָב, וְיֵצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם לְהִתְפַּלֵּל מְעֻמָּד וּבְכַוָּנָה:

סימן צה

א כְּוִוּן אֵיבָרָיו בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן רַגְלָיו זוֹ אֵצֶל זוֹ בְּכִוּוּן כְּאִלּוּ אֵינָן אֶלָּא רֶגֶל אֶחָד, לְהַדָּמוֹת לַמַּלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם "וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה", כְּלוֹמַר רַגְלֵיהֶם נִרְאוֹת כְּרֶגֶל אֶחָד.

וְטוֹב לְכַוֵּן רַגְלָיו גַּם כְּשֶׁאוֹמֵר קְדֻשָּׁה עִם שְׁלִיחַ צִבּוּר, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר "נְקַדֵּשׁ ... כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים ... בִּשְׁמֵי מָרוֹם", וּבַמָּרוֹם מַקְדִּישִׁים כֵּן בְּרֶגֶל יְשָׁרָה:

ב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁכְּשֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל יֵלֵךְ לְפָנָיו ג' פְּסִיעוֹת, דֶּרֶךְ קֵרוּב וְהַגָּשָׁה לְדָבָר שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת. וְטוֹב לָחוֹשׁ לִדְבָרָיו:

ג כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים", וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם", וּכְדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ ב' מִקְרָאוֹת אֵלּוּ אָמְרוּ שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן רֹאשׁוֹ מְעַט שֶׁיִּהְיוּ עֵינָיו לְמַטָּה לָאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי אָנוּ מִתְפַּלְּלִים נֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כּוֹ'", לָכֵן יִתֵּן עֵינָיו לְמַטָּה כְּנֶגְדּוֹ וְיַחֲשֹׁב כְּאִלּוּ עוֹמֵד בּוֹ וּמִתְפַּלֵּל, וְעַל יְדֵי זֶה תְּפִלָּתוֹ רְצוּיָה, וּבְלִבּוֹ יְכַוֵּן לְמַעְלָה "אֶל אֵל שֶׁבַּשָּׁמַיִם" (וְאוֹתָן הַמַּגְבִּיהִים רָאשֵׁיהֶם וְעֵינֵיהֶם לְמַעְלָה כְּמַבִּיטִים עַל הַגַּג — הַמַּלְאָכִים מַלְעִיגִים עֲלֵיהֶם). וְקֹדֶם הַתְּפִלָּה יִשָּׂא עֵינָיו לַשָּׁמַיִם, לְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה. וְכֵן בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה אִם נִתְבַּטְּלָה כַּוָּנָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ':

ד צָרִיךְ לַעֲמֹד בַּתְּפִלָּה כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ בְּאֵימָה בְּיִרְאָה בְּפַחַד. וְאַל יַנִּיחַ יָדָיו עַל חָלָצָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ יוּהָרָא. וְטוֹב שֶׁיַּנִּיחֵן עַל לִבּוֹ כְּפוּתִין הַיְמָנִית עַל הַשְּׂמָאלִית, בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לַעֲמֹד כֵּן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כְּשֶׁמְּדַבְּרִים עִמּוֹ וְשׁוֹאֲלִין מֵאִתּוֹ צָרְכֵיהֶם. וְהַכֹּל כְּמִנְהַג הַמָּקוֹם. וְנוֹהֲגִים קְצָת מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לְכֹף הָאֲגוּדָל בְּתוֹךְ פִּסַּת הַיָּד. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין

מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לְהַנִּיחַ זְרוֹעוֹתֵיהֶם עַל לִבָּם יְמָנִית עַל שְׂמָאלִית שֶׁיִּהְיֶה פֶּרֶק אֶמְצָעִי מְשֻׁתֵּי זְרוֹעוֹת נֶגֶד פְּנֵי הַמִּתְפַּלֵּל:

סימן צו

א שֶׁיִּמְנַע כָּל הַטָּרָדוֹת כְּדֵי שֶׁיְּכַוֵּן וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל לֹא יֶאֱחֹז בְּיָדוֹ תְּפִלִּין, וְלֹא סֵפֶר מִכְּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא קְעָרָה מְלֵאָה, וְלֹא סַכִּין, וְלֹא מָעוֹת, וְלֹא כִּכָּר, מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִפֹּל וְיִטָּרֵד וְתִתְבַּטֵּל כַּוָּנָתוֹ. אֲבָל שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאִם יִפְּלוּ לֹא יִפָּסְדוּ וְלֹא יַזִּיקוּ לוֹ — מֻתָּר לֶאֱחֹז מִן הַדִּין. אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁלֹּא לֶאֱחֹז כְּלוּם, אֶלָּא יִהְיוּ יָדָיו כְּפוּתִין כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן צ"ה סָעִיף ד'.

וְלוּלָב בִּזְמַנּוֹ מֻתָּר לֶאֱחֹז, אַף עַל פִּי שֶׁאִם יִפֹּל אֶפְשָׁר שֶׁיִּפָּסֵל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהָאֲחִיזָה הִיא מִצְוָה — אֵינוֹ נִטְרָד בִּשְׁבִילוֹ:

ב מֻתָּר לֶאֱחֹז סִדּוּר בְּיָדוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְפַּלֵּל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאוֹחֲזוֹ לְצֹרֶךְ הַתְּפִלָּה — אֵינוֹ נִטְרָד בִּשְׁבִילוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם לֹא הָיָה בְּיָדוֹ קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל — לֹא יַחֲזֹר אַחֲרָיו בַּתְּפִלָּה לְטָלוֹ, מִשּׁוּם הֶפְסֵק. אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בְּמָקוֹם מְיֻחָד שֶׁהוּא מוּכָן אָז מֻתָּר לִטְלוֹ אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וְהוּא שֶׁנּוֹטְלוֹ כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל מִתּוֹכוֹ.

וְכָל הַמִּתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר — יְזָהֵר שֶׁיִּרְשֹׁם תְּחִלָּה כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה, וְלֹא יְחַפֵּשׂ אַחֲרֵיהֶם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, כִּי יַפְסִיק עַל יְדֵי זֶה וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּן יָפֶה:

ג נָפַל סֵפֶר לְפָנָיו עַל הָאָרֶץ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן יָפֶה מִפְּנֵי זֶה — מֻתָּר לְהַגְבִּיהוֹ כְּשֶׁיִּסַּיֵּם אוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁהוּא עוֹמֵד בָּהּ:

סימן צז

א שֶׁלֹּא יְגַהֵק וְלֹא יְפַהֵק בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

לֹא יְגַהֵק, דְּהַיְנוּ נְפִיחָה שֶׁאָדָם מוֹצִיא מִגּוּפוֹ לְפִיו מִתּוֹךְ שָׂבְעוֹ. וְלֹא יְפַהֵק, דְּהַיְנוּ שֶׁפּוֹתֵחַ פִּיו כְּאָדָם הָרוֹצֶה לִישֹׁן אוֹ שֶׁעָמַד מִשֵּׁנָה. וְאִם גִּהֵק אוֹ פִּהֵק לְרְצוֹנוֹ — הֲרֵי זֶה מְגַסֵּי הָרוּחַ. אִם צָרִיךְ לְפַהֵק מִתּוֹךְ אֹנֶס — יַנִּיחַ יָדוֹ עַל פִּיו שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה פְּתִיחָתוֹ.

וְלֹא יַנִּיחַ יָדוֹ עַל סַנְטֵרוֹ, דְּהַיְנוּ לְחִי הַתַּחְתּוֹן, בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ גַּסוּת

הָרוּחַ. וְחַזָּנִים הָעוֹשִׂים כֵּן בִּשְׁעַת הַזָּמָר — מֻתָּר, לְפִי שֶׁאֵינָם מִתְכַּוְּנִים לְגַסּוּת אֶלָּא לְהַנְעִים אֶת הַקּוֹל. אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַזֶּמֶר — אָסוּר:

ב הָרַק בִּתְפִלָּתוֹ — כְּאִלּוּ רָק בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ. לְפִיכָךְ, אָסוּר לָרֹק לִרְצוֹנוֹ שֶׁלֹּא מֵאֹנֶס אֲפִלּוּ עוֹמֵד בְּתַחֲנוּנִים שֶׁלְּאַחַר הַתְּפִלָּה, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּסַע — הֲרֵי זֶה עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. אֲבָל אִם צָרִיךְ לָרֹק — מֻתָּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטַעֵר בַּתְּפִלָּה וְנִמְצָא טָרוּד.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יָרֹק עַל גַּבֵּי קַרְקַע אֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם גֶּמִי אוֹ תֶּבֶן שֶׁיִּכָּסוּ הָרֹק, אֶלָּא מַבְלִיעוֹ בִּכְסוּתוֹ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה, כְּגוֹן בַּבֶּגֶד הַתַּחְתּוֹן, אֲבָל בַּבֶּגֶד הָעֶלְיוֹן שֶׁהָרֹק נִרְאֶה — אָסוּר. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁלּוֹבְשִׁין בַּחֲגוֹרָה חֲתִיכַת בֶּגֶד (שֶׁקּוֹרִין פציילט) — אֶפְשָׁר שֶׁמֻּתָּר לְהַבְלִיעַ בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהָרֹק נִרְאֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא עָשׂוּי לְכָךְ — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְאוּס.

וְאִם הוּא אִסְטְנִיס שֶׁמְּאוּס עָלָיו לְהַבְלִיעוֹ בִּכְסוּתוֹ, אוֹ שֶׁמְּאוּס עָלָיו לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּפִיו עַד שֶׁיִּבְלָעֶנּוּ (אוֹ שֶׁהוּא כְּסוּת נָאֶה וְאִם נַצְרִיכֶנּוּ שֶׁיִּבְלָעֶנּוּ יַטְרִידֶנּוּ גַּם כֵּן) — זוֹרְקוֹ לַאֲחוֹרָיו, אֲבָל לֹא לְפָנָיו, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל שְׁכִינָה לְפָנָיו. וּצְדָדִין הֵם כִּלְפָנָיו לְעִנְיָן זֶה. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְזָרְקוֹ לַאֲחוֹרָיו — זוֹרְקוֹ לִשְׂמֹאלוֹ, אֲבָל לֹא לִימִינוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' צִלְּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ". וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לָרֹק כִּי אִם לְפָנָיו — מֻתָּר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטָּרֵד:

ג אִם כִּוְּנָה עוֹקְצָתוֹ — יְמַשְׁמֵשׁ בִּבְגָדָיו לַהֲסִירָהּ שֶׁלֹּא תִּתְבַּטֵּל כַּוָּנָתוֹ, אֲבָל לֹא יְסִירֶנָּה בְּיָדוֹ אֲפִלּוּ הִיא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִלְמוּלֵי זֵעָה (שֶׁאֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם לִתְפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ אִם נָגַע בִּשְׂאָר בַּעֲלֵי חַיִּים טְמֵאִים), מִכָּל מָקוֹם מְאוּסָה הִיא וּגְנַאי הוּא אֲפִלּוּ אִם יִרְאֶנָּה אָדָם — קַל וָחֹמֶר כְּשֶׁעוֹמֵד בַּתְּפִלָּה לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת תְּפִלַּת י"ח — יָכוֹל לִטֹּל כִּנָּה וּלְזָרְקָהּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לָרֹק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

(וַאֲפִלּוּ נָגַע בִּמְלְמוּלֵי זֵעָה) — דַּי בְּנִקָּיוֹן עָפָר לְהַזְכֶּרֶת הַשֵּׁם אוֹ לְדִבְרֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד' וצ"ב.

אוֹ יִטְלֶנָּה עַל יְדֵי בֶּגֶד, לְפִי שֶׁמִּשּׁוּם רוּחַ רָעָה שֶׁשּׁוֹרָה עַל הַיָּדַיִם הַנּוֹגְעִים בַּכִּנָּה — אֵין נְקִיּוֹן מוֹעִיל אֶלָּא נְטִילָה בְּמַיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד':

ד אִם נִשְׁמַט טַלִּיתוֹ מִמְּקוֹמוֹ — יָכוֹל לְמַשְׁמֵשׁ בּוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ, אֲפִלּוּ נָפַל רֻבּוֹ. אֲבָל נָפַל כֻּלּוֹ — אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהִתְעַטֵּף בּוֹ, מִשּׁוּם הֶפְסֵק (אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהוּא טָרוּד עַל יְדֵי זֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן):

ה הַנּוֹשֵׂא מַשָּׂאוֹ עַל כְּתֵפָיו וְהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה, פָּחוֹת מִד' קַבִּין — מַפְשִׁילוֹ לַאֲחוֹרָיו וּמִתְפַּלֵּל, וְלֹא יֹאחֲזֶנּוּ בְּיָדוֹ עַל כְּתֵפָיו (כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה טָרוּד בִּתְפִלָּתוֹ בַּאֲחִיזַת הַמַּשָּׂאוֹ עַל כְּתֵפָיו בְּיָדוֹ וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּן כָּרָאוּי, וְעוֹד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אֵין עוֹמְדִין כֵּן — קַל וָחֹמֶר לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא). ד' קַבִּין — לֹא יַפְשִׁילֶנּוּ לַאֲחוֹרָיו, מִפְּנֵי שֶׁכְּבֵדוֹ מוֹנְעוֹ מִלְּכַוֵּן, אֶלָּא מַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע עַד לְאַחַר הַתְּפִלָּה:

סימן צח

א צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כַּוָּנָה בִּתְפִלָּתוֹ וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

מַחֲשַׁבְתּוֹ כֵּיצַד? הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן בְּלִבּוֹ פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת שֶׁמּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "תָּכִין לִבָּם תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ". וְצָרִיךְ שֶׁיִּרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ שְׁכִינָה שְׁרוּיָה כְּנֶגְדּוֹ. וְיָעִיר הַכַּוָּנָה וְיָסִיר כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת אוֹתוֹ, עַד שֶׁתִּשָּׁאֵר מַחֲשַׁבְתּוֹ וְכַוָּנָתוֹ זַכָּה בִּתְפִלָּתוֹ. וְיַחֲשֹׁב כִּי אִלּוּ הָיָה מְדַבֵּר לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם הָיָה מְסַדֵּר דְּבָרָיו וּמְכַוֵּן בָּהֶם יָפֶה לְבַל יִכָּשֵׁל — קַל וָחֹמֶר לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁצָּרִיךְ לְכַוֵּן לְפָנָיו אַף מַחֲשַׁבְתּוֹ, כִּי לְפָנָיו הַמַּחֲשָׁבָה כְּדִבּוּר, כִּי כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת הוּא חוֹקֵר. וְכָךְ הָיוּ עוֹשִׂים חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה שֶׁהָיוּ מִתְבּוֹדְדִים וּמְכַוְּנִים בִּתְפִלָּתָם עַד שֶׁהָיוּ מַגִּיעִים לְהִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת וּלְהִתְגַּבְּרוּת רוּחַ הַשִּׂכְלִיּוּת עַד שֶׁהָיוּ מַגִּיעִים קָרוֹב לְמַעֲלַת הַנְּבוּאָה. וְאִם תָּבוֹא לוֹ מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה — יִשְׁתֹּק עַד שֶׁתִּתְבַּטֵּל הַמַּחֲשָׁבָה.

וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת — עַל כָּל פָּנִים צָרִיךְ שֶׁיַּחֲשֹׁב בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה בִּדְבָרִים הַמַּכְנִיעִים אֶת הַלֵּב וּמְכַוְּנִים לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וְלֹא יַחְשֹׁב בִּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם קַלּוּת רֹאשׁ.

וְקוֹדֶם הַתְּפִלָּה יַחֲשֹׁב מֵרוֹמְמוּת הָאֵל יִתְבָּרַךְ וְשִׁפְלוּת הָאָדָם, וְיָסִיר כָּל תַּעֲנוּגֵי אָדָם מִלִּבּוֹ.

וְאֵין לְנַשֵּׁק בָּנָיו הַקְּטַנִּים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי לְקַבֵּעַ בְּלִבּוֹ שֶׁאֵין אַהֲבָה כְּאַהֲבַת הַמָּקוֹם

בָּרוּךְ הוּא.

וִילָדִים הַמְבַלְבְּלִים אֲבוֹתֵיהֶם בַּתְּפִלָּה — אֵין לַהֲבִיאָם כְּלָל לְבֵית הַכְּנֶסֶת:

ב לֹא יִתְפַּלֵּל לֹא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּבָר שֶׁמְּבַטֵּל כַּוָּנָתוֹ, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שֵׂכָר חָדָשׁ שֶׁמֵּרִיחַ, וְלֹא בְּשָׁעָה שֶׁמְּבַטֶּלֶת כַּוָּנָתוֹ, שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו מֵאֵיזֶה צַעַר אוֹ כַּעַס אוֹ מִטַּרַח הַדֶּרֶךְ.

וְעַכְשָׁו אֵין אָנוּ נִזְהָרִין בְּכָל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ מְכַוְּנִים כָּל כָּךְ בַּתְּפִלָּה:

ג אַל יַעֲשֶׂה תְּפִלָּתוֹ קֶבַע אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא. דְּהַיְנוּ, שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל מִפְּנֵי הַחִיּוּב כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁאָז תְּפִלָּתוֹ דּוֹמָה עָלָיו כְּמַשָּׂאוֹי וּמְבַקֵּשׁ לְפָטֵר מִמֶּנָּה, אֶלָּא כְּמִי שֶׁצָּרִיךְ דָּבָר וּבָא לְבַקֵּשׁ מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְגַם יֹאמְרֶנָּה בִּלְשׁוֹן תַּחֲנוּנִים, כְּרֹשׁ הַמְבַקֵּשׁ בַּפָּתַח:

ד הַתְּפִלָּה הִיא בִּמְקוֹם קָרְבָּן. וְלָכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁתְּהֵא דִּגְמַת הַקָּרְבָּן בְּכַוָּנָה, וְשֶׁלֹּא יְעָרֵב בָּהּ מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת כְּמוֹ מַחֲשָׁבָה שֶׁפּוֹסֶלֶת בַּקָּדָשִׁים, וּתְהֵא מְעֻמָּד כְּמוֹ עֲבוֹדָה, וּקְבִיעוּת מָקוֹם כְּמוֹ הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁכָּל אֶחָד קָבוּעַ מְקוֹמוֹ לִשְׁחִיטָתוֹ וּמַתַּן דָּמוֹ, וְשֶׁלֹּא יָחֹץ דָּבָר בֵּינוֹ לַקִּיר כְּמוֹ הַקָּרְבָּן שֶׁחֲצִיצָה פּוֹסֶלֶת בֵּינוֹ לַכְּלִי. וְרָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מַלְבּוּשִׁים נָאִים מְיֻחָדִים לִתְפִלָּה כְּמוֹ בִּגְדֵי כְּהֻנָּה, אֶלָּא שֶׁאֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לְבַזְבֵּז עַל זֶה. וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב שֶׁיִּהְיוּ לוֹ מְכֻנָּסִים מְיֻחָדִים לִתְפִלָּה, מִשּׁוּם נְקִיּוּת (אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין אֵין צָרִיךְ נְקִיּוּת לִתְפִלָּה יוֹתֵר מִתַּלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהַמְּכֻנָּסִים מְלֻכְלָכִים מִבִּפְנִים — מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן ע"ו):

ה אַל יַחֲשֹׁב רָאוּי אֲנִי שֶׁיַּעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּקָּשָׁתִי כֵּיוָן שֶׁכַּוַּנְתִּי בַּתְּפִלָּה, כִּי אַדְרַבָּה זֶהוּ מַזְכִּיר עֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ מְפַשְׁפְּשִׁים בְּמַעֲשָׂיו לוֹמַר בָּטוּחַ הוּא בְּזְכֻיּוֹתָיו, אֶלָּא יַחֲשֹׁב שֶׁיַּעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּחַסְדּוֹ, וְיֹאמַר בְּלִבּוֹ: מִי אֲנִי דַּל וְנִבְזֶה בָּא לְבַקֵּשׁ מֵאֵת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אִם לֹא מֵרֹב חֲסָדָיו שֶׁהוּא מִתְנַהֵג בָּהֶם עִם בְּרִיּוֹתָיו:

סימן צט

א דִּין שָׁתוּי וְשָׁכוֹר לִתְפִלָּה וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

שָׁתָה רְבִיעִית יַיִן בְּבַת אַחַת — אַל יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיָּסִיר יֵינוֹ מֵעָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁיִּעָבֵר זְמַן הַתְּפִלָּה. וְאִם שָׁתָה יוֹתֵר, אִם הוּא יָכוֹל לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ — אֵינוֹ נִקְרָא שִׁכּוֹר אֶלָּא

שָׁתוּי וּתְפִלָּתוֹ תְּפִלָּה אִם עָבַר וְהִתְפַּלֵּל, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל כְּשֶׁיְּפוּג יֵינוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבַר עֲדַיִן זְמַן תְּפִלָּה. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ — נִקְרָא שִׁכּוֹר. וְאִם עָבַר וְהִתְפַּלֵּל — תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה וּכְאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּחְשְׁבֶהָ עֵלִי לְשִׁכֹּרָה וגו' וַתֹּאמֶר וגו' אַל תִּתֵּן אֶת אֲמָתְךָ לִפְנֵי בַּת בְּלִיָּעַל וגו'", וְאֵין בְּלִיַּעַל אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל מִקִּרְבֶּךָ וַיַּדִּיחוּ וגו'". וְצָרִיךְ הוּא לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל כְּשֶׁיְּסִיר יֵינוֹ מֵעָלָיו. וַאֲפִלּוּ עָבַר זְמַן הַתְּפִלָּה — מַשְׁלִים אוֹתָהּ בִּזְמַן תְּפִלָּה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ח.

וְדִין קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ לְעִנְיַן שִׁכּוֹר הוּא כְּדִין תְּפִלָּה, וּלְעִנְיַן שָׁתוּי יִתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ה. אֲבָל שְׁאָר בְּרָכוֹת יָכוֹל לְבָרֵךְ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שִׁכּוֹר:

ב יַיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אֵינוֹ מְשַׁכֵּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים גַּם יַיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ג:

ג שֵׁנָה כָּל שֶׁהוּא מְפִיגָה אֶת הַיַּיִן, אִם לֹא שֶׁתָּה אֶלָּא רְבִיעִית. אֲבָל אִם שָׁתָה יוֹתֵר מֵרְבִיעִית — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁשֵּׁנָה מוּעֶטֶת מְשַׁכַּרְתּוֹ. אֲבָל שֵׁנָה הַרְבֵּה — וַדַּאי מְפִיגָתוֹ. וְכֵן דֶּרֶךְ מִיל מְפִיגָה אֶת הַיַּיִן, בֵּין מְהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו בֵּין רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה אִם לֹא שָׁתָה אֶלָּא רְבִיעִית. אֲבָל אִם שָׁתָה יוֹתֵר מֵרְבִיעִית — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁדַּרְכּוֹ טוֹרַדְתּוֹ, אִם מְהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו. אֲבָל אִם הָיָה רָכוּב שֶׁאֵין לוֹ טֹרַח כָּל כָּךְ — אֲפִלּוּ בְּיוֹתֵר מֵרְבִיעִית דֶּרֶךְ מְפִיגָתוֹ. וְהוּא שֶׁרָכוּב ג' מִילִין. וּמִכָּל מָקוֹם הַכֹּל לְפִי רֹב הַיַּיִן, שֶׁאִם הִרְבָּה לִשְׁתּוֹת מְאֹד — אֵין דֶּרֶךְ ג' מִילִין מְפִיגָתוֹ:

ד כָּל אֶחָד שֶׁהוּא שָׁתוּי — דַּי לוֹ לְהַמְתִּין לְפִי שֶׁמַּרְגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁיְּפִיג יֵינוֹ. וְלָכֵן אֵין נִזְהָרִין עַכְשָׁו בַּיֵּינוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁמִּתְפַּלְּלִים אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁתוּ רְבִיעִית יַיִן וְיוֹתֵר, כֵּיוָן שֶׁאָנוּ מַרְגִּישִׁים וְיוֹדְעִים בַּיֵּינוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינָם חֲזָקִים. וְכָל שֶׁכֵּן אִם מִתְפַּלְּלִים מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר שֶׁבְּיָדָם, שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין לְשִׁכְרוּת מְעַט. וְאַף בְּעַל פֶּה אֵין לָחוֹשׁ כָּל כָּךְ עַכְשָׁו מִלְּהִתְפַּלֵּל כְּשֶׁהוּא שָׁתוּי אִם יַעֲבֹר זְמַן הַתְּפִלָּה עַד שֶׁיְּפִיג יֵינוֹ, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו אֵין מְכַוְּנִים כָּל כָּךְ בַּתְּפִלָּה.

אֲבָל שִׁכּוֹר לְגַמְרֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ — צָרִיךְ לְזַהֵר אַף עַכְשָׁו כֵּיוָן שֶׁתְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה וּכְאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל:

סימן ק

תְּפִלַּת הַמּוֹעֵד צָרִיךְ לְסַדֵּר וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

תְּפִלָּה שֶׁל מוֹעָדוֹת וְשֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים אֵין אָדָם רָגִיל בָּהֶן כָּל כָּךְ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל אוֹתָן תְּדִיר אֶלָּא לִפְרָקִים, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַסְדִּיר אוֹתָן מִתְּחִלָּה קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא תְּפִלָּתוֹ שְׁגוּרָה בְּפִיו.

וְעַכְשָׁו נוֹהֲגִים לְהָקֵל בָּזֶה. וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ זְכוּת עֲלֵיהֶם לוֹמַר, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לְהַסְדִּיר אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין בְּעַל פֶּה, אֲבָל כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר — אֵין צָרִיךְ לְהַסְדִּיר, שֶׁהֲרֵי רוֹאֶה מַה שֶּׁמִּתְפַּלֵּל. וּמִכָּל מָקוֹם, תְּפִלָּה שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִין פֵּרוּשׁ הַדְּבָרִים וַדַּאי צָרִיךְ לִלְמֹד וּלְהַסְדִּיר תְּחִלָּה, שֶׁאֵין סֵפֶר מוֹעִיל לוֹ בָּזֶה, בִּפְרָט בְּפִיּוּטִים שֶׁחָמוּר פֵּרוּשָׁם:

סימן קא

א **שֶׁצָּרִיךְ לְכַוֵּן בְּכָל הַבְּרָכוֹת וְשֶׁיָּכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל לָשׁוֹן וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן בְּכָל הַבְּרָכוֹת. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן בְּכֻלָּן — לְפָחוֹת יְכַוֵּן בְּ"אָבוֹת". וּלְעוֹלָם יְמֹד אָדָם אֶת עַצְמוֹ, אִם יָכוֹל לְכַוֵּן לִבּוֹ בְּ"אָבוֹת" — יִתְפַּלֵּל, וְאִם לָאו — אַל יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ וְיוּכַל לְכַוֵּן בְּ"אָבוֹת" לְפָחוֹת. וְאִם לֹא כִּוֵּן בְּ"אָבוֹת" אַף עַל פִּי שֶׁכִּוֵּן בְּכָל הַשְּׁאָר — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל.

וְעַכְשָׁו אֵין חוֹזְרִין בִּשְׁבִיל חֶסְרוֹן כַּוָּנָה, שֶׁאַף בַּחֲזָרָה קָרוֹב הוּא שֶׁלֹּא יְכַוֵּן, אִם כֵּן לָמָּה יַחֲזֹר. אֲבָל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעִקַּר מִצְוָתוֹ כַּוָּנָתוֹ אֵינָהּ אֶלָּא פָּסוּק רִאשׁוֹן — חוֹזְרִין, שֶׁבְּקַל יוּכַל לְכַוֵּן. וְכֵן פָּסוּק "פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ" שֶׁבְּפִסּוּקֵי דְזִמְרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"א (וס"א) [וס"ג].

וְיַרְגִּיל אָדָם אֶת עַצְמוֹ שֶׁיְּכַוֵּן לְפָחוֹת בַּחֲתִימַת כָּל בְּרָכָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קי"ג תֵּבוֹת כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בִּתְפִלַּת חַנָּה, וְקי"ג פְּעָמִים לֵב בְּה' חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, לוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ כַּוָּנַת הַלֵּב:

ב לֹא יִתְפַּלֵּל בְּלִבּוֹ לְבַד, אֶלָּא מְחַתֵּךְ הַדְּבָרִים בִּשְׂפָתָיו וּמַשְׁמִיעַ לְאָזְנָיו בְּלַחַשׁ. וְלֹא יַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ (לְאַחֵר הָעוֹמֵד אֶצְלוֹ חוּץ לְד' אַמּוֹתָיו), שֶׁנֶּאֱמַר: "רַק שְׂפָתֶיהָ נָעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ". וְכָל הַמַּשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ — הֲרֵי זֶה מְקַטְנֵי אֲמָנָה, כְּאִלּוּ אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת לַחַשׁ (וְחֲכָמִים תִּקְּנוּ תְּפִלָּה בְּלַחַשׁ לְגַמְרֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁמִיעַ אֶלָּא לְאָזְנָיו בִּלְבַד, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ עוֹבְרֵי עֲבֵרָה שֶׁהֵם מִתְוַדִּים עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם בַּתְּפִלָּה):

ג וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן בְּלַחַשׁ, אוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן כָּל כָּךְ כְּמוֹ בְּקוֹל רָם — מֻתָּר לְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ כְּדֵי לְכַוֵּן יָפֶה. וְהוּא שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, אֲבָל בְּצִבּוּר אָסוּר לְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמַּטְרִיד הַצִּבּוּר. אֶלָּא אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן בְּלַחַשׁ — יֵלֵךְ וְיִתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ בְּקוֹל. וְאֶפִלּוּ אִם יָכוֹל לְכַוֵּן בְּלַחַשׁ כְּמוֹ בְּקוֹל, אִם מַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ מִמֶּנּוּ בְּנֵי בֵיתוֹ נֶסַח הַתְּפִלָּה — מֻתָּר.

וְלָכֵן נוֹהֲגִין שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר מַגְבִּיהִין קוֹלָם, כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ זֶה אֶת זֶה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין רְגִילִין בִּתְפִלּוֹת אֵלּוּ. וְעוֹד כְּדֵי לְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה בְּיוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם יְמֵי תְּשׁוּבָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁיַּטְרִידוּ וְיַטְעוּ זֶה אֶת זֶה כֵּיוָן שֶׁסִּדּוּרִים וּמַחֲזוֹרִים בְּיָדָם. וְאַף עַל פִּי כֵן יוֹתֵר טוֹב לְהִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ אִם יָכוֹל לְכַוֵּן. וְעַל כָּל פָּנִים יִזָּהֲרוּ שֶׁלֹּא לְהַגְבִּיהַּ קוֹלָם יוֹתֵר מִדַּאי, שֶׁכָּל הַמַּגְבִּיהַּ קוֹלוֹ הַרְבֵּה — הֲרֵי זֶה מִנְּבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל".

וּמִכָּל מָקוֹם, שְׁלִיחַ צִבּוּר הַמַּגְבִּיהַּ קוֹלוֹ כְּדֵי לְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה וּלְהַשְׁמִיעַ יָפֶה לַבְּרִיּוֹת — יָפֶה הוּא עוֹשֶׂה, שֶׁעִקַּר תְּפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר נִתְקְנָה בְּקוֹל רָם, אֲבָל אוֹתָם שֶׁעוֹשִׂים כֵּן לְהַרְאוֹת קוֹלָם — עוֹשִׂים שֶׁלֹּא כַּהֶגֶן:

ד הַמִּתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ וְלֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנָיו — יָצָא. אֲבָל אִם הִתְפַּלֵּל בְּלִבּוֹ וְלֹא הוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו — לֹא יָצָא, שֶׁהִרְהוּר אֵינוֹ כְּדִבּוּר:

ה יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בָּכָל לָשׁוֹן שֶׁיִּרְצֶה כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר. אֲבָל בְּיָחִיד לֹא יִתְפַּלֵּל אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, לְפִי שֶׁאֵין מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מַכִּירִין בִּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת, וְהַיָּחִיד צָרִיךְ לְמַלְאָךְ מֵלִיץ לְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ. אֲבָל צִבּוּר אֵין צָרִיךְ לְמֵלִיץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֵן אֵל כַּבִּיר לֹא יִמְאָס".

וְהַנָּשִׁים שֶׁנָּהֲגוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּלַעַ"ז תְּפִלַּת י"ח שֶׁהֵן חַיָּבוֹת בָּהֶן כָּאֲנָשִׁים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן (ק"י) [ק"ו] — יֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶן זְכוּת לוֹמַר, שֶׁלֹּא מָנְעוּ לַיָּחִיד לְהִתְפַּלֵּל בִּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת אֶלָּא כְּשֶׁשּׁוֹאֵל צְרָכָיו, כְּגוֹן שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל הַחוֹלֶה אוֹ עַל שׁוּם צַעַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ, אֲבָל תְּפִלָּה הַקְּבוּעַ לְצִבּוּר — אֶפִלּוּ יָחִיד יָכוֹל לְאָמְרָהּ בְּכָל לָשׁוֹן. וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶן זְכוּת אַחֵר לוֹמַר, שֶׁלֹּא מָנְעוּ לְהַיָּחִיד מִלְּהִתְפַּלֵּל בִּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת אֶלָּא מִלְּשׁוֹן אֲרַמִּי בִּלְבַד, שֶׁהוּא מְגֻנֶּה בְּעֵינֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְאֵינָם נִזְקָקִין לוֹ, אֲבָל מַכִּירִין וְיוֹדְעִים בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת, אֶפִלּוּ מַחְשָׁבוֹת לִבּוֹ שֶׁל אָדָם.

וְכָל זֶה לְלַמֵּד זְכוּת עַל הַנָּשִׁים שֶׁחַיָּבוֹת בִּתְפִלָּה, לָמָּה מִתְפַּלְּלוֹת בְּלַעַ"ז וְאֵינָן לוֹמְדוֹת אֶת הַתְּפִלָּה בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ עִם פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת, אֲבָל עִם הָאָרֶץ שֶׁאֵינוֹ מֵבִין בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ אַף עַל פִּי שֶׁיּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ — מוּטָב שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּלָשׁוֹן שֶׁמֵּבִין אֲפִלּוּ בְּיָחִיד כְּדֵי שֶׁיְּכַוֵּן לִבּוֹ מִמַּה שֶׁיִּתְפַּלֵּל בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ בְּלֹא כַּוָּנַת הַלֵּב, שֶׁתְּפִלָּה בְּלֹא כַּוָּנָה — אֵינָהּ כְּלוּם:

סימן קב

א שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק כְּנֶגֶד הַמִּתְפַּלֵּל וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

אָסוּר לֵישֵׁב בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת שֶׁל הַמִּתְפַּלֵּל, בֵּין מִלְּפָנָיו, בֵּין מִלְּאַחֲרָיו, בֵּין מִן הַצְּדָדִים — צָרִיךְ לְהַרְחִיק ד' אַמּוֹת, כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הַמִּתְפַּלֵּל עוֹמֵד עָלָיו אִדְמַת קֹדֶשׁ הוּא, הוֹאִיל וּשְׁכִינָה כְּנֶגְדּוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ז, וְצָרִיךְ לִנְהֹג כָּבוֹד בְּמָקוֹם זֶה כָּל זְמַן שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל, וּמְקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם הוּא ד' אַמּוֹת.

וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לִהְיוֹת יוֹשֵׁב וּבָטֵל שָׁם אֶלָּא עָסוּק בַּתּוֹרָה אוֹ בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת — מֻתָּר לֵישֵׁב, שֶׁכְּשֶׁעוֹסֵק שָׁם בְּדִבְרֵי קְדֻשָּׁה — אֵין גְּנַאי בִּישִׁיבָתוֹ שָׁם. וְהוּא שֶׁמּוֹצִיא דִּבְרֵי תוֹרָה בְּפִיו, אֲבָל הִרְהוּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה — אֵינוֹ מוֹעִיל לָזֶה, שֶׁהִרְהוּר אֵינוֹ נִרְאֶה וִישִׁיבָתוֹ נִרְאֵית גְּנַאי לְמָקוֹם קָדוֹשׁ:

ב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם הַיּוֹשֵׁב בְּצַד הַמִּתְפַּלֵּל הוּא חַלָּשׁ — מֻתָּר לוֹ לֵישֵׁב, שֶׁאֵין יְשִׁיבָתוֹ נִרְאֵית גְּנַאי, לְפִי שֶׁחֻלְשָׁתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שֶׁמִּפְּנֵי כָּךְ יוֹשֵׁב, וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דְּבָרָיו אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לְהַרְחִיק ד' אַמּוֹת וְלֵישֵׁב שָׁם:

ג אִם הַיּוֹשֵׁב יָשַׁב כְּבָר וְעָמַד זֶה בְּצִדּוֹ לְהִתְפַּלֵּל — אֵין צָרִיךְ לָקוּם, שֶׁהֲרֵי זֶה בָּא בִּגְבוּלוֹ. וְהוּא שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵית שֶׁלֹּא יִחֲדוּהוּ לִתְפִלָּה, אֲבָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁיִּחֲדוּהוּ לִתְפִלָּה — צָרִיךְ לָקוּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מָקוֹם הַמְיֻחָד לַכֹּל, וְלֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר זֶה בָּא בִּגְבוּלוֹ. וַאֲפִלּוּ בְּבֵיתוֹ — מִדַּת חֲסִידוּת הוּא לָקוּם, כְּדֵי לְהָרִים מִכְשׁוֹל מֵחֲבֵרוֹ שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁלֹּא כַּשּׁוּרָה שֶׁעָמַד לְהִתְפַּלֵּל בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת שֶׁל הַיּוֹשֵׁב כְּבָר בְּהֶתֵּר וְאֵינוֹ מְחֻיָּב לָקוּם מִפָּנָיו, וִישִׁיבָתוֹ הִיא גְּנַאי לְמָקוֹם קָדוֹשׁ:

ד אָסוּר לַעֲבֹר כְּנֶגֶד הַמִּתְפַּלְּלִין בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת שֶׁלִּפְנֵיהֶם, שֶׁמָּא תִּתְבַּטֵּל כַּוָּנָתָם. אֲבָל בְּצִדֵּיהֶם מֻתָּר לַעֲבֹר וְלַעֲמֹד שָׁם, וְלֹא יֵלֵךְ לְהָלְאָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּנֶגֶד פְּנֵיהֶם, שֶׁכָּל שֶׁיּוּכַל

לְרָאוֹתוֹ — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְבַּטֶּלֶת כַּוָּנָתוֹ. וְחַכְמֵי הַזֹּהַר אוֹסְרִים אֲפִלּוּ בְּצִדֵּיהֶם תּוֹךְ ד' אַמּוֹת:

ה אִם הִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ וְהָיָה אָדָם אֶחָד מִתְפַּלֵּל אַחֲרָיו — אָסוּר לִפְסֹעַ ג' פְּסִיעוֹת עַד שֶׁיִּגְמֹר מִי שֶׁאַחֲרָיו אֶת תְּפִלָּתוֹ, שֶׁאִם יִפְסַע קֹדֶם לָכֵן — הֲרֵי הוּא עוֹבֵר כְּנֶגֶד הַמִּתְפַּלֵּל. וְצָרִיךְ לְדַקְדֵּק בָּזֶה אֲפִלּוּ אִם הָאַחֲרוֹן הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל אַחֲרָיו, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר הִתְחִיל:

סימן קג

א מִי שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ רוּחַ בִּתְפִלָּתוֹ אוֹ עָטוּשׁ וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְיָצָא מִמֶּנּוּ רוּחַ מִלְמַטָּה — מַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְלֶה (הָרוּחַ) [הֲרֵיחַ] וְחוֹזֵר לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק:

ב בִּקֵּשׁ לָצֵאת מִמֶּנּוּ רוּחַ מִלְמַטָּה וְנִצְטַעֵר הַרְבֵּה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ — הוֹלֵךְ לַאֲחוֹרָיו ד' אַמּוֹת וּמוֹצִיא הָרוּחַ. וְלֹא יֵלֵךְ לִצְדָדִים, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ פָּנָיו מְכֻוָּנִים כְּנֶגֶד הַמָּקוֹם שֶׁהִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל, שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּפוֹסֵק לְגַמְרֵי וְאֵין כַּוָּנָתוֹ לַחֲזֹר לִתְפִלָּתוֹ. וּמַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְלֶה הֲרֵיחַ וְאוֹמֵר: "רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, יְצַרְתָּנוּ נְקֵבִים נְקֵבִים, חֲלוּלִים חֲלוּלִים, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ חֻרְפָּתֵנוּ וּכְלִמָּתֵנוּ, חֻרְפָּה וּכְלִמָּה בְּחַיֵּינוּ, רְמָה וְתוֹלֵעָה בְּמוֹתֵנוּ", וְאֵין אֲמִירָה זוֹ חֲשׁוּב הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה, הוֹאִיל וּכְבָר מֻפְסֶקֶת תְּפִלָּתוֹ עַל יְדֵי הָרוּחַ, וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, וְחוֹזֵר לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק. וְלֹא יִגְמֹר תְּפִלָּתוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַחֵק שָׁם, הוֹאִיל וּכְבָר הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל כָּאן וְקָבְעָה הַשְּׁכִינָה מָקוֹם כָּאן, וּכְשֶׁבִּקֵּשׁ לְהִתְעַטֵּשׁ נִתְרַחֵק מִמְּקוֹם הַשְּׁכִינָה, לְפִיכָךְ צָרִיךְ הוּא לַחֲזֹר לַמָּקוֹם שֶׁקָּבַע לַשְּׁכִינָה. וְעַכְשָׁו לֹא נָהֲגוּ אֲפִלּוּ הַמְדַקְדְּקִים לְהַרְחִיק ד' אַמּוֹת וְלוֹמַר "רִבּוֹן וְכוּ'". וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ זְכוּת לוֹמַר שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לְהַרְחִיק אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ, אֲבָל כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר שֶׁזֶּה לוֹ בְּזִיּוֹן גָּדוֹל שֶׁנִּרְאֶה לַכֹּל בָּשְׁתּוֹ וּכְלִמָּתוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַרְחִיק כְּלָל, שֶׁגָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְכֵיוָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק, אֵין לוֹמַר גַּם כֵּן "רִבּוֹן כוּ'", כֵּיוָן שֶׁאֵין חֻרְפָּתוֹ וּכְלִמָּתוֹ נִכֶּרֶת, רַק מַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְלֶה הֲרֵיחַ.

וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ, אֲבָל אִם יָכוֹל — חַיָּב לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא לְהָפִיחַ בַּתְּפִלָּה, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ". וַאֲפִלּוּ אִם נִצְרָךְ לִנְקֵבָיו — יַעֲמִיד עַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ב:

ג הַמִּתְעַטֵּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ מִלְּמַטָּה, אֲפִלּוּ הֶפְסֵק מוּעָט שֶׁאֵינָהּ מַשְׁמַעַת קוֹל — סִימָן רַע לוֹ, מִלְּמַעְלָה — סִימָן יָפֶה לוֹ, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁעוֹשִׁין לוֹ נַחַת רוּחַ מִלְּמַטָּה שֶׁהִעְטוּשׁ הוּא נוֹחַ לָאָדָם — כָּךְ עוֹשִׁין לוֹ נַחַת רוּחַ מִלְּמַעְלָה לְמַלֹּאוֹת שְׁאֵלָתוֹ וּבַקָּשָׁתוֹ:

סימן קד

א שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בַּתְּפִלָּה וּבוֹ ז' סְעִיפִים:

לֹא יַפְסִיק בִּתְפִלָּתוֹ. וַאֲפִלּוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ — לֹא יְשִׁיבֶנּוּ. אֲבָל מֶלֶךְ אֻמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַהַרְגֶנּוּ — יַפְסִיק. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְקַצֵּר, דְּהַיְנוּ שֶׁיֹּאמַר תְּחִלַּת כָּל בְּרָכָה וְסוֹפָהּ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ אֵלָיו — יְקַצֵּר, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַפְסִיק. אוֹ אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַטּוֹת מִן הַדֶּרֶךְ — יִטֶּה, וְלֹא יַפְסִיק בְּדִבּוּר.

וְכֵן אִם הָיָה מִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ וּבָאָה בְּהֵמָה אוֹ קֶרוֹן כְּנֶגְדּוֹ — יִטֶּה מִן הַדֶּרֶךְ וְלֹא יַפְסִיק בְּדִבּוּר. אֲבָל בְּעָנְיָן אַחֵר — אֵין לוֹ לְצֵאת מִמְּקוֹמוֹ עַד שֶׁיִּגְמֹר תְּפִלָּתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּתַחֲנוּנִים שֶׁאַחַר הַתְּפִלָּה, שֶׁאָז מֻתָּר לוֹ לַעֲקֹר מִמְּקוֹמוֹ עַל יְדֵי כְּרִיעוֹת וְהִשְׁתַּחֲוָיוֹת (אוֹ לְצֹרֶךְ אַחֵר). אֲבָל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ — לֹא יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ עַד שֶׁיִּפְסַע ג' פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּפְטָרִים מִן הַמֶּלֶךְ:

ב וַאֲפִלּוּ נָחַשׁ כָּרוּךְ עַל עֲקֵבוֹ — לֹא יַפְסִיק בְּדִבּוּר לוֹמַר לְאַחֵר לְהָסִיר מֵעָלָיו הַנָּחָשׁ. אֲבָל יָכוֹל לֵילֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר כְּדֵי שֶׁיִּפֹּל הַנָּחָשׁ מֵרַגְלוֹ, שֶׁלֹּא מָצִינוּ הֲלִיכָה שֶׁנִּקְרֵאת הַפְסָקָה בְּשׁוּם מָקוֹם בְּאֶמְצַע עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה, אֶלָּא שֶׁבַּתְּפִלָּה הוֹאִיל וְעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ — אֵין לָזוּז מִמְּקוֹמוֹ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ עַד לְאַחַר הַתְּפִלָּה שֶׁיִּפְטֵר מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּנ' פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֲבָל לְצֹרֶךְ כָּזֶה מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע בְּרָכוֹת י"ח.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנָחָשׁ שֶׁרֹב הַפְּעָמִים אֵינוֹ נוֹשֵׁךְ, אֲבָל עַקְרָב שֶׁהוּא מוּעָד לַעֲקֹץ וּלְהָמִית — פּוֹסֵק אֲפִלּוּ בְּדִבּוּר, שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ. וַאֲפִלּוּ נָחָשׁ אִם רוֹאֶה שֶׁהוּא כָּעוּס כְּנֶגְדּוֹ וּבָא לְהַזִּיקוֹ — פּוֹסֵק אֲפִלּוּ בְּדִבּוּר:

ג אִם רָאָה שׁוֹר בָּא כְּנֶגְדּוֹ — פּוֹסֵק, שֶׁמַּרְחִיקִין מִשּׁוֹר תֵּם חֲמִשִּׁים אַמָּה וּמִמּוּעָד כְּמִלְּא עֵינָיו. וְאִם שְׁוָרִים שֶׁבַּמָּקוֹם הַהוּא מֻחְזָקִים שֶׁאֵינָם מַזִּיקִין — אֵינוֹ פּוֹסֵק, אֶלָּא אִם כֵּן רָאָה שׁוֹר שֶׁהִזִּיק כְּבָר פַּעַם אַחַת:

ד בְּכָל מָקוֹם שֶׁפּוֹסֵק, אִם שָׁהָה בְּהַפְסָקָתוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כָּל הַתְּפִלָּה מֵרֹאשָׁהּ לְסוֹפָהּ — חוֹזֵר לָרֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ה, וּמְשַׁעֲרִין לְפִי הַמִּתְפַּלֵּל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְאִם לֹא שָׁהָה כָּל כָּךְ — חוֹזֵר לִתְחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁפָּסַק בָּהּ, אִם פָּסַק בְּדִבּוּר בְּאֶמְצַע אֵיזוֹ בְּרָכוֹת מִי"ג בְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת. אֲבָל אִם פָּסַק בְּג' רִאשׁוֹנוֹת — חוֹזֵר לָרֹאשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲשׁוּבוֹת כִּבְרָכָה אַחַת. וְאִם בְּג' אַחֲרוֹנוֹת — חוֹזֵר לִ"רְצֵה", שֶׁהֵן חֲשׁוּבוֹת גַּם כֵּן כְּאַחַת, שֶׁג' רִאשׁוֹנוֹת הֵן כְּעֶבֶד שֶׁמְּסַדֵּר שֻׁלְחָן לִפְנֵי רַבּוֹ וְג' אַחֲרוֹנוֹת הֵן כְּעֶבֶד שֶׁקִּבֵּל פְּרָס מֵרַבּוֹ וְנוֹטֵל רְשׁוּת וְהוֹלֵךְ לוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁפָּסַק בְּדִבּוּר מֵחֲמַת אֹנֶס אוֹ בְּשׁוֹגֵג, אֲבָל אִם שָׁח בְּמֵזִיד — חוֹזֵר לָרֹאשׁ בְּכָל עִנְיָן (וְעַכְשָׁו שֶׁרֹב הָעוֹלָם אֵין נִזְהָרִין לְהָשִׁיחַ בְּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע — חֲשׁוּבִים שׁוֹגְגִים, שֶׁאוֹמֵר מֵתֵר שׁוֹגֵג הוּא).

וַאֲפִלּוּ אִם הִפְסִיק בְּדִבּוּר מֵחֲמַת אֹנֶס אוֹ בְּשׁוֹגֵג בְּאֶמְצַע אֵיזוֹ בְּרָכָה (מֵהָאֶמְצָעִיּוֹת) וְלֹא חָזַר לִתְחִלַּת הַבְּרָכָה אֶלָּא לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק וְגָמַר תְּפִלָּתוֹ וְעָקַר רַגְלָיו — צָרִיךְ לַחֲזוֹר לָרֹאשׁ הַתְּפִלָּה, לְפִי שֶׁאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁהִפְסִיק בְּדִבּוּר בְּאֶמְצָעָהּ אֵינָהּ עוֹלָה לוֹ וּכְאִלּוּ לֹא אֲמָרָהּ כְּלָל, וְי"ח בְּרָכוֹת מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, לְעִנְיָן שֶׁאִם דִּלֵּג אַחַת מֵהֶן וְלֹא נִזְכַּר עַד שֶׁעָקַר רַגְלָיו — צָרִיךְ לַחֲזוֹר לָרֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ט (אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל כֻּלָּן אֶלָּא מִקְצָתָן — יֹאמַר אוֹתָן שֶׁיּוֹדֵעַ, וְאֵינָן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקצ"ג[]).

אֲבָל אִם הִפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לִבְרָכָה — גּוֹמֵר תְּפִלָּתוֹ עַל הַסֵּדֶר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, וַאֲפִלּוּ שָׁח בְּמֵזִיד (חוּץ מִג' רִאשׁוֹנוֹת וְג' אַחֲרוֹנוֹת, שֶׁהֵן חֲשׁוּבוֹת כְּאַחַת לְכָל דָּבָר).

(וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ שָׁח בְּמֵזִיד בְּאֶמְצַע בְּרָכָה יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה לַחֲזוֹר לִתְחִלַּת אוֹתָהּ בְּרָכָה מִיָּד אַחַר הַשִּׂיחָה, אֶלָּא שֶׁאִם אַחַר הַשִּׂיחָה חָזַר לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק וְגָמַר תְּפִלָּתוֹ), (אוֹ אֲפִלּוּ אוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁשָּׁח בָּהּ לְבַדָּהּ), אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא עָקַר רַגְלָיו, שֶׁאִם הָיָה שׁוֹגֵג הָיָה חוֹזֵר לִתְחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁשָּׁח בָּהּ, עַכְשָׁו שֶׁהוּא מֵזִיד — צָרִיךְ לַחֲזוֹר לָרֹאשׁ.

וְכֵן הַדִּין אִם הֵזִיד וְלֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים אוֹ שְׁאֵלָה בְּ"בִּרְכַּת הַשָּׁנִים" אוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד בָּעֲבוֹדָה:

ה אֲפִלּוּ לַעֲנוֹת קָדִישׁ וּבָרְכוּ וּקְדֻשָּׁה — לֹא יַפְסִיק בִּתְפִלַּת י"ח, אֶלָּא יִשְׁתֹּק וְיכַוֵּן לְמַה שֶּׁאוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְיִהְיֶה כְּעוֹנֶה בְּפִיו, שֶׁשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה בְּכָל מָקוֹם, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם הֶפְסֵק תְּפִלָּה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא בְּפִיו. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בַּקְּדִישׁ לְ"יִתְבָּרֵךְ וְיִשְׁתַּבַּח" — חוֹזֵר הוּא לִתְפִלָּתוֹ:

ו הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וּקְרָאוּהוּ לְסֵפֶר תּוֹרָה — אֵינוֹ פּוֹסֵק, אֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים שֶׁבְּקְרִיאַת שְׁמַע פּוֹסֵק וְעוֹלֶה לְסֵפֶר תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ו:

ז אַחַר שֶׁסִּיֵּם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת קֹדֶם "אֱלֹהַי נְצֹר" — יָכוֹל לַעֲנוֹת קְדֻשָּׁה וְקַדִּישׁ וּבָרְכוּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ב:

סימן קה

דִּין הַמִּתְפַּלֵּל שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

הַמִּתְפַּלֵּל ב' תְּפִלּוֹת זוֹ אַחַר זוֹ, כְּגוֹן שַׁחֲרִית וּמוּסָף, אוֹ שֶׁשָּׁכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל, וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִימָהּ בְּזְמַן תְּפִלָּה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ וּמִתְפַּלֵּל שְׁתַּיִם זוֹ אַחַר זוֹ — צָרִיךְ לְהַמְתִּין בֵּין זוֹ לָזוֹ, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת לַעֲרֹךְ דְּבָרָיו בִּלְשׁוֹן תְּחִנָּה, דְּהַיְנוּ כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת, אֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹצֶה לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ אֶלָּא מִתְפַּלֵּל שֵׁנִית בְּמָקוֹם שֶׁעוֹמֵד שָׁם כְּשֶׁפָּסַע אַחַר תְּפִלָּה הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל שֵׁנִית — צָרִיךְ לְהַמְתִּין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ג:

סימן קו

א **מִי הֵם הַפְּטוּרִים מִתְּפִלָּה וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

כָּל הַפְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע — פְּטוּרִים מִתְּפִלָּה. וְכָל שֶׁחַיָּב בִּקְרִיאַת שְׁמַע — חַיָּב בִּתְפִלָּה, חוּץ מֵהַמְלַוִּין אֶת הַמֵּת שֶׁאֵין לַמִּטָּה צֹרֶךְ בָּהֶן, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁחַיָּבִים בִּקְרִיאַת שְׁמַע — פְּטוּרִים מִתְּפִלָּה, הוֹאִיל וְהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְעוֹד שֶׁהִיא בַּעֲמִידָה וְאֵין יְכוֹלִין לִשְׁהוֹת כָּל כָּךְ, אֲבָל קְרִיאַת שְׁמַע עִקַּר כַּוָּנָתָהּ וַעֲמִידָתָהּ אֵינָהּ אֶלָּא בְּפָסוּק רִאשׁוֹן וּבְקַל יוֹכַל לַעֲמֹד וּלְכַוֵּן:

ב נָשִׁים וַעֲבָדִים אַף עַל פִּי שֶׁפְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע — חַיָּבִים בִּתְפִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא, שֶׁזְּמַנֵּי הַתְּפִלָּה הֵם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְעִקַּר מִצְוַת הַתְּפִלָּה הִיא מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם", אֵיזוֹ עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב — זוֹ תְּפִלָּה, אֶלָּא שֶׁאֵין לָהּ נֹסַח יָדוּעַ מִן הַתּוֹרָה וְיָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל נֹסַח שֶׁיִּרְצֶה וּבְכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה,

וּמִשֶּׁהִתְפַּלֵּל פַּעַם אַחַת בַּיּוֹם אוֹ בַּלַּיְלָה — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה.

וְעַל פִּי סְבָרָא זוֹ נָהֲגוּ רֹב הַנָּשִׁים שֶׁאֵינָן מִתְפַּלְּלִין י"ח בְּתָמִידוּת שַׁחַר וָעֶרֶב, לְפִי שֶׁאוֹמְרוֹת מִיָּד בַּבֹּקֶר סָמוּךְ לַנְּטִילָה אֵיזֶה בַּקָּשָׁה וּמִן הַתּוֹרָה יוֹצְאוֹת בָּזֶה, וְאֶפְשָׁר שֶׁאַף חֲכָמִים לֹא חִיְּבוּם יוֹתֵר.

אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעִקַּר מִצְוַת תְּפִלָּה הִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהֵם אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁתִּקְּנוּ י"ח בְּרָכוֹת עַל הַסֵּדֶר, לְהִתְפַּלֵּל אוֹתָן שַׁחֲרִית וּמִנְחָה חוֹבָה וְעַרְבִית רְשׁוּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִצְוַת עֲשֵׂה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, וְהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת מִכָּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא אֲפִלּוּ הִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּגוֹן הַלֵּל וְקִדּוּשׁ הַלְּבָנָה — אַף עַל פִּי כֵן חִיְּבוּ אוֹתָן בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית וּמִנְחָה, הוֹאִיל וּתְפִלָּה הִיא בַּקָּשַׁת רַחֲמִים. וְכֵן עִקָּר.

אֲבָל תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁהוּא רְשׁוּת, אַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו כְּבָר קִבְּלוּהוּ עֲלֵיהֶם כָּל יִשְׂרָאֵל לְחוֹבָה, מִכָּל מָקוֹם הַנָּשִׁים לֹא קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם וְרֵבָּן אֵינָן מִתְפַּלְּלוֹת עַרְבִית בְּמ"ש:

ג קְטַנִּים שֶׁהִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ — חַיָּבִים לְחַנְּכָם לְהִתְפַּלֵּל י"ח עֶרֶב וָבֹקֶר. וּמִכָּל מָקוֹם, רַשַּׁאי לִתֵּן לָהֶם לֶאֱכֹל קֹדֶם תְּפִלַּת שַׁחֲרִית וְאָסוּר לְעַנּוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ט וְשמ"ג לְעִנְיַן לְהַאֲכִילָם קֹדֶם קִדּוּשׁ:

ד מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ כְּגוֹן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי וַחֲבֵרָיו — מַפְסִיק לִקְרִיאַת שְׁמַע וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, אֲבָל אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל כָּל עִקָּר, כֵּיוָן שֶׁמְּבַלְּעֲדֵי כֵן אֵינוֹ מְבַטֵּל מִלְּמוּדוֹ אֲפִלּוּ רֶגַע — גַּם בִּשְׁבִיל הַתְּפִלָּה לֹא יְבַטֵּל. וְאַף שֶׁצָּרִיךְ לְבַטֵּל וּלְהַפְסִיק לְמוּדוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְווֹת אֲפִלּוּ שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם תְּפִלָּה הוֹאִיל וְאֵינָהּ אֶלָּא בַּקָּשַׁת רַחֲמִים עַל עִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה — אֵין לוֹ לְהָנִיחַ חַיֵּי הָעוֹלָם וְלַעֲסֹק בְּחַיֵּי שָׁעָה. אֲבָל אָנוּ מַפְסִיקִין בֵּין לִקְרִיאַת שְׁמַע בֵּין לִתְפִלָּה, כֵּיוָן שֶׁמְּבַלְּעֲדֵי כֵן אָנוּ מְבַטְּלִין הַרְבֵּה. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם מְלַמֵּד לַאֲחֵרִים וְאִם לֹא יִלְמְדוּ עַכְשָׁו יִתְבַּטְּלוּ וְלֹא יוּכְלוּ לְהִתְקַבֵּץ לִלְמֹד אַחַר הַתְּפִלָּה — לֹא יִפְסֹק מִלְּמוּדוֹ עִמָּהֶם אֲפִלּוּ אִם יַעֲבֹר זְמַן הַתְּפִלָּה. וּמִכָּל מָקוֹם, פּוֹסֵק וְקוֹרֵא פָּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע, כְּדֵי לְקַבֵּל מַלְכוּת שָׁמַיִם בִּזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע. וְיַחֲזוֹר אַחַר הֲלָכָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְצִיאַת מִצְרַיִם, כְּדֵי לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בִּזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע. וְאַחַר לְמוּדוֹ טוֹב שֶׁיִּגְמֹר כָּל קְרִיאַת שְׁמַע. וְאַף עַל פִּי שֶׁעָבַר זְמַנָּהּ — לֹא הִפְסִיד, כְּאָדָם שֶׁקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה.

וְאִם אֵין הַשָּׁעָה עוֹבֶרֶת וְיֵשׁ לוֹ שְׁהוּת עֲדַיִן לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּלְהִתְפַּלֵּל — אֵינוֹ פּוֹסֵק כְּלָל, אֶפְלוּ לוֹמֵד יְחִידִי, וַאֲפִלּוּ הִתְחִיל לִלְמֹד בְּאִסּוּר לְאַחַר שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, שֶׁאָסוּר לוֹ לְהַתְחִיל לִלְמֹד עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּחִלָּה אִם אֵינוֹ רָגִיל לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ט, אַף עַל פִּי כֵן אִם הִתְחִיל אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק, וְרַשַּׁאי לִלְמֹד כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת עֲדַיִן לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּלְהִתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ:

סימן קז

א **הַמְסַפֵּק אִם הִתְפַּלֵּל וְדִין תְּפִלַּת נְדָבָה וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

אִם הוּא מְסֻפָּק אִם הִתְפַּלֵּל י"ח אִם לָאו — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, וּמַתְנָה וְאוֹמֵר: אִם לֹא הִתְפַּלַּלְתִּי — תְּהֵא לְחוֹבָתִי, וְאִם הִתְפַּלַּלְתִּי — תְּהֵא לִנְדָבָתִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל סָפֵק מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל — הִצְרִיכוּ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, מִפְּנֵי שֶׁהַלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם בְּתוֹרַת נְדָבָה. אֶלָּא שֶׁאִם בָּרִי לוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל כְּבָר וְחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל בְּתוֹרַת נְדָבָה — צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ אֵיזֶה דָּבָר בִּתְפִלָּתוֹ כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא נְדָבָה, וְלֹא יְהֵא כְּמַקְרִיב ב' תְּמִידִין וְעוֹבֵר מִשּׁוּם "בַּל תּוֹסִיף", שֶׁתְּפִלַּת חוֹבָה הִיא בִּמְקוֹם עוֹלַת הַתָּמִיד וּתְפִלַּת נְדָבָה הִיא בִּמְקוֹם עוֹלַת נְדָבָה. אֲבָל אִם מְסֻפָּק אִם הִתְפַּלֵּל אִם לָאו — אֵין צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ שׁוּם דָּבָר בִּתְפִלָּתוֹ הַב', שֶׁכְּשֶׁחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל עַל הַסָּפֵק — אֵין לְךָ חִדּוּשׁ גָּדוֹל מִזֶּה.

וְעַל יְדֵי חִדּוּשׁ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל בִּנְדָבָה כָּל הַפְּעָמִים שֶׁיִּרְצֶה, חוּץ מִתְּפִלַּת מוּסָף שֶׁאֵין מִתְפַּלְּלִין אוֹתָהּ בִּנְדָבָה אֲפִלּוּ מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ, כֵּיוָן שֶׁאוֹמֵר "וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם" וְהַמּוּסָפִים אֵינָן קְרֵבִין אֶלָּא מִשֶּׁל צִבּוּר וְאֵין הַיָּחִיד יָכוֹל לְהִתְנַדֵּב אוֹתָם. וּבְשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵינָן מִתְפַּלְּלִין נְדָבָה כְּלָל, לְפִי שֶׁאֵין נְדָרִים וּנְדָבוֹת קְרֵבִין בָּהֶם:

ב אִם הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל לְשֵׁם חוֹבָה, שֶׁהָיָה סוֹבֵר שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל עֲדַיִן וְנִזְכַּר בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל — צָרִיךְ לִפְסֹק אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע בְּרָכָה. וַאֲפִלּוּ יָכוֹל לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר — אֵינוֹ יָכוֹל לְגַמְרָהּ לְשֵׁם נְדָבָה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִתְחִיל בָּהּ לְשֵׁם חוֹבָה, וְאִי אֶפְשָׁר לְהָבִיא קָרְבָּן שֶׁחֶצְיוֹ חוֹבָה וְחֶצְיוֹ נְדָבָה:

ג חִדּוּשׁ זֶה שֶׁאָמַרְנוּ הוּא, שֶׁיְּחַדֵּשׁ אֵיזֶה דָּבָר בְּכָל בְּרָכָה מִן הָאֶמְצָעִית מֵעֵין הַבְּרָכָה. וְאִם חִדֵּשׁ אֲפִלּוּ בִּבְרָכָה אַחַת — דַּיּוֹ, כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא נְדָבָה וְלֹא חוֹבָה:

ד אֵין צִבּוּר מִתְפַּלְּלִים תְּפִלַּת נְדָבָה, לְפִי שֶׁאֵין צִבּוּר מְבִיאִין קָרְבַּן נְדָבָה אֶלָּא לְקֵיץ הַמִּזְבֵּחַ כְּשֶׁהַמִּזְבֵּחַ בָּטֵל וְזֶהוּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי, לָכֵן אֵין לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת י"ח כְּנֶגֶד זֶה. אֲבָל יָחִיד יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת נְדָבָה אֲפִלּוּ בְּצִבּוּר:

ה הָרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת נְדָבָה — צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מַכִּיר אֶת עַצְמוֹ זָרִיז וְזָהִיר וְאוֹמֵד בְּדַעְתּוֹ שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף, אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן יָפָה — אָנוּ קוֹרִין בּוֹ "לָמָּה לִי רֹב זִבְחֵיכֶם", וְהַלְוַאי שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן בְּג' תְּפִלּוֹת הַקְּבוּעִים לְיוֹם:

סימן קח

א מִי שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל לְסִבַּת טָעוּת אוֹ אֹנֶס וּבוֹ י"ח סְעִיפִים:

טָעָה אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא הִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית — צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתַּיִם, הָרִאשׁוֹנָה לְשֵׁם מִנְחָה וְהַב' לְתַשְׁלוּמִין, שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִּים תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁהִיא חוֹבַת שָׁעָה לִתְפִלַּת הַתַּשְׁלוּמִין. וְאִם הָפַךְ, שֶׁהָיְתָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁתְּהֵא הָרִאשׁוֹנָה לְתַשְׁלוּמִין — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת תְּפִלָּה שֶׁהִיא לְתַשְׁלוּמִין, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר אוֹתָהּ אַחַר הַתְּפִלָּה שֶׁהוּא חוֹבַת שָׁעָה (לְפִי שֶׁלֹּא תִּקְנוּ תַּשְׁלוּמִין אֶלָּא כְּשֶׁעוֹסֵק בִּתְפִלָּה שֶׁהִיא חוֹבַת שָׁעָה, שֶׁאָז חוֹזֵר וּמַשְׁלִים מַה שֶּׁפָּסַק בִּתְפִלּוֹתָיו, וְלֹא קֹדֶם לָכֵן וְלֹא אַחַר כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר). וְכֵן הַדִּין בְּכָל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה לְתַשְׁלוּמִין.

וְיֵשׁ מְפַקְפְּקִים לוֹמַר שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא אִם כֵּן גִּלָּה דַּעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ שֶׁהַשְּׁנִיָּה הִיא לְשֵׁם חוֹבָה וְהָרִאשׁוֹנָה לְתַשְׁלוּמִין, וּכְגוֹן שֶׁהוּא מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְהִבְדִּיל בַּשְּׁנִיָּה וְלֹא הִבְדִּיל בָּרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְיֵשׁ לָחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְחַדֵּשׁ אֵיזֶה דָּבָר כְּשֶׁחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל, שֶׁאָז אֵין חֲשַׁשׁ בְּרָכָה לְבַטָּלָה לְדִבְרֵי הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ז סְעִיף א':

ב טָעָה אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה — צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם, הָרִאשׁוֹנָה לְשֵׁם עַרְבִית וְהַב' לְתַשְׁלוּמִין. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַתְּפִלּוֹת הֵן כְּנֶגֶד הַקָּרְבָּנוֹת — אֵין אוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁעָבַר יוֹמוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ, כֵּיוָן שֶׁמִּכָּל מָקוֹם הַתְּפִלּוֹת הֵן בַּקָּשַׁת הָרַחֲמִים, וְכָל אֵימַת שֶׁיִּתְפַּלֵּל יֵשׁ לוֹ שְׂכַר תְּפִלָּה, אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ שְׂכַר תְּפִלָּה בִּזְמַנָּהּ:

ג טָעָה אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית — מִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית שְׁתַּיִם, הָרִאשׁוֹנָה לְשֵׁם שַׁחֲרִית וְהַשְּׁנִיָּה לְתַשְׁלוּמִין. וְאָסוּר לֶאֱכֹל עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל הַשְּׁנִיָּה. וְאִם הִתְחִיל — אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק:

ד אֲבָל קְרִיאַת שְׁמַע יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לָהּ תַּשְׁלוּמִין, וּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין לָהֶן תַּשְׁלוּמִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ח:

ה וְטוֹב שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל לְתַשְׁלוּמִין מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, אֶלָּא יַפְסִיק בֵּינֵיהֶם בְּ"אַשְׁרֵי" (שֶׁאַחַר "נְפִילַת אַפַּיִם") כְּדֵי לַעֲמֹד גַּם בִּתְפִלַּת תַּשְׁלוּמִין מִתּוֹךְ דִּבְרֵי תַּנְחוּמִין שֶׁל תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ד סָעִיף ב'.

וְכֵן כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתַּיִם אוֹ עַרְבִית שְׁתַּיִם — טוֹב לוֹמַר "אַשְׁרֵי" בֵּין תְּפִלָּה לִתְפִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין דַּי בִּשְׁהִיָּה כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ה. אַךְ הַזְּהִיר הַזָּהִיר שֶׁלֹּא לוֹמַר מִזְמוֹר "תְּהִלָּה לְדָוִד" אַחַר מִנְחָה אוֹ אַחַר עַרְבִית, אֶלָּא אִם כֵּן יֹאמְרֵנוּ כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה וְלֹא בְּתוֹרַת חוֹבָה:

ו מִי שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית שְׁתַּיִם אוֹ מִנְחָה שְׁתַּיִם וְהוּא שְׁלִיחַ צִבּוּר — יוֹצֵא בְּמַה שֶׁמַּחֲזִיר הַתְּפִלָּה בְּקוֹל רָם:

ז אֵין תַּשְׁלוּמִין לִתְפִלָּה שֶׁהִפְסִיד אֶלָּא בִּזְמַן תְּפִלָּה (הַסְמוּכָה לָהּ) אֲבָל לֹא בְּשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ זְמַן תְּפִלָּה, כְּגוֹן אִם שָׁהָה הַרְבֵּה אַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁהִיא חוֹבַת שָׁעָה — אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל עוֹד לְתַשְׁלוּמֵי תְּפִלָּה שֶׁהִפְסִיד, לְפִי שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ תַּשְׁלוּמִין לִתְפִלָּה שֶׁהִפְסִיד אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁעוֹסֵק בִּתְפִלָּה שֶׁהִיא חוֹבַת שָׁעָה, שֶׁאָז כֵּיוָן שֶׁהוּא עָסוּק בִּתְפִלָּה הוּא חוֹזֵר וּמַשְׁלִים מַה שֶּׁפָּשַׁע בִּתְפִלּוֹתָיו:

ח לֹא תִּקְּנוּ תַּשְׁלוּמִין אֶלָּא לִתְפִלָּה הַסְּמוּכָה לָהּ בִּלְבַד, כְּגוֹן אִם טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית וְלֹא מִנְחָה — מִתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם, הָאַחֲרוֹנָה לְתַשְׁלוּמֵי מִנְחָה שֶׁהִיא תְּפִלָּה הַסְּמוּכָה לְעַרְבִית, אֲבָל שַׁחֲרִית אֵין לָהּ תַּשְׁלוּמִין. וְכֵן בְּשְׁאָר תְּפִלּוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית בְּשַׁבָּת — מִתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתַּיִם אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר עָבַר מוֹסָף, לְפִי שֶׁאֵין עִנְיָן לְמוֹסָף עִם שַׁחֲרִית וּמִנְחָה שֶׁהֵם בִּמְקוֹם הַתְּמִידִים, וְלָכֵן הֵם נִקְרָאוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהַמּוֹסָף מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁהוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי:

ט אַף עַל פִּי שֶׁאֵין תַּשְׁלוּמִין אֶלָּא לִתְפִלָּה הַסְּמוּכָה לְאוֹתָהּ תְּפִלָּה וּתְפִלּוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁהִפְסִיד אֵין לָהֶם תַּשְׁלוּמִין, מִכָּל מָקוֹם אִם רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל אוֹתָן נָדָבָה וְשֶׁיְּחַדֵּשׁ בָּהֶן דָּבָר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ז — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וְנָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְלָכֵן מִי שֶׁהָיָה חוֹלֶה אוֹ תָּפוּס בִּתְפִיסָה וְלֹא הָיָה הַמָּקוֹם נָקִי — נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁכְּשֶׁיֵּצֵא יִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁהִפְסִיד וִיחַדֵּשׁ בָּהֶן דָּבָר. וְאִם יָצָא מִתְּפִיסָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ — מַזְכִּיר בְּכֻלָּן יַעֲלֶה וְיָבֹא. (אֲבָל אִם יָצָא בְּשַׁבָּת — לֹא יַשְׁלִימֵן בִּנְדָבָה עַד לְמָחָר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ז):

י עָבַר כָּל הַיּוֹם וְלֹא הִתְפַּלֵּל מוּסָף — אֵין לָהּ תַּשְׁלוּמִין, שֶׁהַאֵיךְ יִקְרָא הַקְּרְבָּנוֹת וּכְבָר עָבַר זְמַן מוּסָף, וְגַם לֹא תִּקְּנוּ ז' בְּרָכוֹת שֶׁל מוּסָף אֶלָּא מִשּׁוּם "וּנְשַׁלְּמָה פָּרִים שְׂפָתֵינוּ" בִּלְבַד, וּבָזֶה וַדַּאי עָבַר זְמַנּוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ. אֲבָל שְׁאָר תְּפִלּוֹת שֶׁהֵן בַּקָּשַׁת הָרַחֲמִים וּלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם:

יא לֹא תִּקְּנוּ תַּשְׁלוּמִין אֶלָּא לְשׁוֹגֵג אוֹ לְאָנוּס, אֲבָל מִי שֶׁהֵזִיד וְלֹא הִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה אַחַת — אֵין לָהּ תַּשְׁלוּמִין אֲפִלּוּ בַּתְּפִלָּה הַסְּמוּכָה לָהּ, וְעָלָיו נֶאֱמַר: "מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן וגו'". וּמִכָּל מָקוֹם אִם רוֹצֶה — יִתְפַּלֵּל אוֹתוֹ נָדָבָה וְאֵין צָרִיךְ חִדּוּשׁ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאִם הָיָה שׁוֹגֵג הָיָה חַיָּב לְהַשְׁלִימָהּ בְּלִי שׁוּם חִדּוּשׁ, וְעַכְשָׁו שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בִּנְדָבָה עוֹשֶׂה מֵזִיד כְּשׁוֹגֵג, וְיֵשׁ לוֹ שְׂכַר תְּפִלַּת תַּחֲנוּנִים וּבַקָּשַׁת רַחֲמִים, אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ שְׂכַר תְּפִלַּת מִצְוָה אֶלָּא שְׂכַר תְּפִלַּת הָרְשׁוּת:

יב אֵינוֹ נִקְרָא מֵזִיד אֶלָּא כְּשֶׁמְּבַטֵּל הַתְּפִלָּה בִּשְׁאָט בְּנֶפֶשׁ בְּלִי שׁוּם טִרְדָּא, אֲבָל מִי שֶׁהָיָה טָרוּד בְּצָרֶךָ מָמוֹנוֹ שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הֶפְסֵד וְעַל יְדֵי כָּךְ הִפְסִיד מִלְּהִתְפַּלֵּל — אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה שֶׁלֹּא כַּדִּין, שֶׁאָסוּר לַעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה מִשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹן, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ נִקְרָא מֵזִיד וּפוֹשֵׁעַ לְעִנְיַן שֶׁלֹּא יְהֵא תַּשְׁלוּמִין לִתְפִלָּתוֹ.

וְכֵן מִי שֶׁהָיָה שִׁכּוֹר וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ הַזְּמַן — חָשׁוּב אֹנֶס, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְחִיל לִשְׁתּוֹת אַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה מִפְּנֵי שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁהוּת לְהִתְפַּלֵּל לְאַחַר שֶׁיְּפִיג מִן הַיַּיִן הַמּוּעָט שֶׁהִתְחִיל לִשְׁתּוֹת בְּדֵעָה מְיֻשֶּׁבֶת וְאַחַר כָּךְ נִמְשַׁךְ לִבּוֹ אַחַר הַמִּשְׁתֶּה וְשָׁכַח עַל הַתְּפִלָּה וְנִשְׁתַּכֵּר כָּל כָּךְ עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר שְׁהוּת לְהָסִיר יֵינוֹ מֵעָלָיו טֶרֶם עָבַר זְמַן הַתְּפִלָּה.

וְכֵן מִי שֶׁהָיָה מִתְעַסֵּק בְּאֵיזֶה עֵסֶק וְלֹא הִתְפַּלֵּל בְּעוֹד שֶׁהָיָה לוֹ זְמַן לְהִתְפַּלֵּל מִפְּנֵי

שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁעֲדַיִן יִשְׁאַר לוֹ זְמַן לְאַחַר שֶׁיִּגְמֹר אוֹתוֹ עֵסֶק שֶׁהוּא מִתְעַסֵּק בּוֹ וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ שָׂכַח עַל הַתְּפִלָּה וְנִמְשַׁךְ בְּעִסְקוֹ עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַתְּפִלָּה — אֵינוֹ נִקְרָא מַזִּיד, שֶׁהַשּׁוֹכֵחַ כְּאָנוּס הוּא, וְיֵשׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין אֲפִלּוּ אִם הָעֵסֶק הוּא מֵהָעֲסָקִים הָאֲסוּרִים מִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה וְהוּא הִתְחִיל בְּעֵסֶק זֶה בְּאִסּוּר, כֵּיוָן שֶׁלֹּא בִּטֵּל הַתְּפִלָּה בִּשְׁאָט בְּנָפֶשׁ אֶלָּא הָיָה סָבוּר לְהִתְפַּלֵּל אַחַר שֶׁיִּגְמֹר הָעֵסֶק וְשָׂכַח אַחַר כָּךְ:

יג מִי שֶׁבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת סָמוּךְ לְעַרְבִית וְיָרַד לִפְנֵי הַתֵּבָה וְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם וַעֲדַיִן לֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה — אֵין לְדַמּוֹתוֹ לְהֶזִּיד וְלֹא הִתְפַּלֵּל, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא עָבַר זְמַן הַמִּנְחָה, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה מִיָּד. וְאַף אִם תִּמְצָא לוֹמַר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כֵּיוָן שֶׁכְּבָר עָשָׂאוֹ לַיְלָה בִּתְפִלַּת עַרְבִית, מִכָּל מָקוֹם לֹא יְהֵא אֶלָּא עַרְבִית שְׁתַּיִם וְהַשְּׁנִיָּה לְתַשְׁלוּמֵי מִנְחָה.

וְאִם הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ — יַזְכִּיר יַעֲלֶה וְיָבוֹא גַּם בַּשְּׁנִיָּה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר קִבֵּל עָלָיו רֹאשׁ חֹדֶשׁ:

יד טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת — מִתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם שֶׁל שַׁבָּת, הָרִאשׁוֹנָה לְשֵׁם עַרְבִית וְהַשְּׁנִיָּה לְתַשְׁלוּמִין. וְאִם הִתְפַּלֵּל הַשְּׁנִיָּה שֶׁל חֹל — לֹא יָצָא יְדֵי תַּשְׁלוּמִין, שֶׁאֵין תְּפִלָּה בְּשַׁבָּת בְּלִי הַזְכָּרַת שַׁבָּת.

וְכֵן אִם לֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ — מִתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְאִם אָמַר "יַעֲלֶה וְיָבוֹא" בָּרִאשׁוֹנָה וְלֹא בַּשְּׁנִיָּה אוֹ שֶׁלֹּא אָמַר בִּשְׁתֵּיהֶן — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, שֶׁאֵין חוֹזְרִין בִּשְׁבִיל הַזְכָּרַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּעַרְבִית, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ בַּלַּיְלָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ב.

אֲבָל אִם הִזְכִּיר בַּשְּׁנִיָּה וְלֹא בָּרִאשׁוֹנָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל בִּשְׁבִיל תַּשְׁלוּמִין, לְפִי שֶׁגִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁכְּוָנָתוֹ בָּרִאשׁוֹנָה לְשֵׁם תַּשְׁלוּמֵי מִנְחַת עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְלָכֵן לֹא הִזְכִּיר בָּהּ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וּבַשְּׁנִיָּה כִּוֵּן לְשֵׁם עַרְבִית שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְהַמַּקְדִּים תְּפִלַּת תַּשְׁלוּמִין לִתְפִלָּה שֶׁהִיא חוֹבַת שָׁעָה — לֹא יָצָא יְדֵי תַּשְׁלוּמִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְהוּא שֶׁעָשָׂה כֵּן בְּמֵזִיד, אֲבָל אִם שָׂכַח לְהַזְכִּיר בָּרִאשׁוֹנָה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

טו טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית שְׁתַּיִם וְשָׂכַח יַעֲלֶה וְיָבוֹא בַּב' — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לְתַשְׁלוּמֵי עַרְבִית וּבְעַרְבִית אֵין חוֹזְרִין

בְּשַׁבִּיל הַזָּכָרַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְהוּא מִפְּנֵי שֶׁאֵין קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ בַּלַּיְלָה, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁמִּתְפַּלֵּל אוֹתָהּ בַּיּוֹם — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל:

טז טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּשַׁבָּת — מִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁל חֹל, מַבְדִּיל בָּרִאשׁוֹנָה וְאֵינוֹ מַבְדִּיל בַּשְּׁנִיָּה, לְפִי שֶׁהַבְדָּלָה דֵּי בְּפַעַם אַחַת מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּהַזְכָּרַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר בְּכָל הַתְּפִלּוֹת שֶׁבָּהֶן לָכֵן צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהַזְכִּיר בִּתְפִלַּת תַּשְׁלוּמִין שֶׁמִּתְפַּלֵּל בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאִם הִבְדִּיל בִּשְׁתֵּיהֶן — יָצָא. וְכֵן אִם לֹא הִבְדִּיל בִּשְׁתֵּיהֶן — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר, שֶׁאֵין חוֹזְרִין בִּשְׁבִיל הַזָּכָרַת הַבְדָּלָה בַּתְּפִלָּה הוֹאִיל וְיָכוֹל לְאָמְרָהּ עַל הַכּוֹס, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ד.

אֲבָל אִם לֹא הִבְדִּיל בָּרִאשׁוֹנָה וְהִבְדִּיל בַּשְּׁנִיָּה — שְׁנִיָּה עָלְתָה לוֹ לְשֵׁם עַרְבִית, רִאשׁוֹנָה לֹא עָלְתָה, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל י"ח לְתַשְׁלוּמֵי מִנְחָה, לְפִי שֶׁגִּגְלָה דַּעְתּוֹ שֶׁכֵּוָן בָּרִאשׁוֹנָה לְשֵׁם תַּשְׁלוּמֵי מִנְחַת שַׁבָּת וְלָכֵן לֹא הִבְדִּיל בָּהּ וּבַשְּׁנִיָּה כִּוֵּן לְשֵׁם עַרְבִית מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְהוּא שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמֵזִיד, אֲבָל אִם שָׁכַח מִלְּהַבְדִּיל בָּהּ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר, שֶׁהֲרֵי לֹא גִּלָּה דַּעְתּוֹ כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה בִּלֹּא דַּעַת:

יז טָעָה בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת וְהִתְפַּלֵּל י"ח וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל אִם הוּא נִזְכָּר מִבְּעוֹד יוֹם, מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁחָשְׁכָה — אֵין צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם, שֶׁהֲרֵי בְּעַרְבִית גַּם כֵּן לֹא יִתְפַּלֵּל רַק י"ח שֶׁל חֹל כְּמוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּמִנְחָה וְלֹא יַרְוִיחַ כְּלוּם בְּתַשְׁלוּמִין אֵלּוּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא יָצָא בְּמִנְחָה — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ לֹא הִתְפַּלֵּל כְּלָל, שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם. וְהַדָּבָר מֻכְרָע, וְלָצֵאת יְדֵי סָפֵק — יִתְפַּלֵּל הַב' בְּתוֹרַת נְדָבָה וְאֵין צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל הַסָּפֵק אֵין לְךָ חִדּוּשׁ גָּדוֹל מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ז.

וְכֵן אִם לֹא הִזְכִּיר יַעֲלֶה וְיָבוֹא בְּמִנְחָה שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וּבַלַּיְלָה אֵינוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ. אֲבָל אִם בַּלַּיְלָה גַּם כֵּן רֹאשׁ חֹדֶשׁ — צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי יַרְוִיחַ הַזָּכָרַת יַעֲלֶה וְיָבוֹא בִּתְפִלַּת תַּשְׁלוּמִין. וְכֵן הַדִּין בְּלֵיל יוֹם טוֹב ב'.

וְהוּא הַדִּין אִם שָׁכַח "וְתֵן טַל וּמָטָר" אוֹ "מַשִּׁיב הָרוּחַ", שֶׁיַּרְוִיחַ אוֹתָם בִּתְפִלַּת תַּשְׁלוּמִין:

יח הַטוֹעֶה וּמַזְכִּיר מְאוֹרַע שֶׁאָר יָמִים בִּתְפִלָּה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ, כְּגוֹן "יַעֲלֶה וְיָבוֹא" שֶׁלֹּא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אוֹ שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב בְּחֹל, אִם נִזְכַּר שֶׁטָּעָה — פּוֹסֵק מִיָּד אֶפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה.

וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁגָּמַר הַבְּרָכָה אוֹ כָּל הַתְּפִלָּה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הַזְּכָרַת מְאוֹרַע שְׁאָר יָמִים חֲשׁוּבִים הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה לְהַצְרִיכָהּ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ אוֹ לְתְחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁהִפְסִיק בָּהּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדִּינוֹ כְּאִלּוּ הִפְסִיק בְּשִׂיחָה בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה, שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ אוֹ לְתְחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁהִפְסִיק בָּהּ עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ(י)"ד.

(וּלְעִנְיַן הֲלָכָה) אַף עַל פִּי שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, מִכָּל מָקוֹם בַּתְּפִלָּה הוֹאִיל וְהַלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם, לְפִיכָךְ כָּל מָקוֹם שֶׁהַדָּבָר מֻכְרָע — יַחֲזוֹר וְיִתְפַּלֵּל בְּתוֹרַת נְדָבָה וְאֵין צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

סימן קט

א **דִּין אֵיךְ יִתְנַהֵג הַיָּחִיד לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ עִם הַצִּבּוּר וּבוֹ ה' סְעִיפִים**:

הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צִבּוּר מִתְפַּלְּלִין י"ח (שֶׁל מִנְחָה) וְאֵין הַשָּׁעָה עוֹבֶרֶת עֲדַיִן, אִם יָכוֹל לְהַתְחִיל י"ח וְלִגְמֹר עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְקְדֻשָּׁה — יִתְפַּלֵּל, וְאִם לָאו — אַל יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיַּעֲנֶה אָמֵן אַחַר "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ", שֶׁאָמֵן זֶה חָשׁוּב כִּקְדֻשָּׁה. וְאִם שָׁמַע כְּבָר קְדֻשָּׁה אוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׁמַע אַחַר כָּךְ — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין.

וְאִם מָצָא הַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין עַרְבִית, אִם יָכוֹל לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר עַד שֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְקַדִּישׁ שֶׁלְּאַחַר י"ח בְּעִנְיַן שֶׁיּוּכַל לַעֲנוֹת אַחֲרָיו "יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ו אֶפִלּוּ אִם לֹא יוּכַל לַעֲנוֹת "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם — יִתְפַּלֵּל, וְאִם לָאו — אַל יִתְפַּלֵּל אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע כְּבָר קַדִּישׁ בְּעַרְבִית, לְפִי שֶׁהַקַּדִּישׁ אֵין לוֹ קְצָבָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַקַּדִּישִׁים שֶׁמִּן "עָלֵינוּ" וְאֵילָךְ, בֵּין בַּשַּׁחַר בֵּין בָּעֶרֶב, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן אֶלָּא מִנְהָג — אֶפְשָׁר שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עֲלֵיהֶם.

אֲבָל אִם פּוֹרְסִים עַל "שְׁמַע" וְהוּא לֹא שָׁמַע עֲדַיִן "בָּרְכוּ" — צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּשְׁבִיל "בָּרְכוּ", וַאֲפִלּוּ אִם אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּלֹא קַדִּישׁ כְּגוֹן בְּעַרְבִית:

ב וְאִם נִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחַר קְדֻשָּׁה, אוֹ שֶׁנִּכְנַס קֹדֶם לָכֵן וְהִמְתִּין עַד לְאַחַר כָּךְ, אִם יָכוֹל לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר בִּרְכַּת "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" שֶׁאָמֵן זֶה גַּם כֵּן חָשׁוּב כִּקְדֻשָּׁה וְקַדִּישׁ — יִתְפַּלֵּל, וְאִם לָאו — אַל יִתְפַּלֵּל עַד לְאַחַר "מוֹדִים". וְכֵן בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וּמוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁאֵין בָּהֶם אָמֵן שֶׁל "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" — לֹא יִתְפַּלֵּל אֶלָּא אִם כֵּן יָכוֹל לִגְמֹר קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ"מוֹדִים", כְּדֵי שֶׁיִּשְׁחֶה עִם הַצִּבּוּר בְּ"מוֹדִים", שֶׁאִם הֵם יִכְרְעוּ וְהוּא לֹא יִכְרַע עִמָּהֶם — יֶהֱא נִרְאֶה כְּכוֹפֵר בְּמִי שֶׁחֲבֵרָיו כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לוֹ (וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַצִּבּוּר כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים כְּגוֹן בְּ"עָלֵינוּ").

וְהוּא הַדִּין אִם יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְ"מוֹדִים", אוֹ לְאַחַת מֵהַבְּרָכוֹת שֶׁשּׁוֹחִים בָּהֶן כְּשֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ"מוֹדִים" — יִתְפַּלֵּל. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָכוֹל לוֹמַר "מוֹדִים" שֶׁהַצִּבּוּר אוֹמְרִים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁשּׁוֹחֶה עִמָּהֶם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוּסָף אוֹ בְּמִנְחָה, אוֹ אֲפִלּוּ בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית וּמַמְתִּין קֹדֶם חֲתִימַת "גָּאַל יִשְׂרָאֵל". אֲבָל אִם אָמַר עַד "גָּאַל יִשְׂרָאֵל" שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל עוֹד לְהַמְתִּין וְלַעֲנוֹת מִשּׁוּם סְמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה וּמֻכְרָח לְהַתְחִיל וּלְהִתְפַּלֵּל מִיָּד וְנִזְדַּמֵּן לוֹ שֶׁמַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ"מוֹדִים" וְהוּא בְּאַחַת הַבְּרָכוֹת בְּאֶמְצָעָן — יִשְׁחֶה עִמּוֹ, שֶׁמֻּתָּר לִשְׁחוֹת בְּאֶמְצַע כָּל הַבְּרָכוֹת. אֲבָל אִם אֵינוֹ מֻכְרָח לְהַתְחִיל מִיָּד — לֹא יַתְחִיל עַל סְמַךְ שֶׁיִּשְׁחֶה בְּאֶמְצַע אֵיזוֹ בְּרָכָה, כִּי שֶׁמָּא לֹא יוּכַל לְצַמְצֵם שֶׁיְּהֶיֶה בְּאֶמְצַע בְּרָכָה כְּשֶׁמַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ"מוֹדִים" אֶלָּא יִהְיֶה בִּתְחִלַּת בְּרָכָה אוֹ בְּסוֹפָהּ וְאֵין שׁוֹחִין בִּתְחִלַּת בְּרָכָה אוֹ בְּסוֹפָהּ אֶלָּא בְּאָבוֹת וְהוֹדָאָה בִּלְבַד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן (קל"ג) [קי"ג], וְאִם יִתֵּן לִבּוֹ לְצַמְצֵם בָּזֶה — יִטָּרֵד וְלֹא יְכַוֵּן פֶּה בִּתְפִלָּתוֹ:

ג וּכְשֶׁהוּא מֻכְרָח לְהַתְחִיל מִיָּד וּמַתְחִיל עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, כְּשֶׁיַּגִּיעַ עִם שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ"נַקְדִּישְׁךָ" אוֹ לִ"נְקַדֵּשׁ" כְּפִי נֻסַּח מְדִינוֹת אֵלּוּ — יֹאמַר עִמּוֹ מִלָּה בְּמִלָּה כָּל נֻסַּח הַקְּדֻשָּׁה כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר, שֶׁאַף שֶׁאֵין הַיָּחִיד אוֹמֵר קְדֻשָּׁה בִּתְפִלָּתוֹ — כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֵינוֹ נִקְרָא יָחִיד. וְכֵן יֹאמַר עִמּוֹ מִלָּה בְּמִלָּה כָּל נֻסַּח בִּרְכַּת "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ" וּבִרְכַּת "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", כְּדֵי שֶׁיִּסְיְּמִים הַבְּרָכָה עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּיַחַד, וְשׁוּב אֵין צָרִיךְ לַעֲנוֹת אָמֵן, כְּמוֹ שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֵין צָרִיךְ שֶׁהַצִּבּוּר עוֹנִים אַחֲרָיו, וַעֲנִיַּת הַצִּבּוּר

הִיא גַּם כֵּן עַל בָּרְכוֹת שֶׁל זֶה. וְגַם יְכַוֵּן שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ"מוֹדִים" יַגִּיעַ גַּם הוּא לְ"מוֹדִים" אוֹ לְ"הַטּוֹב שִׁמְךָ", כְּדֵי שֶׁיִּשְׁחֶה גַּם הוּא עִם הַצִּבּוּר בְּ"מוֹדִים". וְאִם יָכוֹל לְגָמֹר כָּל הַתְּפִלָּה עַד שֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְסִיּוּם "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" — יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בִּפְנֵי עַצְמוֹ אַחַר סִיּוּם "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ".

וְכָל זֶה כְּשֶׁמֻּכְרָח לְהִתְפַּלֵּל מִיָּד מִשּׁוּם סְמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׁעָה עוֹבֶרֶת, אֲבָל אִם אֵינוֹ מֻכְרָח — לֹא יַתְחִיל עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְלוֹמַר עִמּוֹ נֶסַח הַקְּדֻשָּׁה, לְפִי שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִשְׁתֹּק וְלִשְׁמֹעַ נֶסַח הַקְּדֻשָּׁה מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְלַעֲנוֹת אַחֲרָיו "קָדוֹשׁ" וּ"בָרוּךְ" וְ"יִמְלֹךְ" בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ה:

ד מִי שֶׁבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת תֵּכֶף אַחַר קְדֻשָּׁה, וְאִם יַמְתִּין עַד אַחַר שֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ"מוֹדִים" לֹא יוּכַל לַעֲנוֹת "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" (אַחַר הַקַּדִּישׁ) שֶׁאַחַר י"ח, וְאִם יַמְתִּין עַד אַחַר הַקַּדִּישׁ יַעֲבֹר זְמַן הַתְּפִלָּה אוֹ לֹא יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית עִם הַצִּבּוּר — יַתְחִיל מִיָּד, שֶׁמּוּטָב לְבַטֵּל "מוֹדִים" מִלְּבַטֵּל "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא".

וְהוּא הַדִּין אִם בָּא סָמוּךְ לִקְדֻשָּׁה, וְאִם יַתְחִיל מִיָּד לֹא יוּכַל לוֹמַר קְדֻשָּׁה, וְאִם יַמְתִּין עַד אַחַר קְדֻשָּׁה לֹא יוּכַל לוֹמַר "מוֹדִים", וְאִם יַמְתִּין עַד אַחַר "מוֹדִים" יַעֲבֹר זְמַן הַתְּפִלָּה — יַתְחִיל אַחַר קְדֻשָּׁה, שֶׁמּוּטָב לְבַטֵּל "מוֹדִים" מִקְּדֻשָּׁה עִם הַצִּבּוּר.

וְאִם בָּא סָמוּךְ לַקַּדִּישׁ, וְאִם יִתְפַּלֵּל תֵּכֶף יְבַטֵּל "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא", וְאִם יַמְתִּין עַד אַחַר קַדִּישׁ לֹא יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית עִם הַצִּבּוּר — מוּטָב לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר:

ה יָחִיד הָעוֹמֵד בִּתְפִלַּת י"ח וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לִמְקוֹם קְדֻשָּׁה הָיוּ הַצִּבּוּר אוֹמְרִים קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן" אוֹ קְדֻשַּׁת "יוֹצֵר" — אֵינוֹ אוֹמֵר עִמָּהֶם קָדוֹשׁ, לְפִי שֶׁאֵין הַקְּדֻשּׁוֹת שָׁווֹת. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהוּא הַדִּין אִם הָיָה הַצִּבּוּר אוֹמְרִים קְדֻשַּׁת מוּסָף וְהַיָּחִיד מִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית — אֵינוֹ אוֹמֵר עִמָּהֶם "קָדוֹשׁ", שֶׁאֵין הַקְּדֻשּׁוֹת שָׁווֹת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁקְּדֻשַּׁת שַׁחֲרִית וּקְדֻשַּׁת מוּסָף נִקְרָאוֹת קְדֻשּׁוֹת שָׁווֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן" וּקְדֻשַּׁת "יוֹצֵר" שֶׁאֵינָן אֶלָּא סִפּוּר דְּבָרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ט. וְכֵן עִקָּר.

(וּמִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁהַיָּחִיד כְּשֶׁמַּגִּיעַ בִּתְפִלָּתוֹ לִבְרֵכַת "אַתָּה קָדוֹשׁ" — יָכוֹל לַעֲנוֹת קָדוֹשׁ עִם הַצִּבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא אָמַר וְלֹא שָׁמַע "נְקַדֵּשׁ" אוֹ "נַקְדִּישְׁךָ" מִפִּי הַשְּׁלִיחַ

צִבּוּר, שֶׁהֲרֵי קְדֻשַּׁת "יוֹצֵר" "וּבָא לְצִיּוֹן" אֵין בָּהֶם "נְקַדֵּשׁ" וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא מְנָעוּהוּ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַקְּדֻשׁוֹת שָׁווֹת):

סימן קי

א **דִּין הַיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ וּפוֹעֲלִים מַה יִּתְפַּלְּלוּ וְסֵדֶר תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ וּבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבוֹ יו"ד סְעִיפִים**:

בְּשָׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת, כְּגוֹן שֶׁהַשָּׁעָה עוֹבֶרֶת, אוֹ שֶׁהוּא בַּדֶּרֶךְ וְיָרֵא שֶׁמָּא יַפְסִיקוּהוּ עוֹבְרֵי דְּרָכִים אִם יִתְפַּלֵּל כָּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ אוֹ מְיֻשָּׁב אוֹ מְעֻמָּד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ", אוֹ שֶׁעוֹמֵד בְּמָקוֹם שֶׁהוּא טָרוּד וְיָרֵא שֶׁמָּא יַפְסִיקוּהוּ, אוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה אֲרֻכָּה בְּכַוָּנָה מֻחְלֶטֶת טְרִדַּת דַּעְתּוֹ — מִתְפַּלֵּל מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, שֶׁהוּא תְּפִלַּת "הֲבִינֵנוּ" שֶׁכּוֹלֶלֶת כָּל י"ג בְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת וְחוֹתֵם בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה". וְצָרִיךְ לוֹמַר לְפָנֶיהָ ג' בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת כְּתִקָּנָן וּלְאַחֲרֶיהָ ג' אַחֲרוֹנוֹת כְּתִקָּנָן.

וְצָרִיךְ לְאָמְרָן כֻּלָּן מְעֻמָּד, וְאִינוֹ יָכוֹל לְאָמְרָן דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ בַּדֶּרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁהִתִּירוּ בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטָּרֵד לִבּוֹ בְּעִכּוּב דַּרְכּוֹ וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה מֵעֵין י"ח לֹא יִטָּרֵד כָּל כָּךְ בַּעֲמִידָתוֹ. וּכְשֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל י"ח, הוֹאִיל וּכְבָר אָמַר מֵעֵין י"ח.

וְאִינוֹ מִתְפַּלֵּל "הֲבִינֵנוּ" לֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר שְׁאֵלָה בְּ"בָּרֵךְ עָלֵינוּ", וְלֹא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר הַבְדָּלָה בְּ"חוֹנֵן הַדַּעַת" (וְאֵין לוֹ לְכָלְכֵּל בַּ"הֲבִינֵנוּ" לוֹמַר בָּהּ מֵעֵין הַבְדָּלָה וּשְׁאֵלָה, לְפִי שֶׁהַשְּׁאֵלָה וְהַבְדָּלָה אֵינָן בְּרָכוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן אֶלָּא תִּקְּנוּ לְכָלְכֵּל בִּבְרָכוֹת י"ח, שְׁאֵלָה בְּ"בָּרֵךְ עָלֵינוּ" וְהַבְדָּלָה בְּבִרְכַּת "חוֹנֵן הַדַּעַת", וְאִם הָיָה אוֹמֵר בַּ"הֲבִינֵנוּ" מֵעֵין הַבְדָּלָה וּשְׁאֵלָה — הָיָה נִרְאֶה שֶׁהֵן גַּם כֵּן בְּרָכוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן כְּמוֹ כָּל בְּרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת שֶׁאוֹמֵר מֵעֵין כָּל אַחַת וְאַחַת בַּ"הֲבִינֵנוּ"[1]):

ב הַפּוֹעֲלִים שֶׁעוֹשִׂים מְלָאכָה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת אִם אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם שָׂכָר חוּץ מִסְּעוּדָתָן — מִתְפַּלְּלִין י"ח בְּרָכוֹת שְׁלֵמוֹת. אֲבָל אֵין יוֹרְדִין לִפְנֵי הַתֵּבָה וְאֵין נוֹשְׂאִין כַּפֵּיהֶם, מִשּׁוּם בְּטוּל מְלַאכְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְאִם נוֹתֵן לָהֶם שָׂכָר פְּעֻלָּתָם לְבַד סְעוּדָתָם — צְרִיכִים

לְמַהֵר הַמְּלָאכָה וּמִתְפַּלְלִין מֵעֵין י"ח.

וְעַכְשָׁו אֵין דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לְהַקְפִּיד בְּכָךְ, וּמִן הַסְּתָם עַל דַּעַת כֵּן שׂוֹכְרִין אוֹתָם שֶׁיִּתְפַּלְלוּ י"ח. וְהוּא הַדִּין שֶׁיֵּלְכוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲשָׂרָה, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לְהַקְפִּיד בְּכָךְ:

ג הַהוֹלֵךְ בִּמְקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִים — מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה, שֶׁהוּא "צָרְכֵי עַמְּךָ מְרֻבִּים כו'" וְחוֹתֵם בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", וְאֵין צָרִיךְ לֹא לְג' רְאשׁוֹנוֹת וְלֹא לְג' אַחֲרוֹנוֹת. וּמִתְפַּלֵּל כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ. וְאִם יָכוֹל לַעֲמֹד — עוֹמֵד.

וּכְשֶׁיַּגִּיעַ לְיִשּׁוּב וְתִתְבָּרֵר דַּעְתּוֹ — צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת י"ח כְּתִקְנָהּ אִם לֹא עָבַר זְמַנָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה מְעֻמָּד, הוֹאִיל וְלֹא אָמַר בָּהּ אֲפִלּוּ מֵעֵין י"ח. וְאִם שָׁכַח אוֹ שֶׁעָבַר זְמַנָּהּ — דֵּינוֹ כְּשׁוֹכֵחַ וְלֹא הִתְפַּלֵּל לְגַמְרֵי, שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁלִים אוֹתָהּ בִּזְמַן תְּפִלָּה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ח:

ד הַיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ — צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ שֶׁהִיא "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וכו'". וְאַף אִם הוֹלֵךְ יְחִידִי יֹאמְרֶנָּה בִּלְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת. וְאִם בָּא לְהוֹסִיף בָּהּ דִּבְרֵי רְצוּי — יָכוֹל לְאָמְרָם בִּלְשׁוֹן יָחִיד, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְמַטְבֵּעַ הַבְּרָכָה שֶׁקָּבְעוּ חוֹבָה לָרַבִּים (וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁעַל פִּי הַסּוֹד יֵשׁ לוֹמַר מִלַּת "וּתְנֵנִי לְחֵן" בִּלְשׁוֹן יָחִיד אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְמַטְבֵּעַ הַבְּרָכָה הַקְּבוּעָ לָרַבִּים).

וּמִן הַדִּין יָכוֹל לוֹמַר תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ אֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, אֶלָּא מִשּׁוּם "מִהְיוֹת טוֹב אַל תִּקְרֵא רַע" — יַעֲמֹד כְּשֶׁיֹּאמְרֶנָּה אִם אֶפְשָׁר לוֹ, כְּגוֹן שֶׁבְּנֵי הַשַּׁיָּרָא גַּם כֵּן עוֹמְדִים. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ לַעֲמֹד אֶלָּא מִלֵּילֵךְ, אֲבָל אִם הָיָה רָכוּב אֵין צָרִיךְ לֵירֵד אֶלָּא יַעֲמִיד הַבְּהֵמָה מִלֵּילֵךְ אִם אֶפְשָׁר לוֹ, שֶׁאִם יִרְכַּב הֲרֵי הוּא כִּמְהַלֵּךְ (וְהוּא הַדִּין לְיוֹשֵׁב בַּעֲגָלָה שֶׁאֵין צָרִיךְ לֵירֵד אֶלָּא לְהַעֲמִיד הַסּוּסִים אִם אֶפְשָׁר לוֹ):

ה אֵין צָרִיךְ לוֹמַר תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ אֶלָּא פַּעַם אַחַת בְּכָל יוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ, וַאֲפִלּוּ אִם יָנוּחַ בָּעִיר בְּאֶמְצַע הַיּוֹם וְחוֹזֵר לָלֶכֶת מִמֶּנָּה לְהָלְאָה אוֹ לָשׁוּב לְבֵיתוֹ. אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לָלוּן בָּעִיר וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וְיָצָא מִמֶּנָּה לַעֲבֹר חוּצָה לָהּ אוֹ לָשׁוּב לְבֵיתוֹ — צָרִיךְ לְהָחֵזֹר

וּלְהִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ פַּעַם אַחֶרֶת כְּאִלּוּ כְּבָר לָן בָּהּ (שֶׁכֵּן הוּא בְּכָל הַבְּרָכוֹת שֶׁכְּשֶׁהוּא נִמְלָךְ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ו):

ו מֵאֵימָתַי מִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ? מִשָּׁעָה שֶׁמְּהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, אֲבָל לֹא כְּשֶׁעֲדַיִן הוּא בְּתוֹךְ הָעִיר שֶׁדַּר בָּהּ, לְפִי שֶׁאֵין לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ עַד שֶׁיַּחֲזִיק בַּדֶּרֶךְ. וְעִבּוּרָהּ שֶׁל עִיר, דְּהַיְנוּ עַ' אַמָּה וְשִׁירַיִם סָמוּךְ לָעִיר — הֲרֵי הוּא כְּתוֹךְ לָעִיר. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הָעִיר, מִשָּׁעָה שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ וְהֵכִין עַצְמוֹ לָצֵאת בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁזֶּה נִקְרָא גַּם כֵּן הֶחֱזִיק בַּדֶּרֶךְ שֶׁמַּחְזִק לֵילֵךְ בְּוַדַּאי. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דְּבָרָיו בְּדִיעֲבַד (וּלְדִבְרֵי הַכֹּל כְּשֶׁהוּא בַּדֶּרֶךְ יָכוֹל לְאָמְרָהּ בְּתוֹךְ הָעִיר שֶׁלָּן בָּהּ, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הֶחֱזִיק וְהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְעוֹדָנּוּ מַחֲזִיק בָּהּ, שֶׁבְּעִיר זוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אוֹרֵחַ נָטָה לָלוּן):

ז תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ חוֹתֶמֶת בְּ"בָרוּךְ" וְאֵינָהּ פּוֹתַחַת בְּ"בָרוּךְ", לְפִי שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא בַּקָּשַׁת רַחֲמִים. וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב לְהַסְמִיכָהּ לְאֵיזוֹ בְּרָכָה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה בְּרָכָה הַסְּמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ שֶׁאֵין צָרִיךְ לִפְתֹּחַ בְּ"בָרוּךְ", כְּגוֹן אִם הוֹלֵךְ בַּבֹּקֶר — יַסְמִיכֶנָּה לְבִרְכַּת "הַגּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל" אִם מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַשַּׁחַר לְאַחַר שֶׁהֶחֱזִיק בַּדֶּרֶךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאִם הוֹלֵךְ בְּאֶמְצַע הַיּוֹם — יֹאכַל אוֹ יִשְׁתֶּה כְּשֶׁעָה שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכָּה אַחֲרוֹנָה, אוֹ יָטִיל מַיִם וִיבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר" וְאַחַר כָּךְ יַתְחִיל מִיָּד "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ כוּ"':

ח לֹא תִקְּנוּ תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵילֵךְ פַּרְסָה, שֶׁהִיא ח' אֶלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁפְּחוֹת מִפַּרְסָה בְּקֵרוֹב לָעִיר — אֵינוֹ מְקוֹם סַכָּנָה מִן הַסְּתָם. וְאִם רוֹצֶה לְאָמְרָהּ עַל דֶּרֶךְ פְּחוֹת מִפַּרְסָה — לֹא יַחְתֹּם בְּ"בָרוּךְ (אַתָּה ה')". אֲבָל אִם הוּא מָקוֹם מֻחְזָק בְּסַכָּנָה — צָרִיךְ לְאָמְרָהּ אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִפַּרְסָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא תִקְּנוּ תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ אֶלָּא בִּתְחִלַּת הַדֶּרֶךְ שֶׁהִיא פַּרְסָה רִאשׁוֹנָה. וְיֵשׁ לָחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה לְאָמְרָהּ בְּפַרְסָה רִאשׁוֹנָה. וְאִם שָׁכַח מִלְּאָמְרָהּ — יֹאמַר אוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁהוּא בַּדֶּרֶךְ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְתוֹךְ פַּרְסָה הַסְּמוּכָה לָעִיר שֶׁרוֹצֶה לָלוּן בָּהּ, וּמִשָּׁם וְאֵילֵךְ יֹאמַר אוֹתָהּ בְּלֹא בְּרָכָה:

ט הַיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ — טוֹב שֶׁיִּטֹּל רְשׁוּת מִגְּדוֹלֵי הָעִיר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם רַבּוֹתָיו כְּדֵי שֶׁיְּבָרְכוּהוּ, וְאַל יֹאמְרוּ לוֹ "לֵךְ בְּשָׁלוֹם" אֶלָּא "לֵךְ לְשָׁלוֹם", שֶׁהֲרֵי יִתְרוֹ שֶׁאָמַר לְמֹשֶׁה "לֵךְ לְשָׁלוֹם" — עָלָה וְהִצְלִיחַ, וְדָוִד שֶׁאָמַר לְאַבְשָׁלוֹם "לֵךְ בְּשָׁלוֹם" — הָלַךְ וְנִתְלָה.

וּכְשֶׁהוּא בַּדָּרֶךְ — יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה (שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְלֶכְתְּךָ בַדָּרֶךְ"). וְלֹא יַעֲסֹק בְּעִיּוּן הֲלָכָה, שֶׁלֹּא יִתְעֶה בַּדָּרֶךְ, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹשֵׁב בַּעֲגָלָה וְאִישׁ אַחֵר מַנְהִיג הַסּוּסִים.

וְאַל יֹאכַל בַּדָּרֶךְ יוֹתֵר מִשִּׁעוּר אֲכִילַת שְׁנֵי רְעָבוֹן, מִשּׁוּם חֻלְשֵׁי מֵעַיִם, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹשֵׁב בְּסְפִינָה (וְכַיּוֹצֵא בָּהּ.

וּכְשֶׁנִּכְנָס לָעִיר לָלוּן — יִכָּנֵס בְּ"כִי טוֹב" וְיֵצֵא בְּ"כִי טוֹב", שֶׁמָּא יִפֹּל בְּאַחַת הַפִּחָתִים. אֲבָל סָמוּךְ לְעִירוֹ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְהִזָּהֵר שָׁם מֵהַפִּחָתִים — יָכוֹל לֵילֵךְ שָׁם בַּלַּיְלָה, אִם אֵינוֹ הוֹלֵךְ יְחִידִי שֶׁאֵין לָחוּשׁ לַמַּזִּיקִים:

י הַנִּכְנָס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ — צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בִּכְנִיסָתוֹ שֶׁלֹּא יֶאֱרַע דְּבַר תַּקָּלָה עַל יָדוֹ, וּבִיצִיאָתוֹ — צָרִיךְ לִתֵּן הוֹדָאָה עַל חֶלְקוֹ.

בִּכְנִיסָתוֹ מַה הוּא אוֹמֵר: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא אֶכָּשֵׁל בְּדָבָר הֲלָכָה כו'". וְהוּא הַדִּין מִי שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד בִּיחִידוּת, וּבִפְרָט אִם הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה — צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא יִטְעֶה בְּלִמּוּד וּבְהוֹרָאָה לוֹמַר עַל טָמֵא טָהוֹר וְעַל אָסוּר מֻתָּר. וְטוֹב לוֹמַר נֻסָּח אֶחָד קָצָר כּוֹלֵל הַרְבֵּה, וְזֶהוּ: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתָּאִיר עֵינֵי בְּמְאוֹר תּוֹרָתֶךָ וְהַצִּילֵנִי מִכָּל מִכְשׁוֹל וְטָעוּת, הֵן בְּדִינֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר, הֵן בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הֵן בְּהוֹרָאָה, הֵן בְּלִמּוּד, גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ, וּמַה שֶּׁשָּׁגִיתִי כְּבָר הַעֲמִידֵנִי עַל הָאֱמֶת, וְאַל תַּצֵּל מִפִּי דְּבַר אֱמֶת עַד מְאֹד, כִּי ה' יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה" (וּכְשֶׁלּוֹמֵד בַּחֲבוּרָה — צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא יִשְׁמַח בְּתַקָּלָתָם וְלֹא יִשְׂמְחוּ בְּתַקָּלָתוֹ).

בִּיצִיאָתוֹ מַה הוּא אוֹמֵר: "מוֹדֶה אֲנִי כו'". וְהוּא הַדִּין הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בִּיחִידוּת, צָרִיךְ לוֹמַר כֵּן בְּכָל עֶרֶב אַחַר גְּמַר לִמּוּדוֹ (אִם לָמַד כָּל הַיּוֹם):

סימן קיא

א דִּין סְמִיכוּת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

(אַף עַל פִּי שֶׁקְּרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וּתְפִלָּה מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ) צָרִיךְ לִסְמֹךְ בִּרְכַּת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וְלֹא יַפְסִיק בֵּינֵיהֶם אֲפִלּוּ בְּאָמֵן אַחַר "נָּאַל יִשְׂרָאֵל", וְלֹא בְּשׁוּם פָּסוּק שֶׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר קֹדֶם תְּפִלַּת י"ח, כְּגוֹן פָּסוּק "כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא" וְדוֹמָיו, חוּץ מִפָּסוּק "אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח", שֶׁהוּא חוֹבָה מִתַּקָּנַת חֲכָמִים וְאֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק,

שֶׁכֵּיוָן שֶׁקִּבְּעוּהוּ חֲכָמִים בַּתְּפִלָּה — נַעֲשָׂה מִכְּלַל הַתְּפִלָּה וְכִתְפִלָּה אֲרֻכָּה הִיא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר "גָּאַל יִשְׂרָאֵל". וְכֵן נוֹהֲגִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ו. וּבְמוֹסָף וּמִנְחָה שֶׁאֵין שָׁם סְמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה — מֻתָּר לוֹמַר פְּסוּקִים קֹדֶם "אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח", אֲבָל לֹא אַחֲרָיו מִשּׁוּם הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה, שֶׁהֲרֵי פָּסוּק זֶה מִכְּלַל הַתְּפִלָּה הוּא:

ב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁבְּשַׁבָּת אֵין צָרִיךְ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁסְּמִיכָה זוֹ לְמָדוּהָ חֲכָמִים מִמַּה שֶּׁכָּתוּב: "יִהְיוּ לְרָצוֹן וגו' צוּרִי וְגוֹאֲלִי", וּכְתִיב אַחֲרָיו: "יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה", אֲבָל שַׁבָּת לָאו יוֹם צָרָה הוּא. וְיֵשׁ טוֹבִים דִּינָם כְּחֹל, הוֹאִיל וְהֵם יְמֵי הַדִּין, שֶׁבַּפֶּסַח הָעוֹלָם נִדּוֹן עַל הַתְּבוּאָה, וּבָעֲצֶרֶת עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, וּבֶחָג עַל הַמַּיִם.

וְאֵין לִסְמֹךְ עַל סָבָרָא זוֹ אִם לֹא בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְכָךְ, לְפִי שֶׁלִּמּוּד זֶה אֵינוֹ אֶלָּא סֶמֶךְ בְּעָלְמָא, וְעִקַּר סְמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה הוּא מִדִּבְרֵי חֲכָמִים שֶׁדִּמּוּ י"ח בְּרָכוֹת אַחַר בִּרְכַּת גְּאֻלָּה לְאוֹהֲבוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁבָּא וְדָפַק עַל פֶּתַח הַמֶּלֶךְ וְיָצָא הַמֶּלֶךְ לִקְרָאתוֹ, וְאִם רוֹאֵהוּ הַמֶּלֶךְ שֶׁהִפְלִיג וְהָלַךְ לוֹ אַף הוּא מַפְלִיג, וְשׁוּב אֵין מִתְקָרֵב אֵלָיו כְּשֶׁחוֹזֵר וְדוֹפֵק — כָּךְ הוּא בְּמַפְסִיק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה:

ג הַשְׁלִיחַ צִבּוּר כְּשֶׁמַּתְחִיל י"ח בְּקוֹל — צָרִיךְ לוֹמַר תְּחִלָּה פָּסוּק "אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח", הוֹאִיל וְהוּא מִכְּלַל הַתְּפִלָּה. וְטוֹב שֶׁיֹּאמְרֶנּוּ בְּלַחַשׁ.

אֲבָל שְׁאָר פְּסוּקִים אֵין צָרִיךְ לוֹמַר. וְאִם רָצָה לוֹמַר — רַשַּׁאי, וְאֵין אִסּוּר כְּלָל לְהַפְסִיק (בְּעִנְיְנֵי הַתְּפִלָּה וּצְרָכֶיהָ) בֵּין תְּפִלַּת לַחַשׁ לִתְפִלָּה שֶׁבְּקוֹל (אֲבָל לְהִתְעַסֵּק בְּדְבָרִים אֲחֵרִים אָסוּר עַד אַחַר נְפִילַת אַפַּיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קל"א):

ד אִם עַד שֶׁלֹּא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ מָצָא צִבּוּר שֶׁמִּתְפַּלְּלִין — לֹא יִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם תְּחִלָּה וְלִקְרוֹת אַחַר כָּךְ קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים בְּפְסוּקֵי דְזִמְרָה, לְפִי שֶׁסְּמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה שַׁחֲרִית גְּדוֹלָה מִתְּפִלָּה עִם הַצִּבּוּר (אֲבָל בְּעַרְבִית תְּפִלַּת הַצִּבּוּר גְּדוֹלָה מִסְּמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ו):

סימן קיב

שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק לֹא בְּג' רִאשׁוֹנוֹת וְלֹא בְּג' אַחֲרוֹנוֹת וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

ק"כ זְקֵנִים וּמֵהֶם כַּמָּה נְבִיאִים תִּקְּנוּ י"ח בְּרָכוֹת עַל הַסֵּדֶר, ג' רִאשׁוֹנוֹת לְהַסְדִּיר שִׁבְחוֹ

שֶׁל מָקוֹם תְּחִלָּה כְּעֶבֶד שֶׁמְּסַדֵּר שִׁבְחוֹ שֶׁל רַבּוֹ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מְבַקֵּשׁ פְּרָס מֵרַבּוֹ, וְגוֹ' אַחֲרוֹנוֹת הֵן כְּעֶבֶד שֶׁקִּבֵּל פְּרָס מֵרַבּוֹ וְנִפְטָר וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְי"ג הָאֶמְצָעִיּוֹת הֵן בַּקָּשַׁת פְּרָס. לְפִיכָךְ אִם רָצָה הַיָּחִיד לִשְׁאֹל צְרָכָיו בִּבְרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת — רַשַּׁאי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ט. אֲבָל בְּגוֹ' רִאשׁוֹנוֹת וְגוֹ' אַחֲרוֹנוֹת שֶׁהֵן סִדּוּר שֶׁבַח — אֵין לִשְׁאֹל בָּהּ צְרָכֵי יָחִיד. אֲבָל צָרְכֵי צִבּוּר מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי "עֲבוֹדָה" וְ"שִׂים שָׁלוֹם" בַּקָּשַׁת צָרְכֵי רַבִּים הֵן, וְעִם מַה שֶּׁהָעֶבֶד מְסַדֵּר שִׁבְחוֹ שֶׁל רַבּוֹ יָכוֹל לִשְׁאֹל צָרְכֵי צִבּוּר, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן שֶׁבַח וְכָבוֹד לְהָרַב שֶׁרַבִּים צְרִיכִים לוֹ. וְעַל כֵּן נָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לוֹמַר קרוב"ץ בְּגוֹ' רִאשׁוֹנוֹת וְגוֹ' אַחֲרוֹנוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כַּמָּה בַּקָּשׁוֹת, וְגַם אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה אֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בְּפִיּוּטִים בִּבְרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ח:

סימן קיג

א **דִּינֵי הַכְּרִיעוֹת בְּי"ח בְּרָכוֹת וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁשּׁוֹחִין בָּהֶן: בְּ"אֲבוֹת" תְּחִלָּה וְסוֹף, וּבְ"הוֹדָאָה" תְּחִלָּה וְסוֹף. וְאִם בָּא לִשְׁחוֹת בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה אוֹ בִּתְחִלָּתָהּ — מְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁחֶה, שֶׁלֹּא יָבוֹא לַעֲקֹר תַּקָּנַת חֲכָמִים, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ כָּל אֶחָד מַחֲמִיר כְּמוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה וְאֵין כָּאן תַּקָּנַת חֲכָמִים כְּלָל לִשְׁחוֹת, וְיָבֹאוּ לְהָקֵל עַל יְדֵי כָּךְ בְּ"אֲבוֹת" וּבְ"הוֹדָאָה".

אֲבָל בְּאֶמְצָעִיתָן מֻתָּר לִשְׁחוֹת, שֶׁאֵין לָחֹשׁ שֶׁיָּבוֹאוּ לַעֲקֹר תַּקָּנַת חֲכָמִים עַל יְדֵי זֶה, כֵּיוָן שֶׁחֲכָמִים לֹא תִקְּנוּ כְּלָל לִשְׁחוֹת בְּאֶמְצַע שׁוּם בְּרָכָה:

ב הַנּוֹהֲגִים לִשְׁחוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר כְּשֶׁאוֹמְרִים "זָכְרֵנוּ" וְ"מִי כָמוֹךָ" — צְרִיכִים לִזָּקֵף כְּשֶׁמַּגִּיעִים לְסוֹף הַבְּרָכָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּאֲבוֹת כּוֹרֵעַ בְּסוֹף הַבְּרָכָה, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לִזָּקֵף מְעַט בְּסוֹף "זָכְרֵנוּ" קֹדֶם שֶׁיֹּאמַר אֵיזוֹ תֵּבוֹת הַסְּמוּכוֹת לְ"בָרוּךְ אַתָּה", כְּדֵי שֶׁיּוּכַל אַחַר כָּךְ לַחֲזֹר וְלִשְׁחוֹת כְּשֶׁיֹּאמַר "בָּרוּךְ אַתָּה", שֶׁלֹּא דֵּי בַּשְּׁחִיָּה הָרִאשׁוֹנָה מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לִכְרֹעַ בְּ"בָרוּךְ" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְעוֹד כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה שֶׁחוֹזֵר וְכוֹרֵעַ מִשּׁוּם חִיּוּב, שֶׁשְּׁחִיָּה רִאשׁוֹנָה הָיְתָה רְשׁוּת. וּבְסוֹף "מִי כָמוֹךָ" אֵין צָרִיךְ לִזָּקֵף, עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְ"בָרוּךְ אַתָּה" שֶׁאָז זוֹקֵף מְעַט, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁלֹּא תִקְּנוּ לִשְׁחוֹת אֶלָּא בְּ"בָרוּךְ אַתָּה" שֶׁבְּ"אֲבוֹת" וְ"הוֹדָאָה".

וְכֵן הַנּוֹהֲגִים לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר בִּכְרִיעָה — צְרִיכִים לִזָּקֵף בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה וּבְתְחִלַּת כָּל בְּרָכָה, שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ אֶלָּא בְּתְחִלַּת אָבוֹת וְהוֹדָאָה וּבְסוֹפָן:

ג הַכּוֹרֵעַ בְּ"הוֹדָאָה" שֶׁבִּבְרַכַת הַמָּזוֹן וּבְ"הוֹדָאָה" שֶׁל הַלֵּל שֶׁהִיא "הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב וְגו'" — הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁאָר הוֹדָאוֹת, כְּגוֹן "לְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים", "וְעַתָּה אֱלֹקֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ", שֶׁאֵין לִכְרֹעַ בְּ"בָרוּךְ אַתָּה" וְלֹא בְּ"הוֹדָאָה" אֶלָּא בִּמְקוֹמוֹת שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים, בְּ"אָבוֹת" תְּחִלָּה וְסוֹף וּבְ"הוֹדָאָה" שֶׁבַּתְּפִלָּה תְּחִלָּה וְסוֹף, מִפְּנֵי שֶׁלְּשׁוֹן "הוֹדָאָה" אֵינוֹ מִלְּשׁוֹן "הִשְׁתַּחֲוָאָה" כְּלָל, אֶלָּא מִלְּשׁוֹן "הַחְזָקַת טוֹבָה" וְ"הִלּוּל", וְהַכּוֹרֵעַ מֵחֲמַת לְשׁוֹן הוֹדָאָה שֶׁמַּזְכִּיר — הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה וְסָכָל הוּא וּכְרִיעָתוֹ סְכָלוּת.

אֲבָל מִי שֶׁכּוֹרֵעַ בְּאֵיזֶה מְקוֹמוֹת שֶׁל שְׁבָחִים אוֹ תַּחֲנוּנִים, אוֹ מֵחֲמַת אֵיזֶה טַעַם שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֶׁנִּרְאֶה לוֹ שֶׁרָאוּי לִשְׁחוֹת בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, אוֹ מֵחֲמַת הַמִּנְהָג כְּמוֹ הַכְּרִיעוֹת שֶׁבַּקְּדִישׁ, אוֹ מֵחֲמַת שֶׁנִּתְלַהֵב לִבּוֹ בַּתְּפִלָּה — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וְאֵינוֹ כְּמוֹסִיף עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ אֶלָּא בְּ"הוֹדָאָה" שֶׁבַּתְּפִלָּה בִּלְבַדָּהּ, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁכּוֹרֵעַ בְּאֶמְצַע בְּרָכוֹת שֶׁל תְּפִלָּה שֶׁאֵין בָּזֶה כְּמוֹסִיף עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים, כֵּיוָן שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ כְּלָל לִשְׁחוֹת בְּאֶמְצַע שׁוּם בְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֲבָל הַכּוֹרֵעַ בַּ"הוֹדָאוֹת" הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל מֵחֲמַת לְשׁוֹן הוֹדָאָה שֶׁמַּזְכִּיר — הֲרֵי זֶה סָכָל.

וְכֵן הַכּוֹרֵעַ בְּ"וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה" — הֲרֵי זֶה גַּם כֵּן מְגֻנֶּה, מִפְּנֵי שֶׁכּוֹרֵעַ מֵחֲמַת לְשׁוֹן הִשְׁתַּחֲוָאָה שֶׁמַּזְכִּיר וּבֶאֱמֶת אֵין לִכְרֹעַ מִפְּנֵי זֶה. אֲבָל בְּ"וַאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים" כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר עַל עַצְמוֹ אֶלָּא עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ שֶׁמִּשְׁתַּחֲוִים לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ — יָפֶה הֵם עוֹשִׂים. וּכְמוֹ כֵן מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים לִכְרֹעַ בְּמוּסָף יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּ"וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם וכו' הָיוּ כוֹרְעִים", גַּם כֵּן אֵינוֹ אוֹמֵר עַל עַצְמוֹ אֶלָּא לְזֶכֶר מַה שֶּׁעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים וְהָעָם בִּזְמַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְאָנוּ מְדַמִּים עַצְמֵנוּ בְּמָקוֹם הַכֹּהֲנִים — גַּם כֵּן יָפֶה עוֹשִׂים. וְכֵן מַה שֶּׁאוֹמְרִים בְּסֵדֶר עֲבוֹדָה בְּמוּסָף יוֹם כִּפּוּר "חָטְאוּ עָווּ פָּשְׁעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" — אָנוּ מְדַמִּין עַצְמֵנוּ כְּאִלּוּ אֲנַחְנוּ אוֹתָן בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְיָפֶה עוֹשִׂים אוֹתָן הַמַּכִּים עַל לִבָּם כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂים בְּאָמְרָם "אָשַׁמְנוּ":

ד הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּכָּרַע עַד שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ כָּל חֻלְיוֹת שֶׁבַּשִּׁדְרָה. וְלֹא יִכָּרַע מֵאֶמְצַע מָתְנָיו וְרֹאשׁוֹ יִשָּׂאֵר זָקוּף, אֶלָּא גַּם רֹאשׁוֹ יָכֹף כְּאַגְמוֹן. וְלֹא יִשְׁחֶה כָּל כָּךְ עַד שֶׁיִּהְיֶה פִּיו כְּנֶגֶד חֲגוֹר שֶׁל מִכְנָסַיִם, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּיוּהֲרָא שֶׁשּׁוֹחֶה יוֹתֵר מִדַּאי. וְזֶקֶן וְחוֹלֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁחוֹת עַד שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ, כֵּיוָן שֶׁהִרְכִּין רֹאשׁוֹ — דַּיּוֹ, מֵאַחַר שֶׁנִּכַּר שֶׁחָפֵץ לִכְרֹעַ אֶלָּא שֶׁמִּצְטַעֵר:

ה הַמִּתְפַּלֵּל כּוֹרֵעַ בְּ"בָרוּךְ" וְזוֹקֵף בַּשֵּׁם, עַל שֵׁם "ה' זוֹקֵף כְּפוּפִים". וּמִכָּל מָקוֹם, בַּכְּרִיעָה שֶׁבְּתְחִלַּת בְּרָכָה אִם רָצָה שֶׁלֹּא לִזְקֹף עַד סָמוּךְ לַחֲתִימָה — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, אֶלָּא שֶׁאִם רָצָה לִזְקֹף מִיָּד — צָרִיךְ לִזְקֹף בַּשֵּׁם. וְכֵן בַּכְּרִיעָה שֶׁבְּסוֹף בְּרָכָה שֶׁהוּא חַיָּב לִזְקֹף מִיָּד כְּדֵי שֶׁלֹּא לִהְיוֹת שָׁחוּחַ בְּתְחִלַּת בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — אָז צָרִיךְ הוּא לִזְקֹף בַּשֵּׁם, שֶׁמִּשּׁוּם "ה' זוֹקֵף כְּפוּפִים" לֹא הִצְרִיכוּ לִזְקֹף מִכְּרִיעָתוֹ כְּלָל, אֶלָּא אִם מִבְּלְעֲדֵי כֵן הוּא זוֹקֵף, אָז מִשּׁוּם "ה' זוֹקֵף כְּפוּפִים" יִזְקֹף בַּשֵּׁם. וְלָכֵן הַנּוֹהֲגִין לְהִתְפַּלֵּל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר בִּכְרִיעָה — אֵין צְרִיכִים לִזְקֹף אֶלָּא בְּסוֹף בְּרָכָה וּתְחִלָּתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ו כְּשֶׁהוּא כּוֹרֵעַ — כּוֹרֵעַ בִּמְהִירוּת בְּפַעַם אַחַת, וּכְשֶׁהוּא זוֹקֵף — זוֹקֵף בְּנַחַת רֹאשׁוֹ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ גּוּפוֹ, שֶׁלֹּא תְּהֵא הַכְּרִיעָה נִרְאֵית עָלָיו כְּמַשָּׂאוֹי אִם יִזְקֹף בְּמְהִירוּת. וְעַל פִּי הַסּוֹד כְּשֶׁאוֹמֵר "בָּרוּךְ" — יִכְרַע בִּבְרָכָיו, וּבְ"אַתָּה" — יִשְׁתַּחֲוֶה עַד שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ כָּל הַחֻלְיוֹת:

ז הַמִּתְפַּלֵּל וּבָא כְּנֶגְדּוֹ נָכְרִי וּשְׁתִי וְעֵרֶב בְּיָדוֹ וְהִגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁשּׁוֹחִין בּוֹ — לֹא יִשְׁחֶה אַף עַל פִּי שֶׁלִּבּוֹ לַשָּׁמַיִם, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן שֶׁנִּרְאֶה כְּמִשְׁתַּחֲוֶה לַעֲבוֹדָה זָרָה (וְכָל מָקוֹם שֶׁאָסְרוּ מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן אֲפִלּוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אָסוּר). וְאִם הַנָּכְרִי הוּא שַׂר אוֹ הֶגְמוֹן שֶׁאַף מִבְּלְעֲדֵי הַשְּׁתִי וְעֵרֶב שֶׁבְּיָדוֹ מִשְׁתַּחֲוִים לוֹ — אֶפְשָׁר לְהָקֵל אֲפִלּוּ בִּמְקוֹם רוֹאִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"נ:

ח אֵין לְהוֹסִיף עַל תְּאָרָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מֵ"הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא", לְפִי שֶׁכְּשֶׁאוֹמֵר יוֹתֵר מֵהֶם וּמְסַיֵּם — נִרְאֶה כְּאִלּוּ סִיֵּם כָּל שְׁבָחָיו, וּמִי יוּכַל לְהַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ, וְגַם אֲלוּ הַשְּׁלֹשָׁה כִּנּוּיִים אִם לֹא שֶׁכָּתְבָן מֹשֶׁה בַּתּוֹרָה וּבָאוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְתִקְּנוּם בַּתְּפִלָּה — לֹא הָיִינוּ אוֹמְרִים אוֹתָם, לְפִיכָךְ אֵין לְשַׁנּוֹת מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּתְפִלַּת י"ח, אֲבָל בְּתַחֲנוּנִים אוֹ בַּקָּשׁוֹת וּשְׁבָחִים שֶׁאָדָם אוֹמֵר מֵעַצְמוֹ — יָכוֹל לְהַרְבּוֹת בְּתָאֳרִים כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁהוּא מִתְחַנֵּן בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ וְאוֹמֵר תְּאָרִים נִרְאֶה שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרָם אֶלָּא לְפִי שֶׁאֵלּוּ הַתְּאָרִים צְרִיכִים לְבַקָּשָׁתוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּתְפִלַּת י"ח שֶׁבְּזֹאת הַבְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא בָּאוּ בְּכָאן הַתְּאָרִים אֶלָּא כְּדֵי לְהַזְכִּיר שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם בִּלְבַד, שֶׁהֲרֵי עֲדַיִן אֵין אָנוּ שׁוֹאֲלִין שׁוּם צֹרֶךְ מֵאִתּוֹ.

וְיֵשׁ אוֹסְרִין בְּכָל עִנְיָן, לְפִי שֶׁכָּל הַשְּׁלֹמוּת שֶׁהֵם אֶצְלֵנוּ אֵין אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ מִמֵּינָם דָּבָר אֶלָּא כֻּלָּם חֶסְרוֹנוֹת בְּחֵיקוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ אֶלֶף אֲלָפִים דִּינְרֵי זָהָב וּמְקַלְסִין אוֹתוֹ בְּשֶׁל כֶּסֶף שֶׁגְּנַאי הוּא לוֹ (שֶׁכָּל הַשְּׁבָחִים וְהַכִּנּוּיִים לֹא יַחֲסוּ לוֹ יִתְבָּרַךְ עַל צַד הַחִיּוּב, כִּי שְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שְׁלִילָה לִשְׁלֹל הֲפָכָם מִשְּׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּנּוֹדָע לְהַיּוֹדְעִים עִנְיַן אַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הַפָּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת).

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְלָכֵן נָהֲגוּ לוֹמַר תְּחִנּוֹת עֲנַנ[ו] הַמְסֻדָּרִים בְּא"ב וְכָל אוֹת תֹּאַר וְשֶׁבַח בִּכְנֵי עַצְמוֹ, וְכֵן הַרְבֵּה תְּפִלּוֹת דּוֹמוֹת לָזוֹ. וְאַף עַל פִּי כֵן נָכוֹן לְמִי שֶׁיִּרְצֶה לְהַאֲרִיךְ בְּשִׁבְחֵי הַמָּקוֹם שֶׁיֹּאמַר אוֹתָן בִּקְרִיאַת פְּסוּקִים, לָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל:

ט הָאוֹמֵר בְּתַחֲנוּנָיו "מִי שֶׁרִחֵם עַל קֵן צִפּוֹר יְרַחֵם עָלֵינוּ" — מַשְׁתִּיקִין אוֹתוֹ, שֶׁאֵין מִצְווֹת הַמָּקוֹם רַחֲמָנוּת אֶלָּא גְּזֵרוֹת עַל עַמּוֹ, לְהוֹדִיעַ שֶׁהֵם עֲבָדָיו וְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו וּגְזֵרַת חֻקּוֹתָיו אַף בְּדָבָרִים שֶׁיֵּשׁ לַשָּׂטָן וּלְאֻמּוֹת הָעוֹלָם לְהָשִׁיב עֲלֵיהֶם וְלוֹמַר מַה צֹּרֶךְ בְּמִצְוָה זוֹ.

וְכֵן הָאוֹמֵר "עַל הַטּוֹב שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לָנוּ יְזַכֵּר שִׁמְךָ" — מַשְׁתִּיקִין אוֹתוֹ, שֶׁחַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ל:

סימן קיד

א **דִּין הַזְּכָרַת הָרוּחַ וְגֶשֶׁם וְטַל וּבוֹ י"א סְעִיפִים:**

בְּרָכָה שְׁנִיָּה אֵינָהּ פּוֹתַחַת בְּ"בָרוּךְ", מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ. וְכֵן כָּל בְּרָכוֹת הָאֲחֵרוֹת הֵן סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ, לָכֵן הֵן חוֹתְמוֹת בְּ"בָרוּךְ" וְאֵין פּוֹתְחוֹת בְּ"בָרוּךְ".

וּמַתְחִילִין לְהַזְכִּיר הַגֶּשֶׁם בִּבְרָכָה שְׁנִיָּה בִּתְפִלַּת מוּסָף שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת, וְאֵין פּוֹסְקִין עַד תְּפִלַּת מוּסָף שֶׁל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח. וְהַזְכָּרָה זוֹ הִיא רְצוּי שְׁאֵלָה, שֶׁטָּרַם שֶׁיִּשְׁאֲלוּ הַגְּשָׁמִים בְּעוֹנָתָם כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַשְּׁאֵלָה — מְרַצִּין לְפָנָיו בְּהַזְכָּרַת גְּבוּרוֹתָיו

שֶׁמּוֹרִיד גְּשָׁמִים. וְקִבְּעוּ הַזְּכָרָה זוֹ בִּבְרָכַת "מְחַיֵּה הַמֵּתִים", מִפְּנֵי שֶׁהַגְּשָׁמִים הֵם שְׁקוּלִים כִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁתְּחִיַּת הַמֵּתִים חַיִּים לָעוֹלָם — כָּךְ הַגְּשָׁמִים חַיִּים לָעוֹלָם.

וְהָיָה מִן הַדִּין לְהַזְכִּיר וּלְרַצּוֹת לְפָנָיו מִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג, שֶׁבָּחַג נִדּוֹנִים עַל הַמַּיִם, אֶלָּא לְפִי שֶׁהַגְּשָׁמִים הֵם סִימָן קְלָלָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם — אֵין מַזְכִּירִין הַגֶּשֶׁם עַד עֲבֹר ז' יְמֵי יְשִׁיבָה בַּסֻּכָּה. וְרָאוּי הָיָה לְהַתְחִיל לְהַזְכִּיר מִיָּד בְּלֵיל יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, אֶלָּא לְפִי שֶׁבִּתְפִלַּת עַרְבִית אֵין כָּל הָעָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — נִמְצָא זֶה מַזְכִּיר וְזֶה אֵינוֹ מַזְכִּיר וְיֵעָשׂוּ אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת.

וְלָמָּה אֵין מַזְכִּירִין בְּשַׁחֲרִית? לְפִי שֶׁאָסוּר לְהַזְכִּיר הַגֶּשֶׁם עַד שֶׁיַּכְרִיז הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹ הַשַּׁמָּשׁ בְּקוֹל רָם "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וּבְשַׁחֲרִית אִי אֶפְשָׁר לְהַכְרִיז מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה. לְפִיכָךְ אַף מִי שֶׁהוּא חוֹלֶה אוֹ אָנוּס שֶׁמַּתְּר לוֹ לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר אֲפִלּוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ' — אָסוּר לוֹ לְהַקְדִּים תְּפִלַּת מוּסָף שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר אֲפִלּוּ בְּבֵיתוֹ, לְפִי שֶׁאָסוּר לְהַזְכִּיר הַגֶּשֶׁם עַד שֶׁיַּכְרִיזוּ בְּצִבּוּר.

אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁהִכְרִיזוּ בְּצִבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא שָׁמַע — מַזְכִּיר. וּמִטַּעַם זֶה הַבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהַצִּבּוּר הִתְחִילוּ לְהִתְפַּלֵּל — יִתְפַּלֵּל וְיַזְכִּיר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא שָׁמַע כְּשֶׁהִכְרִיזוּ. וְהַדָּר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מְנַיָּן — יַמְתִּין עַד זְמַן שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בַּקְּהִלּוֹת:

ב וְכֵן לְעִנְיַן הַפְסָקָה, אֵין פּוֹסְקִין מִלְּהַזְכִּיר עַד שֶׁמַּכְרִיזִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת "מוֹרִיד הַטָּל" קֹדֶם תְּפִלַּת מוּסָף יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, בְּמָקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר "מוֹרִיד הַטָּל" בְּמָקוֹם "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" בִּימוֹת הַחַמָּה, שֶׁהַכְרָזַת הַטַּל סִימָן הוּא לָהֶם לְהַפְסָקַת הַזְכָּרַת הַגֶּשֶׁם, וְקֹדֶם הַכְרָזָה זוֹ אֵין הַצִּבּוּר מַפְסִיקִין מִלְּהַזְכִּיר הַגֶּשֶׁם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר מְעֹרָב בֵּינֵיהֶם שֶׁזֶּה מַזְכִּיר וְזֶה אֵינוֹ מַזְכִּיר וְיִהְיֶה אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת. אֲבָל הַיָּחִיד שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ — רַשַּׁאי לְהַזְכִּיר הַטַּל בִּמְקוֹם גֶּשֶׁם.

וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ (שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לְהַזְכִּיר טַל בִּימוֹת הַחַמָּה בִּמְקוֹם הַגֶּשֶׁם וְאֵין הַכְרָזַת טַל סִימָן כְּלָל לְהַפְסָקַת הַזְכָּרַת גֶּשֶׁם) נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק מִלְּהַזְכִּיר גֶּשֶׁם עַד תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁשָּׁמְעוּ כְּבָר מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁפָּסַק בִּתְפִלַּת מוּסָף, אֲבָל בִּתְפִלַּת מוּסָף כָּל

הַקָּהָל וְגַם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מַזְכִּירִין הַגֶּשֶׁם בִּתְפִלַּת לַחַשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר מְעָרָב בֵּין הַצִּבּוּר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַכְרִיז קֹדֶם הַתְּפִלָּה שֶׁיַּפְסִיקוּ מִלְּהַזְכִּיר הַגֶּשֶׁם מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמְמָאֲנִים בִּגְשָׁמִים, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ: אֵין מִתְפַּלְּלִין עַל רֹב טוֹבָה. וּמַה שֶּׁאֵין הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר פּוֹסֵק בִּתְפִלַּת הַשַּׁחַר הוּא מִשּׁוּם אוֹתָם שֶׁלֹּא הָיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּעַרְבִית, וּכְשֶׁיִּשְׁמְעוּ שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֵינוֹ מַזְכִּיר בְּשַׁחֲרִית יִסְבְּרוּ שֶׁמַּפְסִיקִין מִלְּהַזְכִּיר בִּתְפִלַּת עַרְבִית, שֶׁהַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה בְּכָל מָקוֹם, וְלַשָּׁנָה הַבָּאָה לֹא יַזְכִּירוּ בְּעַרְבִית, וְנִמְצָא זֶה מַזְכִּיר וְזֶה אֵינוֹ מַזְכִּיר:

ג בַּטַּל וּבָרוּחוֹת לֹא חִיְּבוּ חֲכָמִים לְהַזְכִּיר, לֹא בַּהַזְכָּרָה שֶׁבִּבְרָכַת מְחַיֶּה הַמֵּתִים וְלֹא בַּשְּׁאֵלָה שֶׁבִּבְרָכַת הַשָּׁנִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן נֶעֱצָרִים לְעוֹלָם. וְאִם בָּא לְהַזְכִּיר — מַזְכִּיר. וְנוֹהֲגִין בְּכָל הַמָּקוֹמוֹת לוֹמַר "מַשִּׁיב הָרוּחַ" בַּהַזְכָּרָה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְאֵין מַזְכִּירִין אֶת הָרוּחַ בַּשְּׁאֵלָה. אֲבָל בִּימוֹת הַחַמָּה אֵין מַזְכִּירִין אוֹתוֹ כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתְבַּקֵּשׁ אֶלָּא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים כְּדֵי לְנַגֵּב לַחוּת הָאָרֶץ שֶׁהוּא מְרֻבֶּה. וְאִם לֹא הִזְכִּירוּ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ בִּימוֹת הַחַמָּה — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, אֶפְלוּ לֹא סִיֵּם עֲדַיִן הַבְּרָכָה.

וְהַטַּל שֶׁהוּא דָּבָר הַמִּתְבַּקֵּשׁ לְעוֹלָם — יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַזְכִּירוֹ בִּימוֹת הַחַמָּה וְלִשְׁאֹל אוֹתוֹ בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, שֶׁאַף שֶׁאֵין נֶעֱצָר לְעוֹלָם מִכָּל מָקוֹם מְבַקְּשִׁים שֶׁיִּהְיֶה לִבְרָכָה, שֶׁלִּפְעָמִים אֵינוֹ לִבְרָכָה. וְאִם הִזְכִּירוּ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ בִּימוֹת הַחַמָּה, אוֹ שֶׁלֹּא שָׁאַל אוֹתוֹ בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ אֶפְלוּ לֹא סִיֵּם עֲדַיִן הַבְּרָכָה, מֵאַחַר שֶׁלֹּא חִיְּבוּ חֲכָמִים כְּלָל לְהַזְכִּיר בַּטַּל וּבָרוּחוֹת. וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִים לִשְׁאֹל הַטַּל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וְלֹא בִּימוֹת הַחַמָּה, וְלֹא לְהַזְכִּירוֹ לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְאִם הִזְכִּירוֹ וְשָׁאַל אוֹתוֹ — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ (כְּגוֹן שֶׁאָמַר "וְתֵן טַל" וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁאָמַר "וּמָטָר"):

ד אִם אָמַר "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" בִּימוֹת הַחַמָּה — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁהַגְּשָׁמִים בִּימוֹת הַחַמָּה אֵינָם אֶלָּא סִימָן קָלָלָה, לָכֵן הִצְרִיכוּ לָזֶה שֶׁהִזְכִּיר קְלָלָה בִּתְפִלָּתוֹ שֶׁיְּחַזֵּר וְיִתְפַּלֵּל בְּלֹא קְלָלָה אוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁהִזְכִּיר בָּהּ קְלָלָה. לְפִיכָךְ הוּא צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה, שֶׁאִם יַחֲזֹר לְ"מְכַלְכֵּל חַיִּים" — לֹא יְבַטֵּל בָּזֶה מַה שֶּׁהִזְכִּיר שֶׁלֹּא כַּדִּין, שֶׁכֵּן דִּינָהּ שֶׁל הַזְכָּרָה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים לוֹמַר "מְכַלְכֵּל חַיִּים" אַחַר "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם". וְאִם נִזְכַּר אַחַר

חֲתִימַת הַבְּרָכָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה, לְפִי שֶׁכָּל הַטּוֹעֶה בְּאֵיזוֹ בְּרָכָה בְּעִנְיָן שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְתַקֵּן טָעוּתוֹ וְלֹא חָזַר עַד שֶׁחָתַם בְּרָכָה זוֹ — לֹא דַּי לוֹ שֶׁיַּחֲזֹר לַמָּקוֹם שֶׁטָּעָה לְתַקֵּן טָעוּתוֹ, אֶלָּא צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְכֵ' בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת חֲשׁוּבוֹת כִּבְרָכָה אַחַת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ה וַאֲפִלּוּ בִּזְמַן שֶׁהַגֶּשֶׁם אֵינוֹ סִימַן קְלָלָה, כְּגוֹן שֶׁלֹּא יָצָא עֲדַיִן נִיסָּן שֶׁל חַמָּה, וַאֲפִלּוּ אִם צְרִיכִים לִגְשָׁמִים — מַחֲזִירִים אוֹתוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁרֹב הַזְּמַן שֶׁפּוֹסְקִין מִלְּהַזְכִּיר גֶּשֶׁם הַגֶּשֶׁם בּוֹ סִימַן קְלָלָה, לֹא חִלְקוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ שֶׁמִּשָּׁעָה שֶׁפּוֹסְקִים מִלְּהַזְכִּיר אִם הִזְכִּיר — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

וַאֲפִלּוּ בָּאֲרָצוֹת שֶׁלְּעוֹלָם הֵן צְרִיכוֹת לִגְשָׁמִים בִּימוֹת הַחַמָּה, בְּעִנְיָן שֶׁאִם שְׁאַל בָּהֶן גְּשָׁמִים בִּימוֹת הַחַמָּה בְּ"בִרְכַּת הַשָּׁנִים" אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ז, מִכָּל מָקוֹם אִם הִזְכִּיר בָּהֶן גֶּשֶׁם בְּ"תְּחִיַּת הַמֵּתִים" — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, שֶׁצָּרִךְ אֲרָצוֹת לִגְשָׁמִים אֵינוֹ עִנְיָן לְהַזְכָּרָה אֶלָּא לִשְׁאֵלָה (שֶׁבַּשְּׁאֵלָה הוּא מְבַקֵּשׁ עַל אַרְצוֹ, אֲבָל בַּהַזְכָּרָה הוּא מְשַׁבֵּחַ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מוֹרִיד גְּשָׁמִים שֶׁלֹּא בְּעִתָּם שֶׁהֵם סִימַן קְלָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, לְכֵן צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלוֹמַר אוֹתָהּ בְּרָכָה בְּלֹא קְלָלָה):

ו בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים אִם לֹא אָמַר "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" (אֲפִלּוּ אָמַר "מַשִּׁיב הָרוּחַ") — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְהוּא שֶׁלֹּא הִזְכִּיר טַל, אֲבָל אִם הִזְכִּיר טַל — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ (אֲפִלּוּ לֹא סִיֵּם הַבְּרָכָה), שֶׁאַף שֶׁהַטַּל אֵינוֹ נֶעְצָר מִכָּל מָקוֹם שֶׁבַח הוּא לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּהַזְכָּרָתוֹ כְּמוֹ בְּהַזְכָּרַת הַגֶּשֶׁם, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהַגְּשָׁמִים חַיִּים לָעוֹלָם כָּךְ הַטַּל הוּא חַיִּים לָעוֹלָם, שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ מִתְבָּרֶכֶת הַתְּבוּאָה (וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת קָרְאוּ חֲכָמִים לְהַטַּל "טַל תְּחִיָּה", מַה שֶּׁאֵין כֵּן הָרוּחַ שֶׁאַף שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָעוֹלָם בְּלֹא רוּחוֹת —אֵינוֹ נִקְרָא חַיִּים לָעוֹלָם כְּמוֹ גֶּשֶׁם וְטַל.

לְכָךְ יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁמַּזְכִּירִין הַטַּל כָּל יְמוֹת הַחַמָּה, כְּדֵי שֶׁאִם יִשְׁכְּחוּ לוֹמַר "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים — חָזְקָה שֶׁאָמְרוּ "מוֹרִיד הַטָּל" כְּמוֹ שֶׁהֵם רְגִילִים בִּימוֹת הַחַמָּה, וְאֵין מַחֲזִירִין אוֹתָן):

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמַּחֲזִירִין אוֹתוֹ אִם לֹא הִזְכִּיר גֶּשֶׁם וְלֹא טַל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, כְּשֶׁסִּיֵּם כָּל הַבְּרָכָה וְהִתְחִיל בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ וְאָז חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר

לְמַעְלָה, אֲבָל אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם הַבְּרָכָה — יֹאמַר "מַשִּׁיב הָרוּחַ" וּ"מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר, שֶׁלֹּא קָבְעוּ חֲכָמִים מָקוֹם בְּתוֹךְ הַבְּרָכָה לְהַזְכִּיר שָׁם הַגֶּשֶׁם, אֶלָּא אָמְרוּ סְתָם: מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ לְאָמְרוֹ לִפְנֵי "מְכַלְכֵּל חַיִּים" לְפִי שֶׁהַגֶּשֶׁם כַּלְכָּלָה וּפַרְנָסָה, אֲבָל אִם לֹא אָמְרוֹ לִפְנֵי "מְכַלְכֵּל חַיִּים" — בְּכָל הַבְּרָכָה מְקוֹמָהּ.

וַאֲפִלּוּ אִם סִיֵּם הַבְּרָכָה וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל "אַתָּה קָדוֹשׁ" — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר לָרֹאשׁ, אֶלָּא יֹאמַר "מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" בְּלֹא חֲתִימָה וְשׁוּב אוֹמֵר "אַתָּה קָדוֹשׁ", שֶׁכָּל שֶׁלֹּא הִתְחִיל בַּבְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — לֹא נִקְרָא סִיּוּם בְּרָכָה זוֹ לְנַמְרֵי לְעִנְיַן דְּבָרִים שֶׁמַּחֲזִירִין אוֹתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְרָא סִיּוּם לְעִנְיַן דְּבָרִים שֶׁאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, כְּגוֹן הַבְדָּלָה בְּ"חוֹנֵן הַדַּעַת" וְ"יַעֲלֶה וְיָבוֹא" בְּעַרְבִית רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁאֵין לְאָמְרָם כְּשֶׁסִּיֵּם הַבְּרָכָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְחִיל בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ד וְתכ"ב:

ח ג' בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת חֲשׁוּבוֹת כְּאַחַת, הוֹאִיל וְעִנְיָנָם אֶחָד לְסַדֵּר שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם קֹדֶם שְׁאֵלוֹת צָרְכָיו, כְּעֶבֶד שֶׁמְּסַדֵּר שֻׁלְחָן לִפְנֵי רַבּוֹ קֹדֶם שֶׁמְּבַקֵּשׁ פְּרָס מִמֶּנּוּ, וְכֵן ג' אַחֲרוֹנוֹת חֲשׁוּבוֹת כְּאַחַת, שֶׁהֵן כְּעֶבֶד שֶׁקִּבֵּל פְּרָס מֵרַבּוֹ וְנִפְטַר וְהוֹלֵךְ לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ב. לְפִיכָךְ, בְּכָל מָקוֹם שֶׁטָּעָה בְּג' רִאשׁוֹנוֹת — חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה, וּבְג' אַחֲרוֹנוֹת — חוֹזֵר לָעֲבוֹדָה, בֵּין שֶׁהוּא יָחִיד בֵּין צִבּוּר, אִם הוּא טָעוּת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה בָּהּ, כְּגוֹן שֶׁטָּעָה בַּחֲתִימָתָהּ שֶׁחָתַם בִּבְרָכָה זוֹ בְּעִנְיַן בְּרָכָה אַחֶרֶת, אוֹ שֶׁחָתַם "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ" בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה וְלֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר כְּדֵי דִּבּוּר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְתַקֵּן טָעוּתוֹ עַל יְדֵי שֶׁיַּחֲזֹר וְיַחְתֹּם כַּהֹגֶן, שֶׁאֵין חֲזָרָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר.

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בִּבְרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ בְּרָכָה זוֹ.

וְהוּא הַדִּין אִם חָתַם כַּהֹגֶן אֶלָּא (שֶׁכָּל נֻסַּח הַבְּרָכָה עַד הַחֲתִימָה אָמַר נֻסָּח אַחֵר שֶׁלֹּא כְּעִנְיַן בְּרָכָה זוֹ כְּלָל וְלֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁחָתַם) (אוֹ שֶׁלֹּא אָמַר שׁוּם נֻסָּח תְּחִלָּה רַק הַחֲתִימָה בִּלְבַדָּהּ שֶׁנִּמְצָא) שֶׁלֹּא אָמַר בְּרָכָה זוֹ אֶלָּא בְּמַטְבֵּעַ קָצָר, כְּבִרְכַּת הַפֵּרוֹת וְהַמִּצְווֹת שֶׁפִּתְיחָתָן הִיא חֲתִימָתָן, וְשִׁנָּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בִּבְרָכוֹת — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ בְּרָכָה זוֹ אִם הִיא מִבְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת, וּבְג' רִאשׁוֹנוֹת

צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ, וּבְגִ' אַחֲרוֹנוֹת לָעֲבוֹדָה (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם דִּלֵּג בְּרָכָה אַחַת לְגַמְרֵי וְלֹא נִזְכַּר עַד אַחַר חֲתִימַת בְּרָכָה שֶׁאַחֲרֶיהָ), שֶׁאִם לֹא כֵּן כְּשֶׁיֹּאמַר בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר — הֲוֵי לֵיהּ הַשְׁנָיָה כְּטָעוּת בָּאֶמְצַע.

אֲבָל אִם דִּלֵּג בְּאֶמְצָעָהּ (וְאֶפִלּוּ אָמַר בִּמְקוֹם הַדִּלּוּג נָסַח אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מֵעֵין בְּרָכָה זוֹ), כָּל שֶׁחָתַם כַּהֹגֶן (וְאָמַר קֹדֶם הַחֲתִימָה אֵיזוֹ בַּקָּשָׁה כְּעִנְיַן בְּרָכָה זוֹ וַאֲמָרָהּ בִּלְשׁוֹן מְשֻׁנֶּה מִתִּקּוּן חֲכָמִים) — אֵינוֹ נִקְרָא מְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בִּבְרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ו וְס"ח, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא מְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים אֶלָּא כְּשֶׁמְּשַׁנֶּה בְּפִתְיחָתָן אוֹ בַּחֲתִימָתָן בִּבְרָכוֹת שֶׁחוֹתְמוֹת בְּ"בָרוּךְ" וּפוֹתְחוֹת בְּ"בָרוּךְ" [(]וּבִרְכוֹת י"ח שֶׁחוֹתְמוֹת בְּ"בָרוּךְ" וְאֵינָן פּוֹתְחוֹת בְּ"בָרוּךְ", אַף אִם שִׁנָּה פְּתִיחָתָהּ וַאֲמָרָהּ בִּלְשׁוֹן אַחֵר בְּעִנְיַן הַבְּרָכָה — דֵּינוֹ כְּאִלּוּ שִׁנָּה בְּאֶמְצַע בְּרָכָה, שֶׁהֲרֵי הֵן בְּרָכוֹת הַסְּמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ וְכָל פְּתִיחָתָהּ הִיא כְּמוֹ אֶמְצַע בְּרָכָה):

ט כָּל מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ חוֹזֵר לַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה בָּהּ, כְּגוֹן שֶׁדִּלֵּג, אוֹ טָעָה בַּחֲתִימַת בְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת, אוֹ בְּגִ' אַחֲרוֹנוֹת שֶׁחוֹזֵר לָעֲבוֹדָה שֶׁהִיא רֹאשׁ תְּנַן, אוֹ שֶׁהִזְכִּיר הַגֶּשֶׁם בִּימוֹת הַחַמָּה שֶׁחוֹזֵר לְרֹאשׁ בְּרָכָה שְׁנִיָּה אִם לֹא סִיֵּם הַבְּרָכָה — הַכֹּל לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁטָּעָה בְּשׁוֹגֵג, אֲבָל בְּמֵזִיד וּמִתְכַּוֵּן — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה. וְהוּא הַדִּין אִם שָׁח בְּמֵזִיד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ד:

י הַמִּתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הִזְכִּיר הַגֶּשֶׁם אִם לָאו — עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם חֲזָקָה מַה שֶּׁהוּא לָמוּד הוּא מַזְכִּיר, מִכָּאן וְאֵילָךְ מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ הוּא מַזְכִּיר. לְפִיכָךְ, אִם מְסֻפָּק בִּימוֹת הַחַמָּה אִם הִזְכִּיר "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" — עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּחֶזְקַת שֶׁהִזְכִּירוּ כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל כָּל יְמוֹת הַחֹרֶף וְצָרִיךְ לַחֲזֹר. וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים צָרִיךְ גַּם כֵּן לַחֲזֹר עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם — בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין מַזְכִּירִין טַל בִּימוֹת הַחַמָּה, וַהֲרֵי כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם הוּא בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא הִזְכִּיר לֹא טַל וְלֹא גְּשָׁמִים — מִן הַסְּתָם. לְאַחַר ל' יוֹם אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, שֶׁכְּבָר נִתְרַגֵּל לְשׁוֹנוֹ לוֹמַר כַּהֲלָכָה וּמִן הַסְּתָם אָמַר כְּהֶרְגֵּל לְשׁוֹנוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם שָׁגַג אוֹ פָּשַׁע יוֹם אוֹ יוֹמַיִם וְלֹא הִתְפַּלֵּל כְּלָל — לֹא הוֹרַע חֶזְקָתוֹ בָּזֶה, וְכֵיוָן שֶׁהַחֶזֶק בְּרֹב אֵלּוּ יָמִים — דַּיּוֹ בְּכָךְ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאַחַר שֶׁלֹּא הִזְכִּיר אֵיזֶה יוֹם חָזַר אַחַר כָּךְ וְהִזְכִּיר עַד תֹּם ל' יוֹם — הֲרֵי זֶה בַּחֶזְקָה שֶׁל ל' יוֹם:

יא אִם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח אוֹמֵר בִּרְכַּת "אַתָּה גִּבּוֹר" עַד "מוֹרִיד הַטָּל" וְעַד בִּכְלָל, אוֹ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ עַד "מְכַלְכֵּל חַיִּים" וְעַד בִּכְלָל, בְּלֹא "מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" צ' פְּעָמִים — הֲרֵי נִתְרַגֵּל לְשׁוֹנוֹ לוֹמַר (וְ)"רַב לְהוֹשִׁיעַ" (וּ)"מוֹרִיד הַטָּל" אוֹ (וְ)"רַב לְהוֹשִׁיעַ מְכַלְכֵּל חַיִּים", כְּאִלּוּ אָמַר כֵּן ל' יוֹם, שֶׁבְּל' יוֹם מִימוֹת הַחֹל גַּם כֵּן אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא צ' פְּעָמִים, ג' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, וְאִם הֶרְגֵּל כְּשֶׁאוֹמֵר מְכַזְּרִין — קַל וָחֹמֶר בִּרְצוּפִין. לְפִיכָךְ, אִם אַחַר כָּךְ אֵינוֹ זוֹכֵר אִם הִזְכִּיר הַגֶּשֶׁם — חֲזָקָה שֶׁלֹּא הִזְכִּירוֹ וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר. וְכֵן אִם בִּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת אוֹמֵר צ' פְּעָמִים "אַתָּה גִּבּוֹר" עַד ו"מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" וְעַד בִּכְלָל וְאַחַר כָּךְ נִסְתַּפֵּק אִם הִזְכִּיר הַגֶּשֶׁם — חֲזָקָה שֶׁהִזְכִּירוֹ (וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה. וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה, שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֵּן לְסָמֹךְ עַל זֶה. אֲבָל אִם עָשָׂה כֵּן וְאַחַר כָּךְ נִסְתַּפֵּק אִם הִזְכִּירוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, כִּי כֵן עִקַּר):

סימן קטו

טַעַם בִּרְכַּת אַתָּה חוֹנֵן וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

מִפְּנֵי שֶׁמּוֹתָר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה הִיא הַבִּינָה וְהַשֵּׂכֶל קָבְעוּ בִּרְכַּת "אַתָּה חוֹנֵן" רֹאשׁ לָאֶמְצָעִיּוֹת, שֶׁאִם אֵין בִּינָה — אֵין תְּפִלָּה:

סימן קטז

פֵּרוּשׁ בִּרְכַּת רְפָאֵנוּ וְדִינָהּ וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

"רְפָאֵנוּ ה' וְנֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנוּ וְכוּ'" הוּא לְשׁוֹן הַכָּתוּב "רְפָאֵנִי ה' וְאֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנִי וְאִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתִי אָתָּה", לְפִיכָךְ אֵין לוֹמַר "רְפָאֵנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ" אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכָּתוּב לְיָחִיד אֵין מְכַנִּין אוֹתוֹ לָרַבִּים וְכָאן אוֹמְרִים בִּלְשׁוֹן רַבִּים מַה שֶּׁכָּתוּב בִּלְשׁוֹן יָחִיד — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַטַּעַם הוּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִקְרוֹת אוֹ לְתַרְגֵּם, שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹת מִלְּשׁוֹן הַכָּתוּב, אֲבָל כְּשֶׁאוֹמֵר דֶּרֶךְ תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה — מֻתָּר לְשַׁנּוֹת הַפָּסוּק לְפִי צֹרֶךְ הַשָּׁעָה וּלְפִי עִנְיַן הַתְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַטַּעַם הוּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אָסְרוּ לְשַׁנּוֹת אֶלָּא כְּשֶׁקּוֹרֵא כָּל הַמִּזְמוֹר אוֹ כָּל הָעִנְיָן כַּסֵּדֶר, וְאָז אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה אָסוּר לְשַׁנּוֹת, אֲבָל כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר פְּסוּקִים הֵנָּה וְהֵנָּה — יָכוֹל לְשַׁנּוֹת מִיְּחִיד לְרַבִּים וּמֵרַבִּים לְיָחִיד. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת מִזְמוֹר שָׁלֵם מִיְּחִיד לְרַבִּים אוֹ לְהֵפֶךְ אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ תְּפִלָּה, וְגַם פָּסוּק לֹא יְשַׁנֶּה

אֶלָּא כְּשֶׁאוֹמְרוֹ דֶּרֶךְ תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁגַּם לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ זֶה):

סימן קיז

א **דִּינֵי בִּרְכַּת הַשָּׁנִים וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

"בִּרְכַּת הַשָּׁנִים" צָרִיךְ לְשָׁאֹל בָּהּ מָטָר בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וּמִפְּנֵי מָה קָבְעוּ הַשְּׁאֵלָה בְּ"בִרְכַּת הַשָּׁנִים", מִתּוֹךְ שֶׁהִיא פַּרְנָסָה קְבָעוּהָ בְּבִרְכַּת פַּרְנָסָה.

וּמַתְחִילִין לִשְׁאֹל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֹלִיל ז' בְּמַרְחֶשְׁוָן, לְפִי שֶׁהִיא אֶרֶץ הָרִים וּצְרִיכָה לִגְשָׁמִים מְיֻד אַחַר הֶחָג. וְהָיָה רָאוּי לִשְׁאֹל בָּהּ מִיָּד אַחַר הֶחָג אֶלָּא שֶׁאַחֲרוּ הַשְּׁאֵלָה ט"ו יָמִים אַחַר הֶחָג, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל שֶׁעָלָה לָרֶגֶל לְבֵיתוֹ לִנְהַר פְּרָת, שֶׁהוּא מָקוֹם יְשׁוּב הַיּוֹתֵר רָחוֹק מִירוּשָׁלַיִם, וְלֹא יַעְצְרֻנּוּ הַגְּשָׁמִים (וְאַף לְאַחַר הַחֻרְבָּן הָיוּ מִתְאַסְּפִים גַּם כֵּן מִכָּל הַסְּבִיבוֹת בִּירוּשָׁלַיִם לָרֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים גַּם הַיּוֹם, לְפִיכָךְ לֹא בִּטְּלוּ תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ הַשְּׁאֵלָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּז' בְּמַרְחֶשְׁוָן).

וּבְבָבֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהּ שֶׁאֵינָהּ אֶרֶץ הָרִים כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֵין צָרִיךְ לַגְּשָׁמִים מְיֻד אַחַר הֶחָג — מַתְחִילִין בְּלֵיל ס' אַחַר תְּקוּפַת תִּשְׁרֵי, וְיוֹם הַתְּקוּפָה וְיוֹם הַשְּׁאֵלָה הֵם בְּכְלַל הַס', נִמְצָא לְעוֹלָם ב' יָמִים בֵּין הַתְּקוּפָה לַשְּׁאֵלָה, שֶׁאִם הַתְּקוּפָה בְּיוֹם א' — הַשְּׁאֵלָה הִיא בְּלֵיל ד'. וְס' יוֹם אֵלּוּ אֵין מוֹנִין אוֹתָם מֵעֵת לְעֵת, אֶלָּא אֲפִלּוּ נָפְלָה הַתְּקוּפָה בַּיּוֹם מַתְחִילִין לִשְׁאֹל בְּלֵיל ס' מִיּוֹם זֶה.

וְאָנוּ מְנַהֲגִינוּ כִּבְנֵי בָבֶל בְּכָל מָקוֹם. וְיֵשׁ שֶׁתָּמְהוּ וְחָלְקוּ עַל זֶה, אַף שֶׁאָנוּ הוֹלְכִים אַחֲרֵי חַכְמֵי בָבֶל בְּכָל מָקוֹם וְעוֹשִׂים כְּמוֹתָם בְּמָקוֹם שֶׁנֶּחְלְקוּ חַכְמֵי בָבֶל וְחַכְמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי שֶׁתַּלְמוּד בַּבְלִי הוּא עִקָּר, זֶהוּ בִּדְבַר אִסּוּר וְהֶתֵּר וְחִיּוּב וּפְטוּר וְטֻמְאָה וְטָהֳרָה, אֲבָל בְּדָבָר הַתְּלוּי בְּצֹרֶךְ הַשָּׁעָה וְאֵין בּוֹ שִׁנּוּי לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה — רָאוּי לֵילֵךְ אַחַר הַשָּׁנִים וְהַמְּקוֹמוֹת וְהַזְּמַן, שֶׁבָּבֶל שׁוֹכֶנֶת עַל מַיִם רַבִּים וְאֵין צָרִיךְ לַגְּשָׁמִים עַד ס' לַתְּקוּפָה, אוֹ הָיָה זְמַן הַזֶּרַע מְאֻחָר בְּבָבֶל, אֲבָל בַּאֲרָצוֹת אֵלּוּ שֶׁזְּמַן הַזֶּרַע הוּא מֻחְצֵי תִּשְׁרֵי וְאֵילֵךְ הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאִם לֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים מְיֻד אַחַר הַזֶּרַע שֶׁהוּא מִתְקַלְקֵל שֶׁהָעוֹפוֹת וְהָעַכְבָּרִים יֹאכְלוּהוּ כֻּלּוֹ — לָמָּה לֹא נַעֲשֶׂה כִּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁשּׁוֹאֲלִין הַגְּשָׁמִים בְּז' בְּמַרְחֶשְׁוָן, כִּי בְּדָבָר זֶה אֵין מַחֲלֹקֶת בֵּין בְּנֵי בָבֶל וּבֵין בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,

שֶׁיִּתְּנוּ אֵלּוּ טַעַם לְדִבְרֵיהֶם שֶׁרָאוּי לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְאֵלּוּ נוֹתְנִים טַעַם שֶׁרָאוּי לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתָן, אֶלָּא שֶׁבְּבָבֶל הָיוּ עוֹשִׂים כְּפִי הַצָּרִיךְ לָהֶם וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּפִי הַצָּרִיךְ לָהֶם, וְכֵן בְּכָל אֶרֶץ שֶׁהִיא רַחֶבֶת יָדַיִם רָאוּי לַעֲשׂוֹת בָּהּ כְּפִי הַצֹּרֶךְ לְכֻלָּהּ, אֲפִלּוּ לִשְׁאֹל גְּשָׁמִים בִּימוֹת הַחַמָּה אִם צְרִיכִים לְכֻלָּהּ. אֲבָל מְקוֹמוֹת הַצְּרִיכִים גְּשָׁמִים בִּימוֹת הַחַמָּה וְאֵינָם נִקְרָאִים אֶרֶץ בִּפְנֵי עַצְמָהּ — כִּיחִידִים דְּמִי, וְשׁוֹאֲלִין בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", שֶׁהוּא מְקוֹם שְׁאֵלַת כָּל צָרְכֵיהֶן שֶׁל אָדָם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ט. אֲבָל בְּ"בִרְכַּת הַשָּׁנִים" אֵין רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹת מַטְבֵּעַ הַצִּבּוּר מִפְּנֵי צֹרֶךְ עַצְמָן וְלִשְׁאֹל מָטָר בִּזְמַן שֶׁהוּא מַזִּיק לְרֹב הָעוֹלָם. וְאִם טָעוּ וְשָׁאֲלוּ בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים — מַחֲזִירִין אוֹתָם כְּמוֹ יָחִיד הַטּוֹעֶה. וְגַם בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" אֵין שׁוֹאֲלִין אֶלָּא כָּל יָחִיד לְעַצְמוֹ בִּתְפִלַּת לַחַשׁ, אֲבָל אֵין אוֹמְרִים "וְתֵן טַל וּמָטָר" בִּתְפִלַּת הַצִּבּוּר שֶׁהִיא חֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אֶלָּא מְרַצִּין לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּתַעֲנִית וּבְסִלְּיחוֹת וּבְמִזְמוֹרִים וּפְסוּקִים שֶׁל מָטָר, וְאֵין הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ הַצִּבּוּר לוֹמַר בְּפֵרוּשׁ "וְתֵן טַל וּמָטָר" בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה לֹא נִתְקַבְּלָה סְבָרָא זוֹ, שֶׁכְּבָר נָהֲגוּ מֵעוֹלָם בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ לֵילֵךְ אַחַר בְּנֵי בָּבֶל בָּזֶה. וּלְפִי זֶה אִם אֶרֶץ אַחַת צְרִיכָה לִגְשָׁמִים בִּימוֹת הַחַמָּה, אֲפִלּוּ הִיא רַחֶבֶת יָדַיִם כְּמוֹ אַשְׁכְּנַ"ז בִּכְלָלָהּ אוֹ סְפָרַ"ד בִּכְלָלָהּ, וַאֲפִלּוּ אֲרָצוֹת רַבּוֹת רַחֲבוֹת יָדַיִם — כִּיחִידִים הֵם וּבְ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה". וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֶרֶץ אַחַת כֻּלָּהּ צְרִיכָה לְמָטָר בִּימוֹת הַחַמָּה וְטָעָה בָּהּ הַיָּחִיד וְשָׁאַל מָטָר בְּ"בִרְכַּת הַשָּׁנִים" — יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא זוֹ בְּדִיעֲבַד, וְאֵינוֹ מְחֻיָּב לַחֲזוֹר אֶלָּא אִם רוֹצֶה לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל בְּתוֹרַת נְדָבָה (וְאֵין צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר כֵּיוָן שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל הַסָּפֵק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ז וְק"ח). וְהוּא הַדִּין אִם בַּאֲרָצוֹת אֵלּוּ טָעָה הַיָּחִיד וְשָׁאַל מָטָר מִז' בְּמַרְחֶשְׁוָן וְאֵילָךְ — אֵינוֹ מְחֻיָּב לַחֲזוֹר:

ב עַד מָתַי שׁוֹאֲלִין הַגְּשָׁמִים? עַד תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁל עֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ פּוֹסְקִין לִשְׁאֹל כְּמוֹ שֶׁפּוֹסְקִין לְהַזְכִּיר. וַאֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁפּוֹסְקִין לְהַזְכִּיר, כְּגוֹן שֶׁטָּעָה וְהִתְחִיל בְּלֵיל יוֹם טוֹב תְּפִלַּת חֹל וְנִזְכַּר אַחַר שֶׁהִתְחִיל "בִּרְכַּת הַשָּׁנִים", שֶׁהוּא צָרִיךְ לְגָמֹר אוֹתָהּ בְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ח — לֹא יֹאמַר בָּהּ "וְתֵן טַל וּמָטָר", שֶׁהֲרֵי אַף לְהַזְכִּיר הָיָה מִן הַדִּין לְהַפְסִיק בְּלֵיל יוֹם טוֹב אֶלָּא שֶׁאֻחֲרוּ עַד מוֹסָף מִשּׁוּם שֶׁאֵין כָּל הָעָם מְצוּיִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בַּלַּיְלָה וְיִהְיוּ אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן

קי"ד, אִם כֵּן בִּשְׁאֵלָה שֶׁאֵין הַצִּבּוּר שׁוֹאֲלִים — אַף הוּא לֹא יִשְׁאַל.
וְכֵן אִם הַשְּׁאֵלָה הִיא בְּלֵיל שַׁבָּת וְטָעָה יָחִיד וְהִתְפַּלֵּל שֶׁל חֹל — לֹא יִשְׁאַל, כֵּיוָן שֶׁהַצִּבּוּר לֹא הִתְחִילוּ עֲדַיִן, שֶׁהַיָּחִיד נִגְרָר אַחַר הַצִּבּוּר בְּכָל מָקוֹם:
ג וְאִם שָׁאַל מָטָר אַחַר יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, בֵּין שֶׁנִּזְכַּר קוֹדֶם סִיּוּם הַבְּרָכָה בֵּין שֶׁנִּזְכַּר אַחַר כָּךְ — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ד. וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר חֲתִימוֹת בְּרָכוֹת אֲחֵרוֹת — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ "בִּרְכַּת הַשָּׁנִים" וְלוֹמַר מִשָּׁם וְאֵילָךְ כָּל הַבְּרָכוֹת עַל הַסֵּדֶר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ט:
ד אִם לֹא שָׁאַל מָטָר בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ אִם שָׁאַל טַל, שֶׁהַשְּׁאֵלָה אֵינָהּ דּוֹמָה לַהַזְכָּרָה, שֶׁכְּשֶׁהִזְכִּיר טַל בִּמְקוֹם גֶּשֶׁם אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁהַזְכָּרָה הוּא סִדּוּר שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם וְהוֹרַדַת הַטַּל הִיא גַּם כֵּן שֶׁבַח לוֹ כְּמוֹ הוֹרַדַת הַגֶּשֶׁם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ד, אֲבָל בִּשְׁאֵלָה צָרִיךְ לִשְׁאֹל כָּל דָּבָר הַמְּבִיאוֹ לִידֵי בְּרָכָה הֵן טַל הֵן גֶּשֶׁם, וְאֵין טַל עוֹלֶה בְּמִקוֹם גֶּשֶׁם.
וּמִכָּל מָקוֹם, אִם לֹא שָׁאַל טַל — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, שֶׁשְּׁאֵלַת הַטַּל אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג, שֶׁחֲכָמִים לֹא חִיְּבוּ כְּלָל בְּטַל לֹא בִּשְׁאֵלָה וְלֹא בְּהַזְכָּרָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:
ה אִם לֹא שָׁאַל מָטָר וְנִזְכַּר קוֹדֶם שֶׁהִתְחִיל "תְּקַע בְּשׁוֹפָר" — שׁוֹאֲלוֹ שָׁם, וְנֶחְשָׁב כְּאִלּוּ שׁוֹאֲלוֹ בְּתוֹךְ "בִּרְכַּת הַשָּׁנִים" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ד. וְאִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁהִתְחִיל "תְּקַע בְּשׁוֹפָר" קוֹדֶם "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, וְשׁוֹאֵל בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּהַזְכָּרָה שֶׁהוּא שֶׁבַח וְאֵין לָהּ עִנְיָן בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה". וְאִם הוּא שָׁרוּי בְּתַעֲנִית וְצָרִיךְ לוֹמַר "עֲנֵנוּ" בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" — יֹאמַר "וְתֵן טַל וּמָטָר" קוֹדֶם "עֲנֵנוּ", שֶׁהַשְּׁאֵלָה חֲמוּרָה מֵ"עֲנֵנוּ" שֶׁאִם לֹא אָמְרָהּ כְּלָל מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּ"עֲנֵנוּ", לְכָךְ רָאוּי לְהַקְדִּימָהּ. וְאִם נִזְכַּר אַחַר חֲתִימַת "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" קוֹדֶם שֶׁהִתְחִיל "רְצֵה" — אוֹמֵר "וְתֵן טַל וּמָטָר" וְאַחַר כָּךְ מַתְחִיל "רְצֵה", וְנֶחְשָׁב כְּאִלּוּ שׁוֹאֲלוֹ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".
וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל "רְצֵה", אִם לֹא עָקַר רַגְלָיו — חוֹזֵר לְ"בִּרְכַּת הַשָּׁנִים". וְאִם עָקַר רַגְלָיו — חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה. וְאִם הִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ וְאֵינוֹ רָגִיל לוֹמַר תַּחֲנוּנִים אַחַר תְּפִלָּתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָקַר רַגְלָיו — דִּינוֹ כְּעָקַר. וְהוּא הַדִּין אִם רָגִיל לוֹמַר

תַּחֲנוּנִים וְסִיֵּם תַּחֲנוּנָיו וְאָמַר אַחֲרֵיהֶם "יִהְיוּ לְרָצוֹן וְגו'", שֶׁבַּאֲמִירַת פָּסוּק זֶה עָשָׂה הֶסֵּח הַדַּעַת מִלּוֹמַר עוֹד תַּחֲנוּנִים וְנִשְׁלְמָה תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ב:

סימן קיח

א חֲתִימַת בִּרְכַּת הָשִׁיבָה וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

"הָשִׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ" חוֹתֵם בָּהּ "מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט", מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת שֶׁאֵין מַלְכוּת בַּחֲתִימָתָן אֶלָּא בְּמִשְׁפָּט בִּלְבַד, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ".

וּמֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם כִּפּוּר חוֹתֵם "הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט", וּפֵרוּשׁוֹ הוּא מֶלֶךְ הַמִּשְׁפָּט, וְכֵן הוּא לְשׁוֹן הַמִּקְרָא לִפְעָמִים כְּמוֹ "הָאָרוֹן הַבְּרִית" וְדוֹמָיו. וְאִם אָמַר "מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" — יְתִבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ב:

ב בְּ"בִרְכַּת הַמִּינִים" צָרִיךְ לִכְלֹל גַּם הַ"זֵדִים", שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֶׁבֶר פֹּשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו וְעֹזְבֵי ה' יִכְלוּ", "עֹזְבֵי ה'" אֵלּוּ הַמִּינִים שֶׁאֵינָם מַאֲמִינִים בְּדַת מֹשֶׁה שֶׁהָיְתָה מִן הַשָּׁמַיִם, וּ"פֹּשְׁעִים" אֵלּוּ הַזֵּדִים, כִּי פּוֹשְׁעִים אֵלּוּ הַמּוֹרְדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי". וּבְ"בִרְכַּת הַצַּדִּיקִים" צָרִיךְ לִכְלֹל גַּם גֵּרֵי צֶדֶק, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְגו'", וּכְתִיב אַחֲרָיו: "וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְגו'", הֲרֵי גֵּרִים סְמוּכִים לַצַּדִּיקִים, לְכָךְ כּוֹלְלָם בִּבְרָכָה אַחַת:

סימן קיט

א דִּין הָרוֹצֶה לְהוֹסִיף בַּבְּרָכוֹת וּבוֹ ו' סְעִיפִים:

אִם רָצָה לְהוֹסִיף בְּכָל בְּרָכָה מֵהָאֶמְצָעִיּוֹת מֵעֵין הַבְּרָכָה — מוֹסִיף. כֵּיצַד? הָיָה לוֹ חוֹלֶה — מְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים בְּ"בִרְכַּת רְפָאֵנוּ". הָיָה צָרִיךְ לְפַרְנָסָה — מְבַקֵּשׁ בְּ"בִרְכַּת הַשָּׁנִים". אֲבָל בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" יָכוֹל לְשָׁאֵל כָּל צָרְכָיו, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כּוֹלֶלֶת כָּל הַבַּקָּשׁוֹת. וּכְשֶׁהוּא מוֹסִיף — מַתְחִיל בַּבְּרָכָה וְאַחַר כָּךְ מוֹסִיף, אֲבָל לֹא יוֹסִיף וְאַחַר כָּךְ יַתְחִיל הַבְּרָכָה, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת עִקַּר מִמַּטְבֵּעַ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים וּבַקָּשָׁתוֹ תִּהְיֶה טְפֵלָה.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁכְּשֶׁמּוֹסִיף בַּבְּרָכָה מֵעֵין אוֹתָהּ בְּרָכָה, אִם מוֹסִיף וּמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בִּשְׁבִיל כָּל יִשְׂרָאֵל — צָרִיךְ לוֹמַר בִּלְשׁוֹן רַבִּים וְלֹא בִּלְשׁוֹן יָחִיד, שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּהֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה. וְלֹא יוֹסִיף אֶלָּא בְּסוֹף הַבְּרָכָה וְלֹא בְּאֶמְצָעָהּ, שְׁכְּשֶׁשּׁוֹאֵל צָרְכֵי רַבִּים בְּאֶמְצַע

הַבָּרָכָה — נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל מַטְבֵּעַ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיָחִיד, אֲבָל בְּצִבּוּר — מַתְּרִים. וְלָכֵן אוֹמְרִים סְלִיחוֹת בְּאֶמְצַע בִּרְכַּת "סְלַח לָנוּ", וְכֵן בְּאֶמְצַע בִּרְכָה אֶמְצָעִית שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאִם שׁוֹאֵל צָרְכָיו מַמָּשׁ, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֹלִי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ לְפַרְנָסָה — יָכוֹל לִשְׁאֹל אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה, וְהוּא שֶׁיֹּאמַר בִּלְשׁוֹן יָחִיד וְלֹא בִּלְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁלֹּא יִדְמֶה כְּמוֹסִיף עַל מַטְבֵּעַ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים. וּבְ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" יָכוֹל לִשְׁאֹל בֵּין בִּלְשׁוֹן יָחִיד בֵּין בִּלְשׁוֹן רַבִּים, בֵּין צָרְכָיו מַמָּשׁ בֵּין צָרְכֵי רַבִּים, שֶׁבִּרְכַּת "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" כּוֹלֶלֶת כָּל הַצְּרָכִים וּלְכָךְ נִתְקְנָה. וּמִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁמּוֹסִיף לְצָרְכָיו יָחִיד — לֹא יַאֲרִיךְ אֲפִלּוּ הוּא מֵעֵין הַבְּרָכָה אוֹ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", אֲבָל לְאַחַר הַתְּפִלָּה קֹדֶם שֶׁעָקַר רַגְלָיו — רַשַּׁאי לְהַאֲרִיךְ אֲפִלּוּ כְּסֵדֶר יוֹם הַכִּפּוּרִים. וּמַה שֶּׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר סְלִיחוֹת בְּ"סְלַח לָנוּ" וּמַרְבִּים בְּתַחֲנוּנִים בְּאֶמְצַע בְּרָכָה, זֶהוּ מִפְּנֵי שֶׁהֵם צָרְכֵי רַבִּים. וְכֵן אֲפִלּוּ לְצָרְכָיו יָחִיד מֻתָּר לוֹמַר סְלִיחוֹת וְתַחֲנוּנִים הַרְבֵּה בְּאֶמְצַע בְּרָכָה אִם רַבִּים צְרִיכִים לְתוֹרָתוֹ, שֶׁזֶּהוּ כְּצָרְכָּן רַבִּים.

וְטוֹב לְזַהֵר בְּכָל זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים עַל דְּבָרָיו וּמַתִּירִים כָּל זֶה (וְדִבְרֵיהֶם נִרְאִים עִקָּר):

ב טוֹב לְהִתְוַדּוֹת בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" בִּלְשׁוֹן יָחִיד, מִלְּבַד הַוִּדּוּי שֶׁבִּלְשׁוֹן רַבִּים שֶׁאַחַר הַתְּפִלָּה, וְלִשְׁאֹל אַחַר כָּךְ מְזוֹנוֹתָיו אֲפִלּוּ הוּא עָשִׁיר:

ג הַמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ בְּפָנָיו — אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ", וְלֹא הִזְכִּיר שָׁם מְרִיָם. אֲבָל שֶׁלֹּא בְּפָנָיו — צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ:

ד אַף עַל פִּי שֶׁג' רִאשׁוֹנוֹת חֲשׁוּבוֹת כְּאַחַת וְכֵן ג' אַחֲרוֹנוֹת, מִכָּל מָקוֹם י"ג אֶמְצָעִיּוֹת אֵינָן חֲשׁוּבִים כְּאַחַת. לְפִיכָךְ, אִם דִּלֵּג בְּרָכָה אַחַת, אוֹ שֶׁטָּעָה בָּהּ טָעוּת שֶׁמַּחֲזִירִין אוֹתוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְבִרְכַּת "אַתָּה חוֹנֵן" אֶלָּא לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה בָּהּ אוֹ שֶׁדִּלֵּג. וּמִכָּל מָקוֹם מִשָּׁם וְאֵילָךְ צָרִיךְ לוֹמַר עַל הַסֵּדֶר, שֶׁאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר כַּמָּה בְּרָכוֹת — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלוֹמַר כֻּלָּן אַחֲרֶיהָ, שֶׁאִם יֹאמַר אוֹתָהּ בְּרָכָה לְבַדָּהּ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר — נִמְצָא שִׁנָּה סִדְרָן שֶׁל בְּרָכוֹת וְלֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁסֵּדֶר בְּרָכוֹת הוּא מֵאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וּמֵהֶם כַּמָּה נְבִיאִים, וְסָמְכוּ סִדְרָן עַל הַמִּקְרָאוֹת:

ה לְפִיכָךְ, שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁשָּׁכַח לוֹמַר "עֲנֵנוּ" בְּתַעֲנִית צִבּוּר בֵּין "גּוֹאֵל" לְ"רוֹפֵא" וְלֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁחָתַם בִּרְכַת "רְפָאֵנוּ" — לֹא יַחֲזֹר, שֶׁאִם הָיָה חוֹזֵר הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר "עֲנֵנוּ" וְאַחַר כָּךְ "רְפָאֵנוּ" שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת סִדְרָן שֶׁל בְּרָכוֹת, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר, שֶׁאִם כֵּן בִּרְכַת "רְפָאֵנוּ" הִיא בְּרָכָה לְבַטָּלָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ בִּשְׁבִיל "עֲנֵנוּ" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקס"ה. אֲבָל אִם לֹא חָתַם "רְפָאֵנוּ" — יֹאמַר "עֲנֵנוּ" וְאַחַר כָּךְ "רְפָאֵנוּ". וְלֹא אָמְרוּ שֶׁאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ אֶלָּא כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְתַקֵּן טָעוּתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יַחֲזֹר וְיָבֵרֵךְ בְּרָכוֹת הַתְּפִלָּה שֵׁנִית, אֲבָל לוֹמַר בִּרְכַת "עֲנֵנוּ" לְבַדָּהּ — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, שֶׁזֶּה אֵינָהּ נִקְרָא חֲזָרָה כֵּיוָן שֶׁאוֹמְרָהּ בִּמְקוֹמָהּ בֵּין "גּוֹאֵל" לְ"רוֹפֵא".

וְאִם נִזְכַּר אַחַר חֲתִימַת "רְפָאֵנוּ" קֹדֶם חֲתִימַת "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" — יֹאמַר "עֲנֵנוּ" בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" כְּיָחִיד. וְהוּא הַדִּין אִם לֹא הָיוּ עֲשָׂרָה הַמִּתְעַנִּים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבָאוּ אַחַר "רְפָאֵנוּ" — אוֹמֵר בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", וְיַחְתֹּם "בָּרוּךְ אַתָּה ה' הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה וְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה". וְאֵין זוֹ חֲתִימָה בִּשְׁתַּיִם, מִפְּנֵי שֶׁבִּרְכַת "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" וַחֲתִימָתָהּ מַשְׁמָעָהּ בֵּין עַל תְּפִלַּת תַּעֲנִית בֵּין עַל שְׁאָר הַתְּפִלָּה. לְפִיכָךְ, אִם חָתַם בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" לְבַד — יָצָא. וְאִם שָׁכַח גַּם בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" — אוֹמְרָהּ בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ אַחַר "בַּשָּׁלוֹם". וְאֵין זֶה שִׁנּוּי מִסֵּדֶר הַבְּרָכוֹת, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִסְתַּיְּמוּ בְּרָכוֹת י"ח:

ו אִם טָעָה וְאָמַר "עֲנֵנוּ" קֹדֶם "רְאֵה נָא בְעָנְיֵנוּ" — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלוֹמַר "עֲנֵנוּ" אַחַר "רְאֵה נָא", שֶׁאִם לֹא יַחֲזֹר — נִמְצָא שֶׁאָמַר בִּרְכַת "רְאֵה נָא" שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ, שֶׁמְּקוֹמָהּ קֹדֶם "עֲנֵנוּ", וְסֵדֶר הַבְּרָכוֹת מְעַכֵּב:

סימן קכ

א שֶׁרָאוּי לוֹמַר רְצֵה בְּכָל תְּפִלָּה וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

אוֹמְרִים "רְצֵה" בְּכָל הַתְּפִלּוֹת, וְלֹא כְּאוֹתָן שֶׁנּוֹהֲגִים לְהַתְחִיל בְּמִנְחָה וּבְעַרְבִית "וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם כו'", שֶׁאֵין טַעַם לְמִנְהָגָם:

ב "וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל" הֵן נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁמַּקְרִיב מִיכָאֵל שַׂר הַגָּדוֹל עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁל מַעְלָה (וּלְמַטָּה — הֵן הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁמַּקְרִיבִים הַצַּדִּיקִים וּמוֹסְרִים נַפְשׁוֹתֵיהֶם לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר הַיּוֹצֵא מִפִּיהֶם הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם "מִזְבֵּחַ") (בְּאַהֲבָה רַבָּה הַבָּאָה אֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה עַל יְדֵי מִיכָאֵל שַׂר הַחֶסֶד), וְזוֹ הִיא תְּפִלָּה הַנִּקְרָא "עֲבוֹדָה

שֶׁבַּלֵּב". וְהַקְּרֻבָּנוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵן בְּאֵשׁ הַהִתְלַהֲבוּת — נִקְרָאוֹת "אִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל", "וּתְפִלָּתָם" — הִיא גּוּף הַתְּפִלָּה שֶׁהֵן תֵּבוֹתֶיהָ:

סימן קכא

א דִּינֵי מוֹדִים וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

בְּ"מוֹדִים" שׁוֹחִין תְּחִלָּה וְסוֹף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ג. וּמִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹחֶה בְּ"מוֹדִים" — שִׁדְּרָתוֹ נַעֲשֶׂה נָחָשׁ לְאַחַר ז' שָׁנִים אַחַר מוֹתוֹ (וְאֵינוֹ קָם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים).

וְאִם נִזְדַּמֵּן לוֹ רַק בְּ"מוֹדִים" — לֹא יִשְׁחֶה עַד שֶׁיֵּצֵא הָרַק:

ב הָאוֹמֵר "מוֹדִים מוֹדִים" כְּאוֹמֵר "שְׁמַע שְׁמַע" וּמַשְׁתִּקִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"א:

ג יָחִיד אֵין לוֹ לוֹמַר "בִּרְכַּת כֹּהֲנִים" שֶׁהוּא "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כו'", כִּי בְּצִבּוּר נִתְקָנָה כְּנֶגֶד נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה. וּלְפִיכָךְ אַף הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֵין אוֹמֵר בְּמִנְחָה אֶלָּא בְּתַעֲנִית צִבּוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בְּמִנְחָה אֶלָּא בְּתַעֲנִית צִבּוּר מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ שִׁכְרוּת, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵינוֹ נִקְרָא תַּעֲנִית צִבּוּר. וְאִם נָהֲגוּ שֶׁאַף הַיָּחִיד אוֹמְרָהּ בַּזְּמַן הָרָאוּי לִנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם — אֵין לִמְחוֹת:

סימן קכב

א דִּינִים הַשַּׁיָּכִים בֵּין י"ח לְיִהְיוּ לָרָצוֹן וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

תַּקָּנַת חֲכָמִים לוֹמַר אַחַר י"ח פָּסוּק "יִהְיוּ לְרָצוֹן וְגו'" כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ דָּוִד אַחַר י"ח מִזְמוֹרִים, וְכֵיוָן שֶׁהוּא תִּקּוּן חֲכָמִים וּמִכְּלַל הַתְּפִלָּה — אָסוּר לְהַפְסִיק בֵּינוֹ לְי"ח, אֲפִלּוּ לַעֲנוֹת קַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּאֲמִירַת "אֱלֹהַי נְצֹר" וּשְׁאָר תַּחֲנוּנִים שֶׁאַחַר הַתְּפִלָּה שֶׁאֵינָן אֶלָּא מִנְהָג וְלֹא חוֹבָה כְּלָל, אֶלָּא צָרִיךְ לוֹמַר "יִהְיוּ לְרָצוֹן" קֹדֶם "אֱלֹהַי נְצֹר". וְאִם בָּא לַחֲזֹר וּלְאָמְרוֹ פַּעַם אַחֶרֶת אַחַר הַתַּחֲנוּנִים — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

וּבֵין "יִהְיוּ לְרָצוֹן" לְ"אֱלֹהַי נְצֹר" — מֻתָּר לְהַפְסִיק (וְלַעֲנוֹת כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, אֲבָל לֹא דָּבָר אַחֵר עַד שֶׁיַּעֲקֹר רַגְלָיו, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ לָזוּז מִמְּקוֹמוֹ אָסוּר עַד שֶׁיִּפְסַע ג' פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ד, וְהֶפְסֵק בְּדִבּוּר חָמוּר מֵהֲלִיכָה מִמְּקוֹמוֹ, שֶׁהֲרֵי לְצֹרֶךְ מֻתָּר לְהַלֵּךְ וְאָסוּר לְדַבֵּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וַאֲפִלּוּ לָרַק אָסוּר קֹדֶם שֶׁפָּסַע, לְפִי שֶׁעֲדַיִן עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ז, כָּל שֶׁכֵּן לְדַבֵּר לְפָנָיו דְּבָרִים אֲחֵרִים).

וְאִם הִתְחִיל לוֹמַר "אֱלֹהַי נְצֹר" אוֹ שְׁאָר תַּחֲנוּנִים וְהִתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר לְסַדֵּר תְּפִלָּתוֹ

וְהִגִּיעַ לְקַדֵּשָׁה — מְקַצֵּר וְעוֹלֶה וּפוֹסֵעַ לְאַחֲרָיו. וְאַפִּלּוּ לֹא קִצֵּר — יָכוֹל לְהַפְסִיק וְלַעֲנוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּפְסִיק לַעֲנוֹת בִּבְרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע אֲפִלּוּ בָּאֶמְצַע, שֶׁהַתַּחֲנוּנִים אֵינָם חֲמוּרִים כִּתְפִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא עָקַר רַגְלָיו.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם אֵינוֹ אוֹמֵר "יִהְיוּ לְרָצוֹן" עַד אַחַר סִיּוּם הַתַּחֲנוּנִים — אֵין בָּזֶה אִסּוּר, שֶׁהֲרֵי בִּבְרָכוֹת י"ח עַצְמָן אִם בָּא לוֹמַר בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה מֵעֵין הַבְּרָכָה אוֹמֵר, וְאֵין לְהַחֲמִיר בֵּין י"ח לְיִהְיוּ לְרָצוֹן יוֹתֵר מֵהַבְּרָכוֹת עַצְמָן. וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ. וְכֵיוָן שֶׁמַּפְסִיקִין בֵּין י"ח לְ"יִהְיוּ לְרָצוֹן" בְּ"אֱלֹהַי נְצֹר" וּשְׁאָר תַּחֲנוּנִים — מַפְסִיק גַּם כֵּן לַעֲנוֹת כָּל דָּבָר שֶׁבִּקֻּדֻּשָּׁה. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יָכוֹל לְקַצֵּר בְּתַחֲנוּנִים כְּדֵי לוֹמַר גַּם "יִהְיוּ לְרָצוֹן" קֹדֶם שֶׁיַּפְסִיק — יוֹתֵר טוֹב לְקַצֵּר.

אֲבָל טוֹב לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּא עִקָּר, וְלִנְהֹג לְכַתְּחִלָּה לוֹמַר ב' פְּעָמִים "יִהְיוּ לְרָצוֹן", אֶחָד מִיָּד אַחַר י"ח וְאֶחָד אַחַר הַתַּחֲנוּנִים כַּנָּהוּג:

ב הָרַגִּיל לוֹמַר ד' דְּבָרִים אֵלּוּ — זוֹכֶה וּמְקַבֵּל פְּנֵי הַשְּׁכִינָה, "עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ". "עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ". "עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ". "עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ":

ג יֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר "אֱלֹהַי עַד שֶׁלֹּא נוֹצַרְתִּי כו'" בְּכָל יוֹם, וּמַתְרִים לְאוֹמְרוֹ בְּשַׁבָּת:

סימן קכג

א **דִּינֵי הַכְּרִיעוֹת בְּסִיּוּם י"ח בְּרָכוֹת וּבוֹ ח' סְעִיפִים**:

הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּפְסַע ג' פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּפְטָרִים מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן שָׁלוֹם, וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן — כְּאִלּוּ לֹא הִתְפַּלֵּל.

וְנוֹתֵן שָׁלוֹם תְּחִלָּה לִשְׂמֹאלוֹ שֶׁהִיא יְמִין הַשְּׁכִינָה הַשְׁרוּיָה נֶגְדּוֹ בְּצֵאתוֹ מִן הַתְּפִלָּה, וְאַחַר כָּךְ לִימִינוֹ שֶׁהוּא שְׂמֹאל הַשְּׁכִינָה, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּשֶׁאוֹמֵר "עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו" — יִטֶּה בְּרֹאשׁוֹ לְצַד שְׂמֹאלוֹ, וּכְשֶׁאוֹמֵר "הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ" — יִטֶּה בְּרֹאשׁוֹ לְצַד יְמִינוֹ, וְלֹא יִתֵּן שָׁלוֹם בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹסֵעַ אֶלָּא לְאַחַר כָּךְ.

וְקֹדֶם שֶׁפּוֹסֵעַ יֵשׁ לוֹ לִכְרֹעַ, וְיִפְסַע הַג' פְּסִיעוֹת בִּכְרִיעָה אַחַת, וּבְעוֹדוֹ כוֹרֵעַ קֹדֶם שֶׁיִּזְקֹף — יִתֵּן שָׁלוֹם לִשְׂמֹאלוֹ וְלִימִינוֹ.

וְהֻרְגְּלוּ לְהִשְׁתַּחֲווֹת אַחַר כָּךְ לִפְנֵי ה', כְּעֶבֶד הַנִּפְטָר מֵרַבּוֹ.

וְנָהֲגוּ לוֹמַר אַחַר כָּךְ "יְהִי רָצוֹן ... שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כו'", כִּי הַתְּפִלָּה בְּמָקוֹם הָעֲבוֹדָה וְלָכֵן אָנוּ מְבַקְּשִׁים עַל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנּוּכַל לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה מַמָּשׁ:

ב מִי שֶׁמּוֹסִיף עַל ג' פְּסִיעוֹת — יוּהֲרָא הִיא, שֶׁנִּרְאֶה חוֹלֵק כָּבוֹד לַשְּׁכִינָה יוֹתֵר מִשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם:

ג בְּמָקוֹם שֶׁכָּלוּ הַג' פְּסִיעוֹת — יַעֲמֹד, וְלֹא יַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְקְדֻשָּׁה, שֶׁאִם חוֹזֵר מִיָּד — דּוֹמֶה לְתַלְמִיד שֶׁנִּפְטַר מֵרַבּוֹ וּפָסַע לַאֲחוֹרָיו וְחוֹזֵר מִיָּד, שֶׁסּוֹפוֹ מוֹכִיחַ עַל תְּחִלָּתוֹ שֶׁלֹּא פָּסַע לַאֲחוֹרָיו כְּדֵי לִפְטֹר מִמֶּנּוּ, אֲבָל כְּשֶׁמַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְקְדֻשָּׁה — נִרְאֶה לַכֹּל שֶׁחוֹזֵר בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּשֶּׁהִתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם — מֻתָּר לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה לַכֹּל שֶׁחוֹזֵר בִּשְׁבִיל לְכַוֵּן לְמַה שֶּׁיֹּאמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר.

וְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עַצְמוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר מִיָּד מִן הַדִּין, שֶׁנִּרְאֶה לַכֹּל שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן כְּדֵי לְהוֹצִיא רַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲמֹד כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת. וְכֵן יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל דַּי לוֹ שֶׁיַּעֲמֹד כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת לְפִי סְבָרָא זוֹ.

אֲבָל לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ לְהַמְתִּין כְּשִׁעוּר שֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְקְדֻשָּׁה, אִם לֹא שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל שֵׁנִית, כְּגוֹן לְתַשְׁלוּמִין, שֶׁאָז לְדִבְרֵי הַכֹּל דַּי שֶׁיַּמְתִּין כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ה, וְלֹא יוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה לַכֹּל שֶׁחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ כְּדֵי לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל. וְכֵן אִם חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ כְּדֵי לִפֹּל עַל פָּנָיו מְיֻשָּׁב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קל"א.

וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה, בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר בְּקַל — יֵשׁ לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְכֵן נוֹהֲגִין. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ דּוֹחַק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיָבוֹאוּ לִידֵי מַחֲלֹקֶת — יָכוֹל לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ מִיָּד שֶׁפָּתַח הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּקוֹל רָם.

וּכְשֶׁאוֹמְרִים פִּיּוּטִים קֹדֶם קְדֻשָּׁה — לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין צָרִיךְ לַעֲמֹד עַד קְדֻשָּׁה, אֶלָּא מִיָּד שֶׁפָּתַח שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּקוֹל רָם — חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ:

ד אִם הוּא רוֹצֶה עוֹמֵד בַּמָּקוֹם שֶׁפָּסַע וְאֵינוֹ חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לִפְסֹעַ ו' פְּסִיעוֹת, ג' לַאֲחוֹרָיו וְג' בְּשׁוּבוֹ לִמְקוֹמוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ בְּג' פְּסִיעוֹת לְפָנָיו. וּמִטַּעַם זֶה קָצַת מַקְפִּידִין שֶׁלֹּא יַעֲבֹר אָדָם לִפְנֵיהֶם בְּעוֹד שֶׁהֵם עוֹמְדִין בְּמָקוֹם שֶׁפָּסַע

שֶׁלֹּא יַפְסִיק זֶה בֵּין ו' פְּסִיעוֹתֵיהֶם, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי קְפִידָתָם טוֹעִים, שֶׁכְּשֶׁרוֹאִים מִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲבֹר לִפְנֵיהֶם — הֵם מְמַהֲרִים לַחֲזֹר לִמְקוֹמָן קֹדֶם שֶׁעִוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ה יָחִיד שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר וְסִיֵּם תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם לַצִּבּוּר — אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהַחֲזִיר פָּנָיו לַצִּבּוּר עַד שֶׁיְּסַיֵּם שְׁלִיחַ צִבּוּר תְּפִלָּתוֹ, שֶׁאָז רַשַּׁאי לְהַחֲזִיר פָּנָיו, אֲבָל לֹא לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ עַד שֶׁיְּגַיֵּעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְקְדֻשָּׁה בְּמָקוֹם שֶׁאָפְשָׁר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְיֵשׁ מַחֲמִירִים לַעֲמֹד בַּמָּקוֹם שֶׁפָּסַע וּלְכַוֵּן שָׁם רַגְלָיו כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה עַד שֶׁיְּגַיֵּעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְקְדֻשָּׁה. וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם.

וּכְשֶׁפּוֹסֵעַ — עוֹקֵר רֶגֶל שְׂמֹאל תְּחִלָּה, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ הֲלִיכַת אָדָם בְּסִתָם הִיא לַעֲקֹר רֶגֶל יָמִין תְּחִלָּה, לָכֵן עוֹקֵר כָּאן רֶגֶל שְׂמֹאל תְּחִלָּה לְהֹרָאוֹת כְּאִלּוּ כְּבֵד עָלָיו לִפְטֹר מִלִּפְנֵי הַמָּקוֹם. וּמִטַּעַם זֶה אִטֵּר רֶגֶל עוֹקֵר תְּחִלָּה שְׂמֹאלוֹ שֶׁהוּא יָמִין כָּל אָדָם:

ו שִׁעוּר פְּסִיעוֹת אֵלּוּ, לְכָל הַפָּחוֹת הוּא כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן גּוּדֶל בְּצַד עָקֵב, וַאֲפִלּוּ אִם הַמָּקוֹם צַר, לְפִי שֶׁפָּחוֹת מִזֶּה אֵינָהּ נִקְרֵאת פְּסִיעָה כְּלָל. וּלְכַתְּחִלָּה לֹא יַפְסִיעַ פְּסִיעוֹת גְּסוֹת יוֹתֵר מִזֶּה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּרֵץ מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

ז גַּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר צָרִיךְ לִפְסֹעַ ג' פְּסִיעוֹת כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ. אֲבָל כְּשֶׁחוֹזֵר הַתְּפִלָּה בְּקוֹל רָם — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִפְסֹעַ ג' פְּסִיעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁסּוֹמֵךְ עַל הַפְּסִיעוֹת שֶׁבְּסוֹף הַקְּדִישׁ שֶׁלֵּם שֶׁתִּקְּנוּהוּ חֲכָמִים לִשְׁלִיחַ צִבּוּר אַחַר כָּל תְּפִלָּה, אֶלָּא שֶׁמַּפְסִיקִים בִּקְרִיאַת סֵפֶר תּוֹרָה וְסֵדֶר קְדֻשָּׁה וְהַלֵּל וְ"אֲבִינוּ מַלְכֵּנוּ" וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁכֻּלָּן לְסֵדֶר הַתְּפִלָּה בָּאִים, וְקַדִּישׁ שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶם חוֹזֵר עִקָּר עַל תְּפִלַּת י"ח. וְאִם בָּא לִפְסֹעַ גַּם אַחַר תְּפִלַּת י"ח — אֵין לִמְחוֹת בְּיָדוֹ.

וְאִם לֹא הִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ רַק בְּקוֹל רָם — צָרִיךְ לִפְסֹעַ ג' פְּסִיעוֹת אַחַר תְּפִלָּתוֹ שֶׁבְּקוֹל רָם מִלְּבַד הַפְּסִיעוֹת שֶׁאַחַר הַקְּדִישׁ:

ח כְּשֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר הַתְּפִלָּה — אֵין צָרִיךְ לוֹמַר "יִהְיוּ לְרָצוֹן" בְּסוֹף הַתְּפִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁסּוֹמֵךְ עַל "תִּתְקַבֵּל צְלוֹתְהוֹן" שֶׁבְּסוֹף הַקְּדִישׁ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר "יִהְיוּ לְרָצוֹן" בְּסוֹף הַתְּפִלָּה. וְנוֹהֲגִין כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב לָחוּשׁ לְסָבְרָא אַחֲרוֹנָה:

סימן קכד

א דִּין הַנָּהֲגַת שְׁלִיחַ צִבּוּר בִּי"ח בְּרָכוֹת וְדִין עֲנִיַּת אָמֵן וּבוֹ י"ד סְעִיפִים:

לְאַחַר שֶׁסִּיְּמוּ הַצִּבּוּר תְּפִלָּתָם — יַחֲזֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה בְּקוֹל רָם, שֶׁאִם יֵשׁ מִי

שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל — יִשְׁמַע כָּל הַתְּפִלָּה מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְיוֹצֵא, אֲבָל הַבָּקִי אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּתְפִלַּת שְׁלִיחַ צִבּוּר.

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי אֵינוֹ יוֹצֵא אֶלָּא בְּצִבּוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁט' יִהְיוּ שׁוֹמְעִין וּמְכַוְּנִים לְבִרְכַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְיַעֲנוּ אָמֵן אַחֲרָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ט:

ב וְאֵינוֹ יוֹצֵא אֶלָּא כְּשֶׁמֵּבִין בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל, אֲבָל אִם אֵינוֹ מֵבִין מַה שֶּׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר — אֵינוֹ יוֹצֵא בִּשְׁמִיעָה מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אֶלָּא צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל לְעַצְמוֹ בְּלָשׁוֹן שֶׁמֵּבִין, כִּי אַף בַּאֲמִירָה אֵינוֹ יוֹצֵא אֶלָּא אִם כֵּן מֵבִין (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ב), שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁאֵינוֹ מֵבִין אֵינוֹ מְכַוֵּן אֲפִלּוּ בְּ"אָבוֹת", וּמִי שֶׁלֹּא כִּוֵּן בְּאָבוֹת — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"א (לְפִיכָךְ חַיָּב הוּא לִלְמֹד לְהָבִין פֵּרוּשׁ הַתְּפִלָּה וּלְפָחוֹת "בִּרְכַּת אָבוֹת"). וְצָרִיךְ אוֹתוֹ שֶׁיּוֹצֵא בִּתְפִלַּת שְׁלִיחַ צִבּוּר לְכַוֵּן לְכָל מַה שֶּׁאוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר מֵרֹאשׁ עַד סוֹף.

וְאַחַר כָּךְ יִפְסַע לַאֲחוֹרָיו ג' פְּסִיעוֹת (כְּאָדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל לְעַצְמוֹ, וְלֹא יַפְסִיק וְלֹא יָשִׂיחַ עַד לְאַחַר שֶׁיִּפְסַע) כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיק וְאֵינוֹ שָׂח כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל הוּא בְּעַצְמוֹ עַד לְאַחַר שֶׁיִּפְסַע כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ב, שֶׁהֲרֵי שְׁמִיעָה זוֹ עוֹלָה לוֹ בִּמְקוֹם תְּפִלָּה (אֶלָּא לַעֲנוֹת דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה לְבַד יָכוֹל לְהַפְסִיק קֹדֶם שֶׁפָּסַע כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

אֲבָל קֹדֶם סִיּוּם שְׁמִיעַת י"ח אֲפִלּוּ לְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה אֵינוֹ מַפְסִיק אֶלָּא לַעֲנוֹת "אָמֵן" אַחַר בִּרְכוֹת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, שֶׁ"אָמֵן" הוּא בִּכְלַל הַבְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר וְאֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה, אֲבָל לֹא יֹאמַר "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ", שֶׁאֵין אוֹמְרִים "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ" אֶלָּא כְּשֶׁעוֹמְדִים בְּמָקוֹם שֶׁמַּתְּרִ לְהַפְסִיק שָׁם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁשּׁוֹמֵעַ בְּרָכָה וּמִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעָתוֹ, כְּגוֹן קְדוּשׁ וְהַבְדָּלָה וּבִרְכַּת הַפֵּרוֹת וְהַמִּצְווֹת — לֹא יַעֲנֶה "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ", שֶׁהֲרֵי שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה וְאָסוּר לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה. וְאֶפְשָׁר שֶׁאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁמַּפְסִיק בֵּין ה' לְמַלְכוּת בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַוֵּן חֲכָמִים — הֲרֵי זֶה מְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בִּבְרָכוֹת. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר לָרַבִּים שֶׁנִּכְשָׁלִים בָּזֶה):

ג שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צִבּוּר שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בְּלַחַשׁ וְהוּא צָרִיךְ לַעֲבֹר לָהֶם לִפְנֵי הַתֵּבָה לְאַלְתַּר — יוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה וּמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם לַצִּבּוּר, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר

וּלְהִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ, לַאֲחֵרִים מוֹצִיא — לְעַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן. וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם "הַמַּשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ הֲרֵי זֶה מְקַטְנֵי אֲמָנָה", כֵּיוָן שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחַק הוּא עוֹשֶׂה כֵּן.

וְכֵן אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ תְּחִלָּה, כְּגוֹן שֶׁיֵּרָא שֶׁמָּא יַעֲבֹר זְמַן הַתְּפִלָּה וְלֹא יוּכַל לִגְמֹר כָּל י"ח בְּרָכוֹת שֶׁל חֲזָרַת הַתְּפִלָּה תּוֹךְ זְמַן הַתְּפִלָּה — יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל מִיָּד בְּקוֹל רָם וְהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין עִמּוֹ מִלָּה בְּמִלָּה בְּלַחַשׁ עַד לְאַחַר "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ". וְטוֹב שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד לְכָל הַפָּחוֹת שֶׁיַּעֲנֶה "אָמֵן" אַחַר בִּרְכַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אִם יִהְיֶה לוֹ שְׁהוּת לְהִתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ אוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל כְּבָר:

ד קָהָל שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בְּלַחַשׁ וְכֻלָּם בְּקִיאִים בַּתְּפִלָּה — אַף עַל פִּי כֵן יֵרֵד שְׁלִיחַ צִבּוּר לִפְנֵי הַתֵּבָה וְיַחֲזֹר הַתְּפִלָּה בְּקוֹל רָם כְּדֵי לְקַיֵּם תַּקָּנַת חֲכָמִים, שֶׁכְּשֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיַּחֲזֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה — לֹא הִצְרִיכוּ לְחַפֵּשׂ בְּכָל תְּפִלָּה אַחַר כָּל אִישׁ וְאִישׁ שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת אִם יֵשׁ שָׁם מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי אִם לָאו, אֶלָּא תִּקְּנוּ שֶׁיִּהְיֶה שְׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר הַתְּפִלָּה לְעוֹלָם, שֶׁמָּא יִהְיֶה פַּעַם אֶחָד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי וְיוֹצִיאֵנוּ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר יְדֵי חוֹבָתוֹ.

וְכֵן כָּל דָּבָר הַנִּתְקָן בִּשְׁבִיל דָּבָר אַחֵר, אֵין עִנְיָנוֹ שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית הַתַּקָּנָה הַהִיא עַד שֶׁיִּהְיֶה שָׁם אוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁנִּתְקְנָה בִּשְׁבִילוֹ, רַק עִנְיָנוֹ שֶׁנַּעֲשֵׂית הַתַּקָּנָה הַהִיא עַל כָּל פָּנִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִהְיֶה שָׁם אוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁנִּתְקְנָה בִּשְׁבִילוֹ (וְאֶפְלוּ אִם בָּטְלָה הַגְּזֵרָה לְגַמְרֵי — לֹא בָּטְלָה הַתַּקָּנָה שֶׁנִּתְקְנָה בְּמִנְיַן חֲכָמִים עַד שֶׁיְּמַנּוּ מִנְיָן אַחֵר לְהַתִּירָהּ אַף עַל פִּי שֶׁבָּטֵל הַטַּעַם שֶׁבִּגְלָלוֹ תִּקְּנוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"ר).

וְעוֹד צָרִיךְ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לַחֲזֹר הַתְּפִלָּה כְּדֵי לוֹמַר קְדֻשָּׁה בְּצִבּוּר:

ה כְּשֶׁסִּיְּמוּ הַצִּבּוּר לְהִתְפַּלֵּל י"ח וְיֵשׁ יְחִידִים שֶׁמַּאֲרִיכִים בִּתְפִלָּתָם — אֵין לִשְׁלִיחַ צִבּוּר לְהַמְתִּין עֲלֵיהֶם אֲפִלּוּ הָיוּ חֲשׁוּבֵי הָעִיר, מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר. וְכֵן אִם הָיָה מִנְיָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — אֵין לְהַמְתִּין עַל אָדָם חָשׁוּב אוֹ גָּדוֹל שֶׁעֲדַיִן לֹא בָּא, מִפְּנֵי כְּבוֹד צִבּוּר.

וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מַמְתִּין עַד שֶׁיְּסַיֵּם הָאָב בֵּית דִּין אֶת תְּפִלָּתוֹ, לְפִי שֶׁרֹב הָאֲנָשִׁים מִתְפַּלְּלִין בִּמְרוּצָה וְאִם יְחִידִים מִתְפַּלְּלִים מִלָּה בְּמִלָּה לֹא יוּכְלוּ לוֹמַר קְדֻשָּׁה עִם הַצִּבּוּר, לָכֵן מַמְתִּינִים. לְפִיכָךְ אִם אֵין אָב בֵּית דִּין בָּעִיר — יַמְתִּינוּ עַל הַמִּתְפַּלֵּל מִלָּה בְּמִלָּה, אֲבָל כְּשֶׁמַּאֲרִיךְ אֵין לְהַמְתִּין עָלָיו.

וּמִי שֶׁצָּרִיךְ לְהַאֲרִיךְ וְיֵרָא שֶׁיִּתְלוֹצְצוּ עָלָיו — יָכוֹל לְיַלֵּךְ לְאַחוֹרָיו בְּשָׁעָה שֶׁמַּתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא גָּמַר תְּפִלָּתוֹ, וְיַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וְיִגְמֹר:

ו כְּשֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר הַתְּפִלָּה — יֵשׁ לְכָל הַקָּהָל לִשְׁתֹּק וּלְכַוֵּן לַבְּרָכוֹת שֶׁמְּבָרֵךְ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְלַעֲנוֹת אָמֵן. וְאִם אֵין ט' מְכַוְּנִים לְבִרְכוֹתָיו — קָרוֹב לִהְיוֹת בִּרְכוֹתָיו לְבַטָּלָה, כִּי חֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר נִתְקְנָה לְאָמְרָהּ בַּעֲשָׂרָה, וּכְשֶׁאֵין ט' מְכַוְּנִים לְבִרְכוֹתָיו — נִרְאֶה כִּבְרָכָה לְבַטָּלָה. לָכֵן כָּל אָדָם יַעֲשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ אֵין ט' זוּלָתוֹ וִיכַוֵּן לְבִרְכַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר.

וְיֵשׁ לִגְעֹר בָּאֲנָשִׁים שֶׁלּוֹמְדִים בְּעֵת חֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹ אוֹמְרִים תַּחֲנוּנִים, וְאַפִּלּוּ אִם מְכַוְּנִים לְסוֹף הַבְּרָכָה לַעֲנוֹת אָמֵן כָּרָאוּי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה "אָמֵן יְתוֹמָה" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר — לֹא יָפֶה הֵם עוֹשִׂים (שֶׁאִם אֵין ט' הַמְכַוְּנִים לִתְחִלַּת הַבְּרָכוֹת — הֲרֵי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר תְּחִלַּת הַבְּרָכוֹת לְבַטָּלָה שֶׁלֹּא כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁהֲרֵי תִּקְּנוּ חֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת שֶׁאֵינוֹ בָּקִי וְאֵינוֹ מוֹצִיאוֹ אֶלָּא כְּשֶׁט' שׁוֹמְעִים לוֹ, וְאִם אֵין ט' שׁוֹמְעִים אֶלָּא בְּסוֹף הַבְּרָכוֹת אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה שֶׁאֵינוֹ בָּקִי שׁוֹמֵעַ בְּכָל הַבְּרָכוֹת — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁתְּחִלַּת הַבְּרָכוֹת לֹא שָׁמַע אֶלָּא בְּיָחִיד וְאֵין הַיָּחִיד מוֹצִיא אֶת הַיָּחִיד בַּתְּפִלָּה, וְהַמִּתְפַּלֵּל סוֹף הַבְּרָכוֹת בְּלֹא תְּחִלָּתָן — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ד, וְכֵיוָן שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הָיְתָה שֶׁיִּשְׁמְעוּ ט' לְפָחוֹת גַּם תְּחִלַּת הַבְּרָכוֹת כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת שֶׁאֵינוֹ בָּקִי — לֹא בָּטְלָה תַּקָּנָתָם אַף עַכְשָׁו שֶׁכֻּלָּם בְּקִיאִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְכָל אָדָם יַעֲשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ אֵין ט' זוּלָתוֹ, וִיכַוֵּן לְכָל בְּרָכָה מֵרֹאשָׁהּ עַד סוֹפָהּ) שֶׁאִם הַלּוֹמְדִים יִפְנוּ לַלִּמּוּדִים — עַמֵּי הָאָרֶץ יִלְמְדוּ מֵהֶן שֶׁלֹּא לְהַאֲזִין לְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְיַעַסְקוּ בְּשִׂיחָה בְּטֵלָה, נִמְצְאוּ מַחֲטִיאִים אֶת הָרַבִּים:

ז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל הָעָם יַעַמְדוּ כְּשֶׁחוֹזֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה, כֵּיוָן שֶׁמְּכַוְּנִים וְשׁוֹמְעִים הַתְּפִלָּה מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְשׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה וּכְאִלּוּ מִתְפַּלְּלִין בְּעַצְמָן (וְלָכֵן נִקְרְאוּ הַתְּקִיעוֹת שֶׁבַּחֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תְּקִיעוֹת מְעֻמָּד, לְפִי שֶׁכָּל הָעָם עוֹמְדִים בַּחֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר):

ח עַל כָּל בְּרָכָה שֶׁאָדָם שׁוֹמֵעַ בְּכָל מָקוֹם נוֹהֲגִין לוֹמַר "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ", עַל שֵׁם הַכָּתוּב: "כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹקֵינוּ". וְעוֹד, אֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּזְכִּיר צַדִּיק בָּשָׂר וָדָם

— צָרִיךְ לְבָרְכוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְכֵן צַדִּיק לִבְרָכָה".

וּמִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג וְלֹא מִתְקוֹון חֲכָמִים — אֵין מַפְסִיקִין לְאָמְרוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק לְדָבָר הָרְשׁוּת, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁמַּתִּיר לְהַפְסִיק לַעֲנִיַּת אָמֵן כְּגוֹן בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה:

ט וְאַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה יַעֲנֶה אָמֵן, בֵּין אוֹתָם שֶׁיָּצְאוּ יְדֵי תְּפִלָּה בֵּין אוֹתָם שֶׁלֹּא יָצְאוּ יְדֵי תְּפִלָּה. וְהַכַּוָּנָה שֶׁיְּכַוֵּן בְּלִבּוֹ: אֱמֶת הִיא הַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ הַמְבָרֵךְ וַאֲנִי מַאֲמִין בָּזֶה, כִּי אָמֵן הוּא לְשׁוֹן הַאֲמָנַת דְּבָרִים.

וְאָמֵן שֶׁאַחַר שְׁאֵלוֹת וּבַקָּשׁוֹת, כְּגוֹן אָמֵן שֶׁבַּקַּדִּישׁ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — יְכַוֵּן עַל הֶעָתִיד שֶׁיֵּאָמְנוּ דְּבָרָיו וּבַקָּשׁוֹתָיו שֶׁל זֶה וְיִקָּיְמוּ בִּמְהֵרָה.

וּבִבְרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה וּבִרְכַּת "רְצֵה" וְ"שִׂים שָׁלוֹם", שֶׁחֲתִימָתָן הִיא שֶׁבַח וְהוֹדָאָה לְשָׁמוֹ וְגַם יְחוּל וְקִוּוּי שֶׁיְּקַיֵּם דָּבָר זֶה בִּמְהֵרָה — טוֹב לְכַוֵּן גַּם כֵּן בְּאָמֵן ב' הָעִנְיָנִים, שֶׁאֱמֶת הוּא דָּבָר זֶה וְשֶׁיֵּאָמְנוּ דְּבָרָיו (שֶׁל זֶה) וְיִקַּיֵּם דָּבָר זֶה בִּמְהֵרָה:

י לֹא יְשַׁיֵּחַ שִׂיחַת חֻלִּין בְּשָׁעָה שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר הַתְּפִלָּה. וְאִם שָׂח — הוּא חוֹטֵא וְגָדוֹל עֲוֹנוֹ מִנְּשׁוֹא אֲפִלּוּ יֵשׁ ט' זוּלָתוֹ, שֶׁכָּל הַמֵּשִׂיחַ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר עֲסוּקִין בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם — מַרְאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וַאֲפִלּוּ הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁאֵינוֹ חוֹטֵא כָּל כָּךְ — לֹא יָפֶה הוּא עוֹשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְיִלַּמֵּד אָדָם בָּנָיו הַקְּטַנִּים וְיַחֲנִכֵם לַעֲנוֹת אָמֵן. וּמֵיד שֶׁהַתִּינוֹק עוֹנֶה אָמֵן — יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא.

וְצָרִיךְ שֶׁיְּחַנְּכֵם לַעֲמֹד בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה. וְאוֹתָן שֶׁרָצִים וְשָׁבִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּשְׁחוֹק — מוּטָב שֶׁלֹּא לַהֲבִיאָם כְּלָל לְבֵית הַכְּנֶסֶת:

יא לֹא יַעֲנֶה אָמֵן חֲטוּפָה, דְּהַיְנוּ כְּאִלּוּ הָאֶל"ף נְקוּדָה בַּחֲטָ"ף (קָמַ"ץ אוֹ קָמַץ חֲטָ"ף, אֶלָּא בְּקָמַ"ץ גָּדוֹל). וְכֵן שֶׁלֹּא יַחְטֹף וִימַהֵר לַעֲנוֹת אוֹתוֹ קֹדֶם שֶׁיִּסַּיֵּם הַמְבָרֵךְ.

וְכֵן לֹא יַעֲנֶה אָמֵן קְטוּפָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּחְסִיר קְרִיאַת הַנּוּ"ן שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיאָהּ בַּפֶּה שֶׁתְּהֵא נִכֶּרֶת. וְכֵן לֹא יִפְסֹק הַתֵּבָה לִשְׁתַּיִם.

וְלֹא יַעֲנֶה אָמֵן יְתוֹמָה, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יַמְתִּין עִם הָעֲנִיַּת הָאָמֵן, אֶלָּא מִיָּד שֶׁכָּלְתָה הַבְּרָכָה מִפִּי הַמְבָרֵךְ יַעֲנֶה אָמֵן. וְאִם הִשְׁלִיחַ צִבּוּר מַאֲרִיךְ הָרְבֵּה בַּנִּגּוּן שֶׁל "וְאִמְרוּ אָמֵן" —

יֹאמַר מִיָּד אָמֵן, כִּי הַאֲרָכַת הַנְּגִינָה הָרְבֵּה הוּא הֶפְסֵק.

וְכֵן אִם לֹא שָׁמַע הַבְּרָכָה מִפִּי הַמְבָרֵךְ, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ אֵיזוֹ בְּרָכָה הוּא מְבָרֵךְ, מֵאַחַר שֶׁלֹּא שָׁמְעָהּ אִם עוֹנֶה אַחֲרָיו אָמֵן — הֲרֵי זֶה אָמֵן יְתוֹמָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוּא חַיָּב בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ וְרוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּעֲנִיַּת אָמֵן אַחַר הַמְבָרֵךְ אוֹתָהּ, אֲבָל אִם אֵינוֹ חַיָּב בָּהּ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בָּזֶה — רַשַּׁאי לַעֲנוֹת אַחַר כָּל בְּרָכָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמְעָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה בְּרָכָה הִיא.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזוֹ בְּרָכָה — הֲרֵי זֶה אָמֵן יְתוֹמָה, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְחֻיָּב בָּהּ — לֹא יַעֲנֶה אַחֲרֶיהָ. אֲבָל אִם יוֹדֵעַ אֵיזוֹ בְּרָכָה הִיא, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמְעָהּ מִפִּי הַמְבָרֵךְ — עוֹנֶה אַחֲרֶיהָ אֲפִלּוּ אִם הוּא חַיָּב בָּהּ, וְיוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּעֲנִיָּה זוֹ.

וַהֲלָכָה כִּשְׁתֵּי הַסְּבָרוֹת לְהַחֲמִיר, שֶׁאִם הוּא חַיָּב בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה וְרוֹצֶה לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ — צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁמַע אוֹתָהּ מִפִּי הַמְבָרֵךְ. וְאִם לָאו, אַף שֶׁיּוֹדֵעַ אֵיזֶה בְּרָכָה הִיא — הֲרֵי זֶה אָמֵן יְתוֹמָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאַף אִם אֵינוֹ מְחֻיָּב בָּהּ, אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזוֹ בְּרָכָה הִיא — לֹא יַעֲנֶה אַחֲרֶיהָ כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מְחֻיָּב לְבָרֵךְ אוֹתָהּ וְיוֹדֵעַ אֵיזוֹ בְּרָכָה הִיא, אִם הַבְּרָכָה נִתְקְנָה לְהוֹצִיא רַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן כְּגוֹן חֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — לֹא יַעֲנֶה אַחֲרֶיהָ עַד שֶׁיִּשְׁמַע אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הָיָה רוֹצֶה לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁיַּחֲזֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה לְהוֹצִיא אֶת שֶׁאֵינוֹ בָּקִי וְהַצִּבּוּר חַיָּבִים לִשְׁתֹּק וְלִשְׁמֹעַ כָּל בְּרָכָה מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְלַעֲנוֹת אַחֲרָיו אָמֵן, אִם כֵּן הֲרֵי בְּרָכוֹת אֵלּוּ עֲלֵיהֶם חוֹבָה לְשָׁמְעָן מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁהִתְפַּלֵּל כְּבָר. אֲבָל אַחַר בִּרְכוֹת הַתּוֹרָה שֶׁבְּצִבּוּר יָכוֹל לַעֲנוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע, שֶׁהַבְּרָכוֹת לֹא לְצֹרֶךְ הַצִּבּוּר נִתְקְנָה אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹרֵא בְּצִבּוּר רָאוּי לוֹ לְבָרֵךְ. וְאַף שֶׁחוֹבָה עַל הַצִּבּוּר לִשְׁמֹעַ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קל"ט, מִכָּל מָקוֹם עִקַּר בִּרְכָתוֹ הִיא לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ וְלֹא לְצֹרֶךְ הַצִּבּוּר כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה, לְזַהֵר לִשְׁמֹעַ בִּרְכוֹת י"ח מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר.

אֲבָל אִם לֹא הָיָה יָכוֹל לִשְׁמֹעַ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל י"ח וּכְשֶׁסִּיֵּם תְּפִלָּתוֹ סִיֵּם שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּרָכָה אַחַת — עוֹנֶה אַחֲרָיו אִם יוֹדֵעַ אֵיזֶה בְּרָכָה הִיא. וַאֲפִלּוּ לֹא סִיֵּם תְּפִלָּתוֹ עַד שֶׁהִרְבֶּה מִן הַצִּבּוּר עָנוּ כְּבָר אָמֵן (וְאֵין עִנְיָן אָמֵן אַחַר אָמֵן אֶלָּא אַחַר הַבְּרָכָה, וְצָרִיךְ

לַעֲנוֹת מִיָּד שֶׁכָּלְתָה הַבְּרָכָה, וְאִם לָאו הֵיא אָמֵן יְתוֹמָה, אַף עַל פִּי כֵן) אִם לֹא כָּלְתָה אָמֵן מִפִּי רֹב הַצִּבּוּר — עוֹנֶה עִמָּהֶם (אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שֶׁהוּא בֵּין גְּמַר הַבְּרָכָה לְהַתְחָלַת עֲנִיָּתוֹ), לְפִי שֶׁכָּל שֶׁלֹּא כָּלְתָה אָמֵן מִפִּי רֹב הָעוֹנִים — עֲדַיִן לֹא נִשְׁלַם עִנְיַן הַבְּרָכָה לְגַמְרֵי, שֶׁעֲנִיַּת אָמֵן גַּם כֵּן מִן הַבְּרָכָה הִיא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז.

אֲבָל לְאַחַר שֶׁכָּלְתָה אָמֵן מִפִּי רֹב הַצִּבּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁהַמְּעוּט מַאֲרִיכִים — אֵין בְּהַאֲרָכָתָם כְּלוּם, שֶׁהַמַּאֲרִיךְ בְּאָמֵן יוֹתֵר מִדַּאי — אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, וְאִם כֵּן נִשְׁלַם כְּבָר עִנְיַן הַבְּרָכָה לְגַמְרֵי (וְזֶה שֶׁמַּתְחִיל עַתָּה לַעֲנוֹת אָמֵן — אָמֵן יְתוֹמָה הִיא, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שֶׁהוּא הִרְבֶּה בֵּין גְּמַר הַבְּרָכָה מִפִּי הַמְבָרֵךְ לְהַתְחָלַת עֲנִיָּתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמֵן שֶׁל הַצִּבּוּר גַּם כֵּן מִן הַבְּרָכָה הִיא — אֵין לוֹ לַעֲנוֹת אַחֲרֵיהֶם, שֶׁאֵין עוֹנִין אָמֵן אַחַר הָעוֹנִין אָמֵן אֶלָּא אַחַר הַמְבָרֵךְ. אֲבָל אִם אֵין שֶׁהוּא בֵּין גְּמַר הַבְּרָכָה לְהַתְחָלַת עֲנִיָּתוֹ — יָכוֹל לַעֲנוֹת אַחַר הָעוֹנִים אָמֵן, כְּגוֹן שֶׁשָּׁמַע אֶחָד עוֹנֶה אָמֵן אַחַר אֵיזוֹ בְּרָכָה וְהוּא יוֹדֵעַ אֵיזוֹ בְּרָכָה הִיא — יָכוֹל לַעֲנוֹת אַחֲרָיו מִיָּד אִם זֶה לֹא הֶאֱרִיךְ כָּל כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁהַצִּבּוּר מַאֲרִיכִים וּמְשְׁתַּהִים בַּעֲנִיָּתָם מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיְּצַמְצְמוּ כֻּלָּם לְהַתְחִיל וְלִפְסֹק בְּרֶגַע אֶחָד). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֶפְלוּ כָּלְתָה אָמֵן מִפִּי רֹב הַצִּבּוּר (וַאֲפִלּוּ סִימוּ כֻּלָּם) — יָכוֹל לַעֲנוֹת אָמֵן אַחֲרֵיהֶם וְנֶחְשָׁב כְּעוֹנֶה אַחַר הַבְּרָכָה (כֵּיוָן שֶׁכֻּלָּם הִתְחִילוּ מִיָּד אַחַר הַבְּרָכָה), וְהוּא שֶׁיְּעֻנֶּה אַחֲרֵיהֶם מִיָּד [וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה — הַכֹּל לְפִי עִנְיַן שֶׁהוּא שֶׁמְּגַמֵּר בִּרְכַּת הַמְבָרֵךְ לְסִיּוּם עֲנִיַּת הָעוֹנִים].

וְכֵן בְּקַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה וּ"בָרְכוּ", כָּל שֶׁלֹּא סִימוּ רֹב הַצִּבּוּר — עוֹנֶה עִמָּהֶם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא (שָׁמְעוּ כֻּלָּם) [שָׁמַע כְּלוּם] מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר [וְלִסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה אֲפִלּוּ סִימוּ רֻבָּן, כָּל שֶׁנִּשְׁאֲרוּ ט' עִמּוֹ שֶׁהֵם עֲשָׂרָה עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, שֶׁאֵין דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה). וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁכָּל שֶׁהוּא מְחֻיָּב בְּדָבָר אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בָּעֲנִיָּה עַד שֶׁיִּשְׁמַע, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ נִקְרָא מְחֻיָּב בַּדָּבָר לְעִנְיַן זֶה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁמְּחֻיָּב לְאָמְרוֹ אַף בְּיָחִיד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה וּ"בָרְכוּ":

יב וְלֹא יַעֲנֶה אָמֵן קְצָרָה, אֶלָּא אֲרֻכָּה קְצָת, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לוֹמַר "אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן", כִּי זֶהוּ פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל אָמֵן וְהֵם רָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁלּוֹ.

וְלֹא יַאֲרִיךְ בָּהּ יוֹתֵר מִדַּאי, לְפִי שֶׁאֵין קְרִיאַת הַתֵּבָה נִשְׁמַעַת כְּשֶׁמַּאֲרִיךְ יוֹתֵר מִדַּאי. וְאִם

יֵשׁ קְצָת מֵהָעוֹנִים שֶׁמַּאֲרִיכִים יוֹתֵר מִדַּאי — אֵין צָרִיךְ הַשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹ שְׁאָר הַמְבָרֵךְ לְהַמְתִּין עֲלֵיהֶם, אִם בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ הִיא בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ חוֹבָה עַל הַכֹּל לִשְׁמֹעַ. אֲבָל אִם מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן — צָרִיךְ לְהַמְתִּין אַף עַל הַטּוֹעִים וּמַאֲרִיכִים בְּאָמֵן, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיֵצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן גַּם הֵם:

יג הָעוֹנֶה אָמֵן — לֹא יַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ יוֹתֵר מֵהַמְבָרֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "גַּדְּלוּ לַה' אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו":

יד מִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא אָמַר "יַעֲלֶה וְיָבוֹא" בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר בִּשְׁבִילוֹ — יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה שֶׁיְּכַוֵּן דַּעְתּוֹ וְיִשְׁמַע מִשְׁלִיחַ צִבּוּר כָּל י"ח בְּרָכוֹת מֵרֹאשׁ עַד סוֹף כְּאָדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל לְעַצְמוֹ וְלֹא יַפְסִיק וְלֹא יְשִׂיחַ וּפוֹסֵעַ ג' פְּסִיעוֹת לְאַחֲרָיו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל אֶלָּא שֶׁשָּׁכַח מִלְּהַזְכִּיר — הַשְׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּקִי.

אַךְ אֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ לִשְׁמֹעַ מִשְׁלִיחַ צִבּוּר מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף (וְשֶׁמָּא לְבָבוֹ יִפְנֶה וְלֹא יִשְׁמַע מִשְׁלִיחַ צִבּוּר אֵיזֶה דָּבָר הַמְעַכֵּב בַּתְּפִלָּה[]), לָכֵן מוּטָב לְהִתְפַּלֵּל בְּעַצְמוֹ:

סימן קכה

דִּינֵי קְדֻשָּׁה וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

א כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוַת קְדִישׁ הִיא שֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר "יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ כו'" בִּשְׁבִיל כָּל הַצִּבּוּר וְהֵם עוֹנִים אַחֲרָיו "אָמֵן יְהֵא" וּמְכַוְּנִים — כָּךְ הִיא מִצְוַת הַקְּדֻשָּׁה לְכַתְּחִלָּה שֶׁיֹּאמַר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר "נַקְדִּישְׁךָ" אוֹ "נְקַדֵּשׁ" וְהַצִּבּוּר שׁוֹתְקִין וּמְכַוְּנִים לְמַה שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר עַד שֶׁמַּגִּיעַ לִקְדֻשָּׁה וְאָז עוֹנִין הַצִּבּוּר "קָדוֹשׁ", וְכֵן בִּ"לְעֻמָּתָם" [וּבְ]"וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ". וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ ט' וְיוֹתֵר הַשּׁוֹמְעִים וּמְכַוְּנִים לַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — (אֵין לַיָּחִיד לוֹמַר עִם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר "נַקְדִּישְׁךָ" אוֹ "נְקַדֵּשׁ", שֶׁכֵּיוָן שֶׁקָּבְעוּ נֻסָּח זֶה בִּקְדֻשָּׁה — יֵשׁ לִנְהֹג בּוֹ דִּין קְדֻשָּׁה כְּמוֹ בְּ"קָדוֹשׁ" וּ"בָרוּךְ", וְאֵין אוֹמְרִים דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, וְלִשְׁלִיחַ צִבּוּר יֵשׁ ט' הַשּׁוֹמְעִים וּמְכַוְּנִים לוֹ, וְלוֹ מִי שׁוֹמֵעַ?) וְאִם רָצָה לוֹמַר מִלָּה בְּמִלָּה עִם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בְּלַחַשׁ — אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם אוֹמְרִים כָּל מִלָּה וּמִלָּה יַחְדָּו — אֲמִירַת שְׁנֵיהֶם נֶחְשֶׁבֶת כְּאַחַת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג. אֶלָּא שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה אֶלָּא מִדַּחַק, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ט.

וְכָל זֶה בְּיָחִיד, אֲבָל אִם כָּל הַצִּבּוּר נָהֲגוּ לוֹמַר "נַקְדִּישְׁךָ" עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אוֹמְרִים בְּלַחַשׁ מִלָּה בְּמִלָּה עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — אֵין לִמְחוֹת, כֵּיוָן שֶׁמַּקְדִּישִׁין בַּעֲשָׂרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא צִבּוּר אֶלָּא כְּשֶׁאֶחָד אוֹמֵר וְט' שׁוֹמְעִין וְעוֹנִין, אֲבָל כְּשֶׁכָּל אֶחָד אוֹמֵר לְעַצְמוֹ כִּיחִידִים הֵם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקצ"ד, מִכָּל מָקוֹם בְּדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה — אֵין צָרִיךְ לְכָךְ, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא: אֵין אוֹמְרִים דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, אֲבָל עֲשָׂרָה רַשָּׁאִים כֻּלָּם לוֹמַר "נַקְדִּישׁ", כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים "קָדוֹשׁ" וּ"בָרוּךְ" שֶׁהוּא עִקַּר הַקְּדֻשָּׁה, וְאַף עַל פִּי כֵן אוֹמְרִים כָּל הַצִּבּוּר אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ עֲנִיָּה אַחַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, כְּגוֹן קְדֻשַּׁת "וּבָא לְצִיּוֹן" לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ נֶאֱמֶרֶת אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה. אֶלָּא שֶׁבִּקְדֻשַּׁת י"ח יֵשׁ לִנְהֹג לְכַתְּחִלָּה כְּמוֹ בְּקַדִּישׁ, שֶׁ"אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" הוּא עֲנִיָּה שֶׁעוֹנִין הַצִּבּוּר אַחַר "יִתְגַּדַּל" שֶׁאָמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, כְּמוֹ עֲנִיַּת אָמֵן אַחַר הַבְּרָכוֹת, וְכֵן בִּקְדֻשָּׁה יֵשׁ לַעֲנוֹת "קָדוֹשׁ" וּ"בָרוּךְ" אַחַר "נַקְדִּישְׁךָ" אוֹ "נַקְדִּישׁ" שֶׁאָמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אֶלָּא אִם כֵּן מִדַּחַק שֶׁמֻּכְרָח לוֹמַר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ט.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין כֵּן מִטַּעַם הַיְדוּעַ לְהֶם אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא מִדַּחַק, לוֹמַר כָּל נֻסַּח הַקְּדֻשָּׁה עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִלָּה בְּמִלָּה בְּלַחַשׁ וְתֵבַת "נַקְדִּישְׁךָ וְנַעֲרִיצְךָ" וְ"קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ" בְּקוֹל רָם:

ב אָסוּר לְדַבֵּר בְּאֶמְצַע קְדֻשָּׁה. וְכָל הַמְדַבֵּר — עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְלֹא אֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב וגו'", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ו. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ מְנָיָן בִּלְעָדָיו — אָסוּר. וַאֲפִלּוּ לִלְמֹד, אִם לֹא בְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מְנַגֵּן בְּשִׁעַת הַנִּגּוּן, וְלֹא בְּשָׁעָה שֶׁמְּחַתֵּךְ הָאוֹתִיּוֹת. וְהַנָּסָח שֶׁמּוֹסִיפִין בְּשַׁבָּת — אֵינוֹ מִכְּלַל קְדֻשָּׁה. וּמִכָּל מָקוֹם, אָסוּר לְסַפֵּר בֵּין "קָדוֹשׁ" לְ"בָרוּךְ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ו. וְטוֹב שֶׁלֹּא לְסַפֵּר עַד אַחַר אָמֵן שֶׁל "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ".

וְיִרְאֶה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְסַיֵּם "לְעֻמָּתָם כו' וּבְדִבְרֵי כו'" קֹדֶם שֶׁיַּתְחִילוּ הַקָּהָל "בָּרוּךְ" וְ"יִמְלֹךְ":

ג וְנוֹהֲגִין לִשָּׂא הָעֵינַיִם לַמָּרוֹם בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ". וְטוֹב שֶׁתִּהְיֶינָה סְגוּרוֹת. וְכֵן נוֹהֲגִין שֶׁמְּנַעֲנְעִין גּוּפָן וְנוֹשְׂאִין אוֹתוֹ מִן הָאָרֶץ, וְסֶמֶךְ לַמִּנְהָג מִסֵּפֶר הֵיכָלוֹת: בְּרוּכִים אַתֶּם לַה' שְׁמַיִם וְיוֹרְדֵי מֶרְכָּבָה אִם תֹּאמְרוּ וַתַּגִּידוּ לָבָנִי מַה שֶּׁאֲנִי עוֹשֶׂה בְּשָׁעָה שֶׁמַּקְדִּישִׁין וְאוֹמְרִים "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ", וְלַמְּדוּ אוֹתָן שֶׁיִּהְיוּ עֵינֵיהֶם נְשׂוּאוֹת לַמָּרוֹם לְבֵית תְּפִלָּתָם וְנוֹשְׂאִים עַצְמָם לְמַעְלָה, כִּי אֵין לִי הֲנָאָה בָּעוֹלָם

כְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁעֵינֵיהֶם נְשׂוּאוֹת בְּעֵינֵי וְעֵינַי בְּעֵינֵיהֶם, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה אֲנִי אוֹחֵז בְּכִסֵּא כְּבוֹדִי בִּדְמוּת יַעֲקֹב וּמְחַבְּקָהּ וּמְנַשְּׁקָהּ וּמַזְכִּיר גְּלוּיָתָם וּמְמַהֵר גְּאֻלָּתָם. וְאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ: "וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף", מִכָּאן תִּקְּנוּ לָעוּף אָדָם עַל רַגְלָיו בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ", וְלֹא כְּאוֹתָם שֶׁדּוֹלְגִים וְקוֹפְצִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁקִּבָּלָה בְּיָדוֹ שֶׁיְּרִים גּוּפוֹ וַעֲקֵבָיו לְמַעְלָה בְּ"בָרוּךְ" וְ"יִמְלֹךְ" כְּמוֹ בְּ"קָדוֹשׁ".

וְיֵשׁ מִי שֶׁהָיָה נוֹהֵג מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לוֹ לְכָרַע בְּ"בָרוּךְ" וְ"יִמְלֹךְ" וְלִזְקֹף בַּשֵּׁם. וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם אִסּוּר הִשְׁתַּחֲוָיָה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁאֵין אִסּוּר בְּכוֹרַע בְּאֶמְצַע בְּרָכוֹת י"ח, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ג.

וְיִזָּהֵר לְכַוֵּן רַגְלָיו בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר קְדֻשָּׁה עִם שְׁלִיחַ צִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ה:

ד הַשּׁוֹמֵעַ קְדֻשָּׁה בְּמָקוֹם אֶחָד וְנִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צִבּוּר אוֹמְרִים קְדֻשָּׁה — חוֹזֵר וְעוֹנֶה עִמָּהֶם:

סימן קכו

א דִּין שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁטָּעָה וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁטָּעָה וְדִלֵּג אַחַת מִכָּל הַבְּרָכוֹת וּכְשֶׁמַּזְכִּירִין אוֹתוֹ יוֹדֵעַ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ — אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מִן הַתֵּבָה, אֶלָּא חוֹזֵר לַמָּקוֹם שֶׁטָּעָה כְּמוֹ יָחִיד הַטּוֹעֶה.

אֲבָל אִם דִּלֵּג "בְּרַכַּת הַמִּינִים" — מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מֵהַתֵּבָה מִיָּד וְאֵין מַמְתִּינִים לוֹ עַד שֶׁיַּזְכִּירוּהוּ, כִּי שֶׁמָּא נִזְרְקָה בּוֹ מִינוּת וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְקַלֵּל עַצְמוֹ לָכֵן דִּלֵּג בְּרָכָה זוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מִלִּהְיוֹת שְׁלִיחַ צִבּוּר מִשּׁוּם פַּעַם אַחַת, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁטָּעָה.

וְאִם הִתְחִיל בָּהּ וְטָעָה — אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מֵהַתֵּבָה. וְכֵן אִם דִּלֵּג רֹאשׁ הַבְּרָכָה וְסִיֵּם חֲתִימָתָהּ — אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ, אֶלָּא חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה. וְכֵן אִם לֹא רָצָה לוֹמַר "וְלַכּוֹפְרִים" אֶלָּא "וְלַמַּלְשִׁינִים" — אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאוֹמְרִים לְכַתְּחִלָּה וְלַמַּלְשִׁינִים:

ב שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁטָּעָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ — יַעֲבֹר אַחֵר תַּחְתָּיו, וְלֹא יִהְיֶה סָרְבָן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ג. וּמַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה זֶה אִם הָיָה הַטָּעוּת בָּאֶמְצָעִיוֹת, וְלֹא דַּי שֶׁיַּחֲזֹר לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק רִאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְחַלֵּק

בְּרָכָה אַחַת לִשְׁנַיִם. וְאִם הָיָה הַטָּעוּת בְּג' רִאשׁוֹנוֹת — מַתְחִיל בָּרִאשׁוֹן, וּבְג' אַחֲרוֹנוֹת — מַתְחִיל בָּעֲבוֹדָה, שֶׁג' רִאשׁוֹנוֹת חֲשׁוּבוֹת כְּאַחַת, וְכֵן ג' אַחֲרוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ד:

ג כָּל מָקוֹם שֶׁהַיָּחִיד חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל — שְׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל אִם טָעָה כְּמוֹתוֹ כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, חוּץ מִשַּׁחֲרִית שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, שֶׁאִם טָעָה שְׁלִיחַ צִבּוּר וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר, שֶׁהֲרֵי תְּפִלַּת הַמּוּסָפִין לְפָנָיו, שֶׁהוּא מַזְכִּיר בָּהּ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב. וְהוּא שֶׁלֹּא נִזְכַּר עַד שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, שֶׁדֵּינוֹ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ וְיֵשׁ בָּזֶה טֹרַח הַצִּבּוּר. אֲבָל אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ — חוֹזֵר לָעֲבוֹדָה אִם הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ (אוֹ לִבְרָכָה אֶמְצָעִית שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב), שֶׁאֵין בָּזֶה טֹרַח צִבּוּר כָּל כָּךְ.

וְיָחִיד שֶׁלֹּא הִזְכִּיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשַׁחֲרִית וְנִזְכַּר אֲפִלּוּ אַחַר שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ — צָרִיךְ לַחֲזֹר אַף עַל פִּי שֶׁתְּפִלַּת הַמּוּסָפִין לְפָנָיו. וּמִכָּל מָקוֹם אִם לֹא חָזַר עַד אַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל מוּסָף — אֵין צָרִיךְ שׁוּב לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית, שֶׁאֵין לְהַחֲמִיר בְּדִיעֲבַד לְיָחִיד מִלְּכַתְּחִלָּה לָרַבִּים:

ד אִם טָעָה שְׁלִיחַ צִבּוּר כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ — לְעוֹלָם אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל שֵׁנִית בְּלַחַשׁ מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר, אֶלָּא סוֹמֵךְ עַל הַתְּפִלָּה שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם. וְהוּא שֶׁלֹּא טָעָה בְּג' רִאשׁוֹנוֹת, שֶׁאִם טָעָה בָּהֶן לְעוֹלָם חוֹזֵר כְּמוֹ שֶׁחוֹזֵר הַיָּחִיד. וְיֵשׁ מְקִלִּין אַף בְּג' רִאשׁוֹנוֹת. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם כְּשֶׁלֹּא נִזְכַּר עַד אַחַר שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ מִפְּנֵי טֹרַח צִבּוּר, אֲבָל אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִשְׁלִים — אֵין בַּחֲזָרָתוֹ טֹרַח כָּל כָּךְ:

סימן קכז

א דִּין מוֹדִים דְּרַבָּנָן וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

כְּשֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ"מוֹדִים" — שׁוֹחִין עִמּוֹ הַצִּבּוּר. וַאֲפִלּוּ יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל י"ח — צָרִיךְ לָשׁוּחַ עִמּוֹ אִם הוּא עוֹמֵד בְּאֶמְצַע בְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ט, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּכוֹפֵר בְּמִי שֶׁחָבֵרָיו מִשְׁתַּחֲוִים לוֹ. וְלֹא דַּי בִּשְׁחִיָּה מוּעָטֶת, אֶלָּא כְּשִׁעוּר שֶׁאָר שְׁחִיּוֹת שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ג, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִשְׁחוּ יוֹתֵר מִדַּאי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וְאוֹמְרִים הַצִּבּוּר "מוֹדִים" שֶׁהוּא תִּקּוּן הַרְבֵּה חֲכָמִים, וְנִקְרָא "מוֹדִים דְּרַבָּנָן". וְיֵשׁ

אוֹמְרִים שֶׁחוֹתְמִין "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֵל הַהוֹדָאוֹת". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא לַחְתֹּם. לְפִיכָךְ נוֹהֲגִין לַחְתֹּם בְּלֹא הַזְכָּרַת הַשֵּׁם, וְאוֹמְרִים "בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת".

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁחוֹת גַּם בַּסּוֹף בְּ"עַל שֶׁאָנוּ מוֹדִים לָךְ". וְטוֹב לָחֹשׁ לִדְבָרָיו. וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ הַמִּנְהָג לוֹמַר הַכֹּל בְּשִׁחִיָּה אַחַת מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַזְכָּרָה — אֵין לְהַקְפִּיד מִשּׁוּם "ה' זוֹקֵף כְּפוּפִים" אֶלָּא בְּסוֹף הַבְּרָכָה אוֹ בְּתְחִלָּתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ג:

ב יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁהַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם בְּכָל יוֹם, וְאֵין אוֹמְרִים שָׁם "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כו'", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ח. וְאִם אֵין שָׁם כֹּהֲנִים — צָרִיךְ הַשְׁלִיחַ צִבּוּר לוֹמַר בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, שֶׁהִיא "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כו'" עַד "וְאָנִי אֲבָרֲכֵם". וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ אֵין אוֹמְרִים רַק עַד "שָׁלוֹם". וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם אוֹמֵר אוֹתָהּ הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם. וּבִזְמַן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְנַשֵּׂיאוּת כַּפַּיִם — אֵין אוֹמְרִים אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"א.

וְאֵין הַצִּבּוּר נוֹהֲגִים לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר בִּרְכַּת כֹּהֲנִים שֶׁאוֹמֵר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר, לְפִי שֶׁאֵין צָרִיךְ לַעֲנוֹת אָמֵן אֶלָּא כְּשֶׁשּׁוֹמְעִין מִפִּי כֹּהֵן הַמְבָרֵךְ. אֶלָּא נוֹהֲגִין לוֹמַר "כֵּן יְהִי רָצוֹן" בְּמָקוֹם אָמֵן. יֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר כֵּן בְּסוֹף הַבְּרָכָה בְּלַבַּד. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר כֵּן אַחַר כָּל פָּסוּק. וְהַנּוֹהֲגִין לוֹמַר אַחַר כָּל פָּסוּק "יְהִי רָצוֹן" וּבְסוֹף פָּסוּק ג' "כֵּן יְהִי רָצוֹן" — טוֹעִים הֵם, שֶׁ"יְהִי רָצוֹן" בְּלֹא מִלַּת "כֵּן" — אֵין מַשְׁמָעוּת אֵיזֶה דָּבָר "יְהִי רָצוֹן":

ג נָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לוֹמַר בְּשַׁחֲרִית "שִׂים שָׁלוֹם". וְכֵן בְּכָל זְמַן שֶׁאוֹמֵר "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ כו'". אֲבָל בְּעַרְבִית מַתְחִילִין "שָׁלוֹם רָב". וְכֵן בְּמִנְחָה אֲפִלּוּ הַשְׁלִיחַ צִבּוּר, כְּשֶׁאֵין אוֹמְרִים "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ כו'". וְיֵשׁ מַתְחִילִין "שִׂים שָׁלוֹם" בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת, הוֹאִיל וְאוֹמְרִים בּוֹ "כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ", שֶׁהִיא הַתּוֹרָה שֶׁקּוֹרִין בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת:

סימן קכח

א דִּינֵי נְשִׂיאַת כַּפַּיִם וְאֵיזֶה דְּבָרִים הַפּוֹסְלִים בְּכֹהֵן וּבוֹ ס' סְעִיפִים:

מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁיְּבָרְכוּ הַכֹּהֲנִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: כֹּה תְבָרְכוּ וְגוֹ'", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם".

וּמִשֶּׁנָּשְׂאוּ כַּפֵּיהֶם וּבֵרְכוּ פַּעַם אַחַת בַּיּוֹם — יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן מִן הַתּוֹרָה. וַחֲכָמִים תִּקְּנוּ שֶׁיִּשְׂאוּ כַּפֵּיהֶם בְּכָל תְּפִלָּה מִן הַתְּפִלּוֹת שֶׁבַּיּוֹם, (וְ)שַׁחֲרִית וּמוּסָף (דְּתַעֲנִית) וּנְעִילָה וּמִנְחָה דְּתַעֲנִית, וְגַם בְּמִנְחָה שֶׁל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה הָיָה רָאוּי לִהְיוֹת בָּהּ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, אֶלָּא שֶׁמָּנְעוּ מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ שִׁכְרוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ט.

וְאֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, שֶׁאִם הָיוּ עֲשָׂרָה כְּשֶׁהִתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר י"ח וְאַחַר כָּךְ יָצְאוּ מִקְצָתָן אַף עַל פִּי שֶׁהוּא גּוֹמֵר כָּל הַתְּפִלָּה אֵין שָׁם נְשִׂיאַת כַּפַּיִם שֶׁמִּצְוֹת עֲשֵׂה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הִיא אֶלָּא שֶׁקִּבְּעוּהוּ חֲכָמִים בַּתְּפִלָּה אֲבָל אִם הָיוּ עֲשָׂרָה כְּשֶׁהִתְחִילוּ הַכֹּהֲנִים לְבָרֵךְ וְאַחַר כָּךְ יָצְאוּ מִקְצָתָן — גּוֹמְרִין בִּרְכָתָם, וְהוּא שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ רֻבָּן. וְהַכֹּהֲנִים עוֹלִים לְמִנְיַן עֲשָׂרָה אוֹ רֹב עֲשָׂרָה, לְפִי שֶׁגַּם הֵם בִּכְלַל הַבְּרָכָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַאֲנִי אֲבָרֲכֵם", כְּלוֹמַר לַכֹּהֲנִים. וַאֲפִלּוּ ט' כֹּהֲנִים וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד — מְבָרְכִים אוֹתוֹ, שֶׁבִּרְכַּת כֹּהֲנִים נֶאֱמֶרֶת בִּלְשׁוֹן יָחִיד "יְבָרֶכְךָ וגו'":

ב זָר שֶׁנָּשָׂא אֶת כַּפָּיו אֲפִלּוּ עִם הַכֹּהֲנִים — עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְלֹא זָרִים, וָלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה — עֲשֵׂה:

ג כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵין בּוֹ אֶחָד מֵהַדְּבָרִים הַמְעַכְּבִין שֶׁיִּתְבָּאֵר אִם לֹא עָלָה לַדּוּכָן אַף עַל פִּי שֶׁבִּטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת — הֲרֵי זֶה כְּעוֹבֵר בְּג' עֲשֵׂה: "כֹּה תְבָרְכוּ", "אָמוֹר לָהֶם", "וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי". וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁקָּרָא הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "כֹּהֲנִים", אוֹ אִם אֶחָד מִשָּׁאָר הָעָם אָמַר לוֹ לַעֲלוֹת אוֹ לִטֹּל יָדָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָמוֹר לָהֶם", וּמְתַרְגְּמִנַן "כַּד תֵּימַר לְהוֹן". וְאִם לָאו — אֵינוֹ מְחֻיָּב כְּלָל לִשָּׂא כַּפָּיו, אֶלָּא אִם רוֹצֶה.

וְהוּא שֶׁעָקַר רַגְלָיו בָּ"עֲבוֹדָה" לַעֲלוֹת לַדּוּכָן, אֲבָל אִם לֹא עָקַר רַגְלָיו בָּ"עֲבוֹדָה" — שׁוּב אֵינוֹ עוֹלֶה, אֲפִלּוּ הָיָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁקָּרְאוּ "כֹּהֲנִים", וַאֲפִלּוּ אָמְרוּ לוֹ לַעֲלוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אָמְרוּ לוֹ קֹדֶם הָ"עֲבוֹדָה" — חַיָּב הוּא לַעֲקֹר רַגְלָיו בָּ"עֲבוֹדָה", שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל ג' עֲשֵׂה.

(וְאַף אִם לֹא אָמְרוּ לוֹ קֹדֶם הָ"עֲבוֹדָה" אֶלָּא שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיִּקְרָא הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "כֹּהֲנִים" — צָרִיךְ הוּא לַעֲקֹר רַגְלָיו בָּ"עֲבוֹדָה", שֶׁלֹּא יִגְרֹם שֶׁיְּבַטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי בִּרְכַּת "עֲבוֹדָה" וְכָל הַתְּפִלָּה הִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם הִיא מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיַד הַחֲכָמִים לַעֲקֹר דְּבַר תּוֹרָה בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה, וְהֵם מְנָעוּהוּ מִנְּשִׂיאַת כַּפַּיִם

כָּל שֶׁלֹּא עָקַר רַגְלָיו בְּבִרְכַּת "עֲבוֹדָה" אַף עַל פִּי שֶׁקּוֹרְאִים אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לַעֲלוֹת, אִם כֵּן לְכַתְּחִלָּה אֵין לִגְרֹם לַעֲקֹר דִּבֵּר תּוֹרָה. לְפִיכָךְ כָּל כֹּהֵן שֶׁהוּא חָלוּשׁ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִשָּׂא כַּפָּיו — לֹא דַּי לוֹ שֶׁלֹּא יַעֲקֹר רַגְלָיו בְּ"עֲבוֹדָה", אֶלָּא צָרִיךְ הוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁקּוֹרֵא הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "כֹּהֲנִים"):

ד וְאִם עָלָה כְּבָר פַּעַם אַחַת בְּיוֹם זֶה — שׁוּב אֵינוֹ עוֹבֵר אֲפִלּוּ אָמְרוּ לוֹ "עֲלֵה", שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה, וְתַקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בְּכָל תְּפִלַּת צִבּוּר — יְכוֹלָה לְהִתְקַיֵּם בְּכֹהֲנִים אֲחֵרִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם רוֹצֶה לַעֲלוֹת פַּעַם שֵׁנִית בְּיוֹם זֶה — יָכוֹל לְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיִּשָּׂא כַּפָּיו אֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹ צִבּוּר שֶׁכְּבָר נָשָׂא כַּפָּיו הַיּוֹם, כְּגוֹן בְּשַׁחֲרִית וּמוּסָף (וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ מְחֻיָּב לִשָּׂא כַּפָּיו מִצַּד עַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁתִּהְיֶה נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בִּתְפִלָּה זוֹ, וְיָכוֹל לְבָרֵךְ עָלָיו כְּמוֹ עַל כָּל שְׁאָר תַּקָּנוֹת וּמִצְווֹת דִּבְרֵי סוֹפְרִים):

ה כֹּהֲנִים שֶׁאֵינָם רוֹצִים לַעֲלוֹת לַדּוּכָן וְיוֹצְאִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת — אֵין צְרִיכִים לִשְׁהוֹת חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר קוֹרֵא "כֹּהֲנִים" וְאַחַר כָּךְ רַשָּׁאִים לִכָּנֵס, שֶׁאַף שֶׁהֵם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁשְּׁאָר הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם וְהֵם אֵינָם נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לַעֲלוֹת, וּכְשֶׁקָּרְאוּ "כֹּהֲנִים" לֹא הָיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא קָרְאוּ לָהֶם כְּלָל.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַכֹּהֲנִים נֶהֱגוּ סִלְסוּל שֶׁלֹּא לִכָּנֵס עַד שֶׁיִּגְמְרוּ הַשְּׁאָר בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם פְּגוּמִים, דְּהַיְנוּ בְּנֵי גְּרוּשָׁה אוֹ חֲלוּצָה, אִם יִהְיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁאֲחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם וְהֵם אֵינָם נוֹשְׂאִים עִמָּהֶם. וּמִטַּעַם זֶה יוֹצְאִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת קֹדֶם "רְצֵה", שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם פְּגוּמִים כְּשֶׁיִּרְאוּ אֶת אֲחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים שֶׁעוֹקְרִים רַגְלֵיהֶם לַעֲלוֹת לַדּוּכָן וְהֵם אֵינָם עוֹקְרִים.

וְכֵן מִטַּעַם זֶה אַף הַפְּסוּלִין לִנְשׂיאַת כַּפַּיִם שֶׁלֹּא מֵחֲמַת פְּגָמָם יוֹצְאִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעַת הַדּוּכָן, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם פְּגוּמִים. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם לֹא יָצְאוּ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁקּוֹרֵא הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "כֹּהֲנִים", וַאֲפִלּוּ אָמְרוּ לָהֶם לַעֲלוֹת — לֹא יַעֲלוּ, אֲפִלּוּ אֵינָן פְּסוּלִין אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה כְּשֶׁקּוֹרְאִין אוֹ אוֹמְרִים

לוֹ הֲרֵי הוּא עוֹבֵר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לְעָקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ עוֹבֵר כְּלוּם כֵּיוָן שֶׁחֲכָמִים מְנָעוּהוּ:

ו תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁלֹּא יַעֲלוּ כֹּהֲנִים לַדּוּכָן בְּסַנְדָּלִים אוֹ בְּמִנְעָלִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא תִּפָּסֵק לְאֶחָד רְצוּעוֹת הַסַּנְדָּל אוֹ הַמִּנְעָל וְיִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יִתְלוֹצְצוּ עָלָיו וְיֵשֵׁב לְקַשְׁרָהּ וַחֲבֵרָיו מְבָרְכִין, וְיָבוֹאוּ לוֹמַר עָלָיו שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה וּלְפִיכָךְ הָלַךְ וְיָשַׁב לוֹ.

וַאֲפִלּוּ מִנְעָלִים שֶׁאֵין בָּהֶם רְצוּעָה מְקֻשֶּׁרֶת — אָסוּר, שֶׁלֹּא חִלְקוּ חֲכָמִים בִּגְזֵרָתָם בֵּין מִנְעָל לְמִנְעָל. אֲבָל בָּתֵּי שׁוֹקַיִם מֻתָּרִים, אֲפִלּוּ אֵינָן בָּתֵּי שׁוֹקַיִם וּמְכֻנָּסַיִם יַחַד אֶלָּא קוֹשְׁרִים אוֹתָהּ בִּרְצוּעָה סָמוּךְ לְאַרְכָּבָה — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּפָּסֵק הָרְצוּעָה וְיֵשֵׁב לְקַשְׁרָהּ, שֶׁלֹּא חָשְׁשׁוּ (חֲכָמִים) אֶלָּא בִּרְצוּעוֹת סַנְדָּל שֶׁגְּנַאי הוּא לוֹ וּמִתְלוֹצְצִין עָלָיו כְּשֶׁסַּנְדָּלוֹ מֻתָּרֶת, אֲבָל בְּהֻתָּרַת רְצוּעָה שֶׁקּוֹשְׁרִין בָּהּ בָּתֵּי שׁוֹקַיִם — אֵין בָּהּ גְּנַאי כָּל כָּךְ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּכָּל מָקוֹם אִם הֵם שֶׁל עוֹר אֲסוּרִים, שֶׁבִּכְלַל מִנְעָל הֵם וּבְמִנְעָלִים לֹא חִלְקוּ וְאָסְרוּ אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ רְצוּעָה כְּלָל. וְאִם הֵם שֶׁל בֶּגֶד מְחֻפֶּה עוֹר — אֵינָם בִּכְלַל מִנְעָל לְעִנְיָן זֶה וּמֻתָּרִים. וַאֲפִלּוּ שֶׁל עוֹר לְבַד אִם הֵם בָּתֵּי שׁוֹקַיִם וּמְכֻנָּסַיִם יַחַד כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעִים עַד הַמָּתְנַיִם — אֵינָן בִּכְלַל מִנְעָלִים. אֲבָל נָהֲגוּ בִּקְצָת מְקוֹמוֹת לְהַקֵּל בְּבָתֵּי שׁוֹקַיִם בְּכָל עִנְיָן:

ז טוֹב לְזָהֵר לְהַצְנִיעַ הַמִּנְעָלִים תַּחַת הַסַּפְסָלִין שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְגֻלִּים וְנִרְאִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר:

ח כָּל כֹּהֵן שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו — לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׂאוּ יְדֵכֶם קֹדֶשׁ וּבָרְכוּ אֶת ה'". וְאַף עַל פִּי שֶׁנָּטַל יָדָיו שַׁחֲרִית — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִטֹּל לִפְנֵי עֲלוֹתוֹ לַדּוּכָן, שֶׁתִּהְיֶה תֵּכֶף לָהּ בְּרָכָה, וְשִׁעוּר תְּכִיפָה יִתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ו, וְלָכֵן צָרִיךְ לִטֹּל סָמוּךְ לִ"רְצֵה" (וּבְ"רְצֵה" הֵם עוֹקְרִים רַגְלֵיהֶם לַעֲלוֹת לַדּוּכָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לֹא יַאֲרִיךְ בִּ"רְצֵה" וּבְ"מוֹדִים").

וְשִׁעוּר נְטִילָה זוֹ כְּשִׁעוּר קִדּוּשׁ יָדַיִם לִפְנֵי עֲבוֹדָה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ, דְּהַיְנוּ עַד הַפֶּרֶק שֶׁהוּא חִבּוּר הַיָּד וְהַזְּרוֹעַ. וְאֶפְשָׁר שֶׁצָּרִיךְ גַּם כֵּן מַיִם שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מִבְּרִיָּתָן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ס, וְשֶׁיָּבוֹאוּ הַמַּיִם עַל יְדֵי הַכֹּהֵן מִכֹּחַ אָדָם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ט, וּכְמוֹ בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ:

ט וְאֵין לְבָרֵךְ עַל נְטִילָה זוֹ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּנְטִילַת שַׁחֲרִית, וְלֹא הִצְרִיכוּ לִטֹּל לִפְנֵי נְשִׁיאַת כַּפַּיִם אֶלָּא כְּשֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירַת יָדָיו אַחַר נְטִילַת שַׁחֲרִית. וּפָקַק בְּרָכוֹת לְהָקֵל.

וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין שֶׁבִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית אֵין נוֹטְלִין יָדַיִם לִנְשִׁיאַת כַּפַּיִם וּבְמוּסָף נוֹטְלִין מִפְּנֵי הֶסַח הַדַּעַת, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין מְבָרְכִין, אֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁהֶסַח הַדַּעַת אֵינוֹ פּוֹסֵל לִנְשִׁיאַת כַּפַּיִם כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵל לִשְׁאָר דִּבְרֵי תּוֹרָה, וְלֹא הִצְרִיכוּ לִטֹּל יָדָיו לִנְשִׁיאַת כַּפַּיִם אֶלָּא כְּשֶׁנִּגְעוּ יָדָיו בִּמְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת, וְלֹא דַי לָהֶן נְקִיּוֹן בְּעָלְמָא כְּמוֹ לִשְׁאָר דִּבְרֵי תּוֹרָה.

לְפִיכָךְ אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁנָּגַע בְּמָקוֹם מְטֻנָּף אַחַר שֶׁבֵּרַךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם שַׁחֲרִית — לְדִבְרֵי הַכֹּל חַיָּב לִטֹּל וּלְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם שֵׁנִית קֹדֶם עֲלוֹתוֹ לַדּוּכָן. אֲבָל מַה לַּעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא נָהֲגוּ כֵּן, לָכֵן כָּל כֹּהֵן יָרֵא וְחָרֵד יִשְׁמֹר יָדָיו מִשָּׁעָה נְטִילָתוֹ שַׁחֲרִית שֶׁלֹּא לִגַּע בְּמָקוֹם הַמְלֻכְלָךְ שֶׁיִּתְחַיֵּב לְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם פַּעַם ב׳:

י נוֹהֲגִים שֶׁהַלֵּוִי יִצֹק מַיִם עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים, עַל שֵׁם "וְגַם אֶת אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי וְגו' הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלְווּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתוּךָ". וּכְדֵי שֶׁהַכֹּהֲנִים יוֹסִיפוּ קְדֻשָּׁה עַל קְדֻשָּׁתָם, שֶׁמַּקְדִּישִׁים יְדֵיהֶם מִן הַלְּוִיִּם הַנִּקְרָאִים קְדוֹשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִדַּשְׁתָּ אֶת הַלְוִיִּם".

וְלֵוִי הַמְקַדֵּשׁ יְדֵי הַכֹּהֲנִים — יֵשׁ לוֹ לְהִתְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ תְּחִלָּה, שֶׁיִּטֹּל יָדָיו קֹדֶם שֶׁיִּצֹק עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים, שֶׁאֵיךְ יוֹסִיף קְדֻשָּׁה וְהוּא אֵינוֹ קָדוֹשׁ. וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ סוֹמְכִין הַלְּוִיִּם עַל נְטִילַת יָדַיִם שַׁחֲרִית, אֲבָל אִם נָגַע בְּמָקוֹם מְטֻנָּף — רָאוּי הוּא שֶׁיִּטֹּל יָדָיו תְּחִלָּה.

וְאִם אֵין שָׁם לֵוִי — יִצֹק בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם, שֶׁהַלֵּוִי הוּא קָדוֹשׁ עַל יָדוֹ. אֲבָל בְּכוֹר לְאָב בִּלְבַד אֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה עַכְשָׁו, שֶׁנִּטַּל הָעֲבוֹדָה מִבְּכוֹרוֹת. וְאִם אֵין שָׁם לֹא לֵוִי וְלֹא בְּכוֹר — טוֹב שֶׁיִּטֹּל יָדָיו הַכֹּהֵן בְּעַצְמוֹ מִשֶּׁיִּטֹּל עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמּוּטָב שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי עַצְמוֹ שֶׁהוּא קָדוֹשׁ מִשֶּׁיִּתְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ קָדוֹשׁ כְּמוֹתוֹ:

יא אִם הַלֵּוִי חָכָם וְהַכֹּהֲנִים עַמֵּי הָאָרֶץ — אֵין צָרִיךְ לִתֵּן מַיִם עַל יְדֵיהֶם, שֶׁלֹּא יְזַלְזֵל בִּכְבוֹד תּוֹרָתוֹ. וְאִם מִקְצָת הַכֹּהֲנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים — צָרִיךְ לִצֹּק עַל כֻּלָּם, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף אִם כֻּלָּם עַמֵּי הָאָרֶץ צָרִיךְ לִצֹּק מַיִם עַל יְדֵיהֶם (מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכֹּהֵן עִם הָאָרֶץ עוֹלֶה לְקְרוֹת בַּתּוֹרָה לִפְנֵי לֵוִי חָכָם מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם כְּמוֹ

שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קל"ה). וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (לְפִי שֶׁכְּשֶׁהַלֵּוִי מוֹנֵעַ עַצְמוֹ בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ לְשָׁרֵת הַכֹּהֲנִים לִצֹּק מַיִם עַל יְדֵיהֶם — אֵין לָחוֹשׁ לְמַחֲלֹקֶת כָּל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לָחוֹשׁ בְּחָכָם הָעוֹלֶה לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן בִּפְנֵי הַכֹּהֵן). וּמִכָּל מָקוֹם, אִם רוֹצֶה לֵוִי לְמָחֹל עַל כְּבוֹדוֹ וְלִצֹּק עַל יְדֵי כֹּהֲנִים — רַשַּׁאי, וְנָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּדֵי לְהוֹסִיף קְדֻשָּׁה עַל קְדֻשַּׁת הַכֹּהֲנִים. וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם זִלְזוּל תּוֹרָתוֹ (כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְשָׁרֵת אֶת הַכֹּהֲנִים דֶּרֶךְ חֹק וּמִשְׁפַּט כְּהֻנָּה אֶלָּא מִתְכַּוֵּן לְהוֹסִיף קְדֻשָּׁה עַל קְדֻשָּׁתָם, וְאֵין אִסּוּר כְּלָל לְחָכָם לְזַלְזֵל אֶת עַצְמוֹ מִשּׁוּם אֵיזוֹ הִדּוּר מִצְוָה וְהוֹסָפַת קְדֻשָּׁה, וְאַדְרַבָּה זֶהוּ כְּבוֹדוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ן):

יב כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה לַדּוּכָן קֹדֶם שֶׁיְּסַיֵּם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בִּרְכַּת "עֲבוֹדָה" — שׁוּב אֵינוֹ עוֹלֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם", וְאַחַר כָּךְ "וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְגוֹ'", מַשְׁמָע שֶׁבִּרַךְ קֹדֶם שֶׁנִּסְתַּלֵּק מֵהָעֲבוֹדָה, לָכֵן תִּקְּנוּ בַּתְּפִלָּה שֶׁיַּעֲלוּ הַכֹּהֲנִים לַדּוּכָן קֹדֶם סִיּוּם בִּרְכַּת הָ"עֲבוֹדָה". וְאַף אִם לֹא יַעֲלוּ לַדּוּכָן מַמָּשׁ אֶלָּא שֶׁעוֹקְרִים רַגְלֵיהֶם לַעֲלוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לַדּוּכָן עַד לְאַחַר "רְצֵה" וּ"מוֹדִים" — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ עָלָה בָּ"עֲבוֹדָה".

וּלְכַתְּחִלָּה יַעֲקֹר כָּל כֹּהֵן מִמְּקוֹמוֹ כְּשֶׁמַּתְחִיל הַשְׁלִיחַ צִבּוּר "רְצֵה":

יג אֲפִלּוּ אִם הָיָה אָנוּס וְלֹא עָקַר רַגְלָיו בָּ"עֲבוֹדָה" — לֹא יַעֲלֶה, וְאִם עָלָה — לֹא יֵרֵד. וְאִם עָקַר רַגְלָיו מִבֵּיתוֹ לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא כְּדֵי לַעֲלוֹת לַדּוּכָן — אֵין עֲקִירָה זוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם. אֲבָל אִם עָקַר רַגְלָיו מִבֵּיתוֹ לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּדֵי לַעֲלוֹת לַדּוּכָן — עֲקִירָה זוֹ מוֹעֶלֶת אִם הָיְתָה קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בִּרְכַּת "עֲבוֹדָה", כְּגוֹן שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת:

יד כְּשֶׁעוֹקְרִים הַכֹּהֲנִים רַגְלֵיהֶם לַעֲלוֹת לַדּוּכָן — אוֹמְרִים: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּהֵא בְּרָכָה זוֹ שֶׁצִּוִּיתָנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה שְׁלֵמָה, וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ מִכְשׁוֹל וְעָוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם".

וְטוֹב שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ תְּפִלָּה זוֹ מִיָּד שֶׁעוֹקְרִין רַגְלֵיהֶם בָּ"עֲבוֹדָה", אֶלָּא יַמְתִּינוּ עַד אַחַר שֶׁיֹּאמְרוּ "מוֹדִים" עִם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר וְאָז יַחֲזִירוּ פְּנֵיהֶם לַהֵיכָל וְיֹאמְרוּ תְּפִלָּה זוֹ, וְיַאֲרִיכוּ בָּהּ עַד שֶׁיְּסַיֵּם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בִּרְכַּת "הוֹדָאָה", כְּדֵי שֶׁיַּעֲנוּ הַקָּהָל אָמֵן עַל שְׁתֵּיהֶם:

טו כְּשֶׁהֵם עוֹמְדִין בַּדּוּכָן וּפְנֵיהֶם כְּלַפֵּי הֵיכָל וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם — אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם כְּפוּפוֹת לְתוֹךְ כַּפֵּיהֶם כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם, וְאֵינָן פּוֹשְׁטִין וּפוֹרְסִים יְדֵיהֶם עַד שֶׁיִּקְרָא לָהֶן הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר "כֹּהֲנִים", שֶׁאָז מַחֲזִירִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וּפוֹשְׁטִים יְדֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם", מַשְׁמָע שֶׁפִּשֵּׁט יָדָיו בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה (שֶׁאִם הָיוּ יָדָיו כְּפוּפוֹת לְתוֹךְ הַכַּף — נִמְצָא שֶׁלֹּא נָשָׂא וְהִגְבִּיהַּ כָּל הַיָּד לְנַמְרֵי).

וְאֵין הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר קוֹרֵא "כֹּהֲנִים" אֶלָּא לִשְׁנַיִם, שֶׁהַפָּסוּק "אָמוֹר לָהֶם", שֶׁתַּרְגּוּמוֹ "כַּד תֵּמְרוּן לְהוֹן", מַשְׁמָע לִשְׁנַיִם. אֲבָל אִם אֵין שָׁם אֶלָּא כֹּהֵן אֶחָד — אֵינוֹ קוֹרֵא לוֹ, אֶלָּא הוּא מֵעַצְמוֹ מַחֲזִיר פָּנָיו וְנוֹשֵׂא כַּפָּיו וּמְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיִּשָּׂא כַּפָּיו (וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּצַּד עַצְמוֹ אֵינוֹ מְחֻיָּב לִשָּׂא כַּפָּיו כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל כֵּיוָן שֶׁאֵין קוֹרְאִין לוֹ). וַאֲפִלּוּ אִם הֵם ב' אֶלָּא שֶׁאֶחָד מֵהֶן קָטָן — אֵין קוֹרְאִים לָהֶם:

טז יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין אוֹמְרִים "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כו'" כְּשֶׁהַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם, אֶלָּא מִיָּד כְּשֶׁמְּסַיֵּם הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר בִּרְכַּת "מוֹדִים" קוֹרֵא בְּקוֹל רָם "כֹּהֲנִים". וְאֵין קְרִיאָה זוֹ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה, הוֹאִיל וּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם הוּא צָרֵךְ הַתְּפִלָּה. אֲבָל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין שֶׁהַשָּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ כו'" בְּלַחַשׁ עַד מִלַּת "כֹּהֲנִים" שֶׁאוֹמְרָהּ בְּקוֹל רָם, וְהִיא קְרִיאָה לַכֹּהֲנִים, וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר "עַם קְדוֹשֶׁיךָ כָּאָמוּר" בְּלַחַשׁ. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין קְרִיאָה זוֹ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק, כֵּיוָן שֶׁאוֹמְרָהּ בִּלְשׁוֹן בְּרָכָה וּתְפִלָּה:

יז כְּשֶׁמַּחֲזִירִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם — מְבָרְכִין: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה".

וְכֻלָּם מְבָרְכִים. וְלֹא יְבָרֵךְ אֶחָד וְהָאֲחֵרִים יַעֲנוּ אָמֵן, מִפְּנֵי הַטִּרּוּף.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ כְּשֶׁפְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַהֵיכָל קֹדֶם שֶׁיַּחֲזִירוּ פְּנֵיהֶם. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַתְחִיל הַבְּרָכָה כְּשֶׁפְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַהֵיכָל וּמַחֲזִירִים פְּנֵיהֶם וְגוֹמְרִים, לָצֵאת יְדֵי ב' הַסְּבָרוֹת.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל מְבָרְכִין קֹדֶם שֶׁיִּשְׂאוּ וְיִפְרְסוּ כַּפֵּיהֶם, שֶׁנְּשִׂיאַת כַּפַּיִם הִיא עִקַּר מִצְוַת (הַתּוֹרָה), וְכָל הַמִּצְוֹוֹת מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם עוֹבֵר לְהַתְחָלַת עֲשִׂיָּתָן לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל הַחֲזָרַת פְּנֵיהֶם אֵינָהּ מִגּוּף הַמִּצְוָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְעַכֶּבֶת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יח אֵין צָרִיךְ לְהִיוֹת פְּנֵי הַכֹּהֲנִים כְּלַפֵּי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם הַהֵיכָל קָבוּעַ בַּצָּפוֹן וְהַתֵּבָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְפָנֶיהָ הִיא בַּמִּזְרָח — הַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים לִפְנֵי הַהֵיכָל בַּצָּפוֹן וּפְנֵיהֶם לַדָּרוֹם כְּלַפֵּי הָעָם. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין הַהֵיכָל מְעַכְּבָם כְּלָל בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם, שֶׁאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם סֵפֶר תּוֹרָה הַכֹּהֲנִים מַחֲזִירִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וּמְבָרְכִים:

יט ב' כֹּהֲנִים הַשּׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה — מֻתָּרִים לַעֲלוֹת בְּיַחַד. וְאֵין אֶחָד יָכוֹל לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ "עֲלֵה אַתָּה בְּשַׁחֲרִית וַאֲנִי בְּמוּסָף" אוֹ לְהִפּוּךְ, כִּי יָכוֹל לוֹמַר "אֲנִי רוֹצֶה לְבָרֵךְ בְּשִׁתֵּיהֶן". אֲבָל כֹּהֵן הַשּׁוֹנֵא אֶת הַצִּבּוּר אוֹ הַצִּבּוּר שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ — סַכָּנָה הִיא לַכֹּהֵן אִם יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו (וְלָכֵן יֵצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת). וְעַל זֶה תִּקְּנוּ בַּבְּרָכָה "לְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה":

כ אַחַר הַבְּרָכָה קֹדֶם שֶׁמַּתְחִילִין "יְבָרֶכְךָ" — צְרִיכִים לְהַגְבִּיהַּ יְדֵיהֶם כְּנֶגֶד כִּתְפוֹתֵיהֶם, שֶׁבִּרְכַּת כֹּהֲנִים אֵינָהּ נֶאֱמֶרֶת אֶלָּא בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם.

וְיֵשׁ לְהַגְבִּיהַּ יָד הַיְמָנִית קְצָת לְמַעְלָה מֵהַשְּׂמְאלִית, וְרֶמֶז לַדָּבָר: "וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו", כְּתִיב "יָדוֹ".

וּפוֹשְׁטִים יְדֵיהֶם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְנוֹהֲגִים לַחֲלֹק רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם, עַל פִּי הַמִּדְרָשׁ "מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים" — שֶׁשְּׁכִינָה לְמַעְלָה מֵרָאשֵׁיהֶם וּמֵצִיץ מִבֵּין חֲרַכֵּי אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם. וְנוֹהֲגִין לְכַוֵּן לַעֲשׂוֹת ה' אֲוִירִים: בֵּין ב' אֶצְבָּעוֹת לְב' אֶצְבָּעוֹת אֲוִיר אֶחָד, וּבֵין אֶצְבַּע לָאֶגוּדָל, וְכֵן בְּיָד שְׂנִיָּה, וּבֵין גּוּדָל לַגּוּדָל, לְקַיֵּם מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים, וּבֵין תֵּבָה לְתֵבָה רַשָּׁאִים לְקָרֵב הָאֲגוּדָלִים זֶה בָּזֶה (וְהוּא הַדִּין שְׁאָר אֶצְבָּעוֹת). וְיֵשׁ נִזְהָרִין בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַתֵּבוֹת לְהַנִּיחַ אֲגוּדַל יָמִין עַל שְׂמֹאל שֶׁיִּהְיֶה כְּעֵין חֲלוֹן בֵּינֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה ה' חַלּוֹנוֹת (שֶׁ"חֲרַכִּים" הוּא תַּרְגּוּם שֶׁל חַלּוֹנוֹת).

וְנָהֲגוּ לִפְרֹשׂ יְדֵיהֶם בְּעִנְיָן שֶׁיִּהְיֶה תּוֹךְ כַּפֵּיהֶם כְּנֶגֶד הָאָרֶץ וַאֲחוֹרֵי יְדֵיהֶם כְּנֶגֶד הַשָּׁמַיִם, הֶפֶךְ מִפְּרִישַׂת יָדַיִם לִתְפִלָּה:

כא מִצְוָה לְהַקְרוֹת לַכֹּהֲנִים כָּל תֵּבָה וְתֵבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָמוֹר לָהֶם יְבָרֶכְךָ וְגוֹמֵר", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים שֶׁתְּהֵיֶה אֲמִירָה לָהֶם עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר, שֶׁאִם לֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לְתַרְגּוּמוֹ "כַּד תֵּימְרוּן לְהוֹן" — לֹא הָיָה רָאוּי לִכְתֹּב "אָמוֹר לָהֶם" לִפְנֵי הַבְּרָכָה אֶלָּא לִפְנֵי "כֹּה תְבָרְכוּ", שֶׁהֲרֵי אֵינָן מְצֻוִּים לְבָרֵךְ אֶלָּא אִם כֵּן קָרְאוּ לָהֶם, אֶלָּא כְּוָנַת הַכָּתוּב שֶׁאַף אִם חָל עֲלֵיהֶם הַצִּוּוּי לְבָרֵךְ כְּגוֹן שֶׁקָּרְאוּ לָהֶם — מִצְוָה לוֹמַר לָהֶם כָּל הַבְּרָכָה מִלָּה בְּמִלָּה,

כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה מְעַכֵּב כְּלָל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, כֵּיוָן שֶׁכַּוָּנַת הַכָּתוּב הִיא שֶׁכְּבָר חָל עֲלֵיהֶם הַצִּוּוּי מִשֶּׁקָּרְאוּ לָהֶם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁתֵּבַת "יְבָרֶכְךָ" מַתְחִילִין הַכֹּהֲנִים מֵעַצְמָם וְאֵין צָרִיךְ לְהַקְרוֹת, שֶׁבְּתֵבָה רִאשׁוֹנָה אֵין לָחֹשׁ לְטָעוּת (וְאַף שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמִים שֶׁתְּהֶיהָ אֲמִירָה עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר, מִכָּל מָקוֹם בְּתֵבָה רִאשׁוֹנָה דַּי בַּאֲמִירָה שֶׁאָמְרוּ לָהֶם לְבָרֵךְ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁקָּרְאוּ אוֹתָם "כֹּהֲנִים", שֶׁקְּרִיאָה זוֹ הִיא אֲמִירָה לָהֶם שֶׁיְּבָרְכוּ, וְאֵין בְּרָכָה פְּחוּתָה מִתֵּבָה אַחַת. אֲבָל לְאַחַר שֶׁאָמְרוּ תֵּבַת "יְבָרֶכְךָ" — הֲרֵי בֵּרְכוּ כְּבָר בְּרָכָה אַחַת וְקִיְּמוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ לָהֶם לְבָרֵךְ, לָכֵן צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלוֹמַר לָהֶם עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר. לְפִיכָךְ אִם הוּא כֹּהֵן אֶחָד שֶׁאֵין קוֹרִין לוֹ — צָרִיךְ לְהַקְרוֹתוֹ אַף תֵּבַת "יְבָרֶכְךָ", כְּדֵי שֶׁתְּהֶא אֲמִירָה עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר).

וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, לְהַקְרוֹת אַף תֵּבַת "יְבָרֶכְךָ" בְּכָל עִנְיָן:

כב לְכַתְּחִלָּה נָכוֹן שֶׁיִּהְיֶה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מַקְרֶא אוֹתָם, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת כֹּהֲנִים הִיא מִכְּלַל הַתְּפִלָּה לָכֵן טוֹב שֶׁיֹּאמְרֶנָּה הַמִּתְפַּלֵּל, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא כֹּהֵן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וּמִטַּעַם זֶה גַּם כֵּן אֵין הַקְּרָאָתָם אוֹתָם חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה:

כג אֵין מְבָרְכִין אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבַעֲמִידָה וּבְקוֹל רָם וּבִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצְאוּ אִם שִׁנּוּ בְּאַחַת מֵאֵלֶּה.

בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ — שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּה תְבָרְכוּ", עַד שֶׁיֹּאמְרוּ בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה.

בַּעֲמִידָה — שֶׁנֶּאֱמַר: "לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ", מַה שֵּׁרוּת מְעֻמָּד שֶׁנֶּאֱמַר "לַעֲמֹד לְשָׁרֵת" — אַף בְּרָכָה מְעֻמָּד.

אֲבָל הַצִּבּוּר רַשָּׁאִין לֵישֵׁב, רַק שֶׁיִּהְיֶה פְּנֵיהֶם נֶגֶד פְּנֵי הַכֹּהֲנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָמוֹר לָהֶם", כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שֶׁמְּדַבֵּר עִמּוֹ פָּנִים אֶל פָּנִים (אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֵין זֶה מְעַכֵּב, שֶׁהֲרֵי עִיר שֶׁכֻּלָּהּ כֹּהֲנִים כֻּלָּם עוֹלִים לַדּוּכָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְבָרְכִין כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

בְּקוֹל רָם — שֶׁנֶּאֱמַר: "אָמוֹר לָהֶם", כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שֶׁאוֹמֵר לוֹ בְּקוֹל כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמַע — אַף כָּאן אֵין אוֹמְרִים הַבְּרָכָה בֵּינָם לְבֵין עַצְמָם בְּלַחַשׁ אֶלָּא עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ כָּל הָעָם אֲשֶׁר יָשְׁנוֹ פֹּה. וּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לוֹמַר בַּמְּעֻלֶּה שֶׁבַּקּוֹלוֹת, לֹא גָּדוֹל וְלֹא קָטָן, אֶלָּא בֵּינוֹנִי:

כד הַכֹּהֲנִים עוֹנִים אַחַר הַמַּקְרֵא עַל כָּל מִלָּה וּמִלָּה עַד שֶׁיְּסַיְּמוּ פָּסוּק רִאשׁוֹן, וְאָז עוֹנִין הַצִּבּוּר אָמֵן. וְכֵן אַחַר פָּסוּק ב'. וְכֵן אַחַר פָּסוּק ג'.

וְאַחַר כָּךְ מַתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "שִׂים שָׁלוֹם", וְאָז הַכֹּהֲנִים מַחֲזִירִים פְּנֵיהֶם לַהֵיכָל וְאוֹמְרִים: "רִבּוֹן הָעוֹלָמִים עָשִׂינוּ מַה שֶּׁגָּזַרְתָּ עָלֵינוּ, עֲשֵׂה אַתָּה מַה שֶּׁהִבְטַחְתָּנוּ, הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל".

וְנוֹהֲגִים לְהַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּה זוֹ עַד שֶׁיְּסַיֵּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בִּרְכַּת "שִׂים שָׁלוֹם", כְּדֵי שֶׁיַּעֲנוּ הַצִּבּוּר אָמֵן עַל שְׁתֵּיהֶן. וְאִם אֵינָם יְכוֹלִים לְהַאֲרִיךְ כָּל כָּךְ — יֹאמְרוּ "אַדִּיר בַּמָּרוֹם כו'", וִיכַוְּנוּ לִגְמֹר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר שֶׁמַּאֲרִיכִים בַּנִּגּוּנִים "הַיּוֹם תְּאַמְּצֵנוּ" — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא יַתְחִילוּ "רִבּוֹן" עַד לְבַסּוֹף, שֶׁיִּגְמְרוּ עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר:

כה אֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִים לְהַחֲזִיר פְּנֵיהֶם מִן הַצִּבּוּר לַהֵיכָל עַד שֶׁיַּתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "שִׂים שָׁלוֹם". וְאֵינָם רַשָּׁאִים לָכֹף אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם מִפְּשִׁיטָתָן לִהְיוֹת כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם עַד שֶׁיַּחֲזִירוּ פְּנֵיהֶם מִן הַצִּבּוּר. וְאֵינָם רַשָּׁאִים לַעֲבֹר מִן הַדּוּכָן וְלֵילֵךְ עַד שֶׁיְּסַיֵּם שְׁלִיחַ צִבּוּר בִּרְכַּת "שִׂים שָׁלוֹם", אֶלָּא עוֹמְדִים שָׁם כְּפוּפִים לִפְנֵי הַהֵיכָל. וְלֹא יְדַבְּרוּ עַד שֶׁיֵּרְדוּ מִן הַדּוּכָן.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁצְּרִיכִים לְהַמְתִּין מְלֵירֵד עַד שֶׁיְּכַלֶּה אָמֵן מִפִּי רֹב הַצִּבּוּר אַחַר בִּרְכַּת "שִׂים שָׁלוֹם", שֶׁכָּל שֶׁלֹּא כָּלְתָה עֲנִיַּת אָמֵן מִפִּי רֹב הָעוֹנִים — עֲדַיִן לֹא נִסְתַּיְּמָה הַבְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ד. וְכֵן הַמִּנְהָג:

כו כְּשֶׁמַּחֲזִירִים פְּנֵיהֶם, בֵּין בַּתְּחִלָּה שֶׁמַּחֲזִירִים פְּנֵיהֶם מִן הַהֵיכָל כְּלַפֵּי הָעָם בֵּין בַּסּוֹף שֶׁמַּחֲזִירִים פְּנֵיהֶם מִן הַצִּבּוּר לַהֵיכָל — לֹא יַחֲזִירוּ אֶלָּא דֶּרֶךְ יָמִין, שֶׁכְּשֶׁעוֹמְדִים תְּחִלָּה וּפְנֵיהֶם לַמִּזְרָח — יִפְנוּ לְצַד צָפוֹן שֶׁהוּא יְמִינָם כְּשֶׁפְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַצִּבּוּר לַמַּעֲרָב. וּבַחֲזָרָתָם לַמִּזְרָח — יִפְנוּ לְצַד צָפוֹן שֶׁהוּא יְמִינָם כְּשֶׁפְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַצִּבּוּר לַמַּעֲרָב:

כז כְּשֶׁיּוֹרְדִין מִן הַדּוּכָן — לֹא יַחֲזִירוּ אֲחוֹרֵיהֶם לַהֵיכָל, אֶלָּא יִצְדְּדוּ וְיַחֲזִירוּ פְּנֵיהֶם קְצָת לַהֵיכָל, כְּתַלְמִיד הַנִּפְטָר מֵרַבּוֹ שֶׁמַּחֲזִיר פָּנָיו אֵלָיו בְּצֵאתוֹ מִלְּפָנָיו.

וְאַחַר שֶׁיֵּרְדוּ — יִזָּהֲרוּ שֶׁלֹּא יִגְּעוּ בְּמִנְעֲלֵיהֶם הַמְטֻנָּפִים. וְאִם נָגְעוּ — יִטְלוּ יְדֵיהֶם לִתְפִלָּה שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ אַחַר כָּךְ. וְאַף אִם אֵינָם מְטֻנָּפִים — צְרִיכִים לִטֹּל יְדֵיהֶם אִם נָגְעוּ בָּהֶן, מִפְּנֵי סַכָּנַת רוּחַ רָעָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד':

כח אֵין הַקוֹרֵא "כֹּהֲנִים" רַשַּׁאי לִקְרוֹת "כֹּהֲנִים" עַד שֶׁיִּכְלֶה מִפִּי (רֹב) הַצִּבּוּר אָמֵן שֶׁעוֹנִים אַחַר בִּרְכַּת "מוֹדִים", בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁאֵין אוֹמְרִים "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כו'" כְּשֶׁהַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם (שֶׁעַד שֶׁיִּכְלֶה אָמֵן מִפִּי (רֹב) הַצִּבּוּר — אִי אֶפְשָׁר לַכֹּהֲנִים לִשְׁמֹעַ קְרִיאָתוֹ אוֹתָם, שֶׁב' קוֹלוֹת כְּאֶחָד אֵינָם נִשְׁמָעִים).

וְאֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִים לְהַתְחִיל בִּרְכַּת "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן", עַד שֶׁיִּכְלֶה דִּבּוּר קְרִיאַת כֹּהֲנִים מִפִּי הַקוֹרֵא.

וְאַחַר שֶׁבֵּרְכוּ הַכֹּהֲנִים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן" — אֵינָם רַשָּׁאִים לְהַתְחִיל "יְבָרֶכְךָ" עַד שֶׁיִּכְלֶה מִפִּי כָּל הַצִּבּוּר אָמֵן שֶׁעוֹנִים אַחַר בִּרְכַּת "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן". וְאַף אִם יֵשׁ בַּצִּבּוּר (אֵיזֶה) קְצָת שֶׁטּוֹעִים וּמַאֲרִיכִים בְּאָמֵן יוֹתֵר מִדַּאי, בְּעִנְיַן שֶׁאַף שֶׁלְּאַחַר שֶׁכָּלְתָה תֵּבַת "יְבָרֶכְךָ" מִפִּי הַמַּקְרֵא בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁקּוֹרִין גַּם תֵּבַת "יְבָרֶכְךָ" עֲדַיִן לֹא כָּלְתָה אָמֵן מִפִּיהֶם — צָרִיךְ לְהַמְתִּין עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהוּא חִיּוּב עַל כָּל הָעָם אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה לִשְׁמֹעַ כָּל הַבְּרָכָה מִפִּי הַכֹּהֲנִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֲבָל הַמַּקְרֵא אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין אֶלָּא עַד שֶׁיִּכְלֶה אָמֵן מִפִּי רֹב הַצִּבּוּר, שֶׁאֵין חוֹבָה כְּלָל עַל הַצִּבּוּר לִשְׁמֹעַ מֵהַמַּקְרֵא אֶלָּא עַל הַכֹּהֲנִים (וּמִכָּל מָקוֹם קֹדֶם שֶׁיִּכְלֶה אָמֵן מִפִּי רֹב הַצִּבּוּר אִי אֶפְשָׁר לַכֹּהֲנִים לִשְׁמֹעַ מִן הַמַּקְרֵא, שֶׁב' קוֹלוֹת אֵינָם נִשְׁמָעִים).

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁגַּם הַקוֹרֵא כֹּהֲנִים צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְלֶה מִפִּי כָּל הַצִּבּוּר אָמֵן שֶׁל בִּרְכַּת "מוֹדִים". וְכֵן הַמַּקְרֵא צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְלֶה מִפִּי כָּל הַצִּבּוּר אָמֵן שֶׁל בִּרְכַּת "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ", שֶׁאִם יִקְרָא כֹּהֲנִים אוֹ מַקְרֵא אוֹתָם בְּעוֹד שֶׁקְּצָת מַאֲרִיכִין בְּאָמֵן — לֹא יִשְׁמְעוּ הַכֹּהֲנִים קְרִיאָתוֹ לָהֶם אוֹ הַקְּרָאָתוֹ אוֹתָם, שֶׁב' קוֹלוֹת אֵינָן נִשְׁמָעִין. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

כט אֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִים לְהַתְחִיל בַּתֵּבָה עַד שֶׁתִּכְלֶה הַתֵּבָה מִפִּי הַמַּקְרֵא (כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ הַצִּבּוּר הַתֵּבָה יָפֶה מִפִּי הַכֹּהֲנִים וְלֹא תִּתְעָרֵב בָּהּ שְׁמִיעָתָם מֵהַמַּקְרֵא).

וְאֵין הַצִּבּוּר עוֹנִין אָמֵן עַד שֶׁתִּכְלֶה בְּרָכָה מִפִּי הַכֹּהֲנִים, בֵּין בְּפָסוּק רִאשׁוֹן, בֵּין בְּפָסוּק ב' אוֹ ג'.

וְאֵין הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר רַשַּׁאי לְהַתְחִיל "שִׂים שָׁלוֹם" עַד שֶׁיִּכְלֶה אָמֵן מִפִּי רֹב הַצִּבּוּר. אֲבָל אִם יֵשׁ מְעוּט שֶׁמַּאֲרִיכִין בָּאָמֵן — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן

קכ"ד.

וּמִיָּד שֶׁמַּתְחִיל "שִׂים שָׁלוֹם" — אוֹמְרִים הַכֹּהֲנִים "רִבּוֹן הָעוֹלָמִים":

ל אֵין הַשְׁלִיחַ צִבּוּר רַשַּׁאי לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר (סִיּוּם) בְּרָכָה שֶׁל כֹּהֲנִים, מִפְּנֵי הַטֵּרוּף שֶׁמָּא תִּתְבַּלְבֵּל דַּעְתּוֹ וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּן לַחֲזוֹר לְבִרְכַּת "שִׂים שָׁלוֹם", שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא מְכַוֵּן בַּעֲנִיַּת אָמֵן כָּרָאוּי — הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ לְמַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת וְלֹא יוּכַל לַחֲזוֹר מַהֵר לִתְפִלָּתוֹ וְיִטְעֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ עוֹנֶה אָמֵן הוּא נוֹתֵן דַּעְתּוֹ עַל תְּפִלָּתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר עוֹנִין.

אֲבָל מִפְּנֵי הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה אֵין לָחֹשׁ בְּאָמֵן שֶׁאַחַר בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת כֹּהֲנִים מִכְּלַל הַתְּפִלָּה הוּא.

וְאִם מָבְטָח בְּעַצְמוֹ שֶׁיְּחַזֵּר לִתְפִלָּתוֹ בְּלֹא טֵרוּף הַדַּעַת — רַשַּׁאי. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְכָל שֶׁכֵּן עַכְשָׁו שֶׁמִּתְפַּלְּלִין מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר, שֶׁאֵין לָחֹשׁ כָּל כָּךְ לְטָעוּת:

לא וְכֵן הַמַּקְרֵא אֶת הַכֹּהֲנִים, בֵּין שֶׁהוּא שְׁלִיחַ צִבּוּר בֵּין אַחֵר — לֹא יַעֲנֶה אָמֵן אַחַר סִיּוּם פָּסוּק א' אוֹ ב' שֶׁל בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, שֶׁמָּא לֹא יוּכַל לְכַוֵּן מַהֵר לְדַעַת לְהַתְחִיל פָּסוּק שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, שֶׁיִּתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ אֵיזוֹ פָּסוּק יֵשׁ לוֹ לְהַקְרוֹת אִם ב' אוֹ ג'.

אֲבָל אַחַר בִּרְכַּת "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן" יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לַעֲנוֹת אָמֵן אֲפִלּוּ לְפִי מִנְהָגֵנוּ שֶׁקּוֹרִין גַּם תִּבת "יְבָרֶכְךָ", לְפִי שֶׁזֶּה אֵין לָחֹשׁ כְּלָל שֶׁיִּתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ תְּחִלַּת הַבְּרָכָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין אֶלָּא שֶׁמָּא יִתְחַלֵּף לוֹ פָּסוּק ב' בְּג' (אֲבָל בִּתְחִלַּת הַבְּרָכָה אֵין לָחֹשׁ לְזֶה, שֶׁמִּטַּעַם זֶה יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין מַקְרִין כְּלָל תֵּבת "יְבָרֶכְךָ" מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָחֹשׁ בָּהּ לְטָעוּת. וְאַף לְמִנְהָגֵנוּ שֶׁמַּקְרִין אוֹתָהּ — אֵינוֹ מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ טָעוּת, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמִים שֶׁצָּרִיךְ לְהְיוֹת אֲמִירָה עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה).

וַאֲפִלּוּ הוּא שְׁלִיחַ צִבּוּר — אֵין אָמֵן זֶה חָשׁוּב לוֹ הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁנִּשְׁיֵאת כַּפַּיִם הוּא מִכְּלַל הַתְּפִלָּה וְאִי אֶפְשָׁר לִנְשִׂיֵאת כַּפַּיִם בְּלֹא בְּרָכָה שֶׁלְּפָנָיו, וְאִם הוּא מֻבְטָח שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן מַהֵר לְדַעַת אֵיזֶה פָּסוּק יֵשׁ לוֹ לְהַקְרוֹת — רַשַּׁאי לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר פָּסוּק א' אוֹ ב', וּבִפְרָט עַכְשָׁו שֶׁמַּקְרִין מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר:

לב וְכֵן שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁהוּא כֹּהֵן אֲפִלּוּ אֵין שָׁם כֹּהֲנִים אֲחֵרִים — לֹא יִשָּׂא כַּפָּיו, מִפְּנֵי הַטֵּרוּף שֶׁמָּא לֹא יוּכַל לַחֲזוֹר לְתְפִלָּתוֹ לְדַעַת לְכַוֵּן וּלְהַתְחִיל בְּ"שִׂים שָׁלוֹם", שֶׁדַּעְתּוֹ מְטֹרֶפֶת מֵאֵימַת הַצִּבּוּר. וְאִם הוּא מֻבְטָח בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא כַּפָּיו וְחוֹזֵר לִתְפִלָּתוֹ בְּלֹא

טֵרוּף דַּעַת, אִם אֵין שָׁם כֹּהֵן אֶלָּא הוּא — יִשְׁאָ כַּפָּיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְבַּטֵּל נְשִׂיאַת כַּפַּיִם. וְכֵיצַד יַעֲשֶׂה? יַעֲקֹר רַגְלָיו מִעַט בְּ"עֲבוֹדָה" לַעֲלוֹת לַדּוּכָן וְיֹאמַר עַד בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, שֶׁכָּל כֹּהֵן שֶׁאֵין עוֹקֵר רַגְלָיו בְּ"עֲבוֹדָה" לַעֲלוֹת לַדּוּכָן — שׁוּב אֵינוֹ עוֹלֶה. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְבִרְכַּת כֹּהֲנִים — יַעֲקֹר מִמְּקוֹמוֹ לְגַמְרֵי וְיַעֲלֶה לַדּוּכָן וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, וְאַחַר יִהְיֶה מַקְרֵא אוֹתוֹ בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, אֲבָל לֹא יִקְרָא לוֹ כֹּהֲנִים אוֹ כֹּהֵן, שֶׁאֵין קוֹרְאִים אֶלָּא לִשְׁנַיִם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְלָכֵן לֹא יֹאמַר הַמַּקְרֵא "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כו'", שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא כֹּהֲנִים בְּבַקָּשָׁה זוֹ אֵין עִנְיָן לְהַמַּקְרֵא, אֶלָּא יֹאמְרֶנָּה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים בְּכָל הַיָּמִים שֶׁאֵין בָּהֶם נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, שֶׁבַּקָּשָׁה זוֹ מִכְּלַל הַתְּפִלָּה, שֶׁלָּכֵן אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְאַחַר שֶׁיִּגְמֹר בִּרְכַּת כֹּהֲנִים — יַחֲזֹר לְמָקוֹמוֹ וְיסַיֵּם "שִׂים שָׁלוֹם".

וְאִם הַמַּקְרֵא כִּוֵּן לִבּוֹ לִתְפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף וְלֹא שָׁח בָּאֶמְצַע — יוֹתֵר טוֹב שֶׁיַּעֲמֹד הַמַּקְרֵא לִפְנֵי הַתֵּבָה בִּמְקוֹם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִיָּד אַחַר "נָאֶה לְהוֹדוֹת", וְיֹאמַר "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כו'", וְיִהְיֶה מַקְרֵא אוֹתוֹ, וְיסַיֵּם הוּא שָׁם "שִׂים שָׁלוֹם" (כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הַתְּפִלָּה מֻפְסֶקֶת בַּהֲלִיכַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מֵהַדּוּכָן לְמָקוֹמוֹ לִפְנֵי הַתֵּבָה).

וּכְשֶׁהַמַּקְרֵא מְסַיֵּם "שִׂים שָׁלוֹם" — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּשָּׂא הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֶת כַּפָּיו אֲפִלּוּ אֵינוֹ מֻבְטָח לַחֲזֹר לִתְפִלָּתוֹ, וְהוּא שֶׁהַמַּקְרֵא הוּא מֻבְטָח (לַחֲזֹר לְ"שִׂים שָׁלוֹם"), וְגַם שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן לִתְפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עַד "שִׂים שָׁלוֹם", וְלֹא יַטְרִידֶנּוּ מַה שֶּׁיִּצְטָרֵךְ לְהַקְרוֹת לַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. וְיֵשׁ אוֹסְרִין עַד שֶׁיִּהְיֶה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מֻבְטָח. אַךְ עַכְשָׁו שֶׁמִּתְפַּלְּלִין מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר — הַכֹּל מֻבְטָחִים.

אֲבָל אִם לֹא כִּוֵּן הַמַּקְרֵא לִתְפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף אוֹ שֶׁשָּׁח בָּאֶמְצַע — אֵינוֹ יָכוֹל לְסַיֵּם "שִׂים שָׁלוֹם", שֶׁלְּכַתְּחִלָּה דִּין חֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כְּדִין תְּפִלַּת לַחַשׁ, שֶׁמִּי שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וְלוֹמַר בָּרְכָה אַחַת מִי"ח צָרִיךְ לוֹמַר כֵּלֶן עַל הַסֵּדֶר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ט, וְהוּא הַדִּין בְּשֶׁבַע שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וּכְשֶׁכִּוֵּן לִתְפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִתְפַּלֵּל בְּעַצְמוֹ, שֶׁשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, וּכְשֶׁשָּׁח בָּאֶמְצַע — הֲרֵי הִפְסִיד מַה שֶּׁשָּׁמַע כְּבָר, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ אִם הָיָה כֵּן בִּתְפִלַּת לַחַשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ד,

וְכֵן אִם בָּאֶמְצַע פָּנָה לְבָבוֹ לִדְבָרִים אֲחֵרִים — הֲרֵי הִפְסִיד מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַע, וְאֵין לוֹ לְסַיֵּם "שִׂים שָׁלוֹם", כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיְּסַיֵּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר.

אֲבָל שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁטָּעָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לַחֲזֹר וְעוֹבֵר אַחַר תַּחְתָּיו — לֹא הִצְרִיכוּהוּ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר, אֶלָּא חוֹזֵר לַמָּקוֹם שֶׁטָּעָה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ו:

לג וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין שָׁם כֹּהֵן אֶלָּא הוּא, שֶׁאָז הִתִּירוּ לַעֲקֹר רַגְלָיו בַּתְּפִלָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְבַּטֵּל נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, שֶׁהִיא תִּקּוּן חֲכָמִים בְּכָל תְּפִלָּה הָרְאוּיָה לְכָךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם כֹּהֲנִים אֲחֵרִים הָרְאוּיִים לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֲפִלּוּ אִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מֻבְטָח שֶׁיַּחֲזֹר לִתְפִלָּתוֹ בְּלֹא טֵרוּף הַדַּעַת — אֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲקֹר רַגְלָיו לַעֲלוֹת לַדּוּכָן.

וְיִזָּהֲרוּ הָעָם שֶׁלֹּא לוֹמַר לוֹ לַעֲלוֹת אוֹ לִטֹּל יָדָיו. אֲבָל אִם אָמְרוּ לוֹ — צָרִיךְ לַעֲלוֹת (אֲפִלּוּ אֵינוֹ מֻבְטָח) אִם אָמְרוּ לוֹ בָּ"עֲבוֹדָה" אוֹ קֹדֶם לָכֵן, שֶׁהֲרֵי עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה אִם אֵינוֹ עוֹלֶה, וּמִפְּנֵי חֲשַׁשׁ טֵרוּף וּבִלְבּוּל הַתְּפִלָּה — אֵין לוֹ לַעֲבֹר בַּעֲשֵׂה, שֶׁתְּפִלָּה הִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

(אֲבָל כְּשֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ — אֵינוֹ עוֹבֵר כְּלוּם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁקּוֹרְאִים "כֹּהֲנִים", מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹרֵא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לִקְרוֹת אֶת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כָּלָל, הוֹאִיל וְאָסוּר לוֹ לַעֲקֹר רַגְלָיו, וְכָל שֶׁהַקּוֹרֵא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לוֹ — אֵינוֹ עוֹבֵר אֲפִלּוּ הוּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּגוֹן אִם נִסְתַּר אֲחוֹרֵי הָעַמּוּדִים שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁלֹּא יִרְאֶנּוּ הַקּוֹרֵא, מִפְּנֵי שֶׁמִּן הַסְּתָם הַקּוֹרֵא אֵינוֹ מְכַוֵּן בִּקְרִיאָתוֹ אֶלָּא לַכֹּהֲנִים הַנִּרְאִים וִידוּעִים. וְכֹל שֶׁכֵּן הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁבְּוַדַּאי אֵין הַקּוֹרֵא מִתְכַּוֵּן לוֹ אֶלָּא לִשְׁאָר הַכֹּהֲנִים בְּלִבַּדָּם.

וַאֲפִלּוּ הָיָה מִתְכַּוֵּן גַּם לְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — אֵינוֹ עוֹבֵר כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא עָקַר רַגְלָיו בָּ"עֲבוֹדָה" וּמְנָעוּהוּ חֲכָמִים מִלַּעֲלוֹת, שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לַעֲקֹר דִּבְרֵי תּוֹרָה בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה. וְאַף שֶׁאָסוּר לִגְרֹם לַעֲקֹר דִּבְרֵי תּוֹרָה וְהָיָה לוֹ לַעֲקֹר רַגְלָיו בָּ"עֲבוֹדָה" כֵּיוָן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיִּקְרְאוּ הַכֹּהֲנִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם אִסּוּר זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהֵם אָמְרוּ וְהֵם אָמְרוּ, וְהִתִּירוּ אִסּוּר זֶה כָּאן שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בַּתְּפִלָּה בַּעֲקִירַת רַגְלָיו לְצֹרֶךְ מִצְוָה שֶׁאֶפְשָׁר לָהּ לְהִתְקַיֵּם עַל יְדֵי אֲחֵרִים).

וְיֵשׁ מַתִּירִין לִשְׁלִיחַ צִבּוּר כֹּהֵן לַעֲלוֹת לַדּוּכָן אֲפִלּוּ יֵשׁ כֹּהֲנִים אֲחֵרִים, וְאֵין אִסּוּר

בַּעֲקִירַת רַגְלָיו הוֹאִיל וּדְבַר מִצְוָה הוּא, וְהוּא שֶׁמַּבְטָח שֶׁיַּחֲזֹר לִתְפִלָּתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְעַכְשָׁו שֶׁמִּתְפַּלְּלִין מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר — הֲרֵי כֻּלָּם מַבְטָחִים. וְלָכֵן נָהֲגוּ בִּמְקוֹמוֹת הָרְבֵּה שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר כֹּהֵן נוֹשֵׂא כַּפָּיו בְּכָל עִנְיָן. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג — יֵשׁ לִנְהֹג כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כִּי כֵן עִקַּר:

לד כְּשֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כֹּהֵן וְאֵינוֹ עוֹלֶה לַדּוּכָן עִם שְׁאָר הַכֹּהֲנִים — לֹא יִקְרָא הוּא לָהֶם "כֹּהֲנִים", וְלֹא יִהְיֶה מַקְרֵא אוֹתָם, וְהוּא הַדִּין לְכֹהֵן אַחֵר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָמוֹר לָהֶם", מִכְּלָל שֶׁהָאוֹמֵר אֵינוֹ מֵהֶם אֶלָּא מִיִּשְׂרָאֵל. וּלְפִי שֶׁלְּכַתְּחִלָּה נָכוֹן שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר יִהְיֶה מַקְרֵא בִּרְכַּת כֹּהֲנִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, לְפִיכָךְ מִשְׁתַּדְּלִין לְכַתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר יִשְׂרָאֵל.

וּכְשֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כֹּהֵן — יַעֲמֹד יִשְׂרָאֵל אֶצְלוֹ וְיַתְחִיל "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כו'", וְקוֹרֵא "כֹּהֲנִים" וּמַקְרֵא אוֹתָם, וְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עוֹמֵד וְשׁוֹתֵק עַד שֶׁיִּגְמְרוּ בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, וּמְסַיֵּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "שִׂים שָׁלוֹם" אֲפִלּוּ אִם כִּוֵּן לִבּוֹ הַמַּקְרֵא לְתִפְלַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ — לָמָּה לָנוּ לְחַלֵּק הַתְּפִלָּה לִשְׁנַיִם (מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עוֹלֶה לַדּוּכָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר).

וְאִם אֵין שָׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּכוֹל לְהַקְרוֹת — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁיְּבָרְכוּ בְּלֹא הַקְרָאָה כְּלָל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הוּא מַקְרֵא אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כֹּהֵן, שֶׁלֹּא מְנָעוּהוּ לַכֹּהֵן לְהַקְרוֹת אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לְהַקְרוֹת כְּמַשְׁמָעוּת הַכָּתוּב לְפִי פְּשׁוּטוֹ (אֲבָל כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר — סוֹמְכִין עַל מִדְרָשׁ שֶׁדָּרְשׁוּ קְצָת חֲכָמִים: "אָמוֹר לָהֶם", שֶׁתְּהֵא אֲמִירָה מִשֶּׁלָּהֶם, שֶׁכֹּהֵן קוֹרֵא "כֹּהֲנִים", וְהוּא הַדִּין שֶׁמַּקְרֵא אוֹתָם. וְכֵן עִקַּר):

לה אֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִים לְנַגֵּן בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים ב' אוֹ ג' נְגוּנִים, מִשּׁוּם טֵרוּף הַדַּעַת, שֶׁכְּשֶׁרוֹצִים לָצֵאת מִנְּגוּן לְנִגּוּן — צְרִיכִים לְכַוֵּן וּלְדַקְדֵּק יָפֶה לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שָׁוֶה וּמְיֻשָּׁר, וְעַל יְדֵי שֶׁמַּטְרִידִים דַּעְתָּם בְּזֶה — לֹא יֵדְעוּ אֵיזֶה פָּסוּק אוֹ תֵּבָה יַתְחִילוּ. וְאַף שֶׁהַמַּקְרֵא קוֹרֵא לִפְנֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם אִם תִּטָּרֵף דַּעְתָּם יִשְׁכְּחוּ גַּם כֵּן קְרִיאַת הַמַּקְרֵא. אֶלָּא יְנַגְּנוּ נִגּוּן אֶחָד מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף.

וְהוּא הַדִּין לְשְׁלִיחַ צִבּוּר בִּתְפִלָּתוֹ — אֵין לוֹ לְנַגֵּן נְגוּנִין הָרְבֵּה בִּתְפִלָּתוֹ בְּעִנְיָן אֶחָד:

לו בְּשָׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים מְבָרְכִים הָעָם — לֹא יַבִּיטוּ בָּעָם וְלֹא יַסִּיחוּ דַּעְתָּם, אֶלָּא יִהְיֶה עֵינֵיהֶם כְּלַפֵּי מַטָּה כְּמִי שֶׁעוֹמֵד בַּתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה, שֶׁהֲרֵי הֵם מִתְפַּלְּלִים שֶׁיְּבָרֵךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל, וְהָעָם הַמְקַבְּלִים אֶת הַבְּרָכָה גַּם כֵּן יְכַוְּנוּ לַבְּרָכָה, וְיִהְיוּ פְּנֵיהֶם נֶגֶד פְּנֵי הַכֹּהֲנִים מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְלֹא יִסְתַּכְּלוּ בָּהֶם שֶׁלֹּא יַסִּיחוּ דַּעְתָּם, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יִסְתַּכְּלוּ בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְלָכֵן נָהֲגוּ בִּמְקוֹמוֹת הָרְבֵּה לְשַׂלְשֵׁל הַטַּלִּית שֶׁל מִצְוָה עַל פְּנֵיהֶם וִידֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהִסְתַּכֵּל בָּעָם וְלֹא הָעָם בָּהֶם, לֹא בִּפְנֵיהֶם וְלֹא בִּידֵיהֶם.

וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ נָהֲגוּ שֶׁהַכֹּהֲנִים מְשַׂלְשְׁלִין הַטַּלִּית עַל פְּנֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהִסְתַּכֵּל לְבַד, אֲבָל יְדֵיהֶם חוּץ לַטַּלִּית כְּדֵי שֶׁהֵם עַצְמָן לֹא יוּכְלוּ לְהִסְתַּכֵּל בִּידֵיהֶם וְלֹא יָבוֹאוּ לִידֵי הֶסַּח הַדַּעַת, וְהָעָם מְשַׂלְשְׁלִין הַטַּלִּית גַּם כֵּן עַל פְּנֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהִסְתַּכֵּל בִּידֵי הַכֹּהֲנִים. וּמִנְהָג זֶה יוֹתֵר נָכוֹן לְהִיוֹת נִשְׂאַת כַּפֵּי הַכֹּהֲנִים גְּלוּיִים וְנִרְאִים וְלֹא תְּהֵא טַלִּיתָ[ם] חוֹצֶצֶת בֵּין כַּפֵּיהֶם לְהָעָם, כִּי כֵן הוּא מַשְׁמָעוּת הַכָּתוּב: "וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם", שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ לָעָם. וְלֹא אָמְרוּ "אֲפִלּוּ מְחִצָּה שֶׁל בַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ צִבּוּר הַמִּתְבָּרְכִים מֵהַכֹּהֲנִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֲזַי גַּם מִי שֶׁהוּא חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת מִתְבָּרֵךְ עִמָּהֶם, אֶלָּא שֶׁבְּדִיעֲבַד אֵין זֶה מְעַכֵּב, שֶׁהֲרֵי עִיר שֶׁכֻּלָּהּ כֹּהֲנִים כֻּלָּם עוֹלִים לַדּוּכָן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר (אֲבָל טַלִּית שֶׁעַל פְּנֵי הָעָם בְּטֵלָה לְגַבֵּי גּוּפָם כִּשְׁאָר מַלְבּוּשֵׁיהֶם וְאֵינָהּ חוֹצֶצֶת).

וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לְהִסְתַּכֵּל, אֲבָל רְאִיָּה בְּעָלְמָא מֻתֶּרֶת. אַךְ נוֹהֲגִין לְזָהֵר:

לז עַם שֶׁאֲחוֹרֵי הַכֹּהֲנִים אֵינָם בִּכְלַל בְּרָכָה, שֶׁבִּרְכַּת כֹּהֲנִים אֵינוֹ אֶלָּא פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֲבָל מִלְּפָנֵיהֶם וּבְצִדֵּיהֶם — אֲפִלּוּ מְחִצָּה שֶׁל בַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, רַק שֶׁיַּחֲזִירוּ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַכֹּהֲנִים.

וּצְדָדִים שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶם — כְּלְאַחֲרֵיהֶם, כְּגוֹן אוֹתָם הָעוֹמְדִים בְּכֹתֶל מִזְרָחִי וְהַהֵיכָל בּוֹלֵט קְצָת לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים לְפָנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹמְדִים אֵצֶל הַכֹּתֶל הוֹפְכִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַכֹּהֲנִים — אֵינָן בִּכְלַל בְּרָכָה.

וְעַם שֶׁבַּשָּׁדוֹת, כֵּיוָן שֶׁהֵם אֲנוּסִים שֶׁטְּרוּדִין בִּמְלַאכְתָּם וְאֵינָם יְכוֹלִים לָבוֹא לְבֵית

הַכְּנֶסֶת — הֵם בִּכְלַל בְּרָכָה אֲפִלּוּ הֵם אֲחוֹרֵי הַכֹּהֲנִים. אֲבָל כָּל מִי שֶׁהוּא בָּעִיר וְיָכוֹל לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְקַבֵּל הַבְּרָכָה פָּנִים אֶל פָּנִים כְּדַת שֶׁל תּוֹרָה וְאֵינוֹ בָּא — מַרְאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁאֵין הַבְּרָכָה חֲשׁוּבָה בְּעֵינָיו לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת בִּשְׁבִילָהּ, לְכָךְ אֵינוֹ בִּכְלַל בְּרָכָה אִם הוּא אֲחוֹרֵי הַכֹּהֲנִים. לְכֵן כָּל מִי שֶׁהוּא בָּעִיר וְיָכוֹל לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְקַבֵּל הַבְּרָכָה, וַאֲפִלּוּ הָעוֹמְדִים בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת וְאֵינָם יְכוֹלִים לִכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם מָקוֹם שָׁם, מִכָּל מָקוֹם אִם עוֹמְדִים אֲחוֹרֵי כֹּתֶל מִזְרָחִי — אֵינָם בִּכְלַל בְּרָכָה, שֶׁהֲרֵי יְכוֹלִים לַעֲמֹד לְצַד מַעֲרָב שֶׁהוּא נֶגֶד פְּנֵי הַכֹּהֲנִים, אוֹ יַעַמְדוּ לִצְדָדֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת וְיַהַפְכוּ פְּנֵיהֶם לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּלַפֵּי הַכֹּהֲנִים.

וְכֵן הָעוֹמְדִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּכֹתֶל מִזְרָחִי — אֵינָם אֲנוּסִים, אַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו כָּל אֶחָד קוֹנֶה לוֹ מָקוֹם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאֵין אֶחָד יָכוֹל לַעֲמֹד בִּמְקוֹם חֲבֵרוֹ, מִכָּל מָקוֹם יְכוֹלִים לֵילֵךְ לִמְקוֹם הַכֹּהֲנִים שֶׁהוּא פָּנוּי, אוֹ לַעֲמֹד בְּאֶמְצַע בֵּית הַכְּנֶסֶת (עַל הַבִּימָה, אוֹ בְּרוּחַ מַעֲרָבִית שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, אוֹ בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת לְצַד מַעֲרָב, אוֹ לִצְדָדֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת אִם אֶפְשָׁר לִשְׁמֹעַ שָׁם בִּרְכַּת כֹּהֲנִים).

וְיֵשׁ מִי שֶׁלּוֹמֵד זְכוּת עֲלֵיהֶם לוֹמַר שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַהֵיכָל מְחֻבָּר לַכֹּתֶל — הֲרֵי הוּא כְּגוּף הַכֹּתֶל, וּכְאִלּוּ הַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים סָמוּךְ לַכֹּתֶל מַמָּשׁ, וַהֲרֵי הֵם כְּאִלּוּ הָעוֹמְדִים בִּצְדָדֵי הַכֹּהֲנִים מַמָּשׁ, רַק שֶׁיַּהַפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַכֹּהֲנִים. אֲבָל אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה נִזְהָרִין לְהִתְרַחֵק מִכֹּתֶל מִזְרָחִי וְלֵילֵךְ לְצַד מַעֲרָב קְצָת עַד שֶׁיִּהְיֶה פְּנֵיהֶם נֶגֶד פְּנֵי הַכֹּהֲנִים אוֹ נֶגֶד צִדֵּיהֶם מַמָּשׁ:

לח עִיר אוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁכֻּלָּהּ כֹּהֲנִים, אִם אֵין שָׁם אֶלָּא עֲשָׂרָה — כֻּלָּם עוֹלִים לַדּוּכָן. לְמִי מְבָרְכִין? לַאֲחֵיהֶם שֶׁבַּשְּׂדוֹת. וּמִי עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם אָמֵן? הַנָּשִׁים וְהַטַּף.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִי שֶׁקּוֹרֵא לָהֶם כֹּהֲנִים וְאֵין מִי שֶׁמַּקְרֵא אוֹתָם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהַקְּרִיאָה וְהַהַקְרָאָה אֵינָן מְעַכְּבוֹת כְּלָל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁכֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה יָכוֹל לִקְרוֹת וּלְהַקְרוֹת, גַּם כָּאן הַשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה, אֲפִלּוּ הוּא מֻבְטָח שֶׁלֹּא תִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא כֹּהֵן וְיֵשׁ כֹּהֲנִים אֲחֵרִים — הֲרֵי הוּא קוֹרֵא וּמַקְרֵא).

וְאִם יֵשׁ שָׁם יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה — הַיְתֵרִים מֵעֲשָׂרָה יַעֲלוּ וִיבָרְכוּ, וְהָעֲשָׂרָה עוֹנִים אַחֲרֵיהֶם

אָמַן (וְיִזָּהֲרוּ שֶׁלֹּא לִקְרוֹת "כֹּהֲנִים" בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁלֹּא יַעַבְרוּ אֵלּוּ הָעֲשָׂרָה בַּעֲשֹׂה, שֶׁאַף שֶׁהַקּוֹרֵא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהַיְתֵרִים מֵעֲשָׂרָה, מִכָּל מָקוֹם מִי מֵפִיס מִי הֵם הַיְתֵרִים).

וְאִם יֵשׁ שָׁם יִשְׂרָאֵל אֶחָד — הֲרֵי כָּל הַכֹּהֲנִים עוֹלִים וּמְבָרְכִים, וְיִשְׂרָאֵל זֶה עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם, שֶׁאֶפְלּוּ יִשְׂרָאֵל אֶחָד רָאוּי הוּא לְקַבֵּל הַבְּרָכָה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל כֹּהֲנִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מִתְבָּרְכִים עִם יִשְׂרָאֵל בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים, מִכָּל מָקוֹם אֵינָם חֲשׁוּבִים לְקַבֵּל הַבְּרָכָה בִּלְבַדָּם אֶלָּא אִם כֵּן הֵם עֲשָׂרָה, לְפִיכָךְ כְּשֶׁאֵין מֵהֶם עֲשָׂרָה מְקַבְּלִים הַבְּרָכָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — כֻּלָּם עוֹלִים וּמְבָרְכִים לַאֲחֵיהֶם שֶׁבַּשָּׂדוֹת.

וְכֵן הַנָּשִׁים וְהַטַּף אַף עַל פִּי שֶׁהֵם בִּכְלַל הַבְּרָכָה, מִכָּל מָקוֹם אֵינָם חֲשׁוּבִים לְקַבֵּל הַבְּרָכָה בִּלְבַדָּם:

לט בְּשָׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים מְבָרְכִים — אֵין לוֹמַר שׁוּם פָּסוּק, כִּי כְּלוּם יֵשׁ עֵבֶד שֶׁמְּבָרְכִים אוֹתוֹ בְּשֻׁלְחוּת רַבּוֹ וְאֵינוֹ מַאֲזִין וּמְכַוֵּן לַבְּרָכָה שֶׁמְּבָרְכוֹ רַבּוֹ, וְאִם הָיוּ אוֹמְרִים הַפְּסוּקִים לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְכַוֵּן לַבְּרָכָה, לְכָךְ יֵשׁ לִשְׁתֹּק וּלְכַוֵּן לַבְּרָכָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, עַכְשָׁו שֶׁהַכֹּהֲנִים מַאֲרִיכִים הַרְבֵּה בְּנִגּוּנִים — נָהֲגוּ לוֹמַר גַּם כֵּן פְּסוּקִים בְּשָׁעַת הָאֲרָכַת הַנִּגּוּן. אַךְ יוֹתֵר טוֹב שֶׁלֹּא לְאָמְרָם. וְהָאוֹמְרִים יֹאמְרוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַמַּקְרֵא מַקְרֵא הַתֵּבָה וּמַמְשִׁיכָהּ בְּנִגּוּן:

מ כֹּהֵן אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהוֹסִיף מִדַּעְתּוֹ יוֹתֵר עַל הַג' פְּסוּקִים שֶׁל בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, וְאִם הוֹסִיף — עוֹבֵר עַל "בַּל תּוֹסִיף" אִם אָמַר בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם וּבְהַחְזָרַת פָּנִים כְּלַפֵּי הָעָם (וְלָכֵן אוֹמְרִים "הַשְׁקִיפָה כו'", מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר פָּשְׁטוּ כַּפֵּיהֶם וְהֶחֱזִירוּ פְּנֵיהֶם).

אֲבָל אִם אוֹמֵר ג' פְּסוּקִים אֵלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים בְּיוֹם — אֵינוֹ עוֹבֵר עַל "בַּל תּוֹסִיף", שֶׁלֹּא שַׂיָּךְ "בַּל תּוֹסִיף" אֶלָּא בְּמוֹסִיף עַל הַמִּצְוָה עַצְמָהּ וְלֹא בַּעֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה ב' פְּעָמִים:

מא לְפִיכָךְ כֹּהֵן שֶׁנָּשָׂא כַּפָּיו וְאַחַר כָּךְ הָלַךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחֵר וּמָצָא צִבּוּר שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לִבְרַכַּת כֹּהֲנִים — יָכוֹל לִשָּׂא כַּפָּיו שֵׁנִית וּמְבָרֵךְ עַל נְשִׂיאַת כַּפַּיִם זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

מב כֹּהֵן שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל עֲדַיִן וּמָצָא צִבּוּר מִתְפַּלֵּל — נוֹשֵׂא כַּפָּיו וְאֵין הַתְּפִלָּה מְעַכַּבְתּוֹ. וְאִם יָרֵא שֶׁאִם יַעֲלֶה לַדּוּכָן יַעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה — יֵלֵךְ חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְיִתְפַּלֵּל, שֶׁאִם יִהְיֶה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁיִּקְרְאוּ "כֹּהֲנִים" וְלֹא יַעֲלֶה — יַעֲבֹר בַּעֲשֵׂה. אֲבָל אִם אָמְרוּ לוֹ

לַעֲלוֹת אוֹ לִטֹּל יָדָיו — לֹא יֵלֵךְ הַחוּצָה לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא צָרִיךְ לַעֲלוֹת שֶׁלֹּא יַעֲבֹר בַּעֲשֵׂה, שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְנִדְחֵית מִפְּנֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה. וְאִם מִתְיָרֵא שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — יִקְרָאֶנָּה בְּלֹא בִּרְכוֹתֶיהָ. וְאִם אֵין פְּנַאי לִקְרוֹת כֻּלָּהּ — יִקְרָא פָּסוּק רִאשׁוֹן לְהָאוֹמְרִים שֶׁפָּסוּק רִאשׁוֹן בִּלְבַד הוּא מִן הַתּוֹרָה (אוֹ פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה לְהָאוֹמְרִים שֶׁפָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה מִדְּאוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן מ"ו):

מג וְכֵן כֹּהֵן הָעוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְאָמְרוּ לוֹ לַעֲלוֹת לַדּוּכָן אוֹ לִטֹּל יָדָיו — צָרִיךְ לְהַפְסִיק וְלַעֲלוֹת אֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם כֹּהֲנִים אֲחֵרִים. וְאִם לֹא אָמְרוּ לוֹ — אֵינוֹ פּוֹסֵק אִם יֵשׁ שָׁם כֹּהֲנִים אֲחֵרִים (וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁקּוֹרְאִים "כֹּהֲנִים" — אֵינוֹ עוֹבֵר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה בְּסָעִיף ל"ג). וְאִם אֵין שָׁם כֹּהֲנִים אֲחֵרִים — פּוֹסֵק וְעוֹלֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְבַּטֵּל נְשִׂיאַת כַּפַּיִם:

מד אֵלּוּ הַפְּסוּלִים לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מוּמִין בְּפָנָיו אוֹ בְּיָדָיו, כְּגוֹן שֶׁיָּדָיו הֵן כְּפוּפוֹת אוֹ עֲקֻמּוֹת לְצִדֵּיהֶן, אוֹ שֶׁהֵן בּוֹהֲקָנִיּוֹת דְּהַיְנוּ שֶׁמְּנֻמָּרוֹת בִּנְקֻדּוֹת דַּקּוֹת. וְכֵן אִם פָּנָיו בּוֹהֲקָנִיּוֹת אוֹ עֲקֻמִּים — לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם מִסְתַּכְּלִין בּוֹ וּבָאִים לִידֵי הֶסַח הַדַּעַת. וְהוּא הַדִּין מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מוּמִין בְּרַגְלָיו, בְּמָקוֹם שֶׁעוֹלִין לַדּוּכָן בְּלֹא בָּתֵּי שׁוֹקַיִם, שֶׁהַמּוּמִין גְּלוּיִים וּמִסְתַּכְּלִין בָּהֶם.

אֲבָל מוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר אֵינָן פּוֹסְלִין לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁפּוֹסְלִין לְעֲבוֹדָה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. וְלֹא הֻקְשָׁה נְשִׂיאַת כַּפַּיִם לַעֲבוֹדָה אֶלָּא לְעִנְיַן עֲמִידָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ", לַעֲמִידָה הֻקְשָׁה — וְלֹא לְדָבָר אַחֵר (שֶׁאִם לֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לְלַמֵּד עַל שֵׁרוּת שֶׁהִיא בַּעֲמִידָה, הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר "לַעֲמֹד לְשָׁרֵת", וְשָׁנָה עָלָיו הַכָּתוּב לְעַכֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר: "הָעֹמְדִים שָׁם וְגוֹ'"):

מה וְכֵן מִי שֶׁרֵירוֹ יוֹרֵד עַל זְקָנוֹ אוֹ שֶׁעֵינָיו זוֹלְפוֹת דִּמְעָה, וְכֵן סוּמָא אֲפִלּוּ בְּאַחַת מֵעֵינָיו — לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכְּלִין בּוֹ.

וְאִם הָיָה דָּשׁ בְּעֵירוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם רְגִילִים בּוֹ וּמַכִּירִים הַכֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹתוֹ מוּם, בֵּין שֶׁאוֹתוֹ מוּם הוּא בְּפָנָיו בֵּין בְּיָדָיו וְרַגְלָיו — יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, וַאֲפִלּוּ הוּא סוּמָא בִּשְׁתֵּי עֵינָיו.

וְכָל מִי שֶׁשָּׁהָה ל' יוֹם בָּעִיר בְּמוּם זֶה — נִקְרָא דָּשׁ בְּעִירוֹ. וְהוּא שֶׁהִיא עִירוֹ שֶׁדָּר בָּהּ

אוֹ שֶׁבָּא לָגוּר בָּהּ וְשָׁהָה בָּהּ שְׁלֹשִׁים יוֹם, וַאֲפִלּוּ לֹא בָּא לְהִשְׁתַּקֵּעַ בָּהּ לִהְיוֹת מִבְּנֵי הָעִיר אֶלָּא בָּא לִהְיוֹת מְלַמֵּד אוֹ סוֹפֵר אוֹ מְשָׁרֵת שָׁנָה אוֹ חֲצִי שָׁנָה — נִקְרָא דָּשׁ בְּעִירוֹ בִּשְׁלֹשִׁים יוֹם, לְפִי שֶׁרְגִילִים בְּנֵי הָעִיר לִשָּׂא וְלִתֵּן עִמּוֹ בִּדְבָרִים וּמִסְתַּכְּלִין בּוֹ, וְהֶרְגֵּל עַיִן הוּא בְּלָמֶ"ד יוֹם כְּמוֹ הֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ד. אֲבָל אִם הוֹלֵךְ בְּאַקְרַאי לְעִיר אַחֶרֶת וְשָׁהָה בָּהּ ל' יוֹם — אֵינוֹ נִקְרָא דָּשׁ בְּעִירוֹ (עַד שֶׁיִּשְׁהֶה בָּהּ י"ב חֹדֶשׁ), לְפִי שֶׁאֵין בְּנֵי הָעִיר רְגִילִין לִשָּׂא וְלִתֵּן עִמּוֹ:

מו אִם מִנְהַג הַמָּקוֹם לְשַׁלְשֵׁל הַכֹּהֲנִים טַלִּית עַל פְּנֵיהֶם, אֲפִלּוּ יֵשׁ בְּפָנָיו כַּמָּה מוּמִין — יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, כֵּיוָן שֶׁאֵין לְחוֹשׁ לְהֶסַח הַדַּעַת. אֲבָל אִם אֵין הַמִּנְהָג כֵּן וְרָצָה זֶה שֶׁמּוּם בּוֹ לְשַׁלְשֵׁל טַלִּיתוֹ — אָסוּר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא מְשֻׁנֶּה מֵחֲבֵרָיו — יָבוֹאוּ לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ וְיַסִּיחוּ דַּעְתָּם. וַאֲפִלּוּ רָצוּ כָּל הַכֹּהֲנִים לְשַׁלְשֵׁל טַלִּיתָם — אֵין לְהַתִּיר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא הֶרְגִּלוּ בְּנֵי הָעִיר לְשַׁלְשֵׁל טַלִּיתָם, כְּשֶׁיְּשַׁלְשְׁלוּ עַכְשָׁו מַכִּירִים הָעָם שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּם הוּא, וּבָאִין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הוּא לְבַדּוֹ נוֹשֵׂא כַּפָּיו וּמְשַׁלְשֵׁל טַלִּיתוֹ שֶׁלֹּא כְּמִנְהָגָם, שֶׁנִּכָּר שֶׁבִּשְׁבִיל מוּם שֶׁבּוֹ הוּא, וְיָבוֹאוּ לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ.

וְכֵן אִם מִנְהַג הַמָּקוֹם שֶׁיְּדֵי הַכֹּהֲנִים הֵן לִפְנִים מִן הַטַּלִּית שֶׁעַל פְּנֵיהֶם, אֲפִלּוּ יֵשׁ כַּמָּה מוּמִים בְּיָדָיו — יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהוּא הַדִּין אִם מִנְהַג הַקָּהָל לְכַסּוֹת פְּנֵיהֶם בַּטַּלִּית, אֲפִלּוּ יֵשׁ בְּפָנָיו וְיָדָיו כַּמָּה מוּמִין — יִשָּׂא כַּפָּיו. וְאֵין נוֹהֲגִין כֵּן:

מז הָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת אִסְטִיס וּפוּאָה — לֹא יִשָּׂא כַּפָּיו, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם מִסְתַּכְּלִין בָּהֶן, אֶלָּא אִם כֵּן דָּשׁ בְּעִירוֹ. וְאִם רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר מְלַאכְתָּם בְּכָךְ — יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ דָּשׁ בְּעִירוֹ:

מח מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לַחְתֹּךְ הָאוֹתִיּוֹת, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר לְאַלְפֵּי"ן עַיְנֵי"ן וּלְעַיְנֵי"ן אַלְפֵּי"ן, שֶׁאַף שֶׁאֵין עַי"ן בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁאוֹמֵר "יָאֵר ה'" — מֵחֲזִי כְּאוֹמֵר יָעֵר, שֶׁעַי"ן וְאָלֶ"ף שָׁוִין אָצְלוֹ. וְכֵן מִי שֶׁקּוֹרֵא לְ"סִבֹּלֶת" "שִׁבֹּלֶת" וּלְ"שִׁבֹּלֶת" "סִבֹּלֶת", וְכֵן מִי שֶׁקּוֹרֵא לְחֵתְי"ן הֵהִי"ן, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה — לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו. אֶלָּא אִם כֵּן כָּל בְּנֵי עִירוֹ קוֹרְאִין כָּךְ, כְּגוֹן בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁרֻבָּם כְּכֻלָּם אֵינָם יוֹדְעִים לְהַבְחִין בֵּין עַי"ן לְאָלֶ"ף, לְפִיכָךְ לֹא שַׁיָּךְ פְּסוּל זֶה בֵּינֵינוּ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁמְּצוּיִים הַרְבֵּה אֲנָשִׁים מְאֹד שֶׁאֵין מַבְחִינִים בֵּין

"שִׁבֹּלֶת" לְ"סִבֹּלֶת" — נוֹשְׁאִים כַּפֵּיהֶם (לְפִי שֶׁאֵין הַפְּסוּל מֻחְלָט שֶׁאֵין יָכוֹל לוֹמַר הָאוֹת כָּרָאוּי, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁמֵּבִיא אֶת הָעָם לִידֵי הֶסַח הַדַּעַת, שֶׁהֵם תְּמֵהִים עָלָיו כְּשֶׁמְּשַׁנֶּה קְרִיאַת הָאוֹתִיּוֹת, וּבְמָקוֹמוֹת שֶׁהֵן רְגִילִים בְּשִׁנּוּי זֶה — אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ וְאֵין מַסִּיחִים דַּעְתָּם מִן הַבְּרָכָה. וּלְפִי זֶה אֵין לָחוֹשׁ אִם קוֹרֵא לְעַיְנִי"ן אַלְפִּי"ן אֲפִלּוּ אִם כָּל אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם קוֹרִים כָּרָאוּי, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין עַי"ן בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים — אֵין לָחוֹשׁ לְהֶסַח הַדַּעַת. וְעִקַּר כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהַפְּסוּל הוּא מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁתַּנָּה מַשְׁמָעוּת לְשׁוֹן הַבְּרָכָה. וְאֵין הֶתֵּר אֶלָּא בְּמָקוֹמוֹת שֶׁרֻבָּם כְּכֻלָּם קוֹרִין כָּךְ, שֶׁאָצְלָם מַשְׁמָעוּת הַבְּרָכָה כָּךְ הִיא):

מט קָטָן אֲפִלּוּ הוּא בֶּן י"ג שָׁנָה אֶלָּא שֶׁלֹּא הֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת — אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו בְּפָנֵי עַצְמוֹ, שֶׁאֵין כְּבוֹד הַצִּבּוּר לִהְיוֹת כְּפוּפִים לִבְרָכָתוֹ. אֲבָל עִם כֹּהֲנִים אֲחֵרִים שֶׁהֵם גְּדוֹלִים, אֲפִלּוּ אֵינוֹ בֶּן י"ג שָׁנִים שֶׁיּוֹדֵעַ לִשָּׂא אֶת כַּפָּיו — נוֹשֵׂא עִמָּהֶם כְּדֵי לְהִתְחַנֵּךְ בְּמִצְוֹת. וְרַשַּׁאי לְבָרֵךְ עַל נְשִׂיאַת כַּפָּיו, כְּמוֹ שֶׁמְּבָרֵךְ עַל שְׁאָר מִצְוֹת שֶׁהוּא פָּטוּר מֵהֶן מִן הַתּוֹרָה וּמְחַנְּכִין אוֹתוֹ בָּהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וּמִשֶּׁהֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת נוֹשֵׂא כַּפָּיו אֲפִלּוּ בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּאַקְרַאי, וְלֹא בְּקִבִּיעוּת עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא זְקָנוֹ. מִשּׁוּם כְּבוֹד הַצִּבּוּר, שֶׁאֵין כְּבוֹדָם שֶׁיְּבָרְכֵם יְחִידִי בְּקִבִּיעוּת מִי שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּא זְקָנוֹ. וְכָל מִי שֶׁהִגִּיעַ לַשָּׁנִים שֶׁרָאוּי לְהִתְמַלְּאוֹת זְקָנוֹ דְּהַיְנוּ בֶּן כ', אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּא זְקָנוֹ — דֵּינוֹ כְּנִתְמַלֵּא, וְנוֹשֵׂא כַּפָּיו אֲפִלּוּ יְחִידִי בְּקֶבַע.

וְאֵינוֹ נִקְרָא קֶבַע אֶלָּא כְּשֶׁנּוֹשֵׂא כַּפָּיו בְּכָל יוֹם, אֲבָל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין כַּפֵּיהֶן אֶלָּא בֶּרֶגֶל, אֲפִלּוּ נוֹשֵׂא כַּפָּיו בְּכָל רֶגֶל וְרֶגֶל — אֵין זֶה אֶלָּא בְּאַקְרַאי, וְרַשַּׁאי לִשָּׂא כַּפָּיו יְחִידִי אֲפִלּוּ הוּא פָּחוּת מִבֶּן כ' (רַק שֶׁצָּרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּשַׁעֲרוֹתָיו, שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה):

נ כֹּהֵן שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ אֲפִלּוּ בְּשׁוֹגֵג — לֹא יִשָּׂא כַּפָּיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְפָרְשְׂכֶם כַּפֵּיכֶם אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם, גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ, יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ". וַאֲפִלּוּ עָשָׂה תְּשׁוּבָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ וגו'".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה — נוֹשֵׂא כַּפָּיו, וְלֹא מָנְעוּ מִמֶּנּוּ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֶלָּא כְּשֶׁעוֹמֵד בְּמִרְדּוֹ, וְיֵשׁ לְהָקֵל עַל בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה שֶׁלֹּא לִנְעֹל דֶּלֶת בִּפְנֵיהֶם. וְכֵן נוֹהֲגִין. וְאִם הָעָם מְרַנְּנִים אַחֲרָיו שֶׁהוּא שׁוֹפֵךְ דָּמִים וְעוֹמֵד בְּמִרְדּוֹ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְבָּרֵר הַדָּבָר —

יִשָּׂא כַּפָּיו. וְכֵן אִם מָל תִּינוֹק וּמֵת — נוֹשֵׂא כַּפָּיו, כִּי שֶׁמָּא לֹא כָלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו. וַאֲפִלּוּ יָדוּעַ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו, כֵּיוָן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְמִצְוָה — אֵין לְפָסְלוֹ מִנְּשִׂיאַת כַּפַּיִם. וְכֵן אִם דָּחַף אִשָּׁה הָרָה וְהִפִּילָה — נוֹשֵׂא כַּפָּיו, שֶׁהַהוֹרֵג אֶת הָעֻבָּר פָּטוּר אֲפִלּוּ אִם כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו:

נא כֹּהֵן שֶׁהֵמִיר דָּתוֹ, אֲפִלּוּ לְדַת הַיִּשְׁמְעֵאלִים שֶׁאֵינָם עוֹבְדִים עֲבוֹדָה זָרָה — (קְטַנְסוּהוּ חֲכָמִים לִהְיוֹת) מְחֻלָּל מִקְּדֻשָּׁתוֹ, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא כַּפָּיו, וְאֵינוֹ קוֹרֵא בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן. וְהוּא שֶׁלֹּא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, אֲבָל אִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה אֲפִלּוּ הֵמִיר דָּתוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה וְחָזַר בּוֹ — חוֹזֵר לִקְדֻשָּׁתוֹ.

וּשְׁאָר עֲבֵרוֹת חוּץ מִמֵּמִיר דָּתוֹ וְשׁוֹפֵךְ דָּמִים אֲפִלּוּ גִּלּוּי עֲרָיוֹת — אֵין מוֹנְעִין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֲפִלּוּ לֹא חָזַר בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

לְפִיכָךְ עָרֵל נוֹשֵׂא כַּפָּיו אֲפִלּוּ לֹא מָל עַצְמוֹ בְּמֵזִיד. וְאַף עַל פִּי שֶׁעָרֵל פָּסוּל לַעֲבוֹדָה — אֵין לְפָסְלוֹ לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם מִשּׁוּם שֶׁהַקְּשָׁה בְּרָכָה לְשֵׁרוּת, כִּי לֹא הַקְּשָׁה אֶלָּא לַעֲמִידָה בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה סָעִיף מ"ד.

וּמִכָּל מָקוֹם, הוֹאִיל וְהַקְּשָׁה בְּרָכָה לַעֲבוֹדָה בְּמִקְצָת — אָסְרוּ חֲכָמִים לְשַׁכּוֹר לְשָׂא כַּפָּיו כְּמוֹ שֶׁאָסְרָה תּוֹרָה לְשַׁכּוֹר לַעֲבֹד עֲבוֹדָה בַּמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ וְגוֹ'". וְסָמְכוּ אִסּוּר זֶה לְמַה שֶּׁנִּסְמְכָה פָּרָשַׁת כֹּהֵן מְבֻרָךְ לְפָרָשַׁת נָזִיר, מַה נָּזִיר אָסוּר בְּיַיִן — אַף כֹּהֵן מְבֻרָךְ אָסוּר בְּיַיִן.

וְנָתְנוּ עַל כֹּהֵן מְבֻרָךְ קַלֵּי נָזִיר וְקַלֵּי מְשֹׁרֶרֶת בַּמִּקְדָּשׁ: קַלֵּי נָזִיר, מַה נָּזִיר מֻתָּר בִּשְׁאָר מַשְׁקִים הַמְשַׁכְּרִים וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן וְגַם אֵין מוּמִין פּוֹסְלִין בּוֹ — אַף כֹּהֵן מְבֻרָךְ אֵין מוּמִין פּוֹסְלִין בּוֹ וְאֵין שְׁאָר מַשְׁקִין הַמְשַׁכְּרִים מוֹנְעִים אוֹתוֹ מִנְּשִׂיאַת כַּפַּיִם כְּמוֹ בְּמִשֹׁרֶרֶת בַּמִּקְדָּשׁ, אֲפִלּוּ נִשְׁתַּכֵּר עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁנִּשְׂיאַת כַּפַּיִם אֵינָהּ דּוֹמָה לִתְפִלָּה שֶׁהוּא עוֹמֵד וּמְדַבֵּר עִם הַמֶּלֶךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם שֶׁמְּדַבֵּר אֶל הָעָם (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֱמוֹר לָהֶם"), אֶלָּא אִם כֵּן הִגִּיעַ לְשִׂכְרוּתוֹ שֶׁל לוֹט, שֶׁאָז פָּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹות.

וְקַלֵּי מְשֹׁרֶרֶת בַּמִּקְדָּשׁ, מַה מְּשֹׁרֶרֶת מֻתָּר בְּיַיִן כָּל שֶׁהוּא וְאֵינוֹ מַזְהִיר אֶלָּא עַל רְבִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר "שֵׁכָר", יַיִן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לְשַׁכֵּר, וְאַף עַל רְבִיעִית אֵינוֹ בְּאַזְהָרָה אֶלָּא כְּשֶׁשְּׁתָאוֹ דֶּרֶךְ שִׁכְרוּת רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, אֲבָל אִם הִפְסִיק בּוֹ אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכוֹ מְעַט מַיִם פָּטוּר,

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנָזִיר — אַף כֹּהֵן מְבָרֵךְ אִם שָׁתָה רְבִיעִית יַיִן בְּב' פְּעָמִים אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכוֹ מְעַט מַיִם מָתָר, וְאִם שָׁתָה יוֹתֵר מֵרְבִיעִית אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מָזוּג וַאֲפִלּוּ שְׁתָאוֹ בְּכַמָּה פְּעָמִים — לֹא יִשָּׂא כַּפָּיו עַד שֶׁיָּסִיר יֵינוֹ מֵעָלָיו. וּמַה מַּפִּיג אֶת הַיַּיִן — נִתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ט.

וְיֵשׁ אוֹסְרִים שִׁכּוֹר בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם, אֲפִלּוּ נִשְׁתַּכֵּר מִשְּׁאָר מַשְׁקִין אוֹ אֲכָלִים הַמְשַׁכְּרִים. וּלְכַתְּחִלָּה אָסוּר לִשְׁתּוֹת כְּלָל מַשְׁקֶה הַמְשַׁכֵּר קֹדֶם נְשִׂיאַת כַּפַּיִם (וְכֵן נוֹהֲגִים). וְלֹא נָתְנוּ קַלֵּי נָזִיר אֶלָּא לְעִנְיַן מוּמִין בִּלְבַד:

נב לֹא הָיָה בּוֹ אֶחָד מֵהַדְּבָרִים הַמְעַכְּבִים נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רַע מַעֲלִלִים וּבְלִיַּעַל וְעַז פָּנִים וְאֵינוֹ מְדַקְדֵּק בְּמִצְוֹות וְכָל הָעָם מְרַנְּנִים אַחֲרָיו — נוֹשֵׂא כַּפָּיו, שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה הִיא לְכָל כֹּהֵן לִשָּׂא כַּפָּיו, וְאֵין אוֹמְרִים לָרָשָׁע "הוֹסֵף רֶשַׁע (עַל רִשְׁעָתְךָ) וְהִמָּנַע מִן הַמִּצְוֹות". וְאַל תִּתְמַהּ וְתֹאמַר מַה תּוֹעִיל בִּרְכַּת הֶדְיוֹט זֶה? שֶׁאֵין קַבָּלַת הַבְּרָכָה תְּלוּיָה בַּכֹּהֲנִים אֶלָּא בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַאֲנִי אֲבָרְכֵם". וַאֲפִלּוּ מְרַנְּנִים אַחֲרָיו בַּעֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת כְּגוֹן גִּלּוּי עֲרָיוֹת, וַאֲפִלּוּ נוֹדַע שֶׁהָרְגוּן הוּא אֱמֶת, וַאֲפִלּוּ עוֹבֵר וְאֵינוֹ חוֹזֵר בּוֹ כְּלָל — נוֹשֵׂא כַּפָּיו (חוּץ מֵחִלּוּל שַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא שֶׁהוּא כְּנָכְרִי לְכָל דְּבָרָיו), לְפִי שֶׁאֵין שְׁאָר עֲבֵרוֹת מוֹנְעִים נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֶלָּא מֵמִיר דָּת (מִשּׁוּם קְנָס) וּשְׁפִיכַת דָּמִים (מִשּׁוּם "יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ"):

נג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעוֹבֵר עַל מִצְוֹות שְׁיִשְׂרָאֵל וְכֹהֲנִים שָׁוִין בָּהֶם, אֲבָל אִם עוֹבֵר עַל מִצְוֹות הַמְיֻחָדוֹת לַכֹּהֲנִים — קְנָסוּהוּ חֲכָמִים וּפְסָלוּהוּ מִכָּל מַעֲלוֹת הַכְּהֻנָּה, כְּגוֹן כֹּהֵן שֶׁנָּשָׂא גְּרוּשָׁה אוֹ חֲלוּצָה, אוֹ שֶׁנִּטְמָא לְמֵת שֶׁאֵינוֹ מִז' מֻתֵּי מִצְוָה — אֵינוֹ נוֹשֵׂא כַּפָּיו, וְאֵין נוֹהֲגִים בּוֹ קְדֻשָּׁה אֲפִלּוּ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן.

וַאֲפִלּוּ גֵּרְשָׁהּ אוֹ מֵתָה — פָּסוּל עַד שֶׁיִּדֹּר הֲנָאָה עַל דַּעַת רַבִּים מֵהַנָּשִׂים שֶׁהוּא אָסוּר בָּהֶן, שֶׁנֶּדֶר שֶׁהֲדַר עַל דַּעַת רַבִּים אֵין לוֹ הַתָּרָה. אֲבָל כְּשֶׁלֹּא יִדֹּר עַל דַּעַת רַבִּים, שֶׁמָּא יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וְיִשְׁאַל עַל נִדְרוֹ, לְפִי שֶׁיִּצְרוֹ תְּקָפוֹ לַעֲרָיוֹת. אֲבָל בְּנִטְמָא לַמֵּת אֵין צָרִיךְ לִדֹּר, אֶלָּא דַּי שֶׁיָּשׁוּב וְיִקַּבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא יִטַּמָּא עוֹד לְמֵתִים:

נד יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּת שֶׁזְּנְתָה אֲרוּסָה אוֹ אֲפִלּוּ נְשׂוּאָה, אוֹ שֶׁהֵמִירָה שֶׁמִּן הַסְּתָם זְנָתָה — "אֶת אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת", וְאֵין מְחֻיָּבִים לְקַדְּשׁוֹ עוֹד לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה

רִאשׁוֹן וּשְׁאָר מַעֲלוֹת הַכְּהֻנָּה. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם נוֹשֵׂא כַּפָּיו, שֶׁאֵין שְׁאָר עֲבֵרוֹת מוֹנְעִים נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֶפִלּוּ הֵן בּוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן בְּבִתּוֹ (וְלֹא נָהֲגוּ כְּדִבְרֵיהֶם, לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר "אֶת אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת" אֶלָּא כְּשֶׁזִּנְּתָה בְּעֵדִים וְהַתְרָאָה וּכְשֶׁהֵעִידוּ בִּפְנֵי סַנְהֶדְרִין, אֲבָל עַכְשָׁו נוֹהֲגִין בּוֹ קְדֻשָּׁה לְכָל דָּבָר):

נה הֶחָלָל, דְּהַיְנוּ הַנּוֹלָד מֵאִסּוּרֵי כְּהֻנָּה שֶׁהֵן גְּרוּשָׁה זוֹנָה חֲלָלָה — אֵינוֹ נוֹשֵׂא כַּפָּיו, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בְּכִהוּנוֹ וַהֲרֵי הוּא כְּזָר לְכָל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאֶבֶן הָעֶזֶר סִימָן ז' (לְפִיכָךְ אִם נוֹשֵׂא כַּפָּיו — עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, כְּמוֹ זָר שֶׁנָּשָׂא כַּפָּיו).

וַאֲפִלּוּ חָלָל שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, כְּגוֹן הַנּוֹלָד מֵחֲלוּצָה — אֵינוֹ נוֹשֵׂא כַּפָּיו, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׂיאַת כַּפַּיִם הִיא מִן הַתּוֹרָה וְעוֹבֵר בַּעֲשֵׂה אִם אָמְרוּ לוֹ לַעֲלוֹת — יֵשׁ כֹּחַ בְּיָד חֲכָמִים לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה.

וּמִסַּעַם זֶה כָּל הַפְּסוּלִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין עוֹלִין אֶפִלּוּ אָמְרוּ לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֶלָּא שֶׁהַפְּסוּלִים שֶׁלֹּא מִפְּנֵי פְּגָמָם — יֵשׁ לָהֶם לְצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת קֹדֶם "רְצֵה", שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם פְּגוּמִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין חִיּוּב עֲלֵיהֶם לְצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁחֲכָמִים מְנָעוּם מִנְּשִׂיאַת כַּפַּיִם — אֵין עוֹבְרִים כְּלוּם.

אֲבָל כֹּהֲנִים הַנִּמְנָעִים מִנְּשִׂיאַת כַּפַּיִם מֵחֲמַת הַמִּנְהָג, כְּגוֹן בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁבְּתוֹךְ ז' יְמֵי הָאֲבֵלוּת אֵינוֹ נוֹשֵׂא כַּפָּיו, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׂרוּי בְּשִׂמְחָה וְהַמְבָרֵךְ יֵשׁ לוֹ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה וְטוֹב לֵב, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּיִצְחָק שֶׁצִּוָּה לַעֲשׂוֹת לוֹ מַטְעַמִּים קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ; וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁכָּל זְמַן הָאֲבֵלוּת אֲפִלּוּ עַד י"ב חֹדֶשׁ עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ וְכָל שְׁלֹשִׁים עַל שְׁאָר קְרוֹבִים אֵינוֹ נוֹשֵׂא כַּפָּיו אֲפִלּוּ אֵין שָׁם כֹּהֵן אֶלָּא הוּא אֲפִלּוּ בְּיָמִים טוֹבִים, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא שָׂרוּי בְּשִׂמְחָה שֶׁהֲרֵי אָסוּר לֵילֵךְ לְשִׂמְחַת נִשּׂוּאִין וְכַיּוֹצֵא בָּהּ; וְהוּא הַדִּין הַקּוֹבֵר מֵתוֹ בָּרֶגֶל, שֶׁהֲרֵי אָסוּר בְּשִׂמְחָה כָּל יְמוֹת הָרֶגֶל אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא חָל עָלָיו הָאֲבֵלוּת, וְכֵן הָאוֹנֵן אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֶׁהוּא חַיָּב בְּכָל הַמִּצְוֹוֹת, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ שָׂרוּי בְּשִׂמְחָה — הֲרֵי כֻּלָּם חַיָּבִין לָצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת קֹדֶם שֶׁקּוֹרֵא הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "כֹּהֲנִים" שֶׁלֹּא יַעַבְרוּ בַּעֲשֵׂה, שֶׁהֲרֵי מִן הַדִּין הֵם רַשָּׁאִים לִשָּׂא כַּפֵּיהֶם.

וְיֵשׁ לָהֶם לָצֵאת קֹדֶם "רְצֵה", כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם פְּגוּמִים.

וְאִם אָמְרוּ לָהֶם לַעֲלוֹת אוֹ לִטֹּל יְדֵיהֶם — חַיָּבִים לַעֲלוֹת אִם אָמְרוּ לָהֶם קֹדֶם סִיּוּם בִּרְכַּת "עֲבוֹדָה", כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעַבְרוּ בַּעֲשֵׂה. לָכֵן לֹא יִהְיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁאוֹמְרִים לַכֹּהֲנִים לִטֹּל יְדֵיהֶם:

נו וְכֵן כֹּהֵן שֶׁהוּא פָּנוּי וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִשָּׂא כַּפָּיו מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׁרוּי בְּלֹא אִשָּׁה שָׂרוּי בְּלֹא שִׂמְחָה — חַיָּב לָצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת קֹדֶם קְרִיאַת "כֹּהֲנִים", שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ לוֹ לַעֲלוֹת אוֹ לִטֹּל יָדָיו.

אֲבָל הַמִּנְהָג הוּא שֶׁנּוֹשֵׂא כַּפָּיו אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָשׂוּי (וּמִכָּל מָקוֹם הָרוֹצֶה שֶׁלֹּא לִשָּׂא כַּפָּיו וְלָצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת — אֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל מַה לִּסְמֹךְ. אֲבָל נָשׂוּי שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ — נוֹשֵׂא כַּפָּיו לְדִבְרֵי הַכֹּל):

נז נָהֲגוּ בְּכָל מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב, מִשּׁוּם שֶׁאָז שְׂרוּיִים בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב, וְ"טוֹב לֵב הוּא יְבָרֵךְ", מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשָׁאָר יָמִים אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּתוֹת הֵם טְרוּדִים עַל מִחְיָתָם וְעַל בִּטּוּל מְלַאכְתָּם וְאֵינָם שְׂרוּיִים בְּשִׂמְחָה. וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב אֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֶלָּא בִּתְפִלַּת מוּסָף, שֶׁיּוֹצְאִים אָז מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְיֵיטִיבוּ לִבָּם וְיִשְׂמְחוּ בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב.

וְיוֹם הַכִּפּוּרִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שִׂמְחַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה — נוֹשְׂאִים כַּפַּיִם בּוֹ כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׂמְחַת מְחִילָה וְסִלִּיחָה וְכַפָּרָה וּקְדֻשָּׁה וּכְבוֹד הַיּוֹם בְּמַלְבּוּשִׁים נָאִים. וּמִטַּעַם זֶה יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹשְׂאִים כַּפַּיִם בּוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁחֲרִית. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹשְׂאִים כַּפַּיִם בּוֹ גַּם בִּנְעִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָמוּךְ לַיְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁהוּא הַטַּעַם בְּשָׁאָר יוֹם טוֹב.

אֲבָל יוֹם טוֹב וְיוֹם כִּפּוּר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — לֹא הָיָה רָאוּי לְפִי זֶה לְבַטֵּל נְשִׂיאַת כַּפַּיִם מִיּוֹם טוֹב זֶה בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְדֻשָּׁה נוֹסֶפֶת שֶׁל שַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן שֶׁלֹּא לִשָּׂא כַּפֵּיהֶם בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, לְפִי שֶׁמִּנְהַג הַכֹּהֲנִים לִטְבֹּל לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם וְטוֹבְלִין מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְאֵין נִזְקָקִין לִנְשׂוֹתֵיהֶם בְּיוֹם טוֹב, וּכְשֶׁחָל בְּשַׁבָּת לֹא רָצוּ לְבַטֵּל הָעוֹנָה, וְלֹא רָצוּ לִטְבֹּל שַׁחֲרִית מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ו (אֲבָל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל בְּשַׁבָּת לֹא שַׁיָּךְ טַעַם זֶה). וּמִכָּל מָקוֹם אִם לֵיל יוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּאֶמְצַע שָׁבוּעַ שֶׁהוּא לֵיל טְבִילָה — יְשַׁמֵּשׁ וְיִטְבֹּל בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל הַפּוֹרְשִׁים מִנְּשׁוֹתֵיהֶם בְּלֵיל

יוֹם טוֹב וְאֵין טוֹבְלִין בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב — שִׁבּוּשׁ גָּמוּר הוּא.

וְכָל טָעֲמִים אֵלּוּ הֵם לְיַשֵּׁב הַמִּנְהָג אַף שֶׁאֵין בָּהֶם כְּדַאי לְבַטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁאֵין קוֹרְאִים "כֹּהֲנִים" — אֵינָם עוֹבְרִים כְּלוּם. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם, יְיַשֵּׁר כֹּחָם שֶׁל בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּסְבִיבוֹתֵיהֶם שֶׁנּוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם בְּכָל יוֹם כְּתִקּוּן חֲכָמִים, וּמִקְיָמִים ג' מִצְווֹת עֲשֵׂה בְּכָל יוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְטָבֵל.

וְכָל שַׁחֲרִית וּמוּסָף שֶׁאֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ — אוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר: "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כו'", אֲפִלּוּ הוּא כֹּהֵן, שֶׁלֹּא מָנְעוּ לַכֹּהֵן אֶלָּא לִקְרוֹת "כֹּהֲנִים" וּלְהַקְרוֹתָן וּמִן הַטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, אֲבָל לוֹמַר כָּךְ "כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁיךָ" סְתָם בְּלֹא קְרִיאָה — מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה (וְאֵין לָחוֹשׁ שֶׁכְּשֶׁיִּשְׁמְעוּ שֶׁיֹּאמַר "כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁיךָ" יֹאמְרוּ עָלָיו שֶׁהוּא אֵינוֹ בִּכְלַל כֹּהֲנִים אֶלָּא בֶּן גִּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה, לְפִי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁנִּסַּח הַתְּפִלָּה כָּךְ הוּא, שֶׁמִּטַּעַם כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מֻתָּר לְכֹהֵן לִקְרוֹת לְכֹהֵן אַחֵר לְסֵפֶר תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קל"ה):

נח בְּאֵלּוּ הַתֵּבוֹת נָהֲגוּ הַכֹּהֲנִים שֶׁהוֹפְכִין בָּהֶם פְּנֵיהֶם לַדָּרוֹם וְלַצָּפוֹן: "יְבָרֶכְךָ", "וְיִשְׁמְרֶךָ", "אֵלֶיךָ", "וִיחֻנֶּךָּ", "אֵלֶיךָ", "לְךָ", "שָׁלוֹם", לְפִי שֶׁכָּל תֵּבוֹת אֵלּוּ הֵם לְנֹכַח, לָכֵן הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם גַּם לַדָּרוֹם וְלַצָּפוֹן כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ כֻּלָּם (וּבְתֵבַת "שָׁלוֹם", מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹף הַבְּרָכָה וְעִקָּרוֹ, כִּי בִּרְכָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא "שָׁלוֹם", לָכֵן מְבָרְכִים לְכֻלָּם בְּשָׁלוֹם[)].

וְנוֹהֲגִים לְהַאֲרִיךְ בְּסוֹף תֵּבוֹת אֵלּוּ, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם הוּא סוֹף בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

וְנָכוֹן שֶׁהָאוֹמְרִים "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם חָלוֹם חָלַמְתִּי כו'" — שֶׁיֹּאמְרוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים מַאֲרִיכִים בְּנִגּוּן בְּסוֹף הַתֵּבָה שֶׁבְּסוֹף הַפָּסוּק, שֶׁכְּבָר כָּלְתָה בְּרָכָה זוֹ מִפִּי הַכֹּהֲנִים וְאֵין צָרִיךְ עוֹד לְהַאֲזִין לָהֶם, אֲבָל בְּעוֹד שֶׁהֵם אוֹמְרִים תֵּבוֹת הַבְּרָכָה — צָרִיךְ לְהַאֲזִין לָהֶם וּלְכַוֵּן וְאָסוּר לוֹמַר שׁוּם דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְאַף שֶׁחֲכָמִים הִתִּירוּ לוֹמַר "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם" עַל חֲלוֹמוֹת מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה שֶׁמָּא צָרִיךְ רְפוּאָה לַחֲלוֹמוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְתַקֵּן זֶה לוֹמַר בִּשְׁעַת הַאֲרָכַת הַנִּגּוּן שֶׁבְּסוֹף הַתֵּבָה — יֵשׁ לְתַקֵּן.

וְאַף עַל פִּי שֶׁרְפוּאָתוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁאוֹמֵר "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כו'" בִּשְׁעַת בִּרְכַּת כֹּהֲנִים וְלֹא

לְאַחַר שֶׁכָּלְתָה בְּרָכָה מִפִּי כֹּהֲנִים, מִכָּל מָקוֹם כָּל זְמַן שֶׁהֵם מַאֲרִיכִים בְּנִגּוּן הֲבָרַת אוֹת אַחֲרוֹנָה שֶׁל הַתֵּבָה — עֲדַיִן לֹא נִסְתַּיְּמָה תֵּבָה זוֹ לְעִנְיַן שֶׁלֹּא תּוֹעִיל אָז אֲמִירַת "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כו'" (כֵּיוָן שֶׁהַצִּבּוּר לֹא עָנוּ עֲדַיִן אָמֵן), אַף עַל פִּי שֶׁנִּסְתַּיְּמָה לְעִנְיַן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַאֲזִין עוֹד לַכֹּהֲנִים, כֵּיוָן שֶׁהֶאֱזִין כְּבָר תְּחִלַּת הֲבָרַת אוֹת אַחֲרוֹנָה, וְהַאֲרַכַת הַהֲבָרָה בְּנִגּוּן אֵין צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ כְּלָל.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּתֵבַת "שָׁלוֹם" הֵן מַאֲרִיכִים בְּנִגּוּן קֹדֶם שֶׁיֹּאמְרוּ מֵ"ם שֶׁל "שָׁלוֹם", וּכְשֶׁאוֹמְרִים אָז "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם" וּמְסַיְּמִים עִם הַכֹּהֲנִים אִם כֵּן אֵין שׁוֹמֵעַ הַמֵּ"ם שֶׁל "שָׁלוֹם" כָּרָאוּי לִשְׁמֹעַ בְּשְׁתִיקָה וְכַוָּנָה, מִכָּל מָקוֹם בְּתֵבַת "וְיִשְׁמְרֶךָ" "וִיחֻנֶּךָּ" שֶׁאֶפְשָׁר לְתַקֵּן שֶׁיִּשְׁמְעוּ גַּם הָאוֹת הָאַחֲרוֹנָה — מְתַקְּנִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַף שֶׁאוֹמְרִים "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם" כְּשֶׁהֵם מַאֲרִיכִים בְּנִגּוּן סוֹף הַפָּסוּק — לֹא יֹאמַר הַמַּקְרֵא "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כו'" אֶפְלוּ אֵינוֹ שָׁלִיחַ צִבּוּר, שֶׁהֲרֵי אֶפְלוּ לַעֲנוֹת אָמֵן אָסוּר מִפְּנֵי הַטָּרוּף. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהַשָּׁלִיחַ צִבּוּר לֹא יֹאמַר "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם", מִפְּנֵי שֶׁהוּא הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה:

נט כָּל כֹּהֵן יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה לְהַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ בִּכְהֻנָּה, כְּגוֹן לִקַּח מַתָּנוֹת אִם אֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׂא כַּפָּיו מֵחֲמַת אֵיזֶה אֹנֶס, כְּגוֹן שֶׁמְּלַמֵּד לְתַלְמִידָיו בְּעֵת שֶׁהַצִּבּוּר נֶאֱסָפִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אוֹ שֶׁהוּא חוֹלֶה בְּמֵעָיו וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׂהוֹת נְקֵבָיו עַד גְּמַר בִּרְכַּת כֹּהֲנִים:

ס אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֹהֵן אֲפִלּוּ בִּזְמַן הַזֶּה וּכְמוֹעֵל בְּהֶקְדֵּשׁ הוּא, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב". וְאַף עַכְשָׁו שֶׁאֵין לָנוּ קָרְבָּנוֹת — בְּקִדֻּשָּׁתוֹ הוּא עוֹמֵד. וְאִם הַכֹּהֵן הוּא מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ — מֻתָּר, שֶׁהַכְּהֻנָּה שֶׁלּוֹ הִיא וְיָכוֹל לִמְחֹל כְּבוֹדוֹ וְלִתֵּן רְשׁוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה הֲנָאָה כְּגוֹן בְּשָׂכָר, אוֹ אֲפִלּוּ בְּחִנָּם לְאָדָם חָשׁוּב שֶׁהוּא חָפֵץ לְשַׁמְּשׁוֹ וְנֶהֱנֶה מִזֶּה שֶׁזָּכָה לְשָׂרַת בַּקֹּדֶשׁ, אֲבָל אִם אֵין לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מִזֶּה — אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִדַּשְׁתּוֹ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: קַדְּשֵׁהוּ בְּעַל כָּרְחוֹ.

(וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לִתֵּן רְשׁוּת לְיִשְׂרָאֵל לִקְרוֹת וּלְבָרֵךְ לְפָנָיו אַף עַל

פִּי שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קל"ה ור"א. וְאֵין אוֹמְרִים "וְקַדֵּשְׁתּוֹ" בְּעַל כָּרְחוֹ אֶלָּא בִּדְבָרִים הַתְּלוּיִים בִּקְדֻשַּׁת הַכֹּהֲנִים, שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְחַלֵּל קְדֻשָּׁתוֹ וְלִשָּׂא גְּרוּשָׁה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, לְפִי שֶׁקְּדֻשַּׁת הַכֹּהֲנִים לֹא נִתְּנָה לָהֶם לֵהָנוֹת בָּהּ גּוּפָם, כְּמוֹ שֶׁקְּדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל לֹא נִתְּנָה לֵהָנוֹת בָּהּ גּוּפָם, שֶׁמִּצְוֹוֹת לָאו לֵהָנוֹת נִתְּנוּ אֶלָּא גְּזֵרַת מֶלֶךְ הִיא עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ קְדוֹשִׁים, הוֹאִיל וְנִבְחֲרוּ לְשֶׁרֶת לַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ" וְגו', "קָדֹשׁ יִהְיֶה ... כִּי קָדוֹשׁ וְגו'", לְפִיכָךְ אֵינָהּ בְּיָדָם לְמָחְלָהּ. אֲבָל כְּבוֹד הַכְּהֻנָּה נִתַּן לָהֶם לַהֲנָאָתָם, לַעֲלוֹת לַתּוֹרָה רִאשׁוֹן, וְלִטֹּל מָנָה יָפָה רִאשׁוֹן, וְכֵן לְהַקְדִּימָם לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כָּבוֹד זֶה הֲנָאַת הַגּוּף הוּא, לְפִיכָךְ הוּא בְּיָדָם לְמָחֹל כְּבוֹדָם, וְרַשַּׁאי לִתְּנוֹ לְיִשְׂרָאֵל אִם רָצָה, כִּי רְצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם — זֶהוּ כְּבוֹדוֹ):

סימן קכט

א **בְּאֵיזֶה תְּפִלּוֹת נוֹשְׂאִים כַּפַּיִם וּבוֹ ב' סְעִיפִים**:

אֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֶלָּא בְּשַׁחֲרִית וּמוּסָף וּנְעִילָה בְּיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְעִילָה כְּגוֹן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֲבָל לֹא בְּמִנְחָה, מִפְּנֵי שֶׁהַשִּׁכְרוּת מְצוּיָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְשֶׁמָּא יִהְיֶה הַכֹּהֵן שִׁכּוֹר.

וְגָזְרוּ בְּמִנְחָה שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים וּשְׁאָר תַּעֲנִית צִבּוּר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן נְעִילָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקע"ט אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם חֲשַׁשׁ שִׁכְרוּת, גְּזֵרָה מִשּׁוּם מִנְחָה שֶׁל שְׁאָר יָמִים, לְפִי שֶׁבְּיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְעִילָה מִתְפַּלְּלִים מִנְחָה בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל כְּדֵי לְהַתְחִיל נְעִילָה קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה וּמִתְחַלֶּפֶת הִיא בְּמִנְחָה שֶׁל שְׁאָר יָמִים, שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים לְהִתְפַּלֵּל בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל מִפְּנֵי אוֹתָם שֶׁרוֹצִים לֶאֱכֹל אַחַר כָּךְ, שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל קֹדֶם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן רל"ב.

אֲבָל בְּתַעֲנִית שֶׁאֵין בָּהֶם נְעִילָה, הוֹאִיל וּתְפִלַּת הַמִּנְחָה הוּא סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה — הִיא דּוֹמָה לִתְפִלַּת נְעִילָה וְאֵינָהּ מִתְחַלֶּפֶת בְּמִנְחָה שֶׁל שְׁאָר הַיָּמִים, לְפִיכָךְ יֵשׁ בָּהּ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם:

ב כֹּהֵן שֶׁעָבַר וְעָלָה לַדּוּכָן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּמִנְחָה, כֵּיוָן שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין שָׁם שִׁכְרוּת — הֲרֵי זֶה נוֹשֵׂא כַּפָּיו וְאֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ פָּסוּל הוּא וּלְכָךְ הוֹרִידוּהוּ. וְלָכֵן נוֹהֲגִים בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לוֹמַר "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כו'" בְּיוֹם

הַכִּפּוּרִים בְּמִנְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אוֹמְרִים אֶלָּא בִּזְמַן הָרָאוּי לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וְאִם עָלָה לֹא יֵרַד וְנוֹשֵׂא כַּפָּיו — נִקְרָא קָצָת רָאוּי לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם:

סימן קל

א רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁאוֹמְרִים בִּשְׁעַת נְשִׂיאַת כַּפַּיִם וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

מִי שֶׁרָאָה חֲלוֹם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מָה רָאָה וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא חֲלַם חֲלוֹם שֶׁצָּרִיךְ לִרְפוּאָה — יָקוּם לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹשְׂאִין כַּפֵּיהֶן וְיֹאמַר "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲנִי שֶׁלְּךָ כו' אִם צְרִיכִים רְפוּאָה רְפָאֵם כו'". וְיִכַּוֵּן לְסַיֵּם כְּשֶׁמְּסַיְּמִין הַכֹּהֲנִים פָּסוּק א' אוֹ ב' אוֹ ג', כְּדֵי שֶׁיַּעֲנוּ הַצִּבּוּר אָמֵן גַּם עַל בַּקָּשָׁתוֹ. וְאִם לֹא סִיְּמוּ הַכֹּהֲנִים עֲדַיִן — יוֹסִיף וְיֹאמַר: "אַדִּיר בַּמָּרוֹם כו'" עַד שֶׁיְּסַיְּמוּ הַכֹּהֲנִים.

וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹלִין לַדּוּכָן — יֹאמַר כָּל זֶה בְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר "שִׂים שָׁלוֹם". וְיכַוֵּן לְסַיֵּם עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, שֶׁיַּעֲנוּ הַצִּבּוּר אָמֵן. וְאִם רוֹאֶה שֶׁלֹּא יוּכַל לְסַיֵּם עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — יַתְחִיל בְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר "יְבָרֶכְךָ".

וְלֹא יֹאמַר כֵּן בְּכָל יוֹם וְיוֹם, אֶלָּא בְּיוֹם שֶׁרָאָה חֲלוֹם. וּמַה שֶּׁנָּהֲגוּ הַכֹּל לוֹמַר כֵּן בְּרֶגֶל כְּשֶׁהַכֹּהֲנִים עוֹלִים לַדּוּכָן, זֶהוּ לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא רָאָה חֲלוֹם שֶׁצָּרִיךְ רְפוּאָה בֵּין רֶגֶל לָרֶגֶל:

ב טוֹב לוֹמַר תְּחִלָּה "בֵּין חֲלוֹמוֹת שֶׁחָלַמְתִּי עַל אֲחֵרִים" וְאַחַר כָּךְ "בֵּין חֲלוֹמוֹת שֶׁחָלַמְתִּי עַל עַצְמִי וְשֶׁחָלְמוּ אֲחֵרִים עָלַי", לְפִי שֶׁאָמְרוּ: הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ — הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה, לָכֵן יֵשׁ לוֹ לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ עַל אֲחֵרִים מֵעַל עַצְמוֹ.

וְנוֹהֲגִין לְסַיֵּם "וְתִשְׁמְרֵנִי וּתְחָנֵנִי וְתִרְצֵנִי". "וְתִשְׁמְרֵנִי" — כְּנֶגֶד "וְיִשְׁמְרֶךָ", "וּתְחָנֵנִי" — כְּנֶגֶד וִיחֻנֶּךָּ", "וְתִרְצֵנִי" — הוּא רָצוֹן וְשָׁלוֹם:

סימן קלא

א דִּינֵי נְפִילַת אַפַּיִם וּבוֹ ו' סְעִיפִים:

לְאַחַר שֶׁסִּיְּמוּ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר חֲזָרַת הַתְּפִלָּה — נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וּמִתְחַנְּנִים כָּל מָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ. וְגַם עִקַּר נְפִילַת אַפַּיִם הוּא מִנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִימוֹת עוֹלָם. וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינָהּ חוֹבָה אֶלָּא רְשׁוּת, לָכֵן כָּל הַלְּכוֹתֶיהָ תְּלוּיוֹת בַּמִּנְהָג כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וּתְחִנָּה זוֹ שֶׁמִּתְחַנֵּן בִּנְפִילַת אַפַּיִם צָרִיךְ לוֹמַר מִיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה, אֲבָל אִם הִפְסִיק וְעָסַק בְּדָבָרִים

אֲחֵרִים אַחַר הַתְּפִלָּה — שׁוּב אֵין תְּחִנָּתוֹ נִשְׁמַעַת כָּל כָּךְ. לָכֵן אֵין לְדַבֵּר בֵּין תְּפִלָּה לִנְפִילַת אַפַּיִם (אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, שֶׁהֲרֵי עִקַּר נְפִילַת אַפַּיִם הִיא רְשׁוּת). וּמִכָּל מָקוֹם אֵין צָרִיךְ לְזַהֵר אֶלָּא מִלְּהַפְסִיק וְלַעֲסֹק בִּדְבָרִים אֲחֵרִים לְגַמְרֵי, אֲבָל שִׂיחָה מוּעֶטֶת אֵין לָחוּשׁ. וְכָל שֶׁאֵין מַפְסִיקִין בִּדְבָרִים אֲחֵרִים לְגַמְרֵי — יָכוֹל לֵילֵךְ אַחַר הַתְּפִלָּה לְמָקוֹם אַחֵר לִפֹּל שָׁם עַל פָּנָיו.

וְעִקַּר נְפִילַת אַפַּיִם שֶׁנָּהֲגוּ בָּהּ בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הִיא לִפֹּל עַל פָּנָיו אַרְצָה אֶפְלוּ שֶׁלֹּא בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם (וְאֶפְלוּ יוֹשֵׁב עַל הָאָרֶץ וְנוֹפֵל עַל פָּנָיו אַרְצָה). וְאָדָם חָשׁוּב אֵינוֹ רַשַּׁאי לִפֹּל עַל פָּנָיו בְּעַנְיָן זֶה בִּפְנֵי הַצִּבּוּר כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל הַצִּבּוּר אִם אֵין הַצִּבּוּר נוֹפְלִים כָּךְ כָּמוֹהוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בָּטוּחַ בְּמַעֲשָׂיו שֶׁיַּעֲנֶה כִּיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, (שֶׁהֲרֵי) נֶאֱמַר בּוֹ "קֻם לְךָ לָמָּה זֶּה אַתָּה נֹפֵל עַל פָּנֶיךָ" (מַשְׁמָע שֶׁאֵין לוֹ לִפֹּל), לְפִי שֶׁאִם לֹא יֵעָנֶה מִיָּד — יְהַרְהֵרוּ הַצִּבּוּר אַחֲרָיו לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וְאֵינוֹ רָאוּי לֵעָנוֹת.

וְכֵן כָּל אָדָם אָסוּר לִפֹּל עַל פָּנָיו אַרְצָה עַל גַּבֵּי רִצְפַּת אֲבָנִים אֶפְלוּ שֶׁלֹּא בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, גְּזֵרָה מִשּׁוּם הִשְׁתַּחֲוָאָה בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם שֶׁהִיא אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה וְלוֹקִין עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ", וְאֵינוֹ מֻתָּר אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ בִּלְבַד.

וְאִם אֵינוֹ מַדְבִּיק פָּנָיו בַּקַּרְקַע אֶלָּא מַטֶּה עַל צִדּוֹ — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְאָדָם חָשׁוּב בִּפְנֵי הַצִּבּוּר, וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי רִצְפַּת אֲבָנִים שֶׁלֹּא בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְעַכְשָׁו שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לִפֹּל עַל פְּנֵיהֶם מַמָּשׁ אֶלָּא בְּהַטָּיַת הָרֹאשׁ וְכִסּוּי הַפָּנִים בִּלְבַד — לֹא שַׁיָּךְ כָּל זֶה.

וְכֵיוָן שֶׁאֵין נוֹפְלִין מַמָּשׁ אֶלָּא שֶׁמְּכַסֶּה פָּנָיו — נָהֲגוּ לִפֹּל אֲפִלּוּ מְעֻמָּד. אַךְ עַל פִּי הַקַּבָּלָה רָאוּי לִהְיוֹת נְפִילַת אַפַּיִם מְיֻשָּׁב. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לֵישֵׁב בְּמָקוֹם שֶׁכָּלוּ הַגּ' פְּסִיעוֹת — יַמְתִּין כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת וְיַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וְיִפֹּל מְיֻשָּׁב.

וְנוֹהֲגִים לְכַסּוֹת הַפָּנִים בְּבֶגֶד, וְלֹא דַּי בְּכִסּוּי הַיָּד שֶׁנּוֹפֵל פָּנָיו עָלֶיהָ, לְפִי שֶׁהַיָּד וְהַפָּנִים גּוּף אֶחָד הֵן וְאֵין הַגּוּף יָכוֹל לְכַסּוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן ע"ד וצ"א.

וְנָהֲגוּ בִּמְקוֹמוֹת הָרַבֵּה לְהַטּוֹת עַל צַד שְׂמֹאל, לְפִי שֶׁמָּצִינוּ כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל שְׁכִינָה מִימִינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' צִלְּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ז. נִמְצָא כְּשֶׁהוּא מֵטֶה

עַל שְׂמֹאלוֹ פָּנָיו כְּלַפֵּי שְׁכִינָה, וְאִם הָיָה מֻטֶּה עַל יְמִינוֹ הָיָה לְהֶפֶךְ, וְלֹא יִתְּכֵן לָעֶבֶד לִהְיוֹת אֲחוֹרָיו כְּלַפֵּי אֲדוֹנָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְהַטּוֹת עַל יַד יְמִינוֹ, שֶׁכְּשֶׁהוּא מֻטֶּה עַל יְמִינוֹ וּשְׁכִינָה כְּנֶגְדּוֹ — יְכַוֵּן "שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי". וְנָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַטּוֹת בְּשַׁחֲרִית עַל יְמִינוֹ וְלֹא עַל שְׂמֹאלוֹ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַתְּפִלִּין שֶׁבִּשְׂמֹאלוֹ, וּבְמִנְחָה אוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁחֲרִית כְּשֶׁאֵין לוֹ תְּפִלִּין בִּשְׂמֹאלוֹ — מַטֶּה עַל שְׂמֹאלוֹ. וְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הָעוֹמֵד מִימִין הָאָרוֹן — טוֹב שֶׁיַּטֶּה רֹאשׁוֹ מְעַט כְּלַפֵּי הָאָרוֹן אַף כְּשֶׁנּוֹפֵל עַל יַד יְמִינוֹ (וְהוּא הַדִּין הַיּוֹשְׁבִים בְּצַד הַמְּנוֹרָה לִפְנֵי הָאָרוֹן וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם לַמִּזְרָח כְּמוֹ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר).

עַל פִּי הַקַּבָּלָה יֵשׁ לוֹמַר מִזְמוֹר "אֵלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֶשָּׂא". אַף מִפְּנֵי שֶׁהָאוֹמְרוֹ וְלִבּוֹ רָחוֹק מִמֶּנּוּ גּוֹרֵם לוֹ לְהֵאָסֵף בְּלֹא עִתּוֹ, לְפִיכָךְ נִמְנְעוּ לְאָמְרוֹ בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ, אֶלָּא אוֹמְרִים "רַחוּם וְחַנּוּן כו' ה' אַל בְּאַפְּךָ כו'":

ב לְאַחַר שֶׁנָּפַל עַל פָּנָיו — יַגְבִּיהַּ רֹאשׁוֹ וְיִתְחַנֵּן מְעַט מְיֻשָּׁב, כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ. וּמִנְהָג פָּשׁוּט לוֹמַר "וַאֲנַחְנוּ לֹא נֵדַע מַה נַּעֲשֶׂה כו'", לְפִי שֶׁהִתְפַּלַּלְנוּ בְּכָל עִנְיָן שֶׁיּוּכַל אָדָם שֶׁיִּתְפַּלֵּל, בִּישִׁיבָה וּבַעֲמִידָה וּבִנְפִילַת אַפַּיִם, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וָאֵשֵׁב בָּהָר וגו' וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי ה' וגו'", וּמֵאַחַר שֶׁאֵין בָּנוּ כֹּחַ לְהִתְפַּלֵּל בְּעִנְיָן אַחֵר — אָנוּ אוֹמְרִים "וַאֲנַחְנוּ לֹא נֵדַע מַה נַּעֲשֶׂה כו'". וְאַחַר כָּךְ חָצִי קַדִּישׁ, "אַשְׁרֵי", "לַמְנַצֵּחַ":

ג יֵשׁ נוֹהֲגִים שֶׁאֵין נוֹפְלִים אַפַּיִם אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם סֵפֶר תּוֹרָה. וְסִימָן לַדָּבָר בְּמִלְחֶמֶת הָעַי "וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו ... לִפְנֵי אֲרוֹן ה'". וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין סֵפֶר תּוֹרָה — נוֹהֲגִין לוֹמַר תְּחִנָּה בְּלֹא כִּסּוּי פָּנִים.

וַחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת הַפְּתוּחָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת — הַמִּתְפַּלְּלִים בָּהּ כְּשֶׁבֵּית הַכְּנֶסֶת פָּתוּחַ נוֹהֲגִים לוֹמַר תְּחִנָּה בִּנְפִילַת אַפַּיִם כְּמוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עַצְמוֹ, אֲבָל לֹא כְּשֶׁבֵּית הַכְּנֶסֶת נָעוּל. וּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל נָשִׁים הִיא כְּבֵית אֶחָד לְעִנְיָן זֶה עִם בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה בְּתוֹכָהּ אֲפִלּוּ אֵינוֹ פָּתוּחַ לוֹ, וְנוֹהֲגִים לוֹמַר בּוֹ בִּנְפִילַת אַפַּיִם. אֲבָל עֲזָרָה שֶׁלִּפְנֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת — דִּינָהּ כַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת.

אֲפִלּוּ יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת —

יָכוֹל לִפְּל עִמָּהֶם בְּשָׁעָה שֶׁהֵם נוֹפְלִים, שֶׁהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ עוֹמֵד עִמָּהֶם, שֶׁאֲפִלּוּ מְחִצָּה שֶׁל בַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם כָּל שֶׁיֵּשׁ עֲשָׂרָה בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ה:

ד אֵין נְפִילַת אַפַּיִם בַּלַּיְלָה, מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לַיּוֹדְעִים. לְפִיכָךְ אִם נִמְשְׁכָה תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַד הַלַּיְלָה — אֵין לִפֹּל עַל פָּנָיו. וְיֵשׁ לְדַלֵּג "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ" כְּדֵי לִפֹּל מִבְּעוֹד יוֹם. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לָחוּשׁ לָזֶה אֶלָּא בְּוַדַּאי לַיְלָה, אֲבָל לֹא בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת. וְנוֹהֲגִים לִפֹּל עַל פְּנֵיהֶם בְּלֵיל אַשְׁמוּרוֹת, הוֹאִיל וְהוּא קָרוֹב לַיּוֹם. וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לְהַאֲרִיךְ בַּסְּלִיחוֹת עַד נְכוֹן הַיּוֹם, וְאָז נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם:

ה נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לִפֹּל עַל פְּנֵיהֶם בְּבֵית הֶחָתָן בְּיוֹם כְּנִיסָתוֹ לַחֻפָּה, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם טוֹב שֶׁלּוֹ הוּא. וְלֹא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּיוֹם מִילָה, מִפְּנֵי שְׂמִצַּוֹת מִילָה בְּשִׂמְחָה קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם. וְלֹא כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם חָתָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְלֹא בְּבֵית הָאֵבֶל, מִפְּנֵי שֶׁז' יְמֵי אֵבֵלוּת הֵקֵשׁוּ לְז' יְמֵי הֶחָג לְעִנְיַן אִסּוּר עֲשִׂיַּת מְלָאכָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָפַכְתִּי חַגֵּיכֶם לְאֵבֶל". וְהוּא הַדִּין לְ"וְהוּא רַחוּם" שֶׁאוֹמְרִ[ים] בְּב' וְה'.

וְאַף לְאַחַר שֶׁיָּצְאוּ מִבֵּית הֶחָתָן וְהָאֵבֶל וּבָאוּ לְבָתֵּיהֶם — אֵין צְרִיכִים לוֹמַר תַּחֲנוּן, לְפִי שֶׁמְּקוֹמוֹ הוּא מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת י"ח, וְכֵיוָן שֶׁנִּדְחָה מִמְּקוֹם קְבִיעוּתוֹ — נִדְחָה לְגַמְרֵי. וְהוּא הַדִּין לְ"וְהוּא רַחוּם" בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁנּוֹהֲגִים לוֹמַר קֹדֶם נְפִילַת אַפַּיִם בְּכָל הַיָּמִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֲמִירָתוֹ חוֹבָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קל"ד (מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁחִיּוּבוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי הַמִּנְהָג וְעַכְשָׁו נִפְטְרוּ מִלְּאָמְרוֹ בִּשְׁעַת חִיּוּבוֹ, דְּהַיְנוּ בַּזְּמַן שֶׁנּוֹהֲגִים לְאָמְרוֹ בְּכָל יוֹם שֶׁהוּא מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת י"ח קֹדֶם נְפִילַת אַפַּיִם — נִפְטְרוּ כָּל הַיּוֹם).

אֲבָל בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים הַלֵּל בְּבֵית הָאֵבֶל (יֵשׁ לְכָל אֶחָד לוֹמַר הַלֵּל אַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ, שֶׁמִּצְוַת הַלֵּל הִיא כָּל הַיּוֹם וְאֵין מְקוֹמוֹ קָבוּעַ מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת י"ח, שֶׁאֲפִלּוּ קֹדֶם הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לִקְרוֹתוֹ לִפְעָמִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אַחַר הַתְּפִלָּה, שֶׁזְּמַנּוֹ כָּל הַיּוֹם אֲפִלּוּ לַיָּחִיד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְאֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית אֶלָּא מִשּׁוּם "זְרִיזִין מַקְדִּימִין לְמִצְוֹת". וְעוֹד שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְ"וְהוּא רַחוּם" שֶׁהָיוּ פְּטוּרִים מִלְּאָמְרוֹ בִּשְׁעַת חוֹבָתוֹ מִפְּנֵי הָאֲבֵלוּת שֶׁל אָבֵל שֶׁהִיא לוֹ כְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מִן הַלֵּל אֵינָם פְּטוּרִים אֶלָּא שֶׁמִּפְּנֵי הָאֲבֵלוּת שֶׁבַּבַּיִת אֵין רוֹצִים לוֹמַר שָׁם

"לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ" מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּלוֹעֵג לָרָשׁ, לְפִיכָךְ צְרִיכִים לָצֵאת מִשָּׁם וְלִקְרוֹת, כְּמוֹ שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְהִגִּיעַ אֵצֶל קְבָרוֹת אַחַר י"ח מִיָּד, שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִשָּׁם מִשּׁוּם "לוֹעֵג לָרָשׁ" וְלִקְרוֹת הַלֵּל).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּהַלֵּל שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁחִיּוּבוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג וְלֹא נָהֲגוּ לִקְרוֹת בְּבֵית הָאָבֵל, אֲבָל בַּחֲנֻכָּה שֶׁהַהַלֵּל הוּא חוֹבָה מִתַּקָּנַת חֲכָמִים — קוֹרִים גַּם בְּבֵית הָאָבֵל, שֶׁגַּם הָאָבֵל חַיָּב בּוֹ. אֶלָּא שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁהָאָבֵל כָּל ל' וְעַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ כָּל י"ב חֹדֶשׁ — אֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה בְּעֵת הַהַלֵּל, כִּי הַקָּהָל אָז בְּשִׂמְחָה כְּעֵין שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים:

יא אֵין מוֹנְעִין מִלְּפֹל עַל פְּנֵיהֶם בְּיוֹם הַמִּילָה אֶלָּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁהַמִּילָה בּוֹ, אֲבָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אַחֵר — נוֹפְלִין. וּבְזְמַן הַקֹּר שֶׁמְּלִין הַתִּינוֹק בְּבֵיתוֹ — נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לִפֹּל עַל פְּנֵיהֶם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁבַּעַל הַבְּרִית מִתְפַּלֵּל שָׁם. וְכָל זֶה בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁמָּלִין אָז הַתִּינוֹק, אֲבָל בְּמִנְחָה אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְפַּלְּלִין אֵצֶל הַתִּינוֹק — אוֹמְרִים תַּחֲנוּן.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּחָתָן, שֶׁאֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן כָּל הַיּוֹם כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִים אֵצֶל הֶחָתָן, אוֹ אִם בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, בְּיוֹם כְּנִיסָתוֹ לַחֻפָּה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים שֶׁאֵין הַחֲתָנִים הוֹלְכִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת יוֹם אוֹ יוֹמַיִם קֹדֶם הַחֻפָּה, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַקָּהָל לוֹמַר תַּחֲנוּן. אַף אִם נִכְנְסוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹמְרִים תַּחֲנוּן, לְבַד מִיּוֹם הַחֻפָּה. וְיֵשׁ נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לוֹמַר תַּחֲנוּן כָּל ז' כְּשֶׁהֶחָתָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁכָּל ז' יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה הֵם לוֹ כְּרֶגֶל. וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם ח' לְחֻפָּתוֹ (בְּשַׁחֲרִית) אֵין נוֹהֲגִים לִפֹּל עַל פְּנֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה הַחֻפָּה סָמוּךְ לָעֶרֶב (וְלֹא נִשְׁלְמוּ ז' יָמִים עַד יוֹם ח' בָּעֵת הַהִיא).

וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לוֹמַר תַּחֲנוּן גַּם בְּמִנְחָה כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִים אֵצֶל הַתִּינוֹק. אֲבָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת נוֹפְלִים אַף עַל פִּי שֶׁבַּעַל הַבְּרִית מִתְפַּלֵּל שָׁם. וּבְשַׁבָּת אוֹמְרִים "צִדְקָתְךָ צֶדֶק" אֲפִלּוּ אֵין עוֹשִׂין הַסְּעוּדָה אֶלָּא בַּלַּיְלָה:

הסימנים החסרים עד סימן קנ"ח לא ידענו מה היה להם כי לא היו בדפוס מעולם וחבל על דאבדין חדשים מקרוב נמצאו באמתחת הרב קנ"ה וקנ"ו וה' יורינו דעת להאיר עינינו במאור תורתו אמן:

סימן קנה

א שֶׁכָּל אֶחָד חַיָּב בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל חַיָּב בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, בֵּין עָנִי בֵּין עָשִׁיר, בֵּין שָׁלֵם בְּגוּפוֹ בֵּין בַּעַל יִסּוּרִין, וַאֲפִלּוּ עָנִי הַמְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, וַאֲפִלּוּ בַּעַל אִשָּׁה וּבָנִים — חַיָּב לִקְבֹּעַ לוֹ עֵת לְתַלְמוּד תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה".

וּבְעֵת זוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּלְמֹד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת וְתַלְמוּד. וְלֹא תַּלְמוּד בְּלַבַּד אִם הוּא תְּחִלַּת לִמּוּדוֹ, לְפִי שֶׁבַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לֵידַע הַרְבֵּה מִן הָאִסּוּר וְהַמֻּתָּר בְּלֹא טְעָמִים וּרְאָיוֹת, וְאֵיךְ לַעֲשׂוֹת הַמִּצְווֹת הַנְּהוּגוֹת כְּדֵי שֶׁיֵּדַע לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וְלֹא יֶחֱטָא, קֹדֶם שֶׁיֵּדַע הַכֹּל עַל נָכוֹן מֵעִמָּק לִמּוּד הַתַּלְמוּד.

וְעֵת זוֹ שֶׁבַּיּוֹם מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לִקְבֹּעַ אוֹתָהּ מִיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה, קֹדֶם שֶׁיֵּלֵךְ לַעֲסָקָיו. וְכָל הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְהוֹלֵךְ לִלְמֹד — זוֹכֶה וּמְקַבֵּל פְּנֵי הַשְּׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חַיִל יֵרָאֶה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן" (וְעַיֵּן שָׁם בְּתִלִּים בְּתַרְגּוּם יוֹנָתָן וּבַגְּמָרָא סוֹף מַסֶּכֶת מוֹעֵד קָטָן דַּף כ"ט ע"א וּבְמִדְרָשׁ רַבָּה פָּרָשַׁת שְׁמוֹת סוֹף פֶּרֶק ב' וּבִירוּשַׁלְמִי סוֹף פֶּרֶק ד' דִּשְׁבִיעִית). וּקְבִיעוּת הָעֵת צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה קְבוּעָה וּתְקוּעָה בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַעֲבִירֶנּוּ אַף אִם הוּא סָבוּר לְהַרְוִיחַ הַרְבֵּה.

וּמִכָּל מָקוֹם קֹדֶם שֶׁיֵּלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ — יָכוֹל לֶאֱכֹל פַּת שַׁחֲרִית אִם הוּא רָגִיל. וְטוֹב שֶׁיַּרְגִּיל בּוֹ, כִּי פ"ג מִינֵי חֻלְאִים כְּמִנְיָן "מַחֲלָה" תְּלוּיִים בַּמָּרָה, וְכֻלָּם פַּת בַּמֶּלַח וְקִיתּוֹן שֶׁל מַיִם שַׁחֲרִית מְבַטַּלְתָּם.

וּמִצְוָה לְהַנְהִיג עַצְמוֹ בְּהַנְהָגָה טוֹבָה לִשְׁמֹר בְּרִיאוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בָּרִיא וְחָזָק לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ. וְעַל כֵּן אֵינוֹ רַשַּׁאי לְסַגֵּף עַצְמוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ צֹרֶךְ לָעֲבוֹדָה, כְּגוֹן שֶׁטִּבְעוֹ נוֹטֶה לִהְיוֹת שָׁטוּף בְּתַאֲוַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אוֹ שְׁאָר תַּאֲווֹת, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִכְפּוֹת טִבְעוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יַטֶּה עַצְמוֹ לְקָצֶה אַחֲרוֹן וְלִנְהֹג בְּעַצְמוֹ בִּפְרִישׁוּת לְגַמְרֵי מֵאוֹתוֹ דָּבָר שֶׁטִּבְעוֹ כּוֹסֵף, וּמַנְהִיג בָּזֶה זְמַן רַב עַד שֶׁיֵּדַע בְּנַפְשׁוֹ שֶׁאַף אִם יְנַהֵג עַצְמוֹ בָּזֶה הַדֶּרֶךְ הַמְמֻצָּע לֹא יַטֶּנּוּ טִבְעוֹ מִדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה.

וְזֶהוּ כְּלָל לְכָל הַמִּדּוֹת שֶׁבָּאָדָם, חוּץ מִן הַגַּאֲוָה וְהַכַּעַס שֶׁבָּהֶם אֵין רָאוּי לֵילֵךְ בְּמִדָּה בֵּינוֹנִית, אֶלָּא לְהִתְרַחֵק מִגֹּבַהּ הַלֵּב וְהַכַּעַס עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים:

"מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ" בְּפֶרֶק ד' דְּאָבוֹת מִשְׁנָה ד', יְעַיֵּן שָׁם בְּפֵרוּשׁ הָרַע"ב וּבְפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת לְהָרַמְבַּ"ם שֶׁהֶאֱרִיךְ בָּזֶה וְכֵן בְּעִנְיַן הַכַּעַס, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן סִימָן קנ"ו ס"ג:

ב אִם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת דָּבָר נָחוּץ מִיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה וְרוֹצֶה לִלְווֹת עֵת הַקְּבוּעַ לוֹ וּלְפָרְעָהּ אַחַר כָּךְ בַּיּוֹם אוֹ בַּלַּיְלָה (כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ח סָעִיף ב' מֵהַשַּׁ"ס דְּעֵרוּבִין פֶּרֶק הַדָּר דַּף ס"ה ע"א) — אַף עַל פִּי כֵן טוֹב שֶׁיִּלְמֹד אֲפִלּוּ הֲלָכָה אַחַת אוֹ פָּסוּק אֶחָד מִיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה.

וְאַף מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִלְמֹד — יֵלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וּשְׁכַר הֲלִיכָה בְּיָדוֹ, אוֹ יִקְבַּע לוֹ מָקוֹם וְיִלְמֹד מְעַט בָּזֶה שֶׁיּוֹדֵעַ, וְיַכְנִיס יִרְאַת שָׁמַיִם בְּלִבּוֹ, וִיפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו, אוּלַי יִמְצָא בָּהֶם אֵיזֶה צַד עֲבֵרָה וְיִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה:

סימן קנו

א **סֵדֶר מַשָּׂא וּמַתָּן וּבוֹ כ"א סְעִיפִים**:

לֹא אָמְרוּ (וְכֵן הוּא בְּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י בִּתְהִלִּים סִימָן קיט עַל פָּסוּק "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ" וּבְיַלְקוּט שָׁם) קְבִיעַת עִתִּים לַתּוֹרָה, אֶלָּא בְּמִי שֶׁצָּרִיךְ לַעֲסֹק בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ לְהַחֲיוֹת נַפְשׁוֹ וְנַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ. אֲבָל מִי שֶׁאֵין צָרִיךְ לְכָךְ, אוֹ שֶׁמִּתְפַּרְנֵס מִשֻּׁלְחַן אֲחֵרִים — חַיָּב לְקַיֵּם "וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה" כְּמַשְׁמָעוֹ (וְעַיֵּן בְּסַנְהֶדְרִין פֶּרֶק חֵלֶק דַּף צ"ט ע"ב וּבְמְנָחוֹת פֶּרֶק י"א דַּף צ"ט ע"ב צֵא וּבְדֹק כוּ', וּשְׁאָר תַּנָּאֵי שָׁם לֹא פְּלִיגִי אֶלָּא בְּמִי שֶׁצָּרִיךְ לַעֲסֹק בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ, וּבְאָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן פֶּרֶק כ"א וּבְמִדְרָשׁ רַבָּה רֵישׁ פִּתְיחְתָא דְּאֵיכָה וּבְקֹהֶלֶת רַבָּה פי"ב, ד דַּף קט"ו א עַל פָּסוּק "בִּשְׁפַל קוֹל הַטַּחֲנָה" — מַה טַּחֲנָה זוֹ כוּ').

וְאַף מִי שֶׁצָּרִיךְ לְכָךְ — לֹא יַעֲשֶׂה מְלַאכְתּוֹ עִקָּר אֶלָּא עֲרַאי כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ בִּלְבַד וְתוֹרָתוֹ קֶבַע, וְזֶה וְזֶה יִתְקַיְּמוּ בְּיָדוֹ. אֲבָל כָּל תּוֹרָה שֶׁאֵין עִמָּהּ מְלָאכָה — סוֹפָהּ בְּטֵלָה, כִּי הָעֹנִי יַעֲבִירֶנּוּ עַל דַּעַת קוֹנוֹ. אֶלָּא מִי שֶׁחִשְׁקָה נַפְשׁוֹ בַּתּוֹרָה וְנָשָׂא לִבּוֹ לְקַיֵּם מִצְוָה זוֹ כָּרָאוּי — יַעֲשֶׂה מְלָאכָה מְעַט בְּכָל יוֹם כְּדֵי חַיָּיו, וּשְׁאָר יוֹמוֹ וְלֵילוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה:

ב וּכְשֶׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה אוֹ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן — לֹא תִּהְיֶה כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא כְּדֵי לִמְצֹא צָרְכֵי הַגּוּף כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲבֹד לְבוֹרְאוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ וגו'" (מִשְׁלֵי סִימָן ג', ו')

(וְעַיֵּן מִזֶּה בְּאָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן פי"ז וּבִשְׁמוֹנָה פְּרָקִים לְהָרַמְבַּ"ם פֶּרֶק ה).
וְחַיָּב כָּל אָדָם לְלַמֵּד לִבְנוֹ מְלָאכָה אוֹ לַעֲסֹק בִּסְחוֹרָה. וְאִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן — כְּאִלּוּ מְלַמְּדוֹ לִסְטוּת, שֶׁסּוֹפוֹ לִלְסְטֵם אֶת הַבְּרִיּוֹת בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתוֹ.
וְיִזָּהֵר לִשָּׂא וְלִתֵּן בֶּאֱמוּנָה שֶׁלֹּא יַחֲלִיף אֶת דִּבּוּרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם", שֶׁיִּהְיֶה הֵן שֶׁלְּךָ — צֶדֶק, וְלָאו שֶׁלְּךָ — צֶדֶק, כְּלוֹמַר כְּשֶׁאַתָּה מְדַבֵּר הֵן אוֹ לָאו — קַיֵּם דְּבָרְךָ וְהַצְדֵּק אוֹתָם (וְעַיֵּן בְּהָרַמְבַּ"ם פֶּרֶק ה' מֵהִלְכוֹת דֵּעוֹת הֲלָכָה י"ג וּפֶרֶק ז' מֵהִלְכוֹת מְכִירָה הֲלָכָה ח' וּבְפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת סוֹף שְׁבִיעִית וּבְשֻׁלְ"ה בְּמַסֶּכֶת חֻלִּין שֶׁלּוֹ דַּף קי"ד ע"א גַּבֵּי עִנְיַן מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה). וְכָל הַמַּחֲלִיף אֶת דִּבּוּרוֹ — כְּאִלּוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וַאֲפִלּוּ מַחֲשָׁבָה שֶׁנִּגְמְרָה בְּלִבּוֹ — טוֹב לְקַיְּמָהּ כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ" (תְּהִלִּים סִימָן טו). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁבֵּינוֹ לַחֲבֵרוֹ, אֲבָל (אִם) דִּבְרֵי עַצְמוֹ מִצָּרְכָיו אִם אֵין בָּהֶן סְמַךְ מִצְוָה — אֵין צָרִיךְ לְקַיְּמָן.
וַאֲפִלּוּ מִפְּנֵי הַשָּׁלוֹם לֹא יַבְטִיחַ שֶׁקֶר לַחֲבֵרוֹ. וְלֹא אָמְרוּ "מֻתָּר לְשַׁנּוֹת מִפְּנֵי הַשָּׁלוֹם", אֶלָּא בְּסִפּוּר דְּבָרִים שֶׁכְּבָר עָבְרוּ (וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ עִיּוּן קָצָת, כֵּיוָן שֶׁהַשָּׁלוֹם גָּדוֹל מִכָּל הַמִּצְווֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמִדְרָשׁ רַבָּה פָּרָשַׁת חֻקַּת עַל פָּסוּק "בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ", וּבַגְּמָרָא הִתִּיר לְשַׁנּוֹת דִּבּוּרוֹ מִפְּנֵי הַשָּׁלוֹם, וְהָרִי"ף פֶּרֶק אֵלּוּ מְצִיאוֹת כָּתַב דְּלָאו הֶתֵּר הוּא אֶלָּא מִצְוָה, אִם כֵּן מִנָּלָן דִּלְשַׁנּוֹת בִּלְהַבָּא אָסוּר, שֶׁמָּא יֵשׁ לְהַתִּיר, עַל דֶּרֶךְ "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ" פ"ט דִּבְרָכוֹת דַּף ס"ג ע"א, וְעַיֵּן בְּמִדְרָשׁ רַבָּה פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק א', וְעַיֵּן בְּאֵלְיָה רַבָּה מִזֶּה וּבִפְרִי מְגַדִּים), וְלֹא בְּדָבָר שֶׁלְּהַבָּא.
וְיִזָּהֵר מִלְּהַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁהַזְכָּרַת הַשֵּׁם מְצוּיָה — מִיתָה אוֹ עֲנִיּוּת מְצוּיָה (וּפָשׁוּט לְחַלֵּק בֵּין דִּין זֶה וּבֵין שְׁאִילַת שְׁלוֹם חֲבֵרוֹ בַּשֵּׁם שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה פֶּרֶק ט' דִּבְרָכוֹת).
וְיִזָּהֵר מִלְּשָׁבַע אֲפִלּוּ בֶּאֱמֶת, שֶׁאֶלֶף עֲיָרוֹת הָיוּ לוֹ לְיַנַּאי הַמֶּלֶךְ וְכֻלָּם נֶחְרְבוּ, לְפִי שֶׁהָיוּ נִשְׁבָּעִים שְׁבוּעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ מְקַיְּמִים אוֹתָם:
ג מִצְוָת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי ה', שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו" (בְּפָרָשַׁת תָּבוֹא כח, ט). וְכָךְ לָמְדוּ בְּפֵרוּשׁ מִצְוָה זוֹ: מַה הוּא נִקְרָא "חַנּוּן" — אַף אַתָּה הֱיֵה חַנּוּן וְעוֹשֶׂה מַתְּנַת חִנָּם, מַה הוּא נִקְרָא "רַחוּם" — אַף אַתָּה הֱיֵה רַחוּם, מַה הוּא נִקְרָא "אֶרֶךְ אַפַּיִם"

— אַף אַתָּה הֱיֵה אָרֵךְ אַפַּיִם. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַמִּדּוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּאָדָם — צָרִיךְ לְהַדְמוֹת עַצְמוֹ בָּהֶם לְבוֹרְאוֹ, וְלִמְאֹס בָּרַע שֶׁבָּהֶם וְלִבְחֹר בַּטּוֹב.

וְכֵיצַד יַרְגִּיל אָדָם עַצְמוֹ בְּמִדּוֹת טוֹבוֹת עַד שֶׁיִּקְבְּעוּ בּוֹ? יַעֲשֶׂה וְיִשְׁנֶה וְיִשְׁלֹשׁ בַּמַּעֲשִׂים שֶׁעוֹשֶׂה עַל פִּי הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ, וְיִחָזֵר בָּהֶם תָּמִיד עַד שֶׁתִּהְיֶה עֲשִׂיָּתָן קַלָּה בְּעֵינָיו וְיִקְבְּעוּ הַמִּדּוֹת בְּנַפְשׁוֹ, כְּגוֹן אִם הָיָה כְּיֹלֵי — יְפַזֵּר וְיִתֵּן מָמוֹן הַרְבֵּה לַעֲנִיִּים וְיִגְמֹל חֶסֶד גַּם לַעֲשִׁירִים, וְיִחָזֵר וְיִתֵּן עַד שֶׁתִּקָּבַע בְּנַפְשׁוֹ מִדַּת "וְרֹב חֶסֶד" שֶׁנִּשְׁתַּבַּח בָּהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וְאַחַר שֶׁתִּקָּבַע בְּנַפְשׁוֹ מִדָּה זוֹ (בַּעֲרָכִין פֶּרֶק הַמַּקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ דַּף כ"ח ע"א בַּמִּשְׁנָה וּגְמָרָא שָׁם וּבְכֹתֶבֶת פֶּרֶק נַעֲרָה דַּף נ' ע"א, וְעַיֵּן בְּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י פֶּרֶק ב' דְּבֵיצָה דַּף ט"ז ע"א וּבְפֶרֶק ו' דְּחֻלִּין דַּף פ"ד ע"א) — לֹא יְפַזֵּר יוֹתֵר מִדַּאי, שֶׁזּוֹ אֵינָהּ דֶּרֶךְ טוֹבָה, וְתַקָּנַת חֲכָמִים שֶׁלֹּא יְבַזְבֵּז יוֹתֵר מֵחֹמֶשׁ, אֶלָּא יִנְהַג בְּדֶרֶךְ הַמְצוּעַ הוּא דֶּרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה.

חוּץ מִשִּׁפְלוּת הָרוּחַ, שֶׁ"מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ", כִּי "תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב" (מִשְׁלֵי סִימָן טז, ה'), לָכֵן יִתְרַחֵק מִזֶּה עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן. וְכָל הַמַּגְבִּיהַּ לִבָּבוֹ — כְּאִלּוּ כָּפַר בָּעִקָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' וגו'" (בְּפָרָשַׁת עֵקֶב ח', י"ד). וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ — הוּא כַּאֲשֵׁרָה, וְאֵין עֲפָרוֹ נִנְעָר בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים.

וְכֵן הַכַּעַס מִדָּה רָעָה מְאֹד וּמַגֵּפוּת הָרוּחַ הִיא בָּאָה, לָכֵן יִתְרַחֵק מִזֶּה גַּם כֵּן עַד קָצֶה אַחֲרוֹן. וַאֲפִלּוּ אִם צָרִיךְ לִכְעֹס עַל הָעָם לְהַפְרִישָׁם מִדָּבָר עֲבֵרָה וּלְהַחֲזִירָם לַמּוּטָב — יַרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא כּוֹעֵס, וְתִהְיֶה דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הַכּוֹעֵס — כְּאִלּוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְנִשְׁמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "טֹרֶף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ" (בְּאִיּוֹב סִימָן י"ח, ד). לְפִיכָךְ צִוּוּ לְהִתְרַחֵק מִן הַכַּעַס, עַד שֶׁיַּנְהִיג עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁ כְּלָל לִדְבָרֵי הַמַּכְעִיסִים. וְזוֹ דֶּרֶךְ צַדִּיקִים: עֲלוּבִים וְאֵינָם עוֹלְבִים, שׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, עוֹשִׂים מֵאַהֲבָה וּשְׂמֵחִים בַּיִּסּוּרִים, וַעֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ" (בְּסֵפֶר שׁוֹפְטִים סוֹף סִימָן ה').

וְאִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם וְחֵרְפּוֹ וּבְזָהוּ אֶחָד מֵהָעָם — הוּא לֹא יָשִׁיב עַל חֶרְפָּתוֹ, וּמִכָּל מָקוֹם יִהְיֶה לוֹ עֹנֶשׁ עַל בִּזָּיוֹן הַתּוֹרָה. וְאִם יָבוֹא אַחֵר לִנְקֹם נִקְמָתוֹ בְּקִיּוּם הַמִּשְׁפָּט — יִשְׁתֹּק וְלֹא יִמְחֶה בְּיָדוֹ. וְעַל זֶה אָמְרוּ: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאֵינוֹ נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ — אֵינוֹ

תַּלְמִיד חָכָם, הוֹאִיל וְאֵין תּוֹרָתוֹ חֲשׁוּבָה בְּעֵינָיו וְאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל בִּזָּיוֹנָהּ. וּמִכָּל מָקוֹם אִם מְפַיְּסִים אוֹתוֹ — צָרִיךְ לְהִתְפַּיֵּס מִיָּד, שֶׁבְּפִיּוּס זֶה כְּבָר נִתְקַן כְּבוֹד הַתּוֹרָה. וְעַל זֶה אָמְרוּ: כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו וּמוֹחֵל לְמִי שֶׁמְּפַיְּסוֹ — מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו.

וְכָל זֶה בְּצַעַר הַגּוּף, אֲבָל בְּדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן — אַף תַּלְמִיד חָכָם אָסוּר לִטֹּר בְּלִבּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְנָקֹם.

וְהַנּוֹקֵם מֵחֲבֵרוֹ אוֹ הַנּוֹטֵר — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ" (בְּפָרָשַׁת קְדֹשִׁים תִּהְיוּ). אֵיזֶהוּ נְקִימָה? אָמַר לוֹ "הַשְׁאִילֵנִי קַרְדֻּמְּךָ" וְלֹא הִשְׁאִילוֹ, וּלְמָחָר בָּא חֲבֵרוֹ אֶצְלוֹ וְאָמַר לוֹ "הַשְׁאִילֵנִי מַגָּלְךָ", וְאָמַר לוֹ "אֵינִי מַשְׁאִילְךָ כְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא הִשְׁאַלְתַּנִי" — זוֹ הִיא נְקִימָה. וְאִם אָמַר לוֹ "הֲרֵינִי מַשְׁאִילְךָ וְאֵינִי כְּמוֹתְךָ" — זוֹ הִיא נְטִירָה. אֶלָּא יִמְחֶה הַדָּבָר מִלִּבּוֹ, וְלֹא יַזְכִּרֶנּוּ, וְלֹא יַעֲלֶה עַל לֵב לְעוֹלָם. וְצָרִיךְ כָּל הָאָדָם לְזַהֵר בְּזֶה:

ד (רַמְבַּ"ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת בַּעֲשִׂיין סִימָן ו', וְגַם הָרַמְבַּ"ן בַּהַשָּׂגוֹת שָׁם סִימָן ז' מוֹדֶה לָזֶה, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהַ"מְּגִלַּת אֶסְתֵּר" שָׁם סק"ב כָּתַב שֶׁאֵין הַגִּרְסָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ן. וְכֵן הוּא בְּפֶרֶק קַמָּא דִּתְמוּרָה דַּף ג' סוֹף ע"ב כִּדְבָרָיו, וְכֵן פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם. סמ"ג עֲשִׂיין סִימָן ח') מִצְוַת עֲשֵׂה לְדָבֵק בְּיוֹדְעֵי ה' וּבְתוֹרָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבוֹ תִדְבָּק" (בְּפָרָשַׁת עֵקֶב יו"ד, כ'). וְנִכְפַּל הַצִּוּוּי בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְדָבְקָה בוֹ" (סוֹף פָּרָשַׁת נִצָּבִים). וְאָמְרוּ רַז"ל: וְכִי אֶפְשָׁר לָאָדָם לְדָבֵק בַּשְּׁכִינָה? אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים בְּפֵרוּשׁ מִצְוָה זוֹ: הִדָּבֵק בַּחֲכָמִים וּבְתַלְמִידֵיהֶם כְּדֵי לִלְמֹד מַעֲשֵׂיהֶם. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ: הֱוֵי מִתְאַבֵּק בַּעֲפַר רַגְלֵיהֶם וֱהֱוֵי שׁוֹתֶה בַּצָּמָא אֶת דִּבְרֵיהֶם. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ כָּל אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל לִשְׁא בַּת תַּלְמִיד חָכָם, וּלְהַשִּׂיא בִּתּוֹ לְתַלְמִיד חָכָם, וְלֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְלַעֲשׂוֹת פְּרַקְמַטְיָא לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, וּלְהִתְחַבֵּר לָהֶם בְּכָל מִינֵי חִבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְדָבְקָה בוֹ". וְכָל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעוּדָה שֶׁתַּלְמִיד חָכָם שָׁרוּי בְּתוֹכָהּ — כְּאִלּוּ נֶהֱנָה מִזִּיו הַשְּׁכִינָה.

וְעוֹד דָּרְשׁוּ בְּסִפְרֵי שָׁם: "וּלְדָבְקָה בוֹ" — לְמַד דִּבְרֵי אַגָּדָה, שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ אַתָּה מַכִּיר אֶת מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם (וְעַיֵּן בְּאָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן פֶּרֶק כ"ט. וְעַיֵּן בַּגְּמָרָא פֶּרֶק בַּתְּרָא דְּיוֹמָא דַּף ע"ה ע"א עַל פָּסוּק "וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד הוּא", וְהוּא מֵהַמְּכִילְתָּא):

ה מִצְוָה עַל כָּל אָדָם לֶאֱהֹב אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּגוּפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ". לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְחוּס עַל כְּבוֹדוֹ וְעַל מָמוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁחָס עַל כְּבוֹד וּמָמוֹן שֶׁלּוֹ. וְהַמִּתְכַּבֵּד בְּקִלְלוֹן חֲבֵרוֹ — אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא:

ו כְּשֶׁיֵּחֶטָא אִישׁ לְאִישׁ לֹא יִשְׂטְמֶנּוּ וְיִשְׁתֹּק, אֶלָּא מִצְוָה עָלָיו לְהוֹדִיעוֹ וְלוֹמַר "לָמָּה עָשִׂיתָ לִי כָּךְ וְכָךְ", שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ". וְאִם רוֹצֶה לִמְחֹל לוֹ וְלֹא לְהוֹכִיחוֹ — הֲרֵי זֶה מִדַּת חֲסִידוּת, וְלֹא הִקְפִּידָה הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל הַמַּשְׂטֵמָה:

ז הָרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁחָטָא אוֹ שֶׁהָלַךְ בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹבָה — מִצְוָה עָלָיו לְהַחֲזִירוֹ לַמּוּטָב, וּלְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא חוֹטֵא עַל נַפְשׁוֹ בְּמַעֲשָׂיו הָרָעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ". וְאִם לֹא קִבֵּל מִמֶּנּוּ — יַחֲזֹר וְיוֹכִיחֶנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ" — אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים, עַד שֶׁיַּכָּנּוּ הַחוֹטֵא אוֹ יְקַלְלֶנּוּ.

וְאֵינוֹ מְחֻיָּב לְהוֹכִיחַ אֶלָּא עַמִיתוֹ שֶׁהוּא חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא גַּם בּוֹ, אֲבָל אִישׁ אַחֵר שֶׁאִם יוֹכִיחֶנּוּ יִשְׂנָאֶנּוּ וְיִנְקֹם מִמֶּנּוּ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹכִיחוֹ, כֵּיוָן שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יִשְׁמַע לוֹ. אֲבָל חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יִשְׁמַע לוֹ — חַיָּב לְהוֹכִיחוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא חוֹטֵא בְּשׁוֹגֵג, שֶׁאָז אָנוּ אוֹמְרִים: מוּטָב שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹגֵג וְאַל יִהְיֶה מֵזִיד.

וְרַבִּים אֲפִלּוּ הֵם מְזִידִין — אֵין לְהוֹכִיחָם יוֹתֵר מִפַּעַם אַחַת אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁדְּבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים. וְעַל זֶה אָמְרוּ: כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לוֹמַר דָּבָר הַנִּשְׁמָע — כָּךְ מִצְוָה שֶׁלֹּא לוֹמַר דָּבָר שֶׁלֹּא נִשְׁמָע. וְאִם הֵם שׁוֹגְגִים — אֵין לְהוֹכִיחָם כְּלָל, שֶׁמּוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיָחִיד הַמּוֹכִיחַ, אֲבָל עַל הַבֵּית דִּין מֻטָּל לְהוֹכִיחָם וְלִגְעֹר בָּם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִתְפָּשִׂים בְּאוֹתוֹ עָוֹן. וַאֲפִלּוּ הוּא דָּבָר שֶׁאִסּוּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִסָּפֵק, וַאֲפִלּוּ אִם רַבִּים הֵם הַשּׁוֹגְגִים. וְאֵין לָהֶם לְהִשָּׁמֵט וְלוֹמַר: מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא אִסּוּר שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה וּפָרְצוּ בּוֹ רַבִּים מִפְּנֵי חֻסְרוֹן אֱמוּנָתָם בָּאִסּוּר, שֶׁאָז קָשֶׁה מְאֹד לְמָחוֹת בְּיָדָם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְבֵית דִּין לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים בְּבֵית כָּל אֶחָד. וְעַל זֶה אָמְרוּ: הַנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מִקְצָתָּן עֲלֵיהֶם וּמִגְּעָר בָּם, מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים:

ח כָּל הַמּוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ, בֵּין בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינוֹ בֵּין בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין הַמָּקוֹם — צָרִיךְ לְהוֹכִיחוֹ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וִידַבֵּר לוֹ בְּנַחַת וּבְלָשׁוֹן רַכָּה, וְיוֹדִיעוֹ שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ אֶלָּא לְטוֹבָתוֹ. וְאִם דִּבֵּר אִתּוֹ קָשׁוֹת וְהִכְלִימוֹ — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא". כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: יָכוֹל אַתָּה מוֹכִיחוֹ וּפָנָיו מְשְׁתַּנּוֹת — תַּלְמוּד לוֹמַר "וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא" (וְאַף עַל פִּי שֶׁרַשַׁ"י שָׁם פֵּרֵשׁ דְּהַיְנוּ כְּשֶׁיּוֹכִיחֶנּוּ בָּרַבִּים לְהַלְבִּין פָּנָיו, הִנֵּה הַסמ"ג וְהָרַמְבַּ"ם פֵּרְשׁוּ שֶׁלֹּא יוֹכִיחֶנּוּ בְּדְבָרִים קָשִׁים עַד שֶׁפָּנָיו נִשְׁתַּנּוֹת וְהַיְנוּ אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵינוֹ). מִכָּאן שֶׁאָסוּר לְאָדָם לְהַכְלִים אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵינוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בָּרַבִּים. לְפִיכָךְ לֹא יִקְרָאֶנּוּ בְּשֵׁם שֶׁהוּא בּוֹשׁ מִמֶּנּוּ, וְלֹא מְסַפֵּר לְפָנָיו דָּבָר שֶׁהוּא בּוֹשׁ מִמֶּנּוּ. וְכָל הַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים — אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּדְבָרִים שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, אֲבָל בִּדְבָרֵי שָׁמַיִם אִם לֹא חָזַר בּוֹ — צָרִיךְ לְהוֹכִיחוֹ בָּרַבִּים עַד שֶׁיַּחֲזֹר לַמּוּטָב, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ כָּל הַנְּבִיאִים בְּיִשְׂרָאֵל. וְכָל זֶה בַּעֲבֵרָה שֶׁבַּסֵּתֶר, אֲבָל אִם עָבַר עֲבֵרָה בְּגָלוּי — יוֹכִיחֶנּוּ מִיָּד, שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם. וְתַלְמִיד שֶׁרָאָה אֶת רַבּוֹ עוֹבֵר עֲבֵרָה — יֹאמַר לוֹ "לִמַּדְתַּנִי רַבֵּינוּ כָּךְ וְכָךְ", לְהַזְכִּירוֹ אוּלַי שׁוֹגֵג הוּא. וְאִם אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לוֹ — לֹא יוֹכִיחֶנּוּ עוֹד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּחֲבֵרוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ט חַיָּב אָדָם לְזַהֵר בִּיתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת אֲפִלּוּ הֵם עֲשִׁירִים גְּדוֹלִים. וְכָל הַמַּקְנִיטָן, אוֹ הַכְעִיסָן, אוֹ הִכְאִיב לִבָּם, אוֹ רָדָה בָּהֶן, אוֹ אִבֵּד מָמוֹנָן — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תְעַנּוּן". וְכָל שֶׁכֵּן הַמַּכֶּה אוֹתָן אוֹ הַמְקַלְלָן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁעִנָּה אוֹתָן לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ, אֲבָל אִם עִנָּה אוֹתָן רַבָּן כְּדֵי לְלַמְּדָן תּוֹרָה אוֹ אֱמָנוּת אוֹ לְהוֹלִיכָן בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא יְנַהֵג בָּהֶן מִנְהָג כָּל אָדָם, אֶלָּא יַעֲשֶׂה לָהֶם הֶפְרֵשׁ, וִינַהֵלֵם בְּנַחַת וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים, אֶחָד יָתוֹם מֵאָב וְאֶחָד יָתוֹם מֵאֵם.

וְעַד אֵימַת נִקְרָאִים יְתוֹמִים לְעִנְיָן זֶה? עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ צְרִיכִין לְאָדָם לְהִסָּמֵךְ עָלָיו וּלְאָמְנָן וּלְהִטָּפֵל בָּהֶן, אֶלָּא יִהְיֶה עוֹשֶׂה כָּל צָרְכֵי עַצְמוֹ לְעַצְמוֹ כִּשְׁאָר כָּל הַגְּדוֹלִים:

י הַמְרַגֵּל בַּחֲבֵרוֹ — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ" (קְדוֹשִׁים י"ט, ט"ז). אֵיזֶהוּ רָכִיל? זֶה שֶׁטּוֹעֵן דְּבָרִים וְהוֹלֵךְ מִזֶּה לָזֶה וְאוֹמֵר: כָּךְ וְכָךְ אָמַר פְּלוֹנִי, כָּךְ וְכָךְ שָׁמַעְתִּי עַל פְּלוֹנִי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֱמֶת וְאֵינָן דְּבָרִים שֶׁל גְּנַאי כְּלָל, וְגַם אוֹתוֹ

פְּלוֹנִי לֹא מַכְחִישָׁם כְּלָל — הֲרֵי זֶה מַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם, שֶׁמִּזֶּה יוּכַל לָבוֹא לִפְעָמִים לִידֵי שְׁפִיכַת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמַעֲשֶׂה דּוֹאֵג עִם אֲחִימֶלֶךְ (וּלְשׁוֹן הַכֶּסֶף מִשְׁנֶה כָּךְ הוּא, שֶׁרָכִיל הַיְנוּ: הָאוֹמֵר פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אָמַר עָלֶיךָ כָּךְ וְכָךְ אוֹ עָשָׂה לְךָ כָּךְ וְכָךְ כו'. וְזֶה לְשׁוֹן הַסמ"ג שָׁם: אֵיזֶהוּ רָכִיל? הַמְגַלֶּה לַחֲבֵרוֹ דְּבָרִים שֶׁדִּבֵּר מִמֶּנּוּ אָדָם בַּסֵּתֶר, וְהֵבִיא רְאָיָה מֵהַמִּשְׁנָה פֶּרֶק ג' דְּסַנְהֶדְרִין וְהַגְּמָרָא שָׁם דַּף ל"א, א'. וְכֵן מַשְׁמַע בְּעָרוּךְ סוֹף עֶרֶךְ לָשׁוֹן, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "לֹא תֵלֵךְ רָכִיל" — תַּרְגּוּם יְרוּשַׁלְמִי "לִישְׁנָא תְּלִיתָאי". וְעַיֵּן פֶּרֶק ג' [דַּעֲרָכִין] דַּף ט"ו ע"ב בַּגְּמָרָא וּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י ד"ה לִישְׁנָא תְּלִיתָאי, וְהַתּוֹסָפוֹת שָׁם פֵּרְשׁוּ בְּעִנְיָן אַחֵר, וּבְהָרַאֵב"ד בְּהִלְכוֹת דֵּעוֹת רֵישׁ פֶּרֶק ז' מַשְׁמַע כְּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י. וְכֵן מַשְׁמַע בְּמִדְרָשׁ רַבָּה רֵישׁ פָּרָשַׁת אֱמֹר).

וְהַמְקַבְּלוֹ נֶעֱנָשׁ יוֹתֵר מִן הָאוֹמְרוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא רוֹאֶה דְּבָרִים הַנִּכָּרִים.

וּבְכָלַל לָאו זֶה הוּא לָשׁוֹן הָרָע, וְהוּא הַמְסַפֵּר בִּגְנוּת חֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר אֱמֶת. וַאֲפִלּוּ אָמַר: הֵיכָן מָצוּי אוּר תָּדִיר אִם לֹא בְּבֵית פְּלוֹנִי שֶׁמָּצוּי אֶצְלוֹ בָּשָׂר וְדָגִים — הֲרֵי זֶה לָשׁוֹן הָרָע אִם הוֹצִיאוֹ בְּדֶרֶךְ לָשׁוֹן הָרָע, שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְגְנוּת שֶׁהוּא בְּזוֹלְלֵי בָּשָׂר לָמוֹ.

אֲבָל הָאוֹמֵר שֶׁקֶר עַל חֲבֵרוֹ — נִקְרָא מוֹצִיא שֵׁם רַע. וְעַיֵּן פֶּרֶק ד' דִּכְתֻבּוֹת דַּף מ"ו ע"א:

יא אֶחָד הַמְסַפֵּר בְּלָשׁוֹן הָרָע בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁלֹּא בִּפְנָיו, וְהַמְסַפֵּר דְּבָרִים שֶׁגּוֹרְמִים, אִם נִשְׁמְעוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ, לְהַזִּיק חֲבֵרוֹ בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמָמוֹנוֹ, אוֹ לְצַעֲרוֹ, אוֹ לְהַפְחִידוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן דְּבָרִים שֶׁל גְּנַאי עַל חֲבֵרוֹ — הֲרֵי זֶה לָשׁוֹן הָרָע.

וְאִם נֶאֶמְרוּ דְּבָרִים אֵלּוּ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה — כְּבָר נִשְׁמַע הַדָּבָר וְנוֹדַע. וְאִם סִפֵּר הַדָּבָר אֶחָד מִן הַשְּׁלֹשָׁה פַּעַם אַחֶרֶת — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם לָשׁוֹן הָרָע. וְהוּא שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְהַעֲבִיר הַקּוֹל וּלְגַלּוֹתוֹ יוֹתֵר. וְאִם הָאוֹמֵר מַזְהִיר שֶׁלֹּא לְאָמְרוֹ, אֲפִלּוּ אָמַר בִּפְנֵי רַבִּים — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם לָשׁוֹן הָרָע. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁמְּסַפֵּר בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ אוֹ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם לָשׁוֹן הָרָע לְהָאוֹמֵר, כְּשֶׁאוֹמֵר דָּבָר שֶׁל קִנְטוּר וּגְנַאי, אוֹ דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְגָרֵם לוֹ נֶזֶק אוֹ צַעַר. אֲבָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ לְלָשׁוֹן הָרָע, כְּגוֹן הֵיכָן מָצוּי אוּר בְּבֵית פְּלוֹנִי שֶׁמָּצוּי לוֹ בָּשָׂר — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם לָשׁוֹן הָרָע אִם אוֹמֵר כֵּן בְּפָנָיו, וְכֵן אִם אָמַר בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר בְּפָנָיו, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יַגִּיעַ הַדָּבָר בְּאָזְנָיו:

יב אֲבַל לְשׁוֹן הָרַע כֵּיצַד? מִי יֹאמַר לִפְלוֹנִי שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ שֶׁהוּא עַתָּה, אוֹ שֶׁיֹּאמַר: שִׁתְקוּ מִפְּלוֹנִי אֵינִי רוֹצֶה לְהוֹדִיעַ מָה אֵרַע וּמָה הָיָה, וְכֵיוֹצֵא בִּדְבָרִים הָאֵלּוּ. וְכָל הַמְסַפֵּר בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בִּפְנֵי שׁוֹנְאָיו, אוֹ בִּפְנֵי רַבִּים מֵהָעָם שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם אֶחָד מִשּׁוֹנְאָיו — הֲרֵי זֶה אֲבַק לָשׁוֹן הָרַע, שֶׁהוּא גּוֹרֵם שֶׁשּׁוֹנְאוֹ יְסַפֵּר בִּגְנוּתוֹ. אֲבָל בִּפְנֵי אוֹהֲבָיו מֻתָּר לְסַפֵּר בִּשְׁבָחָיו, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַרְבֶּה יוֹתֵר מִדַּאי, מִתּוֹךְ שֶׁמְּסַפֵּר וּמוֹנֶה מִדּוֹתָיו אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי גְּנוּת.

וְכֵן הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרַע דֶּרֶךְ רַמָּאוּת, וְהוּא שֶׁמְּסַפֵּר לְתֻמּוֹ כְּאִלּוּ אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁדָּבָר זֶה שֶׁדִּבֵּר לָשׁוֹן הָרַע הוּא אוֹ שֶׁזֶּה עָשָׂה פְּלוֹנִי.

וְעַיֵּן עוֹד מַה שֶּׁכָּתַב הַגְּהוֹת מַיְמוֹנִיּוֹת שָׁם סק"ג בְּיִרוּשַׁלְמִי מֻתָּר כו', וְהוּא גַּם כֵּן בְּיִלְקוּט חֵלֶק ב רֶמֶז קס"ו. וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם בְּשֵׁם הַגְּהָת סמ"ק. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּהִלְכוֹת נִזְקֵי מָמוֹן סְעִיף ז וּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן תכ"א סוֹף סְעִיף י"ג דְּבִכְהַאי גַּוְנָא דְּהָתָם מִיָּירֵי בִּיְרוּשַׁלְמִי:

יג אוֹרֵחַ אֵינוֹ רַשַּׁאי לְשַׁבֵּחַ אֶת בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהוּא טוֹב עַיִן, שֶׁמָּא יִרְבּוּ עָלָיו אוֹרְחִים וְיֹאכְלוּ כָּל אֲשֶׁר לוֹ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּים — קְלָלָה תֵּחָשֶׁב לוֹ" (בְּמִשְׁלֵי סִימָן כ"ז, י"ד). וְעַיֵּן עוֹד מִפָּסוּק זֶה בְּאָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן סוֹף פֶּרֶק י"א:

יד כָּל הָאוֹמֵר דָּבָר לַחֲבֵרוֹ הוּא בְּ"בַל יֹאמַר", עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ "לֵךְ אֱמֹר":

טו אָסוּר לִמְנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן רַק לְהַטִיל גּוֹרָל עַל אֵיזֶה סְכוּם וּמִסְפָּר, וַאֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה, אֶלָּא מוֹצִיאִים אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם וּמוֹנִים הָאֶצְבָּעוֹת.

כְּתִיב: "יָבֹא בְמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם" בְּסוֹף קֹהֶלֶת, לְרַבּוֹת אֲפִלּוּ הַהוֹרֵג כִּנָּה בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ:

טז הַשָּׁח שִׂיחַת חֹלִין, וְהוּא שִׂיחַת הַיַּלְדוּת וְקַלּוּת רֹאשׁ — עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדִבַּרְתָּ בָּם", "בָּם" — וְלֹא בִּדְבָרִים אֲחֵרִים. וְאַף אִם קָבַע עִתִּים לַתּוֹרָה — לֹא יַעֲסֹק בְּשְׁאָר הַיּוֹם אֶלָּא בִּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם צֹרֶךְ, אֲבָל לֹא בְּשִׂיחַת הַיַּלְדוּת וְקַלּוּת רֹאשׁ, אֶלָּא יַחֲזֹר לְלִמּוּדוֹ. וּקְבִיעַת הָעֵת אֵינָהּ אֶלָּא לְהַחֲמִיר, שֶׁלֹּא יִמְשֹׁךְ כָּל הַיּוֹם בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סְעִיף א':

יז זְרִיזִים מַקְדִּימִים לְמִצְוֹות, וְאֵין צָרִיךְ לְהַקְדִּים יוֹתֵר מֵעַמּוּד הַשַּׁחַר:

יח כָּל הַמַּחֲנִיף בְּדִבֵּר עֲבֵרָה מֵחֲמַת יִרְאָתוֹ מִפְּנֵי בַּעַל עֲבֵרָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַל יִרְאַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא — עָנְשׁוֹ גָּדוֹל. אַךְ אִם מִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יַהַרְגֶנּוּ — מֻתָּר לוֹמַר לוֹ "יָפֶה

עָשִׂיתָ" אֲפִלּוּ עֵבֶר עֲבֵרָה גְּדוֹלָה. וְלֹא אָסְרוּ לַחֲנֹךְ אֶלָּא שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סַכָּנָה. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר יְרֵאִים סִימָן נ"ה וּבְכַד הַקֶּמַח אוֹת ח' וּבְרֵאשִׁית חָכְמָה שַׁעַר הַקְּדֻשָּׁה פֶּרֶק י"ב:

יט אַל יַעֲמֹד אָדָם בִּמְקוֹם סַכָּנָה וְיֹאמַר שֶׁעוֹשִׂין לוֹ נֵס, שֶׁמָּא אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֵס. וְאִם עוֹשִׂין לוֹ נֵס — מְנַכִּין לוֹ מִזְכֻּיּוֹתָיו. וְיֵשׁ מֵהַחֲכָמִים שֶׁהָיָה נִמְנַע לַעֲבֹר בְּסִפִּינָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רְשָׁעִים גְּמוּרִים, שֶׁמָּא נִפְקַד דִּין עֲלֵיהֶם וְיִתְפֹּס עִמָּהֶם. וְיֵשׁ מֵהַחֲכָמִים שֶׁהָיָה מַחֲזִיר לַעֲבֹר בְּסִפִּינָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְהוּדִים וְאֵינָם יְהוּדִים, אָמַר שֶׁהַשָּׂטָן אֵינוֹ שׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי אֻמּוֹת. וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם סוֹף סִימָן זֶה:

כ כָּל מִי שֶׁהִקִּיז דָּם וְאֵין לוֹ בְּמַה לְהַבְרוֹת נַפְשׁוֹ — נָתְנוּ לוֹ חֲכָמִים עֵצָה שֶׁיִּטֹּל בְּיָדוֹ דִּינָר רַע וְיֵלֵךְ אֵצֶל הַחֲנָוָנִי וְיִטְעֹם יַיִן אִם טוֹב הוּא לִקְנוֹתוֹ, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיִּרְצֶה לִקְנוֹת לֹא יִקַּח הַחֲנָוָנִי אֶת הַדִּינָר, וְיֵלֵךְ לוֹ אֵצֶל חֲנָוָנִי אַחֵר וְיַעֲשֶׂה כֵּן עַד שֶׁיִּטְעֹם רְבִיעִית. וְאַף עַל פִּי שֶׁבַּהַקָּזָה שֶׁלָּנוּ אֵין חֲשָׁשׁ כָּל כָּךְ, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לִלְמֹד מִזֶּה לִשְׁאָר חֹלִי:

כא בְּדִבְרֵי תוֹרָה — "עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ, פֶּן יִהְיֶה חָכָם בְּעֵינָיו". אֲבָל בְּדִבְרֵי הָעוֹלָם — "אַל תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ, פֶּן תִּשְׁוֶה לּוֹ" (בְּמִשְׁלֵי סִימָן כ"ו):

סימן קנח

א **דִּינֵי נְטִילַת יָדַיִם לַסְּעוּדָה, וּבוֹ י"ט סְעִיפִים:**

כָּל הָאוֹכֵל פַּת שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו "הַמּוֹצִיא" — צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו תְּחִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְלֻכְלָכוֹת וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָהֶם טֻמְאָה, לְפִי שֶׁסְּתָם יָדַיִם שֶׁהִסִּיחַ מֵהֶם דַּעְתּוֹ מִשְׁמִירָתָן הֵן שְׁנִיּוֹת לְטֻמְאָה, וּפוֹסְלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, עַד שֶׁיִּרְחֲצֵם בַּמַּיִם כְּהִלְכָתָן. וְתִקְּנוּ אַף בַּאֲכִילַת חֻלִּין מִשּׁוּם סֵרָךְ תְּרוּמָה, שֶׁיִּרְגִּילוּ לִטֹּל יְדֵיהֶם בְּכָל אֲכִילָה וְלֹא יִשְׁכְּחוּ לִטֹּל לִתְרוּמָה, וְלֹא רָצוּ לְחַלֵּק בֵּין כֹּהֲנִים לְיִשְׂרְאֵלִים שֶׁאֵין אוֹכְלִים תְּרוּמָה. וְגַם עַכְשָׁו שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִין תְּרוּמָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה — לֹא בָּטְלָה תַּקָּנָה זוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ רְגִילִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ לֶאֱכֹל בְּטָהֳרָה. וְלֹא תִקְּנוּ אֶלָּא בְּפַת, לְפִי שֶׁרֹב הַתְּרוּמוֹת הֵן בְּפַת, שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵין תְּרוּמָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּדָגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר, שֶׁנֶּאֱמַר "רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְגוֹ'", וְהַדָּגָן, שֶׁהוּא ה' מִינֵי תְּבוּאָה, דֶּרֶךְ אֲכִילָתוֹ הוּא לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ פַּת, וְתִירוֹשׁ וְיִצְהָר, הֵם יַיִן וְשֶׁמֶן, דֶּרֶךְ שְׁתִיָּתָן הֵם בְּכָלִי, וְאֵין אָדָם עָשׂוּי לִגַּע בָּהֶם בְּיָדָיו, לְפִיכָךְ, לֹא הִצְרִיכוּ בָּהֶם נְטִילַת יָדַיִם אֲפִלּוּ

בִּתְרוּמָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּחֻלִּין.

וְגַם בְּפַת חֻלִּין לֹא הִצְרִיכוּ אֶלָּא בְּפַת שֶׁרְגִילִין בָּהּ תָּדִיר לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, אֲבָל פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין וְלַחְמָנִיּוֹת דַּקּוֹת שֶׁאֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "הַמּוֹצִיא", לְפִי שֶׁאֵין רְגִילִין לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ח — אֵין צְרִיכִים נְטִילַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁאֵין צְרִיכִים לְדָגָן קַלֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה פַּת, אַף עַל פִּי שֶׁתְּרוּמָתוֹ הִיא מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה וּמְצוּיָה כָּל כָּךְ בַּבַּיִת, לְפִיכָךְ לֹא גָּזְרוּ בִּשְׁבִילָהּ בְּחֻלִּין.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם קָבַע סְעוּדָתוֹ עַל פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין וְלַחְמָנִיּוֹת דַּקּוֹת, כְּשֵׁם שֶׁמּוֹעֶלֶת קְבִיעוּת זוֹ לְעִנְיַן "הַמּוֹצִיא" — כָּךְ מוֹעֶלֶת לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם, שֶׁלֹּא לַחֲלֹק בֵּינֵיהֶם לְפַת גְּמוּרָה, כֵּיוָן שֶׁקּוֹבֵעַ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ עַל פַּת גְּמוּרָה, וִיבָרֵךְ גַּם כֵּן בִּרְכַּת "עַל נְטִילַת יָדַיִם":

ב אֲפִלּוּ פַּת גְּמוּרָה, אִם אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה בִּלֹּא קְלָפָתָהּ — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם, לְפִי שֶׁפָּחוֹת מִכְּבֵיצָה אֵינוֹ נִקְרָא אֹכֶל לְעִנְיַן טֻמְאַת אֳכָלִין, שֶׁמִּפְּנֵי זֶה אֵינוֹ מְטַמֵּא מַשְׁקִים וַאֲכָלִים אֲחֵרִים שֶׁנִּגְעוּ בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְגוֹ'", וַחֲכָמִים לֹא הִצְרִיכוּ נְטִילַת יָדַיִם בְּחֻלִּין מִשּׁוּם סָרֵךְ תְּרוּמָה אֶלָּא בַּאֲכִילָה וְלֹא בִּנְגִיעָה, וּפָחוֹת מִכְּבֵיצָה כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא אֹכֶל לְעִנְיַן טֻמְאָה — אֵין אֲכִילָתוֹ חֲשׁוּבָה אֲכִילָה לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם. לְפִיכָךְ, יִטֹּל יָדָיו וְלֹא יְבָרֵךְ. וַאֲפִלּוּ אוֹכֵל כָּל שֶׁהוּא — צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם בְּלֹא בְּרָכָה.

אֲבָל אִם אוֹכֵל כְּבֵיצָה, אֲפִלּוּ מִפֵּרוּרִין דַּקִּין — יְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם", שֶׁאַף שֶׁאֵינָן מִצְטָרְפִין לִכְבֵיצָה לְטֻמְאַת אֳכָלִין, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאוֹכֵל וּמַכְנִיס לְתוֹךְ מֵעָיו שִׁעוּר הַנִּקְרָא אֹכֶל אַף לְעִנְיַן טֻמְאַת אֳכָלִין — אֲכִילָתוֹ חֲשׁוּבָה אֲכִילָה לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם. אֲבָל אִם אוֹחֵז חֲתִיכָה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּבֵיצָה וְיוֹתֵר וְאוֹכֵל מִמֶּנָּה פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה — יִטֹּל בְּלֹא בְּרָכָה, הוֹאִיל וְאֵינוֹ אוֹכֵל כְּשִׁעוּר הַנִּקְרָא אֹכֶל לְעִנְיַן טֻמְאַת אֳכָלִין:

ג אַף עַל פִּי שֶׁהַשּׁוֹתֶה אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם, מִכָּל מָקוֹם, אִם אוֹכֵל דָּבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה, בֵּין שֶׁמְּטַבְּלוֹ עַתָּה, בֵּין שֶׁהָיָה מְטֻבָּל מִקֹּדֶם וְאוֹכֵל כְּשֶׁהוּא מְטֻבָּל וּמְלֻחְלָח שֶׁלֹּא נִתְנַגֵּב — צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו תְּחִלָּה, לְפִי שֶׁהַמַּשְׁקִים עֲלוּלִים לְקַבֵּל טֻמְאָה יוֹתֵר, שֶׁאֵין צְרִיכִים הֶכְשֵׁר. וְעוֹד, שֶׁאַף מַשְׁקֶה חֻלִּין שֶׁנָּגְעוּ בּוֹ סְתָם יָדַיִם — נִטְמָא וְנַעֲשָׂה רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה, וּמְטַמֵּא אֳכָלִין וּמַשְׁקִין אֲחֵרִים בְּכָל שֶׁהוּא, לְפִיכָךְ הֶחֱמִירוּ בָּהּ יוֹתֵר

מִשּׁוּם סֶרֶךְ תְּרוּמָה, וְהִצְרִיכוּ נְטִילַת יָדַיִם לְכָל דָּבָר שֶׁמְּלֻחְלָח בְּמַשְׁקֶה, אֲפִלּוּ הוּא מַשְׁקֶה שֶׁאֵין בְּמִינוֹ תְּרוּמָה כְּלָל, כְּגוֹן מַיִם וּדְבַשׁ, מִשּׁוּם סֶרֶךְ תְּרוּמַת יַיִן וְשֶׁמֶן.

וַאֲפִלּוּ אֵין מְטַבֵּל אֶלָּא רֹאשׁ הַיָּרָק וְאֵין יָדָיו נוֹגְעוֹת בַּמַּשְׁקֶה כְּלָל, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִגַּע בּוֹ.

וַאֲפִלּוּ לֶאֱכֹל עַל יְדֵי כַּף צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם, אִם מַיִם מְצוּיִין לְפָנָיו בְּתוֹךְ מִיל אוֹ ד' מִילִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ג, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטְבְּלֶנּוּ בְּיָדוֹ כְּדַרְכּוֹ, אוֹ יֹאכְלֶנּוּ בְּיָדוֹ כְּשֶׁהוּא מְטֻבָּל וּמְלֻחְלָח בְּמַשְׁקֶה, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכּוֹ לְהֵאָכֵל בַּיָּד.

אֲבָל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל עַל יְדֵי כַּף — לֹא גָּזְרוּ שֶׁמָּא יִגַּע בּוֹ בְּיָדָיו. וּלְפִיכָךְ, אַף אִם נָגַע בְּיָדָיו דֶּרֶךְ מִקְרֶה בְּתוֹךְ הַכַּף — אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ לִשְׁתִּית מַשְׁקִין, לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּם לִגַּע בָּהֶם בְּתוֹךְ הַכּוֹס, וְלָכֵן אַף אִם בָּא לִגַּע בָּהֶם בְּתוֹךְ הַכּוֹס — אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ הַשּׁוֹתֶה מַיִם בְּיָדוֹ מִן הַנָּהָר, וְכֵן הַטּוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ בְּשֶׁמֶן אוֹ דְּבַשׁ וּשְׁאָר מַשְׁקִין וּמוֹצֵץ אַחַר כָּךְ — אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם, לְפִי שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ כְּלָל נְטִילַת יָדַיִם לְמַשְׁקִין אֶלָּא עַל יְדֵי טִבּוּל אֲכָלִין, וְלֹא בְּעִנְיָן אַחֵר, הוֹאִיל וְעִקַּר דֶּרֶךְ שְׁתִיַּת הַמַּשְׁקִים הוּא בְּכְלִי.

וּמִכָּל מָקוֹם, בִּדְבַשׁ עָב וְרָאוּי לַאֲכִילָה, שֶׁרְגִילִים לִפְעָמִים לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ בַּיָּד בְּלֹא כְּלִי (אֶלָּא שֶׁהוּא טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ, שֶׁקְּרוּי מַשְׁקֶה לְדִבְרֵי הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר) — יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לִקַּח מִמֶּנּוּ בְּאֶצְבַּע לֶאֱכֹל בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם, כִּי יֵשׁ לוֹמַר: מֵאַחַר שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים נְטִילַת יָדַיִם לֶאֱכָלִין שֶׁטְּבוּלָן בְּמַשְׁקֶה — כָּל שֶׁכֵּן לַמַּשְׁקִים עַצְמָן אִם אוֹכְלָם בְּיָדוֹ בְּדֶרֶךְ אֲכִילָה, וְלֹא הוֹצִיאוּ מִכְּלַל תַּקָּנָה זוֹ אֶלָּא הַשּׁוֹתֶה בְּיָדוֹ אוֹ בִּכְלִי לְעוֹלָם.

וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ לֹא נָהֲגוּ רֹב הֲמוֹן עַם לִטֹּל יְדֵיהֶם לְכָל דָּבָר שֶׁטְּבוּלָם בְּמַשְׁקֶה. וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת לוֹמַר, שֶׁסָּמְכוּ עַל דַּעַת מִקְצַת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁאָמְרוּ, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ חֲכָמִים נְטִילַת יָדַיִם לְדָבָר שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה אֶלָּא בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין בְּטָהֳרָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן עַכְשָׁו שֶׁכֻּלָּנוּ טְמֵאֵי מֵתִים. וְאֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ, אֲבָל הָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם", שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

ד אֵין נִקְרָא מַשְׁקֶה בִּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה אֶלָּא ז' מַשְׁקִים, שֶׁהֵם: הַמַּיִם, וְהַיַּיִן, וְהַשֶּׁמֶן, וְהֶחָלָב, וְהַטַּל, וּדְבַשׁ דְּבוֹרִים, וְדַם בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, וּכְגוֹן שֶׁמְּטַבֵּל בּוֹ לִרְפוּאָה לִפְקוּחַ נֶפֶשׁ. אֲבָל דַּם דָּגִים אֵינוֹ נִקְרָא מַשְׁקֶה, וְהָאוֹכֵל דָּג עִם דָּמוֹ — אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם:

ה וְכֵן שְׁאָר כָּל מֵי פֵּרוֹת, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁרְגִילִין לַעֲשׂוֹת מַשְׁקִים לִשְׁתִיָּה מִסְּחִיטַת אֵיזֶה פֵּרוֹת, שֶׁהוּא חָשׁוּב כְּמַשְׁקֶה לְעִנְיַן שַׁבָּת — אֵינוֹ נִקְרָא מַשְׁקֶה לְעִנְיַן טֻמְאָה, וְכֵן לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם שֶׁתִּקְנוּ מִשּׁוּם סֶרֶךְ תְּרוּמָה לְאָכְלָהּ בְּטָהֳרָה:

ו אֲפִלּוּ פֵּרוֹת הַכְּבוּשִׁים אוֹ שְׁלוּקִים וּמְבֻשָּׁלִים בְּאֶחָד מִז' מַשְׁקִים אֵלּוּ שֶׁסְּחַט הַמַּשְׁקֶה שֶׁנִּבְלַע בָּהֶם — אֵין עַל הַנִּסְחָט זֶה תּוֹרַת מַשְׁקֶה אֶלָּא תּוֹרַת אֹכֶל, מֵאַחַר שֶׁהָיָה בָּלוּעַ בָּאֹכֶל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"כ. וְכֵן בְּבָשָׂר וְדָגִים וּשְׁאָר מִינֵי אֳכָלִים הַכְּבוּשִׁים אוֹ שְׁלוּקִים בְּאֶחָד מִז' מִינֵי מַשְׁקִים אֵלּוּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֶאֱכֹל הָאֹכֶל זֶה הַכָּבוּשׁ אוֹ הַשָּׁלוּק וּמְבֻשָּׁל בְּעוֹד שֶׁהָרֹטֶב וְהַמָּרָק טוֹפֵחַ עָלָיו שֶׁלֹּא נִתְנַגֵּב עַד שֶׁלֹּא יֵהָא בּוֹ טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ — צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם, שֶׁהֲרֵי אֹכֶל זֶה מְטֻבָּל בְּמַשְׁקֶה, שֶׁהַמָּרָק שֶׁל הַכְּבוּשִׁים אוֹ הַשְּׁלוּקִים וּמְבֻשָּׁלִים — מַשְׁקֶה גָּמוּר הוּא כְּשֶׁהוּא מִז' מַשְׁקִים, רַק מַה שֶּׁנִּבְלַע מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ הָאֹכֶל בִּלְבַד יָצָא מִתּוֹרַת מַשְׁקֶה וְלֹא מַה שֶּׁטּוֹפֵחַ עַל גַּבָּיו, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּחְשָׁב כְּאֹכֶל לְעִנְיַן בְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"י, וְלָכֵן יְנַגֵּב אוֹתוֹ תְּחִלָּה מִמַּשְׁקֶה שֶׁעַל גַּבָּיו. וְאַף שֶׁחוֹזֵר וּמִתְלַחְלֵחַ מִמַּשְׁקֶה הַנִּסְחָט מִתּוֹכוֹ כְּשֶׁנּוֹטְלוֹ בְּיָדוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. אוֹ יֹאכְלֶנּוּ עַל יְדֵי כַּף, אִם הוּא דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל עַל יְדֵי כַּף:

ז כָּל מַשְׁקֶה שֶׁנִּקְפָּה וְנִקְרַשׁ עַד שֶׁאֵין בּוֹ טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ — יָצָא מִתּוֹרַת מַשְׁקֶה, בֵּין שֶׁנִּקְרַשׁ עַל יְדֵי בְּשׁוּל בֵּין עַל יְדֵי צִנָּה. וְלָכֵן אֵין צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו לְמִרְקַחַת מְרֻקַּחַת הֵיטֵב עַד שֶׁאֵין עַל גַּבָּהּ דְּבַשׁ טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַדְּבַשׁ אֵינוֹ יוֹצֵא מִתּוֹרַת מַשְׁקֶה לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ נִקְפָּה וְנִקְרַשׁ לְגַמְרֵי וְאֵין בּוֹ מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ כְּלָל. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֵין מַיִם מְצוּיִים בְּקַל לְפָנָיו — יוּכַל לֶאֱכֹל בְּכַף אוֹ בְּסַכִּין אַף אִם דֶּרֶךְ מִרְקַחַת זוֹ לְהֵאָכֵל בַּיָּד, שֶׁאֵין לְהַחֲמִיר כָּל כָּךְ בָּזֶה וְלִגְזוֹר שֶׁמָּא יִגַּע, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין לְגַע.

אֲבָל אִם יֵּשׁ עַל הַמִּרְקַחַת דְּבַשׁ טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ — אֵין לְהָקֵל כְּלָל עַל יְדֵי כַּף וְסַכִּין.

אַף אִם בְּתְחִלַּת יְצִיאַת הַדְּבַשׁ מֵהַשַּׁעֲוָה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁרסֶק הַחַלּוֹת שֶׁל דְּבַשׁ כְּדֵי לְהוֹצִיא הַדְּבַשׁ מֵהֶם, חִשֵּׁב עָלָיו לְאֲכָלִין בִּלְבַד וְלֹא לְמַשְׁקִין, דְּהַיְנוּ שֶׁחִשֵּׁב כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מִרְקַחַת וְכֵיוֹצֵא בָּהּ, אוֹ לִתְּנוֹ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, אוֹ לְעָרֵב בּוֹ אֲכָלִין אֲחֵרִים וּלְאָכְלוֹ עִמָּהֶם בְּדֶרֶךְ אֲכִילָה וְלֹא לִשְׁתּוֹתוֹ כְּלָל — נַעֲשָׂה אֹכֶל עַל יְדֵי מַחֲשָׁבָה זוֹ, וְלֹא יָרְדָה עָלָיו תּוֹרַת מַשְׁקֶה כְּלָל.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין בָּזֶה. וְלָכֵן יֵשׁ לְהָקֵל גַּם בָּזֶה עַל יְדֵי כַּף אוֹ סַכִּין:

ח וְכָל זֶה בְּמִרְקַחַת שֶׁהַדְּבַשׁ נִכָּר בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גַּבָּהּ, אֲבָל אִם אֵינוֹ עוֹמֵד בִּפְנֵי עַצְמוֹ כְּלָל בְּלֹא תַּעֲרֹבֶת אֹכֶל, כְּגוֹן שֶׁנִּמְחָה הָאֹכֶל הַמְרֻקָּח לְגַמְרֵי וְנַעֲשָׂה גּוּף אֶחָד מַמָּשׁ עִם הַדְּבַשׁ, בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בְּמִרְקַחַת זוֹ דְּבַשׁ טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ נִכָּר בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּלִי תַּעֲרֹבֶת אֹכֶל הַנִּמּוֹחַ — נִתְבַּטֵּל הַדְּבַשׁ מִתּוֹרַת מַשְׁקֶה לְגַמְרֵי וְנַעֲשָׂה אֹכֶל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ, מֵאַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה גּוּף אֶחָד מַמָּשׁ עִם הָאֹכֶל הָעוֹמֵד לַאֲכִילָה וְרָאוּי לַאֲכִילָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַמִּרְקַחַת עָבָה קְצָת, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְגָמְעָהּ וְלִבְלֹעַ בְּבַת אַחַת בְּלִי הִפּוּךְ בַּלָּשׁוֹן כְּלָל, שֶׁזּוֹ דֶּרֶךְ שְׁתִיָּה הִיא, אֶלָּא דַּרְכָּהּ לְהַפְכָּהּ מְעַט בַּלָּשׁוֹן עַד שֶׁתַּגִּיעַ לְבֵית הַבְּלִיעָה, שֶׁזּוֹ הִיא דֶּרֶךְ אֲכִילָה, כְּגוֹן תַּפּוּחִים וְגַזְגְּזָנִיּוֹת (שֶׁקּוֹרִין פלומי"ן וקרשי"ן בְּלָשׁוֹן אַשְׁכְּנַז) מְרֻסָּקִים וּמְרֻקָּחִים הֵיטֵב בִּדְבַשׁ וְנַעֲשׂוּ חֲתִיכוֹת עָבוֹת.

(וְאִם הִיא רַכָּה כָּל כָּךְ שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְגָמְעָהּ וְלִבְלֹעַ בְּלִי הִפּוּךְ בַּלָּשׁוֹן — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ לִשְׁתִיָּה אֲפִלּוּ שׁוֹתֶה בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אַף אִם מְטַבֵּל בָּהּ אֵיזֶה אֹכֶל — צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם כְּמְטַבֵּל בְּמַשְׁקֶה גָּמוּר, מֵאַחַר שֶׁהִיא רַכָּה כָּל כָּךְ, אַף עַל פִּי שֶׁהָאֹכֶל הַמָּחוּי נִכָּר בָּהּ. וְהוּא שֶׁהַדְּבַשׁ הוּא הָרֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר):

ט כָּל מַשְׁקֶה אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְרָשׁ לְגַמְרֵי, אִם חוֹזֵר וְנִמּוֹחַ — חוֹזֵר לִהְיוֹת תּוֹרַת מַשְׁקֶה עָלָיו עַל הַנִּמּוֹחַ. וְלָכֵן עִסָּה הַמְטֻגֶּנֶת בְּחֶמְאָה — צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו תְּחִלָּה, שֶׁהַחֶמְאָה הִיא חֵלֶב שֶׁקָּרוֹשׁ וְחָזַר וְנִמּוֹחַ. אֲבָל הַמְטֻגֶּנֶת בְּשֶׁמֶן — אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם, שֶׁהַשֶּׁמֶן אֵינוֹ

מז' מַשְׁקִין. וְכֵן מִרְקַחַת בְּדַבַּשׁ תְּמָרִים אוֹ דְּבַשׁ הַקָּנִים (שָׁקוֹרִין צוקר).

וַאֲפִלּוּ לְטִגּוּן בְּחֶמְאָה אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם אֶלָּא בְּמָקוֹמוֹת שֶׁמַּתִּיכִין הַחֶמְאָה לְבַדָּהּ תְּחִלָּה בִּכְלִי אֶחָד וְאַחַר כָּךְ מְשִׁימִין אוֹתָהּ לְתוֹךְ הַטִּגּוּן כְּשֶׁהִיא מְהֻתֶּכֶת וְנִמּוֹחָה, שֶׁכְּבָר יָרַד עֲלֵיהֶם תּוֹרַת מַשְׁקֶה קֹדֶם שֶׁנִּתְּנָה לְתוֹךְ הָאֹכֶל שֶׁהוּא הַטִּגּוּן. אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹתְנִין לְתוֹךְ הַטִּגּוּן חֶמְאָה קְרוּשָׁה שֶׁאֵין בָּהּ טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ — אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם לְטִגּוּן זֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַחֶמְאָה קְרוּשָׁה הָיְתָה אֹכֶל גָּמוּר, וּכְשֶׁהִתְחִילָה לְהִיוֹת נְמוֹחָה וְלָצֵאת מִמֶּנָּה מַשְׁקֶה — הֲרֵי יָצָא לְתוֹךְ הָאֹכֶל שֶׁהוּא מִין הַטִּגּוּן. וְכָל מַשְׁקֶה הַבָּא לָאֹכֶל מִתְּחִלַּת יְצִיאָתוֹ — אֵין עָלָיו תּוֹרַת מַשְׁקֶה כְּלָל אֶלָּא תּוֹרַת אֹכֶל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"כ:

י מֹהַל הַיּוֹצֵא מִבְּשַׂר צָלִי — אֵינוֹ נִקְרָא מַשְׁקֶה. וַאֲפִלּוּ הוּדַח הַבָּשָׂר בְּמַיִם קֹדֶם הַצְּלִיָּה, מִכָּל מָקוֹם, בִּשְׁעַת הַצְּלִיָּה נִתְיַבֵּשׁ אוֹתוֹ לַחְלוּחִית, וּמִן הַבָּשָׂר יוֹצֵא מֹהַל, וְהוּא מִלַּחְלוּחִית הַבָּשָׂר עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ נִקְרָא מַשְׁקֶה:

יא הַנּוֹטֵל יָדָיו לְפֵרוֹת נְגוּבִים, אֲפִלּוּ לְחִטִּים וּשְׂעוֹרִים שֶׁתְּרוּמָתָן מִן הַתּוֹרָה — הֲרֵי זֶה מְגַסֵּי הָרוּחַ. וְאַף עַל פִּי שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ — סְתָם יָדַיִם כְּשֵׁרוֹת לִבְרָכָה, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁנָּגַע בְּמָקוֹם מְטֻנָּף.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנּוֹטֵל בְּתוֹרַת חִיּוּב נְטִילַת יָדַיִם כְּדֶרֶךְ נְטִילָה לְפַת, אֲבָל אִם נוֹטֵל דֶּרֶךְ נְקִיּוּת, שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ לְנַקּוֹת יָדָיו לִכְבוֹד הַבְּרָכָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהֶם שׁוּם טֻמְאָה — מֻתָּר:

יב הַשּׁוֹתֶה אֵין צָרִיךְ לִטֹּל אֲפִלּוּ יָדוֹ אַחַת, אֶלָּא אִם כֵּן שׁוֹתֶה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְאֵין יָדָיו נְקִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ע:

יג נָטַל יָדָיו לְדָבָר שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לֶאֱכֹל לֶחֶם — יַחֲזוֹר וְיִטֹּל יָדָיו בְּלֹא בְּרָכָה אִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, לְפִי שֶׁלְּהָאוֹמְרִים שֶׁדָּבָר שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם כְּלָל בַּזְּמַן הַזֶּה — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נוֹטֵל לִנְקִיּוּת בְּעָלְמָא וְלֹא לְשֵׁם מִצְוַת נְטִילָה, וּנְטִילַת יָדַיִם צְרִיכָה כַּוָּנָה לְשֵׁם נְטִילָה הַמַּכְשֶׁרֶת לַאֲכִילָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נָטַל יָדָיו שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אֶלָּא מִשּׁוּם נְקִיּוּת, שֶׁהָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת, וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לֶאֱכֹל, שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִטֹּל יָדָיו.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יְבָרֵךְ אִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁנִּטְילַת יָדַיִם אֵינָהּ צְרִיכָה כַּוָּנָה, וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, כִּי שֶׁמָּא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה הָרִאשׁוֹנָה, וְעַל נְטִילָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא שַׁיָּךְ לְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן כְּלָל לִנְטִילָה. לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְנִדָּה שֶׁנִּפְלָה לַמַּיִם וְנִטְהֲרָה מִטֻּמְאָתָהּ, שֶׁאֵינָהּ מְבָרֶכֶת עַל טְבִילָה זוֹ בַּעֲלִיָּתָהּ׃

יד מִי שֶׁהוּא בַּמִּדְבָּר אוֹ בְּמָקוֹם סַכָּנָה וְאֵין לוֹ מַיִם וּמְפַחֵד לַחֲזֹר אַחֲרֵיהֶם — פָּטוּר מִנְּטִילַת יָדַיִם (וְאֵין צָרִיךְ לִמְנֹעַ מִלֶּאֱכֹל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּן בְּתַעֲנִיתוֹ עַד שֶׁיְּבִיאוּ לוֹ מַיִם, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֶאֱכֹל דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים נְטִילַת יָדַיִם, לְפִי שֶׁבְּמָקוֹם סַכָּנָה לֹא גָּזְרוּ כְּלָל עַל נְטִילַת יָדַיִם]. וְכֵן כְּשֶׁהָיוּ יוֹצְאִים בַּמַּחֲנֶה לְמִלְחָמָה — הָיוּ פְּטוּרִים מִנְּטִילַת יָדַיִם)׃

טו צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד בִּנְטִילַת יָדַיִם, שֶׁכָּל הַמְזַלְזֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם — חַיָּב נִדּוּי, וּבָא לִידֵי עֲנִיּוּת, וְנֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ הַנּוֹטֵל יָדָיו בִּרְבִיעִית מְצֻמְצָם מְבִיאוֹ לִידֵי עֲנִיּוּת, אֶלָּא יוֹסִיף לִטֹּל יָדָיו בְּשֶׁפַע. וְכָל הַנּוֹטֵל מִלֹּא חָפְנָיו מַיִם — נוֹתְנִים לוֹ מִלֹּא חָפְנָיו טוֹבָה וּבְרָכָה. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יְכַוֵּן לְכָךְ כְּדֵי לְהִתְעַשֵּׁר, שֶׁנִּמְצָא עוֹבֵד עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס, אֶלָּא יַעֲשֶׂה לִכְבוֹד קוֹנוֹ׃

טז אַף עַל פִּי שֶׁהַנְּטִילָה הִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — מְבָרְכִין עָלֶיהָ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם". וְהֵיכָן צִוָּנוּ? שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל". וּלְפִיכָךְ, כְּשֶׁאָנוּ שׁוֹמְעִים לְדִבְרֵי חֲכָמִים — אָנוּ מְקַיְּמִים מִצְוֹת ה' שֶׁצִּוָּנוּ לִשְׁמֹעַ אֲלֵיהֶם. וְזֶהוּ טַעַם כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁמְּבָרְכִין עַל מִצְוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם.

וּמִן הַדִּין הָיָה רָאוּי לְבָרֵךְ קֹדֶם הַנְּטִילָה, שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן, אֶלָּא שֶׁלִּפְעָמִים אֵין יָדָיו נְקִיּוֹת, כְּגוֹן הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכִּסֵּא, לְכָךְ מְבָרְכִין לְעוֹלָם אַחַר הַנְּטִילָה, שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בֵּין נְטִילָה לִנְטִילָה. וְעוֹד, שֶׁגַּם הַנִּגּוּב הוּא מִן הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים אֵין צָרִיךְ נִגּוּב — לֹא רָצוּ לְחַלֵּק בֵּין נְטִילָה לִנְטִילָה. וּמִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו בְּב' שְׁטִיפוֹת — רָאוּי לוֹ לְבָרֵךְ אַחַר שְׁטִיפָה הָרִאשׁוֹנָה קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן עֲלֵיהֶם מַיִם שְׁנִיִּים, שֶׁכְּבָר יָדָיו הֵן נְקִיּוֹת וּרְאוּיוֹת לִבְרָכָה אַף אִם הָיָה בְּבֵית הַכִּסֵּא.

וְאִם שָׁכַח וְלֹא בֵּרַךְ עַד אַחַר הַנִּגּוּב — יְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת שֶׁלֹּא

בָּרַךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן אֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן לְאַחַר גְּמַר עֲשִׂיָּתָן, מִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה זוֹ כֵּיוָן שֶׁלִּפְעָמִים אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ עָלֶיהָ קֹדֶם עֲשִׂיָּתָהּ, כְּגוֹן הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכִּסֵּא, וּמֻכְרָח לְבָרֵךְ אַחַר עֲשִׂיָּתָהּ — אֵין לְחַלֵּק בָּהּ בֵּין פַּעַם לְפַעַם, וּלְעוֹלָם יָכוֹל לְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ.

אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה מְדַקְדְּקִים לְבָרֵךְ קֹדֶם הַנִּגּוּב, הוֹאִיל וְגַם הוּא מִן הַמִּצְוָה, אֲבָל עִקַּר הַנְּטִילָה שֶׁמְּבָרְכִים עָלֶיהָ הִיא הַנְּטִילָה לְבַדָּהּ שֶׁכְּבָר נַעֲשֵׂית.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" — שׁוּב אֵינוֹ מְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם".

(וְהוּא הַדִּין אִם הֻצְרַךְ לִטֹּל יָדָיו בְּאֶמְצַע סְעוּדָה, לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" וְשָׁכַח וְלֹא בֵּרַךְ עַד שֶׁאָכַל פַּת — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עוֹד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַנְּטִילָה אֵינָהּ אֶלָּא בִּגְלַל הָאֲכִילָה, כָּל שֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל — שׁוּב לֹא שַׁיָּךְ לְבָרֵךְ עַל הַנְּטִילָה, שֶׁכְּבָר חָלְפָה וְעָבְרָה.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ לֹא הִתְחִיל לֶאֱכֹל — לֹא שַׁיָּךְ לְבָרֵךְ אֶלָּא מִיָּד אַחַר הַנְּטִילָה, וְלֹא מֻפְלָג מִמֶּנָּה. וְלָכֵן יֵשׁ אוֹסְרִים לְהַפְסִיק בְּדִבּוּר בֵּין נְטִילָה לִבְרָכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ה. וְאִם הִפְלִיג אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיקָה — שׁוּב אֵינוֹ מְבָרֵךְ, שֶׁאַף שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָהּ וּמֻכְרָח לְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ — אֵין סְבָרָא כְּלָל שֶׁיּוּכַל לְבָרֵךְ עָלֶיהָ לְעוֹלָם, אֶלָּא מִיָּד אַחַר עֲשִׂיָּתָהּ):

יז כָּל הָאוֹכֵל בְּלֹא נִגּוּב יָדַיִם — כְּאִלּוּ אוֹכֵל לֶחֶם טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר "כָּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לַחְמָם טָמֵא בַּגּוֹיִם", אַל תִּקְרֵי "לַחְמָם", אֶלָּא "לַח מַיִם". וְעוֹד, "לַחְמָם טָמֵא" בְּגִימַטְרִיָּא "בְּלֹא נִיגּוּב יָדַיִם".

יֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁטַּמְאָה זוֹ הִיא מִמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁנִּטְמְאוּ מֵהַיָּדַיִם אִם אֵין בָּהֶם רְבִיעִית. וְאַף שֶׁמַּיִם הַשְּׁנִיִּים מְטַהֲרִין אֶת הָרִאשׁוֹנִים, מִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהַעֲבִיר אֶת הָרִאשׁוֹנִים לְגַמְרֵי עַל יְדֵי נִגּוּב, וְלֹא דַּי שֶׁיִּתְנַגְּבוּ מֵאֲלֵיהֶן, אֶלָּא צָרִיךְ לְשַׁפְשְׁפָן בְּמַפָּה אוֹ בִּשְׂאָר דְּבָרִים, שֶׁהַשִּׁפְשׁוּף מְטַהֲרָן בְּיוֹתֵר.

אֲבָל הַמַּטְבִּיל יָדָיו, וְכֵן הַנּוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו בְּבַת אַחַת וְשׁוֹפֵךְ עֲלֵיהֶם רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, וְכֵן אִם שָׁפַךְ עַל יָדוֹ אַחַת רְבִיעִית וְכֵן שָׁפַךְ עַל חֲבֶרְתָּהּ, שֶׁאֵין שָׁם מַיִם טְמֵאִים כְּלָל — אֵין צָרִיךְ לְנַגְּבָן. וּמִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם מְאוֹס אִם דַּעְתּוֹ קָצָה עָלָיו.

וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁטַּמְאָתָן הִיא מְאִיסָתָן, שֶׁדָּבָר מָאוֹס קָרוֹי טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב:

"לַחְמָם טָמֵא וְגוֹ'". וְהוּא הַדִּין אִם שָׁפַךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת. וְלֹא הֵקֵלּוּ אֶלָּא בְּמַטְבִּיל, לְפִי שֶׁלֹּא חָשׁוּ חֲכָמִים לְתַקֵּן נְגוּב לְטַהֵר הַיָּדַיִם מִמְּאִיסוּתָן אֶלָּא כְּשֶׁמְּטַהֲרָן בְּטָהֳרָה שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁהִיא נְטִילָה בִּכְלִי, אֲבָל כְּשֶׁמְּטַהֲרָן בִּטְבִילָה, שֶׁהִיא כְּעֵין טָהֳרָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהִיא טְבִילָה — לֹא חָשׁוּ לְתַקֵּן בָּהּ כְּלוּם. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם:

יח אַל יְנַגֵּב יָדָיו בַּחֲלוּקוֹ, מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה לִשְׁכְחָה:

יט כְּשֶׁהוּא נוֹטֵל יָדָיו — נוֹטֵל יָמִין תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יַד שְׂמֹאל. וְכֵן בְּכָל פַּעַם שֶׁרוֹחֵץ יָדָיו — רוֹחֵץ שֶׁל יָמִין תְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ב':

סימן קנט

א **בְּאֵיזֶה כְּלִי נוֹטְלִין לַיָּדַיִם, וְכֵיצַד יָבוֹאוּ הַמַּיִם לְיָדָיו, וּבוֹ כ"ה סְעִיפִים:**

אֵין נוֹטְלִין לַיָּדַיִם אֶלָּא מִכְּלִי, שֶׁסָּמְכוּ טָהֳרַת יָדַיִם עַל הַזָּאַת מֵי חַטָּאת אוֹ עַל קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיוּ צְרִיכִים כְּלִי, שֶׁבִּקְדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם נֶאֱמַר: "וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר וְגוֹ' וְרָחַצוּ מִמֶּנּוּ וְגוֹ'", וּבְמֵי חַטָּאת נֶאֱמַר: "וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי":

ב כָּל הַכֵּלִים כְּשֵׁרִים, אֲפִלּוּ כְּלֵי גְּלָלִים, כְּלֵי אֲבָנִים, כְּלֵי אֲדָמָה, שֶׁאֵינָם חֲשׁוּבִים כֵּלִים לְעִנְיַן טֻמְאָה:

ג צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַכְּלִי מַחֲזִיק רְבִיעִית, וְאִם אֵינוֹ מַחֲזִיק רְבִיעִית — אֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם, אֲפִלּוּ רוֹצֶה לְמַלְאוֹתוֹ ב' וְג' פְּעָמִים:

ד וְאִם נִקַּב בְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם יְדַחֲקוּ אוֹתוֹ לְתוֹךְ מַיִם יִכָּנְסוּ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב, וְהוּא גָּדוֹל מִנֶּקֶב שֶׁמַּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי יוֹצְאִים בּוֹ — אָז בָּטֵל מִתּוֹרַת כְּלִי. וְאֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם, אֲפִלּוּ אִם הוּא מַחֲזִיק רְבִיעִית מִן הַנֶּקֶב וּלְמַטָּה, אִם נוֹטֵל דֶּרֶךְ פִּיו לְמַעְלָה, כִּי מַה שֶּׁמִּמֶּנּוּ מִן הַנֶּקֶב וּמִלְּמַעְלָה — אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלִי, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַמַּיִם בָּאִים עַל יָדוֹ מֵהַכְּלִי.

(וַאֲפִלּוּ אֵין בּוֹ מַיִם אֶלָּא מֵהַנֶּקֶב וּלְמַטָּה, מִכָּל מָקוֹם, כְּשֶׁשּׁוֹפְכָם עַל יָדָיו דֶּרֶךְ פִּיו — הֵם בָּאִים עַל יָדָיו מִכֹּחַ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ כְּלִי, שֶׁמִּכֹּחַ הַכְּלִי לֹא הָיוּ בָּאִים שָׁם עַל יָדָיו, שֶׁהֵן סְמוּכוֹת לְפִי הַכְּלִי, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם מַה שֶּׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַנֶּקֶב לֹא הָיָה כְּלָל וְהָיוּ הַמַּיִם שׁוֹפְכִים מִלְּמַטָּה מִמָּקוֹם שֶׁהַנֶּקֶב שָׁם — לֹא הָיוּ שׁוֹפְכִין עַל יָדָיו כְּלָל אִם הָיָה אוֹחֵז יָדָיו בְּמָקוֹם שֶׁאוֹחֲזָן עַכְשָׁו סָמוּךְ לְפִי הַכְּלִי כְּשֶׁשּׁוֹפֵךְ לְמַעְלָה דֶּרֶךְ פִּי הַכְּלִי. אֶלָּא אִם כֵּן מַגְבִּיהַּ שׁוּלֵי הַכְּלִי גָּבוֹהַּ יוֹתֵר מִפִּיו, שֶׁאָז וַדַּאי אַף אִם מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מֵהַנֶּקֶב

לֹא הָיָה כְּלָל — הָיוּ הַמַּיִם הוֹלְכִים מִמַּעְלָה לְמַטָּה עַל יָדָיו דֶּרֶךְ הַנָּקֵב כְּמוֹ שֶׁהוֹלְכִים עַכְשָׁו דֶּרֶךְ פִּי הַכְּלִי.

וְהוּא הַדִּין אַף אִם אֵינוֹ מַגְבִּיהַּ כָּל כָּךְ, אֶלָּא שֶׁהַנָּקֵב הוּא סָמוּךְ לְפִי הַכְּלִי וּמַגְבִּיהַּ שׁוּלָיו קְצָת בְּעָנְיָן שֶׁהַקִּלּוּחַ הָיָה הוֹלֵךְ עַל יָדָיו אַף אִם לֹא הָיְתָה חֲתִיכַת הַכְּלִי שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַנָּקֵב שֶׁהַקִּלּוּחַ הוֹלֵךְ עָלֶיהָ, רַק שֶׁהָיוּ חֲתִיכוֹת הַכְּלִי שֶׁבְּצִדֵּי הַקִּלּוּחַ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַנָּקֵב, שֶׁצְּדָדִים אֵלּוּ מוֹנְעִים אֶת הַמַּיִם מִלְּהִתְפַּשֵּׁט לַצְּדָדִין. וְאַף שֶׁמְּנִיעָתָן זוֹ הִיא מִכֹּחַ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ כְּלִי — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וְאִם נוֹטֵל דֶּרֶךְ הַנָּקֵב — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, כֵּיוָן שֶׁמַּחֲזִיק רְבִיעִית מִמֶּנּוּ וּלְמַטָּה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם שָׁבַר וְהֵסִיר מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מֵהַנָּקֵב:

ה אֲבָל אִם אֵינוֹ מַחֲזִיק רְבִיעִית מֵהַנָּקֵב וּלְמַטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְקַבֵּל רְבִיעִית כְּשֶׁיַּטֶּנּוּ עַל צִדּוֹ, כְּגוֹן שֶׁתִּקֵּן וְהִרְחִיב מְקוֹם מוֹשָׁבוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׁפְכוּ מִמֶּנּוּ מַיִם כְּשֶׁיַּטֶּנּוּ עַל צִדּוֹ. וְכֵן חָבִית שֶׁנֶּחְלְקָה לְאָרְכָּהּ שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת עַל דָּפְנָהּ כְּשֶׁהִיא שׁוֹכֶבֶת בְּלִי שֶׁיִּסְמְכוּהָ בְּדָבָר אַחֵר — אֵין נוֹטְלִין מִמֶּנָּה לַיָּדַיִם, לְפִי שֶׁכָּל כְּלִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב עַל שׁוּלָיו אֶלָּא כְּשֶׁמַּטֶּהוּ עַל דָּפְנוֹ — אֵינוֹ נִקְרָא כְּלִי אֶלָּא שֶׁבָּר כְּלִי, הוֹאִיל וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב עַל שׁוּלָיו.

וְיֵשׁ מְקִילִין בְּכָל שֶׁבָּר כְּלִי שֶׁיָּכוֹל לְקַבֵּל רְבִיעִית בְּלִי שֶׁיִּסְמְכוּהוּ בְּדָבָר אַחֵר. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם, לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים.

אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל רְבִיעִית אֶלָּא עַל יְדֵי סְמִיכָה — לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ הוּא שָׁלֵם, אִם מִתְּחִלָּתוֹ נַעֲשָׂה לְקַבֵּל שֶׁלֹּא עַל יְדֵי סְמִיכָה וְאַחַר כָּךְ נִפְחַת קְצָת בְּמָקוֹם מוֹשָׁבוֹ שֶׁאֵין בּוֹ נָקֵב:

ו לְפִיכָךְ, מְגוּפָּה שֶׁל חָבִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית קִבּוּל רְבִיעִית — אֵין נוֹטְלִין מִמֶּנָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חַדָּה וְאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת רְבִיעִית שֶׁלֹּא מְסֻמֶּכֶת. וְאִם הִרְחִיבָהּ מִלְּמַטָּה עַד שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת רְבִיעִית כְּשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת שֶׁלֹּא מְסֻמֶּכֶת — נוֹטְלִין מִמֶּנָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחִלָּתָהּ לֹא נַעֲשֵׂית לְקַבֵּלָה אֶלָּא לְכִסּוּי, הוֹאִיל וְעַכְשָׁו הִיא מְתֻקֶּנֶת גַּם לְקַבֵּלָה. אֲבָל כָּל כִּסּוּי שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לְקַבֵּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְקַבֵּל כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב שֶׁלֹּא מְסֻמָּךְ, כְּגוֹן כִּסּוּי כּוֹסוֹת וְדוֹמֵיהֶן — אֵין נוֹטְלִין מֵהֶן.

וְיֵשׁ מְקִילִין בְּכָל כְּסוּיֵי הַכֵּלִים לוֹמַר שֶׁהֵם חֲשׁוּבִים עֲשׂוּיִים לְקַבָּלָה, הוֹאִיל וּרְגִילִים לִפְעָמִים לִתֵּן לְתוֹכָם מְעַט מַשְׁקֶה. וַאֲפִלּוּ כְּסוּי שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לֵישֵׁב שֶׁלֹּא מְסֻמָּךְ מִפְּנֵי הַחִדּוּד שֶׁבְּתַחְתִּיתוֹ, כְּגוֹן כְּסוּי קְדֵרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, רְגִילִים לִפְעָמִים (לְהַזְמִינוֹ) לְהָפְכוֹ עַל פִּי הַקְּדֵרָה וְלָתֵת לְתוֹכוֹ מְעַט רֹטֶב, וּלְפִיכָךְ נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם אִם יָכוֹל לֵישֵׁב שֶׁלֹּא מְסֻמָּךְ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לְקַבָּלָה, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּר הַחִדּוּד מֵאֵלָיו.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ז כְּלִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֵישֵׁב שֶׁלֹּא מְסֻמָּךְ, אֶלָּא שֶׁאַף אִם לֹא יְסֻמְכוּהוּ וְיִשָּׁפְכוּ הַמַּיִם מִמֶּנּוּ יִשָּׁאֵר מֵהֶם רְבִיעִית — נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם מֵאוֹתָם הַמַּיִם שֶׁמַּחֲזִיק אַף כְּשֶׁמַּטֶּה עַל צִדּוֹ, אֲבָל לֹא מִמַּיִם יְתֵרִים שֶׁמַּחֲזִיק כְּשֶׁאוֹחֲזִין אוֹתוֹ בַּיָּדַיִם בְּמִישׁוֹר, שֶׁהֵם אֵינָם בָּאִים מִכֹּחַ כְּלִי.

וְכֵן כְּלִי שֶׁנִּנְקַב וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב — אֵין נוֹטְלִין אֶלָּא מִמַּיִם שֶׁמַּחֲזִיק עַד הַנֶּקֶב, אֲבָל לֹא מִמַּיִם שֶׁמִּנֶּקֶב וּלְמַעְלָה, שֶׁהֵם אֵינָן בָּאִים מִכֹּחַ כְּלִי אַף עַל פִּי שֶׁבָּאִים דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב:

ח חֵמֶת וּכְפִישָׁה, וְהֵם מִינֵי נֹאדוֹת שֶׁל עוֹר שֶׁתִּקְּנָן וְעָשָׂה לָהֶם בֵּית מוֹשָׁב — נוֹטְלִין מֵהֶם, וַאֲפִלּוּ נִפְחֲתוּ מִפִּיהֶם אוֹ מִצִּדֵּיהֶם, כָּל שֶׁמַּחֲזִיקִין רְבִיעִית מֵהַפְּחָת וּלְמַטָּה.

אֲבָל הַשַּׂק וְהַקֻּפָּה שֶׁהִתְקִינָן לָשֶׁבֶת בְּלֹא סְמִיכָה וְזִפְתָּן בְּזֶפֶת עַד שֶׁהֵם מְקַבְּלִים מַשְׁקִין — אֵין נוֹטְלִין מֵהֶם לַיָּדַיִם, לְפִי שֶׁרֻבָּן אֵין מְלַאכְתָּן לְמַשְׁקִין.

וְהוּא הַדִּין לְכוֹבָעִים שֶׁל לְבָדִים, אֲפִלּוּ הֵם קָשִׁים כָּל כָּךְ שֶׁאֵין מַיִם זָבִים מֵהֶם, מִכָּל מָקוֹם אֵינָן עֲשׂוּיִים לְקַבֵּל מַיִם. וּמִכָּל מָקוֹם, עַל יְדֵי הַדְּחָק מֻתָּר לִטֹּל מֵהֶם, לְפִי שֶׁעוֹבְרֵי דְּרָכִים רְגִילִים לִשְׁתּוֹת בָּהֶם, וּלְכָךְ אֵינָן דּוֹמִין לְגַמְרֵי לְשַׂק וּלְקֻפָּה, שֶׁאֵין רְגִילוּת כְּלָל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְמַשְׁקִין, וְהַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּטָלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם.

וְיֵשׁ אוֹסְרִים אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַדְּחָק, הוֹאִיל וְלֹא נַעֲשָׂה לְקַבָּלָה כְּלָל מִתְּחִלָּתָן, וְגַם עַתָּה אֵינָן עוֹמְדִין לְכָךְ. וְאֵינָן דּוֹמִין לְכֵסוּי הַכֵּלִים שֶׁיְּכוֹלִים לֵישֵׁב שֶׁלֹּא מְסֻמָּכִים שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין לִטֹּל מֵהֶם, לְפִי שֶׁרְגִילִים לִפְעָמִים לִתֵּן בָּהֶם מְעַט מַשְׁקִין, אֲבָל בְּכוֹבָעִים אֵין רְגִילוּת כְּלָל אֶלָּא בְּעוֹבְרֵי דְּרָכִים בִּלְבַד, וּבָטְלָה דַּעְתָּם אֵצֶל כָּל אָדָם (וְגַם הֵם אֵינָן מַזְמִינִין אוֹתָם לְכָךְ, אֶלָּא שׁוֹתִין בָּהֶם בְּאַקְרַאי עַל יְדֵי הַדְּחָק).

(וּלְהָאוֹסְרִין בְּכִסּוּי כֵּלִים אַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלִים לֵישֵׁב שֶׁלֹּא מְסַמְּכִים כָּל שֶׁלֹּא תִּקְּנָם לְקַבָּלָה — אָסוּר לִטֹּל מִכּוֹבָעִים אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַדְּחָק אַף לְפִי סְבָרָא רִאשׁוֹנָה (וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם)):

ט כְּלִי שֶׁמִּתְחִלָּתוֹ תִּקְּנוּהוּ כָּךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד בְּלֹא סְמִיכָה, וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי סְמִיכָה — אֵינוֹ בָּטֵל מִתּוֹרַת כְּלִי מִפְּנֵי זֶה, כֵּיוָן שֶׁלְּכָךְ נַעֲשָׂה מִתְּחִלָּתוֹ, וְזֶה עִקַּר תַּשְׁמִישׁוֹ:

י לְפִיכָךְ, כְּלִי שֶׁהוּא מָלֵא נְקָבִים מִתַּחְתָּיו וּפִיו צַר מִלְּמַעְלָה וּכְשֶׁמַּנִּיחַ אָדָם אֶצְבָּעוֹ עָלָיו אֵין הַמַּיִם יוֹצְאִים וּכְשֶׁמְּסִירָהּ הַמַּיִם יוֹצְאִים — מֻתָּר לִטֹּל מִמֶּנּוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיק כְּלוּם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעָשׂוּי לְקַבָּלָה בְּעִנְיָן זֶה וְזֶה עִקַּר תַּשְׁמִישׁוֹ — נִקְרָא כְּלִי.

אֲבָל כָּל דָּבָר שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְקַבָּלָה — אֵין מוֹעִיל לוֹ מַה שֶּׁלְּכָךְ נַעֲשָׂה מִתְּחִלָּתוֹ וְזֶה עִקַּר תַּשְׁמִישׁוֹ, כְּגוֹן קַנְקַנִּים שֶׁאֵינָם שָׁוִים לְמַעְלָה אֶלָּא בּוֹלֵט מֵהֶם, כְּמוֹ דַּד שֶׁשּׁוֹפְכִים דֶּרֶךְ שָׁם וְהוּא גָּבוֹהַּ יוֹתֵר מֵהַכְּלִי (אוֹ שֶׁשִּׁפְתֵי הַכְּלִי עַצְמָן אֵינָם שָׁוִין, אֶלָּא גְּבוֹהִים מִצַּד אֶחָד וּנְמוּכִים מִצַּד אֶחָד, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חִדּוּדִים יוֹצְאִים וְיֵשׁ בֵּין חִדּוּד לַחֲבֵרוֹ כְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה — אֵין נוֹטְלִין בַּמָּקוֹם הַגָּבוֹהַּ אֶלָּא בַּמָּקוֹם הַנָּמוּךְ).

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּקַנְקַנִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם נֶקֶב בְּצִדֵּיהֶם סָמוּךְ לְפִיהֶם, שֶׁאֵין נוֹטְלִין מֵהֶם אֶלָּא דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב, שֶׁמֵּהַנֶּקֶב וּלְמַעְלָה אֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי אַף עַל פִּי שֶׁכָּךְ נַעֲשׂוּ מִתְּחִלָּתָם, הוֹאִיל וְאֵינָם עֲשׂוּיִים לְקַבָּלָה מֵהַנֶּקֶב וּלְמַעְלָה.

אֲבָל כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בַּרְזָא לְמַטָּה — מֻתָּר לִטֹּל יָדָיו מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי הֶסֵּרַת הַבַּרְזָא אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם בָּאִים מִלְּמַעְלָה מֵהַנֶּקֶב, הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה מִתְּחִלָּתוֹ לְקַבֵּל עַל יְדֵי בַּרְזָא, וְזֶה עִקַּר תַּשְׁמִישׁוֹ.

אֲפִלּוּ הָיָה כְּלִי שָׁלֵם לְגַמְרֵי מִתְּחִלָּתוֹ וְאַחַר כָּךְ נִקְּבוּ וְעָשָׂה לוֹ בַּרְזָא — הֲרֵי זֶה כִּתְחִלַּת תִּקּוּנוֹ, שֶׁעַכְשָׁו עוֹשֶׂהוּ כְּלִי חָדָשׁ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב עַל יְדֵי בַּרְזָא.

וַאֲפִלּוּ לֹא עָשָׂה לוֹ בַּרְזָא אֶלָּא סָתַם הַנֶּקֶב לְגַמְרֵי שֶׁלֹּא [יִפָּתְחוּ] עוֹד, וַאֲפִלּוּ לֹא סְתָמוֹ בְּזֶפֶת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אֶלָּא שֶׁתָּחַב בּוֹ עֵץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּחֹזֶק (אִם הוּא כְּלִי עֵץ) — מוֹעֶלֶת בּוֹ סְתִימָה זוֹ לַעֲשׂוֹת כְּלִי כְּמוֹ שֶׁמּוֹעֶלֶת בּוֹ בַּרְזָא.

אֲבָל אִם פְּקָקוֹ בִּסְמַרְטוּט — אֵינוֹ מוֹעִיל לַעֲשׂוֹת כְּלִי, לְפִי שֶׁהוּא תִּקּוּן עֲרַאי וְאֵינוֹ עֲשׂוּי

לְהִתְקַיֵּם (וְהוּא הַדִּין אִם סְתָמוֹ בְּטִיט — תִּקּוּן עֲרַאי הוּא בִּכְלִי שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ בְּמַיִם, וְלָכֵן אֵינוֹ מוֹעִיל לִנְטִילַת יָדַיִם). וַאֲפִלּוּ סְתִימָה יָפָה כְּזֶפֶת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אֵינָהּ מוֹעֶלֶת, אִם סוֹתֵם לְפִי שָׁעָה וְעָתִיד לְהַחֲזִירָהּ לְאַחַר זְמַן.

וּבִכְלִי חֶרֶס אֵין סְתִימָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא בְּזֶפֶת אוֹ גֶּפְרִית, אוֹ סִיד מְעֹרָב בְּגִפְסִיס, אוֹ בִּבְדִיל וְעוֹפֶרֶת, אוֹ בְּקוֹלָן שֶׁל סוֹפְרִים שֶׁמְּדַבְּקִים בָּהֶם נְיָרוֹתֵיהֶם (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּדֶבֶק), אֲבָל לֹא בִּשְׂאָר דְּבָרִים.

וּבִכְלֵי זְכוּכִית אֵין סְתִימָה מוֹעֶלֶת כְּלָל לַעֲשׂוֹתָם כִּלִי, אֲפִלּוּ בְּדִיל וְעוֹפֶרֶת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם.

וְכֵן כְּלֵי מַתָּכוֹת שֶׁתַּשְׁמִישָׁן בְּחַמִּין, כְּגוֹן קוּמְקוּם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — אֵין זֶפֶת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים הַנִּמּוֹסִים בְּחַמִּין מוֹעִילוֹת לַעֲשׂוֹתָם כְּלִי לִנְטִילַת יָדַיִם, אֶלָּא אִם כֵּן יְחֻדָּם לִנְטִילַת יָדַיִם, שֶׁאִם לֹא כֵּן סְתִימָה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִתְקַיֵּם הִיא, וְהוּא הַדִּין לְקוּמְקוּם שֶׁל חֶרֶס אוֹ קְדֵרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אֲבָל שְׂאָר כְּלֵי מַתָּכוֹת מוֹעֶלֶת בָּהֶם סְתִימַת זֶפֶת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין זֶפֶת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מוֹעִיל אֶלָּא בִּכְלֵי חֶרֶס (וּכְלֵי מַתָּכוֹת), וְלֹא בִּכְלֵי עֵץ. וַאֲפִלּוּ כְּלֵי עֵץ שֶׁלֵּם שֶׁשּׁוּלָיו הֵם נְסָרִים מְדֻבָּקִים בְּזֶפֶת — אֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁכָּךְ נַעֲשָׂה מִתְּחִלָּתוֹ. וְלֹא הִתִּירוּ בְּבַרְזֶא אֶלָּא לְפִי שֶׁהוּא עֵץ, וְעֵץ בְּעֵץ מִתְהַדֵּק הֵיטֵב:

יא יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ [שְׁעוּר] כּוֹנֵס מַשְׁקֶה אֶלָּא בִּכְלִי שֶׁלֵּם שֶׁנִּסְדַּק, אֲבָל גִּסְטְרָא שְׁעוּרוֹ בְּמוֹצִיא מַשְׁקֶה. וְאֵיזֶה גִּסְטְרָא? כָּל כְּלִי שֶׁנִּשְׁבַּר מִמֶּנּוּ קְצָת, וַאֲפִלּוּ לֹא נִשְׁבְּרוּ אֶלָּא אָזְנָיו שֶׁאוֹחֲזִים אוֹתוֹ בָּהֶם לְטַלְטְלוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, לְפִי שֶׁכְּלִי שֶׁלֵּם שֶׁנִּסְדַּק כְּמוֹצִיא מַשְׁקֶה מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ מַשְׁקִין עַל יְדֵי שֶׁמַּעֲמִידִין תַּחְתָּיו גִּסְטְרָא לְקַבֵּל מַשְׁקִין הַנּוֹטְפִין, אֲבָל אֵין מַעֲמִידִין גִּסְטְרָא לְגִסְטְרָא. וְרָאוּי לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

יב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ שְׁעוּר כּוֹנֵס מַשְׁקֶה אֶלָּא בִּכְלִי שֶׁנִּסְדַּק, אֲבָל נִתְבַּקֵּעַ — שְׁעוּרוֹ בְּמוֹצִיא מַשְׁקֶה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין נִסְדַּק לְנִתְבַּקֵּעַ וְנִסְדַּק, שֶׁלְּעוֹלָם אֵינוֹ בָּטֵל מִתּוֹרַת כְּלִי בְּפָחוֹת מִכּוֹנֵס מַשְׁקֶה, לְפִי שֶׁרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַל יְדֵי הַעֲמָדַת גִּסְטְרָא תַּחְתָּיו. וְכֵן עִקָּר.

וְכָל נֶקֶב אוֹ סֶדֶק שֶׁמַּיִם יוֹצְאִים בּוֹ טִפָּה אַחַר טִפָּה — בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא כּוֹנֵס מַשְׁקֶה, וּפָסוּל לְדִבְרֵי הַכֹּל:

יג לֹא יְמַלֵּא חָפְנָיו מַיִם וְיִתֵּן לַחֲבֵרוֹ עַל יָדָיו, שֶׁאֵין נוֹטְלִין אֶלָּא מִן הַכְּלִי.

וְהוּא הַדִּין אִם נָטַל יָדוֹ אַחַת מִן הַכְּלִי וְאַחַר כָּךְ שָׁפַךְ מִמֶּנָּה לְיָדוֹ הַשְּׁנִיָּה — לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה.

וְיֵשׁ מַתִּירִין בָּזֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנְּטִילַת יָדוֹ הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה מֵהַכְּלִי — נִקְרֵאת נְטִילַת הַשְּׁנִיָּה נְטִילָה מִכֹּחַ הַכְּלִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁחֲבֵרוֹ נָתַן לוֹ בְּחָפְנָיו, שֶׁאֵין בָּאִים עַל יָדוֹ שֶׁל זֶה מִכֹּחַ כְּלִי אֶלָּא שֶׁלַּחֲבֵרוֹ בָּאוּ מִן הַכְּלִי. וְכֵן נָהֲגוּ מִקֶּדֶם לְהַקֵּל. אֲבָל הָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְלָכֵן יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה.

וְאַף הַמַּתִּירִין לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא כְּשֶׁיָּדוֹ הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה טְהוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁשָּׁפַךְ עָלֶיהָ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת וְנִטְהֲרָה וּמְקַבֵּל בָּהּ עוֹד מַיִם וְשׁוֹפֵךְ מִמֶּנָּה עַל הַשְּׁנִיָּה גַּם כֵּן רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, אוֹ אֲפִלּוּ מְעַט מַיִם רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים וּמְשַׁפְשֵׁף זוֹ בָּזוֹ שֶׁיַּגִּיעוּ הַמַּיִם בַּשְּׁנִיָּה בְּכָל הַפֶּרֶק הַצָּרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם.

אֲבָל אִם שָׁפַךְ עַל הָרִאשׁוֹנָה פָּחוֹת מֵרְבִיעִית — נִטְמְאוּ הַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ, וּכְשֶׁשּׁוֹפְכָם עַל הַשְּׁנִיָּה — מְטַמְּאִין הַמַּיִם אֶת הַיָּד הַשְּׁנִיָּה, וְגַם יָד הַשְּׁנִיָּה מְטַמֵּא אֶת הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הָרִאשׁוֹנָה כְּשֶׁמְּשַׁפְשֵׁף בָּהּ, וּכְשֶׁחוֹזֵר וְנוֹטֵל מַיִם שְׁנִיִּים לְטַהֵר הָרִאשׁוֹנִים — אֵינָן מוֹעִילוֹת כְּלוּם לְטַהֲרָם מִטֻּמְאָתָם שֶׁנִּטְמְאוּ מִיָּד הַשְּׁנִיָּה, שֶׁאֵין הַמַּיִם שְׁנִיִּים מְטַהֲרִים הָרִאשׁוֹנִים אֶלָּא כְּשֶׁנִּטְמְאוּ מִן הַיָּד שֶׁשָּׁפָכָם עָלֶיהָ וְלֹא כְּשֶׁנִּטְמְאוּ מִיָּד אַחֶרֶת, וְנִשְׁאֶרֶת יָד זוֹ בְּטֻמְאָתָהּ עַד שֶׁיְּנַגְּבָהּ יָפֶה מִמֵּימֶיהָ וַיַּחֲזֹר וְיִטְלָהּ כָּרָאוּי. וְגַם יָד הַשְּׁנִיָּה שֶׁנִּטְמְאָה מִמֵּי הָרִאשׁוֹנָה — אֵין מַיִם שְׁנִיִּים מוֹעִילִים לְטַהֲרָהּ, וְצָרִיךְ לְנַגְּבָהּ וְלַחֲזֹר וְלִטְלָהּ.

וְאַף אִם נָטַל גַּם מַיִם שְׁנִיִּים עַל יָדוֹ הָרִאשׁוֹנָה קֹדֶם שֶׁשָּׁפַךְ מִמֶּנָּה לְהַשְּׁנִיָּה, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁמְּשַׁפְשְׁפָן זוֹ בָּזוֹ — נִטְמְאוּ מֵי הָרִאשׁוֹנִים מִן הַשְּׁנִיָּה וְחוֹזְרִים וּמְטַמְּאִים אֶת הָרִאשׁוֹנָה.

אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹפֵךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת — אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה כְּלָל מֵהַיָּדַיִם, לֹא מִיָּד זוֹ שֶׁשָּׁפָכָם עָלֶיהָ וְלֹא מִיָּד זוֹ שֶׁשִּׁפְשְׁפָה בָּהֶם.

וְהוּא שֶׁיִּשְׁפֹּךְ תְּחִלָּה הָרְבִיעִית עַל כָּל הַפֶּרֶק הַצָּרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם לַיָּד הָרִאשׁוֹנָה (וּמְקַבֵּל

עוֹד מַיִם לְשַׁפְשֵׁף בָּהֶם הַשְּׁנִיָּה), אֲבָל אִם מְקַבֵּל רְבִיעִית בְּפִסַּת הַיָּד לְבַד וּמְשַׁפְשֵׁף בָּהֶם שְׁתֵּי יָדָיו — לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה, כִּי מִיָּד שֶׁמְּקַבֵּל הַמַּיִם בְּפִסַּת יָדוֹ — נִטְמְאוּ, שֶׁלֹּא אָמְרוּ: רְבִיעִית מַיִם אֵין מְקַבְּלִים טֻמְאָה — אֶלָּא בְּדֶרֶךְ נְטִילָה, שֶׁהוּא, כְּשֶׁשּׁוֹפְכָם עַל כָּל הַפֶּרֶק, שֶׁהִיא נִטְהֶרֶת בִּנְטִילָה זוֹ, אֲבָל אִם שְׁפָכָם עַל הַחֲצִי — הֲרֵי חֲצִי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁאֵין יָדַיִם טְהוֹרוֹת לַחֲצָאִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ב, וְחוֹזֵר וּמְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם, וּכְשֶׁמְּשַׁפְשֵׁף בָּהֶם כָּל יָדָיו — נִטְמְאוּ כָּל יָדָיו, וְצָרִיךְ לְנַגְּבָן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ הַמַּתִּירִין אֶלָּא כְּשֶׁטֶּהֱר יָדוֹ הָרִאשׁוֹנָה בִּרְבִיעִית אוֹ בְּמַיִם רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים וּמְקַבֵּל בָּהּ עוֹד וְשׁוֹפֵךְ עַל הַשְּׁנִיָּה גַּם כֵּן אוֹ רְבִיעִית אוֹ מַיִם רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים שֶׁיַּגִּיעוּ לְכָל הַפֶּרֶק, אֲבָל אִם שִׁפְשֵׁף הַשְּׁנִיָּה בָּרִאשׁוֹנָה לְהַגִּיעַ הַמַּיִם רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים לְכָל הַפֶּרֶק — לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה, לְפִי שֶׁהַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים מְטַמְּאִין אֶת הַיָּד הָרִאשׁוֹנָה בִּנְגִיעַת הַיָּד הַשְּׁנִיָּה בָּהֶם. וְאַף אִם מַיִם הָרִאשׁוֹנִים אֵלּוּ הֵם מֵרְבִיעִית שֶׁטָּהֲרוּ יָד הָרִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ בָּהּ מְעַט מֵהֶם וּשְׁפָכָם עַל הַשְּׁנִיָּה — נִטְמְאוּ מִיָּד הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהֶם רְבִיעִית, וְחוֹזְרִין וּמְטַמְּאִין יָד הָרִאשׁוֹנָה בִּנְגִיעָתָהּ בָּהֶם כְּשֶׁמְּשַׁפְשֵׁף בָּהּ (וְכֵן עִקָּר).

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל, אִם נָטַל ב' יָדָיו בְּבַת אַחַת, שֶׁאָדָם אַחֵר שׁוֹפֵךְ עֲלֵיהֶן — נַעֲשׂוּ שְׁתֵּיהֶן כְּיָד אַחַת, וְאֵינָן מְטַמְּאוֹת זוֹ אֶת זוֹ בִּנְגִיעָתָן זוֹ בָּזוֹ כְּשֶׁמְּשַׁפְשְׁפָן בְּמַיִם זוֹ בָּזוֹ לְהַגִּיעַ הַמַּיִם לְכָל הַפֶּרֶק. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ שׁוֹפֵךְ עֲלֵיהֶן כָּל הָרְבִיעִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ב, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּיִם מַגִּיעִים לְכָל הַפֶּרֶק מִכֹּחַ הַכְּלִי אֶלָּא בְּשִׁפְשׁוּפוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם):

יד צָרִיךְ שֶׁיְּבוֹאוּ הַמַּיִם עַל יָדָיו מִן הַכְּלִי מִכֹּחַ נוֹתֵן וְלֹא מֵאֲלֵיהֶם, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּמֵי חַטָּאת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא".

לְפִיכָךְ, צִנּוֹר שֶׁדּוֹלִין מַיִם מִן הַיְּאוֹר וְשׁוֹפְכִין בּוֹ וְנִמְשָׁכִין מִמֶּנּוּ הַמַּיִם לְהַשְׁקוֹת הַשָּׂדֶה — אֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן יָדָיו לְתוֹכוֹ אוֹ תַּחְתָּיו כְּדֵי שֶׁיִּקָּלְחוּ הַמַּיִם עֲלֵיהֶן כְּשֶׁיַּגִּיעוּ לָהֶן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בָּאִים עַל יָדוֹ מִכֹּחַ אָדָם, שֶׁכְּבָר פָּסַק כֹּחַ הַשּׁוֹפֵךְ. וְאִם מֵשִׂים יָדוֹ קָרוֹב לְמָקוֹם הַשְׁפִיכָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֵשִׂים תַּחַת הַשְׁפִיכָה מַמָּשׁ — עָלְתָה לוֹ נְטִילָה, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַמַּיִם קְרוֹבִים לְמָקוֹם הַשְׁפִיכָה — עֲדַיִן מִכֹּחַ אָדָם הֵם בָּאִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַצִּנּוֹר

הַמּוֹנֵעַ הַמַּיִם מִלְּהִתְפַּשֵּׁט לִצְדָדֵי נָהָר אֵינוֹ כְּלִי — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר הִלּוּךְ הַמַּיִם הוּא מִכֹּחַ כְּלִי:

טו אִם הִטְבִּיל יָדָיו בְּתוֹךְ הַצִּנּוֹר אֵינָן טְהוֹרוֹת מִכֹּחַ טְבִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שְׁאוּבִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַדּוֹלֶה שׁוֹפֵךְ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַצִּנּוֹר עַצְמוֹ, אֲבָל אִם נוֹתֵן אוֹתָם חוּץ לַצִּנּוֹר עַל הַקַּרְקַע וּמַמְשִׁיךְ אוֹתָם לַצִּנּוֹר וְהִטְבִּיל בּוֹ יָדָיו — טְהוֹרוֹת, שֶׁהַשְּׁא[וּ]בָה שֶׁהִמְשִׁיכוּהָ בַּקַּרְקַע — כְּשֵׁרָה לִנְטִילַת יָדַיִם שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אַף לְהַפּוֹסְלִים בְּטְבִילַת כָּל גּוּפוֹ שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה עַד שֶׁיִּהְיֶה רֹב הַמְקֻוֶּה מֵי גְּשָׁמִים וְהַמְּעוּט שְׁאוּבָה שֶׁהִמְשִׁיכוּהוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ר"א. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיִּהֵא בַּצִּנּוֹר מ' סְאָה, וְשֶׁיִּגְדֹּר בְּתוֹכוֹ לְמַטָּה לְעֻמֶּבֶ זְחִילַת הַמַּיִם, שֶׁיִּהְיוּ נְקָווִים וְעוֹמְדִים וְלֹא זוֹחֲלִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

טז וַאֲפִלּוּ דּוֹלֶה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ צִנּוֹר עַצְמוֹ, אִם הַדְּלִי נָקוּב מֵאֲחוֹרָיו כְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה וּבְעוֹד שֶׁשּׁוֹפֵךְ דֶּרֶךְ פִּיו לַצִּנּוֹר מְקַלֵּחַ מֵאֲחוֹרָיו לַיְאוֹר — מַטְבִּיל בּוֹ אֶת הַיָּדַיִם בְּשָׁעָה שֶׁהַדְּלִי שׁוֹפֵךְ לְתוֹכוֹ, וְנֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הִטְבִּיל בַּיְאוֹר, שֶׁהַקִּלּוּחַ שֶׁמֵּאֲחוֹרֵי הַדְּלִי מְחַבֵּר מֵימֵי הַדְּלִי לְמֵימֵי הַיְאוֹר, וְהַנִּצּוֹק שֶׁמֵּהַדְּלִי לַצִּנּוֹר מְחַבֵּר מַיִם שֶׁבַּצִּנּוֹר לַמַּיִם שֶׁבַּדְּלִי, וַחֲשׁוּבִים מַיִם שֶׁבַּצִּנּוֹר מְחֻבָּרִים לְמֵי הַיְאוֹר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַנִּצּוֹק אֵינוֹ חָשׁוּב חִבּוּר לְטְבִילַת כָּל גּוּפוֹ, וְגַם הַקִּלּוּחַ שֶׁמֵּאֲחוֹרֵי הַדְּלִי אֵינוֹ נִצּוֹק אִם אֵין בּוֹ אֶלָּא כְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה בְּצִמְצוּם שֶׁהוּא יוֹרֵד טִפָּה אַחַר טִפָּה — אַף עַל פִּי כֵן לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם הֵקֵלּוּ שֶׁבְּדָבָר מוּעָט חָשׁוּב חִבּוּר.

לְפִיכָךְ, הַהוֹלֵךְ בִּסְפִינָה בַּיָּם וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַטְבִּיל יָדָיו בַּיָּם — יִקַּח כְּלִי מְנֻקָּב בְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה וְדוֹלֶה בּוֹ מֵהַיָּם וּמַטְבִּיל בּוֹ יָדָיו, שֶׁמֵּימָיו מְחֻבָּרִים לְמֵי הַיָּם, הוֹאִיל וְהֵם נוֹטְפִין מִמֶּנּוּ לַיָּם דֶּרֶךְ הַנְּקָב.

(אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לְהַטְבִּיל יָדָיו בַּיָּם — אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים, שֶׁהַנִּצּוֹק אֵינוֹ חִבּוּר לִנְטִילַת יָדַיִם כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר לְטְבִילַת כָּל גּוּפוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר "מִהְיוֹת טוֹב — אַל תִּקְרָא רַע").

אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לִדְלוֹת בִּכְלִי שָׁלֵם וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם בְּדֶרֶךְ נְטִילָה, מִפְּנֵי שֶׁמֵּי הַיָּם

מְלוּחִים הֵם וּפְסוּלִים לִנְטִילַת יָדַיִם, וְאֵינָם כְּשֵׁרִים אֶלָּא בְּדֶרֶךְ טְבִילָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ס:

יז אֲבָנִים הַקְּבוּעִים בַּכֹּתֶל שֶׁחָקַק בָּהֶן בֵּית קִבּוּל וְתִקֵּן לָהֶם בַּרְזָא — אֵין לִטֹּל מֵהֶן לַיָּדַיִם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם קְבוּעִים בַּכֹּתֶל לְעוֹלָם — הֲרֵי הֵן כְּכֹתֶל, וְאֵין שֵׁם כְּלִי עֲלֵיהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה לָהֶן בֵּית קִבּוּל. אֲבָל אִם חָקַק לָהֶן בֵּית קִבּוּל תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ חִבְּרָן בַּכֹּתֶל — נוֹטְלִין מֵהֶן, הוֹאִיל וְהָיָה עֲלֵיהֶן שֵׁם כְּלִי בְּתִלּוּשׁ. וְכֵן כְּלִי הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ.

וְהוּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּרְזָא וְנוֹטֵל דֶּרֶךְ בַּרְזָא שֶׁמְּסִירָהּ בְּכָל שְׁפִיכָה וּשְׁפִיכָה, שֶׁזּוֹ נִקְרֵאת נְטִילָה מִכֹּחַ נוֹתֵן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אֲבָל אִם הִכְנִיס יָדָיו לְתוֹךְ הַכְּלִי וְשִׁכְשְׁכָן בַּמַּיִם — לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה, שֶׁזּוֹ אֵינָהּ נְטִילָה, אֶלָּא כְּעֵין הַטְבָּלָה הִיא זוֹ, הוֹאִיל וְהַכְּלִי מְחֻבָּר לַקַּרְקַע, וְאֵין טְבִילָה בִּשְׁאוּבִין.

אֲבָל אִם אֵין הַכְּלִי מְחֻבָּר לַקַּרְקַע — הֲרֵי זוֹ דֶּרֶךְ נְטִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּאִים עַל יָדָיו מִכֹּחַ נוֹתֵן, לְפִי שֶׁבֵּין שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו מִתּוֹךְ הַכְּלִי וּבֵין מַכְנִיס יָדָיו לְתוֹךְ הַכְּלִי — הַכֹּל נִקְרָא נְטִילָה בִּכְלִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּצִנּוֹר שֶׁאֵינוֹ כְּלִי, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ ד' דְּפָנוֹת, לְפִיכָךְ הִצְרִיכוּ שֶׁיִּתֵּן בּוֹ יָדָיו קָרוֹב לִשְׁפִיכַת הַדְּלִי, שֶׁיָּבוֹאוּ הַמַּיִם עַל יָדָיו מִכֹּחַ שׁוֹפֵךְ מֵהַכְּלִי. וְהוּא הַדִּין לְכָל מִי שֶׁאוֹחֵז יָדָיו חוּץ לַכְּלִי — צָרִיךְ שֶׁיָּבוֹאוּ הַמַּיִם עַל יָדָיו מִכֹּחַ נוֹתֵן מֵהַכְּלִי. אֲבָל כְּשֶׁמַּשִּׁים יָדָיו בְּתוֹךְ הַכְּלִי — אֵין צָרִיךְ לִנּוֹתֵן, רַק שֶׁיְּהֵא בַּמַּיִם כְּשִׁעוּר נְטִילָה שֶׁהִיא רְבִיעִית, וְאֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת כְּשִׁעוּר טְבִילָה שֶׁהוּא מ' סְאָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלְּעוֹלָם אֵינָהּ חֲשׁוּבָה נְטִילָה אֶלָּא אִם כֵּן בָּאוּ הַמַּיִם עַל יָדָיו מִכֹּחַ נוֹתֵן, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ, דִּכְתִיב "וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ" — וְלֹא בְּתוֹכוֹ, שֶׁבְּתוֹכוֹ אֵינוֹ רוֹחֵץ מִכֹּחַ נוֹתֵן, אֲבָל חוּצָה לוֹ רוֹחֵץ עַל יְדֵי הֶסֶרֶת הַבַּרְזָא מֵהַדַּד הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְזֶה נִקְרָא כֹּחַ נוֹתֵן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וּבִשְׁעַת הַדְּחָק — יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וִיבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם", וְאִם אַחַר כָּךְ נִזְדַּמֵּן לוֹ לִטֹּל כְּדֶרֶךְ נְטִילָה — יִטֹּל בְּלֹא בְּרָכָה.

וְיֵשׁ אוֹסְרִין אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַדְּחָק, לְפִי שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה (וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם

שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ עַל נְטִילָה זוֹ, אֶלָּא נוֹטֵל בְּלֹא בְּרָכָה, וְיִכְרֹךְ יָדָיו בְּמַפָּה וְיֹאכַל, שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר עַל יְדֵי מַפָּה בְּכָל מָקוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ג):

יח חֲבִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַיִם — מַנִּיחָהּ עַל בִּרְכָּיו וְנוֹטֵל, כִּי מַה שֶּׁבִּרְכָּיו מְסַיְּעִין לִשְׁפֹּּךְ נָחְשָׁב כֹּחַ נוֹתֵן. וְאִם הָיְתָה מֻטָּה בָּאָרֶץ עַל יְדֵי שֶׁנִּתְגַּלְגְּלָה מֵאֵלָיהָ וְהַמַּיִם מְקַלְּחִים מִמֶּנָּה, אוֹ שֶׁעוֹמֶדֶת וְהַמַּיִם יוֹצְאִים דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב עַל יְדֵי שֶׁנִּפְלָה הַבַּרְזָא מֵאֵלֶיהָ וְנָתַן יָדָיו שָׁם — לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה.

אֲבָל אִם הֵסִיר הַבַּרְזָא וְקִבֵּל הַמַּיִם עַל יָדָיו — נֶחְשֶׁבֶת הֲסָרָתוֹ דָּבָר הַמּוֹנֵעַ שְׁפִיכַת הַמַּיִם כְּאִלּוּ שָׁפַךְ הַמַּיִם בְּיָדָיו. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְהַחֲזִירָהּ וְלַהֲסִירָהּ בְּכָל שְׁפִיכָה וּשְׁפִיכָה הַיּוֹצֵאת מֵהַנֶּקֶב, שֶׁקִּלּוּחַ רִאשׁוֹן לְבַד נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ בָּא מִכֹּחוֹ וְאַחַר כָּךְ מְקַלֵּחַ מֵאֵלָיו. לְפִיכָךְ, הַנּוֹטֵל מִכִּיּוֹר שֶׁמְּתֻקָּן עַל יְדֵי תַּרְנְגוֹל כְּעֵין בַּרְזָא — צָרִיךְ לַהֲפֹךְ הַתַּרְנְגוֹל כַּמָּה פְּעָמִים בְּכָל נְטִילַת יָד וְיָד, לְפִי שֶׁהַקִּלּוּחַ הוּא דַּק וְאֵין מַסְפִּיק לִשְׁפֹּךְ עַל כָּל הַפֶּרֶק הַצָּרִיךְ נְטִילָה בְּקִלּוּחַ רִאשׁוֹן הַיּוֹצֵא מֵהַנֶּקֶב:

יט אִם הִטָּה חָבִית מְלֵאָה מַיִם וְהָלַךְ וְיָשַׁב לוֹ וְהֶחְבִית שׁוֹפֶכֶת מַיִם כָּל הַיּוֹם מֵחֲמַת הַטָּיָתוֹ וְנָטַל יָדָיו מִמֶּנָּה — עָלְתָה לוֹ נְטִילָה, כִּי כָּל הַמַּיִם הַיּוֹצְאִים מֵהֶחָבִית מִכֹּחוֹ הֵם יוֹצְאִים, שֶׁבְּהַטָּיָתוֹ הֵנִיעַ כָּל הַמַּיִם מֵחֲמַת הַטָּיָה זוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּבַּרְזָא שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַמַּיִם אֶלָּא שֶׁהֵסִיר דָּבָר הַמּוֹנֵעַ מִלְּצֵאת, לָכֵן אֵינוֹ נֶחְשָׁב מִכֹּחוֹ אֶלָּא קִלּוּחַ רִאשׁוֹן הַיּוֹצֵא מִיָּד מִן הַנֶּקֶב שֶׁפָּתַח:

כ אִם הַקּוֹף נוֹתֵן מַיִם לַיָּדַיִם — יֵשׁ מַכְשִׁירִין, לְפִי שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ אֶלָּא כֹּחַ נוֹתֵן בִּלְבַד, יְהֶיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִצְרִיכוּ שֶׁיְּבוֹאוּ הַמַּיִם מִכֹּחַ אָדָם דַּוְקָא, כְּמוֹ בְּמֵי חַטָּאת. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים.

וְהוּא שֶׁהַנּוֹטֵל מִתְכַּוֵּן לְשֵׁם נְטִילָה הַמַּכְשֶׁרֶת לַאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאָדָם נוֹתֵן לַיָּדַיִם — מוֹעֶלֶת כַּוָּנַת הַנּוֹתֵן, אַף עַל פִּי שֶׁהַנּוֹטֵל אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל.

וְאִם הַנּוֹתֵן הוּא פָּחוֹת מִבֶּן שֵׁשׁ — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁדֵּינוֹ כְּקוֹף, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת כְּלָל, וְאֵין כַּוָּנָתוֹ כַּוָּנָה. אֲבָל מִבֶּן שֵׁשׁ וָאֵילָךְ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן, וְכֵן חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה, אוֹ

אֲפִלּוּ נָכְרִי — מוֹעֶלֶת כַּוָּנָתָם, אַף עַל פִּי שֶׁהַנּוֹטֵל אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן.
וְאִם הוּא מִתְכַּוֵּן — יָכוֹל לִטֹּל מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן וְנָכְרִי אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מִתְכַּוְּנִים, שֶׁכֻּלָּם קְרוּיִם "אָדָם" לְעִנְיַן בִּיאַת מַיִם מִכֹּחַ אָדָם לִנְטִילַת יָדַיִם.
וְכֵן מֻתָּר לִטֹּל מֵהַנְּדָּה, אִם הִיא בְּתּוֹ אוֹ מְשָׁרֶתֶת שֶׁלּוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁהַנְּדָּה וְכֵן הַנָּכְרִי מְטַמְּאִים בְּמַשָּׂא, וְנִטְמְאוּ הַמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגְעוּ בָּהֶם, וְהָאֵיךְ יִטַּהֲרוּ הַמַּיִם אֶת הַיָּדַיִם אֲפִלּוּ לְחֻלִּין, כֵּיוָן שֶׁנּוֹטְלִין מִשּׁוּם סֵרֵךְ תְּרוּמָה, וְלִתְרוּמָה הֵן פְּסוּלוֹת מִפְּנֵי שֶׁנִּטְמְאוּ מֵהַמַּיִם הַטְּמֵאִים? מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאָנוּ כֻּלָּנוּ טְמֵאֵי מֵתִים, וְאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לָנוּ מַיִם טְהוֹרִים — אֵין לָחוּשׁ גַּם לְטֻמְאַת הַנָּכְרִי וְהַנְּדָּה.
וְיֵשׁ מַחֲמִירִין בְּנִדָּה וְנָכְרִי, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לִזָּהֵר מִטֻּמְאָתָן, וְאֵין דָּנִין אֶפְשָׁר מִשֶּׁאִי אֶפְשָׁר. וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם, שֶׁלֹּא לְקַבֵּל נְטִילָה מִנִּדָּה וְנָכְרִי. אֲבָל אִם הַנָּכְרִי הֵבִיא מַיִם בִּכְלִי וְהוּא נוֹטֵל בְּעַצְמוֹ — אֵין לָחוּשׁ (שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר). וּמִי שֶׁיּוּכַל לְהִזָּהֵר גַּם בָּזֶה — אַשְׁרָיו:

כא הַמַּטְבִּיל יָדָיו בְּמֵי מִקְוֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּיִם בָּאִים עַל יָדוֹ מִכֹּחַ נוֹתֵן — יָדָיו טְהוֹרוֹת, אִם כָּל גּוּפוֹ נִטְהַר בָּהֶם — יָדָיו לֹא כָּל שֶׁכֵּן?
וְהוּא שֶׁרָאוּיִם לִטְבֹּל בָּהֶם כָּל גּוּפוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מ' סְאָה, אֲבָל פָּחוֹת מִמ' סְאָה, אוֹ שֶׁהֵם זוֹחֲלִין — פְּסוּלִין גַּם לִטְבִילַת יָדַיִם.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁאֲפִלּוּ אֵין בָּהֶם אֶלָּא רְבִיעִית, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן שְׁאוּבִים, וְהֵם בַּקַּרְקַע — כְּשֵׁרִים לִטְבִילַת יָדַיִם, לְפִי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵין צָרִיךְ מ' סְאָה לְשׁוּם טְבִילָה אֶלָּא לִטְבִילַת כָּל גּוּפוֹ בִּלְבַד, לְפִי שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר מַיִם שֶׁכָּל גּוּפוֹ עוֹלֶה בָּהֶם בְּבַת אַחַת, שֶׁאֵין טְבִילָה לַחֲצָאִין, אֲבָל טְבִילַת כֵּלִים דֵּי בִּרְבִיעִית מֵי גְּשָׁמִים שֶׁבַּקַּרְקַע אִם הַכְּלִי מִתְכַּסֶּה בְּתוֹךְ הַמַּיִם, כְּגוֹן מָחְטִין וְצִנּוֹרוֹת, אֶלָּא שֶׁהַחֲכָמִים אָמְרוּ שֶׁלֹּא יְהֵא חִלּוּק בֵּין טְבִילַת גּוּפוֹ לִטְבִילַת כֵּלִים, וְהִצְרִיכוּ הַכֹּל בְּמ' סְאָה, וְכֵיוָן שֶׁטְּבִילַת כֵּלִים שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה דַּיָּהּ בִּרְבִיעִית, כָּל שֶׁכֵּן נְטִילַת יָדַיִם שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁדַּיָּהּ בִּרְבִיעִית, כֵּיוָן שֶׁיָּדָיו מִתְכַּסּוֹת בָּהֶם.
וְיֵשׁ לְסָמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

כב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמֵי מִקְוֶה, שֶׁהֵם מֵי גְּשָׁמִים וְהַפְשָׁרַת שְׁלָגִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁנִּקְווּ וְנִתְקַבְּצוּ לִמְקוֹם אַשְׁבּוֹרֶן, אֲבָל מֵי מַעְיָן — לְדִבְרֵי הַכֹּל כְּשֵׁרִים לִטְבִילַת יָדַיִם, כָּל שֶׁמִּתְכַּסִּים בָּהֶם יָדָיו בְּבַת אַחַת, לְפִי שֶׁגַּם לִטְבִילַת כָּל גּוּפוֹ יֵשׁ מַכְשִׁירִין כָּל שֶׁכָּל גּוּפוֹ עוֹלֶה בָּהֶם בְּבַת אַחַת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם מ' סְאָה, כְּגוֹן לְאָדָם קָטָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ר"א, וַאֲפִלּוּ הֵם זוֹחֲלִין.

אֲבָל מֵי גְּשָׁמִים וְהַפְשָׁרַת שְׁלָגִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁהֵם זוֹחֲלִין — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה אִם הֵקֵלּוּ בִּנְטִילַת יָדַיִם גַּם בְּזוֹחֲלִין כְּמוֹ שֶׁהֵקֵלּוּ בְּפָחוֹת מִמ' סְאָה, אוֹ שֶׁלֹּא הֵקֵלּוּ בְּזוֹחֲלִין מִפְּנֵי שֶׁפְּסוּלוֹת גַּם לִטְבִילַת כֵּלִים מִן הַתּוֹרָה (וְלָכֵן יַחֲזֹר וְיִטֹּל כַּהֲלָכָה, וְלֹא יְבָרֵךְ אִם בֵּרַךְ עַל הַנְּטִילָה הָרִאשׁוֹנָה, כִּי שָׁמָּא נָטַל וּבֵרַךְ כַּהֲלָכָה, וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהַקֵּל):

כג וְכָל זֶה בְּמֵי מִקְוֶה, אֲבָל מַיִם שְׁאוּבִין, אֲפִלּוּ הֵם בִּמְקוֹם אַשְׁבּוֹרֶן וְיֵשׁ בָּהֶם מ' סְאָה — פְּסוּלוֹת לִטְבִילַת יָדַיִם. וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין בְּמ' סְאָה שְׁאוּבִין בַּקַּרְקַע, הוֹאִיל וְהֵם כְּשֵׁרִים לִטְבִילַת בַּעֲלֵי קְרָיִין הַצְּרִיכִים טְבִילָה לְדִבְרֵי תּוֹרָה מִתַּקָּנַת עֶזְרָא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ח (וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה).

וּמַיִם שֶׁבִּכְלֵי הַמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע — לְדִבְרֵי הַכֹּל פְּסוּלִים לִטְבִילַת יָדַיִם (וַאֲפִלּוּ הֵם מֵי גְּשָׁמִים, שֶׁאֵין טְבִילָה בִּכְלִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ר"א).

וּשְׁאו[וּ]בָה שֶׁהִמְשִׁיכוּהָ עַל גַּבֵּי קַרְקַע — לְדִבְרֵי הַכֹּל כְּשֵׁרָה לִנְטִילַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כד לֹא יִטֹּל מַיִם מֵהַנָּהָר בְּיָדוֹ אַחַת וְיִתֵּן עַל יָדוֹ הַשֵּׁנִית, לְפִי שֶׁאֵין כָּאן לֹא נְטִילָה וְלֹא טְבִילָה, שֶׁנְּטִילָה הִיא מִן הַכְּלִי וְיָדוֹ אֵינָהּ כְּלִי.

אֲבָל אִם נָטַל יָדוֹ אַחַת מִן הַכְּלִי וְאַחַת בִּטְבִילָה — יָדָיו טְהוֹרוֹת, וּמְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם".

אֲבָל הַמַּטְבִּיל ב' יָדָיו — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם", אֶלָּא "עַל טְבִילַת יָדָיִם", אוֹ "עַל שְׁטִיפַת יָדָיִם", לְפִי שֶׁלְּשׁוֹן נְטִילָה נִתְקַן עַל שֵׁם הַכְּלִי שֶׁנִּקְרָא "נַטְלָא". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם" וְלֹא "עַל טְבִילַת יָדָיִם", שֶׁהֵיכָן צִוָּנוּ עַל טְבִילַת יָדַיִם, אֲבָל עַל נְטִילַת יָדַיִם צִוָּנוּ, וְיֵשׁ בִּכְלָל מָאתַיִם מָנֶה, שֶׁמַּחֲמַת חִיּוּב הַנְּטִילָה שְׁצִוָּנוּ

אָנוּ מַטְבִּילִין עַכְשָׁו.

וְיֵשׁ מִי שֶׁהִכְרִיעַ, שֶׁאִם מַטְבִּיל בְּמַיִם הַכְּשֵׁרִים לִטְבִילָה — מְבָרֵךְ "עַל טְבִילַת יָדַיִם", אֲבָל אִם מַטְבִּיל בְּמַיִם הַכְּשֵׁרִים לִטְבִילָה וְלֹא לִנְטִילָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ס — מְבָרֵךְ "עַל טְבִילַת יָדַיִם" (וְהַמְבָרֵךְ "עַל שְׁטִיפַת יָדַיִם" — יוֹצֵא לְדִבְרֵי הַכֹּל):

כה הַמַּטְבִּיל יָדָיו — אֵין צָרִיךְ שְׁתֵּי פְּעָמִים, כְּמוֹ שֶׁהִצְרִיכוּ מַיִם שְׁנִיִּים בִּנְטִילָה לְטַהֵר הָרִאשׁוֹנִים שֶׁנִּטְמְאוּ מֵהַיָּדַיִם אִם אֵין רְבִיעִית, אֲבָל בִּטְבִילָה אֵין כָּאן מַיִם טְמֵאִים כְּלָל. וְכֵן אֵין צָרִיךְ לְנַגֵּב יָדָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח. וְכֵן אֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ב:

סימן קס

א **אֵיזוֹ מַיִם כְּשֵׁרִים וְאֵיזוֹ פְּסוּלִים לִנְטִילָה, וּבוֹ י"ט סְעִיפִים:**

מַיִם שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶם, בֵּין מֵחֲמַת מְקוֹמָם בֵּין מֵחֲמַת דָּבָר שֶׁנִּפַּל לְתוֹכָן, כְּגוֹן שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן דְּיוֹ אוֹ קוֹמוֹס אוֹ יַיִן וְשֵׁכָר וְשִׁנּוּ מַרְאֵיהֶן — פְּסוּלִים לִנְטִילַת יָדַיִם. אֲבָל אִם נָפַל לְתוֹכָם עָפָר וְטִיט, אַף עַל פִּי שֶׁעֲכָרוּם — כְּשֵׁרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר (לְפִי שֶׁגִּדּוּל הַמַּיִם הוּא בְּעָפָר וְטִיט וְדֶרְכָּם בְּכָךְ, וְאֵין זֶה חָשׁוּב שִׁנּוּי). וְאִם נִשְׁתַּנּוּ מֵחֲמַת עָשָׁן אוֹ דָּבָר אַחֵר — פְּסוּלִים. אֲבָל אִם נִשְׁתַּנּוּ מֵחֲמַת עַצְמָן — כְּשֵׁרִים. וַאֲפִלּוּ נִשְׁתַּנּוּ שִׁנּוּי הַפּוֹסֵל, אִם אַחַר כָּךְ חָזְרוּ לְבָרְיָתָן — חָזְרוּ לְכַשְׁרוּתָן:

ב עָשָׂה בַּמַּיִם מְלָאכָה, אוֹ שֶׁשָּׂרָה בָּהֶם פִּתּוֹ, אֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לִשְׁרוֹת בִּכְלִי זֶה וְנָפַל לַשֵּׁנִי — פְּסוּלִים לִנְטִילַת יָדַיִם, לְפִי שֶׁכְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בַּמַּיִם דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ צֹרֶךְ בּוֹ — נַעֲשׂוּ כְּשׁוֹפְכִין שֶׁעוֹמְדִין לִשְׁפִיכָה, וְאֵין נוֹטְלִין בְּשׁוֹפְכִין.

אֲבָל אִם לֹא נִתְכַּוֵּן לִשְׁרוֹת כְּלָל, רַק שֶׁנָּפַל פַּת לַמַּיִם וְנִשְׁרוּ בָּהֶם — כְּשֵׁרִים, שֶׁלֹּא עָשָׂאָם שׁוֹפְכִין. וְיֵשׁ מִי שֶׁפּוֹסֵל גַּם בָּזֶה. וְיֵשׁ לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

ג אִם הֵדִיחַ בָּהֶם כֵּלִים אוֹ יְרָקוֹת — פְּסוּלִים. וְאִם הָיוּ כֵּלִים מוּדָּחִים אוֹ חֲדָשִׁים, אוֹ יְרָקוֹת מוּדָּחִים וּנְקִיִּים — כְּשֵׁרִים, שֶׁאֵין זוֹ נִקְרֵאת מְלָאכָה לִפְסֹל הַמַּיִם מִשּׁוּם שׁוֹפְכִין, הוֹאִיל וְאֵין בָּהּ צֹרֶךְ, שֶׁמִּבַּלְעֲדֶיהָ הָיוּ כְּבָר נְקִיִּים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם שָׂרָה בָּהֶם הַיְרָקוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְמְשׁוּ, וְכֵן אִם נָתַן בָּהֶם כֵּלִים שֶׁנִּתְבַּקְּעוּ בֵּימוֹת הַחַמָּה כְּדֵי שֶׁיִּתְכַּוְּצוּ — הֲרֵי זוֹ מְלָאכָה וּפְסוּלִים. וְכֵן אִם נָתַן כְּלֵי שֶׁל יַיִן לְתוֹךְ

הַמַּיִם לְצַנְּנוֹ — פְּסוּלִים.

אֲבָל נָתַן בָּהֶם דָּגִים חַיִּים שֶׁלֹּא יָמוּתוּ — אֵין זוֹ מְלָאכָה, שֶׁאֵין הַמַּיִם פּוֹעֲלִין בָּהֶם כְּלָל, רַק מַצִּילִין אוֹתָן מִמִּיתָה, וְגַם אֵינָן נִקְרָאִים שׁוֹפְכִין. וְכֵן אִם נָתַן לְתוֹכָם דָּבָר הַמֵּרִיחַ כְּדֵי שֶׁיָּרִיחוּ — כְּשֵׁרִים, שֶׁהֲרֵי אֵינָן שׁוֹפְכִין שֶׁהֵם כִּמְאוּסִים, אֲבָל כָּאן נִתְכַּוֵּן לְהַשְׁבִּיחָם:

ד אִם הַמַּיִם בִּכְלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנָתוֹת וְנָתַן לְתוֹכוֹ בָּשָׂר וְעוֹלִין הַמַּיִם עַד הַשְּׁנָתוֹת וּבָזֶה יוֹדֵעַ מִשְׁקָלוֹ — הֲרֵי זוֹ עֲשִׂיַּת מְלָאכָה בַּמַּיִם, וּפְסוּלִין לִנְטִילַת יָדַיִם (אֲבָל אִם הָיָה יוֹדֵעַ מִשְׁקַל הַמַּיִם וְשָׁקַל הַבָּשָׂר כְּנֶגְדָּם — כְּשֵׁרִים, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית הַמְּלָאכָה בְּגוּפָן):

ה אִם הִטְבִּיל בָּהֶם הַנַּחְתּוֹם אֶת הַגְּלוּסְקִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶם — פְּסוּלִים. אֲבָל אִם טָבַל בָּהֶם יָדָיו וְטָח פְּנֵי הַגְּלוּסְקִין, אוֹ שֶׁחָפַן מֵהֶם בְּחָפְנָיו — הַמַּיִם הַנִּשְׁאָרִים בַּכְּלִי לֹא נַעֲשָׂה בָּהֶם מְלָאכָה, שֶׁטְּבִילַת יָדָיו בָּהֶם אֵינָהּ קְרוּיָה מְלָאכָה עַד שֶׁיְּדֵיחָן בָּהֶם, וְהוּא שֶׁהָיוּ מְלֻכְלָכוֹת תְּחִלָּה, לְפִיכָךְ כְּשֵׁרִים אִם לֹא נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן.

אֲבָל אִם הֵדִיחַ בָּהֶם יָדָיו מֵהַבָּצֵק הַדָּבוּק בָּהֶם — פְּסוּלִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֲדָחַת יָדַיִם אֵינָהּ חֲשׁוּבָה מְלָאכָה לִפְסֹל הַמַּיִם לִנְטִילַת יָדַיִם, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו רוֹצֶה בָּהֶם גַּם כֵּן לִטֹּל יָדָיו (וּפְסוּל מְלָאכָה אֵינָהּ מִשּׁוּם שׁוֹפְכִין, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מִתּוֹרַת מַיִם כְּשֶׁנַּעֲשָׂה בָּהֶם אֵיזוֹ מְלָאכָה, וּכְשֶׁהֵדִיחַ אוֹ נָטַל בָּהֶם יָדָיו — לֹא נִשְׁתַּנּוּ מִתּוֹרַת מַיִם לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם).

וּלְפִי סְבָרָא זוֹ אֵין אִסּוּר לִטֹּל יָדָיו מִמַּיִם שֶׁנָּטַל בָּהֶם חֲבֵרוֹ וְנִתְקַבְּלוּ לְמַטָּה בִּכְלִי, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁנִּטְמְאוּ הַמַּיִם עַל יְדֵי חֲבֵרוֹ אִם לֹא שָׁפַךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, וּמַיִם הַשְּׁנִיִּים אֵינָן מְטַהֲרִים אֶלָּא הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הַיָּד בִּלְבַד. אֲבָל אִם שָׁפַךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, שֶׁאֵין כָּאן מַיִם טְמֵאִים כְּלָל — מֻתָּר.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (דְּדַוְקָא כְּשֶׁאַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה נוֹטְלִין כְּאַחַת, שֶׁחֲשׁוּבִים כְּיָד אַחַת — אֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם מְלָאכָה, אֲבָל בְּלָאו הָכִי חוֹשְׁשִׁין). וְלָכֵן אָסוּר לִטֹּל בְּמַיִם שֶׁנָּטַל חֲבֵרוֹ וְנִתְקַבְּלוּ לְמַטָּה בִּכְלִי, אֲפִלּוּ שָׁפַךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהֶם מְלָאכָה, שֶׁטִּהֲרוּ הַיָּדַיִם לַאֲכִילָה, וְנַעֲשׂוּ שׁוֹפְכִין:

ו אֲבָל הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכִּסֵּא — יָכוֹל לִשְׁאֹב בְּחָפְנָיו מַיִם מִן הַדְּלִי לְטַהֵר יָדָיו, וּשְׁאָר הַמַּיִם שֶׁבַּדְּלִי כְּשֵׁרִים לִנְטִילַת יָדַיִם לַסְּעוּדָה (מִפְּנֵי שֶׁלֹּא טִהֵר יָדָיו בַּמַּיִם הַנִּשְׁאָרִים בַּדְּלִי אֶלָּא בַּמַּיִם שֶׁבְּחָפְנָיו.

אֲבָל אִם הִטְבִּילָן בַּדְּלִי לְטַהֲרָן — הֲרֵי נַעֲשָׂה מְלָאכָה בְּכָל הַמַּיִם שֶׁבַּדְּלִי. וַאֲפִלּוּ לֹא הָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת מַמָּשׁ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ צֹרֶךְ לְנַקּוֹתָן בְּמַיִם מִשּׁוּם שֶׁנִּגְעוּ בִּמְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת — נַעֲשׂוּ הַמַּיִם כְּשׁוֹפְכִין, כְּמוֹ הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהוּא צֹרֶךְ לוֹ, אֲפִלּוּ הוּא דָּבָר הָרְשׁוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, כָּל שֶׁכֵּן נְקִיּוֹן זֶה שֶׁהוּא חוֹבָה, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְהַדְיחַ כֵּלִים מוּדָחִים, שֶׁאֵין צֹרֶךְ בַּהֲדָחָה זוֹ):

ז מַיִם שֶׁלִּפְנֵי הַנַּפָּח, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶם — פְּסוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁנֶּעֶשְׂתָה בָּהֶם מְלָאכָה, דְּהַיְנוּ שֶׁכִּבְּה בָּהֶם בַּרְזֶל.

וְשֶׁלִּפְנֵי הַסַּפָּר, אִם נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶם — פְּסוּלִים, וְאִם לָאו — כְּשֵׁרִים, כִּי מַה שֶּׁהַסַּפָּר טוֹבֵל יָדָיו בָּהֶם לְהַשְׂרוֹת בָּהֶם הַשְּׂעָרוֹת — דּוֹמֶה לְטוֹבֵל יָדוֹ וְטָח פְּנֵי הַגְּלוּסְקִים, שֶׁמַּיִם הַנִּשְׁאָרִים לֹא נַעֲשָׂה בָּהֶם מְלָאכָה:

ח מַיִם כְּשֵׁרִים שֶׁנָּתַן לְתוֹכָן מְעַט מַיִם פְּסוּלִים — בְּטֵלִים בְּרֹב. וַאֲפִלּוּ אִם הַפְּסוּלִים מַשְׁלִימִים לְשִׁעוּר רְבִיעִית — אֵין לָחֹשׁ בִּנְטִילַת יָדַיִם לְחֻלִּין.

לְפִיכָךְ, מַיִם שֶׁשָּׁתוּ מֵהֶם בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף — אֵין לְפָסְלָם מִשּׁוּם מְלָאכָת הַשְׁתִּיָּה שֶׁנֶּעֶשְׂתָה בְּמְעַט מַיִם שֶׁהֶחְזַר מִפִּיהֶם לַכְּלִי, כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף בִּשְׁתִיָּתָן, שֶׁמַּגְבִּיהִין פִּיהֶם לְאַחַר שֶׁקִּלְטוּ מִן הַמַּיִם וְהַמַּיִם נוֹפְלִין מִפִּיהֶם, כִּי מַיִם אֵלּוּ בְּטֵלִים בְּרֻבָּם.

וְיֵשׁ פּוֹסְלִים בְּשָׁתָה מֵהֶם כֶּלֶב אוֹ חֲזִיר, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְאָסִים, וַהֲרֵי הֵם כְּשׁוֹפְכִים. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

ט אֵין הַמְּלָאכָה פּוֹסֶלֶת אֶלָּא בְּמַיִם שְׁאוּבִין, בֵּין שֶׁהֵם בִּכֵלִים בֵּין שֶׁהֵם בְּקַרְקַע, כְּשֶׁנֶּעֶשְׂתָה בָּהֶם הַמְּלָאכָה, וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלָן בִּכְלִי לִטֹּל מֵהֶם. אֲבָל אִם עָשָׂה מְלָאכָה בְּמֵי מְקֻוֶּה אוֹ מַעְיָן בְּעוֹדָם מְחֻבָּרִים — לֹא נִפְסְלוּ.

אֲבָל שִׁנּוּי מַרְאֶה פּוֹסֵל גַּם בְּעוֹדָם מְחֻבָּרִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לִנְטִילַת יָדַיִם, אֲבָל לְהַטְבִּיל בָּהֶם יָדָיו — רַשַּׁאי אִם כְּשֵׁרִים לִטְבִילַת הַגּוּף, כְּגוֹן מַעְיָן, שֶׁאֵין שִׁנּוּי מַרְאֶה

פּוֹסֵל בּוֹ, אוֹ מִקְוֶה שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מַרְאֵה הַמַּיִם מֵחֲמַת דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ, כְּגוֹן הֲדָחַת סַלֵּי זֵיתִים וַעֲנָבִים, אוֹ שֶׁנִּפְלוּ לְתוֹכָם מֵי צֶבַע, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ר"א:

י לֹא תִקְּנוּ חֲכָמִים נְטִילָה אֶלָּא בְּמַיִם הָרְאוּיִים לִשְׁתִּיַּת בְּהֵמָה, אֲבָל מַיִם מְלוּחִים אוֹ מָרִים אוֹ סְרוּחִים עַד שֶׁאֵין הַכֶּלֶב יָכוֹל לִשְׁתּוֹת מֵהֶם — פְּסוּלִים לִנְטִילַת יָדַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֵׁרִים לְמֵי מִקְוֶה לִטְבִילַת כָּל הַגּוּף, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לִטְבִילַת יָדַיִם. וְאִם הֵם עֲכוּרִים מֵחֲמַת טִיט שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶם, אִם הַכֶּלֶב יָכוֹל לִשְׁתּוֹת מֵהֶם — כְּשֵׁרִים, בֵּין לִנְטִילַת יָדַיִם בֵּין לִטְבִילָה, וְאִם אֵין הַכֶּלֶב יָכוֹל לִשְׁתּוֹת מֵהֶן — פְּסוּלִים לִשְׁתֵּיהֶם:

יא חַמֵּי טְבֶרְיָא הֵם מָרִים וְאֵין רְאוּיִם לִשְׁתִּיַּת הַכֶּלֶב אַף לִכְשֶׁמְּצַנְּנָם, לְפִיכָךְ, אֵין נוֹטְלִין מֵהֶם לַיָּדַיִם. אֲבָל מַטְבִּילִין בָּהֶם כְּשֶׁהֵם בִּמְקוֹם קְבִיעוּתָן, אֲפִלּוּ אֵין בָּהֶם מ' סְאָה, שֶׁהַמַּעְיָן מְטַהֵר בְּכָל שֶׁהוּא.

אֲבָל אִם הִמְשִׁיךְ אוֹתָם בָּאָרֶץ דֶּרֶךְ חָרִיץ שֶׁבַּקַּרְקַע חוּץ לִמְקוֹמָם וְהִפְסִיקָן מֵהַמַּעְיָן הַנּוֹבֵעַ חֹם — אֵין מַטְבִּילִין בָּהֶן אִם אֵין בָּהֶם מ' סְאָה. אֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ מ' סְאָה לִטְבִילַת יָדַיִם בִּשְׁאָר מֵי מִקְוֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ט — כָּאן גָּזְרוּ שֶׁמָּא יִטֹּל מֵהֶם גַּם כֵּן בִּכְלִי, כִּי יֹאמַר: מַה לִּי לִטֹּל מֵהֶם לַיָּדַיִם בִּכְלִי, מַה לִּי לְהַטְבִּיל הַיָּדַיִם בְּתוֹכָן, כֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהֶם מ' סְאָה וּפָסוּל לִטְבִילַת כָּל הַגּוּף, וְאַף עַל פִּי כֵן כְּשֵׁרִים לַיָּדַיִם, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מ' סְאָה שֶׁהוּא שִׁעוּר מִקְוֶה — לֹא יָבֹא לְהָקֵל לִטֹּל מֵהֶם בִּכְלִי מִמַּה שֶּׁמְּקִלִּין לְהַטְבִּיל בָּהֶם כְּשֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שִׁעוּר מִקְוֶה וּרְאוּיִים לִטְבִילַת כָּל הַגּוּף.

לְפִיכָךְ, חָרִיץ שֶׁמֵּימָיו מְחֻבָּרִים לְמֵי הַמַּעְיָן הַנּוֹבֵעַ חֹם בְּעִנְיָן שֶׁרָאוּי לִטְבֹּל בּוֹ כָּל הַגּוּף — מַטְבִּילִין בּוֹ אֶת הַיָּדַיִם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף בָּזֶה יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יָבֹא לְהָקֵל לִטֹּל מֵהֶם בִּכְלִי, לְפִי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמֵּימָיו מְחֻבָּרִים לְמֵי הַמַּעְיָן, וְיֹאמַר: מַה לִּי לִטֹּל מִמֶּנּוּ בִּכְלִי, מַה לִּי לְהַטְבִּיל בְּתוֹכוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ שִׁעוּר מִקְוֶה שֶׁהוּא מ' סְאָה. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה:

יב וְלֹא חַמֵּי טְבֶרְיָא בִּלְבַד, אֶלָּא הוּא הַדִּין כָּל מַיִם שֶׁאֵין רְאוּיִן לִשְׁתִּיַּת כֶּלֶב וְאֵין בָּהֶם מ' סְאָה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְחֻבָּרִים לְמִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מ' סְאָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְהַטְבִּיל בָּהֶם.

וְכָל מַיִם שֶׁרְאוּיִם לִשְׁתִּיַּת הַכֶּלֶב כְּשֶׁהֵם צוֹנְנִים, אֲפִלּוּ הֵם מַעְיָנוֹת חַמִּין — נוֹטְלִין מֵהֶן

אֲפִלּוּ בִּכְלִי, וְכָל שֶׁכֵּן חַמֵּי הָאוּר אֲפִלּוּ בְּעוֹדָן חַמִּין.

וּמֵי הַיָּם הֵן מְלוּחִין וְאֵינָן רְאוּיִם לִשְׁתִּיַּת הַכֶּלֶב, וְאֵין נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם בִּכְלִי, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְתִּיחוּ אוֹתָם, שֶׁאָז רְאוּיִם:

יג סָפֵק נַעֲשָׂה מְלָאכָה בַּמַּיִם שֶׁנָּטַל בָּהֶם סָפֵק לֹא נַעֲשָׂה בָּהֶם, וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בָּהֶם, סָפֵק הָיָה בָּהֶם כְּשִׁעוּר סָפֵק לֹא הָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת, וַאֲפִלּוּ סָפֵק נָטַל יָדָיו סָפֵק לֹא נָטַל — טָהוֹר.

וְכָל סָפֵק בְּטָהֳרַת יָדַיִם — טָהוֹר, אֲפִלּוּ בְּמַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים, מִפְּנֵי שֶׁנְּטִילַת יָדַיִם עִקָּרָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּסְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁעִם כָּל זֶה אִם יֵשׁ לוֹ מַיִם אֲחֵרִים מְזֻמָּנִים לְפָנָיו — אוֹמְרִים לוֹ: קוּם וּרְחַץ וְהוֹצִיא עַצְמְךָ מִן הַסָּפֵק.

(אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁנָּטַל כַּהֲלָכָה וְאַחַר כָּךְ נוֹלַד בָּהֶן סָפֵק, כְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּפֵּק אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם אִם לָאו, אוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ רַק שֶׁהוֹשִׁיט יָדָיו סָמוּךְ לִמְקוֹם הַטִּנֹּפֶת וְסָפֵק אִם נָגַע בָּהֶם סָפֵק לֹא נָגַע — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטְלָן אֲפִלּוּ לָצֵאת יְדֵי סָפֵק, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָן בְּחֶזְקָתָן):

יד הַשֶּׁלֶג וְהַבָּרָד וְהַכְּפוֹר וְהַגְּלִיד וְהַמֶּלַח, אִם רִסְּקָן עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ מַיִם — נוֹטְלִין מֵהֶם לַיָּדַיִם אִם יֵשׁ בָּהֶם כְּשִׁעוּר. וְכֵן נוֹטְלִין בְּכָל דָּבָר שֶׁבְּרִיָּתוֹ מִן הַמַּיִם, כְּגוֹן יַבְחוּשִׁים אֲדֻמִּים אוֹ שֶׁמַּן דָּג, וְהוּא שֶׁרִסְּקָן עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ מַיִם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנּוֹטֵל בִּכְלִי וְשׁוֹפֵךְ עַל יָדָיו — אָז צָרִיךְ רִסּוּק, שֶׁאֵין נְטִילַת יָדַיִם אֶלָּא בְּמַיִם, אֲבָל לְהַטְבִּיל יָדָיו בְּמ' סְאָה שֶׁבַּקַּרְקַע — יֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּלֹא רִסּוּק.

וְשֶׁלֶג הַמֻּנָּח עַל פְּנֵי הָאָרֶץ, כָּל שֶׁיֵּשׁ מ' סְאָה מְחֻבָּר יַחַד אֲפִלּוּ נָמוּךְ מְאֹד — מֻתָּר לְהַטְבִּיל בּוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין טְבִילָה אֶלָּא בְּמַיִם, אֲבָל שֶׁהַשֶּׁלֶג וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִצְטָרְפִין לְהַשְׁלִים לְמ' סְאָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְרֻסָּקִים, אֲבָל אֵין טוֹבְלִין בָּהֶם אֶלָּא אִם כֵּן רִסְּקָן עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ מַיִם.

וּבִשְׁעַת הַדְּחָק, יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

טו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין נְטִילַת יָדַיִם אֶלָּא בְּמַיִם וְלֹא בִּשְׁאָר מַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת, לְפִי שֶׁעָשׂוּ נְטִילַת יָדַיִם לְחֻלִּין כִּטְבִילָה לִתְרוּמָה, וְאֵין עוֹשִׂין מִקְוֶה אֶלָּא מִן הַמַּיִם, וַהֲרֵי אֲפִלּוּ מַיִם שֶׁאֵין בָּהֶם מַרְאֵה מַיִם פְּסוּלִים, כָּל שֶׁכֵּן שְׁאָר מַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת (וַאֲפִלּוּ יַיִן לָבָן שֶׁדּוֹמֶה מַרְאִיתוֹ לְמַרְאֵה מַיִם, מִכָּל מָקוֹם, אִם הִקְפִּידוּ עַל מַרְאֵה מַיִם — כָּל שֶׁכֵּן עַל גּוּף הַמַּיִם).

וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין כָּל מֵי פֵּרוֹת לִנְטִילַת יָדַיִם, שֶׁלֹּא פָּסְלוּ שְׁנוּיִ מַרְאֶה אֶלָּא בְּמַיִם שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מִמַּרְאִיתָם, אֲבָל מֵי פֵּרוֹת שֶׁעוֹמְדִים בְּמַרְאִיתָם — שֵׁם מַיִם עֲלֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי נִקְרָא "מֵי פֵּרוֹת". אֲבָל בְּיַיִן, אֲפִלּוּ לָבָן — אֵין נוֹטְלִין בּוֹ, בֵּין חַי בֵּין מָזוּג בְּמַיִם, שֶׁאֵין שֵׁם מַיִם עָלָיו כְּלָל.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשֶׁמֶן וּדְבַשׁ, שֶׁהֲרֵי אֵינָם מְנַקִּים. אֲבָל בְּמֵי דְּבַשׁ (שֶׁקּוֹרִין מע"ד) וְשֵׁכָר נוֹטְלִין [מֵהֶן לַיָּדַיִם], שֶׁהֲרֵי עִקָּרָן מַיִם. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶם — אֵין לָחֹשׁ, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ לְעִלּוּי.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף הַיַּיִן כָּשֵׁר לִנְטִילַת יָדַיִם, בֵּין חַי בֵּין מָזוּג בְּמַיִם, אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא מְזַלְזֵל בְּדָבָר חָשׁוּב שֶׁנִּשְׁתַּנָּה לְעִלּוּי, עַד שֶׁקּוֹבֵעַ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ לְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" (מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר מֵי פֵּרוֹת, שֶׁמַּתִּיר לִטֹּל בָּהֶם אִם אֵין לוֹ מַיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"א וקפ"א). אֲבָל בְּדִיעֲבַד אִם נָטַל בְּיַיִן, אֲפִלּוּ אָדֹם — יָדָיו טְהוֹרוֹת.

וּבִשְׁעַת הַדְּחָק, יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵי הַמְקִלִּין בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים לִטֹּל יָדָיו בְּמֵי פֵּרוֹת וְשֵׁכָר ו[מֵי] דְּבַשׁ אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה (וּבְיַיִן בְּדִיעֲבַד):

טז שְׁעוּר הַמַּיִם שֶׁנּוֹטְלִין מֵהֶם לַיָּדַיִם הוּא, לֹא פָּחוֹת מֵרְבִיעִית הַלֹּג (וְהוּא שִׁעוּר טָהֳרָה מִן הַתּוֹרָה לִטְבִילַת כֵּלִים).

וְלֹא הִצְרִיכוּ אֶלָּא שֶׁיְּהֵא רְבִיעִית בַּכְּלִי שֶׁנּוֹטֵל מִמֶּנּוּ, אֲבָל אֵין צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ כָּל הָרְבִיעִית עַל יָדָיו, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹצֶה לְטַהֲרָן בִּשְׁטִיפָּה אַחַת, אֲבָל אִם רוֹצֶה לִשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם מַיִם רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים — אֵין צָרִיךְ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּסְפִּיקוּ בְּכָל פַּעַם לְמִשֹּׁחַ בְּכָל הַפֶּרֶק הַצָּרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם.

וּמַיִם הַנִּשְׁאָרִים בַּכְּלִי שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ — יָכוֹל לִטֹּל מֵהֶם אִישׁ אַחֵר אִם מַסְפִּיקִים לוֹ,

אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם רְבִיעִית, הוֹאִיל וְהֵם בָּאִים מִשִּׁיּוּרֵי טָהֳרָה שֶׁהָיָה בָּהֶם רְבִיעִית כְּשֶׁנָּטַל הָרִאשׁוֹן.

וְהוּא שֶׁבָּאִים שְׁנֵיהֶם לִטֹּל יְדֵיהֶם כְּאֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹטְלִין זֶה אַחַר זֶה — מוֹעִיל שִׁיּוּרֵי טָהֳרָה שֶׁל רִאשׁוֹן לְטַהֵר יָד הַשֵּׁנִי בְּפָחוֹת מֵרְבִיעִית.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין שִׁיּוּרֵי טָהֳרָה שֶׁל הָרִאשׁוֹן מוֹעִילִין בְּנוֹטְלִין זֶה אַחַר זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן הַמַּיִם יוֹרְדִים בְּקִלּוּחַ אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי, כְּגוֹן שֶׁפָּשַׁט הָרִאשׁוֹן יָדָיו לִטֹּל וְאַחַר יוֹצִיא עַל יָדָיו, וְאַחַר כָּךְ פָּשַׁט הַשֵּׁנִי יָדָיו לְמַטָּה מִידֵי הָרִאשׁוֹן וְקִלּוּחַ יוֹרֵד עַל יָדָיו שֶׁל רִאשׁוֹן וּמֵהֶן לְיָדָיו שֶׁל שֵׁנִי — יְדֵי שְׁתֵּיהֶן טְהוֹרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁנִּפְחַת שִׁעוּר הָרְבִיעִית בַּכְּלִי כְּשֶׁמַּגִּיעִים הַמַּיִם לְיָדָיו שֶׁל שֵׁנִי — טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בָּאִים מִשִּׁיּוּרֵי טָהֳרָה.

וְהוּא שֶׁפָּשַׁט הַשֵּׁנִי יָדָיו סָמוּךְ לִידֵי הָרִאשׁוֹן, שֶׁאָז הֵן נֶחְשָׁבוֹת כְּיָד אַחַת, אֲבָל אִם הָיוּ מֻרְחָקוֹת מִידֵי הָרִאשׁוֹן —לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה, לְפִי שֶׁהוּא נוֹטֵל בְּמֵי רְחִיצַת חֲבֵרוֹ (שֶׁהֵם פְּסוּלִים אֲפִלּוּ הֵם מֵי רְבִיעִית, מִשּׁוּם שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהֶם מְלָאכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה).

וַאֲפִלּוּ יְדֵיהֶן סְמוּכוֹת לֹא הִתִּירוּ, אֶלָּא כְּשֶׁנִּתְכַּוְּנוּ מִתְּחִלָּה לִטֹּל כְּאַחַת עַל יְדֵי קִלּוּחַ הַיּוֹרֵד מֵרִאשׁוֹן לְשֵׁנִי, שֶׁאָז חֲשׁוּבוֹת יְדֵיהֶן כְּיָד אַחַת בִּנְטִילָה זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּשַׁט הַשֵּׁנִי יָדָיו עַד אַחַר שֶׁהִתְחִיל כְּבָר הָרִאשׁוֹן לִטֹּל יָדָיו, אֲבָל אִם מִתְּחִלָּה נִתְכַּוֵּן הָרִאשׁוֹן לִטֹּל לְעַצְמוֹ, וְאַחַר כָּךְ, כְּשֶׁהִתְחִיל כְּבָר לִטֹּל, פָּשַׁט הַשֵּׁנִי יָדָיו לְמַטָּה מִמֶּנּוּ — אֵינָן חֲשׁוּבוֹת כְּיָד אַחַת. וּלְפִיכָךְ (אִם אֵין הַיּוֹצֵא עַל יְדֵיהֶם שׁוֹפֵךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת) — נִטְמְאוּ יְדֵי הַשֵּׁנִי מִמַּיִם הַטְּמֵאִים שֶׁיּוֹרְדִים מִידֵי הָרִאשׁוֹן, וְצָרִיךְ לְנַגְּבָן וְלַחֲזֹר וְלִטְלָן (וְאַף אִם שׁוֹפֵךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטְלָן, אֶלָּא שֶׁאֵין צָרִיךְ לְנַגְּבָן תְּחִלָּה).

(וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בִּשְׁעַת הַדְּחַק יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים):

יז אֲבָל יוֹתֵר מִשְּׁנַיִם אֵינָן יְכוֹלִים לִטֹּל מֵרְבִיעִית, וַאֲפִלּוּ מֵרְבִיעִית וּמֶחֱצָה, עַד שֶׁיִּהְיֶה חֲצִי לֹג, שֶׁאַף שֶׁלֹּא הִקְפִּידוּ חֲכָמִים עַל שִׁעוּר הַמַּיִם שֶׁיַּגִּיעוּ לְיָדָיו רַק שֶׁיִּהְיֶה רְבִיעִית בַּכְּלִי, מִכָּל מָקוֹם, חָשׁוּ חֲכָמִים אִם יִטְלוּ רַבִּים מִמַּיִם מוּעָטִים, שֶׁמָּא לֹא יַדַּקְדְּקוּ יָפֶה לִטֹּל כָּל הַפָּרָק, שֶׁכָּל אֶחָד יְצַמְצֵם הַמַּיִם כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר לַחֲבֵרוֹ.

אַךְ אִם הָיָה רְבִיעִית וּמֶחֱצָה, וְנָטַל הָרִאשׁוֹן חֲצִי רְבִיעִית וְנִשְׁאַר בַּכְּלִי רְבִיעִית — יְכוֹלִים שְׁנַיִם לִטֹּל מֵרְבִיעִית זוֹ עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, כְּמוֹ אִלּוּ הָיְתָה רְבִיעִית לְבַדָּהּ מִתְּחִלָּה בַּכְּלִי. וּמֵחֲצִי לֹג יְכוֹלִים לִטֹּל אֲפִלּוּ ד' עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְלֹא ה', שֶׁמָּא יְצַמְצְמוּ הַמַּיִם. וּמִלֹּג יְכוֹלִים לִטֹּל כַּמָּה בְּנֵי אָדָם, כָּל זְמַן שֶׁמַּסְפִּיקִין הַמַּיִם לִשְׁפּוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל יָדָיו ג' פְּעָמִים אוֹ ב' פְּעָמִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ב.

וְהוּא הַדִּין שֶׁיְּכוֹלִים ד' וְה' לְהַנִּיחַ יְדֵיהֶם זֶה בְּצַד זֶה אוֹ זֶה עַל גַּבֵּי זֶה וְלִטֹּל כְּאֶחָד, שֶׁכֻּלָּן חֲשׁוּבוֹת כְּיַד אַחַת וְאֵין מְטַמְּאוֹת זוֹ אֶת זוֹ. וּבִלְבַד שֶׁיִּרְפּוּ יְדֵיהֶם, בְּעָנְיַן שֶׁיִּגִּיעוּ הַמַּיִם לְכָל יָד וָיָד בְּלִי שׁוּם חֲצִיצַת יָד אַחֶרֶת:

יח שְׁעוּר רְבִיעִית שֶׁאָמְרוּ, צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מְכֻנָּס בְּמָקוֹם אֶחָד, שֶׁאִם נָטַל מִשְּׁמִינִית וְחָזַר וְנָטַל מִשְּׁמִינִית (וַאֲפִלּוּ נָטַל מִשְּׁתֵּיהֶן בְּבַת אַחַת, כְּגוֹן שֶׁאֲחֵרִים יוֹצְקִים עַל יָדוֹ וְהַקְּלוּחַ מִתְעָרֵב) — יָדָיו טְמֵאוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיוּ:

יט רְבִיעִית שֶׁאָמְרוּ, בֵּין לְנוֹטֵל ב' יָדָיו בֵּין לְנוֹטֵל יָדוֹ אַחַת בִּלְבַד, בֵּין לְיָדָיו שֶׁל גָּדוֹל בֵּין לְיָדָיו שֶׁל קָטָן. נָטְלוּ ב' בְּנֵי אָדָם זֶה יָדוֹ אַחַת וְזֶה יָדוֹ אַחַת, וְאַחַר כָּךְ חָזַר הַשֵּׁנִי וְנָטַל יָדוֹ הַשֵּׁנִית — הֲרֵי אֵלּוּ כְּג' בְּנֵי אָדָם, שֶׁיָּדוֹ הַשֵּׁנִית נֶחֱשֶׁבֶת כְּיַד אָדָם אַחֵר, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נָטַל מִתְּחִלָּה אֶלָּא יָדוֹ אַחַת. וּלְפִיכָךְ, אִם הָיָה בַּכְּלִי חֲצִי לֹג — יָדָיו טְהוֹרוֹת, וְאִם לָאו — אֵין יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה טְהוֹרָה, שֶׁאֵין נוֹטְלִין בְּפָחוֹת מֵחֲצִי לֹג יוֹתֵר מִשְּׁנֵי בְּנֵי אָדָם, שֶׁמָּא יְצַמְצְמוּ הַמַּיִם, וְכָאן יֵשׁ לָחֹשׁ גַּם כֵּן שֶׁמָּא יְצַמְצֵם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת:

סימן קסא

א **דִּינֵי חֲצִיצָה וּטְבִילָה, וּבוֹ ח' סְעִיפִים:**

כָּל דָּבָר הַחוֹצֵץ בִּטְבִילַת כָּל הַגּוּף — חוֹצֵץ בִּנְטִילַת יָדַיִם, שֶׁכָּל מַה שֶּׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים תִּקְּנוּ כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ (לְטַהֵר) [לְזַהֵר] מִכָּל דָּבָר שֶׁמַּקְפִּידִים עָלָיו לַהֲסִירוֹ לִפְעָמִים.

כְּגוֹן צוֹאָה שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, דְּהַיְנוּ אִם הַצִּפָּרֶן גָּדוֹל וְעוֹדֵף עַל בְּשַׂר הָאֶצְבַּע וְיֵשׁ שָׁם צוֹאָה תַּחַת עֹדֶף זֶה — צָרִיךְ לַהֲסִירָהּ קֹדֶם נְטִילָה, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עָלֶיהָ מִשּׁוּם מְאוּס, לָכֵן אֵינָהּ בְּטֵלָה לְגַבֵּי הַיָּד וְחוֹצֶצֶת אַף לְמִי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עָלֶיהָ.

וּבָצַק שֶׁתַּחַת הַצִּפֹּרֶן אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, דֶּרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עָלָיו, וְחוֹצֵץ לְכָל אָדָם כְּשֶׁרוֹחֲצִים יְדֵיהֶם:

ב רְטִיָּה שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ, אִם אֵין שָׁם מַכָּה אֶלָּא מְחוּשׁ בְּעָלְמָא וְיוֹכַל לְהַסִּירָהּ מָתַי שֶׁיִּרְצֶה — צָרִיךְ לְהַסִּירָהּ קוֹדֶם נְטִילָה. אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם מַכָּה — אֵין צָרִיךְ לִטֹּל כְּלָל בִּמְקוֹם הָרְטִיָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ב:

ג טִיט הַבּוֹרוֹת וְטִיט הַיּוֹצְרִים שֶׁהֵם נִדְבָּקִים בְּיוֹתֵר וּמוֹנְעִים הַמַּיִם מִלָּבוֹא תַּחְתֵּיהֶם, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַטִּיט כְּשֶׁהוּא יָבֵשׁ וְנִדְבַּק בַּבָּשָׂר — חוֹצְצִין בֵּין עַל גַּבֵּי הַיָּד בֵּין תַּחַת הַצִּפֹּרֶן, אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר.

אֶלָּא אִם כֵּן הוּא דָּבָר מוּעָט שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עָלָיו לְהַסִּירוֹ (כְּשֶׁרוֹחֵץ וּמְנַקֶּה יָדָיו) — אֵין צָרִיךְ לְהַסִּירוֹ גַּם כֵּן לִנְטִילַת יָדַיִם לִסְעוּדָה. וְהוּא הַדִּין לְבָצַק וְצוֹאָה, אִם הֵן מְעַט כָּל כָּךְ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עָלָיו — אֵינוֹ חוֹצֵץ, אֲפִלּוּ הוּא שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר.

וְאִם הוּא מַקְפִּיד עָלָיו — חוֹצֵץ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הָרֹב בְּנֵי אָדָם מַקְפִּידִים עָלָיו. וּמַה שֶּׁלֹּא נָהֲגוּ לְנַקֵּר הַטִּיט שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרְנַיִם קוֹדֶם הַנְּטִילָה, הוּא מִשּׁוּם שֶׁאֵין מַקְפִּידִין לְהַסִּירוֹ (בִּשְׁעַת רְחִיצַת וְנִקָּיוֹן יָדַיִם בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ, לָכֵן אֵינוֹ חוֹצֵץ לִנְטִילַת יָדַיִם אִם הוּא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, אֲפִלּוּ הוּא טִיט הַבּוֹרוֹת וְהַיּוֹצְרִים. אֲבָל אִם הוּא מַקְפִּיד עָלָיו — צָרִיךְ לְהַסִּירוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁרֹּב בְּנֵי אָדָם אֵין מַקְפִּידִין עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַקְפִּיד — בָּטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּנְטִילַת יָדַיִם שֶׁעִקָּרָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲבָל לֹא בִּטְבִילַת כָּל הַגּוּף, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קצ"ח).

וְאִם הַצִּפָּרְנַיִם גְּדוֹלִים וְעוֹדְפִים עַל הַבָּשָׂר — צָרִיךְ כָּל אָדָם לְנַקֵּר הַטִּיט וְהַצוֹאָה שֶׁתַּחְתֵּיהֶם, כִּי רֹב בְּנֵי אָדָם מַקְפִּידִים עַל מַה שֶּׁלֹּא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, וְחוֹצֵץ אַף לְמִי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מְעַט כָּל כָּךְ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַקְפִּיד עָלָיו.

(וּבְשַׁבָּת — דּוֹחֵק אֶת הַבָּשָׂר שֶׁתַּחַת הַצִּפֹּרֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגְרֹר אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּשֶׁמַּסִּיר הַטִּיט):

ד צָרִיךְ לִזָּהֵר בְּצִפָּרֶן שֶׁפִּרְשָׁה מִעוּטָהּ לָקוּץ אוֹתָהּ, שֶׁהִיא חוֹצֶצֶת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קצ"ח:

ה הַדָּיוֹ וְהַצֶּבַע, לַחִים — אֵינָם חוֹצְצִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְחִים בַּמַּיִם, יְבֵשִׁים — חוֹצְצִים. וְהוּא שֶׁיֵּשׁ מַמָּשׁוּת הַצֶּבַע עַל יָדָיו, אֲבָל אִם אֵין עֲלֵיהֶן אֶלָּא מַרְאִית הַצֶּבַע — אֵינוֹ חוֹצֵץ. וּמִי שֶׁהוּא צוֹבֵעַ — אֵין הַצֶּבַע חוֹצֵץ עַל יָדָיו, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מַמָּשׁוּת שֶׁל צִבְעוֹנִים עַל יָדָיו. וְכֵן מִי שֶׁאֻמָּנְתּוֹ לִהְיוֹת שׁוֹחֵט אוֹ קַצָּב וְיָדָיו מְלֻכְלָכוֹת תָּמִיד בְּדָם — אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְכֵן לְמוֹכֵר שֻׁמָּן. וְאַף עַל פִּי שֶׁרֹב בְּנֵי אָדָם מַקְפִּידִים, כֵּיוָן שֶׁרֹב בְּנֵי אֻמָּנִיּוֹת הַלָּלוּ אֵין מַקְפִּידִין — אֵין חוֹצְצִין לָהֶם. אֲבָל לְאַחֵר שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בְּכָךְ — חוֹצְצִין, אֲפִלּוּ אֵינוֹ מַקְפִּיד.

וְהַנָּשִׁים שֶׁדַּרְכָּן לִצְבֹּעַ יְדֵיהֶם לְנוֹי וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה — אֵין אוֹתוֹ צֶבַע חוֹצֵץ.

וְכָל זֶה בְּמִעוּט הַיָּד, אֲבָל אִם רֹב הַיָּד מְכֻסֶּה בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ — חוֹצֵץ אֲפִלּוּ לְאוֹתָם שֶׁאֵין דַּרְכָּם לְהַקְפִּיד:

ו רִיר הַיּוֹצֵא מִן הַמַּכָּה וּמִתְיַבֵּשׁ וְנַעֲשֶׂה גְּלִיד, אִם אֵינוֹ מַקְפִּיד עָלָיו לַהֲסִירוֹ, אוֹ שֶׁמִּצְטַעֵר לַהֲסִירוֹ, שֶׁמֵּעַתָּה אֵין דַּעְתּוֹ לַהֲסִירָהּ כָּל זְמַן שֶׁיִּהְיֶה בְּעִנְיָן זֶה — קָרוּי אֵינוֹ מַקְפִּיד, וְאֵינוֹ חוֹצֵץ לִנְטִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁלִּטְבִילָה מַחֲמִירִין:

ז טַבַּעַת, כְּשֶׁהִיא דְּחוּקָה בָּאֶצְבַּע — חוֹצֶצֶת, וּרְפוּיָה — אֵינָהּ חוֹצֶצֶת, כִּי הַמַּיִם בָּאִים בֵּינָהּ לָאֶצְבַּע. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהָסִיר הַטַּבַּעַת קֹדֶם נְטִילָה אֲפִלּוּ רְפוּיָה, כִּי אֵין אָנוּ בְּקִיאִים מַהוּ [נִקְרָא] רְפוּיָה וְיָבוֹאוּ לְהָקֵל גַּם בִּדְחוּקָה. וּבְדִיעֲבַד — עָלְתָה לוֹ נְטִילָה אִם הָיְתָה רְפוּיָה. וְהוּא שֶׁשָּׁפַךְ עָלֶיהָ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ב.

אֲבָל אִם הָיְתָה דְּחוּקָה — לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה אִם לִפְעָמִים מַקְפִּיד עָלֶיהָ לַהֲסִירָהּ, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֶבֶן טוֹבָה שֶׁמַּקְפִּיד עָלֶיהָ לַהֲסִירָהּ בִּשְׁעַת נְטִילָה שֶׁלֹּא תִּתְלַכְלֵךְ בַּמַּיִם. וּבְאִשָּׁה, אֲפִלּוּ טַבַּעַת שֶׁאֵין בָּהּ אֶבֶן טוֹבָה דַּרְכָּהּ לַהֲסִירָהּ בִּשְׁעַת לִישָׁה, לָכֵן חוֹצֶצֶת לְעוֹלָם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מַקְפֶּדֶת לַהֲסִירָהּ מִשּׁוּם לִכְלוּךְ הַמַּיִם. אֲבָל הָאִישׁ שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לָלוּשׁ — אֵין צָרִיךְ לְהָסִיר הַטַּבַּעַת שֶׁאֵין בָּהּ אֶבֶן טוֹבָה קֹדֶם נְטִילָה אֲפִלּוּ אֵינָהּ רְפוּיָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עָלֶיהָ לַהֲסִירָהּ לְעוֹלָם:

ח שִׁעוּר נְטִילַת יָדַיִם, כָּל הַיָּד עַד הַקָּנֶה שֶׁל זְרוֹעַ, כְּשִׁעוּר קִדּוּשׁ יָדַיִם שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵקֵלּוּ בִּנְטִילַת יָדַיִם, וְלֹא הִצְרִיכוּ אֶלָּא עַד מְקוֹם חִבּוּר הָאֶצְבָּעוֹת לְכַף הַיָּד.
וְרָאוּי לְנָהֹג כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ טֹרַח — לָמָּה לֹא נוֹצִיא נַפְשֵׁנוּ מֵהַמַּחֲלֹקֶת?
וְנָכוֹן לְהַתְנוֹת וְלוֹמַר, שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל דָּבָר זֶה בְּתוֹרַת חוֹבָה אֶלָּא בְּתוֹרַת רְשׁוּת, כְּדֵי שֶׁאִם אֵירֶה פַּעַם לֹא יְזַדְּמְנוּ לוֹ מַיִם כָּל כָּךְ — לֹא יִצְטָרֵךְ לְהַחֲמִיר כְּמִנְהָגוֹ. וְכֵן רָאוּי לְהַתְנוֹת בְּכָל דָּבָר שֶׁאָדָם רוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ.
וְאִם נוֹטֵל יָדָיו בִּפְנֵי רַבִּים בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים לִטֹּל עַד מְקוֹם חִבּוּר הָאֶצְבָּעוֹת לְבַד — אֵין לוֹ לְהַחֲמִיר בִּפְנֵיהֶם, שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּבִ' תּוֹרוֹת חַס וְשָׁלוֹם בְּעֵינֵיהֶם.
וְאִם הָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת — לְדִבְרֵי הַכֹּל צְרִיכִים נְטִילָה עַד הַזְּרוֹעַ:

סימן קסב

א **דִּינֵי הַגְּבָהָה וְשִׁפְשׁוּף הַיָּדַיִם בִּנְטִילָה וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים**:

סֵדֶר נְטִילָה מֵרְבִיעִית כָּךְ הוּא: אִם שׁוֹפֵךְ כָּל הָרְבִיעִית בְּפַעַם אַחַת עַל שְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, כְּגוֹן שֶׁאַחַר יוֹצֵק עַל יָדָיו, אוֹ שֶׁאוֹחֵז הַכֹּלִי בָּרֹאשׁ אֶצְבְּעוֹתָיו וְשׁוֹפֵךְ עַל שְׁתֵּי יָדָיו כְּאֶחָד — נִטְהֲרוּ יָדָיו. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם יֵשׁ לוֹ מַיִם רַבִּים וְשׁוֹפֵךְ רְבִיעִית עַל כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ.
אֲבָל אִם בָּא לִטֹּל עַל כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ מֵרְבִיעִית בִּלְבַד — צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ עַל כָּל אַחַת שְׁתֵּי פְּעָמִים, כִּי כְּשֶׁשּׁוֹפֵךְ עַל הַיָּד פַּעַם אַחַת נִטְמְאוּ הַמַּיִם מֵהַיָּד, הוֹאִיל וְאֵין בָּהֶם רְבִיעִית, שֶׁהוּא שִׁעוּר טָהֳרָה בַּיָּדַיִם, וּכְשֶׁשּׁוֹפֵךְ שֵׁנִית מְטַהֲרִים מַיִם שְׁנִיִּים אֶת מַיִם הָרִאשׁוֹנִים וְאֶת הַיָּד.
וְאַחַר כָּךְ מְנַגְּבָהּ בְּמַפָּה אוֹ בְּדָבָר אַחֵר לְהָסִיר הָרִאשׁוֹנִים לְגַמְרֵי מִן הַיָּד, מִשּׁוּם טָהֳרָה יְתֵרָה, לְהָאוֹמְרִים שֶׁזֶּהוּ טַעַם הַנִּגּוּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח:

ב וְאַף אִם נִגֵּב בְּדָבָר קָשֶׁה שֶׁאֵין הַמַּיִם נִבְלָעִים, כְּגוֹן שֶׁשִּׁפְשְׁפָן בַּכֹּתֶל אוֹ בְּרֹאשׁוֹ (אֲפִלּוּ בְּשַׁעֲרוֹתָיו, רַק שֶׁלֹּא חִכֵּךְ בָּהֶן, שֶׁאָז הָיָה צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל, אֶלָּא שֶׁשִּׁפְשֵׁף עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה), אַף עַל פִּי שֶׁחוֹזֵר וְנוֹגֵעַ בְּמֵי הַשִּׁפְשׁוּף — אֵין יָדָיו נִטְמָאוֹת מִשּׁוּם נְגִיעָתָם בְּלַחְלוּחִית מַיִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ טְמֵאִים, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִטְהֲרוּ בַּמַּיִם הַשְּׁנִיִּים.

וְאִם שָׁפַךְ עַל כָּל יָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ שְׁטִיפָה אַחַת מְרֻבָּה כִּשְׁתַּיִם, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בְּמֵי שְׁטִיפָה זוֹ כְּדֵי שֶׁיִּמְשַׁח כָּל הַפָּרָק הַצָּרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם שְׁתֵּי פְּעָמִים — נִטְהֲרוּ הַמַּיִם כְּאִלּוּ שָׁפַךְ עֲלֵיהֶם שְׁתֵּי פְּעָמִים:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשָּׁפַךְ עַל כָּל יָד בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֲבָל אִם שׁוֹפֵךְ עַל שְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת — אֵין שְׁטִיפָה אַחַת מוֹעֶלֶת לְטַהֲרָן כְּלָל, אֶלָּא אִם כֵּן שׁוֹפֵךְ עֲלֵיהֶן רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, אֲבָל פָּחוֹת מֵרְבִיעִית, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם בָּאוּ מִשִּׁיּוּרֵי טָהֳרָה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ס — אֵינָן מְטַהֲרִים שְׁתֵּי יָדַיִם כְּאַחַת אֶלָּא בִּשְׁתֵּי שְׁטִיפוֹת, שֶׁהַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים מְטַהֲרִים אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאֶת הַיָּדַיִם:

ד אֲבָל הַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶם טְמֵאִים, וְצָרִיךְ לְנַגְּבָן וְאַחַר יֹאכַל.

וְאִם שִׁפְשְׁפָן בְּדָבָר קָשֶׁה וְחָזָר וְנָגַע בְּמֵי הַשִּׁפְשׁוּף — נִטְמְאוּ הַיָּדַיִם בִּנְגִיעָתָן בְּלַחְלוּחִית מַיִם הַטְּמֵאִים.

וְאִם הִטְבִּילָן בְּמֵי מִקְוֶה — אֵין צָרִיךְ נִגּוּב, שֶׁהַמִּקְוֶה מְטַהֵר מַיִם הַטְּמֵאִים בְּהַשָּׁקָה:

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁיָּדָיו נְקִיּוֹת, אֲבָל אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן לִכְלוּךְ טִיט אוֹ שְׁאָר כָּל דָּבָר הַחוֹצֵץ — צָרִיךְ לִשְׁפּוֹךְ עֲלֵיהֶן ג' פְּעָמִים, רִאשׁוֹנָה לְהַעֲבִיר הַלִּכְלוּךְ, וְאַחַר כָּךְ מַיִם רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים, אוֹ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת.

וּמַיִם שֶׁשָּׁפַךְ רִאשׁוֹנָה נִטְמְאוּ מֵהַיָּדַיִם, אֲפִלּוּ שָׁפַךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, הוֹאִיל וְלֹא טָהֲרוּ הַיָּדַיִם מִפְּנֵי הַלִּכְלוּךְ שֶׁעֲלֵיהֶן שֶׁחוֹצֵץ, וְגַם מַיִם רִאשׁוֹנִים שֶׁאַחֲרֵיהֶם לֹא טִהֲרוּ, וְנִטְמְאוּ גַּם הֵם מֵהַיָּדַיִם, הוֹאִיל וְהַמַּיִם שֶׁשָּׁפַךְ רִאשׁוֹנָה לֹא בָּאוּ כְּלָל לְטָהֳרַת הַיָּדַיִם כִּי אִם לְהָסִיר הַחֲצִיצָה.

וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינָם מְמַעֲטִים אֶת הָרְבִיעִית, שֶׁאַף אִם לֹא נִשְׁאַר בַּכְּלִי רְבִיעִית כְּשֶׁמַּתְחִיל לִטֹּל מַיִם רִאשׁוֹנִים שֶׁאַחֲרֵיהֶם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁהַמַּיִם שֶׁשָּׁפַךְ רִאשׁוֹנָה הֵם צֹרֶךְ הַנְּטִילָה וּמִכְּלָלָהּ, וְכֵיוָן שֶׁהָיָה רְבִיעִית בַּכְּלִי בְּהַתְחָלַת נְטִילָתוֹ — דַּיּוֹ.

(אֲבָל אִם אֵין עַל יָדָיו דָּבָר הַחוֹצֵץ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְלֻכְלָכוֹת וּמְטֻנָּפוֹת, שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲבִיר מֵהֶם הַטִּנּוּף בַּנְּטִילָה, כָּל שֶׁאֵינוֹ חוֹצֵץ בַּנְּטִילָה, כְּגוֹן שֶׁהוּא לַח — דַּיּוֹ בְּמַה שֶׁעוֹבֵר עַל יְדֵי רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים, אוֹ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, שֶׁהֵם בָּאִים לְטַהֵר אֶת הַיָּדַיִם מִטֻּמְאָתָן.

וְעִקַּר טֻמְאַת הַיָּדַיִם לֹא גָּזְרוּ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם עַסְקָנִיּוֹת, וְשָׁמָא נָגְעוּ בְּמָקוֹם מְטֻנָּף, לְכָךְ הִתְקִינוּ נְטִילָה לְטַהֲרָן מִטִּנּוּפָן, אֶלָּא שֶׁכֵּיוָן שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶן טֻמְאָה — נִטְמְאוּ מַיִם הָרִאשׁוֹנִים, וְנִטְהָרִים עַל יְדֵי שְׁנִיִּים[ו]:

ו טֻמְאַת הַיָּדַיִם וְטָהֳרָתָן אֵינָהּ אֶלָּא עַד הַפֶּרֶק הַצָּרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם וְלֹא חוּץ לַפֶּרֶק, שֶׁאִם נָטַל הָרִאשׁוֹנִים עַד הַפֶּרֶק וְהַשְּׁנִיִּים חוּץ לַפֶּרֶק — לֹא נִטְמְאוּ שָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם שָׁם רִאשׁוֹנִים, וּלְפִיכָךְ, אִם חָזְרוּ לַפֶּרֶק — אֵינָן מְטַמְּאִין אֶת הַיָּד. אֲבָל אִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ בְּתוֹךְ הַפֶּרֶק וְנִטְמְאוּ יָצְאוּ חוּץ לַפֶּרֶק, אַף עַל פִּי שֶׁנָּטַל גַּם הַשְּׁנִיִּים חוּץ לַפֶּרֶק — לֹא טִהֲרוּם שָׁם, וּלְפִיכָךְ, אִם חָזְרוּ לַפֶּרֶק — חָזְרוּ וְטִמְּאוּ הָרִאשׁוֹנִים אֶת הַיָּד. לְכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: הַנּוֹטֵל — צָרִיךְ שֶׁיַּגְבִּיהַּ יָדָיו לְמַעְלָה, שֶׁלֹּא יַחְזְרוּ הַמַּיִם שֶׁחוּץ לַפֶּרֶק לְתוֹךְ הַפֶּרֶק.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נוֹטֵל כָּל הַיָּד עַד הַקָּנֶה שֶׁל זְרוֹעַ — לֹא יַגְבִּיהַּ כָּל הַיָּד לְגַמְרֵי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִמֶּנָּה מַיִם עַל הַזְּרוֹעַ בְּמָקוֹם שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ שָׁם גַּם אַחַר שֶׁיְּנַגֵּב יָדָיו, שֶׁאֵינוֹ מְנַגֵּב אוֹתוֹ מָקוֹם מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכֻסֶּה בִּבְגָדִים, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיַּשְׁפִּיל יָדוֹ לֶאֱכֹל בָּהּ — יַחְזְרוּ מֵהַזְּרוֹעַ לְיָדוֹ וִיטַמְּאוּהָ, אֶלָּא יַגְבִּיהַּ רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו, וְעַל יְדֵי זֶה תִּהֵא שְׁאָר הַיָּד מֻגְבַּהַת קְצָת, שֶׁמֵּהֶאֱצְבָּעוֹת אֵין לָחֹשׁ שֶׁיֵּרְדוּ עַל הַזְּרוֹעַ.

וְצָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁיִּהְיוּ מֻגְבָּהִים וְעוֹמְדִים מִסּוֹף הַנְּטִילָה עַד שֶׁיִּנְגְּבָן, שֶׁאִם יַגְבִּיהַּ וְיַחֲזֹר וְיַשְׁפִּילָן — יַחְזְרוּ הַמַּיִם שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַפֶּרֶק עַל יְדֵי הַגְּבָהָתוֹ וְיָשׁוּבוּ לְתוֹךְ הַפֶּרֶק.

לְפִיכָךְ, יִטֹּל שְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, שֶׁאִם יִטֹּל יָדוֹ אַחַת וְיַגְבִּיהֶנָּה וְאַחַר כָּךְ יִשְׁפֹּךְ בָּהּ עַל הַשְּׁנִיָּה — נִמְצָא מוֹרִידָהּ לְמַטָּה כְּשֶׁשּׁוֹפֵךְ בָּהּ.

וְאִם רוֹצֶה לְהַשְׁפִּילָן מִתְּחִלַּת הַנְּטִילָה שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מַיִם רִאשׁוֹנִים חוּץ לַפֶּרֶק כְּלָל מִתּוֹךְ הַפֶּרֶק — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, רַק שֶׁיַּשְׁגִּיחַ שֶׁיָּבוֹא הַמַּיִם עַל רָאשֵׁי הָאֶצְבָּעוֹת.

וְאִם שׁוֹפֵךְ רְבִיעִית עַל כָּל יָד בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אוֹ רְבִיעִית עַל שְׁתֵּי יָדָיו כְּאֶחָד, שֶׁאֵין שָׁם מַיִם טְמֵאִים כְּלָל — אֵין צָרִיךְ לְזָהֵר בָּזֶה כְּלָל. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַמַּטְבִּיל יָדָיו.

וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים: הַנּוֹטֵל צָרִיךְ שֶׁיַּגְבִּיהַּ יָדָיו, אֵינוֹ בְּנוֹטֵל כָּל הַיָּד עַד הַקָּנֶה שֶׁל זְרוֹעַ, אֶלָּא בְּנוֹטֵל הָאֶצְבָּעוֹת לְבַדָּן, וּכְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהַנְּטִילָה דַּיָּהּ עַד מָקוֹם חִבּוּר הָאֶצְבָּעוֹת לְכַף הַיָּד, וְטֻמְאַת הַיָּדַיִם לָרִאשׁוֹנִים וְטָהֳרָתָן מֵהַשְּׁנִיִּים

הִיא עַד הַקְּנָה שֶׁל זְרוֹעַ, לְפִיכָךְ יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא הָלְכוּ הָרִאשׁוֹנִים חוּץ לְמָקוֹם חִבּוּר הָאֶצְבָּעוֹת וְנִטְמְאוּ שָׁם, אַף אִם לֹא יָצְאוּ לְשָׁם מֵהָאֶצְבָּעוֹת, אֶלָּא הָלְכוּ לְשָׁם מַחֲמַת הַכְּלִי, וְהַשְּׁנִיִּים שֶׁמָּא לֹא הָלְכוּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהָלְכוּ הָרִאשׁוֹנִים וְנִשְׁאֲרוּ הָרִאשׁוֹנִים בְּטֻמְאָתָן, וּמְטַמְּאִין הַיָּד אִם יוֹרְדִים לְאֶצְבָּעוֹת כְּשֶׁמַּשְׁפִּיל יָדָיו, לָכֵן צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו לְמַעְלָה מִסּוֹף הַנְּטִילָה עַד שֶׁיְּנַגֵּב. וְאַף אִם רוֹצֶה לְהַשְׁפִּילָן מִתְּחִלַּת הַנְּטִילָה — אֵינוֹ מוֹעִיל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם לְטֹל מַמָּשׁ בְּתוֹךְ הַפֶּרֶק שֶׁלֹּא יֵלְכוּ הַמַּיִם חוּץ לְאֶצְבְּעוֹתָיו מְעַט, וְאִם הָלְכוּ לְשָׁם — נִטְמְאוּ שָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָרְדוּ לְשָׁם מֵהָאֶצְבָּעוֹת אֶלָּא מֵהַכְּלִי. וְהַמַּטְבִּיל יָדָיו אוֹ שֶׁשָּׁפַךְ עֲלֵיהֶם רְבִיעִית כְּאֶחָד, אֲפִלּוּ שָׁפַךְ עַל הָאֶצְבָּעוֹת וְיָצְאוּ מֵהֶן חוּץ לַפֶּרֶק — לֹא נִטְמְאוּ שָׁם כְּלָל כֵּיוָן שֶׁהֵם מֵי טָהֳרָה.

וְעַל פִּי סִבְרָא זוֹ נָהֲגוּ עַכְשָׁו לְהַקֵּל בְּהַגְבָּהַת הַיָּדַיִם, לְפִי שֶׁנּוֹהֲגִין לִשְׁפּוֹךְ עַל כָּל יָד ג' פְּעָמִים אַף שֶׁהֵן נְקִיּוֹת, וְשׁוּב אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא לֹא הָלְכוּ הַשְּׁנִיִּים בְּכָל מָקוֹם שֶׁהָלְכוּ הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁאִם לֹא הָלְכוּ הַשְּׁנִיִּים — הָלְכוּ הַשְּׁלִישִׁיִּים:

ז כְּשֶׁשּׁוֹפֵךְ הָרִאשׁוֹנִים עַל הַיָּד — צָרִיךְ לִזָּהֵר וְלִשְׁפּוֹךְ בִּשְׁפִיכָה אַחַת עַל כָּל פֶּרֶק הַצָּרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ שְׁפִיכָה אַחַת מַמָּשׁ, אֶלָּא שֶׁלֹּא יַפְסִיק מִלִּשְׁפּוֹךְ עַד שֶׁיְּגִיעוּ הַמַּיִם בְּכָל הַפֶּרֶק, שֶׁאֵין יָדַיִם טְהוֹרוֹת לַחֲצָאִין, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ נְטִילָה בְּכָךְ. וְאִם פָּסַק אַחַר שֶׁנָּטַל מִקְצַת הַיָּד — אֵין נְטִילַת מִקְצָת זוֹ עוֹלָה לוֹ (וַאֲפִלּוּ שָׁפַךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת — (ו)נִטְמְאוּ הַמַּיִם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא טָהֲרוּ כֻּלּוֹם), וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִשְׁפּוֹךְ גַּם עַל מַה שֶׁנָּטַל. וְאִם לֹא שָׁפַךְ אֶלָּא עַל הַנִּשְׁאָר מִיָּדוֹ שֶׁלֹּא נָטַל — הֲרֵי יָדוֹ טְמֵאָה כְּשֶׁהָיְתָה (אֲפִלּוּ אִם גַּם שְׁפִיכָה זוֹ הָיְתָה רְבִיעִית).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם יֵשׁ עֲדַיִן עַל מִקְצַת הַיָּד שֶׁנָּטַל טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ — מִצְטָרֶפֶת נְטִילָה זוֹ עִם מַה שֶּׁהוֹסִיף וְנָטַל הַנִּשְׁאָר מִיָּדוֹ, שֶׁמַּשְׁקֶה טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ חִבּוּר לְטָהֳרָה, וַהֲרֵי זוֹ כִּנְטִילָה אַחַת.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְכָל זֶה בָּרִאשׁוֹנִים, אֲבָל בַּשְּׁנִיִּים — נוֹטֵל מִקְצַת יָדוֹ וְחוֹזֵר וּמוֹסִיף עַל מִקְצָתָהּ הַשֵּׁנִי, וַאֲפִלּוּ נִתְנַגֵּב מִקְצָתָהּ הָרִאשׁוֹן:

ח אַחַר נְטִילַת מַיִם שְׁנִיִּים עַל שְׁתֵּי יָדָיו, אוֹ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת — יְשַׁפְשֵׁף יָדָיו זוֹ בָּזוֹ. וְאִם לֹא נָטַל אֶלָּא עַד מְקוֹם חִבּוּר הָא�ֶצְבָּעוֹת לְכַף הַיָּד — יְזַהֵר כְּשֶׁמְּשַׁפְשְׁפָן זוֹ בָּזוֹ שֶׁלֹּא תִּגַּע זוֹ בָּזוֹ בְּכַף הַיָּד בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נָפְלוּ שָׁם מַיִם וְלֹא נִטְהַר, שֶׁמָּקוֹם זֶה מְטַמֵּא מַיִם שֶׁעַל יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה בִּנְגִיעָתָהּ בּוֹ, וְהַמַּיִם חוֹזְרִים וּמְטַמְּאִין אֶת הַיָּד, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מַיִם שְׁנִיִּים. אֲבָל אִם שָׁפַךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת — אֵין צָרִיךְ לִזָּהֵר בָּזֶה, שֶׁמֵּי רְבִיעִית מֵי טָהֳרָה הֵם, וְאֵינָן מִתְטַמְּאִין.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ מֵי רְבִיעִית מֵי טָהֳרָה הֵם אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהֵם מְטַהֲרִים, שֶׁאָז אֵינָן מִתְטַמְּאִין מֵאוֹתוֹ מָקוֹם, כְּגוֹן אִם נָטַל רְבִיעִית עַד מְקוֹם חִבּוּר הָאֶצְבָּעוֹת וְיָצָא מִשָּׁם לְכַף הַיָּד — אֵין הַכַּף מְטַמְּאָתָן, לְפִי שֶׁמְּטַהֲרִים הֵם לַמָּקוֹם שֶׁבָּאוּ שָׁמָּה, אֲבָל אִם יָד אַחַת טְמֵאָה נָגְעָה בָּהֶם — טִמְּאָתָם אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מֵי רְבִיעִית.

(וְיֵשׁ לְהָקֵל בִּדְבָרֵי סוֹפְרִים):

ט אִם שִׁפְשְׁפָן זוֹ בָּזוֹ אַחַר שֶׁשָּׁפַךְ עֲלֵיהֶם מַיִם רִאשׁוֹנִים פְּחוּתִים מֵרְבִיעִית, אֲפִלּוּ שָׁפַךְ עַל כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ שְׁטִיפָּה אַחַת מְרֻבָּה כִּשְׁתַּיִם שֶׁנִּטְהֲרוּ בָּהֶן — חָזְרוּ וְנִטְמְאוּ בִּנְגִיעָתָן זוֹ בָּזוֹ.

וַאֲפִלּוּ מַיִם שְׁנִיִּים אֵין מוֹעִילִין לְטַהֲרָן, לְפִי שֶׁהַמַּיִם שֶׁעַל יָד זוֹ נִטְמְאוּ בִּנְגִיעָתָן בְּמֵי זוֹ וְשֶׁעַל זוֹ בִּנְגִיעַת מֵי זוֹ, וְאֵין מַיִם שְׁנִיִּים מְטַהֲרִים אֶלָּא הַמַּיִם שֶׁנִּטְמְאוּ מִיָּד זוֹ עַצְמָהּ שֶׁבָּאוּ עָלֶיהָ לְטַהֲרָהּ וְלֹא שֶׁנִּטְמְאוּ מִיָּד אַחֶרֶת, וְחוֹזְרִים וּמְטַמְּאִים אֶת הַיָּדַיִם. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְנַגְּבָן תְּחִלָּה, וַיַּחֲזֹר וְיִטְּלֵם כָּרָאוּי.

וַאֲפִלּוּ אִם שָׁפַךְ עַל אַחַת הָרִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים, שֶׁהַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ טְהוֹרִים — חָזְרָה וְנִטְמְאָה אִם נָגְעָה בָּהּ חֲבֶרְתָּהּ שֶׁלֹּא שָׁפַךְ עָלֶיהָ אֶלָּא רִאשׁוֹנִים בִּלְבַד. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה שְׁטִיפָּה אַחַת מְרֻבָּה כִּשְׁתַּיִם, שֶׁהַיָּד טְהוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם, הַמַּיִם טְמֵאִים מְטַמְּאִים הַמַּיִם שֶׁעַל זוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁמַיִם אֲחֵרִים מוֹעִילִים לְטַהֲרָהּ, כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה כְּבָר טְהוֹרָה לְגַמְרֵי עִם הַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ:

י אֲפִלּוּ נָגַע בָּהּ יָד שֶׁאֵינָהּ נְטוּלָה כְּלָל, בֵּין שֶׁהִיא יָדוֹ בֵּין יָדוֹ שֶׁל אַחֵר שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו — הֲרֵי הַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ מִתְטַמְּאִין מִיָּד הַטְּמֵאָה שֶׁנָּגְעָה בָּהֶם, וְצָרִיךְ לִתֵּן עָלֶיהָ שְׁנִיִּים אֲחֵרִים. וְאִם לֹא נָתַן עָלֶיהָ אֶלָּא הָרִאשׁוֹנִים בִּלְבַד — אֵין לָהֶם תַּקָּנָה אֶלָּא בְּנִגּוּב, אוֹ

בְּהַשָּׁקָה לְמֵי מִקְוֶה. וְגַם הַיָּד שֶׁאֵינָהּ נְטוּלָה אֵין לָהּ תַּקָּנָה אֶלָּא בְּנִגּוּב, לְפִי שֶׁנִּטְמְאָה גַּם כֵּן מִמֵּי חֲבֶרְתָּהּ הַטְּמֵאִים, וְאֵין מַיִם שְׁנַיִם וַאֲפִלּוּ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת מְטַהֲרִים טֻמְאָה הַבָּאָה מֵחֲמַת יָד אַחֶרֶת (אֲבָל אִם נָגְעָה בַּשְּׁנַיִם, שֶׁטֻּמְאָתָן הִיא בִּנְגִיעָתָם — אֵין צָרִיךְ לְנַגְּבָהּ).

וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁבְּמֵי רְבִיעִית בְּבַת אַחַת יֵשׁ לְהָקֵל וְלוֹמַר שֶׁאֵינָן מִתְטַמְּאִין כְּלָל, וּלְפִיכָךְ אִם שָׁפַךְ עַל יָדוֹ אַחַת רְבִיעִית בְּבַת אַחַת וְנָגְעָה בָּהּ יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה שֶׁלֹּא שָׁפַךְ עָלֶיהָ כְּלוּם — יָדוֹ הָרִאשׁוֹנָה טְהוֹרָה (וְגַם הַשְּׁנִיָּה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ לַחְלוּחִית מַיִם מִן הָרִאשׁוֹנִים, וְלַחְלוּחִית זֶה שֶׁעָלֶיהָ נִטְמְאָה מִמֶּנָּה שֶׁהֲרֵי אֵין בּוֹ רְבִיעִית, מִכָּל מָקוֹם, מִטַּהֵר הוּא עַל יְדֵי מַיִם רִאשׁוֹנִים וּשְׁנַיִם אוֹ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת שֶׁיִּשְׁפֹּךְ עָלֶיהָ, כֵּיוָן שֶׁטֻּמְאָתָהּ הִיא מִיָּד זוֹ עַצְמָהּ).

אֲבָל אִם נָתַן עַל יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה מַיִם הָרִאשׁוֹנִים פְּחוּתִים מֵרְבִיעִית וְנָגְעָה בְּזוֹ שֶׁנָּתַן עָלֶיהָ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת — נִטְמְאָה יָד זוֹ מִמֵּימֵי הַשְּׁנִיָּה הַטְּמֵאִים, וְצָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ עָלֶיהָ מַיִם שְׁנַיִם לְטַהֲרָהּ, שֶׁכָּל מַיִם טְמֵאִים מְטַמְּאִים אֶת הַיָּד הַנּוֹגַעַת בָּהֶם, אֲפִלּוּ הִיא טְהוֹרָה לְגַמְרֵי, וַאֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁנּוֹטֵל יָדוֹ אַחַת אוֹ שְׁתֵּיהֶן כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֲבָל אִם מְצָרֵף יָדָיו זוֹ לָזוֹ וְנוֹטֵל שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת — הֲרֵי הֵן נֶחְשָׁבוֹת כְּיָד אַחַת לְגַמְרֵי, וְאֵינָן מְטַמְּאוֹת זוֹ אֶת זוֹ בְּנִגְיעָתָן זוֹ בְּמַיִם טְמֵאִים שֶׁעֲלֵיהֶן מִשְּׁטִיפָּה הָרִאשׁוֹנָה, וְיָכוֹל לְשַׁפְשְׁפָן זוֹ בָּזוֹ.

וְנָכוֹן הַדָּבָר לְשַׁפְשְׁפָן מִיָּד אַחַר שְׁטִיפָּה הָרִאשׁוֹנָה, כְּדֵי לְרַחֵץ יָפֶה הַזֵּעָה קוֹדֶם שֶׁיִּתֵּן עֲלֵיהֶם מַיִם שְׁנַיִם לְטַהֲרָן. לְפִיכָךְ, כָּל הַנּוֹטֵל יָדָיו מֵרְבִיעִית — אוֹ יִשְׁפֹּךְ לוֹ אַחֵר עֲלֵיהֶן, אוֹ יֹאחַז הַכֶּלִי בְּרֹאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו כְּדֵי שֶׁיִּטֹּל ב' יָדָיו כְּאַחַת, וִישַׁפְשְׁפָם מִיָּד אַחַר שְׁטִיפָּה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁאִם יִטֹּל כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא תִּגַּע יָד בַּחֲבֶרְתָּהּ קוֹדֶם שֶׁיִּתֵּן מַיִם שְׁנַיִם עַל שְׁתֵּיהֶן. אֲבָל אִם נוֹטֵל כָּל יָד מֵרְבִיעִית — אֵין צָרִיךְ לָחֹשׁ לָזֶה.

וַאֲפִלּוּ ד' וְה' שֶׁהִנִּיחוּ יְדֵיהֶן זוֹ בְּצַד זוֹ אוֹ זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ — כְּיָד אַחַת חֲשׁוּבוֹת, וְאֵינָן מְטַמְּאוֹת זוֹ אֶת זוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ס:

יב נָטַל שְׁתֵּי יָדָיו זוֹ לְעַצְמָהּ מַיִם הָרִאשׁוֹנִים פְּחוּתִים מֵרְבִיעִית, וְנִמְלַךְ כְּשֶׁנָּטַל הַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים, וְהִגִּיעַ יָדָיו זוֹ לָזוֹ וְשָׁפַךְ עַל שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת — יָדָיו טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁמְּצָרֵף יָדָיו זוֹ לָזוֹ לְקַבֵּל מַיִם הַשְּׁנִיִּים — נִטְמְאוּ יָדָיו בִּנְגִיעָתָן זוֹ לָזוֹ, כִּי מַיִם שֶׁעַל גַּבֵּי זוֹ מְטַמְּאִים הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי חֲבֶרְתָּהּ וְגַם הַיָּד עַצְמָהּ, וּכְשֶׁנּוֹטֵל אֶת הַשְּׁנִיִּים — לֹא טִהֲרוּ אֶת הָרִאשׁוֹנִים, כֵּיוָן שֶׁנִּטְמְאוּ מִיָּד אַחֶרֶת, אֶלָּא גַּם הַשְּׁנִיִּים נִטְמְאוּ בָּהֶם, וְצָרִיךְ לְנַגֵּב יָדָיו וְלַחֲזֹר וְלִטְלָן כָּרָאוּי:

יג כָּל טֻמְאַת הַמַּיִם מֵהַיָּדַיִם אֵינָהּ אֶלָּא בַּמַּיִם שֶׁעַל הַיָּד בִּשְׁעַת נְטִילָה, שֶׁאָז בְּקַל נִטְמְאוּ הַמַּיִם, בֵּין מֵהַיָּד עַצְמָהּ, כְּגוֹן מַיִם רִאשׁוֹנִים, בֵּין מִיָּד אַחֶרֶת טְמֵאָה, וְאַפִלּוּ הֵם מַיִם שְׁנִיִּים, אֲבָל מַיִם שֶׁאֵינָן עַל הַיָּד, אַף עַל פִּי שֶׁיְּדֵיהֶם טְמֵאוֹת נוֹגְעוֹת בָּהֶם בִּשְׁעַת נְטִילָה — אֵינָן מְטַמְּאוֹת אוֹתָן, שֶׁהֲרֵי לֹא אָסְרוּ לִתֵּן מַיִם בְּחָפְנָיו לַחֲבֵרוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵין חָפְנָיו כֵּלִי, אֲבָל לֹא מִשּׁוּם שֶׁנִּטְמְאוּ הַמַּיִם מֵחָפְנָיו. וְכֵן הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכִּסֵּא — יָכוֹל לִשְׁאֹב בְּחָפְנָיו מִן הַדְּלִי וְהַמַּיִם הַנִּשְׁאָרִים כְּשֵׁרִים לִנְטִילָה. וַאֲפִלּוּ אִם הִנִּיחַ עַצְמוֹ בִּשְׁעַת נְטִילָתוֹ נוֹגֵעַ בְּיָדָיו הַטְּמֵאִים בַּמַּיִם שֶׁעַל הַכֵּלִי אוֹ שֶׁבְּתוֹךְ הַכֵּלִי, בֵּין קֹדֶם מַיִם רִאשׁוֹנִים בֵּין קֹדֶם שְׁנִיִּים — לֹא נִטְמְאוּ מְיָדָיו.

לְפִיכָךְ, כְּלִי שֶׁנִּקַּב בְּשׁוּלָיו וְתָחַב בּוֹ בַּרְזָא וְדוֹחֵק אוֹתָהּ לְמַעְלָה וְיוֹצְאִים הַמַּיִם עַל יָדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַבַּרְזָא מְלֻחְלֶחֶת בַּמַּיִם וְנוֹגֵעַ בָּהֶם בְּיָדוֹ הַטְּמֵאָה — לֹא נִטְמְאוּ, וְיָכוֹל לַחֲזֹר וּלְדָחְקָהּ בְּיָדוֹ הַשְּׁנִיָּה שֶׁנִּטְלָהּ בָּרִאשׁוֹנָה עַל יְדֵי דְּחִיקַת הַבַּרְזָא בְּיָדוֹ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא הָיְתָה נְטוּלָה כְּלָל.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁפֹּךְ עַל כָּל אֶחָד רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, אוֹ שְׁטִיפָּה אַחַת מְרֻבָּה כִּשְׁתֵּים, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְמַיִם שְׁנִיִּים, אוֹ שֶׁיִּשְׁפֹּךְ הָרִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים עַל יָד זוֹ וְאַחַר כָּךְ הָרִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים עַל יָד זוֹ, שֶׁאִם יִשְׁפֹּךְ הָרִאשׁוֹנִים עַל זוֹ וְעַל זוֹ, וְאַחַר כָּךְ הַשְּׁנִיִּים עַל זוֹ וְעַל זוֹ — נִמְצָא נוֹגֵעַ בַּבַּרְזָא בְּיָדוֹ לַחָה מִמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים הַטְּמֵאִים וְנִדְבָּקוּ מַיִם טְמֵאִים בַּבַּרְזָא, וּכְשֶׁחוֹזֵר וְדוֹחֲקָהּ בְּיָדוֹ הַשְּׁנִיָּה — נִטְמְאָה מִמַּיִם טְמֵאִים שֶׁנִּדְבְּקוּ בָּהּ, וְצָרִיךְ לְנַגְּבָהּ.

וְכֵן יִזָּהֵר בִּכְלִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא אֹזֶן אֶחָד, שֶׁאִם יֹאחֲזֶנָּה בְּיָדוֹ לַחָה מִמַּיִם טְמֵאִים — לֹא יֹאחֲזֶנָּה בְּיָדוֹ הַשְּׁנִיָּה. אֲבָל אִם הָיְתָה הָאֹזֶן מְלֻחְלֶחֶת בַּמַּיִם הַטְּהוֹרִים, אַף עַל פִּי שֶׁנָּגְעוּ

בָּהֶם יָדַיִם טְמֵאוֹת — אֵין לָחֹשׁ לִגַּע בָּהֶם אֶפִלּוּ בִּשְׁעַת נְטִילָה.
(וַאֲפִלּוּ מַיִם שֶׁעַל גַּבֵּי יָדַיִם טְמֵאוֹת אֵינָן מִתְטַמְּאִים אֶלָּא בִּשְׁעַת נְטִילָתָן לַאֲכִילָה, אֲבָל מִי שֶׁיָּדָיו מְלֻחְלָחוֹת בְּמַיִם שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת נְטִילָתָן לַאֲכִילָה וְנָגַע בָּהֶן מִי שֶׁטְּהֵר יָדָיו לַאֲכִילָה — יָדָיו טְהוֹרוֹת):

יד כְּשֶׁשּׁוֹפֵךְ מַיִם רִאשׁוֹנִים עַל יָדָיו — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר עַל יָדָיו צְרוֹר אוֹ קֵיסָם אוֹ שׁוּם דָּבָר אַחֵר, לְפִי שֶׁאֵין מַיִם שְׁנִיִּים מְטַהֲרִים אֶלָּא מַיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הַיָּד, וְלֹא הַמַּיִם שֶׁיָּצְאוּ מֵהַיָּד עַל גַּבֵּי צְרוֹר אוֹ דָּבָר אַחֵר, וְחוֹזְרִים וּמְטַמְּאִים אֶת הַיָּד שֶׁהִיא נוֹגַעַת בָּהֶם. וַאֲפִלּוּ שֶׁלֶג וּבָרָד וּשְׁאָרֵי דְּבָרִים שֶׁהֵם מִבְּרִיַּת הַמַּיִם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְרֻסָּק וּפָסוּל לִנְטִילָה — אֵין מַיִם שְׁנִיִּים מְטַהֲרִין אוֹתָן הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבָּיו.
וְאִם שׁוֹפֵךְ רְבִיעִית מַיִם כְּאַחַת עַל יָדָיו — אֵין צָרִיךְ לִזָּהֵר בְּכָךְ:

טו מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַכָּה בְּיָדוֹ וּרְטִיָּה עָלֶיהָ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהָסִירָהּ מֵחֲמַת כְּאֵב הַמַּכָּה — דַּי לוֹ שֶׁיִּטֹּל שְׁאָר הַיָּד שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם הַמַּכָּה. וְאֵין זוֹ נְטִילָה לַחֲצָאִין, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִטֹּל חֶצְיָהּ הַשְּׁנִיָּה, וְדוֹמֶה לְמִי שֶׁנִּקְטַע אֶצְבָּעוֹ שֶׁנּוֹטֵל שְׁאָר הַיָּד. אָמְנָם צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ הַמַּיִם לָרְטִיָּה, שֶׁלֹּא יַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ הַיָּד, וּמִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה לְהִזָּהֵר שֶׁיַּגִּיעוּ הַמַּיִם עַד הָרְטִיָּה וְלֹא יִפְּלוּ עַל הָרְטִיָּה, לָכֵן יִשְׁפֹּךְ רְבִיעִית כְּאַחַת עַל כָּל הַיָּד, שֶׁאָז לֹא נִטְמְאוּ הַמַּיִם.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּרְטִיָּה, שֶׁבְּוַדַּאי סוֹפָהּ לַהֲסִירָהּ אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַהֲסִירָהּ עַכְשָׁו, לָכֵן אֵינָהּ בְּטֵלָה לְגַבֵּי הַיָּד (שֶׁהֲרֵי אִם הָיָה יָכוֹל לַהֲסִירָהּ מָתַי שֶׁיִּרְצֶה — הָיָה צָרִיךְ לַהֲסִירָהּ מִשּׁוּם חֲצִיצָה, וְאִם הָיְתָה בְּטֵלָה לְגַבֵּי הַיָּד — לֹא הָיְתָה חֲשׁוּבָה חֲצִיצָה). אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵינָן חוֹצְצִין מִפְּנֵי מִעוּטָן, שֶׁאֵינָן מַקְפִּידִין עֲלֵיהֶם לַהֲסִירָן לְעוֹלָם — הֲרֵי הֵם בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַיָּד לְגַמְרֵי, וְאֵין לָחֹשׁ לְהַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶם שֶׁיַּחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ הַיָּד, לְפִי שֶׁמַּיִם שְׁנִיִּים מְטַהֲרִים מַיִם שֶׁעֲלֵיהֶם כַּמַּיִם שֶׁעַל הַיָּד עַצְמָהּ:

טז מַיִם רִאשׁוֹנִים, דְּהַיְנוּ מַיִם שֶׁלִּפְנֵי הַמָּזוֹן — נוֹטְלִים בֵּין עַל גַּבֵּי כֵּלִים בֵּין עַל גַּבֵּי קַרְקַע, שֶׁאֵין רוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם כְּמוֹ עַל אַחֲרוֹנִים שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן.
(וְאִם נָגַע בְּשׁוֹפְכִין שֶׁעַל גַּבֵּי קַרְקַע אוֹ בִּכְלִי, אִם לֹא נָטַל רְבִיעִית בְּבַת אַחַת — נִטְמְאוּ יָדָיו, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁפַךְ שָׁם גַּם מַיִם שְׁנִיִּים, שֶׁאֵין מַיִם שְׁנִיִּים מְטַהֲרִים אֶלָּא מַיִם שֶׁעַל

גַּבֵּי יָדָיו, וְלֹא שֶׁעַל גַּבֵּי קַרְקַע אוֹ כְּלִי, וַאֲפִלּוּ הַשְּׁנִיִּים מְרֻבִּים מֵהָרִאשׁוֹנִים, וַאֲפִלּוּ הֵן מֵי רְבִיעִית. וְלָכֵן מִי שֶׁשּׁוֹאֵב בִּכְלִי קָטָן מִכְּלִי גָּדוֹל וְאוֹחֵז בְּיָדוֹ שְׂפַת הַכְּלִי הַלַּחָה מִמַּיִם טְמֵאִים, אַף עַל פִּי שֶׁהִטְבִּיל מָקוֹם אֲחִיזָתוֹ בְּמֵי רְבִיעִית כְּשֶׁשָּׁאַב מִכְּלִי הַגָּדוֹל — לֹא הוֹעִיל כְּלוּם):

סימן קסג

א **דִּין מִי שֶׁאֵין לוֹ מַיִם וְהַמַּאֲכִיל לַאֲחֵרִים, וּבוֹ ב' סְעִיפִים:**

אָסוּר לֶאֱכֹל בְּלֹא נְטִילָה, אֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לִכְרֹךְ יָדָיו בְּמַפָּה אוֹ אוֹכֵל בְּכַף שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בַּפַּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִגַּע.

וַאֲפִלּוּ הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְהִגִּיעַ עֵת הָאֲכִילָה וְלֹא מָצָא מַיִם, אִם יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו מַיִם בְּרִחוּק ד' מִילִין — צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְשָׁם. וְאִם יֵשׁ מַיִם לְאַחֲרָיו בְּפָחוֹת מִמִּיל — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְשָׁם אַף עַל פִּי שֶׁנִּחוּץ לְדַרְכּוֹ.

אֲבָל אִם יֵשׁ בְּרִחוּק מִיל לְאַחֲרָיו וְיוֹתֵר מִד' מִילִין לְפָנָיו — יִכְרֹךְ יָדָיו בְּמַפָּה וְיֹאכַל פִּתּוֹ אוֹ דָּבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה, אוֹ אוֹכֵל עַל יְדֵי כַּף. וְכֵן אִם הוּא סָפֵק אִם יִמְצָא מַיִם בְּתוֹךְ ד' מִילִין.

וְשׁוֹמֵר גִּנָּה אוֹ פַּרְדֵּס — דֵּינוֹ כִּלְאַחֲרָיו, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲזֹב שְׁמִירָתוֹ כָּל כָּךְ עַד שֶׁיֵּלֵךְ מִיל וְיַחֲזֹר. אֲבָל הַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ צָרִיךְ לֵילֵךְ ד' מִילִין אִם יוֹדֵעַ שֶׁיִּמְצָא מַיִם:

ב הַמַּאֲכִיל לַאֲחֵרִים — אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם. וְהָאוֹכֵל — צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּאֲכִיל נוֹתֵן הַפַּת לְתוֹךְ פִּיו וְהוּא אֵינוֹ נוֹגֵעַ בַּפַּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִגַּע. וְהַמַּאֲכִיל, אַף שֶׁנּוֹגֵעַ — לֹא גָּזְרוּ עָלָיו, לְפִי שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל נְגִיעַת חֻלִּין, אֶלָּא עַל אֲכִילָה מִשּׁוּם סֶרֶךְ תְּרוּמָה, וּבְמַאֲכָל שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי — לֹא גָּזְרוּ.

וְאָסוּר לְהַאֲכִיל לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו, מִשּׁוּם "וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל". וַאֲפִלּוּ הַפַּת שֶׁל הָאוֹכֵל, רַק שֶׁמּוֹשִׁיטוֹ לוֹ — אָסוּר לְסַיֵּעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ"ז:

סימן קסד

א **שֶׁיָּכוֹל לְהִתְנוֹת עַל הַנְּטִילָה, וּבוֹ ב' סְעִיפִים:**

נוֹטֵל אָדָם יָדָיו שַׁחֲרִית וּמַתְנֶה עֲלֵיהֶם לְכָל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק, וּבִלְבָד

שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירָתָן מִנְּגִיעָה בְּמָקוֹם מְטַנָּף. וְאִם הִנִּיחָן בְּבָתֵּי יָדַיִם — אֵין לְךָ שְׁמִירָה מְעֻלָּה מִזּוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִזְדַּמְּנוּ לוֹ מַיִם מוּכָנִים לְפָנָיו וְאֵין צָרִיךְ לִטְרֹחַ אַחֲרֵיהֶם — טוֹב שֶׁיַּחֲזֹר וְיִטֹּל, וְלֹא יְבָרֵךְ.

וְלֹא בִּנְטִילַת שַׁחֲרִית לְבַד מוֹעִיל תְּנַאי, אֶלָּא כָּל הַיּוֹם, בְּכָל זְמַן שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילַת פַּת, כְּגוֹן לְדָבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה, אוֹ שֶׁיּוֹצֵא מִבֵּית הַכִּסֵּא — מַתְנָה עֲלֵיהֶן לַאֲכִילַת פַּת שֶׁיֹּאכַל אַחַר כָּךְ, לְפִי שֶׁנִּטְילַת יָדַיִם צְרִיכָה כַּוָּנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח. וְאַף עַל פִּי שֶׁטָּבַל בְּמַשְׁקֶה וְיוֹצֵא מִבֵּית הַכִּסֵּא לֹא יְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם", וּבִשְׁעַת אֲכִילָה גַּם כֵּן לֹא יְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" עַל זֶה שֶׁנָּטַל כְּבָר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי פָּטוּר הוּא מִן הַנְּטִילָה, כֵּיוָן שֶׁיָּדָיו שְׁמוּרוֹת.

אֲבָל אִם אֵינוֹ נוֹטֵל אֶלָּא לְצֹרֶךְ אֲכִילַת פַּת שֶׁיֹּאכַל אַחַר כָּךְ — אָסוּר, כִּי תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁתְּהֵא תֻּכָּךְ לִנְטִילַת יָדַיִם סְעוּדָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁנּוֹטֵל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילַת פַּת אֶלָּא שֶׁמַּתְנֶה עֲלֵיהֶן שֶׁיּוּכַל לֶאֱכֹל עַל יְדֵי זֶה אַחַר כָּךְ, אֵינוֹ מְחֻיָּב כְּלָל לֶאֱכֹל עַכְשָׁו, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא לֶאֱכֹל — כְּבָר הוּא פָּטוּר מִן הַנְּטִילָה, וְלֹא חָלָה עָלָיו תַּקָּנַת הַחֲכָמִים כְּלָל, שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ אֶלָּא בְּנוֹטֵל לַאֲכִילָה שֶׁיֹּאכַל מִיָּד, וְזֶה לֹא נָטַל לַאֲכִילָה, אֶלָּא לְדָבָר אַחֵר.

וְאִם נָטַל יָדָיו לַאֲכִילָה — מוֹעֶלֶת נְטִילָה זוֹ גַּם לַאֲכִילָה אַחֶרֶת אִם שָׁמַר יָדָיו. וַאֲפִלּוּ תְּנַאי אֵין צָרִיךְ, שֶׁהַתְּנַאי אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם כַּוָּנָה, וְזֶה נִתְכַּוֵּן (לִנְטִילָה בַּאֲכִילָה) [לַאֲכִילָה בִּנְטִילָה] זוֹ.

וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַתְנוֹת עַל הַנְּטִילָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין תְּנַאי מוֹעִיל אֶלָּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק, לְפִי שֶׁחָשְׁשׁוּ שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לְהַאֲכִילוֹ דָּבָר הָאָסוּר כְּשֶׁיִּרְאוּהוּ אוֹכֵל בְּלֹא נְטִילָה, שֶׁיִּסְבְּרוּ שֶׁהוּא נָכְרִי. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יוֹשֵׁב בַּעֲגָלָה עִם נָכְרִי וְאֵין מַמְתִּינִים עָלָיו — הֲרֵי זֶה שִׁעַת הַדְּחָק:

ב מִי שֶׁעוֹמֵד בִּסְעוּדָה וְנִזְכַּר שֶׁנָּגַע בְּמָקוֹם מְטַנָּף — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו, וִיבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם". וְאִם נָגַע בְּעוֹד הַפְּרוּסָה בְּפִיו — לֹא יִבְלַע עַד שֶׁיִּטֹּל יָדָיו. וְלֹא מְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת מַמָּשׁ, אֶלָּא אֲפִלּוּ שׁוּק וְיֶרֶךְ וּמְקוֹמוֹת הַמְכֻסִּים בָּאָדָם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִלְמוּלֵי זֵעָה. וְכֵן אִם חִכֵּךְ בְּרֹאשׁוֹ, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה (אֲבָל אִם שִׁפְשֵׁף יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ מִלְּמַעְלָה,

כְּגוֹן לְנַגְּבָהּ, וְלֹא חִכֵּךְ בָּהּ תּוֹךְ הַשַּׁעַר בְּרֹאשׁוֹ מַמָּשׁ — אֵין לָחֹשׁ).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה, כִּי לֹא תִּקְּנוּ אֶלָּא בְּתִחְלָתָהּ, אֶלָּא אִם כֵּן הִפְסִיק סְעוּדָתוֹ וְהָלַךְ לְהַפְלִיג בְּדָבָר אַחֵר וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירַת יָדָיו, שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל וּלְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם", כִּי כִּסְעוּדָה אַחֶרֶת הִיא הוֹאִיל וְהִפְלִיג בֵּינְתַיִם, אֲבָל מִשּׁוּם נְגִיעָה בִּמְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת, וַאֲפִלּוּ עָשָׂה צָרְכָיו — אֵין לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם".

(שֶׁכָּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת בְּ' פְּעָמִים — אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ, אֶלָּא אִם כֵּן הִפְלִיג בֵּנְתַיִם, אוֹ שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה וְחָזַר וְנִמְלַךְ, אוֹ שֶׁפָּסְקָה הַמִּצְוָה מֵעַצְמָהּ וְחוֹזֵר לַעֲשׂוֹתָהּ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁמְטָה וְנָפְלָה טַלִּיתוֹ מֵעָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן ח'. אֲבָל זֶה שֶׁהִפְסִיק טָהֳרַת יָדַיִם בְּיָדַיִם עַל מְנָת לַחֲזֹר וּלְטַהֲרָן, אוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת כְּלָל, וּבְדַעְתּוֹ לֹא הָיָה מִטַּמְּאָן כִּי אִם עַל דַּעַת לַחֲזֹר וּלְטַהֲרָן — אֵין זֶה חָשׁוּב הֶפְסֵק בְּטָהֳרָתָן לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ כְּשֶׁחוֹזֵר וּמְטַהֲרָן, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלְּטַהֲרָן, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ מִי שֶׁמֵּסִיר טַלִּיתוֹ מִדַּעְתּוֹ בְּסָתָם — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ אִם נִשְׁאַר עָלָיו טַלִּית קָטָן, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה גִּלּוּי דַּעַת שֶׁאֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמִּצְוָה זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ כְּלוּם עַל טַלִּית זוֹ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם יַחֲזֹר וְיִתְעַטֵּף בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, כָּל שֶׁכֵּן זֶה שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁבְּוַדַּאי יַחֲזֹר לְמִצְוָתוֹ לְטַהֵר אֶת יָדָיו, שֶׁהֲרֵי הוּא מֵסֵב בַּסְּעוּדָה וְדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל).

(וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּסֵפֶק בְּרָכוֹת):

סימן קסה

א דִּין הָעוֹשֶׂה צָרְכָיו וְרוֹצֶה לֶאֱכֹל, וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

הָעוֹשֶׂה צָרְכָיו וְרוֹצֶה לֶאֱכֹל — יִטֹּל בְּ' פְּעָמִים, רִאשׁוֹנָה יִטֹּל נְטִילָה שֶׁאֵינָהּ מַכְשֶׁרֶת לַאֲכִילָה, אֶלָּא לְנַקּוֹת יָדָיו לְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר", וּשְׁנִיָּה נְטִילָה כְּשֵׁרָה לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם", שֶׁאִם יִטֹּל נְטִילָה אַחַת כְּשֵׁרָה וְיָבֹרֵךְ תְּחִלָּה "אֲשֶׁר יָצַר" (מִפְּנֵי שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ תְּחִלָּה, וְעוֹד שֶׁהִיא תְּדִירָה), וְאַחַר כָּךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם" — יִהְיֶה הֶפְסֵק בֵּין נְטִילָה לְבִרְכָתָהּ. וְאַף אִם יְבָרֵךְ תְּחִלָּה "עַל נְטִילַת יָדָיִם" וְאַחַר כָּךְ "אֲשֶׁר יָצַר", מִכָּל מָקוֹם יִהְיֶה הֶפְסֵק בֵּין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא", וְיֵשׁ אוֹסְרִים לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם בְּדִבְרֵי עֵסֶק וְעִנְיָן אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ו.

וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לִטֹּל אֶלָּא פַּעַם אַחַת — יְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר" מִיָּד כְּשֶׁמְּשַׁפְשֵׁף יָדָיו לְנַקּוֹתָן מִלְּכְלוּכָן לְאַחַר שֶׁשָּׁפַךְ עֲלֵיהֶן שְׁטִיפָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁאָז יָדָיו כְּשֵׁרוֹת לִבְרָכָה, אֲבָל אֵינָן כְּשֵׁרוֹת לַאֲכִילָה עַד שֶׁיִּשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶן מַיִם שְׁנִיִּים, וְאָז יְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם" בְּשָׁעַת הַנִּגּוּב, שֶׁבְּעִנְיָן זֶה אֵין כָּאן הֶפְסֵק בֵּין נְטִילָה לִבְרָכָתָהּ, וְלֹא בֵּין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא", כִּי לֹא נִגְמְרָה הַנְּטִילָה עַד שֶׁשָּׁפַךְ עֲלֵיהֶם מַיִם שְׁנִיִּים, וּכְגוֹן שֶׁשָּׁפַךְ עַל שְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵין יָכוֹל לְשַׁפְשְׁפָן זוֹ בָּזוֹ עַד שֶׁיִּשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם מַיִם שְׁנִיִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ב.

וּמִכָּל מָקוֹם, יוֹתֵר נָכוֹן לִטֹּל ב' פְּעָמִים, לְפִי שֶׁרֹב פְּעָמִים רְגִילִין לִשְׁפֹּךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת עַל ב' יָדָיו אוֹ עַל כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ בִּשְׁטִיפָה רִאשׁוֹנָה, וְשׁוּב אֵין צָרִיךְ מַיִם שְׁנִיִּים לְטַהֲרָן, וְיֵשׁ כָּאן הֶפְסֵק.

וְאִם נָטַל נְטִילָה אַחַת כְּשֵׁרָה וְשָׁכַח לְבָרֵךְ עַד שֶׁשָּׁפַךְ מַיִם שְׁנִיִּים, אוֹ שֶׁשָּׁפַךְ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת — לֹא יְבָרֵךְ תְּחִלָּה "אֲשֶׁר יָצַר" וְיַחֲזֹר וְיִטֹּל שֵׁנִית וִיבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם", לְפִי שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּנְּטִילָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם" עַל נְטִילָה הַשְּׁנִיָּה בִּלְבַדָּהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב בָּהּ, וְאִם יְבָרֵךְ עַל נְטִילָה הָרִאשׁוֹנָה אַחַר הַשְּׁנִיָּה — נִמְצָא שֶׁהִפְסִיק בֵּין נְטִילָה לִבְרָכָתָהּ. אֶלָּא יְבָרֵךְ תְּחִלָּה "עַל נְטִילַת יָדָיִם" עַל נְטִילָה זוֹ לְבַדָּהּ, וְאַחַר כָּךְ "אֲשֶׁר יָצַר", שֶׁבִּרְכַּת "אֲשֶׁר יָצַר" אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק בֵּין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא", כֵּיוָן שֶׁלְּטָהֳרַת יָדַיִם הִיא בָּאָה גַּם כֵּן.

(אֲבָל בֵּין נְטִילָה לִבְרָכָתָהּ יֵשׁ לָחֹשׁ יוֹתֵר לְהֶפְסֵק, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח. וְעוֹד, שֶׁיֵּשׁ בָּזוֹ שְׁתֵּי הַפְסָקוֹת: בֵּין נְטִילָה לִבְרָכָתָהּ, וּבֵין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא").

וְאוֹתָן הַנִּזְהָרִין מִלְּהָשִׂיחַ בֵּין נְטִילַת יָדַיִם לְ"הַמּוֹצִיא" וּמְשִׂיחִין בֵּין נְטִילַת יָדַיִם לִבְרָכָתָהּ — טוֹעִים הֵם, וְצָרִיךְ לְהַזְהִירָם שֶׁלֹּא יְשִׂיחוּ כְּלָל.

וְאִם עוֹשֶׂה צְרָכָיו בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" — אֵין צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו אֶלָּא פַּעַם אַחַת. וְאֵין לָחֹשׁ לְהַפְסָקַת "אֲשֶׁר יָצַר" בֵּין נְטִילָה לַאֲכִילָה, כִּי אֲפִלּוּ בֵּין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא" יֵשׁ מַתִּירִין בְּהֶפְסֵק מוּעָט כָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ו, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים אֶלָּא בֵּין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא", מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הַתּוֹכֵף בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" לִנְטִילָה — אֵינוֹ נִזּוֹק בְּכָל אוֹתָהּ סְעוּדָה, אֲבָל כְּשֶׁאֵין שָׁם

בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" — אֵין צָרִיךְ לִזָּהֵר אֶלָּא מֵהֶפְסֵק גָּדוֹל הָאָסוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, מִפְּנֵי תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ תֵּכֶף לִנְטִילַת יָדַיִם סְעוּדָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ד:

ב אָכַל דָּבָר שֶׁחַיָּב לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת" בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, וְשָׁכַח וְהֵטִיל מַיִם — יְבָרֵךְ תְּחִלָּה "אֲשֶׁר יָצַר" וְאַחַר כָּךְ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת", מִפְּנֵי שֶׁבִּרְכַּת "אֲשֶׁר יָצַר" תְּדִירָה יוֹתֵר, וְכָל הַתָּדִיר מֵחֲבֵרוֹ — קוֹדֵם לַחֲבֵרוֹ:

ג אִם רַבִּים מְסֻבִּין בַּסְּעוּדָה, הַגָּדוֹל נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ. אֶלָּא שֶׁקְּצָת גְּדוֹלִים רְגִילִין לִטֹּל בָּאַחֲרוֹנָה, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בִּשְׁהִיָּה עַד שֶׁיִּטְּלוּ כֻּלָּם, וְשֶׁלֹּא לְדַבֵּר דִּבְרֵי עֵסֶק וְעִנְיָן אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן קסו:

סימן קסו

דִּינֵי בְּצִיעַת הַפַּת, וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

לֹא אָמְרוּ "תֵּכֶף לִנְטִילַת יָדַיִם סְעוּדָה", אֶלָּא שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בֵּינְתַיִם בְּאֵיזֶה עֵסֶק עַד שֶׁיַּסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהַסְּעוּדָה. וַאֲפִלּוּ לִמְזֹג כּוֹס לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם, אִם מוֹזְגוֹ בְּחַמִּין, שֶׁצָּרִיךְ לְדַקְדֵּק הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יְחַסֵּר אוֹ יְיַתֵּר — הֲרֵי זֶה הֶסֵּח הַדַּעַת מֵהַסְּעוּדָה, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בֵּין נְטִילַת יָדַיִם לַסְּעוּדָה. וְהוּא הַדִּין לְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

אֲבָל אִם יוֹשֵׁב בָּטֵל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּינְתַיִם שׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הֶסֵּח הַדַּעַת, אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁוָּהה הַרְבֵּה, וַאֲפִלּוּ מֵשִׂיחַ מְעַט — אֵין לָחֹשׁ, כֵּיוָן שֶׁהַשֻּׁלְחָן לְפָנָיו וְדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַפְלִיג בִּדְבָרִים, שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי הֶסֵּח הַדַּעַת. וְלָכֵן מֻתָּר לוֹמַר קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה בֵּין נְטִילַת יָדַיִם לְ"הַמּוֹצִיא". וְלֹא אָמְרוּ "תֵּכֶף לִנְטִילַת יָדַיִם בְּרָכָה", אֶלָּא בְּמַיִם אַחֲרוֹנִים בִּלְבַד.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם בְּמַיִם רִאשׁוֹנִים צָרִיךְ לִזָּהֵר כְּמוֹ בְּמַיִם אַחֲרוֹנִים, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ: "הַתּוֹכֵף לִנְטִילַת יָדַיִם בְּרָכָה — אֵינוֹ נִזּוֹק בְּכָל אוֹתָהּ סְעוּדָה", וְזֶהוּ בְּמַיִם רִאשׁוֹנִים, שֶׁבְּמַיִם אַחֲרוֹנִים מַה שֶּׁהָיָה כְּבָר הָיָה. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק אֲפִלּוּ בִּשְׁהִיָּה כְּדֵי הִלּוּךְ כ"ב אַמָּה, שֶׁבְּשִׁעוּר זֶה נִקְרָא הֶפְסֵק אֲפִלּוּ יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ (וְאִם הָלַךְ מִבֵּיתוֹ לְבֵית אַחֵר — נִקְרָא הֶפְסֵק אֲפִלּוּ הוֹלֵךְ מְעַט). וְשֶׁלֹּא לְצָרֵךְ אֵין לְהַפְסִיק אֲפִלּוּ בִּשְׁהִיָּה מוּעֶטֶת. וּלְדַבֵּר אָסוּר אֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה (אוֹ אֵיזֶה בְּרָכָה מְרֻבָּה שֶׁלֹּא מֵעִנְיַן הַסְּעוּדָה,

כְּגוֹן לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס). וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּדָבָר חֹל. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם.
וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ לְזָהֵר אֶלָּא מִלְּדַבֵּר בְּאֵיזֶה עֵסֶק וְעִנְיָן אַחֵר, אֲבָל שִׂיחָה בְּעָלְמָא ב' אוֹ ג' תֵּבוֹת — אֵינָן חֲשׁוּבִין הֶפְסֵק לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ בְּמַיִם אֲחֵרוֹנִים (כֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהֶם עִנְיָן שָׁלֵם). וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר לְהָשִׁיב הֵן אוֹ לָאו כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דָּבָר.
וּמֵעִנְיַן הַסְּעוּדָה וּצְרָכֶיהָ אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק אֲפִלּוּ בֵּין "הַמּוֹצִיא" לַאֲכִילָה, כָּל שֶׁכֵּן בֵּין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא". וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהַשְׁהִיָּה בִּנְגִיעָה וְהִלּוּךְ מִמָּקוֹם שֶׁנָּטַל יָדָיו לִמְקוֹם הַסְּעוּדָה אֵינָן חֲשׁוּבִין הֶפְסֵק, כֵּיוָן שֶׁהוּא צָרִךְ הַסְּעוּדָה. אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו סָמוּךְ לִמְקוֹם הַסְּעוּדָה אִם אֶפְשָׁר, (ש)כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִמְזֹג הַכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ בְּחַמִּין קֹדֶם הַנְּטִילָה לִדְבָרֵי הַכֹּל, אַף עַל פִּי שֶׁהַקִּדּוּשׁ הוּא צָרְךְ הַסְּעוּדָה, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לִמְזֹג קֹדֶם הַנְּטִילָה.
(וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לְהַפְסִיק בְּצָרְכֵי סְעוּדָה בֵּין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא" אִם שָׂכַח עֲלֵיהֶם קֹדֶם הַנְּטִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁאָסְרוּ בֵּין "הַמּוֹצִיא" לַאֲכִילָה). לָכֵן מִי שֶׁנּוֹהֵג לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם עַל מְזוֹנוֹ קֹדֶם הַסְּעוּדָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, וְשָׂכַח לְהִתְפַּלֵּל קֹדֶם הַנְּטִילָה — מֻתָּר לוֹ לְהַפְסִיק בְּכָךְ בֵּין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא".
וְהָעוֹלָם נָהֲגוּ לוֹמַר מִזְמוֹר "ה' רוֹעִי" בֵּין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא" (וְיֵשׁ לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם זְכוּת, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים שֶׁאֵין הַיָּדַיִם נְקִיּוֹת קֹדֶם הַנְּטִילָה, וְכֵיוָן שֶׁזֵּהוּ מֵעִנְיַן סְעוּדָה וְאֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק לְדִבְרֵי הַכֹּל — הֵקֵלּוּ בּוֹ שֶׁלֹּא לִטְרֹחַ לְהַזְהֵר לְאָמְרוֹ קֹדֶם הַנְּטִילָה בְּנִקְיוֹן כַּפַּיִם):

סימן קסז

א **מְקוֹם וּזְמַן הַבְּצִיעָה, וּמִי הוּא הַבּוֹצֵעַ, וּבוֹ כ"ג סְעִיפִים:**

מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְבָרֵךְ אֶת ה' אַחַר אֲכִילַת מָזוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' וְגוֹ'". וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְבָרֵךְ לִפְנֵי כָּל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, אָמְרוּ: אִם כְּשֶׁהוּא שָׂבֵעַ מְבָרֵךְ — כְּשֶׁהוּא רָעֵב לֹא כָּל שֶׁכֵּן? וְכָל הַנֶּהֱנֶה מֵהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה — כְּאִלּוּ נֶהֱנָה מִקָּדְשֵׁי שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר "לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ".
וְעַל כָּל אֹכֶל וּמַשְׁקֶה מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בְּרָכָה כּוֹלֶלֶת לְכַמָּה מִינִים, כְּמוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" לְכָל מִינֵי פֵּרוֹת הָאָרֶץ, וּ"בוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" לְכָל פֵּרוֹת הָעֵץ. חוּץ מִן הַיַּיִן וְהַפַּת, שֶׁמִּתּוֹךְ חֲשִׁיבוּתָן קָבְעוּ לָהֶן בְּרָכָה לְעַצְמָן, שֶׁהַיַּיִן הוֹצִיאוּהוּ מִכְּלַל פֵּרוֹת הָאִילָן לְבָרֵךְ

עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁמְּשַׂמֵּחַ אֶת הַלֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר "וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ", וְהַפֹּת הוֹצִיאוּ מִכְּלַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ לְבָרֵךְ עָלָיו "הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ", מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּת הַלֶּחֶם שֶׁסּוֹעֵד הַלֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד":

ב וּכְבוֹד הַבְּרָכָה הִיא לִבְצֹעַ פְּרוּסַת הַבְּרָכָה בַּמָּקוֹם הַיָּפֶה שֶׁבַּפַּת, וְהוּא מָקוֹם שֶׁנֶּאֱפָה יָפֶה וְנִתְקַשָּׁה יָפֶה הֵיטֵב מֵאֲפִיָּה, שֶׁהוּא מַבְחָר שֶׁבַּפַּת, וְלֹא מִמָּקוֹם הָרַךְ, כְּגוֹן אִם הֵבִיאוּ לְפָנָיו פַּת פְּרוּסָה — לֹא יִבְצַע מֵאֶמְצָעִיתָהּ שֶׁהוּא רַךְ, אֶלָּא יִבְצַע מִלְּמַעְלָה שֶׁהוּא מָקוֹם הַמֻּבְחָר שֶׁבַּפַּת בְּפַת שָׁלֵם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לִבְצֹעַ מִמָּקוֹם שֶׁמַּתְחִיל לִקְרֹם וּלְהִתְבַּשֵּׁל תְּחִלָּה כְּשֶׁנֶּאֱפֵית הַפַּת בַּתַּנּוּר. וּבַתַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ שֶׁמּוֹשִׁיבִין הַפַּת עַל שׁוּלֵי הַתַּנּוּר — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּדַ הָעֶלְיוֹן מַתְחִיל לְהִתְבַּשֵּׁל תְּחִלָּה מֵחֹם אֲוִיר הַתַּנּוּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּדַ הַתַּחְתּוֹן מִתְבַּשֵּׁל תְּחִלָּה מֵחֹם שׁוּלֵי הַתַּנּוּר, שֶׁהָיְתָה אֵשׁ בּוֹעֶרֶת עָלָיו. וְלָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם — יֵשׁ לִבְצֹעַ מִצִּדֵּי הַפַּת, וְלַחְתּוֹךְ מִצַּד הָעֶלְיוֹן וּמֵעַט מִצַּד הַתַּחְתּוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כִּסְבָרָא אַחֲרוֹנָה, אֲפִלּוּ בַּתַּנּוּרִים שֶׁבִּימֵיהֶם שֶׁהָיְתָה אֵשׁ בּוֹעֶרֶת בְּשׁוּלֵי הַתַּנּוּר בִּשְׁעַת אֲפִיַּת הַפַּת שֶׁהָיְתָה מְדֻבֶּקֶת בְּדַפְנוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ד.

וְיִבְצַע בַּצַּד שֶׁכְּנֶגֶד הַמִּתְבַּקֵּעַ, כִּי זֶה הַצַּד הִתְחִיל לֵאָפוֹת וְנִדְחֲקָה הָעִסָּה עַד שֶׁנִּתְבַּקַּע הַצַּד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ:

ג מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְבָרֵךְ עַל הַפַּת כְּשֶׁהִיא שְׁלֵמָה, וְלֹא לְפָרְסָהּ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ אִם הֵבִיאוּ לְפָנָיו שְׁלֵמָה. וְאַף אִם הֵבִיאוּ לְפָנָיו פְּרוּסָה — מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְבָרֵךְ עָלֶיהָ כָּךְ כְּשֶׁהִיא פְּרוּסָה גְּדוֹלָה, וְלֹא יִפְרֹס מִמֶּנָּה עַד לְאַחַר הַבְּרָכָה.

וְצָרִיךְ שֶׁתְּכֻלָּה כָּל הַבְּרָכָה בְּעוֹד שֶׁהִיא שְׁלֵמָה אוֹ פְּרוּסָה גְּדוֹלָה. וְגַם אַחַר שֶׁגָּמַר הַבְּרָכָה — לֹא יִבְצַע עַד שֶׁיְּכֻלֶּה עֲנִיַּת "אָמֵן" מִפִּי רֹב הָעוֹנִים אִם יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם בְּבִרְכָתוֹ, לְפִי שֶׁגַּם עֲנִיַּת "אָמֵן" מִכְּלַל הַבְּרָכָה הִיא. אֲבָל הַמְּעוּט הַמַּאֲרִיכִים יוֹתֵר מִדַּאי — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עֲלֵיהֶם, שֶׁכָּל הַמַּאֲרִיךְ בְּ"אָמֵן" יוֹתֵר מִדַּאי — אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה.

וְטוֹב לַחְתּוֹךְ מְעַט בְּסַכִּין פְּרוּסַת הַבְּצִיעָה מִן הַלֶּחֶם קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל לְבָרֵךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִיק בְּשָׁהִיַּת הַחִתּוּךְ בֵּין בְּרָכָה לַאֲכִילָה, וְאֵינוֹ מַפְרִידָהּ מִמֶּנּוּ עַד אַחַר שֶׁתִּכְלֶה כָּל הַבְּרָכָה. וְאֵין הַלֶּחֶם חָשׁוּב כְּפָרוּס עַל יְדֵי חֲתָךְ מוּעָט כָּזֶה, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם יֹאחַז

בַּפְּרוֹסָה יֵעָלֶה שְׁאָר הַכְּכָר עִמָּהּ. וְלֹא יַחְתֹּךְ יוֹתֵר מִכַּשִּׁעוּר הַזֶּה, שֶׁאִם יַחְתֹּךְ יוֹתֵר, בְּעִנְיַן שֶׁאִם יֹאחַז בַּפְּרוֹסָה לֹא יַעֲלֶה שְׁאָר הַכְּכָר עִמָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאִם יֹאחַז בַּכְּכָר תַּעֲלֶה הַפְּרוֹסָה עִמָּהּ — הֲרֵי זֶה כְּפָרוֹס לְכָל דָּבָר.

לְפִיכָךְ, בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵין לַחְתֹּךְ כְּלָל בַּלֶּחֶם עַד לְאַחַר הַבְּרָכָה, כִּי שָׁמָּא תִּשְׁמֵט יָדוֹ וְיַחְתֹּךְ יוֹתֵר מִכַּשִּׁעוּר הַזֶּה, וְנִמְצָא שֶׁבָּצַע עַל פְּרוֹסָה, וּבְשַׁבָּת צָרִיךְ לִהְיוֹת לֶחֶם מִשְׁנֶה שָׁלֵם. וְאֵין לָחֹשׁ לְהֶפְסֵק שְׁהִיַּת הַחִתּוּךְ בֵּין בְּרָכָה לַאֲכִילָה, שֶׁהַשְׁהִיָּה בִּלְבַדָּהּ בְּלֹא דִּבּוּר — אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק, אֶלָּא שֶׁבְּחֹל עוֹשִׂים כֵּן עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם שָׁכַח וְחָתַךְ בְּשַׁבָּת כְּמוֹ בְּחֹל — לֹא הִפְסִיד הַלֶּחֶם מִשְׁנֶה, שֶׁכָּל שֶׁאוֹחֵז בַּפְּרוֹסָה וּשְׁאָר הַכְּכָר עוֹלֶה עִמּוֹ — הֲרֵי הוּא כְּשָׁלֵם לְכָל דָּבָר.

וְעוּגָה דַּקָּה גַּם בְּחֹל אֵין צָרִיךְ לַחְתֹּךְ בָּהּ קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁאֵין שְׁהוּת בִּשְׁבִירָתָהּ אַחַר הַבְּרָכָה:

ד מֵהִלְכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא לִבְצֹעַ פְּרוֹסָה קְטַנָּה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּצַר עַיִן, וְלֹא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִכְּבִיצָה בְּחֹל, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּרַעֲבָתָן. אֲבָל בְּשַׁבָּת מִצְוָה לִבְצֹעַ פְּרוֹסָה גְּדוֹלָה שֶׁתַּסְפִּיק לוֹ לְכָל הַסְּעוּדָה, וְאֵין לָחֹשׁ לְרַעֲבְתָנוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ד.

וְכָל זֶה כְּשֶׁאוֹכֵל לְבַדּוֹ, אֲבָל אִם אוֹכֵל עִם בְּנֵי בֵּיתוֹ אוֹ אוֹרְחִים — מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לִבְצֹעַ פְּרוֹסָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ שֶׁיִּתֵּן לְכָל הַמְּסֻבִּים הַיּוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם בְּבִרְכָתוֹ מִפְּרוֹסָה זוֹ שֶׁבֵּרַךְ עָלֶיהָ, וְלֹא מֵהַלֶּחֶם הַנִּשְׁאָר מִמֶּנָּה.

וְשִׁעוּר פְּרוֹסַת "הַמּוֹצִיא", בֵּין לַבּוֹצֵעַ בֵּין לְכָל אֶחָד מֵהַמְּסֻבִּין — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא לֹא פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, וְיֹאכְלֶנּוּ כֻּלּוֹ בְּבַת אַחַת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ כַּזַּיִת, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", וְדַי שֶׁתְּהֵא פְּרוֹסַת "הַמּוֹצִיא" כַּחֲצִי זַיִת, שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּצַר עַיִן. וְכֵן נוֹהֲגִין:

ה כָּל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן מְבָרְכִים אוֹתָן בִּלְשׁוֹן עָבָר, וְלֹא בִּלְשׁוֹן הֹוֶה, שֶׁהֲרֵי כְּבָר הוֹצִיא מִן הָאָרֶץ לֶחֶם זֶה שֶׁהוּא בָּא לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ, וּכְבָר בָּרָא פְּרִי זֶה אוֹ מָזוֹן זֶה. וּמַה שֶּׁמְּבָרְכִין "בּוֹרֵא" וְלֹא "שֶׁבָּרָא", הוּא, מִפְּנֵי שֶׁ"בּוֹרֵא" הוּא מַשְׁמַע גַּם כֵּן לְשׁוֹן עָבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם", לָכֵן מְבָרְכִין בִּלְשׁוֹן הַפָּסוּק. וְכֵן "הַמּוֹצִיא" מַשְׁמַע גַּם כֵּן לְשׁוֹן עָבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "הַמּוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוּר הַחַלָּמִישׁ".

וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לִטְעוֹת וְלוֹמַר שֶׁ"הַמּוֹצִיא" אֵינוֹ מוֹרֶה לָשׁוֹן עָבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם", וְעַדַיִן לֹא הוֹצִיאָם אָז. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁכַּוָּנַת הַכָּתוּב: שֶׁכְּשֶׁתֵּצְאוּ אֶעֱשֶׂה לָכֶם שֶׁתֵּדְעוּ "כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" הוּא "הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם", וּלְשׁוֹן עָבָר הוּא, מִכָּל מָקוֹם, הָיָה רָאוּי יוֹתֵר לוֹמַר "מוֹצִיא לָחֶם", שֶׁהוּא לָשׁוֹן מְבֹרָר עַל הֶעָבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם", וּכְשֶׁנֶּאֱמְרָה פָּרָשַׁת בִּלְעָם כְּבָר יָצְאוּ — אַף עַל פִּי כֵן מְבָרְכִין "הַמּוֹצִיא", כְּדֵי שֶׁלֹּא לְעָרֵב הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵם מֵ"ם שֶׁל "הָעוֹלָם" וּמֵ"ם שֶׁל "מוֹצִיא", שֶׁאִם לֹא יִתְּנוּ רֶוַח בֵּינֵיהֶם — תִּבָּלַע אַחַת מֵהֶן.

וּמַה שֶּׁאוֹמְרִים "לֶחֶם מִן" אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עֲרָבוּב אוֹתִיּוֹת, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא לָשׁוֹן הַפָּסוּק: "מַצְמִיחַ חָצִיר לַבְּהֵמָה וְגוֹ' לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ", שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת וְהַתְּפִלּוֹת תְּפִשׁוּ לְשׁוֹן הַכָּתוּב בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר. וְצָרִיךְ לִזָּהֵר לִתֵּן רֶוַח בֵּין "לֶחֶם" וּבֵין "מִן", וְכֵן בֵּין שְׁאָר ב' אוֹתִיּוֹת שֶׁשָּׁווֹת בַּבְּרָכוֹת:

ו אֵין לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" קֹדֶם שֶׁיִּתְפֹּס הַלֶּחֶם בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הַמִּצְוֹת אֶלָּא סָמוּךְ לַעֲשִׂיָּתָן, כְּשֶׁהַמִּצְוָה מְזֻמֶּנֶת בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ וְלֹא קֹדֶם לָכֵן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כ"ה (וְאִם בֵּרַךְ וְאַחַר כָּךְ נִטְלוֹ בְּיָדוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. אֲבָל אִם בֵּרַךְ וְאַחַר כָּךְ הֵבִיאוּהוּ לְפָנָיו — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ו):

ז צָרִיךְ שֶׁיִּתְפֹּס הַלֶּחֶם בִּימִינוֹ, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו — צָרִיךְ לֶאֱחֹז בְּיָמִין בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה. וְטוֹב שֶׁיִּתֵּן עָלָיו שְׁתֵּי יָדָיו, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן י' אֶצְבָּעוֹת כְּנֶגֶד י' מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בַּפַּת: "לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר", זְרִיעַת כִּלְאַיִם, לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה, בִּכּוּרִים, תְּרוּמוֹת, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי, וְחַלָּה. וּלְכָךְ יֵשׁ י' תֵּבוֹת בִּבְרָכַת "הַמּוֹצִיא", וְי' תֵּבוֹת בַּפָּסוּק: "מַצְמִיחַ חָצִיר לַבְּהֵמָה", וְי' תֵּבוֹת בַּפָּסוּק: "עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ", וְי' תֵּבוֹת בַּפָּסוּק "אֶרֶץ חִטָּה" כו':

ח לֹא יַתְחִיל לְבָרֵךְ עַד שֶׁיְּבִיאוּ לְפָנָיו מֶלַח אוֹ לִפְתָּן לְלַפֵּת בּוֹ פְּרוּסָה שֶׁל בְּרָכָה, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נֶאֱכֶלֶת בְּטַעַם מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרָכָה, וַאֲפִלּוּ אִם יִתְאַחֵר הַדָּבָר עַד שֶׁיְּבִיאוּ. וְאִם הַמְסֻבִּין רַבִּים — צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיְּבִיאוּ לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁהֵם יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם בִּבְרָכָתוֹ, וּצְרִיכִים לִטְעֹם מִיָּד אַחַר בִּרְכָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְאִם הִיא פַּת נְקִיָּה, אוֹ מְתֻבֶּלֶת בְּתַבְלִין אוֹ בְּמֶלַח כְּעֵין שֶׁלָּנוּ, אוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לֶאֱכֹל פַּת

חֲרֵבָה — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין. וְאִם רוֹצֶה לְהַמְתִּין — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וְאֵין לָחֹשׁ לְהֶפְסֵק בֵּין נְטִילָה לְ"הַמּוֹצִיא", כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַסְּעוּדָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לְצֹרֶךְ "הַמּוֹצִיא". מִכָּל מָקוֹם, נָהֲגוּ לְהַנִּיחַ מֶלַח עַל הַשֻּׁלְחָן, לְפִי שֶׁהַשֻּׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ וְהָאֲכִילָה כְּקָרְבָּן, וְנֶאֱמַר "עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח". וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים עַל הַשֻּׁלְחָן וּמַמְתִּינִים זֶה עַל זֶה עַד שֶׁיִּטְלוּ יְדֵיהֶם וְהֵם בְּלֹא מִצְוֹת — הַשָּׂטָן מְקַטְרֵג עֲלֵיהֶם, וּ"בְרִית מֶלַח" מֵגֵן עֲלֵיהֶם, לָכֵן מִצְוָה לְהַנִּיחוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן אֲפִלּוּ לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ.

וְעַל פִּי הַקַּבָּלָה יֵשׁ לִטְבֹּל פְּרוּסַת הַבְּצִיעָה בַּמֶּלַח ג' פְּעָמִים.

וְכֵיוָן שֶׁהַשֻּׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ — טוֹב לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לַהֲרֹג עָלָיו כְּנָה (אֲבָל לִזְרֹק עָלָיו כְּנָה אֵין לָחֹשׁ, שֶׁהֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁקִּדֶּשְׁתּוֹ חֲמוּרָה שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל בּוֹ, וְאַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל לִזְרֹק בּוֹ כְּנָה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ז):

ט וְאַחַר הַבְּרָכָה יֹאכַל מְיָד, וְלֹא יָשִׂיחַ בֵּין בְּרָכָה לַאֲכִילָה. וְאִם שָׂח — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה הַשִּׂיחָה בְּדָבָרִים שֶׁהֵם מֵעִנְיְנֵי הַדָּבָר שֶׁמְּבָרֵךְ עָלָיו, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: הָבִיאוּ מֶלַח אוֹ לִפְתָּן. וַאֲפִלּוּ פַּת שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ מֶלַח, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא חֵפֶץ לֶאֱכֹל עַל יְדֵי טִבּוּל בְּמֶלַח — הֲרֵי זֶה מֵעִנְיְנֵי הַסְּעוּדָה. וְכֵן אִם אָמַר: תְּנוּ לְפַלּוֹנִי לֶאֱכֹל.

וַאֲפִלּוּ אִם אָמַר: תְּנוּ מַאֲכָל לַבְּהֵמָה — צֹרֶךְ הַסְּעוּדָה הוּא וְאֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק, לְפִי שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן לִבְהֶמְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ", וְאַחַר כָּךְ: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ". אֲבָל לִשְׁתּוֹת — אָדָם קוֹדֵם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּרִבְקָה שֶׁאָמְרָה: "שְׁתֵה וְגַם גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה". וְכֵן אֲכִילַת עֲרַאי וְאֵין בָּהּ כְּדֵי שְׂבִיעָה — יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן לִבְהֶמְתּוֹ. וְאַף עַל פִּי כֵן, כֵּיוָן שֶׁהוּא צֹרֶךְ הַסְּעוּדָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צֹרֶךְ אֲכִילַת פְּרוּסָה שֶׁל בְּרָכָה — אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק בְּדִיעֲבַד.

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְהָשִׂיחַ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ פְּרוּסָה שֶׁל בְּרָכָה, וַאֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ לוֹעֵס, עַד שֶׁיִּבְלַע.

וְאִם שָׂח בְּעוֹדוֹ לוֹעֵס בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מֵעִנְיַן צָרְכֵי הַסְּעוּדָה — אֲפִלּוּ שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, שֶׁהֲרֵי הַבְּרָכָה אֵינָהּ אֶלָּא עַל הַבְּלִיעָה וְלֹא עַל הַלְּעִיסָה, שֶׁהַלּוֹעֵס וְאֵינוֹ בּוֹלֵעַ — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן ר"י.

וְצָרִיךְ לְזַהֵר גַּם כֵּן שֶׁלֹּא לֵילֵךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם עַד שֶׁיִּבְלַע, כִּי הֲלִיכָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק. אֶלָּא אִם כֵּן הִיא לְצָרְכָּהּ הָאֲכִילָה, שֶׁאָז מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה אִם אִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְבָרֵךְ בִּמְקוֹם אֲכִילָתוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נָקִי, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכֹל בְּעִנְיָן אַחֵר — הֲרֵי זֶה כְּדִיעֲבַד. וְהוּא שֶׁב' הַמְּקוֹמוֹת הֵם בְּבַיִת אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ח:

י וַאֲפִלּוּ אַחַר שֶׁטָּעַם הַמְבָרֵךְ, אִם שָׁח אֶחָד מֵהַמְסֻבִּין קֹדֶם שֶׁיִּטְעֹם — צָרִיךְ הַמַּשִּׂיחַ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ, אִם שָׁח בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מֵעִנְיַן צָרְכֵי סְעוּדָה, כִּי לֹא תְּהֵא שִׁמְיעָתוֹ הַבְּרָכָה מֵהַמְבָרֵךְ גְּדוֹלָה מֵהַמְבָרֵךְ עַצְמוֹ וְהָיָה מַשִּׂיחַ בֵּין בְּרָכָה לַאֲכִילָה, שֶׁהָיָה צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ מִשּׁוּם שֶׁהִפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לַאֲכִילָה, וְאַף זֶה הִפְסִיק בֵּין שִׁמְיעָה לַאֲכִילָה, שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ כְּמְבָרֵךְ.

וְכֵן רַבִּים שֶׁעוֹשִׂים מִצְוָה אַחַת וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם, אִם הִפְסִיק אֶחָד מֵהֶם בֵּין שִׁמְיעַת הַבְּרָכָה לַעֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַמְבָרֵךְ כְּבָר עָשָׂה הַמִּצְוָה תֵּכֶף לְבִרְכָתוֹ — אֵין זֶה מוֹעִיל לָזֶה שֶׁהִפְסִיק בֵּינְתַיִם, וְצָרִיךְ הוּא לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם בְּשָׁעָה שֶׁהַבּוֹצֵעַ הָיָה מְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" הָיָה אֶחָד מֵהַמְסֻבִּין נוֹטֵל יָדָיו וְכִוֵּן לְבִרְכַּת "הַמּוֹצִיא" וְאַחַר כָּךְ נִגֵּב יָדָיו וּבֵרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" — יוֹצֵא בְּבִרְכַּת הַבּוֹצֵעַ, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא", שֶׁבִּרְכַּת "עַל נְטִילַת יָדַיִם" אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק בֵּין "הַמּוֹצִיא" לַאֲכִילָה, לְפִי שֶׁהוּא צֹרֶךְ הַסְּעוּדָה:

יא שָׁכַח וְאָכַל וְלֹא בֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא", אִם נִזְכַּר בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — מְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁיֹּאכַל מֵעַתָּה. וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁגָּמַר סְעוּדָתוֹ — אֵין מְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁאָכַל, שֶׁבִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין דּוֹמָה לְבִרְכַּת הַמִּצְוֹת, שֶׁאֵין מְבָרְכִים אֶלָּא עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן וְלֹא אַחַר כָּךְ, אֶלָּא אִם כֵּן הִיא מִצְוָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ עָלֶיהָ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח.

וְיֵשׁ מִי שֶׁחִלֵּק בֵּין בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין לְבֵין בִּרְכַּת הַמִּצְוֹת, שֶׁיָּכוֹל לְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ אִם לֹא בֵּרַךְ לְפָנֶיהָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, טוֹב לָחֹשׁ לִדְבָרָיו בְּבִרְכַּת הַנֶּהֱנִין, שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכֹל עוֹד מְעַט וִיבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה, וְיוֹצֵא לִדְבָרֵי הַכֹּל:

יב אִם הוּא מְסֻפָּק אִם בֵּרַךְ בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" אִם לָאו — אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ, כִּי בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּסְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל. וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל, אֲבָל לֹא לְבָרֵךְ, שֶׁלֹּא לִכְנֵס לִסְפֵק בְּרָכָה לְבַטָּלָה:

יג אִם בְּמָקוֹם בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" בֵּרַךְ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", אוֹ שֶׁאָמַר "בָּרִיךְ רַחֲמָנָא מַלְכָּא (דְּעָלְמָא) מָרֵיהּ דְּהַאי פִּתָּא", וַאֲפִלּוּ לֹא הִזְכִּיר שֵׁם הַפַּת כְּלָל, שֶׁאָמַר "מָרֵיהּ דְּהַאי", וְהָיְתָה הַפַּת מֻנַּחַת לְפָנָיו — יָצָא, וְאֵינוֹ נִקְרָא "מְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים", כֵּיוָן שֶׁבֵּרַךְ עַל הַפַּת שֶׁאוֹכֵל וְהִזְכִּיר שֵׁם וּמַלְכוּת בִּבְרָכָתוֹ, כִּי "רַחֲמָנָא" הוּא שֵׁם ה בְּבָבֶל (אַף עַל פִּי שֶׁבַּתַּרְגּוּם הוּא כִּנּוּי שֶׁל "רַחוּם"):

יד רַבִּים שֶׁנִּתְוַעֲדוּ לֶאֱכֹל — אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם, וְהַשּׁאָר יְכַוְּנוּ לִבָּם לִשְׁמֹעַ וְיַעֲנוּ "אָמֵן", וְהַמְבָרֵךְ יְכַוֵּן לְ"אָמֵן" שֶׁאוֹמְרִים. וַאֲפִלּוּ הֵם שְׁנַיִם לָבַד, שֶׁבִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ — אֶחָד מֵהֶם מְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", לְפִי שֶׁבְּסוֹף הַסְּעוּדָה הֵם מִתְפָּרְדִים זֶה מִזֶּה, לְפִיכָךְ אֵינָן מִצְטָרְפִין לְבָרְכָה אַחַת אֶלָּא בִּזְמוּן שְׁלִשָּׁה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּתְחִלַּת הַסְּעוּדָה שֶׁהֵם מִתְחַבְּרִים וְקוֹבְעִים עַצְמָן לֶאֱכֹל יַחַד:

טו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵסֵבּוּ עַל הַמִּטּוֹת שֶׁהוּא דֶּרֶךְ קֶבַע, שֶׁכֵּן הָיָה מִנְהָגָם כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים לֶאֱכֹל בַּחֲבוּרָה אַחַת הָיָה כָּל אֶחָד מֵסֵב עַל מִטָּתוֹ, וְלֹא הָיָה קוֹבֵעַ סְעוּדָה בְּלֹא הֶסְבָּה אִם הֵם אוֹרְחִים הַסּוֹעֲדִים אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, שֶׁדֶּרֶךְ לָתֵת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ עַל הַשֻּׁלְחָנוֹת הַקְּטַנִּים אֲשֶׁר לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאֵינָם יוֹדְעִים קְבִיעוּתָם עַד שֶׁהֵסֵבּוּ יַחַד. אֲבָל אִם יוֹשְׁבִין בְּלֹא הֶסְבָּה עַל הַמִּטּוֹת — עֲדַיִן אֵינָן קְבוּעִים יַחַד, וְכָל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ.

אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת עִם בְּנֵי בֵּיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיָּשְׁבוּ בְּלֹא הֶסְבָּה — הֲרֵי הֵם קְבוּעִים בְּיַחַד, לְפִי שֶׁכָּל בְּנֵי הַבַּיִת נִגְרָרִים אַחַר בַּעַל הַבַּיִת, וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם.

וַאֲפִלּוּ בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁאֵינָם בַּעַל הַבַּיִת עִם בְּנֵי בֵּיתוֹ, אִם אָמְרוּ: נֹאכַל כָּאן אוֹ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, כֵּיוָן שֶׁהֵכִינוּ מָקוֹם לַאֲכִילָתָם — הֲרֵי נִקְבְּעוּ יַחַד אֲפִלּוּ לֹא הֵסֵבּוּ, וְלֹא אָמְרוּ שֶׁצְּרִיכִין הֶסְבָּה אֶלָּא כְּשֶׁיָּשְׁבוּ פִּתְאוֹם בְּלִי שׂוּם אֲמִירָה תְּחִלָּה לֶאֱכֹל יַחַד בְּמָקוֹם זֶה. וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין אָנוּ רְגִילִין בַּהֶסְבָּה, הֲרֵי יְשִׁיבָתֵנוּ בְּשֻׁלְחָן אֶחָד, אוֹ בְּלֹא שֻׁלְחָן בְּמַפָּה אַחַת — חֲשׁוּבָה קְבִיעוּת אֲפִלּוּ לִבְנֵי חֲבוּרָה, כְּמוֹ הֶסְבָּה בִּימֵיהֶם. אֲבָל אִם אֵינָם יוֹשְׁבִין עַל

שֻׁלְחָן אֶחָד אוֹ מַפָּה אַחַת — אֵינָן קְבוּעִים יַחַד, אֲפִלּוּ הֵכִינוּ מָקוֹם לַאֲכִילָתָם, וַאֲפִלּוּ בַּעַל הַבַּיִת עִם בְּנֵי בֵּיתוֹ.

וְהַשַּׁמָּשׁ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ בִּישִׁיבָה אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן, אֶלָּא עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ וְאוֹכֵל בְּלֹא קֶבַע, שֶׁהוֹלֵךְ וּבָא תָּמִיד בְּאֶמְצַע אֲכִילָתוֹ — יוֹצֵא בְּבִרְכַּת הַבּוֹצֵעַ, לְפִי שֶׁדַּרְכּוֹ בְּכָךְ, וְזוֹ הִיא קְבִיעוּתוֹ, לַעֲמוֹד לְשָׁרֵת וְלֶאֱכֹל:

טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיךְ שֻׁלְחָן אֶחָד אוֹ מַפָּה אַחַת? בַּבַּיִת, אֲבָל בַּשָּׂדֶה דַּי בַּהֲכָנַת מָקוֹם, שֶׁיֹּאמְרוּ: נֹאכַל כָּאן אוֹ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי. וַאֲפִלּוּ הָיָה כָּל אֶחָד רוֹכֵב עַל בְּהֶמְתּוֹ וְאוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ, כֵּיוָן שֶׁעָמְדוּ בְּמָקוֹם אֶחָד — נִקְבְּעוּ יַחַד אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָרְדוּ מֵהַבְּהֵמוֹת.

אֲבָל אִם הָיוּ הוֹלְכִין וְאוֹכְלִים — לֹא נִקְבְּעוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: נֹאכַל יַחַד, וַאֲפִלּוּ מְהַלְּכִין בְּרַגְלֵיהֶם וְאוֹכְלִים מִכִּכָּר אֶחָד.

אֲבָל אִם הוֹלְכִים בִּסְפִינָה אַחַת וְאָמְרוּ: נֹאכַל — נִקְבְּעוּ בַּאֲמִירָה זוֹ, אֲפִלּוּ כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא עַל מַפָּה אַחַת.

אֲבָל אִם יוֹשְׁבִים בַּעֲגָלָה — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם דִּינָם כְּרוֹכְבִים עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, שֶׁהָעֲגָלָה גַּם כֵּן מְהַלֶּכֶת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּסְפִינָה שֶׁהִיא אֵינָהּ חֲשׁוּבָה מְהַלֶּכֶת, אֶלָּא הַמַּיִם הוֹלְכִים תַּחְתֶּיהָ וְהִיא נָחָה לְעוֹלָם עַל אוֹתָם הַמַּיִם. אוֹ אֶפְשָׁר: כֵּיוָן שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים בַּעֲגָלָה אַחַת — מִצְטָרְפִין, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּרוֹכְבִים, שֶׁאַף שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים — הֲרֵי כָּל אֶחָד הוּא רוֹכֵב בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

וְאִם הָיוּ אוֹכְלִים בַּשָּׂדֶה מְפֻזָּרִים וּמְפֹרָדִים, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכְלִין כֻּלָּם בְּשָׁעָה אַחַת וּמִכִּכָּר אֶחָד, כֵּיוָן שֶׁלֹּא קָבְעוּ מָקוֹם וְאוֹכְלִין מְפֻזָּרִין — אֵין מִצְטָרְפִין:

יז כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִקְבְּעוּ יַחַד וְכָל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ, אִם בֵּרַךְ אֶחָד לְכֻלָּם, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָם וְהֵם נִתְכַּוְּנוּ לָצֵאת — לֹא יָצְאוּ, שֶׁבִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין אֵינָהּ דּוֹמָה לִבְרִכַּת הַמִּצְוֹת שֶׁכָּל הַמְחַיֵּב בַּדָּבָר מוֹצִיא חֲבֵרוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֲבָל בִּבְרִכַּת הַנֶּהֱנִין מִי שֶׁנֶּהֱנָה הוּא רָאוּי שֶׁיְּבָרֵךְ, וְאֵין אֶחָד פּוֹטֵר חֲבֵרוֹ בִּבְרָכָתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִקְבְּעוּ יַחַד עַל דָּבָר שֶׁדֶּרֶךְ לִקְבֹּעַ עָלָיו, כְּגוֹן פַּת וְיַיִן, שֶׁקְּבִיעוּתָם מְצָרֶפְתָּן לִהְיוֹתָם נֶחְשָׁבִים כְּגוּף אֶחָד לִבְרָכָה אַחַת לְכֻלָּם.

אֲבָל אִם נִקְּבְעוּ יַחַד אֶלָּא שֶׁכָּל אֶחָד צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵין קִבּוּעָתָם מוֹעֶלֶת, כְּגוֹן בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בְּפָחוֹת מִג', אוֹ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל פֵּרוֹת — כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. וְאִם בֵּרַךְ אֶחָד לְכֻלָּם — יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָם בְּדִיעֲבַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג ורי"ג. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּכָל מָקוֹם יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָם בְּדִיעֲבַד. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יח וְכָל מָקוֹם שֶׁקִּבּוּעוּתָם מוֹעֶלֶת לְצָרְפָם לִבְרָכָה אַחַת — מִצְוָה שֶׁאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם וְלֹא כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּרֵב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ". וּמָכָל מָקוֹם, רַשָּׁאִים הֵם לִקְבַּע יַחַד עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לְהִצְטָרֵף, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"ג. וּלְפִיכָךְ, נָהֲגוּ עַכְשָׁו לְבָרֵךְ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהֶהָמוֹן לֹא הָיוּ נִזְהָרִים מִלְּהָשִׂיחַ בֵּין שְׁמִיעַת הַבְּרָכָה לְהַטְעִימָה, לְכֵן הִנְהִיגוּ לְבָרֵךְ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ. וְכֵיוָן שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הָיְתָה דַּעְתָּם בְּפֵרוּשׁ בְּקִבּוּעוּתָם יַחַד, שֶׁקּוֹבְעִים עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לְהִצְטָרֵף, וּפְטוּרִין מֵהַדּוּר זֶה:

יט בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם בַּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁכֻּלָּם בַּעֲלֵי בָּתִּים — גָּדוֹל בְּחָכְמָה שֶׁבָּהֶם הוּא הַבּוֹצֵעַ מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ, אוֹ נוֹתֵן רְשׁוּת לְמִי שֶׁיִּרְצֶה. וְאִם הֵם שָׁוִין וְאֶחָד מֵהֶם כֹּהֵן — מִצְוָה לְהַקְדִּימוֹ. וְאִם כֹּהֵן עַם הָאָרֶץ וְהוּא תַּלְמִיד חָכָם — הוּא קוֹדֵם לוֹ. וְאָסוּר לְחָכָם לְהַקְדִּים אֶת עַם הָאָרֶץ לְפָנָיו דֶּרֶךְ חֹק וּמִשְׁפַּט כְּהֶנָּה, אֶלָּא אִם כֵּן מוֹחֵל לוֹ וְנוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת לְבָרֵךְ בְּלֹא כְּהֶנָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"א. וְאִם הַכֹּהֵן גַּם כֵּן תַּלְמִיד חָכָם אֶלָּא שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל גָּדוֹל מִמֶּנּוּ — טוֹב לְהַקְדִּימוֹ לְהַכֹּהֵן, אֲבָל אֵינוֹ חַיָּב בַּדָּבָר. וְאִם מַקְדִּימוֹ — מַאֲרִיךְ יָמִים.

וְאִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם בַּעַל הַבַּיִת — הוּא קוֹדֵם אֲפִלּוּ לְכֹהֵן תַּלְמִיד חָכָם, כְּדֵי שֶׁיִּבְצַע בְּעַיִן יָפָה.

(אַף שֶׁקִּדִּימַת הַכֹּהֵן הִיא מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם, מִן הַסְּתָם מוֹחֵל לוֹ הַכֹּהֵן בִּכְבוֹדוֹ בִּשְׁבִיל זֶה. וְאַף אִם אֵינוֹ מוֹחֵל לוֹ — אֵין לוֹ קְדִימָה בַּבְּצִיעָה נֶגֶד בַּעַל הַבַּיִת, שֶׁהֲרֵי בְּיַד הַבַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא לִתֵּן לוֹ לֶאֱכֹל כְּלָל, שֶׁאֵין זֶה מִמִּשְׁפְּטֵי הַכְּהֻנָּה לְהַאֲכִילָם בְּחִנָּם. וְאַף אִם הוּא שְׂכִירוֹ — אֵינוֹ מְחֻיָּב לִתֵּן לוֹ כָּאן עַכְשָׁו, אֶלָּא לְאַחַר זְמַן אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁכְּבָר אָכַל וְנִתְחַיֵּב בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן עִם כֻּלָּם יַחַד — הוּא קוֹדֵם לְכֻלָּם, אִם אֵינוֹ מוֹחֵל לָהֶם).

וְאִם בָּא לַחֲלֹק כָּבוֹד לְגָדוֹל מִמֶּנּוּ — רַשַּׁאי. וְכֵן נָהֲגוּ. וְכֵן הֶחְתֵּן בְּיוֹם חֻתָּנָתוֹ — הוּא

קוֹדֶם לַכֹּל לִבְצֹעַ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם גָּדוֹל וְכֹהֵן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַסְּעוּדָה הִיא בִּשְׁבִילוֹ וּבְיָדוֹ לְדַחוֹתָהּ — אֵין קְדִימָה נָגְדּוֹ לְשׁוּם אָדָם.

וּמִדַּת עֲנָוָה הִיא שֶׁאַף שֶׁהַבּוֹצֵעַ הוּא הַגָּדוֹל — נוֹטֵל רְשׁוּת מִכָּל בְּנֵי הַחֲבוּרָה, וְאוֹמֵר בַּתְּחִלָּה: "בִּרְשׁוּת מוֹרַי וְרַבּוֹתַי", כְּאִלּוּ הֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ וְלָהֶם נָאֶה לְבָרֵךְ. וְנָהֲגוּ לִטֹּל רְשׁוּת מִכֹּהֵן לְבָרְכַת הַמָּזוֹן. וְכֵן נָכוֹן, שֶׁהֲרֵי מִצְוָה לְהַקְדִּימוֹ, וְאִם כֵּן אָסוּר לְבָרֵךְ בְּלֹא רְשׁוּתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין מוֹעִיל מַה שֶּׁאוֹמֵר "בִּרְשׁוּת" אִם לֹא נָתַן לוֹ הַכֹּהֵן רְשׁוּת:

כ אֵין הַמְסֻבִּים רַשָּׁאִים לִטְעֹם עַד שֶׁיִּטְעֹם הַבּוֹצֵעַ, כְּגוֹן אִם הֵם רוֹצִים לַחְתֹּךְ מִן הַלֶּחֶם שֶׁבָּצַע מִמֶּנּוּ הַבּוֹצֵעַ וְלִטְעֹם קֹדֶם שֶׁיִּטְעֹם הוּא. אֲבָל הוּא לֹא יִתֵּן לָהֶם כְּלָל קֹדֶם שֶׁיִּטְעֹם, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בִּשְׁהִיַּת נְתִינָה זוֹ בֵּין בְּרָכָה לַאֲכִילָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, שֶׁהֲרֵי הֵם אֵינָם רַשָּׁאִים לִטְעֹם מַה שֶּׁנּוֹתֵן לָהֶם עַד שֶׁיִּטְעֹם הוּא תְּחִלָּה.

וְאִם כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ, וְאֵין זְקוּקִים לַכִּכָּר שֶׁבְּיַד הַבּוֹצֵעַ — רַשָּׁאִין לִטְעֹם מִכִּכְּרוֹתֵיהֶם קֹדֶם שֶׁיִּטְעֹם הַבּוֹצֵעַ מִכִּכָּרוֹ. רַק שֶׁיְּמַתִּינוּ עַד שֶׁיְּכֻלֶּה "אָמֵן" מִפִּי רֹב הָעוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁהַבּוֹצֵעַ צָרִיךְ לְהַמְתִּין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וּבְשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב צָרִיךְ לִהְיוֹת לִפְנֵי הַמְסֻבִּין לֶחֶם מִשְׁנֶה חוּץ מִמַּה שֶּׁלִּפְנֵי הַבּוֹצֵעַ, וְאָז רַשָּׁאִין לִטְעֹם קֹדֶם הַבּוֹצֵעַ, שֶׁאִם לֹא כֵּן זְקוּקִים הֵם לַכִּכָּר שֶׁלִּפְנֵי הַבּוֹצֵעַ, לָצֵאת בָּהֶן יְדֵי חוֹבַת לֶחֶם מִשְׁנֶה.

(וְגַם בְּחֹל צָרִיךְ לִהְיוֹת לִפְנֵיהֶם כִּכָּר שָׁלֵם כְּמוֹ לִפְנֵי הַבּוֹצֵעַ, שֶׁאִם לֹא כֵּן זְקוּקִים הֵם לְכִכָּר שֶׁלִּפְנֵי הַבּוֹצֵעַ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ עַל הַשֻּׁלְחָן פַּת שְׁלֵמָה — אָסוּר לִבְצֹעַ עַל הַפְּרוּסָה, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ח).

וְאִם בָּא הַבּוֹצֵעַ לַחֲלֹק כָּבוֹד לְמִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ שֶׁיִּטְעֹם תְּחִלָּה — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְיֵשׁ חוֹלְקִין:

כא הַבּוֹצֵעַ הוּא פּוֹשֵׁט יָדוֹ תְּחִלָּה לַקְּעָרָה לֶאֱכֹל, וְאִם בָּא לַחֲלֹק כָּבוֹד לְמִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ — רַשַּׁאי.

הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן פְּרוּסָה לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְהָאַחֲר נוֹטְלָהּ בְּיָדוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָאוֹכֵל הוּא אָבֵל. וְכָל אֵלּוּ מִמִּנְהֲגֵי דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁנָּהֲגוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בַּסְּעוּדָה. וּבְשַׁבָּת אֵין אֲבֵלוּת נוֹהֶגֶת.

וְיִזָּהֵר הַבּוֹצֵעַ שֶׁלֹּא יִזְרֹק חֲתִיכַת "הַמּוֹצִיא" לִפְנֵי הַמְסֻבִּין, שֶׁאָסוּר לִזְרֹק הַפַּת אֲפִלּוּ עַל הַשֻּׁלְחָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"א:

כב טוֹב לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַאֲכִיל פְּרוּסַת הַבְּצִיעָה לְנָכְרִי אוֹ לִבְהֵמָה וָעוֹף, מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרָכָה, וְיֵשׁ לְאָכְלָהּ קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל פַּת אַחֶרֶת, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נֶאֱכֶלֶת לְתַאֲבוֹן מִשּׁוּם חִבּוּב מִצְוָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁטּוֹב לְאָכְלָהּ בְּסוֹף הַסְּעוּדָה. וְהָרוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם — יֹאכַל קְצָת בַּתְּחִלָּה וּקְצָת בַּסּוֹף:

כג מִי שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל — אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" לְהוֹצִיא הָאוֹכְלִין יְדֵי חוֹבָתָן, אֲפִלּוּ אֵינָן יוֹדְעִין לְבָרֵךְ לְעַצְמָן, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ מְחֻיָּב בִּבְרָכָה זוֹ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב בַּדָּבָר — אֵינוֹ מוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן, שֶׁבִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין אֵינָהּ דּוֹמָה לְבִרְכַּת הַמִּצְוֹת, שֶׁאַף מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב בַּדָּבָר מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ לְמִי שֶׁעֲדַיִן לֹא יָצָא וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ, כְּגוֹן לְקַדֵּשׁ קִדּוּשׁ הַיּוֹם לְנָשִׁים וְעַמֵּי הָאָרֶץ, לְפִי שֶׁבְּמִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה — כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה בָּזֶה, וְגַם הוּא נִקְרָא מְחֻיָּב בַּדָּבָר כְּשֶׁחֲבֵרוֹ לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ עֲדַיִן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּבְרָכוֹת הַנֶּהֱנִין, שֶׁאַף שֶׁהֵן חוֹבָה עַל הַנֶּהֱנֶה, מִכָּל מָקוֹם, בְּיָדוֹ שֶׁלֹּא לֵהָנוֹת וְשֶׁלֹּא לְבָרֵךְ, לְפִיכָךְ אֵין אַחֵר שֶׁאֵין נֶהֱנֶה נִקְרָא מְחֻיָּב בִּדְבַר הַבְּרָכָה זוֹ, שֶׁזֶּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁחָפֵץ לֵהָנוֹת.

וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא חַיָּב לֶאֱכֹל פַּת, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁחִיּוּב זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לַהֲנָאָתוֹ, שֶׁאִם אֵינוֹ נֶהֱנֶה בַּאֲכִילָתוֹ וְהַתַּעֲנִית עָנֹג לוֹ פָּטוּר מִלֶּאֱכֹל, אִם כֵּן, אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ גַּם כֵּן — לֹא יֵהָנֶה, שֶׁאָסוּר לֵהָנוֹת מֵהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה, וְאֵין כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים שֶׁיֵּהָנֶה זֶה.

אֲבָל כָּל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁהֵן חוֹבָה עַל הָאָדָם שֶׁלֹּא מִשּׁוּם הֲנָאָתוֹ, כְּגוֹן מַצָּה בְּלֵיל רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְיַיִן שֶׁל קִדּוּשׁ, בֵּין שֶׁל לַיְלָה וּבֵין שֶׁל יוֹם, אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ — יָכוֹל אַחֵר שֶׁכְּבָר יָצָא לְהוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף מִבִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין שֶׁבָּהֶן, שֶׁהֵן "הַמּוֹצִיא" וּ"בוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּרְכַּת אֲכִילַת מַצָּה וּבִרְכַּת הַקִּדּוּשׁ עַצְמָהּ שֶׁהֵם מִבִּרְכוֹת הַמִּצְוֹת. וְאִם מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת — מוֹצִיאוֹ גַּם מִבִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" שֶׁבַּקִּדּוּשׁ, שֶׁהִיא חוֹבָה מִשּׁוּם קִדּוּשׁ וְלֹא מִשּׁוּם הֲנָאָתוֹ.

וְכָל זֶה לְגָדוֹל שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ, אֲבָל לִקְטַנִּים רַשַּׁאי לְבָרֵךְ כָּל בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין כְּדֵי לְחַנְּכָן בְּמִצְוֹת, וַאֲפִלּוּ אֵין חִנּוּכָם מֻטָּל עָלָיו, כְּגוֹן שֶׁאֵינָן מִבְּנֵי בֵּיתוֹ:

סימן קסח

א עַל אֵיזֶה מִינֵי פַּת מְבָרְכִין, וּבוֹ כ"ג סְעִיפִים:

הֵבִיאוּ לְפָנָיו חֲתִיכָה שֶׁל פַּת וּפַת שְׁלֵמָה — מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְבָרֵךְ עַל הַשְּׁלֵמָה, אֲפִלּוּ הִיא פַּת קִבָּר וּקְטַנָּה וְהַחֲתִיכָה פַּת נְקִיָּה וּגְדוֹלָה מֵהַשְּׁלֵמָה.

וְהוּא שֶׁהַכֹּל מִין אֶחָד, אֲבָל אִם הַשְּׁלֵמָה מִשְּׁעוֹרִים וְהַחֲתִיכָה מֵחִטִּים, אֲפִלּוּ הִיא פְּרוּסָה קְטַנָּה — הִיא קוֹדֶמֶת לְבָרֵךְ עָלֶיהָ, הוֹאִיל וְהַחִטָּה מֻקְדֶּמֶת בַּפְּסוּק, בְּשִׁבְעַת הַמִּינִין שֶׁנִּשְׁתַּבְּחָה בָּהֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַמֻּקְדָּם בְּפָסוּק זֶה — מֻקְדָּם לִבְרָכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"א.

וְאַף עַל פִּי כֵן, יֵרָא שָׁמַיִם יוֹצֵא יְדֵי שְׁתֵּיהֶן, שֶׁמַּנִּיחַ הַפְּרוּסָה בְּתוֹךְ הַשְּׁלֵמָה וּבוֹצֵעַ מִשְּׁתֵּיהֶן יַחַד, הוֹאִיל וְגַם הַשְּׁעוֹרָה הִיא מִז' הַמִּינִין וְהִיא שְׁלֵמָה. אֲבָל אִם הַשְּׁלֵמָה הִיא שֶׁל שִׁיפּוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִין שְׁעוֹרִים, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִזְכִּירוֹ הַכָּתוּב בְּפֵרוּשׁ כְּמוֹ חִטִּים — אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחוֹ כְּלָל עִם הַפְּרוּסָה שֶׁל חִטִּים:

ב וְכָל זֶה כְּשֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל מִשְּׁתֵּיהֶן, אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לֶאֱכֹל אֶלָּא מֵאַחַת מֵהֶן — יְבָרֵךְ עָלֶיהָ, וְאֵין לוֹ לָחֹשׁ לְהַשִּׁנִּית אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻקְדֶּמֶת בַּפָּסוּק וְהִיא חֲשׁוּבָה וַחֲבִיבָה עָלָיו, שֶׁמִּשּׁוּם קְדִימָתָהּ וְחֲשִׁיבוּתָהּ אֵינוֹ מְחֻיָּב לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה כְּלָל. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם רוֹצֶה לֶאֱכֹל הַמֻּקְדֶּמֶת בַּפָּסוּק, שֶׁאֵין לוֹ לָחֹשׁ לַשִּׁנִּית הַשְּׁלֵמָה, שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה מִשּׁוּם שְׁלֵמוּתָהּ. וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לֶאֱכֹל פְּרוּסָה שֶׁאֵינָהּ מִז' הַמִּינִים — אֵינוֹ מְחֻיָּב לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה מִפְּנֵי שְׁלֵמוּתָהּ וַחֲשִׁיבוּתָהּ:

ג אִם יֵשׁ לְאָדָם ב' חֲצָאֵי לֶחֶם וְאֵין לוֹ לֶחֶם שָׁלֵם לְלֶחֶם מִשְׁנָה בְּשַׁבָּת — יְחַבְּרֵם יַחַד בְּעֵץ שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו, אוֹ בְּשׁוּם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מֻקְצֶה, וְלֹא יְהֵא חִבּוּרָם נִרְאֶה, וְדֵינוֹ כְּשָׁלֵם לְעִנְיַן לֶחֶם מִשְׁנָה, כְּמוֹ שֶׁדִּינוֹ כְּשָׁלֵם לְעִנְיַן עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שס"ו. אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ לֶחֶם שָׁלֵם — אֵין לִסְמֹךְ עַל זֶה, כִּי יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּשָׁלֵם אֶלָּא לְעִנְיַן עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת בִּלְבַד, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ בּוֹ שָׁלֵם אֶלָּא מִשּׁוּם אֵיבָה בִּלְבַד, שֶׁלֹּא יָבֹא אֶחָד לוֹמַר: אֲנִי נוֹתֵן שָׁלֵם וְאַתָּה נוֹתֵן פְּרוּסָה, וּכְשֶׁאֵין חִבּוּרוֹ נִרְאֶה — אֵין לָחֹשׁ

לְכָךְ, אֲבָל לְעִנְיַן לֶחֶם מִשְׁנָה אֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּשֶׁלֶם עַל יְדֵי חִבּוּר זֶה, כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ נֶחְשָׁב כִּכָּר אֶחָד לְעִנְיַן טֻמְאָה וְטָהֳרָה עַל יְדֵי חִבּוּר זֶה.

וּבְחֹל אֵין צָרִיךְ לְחַבְּרוֹ כְּלָל:

ד שְׁתֵּי גְּלוּסְקָאוֹת הַדְּבוּקוֹת זוֹ בָּזוֹ, שֶׁנֶּאֶפוּ וְנִדְבְּקוּ בַּתַּנּוּר כָּךְ, וְנֶחְתַּךְ מִן הָאַחַת וְהַשְּׁנִיָּה נִשְׁאֲרָה שְׁלֵמָה — טוֹב יוֹתֵר לְהַפְרִיד הַחֲתִיכָה מֵהַשְּׁלֵמָה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נִרְאֵית שְׁלֵמָה, מִמַּה שֶּׁיְּנִיחֶנָּה דְּבוּקָה בָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאֵית יוֹתֵר גְּדוֹלָה, שֶׁהֲרֵי שְׁלֵמָה קְטַנָּה קוֹדֶמֶת לִבְרָכָה מִפְּרוּסָה גְּדוֹלָה. מִכָּל מָקוֹם, אַל יִבְצַע מִמֶּנָּה בַּמָּקוֹם שֶׁהָיְתָה דְּבוּקָה בַּחֲבֶרְתָּהּ, שֶׁשָּׁם נִרְאֵית כִּפְרוּסָה, אֶלָּא יִבְצַע מִמָּקוֹם הַשָּׁלֵם שֶׁבָּהּ. וּמִכָּל מָקוֹם בַּפְּרוּסָה מַמָּשׁ אֵין צָרִיךְ לִזָּהֵר בָּזֶה לִבְצֹעַ בַּצַּד הַשָּׁלֵם שֶׁבָּהּ, שֶׁהֲרֵי מִכָּל מָקוֹם פְּרוּסָה הִיא מִצַּד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּגְלוּסְקָא שֶׁנִּפְרְדָה מֵחֲבֶרְתָּהּ, שֶׁשְּׁלֵמָה הִיא אֶלָּא שֶׁנִּרְאֵית כִּפְרוּסָה בַּמָּקוֹם שֶׁנִּדְבְּקָה וְנִפְרְדָה:

ה הֵבִיאוּ לְפָנָיו לֶאֱכֹל שְׁתֵּי שְׁלֵמוֹת אוֹ שְׁתֵּי פְּרוּסוֹת, אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה — מְבָרֵךְ עַל הַגְּדוֹלָה. וְהוּא שֶׁשְּׁתֵּיהֶן מִמִּין אֶחָד וְשָׁווֹת בִּנְקִיּוּת, אֲבָל אִם הָיְתָה הַקְּטַנָּה פַּת נְקִיָּה וְהַגְּדוֹלָה פַּת קִבָּר — מְבָרֵךְ עַל הַנְּקִיָּה. אֲבָל אִם שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת בְּגַדְלוּתָן וּשְׁתֵּיהֶן נְקִיּוֹת, רַק שֶׁזּוֹ לְבָנָה יוֹתֵר מִזּוֹ — מְבָרֵךְ עַל הַלְּבָנָה יוֹתֵר. אֲבָל אִם הַשְּׁנִיָּה שֶׁאֵינָהּ לְבָנָה כָּל כָּךְ הִיא גְּדוֹלָה מִזּוֹ — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אֵיזֶה מֵהֶן קוֹדֶמֶת לִבְרָכָה.

וְכָל זֶה בְּמִין אֶחָד, אֲבָל אִם אֶחָד שֶׁל שְׂעוֹרִים וְאֶחָד שֶׁל כֻּסְמִין, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֻּסְמִין יָפִים וּנְקִיִּים מִשְּׂעוֹרִים — מְבָרֵךְ עַל שֶׁל שְׂעוֹרִים, לְפִי שֶׁהַשְּׂעוֹרָה מְפֹרֶשֶׁת בִּז' הַמִּינִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כֻּסְמִין שֶׁאַף שֶׁהֵן מִין חִטִּים וּמִכְלַל ז' הַמִּינִים הֵן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח — לֹא הִזְכִּירָם הַכָּתוּב בְּפֵרוּשׁ כִּשְׂעוֹרִים.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשְּׁתֵּיהֶן חֲבִיבוֹת עָלָיו בְּשָׁוֶה, אֲבָל אִם שֶׁל כֻּסְמִין חֲבִיב עָלָיו יוֹתֵר — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הֶחָבִיב, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּבָרֵךְ עַל מִין ז' שֶׁבַּפָּסוּק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"א:

ו הֵבִיאוּ לְפָנָיו לֶאֱכֹל פַּת נָכְרִי וּפַת שֶׁל יִשְׂרָאֵל — מְבָרֵךְ עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ אֵינוֹ נִזְהָר מִפַּת נָכְרִים. וְאִם פַּת שֶׁל נָכְרִי פַּת נְקִיָּה וּפַת שֶׁל יִשְׂרָאֵל פַּת קִבָּר — מְבָרֵךְ עַל אֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה, אִם שְׁתֵּיהֶן שְׁלֵמוֹת אוֹ פְּרוּסוֹת וְשָׁווֹת בְּגָדְלָן וְהֵן מִמִּין אֶחָד.

וְהוּא שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר מִפַּת נָכְרִים, אֲבָל הַנִּזְהָר מִמֶּנָּה — לֹא יִבְצַע מִמֶּנָּה בְּשׁוּם עִנְיָן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ נִזְהָר מִמֶּנָּה — רַשַּׁאי לִבְצֹעַ מִמֶּנָּה אִם הִיא נְקִיָּה וַחֲבִיבָה עָלָיו, שֶׁאִסּוּר פַּת שֶׁל נָכְרִים הוּא אִסּוּר קַל, וְהִתִּירוּהוּ מִשּׁוּם חִבּוּב מִצְוָה, שֶׁיְּבָרֵךְ עַל הֶחָבִיב עָלָיו, וְיֵשׁ לְסַלֵּק הַפַּת שֶׁל נָכְרִים מִן הַשֻּׁלְחָן עַד לְאַחַר בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא".

וְאִם מֵסֵב עִמּוֹ אוֹרֵחַ שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר מִפַּת שֶׁל נָכְרִים וְהֵבִיא עִמּוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן פַּת שֶׁל נָכְרֵי נְקִיָּה, כֵּיוָן שֶׁהָאוֹרֵחַ חָפֵץ לֶאֱכֹל הַיָּפֶה שֶׁל נָכְרִים, וְאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכֹל בְּלֹא בְּרָכָה, וּבְרָכָתוֹ מֻטֶּלֶת עַל בַּעַל הַבַּיִת לְהוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ מִמֶּנּוּ — הֻתְּרָה גַּם לְבַעַל הַבַּיִת לִבְצֹעַ עָלֶיהָ מִשּׁוּם חִבּוּב מִצְוָה. וְכֵיוָן שֶׁהֻתַּר לוֹ לִבְצֹעַ — הֻתַּר לוֹ לְכָל סְעוּדָה זוֹ, שֶׁאֵינוֹ כְּבוֹד שָׁמַיִם שֶׁיְּבָרֵךְ עָלֶיהָ וְאַחַר כָּךְ יִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הֶחָשׁוּב וְחָבִיב אֶלָּא כְּשֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה, וּבַעַל הַבַּיִת זֶה שֶׁנִּזְהָר מִפַּת שֶׁל נָכְרִים אֵינוֹ רוֹצֶה לֶאֱכֹל כְּלָל מִמֶּנָּה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאִם לֹא הָיָה נִזְהָר מִמֶּנָּה הָיְתָה חֲשׁוּבָה וַחֲבִיבָה לוֹ, אֶלָּא שֶׁהָאִסּוּר מוֹנְעוֹ מִמֶּנָּה, לָכֵן אִם יִמְצָא עִלָּה שֶׁיּוּכַל שֶׁיֹּאכְלֶנָּה בְּהֶתֵּר, כְּגוֹן כָּאן שֶׁיְּחַבֵּב בָּהּ הַמִּצְוָה — הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים, כִּי כָּל בִּרְכוֹת הַנֶּהֱנִין תְּלוּיָה בַּחֲבִיבוּת, שֶׁעַל חֲבִיבוּת הֲנָאָתוֹ הוּא מְבָרֵךְ וּמְשַׁבֵּחַ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אֲבָל אִם בְּלֹא אִסּוּר פַּת שֶׁל נָכְרִים אֵינָהּ חֲשׁוּבָה עָלָיו מִפַּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל פַּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְכֵן לְהֵפֶךְ, אִם בַּעַל הַבַּיִת אֵינוֹ נִזְהָר מִפַּת שֶׁל נָכְרִים, וְאֵין דַּיְּתוֹ לֶאֱכֹל כָּל הַסְּעוּדָה אֶלָּא פַּת שֶׁל נָכְרֵי כִּי הִיא נְקִיָּה, וּבְנֵי בֵּיתוֹ אוֹכְלִים פַּת שֶׁאֵינוֹ נְקִיָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁתֵּי הַלֶּחֶם מֻנָּחִים לְפָנָיו — צָרִיךְ לִבְצֹעַ עַל שֶׁל נָכְרִים הַנְּקִיָּה, הוֹאִיל וְאֵין דַּיְּתוֹ לֶאֱכֹל אֶלָּא מִמֶּנָּה וְהִיא חֲבִיבָה עָלָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּנֵי בֵּיתוֹ יֹאכְלוּ מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל — אֵין זֶה כְּלוּם, הוֹאִיל וְהוּא הַבּוֹצֵעַ:

ז בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" אֵין לָהּ שִׁעוּר, שֶׁאֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹצֶה לֶאֱכֹל אֶלָּא פְּרוּר פָּחוֹת מִכַּזַּיִת — צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא". וְלֹא נָתְנוּ שִׁעוּר כַּזַּיִת אֶלָּא בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן וּשְׁאָר בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת, אֲבָל לֹא בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁאָסוּר לֵהָנוֹת מֵהָעוֹלָם הַזֶּה אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ בְּלֹא בְּרָכָה.

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלֶחֶם גָּמוּר, שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל רֹב בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ סְעוּדָתוֹ עָלָיו, אֲבָל מִינֵי לִחְמִים שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ לְפָנֵינוּ שֶׁאֵין דַּרְכָּם שֶׁל רֹב בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ סְעוּדָתָם עֲלֵיהֶם — אֵין

מְבָרְכִים עָלֶיהָם "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן רַק "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ, אֶלָּא אִם כֵּן אוֹכֵל שִׁעוּר שֶׁאֲחֵרִים רְגִילִים לִקְבֹּעַ סְעוּדָה לְפִעָמִים עַל שִׁעוּר כָּזֶה, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" כּוֹלֶלֶת גַּם הַלֶּחֶם שֶׁהוּא מָזוֹן, וְלֹא קָבְעוּ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל הַלֶּחֶם אֶלָּא מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ, שֶׁסּוֹעֵד הַלֵּב, וְכָל לֶחֶם שֶׁאֵין קוֹבְעִים עָלָיו סְעוּדָה — בְּטֵלָה חֲשִׁיבוּתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לִסְעֹד.

וְכֵן ד' בְּרָכוֹת שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לֹא קָבְעוּ עָלָיו אֶלָּא מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ, שֶׁמִּן הַתּוֹרָה הָיָה דַּי בִּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין ג', שֶׁהֲרֵי לֹא נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה אֶלָּא פַּעַם אַחַת: "וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ", וְדָרְשׁוּ מִפְּסוּק זֶה: לְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן וְעַל הָאָרֶץ וְעַל הַמִּקְדָּשׁ, וְדַי בִּבְרָכָה אַחַת לְכֻלָּם, אֶלָּא שֶׁחָכָמִים תִּקְּנוּ לְבָרֵךְ עַל כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְלֹא תִקְּנוּ אֶלָּא בְּלֶחֶם שֶׁרְגִילִים לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עָלָיו, אֲבָל מִינֵי לְחָמִים שֶׁאֵין רְגִילִין לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶם, אֲפִלּוּ הוּא אָכַל וְשָׂבַע מֵהֶם, שֶׁנִּתְחַיֵּב לְבָרֵךְ אַחֲרֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה — דַּיּוֹ בִּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין ג' שֶׁל תּוֹרָה. אֶלָּא אִם כֵּן אָכַל שִׁעוּר שֶׁבְּנֵי אָדָם קוֹבְעִים עָלָיו כְּשֶׁאוֹכְלִים מִין לֶחֶם זֶה בְּמִקְרֶה, אֲבָל אִם רֹב בְּנֵי אָדָם אֵין קוֹבְעִים עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קוֹבֵעַ עָלָיו — בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל רֹב בְּנֵי אָדָם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא קָבַע סְעוּדָתוֹ עָלָיו וְאָכַל עִמּוֹ בָּשָׂר וּדְבָרִים אֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים בִּסְעוּדַת לֶחֶם גָּמוּר, עַד שֶׁשָּׂבַע, וְגַם אֲחֵרִים רְגִילִים לִקְבֹּעַ עָלָיו אִם אוֹכְלִים עִמּוֹ שְׁאָר דְּבָרִים כְּמוֹ שֶׁאָכַל הוּא — מְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן.

וְכֵן אִם הוּא שָׂבֵעַ מִמֶּנּוּ לְבַדּוֹ וְגַם אֲחֵרִים רְגִילִין לִשְׂבֹּעַ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁמַּלַּפְתִּין אוֹתוֹ בְּאֵיזֶה לִפְתָּן — מְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן.

וּמִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁשִּׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה הָאָמוּר כָּאן אֵינוֹ כְּשִׁעוּר סְעוּדָה הָאָמוּר בְּעֵרוּב, שֶׁהוּא כְּג' בֵּיצִים, שֶׁהֵיא פְּחוּתָה שֶׁבִּסְעוּדַת עֲנִיִּים הַבְּרִיאִים וְשֵׁם סְעוּדָה עָלֶיהָ, אֲבָל אֵינָהּ סְעוּדַת רֹב בְּנֵי אָדָם הַבְּרִיאִים (כְּשֶׁאוֹכְלִין מִמֶּנּוּ לְבַדּוֹ בְּלֹא לִפְתָּן וּדְבָרִים אֲחֵרִים), (אֶלָּא כְּשִׁעוּר עִמָּר לַגֶּלְגֹּלֶת לְב' סְעוּדוֹת). שֶׁאִם לֹא כֵן, מַה הוֹעִילוּ כָּאן לְשַׁעֵר שִׁעוּר שֶׁאֲחֵרִים קוֹבְעִים עָלָיו עִם אֵיזֶה לִפְתָּן, הֲרֵי גַּם עַל יְדֵי לִפְתָּן אֵין שֵׁם סְעוּדָה עָלֶיהָ בְּפָחוֹת מִכְּג' בֵּיצִים פַּת. שֶׁאִם לֹא כֵן, לָמָּה הִצְרִיכוּ בִּשְׁתֵּי סְעוּדוֹת שֶׁל עֵרוּבֵי תְּחוּמִין כִּשְׁתֵּי סְעוּדוֹת פַּת, אִם פָּחוֹת מִכֵּן רָאוּי לְב' סְעוּדוֹת עַל יְדֵי לִפְתָּן, יְהֵא דַּי בָּזֶה

לְעֵרוּבֵי תְּחוּמִין, מִקַּל וָחוֹמֶר מִלְּפָתָן שֶׁל פַּת מִב' סְעוּדוֹת שֶׁמְּעָרְבִין בּוֹ, כָּל שֶׁכֵּן הַפַּת הַנֶּאֱכֶלֶת בְּב' סְעוּדוֹת הַלָּלוּ.

וְאִם מִתְּחִלָּה הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל מְעַט וּבֵרַךְ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וְאָכַל שִׂעוּר שֶׁרֹב בְּנֵי אָדָם קוֹבְעִים [סְעוּדָה] עָלָיו — יְבָרֵךְ אַחֲרָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" לְפָנָיו, כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיָה כְּדֵי קְבִיעוּת סְעוּדָה בְּמַה שֶּׁנִּשְׁאַר לְפָנָיו אַחַר שֶׁנִּמְלַךְ.

אֲבָל אִם נִמְלַךְ לֶאֱכֹל עוֹד כְּשִׂעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה מִלְּבַד מַה שֶּׁאָכַל כְּבָר — צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו וּלְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" תְּחִלָּה. וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ תְּחִלָּה בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין ג' עַל מַה שֶּׁכְּבָר אָכַל, לְפִי שֶׁמִּצְטָרֵף עִם מַה שֶּׁיֹּאכַל לְהַפְטֵר בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵיהֶם מִין לֶחֶם אֶחָד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאוֹכֵל דָּבָר שֶׁטָּעוּן בְּרָכָה מֵעֵין ג' לִפְנֵי סְעוּדַת לֶחֶם גָּמוּר, שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְהַפְטֵר בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אֶלָּא צָרִיךְ לְבָרֵךְ תְּחִלָּה בָּרָכָה אַחַת מֵעֵין ג', כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח:

ט וְאֵלּוּ הֵם מִינֵי לְחָמִים שֶׁאֵין דַּרְכָּם שֶׁל בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ סְעוּדָתָם עֲלֵיהֶם: פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין, וְלַחְמָנִיּוֹת, וּטְרוֹקָנִין, וּטְרִיתָא.

פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין — יֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁהִיא פַּת עֲשׂוּיָה כְּמִין כִּיס, שֶׁמְּמַלְּאִין אוֹתָהּ קֹדֶם אֲפִיָּתָהּ בִּדְבַשׁ אוֹ בְּצוּק"ר אוֹ שְׁקֵדִים אוֹ אֱגוֹזִים אוֹ שְׁאָר כָּל מִינֵי פֵּרוֹת אוֹ תַּבְלִין, אַף עַל פִּי שֶׁהָעִסָּה עַצְמָהּ נִלּוֹשָׁה בְּמַיִם לְבַד, וְנֶאֱפֵית בְּתַנּוּר אוֹ בְּמַחֲבַת בְּלֹא שׁוּם מַשְׁקֶה (כְּגוֹן עפי"ל פלאדי"ן אוֹ פאווי"דלא פלאדי"ן). וּבְכָלַל זֶה מַה שֶּׁעוֹשִׂים בְּפוּרִים עִסָּה רְחָבָה וּכְפוּלָה וּמְמַלְּאִים אוֹתָהּ בְּשֶׁמְּשְׁמִין.

וַאֲפִלּוּ אִם הַמִּלּוּי הוּא רַב מְאֹד, וְעִקַּר הַכַּוָּנָה בְּפַת זוֹ לַאֲכִילַת הַמִּלּוּי, מִכָּל מָקוֹם, מִין דָּגָן הוּא חָשׁוּב וְאֵינוֹ בָּטֵל לְגַבֵּי הַמִּלּוּי וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא רַב מִמֶּנּוּ, וּלְכָךְ מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", וְגַם הַמִּלּוּי נִפְטָר בִּבְרָכָה זוֹ, שֶׁהוּא טָפֵל לְמִין דָּגָן.

וְהוּא שֶׁמִּתְכַּוְּנִין גַּם כֵּן לַאֲכִילַת מִין הַדָּגָן שֶׁהִיא הָעִסָּה שֶׁבָּהּ הַמִּלּוּי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין זוֹ עִקַּר הַכַּוָּנָה, אֲבָל אִם אֵין מִתְכַּוְּנִין כְּלָל לֶאֱכֹל הָעִסָּה, כְּגוֹן אוֹתָם רְקִיקִין דַּקִּין שֶׁנּוֹתְנִים מִרְקַחַת עֲלֵיהֶם, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין מִתְכַּוְּנִים כְּלָל לֶאֱכֹל הָעִסָּה, רַק שֶׁבָּאִים לְדַבֵּק הַמִּרְקַחַת עֲלֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטָּנְפוּ הַיָּדַיִם מֵהַדְּבַשׁ — הֲרֵי הֵם טְפֵלִים לְגַבֵּי הַמִּרְקַחַת

וּבִרְכַּת הַמִּרְקַחַת פּוֹטַרְתָּן. וַאֲפִלּוּ אִם אָכַל תְּחִלָּה הַמִּרְקַחַת וְנִשְׁאֲרוּ הָרְקִיקִים לְבַדָּם. אֲבָל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁמַּנִּיחִים הַמִּרְקַחַת עַל הַדֶּבְשָׁנִין (שֶׁקּוֹרִין לעקו"ך פלאדי"ן) שֶׁטּוֹבִים לְמַאֲכָל, אִם כֵּן כְּוָנָתוֹ גַּם כֵּן עַל אֲכִילַת הַדֶּבְשָׁנִין, וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", וּפוֹטֵר אֶת הַמִּרְקַחַת שֶׁהִיא טְפֵלָה לְמִין דָּגָן:

י וְכָל עִסָּה שֶׁהַמִּלּוּי טָפֵל אֵלֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכְלָהּ לְבַדָּהּ אַחַר שֶׁנִּטַּל הַמִּלּוּי מִמֶּנָּה — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלֶיהָ אֶלָּא "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וְלֹא "הַמּוֹצִיא", הוֹאִיל וּבִשְׁעַת אֲפִיָּתָהּ הָיְתָה בָּאָה בְּכִיסָנִין. אֲבָל אִם אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא הַמִּלּוּי שֶׁנִּטַּל מִמֶּנָּה לְבַדּוֹ — מְבָרֵךְ עָלָיו בְּרָכָה הָרְאוּיָה לוֹ: "שֶׁהַכֹּל", אוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", אוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ".

וְכָל זֶה כְּשֶׁהַמִּלּוּי הוּא מִפֵּרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, מִדְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, לֹא לְלַפֵּת בָּהֶם אֶת הַפַּת, וְלֹא לְמָזוֹן וּלְשַׂבַּע, אֶלָּא אוֹכְלִים אוֹתָם לְקִנּוּחַ סְעוּדָה וּלְתַעֲנוּג, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז, וְלָכֵן אֵין דַּרְכָּם שֶׁל רֹב בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ סְעוּדָה גַּם כֵּן עַל הַפַּת הַמְמֻלֵּאת מֵהֶם. אֲבָל אִם הַמִּלּוּי הוּא מִדְּבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם לְלַפֵּת בָּהֶם אֶת הַפַּת, כְּגוֹן בָּשָׂר וְדָגִים וּגְבִינָה וּבֵיצִים וִירָקוֹת (אוֹ שֶׁדֶּרֶךְ לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם לְמָזוֹן וּלְשַׂבַּע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְלַפְּתִין בָּהֶם הַפַּת, כְּגוֹן כְּרוּב וּתְרִדִין וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם מִמַּעֲשֵׂה קְדֵרָה שֶׁהֵם מֵעִקַּר הַסְּעוּדָה) כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם — אֵין מִלּוּי זֶה מוֹצִיא אֶת הַפַּת הַמְמֻלֵּאת בּוֹ מִתּוֹרַת לֶחֶם גָּמוּר שֶׁהַכֹּל קוֹבְעִים עָלָיו, לְפִי שֶׁגַּם עַל זוֹ אֵין רֹב בְּנֵי אָדָם נִמְנָעִים מִלִּקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי הַמִּלּוּי שֶׁבָּהּ, כֵּיוָן שֶׁהַמִּלּוּי רָאוּי גַּם כֵּן לִקְבֹּעַ עָלָיו סְעוּדָה לְלַפֵּת בּוֹ אֶת הַפַּת (אוֹ לְמָזוֹן וּלְשַׂבַּע).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין מִלּוּי פֵּרוֹת לְמִלּוּי בָּשָׂר וּגְבִינָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, וּלְעוֹלָם מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", אֶלָּא אִם כֵּן אוֹכֵל שִׁעוּר שֶׁרֹב בְּנֵי אָדָם קוֹבְעִים עָלָיו.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְיֵרֵא שָׁמַיִם לֹא יֹאכַל מֵהֶם פָּחוֹת מִשִּׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה אֶלָּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְמָזוֹן וּלְשַׂבַּע, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יא וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁפַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין הִיא פַּת שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּדִבַשׁ אוֹ בְּחָלָב וְחֶמְאָה אוֹ בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּמֵי בֵיצִים אוֹ בְּמֵי פֵּרוֹת וְיַיִן אוֹ בְּשִׁאָר מַשְׁקִין, חוּץ מִמַּיִם. וַאֲפִלּוּ עֵרֶב בָּהּ מְעַט מַיִם, אִם הָרֹב הוּא מִשְּׁאָר מַשְׁקִין — מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין ג'.

וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמַּשְׁקִין אֵין מוֹצִיאִין הָעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בָּהֶם מִתּוֹרַת לֶחֶם לְעִנְיַן חַלָּה, מִכָּל מָקוֹם, אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְקַבֵּעַ סְעוּדָה אֶלָּא עַל פַּת שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם, לְפִיכָךְ אֵין בָּהּ חֲשִׁיבוּת לֶחֶם גָּמוּר לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אֶלָּא אִם כֵּן אוֹכֵל שִׂעוּר שֶׁרֹב בְּנֵי אָדָם קוֹבְעִים עָלָיו. וְכֵן אִם עֵרֵב בָּהּ תַּבְלִין הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם לְבַד.

וַאֲפִלּוּ אִם עֵרֵב בָּהּ תַּבְלִין וּדְבַשׁ יוֹתֵר מִקֶּמַח, שֶׁכִּמְעַט הַדְּבַשׁ וְהַתַּבְלִין הֵם עִקָּר, וְהַקֶּמַח הוּא לְדַבְּקָם וּלְהַקְפּוֹתָם — אֵין הַקֶּמַח טָפֵל אֲצְלָם לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בְּרָכָה הָרְאוּיָה לָהֶם, לְפִי שֶׁמִּלְבַד מַה שֶּׁהַקֶּמַח מְדַבֵּק וּמַקְפֶּה הַתַּעֲרֹבֶת, הוּא מַכְשִׁירוֹ וּמְתַקְּנוֹ גַּם כֵּן לַאֲכִילָה, וּמִן הַסְּתָם נִתָּן הַקֶּמַח בְּתַעֲרֹבֶת זֶה עַל דַּעַת שְׁנֵיהֶם, לְדַבֵּק וּלְהַכְשִׁיר, וְכֵיוָן שֶׁהוּא מִין דָּגָן הוּא חָשׁוּב וְאֵינוֹ בָּטֵל בַּתַּעֲרֹבֶת, כָּל שֶׁבָּא גַּם כֵּן לְהַכְשִׁירוֹ לַאֲכִילָה, וְלָכֵן מְבָרְכִין עַל תַּעֲרֹבֶת זוֹ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת".

וְאִם אָכַל שִׂעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה — מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל תַּעֲרֹבֶת זֶה (כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל תַּעֲרֹבֶת קֶמַח תְּבוּאָה בְּקֶמַח קִטְנִיּוֹת שֶׁעָשָׂה מֵהֶם פַּת, אִם יֵשׁ בַּתַּעֲרֹבֶת כַּזַּיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס קֶמַח תְּבוּאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן).

אֲבָל עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם וְעֵרַב בָּהּ מְעַט דְּבַשׁ וְתַבְלִין, אַף עַל פִּי שֶׁטַּעַם הַדְּבַשׁ וְתַבְלִין נִרְגָּשׁ בָּעִסָּה — אֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", אֶלָּא "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, כֵּיוָן שֶׁהָרֹב מַיִם. וְכֵן בִּמְעַט חָלָב וְחֶמְאָה וְשֶׁמֶן וְשֶׁמֶן וּשְׁאָר מַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת. וְעַל כֵּן יָפֶה עוֹשִׂים שֶׁאוֹפִין עוּגוֹת (שֶׁקּוֹרִין שמאל"ץ קוכ"ן) לְלֶחֶם מִשְׁנֶה, כִּי אֵין שָׁם רַק מְעַט שֶׁמֶן:

יב וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁפַּת הַבָּא בְּכִיסָנִין הִיא פַּת שֶׁנִּלּוֹשָׁה אֲפִלּוּ בְּמַיִם, וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ מִתְבֶּלֶת וְאֵינָהּ מְמֻלַּאת, אֶלָּא שֶׁעוֹשִׂים אוֹתָהּ עוּגוֹת יְבֵשׁוֹת, וְכוֹסְסִין אוֹתָהּ לְתֵאָבוֹן וְלֹא כְּדֵי לְהַשְׂבִּיעַ (שֶׁקּוֹרִין קיכלי"ך).

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים כְּדִבְרֵי כֻּלָּם, וּבִפְרָט בִּסְפֵק בְּרָכוֹת, שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן ד' בְּרָכוֹת עַל מַה שֶּׁלְּסָבָרָא אַחַת דֵּי בִּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין ג', כִּי אֵין כָּאן סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה אַף אִם אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה שֶׁהוּא חַיָּב בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי מִן הַתּוֹרָה דֵּי לְעוֹלָם בִּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין ג'.

וְכֵיוָן שֶׁמְּבָרֵךְ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין ג' — אֵין לוֹ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", שֶׁלֹּא יְהֵיוּ בִּרְכוֹתָיו סוֹתְרוֹת זוֹ אֶת זוֹ. וְעוֹד, שֶׁבִּרְכַּת "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" כּוֹלֶלֶת גַּם כֵּן לֶחֶם גָּמוּר, אֶלָּא שֶׁמִּפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ הוֹצִיאוּהוּ מִכְּלַל שְׁאָר מָזוֹן וְקָבְעוּ לוֹ בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְכָל שֶׁאֵין בָּרוּר לָנוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲשִׁיבוּת לֶחֶם גָּמוּר — אֵין לְהוֹצִיאוֹ מֵחֶזְקָתוֹ שֶׁהוּא בִּכְלַל מָזוֹן בְּוַדַּאי.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמְבָרֵךְ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" עַל לֶחֶם גָּמוּר — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, הוֹאִיל וְנִשְׁתַּנָּה לְעִלּוּי וַחֲשִׁיבוּת נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתוֹ, מִכָּל מָקוֹם, בִּסְפֵק לֶחֶם גָּמוּר — יָצָא, שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל.

וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה אֵין כָּאן חֲשַׁשׁ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֻקְלוּ חֲכָמִים בְּדִבְרֵיהֶם לָצֵאת בִּסְפֵק בְּרָכָה — אֵין זוֹ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, וְאֵינָהּ לְבַטָּלָה בְּוַדַּאי, כֵּיוָן שֶׁיּוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְרַשַּׁאי לֶאֱכֹל עַל יָדָהּ, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לַשָּׁוְא וְלֹא לַשֶּׁקֶר, שֶׁהֲרֵי מְבָרֵךְ ה' בֶּאֱמֶת, שֶׁבָּרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁגַּם זֶה מָזוֹן הוּא. אֶלָּא שֶׁכְּשֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּבְרָכָה זוֹ — הֲרֵי זוֹ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, וְנוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לַשָּׁוְא, אֲבָל לֹא לַשֶּׁקֶר, אֶפְלּוּ אִם בֵּרַךְ עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָזוֹן כְּלָל.

וְכָל בַּעַל נֶפֶשׁ הָרוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ — לֹא יֹאכַל פָּחוֹת מִשִּׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה (אֶלָּא פַּת שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַשְׁקִין אוֹ מֵי פֵּרוֹת וְהִיא מְמֻלַּאת בְּפֵרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם) כִּי אִם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְמָזוֹן וּלְשׂוֹבַע, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יג לַחְמָנִיּוֹת הֵן רְקִיקִין דַּקִּים (שֶׁקּוֹרִין נִיבל"ש), וּבִקְצָת מְדִינוֹת אֵלּוּ (בלינע"ש), הַנַּעֲשִׂים מִתַּעֲרֹבֶת קֶמַח וּמַיִם בִּקְדֵרָה בְּלֵילָה רַכָּה מְאֹד, וְשׁוֹפְכִים עַל עֲלֵי יְרָקוֹת רְחָבִים וְנֶאֱפֶית בְּתַנּוּר עִם הֶעָלִים, אוֹ שׁוֹפְכִים עַל מַחֲבַת שֶׁאֵין בָּהּ מַשֶּׁקֶה שֶׁדֵּינָהּ כְּתַנּוּר, בֵּין שֶׁהִרְתִּיחָהּ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ שָׁפַךְ בָּהּ, בֵּין שֶׁשָּׁפַךְ בָּהּ וְאַחַר כָּךְ הִרְתִּיחָהּ. וּמְעַט מַשְׁקֶה שֶׁמּוֹשְׁחִין הַמַּחֲבַת שֶׁלֹּא תִּשָּׂרֵף הָעִסָּה — אֵינוֹ נִקְרָא מַשְׁקֶה.

אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהּ מַשְׁקֶה, אֲפִלּוּ אוֹכֶל מֵהֶם שִׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה — מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּמֵעֵין ג', לְפִי שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲלֵיהֶם תּוֹרַת לֶחֶם מֵעוֹלָם, לֹא בְּשָׁעַת לִישָׁתָם כֵּיוָן שֶׁבְּלֵילָתָם רַכָּה, וְלֹא בְּשָׁעַת אֲפִיָּתָם כֵּיוָן שֶׁנִּטְגְּנוּ בְּמַשְׁקֶה, וְאֵין לֶחֶם אֶלָּא הָאָפוּי וְלֹא מְטֻגָּן.

וַאֲפִלּוּ אוֹתָם שֶׁאֵין בְּלֵילָתָן רַכָּה מְאֹד, כָּל שֶׁאֵין בְּלֵילָתָן עֲבָה — אֵין עֲלֵיהֶן תּוֹרַת לֶחֶם בִּשְׁעַת לִישָׁה, וְלֹא בִּשְׁעַת אֲפִיָּה אִם נִטְגְּנוּ בְּמַשְׁקֶה. אֲבָל אִם נֶאֶפּוּ בְּתַנּוּר אוֹ בְּמַחֲבַת בְּלִי מַשְׁקֶה — לֶחֶם גָּמוּר הוּא, וּמְבָרְכִין עָלָיו "הַמּוֹצִיא" וַאֲפִלּוּ לֹא אָכַל שִׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין בְּלֵילָתָן רַכָּה מְאֹד — דַּרְכָּם שֶׁל בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶם סְעוּדָה לִפְעָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּלֵילָתָם עֲבָה לְגַמְרֵי.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאוֹתָן שֶׁבְּלֵילָתָן רַכָּה מְאֹד אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן כְּשֶׁאוֹכֵל שִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה אֶלָּא כְּשֶׁאֵינָן רְקִיקִין דַּקִּין מְאֹד אַחַר הָאֲפִיָּה, כְּגוֹן שֶׁשָּׁפַךְ הָרִבָּה עַל הָעֲלִים אוֹ עַל הַמַּחֲבַת עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ עָבִים קְצָת עַל יְדֵי הָאֲפִיָּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן עָבִים לְגַמְרֵי, אֲבָל אִם גַּם אַחַר הָאֲפִיָּה הֵם רְקִיקִים דַּקִּים מְאֹד, כְּגוֹן אוֹתָם שֶׁאוֹפִים בְּדָפוּס בֵּין ב' בַּרְזְלִים — אֵין קְבִיעוּת סְעוּדָה מוֹעֶלֶת בָּהֶם לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, לְפִי שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת לֶחֶם כְּלָל גַּם בִּשְׁעַת הָאֲפִיָּה, כֵּיוָן שֶׁהֵם רְקִיקִים דַּקִּים מְאֹד. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לִדְבָרֵיהֶם, שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מֵהֶם כְּשִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה כִּי אִם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְמָזוֹן וּלְשֹׂבַע.

וְכֵן בְּטְרִיתָא, דְּהַיְנוּ שֶׁלּוֹקְחִים קֶמַח וּמַיִם וּמְעָרְבִין וְשׁוֹפְכִין עַל הַכִּירָה וְהוּא מִתְפַּשֵּׁט וְנֶאֱפֶה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין עָלָיו תּוֹרַת לֶחֶם כְּלָל, וַאֲפִלּוּ אוֹכֵל כְּשִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה — מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּמֵעֵין ג'.

(אֲבָל טְרוֹקְנִין דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹשִׂים גֻּמָּא בַּכִּירָה וְנוֹתְנִים בָּהּ קֶמַח וּמַיִם מְעֹרָבִים בָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁבְּלִילָתָהּ רַכָּה מְאֹד, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעַל יְדֵי הָאֲפִיָּה נַעֲשִׂים עָבִים — מוֹעֶלֶת בָּהֶם קְבִיעוּת סְעוּדָה לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן כְּעַל לֶחֶם גָּמוּר. אֲבָל בְּפָחוֹת מִשִּׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", הוֹאִיל וּבְלִילָתוֹ רַכָּה מְאֹד, וְאֵין דֶּרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶם סְעוּדָה):

יד וְכָל מִינֵי לְחָמִים הַלָּלוּ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, אִם בָּא לְאָכְלָם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְקִנּוּחַ סְעוּדָה וּלְתַעֲנוּג, לְהָקֵל מִכֹּבֶד הַמַּאֲכָל, כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין שֶׁכּוֹסְסִין עוּגוֹת יְבֵשׁוֹת בְּסוֹף הַסְּעוּדָה אוֹ מִינֵי מְתִיקָה — אֵינָם נִפְטָרִים בְּבִרְכַּת הַפַּת, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בַּתְּחִלָּה "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עַל פֵּרוֹת שֶׁאוֹכְלִין בְּקִנּוּחַ סְעוּדָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז. אֶלָּא שֶׁהַפַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין, לְפִי שֶׁנֶּחְלְקוּ בָּהּ, וְיֵשׁ

אוֹמְרִים שֶׁלֶּחֶם גָּמוּר הוּא מַה שֶּׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין, לְפִיכָךְ אֵין לְבָרֵךְ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אֶלָּא עַל מַה שֶּׁלִּדְבְרֵי הַכֹּל נִקְרָא פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין.

אֲבָל אִם בָּא לְאָכְלָם לְמָזוֹן וּלְשׂוֹבַע — הֲרֵי הֵם בָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה וְנִפְטָרִים בְּבִרְכַּת הַפַּת, כְּמוֹ שֶׁנִּפְטָרִים כָּל מַעֲשֵׂה קְדֵרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁבָּאִים לְמָזוֹן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְלַפְּתִין בָּהֶם אֶת הַפַּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם.

וַאֲפִלּוּ מִינֵי עִסָּה הַמְמֻלָּאִים בְּפֵרוֹת — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אֲפִלּוּ עַל הַפֵּרוֹת שֶׁבָּהֶם כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִין עַל שְׁאָר הַפֵּרוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, לְפִי שֶׁהַפֵּרוֹת הַלָּלוּ הֵם טְפֵלִים לְגַבֵּי הָעִסָּה שֶׁהִיא מִינֵי דָּגָן, וְנִפְטָרִים עִמָּהּ בְּבִרְכַּת הַפַּת, הוֹאִיל וְהִיא בָּאָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְמָזוֹן וּלְשׂוֹבַע, כְּמוֹ שֶׁהֵם נִפְטָרִים עִמָּהּ בְּבִרְכַּת "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", כְּשֶׁמְּבָרֵךְ עָלֶיהָ שֶׁלֹּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אוֹ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה כְּשֶׁהִיא בָּאָה לְקִנּוּחַ וְתַעֲנוּג. וְאֵין לְהַחֲמִיר וְלִקַּח קְצָת פֵּרוֹת מִן הָעִסָּה וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, כִּי הִיא בְּרָכָה לְבַטָּלָה אִם אוֹכֵל גַּם הָעִסָּה.

וַאֲפִלּוּ מִינֵי עִסָּה שֶׁבְּלִילָתָם רַכָּה מְאֹד וְנִטְגְּנוּ בְּמַשְׁקֶה, שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת לֶחֶם כְּלָל אֲפִלּוּ כְּשֶׁאוֹכְלִים מֵהֶם שִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה, אַף עַל פִּי כֵן נִפְטָרִים בְּבִרְכַּת הַפַּת כְּשֶׁבָּאִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְמָזוֹן וּלְשׂוֹבַע, כְּמוֹ שֶׁנִּפְטָרִים כָּל מַעֲשֵׂה קְדֵרָה שֶׁבָּאִים לְתַבְשִׁיל וּלְמָזוֹן:

טו אֲבָל כָּל דָּבָר שֶׁבְּלִילָתָהּ עֲבָה לְגַמְרֵי, שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תּוֹרַת לֶחֶם בִּשְׁעַת לִישָׁה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ רִכְּכוֹ בְּמַיִם וַעֲשָׂאוֹ סַפְּגָנִין וּבִשְּׁלוֹ בְּמַיִם אוֹ טִגְּנוֹ בְּמַשְׁקֶה — לֹא נִתְבַּטְּלָה תּוֹרַת לֶחֶם מִמֶּנּוּ לְעִנְיַן "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁלֹּא נִתְבַּטְּלָה מִמֶּנּוּ לְעִנְיַן חַלָּה. וְאִם אוֹכְלוֹ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — נִפְטָר בְּבִרְכַּת הַפַּת כְּמוֹ שְׁאָר לֶחֶם גָּמוּר, וַאֲפִלּוּ אוֹכְלוֹ לְקִנּוּחַ וּלְתַעֲנוּג בִּלְבַד.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁנִּתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ תּוֹרַת לֶחֶם עַל יְדֵי בִּשּׁוּל אוֹ טִגּוּן, וַאֲפִלּוּ אוֹכֵל מִמֶּנּוּ שִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה — אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּמַעֲיִן ג', וַאֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁקָּרוּי לֶחֶם לְעִנְיַן חַלָּה, כְּגוֹן שֶׁבִּשְׁעַת לִישָׁה לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְבַשְּׁלוֹ אוֹ לְטַגְּנוֹ וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ, שֶׁהוּא חַיָּב בְּחַלָּה, לְפִי שֶׁבְּחַלָּה הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר גִּלְגּוּל הַקֶּמַח בַּמַּיִם, שֶׁאָז חָל חִיּוּב חַלָּה, וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁהָיְתָה עָלָיו תּוֹרַת לֶחֶם בִּשְׁעַת לִישָׁה שֶׁהָיְתָה בְּלִילָתָהּ עֲבָה — מִיָּד חָל עָלָיו חִיּוּב חַלָּה, וְשׁוּב לֹא נִפְקַע מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי בִּשּׁוּל וְטִגּוּן, אֲבָל לְעִנְיַן

"הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הָאֲפִיָּה, כְּשֶׁנַּעֲשָׂה רָאוּי לַאֲכִילָה, וְכָל שֶׁלֹּא נֶאֱפָה בְּתַנּוּר אוֹ בְּמַחֲבַת בְּלִי מַשְׁקֶה — אֵינוֹ קָרוּי לֶחֶם. וְאִם אֲכָלוֹ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְקִנּוּחַ וּלְתַעֲנוּג — אֵינוֹ נִפְטָר בִּבְרִכַּת הַפַּת.

וְיֵרָא שָׁמַיִם יוֹצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם, וְלֹא יֹאכְלֶנּוּ אֶלָּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְמָזוֹן וּלְשׂוֹבַע. אֲבָל הַמִּנְהָג לְהֵקֵל כִּסְבָרָא אַחֲרוֹנָה (כִּי כֵן עִקַּר):

טז וְאַף לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֶלָּא כְּשֶׁאוֹכֵל שִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה, שֶׁאִם לֹא כֵן דַּי בְּבִרְכַּת "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּמֵעֵין ג' כְּמוֹ לְפַת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין, שֶׁהוּא גַּם כֵּן לֶחֶם גָּמוּר לְחַלָּה, וְאַף עַל פִּי כֵן, כֵּיוָן שֶׁאֵין דַּרְכָּם שֶׁל בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶ אֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אַף עַל מִינֵי טִגּוּן גַּם כֵּן אֵין דֶּרֶךְ לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם (וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם, אַף לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אִם אוֹכֵל מֵהֶם מְעַט לְקִנּוּחַ וּלְתַעֲנוּג).

וְיֵשׁ חוֹלְקִים (וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינָם דּוֹמִין) לְפַת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין, שֶׁהִיא גַּם כֵּן לֶחֶם גָּמוּר לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהִיא פַּת שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַשְׁקִין אוֹ מֵי פֵּרוֹת, אֲבָל מִינֵי טִגּוּן שֶׁבִּשְׁעַת לִישָׁתָם הָיוּ לֶחֶם גָּמוּר — לֹא נִפְקַע מֵהֶם שֵׁם לֶחֶם גָּמוּר עַל יְדֵי טִגּוּן אוֹ בִּשּׁוּל לְעִנְיַן "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁלֹּא נִפְקַע מֵהֶם לְעִנְיַן חַלָּה לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

אֲבָל לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁפַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין הִיא פַּת גְּמוּרָה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵימֵי לְבַד, אֶלָּא שֶׁאַחַר כָּךְ מִלֵּא אוֹתָהּ דְּבַשׁ אוֹ בְּמִינֵי פֵּרוֹת, אוֹ עָשָׂה מִמֶּנָּה עוּגוֹת דַּקּוֹת יְבֵשׁוֹת, וְכוֹסְסִין אוֹתוֹ לְתֵאָבוֹן, וְאַף שֶׁבִּשְׁעַת לִישָׁה הָיָה לֶחֶם גָּמוּר, וְגַם נֶאֱפוּ בְּתַנּוּר כְּלֶחֶם גָּמוּר — אַף עַל פִּי כֵן אֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, הוֹאִיל וְאֵין דֶּרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶם, כָּל שֶׁכֵּן עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵימֵי וְאַחַר כָּךְ בִּשְּׁלָהּ אוֹ טִגְּנָהּ בְּמַשְׁקֶה אוֹ בְּדָבַשׁ, שֶׁבְּוַדַּאי הַטִּגּוּן בְּדָבַשׁ אֵינוֹ גָּרוּעַ מִמִּלּוּי בְּדָבַשׁ הָאָפוּי בְּתַנּוּר שֶׁמְּבַטְּלוֹ מִתּוֹרַת לֶחֶם גָּמוּר, שֶׁהֲרֵי הַמִּלּוּי אֵינוֹ אֶלָּא בִּפְנִים, וּבְטִגּוּן כָּל הָעִסָּה הִיא שְׁרוּיָה בְּדָבַשׁ וּבְלוּעָה מִמֶּנּוּ בְּכֻלָּהּ, וְגַם לֹא נֶאֱפֵת בְּתַנּוּר כְּלָל.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר לְמַעְלָה שֶׁמִּן הַדִּין יֵשׁ לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים, וְכָל שֶׁכֵּן כָּאן שֶׁהַמִּנְהָג לְהָקֵל בְּכָל עִנְיָן:

יז וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ תֹּאַר לֶחֶם עַל הָעִסָּה אַחַר הַטִּגּוּן וְהַבִּשּׁוּל, כְּגוֹן שֶׁנֶּאֱפֵת בְּמַחֲבַת, אֲבָל שֶׁהָיָה שָׁם מְעַט מַיִם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה בָּהֶם בִּשְׁעַת אֲפִיָּתָהּ, אוֹ מְעַט מַשְׁקֶה שֶׁנִּטְגְּנָה בָּהֶם בִּשְׁעַת אֲפִיָּתָהּ, כְּמוֹ פַּשְׁטִידָ"א וּפְלָאדִי"ן וּקְרֶעפְלִי"ךְ.

אֲבָל שֶׁהַפַּשְׁטִידָא וּפְלָאדִי"ן שֶׁהֵן מְמֻלָּאוֹת בְּבָשָׂר וּגְבִינָה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵן פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין אֲפִלּוּ אִם נֶאֶפּוּ בְּתַנּוּר, וְאֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא קְבִיעוּת סְעוּדָה לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְאִם אוֹכְלָן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — נִפְטָרוֹת בִּבְרָכַת הַפַּת אֲפִלּוּ הֵן מְטֻגָּנוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בָּאִין לְתַבְשִׁיל וּלְמָזוֹן וְלֹא לְקִנּוּחַ וְתַעֲנוּג, כֵּיוָן שֶׁהֵן מְמֻלָּאִים בְּבָשָׂר וּגְבִינָה וְלֹא בְּפֵרוֹת.

אֲבָל מִינֵי עִסָּה שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בִּקְדֵרָה (כְּמוֹ וּרִימְזְלִי"ךְ בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז, שֶׁקּוֹרִין בְּאַרְצֵנוּ לאקשי"ן, וְכֵן קרעפלי"ך בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין אוֹפִים אוֹתָן כְּלָל בְּמַחֲבַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַשְׁקֶה, אֶלָּא מְבַשְּׁלִים אוֹתָן תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מְטַגְּנִין אוֹתָן) — אֵין עֲלֵיהֶם תֹּאַר לֶחֶם כְּלָל, וְאֵין לְהַחֲמִיר בָּהֶם כְּלָל שֶׁלֹּא לְאָכְלָם בְּלֹא "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ בִּקְבִיעוּת סְעוּדָה, וַאֲפִלּוּ הֵן חֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אַחַת כַּזַּיִת וְיוֹתֵר:

יח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעִסָּה שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה, אֲבָל לֶחֶם גָּמוּר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל — לֹא נִתְבַּטֵּל מִתּוֹרַת לֶחֶם עַל יְדֵי בִּשּׁוּל אֲפִלּוּ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי טִגּוּן, וּמְבָרְכִים עָלָיו "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ בְּלֹא קְבִיעוּת סְעוּדָה, וַאֲפִלּוּ אִם נִמּוֹחַ בַּבִּשּׁוּל וְלֹא נִשְׁאַר מִכָּל פְּרוֹסָה אֶלָּא כַּזַּיִת.

אֲבָל פְּרוֹסָה פְּחוּתָה מִכַּזַּיִת, בֵּין שֶׁהָיְתָה פְּרוֹסָה גְּדוֹלָה וְנֶחְלְקָה בַּבִּשּׁוּל, בֵּין שֶׁהָיְתָה פְּחוּתָה מִכַּזַּיִת קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה — יְצָאָה מִתּוֹרַת לֶחֶם עַל יְדֵי בִּשּׁוּל לְעִנְיַן בְּרָכָה, אֲפִלּוּ אִם נִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תֹּאַר לֶחֶם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל — אֵינוֹ חָשׁוּב תֹּאַר לֶחֶם, וּמְבָרֵךְ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּמֵעֵין ג', אֲפִלּוּ אִם אוֹכֵל שִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה מִפְּרוּרִים פְּחוּתִים מִכַּזַּיִת. וַאֲפִלּוּ נִדְבְּקוּ עַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל וְיֵשׁ בָּהֶם עַתָּה כַּזַּיִת וְיוֹתֵר בְּכָל חֲתִיכָה, אֶלָּא שֶׁקֹּדֶם הַבִּשּׁוּל לֹא הָיָה בְּכָל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ כַּזַּיִת.

וְהוּא שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בִּכְלֵי רִאשׁוֹן, אֲבָל אִם הִנִּיחָם בִּקְעָרָה וְעֵרָה עֲלֵיהֶם מִכְּלֵי רִאשׁוֹן — תְּלוּיִ בְּמַחֲלֹקֶת שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּעֵרוּי אִם מְבַשֵּׁל כִּכְלֵי רִאשׁוֹן אִם לָאו. לָכֵן יֵשׁ לִמְנֹעַ שֶׁלֹּא לְאָכְלָם כִּי אִם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אִם נִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם תֹּאַר לֶחֶם, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּפַּר וְיָדוּעַ

שֶׁהוּא לֶחֶם.

אֲבָל אִם הָלַךְ מֵהֶם תֹּאַר הַלֶּחֶם עַל יְדֵי הָעֵרוּי, וַאֲפִלּוּ פֵּרוּרִים הַשְּׁרוּיִים בְּמַיִם צוֹנְנִים שֶׁהָלַךְ מֵהֶם תֹּאַר הַלֶּחֶם עַל יְדֵי שְׁרִיָּה זוֹ — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּמֵעֵין ג', אֲפִלּוּ אִם אוֹכֵל שִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה, שֶׁכְּבָר נִתְבַּטְּלוּ וְיָצְאוּ מִתּוֹרַת לֶחֶם לְגַמְרֵי, כֵּיוָן שֶׁאֵין כְּזַיִת בְּכָל אֶחָד וְגַם לֹא תֹּאַר לֶחֶם. וְכָל שֶׁהַמַּיִם מִתְלַבְּנִים מֵחֲמַת הַפֵּרוּרִים — כְּבָר הָלַךְ מֵהֶם תֹּאַר הַלֶּחֶם.

וְהוּא הַדִּין לַחֲתִיכוֹת פַּת שֶׁמְּבַשְּׁשִׁין עַל הַגֶּחָלִים וְשׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּשֵׁכָר, שֶׁאִם אֵין כְּזַיִת בְּכָל אֶחָד וְאֵין תֹּאַר לֶחֶם — מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת":

יט וְכֵן פֵּרוּרֵי לֶחֶם שֶׁמְּחַבְּרִים וּמְדַבְּקִים אוֹתָם בְּקִעָרָה בִּדְבַשׁ אוֹ חָלָב אוֹ מָרָק, אִם אֵין עֲלֵיהֶם תֹּאַר לֶחֶם מֵחֲמַת זֶה, וְאֵין בְּכָל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ כְּזַיִת — אֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ בְּקִבִיעוּת סְעוּדָה, כְּמוֹ בְּבִשּׁוּל וְטִגּוּן לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה שֶׁכֵּן עִקָּר.

אֲבָל פֵּרוּרֵי לֶחֶם שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִין יַחַד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תֹּאַר לֶחֶם מִפְּנֵי שֶׁהֵן דַּקִּין בְּיוֹתֵר — מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ בְּלֹא קְבִיעוּת סְעוּדָה, אֲפִלּוּ עַל פֵּרוּר אֶחָד דַּק כְּקֶמַח מְבֻרָךְ "הַמּוֹצִיא", שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא פַּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּלִי תַּעֲרֹבֶת שׁוּם מַשְׁקֶה בְּתוֹכוֹ הַמְחַבְּרוֹ וּמְדַבְּקוֹ — אֵינוֹ יוֹצֵא מִתּוֹרַת פַּת לְעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ אִם נוֹתֵן פֵּרוּרִים דַּקִּים לְתוֹךְ אֵיזֶה מַשְׁקֶה לְפִי שָׁעָה לְרִכְכָם, וְאֵינָם שׁוֹהִים בְּתוֹכוֹ עַד שֶׁיֵּלֵךְ תֹּאַר הַלֶּחֶם מֵעֲלֵיהֶם עַל יְדֵי שְׁרִיָּה זוֹ — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "הַמּוֹצִיא", אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תֹּאַר לֶחֶם מֵחֲמַת שֶׁהֵם דַּקִּים בְּיוֹתֵר. וַאֲפִלּוּ אִם נוֹתְנָם בְּמַשְׁקֶה חַם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בָּהֶם, אִם הוּא בִּכְלִי שֵׁנִי שֶׁאֵינוֹ מְבַשֵּׁל:

כ וְכֵן אִם פֵּרֵר הַלֶּחֶם לְפֵרוּרִים דַּקִּים כְּקֶמַח וְחָזַר וְגִבְּלָם יַחַד, אֲפִלּוּ נִשְׂרוּ תְּחִלָּה בְּמַיִם עַד שֶׁהָלַךְ תֹּאַר הַלֶּחֶם מֵהֶם, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו יֵשׁ בָּהֶם כְּזַיִת — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁבְּכַזַּיִת אֵין צָרִיךְ תֹּאַר לֶחֶם. וַאֲפִלּוּ לְשׁ אוֹתָם בְּרוֹתְחִין שֶׁל כְּלִי שֵׁנִי, וַאֲפִלּוּ אִם לְשׁ אוֹתָם בְּמַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת — אֵין לָהֶם דִּין פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָיוּ לֶחֶם גָּמוּר מִתְּחִלָּתָם — אֵינָן יוֹצְאִים לְעוֹלָם מִתּוֹרַת פַּת, אֶלָּא אִם כֵּן אֵין בְּכָל אֶחָד כַּזַּיִת (וְאֵינָן מְגֻבָּלִים יַחַד בְּדֶרֶךְ לִישָׁה, אֶלָּא מְחֻבָּרִים בִּלְבַד עַל יְדֵי אֵיזֶה מַשְׁקֶה

הַמְדַבְּקָם זֶה עִם זֶה, אוֹ שֶׁנִּשְׁרוּ בְּתוֹכוֹ עַד שֶׁהָלַךְ מֵהֶם תֹּאַר הַלְּחֶם[].

וַאֲפִלּוּ אִם אַחַר הַלִּישָׁה טִגְּנָן בְּמַשֶּׁקֶה, אוֹ אֲפִלּוּ בִּשְׁלָם בְּקִדֵּרָה — לֹא נִתְבַּטְּלוּ מִתּוֹרַת לֶחֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּכָזִית לֶחֶם גָּמוּר לֹא נִתְבַּטֵּל מִתּוֹרַת לֶחֶם עַל יְדֵי טִגּוּן וּבְשׁוּל.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עֵרֵב בָּהֶם קֶמַח וְטִגְּנָן בְּשֶׁמֶן אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם נִלַּךְ אַחַר הָרֹב (שֶׁהוּא הַקֶּמַח וְהַשֶּׁמֶן), וְאֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ בְּקִבְיעוּת סְעוּדָה). וְכֵן אִם לָשׁ אוֹתָם עִם שֶׁמֶן וְקֶמַח הַרְבֵּה מֵהֶם, אִם נִלַּךְ אַחַר הַקֶּמַח וְלֹא יְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֶלָּא בְּשִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה אַחַר הָאֲפִיָּה, כְּדִין קֶמַח שֶׁנִּלּוֹשׁ בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּמַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת וְנֶאֱפָה בְּתַנּוּר. כִּי אֶפְשָׁר שֶׁכְּמוֹ שֶׁמִּין דָּגָן חָשׁוּב וְאֵינוֹ בָּטֵל בְּרֹב בִּשְׁאָר מִינִים, כָּךְ לֶחֶם גָּמוּר אֵינוֹ בָּטֵל בְּרֹב מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ אֲפִלּוּ בְּקֶמַח שֶׁל מִין דָּגָן.

אֲבָל אִם לָשׁ אוֹתָם בְּרוֹתְחִין מִכְּלִי רִאשׁוֹן, כֵּיוָן שֶׁיָּצְאוּ מִתּוֹרַת לֶחֶם בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בְּרוֹתְחִין וְלֹא הָיָה בָּהֶם כְּזַיִת בְּכָל פֵּרוּר, הֲרֵי דִּינָם כְּקֶמַח שֶׁנִּלּוֹשׁ שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" אַחַר הַטִּגּוּן אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּזַיִת:

כא יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהַשּׁוֹרֶה פִּתּוֹ בְּיַיִן אָדֹם, הוֹאִיל וְנִשְׁתַּנִּית צוּרָתָהּ עַל יְדֵי זֶה — בָּטֵל מִמֶּנָּה תֹּאַר לֶחֶם, וְאִם אֵין בְּכָל פְּרוֹסָה כְּזַיִת — מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּמֵעֵין ג' אֲפִלּוּ אוֹכֵל שִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה.

וְגַם אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל הַיַּיִן הַבָּלוּעַ בַּפַּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָפֵל אֵלֶיהָ. וְכֵן הַשּׁוֹרֶה פַּת שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" בְּיַיִן שָׂרָף אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקִין — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַמַּשְׁקִין הַבְּלוּעִים בָּהּ.

אֲבָל אִם בֵּרַךְ עַל הַפַּת "הַמּוֹצִיא" — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ כְּלָל עַל שְׁאָר מַשְׁקִין אֲפִלּוּ בְּדֶרֶךְ שְׁתִיָּה, שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל שְׁתִיָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"ב. וְכֵן כְּשֶׁנּוֹתְנִים יַיִן בַּקְּעָרָה עִם הַמֶּלַח לִטְבֹּל בּוֹ הַבָּשָׂר — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָפֵל לַבָּשָׂר, וְהַבָּשָׂר כְּבָר נִפְטַר בְּבִרְכַּת "הַמּוֹצִיא", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז:

כב קֶמַח שֶׁחָלְטוֹ בְּרוֹתְחִין וְאַחַר כָּךְ עָשָׂה מִמֶּנּוּ פַּת וַאֲפָאָהּ בְּתַנּוּר אוֹ בְּמַחֲבַת בְּלֹא מַשְׁקֶה — לֶחֶם גָּמוּר הוּא, וּמְבָרְכִים עָלָיו "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה בְּלִילָתוֹ רַכָּה בְּמַיִם רוֹתְחִין, כֵּיוָן שֶׁאַחַר כָּךְ אֲפָאוֹ בְּלֹא מַשְׁקֶה — נַעֲשָׂה לֶחֶם גָּמוּר

(אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה בְּלֵילְתּוֹ רַכָּה מְאֹד, שֶׁאָז אֲפִלּוּ בְּלֹא חֲלִיטָה בְּרוֹתְחִין אֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא" וּבְרָכַת הַמָּזוֹן אֶלָּא כִּשְׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה):

כג בָּצֵק שֶׁאוֹפִין בְּשַׁפּוּד וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ תָּמִיד בְּשֶׁמֶן אוֹ שֶׁמָּן אוֹ מֵי בֵיצִים אוֹ מֵי פֵּרוֹת — אֵין תּוֹרַת לֶחֶם עָלָיו כְּלָל, וּמְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּמֵעֵין ג' (אֲפִלּוּ בִּקְבִיעוּת סְעוּדָה). אֲבָל לֶחֶם גָּמוּר שֶׁצּוֹלִין בְּשַׁפּוּד, אַף שֶׁמּוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן — אֵינוֹ יוֹצֵא מִתּוֹרַת לֶחֶם לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

(מכאן עד סימן קע"ד לא נמצא גם בדפוס הראשון)

סימן קעד

א **דִּין בִּרְכַּת הַיַּיִן בַּסְּעוּדָה, וּבוֹ י"א סְעִיפִים**:

יַיִן, אַף עַל פִּי שֶׁבָּא לִשְׁתּוֹת תּוֹךְ הַסְּעוּדָה, מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", וְאֵינוֹ נִפְטָר בִּבְרִכַּת הַפַּת, אַף עַל פִּי שֶׁשּׁוֹתֶה לִשְׂרוֹת הָאֲכִילָה שֶׁבְּמֵעָיו וַהֲרֵי זֶה כִּדְבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁנִּפְטָרִים בִּבְרִכַּת הַפַּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם, הוֹאִיל וְהַיַּיִן הוּא חָשׁוּב שֶׁגּוֹרֵם בְּרָכָה לְעַצְמוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, כְּגוֹן בְּקִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה וּבִרְכַּת אֵרוּסִין, שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַיַּיִן "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צְרִיכִים לִשְׁתִיָּתוֹ, לְפִיכָךְ אֵינוֹ נֶחְשָׁב טָפֵל לַפַּת לְהִפָּטֵר בִּבְרִכָּתוֹ מִבְּרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", אַף עַל פִּי שֶׁטָּפֵל אֵלֶיהָ לְהִפָּטֵר בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן מִבְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה אֶלָּא בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה (לְבַדָּהּ, שֶׁבִּשְׁבִילָהּ הִיא עִקַּר הָבָאַת הַכּוֹס בְּכָל דָּבָר הַטָּעוּן כּוֹס):

ב אֲבָל עַל מַיִם אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים — אֵין לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, וַאֲפִלּוּ שׁוֹתֶה לִצְמָאוֹ, לְפִי שֶׁהֵם בָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַאֲכִילָה בְּלֹא שְׁתִיָּה. וְגַם אִם אוֹכֵל אֵיזֶה דָּבָר לְמַתֵּק הַשְׁתִיָּה — הֲרֵי זֶה טָפֵל לַמַּשְׁקֶה וְהַמַּשְׁקֶה לַלֶּחֶם, וְנִפְטָרִים בִּבְרִכַּת הַלֶּחֶם. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה צָמֵא קֹדֶם הַסְּעוּדָה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא רָצָה לִשְׁתּוֹת אָז כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ לוֹ הַמַּיִם — נִמְצָא כִּי שְׁתִיַּת הַמַּיִם בְּסִבַּת הַפַּת הִיא, וּבִרְכַּת הַפַּת פּוֹטַרְתָּם. (וְאַף עַל פִּי שֶׁהַפַּת הִיא סִבָּה רְחוֹקָה לָהֶם, וְאֵינָם דּוֹמִים לְפֵרוֹת שֶׁאוֹכְלִים בִּגְמַר הַסְּעוּדָה לְעַכֵּל הַמַּאֲכָל, שֶׁהַפַּת הוּא סִבָּה קְרוֹבָה לָהֶם, וְאַף עַל פִּי כֵן טְעוּנִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז, לְפִי שֶׁהַפֵּרוֹת הֵם דְּבָרִים הַבָּאִים שֶׁלֹּא מֵחֲמַת

הַסְּעוּדָה, שֶׁדַּרְכּוֹ לְאָכְלָם כָּל הַיּוֹם, לְפִיכָךְ אִם אוֹכְלָם בִּשְׁעַת סְעוּדָה אֵינָם חֲשׁוּבִים טְפֵלָה לַפַּת, אֶלָּא אִם כֵּן בָּאוּ לְצָרְכּוֹ אֲכִילָתוֹ שֶׁל אָכַל עֲדַיִן, כְּגוֹן לְלַפֵּת הַפַּת, אוֹ לְעוֹרֵר תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְלֹא לְעַכֵּל הַמַּאֲכָל שֶׁכְּבָר אָכַל, כִּי מַה שֶּׁהָיָה כְּבָר הָיָה, אֲבָל מַיִם וּשְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁשָּׁתִיתָם כָּל הַיּוֹם הִיא מֵחֲמַת סְעוּדָה, שֶׁרֹב הַצְּמָאוֹן הִיא מֵחֲמַת אֲכִילָה. וַאֲפִלּוּ מַשְׁקִין שֶׁשּׁוֹתִין אוֹתָם אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצִמָּאוֹן, כְּגוֹן שֵׁכָר וּמֵי דְּבַשׁ — אֵין דַּרְכָּם לִשְׁתּוֹתָם קֹדֶם אֲכִילָה אֶלָּא אַחֲרֶיהָ, נִמְצָא שֶׁבָּאִים מֵחֲמַת אֲכִילָה, לְפִיכָךְ כְּשֶׁבָּאִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי סִבָּה רְחוֹקָה — הֲרֵי הֵם טְפֵלִים לַסְּעוּדָה, וּבִרְכַּת הַפַּת שֶׁהוּא עִקַּר הַסְּעוּדָה פּוֹטַרְתָּם).

וְהוּא שֶׁקּוֹבֵעַ סְעוּדָה עַל פַּת, אֲבָל אִם אוֹכֵל מְעַט פַּת בְּשִׁבִיל שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ לוֹ הַמַּיִם בְּלִבַד — מְבָרֵךְ עַל הַפַּת "שֶׁהַכֹּל", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ג וְיֵין שָׁרָף שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אִם שׁוֹתֵהוּ כְּדֵי לְעוֹרֵר תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל — הֲרֵי הוּא טָפֵל לַסְּעוּדָה וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו. וְאִם שׁוֹתֵהוּ כְּדֵי לְחַמֵּם הָאִצְטוֹמָכָא לְעַכֵּל הַמַּאֲכָל — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו (כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַפֵּרוֹת שֶׁבָּאִים לְעַכֵּל), לְפִי שֶׁגַּם הַיֵּין שָׁרָף אֵין שְׁתִיָּתוֹ מֵחֲמַת אֲכִילָה לְעוֹלָם כִּשְׁאָר מַשְׁקִין, וְגַם אֵין כַּוָּנַת רֹב בְּנֵי אָדָם לְעוֹרֵר בּוֹ תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל, שֶׁהֲרֵי רְגִילִים לִשְׁתּוֹתוֹ בְּכָל בֹּקֶר אַף בְּלֹא סְעוּדָה, לְפִיכָךְ אֵינוֹ נֶחְשָׁב טָפֵל אֶלָּא כְּשֶׁבָּא לְצָרְכּוֹ אֲכִילָה שֶׁאָכַל עֲדַיִן.

וְאִם שׁוֹרֶה בּוֹ פַּת — יִתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וּבְשַׁבָּת אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו בְּכָל עִנְיָן, שֶׁנִּפְטָר בִּבְרָכַת הַכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ, וַאֲפִלּוּ קִדֵּשׁ עַל הַיַּיִן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר (אֶלָּא אִם כֵּן קִדֵּשׁ בַּלַּיְלָה עַל הַפַּת).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁגַּם מַיִם וּשְׁאָר מַשְׁקִים טְעוּנִים בְּרָכָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה כְּמוֹ יַיִן, וְלֹא הֻצְרְכוּ לִתֵּן טַעַם לִבְרַכַת הַיַּיִן מִפְּנֵי שֶׁגּוֹרֵם בְּרָכָה לְעַצְמוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהַיַּיִן מַמְשִׁיךְ אָדָם לְתַאֲוַת אֲכִילָה וַהֲרֵי הוּא צָרִךְ סְעוּדָה, אֲבָל שְׁאָר מַשְׁקִים שֶׁאֵינָן מְעוֹרְרִים תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבִין כְּיַיִן.

וְיֵשׁ מַצְרִיכִים עוֹד לְבָרֵךְ עַל הַמַּיִם בְּכָל פַּעַם וּפַעַם, כִּי מִן הַסְּתָם נִמְלַךְ הוּא בְּכָל פַּעַם, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִשְׁתּוֹת מַיִם אֶלָּא לִצְמָאוֹ וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיִּצְמָא עוֹד. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְהָרוֹצֶה לְהִסְתַּלֵּק מִן הַסָּפֵק — יִתֵּן לְאַחֵר שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל לְבָרֵךְ וְיִתְכַּוֵּן לְפָטְרוֹ, אוֹ יֵשֵׁב קוֹדֶם נְטִילָה בִּמְקוֹם סְעוּדָתוֹ וִיבָרֵךְ עַל מְעַט מַיִם אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין עַל דַּעַת לִשְׁתּוֹת כָּל צָרְכּוֹ בְּתוֹךְ סְעוּדָתוֹ (וַאֲפִלּוּ אִם נִמְלַךְ לִשְׁתּוֹת עוֹד לִפְנֵי הַסְּעוּדָה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, שֶׁאֵין זֶה קָרוּי נִמְלָךְ, כֵּיוָן שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת אַחַר כָּךְ בַּסְּעוּדָה עַל סְמַךְ בְּרָכָתוֹ זוֹ). וְלֹא יִשְׁתֶּה כְּשִׁעוּר רְבִיעִית, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְלֹא יִפְטֹר בָּזֶה מַה שֶּׁיִּשְׁתֶּה בְּתוֹךְ סְעוּדָתוֹ. וְגַם יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לָצֵאת חוּצָה קֹדֶם סְעוּדָה, שֶׁכְּשֶׁמְּשַׁנֶּה מְקוֹמוֹ — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ כְּשֶׁחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן. אֲבָל הַמִּנְהָג כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ד בָּרַךְ עַל יַיִן — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל שְׁאָר מַשְׁקִין לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁיַּיִן פּוֹטֵר כָּל מִינֵי מַשְׁקִים, בֵּין בִּשְׁעַת הַסְּעוּדָה בֵּין בִּשְׁאָר פְּעָמִים, לְפִי שֶׁהַיַּיִן הוּא עִקַּר מַשְׁקֶה וְהוּא רֹאשׁ לְכָל מִינֵי מַשְׁקִין, לָכֵן הוּא עִקַּר לְעִנְיַן בְּרָכָה וְכֻלָּן טְפֵלִים אֵלָיו. וְהוּא שֶׁהָיוּ הַמַּשְׁקִין לְפָנָיו בִּשְׁעָה שֶׁבֵּרַךְ עַל הַיַּיִן (אוֹ שֶׁהָיָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם).

וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ קוֹבֵעַ עַצְמוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן, אֶלָּא שׁוֹתֶה יַיִן מְעַט לְצֹרֶךְ מְצָוָה, כְּגוֹן קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, וְשׁוֹתֶה מַשְׁקִין הַרְבֵּה אַחַר כָּךְ — נִפְטָרִים בִּבְרָכַת הַיַּיִן (אִם הָיָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר):

ה אִם שָׁתָה יַיִן לִפְנֵי הַסְּעוּדָה, אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁקָּבַע עַצְמוֹ לַסְּעוּדָה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, שֶׁנִּפְטַר בִּבְרָכַת הַיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעוּדָה, אֶלָּא אִם כֵּן לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ תְּחִלָּה לִשְׁתּוֹת יַיִן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ. אֲבָל בְּסָתָם אֵינוֹ נִקְרָא נִמְלָךְ, כִּי רְגִילוּת הוּא לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּסְּעוּדָה אֲפִלּוּ בְּחֹל לִשְׁרוֹת הָאֲכִילָה שֶׁבְּמֵעָיו. וְלָכֵן הַמַּבְדִּיל עַל שֵׁלְחָנוֹ, דְּהַיְנוּ סָמוּךְ לְסְעוּדָתוֹ וּבִמְקוֹם סְעוּדָה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיַּיִן הַבְדָּלָה הוֹאִיל וְאֵינוֹ בָּא לִשְׁתִיָּה אֶלָּא לְמִצְוָה — אֵינוֹ פּוֹטֵר הַיַּיִן שֶׁבַּסְּעוּדָה, אֶלָּא אִם כֵּן הִבְדִּיל עַל שֵׁלְחָנוֹ מַמָּשׁ, דְּהַיְנוּ אַחַר שֶׁקָּבַע עַצְמוֹ לַסְּעוּדָה עַל הַשֻּׁלְחָן, אוֹ אַחַר שֶׁנָּטַל יָדָיו, שֶׁנִּטְילַת יָדַיִם הִיא הַתְחָלַת קְבִיעוּת הַסְּעוּדָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָשַׁב בַּשֻּׁלְחָן עֲדַיִן, וַאֲפִלּוּ נָטַל יָדָיו וְהִבְדִּיל בְּחֶדֶר אַחֵר (וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה, שֶׁכְּשֶׁמַּבְדִּיל קֹדֶם שֶׁקּוֹבֵעַ עַצְמוֹ לִסְעוּדָה — יְכַוֵּן שֶׁלֹּא

לְפָטֵר בִּבְרָכָה זוֹ הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה. וּבְדִיעֲבַד שֶׁלֹּא כִּוֵּן לְכָךְ — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיֵין הַבְדָּלָה שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ לַסְּעוּדָה, אֲבָל יֵין קִדּוּשׁ הוֹאִיל וְהוּא שַׁיָּךְ לַסְּעוּדָה, שֶׁאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה — פּוֹטֵר הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ קִדֵּשׁ קֹדֶם שֶׁקָּבַע עַצְמוֹ לַסְּעוּדָה, אַף עַל פִּי שֶׁיַּיִן זֶה אֵינוֹ לִשְׁתִיָּה אֶלָּא לְמִצְוָה. וְכָל שֶׁכֵּן יַיִן שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעוּדָה בְּחֹל שֶׁהוּא לִשְׁתִיָּה שֶׁפּוֹטֵר הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אֲפִלּוּ אִם בֵּרַךְ עָלָיו קֹדֶם שֶׁקָּבַע עַצְמוֹ לַסְּעוּדָה.

(וְהוּא שֶׁבֵּרַךְ בִּמְקוֹם סְעוּדָה, דְּהַיְנוּ בְּאוֹתוֹ חֶדֶר שֶׁסּוֹעֵד בּוֹ, אֲבָל מֵחֶדֶר לְחֶדֶר — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, אֶלָּא אִם כֵּן שָׁתָה כְּשִׁעוּר שֶׁנִּתְחַיֵּב לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין ג' וְלֹא בֵּרַךְ, שֶׁאָז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּדִיעֲבַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ח. וַאֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹ חֶדֶר, אִם יָצָא מִמֶּנּוּ בֵּינְתַיִם וְחָזַר — הֲרֵי דִּינוֹ כְּמֵחֶדֶר לְחֶדֶר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּסְתָם, אֲבָל אִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ כְּשֶׁבֵּרַךְ עַל הַיַּיִן בְּחֶדֶר זֶה לְפָטֵר בִּבְרָכָה זוֹ אֶת הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁיִּסְעֹד בְּחֶדֶר אַחֵר — פּוֹטֵר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה אִם שְׁנֵי הַחֲדָרִים הֵם בְּבַיִת אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

ו וְכָל מָקוֹם שֶׁיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעוּדָה פּוֹטֵר אֶת הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה כְּלָל, אֲפִלּוּ שָׁתָה לִפְנֵי הַסְּעוּדָה כַּשִּׁעוּר, לְפִי שֶׁנִּפְטָר הוּא בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן כְּמוֹ הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁשְּׁנֵיהֶם הֵם שִׁתְיָה אַחַת, כֵּיוָן שֶׁנִּפְטְרוּ בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה אַחַת. אֲבָל הַמַּבְדִּיל לִפְנֵי הַסְּעוּדָה וְכֵן שֶׁלֹּא לִפְטֹר הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אוֹ שֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ כְּלָל לִשְׁתּוֹת יַיִן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה לִפְנֵי הַסְּעוּדָה אִם שָׁתָה כַּשִּׁעוּר (וְאִם שָׁכַח וְלֹא בֵּרַךְ לִפְנֵי הַסְּעוּדָה וְנִזְכַּר קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — צָרִיךְ לְבָרֵךְ מִיָּד "מֵעֵין ג'"). וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן פּוֹטֶרֶת "מֵעֵין ג'" עַל הַיַּיִן בְּדִיעֲבַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיֵין הַבְדָּלָה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְמִצְוָה, אֲבָל הַשּׁוֹתֶה יַיִן לִפְנֵי הַסְּעוּדָה בְּחֹל — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו, אֲפִלּוּ אֵין בְּדַעְתּוֹ כְּלָל לִשְׁתּוֹת יַיִן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, לְפִי שֶׁיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעוּדָה בָּא לִפְתֹּחַ בְּנֵי מֵעַיִם לְהַמְשִׁיךְ אָדָם לְתַאֲוַת אֲכִילָה, וּמִכְּלַל

הַסְּעוּדָה הוּא, לָכֵן נִפְטַר בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן כִּשְׁאָר דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה. וְהוּא הַדִּין לְיֵין שָׂרָף.

אֲבָל הַשְּׁוֹתֶה שְׁאָר מַשְׁקִין לִפְנֵי הַסְּעוּדָה בְּחֹל — צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרֵיהֶם, וַאֲפִלּוּ דַּעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת גַּם כֵּן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ פּוֹטֵר בִּבְרַכַּת הַמַּשְׁקִין שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעוּדָה אֶת הַמַּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה מִבְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהֲרֵי שְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אֵין צְרִיכִים בְּרָכָה כְּלָל (וְאִם שָׂכַח וְלֹא בֵּרַךְ וְנִזְכַּר אֲפִלּוּ אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — צָרִיךְ לְבָרֵךְ, שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת" אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד):

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין לוֹ כּוֹס לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ כְּלָל בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל הַמַּשְׁקִין שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעוּדָה אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, לְפִי שֶׁנִּפְטָרִים בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁיְּבָרֵךְ אַחַר הַכּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

וּמִכָּל מָקוֹם, יִשְׁתֶּה פָּחוֹת מֵרְבִיעִית לִפְנֵי הַסְּעוּדָה, וּבָזֶה יִסְתַּלֵּק מִן הַסָּפֵק. וְאִם שָׁתָה רְבִיעִית — יְהֶיֶה לוֹ כּוֹס לִבִרְכַּת הַמָּזוֹן לְבָרֵךְ אַחֲרָיו בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה לִפְטֹר מַשְׁקִין שֶׁשָּׁתָה לִפְנֵי הַסְּעוּדָה, אִם רוֹצֶה לְהִסְתַּלֵּק מִסָּפֵק סְבָרַת הַמַּצְרִיכִים בְּרָכָה לְמַשְׁקִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁלִּפְנֵי דִּבְרֵיהֶם אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחַר מַשְׁקִין שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעוּדָה, כֵּיוָן שֶׁהֵם פּוֹטְרִים אֶת הַמַּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה מִבְּרָכָה רִאשׁוֹנָה:

ח וְכָל זֶה בְּחֹל, אֲבָל בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שֶׁמְּקַדֵּשׁ עַל הַכּוֹס — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו לִדְבָרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ הוּא שֶׁל שְׁאָר מַשְׁקִין, לְפִי שֶׁהוּא שַׁיָּךְ לַסְּעוּדָה, שֶׁאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה, וְלָכֵן נִפְטָר בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן כְּמוֹ יַיִן שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעוּדָה שֶׁהוּא בָּא מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה.

וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִדְבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה לְאַחַר הַסְּעוּדָה קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁהֵיוּ רְגִילִים בִּימֵיהֶם אַחַר גְּמַר הַסְּעוּדָה לִמְשֹׁךְ יְדֵיהֶם מִן הַפַּת וְלִקְבֹּעַ לַאֲכִילַת פֵּרוֹת וְלִשְׁתִיָּה, וְכָל דָּבָר שֶׁמְּבִיאִים אָז לִפְנֵיהֶם, אֲפִלּוּ דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה, כְּגוֹן מֵינֵי לִפְתָּן וּמֵינֵי יְרָקוֹת שֶׁנֶּאֱכָלִים לְמָזוֹן וּלְשַׂבַּע וְלֹא לְקִנּוּחַ וּלְתַעֲנוּג, וְאַף עַל פִּי כֵן טְעוּנִים גַּם בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, וְאֵינָן נִפְטָרִים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, הוֹאִיל וְלֹא בָּאוּ בְּתוֹךְ עִקַּר הַסְּעוּדָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז, לְפִי שֶׁכָּל מַה שֶּׁבָּא לְאַחַר שֶׁכְּבָר סִלְּקוּ יְדֵיהֶם מִן הַפַּת, אֵינוֹ נֶחְשָׁב טָפֵל לַפַּת לְהִפָּטֵר עִמָּהּ בְּבִרְכוֹתֶיהָ, שֶׁהֵן "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אֲבָל דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּשָׁעָה שֶׁדַּעְתָּם עַל הַפַּת וְאֵין יְדֵיהֶם מְסֻלָּקוֹת

הֵימֶנָּה, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְחִילוּ בָּהּ — הֵם טְפֵלִים אֵלֶיהָ לְהַפְטֵר בְּבִרְכָתָהּ מִבִּרְכָה אַחֶרוֹנָה.

אֲבָל לֹא מִבִּרְכָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁלֹּא לֶהָנוֹת מֵהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה בִּתְחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

ט וַאֲפִלּוּ יַיִן הַבָּא לִפְנֵיהֶם לְאַחַר שֶׁכְּבָר מָשְׁכוּ יְדֵיהֶם מִן הַפַּת — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו, שֶׁנִּפְטָר בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נֶחְשָׁב מִכְּלַל הַסְּעוּדָה, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַיַּיִן סוֹעֵד הַלֵּב — הָיָה רָאוּי לְתַקֵּן לְבָרֵךְ אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת גְּמוּרוֹת כְּמוֹ אַחַר הַפַּת, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְקַבֵּעַ סְעוּדָה עָלָיו דַּי לוֹ בְּ"מֵעֵין ג'", אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹתֶהוּ בִּסְעוּדָה שֶׁל קֶבַע, מִתּוֹךְ שֶׁהִיא קְבִיעוּת לַאֲכִילָה — הֲרֵי זוֹ קְבִיעוּת לִשְׁתִיָּה, וְנִפְטָר בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה.

אֲבָל שְׁאָר מַשְׁקִין אַחַר גְּמַר הַסְּעוּדָה לְאַחַר שֶׁמָּשְׁכוּ יְדֵיהֶם מִן הַפַּת — טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם.

וּלְקַמָּן סִימָן קע"ז יִתְבָּאֵר אִם שַׁיָּךְ בִּמְדִינָתֵנוּ דִּין זֶה שֶׁלְּאַחַר הַסְּעוּדָה.

(וְאַף בִּימֵיהֶם) לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְבָרֵךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה עַל הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַסְּעוּדָה קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, לְפִי שֶׁנִּפְטָר בִּבְרִכַּת הַיַּיִן שֶׁלְּפָנֵי הַסְּעוּדָה, אִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ אָז לִשְׁתּוֹת גַּם אַחַר הַסְּעוּדָה, אוֹ אֲפִלּוּ בְּסָתָם, אִם הוּא שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב אוֹ יוֹם הַקָּזָה אוֹ יוֹם שֶׁנִּכְנַס לַמָּרְחָץ, שֶׁסְּתָם כָּל אָדָם דַּרְכּוֹ לְקַבֵּעַ סְעוּדָתוֹ עַל הַיַּיִן בְּיָמִים אֵלּוּ, אַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין הַיַּיִן מָצוּי כָּל כָּךְ, וְלָכֵן אֵינוֹ נִקְרָא נִמְלָךְ מִן הַסְּתָם, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא נִמְלַךְ.

אֲבָל אִם לֹא בֵּרַךְ עַל יַיִן לִפְנֵי הַסְּעוּדָה אֶלָּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — אֵינוֹ פּוֹטֵר בְּסָתָם אֶת הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַסְּעוּדָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִתְכַּוֵּן לְפָטְרוֹ בְּפֵרוּשׁ, לְפִי שֶׁהַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שְׁתִיָּתוֹ גְּרוּעָה, שֶׁאֵינוֹ בָּא לִשְׁתִיָּה אֶלָּא לִשְׁרוֹת הָאֲכִילָה שֶׁבְּמֵעָיו, שֶׁלֹּא הָיוּ רְגִילִין לִשְׁתּוֹת בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אֶלָּא מְעַט לִשְׁרוֹת בִּלְבַד, וְהַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַסְּעוּדָה הוּא בָּא לִשְׁתִיָּה, וְאֵינוֹ בִּדִין שֶׁיִּפְטֹר הַגָּרוּעַ אֶת הֶחָשׁוּב שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה.

וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין אָנוּ רְגִילִים לִמְשֹׁךְ יָדֵינוּ מִן הַפַּת עַד בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — הֲרֵי גַּם הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר גְּמַר הַסְּעוּדָה הוּא בָּא לִשְׁרוֹת, וְנִפְטָר בִּבְרִכַּת יַיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה.

(רק בִּסְעוּדוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁרְגִילִים לִמְשֹׁךְ יְדֵיהֶם מִן הַפַּת וְלַעֲרֹךְ הַשֻּׁלְחָן בְּמִינֵי מְגָדִים וְלִקְבֹּעַ שְׁתִיָּה קוֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — אֵין הַיַּיִן נִפְטָר בְּבִרְכַּת הַיַּיִן שֶׁבֵּרַךְ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְפָטְרוֹ.

אֲבָל עַל שְׁאָר מַשְׁקִים אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל שְׁאָר דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה שֶׁמְּבִיאִים אַחַר גְּמַר הַסְּעוּדָה, לְפִי שֶׁנִּפְטָרִים בְּבִרְכַּת "הַמּוֹצִיא", מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין דַּרְכָּם לִקְבֹּעַ שְׁתִיָּה אַחַר הַסְּעוּדָה קוֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בִּסְעוּדוֹת גְּדוֹלוֹת, אַף שֶׁשּׁוֹתִין יַיִן בִּגְמַר הַסְּעוּדָה כְּשֶׁאוֹכְלִין מִינֵי מְגָדִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין קוֹבְעִין עַצְמָן לִשְׁתִיָּה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כִּי גַּם שְׁתִיָּה זוֹ הִיא צֹרֶךְ הַסְּעוּדָה, וּמִתְּחִלָּה הָיָה דַּעְתּוֹ גַּם עָלֶיהָ לְפָטְרָהּ בְּבִרְכַּת הַיַּיִן שֶׁבֵּרַךְ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה).

וְכָל זֶה בַּיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַסְּעוּדָה, אֲבָל כָּל מַה שֶּׁשּׁוֹתֶה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה דַּי לוֹ בִּבְרָכָה אַחַת בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ בִּסְתָם, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נִמְלָךְ:

י וַאֲפִלּוּ הַמְלָכַת סָפֵק שְׁמָהּ הַמְלָכָה, כְּגוֹן מִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵית חֲבֵרוֹ וְיֵשׁ שָׁם חֲבוּרָה שֶׁמְּסֻבִּין לִשְׁתִיָּה, וְהוֹשִׁיטוּ לוֹ כּוֹס וּבֵרַךְ עָלָיו, וְאַחַר כָּךְ הוֹשִׁיטוּ לוֹ כּוֹס אַחֵר — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל הַשֵּׁנִי כִּי כְּשֶׁבֵּרַךְ עַל הָרִאשׁוֹן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ אִם יִתְּנוּ לוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ קָבוּעַ עִמָּהֶם לִשְׁתִיָּה. אֲפִלּוּ לֹא שָׁתָה עֲדַיִן כָּל הַכּוֹס שֶׁנָּתְנוּ לוֹ תְּחִלָּה, וְהוֹשִׁיטוּ לוֹ כּוֹס אַחֵר בְּעוֹד שֶׁהָיָה אָצְלוֹ יַיִן מִכּוֹס הָרִאשׁוֹן — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס הָאַחֵר שֶׁהוֹשִׁיטוּ לוֹ.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁהָיָה קָבוּעַ עִם הַמְסֻבִּין וְהֵבִיאוּ לוֹ כּוֹס בְּעוֹד שֶׁהָיָה לְפָנָיו מִכּוֹס הָרִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיְּבִיאוּ עוֹד יַיִן בִּסְעוּדָה זוֹ אַחַר שֶׁכְּבָר הִתְחִילוּ לִשְׁתּוֹת (וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אִם יְבִיאוּ עוֹד יַיִן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ו), מִכָּל מָקוֹם, מֵאַחַר שֶׁהָיָה קָבוּעַ עִם הַמְסֻבִּין, וְיֵשׁ קֶבַע לִשְׁתִיַּת יַיִן שֶׁלִּפְעָמִים אָדָם קוֹבֵעַ עַצְמוֹ עַל הַיַּיִן וְנִגְרָר מִשְּׁתִיָּה לִשְׁתִיָּה וְשׁוֹתֶה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהֵכִין בָּרִאשׁוֹנָה, הֲרֵי הָיָה בְּדַעְתּוֹ מִתְּחִלָּה שֶׁאִם יְבִיאוּ לוֹ יוֹתֵר יִשְׁתֶּה מֵהֶם, וְאֵין זֶה נִמְלָךְ, מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁאִם יְבִיאוּ עוֹד יִתְּנוּ לוֹ גַּם כֵּן.

אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל אִם יִתְּנוּ לוֹ — הֲרֵי זֶה נִמְלָךְ מִסָּפֵק. וְכֵן בִּסְעוּדוֹת גְּדוֹלוֹת

שֶׁהַמְסֻבִּים רַבִּים, וְיֵשׁ בָּהֶם אֲנָשִׁים שֶׁמִּסְתַּפְּקִים אִם יַגִּיעַ לָהֶם הַכּוֹס — צְרִיכִים הַמְסֻפָּקִים לְבָרֵךְ עַל כָּל כּוֹס:

יא אֲבָל אִם הָיָה דַּעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ בְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ עַל הַכּוֹס הָרִאשׁוֹן שֶׁיֵּצֵא בְּבִרְכָתוֹ עַל כָּל מַה שֶּׁיִּתְּנוּ לוֹ יוֹתֵר, אֲפִלּוּ אִם הָיָה סָפֵק לוֹ אִם יִתְּנוּ לוֹ כְּלָל, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה דַּעְתּוֹ שֶׁאִם יִתְּנוּ לוֹ יוֹתֵר יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּבְרָכָה זוֹ — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כּוֹס הָאַחֵר שֶׁיּוֹשִׁיטוּ לוֹ. וְכֵן אִם בֵּרַךְ אֶחָד לְכֻלָּם עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"ג, וְנִתְכַּוֵּן הַמְסֻפָּק שֶׁאִם יִתְּנוּ לוֹ יֵצֵא בִּבְרָכָתוֹ שֶׁל הַמְבָרֵךְ — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס שֶׁיּוֹשִׁיטוּ לוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אֵין לִנְהֹג כָּךְ שֶׁיְּבָרֵךְ אֶחָד לְכֻלָּם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין בֵּית הַבְּלִיעָה פָּנוּי, וְאֵין דַּעְתָּם לִשְׁמֹעַ הַבְּרָכָה מִפִּי הַמְבָרֵךְ, וְגַם לֹא יוּכְלוּ לַעֲנוֹת אַחֲרָיו אָמֵן שֶׁיֵּצְאוּ בִּבְרָכָתוֹ, כִּי אֵין מְשִׂיחִין בַּסְּעוּדָה, שֶׁמָּא יַקְדִּים קָנֶה לְוֶשֶׁט וְנִמְצָא בָּא לִידֵי סַכָּנָה.

לְפִיכָךְ, אִם אוֹמֵר לָהֶם: "סַבְרִי מָרָנָן", כְּלוֹמַר תְּנוּ דַּעְתְּכֶם לְבָרְכָה לָצֵאת יְדֵי חוֹבַתְכֶם, כְּדֵי שֶׁיְּפַנּוּ בֵּית הַבְּלִיעָה וְיָנִיחוּ אֲכִילָתָם וְיִתְּנוּ דַּעְתָּם לִשְׁמֹעַ הַבְּרָכָה וְיַעֲנוּ אָמֵן — אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם. וְכֵן נוֹהֲגִין.

וּמִטַּעַם זֶה נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בְּכָל מָקוֹם שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַיַּיִן, כְּגוֹן בְּקִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, אִם אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם לָצֵאת בִּבְרָכָתוֹ — אוֹמֵר "סַבְרִי מָרָנָן", וְלֹא "בִּרְשׁוּת מָרָנָן", כְּדֵי שֶׁלֹּא לַחֲלֹק בִּבְרַכַּת הַיַּיִן בֵּין אִם מְבָרְכִין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַסְּעוּדָה וּבֵין יַיִן הַבָּא לָהֶם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה:

חֵסֶר בַּהֶעְתֵּק סִימָן קע"ה וקע"ו. אַף הֲרוֹצֶה לַעֲמֹד עַל עִקָּרָן שֶׁל דְּבָרִים, יִמְצָא בַּסִּדּוּר [לְקַמָּן בְּסֵדֶר בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין שֶׁבְּסוֹף הַכֶּרֶךְ]. הַכֹּל כָּתוּב וּמְפֹרָשׁ בְּלִי שׁוּם חִסָּרוֹן, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁשַּׁיָּךְ לְסִימָן קע"ה יִמְצָא בְּפֶרֶק י"ב מִסְּעִיף י"ג עַד סְעִיף (י"ט) [כ"א], וּמַה שֶּׁשַּׁיָּךְ לְסִימָן קע"ו יִמְצָא בְּפֶרֶק ד' מִסְּעִיף י"א עַד סוֹף הַפֶּרֶק.

סימן קעז

א דִּין דְּבָרִים הַבָּאִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְאַחַר הַסְּעוּדָה וּמַה דִּינָם, וּבוֹ ז' סְעִיפִים:

דְּבָרִים הַבָּאִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אִם הֵם דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה, דְּהַיְנוּ דְּבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, בֵּין לְלַפֵּת בָּהֶם אֶת הַפַּת, כְּגוֹן בָּשָׂר וְדָגִים וִירָקוֹת וּגְבִינָה

וּבִיצִּים וּמִינֵי מְלוּחִים, בֵּין לְמָזוֹן וּלְהַשְׁבִּיעַ, כְּגוֹן כְּרוּב וּתְרָדִין וְדַיְסָא וְכָל מַעֲשֵׂה קְדֵרָה שֶׁאֵינָן בָּאִין לְלַפֵּת אֶלָּא לְתַבְשִׁיל וּלְמָזוֹן — אֵין צָרִיךְ בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם, אֲפִלּוּ אוֹכְלִם בִּלֹּא פַּת, שֶׁבִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" פּוֹטַרְתָּם, וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם, שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן פּוֹטַרְתָּם (שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין דַּרְכָּם לֶאֱכֹל אוֹתָם כָּל הַיּוֹם כְּמוֹ הַפֵּרוֹת אֶלָּא בִּשְׁעַת סְעוּדָה בִּלְבַד — הֲרֵי הֵם טְפֵלִים לַפַּת שֶׁהוּא עִקַּר הַסְּעוּדָה, וְלָכֵן נִפְטָרִים בִּבְרִכַּת הַפַּת אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכְלִם בִּלֹּא פַּת).

(בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁקָּבַע סְעוּדָתוֹ עַל הַפַּת, שֶׁאָז כָּל הַמַּאֲכָלִים שֶׁהֵם מִינֵי לִפְתָּן וְלֹא מִינֵי מָזוֹן הֵם) בָּאִים מֵחֲמַת הַפַּת, לָכֵן הֵם טְפֵלִים אֵלֶיהָ. אֲבָל אִם אֵינוֹ חָפֵץ לֶאֱכֹל פַּת, וְאוֹכֵל מְעַט פַּת וּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא" לִפְטֹר הַמַּאֲכָלִים, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם נִפְטָרִים בִּבְרָכָתָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן בָּאִין מֵחֲמָתָהּ, אוֹ אֶפְשָׁר כֵּיוָן שֶׁדַּרְכָּם לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם — הַפַּת פּוֹטַרְתָּם. וְלָכֵן יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם וְלֹא עַל הַפַּת, אִם לֹא בְּשַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב):

ב וְאִם הֵם דְּבָרִים הַבָּאִים שֶׁלֹּא מֵחֲמַת סְעוּדָה, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, לֹא לְלַפֵּת וְלֹא לְהַשְׁבִּיעַ, כְּגוֹן כָּל מִינֵי פֵּרוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם, בֵּין חַיִּים בֵּין מְבֻשָּׁלִים, וַאֲפִלּוּ נִתְבַּשְּׁלוּ עִם בָּשָׂר, אִם אוֹכֵל אוֹתָם בִּלֹּא פַּת — טְעוּנִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם.

וַאֲפִלּוּ אוֹכְלִם בִּגְמַר הַסְּעוּדָה כְּדֵי לְעַכֵּל הַמַּאֲכָל (אוֹ לְקִנּוּחַ לְהָקֵל מִכֹּבֶד הַמַּאֲכָל) — אֵינָן נִפְטָרִים בִּבְרִכַּת "הַמּוֹצִיא", כֵּיוָן שֶׁאֵינָן מֵעִקַּר הַסְּעוּדָה, וְאֵין דַּרְכָּם לְבֹא מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה לְעוֹלָם, אֶלָּא דַּרְכָּם לְאָכְלָם כָּל הַיּוֹם אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת סְעוּדָה.

אֲבָל אֵין טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם (אֲפִלּוּ אוֹכְלִם בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה לֹא לְעַכֵּל וְלֹא לְקִנּוּחַ אֶלָּא לְתַעֲנוּג בִּלְבַד), שֶׁכֵּיוָן שֶׁבָּאוּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה קֹדֶם שֶׁמָּשְׁכוּ יְדֵיהֶם מִן הַפַּת — בִּרְכַּת הַמָּזוֹן פּוֹטַרְתָּם, לְפִי שֶׁכָּל מַה שֶּׁבָּא תּוֹךְ הַסְּעוּדָה הוּא מִכְּלַל הַשְּׂבִיעָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ":

ג אֲבָל אִם אוֹכְלָם עִם פַּת, נַעֲשׂוּ טְפֵלָה לַפַּת, וּבִרְכַּת "הַמּוֹצִיא" פּוֹטַרְתָּן, אֲפִלּוּ קָבַע לִפְתָּן סְעוּדָתוֹ עַל דָּבָר אַחֵר וְהֵבִיאוּ לְפָנָיו פֵּרוֹת לְקִנּוּחַ וּלְתַעֲנוּג וְאוֹכֵל מֵהֶם מְעַט עִם פַּת.

וְאִם הֵבִיאוּם לְפָנָיו לְלַפֵּת בָּהֶם גַּם כֵּן אֶת הַפַּת וְאָכַל מֵהֶם מְעַט עִם הַפַּת, אֲפִלּוּ אוֹכֵל אַחַר כָּךְ בִּלֹּא פַּת — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לִפְנֵיהֶם אִם דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל עוֹד מֵהֶם עִם פַּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁתְּחִלַּת אֲכִילַת הַפֵּרוֹת וְסוֹפָהּ הִיא עִם הַפַּת — מִצְטָרְפִין הֵם עִם שְׁאָר הַסְּעוּדָה

לְהַפְטִיר בְּבִרְכַּת הַפַּת אַף מַה שֶּׁאוֹכֵל בֵּינְתַיִם בְּלֹא פַּת, כֵּיוָן שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתָם מִתְּחִלָּה לְלַפֵּת בָּהֶם הַפַּת, וּמְלַפֵּת בָּהֶם פַּת בַּתְּחִלָּה, וְגַם בַּסּוֹף דַּעְתּוֹ לְלַפֵּת בָּהֶם. וְאַף אִם אַחַר כָּךְ נִמְלַךְ שֶׁלֹּא לְלַפֵּת בָּהֶם בַּסּוֹף — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאוֹכֵל מֵהֶם עַל סְמַךְ בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" — כַּוָּנָתוֹ לְלַפֵּת בָּהֶם עֲדַיִן אַחַר כָּךְ.

אֲבָל אִם מִתְּחִלָּה לֹא הֵבִיאוּם לְלַפֵּת בָּהֶם אֶת הַפַּת אֶלָּא לְקִנּוּחַ סְעוּדָה, אַף שֶׁמְּלַפֵּת בָּהֶם פַּת תְּחִלָּה וְסוֹף וְאוֹכֵל בֵּינְתַיִם בְּלֹא פַּת — צָרִיךְ לְבָרֵךְ לִפְנֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁעִקָּרָם לְקִנּוּחַ וְלֹא לְלַפֵּת — אֵינָן מִצְטָרְפִין לִשְׁאָר הַסְּעוּדָה לִפְטֹר מַה שֶּׁאוֹכֵל בְּלֹא פַּת.

וְכָל זֶה כְּשֶׁתְּחִלַּת אֲכִילָתוֹ מֵהַפֵּרוֹת הִיא עִם פַּת, אֲבָל אִם מַתְחִיל לֶאֱכֹל בְּלֹא פַּת, אַף אִם בָּאוּ לְלַפֵּת בָּהֶם אֶלָּא שֶׁאוֹכֵל מְעַט בַּתְּחִלָּה בְּלֹא פַּת — צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

וְטוֹב לִנְהֹג כֵּן לְעוֹלָם, כְּשֶׁבָּאִים לוֹ פֵּרוֹת בְּאֶמְצַע סְעוּדָתוֹ לְלַפֵּת הַפַּת — לֶאֱכֹל מֵהֶם תְּחִלָּה מְעַט בְּלֹא פַּת וּלְבָרֵךְ, וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל בֵּין עִם פַּת בֵּין בְּלֹא פַּת, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִסְתַּפְּקִין אַף אִם מְלַפֵּת בָּהֶם הַפַּת תְּחִלָּה וְסוֹף וְאוֹכֵל בֵּינְתַיִם בְּלֹא פַּת — אִם נִפְטָרִים בְּבִרְכַּת "הַמּוֹצִיא":

ד וְכָל זֶה כְּשֶׁקָּבַע לִפְתַּן סְעוּדָתוֹ עַל דָּבָר אַחֵר וּבְאֶמְצַע הַסְּעוּדָה הֵבִיאוּ לוֹ פֵּרוֹת, אֲבָל אִם קָבַע לִפְתַּן סְעוּדָתוֹ עַל הַפֵּרוֹת — נַעֲשׂוּ לוֹ הַפֵּרוֹת כַּדְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה, שֶׁנִּפְטָרִים בְּבִרְכַּת "הַמּוֹצִיא" אֲפִלּוּ אוֹכְלָם בְּלֹא פַּת בְּתְחִלַּת אֲכִילָתָם, וְאֵין צָרִיךְ לֶאֱכֹל מֵהֶם תְּחִלָּה עִם פַּת. וְיֵשׁ חוֹלְקִים.

וְלָכֵן טוֹב שֶׁיֹּאכַל תְּחִלָּה מְעַט עִם פַּת, וְאָז אַף אִם אַחַר כָּךְ אוֹכֵל מֵהֶם בְּלֹא פַּת — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, וַאֲפִלּוּ אֵין דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל עוֹד עִם פַּת, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר קְבִיעַת סְעוּדָתוֹ הָיָה עֲלֵיהֶם לְלַפֵּת בָּהֶם אֶת הַפַּת.

וּמִי שֶׁאוֹכֵל תְּמָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם בֵּין מַאֲכָל לְמַאֲכָל לְהַמְשִׁיךְ תַּאֲוַת הָאֲכִילָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא צָרֵךְ סְעוּדָה — נִפְטָרִים בְּבִרְכַּת הַפַּת בְּכָל עִנְיָן, כְּמוֹ פֵּרְפְּרָאוֹת שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ו:

ה וְכָל מָקוֹם שֶׁאֵין הַפֵּרוֹת נִפְטָרִים בְּבִרְכַּת הַפַּת — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, אֲפִלּוּ הָיוּ לְפָנָיו בְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" וְנִתְכַּוֵּן לְפוֹטָרָם.

וְכָל מָקוֹם שֶׁהֵם נִפְטָרִים — נִפְטָרִים אֲפִלּוּ לֹא הָיוּ לְפָנָיו בְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" וְלֹא

הָיָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם (וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל מָקוֹם אֵין הָעִקָּר פּוֹטֵר אֶת הַטָּפֵל בְּבִרְכָתוֹ אִם אֵין הַטָּפֵל לְפָנָיו וְאֵין דַּעְתּוֹ עָלָיו, מִכָּל מָקוֹם, בַּסְּעוּדָה כֵּיוָן שֶׁקּוֹבֵעַ עַצְמוֹ לַאֲכִילָה, הֲרֵי דַּעְתּוֹ מִן הַסְּתָם עַל כָּל מַה שֶּׁיְּבִיאוּ לְפָנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה כֵּן בְּדַעְתּוֹ) בְּפֵרוּשׁ.

אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁלֹּא הָיָה דַּעְתּוֹ עַל זֶה כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁאַחַר שֶׁבֵּרַךְ עַל הַפַּת שָׁלְחוּ לוֹ דּוֹרוֹן מִבֵּית אֲחֵרִים שֶׁאֵינוֹ סָמוּךְ עֲלֵיהֶם וְלֹא הָיָה דַּעְתּוֹ עַל הַדּוֹרוֹן — אֵינוֹ נִפְטָר בִּבְרָכַת הַפַּת אֲפִלּוּ הוּא דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לָבֹא לְלַפֵּת אֶת הַפַּת וּמְלַפֵּת בּוֹ אֶת הַפַּת. וְעַכְשָׁו אֵין הָעוֹלָם נִזְהָרִים בָּזֶה בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, מִפְּנֵי שֶׁבֵּינֵינוּ הוּא דָּבָר מָצוּי שֶׁאֶחָד שׁוֹלֵחַ לַחֲבֵרוֹ דּוֹרוֹן בַּסְּעוּדָה אֲפִלּוּ מִבֵּית אֲחֵרִים.

(וְכָל זֶה לְעִנְיַן אִם נִפְטָר בִּבְרָכַת הַפַּת, אֲבָל כָּל דָּבָר שֶׁנִּפְטָר בִּבְרָכַת הַפַּת, אַף עַל פִּי שֶׁסִּיֵּם לְאָכְלוֹ וְגָמַר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ עוֹד בִּסְעוּדָה זוֹ וְחָזַר וְנִמְלַךְ לֶאֱכֹל — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט):

ו וּדְבָרִים הַבָּאִים לְאַחַר הַסְּעוּדָה (שֶׁהֵיָה מִנְהָג בִּימוֹת חַכְמֵי הַתַּלְמוּד, שֶׁבְּסוֹף הַסְּעוּדָה הָיוּ מוֹשְׁכִים יְדֵיהֶם מִן הַפַּת וּמְסִירִים אוֹתָהּ, וְגַם הַשֻּׁלְחָנוֹת הַקְּטַנִּים שֶׁלְּפָנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְקוֹבְעִין עַצְמָן לֶאֱכֹל פֵּרוֹת וּפַרְפְּרָאוֹת לְקִנּוּחַ סְעוּדָה וְלִשְׁתּוֹת יַיִן), הֲרֵי כָּל מַה שֶּׁמְּבִיאִים אָז לִפְנֵיהֶם, אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּם לָבֹא לְלַפֵּת הַפַּת — טְעוּנִים בְּרָכָה בֵּין לִפְנֵיהֶם בֵּין לְאַחֲרֵיהֶם (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר פֵּרוֹת, חוּץ מִתְּמָרִים שֶׁנִּפְטָרִים בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח), מִפְּנֵי שֶׁ"הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַת הַמָּזוֹן אֵינָן פּוֹטְרִים אֶלָּא מַה שֶּׁנֶּאֱכָל תּוֹךְ עִקַּר הַסְּעוּדָה, בְּעוֹד שֶׁלֹּא סִלְקוּ יְדֵיהֶם מֵהַפַּת.

וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין מְסַלְקִין הַשֻּׁלְחָן אַחַר הַסְּעוּדָה קֹדֶם בִּרְכַת הַמָּזוֹן — אֵין לָנוּ סִלּוּק הַפַּת בְּסָתָם עַד בִּרְכַת הַמָּזוֹן, אוֹ מַיִם אַחֲרוֹנִים, אוֹ שֶׁיִּטֹּל כּוֹס בִּרְכַת הַמָּזוֹן בְּיָדוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו, אוֹ שֶׁיֹּאמַר "תְּנוּ כּוֹס וּנְבָרֵךְ בִּרְכַת הַמָּזוֹן, שֶׁאָז סִלֵּק דַּעְתּוֹ מִלֶּאֱכֹל לְגַמְרֵי (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אָמַר בְּפֵרוּשׁ שֶׁמְּסַלֵּק אֶת עַצְמוֹ מִלֶּאֱכֹל עוֹד, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר "תְּנוּ וּנְבָרֵךְ". וְהוּא הַדִּין אִם גָּמַר כֵּן בְּלִבּוֹ).

וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם חוֹזֵר וְנִמְלָךְ לֶאֱכֹל פַּת יֵשׁ מַתִּירִין לֶאֱכֹל בְּלֹא בְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט, וְאָז יָכוֹל גַּם כֵּן לֶאֱכֹל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁנִּפְטְרוּ בִּבְרָכָתָהּ, מִכָּל מָקוֹם, כָּל

זְמַן שֶׁלֹּא חָזַר וְיָדָיו מְסֻלָּקוֹת הֵימֶנָּה — אֵין שְׁאָר דְּבָרִים נִפְטָרִים בְּבִרְכָתָהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא סִלֵּק דַּעְתּוֹ מֵהֶם:

ז וּבְסְעוּדוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁרְגִילִים לִמְשֹׁךְ יְדֵיהֶם מִן הַפַּת וְלַעֲרֹךְ הַשֻּׁלְחָן בְּפֵרוֹת וְלִקְבֹּעַ שְׁתִיָּה — הָיָה רָאוּי לְבָרֵךְ עַל הַמַּשְׁקִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵם בָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה, וְגַם בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל הַפֵּרוֹת קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֶלָּא שֶׁלֹּא נָהֲגוּ כֵּן.

וְיֵשׁ מִי שֶׁלִּמֵּד עֲלֵיהֶם זְכוּת לוֹמַר, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לְבָרֵךְ בֵּימֵיהֶם אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁנִּרְאֶה כִּסְעוּדָה אַחֶרֶת מַה שֶּׁאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים אַחַר סִלּוּק הַשֻּׁלְחָן, לְכָךְ אֵינָן נִפְטָרִים בְּבִרְכַּת הַפַּת, לֹא מִבְּרָכָה רִאשׁוֹנָה וְלֹא מִבְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, אֲבָל כָּל מַה שֶּׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁאָכְלוּ עָלָיו הַפַּת — סְעוּדָה אַחַת הִיא עִם הַפַּת, וְלָכֵן נִפְטָרִים בְּבִרְכוֹתֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁסִּלְּקוּ דַּעְתָּם מִמֶּנָּה לְגַמְרֵי, וַאֲפִלּוּ אָמְרוּ "תְּנוּ וּנְבָרֵךְ", עַד שֶׁיִּטְלוּ מַיִם אַחֲרוֹנִים, אוֹ שֶׁיִּטֹּל כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט:

סימן קעח

א **אֵיזֶה דְּבָרִים קְרוּיִים הֶפְסֵק בַּסְּעוּדָה, וּבוֹ ט' סְעִיפִים**:

הָיָה אוֹכֵל בְּחֶדֶר זֶה וְנָטַל הַמַּאֲכָל בְּיָדוֹ וְהָלַךְ לְחֶדֶר אַחֵר לֶאֱכֹל — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעָמַד וְהָלַךְ לְמָקוֹם אַחֵר — עֲמִידָתוֹ זוֹ הִיא גְּמַר אֲכִילָתוֹ, וְזוֹ אֲכִילָה אַחֶרֶת הִיא, וּטְעוּנָה בְּרָכָה בַּתְּחִלָּה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ בֵּינְתַיִם. וַאֲפִלּוּ חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ לֶאֱכֹל — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁשִּׁנָּה מְקוֹמוֹ בֵּינְתַיִם הִפְסִיק אֲכִילָתוֹ. אֲבָל בְּחֶדֶר אֶחָד מִזְּוִית לְזָוִית אֵינוֹ נִקְרָא שִׁנּוּי מָקוֹם, אֲפִלּוּ הוּא טְרַקְלִין גָּדוֹל.

וְאִם מִתְּחִלָּה כְּשֶׁבֵּרַךְ בְּחֶדֶר זֶה הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְשַׁנּוֹת מְקוֹמוֹ מֵחֶדֶר לְחֶדֶר בְּאֶמְצַע אֲכִילָתוֹ, אֲפִלּוּ אוֹכֵל בַּחֶדֶר הַשֵּׁנִי מַאֲכָל אַחֵר שֶׁבֵּרְכָתוֹ כִּבְרָכַת הָרִאשׁוֹן — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ.

וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי הַחֲדָרִים בְּבַיִת אֶחָד, אֲבָל מִבַּיִת לְבַיִת אוֹ אֲפִלּוּ מִבַּיִת לְחָצֵר — אֵין דַּעְתּוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם, אֲפִלּוּ נוֹטֵל הַמַּאֲכָל בְּיָדוֹ כְּשֶׁהוֹלֵךְ וְחוֹזֵר וְאוֹכְלוֹ בְּלֹא הֶסַח הַדַּעַת בֵּינְתַיִם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם בַּמָּקוֹם שֶׁאוֹכֵל יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת מְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁאָכַל שָׁם, אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ חַלּוֹן, וַאֲפִלּוּ מִקְצָת מְקוֹמוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ אֲפִלּוּ מִבַּיִת לְחָצֵר, וַאֲפִלּוּ

לֹא הָיָה כֵן בְּדַעְתּוֹ כְּשֶׁבֵּרַךְ, וְאַפִלּוּ עַל מַאֲכָל אַחֵר שֶׁבִּרְכָתוֹ כְּבִרְכַּת הָרִאשׁוֹן, אִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל כְּשֶׁבֵּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ו:

ב וְכָל זֶה בְּיָחִיד, אוֹ בִּבְנֵי חֲבוּרָה וְעָקְרוּ כֻּלָּם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אֲבָל אִם הִנִּיחוּ מִקְצָתָם בְּמָקוֹמָם, אֲפִלּוּ אֶחָד מֵהֶם, וְהַשְּׁאָר הָלְכוּ כֻּלָּם, אֲפִלּוּ לְבֵית אַחֵר, אֲפִלּוּ אֵינוֹ סָמוּךְ לְבֵית זֶה, כְּשֶׁהֵם חוֹזְרִים אֵין צְרִיכִים לְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁאָכְלוּ כָּאן כְּאִלּוּ לֹא עָקְרוּ מִמְּקוֹמָם כְּלָל בֵּינְתַיִם, כֵּיוָן שֶׁהִנִּיחוּ מִקְצָת חַבְרֵיהֶם נִשְׁאֲרָה קְבִיעוּתָם כָּאן וְאֵין זוֹ עֲקִירָה.

אֲבָל אִם רוֹצִים לֶאֱכֹל בַּמָּקוֹם שֶׁהָלְכוּ — צְרִיכִים לְבָרֵךְ, וְאֵין מוֹעִיל מַה שֶּׁהִנִּיחוּ מִקְצָת חַבְרֵיהֶם בְּחֶדֶר זֶה לְמַה שֶּׁאָכְלוּ בְּחֶדֶר אַחֵר:

ג וְכָל זֶה בִּדְבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בְּמִקוֹמָם, כְּגוֹן כָּל אֹכֶל וּמַשְׁקֶה שֶׁבִּרְכָתָם הָאַחֲרוֹנָה הִיא "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת", שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה בְּמָקוֹם אֲכִילָה אוֹ שְׁתִיָּה, אֶלָּא רַשַּׁאי לַעֲמֹד מִמְּקוֹמוֹ קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ וְלֵילֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר לְבָרֵךְ שָׁם, לְפִיכָךְ, עֲמִידָתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לֵילֵךְ — זֶהוּ גְּמַר סְעוּדָתוֹ, וּכְשֶׁחוֹזֵר וְאוֹכֵל אוֹ שׁוֹתֶה בְּמָקוֹם אַחֵר אוֹ לְאַחַר שֶׁחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ — סְעוּדָה אַחֶרֶת הִיא, וּטְעוּנָה בְּרָכָה שֵׁנִית אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בֵּרַךְ עֲדַיִן בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל סְעוּדָה הָרִאשׁוֹנָה.

אֲבָל דְּבָרִים הַטְּעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָם, כְּגוֹן פַּת, אוֹ אֲפִלּוּ מַעֲשֵׂה קְדֵרָה מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים, אוֹ אֲפִלּוּ פֵּרוֹת מִז' הַמִּינִים וְיַיִן, שֶׁבִּרְכָתָן הָאַחֲרוֹנָה הוֹאִיל וְהִיא מֵעֵין ג' בְּרָכוֹת שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — הִיא חֲשׁוּבָה לְהַצְרִיךְ וּלְבָרֵךְ בְּמָקוֹם אֲכִילָה אוֹ שְׁתִיָּה כְּמוֹ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, לְפִיכָךְ, כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד מִמְּקוֹמוֹ לֵילֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר — אֵין עֲמִידָתוֹ גְּמַר סְעוּדָתוֹ, שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ הוּא לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ לְבָרֵךְ בְּרָכָה הָאַחֲרוֹנָה, לָכֵן כְּשֶׁחוֹזֵר וְאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר, עַל דַּעַת סְעוּדָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹכֵל מִשּׁוּם לְסַיֵּם סְעוּדָתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כְּשֶׁחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה אֲפִלּוּ לֹא הִנִּיחַ מִקְצָת חֲבֵרִים.

וְהוּא שֶׁאָכַל כְּבָר כַּזַּיִת, אֲבָל פָּחוֹת מִכַּזַּיִת דִּינָם כִּדְבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בְּמָקוֹמָם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּין דָּגָן לְבַד טָעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו בְּמְקוֹמוֹ, מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁנִּקְרָא מָזוֹן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים פַּת בִּלְבַד. וּלְכַתְּחִלָּה יַחֲמִיר בְּכָל שִׁבְעַת הַמִּינִים לְבָרֵךְ בִּמְקוֹמוֹ, וְכֵן בְּדִיעֲבַד אִם שִׁנָּה מְקוֹמוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ, שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

ד וַאֲפִלּוּ הָלַךְ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לְבַיִת אַחֵר, וְאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה שָׁם דְּבָרִים שֶׁאֵינָם טְפֵלִים לַסְּעוּדָה לְעִנְיַן בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, וְהֻצְרַךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בַּבַּיִת הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ יַיִן וּפֵרוֹת, כֵּיוָן שֶׁהֵם טְפֵלִים לְעִנְיַן בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה וְנִפְטָרִים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן — עַל דַּעַת סְעוּדָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם שָׁם אֲפִלּוּ לֹא אָכַל שָׁם פַּת, וַאֲפִלּוּ לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ כְּשֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" לְשַׁנּוֹת מְקוֹמוֹ בְּאֶמְצַע סְעוּדָתוֹ.

וְאִם אוֹכֵל שָׁם פַּת — מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בַּמָּקוֹם שֶׁגּוֹמֵר אֲכִילַת הַפַּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ד.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲקֹר כְּלָל מִמְּקוֹמוֹ עַד שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן תְּחִלָּה אִם לֹא הָיָה כֵּן בְּדַעְתּוֹ כְּשֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא", שֶׁכָּל דָּבָר הַטָּעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו בִּמְקוֹמוֹ מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ — טָעוּן לְבָרֵךְ אַחֲרָיו קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר מִמְּקוֹמוֹ (שֶׁכְּמוֹ שֶׁמּוֹעֶלֶת חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ בְּמָקוֹם אַחֵר — כָּךְ מוֹעֶלֶת חֲשִׁיבוּתוֹ לְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר לְמָקוֹם אַחֵר, וְאַף שֶׁיֹּאכַל גַּם בַּמָּקוֹם הַשֵּׁנִי וִיבָרֵךְ שָׁם, מַה מּוֹעִיל זֶה לַאֲכִילָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיְתָה טְעוּנָה בְּרָכָה בִּמְקוֹמָהּ לְכַתְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר מִשָּׁם מִשּׁוּם חֲשִׁיבוּת.

אֶלָּא שֶׁאִם כְּבָר עָקַר — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ, שֶׁבָּזֶה לֹא יִתְקֵן מַה שֶּׁעָוַת בַּעֲקִירָתוֹ, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ בִּמְקוֹם אֲכִילָה — אוֹכֵל הוּא מְעַט בַּמָּקוֹם הַשֵּׁנִי וּמְבָרֵךְ.

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לֹא יַעֲקֹר בְּלֹא בְּרָכָה, וַאֲפִלּוּ אִם הִנִּיחַ מִקְצָת חֲבֵרִים שֶׁאֵין זוֹ עֲקִירָה אִם הָיָה עָתִיד לַחֲזוֹר אֲלֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם, כְּשֶׁהוֹלֵךְ לִגְמֹר סְעוּדָתוֹ בְּבַיִת אַחֵר — הֲרֵי הוּא עוֹקֵר מֵחֲבוּרָתוֹ.

אֲבָל אִם הוֹלֵךְ עַל דַּעַת לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ לִגְמֹר סְעוּדָתוֹ — אֵין זוֹ עֲקִירָה בִּדְבָרִים הַטָּעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָם, אֲפִלּוּ לֹא הִנִּיחַ מִקְצָת חֲבֵרִים. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיֵּלֵךְ עַל דַּעַת לֶאֱכֹל שָׁם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וַאֲפִלּוּ הוֹלֵךְ שֶׁלֹּא עַל דַּעַת לַחֲזוֹר) אִם מִתְּחִלָּה כְּשֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִגְמֹר בְּבֵית אַחֵר — מַתָּר, שֶׁהֲרֵי מִתְּחִלָּה לֹא קָבַע בְּמָקוֹם זֶה כָּל סְעוּדָתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים הוֹלְכֵי דְּרָכִים שֶׁאוֹכְלִים דֶּרֶךְ הִלּוּכָם וְיוֹשְׁבִים וּמְבָרְכִים בְּמָקוֹם סְיוּם אֲכִילָתָם, מִפְּנֵי

שֶׁלְּכָךְ נִתְכַּוְּנוּ מִתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לִקְבֹּעַ מָקוֹם לַאֲכִילָתָם בַּמָּקוֹם שֶׁבֵּרְכוּ "הַמּוֹצִיא" וְהִתְחִילוּ שָׁם לֶאֱכֹל:

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית אַחֵר לֶאֱכֹל שָׁם, אֲבָל אִם אֵינוֹ הוֹלֵךְ לֶאֱכֹל שָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ מִתְּחִלָּה לֵילֵךְ שָׁם — אָסוּר לוֹ לַעֲקֹר מִמְּקוֹמוֹ עַד שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וַאֲפִלּוּ הִנִּיחַ מִקְצָת חֲבֵרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח מִלַּחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ לְבָרֵךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהוֹלֵךְ לֶאֱכֹל שָׁם, שֶׁמְּבָרֵךְ בַּמָּקוֹם שֶׁגּוֹמֵר סְעוּדָתוֹ אִם שׁוֹכֵחַ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, וְאֵין לָחֹשׁ אֶלָּא לַעֲקִירָה מִמְּקוֹם אֲכִילָה בִּלֹא בְּרָכָה אִם אֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וּלְבָרֵךְ וְלֹא הָיָה דַּעְתּוֹ עַל זֶה מִתְּחִלָּה:

ו וְכָל זֶה כְּשֶׁהוֹלֵךְ לִדְבַר הָרְשׁוּת, אוֹ אֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה שֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת, אֲבָל לְצֹרֶךְ מִצְוָה עוֹבֶרֶת, כְּגוֹן לִקְרֹאת חָתָן אוֹ לִקְרֹאת כַּלָּה, אוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר — מֻתָּר לֵילֵךְ וּלְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כְּשֶׁיַּחֲזֹר, וַאֲפִלּוּ לֹא הִנִּיחַ מִקְצָת חֲבֵרִים, שֶׁאֵין לְהָנִיחַ מִצְוָה עוֹבֶרֶת מִשּׁוּם חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח.

וַאֲפִלּוּ לַעֲקֹר בִּסְעוּדָתוֹ מִבֵּית לְבֵית וּלְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בַּבַּיִת הָאַחֲרוֹן וְלֹא הָיָה דַּעְתּוֹ עַל זֶה מִתְּחִלָּה — מֻתָּר לְצֹרֶךְ מִצְוָה עוֹבֶרֶת, כְּגוֹן לְבָרֵךְ שָׁם בְּזִמּוּן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ט.

וְאַף עַל פִּי שֶׁלַּעֲקֹר קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁלֹּא עַל דַּעַת לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וּלְבָרֵךְ, אֵין הָאִסּוּר מִשּׁוּם חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח, אֶלָּא אִסּוּר גָּמוּר הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵין עוֹבְרִין אֲפִלּוּ עַל אִסּוּר קַל שֶׁל דִּבְרֵיהֶם מִשּׁוּם מִצְוָה עוֹבֶרֶת, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁדַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל בְּבֵית אַחֵר וּלְבָרֵךְ שָׁם אֵינוֹ אִסּוּר בָּרוּר, שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁאֵין זוֹ עֲקִירָה, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁחוֹזֵר וְאוֹכֵל בְּבֵית שֵׁנִי אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁעַל דַּעַת סְעוּדָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹכֵל לְסַיֵּם סְעוּדָתוֹ וְהַכֹּל לִסְעוּדָה אַחַת הִיא נֶחְשֶׁבֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֶלָּא לְפִי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וּלְדִבְרֵיהֶם הָאִסּוּר בָּרוּר, וְגַם לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאַף שֶׁהַכֹּל סְעוּדָה אַחַת הִיא מִכָּל מָקוֹם בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת הִיא, וְכָל מַה שֶּׁאָכַל בְּמָקוֹם זֶה צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו מִיָּד לְכַתְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר לְמָקוֹם אַחֵר — לְפִיכָךְ אֵין לְהָקֵל אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה עוֹבֶרֶת אִם לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ עַל זֶה מִתְּחִלָּה:

ז אִם עָמַד וְהָלַךְ לִדְבַר הָרְשׁוּת אֲפִלּוּ שָׁהָה שָׁם הַרְבֵּה, כָּל שֶׁלֹּא שָׁהָה כְּדֵי שֶׁיִּתְעַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" כְּשֶׁחוֹזֵר לֶאֱכֹל בִּמְקוֹמוֹ אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר אִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ בֵּינְתַיִם. אֲבָל אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלֶּאֱכֹל עוֹד, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן הֶסַח הַדַּעַת וְשִׁנּוּי מָקוֹם — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט.

וְגַם צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו אֲפִלּוּ לֹא שָׁהָה כְּלָל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִן הָאֲכִילָה, מִן הַסְּתָם לֹא נִזְהַר בִּשְׁמִירַת יָדָיו וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן.

וַאֲפִלּוּ לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלֶּאֱכֹל, אִם הִפְלִיג הַרְבֵּה בְּדִבָּרִים — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", מִפְּנֵי שֶׁמִּן הַסְּתָם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירָתָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ד.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁהוּא הַדִּין אִם עָמַד לְהִתְפַּלֵּל בְּאֶמְצַע סְעוּדָתוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו אַחַר הַתְּפִלָּה כְּשֶׁחוֹזֵר לִסְעֻדָּתוֹ, מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ הֶסַח הַדַּעַת בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, אֶלָּא אִם כֵּן שָׁמַר יָדָיו (כְּמוֹ שֶׁבְּלֵיל פֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁנָּטַל יָדָיו בְּטִבּוּל רִאשׁוֹן — חוֹזֵר וְנוֹטֵל לַסְּעוּדָה מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ הֶסַח הַדַּעַת בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַהַגָּדָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה).

וּלְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ב שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁהֶסַח הַדַּעַת פּוֹסֵל בִּתְפִלָּה כְּמוֹ בַּאֲכִילָה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו אַחַר הַתְּפִלָּה, שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם תְּפִלָּה עַצְמָהּ אֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּאֲמִירַת הַהַגָּדָה בְּלֵיל פֶּסַח שֶׁאֵין הֶסַח הַדַּעַת פּוֹסֵל בָּהּ — חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ.

אֲבָל בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ הָלַךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל וְשָׁהָה שָׁם הַרְבֵּה כָּל שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלֶּאֱכֹל עוֹד, וְאֵין הַתְּפִלָּה חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק בַּסְּעוּדָה אֲפִלּוּ הָיָה מֻכְרָח לְהַפְסִיק וּלְהִתְפַּלֵּל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁהוּת עוֹד בַּיּוֹם לְהִתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה אִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכֹל מְאוּמָה — אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק מִשּׁוּם זֶה.

וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁחֲשׁוּבָה הֶפְסֵק מִשּׁוּם זֶה לְהַצְרִיךְ בְּרָכָה עַל כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, הוֹאִיל וּבִשְׁעַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אִי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן הוּא סִלּוּק וְהֶסַח הַדַּעַת עַל מַה שֶּׁאָכַל וְשָׁתָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט:

ח וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁדְּבָרִים הַטְּעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָם דִּינָם כִּדְבָרִים שֶׁאֵין טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָם לְעִנְיַן שִׁנּוּי מָקוֹם בְּדִיעֲבַד, שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, אֶלָּא אִם כֵּן הִנִּיחַ מִקְצָת חֲבֵרִים.

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲקֹר מִמְּקוֹמוֹ בְּלֹא בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה (וַאֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה עוֹבֶרֶת) בְּדְבָרִים הַטְּעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָם, אֶלָּא אִם כֵּן הִנִּיחַ מִקְצָת חֲבֵרִים וְדַעְתּוֹ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, שֶׁאָז אֵין זוֹ עֲקִירָה.

וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד שֶׁלֹּא הִנִּיחַ מִקְצָת חֲבֵרִים וְעָקַר מִמְּקוֹמוֹ וְחָזַר — צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה עַל מַה שֶּׁיֹּאכַל אַחַר כָּךְ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁשִּׁנָּה מְקוֹמוֹ — הֲרֵי פָּסַק סְעוּדָתוֹ, וְזוֹ סְעוּדָה אַחֶרֶת הִיא, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ תְּחִלָּה עַל סְעוּדָה הָרִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ יַתְחִיל סְעוּדָה הַשְּׁנִיָּה.

וְהַמִּנְהָג בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים.

וְאַף לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה — אֵין שִׁנּוּי מָקוֹם חָשׁוּב הֶפְסֵק בַּסְּעוּדָה אִם חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ אֶלָּא כְּשֶׁשָּׁהָה חוּץ לִמְקוֹמוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָלַךְ לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וְהִפְלִיג בִּדְבָרִים, אוֹ שֶׁהָלַךְ לְבֵית הַכִּסֵּא לְהִתְפַּלֵּל, אוֹ שֶׁהָלַךְ לְאֵיזֶה עֵסֶק וְשָׁהָה בּוֹ. אֲבָל אִם לֹא שָׁהָה, אֲפִלּוּ עָשָׂה אֵיזֶה דָּבָר מִדִּבְרֵי הָרְשׁוּת בְּדֶרֶךְ עֲרַאי, כְּגוֹן שֶׁהֶצְרִךְ לִנְקָבָיו וְנִכְנַס לְבֵית הַכִּסֵּא וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה (אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק בַּסְּעוּדָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם דִּבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וְלֹא הִפְלִיג, וַאֲפִלּוּ הוּא דְּבַר הָרְשׁוּת).

(וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם יָצָא לְהָבִיא דָּבָר מִצָּרְכֵי הַסְּעוּדָה)

(וְלָכֵן הַשַּׁמָּשׁ הַמְשַׁמֵּשׁ בַּסְּעוּדָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּבָא תָּמִיד מִמָּקוֹם לְמָקוֹם — אֵינוֹ נֶחְשָׁב שִׁנּוּי מָקוֹם לוֹ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בְּכָל פַּעַם שֶׁבָּא, אַף לְפִי סְבָרָא זוֹ).

(וְהוּא הַדִּין לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה — אֵין שִׁנּוּי מָקוֹם חָשׁוּב הֶפְסֵק בְּכָל זֶה בַּסְּעוּדָה אַף אִם עֲדַיִן לֹא אָכַל כַּזַּיִת שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ כְּלָל בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה. וְהוּא הַדִּין בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָם טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בִּמְקוֹמָם אִם קָבַע עֲלֵיהֶם וְהֵם דְּבָרִים שֶׁקְּבִיעוּתָם קְבִיעוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"ג, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הֶפְסֵק עֲרַאי חָשׁוּב לְהַפְסִיק סְעוּדַת קֶבַע).

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִי שֶׁיָּשַׁן שֵׁינַת עֲרַאי בְּמָקוֹם סְעוּדָתוֹ, שֶׁאֵין חָשׁוּב הֶפְסֵק בַּסְּעוּדָה, וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל בְּלֹא בְּרָכָה לְדִבְרֵי הַכֹּל.

אֲבָל שֵׁינַת קֶבַע הוּא סִלּוּק וְהֶסֵּח הַדַּעַת יוֹתֵר מִדַּאי, וַחֲשׁוּבָה הֶפְסֵק לְדִבְרֵי הַכֹּל אַף עַל פִּי שֶׁיָּשַׁן בְּמָקוֹם סְעוּדָתוֹ.

אֲבָל כָּל שֶׁנֶּעוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁהִפְלִיג הַרְבֵּה בְּדָבָרִים אֲחֵרִים בְּמָקוֹם סְעוּדָתוֹ, כָּל שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלֶּאֱכֹל — חוֹזֵר וְאוֹכֵל בְּלֹא בְּרָכָה לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט:

ט הָאוֹכֵל בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת מְחִיצוֹת, כְּיָון שֶׁנִּתְרַחֵק עַד שֶׁלֹּא יוּכַל לִרְאוֹת מְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן — נִקְרָא שִׁנּוּי (כְּמוֹ מֵחֶדֶר לְחֶדֶר שֶׁבְּהֶקֵּף מְחִצוֹת). וַאֲפִלּוּ אוֹכֵל פֵּרוֹת הָאִילָן בְּמִזְרָחוֹ וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל בְּמַעֲרָבוֹ, כְּיָון שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה מְקוֹמוֹ מִפְּנֵי הָאִילָן שֶׁמַּפְסִיק — נִקְרָא שִׁנּוּי מָקוֹם, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ אִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל בְּמַעֲרָבוֹ כְּשֶׁבֵּרַךְ בְּמִזְרָחוֹ.

אֲבָל אִם אוֹכֵל בְּחֶדֶר אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם גָּבוֹהַּ בְּאֶמְצַע וּבָא לֶאֱכֹל אַחֲרָיו, כְּגוֹן אֲחוֹרֵי הַתַּנּוּר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת מִשָּׁם מְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן — אֵין זֶה שִׁנּוּי מָקוֹם, שֶׁכֵּיָון שֶׁמֻּקָּף מְחִצוֹת הֲרֵי הַכֹּל אֶחָד.

וְכֵן אִם הָיָה בַּגַּן וְרוֹצֶה לֶאֱכֹל מִפֵּרוֹת כָּל אִילָן וְאִילָן, כֵּיוָן שֶׁבֵּרַךְ עַל אֶחָד — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל הָאֲחֵרִים אִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ כֵּן כְּשֶׁבֵּרַךְ, שֶׁאִם לֹא כֵּן נִמְלָךְ הוּא, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ כֵּן, אִם אֵין הַגַּן מֻקָּף מְחִצוֹת — אֵין דַּעְתּוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם לְכָל הָאִילָנוֹת שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה מְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן, שֶׁזֶּהוּ שִׁנּוּי מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה כְּלָל לְאִילָן אֶחָד מִמִּזְרָחוֹ לְמַעֲרָבוֹ, שֶׁהוּא כְּמוֹ מֵחֶדֶר לְחֶדֶר בְּבַיִת אֶחָד שֶׁדַּעְתּוֹ מוֹעֶלֶת, אֲבָל שִׁנּוּי מָקוֹם שֶׁמֵּאִילָן לְאִילָן דּוֹמֶה לְשִׁנּוּי מָקוֹם שֶׁמִּבַּיִת לְבַיִת, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן מֻקָּפִים מְחִצוֹת.

אֲבָל כָּל שֶׁרוֹאֶה מְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן — אֵין כָּאן שִׁנּוּי מָקוֹם כְּלָל, אֲפִלּוּ מֵאִילָן לְאִילָן, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מֻקָּף מְחִצוֹת. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּחֲמִיר גַּם בָּזֶה. וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל.

וּמִגַּן לְגַן הַמֻּקָּפִים מְחִצוֹת כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֲפִלּוּ הֵן סְמוּכִים זֶה לָזֶה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, אֲפִלּוּ אִם כְּשֶׁבֵּרַךְ הָיָה דַּעְתּוֹ עַל הַכֹּל, לְפִי שֶׁהֵם כְּמוֹ מִבַּיִת לְבַיִת שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם:

סימן קעט

א **אֵיזֶה דְּבָרִים קְרוּיִין הֶסַח הַדַּעַת בַּסְּעוּדָה שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, וּבוֹ ח' סְעִיפִים:**

גָּמַר סְעוּדָתוֹ וְהֵסִירוּ הַלֶּחֶם וְכָל הַמַּאֲכָל מֵעַל הַשֻּׁלְחָן, אוֹ גַּם הַשֻּׁלְחָן עַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִין בִּימֵיהֶם, וְרָצָה לַחֲזֹר לַאֲכִילָתוֹ — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּתְחִלָּה "הַמּוֹצִיא" וְלֹא בְּרָכָה אַחֶרֶת עַל דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה, וַאֲפִלּוּ גָּמַר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עוֹד וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל מָקוֹם נִמְלָךְ זָקוּק לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ — בַּסְּעוּדָה אֵינוֹ כֵּן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ קֶבַע לַסְּעוּדָה, כְּלוֹמַר שֶׁאָדָם קוֹבֵעַ עַצְמוֹ עָלֶיהָ וְדַרְכּוֹ לְהַמְשִׁךְ בָּהּ וּלְהַגְרִר מֵאֲכִילָה לַאֲכִילָה, וּפְעָמִים שֶׁאָדָם יוֹשֵׁב בִּסְעוּדָה קְטַנָּה וּמַמְשִׁיךְ לִסְעוּדָה גְּדוֹלָה, לְפִיכָךְ אַף שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עוֹד — אֵין זֶה סִלּוּק וְהֶסַח הַדַּעַת, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל אָדָם לִהְיוֹת נִמְלָךְ לִפְעָמִים בִּסְעוּדָתוֹ.

וְאֵין נִמְלָךְ זָקוּק בְּרָכָה בַּסְּעוּדָה, אֶלָּא אִם כֵּן בְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא מְעַט לֶחֶם וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ כְּלָל בְּשָׁעַת הַבְּרָכָה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יוֹתֵר אַחַר כָּךְ וְעַל דַּעַת כֵּן בֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" וְאַחַר כָּךְ נָתְנוּ לוֹ יוֹתֵר, אוֹ שֶׁאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לִקַּח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ט וקע"ד.

וְכֵן שְׁאָר מַאֲכָלִים שֶׁיְּדוּעַ שֶׁבִּשְׁעַת בְּרִכַּת "הַמּוֹצִיא" לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם כְּלָל, כְּעִנְיָן שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז.

וַאֲפִלּוּ לֶחֶם וּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהָיְתָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁגָּמַר לֶאֱכֹל וְעָקַר מִמְּקוֹמוֹ וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלֶּאֱכֹל עוֹד, כְּשֶׁחוֹזֵר לִסְעוּדָתוֹ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם לְהִגָּרֵר מֵאֲכִילָה לַאֲכִילָה, אֶלָּא כְּשֶׁיּוֹשֵׁב בִּמְקוֹם קְבִיעוּת סְעוּדָתוֹ וְלֹא כְּשֶׁיּוֹצֵא לְמָקוֹם אַחֵר:

ב וְכָל זֶה בַּאֲכִילָה, אֲבָל בִּשְׁתִיָּה אִם גָּמַר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת עוֹד וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. וַאֲפִלּוּ לֹא גָּמַר בְּלִבּוֹ בְּפֵרוּשׁ, אֶלָּא אָמַר: תְּנוּ כּוֹס וּנְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְהוּא הַדִּין אִם אָמַר: בּוֹאוּ וּנְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כּוֹס — הֲרֵי זֶה סִלּוּק וְהֶסַח הַדַּעַת מִשְׁתִיָּה, וְאִם אַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לִשְׁתּוֹת — צָרִיךְ לְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה, אֲבָל אִם נִמְלַךְ וְחוֹזֵר לַאֲכִילָתוֹ — אוֹכֵל בְּלֹא בְּרָכָה.

וְאִם מֵחֲמַת אֲכִילָה זוֹ נִגְרַר לִשְׁתּוֹת — שׁוֹתֶה גַּם כֵּן בְּלֹא בְּרָכָה. אֲבָל אִם צָמֵא לִשְׁתּוֹת

מֵחֲמַת אֲכִילָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה — צָרִיךְ לְבָרֵךְ, שֶׁאַף שֶׁהַשְׁתִּיָּה טְפֵלָה אֵלֶיהָ — אֵין זֶה מוֹעִיל לְעִנְיַן הֶסַח הַדַּעַת וְנִמְלָךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן [רי"ב], אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה:

ג וְכֵן אִם נִמְלַךְ לֶאֱכֹל שְׁאָר דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה, אַף שֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל פַּת כְּלָל — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאִם רָצָה לֶאֱכֹל פַּת אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" — אֵינָהּ כִּסְעוּדָה אַחֶרֶת בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לְהַסִּיר הַשֻּׁלְחָן קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז:

ד וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שָׁוִין, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר: "נְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן" — הֲרֵי זֶה סִלּוּק וְהֶסַח הַדַּעַת מֵהַסְּעוּדָה, וְאִם נִמְלַךְ לֶאֱכֹל — צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא". וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר "נְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן". וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עַל שְׁאָר דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה לִפְנֵיהֶם וְגַם לְאַחֲרֵיהֶם כָּל שֶׁסִּלֵּק דַּעְתּוֹ מֵהַפַּת, אוֹ שֶׁאָמַר: "נְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן", שֶׁכֵּיוָן שֶׁאִם רָצָה לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" — כְּסְעוּדָה אַחֶרֶת הִיא אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא סִלְּקוּ הַשֻּׁלְחָן, וְלָכֵן אֵין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן פּוֹטֶרֶת אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, סָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

ה וּלְדִבְרֵי הַכֹּל, אִם נָטַל הַכּוֹס בְּיָדוֹ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו, וְגַם לֹא אָמַר מִתְּחִלָּה: "תְּנוּ כּוֹס וּנְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן" — הֲרֵי זֶה סִלּוּק וְהֶסַח הַדַּעַת לְגַמְרֵי מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, וְגַם בָּרְכָה אַחֲרוֹנָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל שְׁאָר דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְאֵין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן פּוֹטַרְתָּן, שֶׁכִּסְעוּדָה אַחֶרֶת הִיא, כֵּיוָן שֶׁסִּלֵּק דַּעְתּוֹ מֵהַפַּת.

וְאִם נָטַל יָדָיו מַיִם אַחֲרוֹנִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָטַל הַכּוֹס — הֲרֵי זֶה סִלּוּק וְהֶסַח הַדַּעַת לְגַמְרֵי, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ.

וַאֲפִלּוּ בִּבְרָכָה אֵינוֹ רַשַּׁאי לֶאֱכֹל וְלֹא לִשְׁתּוֹת, מִשּׁוּם הֶפְסֵק בֵּין מַיִם אַחֲרוֹנִים לִבְרָכַת הַמָּזוֹן, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹצֶה לַחֲזֹר וְלִטֹּל מַיִם אַחֲרוֹנִים אַחַר כָּךְ סָמוּךְ לִבְרָכַת הַמָּזוֹן, שֶׁמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים נַעֲשׂוּ כְּמַיִם בְּעָלְמָא, וְאֵין לְחָשְׁבָם לִסְמוֹךְ לָהֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אַף שֶׁנִּטְלָם בְּתוֹרַת אַחֲרוֹנִים.

וְכָל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" מִשּׁוּם הֶסַח הַדַּעַת — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו כְּרַאוּי לַאֲכִילַת פַּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵאֲכִילַת פַּת — הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירַת יָדָיו. (וּמַיִם הָאֲחֲרוֹנִים אֵינָם מוֹעִילִים לוֹ לַאֲכִילַת פַּת אַף אִם נִטְלָן כָּרָאוּי, הוֹאִיל וְלֹא נִתְכַּוֵּן בָּהֶם לַאֲכִילַת פַּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח):

ו אִם בַּעַל הַסְּעוּדָה אָמַר: "נְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן" — כָּל הַמְסֻבִּין אֲסוּרִים לִשְׁתּוֹת בְּלֹא בְּרָכָה. וְהוּא שֶׁשָּׁתְקוּ וְהִסְכִּימוּ לִדְבָרָיו, אֲבָל אִם אֶחָד מֵהָאוֹרְחִים אוֹ מִבְּנֵי בֵּיתוֹ אָמַר כֵּן — אֲפִלּוּ הָאוֹמֵר עַצְמוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ וְלִשְׁתּוֹת עִם בַּעַל הַבַּיִת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה הֶסַח הַדַּעַת בַּאֲמִירָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁאֵין הַדָּבָר תָּלוּי בּוֹ אֶלָּא בְּבַעַל הַבַּיִת, וְכֵיוָן שֶׁבַּעַל הַבַּיִת לֹא עָשָׂה הֶסַח הַדַּעַת — אַף הוּא דַּעְתּוֹ סוֹמֶכֶת עַל בַּעַל הַבַּיִת לִשְׁתּוֹת עִמּוֹ:

ז וְכֵן הַקְּרוּאִים בְּבֵית בַּעַל הַבַּיִת לֶאֱכֹל מֵינֵי פֵּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמְּבִיאִין לָהֶם בָּזֶה אַחַר זֶה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אֶלָּא עַל הָרִאשׁוֹן. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעַת הַבְּרָכָה לֹא הָיוּ יוֹדְעִין כַּמָּה יְבִיאוּ לָהֶם, כֵּיוָן שֶׁדַּעְתָּם עַל בַּעַל הַסְּעוּדָה שֶׁזִּמְּנָן, אִם כֵּן כָּל מַה שֶּׁהוּא מֵבִיא לִפְנֵיהֶם הָיְתָה דַּעְתָּם עֲלֵיהֶם לְמַפְרֵעַ, כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה דַּעְתָּם עָלָיו.

אֲבָל אִם בָּא אֲלֵיהֶם אִישׁ אֶחָד שֶׁלֹּא זִמְּנוּהוּ וְאֵינוֹ קוֹבֵעַ עַצְמוֹ עִמָּהֶם אֶלָּא נִכְנַס אֶצְלָם לְפִי שָׁעָה וְכָל אֶחָד מֵהַמְסֻבִּים מוֹשִׁיט לוֹ כּוֹס אוֹ מִינֵי פֵּרוֹת — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד אִם מוֹשִׁיטִים לוֹ אַחַר שֶׁכָּבָר בֵּרַךְ עַל כּוֹס שֶׁלְּפָנָיו, וַאֲפִלּוּ עֲדַיִן לֹא שָׁתָאוֹ כֻּלּוֹ. וְעַכְשָׁו שֶׁהַמִּנְהָג הוּא שֶׁמּוֹשִׁיטִים כּוֹסוֹת הַרְבֵּה לְמִי שֶׁנִּכְנַס בִּמְסִבָּה הַקְּבוּעִים לִשְׁתִיָּה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אֶלָּא עַל כּוֹס הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ד:

ח אַחַר כָּל אֲכִילָתְךָ — אֱכֹל מֶלַח, וְאַחַר כָּל שְׁתִיָּתְךָ — שְׁתֵה מַיִם, וְאִי אַתָּה נִזּוֹק. אֲכַל כָּל מַאֲכָל וְלֹא אָכַל מֶלַח, שְׁתָה כָּל מַשְׁקֶה וְלֹא שָׁתָה מַיִם, בַּיּוֹם — יִדְאַג מִפְּנֵי רֵיחַ הַפֶּה, וּבַלַּיְלָה — מִפְּנֵי רֵיחַ הַפֶּה וּמִפְּנֵי אַסְכָּרָה. וְכָל הַמַּקְפֶּה אֲכִילָתוֹ בְּמַיִם — אֵינוֹ בָּא לִידֵי חֹלִי מֵעַיִם.

וְהָאוֹכֵל מֶלַח אַחַר אֲכִילָתוֹ — לֹא יֹאכַל בַּגּוּדָל, מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה לְקִבּוּר בָּנִים, וְלֹא בַּזֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה לַעֲנִיוּת, וְלֹא בָּאֶצְבַּע, שֶׁקָּשֶׁה לִשְׁחִין רַע, אֶלָּא בָּאֻמָּה וּבַקְּמִיצָה.

וְעַכְשָׁו לֹא נָהֲגוּ כְּלָל בַּאֲכִילַת מֶלַח אַחַר סְעוּדָה, וְאֵין נִזּוֹקִין, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ הַטִּבָעִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ג:

סימן קפ

א **דִּין פְּרוּרֵי הַפַּת, וּבוֹ ו' סְעִיפִים**:

כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ מְשַׂיֵּר פַּת עַל שֻׁלְחָנוֹ — אֵין רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר "אֵין שָׂרִיד לְאָכְלוֹ, עַל כֵּן לֹא יָחִיל טוּבוֹ", אֲבָל בִּבְרָכָה מַהוּ אוֹמֵר? "אָכֹל וְהוֹתֵר":

ב וְנָכוֹן שֶׁלֹּא לְהָסִיר הַמַּפָּה וְהַלֶּחֶם עַד אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר שֶׁמְּבָרֵךְ ה' עַל חַסְדּוֹ וְטוּבוֹ הַגָּדוֹל, שֶׁהֵכִין מָזוֹן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו:

ג אִם לֹא נִשְׁאַר לוֹ לֶחֶם עַל הַשֻּׁלְחָן — לֹא יָבִיא פַּת שְׁלֵמָה וְיִתְנַנֶּה עַל הַשֻּׁלְחָן, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹרֵךְ שֻׁלְחָן לַעֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "הַעֹרְכִים לַגַּד שֻׁלְחָן וְגוֹ'". אֲבָל אִם הָיְתָה שְׁלֵמָה מֻנַּחַת כְּבָר עַל הַשֻּׁלְחָן, כְּמוֹ שֶׁבְּשַׁבָּת בּוֹצְעִים עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה — טוֹב שֶׁלֹּא לְהָסִירָהּ עַד אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן:

ד בִּימֵי חַכְמֵי הַתַּלְמוּד שֶׁהָיוּ מְסַלְּקִים אֶת הַשֻּׁלְחָנוֹת הַקְּטַנּוֹת שֶׁלִּפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד קֹדֶם מַיִם אַחֲרוֹנִים, וְהָיוּ נוֹטְלִים מַיִם אַחֲרוֹנִים בְּמָקוֹם הַשֻּׁלְחָנוֹת — הָיוּ צְרִיכִים לְכַבֵּד קַרְקַע הַבַּיִת בְּמָקוֹם הַשֻּׁלְחָנוֹת קֹדֶם הַנְּטִילָה, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ שָׁם פֵּרוּרֵי פַּת וְיִמָּאֲסוּ בְּמֵי הַנְּטִילָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְאַבֵּד פֵּרוּרִים שֶׁאֵין בָּהֶם כְּזַיִת — חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִהְיֶה הַשָּׁמֶשׁ עִם הָאָרֶץ, שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשָׁמֶשׁ עִם הָאָרֶץ, וְיַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן גַּם פֵּרוּרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כְּזַיִת כְּשֶׁמַּסִּיר הַלֶּחֶם מֵעַל הַשֻּׁלְחָן, וְאַחַר כָּךְ יִפְלוּ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁמְּסַלְּקִין אוֹתָן מִשָּׁם וְיִמָּאֲסוּ בְּמֵי הַנְּטִילָה, לְכָךְ יְכַבֵּד תְּחִלָּה.

אֲבָל אָנוּ שֶׁאֵין אָנוּ מְסַלְּקִין הַשֻּׁלְחָן, וְאָנוּ נוֹטְלִים הַיָּדַיִם בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם פֵּרוּרִים — אֵין צָרִיךְ לְכַבֵּד תְּחִלָּה:

ה אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְאַבֵּד פֵּרוּרִים שֶׁאֵין בָּהֶם כְּזַיִת בַּיָּדַיִם — לֹא יְזָרְקֵם בְּמָקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי בְּנֵי אָדָם, מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה לַעֲנִיּוּת כְּשֶׁדּוֹרְסִים עַל פֵּרוּרֵי לֶחֶם, וְלֹא הִתִּירוּ אֶלָּא לְאַבְּדָם, כְּגוֹן לְהַשְׁלִיכָם לַמַּיִם וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה:

ו נוֹהֲגִים לְכַסּוֹת הַסַּכִּין בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כִּי הַשֻּׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ, וּבַמִּזְבֵּחַ נֶאֱמַר: "לֹא תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל", לְפִי שֶׁהַבַּרְזֶל מְקַצֵּר יְמֵיו שֶׁל אָדָם וְהַמִּזְבֵּחַ מַאֲרִיךְ יְמֵי הָאָדָם, וְאֵינוֹ בְּדִין שֶׁיּוּנַף הַמְקַצֵּר עַל הַמַּאֲרִיךְ, וְגַם הַשֻּׁלְחָן מַאֲרִיךְ יְמָיו שֶׁל אָדָם וּמְכַפֵּר עֲוֹנוֹתָיו בְּהַכְנָסַת אוֹרְחִים, שֶׁגְּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל לְגִימָה שֶׁמַּשְׁרָה שְׁכִינָה.

וְנָהֲגוּ בְּמָקוֹמוֹת הַרְבֵּה שֶׁלֹּא לְכַסּוֹתוֹ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, כִּי בְּחֹל מְכַסִּין אוֹתוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא כֹּחוֹ שֶׁל עֻשָּׁו, וּבְשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵין שָׂטָן וּפָגַע רַע. וּמִנְהָגָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה הִיא:

סימן קפא

א **דִּין מַיִם אַחֲרוֹנִים, וּבוֹ ט' סְעִיפִים**:

מַיִם אַחֲרוֹנִים מִצְוָה מְשׁוּם קְדֻשָּׁה, לְהִתְקַדֵּשׁ לְבָרֵךְ ה' עַל הַמָּזוֹן, שֶׁהַיָּדַיִם שֶׁהֵן מְזוֹהָמוֹת מִלְּכְלוּךְ הַמַּאֲכָל — הֵן פְּסוּלוֹת לִבְרָכָה.

וְעוֹד הוֹסִיפוּ לַעֲשׂוֹת חוֹבָה גַּם עַל אוֹתָם שֶׁאֵין מַזְכִּירִין אֶת ה' בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן אֶלָּא שׂוֹמְעִין מֵהַמְבָרֵךְ, לְפִי שֶׁאָמְרוּ: "אַחַר כָּל אֲכִילָתְךָ אֱכֹל מֶלַח", וְיֵשׁ מֶלַח סְדוֹמִית שֶׁמְּסַמֵּא אֶת הָעֵינַיִם, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נָגַע בְּיָדָיו בְּגַרְגִּיר מֶלַח סְדוֹמִית אוֹ מֶלַח אַחֵר שֶׁטִּבְּעוֹ כְּמֶלַח סְדוֹמִית שֶׁהָיָה מְעֹרָב בַּמֶּלַח שֶׁאָכְלוּ אַחַר הַסְּעוּדָה, וּכְשֶׁיִּתֵּן אַחַר כָּךְ יָדָיו עַל עֵינָיו יְסַמֵּא אוֹתָן אִם לֹא יִטֹּל יָדָיו תְּחִלָּה. לְפִיכָךְ, אֵין לָהֶם לְבָרֵךְ עַל נְטִילָה זוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל שְׁמִירָה מִשְּׁאָר סַכָּנוֹת, כְּגוֹן הַמְסַנֵּן מַיִם בַּלַּיְלָה מִפְּנֵי סַכָּנוֹת עֲלוּקָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

אֲבָל הַמְבָרֵךְ שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו מִשּׁוּם מִצְוָה וּקְדֻשָּׁה הָיָה רָאוּי שֶׁיְּבָרֵךְ עָלֶיהָ, אֶלָּא לְפִי שֶׁעַכְשָׁו אֵין עוֹשִׂין הַמִּצְוָה כְּתַקָּנַת חֲכָמִים וּמִנְהָגָם, שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים לִמְשֹׁחַ הַיָּדַיִם בְּשֶׁמֶן עֶרֶב אַחַר הַנְּטִילָה לְהַעֲבִיר הַזֻּהֲמָא מֵהַיָּדַיִם, וְעַכְשָׁו אֵין לָנוּ שֶׁמֶן עֶרֶב, וְכֵיוָן שֶׁאֵין אָנוּ עוֹשִׂים הַמִּצְוָה כְּתִקָּנָהּ — נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ אַפִּלּוּ הַמְבָרֵךְ בִּרְכַת הַמָּזוֹן:

ב מַיִם אַחֲרוֹנִים אֵין נוֹטְלִין עַל גַּבֵּי קַרְקַע אֶלָּא בִּכְלִי, מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה שֶׁשּׁוֹרָה עֲלֵיהֶם כְּשֶׁהֵם עַל גַּבֵּי קַרְקַע. וְאִם אֵין לוֹ כְּלִי, נוֹטֵל עַל גַּבֵּי עֵצִים דַּקִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. וְהוּא הַדִּין כָּל דָּבָר שֶׁחוֹצֵץ בֵּינָם לַקַּרְקַע, אֲפִלּוּ רִצְפָּה, שֶׁאֵין רוּחַ רָעָה אֶלָּא עַל גַּבֵּי קַרְקַע. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם עוֹבְרִים שָׁם יָכוֹל לִטֹּל עַל גַּבֵּי קַרְקַע. לָכֵן מֻתָּר לִטֹּל תַּחַת הַשֻּׁלְחָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים מְסַלְּקִין הַשֻּׁלְחָן, מִכָּל מָקוֹם, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִתְנַגְּבוּ:

ג אֵין נוֹטְלִין בְּחַמִּין שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְּפַעְפְּעִין אֶת הַיָּדַיִם וְאֵין מַעֲבִירִין אֶת הַזֻּהֲמָא. וְיֵשׁ אוֹסְרִין אֲפִלּוּ בְּחַמִּין שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וְיֵשׁ לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

ד אֵין צָרִיךְ לִטֹּל אֶלָּא עַד פֶּרֶק שֵׁנִי שֶׁל אֶצְבָּעוֹת, שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ אֵינוֹ מַגִּיעַ לִכְלוּךְ הַמַּאֲכָל. וְאֵין צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ עָלֶיהָ אֶלָּא פַּעַם אֶחָת.

וְאֵין שִׁעוּר לְמַיִם שֶׁל נְטִילָה זוֹ, וְאֵינָם כְּמַיִם רִאשׁוֹנִים שֶׁשִּׁעוּרָם לֹא פָּחוֹת מֵרְבִיעִית:

ה צָרִיךְ שֶׁיַּשְׁפִּיל רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו לְמַטָּה בִּשְׁעַת הַנְּטִילָה, כְּדֵי שֶׁתֵּרֵד הַזֵּהֲמָא (וְלָכֵן אֵין לְרַחֵץ יָדָיו תּוֹךְ הַכְּלִי, אֶלָּא יִשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם כְּדֵי שֶׁתֵּרֵד הַזֵּהֲמָא. אֲבָל אֶמְצָעִים שֶׁבֵּין גְּבִינָה לְתַבְשִׁיל שֶׁל בָּשָׂר — יָכוֹל לְרַחְצָן בְּתוֹךְ הַכְּלִי):

ו אִם הַמְסֻבִּין הֵם רַבִּים — מַתְחִילִין מִן הַקָּטָן, שֶׁגְּנַאי הוּא לַגָּדוֹל לִטֹּל יָדָיו וְיַמְתִּין יוֹשֵׁב בָּטֵל עַד שֶׁיִּטְלוּ כֻּלָּם. לְפִיכָךְ, מַתְחִילִין מִן הַקָּטָן הַיּוֹשֵׁב בַּסּוֹף, וְהַגָּדוֹל עוֹסֵק בַּאֲכִילָה אוֹ בְּדָבָר אַחֵר עַד שֶׁיַּגִּיעוּ הַמַּיִם אֵלָיו.

וְנוֹטְלִין כֻּלָּם דֶּרֶךְ יְשִׁיבָתָם. וְאֵין מְכַבְּדִין זֶה אֶת זֶה, עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לַחֲמִשָּׁה הָאַחֲרוֹנִים, לְפִי שֶׁאֵין מְכַבְּדִים בְּיָדַיִם מְזֹהָמוֹת, וְכֵיוָן שֶׁלֹּא נִשְׁאֲרוּ אֶלָּא חֲמִשָּׁה שֶׁלֹּא נָטְלוּ, שֶׁאֶחָד מֵהֶן הוּא הַמְבָרֵךְ — מַתְחִילִין מִן הַמְבָרֵךְ, וְאַחַר כָּךְ אֵין מְכַבְּדִין זֶה אֶת זֶה. וְכֵן אִם אֵין שָׁם אֶלָּא חֲמִשָּׁה מַתְחִילִין מִן הַמְבָרֵךְ, כְּדֵי שֶׁיְּעַיֵּן בִּברְכַּת הַמָּזוֹן בְּעוֹד שֶׁאֵלּוּ הָאַרְבָּעָה נוֹטְלִים, שֶׁשִּׁעֲרוּ חֲכָמִים שֶׁבְּשִׁעוּר נְטִילַת אַרְבָּעָה יוּכַל לְעַיֵּן בִּד' בְּרָכוֹת שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְכֵן בְּשִׁעוּר זֶה אֵין בּוֹ הֶפְסֵק בֵּין נְטִילָה לִבְרָכָה. וּמַה שֶּׁאָמְרוּ: "תֵּכֶף לִנְטִילַת יָדַיִם בְּרָכָה", לָאו "תֵּכֶף" מַמָּשׁ, אֶלָּא בִּכְדֵי שִׁעוּר זֶה.

מִכָּל מָקוֹם, שֶׁלֹּא לְצָרֵךְ אָסוּר לְהַפְסִיק כְּלָל. וְלָכֵן מוֹזְגִין כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן קֹדֶם הַנְּטִילָה, כְּדֵי לְתָכֹף הַנְּטִילָה לַבְּרָכָה בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר.

וְאָסוּר לְהָשִׂיחַ בֵּינְתַיִם אֵיזֶה עֵסֶק וְעִנְיָן אַחֵר, אֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, אֲבָל שִׂיחָה בְּעָלְמָא ב' וְג' תֵּבוֹת — אֵין לָחוֹשׁ אֶלָּא מִשֶּׁנָּטַל הַכּוֹס בְּיָדוֹ לְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג:

ז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּיִם אַחֲרוֹנִים אֵין צְרִיכִים נִגּוּב. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהַמְבָרֵךְ מְנַגֵּב יָדָיו תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ. אֲבָל הַמְסֻבִּין אֵינָם צְרִיכִים לְנַגֵּב לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְגַם בַּמְבָרֵךְ יֵשׁ לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים, עַיֵּן סִימָן קע"ג:

ח מַיִם אַחֲרוֹנִים נוֹטְלִים בְּכָל מִינֵי מַשְׁקֶה, אֲפִלּוּ בְּשֶׁמֶן וּדְבַשׁ וְחָלָב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מַעֲבִירִין אֶת הַזֵּהֲמָא, חוּץ מִיַּיִן שֶׁאֵין נוֹטְלִין בּוֹ מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן

ק"ס וקע"א.

וְכֵן מַיִם הַפְּסוּלִים לְרַאשׁוֹנִים מִשּׁוּם מְלָאכָה אוֹ שִׁנּוּי מַרְאֶה — כְּשֵׁרִים לְאַחֲרוֹנִים:

ט יֵשׁ שֶׁאֵין נוֹהֲגִים לִטֹּל מַיִם אַחֲרוֹנִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מֶלַח סְדוֹמִית מְצוּיָה בֵּינֵינוּ, וּמִשּׁוּם יָדַיִם מְזֹהָמוֹת אֵין חוֹשְׁשִׁין, הוֹאִיל וְעַכְשָׁו אֵין מַקְפִּידִין לְרָחְצָן מִלְּכְלוּךְ הַמַּאֲכָל — אֵין זֶה קָרוּי זֶהֱמָא לָנוּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁהוּא אִסְטְנִיס וְרָגִיל לִרְחֹץ יָדָיו אַחַר הַסְּעוּדָה — הֲרֵי הֵן לוֹ יָדַיִם מְזֹהָמוֹת, וְצָרִיךְ לִטְלָן קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וַאֲפִלּוּ רוֹצֶה לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה — יְקַנְּחָן קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ. אֲבָל נָכוֹן לְכָל אָדָם לִזָּהֵר בְּמַיִם אַחֲרוֹנִים:

סימן קפב

א **דִּין כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְשָׁלֹא יִהְיֶה פָּגוּם, וּבוֹ ו' סְעִיפִים:**

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס אֲפִלּוּ בְּיָחִיד, וְצָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַזְּרִין אַחַר כָּל מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה. וְלֹא יֹאכַל אִם אֵין לוֹ כּוֹס לְבָרֵךְ עָלָיו וּמְצַפֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אַחַר כָּךְ, וַאֲפִלּוּ אִם צָרִיךְ לַעֲבֹר זְמַן אֲכִילָה אַחַת.

וּלְפִי זֶה, אִם שְׁנַיִם אוֹכְלִים יַחַד — צָרִיךְ כָּל אֶחָד לִטֹּל כּוֹס לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁלֹשָׁה שֶׁמְּזַמְּנִים יַחַד — הַמְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס מוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָם מֵהַכּוֹס, כְּמוֹ שֶׁמּוֹצִיאָם מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס אֶלָּא כְּשֶׁמְּבָרְכִין בְּזִמּוּן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בִּשְׁלֹשָׁה אוֹ עֲשָׂרָה אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס לְחוֹבָה, אֶלָּא לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר אִם יֵשׁ לוֹ, אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַזְּרִים אַחַר הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה (וְכֵן נוֹהֲגִין עַכְשָׁו).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמּוּן, אֲבָל בְּיָחִיד — אֵין צָרִיךְ כּוֹס כְּלָל אַף לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ.

וְיֵשׁ מְדַקְדְּקִים כְּשֶׁמְּבָרְכִים בְּיָחִיד, לְהַנִּיחַ הַכּוֹס עַל הַשֻּׁלְחָן וְלֹא לְאָחְזוֹ בְּיָדוֹ, כְּדֵי לָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁלְּהָאוֹמְרִים טְעוּנָה כּוֹס אֲפִלּוּ בְּיָחִיד — הֲרֵי הַכּוֹס לְפָנָיו, וַאֲחִיזָתוֹ אֵינָהּ אֶלָּא לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְדִבְרֵי הַכֹּל.

(אֲבָל מִנְהַג הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס כְּלָל בְּיָחִיד. וְנָכוֹן מִנְהָג זֶה עַל דֶּרֶךְ הַקַּבָּלָה):

ב כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ אֶלָּא שֶׁל יַיִן וְלֹא שֶׁל שְׁאָר מַשְׁקִין, אֲפִלּוּ קָבַע סְעוּדָתוֹ עֲלֵיהֶם, שֶׁכָּל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לֹא תִקְּנוּ אֶלָּא מִיַּיִן שֶׁהוּא "מְשַׂמֵּחַ אֱלֹקִים וַאֲנָשִׁים".

וּבְמָקוֹמוֹת שֶׁאֵין הַיַּיִן מָצוּי, וְהַשֵּׂכָר אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין הֵם חֲמַר מְדִינָה, דְּהַיְנוּ שֶׁרֹב אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם דַּרְכָּם לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶם סְעוּדָתָם כְּמוֹ שֶׁקּוֹבְעִים עַל הַיַּיִן בִּמְקוֹמוֹת שֶׁהוּא מָצוּי — מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ יַיִן בָּעִיר. וְכָל שֶׁאֵין יַיִן הַרְבֵּה גָּדֵל כְּדֶרֶךְ יוֹם סְבִיבוֹת כָּל הָעִיר, אֲפִלּוּ גָּדֵל מְעַט סָמוּךְ לָעִיר, וְגַם מָצוּי הַרְבֵּה יַיִן בַּחֲנוּת — אֵין זֶה נִקְרָא מָצוּי, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּיֹקֶר, וּבְוַדַּאי אֵין רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר קוֹבְעִים תָּמִיד סְעוּדָתָם עָלָיו.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְבָרֵךְ עַל יַיִן. וְכָל שֶׁכֵּן אִם יֵשׁ לוֹ יַיִן בְּבֵיתוֹ, שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר כְּלָל לְבָרֵךְ עַל שְׁאָר מַשְׁקִים, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ מְעַט לְצֹרֶךְ קִדּוּשׁ, שֶׁקִּדּוּשׁ קֹדֶם לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָעוּן כּוֹס לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְאַף שֶׁאֶפְשָׁר לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, מִכָּל מָקוֹם, עִקַּר הַקִּדּוּשׁ נִתְקַן עַל הַיַּיִן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"א:

ג וְכָל זֶה בְּמַשְׁקִים חֲשׁוּבִים כְּשֵׂכָר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אֲבָל מַשְׁקִים גְּרוּעִים, כְּמוֹ מַה שֶּׁקּוֹרִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ (קְוַוא"ס) אוֹ (בָּאר"ש"ט) — אֵין לָהֶם חֲשִׁיבוּת יוֹתֵר מִמַּיִם, וְאֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא חֲמַר מְדִינָה אֶלָּא מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ חֲשִׁיבוּת בְּאוֹתָהּ מְדִינָה כְּעֵין חֲשִׁיבוּת יַיִן בְּכָל הַמְּדִינוֹת.

וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ שְׁתִיַּת רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר, אֶלָּא שׁוֹתִין אוֹתוֹ לִפְרָקִים בִּלְבַד מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ, כְּמוֹ (מֶע"ד) בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ — לֹא נִגְרַע מִפְּנֵי זֶה לְבָרֵךְ וּלְקַדֵּשׁ עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁזֶּהוּ מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ, שֶׁהוּא חָשׁוּב יוֹתֵר מִן הַשֵּׂכָר, וְלָכֵן רָאוּי יוֹתֵר לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה מִן הַשֵּׂכָר, וְגַם הוּא חֲמַר מְדִינָה יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, כֵּיוָן שֶׁחָשׁוּב יוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי כָּל מַעֲלַת הַיַּיִן לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֵינוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא רֹב הַשְׁתִיָּה בִּמְקוֹמוֹת שֶׁהוּא מָצוּי לָרֹב, שֶׁהֲרֵי אַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁשְּׁאָר מַשְׁקִים הֵם רֹב הַשְׁתִיָּה, אַף עַל פִּי כֵן מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר בְּיַיִן מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ, אִם כֵּן כָּל מַשְׁקֶה שֶׁחָשׁוּב יוֹתֵר הוּא קָרוֹב לְיַיִן יוֹתֵר.

וּמַה שֶּׁנָּהֲגוּ הֶהָמוֹן כְּשֶׁשּׁוֹתִין שֵׂכָר בַּסְּעוּדָה וְאַחַר הַסְּעוּדָה קוֹבְעִים עַצְמָם לִשְׁתּוֹת מֵי דְּבַשׁ וּמְבָרְכִין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַשֵּׂכָר בְּאֶמְרָם שֶׁהוּא חֲמַר מְדִינָה — הוּא בִּזּוּי מִצְוָה,

וְהוּא בִּכְלַל מַה שֶּׁאָמְרוּ: "שֶׁלֹּא יְהֵא שֻׁלְחָנְךָ מָלֵא וְשֻׁלְחַן רַבְּךָ רֵיקָם". וְעוֹד, כֵּיוָן שֶׁמֵּי דְּבַשׁ חֲבִיב עָלָיו מֵהַשֵּׁכָר — הוּא מֻקְדָּם לְבָרְכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"א:

ד כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא פָּגוּם, שֶׁאִם שָׁתָה מִמֶּנּוּ — פְּגָמוֹ. וַאֲפִלּוּ לֹא הִקְרִיב אֵלָיו אֶת פִּיו, אֶלָּא שָׁפַךְ לְתוֹךְ פִּיו. אֲבָל אִם שָׁפַךְ מִמֶּנּוּ לְתוֹךְ יָדוֹ אוֹ לְתוֹךְ כְּלִי וְשָׁתָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

וְהוּא שֶׁלֹּא שָׁפַךְ אֶלָּא מְעַט, בְּעִנְיַן שֶׁעֲדַיִן שֵׁם מָלֵא עָלָיו, אוֹ שֶׁאַחַר כָּךְ שְׁפָכוֹ לְתוֹךְ כּוֹס קָטָן מִמֶּנּוּ וְהוּא מָלֵא, אוֹ שֶׁזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ אֵיזֶה דָּבָר לְהַגְבִּיהַּ הַיַּיִן שֶׁיִּהְיֶה הַכּוֹס מָלֵא, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת מָלֵא כֻּלּוֹ מַיִן, כִּי דַּי בִּרְבִיעִית, רַק שֶׁלֹּא יִהְיֶה חָסֵר.

וַאֲפִלּוּ שָׁתָה מֵהַכַּד אוֹ מֵחָבִית שֶׁל חֶרֶס שֶׁהִיא קְטַנָּה — נִפְגָּם כָּל הַיַּיִן שֶׁבָּהֶם. אֲבָל אִם שָׁתָה מֵחָבִית שֶׁל עֵץ שֶׁהִיא גְּדוֹלָה — אֵין לְהַקְפִּיד. וְיֵשׁ מַחֲמִירִין. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה, שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ לִשְׁתּוֹת אֲפִלּוּ מִפִּי בַּרְזָא מֵחָבִית גְּדוֹלָה:

ה כּוֹס פָּגוּם יְכוֹלִים לְתַקְּנוֹ עַל יְדֵי שֶׁיּוֹסִיפוּ עָלָיו מְעַט יַיִן, שֶׁעִקַּר הַפְּגוּם מִשּׁוּם שֶׁשָּׁתָה מִמֶּנּוּ, וּכְשֶׁחוֹזֵר וּמוֹסִיף עָלָיו — מִתַּקֵּן בְּכָךְ, כְּמוֹ פְּגִימַת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁמִּתַּקֵּן אִם חוֹזֵר וְסוֹתְמוֹ. וְכֵן אִם הֶחֱזִיר יַיִן שֶׁבְּכוֹס פָּגוּם לַקַּנְקַן — נִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּרֹב וְכָשֵׁר. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְלָכֵן נוֹהֲגִים לְהוֹסִיף עָלָיו מְעַט מֵהַקַּנְקַן וּבָזֶה מִתַּקֵּן, וְאַחַר כָּךְ שׁוֹפְכִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַקַּנְקַן, וְחוֹזְרִים וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ מֵהַקַּנְקַן לְשֵׁם בְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג:

ו אֲפִלּוּ עַל יְדֵי מְעַט מַיִם שֶׁיּוֹסִיפוּ עָלָיו — מִתַּקֵּן, בֵּין יַיִן בֵּין שְׁאָר מַשְׁקִים שֶׁהֵם חֲמַר מְדִינָה, אִם אִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנָם בְּמִינָם. וְהוּא, שֶׁאֵינָם מִתְקַלְקְלִים מֵחֲמַת הַמַּיִם עַד שֶׁאֵינָם רְאוּיִם לִשְׁתִיָּה. וְכוֹס יַיִן, אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ עוֹד יַיִן — יָכוֹל לְתַקְּנוֹ עַל יְדֵי מַיִם כָּל שֶׁאֵינוֹ מְקַלְקְלוֹ בְּכָךְ, שֶׁהֲרֵי רְגִילִים לְמָזְגוֹ בְּמַיִם.

וְאִם הַמַּיִם הֵם פְּגוּמִים — פְּסוּלִים אֲפִלּוּ לִמְזֹג בָּהֶם יַיִן שֶׁאֵינוֹ פָּגוּם, שֶׁאֵין הַמַּיִם מִתְבַּטְּלִים בַּיַּיִן בְּרֹב, הוֹאִיל וְטַעַם הַמַּיִם נִרְגָּשׁ בַּיַּיִן, שֶׁיַּיִן מָזוּג אֵינוֹ שָׁוֶה בְּטַעֲמוֹ לְשֶׁאֵינוֹ מָזוּג.

וּבִשְׁעַת הַדְּחָק, שֶׁאֵין לוֹ לֹא יַיִן וְלֹא מַיִם — מוּטָב לְבָרֵךְ עַל כּוֹס פָּגוּם מִלְּבָרֵךְ בְּלֹא כּוֹס כְּלָל, בִּמְקוֹמוֹת שֶׁשְּׁאָר מַשְׁקִים אֵינָם חֲמַר מְדִינָה, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ:

סימן קפג

א **הַמְבָרֵךְ הַאֵיךְ יִתְנַהֵג בְּכוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים:**

עֲשָׂרָה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה: טָעוּן הֲדָחָה, וּשְׁטִיפָה, חַי, וּמָלֵא, עִטּוּר, וְעִטּוּף, מְקַבְּלוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וְנוֹתְנוֹ לִימִינוֹ, וּמַגְבִּיהוֹ טֶפַח, וְנוֹתֵן עֵינָיו בּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף מְשַׂגְּרוֹ בְּמַתָּנָה דֶּרֶךְ דּוֹרוֹן וַחֲשִׁיבוּת לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ, זוֹ אִשְׁתּוֹ, וַאֲפִלּוּ לֹא אָכְלָה עִמָּהֶם, כְּדֵי לְהָנִיחַ בְּרָכָה לְבֵיתוֹ:

ב "הֲדָחָה וּשְׁטִיפָה" — הֲדָחָה מִבִּפְנִים, וּשְׁטִיפָה מִבַּחוּץ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה יָפֶה מִבַּיִת וּמִחוּץ. וְאִם הוּא נָקִי מִבַּיִת וּמִבַּחוּץ, וְאֵין בּוֹ שִׁיּוּרֵי כּוֹסוֹת, דְּהַיְנוּ שִׁיּוּרֵי יַיִן שֶׁשָּׂרָה בּוֹ פַּת, אוֹ שֶׁקִּנְּחוֹ יָפֶה בְּמַפָּה — דַּיּוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא יָפֶה מִבַּיִת וּמִבַּחוּץ:

ג "חַי" — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּתֵּן מֵהַיַּיִן חַי לְתוֹךְ הַכּוֹס, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְבִרְכַּת הָאָרֶץ — יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם, שֶׁכָּל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁיְּהֵא מָזוּג, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא עָרֵב. וְלָמָּה בִּבְרִכַּת הָאָרֶץ? לְהוֹדִיעַ שֶׁבַח הָאָרֶץ, שֶׁיֵּינוֹתֶיהָ חֲזָקִים וּצְרִיכִים מְזִיגָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמְבָרֵךְ בְּחוּץ לָאָרֶץ, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ מוֹזֵג עַד בִּרְכַּת הָאָרֶץ — מוּכָח הַדָּבָר שֶׁשָּׁבַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא בָּא לְהַרְאוֹת.

מִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין הַיַּיִן חָזָק, שֶׁהוּא עָרֵב בְּלֹא מְזִיגָה — אֵין צָרִיךְ לְמָזְגוֹ כְּלָל. וּבְקָצָת מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לְמָזֹג כָּל יַיִן עַל פִּי הַקַּבָּלָה:

ד וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים "חַי" בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז פְּרִי"שׁ, שֶׁיּוֹצִיאֶנּוּ מֵהֶחָבִית מִיָּד סָמוּךְ לַבְּרָכָה. וּבְמָדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין לָנוּ יַיִן הַרְבֵּה — אֵין צָרִיךְ אֶלָּא לְשָׁפְכוֹ מֵהַקַּנְקַן שֶׁמַּחֲזִיקִין בּוֹ יַיִן סָמוּךְ לַבְּרָכָה, וְלֹא מֵהֶחָבִית, אֶלָּא אִם כֵּן שׁוֹלֵחַ לַחֲנָוְנִי לְקָנוֹת, אֲזַי יִשְׁלַח סָמוּךְ לַבְּרָכָה, שֶׁיִּהְיֶה חַי מֵהֶחָבִית.

וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים "חַי", שֶׁיְּהֵא הַכּוֹס שָׁלֵם, שֶׁשִּׁבְרַת הַכֵּלִים זוֹ הִיא מִיתָתָן. וְאַפִלּוּ נִשְׁבַּר בָּסִיס שֶׁל מַטָּה — פָּסוּל, אֶלָּא אִם כֵּן בִּשְׁעַת הַדְּחָק.

וְטוֹב לָחֹשׁ לְכָל הַפֵּרוּשִׁים כְּשֶׁאֶפְשָׁר.

"מָלֵא" — כְּמַשְׁמָעוֹ, שֶׁיְּהֵא מָלֵא עַל כָּל גְּדוֹתָיו. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם חוֹשֵׁשׁ שֶׁאִם יְהֵא מָלֵא הַרְבֵּה יִשְׁפֹּךְ וְיִתְבַּזֶּה וּמַנִּיחַ קְצָת רֵיקָן לְמַעְלָה — אֵין לָחֹשׁ, שֶׁעֲדַיִן שֵׁם מָלֵא עָלָיו:

ה "עִטּוּר" — יֵשׁ מִי שֶׁהָיָה מְעַטְּרֵהוּ בְּתַלְמִידִים, שֶׁהָיָה מוֹשִׁיב תַּלְמִידָיו סְבִיבוֹתָיו בְּשָׁעַת הַבְּרָכָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁהָיָה מְעַטְּרֵהוּ בְּכוֹסוֹת, שֶׁהָיָה מַנִּיחַ כּוֹסוֹת יָפִים סְבִיבָיו לְהַדְּרוֹ בָּהֶם. וְאָנוּ אֵין לָנוּ "עִטּוּר":

ו "עִטּוּף" — יֵשׁ מִי שֶׁהָיָה מִתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁהָיָה פּוֹרֵס סוּדָרוֹ עַל רֹאשׁוֹ. וְאָנוּ אֵין לָנוּ "עִטּוּף".

וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל יְרֵא שָׁמַיִם לֹא יְבָרֵךְ בְּמִצְנָפָת, רַק יָשִׂים הַכּוֹבַע עַל רֹאשׁוֹ. וְיֵשׁ מְדַקְדְּקִין נוֹהֲגִין גַּם כֵּן לְהִתְעַטֵּף בַּבֶּגֶד הָעֶלְיוֹן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים עַל פִּי הַקַּבָּלָה שֶׁאֵין "עִטּוּף" אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשְּׁכִינָה:

ז "מְקַבְּלוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו" — לְהַרְאוֹת חֲבִיבוּת הַכּוֹס, שֶׁהוּא חוֹשֵׁק לְקַבְּלוֹ בְּכָל כֹּחוֹ. וּכְשֶׁיַּתְחִיל לְבָרֵךְ — נוֹטְלוֹ בִּימִינוֹ לְבַדּוֹ וְלֹא בִּשְׁתֵּי יָדָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּמַשָּׂאוֹי עָלָיו, וְהַיָּמִין הִיא חֲשׁוּבָה יוֹתֵר לִכְבוֹד הַכּוֹס, וְלֹא יְסַיֵּעַ כָּלָל בִּשְׂמֹאל אֶפְלוּ לִסְמֹךְ בָּהּ יְמִינוֹ, שֶׁאֵין הַשְּׂמֹאל נוֹגַעַת בַּכּוֹס כְּלָל. וְיֵשׁ מַתִּירִים לִתְמֹךְ הַיָּמִין בִּשְׂמֹאל. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר, אִם לֹא לְצֹרֶךְ, כְּגוֹן שֶׁהַכּוֹס גָּדוֹל.

וְאִם הַמְבָרֵךְ אִטֵּר — אוֹחֵז הַכּוֹס בִּימִין שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא שְׂמֹאל כָּל אָדָם, שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה אֶצְלוֹ.

וְאֵין לִטֹּל הַכּוֹס בְּבָתֵּי יָדַיִם, רַק יְסִירֵם קֹדֶם.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁעַל פִּי הַקַּבָּלָה יֵשׁ לְהַעֲמִיד הַכּוֹס עַל הַכַּף, וְהָאֲצְבָעוֹת תִּהְיֶינָה זְקוּפוֹת סְבִיב הַכּוֹס, וְלֹא לֶאֱחֹז בְּאֶצְבְּעוֹתָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְהַעֲמִיד עַל הָאֶצְבְּעוֹת מַמָּשׁ:

ח מַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח — אִם הוּא יוֹשֵׁב עַל גַּבֵּי קַרְקַע. וְאִם הוּא מֵיסֵב בַּשֻּׁלְחָן — מַגְבִּיהוֹ מֵעַל הַשֻּׁלְחָן טֶפַח, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה לְכָל הַמְסֻבִּין וְיִסְתַּכְּלוּ בּוֹ:

ט וְנוֹתֵן עֵינָיו בּוֹ — כְּדֵי שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ. וְעַל כֵּן יֵשׁ מִי שֶׁפּוֹסֵל כּוֹס שֶׁפָּיו צַר (שֶׁקּוֹרִין קְלוֹ"ג גְּלָא"ז) לְבָרֵךְ עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן עֵינָיו בַּיַּיִן שֶׁבְּתוֹכוֹ. וְאֵין זֶה נָכוֹן, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לִתֵּן עֵינָיו בַּיַּיִן אֶלָּא בַּכּוֹס, שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְבָרֵךְ עַל כּוֹס אַחֵר (כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִשְׁתּוֹת רְבִיעִית כְּאַחַת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"צ, מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקַל בְּכוֹס שֶׁפָּיו צַר). אֲבָל אִם אֵין שָׁם כּוֹס אַחֵר בְּקַלּוּת — יְבָרֵךְ עַל זֶה, וְאֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ פְּסוּל כְּלָל:

י מִשֶּׁיֹּאחַז הַכּוֹס בְּיָדוֹ לְבָרֵךְ — לֹא יָשִׂיחַ הַמְבָרֵךְ אֲפִלּוּ שִׂיחָה קַלָּה ב' וְג' תֵּבוֹת, מִשּׁוּם הֶסַּח הַדַּעַת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם הַמְסֻבִּין אֵין לָהֶם לְהָסִיחַ מִשֶּׁנָּטַל הַמְבָרֵךְ הַכּוֹס בְּיָדוֹ לְבָרֵךְ. וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל, מִשֶּׁהִתְחִיל הַמְבָרֵךְ לְבָרֵךְ — לֹא יָשִׂיחוּ גַּם הַמְסֻבִּין. אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשָׂעָה שֶׁהוּא מְבָרֵךְ, שֶׁהֵם צְרִיכִים לִשְׁמֹעַ וּלְהָבִין מַה שֶּׁאוֹמֵר הַמְבָרֵךְ, אֶלָּא אֲפִלּוּ בֵּין בְּרָכָה לִבְרָכָה — אֵין לָהֶם לְהָשִׂיחַ, כְּמוֹ שֶׁאֵין הַמְבָרֵךְ רַשַּׁאי לְהָשִׂיחַ, שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ כְּמְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ. וְאִם עָבְרוּ וְשָׂחוּ בֵּין בְּרָכָה לִבְרָכָה בְּשָׂעָה שֶׁהַמְבָרֵךְ שׁוֹתֵק מְעַט — יָצְאוּ. וַאֲפִלּוּ אִם שָׂח הַמְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ — יָצָא. אֲבָל אִם שָׂחוּ בְּשָׂעָה שֶׁהוּא מְבָרֵךְ — לֹא יָצְאוּ.

וְשַׁעֲרוּרִיָּה זוֹ מְצוּיָה בֵּין הֶהָמוֹן, שֶׁבְּשָׂעָה שֶׁהַמְבָרֵךְ בְּזִמּוּן מְבָרֵךְ — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, וּמְדַבְּרִים דְּבָרִים אֲחֵרִים, וְעוֹבְרִים עַל עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה בִּשְׁאָט נֶפֶשׁ. וְטוֹב מְאֹד הָיָה שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ כְּלָל בְּזִמּוּן, שֶׁאָז הָיָה כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן עַכְשָׁו, שֶׁטּוֹעִים לוֹמַר שֶׁיּוֹצְאִים בִּבְרִכַּת הַמְבָרֵךְ, וְהֵם אֵינָם שׁוֹמְעִין מַה הוּא אוֹמֵר.

וְגַם לְכָל אָדָם נָכוֹן שֶׁיֹּאמַר בְּלַחַשׁ מִלָּה בְּמִלָּה עִם הַמְבָרֵךְ כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וַאֲפִלּוּ הַחֲתִימוֹת, לְפִי שֶׁאֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לְכַוֵּן לִשְׁמֹעַ כָּל תֵּבָה וְתֵבָה מִפִּי הַמְבָרֵךְ, וְאִם בְּאֶמְצַע יִפְנֶה לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֵיזוֹ תֵּבָה הַמְעַכֶּבֶת — לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וּבַחֲתִימוֹת יְמַהֵר לְסַיֵּם קֹדֶם שֶׁיְּסַיֵּם הַמְבָרֵךְ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲנוֹת "אָמֵן" אַחֲרָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"א ונ"ט.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְזַמְּנִין אֶלָּא כְּשֶׁמִּצְטָרְפִין לְבָרֵךְ כֻּלָּם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּבַת אַחַת, דְּהַיְנוּ שֶׁאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם, וְלֹא כְּשֶׁכָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ, שֶׁאֵין כָּאן זִמּוּן כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁכָּל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַד הַחֲתִימָה אוֹמְרִים כֻּלָּם יַחַד מִלָּה בְּמִלָּה עִם הַמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — הֲרֵי זֶה כַּאֲמִירָה אַחַת, וְגַם הַחֲתִימוֹת הֵם חוֹזְרִים וְשׁוֹמְעִים מִפִּי הַמְבָרֵךְ וְעוֹנִים "אָמֵן" אַחֲרָיו, כְּמוֹ כְּשֶׁאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם מַמָּשׁ. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּרְכַּת הַזִּמּוּן צְרִיכִים לִשְׁמֹעַ מִפִּי הַמְבָרֵךְ דַּוְקָא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם, בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן מֻחֶמֶת חֶסְרוֹן כַּוָּנָה — יֵשׁ לִנְהֹג כֵּן.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים, שֶׁאֵין מְזַמְּנִים אֶלָּא אִם כֵּן אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם וְהֵם שׁוֹמְעִים,

וּלְכָל הַפָּחוֹת צְרִיכִים לִשְׁתֹּק וְלִשְׁמֹעַ עַד סִיּוּם בִּרְכַּת "הַזָּן". וְכֵן עִקָּר. וּמִסִּיּוּם בִּרְכַּת "הַזָּן" וְאֵילָךְ יֵשׁ לִנְהֹג כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה מֻחֲמַת דְּחַק חֶסְרוֹן כַּוָּנָה, אֲבָל עַד סִיּוּם בִּרְכַּת "הַזָּן" הַשְׁמִיעָה מְעַכֶּבֶת הַזִּמּוּן, שֶׁאֵין יוֹצְאִים יְדֵי זִמּוּן כְּלָל בַּעֲנִיַּת "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" לְבַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג:

יא יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלְּעִנְיַן לִשְׁאֹל בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן מִפְּנֵי הַיִּרְאָה אוֹ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד דִּינָהּ כִּתְפִלָּה, שֶׁאֵין מַפְסִיקִין בָּהּ אֶלָּא מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ סַכָּנָה, וְלֹא כִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ שֶׁהֻקְלוּ בָּהֶן מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וְהַכָּבוֹד.

(לְפִי שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע נֶאֱמַר: "וְדִבַּרְתָּ בָּם", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: מִכָּאן שֶׁיֵּשׁ לְךָ רְשׁוּת לְדַבֵּר בָּם דְּבָרִים אֲחֵרִים, וְאֵין צָרִיךְ לִקְרוֹתָהּ כֻּלָּהּ בִּתְכִיפָה אַחַת מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְהֵם אָמְרוּ לְהָקֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וְהַכָּבוֹד, וְלֹא רָאוּ לְהַחֲמִיר בְּבִרְכַּת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעִקָּרָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים יוֹתֵר מִבִּקְרִיאַת שְׁמַע עַצְמָהּ. אֲבָל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן צָרִיךְ לִהְיוֹת לְכַתְּחִלָּה בִּתְכִיפָה אַחַת מִן הַתּוֹרָה, שֶׁכֵּן הוּא מַשְׁמָעוּת הַפָּסוּק: "וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ", לְבָרֵךְ עַל הָאָרֶץ וְהַמָּזוֹן וִירוּשָׁלַיִם בִּבְרָכָה אַחַת בְּלֹא הֶפְסֵק בֵּינְתַיִם, אֶלָּא אֵין זֶה מְעַכֵּב בְּדִיעֲבַד, הוֹאִיל וְלֹא נֶאֱמַר בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן "יִהְיוּ" — בַּהֲוָיָתָן יִהְיוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּקְרִיאַת שְׁמַע לְעִנְיַן קְרָאָהּ לְמַפְרֵעַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ד):

יב צָרִיךְ לֵישֵׁב בְּשָׁעָה שֶׁמְּבָרֵךְ, בֵּין אִם הָיָה מְהַלֵּךְ בְּבֵיתוֹ כְּשֶׁאָכַל, בֵּין שֶׁאָכָלוֹ מְעֻמָּד אוֹ (מֵסֵב), כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְבָרֵךְ — צָרִיךְ לֵישֵׁב, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְכַוֵּן יוֹתֵר, וְלֹא יְהֵא מֵסֵב, שֶׁהוּא דֶּרֶךְ גַּאֲוָה, אֶלָּא יֵשֵׁב בְּאֵימָה. וְלֹא הַמְבָרֵךְ בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל הַמְסֻבִּין לֹא יֵשְׁבוּ בְּקַלּוּת רֹאשׁ, אֶלָּא בְּאֵימָה. אַךְ אִם לֹא עָשׂוּ כֵּן, אֲפִלּוּ בֵּרַךְ מְהַלֵּךְ — בְּדִיעֲבַד יָצָא.

וְכָל זֶה בְּבֵיתוֹ, אֲבָל הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְאוֹכֵל דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ — אֵין צָרִיךְ לֵישֵׁב וּלְבָרֵךְ, לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו אִם יֵשֵׁב, מִפְּנֵי שֶׁיִּקָּשֶׁה בְּעֵינָיו אִחוּר דַּרְכּוֹ, וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּן יָפֶה:

יג לֹא הֶחֱמִירוּ לְבָרֵךְ מְיֻשָּׁב אֶלָּא בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן, הוֹאִיל וְהִיא מִן הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַדִּין לִבְרָכָה אַחַת מֵעֵין ג' אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הוֹאִיל וְהִיא מֵעֵין ג' שֶׁל תּוֹרָה. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

יד אָסוּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעוֹדוֹ מְבָרֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְבָרֵךְ בְּדֶרֶךְ עֲרַאי וּמִקְרֶה. אֲפִלּוּ תַּשְׁמִישׁ קַל אָסוּר לַעֲשׂוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מוֹנְעוֹ מִלְּכַוֵּן. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יַעֲסֹק בְּדָבָר שֶׁצָּרִיךְ לָשׂוּם לִבּוֹ אֵלָיו, וַאֲפִלּוּ הִיא דְּבַר מִצְוָה, כְּגוֹן עֶסֶק הַתּוֹרָה, שֶׁנִּמְצָא פּוֹגֶה לְבָבוֹ מִכַּוָּנוֹת הַבְּרָכָה.

וְזֶה אֵינוֹ נָכוֹן לְכַתְּחִלָּה גַּם בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכֻּלָּם צְרִיכִים כַּוָּנָה לְכַתְּחִלָּה לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְכֵן בִּקְרִיאַת שְׁמַע אֲפִלּוּ מִפֶּרֶק שֵׁנִי וָאֵילָךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מְלָאכָה בַּיָּדַיִם לֹא מָנְעוּ אֶלָּא בְּפֶרֶק א' שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע:

טו אֵין נוֹתְנִים כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ אֶלָּא לְטוֹב עַיִן, שֶׁהוּא שׁוֹנֵא בֶּצַע וְגוֹמֵל חֶסֶד בְּמָמוֹנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ", אַל תִּקְרָא "יְבֹרָךְ" אֶלָּא "יְבָרֵךְ":

סימן קפד

א לְקִבּעַ בְּרָכָה בִּמְקוֹם סְעוּדָה, וְעַד כַּמָּה יָכוֹל לְבָרֵךְ, וּמִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא בֵּרַךְ, וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ח שֶׁכָּל דָּבָר הַטָּעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו בִּמְקוֹמוֹ — טָעוּן לְבָרֵךְ אַחֲרָיו קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר מִמְּקוֹמוֹ לְכַתְּחִלָּה.

וְאִם שָׁכַח וְעָקַר מִמְּקוֹמוֹ קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ — לֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וּלְבָרֵךְ, אֶלָּא מְבָרֵךְ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר. וְאִם חָזַר — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. אֲבָל אִם עָקַר מִמְּקוֹמוֹ בְּמֵזִיד — צָרִיךְ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וּלְבָרֵךְ. וְאִם בֵּרַךְ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר — יָצָא.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּשׁוֹכֵחַ צָרִיךְ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וּלְבָרֵךְ, וְאִם בֵּרַךְ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר — יָצָא. וּבְמֵזִיד — אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בִּמְקוֹמוֹ.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל. וּבְדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בִּמְקוֹמוֹ, אֲפִלּוּ עָקַר מִמְּקוֹמוֹ בְּמֵזִיד. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וִיבָרֵךְ, אֲפִלּוּ הוּא שׁוֹגֵג, אִם אֶפְשָׁר לוֹ, שֶׁאֵין לוֹ עִכּוּב מֵחֲמַת הַחֲבוּרָה שֶׁנִּתְלַוּוּ עִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ וְאֵינָן רוֹצִים לְהַמְתִּין עָלָיו, שֶׁאָז יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים אִם הָיָה שׁוֹגֵג. וַאֲפִלּוּ בְּמֵזִיד, אִם הוּא רָחוֹק שֶׁעַד שֶׁיַּחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ יִתְעַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו וְלֹא יוּכַל לְבָרֵךְ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ — יְבָרֵךְ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר.

וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין לוֹ פַּת עוֹד, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ פַּת עוֹד — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ בְּכָל

עִנְיָן, אֶלָּא יֹאכַל מְעַט פַּת בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְאַחֲרָיו, שֶׁכָּל דָּבָר הַטָּעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו בִּמְקוֹמוֹ — טָעוּן בַּמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֲכִילָתוֹ, וְלֹא בַּמָּקוֹם שֶׁהִתְחִיל.

וַאֲפִלּוּ אִם בַּמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵינוֹ אוֹכֵל כַּשִּׁעוּר שֶׁחַיָּב לְבָרֵךְ אַחֲרָיו — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּבָרֵךְ בַּמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר, לְפִי שֶׁמִּכָּל מָקוֹם עִקַּר חִיּוּב בְּרָכָה הָאַחֲרוֹנָה חָל עָלָיו בַּמָּקוֹם שֶׁנּוֹמַר, שֶׁהֲרֵי קֹדֶם שֶׁנּוֹמַר אֵין עָלָיו חִיּוּב לְבָרֵךְ, אֶלָּא יָכוֹל לֶאֱכֹל עוֹד כַּמָּה פְּעָמִים וְלִפְטֹר כֵּלָן בִּבְרָכָה שֶׁיְּבָרֵךְ לְבָסוֹף כֻּלָּן, כָּל שֶׁלֹּא יִתְעַכֵּל הַמָּזוֹן בֵּין אֲכִילָה לַאֲכִילָה, וּבְאוֹתָהּ בְּרָכָה יִתְחַיֵּב אַף בְּלֹא אֲכִילָה זוֹ הָרִאשׁוֹנָה, נִמְצָא שֶׁחִיּוּב הַבְּרָכָה אַחַר אֲכִילָה זוֹ לֹא חָל עָלָיו אֶלָּא כְּשֶׁגּוֹמְרָהּ עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עוֹד עַד לְאַחַר שֶׁיִּתְעַכֵּל הַמָּזוֹן בְּמֵעָיו. וְאַף גַּם זֹאת, אִם אַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל — חוֹזֵר, וְנִפְקָע מִמֶּנּוּ הַחִיּוּב לְבָרֵךְ עַד שֶׁיִּגְמֹר. לְפִיכָךְ, כְּשֶׁיֹּאכַל בְּבֵ' מְקוֹמוֹת — מְבָרֵךְ בַּמָּקוֹם שֶׁגָּמַר, אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁגָּמַר בַּמָּקוֹם הָרִאשׁוֹן לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל עוֹד בַּמָּקוֹם הַשֵּׁנִי.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲקֹר מִמְּקוֹמוֹ בְּלֹא בְּרָכָה אֲפִלּוּ עַל דַּעַת לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל בַּמָּקוֹם הַשֵּׁנִי וְלִגְמֹר סְעוּדָתוֹ שָׁם וּלְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה דַּעְתּוֹ מִתְּחִלָּה לְכָךְ כְּשֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ח.

וְכָל זֶה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אֲבָל מִזְּוִית לְזָוִית בְּחֶדֶר אֶחָד, אֲפִלּוּ הוּא טְרַקְלִין גָּדוֹל — הַכֹּל מָקוֹם אֶחָד הוּא, וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה רַשַּׁאי לְבָרֵךְ בְּזָוִית אַחֶרֶת.

וַאֲפִלּוּ מִבַּיִת לְחָצֵר, אִם רוֹאֶה אֶת מְקוֹמוֹ — נֶחְשָׁב כְּמָקוֹם אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְאִם אָכַל בְּחֶדֶר אֶחָד [בְּבַיִת] זֶה עַל דַּעַת לְבָרֵךְ בְּחֶדֶר אַחֵר בְּבַיִת זֶה — אֶפְשָׁר שֶׁמּוֹעִיל מַה שֶּׁדַּעְתּוֹ לְבָרֵךְ שָׁם כְּמוֹ שֶׁמּוֹעִיל אִם דַּעְתּוֹ לִגְמֹר סְעוּדָתוֹ שָׁם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה כְּשֶׁהַמָּקוֹם שֶׁאוֹכֵל בּוֹ אֵינוֹ נָקִי:

ב מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ חַיָּב לְבָרֵךְ אַחַר הַמָּזוֹן אֶלָּא אִם כֵּן שָׂבַע מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ וְגוֹ'". וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל כְּזַיִת, שֶׁהוּא שִׁעוּר אֲכִילָה, אֲבָל פָּחוֹת מִכְּזַיִת אֵינָהּ נִקְרֵא[ת] אֲכִילָה כְּלָל.

וְדִין צָרוּף לִכְזַיִת — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"י.

וְאִם נֶעֱלַם מִמֶּנּוּ וְלֹא יָדַע אִם בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אִם לָאו, אִם אָכַל עַד שֶׁשָּׂבַע — חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ מִסָּפֵק, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה. וְאִם לָאו — אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ.

וְכָל מָקוֹם שֶׁחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ — צָרִיךְ לוֹמַר גַּם כֵּן בְּרָכָה רְבִיעִית שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְזַלְזֵל בָּהּ. וְעוֹד, שֶׁכָּךְ הָיְתָה הַתַּקָּנָה, שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁמְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן יְבָרֵךְ ד' בְּרָכוֹת:

ג עַד אֵימָתַי יָכוֹל לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן? עַד שֶׁיִּתְעַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו. וְכַמָּה שִׁעוּרוֹ? כָּל שֶׁאֵינוֹ רָעֵב מֵאוֹתָהּ אֲכִילָה. וּמִשֶּׁעָה שֶׁהִתְחִיל לִהְיוֹת רָעֵב, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְעַכֵּל עֲדַיִן לְגַמְרֵי, כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל לְהִתְעַכֵּל — שׁוּב אֵינוֹ מְבָרֵךְ. וְכֵן לְעִנְיַן שְׁתִיָּה וַאֲכִילַת פֵּרוֹת, אִם אֵינוֹ צָמֵא אוֹ רָעֵב וְתָאֵב לְאוֹתָם פֵּרוֹת — יְבָרֵךְ, אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְשַׁעֵר אִם נִתְעַכְּלוּ. וְכָל זֶה כְּשֶׁאָכַל כָּל צָרְכּוֹ מֵהַלֶּחֶם אוֹ מֵהַפֵּרוֹת, אֲבָל אִם אָכַל מְעַט וְחָפֵץ לֶאֱכֹל עוֹד, אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יוֹתֵר — בָּזֶה אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ רָעֵב וְתָאֵב, כֵּיוָן שֶׁתֵּכֶף הָיָתָה לוֹ גַּם כֵּן תַּאֲוָה, וְאַדְרַבָּה, בַּאֲכִילָה מַמְשֶׁכֶת לוֹ תַּאֲוָה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיְתָה לוֹ קֹדֶם לָכֵן, וְהוּא הַדִּין מִמַּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיִּתְעַכֵּל זֶה הַמְעַט, וְאִם כֵּן אֵין רְאָיָה כְּלָל מִתַּאֲוָתוֹ שֶׁכְּבָר נִתְעַכֵּל, אֶלָּא שִׁעוּרוֹ עַד כְּדֵי הִלּוּךְ ד' מִילִין, שֶׁהוּא שִׁעוּר שָׁעָה וְחֹמֶשׁ, לְפִי מַה שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ט.

וְיֵשׁ חוֹלְקִים עַל שִׁעוּר זֶה וּמַצְרִיכִים לְבָרֵךְ מִיָּד בַּאֲכִילָה מוּעֶטֶת, שֶׁגַּם אַחַר הָאֲכִילָה הוּא רָעֵב.

וְאִם אֵרַע שֶׁשָּׁהָה אַחַר אֲכִילָתוֹ — יֹאכַל מְעַט קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְהוֹצִיא עַצְמוֹ מִידֵי סָפֵק, שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים בָּזֶה לְשַׁעֵר בְּעַצְמוֹ אִם אֵינוֹ רָעֵב כָּל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּתְחִלָּה קֹדֶם שֶׁאָכַל, שֶׁאִם הוּא רָעֵב כְּבַתְּחִלָּה — וַדַּאי כְּבָר נִתְעַכֵּל הַמָּזוֹן בְּמֵעָיו, שֶׁמִּי שֶׁאֵינוֹ רָעֵב וְאוֹכֵל פֵּרוֹת אוֹ מֵינֵי מְתִיקָה לְתַעֲנוּג — הוּא שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת תָּאֵב לָהֶם יוֹתֵר אַחַר הָאֲכִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְעַכְּלָה מִמַּה שֶׁהָיָה תָּאֵב קֹדֶם לָכֵן, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁטָּעַם טַעֲמָם — נִתְעוֹרֵר לוֹ תַּאֲוָה לָהֶם.

וְכֵן אֲפִלּוּ מִי שֶׁאוֹכֵל לֶחֶם וְאֵינוֹ רָעֵב כְּשֶׁאוֹכֵל מְעַט — מְעוֹרֶרֶת לוֹ אֲכִילָה זוֹ תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל, מִפְּנֵי שֶׁפּוֹתַחַת בְּנֵי מֵעָיו וּמַרְחֶבֶת אוֹתָם וּמְקַבֵּל הַמַּאֲכָל אַחַר כָּךְ לְתֹאבוֹן.

אֲבָל מִי שֶׁאָכַל לֶחֶם לְרַעֲבוֹנוֹ — אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה מוּעֶטֶת מִתְיַשֶּׁבֶת דַּעְתּוֹ מְעַט וְאֵינוֹ רָעֵב כָּל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁהָיָה. וַאֲפִלּוּ בִּכְזַיִת שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי לְהָשִׁיב דַּעְתּוֹ, מִכָּל מָקוֹם, אֵינוֹ רָעֵב כָּל כָּךְ מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁהָיָה. וְכֵן הָאוֹכֵל שְׂאֹר מַאֲכָלִים לִרְעָבוֹן.

וְגַם מִי שֶׁאֵינוֹ רָעֵב — אֵין הָאָכִילָה מְעוֹרֶרֶת לוֹ תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל אֶלָּא תֵּכֶף וּמִיָּד אַחַר שֶׁפָּתְחוּ בְּנֵי מֵעָיו, אֲבָל אִם שָׁהָה אַחַר אֲכִילָתוֹ — נִסְתְּמָה אִצְטוֹמְכָא, וְשׁוּב אֵינוֹ חָפֵץ לֶאֱכֹל כָּל כָּךְ, אֲפִלּוּ כְּמוֹ שֶׁהָיָה חָפֵץ קֹדֶם שֶׁאָכַל. וְאִם אַחַר כָּךְ חוֹזֵר וְתָאֵב מְעַט כְּמוֹ קֹדֶם שֶׁאָכַל — וַדַּאי בְּכָךְ נִתְעַכְּלָה אֲכִילָה זוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ.

וְאֵין אָנוּ בְּקִיאִים בָּזֶה, לָכֵן לֹא יִשְׁהֶה כְּלָל אַחַר אֲכִילָה מוּעָטֶת קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְהָקֵל בִּסְפֵק בְּרָכוֹת, שֶׁלֹּא יוּכַל לְבָרֵךְ עַד כְּדֵי הִלּוּךְ ד' מִילִין כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְאִם אֵרַע שֶׁשָּׁהָה אַחַר אֲכִילָתוֹ וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל לְהוֹצִיא עַצְמוֹ מִידֵי סָפֵק — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" כָּל שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲפִלּוּ הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט.

אֲבָל כָּל שֶׁוַּדַּאי נִתְעַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו — נִסְתַּלְּקָה בְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה. וְכֵן הָרוֹצֶה לִפְטֹר שְׁתֵּי אֲכִילוֹת בִּבְרָכָה אַחַת וְשָׁהָה בֵּינְתַיִם כְּשִׁעוּר עִכּוּל — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ:

סימן קפה

א לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּקוֹל רָם, וְיֶתֶר פְּרָטִים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

בִּרְכַּת הַמָּזוֹן נֶאֱמֶרֶת בְּכָל לָשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' וְגוֹ'", בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה מְבָרֵךְ, כִּי לֹא חִיְּבָךְ הַכָּתוּב אֶלָּא שֶׁתְּבָרֵךְ "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ", וּבְכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה מַכִּיר שֶׁאַתָּה מְבָרֵךְ "ה' אֱלֹקֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ" — תּוֹכַל לְבָרֵךְ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ מַכִּיר הַלָּשׁוֹן — אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וַאֲפִלּוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ: "וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ", כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מֵבִין תִּבּוֹת הַבְּרָכָה שֶׁמּוֹצִיא מִפִּיו (עַיֵּן בְּסִימָן תל"ד בְּ"מָגֵן אַבְרָהָם" סְעִיף קָטָן ו', וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּבִטּוּל סַגִּי בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"חֹק יַעֲקֹב" סְעִיף קָטָן י"א, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּרְכַּת הַמָּזוֹן צָרִיךְ שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, כִּדְלִקַמָּן), וְאַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרֵךְ, וְכַוָּנָתוֹ לְבָרֵךְ ה' בְּתֵבוֹת אֵלּוּ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם לְבָבוֹ פּוֹנֶה לִדְבָרִים אֲחֵרִים בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַבְּרָכוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּבִין לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְלָכֵן הַנָּשִׁים וְעַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁאֵינָם מְבִינִים לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ — חַיָּבִים לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בַּלָּשׁוֹן שֶׁמְּבִינִים וְלֹא בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְכֵן אֵינָם יוֹצְאִים בִּשְׁמִיעָה מֵהַמְבָרֵךְ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּזִמּוּן, אֶלָּא יְבָרְכוּ לְעַצְמָן בַּלָּשׁוֹן שֶׁמְּבִינִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ יוֹצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֵבִין הַלָּשׁוֹן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת. וְלָכֵן הַנָּשִׁים וְעַמֵּי הָאָרֶץ יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם בִּשְׁמִיעָה מֵהַמְבָרֵךְ בְּזִמּוּן בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ. וְכֵן נוֹהֲגִים, אַף עַל פִּי שֶׁרָאוּי לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ב וְכָל זֶה בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אֲבָל בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת, בֵּין בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין בֵּין בִּרְכַּת הַמִּצְוֹת, וַאֲפִלּוּ קִדּוּשׁ לְשַׁבָּת שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּכָל לָשׁוֹן אֲפִלּוּ אֵינוֹ מֵבִין. וְכֵן בְּהַלֵּל.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּמְגִלָּה וּבְקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה, שֶׁבַּמְּגִלָּה נֶאֱמַר בָּהּ: "וְאֶל הַיְּהוּדִים כִּכְתָבָם וְכִלְשׁוֹנָם", לְמַעֵט שְׁאָר לְשׁוֹנוֹת כְּשֶׁאֵין מַכִּירִין, וּבִקְרִיאַת שְׁמַע נֶאֱמַר: "שְׁמַע", בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ, כְּלוֹמַר מֵבִין. אֲבָל אִם אֵינוֹ מֵבִין הַלָּשׁוֹן, אֲפִלּוּ הוּא לָשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ — לֹא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הֵבִין וְנִתְכַּוֵּן בְּפָסוּק רִאשׁוֹן, שֶׁעַד כָּאן מִצְוֹת כַּוָּנָה, וּמִכָּאן וָאֵילָךְ מִצְוֹת קְרִיאָה, וּמִצְוֹת קְרִיאָה יָכוֹל לְקַיֵּם אַף שֶׁאֵינוֹ מֵבִין הַלָּשׁוֹן, כְּמוֹ בְּהַלֵּל וּמְגִלָּה. וְכֵן תְּפִלָּה, הוֹאִיל וְהַכַּוָּנָה מְעַכֶּבֶת בָּהּ אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה — דַּיְנָהּ כִּקְרִיאַת שְׁמַע. אֲבָל שְׁאָר בְּרָכוֹת חוּץ מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן — אֵין הַכַּוָּנָה מְעַכֶּבֶת בְּדִיעֲבַד.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת הֵן כִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן לְעִנְיָן זֶה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּשֶׁאֵינוֹ מֵבִין הַלָּשׁוֹן, לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה בִּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת, וּלְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אֲפִלּוּ בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים — תִּקְּנוּ כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, וּכְמוֹ שֶׁבִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן אֵין אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ: "וּבֵרַכְתָּ אֶת ה'", כְּשֶׁאֵינוֹ מֵבִין תֵּבוֹת הַבְּרָכָה, אוֹ שֶׁלִּבּוֹ פּוֹנֶה לִדְבָרִים אֲחֵרִים — הוּא הַדִּין בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת הַבְּרָכָה.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּהַלֵּל וּבְמְגִלָּה שֶׁאֵין בָּהֶם אֶלָּא מִצְוַת קְרִיאָה לְעַכֵּב, כְּמוֹ בִּקְרִיאַת שְׁמַע מִפָּסוּק רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ — יָכוֹל הוּא גַּם כֵּן לְבָרֵךְ עַל קְרִיאָה זוֹ אַף שֶׁאֵינוֹ מֵבִין בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁעַם הָאָרֶץ שֶׁיּוֹדֵעַ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה עוֹלֶה וּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּצִבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֵבִין קְרִיאָתוֹ, וַאֲפִלּוּ בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁהָעוֹלֶה הוּא אֵינוֹ קוֹרֵא בְּעַצְמוֹ.

אֲבָל כָּל הַבְּרָכוֹת לֹא תִּקְּנוּ אוֹתָם כְּדֵי לִקְרוֹתָן, אֶלָּא לְבָרֵךְ אֶת ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן: "וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ", לְפִיכָךְ אִם אֵינוֹ מֵבִין הַתֵּבוֹת שֶׁהֵן עִקַּר הַבְּרָכוֹת, אוֹ

שֶׁלִּבְּבוֹ פּוֹנֶה לְדָבָר אַחֵר בִּשְׁעַת אֲמִירָתָן — לֹא בֵּרַךְ כְּלוּם, אֲפִלּוּ בֵּרַךְ בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

(וְתֵבוֹת עִקַּר הַבְּרָכָה הֵן: "בָּרוּךְ", "ה'", וּמַלְכוּת, וְעִנְיַן שֶׁמְּבָרֵךְ עָלָיו, כְּגוֹן "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", אוֹ "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ". וְכֵן בִּבְרָכוֹת הַמִּצְוֹת. אֲבָל שְׁאָר נֻסַּח הַבְּרָכָה בַּבְּרָכוֹת הָאֲרֻכּוֹת, וַאֲפִלּוּ תֵּבוֹת הַמְעַכְּבוֹת אֲפִלּוּ בִּדִיעֲבַד, כְּגוֹן בְּרִית וְתוֹרָה בִּבְרַכַּת הָאָרֶץ, וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" — אֵין מְעַכְּבוֹת אֶלָּא אֲמִירָתָן וְלֹא הֲבָנָתָן, לְפִי שֶׁאֵין שֵׁם בְּרָכָה עֲלֵיהֶן לוֹמַר שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מֵבִין אֵינוֹ מְבָרֵךְ ה'. אֲבָל כָּל בְּרָכָה שֶׁפּוֹתַחַת וְחוֹתֶמֶת בְּ"בָרוּךְ" — מְעַכֶּבֶת הֲבָנָתָהּ בִּפְתִיחָתָהּ וּבַחֲתִימָתָהּ, וַאֲפִלּוּ הֵן בְּרָכוֹת רַבּוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ, כְּמוֹ בִּרְכַּת קְרִיאַת שְׁמַע.

וְאֵין דּוֹמוֹת לִבְרָכוֹת הַתְּפִלָּה מִבְּרָכָה שְׁנִיָּה וְאֵילָךְ, שֶׁאֵין הֲבָנָתָן מְעַכֶּבֶת בִּדִיעֲבַד, לְפִי שֶׁכָּל בִּרְכ[וֹ]ת הַתְּפִלָּה הֵן מִצְוָה אַחַת, ג' רִאשׁוֹנוֹת כְּעֶבֶד שֶׁמְּסַדֵּר שֻׁבַח לִפְנֵי רַבּוֹ, וְי"ג אֶמְצָעִיּוֹת כְּעֶבֶד שֶׁמְּבַקֵּשׁ פְּרָס מֵרַבּוֹ, וְג' אַחֲרוֹנוֹת כְּעֶבֶד שֶׁקִּבֵּל מֵרַבּוֹ וְנִפְטָר וְנוֹטֵל רְשׁוּת, וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר זוֹ בְּלֹא זוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ט. לְפִיכָךְ, כֵּיוָן שֶׁהֵבִין וְנִתְכַּוֵּן בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא עִקַּר סִדּוּר שְׁבָחָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא — לֹא הִצְרִיכוּ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, כֵּיוָן שֶׁקִּיֵּם עִקַּר מִצְוַת חֲכָמִים, שֶׁסִּדֵּר שְׁבָחָיו שֶׁל מָקוֹם בְּפִיו וּבִלְבָבוֹ בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר מִצְוַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהֲרֵי אִם לֹא כִּוֵּן לִבּוֹ בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁכִּוֵּן בְּכָל שְׁאָר הַתְּפִלָּה — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. אֲבָל בִּבְרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁכָּל אַחַת מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם — אֵין הֲבָנָה וְכַוָּנָה שֶׁל זוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם לָזוֹ).

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל בִּדִיעֲבַד. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד בְּכַוָּנַת הַבְּרָכָה, וּבִפְרָט בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בִּדִיעֲבַד לֹא יָצָא:

ג לֹא יְבָרֵךְ אָדָם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלִבּוֹ. וְאִם בֵּרַךְ — יָצָא. וְהוּא שֶׁהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, אֶלָּא שֶׁבֵּרַךְ בְּלַחַשׁ כָּל כָּךְ עַד שֶׁלֹּא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ אֶלָּא בֵּרַךְ בְּלִבּוֹ, אֲבָל אִם לֹא הוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו כְּלָל אֶלָּא הִרְהֵר בְּלִבּוֹ לְבַד — לֹא יָצָא, שֶׁהִרְהוּר אֵינוֹ כְּדִבּוּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם מֻחֲמַת חֹלִי אוֹ אֹנֶס אַחֵר אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו — צָרִיךְ לְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִצְרִיכוּ חֲכָמִים לְבַעַל קֶרִי, קֹדֶם שֶׁבִּטְלוּ תַּקָּנַת עֶזְרָא, אִם אֵין לוֹ מַיִם

לִטְבֹּל, שֶׁיְּהַרְהֵר בְּלִבּוֹ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, הוֹאִיל וְהִיא מִן הַתּוֹרָה.

אֲבָל מִי שֶׁהוּא אָנוּס וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו שְׁאָר בְּרָכוֹת שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין צָרִיךְ לְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ מִן הַדִּין, כְּמוֹ שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לְבַעַל קֶרִי לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁהָיָה מֻתָּר לְהַרְהֵר כָּל הַיּוֹם בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת הַבְּרָכוֹת בְּהַרְהוּר, אֶלָּא שֶׁאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לוֹ לְהַרְהֵר הַבְּרָכָה שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ, כִּי "ה' יִרְאֶה לַלֵּבָב", לִתֵּן לוֹ שָׂכַר הַמַּחֲשָׁבָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם וְגוֹ'".

(וְכֵן יַעֲשֶׂה הַחוֹלֶה אֲפִלּוּ בִּבְרָכָה שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בָּהּ, אֶלָּא שֶׁמֵּבִיא עַצְמוֹ לִידֵי חִיּוּב, כְּגוֹן בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין. אֲבָל הַבָּרִיא שֶׁהוּא אָנוּס וְאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּא בִּשְׂפָתַיִם מִפְּנֵי הַמָּקוֹם שֶׁאֵינוֹ נָקִי, בְּעִנְיַן שֶׁאָסוּר לְדַבֵּר וּמֻתָּר לְהַרְהֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ב, אוֹ מִפְּנֵי אֹנֶס אַחֵר — לֹא יֵהָנֶה מֵעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה, אַף עַל פִּי שֶׁמְּהַרְהֵר אוֹתוֹ בְּלִבּוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהִרְהוּר בְּדִיעֲבַד).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת, אֲפִלּוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, יוֹצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהִרְהוּר בְּדִיעֲבַד, וְאֵינָן דּוֹמוֹת לִקְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "וְדִבַּרְתָּ בָּם", וְהִרְהוּר אֵינוֹ כְּדִבּוּר, אֲבָל בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן לֹא נֶאֱמַר "וְדִבַּרְתָּ", אֶלָּא "וּבֵרַכְתָּ", וְהַמְבָרֵךְ בְּלִבּוֹ — גַּם כֵּן שָׁם בְּרָכָה עָלֶיהָ.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת שֶׁהֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה בִּשְׁעַת הַדְּחָק וּלְצֹרֶךְ גָּדוֹל:

ד בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאוֹכֵל עִם בָּנָיו הַקְּטַנִּים שֶׁהִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְאֵינָן יוֹדְעִים לְבָרֵךְ, אוֹ עִם אִשְׁתּוֹ שֶׁאֵינָהּ יוֹדַעַת לְבָרֵךְ — צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּקוֹל רָם כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיֵצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם מְזַמְּנִים עֲלֵיהֶם. וְטוֹב שֶׁיֹּאמְרוּ עִמּוֹ מִלָּה בְּמִלָּה, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְכַוֵּן וְלִשְׁמֹעַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג (וְכֵן בְּקִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה):

ה אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁתוּי יַיִן אָסוּר בִּתְפִלָּה עַד שֶׁיָּסִיר יֵינוֹ מֵעָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְאֵינוֹ מִשְׁתַּבֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ט — מְבָרֵךְ הוּא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כָּל שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר כָּרָאוּי, שֶׁמְּדַבֵּר וְנִכָּר מִדִּבּוּרוֹ שֶׁהוּא שָׁתוּי, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ נִכְשָׁל וּמִשְׁתַּבֵּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ וְגוֹ'", וְאַחַר שְׁבִיעָה פְּעָמִים שֶׁהוּא שָׁתוּי, וְאַף עַל פִּי כֵן חִיְּבָה אוֹתוֹ הַתּוֹרָה לְבָרֵךְ.

אֲבָל אִם הוּא שִׁכּוֹר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלֹא שִׁבּוּשׁ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁבִּרְכַּת שִׁכּוֹר תּוֹעֵבָה כְּמוֹ שֶׁתִּפְלָתוֹ תּוֹעֵבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ט. וְאִם בֵּרַךְ — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ כְּשֶׁיָּפִיג יֵינוֹ בְּעוֹד שֶׁלֹּא נִתְעַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו, כְּמוֹ שֶׁהִצְרִיכוּ בִּתְפִלָּה לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל כְּשֶׁיָּפִיג יֵינוֹ, כֵּיוָן שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ חֲמוּרָה כָּל כָּךְ כְּמוֹ תְּפִלָּה, שֶׁהֲרֵי שָׁתוּי מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְלֹא בִּתְפִלָּה.

וְכֵן יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בְּמִי שֶׁבֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְאַחַר כָּךְ מָצָא צוֹאָה כְּנֶגְדּוֹ אוֹ בְּצִדּוֹ תּוֹךְ ד' אַמּוֹת בְּמָקוֹם שֶׁרָאוּי לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ בְּצוֹאָה וְצָרִיךְ לְבָדְקָן קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ שָׁם וּפָשַׁע וְלֹא בָּדַק, בְּעִנְיַן שֶׁבִּתְפִלָּה צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ו, אִם הֶחֱמִירוּ גַּם כֵּן בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן לְהַצְרִיכוֹ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ מִשּׁוּם פְּשִׁיעוּתוֹ, כֵּיוָן שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ חֲמוּרָה כְּמוֹ תְּפִלָּה לְעִנְיַן שָׁתוּי.

(וּמִכָּאן אַתָּה לָמֵד, שֶׁהַשָּׁתוּי גַּם כֵּן אָסוּר בִּקְרִיאַת שְׁמַע כְּמוֹ בִּתְפִלָּה, שֶׁהֲרֵי מִי שֶׁקָּרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּמָקוֹם שֶׁרָאוּי לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ בְּצוֹאָה — הִצְרִיכוּהוּ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹת כְּמוֹ שֶׁהִצְרִיכוּהוּ בִּתְפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ו. וּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע הֵן כִּקְרִיאַת שְׁמַע עַצְמָהּ).

וְכֵן יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם פָּסַק בְּאֶמְצַע בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ בְּשִׁתִּיקָה וְשָׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ מֵחֲמַת אֵיזֶה אֹנֶס, אִם צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁהִצְרִיכוּהוּ בִּתְפִלָּה לְדִבְרֵי הַכֹּל (הוֹאִיל וְהִיא חֲמוּרָה כִּתְפִלָּה לְעִנְיַן הַפְסָקָה, שֶׁאֵין מַפְסִיקִין בָּהּ מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וְהַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג, אוֹ שֶׁמָּא כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ חֲמוּרָה כִּתְפִלָּה לְעִנְיַן שָׁתוּי, וְכֵן לְעִנְיַן הַפְסָקָה בְּדִיעֲבַד, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּהוּ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן כְּמוֹ שֶׁהִצְרִיכוּהוּ בִּתְפִלָּה, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהוּא הַדִּין אִם שָׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ).

(וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, שֶׁאַף שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם, זֶה שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ וּלְבָרֵךְ, מִשּׁוּם שֶׁבִּרְכַּת שִׁכּוֹר תּוֹעֵבָה, אוֹ מִשּׁוּם שֶׁ"זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה", שֶׁפָּשַׁע וְלֹא בָּדַק הַמָּקוֹם, אוֹ מִשּׁוּם שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ מֵחֲמַת אֹנֶס וְלֹא בְּרִצּוֹנוֹ — אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲפִלּוּ שִׁכּוֹר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כְּלָל — מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן,

שֶׁנֶּאֱמַר "וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ", וְאַחַר הַשְּׂבִיעָה פְּעָמִים שֶׁהוּא שִׂכּוֹר.
וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְחוֹשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה וּלְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁבָּא לִידֵי כָּךְ. וְאִם אֵרַע שֶׁנִּשְׁתַּכֵּר — אַף עַל פִּי כֵן יְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, כִּי הוּא סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה וּלְהַחֲמִיר.
וּלְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, גַּם בְּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ לֹא נִפְטָר הַשָּׁתוּי, אֶלָּא הַשִּׂכּוֹר לְבַדּוֹ, כִּי מַה שֶּׁהֶחֱמִירוּ בָּהֶן לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת כְּשֶׁפָּשַׁע וְלֹא בָּדַק הַמָּקוֹם וְלֹא הֶחֱמִירוּ כֵּן בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן, אֵינוֹ מִשּׁוּם שֶׁהֵן חֲמוּרוֹת מִמֶּנָּה לְעִנְיַן שָׁתוּי, אֶלָּא לְעִנְיַן שִׂכּוֹר לְבַד.
לְפִיכָךְ, לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְחוֹשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְאִם אֵרַע שֶׁשָּׁתָה — לֹא יִמָּנַע מִקְּרִיאַת שְׁמַע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה, וְכָל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע אֲפִלּוּ מִסָּפֵק — צָרִיךְ לְקָרוֹתוֹ בְּבִרְכוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ז.
וּשְׁאָר כָּל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן יָכוֹל לְבָרֵךְ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שִׂכּוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ט.
וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁהַכַּוָּנָה מְעַכֶּבֶת בְּכָל הַבְּרָכוֹת, מִכָּל מָקוֹם, הַשִּׂכּוֹר יֵשׁ לוֹ כַּוָּנָה, שֶׁהֲרֵי הוּא כְּפֻקֵּחַ לְכָל דָּבָר, וּלְכָל עֲנָשִׁין שֶׁבַּתּוֹרָה דִּינוֹ כְּמִתְכַּוֵּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן רל"ה. אֶלָּא לִקְרִיאַת שְׁמַע וּלְתְפִלָּה שֶׁהֵן צְרִיכוֹת כַּוָּנָה מְעֻלָּה — אֵין כַּוָּנַת הַשִּׂכּוֹר חֲשׁוּבָה כַּוָּנָה, וְתוֹעֶבָה הִיא, כֵּיוָן שֶׁהִיא מְשֻׁבֶּשֶׁת, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלֹא שִׁבּוּשׁ, אֲבָל בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת דֵּי בְּכַוָּנָה כָּל שֶׁהוּא, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְשֻׁבֶּשֶׁת:

סימן קפו

א **אִם נָשִׁים וּקְטַנִּים חַיָּבִים בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן, וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

נָשִׁים חַיָּבוֹת בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן, וְסָפֵק הוּא אִם חַיָּבוֹת מִן הַתּוֹרָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁאֵין הַזְּמַן גְּרָמָא, אוֹ אֵינָן חַיָּבוֹת אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר "עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ", וְהָאָרֶץ לֹא נִתְּנָה לִנְקֵבוֹת לְהִתְחַלֵּק אֶלָּא לִזְכָרִים, וּבָנוֹת צְלָפְחָד חֵלֶק אֲבִיהֶם נָטְלוּ שֶׁהָיָה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם.
אֲבָל כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם הָיוּ לָהֶם עָרֵי מִגְרָשׁ.
וְכֵן גֵּר שֶׁנִּכְנַס לְדַת יִשְׂרָאֵל וְנִלְוָה עֲלֵיהֶם וְנִטְפַּל אֲלֵיהֶם וְנֶחְשַׁב כְּאֶחָד מֵהֶם לְכָל הַמִּצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בָּהֶם וְלָהֶם נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה — נִתְחַיֵּב גַּם הוּא כְּאִלּוּ נִתְּנָה גַּם לוֹ, שֶׁהוּא וְהֵם עַם אֶחָד הוּא לְכָל דָּבָר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנָשִׁים שֶׁהֵם עַם בִּפְנֵי עַצְמוֹ.
וְכֵן כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם, אִם לֹא הָיָה לָהֶם עָרֵי מִגְרָשׁ — לֹא הָיוּ מִתְחַיְּבִים בְּמִצְוָה זוֹ, מִפְּנֵי

שֶׁנִּתְּנָה הָאָרֶץ לְיִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁהֵם שֵׁבֶט בִּפְנֵי עַצְמָן וְאֵינָם טְפֵלִים לְיִשְׂרָאֵל, וְגַם הֵם חֲלוּקִים מֵהֶם בְּמִצְוֹת הַרְבֵּה.

וַעֲבָדִים שֶׁאֵינָם מְשֻׁחְרָרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן זְכָרִים — אֵינָם כְּגֵרִים, אֶלָּא כְּנָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁלָּמְדוּ חֲכָמִים עַל עֲבָדִים בִּגְזֵרָה שָׁוָה "לָהּ" "לָהּ" מֵאִשָּׁה, שֶׁכָּל מִצְוָה שֶׁהָאִשָּׁה פְּטוּרָה גַּם הָעֶבֶד פָּטוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן מ"ו:

ב וְסָפֵק שֶׁל תּוֹרָה לְהַחֲמִיר, לְעִנְיַן שֶׁהֵן אֵינָן מוֹצִיאוֹת יְדֵי חוֹבָה אֶת הָאֲנָשִׁים הַחַיָּבִים מִן הַתּוֹרָה, כִּי שֶׁמָּא הֵן פְּטוּרוֹת מִן הַתּוֹרָה, וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב בַּדָּבָר אֵינוֹ מוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן.

אֲבָל אִישׁ שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב בַּדָּבָר מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁלֹּא אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה — יָכוֹל לְהוֹצִיא הַנָּשִׁים שֶׁאָכְלוּ כְּדֵי שְׂבִיעָה, כְּמוֹ שֶׁיָּכוֹל לְהוֹצִיא אֶת הָאֲנָשִׁים שֶׁאָכְלוּ כְּדֵי שְׂבִיעָה, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ז:

ג וְכֵן אִשָּׁה מוֹצִיאָה אֶת הָאִישׁ שֶׁלֹּא אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה, וַאֲפִלּוּ הִיא גַּם כֵּן לֹא אָכְלָה כְּדֵי שְׂבִיעָה, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם הִיא מְחֻיֶּבֶת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹתוֹ, וְכֵן מוֹצִיאָה אֶת הַקָּטָן שֶׁהוּא חַיָּב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת.

אֲבָל הַקָּטָן אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הָאִשָּׁה שֶׁאָכְלָה כְּדֵי שְׂבִיעָה, שֶׁמָּא הִיא מְחֻיֶּבֶת מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל מוֹצִיא הוּא אֶת מִי שֶׁלֹּא אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה אֲפִלּוּ הוּא אִ[ישׁ] , כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חַיָּב מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וַאֲפִלּוּ אִם הַקָּטָן גַּם כֵּן לֹא אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם הוּא חַיָּב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹתוֹ, שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינהּ דּוֹמָה לִמְגִלָּה וְהַלֵּל וּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּשְׁאָר מִצְוֹת שֶׁעָקְרָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁאֵין הַקָּטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ מוֹצִיא אֶת הַגָּדוֹל, לְפִי שֶׁהַקָּטָן מִצַּד עַצְמוֹ כְּשֶׁהוּא עַתָּה פָּטוּר לְגַמְרֵי אֶלָּא שֶׁמְּחַנְּכִין אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רָגִיל בְּמִצְוָה זוֹ וְיִהְיֶה סָרִיךְ כְּמִנְהָגוֹ כְּשֶׁיִּגְדַּל, לְפִיכָךְ אֵינוֹ בְּדִין שֶׁיּוֹצִיא אֶת מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל כְּבָר אַף עַל פִּי שֶׁחִיּוּבוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כֵּיוָן שֶׁהַקָּטָן גַּם חִיּוּב זֶה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם לְהַרְגִּילוֹ לִכְשֶׁיִּגְדַּל, שֶׁאָז יִתְחַיֵּב חִיּוּב זֶה שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲבָל בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן מַה שֶּׁמְּחַנְּכִין אֶת הַקָּטָן לְבָרֵךְ אַחַר אֲכִילָתוֹ לָשֹׂבַע כְּשֶׁיִּגְדַּל שֶׁהוּא חִיּוּב מִן הַתּוֹרָה, לְפִיכָךְ, כְּשֵׁם שֶׁהוּא מוֹצִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁלֹּא אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה אִם הוּא

אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה — כָּךְ מוֹצִיאוֹ אִם לֹא אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה, כֵּיוָן שֶׁחִנּוּכוֹ כְּשֶׁלֹּא אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה מוֹעִיל לוֹ לְהַרְגִּילוֹ כְּמוֹ כְּשֶׁאָכַל (ו)יוֹתֵר:

ד וְכָל זֶה שֶׁנָּשִׁים וּקְטַנִּים מוֹצִיאִים אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן הוּא, כְּשֶׁאַחֵר אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ, אֲבָל הַיּוֹדֵעַ לְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְצֵאת בִּשְׁמִיעָה אֲפִלּוּ מֵהַמְחֻיָּב כְּמוֹתוֹ, אֶלָּא עַל יְדֵי זִמּוּן בִּשְׁלֹשָׁה, וְנָשִׁים וּקְטַנִּים אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג, שֶׁהֵם אֵין מְבָרְכִין בְּזִמּוּן:

סימן קפז

א **דִּיּוּקִים בְּנֻסַּח בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

סֵדֶר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן: רִאשׁוֹנָה בִּרְכַּת "הַזָּן", שְׁנִיָּה בִּרְכַּת הָאָרֶץ, שְׁלִישִׁית "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם". וּשְׁלִשְׁתָּן מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ" — זוֹ בִּרְכַּת "הַזָּן", שֶׁהִיא עַל אֲכִילָה וּשְׂבִיעָה, "עַל הָאָרֶץ" — זוֹ בִּרְכַּת הָאָרֶץ, "הַטּוֹבָה" — זוֹ יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "הֶהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן":

ב מִן הַתּוֹרָה יָכוֹל לְאָמְרָהּ בְּאֵיזֶה מַטְבֵּעַ שֶׁיִּרְצֶה כָּל אֶחָד כְּפִי דַּעְתּוֹ וְהַרְחָבַת לְשׁוֹנוֹ, וּבָאוּ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וְדָוִד וּשְׁלֹמֹה וְתִקְּנוּ הַמַּטְבֵּעַ לְכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה בִּזְמַנָּם לְפִי מַה שֶּׁנִּתְוַסֵּף טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל:

ג כֵּיצַד? מֹשֶׁה תִּקֵּן מַטְבֵּעַ בִּרְכַּת "הַזָּן" בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַד הַמָּן לְיִשְׂרָאֵל. יְהוֹשֻׁעַ תִּקֵּן מַטְבֵּעַ בִּרְכַּת הָאָרֶץ כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ, שֶׁקֹּדֶם כִּבּוּשׁ הָאָרֶץ הָיוּ אוֹמְרִים בְּמַטְבֵּעַ אַחֶרֶת. וְדָוִד וּשְׁלֹמֹה תִּקְּנוּ מַטְבֵּעַ בִּרְכַּת "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם". דָּוִד תִּקֵּן "עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ" (שֶׁקֹּדֶם לָכֵן הָיוּ מְבַקְּשִׁים סְתָם עַל הַ"מָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם"), וּשְׁלֹמֹה תִּקֵּן "עַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו".

וְאָנוּ אֵין אָנוּ אוֹמְרִים בִּרְכַּת הָאָרֶץ וּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" בְּאוֹתוֹ הַמַּטְבֵּעַ מַמָּשׁ, כִּי הֵם הָיוּ מְבַקְּשִׁים לְהַמְשִׁיךְ שַׁלְוַת הָאָרֶץ וְהַמַּלְכוּת וְהַבַּיִת, וְאָנוּ מְבַקְּשִׁים לְהַחֲזִירָם לָנוּ בְּקָרוֹב:

ד כָּל הַמְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ (חֲכָמִים) — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וּמַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

וְעִקַּר הַמַּטְבֵּעַ הַמְעַכֵּב בִּבְרָכַת "הַזָּן", הִיא פִּתִּיחַת הַבְּרָכָה וַחֲתִימָתָהּ לְבַד. וּבִבְרָכַת הָאָרֶץ צָרִיךְ לוֹמַר בָּהּ הוֹדָאָה תְּחִלָּה וְסוֹף, וּבְרִית וְתוֹרָה בָּאֶמְצַע, שֶׁעַל יְדֵי בְּרִית נִתְּנָה הָאָרֶץ לְאַבְרָהָם בְּפָרָשַׁת מִילָה: "וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֵת אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ וְגוֹ'", וּבִזְכוּת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת יָרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר "לְמַעַן תִּחְיוּן וּרְבִיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת

הָאָרֶץ וְגוֹ'", וְאוֹמֵר: "וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וְגוֹ' בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרֹתָיו וְגוֹ'".

וְהַפּוֹחֵת — לֹא יִפְחוֹת מֵהוֹדָאָה אַחַת. וְכָל הַפּוֹחֵת מֵהוֹדָאָה אַחַת — הֲרֵי זֶה מְגַנֶּה. וְצָרִיךְ לְהַזְכִּיר שִׁבְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא "אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה", מִפְּנֵי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁנִּשְׁתַּבְּחָה בָּזֶה הַלָּשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה וְגוֹ'", וְאוֹמֵר: "וְאֶתֵּן לְךָ אֶרֶץ חֶמְדָּה וְגוֹ'".

וּבְ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי דָּוִד נִתְקַדְּשָׁה יְרוּשָׁלַיִם.

וְאִם חִסֵּר אֶחָד מִכָּל אֵלֶּה, שֶׁלֹּא אָמַר "אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה", אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר בְּרִית אוֹ תּוֹרָה בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, אוֹ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וּמַחֲזִירִים אוֹתוֹ לְרֹאשׁ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ח (הוֹאִיל וְשִׁנָּה הַמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ הַנְּבִיאִים. אֲבָל הוֹדָאָה תְּחִלָּה וְסוֹף אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת, כֵּיוָן שֶׁחָתַם "בָּרוּךְ אַתָּה ה', עַל הָאָרֶץ וְכוּ'").

וּבְבִרְכַּת הַזָּן, אֲפִלּוּ אָמַר: "בְּרִיךְ רַחֲמָנָא מַלְכָּא מָאֲרֵיהּ דְּהַאי פִּיתָּא, בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּזָן כּוּלָּה" — יָצָא, שֶׁכֵּיוָן שֶׁפָּתַח וְחָתַם בְּ"בָרוּךְ" אַף עַל פִּי שֶׁדִּלֵּג כָּל הַשְּׁאָר — אֵין זֶה מְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים, לְבַד מֵהַתֵּבוֹת שֶׁהִזְכִּירוּ חֲכָמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַקְפָּדָה, כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ו וס"ח.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לוֹמַר כָּל הַמַּטְבֵּעַ כְּתִקּוּנָהּ, אִם לֹא לִקְטַנִּים פְּחוּתִים מִשְּׁמוֹנָה שָׁנִים, שֶׁמְּחַנְּכִין אוֹתָם בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן מְעַט מְעַט (מִכָּל בְּרָכָה, עַד שֶׁיֵּדְעוּ לְבָרֵךְ כָּל בְּרָכָה כְּתִקּוּנָהּ). וְכֵן בִּשְׁעַת הַדְּחָק, שֶׁהוּא נֶחְפָּז וְלֹא יוּכַל לְבָרֵךְ בְּכַוָּנָה אִם יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ כָּל בְּרָכָה אֲרֻכָּה כְּתִקּוּנָהּ — יָכוֹל לְקַצֵּר וּלְדַלֵּג בִּבְרִכַּת הָאָרֶץ וּבְ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" מַה שֶּׁאֵינָן מֵעִנְיָנֵי הַבְּרָכָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּבְרָכָה רְבִיעִית, שֶׁהַהוֹסָפָה שֶׁבָּהּ אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג לְבַד וְלֹא מִטַּעַם הַבְּרָכָה. אֲבָל בִּבְרִכַּת "הַזָּן" אֵין לְדַלֵּג בָּהּ (הוֹאִיל וְכֻלָּהּ מֵעֵין הַבְּרָכָה):

ה יֵשׁ נוֹהֲגִים לוֹמַר: "בָּרוּךְ מַשְׂבִּיעַ לְרַעֲבִים, בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזָּן כוּ'". וְאֵין לְאָמְרוֹ, שֶׁאֵינוֹ מִמַּטְבֵּעַ הַבְּרָכָה, וְהַמּוֹסִיף — גּוֹרֵעַ. וְלֹא יֹאמַר: "כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ עִמָּנוּ", כִּי חֲסָדָיו הֵם עִם כָּל חַי:

ט בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ לֹא יֹאמַר: "עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה בְּרִית וְתוֹרָה", שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר: "עַל בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵנוּ וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ", וְדַי בְּפַעַם אֶחָת. וּמַה שֶּׁאָמְרוּ שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר "בְּרִית וְתוֹרָה" — לֹא הַתֵּבוֹת מַמָּשׁ, אֶלָּא הָעִנְיָן:

י יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַנָּשִׁים אֵין לָהֶם לוֹמַר: "עַל בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵנוּ", וְנָשִׁים וַעֲבָדִים אֵין לָהֶם לוֹמַר: "וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ", שֶׁהֲרֵי אֵין מְצֻוִּים עַל תַּלְמוּד תּוֹרָה. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ לוֹמַר הַכֹּל, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין נִקְרָא "אָדָם" אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם", הֲרֵי הַזָּכָר וּנְקֵבָה הֵם גּוּף אֶחָד, לְפִיכָךְ יְכוֹלוֹת לוֹמַר עַל בְּרִית הַזְּכָרִים: "שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵנוּ", וְכֵן "תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ" עַל לִמּוּד הַזְּכָרִים. וְעוֹד, שֶׁגַּם הַנָּשִׁים צְרִיכוֹת לִלְמֹד מִצְוֹת שֶׁלָּהֶן, לֵידַע הֵאֵיךְ לַעֲשׂוֹתָן, וְהֵאֵיךְ לְזַהֵר מִכָּל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהֵן מֻזְהָרוֹת בָּהֶן כַּאֲנָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן מ"ז:

יא בַּחֲנֻכָּה וּפוּרִים אוֹמְרִים בִּבְרִכַּת הָאָרֶץ: "עַל הַנִּסִּים". וְאִם לֹא אָמְרוּ — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרפ"ג ותרצ"ה. וּמִכָּל מָקוֹם, יָכוֹל לוֹמַר בְּתוֹךְ "הָרַחֲמָן", שֶׁיֹּאמַר: "הָרַחֲמָן הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נִסִּים וְנִפְלָאוֹת כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בִּזְמַן וְכוּ'". וְכֵן יֵשׁ לִנְהֹג:

יב יֵשׁ נוֹהֲגִים לוֹמַר: "לֹא חִסַּר לָנוּ, וְאַל יֶחְסַר לָנוּ". וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לוֹמַר: "לֹא חָסַר, וְאַל יֶחְסַר". "בְּפִי כָּל חַי", וְלֹא "בְּפֶה", לְפִי שֶׁהוּא סָמוּךְ לְ"כָל חַי":

סימן קפח

א **נַסַּח בְּרָכָה שְׁלִישִׁית, וְדִינֵי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּשַׁבָּת, וְהַטּוֹעֶה בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן, וּבוֹ י"ז סְעִיפִים:**

אַחַר שֶׁחָתַם "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", יַעֲנֶה "אָמֵן" אַחַר בִּרְכַּת עַצְמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סִיּוּם הַבְּרָכוֹת שֶׁל תּוֹרָה. וְאַף לְפִי מִנְהָג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין עוֹנִין "אָמֵן" אַחַר בִּרְכַּת עַצְמוֹ אֲפִלּוּ בְּסִיּוּם בְּרָכוֹת — כָּאן צָרִיךְ לַעֲנוֹת, כְּדֵי לְחַלֵּק בֵּין שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת שֶׁל תּוֹרָה לְרִבִּיעִית שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ב "אָמֵן" זוֹ יֹאמְרֶנָּה בְּלַחַשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁוּ שֶׁבֵּרְכָה רְבִיעִית אֵינָהּ מִן הַתּוֹרָה וְיִזָּלְזְלוּ בָּהּ. וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ הַמִּנְהָג לְאָמְרוֹ בְּקוֹל רָם. וְיֵשׁ מְיַשְּׁבִין הַמִּנְהָג לוֹמַר, שֶׁלֹּא חָשְׁשׁוּ שֶׁיְּזַלְזְלוּ בִּבְרָכָה רְבִיעִית אֶלָּא בִּימֵיהֶם, שֶׁהָיוּ הַפּוֹעֲלִים הוֹלְכִים לִמְלַאכְתָּם כְּשֶׁשּׁוֹמְעִים "אָמֵן" שֶׁאַחַר "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", שֶׁלֹּא חִיְּבוּ חֲכָמִים בִּבְרָכָה רְבִיעִית מִפְּנֵי בִּטּוּל מְלַאכְתּוֹ

שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, לְכָךְ הָיוּ עוֹנִין "אָמֵן" בְּלַחַשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ הַפּוֹעֲלִים (וַיַּכִּירוּ שֶׁבֵּרְכָה רְבִיעִית אֵינָהּ מִן הַתּוֹרָה) וְיָבוֹאוּ לְזַלְזֵל בָּהּ (אַף שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם בִּטּוּל מְלָאכֶת בַּעַל הַבַּיִת), אֲבָל עַכְשָׁיו שֶׁגַּם הַפּוֹעֲלִים מְבָרְכִים אַרְבַּע בְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"א — אֵין לָחֹשׁ לָזֶה:

ג בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", כֵּיוָן שֶׁנִּזְכַּר בָּהּ מַלְכוּת דָּוִד — אֵין לְהַזְכִּיר בָּהּ מַלְכוּת שָׁמַיִם, שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ כָּבוֹד לְהַשְׁווֹתָן יַחַד. וְהָאוֹמֵר "מַלְכוּתְךָ וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ" — טוֹעֶה. וְכֵן אֵין לוֹמַר בָּהּ: "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לוֹמַר גַּם כֵּן: "מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם" בְּסִיּוּם "יַעֲלֶה וְיָבֹא". וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן, כִּי לֹא חָשְׁשׁוּ מִלְּהַזְכִּיר מַלְכוּת שָׁמַיִם אֵצֶל מַלְכוּת דָּוִד אֶלָּא בְּסָמוּךְ לָהּ, דְּהַיְנוּ בְּאוֹתוֹ עִנְיָן שֶׁמְּבַקֵּשׁ עַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד אֵין לְהַזְכִּיר מַלְכוּת שָׁמַיִם סָמוּךְ לוֹ קְצָת (כָּל אוֹתוֹ עִנְיָן), עַל כֵּן אֵין לוֹמַר: "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ", שֶׁהוּא גַּם כֵּן סָמוּךְ לוֹ, כִּי "וְעַל הַבַּיִת כוּ'" הוּא עִנְיָן אֶחָד עִם מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, שֶׁזֶּה תָּלוּי בָּזֶה, אֲבָל "יַעֲלֶה וְיָבֹא" הוּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ מֵעִנְיָן זֶה:

ד נֶסַח בְּרָכָה זוֹ, פּוֹתֵחַ: "רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ", אוֹ "נַחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ", וְחוֹתֵם "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", אוֹ "מְנַחֵם צִיּוֹן בְּבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם". וְאַף עַל פִּי שֶׁפָּתַח בְּ"רַחֵם" וְחוֹתֵם בְּ"מְנַחֵם" — אֵין לָחֹשׁ וְלוֹמַר שֶׁהַחֲתִימָה אֵינָהּ מֵעִנְיַן הַפְּתִיחָה, לְפִי שֶׁעִקַּר הַחֲתִימָה כִּפְתִיחָתָהּ מַמָּשׁ, הַכֹּל בְּרַחֲמִים.

וּבֵין בְּשַׁבָּת וּבֵין בְּחֹל יֵשׁ לוֹמַר נֶסַח אֶחָד. וְלֹא כְּאוֹתָם שֶׁאוֹמְרִים בְּחֹל בִּלְשׁוֹן רַחֲמִים וּבְשַׁבָּת בִּלְשׁוֹן נֶחָמָה לְפִי שֶׁאֵין מְבַקְּשִׁים רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים בְּשַׁבָּת, וְטָעוּת הוּא בְּיָדָם, שֶׁגַּם "נַחֲמֵנוּ" הוּא בַּקָּשַׁת רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים כְּמוֹ "רַחֵם". וְאֵין לָחֹשׁ, שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִים: "פַּרְנְסֵנוּ וְכַלְכְּלֵנוּ", וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְאִסּוּר שְׁאֵלַת צְרָכָיו, לְפִי שֶׁטֹּפֶס הַבְּרָכָה כָּךְ הִיא.

וְגַם כָּל "הָרַחֲמָן" יָכוֹל לוֹמַר בְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מִטֹּפֶס הַבְּרָכָה שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ הַכֹּל לְאָמְרָם בְּכָל פַּעַם שֶׁמְּבָרְכִין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — נַעֲשָׂה לָהֶם כְּטֹפֶס בְּרָכָה, וְאֵין בָּהֶם מִשּׁוּם שְׁאֵלַת צְרָכָיו בְּשַׁבָּת:

ה יֵשׁ אוֹמְרִים "רְעֵנוּ", הֲרֵי"שׁ בְּשָׁבָ"א, שֶׁהוּא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים "רוֹעֵנוּ בְּחוֹלָם", שֶׁהוּא שֵׁם הַתֹּאַר, עַל שֵׁם "ה' רֹעִי". אֲבָל "זוּנֵנוּ", לְדִבְרֵי הַכֹּל אוֹמְרִים

בְּמָלְאפו"ם הַזּוּ"ן, שֶׁהוּא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה, כְּמוֹ "שׁוּבֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ", וְלֹא בְּחוֹלָ"ם: "זוֹנֵנוּ", בְּשֵׁם הַתֹּאַר:

ו בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן, שֶׁגַּם רֹאשׁ חֹדֶשׁ יֵשׁ בּוֹ קְדֻשָּׁה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוּסָף. וְנִסַּח הַהַזְכָּרָה, בְּשַׁבָּת: "רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ וְכוּ'", וּבְיוֹם טוֹב וּבְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ: "יַעֲלֶה וְיָבֹא".

וּלְפִי שֶׁהַהַזְכָּרָה הִיא בַּקָּשַׁת רַחֲמִים, קָבָעוּהָ בִּבְרָכַת "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", שֶׁהִיא גַּם כֵּן בַּקָּשַׁת רַחֲמִים, וְלֹא בִּבְרָכַת הָאָרֶץ כְּמוֹ "עַל הַנִּסִּים" בַּחֲנֻכָּה וּפוּרִים שֶׁהִיא הוֹדָאָה. וְאִם הִזְכִּיר בִּבְרָכַת הָאָרֶץ — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהַזְכִּיר בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם".

וְאִם חָל יוֹם טוֹב אוֹ חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשַׁבָּת — אוֹמְרִים תְּחִלָּה "רְצֵה" וְאַחַר כָּךְ "יַעֲלֶה וְיָבֹא", מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׁבָּת תָּדִיר וּמְקֻדָּשׁ מֵהֶם.

וְאֵינוֹ מַזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב אוֹ חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּ"רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ", וְלֹא שֶׁל שַׁבָּת בְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא", אַף לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁבַּתְּפִלָּה מַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא", לְפִי שֶׁבַּתְּפִלָּה לֹא נִסְתַּיֵּם עֲדַיִן עִנְיַן שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶם "יַעֲלֶה וְיָבֹא", שֶׁהֲרֵי עֲתִיד לַחְתֹּם בְּשֶׁל שַׁבָּת, אֲבָל בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן כְּבָר נִסְתַּיֵּם עִנְיַן שֶׁל שַׁבָּת בְּ"רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ":

ז טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת וְנִזְכַּר אַחַר שֶׁחָתַם בִּרְכַת "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל בִּרְכַת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" — אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לְמְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת וְלִבְרִית, בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת":

ח וְאִם טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב — אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה, אֶת יוֹם חַג פְּלוֹנִי הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים".

וּמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ נֻסַּח בָּרָכָה זוֹ — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ בִּרְכַת הַמָּזוֹן, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְתַקֵּן מַה שֶּׁעִוֵּת. אַךְ אִם יוֹדֵעַ הַפִּתְיחָה וְהַחֲתִימָה אַף שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׁאָר הַנֻּסָּח כָּרָאוּי — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ בִּשְׁבִיל זֶה, כֵּיוָן שֶׁהוּא אוֹמֵר עִקַּר הַבְּרָכָה, שֶׁהוּא לְהַזְכִּיר שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב בַּבְּרָכָה בְּשֵׁם וּמַלְכוּת בַּפִּתְיחָה וּבְשֵׁם לְבַד בַּחֲתִימָה.

וְאִם חָל יוֹם טוֹב בְּשַׁבָּת — כּוֹלְלָן יַחַד וְאוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן

שַׁבָּתוֹת לְמְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת וְלִבְרִית, וְיָמִים טוֹבִים לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה, אֶת יוֹם חַג פְּלוֹנִי הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים":

ט וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", שֶׁכֵּיוָן שֶׁמַּזְכִּיר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם מִיָּד אַחַר סִיּוּם "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" קֹדֶם שֶׁפָּתַח בַּבְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִזְכִּיר קֹדֶם סִיּוּם "בָּרוּךְ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", שֶׁכָּל שֶׁלֹּא פָּתַח בַּבְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — לֹא נִקְרָא סִיּוּם בְּרָכָה לְעִנְיַן דְּבָרִים שֶׁמַּחֲזִירִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ד, אֶלָּא שֶׁבְּתוֹךְ "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" דַּי בְּהַזְכָּרָה לְבַדָּהּ בְּלֹא בְּרָכָה, כֵּיוָן שֶׁמַּזְכִּיר בְּתוֹךְ הַבְּרָכָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמַּזְכִּיר אַחַר הַחֲתִימָה צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בִּבְרָכָה בְּשֵׁם וְגַם בְּמַלְכוּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ בְּרָכָה הַסְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, שֶׁאֵינָהּ קְבוּעָה וּסְמוּכָה לָהּ לְעוֹלָם, אֶלָּא בְּאַקְרַאי כְּשֶׁטָּעָה. אֲבָל אִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁהִתְחִיל "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", אֲפִלּוּ לֹא אָמַר אֶלָּא תֵּבַת "בָּרוּךְ" בִּלְבַד — אֵין לוֹ תַּקָּנָה בְּהַזְכָּרָה כָּאן, שֶׁהִיא שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁשָּׁלֹשׁ בְּרָכוֹת שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן חֲשׁוּבוֹת כִּבְרָכָה אַחַת.

וּבְכָל מָקוֹם שֶׁטָּעָה בָּהֶן טָעוּת שֶׁמַּחֲזִירִים אוֹתוֹ — חוֹזֵר לְרֹאשׁ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. אֲבָל בְּרָכָה רְבִיעִית שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הִיא בִּרְכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְאִם טָעָה בָּהּ טָעוּת שֶׁמַּחֲזִירִים אוֹתוֹ — אֵינוֹ חוֹזֵר אֶלָּא לְרֹאשָׁהּ:

י וְכָל זֶה בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שֶׁל שָׁלֹשׁ רְגָלִים, אֲבָל בְּחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁהִתְחִיל בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" — אֵינוֹ חוֹזֵר, מִפְּנֵי שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּיָמִים אֵלּוּ הִיא רְשׁוּת, שֶׁאִם רוֹצֶה אוֹכֵל פֵּרוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַנֶּה, וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְהִתְעַנּוֹת, וְאַף שֶׁאֵין דִּבְרֵיהֶם עִקָּר, מִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם שֶׁלֹּא לִכְנוֹס לִסְפֵּק בְּרָכָה לְבַטָּלָה אִם יַחֲזוֹר לְרֹאשׁ.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים שֶׁל שָׁלֹשׁ רְגָלִים, שֶׁהוּא חַיָּב לֶאֱכֹל פַּת שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁבְּשַׁבָּת נֶאֱמַר: "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג", וּבְיוֹם טוֹב נֶאֱמַר: "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ", וְאֵין עֹנֶג וְשִׂמְחָה בְּלֹא אֲכִילַת לֶחֶם (שֶׁקּוֹבְעִים עָלָיו סְעוּדָה), שֶׁהַלֶּחֶם הוּא עִקַּר הַסְּעוּדָה, שֶׁכָּל סְעוּדָה נִקְרָא עַל שֵׁם הַלֶּחֶם (וּמִינֵי לְחָמִים שֶׁאֵין קוֹבְעִין עֲלֵיהֶם סְעוּדָה — צָרִיךְ לֶאֱכֹל מֵהֶם כְּשִׁעוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה, וְאָז הוּא חַיָּב לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ח ()).

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ — אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן", וְסָפֵק הוּא אִם הוּא אוֹתָם "בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים", אִם לָאו, וְסָפֵק בְּרָכָה לְהַקֵּל, וְלֹא יַחְתֹּם.

וַאֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה, שֶׁבִּתְפִלָּה אֵינוֹ חוֹזֵר אִם לֹא אָמַר "יַעֲלֶה וְיָבֹא" בָּעֲבוֹדָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן צָרִיךְ לוֹמַר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן וְכוּ'", לְפִי שֶׁבִּתְפִלָּה כֵּיוָן שֶׁאַף שֶׁלֹּא נִזְכַּר עַד שֶׁהִתְחִיל "מוֹדִים" לֹא הִצְרִיכוּהוּ לַחֲזֹר לָעֲבוֹדָה לְהַזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּמָקוֹם שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים לְפִי שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין הַחֹדֶשׁ בַּלַּיְלָה — אֵין לוֹ לְהַזְכִּיר גַּם כֵּן בֵּין עֲבוֹדָה לְמוֹדִים, מִשּׁוּם הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה, אֲבָל בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן אַחַר שֶׁחָתַם "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" — נִסְתַּיְּמָה בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁל תּוֹרָה, וְאֵין לָחֹשׁ לְהֶפְסֵק אִם יְבָרֵךְ: "אֲשֶׁר נָתַן כּוּ'" קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב". וְאַף שֶׁאֵין מַחֲזִירִים אוֹתוֹ מִשּׁוּם הַזְכָּרַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ בַּלַּיְלָה, מִכָּל מָקוֹם, זוֹ אֵינָהּ חֲזָרָה אֶלָּא הוֹסָפַת בְּרָכָה, שֶׁתִּקְנוּ לְהוֹסִיף בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לָחֹשׁ בָּהּ לְהֶפְסֵק:

יא וְכֵן בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן מוֹעֲדִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה, אֶת חַג פְּלוֹנִי הַזֶּה", וְאֵינוֹ חוֹתֵם.

וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֶת יוֹם הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה", וְאֵינוֹ חוֹתֵם. וְאֵינוֹ אוֹמֵר: "לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה".

וְחוֹלֶה שֶׁאָכַל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן יָמִים קְדוֹשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה", וְאֵינוֹ חוֹתֵם. וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁהִתְחִיל בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" — אֵינוֹ חוֹזֵר, שֶׁהֲרֵי אֵין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן חוֹבָה לוֹ מֵחֲמַת קְדֻשַּׁת הַיּוֹם אֶלָּא מֵחֲמַת חָלְיוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים חוֹתֵם כְּמוֹ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן", וְלֹא "מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ". וְלֹא יֹאמַר: "וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד" קֹדֶם הַתְּחִיתָמָה, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר בַּהַפְטוֹרָה וּבַקְּדוּשׁ, שֶׁהֲרֵי בְּרָכָה זוֹ אֵינָהּ חוֹבָה מִשּׁוּם קְדֻשַּׁת הַיּוֹם אֶלָּא בִּמְקוֹם הַזְכָּרָה בְּעִלְמָא שֶׁבְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא". וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים".

(וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן חוֹבָה לָהֶם — אֵין זֶה מוֹנֵעַ הַחֲתִימָה, כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹנֵעַ הַפְּתִיחָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְלֹא מָנְעוּ הַחֲתִימָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה לֶאֱסֹר עֲשִׂיַּת מְלָאכָה, וְכֵן שְׁאָר מִצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּכָל "מִקְרָא קֹדֶשׁ" אֵינָן נוֹהֲגוֹת בּוֹ, אֶלָּא קָרְבַּן מוּסָף בִּלְבַד — יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֵין לַחְתֹּם בּוֹ "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים" אֶלָּא בִּתְפִלַּת מוּסָף בִּלְבַד, אֲבָל בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן דַּי בְּהַזְכָּרָתוֹ לְבַד כְּמוֹ בִּשְׁאָר תְּפִלּוֹת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהֵם "מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ", וּבְכָל הַתְּפִלּוֹת חוֹתְמִין בָּהֶן "מְקַדֵּשׁ" — חוֹתֵם גַּם כֵּן בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּסְעוּדָה ג' אוֹ ד' שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁחוֹתֵם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חוֹבָה לֶאֱכֹל פַּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, אַף עַל פִּי שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, הַסּוֹמֵךְ עַל סְבָרָא אַחֲרוֹנָה וְחוֹתֵם — לֹא הִפְסִיד, שֶׁאַף בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ יֵשׁ אוֹמְרִים לַחְתֹּם, וְאֵין אוֹמְרִים סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם אֵין לְשַׁנּוֹתָהּ מִבְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב.

וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַכֹּל מוֹדִים שֶׁאֵין לְשַׁנּוֹתָהּ מִשְּׁאָר יָמִים טוֹבִים, שֶׁלֹּא חִלְקוּ חֲכָמִים בִּבְרָכָה אַחַת לוֹמַר פַּעַם כֻּלָּהּ וּפַעַם מִקְצָתָהּ, שֶׁמִּטַּעַם זֶה פּוֹתַחַת בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ בְּ"בָרוּךְ" אַף עַל פִּי שֶׁהִיא סְמוּכָה לִבְרַכַת הַיַּיִן, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, כְּגוֹן שֶׁיּוֹשֵׁב בִּסְעוּדָה מִבְּעוֹד יוֹם, לְכָךְ הִצְרִיכוּ לְעוֹלָם לִפְתֹּחַ הַקִּדּוּשׁ בִּבְרָכָה, שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בִּבְרָכָה אַחַת. אֲבָל בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֵינוֹ מְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁמְּבָרֵךְ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי פּוֹתֵחַ: "אֲשֶׁר נָתַן רָאשֵׁי חֳדָשִׁים כּוּ'", מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁפּוֹתֵחַ: "אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים וְכוּ'" כְּבִשְׁאָר יָמִים טוֹבִים, וּשְׁאָר הַנֶּפֶשׁ אֵינוֹ מְעַכֵּב כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה בְּסָעִיף [ח']. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּסְעוּדָה ג' אוֹ ד' שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, שֶׁפּוֹתֵחַ בְּאוֹתוֹ נֶשֶׁם מַמָּשׁ שֶׁבְּסְעוּדוֹת רִאשׁוֹנוֹת).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁחוֹלֶה שֶׁאָכַל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֵינוֹ מַזְכִּיר כְּלָל שֶׁל יוֹם כִּפּוּר בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרי"ח. וְיֵשׁ לָחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם, שֶׁלֹּא לִכְנוֹס לִסְפֵק בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וְלֹא יְבָרֵךְ כְּלָל בִּרְכַּת "אֲשֶׁר נָתַן כּוּ'", אִם שָׁכַח לוֹמַר "יַעֲלֶה וְיָבֹא":

יב בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁהִתְחִיל בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר — אֵין נוֹהֲגִין לוֹמַר "יַעֲלֶה וְיָבֹא" בְּתוֹךְ "הָרַחֲמָן" כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין בְּ"עַל הַנִּסִּים", לְפִי שֶׁבְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא" יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרַת שֵׁמוֹת, וְלֹא רָצוּ לְאָמְרָם שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִים כָּל הַיּוֹם תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַזְכָּרַת שֵׁמוֹת, וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לְהַזְכִּיר הַשֵּׁם לְבַטָּלָה אוֹ בִּבְרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה:

יג רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת וְלֹא הִזְכִּיר לֹא שֶׁל שַׁבָּת וְלֹא שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" — כּוֹלֵל רֹאשׁ חֹדֶשׁ עִם שַׁבָּת וְאוֹמֵר: "שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְזִכָּרוֹן", וְחוֹתֵם: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים", שֶׁהֲרֵי אַף בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ לְבַד סָפֵק אִם חוֹתֵם, אֶלָּא שֶׁסָּפֵק בְּרָכָה לְהַקֵּל, אֲבָל כָּאן שֶׁמְּבָרֵךְ בִּשְׁבִיל הַשַּׁבָּת — כּוֹלֵל עִמּוֹ גַּם רֹאשׁ חֹדֶשׁ. אֲבָל אִם לֹא שָׂכַח אֶלָּא שֶׁל שַׁבָּת לְבַד — אוֹמֵר: "בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת כּוּ'", וְאֵינוֹ כּוֹלֵל שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ:

יד אִם הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְלֹא נִזְכַּר עַד אַחַר שֶׁהִתְחִיל בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" — אֵינוֹ חוֹזֵר לְרֹאשׁ, שֶׁאַף שֶׁחַיָּב לֶאֱכֹל פַּת — אֵין חִיּוּב זֶה אֶלָּא מִשּׁוּם שַׁבָּת, אֲבָל בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֵין חִיּוּב הַזְכָּרָה לְעוֹלָם שֶׁיִּתְחַיֵּב לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וּלְהַזְכִּיר, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמַפְטִיר בְּנָבִיא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין מַזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, הוֹאִיל וְאֵין הַפְטוֹרָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ לְעוֹלָם.

וְאִם הִזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְלֹא שֶׁל שַׁבָּת, כְּשֶׁחוֹזֵר לְרֹאשׁ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — צָרִיךְ לְהַזְכִּיר גַּם שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְכַתְּחִלָּה, שֶׁבְּכָל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אַף שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ בִּשְׁבִיל רֹאשׁ חֹדֶשׁ.

אֲבָל בְּשַׁבָּת חֲנֻכָּה אִם הִזְכִּיר שֶׁל חֲנֻכָּה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת וְחוֹזֵר לְרֹאשׁ — אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל חֲנֻכָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַזְכָּרַת חֲנֻכָּה אֵינָהּ חוֹבָה כְּלָל בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרפ"ב:

טו סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בְּשַׁבָּת דִּינָהּ כְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר אִם הִתְחִיל בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁסְּעוּדָה ג' אֵין צָרִיךְ פַּת, וְאַף שֶׁאֵין דִּבְרֵיהֶם עִקָּר, מִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם שֶׁלֹּא לִכְנוֹס לְסָפֵק בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וּבִסְעוּדָה ג' בְּיוֹם טוֹב, לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ חוֹזֵר, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ אֶלָּא רְשׁוּת. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל

בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", אֲפִלּוּ בִּסְעוּדָה רְבִיעִית בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב — אוֹמֵר: "בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת כּוּ'", אוֹ "שֶׁנָּתַן יָמִים טוֹבִים כּוּ'", כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ פַּת כָּלָל בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְכָל סְעוּדוֹתָיו, אֲפִלּוּ הָרִאשׁוֹנָה, אֵין לָהּ עִלּוּי יוֹתֵר מִסְּעוּדָה הָרְבִיעִית שֶׁל שַׁבָּת:

טז שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וְזִמְּנוּ, וְשָׁכְחוּ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע, וְהֵם צְרִיכִים לַחֲזֹר לְרֹאשׁ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — יְבָרְכוּ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, כִּי מִידֵי זִמּוּן כְּבָר יָצְאוּ:

יז הָיָה אוֹכֵל בְּשַׁבָּת וְנִמְשְׁכָה סְעוּדָתוֹ עַד שֶׁחֲשֵׁכָה, אֲפִלּוּ כַּמָּה שָׁעוֹת בַּלַּיְלָה — מַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בִּבְרכַּת הַמָּזוֹן, לְפִי שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַתְּחִלַּת הַסְּעוּדָה, שֶׁאָז חָל עָלָיו חִיּוּב הַזְכָּרָה מֵעֵין הַמְּאוֹרָע, וְלֹא נִפְקַע מִמֶּנּוּ חִיּוּב זֶה בִּיצִיאַת הַיּוֹם.

וְהוּא הַדִּין לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ חֲנֻכָּה וּפוּרִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ חֲנֻכָּה וּפוּרִים הוֹאִיל וְאֵין בָּהֶם תּוֹסֶפֶת מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ — אֵינוֹ מַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע אַחַר שֶׁיָּצָא הַיּוֹם. וְאֵין נוֹהֲגִין כֵּן.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִמְשְׁכָה סְעוּדָתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ תּוֹךְ הַלַּיְלָה — צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת אוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִם אָכַל כְּזַיִת מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, אַף עַל פִּי שֶׁבִּתְחִלַּת הַסְּעוּדָה הָיָה פָּטוּר מִלְּהַזְכִּיר, לְפִי שֶׁמִּכָּל מָקוֹם חָל עָלָיו חִיּוּב הַהַזְכָּרָה בַּאֲכִילַת כְּזַיִת שֶׁמִּשֶּׁחֲשֵׁכָה. וְהוּא הַדִּין לַחֲנֻכָּה וּפוּרִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ לֹא אָכַל כְּזַיִת מִשֶּׁחֲשֵׁכָה צָרִיךְ לְהַזְכִּיר, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמְּבָרֵךְ כְּבָר קִדֵּשׁ הַיּוֹם שֶׁל שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ חֲנֻכָּה וּפוּרִים. וְכֵן אִם נִמְשְׁכָה סְעוּדָתוֹ בְּשַׁבָּת אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ חֲנֻכָּה וּפוּרִים עַד הַלַּיְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁגָּמְרָה מִבְּעוֹד יוֹם אֶלָּא שֶׁמְּבָרֵךְ בַּלַּיְלָה — אֵינוֹ מַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע (שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם), כֵּיוָן שֶׁכְּבָר פָּנָה הַיּוֹם.

וְנוֹהֲגִין כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְהוּא שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית, אַף עַל פִּי שֶׁהַצִּבּוּר הִתְפַּלְּלוּ כְּבָר, אֲבָל אִם הִתְפַּלֵּל עַרְבִית, אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, בְּאֶמְצַע סְעוּדָתוֹ — שׁוּב אֵינוֹ מַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם, אֲפִלּוּ מְבָרֵךְ גַּם כֵּן מִבְּעוֹד יוֹם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִי שֶׁנִּמְשְׁכָה סְעוּדָתוֹ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית, שֶׁאֵינוֹ מַזְכִּיר עוֹד שֶׁל שַׁבָּת בִּבְרכַּת הַמָּזוֹן. וְאַף עַל פִּי שֶׁלִּסְבָרָא

רִאשׁוֹנָה שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַתְּחָלַת סְעוּדָה הָיָה רָאוּי לְהַזְכִּיר גַּם אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, מִכָּל מָקוֹם, יֵהֵא נִרְאֶה שֶׁדְּבָרָיו סוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁתְּחִלָּה הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת יוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו וְאַחַר כָּךְ מַזְכִּיר יוֹם הֶעָבָר.

(מָכָל מָקוֹם, אִם לֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית וּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ — מַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת וְגַם שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִם אָכַל כְּזַיִת מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, וְאֵין כָּאן סְתִירָה, כֵּיוָן שֶׁמַּזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו רֹאשׁ חֹדֶשׁ עַכְשָׁיו כְּשֶׁמַּזְכִּירוֹ אַחַר שֶׁהִזְכִּיר כְּבָר שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי מְקַבֵּל וְעוֹמֵד הִיא מִשֶּׁשָּׁקְעָה הַחַמָּה, וְגַם אִם הָיָה מְקַבְּלוֹ עַכְשָׁיו לֹא חָל עָלָיו חִיּוּב הַהַזְכָּרָה עַכְשָׁיו אֶלָּא כְּשֶׁאָכַל כְּבָר קֹדֶם שֶׁהִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת — אֵין לָחוּשׁ לְכָל זֶה, שֶׁאַף שֶׁחָל עָלָיו רֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּבָר — מַזְכִּיר הוּא שֶׁל שַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁמַּזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת וּמוֹצָאֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אֲפִלּוּ כַּמָּה שָׁעוֹת בַּלַּיְלָה, שֶׁכְּבָר חָלַף וְהָלַךְ לוֹ יוֹם שֶׁמַּזְכִּיר, הוֹאִיל וְהַתְּחָלַת הַסְּעוּדָה הָיְתָה בּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאֶה לְכָל הָעוֹלָם שֶׁהוּא לַיְלָה — אֵין זוֹ סְתִירָה כָּל שֶׁהוּא לֹא עָשָׂה כְּבָר דָּבָר הַסּוֹתֵר לָזֶה. וְהוּא הַדִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, כְּשֶׁמַּזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת לֹא עָשָׂה עֲדַיִן דָּבָר הַסּוֹתֵר לָזֶה, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁמַּזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ הָאֱמֶת הוּא שֶׁהוּא מַזְכִּיר).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עַל פִּי כֵן זוֹ סְתִירָה הִיא, וְלָכֵן מַזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁהִיא חוֹבָה לְדִבְרֵי הַכֹּל וְלֹא שֶׁל שַׁבָּת שֶׁהִיא מַחֲלֹקֶת. אֲבָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁל חֲנֻכָּה וּפוּרִים מַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת וְלֹא שֶׁל חֲנֻכָּה וּפוּרִים, לְפִי שֶׁכָּל יוֹם שֶׁאֵין בּוֹ קָרְבַּן מוּסָף אֵין הַזְכָּרָתוֹ חוֹבָה בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן תרפ"ב (עַיֵּן לְעֵיל סי"ד) ותרצ"ה.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְאִם מִשֶּׁחֲשֵׁכָה לֹא אָכַל כְּזַיִת פַּת, לְדִבְרֵי הַכֹּל מַזְכִּיר שַׁבָּת לְבַד, כָּל שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית.

וְאִם הִבְדִּיל עַל שֶׁלְּחָנוֹ — דֵּינוֹ כְּהִתְפַּלֵּל עַרְבִית, וְשׁוּב אֵינוֹ מַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. וְאִם אָמַר "הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל" בִּלְבַד בְּלֹא כּוֹס, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ט — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק (וּלְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר כָּאן — אֵין כָּאן סָפֵק, דְּלֹא גָּרַע מֵהַזְכָּרַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ) אִם דֵּינוֹ כְּהִתְפַּלֵּל עַרְבִית. וּלְפִיכָךְ, שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עָדִיף, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלְּעוֹלָם אֵינוֹ מַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת אַחַר שֶׁיָּצָא הַיּוֹם:

סימן קפט

א נַסַּח בְּרָכָה רְבִיעִית וְדֵינֶיהָ, וּבוֹ ח' סְעִיפִים:

בְּרָכָה רְבִיעִית פּוֹתַחַת בְּ"בָרוּךְ" שֶׁאֵינָהּ כִּסְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִכְּלַל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֶלָּא אַחַר כָּךְ נִתְוַסְּפָה, כְּשֶׁנִּתְּנוּ הָרוּגֵי בֵּיתָר לִקְבוּרָה תִּקְנוּ בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", "הַטּוֹב" — שֶׁלֹּא הִסְרִיחוּ, "וְהַמֵּטִיב" — שֶׁנִּתְּנוּ לִקְבוּרָה, וּקְבָעוּהָ בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן, שֶׁכֻּלָּהּ הוֹדָאָה, וּסְמָכוּהָ אֵצֶל "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", לְפִי שֶׁכְּשֶׁנֶּחְרְבָה בֵּיתָר נִגְדְּעָה קֶרֶן יִשְׂרָאֵל, וְאֵין עֲתִידָה לַחֲזֹר עַד שֶׁיָּבֹא בֶּן דָּוִד.

וְצָרִיךְ לוֹמַר בָּהּ ג' מַלְכֻיּוֹת, אַחַת שֶׁלָּהּ וּשְׁתַּיִם בִּשְׁבִיל בִּרְכַּת הָאָרֶץ ו"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", שֶׁלֹּא הִזְכִּיר בָּהֶן מַלְכוּת. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן סְמוּכוֹת לְבִרְכַּת "הַזָּן" שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַלְכוּת, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהִזְכִּיר מַלְכוּת בֵּית דָּוִד בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" — אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁלֹּא יַזְכִּיר גַּם כֵּן מַלְכוּת שָׁמַיִם בָּהּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא רָצוּ לְהַזְכִּיר מַלְכוּת שָׁמַיִם אֵצֶל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, לְכָךְ תִּקְנוּ לְהַזְכִּיר כְּנֶגְדָּהּ מַלְכוּת בְּ"הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", וְאַגַּב שֶׁתִּקְנוּ מַלְכוּת כְּנֶגֶד "בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם" — תִּקְנוּ גַּם כֵּן כְּנֶגֶד בִּרְכַּת הָאָרֶץ. וְאֵלּוּ הֵן ג' מַלְכוּת: "מֶלֶךְ הָעוֹלָם", "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ", "הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב".

וּבַמִּדְרָשׁ אָמְרוּ שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר בָּהּ ג' הֲטָבוֹת וְג' גְּמוּלוֹת. וְאֵלּוּ הֵן ג' הֲטָבוֹת: "הַטּוֹב" א', "וְהַמֵּטִיב" ב', "הוּא הֵטִיב מֵטִיב יֵטִיב לָנוּ" ג', שֶׁהֵן נֶחְשָׁבִין כְּאַחַת, זֶה מִנְהַג הָעוֹלָם. וְיֵשׁ שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים לוֹמַר: "הוּא הֵטִיב לָנוּ, הוּא מֵטִיב לָנוּ, הוּא יֵטִיב לָנוּ", כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרִים הַשָּׁלֹשׁ גְּמוּלוֹת, שֶׁהֵן: "הוּא גְּמָלָנוּ הוּא גּוֹמְלֵנוּ הוּא יִגְמְלֵנוּ":

ב אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּרָכָה אֲרֻכָּה — אֵינָהּ חוֹתֶמֶת בְּ"בָרוּךְ", מִפְּנֵי שֶׁמִּתְחִלָּה תִּקְּנוּהָ בְּמַטְבֵּעַ קָצָר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" בִּלְבַד, וְאַחַר כָּךְ הוֹסִיפוּ בָּהּ כָּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ:

ג אֵין לוֹמַר: "אֵל שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם", אֶלָּא "אֵל בְּכָל יוֹם". וְיוֹתֵר נָכוֹן שֶׁלֹּא לוֹמַר כְּלָל מִלַּת "אֵל", שֶׁהֲרֵי כְּבָר אָמַר: "הָאֵל אָבִינוּ". וְעוֹד, שֶׁאִם בָּא לְיַחֵס הֲטָבָה לְשֵׁם "אֵל", הָיָה לוֹ לוֹמַר: "הַמֶּלֶךְ הָאֵל הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב":

ד כְּשֶׁיֵּשׁ נָכְרִי בַּבַּיִת נוֹהֲגִים לוֹמַר: "כֻּלָּנוּ יַחַד בְּנֵי בְרִית", לְהוֹצִיא הַנָּכְרִי מִכְּלַל הַבְּרָכָה, שֶׁאָסוּר לְבָרֵךְ הַנָּכְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא תְחָנֵּם". וְיוֹתֵר נָכוֹן לוֹמַר: "בְּנֵי בְרִית כֻּלָּנוּ יַחַד", שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּכְלַל הַבְּרָכָה אֲפִלּוּ רֶגַע, כְּשֶׁאוֹמֵר: "כֻּלָּנוּ יַחַד" קֹדֶם שֶׁמְּסַיֵּם "בְּנֵי בְרִית".

וְנָשִׁים וַעֲבָדִים "בְּנֵי בְּרִית" הֵם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגוֹ' לְעָבְרְךָ בִּבְרִית וְגוֹ'". (וְכֵן הַמּוּמָר בִּכְלָל "בְּנֵי בְּרִית" הוּא, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁחָטָא — יִשְׂרָאֵל הוּא. וְלָכֵן כְּשֶׁמּוּמָר בַּבַּיִת — אֵין לוֹמַר "כֻּלָּנוּ יַחַד בְּנֵי בְרִית", כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ מִכְּלַל הַבְּרָכָה):

ה בְּבִרְכַּת (הַמָּזוֹן) בַּעַל הַבַּיִת, מְסַיֵּם: "וְנֹאמַר אָמֵן", שֶׁאֵין יָכוֹל לִגְזֹר אֹמֶר: "וְאִמְרוּ אָמֵן". מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּבְרִכַּת "עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו", שֶׁהוּא שֶׁבַח שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכָל יִשְׂרָאֵל מְצֻוִּין, אוֹמֵר: "וְאִמְרוּ אָמֵן" (וְאַף אִם מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ, אוֹמֵר כֵּן לְהַמַּלְאָכִים הַשּׁוֹמְרִים אוֹתוֹ):

ו כָּל הַמְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל — מִצְוָה לַעֲנוֹת אַחֲרָיו "אָמֵן", וְלָכֵן יֵשׁ לַעֲנוֹת "אָמֵן" אַחַר "הָרַחֲמָן".

וְיֹאמַר: "מֵאֵת ה'", כְּלְשׁוֹן הַפָּסוּק: "יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת ה' וְגוֹ'":

ז נוֹהֲגִים לוֹמַר בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ: "מִגְדּוֹל", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּשְׁמוּאֵל, וּבְחֹל: "מַגְדִּיל", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּתְהִלִּים. וְסִימָן: "חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת — קְרֹא מִקְרָא", רוֹצֶה לוֹמַר: כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּנְּבִיאִים.

וְיֵשׁ מְפַקְפְּקִים בְּמַה שֶּׁאוֹמְרִים "הָרַחֲמָן" בְּכַמָּה גְּוָנִים, שֶׁהוּא הֶפְסֵק בֵּין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לִשְׁתִּיַּת הַכּוֹס. וְיֵשׁ מְיַשְּׁבִין, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ בָּהֶם — נַעֲשׂוּ כְּאִלּוּ הֵם מִטַּפֵּס הַבְּרָכָה, וְאֵינָם חֲשׁוּבִים הֶפְסֵק:

ח בְּבֵית הָאָבֵל מוֹסִיפִים בִּבְרָכָה רְבִיעִית מֵעֵין הַמְּאֹרָע כָּל שִׁבְעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שע"ט, בֵּין הָאָבֵל עַצְמוֹ שֶׁמְּבָרֵךְ, בֵּין אֲחֵרִים שֶׁאוֹכְלִים עִמּוֹ וּמְבָרְכִים בְּזִמּוּן. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין בְּבֵית הָאָבֵל לוֹמַר ג' הֲטָבוֹת וְג' גְּמוּלוֹת שֶׁאֵינָן נִזְכָּרִים בַּתַּלְמוּד.

אֶלָּא כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְ"הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב" אוֹמְרִים: "הַחַי הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, אֵל אֱמֶת, דַּיָּן אֱמֶת, שׁוֹפֵט בְּצֶדֶק, לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת בְּמִשְׁפָּט, שַׁלִּיט בְּעוֹלָמוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ כִּרְצוֹנוֹ, כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט, וַאֲנַחְנוּ עַמּוֹ וַעֲבָדָיו, וּבְכֹל אָנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְבָרְכוֹ, גּוֹדֵר פְּרָצוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, הוּא יִגְדֹּר אֶת הַפִּרְצָה הַזֹּאת מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל אָבֵל זֶה לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, הָרַחֲמָן וְכוּ'":

סימן קצ

א **שְׁתִּיַּת הַיַּיִן אַחַר הַבְּרָכָה וְדִינָיו, וּבוֹ ח' סְעִיפִים:**

אַחַר שֶׁסִּיֵּם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן צָרִיךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל הַכּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ אִם כְּבָר בֵּרַךְ עַל הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, שֶׁכָּל מַה שֶּׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן —

סְעוּדָה אַחֶרֶת הִיא, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן הִיא סְלוּק וְהֶסֵּח הַדַּעַת לְמַה שֶּׁלְּפָנֶיהָ, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת וְלֶאֱכֹל בְּעוֹדוֹ מְבָרֵךְ.

וּמִפְּנֵי זֶה נִשְׁתַּנָּה בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִכָּל דְּבָרִים הַטְּעוּנִים כּוֹס, כְּגוֹן קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, בִּרְכַּת חֲתָנִים וּמִילָה, שֶׁבְּכֻלָּם בִּרְכַּת הַיַּיִן קוֹדֶמֶת, וְכָאן מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְלֹא לְפָנֶיהָ, אֲפִלּוּ אִם לֹא בֵּרַךְ עַל הַיַּיִן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, וַאֲפִלּוּ בֵּרַךְ, הֲרֵי כְּשֶׁנָּטַל הַכּוֹס בְּיָדוֹ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלִּשְׁתּוֹת קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְאִם הָיָה נִמְלָךְ לִשְׁתּוֹת הָיָה צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ, וְכֵיוָן שֶׁכֵּן, לְמָה אֵינוֹ מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן? אֶלָּא לְפִי שֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן הוּא מוֹדֶה וּמְשַׁבֵּחַ לְבוֹרְאוֹ עַל מַה שֶּׁאָכַל וְשָׁתָה — הוּא סְלוּק וְהֶסֵּח הַדַּעַת עַל מַה שֶּׁעָשָׂה, וַאֲפִלּוּ עַל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁמְּבָרֵךְ וְהַכּוֹס בְּיָדוֹ, לְכָךְ צָרִיךְ לְבָרֵךְ תֵּכֶף לִשְׁתִיָּתוֹ:

ב כָּל דָּבָר הַטָּעוּן כּוֹס לֹא דַּי בַּאֲחִיזַת הַכּוֹס לְבַדָּהּ בִּשְׁעַת אֲמִירַת אוֹתוֹ דָּבָר, שֶׁזֶּה אֵינוֹ מְעַכֵּב כְּלָל בְּדִיעֲבַד, אֶלָּא עִקַּר מַה שֶּׁהִטְעִינוּ כּוֹס הוּא לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ אַחַר אֲמִירַת אוֹתוֹ דָּבָר, שֶׁתְּהֵא אוֹתָהּ אֲמִירָה כְּעֵין שִׁירָה הַנֶּאֱמֶרֶת עַל הַיַּיִן שֶׁמְּנַסְּכִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהִיא שְׁתִיַּת הַמִּזְבֵּחַ, אַף כָּאן תְּהֵא נֶאֱמֶרֶת שִׁירָה עַל שְׁתִיַּת הַיַּיִן.

וְאֵין שְׁתִיָּה חֲשׁוּבָה לוֹמַר שִׁירָה אֶלָּא אִם כֵּן שׁוֹתֶה שִׁעוּר הָרָאוּי לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא כִּמְלֹא לֶגְמָיו, שֶׁהִיא שְׁתִיָּה שֶׁל הֲנָאָה, וּבְפָחוֹת מִשִּׁעוּר זֶה לֹא קָיְמִם מִצְוַת הַכּוֹס כְּלָל.

וְכָל דָּבָר שֶׁהַכּוֹס מְעַכֵּב בּוֹ אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, שֶׁאִם אָמַר בְּלֹא כּוֹס צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלוֹמַר עַל הַכּוֹס, כְּגוֹן קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, הוּא הַדִּין אִם אָמַר עַל הַכּוֹס וְלֹא שָׁתָה מִמֶּנּוּ כִּמְלֹא לֶגְמָיו מִיָּד קֹדֶם שֶׁעָקַר מִמְּקוֹמוֹ וּבְלֹא הֶסֵּח הַדַּעַת בֵּינְתַיִם — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"א. וְכֵן בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן לֹא קָיְמִם מִצְוַת הַכּוֹס כְּלָל:

ג וְצָרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁיִּהְיֶה הַיַּיִן בִּשְׁעַת הָאֲמִירָה אֲצִלוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן אוֹ עַל גַּבֵּי דָּבָר אַחֵר בְּאוֹתוֹ חֶדֶר מוּכָן לִשְׁתִיָּה, וְזֶהוּ גַּם כֵּן מְעַכֵּב אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, שֶׁאִם אֵין הַיַּיִן לְפָנָיו בִּשְׁעַת הָאֲמִירָה גַּם כֵּן — אֵינוֹ נִקְרָא אוֹמֵר שִׁירָה עַל הַיַּיִן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אֲחִיזַת הַכּוֹס בְּיָדוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מַעֲשֶׂה דְּבָרִים שֶׁנֶּאֶמְרוּ בְּכוֹס לְמִצְוָה וְלֹא לְעַכֵּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג:

ד אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁתִּית כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה מְעֻכֶּבֶת, אֵין מְעַכֵּב שֶׁיִּשְׁתֶּה הַמְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא דַּי בִּשְׁתִּית אַחֵר, וַאֲפִלּוּ מַטְעִים מִמֶּנּוּ לְתִינוֹק (כִּמְלֹא לֻגְמָיו שֶׁל תִּינוֹק) — יָצָא יְדֵי חוֹבָה (שֶׁשִּׁעוּר מְלֹא לֻגְמָיו הוּא בְּכָל אָדָם לְפִי מַה שֶּׁהוּא, הַגָּדוֹל לְפִי גָּדְלוֹ, וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ). אַף עַל פִּי שֶׁהַתִּינוֹק אֵינוֹ מְחֻיָּב בַּדָּבָר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁגַּם עַל הַמְבָרֵךְ לֹא חָל הַחִיּוּב כְּלָל, שֶׁלֹּא חִיְּבוּהוּ אֶלָּא לוֹמַר שִׁירָה עַל הַיַּיִן, שֶׁיִּשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ אֵיזֶה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיֶה שְׁתִיָּה שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה הֲנָאָה לוֹ (וַאֲפִלּוּ תִּינוֹק בֶּן יוֹמוֹ).

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהַטְעִים לְתִינוֹק גָּדוֹל קְצָת שֶׁהִגִּיעַ לְכְלַל חִנּוּךְ בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַיַּיִן וְלֹא תְּהֵא בְּרָכָתוֹ לְבַטָּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהַתִּינוֹק שׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ וּמְבָרֵךְ וְשׁוֹתֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם יַטְעִים לְקָטָן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ — יַפְסִיד בִּרְכַּת הַיַּיִן, שֶׁלֹּא יוּכַל לְאָמְרָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְעֻכֶּבֶת.

(אֲבָל רַשַּׁאי הוּא לְהַטְעִים לְגָדוֹל, שֶׁיְּבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ בִּרְכַּת הַיַּיִן, אִם הוּא אֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן מִפְּנֵי שֶׁשּׁוֹנֵא אוֹתוֹ אוֹ מִשּׁוּם נֶדֶר. אֲבָל מִי שֶׁהוּא שׁוֹתֶה יַיִן — מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁיִּטְעֹם בְּעַצְמוֹ, וְכֵן לְכָל הַמְסֻבִּים שֶׁזִּמֵּן עֲלֵיהֶם, אַף אֵין צָרִיךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כִּמְלֹא לֻגְמָיו, אֶלָּא דַּי בִּטְעִימָה כָּל שֶׁהוּא).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל דָּבָר הַטָּעוּן כּוֹס, חוּץ מִקִּדּוּשׁ - לֹא הִצְרִיכוּ לִטְעֹם מִמֶּנּוּ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יְהֵא גְּנַאי לִבְרַכַת הַיַּיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁלֹּא לִצֹּרֶךְ הוּא בָּרָכָה זוֹ, וְנִרְאֵית כִּבְרָכָה לְבַטָּלָה, אֲבָל בֶּאֱמֶת הוּא לְצֹרֶךְ, שֶׁכָּךְ תִּקְּנוּ חֲכָמִים בְּכָל שִׁירָה הַנֶּאֱמֶרֶת עַל הַיַּיִן שֶׁיְּסַדְּרוּ אוֹתָהּ אַצֶל בִּרְכַּת הַיַּיִן, שֶׁהוּא עִקַּר שִׁירָה הַמְיֻחֶדֶת לַיַּיִן, לְפִיכָךְ רַשַּׁאי לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַיַּיִן וּלְהַטְעִים לְקָטָן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ בְּרָכוֹת, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְדַבֵּר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַטְעִימָה אֵינָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם גְּנַאי — דַּיָּהּ בְּתִינוֹק קָטָן כָּזֶה.

וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמֵילָה שֶׁבְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיַן אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"א. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר, כְּגוֹן קִדּוּשׁ שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב — יֵשׁ לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהַטְעִים לְקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ בְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ט.

(אֲבָל קִדּוּשׁ שֶׁבַּבַּיִת, שֶׁאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, יֵשׁ אוֹמְרִים, אֲפִלּוּ לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, שֶׁלֹּא דַּי בְּמַה שֶּׁיַּטְעִים לְתִינוֹק, וְלֹא אֲפִלּוּ שֶׁיַּטְעִים לְגָדוֹל, אֶלָּא הַמְקַדֵּשׁ בְּעַצְמוֹ צָרִיךְ לִטְעֹם כִּמְלֹא לֻגְמָיו, וְאִם לָאו — לֹא יָצָא, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "זָכוֹר אֶת

יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ", וְאָמְרוּ חֲכָמִים: זָכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן, כְּלוֹמַר עַל שְׁתִיַּת הַיַּיִן לִכְבוֹד הַיּוֹם, לְפִיכָךְ הַמַּזְכִּירוֹ עַל הַיַּיִן, הוּא הַמְקַדֵּשׁ — שׁוֹתֶה מִמֶּנּוּ בְּעַצְמוֹ. וְרָאוּי לָחֹשׁ לָזֶה לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"א).

וּלְפִי סְבָרָא זוֹ שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הוּא בְּכָל דָּבָר הַטָּעוּן כּוֹס שֶׁיְּסַדְּרוּ אוֹתוֹ עַל בִּרְכַּת הַיַּיִן, אִם כֵּן מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן — אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס אֶלָּא אִם כֵּן יַטְעִים מִמֶּנּוּ לְקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, אֲבָל לֹא לְגָדוֹל שֶׁיְּבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ, לְפִי שֶׁהַמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הוּא בְּעַצְמוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַיַּיִן לְפִי סְבָרָא זוֹ, וְהוּא אֵינוֹ רַשַּׁאי לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַיַּיִן לַחֲבֵרוֹ, אַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן טָעוּנָה כּוֹס, שֶׁלְּדִבְרֵיהֶם בִּרְכַּת הַיַּיִן הִיא חוֹבָה כְּבִרְכַּת הַמִּצְוֹת שֶׁאָדָם יָכוֹל לְהוֹצִיא חֲבֵרוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁחֲבֵרוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ — אֵין לְאַחֵר לְבָרֵךְ לוֹ.

(אֲבָל בְּקִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה רַשַּׁאי, שֶׁכֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ — יָכוֹל לוֹמַר גַּם בִּרְכַּת הַיַּיִן שֶׁנִּתְקְנָה קֹדֶם בִּרְכַּת קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ער"ב).

(וּמִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁבִּמְצוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּזִמּוּן עַל הַכּוֹס — יוּכַל לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים.

וְכֵן בְּהַבְדָּלָה, אִם לֹא טָעַם כְּמִלֹּא לֶגְמָיו — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהַבְדִּיל, שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל, כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה):

ה אַף עַל פִּי שֶׁמִּצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁכָּל הַמְסֻבִּים יִטְעֲמוּ מִכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה — אֵין צָרִיךְ לִטְעֹם מִכּוֹס הַמְבָרֵךְ, אֶלָּא יָכוֹל כָּל אֶחָד לִתֵּן כּוֹסוֹ לְפָנָיו. וְיוֹתֵר טוֹב לַעֲשׂוֹת כֵּן אִם אֶפְשָׁר, לְפִי שֶׁכּוֹס הַמְבָרֵךְ הוּא פָּגוּם לְאַחַר שֶׁשָּׁתָה מִמֶּנּוּ הַמְבָרֵךְ.

וְאַף שֶׁאֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ עַל יְדֵי שֶׁיּוֹסִיפוּ בּוֹ יַיִן לִשְׁתּוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַמְסֻבִּין, מִכָּל מָקוֹם, יוֹתֵר טוֹב שֶׁיִּטְעֲמוּ מִיַּיִן שֶׁל בְּרָכָה, שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד כּוֹסוֹ בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — הֲרֵי כֻּלָּם הֵן כּוֹסוֹת שֶׁל בְּרָכָה כְּמוֹ כּוֹס הַמְבָרֵךְ.

וְאִם לִפְנֵי הַמְסֻבִּין הֵן כּוֹסוֹת רֵיקָנִים, יָכוֹל לִתֵּן מִכּוֹס הַבְּרָכָה מְעַט לְכָל כּוֹס וְכוֹס שֶׁלָּהֶם אַחַר שֶׁבֵּרַךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" קֹדֶם שְׁתִיָּתוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּטְעֲמוּ מִכּוֹס שֶׁאֵינוֹ פָּגוּם. וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם הֶפְסֵק בֵּין בְּרָכָה לִשְׁתִיָּה, כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ שְׁתִיַּת הַמְסֻבִּים, וּמַה

שֶׁהוּא מְבָרֵךְ — הוּא כְּאִלּוּ הֵם מְבָרְכִים, שֶׁהֲרֵי הֵם יוֹצְאִים בִּבְרָכָתוֹ. וְכֵן אִם כּוֹסוֹת שֶׁלִּפְנֵיהֶם מְלֵאִים, אֶלָּא שֶׁהֵם פְּגוּמִים — יָכוֹל לִשְׁפּוֹךְ מִכּוֹס שֶׁלּוֹ לְתַקְּנָם קוֹדֶם שֶׁיִּשְׁתֶּה. וְכֵיוָן שֶׁהֵם זְקוּקִים לְכוֹסוֹ, אֵין לָהֶם לִטְעֹם עַד שֶׁיִּטְעֹם הוּא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז. אֲבָל אִם אֵינָם זְקוּקִים לְכוֹסוֹ, שֶׁכּוֹסוֹת שֶׁלָּהֶם מְלֵאִים וְאֵינָן פְּגוּמִים — יְכוֹלִים לִטְעֹם קוֹדֶם שֶׁיִּטְעֹם הוּא:

ו אַף עַל פִּי שֶׁטְּעִימַת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה דַּי בִּכְמִלְאׇ לֻגְמָיו, בְּכוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טוֹב לִשְׁתּוֹת רְבִיעִית, לָצֵאת מִידֵי סְפֵק בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, שֶׁכִּמְלׇא לֻגְמָיו בְּאָדָם בֵּינוֹנִי הוּא רֹב רְבִיעִית, שֶׁהוּא יוֹתֵר מִכְּזַיִת, וּמִכְּזַיִת עַד רְבִיעִית יֵשׁ מְסַתְּפְקִים אִם צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"[י] .

וְיוֹתֵר מֵרְבִיעִית אֵין צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת אַף אִם הוּא אָדָם גָּדוֹל, שֶׁכִּמְלׇא לֻגְמָיו הוּא יוֹתֵר מֵרְבִיעִית.

וּמִצְוָה לִגְמֹעַ גְּמִיעוֹת גַּסּוֹת, מְשׁוּם חִבּוּב מִצְוָה:

ז אִם דַּעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת עוֹד — לׇא יְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַד לְבַסּוֹף. וְהוּא שֶׁדַּעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת עוֹד מִיָּד, שֶׁאִם לׇא כֵּן יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִתְעַכֵּל מַה שֶּׁשָּׁתָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ד. וְאִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת מִיָּד וְטָעָה וּבֵרַךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, כֵּיוָן שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת עוֹד וּבֵרַךְ בְּטָעוּת. אֲבָל אִם בֵּרַךְ בְּמִתְכַּוֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁדַּעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת עוֹד — צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּל בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה הִיא סְלוּק וְהַסַּח הַדַּעַת לְמַה שֶּׁלְּפָנֶיהָ וּמַפְסֶקֶת, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת בְּעוֹדוֹ מְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

ח אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמְסֻבִּים יוֹצְאִים בִּבְרַכַת הַיַּיִן שֶׁבֵּרַךְ הַמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן, וְאַף שֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה שְׁהוּת עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַכּוֹס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם הֶפְסֵק כָּל שֶׁלׇּא הִפְסִיק בְּדִבּוּר, מִכָּל מָקוֹם, בִּסְעוּדָה גְּדוֹלָה שֶׁהַמְסֻבִּים רַבִּים וְאֵין יוֹדְעִים עַד הֵיכָן יַגִּיעַ כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, הֲרֵי כָּל אֶחָד מֵהַמְסֻפָּקִים אִם יַגִּיעַ לוֹ — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" לְעַצְמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנִמְלָךְ, מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁעַת שְׁמִיעָתוֹ בִּרְכַּת הַמְבָרֵךְ לׇא יָדַע אִם יַגִּיעַ לוֹ. וְאִם נִתְכַּוֵּן בִּשְׁמִיעָתוֹ שֶׁאִם יַגִּיעַ לוֹ שֶׁיֵּצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעָה זוֹ - יָצָא, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ:

סימן קצא

אִם הַפּוֹעֲלִים מְחַיְּבִים לְבָרֵךְ, וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

פּוֹעֲלִים שְׁכִירֵי יוֹם הָעוֹשִׂים מְלָאכָה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת — מְקַצְּרִין בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַטֵּל מְמְּלֶאכֶת בַּעַל הַבַּיִת, שֶׁבִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אִי אֶפְשָׁר לַעֲסֹק בִּמְלָאכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג. כֵּיצַד? בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה כְּתִקּוּנָהּ, שְׁנִיָּה פּוֹתֵחַ בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ וְכוֹלֵל בָּהּ "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" וְחוֹתֵם בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁבִּרְכַּת הָאָרֶץ וּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" הֵן דּוֹמוֹת, לָכֵן כּוֹלְלָן בִּבְרָכָה אַחַת, שֶׁמִּנְיַן הַבְּרָכוֹת אֵינָן מִן הַתּוֹרָה, כִּי בִּבְרָכָה אַחַת שֶׁכּוֹלֵל בָּהּ מֵעֵין שִׁלְשָׁתָן יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ח, אֶלָּא מִשֶּׁה וִיהוֹשֻׁעַ וְדָוִד וּשְׁלֹמֹה תִּקְּנוּ מַטְבֵּעַ שִׁלְשָׁתָן, וּמְשׁוּם בִּטּוּל מְלֶאכֶת בַּעַל הַבַּיִת הֵקֵלּוּ. וּבְרָכָה רְבִיעִית שֶׁעִקָּרָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - אֵין הַפּוֹעֲלִים אוֹמְרִים אוֹתָהּ כְּלָל, בֵּין שֶׁמְּבָרְכִין, בֵּין שֶׁשּׁוֹמְעִין מִפִּי אַחֵר הַמְזַמֵּן וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כְּתִקּוּנָהּ — הֲרֵי הֵן עוֹמְדִין לְמְלַאכְתָּם כְּשֶׁחוֹתֵם בִּרְכַּת יְרוּשָׁלַיִם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנּוֹטְלִים שָׂכָר עַל מְלַאכְתָּם מִלְּבַד סְעוּדָתָן, אֲבָל אִם אֵין נוֹטְלִים שָׂכָר אֶלָּא הַסְּעוּדָה שֶׁאוֹכְלִים לְבַד — מְבָרְכִין כָּל הַד' בִּרְכוֹת כְּתִקּוּנָן. וְכֵן אִם בַּעַל הַבַּיִת מֵסֵב עִמָּהֶם בַּסְּעוּדָה, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹטְלִים שָׂכָר מִלְּבַד הַסְּעוּדָה — מְבָרְכִין כָּל ד' בִּרְכוֹת.

וְעַכְשָׁו לְעוֹלָם מְבָרְכִין כָּל ד' בִּרְכוֹת, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד בְּכָךְ, וּמִן הַסְּתָם עַל דַּעַת כֵּן שׂוֹכְרִים פּוֹעֲלִים, שֶׁיְּבָרְכוּ כָּל הַד' בִּרְכוֹת:

סימן קצב

א **בִּרְכַּת זִמּוּן בְּשִׁלְשָׁה אוֹ בַּעֲשָׂרָה, וּבוֹ ז' סְעִיפִים:**

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז שֶׁבִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין אֵינָהּ דּוֹמָה לְבִרְכַּת הַמִּצְוֹת שֶׁאֶחָד מוֹצִיא חֲבֵרוֹ בִּבְרָכָתוֹ, אֲבָל בִּבְרָכַת הַנֶּהֱנִין מִי שֶׁנֶּהֱנָה הוּא מְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ עַל הֲנָאָתוֹ, וְאֵין חֲבֵרוֹ פּוֹטְרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִקְבְּעוּ יַחַד בְּדָבָר שֶׁקְּבִיעוּת מוֹעֶלֶת בּוֹ, שֶׁדַּרְכּוֹ בְּכָךְ, שֶׁקְּבִיעוּתָם מְצָרֶפְתָּם לִהְיוֹת נֶחְשָׁבִים כְּגוּף אֶחָד, וּבְרָכָה אַחַת לְכֻלָּם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁדַּעְתָּם לְהִתְחַבֵּר וְלִקְבֹּעַ עַצְמָן לֶאֱכֹל יַחַד, אֲבָל בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר אָכְלוּ וְהֵם מִתְפָּרְדִים זֶה מִזֶּה — אֵינָן מִצְטָרְפִין

זֶה עִם זֶה לְהֶחְשֵׁב כְּגוּף אֶחָד שֶׁיִּפְטְרוּ בִּבְרָכָה אַחַת מֵהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן הֵם מִשְּׁלֹשָׁה וּלְמַעְלָה, שֶׁיֵּשׁ שֶׁבַח וְקִלּוּס יוֹתֵר כְּשֶׁמִּצְטָרְפִין לְבָרָכָה אַחַת, לְפִי שֶׁהֵם רְאוּיִם לְזַמֵּן, כְּלוֹמַר לְהִזְדַּמֵּן יַחַד לְצֹרֶךְ בָּרָכָה בִּלְשׁוֹן רַבִּים.

וְאוֹמֵר אֶחָד מֵהֶם: "נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ", וְהַשְּׁנַיִם אוֹמְרִים: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ".

וְאִם הֵם שְׁלֹשָׁה בְּלֹא הַמְבָרֵךְ, יָכוֹל לוֹמַר: "בָּרְכוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ", כֵּיוָן שֶׁהֵם רְאוּיִם לְבָרֵךְ בִּלְשׁוֹן רַבִּים בִּלְעָדוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, יוֹתֵר טוֹב לוֹמַר: "נְבָרֵךְ", שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא עַצְמוֹ מִכְּלַל הַמְבָרְכִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמַר "נְבָרֵךְ", צָרִיךְ הוּא לַחֲזֹר וּלְהַכְנִיס עַצְמוֹ לְכְלַל הַמְבָרְכִים, לְגָמֹר וְלַחֲזֹר וְלוֹמַר אַחֲרֵיהֶם: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ", וְאַחַר כָּךְ מַתְחִיל: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם וְכוּ'".

וּמִי שֶׁאוֹמֵר גַּם בָּרְאשׁוֹנָה "וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ" — אֵין מוֹחִין אוֹתוֹ:

ב יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהוֹסִיף "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ" קֹדֶם שֶׁמַּתְחִילִין "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזָּן וְכוּ'", וְהוּא תּוֹסֶפֶת עַל בִּרְכַּת הַזִּמּוּן. אֲבָל כְּשֶׁמְּבָרֵךְ בְּיָחִיד אֵין מָקוֹם לְאָמְרוֹ (וְגַם בְּזִמּוּן אוֹמְרוֹ הַמְזַמֵּן לְבַדּוֹ וְלֹא הַמְסֻבִּין).

(וְגַם כְּשֶׁהַמְזַמֵּן אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם כּוּ'", אֵין לָהֶם לוֹמַר "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ", אֶלָּא יִשְׁתְּקוּ וְיִשְׁמְעוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ד, אוֹ יֹאמְרוּ עִמּוֹ מִלָּה בְּמִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁאַחַר שֶׁחָזַר הַמְבָרֵךְ "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" יַעֲנוּ הַמְסֻבִּין "אָמֵן" אַחֲרָיו, כִּי בְּכָאן נִשְׁלְמָה בִּרְכַּת הַזִּמּוּן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁלֹּא אָמְרוּ לַעֲנוֹת אַחַר "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" אֶלָּא בְּאֶחָד מִן הַשּׁוּק שֶׁנִּכְנַס אֵצֶל חֲבוּרָה כְּשֶׁעוֹנִין "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" וְהוּא שׁוֹמֵעַ מִן הַמְסֻבִּין, וְלֹא אַחַר "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" שֶׁל הַמְבָרֵךְ. וְכֵן כְּשֶׁבָּא אֶצְלָם בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר הַמְבָרֵךְ "נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ" — אֵין צָרִיךְ לַעֲנוֹת אַחַר "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" שֶׁל הַמְסֻבִּין, אֶלָּא דַּי בְּמַה שֶּׁעוֹנֶה "בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ" אַחַר "נְבָרֵךְ" שֶׁל הַמְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ח. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ בְּרָכָה אַחַת ב' פְּעָמִים חַיָּב לַעֲנוֹת ב' פְּעָמִים, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁ"בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" הִיא עֲנִיָּה עַל "נְבָרֵךְ", וְהוּא עָנָה כְּבָר אַחַר "נְבָרֵךְ" מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ לַעֲנוֹת — שׁוּב אֵין צָרִיךְ לַעֲנוֹת

אַחַר עֲנִיָּתָם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָנָה כַּעֲנִיָּתָם, וְגַם אֵינָהּ עֲנִיָּה גְּמוּרָה עַל אֲמִירַת הַמְבָרֵךְ, שֶׁהוּא אוֹמֵר "נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ", וְזֶה אֵינוֹ עוֹנֶה "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ", כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהַמְסַבִּין שֶׁעָנוּ "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ", שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לַחֲזֹר וְלַעֲנוֹת אַחַר הַמְבָרֵךְ, שֶׁחוֹזֵר וְעוֹנֶה כַּעֲנִיָּתָם. וְכֵן הַמִּנְהָג.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל, הַמְבָרֵךְ אֵינוֹ עוֹנֶה "אָמֵן" אַחַר "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" שֶׁל הַמְסַבְּין, כֵּיוָן שֶׁחוֹזֵר לוֹמַר בְּפִיו אַחֲרֵיהֶם מִיָּד מַה שֶּׁאָמְרוּ הֵם.

(וְכֵן הַדִּין בְּכָל זֶה בַּעֲנִיַּת "בָּרְכוּ" בְּבֵית הַכְּנֶסֶת):

ג אִם הֵם עֲשָׂרָה — חַיָּבִים לְהַזְכִּיר הַשֵּׁם בְּבִרְכַּת הַזִּמּוּן, שֶׁהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר: "נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ", וְהֵם עוֹנִין אַחֲרָיו: "בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ".

וְאֵין לוֹמַר "נְבָרֵךְ לֵאלֹהֵינוּ", כִּי לֹא מָצִינוּ בַּמִּקְרָא לָמֶ"ד אֶלָּא אֵצֶל שִׁיר וְהוֹדָאָה, כְּמוֹ "שִׁירוּ לַה'", "הוֹדוּ לַה'", אֲבָל בִּבְרָכָה נֶאֱמַר: "בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים וְגוֹ'", "בָּרְכוּ עַמִּים אֱלֹהֵינוּ וְגוֹ'", וְרַבִּים כְּמוֹתָם, כֻּלָּם בְּלֹא לָמֶ"ד.

וּמֵעֲשָׂרָה וּלְמַעְלָה, אֲפִלּוּ הֵם אֶלֶף אוֹ רִבּוֹא — כָּךְ הֵם מְבָרְכִים:

ד כָּל הַמְשַׁנֶּה מִזֶּה הַנֻּסָּח, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר: "נְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ", אוֹ שֶׁאוֹמֵר: "נְבָרֵךְ לְמִי שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ" — הֲרֵי זֶה בּוּר, שֶׁכְּשֶׁאוֹמֵר "נְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן", נִרְאֶה כִּמְבָרֵךְ לַמָּזוֹן, וּכְשֶׁאוֹמֵר "לְמִי שֶׁאָכַלְנוּ", מַשְׁמַע שֶׁמְּרַבִּים הֵם, זֶה זָן אֶת זֶה, וְזֶה אֶת זֶה, וּלְפִי דִּבְרָיו מְבָרֵךְ אֶת בַּעַל הַבַּיִת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן "שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ" סְתָם, מַשְׁמַע שֶׁהוּא יְחִידִי שֶׁהַכֹּל אוֹכְלִים מִשֶּׁלּוֹ. וּמַה שֶּׁאוֹמְרִים בַּהַגָּדָה "לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ", זֶהוּ לְפִי שֶׁבִּנְסִים אִי אֶפְשָׁר לְטָעוֹת שֶׁעוֹשֶׂה נִסִּים זוּלָתִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּבְרָכָה אֶפְשָׁר לְטָעוֹת שֶׁמְּבָרֵךְ אֶת בַּעַל הַבַּיִת.

וּכְשֶׁהֵם עֲשָׂרָה, כֵּיוָן שֶׁמַּזְכִּירִין אֶת הַשֵּׁם אֵין מָקוֹם לִטְעוֹת שֶׁמְּבָרְכִין הַמָּזוֹן, וְיָכוֹל לוֹמַר: "נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכַלְנוּ", אֲבָל לֹא "לְמִי שֶׁאָכַלְנוּ", כִּי לֹא יִהְיֶה פֶּרוּשׁ לִדְבָרָיו כְּלָל. וְאַף אִם יֹאמַר: "מִי שֶׁאָכַלְנוּ", הֲרֵי זֶה בּוּרוּת, כִּי מַה סִּימָן צָרִיךְ לָתֵת:

ה וְכֵן הָאוֹמֵר בִּמְקוֹם "וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ" — "וּמִטּוּבוֹ חָיִינוּ", אוֹ "וּבְטוּבוֹ חַיִּים" — הֲרֵי זֶה בּוּר, שֶׁ"מִּטּוּבוֹ" מַשְׁמַע דָּבָר מוּעָט, וּמְמַעֵט בְּתַגְמוּלָיו שֶׁל מָקוֹם. וּמַה שֶּׁאוֹמְרִים: "שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ", זֶהוּ בִּשְׁאֵלָה, שֶׁהַשּׂוֹאֵל שׁוֹאֵל דָּבָר מוּעָט, כְּעֵנִי בַּפֶּתַח שֶׁאֵינוֹ מֵרִים

רֹאשׁ לִשְׁאֹל שְׁאֵלָה גְּדוֹלָה. "וּבְטוּבוֹ חַיִּים", מַשְׁמַע שְׁאָר הָעוֹלָם חַיִּים וְלֹא הוּא, וּמוֹצִיא עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל:

יא אִם טָעָה הַמְזַמֵּן בַּעֲשָׂרָה וְהָעוֹנִים וְלֹא הִזְכִּירוּ אֶת הַשֵּׁם בְּבִרְכַּת הַזִּמּוּן — אֵינָם יְכוֹלִים לַחֲזֹר וּלְזַמֵּן בְּשֵׁם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר יָצְאוּ יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן, אֶלָּא שֶׁבִּטְּלוּ מִצְוַת הַזְכָּרַת הַשֵּׁם, וּמְעֻוָּת שֶׁלֹּא יוּכַל לְתַקֵּן הוּא. אֲבָל אִם עָדַיִן לֹא עָנוּ אַחֲרָיו, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמָה עֲדַיִן מִצְוַת זִמּוּן — יַחֲזֹר הַמְבָרֵךְ וִיזַמֵּן בְּשֵׁם, וְאַחַר כָּךְ יַעֲנוּ אַחֲרָיו:

יב בַּזּוֹהַר הִזְהִירוּ לוֹמַר בְּפִיו קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן: "תֵּן לָנוּ הַכּוֹס וּנְבָרֵךְ", אוֹ "בֹּאוּ וּנְבָרֵךְ", לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה צָרִיךְ הַזְמָנָה בַּפֶּה עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתוֹ, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ הַקְּדֻשָּׁה וּלְהַעֲבִיר מַה שֶּׁכְּנֶגְדָּהּ. וּמִזֶּה נוֹהֲגִים לוֹמַר בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז (רַבּוֹתַי מִי"ר וֶועלִי"ן בֶּענְטְשִׁי"ן), וְהֵם עוֹנִין: "יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם":

סימן קצג

א אִם מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן אִם לָאו, וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת, אִם נִקְבְּעוּ בְּקִבְיעוּת הַמּוֹעֶלֶת לְצָרֵף לְזִמּוּן בִּשְׁלֹשָׁה, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנַיִם אֵין רְאוּיִם לְזִמּוּן, וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ לְכַתְּחִלָּה, מִכָּל מָקוֹם, אִם אֶחָד יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ — מְבָרֵךְ הַיּוֹדֵעַ וּמוֹצִיא מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ.

וְצָרִיךְ לְכַוֵּן מִלָּה בְּמִלָּה לְכָל מַה שֶּׁאּוֹמֵר הַמְבָרֵךְ, וְהַמְבָרֵךְ צָרִיךְ לְכַוֵּן לְהוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ.

וְאִם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הָעַם הָאָרֶץ מֵבִין בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, נִתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ה:

ב אֵיזוֹ הִיא קְבִיעוּת הַמִּצְטָרֶפֶת לְזִמּוּן? כְּשֶׁהֵסֵבּוּ עַל הַמִּטּוֹת, אוֹ שֶׁיָּשְׁבוּ בְּשֻׁלְחָן אֶחָד, אוֹ בְּלֹא שֻׁלְחָן בְּמַפָּה אַחַת, בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין לָנוּ הֶסְבָּה, אוֹ שֶׁקָּבְעוּ [חָסֵר]:

סימן קצד

א שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד וְנִפְרְדוּ לְעִנְיַן הַזִּמּוּן, וּמַה דִּינָן, וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת וְשָׁכְחוּ וּבֵרַךְ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ — בָּטֵל מֵהֶם הַזִּמּוּן, וְאֵין יְכוֹלִים לַחֲזֹר וּלְזַמֵּן, שֶׁאֵין זִמּוּן לְמַפְרֵעַ. וְכֵן אִם בֵּרְכוּ שְׁנַיִם מֵהֶם — אֵין הַשְּׁלִישִׁי יָכוֹל לְזַמֵּן עִמָּהֶם. אֲבָל אִם אֶחָד מֵהֶם שָׁכַח וּבֵרַךְ לְעַצְמוֹ — יְכוֹלִים הַשְּׁנַיִם הָאֲחֵרִים לְזַמֵּן עִמּוֹ, וְיָכוֹל לַעֲנוֹת "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָכַל כְּלוּם אַחַר שֶׁבֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר נִצְטָרֵף עִמָּהֶם בַּאֲכִילָתוֹ קֹדֶם שֶׁבֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ אַחַר

אֲכִילָתוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם לְהָאוֹמְרִים שֶׁאִם שְׁנַיִם אָכְלוּ פַּת הַשְׁלִישִׁי מִצְטָרֵף עִמָּהֶם לְזִמּוּן אֲפִלּוּ לֹא אָכַל עִמָּהֶם פַּת אֶלָּא יָרָק וְלֹא נִתְחַיֵּב בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ז.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָאוֹכֵל יָרָק וּמְבָרֵךְ אַחֲרָיו בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה שׁוּב אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְזִמּוּן, מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר נִסְתַּלֵּק מֵהֶם, מִכָּל מָקוֹם, כָּאן שֶׁאָכַל פַּת וְנִקְבַּע עִמָּהֶם — לֹא נִסְתַּלֵּק מֵהֶם בִּבְרָכָתוֹ לְעַצְמוֹ לְעִנְיַן שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הָאֲחֵרִים לְזַמֵּן עִמּוֹ.

וַאֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין מִצְטָרֵף לִשְׁלֹשָׁה אֶלָּא אִם כֵּן אָכַל כְּזַיִת פַּת, וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם, כָּאן הֲרֵי כְּבָר אָכַל פַּת עִמָּהֶם וְנִצְטָרֵף עִמָּהֶם לְזִמּוּן, אֶלָּא שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ לְעַצְמוֹ בָּטֵל הַזִּמּוּן מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵין זִמּוּן לְמַפְרֵעַ, וְלָכֵן לֹא בָּטֵל אֶלָּא מִמֶּנּוּ, אֲבָל לֹא מֵהָאֲחֵרִים שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ עֲדַיִן, לְפִיכָךְ, הֵם יוֹצְאִים יְדֵי זִמּוּן, אֲבָל הוּא אֵינוֹ יוֹצֵא.

וְאִם הָאֶחָד לֹא בֵּרַךְ לְעַצְמוֹ אֶלָּא זִמֵּן עִם שְׁנַיִם אֲחֵרִים — אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִם הַשְּׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ עִמּוֹ, וְאֵין יְכוֹלִים לְזַמֵּן עִמּוֹ:

ב שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ וְיָצָא אֶחָד מֵהֶם לַשּׁוּק — קוֹרְאִים אוֹתוֹ וּמוֹדִיעִים לוֹ שֶׁרוֹצִים לְזַמֵּן, כְּדֵי שֶׁיְּכַוֵּן וְיִצְטָרֵף עִמָּהֶם וַיַּעֲנֶה עִמָּהֶם בִּרְכַת זִמּוּן, וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם, וְגַם הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בָּא וְיוֹשֵׁב עִמָּהֶם, אֶלָּא שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַפֶּתַח, רַק שֶׁיִּשְׁמַע עַד סִיּוּם בִּרְכַת "הַזָּן", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁלֹשָׁה, אֲבָל בַּעֲשָׂרָה, כֵּיוָן שֶׁצְּרִיכִים לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם — אֵינָן מִצְטָרְפִין עַד שֶׁיָּבֹא וְיֵשֵׁב עִמָּהֶם, שֶׁבְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִים בְּיַחַד — אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם:

ג שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת וְאֵין אֶחָד מֵהֶם יוֹדֵעַ כָּל בִּרְכַת הַמָּזוֹן, אֶלָּא אֶחָד יוֹדֵעַ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה וְאֶחָד הַשְּׁנִיָּה וְאֶחָד הַשְּׁלִישִׁית — מְחֻיָּבִים בְּזִמּוּן, וְכָל אֶחָד יְבָרֵךְ הַבְּרָכָה שֶׁיּוֹדֵעַ, וְהַשְּׁנַיִם שׁוֹמְעִים וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם, וְהַיּוֹדֵעַ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה הוּא מְזַמֵּן וְאוֹמֵר: "נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ, בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ", אִם הוּא יוֹדֵעַ וְהֵם אֵינָם יוֹדְעִים לַעֲנוֹת.

וְאִם הוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ, אַף עַל פִּי שֶׁאֶחָד מֵהֶם יוֹדֵעַ — אֵין מְזַמְּנִים כְּלָל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר

לָהֶם לְחַלֵּק בִּרְכַּת הַזִּמּוּן וּבִרְכַּת "הַזָּן" לִשְׁנַיִם, לְפִי שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁ"נִּבָּרֵךְ" אֵינָהּ בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג, אֶלָּא מְבָרְכִים בְּלֹא זִמּוּן. וְהוּא הַדִּין אִם הֵם שְׁנַיִם וְאֶחָד מֵהֶם יוֹדֵעַ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת וְאֶחָד הַשְּׁלִישִׁית.

אֲבָל אִם כָּל הַמְסֻבִּים אֵינָם יוֹדְעִים אֵיזוֹ בְּרָכָה מִשָּׁלֹשׁ בְּרָכוֹת שֶׁל תּוֹרָה — לֹא יְבָרְכוּ כְּלָל מַה שֶּׁיּוֹדְעִים, כִּי שְׁלִשְׁתָּן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ. אֲבָל בְּרָכָה רְבִיעִית שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אַף עַל פִּי שֶׁכֻּלָּם אֵין יוֹדְעִים אוֹתָהּ — אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת שֶׁל תּוֹרָה.

וּבְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת הַלָּלוּ, אִם אֶחָד יוֹדֵעַ חֲצִי הַבְּרָכָה וְאֶחָד חֲצִי הַשְּׁנִיָּה — אֵין בְּרָכָה אַחַת מִתְחַלֶּקֶת לִשְׁנַיִם, וְהִיא מְעַכֶּבֶת אֶת שְׁאָר הַבְּרָכוֹת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשָּׁלֹשׁ בְּרָכוֹת שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵין מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לִדְבְרֵיהֶם, לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה:

סימן קצה

א **חֲבוּרוֹת שֶׁאוֹכְלִים בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת מַה דִּינָם, וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

ב' חֲבוּרוֹת שֶׁאוֹכְלוֹת בְּבַיִת אֶחָד אוֹ בְּב' בָּתִּים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַרַבִּים מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶם, אִם מִקְצָתָן רוֹאִים אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ — מִצְטָרְפוֹת לְזִמּוּן, וְאִם לָאו — אֵינָן מִצְטָרְפוֹת, אֶלָּא אֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן וְאֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן. וְאִם יֵשׁ שַׁמָּשׁ אֶחָד לִשְׁתֵּיהֶן — הוּא מְצָרְפָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָכַל עִמָּהֶם:

ב וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּכְנְסוּ מִתְּחִלָּה לְשָׁם עַל דַּעַת לְהִצְטָרֵף, אֲבָל בְּסָתָם אֵינָן מִצְטָרְפוֹת, אֲפִלּוּ רוֹאִים אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ וְהֵם בְּבַיִת אֶחָד וְשַׁמָּשׁ אֶחָד לִשְׁתֵּיהֶן, שֶׁהֲרֵי אֵינָן מִצְטָרְפוֹת לְזִמּוּן אֶלָּא אִם כֵּן קָבְעוּ בְּשֻׁלְחָן אֶחָד לֶאֱכֹל יַחַד, שֶׁאָז נֶחְשָׁבִים כְּגוּף אֶחָד, וּבָרָכָה אַחַת לְכֻלָּם, וְכָאן כָּל חֲבוּרָה הִיא לְעַצְמָהּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁנִּכְנְסוּ וְנֶחְלְקוּ לְב' חֲבוּרוֹת עַל דַּעַת לְהִצְטָרֵף לִבְרָכָה אַחַת — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נִכְנְסוּ וְנִתְחַבְּרוּ בַּחֲבוּרָה אַחַת, שֶׁעִקַּר הַחִבּוּר וְהַצֵּרוּף הוּא הַכַּוָּנָה לְהִתְחַבֵּר.

אֲבָל אִם נִכְנְסוּ וְנֶחְלְקוּ סְתָם שֶׁלֹּא עַל דַּעַת לְהִצְטָרֵף, אַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעַת בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" הָיָה בְּדַעְתָּם לְהִצְטָרֵף — שׁוּב אֵין כַּוָּנָתָם מוֹעֶלֶת לְחַבְּרָם וּלְצָרְפָם אֲפִלּוּ לְבִרְכַּת "הַמּוֹצִיא" עַצְמָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז, כָּל שֶׁכֵּן לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן.

וְאִם נִכְנְסוּ זוֹ אַחַר זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁנִיָּה נִכְנְסָה עַל דַּעַת לְהִצְטָרֵף עִם הָרִאשׁוֹנָה, אִם

הָרִאשׁוֹנָה לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ כְּלָל בִּשְׁעַת כְּנִיסָתוֹ עַל הַשְּׁנִיָּה לְהִצְטָרֵף עִמָּהּ, אֶלָּא נִכְנָסָה סְתָם — אֵינָן מִצְטָרְפוֹת. לְפִיכָךְ, בִּסְעוּדוֹת גְּדוֹלוֹת בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנִּכְנָסִים בָּזֶה אַחַר זֶה — יְזַמְּנוּ כָּל חֲבוּרָה לְעַצְמָהּ:

ג אָכְלוּ מִקְצָתָן בַּבַּיִת וּמִקְצָתָן חוּץ לַבַּיִת, אִם הַמְבָרֵךְ יוֹשֵׁב עַל הַמִּפְתָּן — הוּא מִצְטָרֵף, לְפִי שֶׁהוּא יָכוֹל לִרְאוֹת אֵלּוּ וְאֵלּוּ בַּהֲפִיכַת פָּנָיו לְכָאן וּלְכָאן, וַהֲרֵי זֶה כְּמִקְצָתָן רוֹאִים אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ, שֶׁהוּא נֶחְשָׁב מֵאֵלּוּ וּמֵאֵלּוּ, שֶׁהֲרֵי מוֹצִיא אֶת כֻּלָּם יְדֵי חוֹבָתָם:

ד כָּל מָקוֹם שֶׁמִּצְטָרְפוֹת ב' חֲבוּרוֹת — צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁמְעוּ שְׁתֵּיהֶן כָּל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּבֵאוּר מִפִּי הַמְבָרֵךְ, וּלְפָחוֹת בִּרְכַּת "הַזָּן", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג וקצ"ג.

וּמִי שֶׁלֹּא שָׁמַע בִּרְכַּת הַזִּמּוּן שֶׁהוּא "נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ" בְּבֵאוּר — אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲנוֹת עִמָּהֶם "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ", אֶלָּא עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם "אָמֵן", לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר כֵּן בְּ"בָּרְכוּ" שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ז. וּכְבָר נִתְבָּאֵר שָׁם שֶׁאֵין דְּבָרָיו עִקָּר:

סימן קצו

א **מִי שֶׁאָכַל דָּבָר אִסּוּר אִם מִצְטָרֵף לְזִמּוּן, וּבוֹ ז' סְעִיפִים:**

מִי שֶׁאָכַל דָּבָר אִסּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַדִּין שֶׁאֵין מְבָרֵךְ אַחֲרָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֲפִלּוּ אָכַל בְּשׁוֹגֵג, שֶׁאֵין עֲבֵרָה מִצְוָה. וְאִם יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אָסוּר וּבָא לֶאֱכֹלוֹ — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו בַּתְּחִלָּה, שֶׁאֵין זֶה מְבָרֵךְ אֶלָּא מְנַאֵץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וּבֹצַע בֵּרַךְ — נִאֵץ ה'".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ כֵּן אֶלָּא בְּמִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, שֶׁאֵין רָאוּי לְהַזְכִּיר עָלֶיהָ שֵׁם שָׁמַיִם, וְאֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ בִּרְכַּת הַמִּצְוֹת, שֶׁאֵין עֲבֵרָה מִצְוָה, אֲבָל בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, אֲפִלּוּ הָאוֹכֵל אִסּוּרֵי תוֹרָה בְּמֵזִיד, כִּי מִי שֶׁאוֹכֵל שׁוּם וְרֵיחוֹ נוֹדֵף — יְחַזֵּר וְיֹאכַל שׁוּם אַחֵר שֶׁיְּהֵא רֵיחוֹ נוֹדֵף בְּיוֹתֵר, וְיַהֲנֶה גַּם כֵּן מֵהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה? וְלֹא מָנְעוּ אֶלָּא לְזַמֵּן עָלָיו, לְפִי שֶׁאֵין חֲבֵרָיו רַשָּׁאִים לְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ בַּחֲבוּרָה. וּבְנֵי חֲבוּרָה שֶׁכֻּלָּן אָכְלוּ מִדְּבָרִים הָאֲסוּרִים, גַּם הֵם אֵין לָהֶם קֶבַע. שֶׁאֵין קֶבַע וְחִבּוּר לְדָבָרִים הָאֲסוּרִים, וַהֲרֵי זֶה כְּעֵין אֲכִילַת פֵּרוֹת שֶׁאֵין לָהֶם קֶבַע לְזִמּוּן. אֲבָל בְּרָכָה תְּחִלָּה וְסוֹף, לָמָּה לֹא יְבָרֵךְ? הוֹאִיל וְנֶהֱנָה.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהַכְרִיעַ שֶׁאִם אָכַל אִסּוּר בְּשׁוֹגֵג — יְבָרֵךְ אַחֲרֶיהָ, אֲבָל הַמַּזִּיד לֹא יְבָרֵךְ לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, שֶׁאֵין זֶה מְבָרֵךְ אֶלָּא מְנַאֵץ:

ב אִם גָּזַל אוֹ גָּנַב לֶחֶם אֲפוּי, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו בַּתְּחִלָּה, לְפִי שֶׁאִם הָיוּ הַבְּעָלִים בָּאִים לְתָבְעוֹ מִמֶּנּוּ — הָיָה חַיָּב לְהַחֲזִירוֹ לָהֶם, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ בְּדָמִים, נִמְצָא שֶׁאֲכִילָתוֹ הִיא בַּעֲבֵרָה, וּבְרָכָתוֹ נְאוּץ. אֲבָל מְבָרֵךְ אַחֲרָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁכְּשֶׁכְּבָר אֲכָלוֹ הוּא שֶׁלּוֹ, וְדָמִים הוּא חַיָּב לוֹ. וְאַף שֶׁאָכַל בְּאִסּוּר, כֵּיוָן שֶׁאַחַר הָאֲכִילָה יָכוֹל לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ בְּדָמִים שֶׁיִּהְיֶה מַה שֶּׁאָכַל שֶׁלּוֹ — אֵין בִּרְכָתוֹ אָז נְאוּץ:

ג אִם גָּזַל חִטִּים אוֹ קֶמַח וְאָפָה פַּת — מְבָרֵךְ גַּם בַּתְּחִלָּה, שֶׁכְּבָר קָנָאוֹ בְּשִׁנּוּי וְנַעֲשָׂה שֶׁלּוֹ, שֶׁאִם בָּאוּ הַבְּעָלִים יָכוֹל לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ בְּדָמִים, וְאֵין אֲכִילָתוֹ עֲבֵרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּמִצְוָה אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלֶיהָ, הוֹאִיל וּמִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי עֲבֵרָה בָּאָה לְיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י"א - אֵין לְדַמּוֹת בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין לִבְרָכַת הַמִּצְוֹת, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּסָּעָרָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבִּסְעִיף א'. וְאַף לַסָּעָרָא הָרִאשׁוֹנָה אֵינָן דּוֹמוֹת אֶלָּא כְּשֶׁנֶּהֱנָה בַּעֲבֵרָה, וְלֹא כְּשֶׁבָּאוּ עַל יְדֵי עֲבֵרָה. וְיֵשׁ חוֹלְקִין בָּזֶה (וְסָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל):

ד וְכָל זֶה בְּגָנָב וְגַזְלָן עַצְמוֹ, אֲבָל אֲחֵרִים מְבָרְכִין בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי לֹא עַל יְדֵי עֲבֵרָה בָּאָה לְיָדָם, אֶלָּא אִם כֵּן גָּנַב לֶחֶם אָפוּי וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרמ"ט:

ה אִם אָכַל אִסּוּר בְּמָקוֹם סַכָּנָה, לְדִבְרֵי הַכֹּל מְבָרֵךְ עָלָיו תְּחִלָּה וְסוֹף, שֶׁהֲתֵּר הוּא אוֹכֵל, וּמִצְוָה הוּא עוֹשֶׂה לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ:

ו שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת וְאֶחָד מֵהֶם אָכַל פַּת נָכְרִי וְהַשְּׁנַיִם נְזָהֲרִים מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁאֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן וְאָכַל חַלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְהַשְּׁנַיִם — מְזַמְּנִין עָלָיו, הוֹאִיל וְהִיא מֻתֶּרֶת לוֹ.

וְאִם הָיוּ כֹּהֲנִים עִם זָר אוֹכְלִין כְּאֶחָד וְהַזָּר אוֹכֵל פַּת נָכְרִי וְהַכֹּהֲנִים נְזָהָרִים מִמֶּנָּה וְאוֹכְלִים חַלּוֹת — אֵינָן מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן, שֶׁכָּל צֵרוּף לְזִמּוּן אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁהֵם יְכוֹלִים לְהִתְחַבֵּר יַחַד בַּאֲכִילָתָם לֶאֱכֹל לֶחֶם אֶחָד, וְכָאן כָּל אֶחָד נִזְהָר מִלֶּחֶם חֲבֵרוֹ.

(מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהַזָּר אֵינוֹ אוֹכֵל פַּת שֶׁנִּזְהָר מִמֶּנָּה הַכֹּהֵן שֶׁאוֹכֵל חַלָּה, אַף שֶׁהַזָּר אֵינוֹ

יָכוֹל לֶאֱכֹל מִלַּחְמוֹ שֶׁל כֹּהֵן, כֵּיוָן שֶׁהַכֹּהֵן יָכוֹל לֶאֱכֹל מִלַּחְמוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אוֹ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁאוֹכֵל פַּת נָכְרִי יָכוֹל לֶאֱכֹל עִם הַשְּׁנַיִם — מִצְטָרְפִים):

ז וְכֵן אֶחָד אוֹכֵל גְּבִינָה וּשְׁנַיִם בָּשָׂר — מִצְטָרְפִים, שֶׁהָאוֹכֵל גְּבִינָה יָכוֹל לֶאֱכֹל מִלַּחְמָם אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְלֻכְלָךְ בְּבָשָׂר, אִם יְקַנֵּחַ פִּיו וְיָדָיו. אֲבָל אִם אוֹכֵל גְּבִינָה קָשָׁה — אֵינָן מִצְטָרְפִין, שֶׁהַמִּנְהָג עַכְשָׁו שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר אַחַר גְּבִינָה קָשָׁה עַל יְדֵי קִנּוּחַ וַהֲדָחָה.

וְכֵן בִּסְעוּדַת מִצְוָה מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב עַד תִּשְׁעָה בְּאָב, שֶׁמִּקְצָת הַקְּרוּאִים אוֹכְלִים גְּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקנ"א, כֵּיוָן שֶׁנִּזְהָרִים מִבָּשָׂר מֻחֲמַת הַמִּנְהָג — אֵין מִצְטָרְפִין עִם אוֹכְלֵי בָּשָׂר, וּצְרִיכִים לְזַמֵּן לְעַצְמָן, אֶלָּא אִם כֵּן אָכְלוּ כְּזַיִת פַּת קֹדֶם שֶׁאוֹכְלֵי בָּשָׂר הִתְחִילוּ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּלַחְמָם, שֶׁכְּזַיִת זֶה הָיוּ יְכוֹלִים לֶאֱכֹל מִלַּחְמוֹ, אוֹ שֶׁאֶחָד מִבְּנֵי הַסְּעוּדָה אָכַל כְּזַיִת לֶחֶם אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מְלֻכְלָךְ לֹא בְּבָשָׂר וְלֹא בְּחָלָב, שֶׁזֶּה מְצָרֵף אֶת כֻּלָּם, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּם יְכוֹלִים לֶאֱכֹל מִלַּחְמוֹ.

וְכֵן שְׁלֹשָׁה שֶׁמְּדָרִים הֲנָאָה זֶה מִזֶּה, אוֹ אֶפְלוּ אֶחָד שֶׁמְּדָר מִשְּׁנַיִם וְהַשְּׁנַיִם מִמֶּנּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלִים לִשְׁאֹל עַל נִדְרָם, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִשְׁאֲלוּ — אֵין מִצְטָרְפִין אִם כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ. אֲבָל אִם אוֹכְלִים מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת — מִצְטָרְפִין (שֶׁדֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לְהַאֲכִיל אוֹרְחִים לֶחֶם כָּל צָרְכָּם, וְאִם כֵּן אַף אִם יֹאכַל זֶה מִפְּרוֹסָה שֶׁחָתַךְ זֶה לְצָרְכּוֹ עַצְמוֹ — אֵינוֹ נֶהֱנֶה אֶלָּא מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא יֶחְסַר לַחְמוֹ שֶׁל זֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאוֹכְלֵי בָּשָׂר וּגְבִינָה שֶׁאֵין יְכוֹלִים לֶאֱכֹל זֶה מֵהַפְּרוֹסָה שֶׁחָתַךְ זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלִים לַחְתֹּךְ כָּל אֶחָד פְּרוֹסָה לְעַצְמוֹ מִכִּכָּר אֶחָד, בִּפְרַט קֹדֶם נְגִיעָתָם בְּבָשָׂר וּבְחָלָב — אֵין זֶה מוֹעִיל לְחַבְּרָם וּלְצָרְפָם, כִּי מַה לִּי כִּכָּרוֹת נִפְרָדִים וּמַה לִּי כִּכָּר אֶחָד):

סימן קצז

א דִּין צָרוּף לְזִמּוּן שְׁלֹשָׁה אוֹ עֲשָׂרָה, וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת וְנִמְרוּ סְעוּדָתָם וּבָא שְׁלִישִׁי וְקָבַע אֶצְלָם, אִם אֵינָם שְׁבֵעִים כָּל כָּךְ בְּעִנְיָן שֶׁאִם הָיוּ מְבִיאִים לִפְנֵיהֶם אֵיזֶה דָּבָר הֶחָבִיב אֶצְלָם לְקִנּוּחַ סְעוּדָה הָיוּ יְכוֹלִים לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא — לֹא נִגְמְרָה סְעוּדָתָם עֲדַיִן וּמִצְטָרֵף עִמָּהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָכְלוּ כְּלוּם מִשֶּׁבָּא אֶצְלָם.

וְאִם אָמְרוּ כְּבָר "נְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן" — הֲרֵי הִסִּיחוּ דַּעְתָּם מִלֶּאֱכֹל עוֹד, וְנִגְמְרָה סְעוּדָתָם, וְשׁוּב אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִמָּהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן אָכְלוּ עִמּוֹ.

(וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הִסִּיחוּ דַּעְתָּם בְּפֵרוּשׁ מִלֶּאֱכֹל עוֹד. וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁהֶסַח הַדַּעַת מֵאֲכִילָה אֵינוֹ זָקוּק לַחֲזֹר לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" אִם נִמְלַךְ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל, מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל אָדָם לְהִיוֹת נִמְלָךְ בְּסְעוּדָתוֹ לְהַמְשִׁךְ מִסְעוּדָה קְטַנָּה לִגְדוֹלָה, מִכָּל מָקוֹם כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ נִמְלַךְ וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל — נִגְמְרָה אֲכִילָה הָרִאשׁוֹנָה בְּהֶסַח דַּעְתּוֹ, כֵּיוָן שֶׁעוֹמֵד בְּדַעְתּוֹ וְאֵינוֹ חוֹזֵר מִמֶּנָּה ()).

וּמִכָּל מָקוֹם, אֲפִלּוּ נָטְלוּ יְדֵיהֶם מַיִם אֲחֵרוֹנִים — מִצְוָה שֶׁיַּחְזְרוּ וְיִטְּלוּ מַיִם רִאשׁוֹנִים וִיבָרְכוּ "הַמּוֹצִיא" וְיֹאכְלוּ כְּזַיִת כְּדֵי לְבָרֵךְ בְּזִמּוּן. וַאֲפִלּוּ אִם זֶה אֵינוֹ חָפֵץ לֶאֱכֹל כְּלָל — מִצְוָה שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ לֶאֱכֹל מְעַט כְּדֵי לְזַמֵּן עָלָיו, שֶׁכָּל שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד מִצְוָה עֲלֵיהֶם לְחַזֵּר אַחַר זִמּוּן כָּל מַה שֶּׁיְּכוֹלִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג:

ב אֵין מְזַמְּנִין אֶלָּא עַל מִי שֶׁאָכַל כְּזַיִת, שֶׁפָּחוֹת מִכְּזַיִת אֵינוֹ נִקְרָא אֲכִילָה, וַאֲפִלּוּ אָכַל פַּת.

וּמִשֶּׁאָכַל כְּזַיִת מְזַמְּנִין עָלָיו, וּמִצְטָרֵף בֵּין לִשְׁלֹשָׁה בֵּין לַעֲשָׂרָה, אֲפִלּוּ אָכַל כְּזַיִת יָרָק אוֹ שְׂאֹר פֵּרוֹת. וַאֲפִלּוּ אֵין כְּזַיִת בַּיָּרָק, אֶלָּא שֶׁטִּבְּלוֹ בְּצִיר וְאָכַל וְיֵשׁ בּוֹ כְּזַיִת עִם הַצִּיר שֶׁעַל גַּבֵּי הַזַּיִת — מְזַמְּנִין עָלָיו, שֶׁהַצִּיר מִצְטָרֵף, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"י.

וַאֲפִלּוּ לֹא אָכַל כְּלוּם אֶלָּא שָׁתָה רְבִיעִית מֵאֵיזֶה מַשְׁקֶה, וַאֲפִלּוּ מִן הַמַּיִם — מִצְטָרֵף עִמָּהֶם וְעוֹנֶה: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ", שֶׁשְּׁתִיָּה בִּכְלַל אֲכִילָה.

וְהוּא שֶׁאָכַל כְּזַיִת זֶה אוֹ שָׁתָה רְבִיעִית זוֹ לְאַחַר שֶׁעָלָה וְהֵסֵב עִמָּהֶם עַל הַמִּטָּה בִּימֵי חַכְמֵי הַתַּלְמוּד, שֶׁכָּךְ הָיְתָה דֶּרֶךְ קְבִיעוּת סְעוּדָתָם, וּבַזְּמַן הַזֶּה בִּישִׁיבָה בְּשֻׁלְחָן אֶחָד, שֶׁאִם לֹא כֵּן אַף מִי שֶׁאוֹכֵל פַּת אֵינוֹ מִצְטָרֵף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ לֵישֵׁב אֶלָּא בִּשְׁעַת אֲכִילָתוֹ אוֹ שְׁתִיָּתוֹ, אֲבָל בִּשְׁעַת הַזִּמּוּן יְכוֹלִים לְזַמֵּן עָלָיו אֲפִלּוּ עוֹמֵד בַּחוּץ לִפְנֵי הַפֶּתַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ד.

וַאֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ יָרָק אוֹ שָׁתוּ מִצְטָרְפִים לִשְׁבָעָה שֶׁאָכְלוּ פַּת לְזַמֵּן בְּשֵׁם, הוֹאִיל וְרֹב הַנִּכָּר הוּא מֵאוֹכְלֵי פַּת. אֲבָל שִׁשָּׁה שֶׁאָכְלוּ פַּת — אֵין מְזַמְּנִין בְּשֵׁם בְּצֵרוּף אַרְבָּעָה שֶׁלֹּא אָכְלוּ פַּת, שֶׁשִּׁשָּׁה אֵינָם רֹב הַנִּכָּר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הֵקֵלּוּ בַּאֲכִילַת יָרָק אוֹ שְׂאָר אֳכָלִים חוּץ מִן הַפַּת וּבִשְׁתִיַּת כָּל מַשְׁקֶה, אֶלָּא לְהִצְטָרֵף לַעֲשָׂרָה, שֶׁכְּבָר יֵשׁ מֵאוֹכְלֵי הַפַּת שִׁעוּר הָרָאוּי לְזִמּוּן, אֶלָּא שֶׁאֵינָן רַשָּׁאִין לְהַזְכִּיר הַשֵּׁם בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, לְכֵן דַּי בְּצֵרוּף שְׁלֹשָׁה אוֹכְלֵי יָרָק, אוֹ שׁוֹתִים אֵיזֶה מַשְׁקֶה, שֶׁהֵם יְכוֹלִים גַּם כֵּן לַעֲנוֹת עִמָּהֶם: "בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ", אֲבָל בְּזִמּוּן שְׁלֹשָׁה, כָּל שֶׁאֵין שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ פַּת שֶׁהֵם חַיָּבִים בְּזִמּוּן — אֵין מְזַמְּנִין בְּצֵרוּף מִי שֶׁלֹּא אָכַל פַּת, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בְּזִמּוּן.

וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה, שֶׁאִם אָכְלוּ שְׁנַיִם וּבָא שְׁלִישִׁי אֲצָלָם וְיכוֹלִים לְהַזְקִיקוֹ שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת פַּת — יִתְּנוּ לוֹ פַּת. אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹצֶה — נוֹהֲגִין לִתֵּן לוֹ לִשְׁתּוֹת, אוֹ לֶאֱכֹל מִינֵי מְגָדִים, וּמְזַמְּנִים עָלָיו, כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ג וְכָל זֶה לְעִנְיַן צֵרוּף, אֲבָל שְׁלֹשָׁה אוֹכְלֵי פַּת שֶׁמְּזַמְּנִים לְדִבְרֵי הַכֹּל — יָכוֹל לַעֲנוֹת עִמָּהֶם אַף מִי שֶׁאָכַל כְּזַיִת יָרָק אוֹ שָׁתָה רְבִיעִית, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּישִׁיבָה בַּשֻּׁלְחָן עִמָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ח:

ד הַמִּצְטָרֵף צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַד שֶׁיְּזַמְּנוּ עָלָיו, שֶׁאִם בֵּרַךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל אֲכִילָתוֹ אוֹ שְׁתִיָּתוֹ — שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לְזַמֵּן וְלַעֲנוֹת עִמָּהֶם, שֶׁכְּבָר נִסְתַּלֵּק מֵהֶם:

ה עַד הֵיכָן הוּא הַזִּמּוּן? עַד סִיּוּם בִּרְכַּת "הַזָּן", שֶׁכָּל הַמִּצְטָרְפִים לַזִּמּוּן צְרִיכִים לְכַוֵּן וְלִשְׁמֹעַ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִפִּי הַמְזַמֵּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג. וְאַף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע בִּרְכַּת "הַזָּן", לֹא נִפְטַר בָּהּ מִבְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל אֲכִילָתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן אָכַל תְּמָרִים, וּבִשְׁתִיָּה לֹא נִפְטַר אֶלָּא אִם כֵּן שָׁתָה יַיִן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יְכַוֵּן שֶׁלֹּא לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ לְכַתְּחִלָּה בִּשְׁמִיעָתוֹ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל מִין בְּרָכָה הָרְאוּיָה לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ו שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ וְשָׁבְעוּ וְנָתְנוּ לִשְׁלִישִׁי לֶאֱכֹל מְעַט שֶׁיִּצְטָרֵף עִמָּהֶם לְזִמּוּן, אִם אָכַל כְּזַיִת פַּת — יָכוֹל לְבָרֵךְ לָהֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֲפִלּוּ לֹא אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה וְאֵינוֹ חַיָּב בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹתָם, לְפִי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אַף מִי שֶׁלֹּא אָכַל כְּלָל יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאָכַל וְשָׂבַע, שֶׁלֹּא אָמְרוּ: כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב בַּדָּבָר אֵינוֹ מוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָם, אֶלָּא בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מְצֻוֶּה כְּלָל, כְּמוֹ נָשִׁים בְּמִצְוֹת שֶׁאֵינָן נוֹהֲגוֹת בָּהֶן, אֲבָל כָּל שֶׁמִּצְוָה זוֹ

נוֹהֶגֶת בָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בָּהּ עַתָּה הוּא אֶלָּא חֲבֵרוֹ — נִקְרָא הוּא גַּם כֵּן מְחֻיָּב בַּדָּבָר מִדִּין עֲרֵבוּת, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה בָּזֶה, וְעָלָיו לְהַצִּיל חֲבֵרוֹ מֵעָוֹן, וּלְפָטְרוֹ מִמְּצָוָה שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ.

וְאַף שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן הִיא בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין, וּבִבְרכַּת הַנֶּהֱנִין מִי שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנָה אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת מִי שֶׁנֶּהֱנָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב בִּבְרָכָה זוֹ מִשּׁוּם עֲרֵבוּת הוֹאִיל וְאֵינוֹ חוֹבָה עַל חֲבֵרוֹ, שֶׁיָּכוֹל הוּא שֶׁלֹּא לֵהָנוֹת וְשֶׁלֹּא לְהִתְחַיֵּב בִּבְרָכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז, מִכָּל מָקוֹם, בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נֶהֱנָה וְנִתְחַיֵּב לְבָרֵךְ — מְחֻיָּב הוּא לְהַצִּילוֹ מֵעָוֹן וּלְבָרֵךְ לוֹ.

אֶלָּא שֶׁהַחֲכָמִים אָמְרוּ, שֶׁמִּי שֶׁלֹּא אָכַל פַּת אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁאֵין לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין בְּלֹא הֲנָאָה, וְסָמְכוּ זֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ", מִי שֶׁאָכַל הוּא יְבָרֵךְ. וַאֲפִלּוּ אִם זֶה שֶׁאָכַל וְשָׂבַע אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ — אֵין חֲבֵרוֹ מְבָרֵךְ לוֹ, שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה, וְעוֹד שֶׁזֶּה אֵינָהּ עֲקִירָה, שֶׁיָּכוֹל אַחֵר לֶאֱכֹל עִמּוֹ וּלְבָרֵךְ לוֹ. אֲבָל מִי שֶׁאָכַל פַּת אֲפִלּוּ כְּזַיִת, כֵּיוָן שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הֲנָאַת עַצְמוֹ — מוֹצִיא גַּם כֵּן חֲבֵרוֹ שֶׁאָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה.

אֲבָל אִם לֹא אָכַל כְּזַיִת פַּת שֶׁמְּבָרְכִין אַחֲרָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֲפִלּוּ אָכַל תַּבְשִׁיל מֻחְמֶּשֶׁת הַמִּינִים שֶׁמְּבָרְכִין אַחֲרָיו מֵעֵין שָׁלֹשׁ — אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹכְלִים פַּת, אֲפִלּוּ לֹא אָכְלוּ אֶלָּא כְּזַיִת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁלֹּא אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה, שֶׁאִם בְּנֵי חֲבוּרָה מִקְצָתָם אָכְלוּ כְּדֵי שְׂבִיעָה וּמִקְצָתָם לֹא אָכְלוּ כְּדֵי שְׂבִיעָה — מְבָרֵךְ אֶחָד מֵהָאוֹכְלִים כְּדֵי שְׂבִיעָה וְיוֹצְאִים הָאֲחֵרִים. אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהָאוֹכְלִים כְּדֵי שְׂבִיעָה אֵין בָּהֶם מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְבָרֵךְ — אָז יְבָרֵךְ מִי שֶׁאָכַל כְּזַיִת וְיוֹצִיא אֶת כֻּלָּם יְדֵי חוֹבָתָם (אִם הָיָה שָׁבֵעַ כְּבָר קֹדֶם שֶׁאָכַל הַכְּזַיִת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהָבִיא עַצְמוֹ לִידֵי חִיּוּב שֶׁל תּוֹרָה עַל יְדֵי שֶׁיֹּאכַל יוֹתֵר. אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכֹל יוֹתֵר — יֵשׁ לָחֹשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה):

ז וְאִם אָכְלוּ כֻּלָּם כְּדֵי שְׂבִיעָה, וּמִקְצָתָם שָׂתוּ וּמִקְצָתָם לֹא שָׂתוּ וְהֵם תְּאֵבִים לִשְׁתּוֹת — טוֹב שֶׁיְּבָרֵךְ מִי שֶׁשָּׁתָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵינוֹ חַיָּב לְבָרֵךְ אֶלָּא אִם

שָׁתָה אִם הוּא תָּאֵב לִשְׁתּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: "וְאָכַלְתָּ" — זוֹ אֲכִילָה, "וְשָׂבָעְתָּ" — זוֹ שְׁתִיָּה.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין דִּבְרֵיהֶם עִקָּר, שֶׁזֶּה סָמֵךְ בְּעָלְמָא הוּא שֶׁסָּמְכוּ חֲכָמִים לְחַיֵּב בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל כְּזַיִת, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָכַלְתָּ" — זוֹ אֲכִילָה, וַאֲכִילָה בִּכְזַיִת, "וְשָׂבָעְתָּ" — זוֹ שְׁתִיָּה, אֲבָל אֵין הַמִּקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב לְבָרֵךְ אֶלָּא כְּשֶׁאָכַל וְשָׂבַע וַאֲפִלּוּ לֹא שָׁתָה, מִכָּל מָקוֹם טוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר, שֶׁיְּבָרֵךְ מִי שֶׁשָּׁתָה.

אֲבָל אִם מִקְצָתָם אָכְלוּ לְשׂבַע וְלֹא שָׁתוּ וּמִקְצָתָם לֹא אָכְלוּ לְשׂבַע וְשָׁתוּ — יְבָרֵךְ מִי שֶׁאָכַל לְשׂבַע אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁתָה, כֵּיוָן שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁחִיּוּב בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִן הַתּוֹרָה תָּלוּי בַּאֲכִילָה כְּדֵי שְׂבִיעָה וְלֹא בִּשְׁתִיָּה:

ח וְכָל זֶה כְּשֶׁמְּבָרְכִים בְּזִמּוּן כְּתִקּוּן חֲכָמִים, שֶׁהַמְזַמֵּן לְבַד הוּא מְבָרֵךְ וּמוֹצִיא אֶת כֻּלָּם יְדֵי חוֹבָתָם. אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁכֻּלָּם מְבָרְכִים בְּלַחַשׁ עִם הַמְזַמֵּן — אֵין לָחֹשׁ לְכָל זֶה, וְיָכוֹל לְבָרֵךְ אַף מִי שֶׁאָכַל כְּזַיִת לְבַד וְלֹא שָׁתָה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ אֲחֵרִים שֶׁאָכְלוּ לְשׂבַע וְשָׁתוּ. אֶלָּא שֶׁכְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג שֶׁאֵין לְנַהֵג כֵּן, אֶלָּא יִשְׁמְעוּ מִפִּי הַמְזַמֵּן לְפָחוֹת עַד סִיּוּם בִּרְכַּת "הַזָּן":

ט מִי שֶׁהָיָה כְּבָר שָׂבֵעַ קֹדֶם שֶׁאָכַל וְאָכַל אֲכִילָה גַּסָּה, אִם נֶהֱנָה גְּרוֹנוֹ מֵאוֹתָהּ הָאֲכִילָה — מְבָרֵךְ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, וּמוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָם אַף עַל פִּי שֶׁהֵם חַיָּבִים מִן הַתּוֹרָה וְהוּא אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל אִם נַפְשׁוֹ קָצָה עָלָיו וְאֵין גְּרוֹנוֹ נֶהֱנָה מֵאֲכִילָתוֹ — אֵינוֹ מְבָרֵךְ כְּלָל, לֹא לְפָנָיהּ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ, לְפִי שֶׁזּוֹ אֵינָהּ חֲשׁוּבָה אֲכִילָה כְּלָל לְכָל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין לְעִנְיַן מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ו, בֵּין לְעִנְיַן מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, כְּמָה שֶׁכָּתַבְנוּ בְּסִימָן תרי"ב:

סימן קצח

א **אֶחָד נִכְנַס אֵצֶל שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ, וּבוֹ ב' סְעִיפִים**:

שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ וְהֵם מְבָרְכִים בְּזִמּוּן וְנִכְנַס אֶחָד שֶׁלֹּא אָכַל, אִם נִכְנַס כְּשֶׁאָמַר הַמְבָרֵךְ: "נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ" — חַיָּב לַעֲנוֹת אַחֲרָיו: "בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ שְׁמוֹ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד", וְשׁוּב אֵינוֹ עוֹנֶה "אָמֵן" אַחַר "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ה. וְאִם מְזַמְּנִים בַּעֲשָׂרָה — עוֹנֶה אַחֲרָיו: "בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ וּמְבֹרָךְ שְׁמוֹ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד". וְהוּא הַדִּין אִם

הָיָה שָׁם כְּשֶׁאָכְלוּ וְלֹא אָכַל עִמָּהֶם.

וְאִם לֹא עָנָה אַחֲרָיו כָּךְ, אוֹ שֶׁנִּכְנַס כְּשֶׁהַמְסַבִּין עוֹנִין: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ", שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲנוֹת: "בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ", כֵּיוָן שֶׁלֹּא שָׁמַע שֶׁאָמַר הַמְבָרֵךְ: "נְבָרֵךְ" (וְאַף לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע "בָּרְכוּ" מִשְׁלִיחַ צִבּוּר יָכוֹל לַעֲנוֹת עִם הַצִּבּוּר — כָּאן אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲנוֹת עִם הַמְסַבִּין, שֶׁהֵם עוֹנִים: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ", וְהוּא לֹא אָכַל, וְלַעֲנוֹת בִּפְנֵי עַצְמוֹ גַּם כֵּן אֵינוֹ רָאוּי, כֵּיוָן שֶׁלֹּא שָׁמַע) — יַעֲנֶה אַחֲרֵיהֶם "אָמֵן", וְשׁוּב אֵינוֹ עוֹנֶה אַחַר "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" שֶׁחוֹזֵר הַמְבָרֵךְ.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּבְּרָכוֹת הַגְּמוּרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַזְכָּרַת הַשֵּׁם, שֶׁחַיָּב לַעֲנוֹת אַחֲרֵיהֶם "אָמֵן" אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בָּהֶם.

וְאִם נִכְנַס כְּשֶׁהַמְבָרֵךְ חוֹזֵר וְאוֹמֵר: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ" — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לַעֲנוֹת אַחֲרָיו "אָמֵן". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַמְסֻבִּים שֶׁאָכְלוּ הֵם שׁוֹתְקִים — אֵין עָלָיו שׁוּם חִיּוּב כְּלָל (וְיֵשׁ לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה):

ב וְכָל זֶה כְּשֶׁהוּא לֹא אָכַל וְלֹא שָׁתָה, אֲבָל אִם אָכַל כְּזַיִת יָרָק אוֹ דָּבָר אַחֵר, אוֹ שָׁתָה רְבִיעִית מֵאֵיזֶה מַשְׁקֶה, וְלֹא בֵּרַךְ עֲדַיִן בִּרְכָה אַחֲרוֹנָה וְנִכְנַס אֶצְלָם — יָכוֹל לַעֲנוֹת עִמָּהֶם: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ", אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָכַל עִמָּהֶם בַּחֲבוּרָה אַחַת אֶלָּא בְּבַיִת אַחֵר.

(וַאֲפִלּוּ נִכְנַס בְּשָׁעָה שֶׁכָּל הַמְסֻבִּין עוֹנִין — עוֹנֶה עִמָּהֶם: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ", אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע "נְבָרֵךְ", כֵּיוָן שֶׁעוֹנֶה עִם הַמְסֻבִּין שֶׁשָּׁמְעוּ, לְפִי דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים כֵּן בְּ"בָרְכוּ"):

סימן קצט

א עַל מִי מְזַמְּנִין וְעַל מִי אֵינָן מְזַמְּנִין, וּבוֹ י"א סְעִיפִים:

הַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל כְּזַיִת מְזַמְּנִים עָלָיו, שֶׁאַף שֶׁלֹּא קָבַע עַצְמוֹ בַּשֻּׁלְחָן עִמָּהֶם אֶלָּא עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ עֲלֵיהֶם וְאָכַל מְעֻמָּד, וְגַם הוֹלֵךְ וּבָא בְּאֶמְצַע אֲכִילָתוֹ וְאֵין לוֹ קְבִיעוּת כְּלָל עִמָּהֶם — מִצְטָרֵף עִמָּהֶם לְזִמּוּן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁדַּרְכּוֹ אֲכִילָתוֹ בְּכָךְ — זוֹ הִיא קְבִיעוּתוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאִישׁ אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ג:

ב כּוּתִי בַּזְּמַן הַזֶּה אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְזִמּוּן אֲפִלּוּ הוּא חָבֵר, שֶׁכְּבָר נִמְנוּ עָלָיו וַעֲשָׂאוּם כְּנָכְרִים גְּמוּרִים לְכָל דִּבְרֵיהֶם (אֲבָל צְדוֹקִי מְזַמְּנִין עָלָיו אִם חָבֵר הוּא):

ג עַם הָאָרֶץ אֵין מְזַמְּנִים עָלָיו. וַאֲפִלּוּ קָרָא וְשָׁנָה, וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְהַקְשׁוֹת וּלְפָרֵק לְהָבִין מִתּוֹכָם טַעֲמֵי הַמִּשְׁנָיוֹת עַל בֵּרוֹת — הֲרֵי זֶה עַם הָאָרֶץ לְעִנְיָן זֶה. וְעַכְשָׁו מְזַמְּנִים אֲפִלּוּ עַל עַם הָאָרֶץ גָּמוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל אֶחָד הוֹלֵךְ וּבוֹנֶה בָּמָה לְעַצְמוֹ, שֶׁאִם הָיוּ פּוֹרְשִׁים מֵהֶם — גַּם הֵם הָיוּ פּוֹרְשִׁים מִן הַצִּבּוּר לְגַמְרֵי.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית — אֵין מְזַמְּנִים עָלָיו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁרֹב עַמֵּי הָאָרֶץ קוֹרְאִים — לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁיְּהֵא כָּל אֶחָד הוֹלֵךְ וּבוֹנֶה בָּמָה לְעַצְמוֹ אִם יִפָּרְשׁוּ מִיְּחִידִים שֶׁאֵינָם קוֹרְאִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִי שֶׁהוּא רָשָׁע וְעוֹבֵר עֲבֵרָה בְּפַרְהֶסְיָא, שֶׁאֵינוֹ מְעֻלֶּה מֵעַם הָאָרֶץ בִּזְמַן הַתַּלְמוּד (וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לַכּוּתִים קֹדֶם שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶם, שֶׁהֵם הָיוּ מְדַקְדְּקִים בְּמִצְוֹת שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהֶם, וּבְמִצְוֹת שֶׁלֹּא הֶחֱזִיקוּ אֵינָן מוֹרְדִים וּפוֹשְׁעִים, אֶלָּא מַעֲשֶׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם):

ד נָכְרִי אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, אֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ. וַאֲפִלּוּ גֵּר שֶׁמָּל וְלֹא טָבַל אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, שֶׁאֵינוֹ גֵּר עַד שֶׁיְּמוֹל וְיִטְבֹּל כָּרָאוּי.

וְגֵר גָּמוּר יָכוֹל לְבָרֵךְ אֲפִלּוּ בְּזִמּוּן לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָם, וְיָכוֹל לוֹמַר "עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ", לְפִי שֶׁלְּאַבְרָהָם נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה, וְאַבְרָהָם נִקְרָא "אַב הֲמוֹן גּוֹיִם":

ה אוֹנֵן בְּחֹל שֶׁהוּא פָּטוּר מִלְּבָרֵךְ — אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו. וַאֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים שֶׁאִם רָצָה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ לַעֲנוֹת וּלְבָרֵךְ הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא פָּטוּר אֵינוֹ מִצְטָרֵף:

ו נָשִׁים הָאוֹכְלוֹת עִם שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים שֶׁחַיָּבִים לְזַמֵּן — חַיָּבוֹת גַּם הֵם לְזַמֵּן עִמָּהֶם. וְאִם הֵם שָׁלֹשׁ וְרָצוּ לְחַלֵּק לְזַמֵּן לְעַצְמָן — הָרְשׁוּת בְּיָדָם (אִם הָאֲנָשִׁים הֵם פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, שֶׁאֵינָם מְזַמְּנִים בְּשֵׁם. וְאִם צְרִיכוֹת לְהָבִין לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, נִתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג).

אֲבָל נָשִׁים הָאוֹכְלוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן פְּטוּרוֹת לְזַמֵּן, וְאִם רָצוּ לְזַמֵּן — הָרְשׁוּת בְּיָדָם. וְהוּא הַדִּין לַעֲבָדִים. וְלֹא תְּהֵא חֲבוּרָה שֶׁל נָשִׁים וַעֲבָדִים מְזַמְּנִים יַחַד, מִשּׁוּם פְּרִיצוּת הָעֲבָדִים, אֶלָּא נָשִׁים לְעַצְמָן וַעֲבָדִים לְעַצְמָן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזַמְּנוּ בְּשֵׁם:

ז וְכֵן אִם תִּשְׁעָה אֲנָשִׁים בְּנֵי חוֹרִין וְאִשָּׁה אַחַת אוֹ עֶבֶד אָכְלוּ יַחַד — אֵינָן מִצְטָרְפִין לְהַשְׁלִים לַעֲשָׂרָה לְזַמֵּן בְּשֵׁם, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם חַיָּבִים בְּזִמּוּן, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה אֵינוֹ אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים בְּנֵי חוֹרִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינָן

מִצְטָרְפִין לְהַשְׁלִים לְזִמּוּן בִּשְׁלֹשָׁה, כֵּיוָן שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם חוֹבַת זִמּוּן כְּלָל, אֶלָּא אִם כֵּן אָכְלוּ עִם אֲנָשִׁים שֶׁחַיָּבִים לְזַמֵּן לְעַצְמָן.

וַאֲפִלּוּ אִם רָצוּ לְצָרְפָן אֵינָם רַשָּׁאִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּפְרִיצוּת כְּשֶׁנִּכָּר צֵרוּף נָשִׁים עִם אֲנָשִׁים בְּזִמּוּן, שֶׁאוֹמֵר הַמְבָרֵךְ "נְבָרֵךְ" בְּצֵרוּף כֻּלָּנוּ. וַאֲפִלּוּ בְּאִשָּׁה עִם בַּעְלָהּ וּבְנָהּ — אֵין חֶבְרָתָן נָאָה כְּשֶׁמְצְטָרְפִין יַחַד. וְכֵן בַּעֲבָדִים שֶׁצֵּרוּפָן נִכָּר — יֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם פְּרִיצוּת, שֶׁהָעֲבָדִים הֵם שְׁטוּפֵי זִמָּה וּפְרוּצִים בְּיוֹתֵר, וְאֵין לִבְנֵי חוֹרִין לְצָרְפָם עִמָּהֶם צֵרוּף הַנִּרְאֶה וְנִכָּר כְּשֶׁמְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ זִמּוּן בְּלֹא נָשִׁים וַעֲבָדִים, אַף שֶׁהַנָּשִׁים וְהָעֲבָדִים מִצְטָרְפִין לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתָן בִּשְׁמִיעָה מֵהַמְבָרֵךְ וְלַעֲנוֹת אַחֲרָיו בְּבִרְכַּת הַזִּמּוּן — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם פְּרִיצוּת, כֵּיוָן שֶׁאֵין צֵרוּפָן נִכָּר כְּלָל בְּבִרְכַּת הַמְבָרֵךְ.

אֶלָּא אִם כֵּן נָשִׁים וַעֲבָדִים מְזַמְּנִין יַחַד, שֶׁלָּזֶה יֵשׁ לָחֹשׁ לִפְרִיצוּת הָעֲבָדִים בַּנָּשִׁים אַף שֶׁאֵין צֵרוּפָן נִכָּר. וְהוּא הַדִּין עֲבָדִים עִם קְטַנִּים אֵין מְזַמְּנִים יַחַד, מִשּׁוּם פְּרִיצוּת הָעֲבָדִים בְּמִשְׁכָּב זָכוּר עִם הַקְּטַנִּים:

ח אַנְדְּרוֹגִינוֹס אֵינוֹ מְזַמֵּן לֹא לַאֲנָשִׁים וְלֹא לְנָשִׁים, לַאֲנָשִׁים שֶׁמָּא הוּא נְקֵבָה וְאֵינוֹ מוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָם אִם אָכְלוּ כְּדֵי שְׂבִיעָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ט, וּלְנָשִׁים שֶׁמָּא הוּא זָכָר וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם פְּרִיצוּת. אֲבָל מְזַמֵּן הוּא לְמִינוֹ, שֶׁאִם הוּא נְקֵבָה — כֻּלָּם נְקֵבוֹת, וְכֵן לְהִפּוּךְ.

אֲבָל טֻמְטוּם אֵין מְזַמֵּן אֲפִלּוּ לְמִינוֹ, כִּי שֶׁמָּא כְּשֶׁיִּקָּרַע זֶה יִמָּצֵא נְקֵבָה, וּכְשֶׁיִּקָּרְעוּ אֵלּוּ יִמָּצְאוּ זְכָרִים, וְאֵינוֹ מוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן:

ט יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁקָּטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין מְזַמְּנִין עָלָיו, וְהוּא שֶׁיִּגִּיעַ לְעוֹנַת הַפָּעוֹטוֹת, שֶׁהוּא כְּבֶן ט' אוֹ בֶּן י', כָּל אֶחָד לְפִי חֲרִיפוּתוֹ. וּלְכָל הַפָּחוֹת גָּדוֹל מִבֶּן ו', אִם הוּא חָרִיף וְיוֹדֵעַ מֵעַצְמוֹ בְּלִי שֶׁיְּלַמְּדוּהוּ לְמִי מְבָרְכִין. אֲבָל פָּחוֹת מִבֶּן ו' אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חָרִיף וְיוֹדֵעַ מֵעַצְמוֹ — אֵינוֹ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי לֹא הִגִּיעַ לְעוֹנַת הַפָּעוֹטוֹת, וַהֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן דַּעַת.

וְקָטָן אַחַר שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנַת הַפָּעוֹטוֹת מִצְטָרֵף אֲפִלּוּ לְזַמֵּן בַּעֲשָׂרָה בְּשֵׁם, אַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מִצְטָרֵף לְקַדִּישׁ וּלְ"בָרְכוּ" וְלִקְדֻשָּׁה, שֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן הֵקֵלּוּ בָּהּ, הוֹאִיל וְכָל אֶחָד

וְאֶחָד יָכוֹל לִפְטֹר עַצְמוֹ מֵחִיּוּב בִּרְכַּת הַזִּמּוּן (שֶׁיָּכוֹל לְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ), מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקִדּוּשׁ וּ"בָרְכוּ" וּקְרֻאָה, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד לֹא הָיָה יָכוֹל לִפְטֹר עַצְמוֹ מֵחִיּוּבוֹ בְּשׁוּם עִנְיָן — צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא כֻּלָּם בְּנֵי מִצְוָה. אֲבָל ב' קְטַנִּים אֵינָן מִצְטָרְפִין.

אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבֵּין לִשְׁלֹשָׁה בֵּין לַעֲשָׂרָה אֵין הַקָּטָן מִצְטָרֵף עַד שֶׁיְּהֶיֶה בֶּן י"ג שָׁנָה שְׁלֵמוֹת, שֶׁאָז אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן פּוֹרֵחַ, דְּהַיְנוּ שֶׁפָּרְחוּ בּוֹ ב' שְׂעָרוֹת וְלֹא נִגְמְרוּ בְּשִׁעוּרָן, שֶׁהוּא כְּדֵי לָכֹף רֹאשָׁן לְעִקָּרָן — הֵקֵלּוּ בּוֹ לְצָרְפָן לְזִמּוּן בֵּין לִשְׁלֹשָׁה בֵּין לַעֲשָׂרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלְּכָל הַמִּצְוֹת הוּא קָטָן, וְהוּא שֶׁיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִים. אֲבָל אִם נִגְמְרוּ סִימָנָיו כְּשִׁעוּרָן — אֵין מְדַקְדְּקִין אַחֲרָיו אִם יוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין, וּמְזַמְּנִין עָלָיו בְּכָל עִנְיָן, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְכְלַל מִצְוֹת.

וְיֵשׁ מַחֲמִירִין וְאוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הוּא בֶּן י"ג שְׁלֵמוֹת וְיוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין, אִם יָדוּעַ שֶׁלֹּא הֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת אֲרֻכּוֹת כְּשִׁעוּרָן — אֵין לְצָרְפוֹ לֹא לִשְׁלֹשָׁה וְלֹא לַעֲשָׂרָה. אֲבָל בִּסְתָם מְזַמְּנִין עָלָיו, שֶׁזִּמּוּן הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְסוֹמְכִין עַל הַחֲזָקָה שֶׁמִּן הַסְּתָם הֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת כְּשִׁעוּרָן בְּתַשְׁלוּם י"ג שָׁנָה כְּדֶרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם. וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לְזַמֵּן עַל קָטָן פָּחוֹת מִבֶּן י"ג וְיוֹם אֶחָד, וְאֵין לְשַׁנּוֹת.

וְכָל זֶה לְעִנְיַן זִמּוּן, אֲבָל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָם בְּבִרְכָתוֹ — לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ מוֹצִיא עַד שֶׁיְּהֶיֶה בֶּן י"ג שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְיָדוּעַ שֶׁהֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת כְּשִׁעוּרָן עַל יְדֵי בְּדִיקָה, אוֹ שֶׁנִּתְמַלֵּא זְקָנוֹ, שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן הוּא מִן הַתּוֹרָה, וּבְשֶׁל תּוֹרָה אֵין סוֹמְכִין עַל חֲזָקָה זוֹ:

י מִי שֶׁבְּנֵי אָדָם מַחֲזִיקִין אוֹתוֹ לְשׁוֹטֶה, אִם לֹא הִגִּיעַ לְכְלַל שׁוֹטֶה שֶׁדִּבְּרוּ בּוֹ חֲכָמִים — מְזַמְּנִין עָלָיו. אֲבָל חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה שֶׁדִּבְּרוּ בָּהֶם חֲכָמִים בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵינָן בְּנֵי דַּעַת וּפְטוּרִים מִכָּל הַמִּצוֹת — דִּינָם כְּקָטָן פָּחוֹת מִבֶּן ו', שֶׁאֵין מְזַמְּנִין עָלָיו לְדִבְרֵי הַכֹּל, וְאֵין מִצְטָרְפִין לֹא לִשְׁלֹשָׁה וְלֹא לַעֲשָׂרָה.

וְחֵרֵשׁ שֶׁדִּבְּרוּ בּוֹ חֲכָמִים בְּכָל מָקוֹם הוּא שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְלֹא מְדַבֵּר, אֲבָל מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ (וְכֵן אִלֵּם שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵעַ) (אֲפִלּוּ הֵם שְׁנַיִם וְיוֹתֵר), כֵּיוָן שֶׁהֵם כְּפִקְחִים לְכָל דִּבְרֵיהֶם — מִצְטָרְפִים לְזִמּוּן, אִם הֵם מְבִינִים וּמְכַוְּנִין לָזֶה (אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַחֵרֵשׁ שׁוֹמֵעַ בִּרְכַּת הַזִּמּוּן וְהָאִלֵּם אֵינוֹ עוֹנֶה).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְזִמּוּן בַּעֲשָׂרָה, שֶׁלְּדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה אֵין עֲנִיַּת הַמְּעוּט מְעַכַּבְתָּם,

כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ה, אֲבָל לְזִמּוּן בִּשְׁלֹשָׁה צָרִיךְ שֶׁהַשְּׁנַיִם יִשְׁמְעוּ מִפִּי הַמְזַמֵּן עַד סִיּוּם בִּרְכַּת "הַזָּן", וְגַם שֶׁיַּעֲנוּ אַחֲרָיו: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ כוּ'", וְאִם לָאו — אֵין כָּאן זִמּוּן כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג:

יא מִי שֶׁנִּדְּוּהוּ עַל דְּבַר עֲבֵרָה אֵין מְצָרְפִין אוֹתוֹ לְזִמּוּן, לֹא לִשְׁלֹשָׁה וְלֹא לַעֲשָׂרָה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן נִדּוּי, שֶׁמַּרְחִיקִים אוֹתוֹ וּמַבְדִּילִים אוֹתוֹ מֵאֲגֻדָּתָם. וְאִם נִדְּוּהוּ עַל עִסְקֵי מָמוֹן, יִתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן של"ד:

סימן ר

א **דִּין הַמַּפְסִיק כְּדֵי לְבָרֵךְ וּבוֹ ג' סְעִיפִים:**

שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת וְנָמְרוּ [שְׁנַיִם] סְעוּדָתָם וְאֶחָד לֹא גָּמַר — הָאֶחָד מַפְסִיק עַל כָּרְחוֹ לְהַשְּׁנַיִם וְעוֹנֶה עִמָּהֶם בִּרְכַּת הַזִּמּוּן, וְשׁוֹמֵעַ עַד "הַזָּן אֶת הַכֹּל", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג. וְאִם לָאו — הוּא לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן.

אֲבָל הֵם מְזַמְּנִין עָלָיו בֵּין עוֹנֶה בֵּין אֵינוֹ עוֹנֶה, כָּל שֶׁהוּא עוֹמֵד שָׁם וְשׁוֹמֵעַ וְיָכוֹל לַעֲנוֹת. וְאִם אֵינוֹ עוֹמֵד עִמָּהֶם — קוֹרִין לוֹ עַד שֶׁיִּתְקָרֵב אֲלֵיהֶם וְיוּכַל לִשְׁמֹעַ וְלַעֲנוֹת עִמָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ד (מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּחֵרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁמֹעַ וְאִלֵּם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲנוֹת — אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ט):

ב אֲבָל שְׁנַיִם אֵינָן חַיָּבִים לְהַפְסִיק לְאֶחָד. לְפִיכָךְ, אֵין חִיּוּב זִמּוּן חָל עֲלֵיהֶם כְּלָל עַד שֶׁיִּתְרַצּוּ לְהַפְסִיק לָאֶחָד וּלְבָרֵךְ. וְאִם לֹא רָצוּ לְהַפְסִיק וְזִמֵּן הוּא עֲלֵיהֶם וְלֹא עָנוּ אַחֲרָיו, אוֹ שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ עַד "הַזָּן אֶת הַכֹּל" — לֹא עָשָׂה כְּלוּם וְלֹא יָצָא יְדֵי זִמּוּן. לְפִיכָךְ, אַף הוּא אֵינוֹ רַשַּׁאי לְבָרֵךְ עַד שֶׁיִּגְמְרוּ הַשְּׁנַיִם סְעוּדָתָם וְיַזְמֵּן עֲלֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נִתְחַיֵּב בְּזִמּוּן מִתְּחִלַּת הַסְּעוּדָה אִם הִתְחִילוּ שִׁלְשָׁתָם יַחַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג.

וְאִם נִתְרַצּוּ לְהַפְסִיק לוֹ וְזִמֵּן עֲלֵיהֶם וְאַחַר כָּךְ בָּא אֶחָד מִן הַשּׁוּק וְקָבַע עִמָּהֶם וְנָמְרוּ סְעוּדָתָם עִמּוֹ — אֵינָן חוֹזְרִין וּמְזַמְּנִין, שֶׁכְּבָר פָּרַח מֵהֶם זִמּוּן כְּשֶׁזִּמְּנוּ פַּעַם רִאשׁוֹנָה. אֲבָל אֶחָד הַמַּפְסִיק לִשְׁנַיִם וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ שְׁנַיִם מִן הַשּׁוּק וְקָבְעוּ אֶצְלוֹ וְנָמַר סְעוּדָתוֹ עִמָּהֶם — חוֹזֵר וּמְזַמֵּן עִמָּהֶם, שֶׁהוּא נַעֲשָׂה טָפֵל לִשְׁנַיִם אֵלּוּ שֶׁלֹּא זִמְּנוּ עֲדַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג. וְהוּא הַדִּין פַּעַם ב' וְג' אוֹ יוֹתֵר, יָכוֹל לְהַפְסִיק וּלְזַמֵּן עִם כָּל שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ וְקָבְעוּ אֶצְלוֹ וְאָכַל עִמָּהֶם כְּזַיִת.

וְהוּא הַדִּין אִם הָיוּ תִּשְׁעָה קְבוּעִים יַחַד מִתְּחִלָּה וְהִפְסִיק אֶחָד לִשְׁנַיִם מֵהֶם — יָכוֹל [הָ]אֶחָד לַחֲזֹר וּלְהַפְסִיק לִשְׁנַיִם אֲחֵרִים מֵהֶם, וְלַחֲזֹר וּלְהַפְסִיק לִשְׁנַיִם, אֲבָל שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים פָּרַח זִמּוּן מֵהֶם כְּשֶׁזִּמְּנוּ הָרִאשׁוֹנִים, וְלֹא נִשְׁאַר זִמּוּן בַּחֲבוּרָה אִם לֹא שֶׁאָכְלוּ עוֹד אַחַר זִמּוּן הָרִאשׁוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם בְּסִימָן קצ"ג, וְשָׁם נִתְבָּאֲרוּ כָּל פְּרָטֵי דִּינֵי "פָּרַח זִמּוּן":

ג הַמַּפְסִיק לְזִמּוּן אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" כְּשֶׁחוֹזֵר לִסְעוּדָתוֹ, שֶׁאֵין כָּאן הֶפְסֵק וְהֶסַּח הַדַּעַת כְּלָל, כִּי גַּם בִּשְׁמִיעָתוֹ בִּרְכַּת "הַזָּן" הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ לֶאֱכֹל עוֹד וְשֶׁלֹּא לָצֵאת בִּבְרָכָה זוֹ. וּלְפִיכָךְ, אִם אַחַר כָּךְ נִמְלַךְ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עוֹד — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

אֲבָל אִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל עוֹד פַּת רַק פַּרְפֶּרֶת — יָצָא יְדֵי חוֹבַת בִּרְכַּת "הַזָּן", וּמַתְחִיל בְּרָכוֹת הַמָּזוֹן מִבִּרְכַּת הָאָרֶץ. וּמִכָּל מָקוֹם, יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יָ[שְׂ]יחַ בֵּינְתַיִם, וְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן יְבָרֵךְ מֵעֵין ג', שֶׁהִיא בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל הַפַּרְפֶּרֶת, שֶׁהִיא מֵחֲמִשֶּׁת הַמִּינִין, כִּי לֹא נִפְטְרָה בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, הוֹאִיל וְלֹא בֵּרַךְ בָּהּ בִּרְכַּת "הַזָּן".

וְאִם אַחַר שֶׁיָּצָא יְדֵי חוֹבַת בִּרְכַּת "הַזָּן" נִמְלַךְ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל פַּת — צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו וּלְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" תְּחִלָּה, שֶׁכְּבָר עָשָׂה סִלּוּק וְהֶסַּח הַדַּעַת בְּבָרְכוֹ בִּרְכָה אַחַת מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן (אֲבָל הֶסַּח הַדַּעַת לְבַדּוֹ אֵינוֹ זָקוּק לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט):

סימן רא

א מִי הוּא הַמְבָרֵךְ וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

גָּדוֹל בְּחָכְמָה שֶׁבְּכָל הַמְסֻבִּין, הוּא יְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְכֻלָּם, אֲפִלּוּ אִם בָּא בְּסוֹף הַסְּעוּדָה. וְאִם רוֹצֶה לִתֵּן רְשׁוּת לְקָטָן לְבָרֵךְ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

וְאִם הַגָּדוֹל מוֹצִיא לַחָה (שָׁקוֹרִין הוש"ט) — יְבָרֵךְ אַחֵר, כִּי זֶה אֵין נָכוֹן שֶׁיַּפְסִיק פְּעָמִים רַבּוֹת וְיִהְיֶה רוֹקֵק וַאֲחֵרִים יַמְתִּינוּ.

ב חָכָם יִשְׂרָאֵל קֹדֶם לְכֹהֵן אֲפִלּוּ שֶׁאֵינוֹ חָכָם כְּמוֹתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא גַּם כֵּן תַּלְמִיד חָכָם. וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב שֶׁיִּמְחֹל יִשְׂרָאֵל הֶחָכָם עַל כְּבוֹדוֹ וְיַקְדִּימוֹ הַכֹּהֵן לְבָרֵךְ, וְלֹא יְבָרֵךְ לְפָנָיו, כֵּיוָן שֶׁהַכֹּהֵן גַּם כֵּן תַּלְמִיד חָכָם. וְהָעוֹשֶׂה כֵּן מַאֲרִיךְ יָמִים.

אֲבָל לְכֹהֵן עַם הָאָרֶץ אָסוּר לְהַקְדִּים דֶּרֶךְ חֹק וּמִשְׁפַּט כְּהֲנָה, מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן הַתּוֹרָה, כִּי

מַעֲלָתָהּ גְּדוֹלָה מִמַּעֲלַת הַכְּהֻנָּה. אֲבָל אִם הֶחְכָּם נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת לְבָרֵךְ כָּךְ בְּלֹא חֹק וּמִשְׁפָּט כְּהֻנָּה — מֻתָּר. וַאֲפִלּוּ אִם הֶחְכָּם הוּא כֹּהֵן וְהָעָם הָאָרֶץ הוּא יִשְׂרָאֵל:

ג כֹּהֵן וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם שָׁוִין בְּחָכְמָה, מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְהַקְדִּים הַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר "וְקִדַּשְׁתּוֹ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כְּלוֹמַר בְּכָל דָּבָר שֶׁיֵּרָאֶה גָּדוֹל הוּא מְקֻדָּשׁ, כְּגוֹן לִפְתֹּחַ רִאשׁוֹן בִּקְרִיאַת הַתּוֹרָה, וְלִהְיוֹת רֹאשׁ הַמְדַבְּרִים בְּכָל קִבּוּץ עַם לְדַבֵּר וְלִדְרֹשׁ תְּחִלָּה, וְכֵן בִּישִׁיבָה יְדַבֵּר בָּרֹאשׁ, וְכֵן בַּסְּעוּדָה הוּא קוֹדֵם לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, וְלִתֵּן לוֹ מָנָה יָפָה בַּתְּחִלָּה לְכָל הַמְסֻבִּין. אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ יִשְׂרָאֵל גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה, אָז יִתְּנוּ לְהֶחְכָּם מָנָה הַיָּפָה תְּחִלָּה. וְצָרִיךְ לְזָהֵר בְּכָל אֵלּוּ שֶׁהֵם מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל כְּשֶׁהַכֹּהֵן חוֹלֵק אֵיזֶה שֶׁתָּפוּת עִם חֲבֵרוֹ יִשְׂרָאֵל — אֵין צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ הַחֵלֶק הַיָּפֶה, שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ כָּבוֹד שֶׁיִּטֹּל חֵלֶק הַיָּפֶה, שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן עֵינָיו בַּחֵלֶק הַיָּפֶה — אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה לְעוֹלָם.

וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין כֹּהֵן, טוֹב לְהַקְדִּים גַּם כֵּן הַלֵּוִי לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל אֵלּוּ אִם הֵם שָׁוִין בְּחָכְמָה (וְהָעוֹשֶׂה כֵּן מַאֲרִיךְ יָמִים. אֲבָל אֵין חִיּוּב בַּדָּבָר, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר "וְקִדַּשְׁתּוֹ" אֶלָּא בְּכֹהֵן, "כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב וְגוֹ'"):

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהֶחְכָּם קוֹדֵם לְכֹהֵן וְכֹהֵן לְלֵוִי וְלֵוִי לְיִשְׂרָאֵל לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן? כְּשֶׁכָּל הַמְסֻבִּין הֵם בַּעֲלֵי בָּתִּים וְאֵין שָׁם אוֹרֵחַ, אוֹ שֶׁכֻּלָּם אוֹרְחִים וְאֵין שָׁם בַּעַל הַבַּיִת מֵסֵב עִמָּהֶם. אֲבָל אוֹרֵחַ וּבַעַל הַבַּיִת, אֲפִלּוּ בַּעַל הַבַּיִת הוּא כֹּהֵן וְגָדוֹל בְּחָכְמָה — הָאוֹרֵחַ מְבָרֵךְ, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ לְבַעַל הַבַּיִת. וּמַה בְּרָכָה מְבָרְכוֹ? "יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא יֵבוֹשׁ וְלֹא יִכָּלֵם בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא, וַיַּצְלִיחַ בְּכָל נְכָסָיו, וְיִהְיוּ נְכָסָיו מֻצְלָחִים וּקְרוֹבִים לָעִיר, וְלֹא יִשְׁלֹט שָׂטָן בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו, וְאַל יְזַדֵּקֵר לְפָנָיו שׁוּם דָּבָר חֵטְא וְעָוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם".

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הָאוֹרֵחַ אֵינוֹ הָגוּן בְּעֵינֵי בַּעַל הַבַּיִת — רַשַּׁאי לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ הַבְּרָכָה וְלִתְּנוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ, אֲפִלּוּ לֹא יְבָרְכֵנוּ, כְּגוֹן שֶׁהוּא סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ בְּשָׂכָר, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְבַעַל הַבַּיִת.

וַאֲפִלּוּ הוּא הָגוּן בְּעֵינָיו וְרוֹצֶה לְוַתֵּר עַל בִּרְכָתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ:

ה וְאוֹרֵחַ שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ לְבָרֵךְ וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ — מְקַצֵּר יָמָיו, מִשּׁוּם שֶׁנִּמְנַע לְבָרֵךְ אֶת בַּעַל הַבַּיִת, שֶׁהוּא מְזָרֵע אַבְרָהָם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ", וּמִכְּלַל הֵן אַתָּה שׁוֹמֵעַ לְאוֹ.

וְגַם כָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ לַחֲזֹר שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּזִמּוּן, וְלֹא לִשְׁמֹעַ וְלַעֲנוֹת "אָמֵן", שֶׁאַף שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, וְעוֹנֶה "אָמֵן" כְּמוֹצִיא בְּרָכָה מִפִּיו, מִכָּל מָקוֹם, מְמַהֲרִין לִתֵּן שָׂכָר תְּחִלָּה לְהַמְבָרֵךְ:

סימן רב

א **דִּינֵי פֵּרוֹת הָאִילָן, וּבוֹ כ"ד סְעִיפִים**:

עַל כָּל פֵּרוֹת הָאִילָן, בֵּין מִז' הַמִּינִים בֵּין מִשְּׁאָר מִינִים, בָּרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלָּהֶם הִיא "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", שֶׁמִּפְּנֵי חֲשִׁיבוּתָם הוֹצִיאוּם מִכְּלַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁגִּדּוּלָם מִן הָאָרֶץ, וְקָבְעוּ לָהֶם בְּרָכָה מְיֻחֶדֶת, פְּרָטִית וּמְבֹרֶרֶת, שֶׁמְּבָרֶרֶת וּפוֹרֶטֶת חֲשִׁיבוּתָם שֶׁהֵם פְּרִי הָעֵץ, וְלֹא גְּדֵלִים בָּאֲדָמָה, כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם בְּהַזְכָּרַת שִׁבְחוֹ בִּפְרָטוּת, שֶׁבָּרָא פֵּרוֹת חֲשׁוּבִים כִּפְרִי הָעֵץ:

ב לְפִיכָךְ, כָּל דָּבָר שֶׁגָּדֵל עַל הָעֵץ וְאֵינוֹ עִקַּר הַפְּרִי — אֵין בּוֹ חֲשִׁיבוּת לְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", וּמְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה".

וְהוּא שֶׁנּוֹטְעִים הָאִילָן עַל דַּעַת לֶאֱכֹל גַּם אוֹתוֹ דָּבָר, כְּגוֹן מִין אִילָן קָטָן הַנִּקְרָא צָלָף, שֶׁעָלִין שֶׁלּוֹ רְאוּיִין לַאֲכִילָה, וְיֵשׁ בְּעָלָיו תְּמָרוֹת בּוֹלְטוֹת כְּמוֹ בַּעֲלֵי עֲרָבָה, וְגַם הֵן רְאוּיִין לַאֲכִילָה — מְבָרֵךְ עַל הָעָלִין וְעַל הַתְּמָרוֹת "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", הוֹאִיל וְנוֹטְעִין הַצָּלָף עַל דַּעַת לֶאֱכֹל גַּם מִן הָעָלִין וְהַתְּמָרוֹת, שֶׁאֵין מְמַעֲטִין אֶת הָאִילָן בְּכָךְ.

אֲבָל הַקּוֹר, שֶׁהוּא הָרֹאשׁ שֶׁל דֶּקֶל שֶׁנִּתְוַסֵּף בְּכָל שָׁנָה, וְהוּא רַךְ וְרָאוּי לַאֲכִילָה — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", לְפִי שֶׁאֵין נוֹטְעִין אֶת הַדֶּקֶל עַל דַּעַת כֵּן לֶאֱכֹל אֶת הַקּוֹר, שֶׁהָאוֹכְלוֹ מְמַעֵט עַנְפֵי הַדֶּקֶל. וְהוּא הַדִּין לְלוּלְבֵי גְּפָנִים:

ג וְכֵן שְׁקֵדִים קְטַנִּים שֶׁהֵם רַכִּים וְאוֹכְלָם בְּקִלְפָּתָם הַחִיצוֹנָה — מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", שֶׁאֵין נוֹטְעִים אוֹתָם אֶלָּא עַל דַּעַת שֶׁיִּגְדְּלוּ וְיַעֲשׂוּ פְּרִי בְּתוֹךְ הַקְּלִפָּה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁקֵדִים, שֶׁעִקַּר אֲכִילָתָם כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים הִיא קְלִפָּתָם, וְאֵין

נוֹטְעִים אוֹתָם אֶלָּא עַל דַּעַת לֶאֱכֹל הַפְּרִי שֶׁבְּתוֹכָם כְּשֶׁיִּגְדְּלוּ, אֲבָל שְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁגַּם כְּשֶׁאוֹכְלִים אוֹתָם כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים אוֹכְלִים מִגּוּף הַפְּרִי שֶׁיִּגְדַּל אַחַר כָּךְ — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" גַּם כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטַּע הָאִילָן בִּשְׁבִיל כָּךְ, הוֹאִיל וְאָכַל גּוּף הַפְּרִי שֶׁנִּטַּע הָאִילָן בִּשְׁבִילוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, עַל עֲנָבִים קְטַנִּים מִכְּפוֹל הַלָּבָן — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" אֶלָּא "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", לְפִי שֶׁעֲדַיִן אֵין שֵׁם פְּרִי עֲלֵיהֶם כְּלָל, וּלְפִיכָךְ אֵין בָּהֶם חֶשְׁיבוּת לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", כְּמוֹ שֶׁאֵין חֶשְׁיבוּת בְּעָלִין וּתְמָרוֹת שֶׁל צָלָף, אַף עַל פִּי שֶׁנִּטַּע הָאִילָן עַל דַּעַת לְאָכְלָם גַּם כֵּן.

וְשִׁעוּר פּוֹל הַלָּבָן שֶׁבִּימֵיהֶם לֹא נוֹדַע לָנוּ, לְפִיכָךְ לְעוֹלָם הוּא מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" עַל הָעֲנָבִים שֶׁהֵם בֹּסֶר, עַד שֶׁיִּהְיוּ גְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁבִּרְכָתוֹ סָפֵק אִם הִיא "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" אוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" — מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה".

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לֶאֱכֹל מֵהֶם כְּשִׁעוּר שֶׁחַיָּב בָּרָכָה אַחֲרוֹנָה אֶלָּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא סָפֵק אִם יְבָרֵךְ מֵעֵין ג' אוֹ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת".

וְכֵן חֲרוּבִים קְטַנִּים קֹדֶם שֶׁיֵּרָאֶה בָּהֶם כְּמִין שַׂרְשָׂרְאוֹת שֶׁל חֲרוּבִים, וְזֵתִים קֹדֶם שֶׁיִּגְדַּל הַנֵּץ סְבִיבָם — אֵין שֵׁם פְּרִי עֲלֵיהֶם, וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה":

ד אֲבָל שְׁאָר כָּל הָאִילָן מִשֶּׁיּוֹצִיא פְּרִי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן מְאֹד — שֵׁם פְּרִי עָלָיו, וּמְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא מַר אוֹ עָפוּץ בְּיוֹתֵר עַד שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק, שֶׁאָז אֵין מְבָרְכִין עָלָיו כְּלָל.

וַאֲפִלּוּ אִם מִתְקוֹ עַל יְדֵי הָאוּר אוֹ דָּבָר אַחֵר — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" אוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה כְּלָל בְּלֹא מִתּוּק — אֵין שֵׁם פְּרִי עָלָיו כְּלָל, וְאֵינוֹ חָשׁוּב אֲפִלּוּ כִּפְרִי הָאֲדָמָה, אֶלָּא כְּעֵץ בְּעַלְמָא הוּא:

ה וְכֵן שְׁקֵדִים הַמָּרִים — אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם כְּלוּם כְּשֶׁהֵם גְּדוֹלִים, שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לַאֲכִילָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק. אֲבָל קְטַנִּים שֶׁהֵם רַכִּים — מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", כִּי עִקַּר אֲכִילָתָם הִיא הַקְּלִפָּה וְאֵינָהּ מָרָה, וְעַל דַּעַת כֵּן נוֹטְעִים אוֹתָן, אֲבָל הַגְּדוֹלִים עִקַּר אֲכִילָתָם מַה שֶּׁבִּפְנִים, וְהוּא מַר.

וְאִם מִתְקַן עַל יְדֵי הָאוּר אוֹ דָּבָר אַחֵר — מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", כִּי הֵם פְּרִי גָּמוּר, וְנוֹטְעִים אוֹתָם עַל דַּעַת כֵּן:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמְּבָרְכִין עַל פֵּרוֹת קְטַנִּים שֶׁלֹּא נִגְמַר בִּשּׁוּלָם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ"? בְּפֵרוֹת שֶׁנִּתְלַשׁוּ מִן הָאִילָן, וְאִם לֹא נִתְלְשׁוּ הָיוּ מִתְבַּשְּׁלִים וְנִגְמָרִים עָלָיו, אֲבָל הַנּוֹבְלוֹת שֶׁהֵם פֵּ[רוֹת] שֶׁנִּשְׁרְפוּ מֵהַחֹם וְנָבְלוּ וְנָפְלוּ מִן הָאִילָן קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ, וְכֵן מִין תְּמָרִים שֶׁאֵין מִתְבַּשְּׁלִין עַל הָאִילָן אֶלָּא תּוֹלְשִׁין אוֹתָן וְעוֹשִׂים אוֹתָם כְּמֹר בָּאָרֶץ וּמִתְבַּשְּׁלִין, אוֹ נוֹתְנִים אוֹתָם לְמַחְצָלָאוֹת לְהִתְחַמֵּם עַד שֶׁיִּתְבַּשְּׁלוּ, וְכֵן סוֹפֵי עֲנָבִים שֶׁאֵין מִתְבַּשְּׁלִין לְעוֹלָם מִפְּנֵי שֶׁהִגִּיעַ הַסְּתָיו — מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", שֶׁהוֹאִיל וְנִשְׁתַּנּוּ לְקִלְקוּל מֵחֲמַת קֹר אוֹ חֹם אוֹ דָּבָר אַחֵר — נִגְרְעוּ וְיָרְדוּ מִמַּעֲלָתָם לְעָנְיָן חֲשִׁיבוּת הַבְּרָכָה יוֹתֵר מֵאִלּוּ לֹא הָיוּ מַגִּיעִים לְכָלָל פְּרִי מִפְּנֵי קַטְנוּתָם, שֶׁהָיוּ מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" עַל כָּל פָּנִים, וְעַכְשָׁו שֶׁגָּדְלוּ וְהִגִּיעוּ לִכְלַל פְּרִי וְנִשְׁתַּנּוּ — מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם כְּבִרְכַּת פַּת וְתַבְשִׁיל שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ לְקִלְקוּל, שֶׁהִיא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ד:

ז וְכֵן עַל הַחֹמֶץ שֶׁעוֹשִׂין מִסּוֹפֵי עֲנָבִים — מְבָרְכִין "שֶׁהַכֹּל" כְּמוֹ עַל הָעֲנָבִים עַצְמָן, שֶׁהַיּוֹצֵא מִן הָעֲנָבִים — כְּמוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ח גַּרְעִינֵי הַפֵּרוֹת, אִם הֵם מְתוּקִים וּרְאוּיִים לַאֲכִילָה — שֵׁם פְּרִי עֲלֵיהֶן, וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". וְאִם הֵם מָרִים — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם כְּלָל. וְאַף אִם מִתְקַן עַל יְדֵי הָאוּר אוֹ דָּבָר אַחֵר — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", שֶׁגַּרְעִינִים הַמָּרִים אֵין שֵׁם פְּרִי עֲלֵיהֶם כְּלָל, וּכְעֵץ בְּעָלְמָא הֵם:

ט הָאֲבְיוֹנוֹת שֶׁל צָלָף שֶׁהֵם עִקַּר הַפְּרִי — מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". וְהַקַּפְּרִיסִין שֶׁהִיא קְלִפָּה גְּדוֹלָה שֶׁסְּבִיבוֹת הָאֲבְיוֹנוֹת, כְּעֵין קְלִפָּה הַגְּדֵלָה סְבִיבוֹת אֱגוֹזִים דַּקִּים — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם הֵם חֲשׁוּבִים פְּרִי, וּמְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָם חֲשׁוּבִים פְּרִי, וּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". וְכֵן עַל קְלִפּוֹת חִיצוֹנוֹת שֶׁל שְׁאָר פֵּרוֹת, כְּגוֹן שֶׁל רִמּוֹנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — מְבָרְכִים "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", שֶׁאֵין מְבָרְכִין "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" אֶלָּא עַל עִקַּר הַפְּרִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וּלְפִיכָךְ מְבָרְכִין עַל קְלִפֵּי מרנצי"ן מְרֻקָּחִין "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה".

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, לְכַתְּחִלָּה יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", שֶׁאָז יוֹצֵא לְדִבְרֵי הַכֹּל, וְאִם בֵּרַךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" — יָצָא, שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל. וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁבִּרְכָתוֹ סָפֵק:

י כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁסְּחָטָן לְהוֹצִיא מֵימֵיהֶם — אֵין מֵימֵיהֶם חֲשׁוּבִים כְּמוֹתָם לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", וַאֲפִלּוּ יָצְאוּ מֵעַצְמָן, כְּמוֹ דְּבַשׁ הַזָּב מֵהַתְּמָרִים, אֶלָּא מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", כִּי זֶה בְּעָלְמָא הִיא, וְאֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת כְּגוּף הַפְּרִי, חוּץ מִזֵּתִים וַעֲנָבִים שֶׁהַיּוֹצֵא מֵהֶם כְּמוֹתָם, שֶׁאַף שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ — נִשְׁתַּנּוּ לְעִלּוּי, שֶׁבְּשִׁנּוּיִם הֵם בָּאִים לִכְלַל דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם, שֶׁעִקַּר הַפְּרִי לְכָךְ נִטְעוּהוּ, עֲנָבִים לְהוֹצִיא מֵהֶן יַיִן, וְזֵיתִים לְהוֹצִיא מֵהֶן שֶׁמֶן, לְפִיכָךְ פְּרִי הוּא, וְרָאוּי לְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ".

אֶלָּא שֶׁהַיַּיִן, מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁסּוֹעֵד וּמְשַׂמֵּחַ הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ", הוֹצִיאוּהוּ מִכְּלַל פֵּרוֹת הָעֵץ וְקָבְעוּ לוֹ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ, וְהִיא "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", שֶׁהִיא בְּרָכָה פְּרָטִית וּמְבֹרֶרֶת יוֹתֵר, שֶׁמְּבֹרֶרֶת וּפוֹרֶטֶת יוֹתֵר חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁהוּא פְּרִי הַגֶּפֶן. וְאִם בֵּרַךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" — לֹא יָצָא, אֲפִלּוּ הוּא יַיִן חָזָק שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִשְׁתִיָּה בְּלֹא מַיִם, וְאֵין זֶה דֶּרֶךְ שְׁתִיָּתוֹ וַחֲשִׁיבוּתוֹ כְּשֶׁהוּא חַי. וְכָל פְּרָטֵי בִּרְכוֹת יַיִן שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" — יְתִבָּאֵר בְּסִימָן ר"ד וְעַר"ב.

וְהַשֶּׁמֶן אֵין מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" כְּשֶׁשּׁוֹתֶהוּ לְבַדּוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא, שֶׁהֲרֵי הוּא מַזִּיק לְגוּפוֹ וְאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל בִּשְׁתִיָּתוֹ, וְאֵין לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין כְּלָל עַל שְׁתִיָּה זוֹ, אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁעֵרְבוֹ עִם אֵיזֶה מַשְׁקֶה בְּעִנְיָן שֶׁנֶּהֱנֶה מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ מַזִּיקוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַשֶּׁמֶן מוּעָט — אֵין הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב לְבָרֵךְ בִּרְכַּת אוֹתוֹ מַשְׁקֶה, אֶלָּא מְבָרֵךְ עַל תַּעֲרֹבֶת זֶה "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", שֶׁהִיא בִּרְכַּת הַשֶּׁמֶן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחוֹשֶׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ וּמִתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה בִּשְׁתִיָּה זוֹ, שֶׁהַשֶּׁמֶן מְרַכֵּךְ אֶת הַגָּרוֹן וּמְרַפְּאוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת שֶׁמֶן לְבַדּוֹ לְכָךְ שׂוֹתֶה עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת שְׁאָר מַשְׁקִין הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ, אֲבָל כַּוָּנָתוֹ בִּשְׁתִיָּה זוֹ הוּא עַל הַשֶּׁמֶן, לְפִיכָךְ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַשֶּׁמֶן שֶׁהִיא הָעִקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַמַּשְׁקֶה הַטָּפֵל, שֶׁכָּל עִקָּר וְעִמּוֹ טְפֵלָה — מְבָרֵךְ עַל הָעִקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"ב. אֲבָל אִם אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ, וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בִּשְׁתִיָּה זוֹ לִרְפוּאָה כְּלָל — הַמַּשְׁקֶה עִקָּר, שֶׁהוּא הָרֹב וְהַשֶּׁמֶן טָפֵל, וְנִפְטָר בִּבְרָכַת הַמַּשְׁקֶה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם הַשֶּׁמֶן הוּא הָרֹב — אֵינוֹ נֶחְשָׁב עִקָּר כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה, הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי לִשְׁתִיָּה בִּלְא תַּעֲרֹבֶת מַשְׁקֶה, אֶלָּא הַמַּשְׁקֶה עִקָּר וּמְבָרֵךְ עָלָיו וּפוֹטֵר הַשֶּׁמֶן (וְלִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אִם הַשֶּׁמֶן הוּא הָרֹב — אֵינוֹ מְבָרֵךְ כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁמַּזִּיק לְגוּפוֹ, וְאֵינוֹ נֶהֱנֶה בִּשְׁתִיָּה זוֹ כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁהַשֶּׁמֶן הוּא הָרֹב, וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל).

וְכֵן הַשָּׁוֶה חֹמֶץ מִעֹרֶב בְּמֵי שִׁלְקוֹת שֶׁמְּבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ה, אִם מִתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה, כְּגוֹן שֶׁחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו וּמְנַמֵּעַ בָּהֶם חֹמֶץ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָזָק וְאֵינוֹ רָאוּי לִשְׁתִיָּה מְעֹרָבוֹ בְּמֵי שִׁלְקוֹת — הַחֹמֶץ עִקָּר, אֲפִלּוּ הוּא מוּעָט, וּמֵי שִׁלְקוֹת טְפֵלִים, וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַחֹמֶץ שֶׁהִיא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ". וְאִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה — הַחֹמֶץ בָּטֵל בְּרֹב בְּמֵי הַשִּׁלְקוֹת.

אֲבָל אִם הַחֹמֶץ הוּא הָרֹב, אַף שֶׁלְּפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה הַמֵּי שִׁלְקוֹת הֵם הָעִקָּר הוֹאִיל וְהַחֹמֶץ אֵינוֹ רָאוּי לִשְׁתִיָּה לְבַדּוֹ בִּלְא תַּעֲרֹבֶת, מִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לָחֹשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה וּלְבָרֵךְ עַל הַחֹמֶץ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" וְלִפְטֹר הַמֵּי שִׁלְקוֹת, שֶׁעַל כֻּלָּם אִם אָמַר "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" — יָצָא.

וַאֲפִלּוּ אִם אוֹכֵל שֶׁמֶן עִם פַּת — אֵין צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו וּלְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לִרְפוּאָה, שֶׁאַף הַפַּת נַעֲשֶׂה טְפֵלָה אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בַּאֲכִילָתָהּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַשֶּׁמֶן שֶׁיּוּכַל לֶאֱכֹלָהּ עִמּוֹ וְלֹא יַזִּיק לוֹ. אֲבָל אִם הוּא רָעֵב וְתֹאֵב לֶאֱכֹל פַּת, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכֵל עִמָּהּ הַשֶּׁמֶן לִרְפוּאָה — הַפַּת עִקָּר, וּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" וּפוֹטֶרֶת אֶת הַשֶּׁמֶן, כְּמוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז.

וְכֵן הַמְּעָרֵב שֶׁמֶן בִּשְׂאָר מַשְׁקִין לִרְפוּאָה וְהוּא צָמֵא וְתֹאֵב לִשְׁתּוֹת — הַמַּשְׁקִין עִקָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, אִם הֵם הָרֹב.

וְכָל זֶה בְּשֶׁמֶן, שֶׁהוּא מַזִּיק וְאֵין הֲנָאָה כְּלָל בִּשְׁתִיָּתוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא, אֲבָל אֲכָלִים וּמַשְׁקִים שֶׁהַחֵךְ נֶהֱנָה מֵהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מַזִּיקִים וְקָשִׁים לַגּוּף — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בְּרָכָה הַמְיֻחֶדֶת לָהֶם. וְאִם אֵין הַחֵיךְ נֶהֱנָה מֵהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם יָפִים וּמוֹעִילִים לַגּוּף — אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ד:

יא כָּל הַפֵּרוֹת, אֲפִלּוּ זֵיתִים וַעֲנָבִים, שֶׁשְּׁרָאָן אוֹ בִּשְּׁלָן בְּמַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס טַעַם הַפְּרִי בַּמַּיִם — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל אוֹתָם הַמַּיִם אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל", שֶׁהַמַּיִם הֵם עִקָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים

אֲמוּרִים? בְּפֵרוֹת שֶׁדַּרְכָּן לְאָכְלָן חַיִּין, אֲבָל מִינֵי יְרָקוֹת שֶׁדַּרְכָּן אֲכִילָתָם עַל יְדֵי בִּשּׁוּל — מֵי בִּשּׁוּלָם כְּמוֹתָם, שֶׁעַל דַּעַת כֵּן נוֹטְעִים אוֹתָם, לֶאֱכֹל גַּם מֵימֵיהֶם עִמָּהֶם אוֹ עִם פַּת, וְלֹא יָצְאוּ מִתּוֹרַת אֹכֶל לְגַמְרֵי, וּלְפִיכָךְ מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת הַיְרָקוֹת, אַף אִם בָּא לִשְׁתּוֹתָן בִּפְנֵי עַצְמָן. אֲבָל פֵּרוֹת שֶׁדַּרְכָּן אֲכִילָתָם חַיִּים אַף אִם נִתְיַבְּשׁוּ, וְאָז אֵין דַּרְכָּם לְהֵאָכֵל חַיִּים אֶלָּא עַל יְדֵי בִּשּׁוּל, מִכָּל מָקוֹם, אֵין עִקַּר נְטִיעָתָם עַל דַּעַת כֵּן, וּמְבָרֵךְ עַל מֵימֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל" אִם בָּא לִשְׁתּוֹתָם בִּפְנֵי עַצְמָן, וְכָל שֶׁכֵּן עַל מֵי שְׁרִיָתָם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל הַפֵּרוֹת מֵי בִּשּׁוּלָם אוֹ שְׁרִיָתָם כְּמוֹתָם, וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" אִם בָּא לִשְׁתּוֹתָם בִּפְנֵי עַצְמָן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעִקַּר בִּשּׁוּל הַמַּיִם בִּשְׁבִיל הַפֵּרוֹת, לְפִיכָךְ, כֵּיוָן שֶׁנָּתְנוּ הַפֵּרוֹת טַעַם בָּהֶם — הוֹלְכִים אַחַר הַטַּעַם, וְאֵינָן דּוֹמִים לְמַשְׁקִין הַיּוֹצְאִים מֵהַפֵּרוֹת מֵעַצְמָם, אוֹ עַל יְדֵי כְּתִישָׁה וּסְחִיטָה, שֶׁזֹּעָה בְּעָלְמָא הִיא, לְפִי שֶׁהַמַּשְׁקֶה אֵין לוֹ טַעַם הַפְּרִי כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לַמָּרָק טַעַם הַפְּרִי.

וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, וְאִם בֵּרַךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" — יָצָא, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל" וְיוֹצֵא לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְאִם אָכַל תְּחִלָּה הַפְּרִי וּבֵרַךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" וְאַחַר כָּךְ בָּא לִשְׁתּוֹת הַמָּרָק — לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", כִּי שֶׁמָּא נִפְטַר כְּבָר בִּבְרָכַת "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", לָכֵן טוֹב שֶׁיִּשְׁתֶּה דָּבָר אַחֵר תְּחִלָּה לְבָרֵךְ עָלָיו "שֶׁהַכֹּל":

יב וְכָל זֶה לָצֵאת יְדֵי סְפֵק בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, אֲבָל אִם יֵשׁ סָפֵק בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה, כְּגוֹן מֵי שְׁרִיַּת אוֹ בִּשּׁוּל תְּאֵנִים אוֹ שְׁאָר פֵּרוֹת שֶׁל שִׁבְעַת הַמִּינִים, שֶׁבִּרְכָתָן אַחֲרוֹנָה שֶׁלָּהֶם הִיא בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין ג', וּכְשֶׁשְּׁתָתָה הַמָּרָק לְבַדּוֹ — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מְבָרֵךְ מֵעֵין ג' אוֹ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת", לָכֵן כָּל יְרֵא שָׁמַיִם לֹא יִשְׁתֶּה כַּשִּׁעוּר אֶלָּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אוֹ יֹאכַל פְּרִי מְזֹ' מִינִים, וְגַם יִשְׁתֶּה מַיִם, כְּדֵי שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין ג' וְגַם "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת".

אֲפִלּוּ בְּמֵי שְׁרִיַּת צִמּוּקִים יַעֲשֶׂה כֵּן, אִם שְׁרָאָן עַל דַּעַת לְאָכְלָן עִם מֵימֵיהֶם, שֶׁאָז תּוֹרַת מָרָק עַל מֵימֵיהֶם וְלֹא תּוֹרַת יַיִן. אֲבָל אִם שְׁרָאָן שֶׁלֹּא עַל דַּעַת לְאָכְלָן כְּלָל, אֶלָּא לִשְׁתּוֹת מֵימֵיהֶם לְבַד — תּוֹרַת יַיִן עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ אוֹתוֹ עֲדַיִן מִן הַצִּמּוּקִים, וּמְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ער"ב.

וְכֵן בִּשְׂאָר פֵּרוֹת, אִם שְׂרָאָם אוֹ בִּשְּׁלָם לִשְׁתּוֹת מֵימֵיהֶם לְבַד — אֵין שֵׁם מָרָק עֲלֵיהֶם אֶלָּא שֵׁם מַשְׁקֶה, וּלְדִבְרֵי הַכֹּל מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" וּ"בוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת". וְלָכֵן מְבָרְכִין עַל שֵׁכָר תְּמָרִים "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" וְלֹא "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". וְכֵן עַל מַיִם מְבֻשָּׁלִים עִם עָלִים שֶׁקּוֹרִין (טיי"א) — אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" מִטַּעַם זֶה, אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ".

וְכֵן מָרָק שֶׁל כָּל מַעֲשֵׂה קְדֵרָה מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין (בֵּין שֶׁהַגִּרְעִינִים שְׁלֵמִים, רַק שֶׁאֵינָם עוֹמְדִים בְּעֵינָם, שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּתְמַעֲכוּ וּבֵרְכָתָם "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", בֵּין שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּמַכָּתֶשֶׁת לִשְׁנַיִם אוֹ לִשְׁלֹשָׁה וְיוֹתֵר, בֵּין תַּבְשִׁיל מִקֶּמַח שֶׁל חֲמֵשֶׁת הַמִּינִים) — אֵין הַמָּרָק נֶחְשָׁב כְּתַבְשִׁיל לְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", אִם בָּא לִשְׁתּוֹתוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן בִּשְּׁלוֹ בִּשְׁבִיל לֶאֱכֹל הַתַּבְשִׁיל, שֶׁאָז הוּא בָּטֵל לְגַבֵּי הַתַּבְשִׁיל.

אֲבָל אִם עִקַּר הַבִּשּׁוּל בִּשְׁבִיל הַמָּרָק לְבַדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁמְּבַשְּׁלִים שְׁעוֹרִים לְחוֹלֶה לִשְׁתּוֹת הַמָּרָק לִרְפוּאָה, וְכֵן מִקֶּמַח עוֹשִׂים לִפְעָמִים מְעַט לְבִיבוֹת וּמְשִׁימִים גַּם כֵּן מְעַט קֶמַח לְתוֹךְ הַמָּרָק, וְעִקַּר הַכַּוָּנָה עַל שְׁתִיַּת הַמָּרָק וְלֹא עַל אֲכִילַת הַלְּבִיבוֹת — מְבָרְכִין עָלָיו "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", שֶׁאֵינוֹ בָּטֵל לְגַבֵּי הַתַּבְשִׁיל וְשֵׁם מַשְׁקֶה עָלָיו. וּמִטַּעַם זֶה מְבָרְכִין עַל שֵׁכָר שְׁעוֹרִים "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" וְלֹא "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ד.

וַאֲפִלּוּ אִם אוֹכֵל גַּם כֵּן הַתַּבְשִׁיל עִם הַמָּרָק — אֵין הַמָּרָק נִפְטָר בִּבְרָכַת הַתַּבְשִׁיל, שֶׁאֵינָנּוּ טָפֵל אֵלָיו כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר הַבִּשּׁוּל בִּשְׁבִיל הַמָּרָק. וּמִכָּל מָקוֹם, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב — רָאוּי לְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" תְּחִלָּה עַל הַמָּרָק וְלִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ בִּפְנֵי עַצְמוֹ מְעַט, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַתַּבְשִׁיל "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", שֶׁגַּם הַתַּבְשִׁיל אֵינוֹ נַעֲשֶׂה טָפֵל אֶל הַמָּרָק אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר הַבִּשּׁוּל בִּשְׁבִילוֹ, לְפִי שֶׁמִּין דָּגָן הוּא חָשׁוּב וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה טָפֵל לְהַפְסִיד בִּרְכָתוֹ כָּל שֶׁבָּא לִתֵּן טַעַם בַּקְּדֵרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח.

(אֲבָל תַּבְשִׁיל מִמִּין דָּגָן שֶׁהַגִּרְעִינִים עוֹמְדִים בְּעֵינָם שֶׁבִּרְכָתוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", הֲרֵי הַמָּרָק כְּמָרָק שֶׁל שְׂאָר פֵּרוֹת, שֶׁאֲפִלּוּ עִקַּר הַבִּשּׁוּל בִּשְׁבִיל אֲכִילַת הַפֵּרוֹת — אֵין מְבָרְכִין עַל הַמָּרָק אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, הוֹאִיל וְאֵין דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם עַל יְדֵי בִּשּׁוּל, וְאַף חֲמֵשֶׁת מִינֵי דָּגָן אֵין דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם עַל יְדֵי בִּשּׁוּל כְּשֶׁהֵם

שְׁלֵמִים וְעוֹמְדִים בְּעֵינָם, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מֵהֶם פַּת אוֹ תַּבְשִׁיל לְאַחַר שֶׁנִּכְתְּשׁוּ אוֹ נִטְחֲנוּ, שֶׁמִּפְּנֵי זֶה אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" אֶלָּא לְאַחַר שֶׁנִּכְתְּשׁוּ אוֹ נִטְחֲנוּ, שֶׁהוּא דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח, מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתָם.

אֲבָל מִינֵי קִטְנִיּוֹת שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתָם עַל יְדֵי בִּשּׁוּל גַּם בְּעוֹדָם שְׁלֵמִים וְעוֹמְדִים בְּעֵינָם — מְבָרְכִים עַל הַמָּרָק "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" לְדִבְרֵי הַכֹּל, אַף עַל פִּי שֶׁדֶּרֶךְ לְאָכְלָם גַּם כֵּן חַיִּים.

וְהוּא שֶׁאֵין עִקַּר הַבִּשּׁוּל בִּשְׁבִיל הַמָּרָק לְבַדּוֹ, אֲבָל אִם עִקַּר הַבִּשּׁוּל בִּשְׁבִיל הַמָּרָק, בֵּין בְּמִינֵי קִטְנִיּוֹת בֵּין בְּמִינֵי דָּגָן — מְבָרְכִין עָלָיו "שֶׁהַכֹּל" אַף אִם אוֹכֵל גַּם כֵּן הַתַּבְשִׁיל עִמּוֹ, וְאֵין הַמָּרָק טָפֵל אֵלָיו כְּלָל וְאֵינוֹ נִפְטָר בִּבְרָכָתוֹ. אֶלָּא לַעֲשׂוֹת עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב רָאוּי לְבָרֵךְ תְּחִלָּה עַל הַמָּרָק וְלִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ מְעַט בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ עַל הַתַּבְשִׁיל אִם הוּא מִין דָּגָן. אֲבָל אִם הוּא מִמִּינֵי קִטְנִיּוֹת לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָפֵל אֶל הַמָּרָק וְנִפְטָר בִּבְרָכָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר הַבִּשּׁוּל בִּשְׁבִילוֹ, וְכֵן בְּפֵרוֹת שֶׁעִקַּר בִּשּׁוּלָם לְצֹרֶךְ הַמָּרָק.

אֲבָל מִינֵי יְרָקוֹת אַף אִם נִתְבַּשְּׁלוּ לְצֹרֶךְ הַמָּרָק, כְּגוֹן לִשְׁתּוֹתָם לִרְפוּאָה — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בְּרִכַּת הַיְרָקוֹת, כֵּיוָן שֶׁכָּל הָעוֹלָם מְבַשְּׁלִים אוֹתָם לַאֲכִילָה, וְאַז הַמָּרָק בָּטֵל לְגַבֵּי תַּבְשִׁיל — לֹא נִשְׁתַּנִּית בְּרִכַּת הַמָּרָק בִּשְׁבִיל זֶה שֶׁבִּשְּׁלָם לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶם (כִּי בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם.

וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמָרָק שֶׁל שְׁעוֹרִים שֶׁמְּבַשְּׁלִים לְחוֹלֶה, שֶׁאֵין לוֹמַר בָּהֶם כָּל כָּךְ בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם שֶׁמְּבַשְּׁלִים לַאֲכִילָה וְהַמָּרָק בָּטֵל לְגַבֵּי הַתַּבְשִׁיל, שֶׁהֲרֵי הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם עוֹשִׂים דַּיְסָא מִשְּׁעוֹרִים שֶׁהִיא בְּלֹא מָרָק כְּלָל, וְהַרְבֵּה אֵין מְבַשְּׁלִים אוֹתוֹ כְּלָל אֶלָּא עוֹשִׂים מִמֶּנּוּ פַּת. וְכֵן מִינֵי קִטְנִיּוֹת, הַרְבֵּה עוֹשִׂים מֵהֶם כְּעֵין דַּיְסָא בְּלֹא רֹטֶב כְּלָל, וְהַרְבֵּה עוֹשִׂים מֵהֶם פַּת, וְהַרְבֵּה אוֹכְלִים חַיִּים. וְכֵן פֵּרוֹת שֶׁדַּרְכָּם לְהֵאָכֵל חַיִּים, וְגַם הַיְבֵשִׁים שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהֵאָכֵל חַיִּים — הַרְבֵּה שׁוֹרִין אוֹתָם לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁרְגִילִים בְּאַגָּסִים יְבֵשִׁים וּבְצִמּוּקֵי עֲנָבִים. לְפִיכָךְ מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל" לְדִבְרֵי הַכֹּל).

וּמִינֵי זְרָעִים שֶׁאֵינָם נֶאֱכָלִים לְאַחַר בִּשּׁוּלָם אֶלָּא שׁוֹלְקִין אוֹתָם לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶם, כְּגוֹן הַשָּׁבֶת (שֶׁקּוֹרִין עני"ש) וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — זֶהוּ פֵּרָיָם, שֶׁלֹּא יָצְאוּ מִתּוֹרַת אֹכֶל לְגַמְרֵי, כְּמוֹ

שֶׁנִּתְבַּאֵר לְמַעְלָה. וַאֲפִלּוּ אִם נָתַן לְתוֹכָן שֶׁמֶן לְהַכְשִׁירָם וְלִתֵּן בָּהֶם טַעַם — בָּטֵל בָּרֹב. וְאִם עִקַּר הַבִּשּׁוּל הוּא רַק בִּשְׁבִיל הַתַּבְשִׁיל וְלֹא כְּדֵי לִשְׁתּוֹת אוֹ לֶאֱכֹל הַמָּרָק עִם הַתַּבְשִׁיל כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁרְגִילִים לַעֲשׂוֹת בְּמִינֵי עִסָּה שֶׁמְּבַשְּׁלִים אוֹתָם קֹדֶם הַטִּגּוּן שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל הַמָּרָק כְּלָל — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" אִם בָּא לִשְׁתּוֹתוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל מָרָק שֶׁל יְרָקוֹת כִּבְרָכַת הַיְרָקוֹת עַצְמָן אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתָם הוּא עִם הַיָּרָק, לְפִיכָךְ נֶחְשָׁב פְּרִי כְּמוֹתָם, וְהוּא הַדִּין כָּאן, אֵין הַמָּרָק נֶחְשָׁב מָזוֹן כְּהַתַּבְשִׁיל אֶלָּא אִם כֵּן דַּרְכּוֹ לְהֵאָכֵל עִמּוֹ וּלְכָךְ נִתְבַּשֵּׁל. אֲבָל לְסְבָרָא אַחֲרוֹנָה נַהֲפוֹךְ הוּא, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר בִּשּׁוּל הַמָּרָק בִּשְׁבִיל הַתַּבְשִׁיל וְהַתַּבְשִׁיל נָתַן בּוֹ טַעַם — נֶחְשָׁב כְּמוֹתוֹ, שֶׁנַּעֲשָׂה טָפֵל אֵלָיו.

וְכֵן מֵי שְׁרִיַּת פֵּרוֹת שֶׁנִּכְבְּשׁוּ בָּהֶם לְהִתְקַיֵּם — אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנָס טַעַם הַפְּרִי בַּמַּיִם, הוֹאִיל וְלֹא נִכְבְּשׁוּ בָּהֶם כְּדֵי שֶׁיִּתְּנוּ בָּהֶם טַעַם, וְלֹא הָיְתָה הַכַּוָּנָה כְּלָל עַל הַמַּיִם שֶׁיִּהְיוּ מֻכְשָׁרִים וּמֻטְעָמִים בְּיוֹתֵר בְּטַעַם הַפְּרִי שֶׁיִּכָּנֵס בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁהַכַּוָּנָה הִיא בִּבְשׁוּל יְרָקוֹת גַּם עַל הַמַּיִם שֶׁיִּהְיוּ מֻטְעָמִים בְּטַעַם הַיָּרָק, שֶׁלְּכָךְ נֶחְשָׁבִים כְּמוֹתָם, הוֹאִיל וְנִתְבַּשְּׁלוּ גַּם לְצֹרֶךְ עַצְמָן וְלֹא לְצֹרֶךְ הַיְרָקוֹת לְבַד. אֲבָל לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה נַהֲפוֹךְ הוּא:

יג וְכָל זֶה בְּמָרָק שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ הַמַּאֲכָל אוֹ שֶׁנִּשְׂרָה בּוֹ עַד שֶׁנָּתַן בּוֹ טַעַם, אֲבָל אִם לֹא נִתְבַּשֵּׁל וְלֹא נִשְׂרָה בּוֹ אֶלָּא שֶׁעֵרְבָן לֶאֱכֹל יַחַד וּבָא לִשְׁתּוֹתוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו בְּרָכָה הַמְיֻחֶדֶת לוֹ לְדִבְרֵי הַכֹּל. וּכְשֶׁאָכָלָן בְּיַחַד — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו כְּלוּם אֲפִלּוּ הוּא [יַיִן], מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָפֵל לַמַּאֲכָל וְנִפְטָר בִּבְרָכָתוֹ. וְאִם עִקַּר כַּוָּנָתוֹ הוּא עַל הַמָּרָק וְהַמַּאֲכָל הוּא לְצֹרֶךְ שְׁתִיַּת הַמָּרָק — מְבָרֵךְ עַל הַמָּרָק. וְאִם כַּוָּנָתוֹ עַל שְׁנֵיהֶם — אֵין הוֹלְכִין בּוֹ אַחַר הָרֹב, אֶלָּא מְבָרֵךְ עַל שְׁנֵיהֶם, תְּחִלָּה עַל הַמַּאֲכָל וְאוֹכֵל מִמֶּנּוּ מְעַט, וְאַחַר כָּךְ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" עַל הַמָּרָק. אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עַל שְׁנֵיהֶם יַחַד, כִּי בְּרָכָה הַשָּׁנִיָּה תִּהְיֶה מַפְסֶקֶת בֵּין בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה לַטְּעִימָה. וַאֲפִלּוּ אִם הַמַּאֲכָל הוּא מִין דָּגָן — אֵינוֹ נֶחְשָׁב עִקַּר לִפְטֹר הַמָּרָק בִּבְרָכָתוֹ, לְפִי שֶׁאַף מִין דָּגָן שֶׁנַּעֲשָׂה רַךְ וְרָאוּי לִשְׁתִיָּה כְּמָרָק אֵין מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח.

אֲבָל מָרָק שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ הַמַּאֲכָל אוֹ נִשְׂרָה בּוֹ וְנָתַן בּוֹ טַעַם — הֲרֵי הוּא בָּטֵל לְגַבֵּי הַמַּאֲכָל

וּכְאֹכֶל הוּא חָשׁוּב, הוֹאִיל וְעִקָּרוֹ בִּשְׁבִיל הַמַּאֲכָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכּוֹ הַמַּאֲכָל לֶאֱכֹל עִמּוֹ מָרָק אוֹ עִם פַּת וְלֹא יָצָא מִתּוֹרַת אֹכֶל לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יד וַאֲפִלּוּ בְּמָרָק שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא כְּשֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ הַפְּרִי לְבַד בְּלֹא בָּשָׂר, אֲבָל אִם נִתְבַּשֵּׁל בּוֹ בָּשָׂר — לְדִבְרֵי הַכֹּל מְבָרֵךְ עָלָיו "שֶׁהַכֹּל" אִם בָּא לִשְׁתּוֹתוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֲפִלּוּ בְּמָרָק שֶׁל יְרָקוֹת, כִּי טַעַם הַבָּשָׂר שֶׁבַּמָּרָק חָשׁוּב עִקָּר יוֹתֵר מִטַּעַם הַיְרָקוֹת אוֹ הַפְּרִי.

(אֲבָל מָרָק שֶׁל תַּבְשִׁיל מִמִּין דָּגָן שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", הֲרֵי טַעַם הַדָּגָן שֶׁבַּמָּרָק חָשׁוּב עִקָּר יוֹתֵר מִטַּעַם הַבָּשָׂר, שֶׁמִּין דָּגָן חָשׁוּב מִכָּל הַמִּינִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח):

טו וְיָרָקוֹת שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בְּחֹמֶץ אוֹ בְּמַשְׁקֶה שֶׁקּוֹרִין בארש"ט, אוֹ בְּמַשְׁקֶה אַחֵר חוּץ מִמַּיִם — אֵין מְבָרְכִין עַל הַמָּרָק בִּרְכַּת הַיְרָקוֹת לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁאֵין מֵי יְרָקוֹת חֲשׁוּבִים כְּמוֹתָם אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁמְּבַשְּׁלִים בָּהֶם עַד שֶׁיִּתְּנוּ טַעַם בָּהֶם וְיֹאכְלוּם גַּם כֵּן, וַהֲרֵי אַף אִם לֹא הָיָה הַבִּשּׁוּל אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַמָּרָק לְבַדּוֹ לְאָכְלוֹ בְּטַעַם הַיְרָקוֹת שֶׁנִּכְנַס בּוֹ עַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל לֹא הָיוּ מְבָרְכִין עָלָיו בִּרְכַּת הַיְרָקוֹת, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לְהַחֹמֶץ אוֹ שְׁאָר מַשְׁקֶה עוֹד טַעַם שֶׁל עַצְמוֹ — הֲרֵי טַעַם זֶה עִקָּר, כְּמוֹ בְּפֵרוֹת הַמְרֻקָּחִים בִּדְבַשׁ שֶׁטַּעַם שֶׁלָּהֶם חָשׁוּב עִקָּר וּמְבָרְכִים עֲלֵיהֶם בִּרְכָתָם וְלֹא בִּרְכַּת הַדְּבַשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן טַעַם בָּהֶם. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁמְּרַק הַיְרָקוֹת כְּמוֹתָם, אֶלָּא בְּמַיִם שֶׁאֵין לָהֶם טַעַם הֲנָאָה שֶׁל עַצְמָם אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא צָמֵא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ד. אֲבָל לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, אִם עִקַּר הַבִּשּׁוּל בִּשְׁבִיל הַיְרָקוֹת — הֲרֵי הַמָּרָק בָּטֵל אֶצְלָם וְנֶחְשָׁב כְּמוֹתָם מִשֶּׁנִּתְּנוּ בּוֹ טַעַם, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עוֹד טַעַם שֶׁלָּהֶם:

טז כָּל הַפֵּרוֹת, בֵּין פֵּרוֹת הָעֵץ בֵּין פֵּרוֹת הָאֲדָמָה, אֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם בִּרְכָתָם אֶלָּא בְּדֶרֶךְ אֲכִילָתָם, שֶׁעַל דַּעַת כֵּן נוֹטְעִים אוֹתָם, וְאִם דַּרְכָּם לְאָכְלָם מְבֻשָּׁלִים מִפְּנֵי שֶׁהֵם טוֹבִים יוֹתֵר מְבֻשָּׁלִים מֵחַיִּים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם טוֹבִים וּרְאוּיִם לַאֲכִילָה גַּם כְּשֶׁהֵם חַיִּים — אֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם בִּרְכָתָם אֶלָּא לְאַחַר הַבִּשּׁוּל, אֲבָל כְּשֶׁהֵם חַיִּים מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ".

אֲבָל פֵּרוֹת שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתָם הוּא גַּם כֵּן לְאָכְלָם חַיִּים, אֲפִלּוּ הֵם טוֹבִים מְבֻשָּׁלִים יוֹתֵר מֵחַיִּים — מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בּוֹרֵא פְּרִי בֵּין חַיִּים בֵּין מְבֻשָּׁלִים.

וַאֲפִלּוּ פֵּרוֹת שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתָם הוּא כְּשֶׁהֵם חַיִּים וְלֹא מְבֻשָּׁלִים, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב הָעוֹלָם לְבַשְּׁלָם — לֹא נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתָם בִּשְׁבִיל שֶׁבִּשְּׁלָם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לִכְלַל פְּרִי כְּשֶׁהֵם חַיִּים — אֵין הַבִּשּׁוּל מְבַטֵּל תּוֹרַת פְּרִי מֵהֶם. וְהוּא שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה טַעֲמָם לְגָרִיעוּתָא, שֶׁהֵם טוֹבִים מְבֻשָּׁלִים כְּמוֹ חַיִּים, אֲבָל אִם הֵם טוֹבִים יוֹתֵר חַיִּים מִמְּבֻשָּׁלִים, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מִדַּרְכָּם אֲכִילָתָם לִגְרִיעוּתָא בְּטַעֲמָם — יָרְדוּ מִמַּעֲלָתָם, וּמְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" כְּשֶׁהֵם מְבֻשָּׁלִים:

יז וְכֵן אִם נִשְׁתַּנָּה תְּאֵרָם לְגַמְרֵי עַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה בְּעוֹדָם בְּדֶרֶךְ אֲכִילָתָם, כְּגוֹן שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּמּוֹחוּ לְגַמְרֵי, שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תֹּאַר הַפְּרִי כְּמוֹת שֶׁהָיָה בְּעוֹדָנּוּ חַי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ אֲכִילָתוֹ — נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתָם, וּמְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ".

אֲבָל פֵּרוֹת שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתָם הוּא כְּשֶׁהֵם מְבֻשָּׁלִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּמּוֹחוּ — דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם הוּא בְּכָךְ, וְלֹא נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתָם, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה תְּאֵרָם לְגַמְרֵי.

וְאִם לֹא נִמּוֹחוּ לְגַמְרֵי וַעֲדַיִן תֹּאַר הַפְּרִי עֲלֵיהֶם — לֹא נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתָם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם בְּכָךְ, כְּגוֹן תְּמָרִים שֶׁמַּעֲכָן בַּיָּד וְעָשָׂה מֵהֶם עִסָּה לְאַחַר שֶׁהוֹצִיא מֵהֶם גַּרְעִינָם, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם מִשְּׁאָר פֵּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דַּרְכָּם בְּכָךְ — אַף עַל פִּי כֵן לֹא נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתָם, וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנָּה תְּאֵרָם לְגַמְרֵי.

(וְאֵינָן דּוֹמוֹת לְקֶמַח שֶׁל חִטִּים, שֶׁאֲפִלּוּ לֹא נִטְחַן דַּק דַּק אֶלָּא עֲדַיִן יֵשׁ בּוֹ טַעַם שֶׁל חִטִּים וּרְאוּיִים לַאֲכִילָה קְצָת חַיִּין, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת שֶׁהִיא "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", לְפִי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה תֹּאַר הַחִטִּים לְגַמְרֵי בְּטָחִינָתָם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטְחֲנוּ דַּק דַּק כְּקֶמַח גָּמוּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּתְמָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁנִּתְמַעֲכוּ עֲדַיִן תֹּאַר פְּרִי עֲלֵיהֶם[1]).

אֲבָל שֶׁמְּשְׁמִין שֶׁטְּחָנָן, וְכֵן אֱגוֹז שֶׁכְּתָשׁוֹ בְּיוֹתֵר עַד שֶׁאֵינוֹ נִכָּר בְּמַהוּתוֹ וְתָאֳרוֹ — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", הוֹאִיל וְאֵין דַּרְכָּם בְּכָךְ.

וְכֵן קִטְנִיּוֹת מְבֻשָּׁלִים שֶׁנִּתְמַעֲכוּ דֶּרֶךְ כְּלִי מְנַקֵּב שֶׁהֵן דַּקִּים מְאֹד. [אֲבָל] אִם מִעֵךְ אוֹתָם בְּכַף — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", כֵּיוָן שֶׁמַּמָּשׁ קַיָּם, וְנִכָּר מַהוּתָן וְתָאֳרָן,

וְעוֹד, שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתָם בְּכָךְ.

וְכֵן פֵּרוֹת שֶׁנִּכְתְּשׁוּ בְּיוֹתֵר עַד שֶׁאֵין תְּאֲרָם עֲלֵיהֶם, אִם הוּא דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם — לֹא נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתָם, כְּגוֹן (זנגבי"ל) אוֹ בְּשָׂמִים שְׁחוּקִים וּמְעֹרָבִים עִם (צוק"ר), אוֹ מְרֻקָּחִים בִּדְבַשׁ — לֹא נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתָם, מִפְּנֵי שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילַת הַבְּשָׂמִים הִיא עַל יְדֵי שְׁחִיקָה.

וְכֵן וְרָדִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִפֵּרוֹת שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתָם הוּא לְחָתְכָם וּלְרַקָּחָם — מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם בִּרְכָתָם אֲפִלּוּ הֵם כְּתוּשִׁים בְּיוֹתֵר שֶׁאֵין תְּאָרָם נִכָּר עֲלֵיהֶם כְּלָל, כִּי גַּם זֶה דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם, מֵאַחַר שֶׁאֵין דַּרְכָּם לְהֵאָכֵל כְּשֶׁהֵם שְׁלֵמִים בְּלֹא רִקּוּחַ.

אֲבָל אֱגוֹז הַמְרֻקָּח בִּדְבַשׁ עַד שֶׁאֵינוֹ נִכָּר בְּמַהוּתוֹ וְתָאֳרוֹ — מְבָרְכִים עָלָיו "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", הוֹאִיל וְדֶרֶךְ אֲכִילָתוֹ הוּא בְּעוֹדוֹ חַי וְשָׁלֵם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ מִפֵּרוֹת הַנֶּאֱכָלִים חַיִּים.

(וּבִרְכַּת הַוְּרָדִים הִיא "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", לְפִי שֶׁאֵינָן עִקַּר הַפְּרִי, כִּי פְּרָחִים הֵמָּה. וְכֵן הַלּוֹנְדְּרִיס אֵינוֹ עִקַּר הַפְּרִי).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁאֲפִלּוּ פֵּרוֹת שֶׁנִּמּוֹחוּ לְגַמְרֵי בְּבִשּׁוּל וְאֵין עֲלֵיהֶם תֹּאַר הַפְּרִי כְּלָל, אוֹ שֶׁנִּכְתְּשׁוּ בְּיוֹתֵר עַד שֶׁאֵין מַהוּתָן וְתָאָרָן נִכָּר כְּלָל — לֹא נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתָם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם בְּכָךְ.

וְאֵינָן דּוֹמִים לְקֶמַח חִטִּים שֶׁלֹּא נִטְחַן דַּק דַּק, לְפִי שֶׁהַקֶּמַח יֵשׁ לוֹ עִלּוּי אַחַר שֶׁעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ פַּת, וְזֶה עִקַּר פִּרְיוֹ, שֶׁעַל דַּעַת כֵּן זוֹרְעִים אוֹתָם, לְפִיכָךְ כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּנָּה וְיָצָא מִכְּלַל פְּרִי וְלֹא בָא לְעִקַּר פִּרְיוֹ — נִגְרַע וְיָרַד מִמַּעֲלַת פְּרִי הָאֲדָמָה לְבָרֵךְ עָלָיו "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפֵרוֹת שֶׁאֵין עוֹשִׂין מֵהֶם פַּת — אֵין שִׁנּוּיִם מוֹצִיאִם מִתּוֹרַת פְּרִי לְגַמְרֵי לְשַׁנּוֹת בִּרְכָתָם.

אֲבָל מִינֵי קִטְנִיּוֹת שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לַעֲשׂוֹת מֵהֶם פַּת, הֲרֵי שִׁנּוּיִם מוֹצִיאִם מִתּוֹרַת פְּרִיָם לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ נִשְׁתַּנּוּ אַחַר בִּשּׁוּלָם, שֶׁאָז אֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת מֵהֶם פַּת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם נִשְׁתַּנּוּ בְּעוֹדָן חַיִּים, כְּגוֹן מִינֵי קִטְנִיּוֹת טִיטַארְק"י שֶׁטּוֹחֲנִין אוֹתָם קְצָת, שֶׁקּוֹרִין גרופי"ן, וְעוֹשִׂין תַּבְשִׁיל מִקְמָחָן כְּעֵין דַּיְסָא — מְבָרְכִין עָלָיו "שֶׁהַכֹּל".

(אֲבָל לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", שֶׁהֲרֵי זֶהוּ דֶּרֶךְ אֲכִילָתוֹ, וְאַדְּרַבָּא עֲשִׂיַּת פַּת מִקִּטְנִיּוֹת אֵינוֹ דֶּרֶךְ אֲכִילָתוֹ, שֶׁהֲרֵי מְבָרְכִין עָלָיו "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה

בִּדְבָרוֹ", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח.

וְלַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, מַה שֶּׁמְּבָרְכִים עַל פַּת קִטְנִיּוֹת "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ עִלּוּי אַחֵר — זֶהוּ מִפְּנֵי שֶׁהַפַּת נִשְׁתַּנָּה וְיָצָא מִתּוֹרַת פְּרִי לְגַמְרֵי, יוֹתֵר מִשְּׁנוּי קֶמַח אוֹ פֵּרוֹת הַנִּמּוֹחִים אוֹ הַנִּטְחָנִים וְהַנִּכְתָּשִׁים בְּיוֹתֵר).

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה בְּכָל זֶה, סָפֵק בְּרָכָה לְהַקֵּל בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", לָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל:

יח אֱגוֹז הַמְטֻגָּן בִּדְבַשׁ, אֲפִלּוּ בִּשְּׁלוֹ בְּמַיִם קֹדֶם הַטִּגּוּן וְנִשְׁתַּנָּה טַעֲמוֹ לְגָרִיעוּתָא, וּבֵרְכָתוֹ אָז "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁחוֹזֵר וְנִתְקָן עַל יְדֵי הַטִּגּוּן — חוֹזֵר לְבִרְכָתוֹ שֶׁהִיא "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". וְאַף שֶׁתִּקּוּן זֶה הוּא עַל יְדֵי הַדְּבַשׁ וּבְרִכַּת הַדְּבַשׁ הִיא "שֶׁהַכֹּל", מִכָּל מָקוֹם הָאֱגוֹז הוּא חָשׁוּב עִקָּר וְהַדְּבַשׁ טָפֵל אֲלָיו לְתַקְּנוֹ וּלְהַכְשִׁירוֹ.

וְכֵן בְּכָל מִינֵי פֵּרוֹת מְרֻקָּחִים, בֵּין פֵּרוֹת הָאִילָן בֵּין פֵּרוֹת הָאָרֶץ. וַאֲפִלּוּ פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן רְאוּיִים לַאֲכִילָה כְּלָל בְּלֹא טִגּוּן בִּדְבַשׁ, כְּגוֹן וְרָדִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — אֵין הַדְּבַשׁ חָשׁוּב עִקָּר אֶלָּא טָפֵל, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ בָּא אֶלָּא לְהַכְשִׁיר הַפְּרִי לַאֲכִילָה, וַהֲרֵי זֶה כִּפְרִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְאָכְלוֹ חַי אֶלָּא מְבֻשָּׁל, שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו בִּרְכָתוֹ וְלֹא בִּרְכַּת הַמַּיִם שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהֶם וְהִכְשִׁירוּהוּ לַאֲכִילָה:

יט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפֵרוֹת שֶׁנִּגְמַר בִּשּׁוּלָם, אֲבָל פֵּרוֹת שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לַאֲכִילָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק כְּשֶׁהֵם חַיִּים מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִגְמַר בִּשּׁוּלָם וְהִכְשִׁירָם עַל יְדֵי דְּבַשׁ — הַדְּבַשׁ הוּא עִקָּר. וַאֲפִלּוּ אִם מְטַגְּנָן בְּלֹא דְּבַשׁ — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", מִטַּעַם שֶׁנִּתְבַּאֵר לְמַעְלָה. לְפִיכָךְ, אֱגוֹזִים שֶׁמְּבַשְּׁלִים בִּדְבַשׁ בְּעוֹדָם יְרֻקִּים וְרַכִּים — מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", שֶׁהֲרֵי הֵם מָרִים וְאֵינָם רְאוּיִים לַאֲכִילָה כְּלָל בְּלֹא דְּבַשׁ:

כ קָנִים הַמְּתוּקִים שֶׁסּוֹחֲטִין אוֹתָן וּמְבַשְּׁלִים מֵימֵיהֶם עַד שֶׁנִּקְפָּאוֹת וְיִדְמוּ לְמֶלַח (שֶׁקּוֹרִין צוק"ר), וְכֵן הַמּוֹצִץ אוֹתָן - יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" כְּעַל שְׁאָר מֵי פֵּרוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לִשְׁאָר מֵי פֵּרוֹת, הוֹאִיל וְאֵין הַקָּנִים רְאוּיִים לַאֲכִילָה, וְאֵין נוֹטְעִין אוֹתָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל מֵימֵיהֶם — זֶהוּ פְּרִים, וּמְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא

פְּרִי הָעֵץ". וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל" לָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל:

כא פִּלְפְּלִין בְּעוֹדָן רְטֻבִּים שֶׁהֵם רְאוּיִים לַאֲכִילָה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", כֵּיוָן שֶׁהֵם גְּדֵלִים בָּאִילָן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּבָרְכִים עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", הוֹאִיל וְעִקַּר נְטִיעָתָם הוּא עַל דַּעַת שֶׁיִּתְיַבְּשׁוּ וְיֵאָכְלוּ רֻבָּם שְׁחוּקִים [כְּ]תַבְלִין, וְאֵינָן נֶאֱכָלִין בִּפְנֵי עַצְמָם אֶלָּא מְעוּטָם לִפְעָמִים. וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" לָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל:

כב אֲבָל פִּלְפְּלִין יְבֵשִׁים וְזַנְגְּבִיל יָבֵשׁ וְכֵן הַצִּפֹּרֶן (שֻׁקּוֹרִין נעגלי"ך) , וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ שֶׁאֵין נֶאֱכָלִים בְּיֹבֶשׁ אֶלָּא עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת — אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם כְּלוּם כְּשֶׁאוֹכְלָם בִּפְנֵי עַצְמָם, שֶׁאֵין זוֹ אֲכִילָה שֶׁל הֲנָאָה לְבָרֵךְ עָלֶיהָ בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין. אֲבָל עֵץ שֶׁל קִנָּמוֹן (שֻׁקּוֹרִין צמרינ"ד) רְגִילִין לְאָכְלוֹ בְּיֹבֶשׁ, וּמְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", כִּי הוּא גָּדֵל עַל הָאָרֶץ כְּמוֹ קָנִים:

כג וְכֵן אֱגוֹז שֻׁקּוֹרִין מוּשְׁקָ"ט נו"ס רְגִילִין גַּם כֵּן לְאָכְלוֹ בְּיֹבֶשׁ, וּמְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁלְשׁוּל וְנוֹתֵן הַמּוּשְׁקָ"ט לְתוֹךְ הַשֵּׁכָר כְּדֵי שֶׁיַּעֲצֹר, אִם אֵינוֹ צָמֵא וְאֵינוֹ שׁוֹתֶה אֶלָּא לִרְפוּאָה — הַמּוּשְׁקָ"ט עִקָּר וְהַשֵּׁכָר טָפֵל, וּמְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". וְאִם הוּא צָמֵא אוֹ תָּאֵב לִשְׁתּוֹת הַשֵּׁכָר גַּם בְּלֹא רְפוּאָה, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹתֵן לְתוֹכוֹ הַמּוּשְׁקָ"ט לִרְפוּאָה — הַשֵּׁכָר עִקָּר, וּמְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל" וּפוֹטֵר אֶת הַמּוּשְׁקָ"ט (הוֹאִיל וּבְלִיעַת הַמּוּשְׁקָ"ט הוּא עַל יְדֵי שֵׁכָר, וּבִלְעָדָיו לֹא הָיָה בּוֹלְעוֹ).

וְאַף שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַפִלּוּ שָׁמָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה כְּלָל בְּלֹא תַּעֲרֹבֶת, וְאַף עַל פִּי כֵן אִם עֵרְבוֹ בְּאֵיזֶה מַשְׁקֶה — אֵין הַמַּשְׁקֶה נֶחְשָׁב עִקָּר אֶלָּא אִם כֵּן הַשֶּׁמֶן מוּעָט שֶׁהוּא בָּטֵל בְּתוֹכוֹ בְּרֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְכָאן שֶׁהַמּוּשְׁקָ"ט וְהַשֵּׁכָר אֵינָן נִבְלָלִים זֶה בָּזֶה, אֶלָּא הַמּוּשְׁקָ"ט עוֹמֵד בְּעֵינוֹ בְּתוֹךְ הַשֵּׁכָר, אֵין לַיְלֵךְ אַחַר רֹב שֵׁכָר, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מִתְבַּשֵּׁל בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְאִם כֵּן הָיָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַמּוּשְׁקָ"ט בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְעַל הַשֵּׁכָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ — מִכָּל מָקוֹם סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

כד כָּל פְּרִי שֶׁהוּא מְסֻפָּק בּוֹ אִם הוּא פְּרִי הָעֵץ אוֹ פְּרִי הָאֲדָמָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרְרוֹ עַל פִּי הַסִּימָן שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ג, אוֹ פְּרִי הָעֵץ שֶׁמִּסְתַּפֵּק בּוֹ אִם הוּא עִקַּר הַפְּרִי אִם לָאו

— יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הוּא — מְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ". וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא דָּבָר שֶׁיְּכוֹל לְפָטְרוֹ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — הוּא טוֹב יוֹתֵר, שֶׁאָז אֵין סָפֵק כְּלָל.

וְכָל זֶה בְּסָפֵק שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אַחַר שֶׁלָּמַד, אֲבָל מִי שֶׁלֹּא לָמַד — לֹא יֹאכַל בְּבִרְכַּת "שֶׁהַכֹּל", כִּי אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת הַכֹּל אֶלָּא בִּדְיֵעֲבַד וְלֹא לְכַתְּחִלָּה כְּשֶׁאֶפְשָׁר, וְזֶה אֶפְשָׁר לוֹ לֵילֵךְ אֵצֶל חָכָם שֶׁיְּלַמְּדֶנּוּ הִלְכוֹת בְּרָכוֹת:

סימן רג

א דִּין בִּרְכַּת פֵּרוֹת הָאָרֶץ, וּבוֹ ז' סְעִיפִים:

עַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ מְבָרְכִין "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". וְסִימָן לֵידַע אֵיזֶה פְּרִי הָעֵץ וְאֵיזֶה פְּרִי הָאֲדָמָה: כָּל שֶׁאִלּוּ יִנָּטֵל הַפְּרִי וְנִשְׁאַר הֶעָנָף קַיָּם לְשָׁנָה הַבָּאָה וּמוֹצִיא הַפְּרִי — הֲרֵי זֶה פְּרִי הָעֵץ. אֲבָל כָּל שֶׁכָּלוּ עֵצָיו לְגַמְרֵי בַּחֹרֶף וְחוֹזְרִים וְצוֹמְחִים מִשָּׁרְשָׁיו — אֵין פֵּרוֹתָיו חֲשׁוּבִים פְּרִי הָעֵץ, וּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". לְפִיכָךְ, מְבָרְכִין עַל תּוּתִים הַגְּדֵלִים בְּסָנֶה "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה":

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתוּתִים, שֶׁהֵם טוֹבִים לַאֲכִילָה וּפְרִי גָּמוּר הֵן, אֶלָּא שֶׁאֵין הֶעָנָף מִתְקַיֵּם מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ, אֲבָל מֵינֵי פֵּרוֹת גְּרוּעִים הַגְּדֵלִים בְּאֵילָנֵי סְרָק, כְּגוֹן תַּפּוּחִים קְטַנִּים וְאַגָּסִים קְטַנִּים הַגְּדֵלִים בַּיַּעַר, וְכֵן עִנְבֵי הַהֲדַס, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם רְאוּיִים לַאֲכִילָה — אֵינָם חֲשׁוּבִים פְּרִי, וְאֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", בֵּין חַיִּים בֵּין מְבֻשָּׁלִים.

אֲבָל אֱגוֹזִים קְטַנִּים הַגְּדֵלִים בַּיַּעַר — פֵּרוֹת חֲשׁוּבִים הֵם, וּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". וְכֵן פְּרִי שֶׁקּוֹרִין ברומבערי"ן, וּפְרִי אָדָם שֶׁקּוֹרִין ערפור"ט. וְכֵן אוֹתָם שֶׁקּוֹרִין יאגידע"ס הַשְּׁחוֹרִים. אֲבָל הָאֲדָמִים גְּדֵלִים בָּעֲשָׂב, וּבְרָכָתָם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה":

ג אוֹתָן תּוּתִים אֲדָמִים הַנִּמְצָאִים בְּתַמּוּז, (וְגַם) יֵשׁ (מִין) הַנִּמְצָאִים בַּחֹרֶף, וְאֵין בָּהֶם אֶלָּא שָׂרָף לְבַד כָּנוּס בְּתוֹךְ הַחַרְצַנִּים, וּמוֹצְצִים אוֹתָן וְזוֹרְקִין אוֹתָן — מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל" כְּעַל שְׁאָר מֵי פֵּרוֹת. וְאַף אִם בּוֹלְעָן עִם הַקְּלִפָּה וְהַגַּרְעִין, מִכָּל מָקוֹם, עֵינֵינוּ רוֹאוֹת שֶׁהַקְּלִפָּה וְהַגַּרְעִין אֵין רְאוּיִים לַאֲכִילָה, אִם כֵּן אֵין לְבָרֵךְ אֶלָּא עַל הַמַּשְׁקֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ:

ד זַנְגְּבִיל בְּעוֹדוֹ רָטֹב שֶׁהוּא רָאוּי לַאֲכִילָה — מְבָרְכִים עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" וְלֹא "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", לְפִי שֶׁאֵינוֹ עִקַּר הַפְּרִי, כִּי הוּא שֹׁרֶשׁ תַּחַת הַקַּרְקַע. וְכֵן עַל שֹׁרֶשׁ שֶׁקּוֹרִין לאקרי"ץ אִם בּוֹלְעוֹ:

ה וְכֵן זַנְגְּבִיל יָבֵשׁ שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ מִרְקַחַת — מְבָרְכִים עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". וְכֵן פִּלְפְּלִים יְבֵשִׁים, שֶׁאַף שֶׁנַּעֲשׂוּ רְאוּיִים לַאֲכִילָה עַל יְדֵי הַדְּבַשׁ — אֵין הַדְּבַשׁ חָשׁוּב עִקָּר אֶלָּא טָפֵל, שֶׁהֲרֵי הוּא בָּא לְהַכְשִׁירָם וּלְתַקְנָם. וְכֵן בְּשָׂמִים שְׁחוּקִים וּמְעֹרָבִים עִם צוּקֶ"ר, כְּמוֹ שֶׁרְגִילִים לִכְתֹּשׁ זַנְגְּבִיל יָבֵשׁ וּלְעָרְבוֹ עִם צוּקֶ"ר (שֶׁקּוֹרִין מאגי"ן פולווע"ר), אַף שֶׁאֵינָן רְאוּיִם לַאֲכִילָה כְּלָל בִּפְנֵי עַצְמָן — אֵין הַצּוּקֶ"ר חָשׁוּב עִקָּר אֶלָּא טָפֵל, שֶׁהוּא בָּא לְהַכְשִׁירָם וּלְתַקְנָם:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִינֵי בְּשָׂמִים וְתַבְלִין, שֶׁדַּרְכָּן לְהֵאָכֵל עַל יְדֵי טִגּוּן בִּדְבַשׁ, אוֹ עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת צוּקֶ"ר אוֹ דָּבָר אַחֵר, בְּעִנְיָן שֶׁהֵם חֲשׁוּבִים עִקָּר, כְּגוֹן זַנְגְּבִיל וּפִלְפְּלִין וְצַפְרָן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. אֲבָל מִינֵי בְּשָׂמִים וְתַבְלִין שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהֵאָכֵל אֶלָּא כְּשֶׁמְּתַבְּלִין בָּהֶם הַתַּבְשִׁיל, וְאָז הַתַּבְשִׁיל הוּא עִקָּר, וְאֵין הָאֲכִילָה נִקְרֵאת עַל שֵׁם הַתַּבְלִין כְּלָל, וּכְאִלּוּ אֵינָן עוֹמְדִין לַאֲכִילָה כְּלָל, כְּגוֹן צִיטְווּא"ר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — אֵין שֵׁם פְּרִי עָלָיו כְּלָל. וְאַף אִם תִּקְּנוּ וְהִכְשִׁירוּ לַאֲכִילָה כְּמוֹת שֶׁהוּא, כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין שֶׁצּוֹלִין צִיטְווּא"ר וְאוֹכְלִין לִרְפוּאָה — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל", כֵּיוָן שֶׁאֵין נוֹטְעִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת לְאָכְלוֹ כְּלָל, אֶלָּא עַל דַּעַת לִתֵּן בַּתַּבְשִׁיל. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם טִגְּנוֹ בִּדְבַשׁ אוֹ שֶׁעֵרְבוֹ עִם צוּקֶ"ר. אֲבָל כְּשֶׁצּוֹלִין זַנְגְּבִי"ל לִרְפוּאָה — מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה רָאוּי לַאֲכִילָה עַל יְדֵי זֶה:

ז צְנוֹן מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה סוֹפוֹ לְהַקְשׁוֹת:

סימן רד

א דִּינֵי הַבְּרָכוֹת לְיֶתֶר הַמַּאֲכָלִים, וּבוֹ י"ח סְעִיפִים:

עַל דָּבָר שֶׁאֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, כְּגוֹן בְּשַׂר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, דָּגִים וַחֲגָבִים, חָלָב וּגְבִינָה וּבֵיצִים, מַיִם, מֶלַח וּדְבַשׁ — מְבָרְכִים "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ". וְכֵן כְּמֵהִים וּפִטְרִיּוֹת, אַף שֶׁגִּדּוּלָם מִן הָאָרֶץ, שֶׁמִּלַּחְלוּחִית הָאָרֶץ הֵם גְּדֵלִים עַל הָעֵצִים וְעַל הַכֵּלִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין

יְנִיקָתָם מִן הָאָרֶץ אֶלָּא מִן הָאֲוִיר — אֵינָם נִקְרָאִים "פְּרִי הָאֲדָמָה", וּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ":

ב וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁנִּשְׁתַּנָּה לְקִלְקוּל — נִשְׁתַּנָּה בִּרְכָתוֹ הַמְיֻחֶדֶת לוֹ, וּמְבָרְכִים עָלָיו בְּרָכָה הַכּוֹלֶלֶת הַכֹּל, שֶׁהִיא "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", כְּגוֹן הַפַּת שֶׁעִפְּשָׁה, וְתַבְשִׁיל שֶׁנִּשְׁתַּנָּה צוּרָתוֹ וְנִתְקַלְקֵל מְעַט. אֲבָל אִם נִתְקַלְקֵל לְגַמְרֵי עַד שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה אֶפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו כְּלָל. וְכֵן פַּת שֶׁעִפְּשָׁה.

וְכֵן יַיִן שֶׁהֶחְמִיץ עַד שֶׁבְּנֵי אָדָם נִמְנָעִים לִשְׁתּוֹתוֹ מִפְּנֵי חֲמִיצוּתוֹ — מְבָרְכִין עָלָיו "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ". וְאִם נַעֲשָׂה חֹמֶץ גָּמוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא חָזָק כָּל כָּךְ שֶׁכְּשֶׁמַּשְׁלִיכִים אוֹתוֹ עַל הָאָרֶץ הוּא מְבַעְבֵּעַ וּמַעֲלֶה רְתִיחוֹת — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַזִּיקוֹ, וְאֵינוֹ רָאוּי לִשְׁתִיָּה כְּלָל. וְאִם עֵרְבוֹ בְּמַיִם עַד שֶׁהוּא רָאוּי לִשְׁתּוֹת — מְבָרֵךְ עָלָיו "שֶׁהַכֹּל":

ג וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁאֵין נוֹטְעִים אוֹתוֹ עַל דַּעַת לְאָכְלוֹ בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא אוֹכְלוֹ — מְבָרֵךְ עָלָיו "שֶׁהַכֹּל", כְּגוֹן פֵּרוֹת חַיִּים שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתָם שֶׁעַל דַּעַת כֵּן נוֹטְעִים אוֹתָם הוּא לְאָכְלָם מְבֻשָּׁלִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר דָּבָר שֶׁאֵין נוֹטְעִים אוֹתוֹ עַל דַּעַת לְאָכְלוֹ כְּלָל, כְּגוֹן הַקּוֹר שֶׁל דֶּקֶל וְלוּלְבֵי גְּפָנִים וּשְׁקֵדִים הָרַכִּים, שֶׁעִקַּר אֲכִילָתָם הִיא קְלִפָּתָם הַחִיצוֹנָה, וְאֵין נוֹטְעִין אוֹתָן עַל דַּעַת כֵּן כְּלָל. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר פֵּרוֹת שֶׁלֹּא נִגְמַר בִּשּׁוּלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּל זֶה בְּסִימָן ר"ב:

ד וְכֵן שַׁחַת שֶׁל תְּבוּאָה שֶׁגּוֹזְזִין אוֹתָהּ בְּעוֹדָהּ יָרָק וְאוֹכְלָהּ — מְבָרְכִין עָלֶיהָ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ".

וְכֵן מִינֵי זְרָעִים שֶׁאֵינָם עוֹמְדִים לַאֲכִילָה אֶלָּא לִתֵּן טַעַם בִּקְדֵרָה, כְּגוֹן שֶׁבֶת וְכַמּוֹן וְכֶסְבָּר, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְתוּקִים וְטוֹבִים לַאֲכִילָה — מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל".

וְכֵן כָּל מִינֵי פֵּרוֹת שֶׁבִּשְׁלָם בְּמַיִם וְעָשָׂה מֵהֶם מַשְׁקֶה, כְּגוֹן שֵׁכַר תְּאֵנִים וְשֵׁכַר תְּמָרִים — מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל". וַאֲפִלּוּ שֵׁכַר שְׂעוֹרִים מְבָרְכִין עָלָיו "שֶׁהַכֹּל" וְלֹא "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", הוֹאִיל וְהוּא צָלוּל וְעוֹמֵד לִשְׁתִיָּה, וְאֵין מְבָרְכִין "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" אֶלָּא עַל מַאֲכָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמָרָק שֶׁל תַּבְשִׁיל מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", לְפִי שֶׁהַמָּרָק בָּטֵל עַל גַּבֵּי הַתַּבְשִׁיל שֶׁהוּא עוֹמֵד

בְּעֵינוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשֵׁכָר שֶׁאֵין בּוֹ כְּלוּם [מִ]מַּמָּשׁוּת הַשְׁעוֹרִים. וְעוֹד שֶׁהַמָּרָק עִקָּרוֹ לְצֹרֶךְ בִּשּׁוּל הַתַּבְשִׁיל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשֵׁכָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ב:

ה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעַל עִשְׂבֵי הַשָּׂדֶה שֶׁאֵינָן נִזְרָעִים — מְבָרְכִים "שֶׁהַכֹּל". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּעֲשָׂבִים שֶׁהֵם גְּרוּעִים מִצַּד עַצְמָן, אֲבָל פֵּרוֹת טוֹבִים הַגְּדֵלִים בְּלֹא זְרִיעָה, כְּגוֹן אוֹתָם שֶׁקּוֹרִין יאגידע"ס מאלינ"ש — מְבָרְכִין "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִין "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" עַל פֵּרוֹת חֲשׁוּבִים הַגְּדֵלִים בְּאִילָנֵי סָרָק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ג. וְיֵשׁ מִי שֶׁהָיָה נוֹהֵג לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" עַל הַגְּדֵלִים בָּאָרֶץ וּ"בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" עַל הַגְּדֵלִים בְּאִילָן, אֲפִלּוּ הֵם מִינִים גְּרוּעִים כַּעֲשָׂבִים וְדוֹמֵיהֶם:

ו יַיִן שֶׁרֵיחוֹ חֹמֶץ וְטַעֲמוֹ יַיִן — עֲדַיִן שֵׁם יַיִן עָלָיו, וְלֹא נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתוֹ. אֲבָל אִם טַעֲמוֹ חֹמֶץ אַף עַל פִּי שֶׁרֵיחוֹ יַיִן — מְבָרְכִין עָלָיו "שֶׁהַכֹּל", שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַטַּעַם:

ז יַיִן מְבֻשָּׁל לֹא נִשְׁתַּנָּה לְגְרִיעוּתָא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּל אָדָם שׁוֹתֶה יַיִן מְבֻשָּׁל כְּחַי מִפְּנֵי חָזְקוֹ, מִכָּל מָקוֹם, טַעֲמוֹ וְרֵיחוֹ הֵם מְשֻׁבָּחִים יוֹתֵר, וּלְפִיכָךְ לֹא נִשְׁתַּנִּית בִּרְכָתוֹ, וּמְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן":

ח וְכֵן יַיִן שֶׁמְּעֹרָבִים בּוֹ דְּבַשׁ וּפִלְפְּלִין, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה טַעַם הַיַּיִן עַל יְדֵי הַדְּבַשׁ וְהַפִּלְפְּלִין — לֹא נִשְׁתַּנָּה לְגְרִיעוּתָא, וּמְבָרְכִים עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן". אֲבָל יַיִן שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ אֶחָד מִשִּׁבְעָה מַשְׁקִין, אִם נִתְעָרֵב בּוֹ כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּפְסַד טַעַם הַיַּיִן — אֵין לְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל", כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּנָּה לְגְרִיעוּתָא. וְאִם נִתְעָרֵב בּוֹ שֵׁכַר תְּאֵנִים שֶׁהוּא אֵינוֹ מַפְסִיד טַעַם הַיַּיִן — הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב, אִם הָרֹב יַיִן — מְבָרְכִים "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", וְאִם הָרֹב שֵׁכָר — מְבָרְכִים "שֶׁהַכֹּל":

ט יַיִן שֶׁמְּזָגוֹ בְּמַיִם, אֲפִלּוּ הַמַּיִם הֵם הָרֹב — מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", אִם הוּא יַיִן חָזָק שֶׁרָאוּי לִשְׁתִיָּה עַל יְדֵי מְזִיגָה גְּדוֹלָה כָּזוֹ, וְדֶרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִשְׁתּוֹתוֹ בִּמְקוֹם יַיִן עַל יְדֵי מְזִיגָה זוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵּן בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם. וְאִם הַיַּיִן הוּא אֶחָד מִשִּׁשָּׁה בַּמַּיִם, שֶׁיֵּשׁ בַּמַּיִם שֵׁשׁ פְּעָמִים כְּמוֹתוֹ — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" בְּכָל עִנְיָן, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טַעַם יַיִן — אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלוּם בְּשִׁשָּׁה חֲלָקִים מַיִם:

י שְׁמָרֵי יַיִן שֶׁבְּמִשְׁמֶרֶת שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶם מַיִם ג' מִדּוֹת וְיָצָא מֵהֶם ד', שֶׁנִּתְמַצָּה לְתוֹכָם מִדָּה אַחַת יַיִן מֵהַשְׁמָרִים — הֲרֵי זֶה כְּיַיִן מָזוּג, שֶׁכֵּן הָיָה דֶּרֶךְ מְזִיגַת הַיַּיִן בִּימֵי חַכְמֵי הַתַּלְמוּד, שֶׁהָיוּ יֵינוֹתֵיהֶם חֲזָקִים, לְמָזְגוֹ בְּג' חֲלָקִים מַיִם, וּלְפִיכָךְ מְבָרְכִים עָלָיו "בּוֹרֵא

פְּרִי הַגָּפֶן". וְאִם יָצָא פָּחוֹת מִד', אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם טַעַם יַיִן — קִיּוּהָא בְּעָלְמָא הוּא, וְאֵין מְבָרְכִין עָלָיו אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל".

וְיֵינוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינָם חֲזָקִים כָּל כָּךְ — מְשַׁעֲרִים בְּשִׁעוּר מְזִיגַת הַיַּיִן שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְאִם יָצָא פָּחוֹת מִזֶּה מְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל". אֲבָל שְׁמָרִים שֶׁלֹּא נָתַן עֲלֵיהֶם מַיִם — (אֵין הַיּוֹצֵא מֵהֶם נֶחְשָׁב כְּקִיּוּהָא בְּעָלְמָא), אֶלָּא יַיִן גָּמוּר הוּא, וּמְבָרְכִים עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן":

יא תֶּמֶד שֶׁעוֹשִׂין מֵחַרְצַנִּים אוֹ זַגִּים שֶׁנּוֹתְנִים עֲלֵיהֶם מַיִם — דֵּינָם כִּשְׁמָרִים, שֶׁאִם לֹא יָצָא מֵהֶם יַיִן כְּשִׁעוּר מְזִיגָה שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם — מְבָרְכִים עָלָיו "שֶׁהַכֹּל". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחַרְצַנִּים וְזַגִּים שֶׁנֶּעֶצְרוּ בְּקוֹרָה, אֲבָל אִם לֹא נִדְרְכוּ אֶלָּא בָּרֶגֶל, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁאַר בָּהֶם לַחְלוּחִית יַיִן הַרְבֵּה, אֲפִלּוּ נָתַן עֲלֵיהֶם ג' מִדּוֹת וּמָצָא ג' אוֹ פָּחוֹת — מְבָרְכִים עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", שֶׁיַּיִן הוּא, וְהַמַּיִם נִבְלָעִים בַּזַּגִּים וּבַחַרְצַנִּים, וּבְמַה שֶּׁיּוֹצֵא יֵשׁ בּוֹ יַיִן מְרֻבֶּה.

וְצָמוּקִים שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶם מַיִם — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן ער"ב:

יב זַגִּין שֶׁנָּתְנוּ עֲלֵיהֶם תְּאֵנִים לְחַזֵּק כֹּחַ הַיַּיִן, אַף עַל פִּי שֶׁהַזַּגִּין הֵם (מְרֻבֶּה) [הָרֹב] — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם רָאוּי לְבָרֵךְ עַל תֶּמֶד הַזֶּה "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", כֵּיוָן שֶׁכָּל כֹּחַ הַתְּאֵנִים בַּמַּשְׁקֶה. וּמִסָּפֵק יְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל" כִּבְרָכַת מֵי שְׁרִית תְּאֵנִים וּשְׁאָר פֵּרוֹת, שֶׁמְּבָרְכִין עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל" לְדִבְרֵי הַכֹּל, אִם הֵם עוֹמְדִים לִשְׁתִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ב. וְאִם שָׁתָה כְּשִׁעוּר שֶׁחַיָּב בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה וְרוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי סָפֵק — יִשְׁתֶּה יַיִן וִיבָרֵךְ אַחֲרָיו, וְיִפָּטֵר מִלְּבָרֵךְ אַחַר תֶּמֶד זֶה מִמַּה נַּפְשָׁךְ, שֶׁהַיַּיִן פּוֹטֵר כָּל מִינֵי מַשְׁקֶה, בֵּין מִבְּרָכָה רִאשׁוֹנָה בֵּין מִבְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח וְסִימָן קע"ד:

יג אֵין מְבָרְכִין עַל הַמַּיִם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" בַּתְּחִלָּה וּ"בוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת" בָּאַחֲרוֹנָה אֶלָּא כְּשֶׁשָּׁתָה לִצְמָאוֹ. אֲבָל אִם שָׁתָה לְהַבְלִיעַ לֶגְמָתוֹ שֶׁחֲנָקָתוֹ — אֵינוֹ מְבָרֵךְ לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, לְפִי שֶׁאֵין הֲנָאָה לְאָדָם בִּשְׁתִיַּת הַמַּיִם אֶלָּא בִּשְׁעָה שֶׁהוּא צָמֵא. אֲבָל שְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁיֵּשׁ הֲנָאָה לַגּוּף בִּשְׁתִיָּתָן וּבְטַעֲמָן — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ תֹּאַב לָהֶם, וְאֵינוֹ שׁוֹתֶה בְּרָצוֹן אֶלָּא מֵחֲמַת אֹנֶס לֶגְמָתוֹ שֶׁחֲנָקָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁמִּכָּל מָקוֹם הוּא נֶהֱנֶה בִּשְׁתִיָּתָם:

יד וְכֵן כָּל הָאֳכָלִים וְהַמַּשְׁקִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה לִרְפוּאָה, אִם טַעֲמָן טוֹב וְהַחֵךְ נֶהֱנֶה מֵהֶם — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם תְּחִלָּה וְסוֹף, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ תֹּאֵב לָהֶם כְּלָל, וְאֵינוֹ אוֹכְלָם אֶלָּא מֵחֲמַת אֹנֶס חָלְיוֹ. אֲבָל אִם הֵם רָעִים שֶׁאֵין לוֹ הֲנָאָה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְרַפֵּא מֵהֶם — אֵינוֹ מְבָרֵךְ לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף.

(וְאִם אֵינָם טוֹבִים וְלֹא רָעִים לְגַמְרֵי — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלְּעוֹלָם מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל"):

טו וְכֵן חוֹלֶה הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אוֹ מִי שֶׁאוֹכֵל דְּבַר אִסּוּר מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנָה בְּרָצוֹן כְּלָל, אֶלָּא מֵחֲמַת אֹנֶס חָלְיוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַדִּין לְבָרִיא שֶׁאָנְסוּהוּ לִסְטִים לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנֶּהֱנָה מֵחֲמַת אֹנֶס — צָרִיךְ לְבָרֵךְ. אֶלָּא אִם כֵּן נַפְשׁוֹ קְצָה מִלֶּאֱכֹל, בְּעִנְיָן שֶׁאֵין זוֹ הֲנָאָה כְּלָל, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ז.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַבָּרִיא שֶׁאָנְסוּהוּ לִסְטִים — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵהָנֶה, כִּי אֵיךְ יְבָרֵךְ ה' שֶׁבָּרָא מַאֲכָל זֶה אוֹ מַשְׁקֶה זֶה וְאֵין לוֹ חֵפֶץ בּוֹ כְּלָל עַכְשָׁו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּחוֹלֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּבָר הוּא חוֹלֶה, וְחָפֵץ לְהִתְרַפְּאוֹת בְּמַאֲכָל אוֹ בְּמַשְׁקֶה זֶה — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁחַיָּב לְהוֹדוֹת לַה' שֶׁבְּרָאָם. וְאַף שֶׁמְּשׁוּם הֲנָאַת רְפוּאָה לְבַדָּהּ אֵין לוֹ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין, מִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְבָרֵךְ מִשּׁוּם הָאֲכִילָה וְהַשְׁתִיָּה שֶׁהוּא חֵפֶץ בָּהֶם כְּדֵי לְהִתְרַפְּאוֹת, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הוּא חוֹלֶה. אֲבָל בְּאֹנֶס לִסְטִים, אַף שֶׁכְּבָר בָּאוּ עָלָיו לִסְטִים — אִלּוּ לֹא נִבְרָא מַאֲכָל לֹא הָיוּ אוֹנְסִים אוֹתוֹ לֶאֱכֹלוֹ (וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל):

טז דְּבַשׁ שֶׁבִּשְּׁלוֹ עִם מִינֵי בְּשָׂמִים כְּתוּשִׁים כְּדֵי לְבַשְּׂמוֹ כְּמִנְהַג הוֹלְכֵי דְּרָכִים — הַדְּבַשׁ עִקָּר וְהַבְּשָׂמִים טְפֵלִים, וּמְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל", שֶׁהֲרֵי הַבְּשָׂמִים בָּאִים לְתַקֵּן הַדְּבַשׁ וּלְהַטְעִימוֹ. אֲבָל מִינֵי מִרְקַחַת מִפֵּרוֹת אוֹ עֲשָׂבִים אוֹ מִינֵי בְּשָׂמִים מְרֻקָּחִים בִּדְבַשׁ, אֲפִלּוּ הֵם כְּתוּשִׁים בְּיוֹתֵר וּמְעֹרָבִים בִּדְבַשׁ — הֵם חֲשׁוּבִים עִקָּר, וּמְבָרְכִים עֲלֵיהֶם בִּרְכָתָם, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ב, לְפִי שֶׁהַדְּבַשׁ הוּא בָּא לְקַיֵּם דָּבָר הַמְרֻקָּח בּוֹ, לְפִיכָךְ הוּא טָפֵל אֲצְלוֹ אֲפִלּוּ הוּא הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ:

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּמְרֻקַּחַת (שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לְקִיּוּם, לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה מְעַט מְעַט לִפְרָקִים, וְלֹא לְאָכְלָהּ הַרְבֵּה לְמָזוֹן וּלְתַבְשִׁיל, לְפִיכָךְ אֵין הַדְּבַשׁ נֶחְשָׁב עִקָּר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא הָרֹב). אֲבָל תַּבְשִׁיל הֶעָשׂוּי לַאֲכִילָה הַנַּעֲשָׂה מִתַּעֲרֹבֶת דְּבַשׁ וּמִינִים אֲחֵרִים

שֶׁאֵינָם מַחֲמֶשֶׁת מִינֵי דָּגָן אֶלָּא כְּגוֹן פֵּרוֹת וְקִטְנִיּוֹת — הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב, וְאִם הָרֹב הוּא דָּבָשׁ — הוּא עִקָּר, וּמְבָרֵךְ עָלָיו וּפוֹטֵר אֶת הַפֵּרוֹת, וְכֵן בְּהֵפֶךְ, אֲפִלּוּ אֵינָם כְּתוּשִׁים וּמְעֹרָבִים עִמּוֹ, אֶלָּא עוֹמְדִים בְּעֵינָם בְּתוֹכוֹ, כֵּיוָן שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ יַחַד וְנַעֲשׂוּ תַּבְשִׁיל אֶחָד. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר מַשְׁקִים, חוּץ מִמַּיִם.

אֲבָל אִם לֹא נִתְבַּשְּׁלוּ יַחַד וְעֵרְבָן לְאָכְלָן יַחַד — אֵין הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב, אֶלָּא צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל שְׁנֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ב, אֶלָּא אִם כֵּן אֶחָד מֵהֶם עִקָּר אֶצְלוֹ וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ אֶלָּא לְתַקֵּן וּלְהַכְשִׁיר אֶכִילַת חֲבֵרוֹ, שֶׁאָז גַּם בְּנִתְבַּשְּׁלוּ יַחַד מְבָרֵךְ עַל הָעִקָּר אַף אִם הוּא הַמּוּעָט:

יח "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" צָרִיךְ לוֹמַר: "נִהְיָה" בְּקָמַ"ץ הַיּוּ"ד, שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת נִתְקָנוּ בִּלְשׁוֹן עָבָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז. וְלָכֵן אוֹמְרִים "בּוֹרֵא" וְלֹא "הַבּוֹרֵא", מִפְּנֵי שֶׁ"בּוֹרֵא" הוּא יוֹתֵר מְבֹרָר עַל הֶעָבָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

סימן רה

א דִּינֵי בְּרָכַת יְרָקוֹת, וּבוֹ ו' סְעִיפִים:

עַל הַיְרָקוֹת מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", בֵּין חַיִּין בֵּין מְבֻשָּׁלִים, וְכֵן מִינֵי קִטְנִיּוֹת שֶׁטּוֹבִין חַיִּין וּמְבֻשָּׁלִים. וַאֲפִלּוּ מִינֵי יְרָקוֹת וְקִטְנִיּוֹת שֶׁטּוֹבִים מְבֻשָּׁלִים יוֹתֵר מֵחַיִּין, אִם דֶּרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לְאָכְלָם גַּם כֵּן כְּשֶׁהֵם חַיִּין — מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" גַּם כְּשֶׁהֵם חַיִּין. (וַאֲפִלּוּ מִינֵי יְרָקוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לְאָכְלָם חַיִּין אֶלָּא עַל יְדֵי פַּת אוֹ דָּבָר אַחֵר, כְּגוֹן בְּצָלִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, וּבָא לְאָכְלָם בִּפְנֵי עַצְמָן).

וּמִכָּל מָקוֹם, שׁוּם וּבָצָל שֶׁהִזְקִינוּ וְאֵינָם רְאוּיִם לְאָכְלָם חַיִּין בְּלֹא פַּת מִפְּנֵי שֶׁהֵם שׁוֹרְפִים בְּמְאֹד — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל" (כְּמוֹ עַל הַחֹמֶץ, הוֹאִיל וְנִשְׁתַּנּוּ לִגְרִיעוּתָא). וּכְשֶׁהֵם מְבֻשָּׁלִים מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", אֲפִלּוּ בִּשְׁלָם בִּפְנֵי עַצְמָן. וְאַף עַל פִּי שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתָם מְבֻשָּׁלִים הוּא לִתְּנָם בַּתַּבְשִׁיל וְלֹא לְאָכְלָם בִּפְנֵי עַצְמָן, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁגַּם כְּשֶׁהֵם בַּתַּבְשִׁיל דַּרְכָּם לְהֵאָכֵל וַאֲכִילָתָם חֲשׁוּבָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא טְפֵלָה אֵצֶל הַתַּבְשִׁיל — הֲרֵי דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם זוֹ [מַ]חְשִׁיבָתָם לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" בְּלֹא פַּת.

וְאֵין דּוֹמִין לְשֶׁבֶת וְכַמּוֹן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁכְּשֶׁהֵם בַּתַּבְשִׁיל אֵין אֲכִילָתָם חֲשׁוּבָ[ה], שֶׁאֵינָן

עֲשׂוּיִן לַאֲכִילָה כְּלָל, לְפִיכָךְ אַף כְּשֶׁשִּׁבְּשָׁלָם בִּפְנֵי עַצְמָן, אוֹ אֲפִלּוּ אוֹכְלָם חַיִּים — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ד:

ב אֲבָל שׁוּם וּבָצָל שֶׁלֹּא הִזְקִינוּ, וְכֵן כְּרֵשִׁים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, שֶׁהֵם טוֹבִים חַיִּים, וּכְשֶׁמְּבַשְּׁלִים אוֹתָם בִּפְנֵי עַצְמָן הֵם מִתְקַלְקְלִים וְאֵין טַעֲמָן טוֹב כְּמוֹ חַיִּין — מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל", כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ לִגְרִיעוּתָא. וַאֲפִלּוּ נִתְבַּשְּׁלוּ עִם בָּשָׂר אוֹ דָּבָר אַחֵר וְנִשְׁתַּבְּחוּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַבָּשָׂר מִצַּד עַצְמָן — אֵין מוֹעִיל לָהֶם לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". וְאֵינָן דּוֹמִין לֶאֱגוֹז שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּמַיִם וְנִשְׁתַּנָּה לִגְרִיעוּתָא וְאַחַר כָּךְ טִגְּנוּהוּ בִּדְבַשׁ וְנִתְקַן, שֶׁמְּבָרְכִים עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַתִּקּוּן וְהַשֶּׁבַח אֶלָּא מֵהַדְּבַשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ב, לְפִי שֶׁהָאֱגוֹז הוּא עִקָּר וְהַדְּבַשׁ הוּא טָפֵל אֵלָיו לְתַקְּנוֹ וּלְהַכְשִׁירוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשׁוּם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהַתַּבְשִׁיל שֶׁמַּשְׁבִּיחָן הוּא עִקָּר וְהֵם מְקַבְּלִים טַעַם מִמֶּיל:

ג יֵשׁ מִינֵי יְרָקוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְאָכְלָם חַיִּין (אֲפִלּוּ עִם פַּת) אֶלָּא מְבֻשָּׁלִים, אוֹ מְלוּחִים אוֹ כְּבוּשִׁים שֶׁדִּינָם כִּמְבֻשָּׁלִים, כְּגוֹן כְּרוּב דְּלַעַת וּתְרִדִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם כְּשֶׁהֵם חַיִּין "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", וּמְבֻשָּׁלִים אוֹ כְּבוּשִׁים — "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". וְכֵן מִינֵי לְפָתוֹת (שקוֹרין ריבי"ן [ו]מערי"ן) דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם הוּא לְאָכְלָם מְבֻשָּׁלִים, וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" כְּשֶׁהֵם מְבֻשָּׁלִים אוֹ כְּבוּשִׁים בְּחֹמֶץ אוֹ בְּחַרְדָּל. וַאֲפִלּוּ אִם הָיוּ מִשְׁתַּנִּים לִגְרִיעוּתָא אִם הָיוּ מְבֻשָּׁלִים בְּלֹא בָּשָׂר וְנִשְׁתַּבְּחוּ מֵחֲמַת הַבָּשָׂר, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכָּם בְּכָךְ לְבַשְּׁלָם עִם בָּשָׂר כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן טַעַם בָּהֶם — הֲרֵי דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם זוֹ מַחְשִׁיבָם לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשׁוּם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁאֵין דַּרְכָּם לִתֵּנָם בַּתַּבְשִׁיל כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן הַתַּבְשִׁיל בָּהֶם טַעַם, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּתְּנוּ הֵם טַעַם בּוֹ, לְפִיכָךְ אֵין דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם זוֹ מַחְשִׁיבָתָם יוֹתֵר מֵחֲשִׁיבוּתָם בִּפְנֵי עַצְמָן. וּכְשֶׁהֵם חַיִּים — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל", שֶׁאֵין זוֹ דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם שֶׁעַל דַּעַת כֵּן נוֹטְעִים אוֹתָן:

ד וְכֵן קִטְנִיּוֹת יְבֵשִׁים, הָאוֹכְלָם חַיִּים — מְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל", שֶׁאֵין זוֹ דֶּרֶךְ אֲכִילָתָם. אֲבָל בְּעוֹדָם רְטֻבִים — מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", אֲפִלּוּ עַל הַשַּׁרְבִיטִין הָרְאוּיִם לַאֲכִילָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל גִּנּוֹת, שֶׁהֵן נִזְרָעִים עַל דַּעַת לְאָכְלָן חַיִּים, אֲבָל הַנִּזְרָעִים

בַּשָּׂדוֹת, דַּרְכָּם לְהַנִּיחָם וּלְהֵאָכֵל מְבֻשָּׁלִים, וּלְפִיכָךְ אֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם כְּשֶׁהֵם חַיִּים, אֲפִלּוּ בְּעוֹדָם רְטֻבִים, אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל", בֵּין עַל הַקִּטְנִיּוֹת בֵּין עַל הַשַּׁרְבִיטִין:

ה יְרָקוֹת שֶׁסְּחָטָן — מְבָרֵךְ עַל מֵימֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" כְּעַל שְׁאָר מֵי פֵּרוֹת. אֲבָל עַל מֵי בְּשׁוּלָם — מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ב:

ו יָרָק מְחֻתָּךְ, אֲפִלּוּ נֶחְתַּךְ לַחֲתִיכוֹת קְטַנּוֹת — לֹא נִשְׁתַּנִּית בְּרָכָתוֹ, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ב:

סימן רו

א **דִּין הֶפְסֵק וְטָעוּת בְּבִרְכַּת הַפֵּרוֹת, וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים:**

בָּרַךְ עַל פֵּרוֹת הָאִילָן "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" — יָצָא, הוֹאִיל וְעִקַּר הָאִילָן הוּא מִן הָאָרֶץ. אֲבָל אִם בֵּרַךְ עַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" — לֹא יָצָא. לְפִיכָךְ, אִם הוּא מְסֻפָּק בִּפְרִי אִם הוּא פְּרִי עֵץ אוֹ פְּרִי הָאֲדָמָה — יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", וְיֵצֵא מִמַּה נַּפְשָׁךְ. וְעַל הַכֹּל אִם בֵּרַךְ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" — יָצָא, וַאֲפִלּוּ עַל פַּת וְיַיִן.

וְכָל זֶה בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל דָּבָר בִּרְכָתוֹ הַמְיֻחֶדֶת לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹלַד לוֹ סָפֵק אַחַר שֶׁלָּמַד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן [ר"ב] :

ב הָיוּ לְפָנָיו פְּרִי הָאֲדָמָה וּפְרִי הָעֵץ וּבֵרַךְ תְּחִלָּה עַל פְּרִי הָאֲדָמָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל פְּרִי הָעֵץ, כִּי לֹא נִפְטַר בִּבְרָכַת "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" אֶלָּא כְּשֶׁבֵּרַךְ עָלָיו וְלֹא כְּשֶׁבֵּרַךְ עַל פְּרִי הָאֲדָמָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּמְבָרֵךְ בִּסְתָם, אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לִפְטֹר בִּבְרָכָתוֹ גַּם פְּרִי הָעֵץ — יָצָא, וַאֲפִלּוּ לֹא הָיוּ פְּרִי הָעֵץ עֲדַיִן לְפָנָיו כְּשֶׁבֵּרַךְ וְאַחַר כָּךְ הֱבִיאוּהוּ לְפָנָיו:

ג כָּל אֵלּוּ הַבְּרָכוֹת צָרִיךְ שֶׁלֹּא יַפְסִיק בֵּין הַבְּרָכָה לַאֲכִילָה, אֲפִלּוּ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וְהַיִּרְאָה. וְאִם הִפְסִיק וְדִבֵּר דִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ לְצֹרֶךְ הָאֲכִילָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז.

וַאֲפִלּוּ בִּשְׁתִיקָה אָסוּר לְהַפְסִיק יוֹתֵר מִכְּדֵי דִּבּוּר, שֶׁהוּא כְּדֵי שְׁאֵלַת שָׁלוֹם תַּלְמִיד לָרַב, שֶׁהֵן ג' תֵּבוֹת אֵלּוּ: "שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי". וְאִם שָׁהָה יוֹתֵר — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. וּשְׁהִיָּה שֶׁהִיא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה — אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק כְּלָל אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה. לְפִיכָךְ, הַמְבָרֵךְ עַל הַפֵּרִי וְחוֹתֵךְ מִמֶּנּוּ וְאוֹכֵל — לֹא יַחְתֹּךְ עַד אַחַר הַבְּרָכָה, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ עַל הַשָּׁלֵם לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ח. וְאֵין לָחֹשׁ לְהֶפְסֵק שְׁהִיַּת הַחִתּוּךְ בֵּין הַבְּרָכָה

לַאֲכִילָה, הוֹאִיל וְהוּא צָרֵךְ אֲכִילָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, הָאוֹכֵל אֱגוֹז וְכֵיוֹצֵא בּוֹ — יִשְׁבָּרֵנוּ וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ, כִּי שֶׁמָּא הִתְלִיעַ בְּתוֹכוֹ אוֹ נִרְקַב, וְנִמְצָא בֵּרַךְ לְבַטָּלָה:

ד כָּל הַבְּרָכוֹת נֶאֱמָרוֹת בְּכָל לָשׁוֹן. וְאִם צָרִיךְ לְהָבִין הַבְּרָכוֹת — נִתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ה:

ה וְצָרִיךְ שֶׁיַּשְׁמִיעַ לְאָזְנָיו. וְאִם לֹא הִשְׁמִיעַ — יָצָא, וּבִלְבַד שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ה:

ו וְצָרִיךְ לִזָּהֵר מִצּוֹאָה וּמֵי רַגְלַיִם וְגִלּוּי עֶרְוָה וְלִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה, כְּמוֹ בְּקְרִיאַת שְׁמַע. וְהָאִשָּׁה מֻתֶּרֶת לֵישֵׁב עֲרֵמָה וּלְבָרֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁבִּישִׁיבָתָהּ פָּנֶיהָ שֶׁל מַטָּה מְכֻסִּים בַּקַּרְקַע אוֹ בַּסַּפְסָל שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת עָלָיו, וּבְיָרְכוֹתֶיהָ כְּשֶׁתַּשְׁוֶה רַגְלֶיהָ וְתֶאֱסֹף אוֹתָן זוֹ לָזוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאִישׁ שֶׁהַגִּיד וְהַבֵּיצִים בּוֹלְטִים וְנִרְאִים:

ז אֵין לְבָרֵךְ בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"א:

ח כָּל דָּבָר שֶׁמְּבָרֵךְ עָלָיו לְאָכְלוֹ אוֹ לְהָרִיחַ בּוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִצְוָה — צָרִיךְ לֶאֱחֹז בִּימִינוֹ כְּשֶׁהוּא מְבָרֵךְ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁעַל דֶּרֶךְ הַקַּבָּלָה אֵין לִתְחֹב הַפְּרִי שֶׁמְּבָרֵךְ עָלָיו בְּסַכִּין וְלֶאֱחֹז הַסַּכִּין בִּימִינוֹ, כִּי הֵם ב' הַפָּכִים בְּנוֹשֵׂא אֶחָד, שֶׁהַיָּמִין מְמֻנָּה "תּוֹצְאוֹת חַיִּים", וְהַסַּכִּין הוּא כֹּחוֹ שֶׁל עֵשָׂו הַמְקַצֵּר חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"פ:

ט וְאִם לֹא אָחַז כְּלָל, אִם הָיָה לְפָנָיו כְּשֶׁמְּבָרֵךְ עָלָיו — יָצָא. וְאִם בֵּרַךְ וְאַחַר כָּךְ הֵבִיאוּ לְפָנָיו, אַף שֶׁמְּבָרֵךְ עַל דַּעַת כֵּן — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ.

אֲבָל מִי שֶׁמְּבָרֵךְ עַל פֵּרוֹת שֶׁלְּפָנָיו וְאַחַר כָּךְ הֵבִיאוּ לוֹ יוֹתֵר מֵאוֹתוֹ הַמִּין, אוֹ מִמִּין אַחֵר שֶׁנִּפְטַר בַּבְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה, כְּגוֹן שֶׁבֵּרְכוֹתֵיהֶם שָׁווֹת, אוֹ שֶׁהָרִאשׁוֹן עִקָּר וְהַשֵּׁנִי טָפֵל — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, אֲפִלּוּ הֵבִיאוּ לְפָנָיו מִין הָאַחֵר אַחַר שֶׁכְּלָה הָרִאשׁוֹן, שֶׁכְּבָר אֲכָלוֹ כֻּלּוֹ.

וְהוּא שֶׁכְּשֶׁבֵּרַךְ הָיָה דַּעְתּוֹ גַּם עַל הַשֵּׁנִי לְאָכְלוֹ, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ לְפָטְרוֹ בִּבְרָכָה זוֹ, אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ עָלָיו בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, אִם כְּבָר אָכַל הָרִאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁהֵבִיאוּ מִין הָאַחֵר לְפָנָיו. אֲבָל אִם יֵשׁ עֲדַיִן לְפָנָיו מִמִּין הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁהֵבִיאוּ לְפָנָיו מִין אַחֵר הַדּוֹמֶה לְהָרִאשׁוֹן, כְּגוֹן שֶׁשְּׁנֵיהֶם מִינֵי פֵּרוֹת, אוֹ שֶׁשְּׁנֵיהֶם מִינֵי מַשְׁקִין — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עָלָיו, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּאֲכִילַת אוֹ שְׁתִיַּת

הָרִאשׁוֹן — אֵינוֹ עוֹשֶׂה הֶסֵּח הַדַּעַת מִן הַסְּתָם, אֶלָּא אִם כֵּן נִמְלַךְ מֵמָּשׁ, לְפִי שֶׁכֵּן דַּרְכּוֹ שֶׁל אָדָם כְּשֶׁהוּא עוֹסֵק בַּאֲכִילָה אוֹ בִּשְׁתִיָּה, לְהִמָּשֵׁךְ בָּהּ וְלִגְרֹר מֵאֲכִילָה לַאֲכִילָה וּמִשְׁתִיָּה לִשְׁתִיָּה.

אֲבָל אִם שׁוֹתֶה שֵׁכָר וְהֵבִיאוּ לוֹ דָּגִים לְמַתֵּק הַשְׁתִיָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל בְּרָכָה אַחַת, וְגַם הַדָּגִים הֵם טְפֵלִים לְהַשֵּׁכָר, שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ שׁוֹתֶה יוֹתֵר — אֵינָם נִפְטָרִים בִּבְרָכָה אַחַת, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם, אוֹ שֶׁהָיוּ לְפָנָיו בִּשְׁעַת בְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"ב.

(וְאִם הֵבִיאוּ לְפָנָיו מֵאוֹתוֹ הַמִּין מַמָּשׁ, אַף אִם כְּבָר אָכַל הָרִאשׁוֹן כָּלוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא נִמְלַךְ מַמָּשׁ. אֲבָל בִּסְתָם אֵינוֹ עוֹשֶׂה הֶסֵּח הַדַּעַת מִמִּין זֶה שֶׁהָיָה לְפָנָיו בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה לִהְיוֹת נִמְנָע מִלֶּאֱכֹל עוֹד כְּשֶׁיְּבִיאוּ לְפָנָיו, לְפִי שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל אָדָם לְהִמָּשֵׁךְ בַּאֲכִילָה וּלְהַרְבּוֹת בָּהּ מֵאַחַר שֶׁהִתְחִיל בָּהּ).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁלֹּא אָמְרוּ כֵּן אֶלָּא בִּסְעוּדָה שֶׁאָדָם קוֹבֵעַ עַצְמוֹ בָּהּ, אֲבָל בִּפְרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אַף אִם קוֹבֵעַ עַצְמוֹ בָּהֶם — אֵין קְבִיעָתוֹ כְּלוּם, שֶׁאֵין קֶבַע לְפֵרוֹת, וְכֵיוָן שֶׁלֹּא הָיְתָה דַּעְתּוֹ עַל מַה שֶּׁהֵבִיאוּ לְפָנָיו אַחַר הַבְּרָכָה, אַף שֶׁאֵינוֹ נִמְלַךְ מַמָּשׁ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בְּכָל עִנְיָן, אַף אִם הֵבִיאוּ לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין מַמָּשׁ, וְלֹא אָכַל עֲדַיִן הָרִאשׁוֹן.

וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב לְזַהֵר לִהְיוֹת דַּעְתּוֹ עַל כָּל מַה שֶּׁיְּבִיאוּ לוֹ.

וְאוֹרְחִים הַקְּרוּאִים לֶאֱכֹל מִינֵי פֵּרוֹת, כֵּיוָן שֶׁדַּעְתָּם עַל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁזִּמְּנָם — הֲרֵי דַּעְתָּם עַל כָּל מַה שֶּׁהֵבִיא לִפְנֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט. וַאֲפִלּוּ הֵבִיא לִפְנֵיהֶם מִין אַחֵר אַחַר שֶׁכָּלָה הָרִאשׁוֹן — אֵין צְרִיכִים לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ:

י וְכָל זֶה כְּשֶׁהָרִאשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי הֵם שָׁוִים בַּחֲשִׁיבוּת, שֶׁאֵין לָזֶה קְדִימָה עַל זֶה אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם לְפָנָיו, אֲבָל אִם הַשֵּׁנִי חָשׁוּב מֵהָרִאשׁוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִין ז', אוֹ שֶׁהוּא חָבִיב, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"א — אֵינוֹ נִפְטָר בִּבְרַכַּת הָרִאשׁוֹן, אֲפִלּוּ אִם הוּא גַּם כֵּן לְפָנָיו בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה אֶלָּא שֶׁבֵּרַךְ בִּסְתָם וְלֹא נִתְכַּוֵּן לִפְטֹר הַשֵּׁנִי בִּבְרָכָה זוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַסְּתָם דַּעְתּוֹ עָלָיו, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ בְּדִין שֶׁיִּפְטֹר שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב אֶת הֶחָשׁוּב בְּדֶרֶךְ גְּרָרָא, אֶלָּא אִם כֵּן נִתְכַּוֵּן לְפָטְרוֹ בְּפֵרוּשׁ, אֲבָל לֹא בִּסְתָם (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ו).

וּכְשֶׁנִּתְכַּוֵּן לְפָטְרוֹ — פּוֹטְרוֹ אֲפִלּוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו בִּשְׁעַת בְּרָכָה. וְאִם הֶבִיאוּהוּ לְפָנָיו בְּעוֹדוֹ מְבָרֵךְ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יָפֶה מִן הָרִאשׁוֹן וְחָבִיב עָלָיו וְגַם הוּא מִין ז' — יֹאכַל תְּחִלָּה מִן הָרִאשׁוֹן (כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל עָלָיו הַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו):

יא נָטַל בְּיָדוֹ פְּרִי לְאָכְלוֹ וּבֵרַךְ עָלָיו וְנָפַל מִיָּדוֹ וְנֶאֱבַד אוֹ נִמְאַס עַד שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה וְיֵשׁ מִמִּין זֶה לְפָנָיו עוֹד — צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, אֲפִלּוּ הָיְתָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם כְּשֶׁבֵּרַךְ, לְפִי שֶׁהַבְּרָכָה חָלָה עַל זֶה שֶׁאָחַז בְּיָדוֹ כְּשֶׁבֵּרַךְ, וְזֶה פּוֹטֵר אֶת כֻּלָּם, אֲבָל כְּשֶׁלֹּא אָכַל אֶת זֶה — לֹא נִפְטַר בַּבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ עַל זֶה.

וּמִכָּל מָקוֹם, הָעוֹמֵד עַל אֲמַת הַמַּיִם — מְבָרֵךְ וְשׁוֹתֶה אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם שֶׁהָיוּ לְפָנָיו כְּשֶׁבֵּרַךְ חָלְפוּ וְהָלְכוּ, לְפִי שֶׁלְּכָךְ נִתְכַּוֵּן מִתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת מַיִם אֵלּוּ אֶלָּא מַה שֶּׁיָּבֹאוּ אַחַר בִּרְכָתוֹ, וְעֲלֵיהֶם חָלָה בִּרְכָתוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַבְּרָכָה חָלָה עַל כָּל מַה שֶּׁמּוּכָן לְפָנָיו וְדַעְתּוֹ עָלָיו, וְאֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ עָלָיו אִם נָפַל מִיָּדוֹ הַפְּרִי שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו. וְכֵן אִם בֵּרַךְ עַל הַכּוֹס וְנִשְׁפַּךְ וְחוֹזֵר וּמְמַלְּאוֹ מִן הַקָּנְקַן שֶׁעוֹמֵד לְפָנָיו עַל הַשֻּׁלְחָן אוֹ עַל הַסַּפְסָל שֶׁאֶצְלוֹ מוּכָן לִשְׁתִיָּה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עָלָיו. וְכֵן עִקָּר, לְהָקֵל בִּסְפֵק בְּרָכוֹת.

וְהוּא שֶׁהָיְתָה דַּעְתּוֹ בְּבֵרוּר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת מִמַּה שֶּׁלְּפָנָיו, אַף אִם לֹא הָיָה נוֹפֵל מִיָּדוֹ מַה שֶּׁבֵּרַךְ עָלָיו, אֲבָל בְּסָתָם אֵין הַבְּרָכָה חָלָה אֶלָּא עַל מַה שֶּׁבְּיָדוֹ בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה.

וַאֲפִלּוּ אִם הָיְתָה דַּעְתּוֹ בְּבֵרוּר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עוֹד — אֵין הַבְּרָכָה חָלָה עַל זֶה אֶלָּא כְּשֶׁהוּא לְפָנָיו בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה, אֲבָל אִם אַחַר כָּךְ הֻבִיאוּהוּ לְפָנָיו — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עָלָיו אִם נָפַל מַה שֶּׁבְּיָדוֹ מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו אִם הָיָה אוֹכֵל אוֹ שׁוֹתֶה מִמַּה שֶּׁבְּיָדוֹ כְּשֶׁבֵּרַךְ.

(וּבַמַּיִם שֶׁבְּאַמַּת הַמַּיִם, כֵּיוָן שֶׁהֵם מְעֹרָבִים וּמְחֻבָּרִים וְגוּף אֶחָד הֵם — הַבְּרָכָה עַל כֻּלָּם, אַף עַל מַה שֶּׁלֹּא הָיָה לְפָנָיו בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה):

יב וְכָל זֶה כְּשֶׁאוֹכֵל אוֹ שׁוֹתֶה לְבַדּוֹ, אֲבָל אִם יֵשׁ אֲחֵרִים עִמּוֹ וְהוּא מְבָרֵךְ גַּם לָהֶם לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן וְנָפַל מַה שֶּׁבְּיָדוֹ אַחַר הַבְּרָכָה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כִּי הַבְּרָכָה חָלָה גַּם עַל מַה שֶּׁבְּיַד אֲחֵרִים, אֲפִלּוּ לֹא אָחֲזוּ בְּיָדָם אֶלָּא הָיָה

לִפְנֵיהֶם — הַבְּרָכָה חָלָה עַל מַה שֶּׁלִּפְנֵיהֶם כְּשֶׁהֵם טוֹעֲמִים אַחַר בִּרְכָתוֹ, וְלָכֵן גַּם הוּא אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁמְּבִיאִים לוֹ אַחַר כָּךְ, רַק שֶׁלֹּא יַפְסִיק בֵּינְתַיִם בְּשִׂיחָה:

יג וְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ וּבִרְכָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הִיא לְבַטָּלָה — צָרִיךְ לוֹמַר אַחֲרֶיהָ: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד". וְכֵן כָּל מִי שֶׁמַּזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה. וְאִם נָפַל מִיָּדוֹ הָאֹכֶל אוֹ נִשְׁפַּךְ הַכּוֹס קֹדֶם שֶׁאָמַר "אֱלֹהֵינוּ" — יְסַיֵּם וְיֹאמַר: "לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ", שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה כְּקוֹרֵא פְּסוּק, וְאֵין כָּאן הַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה. וְכֵן כָּל בְּרָכָה לְבַטָּלָה שֶׁנִּזְכַּר קֹדֶם שֶׁיֹּאמַר "אֱלֹהֵינוּ":

יד בָּרַךְ עַל הַמַּיִם וְשָׁמַע שֶׁיֵּשׁ מֵת בַּשְּׁכוּנָה, וּמִנְהָג לִשְׁפֹּךְ כָּל מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁבִּשְׁכוּנַת הַמֵּת — יִשְׁתֶּה מְעַט מִן הַמַּיִם שֶׁלֹּא תְּהֵא בִּרְכָתוֹ לְבַטָּלָה וְאַחַר כָּךְ יִשְׁפֹּךְ הַשְּׁאָר. וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁטַּעַם הַמִּנְהָג הוּא מִפְּנֵי שֶׁמַּלְאַךְ הַמָּוֶת מַטִּיל טִפַּת דַּם הַמָּוֶת בַּמַּיִם וְהַשּׁוֹתֶה מֵהֶן מִסְתַּכֵּן, מִכָּל מָקוֹם "שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע", וּמֵאַחַר שֶׁשָּׁתָה מְעַט שֶׁאֵין בִּרְכָתוֹ לְבַטָּלָה — יִשְׁפֹּךְ הַשְּׁאָר מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ סַכָּנָה.

וְאִם שָׁמַע שֶׁהַתְּקוּפָה נוֹפֶלֶת — יַמְתִּין מְעַט עַד שֶׁעָבְרָה הַתְּקוּפָה וְיִשְׁתֶּה, כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין סַכָּנָה בָּהֶם אֶלָּא לִשְׁתּוֹת בִּשְׁעַת הַתְּקוּפָה. וְאַף הָאוֹמְרִים שֶׁכָּל שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם בַּרְזֶל בִּשְׁעַת הַתְּקוּפָה יֵשׁ סַכָּנָה לִשְׁתּוֹת מֵהֶם גַּם אַחַר כָּךְ, מִכָּל מָקוֹם "שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע":

טו הַשּׁוֹתֶה מַיִם וְשׁוֹפֵךְ מְעַט קֹדֶם שְׁתִיָּתוֹ מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ מַיִם הָרְעִים — יִשְׁפֹּךְ קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל לְבָרֵךְ וְלֹא אַחַר הַבְּרָכָה, מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן הַבְּרָכָה:

סימן רז

א **דִּין בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל פֵּרוֹת, וּבוֹ ב' סְעִיפִים:**

עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, חוּץ מֵה' מִינִים שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח, וְעַל כָּל פֵּרוֹת אֲדָמָה וִירָקוֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ — מְבָרֵךְ לְאַחֲרֵיהֶם "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת". וְאִם אָכַל כְּשִׁעוּר מִכָּל מִין וָמִין מִמִּינִים אֵלּוּ — מְבָרֵךְ לְאַחֲרֵיהֶם בְּרָכָה אַחַת, כֵּיוָן שֶׁבִּרְכָתָם שָׁוָה. וְהוּא הַדִּין אִם אָכַל וְשָׁתָה.

וּבְרָכָה זוֹ חוֹתֵם בָּהּ בְּלֹא שֵׁם, שֶׁאוֹמֵר: "בָּרוּךְ חֵי הָעוֹלָמִים", לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁתִּקְּנוּ בָּהּ חֲתִימָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ, אֶלָּא הוּא מַטְבֵּעַ קָצָר:

ב "וְחֶסְרוֹנָן", הוּא מִלְּשׁוֹן "כָּל מַחְסוֹרְךָ עָלָי", כְּלוֹמַר צָרְכֵי סִפּוּקָן, שֶׁהֵם חֲסֵרִים וּצְרִיכִים לָהֶם לְצָרְךָ קִיּוּם חַיּוּתָם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְהִתְקַיֵּם זוּלָתָם, כְּגוֹן לֶחֶם וּמַיִם. וְ"עַל כָּל מַה שֶּׁבָּרָאתָ לְהַחֲיוֹת בָּהֶם", הֵם שְׁאָר הַדְּבָרִים שֶׁבְּרָאָם לְהִתְעַנֵּג בָּהֶם, כְּגוֹן מֵינֵי פֵּרוֹת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁ"חֶסְרוֹנָן" הוּא דָּבוּק לְ"עַל כָּל מַה שֶּׁבָּרָאתָ", כְּלוֹמַר שֶׁהֵם חֲסֵרִים וּצְרִיכִים לְ"כָל מַה שֶּׁבָּרָאתָ לְהַחֲיוֹת כּוּ'".

צָרִיךְ לוֹמַר "חֵי" בְּצֵרֵ"י:

הסימנים החסרים לא נדפסו בתוך הש"ע מעולם וכל מבקשם ימצאם [לקמן] בתוך סדר ברכת הנהנין מהרב המחבר זצלה"ה.

סימן ריב

א **שֶׁהָעִקָּר פּוֹטֵר אֶת הַטָּפֵל, וּבוֹ י"א סְעִיפִים**:

כָּל שֶׁהוּא עִקָּר וְעִמּוֹ טְפֵלָה — מְבָרֵךְ עַל הָעִקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה, בֵּין מְבָרָכָה רִאשׁוֹנָה בֵּין מְבָרָכָה אַחֲרוֹנָה.

אֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הַטְּפֵלָה מְעֹרֶבֶת עִם הָעִקָּר, כְּגוֹן כָּל תַּעֲרֹבֶת שְׁנֵי מִינִים שֶׁהָאֶחָד הוּא עִקָּר וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ אֶלָּא לְתַקְּנוֹ וּלְהַכְשִׁירוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ שְׁנֵיהֶם עִקָּר אֶלָּא שֶׁהָאֶחָד מְרֻבֶּה וְהָאֶחָד מוּעָט, שֶׁהָרֹב נֶחְשָׁב עִקָּר וְהַמּוּעָט טָפֵל, אוֹ בְּתַעֲרֹבֶת מַמָּשׁוּת דָּגָן, שֶׁאֲפִלּוּ הוּא מוּעָט נֶחְשָׁב עִקָּר.

וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְעֹרָב מַמָּשׁ עִם הַטָּפֵל, אֶלָּא שֶׁנַּעֲשָׂה עַל דַּעַת לֶאֱכֹל שְׁנֵיהֶם יַחַד, כְּגוֹן עִסָּה מְמֻלֵּאת בְּפֵרוֹת, וְאָז אֲפִלּוּ אוֹכֵל הַטָּפֵל לְבַדּוֹ אַחַר שֶׁבֵּרַךְ עַל הָעִקָּר — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

אֶלָּא אֲפִלּוּ אֵינָן מְעֹרָבִין כְּלָל זֶה עִם זֶה, אֶלָּא שֶׁעִקָּר הָאֲכִילָה הוּא מִמִּין אֶחָד וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מֵחֲמַת הָרִאשׁוֹן, שֶׁאִם לֹא הָיָה אוֹכֵל הָרִאשׁוֹן לֹא הָיָה אוֹכְלוֹ כְּלָל עַתָּה, הֲרֵי הוּא טָפֵל אֵלָיו וְנִפְטָר בִּבְרָכָתוֹ, אֲפִלּוּ הוּא לֶחֶם, שֶׁהוּא חָשׁוּב מִכָּל הַמִּינִים, כְּגוֹן מִי שֶׁחָפֵץ לֶאֱכֹל דָּג מָלוּחַ וּכְדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ בִּגְרוֹנוֹ אוֹכֵל עִמּוֹ פַּת — הֲרֵי הוּא טְפֵלָה לַדָּג וְנִפְטֶרֶת בִּבְרָכָתוֹ.

וְהוּא שֶׁאֵינוֹ רָעֵב וְאֵינוֹ תָּאֵב כְּלָל לַאֲכִילַת הַפַּת, וְלֹא הָיָה אוֹכְלוֹ כְּלָל עַכְשָׁו אִם לֹא

הַמָּלִיחַ, אֲבָל אִם הוּא תָּאֵב גַּם לַאֲכִילַת פַּת, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכְלוֹ עִם הַמָּלִיחַ — אֵינָהּ טְפֵלָה אֲלֵיהוּ, אֲפִלּוּ אִם תָּאֵב לוֹ יוֹתֵר, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא" וּפוֹטֵר אֶת הַמָּלִיחַ, הוֹאִיל וְהוּא מִדְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לָבוֹא תּוֹךְ הַסְּעוּדָה, שֶׁהֵם נִפְטָרִים לְעוֹלָם בְּבִרְכַת הַפַּת, אַף שֶׁאֵינָם בָּאִים מֵחֲמָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז:

ב וְכֵן מִי שֶׁאוֹכֵל לִפְנֵי סְעוּדָה פַּת שְׂרוּיָה בְּיַיִן שָׂרָף, אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר כַּוָּנָתוֹ בָּזֶה עַל הַיַּיִן שָׂרָף, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָזָק וְקָשֶׁה לוֹ לִשְׁתּוֹתוֹ לְבַדּוֹ שׁוֹרֶה בּוֹ פַּת וְאוֹכְלוֹ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא לִפְנֵי הַסְּעוּדָה וַדַּאי כַּוָּנָתוֹ גַּם כֵּן לִסְעֹד הַלֵּב, וּלְפִיכָךְ אֵין הַפַּת טְפֵלָה לְהַיַּיִן שָׂרָף, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא", וּפוֹטֵר אֶת הַיַּיִן שָׂרָף אֲפִלּוּ אֵין כַּוָּנָתוֹ בּוֹ כְּדֵי לְעוֹרֵר תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל, שֶׁלֹּא הָיָה נִפְטָר בִּבְרִכַּת הַפַּת אִם הָיָה שׁוֹתֵהוּ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ד.

וְכֵן אֲפִלּוּ אִם שׁוֹרֶה פַּת בְּיַיִן שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אַף בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַבָּלוּעַ בַּפַּת הַשְּׂרוּיָה בּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכַּוָּנָתוֹ גַּם כֵּן לִסְעֹד הַלֵּב — הַפַּת עִקָּר וְהַיַּיִן טָפֵל, שֶׁכָּל תַּעֲרֹבֶת מִין דָּגָן עִם מִין אַחֵר — הַדָּגָן עִקָּר לְעוֹלָם, כָּל שֶׁמִּתְכַּוְּנִין גַּם כֵּן לַאֲכִילָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר הַכַּוָּנָה הוּא בִּשְׁבִיל מִין הָאַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח:

ג וּלְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין שֶׁמְּבָרֵךְ עָלֶיהָ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", אִם שׁוֹרֶה אוֹתָהּ בְּיַיִן אוֹ יַיִן שָׂרָף וּשְׁאָר מַשְׁקִין — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל מַשְׁקֶה הַבָּלוּעַ בָּהּ, וְלֹא עַל מַשְׁקֶה שֶׁעַל גַּבָּהּ, כְּגוֹן שֶׁמְּטַבֵּל בִּדְבַשׁ וְאוֹכֵל, וַאֲפִלּוּ אִם עִקַּר כַּוָּנָתוֹ עַל הַמַּשְׁקֶה (שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִיא מֵה' מִינִים הִיא עִקָּר).

אֶלָּא אִם כֵּן אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַאֲכִילָתָם כְּלָל, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְנְפוּ אֶת הַיָּדַיִם מֵהַדְּבַשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ח, אוֹ שׁוֹרֶה בְּיַיִן שָׂרָף וְכַוָּנָתוֹ עַל הַיַּיִן שָׂרָף בִּלְבַד, אֶלָּא שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁהוּא חָזָק וְקָשֶׁה לוֹ לִשְׁתּוֹתוֹ לְבַדּוֹ הוּא שׁוֹרֶה בּוֹ פַּת וְאוֹכְלָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְאַוֶּה לָהּ כְּלָל, כְּגוֹן מִי שֶׁשּׁוֹרֶה אַחַר הַסְּעוּדָה מְעַט פַּת בְּיַיִן שָׂרָף וְאוֹכְלָהּ לְעַכֵּל הַמַּאֲכָל, שֶׁאָז נַעֲשֵׂית הַפַּת טְפֵלָה לַיַּיִן שָׂרָף, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ "שֶׁהַכֹּל", כְּדִין יַיִן שָׂרָף הַבָּא לְעַכֵּל הַמַּאֲכָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ד.

(וְאִם שׁוֹרֶה בּוֹ מַאֲכָל שֶׁמִּתְאַוֶּה לוֹ וְאֵינוֹ מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים — בָּאנוּ לַמַּחֲלֹקֶת שֶׁנִּתְבָּאֵר

בְּסִימָן ר"ב, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל תַּעֲרֹבֶת ב' מִינִים שֶׁאֶחָד מֵהֶם הָיָה אוֹכְלוֹ גַּם אִלּוּ הָיָה לְבַדּוֹ וְהַשֵּׁנִי לֹא הָיָה אוֹכְלוֹ לְבַדּוֹ — נַעֲשָׂה זֶה טָפֵל לָזֶה הוֹאִיל וְאֵינוֹ אוֹכְלוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁמְּעָרֵב [בָּזֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁכַּוָּנָתוֹ עַל שְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה. וְיֵשׁ חוֹלְקִים בָּזֶה. וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם):

ד וַאֲפִלּוּ אִם מִתְכַּוֵּן וּמִתְאַוֶּה לְטָעֹם הַפַּת הַשְּׁרוּיָה בַּמַּשְׁקֶה, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה לַאֲכִילָה אֶלָּא לִשְׁתִיָּה, כְּגוֹן שֶׁמְּפָרֵר לֶחֶם דַּק דַּק וְנוֹתֵן לְתוֹךְ שֵׁכָר חַם כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן בּוֹ טַעַם, כֵּיוָן שֶׁאֵין בַּלֶּחֶם מַמָּשׁוּת וְדָבָר חָשׁוּב — הַשֵּׁכָר עִקָּר (שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁכָּל תַּעֲרֹבֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּגָן הַדָּגָן עִקָּר, אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁוּת הַדָּגָן, וְלֹא רִבָּה בּוֹ מַשְׁקֶה הַרְבֵּה עַד שֶׁנַּעֲשָׂה רַךְ וְרָאוּי לִשְׁתִיָּה אֶלָּא הוּא עָב וְרָאוּי לַאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ח):

ה וְכָל זֶה בְּפַת אוֹ מַאֲכָל אַחֵר שֶׁאוֹכֵל עִם הַמָּלִיחַ אוֹ עִם הַיַּיִן שָׂרֵף בְּיַחַד, אֲבָל מַה שֶּׁאוֹכֵל אַחַר כָּךְ לְבַדּוֹ — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו תְּחִלָּה וְסוֹף, כֵּיוָן שֶׁבַּאֲכִילָה זוֹ אֵינֶנּוּ טָפֵל כְּלָל, וְגַם מִתְּחִלָּה לֹא נַעֲשָׂה טָפֵל אֶלָּא בִּשְׁעַת אֲכִילָתוֹ אוֹתָם יַחַד, וְלֹא מִתְּחִלַּת עֲשִׂיָּתָם יַחַד בַּאֲפִיָּה אוֹ בְּשׁוּל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשׂוּ כְּדָבָר אֶחָד מַמָּשׁ לְבָרְכָה, לְעִנְיַן שֶׁהָעִקָּר פּוֹטֵר אֶת הַטָּפֵל אַף אִם אוֹכְלוֹ אַחַר כָּךְ לְבַד (אֲבָל לֹא לְעִנְיַן שֶׁיְּבָרֵךְ עַל הַטָּפֵל בִּרְכַּת הָעִקָּר אִם בָּא לֶאֱכֹלוֹ לְבַדּוֹ מִתְּחִלָּה, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וְאִם גַּם בַּאֲכִילָה זוֹ הוּא טָפֵל — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכְלוֹ לְבַדּוֹ, כְּגוֹן מִי שֶׁאוֹכֵל פַּת לְמַתֵּק הַשְּׁתִיָּה שֶׁשְּׁתָה כְּבָר — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ, שֶׁהִיא טְפֵלָה לַמַּשְׁקֶה וְנִפְטֶרֶת בִּבְרָכָתוֹ:

ו וְכָל פַּת שֶׁהִיא טְפֵלָה לְעִנְיַן בְּרָכָה — הִיא טְפֵלָה גַּם כֵּן לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם, וְאֵין צָרִיךְ לִטּוֹל יָדָיו, אֲפִלּוּ אוֹכֵל כְּבֵיצָה.

וְטוֹב לְמִנֹּעַ מִלֶּאֱכֹל פַּת לְמַתֵּק הַשְּׁתִיָּה, כִּי מִי יוֹכַל לְהַבְחִין אִם אוֹכְלָהּ לְמַתֵּק הַשְּׁתִיָּה אוֹ לְמִלּוּי כֶּרֶס, שֶׁאָז צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא":

ז וְכָל זֶה בְּמִתּוֹק הַשְּׁתִיָּה שֶׁשְּׁתָה כְּבָר, אֲבָל הָאוֹכֵל גַּרְעִינֵי גֻּ[דְּגֻ]דְנִיּוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם לְמַתֵּק הַשְּׁתִיָּה שֶׁיִּשְׁתֶּה, שֶׁאֲכִילָתָם גּוֹרֶרֶת לוֹ תַּאֲוָה לִשְׁתִיָּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֲכִילָתָם טְפֵלָה לְהַשְּׁתִיָּה וְהָיְתָה נִפְטֶרֶת בִּבְרָכָתָהּ אִם הָיָה אוֹכֵל אַחַר שֶׁבֵּרַךְ עַל הַשְּׁתִיָּה, מִכָּל מָקוֹם, כְּשֶׁאוֹכֵל קֹדֶם הַשְּׁתִיָּה אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּפָּטֵר בִּבְרָכַת הַשְּׁתִיָּה שֶׁיְּבָרֵךְ אַחַר אֲכִילָתוֹ,

כִּי אָסוּר לֵהָנוֹת מֵהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה בַּתְּחִלָּה, לָכֵן צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בְּרָכָה הַמְיֻחֶדֶת לָהֶם.

וְכֵן הָרוֹצֶה לִשְׁתּוֹת בַּבֹּקֶר אוֹ אַחַר שֵׁנַת צָהֳרַיִם, וְרוֹצֶה לֶאֱכֹל מְעַט תְּחִלָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה עַל לֵב רֵיקָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֲכִילָה זוֹ הִיא צֹרֶךְ הַשְׁתִיָּה וּטְפֵלָה אֵלֶיהָ — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּרָכָה הַמְיֻחֶדֶת לָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מֵהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה:

[ח] בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשּׁוֹתֶה יַיִן שֶׁבִּרְכָתוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ עַל הַמַּאֲכָל, אֲבָל הַשּׁוֹתֶה מַשְׁקֶה שֶׁבִּרְכָתוֹ "שֶׁהַכֹּל" — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיְּבָרֵךְ עַל הַמַּאֲכָל שֶׁאוֹכֵל תְּחִלָּה "שֶׁהַכֹּל" וְלֹא בִּרְכָתוֹ הַמְיֻחֶדֶת לוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֲכִילָתוֹ אֵינָהּ אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַשְׁתִיָּה וּטְפֵלָה אֵלֶיהָ — מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בִּרְכַּת הַשְׁתִיָּה שֶׁהִיא עִקָּר.

אֲבָל כָּל טָפֵל שֶׁאֵין אֲכִילָתוֹ טְפֵלָה אֶל הָעִקָּר אֶלָּא כְּשֶׁאוֹכֵל שְׁנֵיהֶם יַחַד אוֹ הַטָּפֵל אַחַר הָעִקָּר, וּכְשֶׁאוֹכְלוֹ קֹדֶם הָעִקָּר אֵין אֲכִילָתוֹ טְפֵלָה אֵלָיו כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁהֵבִיאוּ אֵלָיו פַּת אוֹ מַאֲכָל אַחֵר לֶאֱכֹל עִם הַמְּלִיחַ שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ בִּגְרוֹנוֹ אוֹ לְמַתֵּק הַשְׁתִיָּה אַחַר שֶׁיִּשְׁתֶּה, וּכְשֶׁבָּא לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ לִפְנֵי הַמְּלִיחַ אוֹ לִפְנֵי הַשְׁתִיָּה אֵין אֲכִילָה זוֹ טְפֵלָה אֵלֶיהָ כְּלָל — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּרָכָה הַמְיֻחֶדֶת לָהּ וְלֹא בִּרְכַּת הַמְּלִיחַ אוֹ הַמַּשְׁקֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא "שֶׁהַכֹּל".

לְפִיכָךְ, טוֹב שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ מְעַט קֹדֶם בִּרְכַּת הַמְּלִיחַ אוֹ הַמַּשְׁקֶה, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ עָלָיו בְּרָכָה הַמְיֻחֶדֶת לוֹ, וְלֹא יִפְטְרֶנּוּ בִּבְרָכָה אַחֶרֶת בְּתוֹרַת טְפֵלָה.

וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין אֵין לָחֹשׁ לְכָךְ, שֶׁאַף שֶׁבִּרְכַּת הָעִקָּר הִיא "שֶׁהַכֹּל" שֶׁהִיא בְּרָכָה כּוֹלֶלֶת וּבִרְכַּת הַטְּפֵלָה הִיא בְּרָכָה מְבֹרֶרֶת וּפוֹרֶטֶת — אֵין לָהּ דִּין קְדִימָה עַל הָעִקָּר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל עַתָּה הַטָּפֵל אֶלָּא בִּשְׁבִיל אֲכִילַת הָעִקָּר, אִם כֵּן קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל בַּאֲכִילַת הָעִקָּר שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ חָפֵץ לֶאֱכֹל הַטָּפֵל — אֵינוֹ מְחֻיָּב לְאָכְלוֹ בִּשְׁבִיל קְדִימַת בִּרְכָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"א, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהָעִקָּר וְהַטָּפֵל אֵין בִּרְכוֹתֵיהֶם שָׁווֹת, וְאִם יְבָרֵךְ עַל הָעִקָּר תְּחִלָּה לֹא יְבָרֵךְ כְּלָל עַל הַטָּפֵל, וְאִם יְבָרֵךְ עַל הַטָּפֵל תְּחִלָּה יַחֲזֹר וִיבָרֵךְ עַל הָעִקָּר — טוֹב יוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן, לְהַרְבּוֹת בַּבְּרָכוֹת, כִּי לְעוֹלָם יַרְבֶּה הָאָדָם בַּבְּרָכוֹת הַצְּרִיכוֹת וִימַעֵט בְּשֶׁאֵינָן צְרִיכוֹת, וְזוֹ הִיא בְּרָכָה הַצְּרִיכָה, שֶׁהֲרֵי הִיא מְיֻחֶדֶת לְהַטָּפֵל

וְלֹא לְהָעִקָּר, וְגַם (בְּ)בִרְכַּת הָעִקָּר אֵינָהּ מְיֻחֶדֶת אֶל הַטָּפֵל אֶלָּא כּוֹלֶלֶת גַּם אֶת הַטָּפֵל, וְלֹא צָווּ לְמַעֵט אֶלָּא כְּשֶׁיְּכוֹל לִפְטֹר שְׁנֵי דְּבָרִים בִּבְרָכָה אַחַת הַמְיֻחֶדֶת לִשְׁנֵיהֶם:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין הָעִקָּר חָבִיב לוֹ יוֹתֵר מֵהַטָּפֵל, אֶלָּא שֶׁהַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ עִקָּר, כְּגוֹן שֶׁאָכַל כְּבָר פֵּרוֹת מְתוּקִין בְּיוֹתֵר וְהֻצְרַךְ לֶאֱכֹל אַחֲרֵיהֶם מָלִיחַ לְחַתֵּךְ הַלֵּחוֹת הַנִּקְבָּצוֹת בָּאִצְטוֹמְכָא, וְאוֹכֵל עִמּוֹ אֵיזֶה מַאֲכָל שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ בִּגְרוֹנוֹ, אֲבָל אֵין הַמָּלִיחַ חָבִיב עָלָיו וְאֵינוֹ מִתְאַוֶּה לוֹ כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ מִתְאַוֶּה לְהַמַּאֲכָל עַכְשָׁו אִם לֹא הַמָּלִיחַ.

אוֹ אֲפִלּוּ אִם הָעִקָּר חָבִיב עָלָיו עַכְשָׁו, אֶלָּא שֶׁבְּרֹב הַפְּעָמִים הַטָּפֵל חָבִיב עָלָיו יוֹתֵר, וְאִם כֵּן אֵין קְדִימָה לְהָעִקָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"א.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם גַּם עַכְשָׁו הַטָּפֵל חָבִיב עָלָיו יוֹתֵר, אֶלָּא שֶׁאַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה אוֹכְלוֹ אִם לֹא שֶׁהֻצְרַךְ לֶאֱכֹל הַמָּלִיחַ, וּמִפְּנֵי זֶה הוּא טָפֵל אֵלָיו. וְאַף שֶׁאַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לְהַקְדִּים הַטָּפֵל מִן הַדִּין אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חָבִיב, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה אוֹכְלוֹ כְּלָל אִם לֹא הָעִקָּר, מִכָּל מָקוֹם, כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בַּבְּרָכוֹת — טוֹב לְהַקְדִּימוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין לְהָעִקָּר דִּין קְדִימָה מִצַּד עַצְמוֹ.

וְאַף אִם מִצַּד בִּרְכָתוֹ יֵשׁ לוֹ דִּין קְדִימָה, כְּגוֹן שֶׁבִּרְכָתוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" אוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" וּבִרְכַּת הַטָּפֵל הִיא "שֶׁהַכֹּל", מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאִם יְבָרֵךְ עַל הָעִקָּר תְּחִלָּה "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" אוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" לֹא יְבָרֵךְ כְּלָל עַל הַטָּפֵל שֶׁבִּרְכָתוֹ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ" — לֹא שַׁיָּךְ כְּלָל בָּזֶה קְדִימָה, וְיוֹתֵר טוֹב לְהַרְבּוֹת בַּבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל אִם הָעִקָּר חָבִיב עָלָיו לְעוֹלָם יוֹתֵר מִן הַטָּפֵל — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו תְּחִלָּה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא חָשׁוּב מִמֶּנּוּ וּמֻקְדָּם לִבְרָכָה מֻחֶמֶת חֲבִיבוּת עַצְמוֹ וְלֹא מֻחֶמֶת בִּרְכָתוֹ — רָאוּי הוּא לְבָרֵךְ עָלָיו וְלִפְטֹר הַטָּפֵל בִּבְרָכָתוֹ מֻחֶמֶת טְפֵלָתוֹ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר מַעֲלַת חֲשִׁיבוּתוֹ כְּשֶׁפּוֹטֵר דָּבָר אַחֵר בִּבְרָכָתוֹ, וְלֹא קְדִימָה לְבַדָּהּ, שֶׁאֵין בָּהּ מַעֲלָה כָּל כָּךְ לְדָבָרִים הַחֲשׁוּבִים מִצַּד עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"א.

וְאַף אִם בִּרְכַּת הָעִקָּר הִיא "שֶׁהַכֹּל" וּבִרְכַּת הַטָּפֵל הִיא מְבֹרֶרֶת וּפְרָטִית — אֵין זֶה מוֹעִיל לְהַקְדִּימוֹ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה אוֹכְלוֹ כְּלָל אִם לֹא הָעִקָּר.

וַאֲפִלּוּ אִם עַכְשָׁו כְּשֶׁאוֹכֵל הַטָּפֵל עִם הָעִקָּר הַטָּפֵל חָבִיב עָלָיו יוֹתֵר אֶלָּא שֶׁכְּשֶׁאוֹכְלוֹ

לְבַדּוֹ אֵינוֹ חָבִיב לוֹ כְּמוֹ הָעִקָּר — אֵין לוֹ לְבָרֵךְ עָלָיו כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁכְּשֶׁבָּא לְאָכְלוֹ לְבַדּוֹ הֲרֵי אֵינוֹ חָבִיב עָלָיו כְּמוֹ הָעִקָּר, וּכְשֶׁבָּא לְאָכְלוֹ עִם הָעִקָּר הֲרֵי הוּא טָפֵל אֵלָיו, וְכָל עִקָּר וְטָפֵל אַף עַל פִּי שֶׁהַטָּפֵל חָבִיב — מְבָרֵךְ עַל הָעִקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַטָּפֵל הַנֶּאֱכָל עִמּוֹ אוֹ אַחֲרָיו:

י לְעוֹלָם אֵין הַטָּפֵל נִפְטָר בִּבְרַכַת הָעִקָּר, וְאַפִלּוּ אִם הֵם שְׁנֵי מִינִים שֶׁבִּרְכוֹתֵיהֶם שָׁווֹת, אֶלָּא כְּשֶׁהָיָה הַטָּפֵל לְפָנָיו, אוֹ שֶׁהָיְתָה דַּעְתּוֹ עָלָיו בְּבֵרוּר בְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ עַל הָעִקָּר, אֲבָל אִם אַחַר הַבְּרָכָה הֶבִיאוּהוּ לְפָנָיו וְלֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ עָלָיו בְּבֵרוּר, בְּעִנְיָן שֶׁאִם לֹא הָיָה טָפֵל הָיָה צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ — אֵין טְפֵלָתוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם לְפָטְרוֹ בִּבְרַכַת הָעִקָּר, לֹא מִבְּרָכָה רִאשׁוֹנָה אַף עַל פִּי שֶׁבִּרְכוֹתֵיהֶם שָׁווֹת, וְעַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ו, וְלֹא מִבְּרָכָה אַחֲרוֹנָה כְּשֶׁאֵין בִּרְכוֹתֵיהֶם [הָאַחֲרוֹנוֹת] שָׁווֹת, אֶלָּא אִם כֵּן קָבַע עַצְמוֹ עַל הָעִקָּר, וְהוּא דָּבָר שֶׁקְּבִיעוּת מוֹעֶלֶת בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכּוֹ בְּכָךְ, כְּגוֹן פַּת, וְכֵן יַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ו, וְכֵן שֵׂכָר וּדְבַשׁ בְּמִדִינוֹת אֵלּוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"ג.
וּמִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁאוֹכֵל פַּת אוֹ מַאֲכָל אַחֵר לְמַתֵּק הַשְּׁתִיָּה וְדַרְכּוֹ בְּכָךְ בְּרֹב הַפְּעָמִים — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הָיְתָה דַּעְתּוֹ עָלָיו.
וְאִם אֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ — מְבָרֵךְ עַל הַפַּת "שֶׁהַכֹּל" כְּבִרְכַת הַמַּשְׁקֶה שֶׁהִיא טְפֵלָה אֵלָיו.
(אֲבָל אֵין צָרִיךְ לִטּוֹל יָדָיו תְּחִלָּה, אַף אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא", כְּגוֹן שֶׁהִיא טְפֵלָה לְדָבָר שֶׁאֵין בִּרְכָתוֹ "שֶׁהַכֹּל", וּלְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם לֹא שַׁיָּךְ לְחַלֵּק בֵּין אִם הָיְתָה דַּעְתּוֹ עַל הַטָּפֵל בִּשְׁעַת בִּרְכַת הָעִקָּר אוֹ שֶׁנִּמְלַךְ עָלָיו אַחַר הַבְּרָכָה, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁאוֹכְלָהּ בְּתוֹרַת טְפֵלָה לְדָבָר אַחֵר — פָּטוּר מִנְּטִילַת יָדַיִם, שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לַפַּת אֶלָּא כְּשֶׁאוֹכְלָהּ לְסִעוּד הַלֵּב, שֶׁסְּעוּדָתָהּ רְגִילָה וּמְצוּיָה תָּמִיד, וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְסֶרֶךְ תְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח):

יא וְכָל טְפֵלָה הַנֶּאֱכֶלֶת אַחַר אֲכִילַת הָעִקָּר אֵינָהּ נִפְטֶרֶת בִּבְרָכָתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן אוֹכְלָהּ בַּמָּקוֹם שֶׁאָכַל הָעִקָּר וְלֹא שִׁנָּה מִקוֹמוֹ בֵּינְתַיִם מֵחֶדֶר לְחֶדֶר, כְּמוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה נִפְטֶרֶת אִם לֹא הָיְתָה טְפֵלָה, מִפְּנֵי שֶׁעַמִּידָתוֹ מִמְּקוֹמוֹ הוּא גְּמַר סְעוּדָתוֹ, וּמַה שֶּׁאוֹכֵל אַחַר כָּךְ — סְעוּדָה אַחֶרֶת הִיא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ח.

אֶלָּא אִם כֵּן הִיא טְפֵלָה לְדָבָר הַטָּעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו בְּמָקוֹמוֹ, שֶׁאָז אֵין עֲמִידָתוֹ גְּמַר סְעוּדָתוֹ כָּל שֶׁלֹּא בֵּרַךְ בְּרָכָה הָאַחֲרוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

סימן ריג

א מִי שֶׁיָּצָא אִם מוֹצִיא אֲחֵרִים, וּבוֹ ז' סְעִיפִים:

עַל כָּל פֵּרוֹת וּשְׁאָר אֳכָלִים חוּץ מִפַּת, וְכָל מַשְׁקִין חוּץ מִיַּיִן, אִם הָאוֹכְלִים אוֹ הַשּׁוֹתִים הֵם שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר — אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵסֵבּוּ עַל הַמְּטוֹת.

וַאֲפִלּוּ בִּימֵיהֶם שֶׁלֹּא הָיָה קֶבַע לִסְעוּדָה בְּלֹא הֶסְבָּה, אִם הֵם אוֹרְחִים הַסּוֹעֲדִים אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת וְכָל אֶחָד שֻׁלְחָן קָטָן לְפָנָיו שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים קְבִיעוּתָם יַחַד עַד שֶׁהֵסֵבּוּ יַחַד, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִקְבְּעוּ יַחַד אֵין אֶחָד פּוֹטֵר אֶת חֲבֵרוֹ בְּבִרְכָתוֹ בְּפַת וְיַיִן שֶׁהֵם חֲשׁוּבִים וְדַרְכָּם לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶם בַּהֶסְבָּה מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתָם, מִכָּל מָקוֹם, בִּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבִים כָּל כָּךְ וְאֵין דַּרְכָּם כָּל כָּךְ בַּהֶסְבָּה — פּוֹטֵר אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ בְּלֹא הֶסְבָּה. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ קְבוּעִים יַחַד בִּישִׁיבָה וְלֹא בַּעֲמִידָה.

וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין דַּרְכֵּנוּ בַּהֶסְבָּה כְּלָל — אֵין חִלּוּק בֵּין פַּת וְיַיִן לִשְׁאָר דְּבָרִים, שֶׁבְּלֹא יְשִׁיבָה גַּם בִּשְׁאָר דְּבָרִים אֵינוֹ פּוֹטֵר, וּבִישִׁיבָה גַּם בְּפַת וְיַיִן פּוֹטֵר. וְהוּא שֶׁיָּשְׁבוּ כֻּלָּם בְּשֻׁלְחָן אֶחָד, אוֹ בְּלֹא שֻׁלְחָן בְּמַפָּה אַחַת בִּדְבָרִים שֶׁדַּרְכָּן קְבִיעוּת אֲכִילָתָם הִיא עַל הַמַּפָּה, וּדְבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶן אַף בְּלֹא מַפָּה, כְּגוֹן יַיִן וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, מִשֶּׁיָּשְׁבוּ בִּקְבִיעוּת יַחַד עַל הַסַּפְסָלִים אוֹ עַל הַקָּתֶדְרָאוֹת וְזֶה אֵצֶל זֶה — זוֹ הִיא קְבִיעוּתָם, אֲבָל לֹא כְּשֶׁיָּשְׁבוּ זֶה בְּכֹה וְזֶה בְּכֹה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיֵין הָרְשׁוּת, אֲבָל בְּיֵין קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה — פּוֹטֵר אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ בַּעֲמִידָה. וַאֲפִלּוּ אֵין עוֹמְדִים בְּמָקוֹם אֶחָד, אֶלָּא כָּל אֶחָד בְּבֵיתוֹ, שֶׁאֶחָד מְקַדֵּשׁ אוֹ מַבְדִּיל בְּבֵיתוֹ וּמִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא שְׁכֵנוֹ, וּשְׁכֵנוֹ שׁוֹמֵעַ עַל הַכּוֹס שֶׁבְּיָדוֹ וְשׁוֹתֶה, הוֹאִיל וְהִיא חוֹבָה, וְאֵינָהּ כִּבְרָכַת הַנֶּהֱנִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ג.

וַאֲפִלּוּ אִם כְּבָר טָעַם הַמְקַדֵּשׁ אוֹ הַמַּבְדִּיל כְּמִלֹּא לֶגְמָיו, וְשׁוּב אֵין הַשּׁוֹמְעִים צְרִיכִים לִטְעֹם אֶלָּא לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר — אַף עַל פִּי כֵן נִפְטָרִים בִּבְרָכָתוֹ אֲפִלּוּ בַּעֲמִידָה, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֵם מִצְטָרְפִים יַחַד לָצֵאת יְדֵי קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה — מִצְטָרְפִים גַּם כֵּן לָצֵאת יְדֵי בִּרְכַּת הַיַּיִן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּשְׁאָר דְּבָרִים חוּץ מִפַּת וְיַיִן אֵין אֶחָד פּוֹטֵר אֶת חֲבֵרוֹ וַאֲפִלּוּ הֵסַבּוּ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין דַּרְכָּם לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶם כָּל כָּךְ — אֵין קְבִיעוּת מוֹעֶלֶת בָּהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן בָּאוּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁמּוֹעֶלֶת קְבִיעוּת לְהַפַּת — מוֹעֶלֶת גַּם כֵּן לִשְׁאָר דְּבָרִים.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, נָהֲגוּ בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לְבָרֵךְ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ בִּשְׁאָר דְּבָרִים לָחֹשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, חוּץ מִשֶּׁכָּר וּמֵי דְּבַשׁ, לְפִי שֶׁרְגִילִין לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶם אַף בְּלֹא סְעוּדָה, לְפִיכָךְ מוֹעֶלֶת בָּהֶם קְבִיעוּת כְּמוֹ בְּיַיִן.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַף בְּיַיִן, אִם שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה נִכְנָסִים לְבֵית אָדָם אֶחָד וְנוֹתְנִים לָהֶם יַיִן לִשְׁתּוֹת דֶּרֶךְ עֲרַאי — כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ, אֲפִלּוּ יוֹשְׁבִים בְּשֻׁלְחָן אֶחָד, שֶׁאֵין אֶחָד פּוֹטֵר חֲבֵרוֹ בְּכָל הַדְּבָרִים אֶלָּא בִּישִׁיבַת קֶבַע עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לַעֲקֹר מִיָּד מִמָּקוֹם זֶה אֲפִלּוּ לַיְלָךְ לִקְבֹּעַ בְּמָקוֹם אַחֵר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אֵין דַּעְתָּם לִקְבֹּעַ כְּלָל, אֶלָּא לִשְׁתּוֹת בְּדֶרֶךְ עֲרַאי:

ב וְכָל זֶה בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁדַּעְתָּם לְהִתְחַבֵּר וְלִקְבֹּעַ עַצְמָן לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת יַחַד — הֲרֵי קְבִיעוּתָם זוֹ מְצָרֶפְתָּם לְהֶחָשֵׁב כְּגוּף אֶחָד, וּבְרָכָה אַחַת לְכֻלָּם, אֲבָל בַּבְּרָכָה הָאַחֲרוֹנָה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר אָכְלוּ וְהֵם מִתְפָּרְדִים זֶה מִזֶּה — אֵינָן מִצְטָרְפִים זֶה עִם זֶה לְהֶחָשֵׁב כְּגוּף אֶחָד, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ כָּל אֶחָד בְּעַצְמוֹ עַל הֲנָאַת גּוּפוֹ. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁיְּבָרֵךְ אֶחָד לְכֻלָּם, אֶלָּא בְּפַת שֶׁמְּבָרְכִים עָלֶיהָ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְלֹא בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבוֹת כִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן לוֹמַר עֲלֵיהֶם "נְבָרֵךְ" בַּתְּחִלָּה.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּדִיעֲבַד שֶׁבֵּרַךְ אֶחָד וְנִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא הַשּׁוֹמְעִים וְהֵם נִתְכַּוְּנוּ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתָם — יָצְאוּ, אִם הָיוּ קְבוּעִים בַּאֲכִילָתָם קְבִיעוּת הַמּוֹעֶלֶת לְצָרְפָם לִבְרָכָה רִאשׁוֹנָה.

וְאִם אֶחָד אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ — יוֹצֵא לְכַתְּחִלָּה בִּבְרִכַּת חֲבֵרוֹ שֶׁקָּבַע עִמּוֹ.

וְעַכְשָׁו שֶׁהֲמוֹן מְזַלְזְלִים מְאֹד בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה — יֵשׁ לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה, שֶׁיְּבָרֵךְ אֶחָד בְּקוֹל רָם לְהוֹצִיא כָּל הַשּׁוֹמְעִים, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדְעִים לְבָרֵךְ בְּעַצְמָן:

ג כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז שֶׁבִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ לְהוֹצִיא חֲבֵרוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן גַּם הוּא חַיָּב בִּבְרָכָה זוֹ, בֵּין שֶׁהִיא בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, אוֹ אֲפִלּוּ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ז. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, אִם מִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בִּבְרָכָה זוֹ בֵּרַךְ לְהוֹצִיא הַשּׁוֹמְעִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוְּנוּ לָצֵאת בִּשְׁמִיעָתָם וְגַם עָנוּ "אָמֵן" — לֹא יָצְאוּ,

שֶׁאַף שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁבֵּרְכָתוֹ הָיְתָה לְבַטָּלָה — הֲרֵי לֹא שָׁמְעוּ בְּרָכָה הֲגוּנָה:

ד אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעַת הַבְּרָכָה אֲפִלּוּ עָנָה "אָמֵן", אֶלָּא אִם כֵּן שָׁמַע מִתְּחִלָּתָהּ וְעַד סוֹפָהּ וְנִתְכַּוֵּן לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ וְהַמְבָרֵךְ נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיאוֹ. וְאָז יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ לֹא עָנָה "אָמֵן".

(וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁמִּצְוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם אֵין צְרִיכִים כַּוָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן הַמְבָרֵךְ לְהוֹצִיאוֹ וְגַם הוּא לֹא נִתְכַּוֵּן לָצֵאת בָּהּ — יָצָא, בֵּין בִּבְרָכָה אֲחָרוֹנָה בֵּין בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה, כְּגוֹן מִי שֶׁנָּטַל פְּרִי בְּיָדוֹ לְאָכְלוֹ, אוֹ מִצְוָה לַעֲשׂוֹתוֹ, וְקֹדֶם שֶׁהִסְפִּיק לְבָרֵךְ שָׁמַע בְּרָכָה זוֹ מִפִּי אַחֵר הַמְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם וְלִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִכָּנֵס בִּסְפֵק בְּרָכָה לְבַטָּלָה):

ה לֹא הִצְרִיכוּ שֶׁיִּהְיוּ הַמְבָרֵךְ וְהַשּׁוֹמְעִים קְבוּעִים יַחַד בִּישִׁיבָה אֶלָּא בַּהֲנָאַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁכָּל אֶחָד נֶהֱנֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֲבָל בְּמֻגְמָר שֶׁכֻּלָּם נֶהֱנִים בְּיַחַד מֵהֲרֵיחַ הָעוֹלֶה מִמֶּנּוּ — פּוֹטֵר אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ בַּעֲמִידָה, וַאֲפִלּוּ אֵינָן קְבוּעִים בְּמָקוֹם אֶחָד, אֶלָּא זֶה בְּכֹה וְזֶה בְּכֹה. וְכֵן בְּבִרְכַּת הָאוּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

(וְעוֹד, שֶׁבִּרְכַּת הָאוּר אֵינָהּ כִּבְרָכַת הַנֶּהֱנִין מַמָּשׁ, כִּי הִיא הֲנָאָה כְּעֵין חוֹבָה. וּמִטַּעַם זֶה גַּם בִּבְרָכַת הֲרֵיחַ שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת פּוֹטֵר אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בִּקְבִיעוּת יְשִׁיבָה, אֲפִלּוּ מְרִיחִים זֶה אַחַר זֶה, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַבְדָּלָה):

ו כָּל מָקוֹם שֶׁאֶחָד פּוֹטֵר אֶת חֲבֵרוֹ בִּבְרָכַת הַנֶּהֱנִין מִפְּנֵי קְבִיעוּתָם יַחַד, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁנֶּהֱנִים בְּיַחַד — מִצְוָה שֶׁאֶחָד יְבָרֵךְ לְכֻלָּם וְלֹא כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ".

אֲבָל בִּבְרָכַת הַמִּצְוֹת, אִם כָּל אֶחָד עוֹשֶׂה מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אַף שֶׁכֻּלָּן מִצְוָה אַחַת, כְּגוֹן שֶׁכָּל אֶחָד מִתְעַטֵּף בְּצִיצִית אוֹ לוֹבֵשׁ תְּפִלִּין — הָרְשׁוּת בְּיָדָם, אִם רָצוּ — אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם, כְּדֵי לְקַיֵּם "בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ", וְאִם רָצוּ — כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ (כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בַּבְּרָכוֹת, כִּי לְעוֹלָם יַרְבֶּה אָדָם בַּבְּרָכוֹת הַצְּרִיכוֹת.

וְאַף שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, מִכָּל מָקוֹם, הַמְבָרֵךְ הוּא עִקָּר, שֶׁהוּא נַעֲשָׂה שָׁלִיחַ לְכֻלָּם לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן, וְכֻלָּם מְקַיְּמִים מִצְוֹת הַבְּרָכָה עַל יָדוֹ, וּכְאִלּוּ כֻּלָּם מְבָרְכִים בְּרָכָה

אַחַת הַיּוֹצֵא מִפִּי הַמְבָרֵךְ, שֶׁפִּיו כְּפִיהֶם, וְרָאוּי יוֹתֵר שֶׁיְקַיְּמֶם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּעַצְמוֹ מִצְוַת הַבְּרָכָה מִשֶּׁיְקַיְּמֶנָּה עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכָּל אֶחָד חַיָּב בִּבְרָכָה זוֹ לְעַצְמוֹ — הֲרֵי זֶה רִבּוּי בְּרָכוֹת הַצְּרִיכוֹת, וְאֵינָם דּוֹמוֹת כְּלָל לַחֲזָרַת הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר וּלְבִרְכַּת הַזִּמּוּן, שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ב.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּבְרָכוֹת הַנֶּהֱנִין, כְּשֶׁכֻּלָּן קְבוּעִים יַחַד שֶׁהֵם נֶחְשָׁבִים כְּגוּף אֶחָד נֶהֱנָה, וְלָכֵן דַּי לָהֶם בִּבְרָכָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז, אִם כֵּן אִם יְבָרְכוּ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ — אֵינָן בְּרָכוֹת הַצְּרִיכוֹת כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁהֲנָאַת כֻּלָּם נֶחְשֶׁבֶת כַּהֲנָאַת גּוּף אֶחָד עַל יְדֵי קְבִיעָתָם יַחַד, אֶלָּא אִם כֵּן תְּחִלַּת קְבִיעוּתָם הָיְתָה עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לְהִצְטָרֵף לִבְרָכָה אַחַת, שֶׁאָז נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ לֹא נִקְבְּעוּ כְּלָל יַחַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קצ"ג) .

אֲבָל כְּשֶׁקְּבָעוּ עַצְמָן סְתָם — נַעֲשׂוּ כְּגוּף אֶחָד, וְאֵין מַעֲלָה כָּל כָּךְ בִּרְבּוּי הַבְּרָכוֹת. וְאַף שֶׁאֵין בָּזֶה אִסּוּר בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, כֵּיוָן שֶׁכָּל אֶחָד חַיָּב בִּבְרָכָה זוֹ, וְגַם עַכְשָׁו שֶׁשּׁוֹמְעִים הֵם כְּעוֹנִים, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵין מַעֲלָה בְּרִבּוּי הַבְּרָכוֹת — צָרִיךְ שֶׁיְּבָרֵךְ אֶחָד, לְקַיֵּם "בְּרֹב עָם וְכוּ'".

וְכֵן כְּשֶׁכֻּלָּם נֶהֱנִים בְּיַחַד — דַּי בִּבְרָכָה אַחַת לְכֻלָּם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִקְבְּעוּ יַחַד, וְאֵין מַעֲלָה כָּל כָּךְ בְּרִבּוּי הַבְּרָכוֹת.

וְהוּא הַדִּין בִּבְרָכוֹת הַמִּצְוֹת כְּשֶׁכֻּלָּם מְקַיְּמִים הַמִּצְוָה בְּיַחַד, כְּגוֹן שְׁמִיעַת קוֹל שׁוֹפָר אוֹ מְגִלָּה — מִצְוָה שֶׁאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם, בֵּין הַתּוֹקֵעַ אוֹ הַקּוֹרֵא, בֵּין אֶחָד מִן הַשּׁוֹמְעִים. וְכֵן אִם יוֹשְׁבִים בְּסֻכָּה אַחַת.

אֲבָל אִם רָצוּ לְקַיֵּם כָּל אֶחָד הַמִּצְוָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וּלְבָרֵךְ לְעַצְמָן — הָרְשׁוּת בְּיָדָם, כְּגוֹן שֶׁיִּקְרָא כָּל אֶחָד הַמְּגִלָּה לְעַצְמוֹ אִם אֵין שָׁם עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁיִּתְקַע לְעַצְמוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב שֶׁיִּקְרָא אֶחָד לְכֻלָּם, לְקַיֵּם "בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ", אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חִיּוּב בַּדָּבָר, שֶׁאֵין לְחַיֵּב אָדָם שֶׁיְקַיֵּם הַמִּצְוָה הַמֻּטֶּלֶת עָלָיו עַל יְדֵי שְׁלִיחַ כְּשֶׁיָּכוֹל לְקַיְּמָהּ בְּעַצְמוֹ. וְכֵן בְּקִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן:

ז וְכָל זֶה כְּשֶׁכָּל אֶחָד מְקַיֵּם מִצְוָה שְׁלֵמָה, אֲבָל אִם בֵּין כֻּלָּם נַעֲשֵׂית מִצְוָה אַחַת שְׁלֵמָה — אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם בְּכָל עִנְיָן, וְאֵין רַשָּׁאִים לְבָרֵךְ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, כְּגוֹן בְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁבּוֹדְקִין אֶת הֶחָמֵץ בַּחֲדַר הַבַּיִת, שֶׁלֹּא נִשְׁלְמָה הַמִּצְוָה וְלֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת

בְּעוּר חָמֵץ עַד שֶׁיְּבַעֲרֶנּוּ מִכָּל חֲדָרָיו.

(וַאֲפִלּוּ רַבִּים שֶׁעוֹשִׂים מִצְוָה אַחַת שְׁלֵמָה לְאָדָם אֶחָד שֶׁכֻּלָּן מַטָּלוֹת עָלָיו חוֹבָה, כְּגוֹן שֶׁמַּפְרִישִׁין חַלָּה מֵעִסּוֹתָיו, אוֹ קוֹבְעִים מְזוּזוֹת בְּפִתְחָיו, אוֹ מָלִין אֶת בָּנָיו בְּשָׁעָה אַחַת — אֵין רַשָּׁאִים לְחַלֵּק, אֶלָּא צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת בְּיַחַד, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ אֶחָד לְכֻלָּם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא יָצָא יְדֵי חוֹבַת מִצְוָה זוֹ עַד שֶׁיֵּעָשֶׂה כֻּלָּם — הֲרֵי לֹא נִגְמַר הַמִּצְוָה עַד שֶׁיֵּעָשֶׂה כֻּלָּם, וְלָכֵן דַּי בִּבְרָכָה אַחַת, וְאָסוּר לִגְרֹם בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה).

(אֲבָל אִם מָלִין ב' תִּינוֹקוֹת שֶׁל ב' בְּנֵי אָדָם — רַשָּׁאִים לְחַלֵּק וּלְמוּלָם בָּזֶה אַחַר זֶה וּלְבָרֵךְ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ. וְנָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה).

סימן ריד

א בְּכָל בְּרָכָה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם וּמַלְכוּת, וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

כָּל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם — אֵינָהּ בְּרָכָה. וְכָל בְּרָכוֹת הַפּוֹתְחוֹת בְּ"בָרוּךְ" — צָרִיךְ לוֹמַר גַּם מַלְכוּת בְּפִתְיחָתָן, וְאִם לָאו — לֹא יָצָא. חוּץ מִבְּרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל תְּפִלַּת י"ח, שֶׁאֵינָהּ הוֹדָאָה עַל הֶנָּאָה, אוֹ מִצְוָה, אֶלָּא עַל תְּבִיעַת צָרְכֵיהֶם שֶׁל אָדָם, כְּדֵי שֶׁיְּסַדֵּר שִׁבְחָהּ שֶׁל מָקוֹם וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל, לְפִיכָךְ לֹא תִּקְּנוּ בָּהּ מַלְכוּת. וְכֵן בִּבְרָכוֹת מֵעֵין שֶׁבַע שֶׁבְּלֵיל שַׁבָּת, הוֹאִיל וּפִתְיחָתָהּ הִיא מֵעֵין בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל תְּפִלַּת י"ח:

ב אֲפִלּוּ אִם לֹא דִּלֵּג אֶלָּא תֵּבַת "הָעוֹלָם" לְבַד — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ, שֶׁ"מֶלֶךְ" לְבַדּוֹ אֵינוֹ חָשׁוּב מַלְכוּת (כִּי אֵין לוֹ בֵּאוּר כְּלָל בְּלֹא תֵּבַת "הָעוֹלָם" שֶׁהוּא סָמוּךְ אֲלֵיהֶם, שֶׁאִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֶׁהוּא מוּסָב עַל תֵּבַת "אֱלֹהֵינוּ", כְּלוֹמַר שֶׁ"אֱלֹהֵינוּ" הוּא "מֶלֶךְ" — אֵין זוֹ כַּוָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ מַלְכוּת בִּבְרָכוֹת, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה מוּסָב עַל "בָּרוּךְ" שֶׁבִּתְחִלַּת הַבְּרָכָה, כְּלוֹמַר "בָּרוּךְ מֶלֶךְ הָעוֹלָם", שֶׁהֲרֵי מְסַיֵּם "שֶׁהַכֹּל כוּ'", אוֹ "אֲשֶׁר כוּ'", אוֹ "שֶׁעָשָׂה כוּ'", שֶׁכָּל זֶה מוּסָב עַל "בָּרוּךְ", וּכְשֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר "הָעוֹלָם" — אֵינוֹ מוּסָב עַל "בָּרוּךְ" אֶלָּא תֵּבַת "ה' אֱלֹהֵינוּ", אֲבָל "מֶלֶךְ" נִשְׁאַר לְבַדּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה אוֹמֵר "הַמֶּלֶךְ". וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֶׁ"מֶלֶךְ" מוּסָב לְמַטָּה, "מֶלֶךְ שֶׁעָשָׂה כוּ'", אוֹ "מֶלֶךְ שֶׁהַכֹּל כוּ'" — גַּם זוֹ אֵינָהּ כַּוָּנַת חֲכָמִים בְּמַטְבֵּעַ הַבְּרָכוֹת, אֶלָּא שֶׁשְּׁאָר הַבְּרָכָה יְהֵא מוּסָב עַל "הַשֵּׁם" שֶׁהוּא עִקַּר הַבְּרָכָה, וְלֹא עַל "מֶלֶךְ" לְבַד):

סימן רטו

א **עֲנִיַּת אָמֵן אַחַר הַבְּרָכוֹת, וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

הָעוֹנֶה אָמֵן אַחַר בִּרְכוֹתָיו — הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה, אֶלָּא אִם כֵּן בֵּרַךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת אוֹ יוֹתֵר, שֶׁיֵּשׁ אֲחִיזָה לָזוֹ בָּזוֹ — עוֹנֶה בְּסוֹף כֻּלָּן "אָמֵן", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ד. וְיֵשׁ חוֹלְקִין גַּם בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וְכֵן מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ, וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג.

וְאַחַר בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל פֵּרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ עוֹנֶה "אָמֵן" אַחַר בִּרְכַּת עַצְמוֹ, כִּי אֵין לָהּ אֲחִיזָה עִם בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהֲרֵי רַשַּׁאי לְהַפְסִיק וּלְדַבֵּר בֵּינְתַיִם. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְ"יִשְׂתַּבַּח" שֶׁהִיא בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה אַחַר פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, וְיֵשׁ לָהּ אֲחִיזָה עִם בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר", לְפִי שֶׁאָסוּר לְהָשִׂיחַ בְּאֶמְצַע פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

ב אֲבָל אַחַר בִּרְכַּת אָדָם אַחֵר מִיִּשְׂרָאֵל חוֹבָה לַעֲנוֹת "אָמֵן", אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ מְחֻיָּב בִּבְרָכָה זוֹ כְּלָל, וַאֲפִלּוּ לֹא שָׁמְעָהּ מִתְּחִלָּתָהּ וְעַד סוֹפָהּ אֶלָּא סוֹפָהּ בִּלְבַד, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא שָׁמְעָהּ כְּלָל, רַק שֶׁהוּא יוֹדֵעַ אֵיזוֹ בְּרָכָה הִיא שֶׁלֹּא תְּהֵא "אָמֵן" יְתוֹמָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ד.

אֲבָל נָכְרִי הַמְבָרֵךְ בְּרָכָה מִן הַבְּרָכוֹת שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים — אֵין עוֹנִים אַחֲרָיו "אָמֵן" אֶלָּא אִם כֵּן שָׁמַע כָּל הַבְּרָכָה מִפִּיו. וְכוּתִים עֲשָׂאוּם כְּנָכְרִים לְכָל דִּבְרֵיהֶם. אֲבָל אַחַר מִין, דְּהַיְנוּ הָאָדוֹק לַעֲבוֹדָה זָרָה — אָסוּר לַעֲנוֹת "אָמֵן" אֲפִלּוּ שָׁמְעוּ כָּל הַבְּרָכָה מִפִּיו (לְפִי שֶׁסְּתָם מַחֲשֶׁבֶת מִין בְּהִזָּכְרַת הַשֵּׁם הִיא לַעֲבוֹדָה זָרָה).

וְכֵן מִי שֶׁשָּׁנָה מַטְבֵּעַ הַבְּרָכָה — אֵין עוֹנִין אַחֲרֵי[ו] "אָמֵן".

וְכֵן אֵין עוֹנִין "אָמֵן" אַחַר תִּינוֹק שֶׁלּוֹמֵד הַבְּרָכוֹת לִפְנֵי רַבּוֹ, שֶׁמָּתַר לְלַמֵּד לְתִינוֹק הַבְּרָכוֹת כְּתִקּוּנָן אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם לְבַטָּלָה בִּשְׁעַת הַלִּמּוּד, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְגָדוֹל הַמִּתְלַמֵּד. אֲבָל כְּשֶׁאֵינָן מְבָרְכִין לְבַטָּלָה — עוֹנִין אַחֲרֵיהֶם "אָמֵן", כְּגוֹן שֶׁמְּבָרְכִין אוֹתָן בִּזְמַנָּן כְּדֵי לְפַטֵּר מֵחִיּוּבָן שֶׁהֵם חַיָּבִים בָּהֶן כְּדֵי לְחַנְּכָם בְּמִצְוֹת. וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁקּוֹרִין הַהַפְטָרָה בְּצִבּוּר, וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ:

ג כָּל הַמְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה — הֲרֵי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לַשָּׁוְא, וְהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ נִשְׁבַּע לַשָּׁוְא, וְאָסוּר לַעֲנוֹת אָמֵן אַחֲרָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵין אִסּוּר בְּהִזָּכְרַת שֵׁם

שֶׁמִּים לְבַטָּלָה אֶלָּא כְּשֶׁמַּזְכִּירוֹ בְּדִבְרֵי הַבַאי שֶׁאֵין בָּהֶם צֹרֶךְ, וְלֹא בְּדֶרֶךְ בְּרָכָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, מִכָּל מָקוֹם, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר אֲפִלּוּ בְּדֶרֶךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה (אֲבָל לְצֹרֶךְ מֻתָּר לְהַזְכִּיר אֲפִלּוּ בִּדְבַר הָרְשׁוּת):

ד אָסוּר לִגְרֹם בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, כְּגוֹן כָּל שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁיָּכוֹל לְפָטְרָם בִּבְרָכָה אַחַת — אָסוּר לִגְרֹם שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כְּגוֹן שֶׁיִּפְסִיק בֵּינְתַיִם בְּשִׂיחָה, אוֹ בְּדָבָר אַחֵר הַגּוֹרֵם שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ.

וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת שֶׁחָסְרוּ הַרְבֵּה בְּרָכוֹת מִמִּנְיַן מֵאָה בְּרָכוֹת שֶׁחַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם — אָסוּר לִגְרֹם בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה כְּדֵי לְהַשְׁלִים לְמֵאָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיָּכוֹל לִפְטֹר שְׁנֵי דְּבָרִים בִּבְרָכָה שֶׁהִיא מְיֻחֶדֶת לִשְׁנֵיהֶם, אֲבָל אִם הִיא מְיֻחֶדֶת לְדָבָר אֶחָד אֶלָּא שֶׁיָּכוֹל לִפְטֹר בָּהּ גַּם הַשֵּׁנִי בְּתוֹרַת טְפֵלָה — טוֹב יוֹתֵר לְהַרְבּוֹת בִּבְרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"ב:

ה לְפִיכָךְ, אִם הֵבִיאוּ לוֹ פֵּרוֹת בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — טוֹב יוֹתֵר לְהָנִיחָם לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ אַחֲרֵיהֶם בִּרְכָתָם הָאַחֲרוֹנָה הַמְיֻחֶדֶת לָהֶם, וְלֹא יִפְטְרֵם בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁאֵינָהּ מְיֻחֶדֶת לָהֶם, וְאֵינָהּ פּוֹטַרְתָּם אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֵם נֶחְשָׁבִים מִכְּלַל הַסְּעוּדָה, הוֹאִיל וּבָאוּ קֹדֶם שֶׁמָּשְׁכוּ יְדֵיהֶם מִן הַפַּת. וְאִם בָּאוּ אַחַר כָּךְ — טְעוּנִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם וְאֵין נִפְטָרִים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁאֵין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן פּוֹטֶרֶת מֵעֵין ג' וְלֹא "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז וְר"ח. וְיֵשׁ חוֹלְקִים.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּבִפְרָט בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב כְּדֵי לְהַשְׁלִים מֵאָה בְּרָכוֹת — יֵשׁ לוֹ לְהָנִיחָם לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְהַשְׁלִים בָּהֶם, וְלֹא לִסְמֹךְ עַל שְׁמִיעַת חֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וּבִרְכַּת הַתּוֹרָה וְהַהַפְטָרָה:

סְלִיק הִלְכוֹת בְּרָכוֹת.

תַּם וְנִשְׁלַם שֶׁבַח לָאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם.

סימן רמב

א לְהַזְהִיר בִּכְבוֹד שַׁבָּת וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:

שְׁנֵי דְּבָרִים נִתְפָּרְשׁוּ בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים, וְהֵם כָּבוֹד וְעֹנֶג, שֶׁנֶּאֱמַר "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד".

וְעִקָּרָן מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהַשַּׁבָּת הוּא בִּכְלַל מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וְגוֹ'". וּ"מִקְרָא קֹדֶשׁ" פֵּרְשׁוּ חֲכָמִים: לְקַדְּשׁוֹ וּלְכַבְּדוֹ בִּכְסוּת נְקִיָּה, וּלְעַנְּגוֹ בְּעֹנֶג אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁ"מִקְרָא קֹדֶשׁ" הוּא לְקַדְּשׁוֹ בְּאִסּוּר עֲשִׂיַּת מְלָאכָה, אֲבָל הַכָּבוֹד בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְהָעֹנֶג בְּשַׁבָּת הֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים (אֲבָל הָעֹנֶג וְהַשִּׂמְחָה בְּיוֹם טוֹב בְּמַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה הוּא מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקכ"ט).

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בָּהֶם מְאֹד, שֶׁחֲמוּרִים דִּבְרֵי סוֹפְרִים יוֹתֵר מִדִּבְרֵי תוֹרָה. וְכָל הַמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת שְׂכָרוֹ מְפֹרָשׁ בְּקַבָּלָה: "אָז תִּתְעַנַּג עַל ה' וְגוֹ'", וּבְדִבְרֵי רַז"ל, שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו וְנִצּוֹל מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם:

ב בַּמֶּה מְעַנְּגוֹ? בִּימֵי חַכְמֵי הַגְּמָרָא הָיוּ מְעַנְּגִין בְּדָגִים גְּדוֹלִים וּבְתַבְשִׁיל שֶׁל תְּרָדִין, שֶׁמַּאֲכָלִים אֵלּוּ הָיוּ חֲשׁוּבִים עֹנֶג בִּימֵיהֶם. וְכָל מָקוֹם וּמָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ יְעַנְּגוּהוּ בְּמַאֲכָלִים וּמַשְׁקִים הַחֲשׁוּבִים לָהֶם עֹנֶג.

וְאֵין חִיּוּב לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יַיִן בְּשַׁבָּת, אֶלָּא לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם יֵשׁ לְרֹב בְּנֵי אָדָם עֹנֶג בַּאֲכִילַת בָּשָׂר יוֹתֵר מִבִּשְׁאָר מַאֲכָלִים וּבִשְׁתִיַּת יַיִן יוֹתֵר מִבִּשְׁאָר מַשְׁקִים, לְכָךְ יֵשׁ לָהֶם לְהַרְבּוֹת בְּבָשָׂר וְיַיִן כְּפִי יְכָלְתָּם וְהַשָּׂגַת יָדָם:

ג וְכָל הַמַּרְבֶּה בְּהוֹצָאַת שַׁבָּת וּבְתִקּוּן מַאֲכָלִים רַבִּים וְטוֹבִים — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וְהוּא שֶׁיָּדוֹ מַשֶּׂגֶת.

וְאַף אִם אֵין לוֹ עַכְשָׁו מָעוֹת מְזֻמָּנִים אֶלָּא חֲפָצִים — יְמַשְׁכְּנֵם וְיִלְוֶה עֲלֵיהֶם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְמַצִיא לוֹ לִפְרוֹעַ. וְעַל זֶה אָמְרוּ רַז"ל: "אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְווּ עָלַי וַאֲנִי פּוֹרֵעַ", כְּלוֹמַר שֶׁאֵין הוֹצָאַת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב עוֹלֶה בְּחֶשְׁבּוֹן הַקִּצְבָה שֶׁנִּקְצַב לוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמִזּוֹנוֹת כָּל הַשָּׁנָה וּשְׁאָר צְרָכָיו, שֶׁכָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל מִזּוֹנוֹתָיו וְהוֹצָאוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִין לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁקּוֹצְבִין לוֹ כַּמָּה יִשְׂתַּכֵּר בְּשָׁנָה זוֹ לְצֹרֶךְ מְזוֹנוֹתָיו וּשְׁאָר צְרָכָיו שֶׁל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, חוּץ מֵהוֹצָאוֹת שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, שֶׁאֵין קוֹצְבִין עֲלֵיהֶ כְּלוּם, אֶלָּא אִם מוֹסִיף בְּהוֹצָאַת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב — מוֹסִיפִין לוֹ.

אֲבָל אִם אֵין לוֹ חֲפָצִים לְמַשְׁכְּנָם וְלִפְרוֹעַ בָּהֶם — לֹא יִלְוֶה וְשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִפְרַע,

כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ מִשָּׁלוֹ — אֵין עָלָיו חִיּוּב כְּלָל לְהַרְבּוֹת בְּהוֹצָאַת שַׁבָּת יוֹתֵר מֵהַשָּׂגַת יָדוֹ:

ד וְאַף אִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת כְּלוּם וְרוֹצֶה לִטּוֹל מִן הַקֻּפָּה שֶׁל צְדָקָה הַמִּתְחַלֶּקֶת בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת — לֹא יִטּוֹל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לִטּוֹל לְצֹרֶךְ מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל יְמוֹת הַחֹל שֶׁל שָׁבוּעַ הַבָּא, וּבִשְׁבִיל מְזוֹנוֹת יוֹם הַשַּׁבָּת גַּם כֵּן לֹא הָיָה צָרִיךְ לִטּוֹל אִם הָיָה נוֹהֵג כְּבְחֹל מַמָּשׁ לֶאֱכוֹל בּוֹ שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת בִּלְבָד פַּת וְקִטְנִיּוֹת כִּסְעֻדּוֹתָיו בְּחֹל, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָזוֹן י"ד סְעֻדּוֹת לְשִׁבְעָה יָמִים, שֶׁעַד עֶרֶב שַׁבָּת הַבָּא סְעֻדָּה אַחַת לְכָל יוֹם וּסְעֻדָּה אַחַת לְכָל לַיְלָה, אֶלָּא שֶׁרוֹצֶה לִטּוֹל כְּדֵי לֶאֱכוֹל שְׁלֹשָׁה סְעֻדּוֹת בְּשַׁבָּת.

וְכָל שֶׁכֵּן אִם רוֹצֶה לִטּוֹל כְּדֵי לְהִתְעַנֵּג קְצָת יוֹתֵר מִימוֹת הַחֹל, שֶׁאָסוּר לוֹ לִטּוֹל מִן הַקֻּפָּה בְּשָׁבוּעַ זוֹ, שֶׁכָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים "עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת":

ה אֲבָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת הַבָּא נוֹתְנִין לוֹ מָזוֹן ט"ו סְעֻדּוֹת לְאוֹתָהּ שָׁבוּעַ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁלֹשָׁה סְעֻדּוֹת לְאוֹתוֹ שַׁבָּת, וְגַם נוֹתְנִים לוֹ דָּגִים וְיָרָק לְאוֹתוֹ שַׁבָּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת נוֹתְנִים לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ".

וְכֵן מִי שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ מִדֵּי שָׁבוּעַ בְּשָׁבוּעַ מִצְּדָקָה אַחֶרֶת, שֶׁמַּתָּר לוֹ לְקַבֵּל מִמֶּנָּה הַרְבֵּה כָּל שֶׁאֵין לוֹ שִׁעוּר הַמְפֹרָשׁ בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָן רנ"ג — הֲרֵי זֶה יָכוֹל לְהַרְבּוֹת בְּהוֹצָאַת שַׁבָּת כְּפִי עֶרְךְ מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לוֹ.

(וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יוֹצִיא כָּל כָּךְ לְשַׁבָּתוֹת עַד שֶׁתֶּחְסַר פַּרְנָסָתוֹ בְּחֹל וְיִצְטָרְכוּ לְהוֹסִיף לוֹ מִן הַצְּדָקָה מֵחֲמַת הוֹצָאוֹתָיו לְשַׁבָּתוֹת, שֶׁנִּמְצָא מַטִּיל כְּבוֹד שַׁבְּתוֹתָיו עַל הַבְּרִיּוֹת, וּכְבָר אָמְרוּ "עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת"):

ו וְאִם מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לוֹ אֵינוֹ מַסְפִּיק לוֹ לְהַרְבּוֹת בְּהוֹצָאַת שַׁבָּת וְשֶׁיּוֹתִיר מִזֶּה לְפַרְנָסָתוֹ לְחֹל בְּעִנְיָן שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְהוֹסִיף לוֹ, מִכָּל מָקוֹם אִם יֵשׁ לוֹ מְעַט מִשֶּׁלּוֹ — יְזָרֵז אֶת עַצְמוֹ לְהוֹצִיא מָמוֹן בְּכְבוֹד הַשַּׁבָּת בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר.

אֲבָל אִם אֵין לוֹ כְּלוּם מִשֶּׁלּוֹ — אֵין צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵאֲחֵרִים שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ כְּדֵי לְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁכְּבָר אָמְרוּ "עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ כוּ'". וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ הוּא לַעֲשׂוֹת דָּבָר מוּעָט בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְקַיֵּם מִצְוַת עֹנֶג.

וְאִם מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לוֹ אֵינוֹ מַסְפִּיק לוֹ אֶפִלּוּ לְדָבָר מוּעָט — צָרִיךְ הוּא לְצַמְצֵם מְעַט

בִּשְׁאָר הַיָּמִים בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת דָּבָר מוּעָט לְעִנְיַן שַׁבָּת.

וְכָל שֶׁכֵּן מִי שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל כְּלוּם מֵהַצְּדָקָה אֶלָּא מִסְתַּפֵּק בְּמוּעָט שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִשֶּׁלּוֹ, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵאֲחֵרִים שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ כְּדֵי לְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבָּת, אֶלָּא יְצַמְצֵם מְעַט בִּשְׁאָר הַיָּמִים בְּעִנְיָן שֶׁיַּעֲשֶׂה דָּבָר מוּעָט לְעִנְיַן שַׁבָּת, וְזֶה טוֹב יוֹתֵר מִשֶּׁיִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת:

ז אַף מִי שֶׁאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לְהַרְבּוֹת בְּמַאֲכָלֵי שַׁבָּת — טוֹב לוֹ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִפְחוֹת מִשְּׁנֵי תַּבְשִׁילִין. וְטוֹב לְזַהֵר לֶאֱכוֹל דָּגִים בְּכָל סְעֻדָּה, אֶלָּא אִם כֵּן הַדָּגִים מַזִּיקִים לוֹ לְפִי טִבְעוֹ, אוֹ שֶׁשּׂוֹנְאָם, שֶׁאֵין לוֹ מֵהֶם עֹנֶג אֶלָּא צַעַר, וְהַשַּׁבָּת לְעֹנֶג נִתַּן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רפ"ח.

וְאִם הַנִּכְרִים מְיַקְּרִים הַשַּׁעַר שֶׁל הַדָּגִים וּמַחֲמַת זֶה יֵשׁ כַּמָּה בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵין יְכוֹלִים לִקַּח דָּגִים לְשַׁבָּת — נָכוֹן לְתַקֵּן שֶׁלֹּא יִקָּנֶה שׁוּם יִשְׂרָאֵל מֵהֶם דָּגִים אֵיזֶה שַׁבָּתוֹת, כְּדֵי שֶׁאַחַר כָּךְ יוֹזִילוּ הַשַּׁעַר, וְיוּכְלוּ הַכֹּל לְקַיֵּם מִצְוַת עֹנֶג שַׁבָּת:

ח אִם שָׂלְחוּ לְאָדָם אֵיזֶה דְּבַר מַאֲכָל שֶׁיֹּאכְלֶנּוּ בְּשַׁבָּת — אַל יֹאכְלֶנּוּ בְּחֹל (מִמִּדַּת חֲסִידוּת, אֲבָל מִן הַדִּין אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, עַיֵּן סִמָּן תרצ"ד):

ט מֻתָּר לִלְווֹת בְּרִבִּית שֶׁל דִּבְרֵיהֶם לְצֹרֶךְ סְעֻדַּת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אוֹ לְצֹרֶךְ שְׁאָר סְעֻדַּת מִצְוָה, אִם אִי אֶפְשָׁר לִלְווֹת בְּלֹא רִבִּית:

י "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ וְגוֹ'", דָּרְשׁוּ בֵּית שַׁמַּאי שֶׁתְּהֵא זוֹכְרוֹ מֵאֶחָד בַּשַּׁבָּת, שֶׁאִם נִזְדַּמֵּן לְךָ חֵלֶק יָפֶה תְּהֵא מְתַקְּנוֹ לְשַׁבָּת.

וְאָמְרוּ עָלָיו עַל שַׁמַּאי הַזָּקֵן שֶׁכָּל יָמָיו הָיָה אוֹכֵל לִכְבוֹד שַׁבָּת, כֵּיצַד? מָצָא בְּהֵמָה נָאָה — לוֹקְחָהּ וְאוֹמֵר "זוֹ לְשַׁבָּת", מָצָא אַחֶרֶת נָאָה הֵימֶנָּה — לוֹקְחָהּ וּמַנִּיחָהּ לְשַׁבָּת, וְאוֹכֵל אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּחֹל, נִמְצָא אוֹכְלָהּ לְזוֹ כְּדֵי שֶׁהַיָּפָה תֵּאָכֵל בְּשַׁבָּת.

אֲבָל הִלֵּל הַזָּקֵן מִדָּה אַחֶרֶת הָיְתָה בּוֹ, שֶׁהָיָה אוֹמֵר "בָּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם יַעֲמָס לָנוּ צְרָכֵינוּ". וְאַף הִלֵּל מוֹדֶה שֶׁכְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי יוֹתֵר נָכוֹן לַעֲשׂוֹת, אֶלָּא שֶׁהָיָה בּוֹטֵחַ בַּה' שֶׁבְּוַדַּאי יַזְמִין לוֹ לְשַׁבָּת מָנָה יָפָה מִכָּל הַיָּמִים:

יא עֶזְרָא תִּקֵּן שֶׁיִּהְיוּ מְכַבְּסִים בְּגָדִים בַּחֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, כְּדֵי לִלְבּוֹשׁ לְבָנִים בְּשַׁבָּת, אֲבָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֵין פְּנַאי לְכַבֵּס, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְעַסֵּק בְּצָרְכֵי שַׁבָּת:

יב נוֹהֲגִין לָלוּשׁ כְּדֵי שִׁעוּר חַלָּה כָּל אֶחָד בְּבֵיתוֹ לַעֲשׂוֹת מֵהֶם לְחָמִים לְבָצוֹעַ עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, וְלֹא לִקַּח לֶחֶם מִן הַשּׁוּק כְּמוֹ בְּשְׁאָר יָמִים, וְדָבָר זֶה מִכְּבוֹד שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג:

יג (וּבְמָקוֹמוֹת שֶׁאוֹכְלִים פַּת שֶׁל נָכְרִים כָּל יְמוֹת הַחֹל — טוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב כִּי אִם מִלְּחָמִים הַכְּשֵׁרִים שֶׁנִּלּוֹשׁוּ בְּבֵיתוֹ, שֶׁזֶּהוּ כְּבוֹד שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב):

סימן רמג

א **דִּין הַמַּשְׁכִּיר שָׂדֶה וּמֶרְחָץ לְנָכְרִי וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים**:

אָסְרוּ חֲכָמִים לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת לָנוּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּחִנָּם בֵּין בְּשָׂכָר, וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹמֵר לוֹ מִקֹּדֶם הַשַּׁבָּת שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאוֹתָהּ מְלָאכָה עַד לְאַחַר הַשַּׁבָּת, שֶׁכְּשֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת הוּא עוֹשֶׂה בִּשְׁלִיחוּת הַיִּשְׂרָאֵל. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין אוֹמְרִים "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ" מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל הַנַּעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר בִּתְרוּמָה "כֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם תְּרוּמַת ה'", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים "גַּם" לְרַבּוֹת שְׁלוּחֲכֶם, מִכַּאן שֶׁ"שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ", וּמָה "אַתֶּם" בְּנֵי בְרִית אַף שְׁלוּחֲכֶם בְּנֵי בְרִית, אֲבָל הַנָּכְרִי אֵינוֹ בְּתוֹרַת שְׁלִיחוּת מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים יֵשׁ שְׁלִיחוּת לְנָכְרִי לְחוּמְרָא.

וְיֵשׁ רֶמֶז לְאִסּוּר זֶה בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹם טוֹב "כָּל מְלָאכָה לֹא יֵעָשֶׂה בָהֶם", מַשְׁמָע אֲפִלּוּ עַל יְדֵי אֲחֵרִים שֶׁאֵין מְצֻוִּים עַל הַשְׁבִּיתָה בְּיוֹם טוֹב, וְקַל וָחֹמֶר לְשַׁבָּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין זוֹ אֶלָּא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא. וְעִקַּר הָאִסּוּר אֲמִירָה לְנָכְרִי בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּיוֹם טוֹב אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא שַׁבָּת קַלָּה בְּעֵינֵי הָעָם וְיָבֹאוּ לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמָן, וְכֵן בְּיוֹם טוֹב, וַאֲפִלּוּ בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְכֵן בְּשְׁאָר כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ בִּמְקוֹמָן:

ב וְהִפְלִיגוּ חֲכָמִים בְּאִסּוּר זֶה וְגָזְרוּ בוֹ גְּזֵרוֹת, כְּגוֹן אִם עָשָׂה הַנָּכְרִי מֵעַצְמוֹ בְּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אָסְרוּ לֵהָנוֹת בְּשַׁבָּת מִמְּלַאכְתּוֹ וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת עַד בְּכְדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת.

וְכֵן אִם רוֹאֵהוּ עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִילוֹ — פְּעָמִים שֶׁצָּרִיךְ לְמִחוֹת, כְּגוֹן אִם יַגִּיעַ

לְיִשְׂרָאֵל רֶוַח מִמָּנָּה אֶפְלוּ לְאַחַר הַשַּׁבָּת (וְאִם גַּם לוֹ מַגִּיעַ רֶוַח מִמֶּנָּה — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד וְרנ"ב):

ג לְפִיכָךְ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֶרְחָץ שֶׁרוֹחֲצִים בָּהּ הַכֹּל וְנוֹתְנִים לוֹ שָׂכָר, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּנּוּר שֶׁאוֹפִין בּוֹ הַכֹּל וְנוֹתְנִים לוֹ שָׂכָר, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵחַיִם שֶׁטּוֹחֲנִין בָּהֶן הַכֹּל וְנוֹתְנִין לוֹ שָׂכָר, וְרוֹצֶה לִשְׂכּוֹר לוֹ נָכְרִי לְכָל הַשָּׁנָה שֶׁיִּתְעַסֵּק בְּכָל הַמְּלָאכוֹת הַצְּרִיכוֹת בַּמֶּרְחָץ וְרֵחַיִם וְתַנּוּר, וְיַקְבֵּל הַשָּׂכָר מִן הָרוֹחֲצִים וְהַטּוֹחֲנִים וְהָאוֹפִים וְיביאהו לְהַיִּשְׂרָאֵל — צָרִיךְ הוּא לְמְחוֹת בְּהַנָּכְרִי וְלֹא יַנִּיחֶנּוּ שֶׁיִּתְעַסֵּק בָּהֶם בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל נָכְרִים שֶׁיִּרְחֲצוּ וְיִטְחֲנוּ וְיֹאפוּ שָׁם, לְפִי שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל מַרְוִיחַ בַּעֲבוֹדַת הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת, שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ שָׂכָר מִזֶּה.

(וַאֲפִלּוּ אִם הַנָּכְרִי אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲבוֹד כְּלוּם, שֶׁכְּבָר הֵכִין הַכֹּל מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם מַה שֶּׁהַנָּכְרִי הַזֶּה מְקַבֵּל הַשָּׂכָר מֵהַנָּכְרִים הוּא עוֹשֶׂה זֶה בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל, וּלְהַיִּשְׂרָאֵל עַצְמוֹ אָסוּר לוֹ לְקַבֵּל הַשָּׂכָר שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת, לָכֵן אָסוּר גַּם כֵּן שֶׁיְּקַבֵּל הַנָּכְרִי בִּשְׁבִילוֹ).

וְאֵין לְהַתִּיר לְפִי שֶׁהַנָּכְרִי טוֹרֵחַ לְעַצְמוֹ בִּשְׁבִיל הַשָּׂכָר שֶׁקִּצֵּץ לוֹ, כֵּיוָן שֶׁאִם הָיָה הַיִּשְׂרָאֵל מוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ מֵרֶוַח הַשַּׁבָּת וְהָיָה אוֹמֵר לַנָּכְרִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּלָל בְּשַׁבָּת אֵצֶל הַמֶּרְחָץ וְרֵחַיִם וְתַנּוּר לֹא הָיָה מְנַכֶּה לוֹ כְּלוּם מִשְּׂכָרוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא שָׂכַר לְכָל יוֹם וְיוֹם בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֶלָּא לְשָׁנָה אוֹ חֹדֶשׁ בְּבַת אַחַת.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ מַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ מַכְרִיחוֹ לְהִתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת וְשֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ אַף אִם לֹא יִתְעַסֵּק כְּלָל בְּשַׁבָּתוֹת, אֶלָּא הוּא עוֹסֵק לְפִי תֻּמּוֹ לְהַשְׁלִים קַבָּלָנוּתוֹ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו בִּתְחִלַּת שְׂכִירוּתוֹ בְּסָתָם לְהִתְעַסֵּק כָּל הַשָּׁנָה אוֹ הַחֹדֶשׁ כְּדֵי שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ מְשֻׁלָּם וְלֹא יִהְיֶה לוֹ עָלָיו שׁוּם תַּרְעוֹמוֹת, וְאִם כֵּן הַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת עַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן (שֶׁבֶּאֱמֶת) שֶׁאֵין לְהַנָּכְרִי טוֹבָה וְרֶוַח מֵעֶסֶק זֶה שֶׁבְּשַׁבָּת, שֶׁאַף אִם לֹא יִתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת לֹא יְנַכֶּה לוֹ כְּלוּם מִשְּׂכָרוֹ, וּלְהַיִּשְׂרָאֵל מַגִּיעַ רֶוַח מִזֶּה, אִם כֵּן נִרְאֶה הַדָּבָר כְּאִלּוּ עֵסֶק זֶה הוּא בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל בִּלְבָד:

ד וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאִם שָׂכַר הַנָּכְרִי לְיָמִים, שֶׁאָמַר לוֹ בְּעַד כָּל יוֹם וְיוֹם שֶׁתִּתְעַסֵּק בַּמֶּרְחָץ אוֹ תַּנּוּר אוֹ רֵחַיִם אֶתֵּן לְךָ כָּךְ וְכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ שֶׁיִּתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת, וְהַנָּכְרִי מֵעַצְמוֹ הוֹלֵךְ וּמִתְעַסֵּק גַּם בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וְלֹא יַנִּיחֶנּוּ לְהִתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת, שֶׁאַף שֶׁהַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת עַצְמוֹ כְּדֵי לְטוֹל הַשָּׂכָר שֶׁקִּצֵּץ לוֹ בְּעַד כָּל יוֹם, מִכָּל

מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן מֵחֲמַת דִּבּוּרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁשְּׂכָרוֹ לְהִתְעַסֵּק אֵיזֶה יָמִים — הֲרֵי זֶה כְּעוֹסֵק בִּשְׁלִיחוּת הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁאַף שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל לֹא אָמַר לוֹ לְהִתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת אֶלָּא שְׂכָרוֹ לְאֵיזֶה יָמִים סְתָם, מִכָּל מָקוֹם הַנָּכְרִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת מִתְעַסֵּק הוּא מֵחֲמַת הַשְּׂכִירוּת שֶׁשְּׂכָרוֹ הַיִּשְׂרָאֵל לְאֵיזֶה יָמִים, וַהֲרֵי בְּדַעְתּוֹ הַיּוֹם שֶׁהוּא שְׂכִירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם וְהוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּת הַיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ אַף שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל טוֹבַת עַצְמוֹ — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁלְּעִנְיַן שְׁלִיחוּת אֵין לְחַלֵּק בֵּין עוֹשֶׂה לְטוֹבַת הַמְשַׁלֵּחַ בֵּין עוֹשֶׂה לְטוֹבַת הַשָּׁלִיחַ, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ שְׁלוּחוֹ הוּא:

ה אֲפִלּוּ אִם שָׂכַר הַנָּכְרִי לְשָׁנָה, אִם עָבַר וְלֹא מִחָה בְּיָדוֹ וְהִנִּיחוֹ לְהִתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת וְהֵבִיא הַנָּכְרִי אֶת הַשָּׂכָר לְהַיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵבִיא לוֹ שָׂכָר שֶׁקִּבֵּל בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֶלָּא הֱבִיאוֹ בְּהַבְלָעָה עִם שְׁאָר הַיָּמִים, כְּגוֹן שֶׁהֵבִיא לוֹ בְּבַת אַחַת שְׂכַר אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה יָמִים וְיוֹם הַשַּׁבָּת בֵּינֵיהֶם, שֶׁאֵין בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם שְׂכַר שַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסָעִיף י"א — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְהַיִּשְׂרָאֵל לֵהָנוֹת מִן הַשָּׂכָר שֶׁקִּבֵּל הַנָּכְרִי בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁקְּנָסוּהוּ חֲכָמִים:

ו אֲבָל אִם רוֹצֶה הַיִּשְׂרָאֵל לְהַשְׂכִּיר הַמֶּרְחָץ לַנָּכְרִי שֶׁיַּעֲבוֹד בּוֹ הַנָּכְרִי בְּכָל אֵימַת שֶׁיִּרְצֶה וְלֹא יִהְיֶה מֻכְרָח בַּעֲבוּדָתוֹ, וְיִטּוֹל כָּל הַשָּׂכָר לְעַצְמוֹ, רַק שֶׁיִּתֵּן לְהַיִּשְׂרָאֵל דָּבָר קָצוּב בְּכָל שָׁנָה אוֹ בְּכָל חֹדֶשׁ, בֵּין שֶׁיַּסִּיקֶנּוּ אוֹ לֹא יַסִּיקֶנּוּ — מִן הַדִּין הָיָה מֻתָּר, שֶׁאַף שֶׁהַנָּכְרִי יַעֲבוֹד בּוֹ בְּשַׁבָּת, הֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בַּעֲבוֹדָתוֹ לְטוֹבַת הַיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא לְטוֹבַת עַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי אַף אִם לֹא יַסִּיקֶנּוּ בְּשַׁבָּת לֹא יִנָּפֶה לְהַיִּשְׂרָאֵל כְּלוּם מִשְׂכָרוֹ, וְאַף אִם הָיָה הַיִּשְׂרָאֵל מְנַפֶּה לוֹ אִם לֹא הָיָה מַסִּיקוֹ, אַף עַל פִּי כֵן הָיָה מַסִּיקוֹ כְּדֵי לְהִשְׁתַּכֵּר, נִמְצָא שֶׁעוֹשֶׂה רַק לְטוֹבַת עַצְמוֹ.

אַף עַל פִּי כֵן אָסְרוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, לְפִי שֶׁשָּׁם הַיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא עַל הַמֶּרְחָץ, שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁמֶּרְחָץ זֶה הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁיִּרְאוּ שֶׁנָּכְרִים רוֹחֲצִים בְּמֶרְחָצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת, וְנָכְרִי מִתְעַסֵּק בַּמֶּרְחָץ — יֹאמְרוּ שֶׁנָּכְרִי זֶה הוּא שְׂכִיר יוֹם אֵצֶל הַיִּשְׂרָאֵל, וְיַחְשְׁדוּהוּ שֶׁעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּמַה שֶׁמַּנִּיחַ אֶת הַנָּכְרִי לְהִתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת (אוֹ אֶפְשָׁר יַחְשְׁדוּ אֶת הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּא שָׂכַר לוֹ נָכְרִי זֶה שֶׁיִּתְעַסֵּק בְּמֶרְחָצוֹ בְּשַׁבָּת).

וְאַף שֶׁגַּם הַיִּשְׂרְאֵלִים רַחֲצוּ בְּתוֹכוֹ לִפְעָמִים בְּחֹל וְרָאוּ שֶׁנָּכְרִי זֶה הוּא הַמִּתְעַסֵּק גַּם בְּחֹל, מִכָּל מָקוֹם לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּם שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל הִשְׂכִּיר הַמֶּרְחָץ לְנָכְרִי זֶה שֶׁיִּטּוֹל כָּל הַשָּׂכָר לְעַצְמוֹ, וְנָכְרִי זֶה מִתְעַסֵּק בּוֹ לְדַעַת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא בִּשְׁלִיחוּת הַיִּשְׂרְאֵל, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב הָעוֹלָם לִשְׂכּוֹר הַמֶּרְחָץ, לְפִי שֶׁהוֹצָאוֹתָיו מְרֻבּוֹת וּשְׂכָרוֹ מוּעָט, וְאֵין הַשָּׂכָר מַסְפִּיק לְהַשּׂוֹכֵר לִתֵּן דָּבָר קָצוּב לְבַעַל הַמֶּרְחָץ וְשֶׁיִּשְׁתַּיֵּר לוֹ סַךְ חֲשׁוּב יָתֵר עַל שְׂכַר טָרְחוֹ וַעֲמָלוֹ, לְפִיכָךְ דֶּרֶךְ הָעוֹלָם שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֶרְחָץ שׂוֹכֵר לוֹ פּוֹעֵל שֶׁיִּתְעַסֵּק בּוֹ וְכָל הַשָּׂכָר הוּא לְבַעַל הַמֶּרְחָץ:

ז אֲבָל מֻתָּר לְהַשְׂכִּיר שָׂדֶה לְנָכְרִי שֶׁיַּעֲבוֹד עֲבוֹדָתָהּ כָּל אֵימַת שֶׁיִּרְצֶה וְלֹא יִהְיֶה מֻכְרָח בַּעֲבוֹדָתוֹ וְיִטּוֹל כָּל הַפֵּרוֹת לְעַצְמוֹ, רַק שֶׁיִּתֵּן לְהַיִּשְׂרְאֵל דָּבָר קָצוּב בְּכָל שָׁנָה, בֵּין שֶׁיִּתֵּן לוֹ מָעוֹת בֵּין שֶׁיִּתֵּן לוֹ מִפֵּרוֹת שָׂדֶה זוֹ, וְהַנָּכְרִי עוֹבֵד אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת.

וְאֵין לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁהַנָּכְרִי שׂוֹכִיר יוֹם הוּא אֵצֶל הַיִּשְׂרְאֵל, אוֹ שֶׁשָּׂכְרוֹ לַעֲבוֹד אַדְמָתוֹ בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ רֹב הָעוֹלָם הוּא לִתֵּן הַשָּׂדֶה בַּאֲרִיסוּת לְאָרִיס, דְּהַיְנוּ אָדָם הַמְקַבֵּל הַשָּׂדוֹת לְחָרְשָׁן וּלְזָרְעָן וְלַעֲבוֹד כָּל עֲבוֹדָתָן, וְנוֹטֵל בִּשְׂכַר עֲבוֹדָתוֹ מֶחֱצָה אוֹ שְׁלִישׁ אוֹ רְבִיעַ הַפֵּרוֹת וְהַשְּׁאָר לְבַעַל הַשָּׂדֶה, לָכֵן מִן הַסְּתָם כְּשֶׁיִּרְאוּ נָכְרִי עוֹבֵד בְּשַׁבָּת בְּשָׂדֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל יֹאמְרוּ שֶׁזֶּהוּ אֲרִיסוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל, וְלִתֵּן הַשָּׂדֶה בַּאֲרִיסוּת לְנָכְרִי אֵין בּוֹ שׁוּם אִסּוּר כְּלָל. אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהַיִּשְׂרְאֵל הֲנָאָה בַּמְּלָאכָה שֶׁהָאָרִיס עוֹשֶׂה בְּשָׂדֵהוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי רֹב הַפֵּרוֹת שֶׁל הַשָּׂדֶה הֵם שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בִּמְלַאכְתּוֹ בִּשְׁבִיל טוֹבַת הַיִּשְׂרְאֵל, אֶלָּא בִּשְׁבִיל טוֹבַת עַצְמוֹ, שֶׁיִּטּוֹל חֶלֶק הַמַּגִּיעַ לוֹ מִפֵּרוֹת הַשָּׂדֶה, אַף עַל פִּי שֶׁמַּאֲלִיו נֶהֱנֶה הַיִּשְׂרְאֵל — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. רַק שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת:

ח אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ נָכְרִי שָׂכִיר לְשָׁנָה שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל הַמְּלָאכוֹת הַצְּרִיכוֹת לְשָׂדֵהוּ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין הָיָה מֻתָּר לְהַנִּיחוֹ לַעֲבוֹד שָׂדֵהוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי הַנָּכְרִי לַהֲנָאַת עַצְמוֹ הוּא מִתְכַּוֵּן, כְּדֵי שֶׁיִּטּוֹל הַשָּׂכָר שֶׁקָּצַץ לוֹ, שֶׁאַף שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל יְשַׁלֵּם לוֹ אַף אִם לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי יִצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּיוֹם אַחֵר, שֶׁהֲרֵי שְׂכָרוֹ לְכָל הַמְּלָאכוֹת הַצְּרִיכוֹת לְשָׂדֵהוּ כָּל הַשָּׁנָה, לְכָךְ הוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּיוֹם אַחֵר (וְגַם אֵינוֹ נִרְאֶה כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׂכִיר יוֹם, מִטַּעַם

שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד), מִכָּל מָקוֹם מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן צָרִיךְ הוּא לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, שֶׁהָרוֹאֶה אֶת הַנָּכְרִי עוֹבֵד בְּשַׁבָּת בְּשָׂדֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא שְׂכִיר שָׁנָה, אֶלָּא יְדֶמֶה לוֹ שֶׁהוּא שְׂכִיר יוֹם.

וְלֹא אָמְרוּ שֶׁבִּשְׂכִירוּת שָׂדֶה אֵין לֶאֱסוֹר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ רֹב הָעוֹלָם לִתֵּן הַשָּׂדֶה בַּאֲרִיסוּת, אֶלָּא כְּשֶׁהָאֱמֶת כֵּן הוּא, שֶׁנָּכְרִי זֶה הָעוֹבֵד יֵשׁ לוֹ זְכוּת בְּפֵרוֹת שָׂדֶה זוֹ כְּאָרִיס, וְיוֹתֵר מֵאָרִיס, שֶׁהֲרֵי שְׂכוּרָה הִיא אֶצְלוֹ וְכָל פֵּרוֹתֶיהָ שֶׁלּוֹ, וְאֵינוֹ נוֹתֵן לְבַעַל הַשָּׂדֶה אֶלָּא דָּבָר קָצוּב, לְפִיכָךְ כְּשֶׁיִּרְאוּ אוֹתוֹ עוֹבֵד בְּשַׁבָּת יִתְלוּ לוֹמַר שֶׁאָרִיס הוּא וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּפֵרוֹת הַשָּׂדֶה וּלְטוֹבַת עַצְמוֹ הוּא מִתְכַּוֵּן בַּעֲבוֹדָתוֹ, וְיַחְקְרוּ אַחֲרָיו בְּעֵת הַקְּצִיר אִם הָאֱמֶת הוּא כֵּן, יִמְצְאוּ שֶׁבֶּאֱמֶת יֵשׁ לוֹ זְכוּת בְּפֵרוֹת הַשָּׂדֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנָכְרִי שֶׁהוּא שְׂכִיר שָׁנָה כְּשֶׁיַּחְקְרוּ אַחֲרָיו בְּעֵת הַקְּצִיר יִרְאוּ שֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם בְּפֵרוֹת הַשָּׂדֶה, יִתְבָּרֵר לָהֶם לְמַפְרֵעַ שֶׁלֹּא הָיָה אָרִיס, וְיֹאמְרוּ שֶׁשְּׂכִיר יוֹם הָיָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַשָּׂדֶה הִיא חוּץ לַתְּחוּם — אֵין לֶאֱסוֹר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד, עַיֵּן שָׁם:

ט הָרֵחַיִם דִּינָם כְּשָׂדֶה, שֶׁמַּתָּר לְהַשְׂכִּירָם לְנָכְרִי לְשָׁנָה אוֹ לְחֹדֶשׁ שֶׁיַּעֲבוֹד וְיִתְעַסֵּק בָּהֶם כָּל אֵימַת שֶׁיִּרְצֶה וְיִטּוֹל כָּל הַשָּׂכָר לְעַצְמוֹ, רַק שֶׁיִּתֵּן לְהַיִּשְׂרָאֵל דָּבָר קָצוּב, וְהַנָּכְרִי עוֹבֵד אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת. וְאֵין לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן, לְפִי שֶׁגַּם הָרֵחַיִם דֶּרֶךְ רֹב הָעוֹלָם לִתֵּן בַּאֲרִיסוּת כְּמוֹ שָׂדוֹת.

אֲבָל הַתַּנּוּר דִּינוֹ כְּמֶרְחָץ, שֶׁאָסוּר לְהַשְׂכִּירוֹ לְנָכְרִי יוֹתֵר מִלְּשִׁשָּׁה יְמֵי הַחֹל, לְפִי שֶׁכְּשֶׁיַּעֲסוֹק בּוֹ הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁשְּׂכִיר יוֹם הוּא, שֶׁכֵּן הוּא דֶּרֶךְ הַתַּנּוּר לַעֲסוֹק בּוֹ עַל יְדֵי שְׂכִירֵי יוֹם וְלֹא לְהַשְׂכִּירוֹ וְלֹא לִתְּנוֹ בַּאֲרִיסוּת, לְפִי שֶׁיְּצִיאוֹתָיו מְרֻבּוֹת וּשְׂכָרוֹ מוּעָט כְּמוֹ מֶרְחָץ.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַכֹּל לְפִי מִנְהַג הַמְּדִינָה, שֶׁבִּמְקוֹמוֹת שֶׁדֶּרֶךְ רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר לְהַשְׂכִּיר הַתַּנּוּר אוֹ הַמֶּרְחָץ אוֹ לִתְּנָם בַּאֲרִיסוּת וְלֹא לַעֲסוֹק בָּהֶם עַל יְדֵי שְׂכִירֵי יוֹם — מֻתָּר לְהַשְׂכִּירָם שָׁם לְנָכְרִי אוֹ לִתְּנָם לוֹ בַּאֲרִיסוּת. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר לְהַשְׂכִּיר רַחַיִם וְלֹא לִתְּנָם בַּאֲרִיסוּת אֶלָּא עוֹסְקִים בָּהֶם עַל יְדֵי שְׂכִירֵי יוֹם — אָסוּר לְהַשְׂכִּירָם שָׁם לְנָכְרִי אוֹ לִתְּנָם לוֹ בַּאֲרִיסוּת:

י וְאַף בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר לְהַשְׁכִּיר מֶרְחָץ אוֹ תַּנּוּר אוֹ רֵחַיִם אוֹ לִתְּנָם בַּאֲרִיסוּת, מִכָּל מָקוֹם אִם יֵשׁ שָׁם אָדָם שֶׁהִשְׁכִּירָם אוֹ נְתָנָם בַּאֲרִיסוּת שָׁנָה אַחַר שָׁנָה עַד שֶׁנִּתְפָּרְסֵם לָרַבִּים שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְשָׁכוֹר פּוֹעֲלִים אֶלָּא לְהַשְׁכִּירָם אוֹ לִתְּנָם בַּאֲרִיסוּת — מֻתָּר לוֹ לְהַשְׁכִּירָם לְנָכְרִי אוֹ לִתְּנָם לוֹ בַּאֲרִיסוּת:

יא אַף בְּמָקוֹם שֶׁמֻּתָּר לְהַשְׁכִּיר לְנָכְרִי מֶרְחָץ וְרֵחַיִם וְתַנּוּר לְיוֹתֵר מִלְּשִׁשָּׁת יְמֵי הַחֹל — לֹא הִתִּירוּ לוֹ לִטּוֹל הַשָּׂכָר הַמַּגִּיעַ לוֹ בְּעַד יוֹם הַשַּׁבָּת אֶלָּא כְּשֶׁהִשְׁכִּיר לוֹ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בְּהַבְלָעָה עִם שְׁאָר הַיָּמִים, כְּגוֹן שֶׁהִשְׁכִּיר לוֹ לְשָׁנָה אוֹ לְחֹדֶשׁ, שֶׁאָמַר לוֹ בְּעַד כָּל שַׁבּוּעַ תִּתֶּן לִי כָּךְ וְכָךְ, אוֹ אֶפִלּוּ בְּעַד כָּל ג' יָמִים אוֹ כָּל ב' יָמִים תִּתֶּן לִי כָּךְ וְכָךְ, שֶׁנִּמְצָא שֶׁלֹּא הִשְׁכִּיר לוֹ לְיוֹם הַשַּׁבָּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֶלָּא בְּהַבְלָעָה עִם יָמִים אֲחֵרִים, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהַנָּכְרִי מְשַׁלֵּם לוֹ הַשָּׂכָר מְשֻׁלָּם בְּעַד כָּל שַׁבּוּעַ כָּךְ וְכָךְ, אוֹ בְּעַד כָּל ג' יָמִים אוֹ בְּעַד כָּל ב' יָמִים כָּךְ וְכָךְ, נִמְצָא שֶׁאֵין מְשֻׁלָּם לוֹ שָׂכָר שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֶלָּא בְּהַבְלָעָה עִם יוֹם אַחֵר:

יב אֲבָל אִם הִשְׁכִּיר לוֹ לְיָמִים נִפְרָדִים, שֶׁאָמַר לוֹ אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ לְשָׁנָה אוֹ לְחֹדֶשׁ וּבְעַד כָּל יוֹם וְיוֹם תִּתֶּן לִי כָּךְ וְכָךְ, נִמְצָא שֶׁיּוֹם הַשַּׁבָּת מֻשְׂכָּר לְהַנָּכְרִי בִּפְנֵי עַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי כָּל יוֹם וְיוֹם הוּא שְׂכִירוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ (וְיוּכַל לַחֲזוֹר בּוֹ בְּאֶמְצַע שָׁנָה אוֹ חֹדֶשׁ), לְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁאַחַר כָּךְ מְשֻׁלָּם לוֹ הַנָּכְרִי בְּעַד כָּל הַיָּמִים בְּבַת אַחַת — אָסוּר לוֹ לִטּוֹל שָׂכָר הַמַּגִּיעַ לִימֵי הַשַּׁבָּתוֹת, שֶׁהֲרֵי הַנָּכְרִי מְחַשֵּׁב עִמּוֹ סְכוּם יָמִים נִפְרָדִים, וּמְשַׁלֵּם לוֹ בְּעַד כָּל יוֹם וְיוֹם, נִמְצָא שֶׁמְּשֻׁלָּם בְּעַד יוֹם הַשַּׁבָּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ שֶׁלֹּא בְּהַבְלָעָה, וְאָסוּר לִטּוֹל שָׂכָר שַׁבָּת שֶׁלֹּא בְּהַבְלָעָה, שֶׁאֵין מִשְׁתַּכְּרִים בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם גְּזֵרַת מִקָּח וּמִמְכָּר:

יג בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאָסוּר לְהַשְׁכִּיר לְנָכְרִי מֶרְחָץ אוֹ תַּנּוּר וְרֵחַיִם מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, אִם עָבַר וְהִשְׁכִּיר — מֻתָּר לוֹ לְקַבֵּל כָּל הַשָּׂכָר מֵהַנָּכְרִי, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא עָשָׂה אִסּוּר מֵעִקַּר הַדִּין אֶלָּא מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן — אֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ:

יד אַף בְּמָקוֹם שֶׁמֻּתָּר לְהַשְׁכִּיר לְנָכְרִי מֶרְחָץ תַּנּוּר וְרֵחַיִם — לֹא יַשְׁכִּירֵם לוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֶלָּא קֹדֶם לְכֵן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ו, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

טו אַף בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאָסְרוּ לְהַשְׁכִּיר מֶרְחָץ תַּנּוּר וְרֵחַיִם לְנָכְרִי — לֹא אָסְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁנִּקְרָא שֵׁם הַיִּשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם, שֶׁיָּדוּעַ וּמְפֻרְסָם לָרַבִּים שֶׁהֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעָרְאוּ אוֹתוֹ מִתְעַסֵּק בָּהֶם כַּמָּה פְּעָמִים בִּימוֹת הַחֹל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָה מִנָּכְרִי מֶרְחָץ תַּנּוּר וְרֵחַיִם וְלֹא

הִתְעַסֵּק בָּהֶם כְּלָל, אֶלָּא חָזַר וְהִשְׁכִּירוֹ מִיָּד לְנָכְרִי אַחֵר — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, לְפִי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִקְרָא עֲלֵיהֶם שֵׁם הַיִּשְׂרָאֵל, וְאֵין כַּאן חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן:

טז וְכֵן אִם יֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל בַּיִת דִּירָה בְּחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁהוּא אֵינוֹ דָר בְּתוֹכָהּ, וְשָׁם יֵּשׁ מֻרְחָץ בְּאוֹתָהּ הַדִּירָה, אִם כָּל יְמוֹת הַחֹל אֵין דֶּרֶךְ שׁוּם יִשְׂרָאֵל לְרִחוּץ בְּאוֹתָהּ מֻרְחָץ רַק שְׁכֵנֵי הַדִּירָה — מֻתָּר לוֹ לְהַשְׁכִּירוֹ לְנָכְרִי אוֹ לִתְּנוֹ לוֹ בַּאֲרִיסוּת.

וְאֵין כַּאן חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן, לְפִי שֶׁכָּל מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹחֵץ בְּאוֹתוֹ מֻרְחָץ כְּלָל בִּימוֹת הַחֹל אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁמֻּרְחָץ זֶה הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּחָצֵר בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְאֵין שׁוּם יִשְׂרָאֵל דָּר בְּאוֹתָהּ חָצֵר, וּשְׁכֵנֵי הַמֻּרְחָץ שֶׁרוֹחֲצִין בָּהּ בְּחֹל יוֹדְעִין הֵן שֶׁאֵין הַנָּכְרִי שׁוֹכִיר יוֹם אֶצֶל הַיִּשְׂרָאֵל וְכָל הַשָּׂכָר שֶׁנּוֹתְנִים בְּעַד הָרְחִיצָה נוֹתְנוֹ הַנָּכְרִי לְיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא הִשְׁכִּירוֹ לוֹ אוֹ נְתָנוֹ לוֹ בַּאֲרִיסוּת וְכָל הַשָּׂכָר שֶׁנּוֹתְנִין בְּעַד הָרְחִיצָה הוּא לְהַנָּכְרִי.

אֲבָל אִם דֶּרֶךְ שׁוּם יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ מִשְׁכְּנֵי הַמֻּרְחָץ לִרְחוֹץ בּוֹ בְּחֹל, מִתּוֹךְ שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס בּוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיַּעֲבוֹר שָׁם לִפְעָמִים בְּשַׁבָּת וְיִרְאֶה נָכְרִים רוֹחֲצִין בּוֹ — יַחְשׁוֹד אֶת יִשְׂרָאֵל בַּעַל הַמֻּרְחָץ לוֹמַר שֶׁנָּכְרִי הַמִּתְעַסֵּק בַּמֻּרְחָץ בְּשַׁבָּת הוּא שְׂכִיר יוֹם אֶצֶל הַיִּשְׂרָאֵל:

סימן רמד

א אֵיזוֹ מְלָאכוֹת יָכוֹל הַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹת בְּעַד הַיִּשְׂרָאֵל וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים:

אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְהַנִּיחַ לְנָכְרִי שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלָאכָה לְיִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה בְּשָׂכָר אִם הוּא עוֹשֶׂה בְּתוֹרַת שְׂכִיר יוֹם, כְּגוֹן שֶׁשָּׂכְרוֹ הַיִּשְׂרָאֵל קֹדֶם הַשַּׁבָּת וְאָמַר לוֹ בְּעַד כָּל יוֹם וְיוֹם שֶׁתַּעֲבוֹד לִי אֶתֵּן לְךָ כָּךְ וְכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ שֶׁיַּעֲבוֹד גַּם בְּשַׁבָּת אֶלָּא מֵעַצְמוֹ הוּא עוֹבֵד — צָרִיךְ הוּא לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ג, אֲבָל אִם הוּא עוֹשֶׂה בְּתוֹרַת קַבָּלָנוּת, שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ בְּעַד שָׂכָר כָּךְ וְכָךְ, בֵּין שֶׁעוֹשֶׂה מִשֶּׁלּוֹ, בֵּין שֶׁעוֹשֶׂה מִשֶּׁל הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנָּתַן לוֹ מִמָּה לַעֲשׂוֹת הַמְּלָאכָה, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לוֹ בֶּגֶד לִתְפּוֹר וְקָצַץ לוֹ שָׂכָר, אוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ חוּטִין לֶאֱרוֹג לוֹ בֶּגֶד, בֵּין שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לֶאֱרוֹג כָּל הַבֶּגֶד, בֵּין שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו כְּלָל לֶאֱרוֹג כָּל הַבֶּגֶד, אֶלָּא שֶׁקָּצַץ לוֹ בְּעַד כָּל אַמָּה וְאַמָּה שֶׁיֶּאֱרוֹג — מֻתָּר לְהַנִּיחוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת.

וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לִתֵּן לוֹ אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן

רנ"ב, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַנָּכְרִי יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת (וּבְכָךְ הוּא חָפֵץ), מִכָּל מָקוֹם הַנָּכְרִי אֵינוֹ עוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל טוֹבַת הַיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ, לְמַהֵר לְהַשְׁלִים מְלַאכְתּוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ.

וְאֵינוֹ דוֹמֶה לִשְׁכִיר יוֹם, שֶׁהַשְּׂכִיר יוֹם אֵין הַמְּלָאכָה שֶׁלּוֹ כְּלָל, וְאֵין לוֹ עֵסֶק בָּהּ, שֶׁהֲרֵי אֵין כַּוָּנָתוֹ בַּעֲבוּדָתוֹ כְּדֵי לְהַשְׁלִים הַמְּלָאכָה, שֶׁהֲרֵי לֹא עָלָיו הַמְּלָאכָה לִגְמוֹר, וְאֵין לוֹ תּוֹעֶלֶת כְּלָל בְּהִגָּמְרָהּ, אֶלָּא כַּוָּנָתוֹ לַעֲבוֹד אֶת הַיִּשְׂרָאֵל כָּל הַיּוֹם כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ, לְפִיכָךְ הֲרֵי זֶה כְּעוֹשֶׂה שְׁלִיחוּת הַיִּשְׂרָאֵל, אֲבָל הַקַּבְּלָן הַמְּלָאכָה הִיא שֶׁלּוֹ, שֶׁכַּוָּנָתוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ הִיא לְהַשְׁלִים הַמְּלָאכָה כְּדֵי לִטּוֹל שְׂכָרוֹ, וְאֵינוֹ כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּבֵית הַיִּשְׂרָאֵל, וְשֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, וְגַם שֶׁיְּקַצֵּץ לוֹ דְּמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְגַם שֶׁלֹּא יִתֵּן לוֹ אֶלָּא אִם כֵּן בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכַל הַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכָה בְּחֹל אִם יִרְצֶה קֹדֶם הַשַּׁבָּת אוֹ לְאַחֲרָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִינִים אֵלּוּ:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמֻּתָּר לְהַנִּיחַ לְקַבְּלָן נָכְרִי לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת? כְּשֶׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּדָבָר הַתָּלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע, שֶׁהַנָּכְרִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ בְּבֵיתוֹ אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁאֵינוֹ רְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל, וְאֵין הַדָּבָר נִכָּר שֶׁהִיא מְלֶאכֶת הַיִּשְׂרָאֵל, וְאֵין כַּאן חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן. אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, כְּגוֹן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לִבְנוֹת בַּיִת לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ לְקָצוֹר שָׂדֶה לְיִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁהַקַּרְקַע גְּלוּיָה וּמְפֻרְסֶמֶת לַכֹּל שֶׁהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל — נִכָּר הַדָּבָר לְכָל רוֹאֶה שֶׁגַּם הַמְּלָאכָה הִיא שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ אִם הוּא בְּתוֹךְ הָעִיר אוֹ בְּתוֹךְ תְּחוּמָהּ — אָסוּר לְהַנִּיחוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁהָרוֹאֶה יֹאמַר שֶׁהוּא שְׂכִיר יוֹם אֵצֶל הַיִּשְׂרָאֵל.

וַאֲפִלּוּ אִם אֵין הַדָּבָר מְפֻרְסָם לַכֹּל שֶׁקַּרְקַע זוֹ הִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן שֶׁל שְׁכֵנָיו, שֶׁהֵם יוֹדְעִים שֶׁקַּרְקַע זוֹ הִיא שֶׁלּוֹ, וְאֵינָן יוֹדְעִים שֶׁהַנָּכְרִי הָעוֹסֵק בְּמְלָאכָה הוּא קַבְּלָן, אֶלָּא יֹאמְרוּ שֶׁהוּא שְׂכִיר יוֹם.

וַאֲפִלּוּ אִם הוּא דָּר בִּכְפָר בֵּין הַנָּכְרִים שֶׁאֵין לוֹ שָׁם שְׁכֵנִים יִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם אִם עוֹשֶׂה בְּתוֹךְ תְּחוּם הַכְּפָר — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִזְדַּמְּנוּ לוֹ שָׁם אוֹרְחִים שֶׁיִּשְׁבְּתוּ אֶצְלוֹ וְיִרְאוּ אֶת הַנָּכְרִי עוֹסֵק בְּשַׁבָּת בְּקַרְקַע הַיִּשְׂרָאֵל, וְיַחְשְׁדוּהוּ שֶׁהַנָּכְרִי שְׂכִיר יוֹם אֶצְלוֹ.

וְגַם יֵשׁ לָחוּשׁ לִבְנֵי בֵיתוֹ, שֶׁהֵם יוֹדְעִים שֶׁהַמְּלָאכָה הִיא שֶׁלּוֹ, וְיַחְשְׁדוּ אוֹתוֹ שֶׁהַנָּכְרִי הוּא שֶׁכִּיר יוֹם אֶצְלוֹ.

אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה בְּדָבָר תָּלוּשׁ, אַף שֶׁמִּקְצָת יִשְׂרָאֵל יוֹדְעִים שֶׁהַמְּלָאכָה הִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל — לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים, כֵּיוָן שֶׁרֹב הַפְּעָמִים אֵין הַדָּבָר נוֹדָע לַאֲחֵרִים כְּלָל, שֶׁמְּלֶאכֶת תָּלוּשׁ אֵין לָהּ קוֹל כְּלָל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁעוֹשֶׂה בִּמְחֻבָּר שֶׁהוּא בְּמָקוֹם גָּלוּי וּמְפֻרְסָם, וְרֹב הַפְּעָמִים הַמְּלָאכָה גְּלוּיָה וּמְפֻרְסֶמֶת לָרַבִּים, שֶׁמְּלֶאכֶת מְחֻבָּר יֵשׁ לָהּ קוֹל, לְפִיכָךְ אִם לִפְעָמִים אֵין חֲשָׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן אֶלָּא מִמִּקְצָת יִשְׂרָאֵל גָּזְרוּ חֲכָמִים:

ג וְכָל זֶה כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה בְּתוֹךְ הָעִיר אוֹ בְּתוֹךְ תְּחוּם הָעִיר, שֶׁיְּכוֹלִין אַנְשֵׁי הָעִיר לֵילֵךְ לְשָׁם בְּשַׁבָּת, אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה חוּץ לַתְּחוּם, וְגַם אֵין עִיר אַחֶרֶת שֶׁיִּשְׂרָאֵל דָּרִים בָּהּ תּוֹךְ תְּחוּמָיו שֶׁל מָקוֹם הַמְּלָאכָה — מֻתָּר לְהַנִּיחוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת:

ד אֲפִלּוּ מְלֶאכֶת תָּלוּשׁ, אִם הִיא מְפֻרְסֶמֶת וִידוּעָה לָרַבִּים שֶׁהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהִיא נַעֲשֵׂית בְּמָקוֹם גָּלוּי וּמְפֻרְסָם, כְּגוֹן בִּנְיַן הַסְּפִינָה, שֶׁדֶּרֶךְ לִבְנוֹתָהּ עַל שְׂפַת הַנָּהָר שֶׁהוּא מָקוֹם פַּרְהֶסְיָא — אָסוּר לְהַנִּיחוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן:

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּסְפִינָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ מִדְּבָרִים שֶׁשָּׁם הַיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא עֲלֵיהֶם, שֶׁאוֹמְרִים דָּבָר זֶה הוּא שֶׁל פְּלוֹנִי. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין שָׁם הַיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו, רַק שֶׁעוֹשֶׂה בְּפַרְהֶסְיָא, וְנִתְפָּרְסֵם לָרַבִּים שֶׁדָּבָר זֶה נַעֲשָׂה בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ הַיִּשְׂרָאֵל, כְּגוֹן יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂכַר לוֹ נָכְרִי בְּקַבְּלָנוּת לַעֲשׂוֹת לוֹ כֵּלִים חֲדָשִׁים וְעָשָׂה אוֹתָם בְּשַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא, שֶׁאַף שֶׁיָּצָא הַקּוֹל וְנִתְפָּרְסֵם לָרַבִּים שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם עֲדַיִן לֹא נִקְרָא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת נִקְרָאִים כֵּלִים שֶׁל פְּלוֹנִי, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא בָאוּ לִרְשׁוּתוֹ מֵעוֹלָם, לְפִיכָךְ אַף שֶׁעוֹשֶׂה בְּמָקוֹם גָּלוּי וּמְפֻרְסָם — אֵינוֹ צָרִיךְ לְמָחוֹת בְּיָדוֹ מֵעִקַּר הַדִּין. וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְהַחֲמִיר וְלִמְחוֹת בְּיָדוֹ לָחוּשׁ לִרְנוּן שָׁעָה, שֶׁלֹּא יְרַנּוּ אַחֲרָיו לוֹמַר שֶׁנָּכְרִי עוֹשֶׂה מְלֶאכָה בְּשַׁבָּת בִּשְׁלִיחוּתוֹ:

ו אֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת בְּתָלוּשׁ, אִם הוּא לְצֹרֶךְ מְחֻבָּר, כְּגוֹן לִפְסוֹל הָאֲבָנִים וּלְתַקֵּן הַקּוֹרוֹת כְּדֵי לְשַׁקְּעָם בְּבִנְיָן — צָרִיךְ לְמָחוֹת בְּיָדוֹ אִם הוּא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, אֲפִלּוּ עוֹשֶׂה רָחוֹק מֵהַבִּנְיָן, וַאֲפִלּוּ עוֹשֶׂה בְּבֵיתוֹ שֶׁאֵין הַדָּבָר נִכָּר שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל בִּנְיָן זֶה שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁסּוֹפָן לְשַׁקְּעָם בְּהַבִּנְיָן — הֲרֵי דִּינָם כְּהַבִּנְיָן עַצְמוֹ:

ז וְאִם לֹא מִחָה בְּיָדוֹ וְעָשָׂה בְּשַׁבָּת בְּקַבְּלָנוּת — יֵשׁ לְהַתִּיר לְשַׁקְּעָם בַּבִּנְיָן, וְכֵן הַבַּיִת שֶׁנִּבְנָה בְּשַׁבָּת בְּקַבְּלָנוּת — מֻתָּר לְהַיִשְׂרָאֵל לִכָּנֵס לָדוּר בּוֹ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר קַבְּלָנוּת נָכְרִי וַאֲפִלּוּ בִּמְחֻבָּר, וּכְדַאי הוּא לִסְמוֹךְ עָלָיו בְּדִיעֲבַד.

אֲבָל נָכְרִי שְׂכִיר יוֹם שֶׁבָּנָה בְּשַׁבָּת — נָכוֹן לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בּוֹ שׁוּם יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ אִם כִּשֶּׁשָּׂכַר אֶת הַנָּכְרִי לְיָמִים הִתְנָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְהַנָּכְרִי עָשָׂה מֵעַצְמוֹ, (ו)אִם עָשָׂה לְטוֹבַת הַיִּשְׂרָאֵל — נָכוֹן שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בּוֹ שׁוּם יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת עַצְמוֹ — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְבַעַל הַבַּיִת לָדוּר בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת:

ח בְּקָצָת מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין הֶתֵּר שֶׁהַקַּהָל שׂוֹכְרִים נָכְרִים בְּקַבְּלָנוּת לְפַנּוֹת הַזֶּבֶל מִן הָרְחוֹב, וְהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְמַרְאִית הָעַיִן. וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת, לְפִי שֶׁכְּבָר נִתְפַּרְסֵם הַדָּבָר שֶׁדֶּרֶךְ לִשְׂכּוֹר נָכְרִי בְּקַבְּלָנוּת לְפַנּוֹת הַזֶּבֶל וְלֹא שְׂכִיר יוֹם, וְאִם כֵּן אֵין כַּאן חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ג לְעִנְיַן מֶרְחָץ תַּנּוּר וְרַחַיִם, עַיֵּן שָׁם.

וּמִשַּׁעַם זֶה יֵשׁ לְהַתִּיר לְהַנִּיחַ לְנָכְרִים לִבְנוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשַׁבָּת, אִם הוּא מָקוֹם שֶׁמְּפֻרְסָם בּוֹ דֶּרֶךְ בִּנְיַן הַבָּתִּים עַל יְדֵי אֻמָּנִים קַבְּלָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי שְׂכִירֵי יוֹם כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת, שֶׁהָאַדְרִיכָל לְבַדּוֹ הוּא קַבְּלָן וְהָאֻמָּנִים עוֹשֵׂי מְלַאכְתָּה שֶׁתַּחְתָּיו הֵם שְׂכִירֵי יוֹם, שֶׁשָּׁם יֵשׁ חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהַתִּיר אֶלָּא בִּשְׁעַת הַדְּחַק, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ שֶׁמָּא יִתְבַּטֵּל בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן בִּנְיַן בֵּית הַכְּנֶסֶת לְגַמְרֵי מֵחֲמַת רִשְׁעַת הַנָּכְרִים. אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחַק — אֵין לְהַתִּיר, מִפְּנֵי חִלּוּל הַשֵּׁם בְּעֵינֵי הַנָּכְרִים, שֶׁהֵם אֵינָם מַנִּיחִים לְשׁוּם אָדָם לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּפַרְהֶסְיָא בְּיוֹם אֵידָם, וְאָנוּ מַנִּיחִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת בְּשִׁבּוּילֵנוּ בְּפַרְהֶסְיָא.

אֲבָל כִּבּוּד הָרְחוֹב אֵינוֹ נִקְרָא עַל שֵׁם הַיִּשְׂרָאֵל כָּל כָּךְ, וְאֵין בּוֹ חִלּוּל הַשֵּׁם, לָכֵן נוֹהֲגִין לְהַתִּירוֹ אַף שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחַק.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְהָג — אֵין לְהָקֵל אַף בִּכְבוּד הָרְחוֹב:

ט מִי שֶׁשָּׂכַר לוֹ נָכְרִי לְשָׁנָה אוֹ לִשְׁתַּיִם שֶׁיִּכְתּוֹב לוֹ אוֹ שֶׁיֵּאָרוֹג לוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּצְטָרֵךְ בְּתוֹךְ זְמַן מֻשָּׂךְ שְׂכִירוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַשָּׂרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוֹפֵר מְיֻחָד שֶׁכּוֹתֵב לוֹ כָּל עֵת שֶׁצָּרִיךְ, וּכְשֶׁאֵין צָרִיךְ הוּא יוֹשֵׁב בָּטֵל — מֻתָּר לְהַנִּיחוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת מַה שֶּׁצָּוָה לוֹ קוֹדֶם הַשַּׁבָּת (רַק שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת) אִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּבֵית הַיִּשְׂרְאֵל, לְפִי שֶׁאֵין לְיִשְׂרְאֵל רֶוַח בְּמַה שֶּׁעוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת, שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת יַעֲשֶׂה אַחַר הַשַּׁבָּת. וְאַף אִם הַמְּלָאכָה צְרִיכָה לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, מִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה נִקְרָא רֶוַח אֶלָּא הֶנָאָה בְּעָלְמָא, וְרֶוַח הוּא כְּגוֹן שֶׁהַמְּלָאכָה הָיְתָה מִתְבַּטֶּלֶת לְגַמְרֵי אִם לֹא הָיְתָה נַעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת, שֶׁאָז הוּא מַרְוִיחַ הַמְּלָאכָה עַל יְדֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב, וְכֵן אִם יֵשׁ לוֹ רֶוַח אַחֵר שֶׁרְכוּשׁוֹ מִתְרַוֵּחַ וּמִתְרַבֶּה עַל יְדֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ג:

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין הַיִּשְׂרְאֵל מַקְפִּיד עִמּוֹ כְּלָל אִם הוּא יוֹשֵׁב וּבָטֵל לְאַחַר שֶׁצָּוָה לוֹ לַעֲשׂוֹת הַמְּלָאכָה, אֶלָּא בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה, לְפִיכָךְ כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת — לְדַעַת עַצְמוֹ הוּא עוֹשֶׂה וְלֹא מֵחֲמַת הַיִּשְׂרְאֵל. אֲבָל אִם הוּא מַקְפִּיד עִמּוֹ עַל בְּטוּלוֹ — הֲרֵי הוּא עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת מֵחֲמַת הַיִּשְׂרְאֵל, לְפִיכָךְ צָרִיךְ הוּא לוֹמַר לוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת. וְאִם אַף עַל פִּי כֵן הוּא עוֹשֶׂה — אֵינוֹ צָרִיךְ לְמָחוֹת בְּיָדוֹ, שֶׁלְּדַעַת עַצְמוֹ הוּא עוֹשֶׂה:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין הַנָּכְרִי מֻשְׂכָּר לוֹ אֶלָּא לְמְלָאכוֹת מְיֻחָדוֹת, כְּגוֹן לִכְתּוֹב אוֹ לֶאֱרוֹג בְּכָל עֵת שֶׁיִּצְטָרֵךְ, וְאַחַר שֶׁגָּמַר הַמְּלָאכָה הוּא יוֹשֵׁב וּבָטֵל, אֲבָל אִם שְׂכָרוֹ לְכָל הַמְּלָאכוֹת שֶׁיִּצְטָרֵךְ בְּתוֹךְ מֻשָּׂךְ זְמַן שְׂכִירָתוֹ — אָסוּר לְהַנִּיחוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל מַרְוִיחַ מְלָאכָה זוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁיִּהְיֶה פָּנוּי אַחַר הַשַּׁבָּת יִצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת מְלָאכוֹת אֲחֵרוֹת. וְאֵין לְהַתִּיר מִפְּנֵי שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה לְטוֹבַת עַצְמוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל כָּל שְׂכָרוֹ, שֶׁהֲרֵי אַף אִם לֹא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת לֹא יְנַכֶּה לוֹ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ג.

וְיֵשׁ מַתִּירִים גַּם בָּזֶה, לְפִי שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ מַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל אֵינוֹ מַכְרִיחוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת וְשֶׁלֹּא יְנַכֶּה לוֹ כְּלוּם מִשְּׂכָרוֹ אַף אִם לֹא יַעֲשֶׂה כְּלוּם בְּשַׁבָּת, אֶלָּא הוּא עוֹשֶׂה מֵאֲלָיו לְפִי תֻּמּוֹ לְהַשְׁלִים קַבָּלָנוּתוֹ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו בִּתְחִלַּת שְׂכִירוּתוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכוֹת שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְיִשְׂרְאֵל בְּכָל מֻשָּׂךְ זְמַן שְׂכִירוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁלֹם לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ מִשָּׁלֵם

וְלֹא יִהְיֶה לוֹ עָלָיו שׁוּם תַּרְעֹמֶת.

וְאֵין לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא זוֹ (מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם), כִּי אִם לְעִנְיַן דְּלֵקָה מִשּׁוּם הֶפְסֵד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד, וּלְעִנְיַן שְׁלִיחוּת אִגֶּרֶת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ז, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

יב יִשְׂרָאֵל הַקּוֹנֶה מֶכֶס — אָסוּר לוֹ לְקַבֵּל מֶכֶס בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ הֵבִיאוּ דְּבַר מַאֲכָל שֶׁאֵינוֹ מֻקְצֶה וְרָאוּי לַאֲכִילָה, כְּגוֹן שֶׁהוּבָא מִתּוֹךְ הַתְּחוּם, וְהוּא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא נִלְקַט הַיּוֹם מֵהַמְחֻבָּר אוֹ שֶׁמָּא נִצַּד הַיּוֹם — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לוֹ לְקַבֵּל בְּעַצְמוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "מִמְצֹא חֶפְצְךָ", חֶפְצֶיךָ אֲסוּרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ו.

אֶלָּא שׁוֹכֵר לוֹ נָכְרִי בְּקַבְּלָנוּת, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹמֵר לוֹ לְכְשֶׁתִּגְבֶּה מֵאָה דִּינָרִים אֶתֵּן לְךָ כָּךְ וְכָךְ. אֲבָל לֹא יִשְׂכּוֹר לוֹ נָכְרִי לְיוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁכְּשֶׁהַנָּכְרִי הוּא שׂוֹכִיר יוֹם — הֲרֵי הוּא כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקַבְּלָנוּת שֶׁאֵינוֹ כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא לְעַצְמוֹ הוּא טוֹרֵחַ כְּדֵי לְהַרְבּוֹת שְׂכָרוֹ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל קוֹבֵעַ לוֹ מְלַאכְתּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם אֲמִירָה לְנָכְרִי שְׁבוּת, לְפִי שֶׁקַּבָּלַת הַמֶּכֶס אֵין בָּהּ אִסּוּר אֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת, וַהֲרֵי זֶה שְׁבוּת דִּשְׁבוּת, שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין אוֹתוֹ בִּמְקוֹם הֶפְסֵד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז. וְאַף שֶׁיֵּשׁ אוֹסְרִין אַף בִּמְקוֹם הֶפְסֵד אִם לֹא לְצֹרֶךְ מִצְוָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם כַּאן חָשׁוּב דָּבָר מִצְוָה, שֶׁאִם לֹא יִטּוֹל הַמֶּכֶס מֵהַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת לֹא יוּכַל לִגְבּוֹתוֹ אַחַר הַשַּׁבָּת, וְיִשְׁתַּקֵּעַ הַמָּמוֹן בְּיַד הַנָּכְרִי, וַהֲרֵי הוּא עוֹשֶׂה מִצְוָה בְּמַה שֶּׁמַּצִּיל הַמָּמוֹן מִיָּדָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קמ"ט וְשע"ב:

יג אֲפִלּוּ אִם הוּא מֶכֶס שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה גְּמוּרָה, כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ לִכְתּוֹב — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי שֶׁיִּתְעַסֵּק בּוֹ בְּשַׁבָּת בְּקַבְּלָנוּת, לְפִי שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ, וְאִם לֹא נַתִּיר לוֹ אֲמִירָה לְנָכְרִי יָבֹא לְהִתְעַסֵּק בְּעַצְמוֹ, וְשָׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִכְתּוֹב, לְפִיכָךְ מַתִּירִים לוֹ אִסּוּר אֲמִירָה לְנָכְרִי שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי כְּתִיבָה הָאֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה:

יד וְכֵן מֻתָּר לוֹ לְהַשְׂכִּיר לְנָכְרִי אֶת הַמֶּכֶס שֶׁיִּטּוֹל לְעַצְמוֹ מַה שֶּׁיִּגְבֶּה בְּשַׁבָּת הֵן רַב הֵן מְעַט וְהוּא יִתֵּן לְיִשְׂרָאֵל דָּבָר קָצוּב, שֶׁנִּמְצָא שֶׁהוּא טוֹרֵחַ לְעַצְמוֹ, וְאֵינוֹ כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וּכְשֶׁמַּשְׁכִּיר הַמֶּכֶס לְנָכְרִי, וְכֵן כְּשֶׁשּׂוֹכֵר לוֹ הַנָּכְרִי בְּקַבָּלָנוּת — אֵין חוֹשְׁשִׁין לְמַרְאִית הָעַיִן שֶׁהָרוֹאֶה יֹאמַר שְׂכִיר יוֹם הוּא אֶצְלוֹ, לְפִי שֶׁבִּמְקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל לֹא גָּזְרוּ עַל מַרְאִית הָעַיִן. וְאַף אִם לִפְעָמִים הוּא הֶפְסֵד מוּעָט, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעַל הָרֹב דֶּרֶךְ לִהְיוֹת הֶפְסֵד גָּדוֹל בִּמְנִיעַת קַבָּלַת הַמֶּכֶס בְּשַׁבָּתוֹת — לֹא חִלְקוּ חֲכָמִים, וְהִתִּירוּ לְגַמְרֵי גְּזֵרָה זוֹ שֶׁל מַרְאִית הָעַיִן בְּמֶכֶס וּבְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁדֶּרֶךְ לִהְיוֹת שָׁם הֶפְסֵד גָּדוֹל עַל הָרֹב:

טו וּכְשֶׁמַּשְׁכִּיר הַמֶּכֶס לְנָכְרִי — יָכוֹל לְהַשְׁכִּיר לוֹ לְיוֹם הַשַּׁבָּת בִּלְבָד שֶׁלֹּא בְהַבְלָעָה עִם שְׁאָר הַיָּמִים. וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְמֶרְחָץ שֶׁאָסוּר לְהַשְׁכִּירוֹ לְשַׁבָּת בִּלְבָד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטּוֹל שָׂכָר בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא בְהַבְלָעָה, לְפִי שֶׁהַמֶּרְחָץ גּוּפוֹ קָנוּי לוֹ אַף בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וּכְשֶׁהַנָּכְרִי נוֹתֵן לוֹ שָׂכָר בְּעַד מֶרְחָץ שֶׁלּוֹ שֶׁהָיָה מֻשְׂכָּר לוֹ לְיוֹם הַשַּׁבָּת — הֲרֵי מִשְׁתַּכֵּר הַיִּשְׂרְאֵל בְּמֶרְחָץ שֶׁלּוֹ בְּשַׁבָּת, וַהֲרֵי זֶה נִקְרָא שְׂכַר שַׁבָּת, וְאָסוּר לִטֹּל שֶׁלֹּא בְהַבְלָעָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמֶכֶס וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁכְּשֶׁהִשְׂכִּירוֹ לְנָכְרִי לְיוֹם הַשַּׁבָּת הֲרֵי מְכָרוֹ לוֹ לְגַמְרֵי לְיוֹם זֶה, וְאֵין כַּאן שְׂכַר שַׁבָּת כְּלָל, שֶׁאֵין הַנָּכְרִי נוֹתֵן לוֹ שָׂכָר כְּלָל, אֶלָּא קָנָה מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי לְיוֹם זֶה, וַהֲרֵי זֶה דוֹמֶה לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיְּבִיאוּ לוֹ סְחוֹרָה בְּשַׁבָּת וּמוֹכְרָהּ לְנָכְרִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיְּקַבְּלֶנָּה לְמָחָר לְעַצְמוֹ, שֶׁאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם שְׂכַר שַׁבָּת:

טז וְכֵן יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂכַר הַמַּטְבֵּעַ מֵהַמֶּלֶךְ — יָכוֹל לְהַשְׁכִּירוֹ לְנָכְרִי לְיוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם שְׂכַר שַׁבָּת, שֶׁאֵין הַנָּכְרִי נוֹתֵן לוֹ שָׂכָר כְּלָל בְּעַד דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל הוּא שֶׁל הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא שֶׁהָרְשׁוּת בִּלְבָד שֶׁיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל מֵהַמֶּלֶךְ הוּא שֶׁהִשְׂכִּיר לוֹ, וַהֲרֵי מְכָרוֹ לוֹ לְגַמְרֵי לְיוֹם זֶה. וְכֵן יָכוֹל לְשַׂכֵּר לוֹ נָכְרִי בְּקַבָּלָנוּת, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמֶכֶס. וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּשְׁמִיעִים קוֹל בְּשַׁבָּת בְּהַכָּאַת הַמַּטְבֵּעַ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִשְׂכִּירוֹ לַנָּכְרִי, אוֹ שֶׁשְּׂכָרוֹ לוֹ בְּקַבָּלָנוּת:

יז וְאָסוּר לְהַיִּשְׂרָאֵל אוֹ שְׁלוּחוֹ לֵישֵׁב אֵצֶל הַנָּכְרִי בִּשְׁעַת קַבָּלַת הַמֶּכֶס אוֹ הַמַּטְבֵּעַ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִשְׂכִּירוֹ לוֹ וְאֵין לְהַיִּשְׂרָאֵל שׁוּם עֵסֶק בּוֹ, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב אֶצְלוֹ הֲרֵי הוּא נִרְאֶה כְּעוֹשֶׂה בִּשְׁבִילוֹ וּלְצָרְכּוֹ, וְאָסוּר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן.

וְאִם שָׂכַר לוֹ אֶת הַנָּכְרִי בְּקַבָּלָנוּת וּמִתְיָרֵא שֶׁמָּא יִגְנוֹב הַרְבֵּה, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה — יָכוֹל לְהוֹשִׁיב אֶצְלוֹ יִשְׂרָאֵל אוֹ לֵישֵׁב בְּעַצְמוֹ לְשָׁמְרוֹ שֶׁלֹּא יִגְנוֹב, שֶׁבִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אֵין חוֹשְׁשִׁים לְמַרְאִית הָעַיִן:

יח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹשֵׁב אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ וּמְעַיֵּן עַל הַנָּכְרִי רַק שֶׁמַּנִּיחַ הַכֹּל לְתֹּבֶת הַמֶּכֶס אוֹ הַמַּטְבֵּעַ וְלֹא יִגְנוֹב לְעַצְמוֹ כְּלוּם, אֲבָל אָסוּר לוֹ לְעַיֵּן וְלֵידַע מַה הוּא הַהִתְעַסְקוּת שֶׁעוֹשֶׂה הַנָּכְרִי כְּדֵי לִקַּח מִמֶּנּוּ חֶשְׁבּוֹן עַל זֶה, דְּכֵיוָן שֶׁבְּשַׁבָּת עַצְמָהּ אָסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ חֶשְׁבּוֹן — אָסוּר לוֹ גַּם כֵּן לְעַיֵּן עָלָיו בִּשְׁבִיל הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁלְּמָחָר, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת — אָסוּר לְהָכִין וּלְהַזְמִין אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹתוֹ אַחַר הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ו:

יט מֻתָּר לִתֵּן כֶּסֶף לְנָכְרִי בְּקַבָּלָנוּת לְתַקֵּן לוֹ מָעוֹת, וְהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת. וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּשְׁמִיעַ קוֹל בְּפַרְהֶסְיָא — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵין יָדוּעַ לָרַבִּים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אֵין כָּאן חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן:

כ יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂכַר הַמֶּלַח מֵהַשָּׂר לְשָׁנָה, שֶׁכַּמָּה מֶלַח שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה הוּא שֶׁלּוֹ, וְהוּא שׂוֹכֵר לוֹ פּוֹעֲלִים נָכְרִים לְשָׁנָה אוֹ לְחֹדֶשׁ, וְקָצַץ לָהֶם שְׂכָרָם לְפִי רִבּוּי מְלַאכְתָּם, דְּהַיְנוּ מִכָּל כָּךְ וְכָךְ מֶלַח שֶׁיְּבַשְּׁלוּ נוֹתֵן לָהֶם כָּךְ וְכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁמְּבַשְּׁלִים בְּכֵלִים שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל — מֻתָּר לְהַנִּיחָם שֶׁיַּעֲשׂוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין אָדָם מְצַוֶּה עַל שְׁבִיתַת כֵּלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ו, וְהַנָּכְרִים הֵם כַּקַּבְלָנִים שֶׁעוֹשִׂים לְטוֹבַת עַצְמָן כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּשְׂכָרָן, שֶׁהֲרֵי אֵין שְׂכָרָם מִשְׁתַּלֵּם לְפִי הַיָּמִים אוֹ חֳדָשִׁים, אֶלָּא לְפִי סְכוּם הַמְּלָאכָה שֶׁגּוֹמְרִין, וְכָךְ מְשֻׁלָּם לָהֶם, נִמְצָא שֶׁהֵם מִתְכַּוְּנִים בַּעֲשִׂיָּתָם בְּשַׁבָּת לְטוֹבַת עַצְמָן.

(וְאַף שֶׁאִם לֹא הָיוּ עוֹשִׂים בְּשַׁבָּת הָיָה מַגִּיעַ הֶפְסֵד לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי הַיִּשְׂרָאֵל שָׂכַר הַמֶּלַח שֶׁיְּבַשֵּׁל בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, וְהַיָּמִים שֶׁהֶחְסִיר וְלֹא בִּשֵּׁל מֵהֶם אֵין לָהֶם תַּשְׁלוּמִים, שֶׁלֹּא יְנַכֶּה לוֹ הַשָּׂר כְּלוּם מִשְׂכָרוֹ, וְגַם לֹא יַנִּיחֻנּוּ לְבַשֵּׁל כְּנֶגְדָּם בְּשָׁנָה הָאַחֶרֶת, וּבִשְׁבִיל כָּךְ כְּשֶׁהַיִּשְׂרָאֵל שׂוֹכֵר פּוֹעֲלִים לְחֹדֶשׁ אוֹ לְשָׁנָה הוּא מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם מְאֹד שֶׁלֹּא יְבַטְּלוּ אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד, וְהֵם מֻכְרָחִים לַעֲשׂוֹת גַּם בְּשַׁבָּת מֻחֲמַת קְפִדָּתוֹ, מִכָּל מָקוֹם בִּשְׁבִיל כָּךְ אֵין צָרִיךְ לְמִחוֹת בְּיָדָם שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ בְּשַׁבָּת, אֶלָּא דַּי שֶׁיֹּאמַר לָהֶם שֶׁאֵינָם מֻכְרָחִים לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִילוֹ, וְאִם יִרְצוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת הָרְשׁוּת בְּיָדָם, וְאִם אַף עַל פִּי כֵן הֵם עוֹשִׂים מֵאֲלֵיהֶם כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּשְׂכָרָם — אֵין צָרִיךְ לוֹמַר לָהֶם כְּלוּם, אַף עַל פִּי שֶׁמַּגִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל הֶנָּאָה גְּדוֹלָה מִזֶּה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִים מִתְכַּוְּנִים לְטוֹבַת עַצְמָן[1]).

וְאֵין לֶאֱסוֹר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, לְפִי שֶׁהָרוֹאֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁבִּשּׁוּל זֶה הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַכֵּלִים שֶׁמְּבַשְּׁלִים בָּהֶם, וְכֵן הָעֲצִים שֶׁמַּבְעִירִים בָּהֶם — אֵין שֵׁם הַיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא עֲלֵיהֶם, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין מְפֻרְסָם לָרַבִּים שֶׁהֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְבִיאוּ עֵצִים מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת, שֶׁכָּל קַבָּלָנוּת אֵינָהּ מֻתֶּרֶת אֶלָּא אִם כֵּן מָסַר לוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת כָּל מַה שֶּׁרוֹצֶה לְמָסוֹר לוֹ לְצֹרֶךְ הַמְּלָאכָה.

וַאֲפִלּוּ אִם מָסַר לָהֶם הָעֵצִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁלֹּא הוֹצִיאוּם מֵרְשׁוּתוֹ עַד שֶׁחָשְׁכָה — אָסוּר לְהַנִּיחָם שֶׁיּוֹצִיאוּ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁבְּשַׁבָּת מָסַר לָהֶם, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ו, עַיֵּן שָׁם:

כא וְאִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ חֲשָׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן — אֵין לְהַתִּיר מֵחֲמַת הֶפְסֵד מְרֻבֶּה שֶׁיַּפְסִיד הַיִּשְׂרָאֵל בְּכָל שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּעִנְיָן שֶׁמַּפְסִיד הַרְבֵּה מִכִּיסוֹ מִמַּה שֶּׁצָּרִיךְ לְשַׁלֵּם לְהַשָּׂר וְלַפּוֹעֲלִים וְיֶתֶר הוֹצָאוֹתָיו, אֲבָל אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַפְסִיד כְּלוּם מִכִּיסוֹ, אֶלָּא שֶׁמַּפְסִיד הָרֶוַח שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהַרְוִיחַ הַרְבֵּה בַּעֲשִׂיַּת הַמֶּלַח גַּם בְּשַׁבָּתוֹת — אֵין מַתִּירִין לוֹ בִּשְׁבִיל כָּךְ אִסּוּר שֶׁל מַרְאִית הָעַיִן.

וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמֶכֶס וּלְמַטְבֵּעַ שֶׁאַף אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַפְסִיד כְּלוּם מִכִּיסוֹ, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יַפְסִיד הָרֶוַח שֶׁל הַשַּׁבָּתוֹת הִתִּירוּ לוֹ אִסּוּר מַרְאִית הָעַיִן, לְפִי שֶׁהַמֶּכֶס כְּבָר נִתְחַיְּבוּ בּוֹ הַנָּכְרִים הַסּוֹחֲרִים הָעוֹבְרִים בְּשַׁבָּת לִתְּנוֹ לְהַמֶּלֶךְ, וְהַיִּשְׂרָאֵל כְּבָר קָנָה חִיּוּב זֶה מֵהַמֶּלֶךְ, נִמְצָא שֶׁאִם לֹא יִטְּלֶנּוּ הַיִּשְׂרָאֵל מֵהַסּוֹחֲרִים — הֲרֵי זֶה כְּמַפְסִיד הָרֶוַח שֶׁבָּא כְּבָר לְכִיסוֹ. וְכֵן הַמַּטְבֵּעוֹת שֶׁיַּעֲשׂוּ עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּבָר הֵם קְנוּיִים לְיִשְׂרָאֵל, וְאִם לֹא יִטְּלֵם הַיִּשְׂרָאֵל — הֲרֵי זֶה כְּמַפְסִיד הָרֶוַח שֶׁבָּא כְּבָר לְכִיסוֹ:

כב וְיִשְׂרְאֵלִים שֶׁשּׁוֹכְרִים מֵהַשָּׂר שֶׁיִּהְיֶה רְשׁוּת בְּיָדָם לַחְפּוֹר בֶּהָרִים לְמְצוֹא הֶעָפָר שֶׁעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ בַּרְזֶל, וְשׁוֹרְפִים וְצוֹרְפִים הֶעָפָר יוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ עַד כְּלוֹת מֶשֶׁךְ זְמַן שְׂכִירוּתָם, וְשׁוֹכְרִים לָהֶם פּוֹעֲלִים לְכָךְ לְשָׁנָה אוֹ לְחֹדֶשׁ, וְקוֹצְצִים לָהֶם שָׂכָר כָּךְ וְכָךְ בְּעַד כָּךְ וְכָךְ בַּרְזֶל — הֲרֵי דִּינָם כְּדִין שׁוֹכֵר אֶת הַמֶּלַח לְכָל דָּבָר, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ג עַיֵּן שָׁם. וְכֵן הַדִּין בְּשׁוֹכְרֵי הַתּוֹךְ הַזְּכוּכִית מֵהַשָּׂרִים, וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

סימן רמה

א **יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי אֵיךְ יִתְנַהֲגוּ בְּשַׁתָּפוּת וּבוֹ י"ט סְעִיפִים:**

יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה בְּשַׁתָּפוּת שֶׁיִּהְיֶה מֻטָּל עַל שְׁנֵיהֶם לַעֲמוֹל לַחֲרוֹשׁ וְלִזְרוֹעַ וּשְׁאָר כָּל עֲבוֹדוֹת הַשָּׂדֶה וּכְשֶׁגִּיעַ הַקָּצִיר יִטְּלוּ חֵלֶק בַּפֵּרוֹת בְּעַד עֲבוֹדָתָם — לֹא יֹאמַר הַיִּשְׂרָאֵל לְהַנָּכְרִי "עֲבוֹד אַתָּה בְּשַׁבָּת וּכְשֶׁגִּיעַ הַקָּצִיר תִּטּוֹל חֶלְקְךָ בַּפֵּרוֹת כְּנֶגֶד עֲבוֹדָתְךָ גַּם בְּשַׁבָּתוֹת, וַאֲנִי אֶעֱבוֹד כְּנֶגֶד זֶה יוֹם אֶחָד בְּחֹל וְאֶטּוֹל חֶלְקִי בַּפֵּרוֹת כְּנֶגֶד עֲבוֹדָתִי בְּחֹל". אַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן בַּעֲבוֹדָתוֹ בְּשַׁבָּת לְטוֹבַת עַצְמוֹ, וּמֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי "עֲשֵׂה מְלַאכְתָּה בְּשַׁבָּת לְצָרְכֶךָ" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעֲבוֹדַת הַשָּׂדֶה מֻטֶּלֶת בְּכָל יוֹם וְיוֹם עַל שְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה חֲצִי יוֹם עַל זֶה וַחֲצִי יוֹם עַל זֶה, אִם כֵּן כְּשֶׁהַיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר לְהַנָּכְרִי שֶׁיַּעֲבוֹד בְּשַׁבָּת כָּל הַיּוֹם וְהוּא יַעֲבוֹד כְּנֶגֶד זֶה יוֹם אֶחָד שָׁלֵם בְּחֹל — הֲרֵי זֶה כְּמַעֲמִיד פּוֹעֵל בְּמְקוֹמוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת:

ב וַאֲפִלּוּ אִם לֹא אָמַר לְהַנָּכְרִי כְּלוּם, אֶלָּא הַנָּכְרִי מֵעַצְמוֹ הָיָה עוֹבֵד כָּל יְמֵי הַשַּׁבָּתוֹת וְהַיִּשְׂרָאֵל הָיָה עוֹבֵד כְּנֶגְדּוֹ בְּחֹל (בְּסָתָם, שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לִפְרוֹעַ לְהַנָּכְרִי שֶׁהִתְעַסֵּק בְּשִׁבִּילוֹ בְּשַׁבָּת) — אָסוּר לְהַיִּשְׂרָאֵל שֶׁיִּבָּא לְחֶשְׁבּוֹן עִם הַנָּכְרִי בְּשִׁעַת חֲלֻקַּת הַפֵּרוֹת וְלוֹמַר נַחֲלוֹק בְּשָׁוֶה, שֶׁכָּל יוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁעָבַדְתָּ עֲבַדְתִּי כְּנֶגְדּוֹ בְּחֹל, לְפִי שֶׁבָּזֶה הוּא מְגַלֶּה דַּעְתּוֹ שֶׁזֶּה שֶׁעָבַד יוֹם שָׁלֵם בְּחֹל עָבַד חֶצְיוֹ בִּשְׁבִיל הַנָּכְרִי כְּדֵי לִפְרוֹעַ לְהַנָּכְרִי שֶׁעָבַד בִּשְׁבִילוֹ חֲצִי יוֹם הַשַּׁבָּת, וְנִמְצָא עֲבוֹדַת חֲצִי יוֹם הַשַּׁבָּת נֶחֱשֶׁבֶת עַל שְׁמוֹ, וַהֲרֵי זֶה נוֹטֵל שְׂכַר שַׁבָּת שֶׁלֹּא בְּהַבְלָעָה, שֶׁהֲרֵי מַזְכִּיר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בְּפֵרוּשׁ, אֶלָּא יַנִּיחַ לְהַנָּכְרִי שֶׁמָּא יִרְצֶה יִטּוֹל לְעַצְמוֹ תְּחִלָּה כְּנֶגֶד כָּל הַשַּׁבָּתוֹת שֶׁעָבַד הוּא לְבַדּוֹ וְהַשְּׁאָר יַחֲלוֹק עִמּוֹ בְּשָׁוֶה.

וְאִם נִתְרַצָּה הַנָּכְרִי מֵאֵלָיו לַחֲלוֹק עִמּוֹ בְּשָׁוֶה בְּלֹא שֶׁיַּחְשׁוֹב עִמּוֹ הַיִּשְׂרָאֵל יוֹם הַחֹל כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת, אוֹ אֲפִלּוּ נָטַל הַנָּכְרִי חֶלְקוֹ גַּם בְּעַד הַשַּׁבָּתוֹת שֶׁעָבַד וְהִנִּיחַ לְהַיִּשְׂרָאֵל חֶלְקוֹ גַּם בְּעַד יְמוֹת הַחֹל שֶׁעָבַד לְבַדּוֹ, אֶלָּא שֶׁעָשָׂה כֵּן מֵאֵלָיו בְּלֹא שֶׁיַּחְשׁוֹב עִמּוֹ הַיִּשְׂרָאֵל — יֵשׁ מַתִּירִין, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא גִּלָּה הַיִּשְׂרָאֵל עַצְמוֹ דַּעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בַּעֲבוֹדַת הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּתוֹת — אֵין כַּאן שְׂכַר שַׁבָּת כְּלָל.

וְיֵשׁ אוֹסְרִין בִּשְׁנֵיהֶם, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכֵן עִקָּר. וּמִכָּל מָקוֹם, בִּמְקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵי הַמַּתִּירִין:

ג וְאִם מִתְּחִלָּה בְּשָׁעָה שֶׁקִּבְּלוּ הַשָּׂדֶה הִתְנָה הַיִּשְׂרָאֵל עִם הַנָּכְרִי שֶׁבְּיוֹם הַשַּׁבָּת לֹא יִהְיֶה מֻטָּל כְּלָל עַל הַיִּשְׂרָאֵל לַעֲבוֹד בַּשָּׂדֶה רַק עַל הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ, וּבְיוֹם אֶחָד בְּחֹל יִהְיֶה מֻטָּל עַל הַיִּשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, דְּכֵיוָן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁקִּבֵּל עָלָיו עֲבוֹדַת הַשָּׂדֶה שֶׁלֹּא יִהְיֶה מֻטָּל עָלָיו כְּלָל בְּשַׁבָּת — נִמְצָא שֶׁבְּשַׁבָּת אֵין לְהַיִּשְׂרָאֵל חֵלֶק בַּשָּׂדֶה כְּלָל, אֶלָּא כֻּלָּהּ מֻטֶּלֶת עַל הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ בְּשַׁבָּת, וְאֵין הַנָּכְרִי עוֹשֶׂה כְּלָל בְּעַד הַיִּשְׂרָאֵל, וְכֻלָּהּ מֻטֶּלֶת עַל הַיִּשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ בְּיוֹם אֶחָד בְּחֹל.

וּלְפִיכָךְ, מֻתָּר לוֹ אַחַר כָּךְ לְבֹא עִמּוֹ בְּחֶשְׁבּוֹן לַחְשׁוֹב יְמֵי הַחֹל שֶׁעָבַד הוּא לְבַדּוֹ כְּנֶגֶד שַׁבָּתוֹת שֶׁעָבַד הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ וְלַחֲלוֹק הַפֵּרוֹת בְּשָׁוֶה, וְאֵין זֶה נוֹטֵל שְׂכַר שַׁבָּת אֶלָּא שְׂכַר יְמֵי הַחֹל:

ד יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי שֶׁהָיוּ שֻׁתָּפִין בִּמְלָאכָה אוֹ בִּסְחוֹרָה בַּחֲנוּת, אִם הִתְנוּ מִתְּחִלָּה בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ שֶׁיִּהְיֶה שְׂכַר יוֹם הַשַּׁבָּת לְנָכְרִי בִּלְבַדּוֹ הֵן רַב הֵן מְעַט, וּשְׂכַר יוֹם אֶחָד אַחַר הַשַּׁבָּת כְּנֶגְדּוֹ לְיִשְׂרָאֵל בִּלְבַדּוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר. וַאֲפִלּוּ אִם אַחַר כָּךְ נִתְרַצָּה הַנָּכְרִי לַחֲלוֹק עִמּוֹ כָּל הַשָּׂכָר בְּשָׁוֶה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁמַּתָּנָה הוּא שֶׁנּוֹתֵן לוֹ.

אֲבָל אִם בָּאוּ לְחֶשְׁבּוֹן אַחַר כָּךְ, שֶׁאָמַר הַנָּכְרִי לְיִשְׂרָאֵל "אַתָּה נָטַלְתָּ בִּלְבַדְּךָ בְּחֹל מָנָה וַאֲנִי נָטַלְתִּי בְּשַׁבָּת צ' זוּז, מַלֵּא לִי עַד שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ חֲלָקִים שָׁוִים", וְכָל שֶׁכֵּן אִם אָמַר כֵּן הַיִּשְׂרָאֵל לְהַנָּכְרִי, שֶׁנִּמְצָא הַתְּנַאי שֶׁהִתְנוּ בַּתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה שְׂכַר הַשַּׁבָּת לְהַנָּכְרִי בִּלְבַדּוֹ הֵן רַב הֵן מְעַט לֹא הָיָה אֶלָּא הַעֲרָמָה בְּעָלְמָא, אֶלָּא הַנָּכְרִי הִתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת גַּם בְּעַד הַיִּשְׂרָאֵל, וּבְשָׁבִיל זֶה הִתְעַסֵּק הַיִּשְׂרָאֵל בְּחֹל גַּם בְּעַד הַנָּכְרִי, לְכָךְ הֵם חוֹלְקִים אַחַר כָּךְ בְּשָׁוֶה, וְנִמְצָא שֶׁגַּם הַיִּשְׂרָאֵל נוֹטֵל שְׂכַר שַׁבָּת, וְנוֹטְלוֹ שֶׁלֹּא בְּהַבְלָעָה, שֶׁהֲרֵי מַזְכִּיר לוֹ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בְּפֵרוּשׁ, לְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ לְהַנָּכְרִי שֶׁיִּטּוֹל לְעַצְמוֹ אִם יִרְצֶה שְׂכַר כָּל הַשַּׁבָּתוֹת, וְאַחַר כָּךְ יַחֲלוֹק עִמּוֹ בְּשָׁוֶה:

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה שְׂכַר הַשַּׁבָּת יָדוּעַ, אֲבָל אִם אֵינוֹ יָדוּעַ — יָכוֹל לַחֲלוֹק עִמּוֹ כָּל הַשָּׂכָר בְּשָׁוֶה, כֵּיוָן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיִּהְיֶה שְׂכַר יוֹם אֶחָד לוֹ לְבַדּוֹ כְּנֶגֶד שְׂכַר יוֹם

הַשַּׁבָּת שֶׁיִּטּוֹל הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ, וּמִן הַסְּתָם שְׂכַר יוֹם אֶחָד שָׁוֶה לַחֲבֵרוֹ, לְפִיכָךְ חוֹלְקִין כָּל הַשָּׂכָר בְּשָׁוֶה:

ו וְאִם לֹא הִתְנוּ בַּתְּחִלָּה בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׂתַּתְּפוּ, וְגַם אַחַר שֶׁנִּשְׂתַּתְּפוּ לֹא אָמַר הַיִּשְׂרָאֵל לְהַנָּכְרִי שֶׁיִּתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת וְהוּא יִתְעַסֵּק כְּנֶגֶד זֶה יוֹם אֶחָד בְּחֹל, אֶלָּא הַנָּכְרִי מֵעַצְמוֹ הִתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת, וְהַיִּשְׂרָאֵל בִּלְבַדּוֹ הִתְעַסֵּק יוֹם אֶחָד בְּחֹל (סְתָם, שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ שֶׁמִּתְעַסֵּק בִּלְבַדּוֹ בַּעֲבוּר שֶׁהַנָּכְרִי הִתְעַסֵּק בִּלְבַדּוֹ בְּשַׁבָּת), אִם אַחַר כָּךְ נִתְרַצָּה הַנָּכְרִי לַחֲלוֹק עִמּוֹ כָּל הַשָּׂכָר בְּשָׁוֶה מֵאֵלָיו בְּלֹא שֶׁיַּחֲשׁוֹב עִמּוֹ הַיִּשְׂרָאֵל, וְגַם הַנָּכְרִי לֹא הִזְכִּיר לוֹ הַשַּׁבָּתוֹת כְּלָל אֶלָּא חָלַק עִמּוֹ סְתָם — יֵשׁ מַתִּירִין, שֶׁהֲרֵי אֵין כַּאן אִסּוּר מִשּׁוּם שְׂכַר שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁנּוֹטְלוֹ בְּהַבְלָעָה עִם שְׁאָר הַיָּמִים.

וְיֵשׁ אוֹסְרִים, אֶלָּא יַנִּיחַ לְהַנָּכְרִי שְׂכַר כָּל הַשַּׁבָּתוֹת, וְאִם אֵין שְׂכַר הַשַּׁבָּתוֹת יָדוּעַ — יַנִּיחַ לוֹ שְׁבִיעִית הַשָּׂכָר וְהַשְּׁאָר יַחֲלוֹק עִמּוֹ בְּשָׁוֶה, שֶׁאִם יַחֲלוֹק עִמּוֹ כָּל הַשָּׂכָר בְּשָׁוֶה וְיֵהָנֶה הַיִּשְׂרָאֵל מִשְּׂכַר שַׁבָּת — נִמְצָא שֶׁלְּמַפְרֵעַ הָיָה לְהַיִּשְׂרָאֵל חֵלֶק בַּעֲבוֹדַת הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּתוֹת, וְהָיָה הַנָּכְרִי עוֹבֵד בִּשְׁבִילוֹ כְּאִלּוּ הָיָה שְׁלוּחוֹ. וְכֵן עִקָּר. אִם לֹא בְּהֶפְסֵד גָּדוֹל, שֶׁאָז יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ז אֲבָל אִם הָיוּ שֻׁתָּפִין בְּדָבָר שֶׁאֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בּוֹ שׁוּם מְלָאכָה, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שֻׁתָּפִין בְּתַנּוּר שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּסִּיק הַתַּנּוּר וְאוֹפֶה בּוֹ נוֹתֵן לָהֶם שָׂכָר, וְאֵין מַטָּל עֲלֵיהֶם כְּלָל עֵסֶק הֶסֵּק הַתַּנּוּר רַק עֵסֶק קַבָּלַת הַשָּׂכָר מֻטָּל עַל שְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְנוּ בַּתְּחִלָּה בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׂתַּתְּפוּ שֶׁיִּהְיֶה עֵסֶק קַבָּלַת הַשָּׂכָר מֻטָּל עַל הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ שֶׁיְּקַבֵּל לְעַצְמוֹ שְׂכַר הַשַּׁבָּת הֵן רַב הֵן מְעַט וּשְׂכַר יוֹם אֶחָד לְהַיִּשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ, אִם אַחַר כָּךְ לֹא אָמַר לְהַנָּכְרִי שֶׁיִּתְעַסֵּק לְבַדּוֹ לְקַבֵּל שְׂכַר הַשַּׁבָּת וְשֶׁיִּתְעַסֵּק הוּא לְבַדּוֹ לְקַבֵּל שְׂכַר יוֹם אַחֵר, אֶלָּא הַנָּכְרִי מֵעַצְמוֹ הִתְעַסֵּק לְבַדּוֹ לְקַבֵּל שְׂכַר הַשַּׁבָּת וְהַיִּשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ הִתְעַסֵּק בְּיוֹם אַחֵר, וְאַחַר כָּךְ בִּשְׁעַת חֲלֻקָּה נִתְרַצָּה הַנָּכְרִי מֵאֵלָיו לַחֲלוֹק כָּל הַשָּׂכָר בְּשָׁוֶה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁכַּאן אֵין לוֹמַר מִשּׁוּם שֶׁנִּמְצָא שֶׁלְּמַפְרֵעַ הָיָה לְהַיִּשְׂרָאֵל חֵלֶק בַּעֲבוֹדַת הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּתוֹת וְהָיָה הַנָּכְרִי עוֹבֵד בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁהֲרֵי כַּאן לֹא עָבַד הַנָּכְרִי כְּלוּם, רַק שֶׁקִּבֵּל שְׂכַר הַשַּׁבָּת, וְשָׂכָר זֶה נוֹטְלוֹ מִמָּנוּ הַיִּשְׂרָאֵל בְּהַבְלָעָה שֶׁבִּשְׁאָר הַיָּמִים:

ח וַאֲפִלּוּ אִם הֵם שֶׁתְּפִין בְּדָבָר שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה, אִם אֵין הַיִּשְׂרְאֵל עוֹשֶׂה בְּחֹל כְּנֶגֶד מַה שֶּׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא כָּל יְמוֹת הַחֹל הֵם מִתְעַסְּקִים בְּשָׁוֶה שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, אוֹ זֶה חֲצִי יוֹם וְזֶה חֲצִי יוֹם, אוֹ זֶה יוֹם וְזֶה יוֹם, לְבַד מִיּוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁהַנָּכְרִי מִתְעַסֵּק בּוֹ לְבַדּוֹ — אֲזַי מֻתָּר לְהַיִּשְׂרְאֵל לַחֲלוֹק עִמּוֹ כָּל הַשָּׂכָר בְּשָׁוֶה לְדִבְרֵי הַכֹּל, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין הַיִּשְׂרְאֵל פּוֹרֵעַ לְהַנָּכְרִי כְּלוּם בְּעַד עֲבוֹדָתוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ עוֹבֵד כְּנֶגֶד זֶה בְּחֹל כְּלוּם, אִם כֵּן מַה שֶּׁעוֹבֵד הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת לְבַדּוֹ הוּא מִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת עַצְמוֹ בִּלְבָד כְּדֵי לְהִשְׁתַּכֵּר, וְאֵינוֹ כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בִּשְׁבִילוֹ כְּלָל. וְאַף שֶׁאַחַר כָּךְ מַגִּיעַ לְהַיִּשְׂרְאֵל הֲנָאָה מִזֶּה שֶׁחוֹלֵק עִמּוֹ בְּשָׁוֶה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי לֹא נִתְכַּוֵּן לַהֲנָאַת הַיִּשְׂרְאֵל אֶלָּא לְטוֹבַת עַצְמוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לַחֲלוֹק שְׂכַר הַשַּׁבָּת אֶלָּא בְּהַבְלָעָה עִם שְׁאָר הַיָּמִים, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּעִקַּר הַדִּין אֵין כַּאן אִסּוּר מִשּׁוּם שְׂכַר שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אֵין לְהַיִּשְׂרְאֵל חֵלֶק כְּלָל בִּמְלֶאכֶת הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת וּמַה שֶּׁחוֹלֵק עִמּוֹ בְּשָׁוֶה מַתָּנָה הוּא שֶׁנּוֹתֵן לוֹ, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לֶאֱסוֹר, לְפִי שֶׁנִּרְאֶה הַדָּבָר כְּאִלּוּ הוּא נוֹטֵל שְׂכַר שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בְּאוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בּוֹ הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת:

ט וְכֵן יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּנּוּר שֶׁכָּלוּ שֶׁלּוֹ וְנוֹתְנוֹ לְנָכְרִי שֶׁיְּסַיְּקֶנּוּ וְיֹאפֶה לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה לֶאֱפוֹת, וְיֶחֱלוֹק עִמּוֹ הַשָּׂכָר בְּשָׁוֶה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם — יָכוֹל לַחֲלוֹק עִמּוֹ אַף שְׂכַר הַשַּׁבָּתוֹת בְּהַבְלָעָה, לְפִי שֶׁהַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן בַּעֲבוֹדָתוֹ בְּשַׁבָּת לְטוֹבַת עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה מֻטֶּלֶת כְּלָל עַל הַיִּשְׂרְאֵל רַק עַל הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ, וְגַם אֵין הַיִּשְׂרְאֵל מְצֻוֶּה לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא מֵעַצְמוֹ הוּא עוֹשֶׂה לַהֲנָאַת עַצְמוֹ וְהַיִּשְׂרְאֵל נֶהֱנֶה מֵאֵלָיו.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יַנִּיחֶנּוּ לְכַתְּחִלָּה לְהִתְעַסֵּק בְּתַנּוּרוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא בִּמְקוֹמוֹת שֶׁמֻּתָּרִים שָׁם לְהַשְׂכִּיר תַּנּוּר לְנָכְרִים וְהַנָּכְרִים מִתְעַסְּקִים בַּתַּנּוּר אַף בְּשַׁבָּתוֹת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שָׁם לְמַרְאִית הָעַיִן, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ג. אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים אָסוּר לְכַתְּחִלָּה מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם לְעִנְיַן שְׂכִירוּת:

י וְכֵן הַדִּין בְּמֶרְחָץ וְרֵחַיִם וַחֲנוּת.

אִם אֵין הַיִּשְׂרְאֵל חוֹלֵק עִם הַנָּכְרִי שְׂכַר כָּל הַיָּמִים בְּשָׁוֶה, אֶלָּא כָּל הַשָּׂכָר שֶׁל יוֹם אֶחָד

לְהַיִשְׂרָאֵל הֵן רַב הֵן מְעַט, וְכָל הַשָּׂכָר שֶׁל יוֹם ב' לְהַנָּכְרִי הֵן רַב הֵן מְעַט — אָסוּר לוֹ לְטוֹל שְׂכַר יוֹם אֶחָד כְּנֶגֶד שְׂכַר יוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁנָּטַל הַנָּכְרִי לְעַצְמוֹ, שֶׁאִם יִטּוֹל כָּל הַשָּׂכָר שֶׁל יוֹם אֶחָד בְּחֹל כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת — נִמְצָא שֶׁטָּרַח הַנָּכְרִי לְהִתְעַסֵּק בַּתַּנּוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל חֹל בְּעַד שְׂכַר יוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁנָּטַל כֻּלּוֹ לְעַצְמוֹ, וַהֲרֵי נֶהֱנָה הַיִשְׂרָאֵל מִטֹּרַח זֶה שֶׁהוּא שְׂכַר שַׁבָּת שֶׁלֹּא בְהַבְלָעָה:

יא וַאֲפִלּוּ הִתְנָה עִמּוֹ כֵּן מִתְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁנִּשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בִּשְׂכַר הַתַּנּוּר — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁאֵין הַתְּנַאי מוֹעִיל אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַנָּכְרִי חֵלֶק בְּגוּף הַדָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ הַמְּלָאכָה, שֶׁאָז כְּשֶׁמַּתְנֶה עִמּוֹ מִתְּחִלָּה שֶׁיְּהֵא שְׂכַר הַשַּׁבָּת לְהַנָּכְרִי לְבַדּוֹ וּשְׂכַר יוֹם אֶחָד לְהַיִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ — הֲרֵי זֶה כְּמַקְנֶה לוֹ חֶלְקוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּגוּף אוֹתוֹ דָּבָר, שֶׁיְּהֵא כָּל גּוּף אוֹתוֹ דָּבָר קָנוּי לְהַנָּכְרִי לְבַדּוֹ כָּל יְמֵי הַשַּׁבָּתוֹת וּבְיוֹם אֶחָד כְּנֶגְדָּן לְהַיִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ, אֲבָל כַּאן שֶׁכָּל גּוּף הַתַּנּוּר הוּא שֶׁל הַיִשְׂרָאֵל, אַף שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיְּהֵא הַתַּנּוּר בְּשַׁבָּת לְהַנָּכְרִי לְבַדּוֹ, מִכָּל מָקוֹם לֹא הִקְנָהוּ לוֹ קִנְיָן גָּמוּר לַחֲלוּטִין לְכָל הַשַּׁבָּתוֹת אַף אִם לֹא יִתְעַסֵּק בַּתַּנּוּר כְּנֶגְדָּן בְּחֹל בִּשְׁבִיל שְׂכַר הַיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא הִקְנָהוּ עַל תְּנַאי עַל מְנָת שֶׁיִּתְעַסֵּק בְּחֹל כְּנֶגֶד הַשַּׁבָּת, וַהֲרֵי זֶה כְּמַשְׁכִּירוֹ לוֹ לְשַׁבָּתוֹת בְּעַד שֶׁיַּעֲסוֹק בִּשְׁבִילוֹ בְּחֹל, וַהֲרֵי הוּא נוֹטֵל שְׂכַר שַׁבָּת שֶׁלֹּא בְהַבְלָעָה:

יב אֲבָל מֻתָּר לוֹ לְהַתְנוֹת עִם הַנָּכְרִי (מִתְּחִלָּה) שֶׁיִּטּוֹל לְעַצְמוֹ שְׂכַר ב' אוֹ ג' יָמִים וּכְנֶגֶד זֶה יִתֵּן לְהַיִשְׂרָאֵל שְׂכַר ב' אוֹ ג' יָמִים אֲחֵרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהַשַּׁבָּת הוּא בְּאוֹתָן הַיָּמִים שֶׁנּוֹטֵל הַנָּכְרִי וּכְנֶגְדּוֹ נוֹטֵל הַיִשְׂרָאֵל — אֵין בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם שְׂכַר שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁנּוֹטְלוֹ בְּהַבְלָעָה עִם יוֹם אַחֵר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין תְּנַאי זֶה מוֹעִיל אֶלָּא כְּשֶׁהִקְנָה לוֹ חֵלֶק בְּגוּף הַתַּנּוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁבְּיָמִים אֵלּוּ שֶׁהַשַּׁבָּת בְּתוֹכָם גּוּף הַתַּנּוּר הוּא קָנוּי לְהַנָּכְרִי, שֶׁנִּמְצָא הוּא עוֹשֶׂה מְלָאכָה בַּתַּנּוּר שֶׁלּוֹ, וְאֵינוֹ נִרְאֶה כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם לֹא הִקְנָה לוֹ חֵלֶק בְּגוּף הַתַּנּוּר — אָסוּר לוֹמַר לוֹ שֶׁיִּטּוֹל לוֹ שְׂכַר יָמִים אֵלּוּ שֶׁהַשַּׁבָּת בְּתוֹכָם בְּעַד שֶׁיַּסִּיק לוֹ בְּחֹל, דְּכֵיוָן שֶׁמַּסִּיק בְּשַׁבָּת בְּתַנּוּרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְיֵשׁ רֶוַח לְיִשְׂרָאֵל בְּהֶסֵּק הַשַּׁבָּת, שֶׁאִם לֹא הָיָה מַסִּיק בְּשַׁבָּת לְעַצְמוֹ לֹא הָיָה מַסִּיק לְיִשְׂרָאֵל בְּחֹל — הֲרֵי נִרְאֶה כְּאִלּוּ מַסִּיק בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל הַיִשְׂרָאֵל וּבִשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁצִּוָּהוּ לַעֲסוֹק בְּשַׁבָּת:

יג אֲפִלּוּ אִם הַמְּלָאכָה מֻתֶּרֶת גַּם עַל הַיִּשְׂרְאֵל, כְּגוֹן שֶׁהֵם שֻׁתָּפִים בְּתַנּוּר אוֹ בְּמֶרְחָץ אוֹ בְּרֵחַיִם אוֹ בִּמְלָאכָה אוֹ בִּסְחוֹרָה בַּחֲנוּת — אֵין אִסּוּר כְּשֶׁלֹּא הִתְנוּ מִתְּחִלָּה, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא עוֹבֵד לְבַדּוֹ בְּיוֹם אֶחָד בְּחֹל כְּנֶגֶד הַשַּׁבָּת שֶׁעָבַד הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ וְנוֹטֵל כָּל שְׂכַר יוֹם הַהוּא לְעַצְמוֹ, אֲבָל אִם כָּל יְמוֹת הַחֹל הֵם שָׁוִים בַּעֲבוֹדָה וּבְשָׂכָר יָכוֹל לְהַשְׂכִּיר כָּל הַשַּׁבָּתוֹת לַנָּכְרִי בְּהַבְלָעָה, שֶׁיַּעֲבוֹד לְבַדּוֹ ב' אוֹ ג' יָמִים וְיִטּוֹל כָּל הַשָּׂכָר לְעַצְמוֹ הֵן רַב הֵן מְעַט, רַק שֶׁיִּתֵּן לְהַיִּשְׂרְאֵל דָּבָר קָצוּב בְּעַד ב' אוֹ ג' יָמִים אֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַשַּׁבָּת בִּכְלָלָם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְצַוֶּה לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, וְהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה מֵעַצְמוֹ לְטוֹבָתוֹ.

וְאַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֲסוּרִים שָׁם לְהַשְׂכִּיר לְנָכְרִי תַּנּוּר מֶרְחָץ וְרֵחַיִם מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, מִכָּל מָקוֹם כַּאן בְּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי שֹׁתֵף עִמּוֹ — אֵין כַּאן מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁיֵּשׁ לְהַנָּכְרִי חֵלֶק בִּמְלָאכָה זוֹ וְלַהֲנָאת עַצְמוֹ הוּא מִתְכַּוֵּן.

וּמִטַּעַם זֶה, בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ בְּשֻׁתָּפוּת נָכְרִי — הִתִּירוּ אֲפִלּוּ עוֹשֶׂה בְּפַרְהֶסְיָא, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְמַרְאִית הָעַיִן:

יד וְכֵן יָכוֹל לִשְׂכּוֹר אֶת הַנָּכְרִי שֶׁתָּפוֹ בְּקַבְּלָנוּת, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּעֲבוֹד הַנָּכְרִי גַּם בְּעַד חֵלֶק הַיִּשְׂרְאֵל, וּבְעַד כָּךְ וְכָךְ שָׂכָר שֶׁיִּשְׁתַּכֵּר לְחֶלְקוֹ יִתֵּן לוֹ כָּךְ וְכָךְ, רַק שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא יֹאמַר לוֹ כָּל אֵימַת שֶׁתִּשְׁתַּכֵּר לְחֶלְקִי כָּךְ וְכָךְ אֶתֵּן לְךָ כָּךְ וְכָךְ, וְהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד, שֶׁאֵין בְּזֶה אִסּוּר אֶלָּא מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן, וְכַאן שֶׁהַנָּכְרִי הוּא שֹׁתֵף — אֵין כַּאן חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן:

טו כָּל מָקוֹם שֶׁמּוֹעִיל אִם הִתְנוּ, אִם לֹא הִתְנוּ בַּתְּחִלָּה בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ — יֵשׁ תִּקּוּן עַל יְדֵי שֶׁיְּבַטְּלוּ הַשּׁוּתָּפוּת וְיִמְחֲלוּ זֶה לְזֶה הַתְּנָאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם וַיַּחְזְרוּ לְהִשְׁתַּתֵּף וַיִּתְנוּ בְּעֵת הַשּׁוּתָּפוּת.

וְאִם נִשְׁתַּתְּפוּ בַּחֲנוּת וְלֹא הִתְנוּ בַּתְּחִלָּה — יַחְזְרוּ וְיִקְחוּ כָּל אֶחָד חֶלְקוֹ וִיבַטְּלוּ הַשֻּׁתָּפוּת, וְאַחַר כָּךְ יַחְזְרוּ לְהִשְׁתַּתֵּף וְיִתְּנוּ בַּתְּחִלָּה.

וְאִם לָקְחוּ שָׂדֶה בְּשֻׁתָּפוּת וְלֹא הִתְנוּ בַּתְּחִלָּה — יְבַקְּשׁוּ מֵהַמּוֹכֵר שֶׁיַּחֲזוֹר לָהֶם דְּמֵיהֶם, וְאַחַר כָּךְ יַחְזְרוּ וְיִקְנוּ מִמֶּנּוּ קִנְיָן חָדָשׁ וְיִתְּנוּ בְּעֵת הַקִּנְיָה.

(וְעַיֵּן בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִמָּן קצ"ד דִּין קִנְיַת הַנָּכְרִי, וְעַיֵּן שָׁם סִמָּן קפ"ט):

טז מֻתָּר לִתֵּן לְנָכְרִי סְחוֹרָה לְמָכְרָהּ אוֹ מָעוֹת לְהִתְעַסֵּק בָּהֶן, וְאַף שֶׁהַנָּכְרִי מִתְעַסֵּק בָּהֶן בְּשַׁבָּת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל לֹא צִוָּה לוֹ שֶׁיִּתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת. וּבִלְבָד שֶׁיִּקְצוֹץ לוֹ שָׂכָר בְּעַד טָרְחוֹ, אוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֵלֶק מֵהָרֶוַח שֶׁיַּרְוִיחַ, שֶׁאָז הוּא מִתְכַּוֵּן בְּעֶסְקוֹ בְּשַׁבָּת לְטוֹבַת עַצְמוֹ לְהַרְבּוֹת בִּשְׂכָרוֹ, וְהַיִּשְׂרָאֵל נֶהֱנֶה מֵאֵלָיו כְּשֶׁנּוֹטֵל גַּם שְׂכַר שַׁבָּת בְּהַבְלָעָה.

וְאֵין לֶאֱסוֹר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁאֵין הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁמָּעוֹת אֵלּוּ וּסְחוֹרָה זוֹ הֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין הַמְּלָאכָה מֻטֶּלֶת כְּלָל עַל הַיִּשְׂרָאֵל רַק עַל הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ, שֶׁאָז אֵין הַנָּכְרִי כִּשְׁלוּחוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ מֻטֶּלֶת כְּלָל עַל הַיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֲפִלּוּ אִם הִיא מֻטֶּלֶת גַּם כֵּן עָלָיו, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה לְבַדּוֹ יוֹם אֶחָד כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁעֲשָׂה הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין הַיִּשְׂרָאֵל פּוֹרֵעַ כְּלוּם לְהַנָּכְרִי בְּעַד עֲבוֹדָתוֹ בְּשַׁבָּת לְבַדָּהּ — אֵין הַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן כְּלָל בַּעֲבוֹדָתוֹ בְּשַׁבָּת רַק בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ וְלֹא בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל, וְאֵינוֹ כִּשְׁלוּחוֹ.

אֲבָל אִם הוּא עוֹשֶׂה לְבַדּוֹ יוֹם אֶחָד כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁעָשָׂה הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ — הֲרֵי הַנָּכְרִי כִּשְׁלוּחוֹ. וְאֵין תַּקָּנָה לָזֶה אֶלָּא שֶׁלֹּא יְהֵנֶּה כְּלוּם מִמַּעֲשֵׂה הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת, דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל הַשָּׂכָר שֶׁל הַשַּׁבָּת יַנִּיחַ לְהַנָּכְרִי לְבַדּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא הֶפְסֵד גָּדוֹל, שֶׁאָז יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דַּעַת הַמַּתִּירִין לֵהָנוֹת מִשְׂכַר שַׁבָּת בְּהַבְלָעָה עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

יח יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח תַּנּוּר לְמַשְׁכּוֹן, וְקִבֵּל עָלָיו הַנָּכְרִי שֶׁמַּה שֶּׁיַּעֲלֶה שְׂכַר הַתַּנּוּר יִתֵּן כֻּלּוֹ לְהַיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית מְעוֹתָיו — מֻתָּר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גַּם שְׂכַר הַשַּׁבָּת אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּהַבְלָעָה, לְפִי שֶׁגּוּף הַתַּנּוּר הוּא שֶׁל הַנָּכְרִי, וְאֵין לְהַיִּשְׂרָאֵל חֵלֶק בּוֹ כְּלָל, וְגַם אֵין הַיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא הַנָּכְרִי מַעַצְמוֹ הוּא עוֹשֶׂה לְטוֹבָתוֹ, כְּדֵי לְשַׁלֵּם חוֹבוֹ שֶׁנִּתְחַיֵּב לִתֵּן שְׂכַר הַתַּנּוּר לְהַיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית מְעוֹתָיו:

יט אִם אָפוּ נָכְרִים בְּשַׁבָּת בְּתַנּוּרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּעַל כָּרְחוֹ וְנָתְנוּ לוֹ שְׂכַר הַתַּנּוּר — אָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ עוֹלָמִית, בֵּין לוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׂכַר שַׁבָּת:

סימן רמו

א דִּינֵי הַשְׁאָלָה וְהַשְׂכָּרָה לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"ט סְעִיפִים:

מֻתָּר לְהַשְׁאִיל כֵּלִים וּלְהַשְׂכִּירָם לְנָכְרִי וְאַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בָּהֶם מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ מְצַוִּין עַל שְׁבִיתַת הַכֵּלִים שֶׁלָּנוּ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָּהֶם הַנָּכְרִי מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁלֹּא תֵּעָשֶׂה בָּהֶן מְלָאכָה בְּשַׁבָּת מֵאֵלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב (וּלְעִנְיַן לְהַשְׂכִּיר דָּבָר שֶׁל פַּרְהֶסְיָא, עַיֵּן סִמָּן רמ"ג).

וּכְשֶׁנּוֹטֵל הַשָּׂכָר — לֹא יִטּוֹל שְׂכַר הַשַּׁבָּת אֶלָּא בְּהַבְלָעָה, כְּגוֹן אִם הִשְׂכִּיר לוֹ לְשָׁבוּעַ אוֹ לְחֹדֶשׁ יָכוֹל לִטּוֹל הַשָּׂכָר אַף שֶׁשְּׂכַר הַשַּׁבָּת מַבְלִיעַ בּוֹ, אֲבָל אִם הִשְׂכִּיר לוֹ לְיָמִים נִפְרָדִים בְּעַד כָּל יוֹם וְיוֹם כָּךְ וְכָךְ — לֹא יִטּוֹל מִמֶּנּוּ שָׂכָר הַמַּגִּיעַ לִימֵי הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ג, עַיֵּן שָׁם.

וַאֲפִלּוּ אִם הִשְׂכִּיר לוֹ יִשְׂרָאֵל כֵּלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂים בָּהֶם מְלָאכָה כְּלָל, וַאֲפִלּוּ הִשְׂכִּיר לוֹ חֶדֶר לָדוּר בּוֹ — לֹא יִטּוֹל שְׂכַר שַׁבָּת אֶלָּא בְּהַבְלָעָה (עַיֵּן סִמָּן ש"ו):

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַכֵּלִים שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם מְלָאכָה, כְּגוֹן רֵחַיִם בְּמָקוֹם שֶׁמֻּתָּר לְהַשְׂכִּירָם לְנָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ג, וּמַחֲרֵשָׁה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר כְּלֵי אֻמָּנוּת — אָסוּר לְהַשְׂכִּירָם לְנָכְרִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ רֶוַח לְהַיִּשְׂרָאֵל בְּמַה שֶׁהַכֵּלִים נִשְׂכָּרִים לְנָכְרִי גַּם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, כִּי יָדוּעַ הוּא אַף שֶׁמַּשְׂכִּירָם לוֹ לְשָׁבוּעַ אוֹ לְחֹדֶשׁ אִם הָיָה מַשְׂכִּיר לוֹ חוּץ מִשַּׁבָּתוֹת שֶׁלֹּא הָיָה רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מְלָאכָה גַּם בְּשַׁבָּת — הָיָה הַנָּכְרִי פּוֹחֵת לוֹ מֵעַט מִשְּׂכִירוּת שֶׁנּוֹתֵן עַכְשָׁו כְּשֶׁמַּשְׂכִּיר לוֹ סְתָם וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת גַּם בְּשַׁבָּת, לְפִיכָךְ כְּשֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת סָמוּךְ לְיוֹם שֶׁהִשְׂכִּירָם לוֹ דְּהַיְנוּ עֶרֶב שַׁבָּת — הֲרֵי נִרְאֶה כְּאִלּוּ עוֹשֶׂה בִּשְׁלִיחוּת הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁצִּוָּהוּ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהִשְׂכִּירָם לוֹ אֶתְמוֹל, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ רֶוַח לְיִשְׂרָאֵל בְּמַה שֶׁהוּא רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת. וְכֵן עִקָּר:

ג אֲבָל לְהַשְׁאִיל לוֹ כֵּלִים שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם מְלָאכָה — מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין רֶוַח לְיִשְׂרָאֵל בְּמַה שֶׁהַנָּכְרִי רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת בָּהֶם בְּשַׁבָּת — אֵין נִרְאֶה כְּאִלּוּ עוֹשֶׂה בִּשְׁלִיחוּתוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם מַשְׁאִילוֹ בִּתְנַאי עַל מְנָת שֶׁיַּשְׁאִילֶנּוּ הַנָּכְרִי כְּלִי אַחֵר לְאַחַר הַשַּׁבָּת, וְנִמְצָא

שֶׁיֵּשׁ רֶוַח לְיִשְׂרָאֵל בְּמַה שֶּׁמַּשְׁאִיל לְהַנָּכְרִי גַּם בְּשַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל שְׂכִירוּת מַמָּשׁ בְּעַד זֶה — לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים:

ד אָסוּר לְהַשְׁאִיל שׁוּם חֵפֶץ לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אִם הוּא סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה כָּל כָּךְ עַד שֶׁאֵין שָׁהוּת לַנָּכְרִי לְהוֹצִיא הַחֵפֶץ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל לִרְשׁוּת הָרַבִּים מִבְּעוֹד יוֹם — אָסוּר לְהַשְׁאִילוֹ, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁהָרוֹאֶה אֶת הַנָּכְרִי יוֹצֵא מִבֵּית הַיִּשְׂרָאֵל וְחֵפֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיָדוֹ יַחְשׁוֹד אֶת הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּא שׁוֹלֵחַ חֲפָצָיו בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי נָכְרִי זֶה, שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁהִשְׁאִיל לוֹ וְהוּא מוֹצִיאוֹ לְצָרְכּוֹ עַצְמוֹ.

וַאֲפִלּוּ בְּעִיר שֶׁאֵין בָּהּ רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא כַּרְמְלִית, שֶׁאֵין אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה אֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיא לְתוֹכָהּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְהוֹצִיא אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי שֶׁלֹּא לְצָרְכּוֹ מִצְוָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז, אִם כֵּן יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ה אֲבָל בְּעִיר הַמְעֹרֶבֶת שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בְּתוֹכָהּ — מֻתָּר לְהַשְׁאִילוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת אִם הַנָּכְרִי דָּר בְּמָקוֹם הַמְעֹרָב שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בּוֹ. אוֹ אֲפִלּוּ דָּר בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְעֹרָב, אֶלָּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן שֶׁל הָרוֹאֶה אוֹתוֹ יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל (כְּגוֹן שֶׁבֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל רָחוֹק כָּל כָּךְ מִמָּקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְעֹרָב, בְּעִנְיָן שֶׁהָרוֹאֶה אוֹתוֹ יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ רוֹאֶה כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא לְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְעֹרָב).

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁהַנָּכְרִי יוֹלִיכֶנּוּ הַיּוֹם חוּץ לַתְּחוּם — אָסוּר לְהַשְׁאִילוֹ בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁחֶפְצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ בִּרְשׁוּתוֹ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת קָנוּ אֶצְלוֹ שְׁבִיתָה בִּשְׁבִיתָתוֹ, דְּהַיְנוּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ וְלֹא יוֹתֵר. וְאַף שֶׁאֵין אָדָם מַזְהִיר עַל תְּחוּם כֵּלָיו כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת כֵּלָיו, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁקָּנוּ שְׁבִיתָה אֶצְלוֹ וְאֵין לָהֶם אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה — אָסוּר לוֹ לְגָרוֹם לָהֶם בְּיָדַיִם שֶׁיּוּבְאוּ חוּץ לַתְּחוּם עַל יְדֵי שֶׁמּוֹסְרוֹ בְּיַד נָכְרִי. אֲבָל מֻתָּר לְהַרְאוֹתָם לוֹ וְלוֹמַר לוֹ שֶׁיִּטְּלֵם מֵעַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מוֹסְרָם לוֹ בְּיָדַיִם.

וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְמָסוֹר לוֹ בְּיָדַיִם, כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי הוּא הַמּוֹצִיאָן חוּץ לַתְּחוּם מִדַּעְתּוֹ לְצָרְכּוֹ עַצְמוֹ, וְהַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ אֶלָּא גּוֹרֵם בְּעָלְמָא. וְכֵן עִקָּר.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים, שֶׁאֲפִלּוּ בְּעִיר הַמְעֹרָבֶת, וַאֲפִלּוּ הַנָּכְרִי דָּר גַּם כֵּן בְּמָקוֹם הַמְעֹרָב — אָסוּר לְהַשְׁאִילוֹ בְּשַׁבָּת, אוֹ אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת כֹּל שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ

מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁהָרוֹאֶה אוֹתוֹ יוֹצֵא מִבֵּית יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת וְחֵפֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיָדוֹ יֹאמַר שֶׁמְּכַר לוֹ חֵפֶץ זֶה בְּשַׁבָּת, אוֹ הִלְוָהוּ לוֹ לִזְמַן מְרֻבֶּה (דְּהַיְנוּ יוֹתֵר מִל' יוֹם שֶׁהִיא נִקְרֵאת הַלְוָאָה), וְלֹא הִתִּירוּ בְּשַׁבָּת אֶלָּא שֶׁאֵלָה שֶׁהוּא לִזְמַן מוּעָט כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז, אוֹ יֹאמַר (הָרוֹאֶה) שֶׁנָּתְנוּ לוֹ לְמַשְׁכּוֹן, וְאָסוּר לִתֵּן מַשְׁכּוֹן בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, אוֹ יֹאמַר שֶׁנָּתְנוּ לוֹ לְתַקְּנוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה, וְאָסוּר לִתֵּן בְּשַׁבָּת שׂוּם דָּבָר לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה אֲפִלּוּ בְּקַבָּלָנוּת, וַאֲפִלּוּ קָצַץ עִמּוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהָקֵל בִּשְׁאֵלָה בְּעֵת הַצֹּרֶךְ כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. אֲבָל אִם מָכַר לוֹ אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אוֹ שֶׁהִלְוָהוּ לוֹ לִזְמַן מְרֻבֶּה יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, אוֹ שֶׁנָּתְנוּ לוֹ לְמַשְׁכּוֹן, אוֹ שֶׁנָּתְנוּ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה — צָרִיךְ שֶׁיֵּצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם אֲפִלּוּ הִיא עִיר הַמְעֹרָבֶת, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִוָּדַע לְהָרוֹאֶה אוֹתוֹ יוֹצֵא מִבֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל מָכְרוֹ לוֹ, אוֹ הִלְוָהוּ, אוֹ מִשְׁכְּנוֹ, אוֹ נָתְנוּ לוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה, כֵּיוָן שֶׁכֵּן הוּא הָאֱמֶת, וְיַחְשְׁדֵהוּ שֶׁעָשָׂה כֵּן בְּשַׁבָּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאֵלָה כְּשֶׁיִּוָּדַע לוֹ הָאֱמֶת — אֵין כַּאן חֶשְׁד כְּלָל אַף אִם יִדְמֶה לוֹ שֶׁהִשְׁאִילוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי מָתְר לְהַשְׁאִיל בְּשַׁבָּת:

ו וְכָל זֶה בַּחֲפָצִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל חֲפָצִים שֶׁל נָכְרִי שֶׁהָיוּ מֻפְקָדִים בְּיַד יִשְׂרָאֵל וּבָא לִטְּלוֹ בְּשַׁבָּת — יָכוֹל לִתֵּנוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁיּוֹצִיאֵנוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה, עַיֵּן שָׁם תַּשְׁלוּם דִּינִים אֵלּוּ:

ז אָסוּר לְהַשְׁאִיל בְּהֶמְתּוֹ לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת בָּהּ מְלָאכָה, מִפְּנֵי שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בָהּ גַּם בְּשַׁבָּת, וְאָדָם מְצַוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ".

וְאַף לְהַשְׁכִּירָהּ לוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁמַּשְׁכִּירָהּ הַרְבֵּה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וַאֲפִלּוּ אִם מַתְנֶה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָהּ כְּלוּם בְּשַׁבָּת וְהִבְטִיחַ לוֹ — אֵין זֶה מוֹעִיל, כִּי אֵין הַנָּכְרִי נֶאֱמָן עַל כָּךְ, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ה, עַיֵּן שָׁם:

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁגּוּף הַבְּהֵמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂכַר בְּהֵמָה מִנָּכְרִי — יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהַשְׁכִּירָהּ אוֹ לְהַשְׁאִילָהּ לְנָכְרִי אַחֵר, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין גּוּף הַבְּהֵמָה שֶׁלּוֹ — אֵינוֹ מְצַוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר לְהַשְׁאִילָהּ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא עַל יְדֵי הַשְׁכִּירוּת שֶׁשְּׂכָרָהּ הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנּוֹתֵן דָּמִים לְהַנָּכְרִי בַּעֲדָהּ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת בָּהּ מְלָאכָה, נִקְנֶה

לוֹ עַל יְדֵי כָךְ הַבְּהֵמָה לְיָמִים אֵלּוּ שֶׁשְּׁכָרָהּ לוֹ מֵהַנָּכְרִי, וּכְשֶׁחוֹזֵר וּמַשְׁאִילָהּ לְנָכְרִי וְהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת — עוֹבֵר הַיִּשְׂרָאֵל מִשּׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁחוֹזֵר וּמַשְׁכִּירָהּ לְנָכְרִי — מֻתָּר, מִמָּה נַפְשָׁךְ, שֶׁאִם נִקְנֶה גּוּף הַבְּהֵמָה לְיִשְׂרָאֵל — נִקְנֶה גַּם כֵּן לְנָכְרִי שֶׁשְּׁכָרָהּ מִמֶּנּוּ, וְאֵין הַיִּשְׂרָאֵל מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ. וְטוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו:

ט מֻתָּר לְהַשְׁכִּיר אוֹ לְהַשְׁאִיל בְּהֶמְתּוֹ לְנָכְרִי וּלְהַתְנוֹת עִמּוֹ שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה לוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת. וְאִם עָבַר הַנָּכְרִי עַל תְּנָאוֹ וְעִכְּבָהּ וְלֹא הֶחֱזִירָהּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת — יַפְקִיעֶנָּה הַיִּשְׂרָאֵל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, שֶׁאָז אֵינוֹ מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ, שֶׁכְּבָר הִפְקִירָהּ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים כָּל הֶפְקֵר שֶׁאֵינוֹ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה אֵינוֹ הֶפְקֵר כְּלָל, שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ שְׁלֹשָׁה בְּוַדַּאי הוּא מַפְקִיר בְּלֵב שָׁלֵם, וְאֵין כַּאן חֲשַׁשׁ הַעֲרָמָה, שֶׁהֲרֵי אֶחָד מֵהַשְּׁלֹשָׁה יָכוֹל לִזְכּוֹת מִיָּד בַּהֶפְקֵר הַזֶּה, וְהַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים יְכוֹלִים לְהָעִיד לוֹ שֶׁזָּכָה מֵהַהֶפְקֵר, וְלֹא יוּכַל הַמַּפְקִיר לַחֲזוֹר בּוֹ וּלְהוֹצִיאוֹ מִמֶּנּוּ, מִכָּל מָקוֹם אַף עַל פִּי שֶׁמַּפְקִיר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ — בְּוַדַּאי מַפְקִיר בְּלֵב שָׁלֵם, כְּדֵי שֶׁיִּנָּצֵל מֵאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין אָדָם אַחֵר יָכוֹל לִזְכּוֹת בָּהּ אֶפְלּוּ אִם מַפְקִירָהּ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה כְּשֶׁאָר הֶפְקֵר, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָהּ מַפְקִירָהּ אֶלָּא כְּדֵי לְהַפְקִיעַ מֵעָלָיו אִסּוּר שַׁבָּת בִּלְבָד, אִם כֵּן מִן הַסְּתָם אֵינוֹ מַפְקִירָהּ אֶלָּא לְיוֹם הַשַּׁבָּת בִּלְבָד, בְּשָׁעָה שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה, שֶׁהֶפְקֵר לְיוֹם אֶחָד אוֹ אֲפִלּוּ לְשָׁעָה אַחַת הֲרֵי הוּא הֶפְקֵר גָּמוּר לְאוֹתוֹ יוֹם וְאוֹתָהּ שָׁעָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִמָּן רע"ג. וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד הִיא חוֹזֶרֶת לִהְיוֹת שֶׁלּוֹ, וְאֵין שׁוּם אָדָם יָכוֹל לִזְכּוֹת בָּהּ.

וְאַף בְּשַׁבָּת אֵינָהּ הֶפְקֵר אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁעוֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה, שֶׁהֲרֵי לֹא הִפְקִירָהּ אֶלָּא כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵאִסּוּר עֲשִׂיַּת הַמְּלָאכָה שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בָּהּ בְּשַׁבָּת, וְאִם כֵּן בְּשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בָּהּ כְּלוּם הִיא חוֹזֶרֶת לִהְיוֹת שֶׁלּוֹ, וְאֵין שׁוּם אָדָם יָכוֹל לִזְכּוֹת בָּהּ.

(אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בָּהּ, וְאָז לֹא יַנִּיחֶנּוּ הַנָּכְרִי. וְאַף אִם יַנִּיחֶנּוּ הַנָּכְרִי, מִכָּל מָקוֹם אוֹתָהּ רֶגַע שֶׁזּוֹכֶה בָּהּ הִיא בְּטֵלָה מִמְּלָאכֶת הַנָּכְרִי, וְחוֹזֶרֶת הִיא לִהְיוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל):

י וְאִם הוּא רוֹצֶה יָכוֹל לְהַקְנוֹת גּוּף הַבְּהֵמָה לְנָכְרִי זֶה לְיוֹם הַשַּׁבָּת קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְהוּא שֶׁיֹּאמַר לוֹ בְּפָנָיו בְּהֶמְתִּי קְנוּיָה לְךָ, שֶׁאָז מִתְכַּוֵּן הַנָּכְרִי לְקָנוֹתָהּ, וְהִיא נִקְנֵית לוֹ בַּאֲמִירָה זוֹ כֵּיוָן שֶׁהִיא בִּרְשׁוּתוֹ, אֲבָל אִם אוֹמֵר כֵּן שֶׁלֹּא בְּפָנָיו — לֹא קָנָאָהּ הַנָּכְרִי כְּלָל:

יא וְכָל זֶה בִּדְיֵעָבַד, שֶׁכְּבָר הִשְׁכִּירָהּ אוֹ הִשְׁאִילָהּ לְנָכְרִי בְּהֶתֵּר, שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה לוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְהַשְׁכִּירָהּ אוֹ לְהַשְׁאִילָהּ סְתָם עַל סְמַךְ שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ הַשַּׁבָּת יַפְקִירֶנָּה אוֹ יַקְנֶה אוֹתָהּ לְהַנָּכְרִי, לְפִי שֶׁמִּפְרָסָם לָרַבִּים שֶׁהִיא בֶּהֱמַת יִשְׂרָאֵל, וְהַהֶפְקֵר וְהַהַקְנָאָה אֵינָן מְפֻרְסָמִים כְּלָל, וְיֵשׁ כַּאן חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן.

וְיֵשׁ מַתִּירִין לְהַשְׁכִּיר אוֹ לְהַשְׁאִיל לְכַתְּחִלָּה עַל סְמַךְ שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ הַשַּׁבָּת יַפְקִירֶנָּה אוֹ יַקְנֶה אוֹתָהּ לְהַנָּכְרִי בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה יִשְׂרְאֵלִים, שֶׁעַל יְדֵי הַשְּׁלֹשָׁה יִשְׂרְאֵלִים יִתְפָּרְסֵם הַדָּבָר לְכָל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהִיא בֶּהֱמַת יִשְׂרָאֵל.

וְיֵשׁ לְסָמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּשְׁעַת הַדְּחַק, כְּגוֹן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׂדוֹת וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִתֵּן לְנָכְרִי בַּאֲרִיסוּת אֶלָּא אִם כֵּן יַשְׁכִּיר לוֹ גַּם שְׁוָרִים לַחֲרוֹשׁ בָּהֶם, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְמָנְעוֹ שֶׁלֹּא יַחֲרוֹשׁ בָּהֶם בְּשַׁבָּת, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַטִּיל עָלָיו כָּל אַחֲרָיוּת הַשְּׁוָרִים אַף לְעִנְיַן יְקָר וְזוֹל וּמִיתָה בְּאֹנֶס עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר — אֲזַי יֵשׁ לְהַתִּיר לוֹ שֶׁיַּפְקִירֵם בִּפְנֵי ג'. וְטוֹב לְהוֹרוֹת לוֹ שֶׁיַּפְקִירֵם בִּפְנֵי דַּיְנֵי הָעִיר, וְהֵם יְפָרְשׁוּ לוֹ עִנְיַן הַהֶפְקֵר, שֶׁיַּפְקִירֵם בְּלֵב מָלֵא, וְלֹא יִתְבַּע מִן הַנָּכְרִי אֶפְלוּ אִם עַל יְדֵי פְּשִׁיעוּתוֹ יֵאָרַע בָּהֶם הֶפְסֵד בְּשַׁבָּת, וְהֵם יְפָרְסְמוּ הַהֶפְקֵר לַכֹּל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן.

וְכֵן יֵשׁ לְהַתִּיר לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּגוֹן לִשְׁלוֹחַ אֶתְרוֹגִים עַל בְּהֶמְתּוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרנ"ה, אִם מַפְקִיר בְּהֶמְתּוֹ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ — יָכוֹל לְהַפְקִיר אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, שֶׁלִּדְבַר מִצְוָה אֵין לְחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן.

אֲבָל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ מִצְוָה וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחַק — אֵין לְהַתִּיר לְכַתְּחִלָּה, אֲפִלּוּ רוֹצֶה לְפַרְסֵם לָרַבִּים שֶׁמַּפְקִירָהּ, אוֹ שֶׁמַּקְנֶה גּוּף הַבְּהֵמָה לְהַנָּכְרִי לְיוֹם הַשַּׁבָּת, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּמָּצְאוּ הַרְבֵּה שֶׁיּוֹדְעִים מֵהַשְׁכִּירוּת וְהַשְׁאָלָה שֶׁהֵן לְכָל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ, וְאֵינָן יוֹדְעִים מֵהַהַפְקָרָה וְהַהַקְנָאָה שֶׁהֵן לְשַׁבָּת בִּלְבָד, וְיֵרָאֶה לָהֶם שֶׁגַּם בְּשַׁבָּת הִיא שְׁכוּרָה וּשְׁאוּלָה בִּלְבָד לְהַנָּכְרִי וְגוּף הַבְּהֵמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ.

אֲבָל אִם גַּם בִּימוֹת הַחֹל גּוּף הַבְּהֵמָה קָנוּי לְהַנָּכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִקְנָה לוֹ קִנְיָן גָּמוּר

שֶׁיִּהְיֶה רְשׁוּת בְּיָדוֹ לְמָכְרָהּ וְלִתֵּן לְהַיִּשְׂרְאֵל דְּמֶיהָ, אֶלָּא לֹא הִקְנָה אוֹתָהּ לוֹ רַק לְעִנְיַן יְקָר וְזוֹל וְאַחֲרָיוּת מִיתָה, דְּהַיְנוּ שֶׁשָּׁם אוֹתָהּ בְּדָמִים לְהַנָּכְרִי בְּשָׁעָה שֶׁהִשְׁכִּירָהּ אוֹ הִשְׁאִילָהּ לוֹ, וְאִם תִּתְיַקֵּר בְּסוֹף מֶשֶׁךְ זְמַן שְׂכִירוּתוֹ אוֹ שְׁאִילָתוֹ כְּשֶׁיַּחֲזִירֶנָּה לְהַיִּשְׂרְאֵל יִהְיֶה הָעֹדֶף לְהַנָּכְרִי, וְאִם תּוּזַל יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם לוֹ הָעֹדֶף מִבֵּיתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָנוּס בְּזוֹל זֶה, וְכֵן אִם תָּמוּת אֲפִלּוּ בְּאֹנֶס יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם, וְנִמְצָא רֶוַח בְּהֵמָה זוֹ וְחֶסְרוֹנָהּ הַכֹּל לְנָכְרִי כְּאִלּוּ הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ מַמָּשׁ, לְפִיכָךְ אֵין הַיִּשְׂרְאֵל מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ, שֶׁאַף שֶׁגּוּף הַבְּהֵמָה מְשֻׁעְבָּד לוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל הַנָּכְרִי לְמָכְרָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, מִכָּל מָקוֹם כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְחֻסֶּרֶת גּוּבְיָנָא, שֶׁעֲדַיִן לֹא גָּבָה אוֹתָהּ מִבֵּית הַנָּכְרִי לְבֵיתוֹ — הֲרֵי הִיא כְּבֶהֱמַת הַנָּכְרִי, כֵּיוָן שֶׁאֵין לְהַיִּשְׂרְאֵל עָלֶיהָ אֶלָּא שִׁעְבּוּד בְּעָלְמָא, וְכָל חֶסְרוֹנָהּ וְרִוְוחָהּ לְהַנָּכְרִי.

וְאֵין לְחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ שֶׁל הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת לְבָד אֶלָּא בְּכָל זְמַן מֶשֶׁךְ שְׂכִירוּתוֹ אוֹ שְׁאִילוּתוֹ אֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחֹל, אִם כֵּן הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמוֹכֵר בְּהֶמְתּוֹ לְנָכְרִי וְהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין שָׁם חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ פִּרְסוּם לַדָּבָר.

וּמִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא מְכָרָהּ לוֹ מַמָּשׁ — יֵשׁ לוֹ לְפַרְסֵם לָרַבִּים שֶׁעָשָׂה דֶּרֶךְ הֶתֵּר, שֶׁכָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִידֵי חֶשְׁד — יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת:

יב וְכֵן יָכוֹל לְהַשְׁכִּירָהּ אוֹ לְהַשְׁאִילָהּ לְנָכְרִי עַל יְדֵי שֶׁיַּזְהִיר אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָּהּ בְּשַׁבָּת, וּבְאִם שֶׁיַּעֲבוֹר עַל תְּנָאוֹ וְיַעֲשֶׂה אֲזַי הִיא קְנוּיָה לוֹ לְיוֹם הַשַּׁבָּת וְיִתְחַיֵּב בְּאֹנְסִין שֶׁיֵּאָרְעוּ לָהּ בְּשַׁבָּת, וְיִכְתּוֹב כֵּן בְּעֵרְכָּאוֹתֵיהֶם, שֶׁנִּמְצָא כְּשֶׁבָּא הַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹת בָּהּ בְּשַׁבָּת אֵינָהּ בֶּהֱמַת יִשְׂרָאֵל כְּלָל, שֶׁהֲרֵי קָנָאהּ הַנָּכְרִי לְהִתְחַיֵּב בְּאֹנְסֶיהָ. וְאַף שֶׁאֵינָהּ קְנוּיָה לוֹ אֶלָּא בְּשַׁבָּת בִּלְבָד — אֵין לְחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן, כֵּיוָן שֶׁכָּתַב כֵּן בְּעֵרְכָּאוֹתֵיהֶם — יֵשׁ לַדָּבָר קוֹל וּפִרְסוּם:

יג יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי שֶׁהֵם שֻׁתָּפִים בִּבְהֵמָה לְטָחוֹן בָּרֵחַיִם וְכֵיוֹצֵא — יֵשׁ הֶתֵּר שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי שֶׁיִּתְּנֶה עִם הַנָּכְרִי בַּתְּחִלָּה בְּשָׁעָה שֶׁקְּנָאוּהָ שֶׁיִּטּוֹל הַנָּכְרִי כָּל שְׂכַר הַשַּׁבָּת בִּלְבַדּוֹ וְהַיִּשְׂרָאֵל יִטּוֹל כְּנֶגֶד זֶה כָּל שְׂכַר יוֹם אֶחָד בְּחֹל בִּלְבַדּוֹ, שֶׁכְּשֶׁמַּתְנֶה עִמּוֹ כֵּן בְּתְחִלַּת הַשֻּׁתָּפוּת — הֲרֵי זֶה כְּמַקְנֶה לוֹ בִּלְבַדּוֹ כָּל גּוּף הַבְּהֵמָה לְשַׁבָּתוֹת וּלְיִשְׂרָאֵל בִּלְבַדּוֹ בְּיוֹם אַחֵר, וְאֵין לְהַיִּשְׂרָאֵל חֵלֶק בָּהּ בְּשַׁבָּתוֹת, וְאֵינוֹ מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ. וְאִם

אַחַר כָּךְ נִתְרַצָּה הַנָּכְרִי מֵאֵלָיו לַחֲלוֹק עִמּוֹ כָּל הַשָּׂכָר בְּשָׁוֶה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ה.

וַאֲפִלּוּ אִם אַחֲרָיוּת הַבְּהֵמָה הוּא עַל שְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת — אַף עַל פִּי כֵן אֵין הַיִּשְׂרְאֵל מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ מֵחֲמַת שֶׁאַחֲרָיוּתָהּ גַּם עָלָיו בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיִּטּוֹל כָּל שְׂכַר הַשַּׁבָּת לְעַצְמוֹ — הֲרֵי הִיא קְנוּיָה לוֹ בִּלְבַדּוֹ לְשַׁבָּת, וְאֵין לְיִשְׂרָאֵל חֵלֶק בָּהּ כְּלָל, וּמַה שֶּׁאַחֲרָיוּתָהּ גַּם עַל הַיִּשְׂרָאֵל זֶהוּ תְּנַאי אַחַר שֶׁהִרְוִיחַ הַיִּשְׂרָאֵל לְהַנָּכְרִי מִשֶּׁלּוֹ וְקִבֵּל גַּם עָלָיו אַחֲרָיוּת הַשַּׁבָּת, שֶׁאָז הִיא שֶׁל הַנָּכְרִי, וְהַנָּכְרִי הִרְוִיחַ מִשֶּׁלּוֹ לְהַיִּשְׂרָאֵל, וְקִבֵּל גַּם עָלָיו אַחֲרָיוּת יוֹם אֶחָד בְּחֹל, שֶׁאָז הִיא שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל:

יד וְאִם לֹא הִתְנָה עִמּוֹ כֵּן בִּתְחִלַּת הַשֻּׁתָּפוּת — לֹא יַתְנֶה עִמּוֹ אַחַר כָּךְ, שֶׁאַף אִם עַכְשָׁו אֵין כַּאן אִסּוּר מִשּׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ, שֶׁהֲרֵי עַכְשָׁו אֵין הַנָּכְרִי נִמְנָע מִלַּעֲשׂוֹת בָּהּ מְלָאכָה בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נִשְׁתַּתֵּף וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ אִסּוּר בְּמַה שֶּׁנּוֹטֵל רֶוַח יוֹם אֶחָד בְּחֹל כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁהֲרֵי נוֹטֵל שְׂכַר שַׁבָּת שֶׁלֹּא בְּהַבְלָעָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ה, וּבִכְגוֹן זֶה שֶׁלֹּא הִתְנוּ מִתְּחִלָּה יוֹתֵר — יֵשׁ הֶתֵּר כְּשֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ כְּלָל "טֹל אַתָּה בְּשַׁבָּת וַאֲנִי בְּחֹל", אֶלָּא יַחֲלוֹק עִמּוֹ כָּל הָרֶוַח שֶׁל כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ בְּשָׁוֶה, שֶׁאָז הוּא נוֹטֵל שְׂכַר שַׁבָּת בְּהַבְלָעָה.

אֶלָּא שֶׁגַּם זֶה אֵין לְהַתִּיר אֶלָּא בִּמְקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל, אִם גַּם הַנָּכְרִי בְּעַצְמוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת עִם הַבְּהֵמָה וְהַיִּשְׂרָאֵל יַעֲשֶׂה כְּנֶגְדּוֹ בְּחֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

טו וְגַם בִּמְקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל, אוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹצֶה לִטּוֹל כְּלָל בְּחֹל כְּנֶגֶד הַשַּׁבָּת, אַף שֶׁאֵין אִסּוּר מִשּׁוּם שְׂכַר שַׁבָּת, וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ, מֵאַחַר שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ נִמְנָע מִלַּעֲשׂוֹת בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ אִסּוּר לְמַפְרֵעַ בְּמַה שֶּׁנִּשְׁתַּתֵּף עִם הַנָּכְרִי בִּבְהֵמָה שֶׁהַנָּכְרִי יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת בְּעַל כָּרְחוֹ. וְיֵשׁ תִּקּוּן לָזֶה עַל יְדֵי שֶׁיִּתְּנֶה עִמּוֹ שֶׁאִם יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת — אֲזַי הִיא קְנוּיָה לוֹ לְיוֹם הַשַּׁבָּת, וְיִתְחַיֵּב בָּאוֹנְסִין שֶׁיֵּאָרְעוּ בְּשַׁבָּת, וְיִכְתּוֹב כֵּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, אוֹ עַל יְדֵי שֶׁיְּקַנֶּה לוֹ גַּם חֶלְקוֹ לְעִנְיַן יְקָר וְזוֹל וּמִיתָה בְּאוֹנֶס, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אוֹ אֲפִלּוּ יִמְכּוֹר לוֹ חֶלְקוֹ בִּמְכִירָה גְּמוּרָה, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא יוּכַל הַנָּכְרִי לְמָכְרָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁיְּזַקּוֹף עָלָיו הַדְּמִים בְּמִלְוָה שֶׁיִּפָּרַע לוֹ כְּשֶׁיִּתְבָּעֵנּוּ, וְיַחֲזוֹר הַנָּכְרִי

וְיַעֲשֶׂה לוֹ בְּהֵמָה זוֹ אַפּוֹתִיקִי לְחוֹבוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא יִפְרַע לוֹ חוֹבוֹ בְּמָעוֹת לֹא יוּכַל לְסַלְּקוֹ בְּדָבָר אַחֵר כִּי אִם בִּבְהֵמָה זוֹ, וּלְפִיכָךְ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ הַמָּעוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לְמָכְרָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ עוֹבֵר עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא גָבָה מִמֶּנּוּ בְּהֵמָה זוֹ לְפֵרָעוֹן (חוֹבוֹ), וְאֵין לוֹ עָלֶיהָ אֶלָּא שִׁעְבּוּד בְּעָלְמָא.

וְאִם הוּא רוֹצֶה, יָכוֹל לִקַּח הַבְּהֵמָה לְבֵיתוֹ לְמַשְׁכּוֹן לְאַחַר שֶׁזִּקֵּף עָלָיו הַדְּמִים בְּמִלְוָה, וְיֹאמַר לוֹ "אִם לֹא תִּפְרָעֵנִי חֶלְקִי בְּמָעוֹת כְּשֶׁאֶתְבָּעֲךָ תְּהֵא בְּהֵמָה זוֹ קְנוּיָה לִי אָז לְהִפָּרַע מִמֶּנָּה חוֹבִי", וְיַחֲזוֹר וְיִתֵּן לוֹ הַבְּהֵמָה לַעֲבוֹד בָּהּ. וּלְפִיכָךְ, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ הַמָּעוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לְמָכְרָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ עוֹבֵר עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא תָּבָעוֹ וְלֹא נִקְנֵית לוֹ לְפֵרָעוֹן, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו תְּהֵא קְנוּיָה לִי אִם לֹא תִּפְרָעֵנִי חֶלְקִי בְּמָעוֹת כְּשֶׁאֶתְבָּעֲךָ", לְפִי שֶׁכְּשֶׁיִּתְבָּעֶנּוּ חֶלְקוֹ בִּשְׁעַת חֲלֻקָּה, אוֹ כְּשֶׁיֵּאָרַע בָּהּ הֶפְסֵד, אוֹ כְּשֶׁיִּרְצֶה הַנָּכְרִי לְמָכְרָהּ וְלֹא יִפְרַע לוֹ בְּמָעוֹת — נִמְצָא שֶׁלְּמַפְרֵעַ הָיְתָה קְנוּיָה לְיִשְׂרָאֵל, וְעָבַר עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ:

טז וּבֵין שֶׁעֲשָׂאָה אַפּוֹתִיקִי וּבֵין שֶׁלֹּא עֲשָׂאָהּ, וּבֵין שֶׁנְּטָלָהּ לְמַשְׁכּוֹן וּבֵין שֶׁלֹּא נְטָלָהּ, אֶלָּא מְכָרָהּ לוֹ בִּמְכִירָה גְּמוּרָה שֶׁיֵּהֵא רְשׁוּת בְּיָדוֹ לְמָכְרָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כֵּיוָן שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא מְכָרָהּ הֵם שֵׁתָּפִים בָּהּ וְיֵשׁ חֲשַׁשׁ מַרְאִית עַיִן, לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹ לְפָרְסֵם לָרַבִּים שֶׁעָשָׂה דֶּרֶךְ הֶתֵּר:

יז הֶתֵּר זֶה שֶׁל עֲשׂוֹת אַפּוֹתִיקִי, אוֹ שֶׁיִּטְּלָהּ לְמַשְׁכּוֹן, מוֹעִיל אַף כְּשֶׁכָּל הַבְּהֵמָה הִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמַשְׁכִּירָהּ אוֹ מַשְׁאִילָהּ לְנָכְרִי, רַק שֶׁיְּפָרְסֵם שֶׁעָשָׂה דֶּרֶךְ הֶתֵּר:

יח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמַּשְׁכִּירָהּ אוֹ מַשְׁאִילָהּ לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת עַצְמוֹ, אֲבָל לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת אֵין הֶתֵּר כְּלָל אֲפִלּוּ אִם מְכָרָהּ לוֹ בִּמְכִירָה גְּמוּרָה, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם הַנָּכְרִי עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל אִם לֹא קָצַץ לוֹ שָׂכָר עַל זֶה. וְכֵן אִם הוּא שְׂכִירוֹ לְשָׁנָה לְכָל הַמְּלָאכוֹת שֶׁיִּצְטָרֵךְ, שֶׁדֵּינוֹ כְּאִלּוּ לֹא קָצַץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ג וְרמ"ד.

אֲבָל אִם אֵינוֹ שָׂכוּר לוֹ אֶלָּא לִמְלָאכָה זוֹ בִּלְבָד, לַעֲשׂוֹתָהּ לוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּצְטָרֵךְ לָהּ בְּתוֹךְ מֶשֶׁךְ זְמַן שְׂכִירוּתוֹ, כְּגוֹן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ סוּסִים וַעֲגָלָה וְשָׂכַר לוֹ נָכְרִי לְשָׁנָה שֶׁיִּסַּע עִם סוּסִים וַעֲגָלָה שֶׁלּוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהוֹלִיךְ בָּהֶם סְחוֹרָה בְּתוֹךְ שָׁנָה זוֹ, וְהַנָּכְרִי נוֹסֵעַ

גַּם בְּשַׁבָּת מֵעַצְמוֹ בְּלֹא אֲמִירַת הַיִּשְׂרָאֵל — אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר לוֹ שֶׁלֹּא יִסַּע בְּשַׁבָּת אִם נוֹסֵעַ מִבֵּית הַיִּשְׂרָאֵל מִבְּעוֹד יוֹם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד. רַק שֶׁיְּקַנֶּה לוֹ הַסּוּסִים בְּאֶחָד מֵהַדְּרָכִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ, וִיפַרְסֵם שֶׁעָשָׂה דֶּרֶךְ הֶתֵּר. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ קְנוּיִים לוֹ גַּם בִּימוֹת הַחֹל בְּתוֹךְ מֶשֶׁךְ זְמַן נְסִיעָתוֹ, אֲבָל אִם אֵינוֹ מַקְנֶה לוֹ אֶלָּא לְשַׁבָּת בִּלְבָד — אָסוּר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְכֵן אִם הוּא עַצְמוֹ נוֹסֵעַ גַּם כֵּן עִם הַסּוּסִים כָּל יְמוֹת הַחֹל וּמְזוֹנוֹתֵיהֶם עָלָיו — הֲרֵי הֵם נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁמְּכָרָם לְהַנָּכְרִי בְּמִכִירָה גְּמוּרָה אַף לִימוֹת הַחֹל, כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ אֶלָּא שׁוֹכִירוֹ, וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ הוּא לְמָחוֹת בְּיָדוֹ שֶׁלֹּא יִסַּע בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן:

יט כְּשֵׁם שֶׁאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת — כָּךְ הוּא מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ בְּיוֹם טוֹב. לְפִיכָךְ, כָּל פְּרָטֵי הַהֲלָכוֹת שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ לְעִנְיַן שְׁאֵלָה וּשְׁכִירוּת בְּהֶמְתּוֹ לְנָכְרִי וְשֶׁתְּפוּת עִמּוֹ גַּבֵּי שַׁבָּת, הֵן נוֹהֲגִים גַּם כֵּן גַּבֵּי יוֹם טוֹב, שֶׁאֵין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת אֶלָּא מְלָאכוֹת שֶׁהֻתְּרוּ בְּגִלַּל אֹכֶל נֶפֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "כָּל מְלָאכָה לֹא יֵעָשֶׂה בָהֶם, אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ וְגוֹ'".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּיוֹם טוֹב אֵין אָדָם מְצֻוֶּה מִן הַתּוֹרָה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ, לְפִי שֶׁלֹּא נִצְטַוִּינוּ בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה מְלָאכָה, וּמַה שֶּׁבְּהֶמְתֵּנוּ עוֹשָׂה אֵין זוֹ נִקְרֵאת מְלָאכָה אֶצְלֵנוּ אֶלָּא אֵצֶל הַבְּהֵמָה, וְאַף בְּשַׁבָּת לֹא לָמְדָנוּ אִסּוּר זֶה מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר "לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה", שֶׁאֵין זוֹ מְלָאכָה כְּלָל אֶצְלֵנוּ, אֶלָּא מִצְוָה אַחֶרֶת הִיא, שֶׁנֶּאֱמַר "לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ", וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּיוֹם טוֹב כְּלָל. וְהוּא הַדִּין לִשְׁבִיתַת עַבְדּוֹ שֶׁאֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּיוֹם טוֹב לְפִי דִבְרֵיהֶם, לְפִי שֶׁאֵינָהּ בִּכְלַל מְלָאכָה אֶלָּא מִצְוָה אַחֶרֶת הִיא, שֶׁנֶּאֱמַר "לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ".

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (עַיֵּן סִמָּן תצ"ה):

סימן רמז

א **דִּין נָכְרִים הַמְּבִיאִים כְּתָבִים בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"ב סְעִיפִים**:

מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ אִגֶּרֶת אוֹ שְׁאָר חֲפָצִים וְכֵלִים בְּיַד נָכְרִי אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, כָּל שֶׁיּוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִבְּעוֹד יוֹם, וְהוּא שֶׁקִּצֵּץ לוֹ דָּמִים בִּשְׂכַר הוֹלָכָתוֹ, שֶׁאָז אֵינוֹ עוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ לְקַבֵּל הַשָּׂכָר שֶׁקִּצֵּץ לוֹ, וְאֵינוֹ

נִרְאֶה כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ שֶׁיֵּלֵךְ גַּם בְּשַׁבָּת, שֶׁאֲמִירָה לְנָכְרִי שְׁבוּת אַף שֶׁאוֹמֵר לוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת. וְכֵן לֹא יֹאמַר לוֹ רְאֵה שֶׁתְּהֵא שָׁם בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אוֹ בַּשֵּׁנִי וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִהְיוֹת אָז שָׁם אִם לֹא שֶׁיֵּלֵךְ גַּם בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר לוֹ לֵךְ בְּשַׁבָּת:

ב וְאִם לֹא קָצַץ לוֹ שְׂכַר הַהֲלִיכָה — הֲרֵי הַנָּכְרִי טוֹרֵחַ בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ אָסוּר לְשַׁלְּחוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שְׁהוּת שֶׁיּוּכַל לְהַגִּיעַ קֹדֶם הַשַּׁבָּת לַבַּיִת הָרִאשׁוֹן הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה שֶׁבָּעִיר שֶׁנִּשְׁתַּלַּח לְשָׁם, שֶׁאָז אַף אִם אֵחַר דַּרְכּוֹ וְהוֹלֵךְ גַּם בְּשַׁבָּת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֲלִיכָה זוֹ אֵינָהּ מֻחֶמֶת הַיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא מֻחֶמֶת עַצְמוֹ. וְאַף שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּצְטָרֵךְ לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת מִבֵּית הָרִאשׁוֹן הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה שֶׁבְּאוֹתָהּ הָעִיר עַד בַּיִת שֶׁל מִי שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן הָאַגֶּרֶת לְיָדוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּאן אִסּוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — תּוֹלִין לְהָקֵל לוֹמַר שֶׁאוֹתוֹ אָדָם שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן הָאַגֶּרֶת לְיָדוֹ הוּא דָּר בַּבַּיִת הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּשַׁלֵּחַ הָאַגֶּרֶת לְאָדָם קָבוּעַ שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתָהּ עִיר שֶׁהוּא מְקַבֵּץ כָּל הָאִגְּרוֹת הַשְּׁלוּחוֹת לְשָׁם וְנוֹטְלָן וְשׁוֹלְחָן עַל יְדֵי שְׁלוּחוֹ כָּל אִגֶּרֶת לְמִי שֶׁנִּכְתְּבָה אֵלָיו, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא "בֵּי דַאר", שֶׁכָּל כְּתָב אֵלָיו יוּבַל, וּכְשֶׁהוּא קָבוּעַ בָּעִיר אָז מֻתָּר לְשַׁלְּחוֹ אֵלָיו אִגֶּרֶת אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת עַל יְדֵי נָכְרִי שֶׁלֹּא קָצַץ לוֹ שָׂכָר, כֹּל שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת לְהַגִּיעַ אֵלָיו מִבְּעוֹד יוֹם.

אֲבָל אִם אֵין בֵּי דַאר קָבוּעַ בְּאוֹתָהּ הָעִיר שֶׁשּׁוֹלֵחַ לְשָׁם, וְצָרִיךְ הַנָּכְרִי בְּעַצְמוֹ לְהַגִּיעַ הָאִגֶּרֶת לְיַד מִי שֶׁנִּכְתְּבָה אֵלָיו — אָסוּר לְשַׁלְּחוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת לְהַגִּיעַ לְאוֹתָהּ הָעִיר הַרְבֵּה קֹדֶם הַשַּׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא לֹא יִמְצָא אוֹתוֹ אָדָם בְּבֵיתוֹ וְיִצְטָרֵךְ לֵילֵךְ אַחֲרָיו, וְשָׁמָּא יִצְטָרֵךְ לֵילֵךְ אַחֲרָיו גַּם בְּשַׁבָּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא דֶּרֶךְ קָרוֹב, כְּגוֹן מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד, וּמְשַׁלְּחוֹ בְּיוֹם ב' אוֹ ג' — יֵשׁ לְהַתִּיר, שֶׁאַף אִם לֹא יִמְצָא הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ — יֵשׁ לוֹ שְׁהוּת הָרְבֵּה לְלֶכֶת קֹדֶם הַשַּׁבָּת:

ד וְכָל זֶה כְּשֶׁלֹּא קָצַץ, אֲבָל אִם קָצַץ מֻתָּר לְשַׁלְּחוֹ אֲפִלּוּ לְעִיר שֶׁאֵין שָׁם בֵּי דַאר, וַאֲפִלּוּ הִיא דֶּרֶךְ רְחוֹקָה מְאֹד, וַאֲפִלּוּ יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה:

ה וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ לֹא קָצַץ אֵין אִסּוּר לְשַׁלְּחוֹ אֶלָּא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּכֵיוָן שֶׁמְּשַׁלְּחוֹ סָמוּךְ לְשַׁבָּת הֲרֵי נִרְאֶה כְּאִלּוּ אוֹמֵר לוֹ לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת, לְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא שָׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁיּוּכַל לְהַגִּיעַ מִבְּעוֹד יוֹם לַבַּיִת הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה שֶׁבְּאוֹתָהּ הָעִיר אִם קָבוּעַ שָׁם בֵּי דַאַר. וְאִם לֹא קָבוּעַ שָׁם בֵּי דַאַר — אָסוּר לְשַׁלְּחוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן קָצַץ. אֲבָל כְּשֶׁמְּשַׁלְּחוֹ בְּד' וְה', אוֹ קוֹדֶם לָכֵן, כֵּיוָן שֶׁהוּא מֻפְלָג לִפְנֵי הַשַּׁבָּת — אֵין נִרְאֶה כְּאוֹמֵר לוֹ לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת, וּלְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָצַץ מֻתָּר לְשַׁלְּחוֹ אֲפִלּוּ לְדֶרֶךְ רְחוֹקָה מְאֹד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּי דַאַר קָבוּעַ בְּאוֹתָהּ הָעִיר. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם אִם צְרִיכִים לְכָךְ:

ו אֵין חִלּוּק בֵּין שֶׁקָּבוּעַ בֵּי דַאַר בְּאוֹתָהּ הָעִיר לְשֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ אֶלָּא בְּאִגֶּרֶת שֶׁהִיא כְּתַב יַד יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּכָּר לַכֹּל שֶׁהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁהַנָּכְרִי מוֹלִיכָהּ בְּשַׁבָּת אַחַר הָאִישׁ שֶׁנִּשְׁלְחָה אֵלָיו יֵשׁ קְצָת מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁבְּשַׁבָּת נָתְנָהּ לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל לְהוֹלִיכָהּ, וְאַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁמְּשַׁלְּחוֹ מֻפְלָג לִפְנֵי הַשַּׁבָּת — לֹא הֶחֱמִירוּ כָּל כָּךְ לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן כָּזֶה לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר, וּכְשֶׁקָּצַץ לֹא הֶחֱמִירוּ לְדִבְרֵי הַכֹּל.

אֲבָל אִם הִיא כְּתַב יַד נָכְרִי, וְהוּא הַדִּין שְׁאָר חֲפָצִים שֶׁאֵינָם נִכָּרִים לַכֹּל שֶׁהֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל — מֻתָּר לְשַׁלְּחָם אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְדִבְרֵי הַכֹּל, כֹּל שֶׁיֵּשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁיּוּכַל לְהַגִּיעַ מִבְּעוֹד יוֹם לַבַּיִת הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה שֶׁבְּאוֹתָהּ הָעִיר שֶׁשּׁוֹלְחָם לְשָׁם, שֶׁאַף אִם לֹא יִמְצָא הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ וְיִצְטָרֵךְ לֵילֵךְ אַחֲרָיו בְּשַׁבָּת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל מְשַׁלְּחוֹ אֵין הַדָּבָר יָדוּעַ לוֹ שֶׁלֹּא יִמְצָא בְּבֵיתוֹ, וַהֲרֵי מְשַׁלְּחוֹ בִּשְׁלִיחוּת שֶׁאֶפְשָׁר לְגָמְרָהּ מִבְּעוֹד יוֹם, וּכְשֶׁהוֹלֵךְ אַחַר כָּךְ גַּם בְּשַׁבָּת אֵינוֹ נִרְאֶה כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁשְּׁלָחוֹ לֹא הָיָה יָדוּעַ שֶׁיִּצְטָרֵךְ לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת:

ז אִם שְׂכָרוֹ לְיָמִים דָּבָר קָצוּב לְכָל יוֹם בַּהֲלִיכָתוֹ וַחֲזִירָתוֹ, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עִמּוֹ מָתַי יֵלֵךְ — אָסוּר לְשָׂכְרוֹ וְלִתֵּן הָאִגֶּרֶת לְיָדוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּשָׂמָא יֵצֵא בְּשַׁבָּת וְיִהְיֶה נִרְאֶה כְּאִלּוּ צִוָּהוּ לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁשְּׂכָרוֹ לְיָמִים וּשְׂכָרוֹ סָמוּךְ לְשַׁבָּת. אֲבָל בְּד' וְה' מֻתָּר לְשָׂכְרוֹ לְיָמִים וְלִתֵּן לוֹ אָז הָאִגֶּרֶת, הוֹאִיל וְאֵינוֹ מַקְפִּיד עִמּוֹ בְּאֵיזֶה יוֹם יֵלֵךְ — כְּשֶׁיֵּלֵךְ בְּשַׁבָּת אֵינוֹ נִרְאֶה כִּשְׁלוּחוֹ. וְאַף שֶׁשְּׂכָרוֹ לְיָמִים, אֵינוֹ דוֹמֶה לִשְׂכִיר יוֹם, הוֹאִיל וְקִבֵּל עָלָיו כָּל מְלֶאכֶת הוֹלָכַת הָאִגֶּרֶת — הֲרֵי זֶה דוֹמֶה לְקַבְּלָן (עַיִן סְמָן רמ"ג וְרמ"ד):

ח אִם אָמַר לְהַנָּכְרִי שֶׁיִּתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ כַּמָּה יִתֵּן לוֹ — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ קָצַץ וְקָצַב לוֹ, שֶׁדַּעַת הַנָּכְרִי סְמוּכָה שֶׁבְּוַדַּאי יִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפִי מַה שֶּׁיִּתְפַּשֵּׁר עִמּוֹ אַחַר כָּךְ, וּבְשָׂכִיר טוֹבַת עַצְמוֹ הוּא טוֹרֵחַ. אֲבָל אִם לֹא אָמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיִּתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ, אֶלָּא שֶׁהַנָּכְרִי מֵעַצְמוֹ יוֹדֵעַ שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ — אֵין זֶה כְּלוּם, שֶׁאֵין דַּעַת הַנָּכְרִי סְמוּכָה בְּוַדַּאי עַל הַשָּׂכָר הַהוּא, שֶׁיֵּשׁ סָפֵק בְּלִבּוֹ שֶׁמָּא לֹא יִתֵּן לוֹ, וּבְשָׂכִיר הַיִּשְׂרָאֵל הוּא טוֹרֵחַ:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוּא מְצַפֶּה וּמַמְתִּין לְתַשְׁלוּם שָׂכָר וְאֵין דַּעְתּוֹ סְמוּכָה עָלָיו בְּוַדַּאי, אֲבָל אִם אֵינוֹ מְצַפֶּה כְּלָל לְתַשְׁלוּם שָׂכָר אֶלָּא עוֹשֶׂה בְּחִנָּם — מִן הַסְּתָם עוֹשֶׂה כֵּן לְשַׁלֵּם גְּמוּל לְיִשְׂרָאֵל עַל הַטּוֹבָה שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ כְּבָר, וַהֲרֵי זֶה כְּעוֹשֶׂה בִּשְׂכִיל שָׂכָר. וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה, אִם לֹא שֶׁהַנָּכְרִי מֵאֲלָיו מַתְחִיל לוֹמַר לְהַיִּשְׂרָאֵל שֶׁיֵּלֵךְ לוֹ בְּחִנָּם, שֶׁאָז בְּוַדַּאי דַּעְתּוֹ בִּשְׂכִיל טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ כְּבָר. וְטוֹב לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם:

י אֲבָל לִשְׁלוֹחַ אִגֶּרֶת בְּחִנָּם בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּיַד עַבְדּוֹ הַשָּׂכוּר לוֹ לְשָׁנָה אוֹ לִשְׁתַּיִם לְכָל הַמְּלָאכוֹת שֶׁיִּצְטָרֵךְ בְּתוֹךְ מֶשֶׁךְ זְמַן שְׂכִירוּתוֹ — לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד, שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹסְרִין בָּזֶה, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּד' וְה' יֵשׁ לְהַתִּיר לִשְׁלוֹחַ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּעֵת הַצֹּרֶךְ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִים בִּשְׂכִיר שָׁנָה שֶׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה בִּשְׂבִיל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין דִּבְרֵיהֶם עִקָּר, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְצָרֵף דִּבְרֵיהֶם לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁבְּד' וְה' מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ אִגֶּרֶת בְּכָל עִנְיָן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָצַץ כְּלָל, וְלִסְמוֹךְ עַל זֶה לְהָקֵל לְנִמְרֵי אַף שֶׁלֹּא בְּעֵת הַצֹּרֶךְ:

יא אֲבָל אִם אֵין הַנָּכְרִי שָׂכוּר לוֹ לְכָל הַמְּלָאכוֹת שֶׁיִּצְטָרֵךְ, אֶלָּא לִשְׁלוֹחַ בְּיָדוֹ אִגְּרוֹת בִּלְבָד בְּכָל עֵת שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִשְׁלוֹחַ בְּתוֹךְ מֶשֶׁךְ הַזְּמַן שְׂכִירוּתוֹ — מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ בְּיָדוֹ אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

יב כָּל מָקוֹם שֶׁאָסוּר לִשְׁלוֹחַ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָצַץ, אַף אִם הַנָּכְרִי הוֹלֵךְ מֵעַצְמוֹ לְאוֹתָהּ הָעִיר שֶׁיֵּשׁ לוֹ דֶּרֶךְ לְשָׁם — יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לִשְׁלוֹחַ בְּיָדוֹ כְּשֶׁלֹּא קָצַץ, שֶׁאַף שֶׁאֵינוֹ טוֹרֵחַ כְּלוּם בַּהֲלִיכָה בִּשְׂבִיל יִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם מַה שֶּׁהוּא מוֹצִיא הָאִגֶּרֶת מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת וּמַעֲבִירָהּ ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ אֲפִלּוּ בְּכַרְמְלִית, הוּא עוֹשֶׂה מְלָאכוֹת אֵלּוּ בִּשְׂבִיל יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁלֹּא קָצַץ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ שָׁהוּת לְהַגִּיעַ לְשָׁם קֹדֶם הַשַּׁבָּת — מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ בְּיָדוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּי דאַר קָבוּעַ שָׁם, לְפִי שֶׁאַף אִם לֹא יִמְצָא הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ — לֹא יֵלֵךְ אַחֲרָיו כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ דֶּרֶךְ לְשָׁם, וְהוּא אֵינוֹ נוֹשֵׂא אִגֶּרֶת זוֹ בְּלֹא קְצִיצָה אֶלָּא מֻחֶמֶת שֶׁיֵּשׁ לוֹ דֶּרֶךְ לְשָׁם:

סימן רמח

א דִּין הַמַּפְלִיג בִּסְפִינָה וְהַהוֹלֵךְ בְּשַׁיָּרָא בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"ד סְעִיפִים:

אֵין מַפְלִיגִים בִּסְפִינָה בְּיָמִים הַמְּלוּחִים פָּחוֹת מִג' יָמִים מֵעֵת לְעֵת קֹדֶם הַשַּׁבָּת, דְּהַיְנוּ מִיּוֹם ד' וְאֵילַךְ, וְיוֹם ד' בְּכְלַל הָאִסּוּר, לְפִי שֶׁכָּל הַמַּפְלִיגִים בְּיָמִים הַמְּלוּחִים יֵשׁ לָהֶם בְּכָל ג' יָמִים הָרִאשׁוֹנִים צַעַר וּבִלְבּוּל וְשִׁנּוּי וֶסֶת, וְגוּפָם מִשְׁתַּבֵּר מִנְּעִנּוּעַ הַסְּפִינָה, וְאֵין רוּחָם חוֹזֶרֶת עַד לְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים מֵעֵת לְעֵת, וְאִם יַפְלִיג פָּחוֹת מִג' יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת — לֹא יִהְיֶה לוֹ עֹנֶג בְּשַׁבָּת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמַּפְלִיג לִדְבַר הָרְשׁוּת, אֲבָל לִדְבַר מִצְוָה מֻתָּר לְהַפְלִיג אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ עֹנֶג בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁהָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פָּטוּר מִמִּצְוָה אַחֶרֶת.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יִפְסוֹק עִם הַנָּכְרִי הַמּוֹלִיךְ הַסְּפִינָה שֶׁיִּשְׁבּוֹת וְלֹא יוֹלִיכֶנָּה בְּשַׁבָּת, וְאִם אַחַר כָּךְ אֵינוֹ שׁוֹבֵת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִפְסוֹק עִמּוֹ, שֶׁגַּם עַכְשָׁו אוֹמֵר שֶׁלֹּא יִשְׁבּוֹת בְּשַׁבָּת — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָסוּר לוֹ לְהַפְלִיג עַד לְאַחַר הַשַּׁבָּת.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁתִּתְבַּטֵּל הַמִּצְוָה שֶׁהוֹלֵךְ אֵלֶיהָ מֵחֲמַת אִחוּר דַּרְכּוֹ — יֵשׁ לְהָקֵל. וְכֵן אִם אִי אֶפְשָׁר בְּקַל לִמְצוֹא סְפִינָה לְאַחַר הַשַּׁבָּת לְהַפְלִיג בָּהּ — יֵשׁ לְהָקֵל בְּשִׁעַת הַדְּחַק):

ב וְאִם הוּא דֶּרֶךְ מוּעָט, כְּגוֹן מִצֹּר לְצִידוֹן, שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד כְּשֶׁהָרוּחַ טוֹב — מֻתָּר לְהַפְלִיג אֲפִלּוּ לִדְבַר הָרְשׁוּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת בַּבֹּקֶר, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה רוּחַ טוֹב וְיַגִּיעוּ לְשָׁם קֹדֶם הַלַּיְלָה.

וּבְמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַפְלִיג בְּעֶרֶב שַׁבָּת כְּלָל אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ מוּעָט — אָסוּר לָהֶם לְשַׁנּוֹת מֵהַמִּנְהָג, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תס"ח וּבְיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רי"ד:

ג וְכָל זֶה בְּיָמִים, אֲבָל בִּנְהָרוֹת כֵּיוָן שֶׁאֵין שׁוּם צַעַר לְהַמַּפְלִיגִין בָּהֶן — מֻתָּר לְהַפְלִיג בָּהֶם אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּכָל עִנְיָן אִם הַסְּפִינָה הוֹלֶכֶת בִּשְׁבִיל נְכָרִים.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהוֹלֵךְ בְּשַׁבָּת כַּמָּה פַּרְסָאוֹת — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם אִסּוּר תְּחוּמִין אֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים דִּתְחוּם י"ב מִיל הוּא מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ", דְּהַיְנוּ מִמַּחֲנֵה יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיְתָה י"ב מִיל, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ עַל פְּנֵי הַמַּיִם — אֵין בָּזֶה אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיְתָה בַּיַּבָּשָׁה.

וְאַף עַל פִּי שֶׁעַל כָּל פָּנִים יֵשׁ אִסּוּר תְּחוּמִין בְּמַיִם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם אִם הַסְּפִינָה מְהַלֶּכֶת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים מִקַּרְקַע הַנָּהָר — אֵין בָּזֶה אִסּוּר אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁיֵּשׁ סָפֵק אִם יֵשׁ אִסּוּר תְּחוּמִין לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים אֲפִלּוּ בְּי"ב מִיל בַּיַּבָּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ד, וְכֵיוָן שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם אֵין אִסּוּר תְּחוּמִין אֲפִלּוּ י"ב מִיל אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְדִבְרֵי הַכֹּל, אִם כֵּן הֲרֵי זֶה סָפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהוֹלְכִין בּוֹ לְהָקֵל בְּכָל מָקוֹם.

אֲבָל אִם הַסְּפִינָה מְהַלֶּכֶת לְמַטָּה מִי' טְפָחִים, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין י' טְפָחִים מַיִם מִתַּחַת שׁוּלֵי הַסְּפִינָה עַד קַרְקָעִית הַנָּהָר — אָסוּר לֵילֵךְ בָּהּ בְּשַׁבָּת חוּץ לַתְּחוּם, אֲפִלּוּ נִכְנַס לַסְּפִינָה שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, דְּהַיְנוּ מִלֵּיל רְבִיעִי בַּשַּׁבָּת וְאֵילַךְ, וַאֲפִלּוּ אִם הַסְּפִינָה מְשֻׁקַּעַת הַרְבֵּה בַּמַּיִם בְּעִנְיָן שֶׁאֵצֶל דָּפְנֶיהָ יֵשׁ בַּמַּיִם עֹמֶק י' טְפָחִים וְתַחַת שׁוּלֶיהָ אֵין שָׁם י' טְפָחִים — הֲרֵי זֶה אָסוּר, אֲפִלּוּ אִם הוּא יוֹשֵׁב לְמַעְלָה בְּעִנְיָן שֶׁמִּמְּקוֹם יְשִׁיבָתוֹ יֵשׁ יוֹתֵר מִי' טְפָחִים.

וְיֵשׁ מַתִּירִין כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים וְאֵין רַגְלָיו תְּלוּיוֹת לְתוֹךְ מַטָּה מִי' טְפָחִים, אִם הַסְּפִינָה מְהַלֶּכֶת לְמַעְלָה מִג' טְפָחִים, וְאֵין אִסּוּר אֶלָּא כְּשֶׁיּוֹשֵׁב עַל שׁוּלֵי הַסְּפִינָה וְאֵין מֵעַל שׁוּלֶיהָ עַד הַקַּרְקַע י' טְפָחִים, אוֹ שֶׁיּוֹשֵׁב עַל דָּבָר אַחֵר וְאֵין מֵעַל אוֹתוֹ דָּבָר עַד הַקַּרְקַע י' טְפָחִים. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם כְּשֶׁצָּרִיךְ לְכָךְ:

ד וְאִם הוּא מְסֻפָּק אִם הִיא מְהַלֶּכֶת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים אוֹ לְמַטָּה מִי' טְפָחִים — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁכָּל שֶׁיֵּשׁ סָפֵק בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הוֹלְכִין לְהָקֵל, וְאֵין צָרִיךְ לְהַחֲמִיר אֶלָּא כְּשֶׁיְּדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ה וְאִם נִכְנַס לַסְּפִינָה קֹדֶם ג' יָמִים לִפְנֵי הַשַּׁבָּת, דְּהַיְנוּ בַּשְּׁלִישִׁי בַּשַּׁבָּת אוֹ קֹדֶם לְכֵן — מֻתָּר לֵילֵךְ בָּהּ בְּשַׁבָּת חוּץ לַתְּחוּם, אַף אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁמְּהַלֶּכֶת לְמַטָּה מִי' טְפָחִים, אוֹ אֲפִלּוּ לְמַטָּה מִג' טְפָחִים, דְּכֵיוָן שֶׁאִסּוּר תְּחוּמִין אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם — לֹא רָצוּ לְהַחֲמִיר כָּל כָּךְ לֶאֱסוֹר כְּשֶׁנִּכְנַס לַסְּפִינָה קֹדֶם ג' יָמִים, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, וְהַסְּפִינָה הִיא שֶׁמּוֹלִיכָה אוֹתוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם.

וַאֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעַנְיָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּצְטָרֵךְ הַיִּשְׂרָאֵל לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּהוֹלָכַת הַסְּפִינָה, אֲפִלּוּ בְּמִלְאכָה הָאֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לוֹ לִכָּנֵס בְּתוֹכָהּ קֹדֶם ג' יָמִים, שֶׁהֲרֵי עַכְשָׁו הוּא נִכְנָס בְּהֶתֵּר, וּכְשֶׁיַּגִּיעַ הַשַּׁבָּת וְיִצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה מִפְּנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ — מֻתָּר הוּא, וְאֵין כַּאן חִלּוּל.

אֲבָל תּוֹךְ ג' יָמִים קֹדֶם שַׁבָּת — אָסוּר לִכָּנֵס לְתוֹכָהּ, אֲפִלּוּ אִם הִיא מְהַלֶּכֶת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים אִם יוֹדֵעַ שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְחַלֵּל שַׁבָּת מִפְּנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁנִּרְאֶה כְּנִכְנָס בְּכַוָּנָה לְמָקוֹם סַכָּנָה כְּדֵי שֶׁיְּחַלֵּל שַׁבָּת אַחַר כָּךְ.

וּמַה שֶּׁאֵין חוֹשְׁשִׁים לָכָךְ קֹדֶם ג' יָמִים, הוּא, לְפִי שֶׁג' יָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁבַּשָּׁבוּעַ הֵן נִקְרָאִים יָמִים שֶׁאַחַר הַשַּׁבָּת הֶעָבָר, וְאֵינָם מִתְיַחֲסִים לְשַׁבָּת הַבָּאָה, לְפִיכָךְ אֵינוֹ מֻחָזָק לִזְהֵר בָּהֶם שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בָּהֶם דָּבָר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיִּצְטָרֵךְ אַחַר כָּךְ לְחַלֵּל שַׁבָּת הַבָּאָה, שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ שַׁבָּת וְיִצְטָרֵךְ לְחַלְּלוֹ מִפְּנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ — מֻתָּר הוּא, וְאֵין כַּאן חִלּוּל. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּג' יָמִים הָאַחֲרוֹנִים שֶׁבַּשָּׁבוּעַ שֶׁנִּקְרָאִים יָמִים שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת וּמִתְיַחֲסִים לְשַׁבָּת הַבָּאָה — מְחֻיָּב הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהִזָּהֵר בָּהֶם שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בָּהֶם דָּבָר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיִּצְטָרֵךְ אַחַר כָּךְ לְחַלֵּל הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּאִלּוּ מִתְכַּוֵּן בַּעֲשִׂיָּתוֹ כְּדֵי לְחַלֵּל הַשַּׁבָּת אַחַר כָּךְ:

ו וַאֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְחַלֵּל הַשַּׁבָּת כְּלָל, שֶׁהַנָּכְרִים עוֹשִׂים הַכֹּל, מִכָּל מָקוֹם אִם עִקַּר הַהֲלִיכָה שֶׁל הַסְּפִינָה הוּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן שֶׁרַבָּה יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לִכָּנֵס בְּתוֹכָהּ בְּתוֹךְ ג' יָמִים שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת, אֲפִלּוּ אִם הִיא מְהַלֶּכֶת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים, לְפִי שֶׁמַּה שֶּׁהַנָּכְרִים עוֹסְקִים בְּהוֹלָכַת הַסְּפִינָה בְּשַׁבָּת — יֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר גָּמוּר (אַף עַל פִּי שֶׁהֵם עוֹסְקִים מֵעַצְמָם בִּלֹא אֲמִירַת יִשְׂרָאֵל, וְהֵם מִתְכַּוְּנִים לְטוֹבָתָם לְקַבֵּל הַשָּׂכָר שֶׁקִּצְצוּ לָהֶם בְּעַד שֶׁיּוֹלִיכוּ אוֹתָם לְמָחוֹז חֶפְצָם, וַהֲרֵי הֵם קַבְּלָנִים לְכָךְ, וּמֻתָּר

לְהַנִּיחַ לְקַבְּלָן שֶׁיִּעֲשֶׂה מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם כַּאן) שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל נֶהֱנָה בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ מִגּוּף הַמְּלָאכָה שֶׁעוֹשֶׂה הַנָּכְרִי בִּשְׁבִילוֹ בְּשַׁבָּת — (הֲרֵי כָּל הַמְּלָאכָה נִקְרֵאת עַל שֵׁם הַיִּשְׂרְאֵל, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לוֹ טוֹבָה מִזֶּה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו בְּשָׁעַת עֲשִׂיַּת הַמְּלָאכָה יֵשׁ לְיִשְׂרְאֵל הֲנָאָה מִמֶּנָּה — הֲרֵי הִיא נַעֲשֵׂית בִּשְׁבִילוֹ יוֹתֵר מִבִּשְׁבִיל הַנָּכְרִי, שֶׁהַנָּכְרִי גַּם כֵּן מִתְכַּוֵּן בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרְאֵל, אֶלָּא שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן בְּעַד הַשָּׂכָר שֶׁיִּתֵּן לוֹ, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְקַבְּלָן הַמִּתְקַן כֵּלִים לְיִשְׂרְאֵל בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין הַיִּשְׂרְאֵל נֶהֱנֶה בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ מִגּוּף מְלָאכָה זוֹ, אֶלָּא לְאַחַר הַשַּׁבָּת, כְּשֶׁיִּגְמְרֵם וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם).

וּלְפִיכָךְ, אֵין הֶתֵּר לְעוֹלָם לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת בִּסְפִינָה הַמְהַלֶּכֶת בִּשְׁבִיל יִשְׂרְאֵל, אֶלָּא שֶׁמִּפְּנֵי הַסַּכָּנָה מֻתָּר הוּא כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִכְנְסוּ לְתוֹכָהּ, וְאִם לֹא יֵלְכוּ בְּשַׁבָּת יִסְתַּכְּנוּ, אִם כֵּן אֵין לִכָּנֵס לְתוֹכָהּ אֶלָּא קֹדֶם ג' יָמִים שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ז וְכָל זֶה כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְדָבָר הָרְשׁוּת, אֲבָל לִדְבַר מִצְוָה מֻתָּר לְהַפְלִיג אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֲפִלּוּ בִּסְפִינָה הַמְהַלֶּכֶת לְמַטָּה מִי' טְפָחִים, אֲפִלּוּ הוּא בְּעָנְיָן שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ קָרוֹב לָעִיר אֶפְשָׁר שֶׁיִּצְטָרֵךְ לֵילֵךְ חוּץ לַתְּחוּם מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, וַאֲפִלּוּ הַסְּפִינָה הוֹלֶכֶת בִּשְׁבִיל יִשְׂרְאֵל, וַאֲפִלּוּ יִצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת מְלָאכוֹת גְּמוּרוֹת הָאֲסוּרוֹת מִן הַתּוֹרָה, דְּכֵיוָן שֶׁעַכְשָׁו מַפְלִיג בְּהֶתֵּר — לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים כְּשֶׁהוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה, אַף שֶׁיִּצְטָרֵךְ אַחַר כָּךְ לְחַלֵּל שַׁבָּת מִפְּנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יִפָּסוֹק עִם הַנָּכְרִי שֶׁיִּשְׁבּוֹת, וְלֹא יֵלֵךְ בְּשַׁבָּת כְּשֶׁלֹּא יִהְיֶה אָז חֲשַׁשׁ סַכָּנָה בַּדָּבָר, וְאִם אַחַר כָּךְ לֹא יִשְׁבּוֹת וְיֵלֵךְ אַף שֶׁאֵין חֲשַׁשׁ סַכָּנָה בַּדָּבָר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם:

ח אֲבָל לְחַלֵּל שַׁבָּת לְצֹרֶךְ מִצְוָה, אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא אִסּוּר שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא הִתִּירוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא שְׁבוּת דִּשְׁבוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז. לְפִיכָךְ, אִם אֵין שָׁם חֲשַׁשׁ סַכָּנָה כְּשֶׁיֵּצֵא מֵהַסְּפִינָה וְלֹא יֵלֵךְ עִמָּהֶם חוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת — אָסוּר לוֹ לְהַפְלִיג בָּהּ לֵילֵךְ עִמָּהֶם גַּם בְּשַׁבָּת אִם הִיא מְהַלֶּכֶת לְמַטָּה מִי' טְפָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁהוֹלֵךְ לְדָבָר מִצְוָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס לְתוֹכָהּ קֹדֶם ג' יָמִים שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת:

ט וְכֵן אָסוּר לוֹ לְכָנֵס בַּסְּפִינָה בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ אַף עַל פִּי שֶׁהוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה, אֲפִלּוּ מְהַלֶּכֶת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים, וַאֲפִלּוּ לֵילֵךְ לְתוֹךְ הַתְּחוּם, וַאֲפִלּוּ הִיא מְהַלֶּכֶת בִּשְׁבִיל

נָכְרִים, לְפִי שֶׁאָסְרוּ לְכָנֵס כְּלָל בִּסְפִינָה בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ אֵינָהּ מְהַלֶּכֶת כְּלָל אֶלָּא צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ט, לְפִי שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ הוּא עַצְמוֹ צָף וְשָׁט עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְאָסוּר לָשׁוּט בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה חֲבִית שֶׁל שַׁיָּטִין שֶׁמְּלַמְּדִין אֶת עַצְמָן לָשׁוּט בְּמַיִם עַל חֲבִית.

אֲבָל כְּשֶׁנִּכְנַס לַסְּפִינָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהוֹלֶכֶת גַּם בְּשַׁבָּת וְנִרְאֶה כְּשָׁט — לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם בְּשַׁבָּת, שֶׁמֵּאֵלָיו הוּא שָׁט עַל יְדֵי כְּנִיסָתוֹ לְתוֹכָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁהִיא שְׁעַת הֶהֵתֵר אֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת חֲבִית שֶׁל שַׁיָּטִין, וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ אִם הִיא מַפְלֶגֶת מֵהַיַּבָּשָׁה בְּשַׁבָּת עַצְמוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס לְתוֹכָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יָצָא מִמֶּנָּה לַיַּבָּשָׁה — אָסוּר לוֹ לַחֲזוֹר לְתוֹכָהּ בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁבִּכְנִיסָה זוֹ שֶׁבְּשַׁבָּת יֵשׁ בָּהּ אִסּוּר מִשּׁוּם שָׁט.

וְיֵשׁ מַתִּירִין לְכָנֵס בְּתוֹכָהּ וּלְהַפְלִיג בְּשַׁבָּת אִם קָנָה בָּהּ שְׁבִיתָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, דְּהַיְנוּ שֶׁהָיָה בְּתוֹכָהּ מִתְּחִלַּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת עַד שֶׁחָשְׁכָה, דְּכֵיוָן שֶׁבִּתְחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת הָיְתָה שְׁבִיתָתוֹ בְּתוֹכָהּ — נַעֲשֵׂית הִיא כְּבֵיתוֹ, וְאַף שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה אַחַר כָּךְ וְשָׁהָה הַרְבֵּה בַּיַּבָּשָׁה, וַאֲפִלּוּ לָן שָׁם — לֹא הִפְסִיד בְּזֶה שְׁבִיתָתוֹ שֶׁבַּסְּפִינָה, רַק שֶׁיִּזָּהֵר לַחֲזוֹר לְאוֹתָהּ סְּפִינָה שֶׁקָּנָה בָּהּ שְׁבִיתָה וְלֹא יִכָּנֵס לִסְפִינָה אַחֶרֶת.

וְכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בִּקְצָת מְקוֹמוֹת, וְאֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם, אַף שֶׁהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְאַחַר שֶׁהִפְלִיגָה חוּץ לַתְּחוּם אֲסוּרִים לָצֵאת לַיַּבָּשָׁה, אֲפִלּוּ נִכְנְסָה לְתוֹךְ עִיר הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה לְדִירָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ה.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין עוֹד לְסַדֵּר שֻׁלְחָן בַּסְּפִינָה וּלְהַדְלִיק שָׁם נֵרוֹת וְלַעֲשׂוֹת קִדּוּשׁ, כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּרְסֵם לַכֹּל שֶׁקָּנוּ בָּהּ שְׁבִיתָה, וְלֹא יַחְשְׁדוּ אוֹתָם כְּשֶׁמַּפְלִיגוּ בָּהּ לְמָחָר בַּיּוֹם.

וּמִכָּל מָקוֹם, צְרִיכִים לְהִזָּהֵר שֶׁיֵּשְׁבוּ שָׁם בַּסְּפִינָה כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וְלֹא יֵצְאוּ מִמֶּנָּה כְּלָל בְּאֶמְצַע בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁבְּכָל רֶגַע וְרֶגַע שֶׁבְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת יֵשׁ סָפֵק שֶׁמָּא הוּא תְּחִלַּת הַלַּיְלָה, וּבְרֶגַע שֶׁל תְּחִלַּת הַלַּיְלָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּסְּפִינָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

י וַאֲפִלּוּ אִם חָל יוֹם טוֹב בְּעֶרֶב שַׁבָּת יָכוֹל לְקָנוֹת בּוֹ שְׁבִיתָה, וְאֵין בְּזֶה מִשּׁוּם הֲכָנָה. וְאַף אִם קָנָה שְׁבִיתָה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב — אֵינָהּ מוֹעֶלֶת לְשַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו. וְכֵן אִם קָנָה שְׁבִיתָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת — אֵינָהּ מוֹעֶלֶת לְיוֹם טוֹב שֶׁאַחַר הַשַּׁבָּת, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִקְנוֹת שְׁבִיתָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב. וְכֵן הַדִּין בְּב' יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת. אֲבָל בְּב' יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה — דַּי בִּשְׁבִיתָה שֶׁקָּנָה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן אַף לְיוֹם טוֹב הַשֵּׁנִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר כָּל זֶה בְּסִמָּן תט"ז:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁמַּפְלִיג בְּנָהָר וְהַסְּפִינָה הוֹלֶכֶת בִּשְׁבִיל נָכְרִים וּמְהַלֶּכֶת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים.

וְאַף אִם מוֹלִיכִים אוֹתָהּ עַל יְדֵי בְּהֵמוֹת הַמְהַלְּכִים בִּשְׂפַת הַנָּהָר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְקָרוֹן שֶׁמּוֹלִיכִים אוֹתוֹ בְּהֵמוֹת, שֶׁאָסוּר לְהַלֵּךְ בּוֹ אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתּוֹךְ זְמוֹרָה לְהַנְהִיג בָּהּ הַבְּהֵמוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ה, לְפִי שֶׁהַיּוֹשֵׁב בְּקָרוֹן קָרוֹב הוּא אֵצֶל הַבְּהֵמוֹת, וְדֶרֶךְ הוּא שֶׁלִּפְעָמִים הוּא מַנְהִיג הַבְּהֵמוֹת, אֲבָל הַיּוֹשֵׁב בִּסְפִינָה רָחוֹק הוּא מִבְּהֵמוֹת הַמְהַלְּכוֹת בִּשְׂפַת הַנָּהָר וּמוֹלִיכִים אֶת הַסְּפִינָה עַל יְדֵי חֲבָלִים אֲרֻכִּים, וְאֵין דַּרְכּוֹ לְעוֹלָם לְהַנְהִיג אוֹתָן:

יב וּבְמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַפְלִיג אַף בְּיָמִים הַמְּלוּחִים (מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי קְנַיַּת שְׁבִיתָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת), אִם אֵינָם הוֹלְכִים לְטִיּוּל אֶלָּא לִסְחוֹרָה, אוֹ לִרְאוֹת פְּנֵי חֲבֵרֵיהֶם — אֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁכָּל מַה שֶּׁהָאָדָם הוֹלֵךְ לִסְחוֹרָה, אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מְזוֹנוֹת וְהוֹלֵךְ לִסְחוֹרָה לְהַרְוָחָה, אוֹ שֶׁהוֹלֵךְ לִרְאוֹת פְּנֵי חֲבֵרוֹ — חְשׁוּב הַכֹּל דְּבַר מִצְוָה לְעִנְיָן זֶה, שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְהַפְלִיג בְּתוֹךְ ג' יָמִים לִפְנֵי הַשַּׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁיִּתְבַּטֵּל מֵעֹנֶג שַׁבָּת, וְגַם אַף שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה גְּמוּרָה בְּעַצְמוֹ מִפְּנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, וְאֵינוֹ חָשׁוּב דְּבַר הָרְשׁוּת אֶלָּא מִי שֶׁהוֹלֵךְ לְטַיֵּל בִּלְבָד:

יג הַיּוֹצְאִים בְּשַׁיָּרָא בַּמִּדְבָּר וְהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהֵם צְרִיכִים לְחַלֵּל שַׁבָּת, כִּי מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה לֹא יוּכְלוּ לְעַכֵּב לְבַדָּם בַּמִּדְבָּר בְּשַׁבָּת — אֲסוּרִים לָצֵאת תּוֹךְ ג' יָמִים לִפְנֵי הַשַּׁבָּת, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֶלָּא אִם כֵּן הוֹלְכִים לִדְבַר מִצְוָה, כְּגוֹן לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁאָז אִם נִזְדַּמְּנָה לָהֶם שַׁיָּרָא אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת — מֻתָּרִים לָצֵאת. וּלְכַתְּחִלָּה יִפְסְקוּ עִמָּהֶם לִשְׁבוּת בְּשַׁבָּת, וְאִם

אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיִּהְיוּ בַּמִּדְבָּר לֹא יִרְצוּ לִשְׁבּוֹת — יְכוֹלִים לָלֶכֶת עִמָּהֶם חוּץ לַתְּחוּם אֲפִלּוּ יוֹתֵר מִי"ב מִיל, אִם מִתְיָרְאִים מִפְּנֵי חַיּוֹת רָעוֹת, אוֹ אֲפִלּוּ אִם מִתְיָרֵא מִפְּנֵי לִסְטִים שֶׁלֹּא יִגְזְלוּ מִמֶּנּוּ בְּהֵמָה וְלֹא יוּכַל לָלֶכֶת בְּרַגְלָיו, אוֹ אִם יִקְחוּ מָמוֹנוֹ וְלֹא יוּכַל לִחְיוֹת עוֹד בַּמִּדְבָּר, אוֹ אִם יִקְחוּ מַלְבּוּשָׁיו בִּזְמַן הַקֹּר כְּמַעַט יָמוּת בְּקִרְירוּת, כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ נִקְרָא פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, וּמֻתָּר לוֹ לֵילֵךְ עִמָּהֶם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁיּוֹדֵעַ בְּבֵרוּר גָּמוּר שֶׁבְּוַדַּאי יִצְטָרֵךְ לְחַלֵּל שַׁבָּת — אָסוּר לָצֵאת אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, אֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה. וְלֹא הִתִּירוּ לִדְבַר מִצְוָה אוֹ קֹדֶם ג' יָמִים שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת אֶלָּא לְהַפְלִיג בִּסְפִינָה, שֶׁאֵין שָׁם וַדַּאי גָּמוּר שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְחַלֵּל שַׁבָּת, שֶׁאֶפְשָׁר כְּשֶׁיַּגִּיעַ הַשַּׁבָּת יַגִּיעוּ לְנָמֵל אַחֵר וְיַעַמְדוּ שָׁם כָּל הַשַּׁבָּת, וַאֲזַי לֹא יְחַלְּלוּ בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה, וְלֹא בְּתְחוּמִין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּמַּיִם עֹמֶק י' טְפָחִים. אַף עַל פִּי שֶׁקָּרוֹב לְוַדַּאי הוּא שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְחַלְּלוֹ — הֵקֵלּוּ חֲכָמִים קֹדֶם ג' יָמִים, אוֹ לִדְבַר מִצְוָה אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ ג' יָמִים, אֲבָל כְּשֶׁהוּא וַדַּאי גָּמוּר שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְחַלְּלוֹ — לֹא הֵקֵלּוּ כְּלָל בְּשׁוּם עִנְיָן.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּדְבְרֵיהֶם, אֲבָל אֵין לִמְחוֹת בְּיַד הַמְקִלִּין, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ.

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוֹלֵךְ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִסְחוֹרָה וְלֹא כְּדֵי לְהִתְיַשֵּׁב בָּהּ — אֵין לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן דְּבַר מִצְוָה, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמִים: "כָּל הַמְהַלֵּךְ ד' אַמּוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא".

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוֹלֵךְ בְּתוֹךְ ג' יָמִים לִסְחוֹרָה אוֹ לִרְאוֹת פְּנֵי חֲבֵרוֹ — יֵשׁ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, הוֹאִיל וְרִבּוּ הָאוֹסְרִים שֶׁאֵין זֶה חָשׁוּב דְּבַר מִצְוָה כְּלָל:

יד וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר יָצָא בְּשַׁיָּרָא אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ לְטַיֵּל, וְהִגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה לְהִפָּרֵד מֵהַשַּׁיָּרָא — יָכוֹל לָלֶכֶת עִמָּהֶם בְּשַׁבָּת עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה לְהִפָּרֵד מֵהֶם, וְשָׁם יִשְׁבּוֹת, וְלֹא יֵלֵךְ עִמָּהֶם. וַאֲפִלּוּ הוּא סָמוּךְ לָעִיר לֹא יִכָּנֵס לְתוֹכָהּ, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ שָׁם אֶלָּא ד' אַמּוֹת, כְּדִין הַיּוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם.

וְאַף אִם הָיָה לוֹ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה עַד שֶׁנִּכָּנֵס לָעִיר — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַלֵּךְ בָּהּ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת אַף אִם הִיא מֻקֶּפֶת מְחִצּוֹת לְדִירָה, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת חֲכָמִים שֶׁאָסְרוּ לָצֵאת

בְּשַׁיָּרָא תּוֹךְ ג' יָמִים לִדְבַר הָרְשׁוּת, וַאֲפִלּוּ אִם יָצָא לִסְחוֹרָה אוֹ לִרְאוֹת פְּנֵי חֲבֵרוֹ — הֲרֵי זֶה כְּיוֹצֵא לִדְבַר הָרְשׁוּת מַמָּשׁ לְעִנְיָן זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יָצָא מֵחֲמַת שֶׁלֹּא הָיָה בָּקִי בַּהֲלָכָה וְהָיָה סָבוּר שֶׁמֻּתָּר לָצֵאת אַף לִדְבַר הָרְשׁוּת — מֻתָּר לוֹ לְהַלֵּךְ בְּכָל הָעִיר וְאַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ סְבִיבוֹתֶיהָ, כֵּיוָן שֶׁבִּתְחִלַּת יְצִיאָתוֹ לֹא יָצָא בְּאִסּוּר בְּמִתְכַּוֵּן, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהִגִּיעַ הַשַּׁבָּת הָיָה בְּמָקוֹם סַכָּנָה, וּמַה שֶּׁהָלַךְ בְּשַׁבָּת חוּץ לַתְּחוּם דִּינוֹ כְּיוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם כְּדֵי לְהַצִּיל נְפָשׁוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ז. לְפִיכָךְ, אַף אִם קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ לָעִיר לֹא הָיָה לוֹ שָׁם חֲשַׁשׁ סַכָּנָה — רַשַּׁאי לִכָּנֵס לָעִיר אִם הוּא בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם לָעִיר.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם יָצָא בְּהֶתֵּר, כְּגוֹן לִדְבַר מִצְוָה מַמָּשׁ, אוֹ קֹדֶם ג' יָמִים, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִשֶּׁהִגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה לְהִפָּרֵד מֵהַשַּׁיָּרָא:

סימן רמט

א **דִּינִים הַשַּׁיָּכִים לְעֶרֶב שַׁבָּת וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:**

אָסוּר לְאָדָם שֶׁיְּהַלֵּךְ בְּעֶרֶב שַׁבָּת יוֹתֵר מִג' פַּרְסָאוֹת מִתְּחִלַּת הַיּוֹם, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לִמְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, וְיוּכַל לְהָכִין שָׁם צָרְכֵי שַׁבָּת. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם יֵּלֵךְ יוֹתֵר יַגִּיעַ לְבֵיתוֹ, וּבְנֵי בֵיתוֹ אֶפְשָׁר שֶׁשָּׁמוּ אֶל לִבָּם שֶׁמָּא יָבֹא הַיּוֹם וְהֵכִינוּ גַּם בִּשְׁבִילוֹ — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר, שֶׁמָּא לֹא שָׂמוּ אֶל לִבָּם כְּלָל מְבִיאָתוֹ וְלֹא הֵכִינוּ לוֹ כְּלוּם.

אֲבָל אִם יָדוּעַ לָהֶם בְּוַדַּאי שֶׁיָּבֹא הַיּוֹם, כְּגוֹן שֶׁשָּׁלַח לָהֶם שָׁלִיחַ לְהוֹדִיעָם, אוֹ שֶׁהוֹדִיעָם קֹדֶם נְסִיעָתוֹ מִבֵּיתוֹ — מֻתָּר לוֹ לֵילֵךְ כָּל הַיּוֹם:

ב וְכָל זֶה כְּשֶׁהוּא בְּמָקוֹם שֶׁיּוּכַל לְהָכִין שָׁם צָרְכֵי שַׁבָּת אוֹ שֶׁאֲחֵרִים יָכִינוּ לוֹ, אֲבָל אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת וְגַם אֲחֵרִים לֹא יָכִינוּ לוֹ — מוּטָב שֶׁיֵּלֵךְ אֲפִלּוּ כַּמָּה פַּרְסָאוֹת, אוּלַי יַגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁיּוּכַל לְהָכִין שָׁם צָרְכֵי שַׁבָּת אוֹ שֶׁאֲחֵרִים יָכִינוּ לוֹ, מִשֶּׁיִּשָּׁאֵר שָׁם, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יוּכַל לְהָכִין.

וַאֲפִלּוּ אִם יֵּשׁ עִמּוֹ צֵידָה כְּדֵי צָרְכֵי שַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יִשּׁוּב בָּטוּחַ — מֻתָּר לוֹ לֵילֵךְ מִשָּׁם אֲפִלּוּ כַּמָּה פַּרְסָאוֹת עַד שֶׁיַּגִּיעַ לִמְקוֹם יִשּׁוּב בָּטוּחַ, שֶׁכְּשֶׁאֵינוֹ בְּמָקוֹם יִשּׁוּב בָּטוּחַ — אֵין לוֹ עֹנֶג שַׁבָּת כְּלָל.

ג וְכָל זֶה כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו, אֲבָל אִם רוֹכֵב עַל סוּס אוֹ הוֹלֵךְ בְּקָרוֹן — יָכוֹל לֵילֵךְ כַּמָּה פַּרְסָאוֹת, וְאַף עַל פִּי כֵן יוּכַל לְהַגִּיעַ לִמְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל.
(וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יְהַלֵּךְ יוֹתֵר מִכְּדֵי שִׁעוּר שֶׁהוּא מַהֲלַךְ ג' פַּרְסָאוֹת שֶׁל אָדָם בֵּינוֹנִי הַמְהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו, דְּהַיְנוּ ד' שָׁעוֹת וְד' חֲמָשִׁים מִשָּׁעוֹת בֵּינוֹנִית שֶׁהֵן כ"ד לְמֵעֵת לְעֵת, עַיֵּן סִמָּן תנ"ט):

ד וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ רֹב בְּנֵי אָדָם מְכִינִים צָרְכֵי שַׁבָּת בְּרֶוַח, לָכֵן אֵין נִזְהָרִים כְּלָל מִלֵּילֵךְ יוֹתֵר מִג' פַּרְסָאוֹת בְּכָל עִנְיָן כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְבֵיתוֹ אוֹ לְהִתְאָרֵחַ בְּבֵית אֲחֵרִים:

ה אָסוּר לְקַבּוֹעַ בְּעֶרֶב שַׁבָּת סְעֻדָּה גְּדוֹלָה שֶׁל מִשְׁתֶּה שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בָּהּ בִּימֵי הַחֹל, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁמַּרְבֶּה בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֲפִלּוּ בַּבֹּקֶר יוֹתֵר מִדַּרְכּוֹ בְּשְׁאָר יְמוֹת הַחֹל — לֹא יוּכַל לְקַיֵּם סְעֻדַּת שַׁבָּת שֶׁבַּלַּיְלָה כָּרָאוּי:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסְעֻדַּת הָרְשׁוּת, אוֹ אֲפִלּוּ סְעֻדַּת מִצְוָה אֶלָּא שֶׁאֵין זְמַנָּהּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁיָּכוֹל לִדְחוֹתָהּ לְיוֹם אַחֵר וְלַעֲשׂוֹת הַסְּעֻדָּה בְּאוֹתוֹ יוֹם. אֲבָל אִם זְמַנָּהּ הַיּוֹם, כְּגוֹן סְעֻדַּת מִילָה וּפְדְיוֹן אֲרוּסִין וְנִשּׂוּאִין, שֶׁאֵין לוֹ לִדְחוֹת הָאֲרוּסִין שֶׁמָּא יְקַדְּמֻנוּ אַחֵר לְאָרְסָהּ, וְכֵן הַנִּשּׂוּאִין אֵין לוֹ לִדְחוֹת שֶׁלֹּא לְהַבְטֵל מִפְּרִיָּה וּרְבִיָּה, וְכֵן הַמִּילָה אַף אִם אֵינָהּ בַּשְּׁמִינִי לְלֵדָתוֹ אִי אֶפְשָׁר לִדְחוֹתָהּ לְיוֹם אַחֵר, שֶׁאָסוּר לְהַנִּיחוֹ עָרֵל אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד, לְפִיכָךְ מֻתָּר לַעֲשׂוֹת הַסְּעֻדָּה גַּם כֵּן בּוֹ בַּיּוֹם, וְאִם אַחַר כָּךְ לֹא יוּכַל לְקַיֵּם סְעֻדַּת שַׁבָּת שֶׁבַּלַּיְלָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁזּוֹהִי גַּם כֵּן סְעֻדַּת מִצְוָה, וְיֹאכַל לְמָחָר בַּיּוֹם שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ד:

ז וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה לְהַתְחִיל הַסְּעֻדָּה לְכַתְּחִלָּה קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁעָה עֲשִׂירִית וְאֵילַךְ מִצְוָה לְהַמְתִּין מִלְּקַבּוֹעַ סְעֻדָּה קְטַנָּה שֶׁרָגִיל בָּהּ בְּחֹל אִם הִיא סְעֻדַּת הָרְשׁוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אִם כֵּן גַּם בְּסְעֻדַּת מִצְוָה, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְהַקְדִּימָהּ קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית — יֵשׁ לוֹ לְהַקְדִּימָהּ לְכַתְּחִלָּה.
וְטוֹב שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל בִּסְעֻדָּה זוֹ אֶלָּא מִנְיָן מְצֻמְצָם, לְבַד מִן הַשַּׁיָּכִים לַסְּעֻדָּה, כְּגוֹן הַקְּרוֹבִים וְהַשּׁוֹשְׁבִינִים בִּסְעֻדַּת נִשּׂוּאִין, וְהַקְּרוֹבִים וּבַעֲלֵי הַבְּרִית, דְּהַיְנוּ הַמּוֹהֵל וְהַסַּנְדָּק בִּסְעֻדַּת מִילָה:

ח סְעֻדַּת פִּדְיוֹן הַבֵּן בִּזְמַנּוֹ, דְּהַיְנוּ בְּיוֹם ל"א לְלֵדָתוֹ — דִּינָהּ כִּסְעֻדַּת מִילָה. אֲבָל אִם אֵרַע אֵיזֶה אֹנֶס שֶׁלֹּא פְּדָאוֹ בְּיוֹם ל"א — אֵין לִפְדּוֹתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלַעֲשׂוֹת אָז סְעֻדָּה שֶׁל

מִשְׁתֶּה, דְּכֵיוָן שֶׁכְּבָר נִדְחֵית הַמִּצְוָה מִזְּמַנָּהּ — יִדְחֶנָּה גַּם כֵּן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת (אֶלָּא יִפְדֶּנּוּ בְּלֹא סְעֻדָּה שֶׁל מִשְׁתֶּה).

וְכֵן מִי שֶׁאֵרַס קֹדֶם עֶרֶב שַׁבָּת וְאֵרְעוֹ אֹנֶס שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַסְּעֻדָּה בְּיוֹם הָאֵרוּסִין — לֹא יַעֲשֶׂנָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּכֵיוָן שֶׁכְּבָר נִדְחֵית מִזְּמַנָּהּ, דְּהַיְנוּ יוֹם הָאֵרוּסִין — יִדְחֶנָּה גַּם כֵּן מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

(אֲבָל בְּנִשּׂוּאִין נִמְשֶׁכֶת מִצְוַת הַסְּעֻדָּה [ז'] יָמִים אַחַר הַחֻפָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תר"מ):

ט סְעֻדָּה שֶׁרָגִיל בָּהּ בֵּימוֹת הַחֹל, דְּהַיְנוּ סְעֻדָּה קְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מִשְׁתֶּה — מִן הַדִּין מֻתָּר לֶאֱכֹלָהּ בְּכָל הַיּוֹם אֲפִלּוּ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה. אֲבָל מִצְוָה לְהִמָּנַע מִלְּקַבְּעָהּ מִתְּחִלַּת שָׁעָה עֲשִׂירִית וְאֵילַךְ, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לְשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא תָּאֵב לֶאֱכוֹל וְיֹאכַל סְעֻדַּת שַׁבָּת לְתַאֲבוֹן.

אֲבָל לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּלִי קְבִיעוּת סְעֻדָּה — אֵינוֹ נִמְנָע בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּבְעֶרֶב יוֹם טוֹב עַד שֶׁחֲשֵׁכָה, דְּהַיְנוּ עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"[א], חוּץ מֵעֶרֶב פֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תע"א:

י אֲבָל לְאַחַר שֶׁחֲשֵׁכָה, אוֹ לְאַחַר שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שַׁבָּת אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם (אִם דַּעְתּוֹ לְהַתְחִיל סְעֻדַּת שַׁבָּת קֹדֶם שֶׁחֲשֵׁכָה[)] — מִצְוָה לְהִמָּנַע מִלֶּאֱכוֹל שׁוּם דָּבָר אֲפִלּוּ בְּלֹא קְבִיעוּת סְעֻדָּה אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁקִּדֵּשׁ עַל הַכּוֹס קֹדֶם אֲכִילַת עִקַּר סְעֻדַּת שַׁבָּת, דְּהַיְנוּ מִלֶּחֶם שֶׁמְּבָרְכִים עָלָיו "הַמּוֹצִיא", שֶׁהוּא עִקַּר סְעֻדַּת שַׁבָּת, שֶׁמִּבְּלִעָדוֹ אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת ג' סְעֻדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ד, לְפִי שֶׁאִם יֹאכַל מִמַּאֲכָל אַחֵר קֹדֶם אֲכִילַת הַלֶּחֶם — לֹא יֹאכַל הַלֶּחֶם לְתַאֲבוֹן.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לִמְחוֹת בְּיַד הַמְקַלִּין, כֵּיוָן שֶׁמִּן הַדִּין אֵין חִיּוּב גָּמוּר לֶאֱכוֹל סְעֻדַּת שַׁבָּת לְתַאֲבוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר):

יא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאוֹכֵל אוֹתוֹ מַאֲכָל קֹדֶם הַסְּעֻדָּה מֵחֲמַת שֶׁחָפֵץ וּמִתְאַוֶּה לֶאֱכֹלוֹ קֹדֶם הַסְּעֻדָּה וְלֹא בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה, אֲבָל אִם מַה שֶּׁאוֹכְלוֹ קֹדֶם הַסְּעֻדָּה הוּא מֵחֲמַת שֶׁרוֹצֶה לְהַשְׁלִים מֵאָה בְּרָכוֹת עַל יְדֵי שֶׁמְּבָרֵךְ עָלָיו גַּם בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה כְּשֶׁאוֹכְלוֹ קֹדֶם הַסְּעֻדָּה, שֶׁאֵינוֹ נִפְטָר בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן שֶׁלְּאַחַר הַסְּעֻדָּה — יֵשׁ בָּזֶה (אִסּוּר גָּמוּר מִן הַדִּין, שֶׁאָסוּר לִגְרוֹם חִיּוּב בְּרָכָה כְּשֶׁאֶפְשָׁר לְפָטְרָהּ בִּבְרָכָה אַחֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן

[ר]ט"ו. וְעוֹד יֵשׁ) אִסּוּר בְּמַה שֶּׁמַּקְדִּים בִּרְכַּת אוֹתוֹ מַאֲכָל לִבְרִכַּת הַלֶּחֶם, שֶׁבִּרְכַּת הַלֶּחֶם קוֹדֶמֶת לְכָל הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רי"א, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאוֹכְלוֹ קֹדֶם הַסְּעֻדָּה מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ וּמִתְאַוֶּה לְאָכְלוֹ כְּלָל בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה אֶלָּא קֹדֶם הַסְּעֻדָּה — אֲזַי אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לְהַקְדִּים לְפָנָיו בִּרְכַּת הַלֶּחֶם, עַיֵּן סִמָּן רי"א:

יב אֵין קוֹבְעִים תַּעֲנִית לְכַתְּחִלָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁיִּטְעוֹם מְעַט קֹדֶם קַבָּלַת שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא מְעֻנֶּה. אֶלָּא אִם כֵּן הוּא אִיסְטְנִיס, שֶׁכְּשֶׁאוֹכֵל בַּיּוֹם אָפִלּוּ מְעַט — לֹא יֹאכַל בַּלַּיְלָה לְתַאֲבוֹן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתַעֲנִית יָחִיד שֶׁאֵין קָבוּעַ לוֹ זְמַן, שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְעַנּוֹת אוֹתוֹ תַּעֲנִית בְּיוֹם אַחֵר. אֲבָל אִם זְמַנּוֹ הוּא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כְּגוֹן הַמִּתְעַנֶּה תַּעֲנִיּוֹת שֶׁל יְמֵי מִיתַת הַצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"פ, וְכֵן הַמִּתְעַנֶּה בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ — אֵינוֹ צָרִיךְ לִדְחוֹת הַתַּעֲנִית לְיוֹם אַחֵר אִם אֵרַע בְּעֶרֶב שַׁבָּת (וְכֵן הַמִּתְעַנֶּה בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ, שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם מִתְעַנֶּה הוּא גַּם כֵּן

).

וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַתַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ שֶׁבְּעֶרֶב שַׁבָּת אֵינָם חוֹבָה כְּלָל — אֵין צָרִיךְ לִדְחוֹתוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, לְפִי שֶׁאִסּוּר זֶה שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא מְעֻנֶּה אִסּוּר קַל הוּא, וְלֹא חָשְׁשׁוּ לוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא לִקְבּוֹעַ בּוֹ הַתַּעֲנִית לְכַתְּחִלָּה כְּשֶׁאֶפְשָׁר לְקָבְעוֹ בְּיוֹם אַחֵר, אֲבָל מִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקָבְעוֹ בְּיוֹם אַחֵר — אֵין לוֹ לִדְחוֹת הַתַּעֲנִית לְגַמְרֵי בִּשְׁבִיל כָּךְ.

וְרַשַּׁאי לְהַשְׁלִים הַתַּעֲנִית בְּעֶרֶב שַׁבָּת עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים. וְאִם קִבֵּל עָלָיו הַתַּעֲנִית בְּמִנְחָה — חַיָּב הוּא לְהַשְׁלִימוֹ, כְּמוֹ הַמְקַבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ שֶׁחַיָּב הוּא לְהַשְׁלִימוֹ עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הִשְׁלִים תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם — צָרִיךְ לֶאֱכוֹל מִיָּד, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהִתְעַנּוֹת עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, דְּכֵיוָן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שַׁבָּת בִּתְפִלָּה אָסוּר לוֹ לְהִתְעַנּוֹת עוֹד, שֶׁאֵין מִתְעַנִּין בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לְשֵׁם תַּעֲנִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רפ"ח. וְאַף אִם קִבֵּל הַתַּעֲנִית בְּמִנְחָה שֶׁחַיָּב הוּא לְהַשְׁלִימוֹ — אַף עַל פִּי כֵן יֹאכַל מִיָּד לְאַחַר הַשְׁלָמַת (הַצִּבּוּר אֶת) הַתְּפִלָּה, לְפִי שֶׁהוּא מִתְעַנֶּה עַד אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת — זֶהוּ גַּם כֵּן הַשְׁלָמָה, שֶׁכְּבָר נִשְׁלַם יוֹם הַחֹל וְחָל עָלָיו הַשַּׁבָּת.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לִנְהוֹג כִּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה בְּתַעֲנִית יָחִיד, שֶׁאֵין חִיּוּב הַהַשְׁלָמָה בּוֹ אֶלָּא מֵחֲמַת קַבָּלָתוֹ אוֹתוֹ, וְכֵיוָן שְׁמִתְעַנֶּה עַד אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יִפָּרֵשׁ בִּשְׁעַת קַבָּלַת הַתַּעֲנִית שֶׁאֵינוֹ מְקַבְּלוֹ אֶלָּא עַד לְאַחַר יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת. אֲבָל בְּתַעֲנִית צִבּוּר שֶׁהַהַשְׁלָמָה בּוֹ הוּא חוֹבָה — צָרִיךְ לְהַשְׁלִים גַּם בְּעֶרֶב שַׁבָּת כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וַאֲפִלּוּ אִם הִתְנָה מֵאֶתְמוֹל שֶׁלֹּא יִתְעַנֶּה אֶלָּא עַד לְאַחַר יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת — אֵין תְּנָאוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁאֵין הַתַּעֲנִית תְּלוּיִ כְּלָל בִּתְנָאוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא תַּעֲנִית צִבּוּר.

וְאִם הוּא תַּעֲנִית חֲלוֹם — לְדִבְרֵי הַכֹּל יַשְׁלִים עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, שֶׁהֲרֵי אַף בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ מִתְעַנִּין תַּעֲנִית חֲלוֹם:

יג הַמִּתְעַנֶּה בְּכָל עֶרֶב חֹדֶשׁ, אוֹ בְּכָל עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, אוֹ בְּכ' סִיוָן, אוֹ בְּמִיתַת הַצַּדִּיקִים, אוֹ בְּיוֹם שֶׁמֵּת בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, אִם בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹן שֶׁאֵרַע הַתַּעֲנִית בְּעֶרֶב שַׁבָּת הִשְׁלִימוֹ עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים — צָרִיךְ לְנָהוֹג כֵּן לְעוֹלָם בְּכָל פַּעַם שֶׁיֵּאָרַע בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִשּׁוּם שֶׁהוּא כְּמוֹ נֶדֶר, וְצָרִיךְ שֶׁיַּתְּירוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה. וְהוּא שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהִשְׁלִים בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹן הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְנָהוֹג כֵּן לְעוֹלָם, אוֹ שֶׁהִשְׁלִים ג' פְּעָמִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא הִתְנָה שֶׁיְּהֵא בְּלִי נֶדֶר, אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁהִשְׁלִים כַּמָּה פְּעָמִים כְּשֶׁאֵרַע בְּחֹל — אֵינוֹ חָשׁוּב כְּנֶדֶר, לְעִנְיַן שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהַשְׁלִים כְּשֶׁאֵרַע בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין בְּזֶה וְאוֹמְרִים שֶׁבְּתַעֲנִית יוֹם שֶׁמֵּת בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ כְּשֶׁחָל בְּחֹל בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה וְהִשְׁלִים אָז הַתַּעֲנִית בְּוַדַּאי הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְנָהוֹג כֵּן לְעוֹלָם, לְפִי שֶׁלֹּא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ לַחְשׁוֹב הֵיאַךְ יִתְנַהֵג לְהַבָּא כְּשֶׁיֵּאָרַע בְּעֶרֶב שַׁבָּת, לְפִיכָךְ הֲרֵי זֶה כְּנֶדֶר וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִים לְעוֹלָם, אַף כְּשֶׁיֵּאָרַע בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וְכֵן בְּתַעֲנִית יְמֵי מִיתַת הַצַּדִּיקִים וְעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אִם כְּשֶׁהִתְעַנָּה פַּעַם הָרִאשׁוֹן בְּחֹל וְהִשְׁלִימוֹ הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְנָהוֹג כֵּן לְעוֹלָם, אוֹ שֶׁהִתְעַנָּה וְהִשְׁלִים ג' פְּעָמִים בְּחֹל וְלֹא הִתְנָה שֶׁיְּהֵא בְּלִי נֶדֶר — הֲרֵי זֶה כְּנֶדֶר, וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִים אַף כְּשֶׁיֵּאָרַע בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

וְכֵן נָהֲגוּ הָעוֹלָם (וְאַף עַל פִּי כֵן הַמֵּקֵל לְעֵת הַצֹּרֶךְ כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה — לֹא הִפְסִיד):

סימן רנ

א הֲכָנַת הַסְּעֻדּוֹת לְשַׁבָּת וּבוֹ ח' סְעִיפִים:

לְעוֹלָם יַשְׁכִּים אָדָם לִטְרוֹחַ וּלְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת בַּבֹּקֶר, וְרֶמֶז לַדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ", מַשְׁמָע לְאַלְתַּר שֶׁיְּבִיאוּ יְכִינוּ, וְהַהֲבָאָה הָיְתָה בַּבֹּקֶר, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיַּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר".

וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵכִין בְּהַשְׁכָּמָה — מִצְוָה שֶׁיּוֹסִיף גַּם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְרֶמֶז לַדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה מִשְׁנֶה" (כְּלוֹמַר, שֶׁיְּכִינוּ שְׁנִית):

ב וְיֵשׁ לְאָדָם לְמַעֵט קְצָת בְּלִמּוּדוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְכָל שֶׁכֵּן בְּשְׁאָר עֲסָקָיו, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא פָּנוּי לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן הֵכִין כְּבָר בְּיוֹם ה', אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִי שֶׁיָּכִין לוֹ:

ג וְנוֹהֲגִין בִּקְצָת מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא לִקְבּוֹעַ יְשִׁיבָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, לְפִי שֶׁלִּמּוּד הַיְשִׁיבָה הוּא דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה, שֶׁרְגִילִין לְפַלְפֵּל, וְשֶׁמָּא יִמָּשְׁכוּ הַרְבֵּה בְּפִלְפּוּלָם, וְלֹא יְהֵא לָהֶם פְּנַאי אַחַר כָּךְ לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת.

אֲבָל מִי שֶׁלּוֹמֵד דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה, אִם רָגִיל לְלָמְדוֹ בְּכָל יוֹם — אֵין לוֹ לְבַטְּלוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

וְאַף דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לְלָמְדוֹ בְּכָל יוֹם, מִכָּל מָקוֹם אִם לוֹמֵד עִם רַבִּים — אַל יְבַטְּלֶנּוּ.

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁלּוֹמֵד בְּיָחִיד, אִם הוּא דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְלָמְדוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כְּגוֹן פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י מִפָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רפ"ה — יָכוֹל לִלְמוֹד כְּדַרְכּוֹ.

וְאִם אַחַר כָּךְ לֹא יִמְצָא לִקָּנוֹת — אֲזַי לֹא יִקְבַּע לִמּוּדוֹ בַּבֹּקֶר, שֶׁהוּא זְמַן שֶׁמּוֹצֵא לִקָּנוֹת.

וְאִם לֹא יִמְצָא לִקָּנוֹת אַחַר הַתְּפִלָּה — אֲזַי יִקְנֶה בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל, וּבִלְבָד שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע מִקֹּדֶם, שֶׁמָּא יַעֲבוֹר זְמַנָּהּ עַד שֶׁיִּקְנֶה, אֲבָל הַתְּפִלָּה נִמְשָׁךְ זְמַנָּהּ יוֹתֵר. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא יַעֲבוֹר גַּם זְמַן תְּפִלָּה, מִכָּל מָקוֹם מִצְוָה זוֹ שֶׁל הֲכָנַת סְעֻדּוֹת שַׁבָּת הִיא עוֹבֶרֶת בְּוַדַּאי, שֶׁאַחַר כָּךְ לֹא יִמְצָא לִקָּנוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין — אַל יִפְרוֹשׁ מֵהֶם:

ד וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּמָּה עֲבָדִים — יֵשׁ לוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל לְהָכִין בְּעַצְמוֹ צָרְכֵי שַׁבָּת, שֶׁכֵּן הוּא בְּכָל הַמִּצְוֹוֹת: "מִצְוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבִּשְׁלוּחוֹ".

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא אָדָם חָשׁוּב בְּיוֹתֵר וְאֵין דַּרְכּוֹ לִקַּח דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק, וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בְּמִלְאכוֹת שֶׁבַּבַּיִת — חַיָּב לְהִשְׁתַּדֵּל וְלַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר מִצָּרְכֵי הַשַּׁבָּת בְּעַצְמוֹ, שֶׁזֶּהוּ

כְּבוֹדוֹ שֶׁל שַׁבָּת.

וּגְדוֹלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂים בְּעַצְמָם מְלָאכוֹת שֶׁאֵינָן לְפִי כְּבוֹדָם, כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַשַּׁבָּת. יֵשׁ מֵהֶם שֶׁהָיָה מְחַתֵּךְ הַיָּרָק דַּק דַּק בְּעַצְמוֹ. וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁהָיוּ מְבַקְּעִים עֵצִים בְּעַצְמָם. וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁהָיָה מַצִּית הָאוּר תַּחַת הָעֵצִים בְּעַצְמוֹ. וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁהָיָה מְתַקֵּן הַבַּיִת, וּמְפַנֶּה כְּלֵי הַחֹל וּמַכְנִיס כֵּלִים הַצְּרִיכִים לְשַׁבָּת, וּבְעֵסֶק זֶה הָיָה יוֹצֵא וְנִכְנָס תָּמִיד בְּבֵיתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, לְהוֹצִיא כְּלֵי הַחֹל וּלְהַכְנִיס מַשְׁאוֹת כְּלֵי תַּשְׁמִישׁ וּבְגְדֵי חֹפֶשׁ וּמִינֵי מְגָדִים, לְהַרְאוֹת כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, שֶׁהוּא חָשׁוּב עָלָיו וְחָרֵד לִכְבוֹדוֹ כְּאָדָם שֶׁמְּקַבֵּל אֶת רַבּוֹ בְּבֵיתוֹ, שֶׁהוּא מַרְאֶה לוֹ שֶׁהוּא חָשׁוּב עָלָיו וְחָרֵד לִכְבוֹדוֹ לְטָרוֹחַ וּלְהַרְבּוֹת בִּשְׁבִילוֹ.

וּמֵהֶם יִלְמוֹד כָּל אָדָם לִטָּרוֹחַ בְּעַצְמוֹ. וְאַל יֹאמַר "אֵיךְ אֶפְגּוֹם כְּבוֹדִי", כִּי זֶהוּ כְּבוֹדוֹ שֶׁמְּכַבֵּד הַשַּׁבָּת:

ה יֵשׁ לְזָהֵר לְהַשְׁחִיז הַסַּכִּין בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת, כִּי זֶהוּ מִכְּבוֹד הַשַּׁבָּת, שֶׁמֵּכִין עַצְמוֹ לַאֲכִילָה, וְרֶמֶז לַדָּבָר "וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ", וּבְתֵבַת "אֵת" נִרְמַז הַסַּכִּין, מִלְּשׁוֹן "לְאֵתִים וּלְמַזְמֵרוֹת". וְאוֹמֵר "וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים זוֹ הַשְׁחָזַת סַכִּין, כִּי אִם קֵהָה הַבַּרְזֶל וְלֹא יוּכַל לַחְתּוֹךְ — אֵין זֶה שָׁלוֹם בַּיִת:

ו טוֹב לוֹמַר עַל כָּל דָּבָר שֶׁקּוֹנֶה "זֶהוּ לִכְבוֹד שַׁבָּת". וְכֵן בְּכָל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה טוֹב לַחְשׁוֹב שֶׁעוֹשֶׂה לִכְבוֹד שַׁבָּת:

ז טוֹב יוֹתֵר לִקְנוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִלִּקְנוֹת בְּיוֹם ה'. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַשְׁקִין וּמִינֵי מְגָדִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים הֲכָנָה לַהֲכִינָם שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִים לַהֲנָאָתָם. אֲבָל מַאֲכָלִים הַצְּרִיכִים עֲדַיִן הֲכָנָה — טוֹב יוֹתֵר לִקְנוֹת בְּיוֹם ה', כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פְּנַאי הַרְבֵּה לִטָּרוֹחַ בַּהֲכָנָתָם, וּלְהִתְעַסֵּק בִּשְׁאָר צָרְכֵי שַׁבָּת:

ח יֵשׁ לִטְעוֹם הַתַּבְשִׁילִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וְטוֹב לִטְעוֹם מִכָּל תַּבְשִׁיל וְתַבְשִׁיל:

סימן רנא

א שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

אָסְרוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְעֶרֶב יוֹם טוֹב מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה. וְכָל הָעוֹשֶׂה אֵינוֹ רוֹאֶה סִמָּן בְּרָכָה לְעוֹלָם מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה, שֶׁמָּה שֶׁמַּרְוִיחַ בָּהּ מַפְסִיד כְּנֶגֶד זֶה מִמָּקוֹם אַחֵר. אֲבָל אֵין עוֹנְשִׁין אוֹתוֹ עָלֶיהָ, לֹא נִדּוּי וְלֹא מַכּוֹת מַרְדּוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין

לְעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים, לְפִי שֶׁלֹּא הֶחֱמִירוּ כָּל כָּךְ בְּאִסּוּר זֶה. וּמִכָּל מָקוֹם, גּוֹעֲרִין בּוֹ וּמְבַטְּלִין אוֹתוֹ מִלַּעֲשׂוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחוֹ:

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִסּוּר זֶה הוּא מִן מִנְחָה גְּדוֹלָה וּלְמַעְלָה, דְּהַיְנוּ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה וְאֵילַךְ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא מִמִּנְחָה קְטַנָּה, דְּהַיְנוּ מִתִּשְׁעָה וּמֶחֱצָה וְאֵילַךְ. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, הַמַּקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא הִפְסִיד הַבְּרָכָה:

ג לֹא אָסְרוּ אֶלָּא מְלָאכָה גְּמוּרָה, אֲבָל פְּרַקְמַטְיָא מֻתֶּרֶת, עַד שִׁעוּר שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ו. וַאֲפִלּוּ מְלָאכָה גְּמוּרָה אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא כְּשֶׁנִּקְבָּע עַצְמוֹ עָלֶיהָ, אֲבָל מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה לְפִי שָׁעָה דֶּרֶךְ עֲרַאי, כְּגוֹן אִם נִזְדַּמֵּן לוֹ לִכְתּוֹב אִגֶּרֶת שְׁלוֹמִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה דֶּרֶךְ קֶבַע, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה פָּנוּי לְהִתְעַסֵּק בְּצָרְכֵי שַׁבָּת. (וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לְהִתְעַסֵּק בְּצָרְכֵי שַׁבָּת — אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, לְפִי שֶׁלֹּא רָצוּ חֲכָמִים לְחַלֵּק בִּגְזֵרָתָם).

וַאֲפִלּוּ לְקִבּוֹעַ עַצְמוֹ לִמְלָאכָה גְּמוּרָה אֵין אִסּוּר אֶלָּא כְּשֶׁאֵינָהּ לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, אוֹ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת אֶלָּא שֶׁעוֹשֶׂה בְּשָׂכָר, אֲבָל לַעֲשׂוֹת לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת בְּחִנָּם, כְּגוֹן לְתִפּוֹר בְּגָדִים לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, בֵּין לוֹ בֵּין לַחֲבֵרוֹ בְּחִנָּם — מֻתָּר כָּל הַיּוֹם. וְכֵן מֻתָּר לְהַעְתִּיק סְפָרִים לִלְמוֹד בָּהֶם, בֵּין שֶׁכּוֹתֵב לְעַצְמוֹ בֵּין שֶׁכּוֹתֵב לַחֲבֵרוֹ בְּחִנָּם, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא דָּבָר מִצְוָה — הֲרֵי זֶה כִּלְצֹרֶךְ שַׁבָּת:

ד אָסוּר לְסַפֵּר אֶת הַנִּכְרִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, אֲפִלּוּ תִּסְפֹּרֶת שֶׁהִיא מַעֲשֶׂה הֶדְיוֹט, וַאֲפִלּוּ מְסַפְּרוֹ בְּחִנָּם, כֵּיוָן שֶׁאֵין בִּמְלָאכָה זוֹ צֹרֶךְ הַשַּׁבָּת.

אֲבָל מֻתָּר לְסַפֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל כָּל הַיּוֹם, אֲפִלּוּ מַעֲשֶׂה אֻמָּן, וַאֲפִלּוּ בְּשָׂכָר. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְתִפְירַת בְּגָדִים וּשְׂאָר הַמְּלָאכוֹת, שֶׁאֵין הַדָּבָר נִכָּר שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית עַכְשָׁו בִּשְׁבִיל הַשַּׁבָּת, לְפִיכָךְ אֵין הֶתֵּר אֶלָּא בְּחִנָּם (שֶׁכְּשֶׁיִּטּוֹל שָׂכָר — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נַעֲשֵׂית בִּשְׁבִיל שְׂכָרוֹ בִּלְבָד, וְאֵינָהּ נַעֲשֵׂית כְּלָל עַכְשָׁו בִּשְׁבִיל הַשַּׁבָּת), אֲבָל הַתִּסְפֹּרֶת נִכֶּרֶת שֶׁנַּעֲשֵׂית עַכְשָׁו בִּשְׁבִיל הַשַּׁבָּת:

ה מִי שֶׁהוּא עָנִי וְרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה לְהִשְׁתַּכֵּר לְהוֹצִיא הַשָּׂכָר לְצֹרֶךְ שַׁבָּת — מֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ בְּחֹל הַמּוֹעֵד מֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכוֹת עַל דֶּרֶךְ זֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקמ"ב, וְכָל שֶׁכֵּן בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה שֶׁהוּא קַל

מֵחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, לְפִיכָךְ כָּל מַה שֶּׁמַּתִּיר בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁמַּתִּיר בְּעֶרֶב שַׁבָּת כָּל הַיּוֹם אֲפִלּוּ בְּשָׁכָר:

סימן רנב

א מְלָאכוֹת הַמֻּתָּרִים וְהָאֲסוּרִים לְהַתְחִיל בְּעֶרֶב שַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נִגְמָרִים בְּשַׁבָּת וּבוֹ כ' סְעִיפִים:

מֻתָּר לְהַתְחִיל בְּמִלָּאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְגָמְרָהּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְהִיא נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן לִשְׁרוֹת דְּיוֹ וְסַמְמָנִים בַּמַּיִם. וְכֵן לִתֵּן הַשְּׁעוֹרִים בַּמַּיִם בְּגִיגִית סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְהֵם נִשְׁרִים שָׁם כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וְכֵן לִתֵּן מֶגְמָר תַּחַת הַבָּגָדִים עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְהֵם מִתְגַּמְּרִים וְהוֹלְכִים כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אֲפִלּוּ אִם הַמֶּגְמָר וְהַגֶּחָלִים מֻנָּחִים בִּכְלִי, שֶׁאַף שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת בִּכְלִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאֵין אָדָם מְצַוֶּה עַל שְׁבִיתַת כֵּלָיו שֶׁלֹּא תֵּעָשֶׂה בָּהֶן מְלָאכָה בְּשַׁבָּת מֵאֵלֶיהָ, אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁהַכְּלִי בְּעַצְמוֹ הוּא הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת מֵאֵלָיו, כְּגוֹן לִפְרוֹס מְצוּדוֹת חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים מִבְּעוֹד יוֹם וְהֵם נִצּוֹדִים בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהַמְצוּדָה הִיא הָעוֹשָׂה מַעֲשֵׂה הַצֵּידָה בְּשַׁבָּת, שֶׁהַפַּח נִקְשָׁר וְתוֹפֵס הָעוֹף, וְכֵן הַיָּקוּשׁ שֶׁפּוֹשְׁטִים לְחַיּוֹת לְלָכְדָן בְּרַגְלֵיהֶן כְּשֶׁהֵם נוֹגְעִים בּוֹ, קוֹפֵץ וּמִתְחַבֵּר מֵאֵלָיו וְלוֹכֵד:

ב וְכֵן מֻתָּר לָתֵת צֶמֶר לְתוֹךְ הַיְּאוֹרָה מִבְּעוֹד יוֹם [לְ]צָבְעוֹ, וְהוּא מִצְטַבֵּעַ מֵאֵלָיו כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וְהוּא שֶׁתְּהֵא הַיְּאוֹרָה עֲקוּרָה מֵעַל הָאֵשׁ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, שֶׁאִם עוֹמֶדֶת עַל הָאֵשׁ — אָסוּר מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׂכַּח וְיִחְתֶּה בְּגֶחָלִים בְּשַׁבָּת לְמַהֵר בִּשּׁוּל סַמְמָנֵי הַצֶּבַע. וְגַם שֶׁתְּהֵא הַיְּאוֹרָה טוּחָה בְּטִיט סָבִיב כְּסוּיָהּ, שֶׁאִם אֵינָהּ טוּחָה — אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִשְׂכַּח וְיִגַּלֶּה כְּסוּיָהּ בְּשַׁבָּת וְ[יָ]גִיס בָּהּ בְּכַף, וְהַמַּגִּיס בְּקֻדָּרָה רוֹתַחַת אֲפִלּוּ אֵינָהּ עַל הָאֵשׁ — חַיָּב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל, שֶׁהַהֲגָסָה גּוֹרֶמֶת לְמַהֵר הַבִּשּׁוּל.

וַאֲפִלּוּ אִם סַמְמָנֵי הַצֶּבַע נִתְבַּשְּׁלוּ כְּבָר כָּל צָרְכָּן מִבְּעוֹד יוֹם , מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁמַּגִּיס בָּהֶן בְּשַׁבָּת — חַיָּב מִשּׁוּם צוֹבֵעַ, שֶׁעַל יְדֵי הַהֲגָסָה נִקְלָט הַצֶּבַע בַּצֶּמֶר, אֲבָל כְּשֶׁהִיא טוּחָה בְּטִיט — לֹא יָבֹא לִטְרוֹחַ כָּל כָּךְ לִסְתּוֹר הַטִּחוּי כְּדֵי לְהָגִיס. אֲבָל מֻתָּר לָתֵת אוּנִין (פֵּרוּשׁ מַטְוֶה) שֶׁל פִּשְׁתָּן לְתוֹךְ הַתַּנּוּר מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי שֶׁיִּתְלַבְּנוּ

שָׁם כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין פִּי הַתַּנּוּר טוּחַ בְּטִיט סְבִיב כִּסּוּיוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהָרוּחַ קָשָׁה לְהָאוּנִין — לֹא יָבֹא לְגַלּוֹת כִּסּוּי הַתַּנּוּר כְּדֵי לַחְתּוֹת בְּגֶחָלִים שֶׁבְּשׁוּלָיו:

ג מֻתָּר לִמְכּוֹר לְנָכְרִי וּלְהַטְעִינוֹ הַמִּקָּח סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וּבִלְבָד שֶׁיֵּצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עִם הַמִּקָּח מִבְּעוֹד יוֹם, אֲפִלּוּ הִיא עִיר הַמְעֹרֶבֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ו.

וַאֲפִלּוּ אִם יְחֵד לְהַנָּכְרִי חֶדֶר בַּחֲצֵרוֹ שֶׁיָּנִיחַ שָׁם מִקָּחוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְאַחַר כָּךְ בְּשַׁבָּת בָּא הַנָּכְרִי לִטְּלוֹ מִשָּׁם לְהוֹלִיכוֹ לְבֵיתוֹ — לֹא יַנִּיחֶנּוּ לְהוֹלִיכוֹ עַד לְאַחַר הַשַּׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהַנָּכְרִי אָלִים וְהוּא מִתְיָרֵא מִמֶּנּוּ, שֶׁאָז יֵשׁ לְהָקֵל אַף אִם לֹא יְחֵד לוֹ מָקוֹם לְמִקָּחוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת:

ד וּמֻתָּר לִתֵּן בְּגָדָיו לְכוֹבֵס נָכְרִי וְעוֹרוֹת לְעַבְּדָן נָכְרִי סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה בְּקַבָּלָנוּת, וְהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה מַעֲצָמוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, וּבִלְבָד שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל לֹא יֹאמַר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת. וְכֵן לֹא יֹאמַר לוֹ "רְאֵה שֶׁתִּגְמֹר הַמְּלָאכָה בְּיוֹם א', אוֹ בְּיוֹם ב'", וְיָדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְגָמְרָהּ אָז אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁיַּעֲשֶׂה גַּם בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ אוֹמֵר לוֹ בְּפֵרוּשׁ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת. אֲבָל כְּשֶׁלֹּא אָמַר לוֹ כְּלוּם וְהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת מַעֲצָמוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְמְחוֹת בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁאֵין הַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן בַּעֲשִׂיָּתוֹ בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרְאֵל, שֶׁהֲרֵי אַף אִם לֹא הָיָה עוֹשֶׂה עַד לְאַחַר הַשַּׁבָּת הָיָה מְקַיֵּם צִוּוּי הַיִּשְׂרְאֵל, כֵּיוָן שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל לֹא גִלָּה לוֹ דַּעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת, אֶלָּא הוּא עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת לְעַצְמוֹ כְּדֵי לְהַשְׁלִים קַבָּלָנוּתוֹ, שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה הַיּוֹם יִצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת לְמָחָר, וְעַכְשָׁו שֶׁעָשָׂה הַיּוֹם יִהְיֶה פָּנוּי לְמָחָר:

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת בְּבֵיתוֹ, אוֹ בְּבֵית אַחֵר שֶׁאֵינוֹ רְשׁוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁאָז אֵין הַדָּבָר נִכָּר שֶׁהִיא מְלֶאכֶת יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אָסוּר לְהַנִּיחוֹ לַעֲשׂוֹת בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁכְּשֶׁעוֹשֶׂה בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל נִכָּר הַדָּבָר שֶׁהִיא מְלֶאכֶת הַיִּשְׂרְאֵל, וְשֶׁמָּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁנָּתַן לוֹ בְּשַׁבָּת, אוֹ יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁהַנָּכְרִי הוּא שָׂכִיר יוֹם אֶצְלוֹ וְלֹא קַבְּלָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד.

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּבֵית נָכְרִי — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הֶתֵּר אֶלָּא כְּשֶׁאֵין מַגִּיעַ רֶוַח לְיִשְׂרָאֵל מִמַּה שֶּׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת, שֶׁאַף אִם יַעֲשֶׂנָּה אַחַר הַשַּׁבָּת יֵהָנֶה מִמֶּנָּה הַיִּשְׂרְאֵל כָּךְ כְּמוֹ עַכְשָׁו שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת, וְאַף שֶׁהוּא חֵפֶץ יוֹתֵר שֶׁתֵּעָשֶׂה בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁתִּגָּמֵר מִקֹּדֶם וְיָכוֹל לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה מִקֹּדֶם — (ו)אֵין זֶה נִקְרָא רֶוַח, כֵּיוָן שֶׁאַף

אִם תֵּעָשֶׂה אַחַר הַשַּׁבָּת יֵהָנֶה גַּם כֵּן מִמֶּנָּה.

אֲבָל אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם תֵּעָשֶׂה אַחַר הַשַּׁבָּת לֹא יוּכַל לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה, וְאֵין לוֹ בָּהּ חֵפֶץ כְּלָל אֶלָּא אִם כֵּן תֵּעָשֶׂה בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁהוֹלֵךְ לְדֶרֶךְ מִיָּד בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ רֶוַח לְיִשְׂרָאֵל מִמַּה שֶּׁהַמְלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת — אָסוּר לְתִתָּהּ לְהַנָּכְרִי קֹדֶם הַשַּׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁיּוּכַל לְגָמְרָהּ בֵּימֵי הַחֹל קֹדֶם הַשַּׁבָּת אוֹ אַחַר כָּךְ. וְאַף אִם נְתָנָהּ לוֹ בִּכְדֵי שֶׁיָּכוֹל לְגָמְרָהּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת וְנוֹדַע לוֹ שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁלְּהַיִשְׂרָאֵל יֵשׁ רֶוַח מִזֶּה שֶׁהַמְלָאכָה נַעֲשֵׂית עַכְשָׁו בְּשַׁבָּת, וּלְהַנָּכְרִי אֵין רֶוַח מִזֶּה, שֶׁמִּצִּדּוֹ לֹא יִבָּצֵר לַעֲשׂוֹתָהּ אַחַר הַשַּׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת לְפִי תֻּמּוֹ לְהַשְׁלִים פְּעָלָתוֹ, וְאֵין מַגִּיעַ לוֹ רֶוַח מִזֶּה כְּמוֹ שֶׁמַּגִּיעַ לְהַיִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ נִרְאֶה הַדָּבָר כְּאִלּוּ בִּשְׁבִיל זֶה הַיִשְׂרָאֵל נַעֲשֵׂית הַמְלָאכָה בְּשַׁבָּת.

וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לְתִתָּהּ לוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְהוּא יַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ בְּשַׁבָּת בְּבֵיתוֹ, רַק שֶׁלֹּא יְגַלֶּה לוֹ דַּעְתּוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹ שֶׁתֵּעָשֶׂה בְּשַׁבָּת, וְלֹא יֹאמַר לוֹ כְּלָל שֶׁיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד.

וְאֶפְשָׁר שֶׁאֵינָן חוֹלְקִים כְּלָל, שֶׁהַמַּתִּיר אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הִתִּיר אֶלָּא כְּשֶׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת וְאַחַר הַשַּׁבָּת לֹא יִהְיֶה לְהַיִשְׂרָאֵל כְּלָל חֵפֶץ בְּמַלַאכְתּוֹ — אֲזַי לֹא יְשַׁלֵּם לוֹ הַיִשְׂרָאֵל בְּעַד מְלַאכְתּוֹ, וְנִמְצָא שֶׁבְּמַה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַמְלָאכָה בְּשַׁבָּת מַגִּיעַ לוֹ רֶוַח שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ הַיִשְׂרָאֵל בְּעַד מְלַאכְתּוֹ. וּבָזֶה אֶפְשָׁר שֶׁגַּם הָאוֹסֵר מוֹדֶה שֶׁהוּא מֻתָּר, דְּכֵיוָן שֶׁגַּם לְהַנָּכְרִי מַגִּיעַ רֶוַח מִמְּלֶאכֶת הַשַּׁבָּת — אֵינָהּ נִרְאֵית כְּאִלּוּ הִיא נַעֲשֵׂית בִּשְׁבִיל הַיִשְׂרָאֵל בִּלְבָד.

אֲבָל אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאַף אִם לֹא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת יַעֲשֶׂה אַחַר הַשַּׁבָּת, וְיִצְטָרֵךְ הַיִשְׂרָאֵל לְשַׁלֵּם לוֹ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִתְנָה עִמּוֹ בִּתְחִלָּה עַל מְנָת שֶׁתֵּגְמַר הַמְּלָאכָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, וְנִמְצָא שֶׁאֵין מַגִּיעַ רֶוַח לְהַנָּכְרִי מִמַּה שֶּׁעוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת אֶלָּא לְהַיִשְׂרָאֵל בִּלְבָד — אֶפְשָׁר שֶׁבָּזֶה אַף הַמַּתִּיר מוֹדֶה שֶׁהוּא אָסוּר:

ו וְכָל זֶה כְּשֶׁקּוֹצֵץ לוֹ דְּמִים בִּשְׂכַר מְלַאכְתּוֹ, שֶׁאָז הוּא טוֹרֵחַ לְעַצְמוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּעוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל הַיִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁעוֹשֶׂה בְּטוֹבַת הֲנָאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחִנָּם בִּשְׁבִיל טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁקִּבֵּל כְּבָר מֵהַיִשְׂרָאֵל, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ז, שֶׁדִּינוֹ

כְּאִלּוּ קָצַץ לוֹ שָׁכָר.

אֲבָל אִם אֵין הַנָּכְרִי חָפֵץ לַעֲשׂוֹת בְּחִנָּם, אֶלָּא מְצַפֶּה הוּא לְתַשְׁלוּם שָׂכָר, אֲבָל אֵין דַּיְתּוֹ סְמוּכָה עָלָיו בְּוַדַּאי, שֶׁלֹּא קָצַץ לוֹ הַיִּשְׂרְאֵל שָׂכָר, וְנִמְצָא שֶׁהוּא טוֹרֵחַ בְּסָפֵק בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרְאֵל, וְנִרְאֶה כְּעוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ, לְפִיכָךְ לֹא יִתֵּן לוֹ אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁיָּכוֹל לְגָמְרָהּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת.

וְדָבָר שֶׁקְּצָבָתוֹ יָדוּעַ, כְּגוֹן כֵּלִים לְכוֹבֵס בִּזְמַנֵּינוּ זֶה — מֻתָּר לִתֵּן לוֹ אֶפְלוּ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה בְּסָתָם בְּלֹא קְצִיצָה, דְּאָטוּ בְּכָל פַּעַם וּפַעַם יְקִצּוֹץ עִמּוֹ.

וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין קְצָבָתוֹ יָדוּעַ לִתֵּן לוֹ בְּה' בְּשַׁבָּת אוֹ קֹדֶם לְכֵן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יוּכַל לְגָמְרָהּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, שֶׁכְּשֶׁנּוֹתֵן לוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְגָמְרָהּ מִבְּעוֹד יוֹם — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּאִלּוּ נוֹתֵן לוֹ עַל מְנָת שֶׁיִּגְמוֹר בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁנּוֹתֵן לוֹ סָמוּךְ לְשַׁבָּת וְהוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְגָמְרָהּ מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל בַּחֲמִישִׁי כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ סָמוּךְ לְשַׁבָּת — אֵין נִרְאֶה כְּנוֹתֵן לוֹ עַל מְנָת לַעֲשׂוֹת גַּם בְּשַׁבָּת, וְאִם הַנָּכְרִי יַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ בְּשַׁבָּת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁלְּהַשְׁלִים קַבְּלָנוּתוֹ הוּא עוֹשֶׂה, וְאֵינוֹ נִרְאֶה כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל, אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁמְּקַבֵּל הַקִּבּלֶת, שֶׁאָז אַף אִם הַיִּשְׂרְאֵל קוֹצֵץ לוֹ דָּמִים — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרְאֵל, וְכֵיוָן שֶׁנּוֹתֵן לוֹ רָחוֹק מִיּוֹם הַשַּׁבָּת, אַף אִם הוּא נִרְאֶה אָז כִּשְׁלוּחוֹ, מִכָּל מָקוֹם אֵין נִרְאֶה כְּאִלּוּ שׁוֹלְחוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ סָמוּךְ לְשַׁבָּת. וְכֵן עִקָּר.

(וּמַה שֶּׁאָנוּ מַחֲמִירִים גַּבֵּי שְׁלוּחַ אִגֶּרֶת כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ז, הַטַּעַם הוּא, לְפִי שֶׁכְּשֶׁשּׁוֹלְחוֹ בַּדֶּרֶךְ עִם אִגֶּרֶת שֶׁיּוֹלִיכֶנָּה לִמְחוֹז חֶפְצוֹ — נִרְאֶה כְּאִלּוּ אוֹמֵר לוֹ לֵילֵךְ בְּכָל יוֹם אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת עַד שֶׁיַּגִּיעַ לִמְחוֹז חֶפְצוֹ, וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְשָׁם קֹדֶם הַשַּׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁמְּשַׁלְּחוֹ הַרְבֵּה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת):

ז וּמִכָּל מָקוֹם, אִם רוֹאֶה אוֹתוֹ עוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לוֹמַר לוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ בְּא' בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה יָכוֹל לְגָמְרָהּ כְּבָר קֹדֶם הַשַּׁבָּת (לְפִי שֶׁכְּשֶׁהַיִּשְׂרְאֵל רוֹאֵהוּ בְּשַׁבָּת עוֹסֵק בִּמְלַאכְתּוֹ וְשׁוֹתֵק לוֹ — אֲזַי מֵבִין הַנָּכְרִי שֶׁבְּשַׁבָּת הוּא נוֹחַ לוֹ לְהַיִּשְׂרְאֵל, וּמִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת בִּשְׁבִילוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ רוֹאֵהוּ הוּא מִתְכַּוֵּן לְהַשְׁלִים קַבְּלָנוּתוֹ):

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא קָצַץ לוֹ שָׂכָר, וַאֲפִלּוּ עוֹשֶׂה בְּטוֹבַת הֲנָאָה שְׁדִינוֹ כְּקָצַץ לוֹ שָׂכָר לְעִנְיַן לִתֵּן לוֹ אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁרוֹאֶהוּ עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לְמְחוֹת בְּיָדוֹ (דְּכֵיוָן דְּאֵין דַּעְתּוֹ סְמוּכָה לְקַבֵּל שָׂכָר בְּעַד מְלַאכְתּוֹ — הֲרֵי הוּא מִתְכַּוֵּן בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל, כְּשֶׁהוּא מֵבִין מִדַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁעֲסָק זֶה נוֹחַ לוֹ).

אֲבָל אִם קָצַץ לוֹ שָׂכָר — (הֲרֵי הוּא מִתְכַּוֵּן בַּעֲשִׂיָּתוֹ בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, וְלֹא בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל אַף שֶׁרוֹאֶהוּ וְשׂוֹתֵק לוֹ, וּלְפִיכָךְ) אֵין צָרִיךְ לְמְחוֹת בְּיָדוֹ כְּלָל.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּפַרְהֶסְיָא וּמְפֻרְסָם לָרַבִּים שֶׁהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל — צָרִיךְ לְמְחוֹת, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד.

לְפִיכָךְ, הַחֲלוּקִים שֶׁלָּנוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵם נָכְרִים שֶׁהֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמְּכַבְּסָן הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת עַל גַּבֵּי הַנָּהָר — צָרִיךְ לְמְחוֹת, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁבְּשַׁבָּת נִתְּנָם לוֹ לְכַבְּסָן.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לִתֵּן לוֹ אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יְכַבְּסֵן בְּשַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא:

ט וְכָל זֶה כְּשֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בַּחֲפָצִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן כֵּלִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁבִּיַּד הַכּוֹבֵס, וְעוֹרוֹת לְעַבְּדָן אוֹ לְרַצְּעָן לִתְפּוֹר מֵהֶם מִנְעָלִים, וְחוּטִין לֶאֱרוֹג מֵהֶם בֶּגֶד. אֲבָל אִם הַיִּשְׂרָאֵל לֹא נָתַן לוֹ כְּלוּם, אֶלָּא הַנָּכְרִי תּוֹפֵר מִנְעָלִים מֵעוֹרוֹת שֶׁלּוֹ וְאוֹרֵג בֶּגֶד מֵחוּטִין שֶׁלּוֹ בְּבֵית שֶׁלּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁרוֹאֶהוּ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת — אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר לוֹ כְּלוּם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָצַץ לוֹ שָׂכָר, אִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּפַרְהֶסְיָא, אוֹ שֶׁאֵין מְפֻרְסָם לָרַבִּים שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִקְרָא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם, שֶׁאִם יִרְצֶה הַנָּכְרִי יִמְכּוֹר אוֹתָם לְאַחֵר, וְיַעֲשֶׂה לוֹ אֲחֵרִים.

וְאַף לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לְצַוּוֹת אֶת הַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹתָם, אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, רַק שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת:

י וְכֵן אִם הַנָּכְרִי מֵאֵלָיו בְּלֹא אֲמִירַת יִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת מִשֶּׁלּוֹ, אֲפִלּוּ בְּבֵית יִשְׂרָאֵל, בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן שֶׁמַּבְעִיר מְדוּרָה מֵעֵצִים שֶׁלּוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְחַמֵּם הַיִּשְׂרָאֵל כְּנֶגְדָּהּ, אוֹ שֶׁמַּדְלִיק נֵר שֶׁלּוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ יִשְׂרָאֵל לְאוֹרָהּ — אֵין צָרִיךְ לְמְחוֹת בְּיָדוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מֵאֵלָיו — בְּוַדַּאי הוּא עוֹשֶׂה לְטוֹבַת עַצְמוֹ, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יַפְסִיד,

וּבְוַדַּאי יְקַבֵּל טוֹבַת הֲנָאָה מֵהַיִּשְׂרָאֵל כְּנֶגֶד זֶה.

אֲבָל אִם מַבְעִיר עֵצִים שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, וּמַדְלִיק נֵר הַיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁמְּכַיְּון שֶׁעוֹשֶׂה מֵאֵלָיו בְּוַדַּאי דַּעְתּוֹ עַל טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁיְּקַבֵּל מֵהַיִּשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי הָיָה צָרִיךְ לְטוֹל רְשׁוּת מִתְּחִלָּה מֵהַיִּשְׂרָאֵל אִם יַבְעִיר עֵצָיו וְיַדְלִיק נֵרוֹ בְּשַׁבָּת, וְהוּא עוֹשֶׂה כֵּן מִדַּעַת עַצְמוֹ, וְהַיִּשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ וְשׁוֹתֵק לוֹ, אִם כֵּן מֵבִין הַנָּכְרִי מִדַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁזֶּה נוֹחַ לוֹ, וּמִתְכַּוֵּן הוּא בַּעֲשִׂיָתוֹ בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְמָחוֹת בְּיָדוֹ, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּבֵית יִשְׂרָאֵל.

וַאֲפִלּוּ אִם מַבְעִיר מֵעֵצִים שֶׁלּוֹ, וּמַדְלִיק מִנֵּר שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְמָחוֹת בְּיָדוֹ, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לוֹ לֵהָנוֹת בְּשַׁבָּת מֵהַנֵּר וְהַמְּדוּרָה שֶׁהִבְעִיר בִּשְׁבִילוֹ, לְפִי שֶׁאִם יֶהֱנֶה גּוּפוֹ מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת — נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בִּשְׁבִילוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁאַף שֶׁהַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת עַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם עִקַּר עֲשִׂיַּת מְלַאכְתּוֹ הִיא שֶׁיֶּהֱנֶה גּוּף הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, שֶׁאִם לֹא הֲנָאַת גּוּף הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת — לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּלָל בְּשַׁבָּת, וְכֵיוָן שֶׁעִקַּר עֲשִׂיַּת הַמְּלָאכָה הִיא בִּשְׁבִילוֹ — יֵשׁ לִגְזוֹר גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּשַׁבָּת אִם יִהְיֶה מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה כְּשֶׁנַּעֲשֵׂית בִּשְׁבִילוֹ:

יא אֲבָל נָכְרִי שֶׁעָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל כְּלִי בְּשַׁבָּת בְּקַבָּלָנוּת, שֶׁקִּבֵּל מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְקָצַץ לוֹ שָׂכָר — מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי עָשָׂאָה לְטוֹבַת עַצְמוֹ, לְהַשְׁלִים פְּעֻלָּתוֹ וּלְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, וְלֹא נִתְכַּוֵּן בִּשְׁבִיל שֶׁיֶּהֱנֶה מִמֶּנּוּ הַיִּשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, שֶׁאַף אִם לֹא יֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ לֹא יִמְנַע הַנָּכְרִי מֵעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת, וְאִם כֵּן אֵין לֶאֱסוֹר לוֹ לֵהָנוֹת מִמַּה שֶׁעָשָׂה הַנָּכְרִי לְטוֹבַת עַצְמוֹ, לְפִי שֶׁאַף אִם יִהְיֶה מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה לֹא יָבֹא לוֹמַר לַנָּכְרִי שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין מַתִּירִים לוֹ אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן הַנָּכְרִי לְטוֹבַת עַצְמוֹ וְלֹא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל.

וְיֵשׁ אוֹסְרִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי הַנִּגְמָר בְּשַׁבָּת בְּיַד נָכְרִי, וְגַם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת צָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, דְּהַיְנוּ כְּשִׁעוּר שֶׁשָּׁהוּת שֶׁשָּׁהָה הַנָּכְרִי בְּעֵסֶק עֲשִׂיַּת הַכְּלִי בְּשַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶהֱנֶה מִמְּלֶאכֶת שַׁבָּת. וְכֵן יֵשׁ לִנְהוֹג לְכַתְּחִלָּה, אִם לֹא שֶׁצָּרִיךְ אֵלָיו הַכְּלִי בְּשַׁבָּת, שֶׁאָז יֵשׁ לְהָקֵל.

וְאִם נִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא נִגְמַר הַכְּלִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת — יֵשׁ לְהָקֵל בְּכָל עִנְיָן, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין

לְגַמְרֵי.

(וְאִם נִגְמַר בְּיוֹם טוֹב א' — מֻתָּר בְּלֵיל יוֹם טוֹב ב' בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, עַיֵּן סִמָּן תקט"ו).

וְאִם גָּמַר הַנָּכְרִי תְּפִירַת מִנְעָלִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת, רַק שֶׁתִּקְּנָם וְהֶחֱלִיקָם בְּשַׁבָּת — מֻתָּר לְלָבְשָׁם בּוֹ בַּיּוֹם לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ נֶהֱנֶה בִּלְבִישָׁתוֹ מִמְּלֶאכֶת הַשַּׁבָּת אֶלָּא מִמְּלֶאכֶת הַחֹל, שֶׁהֲרֵי הָיָה יָכוֹל לְלָבְשָׁם בְּלֹא תִקּוּן זֶה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יב וְכָל זֶה בִּכְלִים שֶׁעָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל נָכְרִי הָעוֹשֶׂה עַל הַמֻּקָּח לִמְכּוֹר לְכָל מִי שֶׁיִּזְדַּמֵּן לוֹ, אִם הִיא עִיר שֶׁרֻבָּהּ נָכְרִים — מֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת בְּהַקָּפָה בְּלֹא פִּסּוּק דְּמִים, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג. וּמֻתָּר לְלָבְשָׁם בּוֹ בַּיּוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁיָּדוּעַ שֶׁעָשָׂאָן בְּשַׁבָּת, דְּכֵיוָן שֶׁרֹב הָעִיר הֵם נָכְרִים — מִן הַסְּתָם עָשָׂאָן עַל דַּעַת נָכְרִים, שֶׁכָּל הָעוֹשֶׂה עַל דַּעַת הָרַב הוּא עוֹשֶׂה.

וְכֵן הַדִּין בְּיוֹם טוֹב. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לְהַחֲמִיר בְּנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה, מִכָּל מָקוֹם כַּאן אֵין בּוֹ מַשּׂוּם נוֹלָד, הוֹאִיל וְהוּא דָּבָר שֶׁגְּמָרוֹ בִּידֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה:

יג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשִּׁגְּרָן הַנָּכְרִי אוֹ הֱבִיאָן בְּעַצְמוֹ לְבֵית הַיִּשְׂרְאֵל. אֲבָל אָסוּר לִשְׁלוֹחַ אֶצְלוֹ לְטוֹל כֵּלִים מִבֵּיתוֹ (בְּשַׁבָּת) אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְפִי שֶׁאֵין מְבִיאִים כֵּלִים מִבֵּית הָאָמָן כְּלָל אֲפִלּוּ בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֶלָּא אִם כֵּן הֵן לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרוּ קֹדֶם הַמּוֹעֵד, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁמִּמּוֹעֵד נָתַן לוֹ לְתַקְּנָם, וּלְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד לֹא חָשְׁשׁוּ לְמַרְאִית הָעַיִן בַּמּוֹעֵד שֶׁהוּא קַל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקל"ה, אֲבָל כַּאן בַּשַּׁבָּת (אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת) אוֹ יוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אָסוּר לִטּוֹל מִבֵּית הָאָמָן לְבֵית יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ מִבַּיִת לְבַיִת בְּחָצֵר אַחַת, אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ אָמָן כְּלָל, אֶלָּא הוּא חֻנְוָנִי הַלּוֹקֵחַ מֵהָאָמָנִים וּמוֹכֵר לַאֲחֵרִים, שֶׁאָז מֻתָּר לִקַּח אֶצְלוֹ אֲפִלּוּ בְּבֵיתוֹ אוֹ בַּחֲנוּתוֹ, וּלְהָבִיא לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ הָרְחוֹב, אִם הִיא עִיר הַמְעֹרָבֶת:

יד מֻתָּר לִפְתּוֹחַ מַיִם לְגִנָּה, דְּהַיְנוּ לַעֲשׂוֹת נֶגֶר קָטָן מִשִּׁפַּת הַמַּעְיָן לַגִּנָּה סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְהַמַּיִם נִמְשָׁכִים וְהוֹלְכִים לַגִּנָּה כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ וּמַשְׁקִים אֶת הַזְּרָעִים, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּשְׁקֶה בְּשַׁבָּת חַיָּב.

וְכֵן מֻתָּר לְהַנִּיחַ קִילּוֹר עָבֶה עַל הָעַיִן לִרְפוּאָה וְאִסְפְּלָנִית עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וְהֵם מִתְרַפְּאִים וְהוֹלְכִים כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁבְּשַׁבָּת אָסוּר לְהַנִּיחָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח.

וְכֵן מֻתָּר לִטְעוֹן קוֹרוֹת בֵּית הַבַּד עַל גַּבֵּי הַזֵּיתִים וְעִגּוּלֵי הַגֶּת עַל גַּבֵּי הָעֲנָבִים סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְהֵם נִסְחָטִים וְהוֹלְכִים כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַסּוֹחֵט בְּשַׁבָּת חַיָּב.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַשֶּׁמֶן וְהַיַּיִן הַיּוֹצֵא מֵהֶם מִשֶּׁחֲשֵׁכָה — אָסוּר, כְּדִין מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מֵאֵלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, שֶׁהֵם אֲסוּרִים בּוֹ בַּיּוֹם, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לִסְחוֹט בְּיָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"כ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִטְעִין עֲלֵיהֶם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה מַמָּשׁ, אֲבָל אִם הִטְעִין עֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל בְּעִנְיָן שֶׁנִּתְרַסְּקוּ מֵחֲמַת הַטְּעִינָה קֹדֶם שֶׁחֲשֵׁכָה — מֻתָּרִין הַשֶּׁמֶן וְהַיַּיִן הַיּוֹצֵא מֵהֶם כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, שֶׁכַּאן אֵין לִגְזוֹר שֶׁמָּא יָבֹא לִסְחֹטָם בְּיָדַיִם, לְפִי שֶׁאַף אִם יִסְחֲטֵם לֹא יַעֲשֶׂה אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הֵם מְרֻסָּקִים, וְהָיָה הַמַּשְׁקֶה זָב מֵהֶם מֵאֵלָיו בְּלֹא טְעִינַת הַקּוֹרָה וְהָעִגּוּלִים וּבְלֹא סְחִיטָה בְּיָדַיִם, אֶלָּא שֶׁעַל יְדֵי הַטְּעִינָה וְהַסְּחִיטָה הוּא מְמַהֵר לָצֵאת.

וְכֵן הַבּסָר וְהַמְּלִילוֹת שֶׁרְסָקָן מִבְּעוֹד יוֹם — מֻתָּרִין הַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן בְּשַׁבָּת:

טו מֻתָּר לִתֵּן חִטִּים לְתוֹךְ רַחַיִם שֶׁל מַיִם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְהֵם נִטְחָנוֹת כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָרַחַיִם הֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְהַשְׁמָעַת קוֹל הָרַחַיִם בְּשַׁבָּת, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ רַחַיִם שֶׁל פְּלוֹנִי טוֹחֲנוֹת בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהָרַחַיִם טוֹחֲנוֹת מֵעַצְמָן, וְלֹא יָבֹאוּ לְחַשְּׁדוֹ שֶׁבְּשַׁבָּת נָתַן הַחִטִּים לָרַחַיִם.

וְיֵשׁ חוֹלְקִים עַל זֶה וְאוֹסְרִין בְּרַחַיִם וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הַשְׁמָעַת קוֹל כְּשֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זִלְזוּל שַׁבָּת, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁבְּשַׁבָּת הִתְחִיל הַמְּלָאכָה, אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בִּרְשׁוּת נָכְרִי, וְאֵין שָׁם הַיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלֶיהָ כְּלָל, כְּגוֹן לִתֵּן חִטִּים לְתוֹךְ רַחַיִם שֶׁל נָכְרִי מִבְּעוֹד יוֹם, אוֹ שֶׁנּוֹתֵן לְהַנָּכְרִי מִבְּעוֹד יוֹם, וְהַנָּכְרִי נוֹתְנָן לָרַחַיִם שֶׁלּוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת אִם קָצַץ לוֹ שָׂכָר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲמוֹד יִשְׂרָאֵל אֶצְלוֹ בְּשַׁבָּת לְשָׁמְרוֹ שֶׁלֹּא יִגְנוֹב, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הָעוֹמֵד עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ חֲשַׁשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, שֶׁאָז אֵין חוֹשְׁשִׁים לְמַרְאִית עַיִן כָּזֶה,

כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ, כְּגוֹן שֶׁהוּא סָמוּךְ לְפֶסַח, וְצָרִיךְ הַיִּשְׂרָאֵל לִשְׁמוֹר הָרֵחַיִם שֶׁלֹּא יְבֹאוּ שָׁם מַיִם.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְהָג — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד, שֶׁאָז יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

טז וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לְהַעֲמִיד מֵעֶרֶב שַׁבָּת זוּג הַמְקַשְׁקֵשׁ לְשָׁעוֹת עָשׂוּי עַל יְדֵי מִשְׁקֹלֶת, אַף עַל פִּי שֶׁמַּשְׁמִיעַ קוֹל בְּשַׁבָּת — לֹא יָבֹאוּ לוֹמַר שֶׁהֶעֱמִידוֹ בְּשַׁבָּת וְעָבַר עַל גְּזֵרַת חֲכָמִים שֶׁאָסְרוּ לְהַשְׁמִיעַ קוֹל בְּשַׁבָּת (בִּכְלִי הַמְיֻחָד לְכָךְ) כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ח, לְפִי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַעֲמִידוֹ מֵאֶתְמוֹל, שֶׁכֵּן הוּא דַּרְכּוֹ לְעוֹלָם לְהַעֲמִידוֹ בְּכָל יוֹם עַל יוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו:

יז לֹא יֵצֵא אָדָם לִרְשׁוּת הָרַבִּים סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְחֵפֶץ בְּיָדוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח לְהָסִיר הַחֵפֶץ מִיָּדוֹ לְהַצְנִיעוֹ עַד לְאַחַר שֶׁחָשֵׁכָה, וְאָז יִזְכּוֹר שֶׁהַחֵפֶץ בְּיָדוֹ, וְיִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְיֵצֵא גַּם כֵּן עִם הַחֵפֶץ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ יַעֲבִירֶנּוּ ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ יַכְנִיסֶנּוּ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד. אֲבָל אִם לֹא הָיָה נִזְכָּר מֵהַחֵפֶץ מִשֶּׁחָשֵׁכָה — לֹא הָיָה עוֹבֵר עַל אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁלֹּא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מְחַשֵּׁב וּמִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְשִׁגְּגָתוֹ שֶׁמֵּבִיא עָלָיו חַטָּאת הִיא, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת, אוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁמְּלָאכָה זוֹ אֲסוּרָה:

יח אֲבָל מֻתָּר לְצֵאת לִרְשׁוּת הָרַבִּים סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה בְּמַחַט הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדּוֹ, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּעִנְיָן שֶׁאִם הָיָה יוֹצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת הָיָה פָּטוּר מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א. וְאַף שֶׁהוּא אָסוּר בְּשַׁבָּת מִגְּזֵרַת חֲכָמִים, מִכָּל מָקוֹם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה לֹא גָּזְרוּ עַל זֶה, שֶׁאֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה לְגְזֵרָה.

לְפִיכָךְ בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁפָּשַׁט הַמִּנְהָג כְּהָאוֹמְרִין שֶׁעַכְשָׁו אֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה אֶלָּא כַּרְמְלִית כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה — אֵין אִסּוּר כְּלָל לָצֵאת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אֲפִלּוּ בְּחֵפֶץ שֶׁבְּיָדוֹ, שֶׁהֲרֵי אִסּוּר הַהוֹצָאָה בְּכַרְמְלִית אֵינוֹ אֶלָּא גְּזֵרָה מִדִּבְרֵיהֶם, וְאֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה לְגְזֵרָה:

יט וּמֻתָּר לָצֵאת אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה בְּתְפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ (וְשֶׁבִּזְרוֹעוֹ) סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִשְׁכַּח מִלְּהָסִירָן עַד לְאַחַר שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וְאָז שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ

לְפָנוֹת וְיָסִיר הַתְּפִלִּין מֵרֹאשׁוֹ (וּזְרוֹעוֹ) וְיוֹלִיכֵן בְּיָדוֹ לְהַצְנִיעָן, וְיִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְיַעֲבִירֵן ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, דְּכֵיוָן שֶׁאָסוּר לְהַסִּיחַ דַּעַת מִתְּפִלִּין לִנְהוֹג קַלּוּת רֹאשׁ כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בָּהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן כ"ח, מִתּוֹךְ כָּךְ הוּא נִזְכָּר עֲלֵיהֶן תָּדִיר, וְיַסִּלְקֵן קֹדֶם שֶׁתֶּחְשַׁךְ׃

כ מִצְוָה עַל כָּל אָדָם שֶׁיְּמַשְׁמֵשׁ בִּבְגָדָיו עֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶם דָּבָר שֶׁאָסוּר לָצֵאת בּוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ לְמַנְהֲגֵנוּ כְּהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין לָנוּ עַכְשָׁו רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה. וְיַתִּיר חֲגוֹרוֹ, וְיִקַּח כָּל הַתָּלוּי בּוֹ׃

סימן רנג

א דִּין כִּירָה וְתַנּוּר לְתֵת עֲלֵיהָ הַקְּדֵרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּבוֹ כ"ט סְעִיפִים׃

כִּירָה שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה כְּעֵין קְדֵרָה גְּדוֹלָה, וּמַסִּיקִין אוֹתָהּ בְּתוֹכָהּ עַל שׁוּלֶיהָ, וְשׂוֹפְתִין עַל פִּיהָ קְדֵרָה לְמַעְלָה, וְהִיא אֲרֻכָּה וּקְצָרָה, וְיֵשׁ בָּהּ לְמַעְלָה מְקוֹם שְׁפִיתַת ב' קְדֵרוֹת, אִם הַסְּקָה בְּגֶפֶת, שֶׁהוּא פְּסֹלֶת שֶׁל זֵיתִים, אוֹ בְּעֵצִים — אָסוּר לִתֵּן עֲלֶיהָ תַּבְשִׁיל מִבְּעוֹד יוֹם לְהַשְׁהוֹתוֹ עֲלֶיהָ לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה אוֹ עַד לְמָחָר, אִם כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַלַּיְלָה אֵין הַתַּבְשִׁיל מְבֻשָּׁל עֲדַיִן כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאי (פֵּרוּשׁ שֶׁם אָדָם לְסָטִים שֶׁהָיָה אוֹכֵל תַּבְשִׁילוֹ אַף שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ), שֶׁמָּא יַחְתֶּה (פֵּרוּשׁ יְנַעֵר) וְיַהַפֵּךְ הַגֶּחָלִים בְּמַחְתָּה בְּשַׁבָּת לִגְמוֹר בִּשּׁוּלוֹ. אֶלָּא אִם כֵּן הַכִּירָה הִיא גְּרוּפָה, דְּהַיְנוּ שֶׁגָּרַף מִמֶּנָּה כָּל הַגֶּחָלִים לַחוּץ, אוֹ שֶׁהִיא קְטוּמָה, דְּהַיְנוּ שֶׁכִּסָּה הַגֶּחָלִים בָּאֵפֶר לְמַעֵט חֻמָּם.

וְאֵין צָרִיךְ לִקְטוֹם עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִכָּר שָׁם אֵשׁ כְּלָל, אֶלָּא דַּי בִּקְטִימָה כָּל שֶׁהוּא, וַאֲפִלּוּ הֶבְעֵרוּ הַגֶּחָלִים אַחַר כָּךְ מֵאֲלֵיהֶם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, דְּכֵיוָן שֶׁגִּלָּה דַּעְתּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַגֶּחָלִים — שׁוּב אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַחְתֶּה בְּשַׁבָּת. וְהַגֶּחָלִים שֶׁעָמְמוּ הֲרֵי הֵן כִּקְטוּמָה׃

ב וְאִם הַסְּקָה בְּקַשׁ וּבִגְבָבָא — מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ עֲלֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וְלֹא קְטוּמָה, לְפִי שֶׁאֵין בְּגַחֲלֵי הַקַּשׁ וְהַגִּבְבָא מַמָּשׁוּת כְּלָל, וְאֵין לָחוּשׁ בָּהֶם שֶׁמָּא יַחְתֶּה׃

ג וַאֲפִלּוּ הֶסְקָה בְּגֶפֶת וְעֵצִים — מֻתָּר לְסָמוֹךְ לָהּ קְדֵרָה בְּסָמוּךְ חוּצָה לָהּ מִבְּעוֹד יוֹם לְהַשְׁהוֹתָהּ שָׁם לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה אוֹ עַד לְמָחָר, אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁמַּגִּיעַ הַלַּיְלָה לֹא נִתְבַּשְּׁלָה עֲדַיִן כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאי, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַחְתֶּה בְּגֶחָלִים שֶׁבְּתוֹךְ הַכִּירָה כְּדֵי לְמַהֵר

בְּשׁוּל הַקְּדֵרָה שֶׁחוּצָה לָהּ, שֶׁאֵין חִתּוּי זֶה מוֹעִיל לָהּ כָּל כָּךְ.

וּשְׁתֵּי כִּירוֹת הַמַּתְאִימוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ וְדַקָּן שֶׁל חֶרֶס מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, הָאֶחָד גְּרוּפָה אוֹ קְטוּמָה וְהַשֵּׁנִיָּה אֵינָהּ גְּרוּפָה וְלֹא קְטוּמָה — מֻתָּר לְהַשְׁהוֹת עַל גַּבֵּי הַגְּרוּפָה וּקְטוּמָה, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיף הֶבֶל מִשֶּׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, לְפִי שֶׁזֶּהוּ כְּסוֹמֵךְ חוּצָה לָהּ לְשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה:

ד וְתַנּוּר שֶׁהוּא עָשׂוּי כְּעֵין קְדֵרָה גְּדוֹלָה רָחָב לְמַטָּה וְצָר לְמַעְלָה, וּמִתּוֹךְ כָּךְ נִקְלָט חֻמּוֹ לְתוֹכוֹ יוֹתֵר מִבַּכִּירָה — אָסוּר אֲפִלּוּ לְסָמוֹךְ לוֹ אִם הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם, אֲפִלּוּ הוּא גָּרוּף וְקָטוּם, וַאֲפִלּוּ הֵסַק בְּקַשׁ אוֹ בִּגְבָבָא, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְהַשְׁהוֹת עַל גַּבָּיו אוֹ בְּתוֹכוֹ, דְּמִתּוֹךְ שֶׁהַבְלוֹ חַם בְּיוֹתֵר — אֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ, וְחוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַחְתֶּה בְּזוֹ הָאֵשׁ הַמַּעֲטָה אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֵשׁ קַשׁ וּגְבָבָא וּמְכֻסָּה בָּאֵפֶר:

ה וְלָמָּה אָסְרוּ בְּתַנּוּר הַגָּרוּף? מִפְּנֵי שֶׁהַגּוֹרֵף אֵינוֹ גּוֹרֵף אֶלָּא רֹב הָאֵשׁ (ו)עַצְמָהּ, וְאִי אֶפְשָׁר לִגְרוֹף כָּל הָאֵשׁ עַד שֶׁלֹּא תִּשָּׁאֵר נִיצוֹץ אֶחָד, וּמִפְּנֵי שֶׁהַבְלוֹ חַם בְּיוֹתֵר — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַחְתֶּה לְהַבְעִיר הַנִּיצוֹצוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת בַּתַּנּוּר.

וְאִם נִתְקָרֵר הַבְלוֹ עַד שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם — מֻתָּר לְהַשְׁהוֹת שָׁם בְּתוֹכוֹ. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר לְהַשְׁהוֹת עַל גַּבָּיו אוֹ לִסְמוֹךְ חוּצָה לוֹ אִם אֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בְּמָקוֹם שֶׁמַּשְׁהֶה, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ מֻתָּר לְהַשְׁהוֹת שָׁם.

(אֲבָל בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר מַמָּשׁ אוֹ בְּתוֹךְ הַכִּירָה — אָסוּר לִתֵּן שָׁם בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ תַּבְשִׁיל שֶׁבִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּרוּפִים וּקְטוּמִים וְגַם אֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בָּהֶם כְּלָל), כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ו וְכֻפָּח שֶׁהוּא עָשׂוּי כְּכִירָה, אֶלָּא שֶׁאֵין בּוֹ לְמַעְלָה רַק מָקוֹם שְׁפִיתַת קְדֵרָה אַחַת, וּמִתּוֹךְ כָּךְ חֻמּוֹ גָּדוֹל מֵחֹם הַכִּירָה, אֲבָל פָּחוֹת הוּא מִן חֹם הַתַּנּוּר, אִם הֵסַק בְּקַשׁ אוֹ בִּגְבָבָא — דִּינוֹ כְּכִירָה שֶׁהֵסִקָּה בְּקַשׁ וּגְבָבָא, וְאִם הֵסִקָּה בְּגֶפֶת וְעֵצִים — דִּינוֹ כְּתַנּוּר לְכָל דָּבָר:

ז וְהַתַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ שֶׁפְּתָחָם מִן הַצַּד — אֵין הַבֶּלֶם (מְרֻבֶּה) חַם כָּל כָּךְ כְּהֶבֶל הַתַּנּוּר שֶׁבִּימֵיהֶם, וְלֹא כְּהֶבֶל הַכֻּפָּח, הוֹאִיל וְהֵן רְחָבִים יוֹתֵר מִשְּׁפִיתַת קְדֵרָה אַחַת, וּלְפִיכָךְ הֲרֵי דִּינָם שָׁוֶה לְכִירָה לְכָל דָּבָר:

ח וְכָל זֶה כְּשֶׁכְּבָר הִתְחִיל לְהִתְבַּשֵּׁל מִבְּעוֹד יוֹם אֲבָל אִם לֹא נִתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסְאִי, אֲבָל אִם הוּא חַי לְגַמְרֵי — מֻתָּר לִתְּנוֹ אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר שֶׁהַסַּק בְּגֶפֶת וְעֲצִים וְאֵינוֹ גָרוּף וְקָטוּם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַחְתֶּה בְּשַׁבָּת, דְּכֵיוָן שֶׁעַכְשָׁו הוּא חַי הוּא מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ עַד לְמָחָר, שֶׁבַּלַּיְלָה לֹא יִהְיֶה רָאוּי עֲדַיִן אַף אִם יַחְתֶּה בְּגֶחָלִים, וְכָל הַלַּיְלָה עַד לְמָחָר יוּכַל לְהִתְבַּשֵּׁל אַף בְּלֹא חִתּוּי כְּלָל.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיִּתְּנֶנּוּ שָׁם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה מַמָּשׁ, שֶׁאִם נְתָנוֹ שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם — כְּבָר נִתְבַּשֵּׁל קְצָת קֹדֶם כְּנִיסַת שַׁבָּת, וְצָרִיךְ לְסַלְקוֹ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, אֲבָל אִם כֵּן נִתְבַּשֵּׁל כְּבָר כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסְאִי קֹדֶם כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, שֶׁאָז אֵין לָחוּשׁ לְחִתּוּי שֶׁאַף בְּלֹא חִתּוּי יְכוֹלָה לְהִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכָּהּ לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה, כֵּיוָן שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה כְּבָר חֲצִי בִּשּׁוּלָהּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְגַם הִיא רְאוּיָה כְּבָר לְהֵאָכֵל עַל יְדֵי הַדְחַק בְּבִשּׁוּל זֶה שֶׁמִּבְּעוֹד יוֹם.

וַאֲפִלּוּ אִם לֹא נָתַן אֶלָּא חֲתִיכָה אַחַת חַיָּה בַּקְּדֵרָה שֶׁהִתְחִילָה כְּבָר לְהִתְבַּשֵּׁל — מֻתָּר כְּאִלּוּ הָיְתָה כֻּלָּהּ חַיָּה, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי אוֹתָהּ חֲתִיכָה מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִכָּל הַקְּדֵרָה עַד לְמָחָר.

וְכָל זֶה בְּבָשָׂר חַי, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְבַּשֵּׁל עוֹד לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה, אֲבָל יָרָק חַי וְכֵיוֹצֵא בּוֹ — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן נִתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסְאִי מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁאַף שֶׁהוּא חַי עַכְשָׁו — יָכוֹל הוּא לְהִתְבַּשֵּׁל לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה, וְאֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ עַד לְמָחָר:

ט וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסְאִי, אוֹ אֲפִלּוּ נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אֶלָּא שֶׁהוּא מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּפֶה לוֹ לְאָדָם וְשֶׁמֵּחַ בְּמַה שֶׁהַתַּבְשִׁיל מִצְטַמֵּק — חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַחְתֶּה בְּשַׁבָּת לְמַהֵר בִּשּׁוּלוֹ, אוֹ כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מִצְטַמֵּק, וּלְפִיכָךְ דִּינוֹ שָׁוֶה לְכָל דָּבָר לְאִלּוּ הִתְחִיל לְהִתְבַּשֵּׁל וְלֹא נִתְבַּשֵּׁל עֲדַיִן כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסְאִי שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּכְבָר נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג לְהָקֵל כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

י וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין הַקְּדֵרָה נוֹגַעַת בַּגֶּחָלִים, כְּגוֹן שֶׁיּוֹשֶׁבֶת עַל גַּבֵּי כִּסֵּא שֶׁל בַּרְזֶל אוֹ עַל גַּבֵּי אֲבָנִים בְּתוֹךְ הַכִּירָה אוֹ הַתַּנּוּר, אֲבָל אִם הִיא עוֹמֶדֶת עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים אַף שֶׁהֵן עוֹמְמוֹת וּקְטוּמוֹת — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, אַף אִם הוּא מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁרַע לוֹ לְאָדָם וְעָצֵב הוּא בְּזֶה שֶׁהַתַּבְשִׁיל מִצְטַמֵּק, אוֹ שֶׁהוּא חַי לְגַמְרֵי, לְפִי שֶׁזֶּה נִקְרָא הַטְמָנָה, שֶׁמַּטְמִין עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים, וְהַגֶּחָלִים הֵם מוֹסִיפִים הֶבֶל בַּקְּדֵרָה, וְאָסוּר לְהַטְמִין עַל גַּבֵּי דָּבָר

הַמּוֹסִיף הֶבֶל, אֲפִלּוּ מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ אוֹ חַי לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ז, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ לְהַטְמִין עַל גַּבֵּי דָּבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל אֶלָּא כְּשֶׁמַּדְבִּיק דָּבָר הַמְּטַלְטֵל סְבִיב הַקְּדֵרָה, שֶׁהַקְּדֵרָה כֻּלָּהּ טְמוּנָה בְּאוֹת[ו] דָּבָר, וְאַף שֶׁאוֹתוֹ דָּבָר אֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, אֶלָּא שֶׁהֶעֱמִיד הַקְּדֵרָה עַל גַּבֵּי דָּבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל — הֲרֵי זֶה אָסוּר כְּאִלּוּ הָיְתָה כֻּלָּהּ טְמוּנָה בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל, אֲבָל כַּאן אַף שֶׁדָּפְנֵי הַכִּירָה אוֹ הַתַּנּוּר מַקִּיפִים סְבִיב דָּפְנֵי הַקְּדֵרָה, וְאַף אִם פִּיהֶם סָתוּם לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין שׁוּם דָּבָר הַמְּטַלְטֵל דָּבוּק סְבִיב דָּפְנֵי הַקְּדֵרָה — אֵין זֶה נִקְרָא הַטָּמָנָה, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ז, וְאֵין שׁוּם אִסּוּר בְּמַה שֶּׁהִיא עוֹמֶדֶת עַל גַּבֵּי דָּבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל. וְכֵן הַמִּנְהָג.

וַאֲפִלּוּ אִם גֻּחְלִים בּוֹעֲרוֹת מַקִּיפוֹת וּדְבוּקוֹת סְבִיב דָּפְנֵי הַקְּדֵרָה — אֵין זֶה הַטָּמָנָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְגֻלֶּה לְמַעְלָה.

אֶלָּא שֶׁאָז אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְטוֹל הַקְּדֵרָה מִשּׁוּם בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי נְטִילַת הַקְּדֵרָה הוּא מְחַתֶּה אֶת הַגֶּחָלִים הָעֶלְיוֹנוֹת וְנוֹפְלוֹת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת וּמְכַבּוֹת אוֹתָן, וְהָעֶלְיוֹנוֹת הֵן נִבְעָרוֹת מֵאֲלֵיהֶן עַל יְדֵי חִתּוּי זֶה. וְאַף שֶׁהוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַחְתּוֹת, מִכָּל מָקוֹם פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת הוּא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְטוֹל הַקְּדֵרָה שֶׁלֹּא יַחְתֶּה הַגֶּחָלִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְטָלָהּ. וְאַף שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ, מִכָּל מָקוֹם כַּאן שֶׁהָאִסּוּר נַעֲשֶׂה מֵאֵלָיו בְּלֹא מִתְכַּוֵּן, וְהַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ כְּלָל לַעֲשׂוֹתוֹ, אֶלָּא שׁוֹלֵחַ לַעֲשׂוֹת דָּבָר הַמֻּתָּר, אִם כֵּן אַף שֶׁמֵּאֵלָיו נַעֲשֶׂה הָאִסּוּר — הֲרֵי לֹא נַעֲשֶׂה בִּשְׁלִיחוּת הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל לֹא צִוָּהוּ עַל כָּכָה, וְהַנָּכְרִי אֵינוֹ מְזֻהָר כְּלָל עַל הַשַּׁבָּת, אֶלָּא שֶׁאָסוּר לָנוּ לְשַׁלְּחוֹ לַעֲשׂוֹת אִסּוּר:

יא וְאִם הַגֶּחָלִים אֵינָן סְבִיב הַקְּדֵרָה אֶלָּא תַּחְתֶּיהָ — מִן הַדִּין מֻתָּר אֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל לְטָלָהּ, שֶׁאַף אִם יְנַעֲנֵעַ קְצָת הַגֶּחָלִים עַל יְדֵי נְטִילַת הַקְּדֵרָה — לֹא יָבְעֲרוּ עַל יְדֵי כָךְ וְלֹא יִכְבּוּ. וְאַף שֶׁהֵן מֻקְצוֹת, וְאָסוּר לְטַלְטֵל הַמֻּקְצֶה אֲפִלּוּ בְּנַעֲנוּעַ כָּל שֶׁהוּא, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְנַעְנְעָן בְּיָדוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי הַקְּדֵרָה — הֲרֵי זֶה נִקְרָא טִלְטוּל מִן הַצַּד, וְאֵין בּוֹ אִסּוּר כְּלָל.

אֶלָּא שֶׁמִּכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה לֹא יִטְּלֶנָּה הַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא עַל יְדֵי נָכְרִי. וְאִם אֵין שָׁם נָכְרִי — יִטְּלֶנָּה בְּעַצְמוֹ. וְיִזָּהֵר לִטְלֹהּ בְּנַחַת, שֶׁלֹּא יַחְתֶּה הַנֶּחָלִים, וְגַם שֶׁלֹּא יְנַעְנְעֶן כְּלָל (אִם אֶפְשָׁר לוֹ), לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ עַל יְדֵי נְעָנוּעַ בִּלְבָד הֵן מִתְבַּעֲרוֹת קְצָת, וְכֵיוָן שֶׁהוּא נוֹטְלֹהּ בְּנַחַת בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא יְנַעְנְעֶן כְּלָל — אֵין כַּאן פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת, אַף אִם אַף עַל פִּי כֵן הֵן מִתְנַעֲנְעוֹת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם שֶׁדָּבָר, שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן הוּא:

יב כָּל מָקוֹם שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁאָסוּר לְהַשְׁהוֹת תַּבְשִׁיל שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי, אִם עָבַר וְשָׁהָה אֲפִלּוּ בְּשׁוֹגֵג, שֶׁשָּׁכַחּ שָׁם, אוֹ שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁהוּא מֻתָּר — אָסוּר בֵּין לוֹ בֵּין לְאֲחֵרִים עַד שֶׁיִּמְתִּינוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ:

יג שִׁעוּר מַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּמוֹ שְׁלִישׁ בְּשׁוּל הָרָאוּי לְכָל אָדָם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּמוֹ חֲצִי בְּשׁוּלוֹ.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, אַף עַל פִּי שֶׁבְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל, מִכָּל מָקוֹם מִשּׁוּם חֹמֶר שַׁבָּת צָרִיךְ לִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁיִּתְבַּשֵּׁל חֲצִי בְּשׁוּלוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, אִם אֵין שָׁם אֶחָד מִדְּרָכֵי הַהֶתֵּר. אֲבָל בְּדִיעֲבַד יֵשׁ לְהַתִּיר הַתַּבְשִׁיל בְּכָל עִנְיָן, אִם נִתְבַּשֵּׁל שְׁלִישׁ בְּשׁוּלוֹ מִבְּעוֹד יוֹם:

יד כִּירָה שֶׁהִסְקִיחָהּ בְּקַשׁ וּגְבָבָא, אוֹ אֲפִלּוּ בְּגֶפֶת וְעֲצִים אֶלָּא שֶׁהִיא גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, וְנָטַל הַקְּדֵרָה מֵעָלֶיהָ, בֵּין מִבְּעוֹד יוֹם בֵּין מִשֶּׁחָשְׁכָה, וּבָא לְהַחֲזִירָהּ עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת, אִם עוֹדָהּ בְּיָדוֹ, שֶׁלֹּא הֶסִירָהּ מִיָּדוֹ כְּשֶׁנְּטָלָהּ מֵעַל הַכִּירָה עַד שָׁעָה שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲזִירָהּ, וְלֹא פִּנָּה מִמֶּנָּה הַתַּבְשִׁיל לִקְדֵרָה אַחֶרֶת, אֶלָּא רוֹצֶה לְהַחֲזִירוֹ כְּשֶׁהוּא בְּאוֹתָהּ קְדֵרָה שֶׁהָיְתָה עַל הַכִּירָה — מֻתָּר לוֹ לְהַחֲזִירוֹ (בְּשַׁבָּת), אִם בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁנְּטַל הַקְּדֵרָה מֵעַל הַכִּירָה הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה אַחַר כָּךְ, שֶׁנִּמְצָא שֶׁלֹּא בָטְלָה עֲדַיִן שֶׁהָיָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִשְׁהָה אוֹתָהּ שָׁם עַל הַכִּירָה מִבְּעוֹד יוֹם, כֵּיוָן שֶׁבִּשְׁעַת סִלּוּקָהּ מֵהַכִּירָה אֵין דַּעְתּוֹ לְעָקְרָהּ מִמֶּנָּה לְגַמְרֵי, אֶלָּא לְהַחֲזִירָנָּה לָהּ אַחַר כָּךְ.

אֲבָל אִם בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁנְּטָלָהּ לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ לָהּ, וְכֵן אִם הֶסִירָהּ מִיָּדוֹ פַּעַם אַחַת, אוֹ שֶׁפִּנָּה הַתַּבְשִׁיל לִקְדֵרָה אַחֶרֶת — כְּבָר בָּטְלָה לָהּ שֶׁהָיְתָה הָרִאשׁוֹנָה, וּכְשֶׁרוֹצֶה לְהַחֲזִירָהּ — הֲרֵי זֶה כְּמוֹשִׁיבָהּ בְּשַׁבָּת בַּתְּחִלָּה, וַחֲכָמִים לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא חֲזָרָה, אֲבָל לֹא לְהוֹשִׁיב קְדֵרָה בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת עַל הַכִּירָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בָּהּ מִשּׁוּם

אִסּוּר בִּשּׁוּל, כְּגוֹן שֶׁהִיא מְבֻשֶּׁלֶת כְּבָר כָּל צָרְכָּהּ, שֶׁאֵין בִּשּׁוּל אַחַר בִּשּׁוּל, וּמֻתָּר לְסָמְכָהּ אֵצֶל הַמְּדוּרָה אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁמַּעֲמִידָהּ עַל הַכִּירָה שֶׁהוּא מָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ לְבַשֵּׁל שָׁם — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כִּמְבַשֵּׁל לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, כְּשֶׁהָיָה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ וְעוֹדָהּ בְּיָדוֹ — מֻתָּר לְהַחֲזִירָהּ אֲפִלּוּ לְכִירָה אַחֶרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁהַבְלָהּ מְרֻבֶּה מֵהָרִאשׁוֹנָה.

אֲבָל אִם בַּתְּחִלָּה הָיְתָה טְמוּנָה בְּדֶרֶךְ שֶׁיִּתְבַּאֵר בְּסִמָּן רנ"ז, וּבְשַׁבָּת בָּא לְעָקְרָהּ מֵהַטְמָנָה זוֹ וּלְהוֹשִׁיבָהּ לַכִּירָה — אָסוּר, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּמוֹשִׁיב בַּתְּחִלָּה.

וְכֵן אִם הָיְתָה בַּכִּירָה, וּבְשַׁבָּת בָּא לִטְּלָהּ מֵהַכִּירָה וּלְהַטְמִינָהּ אֲפִלּוּ בְּכָרִים וּכְסָתוֹת אוֹ בְּשֶׁאָר בְּגָדִים שֶׁאֵין מוֹסִיפִים הֶבֶל אֶלָּא מַעֲמִידִין הַהֶבֶל — אָסוּר, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּמַטְמִין בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ז.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין הַכָּרִים וְהַכְּסָתוֹת כְּרוּכִים אֶלָּא סְבִיב דְּפְנֵי הַקְּדֵרָה, אֲבָל פִּיהָ מְגֻלֶּה לְמַעְלָה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ הַטְמָנָה:

טו תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּהוּ אֲפִלּוּ בְּקַשׁ וּבִגְבָבָא, וַאֲפִלּוּ הוּא גָּרוּף וְקָטוּם, שֶׁהִשְׁהָה עָלָיו עַל פִּי אֶחָד מִדַּרְכֵי הַהֶתֵּר שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ לְמַעְלָה — אָסוּר לְהַחֲזִיר לוֹ הַקְּדֵרָה בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹדָהּ בְּיָדוֹ וְהָיָה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ, וַאֲפִלּוּ הוּא מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ, וְהוּא הַדִּין לְכֻפַּח שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּגֶפֶת וְעֵצִים, לְפִי שֶׁדִּינָם כְּכִירָה שֶׁהַסְּקָה בְּגֶפֶת וְעֵצִים וְאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִיר לָהּ בְּשַׁבָּת בְּכָל עִנְיָן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים. וְאַף שֶׁלְּהַשְׁהוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת לֹא חָשְׁשׁוּ לְחִתּוּי בְּמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן חֲזָרָה בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ הֶחֱמִירוּ יוֹתֵר:

טז וְכָל זֶה כְּשֶׁמַּחֲזִיר הַקְּדֵרָה עַל גַּבֵּי פִּי הַכִּירָה מִלְּמַעְלָה, שֶׁדְּפְנֵי הַקְּדֵרָה בּוֹלְטִין קְצָת לְמַעְלָה מִדְּפְנֵי הַכִּירָה, אֲבָל לְהַחֲזִירָהּ לְתוֹךְ הַכִּירָה מַמָּשׁ, וְהוּא הַדִּין לְתוֹךְ הַתַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, אַף עַל פִּי שֶׁהִסְּקוּ בְּקַשׁ וּבִגְבָבָא, וְנִגְרְפוּ וְנִקְטְמוּ, וְאוֹתָהּ הַקְּדֵרָה עוֹדָהּ בְּיָדוֹ, וְהָיָה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ:

יז וְאוֹתָן כִּירוֹת שֶׁאֵין לָהֶן תּוֹךְ וְחָלָל אֶלָּא הֵן פְּשׁוּטוֹת וְתוֹכָן וְגַבָּן אֶחָד — מֻתָּר לְהַחֲזִיר לָהֶן:

יח וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי הַכִּירָה אֵין הֶתֵּר אֶלָּא כְּשֶׁכְּבָר נִתְבַּשֵּׁל הַמַּאֲכָל כָּל צָרְכּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, אֲבָל אִם עֲדַיִן לֹא נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְבַּשֵּׁל יוֹתֵר מִכְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאי — אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ בְּשַׁבָּת מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבַשֵּׁל מַמָּשׁ.

וַאֲפִלּוּ אִם נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אֶלָּא שֶׁכְּבָר נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי — אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר בִּשּׁוּל, כְּגוֹן שֶׁהוּא תַּבְשִׁיל יָבֵשׁ שֶׁאֵין בּוֹ מָרָק כְּלָל, שֶׁכְּשֶׁהוּא מְבֻשָּׁל כָּל צָרְכּוֹ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר בִּשּׁוּל לְדִבְרֵי הַכֹּל אַף שֶׁנִּצְטַנֵּן לְגַמְרֵי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ח, מִכָּל מָקוֹם עַל גַּבֵּי הַכִּירָה אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁנִּצְטַנֵּן לְגַמְרֵי — בָּטְלָה לָהּ שְׁהִיָּה הָרִאשׁוֹנָה, וַהֲרֵי זֶה כְּמוֹשִׁיב בְּשַׁבָּת לְכַתְּחִלָּה:

יט אֲבָל אִם הוּא חַם קְצָת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — מֻתָּר לְהַחֲזִירוֹ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר בִּשּׁוּל, כְּגוֹן שֶׁהוּא יָבֵשׁ שֶׁאֵין בּוֹ מָרָק, שֶׁלְּדִבְרֵי הַכֹּל אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל אַף אִם הָיָה צוֹנֵן לְגַמְרֵי. וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ בּוֹ מָרָק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל אִם נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁלֹּא נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי נוֹהֲגִים לְהָקֵל לְעִנְיַן לְסָמְכוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, אִם כֵּן הוּא הַדִּין שֶׁיֵּשׁ לְהַתִּיר לְפִי זֶה לְהַחֲזִירוֹ עַל גַּבֵּי הַכִּירָה הַגְּרוּפָּה אוֹ קְטוּמָה, אוֹ שֶׁהַסְּקָה בְּקַשׁ אוֹ גְּבָבָא, וְהַקְּדָרָה עוֹדָהּ בְּיָדוֹ וְהָיָה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ.

אֲבָל הַמְנַהֵג לְהָקֵל עוֹד אֲפִלּוּ לְהַחֲזִיר תּוֹךְ תַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ שֶׁדַּיָּנִים כְּתוֹךְ הַכִּירָה, וּמַחֲזִירִים גַּם לְאַחַר שֶׁהֵסִיר הַקְּדֵרָה מִיָּדוֹ וְהִנִּיחָהּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע וְשָׁהֲתָה שָׁם הַרְבֵּה וְגַם לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ בַּתְּחִלָּה לְהַחֲזִירָהּ, וַאֲפִלּוּ פִּנָּה הַתַּבְשִׁיל לִקְדֵרָה אַחֶרֶת.

וְאֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ חֲכָמִים שֶׁיִּהְיֶה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ וְעוֹדָהּ בְּיָדוֹ אֶלָּא בְּשֶׁנִּטְלָהּ מֵהַכִּירָה מִבְּעוֹד יוֹם וּבָא לְהַחֲזִירָהּ בְּשַׁבָּת, שֶׁאָז אִם לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ אוֹ שֶׁכְּבָר הֻסְּרָה מִיָּדוֹ — הֲרֵי זֶה כְּמוֹשִׁיבָהּ בְּשַׁבָּת לְכַתְּחִלָּה, כֵּיוָן שֶׁבִּתְחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת לֹא הָיְתָה שָׁם כְּלָל עַל הַכִּירָה, אֲבָל כְּשֶׁנִּטְלָהּ מֵהַכִּירָה מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, כֵּיוָן שֶׁבִּתְחִלַּת כְּנִיסַת שַׁבָּת הָיָה תַּבְשִׁיל זֶה עַל הַכִּירָה — אֵינוֹ נִרְאֶה כְּמוֹשִׁיבוֹ בְּשַׁבָּת בַּתְּחִלָּה, אַף אִם לֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ, וְגַם כְּבָר הֻסְּרָה מִיָּדוֹ וּפִנָּהוּ לִקְדֵרָה אַחֶרֶת, וְלָכֵן מֻתָּר לְהַחֲזִירָהּ אִם הַסְּקָה בְּקַשׁ וּגְבָבָא, אוֹ שֶׁהִיא גְּרוּפָּה אוֹ

קְטוּמָה, וְהַתְּבְשִׁיל נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וְלֹא נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי.

וְעַל זֶה סוֹמְכִים הָעוֹלָם לְהָקֵל יוֹתֵר וְלוֹמַר, שֶׁאַף מַה שֶּׁאָסְרוּ חֲכָמִים לְהַחֲזִיר לְתוֹכָהּ — לֹא אָסְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁנִּטְלָהּ מִמֶּנָּה מִבְּעוֹד יוֹם וְהָיְתָה בְּיָדוֹ עַד לְאַחַר שֶׁחָשְׁכָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ לְהַחֲמִיר לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיר לְתוֹךְ הַכִּירָה וְהַתַּנּוּר אַף שֶׁנִּטְלָהּ מִשָּׁם לְאַחַר שֶׁחָשְׁכָה, אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ וְעוֹדָהּ בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁאֵין טַעַם מַסְפִּיק לְחַלֵּק בֵּין נִטְלָהּ מִשֶּׁחָשְׁכָה וּבֵין נִטְלָהּ מִבְּעוֹד יוֹם לְעִנְיַן חֲזָרָה לְתוֹכָהּ.

וַאֲפִלּוּ לְעִנְיַן לְהַחֲזִיר עַל גַּבֵּי הַכִּירָה, אִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ, אוֹ שֶׁכְּבָר הֻסִּירָהּ מִיָּדוֹ, אוֹ שֶׁפִּנָּה לִקְדָרָה אַחֶרֶת — טוֹב לְהַחֲמִיר, לְפִי שֶׁרַבּוּ הָאוֹמְרִים שֶׁאַף לְעִנְיַן זֶה אֵין חִלּוּק בֵּין נִטְלָהּ מִבְּעוֹד יוֹם לִנְטָלָהּ מִשֶּׁחָשְׁכָה.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לְהָקֵל עוֹד לְהַחֲזִיר לְמָחָר בַּיּוֹם לְתוֹךְ הַתַּנּוּר שֶׁאָפוּ בּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָּרְפוּהוּ, אִם לֹא חִמְּמוּ עוֹד הַתַּנּוּר אַחַר הָאֲפִיָּה לְהַטְמִין בּוֹ הַחַמִּין שֶׁל סְעֻדַּת שַׁחֲרִית, אֶלָּא הִטְמִינוּ בְּתַנּוּר אַחֵר, לְפִי שֶׁהַגֶּחָלִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מִן הַחֹמוּם שֶׁחִמְּמוּהוּ לְצֹרֶךְ הָאֲפִיָּה כְּבָר כָּהוּ וְעָמְמוּ, וְהֲרֵי הֵן כִּגְרוּפוֹת (וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם — אָסוּר) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְיֵשׁ מְקִלִּין עוֹד, דַּאֲפִלּוּ הִטְמִינוּ בּוֹ הַחַמִּין, מִכָּל מָקוֹם אַחַר סְעֻדַּת שַׁחֲרִית בְּוַדַּאי עָמְמוּ כָּל גֶּחָלָיו, וּמֻתָּר לְהַחֲזִיר לְתוֹכוֹ לְפִי הַמִּנְהָג (אִם אֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם):

כ וְכָל זֶה לְהַחֲזִיר עַל גַּבָּהּ אוֹ לְתוֹכָהּ, אֲבָל מֻתָּר לִסְמוֹךְ אֶצְלָהּ חוּצָה לָהּ בְּשַׁבָּת, וְכֵן אֵצֶל הַתַּנּוּר שֶׁלָּנוּ אַף אִם גּוּף הַתַּבְשִׁיל נוֹגֵעַ בְּדֹפֶן הַתַּנּוּר מִן הַצַּד, וַאֲפִלּוּ הֶסֵּק בְּגֶפֶת וְעֵצִים וְאֵינוֹ גָּרוּף וְקָטוּם, שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְחִתּוּי בְּסוֹמֵךְ חוּצָה לוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וַאֲפִלּוּ כְּבָר סִלֵּק תַּבְשִׁיל זֶה מֵהַתַּנּוּר מִבְּעוֹד יוֹם וְהִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְלֹא הָיָה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירוֹ לְתוֹכוֹ, וְלֹא אֲפִלּוּ לְסָמְכוֹ אֶצְלוֹ, וַאֲפִלּוּ הוּא תַּבְשִׁיל יָשָׁן וְנִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, אֶלָּא שֶׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל, כְּגוֹן שֶׁהוּא יָבֵשׁ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִסְמוֹךְ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כִּמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת לְכַתְּחִלָּה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְבַשֵּׁל חוּץ לְהַתַּנּוּר וְהַכִּירָה, וַהֲרֵי דִּינוֹ כְּסוֹמֵךְ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָן שי"ן[ח].

וְיֵשׁ אוֹסְרִים לִסְמוֹךְ אֵצֶל כִּירָה אוֹ תַּנּוּר שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינָן גְּרוּפִים וּקְטוּמִים וְהֻסְקוּ בְּגֶפֶת

וְעֵצִים, אַף שֶׁהָיְתָה דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ אוֹ לְסָמְכָהּ וְעוֹדָהּ בְּיָדוֹ, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתֶּה, שֶׁאַף שֶׁלְּעִנְיַן לְסָמוֹךְ שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם לֹא חָשְׁשׁוּ לְחִתּוּי, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן לְסָמוֹךְ בְּשַׁבָּת הֶחֱמִירוּ יוֹתֵר.

וְהַמְּנָהָג כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם צֹרֶךְ כָּל כָּךְ — טוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

כא וְכָל זֶה כְּשֶׁמַּחֲזִיר בְּשַׁבָּת לְמָקוֹם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם (דְּהַיְנוּ שֶׁאִם תַּבְשִׁיל זֶה שֶׁמַּחֲזִיר הָיָה צוֹנֵן — הָיָה יָכוֹל לְהִתְחַמֵּם שָׁם כָּל כָּךְ עַד שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ), אֲבָל אִם אֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם — לְדִבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר לְסָמוֹךְ שָׁם, אֲפִלּוּ בַּתַּנּוּר שֶׁבֵּימֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְקָטוּם.

וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי הַכִּירָה הַגְּרוּפָה אוֹ קְטוּמָה מֻתָּר לְהַחֲזִיר אִם אֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר סִלֵּק תַּבְשִׁיל זֶה מִבְּעוֹד יוֹם וְהִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע וְלֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַחֲזִירוֹ כְּלָל, וַאֲפִלּוּ פִּנָּהוּ לְקִדֵּרָה אַחֶרֶת, וַאֲפִלּוּ הוּא תַּבְשִׁיל יָשָׁן וְנִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ מָרָק, לְפִי שֶׁכְּשֶׁאֵין שָׁם חֹם כָּל כָּךְ שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — אֵינוֹ נִרְאֶה כִּמְבַשֵּׁל שָׁם לְכַתְּחִלָּה.

(אֲבָל לְעִנְיַן לְהַחֲזִיר לְתוֹךְ הַכִּירָה אוֹ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר אֲפִלּוּ שֶׁלָּנוּ — אֵין חִלּוּק בֵּין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ לְאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ):

כב וְכָל זֶה לְהַחֲזִיר בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, אֲבָל אִם עָקַר הַקְּדֵרָה מֵעַל גַּבֵּי הַכִּירָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְנִמְלַךְ וְהֶחֱזִירָהּ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה קֹדֶם קַבָּלַת שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִנִּיחָהּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וַאֲפִלּוּ נִצְטַנְּנָה לְגַמְרֵי, וַאֲפִלּוּ פִּנָּהוּ לְקִדֵּרָה אַחֶרֶת — יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ אֲפִלּוּ לְתוֹכָהּ, אוֹ אֲפִלּוּ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר שֶׁבֵּימֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְקָטוּם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל שֶׁהוּא סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה כָּל כָּךְ שֶׁאִם הָיְתָה הַקְּדֵרָה צוֹנֶנֶת לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהַרְתִּיחָהּ מִבְּעוֹד יוֹם — אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ לְכִירָה זוֹ וְלֹא לְכִירָה אַחֶרֶת, אַף שֶׁעַכְשָׁו הִיא רוֹתַחַת, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁמֻּתָּר לְהַחֲזִיר בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹאוּ לְהַחֲזִיר אַף בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ. אֲבָל אִם הָיָה יָכוֹל לְהַרְתִּיחָהּ מִבְּעוֹד יוֹם, אֶלָּא שֶׁאֵין שָׁהוּת לְהַרְתִּיחָהּ קֹדֶם קַבָּלַת שַׁבָּת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

וְהַמְּנָהָג לְהָקֵל לְגַמְרֵי כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם צֹרֶךְ כָּל כָּךְ

— טוֹב לְהַחֲמִיר.

וְלָכֵן טוֹב לְזָהֵר שֶׁלֹּא לִטּוֹל הַקְּדֵרָה מֵהַכִּירָה אוֹ הַתַּנּוּר שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה שָׁם וְלִתְּנָהּ סָמוּךְ לַחֲשֶׁכָה עַל גַּבֵּי תַּנּוּר בֵּית הַחֹרֶף שֶׁהוּא אֵינוֹ גָרוּף וְקָטוּם אִם הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם, אֶלָּא אִם כֵּן מַנִּיחַ שָׁם שׁוּם דָּבָר תַּחַת הַקְּדֵרָה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְהַנִּיחַ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

כג אֲבָל לִסְמוֹךְ אֵצֶל תַּנּוּר שֶׁאֵינוֹ גָרוּף וְקָטוּם סָמוּךְ לַחֲשֶׁכָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם — מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ אוֹסְרִים בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ.

וְכָל שֶׁכֵּן לִסְמוֹךְ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה בְּמָקוֹם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ מֻתָּר אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִמָּן שי"ח, וְסָמוּךְ לַחֲשֶׁכָה מֻתָּר אַף אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מָרָק וְנִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, אוֹ אֲפִלּוּ עֲדַיִן לֹא נִתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסְאִי.

וְאִם הוּא חַי לְגַמְרֵי — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְהַחֲזִירוֹ עַל גַּבֵּי כִירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה סָמוּךְ לַחֲשֶׁכָה מַמָּשׁ לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁבְּחַי אֵין לָחוּשׁ כְּלָל לְחִתּוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כד אִם עָבַר וְהֶחֱזִיר בְּשַׁבָּת לְמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִיר (שָׁם לְדִבְרֵי הַכֹּל), בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד — אָסוּר עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, אֲבָל אִם מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ — מֻתָּר אֲפִלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁהֲרֵי לֹא נֶהֱנָה מִן הָאִסּוּר.

וְיֵשׁ מִסְתַּפְּקִין אֲפִלּוּ בְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ אִם יֵשׁ לָאֵסוּר כְּלָל בְּדִיעֲבַד אִם הָיָה שׁוֹגֵג בַּדָּבָר, מֵאַחַר שֶׁהָיָה מְבֻשָּׁל כְּבָר כָּל צָרְכּוֹ. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל זֶה לְהַתִּיר לַאֲחֵרִים שֶׁלֹּא הֶחְזַר בִּשְׁבִילָם. וּמִכָּל מָקוֹם, לִבְנֵי בֵיתוֹ אֵין לְהַתִּיר, שֶׁגַּם בִּשְׁבִילָם הֶחְזַר:

כה וְכָל זֶה כְּשֶׁהֶחֱזִיר הַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ, אֲבָל אִם הֶחֱזִיר עַל יְדֵי נָכְרִי, אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד, מֻתָּר אֲפִלּוּ מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, אִם הָיָה מְבֻשָּׁל כָּל צָרְכּוֹ, שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנָה מִמֶּנּוּ כָּל כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הָיָה רָאוּי לֶאֱכוֹל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה חַם קְצָת מִתְּחִלָּה, שֶׁהָיָה רָאוּי לֶאֱכוֹל, אֲבָל אִם הָיָה צוֹנֵן לְגַמְרֵי, שֶׁלֹּא הָיָה רָאוּי לֶאֱכוֹל, וְחִמְּמוֹ הַנָּכְרִי אֲפִלּוּ מֵעַצְמוֹ בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִיר שָׁם בְּשַׁבָּת (לְדִבְרֵי הַכֹּל), וְהַיִּשְׂרָאֵל בַּעַל הַתַּבְשִׁיל רָאָה וְשָׁתַק, כֵּיוָן שֶׁהוֹעִילוּ מַעֲשֵׂה הַנָּכְרִי — אָסוּר לְכָל אָדָם לֶאֱכֹלוֹ אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁיִּצְטַנֵּן, עַד

שֶׁיַּמְתִּינוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ.

אֲבָל אִם הַיִּשְׂרָאֵל בַּעַל הַתַּבְשִׁיל לֹא יָדַע כְּשֶׁהֶחֱזִירוֹ הַנָּכְרִי שֶׁהוּא צוֹנֵן לְגַמְרֵי, אוֹ שֶׁלֹּא רָאָהוּ כְּלָל כְּשֶׁהֶחֱזִירוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁמִּן הַסְּתָם אֵין הַיִּשְׂרָאֵל רוֹצֶה כְּלָל שֶׁיְּחַמֵּם הַנָּכְרִי אֶת תַּבְשִׁילוֹ לְאַחַר שֶׁנִּצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, וְלֹא כָּל הֵימֶנּוּ שֶׁיֵּאָסוֹר אֶת הַתַּבְשִׁיל שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּעַל כָּרְחוֹ.

(וַאֲפִלּוּ אִם צִוָּה אֶת הַנָּכְרִי לְהַחֲזִיר) אִם הֶחֱזִיר (אֲפִלּוּ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ) לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִים אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, כְּגוֹן שֶׁסָּמַךְ אֵצֶל תַּנּוּר שֶׁאֵינוֹ גָרוּף וְקָטוּם אוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וְיֵשׁ בּוֹ מָרָק וְנִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, וְנִתְחַמֵּם שָׁם עַד שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חִיּוּב חַטָּאת (לְיִשְׂרָאֵל), מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִים אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִמָּן שי"ח — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּדִיעֲבַד (שֶׁלֹּא לֶאֱסוֹר מַעֲשֵׂה הַנָּכְרִי, אֲפִלּוּ צִוָּהוּ יִשְׂרָאֵל):

כו הַמַּשְׁכִּים בַּבֹּקֶר וְרָאָה שֶׁהַקְּדֵירָה תַּבְשִׁילוֹ שֶׁבִּקְדֵרָה שֶׁעַל פִּי הַכִּירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, שֶׁהִשְׁהָה עָלֶיהָ בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַהֶתֵּר שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ לְמַעְלָה, וּמִתְיָרֵא פֶּן יַקְדִּיחַ יוֹתֵר — יָכוֹל לְהָסִיר הַקְּדֵרָה מֵהַכִּירָה וּלְהַנִּיחַ קְדֵרָה יְשָׁנָה רֵיקָנִית עַל פִּי הַכִּירָה, [וְלֹא] חָדָשָׁה מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ב, וְאָז יָשִׂים הַקְּדֵרָה שֶׁהַתַּבְשִׁיל בְּתוֹכָהּ עַל גַּבֵּי הַקְּדֵרָה הָרֵיקָנִית. וְאֵין כַּאן אִסּוּר בְּמַה שֶּׁמַּחֲזִיר בְּשַׁבָּת לְכִירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, דְּכֵיוָן שֶׁהַקְּדֵרָה הָרֵיקָנִית סוֹתֶמֶת פִּי הַכִּירָה תַּחַת הַקְּדֵרָה שֶׁהַתַּבְשִׁיל בְּתוֹכָהּ — הֲרֵי זֶה כִּגְרוּפָה וּקְטוּמָה.

וְכֵן מֻתָּר לִתֵּן תַּבְשִׁיל בְּשַׁבָּת עַל פִּי קְדֵרַת חַמִּין הַטְמוּנָה עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ (שֶׁבַּכִּירָה) עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ז, אַף עַל פִּי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְחִתּוּי בַּגֶּחָלִים, כֵּיוָן שֶׁהַקְּדֵרָה מַפְסֶקֶת בֵּין תַּבְשִׁיל זֶה לְהַגֶּחָלִים.

וַאֲפִלּוּ אִם הֵסִיר תַּבְשִׁיל זֶה מֵהַכִּירָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַחֲזִירוֹ, וְהִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וַאֲפִלּוּ פִּנָּהוּ מִקְּדֵרָה לִקְדֵרָה, וַאֲפִלּוּ הוּא תַּבְשִׁיל יָשָׁן וְנִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, אֶלָּא שֶׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל, כְּגוֹן שֶׁאֵין בּוֹ מָרָק, שֶׁאַף שֶׁבְּכָל אֶחָד מֵאֵלּוּ אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי כִּירָה הַגְּרוּפָה וּקְטוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְבַשֵּׁל לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁמַּנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי הַקְּדֵרָה שֶׁעַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים (שֶׁבַּכִּירָה) — אֵינוֹ

נִרְאֶה כְּמִבַּשֵּׁל לְכַתְּחִלָּה, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בִּשּׁוּל בְּכָךְ.

וּלְפִי זֶה יֵשׁ לוֹמַר בְּתַנּוּר שֶׁלָּנוּ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו מַעֲזִיבָה, שֶׁאַף אִם אֵינוֹ גָּרוּף וְקָטוּם, וְכֵן תַּנּוּר בֵּית הַחֹרֶף שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְקָטוּם, וַאֲפִלּוּ הָאֵשׁ בְּתוֹכוֹ — מֻתָּר לִתֵּן עַל גַּבָּיו בְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם כָּל מַה שֶּׁמֻּתָּר לִתֵּן עַל פִּי קְדֵרָה הַטְמוּנָה עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים, כֵּיוָן שֶׁהַמַּעֲזִיבָה מַפְסֶקֶת בֵּין הָאֵשׁ לְהַקְּדֵרָה שֶׁהַתַּבְשִׁיל בְּתוֹכָהּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם צָרִיךְ שֶׁיְּנִיחַ עַתָּה שׁוּם דָּבָר תַּחַת הַקְּדֵרָה לְהַפְסִיק בֵּינָהּ לְהַגֶּחָלִים שֶׁבַּתַּנּוּר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֶכֵּר בְּזֶה וְלֹא יָבֹא לַחְתּוֹת, אֲבָל הַמַּעֲזִיבָה שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה מִכְּבָר אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק וְהֶכֵּר לְמָנְעוֹ מִלַּחְתּוֹת. וְכֵן עִקָּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, קֹדֶם שֶׁהֲסַק הַתַּנּוּר נָהֲגוּ לְהָקֵל לִתֵּן עַל גַּבָּיו בְּלֹא הֶפְסֵק, אַף עַל פִּי שֶׁיִּתְחַמֵּם אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיַּסֵּק, וְאָז יִהְיֶה חֲשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַחְתֶּה — אַף עַל פִּי כֵן אֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ:

כג אֲבָל לִסְמוֹךְ אֵצֶל תַּנּוּר בֵּית הַחֹרֶף שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְקָטוּם, וַאֲפִלּוּ הָאֵשׁ בְּתוֹכוֹ — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן לְפִי מִנְהָגֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, רַק שֶׁיִּהְיֶה הַתַּבְשִׁיל חַם קְצָת אִם יֵשׁ בּוֹ מָרָק וְהַיָּד סוֹלֶדֶת בְּמָקוֹם שֶׁסּוֹמֵךְ לַתַּנּוּר, אֲבָל אִם אֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם אֵצֶל הַתַּנּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁנִּצְטַנֵּן הַתַּבְשִׁיל לְגַמְרֵי — מֻתָּר לִסְמוֹךְ בְּכָל עִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יוֹדֵעַ שֶׁהַנָּכְרִי יַסִּיק אַחַר כָּךְ אֶת הַתַּנּוּר לְחַמֵּם אֶת הַבַּיִת, שֶׁזֶּהוּ מֻתָּר בְּשַׁבָּת עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָן רע"ו, וּכְשֶׁיִּתְחַמֵּם הַתַּנּוּר מְאֹד יִתְחַמֵּם גַּם כֵּן הַתַּבְשִׁיל שֶׁאֶצְלוֹ עַד שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — אָסוּר לְהַנִּיחוֹ שָׁם, אֶלָּא יִטְּלֶנּוּ מִשָּׁם קֹדֶם שֶׁיַּסִּיק הַנָּכְרִי, לְפִי שֶׁזֶּהוּ כְּאֶחָד מֵהַנִּיחַ אֶת הַקְּדֵרָה וְאֶחָד נוֹתֵן אֶת הָאוּר שֶׁתַּחְתֶּיהָ, שֶׁהָרִאשׁוֹן פָּטוּר אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

כד אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי שֶׁיְּנִיחַ שָׁם אֶת הַתַּבְשִׁיל, וְאַחַר כָּךְ יַסִּיק הַתַּנּוּר לְחַמֵּם הַבַּיִת, וְנִרְתָּח הַתַּבְשִׁיל מֵאֵלָיו, לְפִי שֶׁעִקַּר כַּוָּנַת הַנָּכְרִי בְּהַסִּיקוֹ אֵינָהּ בִּשְׁבִיל הַתַּבְשִׁיל, אֶלָּא בִּשְׁבִיל חִמּוּם הַבַּיִת, שֶׁהוּא דָּבָר הַמֻּתָּר, וְהַתַּבְשִׁיל נִרְתָּח מֵאֵלָיו. וְאַף שֶׁהוּא פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת — אֵין בְּזֶה אִסּוּר בַּאֲמִירָה לְנָכְרִי, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר בָּזֶה, כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן בְּהַסִּיקוֹ גַּם בִּשְׁבִיל הַתַּבְשִׁיל, שֶׁהֲרֵי הִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי הַתַּנּוּר אוֹ אֶצְלוֹ, אַף שֶׁעִקַּר כַּוָּנָתוֹ בִּשְׁבִיל הַבַּיִת — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם.

וְהַמִּנְהָג כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל בַּעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר לְעַצְמוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם צוֹרֶךְ כָּל כָּךְ׃

כט אֲבָל אִם נָתַן נָכְרִי מַיִם לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה הַקְּבוּעָה בַּתַּנּוּר כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּבָּקַע כְּשֶׁיַּסִּיק הַתַּנּוּר, וְאַחַר כָּךְ הִסִּיק הַתַּנּוּר וְנִרְתְּחוּ הַמַּיִם — מֻתָּר לֵהָנוֹת הַיִּשְׂרָאֵל מֵהֶם בְּשַׁבָּת.

וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לוֹמַר לוֹ שֶׁיִּתֵּן מַיִם בַּקְּדֵרָה קֹדֶם שֶׁיַּסִּיק הַתַּנּוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי אֵין כַּוָּנָתוֹ כְּלָל לְחַמֵּם הַמַּיִם אֶלָּא לְחַמֵּם הַבַּיִת, שֶׁאֵין נוֹתְנִים מַיִם בִּקְדֵרָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּבָּקַע הַקְּדֵרָה.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַיִּשְׂרָאֵל חָפֵץ בְּאוֹתָן הַמַּיִם שֶׁיִּתְחַמְּמוּ לְהַדִּיחַ בָּהֶם כֵּלִים — אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי שֶׁיִּתְּנֵם לַקְּדֵרָה, דְּכֵיוָן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ אָסוּר לוֹ לִתְּנָם שָׁם אֲפִלּוּ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אִם חָפֵץ בָּהֶם לְהַדָּחַת כֵּלִים), מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים לְאַחַר שֶׁיַּסִּיק הַתַּנּוּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ד — אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לִתְּנָם שָׁם, שֶׁכָּל דָּבָר מִדְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּסִמָּן זֶה שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתֶּה, אוֹ מִשּׁוּם שֶׁנִּרְאֶה כְּמְבַשֵּׁל בַּתְּחִלָּה — אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם אֵין לוֹ חֵפֶץ כְּלָל בַּמַּיִם שֶׁיִּתְחַמְּמוּ — אָסוּר לוֹ לִתֵּן הַמַּיִם בְּעַצְמוֹ אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁהֶסֵּק הַתַּנּוּר׃

וּלְפִי הַמִּנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (דְּסִעִיף כ"ח), אַף אִם כַּוָּנָתוֹ בִּנְתִינַת הַמַּיִם כְּדֵי לְחַמְּמָם — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר כַּוָּנָתוֹ בְּהַסִּיקוֹ הוּא בִּשְׁבִיל הַבַּיִת.

וְאִם נָתַן הַמַּיִם בַּקְּדֵרָה לְאַחַר שֶׁהִסִּיק הַתַּנּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה הַקְּדֵרָה צוֹנֶנֶת עַדַיִן כְּשֶׁנָּתַן בָּהּ הַמַּיִם, אִם יָדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁנִּתְּנָן כְּדֵי לְחַמְּמָם — הֲרֵי הֵם אֲסוּרִים עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ לְדִבְרֵי הַכֹּל, כְּדִין נָכְרִי שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה גְּמוּרָה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מִן הַסְּתָם לֹא נִתְּנָן אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּבָּקַע הַקְּדֵרָה׃

סימן רנד

א דִּינֵי תַּבְשִׁילִים הַמּוּכָנִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת כְּדֵי לְהִגָּמֵר בְּשַׁבָּת וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים׃

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ג שֶׁבָּשָׂר חַי מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אֲפִלּוּ בְּתַנּוּר שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְקָטוּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמְבֻשָּׁל בִּקְדֵרָה, שֶׁאֵינָהּ מְמַהֶרֶת לְהִתְבַּשֵּׁל, וּמַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה עַד לְמָחָר, וּבְכָל הַלַּיְלָה יְכוֹלָה לְהִתְבַּשֵּׁל בְּלֹא חִתּוּי בַּגֶּחָלִים, וְהוּא הַדִּין בְּצָלִי שֶׁנִּצְלָה בִּקְדֵרָה.

אֲבָל בְּצָלִי שֶׁאֵצֶל הַגֶּחָלִים אוֹ שֶׁעַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ שָׁם, אֲפִלּוּ הוּא חַי, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא בַּתַּנּוּר וְכִסָּה פִּי הַתַּנּוּר, לְפִי שֶׁהַצָּלִי שֶׁאֵין קְדֵרָה מַפְסֶקֶת בֵּינוֹ לַגֶּחָלִים מְמַהֵר הוּא לִצְלוֹת, וְיוֹכַל לְהִגָּמֵר שֶׁיְּהֵא רָאוּי לִסְעֲדַת הַלַּיְלָה, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְיָסִיר כִּסּוּי הַתַּנּוּר וְיַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים לְגַמּוֹר צְלִיָּתוֹ.

אֶלָּא אִם כֵּן טָח בְּטִיט סָבִיב הַכִּסּוּי, שֶׁאָז אֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִטְרַח כָּל כָּךְ לְסְתּוֹר הַטִּחוּי וְלֹא יִזְכּוֹר עַל הַשַּׁבָּת, לְפִיכָךְ מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּתוֹכוֹ בֵּין צָלִי שֶׁעַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים, בֵּין מְבֻשָּׁל בִּקְדֵרָה, בֵּין חַי לְגַמְרֵי, בֵּין שֶׁהִתְחִיל לִצְלוֹת אוֹ לְהִתְבַּשֵּׁל וְלֹא נִצְלָה וְנִתְבַּשֵּׁל עֲדַיִן כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי:

ב וְכָל זֶה בִּבְשַׂר שׁוֹר וְעֵז אוֹ אַיִל גָּדוֹל וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם מִמִּינִים שֶׁבְּשָׂרָם קָשֶׁה וְאֵין הָרוּחַ מַזִּיק לוֹ, אֲבָל בְּשַׂר גְּדִי וְעוֹף וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם מִמִּינִים שֶׁבְּשָׂרָם רַךְ וְהָרוּחַ מַזִּיק לוֹ — מֻתָּר לְצָלוֹתוֹ עַל הַגֶּחָלִים אוֹ אֲצֶל הַגֶּחָלִים בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר מְכֻסֶּה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ טוּחַ בְּטִיט, בֵּין שֶׁהוּא חַי לְגַמְרֵי בֵּין שֶׁהִתְחִיל לִצְלוֹת וְלֹא נִצְלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי, לְפִי שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יְגַלֶּה פִּי הַתַּנּוּר כְּדֵי לַחְתּוֹת בַּגֶּחָלִים, כֵּיוָן שֶׁהָרוּחַ מַזִּיק לַבָּשָׂר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַגְּדִי וְהָעוֹף הֵם מְנֻתָּחִים לַחֲתִיכוֹת, אֲבָל אִם הֵם שְׁלֵמִים אֵין הָרוּחַ מַזִּיק לָהֶם, וַהֲרֵי דִינָם כִּבְשַׂר שׁוֹר וְעֵז. וְכָל זְמַן שֶׁחָלַל הַגּוּף שָׁלֵם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלָיו רֹאשׁוֹ וּכְרָעָיו — נִקְרָא שָׁלֵם לְעִנְיָן זֶה, שֶׁהַצְּלָעוֹת מְגִנּוֹת עָלָיו מִבִּפְנִים שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הָרוּחַ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִצְלָה מִבְּעוֹד יוֹם מִשְּׁנֵי צְדָדָיו כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי — מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ אֲפִלּוּ הוּא שָׁלֵם, וַאֲפִלּוּ בְּשַׂר שׁוֹר וְעֵז, וַאֲפִלּוּ חוּץ לַתַּנּוּר עַל הַגֶּחָלִים אוֹ אֲצֶל הַגֶּחָלִים. וְאַף לְהָאוֹסְרִים לְהַשְׁהוֹת קְדֵרָה בְּכִירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה כָּל זְמַן שֶׁמִּצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, מִכָּל מָקוֹם בְּצָלִי שֶׁמֻּנָּח עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים מַמָּשׁ — מוּדִים הֵם שֶׁמֻּתָּר כְּשֶׁנִּצְלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי מִבְּעוֹד יוֹם, דְּכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי, אִם יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים יַחֲרוֹךְ הַבָּשָׂר.

אֲבָל בְּצָלִי שֶׁאֵינוֹ עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים מַמָּשׁ — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ שָׁם, אֶלָּא אִם כֵּן נִצְלָה כָּל כָּךְ מִבְּעוֹד יוֹם עַד שֶׁהוּא מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ, לְהָאוֹסְרִים שָׁם לְהַשְׁהוֹת קְדֵרָה עַל גַּבֵּי כִּירָה כָּל זְמַן שֶׁמִּצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר שָׁם שֶׁהַמְנָהָג כְּהַמַּתִּירִין לְהַשְׁהוֹת קְדֵרָה כֹּל שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי מִבְּעוֹד יוֹם. וּלְפִי זֶה, מֻתָּר לְהַשְׁהוֹת הַצָּלִי שֶׁנִּצְלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי מִבְּעוֹד יוֹם אַף שֶׁהוּא חוּץ לַתַּנּוּר סָמוּךְ לַגֶּחָלִים, וְכָל שֶׁכֵּן עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים מַמָּשׁ.

רַק שֶׁצָּרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁיַּמְתִּין לְהָסִיר הַבָּשָׂר מֵעַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים בְּשַׁבָּת עַד לְאַחַר שֶׁכָּבוּ הַגֶּחָלִים, שֶׁלֹּא יְכַבֶּה כְּלוּם בְּסִלּוּקוֹ הַבָּשָׂר שֶׁעֲלֵיהֶם, שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לִקְדֵרָה שֶׁמֻּתָּר לְסַלְּקָהּ מֵעַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ג, לְפִי שֶׁאֵין הַקְּדֵרָה מְכַבָּה אוֹתָם כְּלָל, אֲבָל הַבָּשָׂר מְכַבֶּה אוֹתָם קְצָת (בַּמֹּהַל הַנּוֹטֶה מִמֶּנּוּ) בְּסִלּוּקוֹ מֵהֶם:

ג אִם עָבַר וְהִשְׁהָה צָלִי שֶׁלֹּא נִצְלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַשְׁהוֹת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד — אָסוּר, בֵּין לוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים, עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הִשְׁהָה בְּתַנּוּר מְכֻסֶּה, אֲפִלּוּ אֵינוֹ טוֹחַ בְּטִיט — מֻתָּר בְּדִיעֲבַד, אֲפִלּוּ הוּא בְּשַׂר שׁוֹר וְעֵז, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִים אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁיְּגַלֶּה פִּי הַתַּנּוּר כְּדֵי לַחְתּוֹת. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּדִיעֲבַד.

וְכֵן אִם הִשְׁהָה בְּשַׂר גְּדִי מְנֻתָּח וְכֵיוֹצֵא בּוֹ אֵצֶל הַגֶּחָלִים וְלֹא עַל הַגֶּחָלִים מַמָּשׁ, בֵּין בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר אֲפִלּוּ מְגֻלֶּה, בֵּין חוּץ לַתַּנּוּר — יֵשׁ לְהַתִּיר בְּדִיעֲבַד, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִים אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁיַּחְתֶּה בַּגֶּחָלִים, דְּכֵיוָן שֶׁהַבָּשָׂר הוּא רַךְ, אִם יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים יִתְחָרֵךְ הַבָּשָׂר, שֶׁאֵין צָרִיךְ אֶלָּא חֲמִימוּת הָאֵשׁ בִּלְבָד.

אֲבָל עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים מַמָּשׁ, אֲפִלּוּ בְּשַׂר גְּדִי — אָסוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, אִם לֹא נִצְלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי מִבְּעוֹד יוֹם, דְּכֵיוָן שֶׁהִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים מַמָּשׁ אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אֶלָּא שֶׁיִּצָּלֶה מְהֵרָה אַף עַל פִּי שֶׁיִּתְחָרֵךְ, וְשֶׁמָּא יַחְתֶּה. אֲבָל כְּשֶׁנִּצְלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי, מַאַחַר שֶׁרָאוּי לַאֲכִילָה קְצָת — לָמָּה יַחְתֶּה לְהַפְסִידוֹ? וּלְפִיכָךְ, מֻתָּר אֲפִלּוּ לְהָאוֹסְרִים לְכַתְּחִלָּה אַף בְּקְדֵרָה:

ד פֵּרוֹת הַנֶּאֱכָלִים חַיִּין, כְּגוֹן תַּפּוּחִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם — מֻתָּר לְצָלוֹתָם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁהוּת שֶׁיִּצָּלוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וּמֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָם אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים מַמָּשׁ, לְפִי מִנְהָגֵנוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁכֹּל שֶׁנִּצְלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ, וּפֵרוֹת שֶׁנֶּאֱכָלִים חַיִּין אֵינָן גְּרוּעִים מִצָּלִי שֶׁנִּצְלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ אָסוּר לְהַנִּיחָם בְּכָל מָקוֹם שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְחַמֵּם עַד שֶׁהַיָּד

סוֹלֶדֶת בּוֹ, וַאֲפִלּוּ לְסַמְכָם אֵצֶל הַתַּנּוּר קֹדֶם שֶׁיַּסַּק הַתַּנּוּר אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן נִצְלוּ כָּל צָרְכָן מִבְּעוֹד יוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָן רנ"ג.

אֲפִלּוּ אִם הִטְמִינָם מִבְּעוֹד יוֹם אֵצֶל קְדֵרָה חַמָּה הַמְכֻסָּה בִּבְגָדִים אוֹ בְּשֶׁאָר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, וּבְשַׁבָּת נָפַל הַכִּסּוּי — אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ עֲלֵיהֶם אִם עֲדַיִן לֹא נִתְבַּשְּׁלוּ כָּל צָרְכָן וְהַיְד סוֹלֶדֶת שָׁם. וְכֵן אָסוּר לְהוֹסִיף עוֹד בֶּגֶד אַחֵר בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַהֵר לִגְמוֹר בִּשּׁוּלָם בְּשַׁבָּת:

ה אֲבָל פֵּרוֹת שֶׁאֵין נֶאֱכָלִים כְּשֶׁהֵם חַיִּים, וַאֲפִלּוּ בָּצָל שֶׁלִּפְעָמִים אוֹכְלִים אוֹתוֹ חַי, מִכָּל מָקוֹם אֵין טוֹב לְאָכְלוֹ חַי כְּמוֹ תַּפּוּחִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, וְהוּא הַדִּין כָּל דָּבָר שֶׁאֵין טוֹב לְאָכְלוֹ חַי — אָסוּר לְצָלוֹתוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁיִּצָּלֶה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי. אֲבָל אִם לֹא נִצְלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי מִבְּעוֹד יוֹם — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַשְׁהוֹת בְּשַׂר שׁוֹר וְעֵז שֶׁלֹּא נִצְלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי:

ו אָסוּר לִתֵּן סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה פַּת לַתַּנּוּר שֶׁהָיָה בִּימֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁהוּא גָּרוּף וְקָטוּם, אוֹ לְתַנּוּר שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינוֹ גָרוּף וְקָטוּם, וְלֹא חָרְרָה עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם כְּדֵי שֶׁיִּקָּרְמוּ פְּנֵי הַפַּת הַמְּדֻבָּקִים בַּתַּנּוּר וּפָנֶיהָ שֶׁל צַד חֲלַל הַתַּנּוּר, וְכֵן בַּחֲרָרָה, שֶׁאֵז אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַחְתֶּה, שֶׁלֹּא יַפְסִיד הַפַּת. וְעִסָּה הַמְמֻלָּאָה בְּבָשָׂר אוֹ בְּדָגִים (אוֹ בִּגְבִינָה) — צָרִיךְ שֶׁיִּקָּרְמוּ פָּנֶיהָ מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה וְיִתְבַּשֵּׁל הַמִּלּוּי שֶׁבְּתוֹכָהּ כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי. וְכָל פַּת שֶׁנֶּאֱפֵית כָּל כָּךְ עַד שֶׁאִם פּוֹרְסָהּ אֵין חוּטִים נִמְשָׁכִים מִמֶּנָּה, בְּיָדוּעַ שֶׁקָּרְמוּ פָּנֶיהָ כָּרָאוּי, עַיֵּן סִמָן תס"א.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵיזֶה צַד הַפַּת שֶׁקָּרַם תְּחִלָּה דַּי בְּכָךְ. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּדִיעֲבַד, שֶׁאִם עָבַר וְנָתַן פַּת לַתַּנּוּר סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְלֹא קָרְמוּ אֶלָּא פָּנֶיהָ הַמְּדֻבָּקִים בַּתַּנּוּר, שֶׁמִּן הַסְּתָם אוֹתוֹ הַצַּד קָרַם תְּחִלָּה, וְכֵן פְּנֵי הַחֲרָרָה שֶׁלְּצַד הַגֶּחָלִים — מֻתָּר לוֹ לְאָכְלָהּ בְּשַׁבָּת.

אֲבָל אִם לֹא קָרְמוּ פָּנֶיהָ כְּלָל — אֲסוּרָה בֵּין לוֹ בֵּין לְאֲחֵרִים עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, אֲפִלּוּ נִתְּנָהּ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה מַמָּשׁ בְּעִנְיָן שֶׁכֵּיוֹצֵא בָּזֶה גַּבֵּי בָּשָׂר שֶׁבִּקְדֵרָה הָיָה מֻתָּר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה כֵּיוָן שֶׁהוּא חַי לְגַמְרֵי סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, מִכָּל מָקוֹם בְּפַת וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה כְּגוֹן עוּגָה וּמִינֵי בָצֵק שֶׁאוֹפִין בִּקְדֵרָה — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, לְפִי שֶׁהֵן אֵינָן צְרִיכִים

שֶׁהוּת גָּדוֹל לְאַפְיָתָן] כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְבַשּׁוֹל בָּשָׂר, וְיכוֹלִין הֵן לְהַגְמֵר שֶׁיְּהוּ רְאוּיִין לִסְעֲדַת הַלַּיְלָה, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים לְגָמוּר אֲפִיָּתָן לְצֹרֶךְ סְעֲדַת הַלַּיְלָה:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנִּתְּנָה בְּמֵזִיד, אֲבָל אִם הָיְה שׁוֹגֵג — מֻתָּר לוֹ לְרַדּוֹת מִמֶּנָּה כְּדֵי מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת שֶׁל שַׁבָּת אִם אֵין לוֹ פַּת אַחֶרֶת לְשַׁבָּת. וְיָכוֹל לוֹמַר לַאֲחֵרִים שֶׁאֵין לָהֶם פַּת לְשַׁבָּת: "בֹּאוּ וּרְדוּ לָכֶם מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת".

וּכְשֶׁהוּא רוֹדֶה — לֹא יִרְדֶּה בְּמִרְדֶּה, אֶלָּא בְּסַכִּין וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְרַדּוֹת בְּשִׁנּוּי — יָכוֹל לְרַדּוֹת בְּמִרְדֶּה כְּדַרְכּוֹ:

ח וְלָמָּה לֹא קָנְסוּ עַל הַשּׁוֹגֵג כְּמוֹ שֶׁקָּנְסוּ עַל הַמַּשְׁהֶה תַּבְשִׁיל בְּשׁוֹגֵג אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ תַּבְשִׁיל אַחֵר? לְפִי שֶׁאֵין חִיּוּב כָּל כָּךְ לֶאֱכוֹל תַּבְשִׁיל בְּשַׁבָּת, אֲבָל בְּלֹא פַּת אִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּם מִצְוַת שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ד.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין לוֹ מַה לֶּאֱכוֹל כְּלָל בְּשַׁבָּת כִּי אִם אוֹתוֹ הַתַּבְשִׁיל בִּלְבָד שֶׁהִשְׁהָה בְּשׁוֹגֵג — מֻתָּר לוֹ לֶאֱכָלוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, שֶׁאָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רפ"ח.

וְאִם יֵשׁ לוֹ חֲתִיכַת פַּת גְּדוֹלָה מַסְפֶּקֶת לְשָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת — אָסוּר לוֹ לֶאֱכוֹל בְּשַׁבָּת מִפַּת זוֹ שֶׁנֶּאֱפֵית בְּאִסּוּר כְּדֵי לְבָרֵךְ עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁלֵמִים, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר מִצְוַת שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת בְּשַׁבָּת יָכוֹל לְקַיֵּם בְּלֹא פַּת זוֹ:

ט לֹא הִצְרִיכוּ לְרַדּוֹת בְּשִׁנּוּי אֶלָּא כְּשֶׁנֶּאֱפֵית בְּאִסּוּר, אֲבָל אִם נֶאֱפֵית בְּהֶתֵּר, כְּגוֹן שֶׁקָּרְמוּ פָּנֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם, אוֹ בְּתַנּוּר שֶׁלָּנוּ הַגָּרוּף וְקָטוּם, אוֹ שֶׁפִּי הַתַּנּוּר מְכֻסֶּה וְטוּחַ בְּטִיט, שֶׁאָז אֵין לָחוּשׁ לְחִתּוּי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — מֻתָּר לְרַדּוֹת בְּמִרְדֶּה כְּדַרְכּוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא צֹרֶךְ שַׁבָּת, שֶׁאֵין לוֹ פַּת אַחֶרֶת. אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ פַּת אַחֶרֶת — אָסוּר לְרַדּוֹת אֲפִלּוּ בְּשִׁינּוּי, שֶׁרְדִיַּת הַפַּת הִיא אֲסוּרָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְלֹא הִתִּירוּהָ אֶלָּא לְצֹרֶךְ שַׁבָּת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתַנּוּרִים שֶׁבִּימֵיהֶם, שֶׁהָיָה כְּעֵין קְדֵרָה וְהָיוּ מַדְבִּיקִים פַּת לְדָפְנֵי הַתַּנּוּר וְשַׁיָּךְ בָּהֶם רְדִיָּה. אֲבָל בַּתַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ שֶׁהַפַּת מֻנַּחַת עַל שׁוּלֵי הַתַּנּוּר — לֹא שַׁיָּךְ בָּהֶם כְּלָל רְדִיָּה, וּמֻתָּר לְהוֹצִיא מֵהַתַּנּוּר כָּל הַפַּת שֶׁנֶּאֱפֵית בְּהֶתֵּר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת אַחֶרֶת. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יוֹצִיא בְּרַחַת, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, אֶלָּא יִתְחוֹב בָּהּ סַכִּין וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ יוֹצִיאָהּ בְּמַקֵּל:

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁדַּעְתּוֹ לֶאֱכוֹל בְּשַׁבָּת מֵהַפַּת שֶׁמּוֹצִיא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהּ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַחֶרֶת. אֲבָל אִם אֵין דַּעְתּוֹ לֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה — אָסוּר לְהוֹצִיאָהּ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי, שֶׁאָסוּר לְהָכִין מִשַּׁבָּת לְחֹל אֲפִלּוּ בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם טֹרַח מְלָאכָה אֶלָּא טִלְטוּל בְּעָלְמָא, כְּגוֹן לְהָבִיא יַיִן מֵהַמַּרְתֵּף לַבַּיִת בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ הַבְדָּלָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג לְעִנְיַן יוֹם טוֹב, עַיֵּן שָׁם:

יא אֲפִלּוּ אִם אֵין דַּעְתּוֹ לֶאֱכוֹל מֵהַפַּת בְּשַׁבָּת — אָסוּר לִתְּנהּ לְתַנּוּר שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינוֹ נָרוּף וְקָטוּם סָמוּךְ לַחֻשְּׁכָה כָּל כָּךְ שֶׁאֵין שָׁהוּת שֶׁיְּקָרְמוּ פָּנֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹפֶה אוֹתָהּ לְצֹרֶךְ מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וּבְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ יְכוֹלָה לְהֵאָפוֹת בְּלֹא חִתּוּי, מִכָּל מָקוֹם חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִמְלֹךְ אַחַר כָּךְ לֶאֱכָלָהּ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לוֹ לְהוֹצִיאָהּ מִתַּנּוּר שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵין בּוֹ רְדִיָּה, וְכֵיוָן שֶׁיִּהְיֶה דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ לֶאֱכָלָהּ, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים לְגַמּוֹר אֲפִיָּתָהּ, שֶׁמִּטַּעַם זֶה אָסוּר לְהַשְׁהוֹת תַּבְשִׁיל לְצֹרֶךְ סְעֻדַּת שַׁחֲרִית בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ לְצֹרֶךְ סְעֻדַּת הַלַּיְלָה, מִשּׁוּם גְּזֵרַת שֶׁמָּא יַחְתֶּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ג, אַף עַל פִּי שֶׁעַד סְעֻדַּת שַׁחֲרִית יוּכַל לְהִתְבַּשֵּׁל בְּלֹא חִתּוּי:

יב מִי שֶׁנָּתַן פַּת לַתַּנּוּר בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, וְנִמְלַךְ לִרְדּוֹתָהּ מֵהַתַּנּוּר קֹדֶם שֶׁתֹּאפֶה — מֻתָּר לוֹ לִרְדּוֹתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ צֹרֶךְ שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לַאֲכִילָה, וַאֲפִלּוּ בְּתַנּוּרִים שֶׁלָּהֶם שֶׁשַּׁיָּךְ בָּהֶם רְדִיָּה, שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי אִסּוּר סְקִילָה אוֹ לִידֵי אִסּוּר חַטָּאת. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר לוֹ לִרְדּוֹת עַל יְדֵי שִׁנּוּי — יְשַׁנֶּה.

אֲבָל לְאָדָם אַחֵר לֹא הִתִּירוּ לִרְדּוֹת אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא חֲבֵרוֹ לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת אוֹ סְקִילָה, שֶׁאֵין אוֹמְרִים לְאָדָם: "חֲטֹא כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה חֲבֵרְךָ", כֵּיוָן שֶׁחֲבֵרוֹ פָּשַׁע בְּמַה שֶׁנָּתַן הַפַּת לַתַּנּוּר, עַיֵּין סוֹף סִמָּן ש"[ו]:

יג לֹא יְמַלֵּא אָדָם קְדֵרָה עֲסָסִיּוֹת וְתוּרְמָסִין אוֹ שְׁאָר כָּל מִינֵי קִטְנִיּוֹת וְיַנִּיחַ עַל גַּבֵּי כִּירָה אוֹ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינוֹ טוּחַ בְּטִיט אִם אֵינָן[ו] גְּרוּפִים וּקְטוּמִים, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁיִּתְבַּשְּׁלוּ כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסְאִי לְפִי מִנְהָגֵנוּ. אֲבָל אִם אֵין שָׁהוּת בַּיּוֹם כָּל כָּךְ — אָסוּר לְהַנִּיחָהּ שָׁם אֲפִלּוּ סָמוּךְ לַחֻשְּׁכָה מַמָּשׁ, בְּעִנְיָן שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּבָשָׂר מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ שָׁם, כֵּיוָן שֶׁהוּא חַי לְגַמְרֵי סָמוּךְ לַחֻשְּׁכָה וְלֹא יוּכַל לְהִגָּמֵר עוֹד לְסְעֻדַּת

הַלַּיְלָה, אֲבָל כָּל מִינֵי קִטְנִיּוֹת הֵם מְמַהֲרִים לְהִתְבַּשֵּׁל, וְיכוֹלִין לְהִגָּמֵר לִסְעֻדַּת הַלַּיְלָה. וְכֵן הַדִּין בְּכָל מִינֵי יְרָקוֹת.

וְאִם עָבַר וְהִנִּיחָהּ שָׁם, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, וְלֹא נִתְבַּשְּׁלוּ כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי מִבְּעוֹד יוֹם — אֲסוּרִים עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ:

יד וְכֵן הַדִּין בְּנוֹתֵן מַיִם בִּקְדֵרָה לְחַמְּמָם לְתַנּוּר שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינוֹ גָרוּף וְקָטוּם (לְצֹרֶךְ שְׁתִיָּה אוֹ אֲפִלּוּ) לְצֹרֶךְ הֲדָחַת כֵּלִים בְּשַׁבָּת, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּנִּיחַ שָׁם הַקְּדֵרָה מִבְּעוֹד יוֹם כָּל כָּךְ שֶׁיְּהֵא שָׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְחַמֵּם חֲצִי הַחִמּוּם לְכַתְּחִלָּה לְפִי מִנְהָגֵנוּ, אוֹ שֶׁיֵּחַמּוּ כָּל צָרְכָּם לְהָאוֹסְרִים לְהַשְׁהוֹת שָׁם תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי אוֹ אֲפִלּוּ כָּל צָרְכּוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ, וְהַמַּיִם חַמִּין גַּם כֵּן מִצְטַמְּקִין וְרַע לָהֶן.

אֲבָל לֹא יַנִּיחֶנָּה שָׁם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה מַמָּשׁ, שֶׁהַמַּיִם גַּם כֵּן הֵם מְמַהֲרִים לְהִתְחַמֵּם. וְאַף שֶׁהַמַּיִם רְאוּיִים לִשְׁתִיָּה גַּם כְּשֶׁהֵם צוֹנְנִים, מִכָּל מָקוֹם אֵינָם טוֹבִים כָּל כָּךְ כְּפֵרוֹת הַנֶּאֱכָלִים חַיִּים שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְאִם עָבַר וְהִנִּיחַ שָׁם, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, וְלֹא נִתְחַמְּמוּ שְׁלִישׁ חִמּוּמָם מִבְּעוֹד יוֹם — אֲסוּרִים עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ:

טו אָסוּר לִתֵּן מַיִם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה לְתוֹךְ קְדֵרָה הַקְּבוּעָה בְּתוֹךְ תַּנּוּר בֵּית הַחֹרֶף, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁהוּת שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְחַמֵּם חֲצִי חִמּוּמָם מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאַף שֶׁכַּוָּנָתוֹ שֶׁלֹּא תִבָּקַע הַקְּדֵרָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁחָפֵץ גַּם כֵּן בַּמַּיִם הַלָּלוּ שֶׁיִּתְחַמְּמוּ כְּדֵי לְהַדִּיחַ בָּהֶם כֵּלִים בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁדָּרֵךְ הוּא לְהַדִּיחַ בָּהֶם — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּתִּר לִסְמוֹךְ אֵצֶל תַּנּוּר שֶׁאֵינוֹ גָרוּף וְקָטוּם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ג, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁקְּדֵרָה זוֹ בּוֹלֶטֶת עַל הַגֶּחָלִים שֶׁבַּתַּנּוּר — הֲרֵי זֶה כְּמַשֶּׁהֶה עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים מַמָּשׁ).

וְאִם עָבַר וְנָתַן, אֲפִלּוּ בְּשׁוֹגֵג, וְלֹא נִתְחַמְּמוּ שְׁלִישׁ חִמּוּמָם מִבְּעוֹד יוֹם — אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַדִּיחַ בָּהֶם כֵּלִים עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נְתָנָם שָׁם קֹדֶם שֶׁהֶחֱסַק הַתַּנּוּר — אֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל אִם הָיָה שׁוֹגֵג):

סימן רנה

א **הֲכָנַת הָאֵשׁ קֹדֶם הַכְנָסַת שַׁבָּת וּבוֹ ד' סְעִיפִים**:

אָסוּר לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה מֵעֲצִים סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, אֶלָּא אִם כֵּן מַצִּית בָּהֶם הָאוּר כָּל כָּךְ עַד

שֶׁתְּהֵא הַשַּׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ בְּלִי סִיּוּעַ עֵצִים אֲחֵרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתֶּה בָּהּ בְּשַׁבָּת וְיָנִיד הָעֵצִים כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה הַשַּׁלְהֶבֶת.

וְאִם הוּא עֵץ יְחִידִי — צָרִיךְ שֶׁיֶּאֱחוֹז הָאוּר מִבְּעוֹד יוֹם בְּרֹב הַקֻּפּוֹ וּבְרֹב עָבְיוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּכַנֵּס הָאוּר בְּעֹבִי הָעֵץ עַד רֻבּוֹ, וּמִבַּחוּץ יַקִּיפֶנּוּ גַּם כֵּן עַד רֹב הַקֻּפּוֹ, שֶׁאָז יִדָּלֵק מֵאֵלָיו בְּשַׁבָּת, וְלֹא יִצְטָרֵךְ כְּלָל לַהֲנִידוֹ:

ב עֵצִים שֶׁלֹּא הֻדְלְקוּ מִבְּעוֹד יוֹם כְּשֶׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהֻדְלְקוּ אַחַר כָּךְ מֵאֵלֵיהֶם בְּשַׁבָּת בְּעִנְיָן שֶׁשּׁוּב אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַחְתֶּה בָּהֶם — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לֵהָנוֹת מֵהֶם בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁהֻדְלְקוּ מִבְּעוֹד יוֹם בְּאִסּוּר.

אֲבָל אִם הֻדְלְקוּ מִבְּעוֹד יוֹם כְּשֶׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר — יָכוֹל לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּם וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָן, בֵּין שֶׁהֵם עַל גַּבֵּי קַרְקַע, בֵּין שֶׁהֵם עַל גַּבֵּי מְנוֹרָה.

וַאֲפִלּוּ מִדְּבָרִים שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת מֵהֶם פְּתִילָה לְנֵר מִפְּנֵי שֶׁהָאוֹר מְסַכְסֶכֶת בָּהֶם וְאֵינָהּ נֶאֱחֶזֶת בָּהֶם יָפֶה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ד — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מֵהֶם מְדוּרָה בְּכָל מָקוֹם, לְפִי שֶׁבִּמְדוּרָה שֶׁהִיא הֶסֵּק גָּדוֹל מַבְעִיר הָאֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ:

ג יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבַּפֶּחָמִין אֲפִלּוּ לֹא אָחַז בָּהֶם הָאוּר אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא מִבְּעוֹד יוֹם — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, לְפִי שֶׁהֵם דּוֹלְקִים וְהוֹלְכִים מֵאֲלֵיהֶם.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה. וּבְדִבְרֵי סוֹפְרִים — הַלָּךְ אַחַר הַמַּקֵּל:

ד מְדוּרָה שֶׁל זֶפֶת וְשֶׁל גְּפְרִית וְשֶׁל קַשׁ וּגְבָבָא, אֲפִלּוּ לֹא אָחַז בָּהֶן הָאוּר אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁהֵם דּוֹלְקִים וְהוֹלְכִים מֵאֲלֵיהֶם. וְכֵן מְדוּרָה שֶׁל קָנִים וְשֶׁל גַּרְעִינֵי תְּמָרִים כְּשֶׁהֵם מְפֹרָדִים. אֲבָל אִם הַקָּנִים הֵם אֲגוּדִים וְהַגַּרְעִינִים הֵם בַּסַּל — צְרִיכִים שֶׁיַּצִּית בָּהֶם הָאוּר כָּל כָּךְ בְּעִנְיָן שֶׁתְּהֵא הַשַּׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ, לְפִי שֶׁאֵין הַשַּׁלְהֶבֶת יְכוֹלָה לִכָּנֵס בָּהֶם מֵאֵלֶיהָ:

סימן רנו

שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת שֶׁתָּקְעוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּיִשּׁוּבָן תִּקְּנוּ חֲכָמִים לִתְקוֹעַ שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ, לְהַבְדִּיל הָעָם מִן הַמְּלָאכָה. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ בִּקְהִלּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁכֹּל שֶׁהוּא סָמוּךְ לְשַׁבָּת כַּחֲצִי שָׁעָה אוֹ שָׁעָה, שֶׁמַּכְרִיז שְׁלִיחַ צִבּוּר לְהָכִין עַצְמָן לְשַׁבָּת, שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ

שֶׁיִּתְבַּאֵר בְּסִמָּן רס"א. וְכֵן רָאוּי לִנְהוֹג בְּכָל מָקוֹם (שֶׁמְּאַחֲרִים תְּפִלַּת עַרְבִית).
וְעַל כָּל פָּנִים צָרִיךְ לִשְׁלוֹחַ אִישׁ לְבַטֵּל הַבַּעֲלֵי מְלָאכוֹת מִמְּלַאכְתָּם מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, דְּהַיְנוּ שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה קֹדֶם הַלַּיְלָה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבַּאֵר בְּסִמָּן רנ"א.
וְגַם פְּרַקְמַטְיָא, אַף שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת אַחַר הַמִּנְחָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבַּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם רָאוּי לִשְׁלוֹחַ אִישׁ לְסִגּוֹר הַחֲנָיוֹת כְּמוֹ שָׁעָה קֹדֶם הַלַּיְלָה, כִּי פְּעָמִים רַבּוֹת יוֹצֵא מֵהֶן מַכְשֵׁלָה גְּדוֹלָה, שֶׁלִּפְעָמִים בָּא שַׂר אֶחָד וְנִמְשָׁךְ הַמַּשָּׂא וּמַתָּן עַד הַלַּיְלָה מַמָּשׁ, וְהַקּוֹלָר תָּלוּי בְּצַוָּאר רָאשֵׁי הָעָם, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמִים מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר "וַאֲשִׁימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם".
וְגַם צָרִיךְ לְהַזְהִיר רֹב הָעָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הֶתֵּר שֶׁכָּל עוֹד שֶׁלֹּא אָמְרוּ "בָּרְכוּ" עוֹשִׂין כָּל הַצָּרִיךְ לָהֶם לְשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לַיְלָה מַמָּשׁ. וְלָכֵן יֵשׁ לְהַקְדִּים אֲמִירַת "בָּרְכוּ", וְאֵין לְהַמְתִּין עַל אָדָם גָּדוֹל שֶׁעֲדַיִן לֹא בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כִּי זְכוּת הוּא לוֹ שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שַׁבָּת עַל יָדוֹ, וְהֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ:

סימן רנז

א דִּינֵי הַטְמָנַת הַחַמִּין וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:

הַבָּא לְסַלֵּק קְדֵרָה מֵעַל גַּבֵּי כִּירָה וּלְהַטְמִינָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִצְטַנֵּן — אָסוּר לוֹ לְהַטְמִינָהּ בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ, דְּהַיְנוּ אֵפֶר שֶׁמְּעֹרָב בּוֹ גֶּחָלִים, וְאַחַר כָּךְ בְּשַׁבָּת יִשְׁכַּח וְיַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים.
וְאִם עָבַר וְהִטְמִין אֲפִלּוּ בְּשׁוֹגֵג — הַתַּבְשִׁיל אָסוּר, בֵּין לוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים, עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אִם הוּא מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה צוֹנֵן וְנִתְחַמֵּם עַל יְדֵי הַטְמָנָה זוֹ. אֲבָל אִם הוּא עוֹמֵד בַּחֲמִימוּתוֹ כְּשָׁעָה הָרִאשׁוֹנָה וְהוּא דָּבָר שֶׁמִּצְטַמֵּק וְרַע לוֹ — מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל מִן הָאִסּוּר.
אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר אֲפִלּוּ הוּא מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְהַשְׁהָיָה שֶׁמֻּתָּר לְהַשְׁהוֹת עַל גַּבֵּי כִּירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה כֹּל שֶׁהַתַּבְשִׁיל נִתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוּסְאִי מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁסְּתָם הַטְמָנָה הִיא לְצֹרֶךְ מָחָר, שֶׁמַּטְמִינָהּ וּמְכַסָּהּ שֶׁלֹּא תִתְקָרֵר עַד לְמָחָר, וּלְפִיכָךְ צְרִיכָה יוֹתֵר לְחוּתוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקָרֵר הַתַּבְשִׁיל בְּכָל הַלַּיְלָה, אֲבָל סְתָם שְׁהִיָּה הִיא לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה, שֶׁהֲרֵי מַנִּיחָהּ מְגֻלָּה, וּלְכָךְ אֵינָהּ צְרִיכָה כָּל כָּךְ לְחוּתוּ כֹּל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוּסְאִי מִבְּעוֹד יוֹם, וַאֲפִלּוּ אִם מַשְׁהֶה אוֹתָהּ עַד לְמָחָר אֵין לְחוּשׁ לְחוּתוּ,

לְפִי שֶׁאֵין מְעַט חִתּוּי מוֹעִיל לָהּ לִשְׁמוֹר חֲמָהּ עַד לְמָחָר כֵּיוָן שֶׁהִיא מְגֻלָּה, אֲבָל כְּשֶׁהִיא טְמוּנָה מוֹעִיל לָהּ מְעַט חִתּוּי, לָכֵן חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַחְתֶּה אִם הִיא טְמוּנָה בְּרֶמֶץ, וְגָזְרוּ עַל כָּל דָּבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל מִשּׁוּם רֶמֶץ, וַאֲפִלּוּ אִם מַטְמִין לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה, שֶׁלֹּא חָלְקוּ חֲכָמִים בִּגְזֵרָתָם.

וּמִטַּעַם זֶה אָסוּר לְהַטְמִין אֲפִלּוּ בָּשָׂר שֶׁהוּא חַי לְגַמְרֵי סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ לְפִי שֶׁמַּסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ עַד לְמָחָר, וּבְכָל הַלַּיְלָה יוּכַל לְהִתְבַּשֵּׁל בְּלֹא חִתּוּי, וְאִם יוּכַל לְהִתְקָרֵר אַחַר כָּךְ אַף אִם יַחְתֶּה מְעַט לֹא יוֹעִיל כְּלוּם כֵּיוָן שֶׁהוּא מְגֻלֶּה, אֲבָל בְּהַטְמָנָה יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַחְתֶּה אַחַר גְּמַר בִּשּׁוּלוֹ לְהַחֲזִיק חֲמוֹ שֶׁלֹּא יִתְקָרֵר, שֶׁמְּעַט חִתּוּי יוֹעִיל לָזֶה.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאַף לְהַטְמִין בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל מִבְּעוֹד יוֹם מֻתָּר כֹּל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי, אוֹ שֶׁהוּא חַי לְגַמְרֵי סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לְהַשְׁהוֹת עַל גַּבֵּי כִּירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ג.

וּבְמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל עַל פִּי סְבָרָא זוֹ — אֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם. אֲבָל אֵין לְנָהוֹג כֵּן בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת.

וְיֵשׁ מְקִלִּין עוֹד שֶׁאַף אִם אֵינוֹ חַי סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, מִכָּל מָקוֹם אִם מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ עַד לְמָחָר — דַּיְנוֹ כְּחַי לְגַמְרֵי, וּמֻתָּר לְהַטְמִינוֹ לְצֹרֶךְ מָחָר אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ עֲדַיִן לְמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי. וְאֵין לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא זוֹ אֶלָּא בְּדִיעֲבַד, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְהֵא רָגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן:

ב בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ אָסוּר לְהַטְמִין הַחַמִּין אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְרֶמֶץ כְּלָל. וְלָמָּה אָסְרוּ? גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְצָא קְדֵרָה צוֹנֶנֶת כְּשֶׁיָּבֹא לְסַלְּקָהּ מֵהַכִּירָה וּלְהַטְמִינָהּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, וְיִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְיַרְתִּיחֶנָּה עַל גַּבֵּי הָאוּר, וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל.

וּלְהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין בִּשּׁוּל בְּדָבָר שֶׁהוּא מְבֻשָּׁל כְּבָר אַף שֶׁנִּצְטַנֵּן אַחַר כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ח, חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּנֶּחָלִים לְהַרְתִּיחָהּ, וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מַבְעִיר.

אֲבָל בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָפֵק חֲשֵׁכָה — מֻתָּר לְהַטְמִין בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף

הֶבֶל, לְפִי שֶׁסְּתָם קְדֵרוֹת עֲדַיִן רוֹתְחוֹת הֵן בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁסְּמוּךְ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת מַעֲבִירָן מֵעַל גַּבֵּי הָאוּר, וְאֵין לְחוּשׁ שְׁמָא נִצְטַנְּנָה וְיֵרְתִּיחֶנָּה:

ג אֲפִלּוּ תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וּמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ — אָסוּר לְהַטְמִין מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל:

ד אָסוּר לְכַפּוֹת כְּלִי עַל קְדֵרָה רוֹתַחַת לִשְׁמוֹר חַמָּהּ (אִם כֻּלָּהּ טְמוּנָה תַּחְתָּיו), אֶלָּא אִם כֵּן הַכְּלִי הוּא רָחָב, שֶׁאֵין דָּפְנוֹתָיו נוֹגְעִים בְּצַדֵּי הַקְּדֵרָה, שֶׁאָז אֵין כַּאן הַטְמָנָה כְּלָל. אֲבָל מֻתָּר לְכַפּוֹת כְּלִי עַל הַתַּבְשִׁיל כְּדֵי לְשָׁמְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים, אוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְטַנֵּף בָּעַפְרוּרִית, לְפִי שֶׁאֵין זֶה כְּמַטְמִין לְהַחֵם, אֶלָּא כְּשׁוֹמֵר וְנוֹתֵן כִּסּוּי עַל הַקְּדֵרָה:

ה אֵלּוּ הֵם דְּבָרִים הַמּוֹסִיפִים הֶבֶל, פְּסֹלֶת שֶׁל זֵיתִים וְשֶׁל שַׁמְשְׁמִין לְאַחַר שֶׁהוֹצִיאוּ שַׁמְנָן, וְזֶבֶל, וּמֶלַח, וְסִיד, וְחוֹל, בֵּין שֶׁהֵם לַחִים בֵּין שֶׁהֵם יְבֵשִׁים, וְתֶבֶן, וְזָגִין דְּהַיְנוּ פְּסֹלֶת שֶׁל עֲנָבִים לְאַחַר שֶׁהוֹצִיאוּ יֵינָם, וּמוֹכִין (פֵּרוּשׁ כָּל דָּבָר רַךְ קְרוּי מוֹכִין, כְּגוֹן צֶמֶר גֶּפֶן וּתְלִישֵׁי צֶמֶר רַךְ שֶׁל בְּהֵמָה, וּגְרִידַת בָּגָדִים בְּלוּיִים), וַעֲשָׂבִים, בִּזְמַן שֶׁאַרְבָּעְתָּן לַחִים, אֲפִלּוּ הֵם לַחִים מֵחֲמַת מַיִם צוֹנְנִים שֶׁנָּפְלוּ עֲלֵיהֶם.

אֲבָל כָּל מִינֵי כְּסוּת, וּפֵרוֹת, וְנוֹצוֹת כָּל הָעוֹפוֹת, וּנְעֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן דַּקָּה, וּנְסֹרֶת שֶׁל חָרָשִׁים, וְעוֹרוֹת, בֵּין עֲבוּדִין בֵּין שֶׁאֵינָן עֲבוּדִין, וְגִזֵּי צֶמֶר — אֵינָן מוֹסִיפִים הֶבֶל בְּכָל עִנְיָן:

ו אֶפֶר שֶׁאֵין גֶּחָלִים מְעֹרָבִים בּוֹ אֲפִלּוּ הוּא חַם — אֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל. וְאִם הִטְמִין בּוֹ קְדֵרָה מִבְּעוֹד יוֹם, וּבְשַׁבָּת מָצָא בּוֹ מְעַט גֶּחָלִים בּוֹעֲרוֹת סָבִיב לָהּ אוֹ תַּחְתֶּיהָ — אֵין לְאֱסוֹר הַתַּבְשִׁיל בְּדִיעֲבַד, מֵאַחַר שֶׁעִקַּר הַהַטְמָנָה הָיְתָה בְּדָבָר הַמֻּתָּר:

ז מֻתָּר לְהַטְמִין בִּסְלָעִים מִבְּעוֹד יוֹם אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִים הֶבֶל, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי כְּלָל שֶׁיַּטְמִין בִּסְלָעִים, מִשּׁוּם שֶׁהֵם מְשַׁבְּרִים הַקְּדֵרָה, אוֹ שֶׁמְּקַלְקְלִים הַמַּאֲכָל, וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי כְּלָל — לֹא גָּזְרוּ בּוֹ חֲכָמִים.

אֲבָל דָּבָר שֶׁלִּפְעָמִים טוֹמְנִים בּוֹ אַף שֶׁאֵינוֹ מָצוּי כָּל כָּךְ — גָּזְרוּ בּוֹ חֲכָמִים שֶׁלֹּא לְהַטְמִין בּוֹ אִם הוּא מוֹסִיף הֶבֶל:

ח טָמַן מִבְּעוֹד יוֹם בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, וְנִתְגַּלָּה מִבְּעוֹד יוֹם, בֵּין שֶׁנִּתְגַּלָּה מֵאֵלָיו בֵּין שֶׁגִּלָּהוּ בְּיָדַיִם, וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר וּלְכַסּוֹתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם אוֹ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ — אָסוּר לְכַסּוֹתוֹ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּמַטְמִין לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁבְּתְחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת

הָיָה מְגֻלֶּה.

אֲבָל אִם הָיָה טָמוּן בְּתְחִלַּת כְּנִיסַת (הַשַּׁבָּת) הַלַּיְלָה וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּלָּה — מֻתָּר לַחֲזוֹר וּלְכַסּוֹתוֹ, בֵּין שֶׁנִּתְגַּלָּה מֵאֵלָיו בֵּין שֶׁגִּלָּהוּ בְּיָדַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר וּלְכַסּוֹתוֹ. וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לְגַלּוֹתוֹ וְלַחֲזוֹר וּלְכַסּוֹתוֹ.

וְכֵן אִם רָצָה לְהוֹסִיף עָלָיו בְּשַׁבָּת עוֹד דְּבָרִים שֶׁאֵינָם מוֹסִיפִים הֶבֶל — הֲרֵי זֶה מוֹסִיף. וְכֵן אִם רָצָה לִטְּלוֹ כֻּלּוֹ וְלָתֵת אַחֵר בִּמְקוֹמוֹ, בֵּין שֶׁהָרִאשׁוֹן חַם יוֹתֵר מֵהַשֵּׁנִי, בֵּין שֶׁהַשֵּׁנִי חַם יוֹתֵר מֵהָרִאשׁוֹן, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה מְכֻסֶּה אֶלָּא בְּסָדִין — יָכוֹל לְטוֹל הַסָּדִין וּלְכַסּוֹתוֹ בִּגְלוּפְקְרִין.

וְהוּא שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה הַקְּדֵרָה כָּל צָרְכָּהּ, אֲבָל אִם אֵינָהּ מְבֻשֶּׁלֶת כָּל צָרְכָּהּ וְהִיא טְמוּנָה עַל גַּבֵּי הַכִּירָה (שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גֶּחָלִים) עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבַּאֵר — אָסוּר אֲפִלּוּ לְהוֹסִיף עַל הַכִּסּוּי, שֶׁתּוֹסֶפֶת זֶה גּוֹרֶם לְמַהֵר הַבִּשּׁוּל מֵהַגֶּחָלִים:

ט לֹא אָסְרוּ לְהַטְמִין בְּשַׁבָּת בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, אֶלָּא כְּשֶׁמַּטְמִין בְּאוֹתָהּ קְדֵרָה עַצְמָהּ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ הַתַּבְשִׁיל, שֶׁאָז יֵשׁ לִגְזוֹר שֶׁמָּא יַרְתִּיחֶנָּה, אֲבָל אִם פִּנָּהוּ לִקְדֵרָה אַחֶרֶת — מֻתָּר לְהַטְמִינוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם חָזַר וְהֶחֱזִירוֹ לִקְדֵרָה הָרִאשׁוֹנָה — מֻתָּר לְהַטְמִינוֹ (שֶׁכְּבָר נִתְקָרֵר קְצָת בְּדָפְנֵי קְדֵרָה הַשֵּׁנִיָּה, וַחֲכָמִים לֹא אָסְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁהוּא חַם בְּכָלִי רִאשׁוֹן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ. וְאִם נִתְקָרֵר קְצָת עַד שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — אֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ בִּכְלִי רִאשׁוֹן מֻתָּר לְהַטְמִינוֹ). וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר לְהַטְמִין צוֹנֶן גָּמוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטַנֵּן בְּיוֹתֵר, אוֹ כְּדֵי שֶׁתַּפִיג צִנָּתוֹ.

וְכָל זֶה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, אֲבָל בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל אָסוּר לְהַטְמִין אֲפִלּוּ צוֹנֶן גָּמוּר וַאֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם:

י קֻפָּה שֶׁטְּמַן בְּתוֹכָהּ הַקְּדֵרָה בְּמוֹכִין אוֹ בְּשֹׁאר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל — אָסוּר לְהַעֲמִידָהּ מִבְּעוֹד יוֹם עַל גַּבֵּי פְּסֹלֶת שֶׁל זֵיתִים, לְפִי שֶׁהֵם מַעֲלִים הֶבֶל לְמַעְלָה בְּהַמּוֹכִין, וְהַמּוֹכִין מוֹסִיפִין הֶבֶל בַּקְּדֵרָה הַטְמוּנָה בָּהֶם, וַהֲרֵי הִיא כִּטְמוּנָה בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל. אֲבָל מֻתָּר לְהַעֲמִידָהּ עַל גַּבֵּי פְּסֹלֶת שֶׁל שֻׁמְשְׁמִין, שֶׁהֵם אֵינָם מַעֲלִים הַהֶבֶל לְמַעְלָה.

וְכֵן מֻתָּר לְהַעֲמִידָהּ בְּתוֹךְ הַכִּירָה שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה שָׁם לְהַטְמִינָהּ שָׁם בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף

הֶבֶל, וְאַף עַל פִּי שֶׁשּׁוּלֵי הַכִּירָה שֶׁהַקְּדֵרָה עוֹמֶדֶת שָׁם הֵם חַמִּין מְאֹד, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין חֹם הַכִּירָה מַחֲמַת עַצְמָהּ אֶלָּא מֵחֲמַת הָאֵשׁ וְכָל שָׁעָה הִיא מִתְקָרֶרֶת וְהוֹלֶכֶת — אֵינָהּ נִקְרֵאת דָּבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְפִסֹּלֶת שֶׁל זֵיתִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם שֶׁהֵם מוֹסִיפִים הֶבֶל מֵעַצְמָם.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא הַכִּירָה גְּרוּפָה מֵהַגֶּחָלִים, אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהּ גֶּחָלִים אֲפִלּוּ הֵן קְטוּמוֹת — אָסוּר לְהַטְמִין בָּהּ הַקְּדֵרָה בִּבְגָדִים אוֹ בִּשְׂאָר דָּבָר שֶׁאֵין מוֹסִיף הֶבֶל, אֲפִלּוּ אִם אֵינָהּ נוֹגַעַת בַּגֶּחָלִים כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁיּוֹשֶׁבֶת עַל גַּבֵּי כִּסֵּא שֶׁל בַּרְזֶל, אוֹ שֶׁתְּלוּיָה עַל גַּבֵּי אֲבָנִים, לְפִי שֶׁאַף שֶׁהַבְּגָדִים אֵינָן מוֹסִיפִים הֶבֶל מֵחֲמַת עַצְמָן, מִכָּל מָקוֹם מֵחֲמַת הַגֶּחָלִים שֶׁתַּחְתֶּיהָם שֶׁמַּעֲלִים הֶבֶל לְמַעְלָה — מוֹסִיפִים הַבְּגָדִים הֶבֶל בַּקְּדֵרָה, וְהֲרֵי הִיא טְמוּנָה בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל.

וְאִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הַבְּגָדִים נוֹגְעִים בַּקְּדֵרָה, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן עַל הַקְּדֵרָה כְּלִי רָחָב שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בְּצִדֵּי הַקְּדֵרָה וְנָתַן הַבְּגָדִים עַל הַכְּלִי, שֶׁנִּמְצָא שֶׁאֵין כַּאן הַטְמָנָה כְּלָל אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁאַף שֶׁהַגֶּחָלִים מַעֲלִין הֶבֶל לְמַעְלָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַקְּדֵרָה טְמוּנָה בְּשׁוּם דָּבָר.

וְהוּא שֶׁלֹּא תְּהֵא הַקְּדֵרָה נוֹגַעַת בַּגֶּחָלִים, אֲבָל אִם הִיא יוֹשֶׁבֶת עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים, אַף אִם הִיא מֻגָּלָה לְגַמְרֵי — יֵשׁ אוֹסְרִים, לְפִי שֶׁזֶּהוּ כְּמַטְמִין בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל, כֵּיוָן שֶׁאַף הַקְּדֵרָה נוֹגַעַת בַּגֶּחָלִים וְהֵם מַעֲלִים וּמוֹסִיפִים בָּהּ הֶבֶל.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֹּל שֶׁהַקְּדֵרָה מְגֻלָּה לְמַעְלָה — אֵין זוֹ הַטְמָנָה. וְאַף אִם הִיא בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר וּפִי הַתַּנּוּר מְכֻסֶּה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁלֹּא אָסְרוּ הַטְמָנָה בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ, לְפִיכָךְ אֵין לֶאֱסוֹר אֶלָּא כְּעֵין רֶמֶץ, שֶׁהוּא דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל וּמֻדְבָּק לְדַפְנֵי הַקְּדֵרָה, אֲבָל דַּפְנֵי הַתַּנּוּר וּפִיהָ אֵינָן מֻדְבָּקִים לְהַקְּדֵרָה (וְאַף אִם הַתַּנּוּר הוּא קָטָן וְצַר — אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲוִיר קָצָת מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם). וְכֵן הַמִּנְהָג:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁהַגֶּחָלִים הֵן קְטוּמוֹת, אוֹ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּמֵאֲכַל בֶּן דְּרוֹסְאִי מִבְּעוֹד יוֹם, אוֹ שֶׁנָּתַן חֲתִיכַת בָּשָׂר חַיָּה בִּקְדֵרָה סָמוּךְ לְחֲשֵׁכָה מַמָּשׁ, שֶׁאִם לֹא כֵן — לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר אַף בִּלֹּא שׁוּם הַטְמָנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ג.

בְּמִינֵי בָצֵק וּבְמִינֵי קְטָנִיּוֹת שֶׁמְּמַהֲרִים לְהִתְבַּשֵּׁל — אֵין מוֹעִיל כְּלוּם מַה שֶּׁהֵן חַיִּין סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה (שֶׁמְּמַהֲרִין לְהִתְבַּשֵּׁל), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָן רנ"ד:

יב וְאִם הַתַּנּוּר טוּחַ בְּטִיט סָבִיב כִּסּוּיוֹ — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן אַף בְּהַטְמָנָה מַמָּשׁ (בְּתוֹךְ הַגֶּחָלִים), שֶׁאָז אֵין לָחוּשׁ לְחִתּוּי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וְלָכֵן נוֹהֲגִים לָטוּחַ פִּי הַתַּנּוּר בְּטִיט.

וּבְמָקוֹמוֹת שֶׁאֵין נוֹהֲגִים כֵּן — צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם הַטְמָנָה. וְצָרִיךְ שֶׁיִּתְבַּשְּׁלוּ הַקְּטָנִיּוֹת וּמִינֵי בָצֵק מִבְּעוֹד יוֹם כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי, אוֹ שֶׁהַגֶּחָלִים יִהְיוּ קְטוּמוֹת:

יג מִצְוָה לְהַטְמִין לְשַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל חַמִּין בְּשַׁבָּת, כִּי זֶהוּ מִכְבּוֹד וְעֹנֶג שַׁבָּת. אֲבָל מִי שֶׁהַחַמִּין מַזִּיקִין לוֹ — מֻתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל צוֹנֵן.

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין בְּדִבְרֵי חֲכָמִים וְאוֹסֵר אֲכִילַת חַמִּין בְּשַׁבָּת — חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא אֶפִּיקוֹרוֹס הוּא:

סימן רנח

מֻתָּר לְהָשִׁים בְּעֶרֶב שַׁבָּת דָּבָר קַר עַל דָּבָר חַמָּה וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

מֻתָּר לְהַטְמִין מִבְּעוֹד יוֹם, בֵּין תַּבְשִׁיל חַם בֵּין תַּבְשִׁיל קַר, עַל גַּבֵּי קְדֵרָה רוֹתַחַת, וְאֵין זֶה כְּמַטְמִין עַל גַּבֵּי דָּבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁאֵין הַקְּדֵרָה הָרוֹתַחַת נִקְרָא מוֹסִיף הֶבֶל, שֶׁהֲרֵי חֻמָּהּ הוֹלֵךְ וּמִתְמַעֵט.

סימן רנט

כַּמָּה דִּינֵי הַטְמָנָה וְטִלְטוּלָם וּבוֹ ח' סְעִיפִים:

מוֹכִין שֶׁטָּמַן בָּהֶם הַקְּדֵרָה מִבְּעוֹד יוֹם דֶּרֶךְ מִקְרֶה, שֶׁלֹּא יְחַדֵּן לְכָךְ — אָסוּר לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁהֵם מֻקְצִים, שֶׁמִּן הַסְּתָם הֵם עוֹמְדִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶם לְבָדִים וְלֹא לְהַטְמִין בָּהֶם קְדֵרוֹת אוֹ שְׁאָר תַּשְׁמִישׁ הַמֻּתָּר בְּשַׁבָּת, וְאֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי כְּלָל.

אֲבָל אִם יְחָדָם לְהַטְמָנָה, דְּהַיְנוּ שֶׁגָּמַר בְּדַעְתּוֹ לְהַטְמִין בָּהֶם לְעוֹלָם — מֻתָּר לְטַלְטְלָם, דְּכֵיוָן שֶׁהֵם רְאוּיִים לְהַטְמָנָה וְהוּא יְחָדָם לְכָךְ — הֲרֵי יֵשׁ עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי, מֵאַחַר שֶׁהֵן רְאוּיִים לְתַשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לָהֶם.

אֲבָל אִם טָמַן בְּגִזֵּי צֶמֶר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יְחָדָן — לְכָךְ מֻתָּר לְטַלְטְלָן, שֶׁאֵין הַגִּזִּין חֲשׁוּבִין כָּל כָּךְ, וּכְשֶׁמַּטְמִין בָּהֶם פַּעַם אַחַת מִן הַסְּתָם עוֹמְדוֹת הֵן לְהַטְמָנָה.

אֲבָל הַגִּזִּין שֶׁנִּתְּנוּ לְאוֹצָר לִסְחוֹרָה (וְהוּא מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן שׁוּם תַּשְׁמִישׁ אֶלָּא) שֶׁטָּמַן בָּהֶן דֶּרֶךְ מִקְרֶה — אָסוּר לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן יִחֵדֵם לְכָךְ לְעוֹלָם:

ב כְּשֶׁטָּמַן בְּדָבָר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ וּבָא לְטוֹל מֵהֶם הַקְּדֵרָה בְּשַׁבָּת כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אִם כִּסּוּי הַקְּדֵרָה מְגֻלֶּה מִקְצָתוֹ מֵהַטְּמָנָה — אוֹחֵז בְּמִקְצָת הַמְגֻלֶּה וּמְסִירוֹ. וְאַף שֶׁהַהַטְמָנָה הַמַּקְצָה מֻנַּחַת עָלָיו — אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר, לְפִי שֶׁאֵין הַכִּסּוּי מְשַׁמֵּשׁ כְּלָל לַהַטְמָנָה אֶלָּא לַקְּדֵרָה. וְאוֹחֵז בְּרֹאשֵׁי דַּפְנֵי הַקְּדֵרָה שֶׁנִּתְגַּלּוּ מִתַּחַת הַכִּסּוּי וּמוֹצִיא אֶת הַקְּדֵרָה כֻּלָּהּ מֵהַטְּמָנָה.

וְאִם אֵין הַכִּסּוּי מְגֻלֶּה כְּלָל, אִם יָכוֹל לִתְחוֹב כּוֹשׁ אוֹ סַכִּין בְּתוֹךְ הַכִּסּוּי וּלְהַגְבִּיהוֹ וְלַהֲסִירוֹ מֵהַקְּדֵרָה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאַף שֶׁמְּטַלְטֵל הַהַטְמָנָה עַל יְדֵי הַכִּסּוּי — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁטִּלְטוּל מִן הַצַּד הוּא וְאֵינוֹ טִלְטוּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִסּוּי קְדֵרָה שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו וְאֵינוֹ מֻקְצֶה, אֲבָל אִם גַּם הַכִּסּוּי הוּא דָּבָר הַמֻּקְצֶה, אִם מִקְצָת דַּפְנֵי הַקְּדֵרָה מְגֻלִּים כָּל כָּךְ מֵהַטְּמָנַת הַמַּקְצֶה עַד שֶׁיָּכוֹל לֶאֱחוֹז שָׁם בְּיָדָיו — הֲרֵי זֶה אוֹחֵז שָׁם וּמַגְבִּיהַּ הַקְּדֵרָה וּמוֹצִיאָהּ מִשָּׁם, וְהַהַטְמָנָה נוֹפֶלֶת מֵעָלֶיהָ מֵאֵלֶיהָ, וְאַחַר כָּךְ מְנַעֲרָהּ עַד שֶׁיִּפּוֹל מֵעָלֶיהָ הַכִּסּוּי הַמֻּקְצֶה, שֶׁהַקְּדֵרָה לֹא נַעֲשֵׂית בָּסִיס לְהַכִּסּוּי וּלְהַהַטְמָנָה, לְפִי שֶׁהַכִּסּוּי וְהַהַטְמָנָה הֵם מְשַׁמְּשִׁים לְהַקְּדֵרָה לְחַמְּמָהּ, וְאֵין הַקְּדֵרָה מְשַׁמֶּשֶׁת לָהֶן:

ד הַטּוֹמֵן בְּקֻפָּה מְלֵאָה מוֹכִין שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלָם וְהוֹצִיא מִשָּׁם הַקְּדֵרָה עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָא — יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ לְשָׁם. אֲבָל אִם נִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָא — אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ, לְפִי שֶׁמְּטַלְטֵל הַמּוֹכִין הַמֻּקְצִין עַל יְדֵי הַחֲזָרַת הַקְּדֵרָה. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְטִלְטוּל הַהַטְמָנָה עַל יְדֵי הַכִּסּוּי, שֶׁהַהַטְמָנָה מִטַּלְטֶלֶת מֵאֵלֶיהָ עַל יְדֵי הַכִּסּוּי, וְהוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְטִלְטוּל הַכִּסּוּי בִּלְבָד, אֶלָּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְטַלְטֵל הַכִּסּוּי בִּלְבַדּוֹ שֶׁלֹּא תְּהֵא הַהַטְמָנָה מִטַּלְטֶלֶת עִמּוֹ, אֲבָל כַּאן הוּא מְטַלְטֵל הַהַטְמָנָה בְּיָדַיִם עַל יְדֵי הַקְּדֵרָה, שֶׁצָּרִיךְ לְסַלֵּק הַהַטְמָנָה אֵילַךְ וְאֵילַךְ כְּדֵי לְהַרְחִיב הַגּוּמָא מְקוֹם מוֹשַׁב הַקְּדֵרָה.

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לְהוֹצִיא הַקְּדֵרָה עַל דַּעַת לְהַחֲזִירָהּ אַחַר כָּךְ אִם לֹא תִּתְקַלְקֵל הַגּוּמָא, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יָבֹא לְהַחֲזִירָהּ אַף אִם תִּתְקַלְקֵל:

ה הַנּוֹתְנִים אֲבָנִים וּלְבֵנִים סְבִיב הַכִּירָה — צָרִיךְ שֶׁיְּיַחֲדֵם לְכָךְ לְעוֹלָם כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת. וְכֵן עֲצִים הָעוֹמְדִים לְהַסָּקָה שֶׁסּוֹתְמִים בָּהֶם פִּי הַתַּנּוּר בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ שֶׁיְּיַחֲדֵם לְכָךְ לְעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יְחָדָן לְכָךְ אֵינָן חֲשׁוּבִים לוֹ וּמַשְׁלִיכָן, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְטַלְטְלָם אִם לֹא שֶׁמַּצְנִיעָן וּמְיַחֲדָן לְכָךְ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אוֹתָן הָאֲבָנִים הַמֻּנָּחִים עַל גַּבֵּי הַכִּירָה — אֵין צָרִיךְ יִחוּד בְּפֵרוּשׁ, שֶׁמִּן הַסְּתָם הֵם מְיֻחָדִים לְתַשְׁמִישׁ:

ו יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת — אָסוּר לְהַטְמִין חַמִּין לְשַׁבָּת בָּאֲבָנִים, שֶׁאָסוּר לְצַדֵּד אֲבָנִים בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לִבְנָיָן.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין לוֹ בַּמֶּה לְהַטְמִין כִּי אִם בָּאֲבָנִים — יֵשׁ לְהַתִּיר לְהַטְמִין בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין כַּאן בִּנְיָן קָבוּעַ אֶלָּא בִּנְיָן עֲרַאי, וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת לֹא גָּזְרוּ, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַטְמִין בְּעִנְיָן אַחֵר:

ז תַּנּוּר שֶׁמַּנִּיחִים בּוֹ הַחַמִּין לְשַׁבָּת וְסוֹתְמִין פִּיו בְּדַף וְשׁוֹרְקִים אוֹתוֹ בְּטִיט — מֻתָּר לְסְתּוֹר אוֹתָהּ סְתִימָה בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְהוֹצִיא הַחַמִּין. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַתַּנּוּר מְחֻבָּר לַקַּרְקַע וְאָסוּר לִסְתּוֹר בִּנְיָן הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וּמִן הַתּוֹרָה אֵין אִסּוּר אֶלָּא כְּשֶׁסּוֹתֵר גּוּף הַבִּנְיָן אֲבָל לֹא כְּשֶׁסּוֹתֵר פִּתְחוֹ, אֶלָּא שֶׁחָכְמִים הוּא שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא לִסְתּוֹר דְּלָתוֹת שֶׁל בִּנְיָן הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, וְלֹא גָּזְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁהַדֶּלֶת נַעֲשֶׂה שָׁם לְקִיּוּם לְאֵיזֶה זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ עַל מְנָת לְסָתְרוֹ בְּשַׁבָּת וַהֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּסוֹתֵר, אֲבָל שְׁרִיקַת הַתַּנּוּר שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית כְּלָל לְקִיּוּם אֶלָּא לִשְׁמוֹר הַחֹם לְפִי שָׁעָה וּלְסָתְרָהּ לְמָחָר — לֹא גָּזְרוּ עָלֶיהָ.

וְיֵשׁ מַחְמִירִים שֶׁלֹּא יִסְתּוֹר אוֹתָהּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אִם אֶפְשָׁר עַל יְדֵי נָכְרִי. וְכֵן אִם אֶפְשָׁר עַל יְדֵי קָטָן — אֵין לְסָתְרָהּ עַל יְדֵי גָּדוֹל. וְאִם אִי אֶפְשָׁר — יִסְתּוֹר גָּדוֹל עַל יְדֵי שִׁנּוּי קְצָת. וְכֵן נוֹהֲגִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ בַּתַּנּוּר גֶּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת — אָסוּר לְפָתְחוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהֲרוּחַ נִכְנָס בּוֹ וּמַבְעִיר הַגֶּחָלִים, וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַבְעִיר, מִכָּל מָקוֹם "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת" הוּא. אֲבָל עַל יְדֵי נָכְרִי מֻתָּר, שֶׁכָּל "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" אֵין בּוֹ אִסּוּר אֲמִירָה לְנָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ג.

וְכֵן אִם רוֹצֶה לַחֲזוֹר וְלִסְתּוֹם הַתַּנּוּר בְּדַף וְיֵשׁ בְּתוֹכוֹ גֶּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת — אָסוּר לְסָתְמוֹ

עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהָרוּחַ מֵפִיחַ דֶּרֶךְ סֶדֶק קָטָן, וְדוֹמֶה לְמֵפִיחַ וּמַבְעִיר הַגֶּחָלִים יוֹתֵר מֵאִלּוּ הָיָה הַתַּנּוּר פָּתוּחַ. אֲבָל עַל יְדֵי נָכְרִי מֻתָּר.

וְאַף לְיִשְׂרָאֵל מֻתָּר לְסָתְמוֹ כֹּל שֶׁאֵינוֹ סוֹתְמוֹ לְגַמְרֵי, וּבִלְבָד שֶׁיְּנִיחַ הַרְבֵּה פָּתוּחַ, אֲבָל אִם מַנִּיחַ מְעַט פָּתוּחַ — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהָרוּחַ מֵפִיחַ, וְאָסוּר:

ח אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ גֶּחָלִים (לוֹחֲשׁוֹת) — אֵין הֶתֵּר לַחֲזוֹר וּלְסָתְמוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁכְּבָר נִתְבַּשְּׁלוּ הַקְּדֵרוֹת כָּל צָרְכָּן, אֲבָל אִם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא לֹא נִתְבַּשְּׁלוּ עֲדַיִן כָּל צָרְכָּן, כְּגוֹן בַּלַּיְלָה סָמוּךְ לְהַטְמָנָתָן — אָסוּר לְסָתְמוֹ הַתַּנּוּר אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, מִפְּנֵי שֶׁגּוֹרֵם לְמַהֵר בִּשּׁוּלָם. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אָסוּר הַתְּבָשִׁיל.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָשָׂה עַל יְדֵי נָכְרִי — יֵשׁ לְהַתִּיר בְּדִיעֲבַד, מֵאַחַר שֶׁאַף אִם לֹא הָיָה סוֹתֵם (הַתְּבָשִׁיל) [הַתַּנּוּר] הָיָה הַתְּבָשִׁיל גַּם כֵּן מִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ, נִמְצָא שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה כָּל כָּךְ מֵהָאִסּוּר.

וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לוֹמַר לְנָכְרִי לְסָתְמוֹ הַתַּנּוּר אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת, אֲפִלּוּ קֹדֶם ח�ֲשֵׁכָה, אִם הַקְּדֵרוֹת לֹא נִתְבַּשְּׁלוּ עֲדַיִן כָּל צָרְכָּן, וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין מֻתָּר (עַיֵּן לְקַמָּן).

הִלְכוֹת שֶׁהִיָּה וְהַטְמָנָה בִּקְצָרָה לְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ:

כְּלָל הַדָּבָר עַכְשָׁו שֶׁאָנוּ מַנִּיחִים הַקְּדֵרוֹת בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר מְגֻלּוֹת, וְאֵין אָנוּ עוֹשִׂים שׁוּם הַטְמָנָה סְבִיב דָּפְנוֹתֵיהֶן וְעַל פִּיהֶן, אִם כֵּן אֵין לָהֶם רַק דִּין שְׁהִיָּה וְלֹא דִּין הַטְמָנָה, וּלְפִיכָךְ אִם נִתְבַּשְּׁלוּ כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסְאִי מִבְּעוֹד יוֹם — מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַתַּנּוּר גָּרוּף וְלֹא קָטוּם.

וּבָשָׂר, אִם נוֹתְנוֹ חַי בַּקְּדֵרָה סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה מַמָּשׁ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

אֲבָל בְּמִינֵי בָצֵק, בֵּין מְבֻשָּׁלִים בֵּין נֶאֱפִים, וּבְמִינֵי קִטְנִיּוֹת, וּבְמִים, וּבְצָלִי הַנִּצְלֶה בְּשַׁפּוּד — אֵין מוֹעִיל חַי, וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסְאִי קֹדֶם שַׁבָּת.

וּבְתַנּוּר טוּחַ בְּטִיט — הַכֹּל מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן.

וְאִם יֵשׁ בּוֹ גֶּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת — אֵין לְפָתְחוֹ כִּי אִם עַל יְדֵי נָכְרִי.

וְאִם הַגֶּחָלִים סְבִיב הַקְּדֵרָה — לֹא יִטּוֹל יִשְׂרָאֵל הַקְּדֵרָה מִתּוֹכוֹ כִּי אִם נָכְרִי.

וְאִם הַקְּדֵרָה עוֹמֶדֶת עַל הַגֶּחָלִים — מֻתָּר אִם אִי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי נָכְרִי.

(וְהוּא הַדִּין בְּקְדֵרוֹת שֶׁלְּצֹרֶךְ הַלַּיְלָה, אִם הֶעֱמִידָן עַל הַגֶּחָלִים וּבָא לִטְלָן בְּשַׁבָּת מֵעַל

הַגָּחָלִים. רַק שֶׁיִּזָּהֵר שֶׁלֹּא יְכַסֶּה אוֹתָן בִּבְגָדִים מִלְּמַעְלָה כְּשֶׁמַּעֲמִידָן עַל הַגָּחָלִים, אֲפִלּוּ הֵן עוֹמְמוֹת).

וּמֻתָּר לִסְמוֹךְ תַּבְשִׁיל חַם שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אֵצֶל הַתַּנּוּר שֶׁהֶסַּק כְּבָר וְהָאֵשׁ בְּתוֹכוֹ, וַאֲפִלּוּ עַל הַלִּבְזְבַז שֶׁסְּבִיב הַתַּנּוּר.

אֲבָל עַל הַתַּנּוּר צָרִיךְ לִתֵּן לְבֵנָה אוֹ דָּבָר אַחֵר תַּחַת הַקְּדֵרָה עַל הַתַּנּוּר שֶׁהֶסַּק כְּבָר וְיֵשׁ גֶּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת בְּתוֹכוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם עָלָיו מִלְּמַעְלָה, אֲבָל כְּשֶׁלֹּא הֶסַּק עֲדַיִן — נָהֲגוּ לְהַקֵּל אַף עַל פִּי שֶׁרוֹצֶה לְהַסִּיקוֹ מִיָּד.

אֲבָל תַּבְשִׁיל צוֹנֵן, אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁהֶסַּק — אָסוּר אֲפִלּוּ לִסְמוֹךְ אֶצְלוֹ, כִּי אִם עַל יְדֵי נָכְרִי קֹדֶם שֶׁהֶסַּק, וְאָז מֻתָּר אֲפִלּוּ עַל גַּבָּיו. אֲבָל לְאַחַר שֶׁהֶסַּק אָסוּר אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, כִּי אִם לְצֹרֶךְ חוֹלֶה אוֹ קָטָן שֶׁאֵין לוֹ מַה לֶּאֱכוֹל.

וְתַבְשִׁיל שֶׁאֵין בּוֹ רֹטֶב, אֲפִלּוּ הוּא קַר — דִּינוֹ כְּחַם. וְאִם עֲדַיִן לֹא נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רֹטֶב — נָהֲגוּ לְהַקֵּל כְּאִלּוּ הוּא חַם לְגַמְרֵי.

וְאִם סוֹמֵךְ אֵצֶל הַתַּנּוּר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יָכוֹל לְהִתְחַמֵּם עַד שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — מֻתָּר אֲפִלּוּ נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי.

אֲבָל עַל הַתַּנּוּר צָרִיךְ דָּבָר הַמַּפְסִיק אַף שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת שָׁם, וְאַף אִם הַתַּבְשִׁיל חַם לְגַמְרֵי. וְהוּא הַדִּין לְתוֹךְ הַקֻּלְקְלִי"ן צָרִיךְ דָּבָר הַמַּפְסִיק.

וּפֵרוֹת חַיִּים, וְכֵן מִינֵי מַשְׁקִין, דִּינָם כְּתַבְשִׁיל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רֹטֶב וְנִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, בֵּין לְאִסּוּר בֵּין לְהֶתֵּר.

וְלִתֵּן עַל גַּבֵּי קְדֵרָה הַקְּבוּעָה בַּתַּנּוּר דִּינָהּ כְּאֵצֶל הַתַּנּוּר.

אֲבָל אִסּוּר לִתֵּן קַנְקַן עִם מַשְׁקִין לְתוֹךְ הַמַּיִם שֶׁבַּקְּדֵרָה הַהִיא. וְאִסּוּר לִתֵּן הַמַּיִם לַקְּדֵרָה הַהִיא אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁהֶסַּק הַתַּנּוּר כִּי אִם עַל יְדֵי נָכְרִי. וּמֻתָּר לֵהָנוֹת מֵהַמַּיִם בְּשַׁבָּת אִם נִתְּנָם נָכְרִי קֹדֶם שֶׁהֶסַּק הַתַּנּוּר. אֲבָל אִם נִתְּנָם יִשְׂרָאֵל אָסוּר לֵהָנוֹת מֵהֶם עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. וַאֲפִלּוּ נִתְּנָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אַחַר שֶׁהֶסַּק הַתַּנּוּר — אָסוּר לֵהָנוֹת מֵהֶם עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ.

וְאָסוּר לְכָרוֹךְ בְּשַׁבָּת קְדֵרָה עִם תַּבְשִׁיל (חַם) בְּכָרִים וּכְסָתוֹת אוֹ בִּשְׂאָר בְּגָדִים אִם כֵּלָּה

טְמוּנָה בָּהֶם. וְאִם פִּנָּה הַתַּבְשִׁיל לִקְדֵרָה אַחֶרֶת — מֻתָּר לְכָרְכוֹ שָׁם:

סְלִיק קִצּוּר הִלְכוֹת שְׁהִיָּה וְהַטְמָנָה

סימן רס

א **כַּמָּה דִינֵי הַכְנָסַת שַׁבָּת וּבוֹ ה' סְעִיפִים**:

מִצְוָה לְרָחוֹץ כָּל גּוּפוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּחַמִּין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ — יִרְחַץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחַמִּין. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין רְחִיצָה זוֹ חוֹבָה גְּמוּרָה, אֶלָּא הַמְקַיְּמָהּ — מְקֻבָּל עָלָיהָ שָׂכָר, וְשֶׁאֵינוֹ מְקַיְּמָהּ — אֵינוֹ נֶעֱנָשׁ עָלֶיהָ.

וּמִצְוָה לָחוֹף הָרֹאשׁ וּלְגַלֵּחַ הַצִּפָּרְנַיִם בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת.

וְאִם הָיוּ שַׂעָרוֹת רֹאשׁוֹ גְּדוֹלוֹת — מִצְוָה לְגַלְּחָן, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא מְנֻוָּל.

וּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְגַלֵּחַ בְּעֶרֶב שַׁבָּת מַמָּשׁ וְלֹא קֹדֶם לָכֵן, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר שֶׁעוֹשֶׂה לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת.

וְאִם אֵין לוֹ פְּנַאי בְּעֶרֶב שַׁבָּת מֵחֲמַת טַרַח צָרְכֵי שַׁבָּת — יְגַלַּח בְּיוֹם ה', שֶׁכָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לְקָרֵב הַגִּלּוּחַ לְיוֹם הַשַּׁבָּת — יֵשׁ לוֹ לְקָרֵב, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל כְּבוֹדוֹ.

וְנוֹהֲגִין בִּקְצָת מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּר בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲפִלּוּ חָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ סַכָּנָה, כִּי כֵן הִזְהִיר רַבֵּנוּ יְהוּדָה הֶחָסִיד:

ב יֵשׁ נִזְהָרִין שֶׁלֹּא לִקְצוֹץ צִפָּרְנֵי הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם בְּיוֹם אֶחָד, מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ סַכָּנָה.

וְיֵשׁ נִזְהָרִין שֶׁלֹּא לְקַצֵּץ אֶלָּא בְּעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְקוֹצְצִין מִן הָרַגְלַיִם בְּיוֹם ה' וּמִן הַיָּדַיִם בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֲבָל בִּשְׁאָר הַיָּמִים אֵין קוֹצְצִין כְּלָל, מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם.

וְיֵשׁ מַקְפִּידִים שֶׁלֹּא לִטּוֹל צִפָּרְנַיִם בְּיוֹם ה', מִפְּנֵי שֶׁהַצִּפָּרְנַיִם מַתְחִילִין לַחֲזוֹר וְלִצְמוֹחַ בְּיוֹם ג' לְגִלּוּחָן, וְאֵינָם רוֹצִים שֶׁיִּהְיֶה זֶה בְּשַׁבָּת:

ג יֵשׁ מַקְפִּידִים שֶׁלֹּא לִטּוֹל הַצִּפָּרְנַיִם כְּסִדְרָן אֶצְבַּע אַחַר אֶצְבַּע הַסְמוּכָה לָהּ, מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה לְשִׁכְחָה וְלִקְבּוֹר בָּנִים וְלַעֲנִיּוּת, אֶלָּא מַפְסִיקִים בֵּין אֶצְבַּע לְאֶצְבַּע בְּאֶצְבַּע אַחֶרֶת שֶׁאֵינָהּ סְמוּכָה לָהּ.

וּמַתְחִילִין לִטּוֹל בִּשְׂמֹאל בְּקִמְיָצָה, דְּהַיְנוּ בְּאֶצְבַּע רְבִיעִית הַסְּמוּכָה לָאֶמְצַע, וּבְיָמִין בְּאֶצְבַּע, דְּהַיְנוּ אֶצְבַּע שְׁנִיָּה הַסְּמוּכָה לַגּוּדֶל. וְנִמְצָא הַסֵּמֶן לְסִדְרָן, בדאג"ה בְּיָמִין,

וּבְשִׁמְאל דבהג"א.

וְיֵשׁ מַלְעִיגִים עַל זֶה. וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה:

ד הַשּׁוֹרֵף צִפָּרְנַיִם — חָסִיד, קוֹבְרָן — צַדִּיק, זוֹרְקָן — רָשָׁע, שֶׁמָּא תַּעֲבוֹר עֲלֵיהֶן אִשָּׁה עֲבָרָה וְתַפִּיל וְלָדָהּ.

אֲבָל מֻתָּר לְזָרְקָן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מָקוֹם שֶׁאֵין נָשִׁים מְצוּיוֹת לַעֲבוֹר שָׁם. וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְכַבְּדוּ אוֹתוֹ מָקוֹם וְיַשְׁלִיכוּ הַצִּפָּרְנַיִם הַחוּצָה וְתַעֲבוֹר אִשָּׁה עֲבָרָה עֲלֵיהֶן, לְפִי שֶׁאַף אִם תַּעֲבוֹר עֲלֵיהֶן — לֹא יָזִיקוּ לָהּ כְּלוּם, שֶׁאֵינָן מַזִּיקוֹת אֶלָּא כְּשֶׁהֵן בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁזֻּרְקָן שָׁם כְּשֶׁנִּטְלוּ מֵהָאֲצָבָעוֹת, אֲבָל לֹא כְּשֶׁפִּנָּן מִשָּׁם לְמָקוֹם אַחֵר:

ה סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה קוֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — צָרִיךְ אָדָם לִשְׁאוֹל לְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ אִם עִשְּׂרוּ הַפֵּרוֹת הַצְּרִיכִים לְשַׁבָּת, שֶׁאֵין מְעַשְּׂרִים בְּשַׁבָּת.

וְאַף בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין הַמַּעַשְׂרוֹת נוֹהֲגִים — טוֹב שֶׁיִּשְׁאַל אִם הִפְרִישׁוּ חַלָּה, שֶׁאֵין מַפְרִישִׁין חַלָּה בְּשַׁבָּת.

(וְאַף שֶׁחַלַּת חוּץ לָאָרֶץ אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ וּמְשַׁיֵּר מְעַט וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישָׁהּ מֵעִקַּר הַדִּין, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה נוֹהֲגִים לְהַפְרִישָׁהּ קֹדֶם אֲכִילָה, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח אַחַר כָּךְ וְנִמְצָא שֶׁאָכַל טֶבֶל לְמַפְרֵעַ).

וְצָרִיךְ לְשָׁאֳלָם גַּם כֵּן אִם עֵרְבוּ עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת. וְעַכְשָׁו שֶׁנּוֹהֲגִים לְעָרֵב בְּעֶרֶב פֶּסַח לְכָל הַשָּׁנָה — אֵין צָרִיךְ לְזֶה.

וְצָרִיךְ לְהַזְהִירָם קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁיַּדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר, וְיִפְסְקוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה.

וּכְשֶׁהוּא שׁוֹאֲלָם וּמַזְהִירָם עַל דְּבָרִים אֵלּוּ — צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר בְּלָשׁוֹן רַכָּה, כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ מִמֶּנּוּ.

וְלֹא יְמַהֵר לְהַזְכִּירָם בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, שֶׁלֹּא יִפְשְׁעוּ וְיֹאמְרוּ עֲדַיִן יֵשׁ שָׁהוּת.

וְאִם אֵינוֹ בְּבֵיתוֹ כְּשֶׁמַּגִּיעַ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אֶלָּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר — צָרִיךְ לִשְׁלוֹחַ שְׁלִיחַ לְבֵיתוֹ לְהַזְכִּירָם עַל דְּבָרִים אֵלּוּ:

סימן רסא

א **זְמַן הַדְלָקַת נֵרוֹת לְשַׁבָּת וּבוֹ ז' סְעִיפִים:**

סָפֵק חֲשֵׁכָה סָפֵק אֵינָהּ חֲשֵׁכָה, וְזֶהוּ נִקְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּכָל מָקוֹם, וְהוּא כְּדֵי מַהֲלַךְ ג'

רְבִיעֵי מִיל (וְעוֹד מ"ט אַמּוֹת) קוֹדֶם צֵאת ג' כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִים — אָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה מִן הַתּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא סָפֵק לַיְלָה. וְאִם עָשָׂה — חַיָּב אָשָׁם תָּלוּי.

וַאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אָסוּר לַעֲשׂוֹת גַּם כֵּן בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת.

וַאֲפִלּוּ אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הוּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אוֹ יוֹם — אֵין זֶה כְּלוּם, שֶׁכָּל סָפֵק הַבָּא מֵחֲמַת חֶסְרוֹן יְדִיעָה אֵינוֹ כְּלוּם, שֶׁאִם הוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֲחֵרִים יוֹדְעִים.

וְלִדְבַר מִצְוָה מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בָּהּ כָּל דָּבָר שֶׁהָאִסּוּר בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְכֵן אִם הוּא טָרוּד וְנֶחְפָּז וְנִצְרָךְ לְדָבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

ב לְפִיכָךְ מֻתָּר לְעֵרֶב עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת אִם לֹא עֵרַב מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁהוּא נֶחְפָּז וְנִצְרָךְ לָעֵרוּב כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְטַלְטֵל בֶּחָצֵר, וְגַם הוּא דָּבָר מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ו.

וְכֵן מֻתָּר לְהַטְבִּיל כֵּלִים בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת אִם לֹא טָבָלָם מִבְּעוֹד יוֹם וְהוּא צָרִיךְ לָהֶם לְשַׁבָּת שֶׁאֵין לוֹ כֵּלִים אֲחֵרִים.

וְכֵן מֻתָּר לְעַשֵּׁר פֵּרוֹת אִם אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל בְּשַׁבָּת, שֶׁזֶּהוּ צָרְכּוֹ מִצְוָה.

אֲבָל אָסוּר לְהַפְרִישׁ חַלָּה בְּחוּץ לָאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לֶאֱכוֹל בְּלֹא הַפְרָשַׁת חַלָּה, וּלְשַׁיֵּר מְעַט עַד אַחַר הַשַּׁבָּת, וּלְהַפְרִישׁ מִן הַמְשֻׁיָּר.

וּמֻתָּר לְעַשֵּׁר אֶת הַדְּמַאי וּלְהַטְמִין אֶת הַחַמִּין בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן [רנ]"ז.

וּמֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְהַדְלִיק נֵר לְצָרְכּוֹ שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁזֶּהוּ לְצָרְכּוֹ מִצְוָה.

וּמֻתָּר לוֹמַר לוֹ לְהַדְלִיק בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת נֵר שֶׁל יוֹם מִיתַת אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, שֶׁמַּאַחַר שֶׁהָעוֹלָם נִזְהָרִים בָּזֶה הֲרֵי זֶה כְּצָרְכּוֹ גָּדוֹל, וְכֹל שֶׁהוּא צָרְכּוֹ גָּדוֹל בְּעִנְיָן שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂנּוּ יִהְיֶה לוֹ צַעַר — לֹא גָּזְרוּ עָלָיו בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ צָרְכּוֹ שַׁבָּת כְּלָל.

וְכֵן בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, לֹא גָּזְרוּ עַל שְׁבוּת בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת.

אֲבָל אָסוּר לְעֵרֶב עֵרוּבֵי תְּחוּמִין בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲפִלּוּ לְדָבַר מִצְוָה וְצָרְכּוֹ גָּדוֹל וְהֶפְסֵד מְרֻבֶּה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תט"ו. וְעוֹד, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי הָעֵרוּב קוֹנֶה שָׁם שְׁבִיתָה, וְהֲרֵי זֶה כְּקוֹנֶה קִנְיָן בְּיָדִים בְּשַׁבָּת, וְלֹא הִתִּירוּ לִקְנוֹת קִנְיָן אֲפִלּוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת וּלְצָרְכּוֹ מִצְוָה

וְהֶפְסֵד מְרֻבֶּה (שֶׁשְּׁבוּת זֶה לִקְנוֹת קִנְיָן הוּא חָמוּר מִשְּׁאָר כָּל הַשְּׁבוּתִים), (שֶׁאִסּוּרוֹ מְפֹרָשׁ בִּדְבָרֵי קַבָּלָה, בִּנְחֶמְיָה סִמָּן יג).

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָבַר וְעֵרֵב אֲפִלּוּ לִדְבַר הָרְשׁוּת — עֵרוּבוֹ עֵרוּב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תט"ו:

ג וְכָל זֶה כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא קִבֵּל עָלָיו שַׁבָּת, אֲבָל אִם כְּבָר קִבֵּל עָלָיו שַׁבָּת בִּתְפִלַּת עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת שֶׁהִתְפַּלֵּל מִבְּעוֹד יוֹם, אוֹ שֶׁעָנָה "בָּרְכוּ" עִם הַצִּבּוּר, אוֹ שֶׁרֹב הַצִּבּוּר עָנוּ "בָּרְכוּ" אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא עָנָה עִמָּהֶם, שֶׁחָל עָלָיו הַשַּׁבָּת בְּעַל כָּרְחוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבְּלוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ג — אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ כָּל שְׁבוּת, אֲפִלּוּ קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה וְצֹרֶךְ גָּדוֹל, כְּגוֹן לְהַטְמִין חַמִּין לְשַׁבָּת בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל אֲפִלּוּ אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל בְּשַׁבָּת, וְכֵן לְעָרֵב עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁצָּרִיךְ מְאֹד לְטַלְטֵל בֶּחָצֵר צָרְכֵי שַׁבָּת, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ מְלָאכָה גְּמוּרָה, וַאֲפִלּוּ לִדְבַר הָרְשׁוּת, אִם הוּא הַרְבֵּה קֹדֶם הַלַּיְלָה, לְפִי שֶׁבְּוַדַּאי יֵשׁ מְקוֹמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא קִבְּלוּ עֲדַיִן אֶת הַשַּׁבָּת וְעוֹשִׂים מְלָאכוֹת אֲפִלּוּ בְּעַצְמָן, וְהֵיאַךְ נֶאֱסוֹר לְאֵלּוּ שֶׁקִּבְּלוּ שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי.

אֲבָל אִם הוּא חֲצִי שָׁעָה קֹדֶם הַלַּיְלָה, שֶׁאָז אֶפְשָׁר שֶׁכָּל מְקוֹמוֹת יִשְׂרָאֵל קִבְּלוּ כְּבָר אֶת הַשַּׁבָּת — אָסוּר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת אֲפִלּוּ קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אִם הוּא לִדְבַר הָרְשׁוּת וְאֵין שָׁם שְׁעַת הַדְּחָק.

אֲבָל לִדְבַר מִצְוָה אוֹ לְצֹרֶךְ גָּדוֹל — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי אֲפִלּוּ מְלָאכָה גְּמוּרָה, וַאֲפִלּוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר קִבְּלוּ הַשַּׁבָּת, שֶׁאֵין מַחְמִירִים בְּקַבָּלַת שַׁבָּת יוֹתֵר מִבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּלֹא קַבָּלַת שַׁבָּת אֶלָּא לְעִנְיַן לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ, אֲבָל לְעִנְיַן אֲמִירָה לְנָכְרִי אֵין מַחְמִירִים יוֹתֵר מִבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּלֹא קַבָּלַת שַׁבָּת, שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל מְלָאכָה עַל יְדֵי נָכְרִי לִדְבַר מִצְוָה אוֹ צֹרֶךְ גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ד יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ בְּאִסּוּר עֲשִׂית מְלָאכָה בְּכְנִיסַת שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וּבִיצִיאָתָם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב (מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם"), יָכוֹל יַתְחִיל וְיִתְעַנֶּה בְּתִשְׁעָה? תַּלְמוּד

לוֹמַר "בָּעֶרֶב", אִי "בָּעֶרֶב" יָכוֹל מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ? תַּלְמוּד לוֹמַר "בְּתִשְׁעָה", הָא כֵּיצַד? מַתְחִיל וּמִתְעַנֶּה מִבְּעוֹד יוֹם, מִכָּאן שֶׁמּוֹסִיפִים מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. אֵין לִי אֶלָּא בִּכְנִיסָתוֹ, בִּיצִיאָתוֹ מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב". אֵין לִי אֶלָּא יוֹם הַכִּפּוּרִים, יָמִים טוֹבִים מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "תִּשְׁבְּתוּ". שַׁבָּתוֹת מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "שַׁבַּתְּכֶם", הָא כֵּיצַד? כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "שְׁבוֹת" — מוֹסִיפִים מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ מִלְּפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ:

ה זְמַן תּוֹסֶפֶת זֶה מִלְּפָנֶיהָ, הוּא מִתְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה שֶׁאֵין הַשֶּׁמֶשׁ נִרְאֵית עַל הָאָרֶץ, עַד זְמַן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְהוּא כְּדֵי ג' מִילִין וּרְבִיעַ, שֶׁמִּתְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה עַד צֵאת ג' כּוֹכָבִים הוּא מַהֲלַךְ ד' מִילִין, וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הוּא קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים מַהֲלַךְ ג' רְבִיעֵי מִיל, נִשְׁאֲרוּ ג' מִילִין וּרְבִיעַ מִתְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת.

וְהַזְּמַן הַזֶּה, אִם רָצָה לַעֲשׂוֹתוֹ כֻּלּוֹ תּוֹסֶפֶת — עוֹשֶׂה, רָצָה לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מִקְצָת — עוֹשֶׂה, וּבִלְבָד שֶׁיּוֹסִיף אֵיזֶה זְמַן שֶׁהוּא וַדַּאי יוֹם מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. אֲבָל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אֵינוֹ נֶחְשָׁב לְתוֹסֶפֶת, שֶׁהֲרֵי הוּא סָפֵק לַיְלָה, וְאָסוּר בּוֹ בְּמְלָאכָה מִן הַתּוֹרָה בְּלֹא מִצְוֹת תּוֹסֶפֶת.

וְאִם רוֹצֶה לְהַקְדִּים וּלְקַבֵּל עָלָיו תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, דְּהַיְנוּ שָׁעָה וּרְבִיעַ זְמַנִּיּוֹת קֹדֶם הַלַּיְלָה — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וְנֶאֱסָר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה. אֲבָל אִם קִבֵּל קֹדֶם פְּלַג הַמִּנְחָה — אֵין קַבָּלָתוֹ כְּלוּם, וּמֻתָּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אִם קִבֵּל שָׁעָה וּרְבִיעַ זְמַנִּיּוֹת קֹדֶם תְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּתְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה וְאֵילַךְ הוּא לַיְלָה גָּמוּר מִן הַתּוֹרָה (שֶׁאָז הוּא זְמַן רְאִיַּת ג' כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִים לְפִי דִּבְרֵיהֶם), וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא כְּדֵי הִלּוּךְ ג' רְבִיעֵי מִיל קֹדֶם תְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה, וּפְלַג הַמִּנְחָה הוּא שָׁעָה וּרְבִיעַ זְמַנִּיּוֹת קֹדֶם תְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה.

וְיֵשׁ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה שֶׁעוֹשִׂין לְכַתְּחִלָּה כִּסְבָרָא זוֹ, שֶׁפּוֹרְשִׁים מִמְּלָאכָה שָׁעָה וּרְבִיעַ זְמַנִּיּוֹת קֹדֶם תְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה.

אֲבָל אֵין לְמַהֵר לְהַדְלִיק הַנֵּר וּלְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת עַד שָׁעָה וּרְבִיעַ זְמַנִּיּוֹת שֶׁקֹּדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים, וְלֹא שֶׁקֹּדֶם תְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אִם הִדְלִיק אָז הַנֵּר —

צָרִיךְ לְכַבּוֹתוֹ וְלַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיקוֹ לְצֹרֶךְ שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ג. וְכֵן אִם הִתְפַּלֵּל אָז — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ, לְפִי שֶׁהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

ו מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּשִׁעוּר בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵימָתַי יוֹסִיף עָלָיו — (צָרִיךְ לְהַסְתַּלֵּק מִכָּל סָפֵק וּלְקַבֵּל שַׁבָּת הַרְבֵּה קֹדֶם תְּחִלַּת הַשְׁקִיעָה, וְלָכֵן) יַדְלִיק הַנֵּרוֹת בָּעוֹד שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ בְּרָאשֵׁי הָאִילָנוֹת. וְאִם הוּא יוֹם הַמְּעֻנָּן — יַדְלִיק כְּשֶׁהַתַּרְנְגוֹלִין יוֹשְׁבִים עַל הַקּוֹרָה מִבְּעוֹד יוֹם. וְאִם הוּא בַּשָּׁדֶה שֶׁאֵין שָׁם תַּרְנְגוֹלִין — יַדְלִיק כְּשֶׁהָעוֹרְבִים יוֹשְׁבִים שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם:

ז יֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים לוֹמַר "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת" קֹדֶם "בָּרְכוּ", וּבַאֲמִירַת מִזְמוֹר זֶה הֵם מְקַבְּלִים תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת עֲלֵיהֶם וְנֶאֱסָרִין בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה.

אֲבָל בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹהֲגִים לוֹמַר גַּם כֵּן מִזְמוֹר זֶה קֹדֶם "בָּרְכוּ", אַף עַל פִּי כֵן עוֹשִׂים כָּל הַמְּלָאכוֹת עַד "בָּרְכוּ" מַמָּשׁ, לְפִי שֶׁמִּתְּחִלָּה כְּשֶׁהִתְחִילוּ לוֹמַר זֶה הַמִּזְמוֹר — לֹא הָיָה בְּדַעְתָּם לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת בַּאֲמִירַת מִזְמוֹר זֶה, אֶלָּא בַּאֲמִירַת "בָּרְכוּ":

סימן רסב

א **לְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ וּבִכְסוּת נְקִיָּה וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

צָרִיךְ אָדָם לְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת לִלְיֵלֵי שַׁבָּת, וְיַצִּיעַ הַמִּטּוֹת שֶׁיּוֹשְׁבִים עֲלֵיהֶם, וְיִתַּקֵּן כָּל עִנְיְנֵי הַבַּיִת, שֶׁיִּמְצָאֵנוּ עָרוּךְ וּמְסֻדָּר בְּבוֹאוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁזֶּהוּ כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וְנוֹהֲגִין שֶׁהַשֻּׁלְחָן הוּא עָרוּךְ בְּמַפָּה כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת. וְאֵין לְשַׁנּוֹת. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהָיוֹת ב' מַפּוֹת עַל הַשֻּׁלְחָן מִלְּבַד הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הַלֶּחֶם, מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁמְּנַעֲרִין הַפַּת — נִמְצָא הַשֻּׁלְחָן מְגֻלֶּה:

ב טוֹב לְפַנּוֹת קוֹרֵי עַכָּבִישׁ מֵהַבַּיִת מִבְּעוֹד יוֹם, לְנַקּוֹת אֶת הַבַּיִת לִכְבוֹד שַׁבָּת.

וְטוֹב לְזָהֵר בִּסְעֻדַּת הַלַּיְלָה שֶׁלֹּא לִזְרוֹק דָּבָר בַּבַּיִת חוּץ לַשֻּׁלְחָן אִם אֵין דַּרְכּוֹ לְכַבֵּד הַבַּיִת בְּדָבָר הַמֻּתָּר (עַיֵּן סִמָּן של"ז) אַחַר סְעֻדָּה זוֹ, שֶׁלֹּא יְנַוֵּל אֶת הַבַּיִת, אֶלָּא יְזָרוֹק עַל הַמַּפָּה שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן, וְאַחַר כָּךְ יְנַעֲרֶהּ חוּץ לַבַּיִת, וְכֵן בִּסְעֻדַת שַׁחֲרִית אִם אֵינוֹ מְכַבְּדוֹ אַחַר כָּךְ:

ג חַיָּב כָּל אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁיִּהְיוּ לוֹ בְּגָדִים נָאִים לְשַׁבָּת כְּפִי יְכָלְתּוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְכַבֵּד הַשַּׁבָּת בִּכְסוּת נְקִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ב.

וּבְדִבְרֵי קַבָּלָה נֶאֱמַר "וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים "וְכִבַּדְתּוֹ", שֶׁלֹּא יְהֵא

מַלְבּוּשְׁךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּמַלְבּוּשְׁךָ שֶׁל חֹל, שֶׁיַּחֲלִיפֶנּוּ בְּאַחֵר (שֶׁהוּא נָאֶה מִמֶּנּוּ), שֶׁהַמַּלְבּוּשׁ נִקְרָא כָּבוֹד, שֶׁהוּא מְכַבֵּד אֶת הָאָדָם, כְּשֶׁבָּא לְמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִים אוֹתוֹ וְרוֹאִים אוֹתוֹ לָבוּשׁ בִּגְדֵי חֲמוּדוֹת — אֲזַי הֵם מְכַבְּדִים אוֹתוֹ.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַחֲלִיף — לְפָחוֹת יְשַׁלְשֵׁל בְּגָדָיו כְּלַפֵּי מַטָּה, שֶׁיֵּרָאוּ אֲרֻכִּים. וְהוּא מִדַּת עֲשִׁירִים הַיּוֹשְׁבִים בְּבֵיתָם וְאֵינָם צְרִיכִים לְסַלֵּק בִּגְדֵיהֶם מִן הָאָרֶץ בְּשִׁבְיל מְלָאכָה, וּכְבוֹד שַׁבָּת הוּא.

וּמִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ טוֹב שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גַּם טַלִּית אַחֵר.

וְיֵשׁ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה מְדַקְדְּקִים שֶׁלֹּא לִלְבּוֹשׁ בְּשַׁבָּת מִכָּל מַה שֶּׁלָּבַשׁ בְּחֹל, אֲפִלּוּ אֵזוֹר וּמִכְנָסַיִם וְחָלוּק. וְטוֹב לֵילֵךְ בְּקִצָּת בִּגְדֵי שַׁבָּת כָּל הַיּוֹם עַד אַחַר הַבְדָּלָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת:

ד יִלְבַּשׁ בְּגָדִים הַנָּאִים וְיִשְׂמַח בְּבִיאַת שַׁבָּת כְּיוֹצֵא לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וּכְיוֹצֵא לִקְרַאת חָתָן וְכַלָּה, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים, שֶׁהָיוּ מִתְעַטְּפִים בִּבְגָדִים נָאִים וְאוֹמְרִים "בֹּאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת שַׁבָּת הַמַּלְכָּה", וְהָיוּ אוֹמְרִים "בּוֹאִי כַלָּה בּוֹאִי כַלָּה".

וּבְקִצָּת מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים לָצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְחָצֵר, וְלוֹמַר כֵּן. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לָצֵאת הַשָּׂדֶה:

ה וְטוֹב לִלְבּוֹשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת מִיָּד אַחַר שֶׁרָחַץ עַצְמוֹ, לָכֵן טוֹב לִרְחוֹץ סָמוּךְ לָעֶרֶב וְלִלְבּוֹשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת מִיָּד, כְּדֵי שֶׁיִּלְבּוֹשׁ אוֹתָם סָמוּךְ לִכְנִיסַת הַשַּׁבָּת, וְיִהְיֶה נָכָר שֶׁבִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַשַּׁבָּת הוּא לוֹבְשָׁם:

סימן רסג

א **מִי וְמִי הַמַּדְלִיקִין וְאִם טָעוּ בְּיוֹם הַמְּעֻנָּן וּבוֹ כ"ה סְעִיפִים:**

תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּהְיֶה לְכָל אָדָם נֵר דּוֹלֵק בְּשַׁבָּת בְּכָל חֵדֶר וְחֵדֶר שֶׁהוֹלֵךְ שָׁם בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם שְׁלוֹם בַּיִת, שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בְּעֵץ אוֹ בְּאֶבֶן.

וְחַיָּב כָּל אָדָם כְּשֶׁאוֹכֵל סְעֻדַּת הַלַּיְלָה לְאָכְלָהּ אֵצֶל אוֹר הַנֵּר, שֶׁזֶּה בִּכְלַל עֹנֶג שַׁבָּת הוּא. וְעִקַּר מִצְוַת הַדְלָקַת נֵרוֹת הוּא נֵר זֶה שֶׁאוֹכֵל אֶצְלוֹ. וְיֵהָא זָהִיר בּוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ יָפֶה. וְכָל הַזָּהִיר בּוֹ — זוֹכֶה לְבָנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר", עַל יְדֵי "נֵר מִצְוָה" בָּא אוֹר תּוֹרָה.

וְיֵשׁ מְכַוְּנִים לַעֲשׂוֹת ב' פְּתִילוֹת בְּנֵר זֶה: אֶחָד כְּנֶגֶד "זָכוֹר", וְאֶחָד כְּנֶגֶד "שָׁמוֹר". וּבְנֵרוֹת

שֶׁל שַׁעֲוָה אוֹ שֶׁל חֵלֶב וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן — מַדְלִיקִין ב' נֵרוֹת. וְיכוֹלִין גַּם כֵּן לְהוֹסִיף וּלְהַדְלִיק ג' אוֹ ד', כִּי יְכוֹלִין לְהוֹסִיף עַל דָּבָר הַמְכֻוָּן כְּנֶגֶד דָּבָר אַחֵר, רַק שֶׁלֹּא יִפְחוֹת.

וְלָכֵן אִשָּׁה שֶׁשָּׂכְחָה פַּעַם אַחַת לְהַדְלִיק — נוֹהֲגִין שֶׁמַּדְלֶקֶת כָּל יָמֶיהָ ג'. וְאִם שָׂכְחָה כַּמָּה פְּעָמִים — מוֹסֶפֶת בְּכָל פַּעַם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהּ הֶכֵּר וְזִכָּרוֹן שֶׁתְּהֵא זְהִירָה מִכַּאן וּלְהַבָּא בִּכְבוֹד שַׁבָּת וְלֹא תָּבֹא לִידֵי שִׂכְחָה.

אֲבָל אִם נֶאֱנְסָה וְלֹא הִדְלִיקָה, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — אֵינָהּ צְרִיכָה לְהוֹסִיף כְּנֶגֶד זֶה.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַדְלִיק לְעוֹלָם ז' נֵרוֹת. וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לְהַדְלִיק עֲשָׂרָה, מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם.

וְנוֹהֲגִין לְהַדְלִיק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת ב' נֵרוֹת שֶׁל שַׁעֲוָה כְּרוּכִים, לְזִכּוֹר שֶׁ"זָכוֹר" וְ"שָׁמוֹר" בְּדִבּוּר אֶחָד נֶאֶמְרוּ. וְאַף בְּבֵיתוֹ טוֹב לַעֲשׂוֹת כֵּן לְפִי טַעַם זֶה. וְגַם כְּדֵי לְהַרְבּוֹת הָאוֹרָה לְהִדּוּר מִצְוָה. וְעַל נֵרוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת אֵין מְבָרְכִין, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ב מִי שֶׁאֵין לוֹ מָעוֹת לִקְנוֹת נֵר לְשַׁבָּת — חַיָּב אֲפִלּוּ לְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים בִּשְׁבִיל נֵר זֶה. וְאֵין זֶה בִּכְלַל "עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת", לְפִי שֶׁזֶּהוּ בִּכְלַל עֹנֶג שְׁעֲדַת הַלַּיְלָה, שֶׁכְּשֶׁאוֹכְלָהּ בְּלֹא נֵר — אֵין לוֹ עֹנֶג מִמֶּנָּה כָּל כָּךְ, וּשְׁעֲדַת הַלַּיְלָה הִיא מֵעִקַּר שְׁעֲדוֹת הַשַּׁבָּת, וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִשְׁעֲדָה שְׁלִישִׁית שֶׁעָלֶיהָ אָמְרוּ: "עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ב:

ג וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מֵעַט מָעוֹת וְצָרִיךְ לְקַח בָּהֶם מַאֲכָלִים לְשַׁבָּת וְלֹא יִהְיֶה לוֹ בַּמֶּה לִקְנוֹת נֵר — הֲרֵי הַנֵּר קוֹדֵם לְכָל הַמַּאֲכָלִים שֶׁל שַׁבָּת, חוּץ מִפַּת, שֶׁהַפַּת קוֹדֶמֶת לְנֵר, שֶׁהִיא עִקַּר מִצְוַת הַסְּעֻדָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ד:

ד וְאִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לִקְנוֹת יַיִן לְקִדּוּשׁ וְנֵר לְשַׁבָּת — נֵר שַׁבָּת קוֹדֵם. וְאַף עַל פִּי שֶׁקִּדּוּשׁ הַיּוֹם הוּא מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם עַל הַיַּיִן אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְגַם אֶפְשָׁר לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, וּלְפִיכָךְ נֵר שַׁבָּת קוֹדֵם מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ, שֶׁמִּצְטַעֲרִין בְּנֵי בֵיתוֹ לֵישֵׁב בַּחֹשֶׁךְ וְלֶאֱכוֹל. וְלָכֵן אִם יֵשׁ לוֹ נֵר אֶחָד לֶאֱכוֹל אֶצְלוֹ — דַּי בְּכָךְ, וְיִקְנֶה אַחַר כָּךְ יַיִן לְקִדּוּשׁ:

ה אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים חַיָּבִים לִהְיוֹת בְּבָתֵּיהֶם נֵר דָּלוּק בְּשַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהַנָּשִׁים מֻזְהָרוֹת בּוֹ יוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁמְּצוּיוֹת בַּבַּיִת וְעוֹסְקוֹת בְּצָרְכֵי הַבַּיִת. וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כָּבְתָה נֵרוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְכָךְ נִתְּנוּ לָהּ מִצְוַת הַדְלָקַת נֵר שַׁבָּת שֶׁתִּתַּקֵּן מַה שֶּׁקִּלְקְלָה.

וּלְפִיכָךְ אַף אִם יִרְצֶה הַבַּעַל לְהַדְלִיק בְּעַצְמוֹ — הָאִשָּׁה קוֹדֶמֶת.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב שֶׁהוּא יִתְעַסֵּק בְּתִקּוּן הַפְּתִילוֹת וְהַנֵּרוֹת, וְגַם יַדְלִיק בִּשְׁאָר חֲדָרִים שֶׁאֵין אִשָּׁה מַדְלֶקֶת שָׁם.

וְנוֹהֲגִין כְּשֶׁהָאִשָּׁה יוֹלֶדֶת — הַבַּעַל מַדְלִיק וּמְבָרֵךְ בַּשַּׁבָּת הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל בִּשְׁאָר הַשַּׁבָּתוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִדָּה, וְכֵן בְּכָל פַּעַם כְּשֶׁהִיא נִדָּה — מְבָרֶכֶת בְּעַצְמָהּ (עַיֵּן סִמָּן פ"ח):

ו לֹא יַקְדִּים לְמַהֵר לְהַדְלִיקוֹ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, לְפִי שֶׁאָז אֵינוֹ נִכָּר שֶׁמַּדְלִיקוֹ לִכְבוֹד שַׁבָּת. וְגַם לֹא יְאַחֵר. וְאִם רוֹצֶה לְהַדְלִיק הַנֵּר בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל וּלְקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת בְּאוֹתָהּ שָׁעָה סָמוּךְ לְהַדְלָקָה — רַשַּׁאי, כִּי כֵּיוָן שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת לְאַלְתַּר — אֵין זוֹ הַקְדָּמָה, וּבִלְבָד שֶׁיְּהֵא מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, שֶׁהוּא שָׁעָה וּרְבִיעַ זְמַנִּיּוֹת קֹדֶם הַלַּיְלָה (עַיֵּן סִמָּן רס"א).

וְאִם הִדְלִיק הַנֵּר בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל וְלֹא קִבֵּל עָלָיו שַׁבָּת מִיָּד — צָרִיךְ לְכַבּוֹתוֹ וְלַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיקוֹ לְצֹרֶךְ שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁתְּהֶיֶה הַהַדְלָקָה עַצְמָהּ נִכֶּרֶת שֶׁהִיא לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת. וּמִכַּאן סָמְכוּ הַקַּדְמוֹנִים שֶׁהָיוּ מְשַׁגְּרִים הַתִּינוֹק[וֹ]ת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבָתֵּיהֶם קֹדֶם "בָּרְכוּ" שֶׁיְּצַוּוּ לְהַדְלִיק אָז, וְלֹא יַדְלִיקוּ קֹדֶם מִנְחָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִים אָז עֲלֵיהֶם אֶת הַשַּׁבָּת:

ז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִדְלִיק נֵר שַׁבָּת חֵל עָלָיו הַשַּׁבָּת וְנֶאֱסַר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת בְּהַדְלָקָה זוֹ. וְעַל פִּי זֶה נוֹהֲגוֹת הַנָּשִׁים שֶׁאַחַר שֶׁבֵּרְכוּ וְהִדְלִיקוּ הַנֵּרוֹת — מַשְׁלִיכוֹת לָאָרֶץ הַפְּתִילָה שֶׁבְּיָדָן שֶׁהִדְלִיקוּ בָּהּ הַנֵּרוֹת, וְאֵינָן מְכַבּוֹת אוֹתָהּ, שֶׁכְּבָר חָל עֲלֵיהֶן שַׁבָּת בִּגְמַר הַדְלָקָה זוֹ. אֲבָל יְכוֹלוֹת לְהַדְלִיק נֵרוֹת הָרִבֵּה, שֶׁכֵּלָן מִצְוֹת הַדְלָקָה אַחַת הֵן, וְאֵין קַבָּלַת הַשַּׁבָּת חָלָה עַד אַחַר גְּמַר הַהַדְלָקָה.

וְיֵשׁ חוֹלְקִים עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה כְּלָל בְּהַדְלָקַת נֵרוֹת, אֶלָּא בְּהַתְחָלַת תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר "בָּרְכוּ" הַכֹּל פּוֹרְשִׁים מִמְּלַאכְתָּם. וְכֵן עִקַּר (וּמִכָּל מָקוֹם, לְדִבְרֵי הַכֹּל צָרִיךְ שֶׁיְּקַבֵּל שַׁבָּת לְאַלְתַּר אַחַר הַהַדְלָקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה).

אֲבָל הַמִּנְהָג הוּא כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁאוֹתָהּ אִשָּׁה הַמַּדְלֶקֶת מְקַבֶּלֶת שַׁבָּת עָלֶיהָ בְּהַדְלָקָה זוֹ, וְלָכֵן תִּתְפַּלֵּל מִנְחָה תְּחִלָּה, אֲבָל שְׁאָר בְּנֵי הַבַּיִת מֻתָּרִים בְּמְלָאכָה עַד

"בָּרְכוּ". וַאֲפִלּוּ אוֹתָהּ אִשָּׁה, אִם הִתְנִית תְּחִלָּה אֲפִלּוּ בְּלִבָּהּ שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת שַׁבָּת בְּהַדְלָקָה זוֹ — מוֹעִיל לָהּ תְּנַאי זֶה בְּמָקוֹם הַצָּרֵךְ. אֲבָל שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם הַצָּרֵךְ — אֵין לִסְמוֹךְ עַל הַתְּנַאי, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין תְּנַאי מוֹעִיל כְּלָל לְפִי דַּעַת הָאוֹמְרִים שֶׁקַּבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בְּהַדְלָקַת נֵר שַׁבָּת.

וְכָל זֶה כְּשֶׁהִדְלִיקָה הַנֵּרוֹת שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן, שֶׁהֵן עִקַּר הַמִּצְוָה וּבָהֶן תְּלוּיָה קַבָּלַת הַשַּׁבָּת, אֲבָל שְׁאָר הַנֵּרוֹת שֶׁמַּדְלֶקֶת בַּבַּיִת וּבְשְׁאָר חֲדָרִים — אֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בָּהֶן לְדִבְרֵי הַכֹּל, וּמֻתָּר לָהּ לַעֲשׂוֹת אַחֲרֵיהֶן כָּל הַמְּלָאכוֹת עַד שֶׁתַּדְלִיק נֵרוֹת שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן.

וְכָל זֶה בְּאִשָּׁה, אֲבָל בְּאִישׁ הַמַּדְלִיק אֵין בּוֹ שׁוּם מִנְהָג כְּלָל, וּמֵעֲמִידִין עַל עִקַּר הַדִּין שֶׁאֵין קַבָּלַת שַׁבָּת תְּלוּיָה בְּהַדְלָקַת נֵרוֹת אֶלָּא בַּאֲמִירַת "בָּרְכוּ". וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְהַתְנוֹת לְכַתְּחִלָּה:

ח הַמַּדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה — חַיָּבִים לְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת", אוֹ "שֶׁל יוֹם טוֹב", כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִים עַל שְׁאָר כָּל מִצְוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן.

וְהַמִּנְהָג שֶׁמְּבָרְכִים אַחַר הַהַדְלָקָה, לְפִי שֶׁסּוֹבְרִין שֶׁאִם תְּבָרֵךְ תְּחִלָּה קְבָלָה לְשַׁבָּת, וּתְהֵא אֲסוּרָה לְהַדְלִיק. וְאַף בְּיוֹם טוֹב מַדְלִיקִין תְּחִלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בִּבְרָכָה אַחַת לְבָרֵךְ אוֹתָהּ פְּעָמִים קֹדֶם הַדְלָקָה וּפְעָמִים אַחַר כָּךְ. וּכְדֵי שֶׁתְּהֵא הַבְּרָכָה עוֹבֵר לַעֲשׂיָה — אֵינָהּ נֶהֱנֵית מִן הָאוֹר עַד אַחַר הַבְּרָכָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּשִׁימָה יָדָהּ לִפְנֵי הַנֵּר מִיָּד אַחַר הַהַדְלָקָה עַד אַחַר גְּמַר הַבְּרָכָה, וְאָז מְסִירָה יָדָהּ וְנֶהֱנֵית מִן הָאוֹר, וְזֶה נִקְרָא עוֹבֵר לַעֲשׂיָה:

ט בַּחוּרִים הַהוֹלְכִים לִלְמוֹד חוּץ לְבֵיתָם — צְרִיכִים לְהַדְלִיק נֵר שַׁבָּת בְּחַדְרָם וּלְבָרֵךְ עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם אוֹכְלִים שָׁם, לְפִי שֶׁהַדְלָקַת נֵר בְּשַׁבָּת חוֹבָה אַף בְּלֹא אֲכִילָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בְּעֵץ וְאֶבֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל מִי שֶׁהוּא אֵצֶל אִשְׁתּוֹ וּמַדְלִיק בְּכָל הַחֲדָרִים שֶׁהוֹלֵךְ שָׁם בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁאִשְׁתּוֹ מְבָרֶכֶת בִּשְׁבִילוֹ בְּבֵית אֲכִילָה.

אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ אֵצֶל אִשְׁתּוֹ — אֵינוֹ נִפְטָר בִּבְרִכַּת אִשְׁתּוֹ כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד שָׁם בְּמָקוֹם

שֶׁמִּתְאָרֵחַ.

וְאִם אֵין לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד שָׁם (וְאָפִלּוּ אִם יֵּשׁ לוֹ אֶלָּא שֶׁבַּעַל הַבַּיִת מִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם גַּם כֵּן, וְצָרִיךְ הַבַּעַל הַבַּיִת לְהַדְלִיק שָׁם נֵר שֶׁלּוֹ) — אֵין הָאוֹרֵחַ צָרִיךְ לְהַדְלִיק שָׁם כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלוֹם בַּיִת בְּמָקוֹם שֶׁהוּא שָׁם, וְגַם מִצְוַת הַדְלָקַת נֵר שַׁבָּת הוּא מְקַיֵּם בְּמַה שֶׁמַּדְלִיקִים נֵר שַׁבָּת בְּבֵיתוֹ (מִשֶּׁלּוֹ).

אֲבָל אִם אֵין לוֹ מִי שֶׁיַּדְלִיק בְּבֵיתוֹ (אוֹ אֲפִלּוּ אִם מַדְלִיקִים שָׁם אֶלָּא שֶׁאֵינָן מַדְלִיקִים מִשֶּׁלּוֹ — אֵינוֹ נִפְטָר בְּהַדְלָקָתָם, אַף אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁהָיָה אֶצְלָם נִפְטָר בְּהַדְלָקָתָם, כְּגוֹן שֶׁסָּמוּךְ עַל שֻׁלְחָנָם, שֶׁנַּעֲשָׂה מִכְּלַל בְּנֵי בֵיתָם וְנִפְטָר בַּנֵּר שֶׁלָּהֶם, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו שֶׁאֵינוֹ אֶצְלָם — אֵינוֹ נִפְטָר בְּנֵרָם, אֶלָּא) צָרִיךְ הוּא לְקַיֵּם מִצְוַת הַדְלָקַת נֵר שַׁבָּת בְּמָקוֹם שֶׁהוּא, עַל יְדֵי שֶׁיִּתֵּן פְּרוּטָה לְבַעַל הַבַּיִת לְהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בַּנֵּר שֶׁלּוֹ, אוֹ שֶׁיִּקְנֶה לוֹ בַּעַל הַבַּיִת חֵלֶק בַּנֵּר שֶׁלּוֹ בְּמַתָּנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָן תרע"ז לְעִנְיַן נֵר חֲנֻכָּה.

(בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאוֹכֵל שָׁם מִשֶּׁלּוֹ, אֲבָל אִם הוּא סָמוּךְ עַל שֻׁלְחַן בַּעַל הַבַּיִת — נַעֲשָׂה כִּבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וְיוֹצֵא בְּנֵרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם). וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד שָׁם:

י ב' אוֹ ג' בַּעֲלֵי בָתִּים שֶׁאוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וּמְבָרְכִים כָּל אֶחָד עַל מְנוֹרָה שֶׁלּוֹ — יֵּשׁ מְפַקְפְּקִין לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ כַּאן בְּרָכָה לְבַטָּלָה, לְפִי שֶׁכְּבָר יֵּשׁ שָׁם אוֹרָה מְרֻבָּה מִנֵּרוֹת שֶׁהִדְלִיק הָרִאשׁוֹן. וְיֵּשׁ מְיַשְּׁבִין הַמִּנְהָג, שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּתּוֹסְפָה אוֹרָה בַּבַּיִת — יֵּשׁ בָּהּ שְׁלוֹם בַּיִת וְשִׂמְחָה יְתֵרָה לַהֲנָאַת אוֹרָה בְּכָל זָוִית. וּמִכָּל מָקוֹם, אֲפִלּוּ לְפִי דַּעְתָּם לֹא יְבָרְכוּ שְׁנַיִם בְּמְנוֹרָה אַחַת שֶׁיֵּשׁ לָהּ קָנִים הַרְבֵּה.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל, יָכוֹל הַשֵּׁנִי לְבָרֵךְ בְּחֶדֶר הַמְיֻחָד לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל שָׁם וְאֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם שׁוּם צֹרֶךְ אֲכִילָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וַאֲפִלּוּ בְּחֶדֶר הַמְיֻחָד לָרִאשׁוֹן, אִם הָרִאשׁוֹן מִשְׁתַּמֵּשׁ שׁוּם צָרְכֵי אֲכִילָה בְּאוֹתוֹ חֶדֶר וַעֲדַיִן לֹא הָיָה שָׁם — יָכוֹל הַשֵּׁנִי לְהַדְלִיק שָׁם מִשֶּׁלּוֹ, אוֹ מִמַּה שֶּׁיַּקְנֶה לוֹ הָרִאשׁוֹן, וּלְבָרֵךְ עַל הַדְלָקָה זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ כְּלוּם אֵצֶל נֵרוֹתָיו:

יא וּלְפִיכָךְ נוֹהֲגוֹת מִקְצָת הַנָּשִׁים בְּלֵיל טְבִילָה שֶׁהֵן צְרִיכוֹת לַחֲפוֹף רֹאשָׁן וְגוּפָן בְּחַמִּין מִבְּעוֹד יוֹם בְּבֵית הַמֶּרְחָץ אֵצֶל הַמִּקְוֶה, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶן לְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת קֹדֶם לֶכְתָּן לְשָׁם,

לְפִי שֶׁהֵן מְקַבְּלוֹת הַשַּׁבָּת עַל יְדֵי הַדְּלָקַת הַנֵּרוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וַאֲסוּרוֹת לִרְחוֹץ בְּחַמִּין אַחַר כָּךְ, וְאֵינָן רוֹצוֹת לֵילֵךְ בֵּין חֲפִיפָה לִטְבִילָה לְבֵיתָן לְהַדְלִיק נֵרוֹת שֶׁמִּתְיָרְאוֹת שֶׁלֹּא יִטַּנְפֵם בְּלֶכְתָּן וּתְהֵא בָהֶם חֲצִיצָה, לָכֵן מַדְלִיקִין נֵרוֹת שֶׁלָּהֶן בֵּין חֲפִיפָה לִטְבִילָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל נָשִׁים אִם הוּא סָמוּךְ לְבֵית הַטְּבִילָה, וְהַשַּׁמָּשׁ מִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם שׁוּם דָּבָר מִצָּרְכֵי אֲכִילָה לְאוֹר נֵרוֹתֶיהָ, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִיא עַצְמָהּ יְכוֹלָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם שׁוּם דָּבָר שֶׁתֵּהָנֶה בּוֹ בַּלַּיְלָה לְצֹרֶךְ אֲכִילָה.

אֲבָל אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַדְלִיק וּלְבָרֵךְ עַל נֵרוֹת הַמְיֻחָדִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁדָּרֶךְ לְהַדְלִיקָן שָׁם בְּכָל שַׁבָּת, אֲפִלּוּ אִם תִּרְצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ צָרְכֵי אֲכִילָה לְאוֹרָן, לְפִי שֶׁנֵּרוֹת הַלָּלוּ אֵינָן עֲשׂוּיִים לְהָאִיר וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָן, אֶלָּא לְכָבוֹד בִּלְבָד.

וּמִכָּל מָקוֹם, יוֹתֵר טוֹב שֶׁבְּלֵיל טְבִילָה יַדְלִיק הַבַּעַל וִיבָרֵךְ.

(אוֹ תֵּלֵךְ בֵּין חֲפִיפָה לִטְבִילָה לְבֵיתָהּ לְהַדְלִיק שָׁם, וְכָל שֶׁכֵּן אִם אֶפְשָׁר שֶׁתַּחֹף בְּבֵיתָהּ שֶׁזֶּה יוֹתֵר טוֹב. וְאִם אִי אֶפְשָׁר בְּכָל אֵלֶּה — תַּדְלִיק וּתְבָרֵךְ קֹדֶם לֶכְתָּהּ לְבֵית הַטְּבִילָה וְתַתְנֶה שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת שַׁבָּת בְּהַדְלָקָה זוֹ, שֶׁתְּנַאי זֶה מוֹעִיל בְּמָקוֹם הַצָּרֵךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר).

וְכֵן תַּעֲשֶׂה כְּשֶׁיֵּשׁ חֲפָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּצְרִיכָה לֵילֵךְ לְשָׁם וְתִתְאַחֵר שָׁם עַד אַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה, וְאִי אֶפְשָׁר לָהּ שֶׁתְּקַבֵּל שַׁבָּת קֹדֶם לֶכְתָּהּ לְשָׁם — (אָזַי תַּדְלִיק וּתְבָרֵךְ וְתַתְנֶה שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת שַׁבָּת בְּהַדְלָקָה זוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לָהּ לְהַתְנוֹת תְּנַאי זֶה אֶלָּא אִם כֵּן הַבַּעַל יְקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת מִיָּד סָמוּךְ לְהַדְלָקָתָהּ, דְּכֵיוָן שֶׁהִיא אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת לְאַלְתַּר לְאַחַר הַדְלָקָתָהּ, שֶׁצְּרִיכָה לִשְׁהוֹת הַרְבֵּה בַּחֲפִיפָתָהּ אוֹ בְּלֶכְתָּהּ לְחֲפָּה, אִם כֵּן אִם גַּם הַבַּעַל לֹא יְקַבֵּל לְאַלְתַּר — יִצְטָרֵךְ לְכַבּוֹת הַנֵּר וְלַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיקוֹ סָמוּךְ לְקַבָּלַת שַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה וְנִמְצָא שֶׁבֵּרְכָה לְבַטָּלָה).

אֲבָל אֵין לָהּ לְהַדְלִיק לְכַתְּחִלָּה קֹדֶם לֶכְתָּהּ בְּלֹא בְרָכָה, וּבְבוֹאָהּ מֵהַטְּבִילָה מִשֶּׁחֲשֵׁכָה אוֹ מֵהַחֲפָּה תִּפְרוֹשׁ יָדֶיהָ לִפְנֵי הַנֵּרוֹת וּלְבָרֵךְ אָז קֹדֶם שֶׁתֵּהָנֶה לְאוֹרָן, וְכֵן אִם דַּעְתָּהּ לָבֹא מֵהַחֲפָּה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — אֵין לָהּ לִסְמוֹךְ עַל זֶה שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק קֹדֶם לֶכְתָּהּ וְשֶׁתְּצַוֶּה לְנָכְרִי לְהַדְלִיק כְּשֶׁתָּבֹא בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת וְשֶׁתְּבָרֵךְ הִיא עַל יְדֵי פְּרִישַׁת יָדֶיהָ מִיָּד אַחַר

הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, שֶׁלֹּא תְּהֵנֶה לְאוֹרָן עַד אַחַר בִּרְכָתָהּ, לְפִי שֶׁהָאֵיךְ תְּבָרֵךְ "וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק" וְהֵן דּוֹלְקוֹת כְּבָר מִקֹּדֶם לָכֵן, אוֹ עַל יְדֵי הַנֵּרוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּדִיעֲבַד שֶׁשָּׁכְחָה וְלֹא הִדְלִיקָה קוֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְנִזְכְּרָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — יֵשׁ לְהַתִּיר לָהּ לְצַוּוֹת לְנָכְרִי לְהַדְלִיק וְשֶׁתְּבָרֵךְ הִיא קוֹדֶם שֶׁתֵּהָנֶה לְאוֹרָן (דְּכֵיוָן שֶׁעִקַּר מִצְוַת הַדְלָקַת נֵר שַׁבָּת אֵינָהּ הַהַדְלָקָה בִּלְבָד, אֶלָּא הַהֲנָאָה וְהַתַּשְׁמִישׁ לְאוֹרָהּ הִיא עִקַּר הַמִּצְוָה, אֶלָּא שֶׁהַהַדְלָקָה הִיא הַתְחָלָה וַהֲכָנָה לְמִצְוָה זוֹ, וְלָכֵן מְבָרְכִים עָלֶיהָ, וְזוֹ שֶׁשָּׁכְחָה וְלֹא בֵּרְכָה בִּתְחִלַּת הַמִּצְוָה — יְכוֹלָה לְבָרֵךְ קוֹדֶם עִקַּר הַמִּצְוָה, דְּהַיְנוּ קוֹדֶם שֶׁתֵּהָנֶה לְאוֹרָן).

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא תְצַוֶּה לְהַדְלִיק אֶלָּא נֵר אֶחָד עַל הַשֻּׁלְחָן, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַמִּצְוָה.

(אֲבָל נֵר אֶחָד אֶפְשָׁר לְהַתִּיר לָהּ אַף אִם יֵשׁ שָׁם כְּבָר נֵר דָּלוּק, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהַנְּשִׁים נִזְהָרוֹת מְאֹד בִּבְרָכָה זוֹ — הֲרֵי זֶה כִּצְרֵךְ גָּדוֹל שֶׁהִתִּירוּ בוֹ שְׁבוּת בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"א):

יב סוּמָא יְכוֹלָה גַּם כֵּן לְבָרֵךְ עַל נֵר שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי הִיא נֶהֱנֵית גַּם כֵּן מִמְּאוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ס"ט. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ לָהּ בַּעַל פִּקֵּחַ — יְבָרֵךְ הַבַּעַל.

אַף אִם אוֹכֶלֶת בְּשֻׁלְחָן אֶחָד עִם אֲחֵרִים שֶׁמְּבָרְכוּ וְהִדְלִיקוּ — אֵין לָהּ לְבָרֵךְ, שֶׁהֲרֵי אָז אֵין מִצְוָה בְּהַדְלָקָה זוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שִׂמְחָה יְתֵרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְלָהּ אֵין שִׂמְחָה כְּלָל מֵאוֹר הַנֵּר:

יג מִצְוָה לַעֲשׂוֹת לְכַתְּחִלָּה נֵרוֹת אֲרֻכִּים שֶׁיִּדְלִיקוּ עַד הַלַּיְלָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָשָׂה נֵרוֹת קְטַנִּים שֶׁאֵינָן דּוֹלְקִים עַד הַלַּיְלָה — אֵין כַּאן בְּרָכָה לְבַטָּלָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָכַל לְאוֹרָן וְנֶהֱנָה מֵהֶן בִּסְעֲדַת שַׁבָּת.

אֲבָל אִם לֹא אָכַל לְאוֹרָן, כְּגוֹן שֶׁאָכַל בֶּחָצֵר, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ג, אִם אֵינָן דּוֹלְקוֹת עַד הַלַּיְלָה, שֶׁאָז הוּא נֶהֱנֶה מֵהֶן בַּחֲזָרָתוֹ לַבַּיִת שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בְּעֵץ וְאֶבֶן בְּאִישׁוֹן אֲפֵלָה וְלַיְלָה — הֲרֵי בֵּרַךְ לְבַטָּלָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁהָיָה שָׁם קְצָת חֹשֶׁךְ בְּאֵיזֶה מָקוֹם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אִם לֹא הָיוּ דּוֹלְקוֹת שָׁם וְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שׁוּם דָּבָר לְאוֹרָן — אֵין בְּזֶה אִסּוּר:

יד אִם הִדְלִיק נֵר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ כְּלוּם בְּשַׁבָּת שֶׁאֵינוֹ חַיָּב לְהַדְלִיק שָׁם נֵר, וְאַחַר כָּךְ נָטַל נֵר זֶה הַדְּלוּק וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּנֵר זֶה, דְּכֵיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהִדְלִיקוֹ הָיָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ בְּשַׁבָּת — אֵינוֹ נִכָּר שֶׁהֶדְלֵק לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת. וְאִם בֵּרַךְ עַל הַדְּלָקָתוֹ — הֲרֵי זוֹ בְּרָכָה לְבַטָּלָה.

אֲבָל יָכוֹל לְבָרֵךְ וּלְהַדְלִיק בְּמָקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁים שָׁם צָרְכֵי אֲכִילָה, אִם הוּא חֶדֶר שֶׁלּוֹ, אוֹ שֶׁהוּא מְיֻחָד לוֹ, בֵּין שֶׁיְּנִיחֶנּוּ דּוֹלֵק שָׁם, בֵּין שֶׁיְּנִיחֶנּוּ אַחַר כָּךְ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ כְּלוּם בְּשַׁבָּת, וְיַדְלִיק כַּאן נֵר אַחֵר, דְּכֵיוָן שֶׁהַנֵּר שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו הָיָה מֻנָּח שָׁעָה מוּעֶטֶת כָּאן בְּמָקוֹם הַחַיָּב בְּנֵר שַׁבָּת — אֵין כַּאן בְּרָכָה לְבַטָּלָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר לְבָרֵךְ עַל אוֹתָן הַנֵּרוֹת שֶׁהֵן כְּבָר עַל הַשֻּׁלְחָן, וְלֹא עַל שְׁאָר הַנֵּרוֹת אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁבְּתוֹךְ הַבַּיִת, וַאֲפִלּוּ רוֹצֶה לְהַנִּיחָן אַחַר כָּךְ עַל הַשֻּׁלְחָן, לְפִי שֶׁעִקַּר הַמִּצְוָה הֵן הַנֵּרוֹת שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁאוֹכְלִין לְאוֹרָן, וְרָאוּי שֶׁתְּהֵא הַבְּרָכָה עַל אוֹתָן הַמֻּנָּחִים בְּמָקוֹם שֶׁהוּא עִקַּר הַמִּצְוָה. וּמִכָּל מָקוֹם, דַּי שֶׁם בְּנֵר אֶחָד (אוֹ ב' נֵרוֹת כְּנֶגֶד "זָכוֹר" וְ"שָׁמוֹר").

אֲבָל אִם יֵשׁ נָשִׁים רַבּוֹת בְּבַיִת אֶחָד — יְכוֹלוֹת לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה גַּם בְּשְׁאָר מְקוֹמוֹת, וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיֶה מָקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ צָרְכֵי אֲכִילָה, אִם הוּא חֶדֶר הַמְיֻחָד לָהּ אוֹ לְבַעְלָהּ. וְאִם אֵינוֹ מְיֻחָד לָהּ — אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַדְלִיק שָׁם אֶלָּא אִם כֵּן מִשְׁתַּמְּשִׁים שָׁם צָרְכֵי אֲכִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם אֵין מִשְׁתַּמְּשִׁים שָׁם כְּלוּם, אֶלָּא בַּעַל הַבַּיִת וּבְנֵי בֵיתוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ אֲחֵרִים, מִשְׁתַּמְּשִׁים שָׁם צָרְכֵי אֲכִילָה:

טו (בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאוֹכֶלֶת מִשֶּׁלָּהּ, אֲבָל אִם הִיא סְמוּכָה עַל שֻׁלְחָן בַּעַל הַבַּיִת — אֵינָהּ יְכוֹלָה לְבָרֵךְ שָׁם, אֶלָּא אִם כֵּן הַחֶדֶר מְיֻחָד לָהּ אוֹ לְבַעְלָהּ, שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵינָהּ חַיֶּבֶת כְּלָל לְהַדְלִיק שָׁם, שֶׁאֵין חִיּוּב נֵר שַׁבָּת חָל עָלֶיהָ כְּלָל, לְפִי שֶׁהִיא בִּכְלַל בְּנֵי בֵיתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וְנִפְטֶרֶת בְּנֵרוֹ.

וְאַף אִם בַּעַל הַבַּיִת מְצַוֶּה לָהּ לְהַדְלִיק וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ שָׁלִיחַ לְפָטְרוֹ מֵחִיּוּבוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לְהַדְלִיק שָׁם, לְפִי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ מִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם צָרְכֵי אֲכִילָה, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא אוֹ מִקְצָת בְּנֵי בֵיתוֹ אוֹכְלִים שָׁם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא אוֹ אִשְׁתּוֹ בֵּרְכוּ בְּמָקוֹם

אֶחָד וְנִפְטַר בִּבְרָכָה זוֹ לְכָל הַחֲדָרִים שֶׁחַיָּב לְהַדְלִיק שָׁם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — אִם כֵּן גַּם שְׁלוּחוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ שָׁם.

וְיֵשׁ חוֹלְקִים עַל זֶה. וְכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ):

טז אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְפַּלְּלוּ הַקָּהָל עֲדַיִן, אִם קָדַם הַיָּחִיד וְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם — חָל עָלָיו קַבָּלַת הַשַּׁבָּת, וְאָסוּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה.

אֲפִלּוּ אִם אוֹמֵר בְּפֵרוּשׁ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבֵּל עֲדַיִן — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהִזְכִּיר כְּבָר עִנְיָנוֹ שֶׁל יוֹם בַּתְּפִלָּה:

יז אִם רֹב הַקָּהָל קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שַׁבָּת — הַמְּעוּט נִמְשָׁכִים אַחֲרֵיהֶם בְּעַל כָּרְחָם וַאֲסוּרִים בִּמְלָאכָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֵצֶל קַבָּלַת שַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ אוֹמְרִים בְּפֵרוּשׁ שֶׁאֵינָם רוֹצִים לְקַבֵּל שַׁבָּת עֲדַיִן:

יח וְאִם אֵרַע שֶׁאֶחָד לֹא תִּקֵּן עֲדַיִן מַאֲכָלוֹ לְשַׁבָּת כְּשֶׁהַצִּבּוּר רוֹצִים לוֹמַר "בָּרְכוּ" — יֵשׁ לָהֶם לְהַמְתִּין עָלָיו (מִמִּדַּת חֲסִידוּת). וְאִם הוּא סָמוּךְ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — אַל יַמְתִּינוּ:

יט אֲבָל אִם רֹב הַקָּהָל לֹא הָיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — אֵינָם נִמְשָׁכִים אַחַר הַמְּעוּט.

וְעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת הַרְבֵּה — אֵין הַקָּהָל הַמִּתְפַּלְּלִין בְּאֶחָד מֵהֶם נִמְשָׁכִים אַחַר הַמִּתְפַּלְּלִים בָּאֲחֵרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהַמָּה הַמְּעוּט נֶגֶד הָאֲחֵרִים.

(וְיָחִיד שֶׁלֹּא הָיָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁקִּבְּלוּ בָּהּ שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָגִיל לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד בְּאוֹתוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת, אִם רֹב הָעִיר לֹא קִבְּלוּ עֲדַיִן שַׁבָּת — אֶפְשָׁר לְהַתִּירוֹ בִּמְלָאכָה):

כ אָדָם שֶׁבָּא לָעִיר וּכְבָר קִבְּלוּ אַנְשֵׁי הָעִיר שַׁבָּת עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הַיּוֹם גָּדוֹל — חָל עָלָיו הַשַּׁבָּת גַּם כֵּן. וְאִם הָיָה עָלָיו שׁוּם חֵפֶץ מֻקְצֶה אוֹ מָעוֹת — לֹא יְטַלְטְלֵנּוּ בְּיָדָיו לַהֲסִירוֹ מִמֶּנּוּ, אֶלָּא יַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁ[יִּ]תְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ו בְּמִי שֶׁשָּׁכַח כִּיסוֹ עָלָיו בְּשַׁבָּת, וְעַיֵּן שָׁם:

כא מִי שֶׁטָּעָה בְּיוֹם הַמְעֻנָּן וְסוֹבֵר שֶׁהוּא חֲשֵׁכָה מַמָּשׁ וְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ שֶׁעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁהִתְפַּלֵּל הָיָה מִפְלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה שֶׁהוּא זְמַן הֶרְאוּי לְתוֹסֶפֶת שַׁבָּת — צָרִיךְ הוּא לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית, כֵּיוָן שֶׁהוּא לֹא נִתְכַּוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ מִפְּנֵי קַבָּלַת תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא לַיְלָה, וַהֲרֵי הִתְפַּלֵּל בְּטָעוּת, וּמֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה קֹדֶם קַבָּלַת שַׁבָּת בִּתְפִלָּה הַשְּׁנִיָּה, לְפִי שֶׁקַּבָּלָה הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה בְּטָעוּת וְאֵינָהּ חֲשׁוּבָה כְּלוּם:

כב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיִחִידִים, אֲבָל צִבּוּר שֶׁטָּעוּ בְּיוֹם הַמְעֻנָּן וְהִתְפַּלְּלוּ עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל — אֵינָם צְרִיכִים לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל אִם כְּשֶׁהִתְפַּלְּלוּ הָיָה מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, לְפִי שֶׁאֵין מַטְרִיחִין עַל הַצִּבּוּר. וְכֵיוָן שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל — חָל עֲלֵיהֶם קַבָּלַת הַשַּׁבָּת שֶׁבַּתְּפִלָּה הָרִאשׁוֹנָה, וַאֲסוּרִים בִּמְלָאכָה. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ מְעוּט שֶׁלֹּא קִבְּלוּ עֲדַיִן שַׁבָּת — אֵינָן נִמְשָׁכִים אַחַר הָרֹב, כֵּיוָן שֶׁקַּבָּלַת הָרֹב הָיְתָה בְּטָעוּת.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים, שֶׁאַף אִם כָּל הַצִּבּוּר קִבְּלוּ בְּטָעוּת — מֻתָּרִים כֻּלָּם בִּמְלָאכָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, לְפִי שֶׁאֵין מַטְרִיחִין עֲלֵיהֶם, אֲבָל קַבָּלָתָם אֵינָהּ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהִיא בְּטָעוּת. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם אִם צְרִיכִים לְכָךְ:

כג מִי שֶׁשָּׁהָה לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת עַד שֶׁקִּבְּלוּ הַקָּהָל שַׁבָּת, דְּהַיְנוּ שֶׁאָמְרוּ "בָּרְכוּ" — לֹא יִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּאוֹתָהּ בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּהָל מִתְפַּלְּלִין עַרְבִית, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהַקָּהָל קִדְּשׁוּ הַיּוֹם — אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ חֹל אֶצְלָם, אֶלָּא יֵלֵךְ חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְיִתְפַּלֵּל שָׁם מִנְחָה שֶׁל חֹל. וְהוּא שֶׁלֹּא עָנָה עִמָּהֶם אַחַר "בָּרְכוּ", אֲבָל אִם עָנָה — הֲרֵי קִבֵּל עָלָיו שַׁבָּת וְאָסוּר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שֶׁל חֹל, אֶלָּא יִתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם, כְּדִין טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ק"ח:

כד וְאִם בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת סָמוּךְ לְ"בָּרְכוּ" — יַתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שֶׁל חֹל. וְאַף עַל פִּי שֶׁמֵּיָּד בְּעוֹדוֹ מִתְפַּלֵּל מִנְחָה יֹאמְרוּ הַצִּבּוּר "בָּרְכוּ" וְיִקַּבְּלוּ שַׁבָּת — אֵין לוֹ לָחוּשׁ בְּמַה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל אֶצְלָם תְּפִלָּה שֶׁל חֹל, כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל בְּהֶתֵּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְחִיל בְּהֶתֵּר צָרִיךְ לְהַקְדִּים כָּל כָּךְ בְּעִנְיָן שֶׁיּוֹכַל לִגְמוֹר קֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ שְׁעַת הָאִסּוּר, אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁיִּמְשׁוֹךְ תּוֹךְ שְׁעַת הָאִסּוּר — הֲרֵי זֶה כְּמַתְחִיל בְּאִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רל"ה, מִכָּל מָקוֹם כַּאן אֵין לְהַקְפִּיד כָּל כָּךְ, לְפִי שֶׁאִסּוּר זֶה שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁל חֹל אֵצֶל צִבּוּר הַמִּתְפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת — אֵינוֹ אֶלָּא חֻמְרָא בְּעָלְמָא:

כה מִי שֶׁקָּדַם לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ הַקָּהָל, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר חָל עָלָיו קַבָּלַת שַׁבָּת — יָכוֹל לוֹמַר אֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא קִבֵּל עֲדַיִן הַשַּׁבָּת שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ מְלָאכָה, וּמֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת מֵהַמְלָאכָה בְּשַׁבָּת, דְּכֵיוָן שֶׁלְּחֲבֵרוֹ מֻתָּר הוּא — אֵין בַּאֲמִירָתוֹ אֵלָיו אִסּוּר כְּלָל (וְלֹא אָסְרוּ הָאֲמִירָה לְנָכְרִי אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְצֻוֶּה עַל הַשַּׁבָּת), אֶלָּא

כְּשֶׁאוֹמֵר לוֹ בְּשָׁעָה הָאֲסוּרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל (עַיֵּן סִמָּן רס"א).
וְכֵן מִי שֶׁמְּאַחֵר לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אוֹ שֶׁמַּמְשִׁיךְ סְעֻדָּתוֹ בַּלַּיְלָה — מֻתָּר לוֹ לוֹמַר אֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל וְהִבְדִּיל בַּתְּפִלָּה שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ מְלָאכָה, וּמֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת וְלֶאֱכוֹל מִמְּלַאכְתּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאַחַר כָּךְ יַזְכִּיר עֲדַיִן שֶׁל שַׁבָּת בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן:

סימן רסד

א דִּינֵי הַפְּתִילָה וְהַשֶּׁמֶן וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים:

אָסוּר לַעֲשׂוֹת פְּתִילָה לְנֵרוֹת שֶׁל שַׁבָּת מִדָּבָר שֶׁהָאוּר אֵינוֹ נֶאֱחָז בּוֹ וְנִכְנָס בְּתוֹכוֹ אֶלָּא נִסְרָךְ סְבִיבָיו וְהַשַּׁלְהֶבֶת קוֹפֶצֶת, כְּגוֹן צֶמֶר, וְשֵׂעָר, וּפִשְׁתָּן שֶׁאֵינוֹ נָפוּץ, וּפְסֹלֶת שֶׁל מֶשִׁי, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָן דּוֹלְקִים יָפֶה חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַטֶּה הַנֵּר כְּדֵי שֶׁיִּתְקָרֵב מְאֹד הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּתוֹכוֹ אֶל הַפְּתִילָה וְיִדְלַק יָפֶה, וְנִמְצָא מַבְעִיר בְּשַׁבָּת.
אֲבָל עוֹשִׂים מִצֶּמֶר גֶּפֶן וְקַנַּבּוֹס וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים שֶׁהָאוּר נֶאֱחָז בָּהֶם וְנִכְנָס בְּתוֹכָם. וּפְשָׁתָּה נְפוּצָה יוֹתֵר טוֹבָה מִכֻּלָּם:

ב וְאִם הִדְלִיק בְּדָבָרִים הָאֲסוּרִים — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָן שׁוּם תַּשְׁמִישׁ בָּעוֹלָם, אֲפִלּוּ תַּשְׁמִישׁ שֶׁאֵין צָרִיךְ עִיּוּן כְּלָל, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִתְקָרֵב אֵצֶל הַנֵּר בִּשְׁבִילוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָן מְאִירִים יָפֶה חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַטֶּה הַנֵּר אַף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ מֵרָחוֹק. וְאֵין חִלּוּק בָּזֶה בֵּין נֵרוֹת שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן לִשְׁאָר הַנֵּרוֹת שֶׁבַּבַּיִת אוֹ שֶׁבִּשְׁאָר כָּל הַחֲדָרִים, שֶׁכֻּלָּן צְרִיכִים לִהְיוֹת מִדְּבָרִים הַמַּתִּירִים.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם יֵשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד נֵר כָּשֵׁר שֶׁעָשׂוּי מִדָּבָר הַמֻּתָּר, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁאָר כָּל הַנֵּרוֹת עֲשׂוּיִים מִדָּבָר הָאָסוּר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, אֲפִלּוּ אִם נֵר הַכָּשֵׁר דּוֹלֵק בְּחֶדֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהִצְרִיכוּהוּ נֵר כָּשֵׁר בְּמָקוֹם אֶחָד — יֵשׁ לוֹ הֶכֵּר וְזָכְרוֹן בָּזֶה וְלֹא יָבֹא לְהַטּוֹת. וּלְצֹרֶךְ שַׁבָּת יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּדִיעֲבַד, וּמֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָן.
וְאִם יֵשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד נֵר אֶחָד כָּשֵׁר וְעוֹמֵד אֶצְלוֹ נֵר פָּסוּל — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם לְדִבְרֵי הַכֹּל בְּכָל עִנְיָן, שֶׁהֲרֵי אַף אִם לֹא הָיָה שָׁם אֶלָּא נֵר הַכָּשֵׁר בִּלְבָד הָיָה יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם, וּמַה מַּפְסִידוֹ אוֹר נֵר הַפָּסוּל:

ג יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּלֹא נֵר, כְּגוֹן לְמָשׁוֹךְ יַיִן מִן הַמַּרְתֵּף וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ לְאוֹר נֵר הַפָּסוּל אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם נֵר כָּשֵׁר בְּשׁוּם מָקוֹם,

לְפִי שֶׁאֵין לָחוּשׁ בָּזֶה שֶׁמָּא יַטֶּה. כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת זֶה בְּלֹא נֵר כְּלָל. וּלְצֹרֶךְ שַׁבָּת יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל זֶה בְּדִיעֲבַד:

ד אִם כָּרַךְ דָּבָר שֶׁמַּתִּיר לְהַדְלִיק עַל דָּבָר שֶׁאָסוּר לְהַדְלִיק בּוֹ וַעֲשָׂאָן פְּתִילָה אַחַת, אִם נִתְכַּוֵּן בָּזֶה לְהַעֲבוֹת הַפְּתִילָה כְּדֵי לְהוֹסִיף אוֹרָהּ — אָסוּר לְהַדְלִיקָהּ לְנֵר שֶׁל שַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לְהַדְלִיק בְּדָבָר הָאָסוּר בִּלְבַדּוֹ. וְאִם נִתְכַּוֵּן לְהַקְשׁוֹת הַפְּתִילָה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עוֹמֶדֶת וְלֹא תֵּרֵד לְמַטָּה — מֻתָּר לְהַדְלִיקָהּ אַף עַל פִּי שֶׁגַּם דָּבָר הָאָסוּר דּוֹלֵק בָּהּ.

וְאִם דָּבָר הָאָסוּר הוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִפְתִילָה בִּלְבַדּוֹ, כְּגוֹן קַשׁ וּגְמִי וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — מֻתָּר לִכְרוֹךְ עֲלֵיהֶם דָּבָר הַמֻּתָּר וּלְהַדְלִיקָן, אֲפִלּוּ אִם מִתְכַּוֵּן לְהַעֲבוֹת הַפְּתִילָה כְּדֵי לְהוֹסִיף אוֹרָהּ, לְפִי שֶׁאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יָבֹא לְהַדְלִיק בְּדָבָר הָאָסוּר בִּלְבַדּוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין רָאוּי לִפְתִילָה כְּלָל בִּלְבַדּוֹ:

ה מֻתָּר לִתֵּן גַּרְגִּיר שֶׁל מֶלַח וּגְרִיס שֶׁל פּוֹל עַל פִּי הַנֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיִּהֵא דּוֹלֵק יָפֶה בְּשַׁבָּת, שֶׁהַמֶּלַח וְהַגְּרִיס צוֹלְלִין אֶת הַשֶּׁמֶן וְנִמְשָׁךְ יָפֶה אַחַר הַפְּתִילָה, וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר בְּמַה שֶּׁגּוֹרֵם קְצָת הַבְעָרָה בְּשַׁבָּת:

ו אָסוּר לְהַדְלִיק נֵר לְשַׁבָּת, בֵּין נֵר שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן, בֵּין כָּל נֵר שֶׁבַּבַּיִת אוֹ שֶׁבְּשׁאָר חֲדָרִים, מִשְּׁמָנִים שֶׁאֵינָם נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה. וְאֵלּוּ הֵם, זֶפֶת, וְשַׁעֲוָה, וְשֶׁמֶן הֶעָשׂוּי מִצֶּמֶר גֶּפֶן, (שומן) אַלְיָה (וּשְׁאָר שׁוּמָן), וַחֲלָבִים שֶׁאֵינָן מְבֻשָּׁלִים, וְקִרְבֵי דָּגִים שֶׁלֹּא נִמּוֹחוּ, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָן דּוֹלְקִים יָפֶה — חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַטֶּה הַנֵּר.

וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁמָנִים נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה, וּמַדְלִיקִין בְּכֻלָּם. חוּץ מִן הָעִטְרָן, מִפְּנֵי שֶׁרֵיחוֹ רָע, וּגְזֵרָה שֶׁמָּא יַנִּיחֻנּוּ וְיֵצֵא, וְחוֹבָה לֶאֱכוֹל אֵצֶל הַנֵּר בְּשַׁבָּת. וְחוּץ מִן הַצֳּרִי, מִפְּנֵי שֶׁרֵיחוֹ נוֹדֵף, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ, וְהַמִּסְתַּפֵּק מֵהַנֵּר הַדּוֹלֵק יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם מְכַבֶּה, וְעוֹד מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף וְנִדְבָּק הָאוּר בְּכָתְלֵי הַבַּיִת, וְשֶׁמָּא יְהֵא בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ וְיָבֹא לְכַבּוֹת.

וּמִטַּעַם זֶה צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִסְתּוֹם הַתַּנּוּר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֵשׁ בָּעֵץ:

ז שְׁמָנִים שֶׁאֵינָם נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה שֶׁנָּתַן לְתוֹכָן שֶׁמֶן זַיִת כָּל שֶׁהוּא וְאָז הֵם נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לְהַדְלִיק בָּהֶן בְּלֹא תַּעֲרֹבֶת שֶׁמֶן:

ח וְחֵלֶב שֶׁהִתִּיכוֹ וְכֵן קְרָבֵי דָּגִים שֶׁנִּמּוֹחוּ שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה — מֻתָּר לְהַדְלִיקָם עַל יְדֵי שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכָם שֶׁמֶן כָּל שֶׁהוּא מִשְּׁאָר כָּל הַשְּׁמָנִים שֶׁמַּדְלִיקִין בָּהֶם. אֲבָל בְּלֹא תַּעֲרֹבֶת שְׁאָר שֶׁמֶן — אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לְהַדְלִיק בָּהֶם כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא נִתּוֹכוּ וְנִמּוֹחוּ, וְאָז אֵינָם נִמְשָׁכִים, וְיֵשׁ חֲשַׁשׁ הַטָּיַת הַנֵּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמַּדְלִיקָם עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת שְׁאָר שֶׁמֶן כָּל שֶׁהוּא, אַף אִם יָבֹא לְהַדְלִיקָם עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבוֹת זֶה כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא נִתּוֹכוּ וְנִמּוֹחוּ — לֹא יִהְיֶה שָׁם חֲשַׁשׁ הַטָּיָה, לְפִי שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה עַל יְדֵי הַשֶּׁמֶן כָּל שֶׁהוּא:

ט שְׁמָרֵי שֶׁמֶן אֲפִלּוּ שֶׁל שֶׁמֶן זַיִת — אֵין מַדְלִיקִים בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה:

י אִם עָבַר וְהִדְלִיק בַּשְּׁמָנִים שֶׁאָסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶם — דַּיְנוֹ כְּהַדְלִיק בַּפְּתִילוֹת שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בָּהֶם, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

יא לֹא אָסְרוּ לְהַדְלִיק בַּשְּׁמָנִים שֶׁאֵינָם נִמְשָׁכִים אֶלָּא כְּשֶׁהַשֶּׁמֶן אֵינוֹ כָּרוּךְ סָבִיב הַפְּתִילָה כְּמוֹ נֵרוֹת שֶׁלָּנוּ, אֶלָּא מֻנָּח כֵּלוֹ בַּכְּלִי שֶׁהוּא הַנֵּר וְתוֹחֵב פְּתִילָה בְּתוֹכוֹ, שֶׁאָז הוּא אֵינוֹ נִמְשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה. אֲבָל אִם כָּרַךְ אוֹתוֹ סָבִיב הַפְּתִילָה, כְּגוֹן שֶׁכָּרַךְ זֶפֶת אוֹ שַׁעֲוָה אֲפִלּוּ שֶׁאֵינוֹ מְהֻתָּךְ סָבִיב הַפְּתִילָה — הֲרֵי הוּא נִמְשָׁךְ אַחֲרֶיהָ, וּמֻתָּר לְהַדְלִיק בּוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָשָׂה פְּתִילָה מִדְּבָרִים הָאֲסוּרִים וְכָרַךְ סְבִיבָהּ אֶת הַשַּׁעֲוָה אוֹ אֶת הַחֵלֶב אֲפִלּוּ הַמְּהֻתָּךְ — אָסוּר לְהַדְלִיק בָּהּ, שֶׁאַף שֶׁהַשֶּׁמֶן נִמְשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה, מִכָּל מָקוֹם הַפְּתִילָה מֻחֶמֶת עַצְמָהּ אֵינָהּ דּוֹלֶקֶת יָפֶה, וְחוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַטֶּה:

יב אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשְּׁמָנִים חוּץ מֵאֵלּוּ שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים כְּשֵׁרִים לְהַדְלִיק בָּהֶם לְכַתְּחִלָּה — מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְהַדֵּר אַחַר שֶׁמֶן זַיִת כְּמוֹ לְנֵר חֲנֻכָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרע"ג. וְאִם אֵין שֶׁמֶן זַיִת מָצוּי — מִצְוָה יוֹתֵר בִּשְׁאָר שְׁמָנִים שֶׁאוֹרָן זַךְ וְצָלוּל מִבְּנֵרוֹת שֶׁל חֵלֶב וְשֶׁל שַׁעֲוָה הַכְּרוּכִים, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹסְרִים אוֹתָן, שֶׁאֵינָם מְחַלְּקִים בֵּין הַשֶּׁמֶן הַפָּסוּל הַמֻּנָּח בְּכְלִי לַכָּרוּךְ סָבִיב הַפְּתִילָה.

וְאִם צָרִיךְ לִלְמוֹד בַּלַּיְלָה לְאוֹר הַנֵּר — יַדְלִיק נֵר כָּרוּךְ וְלֹא שֶׁאֵינוֹ כָּרוּךְ, לְפִי שֶׁאֵצֶל הַכָּרוּךְ יֵשׁ הֶתֵּר לִלְמוֹד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ער"ה. וּמִצְוָה יוֹתֵר בְּנֵר שֶׁל שַׁעֲוָה מִבְּשֶׁל חֵלֶב, לְפִי שֶׁאוֹרוֹ צָלוּל יוֹתֵר:

יג הַמַּדְלִיק צָרִיךְ שֶׁיַּדְלִיק כָּל כָּךְ עַד שֶׁיֶּאֱחוֹז הָאוּר בְּרֹב אוֹתָהּ חֲתִיכַת פְּתִילָה הַיּוֹצֵאת מִן הַנֵּר. וְכֵן בַּנֵּר הַכָּרוּךְ צָרִיךְ שֶׁיֶּאֱחוֹז הָאוּר בְּרוֹב הַיּוֹצֵא מֵהַכָּרוּךְ:

יד מִן הַדִּין אֵין צָרִיךְ לְהַבְהֵב הַפְּתִילָה עַל הַשַּׁלְהֶבֶת קֹדֶם שֶׁיַּדְלִיקֶנָּה כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְחֹרֶכֶת וְתַדְלִיק יָפֶה. אֲבָל נָהֲגוּ הַנָּשִׁים לְהַדְלִיק הַפְּתִילָה וּלְכַבּוֹתָהּ, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְחֹרֶכֶת קֹדֶם שֶׁתַּדְלִיקֶנָּה לְשֵׁם מִצְוָה, כְּדֵי שֶׁתֶּאֱחוֹז בָּהּ הָאוּר יָפֶה, בֵּין בְּנֵר שֶׁל שֶׁמֶן, בֵּין בְּנֵר הַכָּרוּךְ, וּמִנְהָג יָפֶה הוּא:

טו סְמַרְטוּטִין, דְּהַיְנוּ בְּלָאֵי בִּגְדֵי פִּשְׁתָּן הַנִּפְסָים — אֵין עוֹשִׂים אוֹתָם פְּתִילָה לַנֵּר אֲפִלּוּ הֵם מְחֹרָכִים, לְפִי שֶׁאֵינָם דּוֹלְקִים יָפֶה. אֲבָל בִּגְדֵי פִּשְׁתָּן הַדַּקִּים — מַדְלִיקִים בָּהֶם (אֲפִלּוּ הֵם חֲדָשִׁים) אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְחֹרָכִים.

וְאִם חָל יוֹם טוֹב בְּעֶרֶב שַׁבָּת — אָסוּר לְהַדְלִיק בַּחֲתִיכַת בֶּגֶד שֶׁהִיא ג' אֶצְבָּעוֹת מְצֻמְצָמוֹת לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, לְפִי שֶׁקֹּדֶם שֶׁמַּתְחִיל לְהַדְלִיקָהּ תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ לְעָנְיַן קַבָּלַת טֻמְאָה, לְפִי שֶׁנִּקְרֵאת בֶּגֶד, וּמִיָּד שֶׁהִתְחִיל לְהַדְלִיקָהּ קֹדֶם שֶׁהִדְלִיק רֹב הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה חוּץ לַנֵּר נִתְבַּטְּלָה מִתּוֹרַת כְּלִי, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּפְחֲתָה מִג' אֶצְבָּעוֹת אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה, שֶׁאֵין שֵׁם בֶּגֶד עָלֶיהָ, וַהֲרֵי נַעֲשֵׂית שֶׁבֶר כְּלִי בְּיוֹם טוֹב, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא נוֹלָד, שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם טוֹב, וְכָל נוֹלָד אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב, אִם כֵּן מַה שֶּׁהוּא מִתְעַסֵּק לְהַדְלִיק רֹב הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה חוּץ לַנֵּר אַחַר שֶׁהִתְחִיל לְהַדְלִיקָהּ — הוּא עוֹשֶׂה אִסּוּר בְּזֶה, שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמַּנִּיחָם בַּנֵּר כָּךְ כְּמוֹת שֶׁהִיא, שֶׁלֹּא קִפְּלָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁגּוֹדְלִין פְּתִילוֹת, אֲבָל אִם קִפְּלָהּ וְגָדַל מִמֶּנָּה פְּתִילָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְהַדְלִיק בָּהּ, לְפִי שֶׁכְּבָר נִתְבַּטְּלָה מִתּוֹרַת בֶּגֶד לְעָנְיַן טֻמְאָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאֵין כַּאן נוֹלָד:

טז אֵין לְהַדְלִיק בְּנֵר יָשָׁן שֶׁל חֶרֶס עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁשָּׁם עִקַּר מִצְוַת נֵר שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁאֵין מַדְלִיקִים בּוֹ בַּחֲנֻכָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרע"ג, עַיֵּן שָׁם:

סימן רסה

א דִּין כֵּלִים הַנִּתָּנִים תַּחַת הַנֵּר וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

אָסוּר לִתֵּן כְּלִי מְנֻקָּב מָלֵא שֶׁמֶן עַל פִּי הַנֵּר כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַשֶּׁמֶן מְטַפְטֵף כָּל שָׁעָה לְתוֹךְ הַנֵּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק מֵהַשֶּׁמֶן שֶׁבַּכְּלִי כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְחֻבָּר לַנֵּר, וְיֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם

מְכַבֶּה, שֶׁעַל יְדֵי כֵן יִכְבֶּה הַנֵּר בִּזְמַן קָרוֹב יוֹתֵר מֵאִם לֹא הָיָה מִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ כְּלוּם וְהָיָה נוֹטֵף כֻּלּוֹ לְתוֹךְ הַנֵּר.

וְאַף לְהָאוֹמְרִים דְּמֻתָּר לַחְתוֹךְ נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה הַדּוֹלֵק בְּיוֹם טוֹב וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם מְכַבֶּה, הוֹאִיל וּבְשָׁעָה שֶׁחוֹתֵךְ מִמֶּנּוּ אֵינוֹ (מְכַבֶּה) [מַכְהֶה] אוֹרוֹ כְּלָל, וְאַף עַל פִּי שֶׁגּוֹרֵם לוֹ לִכְבוֹת בִּמְהֵרָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"ד, וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם אַף כַּאן אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְכַבֶּה כְּשֶׁנּוֹטֵל מֵהַשֶּׁמֶן שֶׁבַּכְּלִי, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מַכְהֶה כְּלָל אֶת אוֹר הַנֵּר בְּשָׁעַת נְטִילָתוֹ, שֶׁהֲרֵי נִשְׁאָר עֲדַיִן שֶׁמֶן בַּכְּלִי שֶׁיִּטְפְּטֵף לַנֵּר, מִכָּל מָקוֹם חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִמְלֹךְ וְיִטּוֹל מֵהַנֵּר כָּל הַשֶּׁמֶן עִם הַכְּלִי אוֹ בְּלֹא הַכְּלִי, וְנִמְצָא מַכְהֶה אוֹר הַנֵּר בְּשָׁעַת נְטִילָתוֹ, וְיֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם מְכַבֶּה לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וְאִם חִבֵּר הַכְּלִי לַנֵּר חִבּוּר יָפֶה בְּסִיד אוֹ בְּחַרְסִית — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, דְּכֵיוָן שֶׁחִבְּרוֹ לוֹ נַעֲשֶׂה כְּלִי אֶחָד, וּבָדוֹל הוּא מִמֶּנּוּ מִשּׁוּם אִסּוּר שַׁבָּת כְּמוֹ מֵהַנֵּר עַצְמוֹ, וְלֹא יָבֹא לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ:

ב וְכֵן לֹא יִמְלֵא אָדָם קְעָרָה שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה בְּצַד הַנֵּר וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּתוֹכָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁתְּהֵא שׁוֹאֶבֶת מֵהַשֶּׁמֶן שֶׁבְּתוֹכָהּ, גְּזֵרָה שְׁמָא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ מְחֻבֶּרֶת לַנֵּר:

ג אָסוּר לִתֵּן כְּלִי בְּשַׁבָּת תַּחַת נֵר הַדּוֹלֵק לְקַבֵּל בּוֹ שֶׁמֶן הַנּוֹטֵף מֵהַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ, שֶׁהָיָה מוּכָן מִתְּחִלָּה לְטַלְטְלוֹ וְעַכְשָׁו אוֹסְרוֹ בְּטִלְטוּל מֲחָמַת הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּתוֹכוֹ שֶׁהוּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ט, וַחֲכָמִים אָסְרוּ לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה כְּאִלּוּ סוֹתֵר הַכְּלִי.

אֲבָל מֻתָּר לִתְּנוֹ שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם, וְאִם לֹא נָטַף לְתוֹכוֹ שֶׁמֶן בְּשַׁבָּת — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר בְּמַחֲשָׁבָה בִּלְבַדָּהּ.

וְאִם יֵשׁ בִּכְלִי דָּבָר הַמֻּתָּר — מֻתָּר לְהַנִּיחוֹ תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל בּוֹ שֶׁמֶן, שֶׁהֲרֵי יוּכַל לְטַלְטֵל הַכְּלִי בִּשְׁבִיל הַהֶתֵּר שֶׁבְּתוֹכוֹ אִם הוּא בְּעֵנְיָן שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בִּשְׁבִילוֹ, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ט וְש"י:

ד מֻתָּר לִתֵּן כְּלִי מִבְּעוֹד יוֹם תַּחַת הַשֻּׁלְחָן שֶׁעָלָיו דּוֹלֵק נֵר וּבְשַׁבָּת אַחַר הָאֲכִילָה יָסִיר אֶת הַשֻּׁלְחָן וְהַכְּלִי עוֹמֵד מֵעַצְמוֹ תַּחַת הַנֵּר, וְאֵין בָּזֶה מַה שֶּׁגּוֹרֵם בְּשַׁבָּת לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ עַל יְדֵי הֶסֵּרַת הַשֻּׁלְחָן, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְבַטְּלוֹ בְּיָדַיִם בְּשַׁבָּת, וְעוֹד שֶׁהֲרֵי אֵין

נִזָּהָרִים מִלְּהָשִׁים כְּלִי עַל הַשֻּׁלְחָן תַּחַת הַנֵּר אַף עַל פִּי שֶׁנָּפַל בּוֹ שֶׁמֶן כִּי אֵין מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, וְכַאן גַּם כֵּן אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בַּהֲסָרַת הַשֻּׁלְחָן בְּשַׁבָּת אֶלָּא לְהַצָּלַת הַשֻּׁלְחָן, וּנְתִינַת הַכְּלִי תַּחְתָּיו הָיְתָה בְּהֶתֵּר מִבְּעוֹד יוֹם:

ה מֻתָּר לִתֵּן כְּלִי בְּשַׁבָּת תַּחַת נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה אוֹ שֶׁל חֵלֶב הַדּוֹלֵק לְקַבֵּל בּוֹ אֶת הַנֵּר אִם יִפּוֹל, שֶׁאֵין כַּאן בִּטּוּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְנַעֵר הַנֵּר מֵהַכְּלִי מִיָּד שֶׁיִּפּוֹל שָׁמָּה וּלְטַלְטֵל הַכְּלִי אַחַר כָּךְ כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה, שֶׁאֵין אִסּוּר לְנַעֵר הַנֵּר מִשּׁוּם אִסּוּר כִּבּוּי אוֹ הַבְעָרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ז, וְגַם אֵין אִסּוּר מִשּׁוּם טִלְטוּל מַקֶּצֶה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטֵל הַנֵּר הַמַּקֶּצֶה בְּיָדִים אֶלָּא מְנַעֵר הַכְּלִי וְהוּא נוֹפֵל מֵאֵלָיו, וְאֵין הַכְּלִי נַעֲשֶׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה הָאִסּוּר בְּתוֹכוֹ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְגַם הָיָה דַּעְתּוֹ לְנַעֲרוֹ (עַיֵּן סִמָּן ש"ט).

וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִנְתִינַת כְּלִי תַּחַת הַנֵּר שֶׁל שֶׁמֶן לְקַבֵּל שֶׁמֶן הַנּוֹטֵף, שֶׁאַף שֶׁאֶפְשָׁר לְנַעֵר הַשֶּׁמֶן מֵהַכְּלִי, מִכָּל מָקוֹם הוּא אֵינוֹ חָפֵץ בְּכָךְ, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד הַשֶּׁמֶן, וּבִשְׁבִיל כָּךְ הוּא נוֹתְנוֹ שָׁם וּמְבַטְּלוֹ מֵהֵיכָנוֹ:

ו אָסוּר לִגַּע בְּנֵר דּוֹלֵק כְּשֶׁהוּא תָּלוּי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטְלוֹ, וְאֵין אִסּוּר בְּמַקֶּצֶה בְּנִגִּיעָה בְּעֶלְמָא, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר, פֶּן יִתְנַדְנֵד קְצָת מִנְּגִיעָתוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הָיָה דְּבַר הֶתֵּר מֻנָּח עָלָיו — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ מֵעָלָיו (וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִגַּע בּוֹ בְּיָדָיו). וְאֵין לָחוּשׁ בְּמַה שֶּׁמִּתְנַדְנֵד הַנֵּר עַל יְדֵי נְטִילַת אוֹתוֹ דָּבָר מֵעָלָיו, לְפִי שֶׁהוּא טִלְטוּל מִן הַצַּד וְאֵינוֹ טִלְטוּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנֵר שֶׁל שַׁעֲוָה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אֲבָל אִם הָיָה נֵר שֶׁל שֶׁמֶן תָּלוּי — אָסוּר לִטּוֹל דָּבָר הַמֻּתָּר מֵעָלָיו, פֶּן יִתְנַדְנֵד הַנֵּר קְצָת וְיִתְקָרֵב הַשֶּׁמֶן אֶל הַפְּתִילָה וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מַבְעִיר, אוֹ יִתְרַחֵק קְצָת מִמֶּנָּה וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם מְכַבֶּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ז:

ז מֻתָּר לִתֵּן כְּלִי בְּשַׁבָּת תַּחַת נֵר לְקַבֵּל בּוֹ נִיצוֹצוֹת, שֶׁאֵין כַּאן בִּטּוּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַנִּיצוֹצוֹת אֵין בָּהֶם מַמָּשׁ כְּלָל, וּלְכָךְ מֻתָּר לִטּוֹל הַכְּלִי אַף אַחַר שֶׁנָּפְלוּ הַנִּיצוֹצוֹת לְתוֹכוֹ.

אֲבָל אָסוּר לִתֵּן בְּשַׁבָּת לְקַבֵּל בּוֹ הַפֻּחָמִין הַנּוֹפְלִים מֵהַפְּתִילָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מַמָּשׁ — נֶאֱסָר הַכְּלִי בְּטִלְטוּל אַחַר שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לְנַעֲרָם מִמֶּנּוּ וּלְטַלְטְלוֹ

אַחַר כָּךְ כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנַעֲרָם מִיָּד שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכוֹ עַד לְאַחַר שֶׁיִּכְבּוּ, שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מְכַבֶּה וּמַבְעִיר כְּדִין הַחוֹתֶה בַּגֶּחָלִים, אִם כֵּן הֲרֵי הוּא מְבַטְּלוֹ מֵהֶיכְנוֹ לְפִי שָׁעָה עַד שֶׁיִּכְבּוּ הַפֶּחָמִים, וְאָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֶיכְנוֹ אֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ו:

ח כְּשֶׁנּוֹתֵן הַכְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל בּוֹ נִיצוֹצוֹת — לֹא יִהְיֶה בִּכְלִי מַיִם אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים, מִפְּנֵי שֶׁמְּקָרֵב זְמַן כִּבּוּי הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁיִּכְבּוּ מִיָּד שֶׁיִּפְּלוּ שָׁמָּה.

וְלֹא הִתִּירוּ אֲפִלּוּ בִּדְלֵקָה לִגְרוֹם כִּבּוּי אֶלָּא בְּאֶחָד מִשְּׁנֵי דְּבָרִים, אוֹ שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם בְּתוֹךְ כְּלִי, כְּגוֹן כְּלֵי חֶרֶס חֲדָשִׁים מְלֵאִים מַיִם שֶׁהֵם אֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל הָאוּר וּכְשֶׁמַּגִּיעַ הָאוּר לָהֶם הֵם מִתְבַּקְּעִים וּמְכַבִּים, שֶׁנִּמְצָא הָאוּר הוּא שֶׁמְּכַבֵּהוּ, וְהָאָדָם אֵינוֹ אֶלָּא גּוֹרֵם בְּעָלְמָא, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁנָּתַן הַמַּיִם בְּכֵלִים אֵלּוּ הָיָה הֶפְסֵק מְחִצָּה בֵּין הַמַּיִם לְהָאוּר, דְּהַיְנוּ דָּפְנֵי הַכֵּלִי.

אוֹ אֲפִלּוּ אֵין הַמַּיִם בְּתוֹךְ כְּלִי, אֶלָּא שֶׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הַמַּיִם מְכַבִּים מַה שֶּׁהֻדְלַק כְּבָר, אֶלָּא שֶׁהֵם מוֹנְעִים הָאוּר מִלִּשְׂרוֹף יוֹתֵר, כְּגוֹן טַלִּית שֶׁאָחֲזָה בָּהּ הָאוּר — מֻתָּר לִתֵּן מַשְׁקֶה עַל הַטַּלִּית רָחוֹק קְצָת מִן הָאוּר, שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ שָׁם הָאוּר לֹא יוּכַל לִשְׂרוֹף יוֹתֵר וּמֵאֵלָיו יִכְבֶּה.

אֲבָל כַּאן שֶׁאֵין דָּפְנֵי כְּלִי מַפְסִיקִים בֵּין נֵר לְמַיִם שֶׁבַּכְּלִי שֶׁתַּחְתָּיו, וְהַמַּיִם מְכַבִּים מַמָּשׁ אֶת הַנִּיצוֹצוֹת — אֵין זֶה נִקְרָא גָּרַם כִּבּוּי.

וַאֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם אָסוּר לִתֵּן מַיִם לִכְלִי זֶה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתֵּן מִשֶּׁחֻשְּׁכָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מְלֶאכָה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת מֵאֵלֶיהָ אֵין בָּהּ אִסּוּר כְּלָל אַף אִם מִתְּחִלָּה נַעֲשָׂה בְּיָדַיִם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת כֵּן מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ, לְפִי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים אִסּוּר עֲשִׂיַּת מְלֶאכָה בְּשַׁבָּת וְלֹא יִטְעוּ בָּזֶה, אֲבָל כַּאן יְדָמֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁאֵין בָּזֶה שׁוּם אִסּוּר כְּלָל אַף מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ, כֵּיוָן שֶׁנּוֹתֵן הַמַּיִם קֹדֶם נְפִילַת הַנִּיצוֹצוֹת:

ט וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לִתֵּן מַיִם בַּעֲשָׂשִׁית שֶׁמַּדְלִיקִים בָּהּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת כְּדֵי לְהַגְבִּיהַּ הַשָּׁמָן, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכִבּוּי כְּלָל — אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה כֵּן בְּשַׁבָּת.

וְנוֹהֲגִין לְהַתִּיר אַף אִם מִתְכַּוֵּן לְכִבּוּי, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְקַלְקֵל הָעֲשָׂשִׁית כְּשֶׁתַּדְלִיק הַפְּתִילָה עַל שׁוּלֶיהָ, לְפִי שֶׁבֶּאֱמֶת אֵין כַּאן כִּבּוּי כְּלָל, שֶׁאַף אִם לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם, כְּשֶׁיִּכְלֶה

הַשֶּׁמֶן תִּכְבֶּה הַפְּתִילָה, וְאֵין הַמַּיִם מְמַהֲרִים הַכִּבּוּי כְּלָל, אֶלָּא שֶׁמַּגְבִּיהִים הַשֶּׁמֶן כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְקַלְקֵל הָעַשָּׁשִׁית כְּשֶׁתַּדְלִיק הַפְּתִילָה עַל שׁוּלֶיהָ עִם שֶׁמֶן מְעַט מִזְּעַר.

וּלְפִי טַעַם זֶה, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף בְּשַׁבָּת מֻתָּר לִתֵּן מַיִם לַעֲשָׁשִׁית אִם מַדְלִיקָהּ נֶכְרִי לְצֹרֶךְ חוֹלֶה.

אֲבָל אָסוּר לִתֵּן מַיִם לְתוֹךְ שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁתּוֹחֵב בָּהּ נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה אוֹ שֶׁל חֵלֶב אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁמַּגִּיעַ הָאוּר לְשָׁם — הַמַּיִם הֵם מְכַבִּים מַמָּשׁ.

(אֲבָל מֻתָּר לִתְחוֹב הַנֵּר לְתוֹךְ הַחוֹל וְכֵיוָצֵא בּוֹ בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ הָאוּר לְשָׁם יִמְעָעֵהוּ מִלִּשְׁרוֹף יוֹתֵר וְיִכְבֶּה מֵאֵלָיו, שֶׁגָּרַם כִּבּוּי הוּא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וַאֲפִלּוּ מִשֶּׁחָשְׁכָה מֻתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, כְּגוֹן בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"ד):

סימן רסו

א דִּין מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ לוֹ בַּדֶּרֶךְ וּבוֹ כ"ז סְעִיפִים:

מִי שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ וְקִדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם וְהָיוּ עִמּוֹ מָעוֹת, וְיֵשׁ לוֹ חֲמוֹרוֹ וְגַם יֵשׁ עִמּוֹ נָכְרִי — לֹא יַנִּיחַ כִּיסוֹ עַל חֲמוֹרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתוֹ, אֶלָּא יִתְּנֶנּוּ לְנָכְרִי לְהוֹלִיכוֹ לוֹ בְּשַׁבָּת עַד מָקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, שֶׁהוּא תּוֹךְ הַתְּחוּם מִמָּקוֹם שֶׁקִּדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם, וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ שָׂכָר עַל זֶה שֶׁנִּמְצָא טוֹרֵחַ בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וְאַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ מִשֶּׁחָשְׁכָה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָדָם מַעֲמִיד עַצְמוֹ עַל מָמוֹנוֹ, וְאִם לֹא נָתַתִּיר לוֹ טִלְטוּל הַמָּעוֹת וְהוֹלָכָה עַל יְדֵי נָכְרִי שֶׁאֵין אִסּוּרָן אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — יָבוֹא לְהוֹלִיכוֹ בְּעַצְמוֹ וְיַעֲבוֹר עַל אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לוֹ לִתֵּנוֹ לוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֹא לְטַלְטֵל מֻקְצֶה בְּשַׁבָּת:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִיסוֹ, אֲבָל אִם מָצָא מְצִיאָה — לֹא הִתִּירוּ לוֹ לִתְּנָהּ לְנָכְרִי אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁאֵין אָדָם בָּהוּל כָּל כָּךְ עַל הַמְּצִיאָה כְּמוֹ עַל שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ וְיוּכַל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לָבֹא לִידֵי אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה בִּשְׁבִילָהּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא הִגְבִּיהַּ אוֹתָהּ, אֲבָל אִם כְּבָר הִגְבִּיהָהּ וּבָא לְיָדוֹ מִבְּעוֹד יוֹם — נַעֲשֵׂית כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ:

ג אִם אֵין עִמּוֹ נָכְרִי אוֹ שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִינוֹ לְנָכְרִי — מַנִּיחַ כִּיסוֹ עַל חֲמוֹרוֹ. וּכְדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבוֹר עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ — יַנִּיחֶנּוּ עָלֶיהָ לְאַחַר שֶׁעָקְרָה יָד וָרֶגֶל לְלֶכֶת, שֶׁעַכְשָׁו אֵין כַּאן

אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁאֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה בְּמַעֲבִיר ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ בְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ בְּמַכְנִיס מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא כְּשֶׁאָדָם אֶחָד עוֹקֵר אֶת הַחֵפֶץ מִמְּקוֹם הַנָּחָתוֹ וּמַעֲבִירוֹ, אוֹ מוֹצִיאוֹ, אוֹ מַכְנִיסוֹ.

וְכֵן אִם אַחֵר עָקַר הַחֵפֶץ וְהִנִּיחוֹ עַל זֶה כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד, שֶׁמִּיָּד שֶׁהִנִּיחוֹ עָלָיו כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד כְּבָר נַעֲשֵׂית הַנָּחָה לְחֵפֶץ זֶה לַעֲקִירָה זוֹ הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁזֶּה עוֹקֵר רַגְלָיו לָלֶכֶת — הֲרֵי זוֹ עֲקִירָה שְׁנִיָּה לְחֵפֶץ זֶה וְחַיָּב. אֲבָל אִם אַחֵר הִנִּיחוֹ עָלָיו לְאַחַר שֶׁהוּא עָקַר כְּבָר רַגְלָיו לָלֶכֶת — לֹא נַעֲשֵׂית עֲדַיִן הַנָּחָה לַעֲקִירָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁעָקַר חֲבֵרוֹ, וּלְפִיכָךְ אַף שֶׁזֶּה הוֹלִיךְ הַחֵפֶץ אַחַר כָּךְ הַרְבֵּה — פָּטוּר הוּא, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה כָּל הַמְּלָאכָה, שֶׁחִסְּרָה לוֹ הָעֲקִירָה שֶׁעָשָׂאהּ חֲבֵרוֹ, אֶלָּא שֶׁאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְכַאן כְּשֶׁמַּנִּיחַ עַל בְּהֶמְתּוֹ אַחַר שֶׁעָקְרָה יָד וְרֶגֶל — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, שֶׁהִתִּירוּ לוֹ מִשּׁוּם הֶפְסֵד כִּיסוֹ, שֶׁלֹּא יָבֹא לְהוֹלִיכוֹ בְּעַצְמוֹ.

וּכְשֶׁהַבְּהֵמָה עוֹמֶדֶת לְהַשְׁתִּין מַיִם, אוֹ לְהַטִּיל גְּלָלִים וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם עוֹמֶדֶת לָנוּחַ — צָרִיךְ לִטּוֹל הַכִּיס מִמֶּנָּה, וּלְאַחַר שֶׁתַּחֲזוֹר וְתַעֲקוֹר יָד וְרֶגֶל לָלֶכֶת — יַנִּיחֶנּוּ עָלֶיהָ, שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן יֵשׁ כַּאן אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁעָמְדָה נַעֲשֵׂית הַנָּחָה לַעֲקִירָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁעָקַר הוּא, וּכְשֶׁחוֹזֶרֶת לֵילֵךְ — הֲרֵי הִיא בְּעַצְמָהּ עוֹשָׂה עֲקִירָה לַכִּיס, וּכְשֶׁתְּנוּחַ אַחַר כָּךְ תַּעֲשֶׂה גַּם הַנָּחָה, וַהֲרֵי כַּאן מְלָאכָה גְּמוּרָה.

וּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִטְלוֹ מִמֶּנָּה כְּשֶׁתִּרְצֶה לַעֲמוֹד קֹדֶם שֶׁעָמְדָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂה אֲפִלּוּ הַנָּחָה לַעֲקִירָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁעָקַר הוּא, שֶׁאַף שֶׁאֵין כַּאן אֶלָּא אִסּוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף אִם תַּעֲשֶׂה הַנָּחָה זוֹ, מִכָּל מָקוֹם כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לְמַעֵט בְּאִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים — צָרִיךְ לְמַעֵט, שֶׁהֲרֵי לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא מִפְּנֵי הַהֶפְסֵד.

וְכֵן יַעֲשֶׂה לְעוֹלָם בְּכָל פַּעַם שֶׁתִּרְצֶה לַעֲמוֹד — יִטְּלֶנּוּ מֵעָלֶיהָ, וּכְשֶׁתַּעֲקוֹר לָלֶכֶת — יַנִּיחֶנּוּ עָלֶיהָ (עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְחָצֵר הַחִיצוֹנָה שֶׁל הָעִיר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר):

ד וַאֲפִלּוּ אִם אֵין הַבְּהֵמָה שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין כַּאן אִסּוּר מִשּׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ — אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר בְּכָל זֶה, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא מְחַמֵּר אַחֲרֶיהָ, אִם תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה גְּמוּרָה — יַעֲבוֹר עַל לֹא תַּעֲשֶׂה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵינָהּ שֶׁלּוֹ — צָרִיךְ לְהַנִּיחוֹ עָלֶיהָ אֲפִלּוּ יֵשׁ עִמּוֹ נָכְרִי, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא

נִזְהָר שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה גְּמוּרָה הָאֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף אִם אָדָם הָיָה עוֹשֶׂה כַּיּוֹצֵא בּוֹ, אִם כֵּן מוּטָב שֶׁיַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַבְּהֵמָה דָּבָר הָאָסוּר לוֹ בְּעַצְמוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִשֶּׁיַּעֲשֶׂה בְּעַצְמוֹ דָּבָר הָאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, דְּהַיְנוּ הָאֱמִירָה לְנָכְרִי וּנְתִינַת הַכִּיס אֵלָיו שֶׁיּוֹלִיכֶנּוּ לוֹ וְיַעֲשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ בְּשַׁבָּת.

אֲבָל כְּשֶׁהַבְּהֵמָה שֶׁלּוֹ וְהוּא מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ, אַף שֶׁנִּזְהָר שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה גְּמוּרָה, מִכָּל מָקוֹם יוֹתֵר טוֹב שֶׁתִּשְׁבּוֹת לְגַמְרֵי, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִתֵּן כִּיסוֹ לְנָכְרִי שֶׁאֵינוֹ מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתוֹ:

ה וְאִם הוּא מַשָּׂא כָּבֵד שֶׁלֹּא יוּכַל הַנָּכְרִי לָשֵׂאת אוֹתוֹ בְּיָדָיו — יִתֵּן גַּם הַחֲמוֹר לְנָכְרִי בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה, אוֹ יַפְקִירֶנָּה, וְאָזַי דִּינָהּ כִּבְהֵמָה שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ו אַף עַל פִּי שֶׁהִתִּירוּ לוֹ לְהַנִּיחַ כִּיסוֹ עַל חֲמוֹרוֹ — לֹא הִתִּירוּ לוֹ לִרְכּוֹב עָלָיו.

(וַאֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם לֹא יִרְכַּב עָלָיו וְהַכִּיס תַּחְתָּיו אֶלָּא יְהֵא הַכִּיס מֻגָּלֶה עַל חֲמוֹרוֹ, יִהְיֶה שָׁם חֲשָׁשׁ מִלִּסְטִים שֶׁלֹּא יִגְזְלֵהוּ מִמֶּנּוּ, אַף עַל פִּי כֵן לֹא הִתִּירוּ לוֹ אִסּוּר רְכִיבָה בִּדְרָכִים שֶׁלָּנוּ (שֶׁאֵין לָהֶם דִּין רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה), וְאַף אִם לֹא נַתִּיר לוֹ הָרְכִיבָה — לֹא יָבֹא לִידֵי אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה אַף אִם יוֹלִיכֶנָּה בְּעַצְמוֹ, וּמַה הֶּפְרֵשׁ לָנוּ בֵּין אִסּוּר הָרְכִיבָה וּבֵין אִסּוּר הַכַּרְמְלִית, שְׁנֵיהֶם הֵם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכָךְ אֵין לְהַתִּיר לוֹ (אֶלָּא טִלְטוּל הַמָּעוֹת וְהוֹלָכָה עַל יְדֵי הַבְּהֵמָה בְּלֹא עֲקִירָה וְהַנָּחָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לְהוֹלִיךְ בְּעַצְמוֹ וִיטַלְטֵל גַּם כֵּן הַמָּעוֹת וְיַעֲשֶׂה גַּם כֵּן עֲקִירָה וְהַנָּחָה, וּמוּטָב לְהַתִּיר לוֹ מְעַט מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִשֶּׁיַּעֲבוֹר עַל הַרְבֵּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּזָדוֹן, אֲבָל) הָרְכִיבָה (אֵין לְהַתִּיר לוֹ), אֶלָּא יֵלֵךְ בְּרַגְלָיו:

ז וַאֲפִלּוּ אִם הוּא צָרִיךְ לָצֵאת חוּץ לַתְּחוּם מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ סַכָּנָה, וּכְשֶׁיִּרְכַּב עַל הַחֲמוֹר יִהְיוּ רַגְלָיו תְּלוּיוֹת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים מִן הָאָרֶץ, וְכָל לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים אֵין בּוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר תְּחוּמִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ח, וּכְשֶׁיֵּלֵךְ בְּרַגְלָיו יַעֲבוֹר עַל אִסּוּר תְּחוּמִין, וַאֲפִלּוּ אִסּוּר תְּחוּמִין שֶׁהֵם מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן חוּץ לִי"ב מִיל לְהָאוֹמְרִים שֶׁהֵם מִן הַתּוֹרָה, אַף עַל פִּי כֵן יֵלֵךְ בְּרַגְלָיו, לְפִי שֶׁאַף שֶׁכְּשֶׁיִּרְכּוֹב יִהְיוּ רַגְלָיו לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּמָקוֹם שָׁנוֹחַ תַּשְׁמִישׁוֹ, דְּהַיְנוּ עַל גַּבֵּי הַחֲמוֹר שֶׁהוּא מָקוֹם נוֹחַ לְתַשְׁמִישׁ יְשִׁיבָה וְרַגְלֵי הַחֲמוֹר נוֹגְעִים בָּאָרֶץ — הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְהוֹלֵךְ בְּקַרְוֹן, שֶׁאַף עַל

פִּי שֶׁגְּבוֹהַּ י' טְפָחִים, מִכָּל מָקוֹם אִם יֵשׁ בּוֹ ד' עַל ד' — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם תְּחוּמִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ד.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא בְּעֹנֶן שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה אִם לֹא יִרְכַּב וְיֵלֵךְ בְּקָרוֹן, כְּגוֹן שֶׁהוֹלֵךְ בַּמִּדְבָּר עִם שַׁיָּרָא וְלֹא יוּכַל לָלֶכֶת עִמָּהֶם אִם יֵלֵךְ בְּרַגְלָיו, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה — יָכוֹל לְרַכּוֹב וְלֵילֵךְ בְּקָרוֹן אַף כְּשֶׁעוֹדֶנּוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם שֶׁאֵין שָׁם אִסּוּר כְּלָל בַּהֲלִיכָה בָּרֶגֶל:

ח וּכְשֶׁאֵין שָׁם חֲשַׁשׁ סַכָּנָה וְצָרִיךְ לֵירֵד מִן הַקָּרוֹן אִם לֹא יָרַד מִמֶּנּוּ מִבְּעוֹד יוֹם — צָרִיךְ לְהָסִיר מִמֶּנּוּ כָּל חֻפָּצָיו וּלְהַנִּיחָם עַל הַקָּרוֹן קֹדֶם שֶׁיֵּרֵד מִמֶּנּוּ אִם גּוּף הָעֲגָלָה עַצְמָהּ בְּלֹא הַגַּלְגַּלִּים הִיא רְחָבָה ד' וְגַם הִיא גְּבוֹהָה י' טְפָחִים בְּלֹא הַגַּלְגַּלִּים, שֶׁאָז הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ חָלָל הָרְבֵּה תַּחְתֶּיהָ, אִם כֵּן כְּשֶׁיֵּרֵד עַל הָאָרֶץ שֶׁהִיא כַּרְמְלִית אָסוּר לוֹ לְטַלְטֵל מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הַיָּחִיד.

וְאִם אֵין הָעֲגָלָה גְּבוֹהָה י' טְפָחִים בְּעַצְמָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁגְּבוֹהָה י' טְפָחִים עִם הַגַּלְגַּלִּים — אֵינָהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד אִם יֵשׁ תַּחְתֶּיהָ חָלָל ג' טְפָחִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל מִכַּרְמְלִית לְתוֹכָהּ.

וְאִם אֵין רְחָבָה ד' טְפָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁגְּבוֹהָה בְּעַצְמָהּ י' טְפָחִים — הֲרֵי זֶה מָקוֹם פָּטוּר, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל אֲפִלּוּ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ.

וְאִם הִיא מִלְמַעְלָה רְחָבָה ד' טְפָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁמִּלְמַטָּה אֵינָהּ רְחָבָה ד' טְפָחִים — הֲרֵי זוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

ט אִם אֵין עִמּוֹ לֹא חֲמוֹר וְלֹא נָכְרִי, אִם יֵשׁ עִמּוֹ חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה וְקָטָן — יִתֵּן כִּיסוֹ לְהַשּׁוֹטֶה שֶׁיּוֹלִיכֶנּוּ לוֹ, שֶׁהוּא פָּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת.

וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לְחֵרֵשׁ וְקָטָן אַף עַל פִּי שֶׁגַּם הֵם פְּטוּרִים, מִכָּל מָקוֹם הַחֵרֵשׁ יֵשׁ לוֹ דַּעַת מוּעֶטֶת וּמִתְחַלֵּף בְּפִקֵּחַ, וְהַקָּטָן יָבֹא לִכְלַל דַּעַת וּלְהִתְחַיֵּב בְּמִצְוֹת, אֲבָל הַשּׁוֹטֶה אֵין לוֹ דַּעַת כְּלָל, וְלֹא יָבֹא לִכְלַל דַּעַת.

אֲבָל אִם אֵין עִמּוֹ שׁוֹטֶה אֶלָּא חֵרֵשׁ אוֹ קָטָן — יִתְּנֶנּוּ לָהֶם. וְאִם יֵשׁ עִמּוֹ חֵרֵשׁ וְקָטָן — יִתְּנֶנּוּ לְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה, לְפִי שֶׁשְּׁנֵיהֶם שְׁקוּלִים, שֶׁהַחֵרֵשׁ יֵשׁ לוֹ דַּעַת מוּעֶטֶת, וְהַקָּטָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת כְּלָל, מִכָּל מָקוֹם יָבֹא לִכְלַל דַּעַת גְּמוּרָה כְּשֶׁיִּגְדַּל:

י וְיָכוֹל לִתְּנוֹ לְקָטָן אֲפִלּוּ הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ וְהוּא בְּנוֹ שֶׁחַיָּב לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת, מִכָּל מָקוֹם חִנּוּךְ זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ.
וּמִכָּל מָקוֹם, כְּשֶׁנּוֹתְנוֹ לוֹ אוֹ אֲפִלּוּ לְחַרֵשׁ וְשׁוֹטֶה — צָרִיךְ לִתְּנוֹ לָהֶם כְּשֶׁעָקְרוּ רַגְלֵיהֶם לָלֶכֶת, וְלִטְּלוֹ מֵהֶם כְּשֶׁהֵם רוֹצִים לַעֲמוֹד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ עֲקִירָה וְהַנָּחָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, שֶׁאַף שֶׁאֵינוֹ מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָם, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי אָסוּר לְהַאֲכִילָם דָּבָר הָאָסוּר בְּיָדַיִם מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ג, וְזֶה שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם כֵּיסוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם מִבְּעוֹד יוֹם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיּוֹלִיכוּהוּ בְּשַׁבָּת וּלְדַעַת כֵּן נוֹתֵן לָהֶם — הֲרֵי זֶה כְּמַאֲכִילָם אִסּוּר בְּיָדַיִם, לְפִיכָךְ אֵין הֶתֵּר אֶלָּא שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ עֲקִירָה וְהַנָּחָה, שֶׁאָז אֵין בְּזֶה אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה (אַף אִם הָיָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה), וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ.
וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הָיָה עִמּוֹ חֲמוֹר — יַנִּיחֶנּוּ עַל חֲמוֹרוֹ, וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לְאֶחָד מֵאֵלּוּ, שֶׁהֵם בִּכְלַל אָדָם, וְיֵשׁ בְּמִינָם שֶׁחַיָּבִים בְּמִצְוֹת, וְיִתְחַלְּפוּ בָּהֶם:

יא וְאִם אֵין עִמּוֹ שׁוּם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ — הִתִּירוּ לוֹ לְטַלְטֵל בְּשַׁבָּת כֵּיסוֹ, אוֹ מְצִיאָה שֶׁבָּאָה לְיָדוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יוֹלִיכֶם ד' אַמּוֹת רְצוּפִים מִשֶּׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם, אֶלָּא יֵלֵךְ עִמָּהֶם פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, וְיַעֲמוֹד מְעַט לָנוּחַ, וְיֵחָזוֹר וְיֵלֵךְ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, וְיַעֲמוֹד מְעַט לָנוּחַ, וְכֵן יַעֲשֶׂה עַד שֶׁיַּגִּיעַ לִמְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ. וְאִם עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ — אֵין עֲמִידָה זוֹ מַפְסֶקֶת, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיַּעֲמוֹד כְּדֵי לָנוּחַ.
וְיֵשׁ מַחְמִירִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ טִלְטוּל פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, שֶׁיֵּשֵׁב בְּכָל פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, אֲבָל הָעֲמִידָה אֵינָהּ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ בַּעֲמִידָתוֹ בִּשְׁבִיל לָנוּחַ וּלְהִנָּפֵשׁ, אֶלָּא הוּא רוֹצֶה לָנוּחַ כְּדֵי לְהַתִּיר אִסּוּר טִלְטוּל ד' אַמּוֹת. וְטוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר:

יב וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת מוֹעִיל אֶלָּא לְעִנְיַן אִסּוּר מַעֲבִיר ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל לֹא לְעִנְיַן הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא לְעִנְיַן הַכְנָסָה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד.
אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ עִם כֵּיסוֹ, אִם יַכְנִיסֶנּוּ כְּדַרְכּוֹ — נִמְצָא מַכְנִיס מֵרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ כַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא מִיָּד שֶׁיַּגִּיעַ לְפֶתַח בֵּיתוֹ קֹדֶם שֶׁיַּעֲמוֹד שָׁם —

יְזָרֶקְנוּ לְבֵיתוֹ כִּלְאַחַר יָד, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ זְרִיקָה, כְּגוֹן מִכְּתֵפָיו וּלְאַחֲרָיו. וְאֵין בִּזְרִיקָה זוֹ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, וְאַף אִם הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהִתִּירוּ לוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לְהַכְנִיסוֹ כְּדַרְכּוֹ:

יג וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹלִיכָהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיָרֵא מִלִּסְטִים שֶׁלֹּא יִגְזְלוּהוּ מִמֶּנּוּ, וְכֵן אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ עִמּוֹ חֲמוֹר וּמִתְיָרֵא לְהַנִּיחוֹ עָלָיו מִפְּנֵי הַלִּסְטִים, שֶׁאִם יַנִּיחֶנּוּ עָלָיו וְיִטָּלֶנּוּ בְּכָל עֵת שֶׁיַּעֲמוֹד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, יִרְאוּהוּ הַלִּסְטִים וְיִגְזְלוּהוּ מִמֶּנּוּ — יָכוֹל לָרוּץ עִם כִּיסוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ, שֶׁאֵין כַּאן אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה אַף אִם הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה אִם הִתְחִיל לָרוּץ קֹדֶם שֶׁקִּדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם, שֶׁלֹּא הָיְתָה הָעֲקִירָה בְּשַׁבָּת, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא רָץ אֵין כַּאן עֲקִירָה וְהַנָּחָה, עַד שֶׁיַּגִּיעַ סָמוּךְ לַבַּיִת, וְאָז קֹדֶם שֶׁיַּעֲמוֹד לִפְנֵי פֶּתַח בֵּיתוֹ וְתֵעָשֶׂה הַנָּחָה — צָרִיךְ הוּא לִזְרוֹק כִּיסוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ כִּלְאַחַר יָד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכְנִיס מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד.

וּבִזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא כַּרְמְלִית — יֵשׁ לְהַתִּיר אַף אִם מַתְחִיל לָרוּץ מִשֶּׁחָשְׁכָה, רַק קֹדֶם שֶׁיַּעֲמוֹד לִפְנֵי פֶּתַח בֵּיתוֹ יְזָרֶקְנוּ כִּלְאַחַר יָד, שֶׁנִּמְצָא שֶׁאֵין כַּאן אֶלָּא עֲקִירָה בְּלֹא הַנָּחָה:

יד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוּא רָץ, אֲבָל לֵילֵךְ לְאַט לֹא הִתִּירוּ לוֹ אֲפִלּוּ אִם הִתְחִיל מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים יַעֲמוֹד מְעַט בְּלֹא דַּעַת וַיַּחֲזוֹר וְיֵלֵךְ, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה עֲקִירָה וְהַנָּחָה בְּשַׁבָּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהוּא רָץ יֵשׁ לוֹ הֶכֵּר וְזָכָרוֹן בְּרִיצָה זוֹ שֶׁאָסוּר לוֹ לַעֲמוֹד, וְלֹא יָבֹא לִשְׁכּוֹחַ:

טו וְכֵן מִי שֶׁהָיְתָה חֲבִילָתוֹ עַל כְּתֵפּוֹ וְקִדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם — רָץ תַּחְתֶּיהָ אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עַד שֶׁמַּגִּיעַ לִפְנֵי פֶּתַח בֵּיתוֹ, וְיִזָּרֶקְנָּה שָׁם כִּלְאַחַר יָד. וְאַף אִם עָמַד בְּאֶמְצַע מְרוּצָתוֹ לְתַקֵּן הַמַּשּׂוֹי — פָּטוּר (אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲמוֹד כְּלָל, אֶלָּא אִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּעִנְיָן אַחֵר):

טז וְכָל זֶה בְּמִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ לוֹ בַּדֶּרֶךְ, שֶׁאֵינוֹ פּוֹשֵׁעַ, שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם לָבֹא לָעִיר. אֲבָל מִי שֶׁיָּצָא מִבֵּיתוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְהוֹצִיא כִּיסוֹ עִמּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ אֲפִלּוּ לְכַרְמְלִית, וְשָׁכַח אַחַר כָּךְ לַהֲסִירוֹ מִמֶּנּוּ וּלְהַצְנִיעוֹ קֹדֶם שֶׁחָשְׁכָה — לֹא הִתִּירוּ

לוֹ שׁוּם אֶחָד מֵהַדְּרָכִים הָאֵלּוּ, אֲפִלּוּ לוֹמַר לְנָכְרִי לְהַצְנִיעוֹ, הוֹאִיל וּפָשַׁע בּוֹ שֶׁיִּצָּא עִם כֵּיסוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָן רנ"ב:

יז אֲבָל אִם הָיָה כִּיסוֹ תָּלוּי בַּחֲגוֹרוֹ וּשְׁכָחוֹ, וְלֹא יָדַע בּוֹ בִּשְׁעַת יְצִיאָתוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וַאֲפִלּוּ שָׁכַח כִּיסוֹ עָלָיו עַד שֶׁחָשֵׁכָה וְאַחַר כָּךְ (הוֹצִיאוֹ) יָצָא עִמּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ אֲפִלּוּ יָדַע שֶׁכִּיסוֹ עָלָיו בִּשְׁעַת יְצִיאָתוֹ, אֶלָּא שֶׁיָּצָא מִבְּעוֹד יוֹם וְלֹא סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, שֶׁאֵינוֹ פּוֹשֵׁעַ בָּזֶה, וְאַחַר כָּךְ שְׁכָחוֹ לְהַצְנִיעוֹ עַד שֶׁחָשֵׁכָה — מֻתָּר לוֹ לִתְּנוֹ לְנָכְרִי שֶׁיְּבִיאֶנּוּ לוֹ לְבֵיתוֹ.

וְאִם אֵין עִמּוֹ נָכְרִי, אוֹ שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִינוֹ — יוֹלִיכֶנּוּ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, וְיִזְרְקֶנּוּ לְבֵיתוֹ כְּלַאַחַר יָד. וְאִם מִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יִגְזְלוּהוּ מִמֶּנּוּ — רַשַּׁאי לָרוּץ עַד לִפְנֵי בֵּיתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁהִתִּירוּ כָּל זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לְהוֹלִיכוֹ כְּדַרְכּוֹ בַּעֲקִירָה וְהַנָּחָה, שֶׁאֵין אָדָם מַעֲמִיד עַצְמוֹ עַל מָמוֹנוֹ, וּבְוַדַּאי לֹא יַעַזְבֶנּוּ בַּשּׁוּק כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשָׁמְרוֹ שָׁם (עַל יְדֵי שׁוֹמֵר נָכְרִי אוֹ שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל) עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת:

יח אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לְשָׁמְרוֹ שָׁם עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת — אָסוּר לַהֲבִיאוֹ לְבֵיתוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, אֶלָּא מַתִּיר חֲגוֹרָה בַּשּׁוּק וְהַכִּיס נוֹפֵל, וְאוֹמֵר לְנָכְרִי לְשָׁמְרוֹ. וְאִם מְבִיאוֹ הַנָּכְרִי מֵעַצְמוֹ — אֵין צָרִיךְ לוֹמַר לוֹ כְּלוּם:

יט וּמִי שֶׁשָּׁכַח כִּיסוֹ עָלָיו וְנִזְכַּר בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַבַּיִת אוֹ בְּתוֹךְ הֶחָצֵר, אוֹ אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ עִיר הַמְעֹרָבֶת — יָכוֹל לֵילֵךְ עִמּוֹ עַד לְתוֹךְ חֶדֶר מֻצְנָע, וְשָׁם יַתִּיר חֲגוֹרוֹ וְהַכִּיס נוֹפֵל, וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר טִלְטוּל מֻקְצֶה, דְּכֵיוָן שֶׁהַמֻּקְצֶה יֶשְׁנוֹ עָלָיו כְּבָר — הֲרֵי הוּא יָכוֹל לְנַשְּׂאוֹ עָלָיו לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָן ש"ח (וְעוֹד שֶׁזֶּהוּ טִלְטוּל עַל יְדֵי גּוּפוֹ וְלֹא בְּיָדָיו, וְאֵין בּוֹ אִסּוּר כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָן שי"א):

כ וְכָל זֶה בְּכִיסוֹ, אוֹ מְצִיאָה שֶׁבָּאָה לְיָדוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל אִם מָצָא אַרְנָקִי בְּשַׁבָּת (אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ עִיר הַמְעֹרָבֶת) — אָסוּר אֲפִלּוּ לוֹמַר לְנָכְרִי לִטְלוֹ אַף עַל פִּי שֶׁיֵּרָא פֶּן יִקַּקְּמֻנּוּ אַחֵר, דְּכֵיוָן שֶׁאָדָם יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ עָלֶיהָ — לֹא הִתִּירוּ לוֹ שׁוּם אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵיהֶם (אֲפִלּוּ אִסּוּר טִלְטוּל מֻקְצֶה עַל יְדֵי נָכְרִי, שֶׁאַף שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין אִסּוּר זֶה בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, מִכָּל מָקוֹם כַּאן אֵינוֹ מַפְסִיד כְּלוּם מִשֶּׁלּוֹ אֶלָּא שֶׁנִּמְנָע מֵהֲרָוַח).

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לֵישֵׁב אֶצְלוֹ וּלְשָׁמְרוֹ עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁמֻּתָּר לִשְׁמוֹר הַמֻּקְצֶה

בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"[ו]. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְשָׁמְרוֹ (וְאִם מְבִיאוֹ מֵעַצְמוֹ — אֵין צָרִיךְ לוֹמַר לוֹ כְּלוּם):

כא מִי שֶׁבָּא מִן הַדֶּרֶךְ בְּלֵיל שַׁבָּת וּבְהֶמְתּוֹ טְעוּנָה (שֶׁנִּטַּל הַמַּשּׂוֹי מֵעָלֶיהָ כְּשֶׁרָצְתָה לַעֲמוֹד וְהִנִּיחוֹ עָלֶיהָ כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת, אוֹ שֶׁהֶחְשִׁיךְ כְּשֶׁהִיא הָלְכָה סָמוּךְ לָעִיר), כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְחָצֵר הַחִיצוֹנָה שֶׁל הָעִיר שֶׁהוּא מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר הָרִאשׁוֹן — נוֹטֵל מֵעָלֶיהָ הַכֵּלִים הַמֻּתָּרִים לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת.

(וּלְכַתְּחִלָּה יִטְּלֵם קוֹדֶם שֶׁעָמְדָה בֶּחָצֵר, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂה הִיא הַנָּחָה. וְאִם עָמְדָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהִיא הַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהִגִּיעַ לִפְנֵי פֶּתַח הֶחָצֵר שֶׁעָמְדָה שָׁם מְעַט קוֹדֶם שֶׁנִּכְנְסָה, צָרִיךְ הָיָה לִטּוֹל הַמַּשּׂוֹי מֵעָלֶיהָ קוֹדֶם שֶׁעָמְדָה וּלְהַנִּיחוֹ עָלֶיהָ אַחַר שֶׁעָקְרָה רַגְלֶיהָ לִכָּנֵס לֶחָצֵר כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂה הִיא הַנָּחָה וַעֲקִירָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה).

וַאֲפִלּוּ אִם הַמַּשּׂוֹי הוּא יוֹתֵר מִט"ו סְאִין, שֶׁאִם הָיָה עַל עֲגָלָה הָיָה אָסוּר לְהוֹרִידוֹ מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ג, מִכָּל מָקוֹם מֵעַל הַבְּהֵמָה לֹא גָּזְרוּ עַל זֶה, מִפְּנֵי צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים:

כב וְאִם יֵשׁ עָלֶיהָ דְּבָרִים הַמְּקֻצִּים — מַתִּיר אֶת הַחֲבָלִים שֶׁל הָאוּכָף שֶׁהַשַּׂקִּים קְשׁוּרִים בָּהֶם וְהַשַּׂקִּים נוֹפְלִים מֵאֲלֵיהֶם:

כג הָיוּ בַּשַּׂקִּים דְּבָרִים הַמִּשְׁתַּבְּרִים אִם יִפְּלוּ, כְּגוֹן כְּלֵי זְכוּכִית הָאֲסוּרִים לְטַלְטְלָם, כְּגוֹן שֶׁהֵם כּוֹסוֹת שֶׁל מַקְיזֵי דָּם שֶׁאֵין רְאוּיִים בְּשַׁבָּת לִכְלוּם, לְפִי שֶׁהֵם מְאוּסִים וְאִי אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתוֹכָם, וּמֻקְצֶה מֵחֲמַת מְאוּס כָּזֶה אֵינוֹ מֻתָּר בְּטִלְטוּל בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן רָאוּי לְכַסּוֹת בּוֹ כֵּלִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח, אֲבָל אֵלּוּ אֵינָן רְאוּיִים לְכָךְ, שֶׁמַּקְפִּיד עֲלֵיהֶם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּעִנְיָן זֶה שֶׁלֹּא יִפְּלוּ וְיִשְׁתַּבְּרוּ, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה לִטְּלָם מֵעַל הַחֲמוֹר? מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֵּיהֶם, וּמַתִּיר הַחֲבָלִים וְהַשַּׂקִּים נוֹפְלִים עַל הַכָּרִים וּכְסָתוֹת:

כד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׂקִּים קְטַנִּים, שֶׁיָּכוֹל לִשְׁמוֹט הַכָּרִים מִתַּחְתֵּיהֶם (לִכְשֶׁיִּרְצֶה), שֶׁשּׁוֹמֵט כַּר הָעֶלְיוֹן מִתַּחְתֵּיהֶם וְנוֹפְלִים עַל הַשֵּׁנִי, וּמִן הַשֵּׁנִי עַל הַשְּׁלִישִׁי, וְכֵן עַד שֶׁמַּגִּיעִים לָאָרֶץ, שֶׁהַשַּׂקִּים לֹא נַעֲשׂוּ בְּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיוּ הַשַּׂקִּים

עֲלֵיהֶם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת.

אֲבָל אִם הֵם שַׁקִּים גְּדוֹלִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׁמוֹט הַכָּרִים מִתַּחְתֵּיהֶם — אָסוּר לְהַנִּיחָן תַּחְתֵּיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁמְּבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ, אֶלָּא פּוֹרְקָן מִן הַחֲמוֹר בְּנַחַת שֶׁלֹּא יִשָּׁבְרוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִפְרִיקָה בְּנַחַת בִּלֹּא טִלְטוּל קְצָת, מִכָּל מָקוֹם הִתִּירוּ לוֹ דָּבָר זֶה מִפְּנֵי הֶפְסֵד מְרֻבֶּה.

וְצָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יִסְמוֹךְ עַל הַבְּהֵמָה כְּשֶׁפּוֹרֵק מֵעָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ה:

כה וְאִם אִי אֶפְשָׁר לִפְרוֹק בְּנַחַת שֶׁלֹּא יִשָּׁבְרוּ — יֵשׁ מַתִּירִין לְהַנִּיחַ כָּרִים וּכְסָתוֹת תַּחְתֵּיהֶם, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל בְּטוּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה. אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְהַנִּיחָן עַל הַחֲמוֹר עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִפְּנֵי צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה:

כו וְכָל זֶה בִּכְלִים הַמְקֻצִּים שֶׁיֵּשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה בִּשְׁבִירָתָן, אֲבָל אִם הָיוּ חֲתִיכוֹת זְכוּכִית רְחָבוֹת שֶׁעוֹשִׂים מֵהֶן חֲלוֹנוֹת, שֶׁאֵין בִּשְׁבִירָתָן אֶלָּא הֶפְסֵד מוּעָט, שֶׁהֲרֵי סוֹפָן לְהֵחָתֵךְ לַחֲתִיכוֹת קְטַנּוֹת — אָסוּר לְהַנִּיחַ תַּחְתֵּיהֶן כָּרִים וּכְסָתוֹת, אֲפִלּוּ הֵן מַשָּׁאוֹת קְטַנִּים שֶׁאֶפְשָׁר לִשְׁמוֹט הַכָּרִים מִתַּחְתֵּיהֶם, מִכָּל מָקוֹם עַד שֶׁיַּסְפִּיק לְשָׁמְטָם כֻּלָּם בְּנַחַת שֶׁלֹּא יִשָּׁבְרוּ הַכֵּלִים — הֲרֵי כְּבָר הֵם מְבֻטָּלִים מֵהֵיכָנָם בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְאָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ אֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם הֶפְסֵד.

וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאָסוּר לְפָרְקָן בְּנַחַת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר בִּלֹּא טִלְטוּל קְצָת, אֶלָּא צָרִיךְ לְהַתִּיר הַחֲבָלִים שֶׁיִּפְּלוּ הַשַּׁקִּים מֵעַל הַבְּהֵמָה:

כז מִי שֶׁחָשְׁכָה לוֹ בַּדֶּרֶךְ וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁיּוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁבַּשָּׂדֶה וְחָשְׁכָה לוֹ — מֻתָּר לֵילֵךְ בָּהֶם לְבֵיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לָצֵאת בִּתְפִלִּין בְּשַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן הַתְּפִלִּין שֶׁלֹּא יַנִּיחָן בַּשָּׂדֶה אוֹ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁבַּשָּׂדֶה שֶׁאֵינוֹ מָקוֹם הַמְשֻׁתָּמֵר — הִתִּירוּ לוֹ לֵילֵךְ לָבוּשׁ בָּהֶן עַד בֵּיתוֹ שֶׁיַּצְנִיעֵן שָׁם.

וּכְשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ בָּהֶן — צָרִיךְ לְהַנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶן לְכַסּוֹתָן מִפְּנֵי הָרוֹאִים, שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ. וְאִם יֵשׁ בַּיִת סָמוּךְ לַחוֹמָה שֶׁהֵן מִשְׁתַּמְּרִין שָׁם — חוֹלְצָן וּמַצְנִיעָן שָׁם, וְלֹא יֵלֵךְ בָּהֶן עַד בֵּיתוֹ (וּכְבָר נִתְבָּאֵר זֶה בְּסִמָּן ל'):

סימן רסז

א **דִּין הַתְּפִלָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּבוֹ ו' סְעִיפִים**:

נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִפְּוֹל עַל פְּנֵיהֶם אַחַר תְּפִלַּת מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת:

ב וְנוֹהֲגִים לְהַקְדִּים תְּפִלַּת עַרְבִית יוֹתֵר מִבִּימוֹת הַחֹל. וְנָכוֹן הוּא, כְּדֵי לְהַקְדִּים קַבָּלַת שַׁבָּת בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר, רַק שֶׁיְּהֵא מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"א וְרס"ג.

וְאַף הַמִּתְפַּלְּלִין עַרְבִית בְּזְמַנָּהּ בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים כָּל יְמוֹת הַחֹל — יָכוֹל הוּא לְהַקְדִּים בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְהִתְפַּלֵּל מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, כְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאוֹמֵר שֶׁמִּפְּלַג הַמִּנְחָה וְאֵילַךְ הוּא לַיְלָה לְעִנְיַן תְּפִלָּה. וְאַף שֶׁלִּפְעָמִים בְּשִׁאָר יָמִים מִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּזְמַן הַהוּא, וַהֲרֵי הֵן שְׁתֵּי קַלּוֹת הַסּוֹתְרוֹת זוֹ אֶת זוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רל"[ג] — אֵין חוֹשְׁשִׁים לָזֶה בְּתִפְלַּת עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁיֵּשׁ מִצְוָה כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל אוֹתָהּ מִבְּעוֹד יוֹם שֶׁמּוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ.

אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ הוּא לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה בּוֹ בַּיּוֹם עַצְמוֹ אַחַר פְּלַג הַמִּנְחָה, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה ב' קַלּוֹת הַסּוֹתְרוֹת זוֹ אֶת זוֹ בְּזְמַן אֶחָד.

וְגַם צָרִיךְ לְזָהֵר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רל"ה. וְיָכוֹל הוּא גַּם כֵּן לִקְרוֹתָהּ בַּלַּיְלָה עִם בִּרְכוֹתֶיהָ, וּמִבְּעוֹד יוֹם יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁל שַׁבָּת בִּלְבָד בְּלֹא קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ. וְאַף שֶׁאֵינוֹ סוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְמִצְוָה לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל גַּם תְּפִלָּה שֶׁל שַׁבָּת בַּלַּיְלָה — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וְיוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ בְּלֹא תְפִלָּה. וְאַף הַמִּתְפַּלֵּל עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם — יָכוֹל לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת קֹדֶם תְּפִלָּה:

ג כְּשֵׁם שֶׁאָמְרוּ לְעִנְיַן תְּפִלָּה — כָּךְ אָמְרוּ לְעִנְיַן קִדּוּשׁ הַיּוֹם, שֶׁיָּכוֹל לְקַדֵּשׁ וְלֶאֱכוֹל מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה אֲפִלּוּ אִם לֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית עֲדַיִן.

וּבַאֲכִילָה זוֹ שֶׁמִּבְּעוֹד יוֹם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת סְעֻדָּה אַחַת מִג' סְעֻדּוֹת שֶׁחַיָּב לֶאֱכוֹל בְּשַׁבָּת (כֵּיוָן שֶׁכְּבָר קִבֵּל עָלָיו תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת — נַעֲשָׂה אֲצִלּוֹ כְּשַׁבָּת עַצְמָהּ לְכָל דָּבָר).

וְיֵשׁ מַחְמִירִים שֶׁיִּמְשִׁיךְ סְעֻדָּתוֹ בַּלַּיְלָה עַצְמוֹ, שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת לְפָחוֹת אַחַר צֵאת

הַכּוֹכָבִים, כְּדֵי שֶׁיִּקָּיְמוּ ג' סְעֻדּוֹת בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, דְּכֵיוָן שֶׁג' סְעֻדּוֹת אֵלּוּ לַמְּדוּם חֲכָמִים מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר ג' פְּעָמִים "הַיּוֹם" אֵצֶל אֲכִילַת הַמָּן בְּשַׁבָּת, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְאָכְלָן בְּעִצּוּמָהּ שֶׁל יוֹם וְלֹא בְּתוֹסַפְתּוֹ. וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

ד (הַמִּתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּזִמְנָהּ כָּל יְמוֹת הַחֹל וּבְעֶרֶב שַׁבָּת מִתְפַּלֵּל מִבְּעוֹד יוֹם) (אַף עַל פִּי שֶׁקָּרָא גַּם קְרִיאַת שְׁמַע) — אָסוּר לוֹ לְהַתְחִיל לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי שָׁעָה סָמוּךְ לְצֵאת הַכּוֹכָבִים (אֶלָּא אִם כֵּן הוּא שְׁעַת הַדְּחָק) (שֶׁיִּכְבּוּ הַנֵּרוֹת עַד הַלַּיְלָה), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רל"ה (שֶׁהֲרֵי הוּא לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּלָל בִּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁקָּרָא מִבְּעוֹד יוֹם):

ה בְּבִרְכַּת "הַשְׁכִּיבֵנוּ" לֹא יַחְתּוֹם "שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל" כְּמוֹ בְּחֹל, שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין שְׁמִירָה בְּשַׁבָּת, שֶׁהַשַּׁבָּת מְגִנָּה עָלֵינוּ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְ"וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ" — יֹאמַר "וּפְרוֹס סֻכַּת כוּ', בָּרוּךְ אַתָּה ה' הַפּוֹרֵס כוּ'".

וּבְמָדִינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין לוֹמַר גַּם כֵּן "כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ כוּ', וּשְׁמוֹר צֵאתֵנוּ כוּ'" כְּמוֹ בְּחֹל, וְחוֹתְמִים "וּפְרוֹס כוּ', בָּרוּךְ אַתָּה ה' הַפּוֹרֵס כוּ'", לְפִי שֶׁהָרַבִּים הֵם שֶׁאֵינָם צְרִיכִין שְׁמִירָה בְּשַׁבָּת, אֲבָל הַיָּחִיד צָרִיךְ שְׁמִירָה, לְפִיכָךְ אֵין חוֹתְמִים "שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל", שֶׁכְּלֻלּוּת עַם יִשְׂרָאֵל אֵינָם צְרִיכִין שְׁמִירָה בְּשַׁבָּת, אֲבָל כְּשֶׁאוֹמְרִים "וּשְׁמוֹר צֵאתֵנוּ", מְבַקְּשִׁים בָּזֶה עַל כָּל יָחִיד וְיָחִיד:

ו הַנּוֹהֲגִין לוֹמַר "וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת כוּ'" — יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמוֹכוּ. וְאֵין זֶה הֶפְסֵק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, לְפִי שֶׁאִם שָׁמְרוּ יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת מִיָּד נִגְאָלִין, וְהֲרֵי זֶה מֵעֵין גְּאֻלָּה גַּם כֵּן:

סימן רסח

א **דִּין הַטּוֹעֶה בִּתְפִלַּת שַׁבָּת וּבוֹ י"ח סְעִיפִים**:

צָרִיךְ לוֹמַר פָּרָשַׁת "וַיְכֻלּוּ" בִּתְפִלַּת עַרְבִית. וְכָל הַמִּתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר "וַיְכֻלּוּ" — מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ נַעֲשָׂה שׁוּתָף לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְכֻלּוּ", אַל תִּקְרֵי "וַיְכַלּוּ", אֶלָּא "וַיְכַלּוּ", כְּלוֹמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהוּא:

ב אִם טָעָה וְהִתְחִיל בְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל חֹל, אִם נִזְכַּר בְּאֶמְצַע בְּרָכָה — צָרִיךְ לִגְמוֹר כָּל אוֹתָהּ בְּרָכָה, וְאַחַר כָּךְ מַתְחִיל בְּרָכָה אֶמְצָעִית שֶׁל שַׁבָּת, בֵּין שֶׁנִּזְכַּר בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל אֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל חֹל שֶׁהִיא אַתָּה "חוֹנֵן", וּבֵין שֶׁנִּזְכַּר בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל חֹל, וְכֵן בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁמִּן הַדִּין הָיָה רָאוּי לְתַקֵּן גַּם בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב כָּל בְּרָכוֹת

הָאֱמְצָעִיּוֹת כְּמוֹ בְּחֹל וּלְהַזְכִּיר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בָּעֲבוֹדָה כְּמוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֶלָּא שֶׁמַּפְנֶיכְבוֹד שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב לֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים, וְתִקְּנוּ בְּרָכָה אַחַת אֶמְצָעִית לִקְדֻשַּׁת הַיּוֹם, אִם כֵּן זֶה שֶׁהִתְחִיל בְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל חֹל — יֵשׁ לוֹ לִגְמוֹר אוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁהִתְחִיל, כֵּיוָן שֶׁהִיא רְאוּיָה לְאָמְרָהּ עַתָּה מִן הַדִּין:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּתְפִלַּת עַרְבִית, אוֹ שַׁחֲרִית, אוֹ מִנְחָה, אֲבָל בְּמוּסָף, אִם הִתְחִיל בְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל חֹל — צָרִיךְ לִפְסוֹק בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה שֶׁנִּזְכַּר בָּהּ וּלְהַתְחִיל אֶמְצָעִית שֶׁל תְּפִלַּת מוּסָף, לְפִי שֶׁבִּתְפִלַּת מוּסָף לֹא הָיָה רָאוּי כְּלָל מִן הַדִּין לְהִתְפַּלֵּל כָּל הָאֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל חֹל אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת שֶׁל מוּסָף בִּלְבַדָּהּ, שֶׁהֲרֵי אַף בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד שֶׁהִטְרִיחוּ לְהִתְפַּלֵּל י"ח עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה וְאַף עַל פִּי כֵן בְּמוּסָף אֵין מִתְפַּלְּלִין אֶלָּא ז' בְּרָכוֹת, אִם כֵּן אֵין הַטַּעַם מִפְּנֵי הַטִּרָּחָה אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵין צָרִיךְ יוֹתֵר. וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה. וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

ד אֶפִלּוּ אִם לֹא הִתְחִיל אֶלָּא תֵּבָה אַחַת מֵהַבְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל חֹל שֶׁנִּזְכַּר בָּהּ — צָרִיךְ לִגְמוֹר אֶת כֻּלָּהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת, חוּץ מִבִּרְכַּת "אַתָּה חוֹנֵן", שֶׁאִם לֹא אָמַר אֶלָּא תֵּבַת "אַתָּה" בִּלְבַדָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִתְכַּוֵּן לוֹמַר "אַתָּה חוֹנֵן", שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁהוּא חֹל, וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁאָמַר "חוֹנֵן" — לֹא יִגְמוֹר אוֹתָהּ בְּרָכָה, אֶלָּא יֹאמַר מִיָּד "קִדַּשְׁתָּ אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי כוּ'", אִם הוּא בְּעַרְבִית, וְכֵן אִם הוּא בְּמִנְחָה — יֹאמַר מִיָּד "אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד כוּ'", לְפִי שֶׁלֹּא הִתְחִיל עֲדַיִן תְּפִלַּת חֹל בְּפִיו, שֶׁתֵּבַת "אַתָּה" הִיא גַּם כֵּן בִּתְפִלַּת שַׁבָּת. וְאַף שֶׁהָיְתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ עַל תְּפִלַּת הַחֹל — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאֵין הַבְּרָכָה נִפְסֶדֶת בִּשְׁבִיל כַּוָּנָה אַחֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר"ט.

אֲבָל אִם הוּא בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, שֶׁאֵין תֵּבַת "אַתָּה" בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה, אִם כֵּן זֶה שֶׁאָמַר "אַתָּה" שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁהוּא חֹל, הֲרֵי הִתְחִיל בִּתְפִלַּת הַחֹל, וְצָרִיךְ לִגְמוֹר אוֹתָהּ בְּרָכָה, וְאַחַר כָּךְ יַתְחִיל "יִשְׂמַח מֹשֶׁה".

אֲבָל אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת אֶלָּא שֶׁנִּכְשַׁל בִּלְשׁוֹנוֹ מֵחֲמַת הֶרְגֵּלוֹ כָּל יְמוֹת הַחֹל וְאָמַר תֵּבַת "אַתָּה" וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁאָמַר "חוֹנֵן" — לֹא יִגְמוֹר אוֹתָהּ בְּרָכָה, אֶלָּא חוֹזֵר לִתְפִלַּת שַׁבָּת, לְפִי שֶׁהֲרֵי זֶה כְּהֶחְלִיף תְּפִלָּה שֶׁל שַׁבָּת זוֹ בְּזוֹ, כֵּיוָן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת, וְלֹא אָמַר אֶלָּא תֵּבַת "אַתָּה" שֶׁשִּׁנָּהּ גַּם כֵּן בִּתְפִלּוֹת הַשַּׁבָּת, כְּגוֹן "אַתָּה קִדַּשְׁתָּ" אוֹ "אַתָּה

אֶחָד", וְאִם הָיָה רוֹצֶה לוֹמַר "קִדַּשְׁתָּ" אוֹ "אֶחָד" אַחַר תֵּבַת "אַתָּה" שֶׁאָמַר, אִם כֵּן לֹא הִתְחִיל עֲדַיִן שֶׁל חֹל. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר "קִדַּשְׁתָּ" אוֹ "אֶחָד", אֶלָּא יֹאמַר מִיָּד "יִשְׂמַח מֹשֶׁה", וְיִהְיֶה פֵּרוּשׁ דְּבָרָיו: "אַתָּה" הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, "יִשְׂמַח מֹשֶׁה בְּמַתְּנַת חֶלְקוֹ":

ה מִי שֶׁטָּעָה וְהִתְחִיל תְּפִלָּה שֶׁל חֹל בְּשַׁבָּת — סִמָּן רַע לוֹ, וִיפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו וִיהַרְהֵר בִּתְשׁוּבָה:

ו יֵשׁ נוֹהֲגִים מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לוֹמַר בְּעַרְבִית "וְיָנוּחוּ בָהּ", וּבְשַׁחֲרִית וּמוּסָף "וְיָנוּחוּ בוֹ", וּבְמִנְחָה "שַׂבְּתוֹת קָדְשֶׁךָ וְיָנוּחוּ בָם":

ז מִי שֶׁטָּעָה לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה שֶׁל חֹל בְּשַׁבָּת וְלֹא הִזְכִּיר כְּלָל עִנְיַן קְדֻשָּׁה שֶׁל שַׁבָּת בִּתְפִלָּתוֹ — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁל שַׁבָּת. אֲבָל אִם הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּתוֹךְ י"ח, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָבַע לְשַׁבָּת בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וּבְמוּסָף אִם הִתְפַּלֵּל י"ח וְלֹא אָמַר רַק "וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ" אֶת חוֹבוֹתֵינוּ בִּתְמִידֵי יוֹם וּבְקָרְבָּן מוּסָף" בְּאַחַת מֵהַבְּרָכוֹת — יָצָא:

ח טָעָה וְהִתְפַּלֵּל שֶׁל חֹל בְּשַׁבָּת וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת, אִם עָקַר רַגְלָיו — צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ בְּכָל עִנְיָן. וְאִם לֹא עָקַר רַגְלָיו עֲדַיִן, אַף עַל פִּי שֶׁסִּיֵּם תְּפִלָּתוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא אָמַר עֲדַיִן הַתַּחֲנוּנִים שֶׁהוּא רָגִיל לוֹמַר אַחַר תְּפִלָּתוֹ, כְּגוֹן "אֱלֹהַי נְצוֹר" — אֵינוֹ חוֹזֵר אֶלָּא לְתִחִלַּת בְּרָכָה שֶׁל שַׁבָּת, וְגוֹמֵר אַחֲרֶיהָ ג' בְּרָכוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת. אֲבָל אִם כְּבָר סִיֵּם תַּחֲנוּנִים — צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא עָקַר רַגְלָיו:

ט וְאִם הוּא מְסֻפָּק אִם הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בִּתְפִלַּת י"ח שֶׁהִתְפַּלֵּל — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, שֶׁמִּן הַסְּתָם לֹא הִזְכִּיר, כֵּיוָן שֶׁאֵין כֵּן הֶרְגֵּלוֹ שֶׁל אָדָם.

אֲבָל אִם הוּא מְסֻפָּק אִם הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת י"ח שֶׁל חֹל אוֹ אִם הִתְפַּלֵּל ז' בְּרָכוֹת שֶׁל שַׁבָּת — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל:

י הַטּוֹעֶה בִּבְרָכָה אֶמְצָעִית שֶׁל תְּפִלּוֹת הַשַּׁבָּת וְהֶחֱלִיף שֶׁל תְּפִלָּה זוֹ בְּשֶׁל תְּפִלָּה הָאַחֶרֶת שֶׁל שַׁבָּת, אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם בְּרָכָה זוֹ שֶׁל תְּפִלָּה הָאַחֶרֶת — צָרִיךְ לִפְסוֹק וְלַחֲזוֹר לְרֹאשׁ בְּרָכָה זוֹ מִתְּפִלָּה שֶׁל עַכְשָׁו. וְאִם סִיֵּם בְּרָכָה זוֹ — אֵינוֹ חוֹזֵר, לְפִי שֶׁעִקַּר בְּרָכָה הָאֶמְצָעִית הוּא "רְצֵה נָא בְמְנוּחָתֵנוּ", שֶׁהוּא שָׁוֶה בְּכָל הַתְּפִלּוֹת:

יא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּתְפִלַּת עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה, אֲבָל בִּתְפִלַּת מוּסָף, אִם הִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹמָהּ אַחַת מִשְּׁאָר הַתְּפִלּוֹת — לֹא יָצָא, הוֹאִיל וְלֹא הִזְכִּיר קָרְבַּן מוּסָף. וְכֵן אִם הִתְפַּלֵּל מוּסָף בְּעַרְבִית אוֹ שַׁחֲרִית אוֹ מִנְחָה — לֹא יָצָא, הוֹאִיל וְהִזְכִּיר קָרְבַּן מוּסָף בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ וְאָמַר שֶׁקֶר לִפְנֵי הַמָּקוֹם:

יב אַחַר תְּפִלַּת לַחַשׁ בְּעַרְבִית נוֹהֲגִין לַחֲזוֹר וְלוֹמַר "וַיְכֻלּוּ", מִשּׁוּם יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וְצָרִיךְ לְאָמְרוֹ אָז אַחַר הַתְּפִלָּה, וּכְדֵי שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בֵּין שַׁבָּת לְשַׁבָּת נָהֲגוּ לְאָמְרוֹ בְּכָל הַשַּׁבָּתוֹת, וְגַם כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאָמְרוֹ.

וְנוֹהֲגִין לְאָמְרוֹ כֻּלָּם יַחַד בְּקוֹל רָם וּמְעֻמָּד, לְפִי שֶׁבּוֹ אָנוּ מְעִידִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית וְהָעֵדִים צְרִיכִים לְהָעִיד מְעֻמָּד.

וְאִם שָׁכַח לְאָמְרוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — טוֹב שֶׁיֹּאמַר אוֹתוֹ שֶׁבְּקִדּוּשׁ מְעֻמָּד:

יג תִּקְנוּ חֲכָמִים שֶׁאַחַר תְּפִלַּת לַחַשׁ יֹאמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שֶׁבַע. וְלָמָּה תִּקְנוּ בְּלֵיל שַׁבָּת יוֹתֵר מִשְּׁאָר לֵילוֹת שֶׁלֹּא תִּקְנוּ חֲזָרַת שְׁלִיחַ צִבּוּר אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר הַטַּעַם בְּסִמָּן רל"ז, לְפִי שֶׁבָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת שֶׁבִּימֵיהֶם הָיוּ בַּשָּׁדוֹת שֶׁשָּׁם מְצוּיִים מַזִּיקִים, וְכָל שְׁאָר לֵילוֹת הָיוּ עֲסוּקִין בִּמְלַאכְתָּן, וּבְגָמְרָם מְלַאכְתָּם מִתְפַּלְּלִים עַרְבִית בְּבֵיתָם וְלֹא הָיוּ בָּאִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת בַּלַּיְלָה, אֲבָל לֵיל שַׁבָּת הָיוּ בָּאִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְחָשְׁשׁוּ שֶׁיֵּשׁ שֶׁאֵינָן מְמַהֲרִים לָבוֹא וְשׁוֹהִין לְאַחַר תְּפִלַּת הַצִּבּוּר וְיִשָּׁאֲרוּ יְחִידִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיִסְתַּכְּנוּ, לְכָךְ הֶאֱרִיכוּ תְּפִלַּת הַצִּבּוּר כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה פְּנַאי לְיָחִיד לִגְמוֹר תְּפִלָּתוֹ בְּעוֹד שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר בְּרָכָה זוֹ.

לְפִיכָךְ, לֹא תִּקְנוּהָ אֶלָּא עַל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בִּלְבָד. וְאִם יִרְצוּ הַצִּבּוּר לְאָמְרָהּ עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — צָרִיךְ שֶׁיֹּאמְרוּ בְּלֹא פְּתִיחָה וּבְלֹא חֲתִימָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבָרְכוּ לְבַטָּלָה. וְכֵן הַמִּנְהָג בְּמִדִינוֹת אֵלּוּ לוֹמַר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "מָגֵן אָבוֹת" עַד "זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית".

וְאַף הַמִּתְפַּלֵּל בְּיָחִיד שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר כֵּן — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ:

יד יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — אֵינוֹ מַזְכִּיר יוֹם טוֹב בִּבְרָכָה מֵעֵין שֶׁבַע, לְפִי שֶׁאִלְמָלֵא שַׁבָּת אֵין בְּרָכוֹת מֵעֵין שֶׁבַע בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁבְּרָכָה זוֹ לֹא נִתְקְנָה בְּשַׁבָּת בְּגִלַּל חוֹבַת הַיּוֹם אֶלָּא מִפְּנֵי הַמַּזִּיקִין (וּבְלֵיל יוֹם טוֹב לֹא הָיוּ בָּאִים גַּם כֵּן לְבֵית הַכְּנֶסֶת,

מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ טְרוּדִים בִּמְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ).

וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְנָעִילָה שֶׁבְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר גַּם שֶׁל שַׁבָּת בִּנְעִילָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נְעִילָה בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁמִּכָּל מָקוֹם יוֹם זֶה הוּא נִתְחַיֵּב בְּאַרְבַּע תְּפִלּוֹת, דְּהַיְנוּ שַׁחֲרִית מוּסָף מִנְחָה נְעִילָה, וְצָרִיךְ לְהַזְכִּיר עִנְיַן הַיּוֹם שֶׁהוּא שַׁבָּת בְּכָל אַחַת מֵהֶן, אֲבָל כַּאן לֹא נִתְקְנָה הַבְּרָכָה בִּשְׁבִיל חוֹבַת הַיּוֹם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל סַכָּנַת הַמַּזִּיקִין:

טו אֵין אוֹמְרִים בָּרְכָה מֵעֵין ז' אֶלָּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת קָבוּעַ, דְּהַיְנוּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁמִּתְפַּלְּלִין בּוֹ בַּעֲשָׂרָה בִּקְבִיעוּת. אֲבָל מָקוֹם שֶׁמִּתְפַּלְּלִין בּוֹ בַּעֲשָׂרָה בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא, כְּגוֹן אוֹתָן שֶׁעוֹשִׂים לִפְרָקִים מִנְיָן בְּבֵיתָם, וְכֵן בְּבֵית חֲתָנִים וַאֲבֵלִים שֶׁעוֹשִׂים מִנְיָן בְּבֵיתָם — אֵין לוֹמַר שָׁם בִּרְכַּת מֵעֵין ז', דְּכֵיוָן שֶׁאֵין שָׁם מִנְיָן קָבוּעַ — לֹא שַׁיָּךְ הַטַּעַם בִּשְׁבִיל שֶׁיְּסַיְּמוּ תְּפִלָּתָם הַמְאַחֲרִים לָבֹא.

וְאַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו שֶׁבָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת שֶׁלָּנוּ בִּישׁוּב לֹא שַׁיָּךְ כְּלָל טַעַם זֶה, אֶלָּא שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים לֹא בָטְלָה אַף עַל פִּי שֶׁבָּטֵל הַטַּעַם שֶׁבִּגְלָלוֹ תִּקְּנוּ, מִכָּל מָקוֹם בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְיָן קָבוּעַ — לֹא תִקְּנוּ בּוֹ חֲכָמִים מֵעוֹלָם.

וְאִם קוֹבְעִים מָקוֹם לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ בַּעֲשָׂרָה אֵיזֶה זְמַן, כְּגוֹן בִּירִידִין שֶׁרְגִילִים לְקָבוּעַ מָקוֹם עַל כַּמָּה שָׁבוּעוֹת — יֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה לְאָמְרָהּ שָׁם, שֶׁגַּם שָׁם יֵשׁ הַמְאַחֲרִין לָבֹא.

וּבְמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְאָמְרָהּ אַף בְּמִנְיָן שֶׁהוּא בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא — אֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם (כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִזְכַּר דָּבָר זֶה בִּגְמָרָא וּבְדִבְרֵי הַגְּאוֹנִים):

טז אַף בְּשַׁבָּת שֶׁאַחַר יוֹם טוֹב אוֹמְרִים בְּרָכָה מֵעֵין ז', אַף עַל פִּי שֶׁאָז אֵינוֹ מָצוּי כָּל כָּךְ הַמְאַחֲרִים לָבֹא כְּמוֹ בְּשַׁאַר עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת, שֶׁהֵם יוֹם חֹל וּמִתְעַסְּקִין בָּהֶם בִּמְלֶאכָה עַד הָעֶרֶב:

יז מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁרָאָה בַּחֲלוֹמוֹ חָסִיד אַחֵר וּפָנָיו מוֹרִיקוֹת, אָמַר לוֹ לָמָּה פָּנֶיךָ מוֹרִיקוֹת? אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיִיתִי מְדַבֵּר בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר הָיוּ אוֹמְרִים "וַיְכֻלּוּ" וְלֹא אָמַרְתִּי עִמָּהֶם בְּיַחַד, וְגַם מִפְּנֵי שֶׁהָיִיתִי מְדַבֵּר בְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הָיָה אוֹמֵר בְּרָכָה מֵעֵין ז' וּבְשָׁעָה שֶׁהָיָה אוֹמֵר "יִתְגַּדַּל" עַד "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא", וְלֹא הִטֵּיתִי אָזְנַי לִשְׁמוֹעַ מִמֶּנּוּ בְּכַוָּנָה. עַל כֵּן יֵשׁ לְזָהֵר:

יח אִם טָעָה וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁל חֹל בְּלֵיל שַׁבָּת, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא הִתְפַּלֵּל כְּלָל, אִם שָׁמַע בְּרָכָה מֵעֵין ז' מֵהַשְׁלִיחַ צִבּוּר מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁאָר תְּפִלּוֹת אֵין הַשְׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיא אֶלָּא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי אֲבָל לֹא אֶת הַבָּקִי, מִכָּל מָקוֹם בִּתְפִלַּת עַרְבִית שֶׁהִיא רְשׁוּת — הֵקֵלּוּ בָהּ, וּלְכָךְ יוֹצֵא גַּם כֵּן בְּמֵעֵין ז' בְּמָקוֹם ז'. וְטוֹב שֶׁיֹּאמְרֶנָּה עִם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר כְּשֶׁיּוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ.

אֲבָל אִם כְּבָר אֲמָרָהּ שְׁלִיחַ צִבּוּר — אָסוּר לְיָחִיד לְאָמְרָהּ כְּדֵי לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְקְנָה אֶלָּא בְּצִבּוּר. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָבַר וַאֲמָרָהּ בְּיָחִיד — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, הוֹאִיל וּתְפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת:

סימן רסט

א **דִּין הַקִּדּוּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבוֹ ד' סְעִיפִים**:

חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים תִּקְּנוּ לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹרְחִים שֶׁאֵין לָהֶם יַיִן הַשּׁוֹבְתִים בַּחֲדָרִים הַסְּמוּכִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאוֹכְלִים שָׁם מִיָּד אַחַר קִדּוּשׁ זֶה, שֶׁהֲרֵי קִדּוּשׁ זֶה לָהֶם הוּא בִּמְקוֹם סְעֻדָּה, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר הָיָה אוֹמֵר קִדּוּשׁ זֶה הָיוּ הָאוֹרְחִים כְּבָר בְּחַדְרֵיהֶם וְשׁוֹמְעִים מִשָּׁם אֶת הַקִּדּוּשׁ וְיוֹצְאִין בּוֹ. אֲבָל הַצִּבּוּר אֵינָן יוֹצְאִים בּוֹ אַף אִם נִתְכַּוְּנוּ לָצֵאת, כֵּיוָן שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין אוֹתוֹ בִּמְקוֹם סְעֻדָּה:

ב וְאַף עַכְשָׁו שֶׁאֵין לָנוּ אוֹרְחִים הַשּׁוֹבְתִים אֵצֶל בֵּית הַכְּנֶסֶת לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָם, אַף עַל פִּי כֵן נוֹהֲגִים לְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עַל הַיַּיִן, לְפִי שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים לֹא בָטְלָה אַף עַל פִּי שֶׁבָּטֵל הַטַּעַם שֶׁבִּגְלָלוֹ תִּקְּנוּ, כְּמוֹ בָּרְכָה מֵעֵין ז' שֶׁאוֹמְרִים אַף בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁבָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת שֶׁלָּנוּ הֵם בִּישׁוּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ח.

וְאַף שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים וּמְעָרְעָרִים עַל מִנְהָג זֶה שֶׁנָּהֲגוּ לְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עַכְשָׁו שֶׁאֵין אוֹרְחִים, וְכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בִּמְדִינוֹת הָרְבֵּה שֶׁלֹּא לְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מִכָּל מָקוֹם בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ — אֵין לְבַטֵּל הַמִּנְהָג, כִּי הָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְיֵשׁ מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר שֶׁהָיָה נוֹהֵג לְקָנוֹת מֵהַקָּהָל מִצְוַת הַיַּיִן שֶׁל קִדּוּשׁ זֶה, שֶׁיִּתְּנֶנּוּ הוּא מִשֶּׁלּוֹ וְלֹא אַחֵר. וְכֵן נוֹהֲגִים עַכְשָׁו בִּמְקֻצָּת מְדִינוֹת לִקְנוֹתוֹ בְּדָמִים יְקָרִים.

(וְאֵין לְבַטֵּל הַמִּנְהָג כִּי הַרְבֵּה גְּאוֹנִים יִסְּדוּהוּ):

ג הַמְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אָסוּר לוֹ לִטְעוֹם מֵהַכּוֹס, שֶׁהֲרֵי הוּא אֵינוֹ יוֹצֵא בְּקִדּוּשׁ זֶה, וְאָסוּר לִטְעוֹם כְּלוּם קֹדֶם קִדּוּשׁ.

אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה שֶׁלֹּא תְהֵא בְּרָכַת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" לְבַטָּלָה? יִטְעֲמִים מֵהַכּוֹס לְקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, וְהַקָּטָן יִשְׁמַע הַבְּרָכָה מִפִּיהוּ וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא בֵּרַךְ לְבַטָּלָה, שֶׁמָּתַר לְהַאֲכִיל אֶת הַקָּטָן קֹדֶם קִדּוּשׁ, בֵּין שֶׁל לַיְלָה בֵּין שֶׁל יוֹם, וְאָסוּר לְעַנּוֹתוֹ, שֶׁלֹּא אָסְרוּ לְהַאֲכִילוֹ אִסּוּר בְּיָדַיִם אֶלָּא כְּשֶׁהַמַּאֲכָל אָסוּר מִצַּד עַצְמוֹ, כְּגוֹן טְרֵפָה וְכֵיוֹצֵא בָּהּ, אֲבָל כְּשֶׁהַמַּאֲכָל מֻתָּר מֵחֲמַת עַצְמוֹ, אֶלָּא שֶׁהוּא זְמַן הָאִסּוּר בַּאֲכִילָה — מֻתָּר לְהַאֲכִיל לְקָטָן, שֶׁהֲרֵי מַאֲכִילִים הַקְּטַנִּים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֲפִלּוּ קָטָן שֶׁאֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה אִם יִתְעַנֶּה.

וְאִם אֵין קָטָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — יִטְעוֹם הַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ, אוֹ אָדָם אַחֵר, וְיִשְׁתֶּה כְּשִׁעוּר שֶׁחַיָּבִים לְבָרֵךְ אַחֲרָיו בִּרְכָה אַחֲרוֹנָה, דְּהַיְנוּ רְבִיעִית, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא בְּזֶה יְדֵי קִדּוּשׁ בְּמָקוֹם סְעֻדָּה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ג. וְלָכֵן יְהֵא בְּדַעְתּוֹ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּקִדּוּשׁ זֶה, שֶׁאִם לֹא כֵּן אָסוּר לִטְעוֹם קֹדֶם קִדּוּשׁ. וְאַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל הוּא לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ בְּבֵיתוֹ, כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ אִם אֵינָם יוֹדְעִים לְקַדֵּשׁ בְּעַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

ד נָהֲגוּ לַעֲמוֹד בְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְאָמְרוּ הָרֹאשׁוֹנִים שֶׁזֶּה מוֹעִיל לַעֲיֵפוּת הַבְּרֵכַיִם:

סימן רע

א לוֹמַר מִשְׁנַת בַּמֶּה מַדְלִיקִין וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

נוֹהֲגִים לוֹמַר פֶּרֶק "בַּמֶּה מַדְלִיקִין", לְפִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִּין הַדְלָקָה וְהַג' דְּבָרִים שֶׁצְּרִיךְ לוֹמַר עִם חֲשֵׁכָה.

וְהַסְּפָרַדִּים אוֹמְרִים אוֹתוֹ קֹדֶם תְּפִלַּת עַרְבִית, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי קְרִיאַת פֶּרֶק זֶה יִזְכּוֹר הַג' דְּבָרִים שֶׁצְּרִיךְ אָדָם לוֹמַר וְיִזָּהִיר עֲלֵיהֶם, וְגַם כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ "בַּמֶּה מַדְלִיקִין וּבַמֶּה אֵין מַדְלִיקִין", וְיִזָּהֲרוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֲבָל אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית — מַה תּוֹעֶלֶת שֶׁיִּזְכּוֹר? הֲלֹא אֵין בְּיָדוֹ לְתַקֵּן מֵעַתָּה.

אֲבָל בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ אֵין חוֹשְׁשִׁים לָזֶה, אֶלָּא אוֹמְרִים אוֹתוֹ אַחַר תְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁמִּי שֶׁאַחַר

לָבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת יְסַיֵּם תְּפִלָּתוֹ בְּעוֹד שֶׁהַצִּבּוּר אוֹמְרִים אוֹתוֹ.
וְלָכֵן אֵין נוֹהֲגִין לְאָמְרוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד, שֶׁאָז אֵין מִתְאַחֲרִין כָּל כָּךְ, לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂים מְלָאכָה כָּל כָּךְ. וְכָל שֶׁכֵּן בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּשַׁבָּת אֵין נוֹהֲגִין לְאָמְרוֹ, כְּדֵי לְמַהֵר בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב:
ב בְּמָקוֹמוֹת שֶׁמְּקַדְּשִׁים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת יֵשׁ לְקַדֵּשׁ קֹדֶם אֲמִירַת "בַּמֶּה מַדְלִיקִין", לְפִי שֶׁיֵּשׁ לְהַקְדִּים קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר:

סימן רעא

א דִּינֵי קִדּוּשׁ שֶׁעַל הַיַּיִן וּבוֹ ל' סְעִיפִים:

מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בִּדְבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ", כְּלוֹמַר זָכְרֵהוּ זְכִירוֹת שֶׁבַח וְקִדּוּשׁ.
וְצָרִיךְ לְזָכְרֵהוּ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, בִּכְנִיסָתוֹ — בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וּבִיצִיאָתוֹ — בְּהַבְדָּלָה.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַבְדָּלָה אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמִן הַתּוֹרָה אֵין צָרִיךְ לְזָכְרֵהוּ אֶלָּא בִּכְנִיסָתוֹ בִּלְבָד, וְיִתְבָּאֵר בְּסִמָן רצ"ו:
ב וְתִקְנוּ חֲכָמִים שֶׁתְּהֵא זְכִירָה זוֹ עַל כּוֹס שֶׁל יַיִן, בֵּין בִּכְנִיסָתוֹ, בֵּין בִּיצִיאָתוֹ.
וּמְצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְקַדֵּשׁ סָמוּךְ לִתְחִלַּת כְּנִיסָתוֹ בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר. וְאַף אִם יָצָא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת מִבְּעוֹד יוֹם — יֵשׁ לוֹ לְקַדֵּשׁ מִיָּד, דְּכֵיוָן שֶׁהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ — הֲרֵי זֶה אָצְלוֹ כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, וְיֵשׁ לוֹ לְקַדֵּשׁ מִיָּד סָמוּךְ לִכְנִיסָתוֹ. וְאַחַר הַקִּדּוּשׁ צָרִיךְ לֶאֱכוֹל גַּם כֵּן מִיָּד, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַקִּדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדָּה.
וְאִם אֵינוֹ תָּאֵב לֶאֱכוֹל מִיָּד — יָכוֹל לְהַמְתִּין מִלְּקַדֵּשׁ תּוֹךְ הַלַּיְלָה כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה, כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל לְתֵאָבוֹן, וְיוּכַל לִסְמוֹךְ עַל מַה שֶּׁכָּבָר זָכְרוֹ בִּתְחִלַּת כְּנִיסָתוֹ בִּתְפִלַּת עַרְבִית, שֶׁכְּבָר יָצָא בָּזֶה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי מִן הַתּוֹרָה אֵין צָרִיךְ אֶלָּא זְכִירָה בִּדְבָרִים בִּלְבָד בְּלֹא יַיִן, וַהֲרֵי זָכְרוֹ בִּתְפִלָּה:
ג יֵשׁ נִזְהָרִים שֶׁלֹּא לְקַדֵּשׁ בְּשָׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל הַלַּיְלָה (דְּהַיְנוּ שָׁעָה שְׁבִיעִית אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, עַיֵּן סִמָן תכ"ח), אֶלָּא אוֹ קֹדֶם הַלַּיְלָה, אוֹ לְאַחַר שָׁעָה תּוֹךְ הַלַּיְלָה, לְפִי שֶׁבְּשָׁעָה הָרִאשׁוֹנָה הוּא מַזָּל מַאְדִּים, וְסמא"ל מוֹשֵׁל עָלָיו.
וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁלְּכַתְחִלָּה יֵשׁ לוֹ לְקַדֵּשׁ מִיָּד בְּבוֹאוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת מִבְּעוֹד יוֹם:

ד הַקִּדּוּשׁ בְּיוֹם טוֹב הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לוֹ כָּל דִּינֵי קִדּוּשׁ שֶׁל שַׁבָּת לְכָל דָּבָר.

אֶלָּא שֶׁאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד וְחָל יוֹם טוֹב בְּעֶרֶב שַׁבָּת — הֲרֵי קִדּוּשׁ שֶׁל שַׁבָּת קוֹדֵם לְשֶׁל יוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר הַקִּדּוּשׁ בְּשַׁבָּת הוּא מִן הַתּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁעַל הַכּוֹס הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ה נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם בְּשַׁבָּת מִן הַתּוֹרָה, וּבְיוֹם טוֹב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת מִמֶּנָּה — בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם חַיָּבוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "זָכוֹר אֶת יוֹם וְגוֹ'", וְנֶאֱמַר "שָׁמוֹר אֶת יוֹם וְגוֹ'", כֹּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּשְׁמִירָה יֶשְׁנוֹ בִּזְכִירָה, וְהוֹאִיל וְהַנָּשִׁים מֻזְהָרוֹת בִּשְׁמִירָתוֹ לְהַשְׁמֵר בּוֹ מֵעֲשִׂיַּת מְלָאכָה, שֶׁהִיא מִצְוַת "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה וְגוֹ'", וְכָל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה אַף שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים מֻזְהָרוֹת בָּהּ — הֲרֵי הֵן מֻזְהָרוֹת גַּם כֵּן בִּזְכִירָתוֹ, דְּהַיְנוּ קִדּוּשׁ הַיּוֹם:

ו וְכֵיוָן שֶׁהַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ הָאֲנָשִׁים — יְכוֹלוֹת לְהוֹצִיא אֶת הָאֲנָשִׁים יְדֵי חוֹבָתָם, אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אֵין לְהוֹרוֹת כֵּן לְשׁוֹאֵל הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה (שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְזַלְזֵל בְּמִצְוֹת):

ז וְקָטָן אֲפִלּוּ הוּא בֶּן י"ג שָׁנָה, אִם אֵינוֹ יָדוּעַ שֶׁהֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת — אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הָאִשָּׁה, כֵּיוָן שֶׁהִיא מְחֻיֶּבֶת מִן הַתּוֹרָה בְּוַדַּאי וְהוּא אֵינוֹ מְחֻיָּב אֶלָּא מִסָּפֵק, כִּי שֶׁמָּא לֹא הֵבִיא ב' שְׂעָרוֹת עֲדַיִן, וְהוּא פָּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת מִן הַתּוֹרָה, לְכֵן תְּקַדֵּשׁ הָאִשָּׁה בְּעַצְמָהּ. וְאִם אֵינָהּ יוֹדַעַת — תֹּאמַר עִם הַקָּטָן מִלָּה בְּמִלָּה. וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹמַעַת הַקִּדּוּשׁ מִגָּדוֹל, מִכָּל מָקוֹם אִם אֵינָהּ מְבִינָה לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ — תֹּאמַר עִמּוֹ מִלָּה בְּמִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קצ"ג:

ח מִי שֶׁאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לִקְנוֹת יַיִן לְקִדּוּשׁ שֶׁבַּלַּיְלָה, וּלְהָכִין צָרְכֵי סְעֻדָּה לִכְבוֹד הַלַּיְלָה וְלִכְבוֹד הַיּוֹם, וְיַיִן לְקִדּוּשׁ שֶׁבַּיּוֹם — הֲרֵי קִדּוּשׁ הַלַּיְלָה קוֹדֵם לַכֹּל, לְפִי שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה. אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, וְגַם עַל הַיַּיִן אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעִקַּר קִדּוּשׁ זֶה הוּא מִן הַתּוֹרָה — גַּם הַיַּיִן שֶׁלּוֹ קוֹדֵם לַכֹּל.

חוּץ מִן הַפַּת, שֶׁאִם אֵין לוֹ פַּת לֶחֶם מִשְׁנֶה — הִיא קוֹדֶמֶת לְיַיִן שֶׁל קִדּוּשׁ הַלַּיְלָה, וִיקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, לְפִי שֶׁהַפַּת הוּא עִקַּר מִצְוַת סְעֻדַּת הַשַּׁבָּת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמָן כְּלָל

בְּלֹא פַּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ד.

וְאִם יֵשׁ לוֹ פַּת וְיַיִן לְקִדּוּשׁ הַלַּיְלָה, וְצָרִיךְ (לְקָנוֹת יַיִן לְקִדּוּשׁ שֶׁבַּיּוֹם) וּלְהָכִין צָרְכֵי סְעֻדָּה לְכְבוֹד לַיְלָה וְלִכְבוֹד יוֹם — הֲרֵי צָרְכֵי סְעֻדָּה שֶׁלִּכְבוֹד הַיּוֹם קוֹדְמִין (לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם) וּלְצָרְכֵי סְעֻדָּה שֶׁלִּכְבוֹד הַלַּיְלָה, שֶׁכְּבוֹד יוֹם קוֹדֵם לִכְבוֹד לַיְלָה.

וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְעַט מִינֵי מְגָדִים — יַנִּיחֵם עַד הַיּוֹם וְלֹא יֹאכְלֵם בַּלַּיְלָה, שֶׁכְּבוֹד הַיּוֹם קוֹדֵם (וְכֵן קִדּוּשׁ שֶׁבַּיּוֹם קוֹדֵם לְצָרְכֵי סְעֻדָּה שֶׁלִּכְבוֹד הַלַּיְלָה):

ט אָסְרוּ חֲכָמִים לִטְעוֹם כְּלוּם, אֲפִלּוּ מַיִם, מִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַן הַקִּדּוּשׁ עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ, דְּהַיְנוּ מִשֶּׁהִגִּיעַ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁנִּתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם מִסָּפֵק, אוֹ אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, אִם הִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם.

וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מִצְוֹת הַקָּבוּעַ לָהֶם זְמַן לֹא אָסְרוּ אֶלָּא לִקְבוֹעַ סְעֻדָּה מִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַנָּן, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ בַּסְּעֻדָּה וְיַעֲבוֹר הַזְּמַן, אֲבָל טְעִימָה בְּעָלְמָא מֻתָּר, שֶׁאֵין לָחוּשׁ בָּהּ שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ וְיַעֲבוֹר הַזְּמַן, מִכָּל מָקוֹם בְּקִדּוּשׁ, וְכֵן בְּהַבְדָּלָה, הֶחֱמִירוּ יוֹתֵר, לְפִי שֶׁעִקַּר מִצְוָתָן הוּא בִּתְחִלַּת זְמַנָּם, דְּהַיְנוּ סָמוּךְ לִכְנִיסַת הַשַּׁבָּת וְסָמוּךְ לִיצִיאָתוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם הִתְחִיל לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת מִבְּעוֹד יוֹם — צָרִיךְ לְהַפְסִיק כְּשֶׁיַּגִּיעַ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת, אֲפִלּוּ שֶׁל תּוֹרָה, אִם הִתְחִיל בְּהֶתֵּר, דְּהַיְנוּ קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ הַמִּצְוָה — אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק, וּמִטַּעַם זֶה גַּם כֵּן אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק לִקְרִיאַת שְׁמַע וְלִתְפִלָּה כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַנָּן, מִכָּל מָקוֹם בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם לֹא הִתִּירוּ לוֹ לִגְמוֹר סְעֻדָּתוֹ וּלְקַדֵּשׁ אַחַר כָּךְ, לְפִי שֶׁעִקַּר הַקִּדּוּשׁ נִתְקַן בְּמָקוֹם סְעֻדָּה שֶׁל שַׁבָּת, וְקֹדֶם לָהּ, וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: בְּמָקוֹם עֹנֶג, דְּהַיְנוּ בְּמָקוֹם שֶׁיִּתְעַנֵּג שָׁם בִּסְעֻדַּת שַׁבָּת — שָׁם תְּהֵא קְרִיאַת הַקִּדּוּשׁ מִלְּפָנֶיהָ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לוֹ לְהַפְסִיק סְעֻדָּתוֹ לְגַמְרֵי וּלְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר, אֶלָּא יְקַדֵּשׁ מִיָּד וְיִגְמוֹר סְעֻדָּתוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַקִּדּוּשׁ בְּמָקוֹם סְעֻדָּה שֶׁלְּאַחֲרָיו:

י וְצָרִיךְ לִפְרוֹס מַפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן לְכַסּוֹת הַפַּת קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ וְאַחַר כָּךְ יְסִירֶנָּה, כְּדֵי שֶׁתִּתְרָאֶה הַפַּת כְּאִלּוּ הוּבְאָה עַתָּה עַל הַשֻּׁלְחָן לִכְבוֹד שַׁבָּת שֶׁהִזְכִּיר בַּקִּדּוּשׁ:

יא וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ זֶה אִם כִּבֵּר בֵּרַךְ עַל הַיַּיִן בִּסְעֻדָּה זוֹ, שֶׁגַּם יַיִן זֶה שֶׁל קִדּוּשׁ נִפְטָר בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה, וְגַם עַל הַיַּיִן שֶׁשּׁוֹתֶה בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן

שֶׁלְּאַחַר הַקִּדּוּשׁ אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ מִטַּעַם זֶה.

וְכֵן אִם מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא", אֶלָּא יַתְחִיל מִבִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ. אֲבָל אִם קִדֵּשׁ עַל הַכּוֹס — צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל פַּת שֶׁיֹּאכַל אַחַר הַקִּדּוּשׁ, הוֹאִיל וּבִשְׁעַת אֲמִירַת הַקִּדּוּשׁ אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְטָעוֹם כְּלוּם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכוֹל וּלְדַבֵּר כְּאֶחָד.

וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְמִתְפַּלֵּל בְּאֶמְצַע סְעֻדָּתוֹ שֶׁאֵין תְּפִלָּתוֹ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק לְהַטְעִינוֹ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל פַּת שֶׁיֹּאכַל אַחַר כָּךְ, לְפִי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה סְעֻדָּתוֹ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה אָסוּר בַּאֲכִילָה בְּשָׁעָה שֶׁהִתְפַּלֵּל, וְאִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה אוֹכֵל בְּשָׁעָה שֶׁהִתְפַּלֵּל וְהָיָה מִתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ.

וַאֲפִלּוּ אִם לֹא הָיָה שָׁהוּת בַּיּוֹם לִגְמוֹר סְעֻדָּתוֹ וּלְהִתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ שֶׁחַיָּב הוּא לְהַפְסִיק סְעֻדָּתוֹ וּלְהִתְפַּלֵּל, וְאָסוּר לוֹ לֶאֱכוֹל עוֹד, מִכָּל מָקוֹם לֹא נֶאֱסַר עָלָיו אֶלָּא אֲכִילַת קֶבַע, שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ בָּהּ וְיֵעָבוֹר זְמַן הַתְּפִלָּה, אֲבָל טְעִימָה בְּעָלְמָא הָיְתָה מֻתֶּרֶת לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהִתְפַּלֵּל, וּלְפִיכָךְ אֵין תְּפִלָּתוֹ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק בַּסְּעֻדָּה.

(וְעוֹד שֶׁלֹּא נֶאֱסְרָה עָלָיו אֲכִילָה אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה וְאַחַר כָּךְ חוֹזֵר לִקְבִיעוּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל כַּאן נֶאֱסְרָה עָלָיו הָאֲכִילָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַקִּדּוּשׁ לִפְנֵי הָאֲכִילָה וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, אִם כֵּן הֲרֵי הַקִּדּוּשׁ מְחַלֵּק שְׁתֵּי הָאֲכִילוֹת, שֶׁכְּשֶׁאוֹכֵל אַחַר כָּךְ הִיא נֶחְשֶׁבֶת סְעֻדָּה אַחֶרֶת).

מִיָּד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַקִּדּוּשׁ נֶאֱסַר עָלָיו אֲפִלּוּ טְעִימָה בְּעָלְמָא, וְנַעֲשָׂה כְּאִלּוּ נִגְמְרָה כְּבָר סְעֻדָּתוֹ, לְכָךְ חֲשׁוּבָה אֲמִירַת הַקִּדּוּשׁ הֶפְסֵק, כֵּיוָן שֶׁבִּשְׁעַת אֲמִירָתוֹ לֹא הָיָה יָכוֹל לֶאֱכוֹל כְּלוּם, וְהוּא אֲמָרוֹ אַחַר גְּמַר סְעֻדָּתוֹ.

אֲבָל הַיַּיִן שֶׁל קִדּוּשׁ אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁתָאוֹ אַחַר קִדּוּשׁ — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁזְּמַן בִּרְכָתוֹ הוּא קֹדֶם אֲמִירַת הַקִּדּוּשׁ, וְאָז עֲדַיִן אֵין שָׁם אֲמִירָה מַפְסֶקֶת.

וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הוּא בְּקִדּוּשׁ וְכָל דָּבָר הַטָּעוּן כּוֹס שֶׁיְּבָרְכוּ עָלָיו בִּרְכַּת הַיַּיִן תְּחִלָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ק"צ — מוֹעֶלֶת בְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה לְקִדּוּשׁ כְּמוֹ שֶׁמּוֹעֶלֶת לְבִרְכַּת הַנֶּהֱנִין שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ, הוֹאִיל וּבְשָׁעָה שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה גְּמַר וְסִלּוּק סְעֻדָּה מִפְּנֵי אִסּוּר הַטְּעִימָה קֹדֶם קִדּוּשׁ לֹא הָיְתָה עֲדַיִן אֲמִירָה הַמַּפְסֶקֶת, וְלֹא נִסְתַּלְּקָה

עַדַיִן בְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה, וּבִשְׁעַת אֲמִירַת הַקִּדּוּשׁ הֶרֵי דַּעְתּוֹ עַל הַכּוֹס שֶׁבְּיָדוֹ לִשְׁתּוֹתוֹ מִיָּד, וַאֲמִירַת הַקִּדּוּשׁ הִיא לְצֹרֶךְ הַשְׁתִיָּה וְאֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק לְזֶה, כְּמוֹ שֶׁאֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק לְכָל מְקַדֵּשׁ עַל הַכּוֹס. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּפַּת, שֶׁאוֹכֵל לְאַחַר שֶׁקִּדֵּשׁ עַל הַכּוֹס, שֶׁבִּשְׁעַת אֲמִירַת הַקִּדּוּשׁ הוּא כְּקִדָּם אֲמִירָתוֹ, שֶׁהָיְתָה שְׁעַת גְּמַר וְסִלּוּק סְעֻדָּה.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁמַּה שֶּׁנֶּאֱסַר עָלָיו הָאֲכִילָה מִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַן הַקִּדּוּשׁ — אֵין זֶה נֶחְשָׁב גְּמַר הַסְּעֻדָּה, כֵּיוָן שֶׁבְּדַעְתּוֹ לֶאֱכוֹל אַחַר כָּךְ, וְגַם עַכְשָׁו הָיָה אוֹכֵל מִדַּעְתּוֹ אֶלָּא שֶׁחִיּוּב הַקִּדּוּשׁ מוֹנֵעַ אוֹתוֹ, וּכְשֶׁיָּסוּר הַמּוֹנֵעַ, דְּהַיְנוּ אַחַר שֶׁיְּקַדֵּשׁ, יַחֲזוֹר לַאֲכִילָתוֹ, לְפִיכָךְ אֵין אֲמִירַת הַקִּדּוּשׁ מַפְסֶקֶת כְּמוֹ שֶׁאֵין הַתְּפִלָּה מַפְסֶקֶת, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא.

וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל. וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל בַּעַל נֶפֶשׁ יֵשׁ לוֹ לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לָבֹא לִידֵי כָךְ, וְיִפְסִיק סְעֻדָּתוֹ וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן קִדּוּשׁ הַיּוֹם:

יב וְכָל זֶה כְּשֶׁלֹּא אָמַר עֲדַיִן "תְּנוּ לָנוּ הַכּוֹס וּנְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן", אֲבָל אִם אָמַר כֵּן כְּבָר, בֵּין שֶׁאָמַר כֵּן קֹדֶם זְמַן הַקִּדּוּשׁ בֵּין אַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ — צָרִיךְ הוּא לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ, שֶׁהֲרֵי הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְׁתִיָּה מֻחֲמֶת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

אֲבָל אִם מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא". וְכֵן אֲפִלּוּ אִם קִדֵּשׁ עַל הַכּוֹס — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל הַפַּת שֶׁאוֹכֵל אַחַר הַקִּדּוּשׁ, לְפִי שֶׁאֲמִירַת "תְּנוּ לָנוּ וּנְבָרֵךְ" אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶסֵח הַדַּעַת לְעִנְיַן אֲכִילָה אֶלָּא לְעִנְיַן שְׁתִיָּה בִּלְבָד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קע"ט.

אֲבָל אִם נָטַל כְּבָר יָדָיו בְּמַיִם אֲחֵרוֹנִים — צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" אֲפִלּוּ עַל הַפַּת שֶׁמְּקַדֵּשׁ עָלֶיהָ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאִם קִדֵּשׁ עַל הַכּוֹס שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל הַפַּת שֶׁאוֹכֵל אַחַר כָּךְ, שֶׁנִּטְילַת מַיִם אֲחֵרוֹנִים חֲשׁוּבָה הֶסֵח הַדַּעַת גַּם לְעִנְיַן אֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְאַף שֶׁלְּכַתְּחִלָּה טוֹב שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת כְּלָל אַחַר נְטִילַת מַיִם אֲחֵרוֹנִים, אַף עַל פִּי שֶׁמְּבָרֵךְ עַל אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ, וְאַחַר כָּךְ קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן יַחֲזוֹר וְיִטּוֹל מַיִם אֲחֵרוֹנִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם כַּאן יוֹתֵר טוֹב שֶׁיְּקַדֵּשׁ מִיָּד וְיֹאכַל מְעַט אַחֲרָיו, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַקִּדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדַּת שַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו, מִמַּה שֶּׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִיָּד וְיקַדֵּשׁ אַחַר כָּךְ, מִפְּנֵי שֶׁאִם יַעֲשֶׂה כֵּן יִכָּנֵס בְּמַחֲלוֹקוֹת רַבּוֹת, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיְּבָרֵךְ "בּוֹרֵא

פְּרִי הַגָּפֶן" עַל כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְיִטְעָמֶנּוּ, וְלֹא יְבָרֵךְ שׁוּב "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ, שֶׁכְּבָר נִפְטַר בִּבְרָכָה זוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא יִטְעוֹם כְּלוּם מִכּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁהֲרֵי לֹא קִדֵּשׁ עֲדַיִן, וּלְפִיכָךְ לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", אֶלָּא יַנִּיחֶנּוּ עַד לְאַחַר שֶׁיִּטְעוֹם מִכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ, וְאָז יִטְעוֹם גַּם כֵּן מִמֶּנּוּ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם, שֶׁיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ עַל אוֹתוֹ כּוֹס עַצְמוֹ שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן הִיא קְדֻשָּׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְהַקִּדּוּשׁ הוּא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים ב' קְדֻשׁוֹת עַל כּוֹס אַחַת, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת.

וְאַף אִם הוּא מֻסָּב יְחִידִי וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כוֹס, מִכָּל מָקוֹם אִם יְקַדֵּשׁ מִיָּד אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יַחֲזוֹר וְיֹאכַל מִיָּד, שֶׁיִּהְיֶה הַקִּדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדַּת שַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו, וְאִם כֵּן מַה שֶּׁבֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הִיא בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, שֶׁהֲרֵי הָיָה יָכוֹל לִפְטֹר בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁיְּבָרֵךְ אַחַר אֲכִילָה הַשְּׁנִיָּה. וְאַף שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלֶאֱכוֹל, לְפִי שֶׁבְּדִיעֲבַד יוֹכַל לִסְמוֹךְ עַל סְעֻדָּה שֶׁאָכַל כְּבָר שֶׁכְּשֶׁיְּקַדֵּשׁ אַחֲרֶיהָ מִיָּד — הֲרֵי זֶה קִדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדָּה אַף עַל פִּי שֶׁהִיא סְעֻדַּת הַחֹל, מִכָּל מָקוֹם כְּדֵי לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לָבֹא לִידֵי כָךְ.

אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁנָּטַל מַיִם אַחֲרוֹנִים יִפְרוֹס מַפָּה וְיקַדֵּשׁ, וְיַחֲזוֹר וְיֹאכַל מְעַט כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַקִּדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדַּת שַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו, וְאַחַר כָּךְ יַחֲזוֹר וְיִטּוֹל מַיִם אַחֲרוֹנִים וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

וְכָל שֶׁכֵּן אִם לֹא נָטַל יָדָיו עֲדַיִן שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר גָּמַר סְעֻדָּתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, אֶלָּא שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַקִּדּוּשׁ:

יג וְאִם עָבַר וְהִתְחִיל לְבָרֵךְ אַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַקִּדּוּשׁ, אֲפִלּוּ הִתְחִיל לְבָרֵךְ מִשֶּׁחֶשְׁכָה — לֹא יַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, דְּכֵיוָן שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַסְּעֻדָּה שֶׁגָּמַר בְּחֹל מִבְּעוֹד יוֹם, הַאֵיךְ יַזְכִּיר בָּהּ שֶׁל שַׁבָּת.

אֲבָל אִם מָשַׁךְ סְעֻדָּתוֹ עַד תּוֹךְ הַלַּיְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי — צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא קִדֵּשׁ, שֶׁכְּבָר חָלָה עָלָיו קְדֻשַּׁת שַׁבָּת מֵאֵלֶיהָ. (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם פֵּרַס מַפָּה וְקִדֵּשׁ וְגָמַר סְעֻדָּתוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בִּבְרִכַּת

הַמָּזוֹן, אֲפִלּוּ אִם הֶחֱמִיר וּפֵרַס מַפָּה וְקִדֵּשׁ מִבְּעוֹד יוֹם קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַקִּדּוּשׁ, וְגַם מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִבְּעוֹד יוֹם, דְּכֵיוָן שֶׁקִּדֵּשׁ — חָלָה עָלָיו קְדֻשַּׁת שַׁבָּת):

יד שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ שׁוֹתִין אֵחַר גְּמַר הַסְּעֻדָּה מִבְּעוֹד יוֹם וְאָמְרוּ "בֹּא וּנְקַדֵּשׁ קִדּוּשׁ הַיּוֹם", אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ עֲדַיִן זְמַן הַקִּדּוּשׁ — נֶאֱסַר עֲלֵיהֶם לִשְׁתּוֹת עַד שֶׁיְּקַדְּשׁוּ. וְאִם רוֹצִים לַחֲזוֹר וְלִשְׁתּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם רַשָּׁאִים — צְרִיכִים הֵם לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמְרוּ לְקַדֵּשׁ — הִסִּיחוּ דַּעְתָּם מִשְּׁתִיָּה עַד שֶׁיְּקַדְּשׁוּ.

אֲבָל אִם מְקַדְּשִׁים מִיָּד — אֵינָם צְרִיכִים לְבָרֵךְ עַל כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי בַּאֲמִירָה זוֹ לֹא הִסִּיחוּ דַּעְתָּם מִכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ:

טו אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לִטְעוֹם קֹדֶם קִדּוּשׁ, אִם שָׁכַח, אוֹ עָבַר, וְטָעַם, אֲפִלּוּ אָכַל סְעֻדָּה גְּמוּרָה — צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ מִיָּד שֶׁנִּזְכַּר, וְאָסוּר לוֹ לִטְעוֹם כְּלוּם מִשֶּׁנִּזְכַּר עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ.

וְלֹא יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ אִם בֵּרַךְ כְּבָר עַל יַיִן. וְכֵן אִם מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" אִם בֵּרַךְ כְּבָר. וְאַף אִם מְקַדֵּשׁ עַל הַכּוֹס — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל הַפַּת שֶׁאוֹכֵל אַחַר כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

(וְאִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁגָּמַר סְעֻדָּתוֹ — אֵין צָרִיךְ לֶאֱכוֹל עוֹד אַחַר הַקִּדּוּשׁ כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַקִּדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדַּת שַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו, דְּכֵיוָן שֶׁאָכַל הַסְּעֻדָּה מִשֶּׁחָשְׁכָה אַחַר שֶׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת — הֲרֵי הִיא נִקְרֵאת סְעֻדַּת שַׁבָּת, וּכְשֶׁמְּקַדֵּשׁ אַחֲרֶיהָ — הֲרֵי קִדֵּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדַּת שַׁבָּת).

וְאִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" קֹדֶם שֶׁטָּעַם פְּרוֹסַת "הַמּוֹצִיא" — לֹא יְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְיִצְטָרֵךְ לִטְעוֹם מֵהַפַּת קֹדֶם קִדּוּשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" לְבַטָּלָה, אֶלָּא יְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת. וְאַף אִם אֵין לְפָנָיו לֶחֶם מִשְׁנֶה וְצָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיָּבִיאוּ לְפָנָיו — אֵין זֶה הֶפְסֵק. וְאַף אִם יִצְטָרֵךְ לְדַבֵּר וְלוֹמַר לָהֶם שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ — אֵין זֶה הֶפְסֵק כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצָרְכָּהּ הַסְּעֻדָּה, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קס"ז:

טז אַף עַל פִּי שֶׁמִּצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְקַדֵּשׁ סָמוּךְ לִכְנִיסַת הַשַּׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם נִמְשָׁךְ עִקַּר מִצְוָתוֹ כָּל הַלַּיְלָה.

וְאִם שָׁכַח, אוֹ עָבַר, וְלֹא קִדֵּשׁ בַּלַּיְלָה — יֵשׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין לְמָחָר כָּל הַיּוֹם. וְיֹאמַר כָּל הַקִּדּוּשׁ שֶׁל לַיְלָה, מִלְּבַד פָּרָשַׁת "וַיְכֻלּוּ" שֶׁאֵינוֹ עִנְיָן לְאָמְרָהּ בַּיּוֹם, לְפִי שֶׁבַּלַּיְלָה הָיְתָה גְּמַר מְלַאכְתּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

יז אַף עַל פִּי שֶׁהַשֻּׁלְחָן צָרִיךְ לִהְיוֹת עָרוּךְ וּמְסֻדָּר מִבְּעוֹד יוֹם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ[ס]"ב, מִכָּל מָקוֹם אֵין מְבִיאִים אוֹתוֹ לִמְקוֹם הַסְּעֻדָּה עַד אַחַר הַקִּדּוּשׁ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר שֶׁבָּא לִכְבוֹד שַׁבָּת. וְאִם הֵבִיאוֹ קֹדֶם קִדּוּשׁ — צָרִיךְ לְפָרוֹס עָלָיו מַפָּה לְכַסּוֹתוֹ כְּאִלּוּ אֵינוֹ כַּאן עַד אַחַר קִדּוּשׁ, כְּדֵי שֶׁיִּתְרָאֶה כְּאִלּוּ הוּבָא עַתָּה לִכְבוֹד שַׁבָּת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיִמֵּיהֶם, שֶׁהָיוּ לָהֶם שֻׁלְחָנוֹת קְטַנִּים כָּל אֶחָד שֻׁלְחָנוֹ לְפָנָיו, וְלֹא הָיָה לָהֶם טֹרַח לְהַפְסִיק וְלַהֲבִיאָם אַחַר קִדּוּשׁ, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁשֻּׁלְחָנוֹת שֶׁלָּנוּ גְּדוֹלִים, וְטֹרַח לַהֲבִיאוֹ אַחַר הַקִּדּוּשׁ וּלְהַפְסִיק בֵּין קִדּוּשׁ לִסְעֻדָּה — נוֹהֲגִין לַהֲבִיאוֹ לְכַתְּחִלָּה קוֹדֶם קִדּוּשׁ וְלִפְרוֹס מַפָּה לְכַסּוֹת הַפַּת עַד אַחַר הַקִּדּוּשׁ, בֵּין שֶׁמְּקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן, בֵּין שֶׁמְּקַדֵּשׁ עַל הַפַּת. וְצָרִיךְ שֶׁתְּהֵא גַּם מַפָּה תַּחַת הַפַּת עַל הַשֻּׁלְחָן, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַפַּת בֵּין שְׁתֵּי מַפּוֹת, זֵכֶר לַמָּן שֶׁהָיָה עָלָיו טַל מִלְמַעְלָה וְטַל מִלְּמַטָּה:

יח כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ, בֵּין שֶׁל לַיְלָה בֵּין שֶׁל יוֹם, וּבֵין שֶׁל הַבְדָּלָה, טָעוּן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁטָּעוּן כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁיִּהְיֶה שָׁלֵם, וְשֶׁיִּשְׁטְפֶנּוּ מִבַּחוּץ, וִידִיחֶנּוּ מִבִּפְנִים, וְיִהְיֶה מָלֵא יַיִן עַל כָּל גְּדוֹתָיו, וְלֹא יִהְיֶה הַיַּיִן פָּגוּם, וְיִקַּבְּלֶנּוּ בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וְיֹאחֲזֶנּוּ בִּימִינוֹ לְבַדּוֹ, וַיַּגְבִּיהֶנּוּ מֵעַל הַשֻּׁלְחָן טֶפַח, וְיִתֵּן עֵינָיו בּוֹ שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קפ"ג:

יט אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר "וַיְכֻלּוּ" בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְאָמְרוֹ עַל הַכּוֹס קֹדֶם קִדּוּשׁ, כְּדֵי לְהוֹצִיא בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ הַקְּטַנִּים שֶׁלֹּא אֲמָרוּהוּ עֲדַיִן, וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" וּבִרְכַּת קִדּוּשׁ. וְאִם שָׁכַח לְאָמְרוֹ קֹדֶם קִדּוּשׁ — אוֹמְרוֹ בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה עַל הַכּוֹס. וְטוֹב לַעֲמוֹד בִּשְׁעַת אֲמִירַת "וַיְכֻלּוּ", מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ח. אֲבָל בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ יוֹתֵר טוֹב לֵישֵׁב (מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רצ"ו).

אֲבָל בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג לֵישֵׁב אַף בִּשְׁעַת אֲמִירַת פָּרָשַׁת "וַיְכֻלּוּ", כִּי מֵאַחַר שֶׁאֲמָרוּהָ כְּבָר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מֵעֲמָד — אֵין מַקְפִּידִין כָּל כָּךְ לַעֲמוֹד בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרָהּ לְהוֹצִיא בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, עוֹמְדִים קְצָת כְּשֶׁמַּתְחִילִין "יוֹם הַשִּׁשִּׁי וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם", שֶׁנִּרְמַז הַשֵּׁם בָּרִאשֵׁי תֵּבוֹת.

וּכְשֶׁמַּתְחִילִין טוֹב לִתֵּן עֵינָיו בַּנֵּרוֹת, כִּי ב' פְּעָמִים נֵר עוֹלֶה ת"ק, וְהִיא רְפוּאָה לִפְסִיעָה

גַּסָּה שֶׁנּוֹטֶלֶת אֶחָד מִת"ק מִמְּאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם. אֲבָל בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ צָרִיךְ לִתֵּן עֵינָיו בַּכּוֹס, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כ מִי שֶׁאֵין לוֹ יַיִן לְקִדּוּשׁ שֶׁל לַיְלָה וְשֶׁל יוֹם אֶלָּא כּוֹס אַחַת, וְאִם יְחַלְּקֶנּוּ לְב' כּוֹסוֹת לֹא יְהֵיוּ מְלֵאִים (אוֹ אֲפִלּוּ אִם כּוֹס זֶה אֵינוֹ מָלֵא, אֶלָּא שֶׁאִם יְחַלְּקֶנּוּ לְב' כּוֹסוֹת לֹא יִהְיֶה רְבִיעִית יַיִן בְּכָל אַחַת) — יַנִּיחֶנּוּ כֻּלּוֹ בְּכוֹס אַחַת וִיקַדֵּשׁ עָלָיו בַּלַּיְלָה, וּכְדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כֻּלּוֹ פָּגוּם כְּשֶׁיִּטְעַם בּוֹ עַכְשָׁו מִכֻּלּוֹ — יִשְׁפּוֹךְ מִמֶּנּוּ מְעַט לִכְלֵי אַחֵר קֹדֶם שֶׁיִּטְעָמֶנּוּ, וְיֵהֵא נִזָּהָר שֶׁיְּהֵא נִשְׁאָר בְּכוֹס זֶה רְבִיעִית, כְּדֵי שֶׁיִּטְעוֹם מֵרְבִיעִית, שֶׁאֵין כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה פָּחוֹת מֵרְבִיעִית, וְאַחַר כָּךְ יַחֲזִיר לְתוֹכוֹ מַה שֶּׁבַּכְּלִי הָאַחֵר, וּבָזֶה הוּא מְתֻקָּן מִפְּגִימָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קפ"ב.

(וְאִם כּוֹס זֶה אֵינוֹ מָלֵא גַּם עַכְשָׁו, אֶלָּא שֶׁאִם יְחַלְּקֶנּוּ לְב' כּוֹסוֹת לֹא יִהְיֶה רְבִיעִית שְׁלֵמָה בְּכָל אַחַת — יִשְׁפּוֹךְ מִמֶּנּוּ מְעַט קֹדֶם קִדּוּשׁ, וְאַחַר שֶׁיִּטְעָמֶנּוּ יַחֲזִירֶנּוּ לְתוֹכוֹ, וְלֹא יִשְׁפּוֹךְ מִמֶּנּוּ אַחַר הַקִּדּוּשׁ קֹדֶם הַטְּעִימָה (מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּזָּיוֹן הַבְּרָכָה (עֵין סִמָּן רצ"ו), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר"ו), וְגַם שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לִטְעִימָה בְּחִנָּם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַכּוֹס מָלֵא אַף אִם לֹא יִשְׁפּוֹךְ מִמֶּנּוּ כְּלוּם קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ.

וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא רְבִיעִית יַיִן בְּצִמְצוּם יַיִן שֶׁאֵינוֹ מָזוּג, אוֹ אֲפִלּוּ יוֹתֵר מַשֶּׁהוּ אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ כִּשְׁנֵי רֹב רְבִיעִית מְרֻוָּחִים, וּכְשֶׁהוּא שׁוֹתֶה בַּלַּיְלָה נֶחְסָר לוֹ לְמָחָר הַרְבֵּה — יִמְזְגֶנּוּ לְמָחָר בְּמַיִם עַד שֶׁיַּעֲמוֹד עַל רְבִיעִית. וְהוּא שֶׁיְּהֵא רָאוּי לִשְׁתִיָּה בְּמִזִּיגָה זוֹ בְּעִנְיָן שֶׁיְּהֵא רָאוּי לְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", כְּמוֹ שֶׁ[נ]תְבָּאֵר בְּסִמָּן ר"ד:

כא וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ כּוֹס אַחֵר לְהַבְדָּלָה, שֶׁאִם לֹא כֵּן מוּטָב שֶׁיַּנִּיחֶנּוּ לְהַבְדָּלָה וִיקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, מִמַּה שֶּׁיְּקַדֵּשׁ עָלָיו וְלֹא יִהְיֶה לוֹ עַל מָה לְהַבְדִּיל, שֶׁאֵין מַבְדִּילִים עַל הַפַּת. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ לוֹ שֵׂכָר לְהַבְדִּיל עָלָיו בְּמָקוֹם שֶׁהַשֵּׂכָר הוּא "חֲמַר מְדִינָה" — לֹא יַנִּיחֶנּוּ לְהַבְדָּלָה.

וַאֲפִלּוּ קִדּוּשׁ שֶׁל יוֹם קוֹדֵם לְהַבְדָּלָה כְּשֶׁאֶפְשָׁר לְהַבְדִּיל עַל הַשֵּׂכָר שֶׁהוּא "חֲמַר מְדִינָה", לְפִי שֶׁבְּקִדּוּשׁ אֲפִלּוּ שֶׁל יוֹם יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַשֵּׂכָר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא "חֲמַר מְדִינָה", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ער"ב, וּבְהַבְדָּלָה הַכֹּל מוֹדִים שֶׁמַּבְדִּילִים עָלָיו.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיָחִיד בְּבֵיתוֹ, אֲבָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — הַבְדָּלָה קוֹדֶמֶת לְקִדּוּשׁ, לְפִי שֶׁבְּקִדּוּשׁ שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֵינוֹ מוֹצִיא שׁוּם אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְגַם יֵשׁ חוֹלְקִים וּמְעָרְעָרִים עַל קִדּוּשׁ זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ט, אֲבָל הַבְדָּלָה הִיא מִצְוָה לְדִבְרֵי הַכֹּל לְהוֹצִיא מִי שֶׁאֵין לוֹ יַיִן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רצ"[ה]:

כב שְׁלֹשָׁה מִנּוֹחֲלֵי הָעוֹלָם הַבָּא, וְאֶחָד מֵהֶם הַמְּשַׁיֵּר יַיִן מִקִּדּוּשׁ לְהַבְדָּלָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְעַט יַיִן וּמוֹנֵעַ שְׁתִיָּתוֹ בִּשְׁבִיל הַבְדָּלָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַיְנוּ שֶׁמְּקַדֵּשׁ בַּלַּיְלָה עַל כּוֹס גָּדוֹל, שֶׁיִּשְׁתַּיֵּר בְּאוֹתוֹ כּוֹס לְקִדּוּשׁ שֶׁל יוֹם וּלְהַבְדָּלָה, וְיִתַּקֵּן אוֹתוֹ מִפְּגִימָתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וּבְתוֹךְ הַסְּעֻדָּה שׁוֹתֶה יַיִן אַחֵר. וְטוֹב לְנָהוֹג כֵּן:

כג אַחַר שֶׁקִּדֵּשׁ עַל הַכּוֹס יִטּוֹל יָדָיו לִסְעֻדָּה וִיבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם".

וְאִם שָׁכַח וְנָטַל יָדָיו קֹדֶם קִדּוּשׁ — לֹא יְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן אֶלָּא עַל הַפַּת, לְפִי שֶׁבִּנְטִילָה זוֹ גְּלָה דַּעְתּוֹ שֶׁהַפַּת חֲבִיבָה לוֹ מִיַּיִן, וְצָרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַל הֶחָבִיב.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לִטּוֹל יָדָיו קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ, וְאֵין הַקִּדּוּשׁ מַפְסִיק בֵּין נְטִילַת יָדַיִם לִסְעֻדָּה, כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַסְּעֻדָּה.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא [הָאַחֲרוֹנָה]. וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּמִדִינוֹת אֵלּוּ, לְבַד מִלֵּיל פֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תע"ג.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לִטּוֹל עַד אַחַר הַקִּדּוּשׁ — יָפֶה הוּא עוֹשֶׂה, וְאֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ עַל שֶׁעוֹבֵר עַל הַמִּנְהָג, כִּי יָכוֹל לוֹמַר אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרֵי הַכֹּל.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לְמְזוֹג הַכּוֹס בְּחַמִּין אַחַר נְטִילַת יָדַיִם, כִּי צָרִיךְ דְּקִדּוּק גָּדוֹל שֶׁלֹּא יֶחְסַר וְלֹא יוֹתִיר, וַהֲרֵי זֶה הֶפְסֵק וְהֶסֵּח הַדַּעַת.

וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לְזַהֵר שֶׁאֲפִלּוּ הַשְׁפִּיכָה בִּלְבַדָּהּ מֵהַקַּנְקַן לַכּוֹס תִּהְיֶה קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם:

כד הַמְקַדֵּשׁ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעוֹם מֵהַכּוֹס כְּמִלֹּא לֻגְמָיו, וְלֹא מִלֹּא לֻגְמָיו מַמָּשׁ, אֶלָּא כֹּל שֶׁאִלּוּ מְסַלְקוֹ לְצַד אֶחָד בְּפִיו וְיֵרָאֶה מִלֹּא לֻגְמָיו, וְהוּא רַבּוֹ שֶׁל רְבִיעִית בְּאָדָם בֵּינוֹנִי, וְהַגָּדוֹל לְפִי גָּדְלוֹ צָרִיךְ שֶׁיְּהֵיֶה כְּמִלֹּא לֻגְמָיו שֶׁלּוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ יוֹתֵר מֵרְבִיעִית אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ כְּמִלֹּא לֻגְמָיו:

כה אִם לֹא טָעַם הַמְקַדֵּשׁ וְטָעַם אֶחָד מֵהַמְסֻבִּין, אִם טָעַם כְּמִלֹּא לֻגְמָיו מַמָּשׁ — יָצְאוּ כֻּלָּם יְדֵי חוֹבָתָן. אֲבָל אֵין שְׁתֵּית שְׁנַיִם מִצְטָרֶפֶת לְמִלֹּא לֻגְמָא, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיֵּהָנֶה אֶחָד

מֵהֶם מִשְׁתִּית כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וּבְפָחוֹת מִמִּלֹּא לֻגְמָיו אֵינָהּ נִקְרֵאת שְׁתִיָּה שֶׁל הֲנָאָה. וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁיִּטְעֲמוּ כֻּלָּם מִכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, אֲבָל אֵין צָרִיךְ מִלֹּא לֻגְמָיו לְכֻלָּם. אַךְ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ יַיִן מְעַט — מוּטָב שֶׁיִּטְעוֹם אֶחָד בִּלְבָד כַּשִּׁעוּר, וְיַנִּיחַ הַשְּׁאָר לְמָחָר לְקִדּוּשׁ אוֹ לְהַבְדָּלָה.

וְהַגְּאוֹנִים סוֹבְרִים שֶׁאִם לֹא טָעַם הַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ כִּמְלֹא לֻגְמָיו — לֹא יָצָא אַף עַל פִּי שֶׁטָּעֲמוּ הַמְסֻבִּין כָּל אֶחָד כִּמְלֹא לֻגְמָיו. וְרָאוּי לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקִדּוּשׁ, אֲבָל בְּהַבְדָּלָה וּבִשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים הַטְּעוּנִים כּוֹס — מוֹדִים הַגְּאוֹנִים שֶׁאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה דַּי בְּטִעְמַת אֶחָד מֵהַמְסֻבִּין כִּמְלֹא לֻגְמָיו:

כו קִדֵּשׁ עַל הַכּוֹס וְקִדֵּם שֶׁטָּעַם הִפְסִיק בְּדִבּוּר — חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ.

אֲבָל אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁתִיַּת כּוֹס זֶה, (אוֹ) שֶׁיָּצָא מֵחֶדֶר זֶה לְחֶדֶר אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר לִמְקוֹמוֹ — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ, וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּקִדּוּשׁ הָרִאשׁוֹן, כֵּיוָן שֶׁהִפְסִיק בֵּינוֹ לִטְעִימַת הַכּוֹס בְּהֶסַח הַדַּעַת, (אוֹ) בַּעֲקִירַת מָקוֹם מֵחֶדֶר לְחֶדֶר:

כז וְכֵן אִם נִשְׁפַּךְ כּוֹס שֶׁקִּדֵּשׁ עָלָיו — יָבִיאוּ לוֹ כּוֹס אַחֵר וִיבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת עוֹד יַיִן אַחַר הַקִּדּוּשׁ, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ אִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ וְלֹא הִפְסִיק בַּעֲקִירַת מָקוֹם בֵּינְתַיִם.

וְאִם קִדֵּשׁ בְּשַׁחֲרִית עַל הַשֻּׂכָּר וְנִשְׁפַּךְ הַכּוֹס (כֵּיוָן שֶׁנַּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָצָה בְּשֻׂכָּר בְּשַׁחֲרִית) — יֵשׁ לְהָקֵל שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהָבִיא כּוֹס אַחֵר לְבָרֵךְ עָלָיו, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַה שֶּׁמְּבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל הַפַּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"[ב]:

כח אֲבָל אִם קִדֵּשׁ עַל כּוֹס מָלֵא מַיִם כְּסָבוּר שֶׁהוּא יַיִן — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן, אַף אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", כְּגוֹן שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת עוֹד יַיִן אַחַר הַקִּדּוּשׁ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר"ט, דְּכֵיוָן שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים לוֹמַר הַקִּדּוּשׁ עַל הַיַּיִן וְזֶה אָמַרוֹ עַל הַמַּיִם — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם בְּשָׁעָה שֶׁקִּדֵּשׁ עַל הַמַּיִם הָיָה לְפָנָיו רְבִיעִית יַיִן בִּכְלִי אֶחָד עַל הַשֻּׁלְחָן אוֹ עַל הַסַּפְסָל אֶצְלוֹ מוּכָן לִשְׁתּוֹת — אֲזַי אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לְבִרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" וְלֹא

לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ, אֶלָּא יִשְׁתֶּה מִיָּד מִן הַמּוּכָן שֶׁלְּפָנָיו, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ קִדֵּשׁ עַל הַיַּיִן הַהוּא, שֶׁאַף שֶׁכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ צָרִיךְ שֶׁיְּאַחֲזֶנּוּ בְּיָדוֹ, מִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה מְעַכֵּב בְּדִיעֲבַד:

כט אֵין צָרִיךְ לִשְׁפּוֹךְ מִכּוֹס הַמְקֻדָּשׁ לְכוֹסוֹת יַיִן שֶׁלְּפָנֵי הַמְסֻבִּין הַיּוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָן בְּשִׁמְיעָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ פְּגוּמִין, שֶׁאָז הוּא צָרִיךְ לִשְׁפּוֹךְ לְכָל כּוֹס וְכוֹס קֹדֶם שֶׁיִּטְעוֹם הוּא, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתּוּ כֻּלָּם מִכּוֹסוֹת שֶׁאֵינָן פְּגוּמִין, שֶׁזֶּהוּ מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר:

ל לֹא יִטְעֲמוּ הַמְסֻבִּים קֹדֶם שֶׁיִּטְעוֹם הַמְקַדֵּשׁ אִם הֵם זְקוּקִים לְכוֹסוֹ, שֶׁשּׁוֹפֵךְ מִמֶּנּוּ לְכוֹסוֹת שֶׁבְּיָדָם רֵיקָנִים אוֹ פְּגוּמִים, אֲבָל אִם הָיוּ לָהֶם כּוֹסוֹת יַיִן שֶׁאֵינָן פְּגוּמִים — רַשָּׁאִים לִשְׁתּוֹת קֹדֶם שֶׁיִּשְׁתֶּה הַמְקַדֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּל זֶה בְּסִמָּן ק"צ:

סימן רעב

א **עַל אֵיזֶה יַיִן מְקַדְּשִׁין וּבוֹ י"ד סְעִיפִים**:

אֵין מְקַדְּשִׁים עַל הַיַּיִן שֶׁרֵיחוֹ רָע, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה לַחֲמִיצוּת כְּלָל, אֶלָּא רֵיחוֹ וְטַעְמוֹ יַיִן שֶׁמְּבָרְכִים עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", רַק שֶׁמַּסְרִיחַ קְצָת מֵחֲמַת שֶׁהָיָה בִּכְלִי מָאוּס, אַף עַל פִּי כֵן "הַקְּרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ, הֲיִרְצְךָ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ".

וְכֵן אֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַיַּיִן שֶׁנִּתְגַּלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו אֵין נִזְהָרִים בְּגִלּוּי, לְפִי שֶׁאֵין נֶחְשָׁשִׁים מְצוּיִים בֵּינֵינוּ, אַף עַל פִּי כֵן "הַקְּרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ וְגוֹ'".

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם לֹא עָמַד מְגֻלֶּה אֶלָּא שָׁעָה מוּעֶטֶת — אֵין לְהַקְפִּיד כָּל כָּךְ, בִּפְרָט בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין הַיַּיִן מָצוּי כָּל כָּךְ, לְפִי שֶׁגַּם הַפַּחוֹת וְהַסְּנָנִים אֵין מַקְפִּידִים עַל כָּךְ בְּדִיעֲבַד, אֶלָּא אִם כֵּן נָמַר רֵיחוֹ וְטַעְמוֹ:

ב יַיִן מִגִּתּוֹ מְקַדְּשִׁין עָלָיו. וְסוֹחֵט אָדָם אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים וְאוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם. וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר בְּיֵינוֹ יָשָׁן, שֶׁהוּא מְשֻׁבָּח יוֹתֵר:

ג מְקַדְּשִׁים עַל יַיִן שֶׁבְּפִי חָבִית אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִמְחִין, וּבִלְבָד שֶׁיְּסַנְּנוֹ תְּחִלָּה לְהַעֲבִיר הַקִּמְחִין אִם אֶפְשָׁר לוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ עָלָיו קְרוּם לָבָן — אֵין מְקַדְּשִׁים עָלָיו, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם כְּבָר פָּג בּוֹ טַעְמוֹ וְנַעֲשָׂה חֹמֶץ.

וְיַיִן שֶׁטַּעְמוֹ חֹמֶץ אַף עַל פִּי שֶׁרֵיחוֹ יַיִן — אֵין מְקַדְּשִׁים עָלָיו, וַאֲפִלּוּ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אֵין מְבָרְכִים עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר"ד.

אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁטַּעְמוֹ יַיִן אַף עַל פִּי שֶׁרֵיחוֹ חֹמֶץ — מְבָרְכִים עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", וּמְקַדְּשִׁים עָלָיו, שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַטַּעַם.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְבָרוֹר יַיִן טוֹב לְקַדֵּשׁ עָלָיו, וְלֹא לִקַּח אֲפִלּוּ מִסְּתָם יַיִן שֶׁבַּמַּרְתֵּף, כִּי שֶׁמָּא יִהְיֶה רֵיחוֹ חֹמֶץ:

ד יַיִן לָבָן מְקַדְּשִׁים עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תע"ב:

ה וּמְקַדְּשִׁים עַל יַיִן שֶׁבְּשׁוּלֵי הֶחָבִית אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁמָרִים, וְעַל יַיִן שָׁחוֹר, וְעַל יַיִן מָתוֹק. וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְבָרוֹר הַיַּיִן הַמְשֻׁבָּח בְּיוֹתֵר לְקַדֵּשׁ עָלָיו:

ו יַיִן חַי, אֲפִלּוּ אִם הוּא חָזָק כָּל כָּךְ שֶׁרָאוּי לְהִמָּזֵג בִּשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים מַיִם וְחֵלֶק אֶחָד יַיִן — מְקַדְּשִׁים עָלָיו אֲפִלּוּ בְּלֹא מְזִיגָה כְּלָל. וּמִכָּל מָקוֹם, יוֹתֵר טוֹב לְמָזְגוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא מָזוּג כָּרָאוּי (עַיֵּן סִמָּן ר"ד).

וְיֵינוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינָם חֲזָקִים — הֵם יוֹתֵר טוֹבִים בְּלֹא מְזִיגָה:

ז יֵין צְמוּקִים, דְּהַיְנוּ שֶׁכּוֹתְשִׁים עֲנָבִים יְבֵשִׁים וְנוֹתְנִים עֲלֵיהֶם מַיִם, וְשׁוֹרִים אוֹתָם בָּהֶם ג' יָמִים, וְתוֹסֵס וְנַעֲשֶׂה יַיִן — מְקַדְּשִׁים עָלָיו, בֵּין שֶׁנִּכְמְשׁוּ בְּעוֹדָם בְּגַפְנֵיהֶם, בֵּין שֶׁנִּצְטַמְּקוּ וְנִתְיַבְּשׁוּ בַּחַמָּה, אוֹ עַל יְדֵי תּוֹלֶדֶת הָאוּר. וְהוּא שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם קְצָת לַחְלוּחִית בְּלֹא שְׁרִיָּה כְּשֶׁמְּעַצְּרִים אוֹתָם (שֶׁאוֹתוֹ הַלַּחְלוּחִית הוּא שֶׁנִּכְנָס בַּמַּיִם עַל יְדֵי שְׁרִיָּה וּמְהַפְּכָם לְיַיִן). אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹצֵא מֵהֶם שׁוּם לַחְלוּחִית אַף אִם יְדָרְכוּם בָּרֶגֶל אוֹ יַעֲצְרוּם בַּקּוֹרָה אֶלָּא עַל יְדֵי שְׁרִיָּה בִּלְבָד — אֵין מְקַדְּשִׁים עָלָיו, וַאֲפִלּוּ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אֵין מְבָרְכִים עָלָיו:

ח שִׁמְרֵי יַיִן אוֹ חַרְצַנִּים שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶם מַיִם וְנַעֲשָׂה יַיִן — מְקַדְּשִׁים עָלָיו אִם רָאוּי לְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר"ד:

ט יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁים עַל יַיִן מְבֻשָּׁל וְעַל יַיִן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּבַשׁ, שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁים אֶלָּא עַל הַיַּיִן הָרָאוּי לְנַסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא מִעֲטוּ אֶלָּא יַיִן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְנַסֵּךְ מִפְּנֵי גְּרִיעוּת שֶׁבּוֹ, כְּגוֹן מְגֻלֶּה, וְשֶׁרֵיחוֹ רָע, אֲבָל הַמְבֻשָּׁל אֵין פְּסוּלוֹ לַמִּזְבֵּחַ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִבְּרִיָּתוֹ, אֲבָל לֹא נִשְׁתַּנָּה לִגְרִיעוּת אֶלָּא לְעִלּוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר"ד, לְפִיכָךְ מְקַדְּשִׁים עָלָיו.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר יַיִן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּבַשׁ, שֶׁאֵין פְּסוּלוֹ לַמִּזְבֵּחַ מֵחֲמַת עַצְמוֹ אֶלָּא מֵחֲמַת הַדְּבַשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ וְגוֹ'". וְכֵן נוֹהֲגִים לְקַדֵּשׁ עֲלֵיהֶם אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ יַיִן אַחֵר, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ טוֹב כְּמוֹתָם:

י מְדִינָה אוֹ עִיר שָׁרֹב יֵינָם שֵׁכָר אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים, דְּהַיְנוּ שֶׁדֶּרֶךְ רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר לִקְבּוֹעַ סְעֻדּוֹתֵיהֶם עַל הַשֵּׁכָר אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לִקְבּוֹעַ עַל הַיַּיִן בְּמָקוֹם שֶׁהַיַּיִן מָצוּי — הֲרֵי מַשְׁקִין אֵלּוּ בְּעִיר זוֹ כְּמוֹ יַיִן, וְנִקְרָאִים שָׁם "חֲמַר מְדִינָה" לְעִנְיַן כָּל הַדְּבָרִים הַטְּעוּנִים כּוֹס.

וְכֹל שֶׁאֵין יַיִן הַרְבֵּה גָּדֵל סְבִיבוֹת הָעִיר כְּמַהֲלַךְ יוֹם, שֶׁאַף שֶׁמָּצוּי הַרְבֵּה יַיִן אֵצֶל הַחֲנָוָנִי מִן הַסְּתָם אֵין דֶּרֶךְ רֹב אַנְשֵׁי עִיר זוֹ לִקְנוֹת יַיִן תָּמִיד מִן הַחֲנָוָנִי, אֶלָּא קוֹבְעִים רֹב סְעֻדּוֹתֵיהֶם עַל שְׁאָר מַשְׁקִים, וַהֲרֵי הֵם "חֲמַר מְדִינָה".

וְאַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁהַיַּיִן גָּדֵל שָׁם וּבְשָׁנָה אַחַת לָקָה הַיַּיִן וְאֵינוֹ מָצוּי כָּל כָּךְ, וְרֹב הָעִיר קוֹבְעִים רֹב סְעֻדּוֹתֵיהֶם בַּשָּׁנָה הַהִיא עַל שְׁאָר מַשְׁקִים — הֲרֵי מַשְׁקִים אֵלּוּ "חֲמַר מְדִינָה" בַּשָּׁנָה הַהִיא.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא "חֲמַר מְדִינָה" אֶלָּא אִם כֵּן רֹב הַשָּׁנָה אֵין הַיַּיִן מָצוּי כְּלָל בְּכָל הָעִיר אֲפִלּוּ אֵצֶל הַחֲנָוָנִי, אֲבָל אִם רֹב הַשָּׁנָה הוּא מָצוּי אֵצֶל הַחֲנָוָנִי אַף שֶׁהוּא בְּיֹקֶר — אֵין שׁוּם מַשְׁקֶה נִקְרָא "חֲמַר מְדִינָה" לְעִנְיַן כָּל הַדְּבָרִים הַטְּעוּנִים כּוֹס (חוּץ מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קפ"ב), אַף בְּשָׁעָה שֶׁאֵין הַיַּיִן מָצוּי כְּלָל בָּעִיר.

וּמִנְהָג הָעוֹלָם כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יא יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הֻזְכַּר "חֲמַר מְדִינָה" אֶלָּא לְעִנְיַן הַבְדָּלָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וּשְׁאָר דְּבָרִים הַטְּעוּנִים כּוֹס, חוּץ מִקִּדּוּשׁ שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין לְעוֹלָם אֶלָּא עַל הַיַּיִן, וְלֹא עַל שְׁאָר מַשְׁקִים שֶׁהֵם "חֲמַר מְדִינָה" אַף אִם אִי אֶפְשָׁר לְמְצוֹא יַיִן כְּלָל בְּכָל הַמְּדִינָה, אֶלָּא יְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, וּבְיוֹם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַה שֶׁמְּבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל הַפַּת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ יַיִן יָכוֹל לְקַדֵּשׁ עַל "חֲמַר מְדִינָה" מִן הַדִּין, אֶלָּא שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר מִצְוָה, וְצָרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל אִם אֵין יַיִן בְּבֵיתוֹ אַף שֶׁיֶּשְׁנוֹ אֵצֶל חֲנָוָנִי — אֵין צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר.

וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה, אִם אֵין יַיִן בָּעִיר — יְקַדֵּשׁ בַּלַּיְלָה עַל הַפַּת, לְחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וּבַיּוֹם יְקַדֵּשׁ עַל הַמַּשְׁקֶה שֶׁהוּא "חֲמַר מְדִינָה", שֶׁאִם לֹא יְבָרֵךְ אֶלָּא עַל הַפַּת — אֵיזֶה הֶכֵּר יִהְיֶה לְקִדּוּשׁ זֶה, שֶׁאַף בְּלֹא מִצְוַת קִדּוּשׁ זֶה הָיָה מְבָרֵךְ עַל הַפַּת. אֲבָל אִם יֵשׁ יַיִן

בָּעִיר — אֵין לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת אֶלָּא עַל הַיַּיִן, בֵּין בַּלַּיְלָה בֵּין בַּיּוֹם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ כְּלָל קִדּוּשׁ עַל הַפַּת אֶלָּא עַל הַכּוֹס.

וּמִכָּל מָקוֹם, בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁהַיַּיִן בְּיֹקֶר — יֵשׁ לְהָקֵל בְּקִדּוּשׁ שֶׁל יוֹם לְקַדֵּשׁ עַל הַמַּשְׁקֶה שֶׁהוּא "חֲמַר מְדִינָה" אַף אִם יֵשׁ לוֹ יַיִן בְּבֵיתוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁמְּבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה עַל כּוֹס "חֲמַר מְדִינָה", וְאַחַר כָּךְ עַל הַפַּת — יוֹצֵא בָּזֶה לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וְאַף שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ שׁוּם קִדּוּשׁ אֶלָּא עַל הַיַּיִן בִּלְבָד, וְלֹא עַל הַפַּת וְלֹא עַל "חֲמַר מְדִינָה", מִכָּל מָקוֹם אֵין לְהַחֲמִיר כָּל כָּךְ בְּקִדּוּשׁ שֶׁל יוֹם, שֶׁאֵינוֹ חִיּוּב כָּל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁל לַיְלָה, כֵּיוָן שֶׁהַיַּיִן בְּיֹקֶר בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְקַדֵּשׁ לְעוֹלָם עַל הַיַּיִן:

יב מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן מֻחֲמַת נֶדֶר — יָכוֹל לְקַדֵּשׁ עָלָיו, וְיִשְׁתּוּ אֲחֵרִים הַמְסֻבִּין עִמּוֹ. וְאִם אֵין עִמּוֹ אֲחֵרִים — יְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת וְלֹא עַל הַיַּיִן, אוֹ יִשְׁמַע קִדּוּשׁ מֵאֲחֵרִים שֶׁמְּקַדְּשִׁים עַל הַיַּיִן.

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן מֻחֲמַת שֶׁשּׁוֹנְאוֹ — יֵשׁ לוֹ לִדְחוֹק אֶת עַצְמוֹ לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ בְּקִדּוּשׁ שֶׁל לַיְלָה, וְלֹא יְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר, אוֹ יִשְׁמַע מֵאֲחֵרִים הַמְקַדְּשִׁים עַל הַיַּיִן:

יג אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ, בֵּין שֶׁל לַיְלָה בֵּין שֶׁל יוֹם (בֵּין שֶׁהוּא יַיִן בֵּין שְׁאָר מַשְׁקֶה), לְפִי שֶׁהַקִּדּוּשׁ הוּא מִצְרְכֵי הַסְּעֻדָּה, וַהֲרֵי כּוֹס זֶה טָפֵל לַסְּעֻדָּה, וְנִפְטָר בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁלְּאַחַר הַסְּעֻדָּה כְּאִלּוּ שָׁתָהוּ בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה (עַיֵּן סְמָן קע"ד).

(וְאִם שָׁתָה עוֹד קֹדֶם הַסְּעֻדָּה מִלְּבַד כּוֹס הַקִּדּוּשׁ, אִם הוּא יַיִן — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסְמָן קע"ד. וְאִם הוּא שְׁאָר מַשְׁקֶה — צָרִיךְ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו, אֶלָּא אִם כֵּן יְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה אַחַר כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם):

יד אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה, לְפִי שֶׁנִּפְטָר בְּבִרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" שֶׁבְּקִדּוּשׁ (עַיֵּן סְמָן קע"ד):

סימן רעג

א שֶׁיִּהְיֶה הַקִּדּוּשׁ בְּמָקוֹם סְעֻדָּה וּבוֹ י"ב סְעִיפִים:

אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעֻדָּה, שֶׁאִם קִדֵּשׁ בְּבֵית זֶה וְאָכַל בְּבֵית אַחֵר, בֵּין שֶׁהָיָה דַּעְתּוֹ מִתְּחִלָּה לֶאֱכוֹל בַּבַּיִת הָאַחֵר, בֵּין שֶׁקִּדֵּשׁ עַל דַּעַת לֶאֱכוֹל בְּבַיִת זֶה וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לֶאֱכוֹל בְּבַיִת אַחֵר — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּקִּדּוּשׁ הָרִאשׁוֹן, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל בַּבַּיִת הָאַחֵר, בֵּין בַּקִּדּוּשׁ שֶׁל לַיְלָה וּבֵין בַּקִּדּוּשׁ שֶׁל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: בְּמָקוֹם עֹנֶג סְעֻדַּת שַׁבָּת — שָׁם תְּהֵא קְרִיאַת הַקִּדּוּשׁ.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם קִדֵּשׁ וְלֹא סָעַד אַחֲרָיו כְּלָל שֶׁלֹּא יָצָא יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ:

ב וַאֲפִלּוּ בְּבַיִת אֶחָד מֻחֲדָּר לְחֻדָּר, שֶׁקִּדֵּשׁ בְּחֻדָּר אֶחָד עַל דַּעַת לֶאֱכוֹל בְּחֻדָּר זֶה, וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לֶאֱכוֹל בְּחֻדָּר אַחֵר, וְכֵן מִבַּיִת לָעֲלִיָּה, אוֹ מֵעֲלִיָּה לַבַּיִת — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנִמְלַךְ, אֲבָל אִם כְּשֶׁקִּדֵּשׁ הָיָה דַּעְתּוֹ לֶאֱכוֹל בְּחֻדָּר אַחֵר — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ אִם שְׁנֵי הַחֲדָרִים הֵם בְּבַיִת אֶחָד. וְכֵן מִבַּיִת לָעֲלִיָּה, אוֹ מֵעֲלִיָּה לַבַּיִת (וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים עַל זֶה).

אֲבָל מִבַּיִת לְבַיִת, אוֹ מִבַּיִת לֶחָצֵר — אֵינוֹ מוֹעִיל מַה שֶּׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ מִתְּחִלָּה עַל כָּךְ, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם בִּשְׁעַת אֲכִילָתוֹ שָׁם יָכוֹל הוּא לִרְאוֹת מִשָּׁם אֶת מְקוֹמוֹ שֶׁקִּדֵּשׁ בּוֹ, אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ חַלּוֹן, וַאֲפִלּוּ מִקְצָת מְקוֹמוֹ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁזֶּה נִקְרָא קִדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדָּה, שֶׁשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת אֵלּוּ כְּמָקוֹם אֶחָד לְעִנְיַן קִדּוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁהֵן כְּמָקוֹם אֶחָד לְעִנְיַן צֵרוּף לְזִמּוּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קצ"ה. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּשִׁעַת הַדְּחָק:

ג מִפְּנֵה לְפִנָּה בְּבַיִת אֶחָד, שֶׁקִּדֵּשׁ בְּזָוִית זוֹ עַל דַּעַת לֶאֱכוֹל כַּאן וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לֶאֱכוֹל בְּזָוִית אַחֶרֶת בְּאוֹתוֹ בַּיִת וְאוֹתוֹ חֶדֶר, וַאֲפִלּוּ הוּא טְרַקְלִין גָּדוֹל — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ, שֶׁכָּל הַחֶדֶר נֶחְשָׁב מָקוֹם אֶחָד. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים עַל זֶה:

ד וְסֻכָּה שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַבַּיִת אַף עַל פִּי שֶׁמְּחִצּוֹת הַסֻּכָּה מַפְסִיקוֹת בֵּין חֲלַל הַסֻּכָּה לַחֲלַל הַבַּיִת — אֵינָהּ כְּחֶדֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין מְחִצּוֹת עֲשׂוּיוֹת לְתַשְׁמִישׁ אֶלָּא לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה, וּלְפִיכָךְ אִם קִדֵּשׁ בַּבַּיִת וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לֶאֱכוֹל בַּסֻּכָּה, אוֹ לְהֵפֶךְ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּמוֹ מִפְּנֵה לְפִנָּה.

אֲבָל אִם מְחִצּוֹת הַבַּיִת מַפְסִיקוֹת בֵּין חֲלַל הַבַּיִת לְחֲלַל הַסֻּכָּה אַף עַל פִּי שֶׁפָּתַח הַבַּיִת פָּתוּחַ לַסֻּכָּה — הֲרֵי זֶה כְּמֻחְדָּר לְחֶדֶר.

(וְאִם אֵין הַסֻּכָּה סְמוּכָה לַבַּיִת אֶלָּא אֲוִיר הֶחָצֵר מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם — הֲרֵי זֶה כְּמִבַּיִת לְבַיִת אוֹ מִבַּיִת לֶחָצֵר):

ה צָרִיךְ לֶאֱכוֹל בִּמְקוֹם הַקִּדּוּשׁ לְאַלְתַּר אַחַר הַקִּדּוּשׁ, אֲבָל אִם לֹא אָכַל עַד לְאַחַר זְמַן — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל. וְאֵין חִלּוּק בֵּין זְמַן קָצָר לְזְמַן אָרֹךְ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמִּתְחִלָּה כְּשֶׁקִּדֵּשׁ לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכוֹל מִיָּד, אֲבָל אִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכוֹל מִיָּד, אֶלָּא שֶׁאֵרְעוֹ אֹנֶס שֶׁלֹּא אָכַל עַד לְאַחַר זְמַן — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ כְּשֶׁאוֹכֵל בִּמְקוֹם הַקִּדּוּשׁ. וְהוּא שֶׁלֹּא יָצָא מִמָּקוֹם זֶה מִשֶּׁקִּדֵּשׁ עַד שֶׁיֹּאכַל, אֲבָל אִם יָצָא בֵּינְתַיִם — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ.

וְאִם מִתְּחִלָּה כְּשֶׁקִּדֵּשׁ הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל עַד לְאַחַר זְמַן, וַאֲפִלּוּ הָיָה בְּדַעְתּוֹ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא יֹאכַל בְּבֵית זֶה אֶלָּא בְּבֵית אַחֵר, וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וְאָכַל מִיָּד בִּמְקוֹם הַקִּדּוּשׁ — אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ:

ו יָכוֹל אָדָם לְקַדֵּשׁ לַאֲחֵרִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶם, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם קִדּוּשׁ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סְעֻדָּה, כֵּיוָן שֶׁלְּהַשּׁוֹמְעִים הַיּוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָן הוּא מָקוֹם סְעֻדָּה.

וּמִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּקִדּוּשׁ זֶה, וְכֵן אִם כִּבֵּר קִדֵּשׁ לְעַצְמוֹ בִּמְקוֹם סְעֻדָּתוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ לְקִדּוּשׁ זֶה — אֵין לוֹ לְקַדֵּשׁ לַאֲחֵרִים לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא אִם כֵּן הֵם אֵינָם יוֹדְעִים לְקַדֵּשׁ בְּעַצְמָם.

וּכְשֶׁעֲדַיִן לֹא קִדֵּשׁ לְעַצְמוֹ — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִטְעוֹם כְּלוּם מִכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ זֶה, שֶׁאָסוּר לוֹ לִטְעוֹם עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדָּתוֹ. וְאַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל לְבָרֵךְ לָהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" שֶׁבְּקִדּוּשׁ זֶה.

אַף עַל פִּי שֶׁבִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין אֵין מִי שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה יָכוֹל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן יוֹדְעִים לְבָרֵךְ, מִכָּל מָקוֹם בִּרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" שֶׁל קִדּוּשׁ, בֵּין שֶׁל לַיְלָה בֵּין שֶׁל יוֹם, וְכֵן בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" כְּשֶׁמְּקַדֵּשׁ עַל הַפַּת — אֵינָן דּוֹמוֹת לִשְׁאָר בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין, הוֹאִיל וְהֵן חוֹבָה, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קס"ז:

ז הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁזֶּה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעֻדָּה — אֵין צָרִיךְ שֶׁיְּגַמְּרוֹ שָׁם כָּל סְעֻדָּתוֹ, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם אָכַל כְּזַיִת, אוֹ אֲפִלּוּ כְּזַיִת מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים שֶׁמְּבָרְכִים עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", אוֹ שֶׁשָּׁתָה רְבִיעִית יַיִן מִלְּבַד כּוֹס הַקִּדּוּשׁ — יוֹצֵא בָּזֶה יְדֵי קִדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדָּה.

וְיָכוֹל לֶאֱכוֹל אַחַר כָּךְ הַסְּעֻדָּה בְּמָקוֹם אַחֵר, בֵּין מִיָּד בֵּין לְאַחַר זְמַן. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס קֹדֶם אוֹתָהּ סְעֻדָּה, בֵּין בַּלַּיְלָה בֵּין בַּיּוֹם, שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי קִדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדָּה — הֲרֵי סְעֻדָּה זוֹ הָאַחֶרֶת דּוֹמָה לִסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס לְפָנֶיהָ:

ח אֲבָל אִם אָכַל פֵּרוֹת, אֲפִלּוּ הַרְבֵּה, וְכֵן אִם שָׁתָה שְׁאָר מַשְׁקִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם "חֲמַר מְדִינָה" — אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי קִדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדָּה, לְפִי שֶׁהַיַּיִן סוֹעֵד הַלֵּב, וַחֲמִשֶּׁת הַמִּינִים נִקְרָאִים מָזוֹן, לְכָךְ הֵם רְאוּיִים לְהִקָּרֵא עֲלֵיהֶם שֵׁם סְעֻדָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר מַשְׁקִים וּפֵרוֹת:

ט יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ שָׁתָה רְבִיעִית יַיִן מִכּוֹס הַקִּדּוּשׁ — יוֹצֵא בָּזֶה יְדֵי קִדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדָּה, וְלֹא הִצְרִיכוּ סְעֻדָּה בִּמְקוֹם קִדּוּשׁ אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא שָׁתָה רְבִיעִית שְׁלֵמָה אֶלָּא רֹב רְבִיעִית. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְעֵת הַצֹּרֶךְ, כְּגוֹן בְּקִדּוּשׁ שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אוֹ מִילָה, וְאֵין שָׁם קָטָן לְהַשְׁקוֹתוֹ מִכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה — יִשְׁתֶּה גָּדוֹל רְבִיעִית שְׁלֵמָה וְיִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ט.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר טוֹב שֶׁיִּשְׁתֶּה עוֹד רְבִיעִית שְׁלֵמָה מִלְּבַד רֹב רְבִיעִית שֶׁיּוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבַת קִדּוּשׁ, כְּדֵי לָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל):

י אִם קִדֵּשׁ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְשָׁמַע שֶׁכֵּנוֹ הַקִּדּוּשׁ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא בְּתוֹךְ בֵּית שֶׁלּוֹ וְשֶׁלְּחָנוֹ עָרוּךְ לְפָנָיו לֶאֱכוֹל מִיָּד בְּאוֹתוֹ מָקוֹם — יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא שׁוֹמֵעַ בְּמָקוֹם סְעֻדָּתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמְקַדֵּשׁ הוּא בְּמָקוֹם אַחֵר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וְהוּא שֶׁיִּתְכַּוֵּן הַמְקַדֵּשׁ לְהוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְיִתְכַּוֵּן הוּא לָצֵאת בִּשְׁמִיעָה זוֹ.

וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל אָדָם לְקַדֵּשׁ בְּבֵיתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ שְׁכֵנָיו וְיֵצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא אֵינוֹ אוֹכֵל עֲדַיִן וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּקִדּוּשׁ זֶה, אֶלָּא שֶׁמְּקַדֵּשׁ בִּשְׁבִיל שְׁכֵנָיו שֶׁאֵינָן יוֹדְעִים לְקַדֵּשׁ:

יא מִי שֶׁבֵּיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְשָׁמַע הַקְּדוּשׁ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מֵהַשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁמְּקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְכַּוֵּן לָצֵאת בּוֹ — לֹא יָצָא, לְפִי שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין לָנוּ אוֹרְחִים הַשּׁוֹבְתִים אֵצֶל בֵּית הַכְּנֶסֶת — אֵין הַשְׁלִיחַ צִבּוּר מִתְכַּוֵּן כְּלָל לְהוֹצִיא שׁוּם אָדָם בְּקִדּוּשׁ זֶה, וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ אֶלָּא מֵחֲמַת הַמִּנְהָג:

יב לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לֶאֱכוֹל סְעֻדַּת הַלַּיְלָה בְּמָקוֹם שֶׁהַנֵּרוֹת דּוֹלְקוֹת. וְאַף אִם אוֹכְלָהּ מִבְּעוֹד יוֹם — אֵין לוֹ לֶאֱכוֹל בֶּחָצֵר, אַף אִם נֶהֱנָה שָׁם יוֹתֵר מִפְּנֵי הָאֲוִיר, אוֹ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים.

אֲבָל אִם הוּא מִצְטַעֵר הַרְבֵּה בַּבַּיִת מִפְּנֵי הַשָּׁרָב אוֹ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים — יָכוֹל לְקַדֵּשׁ וְלֶאֱכוֹל בֶּחָצֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה הַנֵּרוֹת, שֶׁהַנֵּרוֹת לְעִנְיָן נִצְטַוּוּ וְלֹא לְצַעַר. רַק שֶׁיִּזָּהֵר שֶׁיִּהְיוּ הַנֵּרוֹת אֲרֻכִּים שֶׁיִּדְלְקוּ עַד הַלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ג, עַיֵּן שָׁם:

סימן רעד

א **דִּינֵי בְּצִיעַת הַפַּת בְּשַׁבָּת וּבוֹ ח' סְעִיפִים**:

שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת חַיָּב כָּל אָדָם לֶאֱכוֹל בְּשַׁבָּת. וְרֶמֶז לָזֶה, שֶׁשָּׁלֹשׁ פְּעָמִים "הַיּוֹם" נֶאֱמַר גַּבֵּי אֲכִילַת הַמָּן בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלֻהוּ הַיּוֹם, כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַה', הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ וְגוֹ'":

ב וְחַיָּב כָּל אָדָם לִבְצוֹעַ עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת שְׁלֵמוֹת, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים, וּסְמַךְ לָזֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה וְגוֹ'".

וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּבְצַע מִשְׁתֵּיהֶן, אֶלָּא שֶׁיֶּאֱחוֹז שְׁתֵּיהֶן בְּיָדוֹ וְיִבְצַע מֵאַחַת מֵהֶן, שֶׁהֲרֵי לֹא נֶאֱמַר "לֶחֶם מִשְׁנֶה" אֶלָּא בִּלְקִיטָה, דְּהַיְנוּ אַחִיזָה.

(וְרַשַּׁאי לְהַשְׁמִיט הַשְּׁנִיָּה מִיָּדוֹ בִּשְׁעַת הַבְּצִיעָה, וְדַי בְּמַה שֶּׁאָחַז שְׁתֵּיהֶן בִּשְׁעַת בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא").

וְצָרִיךְ לִבְצוֹעַ מִן הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, אוֹ בְּלֵיל יוֹם טוֹב, אֲבָל בְּלֵיל שַׁבָּת יֵשׁ נוֹהֲגִין מִטַּעַם הַיְדוּעַ לָהֶם לִבְצוֹעַ עַל הַתַּחְתּוֹנָה, וּכְדֵי שֶׁלֹּא לַעֲבוֹר עַל הַמִּצְוֹת מַנִּיחִין הַתַּחְתּוֹנָה קָרוֹב אֶצְלָם יוֹתֵר מֵהָעֶלְיוֹנָה, וְנִמְצָא שֶׁאֵין כַּאן מַעֲבִיר עַל הַמִּצְוָה כְּלָל, אוֹ לוֹקְחִין הָעֶלְיוֹנָה בִּשְׁעַת בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" וּמַנִּיחִים אוֹתָהּ לְמַטָּה וּבוֹצְעִין עָלֶיהָ:

ג מִצְוָה לְבְצוֹעַ בְּשַׁבָּת פְּרוּסָה גְּדוֹלָה שֶׁתַּסְפִּיק לוֹ לְכָל הַסְּעֻדָּה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְחַבֵּב סְעֻדַּת שַׁבָּת, שֶׁחָפֵץ לֶאֱכוֹל בָּהּ הַרְבֵּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּחֹל אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּרַעֲבָתָן, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן כָּל יְמוֹת הַחֹל אֶלָּא בְּשַׁבָּת בִּלְבָד — נִכָּר הַדָּבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל רַעֲבָתָנוּת, אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַשַּׁבָּת:

ד אֵין הַמְסֻבִּין רַשָּׁאִים לִטְעוֹם עַד שֶׁיִּטְעוֹם הַבּוֹצֵעַ אִם הֵם זְקוּקִים לְכִכָּרוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין לָהֶם לֶחֶם מִשְׁנֶה לִפְנֵי כָּל אֶחָד, וְהֵם יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם בְּמַה שֶׁשּׁוֹמְעִים מִמֶּנּוּ בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" שֶׁמְּבָרֵךְ עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה, וְאוֹכְלִים מֵאוֹתוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה.

אֲבָל אִם יֵשׁ לֶחֶם מִשְׁנֶה לִפְנֵי כָּל אֶחָד מֵהֶם, שֶׁאֵינָם זְקוּקִים לִטְעוֹם מִלֶּחֶם מִשְׁנֶה שֶׁלְּפָנָיו — יְכוֹלִים לִטְעוֹם מִמַּה שֶׁלִּפְנֵיהֶם קֹדֶם שֶׁטָּעַם הוּא מִמַּה שֶׁלְּפָנָיו:

ה אֲפִלּוּ אָכַל אָדָם כָּל מִינֵי מַעֲדָנִים וּמִינֵי תַּבְשִׁילִין הַרְבֵּה אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מַחֲמֶשֶׁת הַמִּינִים — אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת ג' סְעֻדּוֹת שֶׁחַיָּב אָדָם לִסְעוֹד בְּשַׁבָּת, עַד שֶׁיֹּאכַל לֶחֶם שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן (וְעוֹד שֶׁעִקַּר סְעֻדָּה הוּא הַלֶּחֶם שֶׁעָלָיו יְחֵיֶּה הָאָדָם), לְפִי שֶׁלְּגַבֵּי אֲכִילַת הַמָּן שֶׁמִּמֶּנּוּ לָמְדוּ ג' סְעֻדּוֹת נֶאֱמַר בָּהּ לֶחֶם, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן וְגוֹ'":

ו וְכֵיוָן שֶׁאָכַל יֶתֶר מְעַט מִכְּבֵיצָה — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֲבָל כְּבֵיצָה בִּלְבָד נִקְרֵאת אֲכִילַת עֲרַאי, וְאֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּכַזַּיִת בִּלְבָד יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית אֵין צָרִיךְ לֶחֶם כְּלָל, וְיִתְבָּאֵר הַכֹּל בְּסִמָּן רצ"א:

ז טוֹב לְבָרֵךְ עַל ב' אֲגֻדּוֹת שֶׁל הַדַּס קֹדֶם קִדּוּשׁ שֶׁל לַיְלָה וְשֶׁל יוֹם, וּבְתוֹךְ סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית:

ח אִם יֵשׁ קְצָת אֹנֶס שֶׁלֹּא יוּכַל לִסְעוֹד בַּלַּיְלָה — יָכוֹל לִדְחוֹת הַסְּעֻדָּה עַד לְמָחָר, שֶׁיֹּאכַל ג' סְעֻדּוֹת בַּיּוֹם. וּבִלְבָד שֶׁיְּקַדֵּשׁ בַּלַּיְלָה, וְיֹאכַל מִיָּד אַחַר הַקִּדּוּשׁ כְּזַיִת מֵחֲמֶשֶׁת הַמִּינִים, אוֹ שֶׁיִּשְׁתֶּה עוֹד רְבִיעִית יַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ג.

אֲבָל אִם אֵין שָׁם אֹנֶס — אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם מִצְוָה לְמְנוֹעַ מִלֶּאֱכוֹל כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל בַּלַּיְלָה לְתֵאָבוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ט:

סימן רעה

א דְּבָרִים הָאֲסוּרִים לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת לְאוֹר הַנֵּר וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:

אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר הַנֵּר בְּשַׁבָּת כָּל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ עִיּוּן הַרְבֵּה, כְּגוֹן לִפְלוֹת בְּגָדָיו, אוֹ

לְבָדוֹק צִיצִית, אוֹ לִקְרוֹת בַּסֵּפֶר לְאוֹר הַנֵּר שֶׁל שֶׁמֶן, וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מוֹצִיא בְּפִיו מַה שֶּׁהוּא קוֹרֵא, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיַטֶּה הַנֵּר לְקָרֵב הַשֶּׁמֶן אֶל הַפְּתִילָה כְּדֵי שֶׁתִּדְלַק יוֹתֵר יָפֶה, וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מַבְעִיר.

אֲבָל בְּנֵר שֶׁל שַׁעֲוָה אוֹ שֶׁל חֵלֶב הַכָּרוּךְ סְבִיב הַפְּתִילָה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַטּוֹתוֹ כְּשֶׁהַפְּתִילָה הִיא כְּשֵׁרָה (עַיִן סְמָן רס"ד) — יֵשׁ מַתִּירִים. וְיֵשׁ אוֹסְרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְחוֹט רֹאשׁ הַפְּתִילָה, וְיֵשׁ בְּזֶה מִשּׁוּם מְכַבֶּה. וּלְעֵת הַצֹּרֶךְ יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ב אֲפִלּוּ אִם הַנֵּר קָבוּעַ בַּחוֹר שֶׁבַּכֹּתֶל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַטּוֹתוֹ, וַאֲפִלּוּ הוּא גָּבוֹהַּ עֶשֶׂר קוֹמוֹת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִגַּע אֵלָיו כְּלָל, וַאֲפִלּוּ הוּא סָגוּר בַּעֲשָׁשִׁית — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, שֶׁלֹּא חִלְקוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר, שֶׁהַנֵּר שֶׁאָסְרוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ תַּשְׁמִישׁ שֶׁצָּרִיךְ עִיּוּן — אָסְרוּהוּ בְּכָל עִנְיָן:

ג וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא אָסְרוּ אֶלָּא לְאָדָם אֶחָד בִּלְבָד, אֲבָל שְׁנַיִם קוֹרִין בְּיַחַד, שֶׁאִם יָבֹא הָאֶחָד לְהַטּוֹת יַזְכִּירֶנּוּ חֲבֵרוֹ. וְהוּא שֶׁקּוֹרִין בְּעִנְיָן אֶחָד, שֶׁאָז מַשְׁגִּיחַ הָאֶחָד בְּמַה שֶּׁחֲבֵרוֹ עוֹשֶׂה, אֲבָל אִם זֶה קוֹרֵא בְּעִנְיָן זֶה וְזֶה קוֹרֵא בְּעִנְיָן זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵי הָעִנְיָנִים הֵם בְּדַף אֶחָד — הֲרֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד טָרוּד בְּעִנְיָנוֹ וְאֵין מַשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂה חֲבֵרוֹ, וּלְפִיכָךְ אֲסוּרִים לִקְרוֹת.

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁקּוֹרִין עִנְיָן אֶחָד אֶלָּא שֶׁזֶּה קוֹרֵהוּ בְּסֵפֶר אֶחָד וְזֶה קוֹרֵהוּ בְּסֵפֶר אַחֵר — הֲרֵי כָּל אֶחָד טָרוּד בְּסִפְרוֹ וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂה חֲבֵרוֹ, וּלְכָךְ אֲסוּרִים לִקְרוֹת. וְלָכֵן אָסוּר לוֹמַר פִּיּוּטִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד קוֹרֵא מִסִּפְרוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין סֵפֶר אֶחָד לִסְפָרִים הַרְבֵּה, כֹּל שֶׁקּוֹרִין בְּעִנְיָן אֶחָד — מֻתָּר. וְהַמִּנְהָג כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ד הָרוֹצֶה לִקְרוֹת וְאוֹמֵר לְאַחֵר שֶׁשָּׁמַע שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא "תֵּן דַּעְתְּךָ עָלַי שֶׁלֹּא אַטֶּה הַנֵּר" — הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִקְרוֹת. וְהוּא הַדִּין אִם אוֹמֵר כֵּן לְאִשְׁתּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁדַּעְתָּהּ קְרוֹבָה אֶצְלוֹ — לֹא תַּנִּיחֵהוּ לְהַטּוֹת. וְכֵן אִם מַפְלֶה אֶת בְּגָדָיו וְהִיא מְשַׁמַּרְתּוֹ שֶׁלֹּא יַטֶּה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

אֲבָל אִם הִיא אוֹ אַחֵר גַּם כֵּן מַפְלֶה עִמּוֹ — אָסוּר, שֶׁהֲרֵי כָּל אֶחָד בּוֹדֵק בְּמָקוֹם אַחֵר, וְכָל אֶחָד טָרוּד בִּבְדִיקָתוֹ וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂה חֲבֵרוֹ:

ה אָדָם חָשׁוּב שֶׁבָּרוּר לוֹ שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַטּוֹת הַנֵּר בְּעַצְמוֹ כָּל יְמוֹת הַחֹל — מֻתָּר לוֹ לְקָרוֹת בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ יְחִידִי וְאֵין אַחֵר מְשַׁמְּרוֹ:

ו לֹא הִתִּירוּ לִשְׁנַיִם שֶׁיִּקְרְאוּ בְּעִנְיָן אֶחָד אֲפִלּוּ בְּסֵפֶר אֶחָד אֶלָּא לְאוֹר הַנֵּר, אֲבָל אֵצֶל הַמְּדוּרָה אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה כְּאֶחָד אֵין קוֹרִין, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁזַּנְבוֹת הָאוּדִים סְמוּכִים לָהֶם — יוֹכַל אֶחָד לַחְתּוֹת בָּהֶם בְּקַל וּבְמְהִירוּת כָּל כָּךְ קֹדֶם שֶׁיַּרְגִּישׁ בּוֹ חֲבֵרוֹ, וּמַה יּוֹעִיל שֶׁיַּזְכִּירֶנּוּ חֲבֵרוֹ אַחַר שֶׁחָתָה כְּבָר.

(וּמִטַּעַם זֶה אַף כְּשֶׁמִּתְחַמְּמִים אֶצְלָהּ לֹא יֵשְׁבוּ בְּסָמוּךְ לְזַנְבוֹת הָאוּדִים):

ז תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן קוֹרִין לְאוֹר הַנֵּר אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי רַבָּן, מִפְּנֵי שֶׁאֵימַת רַבָּן עֲלֵיהֶן, וְאֵין פּוֹשְׁטִין יָד לְשׁוּם דָּבָר אַף בְּחֹל אֶלָּא עַל פִּי רַבָּן, וּלְפִיכָךְ לֹא יָבֹאוּ לְהַטּוֹת:

ח מֻתָּר לִקְרוֹת פֶּרֶק "בַּמֶּה מַדְלִיקִין" לְאוֹר הַנֵּר, שֶׁהֲרֵי הוּא מַזְכִּיר אִסּוּר שַׁבָּת וְאֵיךְ יִשְׁכַּח וְיַטֶּה:

ט נוֹהֲגִים לִקְרוֹת בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּמַחְזוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵימַת יוֹם הַכִּפּוּרִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַטּוּ:

י הָרַב יָכוֹל לִרְאוֹת לְאוֹר הַנֵּר מֵהֵיכָן יִקְרְאוּ הַתִּינוֹקוֹת, וּלְסַדֵּר רָאשֵׁי הַפָּרָשִׁיּוֹת בְּפִיו מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר לְאוֹר הַנֵּר, וְהַשְׁאָר קוֹרֵא בְּעַל פֶּה לְסַיֵּעַ אֶת הַתִּינוֹקוֹת. וְלֹא רָאשֵׁי פָּרָשִׁיּוֹת בִּלְבָד, אֶלָּא כֹּל שֶׁיּוֹדֵעַ קְצָת הַפָּרָשָׁה בְּעַל פֶּה וּבְקִצָּת צָרִיךְ לִרְאוֹת בַּסֵּפֶר אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפָּרָשָׁה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁמַּאַחַר שֶׁאֵינוֹ מְעַיֵּן בַּסֵּפֶר תָּמִיד — יֵשׁ לוֹ הֶכֵּר בָּזֶה וְלֹא יָבֹא לִשְׁכּוֹחַ וּלְהַטּוֹת.

לְפִיכָךְ, לֵיל פֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — מֻתָּר לִקְרוֹת הַהַגָּדָה בַּסֵּפֶר לְאוֹר הַנֵּר, לְפִי שֶׁאֵין עַם הָאָרֶץ שֶׁלֹּא תִּהֵא שְׁגוּרָה בְּפִיו קְצָת, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְעַיֵּן בַּסֵּפֶר אֶלָּא לִפְרָקִים.

(וְאַף כְּשֶׁקּוֹרֵא כֻּלָּהּ בַּסֵּפֶר — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָזֶה).

וְהוּא הַדִּין הַזְּמִירוֹת שֶׁאוֹמְרִים בְּכָל שַׁבָּת עַל הַשֻּׁלְחָן, מִשֶּׁיַּרְגִּיל בָּהֶן קְצָת בְּעַל פֶּה — יָכוֹל לְאָמְרָן מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר.

וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהַמַּשְׁכִּים בְּשַׁבָּת לְבֵית הַכְּנֶסֶת — מִתְפַּלֵּל שָׁם לְאוֹר הַנֵּר הַדּוֹלֵק מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁזֶּהוּ מֻתָּר, שֶׁהַתְּפִלָּה וּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהוּא רָגִיל לְאָמְרָם הֵם שְׁגוּרִים בְּפִיו יוֹתֵר

מֵהַהַגָּדָה.

אֲבָל לִלְמוֹד אָסוּר אֲפִלּוּ הוּא יוֹם, אִם הַחֵדֶר אֲפֵל עֲדַיִן בְּעִנְיַן שֶׁצָּרִיךְ לְנֵר:

יא כֵּלִים הַדּוֹמִין זֶה לָזֶה וְצָרִיךְ עִיּוּן רַב לְהַבְחִין (בֵּין זֶה לָזֶה) בֵּינֵיהֶם — אָסוּר לְבָדְקָן לְאוֹר הַנֵּר. וַאֲפִלּוּ לְהַבְחִין בֵּין בְּגָדָיו לְבִגְדֵי אִשְׁתּוֹ אָסוּר אִם הֵם דּוֹמִים זֶה לָזֶה.

אֲבָל מִסְתַּכֵּל הוּא מַה שֶּׁבְּכוֹס וּמַה שֶּׁבְּקֵעָרָה לְאוֹר הַנֵּר, שֶׁהִתִּירוּ לוֹ מִפְּנֵי הַנְּקִיּוּת וּמִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. וְהוּא הַדִּין לִבְרוֹר יָרָק, הָאֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יב שַׁמָּשׁ שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ אָסוּר לוֹ לִבְדּוֹק כּוֹסוֹת אוֹ קְעָרוֹת הַדּוֹמִין וּלְהַבְחִין בֵּינֵיהֶם לְאוֹר הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מַכִּירָן וְצָרִיךְ הוּא לְעַיֵּן בָּהֶם הַרְבֵּה עַד שֶׁיַּבְחִין בֵּינֵיהֶם, וְשֶׁמָּא יִשְׁבַּח וְיַטֶּה.

אֲבָל הַשַּׁמָּשׁ הַקָּבוּעַ, הוֹאִיל וּמַכִּירָן — אֵינוֹ צָרִיךְ עִיּוּן הַרְבֵּה לְהַבְחִין בֵּינֵיהֶם, לְפִיכָךְ אִם בָּא לִבְדּוֹק — אֵין מוֹנְעִים אוֹתוֹ. אֲבָל אֵין מוֹרִין לוֹ לְכַתְּחִלָּה לִבְדּוֹק אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻתָּר, דְּכֵיוָן שֶׁמְּקֻרָב יָדָיו לַנֵּר לְהַבְחִין בֵּינֵיהֶם — חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק מֵהַשָּׁמָן שֶׁבַּנֵּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנֵר שֶׁל שֶׁמֶן, אֲבָל נֵר שֶׁל נֵפְט כֵּיוָן שֶׁהוּא מָאוּס — אֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁיִּסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ, וּמוֹרִין לוֹ לְכַתְּחִלָּה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּנֵר שֶׁל נֵפְט אֲפִלּוּ שַׁמָּשׁ שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ מֻתָּר לִבְדּוֹק לְאוֹרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאוֹרוֹ רַב וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְהַטּוֹת. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

יג נָהֲגוּ לְכַסּוֹת הַקְּטַנִּים שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲרֵמִים בִּפְנֵי הַנֵּרוֹת, מִשּׁוּם בִּזּוּי מִצְוָה (וְגַם בְּחֹל יֵשׁ סַכָּנָה לַעֲמוֹד בִּפְנֵי הַנֵּר עָרֹם):

סימן רעו

א **דִּינֵי נֵר שֶׁהִדְלִיק הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"ז סְעִיפִים**:

נָכְרִי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לְכָל אָדָם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁלֹּא הֻדְלַק בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁהֶחֱמִירוּ בְּזֶה חֲכָמִים, הוֹאִיל וְנַעֲשֵׂית מְלָאכָה גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת. וְכֵן אִם הִבְעִיר מְדוּרַת עֵצִים בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ בְּשַׁבָּת.

וַאֲפִלּוּ אִם הַנָּכְרִי נִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת עַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁשְּׁכָרוֹ הַיִּשְׂרָאֵל וְקִצֵּץ לוֹ שָׂכָר כָּךְ וְכָךְ בְּעַד כָּל יוֹם וְיוֹם שֶׁיַּדְלִיק לוֹ נֵרוֹת וְיַבְעִיר לוֹ מְדוּרָה, אוֹ שֶׁקִּצֵּץ לוֹ בְּעַד כָּל הַדְלָקָה וְהַדְלָקָה

וְהַבְעָרָה וְהַבְעָרָה, וְלֹא צִוּוּהוּ לְהַדְלִיק וּלְהַבְעִיר בְּשַׁבָּת, אֶלָּא הוּא עוֹשֶׂה מֵעַצְמוֹ כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּשִׂכָּרוֹ — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לֵהָנוֹת מִמְּלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁהוֹאִיל וְגוּף הַיִּשְׂרָאֵל יְהֵא נֶהֱנֶה בְּשַׁבָּת מִגּוּף הַמְּלָאכָה — הֲרֵי עִקַּר הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁהֲרֵי הַנָּכְרִי אֵינוֹ נֶהֱנֶה מִגּוּף הַמְּלָאכָה אֶלָּא מִשְּׂכָרָהּ, וְהוּא מִתְכַּוֵּן בַּעֲשִׂיַּת גּוּף הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּהָנֶה הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, נִמְצָא שֶׁעֲשִׂיַּת מְלֶאכֶת הַשַּׁבָּת הִיא בִּשְׁבִילוֹ כְּשֶׁיֵּהָנֶה מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, וְיֵשׁ לְגָזוֹר גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל הֲנָאָתוֹ אִם יִהְיֶה מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה כְּשֶׁעִקַּר עֲשִׂיָּתָהּ בִּשְׁבִיל הֲנָאָתוֹ:

ב וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא הִטְרִיחוּ עַל הַיִּשְׂרָאֵל לָצֵאת מִבֵּיתוֹ כְּשֶׁמַּדְלִיק בּוֹ הַנָּכְרִי נֵר בִּשְׁבִילוֹ מִדַּעַת עַצְמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֲנָאָה מֵאוֹר הַנֵּר, רַק שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ כְּלוּם לְאוֹרוֹ, וְכֵן בַּמְּדוּרָה.

וְהוּא הַדִּין אִם הוּא שׁוֹבֵת בְּמָלוֹן בְּבֵית הַנָּכְרִי — אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת מִמֶּנּוּ כְּשֶׁמַּדְלִיק הַנָּכְרִי נֵר בִּשְׁבִילוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא שׁוֹבֵת בּוֹ — נַעֲשָׂה כְּבֵיתוֹ וְטוֹרַח לוֹ לָצֵאת מִמֶּנּוּ. וְאִם רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מִדַּת חֲסִידוּת — יַהֲפוֹךְ פָּנָיו מֵאוֹר הַנֵּר לְהַרְאוֹת שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בּוֹ:

ג וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַנֵּר הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל — צָרִיךְ הוּא לִמְחוֹת בְּיָדוֹ לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא יַדְלִיקֶנּוּ בִּשְׁבִילוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב, וְכֵן בְּמְדוּרָה מֵעֵצִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

(וְאִם לֹא הִשְׁגִּיחַ בּוֹ וְהִדְלִיקוֹ — מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲרִים בְּמָחֲאָתוֹ).

וְאִם מִחָה בַּנָּכְרִי הַמְשָׁרְתוֹ בְּבֵיתוֹ וְלֹא הִשְׁגִּיחַ בּוֹ (אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר הַנֵּר שֶׁמִּחָה בּוֹ, מִכָּל מָקוֹם) חַיָּב הוּא לְגָרֵשׁ מִבֵּיתוֹ אֶת הַנָּכְרִי הַזֶּה שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לוֹ וּמַדְלִיק אוֹ מַבְעִיר בִּשְׁבִילוֹ בְּשַׁבָּת.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת עַצְמוֹ כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּשְׂכָרוֹ שֶׁקְּצַץ לוֹ בְּעַד כָּל הַדְּלָקָה וְהַבְעָרָה, וַהֲרֵי זֶה כְּקִבְּלָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ אַף שֶׁעוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה בַּחֲפָצִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לוֹ לְהַנִּיחוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּבֵיתוֹ, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

ד אֲבָל אִם הַנֵּר אוֹ הָעֵצִים שֶׁל הַנָּכְרִי — אֵינוֹ צָרִיךְ לִמְחוֹת בּוֹ כְּשֶׁעוֹשֶׂה מִדַּעַת עַצְמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָצַץ לוֹ שָׂכָר, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל אֵין חוֹשְׁשִׁים לְמַרְאִית הָעַיִן כְּשֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בַּחֲפָצִים שֶׁל נָכְרִי, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה:

ה וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לוֹ לְמְחוֹת בּוֹ. וְכֵן מֻתָּר לִמְחוֹת בְּנָכְרִי שֶׁבָּא לְהוֹסִיף שֶׁמֶן שֶׁלּוֹ בְּנֵר הַדּוֹלֵק, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם כִּבּוּי שֶׁעַל יְדֵי מְחָאָתוֹ גּוֹרֵם מְהִירוּת הַכִּבּוּי. וּכְשֶׁמִּחָה בְּנָכְרִי הַמַּדְלִיק מִשֶּׁלּוֹ, בֵּין בְּבֵיתוֹ בֵּין בְּבֵית הַנָּכְרִי וְלֹא הִשְׁגִּיחַ בּוֹ — מֻתָּר לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲרִים בִּמְחָאָתוֹ:

ו וְכָל זֶה כְּשֶׁהִדְלִיק בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אִם הִדְלִיק בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ אוֹ בִּשְׁבִיל נָכְרִי אַחֵר — מֻתָּר לְכָל יִשְׂרָאֵל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ אֲפִלּוּ הַנֵּר שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין גּוֹזְרִים שֶׁמָּא יֹאמַר לַנָּכְרִי שֶׁיַּדְלִיק בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ אוֹ בִּשְׁבִיל נָכְרִי אַחֵר.

וְכֵן אִם הִדְלִיק לְצֹרֶךְ חוֹלֶה אֲפִלּוּ שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, אוֹ לְצֹרֶךְ קְטַנִּים שֶׁדַּיָּנָם כְּחוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה לְכָל דָּבָר — מֻתָּר לַבְּרִיאִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ, שֶׁאֵין כַּאן גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר לַנָּכְרִי לְהַדְלִיק בִּשְׁבִיל הַחוֹלֶה, שֶׁהֲרֵי דָּבָר מֻתָּר הוּא אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה:

ז יִשְׂרָאֵלִים וְנָכְרִים שֶׁהֵסַבּוּ יַחַד וּבָא נָכְרִי וְהִדְלִיק לָהֶם נֵר, אִם רֹב הַמְּסֻבָּה נָכְרִים — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ. וְאִם רֻבָּהּ יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ, שֶׁמִּן הַסְּתָם מִתְכַּוֵּן הַמַּדְלִיק לְצֹרֶךְ הָרֹב. וְאִם מֻחֲצָה יִשְׂרָאֵל וּמֻחֲצָה נָכְרִים — גַּם כֵּן אָסוּר, שֶׁמִּן הַסְּתָם הוּא מְכַוֵּן לְצֹרֶךְ שְׁנֵיהֶם. וְאַף אִם סָפֵק לְאֵיזֶה מֵהֶם מַדְלִיק — הוֹלְכִים לְהַחֲמִיר בְּסָפֵק זֶה.

וְכָל זֶה כְּשֶׁמַּדְלִיק סְתָם, שֶׁמִּן הַסְּתָם כַּוָּנָתוֹ בִּשְׁבִיל הַמְסֻבִּין, אֲבָל אִם יֵשׁ הוֹכָחָה שֶׁמַּדְלִיק בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ (מִיָּד), אַף עַל פִּי שֶׁהָרֹב יִשְׂרָאֵל — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ. וְכֵן אִם יֵשׁ הוֹכָחָה שֶׁמַּדְלִיק בִּשְׁבִיל נָכְרִי אַחֵר.

אֲבָל אִם יֵשׁ הוֹכָחָה שֶׁמַּדְלִיק לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל וּלְצֹרֶךְ נָכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁהָרֹב נָכְרִים — אָסוּר:

ח בְּקָצַת מְקוֹמוֹת נָהֲגוּ רַבִּים לְהָקֵל בַּאֲמִירָה לְהַנָּכְרִי לְהַדְלִיק נֵרוֹת לְצֹרֶךְ סְעֻדָּה כְּשֶׁנִּכְבּוּ הַנֵּרוֹת וְאִי אֶפְשָׁר לֶאֱכוֹל בַּחֹשֶׁךְ. וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ זְכוּת עַל שֶׁלֹּא מִחוּ בְּיָדָם חֲכָמִים, לְפִי שֶׁסּוֹמְכִין עַל מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל שִׁבּוּת שֶׁל אֲמִירָה לְנָכְרִי בִּמְקוֹם מִצְוָה אֲפִלּוּ

לוֹמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה גְמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נֵר אֶחָד דָּלוּק עֲדַיִן וְיכוֹלִים לֶאֱכוֹל אֶצְלוֹ — אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי שֶׁיַּדְלִיק עוֹד, שֶׁאֵין כַּאן מִצְוָה כָּל כָּךְ לְדָחוֹת בִּשְׁבִילָהּ שְׁבוּת שֶׁל אֲמִירָה לְנָכְרִי.

(וְאִם הִדְלִיק מֵעַצְמוֹ — מֻתָּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ אַף לְאַחַר שֶׁכְּבָה הָרִאשׁוֹן, כֵּיוָן שֶׁעֹנֶג שַׁבָּת תְּלוּי בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

אֲבָל כָּל אָדָם צָרִיךְ לְהַחֲמִיר לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא לוֹמַר לְנָכְרִי לְהַדְלִיק נֵר אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ וְאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל סְעֻדַּת שַׁבָּת, לְפִי שֶׁרַבּוּ הָאוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ שְׁבוּת בִּמְקוֹם מִצְוָה, אֶלָּא שְׁבוּת דִּשְׁבוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז, וְדִבְרֵיהֶם עִקָּר, לְפִיכָךְ אֵין לְהָקֵל כְּלָל בָּזֶה אֶפִלּוּ לְצֹרֶךְ גָּדוֹל, אֶלָּא שֶׁאֵין לִמְחוֹת בְּהַמְקִלִּין, שֶׁמּוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים:

ט אֲבָל לוֹמַר לַנָּכְרִי שֶׁיָּבִיא לוֹ נֵר הַדָּלוּק כְּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר — יֵשׁ מַתִּירִים אֲפִלּוּ אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹעֲדוֹ, בֵּין נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה וְחֵלֶב, בֵּין נֵר שֶׁל שֶׁמֶן, לְפִי שֶׁטִּלְטוּל הַנֵּר אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ט, וְכָל מֻקְצֶה מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּטִלְטוּל מִן הַצַּד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א, וְכֵיוָן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ הָיָה יָכוֹל לְהָבִיא הַנֵּר לְכַאן בְּהֶתֵּר בְּטִלְטוּל מִן הַצַּד, כְּגוֹן בַּאֲחוֹרֵי יָדָיו, אוֹ בֵּין אֶצְיְלֵי יָדָיו, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, כְּשֶׁמְּבִיאוֹ הַנָּכְרִי בְּאִסּוּר בְּטִלְטוּל גָּמוּר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁלֹּא אָסְרוּ לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי בְּשַׁבָּת אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁאֵין שׁוּם הֶתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ.

וְאֵין לְהוֹרוֹת הֶתֵּר זֶה אֶלָּא לִבְנֵי תוֹרָה, אֲבָל לְעַמֵּי הָאָרֶץ אֵין לְהַתִּיר, שֶׁלֹּא יִתְרַגְּלוּ בַּאֲמִירָה לְנָכְרִי וִידַמּוּ דָּבָר לְדָבָר וְיָקֵלּוּ יוֹתֵר:

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּבִיאוֹ לְכַאן כְּדֵי לֵהָנוֹת כַּאן לְאוֹרוֹ, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לַמָּקוֹם שֶׁהָיָה הַנֵּר עוֹמֵד שָׁם, אֲבָל אָסוּר לְטַלְטֵל עַל יְדֵי נָכְרִי כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגָּנֵב, לְפִי שֶׁטִּלְטוּל זֶה הוּא לְצֹרֶךְ הַנֵּר שֶׁהוּא מֻקְצֶה, וְאֵין הֶתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לְטַלְטֵל מֻקְצֶה אֲפִלּוּ בְּטִלְטוּל מִן הַצַּד כְּשֶׁטִּלְטוּלוֹ הוּא בִּשְׁבִיל הַמֻּקְצֶה עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א.

(וְאַף שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם שֶׁכָּל טִלְטוּל מִן הַצַּד שֶׁהוּא עַל יְדֵי גּוּפוֹ שֶׁלֹּא בְּיָדָיו יָכוֹל לְטַלְטְלוֹ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ הַמֻּקְצֶה, וּשְׁאָר טִלְטוּל מִן הַצַּד שֶׁהָיָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שֶׁבְּיָדָיו אֵין הֶתֵּר אֶלָּא כְּשֶׁמְּטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ אֲבָל לֹא כְּשֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּגוּף הַמֻּקְצֶה, וְאִם כֵּן זֶה

הַנֵּר אִם יְסַלְטְלֶנּוּ עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שֶׁבְּיָדָיו לֹא יוּכַל לְסַלְטְלוֹ כְּדֵי לֵהָנוֹת מֵאוֹרוֹ כַּאן בְּמָקוֹם שֶׁמְּבִיאוֹ, וְגַם אִי אֶפְשָׁר כְּלָל לַהֲבִיאוֹ עַל יְדֵי הַסְּלְטוּל מִן הַצַּד שֶׁל דָּבָר אַחֵר שֶׁבְּיָדָיו, וְאִם יְסַלְטְלֶנּוּ עַל יְדֵי גּוּפוֹ כְּגוֹן בַּאֲחוֹרֵי יָדָיו אוֹ בֵּין אֲצִילֵי יָדָיו וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה יָכוֹל לְסַלְטְלוֹ אַף בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִגָּנֵב — אַף עַל פִּי כֵן אֵין לְהַתִּיר לוֹמַר לְנָכְרִי שֶׁיְּצַנְיְעֶנּוּ, לְפִי שֶׁאוֹתָם הַמַּתִּירִים טִלְטוּל כְּדַרְכּוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי כְּשֶׁיֵּשׁ הֶתֵּר לְיִשְׂרָאֵל מִן הַצַּד — הֵם סוֹבְרִים שֶׁאַף עַל יְדֵי גּוּפוֹ אֵין הֶתֵּר לְסַלְטֵל לְצֹרֶךְ הַמַּקְצֶה עַצְמוֹ, אֶלָּא כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּגוּף הַמַּקְצֶה, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְמְקוֹמוֹ, וְאֵין לְהָקֵל יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהֵם עַצְמָם מְקִלִּים):

יא אִם אוֹמֵר אָדָם לְעַבְדּוֹ וּלְשִׁפְחָתוֹ לֵילֵךְ עִמּוֹ לַחוּץ בַּלַּיְלָה וּמַדְלִיקִים הַנֵּר מֵעַצְמָן, אַף עַל פִּי שֶׁגַּם הֵם צְרִיכִין לְנֵר זֶה וּמִתְכַּוְּנִים לְצֹרֶךְ עַצְמָן בִּלְבָד — אֵין זֶה נִקְרָא לְצֹרֶךְ נָכְרִי, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר הַהֲלִיכָה הִיא לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל וּבִשְׁבִילוֹ, וּלְפִיכָךְ (צָרִיךְ לִמְחוֹת בָּם שֶׁלֹּא יַדְלִיקוּ אִם הַנֵּר שֶׁלּוֹ, וְאִם לֹא מִחָה בָּהֶם וְהִדְלִיקוּהוּ) — אָסוּר לֵילֵךְ עִמָּהֶם לַחוּץ עַד שֶׁיְּנִיחוּ הַנֵּר בַּבַּיִת, שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מֵאוֹר הַנֵּר שֶׁהֻדְלַק בִּשְׁבִיל הֲלִיכָתוֹ, אֶפִלּוּ הַנֵּר שֶׁל נָכְרִי. (וְאִם מִחָה בָּם וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ בּוֹ וְהִדְלִיקוּ — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ אִם אֵינוֹ מַעֲרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה):

יב אֲבָל נֵר שֶׁמַּדְלֶקֶת הַשִּׁפְחָה לְהַדִּיחַ כְּלֵי אֲכִילָה לְאוֹרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֲדָחָה זוֹ הִיא לְצֹרֶךְ הַיִּשְׂרָאֵל — אֵין הַדְלָקָה זוֹ נִקְרָא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְאֵין גּוּף הַיִּשְׂרָאֵל נֶהֱנֶה (מִנֵּר זֶה) (מֵהֲדָחָה זוֹ), אֶלָּא שֶׁכֵּלִים שֶׁלּוֹ מוּדָחִים וְהִיא חַיֶּבֶת לַהֲדִיחָם — לְצָרְכָּהּ הִיא מַדְלֶקֶת, וְאֵין צָרִיךְ לְמְחוֹת בָּהּ, וּמֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר נֵר זֶה:

יג וְכָל זֶה בְּנֵר, אֲבָל בִּמְדוּרָה שֶׁעָשָׂאָהּ נָכְרִי אֲפִלּוּ לְצָרְכּוֹ בִּלְבָד, אוֹ לְצֹרֶךְ חוֹלֶה אֲפִלּוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה — אָסוּר לְבָרְיא לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְבֶּה הַנָּכְרִי עֵצִים בִּשְׁבִילוֹ אִם יִהְיֶה מֻתָּר לוֹ לְהִתְחַמֵּם בָּהּ. וְאֵינָהּ דּוֹמָה לְנֵר, שֶׁאֵין שָׁם חֲשָׁשׁ שֶׁיְּרַבֶּה בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁנֵּר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּמְדוּרָה, שֶׁכָּל מַה שֶּׁמִּתְרַבִּים בְּנֵי אָדָם הַמִּתְחַמְּמִים בָּהּ צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בָּהּ עֵצִים לְהַרְחִיבָהּ. אֲבָל אִם חִמֵּם אֶת בֵּית הַחֹרֶף לְצָרְכּוֹ אוֹ לְצֹרֶךְ חוֹלֶה — מֻתָּר לְבָרְיא לֵילֵךְ מִבֵּית הַקַּיִץ לְבֵית הַחֹרֶף לְהִתְחַמֵּם בּוֹ, שֶׁאֵין לְחוּשׁ שֶׁמָּא יַרְבֶּה לְחַמֵּם בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁחִמּוּם לְאֶחָד חִמּוּם לְמֵאָה.

וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בִּמְדוּרָה, וְאֵין גּוֹזְרִים שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאַף אִם לֹא הָיָה

מַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ הָיָה נֶהֱנֶה קְצָת מֵהַמְּדוּרָה. וְאַף שֶׁעַל יְדֵי רִבּוּי הָעֵצִים נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ בְּרֶוַח — אֵין תּוֹסֶפֶת הֲנָאָה זוֹ כְּדַאי לְגָזוֹר בִּשְׁבִילָהּ שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ לְהַרְבּוֹת בִּשְׁבִילוֹ עֵצִים.

וְאַף אִם עָשָׂה הַנָּכְרִי מְדוּרָה קְטַנָּה לְצָרְכּוֹ בִּלְבָד, אוֹ לְצָרֶךְ חוֹלֶה, וְאַחַר כָּךְ בָּא זֶה לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ וְהוֹסִיף הַנָּכְרִי עֵצִים בִּשְׁבִילוֹ מִדַּעַת עַצְמוֹ — אֵין הוֹסָפָה זוֹ אוֹסֶרְתּוֹ לְהִתְחַמֵּם שָׁם, כֵּיוָן שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהִתְחַמֵּם שָׁם קְצָת אַף בְּלֹא הוֹסָפָה זוֹ.

וְכֵן אִם הָיְתָה הַמְּדוּרָה דּוֹלֶקֶת מִבְּעוֹד יוֹם וּבְשַׁבָּת הוֹסִיף בָּהּ הַנָּכְרִי עֵצִים בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — מֻתָּר לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ.

(רַק שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִזָּהֵר בְּכָל זֶה לְמָחוֹת בּוֹ אִם הָעֵצִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר).

וּלְעֵת הַצֹּרֶךְ יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

יד וּמִכָּל מָקוֹם, אִם כְּבָר כָּלוּ עֵצִים שֶׁהֶדְלִיקוּ מִבְּעוֹד יוֹם אוֹ לְצָרֶךְ נָכְרִי אוֹ לְצָרֶךְ חוֹלֶה, וְאֵין דּוֹלְקִים בְּמְדוּרָה זוֹ אֶלָּא הָעֵצִים שֶׁהוֹסִיף בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ. וְכֵן אִם הָיָה נֵר דּוֹלֵק מִבְּעוֹד יוֹם אוֹ לְצָרֶךְ נָכְרִי אוֹ לְצָרֶךְ חוֹלֶה וּבָא נָכְרִי וְהוֹסִיף עוֹד נֵר בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אֵין הֶתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ אֶלָּא בְּעוֹד שֶׁהַנֵּר הָרִאשׁוֹן דּוֹלֵק, אֲבָל לְאַחַר שֶׁכָּבָה הָרִאשׁוֹן אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר הַשֵּׁנִי. וְכֵן אִם הוֹסִיף שֶׁמֶן בְּנֵר הַדּוֹלֵק — אֵין הֶתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ אֶלָּא עַד בִּכְדֵי שֶׁיִּכְלֶה הַשֶּׁמֶן שֶׁהָיָה בְּנֵר בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ אָסוּר.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וּמַתִּירִין בֵּין בִּמְדוּרָה, בֵּין בְּנֵר, בֵּין בְּהוֹסֶפֶת הַשֶּׁמֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, דְּכֵיוָן שֶׁבִּתְחִלָּה כְּשֶׁעָשָׂה הַנָּכְרִי הָאִסּוּר בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל הָיָה מֻתָּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ — לֹא יָצָא מִדֵּי הֶתֵּרוֹ לְעוֹלָם, אַף לְאַחַר שֶׁכָּלוּ עֵצִים הָרִאשׁוֹנִים, אוֹ הַנֵּר הָרִאשׁוֹן, אוֹ הַשֶּׁמֶן הָרִאשׁוֹן.

וּבְמָקוֹם צֹרֶךְ גָּדוֹל, דְּהַיְנוּ שֶׁעֹנֶג שַׁבָּת תָּלוּי בְּזֶה — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל:

טו וְכָל הָאִסּוּרִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּחָמוּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה אוֹ בֵּית הַחֹרֶף אֵינָן אֶלָּא בָּאֲרָצוֹת שֶׁאֵינָן קָרוֹת, אֲבָל בַּאֲרָצוֹת הַקָּרוֹת כְּמוֹ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ — מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה בְּשַׁבִּיל יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם שֶׁהַקֹּר גָּדוֹל, וְכֵן לוֹמַר לוֹ לְחַמֵּם אֶת בֵּית הַחֹרֶף, לְפִי שֶׁהַכֹּל הֵם כְּחוֹלִים אֵצֶל הַקֹּר הַגָּדוֹל. אֲבָל בְּיוֹם שֶׁאֵין הַקֹּר גָּדוֹל כָּל כָּךְ, אִם אֵין לוֹ קְטַנִּים שֶׁמְּצַטְעֲרִים הַרְבֵּה — אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה אוֹ לְחַמֵּם בֵּית הַחֹרֶף.

וְאִם עוֹשֶׂה מְדוּרָה מֵעַצְמוֹ מֵעֲצֵי יִשְׂרָאֵל — צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ. וְאִם לֹא מִחָה — אָסוּר לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ.

וְאִם חִמֵּם בֵּית הַחֹרֶף מֵעַצְמוֹ בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל מֵעֲצֵי יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לִכָּנֵס בּוֹ כְּדֵי לְהִתְחַמֵּם. אֲבָל אִם הוּא דָּר בּוֹ — אֵין צָרִיךְ לָצֵאת מִמֶּנּוּ:

טז אִם שָׂכַר הַנָּכְרִי שֶׁיְּסַיְּקֶנּוּ לוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם כָּל יְמוֹת הַחֹרֶף, וְהִסִּיקוֹ גַּם בְּשַׁבָּת כְּשֶׁאֵין הַקֹּר גָּדוֹל — הֲרֵי זֶה כְּעוֹשֶׂה מֵעַצְמוֹ וְאֵין צָרִיךְ לָצֵאת מִבֵּיתוֹ, אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִמְחוֹת בּוֹ:

יז וְהַנּוֹהֲגִים הֶתֵּר אַף בְּיוֹם שֶׁאֵין הַקֹּר גָּדוֹל, מִכָּל מָקוֹם אֵין מוֹחִין בְּיָדָם, שֶׁמּוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים,

וְאַף בְּיוֹם שֶׁהַקֹּר גָּדוֹל אֵין לְחַמֵּם בֵּית הַחֹרֶף שְׁנֵי פְּעָמִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, כִּי דַּי בַּמָּה שֶׁהִסִּיק הַתַּנּוּר פַּעַם רִאשׁוֹן בַּבֹּקֶר. וּמִכָּל מָקוֹם, הַכֹּל לְפִי הַקֹּר וּלְפִי בֵּית הַחֹרֶף אִם מַמְשִׁיךְ הַחֹם זְמַן מְרֻבֶּה, וְהֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ:

סימן רעז

א **שֶׁלֹּא לְגָרוֹם כִּבּוּי הַנֵּר וּבוֹ ח' סְעִיפִים:**

נֵר דּוֹלֵק שֶׁהוּא מֻנָּח קָרוֹב אֶל הַדֶּלֶת (נֶגֶד פְּתִיחַת הַדֶּלֶת מַמָּשׁ), בְּעָנְיָן שֶׁכְּשֶׁיִּפְתְּחוּ הַדֶּלֶת יוּכַל לִכְבּוֹת אִם יְנַשֵּׁב הָרוּחַ מִבַּחוּץ — אָסוּר לִפְתּוֹחַ הַדֶּלֶת כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁמָּא יְכַבֶּנּוּ הָרוּחַ. וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכִבּוּי, וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן מֻתָּר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאִם יְנַשֵּׁב הָרוּחַ אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְכַבֶּה, וּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת הוּא", לְפִיכָךְ אַף בְּשָׁעָה שֶׁאֵין רוּחַ מְנַשֵּׁב בַּחוּץ אָסוּר לִפְתֹּחַ, שֶׁמָּא יַתְחִיל לְנַשֵּׁב מִיָּד שֶׁיַּתְחִיל לִפְתּוֹחַ.

וַאֲפִלּוּ אִם הַנֵּר הוּא מֻנָּח אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת, כְּגוֹן דֶּלֶת שֶׁנִּפְתַּחַת לִפְנִים וּמֵאַחֲרֶיהָ מֻנָּח בַּבַּיִת נֵר דָּלוּק — אָסוּר לִפְתֹּחַ אִם הַנֵּר הוּא קָרוֹב לַדֶּלֶת וְהוּא (מְכֻוָּן נֶגֶד פְּתִיחַת הַדֶּלֶת מַמָּשׁ, דְּהַיְנוּ נֶגֶד הֶחָלָל שֶׁבֵּין הַדֶּלֶת לַמְּזוּזָה שֶׁהַצִּירִים קְבוּעִים בָּהּ מִבִּפְנִים, שֶׁחָלָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי פְּתִיחַת הַדֶּלֶת).

אֲבָל אִם הַדֶּלֶת פְּתוּחָה כְּבָר — מֻתָּר לְנַעֲלָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִכְבֶּה הַנֵּר, וְאֵין בְּזֶה מִשּׁוּם גְּרַם הַבְעָרָה. וְכֵן הַחַלּוֹן שֶׁכְּנֶגֶד נֵר שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן — מֻתָּר לְנָעֲלוֹ, וְאָסוּר לְפָתְחוֹ, אִם הַנֵּר קָרוֹב אֵלָיו קְצָת:

ב וְאִם הַנֵּר קָבוּעַ בַּכֹּתֶל אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת — אָסוּר לִפְתּוֹחַ הַדֶּלֶת כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל, שֶׁמָּא תְּהֵא הַדֶּלֶת נוֹקֶשֶׁת בַּנֵּר שֶׁאֲחוֹרֶיהָ וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תְּכַבֶּנּוּ כְּשֶׁתִּנָּקֵשׁ בּוֹ, וּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ הוּא", אֶלָּא יְזַהֵר לִפְתּוֹחַ בְּנַחַת שֶׁלֹּא תִּגַּע הַדֶּלֶת בַּנֵּר שֶׁאֲחוֹרֶיהָ, אֲבָל לְנַעֲלָהּ מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן.
וְאִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁיִּנָּעוֹל בְּחֹזֶק כְּדַרְכּוֹ תִּנָּקֵשׁ הַדֶּלֶת עַל הַמְּזוּזָה בְּחֹזֶק כָּל כָּךְ עַד שֶׁתִּנָּדֵד כָּל הַכֹּתֶל וּתְנַדְנֵד נֵר הַקָּבוּעַ בּוֹ, וְיִתְקָרֵב קְצָת הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר אֵצֶל הַפְּתִילָה, וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מַבְעִיר, אוֹ יִתְרַחֵק קְצָת מִמֶּנָּה, וְיֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם מְכַבֶּה.
צָרִיךְ לִזָּהֵר בֵּין בִּפְתִיחָה בֵּין בִּנְעִילָה שֶׁתְּהֵא בְּנַחַת (בְּעִנְיַן שֶׁלֹּא יְהֵא "פְּסִיק רֵישֵׁהּ"), אַף אִם הַנֵּר רָחוֹק מֵהַדֶּלֶת:

ג וְאִם הַנֵּר קָבוּעַ בַּדֶּלֶת עַצְמָהּ, אִם הוּא שֶׁל שֶׁמֶן — אָסוּר לִפְתּוֹחַ אוֹ לִנְעוֹל הַדֶּלֶת כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל, שֶׁעַל יְדֵי הַפְּתִיחָה וּנְעִילָה כְּדַרְכּוֹ — אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתְקָרֵב קְצָת הַשֶּׁמֶן אֶל הַפְּתִילָה (וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מַבְעִיר), אוֹ יִתְרַחֵק קְצָת מִמֶּנּוּ (וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם מְכַבֶּה), אֶלָּא פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בְּנַחַת בְּעִנְיַן שֶׁלֹּא יְהֵא "פְּסִיק רֵישֵׁהּ".
וְאֵין אִסּוּר בְּטִלְטוּל הַדֶּלֶת מִשּׁוּם הַנֵּר הַמֻּקְצֶה הַקָּבוּעַ בָּהּ, לְפִי שֶׁהַדֶּלֶת לֹא נַעֲשֵׂית בָּסִיס לַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה, שֶׁמְּשַׁמֶּשֶׁת לַבַּיִת, וּבְטֵלָה אֶצְלוֹ וְלֹא לְהַנֵּר.
וְאִם הוּא נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה וְכֵיוֹצֵא בּוֹ — מֻתָּר לִפְתּוֹחַ וְלִנְעוֹל כְּדַרְכּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּעִנְיָן (שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ) שֶׁיִּכָּבֶה לְגַמְרֵי אִם לֹא יְזַהֵר לִפְתּוֹחַ וְלִנְעוֹל בְּנַחַת. אֲבָל אִם יִפּוֹל עַל יְדֵי כָּךְ לָאָרֶץ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.
וְכֵן אִם הַנֵּר הוּא אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת, וְהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְהָרוּחַ שֶׁמְּבַחוּץ (כְּגוֹן שֶׁהַדֶּלֶת נִפְתָּח מֵחָדָר לְחָדָר), אֶלָּא שֶׁיִּכָּבֶה מֵחֲמַת הַדֶּלֶת עַצְמָהּ שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת עָלָיו אִם פְּתָחָהּ כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל — צָרִיךְ לִזָּהֵר לְפָתְחָהּ בְּנַחַת (בְּעִנְיַן שֶׁלֹּא יְהֵיֶה "פְּסִיק רֵישֵׁהּ"):

ד אָסוּר לִפְתּוֹחַ הַדֶּלֶת כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה הַקְּרוֹבָה קְצָת אֶל הַדֶּלֶת אִם הָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת מִבַּחוּץ, שֶׁהָרוּחַ מְבַעֶרֶת הַמְּדוּרָה יוֹתֵר, וַאֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא רוּחַ מְצוּיָה שֶׁאֵינָהּ מְבַעֶרֶת בְּוַדַּאי אֶת הַמְּדוּרָה, גְּזֵרָה מִשּׁוּם רוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה שֶׁהִיא מְבַעֶרֶת בְּוַדַּאי, וּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ" הוּא.
אֲבָל אִם הָיְתָה פְּתוּחָה כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה — מֻתָּר לְסָגְרָהּ, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם מְכַבֶּה:

ה הִנִּיחַ נֵר עַל גַּבֵּי טַבְלָא מִבְּעוֹד יוֹם וְשָׁכַח לְסַלְּקוֹ מִמֶּנָּה קוֹדֶם שֶׁחָשְׁכָה, וְנִצְרְכָה לוֹ הַטַּבְלָא לְטַלְטְלָהּ וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּשַׁבָּת — מְנַעֵר אֶת הַטַּבְלָא וְהַנֵּר נוֹפֵל מֵעָלֶיהָ עַל הָאָרֶץ, וּמְטַלְטְלָהּ לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְכַבּוֹת הַנֵּר בְּנִעוּר זֶה, וְאַף אִם נִכְבֶּה מֵאֵלָיו עַל יְדֵי נְפִילָתוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן הוּא, וְאֵין כַּאן "פְּסִיק רֵישֵׁהּ", שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִכְבֶּה עַל יְדֵי כָךְ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁכְּבָר כָּלָה הַשֶּׁמֶן מֵהַנֵּר וְלֹא נִשְׁאַר בּוֹ רַק פְּתִילָה דּוֹלֶקֶת, אוֹ שֶׁהוּא נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, אֲבָל נֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֶׁמֶן — אָסוּר לְנַעֵר הַטַּבְלָא לְהַפִּילוֹ מֵעָלֶיהָ, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתְקָרֵב הַשֶּׁמֶן קְצָת אֶל הַפְּתִילָה וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מַבְעִיר, אוֹ יִתְרַחֵק קְצָת מִמֶּנּוּ וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם מְכַבֶּה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם יִשְׁפּוֹךְ מִמֶּנּוּ קְצָת.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְנַעֲרָהּ, שֶׁכָּל "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" מֻתָּר עַל יְדֵי נָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ג. וּלְפִיכָךְ אַף בְּנֵר שֶׁל שַׁעֲוָה וְכֵיוֹצֵא בּוֹ — טוֹב שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה הַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא עַל יְדֵי נָכְרִי אִם אֶפְשָׁר בְּקַל לִמְצוֹא נָכְרִי, אוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ לַטַּבְלָא כָּל כָּךְ.

וְאִם צָרִיךְ לְמָקוֹם הַטַּבְלָא — יָכוֹל לְטַלְטְלָהּ עִם הַנֵּר שֶׁעָלֶיהָ אֲפִלּוּ הוּא שֶׁל שֶׁמֶן לְאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ט:

ו וְכָל זֶה כְּשֶׁשָּׁכַח לְסַלֵּק הַנֵּר מֵהַטַּבְלָא קֹדֶם כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, שֶׁלָּכֵן לֹא נַעֲשֵׂית הַטַּבְלָא בָּסִיס לְדָבָר הַמֻּקְצֶה, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ מְשַׁמֶּשֶׁת אֶז לַנֵּר מִדַּעַת בַּעַל הַבַּיִת, אֶלָּא מֵחֲמַת שִׁכְחָתוֹ.

אֲבָל אִם מִדַּעְתּוֹ הִנִּיחַ הַנֵּר עַל הַטַּבְלָא שֶׁיִּהְיֶה עָלֶיהָ בִּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת — הֲרֵי נַעֲשֵׂית בָּסִיס לְהַנֵּר, וּמֻתָּר לְנַעֲרָהּ אֲפִלּוּ בְּטַלְטוּל כָּמוֹהוּ, לְפִיכָךְ אָסוּר לְנַעֲרָהּ, אַף אִם הַנֵּר הוּא שֶׁל שַׁעֲוָה וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, וְאַף אִם צָרִיךְ לְמָקוֹם הַטַּבְלָא. אֲבָל מֻתָּר לִגַּע בַּטַּבְלָא, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לִגַּע בְּכָל מֻקְצֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח. וְעַל יְדֵי נָכְרִי מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ וּלְנַעֲרָהּ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ו.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת בָּסִיס אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה דַּעְתּוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַנֵּר עָלֶיהָ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אֲבָל אִם הָיָה דַּעְתּוֹ לְסַלְּקוֹ אַחַר כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת עַל יְדֵי נָכְרִי, אוֹ עַל יְדֵי נָעוּר, אוֹ שְׁאָר טַלְטוּל מִן הַצַּד — הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְנַעֲרָהּ אִם הַנֵּר שֶׁל שַׁעֲוָה וְכֵיוֹצֵא בּוֹ.

וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּמָקוֹם הֶפְסֵד, כְּגוֹן נֵר שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁנָּפַל עַל הַשֻּׁלְחָן

וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יִשְׁרֹף הַשֻּׁלְחָן — יְנַעֵר הַשֻּׁלְחָן וְהַנֵּר נוֹפֵל מֵעָלָיו אִם הוּא שֶׁל שַׁעֲוָה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אִם הָיְתָה דַּעְתּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לְסַלְקוֹ מֵעַל הַשֻּׁלְחָן בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי נָכְרִי אוֹ עַל יְדֵי טִלְטוּל מִן הַצַּד.

וְאִם נָפַל הַנֵּר עַל הַמַּפָּה שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן, אַף עַל פִּי שֶׁהַנֵּר הָיָה עוֹמֵד עָלֶיהָ בְּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת — לֹא נַעֲשֵׂית הַמַּפָּה בָּסִיס לוֹ לְדִבְרֵי הַכֹּל, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ט, וְיָכוֹל לְנַעֲרָהּ שֶׁיִּפּוֹל הַנֵּר מֵעָלֶיהָ, אוֹ שְׁאָר מַקָּצָה שֶׁנָּפַל עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם הֶפְסֵד אִם לֹא יְנַעֵר.

וְאַף אִם נָפַל הַנֵּר אוֹ שְׁאָר מַקָּצָה שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁנַּעֲשָׂה בָּסִיס לְהַנֵּר, שֶׁהָיָה מֻנָּח עָלָיו בְּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם אִם הָיָה מֻנָּח עַל הַשֻּׁלְחָן בְּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת, דְּהַיְנוּ בְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת, גַּם לֶחֶם (שֻׁלְצֻרְךְ הַשַּׁבָּת) — הֲרֵי נַעֲשָׂה בָּסִיס לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר בְּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת. וְאַף לְאַחַר שֶׁסִּלְקוּ הַלֶּחֶם מִמֶּנּוּ — לֹא נַעֲשָׂה בָּסִיס לְהַנֵּר בִּלְבַדּוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא כְּבָר אַחַר כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת. וּלְפִיכָךְ יָכוֹל לְנַעֲרוֹ לְהַפִּיל מֵעָלָיו הַנֵּר וּשְׁאָר מַקָּצָה לְטַלְטְלוֹ אַחַר כָּךְ כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה.

וְכֵן אִם הָיוּ מֻנָּחִים עָלָיו בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵינָם מַקָּצִים, וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ (הַלֶּחֶם אוֹ) שְׁאָר הַדְּבָרִים חֲשׁוּבִים יוֹתֵר מִן דְּלֵקַת הַנֵּר, דְּהַיְנוּ מִן הַשַּׁלְהֶבֶת שֶׁהַנֵּר נַעֲשָׂה בָּסִיס אֵלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ט.

וְאִם צָרִיךְ לְגוּף הַשֻּׁלְחָן לְטַלְטְלוֹ לְמָקוֹם אַחֵר, אִם אֶפְשָׁר לְנַעֵר מִמֶּנּוּ הַנֵּר (כְּגוֹן שֶׁאֵין צָרִיךְ עוֹד לְנֵר זֶה) — יְנַעֲרֶנּוּ מִמֶּנּוּ מִתְּחִלָּה עַל יְדֵי שֶׁיַּטֶּה הַשֻּׁלְחָן וְיִפּוֹל הַנֵּר מֵעָלָיו, וְאַחַר כָּךְ יְטַלְטְלֶנּוּ לְמָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְנַעֵר (כְּגוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ עוֹד לְנֵר זֶה בַּמָּקוֹם הָאַחֵר, אוֹ שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ הֶפְסֵד בְּנִעוּר זֶה שֶׁלֹּא יִשְׁבֹּר הַנֵּר) — רַשַּׁאי לְטַלְטְלֶנּוּ בְּעוֹד הַנֵּר עָלָיו, הוֹאִיל וְלֹא נַעֲשָׂה בָּסִיס לוֹ בִּלְבַדּוֹ בְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת.

וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ צָרִיךְ עוֹד לַנֵּר, אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לִמְקוֹם הַשֻּׁלְחָן, וְאִם יְנַעֵר שָׁם הַנֵּר לֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת חֻפְצוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם — מֻתָּר לְטַלְטֵל הַשֻּׁלְחָן עִם הַנֵּר שֶׁעָלָיו לְמָקוֹם אַחֵר, הוֹאִיל וְלֹא נַעֲשָׂה הַשֻּׁלְחָן בְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת בָּסִיס לְאִסּוּר בִּלְבַדּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר כָּל זֶה בְּסִמָּן ש"ט וְש"י, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּינִים אֵלּוּ וְטַעֲמֵיהֶם:

ז מֻתָּר לְהַנִּיחַ נֵר שֶׁל שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם עַל גַּבֵּי אִילָן וְיִדְלוֹק שָׁם בְּשַׁבָּת. אֲבָל אֵין מַנִּיחִין נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב דּוֹלֵק עַל הָאִילָן אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲלֶה בָּאִילָן בְּיוֹם טוֹב לְטוֹל מִמֶּנּוּ הַנֵּר, וְנִמְצָא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמֻחְבָּר לַקַּרְקַע בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהוּא אָסוּר מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ו. אֲבָל בְּשַׁבָּת אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַעֲלֶה עָלָיו לִטּוֹל הַנֵּר לְאַחַר שֶׁיִּכְבֶּה, שֶׁהֲרֵי הוּא אָסוּר בְּטִלְטוּל אַף לְאַחַר שֶׁיִּכְבֶּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ט:

ח מֻתָּר לִכְפּוֹת קְעָרָה שֶׁל חֶרֶס עַל גַּבֵּי הַנֵּר בְּשַׁבִּיל שֶׁלֹּא יֶאֱחוֹז הָאוּר בַּקּוֹרָה, שֶׁמַּה שֶּׁהוּא מְטַלְטֵל הַקְּעָרָה בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל הַצָּלַת הַקּוֹרָה הָאֲסוּרָה בְּטִלְטוּל בְּשַׁבָּת — אֵין בָּזֶה שׁוּם אִסּוּר כְּלָל. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר לִכְפּוֹתָהּ עַל הַנֵּר כְּדֵי לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ מְעַט אֲוִיר תַּחְתֶּיהָ, שֶׁאִם לֹא כֵּן יִכְבֶּה הַנֵּר:

סימן רעח

א **שֶׁיָּכוֹל לְכַבּוֹת הַנֵּר בְּשְׁבִיל הַחוֹלֶה וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

מֻתָּר לְכַבּוֹת אֶת הַנֵּר בִּשְׁבִיל הַחוֹלֶה שֶׁיִּישַׁן, אִם הוּא חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה אִם לֹא יִישַׁן. וְכֵן מִי שֶׁמִּתְיָרֵא מִפְּנֵי לִסְטִים שֶׁלֹּא יַהַרְגוּהוּ — מֻתָּר לְכַבּוֹת הַנֵּר שֶׁלֹּא יִרְאוּהוּ, שֶׁפִּקּוּחַ נֶפֶשׁ דּוֹחֶה שַׁבָּת אֲפִלּוּ בַּחֲשַׁשׁ סְפֵק סַכָּנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח.

אֲבָל אִם אֵין שָׁם חֲשַׁשׁ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת אֶלָּא סַכָּנַת מָמוֹן, וְכֵן בִּשְׁבִיל חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה — אָסוּר לְכַבּוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאִם כִּבָּה — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּמִלְאכָה הַצְּרִיכָה לְגוּפָהּ, כְּלוֹמַר שֶׁהַמְּלָאכָה צְרִיכָה לוֹ בִּשְׁבִיל גּוּפָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לוֹ גּוּף הַדָּבָר שֶׁגּוּף הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁמְּכַבֶּה עֵצִים דּוֹלְקִים בִּשְׁבִיל הַפֶּחָמִים, שֶׁהֵם רְאוּיִים לְצוֹרְפִים, שֶׁגּוּף מְלֶאכֶת הַכִּבּוּי נַעֲשֶׂה בְּגוּף הַפֶּחָמִים שֶׁהֵם צְרִיכִים לוֹ, אֲבָל מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הִיא כְּשֶׁהִיא צְרִיכָה לוֹ בִּשְׁבִיל דָּבָר אַחֵר שֶׁאֵין גּוּף הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁמְּכַבֶּה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁחָס עַל הַשֶּׁמֶן שֶׁלֹּא יִדָּלֵק כָּלוֹ עַכְשָׁו, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁחָס עַל חֶרֶס הַנֵּר שֶׁלֹּא יִבָּקַע כְּשֶׁהַפְּתִילָה דּוֹלֶקֶת עָלָיו, שֶׁגּוּף מְלֶאכֶת הַכִּבּוּי נַעֲשֶׂה בַּפְּתִילָה, וְהוּא מִתְכַּוֵּן בִּמְלַאכְתּוֹ מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לַשֶּׁמֶן אוֹ לַנֵּר, וְכֵן הַמְכַבֶּה אֶת הַדְּלֵקָה מִפְּנֵי שֶׁחָס עַל מָמוֹנוֹ, וְכֵן הַמְכַבֶּה גַּחֶלֶת בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִזּוֹקוּ בָּהּ רַבִּים, וְכֵן זֶה שֶׁמְּכַבֶּה בִּשְׁבִיל הַחוֹלֶה אוֹ מִפְּנֵי הַלִּסְטִים — הֲרֵי זֶה מְלֶאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בִּשְׁבִיל צֹרֶךְ הַפֶּחָמִים אוֹ הַפְּתִילָה שֶׁהַכִּבּוּי נַעֲשָׂה בָּהֶן.

וַאֲפִלּוּ אִם מְכַבֶּה בִּשְׁבִיל שֶׁצָּרִיךְ לַפְּתִילָה — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ לַחָזוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ אַחַר זְמַן, וְגַם הִיא פְּתִילָה חֲדָשָׁה, שֶׁזֶּהוּ פַּעַם רִאשׁוֹן שֶׁהַדְלָקָה, וְגַם לֹא הֶבְהֲבָה קוֹדֶם שֶׁהַדְלָקָה, שֶׁעַל יְדֵי כִּבּוּי זֶה הִיא מִתַּקֶּנֶת לְהַדְלָקָה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיְתָה בַּתְּחִלָּה.

אֲבָל אִם אֵין צָרִיךְ לַחָזוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ לְאַחַר זְמַן, וַאֲפִלּוּ אִם צָרִיךְ לַחָזוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ אֶלָּא שֶׁהִיא פְּתִילָה יְשָׁנָה שֶׁכְּבָר הֻדְלְקָה פַּעַם אַחַת, וַאֲפִלּוּ הִיא פְּתִילָה חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא הֻדְלְקָה מִקֹּדֶם כְּלָל אֶלָּא שֶׁהֻבְהֲבָה קוֹדֶם שֶׁהַדְלָקָה, שֶׁעַל יְדֵי כִּבּוּי זֶה אֵינָהּ מִתַּקֶּנֶת לְהַדְלָקָה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיְתָה בַּתְּחִלָּה — הֲרֵי זֶה מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, שֶׁאַף שֶׁהוּא צָרִיךְ לְגוּף הַדָּבָר שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהַפֶּחָם שֶׁבְּרֹאשָׁהּ שֶׁהַכִּבּוּי נַעֲשֶׂה בּוֹ הוּא צָרִיךְ לוֹ שֶׁיִּהְיֶה נוֹחַ לַחָזוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַדָּבָר שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשָׂה בּוֹ אֵינוֹ מִתְתַּקֵּן כְּלוּם עַל יְדֵי הַמְּלָאכָה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה בַּתְּחִלָּה — הֲרֵי אֵין הַמְּלָאכָה צְרִיכָה לְגוּפָהּ שֶׁל אוֹתוֹ דָּבָר כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאֵין מִתַּקֶּנֶת אוֹתוֹ כְּלוּם, וְאֵינָהּ נִקְרֵאת מְלָאכָה הַצְּרִיכָה לְגוּפָהּ אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהַמְּלָאכָה מְתַקֶּנֶת אֶת גּוּף הַדָּבָר שֶׁנַּעֲשֵׂית בּוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה בַּתְּחִלָּה, שֶׁאָז הִיא צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וְגַם שֶׁיִּהְיֶה צֹרֶךְ לָאָדָם בְּגוּף הַדָּבָר שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בּוֹ וּמְתַקֶּנֶת אוֹתוֹ:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִבּוּי, שֶׁהִיא מְלֶאכֶת קִלְקוּל, שֶׁמְּקַלְקֵל הַהַבְעָרָה, לְפִיכָךְ אֵינָהּ חֲשׁוּבָה צְרִיכָה לְגוּפָהּ בְּזֶה בִּלְבָד מַה שֶּׁגּוּף הַדָּבָר שֶׁנַּעֲשֵׂית בּוֹ צָרִיךְ לְהָאָדָם, אֶלָּא עַד שֶׁגּוּף הַדָּבָר מִתְתַּקֵּן עַל יְדֵי הַמְּלָאכָה שֶׁנַּעֲשֵׂית בּוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה בַּתְּחִלָּה. וְכֵן הַסּוֹתֵר בִּנְיָן עַל מְנָת לַחָזוֹר וְלִבְנוֹתוֹ, אוֹ הַקּוֹרֵעַ עַל מְנָת לַחָזוֹר וְלִתְפּוֹר — אֵין אָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא אִם כֵּן אִם דַּעְתּוֹ שֶׁיִּהְיֶה בִּנְיָן הָאַחֲרוֹן יוֹתֵר טוֹב מִן הָרִאשׁוֹן, וְכֵן בִּתְפִירַת הַבֶּגֶד, שֶׁנִּמְצְאוּ הַסְּתִירָה וְהַקְּרִיעָה הֵן מְתַקְּנִים הַבִּנְיָן וְהַבֶּגֶד שֶׁיִּהְיוּ יוֹתֵר טוֹב מִבַּתְּחִלָּה, שֶׁמִּבִּלְעֲדֵי הַסְּתִירָה וְהַקְּרִיעָה אִי אֶפְשָׁר כְּלָל לְתַקֵּן הַבִּנְיָן וְהַבֶּגֶד שֶׁיִּהְיוּ יוֹתֵר טוֹבִים.

אֲבָל שְׁאָר מְלָאכוֹת שֶׁאֵינָן מְלָאכוֹת הַקִּלְקוּל, אַף [אִם] אֵינָן מְתַקְּנוֹת אֶת גּוּף הַדָּבָר שֶׁנַּעֲשֵׂית בּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁגּוּף הַדָּבָר שֶׁנַּעֲשֵׂית בּוֹ הוּא צָרִיךְ לְהָאָדָם — הֲרֵי זֶה הַמְּלָאכָה הַצְּרִיכָה לְגוּפָהּ, כְּגוֹן הַמּוֹצִיא קֶרֶדֹּם מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת כְּדֵי לַחְתּוֹךְ בּוֹ, שֶׁאַף שֶׁאֵין הַקֶּרֶדֹּם

מִתְתַּקֵּן כְּלָל בְּהוֹצָאָה זוֹ — הֲרֵי זֶה חַיָּב, הוֹאִיל וְהוּא צָרִיךְ לְגוּף הַדָּבָר שֶׁהוֹצִיא. אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּף הַדָּבָר שֶׁהוֹצִיא, כְּגוֹן הַמּוֹצִיא מֵת לִקְבוּרָה, שְׁגוּף הַמֵּת אֵין לוֹ בּוֹ שׁוּם צֹרֶךְ כְּלָל — הֲרֵי זֶה מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ מְלֶאכֶת הַקִּלְקוּל אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַתִּקּוּן יוֹתֵר טוֹב מִבַּתְּחִלָּה. חוּץ מִמְּכַבֶּה הַנֵּר, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן נִתְכַּוֵּן לְהַבְהֵב הַפְּתִילָה עַל יְדֵי כִּבּוּי זֶה שֶׁתְּהֵא נוֹחָה לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ. אֲבָל אִם אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַל הַבְהוּבָהּ, אֶלָּא שֶׁמִּתְכַּוֵּן בְּכִבּוּיוֹ לָחוּס עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִּדְלַק כָּלוֹ עַכְשָׁו, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְכַּוֵּן כְּדֵי לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ לְאַחַר זְמַן, מִכָּל מָקוֹם עִקַּר גּוּף הַדָּבָר שֶׁמְּלֶאכֶת הַכִּבּוּי נַעֲשָׂה בּוֹ הוּא הַפֶּחָם שֶׁבְּרֹאשָׁהּ שֶׁהָאוּר אָחַז בּוֹ, וְכֵיוָן שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ בְּכִבּוּיוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁצָּרִיךְ לְפֶחָם זֶה אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁאָר הַפְּתִילָה שֶׁלֹּא אָחַז בָּהּ הָאוּר — הֲרֵי זֶה מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֶלָּא לְדָבָר אַחֵר שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בּוֹ:

ג וְכָל זֶה לְהָאוֹמְרִים שֶׁמְּלֶאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר עָלֶיהָ וְאֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל יֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ מְלָאכָה שֶׁאֵין צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה. וּמִכָּל מָקוֹם, אַף לְפִי דִּבְרֵיהֶם מֻתָּר לְכַבּוֹת הַנֵּר בִּשְׁבִיל שֶׁיִּישַׁן הַחוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה. וְכֵן מִי שֶׁמִּתְיָרֵא מִפְּנֵי הַלִּסְטִים, וְיֵשׁ חֲשָׁשׁ (סַכָּנָה בְּדָבָר) סַכָּנוֹת נְפָשׁוֹת. אֲבָל אִם אֵין שָׁם אֶלָּא חֲשָׁשׁ צַעַר הַגּוּף בִּלְבַד בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבֹא לְעוֹלָם לִידֵי חֲשָׁשׁ סַכָּנָה מִצַּעַר הַהוּא — אָסוּר לְכַבּוֹת. וְאִם כִּבָּה — חַיָּב לְפִי דִּבְרֵיהֶם.

וְהַחִלּוּקִים שֶׁבֵּין ב' הַסְּבָרוֹת אֵלּוּ לַהֲלָכָה וּלְמַעֲשֶׂה יִתְבָּאֲרוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל מְקוֹמוֹ.

וְיֵשׁ דְּבָרִים הַרְבֵּה שֶׁהַכֹּל מוֹדִים שֶׁאֵין בָּהֶם אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ לְגוּפָן. וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בָּהֶם שֶׁחַיָּב עֲלֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ לְגוּפָן. וְיִתְבָּאֵר גַּם כֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּמְקוֹמוֹ:

ד וְהַכֹּל מוֹדִים בְּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת" שֶׁחַיָּב עָלָיו מִן הַתּוֹרָה לְפִעָמִים. וְכֵיצַד מָצִינוּ זֶה? וַהֲלֹא כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לִמְלָאכָה — בְּוַדַּאי אֵין צָרִיךְ לְגוּפָהּ כְּלָל.

מָצִינוּ בִּכְגוֹן שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁנּוֹחַ לוֹ בִּמְלָאכָה שֶׁנַּעֲשֵׂית בְּלֹא כַּוָּנָתוֹ וְחָפֵץ הוּא בָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לָהּ, וַהֲרֵי הִיא צְרִיכָה לוֹ עַכְשָׁו שֶׁכְּבָר נַעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ בְּלֹא כַּוָּנָתוֹ. כֵּיצַד? כְּגוֹן נֶקֶב שֶׁבְּחָבִית שֶׁמּוֹצִיאִין בּוֹ הַיַּיִן שֶׁפָּקוּק בְּנִעֲרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן, שֶׁהַנִּעֲרֶת בְּלוּעָה מִיַּיִן

הַרְבֵּה, וּכְשֶׁמּוֹצִיאָהּ וְחוֹזֵר וּפוֹקֵק בָּהּ וּמְהַדְּקָהּ בְּחָזָק — אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִסְחוֹט יַיִן מִמֶּנָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לִסְתּוֹם הַנָּקֵב — הֲרֵי זֶה "פְּסִיק רֵישֵׁהּ", וְאִם יֵשׁ כְּלִי תַּחַת פְּקִיקַת הַנְּעֹרֶת שֶׁהַיַּיִן הַנִּסְחָט מִמֶּנָּה נוֹטֵף לְתוֹכוֹ — הֲרֵי זֶה חַיָּב עַל פְּקִיקָה זוֹ, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁנּוֹחַ לוֹ בַּיַּיִן הַנִּסְחָט מֵהַנְּעֹרֶת לְתוֹךְ הַכְּלִי שֶׁיּוּכַל לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ כְּשֶׁיִּהְיֶה בַּכְּלִי, אֲבָל כְּשֶׁיִּהְיֶה בָּלוּעַ בִּנְעֹרֶת — אֵין לוֹ בָּהּ הֲנָאָה שֶׁל כְּלוּם, וְהֲרֵי זוֹ מְלָאכָה הַצְּרִיכָה לְגוּפָהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לָהּ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

סימן רעט

א **דִּינֵי טַלְטוּל הַנֵּר בְּשַׁבָּת וּבוֹ ט' סְעִיפִים**:

נֵר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְדָלַק עַד לְאַחַר שֶׁחָשְׁכָה אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָה אַחַר כָּךְ אָסוּר לְטַלְטְלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִשְׁאָר כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח לְפִי שֶׁבְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת כְּשֶׁהָיָה הַנֵּר דּוֹלֵק הָיָה אָסוּר בְּטַלְטוּל אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה בָּסִיס לְשַׁלְהֶבֶת הַדּוֹלֶקֶת בּוֹ שֶׁהִיא מַקְצָה וְנַעֲשָׂה הַנֵּר מַקְצָה כָּמוֹהָ וּמִתּוֹךְ שֶׁבְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת הָיָה מַקְצֶה מִדַּעַת הָאָדָם שֶׁהִקְצָהוּ מִדַּעְתּוֹ כְּשֶׁהִדְלִיק בּוֹ וַעֲשָׂאוֹ בָּסִיס לְדָבָר (הָאָסוּר) הַמַּקְצֶה הֻקְצָה לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י.

וַאֲפִלּוּ מְנוֹרָה גְּדוֹלָה שֶׁדַּלַק עָלֶיהָ נֵר אֶחָד מִבְּעוֹד יוֹם נַעֲשֵׂית כֻּלָּהּ בָּסִיס לוֹ וְנֶאֱסְרָה בְּטַלְטוּל לְכָל הַשַּׁבָּת אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁכָּבָה הַנֵּר (אֲפִלּוּ אִם אֵינָהּ שֶׁל פְּרָקִים) אֲבָל בַּשַּׁבָּת הָאַחֶרֶת מֻתָּר לְטַלְטֵל הַנֵּר וְהַמְּנוֹרָה לְצֹרֶךְ גּוּפָן אוֹ מְקוֹמָן כֵּיוָן שֶׁלֹּא דָּלְקוּ בָּהֶן בְּתְחִלַּת כְּנִיסַת אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת:

ב וְכֵן הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּשְׁאַר בַּנֵּר אַחַר שֶׁכָּבָה מִשֶּׁחָשְׁכָה אָסוּר לְטַלְטֵל וְכָל שֶׁכֵּן לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת הוֹאִיל וְהֻקְצָה בִּתְחִלַּת כְּנִיסָתָהּ דְּהַיְנוּ שֶׁבְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת כְּשֶׁהָיָה דּוֹלֵק הָיָה אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ מִשּׁוּם אִסּוּר כִּבּוּי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ה נֶאֱסַר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בְּכָל אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת וְכֵיוָן שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּפֵּק וְלֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת אָסוּר גַּם כֵּן לְטַלְטְלוֹ הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי לִכְלוּם בּוֹ בַּיּוֹם וְעוֹד שֶׁגַּם בְּטַלְטוּל הֻקְצָה בְּבֵין

הַמְּשָׁמְשׁוֹת כְּשֶׁהָיָה דּוֹלֵק מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בָּסִיס לַשַּׁלְהֶבֶת שֶׁהוּא מַקְצָה וְכֵן הַפְּתִילָה נַעֲשֵׂית גַּם כֵּן בָּסִיס לַשַּׁלְהֶבֶת וְאָסוּר לְטַלְטֵל מַה שֶּׁנִּשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה כָּל אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת.

ג אַף עַל פִּי שֶׁהַנֵּר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת אָסוּר לְטַלְטְלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ אֲפִלּוּ לְצָרֵךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ מִכָּל מָקוֹם מִי שֶׁהוּא אִסְטְנִיס וְהַנֵּר הוּא מָאוּס עָלָיו בְּשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ דְּהַיְנוּ (לְאַחַר שֶׁכָּבָה אוֹ) לְמָחָר בַּיּוֹם וְאֵינוֹ יָכוֹל לִסְבוֹל שֶׁיִּהְיֶה מֻנָּח אֶצְלוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מֵעָלָיו לְמָקוֹם אַחֵר מִפְּנֵי שֶׁהֲרֵי נֵר זֶה לוֹ כִּגְרָף שֶׁל רְעִי לְכָל אָדָם שֶׁהִתִּירוּ לְטַלְטְלוֹ לְהוֹצִיאוֹ מִבַּיִת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח (וּמִכָּל מָקוֹם אֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לוֹמַר אִסְטְנִיס אֲנִי אֶלָּא מִי שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהוּא אִסְטְנִיס):

ד אַף עַל פִּי שֶׁטְּלִטּוּל הַנֵּר אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר דְּהַיְנוּ הַשַּׁלְהֶבֶת אֵין הֶתֵּר שְׁנִיחַ עַל הַנֵּר מִבְּעוֹד יוֹם מִשּׁוּם לֶחֶם אוֹ שְׂאָר דָּבָר הַמַּתִּיר בְּטִלְטוּל כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַנֵּר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת בָּסִיס לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר לְפִי שֶׁהַנֵּר הוּא עָשׂוּי בִּשְׁבִיל הַשַּׁלְהֶבֶת לְכָךְ הוּא טָפֵל אֵלֶיהָ וְלֹא לְהַלֶּחֶם אוֹ שְׂאָר דָּבָר אַף שֶׁאוֹתוֹ דָּבָר חָשׁוּב מֵהַשַּׁלְהֶבֶת וְכֵן הַדִּין בִּמְנוֹרָה:

ה אִם הִתְנָה מִבְּעוֹד יוֹם עַל נֵר זֶה שֶׁיִּטַּלְטְלֶנּוּ בְּשַׁבָּת לִכְשֶׁיִּכְבֶּה מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ אַחַר שֶׁכָּבָה וְאֵין אוֹמְרִים מִתּוֹךְ שֶׁהֻקְצָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הֻקְצָה לְכָל הַשַּׁבָּת הוֹאִיל וְאַף בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת לֹא הֻקְצָה מִדַּעְתּוֹ לְכָל הַשַּׁבָּת שֶׁהֲרֵי הָיָה דַּעְתּוֹ עָלָיו לְטַלְטְלוֹ לִכְשֶׁיִּכְבֶּה וַהֲרֵי בְּוַדַּאי יִכְבֶּה בְּשַׁבָּת כְּשֶׁיִּכְלֶה הַשֶּׁמֶן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הַתְנַאי מוֹעִיל כְּלוּם שֶׁהוֹאִיל וְהֻקְצָהוּ מִדַּעְתּוֹ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּהַיְנוּ שֶׁכְּשֶׁהִדְלִיק בּוֹ הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַשֶּׁמֶן דּוֹלֵק בּוֹ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת וְיִהְיֶה הַנֵּר בָּסִיס לְכָךְ הֻקְצָה לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ וְכֵן נוֹהֲגִים בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ.

וְנוֹהֲגִין לְטַלְטְלוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי אֲפִלּוּ לְהַצְנִיעוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגָּנֵב שֶׁאָסוּר כָּל זְמַן שֶׁהוּא דּוֹלֵק כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ו אַף עַל פִּי כֵן אַחַר שֶׁכָּבָה אֵין בְּזֶה אִסּוּר שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהַמְּנָהָג כָּךְ הֵרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִתְנָה עָלָיו מִתְּחִלָּה לְטַלְטְלוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי לִכְשֶׁיִּכְבֶּה וּלְעִנְיַן טִלְטוּל עַל יְדֵי נָכְרִי סוֹמְכִין עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהַתְנַאי מוֹעִיל לִכְשֶׁיִּכְבֶּה וְטוֹב לְהַתְנוֹת כָּךְ בְּפֵרוּשׁ:

ו וְכָל זֶה בְּנֵר שֶׁהֻדְלַק מִבְּעוֹד יוֹם אֲבָל אִם הֻדְלַק אַחַר כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת דְּהַיְנוּ מִשֶּׁחָשְׁכָה עַל יְדֵי נָכְרִי לְצָרְךָ קְטַנִּים אוֹ לְצָרְךָ חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה אוֹ שֶׁעֲבַר יִשְׂרָאֵל וְהִדְלִיקוֹ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ אַחַר שֶׁכָּבָה לְצָרְךָ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ הוֹאִיל וְלֹא הָיָה מֻקְצֶה בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת אֶלָּא בְּאֶמְצַע הַשַּׁבָּת כְּשֶׁהָיָה דּוֹלֵק לֹא נַעֲשָׂה עַל יְדֵי זֶה מֻקְצֶה לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהוּא דּוֹלֵק בִּלְבָד.

וַאֲפִלּוּ אִם הִדְלִיקוֹ מִבְּעוֹד יוֹם אִם הָיָה מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת כְּגוֹן נֵר שֶׁל חַיָּה וְשֶׁל חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱסַר אַחַר כָּךְ בְּטִלְטוּל כְּגוֹן שֶׁיִּלְדָּה הַחַיָּה וְאֵינָהּ צְרִיכָה לַנֵּר וְנִתְרַפֵּא הַחוֹלֶה מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁיִּכְבֶּה הַנֵּר מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְצָרְךָ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ הוֹאִיל וְלֹא הָיָה אָסוּר בְּטִלְטוּל בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת:

ז נֵר שֶׁלֹּא הִדְלִיקוּ בּוֹ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת אֲפִלּוּ הוּא שֶׁל חֶרֶס שֶׁהוּא מָאוּס כְּשֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ כְּבָר וַאֲפִלּוּ הִדְלִיקוּ בּוֹ נֶפְט שֶׁהוּא מַסְרִיחַ מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת לְצָרְךָ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ שֶׁאֵינוֹ מֻקְצֶה מֻחְמַת מְאוּס הוֹאִיל וְהוּא רָאוּי לְכַסּוֹת בּוֹ כֵּלִים וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִצְרוֹרוֹת וַאֲבָנִים שֶׁאַף שֶׁרְאוּיִים לְכַסּוֹת בָּהֶם כֵּלִים אֲסוּרִים בְּטִלְטוּל לְפִי שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי כְּלָל אֲבָל נֵר זֶה יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי:

ח מְנוֹרָה בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה אִם הִיא שֶׁל פְּרָקִים אָסוּר לְטַלְטְלָהּ אֲפִלּוּ לְצָרְךָ גּוּפָהּ וּמְקוֹמָהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִדְלִיקוּ בָּהּ בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת שֶׁחוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּפּוֹל מִיָּדוֹ וְתִתְפָּרֵק וַיַּחֲזִיר פְּרָקֶיהָ וְיִתְקָעֵם וִיהַדְּקֵם בְּחֹזֶק וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ג.

וַאֲפִלּוּ אִם אֵינָם שֶׁל פְּרָקִים אֶלָּא יֵשׁ בָּהּ חֲרִיצִים סָבִיב וְדוֹמָה לְשֶׁל פְּרָקִים אָסוּר לְטַלְטְלָהּ גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר הָרוֹאֶה שֶׁהִיא שֶׁל פְּרָקִים וְיָבֹא לְהַתִּיר אַף שֶׁל פְּרָקִים וְאַף אִם הִיא קְטַנָּה מְאֹד שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹתָהּ שֶׁל פְּרָקִים כְּלָל וְהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהֵם חֲרִיצִים בִּלְבָד וְלֹא פְּרָקִים אַף עַל פִּי כֵן לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְחַלֵּק בִּגְזֵרָתָם בֵּין גְּדוֹלָה לִקְטַנָּה:

ט וְכָל זֶה בְּמְנוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ מֵהַכֵּלִים שֶׁדַּרְכָּן לְהִתְפָּרֵק כְּשֶׁנּוֹפְלִים אֲבָל כֵּלִים שֶׁאֵין דַּרְכָּם לְהִתְפָּרֵק כְּשֶׁנּוֹפְלִים כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶם מֻתָּר לְטַלְטְלָם אַף שֶׁהֵם בְּעָנְיָן שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִיר פְּרָקֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ג וַאֲפִלּוּ מְנוֹרָה שֶׁל פְּרָקִים אִם פְּרָקֶיהָ רְפוּיִים לְעוֹלָם שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַדְּקָם בְּחֹזֶק מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ וְאַף לְהַחֲזִיר פְּרָקֶיהָ אִם נָפְלוּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

סימן רפ

א דִּין תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה מִתַּעֲנוּגֵי שַׁבָּת הוּא. לְפִיכָךְ עוֹנַת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַבְּרִיאִים, שֶׁהִיא פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ, קְבָעוּהָ מִלֵּיל שַׁבָּת לְלֵיל שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר"מ:

ב מִתַּקָּנַת עֶזְרָא לֶאֱכוֹל שׁוּם אוֹ שְׂאָר דְּבָרִים הַמַּרְבִּים זֶרַע בְּעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת, בִּשְׁבִיל קִיּוּם הָעוֹנָה.

וְצָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְבַטֵּל הָעוֹנָה, שֶׁלֹּא יַעֲבוֹר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה אֶלָּא אִם כֵּן הָאִשָּׁה מוֹחֶלֶת. וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב לְקַיְּמָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

ג מֻתָּר לִבְעוֹל בְּתוּלָה לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם הַצַּעַר שֶׁיֵּשׁ לָהּ בְּשַׁבָּת בִּבְעִילָה רִאשׁוֹנָה.

וְגַם אֵין אִסּוּר מִשּׁוּם חוֹבֵל בְּמַה שֶּׁמּוֹצִיא דָּם, לְפִי שֶׁדַּם הַבְּתוּלִים אֵינוֹ מַבְלִיעַ בְּכָתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם, אֶלָּא כָּנוּס הוּא שָׁם כְּמֻפְקָד וּמֻצְנָע בְּתוֹךְ הַכְּלִי, וְזֶה אֵינוֹ אֶלָּא כְּפוֹתֵחַ הַכְּלִי שֶׁיֵּצֵא הַדָּם מִתּוֹכוֹ.

וְגַם אֵין אִסּוּר בְּמַה שֶּׁעָשָׂה פֶּתַח בִּגוּף הָאִשָּׁה, לְפִי שֶׁהִיא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְפָתַח זֶה כְּלָל שֶׁיִּהֵא פָּתוּחַ, לְפִי שֶׁהַבְּתוּלָה נוֹחָה לוֹ יוֹתֵר.

וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ, מִכָּל מָקוֹם זֶה מְקַלְקֵל הוּא, שֶׁהַבְּתוּלָה חֲשׁוּבָה מִן הַבְּעוּלָה, וְכָל הַמְקַלְקְלִים פְּטוּרִים.

וְאַף שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף אִם הִיא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וּמְקַלְקֵל, מִכָּל מָקוֹם בְּמָקוֹם מִצְוָה לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים.

וְעוֹד, שֶׁאִסּוּר לִפְתּוֹחַ פֶּתַח הוּא מִשּׁוּם [מְתַקֵּן כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח, וּכְשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְפָתַח זֶה — אֵין זֶה תִּקּוּן כְּלָל, וְלֹא עָשָׂה כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

סימן רפא

א דִּינֵי זְמִירוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

בְּשַׁבָּת צָרִיךְ לְהַקְדִּים לְבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת יוֹתֵר מִבְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקכ"ט.

וּמִכָּל מָקוֹם, נוֹהֲגִים לְאַחֵר יוֹתֵר מִבְּחֹל, מִשּׁוּם הַשֵּׁנָה שֶׁהִיא עֹנֶג שַׁבָּת. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לַעֲבוֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה.

אֲבָל בִּימֵי הַחֹרֶף שֶׁהַלֵּילוֹת אֲרֻכִּים — יְכוֹלִים לְהַקְדִּים כְּמוֹ בְּחֹל:

ב וְנוֹהֲגִים לְהַרְבּוֹת בְּזִמְירוֹת שֶׁל שַׁבָּת, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹסִיפִים בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה: "לַמְנַצֵּחַ הַשָּׁמַיִם כּוֹ'", וְאוֹמְרִים "נִשְׁמַת" אַחַר שִׁירַת הַיָּם, וּמְסַיְּמִין בּוֹ "יִשְׁתַּבַּח". וְאַחַר כָּךְ מַתְחִילִין "יוֹצֵר אוֹר", וְ"הַכֹּל יוֹדוּךָ", וְ"אֵל אָדוֹן", וְ"לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת". וּבְכָל מָקוֹם וּמָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין כָּל זֶה חוֹבָה אֶלָּא רְשׁוּת, וְאִם רָצָה אֵינוֹ אוֹמֵר כְּלָל. מִלְּבַד "לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת", שֶׁאַף אִם שָׂכַח לְאָמְרוֹ בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה — נָכוֹן לְאָמְרוֹ אַחַר הַתְּפִלָּה, הוֹאִיל וְהוּא מְדַבֵּר בְּשֶׁבַח הַשַּׁבָּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִזְכַּר בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם בִּרְכַּת "יוֹצֵר" — לֹא יַחֲזוֹר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה בִּשְׁבִילוֹ, הוֹאִיל וְאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג בְּעָלְמָא.

(וְהוּא הַדִּין שֶׁלֹּא יֹאמַר אוֹתוֹ לְבַדּוֹ בְּמָקוֹם שֶׁנִּזְכַּר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ שָׁם):

ג וְיֵשׁ לְהַאֲרִיךְ וּלְהַנְעִים בְּנִגּוּן הַזְּמִירוֹת שֶׁל שַׁבָּת בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַיּוֹם. וְאֵין לִמְחוֹת בְּשֹׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁמַּאֲרִיךְ בָּהֶם בְּנִגּוּן, אַף עַל פִּי שֶׁהַמּוֹחֶה מִתְכַּוֵּן מִשּׁוּם בְּטוּל תּוֹרָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יַאֲרִיךְ יוֹתֵר מִדַּאי, כְּדֵי שֶׁיֹּאכְלוּ קֹדֶם חֲצוֹת הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רפ"ח:

ד וְכָל זֶה בְּנִגּוּן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְעִימָה כְּעֵין שֶׁעוֹשִׂין בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה, אֲבָל לֹא כְּמוֹ הַמְשׁוֹרְרִים הַמַּאֲרִיכִים בְּשִׁיר וּמַפְרִידִים תֵּבָה מֵחֲבֶרְתָּהּ, וּכְבָר הִפְלִיגוּ הַקַּדְמוֹנִים בְּגָנוּתָם, (עַיֵּן סִמָּן נ"ג):

ה כְּשֶׁמַּגִּיעַ בְּ"נִשְׁמַת" לְ"וּלְךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים" — לֹא יִשְׁחֶה שָׁם כְּמוֹ בְּ"מוֹדִים", שֶׁאֵין לִשְׁחוֹת אֶלָּא בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קי"ג:

סימן רפב

א קְרִיאַת הַתּוֹרָה וְהַמַּפְטִיר וּבוֹ כ' סְעִיפִים:

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן קל"ה שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ תִּקֵּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין בְּסֵפֶר תּוֹרָה חֲמִשָּׁה גְּבָרֵי בְּיוֹם טוֹב, וְשִׁשָּׁה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְז' בְּשַׁבָּת, בִּשְׁבִיל הַמַּעֲלָה וְהַקְּדֻשָּׁה יְתֵרָה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ — הוֹסִיף בּוֹ אִישׁ אֶחָד.

וְאִם רָצוּ לְהוֹסִיף עַל מִנְיָן זֶה — יְכוֹלִים לְהוֹסִיף כְּמוֹ שֶׁיִּרְצוּ, וְלֹא הָיְתָה הַתַּקָּנָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְחֲתוּ מִמִּנְיָן זֶה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּיוֹם טוֹב אֵין מוֹסִיפִים עַל ה', כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁוֶה עִם יוֹם הַכִּפּוּרִים וְשַׁבָּת אִם יִקָּרֵא בּוֹ שִׁשָּׁה אוֹ שִׁבְעָה. וְכֵן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין מוֹסִיפִים עַל שִׁשָּׁה, שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁוֶה לְשַׁבָּת.

וְהַסְּבָרָא רֵאשׁוֹנָה עִקָּר. וְאַף עַל פִּי כֵן נָהֲגוּ בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ כַּסְּבָרָא אַחֲרוֹנָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבְכָל יוֹם טוֹב. מִלְּבַד בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה, שֶׁהַכֹּל רוֹצִים לַעֲלוֹת לַתּוֹרָה, וְסוֹמְכִין עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא עִקָּר.

וְגַם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבְכָל הַיּוֹם טוֹב, אֵין הַמַּפְטִיר מַהַמְּנָיָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ב וְיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, לְדִבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר לְהוֹסִיף כְּמוֹ בְּשַׁבָּת בִּלְבַדָּהּ.

וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — טוֹב שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף, מִפְּנֵי שֶׁסִּיּוּמֵי מִנְיַן הָעוֹלִים מְכֻוָּנִים שֶׁמְּסַיְּמִין בְּדִבְרֵי כַּפָּרָה, "וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ" וְכוּ', וְכֵן כֻּלָּם, וְלָכֵן טוֹב שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹתָם:

ג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְהוֹסִיף עַל מִנְיַן הַקְּרוּאִים אֶפִלּוּ בְּשַׁבָּת אֶלָּא בִּזְמַן חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁלֹּא הָיוּ כָּל הָעוֹלִים לַתּוֹרָה מְבָרְכִים, אֶלָּא רִאשׁוֹן הָיָה מְבָרֵךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה וְהָאַחֲרוֹן הָיָה מְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁכָּל אֶחָד מְבָרֵךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ אָסוּר לְהוֹסִיף, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַרְבּוֹת בִּבְרָכוֹת, דְּכֵיוָן שֶׁכְּבָר יָצְאוּ בְּז' הֲרֵי הַשְּׁאָר מְבָרְכִים בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה.

וְאַף שֶׁאֵין זֶה עִקָּר, שֶׁהֲרֵי אַף בִּזְמַן חַכְמֵי הַגְּמָרָא הָיוּ נוֹהֲגִים כְּבָר לְבָרֵךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְלָמָּה לֹא הִזְכִּירוּ זֶה בַּגְּמָרָא שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם לְהוֹסִיף? מִכָּל מָקוֹם טוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו. וְגַם מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר רָאוּי לַצִּבּוּר לַעֲשׂוֹת תַּקָּנָה שֶׁלֹּא לִקְרוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר עַל ז' הַמְחֻיָּבִים:

ד יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לִקְרוֹת עוֹלִים הַרְבֵּה בְּפָרָשָׁה אַחַת שֶׁחוֹזֵר וְקוֹרֵא זֶה מַה שֶּׁקָּרָא זֶה וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ, וְאֵין בְּזֶה חֲשַׁשׁ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, שֶׁהֲרֵי בְּחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל סֻכּוֹת וַחֲנֻכָּה עוֹשִׂים כֵּן. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין הַשֵּׁנִי עוֹלֶה לְמִנְיַן ז' קְרוּאִים הַמְחֻיָּבִים בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן הוֹסִיף עוֹד ג' פְּסוּקִים שֶׁלֹּא קָרָאם הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קל"ז.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אָסוּר לְהַשֵּׁנִי לְבָרֵךְ עַל הַפְּסוּקִים שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ עֲלֵיהֶם הָרִאשׁוֹן אֶלָּא אִם כֵּן יוֹסִיף עֲלֵיהֶם ג' פְּסוּקִים, וְאֵין לְמַדִּין מֵחֹל הַמּוֹעֵד וַחֲנֻכָּה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר

בְּעִנְיַן אַחֵר. וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ כָּל הַשָּׁנָה, לְבַד מִשִּׁמְחַת תּוֹרָה שֶׁסּוֹמְכִין עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וּבְמִקְצָת מְקוֹמוֹת אַף בְּשַׁבַּת חֲתַנָּה:

ה הַכֹּל עוֹלִים לְהִצְטָרֵף לְמִנְיַן ז' קְרוּאִים בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ אִשָּׁה וְקָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְחֻיָּבִים בַּדָּבָר.

אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים אִשָּׁה לֹא תִקָּרֵא בְּצִבּוּר, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר. וַאֲפִלּוּ קָטָן אֵינוֹ עוֹלֶה אֶלָּא לְהִצְטָרֵף לַגְּדוֹלִים, אֲבָל לֹא שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם קְטַנִּים אוֹ נָשִׁים, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן מְחֻיָּבִים בַּדָּבָר.

וְכֵן אֵין הַקָּטָן יָכוֹל לִהְיוֹת מַקְרֵא אֶת הָעוֹלִים, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא יִקְרָא בְּקוֹל רָם בְּסֵפֶר תּוֹרָה וְהָעוֹלִים אוֹמְרִים אַחֲרָיו בְּלַחַשׁ וְכָל הַצִּבּוּר יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָן בִּשְׁמִיעָה מִמֶּנּוּ, הוֹאִיל וְהוּא אֵינוֹ מְחֻיָּב בַּדָּבָר — אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן, עַד שֶׁיִּתְחַיֵּב כְּמוֹתָם, דְּהַיְנוּ מִשֶּׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת:

ו כְּשֶׁהַקָּטָן עוֹלֶה לְהִצְטָרֵף — לֹא יִהְיֶה רֹאשׁוֹ מְגֻלֶּה, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַתּוֹרָה, וְכָל שֶׁכֵּן גָּדוֹל, עַיֵּן סִמָּן ב' וְסִמָּן ח' וקנ"א:

ז וְעַכְשָׁו אֵין נוֹהֲגִין לִקְרוֹת הַקָּטָן אֶלָּא לְמַפְטִיר. וְאַף אִם אֵין כֹּהֵן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא קָטָן כֹּהֵן — נוֹהֲגִים לִקְרוֹת יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם כֹּהֵן. וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר בְּמַה שֶׁאֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לְכָהֲנָה אַף שֶׁמִּן הַדִּין כֹּהֵן הַקָּטָן יָכוֹל לַעֲלוֹת, מִכָּל מָקוֹם אֵין אָנוּ מְחֻיָּבִים כְּלָל לְכַבֵּד כֹּהֲנִים קְטַנִּים, שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל "וְקִדַּשְׁתּוֹ" אֵינָהּ אֶלָּא עַל הַגְּדוֹלִים, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב", וְהַקָּטָן פָּסוּל לְהַקְרִיב:

ח מַמְזֵר מֻתָּר לַעֲלוֹת לַתּוֹרָה, שֶׁגַּם לוֹ נִתְּנָה הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב בְּכָל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה.

וְעֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּחְרֵר — דְּינוֹ כְּאִשָּׁה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בְּמִצְוֹת שֶׁהָאִשָּׁה חַיֶּבֶת בָּהֶן.

וְאִם אִמּוֹ יִשְׂרְאֵלִית — הֲרֵי זֶה כְּיִשְׂרְאֵל גָּמוּר לְכָל דְּבָרָיו:

ט וְסֵדֶר הַקְּרוּאִים בְּשַׁבָּת נִתְבָּאֵר בְּסִימָן קל"[ו]. וְאֵין אִסּוּר לִקְרוֹת עִם הָאָרֶץ שֶׁהוּא נָכְבָּד וְעָשִׁיר וּגְדוֹל הַדּוֹר לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם, כִּי אֵין זֶה בִּזָּיוֹן לְתַלְמִיד חָכָם רַק כָּבוֹד לַתּוֹרָה שֶׁמִּתְכַּבֶּדֶת בַּאֲנָשִׁים גְּדוֹלִים:

י הַמַּפְטִיר בְּנָבִיא צָרִיךְ שֶׁיִּקְרָא בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה, וִיבָרֵךְ עָלֶיהָ תְּחִלָּה וְסוֹף, וְאַחַר כָּךְ יַפְטִיר בְּנָבִיא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא כְּבוֹד תּוֹרָה וּכְבוֹד נָבִיא שָׁוֶה אִם יִקְרָא בְּנָבִיא לְבַדּוֹ כְּמוֹ שֶׁקָּרְאוּ הָעוֹלִים הָרִאשׁוֹנִים בַּתּוֹרָה לְבַדָּהּ:

יא וְהַמַּפְטִיר עוֹלֶה לְמִנְיַן ז', שֶׁאִם קָרְאוּ בַּתּוֹרָה שִׁשָּׁה וְהַמַּפְטִיר הוּא הַשְּׁבִיעִי — דַּי בְּכָךְ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה לְמִנְיַן ז', הוֹאִיל וְאֵינוֹ קוֹרֵא אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁיִּהְיֶה עוֹדֵף עַל כְּבוֹד הַנָּבִיא. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁיְּכוֹלִים לְהוֹסִיף עַל הַמִּנְיָן, נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהַמַּפְטִיר אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן, וּבָזֶה יוֹצְאִים לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁהוּא עוֹלֶה לְמִנְיָן, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי יְכוֹלִין לְהוֹסִיף עַל הַמִּנְיָן.

אֲבָל בְּט' בְּאָב וּשְׁאָר תַּעֲנִיּוֹת צִבּוּר וְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּמִנְחָה, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְהוֹסִיף עַל ג' — הַמַּפְטִיר הוּא מֵהַג':

יב בִּימֵי חַכְמֵי הַגְּמָרָא, אַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁהַמַּפְטִיר אֵינוֹ עוֹלֶה לְמִנְיָן וְהָיָה נִשְׁלָם הַמִּנְיָן קֹדֶם הַמַּפְטִיר — לֹא הָיָה הַמַּפְטִיר חוֹזֵר וְקוֹרֵא אֵיזֶה פְּסוּקִים מִמַּה שֶׁקָּרָא הַשְּׁבִיעִי, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ נוֹהֲגִים, אֶלָּא הַשְּׁבִיעִי הָיָה מְשַׁיֵּר כַּמָּה פְּסוּקִים בַּפָּרָשָׁה שֶׁיִּקְרָאֵם הַמַּפְטִיר. וְאַף שֶׁהַמַּפְטִיר אֵינוֹ קוֹרְאָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַתּוֹרָה וּפְסוּקִים הָהֵם הֵם חוֹבַת הַיּוֹם שֶׁחוֹבָה לְקָרוֹתָם הַיּוֹם — אַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל הַמַּפְטִיר לְקָרוֹתָם, שֶׁאַף שֶׁלְּעִנְיַן לַעֲלוֹת לְמִנְיָן אֵין קְרִיאַת הַמַּפְטִיר נֶחְשֶׁבֶת הוֹאִיל וְאֵינוֹ קוֹרֵא אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן חִיּוּב קְרִיאַת כָּל הַפָּרָשָׁה — אֵין מַקְפִּידִים עַל כָּךְ.

וְאַחַר חִבּוּר הַגְּמָרָא תִּקְּנוּ רַבָּנָן סְבוּרָאֵי לוֹמַר קַדִּישׁ אַחַר שֶׁנִּשְׁלַם מִנְיַן הַקְּרוּאִים קֹדֶם הַמַּפְטִיר, כְּדֵי לְהַפְסִיק בֵּין קְרִיאָתָם לְקְרִיאַת הַמַּפְטִיר בַּאֲמִירַת הַקַּדִּישׁ, לְהוֹדִיעַ שֶׁהַמַּפְטִיר אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן, וְאִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר שֶׁהַשְּׁבִיעִי יְשַׁיֵּר כַּמָּה פְּסוּקִים בַּפָּרָשָׁה לְהַמַּפְטִיר, שֶׁאֵין לְהַפְסִיק בְּקַדִּישׁ בְּאֶמְצַע הַפָּרָשָׁה, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִשְׁלְמָה חוֹבַת הַיּוֹם, לָכֵן הִנְהִיגוּ שֶׁיִּגְמוֹר הַשְּׁבִיעִי אוֹ הָאַחֲרוֹן כָּל הַפָּרָשָׁה וְיֹאמְרוּ קַדִּישׁ, וְהַמַּפְטִיר חוֹזֵר וְקוֹרֵא ג' פְּסוּקִים לְפָחוֹת מִמַּה שֶׁקָּרָא כְּבָר הַשְּׁבִיעִי אוֹ הָאַחֲרוֹן (אוֹ שְׁאָר הָעוֹלִים).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהַמַּפְטִיר אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן, אֲבָל בְּתִשְׁעָה בְּאָב, וּשְׁאָר תַּעֲנִיּוֹת צִבּוּר בְּמִנְחָה, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּמִנְחָה, שֶׁהַמַּפְטִיר

הוּא מֵהַמִּנְיָן — אֵין אוֹמְרִים קַדִּישׁ קֹדֶם הַמַּפְטִיר, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע הַמִּנְיָן וְגַם בְּאֶמְצַע הַפָּרָשָׁה:

יג בְּיוֹם שֶׁמּוֹצִיאִים ב' סְפָרִים — נוֹהֲגִים לְהַשְׁלִים הַמִּנְיָן בְּסֵפֶר רִאשׁוֹן, וְהַמַּפְטִיר קוֹרֵא בַּשֵּׁנִי.

אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּיָּמִים שֶׁסֵּפֶר הַשֵּׁנִי אֵינוֹ אֶלָּא מִתַּקָּנַת הַגְּאוֹנִים, כְּגוֹן בְּכָל יוֹם טוֹב שֶׁקּוֹרִין פָּרָשַׁת הַמּוֹסָפִין בְּסֵפֶר ב', וּקְרִיאַת פָּרָשָׁה זוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִתַּקָּנַת הַגְּאוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תפ"ח — בְּוַדַּאי דַּי בְּמַה שֶׁקּוֹרֵא אוֹתָהּ הַמַּפְטִיר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵאהּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַתּוֹרָה.

אֶלָּא אֲפִלּוּ בַּיָּמִים שֶׁקְּרִיאַת הַפָּרָשָׁה שֶׁבְּסֵפֶר שֵׁנִי הוּא מִתַּקָּנַת אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, כְּגוֹן רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת וְד' פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁבְּחֹדֶשׁ אֲדָר — אַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל הַמַּפְטִיר לִקְרוֹתָהּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵאהּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי קְרִיאַת הַפָּרָשָׁה בְּכָל שַׁבָּת הִיא מִתַּקָּנַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְאַף עַל פִּי כֵן הָיָה הַמַּפְטִיר מַשְׁלִימָהּ בִּימֵי חַכְמֵי הַגְּמָרָא:

יד וְלָמָּה אֵין נוֹהֲגִין שֶׁהָאַחֲרוֹן מֵהַמִּנְיָן יִקְרָא בְּסֵפֶר שֵׁנִי וְהַמַּפְטִיר יַחֲזוֹר וְיִקְרָא מַה שֶּׁקָּרָא הָאַחֲרוֹן? לְפִי שֶׁלֹּא רָצוּ לְנַהוֹג לִכְפּוֹל פָּרָשָׁה אַחַת וּלְבָרֵךְ עָלֶיהָ ב' פְּעָמִים שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְהַשְׁלִים הַמִּנְיָן בְּסֵפֶר הָא' וְשֶׁיִּקְרָא הַמַּפְטִיר בִּלְבַדּוֹ בְּסֵפֶר ב'. שֶׁכְּשֶׁאֵין מוֹצִיאִין אֶלָּא סֵפֶר אֶחָד, הוּא שֶׁיֵּשׁ הֶכְרֵחַ לַעֲשׂוֹת כֵּן מֵחֲמַת הַקְּדִישׁ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְאָמְרוֹ קֹדֶם שֶׁנִּגְמְרָה הַפָּרָשָׁה, אֲבָל כְּשֶׁקּוֹרִין ב' עִנְיָנִים בְּב' סְפָרִים — אוֹמְרִים קַדִּישׁ אַחַר הַשְׁלָמַת הַמִּנְיָן בְּסֵפֶר הָא' קֹדֶם קְרִיאַת הַמַּפְטִיר בָּעִנְיָן הַשֵּׁנִי. וְהוּא הַדִּין אִם מוֹסִיפִים הַרְבֵּה בְּסֵפֶר אֶחָד — אוֹמְרִים הַקַּדִּישׁ אַחַר הַשְׁלָמַת הַקְּרִיאָה:

טו וּבְיוֹם שֶׁמּוֹצִיאִין ג' סְפָרִים, כְּגוֹן רֹאשׁ חֹדֶשׁ טֵבֵת שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, שֶׁצָּרִיךְ לִקְרוֹת פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ וּפָרָשַׁת רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְעִנְיָן שֶׁל חֲנֻכָּה, וְכֵן בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה, שֶׁצָּרִיךְ לִקְרוֹת פָּרָשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" וּ"בְּרֵאשִׁית" וּפָרָשַׁת הַמּוֹסָפִים — אֲזַי גַּם כֵּן הַמַּפְטִיר בִּלְבָד קוֹרֵא בָּאַחֲרוֹנָה וּמַשְׁלִימִין הַמִּנְיָן. אוֹ אֲפִלּוּ אִם מוֹסִיפִים עַל הַמִּנְיָן — הַכֹּל עוֹלִים בְּב' סְפָרִים הָרִאשׁוֹנִים, וְאַחֲרֵיהֶם אוֹמְרִים קַדִּישׁ קֹדֶם הַמַּפְטִיר, לְהַפְסִיק בֵּין קְרִיאָתָם לִקְרִיאַת הַמַּפְטִיר, שֶׁקְּרִיאָתוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַתּוֹרָה.

אֲבָל קוֹדֶם הַקְּרִיאָה בְּסֵפֶר ב' אֵין נוֹהֲגִים לוֹמַר קַדִּישׁ, אַף אִם כְּבָר נִשְׁלְמוּ מִנְיַן הַקְּרוּאִים בְּסֵפֶר אֶחָד וְהַקּוֹרֵא בְּסֵפֶר ב' הוּא נוֹסֵף עַל הַמִּנְיָן.

וְיֵשׁ מִנְהָגִים אֲחֵרִים בְּעִנְיַן אֲמִירַת הַקַּדִּישׁ, בֵּין כְּשֶׁמּוֹצִיאִים ב' סְפָרִים, וּבֵין כְּשֶׁמּוֹצִיאִין ג', וְאֵין לְשַׁנּוֹת שׁוּם מִנְהָג.

וְכֵן אִם יֵשׁ מָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים כְּשֶׁמּוֹצִיאִין ב' סְפָרִים (בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת וּבְד' פָּרָשִׁיוֹת), שֶׁהָאַחֲרוֹן מֵהַמִּנְיָן קוֹרֵא בַּשֵּׁנִי וְהַמַּפְטִיר חוֹזֵר וְקוֹרֵא מַה שֶּׁקָּרָא הָאַחֲרוֹן — אֵין מַזְהִירִין אוֹתָם:

טז קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין — יָכוֹל לַעֲלוֹת לְמַפְטִיר. אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת שֶׁהַמַּפְטִיר אֵינוֹ אֶלָּא חוֹזֵר וְכוֹפֵל מַה שֶּׁקָּרָא הַשְּׁבִיעִי, אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּפָרָשַׁת הַמּוּסָפִין וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת וְד' פָּרָשִׁיוֹת — יָכוֹל לַעֲלוֹת אִם יוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין.

וְאַף עַל פִּי שֶׁפָּרָשַׁת זָכוֹר הִיא חוֹבָה מִן הַתּוֹרָה שֶׁיִּשְׁמָעֶנָּה כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, וְהַקָּטָן שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב בַּדָּבָר אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו הֲרֵי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר קוֹרֵא בְּקוֹל רָם וּמַשְׁמִיעַ לַצִּבּוּר וּמוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן:

יז מִי שֶׁעָלָה לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה וְהָלַךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחֵר וּקְרָאוּהוּ לַעֲלוֹת שָׁם, וְנִזְדַּמְּנָה לוֹ אוֹתָהּ פָּרָשָׁה שֶׁקָּרָאהּ כְּבָר — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ עָלֶיהָ תְּחִלָּה וְסוֹף:

יח אִם לֹא נִמְצָא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַפְטִיר בְּנָבִיא אֶלָּא אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁעָלוּ כְּבָר לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַפְטִיר בְּנָבִיא צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַתּוֹרָה, וּלְבָרֵךְ עָלֶיהָ תְּחִלָּה וְסוֹף, וְאֵין דַּי בְּמַה שֶּׁקָּרָא כְּבָר מִקֹּדֶם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁכְּבָר אָמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר קַדִּישׁ אַחַר הַשְּׁלֶמַת הַמִּנְיָן, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁאֵין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַפְטִיר מִבַּלְעֲדֵי אוֹתָם שֶׁקָּרְאוּ כְּבָר, וְגַם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר קָרָא כְּבָר בִּבְרָכָה. אֲבָל אִם נוֹדַע לוֹ כֵּן קֹדֶם שֶׁאָמַר קַדִּישׁ — לֹא יֹאמַר הַקַּדִּישׁ מִיָּד, אֶלָּא הַשְּׁבִיעִי יַפְטִיר בְּנָבִיא, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת בַּתּוֹרָה פַּעַם ב', כִּי דַּי בְּמַה שֶּׁעָלָה לַשְּׁבִיעִי, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִפְסִיקוּ עֲדַיִן בַּאֲמִירַת הַקַּדִּישׁ אַחַר קְרִיאָתוֹ, וְאַחַר הַהַפְטָרָה וּבֵרְכוֹתֶיהָ יֹאמְרוּ קַדִּישׁ.

וְאִם הַשְּׁבִיעִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהַפְטִיר בְּנָבִיא — אָז יֹאמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר קַדִּישׁ אַחַר הַשְּׁבִיעִי, וְיַעֲלֶה לְהַפְטִיר הַיּוֹדֵעַ מִמִּי שֶׁעָלָה לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה קֹדֶם, וַיַּחֲזוֹר וְיִקְרָא בַּתּוֹרָה מִמַּה

שֶׁקָּרָא, וְיִבָּרֵךְ תְּחִלָּה וְסוֹף.

אֲבָל אִם יֵשׁ אֲחֵרִים שֶׁיּוֹדְעִים לְהַפְטִיר בְּנָבִיא — מוּטָב שֶׁיַּפְטִיר זֶה שֶׁעָדַיִן לֹא קָרָא, וְאַל יַפְטִיר זֶה שֶׁעָלָה כְּבָר לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה (בְּצִבּוּר זֶה):

יט אִם טָעָה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְסִיֵּם הַפָּרָשָׁה עִם הַשִּׁשִּׁי וְאָמַר קַדִּישׁ — אֵין צָרִיךְ לִקְרוֹת עוֹד אַחֵר לַשְּׁבִיעִי מִלְּבַד הַמַּפְטִיר, אֶלָּא יִקְרָא עִם הַמַּפְטִיר מַה שֶּׁקָּרָא עִם הַשִּׁשִּׁי וְדַי בְּכָךְ, כִּי הָעִקָּר שֶׁהַמַּפְטִיר עוֹלֶה לְמִנְיַן שִׁבְעָה.

(אֲבָל אִם לֹא אָמַר קַדִּישׁ עֲדַיִן — יִקְרָא עוֹד שְׁבִיעִי מִלְּבַד הַמַּפְטִיר, כְּדֵי לָצֵאת אַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁהַמַּפְטִיר אֵינוֹ עוֹלֶה לְמִנְיַן ז' כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין וְלָצֵאת לְדִבְרֵי הַכֹּל):

כ אִם דִּלֵּג הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֲפִלּוּ תֵּבָה אַחַת וַאֲפִלּוּ אוֹת אַחַת בְּקְרִיאַת שַׁבָּת שַׁחֲרִית — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת אוֹתוֹ פָּסוּק שֶׁדִּלֵּג בּוֹ עִם עוֹד ב' פְּסוּקִים הַסְּמוּכִים לוֹ, וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם תְּחִלָּה וְסוֹף אִם כְּבָר בֵּרַךְ הָעוֹלֶה בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה.

וְאַף אִם כְּבָר סִיְּמוּ הַפָּרָשָׁה וְהִפְטִירוּ וְהִתְפַּלְּלוּ מוּסָף — צָרִיךְ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹ אַחֵר לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת הַג' פְּסוּקִים שֶׁבָּהֶם הִדְלוּג בְּצִבּוּר זֶה בִּבְרָכָה תְּחִלָּה וְסוֹף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קל"ז, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

סימן רפג

לָמָּה אֵין מוֹצִיאִין שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרוֹת בְּשַׁבָּת וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

אַף שֶׁתִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים לְהוֹצִיא לְכָל יוֹם טוֹב סֵפֶר שֵׁנִי לִקְרוֹת בְּפָרָשַׁת הַמּוּסָפִים — בְּשַׁבָּת לֹא תִּקְּנוּ כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁבְּפָרָשַׁת מוּסַף הַשַּׁבָּת אֵין בָּהּ אֶלָּא ב' פְּסוּקִים בִּלְבָד, וְאֵין קוֹרִין בַּתּוֹרָה פָּחוֹת מִג' פְּסוּקִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קל"ז. וְעוֹד, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לְהַפְטִיר בְּנָבִיא בְּכָל שַׁבָּת מֵעִנְיַן הַפָּרָשָׁה שֶׁקָּרָא מִמֶּנָּה הַמַּפְטִיר, וְאִם יִקְרָא בְּמוּסַף שַׁבָּת — יִצְטָרֵךְ לְהַפְטִיר מֵעִנְיַן שַׁבָּת, וְיִהְיוּ כָּל הַהַפְטָרוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה בְּעִנְיָן אֶחָד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁקּוֹרֵא בְּפָרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ — יַפְטִיר בְּכָל שַׁבָּת מֵעִנְיַן אוֹתָהּ הַפָּרָשָׁה:

סימן רפד

א דִּין הַהַפְטָרָה וּבִרְכוֹתֶיהָ וּבוֹ י"ד סְעִיפִים:

הַמַּפְטִיר בְּנָבִיא לֹא יִפְחוֹת מִכ"א פְּסוּקִים בְּשַׁבָּת, שֶׁשִּׁבְעָה עוֹלִים לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, וְצָרִיךְ שֶׁיַּפְטִיר בְּנָבִיא ג' פְּסוּקִים כְּנֶגֶד כָּל אֶחָד מֵהָעוֹלִים, מִפְּנֵי שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרוּ שְׁמָד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִקְרְאוּ בַּתּוֹרָה, וְקָרְאוּ בִּנְבִיאִים מֵעִנְיַן הַפָּרָשָׁה שִׁבְעָה כְּנֶגֶד הַשִּׁבְעָה

שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, וְלֹא הָיוּ פּוֹחֲתִין מִג' פְּסוּקִים לְכָל אֶחָד כְּמוֹ שֶׁאֵין פּוֹחֲתִין בַּתּוֹרָה, וַהֲרֵי בֵּין כֻּלָּם כ"א פְּסוּקִים, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּטְלָה הַגְּזֵרָה וְחָזְרוּ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה — הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא אֶחָד קוֹרֵא בְּנָבִיא מֵעִנְיַן הַפָּרָשָׁה כ"א פְּסוּקִים בְּשַׁבָּת. אֲבָל בְּיוֹם טוֹב דַּי בְּט"ו פְּסוּקִים, כְּנֶגֶד ה' הָעוֹלִים בַּתּוֹרָה.

וְאִם נִשְׁלַם הָעִנְיָן בְּפָחוֹת מִכ"א, אוֹ בְּפָחוֹת מִט"ו, כְּגוֹן פָּרָשַׁת "שׁוּבָה" שֶׁהִיא קְטַנָּה, אוֹ כְּגוֹן "פָּרָשַׁת עוֹלוֹתֵיכֶם סְפוּ עַל זִבְחֵיכֶם וְגוֹ'" — אֵין צָרִיךְ לְהַשְׁלִים מֵעִנְיָן אַחֵר (לֹא שֶׁמִּלְּפָנָיו וְלֹא שֶׁמִּלְּאַחֲרָיו):

ב וְתִקְּנוּ שֶׁיְּבָרֵךְ הַמַּפְטִיר ז' בְּרָכוֹת כְּנֶגֶד שִׁבְעָה שֶׁקָּרְאוּ בַּתּוֹרָה, שְׁתֵּי בְרָכוֹת שֶׁבִּרַךְ עַל הַתּוֹרָה שֶׁקּוֹרֵא קֹדֶם שֶׁיַּפְטִיר בְּנָבִיא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רפ"ב, וְחָמֵשׁ בְּרָכוֹת מְבָרֵךְ עַל הַהַפְטָרָה, אַחַת מִלְּפָנֶיהָ וְד' לְאַחֲרֶיהָ.

וְאֵין לַעֲנוֹת "אָמֵן" אַחַר "אֱמֶת וְצֶדֶק", שֶׁאֵין שָׁם סִיּוּם הַבְּרָכָה. וּמִפְּנֵי שֶׁהַרְבֵּה טוֹעִים לַעֲנוֹת שָׁם "אָמֵן", לְכֵן טוֹב לְמַפְטִיר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת שָׁם שׁוּם הֶפְסֵק כְּלָל, לְמַעַן יֵדְעוּ שֶׁאֵין שָׁם סִיּוּם בְּרָכָה:

ג לֹא נִתְקְנָה הַהַפְטָרָה אֶלָּא בְּצִבּוּר אַחַר שֶׁקָּרְאוּ בְּסֵפֶר תּוֹרָה, אֲבָל אִם לֹא קָרְאוּ בְּסֵפֶר תּוֹרָה אֶלָּא בְּחֻמָּשׁ בִּלֹּא בְרָכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קמ"ג — לֹא יֹאמַר הַהַפְטָרָה עִם בְּרָכוֹתֶיהָ. אֲבָל בִּלֹּא בִרְכוֹתֶיהָ יְכוֹלִים לְאָמְרָהּ. וְנָכוֹן הַדָּבָר שֶׁיֹּאמְרוּהָ, שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח לָהֶם תּוֹרַת הַהַפְטָרָה.

אֲבָל אִם קָרָא בְּסֵפֶר תּוֹרָה פָּסוּל, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קמ"ג — יֹאמְרוּ הַהַפְטָרָה עִם בְּרָכוֹתֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

ד אַף עַל פִּי שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה הֶחְסֵר אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת אֵין קוֹרִין בּוֹ, אֲבָל בְּהַפְטָרָה אֵין צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַנָּבִיא שֶׁמַּפְטִירִים בּוֹ סֵפֶר שָׁלֵם, אֶלָּא דַּי בְּפָרָשָׁה שֶׁמַּפְטִירִין בָּהּ (כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרָא בְּעַל פֶּה דְּבָרִים שֶׁבִּכְתָב).

וְאַף אִם גַּם פָּרָשָׁה זוֹ אֵינוֹ כְּתוּבָה כְּמִשְׁפַּט כְּתִיבַת סִפְרֵי הַנְּבִיאִים בִּימֵי חַכְמֵי הַגְּמָרָא, דְּהַיְנוּ עַל הַגְּוִיל אוֹ עַל הַקְּלָף שֶׁל עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְעָשׂוּי בִּגְלִילָה כְּסֵפֶר תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רע"א, אַף עַל פִּי כֵן (הָיוּ) יְכוֹלִים לְהַפְטִיר בָּהּ (אַף בִּימֵיהֶם), שֶׁהַהַפְטָרָה לֹא נִתְקְנָה כְּלָל שֶׁיִּקְרָאוּהָ בְּסֵפֶר כָּשֵׁר כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ בִּקְרִיאַת הַתּוֹרָה לִקְרוֹת

בְּסֵפֶר תּוֹרָה כָּשֵׁר, אֶלָּא שֶׁאָסוּר לִקְרוֹתָהּ עַל פֶּה.

וְאַף שֶׁבִּימֵיהֶם הָיָה אָסוּר לִכְתּוֹב פָּרָשִׁיּוֹת פָּרָשִׁיּוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן כֹּל שֶׁאֵינָן סֵפֶר שָׁלֵם, בֵּין שֶׁהֵן מִן הַתּוֹרָה, בֵּין שֶׁהֵן מִנְּבִיאִים וּכְתוּבִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רפ"ג, אַף עַל פִּי כֵן הִתִּירוּ לִכְתּוֹב הַפְּטָרוֹת, מִשּׁוּם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ", שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד כָּל צִבּוּר לְקָנוֹת לָהֶם נְבִיאִים שְׁלֵמִים וְיִתְבַּטְּלוּ מִקְּרִיאַת הַהַפְטָרָה לְגַמְרֵי. וְאַף שֶׁעַכְשָׁו שֶׁנִּתְגַּלִּית מְלֶאכֶת הַדְּפוּס וְהַסְּפָרִים בְּזוֹל, אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לְהַדְפִּיס אוֹ לִכְתּוֹב הַהַפְטָרוֹת בִּלְבַדָּן, לְפִי שֶׁאַף אִם יַדְפִּיסוּ סֵפֶר נָבִיא שָׁלֵם עַל הַנְּיָר לֹא יִהְיֶה מֻתָּר לִקְרוֹת בּוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'", כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עַל עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְאֵינוֹ עָשׂוּי בְּגִלְיוֹנוֹת.

וְאַף אִם בְּהַפְטָרָה זוֹ הַנִּדְפֶּסֶת אוֹ הַכְּתוּבָה יֵשׁ בָּהּ חֶסְרוֹן הַרְבֵּה תֵּבוֹת — קוֹרֵא הַחִסָּרוֹן בְּעַל פֶּה, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין אִסּוּר מִשּׁוּם "דְּבָרִים שֶׁבִּכְתָב אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאָמְרָם בְּעַל פֶּה" (עַיֵּן סִמָּן קמ"ג):

ה וְאִם אֵין הַהַפְטָרָה כְּלָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא בְּבַיִת אַחֵר, וְאִי אֶפְשָׁר לַהֲבִיאָהּ מִשָּׁם שֶׁאֵין עֵרוּב בָּעִיר — יֵלְכוּ עֲשָׂרָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְאוֹתוֹ בַּיִת, וַיַּפְטִיר שָׁם הַמַּפְטִיר שֶׁקָּרָא בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲבָל לֹא יִקְרָא הַהַפְטָרָה בְּעַל פֶּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת:

ו רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — אֵין הַמַּפְטִיר מַזְכִּיר עִנְיַן שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּלָל בְּבִרְכַּת "עַל הַתּוֹרָה כו'", לְפִי שֶׁאֵינוֹ עִנְיַן כְּלָל לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ בַּהַפְטָרָה, שֶׁהֲרֵי אִלְמָלֵא שַׁבָּת אֵין הַפְּטָרָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ לְבָד:

ז צָרִיךְ לְכַוֵּן לְבִרְכוֹת הַקּוֹרְאִים בַּתּוֹרָה וּלְבִרְכוֹת הַמַּפְטִיר, וְיַעֲנֶה אַחֲרֵיהֶם "אָמֵן". וְיַעֲלוּ לוֹ לְהַשְׁלִים מִנְיַן מֵאָה בְּרָכוֹת שֶׁחִסֵּר מִנְיָנָם בְּשַׁבָּת, אִם אֵין לוֹ פֵּרוֹת הַרְבֵּה לְהַשְׁלִים בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן מ"ו, וְעַיֵּן סִמָּן ר"צ:

ח קָטָן הַיּוֹדֵעַ לִקְרוֹת, שֶׁיּוֹדֵעַ לַחְתּוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת בְּטוּב, וְיוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין — יָכוֹל לְהַפְטִיר בְּנָבִיא.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִים סִלְסוּל וְכָבוֹד בְּמֶרְכָּבָה שֶׁל יְחֶזְקֵאל שֶׁמַּפְטִירִין בַּעֲצֶרֶת וּבְשִׁירַת דָּוִד כְּשֶׁמַּפְטִירִים אוֹתָהּ בְּז' שֶׁל פֶּסַח, שֶׁלֹּא יַפְטִיר אֶלָּא גָּדוֹל. וְיֵשׁ נוֹהֲגִים כֵּן גַּם בְּשַׁבָּת "שׁוּבָה":

ט אִם קָרְאוּ קָטָן לְמַפְטִיר וְקָרָא בַּתּוֹרָה, וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לוֹמַר הַמַּפְטָרָה, וְכֵן אִם אֵרַע כֵּן בְּגָדוֹל — יָכוֹל אַחֵר לְאָמְרָהּ. וְאֵין צָרִיךְ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה עוֹד, כִּי דַּי בַּקְּרִיאָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁאַף שֶׁתִּקְּנוּ שֶׁהַמַּפְטִיר בְּנָבִיא יִקְרָא בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁתְּהֵא נִקְרֵאת קֹדֶם הַנָּבִיא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רפ"ב, מִכָּל מָקוֹם גַּם כְּשֶׁהַקָּטָן אוֹ אַחֵר קָרָא בַּתּוֹרָה יֵשׁ בָּזֶה גַּם כֵּן כָּבוֹד לַתּוֹרָה, שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר לַכֹּל שֶׁקָּרָא בִּשְׁבִיל הַהַפְטָרָה שֶׁתְּהֵיֶה נִקְרֵאת אַחַר קְרִיאָה בַּתּוֹרָה, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יָבֹאוּ לוֹמַר שֶׁקָּרָא בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ וְלֹא בִּשְׁבִיל הַהַפְטָרָה, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נִשְׁלְמוּ הַקְּרוּאִים וְאָמְרוּ קַדִּישׁ אַחֲרֵיהֶם.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה. לְפִיכָךְ, לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן לִקְרוֹת לְמַפְטִיר מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לוֹמַר הַמַּפְטָרָה בְּעַצְמוֹ. וְאִם קָרְאוּ אוֹתוֹ — יַעֲלֶה וְיִקְרָא בַּתּוֹרָה וְיִקְרָא אַחֵר הַמַּפְטָרָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

י אִם נִשְׁתַּתֵּק הַמַּפְטִיר בְּאֶמְצַע הַמַּפְטָרָה — דֵּינוֹ כְּמוֹ בְּסֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁהַבָּא לְסַיֵּם תַּחְתָּיו לֹא יַתְחִיל מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק הָרִאשׁוֹן, אֶלָּא צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהַתְחִיל מִמָּקוֹם שֶׁהִתְחִיל הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ק"מ (וְעַיֵּן שָׁם אִם צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה):

יא לֹא יַתְחִיל הַמַּפְטִיר לְהַפְטִיר עַד שֶׁיִּגְמוֹר הַגּוֹלֵל לְגָלוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁגַּם הַגּוֹלֵל יוּכַל לְהָבִין וְלִשְׁמוֹעַ מִמֶּנּוּ, שֶׁחוֹבָה הִיא עַל הַכֹּל לִשְׁמוֹעַ הַהַפְטָרָה כְּמוֹ הַפָּרָשָׁה שֶׁבְּסֵפֶר תּוֹרָה. לְפִיכָךְ, לֹא יִקְרְאוּ שְׁנַיִם הַהַפְטָרָה כְּאֶחָד בְּקוֹל רָם, שֶׁשְּׁנֵי קוֹלוֹת אֵין נִשְׁמָעִים.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִים מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם שֶׁלֹּא לִסְמוֹךְ עַל שְׁמִיעָה בִּלְבַדָּהּ, אֶלָּא הֵם בְּעַצְמָם קוֹרִין הַהַפְטָרָה, וְשׁוֹמְעִין הַבְּרָכוֹת מִפִּי הַמַּפְטִיר. וּמִכָּל מָקוֹם, צְרִיכִים לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִקְרְאוּ בְּקוֹל רָם אֶלָּא בְּנַחַת (מִלָּה בְּמִלָּה עִם הַמַּפְטִיר, עַיֵּן סִמָּן קפ"ג):

יב אֵין לְסַלֵּק סֵפֶר הַנְּבִיאִים מִלִּפְנֵי הַמַּפְטִיר עַד לְאַחַר שֶׁיִּגְמוֹר לְבָרֵךְ אַחֲרָיו, כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה וִיבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁהִפְטִיר:

יג בְּכָל שַׁבַּת שֶׁקּוֹרִין ב' פָּרָשִׁיּוֹת בַּתּוֹרָה מַפְטִירִים הַפְטָרָה שֶׁל פָּרָשָׁה הַשְּׁנִיָּה שֶׁבָּהּ מְסַיְּמִין, וּבָהּ קוֹרֵא הַמַּפְטִיר תְּחִלָּה, חוּץ מִשַּׁבָּת שֶׁקּוֹרִים "אַחֲרֵי מוֹת" וּ"קְדוֹשִׁים", שֶׁמַּפְטִירִים הַפְּטָרַת "אַחֲרֵי מוֹת", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תכ"ח:

יד נָהֲגוּ לְהַזְכִּיר אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה נִשְׁמַת הַמֵּתִים וּלְבָרֵךְ הָעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי צִבּוּר, וְכָל מָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ. וְנוֹהֲגִים לוֹמַר "יְקוּם פּוּרְקָן". וְאֵין בְּכָל זֶה מִשּׁוּם אִסּוּר תְּחִנָּה

בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין זוֹ תְּחִנָּה אֶלָּא בְּרָכָה.

גַּם נוֹהֲגִים לוֹמַר "אַב הָרַחֲמִים". וּבְכָל יוֹם שֶׁאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "צִדְקָתְךָ־וְצִדְקָתְךָ־צִדְקָתְךָ" — אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ, וְאֵין מַזְכִּירִים נְשָׁמוֹת. וְכֵן כְּשֶׁיֵּשׁ חֲתָנָה אוֹ מִילָה.

וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ כְּשֶׁמְּבָרְכִין הַחֹדֶשׁ, וְאֵין מַזְכִּירִין נְשָׁמוֹת אֶלָּא לְמִי שֶׁנִּקְבַּר בְּאוֹתוֹ שָׁבוּעַ.

וּבִימֵי הַסְּפִירָה, כְּשֶׁמְּבָרְכִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיָּר וְסִיוָן — אוֹמְרִים "אַב הָרַחֲמִים", מִפְּנֵי הַגְּזֵרוֹת שֶׁאֵרְעוּ בַּיָּמִים הָהֵם. וְאַף אִם אֵרַע מִילָה בְּשַׁבָּתוֹת הָהֵם — אוֹמְרִים אוֹתוֹ. אֲבָל אִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשַׁבָּתוֹת הָהֵם — אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ. וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה הוֹלְכִים אַחַר הַמִּנְהָג:

סימן רפה

א **לִקְרוֹת הַפָּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם וּבוֹ י' סְעִיפִים**:

אַף עַל פִּי שֶׁאָדָם שׁוֹמֵעַ כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כָּל שַׁבָּת בְּצִבּוּר — חַיָּב לִקְרוֹת לְעַצְמוֹ בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ פָּרָשַׁת אוֹתוֹ הַשָּׁבוּעַ שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם. וּפָסוּק שֶׁאֵין בּוֹ תַּרְגּוּם — קוֹרְאֵהוּ ג' פְּעָמִים.

(וַ"עֲטָרוֹת וְדִיבוֹן וְגוֹ'" שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַּרְגּוּם יְרוּשַׁלְמִי: "מַכְלֶלְתָּא וּמַלְבֶּשְׁתָּא וְגוֹ'" — צָרִיךְ לִקְרוֹתוֹ):

ב הַקּוֹרֵא שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַר כְּדֵי לוֹעֵז כָּל מִלָּה וּמִלָּה בִּלְשׁוֹן לַעַז שֶׁמֵּבִין — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמָקוֹם תַּרְגּוּם, לְפִי שֶׁהַתַּרְגּוּם מְפָרֵשׁ כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁאֵין לְהָבִין מִתּוֹךְ הַמִּקְרָא. אֲבָל הַקּוֹרֵא (בְּפֵרוּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁמְּפָרֵשׁ כָּל מִלָּה וּמִלָּה יוֹתֵר מִפֵּרוּשׁוֹ שֶׁל הַתַּרְגּוּם — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא יוֹתֵר טוֹב מֵהַתַּרְגּוּם. וְכֵן הַקּוֹרֵא) ב' פְּעָמִים מִקְרָא וּבְפַעַם ג' חוֹזֵר וְלוֹמֵד כָּל הַפָּרָשָׁה עִם פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י שֶׁהוּא בָּנוּי עַל יְסוֹד הַתַּלְמוּד — הֲרֵי זֶה מוֹעִיל יוֹתֵר מֵהַתַּרְגּוּם, שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ יוֹתֵר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַתַּרְגּוּם זָכָה מִפְּנֵי שֶׁנִּתַּן בְּסִינַי, כְּגוֹן "יְגַר שָׂהֲדוּתָא".

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל יְרֵא שָׁמַיִם יֵשׁ לוֹ לִקְרוֹת הַתַּרְגּוּם וְגַם פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י. וּמִי שֶׁאֵינוֹ מֵבִין פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י — יֵשׁ לוֹ לִקְרוֹת בְּפֵרוּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁבִּלְשׁוֹן לַעַז שֶׁמֵּבִין:

ג יֵשׁ נוֹהֲגִין לִקְרוֹת כָּל פָּרָשָׁה, בֵּין פְּתוּחָה בֵּין סְתוּמָה, ב' פְּעָמִים, וְאַחַר כָּךְ הַתַּרְגּוּם עָלֶיהָ מִיָּד קֹדֶם שֶׁיִּקְרָא פָּרָשָׁה שְׁנִיָּה. וְכֵן בְּכָל פָּרָשָׁה.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִקְרוֹת כָּל פָּסוּק ב' פְּעָמִים וְהַתַּרְגּוּם עָלָיו מִיָּד. וּמִנְהָג זֶה נָכוֹן יוֹתֵר, כִּי כֵן הָיוּ עוֹשִׂים בִּזְמַן שֶׁהָיוּ מְתַרְגְּמִין בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה בְּצִבּוּר, שֶׁהָיוּ מְתַרְגְּמִין כָּל פָּסוּק בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

(אֲבָל מִן הַדִּין יָכוֹל לִקְרוֹת שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם בְּכָל עִנְיָן שֶׁיִּרְצֶה).

וּפָסוּק הָאַחֲרוֹן טוֹב לְכָפְלוֹ וְלַחֲזוֹר וּלְאָמְרוֹ, כְּדֵי לְסַיֵּם בַּתּוֹרָה (כִּי כֵן בִּזְמַן שֶׁהָיוּ מְתַרְגְּמִין הָיוּ מְסַיְּמִים בַּמִּקְרָא, שֶׁהָיוּ כּוֹפְלִים פָּסוּק הָאַחֲרוֹן):

ד מִי שֶׁהוּא רָגִיל בְּפִסְקֵי טְעָמִים בְּעַל פֶּה — טוֹב שֶׁיִּקְרָא שְׁנַיִם מִקְרָא בְּסֵפֶר תּוֹרָה כָּשֵׁר בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת וְעֶרֶב שַׁבָּת:

ה חַיָּב לְהַשְׁלִים פָּרָשִׁיּוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר, שֶׁלֹּא יִקְרָא בְּשָׁבוּעַ זֶה פָּרָשַׁת שָׁבוּעַ אַחֵר. אֲבָל מִיּוֹם רִאשׁוֹן וְאֵילַךְ נִקְרָא עִם הַצִּבּוּר, שֶׁכְּבָר הִתְחִילוּ הַצִּבּוּר פָּרָשָׁה זוֹ בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה.

וּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁיַּשְׁלִים אוֹתָהּ קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית, כִּי כֵן צִוּוּ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ אֶת בָּנָיו, שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ שַׁבָּת שַׁחֲרִית קֹדֶם שֶׁיַּשְׁלִימוּ הַפָּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם.

וְאִם לֹא הִשְׁלִים קֹדֶם אֲכִילָה — חַיָּב לְהַשְׁלִים אַחַר אֲכִילָה עַד הַמִּנְחָה. אֲבָל מִשָּׁם וְאֵילַךְ, כֵּיוָן שֶׁהִתְחִילוּ הַצִּבּוּר פָּרָשָׁה אַחֶרֶת — עָבַר זְמַנָּהּ שֶׁל זֹאת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּדִיעֲבַד יָכוֹל לְהַשְׁלִימָהּ עַד סוֹף יוֹם ג' בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְעִנְיַן הַבְדָּלָה בְּסִמָּן רצ"ט. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּדִיעֲבַד יָכוֹל גַּם כֵּן לְהַשְׁלִימָהּ עַד שִׁמְחַת תּוֹרָה, שֶׁאָז מַשְׁלִימִין כָּל הַצִּבּוּר אֶת כָּל הַתּוֹרָה.

וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם, שֶׁמִּי שֶׁעָבַר וְלֹא הִשְׁלִים בִּזְמַנָּהּ — יַשְׁלִים עַד סוֹף יוֹם ג'. וְאִם לֹא הִשְׁלִים — יֵשׁ לוֹ לְהַשְׁלִים עַד שִׁמְחַת תּוֹרָה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, וְלֹא כְּאוֹתָן שֶׁאוֹמְרִים מִקְרָא לְבָד:

ו יֵשׁ נוֹהֲגִין מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לִגְמוֹר כָּל הַפָּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם עֶרֶב שַׁבָּת אַחַר חֲצוֹת. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִגְמוֹר כֻּלָּהּ עֶרֶב שַׁבָּת שַׁחֲרִית אַחַר הַתְּפִלָּה. וְשֶׁלֹּא לְהַפְסִיק כְּלָל בְּאֶמְצַע שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם אֲפִלּוּ בְּדִבּוּר. וְאִם אֵין לוֹ תַּרְגּוּם — יִקְרָא מִקְרָא ב' פְּעָמִים, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיִּהְיֶה לוֹ תַּרְגּוּם יִקְרָאֶנּוּ.

אֲבָל מִן הַדִּין אֵין צָרִיךְ לִקְרוֹת כָּל הַפָּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם בְּפַעַם אַחַת, אֶלָּא אֲפִלּוּ פָּרָשָׁה אַחַת הַיּוֹם מִקְרָא לְבָד וּפָרָשָׁה אַחֶרֶת לְמָחָר, וְכֵן כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ, וְאַחַר כָּךְ מִקְרָא עַל הַסֵּדֶר:

ז לְפִיכָךְ, מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת שֶׁנִּמְרוּ הַפָּרָשָׁה עִם הַתִּינוֹקוֹת פַּעַם אַחַת — אֵינָם צְרִיכִין לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹתָהּ ב' פְּעָמִים, אֶלָּא יִקְרְאוּ פַּעַם אַחַת וְהַתַּרְגּוּם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלִּמְּדוּ עִם הַתִּינוֹקוֹת פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת בִּלְבָד, אֲבָל אִם לִמְּדוּ פֵּרוּשׁ הַמִּקְרָא — יָצְאוּ יְדֵי תַּרְגּוּם גַּם כֵּן, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְאֵינָם צְרִיכִים אֶלָּא לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת הַמִּקְרָא פַּעַם אַחַת אִם לֹא קָרְאוּ עִם הַתִּינוֹקוֹת ב' פְּעָמִים:

ח יֵשׁ מַתִּירִים לִקְרוֹת שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם בְּשָׁעַת קְרִיאַת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קמ"ו.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעַת הַקְּרִיאָה מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אִם שָׁמַע כָּל הַפָּרָשָׁה בְּבֵרוּר, וְדַי שֶׁיִּקְרָא עוֹד פַּעַם אַחַת עִם תַּרְגּוּם. אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אֵין לִסְמוֹךְ עַל הַשְּׁמִיעָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן נ"ט.

אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא כְּלָל בִּשְׁמִיעַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, שֶׁמִּלְּבַד שְׁמִיעָה זוֹ חַיָּב לִקְרוֹת שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וּבִשְׁעַת הַדְּחָק יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ט אֵין צָרִיךְ לִקְרוֹת פָּרָשַׁת יוֹם טוֹב לְעַצְמוֹ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי כְּבָר קָרָא אוֹ יִקְרָא פָּרָשָׁה זוֹ בְּשַׁבָּתָהּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּעֶרֶב שִׂמְחַת תּוֹרָה יִקְרָא פָּרָשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, שֶׁעַכְשָׁו הוּא זְמַנָּהּ:

י הַהַפְטָרוֹת שֶׁל כָּל הַשַּׁבָּתוֹת אֵין צָרִיךְ לִקְרוֹתָן לְעַצְמוֹ מִן הַדִּין. אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ לִקְרוֹתָן, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בָּקִי בָּהּ וְיוֹדְעָהּ, כִּי שֶׁמָּא יִקָּרְאוּהוּ לְמַפְטִיר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

וּבְד' פָּרָשִׁיּוֹת יֵשׁ לוֹ לִקְרוֹת הַפְטָרָה שֶׁל ד' פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁמַּפְטִירִין אוֹתָהּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְלֹא הַפְטָרָה שֶׁל פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ. וְכֵן בְּשַׁבַּת רֹאשׁ חֹדֶשׁ וּמָחָר חֹדֶשׁ וְשַׁבַּת חֲנֻכָּה.

וְאִם אֵרַע חֲתֻנָּה בְּשַׁבָּת בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים אָז לְהַפְטִיר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת "שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ" — יֵשׁ לוֹ גַּם כֵּן לִקְרוֹתָהּ לְעַצְמוֹ, וְלֹא הַפְטָרַת הַשָּׁבוּעַ, כִּי שֶׁמָּא יִקָּרְאוּהוּ לְמָחָר. אֲבָל אִם

אֶרְעוּ הַרְבֵּה חֲתֻנּוֹת בְּשַׁבָּתוֹת זוֹ אַחַר זוֹ — דַּי בְּמַה שֶׁקָּרָא "שׁוֹשׁ אָשִׂישׂ" בָּרִאשׁוֹנָה, וְיֵשׁ לוֹ לִקְרוֹת בִּשְׁאָר הַשַּׁבָּתוֹת הַפְּטָרַת הַשָּׁבוּעַ:

סימן רפו

א דִּינֵי תְּפִלַּת מוּסָף בְּשַׁבָּת וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

זְמַן תְּפִלַּת מוּסָף מַתְחִיל מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, אַף אִם הִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית בַּבֹּקֶר מִיָּד אַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ — יָכוֹל גַּם כֵּן לְהִתְפַּלֵּל מוּסָף בָּעֵת הַהִיא, שֶׁזְּמַן הַקְרֵבַת הַמּוּסָף מַתְחִיל מִיָּד אַחַר הַקְרֵבַת תָּמִיד בַּבֹּקֶר:

ב וְאֵין לְאַחֵר תְּפִלַּת מוּסָף יוֹתֵר מִשֶּׁבַע שָׁעוֹת עַל הַיּוֹם, דְּהַיְנוּ שָׁעָה אַחַר חֲצוֹת, וְהַמְאַחֵר כָּל כָּךְ נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ, וְאַף עַל פִּי כֵן יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזְּמַנָּהּ כָּל הַיּוֹם. אֲפִלּוּ אִם כְּבָר הִתְפַּלֵּל מִנְחָה — חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל מוּסָף, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם שָׁכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ עַד שֶׁחָשְׁכָה — אֵין לָהּ תַּשְׁלוּמִין כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לִשְׁאָר תְּפִלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ק"ח:

ג וְאִם עָבַר וְהִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ קֹדֶם שֶׁהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית — יָצָא, שֶׁאַף שֶׁקָּרְבַּן מוּסָף שֶׁהִקְרִיבוּהוּ קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר פָּסוּל, מִכָּל מָקוֹם בִּתְפִלָּה לֹא הֶחֱמִירוּ כָּל כָּךְ לִהְיוֹת חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל, הוֹאִיל וְהִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ בְּשָׁעָה הָרְאוּיָה לְהַקְרָבָה:

ד מֻתָּר לְטָעוֹם אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית קֹדֶם תְּפִלַּת הַמּוּסָפִין, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לְטָעוֹם קֹדֶם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה מִשֶּׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ, דְּהַיְנוּ אֲכִילַת פֵּרוֹת אֲפִלּוּ הַרְבֵּה כְּדֵי לְסָעוֹד הַלֵּב, וּפַת כְּבֵיצָה וְלֹא יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רל"ב.

וּבִלְבָד שֶׁיְּקַדֵּשׁ מִתְּחִלָּה, וְיִשְׁתֶּה רְבִיעִית יַיִן אוֹ יֹאכַל כְּזַיִת מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין אַחַר הַקִּדּוּשׁ מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ג:

ה הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת, אַחַת שֶׁל מִנְחָה וְאַחַת שֶׁל מוּסָפִים, כְּגוֹן שֶׁאַחַר לְהִתְפַּלֵּל מוּסָף עַד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַמִּנְחָה, דְּהַיְנוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה — צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל שֶׁל מִנְחָה תְּחִלָּה, לְפִי שֶׁהִיא תְּדִירָה יוֹתֵר מִתְּפִלַּת הַמּוּסָפִים, וְכָל הַתָּדִיר אֶת חֲבֵרוֹ — קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁצָּרִיךְ עַתָּה לְהִתְפַּלֵּל שְׁתֵּיהֶן, כְּגוֹן שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכוֹל סְעֻדָּה גְּדוֹלָה אוֹ קְטַנָּה, וְאָסוּר לוֹ לֶאֱכוֹל קֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל מִנְחָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רל"ב — אָז צָרִיךְ לְהַקְדִּימָהּ. אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל עַתָּה לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה — יָכוֹל לְהַקְדִּים שֶׁל מוּסָף.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַן מִנְחָה קְטַנָּה, שֶׁהִיא עִקַּר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, אֲבָל מִשֶּׁהִגִּיעַ עִקַּר זְמַנָּהּ — צָרִיךְ לְהַקְדִּימָהּ בְּכָל עִנְיָן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ קֹדֶם מִנְחָה קְטַנָּה צָרִיךְ לְהַקְדִּים מִנְחָה בְּכָל עִנְיָן. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם, וְלִזָּהֵר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁמַּאֲרִיכִים בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, שֶׁיַּתְחִילוּ מוּסָף קֹדֶם שֵׁשׁ וּמֶחֱצָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה תְּחִלָּה לְפִי סְבָרָא זוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תר"כ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵרַע שֶׁהֶאֱרִיכוּ בְּשַׁחֲרִית עַד אַחַר שֵׁשׁ וּמֶחֱצָה, וַאֲפִלּוּ אִם אֵרַע שֶׁלֹּא הִתְחִילוּ מוּסָף עַד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן מִנְחָה קְטַנָּה — לֹא יִתְפַּלְּלוּ מִנְחָה תְּחִלָּה בְּצִבּוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ הֶהָמוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן פַּעַם אַחֶרֶת. וְלֹא אָמְרוּ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה תְּחִלָּה אֶלָּא בְּיָחִיד שֶׁאֵרַע לוֹ כֵּן:

סימן רפז

א נְחוּם אֲבֵלִים וּבְקוּר חוֹלִים בְּשַׁבָּת וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

מֻתָּר לְבַקֵּר חוֹלִים בְּשַׁבָּת. וְלֹא יְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרִים בְּחֹל: "הַמָּקוֹם יְרַחֵם וְכוּ'", שֶׁעַל יְדֵי בַּקָּשַׁת רַחֲמִים יְעוֹרֵר בֶּכִי וְיִצְטַעֵר, אֶלָּא צָרִיךְ לְהַרְחִיב דַּעְתָּם בְּדִבְרֵי תַּנְחוּמִים שֶׁלֹּא יִצְטַעֲרוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁיֹּאמַר: "שַׁבָּת הִיא מִלְּזְעוֹק וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבֹא, וְרַחֲמָיו מְרֻבִּים וְשִׁבְתּוּ בְּשָׁלוֹם". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צְרִיכִין לוֹמַר: "וְרַחֲמָיו מְרֻבִּים כוּ'". וְכֵן נָהֲגוּ.

וְכֵן הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כְּשֶׁמְּבָרֵךְ הַחוֹלֶה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאוֹמֵר "מִי שֶׁבֵּרַךְ כוּ'" — לֹא יֹאמַר: "הַמָּקוֹם יִשְׁלַח רְפוּאָה כוּ'", אֶלָּא יֹאמַר: "שַׁבָּת הִיא מִלְּזְעוֹק וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבֹא":

ב וּמֻתָּר לְנַחֵם אֲבֵלִים בְּשַׁבָּת. וּמֻתָּר לוֹמַר כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרִים בְּחֹל: "הַמָּקוֹם יְנַחֶמְךָ", שֶׁעַל יְדֵי בַּקָּשָׁתוֹ עַל נֶחָמָתוֹ לֹא יְעוֹרֵר בֶּכִי:

ג וּבְקַשְׁתִּי הִתִּירוּ לְנַחֵם אֲבֵלִים וּלְבַקֵּר חוֹלִים בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יָבֹא לְהִצְטַעֵר עִמָּהֶם, וְלֹא כְּאוֹתָן שֶׁאֵין הוֹלְכִים כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ רַק בְּשַׁבָּת לְבָד:

סימן רפח

א דִּין תַּעֲנִית וְדִין תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"ד סְעִיפִים:

צָרִיךְ לְמַהֵר לֶאֱכוֹל סוֹף שָׁעָה שִׁשִּׁית, שֶׁאָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בְּשַׁבָּת עַד חֲצוֹת, אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְשׁוּם תַּעֲנִית אֶלָּא שֶׁנִּמְנַע מֵחֲמַת עָסְקוֹ בְּדָבָר אַחֵר, אֲפִלּוּ הוּא דָּבָר מִצְוָה,

כְּגוֹן שֶׁקּוֹרֵא וּמִתְפַּלֵּל — אָסוּר.

אֶלָּא אִם כֵּן אֵינוֹ חָפֵץ לֶאֱכוֹל עֲדַיִן וְהָאִחוּר הוּא עֹנֶג לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר (וְהוּא הַדִּין אִם מִתְעַנֵּג בְּקְרִיאָה וּתְפִלָּה יוֹתֵר מִבַּאֲכִילָה).

וְאִם מִתְכַּוֵּן לְשֵׁם תַּעֲנִית — אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת אָסוּר:

ב אָדָם שֶׁהָאֲכִילָה מַזֶּקֶת לוֹ שֶׁאָז עֹנֶג הוּא לוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל — אֵינוֹ צָרִיךְ לֶאֱכוֹל כְּלָל, וְכִמְעַט שֶׁאָסוּר לוֹ לֶאֱכוֹל, שֶׁלֹּא יִצְטַעֵר בְּשַׁבָּת.

וְכֵן מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה בְּכָל יוֹם וַאֲכִילָה בְּשַׁבָּת צַעַר הוּא לוֹ מִפְּנֵי שִׁנּוּי וֶסֶת — יָכוֹל לְהִתְעַנּוֹת גַּם בְּשַׁבָּת, שֶׁמִּצְוַת סְעֵדוֹת שַׁבָּת אֵינָהּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל עֹנֶג. אֲבָל בְּעִנְיַן אַחֵר אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ מֵחֲמַת תְּשׁוּבָה וַחֲסִידוּת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּעֲנוּג בְּתַעֲנִית זֶה — אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף עֹנֶג חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ בְּג' סְעֵדוֹת בְּעֹנֶג אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מֻכְרָח שֶׁיִּהְיֶה בְּשַׁבָּת וְלֹא הִתִּירוּהוּ חֲכָמִים:

ג אֲבָל מֻתָּר לְהִתְעַנּוֹת תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת כְּשֶׁחָלַם בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁיָּפֶה תַּעֲנִית לַחֲלוֹם לְבַטֵּל הַגְּזֵרָה דִּין כְּאֵשׁ לִנְעֹרֶת אִם מִתְעַנֶּה בּוֹ בַּיּוֹם, וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים בִּשְׁבִיל שֶׁיְּקֻרַּע גְּזַר דִּינוֹ. וְעוֹד, לְפִי שֶׁאֵין כַּאן בְּטוּל עֹנֶג שַׁבָּת לְגַמְרֵי, כֵּיוָן שֶׁנַּפְשׁוֹ עֲגוּמָה עָלָיו בִּשְׁבִיל חֲלוֹמוֹ אִם לֹא יִתְעַנֶּה, וְאִם יִתְעַנֶּה בָּטוּחַ הוּא שֶׁיְּקֻרַּע גְּזַר דִּינוֹ — אִם כֵּן הֲרֵי הַתַּעֲנִית הַזֶּה תַּעֲנוּג הוּא לוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַף שֶׁקּוֹרְעִים גְּזַר דִּינוֹ — חוֹזְרִים וְנִפְרָעִים מִמֶּנּוּ עַל שֶׁבִּטֵּל עִקַּר עֹנֶג שַׁבָּת. וּמַה תַּקָּנָתוֹ? יִתְעַנֶּה עוֹד תַּעֲנִית בְּחֹל שֶׁיִּתְכַּפֵּר לוֹ.

וּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת מִיָּד לְמָחָר בְּיוֹם רִאשׁוֹן, שֶׁאֵין רָאוּי לוֹ לְהִתְעַכֵּב לְבַקֵּשׁ סְלִיחָה וְכַפָּרָה. אֶלָּא אִם כֵּן תִּשַּׁשׁ כֹּחוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְעַנּוֹת ב' יָמִים זֶה אַחַר זֶה — יָכוֹל לְהִתְעַנּוֹת אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיִּתְחַזֵּק כֹּחוֹ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הָיָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן חֲנֻכָּה, אוֹ פּוּרִים, אוֹ עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אוֹ חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְכָל שֶׁכֵּן יוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ יוֹם טוֹב ב' שֶׁל גָּלֻיּוֹת, שֶׁלֹּא יִתְעַנֶּה עַד אַחַר כָּךְ.

אֲבָל אִם לְמָחָר הוּא יוֹם שֶׁאָסוּר הַתַּעֲנִית בּוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג, כְּגוֹן בְּחֹדֶשׁ נִיסָן, אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב פֶּסַח אוֹ אִסְרוּ חַג — יִתְעַנֶּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תכ"ט. וְהוּא הַדִּין בֵּימֵי הַגְּבָלָה, וּבֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים לְסֻכּוֹת. וַאֲפִלּוּ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב יָכוֹל לְהִתְעַנּוֹת,

הוֹאִיל וְיֵשׁ מִתְעַנִּים בָּהֶם בְּכָל שָׁנָה תַּעֲנִית צַדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"פ.
וּבְכָל יָמִים אֵלּוּ, הַמִּתְעַנֶּה בָּהֶם תַּעֲנִית חֲלוֹם — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת אַחַר כָּךְ תַּעֲנִית עַל תַּעֲנִיתוֹ כְּמוֹ הַמִּתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת.
אֲבָל הַמִּתְעַנֶּה תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, חֲנֻכָּה, וּפוּרִים, וְיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ יוֹם טוֹב ב' שֶׁל גָּלֻיּוֹת, וְחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד — צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת אַחַר כָּךְ תַּעֲנִית עַל תַּעֲנִיתוֹ כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקס"ח:

ד הַמִּתְעַנֶּה תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת וּלְמָחָר הוּא תַּעֲנִית חוֹבָה, כְּגוֹן י"ז בְּתַמּוּז, אוֹ ט' בְּאָב, אוֹ עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת, אוֹ תַּעֲנִית אֶסְתֵּר שֶׁנִּתְהַגּוּ בּוֹ חוֹבָה, אוֹ אֲפִלּוּ תַּעֲנִית יָחִיד שֶׁנָּהַג בּוֹ חוֹבָה, כְּגוֹן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִנְהָג קָבוּעַ לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם א' שֶׁל סְלִיחוֹת — אֵינוֹ עוֹלֶה לוֹ, כֵּיוָן שֶׁאַף אִם לֹא הָיָה מִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת הָיָה מִתְעַנֶּה תַּעֲנִית זֶה — אֵין תַּעֲנִית זֶה מְכַפֵּר לוֹ עַל בְּטוּל עֹנֶג שַׁבָּת, שֶׁלֹּא מָצִינוּ כַּפָּרָה בְּחִנָּם. וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה.
וְהָעִקָּר כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְכֵן יֵשׁ לְהוֹרוֹת אִם הוּא אִישׁ בָּרִיא שֶׁאֵין הַתַּעֲנִית מַזִּיק לוֹ.
אֲבָל מִי שֶׁקָּשֶׁה עָלָיו הַתַּעֲנִית, אִם סוֹמֵךְ עַל הַמְקִלִּין — לֹא הִפְסִיד:

ה אֵין לְהִתְעַנּוֹת בְּשַׁבָּת עַל חֲלוֹמוֹת שֶׁהֵם הֶפְסֵד מָמוֹן, אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁמְּחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת:

ו אִם חֲבֵרוֹ רָאָה עָלָיו חֲלוֹם רָע — לֹא יִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת:

ז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְהִתְעַנּוֹת תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת אֶלָּא עַל חֲלוֹם שֶׁרָאָהוּ ג' פְּעָמִים.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה אֵין לְהִתְעַנּוֹת תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת בְּכָל עִנְיָן, לְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים בְּפִתְרוֹן חֲלוֹמוֹת לֵידַע אֵיזוֹ טוֹב וְאֵיזוֹ רָע.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעַל אֵלּוּ חֲלוֹמוֹת מִתְעַנִּין בְּשַׁבָּת אַף בִּזְמַן הַזֶּה, הָרוֹאֶה סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין שֶׁנִּשְׂרְפוּ, אוֹ יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשִׁעַת נְעִילָה, אוֹ קוֹרוֹת בֵּיתוֹ אוֹ שִׁנָּיו שֶׁנָּפְלוּ. אֲבָל אִם רָאָה לְחָיָיו שֶׁנִּשְׂרוּ — הֲרֵי זֶה סִמָּן טוֹב, שֶׁמֵּתוּ הַיּוֹעֲצִים עָלָיו רָעָה.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים הָרוֹאֶה יוֹם הַכִּפּוּרִים אַף שֶׁלֹּא בְּשִׁעַת נְעִילָה.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף הָרוֹאֶה שֶׁקּוֹרֵא בְּסֵפֶר תּוֹרָה (בְּצִבּוּר).
וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף הָרוֹאֶה שֶׁנּוֹשֵׁא אִשָּׁה.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל חֲלוֹמוֹת שֶׁבֵּאֲרוּ פִּתְרוֹנָם בִּגְמָרָא שֶׁהֵם רָעִים — מֻתָּר לְהִתְעַנּוֹת

עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת.

אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ פִּתְרוֹנֵי הַחֲלוֹמוֹת מִזְּמַן חַכְמֵי הַגְּמָרָא לִזְמַנֵּינוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ הָרְפוּאוֹת שֶׁבִּזְמַנֵּיהֶם.

וְכֵן יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָרוֹאֶה יוֹם הַכִּפּוּרִים אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת נְעִילָה אֵינוֹ חֲלוֹם רָע, כִּי הוּא סְמָן יָפֶה שֶׁמָּחֲלוּ עֲוֹנוֹתָיו. וְכֵן הָרוֹאֶה קוֹרוֹת בֵּיתוֹ שֶׁנָּפְלוּ — אָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ שֶׁחָלְמָה אִשָּׁה אַחַת כָּךְ וּפָתְרוּ לָהּ שֶׁתֵּלֵד זָכָר, וְכֵן הָיָה לָהּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים עוֹד שֶׁאֲפִלּוּ הַחֲלוֹמוֹת שֶׁמִּתְעַנִּים עֲלֵיהֶם לְדִבְרֵי הַכֹּל — לֹא יִתְעַנֶּה עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן הַתַּעֲנִית עֹנֶג לוֹ, שֶׁנַּפְשׁוֹ עֲגוּמָה עָלָיו אִם לֹא יִתְעַנֶּה.

וּלְפִי שֶׁעֹנֶג הַשַּׁבָּת הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְאַף לָהָאוֹמְרִים שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי קַבָּלָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ב, מִכָּל מָקוֹם לְהִתְעַנּוֹת לְגַמְרֵי לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ע, וְתַעֲנִית חֲלוֹם אֵינָהּ חוֹבָה וְלֹא מִצְוָה אֶלָּא רְשׁוּת אֲפִלּוּ בְּחֹל, לְפִיכָךְ יֵשׁ לְהוֹרוֹת כֵּן הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה שֶׁלֹּא יִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת עַל שׁוּם חֲלוֹם, אֶלָּא אִם כֵּן אֵינוֹ מְבַטֵּל בּוֹ עֹנֶג שַׁבָּת, שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֹנֶג מֵהַתַּעֲנִית יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁיִּהְיֶה לוֹ כְּשֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה, שֶׁיִּצְטַעֵר מִפַּחַד הַחֲלוֹם. אֲבָל אָדָם שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּחֵד כָּל כָּךְ מֵהַחֲלוֹם, אוֹ אֲפִלּוּ אִם מִתְפַּחֵד, אֶלָּא שֶׁהַתַּעֲנִית קָשֶׁה לוֹ וּמְצַטַּעֵר בּוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁמִּצְטַעֵר בְּפַחַד הַחֲלוֹם — אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בְּשַׁבָּת עַל שׁוּם חֲלוֹם.

וְאִם הִרְהֵר בַּיּוֹם וְחָלַם בַּלַּיְלָה — לֹא יִתְעַנֶּה עָלָיו בְּשַׁבָּת בְּכָל עִנְיָן, שֶׁאֵין בָּזֶה הוֹרָאָה מִן הַשָּׁמַיִם כְּלָל:

ח הַמִּתְעַנֶּה תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לוֹמַר "עֲנֵנוּ" אַחַר סִיּוּם תְּפִלָּתוֹ בְּלֹא חֲתִימָה. וְטוֹב לְכָלְלוֹ בְּ"אלֹהַי נְצוֹר כו'". וְטוֹב לוֹמַר גַּם כֵּן "רִבּוֹן הָעוֹלָמִים גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ וְכו'", כְּמוֹ בְּחֹל. וּמֻתָּר לוֹמַר גַּם כֵּן "אֱלֹהַי עַד שֶׁלֹּא נוֹצַרְתִּי כו'", אוֹ שְׁאָר בַּקָּשׁוֹת עַל מְחִילַת עֲוֹנוֹת. וְיָכוֹל גַּם כֵּן לְהִתְוַדּוֹת וְלוֹמַר "חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי".

וְלֹא אָסְרוּ לוֹמַר תַּחֲנוּנִים בְּשַׁבָּת אֶלָּא לְבַקֵּשׁ בָּהֶם עַל צָרְכֵיהֶם, כְּגוֹן עַל פַּרְנָסָה, אוֹ עַל רְפוּאָה לְחוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִצָּרְכֵי הַגּוּף. אֲבָל חֲרָטַת עֲוֹנוֹת טוֹב לוֹמַר בְּכָל יוֹם:

ט וַאֲפִלּוּ שְׁאֵלַת צָרְכָיו הִתִּירוּ אִם הוּא חוֹלֶה הַמְסֻכָּן סַכָּנַת הַיּוֹם, שֶׁזּוֹעֲקִים וּמִתְחַנְּנִים עָלָיו בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּצִבּוּר. וְכֵן מֻתָּר לְבָרֵךְ עַל הַחוֹלֶה הַמְסֻכָּן בּוֹ בַּיּוֹם. וְכֵן הַמַּקְשֶׁה לְיֹלֵד, שֶׁהִיא מְסֻכֶּנֶת בּוֹ בַּיּוֹם.

אֲבָל חוֹלֶה שֶׁאֵין מְסֻכָּן בּוֹ בַּיּוֹם — אָסוּר לְבַקֵּשׁ עָלָיו וְלֹא לְבָרְכוֹ בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁאֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן אַחַר הַשַּׁבָּת.

אֲבָל אִם אֵרַע לָאָדָם (בְּשַׁבָּת) מְאֹרָע שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים מִיָּד — יָכוֹל אֲפִלּוּ לִפּוֹל עַל פָּנָיו וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּיָחִיד אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם סַכָּנַת הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי הִתִּירוּ אֲפִלּוּ לְהִתְעַנּוֹת עַל חֲלוֹם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם סַכָּנַת הַיּוֹם, רַק מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁחָלַם בּוֹ. אֲבָל בְּצִבּוּר אָסוּר לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הַמְּאֹרָע כָּל שֶׁאֵין שָׁם סַכָּנַת הַיּוֹם.

וְכֵן אִם יֵשׁ בָּעִיר עֲשָׂרָה שֶׁמִּתְעַנִּים תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת אַחַת — לֹא יַעֲשׂוּ עַצְמָן צִבּוּר לַחֲזוֹר אַחַר אֶחָד מֵהֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה בְּקוֹל רָם וְלוֹמַר "עָנֵנוּ" בְּצִבּוּר:

י אִם מֻתָּר לְהִתְעַנּוֹת אוֹ לִזְעוֹק וּלְהִתְחַנֵּן בְּשַׁבָּת עַל אֵיזוֹ צָרָה שֶׁקָּרָה לְרַבִּים אוֹ לְיָחִיד — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקע"ו:

יא הַמִּתְעַנֶּה תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת — יֵשׁ לוֹ לַעֲסוֹק כָּל הַיּוֹם בַּתּוֹרָה וּתְפִלָּה, בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְכַּפֵּר לוֹ וְיִקָּרַע לוֹ גְּזַר דִּינוֹ:

יב מִי שֶׁיָּשֵׁן שֵׁנַת צָהֳרַיִם וְחָלַם לוֹ חֲלוֹם רָע — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמּוֹעִיל לוֹ אִם יִתְעַנֶּה י"ב שָׁעוֹת מִשֶּׁנֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ עַד אֶמְצַע הַלַּיְלָה, וְאָז יַבְדִּיל אִם עוֹשֶׂה כֵּן בְּשַׁבָּת. וְצָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת לְמָחָר יוֹם שָׁלֵם, אַף אִם כְּבָר אָכַל סְעֻדָּה ג' קֹדֶם שֶׁחָלַם וְהָיָה רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לִטְעוֹם עוֹד כְּלוּם בְּשַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהִתְעַנָּה לְשֵׁם תַּעֲנִית — עֲבֵרָה הִיא בְּיָדוֹ, וְצָרִיךְ כַּפָּרָה בְּתַעֲנִית יוֹם שָׁלֵם. וּבֵין בְּחֹל וּבֵין בְּשַׁבָּת, כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן — לֹא יֹאמַר "עָנֵנוּ" בְּמִנְחָה, כֵּיוָן שֶׁאָכַל כְּבָר:

יג אִם הַקְּדִימָה לֶאֱכוֹל בְּשַׁבָּת קֹדֶם זְמַן הַסְּעֻדָּה בְּחֹל הוּא עִנֵּג לוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּתְעַכְּלָה כְּבָר סְעֻדַּת הַלַּיְלָה — צָרִיךְ לְהַקְדִּים, כִּי זֶהוּ כְּבוֹד הַשַּׁבָּת שֶׁמַּקְדִּימִין זְמַן סְעֻדָּתוֹ לְזְמַן סְעֻדַּת הַחֹל.

וְאִם הָאֲחוֹר מִזְּמַן סְעֻדַּת הַחֹל הוּא עִנֵּג לוֹ — צָרִיךְ לְאַחֵר, וְזֶהוּ כְּבוֹדוֹ, שֶׁמִּתְאַוֶּה לֶאֱכוֹל וְאוֹכֵל לְתֵאָבוֹן:

יד וְכֵן מִי שֶׁרָגִיל בְּכָל יוֹם בְּבָשָׂר וְיַיִן, וַהֲרֵי כָּל יָמָיו כְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת זְמַן הַסְּעֻדָּה שֶׁל שַׁבָּת מִזְּמַן סְעֻדַּת הַחֹל, שֶׁיְּקַדִּים אוֹ יְאַחֵר שָׁעָה מוּעֶטֶת, בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יִצְטַעֵר:

סימן רפט

א סֵדֶר סְעֻדַּת שַׁחֲרִית שֶׁל שַׁבָּת וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית בְּבוֹאוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת — צָרִיךְ שֶׁיְּהֶיֶה שֻׁלְחָנוֹ עָרוּךְ וּמַפָּה פְּרוּסָה עַל הַפַּת, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"א, וּמִטָּה שֶׁאוֹכֵל עָלֶיהָ מֻצַּעַת יָפֶה כְּמוֹ בִּסְעֻדַּת הַלַּיְלָה, לְפִי שֶׁכְּבוֹד יוֹם קוֹדֵם לִכְבוֹד לַיְלָה:

ב וְתִקְּנוּ חֲכָמִים לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן קֹדֶם סְעֻדַּת שַׁחֲרִית כְּמוֹ קֹדֶם סְעֻדַּת הַלַּיְלָה, לְפִי שֶׁכְּבוֹד יוֹם קוֹדֵם לִכְבוֹד לַיְלָה, וְאִם לֹא יְקַדֵּשׁ בַּיּוֹם עַל הַיַּיִן יְהֵא כְּבוֹד לַיְלָה עוֹדֵף עַל כְּבוֹד יוֹם. מִכָּל מָקוֹם, לֹא תִקְּנוּ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ שֶׁבֵּרַךְ בַּלַּיְלָה, אֶלָּא דַּי בְּבִרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" שֶׁיְּבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הֶכֵּר בָּזֶה שֶׁקִּדּוּשׁ זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, גַּם זֶה הַקִּדּוּשׁ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בִּמְקוֹם סְעֻדָּה, וְשֶׁלֹּא יִטְעוֹם כְּלוּם קֹדֶם לוֹ כְּמוֹ בְּקִדּוּשׁ הַלַּיְלָה. אַף מֻתָּר לִשְׁתּוֹת מַיִם קֹדֶם תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, מִפְּנֵי שֶׁעֲדַיִן לֹא חָל עָלָיו חוֹבַת קִדּוּשׁ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לִטְעוֹם קֹדֶם קִדּוּשׁ שֶׁבַּיּוֹם, הוֹאִיל וְעִקָּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא הֶחֱמִירוּ בּוֹ כָּל כָּךְ. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּשְׁעַת הַדְּחַק, כְּגוֹן שֶׁאֵין לוֹ יַיִן וְלֹא שְׁאָר מַשְׁקֶה "חֲמַר מְדִינָה", אֲפִלּוּ אִם גַּם פַּת אֵין לוֹ — יָכוֹל לֶאֱכוֹל שְׁאָר מַאֲכָלִים קֹדֶם קִדּוּשׁ זֶה. אַף אִם מְצַפֶּה שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ אַחַר זְמַן עַל מָה לְקַדֵּשׁ — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין.

וְאִם יֵשׁ לוֹ פַּת — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַפַּת תְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל שְׁאָר מַאֲכָלִים, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, דְּהַיְנוּ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ער"ב.

וְאִם יֵשׁ לוֹ "חֲמַר מְדִינָה" אַף שֶׁאֵין לוֹ יַיִן — לֹא יִטְעוֹם כְּלוּם, אֲפִלּוּ פַּת, קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ עַל הַכּוֹס, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

ג אֲבָל בַּלַּיְלָה אִם אֵין לוֹ לֹא יַיִן וְלֹא "חֲמַר מְדִינָה" וְלֹא פַּת לְקַדֵּשׁ עֲלֵיהֶם, וּמְצַפֶּה שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ אֶחָד מֵהֶם תּוֹךְ הַלַּיְלָה — לֹא יִטְעוֹם כְּלוּם מִשְּׁאָר מַאֲכָלִים עַד שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ

עַל מַה לְקַדֵּשׁ, וְיֵשׁ לוֹ לְהַמְתִּין עַל כָּל פָּנִים עַד חֲצוֹת לַיְלָה.

אֲבָל אִם אֵינוֹ מְצַפֶּה שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ בַּלַּיְלָה — מֻתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל שְׁאָר הַמַּאֲכָלִים בְּלֹא קִדּוּשׁ, וְאֵינוֹ מְחֻיָּב לָלוּן בְּתַעֲנִית בְּשַׁבָּת בְּשְׁבִיל קִדּוּשׁ עַל הַיַּיִן אוֹ עַל הַפַּת, הוֹאִיל וּכְבָר יָצָא יְדֵי חוֹבַת עִקַּר קִדּוּשׁ שֶׁל תּוֹרָה בְּמַה שֶׁהִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בִּתְפִלַּת עַרְבִית:

סימן רצ

א **בְּשַׁבָּת יַשְׁלִים מֵאָה בְּרָכוֹת בְּפֵרוֹת וּבוֹ ו' סְעִיפִים:**

צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בְּפֵרוֹת וּמְגָדִים וּמִינֵי רֵיחַ אִם יֵשׁ לוֹ, כְּדֵי לְהַשְׁלִים מִנְיַן מֵאָה בְּרָכוֹת, אַף שֶׁשָּׁמַע הַבְּרָכוֹת שֶׁל קְרִיאַת הַתּוֹרָה וְהַהַפְטָרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן מ"ו:

ב אִם רָגִיל בְּשֵׁנַת צָהֳרַיִם בְּחֹל — אַל יְבַטְּלֶנָּה בְּשַׁבָּת, כִּי עֹנֶג הוּא לוֹ:

ג וְאַחַר הַשֵּׁנָה צָרִיךְ לִקְבּוֹעַ מִדְרָשׁ לִלְמוֹד תּוֹרָה לָרַבִּים, שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת שַׁבָּת "וַיִּקְהֵל מֹשֶׁה", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים לָמָּה נֶאֱמַר בְּפָרָשָׁה זוֹ "וַיִּקְהֵל" שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כֵּן בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה "רֵד וַעֲשֵׂה לִי קְהִלּוֹת גְּדוֹלוֹת בְּשַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים אֲחֲרֶיךָ לְהַקְהֵל קְהִלּוֹת בְּכָל שַׁבָּת לְהִכָּנֵס בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת לִלְמוֹד בָּהֶם תּוֹרָה לָרַבִּים", עַל כֵּן צָרִיךְ לִקְבּוֹעַ מִדְרָשׁ לְהוֹדִיעַ לָעָם אֶת חֻקֵּי הָאֱלֹהִים, וְלִדְרוֹשׁ בְּדִבְרֵי אַגָּדָה לְהַכְנִיס יִרְאַת שָׁמַיִם בִּלְבָבָם, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים עַכְשָׁו:

ד וְאָסוּר לִקְבּוֹעַ סְעֻדָּה בְּעֵת הַמִּדְרָשׁ, אֶלָּא יַקְדִּימֶנָּה אוֹ יְאַחֲרֶנָּה, שֶׁצְּרִיכִים הַכֹּל לָבֹא לִשְׁמוֹעַ הַדְּרָשָׁה, אוֹ לִלְמוֹד בְּעַצְמָם כְּשֶׁאֵין שָׁם דּוֹרֵשׁ כָּרָאוּי.

וְהַדּוֹרֵשׁ לָעָם חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וּלְהַכְנִיס בִּלְבָבָם יִרְאַת שָׁמַיִם וְנִתְאַחֵר לָבֹא לְבֵית הַמִּדְרָשׁ — לֹא יַנִּיחַ הַדְּרָשָׁה בִּשְׁבִיל סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית, לְפִי שֶׁלִּמּוּד תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם לָרַבִּים קוֹדֶם לְכָל הַמִּצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה:

ה לֹא נִתְּנוּ שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא כְּדֵי לַעֲסוֹק בָּהֶם בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל יְמוֹת הַחֹל הֵם טְרוּדִים בִּמְלַאכְתָּם, וְאֵין לָהֶם פְּנַאי לַעֲסוֹק בָּהּ בְּקִבְיעוּת, וּבְשַׁבָּת הֵם פְּנוּיִים מִמְּלָאכָה, וְיכוֹלִים לַעֲסוֹק בָּהּ כָּרָאוּי. לְפִיכָךְ, פּוֹעֲלִים וּבַעֲלֵי בָתִּים שֶׁאֵינָם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה בְּקִבְיעוּת כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ — לֹא יַמְשִׁיכוּ הָרֵבֶה בְּעֹנֶג אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה בְּשַׁבָּת, וְדַי לָהֶם בְּעֹנֶג קָצָת, שֶׁצְּרִיכִים לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה הַרְבֵּה.

אֲבָל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה בְּקִבְיעוּת כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ — יַמְשִׁיכוּ קְצָת יוֹתֵר בְּעֹנֶג אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, כִּי הֵם מִתְעַנְּגִים בְּלִמּוּדָם כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ. וּמִכָּל מָקוֹם, גַּם הֵם

צְרִיכִים לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, וְאֵינָם רַשָּׁאִים לִמְשׁוֹךְ כָּל הַיּוֹם בְּעֹנֶג אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְשֵׁנָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ":

י לֹא יֹאמַר בְּשַׁבָּת לִבְנִי בֵיתוֹ "נִישַׁן הַיּוֹם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתֵּנוּ בָּעֶרֶב" (עֵין סָמָן ש"ז):

סימן רצא

א דִּין שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת וּבוֹ ח' סְעִיפִים:

יְהֵא זָהִיר מְאֹד לְקַיֵּם סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית. וְאַף אִם הוּא שָׂבֵעַ — הֲרֵי יָכוֹל לְקַיֵּם אוֹתָהּ (בְּיוֹתֵר מִכְּבֵיצָה מְעַט אֲבָל) כְּבֵיצָה. וְאַף שֶׁכְּבֵיצָה הִיא סְעֻדַּת עֲרַאי (וְאֵינוֹ [יוֹצֵא בָּהּ]), מִכָּל מָקוֹם מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי שְׂבִיעָה — נִקְרָא סְעֻדָּה (וְיוֹצֵא בָּהּ).

(וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בִּכְזַיִת יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּכָל אַחַת מִשָּׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרל"ט.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אִם אֶפְשָׁר לוֹ).

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכוֹל כְּלָל — אֵין צָרִיךְ לְצַעֵר אֶת עַצְמוֹ לֶאֱכוֹל, שֶׁסְּעֻדּוֹת הַשַּׁבָּת לְעֹנֶג נִצְטַוּוּ וְלֹא לְצַעַר. אֲבָל הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ שֶׁלֹּא לְמַלֹּאת בִּטְנוֹ בִּסְעֻדַּת הַבֹּקֶר, כְּדֵי לִתֵּן מָקוֹם לִסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית:

ב זְמַן סְעֻדָּה ג' הוּא מִשֶּׁיַּגִּיעַ זְמַן מִנְחָה גְּדוֹלָה עַד הָעֶרֶב. דְּהַיְנוּ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה וְאֵילַךְ. וְאִם עָשָׂאהּ קוֹדֶם לָכֵן — לֹא קִיֵּם מִצְוַת סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית, אֶלָּא אִם כֵּן נִמְשַׁךְ בָּהּ עַד אַחַר הַמִּנְחָה, שֶׁאָכַל (יוֹתֵר מִ)כְּבֵיצָה אַחַר שֵׁשׁ וּמֶחֱצָה, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה גַּם הַתְחָלַת הַסְּעֻדָּה תְּהֵא אַחַר שֵׁשׁ וּמֶחֱצָה.

וּלְהָאוֹמְרִים שֶׁמִּשֶּׁהִגִּיעַ זְמַן מִנְחָה גְּדוֹלָה אָסוּר לְקִבּוֹעַ אֲפִלּוּ סְעֻדָּה קְטַנָּה עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל מִנְחָה תְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רל"ב — צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל לְעוֹלָם מִנְחָה קוֹדֶם סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית. וְכֵן נוֹהֲגִים בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ.

אֲבָל הַמַּתְירִים לִקְבּוֹעַ סְעֻדָּה קוֹדֶם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה אוֹמְרִים שֶׁבְּשַׁבָּת טוֹב לֶאֱכוֹל סְעֻדָּה ג' קוֹדֶם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, לְפִי שֶׁבֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת אָסוּר לִשְׁתּוֹת מַיִם בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה אוֹ אַחֲרֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרוֹב לִזְמַן חֲזָרַת הַנְּשָׁמוֹת לְגֵיהִנֹּם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהַשּׁוֹתֶה אָז מַיִם מֵהַנָּהָר — הֲרֵי זֶה גּוֹזֵל אֶת הַמֵּתִים, שֶׁמִּתְקָרְרִים בְּמַיִם קוֹדֶם חֲזָרָתָם, וְיֵשׁ חֲשָׁשׁ סַכָּנָה בַּדָּבָר.

וּלְפִי מִנְהָגֵנוּ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב — יֵשׁ לָנוּ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת אָז מַיִם שֶׁנִּשְׁאֲבוּ אָז מֵהַנָּהָר, אֶלָּא מַיִם שֶׁבַּבַּיִת שֶׁנִּשְׁאֲבוּ קֹדֶם לָכֵן מֵהַנָּהָר, אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִסּוּר זֶה שֶׁל שְׁתִיַּת מַיִם מֵהַנָּהָר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הוּא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁמִּתְקָרְרִים כְּשֶׁיּוֹצְאִים מֵהַגֵּיהִנֹּם. וְטוֹב לְחוּשׁ גַּם לְדִבְרֵיהֶם:

ג אִם נִמְשְׁכָה סְעֻדַּת הַבֹּקֶר עַד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן מִנְחָה גְּדוֹלָה שֶׁאָז מַתְחִיל זְמַן סְעֻדָּה ג' — טוֹב שֶׁיַּפְסִיק הַסְּעֻדָּה וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְיִטּוֹל יָדָיו מַיִם וִיבָרֵךְ הַמּוֹצִיא עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה וְיִסְעוֹד, שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, מֵאַחַר שֶׁנִּמְשְׁכָה סְעֻדַּת הַבֹּקֶר עַד אוֹתָהּ שָׁעָה — לֹא יוּכַל לֶאֱכוֹל אַחַר כָּךְ סְעֻדָּה ג' אֶלָּא אֲכִילָה גַּסָּה, אֲבָל מַיִם סָמוּךְ לַאֲכִילָה עֲדִין הָאִצְטוּמְכָא פְּתוּחָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה שֶׁהִכֹּל סְעֻדָּה אַחַת — טוֹב לְהַפְסִיק מְעַט אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּדִבְרֵי תוֹרָה אוֹ בְּטִיּוּל קָצָת. וְטוֹב גַּם כֵּן לָקוּם וְלֵילֵךְ מְעַט, וְלֹא לְהִשָּׁאֵר יוֹשֵׁב בְּמְקוֹמוֹ אַף שֶׁמַּפְסִיק מְעַט בְּדִבְרֵי תוֹרָה.

אֲבָל אִם אֵינוֹ מַפְסִיק בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אַף שֶׁמַּפְסִיק הַרְבֵּה בְּדָבָרִים אֲחֵרִים וּבְטִיּוּל — הֲרֵי הַכֹּל נֶחְשָׁב סְעֻדָּה אַחַת.

וְאֵין אִסּוּר בְּמַה שֶׁמַּפְסִיק בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְגוֹרֵם לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן עַל גְּמַר הַסְּעֻדָּה שֶׁהָיָה יָכוֹל לְגָמְרָהּ קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וַהֲרֵי זֶה גּוֹרֵם בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, דְּכֵיוָן שֶׁמַּפְסִיק בִּשְׁבִיל כְּבוֹד שַׁבָּת — אֵין כַּאן מִשּׁוּם מַרְבֶּה בִּבְרָכוֹת שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ.

אֲבָל אֵין לְדָרוֹשׁ כֵּן בָּרַבִּים, כֵּיוָן שֶׁקֹּדֶם חֲצוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְסִיק בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְלָצֵאת יְדֵי חוֹבַת סְעֻדָּה ג' בְּמַה שֶׁיֹּאכַל אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְאֵין הָעוֹלָם בְּקִיאִים בַּהֲלָכָה זוֹ לְחַלֵּק בֵּין קֹדֶם חֲצוֹת לְאַחַר חֲצוֹת, אֶלָּא כָּל אָדָם יַעֲשֶׂה כֵּן לְעַצְמוֹ:

ד אֲבָל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכוֹל אַחַר שֶׁיִּתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּצִבּוּר — טוֹב שֶׁיִּתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּצִבּוּר תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל סְעֻדָּה ג' כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין.

וַאֲפִלּוּ אִם חָל יוֹם טוֹב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכוֹל סְעֻדָּה ג' בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב, שֶׁהֲרֵי מִצְוָה לְהַמְנַע מִלְּקַבּוֹעַ סְעֻדָּה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב מִשָּׁעָה עֲשִׂירִית וּלְמַעְלָה כְּמוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם אִם יוֹדֵעַ שֶׁיּוּכַל לֶאֱכוֹל קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית — אֵין לוֹ לְחַלֵּק סְעֻדַּת הַבֹּקֶר לִשְׁתַּיִם עַל יְדֵי הֶפְסֵק בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ כַּאן

מְשׁוּם מַרְבֶּה בִּבְרָכוֹת שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ.

וְאִם עָבַר וְחִלְּקָהּ לִשְׁתַּיִם — יָצָא, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלֶאֱכוֹל סְעֻדָּה ג' אַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ, בֵּין שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם טוֹב בֵּין שֶׁאֵינוֹ עֶרֶב יוֹם טוֹב:

ה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָזוֹן ב' סְעֻדּוֹת לְשַׁבָּת וְאִם יְחַלְּקֵם לְג' סְעֻדּוֹת לֹא יִהְיֶה לוֹ לְכָל סְעֻדָּה לְשָׂבְעָה — מוּטָב שֶׁיֹּאכַל ב' סְעֻדּוֹת לְשָׂבְעָה, וְאַל יֹאכַל ג' שֶׁלֹּא לְשָׂבְעָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִמְשְׁכָה סְעֻדַּת הַבֹּקֶר עַד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן מִנְחָה גְּדוֹלָה — יְחַלְּקָהּ לִשְׁתַּיִם עַל יְדֵי הֶפְסֵק בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁהֲרֵי יִשְׂבַּע כְּשֶׁיֹּאכַל שֵׁנִית מְיֻדָּד.

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין לְהַמְתִּין עִם סְעֻדַּת הַבֹּקֶר עַד סָמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה בִּשְׁבִיל קִיּוּם סְעֻדָּה ג', שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת עַד חֲצוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רפ"ח.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אַף כְּשֶׁאוֹכֵל בַּבֹּקֶר — טוֹב לוֹ שֶׁיְּחַלְּקֶנָּה לִשְׁתַּיִם עַל יְדֵי הֶפְסֵק בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא בָּזֶה יְדֵי חוֹבַת סְעֻדָּה ג'. וְאַף שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁזְּמַן סְעֻדָּה ג' הוּא מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה לְקַיְּמָהּ בְּזְמַנָּהּ — טוֹב שֶׁיְּקַיְּמֶנָּה בַּבֹּקֶר, שֶׁיְּקַיְּמֶנָּה לְפִי סְבָרָא זוֹ אַף שֶׁאֵינָהּ עִקָּר, מִמַּה שֶּׁלֹּא יְקַיְּמֶנָּה כְּלָל):

ו בִּסְעֻדָּה ג' אֵין צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן, דְּהַיְנוּ לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס קֹדֶם הַסְּעֻדָּה כְּמוֹ קֹדֶם סְעֻדַּת שַׁחֲרִית, לְפִי שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ חֲכָמִים קִדּוּשׁ בַּיּוֹם אֶלָּא כְּעֵין קִדּוּשׁ שֶׁבַּלַּיְלָה, וּמַה בַּלַּיְלָה דַּי בְּקִדּוּשׁ אֶחָד — אַף בַּיּוֹם דַּי בְּקִדּוּשׁ אֶחָד שֶׁבְּשַׁחֲרִית:

ז אֲבָל צָרִיךְ לִבְצֹעַ עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת שְׁלֵמוֹת כְּמוֹ בִּסְעֻדּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת. וַאֲפִלּוּ סוֹעֵד פְּעָמִים הַרְבֵּה בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לְכָל סְעֻדָּה לֶחֶם מִשְׁנֶה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֶפְלּוּ לִסְעֻדָּה ג' דַּי בְּכִכָּר אֶחָד שָׁלֵם, לְפִי שֶׁבְּיוֹם ו' יָרַד הַמָּן לְכָל אֶחָד שְׁנֵי עֹמָרִים, וּמִכָּל עֹמֶר עָשׂוּ שְׁתֵּי כִכָּרוֹת, הֲרֵי ד' כִּכָּרוֹת לְב' עֹמָרִים, אָכַל אַחַת מֵהֶן בְּיוֹם ו', וְאַחַת בְּלֵיל שַׁבָּת, וְאַחַת בַּבֹּקֶר — נִשְׁאֲרָה כִּכָּר אֶחָד שָׁלֵם לִסְעֻדָּה ג'.

וְכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג לְהָקֵל בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לִבְצֹעַ בִּסְעֻדָּה ג' עַל כִּכָּר אֶחָד שָׁלֵם. אֲבָל יֵשׁ לְהַחֲמִיר לִקַּח שְׁנַיִם כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּא עִקָּר, אֶלָּא אִם כֵּן אֵין לוֹ שְׁנַיִם, שֶׁאָז לֹא יִפְחוֹת מִכִּכָּר אֶחָד שָׁלֵם.

אֲבָל יֵשׁ מְקִלִּין עוֹד שֶׁיָּכוֹל לְקַיֵּם סְעֻדָּה ג' בְּכָל מַאֲכָל הֶעָשׂוּי מֵחֲמִשָּׁה מִינִים

שֶׁמְּבָרְכִים עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", שֶׁהוּא נִקְרָא מָזוֹן.

וְיֵשׁ מְקִלִּין עוֹד שֶׁיָּכוֹל לְקַיְּמָהּ גַּם כֵּן בִּדְבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לְלַפֵּת בָּהֶן אֶת הַפַּת, כְּגוֹן בָּשָׂר וְדָגִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶם, אֲבָל לֹא בְּפֵרוֹת.

וְיֵשׁ מְקִלִּין עוֹד שֶׁאֲפִלּוּ בְּפֵרוֹת יָכוֹל לְקַיְּמָהּ.

וְאֵין לִסְמוֹךְ כְּלָל עַל כָּל זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר כְּלָל בְּעִנְיָן אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁהוּא שֹׂבֵעַ בְּיוֹתֵר וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכוֹל פַּת בְּלֹא שֶׁיְּצַעֵר אֶת עַצְמוֹ.

וְכֵן עֶרֶב פֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֶאֱכוֹל פַּת בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין נוֹהֲגִין בְּמַצָּה עֲשִׁירָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תע"א:

ח נָשִׁים חַיָּבוֹת בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית כְּמוֹ אֲנָשִׁים, וְכֵן לִבְצוֹעַ עַל ב' כִּכָּרוֹת בְּכָל סְעֻדָּה, שֶׁלְּכָל מַעֲשֶׂה שַׁבָּת אִישׁ וְאִשָּׁה שָׁוִין, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"א:

סימן רצב

א **דִּין תְּפִלַּת מִנְחָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ ז' סְעִיפִים**:

נוֹהֲגִין לוֹמַר אַחַר "אַשְׁרֵי" קֹדֶם תְּפִלַּת מִנְחָה "וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל" וְכָל סֵדֶר קְדֻשָּׁה בְּמָקוֹם סֵדֶר קְדֻשָּׁה שֶׁאוֹמְרִים בְּכָל יוֹם בַּבֹּקֶר, אֶלָּא שֶׁבְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שֶׁמַּאֲרִיכִים בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית וּמוֹסֵף — הִנִּיחוּהוּ עַד הַמִּנְחָה:

ב עֶזְרָא תִּקֵּן שֶׁיִּהְיוּ ג' אֲנָשִׁים קוֹרִין בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּצִבּוּר בְּכָל שַׁבָּת בְּמִנְחָה עֲשָׂרָה פְּסוּקִים אוֹ יוֹתֵר מִפָּרָשַׁת שָׁבוּעַ הַבָּא, בְּשָׁבִיל יוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת הַמִּתְעַסְּקִים בְּסַחוֹרָה כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ וְאֵינָם בָּאִים לִשְׁמוֹעַ קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי, לְפִיכָךְ תִּקֵּן בְּשָׁבִיל קְרִיאָה יְתֵרָה בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה שֶׁהֵם פְּנוּיִים וְיָבֹאוּ לִשְׁמוֹעַ.

וַאֲפִלּוּ אִם חָל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת קוֹרְאִים בְּפָרָשַׁת שָׁבוּעַ הַבָּא וְלֹא בְּפָרָשַׁת יוֹם טוֹב, שֶׁאֵין עִנְיָן לְיוֹם טוֹב כְּלָל לִקְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּמִנְחָה, שֶׁהֲרֵי אִלְמָלֵא שַׁבָּת אֵין קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּיוֹם טוֹב בְּמִנְחָה:

ג וְנוֹהֲגִין לוֹמַר קֹדֶם קְרִיאַת הַתּוֹרָה פָּסוּק "וַאֲנִי תְּפִלָּתִי וְגוֹ'", עַל פִּי מַה שֶּׁדָּרְשׁוּ חֲכָמִים עַל פָּסוּק "יָשִׂיחוּ בִי יוֹשְׁבֵי שָׁעַר וּנְגִינוֹת שׁוֹתֵי שֵׁכָר", וְכָתוּב אַחֲרָיו "וַאֲנִי תְּפִלָּתִי וְגוֹ'", אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵין אֲמָה זוֹ כִּשְׁאָר אֻמּוֹת הָעוֹלָם, אֻמּוֹת הָעוֹלָם כְּשֶׁהֵם שׁוֹתִים וּמִשְׁתַּכְּרִים הוֹלְכִין וּפוֹחֲזִין, וְאָנוּ לֹא כֵן, אֶלָּא אַף עַל פִּי

שֶׁשָּׁתִינוּ "וַאֲנִי תְּפִלָּתִי וְגוֹ'". וּלְכָךְ הִנְהִיגוּ לוֹמַר כֵּן קֹדֶם קְרִיאַת הַתּוֹרָה שֶׁקּוֹרִין בְּשַׁבְּיל יוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, כְּדֵי לְהוֹדוֹת לְיוֹצְרֵנוּ שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם, שֶׁהֵם פּוֹחֲזִין כָּל הַיּוֹם, וְאָנוּ אַף הַיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת שֶׁבָּנוּ מִתְאַסְּפִים לִשְׁמוֹעַ תּוֹרָה.

וּבְיוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּחוֹל אֵין נוֹהֲגִין לְאָמְרוֹ, הוֹאִיל וְאֵין קוֹרְאִין בּוֹ בַּתּוֹרָה בְּמִנְחָה. וּמִטַּעַם זֶה גַּם בְּשַׁבָּת בְּמָקוֹם שֶׁאֵין סֵפֶר תּוֹרָה אֵין צָרִיךְ לְאָמְרוֹ, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ בְּשַׁבָּת לְאָמְרוֹ בְּכָל עִנְיָן:

ד אֵין אוֹמְרִים קַדִּישׁ אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּמִנְחָה, שֶׁאֵין כַּאן בַּמֶּה לְהַפְסִיק בֵּין קַדִּישׁ זֶה לְקַדִּישׁ שֶׁאוֹמְרִים קֹדֶם תְּפִלָּה בְּלַחַשׁ, שֶׁאַף שֶׁנּוֹהֲגִים לוֹמַר "יְהַלְלוּ", מִכָּל מָקוֹם פָּסוּק אֶחָד הוּא וְאֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק, וְאָסוּר לוֹמַר ב' קַדִּישִׁים זֶה אַחַר זֶה בְּלֹא הֶפְסֵק פְּסוּקִים בֵּינָתַיִם.

לְפִיכָךְ, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁאֵין שָׁם הֶפְסֵק בֵּין קַדִּישׁ שֶׁלְּאַחַר "וּבָא לְצִיּוֹן" לְקַדִּישׁ שֶׁקֹּדֶם הַתְּפִלָּה בְּלַחַשׁ — לֹא יֹאמְרוּ אֶלָּא קַדִּישׁ אֶחָד, שֶׁ"וַאֲנִי תְּפִלָּתִי" אֵינוֹ אֶלָּא פָּסוּק אֶחָד וְאֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק. וְטוֹב שֶׁאָז לֹא יֹאמְרוּ כְּלָל "וַאֲנִי תְּפִלָּתִי", אוֹ יֹאמְרוּהוּ קֹדֶם הַקַּדִּישׁ מִיָּד אַחַר סִיּוּם סֵדֶר קְדֻשָּׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק כְּלָל בֵּין הַקַּדִּישׁ לִתְפִלָּה בְּלַחַשׁ אֲפִלּוּ בְּפָסוּק אֶחָד, שֶׁלְּעוֹלָם אֵין אָנוּ מַתְחִילִין תְּפִלָּה בְּלֹא קַדִּישׁ לְפָנֶיהָ, חוּץ מִתְּפִלַּת הַשַּׁחַר, מִפְּנֵי סְמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה:

ה נוֹהֲגִים לוֹמַר ג' פְּסוּקִים "צַדְּקָתְךָ", וְהֵם כְּעֵין צִדּוּק הַדִּין עַל ג' צַדִּיקִים שֶׁנִּפְטְרוּ בְּשָׁעָה זוֹ, יוֹסֵף, מֹשֶׁה וְדָוִד:

ו וְנָהֲגוּ שֶׁלֹּא לִקְבּוֹעַ מִדְרָשׁ בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב, כִּי חָכָם שֶׁמֵּת בֵּית מִדְרָשׁוֹ בָּטֵל, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינָם לוֹמְדִים בַּחֲבוּרָה. אֲבָל שְׁנַיִם שְׁנַיִם לוֹמְדִים בְּבָתֵּיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן שד"מ. וְלָכֵן הַמִּנְהָג לִדְרוֹשׁ קֹדֶם מִנְחָה. וְאִם נִמְשְׁכָה הַדְּרָשָׁה עַד סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְקַיֵּם סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית — אָז לֹא יֹאמְרוּ פִּרְקֵי אָבוֹת אוֹ "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת":

ז אִם חָל בְּשַׁבָּת יוֹם שֶׁאֵין אוֹמְרִים בּוֹ נְפִילַת אַפַּיִם בְּמִנְחָה אִם הָיָה חָל בְּחֹל, כְּגוֹן חֲנֻכָּה וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ — אֵין נוֹהֲגִין לוֹמַר "צַדְּקָתְךָ"־"וְצִדְקָתְךָ"־"צִדְקָתְךָ" בְּמִנְחָה.

וְכֵן אִם רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְמָחָר — אֵין נוֹהֲגִין לוֹמַר "צַדְּקָתְךָ"־ "וְצִדְקָתְךָ"־"צִדְקָתְךָ" בְּמִנְחָה, שֶׁהֲרֵי בְּחֹל גַּם כֵּן אֵין נוֹהֲגִין לוֹמַר נְפִילַת אַפַּיִם בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּמִנְחָה:

סימן רצג

א **דִּין עַרְבִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

נוֹהֲגִים שֶׁמַּאֲחֲרִים תְּפִלַּת עַרְבִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, כְּדֵי לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. אֲבָל עִקַּר יְצִיאַת הַשַּׁבָּת הוּא מִשְּׁעַת צֵאת ג' כּוֹכָבִים קְטַנִּים, שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים בְּבֵינוֹנִים, וּמִיָּד שֶׁיָּצְאוּ ג' כּוֹכָבִים קְטַנִּים הָיָה מֻתָּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה, אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּהְיוּ ג' כּוֹכָבִים עוֹמְדִים רְצוּפִים בְּמָקוֹם אֶחָד וְלֹא מְפֻזָּרִים, שֶׁזֶּהוּ הַשִּׁעוּר שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ בִּיצִיאַת הַשַּׁבָּת.

אֲבָל מִיָּד שֶׁנִּרְאִים ג' כּוֹכָבִים רְצוּפִים מֻתָּר לְהַבְדִּיל וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית.

וְאִם הוּא יוֹם הַמְּעֻנָּן — יַמְתִּין עַד שֶׁיֵּצֵא הַסָּפֵק מִלִּבּוֹ:

ב מִי שֶׁהוּא אָנוּס שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס בַּלַּיְלָה, כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ לֵילֵךְ לִדְבַר מִצְוָה וְהוֹלֵךְ מִבֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם עַד סוֹף הַתְּחוּם וְיוֹשֵׁב שָׁם עַד שֶׁחָשְׁכָה, וּמִיָּד שֶׁחָשְׁכָה הוֹלֵךְ לְדַרְכּוֹ — יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית וּלְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס בְּבֵיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, וּבִלְבָד שֶׁיְּהֵא מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה.

וְלֹא יְבָרֵךְ עַל הַנֵּר מִבְּעוֹד יוֹם, אֶלָּא יַבְדִּיל בְּלֹא נֵר. וּבַעֲשִׂיַּת מְלָאכָה אָסוּר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים רְצוּפִים אַף עַל פִּי שֶׁהִבְדִּיל.

וְכֵן קְרִיאַת שְׁמַע צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים כְּשֶׁהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּמַה שֶׁקָּרָא מִבְּעוֹד יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁבְּהַבְדָּלָה יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהַבְדִּיל אַף אִם יִזְדַּמֵּן לוֹ כּוֹס בַּדֶּרֶךְ.

וְאִם הוּא רוֹצֶה יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת י"ח בִּלְבַדָּהּ מִבְּעוֹד יוֹם בְּלֹא קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, וּכְשֶׁתֶּחְשַׁךְ לוֹ בַּדֶּרֶךְ יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע בִּבְרָכוֹתֶיהָ. וְאַף שֶׁאֵינוֹ סוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה — אֵין לָחוּשׁ, הוֹאִיל וּמִתְכַּוֵּן לְדָבָר מִצְוָה:

ג יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף שֶׁחָכְמִים הִתִּירוּ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת כֵּן — טוֹב לְאָדָם לְזָהֵר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר הַתָּמוּהַּ לָרַבִּים:

ד (הָיוּ) נוֹהֲגִים לוֹמַר "וְהוּא רַחוּם" וּ"בָרְכוּ" בְּמֶשֶׁךְ גְּדוֹל וּבַאֲרִיכוּת נֹעַם, כְּדֵי לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ:

סימן רצד

א **דִּין הַבְדָּלָה בְּתְפִלָּה וּבוֹ ז' סְעִיפִים**:

כְּשֶׁתִּקְּנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה לְיִשְׂרָאֵל נֶסַח הַבְּרָכוֹת וּתְפִלּוֹת וְקִדּוּשִׁים וְהַבְדָּלוֹת — תִּקְּנוּ הַבְדָּלָה בְּתְפִלָּה בִּלְבַדָּה וְלֹא עַל הַכּוֹס, לְפִי שֶׁכְּשֶׁעָלוּ מִן הַגּוֹלָה הָיוּ דְּחוּקִים בַּעֲנִיּוּת וְלֹא הָיָה סִפֵּק בְּיַד כֻּלָּם לִקְנוֹת יַיִן לְהַבְדָּלָה.

וְתִקְּנוּהָ בְּבִרְכַּת "חוֹנֵן הַדָּעַת", מִפְּנֵי שֶׁהַהַבְדָּלָה שֶׁאָדָם יוֹדֵעַ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל חָכְמָה הִיא לוֹ, לְפִיכָךְ קְבָעוּהָ בִּבְרַכַּת חָכְמָה. וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לִתְבּוֹעַ צְרָכָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת קֹדֶם הַבְדָּלָה כְּמוֹ שֶׁאָסוּר בְּשַׁבָּת עַצְמוֹ, לְפִיכָךְ קְבָעוּהָ קֹדֶם שְׁאֵלַת צְרָכָיו שֶׁבִּבְרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת:

ב וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהֶעֱשִׁירוּ יִשְׂרָאֵל קְבָעוּהָ חֲכָמִים עַל הַכּוֹס, וּכְשֶׁחָזְרוּ וְהֶעֱנוּ חָזְרוּ חֲכָמִים וּקְבָעוּהָ בִּתְפִלָּה, וּכְדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא הַהַבְדָּלָה מְטַלְטֶלֶת תְּדִיר עַל יְדֵי עֹשֶׁר וְעֹנִי מִתְּפִלָּה לְכוֹס וּמִכּוֹס לִתְפִלָּה — הִתְקִינוּ חֲכָמִים שֶׁלְּעוֹלָם צָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַבְדִּיל בִּתְפִלָּה לְהַבְדִּיל גַּם עַל הַכּוֹס אִם יוּכַל לִמְצוֹא.

וְצָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַזְּרִים עַל שְׁאָר כָּל מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבַת הַגּוּף, אֶלָּא אִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצוֹא — אָז יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהַבְדָּלָה שֶׁבִּתְפִלָּה.

וְרַשַּׁאי לֶאֱכוֹל אִם אֵינוֹ מְצַפֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כּוֹס לְמָחָר בְּיוֹם רִאשׁוֹן, אַף שֶׁמְּצַפֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אַחַר כָּךְ — אֵין צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת עַד שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס, אֶלָּא רַשַּׁאי לֶאֱכוֹל מִיָּד, שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהַבְדָּלָה שֶׁבִּתְפִלָּה.

(וְאִם מְצַפֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לְמָחָר בְּיוֹם — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן רצ"ו).

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהַמַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס קֹדֶם שֶׁהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר הַהַבְדָּלָה בִּתְפִלָּה, שֶׁהֲרֵי עִקַּר תַּקָּנַת הַהַבְדָּלָה (הָיָה בִּתְפִלָּה) שֶׁתִּקְּנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה כְּשֶׁעָלוּ מִן הַגּוֹלָה הָיְתָה לְהַזְכִּירָהּ בִּתְפִלָּה.

וְכֵן מִי שֶׁשָּׁכַח אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּמִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית שְׁתַּיִם — צָרִיךְ לְהַזְכִּיר הַבְדָּלָה בִּתְפִלָּה שְׁנִיָּה שֶׁהִיא לְתַשְׁלוּמִין, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִבְדִּיל עַל הַכּוֹס בַּלַּיְלָה, לְפִי שֶׁהַהַבְדָּלָה שֶׁבִּתְפִלָּה הִיא עִקַּר הַתַּקָּנָה:

ג אִם טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר הַבְדָּלָה בְּחוֹנֵן הַדַּעַת — מַשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, וְלֹא יַחֲזוֹר בִּשְׁבִיל הַהַבְדָּלָה, הוֹאִיל וְצָרִיךְ עֲדַיִן לְאָמְרָהּ עַל הַכּוֹס וְיִהְיֶה יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ. רַק שֶׁיְּזַהֵר מִלַּעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס, אוֹ יֹאמַר אַחַר תְּפִלָּה "הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל" בְּלֹא בָרָכָה וְיַעֲשֶׂה מְלָאכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רצ"ט.

וְאִם שָׁכַח (וְעָשָׂה מְלָאכָה בְּאִסּוּר, אוֹ) טָעַם מְאוּמָה קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהַבְדִּיל בִּתְפִלָּה וְגַם עַל הַכּוֹס, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא בַּהַבְדָּלָה שֶׁעַל הַכּוֹס בִּלְבַדָּהּ, הוֹאִיל וְאֵינָהּ כְּהֶגֶן, שֶׁטָּעַם (אוֹ עָשָׂה מְלָאכָה) קֹדֶם לָהּ:

ד אִם טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר הַבְדָּלָה בִּתְפִלָּה וְאֵין לוֹ כּוֹס בַּלַּיְלָה וְסָבוּר שֶׁאַף לְמָחָר לֹא יִהְיֶה לוֹ — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל מִיָּד וּלְהַזְכִּיר הַבְדָּלָה בִּתְפִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁמְּצַפֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אַחַר כָּךְ, מִכָּל מָקוֹם מִן הַסְּתָם אֵין דַּעְתּוֹ לְהִתְעַנּוֹת כָּל כָּךְ, וְאִם יִטְעוֹם מְאוּמָה אֵינוֹ — יוֹצֵא בַּהַבְדָּלָה שֶׁעַל הַכּוֹס בִּלְבַדָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (בְּסִעִיף ג'):

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּזְכַּר אַחַר סִיּוּם תְּפִלָּתוֹ, וְאָז צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה אִם כְּבָר עָקַר רַגְלָיו, אוֹ שֶׁכְּבָר סִיֵּם הַתַּחֲנוּנִים שֶׁרָגִיל לוֹמַר לְאַחַר תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קי"ז, אוֹ אֲפִלּוּ אִם נִזְכַּר בְּאֶמְצַע תְּפִלָּתוֹ אֶלָּא שֶׁכְּבָר סִיֵּם בִּרְכַת "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", וְאָז צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ בִּרְכַת "אַתָּה חוֹנֵן".

אֲבָל אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם בִּרְכַת "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" — יֹאמְרֶנָּה בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", כְּמוֹ מִי שֶׁשָּׁכַח שְׁאֵלָה בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים שֶׁאוֹמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".

וְאַף שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ דּוֹמָה לִשְׁאֵלָה שֶׁהִיא תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה, וְיֵשׁ לָהּ עִנְיָן בִּבְרָכַת "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", שֶׁהִיא גַּם כֵּן תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַבְדָּלָה אֵין לָהּ עִנְיָן כְּלָל לְ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", וְדִבְרֵיהֶם עִקָּר, וְלָכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כּוֹס, אוֹ שֶׁמְּצַפֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כּוֹס לְמָחָר, אַף שֶׁנִּזְכַּר קֹדֶם "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" — לֹא יֹאמְרֶנָּה בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", מִכָּל מָקוֹם מִי שֶׁאֵינוֹ מְצַפֶּה כְּלָל לְכוֹס לְמָחָר וְיִצְטָרֵךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל — יֵשׁ לוֹ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא רִאשׁוֹנָה לְאָמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", וְלֹא לַחֲזוֹר לְבִרְכַת "אַתָּה חוֹנֵן", שֶׁלֹּא לְכָנֵס לִסְפֵק בְּרָכוֹת שֶׁאֵינָם צְרִיכִים:

ו תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, אִם טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר הַבְדָּלָה בִּתְפִלַּת עַרְבִית — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר. וְאַף אִם נִזְכַּר קֹדֶם "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" — אַל יֹאמְרֶנָּה בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה",

הוֹאִיל וְיֹאמְרֶנָּה עֲדַיִן עַל הַכּוֹס בְּמוֹצָאֵי ט' בְּאָב וְיִהְיֶה יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא יִטְעוֹם מְאוּמָה קֹדֶם מוֹצָאֵי ט' בְּאָב:

ז בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר בִּשְׁבִיל שֶׁשָּׁכַח לְהַזְכִּיר הַבְדָּלָה, אַף אִם נִזְכַּר מִיָּד שֶׁהִזְכִּיר הַשֵּׁם שֶׁבְּסִיּוּם בִּרְכַת "אַתָּה חוֹנֵן", אוֹ מִיָּד שֶׁסִּיֵּם בָּרָכָה זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּתַח עֲדַיִן בִּבְרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — לֹא יַחֲזוֹר לְרֹאשׁ בִּרְכַת "אַתָּה חוֹנֵן"ז אַף אִם רוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ, שֶׁאָסוּר לְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה. וְאַף אִם רוֹצֶה לוֹמַר "אַתָּה חוֹנַנְתָּנוּ" בְּלֹא חֲתִימָה — אֵינוֹ רַשַּׁאי, מִשּׁוּם הֶפְסֵק בִּתְפִלָּה. וְכֵן הַדִּין בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּזְכַּר בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה.

אֲבָל אִם סִיֵּם תְּפִלָּתוֹ וְרוֹצֶה לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל מֵרֹאשׁ הַתְּפִלָּה בְּתוֹרַת נְדָבָה — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ק"ז.

וְאִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִזְכִּיר הַשֵּׁם שֶׁבְּסִיּוּם בִּרְכַת "אַתָּה חוֹנֵן" — יַתְחִיל מִיָּד "אַתָּה חוֹנַנְתָּנוּ", וְיִגְמוֹר מֹשֶׁם עַל הַסֵּדֶר: "וְחָנֵנוּ מֵאִתְּךָ וְכוּ', בָּרוּךְ אַתָּה ה' וְכוּ'":

סימן רצה

א **הַבְדָּלָה שֶׁעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ צִבּוּר וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

נוֹהֲגִים לוֹמַר "וִיהִי נֹעַם" לְפִי שֶׁהוּא מִזְמוֹר שֶׁל בְּרָכָה, שֶׁבּוֹ בֵּרַךְ מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁסִּיְּמוּ מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן.

וְנוֹהֲגִים לְכַפּוֹל פָּסוּק "אֹרֶךְ יָמִים וְגוֹ'", שֶׁעַל יְדֵי כָךְ נִשְׁלָם הַשֵּׁם הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ.

וְנוֹהֲגִין לוֹמַר סֵדֶר קְדֻשָּׁה. וּמַתְחִילִין "וְאַתָּה קָדוֹשׁ" וְלֹא "וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל", לְפִי שֶׁאֵין גְּאֻלָּה בַּלַּיְלָה.

וְכָל זֶה הָאֲרִיכוּת שֶׁמַּאֲרִיכִין אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הוּא כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּהוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַשְׁלָמַת סִדְרֵיהֶם, כְּדֵי לְהַאֲרִיךְ לָרְשָׁעִים מִלַּחֲזוֹר לְגֵיהִנֹּם, כִּי מַמְתִּינִים לָהֶם עַד שֶׁיַּשְׁלִימוּ כְּנֶסְיָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל אֶת סִדְרֵיהֶם:

ב יֵשׁ נוֹהֲגִים מִטַּעַם הַיְדוּעַ לָהֶם לוֹמַר מְעֻמָּד פָּסוּק "וִיהִי נֹעַם":

ג אִם חָל יוֹם טוֹב אוֹ יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּאַחַד יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה בְּשָׁבוּעַ הַבָּא, אֲפִלּוּ חָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת הַבָּא — אֵין נוֹהֲגִים לוֹמַר "וִיהִי נֹעַם", שֶׁכֵּיוָן שֶׁאוֹמְרִים "וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה" ב' פְּעָמִים — צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַשִּׁשָּׁה יָמִים רְאוּיִים לִמְלָאכָה. אֲבָל אִם חָל בְּשַׁבָּת אוֹמְרִים

אוֹתוֹ.

וּבְזַמַּן שֶׁאֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ — אֵין נוֹהֲגִים לוֹמַר גַּם "וְאַתָּה קָדוֹשׁ" וְכָל סֵדֶר קְדֻשָּׁה, לְפִי שֶׁ"וִיהִי נֹעַם" שַׁיָּךְ לְמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן, וְעַל יְדֵי כָךְ שָׁרְתָה שְׁכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ "וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל", עַל כֵּן הֵן נִסְמָכִין זֶה לָזֶה לְעוֹלָם.

אֲבָל "וְיִתֶּן לְךָ" נוֹהֲגִים לוֹמַר בְּכָל עִנְיָן:

ד נוֹהֲגִים שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מַבְדִּיל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עַל הַיַּיִן, כְּדֵי לְהוֹצִיא מִי שֶׁאֵין לוֹ יַיִן בְּבֵיתוֹ לְהַבְדִּיל עָלָיו.

(וְיִשְׁתֶּה מֵהַכּוֹס בְּעַצְמוֹ אִם נִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהַבְדָּלָה זוֹ, אוֹ יַשְׁקֶה מִמֶּנּוּ לְאַחֵר שֶׁנִּתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ. אֲבָל אִם מַשְׁקֶה מִמֶּנּוּ לְתִינוֹקוֹת — אֵין שׁוּם אָדָם יָכוֹל לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהַבְדָּלָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא שָׁתָה מֵהַכּוֹס אָדָם שֶׁיּוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהַבְדָּלָה זוֹ):

ה נָהֲגוּ לוֹמַר וּלְהַזְכִּיר אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אַחַר הַבְדָּלָה, לְהִתְפַּלֵּל שֶׁיָּבֹא וִיבַשְּׂרֵנוּ הַגְּאֻלָּה, שֶׁאֵין אֵלִיָּהוּ בָּא בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁלֹּא לְבַטֵּל יִשְׂרָאֵל מֵעִסְקֵי צָרְכֵי הַשַּׁבָּת, וְגַם בְּשַׁבָּת אֵינוֹ בָא אִם אֵין שָׁם אִסּוּר תְּחוּמִין לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים, וְעַל כֵּן אָנוּ מִתְפַּלְּלִים: כֵּיוָן שֶׁעָבַר הַשַּׁבָּת וְיָכוֹל לָבֹא — שֶׁיָּבֹא וִיבַשְּׂרֵנוּ:

סימן רצו

א **דִּינֵי הַבְדָּלָה עַל הַיַּיִן וּבוֹ י"ט סְעִיפִים**:

הִנְהִיגוּ חֲכָמִים לְהָרִיחַ בְּבְשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רצ"ז. וְצָרִיךְ שֶׁיְּבָרֵךְ קֹדֶם הֲרִיחַ. וְהִצְרִיכוּ גַּם כֵּן לְבָרֵךְ עַל הָאוּר בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רצ"ח. וְסִדְּרוּ בְּרָכוֹת אֵלּוּ עַל הַכּוֹס אַחַר בִּרְכַּת הַיַּיִן קֹדֶם בִּרְכַּת הַבְדָּלָה, בִּתְחִלָּה עַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחַר כָּךְ עַל הַנֵּר, וְנִמְצָא סֵדֶר הַבְדָּלָה שֶׁעַל הַכּוֹס, בִּרְכַּת הַיַּיִן וּבִרְכַּת הַבְּשָׂמִים וּבִרְכַּת הַנֵּר וּבִרְכַּת הַבְדָּלָה, וְסִמָּנָךְ יְבָנֶ"ה, "יַיִן "בְּשָׂמִים "נֵר "הַבְדָּלָה:

ב וְצָרִיךְ לְזַהֵר בְּכוֹס שֶׁל הַבְדָּלָה בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁצָּרִיךְ לְזַהֵר בְּכוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ וְשֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קפ"ג וְסִמָּן רע"א:

ג נָהֲגוּ לוֹמַר קֹדֶם הַבְדָּלָה שֶׁבַּבַּיִת "הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי וְגוֹ'", "לַיְּהוּדִים הָיְתָה וְגוֹ'", "כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וְגוֹ'". הַכֹּל לְסִמָּן טוֹב, וְאֵין חוֹבָה בַּדָּבָר:

ד וּבִשְׁעַת בִּרְכַּת הַבְדָּלָה יִתְּנוּ הַשּׁוֹמְעִים אֶת עֵינֵיהֶם בַּכּוֹס וּבַנֵּר:

ה וְנוֹהֲגִין לִשְׁפּוֹךְ מְעַט יַיִן מֵהַכּוֹס עַל הָאָרֶץ לְסִמָּן טוֹב, שֶׁכָּל בַּיִת שֶׁאֵין יַיִן נִשְׁפָּךְ בּוֹ כַּמַּיִם אֵין בּוֹ סִמַּן בְּרָכָה, עַל כֵּן עוֹשִׂין סִמַּן בְּרָכָה בְּתְחִלַּת הַשָּׁבוּעַ. וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם בִּזּוּי מַשְׁקֶה שֶׁשּׁוֹפְכוֹ לְאִבּוּד, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שׁוֹפֵךְ אֶלָּא דָּבָר מוּעָט.

וְיֵשׁ לִנְהוֹג שְׁפִיכָה זוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמְּמַלֵּא הַכּוֹס עַל כָּל גְּדוֹתָיו, יַעֲרֶה עָלָיו עוֹד מְעַט בְּעָנְיָן שֶׁיִּשָּׁפֵךְ מִמֶּנּוּ מְעַט עַל הָאָרֶץ. אֲבָל אֵין לִשְׁפּוֹךְ עַל הָאָרֶץ מִיַּיִן שֶׁהַכּוֹס נִתְמַלֵּא בּוֹ, שֶׁהֲרֵי אִם יִשָּׁפֵךְ מִמֶּנּוּ לֹא יִהְיֶה הַכּוֹס מָלֵא עַל כָּל גְּדוֹתָיו כָּרָאוּי, וְאִם לֹא יִשָּׁפֵךְ מִמֶּנּוּ כְּלוּם עַד אַחַר הַהַבְדָּלָה כְּדֵי שֶׁבִּשְׁעַת הַהַבְדָּלָה יִהְיֶה עֲדַיִן מָלֵא עַל כָּל גְּדוֹתָיו — הֲרֵי זֶה בִּזָּיוֹן לְבִרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", שֶׁבֵּרַךְ אוֹתָהּ עַל כּוֹס מָלֵא כָּרָאוּי וְקִדֵּם שֶׁשָּׁתָה מִמֶּנּוּ שָׁפַךְ מִמֶּנּוּ לָאָרֶץ כְּאִלּוּ הָיָה בּוֹ דָּבָר מָאוּס כְּשֶׁבֵּרַךְ עָלָיו, לָכֵן אֵין לִנְהוֹג שְׁפִיכָה זוֹ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

גַּם נוֹהֲגִין לִשְׁפּוֹךְ עַל הַשֻּׁלְחָן מִן יַיִן הַנִּשְׁאָר בַּכּוֹס אַחַר שְׁתִיַּת הַמַּבְדִּיל וּמְכַבִּין בּוֹ הַנֵּר, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה לַכֹּל שֶׁלֹּא הֶדְלִיק נֵר זֶה אֶלָּא לְמִצְוָה לְנֵר שֶׁל הַבְדָּלָה לְבָרֵךְ עָלָיו (לְפִיכָךְ אִם מַבְדִּיל עַל נֵר שֶׁבַּבַּיִת שֶׁלֹּא הֶדְלִיק בִּשְׁבִיל כָּךְ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַבּוֹתוֹ). וְנוֹהֲגִין לְרַחְוֹץ עֵינֵיהֶם מִיַּיִן שֶׁל שְׁפִיכָה זוֹ, מִשּׁוּם חִבּוּב מִצְוָה:

ו אֵין צָרִיךְ לְהַטְעִים מִכּוֹס שֶׁל הַבְדָּלָה לְהַשּׁוֹמְעִים כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ בְּכוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ, אֶלָּא הַמַּבְדִּיל רָגִיל לִשְׁתּוֹתוֹ כֻּלּוֹ:

ז אֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת אֲפִלּוּ אֵין לוֹ יַיִן וְלֹא שֵׁכָר מַשְׁקִים. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְקִדּוּשׁ שֶׁמְּקַדְּשִׁין עַל הַפַּת, לְפִי שֶׁהַקִּדּוּשׁ יֵשׁ לוֹ עִנְיָן לְהַפַּת, שֶׁאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעֻדָּה, אֲבָל הַבְדָּלָה אֵין לָהּ עִנְיָן כְּלָל לְהַפַּת:

ח אֲבָל מַבְדִּילִין עַל כָּל מַשְׁקֶה שֶׁהוּא חֲמַר מְדִינָה חוּץ מִן הַמַּיִם, אֲפִלּוּ אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ יַיִן, שֶׁאָז אֵין זֶה הִדּוּר מִצְוָה אִם יַבְדִּיל עַל שֵׁכָר אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵם חֲמַר מְדִינָה. אֲבָל אִם אֵין יַיִן בְּבֵיתוֹ אַף שֶׁיֵּשְׁנוֹ אֵצֶל חֲנָוָנִי — אֵין צָרִיךְ לִקְנוֹתוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן בְּכָל עִנְיָן:

ט וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ כּוֹס יַיִן שֶׁאֵינוֹ מָלֵא וְכוֹס מָלֵא שֵׁכָר אוֹ שְׁאָר מַשְׁקֶה חֲמַר מְדִינָה — טוֹב יוֹתֵר לְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן אִם אֵינוֹ פָּגוּם. אֲבָל אִם הוּא פָּגוּם, וְהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ מִפְּגִימָתוֹ עַל יְדֵי נְתִינַת מְעַט מַיִם לְתוֹכוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּא מָזוּג בְּמַיִם כְּבָר כָּרָאוּי

בְּעִנְיַן שֶׁאִם יוֹסִיף עָלָיו מְעַט מַיִם לְתוֹכוֹ יִתְקַלְקֵל - אֲזַי טוֹב יוֹתֵר לְהַבְדִּיל עַל מַשְׁקֶה חָמַר מְדִינָה שֶׁאֵינוֹ פָּגוּם:

י וְנוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַקֵּל לְהַבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי פֶּסַח עַל הַשֵּׁכָר אַף אִם יֵשׁ לוֹ יַיִן הַרְבֵּה בְּבֵיתוֹ, לְפִי שֶׁהַשֵּׁכָר חָבִיב עָלָיו אָז יוֹתֵר מִן הַיַּיִן. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ חָבִיב עָלָיו כָּל כָּךְ — יֵשׁ לוֹ לְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן.

וְאַף מִי שֶׁחָבִיב עָלָיו — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְדִּיל עָלָיו אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהוּא חָמַר מְדִינָה, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ער"ב. אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁהַיַּיִן גָּדֵל שָׁם, שֶׁהַיַּיִן הוּא חָמַר מְדִינָה — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְדִּיל עַל שׁוּם מַשְׁקֶה, אַף שֶׁהוּא חָבִיב עָלָיו מְאֹד, וְגַם אֵין יַיִן נִמְצָא כְּלָל בָּעִיר, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

יא יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁצָּרִיךְ לְקַדֵּשׁ וּלְהַבְדִּיל עַל כּוֹס אֶחָד וְאֵין לוֹ יַיִן — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר יַקְנְהַ"ז עַל הַפַּת, שֶׁאַף שֶׁאֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת, מִכָּל מָקוֹם הַבְדָּלָה זוֹ טְפֵלָה לְקִדּוּשׁ, וְכֵיוָן שֶׁמְּקַדְּשִׁים עַל הַפַּת יְכוֹלִים גַּם כֵּן לוֹמַר עָלֶיהָ הַבְדָּלָה אַגַּב הַקִּדּוּשׁ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹתֵר טוֹב לוֹמַר הַקִּדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה עַל כּוֹס שֶׁל שֵׁכָר אוֹ שְׁאָר מַשְׁקֶה שֶׁהֵם חָמַר מְדִינָה. וְהַמְנָהָג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ כַּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יב מִי שֶׁאֵין לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְחֹל לֹא יַיִן וְלֹא שְׁאָר מַשְׁקִים חָמַר מְדִינָה וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְמְצוֹא בַּלַּיְלָה עַד לְמָחָר בַּיּוֹם — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל מִיָּד מִן הַדִּין אִם הִזְכִּיר הַבְדָּלָה בִּתְפִלָּה, אֶלָּא שֶׁמִּדַּת חֲסִידוּת הוּא שֶׁלֹּא לִטְעוֹם מְאוּמָה עַד שֶׁיַּבְדִּיל לְמָחָר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּן הַדִּין אָסוּר לוֹ לִטְעוֹם מְאוּמָה אִם מְצַפֶּה שֶׁלְּמָחָר בַּיּוֹם יִהְיֶה לוֹ כּוֹס לְהַבְדִּיל עָלָיו, אֲבָל אִם אֵינוֹ מְצַפֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לְמָחָר בַּיּוֹם — אֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לְהִתְעַנּוֹת עַד הַהַבְדָּלָה, לְפִיכָךְ מֻתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל אַף בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא אָדָם חַלָּשׁ שֶׁקָּשֶׁה לוֹ לְהִתְעַנּוֹת עַד שֶׁיְּבִיאוּ לוֹ כּוֹס לְמָחָר — אֲזַי יָכוֹל לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

יג וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד וְהוּא רוֹצֶה לִסְעוֹד, וְאִם יַבְדִּיל עַל כּוֹס זֶה וְיִשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ רֹב רְבִיעִית לֹא יִהְיֶה לוֹ כּוֹס לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּגוֹן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹסִיף מַיִם בַּיַּיִן הַנִּשְׁאָר לְהַשְׁלִימוֹ לִרְבִיעִית שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל מֵחֲמַת הַמַּיִם, שֶׁכְּבָר הוּא מָזוּג כָּרָאוּי בְּמַיִם

מִתְּחִלָּה — הֲרֵי זֶה סוֹעֵד קֹדֶם הַבְדָּלָה וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל כּוֹס זֶה, וְאַחַר גְּמַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" וּבִרְכַּת הַבְּשָׂמִים וְהַנֵּר וְהַהַבְדָּלָה, וְאַחַר כָּךְ שׁוֹתֵהוּ, שֶׁמּוּטָב שֶׁיִּדְחֶה אִסּוּר הָאֲכִילָה קֹדֶם הַבְדָּלָה מִשֶּׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כוֹס אַחַר הַבְדָּלָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵינוֹ מְצַפֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לְמָחָר עוֹד כּוֹס שֶׁיּוּכַל לְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֲבָל אִם הוּא מְצַפֶּה שֶׁלְּמָחָר יִהְיֶה לוֹ עוֹד כּוֹס — אָסוּר לוֹ לִטְעוֹם כְּלוּם קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל, אֶלָּא מַבְדִּיל עַל כּוֹס זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְלֹא יִסְעוֹד עַד שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ כּוֹס לְמָחָר לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכוֹס שֶׁל הַבְדָּלָה לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

אֲבָל לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין מִלֶּאֱכוֹל עַד שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ לְמָחָר כּוֹס לְהַבְדָּלָה — גַּם כַּאן לֹא יִהְיֶה צָרִיךְ לְהַמְתִּין מִלִּסְעוֹד עַד לְמָחָר שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ כּוֹס לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אֶלָּא יִהְיֶה רַשַּׁאי לִסְעוֹד מִיָּד וּלְבָרֵךְ בְּלֹא כוֹס, וְלָכֵן יִסְעוֹד קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל עַל כּוֹס זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְכָל זֶה לְהָאוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס כְּמוֹ קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, שֶׁצָּרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר כּוֹס לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר כָּל מִצְוֹת שֶׁהֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁהֵן חוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קפ"ב, אֲבָל לְהָאוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס בְּתוֹרַת חוֹבָה גְּמוּרָה, אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס — אֵין מִצְוָה זוֹ דּוֹחָה אִסּוּר טְעִימָה קֹדֶם הַבְדָּלָה, אֶלָּא יַבְדִּיל בִּתְחִלָּה עַל כּוֹס זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְאַחַר כָּךְ אִם יִרְצֶה יֹאכַל וְיָבֵרְךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כוֹס, וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין מִלֶּאֱכוֹל עַד שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ כּוֹס, אַף אִם מְצַפֶּה שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ בְּלַיְלָה זֶה לְאַחַר זְמַן.

(וּלְעִנְיַן מַעֲשֶׂה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִפְסְקָה הֲלָכָה לֹא כְּהָאוֹמְרִים בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס, וְלֹא כְּהָאוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס, לָכֵן מִי שֶׁנּוֹהֵג לְעוֹלָם כְּהָאוֹמְרִים שֶׁטְּעוּנָה כּוֹס — גַּם עַתָּה יִסְעוֹד קֹדֶם הַבְדָּלָה, אֲבָל אִם לִפְעָמִים הוּא סוֹמֵךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס — גַּם עַתָּה יָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם וְלֹא יִסְעוֹד קֹדֶם הַבְדָּלָה):

יד מִי שֶׁאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לִקְנוֹת יַיִן לְקִדּוּשׁ וּלְהַבְדָּלָה — נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"א אֵיזֶה מֵהֶם קוֹדֵם. וּמִי שֶׁאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לִקְנוֹת שְׁמָן לְנֵר חֲנֻכָּה וְיַיִן לְהַבְדָּלָה — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרע"ח:

טו נוֹהֲגִים בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַבְדִּיל מְעֻמָּד לִכְבוֹד הַמֶּלֶךְ שֶׁאָנוּ מְלַוִּין אוֹתוֹ, וְדֶרֶךְ לְוָיָה מְעֻמָּד. וּמִכָּל מָקוֹם, אַחַר גְּמַר הַהַבְדָּלָה יֵשׁ לוֹ לֵישֵׁב וְלִשְׁתּוֹת הַכּוֹס, שֶׁאֵין לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לֶאֱכוֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת מְעֻמָּד:

טז כָּל דָּבָר שֶׁמְּבָרֵךְ עָלָיו צָרִיךְ לְאָחֲזוֹ בִּימִינוֹ בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר"[ו]. לְפִיכָךְ, בִּשְׁעַת בִּרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" צָרִיךְ לֶאֱחוֹז הַכּוֹס בִּימִינוֹ וְיִהְיוּ הַבְּשָׂמִים בִּשְׂמֹאלוֹ, וְאַחַר כָּךְ צָרִיךְ לְהַחֲלִיף הַכּוֹס לִשְׂמֹאלוֹ וְהַבְּשָׂמִים לִימִינוֹ וִיבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים, וְטוֹב שֶׁיִּהְיֶה הַכּוֹס בִּשְׂמֹאלוֹ עַד לְאַחַר בִּרְכַּת "בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ", כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִסְתַּכֵּל בְּצִפָּרְנֵי יְמִינוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רח"צ, וְאַחַר כָּךְ צָרִיךְ לְהַחֲזִיר הַכּוֹס לִימִינוֹ וּלְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַהַבְדָּלָה שֶׁנִּתְקָנָה עַל הַכּוֹס:

יז (שְׁלִיחַ צִבּוּר הַמַּבְדִּיל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אַף שֶׁנִּתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְכֵן אֲחֵרִים שֶׁשָּׁמְעוּ וְנִתְכַּוְּנוּ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתָם — יְכוֹלִים לַחֲזוֹר וּלְהַבְדִּיל בְּבָתֵּיהֶם לְהוֹצִיא בְּנֵי בֵיתָם הַקְּטַנִּים שֶׁלֹּא הָיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. אֲבָל הַגְּדוֹלִים שֶׁלֹּא הָיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, הוֹאִיל וְהֵם יְכוֹלִים לְהַבְדִּיל בְּעַצְמָם — אֵין לְמִי שֶׁיָּצָא כְּבָר יְדֵי חוֹבָתוֹ לְהַבְדִּיל לָהֶם, אֶלָּא יַבְדִּילוּ בְּעַצְמָם.

אֲבָל) מִי שֶׁנִּתְכַּוֵּן שֶׁלֹּא לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהַבְדָּלָה שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אַף הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עַצְמוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן שֶׁלֹּא לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה בְּהַבְדָּלָתוֹ — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהַבְדִּיל בְּבֵיתוֹ.

לְפִיכָךְ, נָהֲגוּ הָעוֹלָם שֶׁכָּל אֶחָד חוֹזֵר וּמַבְדִּיל בְּבֵיתוֹ אַף אִם כָּל בְּנֵי בֵיתוֹ הָיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתָּם כְּלָל לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתָם בְּהַבְדָּלָה שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת:

יח הַשּׁוֹמֵעַ הַבְדָּלָה, בֵּין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בֵּין בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְנִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּשֶׁשָּׁמַע בִּרְכַּת הַבְדָּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לָצֵאת בְּהַבְדָּלָה זוֹ בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַיַּיִן (וַאֲפִלּוּ לֹא שָׁמַע כְּלָל בִּרְכַּת הַיַּיִן) — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וְיָצָא יְדֵי חוֹבַת הַבְדָּלָה.

(אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁתּוֹת יַיִן עַל סְמַךְ בִּרְכַּת הַיַּיִן שֶׁבֵּרַךְ הַמַּבְדִּיל, כָּל שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן בִּשְׁמִיעַת בִּרְכַּת הַיַּיִן לִפְטוֹר בָּהּ הַיַּיִן שֶׁיִּשְׁתֶּה הוּא):

יט לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁעִקַּר הַבְדָּלָה הוּא מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ", זָכְרֵהוּ בֵּין בִּכְנִיסָתוֹ בֵּין בִּיצִיאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"א — הֲרֵי גַּם הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּהַבְדָּלָה מִן הַתּוֹרָה כְּשֵׁם שֶׁחַיָּבוֹת בְּקִדּוּשׁ מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַקֵּשׁ "זָכוֹר"

לְ"שָׁמוֹר", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְחַיָּבוֹת גַּם כֵּן לְהַבְדִּיל בִּתְפִלָּה וְעַל הַכּוֹס כְּתַקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ עֲלֵיהֶן כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ עַל הָאֲנָשִׁים, הוֹאִיל וְהֵן חַיָּבוֹת כְּמוֹתָם מִן הַתּוֹרָה בְּעִקַּר הַבְדָּלָה.

אֲבָל לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁמִּצְוַת "זָכוֹר" אֵינָהּ אֶלָּא בִּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת וְלֹא בִּיצִיאָתוֹ, וְעִקַּר הַבְדָּלָה אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁהֵן פְּטוּרוֹת מִכָּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאַף שֶׁבְּכָל מַעֲשֵׂה שַׁבָּת אִישׁ וְאִשָּׁה שָׁוִין אֲפִלּוּ בְּדָבָרִים שֶׁאֵינָם אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הוֹאִיל וְהֵן שָׁוִין בִּדְבָרִים שֶׁהֵן מִן הַתּוֹרָה, דְּהַיְנוּ "זָכוֹר" וְ"שָׁמוֹר" — הִשְׁווּם חֲכָמִים גַּם בִּדְבָרֵיהֶם שֶׁתִּקְּנוּ בְּגִלַּל זְכִירַת הַשַּׁבָּת אוֹ שְׁמִירָתוֹ, אֲבָל הַבְדָּלָה אֵינָהּ עִנְיָן לִשְׁמִירַת הַשַּׁבָּת, אֶלָּא דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ הוּא שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, וּמְצָאוּ לָהֶם סָמֹךְ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל".

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁהַהַבְדָּלָה הִיא מֵעִנְיַן זְכִירַת הַשַּׁבָּת וּקְדֻשָּׁתוֹ, שֶׁמַּזְכִּירִין הֶבְדֵּל בֵּין קְדֻשָּׁתוֹ לְחֹל, וּלְפִיכָךְ הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בָּהֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁחַיָּבוֹת בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים בִּגְלַל קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת, לְפִי שֶׁתִּקְּנוּ דִּבְרֵיהֶם כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּ"זָכוֹר" וְ"שָׁמוֹר" מִן הַתּוֹרָה כַּאֲנָשִׁים. וְכֵן עִקָּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לְחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁלֹּא יַבְדִּיל לְנָשִׁים מִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְגַם אֵין זְכָרִים אֲחֵרִים גְּדוֹלִים אוֹ קְטַנִּים שׁוֹמְעִים מִמֶּנּוּ אֶלָּא נָשִׁים בִּלְבָד, שֶׁלְּפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת מֵהַבְדָּלָה — הֲרֵי זֶה מְבָרֵךְ לְבַטָּלָה.

אֲבָל הַנָּשִׁים עַצְמָן יְכוֹלוֹת לְהַבְדִּיל לְעַצְמָן אַף אִם הֵם פְּטוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁהֵן יְכוֹלוֹת לְבָרֵךְ עַל כָּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא שֶׁמְּקַיְּמוֹת, שֶׁאֵינָהּ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן י"ז.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְאִישׁ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעַת הַבְדָּלָה מֵאִשָּׁה, כְּדֵי לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְעוֹד מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"א גַּבֵּי קִדּוּשׁ הַיּוֹם):

סימן רצז

א דִּין בְּשָׂמִים לְהַבְדָּלָה וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

הִנְהִיגוּ חֲכָמִים לְהָרִיחַ בִּבְשָׂמִים בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, כְּדֵי לְהָשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא דוֹאֶבֶת לִיצִיאַת הַשַּׁבָּת בִּשְׁבִיל הַנְּשָׁמָה יְתֵרָה שֶׁהָלְכָה, לְפִיכָךְ מְיַשְּׁבִים וּמְשַׂמְּחִין אוֹתָהּ בְּרֵיחַ טוֹב.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּשָׂמִים, אֲזַי הוּא צָרִיךְ לְהָרִיחַ בָּהֶם. אֲבָל אִם אֵין לוֹ — אֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַזְּרִים אַחַר הַמִּצְוֹת, הוֹאִיל וְאֵינָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְהָשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ:

ב מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבָּאת הַנְּשָׁמָה יְתֵרָה בְּלֵיל שַׁבָּת — אֵינָהּ הוֹלֶכֶת עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.

וְאִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁבָּת — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרכ"ד:

ג כָּל הַבְּשָׂמִים שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רי"ז שֶׁאֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת הָרֵיחַ, בֵּין מֵחֲמַת אִסּוּר עֶרְוָה אוֹ עֲבוֹדָה זָרָה, וּבֵין מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה בִּשְׁבִיל לְהָרִיחַ בָּהֶם, אִם הֵרִיחַ בָּהֶם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, בֵּין שֶׁבֵּרַךְ בֵּין שֶׁלֹּא בֵרַךְ — לֹא יָצָא, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהָרִיחַ בִּבְשָׂמִים אֲחֵרִים אִם יֵשׁ לוֹ וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם.

אֲבָל כָּל רֵיחַ שֶׁמְּבָרְכִים עָלָיו, אַף אִם אֵינוֹ מִין בֹּשֶׂם אֶלָּא פְּרִי הָעוֹמֵד לַאֲכִילָה שֶׁרֵיחוֹ טוֹב — יָכוֹל לְהָרִיחַ בּוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וִיבָרֵךְ "הַנּוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בַּפֵּרוֹת".

וְאִם הוּא מִין בֹּשֶׂם — יְבָרֵךְ בְּרָכָה הָרְאוּיָה לוֹ, אִם הוּא מִין עֵץ — "בּוֹרֵא עֲצֵי בְשָׂמִים".

וְאִם הוּא מִין עֵשֶׂב — "בּוֹרֵא עִשְׂבֵי בְשָׂמִים".

וְאִם אֵינוֹ לֹא מִין עֵץ וְלֹא מִין עֵשֶׂב, כְּגוֹן הַמּוֹר (שֶׁקּוֹרִין פִּיזוּ"ם) — יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים".

וְהָעוֹלָם נָהֲגוּ לְבָרֵךְ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת "בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים" עַל כָּל הַמִּינִים שֶׁיִּהְיוּ, לְפִי שֶׁאֵין הַכֹּל בְּקִיאִים בִּבְרָכוֹת — נָהֲגוּ לְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁיּוֹצְאִים בָּהּ בְּדִיעֲבַד עַל כָּל הַמִּינִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְהַנִּיחַ חֲתִיכַת מוֹר בְּתוֹךְ מִינֵי רֵיחוֹת שֶׁמְּבָרְכִים עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים", כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ בְּרִכַּת "בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים" כְּהִלְכָתָהּ:

ד פִּלְפְּלִים כְּתוּשִׁים וְזַנְגְּבֵל כָּתוּשׁ אִם מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן רי"ו:

ה שֹׁקִים מְלֵאִים בְּשָׂמִים שֶׁמְּשִׂימִים הַנְּכָרִים תּוֹךְ קַנְקַנֵּי הַיַּיִן כְּדֵי שֶׁיִּקָּלוֹט הַיַּיִן רֵיחָם, אַף עַל פִּי שֶׁמַּתָּר לְהָרִיחַ בִּבְשָׂמִים אֵלּוּ, וְאֵין בָּהֶם אִסּוּר מִשּׁוּם רֵיחַ הַיַּיִן שֶׁנִּבְלַע בָּהֶם, הוֹאִיל וְהַמֵּרִיחַ בָּהֶם אֵינוֹ מְכַוֵּן לְרֵיחַ הַיַּיִן שֶׁנִּבְלַע בָּהֶם אֶלָּא לְרֵיחַ עַצְמָהּ, מִכָּל מָקוֹם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֵין לִטְּלָם לִבְשָׂמִים שֶׁל הַבְדָּלָה לְכַתְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְאוּסִים לַגֻּבּוֹהַּ לְכָל דָּבָר מִצְוָה, מֵחֲמַת יַיִן הָאָסוּר הַבָּלוּעַ בָּהֶם:

ו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּצְוָה לְבָרֵךְ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת עַל הֲדַס שֶׁל מִצְוָה, שֶׁהוֹאִיל שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ מִצְוָה אַחַת — יֵשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִצְוָה אַחֶרֶת. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא יָבֵשׁ וְאֵין רֵיחוֹ נוֹדֵף כָּל כָּךְ, מִכָּל מָקוֹם מֵרִיחַ הוּא קְצָת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹתֵר טוֹב לְבָרֵךְ עַל שְׁאָר בְּשָׂמִים שֶׁעִקַּר רֵיחָם בָּהֶם מִלְּבָרֵךְ עַל הֲדַס יָבֵשׁ שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא רֵיחַ קְצָת. וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמָדִינוֹת אֵלּוּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְהַנִּיחַ גַּם הֲדַס אֵצֶל הַבְּשָׂמִים שֶׁמְּבָרְכִים עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים" אוֹ "בּוֹרֵא עֲצֵי בְשָׂמִים" וְיָרִיחַ בִּשְׁנֵיהֶם, וְיֵעָשֶׂה כִּדְבָרֵי הַכֹּל:

ז מִי שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מֵרֵיחַ, שֶׁאֵין לוֹ חוּשׁ הָרֵיחַ — לֹא יְבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים כְּשֶׁמַּבְדִּיל, אֶלָּא אִם כֵּן נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא בְּנֵי בֵיתוֹ הַקְּטַנִּים הַמְּרִיחִים שֶׁהִגִּיעוּ כְּבָר לְחִנּוּךְ בְּרָכוֹת.

אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ בִּשְׁבִיל גְּדוֹלִים הַמְּרִיחִים אַף שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים לְבָרֵךְ בְּעַצְמָן, לְפִי שֶׁבְּרָכָה זוֹ הִיא בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין, וּבִרְכַּת הַנֶּהֱנִין אֵין מִי שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה יָכוֹל לְבָרֵךְ בִּשְׁבִיל מִי שֶׁנֶּהֱנֶה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קס"ז.

וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְבִרְכַּת הַיַּיִן שֶׁל קִדּוּשׁ שֶׁהִיא גַּם כֵּן בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין וְאַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל מִי שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה לְבָרֵךְ, לְפִי שֶׁהַיַּיִן שֶׁל קִדּוּשׁ אֵינוֹ תָּלוּי בַּהֲנָאָתוֹ כְּלָל, שֶׁלֹּא תִּקְנוּהוּ חֲכָמִים בִּשְׁבִיל הֲנָאַת הָאָדָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁצָּרִיךְ לְזָכְרוֹ עַל הַיַּיִן, אֲבָל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לֹא הִנְהִיגוּ חֲכָמִים אֶלָּא בִּשְׁבִיל הֲנָאַת הָאָדָם, לְהָשִׁיב נַפְשׁוֹ הַדּוֹאֶבֶת לִיצִיאַת הַשַּׁבָּת, וַהֲרֵי בִּרְכָתָהּ כִּשְׁאָר בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין:

ח וְכֵן מִי שֶׁהִבְדִּיל כְּבָר לְעַצְמוֹ וְחוֹזֵר וּמַבְדִּיל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים לְהַבְדִּיל בְּעַצְמָם — לֹא יְבָרֵךְ לָהֶם עַל הָרֵיחַ שֶׁיָּרִיחוּ הֵם, אֶלָּא צָרִיךְ גַּם הוּא לַחֲזוֹר וּלְהָרִיחַ עִמָּהֶם, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בִּרְכָתוֹ בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ וְלֹא בִּשְׁבִילָם בִּלְבָד:

ט אֲבָל בִּרְכַּת בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ יָכוֹל לְבָרֵךְ לָהֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת הָאוּר לֹא נִתְקְנָה בִּשְׁבִיל הֲנָאַת הָאָדָם, אֶלָּא לְזֵכֶר שֶׁנִּבְרָא הָאוּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רח"צ, לְכָךְ אֵינָהּ דּוֹמָה לִבְרִכַּת הַנֶּהֱנִין.
וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאַף שֶׁלֹּא נִתְקְנָה בִּשְׁבִיל הֲנָאַת הָאָדָם, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר הָאוּר לְבָרֵךְ עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּדֵרֶךְ שֶׁצָּרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רח"צ, לְפִיכָךְ אֵין בְּרָכָה זוֹ דּוֹמָה לִבְרִכַּת הַמִּצְוֹת, שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁהֵן חוֹבָה יָכוֹל לְבָרֵךְ אוֹתָן מִי שֶׁיָּצָא כְּבָר יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא אֲחֵרִים שֶׁלֹּא יָצְאוּ עֲדַיִן יְדֵי חוֹבָתָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קס"ז. וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם, שֶׁלֹּא לְהַכְנֵס בְּסִפֵּק בְּרָכָה לְבַטָּלָה:

סימן רצח

א **דִּין נֵר הַבְּדָלָה וּבוֹ כ"א סְעִיפִים**:

צָרִיךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ" בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת עַל אוֹר הַנֵּר אִם יֵשׁ לוֹ, אֲבָל אִם אֵין לוֹ אוּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — אֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁצָּרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר שְׁאָר מִצְוֹת, לְפִי שֶׁלֹּא תִּקְנוּ בְּרָכָה זוֹ אֶלָּא לְזֵכֶר שֶׁנִּבְרָא הָאוּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁנִּטַּל אָדָם הָרִאשׁוֹן ב' אֲבָנִים וְהִקִּישָׁן זוֹ בְּזוֹ וְיָצָא מֵהֶן אוּר.
וְאַף שֶׁאֵין מְבָרְכִים עַל שְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים בְּשָׁעָה שֶׁנִּבְרְאוּ, מִכָּל מָקוֹם הָאוּר כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱסַר בְּשַׁבָּת וְהֻתַּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נִבְרָא עַתָּה מֵחָדָשׁ, וּמְבָרְכִים עָלָיו בְּשָׁעַת בְּרִיאָתוֹ:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרָיו? בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת, אֲבָל בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים אֲפִלּוּ כְּשֶׁחָל בְּחֹל — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר בִּרְכַּת הָאוּר, לְפִי שֶׁהִיא כִּבְרִכַּת הַבְּדָלָה, שֶׁמְּבָרֵךְ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהִבְדִּיל לָנוּ זֶה הַיּוֹם מִשְּׁאָר יוֹם טוֹב שֶׁנֶּאֱסַר בּוֹ לְהַבְעִיר אוּר עַד עַתָּה בַּלַּיְלָה:

ג מִי שֶׁאֵין לוֹ כּוֹס לְהַבְדִּיל — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הָאוּר מִיָּד שֶׁרוֹאֶה (עַיֵּן סִמָּן תקנ"ט), וְכֵן עַל הַבְּשָׂמִים אִם יֵשׁ לוֹ:

ד מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְבָרֵךְ עַל אֲבוּקָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲצִים הַרְבֵּה וּמְאוֹרוֹת הַרְבֵּה, שֶׁהֲרֵי מְבָרְכִים "בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ", לְשׁוֹן רִבּוּי מְאוֹרוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַף כְּשֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַנֵּר — יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ", שֶׁהַרְבֵּה גְּוָנִין יֵשׁ בָּאוּר, שַׁלְהֶבֶת אֲדָמָה, לְבָנָה וִירַקְרָקֶת.

וְנֵר שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פְּתִילוֹת הַרְבֵּה דּוֹלְקוֹת — הֲרֵי זוֹ אֲבוּקָה. וְאַף אִם אֵין שָׁם אֶלָּא ב' עֵצִים דּוֹלְקִים יַחַד, וְכֵן ב' פְּתִילוֹת בְּנֵר אֶחָד (אִם אֵינָן בִּשְׁתֵּי פִּיּוֹת הַנֵּר אֶלָּא בְּפֶה אֶחָד) — הֲרֵי זוֹ אֲבוּקָה.

וְכֵן אִם (ב' נֵרוֹת שֶׁל שֶׁמֶן אוֹ שֶׁל שַׁעֲוָה וְחֵלֶב מְקֹרָבִים זֶה לָזֶה עַד שֶׁאוֹרוֹתֵיהֶם מְדֻבָּקִים יַחַד — הֲרֵי זוֹ אֲבוּקָה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כַּאן רִבּוּי מְאוֹרוֹת בְּיַחַד. אֲבָל אִם אֵין אוֹרוֹתֵיהֶם מְדֻבָּקִים יַחַד — הֲרֵי כָּל נֵר נֶחְשָׁב בִּפְנֵי עַצְמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְקֹרָבִים זֶה לָזֶה, אֶלָּא אִם כֵּן) קָלַע ב' נֵרוֹת שֶׁל שַׁעֲוָה זֶה עַל גַּבֵּי זֶה וַעֲשָׂאָן נֵר אֶחָד, (שֶׁאָז) דִּינָם כַּאֲבוּקָה (אַף אִם אֵין אוֹרוֹתֵיהֶם מְדֻבָּקִים יַחַד, כֵּיוָן שֶׁעֲשָׂאָן כְּעֵין גּוּף אֶחָד — אֵין כָּל אֶחָד נֶחְשָׁב בִּפְנֵי עַצְמוֹ).

וְטוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לִקַּח לְהַבְדָּלָה אֲבוּקָה מֵעֵצִים שֶׁרֵיחָן רַע (שֶׁקּוֹרִין קי"ן) אִם אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, שֶׁהֲרֵי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אָנוּ צְרִיכִים לְהָשִׁיב נֶפֶשׁ בְּרֵיחַ טוֹב.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לְהַבְדִּיל עַל אֲבוּקָה מִנֵּרוֹת שֶׁל שַׁעֲוָה, וְלֹא מִשְּׁאָר נֵרוֹת, וְלֹא מֵעֵצִים:

ה אִם אֵין לוֹ אֲבוּקָה — עַל כָּל פָּנִים יֵשׁ לוֹ לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְהַדְלִיק נֵר אֶחָד לְהַבְדָּלָה חוּץ מֵהַנֵּר הַמְיֻחָד לְהָאִיר בַּבַּיִת (אִם אִי אֶפְשָׁר לְקָרְבָּם כָּל כָּךְ זֶה אֵצֶל זֶה עַד שֶׁיִּהְיוּ אוֹרוֹתֵיהֶם מְדֻבָּקִים יַחַד):

ו אֵין מְבָרְכִים עַל הָאוּר אַף עַל פִּי שֶׁרוֹאֵהוּ עַד שֶׁיִּהְיֶה סָמוּךְ לוֹ כָּל כָּךְ שֶׁיָּכוֹל לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ כָּל כָּךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ עַד שֶׁיּוּכַל לְהַכִּיר לְאוֹרוֹ בֵּין מַטְבֵּעַ מְדִינָה זוֹ לְמַטְבֵּעַ מְדִינָה אַחֶרֶת.

וְנוֹהֲגִין לְהִסְתַּכֵּל בְּצִפָּרְנַיִם, לִרְאוֹת שֶׁיּוּכַל לֵהָנוֹת לְאוֹרוֹ וּלְהַכִּיר בֵּין מַטְבֵּעַ לְמַטְבֵּעַ כְּמוֹ שֶׁמַּכִּיר בֵּין צִפָּרֶן לְבָשָׂר, וְעוֹד שֶׁהַצִּפָּרְנַיִם הֵן סְמַן בְּרָכָה שֶׁהֵן פָּרוֹת וְרָבוֹת לְעוֹלָם.

וְיֵשׁ לִרְאוֹת בְּצִפָּרְנֵי יַד יָמִין, וְיֶאֱחוֹז הַכּוֹס בִּשְׂמֹאלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רצ"ו.

וְנוֹהֲגִין לְהִסְתַּכֵּל בְּכַפּוֹת הַיָּדַיִם שֶׁיֵּשׁ בְּשׁוֹרְטוּטֵי הַיָּד סְמָן לְהִתְבָּרֵךְ בּוֹ. וְיֵשׁ לְכָפּוֹף הַד' אֶצְבָּעוֹת עַל הָאֲגוּדָל לְתוֹךְ כַּף הַיָּד, שֶׁאָז רוֹאֶה הַצִּפָּרְנַיִם עִם הַכַּף בְּבַת אַחַת, וְאֵינוֹ

רוֹאֶה אֹז פְּנֵי (הַצִּפָּרְנַיִם) [הָאֶצְבָּעוֹת] שֶׁבִּפְנִים אֶלָּא אֲחוֹרֵיהֶם שֶׁשָּׁם הַצִּפָּרְנַיִם. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִפְשׁוֹט אַחַר כָּךְ הַד' אֶצְבָּעוֹת וְלִרְאוֹת מֵאֲחוֹרֵיהֶם עַל הַצִּפָּרְנַיִם:

ז אֵין מְבָרְכִים עַל הָאוּר שֶׁלֹּא שָׁבַת בְּשַׁבָּת מִמְּלֶאכֶת עֲבֹדָה, כְּגוֹן נֵר שֶׁהֻדְלַק בְּשַׁבָּת אֵין מְבָרְכִים עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה מְלֶאכֶת הַבְעָרָה בְּשַׁבָּת בְּאוּר זֶה בַּעֲבֹדָה. וַאֲפִלּוּ הִדְלִיקוֹ נָכְרִי לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁאִם הָיָה יִשְׂרָאֵל מַדְלִיקוֹ הָיָה עוֹבֵר עָלָיו — הֲרֵי זוֹ מְלֶאכֶת עֲבֹדָה. וְאִם עָבַר וּבֵרַךְ עָלָיו — צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְבָרֵךְ עַל אוּר שֶׁשָּׁבַת אִם יֵשׁ לוֹ.

אֲבָל אִם הִדְלִיקוֹ נָכְרִי לְצֹרֶךְ חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, אוֹ אֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל לְצֹרֶךְ חַיָּה אוֹ שְׁאָר חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה — אֵין זוֹ מְלֶאכֶת עֲבֹדָה וּמְבָרְכִים עָלֶיהָ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

וְכֵן עֲשָׂשִׂית שֶׁהָיְתָה דוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת מֵעֶרֶב שַׁבָּת עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת — מְבָרְכִים עָלֶיהָ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁאֵין זוֹ מְלֶאכֶת עֲבֹדָה מַה שֶּׁדְּלָקָה בְּשַׁבָּת, הוֹאִיל וְהֻדְלְקָה בְּהֶתֵּר מֵעֶרֶב שַׁבָּת:

ח אֵין מְבָרְכִים עַל אוּר שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁאָסוּר לֵהָנוֹת מִתַּשְׁמִישֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה, וְאַף הַנֵּר הַדּוֹלֵק לְפָנֶיהָ אָסוּר לֵהָנוֹת לְאוֹרוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַבְּרָכָה הִיא עַל הַשַּׁלְהֶבֶת וְשַׁלְהֶבֶת אֵין בָּהּ מַמָּשׁ וְאֵין אִסּוּר עֲבוֹדָה זָרָה חָל עָלֶיהָ בְּפְנֵי עַצְמָהּ, מִכָּל מָקוֹם כָּל זְמַן שֶׁהַשַּׁלְהֶבֶת קְשׁוּרָה בְּגַחֶלֶת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה אָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה מֵחֲמַת אִסּוּר הַגַּחֶלֶת שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בָּהּ, וְלָכֵן אֵין מְבָרְכִים עָלֶיהָ אַף אִם שָׁבְתָה בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁהֻדְלְקָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, לְפִי שֶׁאֵין מְבָרְכִים אֶלָּא עַל אוּר שֶׁיּוּכַל לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאִם עָבַר וּבֵרַךְ — צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל אוּר אַחֵר אִם יֵשׁ לוֹ.

אֲבָל אִם יִשְׂרָאֵל הִדְלִיק נֵר שֶׁלּוֹ מִנֵּר שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה — מְבָרְכִין עָלָיו, שֶׁמֻּתָּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ אַף עַל פִּי שֶׁהֻדְלַק מִשַּׁלְהֶבֶת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהַשַּׁלְהֶבֶת אֵין בּוֹ מַמָּשׁ.

(אֲבָל נָכְרִי שֶׁהִדְלִיק מִנֵּר שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו מִשּׁוּם גְּזֵרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר):

ט לֹא אָסְרוּ לְבָרֵךְ עַל אוּר שֶׁלֹּא שָׁבַת מִמְּלֶאכֶת עֲבֹדָה, דְּהַיְנוּ נֵר שֶׁהֻדְלַק בְּשַׁבָּת, אֶלָּא עַל אוֹתוֹ נֵר עַצְמוֹ, אֲבָל אִם הִדְלִיק יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ נֵר אַחֵר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מְבָרְכִים עָלָיו, שֶׁאַף שֶׁיֵּשׁ בְּנֵר זֶה אוּר מֵהַנֵּר הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּא שָׁבַת — מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ בּוֹ תּוֹסֶפֶת

שֶׁל הֶחַג, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁהָאוּר מִתּוֹסֵף מֵאֶלְיוֹ בְּהַדְלָקַת הַשֵּׁנִי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁהוּא זְמַן הֶחַג, וַהֲרֵי הוּא מְבָרֵךְ עַל הַתּוֹסֶפֶת שֶׁל הֶחַג.

אֲבָל אוֹתוֹ נֵר עַצְמוֹ שֶׁהֶדְלַק בְּשַׁבָּת — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲפִלּוּ לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה שֶׁכְּבָר נִתּוֹסֵף בּוֹ הַרְבֵּה אוּר בִּזְמַן הֶחַג, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹאוּ לְבָרֵךְ עַל עֲמוּד רִאשׁוֹן שֶׁל הָאוּר שֶׁלֹּא שָׁבַת, דְּהַיְנוּ בִּיצִיאַת הַשַּׁבָּת מִיָּד, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתּוֹסֵף כְּלוּם עַל עֲמוּד הָרִאשׁוֹן שֶׁדָּלַק בְּרֶגַע שֶׁלִּפְנֵי יְצִיאַת הַשַּׁבָּת.

אֲבָל בְּנֵר שֶׁהִדְלִיק מִמֶּנּוּ יִשְׂרָאֵל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲפִלּוּ הִדְלִיקוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד — אֵין לִגְזוֹר אִם נַתִּיר לְבָרֵךְ עָלָיו שֶׁמָּא יִטְעוּ לְבָרֵךְ עַל נֵר הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּא שָׁבַת, לְפִי שֶׁסְּתָם נֵר שֶׁלֹּא שָׁבַת לֹא הֻדְלַק בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֶלָּא עַל יְדֵי נָכְרִי, וּמִפְּנֵי שֶׁנִּתִּיר לְבָרֵךְ עַל נֵר שֶׁהִדְלִיק יִשְׂרָאֵל — לֹא יִטְעוּ לְבָרֵךְ עַל נֵר שֶׁהִדְלִיק נָכְרִי, שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּנָכְרִי אֵינוֹ מִתְחַלֵּף.

אֲבָל נָכְרִי שֶׁהִדְלִיק נֵר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — אֵין מְבָרְכִים עָלָיו אֶלָּא אִם כֵּן הִדְלִיקוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, אֲבָל אִם הִדְלִיקוֹ מִנָּכְרִי אַחֵר — אֵין מְבָרְכִים עָלָיו, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹאוּ לְבָרֵךְ עַל נֵר שֶׁהִדְלִיק נָכְרִי בְּשַׁבָּת, וְיִבְרְכוּ עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד קֹדֶם שֶׁיִּתּוֹסֵף הָאוּר שֶׁל הֶחַג.

אֲבָל כְּשֶׁאוּר זֶה שֶׁל נָכְרִי שֶׁמְּבָרֵךְ עָלָיו בָּא מִיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁגַּם הַיִּשְׂרָאֵל הִדְלִיק מִנָּכְרִי, כֹּל שֶׁיַּד הַיִּשְׂרָאֵל בָּאֶמְצַע — אֵין לִגְזוֹר מִשּׁוּם עַמּוּד הָרִאשׁוֹן שֶׁל נֵר שֶׁהֻדְלַק בְּשַׁבָּת. וְכָל שֶׁכֵּן אִם יַד יִשְׂרָאֵל בִּתְחִלָּתוֹ, שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל הוּא שֶׁהוֹצִיא הָאוּר מֵעֵצִים וַאֲבָנִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אוֹ שֶׁהִדְלִיקוֹ מֵאוּר הַדּוֹלֵק מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ מִגֶּחָלִים שֶׁהֶבְעֲרוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁמְּבָרְכִים עַל נֵר שֶׁהִדְלִיק הַנָּכְרִי מִמֶּנּוּ:

י וְאִם נָכְרִי הוֹצִיא אוּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֵעֵצִים וַאֲבָנִים אוֹ מֵאוּר וְגֶחָלִים שֶׁמֵּעֶרֶב שַׁבָּת, אוֹ מֵאוּר שֶׁהֻדְלַק בְּשַׁבָּת בְּהֶחֵתֵר — אֵין מְבָרְכִים עַל אוֹרוֹת אֵלּוּ בְּעַצְמָן.

אֲבָל אִם הִדְלִיק הַנָּכְרִי מֵהֶם נֵר אַחֵר — מְבָרְכִים עָלָיו.

(וְיֵשׁ אוֹמְרִים בְּהֵפֶךְ, שֶׁעַל נֵר זֶה אֵין מְבָרְכִים עָלָיו, שֶׁגָּזְרוּ עַל כָּל נֵר שֶׁהִדְלִיק נָכְרִי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁלֹּא מִיִּשְׂרָאֵל מִשּׁוּם נֵר שֶׁהִדְלִיקוֹ בְּשַׁבָּת, אֲבָל עַל אוֹתוֹ אוּר עַצְמוֹ שֶׁהוֹצִיא הַנָּכְרִי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֵעֵצִים וַאֲבָנִים אוֹ מִגֶּחָלִים — לֹא גָּזְרוּ עָלָיו כְּלָל.

וְיֵשׁ לָחוּשׁ לִדְבְרֵי שְׁנֵיהֶם, שֶׁיַּדְלִיק יִשְׂרָאֵל נֵר מֵאוּר זֶה אוֹ מִנֵּר זֶה, וְיִבָרֵךְ עָלָיו לְדִבְרֵי הַכֹּל):

יא אִם עָבַר וּבֵרַךְ עַל נֵר שֶׁהִדְלִיק נָכְרִי מִנָּכְרִי — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁאֵין אִסּוּר אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה. וְהוּא הַדִּין בְּנֵר שֶׁהֶדְלֵק בְּשַׁבָּת, אִם בֵּרַךְ עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְאַחַר שֶׁנִּתּוֹסֵף בּוֹ אוּר שֶׁל הֶתֵּר, שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה:

יב נָכְרִים שֶׁהִדְלִיקוּ נֵר לִפְנֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁהִדְלִיקוּהוּ מִיִּשְׂרָאֵל — אֵין מְבָרְכִים עָלָיו, שֶׁסְּתָם מְסִבַּת נָכְרִים לַעֲבוֹדָה זָרָה, וַהֲרֵי זֶה כְּנֵר שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה:

יג הָיָה הוֹלֵךְ חוּץ לַכְּרָךְ וְרָאָה אוּר, אִם רֹב אַנְשֵׁי הַכְּרָךְ נָכְרִים — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו, שֶׁמִּן הַסְּתָם הוּא אוּר שֶׁל נָכְרִי שֶׁלֹּא הִדְלִיק מִיִּשְׂרָאֵל. וְאִם רֹב יִשְׂרָאֵל, אוֹ אֲפִלּוּ מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה — מְבָרֵךְ עָלָיו אִם הוּא יָכוֹל לֵהָנוֹת כַּאן לְאוֹרוֹ לְהַכִּיר בֵּין מַטְבֵּעַ לְמַטְבֵּעַ:

יד אוּר שֶׁהוֹצִיאוּהוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֵעֵצִים וַאֲבָנִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁבַת בְּשַׁבָּת, שֶׁנִּבְרָא עַתָּה מֵחָדָשׁ — מְבָרְכִים עָלָיו, שֶׁהֲרֵי אֵין מְבָרְכִים עַל הָאוּר אֶלָּא לְזֵכֶר שֶׁנִּבְרָא הָאוּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֵאֲבָנִים שֶׁהִקִּישָׁן אָדָם הָרִאשׁוֹן זוֹ בְּזוֹ.

אֲבָל בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין מְבָרְכִין אֶלָּא עַל הָאוּר שֶׁשָּׁבַת מֵמֹּשׁ, וְלֹא אֲפִלּוּ עַל נֵר שֶׁהִדְלִיק יִשְׂרָאֵל מִנָּכְרִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרכ"ד:

טו גֻּחָלִים הַבּוֹעֲרוֹת כָּל כָּךְ שֶׁאִלּוּ מַכְנִיס קִיסָם בֵּינֵיהֶן הוּא נִדְלָק — מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם. וְהוּא שֶׁעֲשׂוּיִין כְּדֵי לְהָאִיר, אֲבָל אִם עֲשׂוּיִין כְּדֵי לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּן — אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם, שֶׁאֲפִלּוּ עַל הַנֵּר אֵין מְבָרְכִין אִם אֵינוֹ עָשׂוּי לְהָאִיר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

טז אוּר שֶׁל כִּבְשָׁן בְּתְחִלַּת שְׂרֵפַת הַלְּבֵנִים — אֵין מְבָרְכִים עָלָיו, שֶׁאָז אֵינוֹ עָשׂוּי לְהָאִיר. אֲבָל אַחַר שֶׁנִּשְׂרְפָה — אָז עָשׂוּי לְהָאִיר, וּמְבָרְכִים עָלָיו:

יז נֵר שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, בִּימֵיהֶם הָיוּ מְבָרְכִים עָלָיו לִפְעָמִים, אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב מִתְאָרֵחַ אֶצְלָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁאָז הַנֵּר נַעֲשֶׂה לְהָאִיר לוֹ, אוֹ אִם שַׁמָּשׁ הַכְּנֶסֶת אוֹכֵל בַּחֶדֶר הַסָּמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁחַלּוֹנוֹתָיו פְּתוּחִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁנַּעֲשֶׂה הַנֵּר לְהָאִיר לוֹ אִם אֵין הַלְּבָנָה מְאִירָה לוֹ שָׁמָּה. אֲבָל אִם לֹא הָיָה שָׁם אָדָם חָשׁוּב וְלֹא שַׁמָּשׁ הָאוֹכֵל שָׁם וְיֵשׁ נֵר דּוֹלֵק שָׁם — לֹא הָיוּ מְבָרְכִין עָלָיו, שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְהָאִיר אֶלָּא לִכְבוֹד שְׁכִינָה. לְפִיכָךְ, עַכְשָׁו שֶׁאֵין לָנוּ אוֹרְחִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא שַׁמָּשׁ הָאוֹכֵל שָׁם — אֵין מְבָרְכִים עַל נֵר שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

(וְעוֹד, שֶׁעַכְשָׁו דַּרְכֵּנוּ לְהַדְלִיק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֲפִלּוּ בַּיּוֹם בִּשְׁבִיל כְּבוֹד שְׁכִינָה, וּלְפִיכָךְ אַף אִם מַדְלִיקִים בַּלַּיְלָה גַּם בִּשְׁבִיל לְהָאִיר — אֵין מְבָרְכִים עָלָיו, הוֹאִיל וְאַף בַּיּוֹם הָיוּ

מַדְלִיקִים אוֹתוֹ).

(אֲבָל אִם מַרְבִּים נֵרוֹת בַּלַּיְלָה יוֹתֵר מִבַּיּוֹם בִּשְׁבִיל לְהָאִיר — מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם):

יח אֵין מְבָרְכִים עַל נֵר שֶׁל מֵת כְּשֶׁמּוֹצִיאִים אוֹתוֹ לִקְבוּרָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אִם הוּא מֵת חֶשְׁוּב שֶׁאִלּוּ הָיוּ מְקַבְּרִים אוֹתוֹ בַּיּוֹם הָיוּ גַּם כֵּן מוֹצִיאִים נֵר לְפָנָיו לִכְבוֹדוֹ, שֶׁנִּמְצָא נֵר זֶה שֶׁמּוֹצִיאִים לְפָנָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֵינוֹ עָשׂוּי בִּשְׁבִיל לְהָאִיר בִּלְבָד, כֵּיוָן שֶׁאַף בַּיּוֹם הָיוּ מוֹצִיאִים לְפָנָיו.

אֲבָל מֵת שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב כָּל כָּךְ לְהוֹצִיא לְפָנָיו נֵר כְּשֶׁהָיוּ מְקַבְּרִים אוֹתוֹ בַּיּוֹם — מְבָרְכִים עַל הַנֵּר שֶׁהוֹצִיא לְפָנָיו בַּלַּיְלָה, שֶׁהוּא עָשׂוּי בִּשְׁבִיל לְהָאִיר בִּלְבָד:

יט סוּמָא לֹא יְבָרֵךְ עַל הַנֵּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר אֶפִלּוּ כְּשֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ אֶלָּא כְּשֶׁיּוּכַל לֵהָנוֹת מֵאוֹרוֹ כָּל כָּךְ עַד שֶׁיּוּכַל לְהַכִּיר בֵּין מַטְבֵּעַ לְמַטְבֵּעַ, אֶלָּא יַבְדִּיל בְּלֹא בִּרְכַּת הַנֵּר:

כ הָיוּ יוֹשְׁבִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְהֵבִיאוּ לָהֶם אוּר — לֹא יְבָרְכוּ עָלָיו כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא אֶחָד מְבָרֵךְ וְכֻלָּם שׁוֹמְעִים וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָן.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם הָיָה כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ לֹא הָיוּ מְבַטְּלִים כָּל כָּךְ מִלִּמּוּדָם כְּמוֹ עַכְשָׁו שֶׁצְּרִיכִים לְבַטֵּל עַד שֶׁיִּשְׁתְּקוּ כֻּלָּם וְיִשְׁמְעוּ, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו יֵשׁ הִדּוּר יוֹתֵר, כִּי "בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ":

כא הָיָה נֵר טָמוּן בְּחֵיקוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּיָדוֹ — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁהוּא טָמוּן וְאֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹתוֹ וּלְהַכִּיר בֵּין מַטְבֵּעַ לְמַטְבֵּעַ לְאוֹרוֹ אִם לֹא יוֹצִיאֶנּוּ מֵחֵיקוֹ.

וַאֲפִלּוּ נֵר שֶׁיָּכוֹל לְהַכִּיר בֵּין מַטְבֵּעַ לְמַטְבֵּעַ לְאוֹרוֹ אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת הַשַּׁלְהֶבֶת, כְּגוֹן שֶׁהַנֵּר עוֹמֵד בְּקֶרֶן זָוִית וְהוּא עוֹמֵד מִן הַצַּד קָצָת בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה הַשַּׁלְהֶבֶת, אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ — לֹא יְבָרֵךְ עַד שֶׁיּוּכַל לִרְאוֹת הַשַּׁלְהֶבֶת.

וְאִם הַנֵּר הוּא בַּעֲשָׁשִׁית שֶׁיָּכוֹל לִרְאוֹת הַשַּׁלְהֶבֶת מִתּוֹךְ דְּפְנֵי הָעֲשָׁשִׁית — יָכוֹל לְבָרֵךְ עָלָיו.

(וְיֵשׁ חוֹלְקִים):

סימן רצט

א **שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל וְשֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת וְלֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל וּבוֹ כ"א סְעִיפִים:**

אָסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכוֹל שׁוּם דָּבָר, אוֹ לִשְׁתּוֹת שׁוּם מַשְׁקֶה, חוּץ מִמַּיִם, בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, עַד

שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס, אַף עַל פִּי שֶׁהִבְדִּיל כְּבָר בִּתְפִלָּה. וַאֲפִלּוּ לִטְעוֹם מְעַט אָסוּר, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"א:

ב וַאֲפִלּוּ הָיָה יוֹשֵׁב וְשׁוֹתֶה מִבְּעוֹד יוֹם — צָרִיךְ לְהַפְסִיק כְּשֶׁמַּגִּיעַ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁהוּא סְפֵק לַיְלָה.

אֲבָל אִם הָיָה יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל מִבְּעוֹד יוֹם — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְסִיק אֲפִלּוּ מִשְּׁתִיָּה, אֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּגִּיעַ וַדַּאי לַיְלָה, וְרַשַּׁאי לְהַמְשִׁיךְ בִּסְעֻדָּתוֹ כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה תּוֹךְ הַלַּיְלָה, כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל בְּהֶתֵּר.

אֲבָל אִם שָׁכַח וְהִתְחִיל הַסְּעֻדָּה בְּאִסּוּר, דְּהַיְנוּ מִבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְאֵילַךְ — צָרִיךְ לְהַפְסִיק מִיָּד שֶׁנִּזְכַּר.

וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְהַתְחִיל בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, בֵּין לֶאֱכוֹל בֵּין לִשְׁתּוֹת, וְאֵין אִסּוּר אֶלָּא בְּוַדַּאי לַיְלָה, שֶׁאָז הוּא זְמַן הֲרָאוּי לְהַבְדָּלָה.

וְכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בִּסְעֻדּוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁמַּתְחִילִין בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְאֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ. אֲבָל הָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל, כְּשֶׁמַּגִּיעַ וַדַּאי לַיְלָה — צָרִיךְ אֲפִלּוּ לְהַפְסִיק אִם הָיָה קָבוּעַ לִשְׁתִיָּה בִּלְבָד מִבְּעוֹד יוֹם. וַאֲפִלּוּ מֵאֲכִילָה אִם שָׁכַח וְהִתְחִיל בְּוַדַּאי לַיְלָה — צָרִיךְ לְהַפְסִיק מִיָּד שֶׁנִּזְכַּר.

וְאִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" קֹדֶם שֶׁטָּעַם פְּרוֹסַת "הַמּוֹצִיא" — יִטְעֲמֶנָּה מִיָּד, וְאַחַר כָּךְ יַבְדִּיל, שֶׁאִם יַבְדִּיל מִתְּחִלָּה — תְּהֵא בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" לְבַטָּלָה, שֶׁאַחַר כָּךְ יִצְטָרֵךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", כֵּיוָן שֶׁהִפְסִיק כָּל כָּךְ בֵּין בִּרְכָה לִטְעִימָה:

ג הָיוּ יוֹשְׁבִים וְאוֹכְלִים מִבְּעוֹד יוֹם וְאַחַר גְּמַר הַסְּעֻדָּה קָבְעוּ לִשְׁתִיָּה — אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַלַּיְלָה, שֶׁהַכֹּל נֶחְשָׁב לִסְעֻדָּה אַחַת כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

וַאֲפִלּוּ אָמְרוּ זֶה לָזֶה "בֹּאוּ וְנַבְדִּיל" וְחָזְרוּ וְנִמְלְכוּ לִשְׁתּוֹת אוֹ לֶאֱכוֹל — הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים לִשְׁתּוֹת וְלֶאֱכוֹל, וְאֵינָם צְרִיכִין לְהַפְסִיק מֵחֲמַת שֶׁגָּמְרוּ בְּדַעְתָּם וְאָמְרוּ לְהַבְדִּיל, וְגַם אֵינָם צְרִיכִין לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁנִּמְלְכוּ לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּילוּ, לְפִי שֶׁלֹּא הִסִּיחוּ דַּעְתָּם לְגַמְרֵי מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה עַד שֶׁיַּבְדִּילוּ עַל יְדֵי אֲמִירָה זוֹ שֶׁאָמְרוּ לְהַבְדִּיל מִיָּד, כֵּיוָן שֶׁיְּכוֹלִים עֲדַיִן לַחֲזוֹר בָּהֶם וְלֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת מִיָּד קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּילוּ:

ד הַמַּפְסִיק לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס בְּאֶמְצַע שְׁתִיָּתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה קָבוּעַ לִשְׁתִיָּה בִּלְבָד שֶׁהוּא חַיָּב לְהַפְסִיק וּלְהַבְדִּיל כְּשֶׁיַּגִּיעַ הַלַּיְלָה, וְאָסוּר לוֹ מַעֲתָּה לִשְׁתּוֹת עוֹד עַד שֶׁיַּבְדִּיל — אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל כּוֹס שֶׁל הַבְדָּלָה, שֶׁנִּפְטַר בְּבִרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" שֶׁבֵּרַךְ עַל שְׁתִיָּה הָרִאשׁוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁבֵּינְתַיִם הָיָה שְׁעַת אִסּוּר, דְּהַיְנוּ מִשֶּׁהִגִּיעַ הַלַּיְלָה עַד שֶׁהִבְדִּיל.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מַפְסִיק בְּאֶמְצַע אֲכִילָתוֹ וּמַבְדִּיל עַל הַיַּיִן, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אִם כְּבָר בֵּרַךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל יַיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה אוֹ שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעֻדָּה.

וְאִם הוּא מַבְדִּיל עַל הַשֵּׁכָר — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו "שֶׁהַכֹּל" בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בֵּרַךְ עָדַיִן "שֶׁהַכֹּל" לֹא בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה וְלֹא לִפְנֵי הַסְּעֻדָּה, שֶׁבִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" פּוֹטֶרֶת אֶת הַשֵּׁכָר שֶׁל הַבְדָּלָה, כְּמוֹ שֶׁפּוֹטֶרֶת שְׁאָר שֵׁכָר שֶׁשּׁוֹתִין בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה.

וּלְפִי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים עַל כָּל זֶה, לָכֵן טוֹב לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לְהַבְדִּיל קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לֹא עַל הַשֵּׁכָר, וְלֹא עַל הַיַּיִן אִם כְּבָר בֵּרַךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל יַיִן. וְאִם הוּא רוֹצֶה לְהַבְדִּיל, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה קָבוּעַ אֶלָּא לִשְׁתִיָּה בִּלְבָד, שֶׁהוּא חַיָּב לְהַפְסִיק וּלְהַבְדִּיל — לֹא יְבָרֵךְ עַל כּוֹס שֶׁל הַבְדָּלָה, כְּדַעָה א' שֶׁהֵיא עִקָּר:

ה אִם הִתְפַּלֵּל תּוֹךְ הַסְּעֻדָּה — חָל עָלָיו חוֹבַת הַבְדָּלָה, וְאָסוּר לוֹ לַחֲזוֹר לִסְעֻדָּתוֹ עַד שֶׁיַּבְדִּיל מִתְּחִלָּה עַל הַכּוֹס. וַאֲפִלּוּ הִקְדִּים לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם — חָל עָלָיו חוֹבַת הַבְדָּלָה מִיָּד, וְאָסוּר לוֹ לְטָעוֹם כְּלוּם, חוּץ מִמַּיִם, עַד שֶׁיַּבְדִּיל:

ו כְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל מִבְּעוֹד יוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְסִיק מִסְּעֻדָּתוֹ וּלְהַבְדִּיל קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — יֵשׁ לוֹ לִשְׁתּוֹת גַּם כֵּן מִכּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל עָדַיִן, לְפִי שֶׁכּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הוּא גַּם כֵּן מִכְלַל הַסְּעֻדָּה לְמִי שֶׁנִּזְהָר לְעוֹלָם לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס. אֲבָל מִי שֶׁמְּבָרֵךְ לִפְעָמִים בְּלֹא כוֹס לְפִי שֶׁסּוֹמֵךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס — אָסוּר לוֹ לִשְׁתּוֹת עַתָּה מִכּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן קֹדֶם הַבְדָּלָה:

ז בֵּין מִי שֶׁמֻּתָּר לוֹ לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ וּבֵין מִי שֶׁאָסוּר לוֹ לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ קֹדֶם הַבְדָּלָה — אֵינוֹ יָכוֹל גַּם לְהַבְדִּיל עָלָיו מִיָּד קֹדֶם שֶׁיִּשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ, אֶלָּא יַבְדִּיל עַל כּוֹס יַיִן אַחֵר אִם יֵשׁ לוֹ, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן הִיא קְדֻשָּׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְהַבְדָּלָה הִיא קְדֻשָּׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ,

וְאֵין אוֹמְרִים ב' קְדֻשּׁוֹת עַל כּוֹס יַיִן אֶחָד כְּשֶׁאֶפְשָׁר לְאָמְרָן עַל ב' כּוֹסוֹת, לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת.

אֲבָל אִם אֵין לוֹ עוֹד יַיִן לְכוֹס הַבְדָּלָה — צָרִיךְ לְהַבְדִּיל עָלָיו מִיָּד קֹדֶם שֶׁיִּשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְלֹא יְאַחֵר הַהַבְדָּלָה עִם הַשְּׁתִיָּה לְאַחַר זְמַן, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁתּוֹת מִכּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִיָּד אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְהָאוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס.

(וַאֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא מְבֹרָךְ עַכְשָׁו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס, לְפִי שֶׁלִּדְבָרֵי הַכֹּל יֵשׁ עַל כָּל פָּנִים מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס, אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ גַּם כֵּן לִשְׁתּוֹתוֹ מִיָּד אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חִיּוּב בַּדָּבָר, וְלָכֵן יֵשׁ לוֹ לְהַבְדִּיל מִיָּד אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל כּוֹס זֶה כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ מִיָּד.

וְאִם יֵשׁ לוֹ עוֹד יַיִן לְכוֹס הַבְדָּלָה — יֵשׁ לוֹ לְהַבְדִּיל מִיָּד עַל כּוֹס שֶׁל יַיִן הַשֵּׁנִי, וְלֹא יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל כּוֹס הָרִאשׁוֹן שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֶלָּא עַל כּוֹס שֵׁנִי שֶׁל הַבְדָּלָה, וּמִיָּד אַחַר שְׁתִיַּת כּוֹס הַבְדָּלָה — יִשְׁתֶּה גַּם כֵּן כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר):

ח עִקַּר מִצְוַת הַבְדָּלָה בַּלַּיְלָה. שָׁכַח אוֹ הֶזִיד וְלֹא הִבְדִּיל בְּלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת — יַבְדִּיל לְמָחָר בַּיּוֹם. וְאָסוּר לוֹ אָז לִטְעוֹם מְאוּמָה, חוּץ מִמַּיִם, עַד שֶׁיַּבְדִּיל, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר בַּלַּיְלָה. שָׁכַח אוֹ הֶזִיד וְאָכַל קֹדֶם הַבְדָּלָה — צָרִיךְ לְהַפְסִיק מִיָּד וּלְהַבְדִּיל, כְּמוֹ אִם הִתְחִיל לֶאֱכוֹל בַּלַּיְלָה.

וְאִם לֹא הִבְדִּיל לְמָחָר בְּיוֹם א' — יַבְדִּיל בְּיוֹם שֵׁנִי קֹדֶם שֶׁיִּטְעוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹם א', וְכֵן עַד סוֹף יוֹם ג'. אֲבָל מִשָּׁם וְאֵילַךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְדִּיל עוֹד, לְפִי שֶׁג' יָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל הַשָּׁבוּעַ נִקְרָאִים יְמֵים שֶׁאַחַר הַשַּׁבָּת, וַהֲרֵי הֵן בִּכְלַל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲבָל ג' יְמֵים הָאַחֲרוֹנִים נִקְרָאִים יְמֵים שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת הַבָּאָה, וְאֵין לָהֶם עִנְיָן לְשַׁבָּת שֶׁעָבְרָה:

ט כְּשֶׁמַּבְדִּיל בְּיוֹם רִאשׁוֹן אוֹ מִשָּׁם וְאֵילַךְ — לֹא יְבָרֵךְ אֶלָּא בִּרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" וּבִרְכַּת הַהַבְדָּלָה, אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עַל הָאוּר, שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הָאוּר אֶלָּא בְּלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁהוּא תְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ עַל יְדֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רח"צ. וְכֵן עַל הַבְּשָׂמִים לֹא הִצְרִיכוּ לְבָרֵךְ אֶלָּא בְּלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁהוּא סָמוּךְ לִיצִיאַת הַשַּׁבָּת, אֲבָל אַחַר כָּךְ אֵין לָהֶם עִנְיָן לְכוֹס הַהַבְדָּלָה, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְהַפְסִיק בְּבִרְכָתָם בֵּין בִּרְכַּת הַיַּיִן לִשְׁתִיָּתוֹ:

י מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה ג' יָמִים וְג' לֵילוֹת מִלֵּיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאֵילַךְ — יִשְׁמַע הַבְדָּלָה מֵאֲחֵרִים. וְאִם אֵין אֲחֵרִים אֶצְלוֹ — יָכוֹל לְהַבְדִּיל בְּשַׁבָּת מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה בְּלֹא בְּשָׂמִים וְנֵר וְלִשְׁתּוֹת מֵהַכּוֹס, וְאַחַר כָּךְ מְקַבֵּל הַתַּעֲנִית עָלָיו. וּבַלַּיְלָה יְבָרֵךְ עַל הַנֵּר וּבְשָׂמִים בְּלֹא כוֹס. וְיָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית גַּם כֵּן מִבְּעוֹד יוֹם קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל, וּבִלְבָד שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע בִּזְמַנָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רצ"ג.

אֲבָל מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה ב' יָמִים בִּלְבָד — לֹא יַבְדִּיל בְּשַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי יוֹם ב':

יא וּמִי שֶׁמִּתְעַנֶּה ב' יָמִים וּב' לֵילוֹת לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם ג' — לֹא יַמְתִּין מִלְּהַבְדִּיל עַד מוֹצָאֵי יוֹם ב' שֶׁהוּא לֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְפִי שֶׁיִּצְטָרֵךְ לוֹמַר יַעֲלֶה"ז עַל כּוֹס אֶחָד אוֹ עַל פַּת אֶחָד כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תע"ג, וְיֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם שֶׁאֵין אוֹמְרִים ב' קְדֻשּׁוֹת עַל כּוֹס אֶחָד, שֶׁקִּדּוּשׁ יוֹם טוֹב הִיא קְדֻשָּׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְאֵין לָהּ עִנְיָן לְהַבְדָּלַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁל חֹל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁמַּזְכִּירִין קְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב גַּם בַּהַבְדָּלָה, שֶׁמַּבְדִּילִין בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ, הֲרֵי הַקִּדּוּשׁ וְהַהַבְדָּלָה כְּעִנְיָן אֶחָד, אֲבָל כַּאן שֶׁצָּרִיךְ לְהַבְדִּיל הַבְדָּלַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁהִיא בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל — אֵין לָהּ עִנְיָן כְּלָל לְקִדּוּשׁ שֶׁל יוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר שְׁתֵּיהֶן עַל כּוֹס אֶחָד אוֹ עַל פַּת אֶחָד, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

יב וְאִם אֵרַע שֶׁהִמְתִּין מִלְּהַבְדִּיל עַד לֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה — יִשְׁמַע קִדּוּשׁ מֵאֲחֵרִים. וְלֹא יִטְעוֹם פְּרוּסַת "הַמּוֹצִיא" עַד שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס וְיִשְׁתֶּה, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לִטְעוֹם כְּלוּם קֹדֶם הַבְדָּלָה, וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וְיֹאכַל מִיָּד כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַקִּדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעֻדָּה.

וְאַף אִם הָאֲחֵרִים קִדְּשׁוּ עַל פַּת וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף מִבְּרַכַת "הַמּוֹצִיא" — אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ הוּא גַּם כֵּן לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" לְעַצְמוֹ, הוֹאִיל וְהִפְסִיק בְּהַבְדָּלָה עַל הַכּוֹס בֵּין שְׁמִיעָתוֹ בִּרְכַת "הַמּוֹצִיא" לַאֲכִילָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיְּדֵי קִדּוּשׁ יָצָא בְּמַה שֶּׁטָּעֲמוּ הֵם מֵהַפַּת אַף שֶׁהוּא עֲדַיִן לֹא טָעַם, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן הֶפְסֵק בֵּין בִּרְכַת "הַמּוֹצִיא" לַאֲכִילָה — אֵין טְעִימָתָם מוֹעֶלֶת לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קס"ז:

יג הַמַּבְדִּיל עַל הַיַּיִן וְרוֹצֶה לִסְעוֹד מִיָּד, אִם בִּרְכַת הַיַּיִן שֶׁל הַבְדָּלָה פּוֹטֶרֶת הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה — נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן קע"ד, וְשָׁם נִתְבָּאֵר אֵימָתַי צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכָה אַחֲרוֹנָה עַל כּוֹס הַבְדָּלָה שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעֻדָּה, בֵּין שֶׁהוּא יַיִן בֵּין שֶׁהוּא שְׁאָר מַשְׁקִים, עַיֵּן שָׁם:

יד אִם רוֹצֶה לִסְעוֹד תֵּכֶף לְהַבְדָּלָה — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יָבִיאוּ לֶחֶם לַשֻּׁלְחָן קֹדֶם הַבְדָּלָה. וְאִם הֵבִיאוּ — צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ בְּמַפָּה עַד אַחַר הַהַבְדָּלָה, שֶׁלֹּא יִרְאֶה הַפַּת בָּשְׁתּוֹ, שֶׁהֲרֵי מִן הַדִּין הָיָה צָרִיךְ לְהַקְדִּים בִּרְכַּת הַלֶּחֶם לְבִרְכַּת הַיַּיִן כְּשֶׁרוֹצֶה לֶאֱכוֹל מִיָּד, לְפִי שֶׁהוּא מֻקְדָּם לְיַיִן בְּשֶׁבַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּפָּסוּק "אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְגוֹ'", אֶלָּא שֶׁעַכְשָׁו אֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְדִּימוֹ, וַהֲרֵי זֶה בִּזָּיוֹן לוֹ, לָכֵן יֵשׁ לְכַסּוֹתוֹ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לִסְעוֹד מִיָּד — אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ:

טו אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא הַשַּׁבָּת וְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ — אָסוּר לְאָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה חֲפָצָיו קֹדֶם שֶׁיְּיַלֶּוֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּבְדִּיל אוֹ עַל הַכּוֹס אוֹ בִּתְפִלָּה, וַאֲפִלּוּ חֲפָצִים הָאֲסוּרִים בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

(אֲבָל אִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים הַתְּלוּיִים בְּדִבּוּר מֻתָּרִים, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִמָּן רס"ג, חוּץ מִבַּקָּשַׁת צָרְכָיו שֶׁאָסְרוּ קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל בִּתְפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רצ"ד).

וְכֵן יֵשׁ מַתִּירִין כָּל אִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁאֵין בָּהֶם טָרַח מְלָאכָה וְאֵינָן אֲסוּרִים מִשּׁוּם שְׁבוּת אֶלָּא מִשּׁוּם עוּבְדִּין דְּחֹל. וְכֵן נוֹהֲגִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרכ"[ג]:

טז וְאִם רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ מְלָאכָה גְּמוּרָה קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל בִּתְפִלָּה אוֹ עַל הַכּוֹס — אוֹמֵר "בָּרוּךְ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל" בְּלֹא שֵׁם וּמַלְכוּת לְהֶכֵּר בְּעָלְמָא, לְלַוּוֹת הַמֶּלֶךְ, וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה.

אֲבָל אָסוּר לִטְעוֹם כְּלוּם אַף אִם הִבְדִּיל בִּתְפִלָּה וְגַם אָמַר "הַמַּבְדִּיל", עַד שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס:

יז אִם חָל יוֹם טוֹב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה הַמֻּתֶּרֶת בְּיוֹם טוֹב קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל בִּתְפִלָּה — אוֹמֵר "בָּרוּךְ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ" בְּלֹא שֵׁם וּמַלְכוּת:

יח אוֹתָן הַנָּשִׁים שֶׁאֵינָן מִתְפַּלְּלוֹת עַרְבִית וְאֵינָן מַבְדִּילוֹת בִּתְפִלָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — יֵשׁ לְלַמְּדָן לוֹמַר "בָּרוּךְ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל" קֹדֶם עֲשִׂיַּת מְלָאכָה לְפָנֵי הַבְדָּלָה שֶׁעַל הַכּוֹס. וְאִם אֵינָן יוֹדְעוֹת לוֹמַר "הַמַּבְדִּיל" — צְרִיכוֹת לִשְׁמוֹעַ מֵאֲחֵרִים.

וְאִם עוֹשׂוֹת קֹדֶם שְׁמִיעָתָן — אֵין לִמְחוֹת בְּיָדָן, כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא מְלָאכוֹת גְּמוּרוֹת, כְּגוֹן כּוֹתֵב וְאוֹרֵג וַחֲטִיבַת עֵצִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אֲבָל הַדְלָקַת הַנֵּר בְּעָלְמָא

וְהוֹצָאָה מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת וְטִלְטוּל ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁאֵין בָּהֶם טֹרַח כְּלָל — לֹא אָסְרוּ כְּלָל.

וְאַף שֶׁאֵין דִּבְרֵיהֶם עִקָּר (וְלֹא הֻתְּרוּ מְלָאכוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם טֹרַח אֶלָּא לְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף שֶׁהִבְדִּיל בִּתְפִלָּה וְגַם אָמַר "הַמַּבְדִּיל" בְּלֹא בְרָכָה אָסוּר בִּמְלָאכָה עַד שֶׁיְּבַדֵּיל עַל הַכּוֹס, שֶׁלִּדְבֵרֵיהֶם, עַל כָּל פָּנִים, בִּמְלָאכוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם טֹרַח — מֻתָּר מִיָּד שֶׁהִבְדִּיל בִּתְפִלָּה, שֶׁהֲרֵי מַדְלִיקִים נֵר לְהַבְדָּלָה, אֲבָל קוֹדֶם שֶׁהִבְדִּיל בִּתְפִלָּה — אֵין הֶתֵּר בְּשׁוּם מְלָאכָה, אֲפִלּוּ דְּבָרִים הָאֲסוּרִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, עַל כָּל פָּנִים, אִם לֹא אָמַר "הַמַּבְדִּיל"), מִכָּל מָקוֹם הַנָּשִׁים שֶׁנָּהֲגוּ כָּךְ — אֵין צָרִיךְ לְמָחוֹת בְּיָדָן.

אֲבָל אִם הֵן עוֹשׂוֹת מְלָאכוֹת גְּמוּרוֹת — צָרִיךְ לְמָחוֹת בְּיָדָן. וְלָכֵן יֵשׁ לְדָרוֹשׁ בָּרַבִּים שֶׁיְּלַמְּדוּ בְּנוֹתֵיהֶם לוֹמַר "הַמַּבְדִּיל" בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, מִפְּנֵי שֶׁהָרְבֵּה מֵהֶן מַבְעִירוֹת עֵצִים וְאֵשׁ וּמְחַמְּמוֹת מַיִם, שֶׁהֵן מְלָאכוֹת גְּמוּרוֹת:

יט וְכָל זֶה לְעִנְיַן לִמְחוֹת בְּנָשִׁים שֶׁאֵינָן יוֹדְעוֹת לוֹמַר "הַמַּבְדִּיל", אֲבָל הָאֲנָשִׁים אֲסוּרִים אֲפִלּוּ בְּטִלְטוּל הַנֵּר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה קוֹדֶם שֶׁיְּבַדִּילוּ בִּתְפִלָּה אוֹ שֶׁיֹּאמְרוּ "הַמַּבְדִּיל".

וְכָל בַּעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק וְלֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה קוֹדֶם סֵדֶר קִדֻּשָּׁה שֶׁל הַצִּבּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִבְדִּיל בִּתְפִלָּה וְגַם אָמַר "הַמַּבְדִּיל". וְכָל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה קוֹדֶם סֵדֶר קִדֻּשָּׁה — אֵינוֹ רוֹאֶה סִמָּן בְּרָכָה לְעוֹלָם מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה.

אֲבָל טִלְטוּל הַנֵּר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — מֻתָּר מִיָּד אַחַר שֶׁהִבְדִּיל בִּתְפִלָּה אוֹ אָמַר "הַמַּבְדִּיל".

וְשַׁמַּשׁ הַכְּנֶסֶת רַשַּׁאי לְהַדְלִיק נֵרוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִיָּד אַחַר שֶׁהִבְדִּיל בִּתְפִלָּה (אוֹ שֶׁאָמַר "הַמַּבְדִּיל"), אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמְרוּ הַצִּבּוּר עֲדַיִן סֵדֶר קִדֻּשָּׁה (כֵּיוָן שֶׁהִיא לְצֹרֶךְ מִצְוָה). (וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לִזָּהֵר לְהַדְלִיק אַחַר שֶׁאָמְרוּ הַצִּבּוּר "בָּרְכוּ"):

כ קְצָת נוֹהֲגִים לְדָלוֹת מַיִם בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת מֵהַבְּאֵרוֹת אוֹ מֵהַמַּעְיָנוֹת, לְפִי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁבְּאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם שֶׁהִיא בְּיַמָּהּ שֶׁל טְבֶרְיָא הִיא מְחַזֶּרֶת בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת עַל כָּל הַבְּאֵרוֹת וְהַמַּעְיָנוֹת, וְכָל מִי שֶׁפּוֹגֵעַ בָּהּ וְשׁוֹתֶה מִמֵּימֶיהָ מִתְרַפֵּא מִיָּד מִכָּל תַּחֲלוּאָיו, לְכָךְ נוֹהֲגִין לְדָלוֹת בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, כִּי אוּלַי יְזַדַּמְּנוּ לָהֶם מִבְּאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם:

כא מִי שֶׁמּוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ הַרְבֵּה אִם מֻתָּר לוֹמַר לְמִי שֶׁהִבְדִּיל שֶׁיְּבַשֵּׁל לוֹ וְיֹהֵא מֻתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל מִיָּד מִתַּבְשִׁיל זֶה — נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ג:

סימן ש

א **שֶׁיִּסַּדֵּר שֻׁלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבוֹ ד' סְעִיפִים**:

לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּכָל מִינֵי סִדּוּר הַנְּהוּגִים אֲצְלוֹ בַּעֲרִיכַת הַשֻּׁלְחָן לִסְעֻדָּה גְּמוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו לֹא יֹאכַל אֶלָּא כְּזַיִת, הֵן מֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ יוֹתֵר, הֵן מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ תֹּאב לְיוֹתֵר, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת הֲכָנָה בְּסִדּוּר הַשֻּׁלְחָן, כְּגוֹן פְּרִיסַת מַפָּה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כְּמוֹ לִסְעֻדָּה גְּמוּרָה, כְּדֵי לְלַוּוֹת אֶת הַשַּׁבָּת בִּיצִיאָתוֹ דֶּרֶךְ כָּבוֹד כְּמוֹ בִּכְנִיסָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר[ס]"ב:

ב וְלָכֵן יֵשׁ נוֹהֲגִים לְהַרְבּוֹת נֵרוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת יוֹתֵר מִשְּׁאָר לֵילוֹת הַחֹל.

וְנוֹהֲגִים גַּם כֵּן לוֹמַר פִּיּוּטִים וּזְמִירוֹת אַחַר הַבְדָּלָה, לְלַוּוֹת אֶת הַשַּׁבָּת אַחַר שֶׁיָּצָא כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּלַוִּין אֶת הַמֶּלֶךְ אַחַר שֶׁיָּצָא מִן הָעִיר:

ג וְטוֹב לְבַשֵּׁל בָּשָׂר אוֹ דָּבָר אַחֵר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לִכְבוֹד סְעֻדָּה זוֹ.

וּבְזַמַּנֵּנוּ שֶׁמְּאַחֲרִין כָּל כָּךְ סְעֻדָּה ג' שֶׁאֵין יְכוֹלִים לֶאֱכוֹל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — יְכוֹלִים לְקַיֵּם סְעֻדָּה זוֹ בְּפֵרוֹת.

(וְאֵין צָרִיךְ לְהַקְדִּים סְעֻדָּה ג' בִּשְׁבִיל שֶׁיֹּאכְלוּ סְעֻדָּה זוֹ כָּרְאוּי, שֶׁסְּעֻדָּה זוֹ אֵינָהּ חוֹבָה כָּל כָּךְ, אֶלָּא מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר בִּלְבָד):

ד יֵשׁ מֵהַמְדַקְדְּקִים שֶׁהָיָה לוֹ טַלִּית (מְיֻחָד) שֶׁל מִצְוָה מְיֻחֶדֶת לְשַׁבָּת, וּבְכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת הָיָה קוֹפְלָהּ, כְּדֵי לְהִתְעַסֵּק בְּמִצְוָה מִיָּד:

סימן שא

א הַשְׁלָמָה לְתַחְלַת הַסִּמָּן

הַאֵיךְ יְהֵא הִלּוּכוֹ בְּשַׁבָּת, וּבְאֵיזֶה מְקוֹמוֹת לֹא יֵלֵךְ, וּבְאֵיזֶה כֵּלִים אוֹ חֲפָצִים יֵלֵךְ וּבְאֵיזֶה לֹא יֵלֵךְ, וְאִם נִשְׁרוּ כֵּלָיו:

א. "אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ וְכוּ', וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ וְגוֹ'", שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ בְּשַׁבָּת כְּהִלּוּכְךָ בְּחֹל. לְפִיכָךְ, אָסוּר לָרוּץ בְּשַׁבָּת, אוֹ לְקַפֵּץ, דְּהַיְנוּ לַעֲקוֹר שְׁתֵּי רַגְלָיו בְּבַת אַחַת, אוֹ לְדַלֵּג, דְּהַיְנוּ לַעֲקוֹר רַגְלוֹ הַשְּׁנִיָּה קֹדֶם שֶׁיַּנִּיחַ הָרִאשׁוֹנָה, אוֹ לִפְסוֹעַ פְּסִיעָה גַּסָּה, דְּהַיְנוּ כֹּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יוֹתֵר מֵאַמָּה מֵרֹאשׁ גּוּדֶל רֶגֶל זוֹ עַד רֹאשׁ גּוּדֶל רֶגֶל הַשְּׁנִיָּה אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּפָחוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין שָׁם רֶפֶשׁ וְטִיט אוֹ אַמַּת הַמַּיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְאַף בְּחֹל אֵין לִפְסוֹעַ פְּסִיעָה גַּסָּה, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹטֶלֶת אַחַת מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִמְּאוֹר עֵינָיו

שֶׁל אָדָם:

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּהוֹלֵךְ לִדְבַר הָרְשׁוּת, אֲבָל אִם (חָסֵר) :

עַד כַּאן מָצָאנוּ:

בְּאֵיזֶה כֵּלִים מֻתָּר לְצֵאת בְּשַׁבָּת וּבְאֵיזֶה מֵהֶם אֲסוּרִים וּבוֹ ס"ג סְעִיפִים:

אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה סְתָם "לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה", וְלֹא נִתְפָּרֵשׁ בָּהּ אֵיזֶה עֲשׂיָה נִקְרֵאת מְלָאכָה וְאֵיזֶה עֲשׂיָה אֵינָהּ נִקְרֵאת מְלָאכָה, וּמִצַּד הַסְּבָרָא שֶׁהַהוֹצָאָה וְהַהַכְנָסָה מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת אֵינָהּ נִקְרֵאת בְּשֵׁם מְלָאכָה כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן מִמַּה שֶּׁסְּמָכָה תּוֹרָה פָּרָשַׁת שַׁבָּת לִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן לִלְמוֹד שֶׁאֵין מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, מִכַּאן אָנוּ לוֹמְדִים שֶׁכָּל מְלָאכָה שֶׁהָיְתָה חֲשׁוּבָה בַּמִּשְׁכָּן נִקְרֵאת מְלָאכָה לְעִנְיַן שַׁבָּת, וְהַהוֹצָאָה הָיְתָה גַּם כֵּן מְלָאכָה חֲשׁוּבָה בַּמִּשְׁכָּן, שֶׁנֶּאֱמַר "אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא", הָא לָמַדְתָּ שֶׁהַהֲבָאָה שֶׁהָיוּ מְבִיאִין מִבֵּיתָם שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד אֶל מִשֶּׁה הָעוֹמֵד בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה שֶׁהִיא רְשׁוּת הָרַבִּים — נִקְרֵאת הֲבָאָה זוֹ מְלָאכָה.

וּמִנַּיִן כָּל הַמְּלָאכוֹת שֶׁהָיוּ בַּמִּשְׁכָּן הֵן ל"ט, וְהֵן נִקְרָאוֹת "אָבוֹת מְלָאכוֹת", שֶׁיֵּשׁ עוֹד תּוֹלְדוֹת, שֶׁלְּמָדוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה שֶׁלֹּא אוֹתָן הַמְּלָאכוֹת בִּלְבָד שֶׁהָיוּ בַּמִּשְׁכָּן נִקְרָאוּ מְלָאכוֹת, אֶלָּא כָּל מְלָאכָה הַדּוֹמָה לִמְלָאכָה שֶׁהָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן הִיא נִקְרֵאת גַּם כֵּן בְּשֵׁם מְלָאכָה כְּמוֹתָהּ, וַהֲרֵי הִיא בִּכְלַל "לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה", כְּגוֹן הַכְנָסָה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד הִיא תּוֹלֶדֶת הַהוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים (שֶׁהִיא דּוֹמָה לָהּ מַמָּשׁ[]).

וַאֲפִלּוּ כָּל מְלָאכָה הַדּוֹמָה בְּמִקְצָת לִמְלָאכָה שֶׁהָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן — הֲרֵי הִיא תּוֹלַדְתָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ דּוֹמָה לָהּ מַמָּשׁ, כְּגוֹן הַטּוֹחֵן הוּא אַב מְלָאכָה שֶׁהָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן בְּשִׁחִיקַת סַמְמָנֵי הַצֶּבַע, וְהַמְּחַתֵּךְ הַיָּרָק דַּק הוּא תּוֹלֶדֶת הַטּוֹחֵן, שֶׁהַטּוֹחֵן לוֹקֵחַ גּוּף אֶחָד וּמְחַלְּקוֹ לְגוּפִים דַּקִּים הַרְבֵּה, וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר הַדּוֹמֶה לָזֶה הִיא תּוֹלֶדֶת הַטּוֹחֵן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ דּוֹמָה לוֹ לְגַמְרֵי, שֶׁהַטּוֹחֵן מְשַׁנֶּה אֶת גּוּף הָרִאשׁוֹן לְגַמְרֵי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַמְּחַתֵּךְ, אַף עַל פִּי כֵן הוֹאִיל וְדוֹמֶה לוֹ בְּהֶעְשׂוֹתָהּ גּוּפִים רַבִּים מִגּוּף אֶחָד — הֲרֵי זוֹ תּוֹלַדְתּוֹ. וְכֵן יֵשׁ בִּשְׁאָר כָּל הַמְּלָאכוֹת.

(וּמִתּוֹךְ הַצָּעָה זוֹ יִתְבָּאֵר לְךָ טַעַם כָּל הַדְּבָרִים שֶׁאָמְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּשַׁבָּת מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּמְקוֹמוֹ):

ב כָּל הַמְּלָאכוֹת כֻּלָּן אֵינָן אֲסוּרִין בְּשַׁבָּת מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא לַעֲשׂוֹתָן בְּשַׁבָּת כְּדַרְכָּן שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָן בְּחֹל, אֲבָל אִם עוֹשֶׂה אוֹתָן בְּשִׁנּוּי מִדֶּרֶךְ הַחֹל, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּחֹל לְעוֹלָם לַעֲשׂוֹתָן כֵּן מְלָאכָה זוֹ — פָּטוּר מִן הַתּוֹרָה.

אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמָּא יָבֹא לַעֲשׂוֹתָהּ כְּדַרְכָּהּ בְּחֹל. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֵפֶץ לְאַחַר יָדוֹ, אוֹ בְּרַגְלָיו, אוֹ בְּפִיו, אוֹ בֵּין אֲצִילֵי יָדָיו, אוֹ בְּמִנְעָלוֹ, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁאֵינָן דֶּרֶךְ לְהוֹצִיא כֵּן בְּחֹל — הֲרֵי זֶה פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר.

וְאוֹכְלִין שֶׁהוֹצִיאָן בְּפִיו — חַיָּב, שֶׁזֶּה גַּם כֵּן דֶּרֶךְ הוֹצָאָתָן בְּחֹל.

וְכָל דָּבָר אֵינוֹ חַיָּב עָלָיו אֶלָּא אִם כֵּן הוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ מַשּׂוֹי, אֲבָל אִם הוֹצִיאָן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ שֶׁלְּבָשׁוֹ וְהוֹצִיאוֹ, אוֹ אֻפְלּוֹ לֹא לְבָשׁוֹ אֶלָּא תְּלָאוֹ בְּמַלְבּוּשָׁיו לְתַכְשִׁיט, אוֹ שֶׁתְּלָאוֹ בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיו לְתַכְשִׁיט, אַף עַל פִּי שֶׁדֶּרֶךְ לְהוֹצִיאוֹ כֵּן בְּחֹל — פָּטוּר מִן הַתּוֹרָה.

וְיֵשׁ מֵהֶם דְּבָרִים שֶׁמֻּתָּרִים אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְיֵשׁ מֵהֶם דְּבָרִים שֶׁאֲסוּרִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְאִשָּׁה וְלֹא לְאִישׁ, וְהֵם כָּל תַּכְשִׁיט שֶׁאִפְשָׁר לָהּ לְשָׁלְפָהּ מִמֶּנָּה לְהַרְאוֹת נוֹיָהּ לַחֲבֶרְתָּהּ כְּדֶרֶךְ הַנָּשִׁים. וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֲסוּרִים אַף לְאִישׁ, וְהֵם כָּל תַּכְשִׁיט שֶׁהוּא רָפוּי עָלָיו, שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לִפּוֹל מֵעָלָיו מֵאֵלָיו, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ג וְכָל דָּבָר שֶׁאוֹחֲזוֹ בְּיָדוֹ וְהוֹצִיאוֹ — חַיָּב עָלָיו בְּכָל עִנְיָן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט אוֹ מַלְבּוּשׁ שֶׁדֶּרֶךְ לְלָבְשׁוֹ אוֹ לְהִתְקַשֵּׁט בּוֹ בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיו, מִכָּל מָקוֹם דֶּרֶךְ הוּא גַּם כֵּן לְהוֹצִיאוֹ בְּיָדוֹ לִפְעָמִים.

וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֻפְלּוּ לֹא אָחַז בְּיָדוֹ אֶלָּא תְּלָאָן בְּמַלְבּוּשָׁיו אוֹ בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיו — חַיָּב עֲלֵיהֶם אִם דֶּרֶךְ לְהוֹצִיאָן כֵּן בְּחֹל לִפְעָמִים, כְּגוֹן אִישׁ הַיּוֹצֵא בְּסַיִף הַחֲגוּרָה לוֹ בְּמָתְנָיו, אוֹ בְּקֶשֶׁת אוֹ בְּמָגֵן אוֹ בְּרֹמַח הַתְּלוּיִין עָלָיו בְּמָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ לִתְלוֹתָן שָׁם בְּחֹל לִפְעָמִים — הֲרֵי זֶה חַיָּב, כֵּיוָן שֶׁהוֹצִיאָן כְּדַרְכָּהּ הוֹצָאָתָן בְּחֹל, וְהֵן אֵינָן לֹא מַלְבּוּשׁ וְלֹא תַּכְשִׁיט, שֶׁאִם הָיוּ תַּכְשִׁיט לֹא הָיוּ בְּטֵלִין לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁנֶּאֱמַר "וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים וְגוֹ'". אֲבָל אִם יָצָא לָבוּשׁ בְּשִׁרְיוֹן, אוֹ בְּכוֹבַע שֶׁל בַּרְזֶל, אוֹ בְּאַנְפִּלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָעֲשׂוּיוֹת לְמִלְחָמָה, הוֹאִיל וְהֵן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ — הֲרֵי זֶה פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִשּׁוּם

שֶׁנִּרְאֶה כְּיוֹצֵא לְמִלְחָמָה בְּשַׁבָּת.

וְכֵן אִם יָצָא לָבוּשׁ בִּתְפִלִּין — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעָנְיָן שֶׁאֵין אִסּוּר בִּלְבִישָׁתָן מִשּׁוּם "בַּל תּוֹסִיף", כְּגוֹן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְשֵׁם מִצְוַת תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן כ"ט וְל"א, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לָצֵאת בָּהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ לִכָּנֵס לְבֵית הַכִּסֵּא וְיִסִּירֵן מֵעָלָיו וְיִשְׁכַּח וְיביאֵן בְּיָדוֹ ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד כְּדֵי לְהַצְנִיעָן.

וְכֵן לֹא יֵצֵא אָדָם קָטָן בְּמִנְעָל שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמִּדַּת רַגְלָיו, שֶׁמָּא יִפּוֹל מֵעַל רַגְלוֹ וְיִשְׁכַּח וְיביאֶנּוּ בְּיָדוֹ. אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּחָלוּק גָּדוֹל, שֶׁאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִפּוֹל מֵעָלָיו. וְכֵן לֹא יֵצֵא אָדָם בְּמִנְעָל אֶחָד בְּרַגְלוֹ אַחַת וְרַגְלוֹ הַשֵּׁנִית בְּלִי מִנְעָל, כִּי שֶׁמָּא יִשְׁחֲקוּ עָלָיו עַל שֶׁהוֹלֵךְ בְּמִנְעָל אֶחָד וְיסִירֶנּוּ מֵעַל רַגְלוֹ וְיִשְׁכַּח וְיביאֶנּוּ בְּיָדוֹ. וְאִם יֵשׁ לוֹ מַכָּה בְּרַגְלוֹ הַשְּׁנִיָּה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִנְעוֹל בָּהּ מִנְעָל — מֻתָּר לוֹ לָצֵאת בְּמִנְעָל שֶׁבְּרַגְלוֹ הָאַחַת שֶׁאֵין בָּהּ מַכָּה, שֶׁאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁחֲקוּ עָלָיו, לְפִי שֶׁמַּכָּתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִנְעוֹל בָּהּ (וְכָל אִסּוּרִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ וְשֶׁיִּתְבָּאֲרוּ בְּסִמָּן זֶה, אִם אֲסוּרִים גַּם כֵּן בָּחֲצֵר וּבַבַּיִת — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ג):

ד לֹא יֵצֵא אָדָם, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה, בְּמַחַט, בֵּין נְקוּבָה בֵּין שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה, הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדּוֹ בְּאוֹתָן מְקוֹמוֹת שֶׁבְּבִגְדּוֹ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְעוֹלָם לְתָחֳבָהּ שָׁם בְּחֹל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין זֶה הוֹצָאָה כְּדַרְכָּהּ, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

אֲבָל אִישׁ שֶׁיָּצָא בְּמַחַט הַנְּקוּבָה הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדּוֹ לְחַבֵּר קְצוֹתָיו, כְּגוֹן מַפְתְּחֵי חֲלוּקוֹ, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה מֵהַמְּקוֹמוֹת שֶׁבְּבִגְדּוֹ שֶׁדֶּרֶךְ לְתָחוֹב שָׁם מַחַט בְּחֹל, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא לְצֹרֶךְ הַלְּבִישָׁה — חַיָּב חַטָּאת, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְתָחוֹב שָׁם מַחַט הַנְּקוּבָה אֶלָּא מַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה, וְזֶה שֶׁתָּחַב מַחַט נְקוּבָה — מַשּׂוֹי הוּא לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא צְרִיכָה לוֹ לִלְבִישָׁתוֹ, שֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לָצֵאת עִם כָּל חֲפָצִים הַצְּרִיכִים לוֹ כְּשֶׁאֵינָן לֹא תַּכְשִׁיט וְלֹא דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ.

(וְאֵין זוֹ נִקְרֵאת הוֹצָאָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים בְּחֹל כְּשֶׁרוֹצֶה לְהוֹלִיךְ מַחַט הַנְּקוּבָה לְאֵיזֶה מָקוֹם תּוֹחֲבָהּ לִפְעָמִים בְּבִגְדּוֹ בְּהַמְּקוֹמוֹת שֶׁתּוֹחֲבִין מַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה וּמוֹלִיכָהּ כָּךְ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עַד הַמָּקוֹם שֶׁהוּא חָפֵץ), וּלְפִיכָךְ הֲרֵי זוֹ הוֹצָאָה

כְּדַרְכָּהּ וְחַיָּב עָלֶיהָ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם אֵינָהּ תְּחוּבָה לוֹ לְצֹרֶךְ לְבִישָׁתוֹ, רַק תְּחוּבָה בְּהַמְקוֹמוֹת שֶׁבִּבְגָדוֹ שֶׁדֶּרֶךְ לְתָחוֹב בָּהֶם מַחַט בְּחֹל לִפְעָמִים כְּשֶׁמּוֹלִיכָהּ לְאֵיזֶה מָקוֹם:

ה אֲבָל מַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה הַתְּחוּבָה בִּבְגָדוֹ אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁדֶּרֶךְ לִתְחוֹב בָּהֶם בְּחֹל — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁמַּחַט זוֹ הוֹאִיל וְדַרְכָּהּ לְשַׁמֵּשׁ בְּאוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁבַּבֶּגֶד לְצֹרֶךְ הַלְּבִישָׁה — הֲרֵי הִיא כִּבְיַת יָד לְאוֹתָן מְקוֹמוֹת, וְתוֹרַת מַלְבּוּשׁ עָלֶיהָ.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לָצֵאת בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁרֹאשָׁהּ הָעָב שֶׁאֵינוֹ נָקוּב יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת תַּכְשִׁיט, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁלְפֶנּוּ מִבִּגְדוֹ לְהַרְאוֹת נוֹיָהּ לַאֲחֵרִים וְיִשְׁכַּח וִיבִיאֶנּוּ בְּיָדוֹ. וְאַף אִם אֵין עָלָיו תּוֹרַת תַּכְשִׁיט כְּלָל — אֵין לְהָקֵל, לְפִי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים שֶׁאִישׁ הַיּוֹצֵא בְּמַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה הַתְּחוּבָה בִּבְגָדוֹ לְצֹרֶךְ הַלְּבִישָׁה — הֲרֵי זֶה חַיָּב.

(וְאַף לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אֵין לְהַתִּיר בְּמַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ תּוֹרַת תַּכְשִׁיט כְּלָל אֶלָּא בְּזְמַן שֶׁדֶּרֶךְ הָאֲנָשִׁים לִתְחוֹב מַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה בִּבְגָדֵיהֶם לְצֹרֶךְ הַלְּבִישָׁה, שֶׁנַּעֲשֵׂית מַחַט זוֹ לָהֶם כִּבְיַת יָד לִבְגָדֵיהֶם, הוֹאִיל וְדַרְכָּהּ לְשַׁמֵּשׁ לְצֹרֶךְ לְבִישָׁתָם. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁאֵין דַּרְכָּם בְּכָךְ, אִם הִיא תְּחוּבָה בְּשַׁבָּת בְּמָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ לְתָחֳבָהּ בּוֹ בְּחֹל לִפְעָמִים כְּשֶׁרוֹצֶה לְהוֹלִיכָהּ לְאֵיזֶה מָקוֹם — חַיָּב, וְאִם לָאו — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כִּשְׁאָר כָּל הוֹצָאָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ בְּחֹל).

וְכָל זֶה בְּאִישׁ, אֲבָל דִּין הָאִשָּׁה בְּמַחַט הַנְּקוּבָה וְשֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ג:

ו טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם הִיא מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִישׁ וְלֹא מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִשָּׁה, וְטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם הִיא מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִשָּׁה וְלֹא מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִישׁ. וּלְפִיכָךְ, הָאִישׁ שֶׁיָּצָא בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם שֶׁבְּאֶצְבָּעוֹ — חַיָּב, שֶׁמְּשׁוֹי הוּא לוֹ, וְאֵין זוֹ הוֹצָאָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים נוֹתֶנֶת אִשָּׁה לְבַעְלָהּ טַבַּעְתָּהּ שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם שֶׁיּוֹלִיכֶנָּה לָאוּמָן לְתַקְּנָהּ וְהוּא מֵשִׂים אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֵצֶל אוּמָן, נִמְצָא שֶׁדֶּרֶךְ הוֹצָאָה הִיא אַף לְאִישׁ לִפְעָמִים לְהוֹצִיא טַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם בְּאֶצְבָּעוֹ, וְכֵיוָן שֶׁאֵינָהּ תַּכְשִׁיט לוֹ — חַיָּב עָלֶיהָ.

אֲבָל אִם יָצָא בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט לוֹ — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁלְפֶנָּה מֵאֶצְבָּעוֹ לְהַרְאוֹת נוֹיָהּ לַאֲחֵרִים וְאַחַר כָּךְ יִשְׁכַּח וִיבִיאֶנָּה בְּיָדוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ אֶלָּא בְּנָשִׁים, לְפִי שֶׁהֵן שַׁחֲצָנִיּוֹת וְדַרְכָּן בְּכָךְ לְהַרְאוֹת נוֹי תַּכְשִׁיטֵיהֶן זוֹ לְזוֹ, אֲבָל אִישׁ אֵינוֹ שַׂחְצָן וְאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ, וְלָכֵן מֻתָּר לוֹ לָצֵאת בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם שֶׁהִיא תַּכְשִׁיט לוֹ, וְכֵן בִּשְׂאָר תַּכְשִׁיטָיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם מְחֻבָּרִים לְכִסּוּתוֹ שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְשָׁלְפָם וְלִטְלָם בְּיָדוֹ לְהַרְאוֹתָם לַאֲחֵרִים — אֵין חוֹשְׁשִׁין לָזֶה, הוֹאִיל וְאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ. וְכֵן עִקָּר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִינֵי תַּכְשִׁיטִין הַדּוֹמִין לְטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם שֶׁהִיא תַּכְשִׁיט לְאִישׁ וְלֹא לְאִשָּׁה, וְכֵן כָּל מִינֵי תַּכְשִׁיטִין שֶׁהֵם תַּכְשִׁיטִין לְאִישׁ וְלֹא לְאִשָּׁה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאִשָּׁה לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶם כְּלָל, אֲבָל מִינֵי תַּכְשִׁיטִים שֶׁהֵם תַּכְשִׁיט לְאִישׁ וּלְאִשָּׁה, שֶׁגַּם הַנָּשִׁים דַּרְכָּן לְהִתְקַשֵּׁט בְּתַכְשִׁיטִין הַלָּלוּ, כְּגוֹן מַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֲר לְמַעְלָה, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהּ — הֲרֵי הֵם אֲסוּרִים אַף לַאֲנָשִׁים לְדִבְרֵי הַכֹּל, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בְּאִסּוּר מִין תַּכְשִׁיט אֶחָד בֵּין אֲנָשִׁים לְנָשִׁים.

(וּלְפִיכָךְ, אַף בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁנָּהֲגוּ הָאֲנָשִׁים לְהִתְקַשֵּׁט בְּחֹל אַף בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם, וַהֲרֵי הוּא עַכְשָׁו לָהֶם תַּכְשִׁיט וְלֹא מַשּׂוֹי — אַף עַל פִּי כֵן אֲסוּרִים לָצֵאת בָּהּ בְּשַׁבָּת, הוֹאִיל וְהוּא תַּכְשִׁיט גַּם כֵּן לָנָשִׁים. וּלְפִי זֶה אַף בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם אֵין לָצֵאת בִּזְמַן הַזֶּה, שֶׁהַנָּשִׁים נָהֲגוּ גַּם כֵּן לְהִתְקַשֵּׁט אַף בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן חוֹתָם, וַהֲרֵי הֵן תַּכְשִׁיט לְאִישׁ וּלְאִשָּׁה. אֶלָּא שֶׁעַכְשָׁו נָהֲגוּ הֶחֵר אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּכָל הַטַּבָּעוֹת, וְאֵין לְמָחוֹת בְּיָדָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ג, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם[)]:

ז טַבַּעַת שֶׁקָּבוּעַ בָּהּ אֶבֶן חֲלָקָה, אוֹ אֲפִלּוּ כְּתוּבִין בָּהּ אוֹתִיּוֹת עַל הָאֶבֶן אוֹ עַל הַטַּבַּעַת — אֵין זֶה נִקְרָא חוֹתָם, שֶׁלֹּא נִקְרָא חוֹתָם אֶלָּא אִם כֵּן חֲקוּקִים בָּהּ אוֹתִיּוֹת אוֹ צוּרוֹת, כְּדֵי שֶׁאִם יַחְתִּמוּהָ עַל הַשַּׁעֲוָה יִהְיוּ עַל הַשַּׁעֲוָה אוֹתִיּוֹת אוֹ צוּרוֹת בּוֹלְטוֹת, וְכֵן אִם בּוֹלְטִין בָּהּ אוֹתִיּוֹת אוֹ צוּרוֹת שֶׁאִם יַחְתִּמֻנָּהּ עַל הַשַּׁעֲוָה יִהְיוּ עַל הַשַּׁעֲוָה אוֹתִיּוֹת אוֹ צוּרוֹת שׁוֹקְעוֹת, כָּל זֶה נִקְרָא חוֹתָם.

וּמֻתָּר לְאִישׁ לָצֵאת בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם זֶה (אִם אֵין דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים לְהִתְקַשֵּׁט בָּהּ). וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹלֵט בַּחוֹתֶמֶת צוּרַת אָדָם שְׁלֵמָה, אוֹ שְׁאָר צוּרוֹת הָאֲסוּרוֹת אֲפִלּוּ בְּחֹל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קמ"א:

ח דָּבָר הֶעָשׂוּי לְתַכְשִׁיט וְגַם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, כְּגוֹן מַפְתֵּחוֹת נָאוֹת שֶׁל כֶּסֶף כְּמִין תַּכְשִׁיט, אַף עַל פִּי שֶׁתְּלָאָן בְּשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁבְּצַוָּארוֹ אוֹ בַּחֲגוֹרָתוֹ אוֹ בִּשְׂאָר מְקוֹמוֹת שֶׁבִּבְגָדָיו כְּדֵי לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶן בִּלְבָד — אָסוּר לָצֵאת בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהָרוֹאֶה יֹאמַר שֶׁלִּצְרָךְ תַּשְׁמִישׁ הוּא מוֹצִיאָן וְלֹא כְּדֵי לְהִתְקַשֵּׁט בּוֹ כְּלָל.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וּמַתִּירִין בְּמַפְתֵּחוֹת שֶׁל כֶּסֶף, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת מַפְתֵּחוֹת שֶׁל כֶּסֶף — הֲרֵי עִקַּר עֲשִׂיָּתָן מִשּׁוּם תַּכְשִׁיט. וְאַף שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ גַּם כֵּן, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעִקָּרוֹ לְתַכְשִׁיט עָשׂוּי לוֹ — אֵינוֹ נֶחְשָׁב לוֹ כְּמַשּׂוֹי, וּמֻתָּר לָצֵאת בּוֹ. וְכֵן הַמִּנְהָג בְּמִקְצָת מְדִינוֹת אֵלּוּ.

וּבִלְבָד שֶׁיִּהֵא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לָחוּשׁ בּוֹ שֶׁמָּא יִפְסוֹק וְיִפּוֹל לָאָרֶץ וְיִשְׁכַּח וְיִבְיאֶנּוּ בְּיָדוֹ, וְגַם שֶׁיִּהֵא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הָאִשָּׁה יְכוֹלָה לְשָׁלְפָהּ מִשָּׁם לְהַרְאוֹתָהּ לְחַבְרוֹתֶיהָ, אוֹ שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְשָׁלְפָהּ מִשָּׁם, שֶׁיְּכוֹלָה לְהַרְאוֹתוֹ בְּעוֹדוֹ תָּלוּי שָׁם, שֶׁאִם לֹא כֵּן אַף לְאִישׁ אָסוּר לָצֵאת בָּהּ, כֵּיוָן שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט גַּם לְאִשָּׁה (וְעַיֵּן סִמָּן ש"ג שֶׁעַכְשָׁו נָהֲגוּ לְהַקֵּל בְּתַכְשִׁיטִין).

אֲבָל אִם הוּא שֶׁל בַּרְזֶל אוֹ שֶׁל נְחשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁתְּלָאוֹ שָׁם לְנוֹי כְּעֵין תַּכְשִׁיט — אָסוּר לָצֵאת בּוֹ, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְעוֹד שֶׁכֵּיוָן שֶׁדַּרְכּוֹ הוּא כֵּן לַעֲשׂוֹת הַמַּפְתֵּחַ מִבַּרְזֶל וּנְחשֶׁת — הֲרֵי עִקָּרוֹ נַעֲשֵׂית לְתַשְׁמִישׁ וּמַשּׂוֹי הוּא, וְאָסוּר לָצֵאת בּוֹ, אֲפִלּוּ אִם הוּא מְחֻבָּר וְקָבוּעַ לְעוֹלָם בַּחֲגוֹרָה אוֹ בִּשְׂאָר מְקוֹמוֹת מִבְּגָדָיו, אֲפִלּוּ הוּא קָבוּעַ שָׁם בְּחָזָק כָּל כָּךְ עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲסִירוֹ מִשָּׁם לְעוֹלָם בְּלִי קִלְקוּל הַמָּקוֹם שֶׁהוּא קָבוּעַ בּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא עָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְאֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם לְאוֹתוֹ מַלְבּוּשׁ שֶׁהוּא קָבוּעַ בּוֹ — אֵינוֹ בָּטֵל לְגַבֵּי אוֹתוֹ מַלְבּוּשׁ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הוֹצִיאוֹ בְּלִבַּדּוֹ בְּלִי אוֹתוֹ מַלְבּוּשׁ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמַּלְבּוּשׁ חָשׁוּב הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ — אֵינֶנּוּ טָפֵל לַמַּלְבּוּשׁ בִּשְׁבִיל כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁאֵינֶנּוּ צָרִךְ הַמַּלְבּוּשׁ וְלֹא תַּשְׁמִישׁ הַמַּלְבּוּשׁ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ יוֹצֵא בְּטַלִּית שֶׁאֵינָהּ מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ שֶׁחַיָּב חַטָּאת מִטַּעַם זֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא קָבוּעַ בְּרֹאשׁ הַחֲגוֹרָה וְעָשׂוּי (כְּעֵין זֶענְקִי"ל לַחֲגוֹר בּוֹ — יֵשׁ מַתִּירִים, לְפִי שֶׁאָז הוּא מְשַׁמֵּשׁ לְהַחֲגוֹרָה וּבָטֵל אֶצְלָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ שָׁם אֶלָּא בְּשַׁבָּת בִּלְבָד). וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמִקְצָת מְדִינוֹת אֵלּוּ.

אֲבָל אִם הוּא קָבוּעַ בְּאֶמְצַע הַחֲגוֹרָה — אֵין שׁוּם הֶתֵּר בָּעוֹלָם, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא שֶׁל כֶּסֶף, שֶׁאָז עִקָּרוֹ נַעֲשֵׂית לְתַכְשִׁיט. וְכֵן נָדָן שֶׁל כֶּסֶף שֶׁרְגִילִין לְהִתְקַשֵּׁט בּוֹ — מֻתָּר לְצֵאת בּוֹ. וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא בָּהּ סַכִּין, וְכֵן תִּיק שֶׁל בָּתֵּי עֵינַיִם (שֶׁקּוֹרִין בְּרִילִי"ן) אַף שֶׁהוּא עָשׂוּי מִכֶּסֶף לְתַכְשִׁיט — אָסוּר לְצֵאת בּוֹ כְּשֶׁהַבָּתֵּי עֵינַיִם בְּתוֹכוֹ, לְפִי שֶׁאֵין הַסַּכִּין וְהַבָּתֵּי עֵינַיִם בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַנָּדָן וְהַתִּיק אַף עַל פִּי שֶׁהֵם שֶׁל כֶּסֶף, מִפְּנֵי שֶׁהַסַּכִּין וְהַבָּתֵּי עֵינַיִם הֵם עִקָּר, שֶׁהֲרֵי אֵין אוֹמְרִים "נַעֲשֶׂה סַכִּין לְנָדָן וּבָתֵּי עֵינַיִם לְתִיק", אֶלָּא "נַעֲשֶׂה נָדָן לְסַכִּין וְתִיק לְבָתֵּי עֵינַיִם":

ט לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּמַחַט הַתְּחוּבָה לוֹ בִּבְגָדוֹ, אֲפִלּוּ בְּאוֹתָן מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ שְׁאָר כָּל אָדָם לְתְחוֹב בָּהֶם לְעוֹלָם וְאַף הוּא אֵינוֹ תּוֹחֵב שָׁם אֶלָּא לְסִמָּן שֶׁיַּכִּירֶנּוּ כָּל רוֹאֵהוּ שֶׁהוּא חַיָּט. וְכֵן הַנַּגָּר שֶׁנּוֹתֵן קִיסָם בְּאָזְנוֹ לְסִמָּן, וְכֵן הַסּוֹרֵק שֶׁנּוֹתֵן מִשִּׁיחָן[ה] בְּצַוָּארוֹ לְסִמָּן, וְכֵן כָּל שְׁאָר אוּמָנִים שֶׁנּוֹתְנִים דָּבָר מֵאוּמָנָתָם לְסִמָּן — לֹא יֵצְאוּ בָּהֶם בְּשַׁבָּת. וְאִם יָצְאוּ — פְּטוּרִין, שֶׁאֵין זוֹ הוֹצָאָה כְּדַרְכָּהּ, כֵּיוָן שֶׁשְּׁאָר כָּל אָדָם אֵינָן מוֹצִיאִין כֵּן, וְאַף הָאוּמָנִים אֵין דַּרְכָּם לְהוֹצִיא בְּעִנְיָן זֶה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצִים לְהַכְרִיז עַל עַצְמָם שֶׁהֵם אוּמָנִים וְלֹא בְּשְׁאָר פְּעָמִים:

י לֹא יֵצֵא הַזָּב בְּכִיס שֶׁעוֹשֶׂה לְהַצִּילוֹ מִזִּיבָתוֹ שֶׁלֹּא יִטַּנֵּף בָּהּ בְּגָדָיו. וְאִם יָצָא — חַיָּב לְהָאוֹמְרִים שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ, אֲבָל לְהָאוֹמְרִים שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר עָלֶיהָ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ח — אַף זֶה פָּטוּר, לְפִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לְגוּף הַכִּיס שֶׁמּוֹצִיאוֹ, וְאֵין לוֹ חֵפֶץ בְּגוּפוֹ אֶלָּא שֶׁמַּצִּילֶנּוּ מִזִּיבָתוֹ, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כִּשְׁאָר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ.

וְכֵן אִשָּׁה נִדָּה הַמְקַשֶּׁרֶת בֶּגֶד לְפָנֶיהָ שֶׁלֹּא תְּלַכְלֵךְ בְּגָדֶיהָ בְּדַם נִדּוּתָהּ — אֲסוּרָה לָצֵאת בּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא סִינָר עָשׂוּי כְּעֵין מַלְבּוּשׁ מִלְּפָנֶיהָ וּמִלְּאַחֲרֶיהָ, כְּמוֹ מִכְנָסַיִם שֶׁלּוֹבְשִׁים לְצִנְיעוּת. אֲבָל אִם הוּא מִלְּאַחֲרֶיהָ בִּלְבָד אֶלָּא שֶׁקּוֹשְׁרוֹתָיו בְּרִצּוּעוֹת לְפָנֶיהָ — אֵין זֶה דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, וְאָסוּר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמִּתְכַּוֶּנֶת בְּבֶגֶד זֶה לְהַצִּיל מִטִּינּוּף בִּלְבָד, שֶׁאָז אֵינוֹ נֶחְשָׁב לְמַלְבּוּשׁ אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּי כְּעֵין מַלְבּוּשׁ גָּמוּר, אֲבָל אִם מִתְכַּוֶּנֶת בּוֹ לְהַצִּיל גּוּפָהּ מִצַּעַר, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִפּוֹל הַדָּם עַל בְּשָׂרָהּ וְיִתְיַבֵּשׁ שָׁם וְנִמְצָא מְצַעֲרָהּ — הֲרֵי נַעֲשָׂה בֶּגֶד זֶה

מַלְבּוּשׁ גָּמוּר כִּשְׁאָר מַלְבּוּשִׁים שֶׁהֵם עֲשׂוּיִים לַהֲנָנַת הַגּוּף, וּמֻתֶּרֶת לָצֵאת בּוֹ אַף שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי כְּעֵין מַלְבּוּשׁ גָּמוּר:

יא אָסוּר לְאִשָּׁה לִתֵּן בֶּגֶד עַל צְעִיפָּהּ מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים שֶׁלֹּא יִלְכְלְכוּ הַצְּעִיף, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמִּתְכַּוֶּנֶת בּוֹ לְהַצִּיל מִטִּינּוּף — אֵינוֹ נֶחְשָׁב מַלְבּוּשׁ.

אֲבָל אִם מִתְכַּוֶּנֶת שֶׁלֹּא יֵרְדוּ הַגְּשָׁמִים עַל בְּשָׂרָהּ וִיצַעֲרוּהָ — מֻתֶּרֶת לִפְרוֹס בֶּגֶד עַל רֹאשָׁהּ אַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִצּוֹל הַצָּעִיף גַּם כֵּן מִטִּינּוּף. וְאַף כְּשֶׁמִּתְכַּוֶּנֶת בּוֹ לְהַצִּיל מִטִּינּוּף בִּלְבָד, אִם אֵינוֹ מֻנָּח עַל רֹאשָׁהּ בִּלְבָד אֶלָּא הִיא מִתְעַטֶּפֶת בּוֹ גַּם כֵּן רֹב גּוּפָהּ כְּדַרְכָּהּ מַלְבּוּשׁ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּגֶד עָב וְגַס שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָהּ וְלֹא הָיְתָה מִתְעַטֶּפֶת בּוֹ בְּלֹא הַגְּשָׁמִים — מֻתֶּרֶת לָצֵאת בּוֹ, אֲפִלּוּ הוּא שַׂק וִירִיעָה וַחֲמִילָה (פֵּרוּשׁ מִינֵי בְּגָדִים גַּסִּים), וְכֵן בְּאִישׁ. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר לְאִישׁ לִתֵּן כּוֹבַע עַל גַּבֵּי כּוֹבַע עַל רֹאשׁוֹ מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, כֵּיוָן שֶׁהוּא דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיֶה עָמוֹק עַל רֹאשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יב אֵין הַקִּטֵּעַ שֶׁנִּקְטְעוּ רַגְלָיו יוֹצֵא בְּקַב שֶׁלּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה כְּמִין דְּפוּס שֶׁל רֶגֶל וְחוֹקֵק בּוֹ מְעַט לְשׂוּם רֹאשׁ שׁוּקוֹ בְּתוֹכוֹ, וְאֵין עוֹשֶׂה קַב זֶה כְּדֵי לְהַלֵּךְ בּוֹ, שֶׁהֲרֵי עַל כָּל פָּנִים צָרִיךְ הוּא לְמַקְּלוֹ, וּמֻתָּר לוֹ לָצֵאת בְּמַקְּלוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, הוֹאִיל וְהוּא צָרֵךְ הִלּוּכוֹ, אֶלָּא עֲשׂוּיַת קַב זֶה הוּא בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כַּחֲסַר רֶגֶל אֶלָּא נָכֶה רֶגֶל, לְפִיכָךְ כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ צָרֵךְ הִלּוּכוֹ — (הֲרֵי הוּא מַשּׂוי) וְאָסוּר לָצֵאת בּוֹ.

(וְאַף שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תּוֹרַת מַלְבּוּשׁ מֻתָּר לְלָבְשׁוֹ וְלָצֵאת בּוֹ אַף שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְלָבְשׁוֹ לְצֹרֶךְ הַלִּיכָתוֹ אֶלָּא לְצֹרֶךְ אַחֵר, וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין קַב זֶה שֶׁהוּא מִנְעָל שֶׁלּוֹ — לָמָּה לֹא יֵצֵא בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרֵךְ הֲלִיכָתוֹ אֶלָּא לְהִתְחַפֵּשׂ בּוֹ שֶׁלֹּא יֵרָאֶה חָסֵר רֶגֶל? לְפִי שֶׁקַּב זֶה אֵין עָלָיו תּוֹרַת מִנְעָל כְּלָל, הוֹאִיל וְהוּא שֶׁל עֵץ, וְאֵין נִקְרָא מִנְעָל אֶלָּא שֶׁל עוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרי"ד.

וְאַף אִם קַב זֶה מְחֻפֶּה עוֹר, שֶׁאָז יֵשׁ תּוֹרַת מִנְעָל עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם — אַף עַל פִּי כֵן לֹא יֵצֵא בּוֹ הַקִּטֵּעַ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא רֹאשׁ שׁוּקוֹ — חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁמֹט מִמֶּנּוּ וְיִשְׁכַּח וְיִבְיאֶנּוּ בְּיָדוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹר הַחוֹפֶה אֶת הַקַּב עוֹדֵף מִמֶּנּוּ גַּם כֵּן לְמַעְלָה מִן הַקַּב בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכַל לִלְבּוֹשׁ עוֹדֵף זֶה עַל שׁוּקוֹ וְלִקָּשׁוֹר שָׁם עָלָיו שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִשָּׁמֵט מִמֶּנּוּ). אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ קִטֵּעַ — מֻתָּר לוֹ לָצֵאת בְּמִנְעָל שֶׁל עֵץ (וְאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְחֻפֶּה עוֹר כְּלָל,

שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָרֶגֶל נִכְנֶסֶת בּוֹ — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשָּׁמֵט מֵעַל רַגְלוֹ), אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַדְּקוֹ בְּחֹזֶק סְבִיב רַגְלוֹ. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמַּתְּרִ לָצֵאת בְּמִינֵי מִנְעָלִים הַמְּחֻפִּים עוֹר שֶׁקּוֹרִין (פַּאנְטִינִי"שׁ), אַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלִים לְהִשְׁתַּמֵּט מֵהָרַגְלַיִם בְּמְהֵרָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָרֶגֶל נִכְנֶסֶת בְּעוֹר הַחוֹפֶה — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁיִּשָּׁמְטוּ לְגַמְרֵי.

וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לָצֵאת בָּהֶם לְכַתְּחִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁמַּתְּרִ מִן הַדִּין. אֲבָל אִם שָׂכַח וְיָצָא בָּהֶם — אֵינוֹ צָרִיךְ לַהֲסִירָם מֵעַל רַגְלָיו בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

יג קְטֵעַ בִּשְׂתֵּי רַגְלָיו וּמְהַלֵּךְ עַל אַרְכֻּבּוֹתָיו וְעַל אֹרֶךְ שׁוֹקָיו וְעוֹשֶׂה לוֹ סָמוֹכוֹת שֶׁל עוֹר אוֹ שֶׁל עֵץ לְאֹרֶךְ שׁוֹקָיו — מֻתָּר לָצֵאת בָּהֶם, לְפִי שֶׁהֵם תַּכְשִׁיט שֶׁלּוֹ.

אֲבָל קְטֵעַ שֶׁיָּבְשׁוּ וְכָוְצוּ גִּידֵי שׁוֹקָיו וְאַרְכֻּבּוֹתָיו וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ עֲלֵיהֶם כְּלָל אֶלָּא עוֹשֶׂה לוֹ כְּמִין כִּסֵּא נָמוּךְ וְיוֹשֵׁב עָלָיו, וּכְשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ נִסְמָךְ בְּיָדָיו עַל סַפְסָלִים קְטַנִּים וְעוֹקֵר גּוּפוֹ מִן הָאָרֶץ וְנִדְחָף לְפָנָיו וְחוֹזֵר וְנָח עַל אֲחוֹרָיו וְהַכִּסֵּא קְשׁוּרָה לוֹ מֵאֲחוֹרָיו, וְעוֹשֶׂה לוֹ סָמוֹכוֹת שֶׁל עוֹר אוֹ שֶׁל עֵץ לְרֹאשֵׁי רַגְלָיו הַתְּלוּיִים, שֶׁכְּשֶׁהוּא נִשְׁעָן עַל יָדָיו וְעוֹקֵר עַצְמוֹ נִשְׁעָן גַּם עַל רַגְלָיו קְצָת לִפְעָמִים כְּשֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו קַרְקַע גָּבוֹהַּ, אֲבָל רֹב פְּעָמִים הֵן תְּלוּיִין בָּאֲוִיר וְאֵין נוֹגְעִין לָאָרֶץ — לֹא יֵצֵא בְּסָמוֹכוֹת אֵלּוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם תְּלוּיִים וְאֵינָם מֻנָּחִים עַל הָאָרֶץ — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשָּׁמְטוּ מֵעַל רַגְלָיו וְיִשְׁכַּח וְיוֹצִיאֵנוּ בְּיָדוֹ. אֲבָל בְּכִסֵּא שֶׁמֵּאֲחוֹרָיו וּבַסַּפְסָלִים שֶׁבְּיָדָיו — מֻתָּר לוֹ לָצֵאת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לָלֶכֶת מִבִּלְעָדָם — הֲרֵי הֵם מְנֻעָלִיו (שֶׁכָּל גּוּפוֹ נִסְמָךְ עֲלֵיהֶם).

וְכֵן חִגֵּר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ כְּלָל בְּלֹא מַקֵּל — מֻתָּר לָצֵאת בּוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ קָשׁוּר לוֹ. אֲבָל אִם אָפְשָׁר לוֹ לֵילֵךְ קְצָת בְּלֹא מַקֵּל, וְאֵינוֹ נוֹטְלוֹ אֶלָּא לְהַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ שֶׁיּוּכַל לָלֶכֶת (בְּטוֹב) יוֹתֵר וְלֹא יִפּוֹל.

וְכֵן זָקֵן הַהוֹלֵךְ בְּבֵיתוֹ בְּלֹא מַקֵּל, וּכְשֶׁיּוֹצֵא לַחוּץ נִשְׁעָן עַל מַקְלוֹ מֵחֲמַת תְּשׁוּשׁ כֹּחוֹ — אָסוּר לָצֵאת בּוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ אִם הוּא זָקֵן כָּל כָּךְ שֶׁמְּנַעֲנֵעַ גּוּפוֹ וּמִתְיָרֵא פֶּן יִפּוֹל (שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוֹלֵךְ בְּבֵיתוֹ בְּלֹא מַקֵּל, אִם כֵּן אֵין צָרִיךְ זֶה לְמַקֵּל שֶׁיִּסְמוֹךְ עָלָיו כָּל גּוּפוֹ וְכָל הֲלִיכָתוֹ, אֶלָּא שֶׁמִּתְחַזֵּק בּוֹ בְּעֵת שֶׁמִּתְיָרֵא לִפּוֹל — הֲרֵי זֶה כְּמַשּׁוֹי שֶׁנּוֹשֵׂא לְצָרְכּוֹ הֲלִיכָתוֹ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמִנְעָלִים שֶׁכָּל גּוּפוֹ נִסְמָךְ עֲלֵיהֶם בְּכָל הֲלִיכָתוֹ, וּלְכָךְ מֻתָּר לָצֵאת בָּהֶם אַף אִם אֵין עֲלֵיהֶם שֵׁם מִנְעָל, כְּגוֹן שֶׁל עֵץ שֶׁאֵינוֹ מְחֻפֶּה עוֹר).

וְכֵן חוֹלֶה שֶׁעָמַד מֵחֳלְיוֹ. אִם אָפְשָׁר לוֹ לֵילֵךְ (קְצָת) בְּלֹא מַקֵּל — אָסוּר לָצֵאת בּוֹ, וְאִם לָאו — מֻתָּר.

וְכֵן סוּמָא לֹא יֵצֵא בְּמַקֵּל, שֶׁהֲרֵי אָפְשָׁר לוֹ לֵילֵךְ זוּלָתוֹ, וְאֵינוֹ נוֹטְלוֹ אֶלָּא לְיַשֵּׁר וּלְתַקֵּן פְּסִיעוֹתָיו.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַחֲשׁוּבִים שֶׁנּוֹהֲגִים לֵילֵךְ בְּמַקֵּל חָשׁוּב שֶׁבְּיָדָם, שֶׁאֲסוּרִים לָצֵאת בּוֹ בְּשַׁבָּת. וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב אֲסוּרִים לָצֵאת בּוֹ (עַיֵּן סִמָּן תקכ"ב):

יד טוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לָצֵאת בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא בְּחֹל בִּלְתִּי מַלְבּוּשׁ אוֹ תַּכְשִׁיט אֶחָד, שֶׁיִּזְכּוֹר עַל יָדוֹ שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְלֹא יָבֹא לְחַלְּלוֹ:

טו מִי שֶׁאָסוּר וּכְבָלִים בְּרַגְלָיו — מֻתָּר לָצֵאת בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם לוֹ כְּמוֹ מַלְבּוּשׁ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִפְּלוּ מֵעַל רַגְלָיו וְיִבְיאֵם בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם הֵם תְּקוּעִים הֵיטֵב שֶׁלֹּא יִבָּרַח:

טז אֵין יוֹצְאִין בְּאַנְקַטְמִין, וְהוּא כְּמִין חֲמוֹר שֶׁעוֹשִׂים הַלֵּיצָנִים וְנִרְאֶה כְּרוֹכֵב עָלָיו, וְהוּא נוֹשֵׂא וְהוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו. וְלֹא בְּקָשָׁרִים, וְהֵם עֵצִים גְּבוֹהִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מוֹשָׁב לְכַף הָרֶגֶל וְהוֹלְכִין בָּהֶם בְּטִיט. וְלֹא בְּפַרְמִי, וְהֵם כְּעֵין צוּרוֹת פַּרְצוּף שֶׁנּוֹתְנִים עַל הַפָּנִים לְהַפְחִיד הַתִּינוֹקוֹת (שֶׁכָּל אֵלּוּ מַשּׂוֹי הֵם, וְאֵינָם מַלְבּוּשִׁים וְתַכְשִׁיטִין).

וְאִם יָצָא בָּהֶם — פָּטוּר (שֶׁאֵין זוֹ דֶּרֶךְ הוֹצָאָה לְרֹב בְּנֵי אָדָם):

יז אֵין יוֹצְאִין בְּתֵבָה אוֹ קֻפָּה אוֹ מַחֲצֶלֶת, וַאֲפִלּוּ מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, אֲפִלּוּ שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בָּהֶם כְּמוֹ בְּמַלְבּוּשׁ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם לְעוֹלָם — הֲרֵי הֵן מַשּׂוֹי.

אֲבָל יוֹצְאִין בְּשֵׂק וִירִיעָה וַחֲמִילָה דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכָּן לָצֵאת בָּהֶן בְּשָׁעַת הַגְּשָׁמִים, וְלָכֵן אַף שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת הַגְּשָׁמִים שֵׁם מַלְבּוּשׁ עֲלֵיהֶם:

יח יוֹצְאִין בְּפִשְׁתָּן סָרוּק וְצֶמֶר מְנֻפָּץ שֶׁנּוֹתְנִין עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסָּרְטוּ הַבְּגָדִים אֶת הַמַּכָּה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם לוֹ כְּמוֹ מַלְבּוּשׁ. וּבִלְבָד שֶׁהוּכְנוּ מִבְּעוֹד יוֹם בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בָּהֶם מִשּׁוּם טִלְטוּל מֻקְצֶה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"[ח].

וְכֵן מֻתָּר לִכְרוֹךְ סְמַרְטוּט עַל הַמַּכָּה שֶׁבְּיָדוֹ אוֹ שֶׁבְּאֶצְבָּעוֹ וְלָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים (וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְמַרְאִית הָעַיִן שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא הַסְּמַרְטוּט וְלֹא בִּשְׁבִיל הַמַּכָּה כְּרָכוֹ בְּיָדוֹ):

יט וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לָצֵאת בִּסְפוֹג וַחֲתִיכוֹת בְּגָדִים דַּקִּים יְשָׁנִים שֶׁעַל הַמַּכָּה שֶׁהֵן מְרַפְּאִים אוֹתָהּ, וַהֲרֵי הֵן לוֹ כְּתַכְשִׁיט, וְכֵן בְּקִלְפּוֹת שׁוּם וּבָצָל וַעֲלֵי גְּפָנִים וּשְׁאָר עָלִים הַמְרַפְּאִים.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְּנֵם עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לָצֵאת בָּהֶם לִרְשׁוּת הָרַבִּים, לְפִי שֶׁגָּזְרוּ חֲכָמִים עַל כָּל דָּבָר הַמְרַפֵּא שֶׁלֹּא לִתְּנוֹ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יָבֹא לִשְׁחוֹק סַמָּנִים בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח.

אֲבָל אִם הָיָה עָלֶיהָ מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְנָפְלָה מֵעָלֶיהָ בְּשַׁבָּת, שֻׁמֶּתָּר לְהַחֲזִירָהּ עָלֶיהָ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם — מֻתָּר לְהַחֲזִירָהּ אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לְהַחֲזִיר לִלְבּוּשׁ מַלְבּוּשִׁים שֶׁנָּפְלוּ מֵעָלָיו בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְכֵן רְטִיָּה וְכַיּוֹצֵא בָהּ שֶׁנָּפְלָה מִמַּכָּתָהּ וְלֹא הִגִּיעַ לָאָרֶץ, אֶלָּא נָפְלָה עַל גַּבֵּי כְּלִי, שֻׁמֻּתָּר לְהַחֲזִירָן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם — מֻתָּר לְהַחֲזִירָן אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

כ מֻתָּר לֶאֱגוֹד סְמַרְטוּט עַל הָרְטִיָּה אוֹ עַל שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁעַל הַמַּכָּה וְלָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיָכוֹל לְהַתִּירוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְלַחֲזוֹר וּלְקָשְׁרוֹ שָׁם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים כְּשֶׁמַּתִּירוֹ בְּיָדוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיביאֶנּוּ בְּיָדוֹ, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ג.

אֲבָל אָסוּר לִכְרוֹךְ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה עַל גַּבֵּי הָרְטִיָּה אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁעַל הַמַּכָּה, לְפִי שֶׁהַחוּט אוֹ מְשִׁיחָה חֲשׁוּבִים קְצָת וְאֵינָם בְּטֵלִים לְגַבֵּי רְטִיָּה כְּמוֹ אִגּוּד שֶׁל סְמַרְטוּט שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב כְּלָל, שֶׁכְּשֶׁמַּתִּירוֹ מֵהָרְטִיָּה שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ עוֹד הֲרֵי הוּא מַשְׁלִיכוֹ לָאָרֶץ, וּלְפִיכָךְ הוּא בָּטֵל לְגַבֵּי הָרְטִיָּה:

כא הַבָּנִים יוֹצְאִין בְּזַגִּין שֶׁל זָהָב הָאֲרוּגִים אוֹ תְּפוּרִים לָהֶם בִּכְסוּתָם לְנוֹי, אֲבָל אִם אֵינָם אֲרוּגִים אוֹ תְּפוּרִים אֶלָּא תְּלוּיִין עַל יְדֵי קֶשֶׁר וְכַיּוֹצֵא בָזֶה — אֲסוּרִים לָצֵאת בָּהֶם אַף עַל פִּי שֶׁהֵם בָּנִים קְטַנִּים, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לָצֵאת בְּזַגִּין אֶלָּא בְּנֵי מְלָכִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶם מִבְּנֵי עֲשִׁירִים גְּדוֹלִים, וְלִשְׁאָר בָּנִים הֲרֵי הוּא יוּהֲרָא, וּבְנֵי מְלָכִים וְהָעֲשִׁירִים מְשַׂחֲקִים עֲלֵיהֶם עַל שֶׁמִּתְיַהֲרִים בְּדָבָר שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לָהֶם, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁמַע אֲבִיו שֶׁל זֶה הַהוֹלֵךְ בְּזַגִּין שֶׁמְּשַׂחֲקִים עָלָיו וְיֵלֵךְ וְיָסִיר הַזַּגִּין מִבְּנוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן אֲרוּגִין וְלֹא תְּפוּרִים, וְיִשְׁכַּח וְיביאֶנּוּ בְּיָדוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵם אֲרוּגִים בִּכְסוּתָם — לֹא יֵלְכוּ בָּהֶם אֲפִלּוּ בַּבַּיִת אֶלָּא כְּשֶׁאֵין בָּהֶם עִנְבָּל,

אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהֶם עִנְבָּל הֶעָשׂוּי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל — אֲסוּרִים לְלָבְשָׁם בְּשַׁבָּת, שֶׁאָסוּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל זוּג הֶעָשׂוּי לְקַשְׁקֵשׁ בּוֹ הַתִּינוֹק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ח וְשל"ט. וְאַף עַל פִּי שֶׁכַּאן עוֹשֶׂה זֹאת הַקָּטָן וְאֵין אָנוּ מְצֻוִּים לְהַפְרִישׁ הַקָּטָן מֵחִלּוּל שַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לִתֵּן לוֹ מַלְבּוּשׁ זֶה שֶׁהַזּוּג אָרוּג בּוֹ, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּמַאֲכִילוֹ אִסּוּר בְּיָדַיִם, עַיֵּן סִמָּן שמ"ג.

אֲבָל כְּשֶׁאֵין בּוֹ עִנְבָּל — מֻתָּר אַף לְגָדוֹל לָצֵאת בִּכְסוּתוֹ שֶׁהַזּוּג אָרוּג אוֹ תָּפוּר בּוֹ. וְאִם הוּא מִבְּנֵי מְלָכִים אוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, אַף אִם תְּלוּיִ בְּצַוָּארוֹ — מֻתָּר לָצֵאת בּוֹ. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִפְסוֹק וְיִפּוֹל וְיביאֶנּוּ בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם כָּל זוּג שֶׁל כֶּסֶף אוֹ זָהָב תּוֹקְעִין אוֹתוֹ יָפֶה בְּשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁלֹּא יִפְסוֹק.

אֲבָל זוּג שֶׁל שְׂאָר מִינֵי מַתֶּכֶת — אֵין כָּל אָדָם רַשַּׁאי לָצֵאת בּוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה אָרוּג אוֹ תָּפוּר בִּכְסוּתוֹ, שֶׁאַף שֶׁאֵין לָחוּשׁ בּוֹ שֶׁמָּא יִשְׁחָקוּ עָלָיו בְּנֵי מְלָכִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, כֵּיוָן שֶׁאֵין זֶה חָשׁוּב כְּלָל וְאֵין בּוֹ יוּהָרָא, שֶׁדֶּרֶךְ כָּל אָדָם לְצֵאת בּוֹ, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִפְסוֹק וְיִפּוֹל וְיביאֶנּוּ בְּיָדוֹ:

כב וְכָל זֶה בְּזוּג שֶׁהָיָה דֶּרֶךְ בִּימֵיהֶם לַעֲשׂוֹתוֹ לְנוֹי לְכָל הַבְּגָדִים, שֶׁל בְּנֵי מְלָכִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִכֶּסֶף וְזָהָב, וּשְׂאָר כָּל אָדָם מִשְּׂאָר מִינֵי מַתֶּכוֹת, וּלְכָךְ לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְהַטְרִיחַ לְפָסְקוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת מִכָּל הַבְּגָדִים שֶׁהוּא אָרוּג אוֹ תָּפוּר בָּהֶם וּלְגַנּוֹת הַבְּגָדִים.

אֲבָל תַּכְשִׁיט שֶׁאֵין רְגִילִין לְחַבְּרוֹ בְּבֶגֶד — אָסוּר לָצֵאת בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאָרוּג וְתָפוּר בְּבֶגֶד, שֶׁגָּזְרוּ עָלָיו גְּזֵרָה מִשּׁוּם אֵינוֹ אָרוּג וְתָפוּר, כֵּיוָן שֶׁאֵין שָׁם גְּנַאי כְּלָל אִם יַפְסִיקֶנּוּ מֵהַבֶּגֶד, שֶׁהֲרֵי אֵין רְגִילוּת כְּלָל לְחַבְּרוֹ בְּבֶגֶד.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׂאָר מִינֵי מַתֶּכֶת, אֲבָל שֶׁל כֶּסֶף אוֹ זָהָב — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, וַאֲפִלּוּ לְתָלוֹתוֹ בְּצַוָּארוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמִּן הַסְּתָם תּוֹקְעִין אוֹתוֹ יָפֶה שֶׁלֹּא יִפּוֹל וְיִפְסוֹק מֵחֲמַת שֶׁדַּמָּיו יְקָרִים — אֵין לִגְזוֹר בּוֹ שֶׁמָּא לֹא יְחַבְּרֶנּוּ יָפֶה בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכַל לִפָּסֵק וְלִפּוֹל. וְלָכֵן הִתִּירוּ לָצֵאת בְּמַפְתֵּחַ שֶׁל זָהָב אוֹ כֶּסֶף הַתְּלוּיִים בְּבִגְדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְגִילוּת לְתָלוֹתוֹ שָׁם, וְאָסְרוּ בְּמַפְתֵּחַ שֶׁל שְׂאָר מִינֵי מַתֶּכוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, לְבַד מִטַּעַם הַמְבֹאָר שָׁם:

כג וְכָל זֶה בְּתַכְשִׁיט, שֶׁהוּא דָּבָר הַמֻּתָּר לָצֵאת בּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה מְחֻבָּר לְכְסוּת אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפֹּסֶק וְיִפּוֹל, אֲבָל אִם חִבֵּר לְכְסוּתוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְתַכְשִׁיט אֶלָּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, שֶׁהוּא דָּבָר הָאָסוּר לָצֵאת בּוֹ — אֵין חִבּוּרוֹ לְכְסוּת מַתִּירוֹ לָצֵאת בּוֹ, וַהֲרֵי הוּא כְּתָלוּשׁ וּמֻפְסָק מֵהַכְסוּת, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם לְאוֹתוֹ מַלְבּוּשׁ, שֶׁהוּא אֵינוֹ בָּטֵל לְגַבֵּי אוֹתוֹ מַלְבּוּשׁ אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּלְבּוּשׁ חָשׁוּב הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁדָּבָר זֶה שֶׁחִבְּרוֹ לִכְסוּת הוּא חָשׁוּב קְצָת נֶגֶד הַכְּסוּת, אֲבָל אִם אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלָל נֶגֶד חֲשִׁיבוּת הַכְּסוּת, כְּגוֹן מִטְפַּחַת שֶׁמְּקַנְּחִין בּוֹ אֶת הָאַף (שֶׁקּוֹרִין פַּאצֶיילִי"ש) — הֲרֵי הִיא בְּטֵלָה לְגַבֵּי הַכְּסוּת אִם הִיא תְּפוּרָה לוֹ בְּב' תְּכִיפוֹת, שֶׁב' תְּכִיפוֹת חֲשׁוּבִין חִבּוּר לְעִנְיַן כִּלְאַיִם (וּלְעִנְיַן שַׁבָּת, עַיֵּן סִמָּן ש"מ).

אֲבָל אִם הִיא תְּפוּרָה לַחֲגוֹרָה — אָסוּר לָצֵאת בּוֹ, שֶׁנֶּגֶד הַחֲגוֹרָה הִיא חֲשׁוּבָה וְאֵינָהּ בְּטֵלָה אֵלֶיהָ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם קְשׁוּרָה שָׁם אֲפִלּוּ בְּקֶשֶׁר שֶׁל קַיְמָא. וְאַף אִם רוֹצֶה לַחֲגוֹר שָׁם בְּמִטְפַּחַת זוֹ עַל גַּבֵּי הַחֲגוֹרָה אוֹ תַּחְתֶּיהָ — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁאֵין יוֹצְאִין בְּב' חֲגוֹרוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִשָּׂא עִמּוֹ מִטְפַּחַת זוֹ — אֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא אִם כֵּן יִקְשְׁרֶנָּה בְּרֹאשׁ הַחֲגוֹרָה (מֵעֶרֶב שַׁבָּת) בְּקֶשֶׁר שֶׁל קַיְמָא, שֶׁאָז נַעֲשֵׂית כַּחֲגוֹרָה אַחַת אֲרֻכָּה, וְיַחְגּוֹר אֶת עַצְמוֹ בְּכֻלָּהּ כָּל זְמַן שֶׁהוֹלֵךְ בָּרְחוֹב.

וְכֵן אָסוּר לָצֵאת בְּמַטְלִית שֶׁקּוֹשְׁרִין בִּפְתִילִין שֶׁל כּוֹבַע לְקַנֵּחַ בָּהּ עֵינָיו, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ בְּטֵלָה לְגַבֵּי הַכּוֹבַע:

כד אוֹתָן עִגּוּלִים יְרֵקִים שֶׁגָּזְרָה מַלְכוּת שֶׁכָּל יְהוּדִי יִשָּׂא אֶחָד מֵהֶם בִּכְסוּתוֹ — מֻתָּר לָצֵאת בָּהֶם בְּשַׁבָּת, שֶׁהֵם בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַכְּסוּת, אַף אִם אֵינָם תְּפוּרִים בִּכְסוּת אֶלָּא מְחֻבָּרִים בָּהּ קְצָת עַל יְדֵי קְשִׁירָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ:

כה מֻתָּר לָצֵאת בְּמִינֵי עֲשָׂבִים שֶׁקּוֹשְׁרִין אוֹתָם בְּקֶשֶׁרִים וְתוֹלִין אוֹתָם בְּצַוָּאר לִרְפוּאָה, וְאֵינָם כְּמַשּׂוֹי לְאָדָם אֶלָּא כְּתַכְשִׁיט, הוֹאִיל וְהֵם לִרְפוּאָה.

וּמִטַּעַם זֶה מֻתָּר לָצֵאת בְּקֶמֵיעַ מֻמְחֶה, שֶׁתַּכְשִׁיט הוּא לְחוֹלֶה כְּאֶחָד מִמַּלְבּוּשָׁיו. אֲבָל אֵין יוֹצְאִין בְּקֶמֵיעַ שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה אֲפִלּוּ לְכַרְמְלִית.

וְאֵיזֶהוּ קָמֵיעַ מֻתָּר? כֹּל שֶׁעָשָׂהוּ אִישׁ מֻמְחֶה אַף עַל פִּי שֶׁהַקָּמֵיעַ עַצְמָהּ אֵינוֹ מֻמְחֶה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם קָמֵיעַ עַצְמוֹ הוּא מֻמְחֶה אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂהוּ אִישׁ שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה.

כֵּיצַד נַעֲשֶׂה הָאִישׁ מֻמְחֶה? כְּגוֹן שֶׁכָּתַב לַחַשׁ אֶחָד בְּג' אִגְּרוֹת, וְרִפֵּא ג' בְּנֵי אָדָם, כָּל אִגֶּרֶת רִפָּאתָה אָדָם אֶחָד — נַעֲשָׂה אִישׁ הַכּוֹתֵב מֻמְחֶה לְלַחַשׁ זֶה. וְכָל פַּעַם שֶׁיִּכְתְּבֶנּוּ מֻתָּר לְצֵאת בּוֹ בְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁהַקָּמֵיעַ עַצְמוֹ אֵינוֹ מֻמְחֶה, שֶׁאִגֶּרֶת זוֹ הַד' לֹא רִפָּאתָה עֲדַיִן מֵעוֹלָם. וְאַף שֶׁהָאִישׁ אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם בִּרְפוּאוֹת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

וְאִם אָדָם אַחֵר כָּתַב אִגֶּרֶת זוֹ הָרְבִיעִית, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹתוֹ לַחַשׁ עַצְמוֹ שֶׁבְּאִגְּרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת — אָסוּר לָצֵאת, הוֹאִיל וְלֹא כְתָבָהּ אִישׁ הַמֻּמְחֶה, שֶׁמַּזָּלוֹ גּוֹרֵם. וְאַף הָאִישׁ הַמֻּמְחֶה לֹא נַעֲשָׂה מֻמְחֶה עַל יְדֵי כֵן אֶלָּא לְלַחַשׁ זֶה בִּלְבָד אֲבָל לֹא לִשְׁאָר לְחָשִׁים, וְאַף אִם כָּתַב כַּמָּה מִינֵי לְחָשִׁים וְכָל אֶחָד מֵהֶם הוֹעִילוּ כַּמָּה פְּעָמִים — לֹא נַעֲשָׂה מֻמְחֶה אֶלָּא לִלְחָשִׁים אֵלּוּ שֶׁהוֹעִילוּ ג' פְּעָמִים, אֲבָל לֹא לִשְׁאָר לְחָשִׁים שֶׁלֹּא הוֹעִילוּ עֲדַיִן ג' פְּעָמִים:

כו וְכֵיצַד נַעֲשֶׂה הַקָּמֵיעַ עַצְמוֹ מֻמְחֶה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂאוֹ אִישׁ מֻמְחֶה? כְּגוֹן שֶׁכָּתַב לַחַשׁ אֶחָד בְּאִגֶּרֶת אַחַת, וְרִפָּאתָה אוֹתוֹ אִגֶּרֶת ג' פְּעָמִים, שֶׁנַּעֲשָׂה זוֹ הָאִגֶּרֶת מֻמְחֶה. וּמֻתָּר לְכָל אָדָם לָצֵאת בָּהּ בְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁהָאִישׁ אֵינוֹ מֻמְחֶה עֲדַיִן, שֶׁלֹּא כָתַב אֶלָּא קָמֵיעַ אַחַת. וְאִם יִכְתּוֹב עוֹד לַחַשׁ זֶה בְּאִגֶּרֶת אַחֶרֶת — אָסוּר לָצֵאת בְּאוֹתָהּ אִגֶּרֶת בְּשַׁבָּת כָּל זְמַן שֶׁלֹּא רִפָּאתָה ג' פְּעָמִים:

כז אֵין הָאִישׁ נַעֲשֶׂה מֻמְחֶה עַד שֶׁיְּרַפְּאוּ ג' אִגְּרוֹתָיו לְג' בְּנֵי אָדָם, כָּל אִגֶּרֶת לְאָדָם אֶחָד, אֲבָל אִם רִפָּא לְאָדָם אֶחָד כַּמָּה פְּעָמִים בְּכַמָּה אִגְּרוֹת שֶׁל לַחַשׁ אֶחָד — לֹא נַעֲשָׂה מֻמְחֶה לְלַחַשׁ זֶה, שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לִתְלוֹת הָרִפּוּאָה בְּמַזָּלוֹ שֶׁל הַחוֹלֶה, שֶׁמַּזָּלוֹ גּוֹרֵם לוֹ שֶׁיִּקָּבֵל רִפּוּאָתוֹ מִקְּמֵיעוֹת, אֲבָל כְּשֶׁכּוֹתֵב לַחַשׁ זֶה לְאָדָם אַחֵר — אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יוֹעִיל לוֹ כְּלוּם וְאָסוּר לָצֵאת בּוֹ.

(וְאַף אָדָם זֶה שֶׁנִּתְרַפֵּא כְּבָר ג' פְּעָמִים — אָסוּר לָצֵאת בְּאִגֶּרֶת אַחֵר שֶׁל אִישׁ זֶה, שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה עֲדַיִן מֻמְחֶה לְכָל אָדָם):

כח אֲבָל אִם אִגֶּרֶת אַחַת רִפְּאתָה ג' פְּעָמִים אֲפִלּוּ לְאָדָם אֶחָד — נַעֲשֵׂית קָמֵיעַ זוֹ מֻמְחֶה לְכָל אָדָם, שֶׁכָּל אָדָם מֻתָּר לָצֵאת בָּהּ בְּשַׁבָּת, שֶׁמִּן הַסְּתָם יֵשׁ לִתְלוֹת הָרִפּוּאָה בְּקָמֵיעַ

הַמַּחֲלָה וְלֹא בְּמַזַּל הַחוֹלֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁגּ' אוֹתוֹת רִפְאוּ אָדָם אֶחָד, שֶׁאָז לֹא נַעֲשֵׂית שׁוּם אַחַת מֵהֶן קָמַיע מֻמְחֶה, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לִתְלוֹת הָרְפוּאָה בְּמַזַּל אָדָם, אוֹ בְּמַזַּל הָרוֹפֵא הַכּוֹתֵב אוֹתוֹת, אוֹ בְּמַזַּל הַחוֹלֶה שֶׁמְּקַבֵּל הָרְפוּאָה מֵהָאוֹתוֹת — אֲזַי לֹא נַעֲשָׂה הָרוֹפֵא מֻמְחֶה עַל יְדֵי כָךְ, כִּי שֶׁמָּא מַזַּל הַחוֹלֶה גּוֹרֵם, אֶלָּא אִם כֵּן רִפֵּא לְג' בְּנֵי אָדָם, שֶׁאָז מִן הַסְּתָם הָרְפוּאָה תְּלוּיָה בְּמַזָּלוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֶחְזַק בְּג' אֲנָשִׁים:

כט וְאִם הָרוֹפֵא אִבֵּד אֶת הַמְּחָאתוֹ מִלַּחַשׁ זֶה, כְּגוֹן שֶׁאַחַר שֶׁרִפֵּא ג' בְּנֵי אָדָם בְּלַחַשׁ אֶחָד כָּתַב עוֹד ג' אוֹתוֹת מִלַּחַשׁ זֶה לְג' בְּנֵי אָדָם וְלֹא הוֹעִילוּ כְּלוּם — מִכַּאן וְאֵילַךְ אָסוּר לָצֵאת בְּאוֹתָן שֶׁיִּכְתּוֹב עוֹד, אוֹ אֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹת שֶׁכָּתַב כְּבָר בְּעוֹדוֹ מֻמְחֶה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאוֹתוֹת שֶׁלֹּא רִפְּאוּ אֶלָּא פַּעַם אוֹ שְׁתַּיִם, אֲבָל אִגֶּרֶת שֶׁרִפְּאָתָה כְּבָר ג' פְּעָמִים, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשֵׂית קָמַיע מֻמְחֶה מִצַּד עַצְמָהּ — מֵאֵת לְכָל אָדָם לָצֵאת בָּהּ לְעוֹלָם, אַף לְאַחַר שֶׁאִבֵּד הָרוֹפֵא שֶׁכָּתְבָהּ אֶת הַמְּחָאתוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנַּעֲשֵׂית אִגֶּרֶת זוֹ קָמַיע מֻמְחֶה קֹדֶם שֶׁנַּעֲשָׂה הָרוֹפֵא מֻמְחֶה, אוֹ אֲפִלּוּ אִם בָּאוּ ב' הַמְּחָאוֹת כְּאֶחָד, כְּגוֹן שֶׁכָּתַב ב' אוֹתוֹת לְב' בְּנֵי אָדָם, כָּל אַחַת מֵהֶם רִפְּאָה לְאָדָם אֶחָד מֵהֶן לְבַדּוֹ פַּעַם אוֹ שְׁתַּיִם, בִּלְבָד וְאַחַר כָּךְ כָּתַב אִגֶּרֶת שְׁלִישִׁית לְאֶחָד מֵהֶם וְרִפְּאָה אוֹתוֹ אָדָם ב' פְּעָמִים, וְאָז עֲדַיִן לֹא נַעֲשָׂה הָרוֹפֵא מֻמְחֶה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הֶחְזַק עֲדַיִן בְּג' אֲנָשִׁים, וְכֵן אִגֶּרֶת זוֹ הַשְּׁלִישִׁית אֵינָהּ קָמַיע מֻמְחֶה עֲדַיִן, כֵּיוָן שֶׁלֹּא רִפְּאָה אֶלָּא ב' פְּעָמִים, וְאַחַר כָּךְ רִפְּאָה אִגֶּרֶת זוֹ הַשְּׁלִישִׁית פַּעַם ג' לְאָדָם אַחֵר — נַעֲשָׂה רוֹפֵא שֶׁכְּתָבָהּ מֻמְחֶה לְלַחַשׁ זֶה, כֵּיוָן שֶׁהֶחְזַק בְּג' אֲנָשִׁים, וְגַם אִגֶּרֶת זוֹ הַשְּׁלִישִׁית נַעֲשֵׂית קָמַיע מֻמְחֶה לְעוֹלָם, אַף לְאַחַר שֶׁאִבֵּד הָרוֹפֵא הַמְּחָאתוֹ.

אֲבָל אִם נַעֲשָׂה הָרוֹפֵא מֻמְחֶה קֹדֶם שֶׁנַּעֲשֵׂית אִגֶּרֶת זוֹ קָמַיע מֻמְחֶה, דְּהַיְנוּ שֶׁרִפֵּא כְּבָר ג' אֲנָשִׁים בְּג' אוֹתוֹת קֹדֶם שֶׁרִפֵּא אִגֶּרֶת זוֹ פַּעַם ג', אַף אִם אִגֶּרֶת זוֹ הִיא מִשְּׁנֵי אוֹתוֹת שֶׁנִּתְחַזֵּק בָּהֶן הָרוֹפֵא לְמֻמְחֶה — אָסוּר לָצֵאת בָּהּ אַחַר שֶׁאִבֵּד הָרוֹפֵא הַמְּחָאתוֹ, כִּי שֶׁמָּא אֵין אִגֶּרֶת זוֹ קָמַיע מֻמְחֶה מִצַּד עַצְמוֹ, וּמַה שֶּׁרִפְּאָה פַּעַם ג' הוּא מֵחֲמַת שֶׁכְּתָבָהּ רוֹפֵא שֶׁנִּתְבָּרֵר לָנוּ כְּבָר הַמְּחָאתוֹ עַל יְדֵי שֶׁרִפֵּא כְּבָר ג' פְּעָמִים בְּג' אוֹתוֹת, וְאִם כֵּן לְאַחַר שֶׁאִבֵּד הָרוֹפֵא הַמְּחָאתוֹ — שֶׁמָּא אָבְדָה גַּם כֵּן הַמְּחָאַת אִגֶּרֶת זוֹ:

ל כָּל קָמֵיעַ מֻמְחֶה שֶׁמֻּתָּר לְצֵאת בָּהּ — אֵין חִלּוּק בֵּין אִם הוּא שֶׁל כְּתָב בֵּין אִם הוּא שֶׁל עִקָּרִין, בֵּין אִם הוּא חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה בֵּין שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, וַאֲפִלּוּ אִם לֹא אָחֲזוֹ עֲדַיִן שׁוּם חֹלִי כְּלָל, אֶלָּא שֶׁהוּא מִמִּשְׁפַּחַת נִכְפִּין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר הַחֹלָאִים וְדוֹאֵג שֶׁלֹּא יֹאחֲזֶנּוּ חֹלִי מִשְׁפַּחְתּוֹ וְתוֹלֶה בּוֹ קָמֵיעַ — מֻתָּר לָצֵאת בּוֹ (בְּשַׁבָּת לִרְשׁוּת הָרַבִּים). וְקָמֵיעַ שֶׁל כְּתָב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַזְכָּרוֹת אוֹ פְּסוּקִים מִכְּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, אִם הוּא מְחֻפֶּה עוֹר שֶׁמֻּתָּר לְכָנֵס בּוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא — מֻתָּר לָצֵאת בּוֹ בְּשַׁבָּת לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִם אֵינוֹ מְחֻפֶּה עוֹר — אָסוּר לָצֵאת בּוֹ בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ לְבֵית הַכִּסֵּא וְיִסְיָרֶנּוּ מֵעָלָיו בְּיָדוֹ וְיִשְׁכַּח וְיביאֶנּוּ בְּיָדוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

וְאִם הוּא חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה אִם יְסִירֶנּוּ מֵעָלָיו אֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה — הֲרֵי מֻתָּר לוֹ לְכָנֵס לְבֵית הַכִּסֵּא מִפְּנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, וְלָכֵן מֻתָּר לוֹ גַּם כֵּן לָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים:

לא לֹא יִקְשׁוֹר הַקָּמֵיעַ בְּאֻצְעָדָה אוֹ בְּטַבַּעַת וְיֵצֵא בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ מִתְקַשֵּׁט בּוֹ בְּתוֹרַת תַּכְשִׁיט וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל לִרְפוּאָה, וּבֶאֱמֶת אֵינוֹ תַּכְשִׁיט כְּלָל אֶלָּא מֻחָמַת הָרְפוּאָה. אֲבָל כְּשֶׁהוּא קָשׁוּר וְתָלוּי בְּצַוָּארוֹ — יָכוֹל לְהַתִּירוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אִם אֵינוֹ קָשֻׁר שֶׁל קַיְמָא, וְלַחֲזוֹר וּלְקָשְׁרוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין כְּשֶׁמַּתִּירוֹ בְּיָדוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיביאֶנּוּ בְּיָדוֹ, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ג:

לב נֶאֱמָן הָרוֹפֵא לוֹמַר עַל עַצְמוֹ שֶׁהוּא מֻמְחֶה לְקָמֵיעוֹת שֶׁכְּבָר רִפֵּא ג' אֲנָשִׁים בְּג' אִגְּרוֹת, וְכֵן נֶאֱמָן לוֹמַר עַל קָמֵיעַ אַחַת שֶׁרִפֵּא וְשָׁנָה וְשִׁלֵּשׁ, וְנַעֲשָׂה קָמֵיעַ מֻמְחֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ מֻמְחֶה עֲדַיִן:

לג מֻתָּר לָצֵאת בְּבֵיצַת הֶחָגָב שֶׁשְּׁמוֹ חַרְגּוֹל שֶׁתּוֹלִין אוֹתוֹ בְּאָזְנוֹ לִכְאֵב הָאֹזֶן, וּבְשֵׁן שֶׁל שׁוּעָל חַי שֶׁתּוֹלִין לְמִי שֶׁיֶּשׁ יוֹתֵר מִדַּאי שֶׁיְּקִיק מִשִּׁנָּתוֹ, וּבְשֵׁן שֶׁל שׁוּעָל מֵת שֶׁתּוֹלִין לְמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישֵׁן שֶׁיִּישַׁן, וּבְמַסְמֵר מֵעֵץ שֶׁצָּלְבוּ עָלָיו שֶׁמְּרַפְּאִים בּוֹ נֶפַח שֶׁל מַכַּת בַּרְזֶל (אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֵלּוּ רְפוּאָתָן בִּסְגֻלָּה — מֻתָּר לָצֵאת בָּהֶן בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת). וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, כֵּיוָן שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה. וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה וְנִכָּר בּוֹ שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יָדוּעַ לָנוּ הֵיאַךְ בָּאָה הָרְפוּאָה עַל יְדֵי עֲשִׂיַּת דָּבָר זֶה.

אֲבָל אִם עוֹשֶׂה אֵיזֶה מַעֲשֶׂה וְאֵין נִכָּר בּוֹ שֶׁהוּא מִשּׁוּם רְפוּאָה — אָסוּר מִשּׁוּם דַּרְכֵי

הָאֱמוֹרִי, שֶׁהִזְהִירָה הַתּוֹרָה עֲלֵיהֶן "וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקּוֹת הַגּוֹי וְגוֹ'".

אֲבָל כָּל לַחַשׁ מֻתָּר לִרְפוּאָה, אוֹ לְהָגֵן שֶׁלֹּא יָבֹא עָלָיו חֹלִי אוֹ נֶזֶק, אֲפִלּוּ אִם אֵין יָדוּעַ אִם לַחַשׁ זֶה מוֹעִיל אוֹ לָאו. אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁלַּחַשׁ זֶה אֵינוֹ מוֹעִיל — אָסוּר מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

וְיֵשׁ מִי שֶׁחוֹשֵׁשׁ בְּכָל לַחַשׁ שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק וּבְכָל קֶמֵיעַ שֶׁאֵינָהּ מֻמְחֶה מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. וְכָל בַּעַל נֶפֶשׁ יָחוּשׁ לִדְבָרָיו (בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם צֹרֶךְ כָּל כָּךְ):

לד כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּרִגְלוֹ מַכָּה שֶׁרְפוּאָתוֹ לְקָשׁוֹר עָלֶיהָ מַטְבֵּעַ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו צוּרָה — מֻתָּר לָצֵאת בּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא מְרַפֵּא — הֲרֵי הוּא לוֹ כְּתַכְשִׁיט (וּמַלְבּוּשׁ). אֲבָל אִם הוּא מַכָּה שֶׁאֵין הַמַּטְבֵּעַ מְרַפֵּא אוֹתָהּ, וְאֵינָהּ קְשׁוּרָה עָלֶיהָ אֶלָּא לְהָגֵן עָלָיו שֶׁלֹּא תִּנָּגְפוּ בְּקוֹצִים וְיִתְדּוֹת הַדְּרָכִים — אָסוּר לָצֵאת בָּהּ, שֶׁהַמַּטְבֵּעַ חָשׁוּב הוּא, וְאֵינוֹ מִתְבַּטֵּל מֵהֶחָשִׁיבוּתוֹ לְהִקָּרֵא עָלָיו שֵׁם מַלְבּוּשׁ (וְתַכְשִׁיט), אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ צֹרֶךְ לִרְפוּאָה (שֶׁאָז יֵשׁ עָלָיו שֵׁם תַּכְשִׁיט):

לה הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית הַמְקֻפֶּלֶת וּמֻנַּחַת עַל כְּתֵפָיו, דְּהַיְנוּ שֶׁלְּאַחַר שֶׁנִּתְּנָהּ עַל רֹאשׁוֹ הִגְבִּיהַּ שׁוּלֶי[הָ] עַל כְּתֵפָיו, בֵּין שֶׁהִגְבִּיהַּ כָּל אֹרֶךְ שׁוּלֶיהָ, בֵּין שֶׁלֹּא הִגְבִּיהַּ אֶלָּא שְׁנֵי כַּנְפֵי שׁוּלֶיהָ, וְנָתַן כָּנָף אֶחָד עַל כָּתֵף זֶה וְכָנָף אֶחָד עַל כָּתֵף זֶה וְאֶמְצָעִית שׁוּלֶיהָ מְשֻׁלְשֶׁלֶת עַל גּוּפוֹ לְמַטָּה מִכְּתֵפָיו — חַיָּב, שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, אֶלָּא מַשּׂוֹי הוּא.

וְיֵשׁ פּוֹטְרִין כְּשֶׁאֶמְצָעִית שׁוּלֶיהָ מְשֻׁלְשֶׁלֶת לְמַטָּה מִכְּתֵפָיו, אַף עַל פִּי שֶׁכְּנָפֶיהָ נְתוּנִים עַל כְּתֵפָיו. וְכֵן עִקָּר. אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמַשּׂוֹי.

וַאֲפִלּוּ אִם אֵין כְּנָפֶיהָ נְתוּנִים עַל כְּתֵפָיו, אֶלָּא שֶׁתְּפָסָם בְּיָדָיו וְהִגְבִּיהַּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ אוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרַע — אָסוּר.

אֲבָל אִם אֵינוֹ מַגְבִּיהַּ בְּיָדָיו, אֶלָּא הוּא מִתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ בְּעִנְיָן שֶׁשּׁוּלֶיהָ מֻגְבָּהִין הַרְבֵּה מִן הָאָרֶץ, וְכַנְפֵי שׁוּלֶיהָ אֵינָם נְתוּנִים עַל כְּתֵפָיו, אֶלָּא הֵם מְשֻׁלְשָׁלִים עַל זְרוֹעֵי יָדָיו, וְאֶמְצָעִית שׁוּלֶיהָ מְשֻׁלְשֶׁלֶת לְמַטָּה מִכְּתֵפָיו וּמְכַסֶּה רֹב גּוּפוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

וּלְפִי זֶה מֻתָּר לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית תַּחַת הַגְּלִימָא לַהֲבִיאוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית, שֶׁאַף שֶׁמִּתְעַטֵּף בָּהּ בְּעִנְיָן שֶׁמִּתְקַצֶּרֶת שֶׁאֵינָהּ יוֹצָא מִתַּחַת הַגְּלִימָא לְמַטָּה, כֹּל שֶׁהוּא מְכַסֶּה רֹב גּוּפוֹ — מֻתָּר:

לו לֹא אָסְרוּ לִתֵּן כַּנְפֵי שׁוּלֶיהָ אֲפִלּוּ עַל כְּתֵפָיו אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַגְבִּיהַּ הַטַּלִּית שֶׁלֹּא תְּלַכְלֵךְ בְּשׁוּלֶיהָ, אוֹ שֶׁלֹּא תִּקָּרַע, אוֹ שֶׁלֹּא תְּעַכְּבֵהוּ מְלָאכֶת בִּמְהֵרָה, אֲבָל אִם כַּוָּנָתוֹ לְהִתְנָאוֹת בָּזֶה, כְּמִנְהַג אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁמִּתְנָאִים בָּזֶה גַּם בְּחֹל — הֲרֵי זֶה מֻתָּר שֶׁזֶּהוּ דֶּרֶךְ לְבִישָׁתָם, וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמַשּׂוֹי. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְקַפֵּל קַצְוֹות שׁוּלֵי טַלִּיתוֹ מִכַּאן וּמִכַּאן עַל יָדָיו כְּדֵי לְהִתְנָאוֹת, וּבִלְבָד שֶׁאֶמְצָעִית שׁוּלֶיהָ מְשֻׁלְשֶׁלֶת לְמַטָּה מִכְּתֵפָיו וּמְכַסָּה רֹב גּוּפוֹ.

וְכָל זֶה בְּטַלִּית שֶׁהִיא חֲתִיכָה אַחַת מְרֻבַּעַת כְּמוֹ טַלִּיתוֹת שֶׁל מִצְוָה שֶׁלָּנוּ, שֶׁאֵין בָּהֶם נְקָבִים לְהוֹצִיא הַיָּדַיִם מִתּוֹכָם, אֲבָל מַלְבּוּשִׁים שֶׁלָּנוּ שֶׁהוּא לְבוּשׁ בָּהֶם וּמוֹצִיא אֶת הַיָּדַיִם מִתּוֹכָם — מֻתָּר לִתְפּוֹס בְּיָדַיִם מִקְצָת הַמַּלְבּוּשׁ אֲפִלּוּ בְּשׁוּלָיו לְהַגְבִּיהַּ שֶׁלֹּא יְעַכְּבוּהוּ מְלָאכֶת, אוֹ שֶׁלֹּא יִתְלַכְלֵךְ, אוֹ שֶׁלֹּא יִקָּרַע.

אֲבָל לֹא יַגְבִּיהַּ הָרִבֵּה כָּל אֹרֶךְ שׁוּלָיו בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יְהֵא רֹב גּוּפוֹ מְכֻסֶּה, וְלֹא יִהְיוּ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ כְּלָל, וְאַף אִם אֶמְצָעִית שׁוּלָיו מְכַסֶּה רֹב גּוּפוֹ — לֹא יַגְבִּיהַּ קַצְוֹות שׁוּלָיו עַל כְּתֵפָיו, כֵּיוָן שֶׁלְּיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה חִיּוּב חַטָּאת, וּלְדִבְרֵי הַכֹּל עַל כָּל פָּנִים נִרְאֶה כְּמַשּׂוֹי וְאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאַף שֶׁלָּבוּשׁ בּוֹ וּמוֹצִיא יָדָיו מִתּוֹכוֹ.

וּמַלְבּוּשִׁים שֶׁלָּנוּ שֶׁנִּתְעַטֵּף בָּהֶן וְלֹא הוֹצִיא יָדָיו מִתּוֹכָם — אָסוּר לִתְפּוֹס קְצָתָם בְּיָדָיו לְהַגְבִּיהָם שֶׁלֹּא יִתְלַכְלֵךְ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ תּוֹפֵס בְּשׁוּלֵיהֶם:

לז בְּמָקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְקַפֵּל הַטַּלִּית וּלְהַנִּיחָהּ כָּךְ מְקֻפֶּלֶת עַל כְּתֵפֵיהֶם סָבִיב צַוָּארָם וְהוֹלְכִין כָּךְ אַף בַּחֲצֵרוֹת וּבְבָתֵּיהֶם — מֻתָּרִים לָצֵאת כֵּן בְּשַׁבָּת אַף לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁדֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ הוּא לָהֶם. אֲבָל אִם אֵין הוֹלְכִין כֵּן בְּבָתֵּיהֶם, אֶלָּא כְּשֶׁיּוֹצְאִין לַחוּץ מְקַפְּלִין הַטַּלִּית עַל כְּתֵפֵיהֶם תַּחַת הַגְּלִימָא לַהֲבִיאָהּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת — אָסוּר לָצֵאת כֵּן בְּשַׁבָּת, וְאִם יָצָא — חַיָּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לְקַפֵּל צַד הַיְמִין וּלְהַנִּיחָהּ עַל כָּתֵף שְׂמֹאל כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּתְעַטְּפִין בְּטַלִּיתוֹת שֶׁל מִצְוָה וְלָצֵאת כֵּן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, הוֹאִיל וְכָךְ הוּא דֶּרֶךְ לְבִישָׁתָהּ אַף בַּבַּיִת. וְכֵן יוֹצֵא אָדָם בְּסוּדָר הַמְקֻפָּל וּמֻנָּח עַל כְּתֵפוֹ, הוֹאִיל וְכָךְ הוּא דֶּרֶךְ לְבִישָׁתוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְכָרוֹךְ נִימָא מִן הַסּוּדָר עַל אֻצְבָּעוֹ שֶׁלֹּא יִפּוֹל מֵעָלָיו.

אֲבָל בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאֵין כָּךְ דֶּרֶךְ לְבִישָׁתוֹ, כְּגוֹן בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, אִם רוֹצֶה לְהוֹצִיא סוּדָר —

צָרִיךְ לְכַסּוֹת בּוֹ רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ גָּמוּר. וְאִם אֵין הַסּוּדָר רָחָב כָּל כָּךְ לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ — יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמִין אַבְנֵט וְלָצֵאת בּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּקְשׁוֹר ב' רָאשֵׁי הַסּוּדָר (שֶׁמִּלְפָנָיו) זֶה בְּזֶה (כְּנֶגְדּוֹ) לְמַטָּה מִכְּתֵפָיו (וְגַם אֶמְצָעוּת הַסּוּדָר שֶׁמֵּאַחֲרָיו יְהֵא מָשׁוּךְ לְמַטָּה מִכְּתֵפָיו), שֶׁנִּמְצָא עָשׂוּי כְּמִין אַבְנֵט, וּמֻתָּר לָצֵאת בּוֹ (אַף שֶׁחָגוּר בְּאַבְנֵט אַחֵר לְמַטָּה, לְהַמַּתִּירִים לָצֵאת בְּב' חֲגוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁדֶּרֶךְ לְבִישָׁתָם הוּא בְּסוּדָר הַמְקֻפָּל עַל כִּתְפֵיהֶם — צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַסּוּדָר רָחָב לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ אִם יַפְשִׁיטוּהוּ מִקִּפּוּלוֹ, וְאִם אֵינוֹ רָחָב כָּל כָּךְ — אֵין שָׁם מַלְבּוּשׁ עָלָיו, וְאֵין יוֹצְאִין בּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂאוֹ כְּמִין אַבְנֵט, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְיֵשׁ לָהֶם לָחוּשׁ לִדְבָרָיו:

לח הַיּוֹצֵא בְּמָעוֹת הַצְּרוּרִים לוֹ בִּסְדִינוֹ שֶׁהוּא לָבוּשׁ בּוֹ — חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹחֲזָם בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ לְהוֹצִיא כֵּן בְּחֹל לִפְעָמִים. אֲבָל הַיּוֹצֵא בְּמָעוֹת הַתְּפוּרִים בְּבִגְדּוֹ — פָּטוּר, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הוֹצָאָה בְּכָךְ, אֲבָל אָסוּר לָצֵאת בּוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, בֵּין שֶׁתְּפוּרִים בּוֹ מָעוֹת בֵּין כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁאֵינָם מֻקְצִים.

וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד, כְּגוֹן שֶׁהוּא בֵּין הַנָּכְרִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַפְקִידָם אֶצְלָם, וְגַם לֹא לְהַנִּיחַ הַבֶּגֶד בְּבֵיתָם שֶׁלֹּא יִגְנְבוּהָ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁיֵּצֵא הַחוּצָה — נוֹהֲגִין לְהָקֵל לָצֵאת בָּהֶם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל שְׁבוּת שֶׁהוּא שִׁנּוּי מִדֶּרֶךְ הַחֹל לֹא גָּזְרוּ עָלָיו בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז, וְגַם יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעַכְשָׁו אֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא כַּרְמְלִית, וַאֲפִלּוּ הוֹצָאָה כְּדַרְכָּהּ אֵינָהּ אֲסוּרָה בָּהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהָקֵל אֶלָּא כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁלֹּא לָצֵאת לְכַרְמְלִית, כְּגוֹן שֶׁמִּתְיָרֵא לֵישֵׁב כָּלוּא בַּבַּיִת כָּל הַיּוֹם, שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁוּ הַנָּכְרִים שֶׁיֵּשׁ אֶצְלוֹ מָעוֹת וְיַחְפְּשׂוּ כֵּלָיו לְגַזְלָם מִמֶּנּוּ, אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁיָּבֹא לִידֵי סַכָּנָה שֶׁיַּהַרְגוּהוּ בִּשְׁבִיל מְעוֹתָיו. אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁלֹּא לָצֵאת, כְּגוֹן שֶׁהוּא בֵּין יִשְׂרְאֵלִים אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִינָם לְהַפְקִידָם אֶצְלָם אוֹ לְהַנִּיחַ הַבֶּגֶד בְּבֵיתָם — יֵשֵׁב בַּבַּיִת כָּל הַשַּׁבָּת, וְלֹא יֵצֵא בָּהֶם לְכַרְמְלִית. וְאִם אֵין חֲשָׁשׁ לְהַפְקִיד אֶצְלָם, אוֹ שֶׁאֵין חֲשָׁשׁ לְהַנִּיחַ הַבֶּגֶד בַּבַּיִת — יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְפָשְׁטוֹ מֵעָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁלֹּא יְהֵא לָבוּשׁ בּוֹ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בַּבַּיִת, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ג:

לט וְכָל זֶה בִּתְפוּרִים בְּבִגְדוֹ, שֶׁאֵין זוֹ הוֹצָאָה כְּדַרְכָּהּ, אֲבָל אִם הֵם צְרוּרִים בּוֹ, אוֹ שֶׁהֵם בְּכִיס הַתָּפוּר בּוֹ שֶׁדֶּרֶךְ לְהוֹצִיא בּוֹ בְּחֹל, אוֹ שֶׁהֵן בְּאֵזוֹר חָלוּל שֶׁדֶּרֶךְ לְהוֹצִיא בּוֹ כְּשֶׁפִּיו לְמַעְלָה, אוֹ שֶׁהֵן בֵּין בְּגָדָיו לִבְשָׂרוֹ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁדֶּרֶךְ לְהוֹצִיא כֵּן בְּחֹל לִפְעָמִים — אָסוּר לָצֵאת בָּהֶם אֶפִלּוּ לְכַרְמְלִית, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְיָרֵא לֵישֵׁב עִמָּהֶם בַּבַּיִת שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁוּ בּוֹ הַנָּכְרִים. וְאֶפִלּוּ לְטַלְטֵל הַמָּעוֹת לְהַצְנִיעָם בְּאֵיזֶה מָקוֹם בְּאוֹתָהּ חָצֵר — אָסוּר, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ שׁוּם שְׁבוּת גָּמוּר מִשּׁוּם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה. וַאֲפִלּוּ אִם הֵם מָעוֹת מְנֻקָּבִים שֶׁאֵין יוֹצְאִין בְּהוֹצָאָה בְּשִׁפּוּי — לֹא מַפְקַע שֵׁם מַקָּצָה מֵהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן הֵם שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב וּנְקוּבִים כְּדֵי לִתְלוֹת בְּצַוָּאר בִּתּוֹ לְתַכְשִׁיט (שֶׁאָז מֻתָּר לְטַלְטְלָן אַף שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם חֲשַׁשׁ הֶפְסֵד כְּלָל אִם הֵם מְיֻחָדִים לְכָךְ).

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לוֹ לְשַׂאת הַמָּעוֹת אֲצָלוֹ בְּאוֹתוֹ חָצֵר, לְפִי שֶׁזֶּהוּ טִלְטוּל כְּלַאֲחַר יָד, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטְלָן בְּיָדוֹ אֶלָּא בְּגוּפוֹ, וּבִלְבָד שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ הֶפְסֵד אִם לֹא יִשָּׂאוּם אֲצָלוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵן אַף אִם אֵינָם מָעוֹת הַמַּקָּצִים אֶלָּא שְׁאָר כֶּסֶף וְזָהָב — יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְשַׂאת אוֹתָם אֲצָלוֹ, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

מ וְכָל זֶה כְּשֶׁהַהֶפְסֵד הוּא בָּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין נִבְהָל כָּל כָּךְ בִּשְׁבִילוֹ, וְאֵינוֹ נֶחְפָּז כָּל כָּךְ מֵחֲמָתוֹ לְהַצָּלַת מָמוֹנוֹ, כְּגוֹן זֶה שֶׁשּׁוֹבֵת בֵּין הַנָּכְרִים שֶׁמִּתְיָרֵא שֶׁלֹּא יִגְזְלוּ מִמֶּנּוּ מְעוֹתָיו, שֶׁאֵינוֹ בָּהוּל כָּל כָּךְ כְּשֶׁאֵין מַתִּירִים לוֹ לָצֵאת בָּהֶם מִבֵּיתָם, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן אֵין שׁוּם אָדָם בָּא לִגְזוֹל מִמֶּנּוּ.

אֲבָל מִי שֶׁלִּסְטִים בָּאִים עָלָיו לִגְזוֹל מָמוֹנוֹ, אוֹ שֶׁעַבְדֵי הַמּוֹשֵׁל בָּאִים לְחַפֵּשׂ בְּתֵבָתוֹ לָקַחַת מָמוֹנוֹ, שֶׁהוּא בָּהוּל וְנֶחְפָּז לְהַצִּיל מֵהֶם — יֵשׁ מַתִּירִים לְטַלְטֵל מְעוֹתָיו בְּיָדוֹ לְהַחְבִּיאָם בְּמַחֲבוֹאוֹת. וְאִם אֵין לוֹ מַחֲבוֹא בְּאוֹתוֹ חָצֵר — יֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְהוֹצִיא לְמָקוֹם אַחֵר דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית, לְפִי שֶׁאֵין אָדָם מַעֲמִיד עַצְמוֹ עַל מָמוֹנוֹ וּבְוַדַּאי יַצִּילֵם מֵהֶפְסֵד, וְאִם לֹא נָתַן לוֹ לְהַצִּיל עַל יְדֵי טִלְטוּל מַקָּצָה וְטִלְטוּל הַכַּרְמְלִית שֶׁהֵן מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה בְּהַצָּלָתָם, שֶׁיַּחְפְּרֵם בַּקַּרְקַע וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה (שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא בָּהוּל וְנֶחְפָּז בְּהַצָּלָתָם — יְמַהֵר לְהַצִּילוֹ בְּכָל הַצָּלָה שֶׁתִּזְדַּמֵּן לוֹ יוֹתֵר בִּמְהֵרָה, כִּי אוֹמֵר בְּלִבּוֹ הַאֵיךְ שֶׁאֶעֱשֶׂה לֹא אֶעֱשֶׂה בְּהֵתֵר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לְהַצִּיל עַל יְדֵי אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵיהֶם — לֹא יַצִּיל עַל יְדֵי אִסּוּר

שֶׁל תּוֹרָה).

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — אֵין לְהָקֵל אֶלָּא בְּאִסּוּר טֻלְטוּל מֻקְצֶה, אֲבָל לֹא בְּאִסּוּר הַכָּרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד:

מא לְבָדִים הַקְּשׁוּרִים הַרְבֵּה — אָסוּר לְהוֹצִיאָם לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית כְּשֶׁהוּא מְעֻטָּף בָּהֶם דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, לְפִי שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לְמַלְבּוּשׁ וְנִרְאִים כְּמַשּׂוֹי. אֲבָל אִם אֵינָם קְשׁוּרִים הַרְבֵּה — מֻתָּר, אֲפִלּוּ אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לְהִתְעַטֵּף בָּהֶם, וְאֵין מִתְעַטֵּף בָּהֶם אֶלָּא כְּדֵי לְהוֹצִיאָם לִרְשׁוּת הָרַבִּים לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם שָׁם הוּא אוֹ אַחֵר, וּבִלְבָד שֶׁיִּתְעַטֵּף בָּהֶם רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, אֲבָל אִם לֹא כִּסָּה בָּהֶם רֹאשׁוֹ אֶלָּא כָּל גּוּפוֹ בִּלְבָד — לֹא נַעֲשׂוּ מַלְבּוּשׁ עַל יְדֵי כֵן, וְאָסוּר לְהוֹצִיאָם אֲפִלּוּ אִם צָרִיךְ לָהֶם לְהִתְכַּסּוֹת בָּהֶם גּוּפוֹ.

וְכֵן הַדִּין בְּכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַלְבּוּשׁ וְרוֹצֶה לְהוֹצִיאוֹ עַל יְדֵי שֶׁיִּתְעַטֵּף בּוֹ כְּדֶרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כְּגוֹן סָדִין אוֹ סוּדָר בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

מב מֻתָּר לְצֵאת לִרְשׁוּת הָרַבִּים בִּשְׁנֵי מַלְבּוּשִׁים הַשָּׁוִים זֶה עַל גַּבֵּי זֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְאֶחָד מֵהֶם וְאֵינוֹ מוֹצִיא הַשֵּׁנִי אֶלָּא לְצֹרֶךְ חֲבֵרוֹ, וְאֵין הַשֵּׁנִי נִרְאֶה כְּמַשּׂוֹי הוֹאִיל וְהוּא לָבוּשׁ בּוֹ.

וַאֲפִלּוּ מִינֵי מַלְבּוּשִׁים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְעוֹלָם לְהִתְלַבֵּשׁ בִּשְׁנַיִם לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ, כְּגוֹן שְׁתֵּי חֲגוֹרוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ — אֵין הַשֵּׁנִיָּה חֲשׁוּבָה מַשּׂוֹי, הוֹאִיל וְהוּא חָגוּר בָּהּ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין בְּזֶה וְאוֹסְרִין שְׁתֵּי חֲגוֹרוֹת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלּוֹ בְּעַצְמוֹ אֵין שׂוּם הֲנָאָה וְתוֹעֶלֶת לְלְבִישָׁתוֹ מֵהַחֲגוֹרָה הַשֵּׁנִיָּה וְאֵינוֹ מוֹצִיאָהּ אֶלָּא לְצֹרֶךְ חֲבֵרוֹ — הֲרֵי הוּא מַשּׂוֹי. וְכֵן רָאוּי לִנְהוֹג.

וְאַף אִם אֵינוֹ מוֹצִיאוֹ לְצֹרֶךְ חֲבֵרוֹ, אֶלָּא שֶׁחוֹגֵר חֲגוֹרָה חֲשׁוּבָה עַל גַּבֵּי חֲגוֹרָה קְרוּעָה — אָסוּר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּהַחֲשׁוּבָה בִּלְבַדָּהּ דַּי לוֹ לְצֹרֶךְ לְבִישָׁתוֹ — הֲרֵי הַשֵּׁנִיָּה חֲשׁוּב מַשּׂוֹי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חָגוּר בָּהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַחֲגוֹר כֵּן. אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁדֶּרֶךְ לַחֲגוֹר ב' חֲגוֹרוֹת — מֻתָּר לְצֵאת בָּהֶן.

וּבְכָל מָקוֹם מֻתָּר לְצֵאת בב' חֲגוֹרוֹת כְּשֶׁיֵּשׁ מַלְבּוּשׁ מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, כְּגוֹן הַתַּחְתּוֹנָה עַל גַּבֵּי הֶחָלוּק וְהָעֶלְיוֹנָה עַל גַּבֵּי הַסַּרְבָּל, שֶׁאָז יֵשׁ הֲנָאָה וְתוֹעֶלֶת מִשְּׁתֵּיהֶן. וְכֵן בְּכָל עִנְיָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּעַצְמוֹ הֲנָאָה וְתוֹעֶלֶת לְלְבִישָׁתוֹ מִשְּׁתֵּי הַחֲגוֹרוֹת. וְאַף אִם עַכְשָׁו אֵינוֹ צָרִיךְ

הוּא אֶלָּא לְאַחַת מֵהֶן וּמוֹצִיא הַשִּׁנְיָה לְצֹרֶךְ חֲבֵרוֹ, הוֹאִיל וְחָגוּר בְּעִנְיַן שֶׁדֶּרֶךְ לַחֲגוֹר בָּהּ לִפְעָמִים לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ — אֵינָהּ מַשּׂוֹי וּמֻתָּר:

מג וְכָל זֶה בַּחֲגוֹרָה, אֲבָל בִּשְׂאָר מַלְבּוּשִׁים, אֲפִלּוּ אוֹתָם שֶׁרֹּב הַפְּעָמִים אֵין דֶּרֶךְ לְהִתְלַבֵּשׁ בִּשְׁנַיִם הַשָּׁוִים לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ, כְּגוֹן שְׁנֵי חֲלוּקִים זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, אוֹ שְׁנֵי סַרְבִּילִים זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, אוֹ ב' אַנְפִּלָאוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ, הוֹאִיל וּבִימוֹת הַקֹּר דֶּרֶךְ הוּא לְפְעָמִים לְהִתְלַבֵּשׁ בִּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מַלְבּוּשִׁים אוֹ יוֹתֵר — הֲרֵי הֵם חֲשׁוּבִים דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ כָּל הַשָּׁנָה וּמֻתָּר לְהוֹצִיאָם אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ חֲבֵרוֹ. וְכֵן מֻתָּר לָצֵאת בִּשְׁנֵי כוֹבָעִים (אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ חֲבֵרוֹ, לְפִי) שֶׁכֵּן דַּרְכּוֹ בְּחֹל לָשׂוּם כּוֹבַע גָּדוֹל עַל גַּבֵּי כוֹבַע קָטָן, וּבִלְבָד שֶׁיְּהֵא בְּעִנְיַן שֶׁלֹּא יוּכַל הָרוּחַ לְהַפְרִיחַ כּוֹבַע הָעֶלְיוֹן מֵעַל רֹאשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

מד בְּבָתֵּי יָדַיִם (שֶׁקּוֹרִין הֶענטשי"ך) — מֻתָּר לָצֵאת, לְפִי שֶׁהֵם מַלְבּוּשׁ שֶׁל הַיָּדַיִם.

וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּחְמִיר לְהַצְרִיךְ שֶׁיִּתְפְּרוּם מֵעֶרֶב שַׁבָּת בְּבָתֵּי יָדַיִם שֶׁל מַלְבּוּשָׁיו (אוֹ שֶׁיִּקְשְׁרֵם בָּהֶם קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא יָפֶה), לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ בִּבְשָׂרוֹ מִפְּנֵי כִנָּה אוֹ פַּרְעוֹשׁ הָעוֹקְצִים אוֹתוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְמַשְׁמֵשׁ בְּיָדַיִם הַלְבוּשִׁים בְּבָתֵּי יָדַיִם, וְצָרִיךְ לְהוֹצִיא יָד אֶחָד מִבֵּית יָד אֶחָד וְאוֹחֵז הַבַּיִת יָד בְּיָדוֹ הַשְּׁנִיָּה שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ מַלְבּוּשׁ, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִבְיאֶנּוּ כָּךְ ד' אַמּוֹת. וְרָאוּי לָחוּשׁ לְדָבָרָיו.

אֲבָל בְּאוֹתוֹ בֵּית יָד שֶׁלָּנוּ שֶׁמְּשִׁימִין בּוֹ שְׁתֵּי הַיָּדַיִם אַחַת מִפֹּה וְאַחַת מִפֹּה — מֻתָּר לָצֵאת בּוֹ בְּלִי שׁוּם קְשִׁירָה וּתְפִירָה, לְפִי שֶׁאַף אִם יוֹצִיא מִמֶּנּוּ יָדוֹ אֶחָד כְּדֵי לְמַשְׁמֵשׁ בָּהּ בְּאֵיזֶה מָקוֹם — יִשָּׁאֵר עֲדַיִן לְבוּשׁ עַל יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה, וְאֵין כַּאן אִסּוּר כְּלָל אִם יֵלֵךְ כָּךְ ד' אַמּוֹת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יוֹצִיא מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי יָדָיו וְאַחַר כָּךְ יִשְׁכַּח וְיֹאחֲזֵנּוּ בְּיָדוֹ וְיֵלֵךְ בּוֹ ד' אַמּוֹת.

וְיֵשׁ מַחְמִירִין גַּם בָּזֶה (וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר, שֶׁאֵין הַקֹּר גָּדוֹל כָּל כָּךְ). אֲבָל הַמִּנְהָג לְהָקֵל (בְּכָל עִנְיָן):

מה מֻתָּר לָצֵאת בְּטַלִּית הַמְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ, אֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה שֶׁאֵינוֹ זְמַן צִיצִית, שֶׁאֵין הַצִּיצִית הַכְּשֵׁרוֹת חֲשׁוּבִין מַשּׂוֹי, אֶלָּא הֲרֵי הֵן מִנּוּי הַבֶּגֶד וּמִתְכַּשְׁטִיטָיו, כְּמוֹ הָאֹמְרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאִישׁ, אֲבָל בְּאִשָּׁה שֶׁיְּצָאתָהּ בְּטַלִּית הַמְצֻיֶּצֶת — חַיֶּבֶת, שֶׁמַּשּׂוֹי

הוּא לָהּ זוֹ.

וְאִם אֵינָהּ מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ — הֲרֵי הֵן מַשּׂוֹי אַף לְאִישׁ, וְלֹא יֵצֵא בָּהּ, וְאִם יָצָא — חַיָּב חַטָּאת, מִפְּנֵי שֶׁאוֹתָן הַחוּטִין חֲשׁוּבִין הֵן בְּעֵינָיו וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶם עַד שֶׁיַּשְׁלִימֵם וְיַעֲשֵׂם צִיצִית, וּלְפִיכָךְ אֵינָם בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַטַּלִּית אַף עַל פִּי שֶׁהֵם קְשׁוּרִים בּוֹ קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא:

מו אֲבָל מֵתָר לְצֵאת מְעֻטָּף בְּכִלְאֵי הַתְּלוּיִין בָּהּ רְצוּעוֹת שֶׁמּוֹשְׁכִין אוֹתָהּ בָּהֶן עַל גַּבֵּי כְּלוֹנָס שֶׁעַל גַּבֵּי הַמִּטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהָרְצוּעוֹת אֵינָן צְרִיכִין כְּלָל לַכְּלִי כְּשֶׁמִּתְעַטֵּף וְיוֹצֵא בָּהּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבִין כְּלָל — הֲרֵי הֵן בְּטֵלִין לְגַבֵּי הַכְּלִי. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לָצֵאת בִּרְצוּעוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאַבְנֵט, שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבוֹת, וּבְטֵלוֹת לְגַבֵּי הָאַבְנֵט. אֲבָל אִם הֵן שֶׁל מֶשִׁי — הֲרֵי הֵן חֲשׁוּבוֹת וְאֵינָן בְּטֵלוֹת, וְאָסוּר לָצֵאת בָּהֶן, אֶלָּא אִם כֵּן הַמִּנְעָלִים אוֹ הַבָּתֵּי שׁוֹקַיִם קְשׁוּרִין בָּהֶם, שֶׁאָז הֵן מְשַׁמְּשׁוֹת לִלְבִישָׁתוֹ וְאֵינָן מַשּׂוֹי:

מז וְכֵן הַדִּין בְּכָל דָּבָר שֶׁנִּפְסַק מִן הַבֶּגֶד וְרֹאשׁוֹ אֶחָד מְחֻבָּר לַבֶּגֶד, כְּגוֹן לוּלְאוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אִם הוּא חָשׁוּב — אָסוּר לָצֵאת בּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם לַבֶּגֶד מֻחָמַת שֶׁנִּפְסַק רֹאשׁוֹ אֶחָד — הֲרֵי הוּא מַשּׂוֹי, וְאֵינוֹ בָּטֵל לְגַבֵּי הַבֶּגֶד, כֵּיוָן שֶׁהוּא חָשׁוּב וְדַעְתּוֹ עָלָיו. אֲבָל אִם אֵינוֹ חָשׁוּב — הֲרֵי הוּא בָּטֵל לְגַבֵּי הַבֶּגֶד, וּמֻתָּר לָצֵאת בּוֹ:

מח כּוֹבַע גָּדוֹל שֶׁמִּשְׁתִּימִין עַל הָרֹאשׁ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת צֵל עַל הַפָּנִים לְהָגֵן מִפְּנֵי הַחַמָּה, אוֹ כְּדֵי לְהָגֵן מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן בִּלְבִישָׁתוֹ שֶׁיֵּאָהִיל עָלָיו לְהָגֵן מֵאֵיזֶה דָּבָר — אָסוּר לְלָבְשׁוֹ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, מִשּׁוּם אִסּוּר עֲשִׂיַּת אֹהֶל, אִם הוּא מִתְפַּשֵּׁט לְהַלָּן מֵרֹאשׁוֹ טֶפַח עַל טֶפַח (וַאֲפִלּוּ הוּא כְּנֶגֶד פָּנָיו בִּלְבָד).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַטֶּפַח הַמִּתְפַּשֵּׁט (הַזֶּה) הוּא קָשֶׁה וְחָזָק שֶׁאֵינוֹ נִכְפָּף לְמַטָּה, אֲבָל אִם נִכְפָּף לְמַטָּה, אַף אִם בּוֹלֵט הַרְבֵּה יוֹתֵר מִטֶּפַח סְבִיבוֹת כָּל רֹאשׁוֹ — אֵין שָׁם אֹהֶל עָלָיו וּמֻתָּר. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לִפְרוֹס הַטַּלִּית עַל רֹאשׁוֹ אַף עַל פִּי שֶׁבּוֹלֵט הַרְבֵּה לְהַלָּן מֵרֹאשׁוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מִמִּין בֶּגֶד הַקָּשֶׁה (שֶׁקּוֹרִין גְּרָא"ב גְּרִי"ן).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁהוּא קָשֶׁה בְּיוֹתֵר כְּעֵין גַּג (שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לִהְיוֹת נִכְפָּף, לָכֵן יֵשׁ עָלָיו שֵׁם אֹהֶל, אֲבָל אִם אֵינוֹ קָשֶׁה בְּיוֹתֵר — אֵין שֵׁם אֹהֶל עָלָיו וּמֻתָּר).

וְיֵשׁ מִי שֶׁמְּקַל עוֹד שֶׁאִם אֵינוֹ עוֹמֵד בְּשָׁוֶה אֶלָּא בְּשִׁפּוּעַ — אֵין שֵׁם אֹהֶל עָלָיו, וּמֻתָּר אַף שֶׁהוּא קָשֶׁה בְּיוֹתֵר.

וְטוֹב לְהַחֲמִיר (בְּכָל זֶה שֶׁיִּהְיֶה נִכְפָּף מַמָּשׁ לְמַטָּה מֵאֵלָיו, וְאָז אַף אִם מַגְבִּיהוֹ וּמַעֲמִידוֹ בְּשָׁוֶה בְּיָדוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם).

וְכָל זֶה כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן בּוֹ לְהַאֲהִיל עָלָיו לְהָגֵן מֵאֵיזֶה דָּבָר, אֲבָל אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן רַק לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמְּמֵילָא נַעֲשֶׂה אֹהֶל סְבִיבוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁכָּל אֹהֶל שֶׁאֵין לוֹ דְּפָנוֹת תַּחְתָּיו — אֵין אִסּוּר בַּעֲשִׂיתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן מִתְכַּוֵּן בּוֹ לַעֲשׂוֹת אֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שט"ו:

מט לְפִיכָךְ, מֻתָּר לְלַבּוֹשׁ כּוֹבַע גָּדוֹל שֶׁל לֶבֶד הַנָּהוּג בְּקָצַת מְקוֹמוֹת שֶׁקּוֹרִין (בְּרִיטִי"ל) אַף אִם יֵשׁ בְּתוֹכוֹ נִיר קָשֶׁה שֶׁעַל יְדֵי כֵן מִתְקַשֶּׁה בְּיוֹתֵר וְעוֹמֵד בְּשָׁוֶה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְאֹהֶל אֶלָּא לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ.

וּבְמָקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל בְּכָל עִנְיָן אַף אִם הוּא מִתְכַּוֵּן לְאֹהֶל — אֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם, כִּי יֵשׁ לָהֶם עַל מָה שֶׁיִּסְמְכוּ, שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין לְגַמְרֵי בְּכָל עִנְיָן, שֶׁסּוֹבְרִים שֶׁלֹּא גָּזְרוּ כַּאן מִשּׁוּם עֲשִׂיַּת אֹהֶל, הוֹאִיל וְנַעֲשֶׂה דֶּרֶךְ לְבִישָׁה:

נ וְכָל זֶה לְלַבּוֹשׁ הַכּוֹבַע בַּבַּיִת, אֲבָל אָסוּר לְלַבּוֹשׁ עַל גַּבֵּי כּוֹבַע קָטָן שֶׁעַל רֹאשׁוֹ וְלָצֵאת בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּשֵּׁט טֶפַח לְהַלָּן מֵרֹאשׁוֹ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַפְרִיחֶנּוּ הָרוּחַ מֵעַל רֹאשׁוֹ וְיִשְׁכַּח וְיִבְיאֶנּוּ בְּיָדוֹ ד' אַמּוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מְהֻדָּק בְּרֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁהוּא עָמֹק שֶׁרֹּאשׁוֹ נִכְנָס לְתוֹכוֹ וְאֵין הָרוּחַ יְכוֹל לְהַפְרִיחוֹ מֵרֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁהוּא קָשׁוּר בְּרִצּוּעָה תַּחַת גְּרוֹנוֹ, שֶׁבָּזֶה אֵין לָחוּשׁ לִכְלוּם.

וּבְמָקוֹמוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לֵילֵךְ בָּרְחוֹב בְּכוֹבַע קָטָן בִּלְבָד בְּלִי כּוֹבַע זֶה הַגָּדוֹל — מֻתָּר לָצֵאת בּוֹ בְּכָל עִנְיָן, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יֵלֵךְ ד' אַמּוֹת בִּלְעָדָיו. אֲבָל אִם יֵשׁ עָלָיו כּוֹבַע שֶׁדֶּרֶךְ לֵילֵךְ בּוֹ בָּרְחוֹב לִפְעָמִים — אָסוּר לְלַבּוֹשׁ עָלָיו שׁוּם כּוֹבַע אַחֵר, בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ מֻחֲמַת הַקֹּר וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לָחוּשׁ בּוֹ שֶׁמָּא יַפִּילֶנּוּ הָרוּחַ מֵעַל רֹאשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

נא מִי שֶׁמָּצָא תְּפִלִּין בְּשַׁבָּת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ בַּשָּׂדֶה אוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵינָן מִשְׁתַּמְּרִים מִכְּלָבִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם וְיכוֹלִין לָבֹא לִידֵי בִּזָּיוֹן כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? אִם יֵשׁ בָּהֶם רְצוּעוֹת קְשׁוּרוֹת שֶׁיָּכוֹל לְלָבְשָׁן — יַכְנִיסָן לָעִיר זוּג זוּג, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּלְבִּישֶׁן כְּדַרְכָּן בְּחֹל, תְּפִלִּין שֶׁל יָד עַל זְרוֹעוֹ וְשֶׁל רֹאשׁ עַל רֹאשׁוֹ, וְנִכְנָס וְחוֹלְצָן בָּעִיר (בְּחָצֵר הַחִיצוֹנָה שֶׁהוּא מָקוֹם

הַמִּשְׁתַּמֵּר רִאשׁוֹן), וְחוֹזֵר וְיוֹצֵא וְלוֹבֵשׁ זוּג אַחֵר עַד שֶׁיַּכְנִיס כֵּלָיו.

וְאֵינוֹ יָכוֹל לִלְבּוֹשׁ ב' זוּגוֹת כְּאַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יַעֲבוֹר בְּזֶה בְּ"בַל תּוֹסִיף", שֶׁהֲרֵי שַׁבָּת אֵינוֹ זְמַן תְּפִלִּין כְּלָל, וּכְשֶׁמּוֹסִיף עַל הַמִּצְוָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ לֹא שַׁיָּךְ "בַּל תּוֹסִיף" כְּלָל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבְּחֹל אֵין לוֹבֵשׁ לְעוֹלָם ב' זוּגוֹת, אִם כֵּן זוּג הַשֵּׁנִי אֵינוֹ נִקְרָא דֶּרֶךְ לְבִישָׁה אֶלָּא כְּמַשּׂוֹי הוּא, וְלֹא הִתִּירוּ חֲכָמִים מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן הַתְּפִלִּין אֶלָּא זוּג אֶחָד, שֶׁהוּא כְּדֶרֶךְ לְבִישָׁה בְּחֹל וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמַשּׂוֹי, וְאֵין אִסּוּרוֹ שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם בִּזָּיוֹן אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְבִיאֻנּוּ בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

נב וְאִם הָיוּ זוּגוֹת הַרְבֵּה בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַסְפִּיק הַיּוֹם לְהַכְנִיס כֻּלָּן זוּג זוּג דֶּרֶךְ לְבִישָׁה, כֵּיוָן שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהַכְנִיס גַּם מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ — לֹא יַכְנִיסֵן כְּלָל בְּיוֹם, אֶלָּא יֵשֵׁב כַּאן לְשָׁמְרָן עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וְאָז יַכְנִיס כֻּלָּן בְּיָדָיו.

וְכָל זֶה בְּאִישׁ, אֲבָל אִשָּׁה שֶׁמָּצְאָה תְּפִלִּין, אֲפִלּוּ הֵן זוּג אֶחָד — תֵּשֵׁב וְתִשְׁמְרֵן עַד הַלַּיְלָה, וְלֹא תַּכְנִיסֵן לָעִיר דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין הַנָּשִׁים מַנִּיחוֹת תְּפִלִּין בְּחֹל — אֵינָן מַלְבּוּשׁ לָהֶן אֶלָּא מַשּׂוֹי גָּמוּר.

וְאִם מִתְיָרֵא לֵישֵׁב כַּאן עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ מִפְּנֵי לִסְטִים שׁוֹדְדֵי לַיְלָה — יִטּוֹל כֻּלָּן בְּיָדָיו מִיָּד וְיוֹלִיכֵן פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ו, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְחָצֵר הַחִיצוֹנָה, אוֹ נוֹתֵן כֻּלָּן לַחֲבֵרוֹ שֶׁאֶצְלוֹ בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁאֶצְלוֹ, עַד שֶׁמַּגִּיעוּ לְחָצֵר הַחִיצוֹנָה שֶׁל עִיר, שֶׁהוּא מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר הָרִאשׁוֹן, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לִפְנֵי הֶחָצֵר הַהוּא יוֹשִׁיט אוֹתָן לַחֲבֵרוֹ הָעוֹמֵד בֶּחָצֵר, וַחֲבֵרוֹ יִטְּלֵן מִיָּדוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא הוֹלֵךְ, שֶׁנִּמְצָא הוּא עוֹשֶׂה עֲקִירָה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וַחֲבֵרוֹ עוֹשֶׂה הַנָּחָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. אוֹ יַכְנִיסוּ אוֹתָן זוּג זוּג דֶּרֶךְ לְבִישָׁה, אִם יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם לְהַכְנִיס כֻּלָּן.

אֲבָל לֹא יְזָרְקֵם לֶחָצֵר כִּלְאַחַר יָד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ו, מִפְּנֵי בִּזָּיוֹן הַתְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רפ"ב:

נג וְאִם הוּא בֵּימֵי הַגְּזֵרָה שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא לְהָנִיחַ הַתְּפִלִּין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה אֲפִלּוּ לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן לְשָׁמְרָן וְכָל שֶׁכֵּן לְהָבִיאָן בְּיָדָיו שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁהוּא מֵנִיחַ תְּפִלִּין מִכַּסָּן בְּמָקוֹמָן וְהוֹלֵךְ לוֹ בֵּין שֶׁהֵם הַרְבֵּה בֵּין שֶׁהֵם מְעַט:

נד וְכֵן אִם מָצָא סֵפֶר תּוֹרָה בַּשַּׁבָּת בִּימֵי הַגְּזֵרָה שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא לִלְמֹדוֹ — מְכַסֵּהוּ בִּמְקוֹמוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֵינוֹ זָמַן הַגְּזֵרָה — צָרִיךְ לֵישֵׁב וּלְשָׁמְרוֹ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וְאָז יְבִיאֶנּוּ לְבֵיתוֹ. וְאִם הָיוּ הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִים שֶׁמִּתְקַלְקֵל הַסֵּפֶר אִם יִהְיֶה כַּאן עַד הַלַּיְלָה — יִתְעַטֵּף בְּהַסֵּפֶר כְּעֵין מַלְבּוּשׁ, וְחוֹזֵר וּמְכַסֶּה עָלָיו בִּבְגָדָיו, וּמְבִיאוֹ לְבֵיתוֹ מִיָּד, שֶׁאַף שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ גָּמוּר — הִתִּירוּ לוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַתּוֹרָה:

נה הַבָּא לְהַצִּיל כֵּלָיו מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה, הַאֵיךְ יוֹצִיאֵם דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד:

נו הַמְלַבֵּן אֶת הַצֶּמֶר אוֹ אֶת הַפִּשְׁתָּן וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִמַּה שֶּׁדַּרְכָּן לְהִתְלַבֵּן — חַיָּב, וְהוּא מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת, שֶׁכֵּן בַּמִּשְׁכָּן הָיוּ מְלַבְּנִים הַצֶּמֶר וְהַפִּשְׁתִּים הָעֲשׂוּיִים לִמְלָאכוֹת הַמִּשְׁכָּן.

וְהַמְכַבֵּס בְּגָדִים — הֲרֵי הוּא תּוֹלֶדֶת מְלַבֵּן וְחַיָּב. וְהַסּוֹחֵט אֶת הַבֶּגֶד עַד שֶׁיּוֹצִיא הַמַּיִם שֶׁבּוֹ — הֲרֵי זֶה כְּמְכַבֵּס בְּגָדִים, וְחַיָּב מִשּׁוּם מְלַבֵּן.

לְפִיכָךְ, אָסוּר לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹל לְהַחֲלִיק וְלִפּוֹל בְּמַיִם, שֶׁמָּא יִשְׁרוּ בְּגָדָיו בְּמַיִם וְיִשְׁכַּח וְיִסְחוֹט. וְאִם הָלַךְ וְנָפַל וְנִשְׁרוּ בְּגָדָיו בְּמַיִם, וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁרוּ בְּגָדָיו בִּגְשָׁמִים הַרְבֵּה שֶׁיָּרְדוּ עֲלֵיהֶם — אֵינוֹ צָרִיךְ לְפַשְׁטָן מִיָּד, אֶלָּא יָכוֹל לְהַלֵּךְ בָּהֶן (כָּל הַיּוֹם), וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִסְחֹטֵם בְּהִלּוּכוֹ (בָּהֶם). אֲבָל לֹא יְנַעֲרֵם מִן הַמַּיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ב.

וּכְשֶׁפּוֹשְׁטָן מֵעָלָיו — לֹא יִשְׁטְחֵם לְנַגְּבָם בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁהֲרוֹאֶה אוֹתָם שְׁטוּחִים לְנַגֵּב יֹאמַר שֶׁכִּבְּסָן בְּשַׁבָּת. וַאֲפִלּוּ לְשָׁטְחָם בְּחֶדֶר שֶׁאֵין שָׁם רוֹאֶה — אָסוּר, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁעָשָׂה אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה — אָסוּר אֲפִלּוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא יֵאָרַע פַּעַם אַחַת שֶׁיָּבֹא אֶחָד פִּתְאוֹם לְשָׁם וְיִרְאֶהוּ וְיַחְשְׁדֵהוּ שֶׁעָבַר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, לְפִיכָךְ לֹא רָצוּ לְחַלֵּק בִּגְזֵרָתָם וְאָסְרוּ בְּכָל עִנְיָן, אַף אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לְחוּשׁ לְכָךְ:

נז וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לְשָׁטְחָם בְּשַׁבָּת, אֲבָל אִם הָיוּ שְׁטוּחִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת — אֵינוֹ חַיָּב לְסַלְקָן בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. אֲבָל לִשְׁטוֹחַ בְּשַׁבָּת אָסְרוּ בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁרוּ בְּמַיִם אֶלָּא מִן הַזֵּיעָה:

נח בֶּגֶד הַשָּׁרוּי בְּמַיִם, אֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא שְׁרִיָּה מוּעֶטֶת — אָסוּר לְנַגְּבוֹ סָמוּךְ לְאֵשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹטְחוֹ שָׁם, אֶלָּא מְנַגְּבוֹ שָׁם כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בּוֹ, שֶׁאֵין כַּאן מַרְאִית הָעַיִן — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר מִשּׁוּם בְּשׁוּל, שֶׁהַמַּיִם הַבְּלוּעִים מִתְבַּשְּׁלִים שָׁם, אִם הוּא סָמוּךְ לָאֵשׁ כָּל כָּךְ עַד שֶׁהַבֶּגֶד יָכוֹל לְהִתְחַמֵּם שָׁם כָּל כָּךְ עַד שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. אֲבָל אִם אֵינוֹ סָמוּךְ כָּל כָּךְ — מֻתָּר לְנַגְּבוֹ שָׁם כֹּל שֶׁאֵינוֹ שׁוֹטְחוֹ:

נט בֶּגֶד הַשָּׁרוּי בְּמַיִם — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ לְאַחַר שֶׁפִּשְׁשָׁטוֹ מֵעָלָיו, שֶׁמָּא יִשְׂכַּח וְיִסְחָטֶנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בֶּגֶד שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל מֵימָיו וְאַף בְּחֹל לֹא הָיָה סוֹחֲטוֹ, אוֹ שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא שְׁרִיָּה מוּעֶטֶת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַקְפִּיד עָלֶיהָ לְסָחֲטָהּ.

וְאִם נִשְׂרוּ בְּשֵׂכָר אוֹ בְּיַיִן אָדֹם אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁאֵינָם מְלַבְּנִים — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׂרוּ הַרְבֵּה. וְאַף לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לְהַשְׂרוֹתוֹ בָּהֶם, כְּגוֹן לְסַנְּנָם עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ט וְשכ"ו:

ס הָרוֹחֵץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אוֹ אֲפִלּוּ כָּל גּוּפוֹ בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא אוֹ בְּצוֹנֵן — הִתִּירוּ לוֹ לְהִסְתַּפֵּג בְּמִטְפַּחַת אוֹ בְּסָדִין וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁמַּקְפִּיד עַל מֵימֵיהֶם לְסָחֲטָם בָּהֶם בְּחֹל — לֹא חָשְׁשׁוּ שֶׁמָּא יִשְׂכַּח וְיִסְחָטֵם בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁזֶּהוּ דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִגְזוֹר עָלָיו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכָּל הָרוֹחֲצִין מִסְתַּפְּגִין, אִם אַתָּה אוֹסְרוֹ לְהִסְתַּפֵּג — אַף אַתָּה אוֹסְרוֹ בִּרְחִיצָה, וְזֶהוּ דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר, שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרוּ שֶׁלֹּא לִרְחוֹץ מִפְּנֵי הַבַּלָּנִים שֶׁהָיוּ מְחַמִּין חַמִּין בְּשַׁבָּת וְאָמְרוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת הוּחַמּוּ, וְאַחַר כָּךְ רָאוּ שֶׁאֵין הַדָּבָר עוֹמֵד וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ.

וּמֻתָּר לוֹ גַּם כֵּן לְהָבִיא הַמִּטְפַּחַת בְּיָדוֹ מִבֵּית הַמֶּרְחָץ לְבֵיתוֹ אִם יֵשׁ שָׁם עֵרוּב, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׂכַּח וְיִסְחָטֶנּוּ בַּהֲלִיכָתוֹ (שֶׁאִם נָחוּשׁ לְכָךְ וְנֶאֱסוֹר לוֹ לַהֲבִיאוֹ — הֲרֵי אָנוּ אוֹסְרִים לְהִסְתַּפֵּג, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַפְקִירוֹ וּלְהַנִּיחוֹ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ). וְאָסוּר לוֹ לְמָסְרוֹ לְהַבַּלָּן, מִפְּנֵי שֶׁהַבַּלָּנִים חֲשׁוּדִים עַל הַסְּחִיטָה לִסְחוֹט בְּיָדַיִם.

וְאַף עַכְשָׁו בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲמוֹד בְּלֹא רְחִיצָה בְּשַׁבָּת וְאִם כֵּן אֶפְשָׁר לְמָנְעוֹ מִלְּהִסְתַּפֵּג — אַף עַל פִּי כֵן אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, מֵאַחַר שֶׁלֹּא נֶאֱסַר מֵעוֹלָם בְּמִנְיַן חֲכָמִים. וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְהִסְתַּפֵּג בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל מֵימָיו לְסָחֲטוֹ אַף בְּחֹל:

סא מֻתָּר לַעֲמוֹד עַל שְׂפַת הַנָּהָר וְלִרְחוֹץ יָדָיו בַּנָּהָר, וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר בְּמַה שֶׁמּוֹצִיא הַמַּיִם שֶׁעַל יָדָיו מִן הַנָּהָר אֶל שְׂפָתוֹ, לְפִי שֶׁהַנָּהָר הוּא כַּרְמְלִית וּשְׂפַת הַנָּהָר הוּא גַּם כֵּן כַּרְמְלִית, וּמֻתָּר לְהוֹצִיא מִכַּרְמְלִית לְכַרְמְלִית בְּפָחוֹת מִד' אַמּוֹת, רַק שֶׁיִּזָּהֵר לְנַגֵּב יָדָיו יָפֶה מִיָּד שֶׁהוֹצִיאָם מֵהַנָּהָר קֹדֶם שֶׁיֵּלֵךְ ד' אַמּוֹת. וְכֵן הָרוֹחֵץ בַּנָּהָר — צָרִיךְ לְנַגֵּב גּוּפוֹ יָפֶה כְּשֶׁעוֹלֶה מֵהַנָּהָר, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ עָלָיו מַיִם וְיִטַּלְטְלֵנוּ ד' אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית.

אֲבָל הַהוֹלֵךְ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּמָטָר סוֹחֵף עָלָיו וְעַל לְבוּשׁוֹ — לֹא הִקְפִּידוּ חֲכָמִים עַל זֶה, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲמוֹד עָלָיו, שֶׁלִּפְעָמִים אָדָם הוֹלֵךְ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּפִתְאוֹם יָרַד הַגֶּשֶׁם עָלָיו, לָכֵן הִתִּירוּ לוֹ בְּכָל עִנְיָן (אַף לָצֵאת מִבֵּיתוֹ בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם, שֶׁאֵין לֶאֱסוֹר דָּבָר לַחֲצָאִין):

סב בַּעֲלֵי הַקָּרָחָה שֶׁמַּנִּיחִין עַל רָאשֵׁיהֶם פִּשְׁתָּן סָרוּק אוֹ צֶמֶר מְנֻפָּץ שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה כְּשֵׂעָר בְּרֹאשֵׁיהֶם — מֻתָּרִים לְהַנִּיחוֹ בְּרָאשֵׁיהֶן בְּשַׁבָּת וְלָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁתַּכְשִׁיט שֶׁלָּהֶם הוּא, וּבִלְבָד שֶׁהוּכְנוּ מִבְּעוֹד יוֹם בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר מֹשׁוּם טִלְטוּל מֻקְצֶה, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח:

סג מֻתָּר לִתְלוֹת מִצְנֶפֶת בְּצַוָּארוֹ לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַכָּה בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בִּזְרוֹעוֹ וְלָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכֵן לִכְרוֹךְ סְמַרְטוּטִין עַל הַיָּד אוֹ עַל הָאֶצְבַּע שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַכָּה וְלָצֵאת בָּהֶם לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכָל שֶׁכֵּן אִם כְּרוּכִים עַל הַמַּכָּה מֵמֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה (עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם):

סימן שב

א **דִּינֵי נִקּוּי וְקִפּוּל הַבְּגָדִים בְּשַׁבָּת וּבוֹ כ"ה סְעִיפִים:**

הַמְנַעֵר טַלִּית חֲדָשָׁה שְׁחוֹרָה מִן הַטַּל שֶׁעָלֶיהָ — חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁנִּעוּרָהּ מִן הַטַּל הוּא מְיַפֶּה וּמוֹעִיל לָהּ כְּמוֹ כִּבּוּס. וְהוּא שֶׁמַּקְפִּיד עָלֶיהָ שֶׁלֹּא לְלָבְשָׁהּ בְּלֹא נְעוּר, אֲבָל אִם אֵינוֹ מַקְפִּיד עָלֶיהָ, שֶׁאַף אִם לֹא הָיָה מְנַעֲרָהּ לֹא הָיָה נִמְנָע מִלְּלָבְשָׁהּ — אֵין יְפוּי זֶה חָשׁוּב אֶצְלוֹ כְּכִבּוּס, וּמֻתָּר לוֹ לְנַעֲרָהּ קֹדֶם שֶׁיִּלְבָּשֶׁנָּה.

אֲבָל אִם הִיא לְבָנָה אוֹ אֲדֻמָּה אוֹ שְׁאָר מִינֵי צִבְעוֹנִים אוֹ שֶׁאֵינָהּ חֲדָשָׁה — אֵין הַנְּעוּר יָפֶה לָהּ כְּמוֹ כִּבּוּס, וְלָכֵן מֻתָּר לְנַעֲרָהּ אַף אִם מַקְפִּיד עָלֶיהָ שֶׁלֹּא לְלָבְשָׁהּ בְּלֹא נְעוּר.

וְעַד אֵימָתַי נִקְרֵאת חֲדָשָׁה? כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ כָּל כָּךְ אֶלָּא עֲדַיִן הִיא בְּחִדּוּשָׁהּ:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּטַל, אֲבָל אִם יָרְדוּ גְּשָׁמִים (הַרְבֵּה) עַל שׁוּם בֶּגֶד, בֵּין לָבָן בֵּין שָׁחוֹר וּשְׁאָר מִינֵי צִבְעוֹנִין, וְכָל שֶׁכֵּן אִם נָפַל בְּמַיִם, הוֹאִיל וְנִבְלְעוּ בּוֹ מַיִם — אָסוּר לְנַעֲרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁדֶּרֶךְ כָּל בֶּגֶד בָּלוּעַ מִמַּיִם כְּשֶׁמְּנַעֲרִין אוֹתוֹ נִסְחָטִין מִמֶּנּוּ מַיִם.

וְהוּא שֶׁהַבֶּגֶד חָדָשׁ, שֶׁמִּן הַסְּתָם הוּא מַקְפִּיד עָלָיו בְּיוֹתֵר לְנַעֲרוֹ מִיָּד מִפְּנֵי שֶׁמִּתְקַצֵּר בְּמַיִם, אֲבָל אִם אֵינוֹ מַקְפִּיד עָלָיו — מֻתָּר לְנַעֲרוֹ (שֶׁאַף אִם יִסְחוֹט מִמֶּנּוּ הַמַּיִם — הֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן מֻתָּר. אֲבָל כְּשֶׁהוּא מַקְפִּיד עָלָיו לְנַעֲרוֹ — אֲזַי הוּא כְּפֹסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת, שֶׁקָּרוֹב לְוַדַּאי שֶׁיִּסָּחֲטוּ הַמַּיִם מִמֶּנּוּ בְּנִעוּרוֹ).

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר אַף אִם הוּא בֶּגֶד יָשָׁן שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עָלָיו. וְטוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו:

ג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאָסוּר לְנַעֵר בֶּגֶד חָדָשׁ וְשָׁחוֹר מִן הֶעָפָר אוֹ הָאָבָק שֶׁעָלָיו אִם מַקְפִּיד שֶׁלֹּא לְלָבְשׁוֹ בְּלֹא נְעוּר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא כְּכִבּוּס, שֶׁהָאָבָק מְקַלְקֵל מַרְאִיתוֹ וְנִעוּרוֹ מְמֻנּוּ הוּא כִּבּוּס. וְטוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו.

אֲבָל מֻתָּר לְהָסִיר הַנּוֹצוֹת מִן הַבֶּגֶד, שֶׁאֵין הַנּוֹצָה דְּבוּקָה בַּבֶּגֶד כְּמוֹ הָאָבָק וְהֶעָפָר, וְאֵין הֶסָּרָתָהּ דּוֹמָה כְּלָל לְכִבּוּס.

(וְאֵין אִסּוּר בַּהֲסָרַת הַנּוֹצוֹת מִשּׁוּם טִלְטוּל מֶקְצָה, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם כְּבָר הָיוּ בְּכַר אוֹ בְּכֶסֶת וְנָפְלוּ מֵהֶן עַל הַבֶּגֶד, וַהֲרֵי הֵן רְאוּיוֹת לְהַחֲזִירָן לָהֶן וְלִשְׁכַּב עֲלֵיהֶן, וּלְכָךְ אֵינָן מֻקְצוֹת כְּלָל. אֲבָל נוֹצוֹת שְׁלֻמּוֹת שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לְכַר וְכֶסֶת עַד שֶׁיְּמָרוֹט אוֹתָן מִקְּנֵיהֶם שֶׁלָּהֶן שֶׁהֵם קָשִׁים וְאֵינָם רְאוּיִים לִשְׁכַּב עֲלֵיהֶן — אָסוּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ט לְעִנְיַן יוֹם טוֹב).

וְאִם מֻתָּר לַהֲסִירָם עַל יְדֵי מַכְבֶּדֶת הָעֲשׂוּיָה מִקֶּסֶמִים — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שֶׁל"ז.

וְכֵן אִם יָשַׁב לוֹ זֶרַע פִּשְׁתָּן אוֹ תִּבְשִׁיל עַל כְּסוּתוֹ — מֻתָּר לְקַלְּפוֹ:

ד הַקּוֹרֵעַ עַל מְנָת לַחֲזוֹר וְלִתְפּוֹר עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ח — חַיָּב, שֶׁהוּא מֵאָבוֹת מְלָאכוֹת, שֶׁכֵּן בַּמִּשְׁכָּן יְרִיעָה שֶׁנָּפַל בָּהּ תּוֹלַעַת וּמְנַקֵּב בָּהּ נֶקֶב קָטָן וְעָגֹל, וּכְדֵי לְתָפְרוֹ צָרִיךְ לְקָרוֹעַ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה אֶת הַנֶּקֶב, שֶׁלֹּא תֵּהֵא הַתְּפִירָה עֲשׂוּיָה קְמָטִים קְמָטִים. וְהַקּוֹרֵעַ שֶׁלֹּא עַל מְנָת לַחֲזוֹר וְלִתְפּוֹר — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

לְפִיכָךְ מִי שֶׁנִּסְתַּבְּכוּ בְּגָדָיו בְּקוֹצִים — מַפְרִישָׁן בְּצִנְעָה, וּמִתְמַהְמֵהַּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרְעוּ. וְאִם נִקְרְעוּ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְכָךְ, וְאֵין כַּאן פְּסִיק רֵישֵׁהּ, שֶׁכֵּיוָן

שֶׁהִתְמַהְמְהוּ הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִקָּרְעוּ.

וּמֻתָּר לִפְצוֹעַ אֶת הָאֱגוֹז בְּמַטְלִית וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּקָּרַע, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ח:

ה דֶּרֶךְ הָאוּמָנִים הָעוֹשִׂים כְּלֵי מַתֶּכֶת לְהַכּוֹת בַּפַּטִּישׁ עַל הַכְּלִי אַחַר שֶׁנִּגְמַר כְּדֵי לְהַשְׁווֹת עֲקֻמִּימוּתוֹ בְּהַכָּאָה זוֹ, וְהַכָּאָה זוֹ הִיא גְּמַר מְלֶאכֶת הַכְּלִי, וְהוּא אַב מְלָאכָה שֶׁהָיְתָה בִּכְלֵי הַמִּשְׁכָּן.

וְכָל הָעוֹשֶׂה שׁוּם דָּבָר שֶׁהוּא גְּמַר עֲשִׂיַּת הַכְּלִי וְתִקּוּנוֹ — חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ, כְּגוֹן הַצָּר צוּרָה בִּכְלֵי הָעוֹמֵד לְצִיְּרוֹ, אֲפִלּוּ לֹא צִיֵּר אֶלָּא מִקְצָת הַצּוּרָה — חַיָּב עָשָׂה מִקְצָת גְּמַר הַכְּלִי וְחַיָּב, שֶׁאַף שֶׁהַצִּיּוּר מִצַּד עַצְמוֹ אֵינוֹ חָשׁוּב מְלָאכָה, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו שֶׁהַכְּלִי נִגְמָר וְנִתְקַן עַל יָדוֹ — חַיָּב הוּא מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ.

וְכֵן כָּל הָעוֹשֶׂה אֵיזֶה תִּקּוּן לִכְלִי — חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ וְחַיָּב.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הָעוֹשֶׂה כְּלִי מִתְּחִלָּתוֹ, שֶׁחַיָּב מִשּׁוּם "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ", אַף אִם הוּא בְּעָנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בּוֹנֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ד וְסִמָּן שכ"ב:

ו לְפִיכָךְ, הַלּוֹקֵט יַבֶּלֶת שֶׁעַל גַּבֵּי הַבְּגָדִים, כְּגוֹן אֵלּוּ הַיַּבְּלוֹת שֶׁבִּכְלֵי צֶמֶר הַנִּשְׁאָרִים בָּהֶם מִן הָאֲרִיגָה, וְכֵן קַשִּׁין וְקֶסָמִים דַּקִּין שֶׁנֶּאֶרְגוּ בַּבֶּגֶד שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן, הַנּוֹטֵל אוֹתָם לְאַחַר הָאֲרִיגָה — חַיָּב מִשּׁוּם "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ" אִם הוּא מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מְסַיֵּם בְּכַוָּנָה כְּדֵי לְיַפּוֹת הַבֶּגֶד, שֶׁיִּפּוּי זֶה הוּא חָשׁוּב גְּמַר עֲשִׂיַּת הַבֶּגֶד וְתִקּוּנוֹ, לְפִי שֶׁמַּקְפִּיד עֲלֵיהֶם.

אֲבָל אִם אֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם וְאֵינוֹ מְסַיֵּם אֶלָּא דֶּרֶךְ מִתְעַסֵּק בְּעָלְמָא — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ז שְׁלָל שֶׁעוֹשִׂים הַחַיָּטִים, דְּהַיְנוּ שֶׁבְּתְחִלַּת תְּפִירָתָם מְחַבְּרִים בְּחוּטִין אֶת עֶלְיוֹנוּת הַבֶּגֶד עִם מַה שֶּׁתּוֹפְרִים תַּחְתָּיו, וְאַחַר גְּמַר תְּפִירָתָם מוֹצִיא חוּטִין אֵלּוּ מִן הַבֶּגֶד — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם הַמּוֹצִיאָם בְּשַׁבָּת חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ אִם מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם, וְאִם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אִם אֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר:

ח מֻתָּר לְקַפֵּל הַבְּגָדִים קֹדֶם לְבִישָׁתָם כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּשְּׁטוּ מִקְּמָטֵיהֶם וְיִהְיוּ מְהֻדָּרִים עָלָיו כְּשֶׁיַּלְבִּישֵׁם, וְהוּא שֶׁיַּלְבִּישֵׁם בּוֹ בַּיּוֹם. וְכֵן אַחַר שֶׁלְּבָשָׁם וּפְשָׁטָם מֵעָלָיו — יוּכַל לַחֲזוֹר

וּלְקַפְּלָם אִם דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר וּלְלָבְשָׁם בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁנִּמְצָא קִפּוּל זֶה הוּא לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת. אֲבָל אִם אֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר וּלְלָבְשׁוֹ עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת — אָסוּר לְקַפְּלוֹ בְּשַׁבָּת (מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר). וְלָכֵן אָסוּר לְקַפֵּל הַטַּלִּית שֶׁל מִצְוָה שֶׁפּוֹשְׁטִין בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית בְּמִקּוֹמוֹת שֶׁאֵין חוֹזְרִין וּמִתְעַטְּפִין בָּהֶם בְּמִנְחָה:

ט לֹא הִתִּירוּ לְקַפֵּל אֶפְלּוּ לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת אֶלָּא בְּאָדָם אֶחָד, אֲבָל שְׁנַיִם לֹא יְקַפְּלוּ בֶּגֶד אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁשְּׁנַיִם מְקַפְּלִים הֵן מַפְשִׁיטִים קְמָטָיו (בִּידֵיהֶם בְּקִפּוּלָם), וְנִרְאִין כִּמְתַקְּנִין כֵּלִים בְּשַׁבָּת (מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֶחָד מְקַפֵּל מִתְפַּשְּׁטִים הַקְּמָטִים מֵאֲלֵיהֶן).

וַאֲפִלּוּ בְּאָדָם אֶחָד לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בִּבְגָדִים חֲדָשִׁים, אֲבָל לֹא בִּישָׁנִים, שֶׁהַיְשָׁנִים קִפּוּלָם מְתַקְּנָם יוֹתֵר מִן הַחֲדָשִׁים, שֶׁהַחֲדָשִׁים קָשִׁים מֵאֲלֵיהֶן וְאֵין מְמַהֲרִין לְקַמּוֹט.

וַאֲפִלּוּ בַּחֲדָשִׁים לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בִּלְבָנִים, אֲבָל לֹא בִּצְבוּעִים, שֶׁהַצְּבוּעִים קִפּוּלָם מְתַקְּנָם יוֹתֵר.

וַאֲפִלּוּ בִּלְבָנִים לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא כְּשֶׁאֵין לוֹ בֶּגֶד אַחֵר מְקֻפָּל לְהַחֲלִיף הַיּוֹם, שֶׁאָז הִתִּירוּ לוֹ מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת שֶׁלֹּא יֵלֵךְ בִּבְגָדִים מְקֻמָּטִים, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ בֶּגֶד אַחֵר מְקֻפָּל — אָסוּר לְקַפֵּל אֶת זֶה, מִשּׁוּם שֶׁעַל כָּל פָּנִים נִרְאֶה קָצַת כִּמְתַקֵּן כְּלִי בְּשַׁבָּת.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלְּקַפֵּל שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר קִפּוּלוֹ הָרִאשׁוֹן — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, אַף (לְצֹרֶךְ מָחָר), וּבִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, וְהוּא בֶּגֶד יָשָׁן וְצָבוּעַ, וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף, לְפִי שֶׁאֵין לְקִפּוּל זֶה שׁוּם קַיּוּם, וְאֵין כַּאן שׁוּם תִּקּוּן כְּלִי כְּלָל. וְנִרְאִין דְּבָרָיו:

י אֵין מַצִּיעִין הַמִּטָּה מִשַּׁבָּת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁיּוּכַל לִישַׁן עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת עַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לִישַׁן עָלֶיהָ עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת — הֲרֵי הוּא מֵכִין מִשַּׁבָּת לְחֹל, וְאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַמִּטָּה עוֹמֶדֶת בַּחֶדֶר שָׁדַר שָׁם וְיֵשׁ בְּזִיּוֹן וְדָבָר מְגֻנֶּה הוּא אִם תַּעֲמוֹד כָּךְ בְּלֹא הַצָּעָה — מֻתָּר לְהַצִּיעָהּ, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת וּלְכְבוֹדוֹ.

וּמַצִּיעִין מִלֵּיל שַׁבָּת לְשַׁבָּת, אֶפְלּוּ עֶשֶׂר מִטּוֹת וְיוֹתֵר, שֶׁאִם יִצְטָרֵךְ לִישַׁן בְּאַחַת מֵהֶן — יִישַׁן. וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב יוֹתֵר לְהַצִּיעָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת (עַיֵּן סִמָּן רס"ב):

יא מַכְבִּישׁ, וְהוּא כְּלִי שֶׁכּוֹבְשִׁין בּוֹ הַבְּגָדִים אַחַר הַכְּבִיסָה, וְהֵן שְׁתֵּי לוּחוֹת זֶה עַל זֶה וְהַבְּגָדִים בֵּינֵיהֶם, וְעַמּוּדִים מְנֻקָּבִים קְבוּעִים בְּאַרְבַּע זָוִיּוֹת שֶׁל לוּחַ הַתַּחְתּוֹן, וּכְנֶגְדָּם

יֵשׁ נְקָבִים בַּלּוּחַ הָעֶלְיוֹן בְּאַרְבַּע זָוִיּוֹתָיו, וְתוֹחֲבִין הָעַמּוּדִים בְּנִקְבֵי הָעֶלְיוֹן, וּמוֹרִידִין הָעֶלְיוֹן לְמַטָּה עַל הַבְּגָדִים לְכָבְשָׁן, וְאַחַר כָּךְ תּוֹחֲבִין יְתֵדוֹת בְּנִקְבֵי הָעַמּוּדִים שֶׁלֹּא יַעֲלֶה הָעֶלְיוֹן לְמַעְלָה — מֻתָּר לְהַתִּיר מַכְבֵּשׁ זֶה בְּשַׁבָּת, דְּהַיְנוּ לְטוֹל הַיְתֵדוֹת מֵהָעַמּוּדִים וּלְפָתְחוֹ לְטוֹל מִמֶּנּוּ הַבְּגָדִים לְצֹרֶךְ שַׁבָּת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַכְבֵּשׁ שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים, אֲבָל מַכְבֵּשׁ שֶׁל כּוֹבְסִים — אָסוּר לְהַתִּירוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תָּחוּב בְּחָזְקָה וְהַתָּרָתוֹ דּוֹמָה לִסְתִירָה. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה מֻתָּר כְּבָר מֵעֶרֶב שַׁבָּת — אָסוּר לִשְׁמוֹט מִמֶּנּוּ בְּגָדָיו לְלָבְשָׁם בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לְהַתִּירוֹ בְּשַׁבָּת:

יב חָלוּק לְאַחַר כְּבִיסָה הוּא מִתְקַשֶּׁה, וּמְשַׁפְשְׁפִים אוֹתוֹ בְּיָדַיִם לְרַכְּכוֹ, וְאַף הַלִּבּוּן שֶׁלּוֹ מַצְהִיל יוֹתֵר עַל יְדֵי שִׁפּוּשׁוּף זֶה — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לְשַׁפְשְׁפוֹ בְּשַׁבָּת וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמִלַּבֵּן, לְפִי שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁכַּוָּנָתוֹ בִּשְׁבִיל לְרַכְּכוֹ וְלֹא בִּשְׁבִיל לְהַצְהִיל הַלִּבּוּן, שֶׁאֵין אָדָם מַקְפִּיד כָּל כָּךְ עַל לִבּוּנוֹ וְצִהוּלוֹ שֶׁל חָלוּק שֶׁהוּא בֶּגֶד תַּחְתּוֹן.

אֲבָל הַסּוּדָר שֶׁהוּא בֶּגֶד עֶלְיוֹן וְאָדָם מַקְפִּיד יוֹתֵר עַל לִבּוּנוֹ וְצִהוּלוֹ — אָסוּר לְשַׁפְשְׁפוֹ בְּיָדַיִם, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמִתְכַּוֵּן לְהַצְהִיל הַלִּבּוּן, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמִלַּבֵּן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ אַף בְּחָלוּק אֶלָּא כְּשֶׁהוּא שֶׁל צֶמֶר אוֹ שֶׁל מֶשִׁי, אֲבָל שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְכֵן כָּל שְׁאָר כְּלֵי פִּשְׁתָּן — אָסוּר לְשַׁפְשְׁפָם אֲפִלּוּ מְעַט בְּיָדַיִם כְּדֵי לְרַכְּכָם, מִפְּנֵי שֶׁרְכּוּכָם זֶהוּ לִבּוּנָם. וְנָכוֹן לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ צֹרֶךְ כָּל כָּךְ.

וּמִנָּהג הָעוֹלָם לְהָקֵל לְשַׁפְשְׁפָם בְּיָדַיִם לְרַכְּכָם (אֶלָּא שֶׁנִּזְהָרִין לְרַכֵּךְ בִּכְלִי הַמְיֻחָד לְכָךְ):

יג אָסוּר לַעֲשׂוֹת קְמָטִים בַּעֲנָק שֶׁבְּצַוָּאר שֶׁקּוֹרִין (קַאלְנָע"ר) בְּעֵצִים הַמְיֻחָדִים לְכָךְ. וְכֵן הַקְּמָטִים שֶׁעוֹשׂוֹת הַנָּשִׁים בְּבָתֵּי זְרוֹעוֹתֵיהֶם — אֲסוּרוֹת לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וַאֲפִלּוּ בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"ט וְתקמ"א:

יד טִיט שֶׁעַל רַגְלוֹ אוֹ עַל מִנְעָלוֹ — מְקַנְּחוֹ בְּכֹתֶל, אֲבָל לֹא בַּקַּרְקַע, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַשְׁוֶה גּוּמּוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע בְּכַוָּנָה, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ אָדָם לְחַזֵּר אַחַר מָקוֹם גּוּמָא לְקַנְּחַ בּוֹ רַגְלָיו שֶׁהַטִּיט מִתְקַנֵּחַ שָׁם הֵיטֵב, וּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא עָסוּק לְקַנֵּחַ — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְיכַוֵּן לְהַשְׁווֹת הַגּוּמּוֹת בְּקִנּוּחוֹ.

וְיֵשׁ מַתִּירִין אַף בַּקַּרְקַע, שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁיַּשְׁוֶה גּוּמּוֹת בְּמִתְכַּוֵּן, וְאִם הֶשְׁוָה הַגּוּמּוֹת

מֵאֲלֵיהֶן עַל יְדֵי קִנּוּחוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם שֶׁדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן מֻתָּר.
וְיֵשׁ אוֹסְרִין אַף בְּכֹתֶל שֶׁל חוֹמָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל הַבִּנְיָן.
וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל, וּמֻתָּר לְקַנֵּחַ מִן הַדִּין בֵּין בַּקַּרְקַע בֵּין בְּכֹתֶל שֶׁל חוֹמָה, אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה טוֹב לְקַנֵּחַ בַּקּוֹרָה אוֹ בְּכֹתֶל שֶׁל עֵץ שֶׁהוּא מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, וְכֵן בַּחֲתִיכַת חֶרֶס הַמֻּתֶּרֶת בְּטִלְטוּל, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח.
וְאִם אֵין לְפָנָיו אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ — יוֹתֵר טוֹב לְקַנֵּחַ בְּכֹתֶל אֲפִלּוּ שֶׁל חוֹמָה מִלְּקַנֵּחַ בַּקַּרְקַע, מִפְּנֵי שֶׁרַבּוּ הַמַּתִּירִין עַל הָאוֹסְרִין לְקַנֵּחַ בְּכֹתֶל שֶׁל חוֹמָה:

טו הַמְמַחֵק אֶת הָעוֹר, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּגָרֵר אֶת הַצֶּמֶר אוֹ הַשֵּׂעָר מֵעַל הָעוֹר עַד שֶׁיַּחֲלִיק פְּנֵי הָעוֹר — חַיָּב, וְהוּא מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת, שֶׁכֵּן הָיוּ עוֹשִׂין בַּמִּשְׁכָּן בְּעוֹרוֹת תְּחָשִׁים וְאֵילִים מְאָדָּמִים.
לְפִיכָךְ, אֵין מְגָרְדִין סַנְדָּל אוֹ מִנְעָל, בֵּין חָדָשׁ בֵּין יָשָׁן, אֲפִלּוּ בְּגַב הַסַּכִּין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּחֻדּוֹ אוֹ בְּצִפָּרֶן, מִפְּנֵי שֶׁקּוֹלֵף אֶת הָעוֹר מְעַט, וַהֲרֵי זֶה מְמַחֵק:

טז לְפִיכָךְ, הַנּוֹהֲגִים לְקַנֵּחַ מִנְעָלֵיהֶם בַּבַּרְזֶל הַקָּבוּעַ לִפְנֵי פֶּתַח בֵּית הַכְּנֶסֶת — לֹא יָפֶה הֵם עוֹשִׂים, שֶׁהֲרֵי הוּא חַד כְּמוֹ גַּב הַסַּכִּין, וְלָכֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ עָב וְרָחָב בְּרֹאשׁוֹ:

יז טִיט שֶׁעַל גַּבֵּי בִּגְדּוֹ — לֹא יְשַׁפְשְׁפוֹ מִבַּחוּץ (דְּהַיְנוּ בְּמָקוֹם הַטִּיט), מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמְלַבֵּן, אֶלָּא יְשַׁפְשְׁפוֹ מִבִּפְנִים. כֵּיצַד? לוֹקֵחַ הַבֶּגֶד מִבִּפְנִים (דְּהַיְנוּ בְּצַד הב' כְּנֶגֶד הַטִּיט) וּמְשַׁפְשְׁפוֹ, שֶׁאָז אֵין הַדָּבָר נִכָּר כָּל כָּךְ שֶׁמַּעֲבִיר אֶת הַטִּיט שֶׁיֵּהֵא נִרְאֶה כְּמְלַבֵּן.
וְיָכוֹל גַּם כֵּן לְגָרֵד הַטִּיט בְּצִפָּרֶן אוֹ בְּסַכִּין אֲפִלּוּ בְּחֻדּוֹ, שֶׁאֵין לָחוּשׁ בְּבֶגֶד לְמְמַחֵק.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּטִיט לַח, אֲבָל בְּטִיט יָבֵשׁ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ לְשַׁפְשְׁפוֹ מִבִּפְנִים אָסוּר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְגָרְדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁטִּיט הַיָּבֵשׁ מִתְפָּרֵר לְפֵרוּרִים דַּקִּים עַל יְדֵי שִׁפְשׁוּף אוֹ גְּרִידָה, וַהֲרֵי זֶה כְּעֵין תּוֹלֶדֶת הַטּוֹחֵן, שֶׁמְּחַלֵּק גּוּף אֶחָד לְגוּפִים דַּקִּים הַרְבֵּה, וְאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל מִן הַתּוֹרָה אֵין אִסּוּר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּף דָּבָר הַמִּתְפָּרֵר וְנִטְחָן. וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּף דָּבָר הַמִּתְפָּרֵר — אֵין פֵּרוּר זֶה תּוֹלֶדֶת הַטּוֹחֵן, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִטְחוֹן אֶלָּא כְּשֶׁצָּרִיךְ לְגוּף דָּבָר הַנִּטְחָן:

יח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים? כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם מַמָּשׁוּת הַטִּיט, שֶׁכְּשֶׁמְּגָרְדוֹ נוֹפְלִים מִמֶּנּוּ פֵּרוּרִים זֶה דּוֹמֶה לְטוֹחֵן, אֲבָל אִם אֵין שָׁם אֶלָּא מַרְאֵה הַטִּיט וּמְגָרֵד שָׁם לְבַטֵּל הַמַּרְאֶה — אֵין זֶה דּוֹמֶה לְטוֹחֵן, וּמֻתָּר. וְכֵן מִי שֶׁבִּגְּדוֹ מְטֻנָּף קְצָת וְאֵין שָׁם מַמָּשׁוּת הַצּוֹאָה אֶלָּא הַמַּרְאֶה בִּלְבָד — יָכוֹל לְגָרֵד שָׁם לְהָסִיר הַמַּרְאֶה כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל בִּנְקִיּוּת, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהִתְפַּלֵּל כָּךְ בְּלֹא גְרִידָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ע"ו:

יט מְנַעֲל אוֹ סַנְדָּל שֶׁיֵּשׁ עָלָיו טִיט אוֹ צוֹאָה — מֻתָּר לְשַׁכְשְׁכוֹ בְּמַיִם לְהַעֲבִירָן מֵעָלָיו. וְכֵן שְׂאָר כָּל כְּלֵי עוֹר שֶׁנִּתְלַכְלְכוּ — מֻתָּר לִתֵּן עֲלֵיהֶם מַיִם לְהַעֲבִיר הַלִּכְלוּךְ, אוֹ לְשַׁכְשְׁכוֹ בְּמַיִם עַד שֶׁיֵּעָבוֹר, וְאֵין בְּזֶה מִשּׁוּם כִּבּוּס, שֶׁאֵין כִּבּוּס בְּעוֹר בְּשִׁכְשׁוּךְ לְבַדּוֹ.

אֲבָל אָסוּר לְשַׁפְשֵׁף צִדּוֹ עַל צִדּוֹ זֶה לְאַחַר שֶׁבָּאוּ עָלָיו מַיִם, שֶׁזֶּהוּ כִּבּוּס גָּמוּר, וְאָסוּר גַּם בְּעוֹר (מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲבָל מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ חַיָּב אַף אִם סְחָטוֹ אַחַר כָּךְ):

כ אֲבָל בֶּגֶד שֶׁיֵּשׁ עָלָיו אֵיזֶה לִכְלוּךְ, כְּגוֹן טִפַּת דָּם אוֹ רֹק, וְכָל שֶׁכֵּן טִיט אוֹ צוֹאָה, אִם נָתַן עַל מָקוֹם הַמְלֻכְלָךְ מַיִם (אוֹ שְׂאָר מַשְׁקֶה הַמְלַבֵּן) אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא — חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁכְשֵׁךְ כְּלָל, לְפִי שֶׁשִּׁרְיַת בֶּגֶד זֶהוּ כִּבּוּסוֹ.

(וַאֲפִלּוּ שְׂאָר מַשְׁקִים שֶׁאֵינָם מְלַבְּנִים אֶלָּא מְלַכְלְכִים — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לִתְּנָם עַל מְקוֹם הַלִּכְלוּךְ לְהַעֲבִירוֹ, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר).

אֶלָּא יְקַנֵּחַ הַלִּכְלוּךְ בְּסַמַּרְטוּט, וְיִזָּהֵר לְקַנֵּחַ בְּקַל, וְלֹא יִדְחוֹק, פֶּן יִסְחוֹט לִכְלוּךְ הַבָּלוּעַ בַּבֶּגֶד, שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר בְּסִחִיטָתוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"כ:

כא אֲבָל בֶּגֶד שֶׁאֵין עָלָיו לִכְלוּךְ וְטִנּוּף, אַף עַל פִּי שֶׁהֻשְׁחַר מֵחֲמַת לְבִישָׁה אוֹ תַּשְׁמִישׁ — אֵין אוֹמְרִים בּוֹ שִׁרְיָתוֹ זֶהוּ כִּבּוּסוֹ, וּמֻתָּר לִתֵּן עָלָיו מַיִם מוּעָטִים, אֲבָל לֹא מְרֻבִּים, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לְסָחֳטוֹ אַחַר כָּךְ לְהוֹצִיא מֵימָיו, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בֶּגֶד שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל מֵימָיו לְסָחֳטָם מִמֶּנּוּ אַף בְּחֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאַף בֶּגֶד שֶׁאֵין עָלָיו שׁוּם לִכְלוּךְ — שִׁרְיָתוֹ זֶהוּ כִּבּוּסוֹ, אַף אִם לִבּוֹנוֹ מַצְהִיל מְאֹד. וְלָכֵן אָסוּר לִתֵּן עָלָיו אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא מַיִם אוֹ שְׂאָר מַשְׁקֶה הַמְלַבֵּן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְלִבּוּן, דְּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ הוּא". וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה (שֶׁאֵין זוֹ מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, הוֹאִיל וּמַה שֶּׁהַבֶּגֶד מִתְלַבֵּן נוֹחַ הוּא לוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, עַיֵּן סִמָּן רע"ח).

וּלְפִי זֶה, מַיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם תּוֹלָעִים — אָסוּר לִשְׁתּוֹתָם עַל יְדֵי מַפָּה בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִשְׁאָר בְּמַיִם אֶלָּא דָּבָר מוּעָט מֵהַמַּפָּה כְּדֵי הַנָּחַת פִּיו.

אֲבָל יֵשׁ מְקִלִּין אַף לְפִי סְבָרָא זוֹ בְּמִעַט מַיִם, שֶׁאֵין אוֹמְרִים שְׁרִיָּתוֹ בָּהֶם זֶהוּ כְּבוּסוֹ (כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְלִבּוּנוֹ, וְלָכֵן מֻתָּר לִשְׁתּוֹת הַמַּיִם עַל יְדֵי מַפָּה, הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁאָר אֶלָּא דָּבָר מוּעָט, וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְלִבּוּן כְּלָל. וְאֵין לְמָחוֹת בְּיַד הַמְקִלִּין, כֵּיוָן שֶׁלִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן. אֲבָל כָּל יְרֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא לִכְנוֹס לִסְפֵּק אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה).

וְאֵין חִלּוּק בְּכָל זֶה בֵּין בְּגָדִים לִבְנִים לִצְבוּעִים, שֶׁגַּם בִּצְבוּעִים שַׁיָּךְ אִסּוּר כִּבּוּס כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל פִּשְׁתָּן בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל צֶמֶר אוֹ מֶשִׁי אוֹ שְׁאָר מִינִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין אוֹמְרִים בְּבֶגֶד שֶׁאֵין עָלָיו לְכְלוּךְ שְׁרִיָּתוֹ בְּמַיִם זֶהוּ כְּבוּסוֹ אֶלָּא כְּשֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ נְקִיּוֹן, אֲבָל אִם הוּא בְּדֶרֶךְ לְכְלוּךְ, כְּגוֹן הַמִּסְתַּפֵּג בְּסָדִין אַחַר הָרְחִיצָה, וְכֵן הַמְנַגֵּב יָדָיו בְּמַפָּה אַחַר הַנְּטִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ רֹב מַיִם עַל גּוּפוֹ וְעַל יָדָיו וּמַטְפִּיחַ הַסָּדִין וְהַמַּפָּה — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם כִּבּוּס, שֶׁאֵינוֹ כִּבּוּס אֶלָּא לִכְלוּךְ.

וּמִטַּעַם זֶה הִתִּירוּ לְהוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה לַעֲבוֹר בְּמַיִם בִּבְגָדָיו, וְאֵין אוֹמְרִים שְׁרִיָּתוֹ זֶהוּ כִּבּוּסוֹ, לְפִי שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן דֶּרֶךְ לִכְלוּךְ כְּשֶׁמַּכְנִיסוֹ בְּמַיִם כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בָּהֶם, וְאֵינוֹ דֶּרֶךְ נְקִיּוֹן כְּלָל.

וְיֵשׁ מַחְמִירִין שֶׁלֹּא יְהֵא רִבּוּי מַיִם עַל יָדָיו, אֶלָּא יְנַגְּבֶן בְּכֹחַ זוֹ בְּזוֹ לְהָסִיר מֵהֶם הַמַּיִם כְּפִי יְכָלְתּוֹ קֹדֶם שֶׁיְּקַנְּחוֹ בְּמַפָּה. וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ הֶפְסֵד כְּלָל. אֲבָל הַמִּנְהָג לְהָקֵל. וְכֵן עִקָּר.

וְלָכֵן מֻתָּר לְנַגֵּב יָדָיו בְּבֶגֶד שֶׁהִטִּיל עָלָיו תִּינוֹק מֵי רַגְלַיִם כְּדֵי לְבַטֵּל אֶת מֵי רַגְלַיִם בְּהַמַּיִם שֶׁיָּבְאוּ עֲלֵיהֶם מִנִּגּוּב יָדָיו, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ע"ז, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם כִּבּוּס, כֵּיוָן שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לִכְלוּךְ עַל יְדֵי נִגּוּב יָדָיו וְלֹא דֶּרֶךְ נְקִיּוֹן.

אֲבָל אָסוּר לִטּוֹל יָדָיו בְּמַיִם עַל הַמֵּי רַגְלַיִם כְּדֵי לְבַטְּלָם, שֶׁאַף שֶׁהַמַּיִם הַיּוֹרְדִים מִיָּדָיו נִקְרָאִים שׁוֹפְכִים — אֵין זֶה נִקְרָא דֶּרֶךְ לִכְלוּךְ, כֵּיוָן שֶׁהֵם צְלוּלִים וּרְאוּיִים לְכִבּוּס, וּשְׁרִיָּתָם זֶהוּ כִּבּוּסָם, לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, שֶׁאוֹמְרִים שְׁרִיַּת בֶּגֶד זֶהוּ כִּבּוּסוֹ אַף כְּשֶׁאֵין עָלָיו שׁוּם לִכְלוּךְ וְטִנּוּף.

וְאִם יֵשׁ עַל בִּגְדּוֹ צוֹאָה וּשְׁאָר דָּבָר מְטֻנָּף — אָסוּר לְהַעֲבִירוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נִגּוּב הַיָּדַיִם

אַף שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לִכְלוּךְ, כֵּיוָן שֶׁמַּעֲבִיר בְּזֶה לִכְלוּךְ יוֹתֵר גָּדוֹל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמֵי רַגְלַיִם שֶׁאֵינוֹ מַעֲבִירֵם מֵהַבֶּגֶד עַל יְדֵי הַנִּגּוּב, אֶלָּא שֶׁמְּבַטְּלָם וּמְטַהֲרָם כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל. וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לְזָהֵר שֶׁלֹּא לִקַּח תִּינוֹק בְּחֵיקוֹ בְּשַׁבָּת אִם לֹא עַל כַּר:

כב מִי שֶׁנִּתְלַכְלְכוּ יָדָיו בְּטִיט — מְקַנְּחָם בְּזָנָב הַסּוּס אוֹ בְּזָנָב הַפָּרָה, אוֹ בְּמַפָּה הַקְּשָׁה הָעֲשׂוּיָה לֶאֱחוֹז בָּהּ הַקּוֹצִים, אֲבָל לֹא בְּמַפָּה שֶׁמְּקַנְּחִים בָּהּ הַיָּדַיִם, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבֹא לְכַבֵּס הַמַּפָּה:

כג כּוֹס שֶׁהָיָה בּוֹ מַיִם אוֹ יַיִן אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים אֲפִלּוּ שֶׁאֵינָם מְלַבְּנִים — אָסוּר לְנַגְּבוֹ בְּמַפָּה אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מַקְפִּיד עַל מֵימָיו לְסָחֳטָם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַכּוֹס צָר — אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִסְחוֹט קְצָת מִמַּה שֶּׁיִּבָּלַע בְּמַפָּה עַל יְדֵי הַנִּגּוּב, וְיֵשׁ בְּזֶה אִסּוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, עַל כָּל פָּנִים, אַף בְּמַשְׁקִים שֶׁאֵינָם מְלַבְּנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"כ.

אֲבָל מֻתָּר לְקַנֵּחַ הַסַּפְסָל וְכַיּוֹצֵא בְּבֶגֶד שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל מֵימָיו לְסָחֳטוֹ אַחַר הַקִּנּוּחַ אַף בְּחֹל.

אֲבָל מֻתָּר לְנַגֵּב הַיָּדַיִם אַחַר הַנְּטִילָה אַף בְּבֶגֶד שֶׁמַּקְפִּיד עַל מֵימָיו (וְכֵן פָּנָיו), מִפְּנֵי שֶׁלֹּא גָּזְרוּ כְּלָל עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א (עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם):

כד אֵין מִסְתַּכְּלִין בְּשַׁבָּת בְּמַרְאָה שֶׁל מַתֶּכֶת, שֶׁהִיא חֲרִיפָה כְּאִזְמֵל וְדֶרֶךְ לְהָסִיר בָּהּ בְּחֹל אֶת הַנִּימִין הַמְדֻלְדָּלִין מֵרֹאשׁוֹ וּזְקָנוֹ כְּשֶׁרוֹאֶה בָּהּ שֶׁהֵן מְדֻלְדָּלִין, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְיָסִיר בָּהּ הַנִּימִין כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל. וְאַף אִם הוּא קָבוּעַ וּמְחֻבָּרֶת בַּכֹּתֶל — אָסוּר, שֶׁלֹּא חִלְקוּ חֲכָמִים בְּגִזְרָתָם בְּמַרְאָה זוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲשָׁשׁ זֶה לְפָעָמִים. וְגַם הַנְּשִׁים אֲסוּרוֹת לְהִסְתַּכֵּל בְּמַרְאָה זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכָּן בְּחֹל לְהַשִּׁיר בָּהּ שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁחוֹרוֹת:

כה אֲבָל מֻתָּר לְהִסְתַּכֵּל בְּמַרְאָה שֶׁאֵין בָּהּ חֲשָׁשׁ זֶה, אֲפִלּוּ אֵינָהּ קְבוּעָ, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין אִסּוּר מִשּׁוּם "לֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה", עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קנ"ו:

סימן שג

א **דִּינֵי תַּכְשִׁיטֵי אִשָּׁה וּבוֹ כ"ד סְעִיפִים:**

לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה לֹא בְּחוּטֵי צֶמֶר, וְלֹא בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן, וְלֹא בִּרְצוּעוֹת הַכְּרוּכִין לָהּ עַל רֹאשָׁהּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא תִּזְדַּמֵּן לָהּ טְבִילָה בְּשַׁבָּת, וְאִם יִהְיֶה לָהּ הֶתֵּר לָצֵאת בְּחוּטִין וּרְצוּעוֹת אֵלּוּ — תֵּלֵךְ בָּהֶם גַּם כֵּן לְבֵית הַטְּבִילָה, וְשָׁם תִּצְטָרֵךְ לְרַפּוֹתָם שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְהֻדָּקִים עַל

רֹאשָׁהּ, שֶׁלֹּא תְהֵא חֲצִיצָה בִּטְבִילָה, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא תַּחְלִצֵם לְגַמְרֵי מֵעַל רֹאשָׁהּ, וְאַחַר הַטְּבִילָה שֶׁמָּא תִּשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וּתְבִיאֵם בְּיָדָהּ לְבֵיתָהּ, שֶׁלֹּא תִּרְצֶה לַחֲזוֹר וּלְקַשְּׁרָם עַל רֹאשָׁהּ, כִּי רְגִילוּת הוּא אַף בְּחֹל לִפְעָמִים כְּשֶׁחוֹלֶצֶת תַּכְשִׁיטִין קְטַנִּים חוּץ לְבֵיתָהּ לְאֵיזֶה צֹרֶךְ אֵינָהּ מַקְפֶּדֶת לְעוֹלָם לַחֲזוֹר וּלְלָבְשָׁם, אֶלָּא נוֹשֵׂאת אוֹתָם בְּיָדָהּ לִפְעָמִים עַד בֵּיתָהּ.

אֲבָל אֵין רְגִילוּת כְּלָל לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּתַכְשִׁיטִין גְּדוֹלִים, כְּגוֹן חֲגוֹרָה וְסַרְבָּל, שֶׁהֵם מֵעִקַּר הַמַּלְבּוּשׁ, וְאֵינָהּ הוֹלֶכֶת מִמְּקוֹמָהּ עַד שֶׁתַּחֲזוֹר וְתִלְבָּשֵׁם, לְפִיכָךְ אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תְּבִיאֵם בְּיָדָהּ לְבֵיתָהּ אַחַר הַטְּבִילָה.

וַאֲפִלּוּ נָשִׁים זְקֵנוֹת שֶׁאֵינָן צְרִיכוֹת לְטְבִילָה (וְכֵן הַבְּתוּלוֹת) — אֲסוּרוֹת לָצֵאת בִּרְצוּעוֹת וְחוּטִין אֵלּוּ, שֶׁלֹּא חִלְקוּ חֲכָמִים בִּגְזֵרָתָם בֵּין אִשָּׁה לְאִשָּׁה:

ב וְאִם הַחוּטִין וְהָרְצוּעוֹת קְלוּעִין בְּתוֹךְ שְׂעָרָהּ — מֻתָּרֶת לָצֵאת בָּהֶן, שֶׁאִם תִּזְדַּמֵּן לָהּ טְבִילָה הִיא זְהִירָה לְהַתִּיר קְלִיעָתָהּ מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁבְּשַׁבָּת אָסוּר לְהַתִּיר קְלִיעַת הַשֵּׂעָר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם הַחוּטִין הֵם (חֲלוּלִים עֲשׂוּיִים מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת) (מַעֲשֵׂה אֲרִיגָה), שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְמָתְחָן וּלְהַדְּקָן בְּחָזְקָה עַל רֹאשָׁהּ, וּמִפְּנֵי כָךְ הַמַּיִם בָּאִים בָּהֶן וְאֵינָן חוֹצְצִים — מֻתֶּרֶת לָצֵאת בָּהֶן בְּשַׁבָּת אַף שֶׁאֵינָן קְלוּעִין בְּתוֹךְ שְׂעָרָהּ. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְזֹהָבִין, שֶׁאָז הִיא מַקְפֶּדֶת עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא לְלַכְלְכָם בְּמַיִם, וּמְסִירָתָן מֵעָלֶיהָ קֹדֶם טְבִילָה. וְכֵן לֹא יִהְיוּ מְטֻנָּפוֹת בְּטִיט, לְפִי שֶׁמַּקְפֶּדֶת גַּם כֵּן עֲלֵיהֶם לַהֲסִירָם קֹדֶם טְבִילָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּחֶה הַטִּיט בַּמַּיִם וְיִטְנוֹף עַל בְּשָׂרָהּ בַּעֲלִיָּתָהּ מִן הַטְּבִילָה:

ג מֻתֶּרֶת אִשָּׁה לָצֵאת בְּחוּטִין הַכְּרוּכִין בְּצַוָּארָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אִשָּׁה חוֹנֶקֶת עַצְמָהּ לְהַדְּקָם בְּחָזְקָה סָבִיב צַוָּארָהּ, וּמִן הַסְּתָם הֵם רְפוּיִים, וְאִם כֵּן אֵינָם חוֹצְצִים, שֶׁהַמַּיִם בָּאִים בָּהֶם. אֲבָל בְּקַטְלָא שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְהוּא בֶּגֶד שֶׁתּוֹלָה בְּצַוָּארָהּ כְּנֶגֶד לִבָּהּ, וְיֵשׁ לוֹ מָקוֹם שְׁנָצִים כְּעֵין שֶׁעוֹשִׂים לְמִכְנָסַיִם וְתוֹחֶבֶת בּוֹ רְצוּעָה רְחָבָה וְקוֹשֶׁרֶת הָרְצוּעָה סָבִיב צַוָּארָהּ — אֲסוּרָה לָצֵאת בָּהּ, לְפִי שֶׁהִיא חוֹנֶקֶת עַצְמָהּ בִּרְצוּעָה זוֹ כְּדֵי שֶׁתֵּרָאֶה כְּבַעֲלַת בָּשָׂר, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהָרְצוּעָה רְחָבָה אֵינָהּ מַזִּיקָתָהּ, וַהֲרֵי זוֹ חֲצִיצָה בִּטְבִילָה.

וְאַף אִם רְצוּעָה זוֹ רְפוּיָה עַל צַוָּארָהּ שֶׁאֵינָהּ חוֹצֶצֶת — אֲסוּרָה לָצֵאת בְּבֶגֶד זֶה אִם הוּא חָשׁוּב וּמְצֻיָּר בְּזֹהַב, גְּזֵרָה שֶׁמָּא תַּחְלִצֶנּוּ מֵעָלֶיהָ לְהַרְאוֹת נוֹיוֹ לְחַבְרוֹתֶיהָ, כְּדֶרֶךְ הַנָּשִׁים

שֶׁהֵן שַׁחְצָנִיּוֹת וּמַרְאוֹת תַּכְשִׁיטֵיהֶן זוֹ לְזוֹ, וְאַחַר כָּךְ תִּשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וּתְבִיאֵנוּ בְּיָדָהּ ד' אִמּוֹת בְּרְשׁוּת הָרַבִּים:

ד וְכֵן לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּטוֹטָפֶת, וְהוּא כְּמִין צִיץ עַל מִצְחָהּ, וּמַגִּיעַ לָהּ מֵאָזֶן לְאָזֶן. וְלֹא בְּשַׁרְבִיטִין, וְהוּא גַּם כֵּן כְּמִין צִיץ שֶׁכּוֹרְכוֹת עַל רֹאשָׁהּ וְתוֹלָה לָהּ עַל לְחָיֶיהָ מִכַּאן וּמִכַּאן, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל מִינֵי צִבְעוֹנִין. וְהוּא שֶׁאֵינָן תְּפוּרִים לַשְּׂבָכָה, שֶׁאָז יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא תִּשְׁלְפֵם לְהַרְאוֹתָהּ לְחַבְרוֹתֶיהָ. אֲבָל אִם הֵם תְּפוּרִים לַשְּׂבָכָה — אֵין לָחוּשׁ לְכָךְ, שֶׁוַּדַּאי לֹא תַּחְלְצֵם עִם הַשְּׂבָכָה, שֶׁלֹּא תְּגַלֶּה שְׂעָרָהּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּנְשׂוּאָה, אֲבָל בְּתוּלָה שֶׁאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְגִלּוּי שְׂעָרָהּ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲסוּרָה לָצֵאת בָּהֶם אַף אִם הֵם תְּפוּרִים בַּשְּׂבָכָה, שֶׁמָּא תַּחְלְצֵם עִם הַשְּׂבָכָה כְּדֵי לְהַרְאוֹת נוֹיָהּ וְאַחַר כָּךְ תִּשְׁכַּח וּתְבִיאֵם בְּיָדָהּ:

ה לֹא תֵּצֵא בְּכָבוֹל, וְהוּא כִּפָּה שֶׁל צֶמֶר, דְּהַיְנוּ חוּטֵי צֶמֶר אֲרוּגִים בְּרֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת כְּשִׁעוּר צִיץ, וּמַנִּיחָתוֹ סָבִיב פָּנֶיהָ לְתַכְשִׁיט בְּמָקוֹם צִיץ, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא תִּשְׁלְפֶנּוּ לְהַרְאוֹתוֹ:

ו לֹא תֵּצֵא בְּאִצְטְמָא, דְּהַיְנוּ מַטְלִית שֶׁתּוֹלִין בָּהּ חוּטִין שֶׁל צִבְעוֹנִין כְּעֵין גְּלוּפְקְרִין וְתוֹלִין אוֹתָהּ לְכַלָּה לְהַפְרִיחַ מִמֶּנָּה הַזְּבוּבִים, שֶׁאִם יַעֲמוֹד לָהּ זְבוּב עַל פָּנֶיהָ הִיא מִתְבַּיֶּשֶׁת לְטָרְדוֹ וּמִצְטַעֶרֶת בּוֹ, וְאֵין דָּבָר זֶה תַּכְשִׁיט לָהּ כְּלָל, וּכְמַשּׂוֹי הוּא. וְלָכֵן לֹא תֵּצֵא בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהִיא צְרִיכָה לוֹ:

ז לֹא תֵּצֵא בְּעִיר שֶׁל זָהָב. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט עָגֹל וּמְצַיְּרִין בּוֹ צוּרַת יְרוּשָׁלַיִם, וְיֵשׁ בּוֹ לָשׁוֹן בְּאֶמְצָעוֹ שֶׁבּוֹ מְחַבְּרִין אוֹתוֹ לְמַלְבּוּשׁ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּעֵין עֲטָרָה עַל הָרֹאשׁ וּמְצַיְּרִין בּוֹ צוּרַת יְרוּשָׁלַיִם.

(וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — אֵין בַּדָּבָר מַחֲלֹקֶת כְּלָל, שֶׁלִּדְבְרֵי הַכֹּל כָּל תַּכְשִׁיט שֶׁאֶפְשָׁר לָהּ לְשָׁלְפוֹ וּלְהַרְאוֹתוֹ — אֲסוּרָה לָצֵאת בּוֹ, בֵּין שֶׁהוּא עַל רֹאשָׁהּ, בֵּין שֶׁהוּא בְּמַלְבּוּשָׁהּ, וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ מְצַיֶּרֶ, אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בְּהֹוֶה בִּימֵיהֶם, וּפָרְטוּ כָּל הַתַּכְשִׁיטִים שֶׁהָיוּ בִּימֵיהֶם):

ח יוֹצֵאת אִשָּׁה בְּכְלִיל שֶׁל זָהָב בְּרֹאשָׁהּ, שֶׁאֵין יוֹצְאָה בָּהּ אֶלָּא אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לִשְׁלֹף וּלְהַרְאוֹת, וְלָכֵן לֹא גָּזְרוּ עַל כְּלִיל זֶה, בֵּין שֶׁהוּא עָשׂוּי מֵחָתִיכוֹת שֶׁל זָהָב חֲרוּזוֹת בְּחוּט, בֵּין שֶׁאוֹתָן חֲתִיכוֹת קְבוּעוֹת בְּמַטְלִית.

אֲבָל אוֹתָן תַּכְשִׁיטִין שֶׁכָּל הַנָּשִׁים (עֲשִׁירוֹת) רְגִילוֹת בָּהֶם — גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם אַף לְאִשָּׁה חֲשׁוּבָה, שֶׁלֹּא רָצוּ לְחַלֵּק בְּתַכְשִׁיט אֶחָד בֵּין אִשָּׁה לְאִשָּׁה:

ט וְרִסּוֹקְיָא, דְּהַיְנוּ חֲתִיכַת מְעִיל רְחָבָה, אִם יֵשׁ בָּהּ רְצוּעוֹת קְצָרוֹת תְּלוּיוֹת בָּהּ לְקִשְׁרָהּ בָּהֶן וּלְהַדְּקָהּ סְבִיבוֹתֶיהָ — מֻתֶּרֶת לָצֵאת בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְהֻדָּק יָפֶה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יֵתֵר הַקֶּשֶׁר וְתִפּוֹל מֵעָלֶיהָ. אֲבָל אִם אֵין בָּהּ רְצוּעוֹת — אֲסוּרָה לָצֵאת בָּהּ, שֶׁמָּא תִּפּוֹל מֵעָלֶיהָ וְתִשְׁכַּח וּתְבִיאֶנּוּ בְּיָדָהּ:

י לֹא תֵּצֵא בְּנִזְמֵי הָאַף, שֶׁמָּא תִּשְׁלְפֵם לְהַרְאוֹתָם. אֲבָל יוֹצֵאת בְּנִזְמֵי הָאֹזֶן, מִפְּנֵי שֶׁאָזְנֶיהָ מְכֻסּוֹת בְּקִשּׁוּרֶיהָ וְטוֹרַח הוּא לָהּ לְגַלּוֹתָן לִשְׁלוֹף מֵהֶן הַנְּזָמִים לְהַרְאוֹתָן. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְגַלּוֹת הָאָזְנַיִם — אֲסוּרָה לָצֵאת גַּם בְּנִזְמֵי הָאֹזֶן, וְלָכֵן הַבְּתוּלוֹת שֶׁאָזְנֵיהֶן מְגֻלּוֹת אֲסוּרוֹת לָצֵאת בְּנִזְמִים:

יא דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים לְהַעֲמִיד קִשּׁוּרֵיהֶן בְּמִחְטִין, כְּגוֹן מַפְתְּחֵי חֲלוּקָה וּצְעִיפָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, וּמֻתֶּרֶת לָצֵאת בְּמַחַט זוֹ מִן הַתּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלֶיהָ שָׁם תַּכְשִׁיט וּמַלְבּוּשׁ כְּלָל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת לָהּ לְצָרְכָּהּ לְבִישָׁה — הֲרֵי הִיא כְּבִית יָד לְהַמַּלְבּוּשִׁים.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה, אֲבָל מַחַט נְקוּבָה אֵין דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים לְהַעֲמִיד בָּהּ קִשּׁוּרֵיהֶן, וַהֲרֵי הִיא מַשּׂוֹי גָּמוּר, וְלָכֵן לֹא תֵּצֵא בָּהּ, וְאִם יָצָאת — חַיֶּבֶת. (וְאַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאָה אוֹתָהּ עַל יְדֵי קִשּׁוּרֶיהָ וְלֹא בְּיָדָהּ — אֵין זוֹ הוֹצָאָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א).

וְאַף מַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה שֶׁרֹאשָׁהּ אֶחָד עָב וְעָשׂוּי כְּעֵין תַּכְשִׁיט — אֲסוּרָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהַעֲמִיד בָּהּ קִשּׁוּרֶיהָ, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא תִּשְׁלְפֶנּוּ לְהַרְאוֹתָהּ.

וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ לְהָקֵל בְּמַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה שֶׁרֹאשָׁהּ אֶחָד עָב, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי כְּעֵין תַּכְשִׁיט.

וְהוּא שֶׁמַּעֲמֶדֶת בָּהּ קִשּׁוּרֶיהָ, אֲבָל אִם אֵינָהּ מַעֲמֶדֶת בָּהּ קִשּׁוּרֶיהָ אַף שֶׁצְּרִיכָה לָהּ לְאֵיזֶה צָרְכָּהּ שֶׁיִּהְיֶה, כְּגוֹן לַחֲלוֹק בָּהּ שְׂעָרָהּ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ מְשַׁמֶּשֶׁת לָהּ לְצָרְכָּהּ לְבִישָׁה — הֲרֵי הִיא מַשּׂוֹי גָּמוּר כְּשֶׁאֵין רֹאשָׁהּ הָעָב עָשׂוּי כְּעֵין תַּכְשִׁיט, שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לָצֵאת בְּכָל הַחֲפָצִים הַצְּרִיכִים לוֹ כְּשֶׁאֵינָן לֹא מַלְבּוּשׁ וְלֹא תַכְשִׁיט. וְאִם הוּא עָשׂוּי כְּעֵין תַּכְשִׁיט — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִשּׁוּם גְּזֵרָה:

יב טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם — אֵינָהּ תַּכְשִׁיט לְאִשָּׁה אֶלָּא מַשּׂוֹי גָּמוּר, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים לְהִתְקַשֵּׁט בְּטַבַּעַת אֶלָּא כְּשֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם, וְאִם יָצְאָה בָּהּ — חַיֶּבֶת. וְאֵין זוֹ הוֹצָאָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁלִּפְעָמִים נוֹתֵן הָאִישׁ בְּחֹל לְאִשְׁתּוֹ טַבַּעְתּוֹ שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם לְהוֹלִיכָהּ לַבַּיִת לְהַצְנִיעָהּ, וְהִיא מְשִׂימָה אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעָהּ עַד שֶׁמַּגַּעַת לְבֵיתָהּ, וְנִמְצָא שֶׁדֶּרֶךְ הוֹצָאָה הִיא אַף לְאִשָּׁה לִפְעָמִים לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעָהּ טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, וְכֵיוָן שֶׁאֵינָהּ תַּכְשִׁיט לָהּ — חַיֶּבֶת עָלֶיהָ כְּשֶׁהוֹצִיאָהּ בְּשַׁבָּת. אֲבָל כְּשֶׁיָּצָאת בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם — פְּטוּרָה, אֲבָל אֲסוּרָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא תִּשְׁלְפֶנָּה מֵאֶצְבָּעָהּ לְהַרְאוֹתָהּ:

יג לֹא תֵּצֵא בְּכוּלְיָאר, וְהוּא תַּכְשִׁיט שֶׁקּוֹשְׁרֶת בּוֹ מַפְתְּחֵי חֲלוּקָהּ, וְלֹא בְּכוֹבֶלֶת, וְהוּא קֶשֶׁר שֶׁקָּשׁוּר בָּהּ בְּשֵׁם שֶׁרֵיחוֹ טוֹב, וְאִשָּׁה שֶׁרֵיחָהּ רָע טוֹעֲנָתוֹ עָלֶיהָ, וּבְשַׁבָּת אֲסוּרָה לָצֵאת בּוֹ, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא תִּשְׁלְפֶם מֵעָלֶיהָ לְהַרְאוֹתוֹ:

יד אִם חָסֵר לָהּ שֵׁן אֶחָד וּמְשִׂימָה שֵׁן אַחֵר בִּמְקוֹמָהּ, אִם הוּא שֶׁל זָהָב — לֹא תֵּצֵא בּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְשֻׁנֶּה בְּמַרְאִיתוֹ מִשְּׁאָר הַשִּׁנַּיִם, וְשֶׁמָּא יִשְׁחֲקוּ עָלֶיהָ וְתִטְּלֶנּוּ מִשָּׁם בְּיָדָהּ וְתִשְׁכַּח וּתְבִיאֶנּוּ. אֲבָל אִם הוּא שֶׁל כֶּסֶף שֶׁהוּא דּוֹמֶה בְּמַרְאִיתוֹ לִשְׁאָר הַשִּׁנַּיִם, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הוּא שֵׁן שֶׁל אָדָם — מֻתֶּרֶת לָצֵאת בּוֹ:

טו לֹא תֵּצֵא בְּמִנְעָל הַקָּרוּעַ לְמַעְלָה, שֶׁמָּא יִשְׁחֲקוּ עָלֶיהָ וְתַחְלְצֶנּוּ מֵעַל רַגְלָהּ וּתְבִיאֶנּוּ בְּיָדָהּ.

וְלֹא תֵּצֵא בְּמִנְעָל חָדָשׁ שֶׁלֹּא הָלְכָה בּוֹ עֲדַיִן, שֶׁמָּא לֹא יָבֹא לְמִדַּת רַגְלָהּ וְתַחְלְצֶנּוּ וּתְבִיאֶנּוּ בְּיָדָהּ. אֲבָל אִם נִסְתָּה לָלֶכֶת בּוֹ מֵאֶתְמוֹל — כְּבָר הִכִּירָה בּוֹ שֶׁהוּא מְכֻוָּן לָהּ, אוֹ אֵינָהּ מַקְפֶּדֶת כְּלָל עַל זֶה.

וְכָל זֶה בְּאִשָּׁה, אֲבָל אִישׁ מֻתָּר לָצֵאת בֵּין בְּמִנְעָל הַקָּרוּעַ בֵּין בְּמִנְעָל חָדָשׁ שֶׁלֹּא נִסָּה לָלֶכֶת בּוֹ מֵאֶתְמוֹל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָאִישׁ מַקְפִּיד כָּל כָּךְ עַל מִנְעָלָיו כְּמוֹ הָאִשָּׁה שֶׁהִיא שַׂחְצָנִית.

וּשְׁאָר מַלְבּוּשִׁים שֶׁהֵם קְרוּעִים אוֹ חֲדָשִׁים — אַף הָאִשָּׁה מֻתֶּרֶת לָצֵאת בָּהֶם, לְפִי שֶׁבִּדְבָרִים גְּדוֹלִים שֶׁהֵם עִקַּר הַמַּלְבּוּשׁ אֵין חוֹשְׁשִׁים בָּהֶם שֶׁתִּשְׁלְפֵם מֵעָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

טז יוֹצֵאת בְּחוּטֵי שֵׂעָר הַכְּרוּכִים לָהּ עַל שְׂעַר רֹאשָׁהּ, שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְחוּטֵי צֶמֶר וּפִשְׁתָּן שֶׁמִּסְתָּרְתָן מֵעַל רֹאשָׁהּ כְּשֶׁצְּרִיכָה לִטְבּוֹל מִשּׁוּם חֲצִיצָה, אֲבָל חוּטֵי שֵׂעָר אֵין חוֹצְצִין עַל שְׂעַר רֹאשָׁהּ, מִפְּנֵי שֶׁשֵּׂעָר בְּשֵׂעָר אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת מְהֻדָּק יָפֶה שֶׁלֹּא יָבֹאוּ הַמַּיִם בֵּינֵיהֶם, וּלְכָךְ אֵינָהּ צְרִיכָה לַהֲסִירָם בִּשְׁעַת טְבִילָה. וַאֲפִלּוּ אִם חוּטִין אֵלּוּ הֵם עֲשׂוּיִים מִשְּׂעַר חֲבֶרְתָּהּ שֶׁאֵינָהּ דּוֹמָה בְּמַרְאִיתוֹ לְשֵׂעָר שֶׁלָּהּ, וַאֲפִלּוּ הֵם מִשֵּׂעָר שֶׁל בְּהֵמָה — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁחֲקוּ עָלֶיהָ וּתְסִירֵם בְּיָדָהּ.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תֵּצֵא יַלְדָּה שֶׁשַּׂעֲרוֹתֶיהָ שְׁחוֹרוֹת בְּחוּטִין הָעֲשׂוּיוֹת מִשְּׂעָרוֹת שֶׁל זְקֵנוֹת שֶׁהֵן לְבָנוֹת, וְלֹא תֵּצֵא זְקֵנָה בְּחוּטִין שֶׁל שְׂעַר יַלְדָּה, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁחוֹר עַל גַּבֵּי לָבָן אוֹ לָבָן עַל גַּבֵּי שָׁחוֹר הוּא מְגֻנֶּה וְיִשְׁחֲקוּ עָלֶיהָ וּתְסִירֵם מֵרֹאשָׁהּ וּתְבִיאֵם בְּיָדָהּ.

אֲבָל לֹא תֵּצֵא בְּפֵאָה נָכְרִית, דְּהַיְנוּ קְלִיעַת שֵׂעָר תְּלוּשׁ שֶׁנּוֹתֶנֶת עַל שְׂעָרָהּ כְּדֵי שֶׁתֵּרָאֶה כְּבַעֲלַת שֵׂעָר הַרְבֵּה, שֶׁמָּא תַּחְלִצֶנָּה מֵעַל רֹאשָׁהּ לְהַרְאוֹתָהּ, אוֹ שֶׁמָּא תִּפּוֹל מֵעַל רֹאשָׁהּ וּתְבִיאֶנָּה בְּיָדָהּ:

יז יוֹצֵאת בְּקֶשֶׁר שֶׁעוֹשִׁין לְרִפּוּאָה מִקְּטוּף עַיִן הָרָע שֶׁלֹּא יִשְׁלוֹט, מִפְּנֵי שֶׁקֶּשֶׁר זֶה הוּא כְּקֶמֵעַ מֻמְחֶה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א.

וְיוֹצֵאת בְּמוֹךְ שֶׁבְּאָזְנָהּ שֶׁנּוֹתֶנֶת לִבְלוֹעַ לֵחָה שֶׁל צוֹאַת הָאָזֶן, וְהוּא שֶׁהַמּוֹךְ קָשׁוּר בְּאָזְנָהּ קֶשֶׁר מְהֻדָּק שֶׁלֹּא יוּכַל לִפּוֹל.

וְכֵן בְּמוֹךְ שֶׁבְּסַנְדָּלָהּ, אִם הוּא קָשׁוּר בְּסַנְדָּלָהּ אוֹ בַּעֲקֵבָהּ, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹךְ זֶה הוּא לָהּ כְּמוֹ תַּכְשִׁיט וּמַלְבּוּשׁ, שֶׁהֲרֵי הוּא מְשַׁמֵּשׁ לַהֲנָאַת גּוּפָהּ כְּמוֹ שְׁאָר מַלְבּוּשִׁים. וּבְסַנְדָּל וּמְנָעָל הַסְּתוּמִים מִכָּל צַד — מֻתָּר אֲפִלּוּ אֵין הַמּוֹךְ קָשׁוּר כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִפּוֹל מִשָּׁם. אֲבָל אִם הֵם פְּתוּחִים אֲפִלּוּ מִצַּד אֶחָד — צָרִיךְ לְקָשְׁרוֹ שָׁם:

יח וְיוֹצֵאת בְּמוֹךְ שֶׁהִתְקִינָה לְנִדָּתָהּ שֶׁיִּבָּלַע בּוֹ הַדָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר בִּיַרְכוֹתֶיהָ, שֶׁאִם יִפּוֹל לֹא תְּבִיאֶנּוּ בְּיָדָהּ מֻחֶמֶת מְאִיסוּתוֹ, וַאֲפִלּוּ עָשְׂתָה לוֹ בֵּית יָד.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּשִׁימָה אוֹתוֹ שָׁם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפּוֹל הַדָּם עַל בְּשָׂרָהּ וְיִצְטָעֲרֶנָּה כְּשֶׁיִּתְיַבֵּשׁ, אֲבָל אִם מְשִׁימָה אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטַּנֵּף הַדָּם אֶת בְּגָדֶיהָ — אֲסוּרָה לְצֵאת בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁקָּשׁוּר לָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א:

יט וְיוֹצֵאת בְּפִלְפֵּל אֶרֶךְ שֶׁמְּשִׁימָה בְּפִיהָ לְרֵיחַ הַפֶּה, וּבְגַרְגִּיר מֶלַח שֶׁמְּשִׁימָה בְּפִיהָ לִרְפוּאַת חֹלִי הַשִּׁנַּיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּתַכְשִׁיטִים לָהּ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תְּתַקְּנֵם בְּפִיהָ לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. וַאֲפִלּוּ אִם נִתְנָתֵם בְּפִיהָ מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְנָפְלוּ בְּשַׁבָּת — לֹא תַחֲזִירֵם לְתוֹךְ פִּיהָ, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ הִיא מַעֲרֶמֶת לִתְּנֵם בְּפִיהָ כְּדֵי לְהוֹצִיאָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁאֵין הַכֹּל יוֹדְעִים לָמָּה הִיא נוֹתַנְתָּם בְּפִיהָ.

אֲבָל מוֹךְ שֶׁבְּאָזְנָהּ וְשֶׁבְּסַנְדָּלָהּ מֻתֶּרֶת לְקָשְׁרוֹ שָׁם בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת וְלָצֵאת בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר לָמָּה נוֹתֶנֶת שָׁם הַמּוֹךְ, וְהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהִיא צְרִיכָה לוֹ וְאֵינָהּ מַעֲרֶמֶת כְּלָל. וְהוּא הַדִּין שֶׁמֻּתָּר לְקָשׁוֹר קַשׁ אוֹ תֶּבֶן בְּתוֹךְ הַמְּנָעָל בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת וְלָצֵאת בּוֹ. וְאִם הַמְּנָעָל סָתוּם מִכָּל צַד — מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּלֹא קְשִׁירָה כְּמוֹ בְּמוֹךְ.

וְכָל מַה שֶּׁמֻּתָּר בְּאִשָּׁה — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר בְּאִישׁ:

כ יוֹצֵאת בְּבָתֵּי שׁוֹקַיִם שֶׁקּוֹשַׁרְתָּם בְּמִשִּׁיחָה סָבִיב שׁוֹקֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמִּשִּׁיחָה קְשׁוּרָה בָּהֶם (אֶלָּא עֲלֵיהֶם) — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁתַּלְשְׁלוּ לְמַטָּה (עִם הַמִּשִּׁיחָה שֶׁעֲלֵיהֶם) וְיִפְּלוּ וּתְבִיאֵם בְּיָדָהּ:

כא יוֹצֵאת בְּאֶצְעָדָה בִּזְרוֹעַ אוֹ בְּשׁוֹק, וְהוּא שֶׁתְּהֵא דְבוּקָה לַבָּשָׂר, וְלֹא תִּשָּׁמֵט וְתִפּוֹל וּתְבִיאָהּ בְּיָדָהּ:

כב אַף עַל פִּי שֶׁכָּל מַה שֶּׁאָסְרוּ חֲכָמִים לָצֵאת בֵּין לְאִישׁ בֵּין לְאִשָּׁה לֹא אָסְרוּהוּ אֶלָּא מֵחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁיִּטֹּל בְּיָדָם יַעֲבִירֵם ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ יַכְנִיסֵם מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, כָּל דָּבָר שֶׁהִתִּירוּ לָצֵאת בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵין שׁוּם דֶּרֶךְ כְּלָל שֶׁיִּטְלֶנּוּ בְּיָדוֹ — מֻתָּר לְשָׁלְפוֹ וְלִטְלוֹ בְּיָד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְלַחֲזוֹר וּלְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹ לְהִתְקַשֵּׁט בּוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּלֵךְ ד' אַמּוֹת, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה.

וְאֵין לָנוּ לָחוּשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁיִּטּוֹל בְּיָדוֹ יִשְׁכַּח וְיַעֲבִירֶנּוּ ד' אַמּוֹת, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן חֲשָׁשָׁא זוֹ, שֶׁהֲרֵי אִם יִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת — מַה נּוֹעִיל כְּלוּם אִם נָאֱסֹר לוֹ לְשָׁלְפוֹ מֵעָלָיו בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּשַׁבָּת, הֲלֹא הוּא סָבוּר שֶׁהַיּוֹם חֹל, וְאִם יְהֵא זָכוּר כְּשֶׁהוּא שׁוֹלְפוֹ מֵעָלָיו שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת — בְּוַדַּאי לֹא יַעֲבִירֶנּוּ ד' אַמּוֹת בְּיָדָיו, וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא בְּרֶגַע יִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְיַעֲבִירֶנּוּ ד' אַמּוֹת.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ דֶּרֶךְ לִפְעָמִים שֶׁיִּטְלֵם בְּיָדוֹ, הֵן מֵחֲמַת שֶׁיִּפְּלוּ וְיַגְבִּיהֵם, הֵן

מֻחֲמֶת שֶׁיִּשְׂחָקוּ עָלָיו וְיִטְּלֵם בְּיָד, הֵן בְּאִשָּׁה שֶׁתִּטְּלֵם לְהַרְאוֹתוֹ, הֵן שֶׁתִּטְּלֵם מִשּׁוּם טְבִילָה — אָסְרוּ חֲכָמִים לָצֵאת בָּהֶם בַּתְּחִלָּה מִבֵּיתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁזָּכוּר אֶת הַשַּׁבָּת, מֻחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח אֶת הַשַּׁבָּת כְּשֶׁיַּגִּיעַ הָעֵת שֶׁיִּטְּלֵם בְּיָדוֹ וְיַעֲבִירֵם אָז ד' אַמּוֹת בְּשִׁכְחָתוֹ, אוֹ יַכְנִיסֵם אָז מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד:

כג כָּל תַּכְשִׁיט וּמַלְבּוּשׁ שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים לָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים מֻחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יְבִיאֶנּוּ בְּיָדוֹ — אָסוּר לָצֵאת בּוֹ לְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, בֵּין הָאִישׁ בֵּין הָאִשָּׁה. וְאֵין זוֹ גְּזֵרָה לְגְזֵרָה, שֶׁהַכֹּל גְּזֵרָה אַחַת הִיא, שֶׁהֶחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת אִסּוּר הַהוֹצָאָה בָּהּ דּוֹמֶה בְּעֵינֵי הָעָם לְאִסּוּר הַהוֹצָאָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם נַתִּיר לָהֶם בְּחָצֵר — יַתִּירוּ לְעַצְמָן גַּם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, לְפִיכָךְ כְּשֶׁגָּזְרוּ חֲכָמִים עַל רְשׁוּת הָרַבִּים — גָּזְרוּ גַּם כֵּן עַל חָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת בְּכָל הַתַּכְשִׁיטִים הָאֲסוּרִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. חוּץ מִכָּבוּל וּפֵאָה נָכְרִית, שֶׁהִתִּירוּ לְאִשָּׁה בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְגַּנֶּה עַל בַּעְלָהּ אִם לֹא תִתְקַשֵּׁט כְּלָל גַּם בְּחָצֵר, לְפִיכָךְ הִתִּירוּ לָהּ מִקְצָת תַּכְשִׁיטֶיהָ. אֲבָל בְּחָצֵר הַמְעֹרֶבֶת מֻתָּר לָצֵאת אֲפִלּוּ בְּדָבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חִיּוּב חַטָּאת אִם יֵצֵא בָּהֶם לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא בָּהֶם מֵחָצֵר לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּתַכְשִׁיטִים שֶׁאָסְרוּ לָצֵאת בָּהֶם לִרְשׁוּת הָרַבִּים מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְבִיאֵם בְּיָדוֹ — אָסוּר לָצֵאת בָּהֶם אֲפִלּוּ בַּבַּיִת, דְּהַיְנוּ שֶׁאָסוּר לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶם כְּלָל בְּשַׁבָּת, חוּץ מִכָּבוּל וּפֵאָה נָכְרִית לְאִשָּׁה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֵצְאוּ בָּהֶם לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאֵין זוֹ גְּזֵרָה לִגְזֵרָה, שֶׁהַדָּבָר קָרוֹב לְוַדַּאי שֶׁכְּשֶׁיִּרְצֶה לָצֵאת לִרְשׁוּת הָרַבִּים יִשְׁכַּח לְהָסִיר הַתַּכְשִׁיטִין מֵעָלָיו, שֶׁהֲרֵי בְּחֹל אֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לִשְׁלוֹף הַתַּכְשִׁיטִין כְּשֶׁיּוֹצֵא מִבֵּיתוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חִיּוּב חַטָּאת אִם יֵצֵא בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁאָסוּר לְהָשִׂים אוֹתוֹ עָלָיו בַּבַּיִת. וְלָכֵן אָסוּר לְהָשִׂים אֵיזֶה חֵפֶץ בְּתוֹךְ חֵיקוֹ אוֹ בִּשְׂאָר מְקוֹמוֹת שֶׁבִּבְגָדָיו בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְכֵן לִתְלוֹת מַפְתֵּחַ אוֹ חֵפֶץ אַחֵר בַּחֲגוֹרָתוֹ אוֹ בִּשְׂאָר מְקוֹמוֹת שֶׁבִּבְגָדָיו בְּעִנְיָן שֶׁאָסוּר לָצֵאת כֵּן לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאֵין הֶתֵּר לְטַלְטֵל שׁוּם חֵפֶץ בַּבַּיִת אֶלָּא בְּיָדוֹ, שֶׁבְּיָדוֹ בְּוַדַּאי אֵין לַחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיוֹצִיאֵהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁהֲרֵי רוֹאֶה הַחֵפֶץ בְּיָדוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ בְּיָדוֹ יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח שֶׁהַחֵפֶץ אֶצְלוֹ כְּשֶׁיּוֹצֵא

לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה אָצְלוֹ מִבְּעוֹד יוֹם — צָרִיךְ לַהֲסִירוֹ כְּשֶׁתֶּחְשַׁךְ אִם לֹא נִזְכַּר לַהֲסִירוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב.

(וַאֲפִלּוּ בְּעִיר הַמְעֹרֶבֶת שֶׁאֵין בָּהּ מָקוֹם הָאָסוּר עַכְשָׁו בְּטִלְטוּל — אָסוּר).

וַאֲפִלּוּ שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים כְּלָל — אֵין לְהָקֵל בַּדָּבָר.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא זוֹ אִם לֹא בְּעֵת הַצֹּרֶךְ, שֶׁאָז יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א.

אֲבָל יֵשׁ מְקִלִּין עוֹד, שֶׁאֲפִלּוּ לְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת מֻתָּר לָצֵאת בְּכָל הַתַּכְשִׁיטִין שֶׁאָסְרוּ מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְבִיאֵם בְּיָדוֹ.

וְיֵשׁ מְקִלִּין עוֹד לְפִי זֶה לָצֵאת בָּהֶם אַף לְכַרְמְלִית, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ מְחִצּוֹת כְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת. וְעַל פִּי דִבְרֵיהֶם אֵין לְמָחוֹת עַכְשָׁו בָּנָשִׁים שֶׁלָּנוּ הַיּוֹצְאוֹת בְּכָל מִינֵי תַּכְשִׁיטִים, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה אֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים כְּלָל אֶלָּא כַּרְמְלִית.

וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת אַחַר, שֶׁלֹּא אָסְרוּ הַתַּכְשִׁיטִין אֶלָּא בִּימֵיהֶם שֶׁלֹּא הָיוּ הַתַּכְשִׁיטִין מְצוּיִין כָּל כָּךְ לָרֹב, וְלֹא הָיוּ מִתְקַשְּׁטוֹת בָּהֶם כִּי אִם בְּשַׁבָּת, וְלָכֵן הָיָה דָּבָר חִדּוּשׁ בְּעֵינֵיהֶן וְהָיוּ מַרְאוֹת זוֹ לְזוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁמְּצוּיִין תַּכְשִׁיטִין לָרֹב וְיוֹצְאוֹת בָּהֶן גַּם בְּחֹל, וְאֵינָן דָּבָר חִדּוּשׁ בְּשַׁבָּת שֶׁתַּרְאֶה אוֹתָם לְחַבְרוֹתֶיהָ.

וְאֵין הֶתֵּר זֶה מוּעִיל אֶלָּא לְתַכְשִׁיטִים שֶׁאָסְרוּ מֵחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא תִּשְׁלְפֵם לְהַרְאוֹתָם, אֲבָל תַּכְשִׁיטִים שֶׁאָסְרוּ מֵחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִפְּלוּ אוֹ מֵחֲשַׁשׁ טְבִילָה אוֹ שֶׁמָּא יִשְׂחֲקוּ עָלֶיהָ וְתִטְּלֵם בְּיָדָהּ — אֵין לָנוּ לוֹמַר אֶלָּא שֶׁסּוֹמְכוֹת עַל דִּבְרֵי הַמִּקִלִּין שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁאָסוּר לָצֵאת בָּהֶם מִן הַתּוֹרָה מִפְּנֵי שֶׁהֵם מַשּׂוֹי גָּמוּר — אָסוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל לָצֵאת בָּהֶם אֲפִלּוּ לְכַרְמְלִית.

(וַאֲפִלּוּ אִם מוֹצִיא אוֹתָם הַדְּבָרִים בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בָּהֶם אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אַף לִרְשׁוּת הָרַבִּים מֻחֲמַת שֶׁהִיא הוֹצָאָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהֵם מַשּׂוֹי וְלֹא תַכְשִׁיט — לֹא הִתִּירוּם לְגַמְרֵי אֲפִלּוּ בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, אֶלָּא הֲרֵי הֵם כִּשְׁאָר שְׁבוּת דִּשְׁבוּת שֶׁלֹּא הִתִּירוּ אֶלָּא בִּמְקוֹם מִצְוָה אוֹ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז).

וּלְפִיכָךְ הָיָה רָאוּי לִמְחוֹת בְּנָשִׁים שֶׁלֹּא תֵצֶאנָה בְּטַבָּעוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם חוֹתָם, וּבַאֲנָשִׁים שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּטַבָּעוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם חוֹתָם, שֶׁהֲרֵי הֵן מַשּׁוֹי גָּמוּר לָהֶן, אֶלָּא שֶׁאֵין לִמְחוֹת בְּנָשִׁים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ — מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגוֹת וְאַל יִהְיוּ מְזִידוֹת.

וְיֵשׁ מִי שֶׁלִּמֵּד זְכוּת עַל אֲנָשִׁים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנֶּהֱגוּ הָאֲנָשִׁים בִּזְמַן הַזֶּה לָצֵאת בְּחֹל בְּטַבָּעוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם חוֹתָם — הֲרֵי נַעֲשׂוּ לָהֶם כְּתַכְשִׁיט, וּמֻתָּר לָצֵאת בָּהֶן לְפִי דִּבְרֵי הַמְקִלִּין בְּתַכְשִׁיטִים גַּם לְנָשִׁים. אֲבָל לְפִי דִּבְרֵי הָאוֹסְרִים בְּנָשִׁים — גַּם אֲנָשִׁים אֲסוּרִים לָצֵאת בְּטַבַּעַת זוֹ שֶׁהִיא תַּכְשִׁיט לְאִישׁ וּלְאִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א.

וּלְפִי הֶחְתֵּר זֶה יֵשׁ לִלְמוֹד הֶתֵּר גַּם לְנָשִׁים בְּטַבָּעוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן חוֹתָם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה נָהֲגוּ הַנָּשִׁים לָצֵאת בְּחֹל גַּם בְּטַבָּעוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן חוֹתָם — הֲרֵי נַעֲשׂוּ לָהֶן תַּכְשִׁיט, וּמֻתָּרִין לָצֵאת בָּהֶם בְּשַׁבָּת לְפִי דִּבְרֵי הַמְקִלִּין.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְהַזְהִיר לְנָשִׁים שֶׁלֹּא תֵצֶאנָה אֶלָּא בְּמִחְטִין שֶׁצְּרִיכוֹת לְהַעֲמִיד בָּהֶן קְשׁוּרֵיהֶן וְלֹא יוֹתֵר, כִּי בָּזֶה שֶׁאֵין לָהֶם תּוֹעֶלֶת בּוֹ יִשְׁמְעוּ לָנוּ.

וְכָל זֶה לְעִנְיַן לְהַזְהִיר לִמְחוֹת בְּנָשִׁים אוֹ בַּאֲנָשִׁים, אֲבָל כָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ כִּסְבָרָא הַשְּׁנִיָּה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וּבְעֵת הַצֹּרֶךְ יִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כד מַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה שֶׁנִּטַּל עֻקְצָהּ, דְּהַיְנוּ הַקֶּשֶׁר שֶׁלָּהּ שֶׁבְּרֹאשָׁהּ הָעֵב, וְגַם נִטַּל חֹד שֶׁלָּהּ — אֵין עָלֶיהָ תּוֹרַת כְּלִי כְּלָל, וְאָסוּר לְטַלְטְלָהּ בְּשַׁבָּת, וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר לָנָשִׁים שֶׁלֹּא יְטַלְטְלוּהָ לָשׁוּם בְּצָעִיפִים. אֶלָּא אִם כֵּן נִטַּל חֻדָּהּ וְעֻקְצָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת (וְיִחֻדָּה אוֹתָהּ) לְשֵׁם כָּךְ (מִבְּעוֹד יוֹם), שֶׁעַל יְדֵי (יִחוּד מַעֲשֶׂה) זֶה שֶׁמִּבְּעוֹד יוֹם — נַעֲשֵׂית כְּלִי לְעִנְיַן זֶה.

וְכֵן מַחַט נְקוּבָה שֶׁנִּטַּל חֻדָּהּ וְחוֹרָהּ (וְיִחֻדָּה אוֹתָהּ) מִבְּעוֹד יוֹם לָשׁוּם אוֹתָהּ בְּצָעִיף — מֻתָּר לָשׁוּם אוֹתָהּ בְּצָעִיף בְּשַׁבָּת וְלָצֵאת בָּהּ גַּם כֵּן:

(חָסֵר)

סימן שה

א בַּמֶּה בְּהֵמָה יוֹצֵאת בְּשַׁבָּת וּבוֹ ל"ח סְעִיפִים

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ו שֶׁאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ מִן הַתּוֹרָה, וְאִם בְּהֶמְתּוֹ

הוֹצִיאָה אֵיזֶה דָּבָר לִרְשׁוּת הָרַבִּים אַף שֶׁיָּצְאַת מֵאֵלֶיהָ — עָבַר הוּא עַל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה.

אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ מִקְצָת דְּבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּהֵמָה לָצֵאת בָּהֶם בְּחֹל אַף כְּשֶׁאֵינָהּ נוֹשֵׂאת מַשּׂוֹי, וּדְבָרִים אֵלּוּ חֲשׁוּבִים לָהּ תַּכְשִׁיט, וּמֻתָּר שֶׁתֵּצֵא בָּהֶם לִרְשׁוּת הָרַבִּים בְּשַׁבָּת. וְאֵלּוּ הֵם: כָּל דָּבָר שֶׁהַבְּהֵמָה מִשְׁתַּמֶּרֶת עַל יָדוֹ שֶׁלֹּא תִבְרַח כְּשֶׁהוֹלֶכֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּגוֹן רֶסֶן וְכַיּוֹצֵא בוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְאִי אֶפְשָׁר לְשָׁמְרָהּ בִּשְׁמִירָה פְּחוּתָה מִזּוֹ הָרְבֵּה. וְאַף שֶׁאֶפְשָׁר לְשָׁמְרָהּ בִּשְׁמִירָה פְּחוּתָה מִזּוֹ מְעַט — מֻתָּר שֶׁתֵּצֵא בִּשְׁמִירָה זוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, לְפִי שֶׁכֵּן דַּרְכָּהּ בְּחֹל לָצֵאת אַף בִּשְׁמִירָה זוֹ, וְאַף שֶׁהִיא יְתֵרָה לָהּ קְצָת, שֶׁהֲרֵי אַף בִּפְחוּתָה מִזּוֹ דַּי לָהּ, מִכָּל מָקוֹם אֵין דֶּרֶךְ הָעוֹלָם לְכַוֵּן הַשְׁמִירָה וּלְצַמְצְמָהּ, אִם כֵּן אַף שְׁמִירָה זוֹ שֶׁהִיא יְתֵרָה קְצָת — הִיא תַּכְשִׁיט לָהּ, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכָּהּ לָצֵאת כָּךְ בְּחֹל פְּעָמִים רַבּוֹת אַף כְּשֶׁאֵינָהּ נוֹשֵׂאת מַשּׂוֹי.

אֲבָל אִם דַּי לָהּ בִּשְׁמִירָה פְּחוּתָה מִזּוֹ הַרְבֵּה, שֶׁנִּמְצֵאת שְׁמִירָה זוֹ יְתֵרָה הַרְבֵּה — הֲרֵי הִיא מַשּׂוֹי לָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ בְּחֹל לָצֵאת בִּשְׁמִירָה יְתֵרָה הַרְבֵּה.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא תֵּצֵא בְּכָל דָּבָר שֶׁאֵינָהּ נִשְׁמֶרֶת בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹתוֹ דָּבָר דַּי לִשְׁמוֹר בּוֹ בְּהֵמָה אַחֶרֶת, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ דַּי לִשְׁמוֹר בּוֹ בְּהֵמָה זוֹ — אֵין דֶּרֶךְ בְּהֵמָה זוֹ לְעוֹלָם לָצֵאת בְּדָבָר זֶה, וַהֲרֵי הוּא לָהּ מַשּׂוֹי גָּמוּר:

ב לְפִיכָךְ, הַנָּאקָה, וְהִיא גַּמְלָא נְקֵבָה גְּדוֹלָה וּלְבָנָה, יוֹצֵאת בַּחֲטָם, וְהוּא טַבַּעַת שֶׁל בַּרְזֶל שֶׁנּוֹקְבִין חָטְמָהּ וּמַכְנִיסִין לָהּ הַטַּבַּעַת, אֲבָל אֵינָהּ יוֹצֵאת בְּאַפְסָר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ נִשְׁמֶרֶת בּוֹ — הֲרֵי הוּא מַשּׂוֹי לָהּ.

וְהַלּוּבְדִּקִים, וְהוּא חֲמוֹר הַבָּא מִן לוּב, וְכֵן הַסּוּס שֶׁלָּנוּ — יוֹצְאִים בֵּין בְּאַפְסָר (פֵּרוּשׁ קְבִישְׁטֶר"וּ), בֵּין בְּפַרְמְבְּיָא (פֵּרוּשׁ פְּרִי"ג), וְהוּא רֶסֶן שֶׁל בַּרְזֶל. וְאַף שֶׁהָאַפְסָר דַּי לָהֶם — אֵין הַפַּרְמְבְּיָא לָהֶם שְׁמִירָה יְתֵרָה הַרְבֵּה אֶלָּא יְתֵרָה קְצָת, וְדַרְכָּם בְּכָךְ פְּעָמִים רַבּוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יֵצְאוּ בִּשְׁנֵיהֶם יַחַד, בְּאַפְסָר וּבְפַרְמְבְּיָא, אֶלָּא בְּאַחַת מֵהֶן.

אֲבָל הַפֶּרֶד וְהַגְּמַל וְהַחֲמוֹר יוֹצְאִין בְּאַפְסָר אֲבָל לֹא בְּפַרְמְבְּיָא, מִפְּנֵי שֶׁהַפַּרְמְבְּיָא לָהֶם שְׁמִירָה יְתֵרָה הַרְבֵּה, וְאֵין דַּרְכָּם בְּכָךְ (אֲבָל הַשּׁוֹר לֹא יֵצֵא בְּאַפְסָר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר):

ג וְכָל בְּהֵמָה הַיּוֹצֵאת בְּאַפְסָר — אֵין צָרִיךְ לְמָשְׁכָהּ בְּאַפְסָר, אֶלָּא מֻתָּר לִכְרוֹךְ חֶבֶל הָאַפְסָר סְבִיב צַוָּארָהּ לְנוֹי וְתֵצֵא בּוֹ, שֶׁנּוֹי זֶה דַּרְכָּהּ הוּא, שֶׁכֵּן רְגִילוּת בְּחֹל לִכְרוֹךְ הָאַפְסָר לְנוֹי.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנוֹי כָּזֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁהוּא רָגִיל בַּכֹּל, אֲבָל נוֹי שֶׁאֵין רְגִילִין בּוֹ אֶלָּא מִקְצָת אֲנָשִׁים — לֹא תֵצֵא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ נוֹי הָרָגִיל בַּכֹּל — אָסוּר שֶׁתֵּצֵא בּוֹ, שֶׁאֵין נוֹי לִבְהֵמָה, וְלֹא הִתִּירוּ לִכְרוֹךְ חֶבֶל הָאַפְסָר סְבִיב צַוָּארָהּ אֶלָּא בִּרְפְיוֹן קָצָת, שֶׁיּוּכַל לְהַכְנִיס יָדוֹ בְּמְהֵרָה בֵּין הַכְּרִיכָה לְצַוָּארָהּ כְּדֵי לְמָשְׁכָהּ כְּשֶׁתִּרְצֶה לְהִשָּׁמֵט מִמֶּנּוּ, שֶׁבְּעִנְיָן זֶה הוּא רְגִילוּת לָצֵאת בְּחֹל.

(וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּסָבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. אֲבָל בְּכַרְמְלִית שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — יֵשׁ לְהָקֵל כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה).

(וְאַף עַל פִּי כֵן, כֵּיוָן שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ צֹרֶךְ כְּלָל — טוֹב לְהַחֲמִיר בְּכָל מָקוֹם כְּסָבָרָא הָאַחֲרוֹנָה):

ד מֻתָּר לְטַלְטֵל הָאַפְסָר אוֹ הֶרֶסֶן וְלִתְּנוֹ עַל הַבְּהֵמָה הַיּוֹצְאָה בּוֹ, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר טִלְטוּל, מִפְּנֵי שֶׁמּוּכָן הוּא לִבְהֵמָה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִשְׁעֶן עַל רֹאשָׁהּ אוֹ גּוּפָהּ כְּשֶׁנּוֹתְנוֹ עָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ה אִם קָשַׁר חֶבֶל בְּפִי הַסּוּס — הֲרֵי זֶה מַשּׂוֹי, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּר בּוֹ, שֶׁהוּא נִשְׁמָט מִפִּיו, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְאַפְסָר שֶׁהוּא קָשׁוּר בְּרֹאשׁוֹ:

ו כָּל בְּהֵמָה שֶׁעָסְקֵיהָ רָעִים — מֻתָּר שֶׁתֵּצֵא בִּשְׁמִירָה יְתֵרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּנוֹת מִינָהּ צְרִיכוֹת לְאוֹתָהּ שְׁמִירָה וּמַשּׂוֹי הוּא לָהֶן — אֵינָהּ מַשּׂוֹי לָהּ, כֵּיוָן שֶׁהִיא צְרִיכָה לְכָךְ וְדַרְכָּהּ בְּכָךְ בְּחֹל. וּמֻתָּר שֶׁתֵּצֵא אֲפִלּוּ בב' מִינֵי שְׁמִירוֹת, כְּגוֹן אַפְסָר וְרֶסֶן יַחַד, אִם הִיא צְרִיכָה לְכָךְ, וְהַכֹּל לְפִי הָעִנְיָן:

ז בַּעֲלֵי חַשִּׁיר, כְּגוֹן כְּלָבִים שֶׁל צַיָּדִים וְחַיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כְּמִין אֲצָעָדָה סְבִיב צַוָּארָהּ וְטַבַּעַת קָבוּעַ בָּהּ וּמַכְנִיסִין רְצוּעָה בַּטַּבַּעַת וּמוֹשְׁכִין אוֹתָהּ בָּהּ — מֻתָּר שֶׁיֵּצְאוּ בְּשֵׁיר זֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְיָכוֹל לְמָשְׁכָן בּוֹ כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל. וּמֻתָּר גַּם כֵּן לִכְרוֹךְ הָרְצוּעָה סְבִיב צַוָּארָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

ח אֵילִים יוֹצְאִים לְבוּבִים, וְהוּא עוֹר שֶׁקּוֹשְׁרִים לָהֶם תַּחַת זַכְרוּתָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עַל הַנְּקֵבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכָּם לָצֵאת כָּךְ בְּחֹל, וַהֲרֵי זֶה כְּמַלְבּוּשׁ לָהֶם. וְהָרְחֵלוֹת יוֹצְאוֹת שְׁחוּזוֹת, וְהוּא שֶׁקּוֹשְׁרִין אַלְיָתָן כְּלַפֵּי מַעְלָה עַל גַּבָּן, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ עֲלֵיהֶן הַזְּכָרִים. וְיוֹצְאוֹת כְּבוּלוֹת, וְהוּא שֶׁקּוֹשְׁרִין אַלְיָתָן כְּבוּלוֹת לְמַטָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עֲלֵיהֶן הַזְּכָרִים. וְיוֹצְאוֹת כְּבוּנוֹת, וְהוּא שֶׁקּוֹשְׁרִין בֶּגֶד סְבִיבָן לִשְׁמוֹר הַצֶּמֶר שֶׁיִּהְיֶה נָקִי.

וְהָעִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת, וְהוּא שֶׁקּוֹשְׁרִין מַטְלִית עַל רָאשֵׁי דַּדֵּיהֶן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁקּוֹשְׁרָם שָׁם כְּדֵי שֶׁיִּצְטַמְּקוּ דַּדֵּיהֶן וְלֹא יֵחָלְבוּ, שֶׁאָז דֶּרֶךְ לְהִיוֹת הַקֶּשֶׁר מְהֻדָּק יָפֶה. אֲבָל אִם קְשָׁרָם שָׁם כְּדֵי לִשְׁמוֹר חֶלְבָּם בְּדַדֵּיהֶן שֶׁלֹּא יִטָּפְטֵף מֵהֶן לָאָרֶץ, שֶׁאָז אֵין דֶּרֶךְ לְהַקְפִּיד שֶׁיִּהְיֶה מְהֻדָּק יָפֶה — אָסוּר לְהַנִּיחָן לָצֵאת כָּךְ בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שְׁמָא תִּפּוֹל הַמַּטְלִית מֵעַל דַּדֵּיהֶן וְיִשְׁכַּח וְיביאֶנָּה בְּיָדוֹ לְבֵיתוֹ:

ט הַחֲמוֹר דַּרְכּוֹ לָצֵאת בְּמַרְדַּעַת אַף כְּשֶׁאֵינוֹ נוֹשֵׂא מַשּׂוֹי, מִפְּנֵי שֶׁטֶּבַע הַחֲמוֹר הוּא קַר, וַאֲפִלּוּ בְּתְקוּפַת תַּמּוּז קַר לוֹ, וְלָכֵן נוֹתְנִין עָלָיו מַרְדַּעַת לְחַמְּמוֹ, וְאִם קָשַׁר לוֹ הַמַּרְדַּעַת מֵעֶרֶב שַׁבָּת — מֻתָּר שֶׁיֵּצֵא בָּהּ בְּשַׁבָּת, שֶׁמַּלְבּוּשׁוֹ הִיא. אֲבָל אִם אֵינָהּ קְשׁוּרָה לוֹ — לֹא יֵצֵא בָּהּ, גְּזֵרָה שְׁמָא תִּפּוֹל מֵעָלָיו וְיביאֶנָּה בְּיָדוֹ. וּבְשַׁבָּת אִי אֶפְשָׁר לְקָשְׁרָהּ לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁקּוֹשֵׁר צָרִיךְ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו וְלִשְׁעֵן עָלָיו קְצָת, וְנִמְצָא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבַעֲלֵי חַיִּים, וְזֶה אָסוּר, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר:

י אֲבָל לֹא יֵצֵא הַחֲמוֹר בְּאֶכֶף אַף עַל פִּי שֶׁקְּשׁוּר לוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָאֶכֶף מְחַמֵּם אוֹתוֹ, וְאֵין דַּרְכּוֹ לָצֵאת בּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נוֹשֵׂא מַשּׂוֹי.

וּשְׁאָר כָּל הַבְּהֵמוֹת אַף בְּמַרְדַּעַת לֹא יֵצְאוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דַּרְכָּן בְּכָךְ אֶלָּא אִם כֵּן נוֹשְׂאוֹת מַשּׂוֹי, לְפִי שֶׁאֵינָן צְרִיכוֹת לְהִתְחַמֵּם כְּמוֹ הַחֲמוֹר:

יא מֻתָּר לִתֵּן מַרְדַּעַת עַל הַחֲמוֹר בְּחָצֵר מִפְּנֵי הַצִּנָּה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֵצֵא בָּהּ, כֵּיוָן שֶׁאָסוּר לְקָשְׁרָהּ לוֹ.

אֲבָל עַל הַסּוּס וּשְׁאָר הַבְּהֵמוֹת — אָסוּר לִתֵּן מַרְדַּעַת כָּלל אֲפִלּוּ בְּחָצֵר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ רוֹצֶה לְהַטְעִינוֹ מַשּׂוֹי, וְגַם הוּא טָרֵחַ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ צַעַר מֵהַצִּנָּה. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּעֲנוּג מֵחֻמּוּם הַמַּרְדַּעַת — לֹא הִתִּירוּ לְטָרוֹחַ בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל תַּעֲנוּג הַבְּהֵמָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל צַעֲרָהּ, כְּמוֹ הַחֲמוֹר שֶׁיֵּשׁ לוֹ צַעַר מִצִּנָּה אֲפִלּוּ בְּתְקוּפַת תַּמּוּז, וּבְשָׁעָה

שֶׁהַקֹּר גָּדוֹל, וְאָנוּ רוֹאִים שֶׁיֵּשׁ צַעַר לְהַסּוּס.

וְכֵן בִּימוֹת הַחַמָּה אִם הַזְּבוּבִים רַבִּים וּמְצַעֲרִים לְהַסּוּס — דֵּינוֹ כַּחֲמוֹר, וּמֻתָּר לְהַנִּיחַ עָלָיו מַרְדַּעַת.

אֲבָל אָסוּר לְהַנִּיחַ אֵפָּךְ עַל גַּבֵּי הַחֲמוֹר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְחַמְּמוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עַל גַּבֵּי סוּס וּשְׂאָר בְּהֵמוֹת, שֶׁאֵינָן צְרִיכוֹת חִמּוּם כְּלָל.

וּבְהֵמָה שֶׁהָיָה עָלֶיהָ אֵפָּךְ אוֹ מַרְדַּעַת — אָסוּר לַהֲסִירָן מֵעָלֶיהָ, בֵּין שֶׁהִיא חֲמוֹר אוֹ סוּס אוֹ מִשְׂאָר בְּהֵמוֹת, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ טֹרַח שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ. וַאֲפִלּוּ אֵפָּךְ שֶׁעַל גַּבֵּי חֲמוֹר שֶׁבָּא מִן הַדֶּרֶךְ וְנִתְיַגֵּעַ וְצָרִיךְ לַהֲסִירוֹ מֵעָלָיו לְצַנְּנוֹ — לֹא יִטְּלֶנּוּ מֵעָלָיו בְּיָדוֹ, שֶׁאַף שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְצָת צַעַר מֵחֻמּוּם הַמַּשּׂוֹי שֶׁל הָאֵפָּךְ, מִכָּל מָקוֹם מֵאֲלָיו יִצְטַנֵּן כְּשֶׁיָּנוּחַ, שֶׁהַחֲמוֹר טִבְעוֹ קַר, שֶׁאַף בִּתְקוּפַּת תַּמּוּז קַר לוֹ, אֶלָּא אִם הוּא רוֹצֶה לְצַנְּנוֹ מִיָּד — מַתִּיר מִתַּחְתָּיו אֶת הַחֶבֶל שֶׁהָאֵפָּךְ קָשׁוּר בּוֹ, וּמוֹלִיךְ וּמֵבִיא אֶת הַחֲמוֹר בְּחָצֵר עַד שֶׁיְּפוֹל הָאֵפָּךְ מֵאֲלָיו:

יב אֵין תּוֹלִין לַחֲמוֹר טְרַסְקָל, וְהוּא סַל מָלֵא שְׂעוֹרִים שֶׁתּוֹלִין לִבְהֵמָה בְּצַוָּארָהּ, וְנוֹתֵן פִּיהָ לְתוֹכוֹ וְאוֹכֶלֶת, וְתַעֲנוּג בְּעָלְמָא הוּא, שֶׁלֹּא תִצְטָרֵךְ לָשׁוּחַ צַוָּארָהּ לָאָרֶץ, וְאָסוּר לְטָרוֹחַ בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל תַּעֲנוּג הַבְּהֵמָה.

אֲבָל עֲגָלִים וּסְיָחִים שֶׁצַּוָּארָן קָצֵר וּמְצַטַּעֲרִים לָשׁוּחַ לֶאֱכוֹל מֵעַל גַּבֵּי קַרְקַע — מֻתָּר לְתְלוֹת לָהֶן טְרַסְקָל בְּצַוָּארָן בְּחָצֵר, אֲבָל לֹא יֵצְאוּ בּוֹ, שֶׁמַּשּׂוֹי הוּא לָהֶן:

יג לֹא יֵצֵא הַסּוּס בְּזָנָב שׁוּעָל שֶׁתּוֹלִין בֵּין עֵינָיו שֶׁלֹּא תִּשְׁלוֹט בּוֹ עַיִן הָרָע, וְלֹא בְּזֹהַר שֶׁבֵּין עֵינָיו שֶׁעוֹשִׂים לוֹ לְנוֹי, שֶׁנּוֹי זֶה אֵינוֹ רָגִיל בַּכֹּל, אֶלָּא מִקְצָת אֲנָשִׁים עוֹשִׂים כֵּן.

וְלֹא יֵצְאוּ עִזִּים בְּכִיס שֶׁבְּדַדֵּיהֶן, שֶׁקּוֹשְׁרִים אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסָּרְטוּ דַּדֵּיהֶן בְּקוֹצִים שֶׁהָיוּ דַּדֵּיהֶן גַּסִּים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפּוֹל הַכִּיס וִיבִיאֻנּוּ בְּיָדוֹ, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְקַשֵּׁר יָפֶה כִּיס זֶה בְּקֶשֶׁר מְהֻדָּק.

וְלֹא תֵּצֵא פָּרָה בַּחֲסוֹם שֶׁבְּפִיהָ, שֶׁחוֹסְמִין פִּיהָ שֶׁלֹּא תִּרְעֶה בִּשְׂדוֹת אֲחֵרִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שְׁמִירַת גּוּפָהּ — הֲרֵי זֶה מַשּׂוֹי.

וְלֹא תֵּצֵא כָּל בְּהֵמָה בְּסַנְדָּל שֶׁנּוֹעֲלִים בְּרַגְלֶיהָ שֶׁלֹּא תִּנָּגֵף, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפּוֹל מֵרַגְלֶיהָ וִיבִיאֻנּוּ בְּיָדוֹ.

אֲבָל יוֹצֵאת בְּאֶגֶד שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה וּבְקַשְׁקְשִׁים שֶׁעַל גַּבֵּי הַשֶּׁבֶר, וְהֵם שְׁנֵי לוּחוֹת

שֶׁקּוֹשְׁרִים סְבִיב עֻצָּם הַנִּשְׁבָּר שֶׁלֹּא יָנוּד אָנָה וָאָנָה עַד שֶׁיִּתְחַבֵּר, וְיוֹצֵאת בְּשִׁלְיָא הַמְדֻלְדֶּלֶת בָּהּ שֶׁיִּצְתָּה מִקְצָתָהּ וּתְלוּיָה בָּהּ:

יד זוֹג הַתְּלוּי בְּצַוָּאר בְּהֵמָה, אוֹ כְּלָבִים וַחֲתוּלִים וְעוֹפוֹת אִם פּוֹקְקוֹ בְּצֶמֶר אוֹ בְּמוֹכִין, שֶׁלֹּא יְקַשְׁקֵשׁ הָעִנְבָּל בְּתוֹכוֹ, וְלֹא יַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר כְּדֶרֶךְ הַזּוֹגִין — מֻתָּר שֶׁתִּטַּיֵּל בְּזוֹג זֶה בְּחָצֵר.

אֲבָל לֹא תֵּצֵא בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲפִלּוּ הִיא עִיר הַמְעֹרֶבֶת, בֵּין אִם הוּא בְּצַוָּארָהּ בֵּין אִם הוּא אָרוּג בִּכְסוּתָהּ (פֵּרוּשׁ כְּגוֹן סוּסִים מְעֻלִּים שֶׁמְּכַסִּים אוֹתָם בִּכְסוּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטָּנְפוּ וְאֵין כְּסוּת זוֹ חֲשׁוּבָה מַשּׂוֹי, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכָּם בְּכָךְ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה בִּרְחֵלוֹת הַכְּבוּנוֹת), מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ מוֹלִיכָהּ לַשּׁוּק לִמְכוֹר, שֶׁאֵז הוּא דֶּרֶךְ לְתְלוֹת לְהַזּוֹג לְנָאוֹתָהּ בִּפְנֵי הַקּוֹנִים, אֲבָל בְּחָצֵר אֵין שָׁם רוֹאִים שֶׁיַּחְשְׁדוּהוּ. וְאַף שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן אָסְרוּ אֲפִלּוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים, מִכָּל מָקוֹם כַּאן שֶׁאַף אִם יַעֲשֶׂה כֵּן בִּמְקוֹם רוֹאִים לֹא יַחְשְׁדוּהוּ בְּאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה אֶלָּא בְּאִסּוּר מִקַּח וּמִמְכָּר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא הֶחֱמִירוּ כָּל כָּךְ לֶאֱסוֹר אַף בְּמָקוֹם שֶׁאֵין רוֹאִים. וְכֵן הַדִּין בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

(חָסֵר כַּאן. עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם וְאֵלִיָּה זוּטָא וּמָרְדְּכַי וְדִרְכֵי מֹשֶׁה, וְצָרִיךְ עִיּוּן בְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה):

טו לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּחוֹתָם, בֵּין שֶׁהוּא בְּצַוָּארָהּ בֵּין שֶׁהוּא בִּכְסוּתָהּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפָּסֵק וְיִפּוֹל וְיִבְיאֶנּוּ בְּיָדוֹ, וַאֲפִלּוּ הוּא אָרוּג בִּכְסוּתָהּ, שֶׁלֹּא חִלְקוּ חֲכָמִים:

טז לֹא יֵצֵא הַגָּמָל בִּמְטֻלְטֶלֶת, וְהוּא כְּמוֹ כַּר קָטָן מָלֵא מוֹכִין שֶׁנּוֹתְנִין תַּחַת זְנָבוֹ שֶׁלֹּא תַּשְׁחִית הָרְצוּעָה אֶת הַבָּשָׂר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפּוֹל מֵעָלָיו וְיִבְיאֶנּוּ בְּיָדוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא קָשׁוּר לוֹ בִּזְנָבוֹ — חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִשְׁמֹט וְיִפּוֹל, אֶלָּא אִם כֵּן קָשׁוּר לוֹ בִּזְנָבוֹ וּבַחֲטוֹטַרְתּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁקָּשׁוּר בִּשְׁנֵיהֶם — אֵין לָחוּשׁ שֶׁיִּפּוֹל. וְכֵן אִם קָשׁוּר בְּשִׁלְיָתָהּ — יוֹצְאָה בּוֹ, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא תְּנַתְּחֶנּוּ שֶׁיִּפּוֹל מֵעָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁיִּכְאַב לָהּ אִם תְּנַתְּחֶנּוּ:

יז לֹא יֵצֵא הַגָּמָל עָקוּד וְלֹא רָגוּל, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַבְּהֵמוֹת. וְאֵיזֶהוּ עָקוּד? שֶׁקּוֹשֵׁר יָדוֹ אַחַת עִם רַגְלוֹ וְרָגוּל שֶׁכּוֹפֵף רַגְלוֹ אַחַת לְמַעְלָה וְקוֹשְׁרָהּ שָׁם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵלֵךְ אֶלָּא עַל ג' רַגְלַיִם, שֶׁלֹּא יוּכַל לִבְרוֹחַ (גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפּוֹל הַחֶבֶל מֵעַל רַגְלָיו וְיִבְיאֶנּוּ בְּיָדוֹ):

יח לֹא יִקָּשׁוֹר גְּמַלִּים זֶה בְּזֶה וְהוּא תּוֹפֵס בְּיָדוֹ אַפְסָר הָרִאשׁוֹן וְכֻלָּם נִמְשָׁכִים עַל יָדוֹ, וַאֲפִלּוּ אֵינָן אֶלָּא שְׁנַיִם, וַאֲפִלּוּ הָיוּ קְשׁוּרִים זֶה בְּזֶה מֵעֶרֶב שַׁבָּת — לֹא יִמְשְׁכֵם כֵּן בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ הִיא עִיר הַמְעֹרֶבֶת, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ מוֹלִיכֵם לַשּׁוּק לִמְכּוֹר. אֲבָל אִם תּוֹפֵס כַּמָּה אַפְסָרֵי גְּמַלִּים בְּיָדוֹ — מֻתָּר, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַבְּהֵמוֹת (וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רצ"ז):

יט הַמּוֹצִיא בְּהֵמָה וּמוֹשְׁכָהּ בְּחֶבֶל הָאַפְסָר — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יֵצֵא רֹאשׁ הַחֶבֶל מִתַּחַת יָדוֹ טֶפַח לְמַטָּה, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה כְּמוֹ שֶׁנּוֹשֵׂא חֶבֶל טֶפַח זֶה בְּיָדוֹ וְאֵינוֹ נִרְאֶה שֶׁהוּא מֵהָאַפְסָר שֶׁעַל הַבְּהֵמָה. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוֹצִיא טֶפַח אֶחָד מִתַּחַת יָדוֹ — לֹא עָשָׂה אִסּוּר, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹצִיא ב' טְפָחִים.

אֶלָּא שֶׁלְּעִנְיַן מַעֲשֶׂה צָרִיךְ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא יֵצֵא אֲפִלּוּ טֶפַח אֶחָד מִיָּדוֹ. וְצָרִיךְ שֶׁהַחֶבֶל שֶׁבֵּין יָדוֹ לַבְּהֵמָה יִהְיֶה גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ טֶפַח אוֹ יוֹתֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ הַרְבֵּה מִן הַחֶבֶל בֵּין יָדוֹ לַבְּהֵמָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכְבִּיד כָּל כָּךְ בְּאֶמְצָעוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ בְּטֶפַח הַסָּמוּךְ לָאָרֶץ כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נִרְאֵית הַבְּהֵמָה נִמְשֶׁכֶת בּוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵין נִרְאֶה שֶׁאוֹחֵז רֹאשׁ הָאַפְסָר בְּיָדוֹ אֶלָּא חֶבֶל אַחֵר. וְאִם הַחֶבֶל אָרֹךְ הַרְבֵּה — יִכְרוֹךְ אוֹתוֹ סְבִיב צַוָּארָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כ לֹא יֵצֵא הַחֲמוֹר בְּסֶלֶם שֶׁבְּצַוָּארוֹ, וְהֵם לוּחוֹת שֶׁקּוֹשְׁרִים סְבִיב צַוָּארוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְחַכֵּךְ מַכָּתוֹ בְּשִׁנָּיו, וְלוּחוֹת אֵלּוּ חֲשׁוּבִים יוֹתֵר מִקַּשְׁקַשִּׁים שֶׁעַל גַּבֵּי הַשֶּׁבֶר, וְאִם יִפְּלוּ מֵעָלָיו יָחוּס עֲלֵיהֶם וְיביאֵם בְּיָדוֹ, לָכֵן לֹא יֵצֵא בָּהֶם.

וְכֵן לֹא יֵצֵא בִּרְצוּעָה שֶׁבְּרַגְלוֹ, וְהוּא כְּמִין טַבַּעַת עֲבָה שֶׁעוֹשִׂים מִקֶּשׁ וְקוֹשְׁרִים בְּרַגְלֵי הַבְּהֵמָה שֶׁפְּסִיעוֹתֶיהָ קְצָרוֹת וּמַכָּה רַגְלֶיהָ זוֹ בְּזוֹ, וְעוֹשִׂים לָהּ זֶה לְהָגֵן שֶׁלֹּא תַכֶּה זוֹ בְּזוֹ. וְאֵין הַתַּרְנְגוֹלִים יוֹצְאִים בְּחוּטִין שֶׁקּוֹשְׁרִים בְּרַגְלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְחַלְּפוּ בַּאֲחֵרִים, וְלֹא בִּרְצוּעָה קְצָרָה שֶׁקּוֹשְׁרִים בָּהּ שְׁתֵּי רַגְלֵיהֶם יַחַד כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהָרִים רַגְלֵיהֶם לְהַתִּיז שֶׁלֹּא יְשַׁבְּרוּ אֶת הַכֵּלִים, וְאֵין הָאֵילִים יוֹצְאִים בַּעֲגָלָה קְטַנָּה שֶׁתַּחַת אַלְיוֹתֵיהֶם, שֶׁעוֹשִׂים לָהֶם כֵּן שֶׁלֹּא תִלָּקֶה הָאַלְיָה בְּסִלְעִים וּטְרָשִׁים כְּשֶׁתְּהֵא נִגְרֶרֶת בָּאָרֶץ, וְאֵין הָעִזִּים יוֹצְאִים בְּעֵץ יָדוּעַ שֶׁנּוֹתְנִים בְּחָטְמֵיהֶן כְּדֵי שֶׁיִּתְעַטְּשׁוּ וְיִפְּלוּ הַתּוֹלָעִים שֶׁבְּרָאשֵׁיהֶן, שֶׁבְּכָל אֵלּוּ יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִפְּלוּ וְיביאֵם בְּיָדוֹ.

וְלֹא יֵצֵא הָעֶגֶל בְּעֹל קָטָן שֶׁנּוֹתְנִים עַל צַוָּארוֹ שֶׁיְּהֵא לָמוּד לָכֹף רֹאשׁוֹ לִכְשֶׁיִּגְדַּל, וְלֹא

בִּזְמָם שֶׁמַּנִּיחִים בְּפִיו שֶׁל עֵגֶל כְּדֵי שֶׁלֹּא יינק מֵהַפָּרָה כְּשֶׁהִיא בְּמִרְעֶה (שֶׁכֵּיון שֶׁאֵינוֹ לִשְׁמִירַת גּוּפוֹ — מַשּׁוֹי הוּא לוֹ).

וְלֹא תֵּצֵא פָּרָה בְּעוֹר שֶׁרֶץ שֶׁנִּימָּיו חַדִּין כְּמַחַט, וְקוֹשְׁרִים עוֹרוֹ בְּדַדֵּי הַבְּהֵמָה שֶׁלֹּא יִינָקוּהָ שְׂרָצִים. וְלֹא בִּרְצוּעָה שֶׁקּוֹשְׁרִים לָהּ בֵּין קַרְנֶיהָ, בֵּין שֶׁקְּשָׁרָהּ לְשִׁמּוּר, דְּהַיְנוּ לְאֲחָזָהּ וּלְמָשְׁכָהּ בָּהּ כְּשֶׁתִּרְצֶה לִבְרוֹחַ, בֵּין שֶׁצְּבָעָהּ וּקְשָׁרָהּ לָהּ לְנוֹי, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹי זֶה אֵינוֹ רָגִיל בַּכֹּל, וַהֲרֵי הוּא מַשּׁוֹי, וְשִׁמּוּר אֵין הַפָּרָה צְרִיכָה כְּלָל, שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לִבְרוֹחַ. וְכֵן הַדִּין בְּשׁוֹר.

וְלָכֵן לֹא יֵצְאוּ שׁוֹר וּפָרָה בְּחֶבֶל שֶׁבְּצַוָּארָם, שֶׁמַּשּׁוֹי הוּא לָהֶם, אֲבָל עֲגָלִים מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹרְדִים בְּקַל וּצְרִיכִים שְׁמִירָה, וְדַרְכָּם לָצֵאת בְּאַפְסָר לִפְעָמִים:

כא הַבְּהֵמָה יוֹצְאָה בְּקָמֵיעַ שֶׁהוּא מֻמְחֶה, אֲבָל לֹא בְּקָמֵיעַ שֶׁלֹּא נִתְמַחָה עֲדַיִן לִבְהֵמָה אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַחָה לְאָדָם, מִפְּנֵי שֶׁהָאָדָם יֵשׁ לוֹ מַזָּל וּמַלְאָךְ הַמֵּלִיץ עָלָיו לְמַעְלָה, וּמַזָּלוֹ מְסַיֵּעַ לוֹ שֶׁיּוֹעִיל לוֹ הַקָּמֵיעַ הַזֶּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן לִבְהֵמָה:

כב כָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר שֶׁתֵּצֵא בּוֹ הַבְּהֵמָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַשּׁוֹי לָהּ — אָסוּר שֶׁתֵּצֵא בּוֹ לְכַרְמְלִית מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְדִבְרֵי הַכֹּל, אַף שֶׁהִיא הוֹצָאָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ג בְּיִצִיאַת הָאִשָּׁה.

וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט לָהּ לְפִי שֶׁדַּרְכָּהּ לָצֵאת בּוֹ בְּחֹל אֶלָּא שֶׁאָסוּר שֶׁתֵּצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מְשׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפּוֹל וִיבִיאֶנּוּ — מֻתָּר שֶׁתֵּצֵא בּוֹ לְכַרְמְלִית לְהַמַּתִּירִין כֵּן בְּתַכְשִׁיטֵי אָדָם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, אֲבָל לְהָאוֹסְרִים שָׁם הוּא הַדִּין שֶׁאָסוּר גַּבֵּי בְּהֵמָה, וּכְבָר נִתְבָּאֵר שָׁם שֶׁכָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ לְהַחְמִיר לְעַצְמוֹ כְּדִבְרֵי הָאוֹסְרִים.

אֲבָל לְדִבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר שֶׁתֵּצֵא הַבְּהֵמָה בְּחֵצֶר (אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאָסוּר שֶׁתֵּצֵא בּוֹ מִן הַתּוֹרָה), שֶׁאַף שֶׁיֵּשׁ אוֹסְרִים בְּאָדָם אַף בְּחֵצֶר מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם בִּבְהֵמָתוֹ לֹא הֶחֱמִירוּ לִגְזוֹר כָּל כָּךְ לִדְבְרֵי הַכֹּל:

כג אֵין רוֹכְבִים עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, וְלֹא נִתְלִים עָלֶיהָ, וְלֹא נִשְׁעָנִים עָלֶיהָ, שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּבַעֲלֵי חַיִּים כָּל עִקָּר, שֶׁכָּלְלוּ חֲכָמִים כָּל שִׁמּוּשׁ בְּבַעֲלֵי חַיִּים בִּכְלַל גְּזֵרַת הָרְכִיבָה, שֶׁגָּזְרוּ עָלֶיהָ מִשּׁוּם שֶׁמָּא יָבֹא לַחְתּוֹךְ זְמוֹרָה מֵאִילָן הַמְּחֻבָּר כְּדֵי לְהַנְהִיג בָּהּ הַבְּהֵמָה שֶׁרוֹכֵב עָלֶיהָ.

וַאֲפִלּוּ בְּצִדֵּי הַבְּהֵמָה אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ, כְּגוֹן לְשַׁפְשֵׁף הַתִּינוֹק בְּצִדֵּי גַּבָּהּ כְּדֵי לְשַׁעְשְׁעוֹ, וְכֵן לְהִסָּמֵךְ לְצִדָּהּ. אֲבָל צִדֵּי צְדָדִין, כְּגוֹן שְׁדָבָר אַחֵר מֻנָּח עַל צִדֵּי גַּבָּהּ אוֹ עַל שְׂאָר צְדָדֶיהָ וְהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצִדֵּי אוֹתוֹ דָּבָר — הֲרֵי זֶה מֻתָּר. אֲבָל אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עַל גַּבֵּי אוֹתוֹ דָּבָר הַמֻּנָּח עַל צִדָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִשְׁתַּמֵּשׁ עַל צִדָּהּ מַמָּשׁ.

לְפִיכָךְ, קָרוֹן שֶׁהַבְּהֵמָה מוֹלִיכָה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם אַף עַל פִּי שֶׁנָּכְרִי מַנְהִיג הַבְּהֵמָה — אָסוּר לִכָּנֵס לַקָּרוֹן, מִפְּנֵי שֶׁיְּדוֹת הַקָּרוֹן הֵן עַל צִדֵּי הַבְּהֵמָה, וְהַיְּדוֹת עִם גּוּף הַקָּרוֹן הַכֹּל דָּבָר אֶחָד, וְהַנִּכְנָס לַקָּרוֹן — הֲרֵי זֶה מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָבָר הַמֻּנָּח עַל צִדֵּי הַבְּהֵמָה, וְלֹא הִתִּירוּ אֶלָּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצִדֵּי אוֹתוֹ דָּבָר. וְגַם עַל הַדַּף הַיּוֹצֵא מֵאֲחוֹרֵי הַקָּרוֹן אָסוּר לֵישֵׁב, מִפְּנֵי שֶׁהַקָּרוֹן עִם כָּל הַמְּחֻבָּר בּוֹ וְיוֹצֵא מִמֶּנּוּ הַכֹּל נֶחְשָׁב לְדָבָר אֶחָד, וְאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עַל גַּבֵּיהֶ אֶלָּא בְּצִדֵּיהֶם.

אֲבָל סְפִינָה שֶׁמּוֹלִיכוֹת אוֹתָהּ בְּהֵמוֹת הַהוֹלְכוֹת בִּשְׂפַת הַנָּהָר — מֻתָּר לֵילֵךְ בָּהּ בְּשַׁבָּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַבְּהֵמוֹת הוֹלְכוֹת רָחוֹק מִמֶּנָּה — הֲרֵי הוּא צִדֵּי צְדָדִים. וְגַם אֵין לָחוּשׁ בְּהוֹלֵךְ בְּסְפִינָה שֶׁמָּא יַחְתּוֹךְ זְמוֹרָה לְהַנְהִיג הַבְּהֵמוֹת כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ בְּיוֹשֵׁב בְּקָרוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ח:

כד מִי שֶׁעָלָה עַל גַּבֵּי בְהֵמָה בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ עָלָה בְּמֵזִיד שֶׁהָיָה רָאוּי לְקָנְסוֹ שֶׁיֵּשֵׁב עָלֶיהָ כָּל הַשַּׁבָּת וְלֹא יֵרֵד מִמֶּנָּה עַד לָעֶרֶב כְּמוֹ שֶׁקָּנְסוּ בְּעוֹלֶה עַל גַּבֵּי אִילָן בְּשַׁבָּת — אַף עַל פִּי כֵן מִשּׁוּם צַעַר הַבְּהֵמָה לֹא רָצוּ לִגְזוֹר עַל זֶה, וְצָרִיךְ לֵירֵד מִמֶּנָּה מִיָּד.

וְכֵן פּוֹרְקִין הַמַּשּׂוֹי מֵעַל גַּבֵּי הַבְּהֵמָה, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים. וַאֲפִלּוּ הָיָה הַמַּשּׂוֹי דָּבָר שֶׁהוּא מֻקְצֶה וְאָסוּר בְּטִלְטוּל — הֲרֵי זֶה מַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחַת הַמַּשּׂוֹי וּמְסַלְקוֹ לְצַד אֶחָד וְהוּא נוֹפֵל מֵאֵלָיו, שֶׁאֵין אִסּוּר טִלְטוּל מֻקְצֶה אֶלָּא בְּיָדָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א. וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַנִּיחַ הַמַּשּׂוֹי עָלֶיהָ עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִפְּנֵי צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים (וְאִם יַגִּיעַ לוֹ הֶפְסֵד אִם יִפּוֹל הַמַּשּׂוֹי — נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ו):

כה וְצָרִיךְ לְזָהֵר כְּשֶׁפּוֹרֵק הַמַּשּׂוֹי שֶׁלֹּא יִסְמוֹךְ עַצְמוֹ לְצִדֵּי הַבְּהֵמָה.

(וְאִם ב' שַׁקִּין מֻנָּחִים עַל הַחֲמוֹר, אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ, וּבֵרֹאשׁ כָּל אֶחָד מֵהַשַּׁקִּין רְצוּעָה אַחַת וְקוֹשְׁרִים אוֹתָן שְׁתֵּי הָרְצוּעוֹת יַחַד, וְעַכְשָׁו מֻנָּח הַקֶּשֶׁר כְּנֶגֶד גַּבּוֹ שֶׁל הַחֲמוֹר וְהַשַּׁקִּין מַכְבִּידִין לְכַאן וּלְכַאן וְאִי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר הַקֶּשֶׁר אִם לֹא יַגְבִּיהַּ

הַשּׁוֹקְעִין מִעַט, וְנִמְצָא שֶׁנִּסְמָכִים הַשּׁוֹקְעִין עַל צִדֵּי הַבְּהֵמָה כְּשֶׁמַּגְבִּיהַּ אוֹתָם — אָסוּר לְפָרְקָם בְּשַׁבָּת מֵעַל הַחֲמוֹר):

כו בְּהֵמָה שֶׁנָּפְלָה לְאַמַּת הַמַּיִם, אִם יְכוֹל לִתֵּן לָהּ פַּרְנָסָה בִּמְקוֹמָהּ — מְפַרְנְסִין אוֹתָהּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאִם הַמַּיִם עֲמֻקִּים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְפַרְנְסָהּ שָׁם — מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ, וְאִם עָלְתָה — עָלְתָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּבַטֵּל כְּלֵי מֵהֵיכָנוֹ, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁנִּשְׁרוּ הַכָּרִים בַּמַּיִם שׁוּב אֵינָן רְאוּיִים לְכְלוּם בּוֹ בַּיּוֹם (שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשָׁטְחָן לְנַגְּבָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א) — לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים עַל זֶה בִּמְקוֹם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, שֶׁצַּעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הוּא מִן הַתּוֹרָה.

אֲבָל אָסוּר לְהַעֲלוֹת הַבְּהֵמָה בְּיָדוֹ אִם לֹא עָלְתָה עַל גַּבֵּי הַכָּרִים, אֲפִלּוּ אִם תְּמוּת שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מֻקְצֶה, וְלֹא הִתִּירוּ טִלְטוּל מֻקְצֶה אַף בִּמְקוֹם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לַעֲקוֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה בְּ"שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה".

(וְיֵשׁ מַתִּירִין לְהַעֲלוֹתָהּ בְּיָדַיִם מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דַּעְתָּם בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה).

אֲבָל (לְדִבְרֵי הַכֹּל) מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְהַעֲלוֹתָהּ:

כז וְכֵן מֻתָּר לוֹמַר לוֹ לְהַמְרוֹת הָאֲוָזוֹת פַּעַם אַחַת בַּיּוֹם, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁאֵינָן יְכוֹלוֹת לֶאֱכוֹל. וְאִם אֵין שָׁם נָכְרִי — מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַמְרוֹתָן, אַף עַל פִּי שֶׁאָסְרוּ הַמְרָאָה בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ד, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הִתִּירוּ. וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי קָטָן:

כח הַדֶּשׁ הוּא מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת, וְכָל הַמְפָרֵק אֹכֶל אוֹ מַשְׁקֶה מִמְּקוֹם שֶׁנִּתְכַּסָּה בּוֹ, כְּגוֹן הַחוֹלֵב אֶת הַבְּהֵמָה, שֶׁמְּפָרֵק הֶחָלָב מֵהַדַּד — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת הַדָּשׁ, שֶׁהַדָּשׁ גַּם כֵּן מְפָרֵק הַתְּבוּאָה מֵהַשִּׁבֹּלֶת.

וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא כְּשֶׁחוֹלֵב לְתוֹךְ כְּלִי רֵיקָן, אֲבָל אִם חוֹלֵב לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֹכְלִין — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁקֶה הַבָּא לָאֹכֶל הֲרֵי הוּא כְּאֹכֶל, וְנִמְצָא שֶׁאֵין שָׁם מַשְׁקֶה עַל חָלָב זֶה אֶלָּא שֵׁם אֹכֶל, וְדַדֵּי הַבְּהֵמָה הֵם גַּם כֵּן אֹכֶל, וַהֲרֵי זֶה כְּמַפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם מְפָרֵק.

וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְדָשׁ, שֶׁמְּפָרֵק הַתְּבוּאָה שֶׁהִיא אֹכֶל מֵהַשִּׁבֹּלֶת שֶׁהִיא פְּסֹלֶת, וְהֵם שְׁנֵי

דְּבָרִים חֲלוּקִים זֶה מִזֶּה, וְשַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁמְּפָרֵק דָּבָר אֶחָד מִתּוֹךְ דָּבָר אַחֵר הַמְכַסֶּה עָלָיו. וְכֵן הַחוֹלֵב לִכְלִי רֵיקָן, שֶׁהֶחָלָב הוּא מַשְׁקֶה וּמְפָרְקוֹ מֵהַבְּהֵמָה שֶׁהִיא אֹכֶל, שֶׁהֵם שְׁנֵי דְּבָרִים חֲלוּקִים זֶה מִזֶּה וּמְדֻבָּקִין זֶה בָּזֶה, וְיִפָּרֵק אֶחָד מִתּוֹךְ חֲבֵרוֹ הַמְכַסֶּה עָלָיו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהֶחָלָב הוּא אֹכֶל — הֲרֵי הוּא כְּמוֹ דָּבָר אֶחָד עִם גּוּף הַבְּהֵמָה שֶׁנִּתְפָּרֵק מִמֶּנָּה שֶׁהוּא גַּם כֵּן אֹכֶל, וַהֲרֵי זֶה כְּנוֹטֵל מַאֲכָל עֵב וְחוֹקֵק מִתּוֹכוֹ מְעַט אֹכֶל, שֶׁאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם מְפָרֵק אֹכֶל מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְכַּסָּה בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה נֶחְשָׁב כְּסוּי לָזֶה.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לַחֲלוֹב אֲפִלּוּ לְתוֹךְ הָאֹכָלִים, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַבְּהֵמָה אֵינָהּ רְאוּיָה לַאֲכִילָה בְּשַׁבָּת מֻחְמֶּצֶת אָסוּר שְׁחִיטָה — אֵין שָׁם אֹכֶל עָלֶיהָ, וַהֲרֵי הִיא כִּפְסֹלֶת, וְהַמְפָרֵק מִתּוֹכָהּ הֶחָלָב שֶׁהִיא אֹכֶל — הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְדָשׁ, שֶׁמְּפָרֵק אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת. אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שֶׁהִיא רְאוּיָה לַאֲכִילָה — מֻתָּר לַחֲלוֹב לְתוֹךְ הָאֹכָלִין, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ה:

כט מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַחֲלוֹב הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְטַעֶרֶת מֵרֹב הֶחָלָב, וְלֹא גָּזְרוּ עַל אֲמִירָה לְנָכְרִי בְּמָקוֹם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיִּטּוֹל הַנָּכְרִי אֶת הֶחָלָב לְעַצְמוֹ, אוֹ יַחֲזוֹר וְיִקְנֶה הֶחָלָב מֵהַנָּכְרִי בְּדָבָר מוּעָט, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּחוֹלֵב לְצָרְכּוֹ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא לְצָרְכּוֹ עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ אֶלָּא הָאֲמִירָה מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, אֲבָל לֹא שֶׁיַּעֲשֶׂה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ, שֶׁכְּשֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל הֲרֵי הוּא שְׁלוּחוֹ מַמָּשׁ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ עָשָׂה הַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ, שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. וְאַף שֶׁאֵין אוֹמְרִים כֵּן אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁנַּעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְיִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם חֲכָמִים הֶחֱמִירוּ כֵּן גַּבֵּי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְכֵיוֹצֵא בָהֶן אַף בְּנָכְרִי שֶׁנַּעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיֶה נֶחְשָׁב כְּמוֹתוֹ מַמָּשׁ כְּשֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִילוֹ. אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ — לֹא הֶחֱמִירוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא לוֹמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִמָּן ש"ז, וְכַאן הִתִּירוּ מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים:

ל בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאָמַר לְהַנָּכְרִי לַחֲלוֹב, אֲבָל אִם נָכְרִי חָלַב מֵעַצְמוֹ — מֻתָּר לִטּוֹל מִמֶּנּוּ הֶחָלָב בְּחִנָּם, וְאֵין צָרִיךְ לִקְנוֹתוֹ מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ בְּדָבָר מוּעָט (מִפְּנֵי שֶׁכָּל נָכְרִי הָעוֹשֶׂה מֵעַצְמוֹ בְּוַדַּאי מִתְכַּוֵּן לְטוֹבָתוֹ שֶׁיְּקַבֵּל טוֹבַת הֲנָאָה מֵהַיִּשְׂרָאֵל בִּשְׁבִיל זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב, וַהֲרֵי זֶה כְּחוֹלֵב לְעַצְמוֹ):

לא וְכָל זֶה בְּנָכְרִי שֶׁאֵינוֹ עַבְדּוֹ, אֲבָל עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַשְּׁכוּרִים לוֹ לְשָׁנָה אוֹ לִשְׁנָתַיִם — אֵין צָרִיךְ לִקְנוֹת מֵהֶם הֶחָלָב אַף אִם אָמַר לָהֶם לַחֲלוֹב בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִתְכַּוְּנִים בְּמַלַאכְתָּם לְטוֹבָתָם, כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ כָּל שְׂכָרָם בְּסוֹף שְׁנָתָם, שֶׁכְּשֶׁנִּשְׁכְּרוּ בַּתְּחִלָּה לְדַעַת כֵּן נִשְׂכְּרוּ, שֶׁיַּחְלְבוּ בְּכָל עֵת שֶׁצָּרִיךְ לַחֲלוֹב:

לב וְכָל זֶה לֶאֱכוֹל הֶחָלָב לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲבָל בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ אָסוּר אֲפִלּוּ לְטַלְטְלוֹ, אֲפִלּוּ חֲלָבָהּ הַנָּכְרִי מֵעַצְמוֹ, וַאֲפִלּוּ הִיא בְּהֵמַת הַנָּכְרִי, מִפְּנֵי שֶׁגָּזְרוּ חֲכָמִים עַל מַשְׁקִים שֶׁזָּבוּ מֵהַפֵּרוֹת בְּשַׁבָּת מֵאֲלֵיהֶם אוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי לְאָסְרָם עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"כ וְשכ"ה, וּבִכְלַל גְּזֵרָה זוֹ הוּא גַּם כֵּן הֶחָלָב שֶׁנֶּחְלַב בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא גַּם כֵּן מַשְׁקֶה הַנּוֹלָד בְּשַׁבָּת, וְכֵיוָן שֶׁאָסוּר בַּאֲכִילָה — אָסוּר גַּם כֵּן בְּטִלְטוּל, שֶׁמַּקְצָה הוּא, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבוֹ בַיּוֹם.

וְאַף אִם חֲלָבָהּ לְתוֹךְ הָאֹכְלִין שֶׁאֵין עַל הֶחָלָב תּוֹרַת מַשְׁקֶה וְאֵינוֹ בִּכְלַל גְּזֵרַת מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר עַד הָעֶרֶב, אִם לֹא נָחְלַב מִיָּד בְּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת אֶלָּא לְאַחַר זְמַן בְּעִנְיָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁרֹב הֶחָלָב שֶׁבְּדַד הוּא נוֹלַד שָׁם בְּשַׁבָּת, שֶׁאוֹתוֹ הֶחָלָב שֶׁנִּתּוֹסֵף בָּהּ בְּשַׁבָּת הוּא מֻקְצֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה חָדָשׁ שֶׁנּוֹלַד בְּשַׁבָּת, שֶׁדָּם נֶעְכָּר וְנַעֲשָׂה חָלָב. וְאַף שֶׁהָיָה דַּעְתּוֹ עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה אָז עֲדַיִן בָּעוֹלָם. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִשְׁאָר נוֹלָד בְּשַׁבָּת שֶׁמָּתַר, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה כְּבָר בָּעוֹלָם מִבְּעוֹד יוֹם אֶלָּא שֶׁנִּשְׁתַּנָּה בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח.

וּמַה שֶּׁהִתִּירוּ בְּיוֹם טוֹב לַחֲלוֹב לְתוֹךְ הָאֹכְלִין, הוּא מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַבְּהֵמָה רְאוּיָה לָאֲכִילָה בְּיוֹם טוֹב עִם הֶחָלָב שֶׁבָּהּ, שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה שׁוֹחֲטָהּ וְאוֹכֵל גַּם הֶחָלָב שֶׁנִּתּוֹסֵף בָּהּ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָפֵל אֵלֶיהָ וּבָטֵל אֶצְלָהּ, אִם כֵּן גַּם כְּשֶׁנֶּחְלַב מִמֶּנָּה בְּחַיֶּיהָ — אֵינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם נוֹלָד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּאֹכֶל הַנִּפְרָד מֵאֹכֶל, שֶׁהוּא עִם גּוּף הַבְּהֵמָה הֵם כְּמוֹ דָּבָר אֶחָד, שֶׁשְּׁנֵיהֶם תּוֹרַת אֹכֶל עֲלֵיהֶם, וַהֲרֵי זֶה אֹכֶל שֶׁנִּפְרָד מֵאֹכֶל, וְאֵין תּוֹרַת נוֹלָד עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה חָדָשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשַׁבָּת שֶׁאֵין הַבְּהֵמָה רְאוּיָה לַאֲכִילָה — הֲרֵי הֶחָלָב שֶׁנֶּחְלַב מִמֶּנָּה נִקְרָא נוֹלָד גָּמוּר, שֶׁנּוֹלַד בָּעוֹלָם בְּשַׁבָּת:

לד הַגְּבִינוֹת שֶׁעוֹשׂוֹת הַשִּׁפְחוֹת בְּשַׁבָּת מֵחָלָב שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם עוֹשׂוֹת בְּבֵית יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשׂוֹת מֵעַצְמָן שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַיִּשְׂרְאֵל, שֶׁבְּוַדַּאי מִתְכַּוְּנוֹת לְטוֹבַת עַצְמָן לִמְצוֹא

חֵן בְּעֵינֵי הַיִּשְׂרְאֵל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ד"ש — אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדָן, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁלְּדַעְתּוֹ הֵן עוֹשׂוֹת, כֵּיוָן שֶׁעוֹשׂוֹת בְּבֵיתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב. וְעוֹד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעוֹשׂוֹת מֵחָלָב שֶׁלּוֹ וְהוּא רוֹאֶה וְשׁוֹתֵק לָהֶן — הֵן מְבִינוֹת שֶׁהוּא חָפֵץ בְּכָךְ וּלְדַעְתּוֹ הֵן עוֹשׂוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

לה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ נַעַר נָכְרִי וְרוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה כְּשֶׁמּוֹלִיכָהּ לְהַשְׁקוֹתָהּ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְמָנְעוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ, וְאֵין אִסּוּר אַף לְאָדָם לְהוֹצִיא אֶת הַחַי לִרְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּבִבְהֵמָתוֹ לֹא גָּזְרוּ. אֲבָל צָרִיךְ לְמָנְעוֹ שֶׁלֹּא יִתֵּן עָלֶיהָ בְּגָדָיו שֶׁפְּשָׁטָם מֵעָלָיו וְלֹא שׂוּם דָּבָר:

לו מֻתָּר לְמְסוֹר סוּס אוֹ חֲמוֹר לְרוֹעֶה נָכְרִי, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיָרֵא שֶׁלֹּא יְהֵא נִתְפָּס כְּגַנָּב אִם יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמַשְׁאִיל בְּהֶמְתּוֹ לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת בָּהּ מְלָאכָה בְּחֹל וּמַתְנֶה עִמּוֹ שֶׁתָּנוּחַ בְּשַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי כֵן אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַנָּכְרִי נֶאֱמָן עַל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ו, לְפִי שֶׁשָּׁם אֵינוֹ נִתְפָּס כְּגַנָּב אִם יַעֲשֶׂה בָּהּ גַּם בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁהַשַּׁבָּת הִיא בְּתוֹךְ מֶשֶׁךְ זְמַן שְׁאֵלָתוֹ שֶׁהִיא מְסוּרָה לוֹ לְמְלָאכָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הָרוֹעֶה שֶׁאֵין הַבְּהֵמָה מְסוּרָה לוֹ כְּלָל לִמְלָאכָה אַף בְּחֹל אֶלָּא לִרְעוֹתָהּ בִּלְבָד — הֲרֵי הוּא נִתְפָּס כְּגַנָּב אִם יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ. וְאִם רוֹאֶה אוֹתוֹ אוֹ נוֹדַע לוֹ שֶׁעוֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת — חַיָּב לִמְחוֹת בְּיָדוֹ:

לז מִי שֶׁקִּנְתָה בְּהֶמְתּוֹ שְׁבִיתָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת אֵצֶל הָרוֹעֶה הַשּׁוֹבֶת חוּץ לְתְחוּם הָעִיר, וּבְשַׁבָּת יָצְאָה מִתְּחוּם הָרוֹעֶה לִתְחוּם שֶׁלּוֹ — אָסוּר לְהָבִיא בְּיָדוֹ לְבֵיתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ שָׁם אֶלָּא ד' אַמּוֹת, כְּדִין אָדָם הַיּוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁקָּנָה בּוֹ שְׁבִיתָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ו. אֲבָל מֻתָּר לוֹ לְקָרוֹתָהּ שֶׁתָּבֹא אַחֲרָיו עַד בֵּיתוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מוֹלִיכָהּ בְּיָדַיִם אֶלָּא הִיא הוֹלֶכֶת מֵעַצְמָהּ עַל יְדֵי קְרִיאָתוֹ, וְאֵינָנּוּ מֻזְהָר לְמָנְעָהּ מִזֶּה, שֶׁאֵין אָדָם מֻזְהָר עַל אִסּוּרֵי תְּחוּמֵי בְּהֶמְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וַאֲפִלּוּ אִם יָצְאָתָה חוּץ לְתְחוּם שֶׁלּוֹ וְחוּץ לִתְחוּם שֶׁלָּהּ — יָכוֹל לְקָרוֹתָהּ שֶׁתָּבֹא אֶצְלוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים אִם נַתִּיר לוֹ זֶה שֶׁמָּא יָבֹא לֵילֵךְ אֶצְלָהּ חוּץ לַתְּחוּם כְּדֵי לַהֲבִיאָהּ לְבֵיתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהוּל עַל בְּהֶמְתּוֹ כָּל כָּךְ לַעֲשׂוֹת אִסּוּר בִּשְׁבִילָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ב:

לח מֻתָּר לִמְסוֹר בְּהֵמָה לְרוֹעֶה אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁבְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת קָנָתָה הַבְּהֵמָה שְׁבִיתָה אֵצֶל הַיִּשְׂרְאֵל בַּעֲלַהּ אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ וּבְשַׁבָּת יוֹלִיכֶנָּה הָרוֹעֶה לִרְעוֹת חוּץ לַתְּחוּם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאֵין אָדָם מֵזָהָר עַל תְּחוּם בְּהֶמְתּוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם יוֹלִיכֶנָּה חוּץ לְי"ב מִיל שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁתְּחוּם זֶה מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם עֲשִׂיַּת מְלָאכָה, אֶלָּא הוּא אִסּוּר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵין אָדָם מְצֻוֶּה אֶלָּא שֶׁתִּשְׁבּוֹת בְּהֶמְתּוֹ מֵעֲשִׂיַּת מְלָאכָה, וְלֹא מֵהֲלִיכָה חוּץ לַתְּחוּם.

וְלֹא קָנָתָה הַבְּהֵמָה שְׁבִיתָה אֶצְלוֹ אֶלָּא לְעִנְיַן שֶׁאָסוּר לְכָל אָדָם לְהוֹלִיכָהּ בְּיָדַיִם חוּץ לְתְחוּם שֶׁלָּהּ אֲפִלּוּ מִי שֶׁיָּכוֹל לֵילֵךְ שָׁם בְּעַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחַ עֵרוּבֵי תְּחוּמִין שָׁם, אֲבָל מַה שֶּׁהַנָּכְרִי מוֹלִיכָהּ חוּץ לַתְּחוּם מֵעַצְמוֹ בְּלֹא אֲמִירַת הַיִּשְׂרְאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל מְסָרָהּ לוֹ — אֵין זֶה חָמוּר מִמַּה שֶּׁהוּא קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה אַחֲרָיו שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר לְמָסְרָהּ לוֹ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁלֹּא יוֹלִיכֶנָּה חוּץ לְי"ב מִיל אֶלָּא חוּץ לְאַלְפַּיִם. וְטוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו.

וּבְמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לִמְסוֹר אַף בְּיוֹם ו', אִם נָהֲגוּ כֵּן כְּדֵי לַעֲשׂוֹת סְיָג וְגָדֵר — אֵין לְהַתִּיר לָהֶם. וְאִם נָהֲגוּ כֵּן מֵחֲמַת טָעוּת שֶׁהָיוּ סְבוּרִים שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר בַּדָּבָר — מַתִּירִים בִּפְנֵיהֶם, וּמוֹדִיעִים לָהֶם שֶׁהוּא מֻתָּר גָּמוּר.

וְאַף אִם הָרוֹעֶה מוֹלִיךְ הַבְּהֵמָה מִבֵּית הַיִּשְׂרְאֵל בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ כֵּיוָן שֶׁמְּסָרָהּ לוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — לֹא קָנָתָה שְׁבִיתָה כְּלָל אֵצֶל הַיִּשְׂרְאֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ז. וְאַף שֶׁקָּנָתָה שְׁבִיתָה כְּרַגְלֵי הָרוֹעֶה הַנָּכְרִי, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁחֻפְצֵי נָכְרִי אֵין קוֹנִין שְׁבִיתָה אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁגָּזְרוּ עַל בְּעָלִים נָכְרִים מִשּׁוּם בְּעָלִים יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"א — אֵין לְהַחֲמִיר כָּל כָּךְ לְגָזוֹר אַף כְּשֶׁהַנָּכְרִי מוֹלִיכָהּ חוּץ לַתְּחוּם מֵעַצְמוֹ אַף שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל מוֹסְרָהּ לוֹ, כֵּיוָן שֶׁרַבִּים מַתִּירִים בְּכָל עִנְיָן:

סימן שו

א **בְּאֵיזֶה חֻפָּצִים מֻתָּר לְדַבֵּר בְּשַׁבָּת וּבוֹ כ"ט סְעִיפִים:**

"וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר", "מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ" — דָּרְשׁוּ חֲכָמִים: חֻפָּצֶיךָ אֲסוּרִים לְבַקְּשָׁם בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בּוֹ שׁוּם מְלָאכָה, לֹא שֶׁל תּוֹרָה וְלֹא שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה מַעֲשֶׂה הַמֻּתָּר, אֲפִלּוּ הֲלִיכָה

בִּלְבַדָּהּ, וּמַעֲשֶׂה זֶה אוֹ הִלּוּךְ זֶה הוּא בִּשְׁבִיל כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת אֵיזֶה דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת בֵּין מִן הַתּוֹרָה בֵּין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁנִּמְצָא מַזְמִין עַצְמוֹ בְּשַׁבָּת בְּפֹעַל מַמָּשׁ, לֹא בְּהִרְהוּר לְבָד, לְדָבָר הָאָסוּר בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁמְּהַלֵּךְ בְּשָׂדֵהוּ לִרְאוֹת מַה הִיא צְרִיכָה אַחַר הַשַּׁבָּת מֵעִדּוּר וְנִכּוּשׁ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁהוֹלֵךְ לְפֶתַח הַמְּדִינָה וְיוֹשֵׁב שָׁם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ כְּדֵי לְמַהֵר לָצֵאת בַּלַּיְלָה לַמָּרְחָץ שֶׁחוּץ לָעִיר, שֶׁהֲרֵי הִלּוּךְ זֶה הוּא בִּשְׁבִיל חֲפָצִים הָאֲסוּרִים בְּשַׁבָּת:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּכְּר הַדָּבָר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לַחֲפָצִים הָאֲסוּרִים, כְּגוֹן זֶה שֶׁהוֹלֵךְ בְּשָׂדֵהוּ, שֶׁמַּה מְּבַקֵּשׁ שָׁם אִם לֹא לִרְאוֹת מַה הִיא צְרִיכָה. וְכֵן הַהוֹלֵךְ עַל פֶּתַח הַמְּדִינָה נִכָּר הַדָּבָר שֶׁמִּתְכַּוֵּן כְּדֵי לְהִתְקָרֵב בַּמֶּרְחָץ הַסָּמוּךְ לַמְּדִינָה, שֶׁכֵּן הָיָה בִּימֵיהֶם שֶׁהַמֶּרְחָצָאוֹת הָיוּ סְמוּכִים לְפֶתַח הַמְּדִינָה. וְכֵן אִם מְטַיֵּל בָּעִיר כְּדֵי לִמְצוֹא סוּס אוֹ סְפִינָה אוֹ קָרוֹן לְשָׂכְרָם אַחַר הַשַּׁבָּת לָצֵאת בָּהֶם לַדֶּרֶךְ, וְהוּא בְּעִנְיָן שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְכָךְ.

אֲבָל אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הַדָּבָר נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לַחֲפָצִים הָאֲסוּרִים אֶלָּא לַחֲפָצִים הַמֻּתָּרִים — הֲרֵי זֶה מֻתָּר. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לְהַלֵּךְ חוּץ לָעִיר תּוֹךְ הַתְּחוּם וּלְהִתְעַכֵּב שָׁם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ כְּדֵי לִתְלוֹשׁ פֵּרוֹת וְעֲשָׂבִים מִגִּנָּתוֹ וְחֶרְבָּתוֹ שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְלַהֲבִיאָם לְבֵיתוֹ, שֶׁאֵין הַדָּבָר נִכָּר שֶׁהוֹלֵךְ לְשָׁם בִּשְׁבִיל תְּלִישַׁת הַפֵּרוֹת, כִּי הָרוֹאֶה יֹאמַר שֶׁמָּא מֵחֲמַת טִרְדַּת עִיּוּנוֹ בְּלִמּוּדוֹ נִמְשַׁךְ וְהָלַךְ עַד כֹּה אִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם, וְאִם הוּא עַם הָאָרֶץ יֹאמַר עָלָיו שֶׁמָּא חֲמוֹרוֹ נֶאֱבַד לוֹ וּמְהַלֵּךְ לְבַקְּשׁוֹ וְנִמְשַׁךְ בְּבַקָּשָׁתוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ לִמְקוֹם הַפֵּרוֹת, וְאֵז נִמְלַךְ לְהַחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם לְתָלְשָׁם וְלַהֲבִיאָם לְבֵיתוֹ בַּלַּיְלָה, אֲבָל הִלּוּכוֹ לֹא הָיָה בִּשְׁבִיל הַתְּלִישָׁה הָאֲסוּרָה בְּשַׁבָּת אֶלָּא בִּשְׁבִיל הֲבָאַת הַחֲמוֹר הַמֻּתֶּרֶת בְּשַׁבָּת, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ג אֲבָל אָסוּר לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם, דְּהַיְנוּ לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת עַד סוֹף הַתְּחוּם (אוֹ אֶמְצָעוֹ) וּלְהִתְעַכֵּב שָׁם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, כְּדֵי לְמַהֵר דַּרְכּוֹ לֵילֵךְ מִשָּׁם וּלְהָלְאָה (שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוֹלֵךְ מִשָּׁם וּלְהָלְאָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — נִכָּר הַדָּבָר שֶׁעִקַּר הִלּוּכוֹ הָיָה בִּשְׁבִיל כָּךְ, שֶׁאִם הָיָה הִלּוּכוֹ לְשָׁם בִּשְׁבִיל דָּבָר אַחֵר וְלֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ אָז שֶׁיֵּלֵךְ מִשָּׁם וּלְהָלְאָה — מִן הַסְּתָם לֹא נוֹלַד לוֹ שָׁם דָּבָר חָדָשׁ שֶׁנִּמְלַךְ בִּשְׁבִילוֹ) (לֵילֵךְ מִשָּׁם וּלְהָלְאָה).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמַּחְשִׁיךְ שָׁם בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁאֵין צַד הֶתֵּר בָּעוֹלָם לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ לֵילֵךְ חוּץ לַתְּחוּם לִשְׁכּוֹר פּוֹעֲלִים, אוֹ לְתִלּוֹשׁ פֵּרוֹת הַמְּחֻבָּרִים, אוֹ לְהָבִיא מִשָּׁם פֵּרוֹת הַמֻּקְצִים, שֶׁאֵין שׁוּם צַד הֶתֵּר בָּעוֹלָם לִשְׁכּוֹר פּוֹעֲלִים בְּשַׁבָּת, אוֹ לְתִלּוֹשׁ פֵּרוֹת, אוֹ לְטַלְטֵל פֵּרוֹת הַמֻּקְצִים.

אֲבָל מֻתָּר לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לְהָבִיא בְּהֶמְתּוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁהֲבָאַת הַבְּהֵמָה הִיא דָּבָר הַמֻּתָּר בְּשַׁבָּת. וְאַף שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַהֲבִיאָהּ בְּשַׁבָּת מִחוּץ לַתְּחוּם, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ צַד הֶתֵּר בָּעוֹלָם שֶׁהָיָה יָכוֹל לַהֲבִיאָהּ בְּשַׁבָּת מִחוּץ לַתְּחוּם, כְּגוֹן אִם הָיוּ שָׁם בָּרְגָנִין, דְּהַיְנוּ סֻכּוֹת שׁוֹמְרִים, שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן מַבְלַעַת בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְד' טְפָחִים שֶׁל חֲבֶרְתָּהּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יָכוֹל לְהַלֵּךְ אֲפִלּוּ כַּמָּה פַּרְסָאוֹת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּן נֶחְשָׁבוֹת כְּעִיר אַחַת אֲרֻכָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ח, וְאַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו אֵין שָׁם בָּרְגָנִין.

וְכֵן מֻתָּר לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לְהָבִיא מִשָּׁם פֵּרוֹת תְּלוּשִׁין שֶׁאֵינָם מֻקְצִים, שֶׁיֵּשׁ גַּם כֵּן צַד הֶתֵּר בָּעוֹלָם לַהֲבִיאָם מִשָּׁם בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן אִם הָיוּ שָׁם מְחִצּוֹת מַקִּיפוֹת אֶת הַדֶּרֶךְ מִמָּקוֹם הַפֵּרוֹת עַד בֵּיתוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו אֵין שָׁם מְחִצּוֹת (וְהַטַּעַם יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז).

אֲבָל פֵּרוֹת הַמֻּקְצִים אִי אֶפְשָׁר לַהֲבִיאָם אַף עַל יְדֵי מְחִצּוֹת, כֵּיוָן שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּטִלְטוּל. וְכֵן אָסוּר לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לְהָבִיא מִשָּׁם בְּהֵמָה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לֵילֵךְ בָּרְגָלֶיהָ, כְּגוֹן טָלֶה קָטָן שֶׁצָּרִיךְ לְנָשְׂאוֹ עַל כְּתֵפוֹ וְאִי אֶפְשָׁר לַהֲבִיאוֹ בְּשַׁבָּת אַף עַל יְדֵי מְחִצּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה וְאָסוּר בְּטִלְטוּל.

אֲבָל מֻתָּר לְהַחְשִׁיךְ כְּדֵי לִשְׁמוֹר אוֹתוֹ אוֹ פֵּרוֹת הַמֻּקְצִים אוֹ אֲפִלּוּ הַמְּחֻבָּרִים שֶׁהֵם חוּץ לַתְּחוּם, שֶׁשְּׁמִירַת הַמֻּקְצֶה וְהַמְּחֻבָּר הוּא דָּבָר הַמֻּתָּר בְּשַׁבָּת. וְאִם כְּשֶׁהֶחְלִיךְ לְהַחְשִׁיךְ לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא בִּשְׁבִיל לִשְׁמֹרָם בִּלְבָד, וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לְתָלְשָׁם וְלַהֲבִיאָם לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

ד אָסוּר לִקְנוֹת אוֹ לִמְכּוֹר וְכֵן לִשְׁכּוֹר אוֹ לְהַשְׂכִּיר בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתּוֹב, בֵּין שֶׁמּוֹכֵר אוֹ שֶׁמַּשְׂכִּיר בְּפֶה בִּלְבָד, בֵּין שֶׁמּוֹסֵר לוֹ הַיּוֹם אֶת הַחֶפֶץ.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קוֹצֵץ עִמּוֹ דְּמֵי הַמֶּקַח וְהַשְׂכִּירוּת, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מַזְכִּיר לוֹ שֵׁם דָּמִים

כְּלָל, אֶלָּא שֶׁאוֹמֵר לוֹ לְשׁוֹן מְכִירָה אוֹ שְׁכִירוּת. וַאֲפִלּוּ צָרִיךְ לִקַּח מֵאֲכָלִים לְשַׁבָּת — לֹא יֹאמַר "מְכוֹר לִי", אֶלָּא "תֵּן לִי", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג. וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי אָסוּר לִקְנוֹת בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"ז וְשכ"ה עַיֵּן שָׁם):

ה אֲמִירָה לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת הִיא שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אֲבָל כְּשֶׁאוֹמְרִים לוֹ אוֹ לְיִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ מְלָאכָה לְמָחָר — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם שְׁבוּת, אֶלָּא שֶׁאָסוּר מִשּׁוּם "מִמְצוֹא חֶפְצְךָ", וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין אִסּוּר זֶה לְאִסּוּר זֶה אֶלָּא לְעִנְיַן צָרְכֵי מִצְוָה, שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עַל יְדֵי נָכְרִי אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת — לֹא הִתִּירוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא שְׁבוּת דִּשְׁבוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם.

אֲבָל כְּשֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁהוּא זְמַן הֶתֵּר אֶלָּא שֶׁאוֹמֵר לוֹ בְּשַׁבָּת, וְאֵין בַּאֲמִירָה זוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת בְּדָבָר הָאָסוּר הַיּוֹם עֵסֶק זֶה — הִתִּירוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה. וְכֵן לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם, שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמַּזְמִין אֶת עַצְמוֹ בְּשַׁבָּת לְדָבָר הָאָסוּר הַיּוֹם — הַזְמָנָה זוֹ הִתִּירוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר "חֶפְצְךָ", חֶפְצֶיךָ — אֲסוּרִים, חֶפְצֵי שָׁמַיִם — מֻתָּרִים:

ו לְפִיכָךְ, מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת חוּץ לַתְּחוּם צָרְכֵי כַלָּה אוֹ צָרְכֵי מֵת, דְּהַיְנוּ אָרוֹן וְתַכְרִיכִים וְלַהֲבִיאָם לָעִיר, וְיָכוֹל לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ שֶׁיַּחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים אֵלּוּ וְלַהֲבִיאָם לוֹ, וְיָכוֹל לוֹמַר לוֹ לֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי לְמָחָר וְאִם לֹא [תִּמְצָא] בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי לֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, אַף עַל פִּי שֶׁלִּדְבָר הָרְשׁוּת אָסוּר לוֹמַר לוֹ בְּלָשׁוֹן זֶה, מִפְּנֵי שֶׁלָּשׁוֹן זֶה מוֹכִיחַ שֶׁמְּשַׁלְּחוֹ לִקְנוֹת אֵיזֶה חֵפֶץ, שֶׁהוּא דָּבָר הָאָסוּר בְּשַׁבָּת, וְיָכוֹל לוֹמַר לוֹ גַּם כֵּן בְּפֵרוּשׁ: קַח בְּמָנֶה, וְאִם לֹא [תִּמְצָא] בְּמָנֶה — קַח בְּמָאתַיִם.

(שֶׁאַף שֶׁהַלּוֹקֵחַ מִינֵי מַאֲכָל מֵחֲנָוָנִי בְּשַׁבָּת אָסוּר לְהַזְכִּיר לוֹ שֵׁם דְּמִים כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁמַּזְכִּיר שֵׁם דְּמִים — הֲרֵי זֶה מֹקֶח וּמִמְכָּר גָּמוּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ מַזְכִּיר לוֹ שֵׁם דְּמִים אֵינוֹ נִרְאֶה כְּמֹקֶח וּמִמְכָּר אֶלָּא כִּשְׁאֵלָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג, וְאִם כֵּן גַּם כְּשֶׁמְּשַׁלְּחוֹ בְּשַׁבָּת לִקְנוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אִם מַזְכִּיר לוֹ שֵׁם דְּמִים — הֲרֵי הוּא מְשַׁלְּחוֹ לְמֹקֶח וּמִמְכָּר גָּמוּר הָאָסוּר לוֹ בְּשַׁבָּת. אֲבָל אִם לֹא הָיָה מַזְכִּיר שֵׁם דְּמִים — אֲזַי לֹא הָיָה נִרְאֶה שֶׁמְּשַׁלְּחוֹ לְמֹקֶח וּמִמְכָּר גָּמוּר, אֶלָּא לִשְׁאֵלָה, מִכָּל מָקוֹם הַזְכָּרַת דְּמִים כַּאן

הוּא לְצֹרֶךְ מִצְוָה, שֶׁאִם לֹא יַזְכִּיר לוֹ לֹא יֵדַע כַּמָּה דְמִים לִפְסוֹק, וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּחָזוֹר רֵיקָם אִם יְיַקְּרוּ הַשַּׁעַר וְכֵיוָן שֶׁמַּזְכִּיר לוֹ הַדְּמִים לְקִנְיָן שֶׁלְּאַחַר הַשַּׁבָּת — הִתִּירוּ לוֹ).

אֲבָל לֹא יַזְכִּיר לוֹ סְכוּם מְקֻח, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ סַךְ יָדוּעַ שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עָלָיו, לְפִי שֶׁאֲמִירָה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא הַצָּלַת מָמוֹנוֹ וְאֵין בָּהּ צֹרֶךְ לְמִצְוָה. וְכֵן לֹא יַזְכִּיר לוֹ סַךְ דְּמִים, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ: לֵךְ לְאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁאֲנִי חַיָּב לוֹ כָּךְ וְכָךְ, וְקַח מִמֶּנּוּ צְרָכֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת, וְאֶהְיֶה חַיָּב לוֹ סַךְ הַכֹּל כָּךְ וְכָךְ (שֶׁצָּרוּף סַךְ זֶה אֵין בּוֹ צֹרֶךְ לְמִצְוָה):

ז (וְכָל זֶה כְּשֶׁמְּשַׁלְּחוֹ שֶׁיִּקְנֶה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲבָל אִם נִזְדַּמֵּן לוֹ לִקְנוֹת בְּשַׁבָּת וְאִי אֶפְשָׁר לְקַח מִמֶּנּוּ בְּהַקָּפָה בְּלִי שֶׁיִּקְצוֹץ לוֹ דְּמֵי הַמְּקֻח, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמָצוֹא חֵפֶץ זֶה לְצֹרֶךְ הַמִּצְוָה אֶלָּא בְּשַׁבָּת בִּלְבָד — אָסוּר לִקְנוֹתוֹ, שֶׁבְּשַׁבָּת עַצְמָהּ לֹא הִתִּירוּ לִקְנוֹת אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה אֶלָּא בְּדֶרֶךְ הַמַּתָּר אֲפִלּוּ לְדָבָר הָרְשׁוּת, דְּהַיְנוּ בְּהַקָּפָה, בְּלִי הַזְכָּרַת שֵׁם דְּמִים, וְלֹא שֵׁם מִדָּה, וְלֹא סְכוּם מְנָיָן, וְלֹא סְכוּם דְּמִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג, וְאִם חָסֵר אֶחָד מֵאֵלּוּ — הֲרֵי זֶה שְׁבוּת גָּמוּר כִּשְׁאָר הַשְּׁבוּתִים, שֶׁלֹּא הִתִּירוּם לְצֹרֶךְ מִצְוָה כִּי אִם עַל יְדֵי נָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז):

ח אֵין מִשְׁתַּכְּרִין בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בִּדְבָר הַמַּתָּר, גְּזֵרָה מִשּׁוּם מִקָּח וּמִמְכָּר. כֵּיצַד? כְּגוֹן הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לִשְׁמוֹר לוֹ זְרָעִים אוֹ דָּבָר אַחֵר וּמְשַׁלֵּם לוֹ בְּעַד כָּל יוֹם וָיוֹם, וְהוּא מְשַׁמְּרָם גַּם בְּשַׁבָּת, שֶׁזֶּהוּ דָּבָר הַמַּתָּר לִשְׁמוֹר אֲפִלּוּ פֵּרוֹת הַמְּחֻבָּרִים — לֹא יִתֵּן לוֹ שָׂכָר בְּעַד יוֹם הַשַּׁבָּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאִם נָתַן לוֹ — אָסוּר לוֹ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. לְפִיכָךְ, אֵין אַחֲרָיוּתָם עָלָיו בְּשַׁבָּת מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה שֶׁשּׁוֹמֵר שָׂכָר חַיָּב בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁבְּשַׁבָּת אֵינוֹ שׁוֹמֵר בְּשָׂכָר אֶלָּא בְּחִנָּם.

וְאִם שָׂכְרוֹ לְשָׁבוּעַ אוֹ לְחֹדֶשׁ אוֹ לְשָׁנָה — לֹא יְנַכֶּה לוֹ כְּנֶגֶד הַשַּׁבָּתוֹת, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא לִטּוֹל שָׂכָר יוֹם הַשַּׁבָּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֲבָל מֻתָּר לִטְּלוֹ בְּהַבְלָעָה עִם שְׁאָר הַיָּמִים. וְלֹא יֹאמַר לוֹ תֵּן לִי שְׂכַר הַשַּׁבָּת, אֶלָּא תֵּן לִי שְׂכַר הַחֹדֶשׁ אוֹ שָׁבוּעַ אוֹ עֲשָׂרָה יָמִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, בְּעִנְיָן שֶׁהַשַּׁבָּת מֻבְלָע בַּחֹל:

ט אַף עַל פִּי שֶׁשָּׂכְרוֹ לְחֹדֶשׁ, אִם הִתְנָה עִמּוֹ לְשַׁלֵּם לוֹ כָּךְ וְכָךְ בְּעַד כָּל יוֹם וָיוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁמְּשַׁלֵּם לוֹ בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ שְׂכַר הַשַּׁבָּתוֹת בְּהַבְלָעָה עִם שְׁאָר הַיָּמִים — אֵין זֶה כְּלוּם, שֶׁלֹּא נִקְרָא הַבְלָעָה מַה שֶּׁמַּבְלִיעַ לוֹ יוֹם הַשַּׁבָּת בִּשְׁעַת פֵּרָעוֹן, אֶלָּא כְּשֶׁהָיָה שְׂכַר

הַשַּׁבָּת מֻבְלָע בִּשְׂכַר שְׂאָר הַיָּמִים בִּשְׁעַת הַשְּׁמִירָה, דְּהַיְינוּ כְּשֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ כָּךְ וְכָךְ בְּעַד שְׁמִירַת כָּל הַחֹדֶשׁ, אֲבָל זֶה כָּל יוֹם וְיוֹם שֶׁשָּׁמַר נִתְחַיֵּב לוֹ בַּעַל הַבַּיִת לְשַׁלֵּם בְּסוֹף הַיּוֹם הַשָּׂכָר שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי אִם הוּא רוֹצֶה לֹא יִשְׁמוֹר לוֹ עוֹד, שֶׁבִּשְׁבִיל כָּךְ הִתְנָה עִמּוֹ לְשַׁלֵּם לוֹ בְּעַד כָּל יוֹם וְיוֹם כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהַפְסִיק בְּאֵיזֶה יוֹם שֶׁיִּרְצֶה, וְאִם כֵּן שְׂכַר הַשַּׁבָּת הוּא בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹצֶה לְגְמוֹר שְׁמִירַת כָּל הַחֹדֶשׁ וְאֵין בְּדַעְתּוֹ לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע הַחֹדֶשׁ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע הַחֹדֶשׁ לֹא הָיָה מְשַׁלֵּם לוֹ בְּעַד כָּל הַחֹדֶשׁ, אֶלָּא הָיָה מְחַשֵּׁב עִמּוֹ יוֹם יוֹם מִימֵי הַחֹדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּשְׂכַּר לוֹ, נִמְצָא שֶׁשְּׂכַר הַשַּׁבָּת הוּא בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

וְכֵן הַדִּין בְּמַשְׂכִּיר חֶדֶר לַחֲבֵרוֹ וְהִתְנָה עִמּוֹ כָּךְ.

וְכֵן הַדִּין בְּמַלְוֵי בְּרִבִּית לְנָכְרִים בְּעַד כָּךְ וְכָךְ לְשָׁבוּעַ — צְרִיכִים לְהַלְווֹת בְּעִנְיָן שֶׁאִם יִפְרְעוּ הַחוֹב בְּאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ יִפְרְעוּ הָרִבִּית בְּעַד כָּל הַשָּׁבוּעַ, אוֹ לֹא יִפְרְעוּ כְּלָל הַחוֹב בְּתוֹךְ שָׁבוּעַ זֶה, שֶׁאִם יוּכְלוּ לִפְרוֹעַ בְּאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ וְיִצְטָרֵךְ לְחַשֵּׁב עִמָּהֶם הַיָּמִים שֶׁעָבְרוּ מִשָּׁבוּעַ זֶה, אַף אִם יְנַכֶּה לָהֶם כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁעָבַר מִשָּׁבוּעַ זֶה — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, אֶלָּא אִם כֵּן יְנַכֶּה לָהֶם כָּל הַשַּׁבָּתוֹת שֶׁעָבְרוּ, שֶׁהֲרֵי בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ אִם הָיוּ רוֹצִים הָיוּ פּוֹרְעִים בְּאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ, וְהָיָה צָרִיךְ לַחְשׁוֹב עִמָּהֶם יוֹם יוֹם מִימוֹת הַחֹל, נִמְצָא שֶׁרִּבִּית זוֹ הִיא נֶחְשֶׁבֶת לְכָל יוֹם בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וּלְפִיכָךְ, אַף אִם עָבַר כָּל הַשָּׁבוּעַ וְלֹא פָּרַע לוֹ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לִטּוֹל כָּל הָרִבִּית, אֶלָּא צָרִיךְ לְנַכּוֹת כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם הוּא נֶחְשָׁב בִּפְנֵי עַצְמוֹ:

י וְכֵן הַדִּין בְּכָל קְנָסוֹת שֶׁקּוֹנְסִים לְאָדָם כָּךְ וְכָךְ בְּעַד כָּל יוֹם וְיוֹם שֶׁעוֹבֵר עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּאֶבֶן הָעֶזֶר סִמָּן ע"ו, אוֹ עַל תַּקָּנַת טוּבֵי הָעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁעָבְרוּ עָלָיו כַּמָּה שָׁבוּעוֹת — אֵינוֹ מְשַׁלֵּם בְּעַד הַשַּׁבָּתוֹת, כֵּיוָן שֶׁהָיָה יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ בְּאֶמְצַע כָּל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ.

אֲבָל אִם הַקְּנָס הוּא לְנַכּוֹת לוֹ מֵהַחוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל אֲחֵרִים בְּעַד כָּל יוֹם וְיוֹם כָּךְ וְכָךְ — מְנַכִּין לוֹ גַּם בְּעַד הַשַּׁבָּתוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּנָס שְׁנוֹטְלִים מִמֶּנּוּ אֵינוֹ נִרְאֶה כְּשָׂכַר נְטִילַת שַׁבָּת אֶלָּא כְּשֶׁנּוֹטְלִים מִמֶּנּוּ אֵיזֶה דָּבָר שֶׁהוּא בְּעֵין, אֲבָל לֹא כְּשֶׁמְּנַכִּין לוֹ מֵחוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ:

יא אָסוּר לִשְׁכּוֹר חַזָּן לְהִתְפַּלֵּל בְּשַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁכָרוּהוּ מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאָסוּר לוֹ לִטּוֹל שְׂכַר שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב, וְהוּא הַדִּין לִשְׂכַר הַתּוֹקֵעַ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְיֵשׁ מַתִּירִין, מִפְּנֵי שֶׁבִּמְקוֹם מִצְוָה לֹא גָּזְרוּ עַל שְׂכַר שַׁבָּת, שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרַת שְׂכִירוּת בְּשַׁבָּת, שֶׁהֵיא עַצְמָהּ אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתּוֹב. וְכֵן הַמִּנְהָג לְהַקֵּל.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ רוֹאֶה סִמָּן בְּרָכָה מִשָּׂכָר זֶה לְעוֹלָם, הוֹאִיל וְהוּא שְׂכַר הַשַּׁבָּת, אַף שֶׁהִתִּירוּהוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה.

וְאִם הוּא מֻשְׂכָּר לְשָׁנָה אוֹ לְחֹדֶשׁ אוֹ לְשָׁבוּעַ שֶׁיִּתְפַּלֵּל גַּם בְּחֹל וּמְשַׁלְּמִין לוֹ בְּעַד הַשַּׁבָּתוֹת וְהַחֹל בְּבַת אַחַת — הֲרֵי זֶה שְׂכַר שַׁבָּת בְּהַבְלָעָה, וּמֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל:

יב מֻתָּר לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי רַבִּים בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ לֵילֵךְ לְטַרְטִיאוֹת, דְּהַיְנוּ מִינֵי טְרַקְלִין שֶׁל נָכְרִים שֶׁשָּׁם נֶאֱסְפוּ לְבֵית הַוַּעַד, וְכֵן לֵילֵךְ לְשַׁלְטוֹן לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי רַבִּים, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם "מִמְצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר", שֶׁצְּרֵכֵי רַבִּים הֵם כְּמוֹ חֶפְצֵי שָׁמַיִם.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא לְפַקֵּחַ וּלְהִתְעַסֵּק בִּדְבָרִים בִּלְבָד, שֶׁאֵינוֹ אָסוּר בְּצָרְכֵי יָחִיד אֶלָּא מִשּׁוּם "מִמְצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר", אֲבָל כָּל דָּבָר הָאָסוּר מִשּׁוּם שְׁבוּת גָּמוּר — לֹא הִתִּירוּ לְצָרְכֵי רַבִּים, כְּמוֹ שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל:

יג וְכֵן מֻתָּר לְשַׁדֵּךְ הַתִּינוֹק לַאֲרֹס, שֶׁדִּבּוּר שֶׁל מִצְוָה הוּא. וְכֵן לְדַבֵּר עִם הַמְלַמֵּד אִם רוֹצֶה לְהִשָּׂכֵר לְלַמְּדוֹ סֵפֶר, אוֹ אֲפִלּוּ לְלַמְּדוֹ אוּמָנוּת, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן מִצְוָה, שֶׁאִם לֹא תְּהֵא לוֹ אוּמָנוּת לְפַרְנֵס עַצְמוֹ — יְלַסְטֵם אֶת הַבְּרִיּוֹת.

אֲבָל אָסוּר לִשְׂכּוֹר הַמְלַמֵּד (בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ) לְהַזְכִּיר לוֹ סְכוּם מָעוֹת (אָסוּר), שֶׁזֶּהוּ שְׁבוּת גָּמוּר, וְלֹא הִתִּירוּהוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה:

יד וְכֵן מֻתָּר לְפַסּוֹק צְדָקָה לַעֲנִיִּים, שֶׁדִּבּוּר שֶׁל מִצְוָה הוּא. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמַעֲרִיךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹמֵר "עֶרְכִּי עָלַי" אוֹ "עֶרֶךְ אִישׁ פְּלוֹנִי עָלַי" לְגָבוֹהַּ, שֶׁאָסוּר מִשּׁוּם שְׁבוּת גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ט, לְפִי שֶׁכְּשֶׁנּוֹתֵן לְגָבוֹהַּ כְּפִי עֶרֶךְ שָׁנִים שֶׁל הַנֶּעֱרָךְ כַּכָּתוּב בַּתּוֹרָה — הֲרֵי זֶה כְּקוֹנֶה אֶת הַנֶּעֱרָךְ עַל יְדֵי שֶׁנּוֹתֵן עֶרְכּוֹ לְגָבוֹהַּ, וְדוֹמֶה לְמֹקֵחַ וּמֹכֵר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּפְסִיקַת צְדָקָה.

וְלֹא אָסְרוּ לְהַקְדִּישׁ שׁוּם חֵפֶץ לְגָבוֹהַּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁכֵּיוָן שֶׁמַּקְדִּישׁ

חֵפֶץ יָדוּעַ — הֲרֵי הוּא מוֹצִיאוֹ בַּאֲמִירָה זוֹ מֵרְשׁוּתוֹ לִרְשׁוּת גַּבּוֹהַּ, וְדוֹמֶה לְמִקָּח וּמִמְכָּר, אֲבָל כְּשֶׁמְּחַיֵּב עַצְמוֹ שֶׁיִּתֵּן אֵיזֶה דָּבָר לְגַבּוֹהַּ — עֲדַיִן לֹא יָצָא שׁוּם דָּבָר מֵרְשׁוּתוֹ עַל יְדֵי אֲמִירָה זוֹ.

וּלְפִי זֶה, אָסוּר לְהַקְדִּישׁ בְּשַׁבָּת לְבֵית הַכְּנֶסֶת שׁוּם חֵפֶץ יָדוּעַ, כְּגוֹן סֵפֶר תּוֹרָה, אוֹ עֲטָרָה, אוֹ טַס לְסֵפֶר תּוֹרָה. וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן.

וְיֵשׁ שֶׁלִּמֵּד עֲלֵיהֶם זְכוּת, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא לְהַקְדִּישׁ חֵפֶץ לְמִזְבֵּחַ אוֹ לְבֶדֶק הַבַּיִת, שֶׁאוֹתוֹ הַחֵפֶץ יוֹצֵא לְגַמְרֵי מֵרְשׁוּתוֹ לִרְשׁוּת גַּבּוֹהַּ, שֶׁאֵין לוֹ עוֹד שׁוּם זְכוּת וְחֵלֶק בּוֹ, וְדוֹמֶה לְמִקָּח וּמִמְכָּר. אֲבָל כְּשֶׁמַּקְדִּישׁ חֵפֶץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת — יֵשׁ לוֹ חֵלֶק וּזְכוּת בּוֹ בְּתוֹךְ כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר שֶׁיֵּשׁ לָהֶם זְכוּת בְּהֶקְדֵּשׁוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת לְמָכְרָם כְּשֶׁיִּצְטָרְכוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קנ"ג, וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְמִקָּח וּמִמְכָּר שֶׁיּוֹצֵא הַמִּקָּח לְגַמְרֵי מֵרְשׁוּת מוֹכֵר לִרְשׁוּת לוֹקֵחַ.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְזַהֵר כְּשֶׁמַּקְדִּישׁ חֵפֶץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשַׁבָּת, שֶׁיַּקְדִּישֶׁנּוּ בְּפִיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וְאָז אַף עַל פִּי שֶׁבְּשַׁבָּת מְבִיאוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת — אֵינוֹ אֶלָּא מְפַרְסֵם הַהֶקְדֵּשׁ שֶׁהִקְדִּישׁ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְזֶה מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל:

[טו] יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר לְקוֹרֵא בַּתּוֹרָה "מִי שֶׁבֵּרַךְ" וְהוּא נוֹדֵר לְצְדָקָה אוֹ לְחַזָּן — אָסוּר לוֹ לִפְסוֹק כַּמָּה יִתֵּן, אֶלָּא יֹאמַר לוֹ סְתָם "עֲשֵׂה לִי מִי שֶׁבֵּרַךְ".

וְהַמִּנְהָג לְהָקֵל בְּזֶה, מִפְּנֵי שֶׁמַּתְּרִ לִפְסוֹק צְדָקָה בְּשַׁבָּת.

אֲבָל מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים קְצָת כְּשֶׁהֶחָתָן דּוֹרֵשׁ בְּשַׁבָּת שֶׁהֵם מְחַיְּבִים עַצְמָם לִתֵּן כָּךְ וְכָךְ (מָעוֹת) אַחַר הַשַּׁבָּת — לֹא יָפֶה הֵם עוֹשִׂים, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְחַיֵּב עַצְמוֹ אֶלָּא לִצְדָקָה וְכֵיוֹצֵא בָהּ מִשְּׁאָר מִצְוֹת, אֲבָל לִדְבַר הָרְשׁוּת — אָסוּר מִשּׁוּם "וְדִבֶּר דָּבָר".

וְכֵן הַנּוֹהֲגִים לִתֵּן כֵּלִים בְּמַתָּנָה לְחָתָן הַדּוֹרֵשׁ — לֹא יָפֶה הֵם עוֹשִׂים, שֶׁאָסוּר לִתֵּן שׁוּם דָּבָר בְּמַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אֶלָּא מִינֵי מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה שֶׁלְּצֹרֶךְ הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג וְתקי"ז, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ לְהַקְדִּישׁ לְגַבּוֹהַּ אָסְרוּ, וְהֶקְדֵּשׁ דּוֹמֶה לְמַתָּנָה שֶׁיּוֹצְאָה גַּם כֵּן לְגַמְרֵי מֵרְשׁוּתוֹ לִרְשׁוּת חֲבֵרוֹ.

וַאֲפִלּוּ נָתַן לוֹ חֵדֶר וְרוֹצֶה לְקָנוֹתוֹ עַל יְדֵי סְגִירַת הַדֶּלֶת, שֶׁהִיא נִקְרֵאת חֲזָקָה לְעִנְיָן שֶׁלֹּא יוּכַל לַחֲזוֹר בּוֹ הַנּוֹתֵן — אָסוּר לְסָגְרָהּ בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין קוֹנִין קִנְיָן בְּשַׁבָּת בְּשׁוּם דֶּרֶךְ

מִדַּרְכֵי הַהַקְנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְמִקַּח וּמִמְכָּר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּקִנְיַן סוּדָר שֶׁסְּתָמוֹ עוֹמֵד לְכְתִיבָה, וְשָׁמָּא יִכְתּוֹב בְּשַׁבָּת

(וְעַיֵּן סִמָּן של"ט תַּשְׁלוּם הֶלָכוֹת אֵלּוּ):

טז מַה שֶּׁנּוֹהֲגִין לְהַכְרִיז מִצְוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִי שֶׁיִּתֵּן יוֹתֵר הוּא יִזְכֶּה בָּהֶן — הָיָה רָאוּי לֶאֱסוֹר מִשּׁוּם מִקַּח וּמִמְכָּר, שֶׁהוּא שְׁבוּת גָּמוּר וְלֹא הֻתַּר לְדָבָר מִצְוָה. אֶלָּא שֶׁאֶפְשָׁר לְיַשֵּׁב הַמִּנְהָג בְּדֹחַק וְלוֹמַר שֶׁאֵין שַׁיָּךְ מִקַּח וּמִמְכָּר בִּדְבַר מִצְוָה, כִּי אִם בְּחֵפֶץ הַנִּקְנֶה. אֲבָל אָסוּר לִקְנוֹת מְקוֹמוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ בָּתִּים שֶׁל צְדָקָה.

וְהַנָּכוֹן כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין מִקְצַת אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוֹצִיא בְּפִיו לִתֵּן — נוֹתֵן לִצְדָקָה אֲפִלּוּ קָנָה חֲבֵרוֹ הַמִּצְוָה, שֶׁאֵז אֵינוֹ דּוֹמֶה כְּלָל לְמִקַּח וּמִמְכָּר אֶלָּא לִפְסִיקַת צְדָקָה. וּבְדֶרֶךְ זֶה מֻתָּר אֲפִלּוּ לִקְנוֹת מְקוֹמוֹת וּבָתִּים מֵהַצְּדָקָה. וְכָל יְרֵא שָׁמַיִם יִזָּהֵר בָּזֶה:

יז מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים לִמְכּוֹר הָאֶתְרוֹגִים אַחַר גְּמַר מִצְוָתָן — דִּינָם כִּמְקוֹמוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת (שֶׁאֵין הֻתַּר אֶלָּא בְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר). אֲבָל בִּזְמַן מִצְוָתָן שֶׁאֵין קוֹנִים אוֹתָם אֶלָּא לְצֵאת בָּהֶם יְדֵי חוֹבָתָן וּלְהַחֲזִירָם — הֲרֵי דִּינָם כְּהַכְרָזַת הַמִּצְוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהַקֵּל, שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה גּוּף הָאֶתְרוֹג אֶלָּא מִצְוָתוֹ בִּלְבָד. וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁצָּרִיךְ לִקְנוֹת גּוּפוֹ שֶׁל אֶתְרוֹג, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁקּוֹנֶה אוֹתוֹ עַל מְנָת לְהַחֲזִירוֹ — נִמְצָא שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה אוֹתוֹ אֶלָּא מִצְוָתוֹ בִּלְבָד.

אֲבָל אָסוּר לִקְנוֹת לְגַמְרֵי אֶת הָאֶתְרוֹג אוֹ הַשּׁוֹפָר בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַיֵּם הַמִּצְוָה בְּעִנְיָן אַחֵר, שֶׁאֵין דּוֹחִין שְׁבוּת גָּמוּר מִפְּנֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקפ"ו וְתרנ"ה:

יח אָסוּר לְמְדוֹד שׁוּם דָּבָר בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּיָד בֵּין בְּחֶבֶל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה חֹל וְזִלְזוּל שַׁבָּת. וּמֻתָּר לִמְדוֹד מִדִּידָה שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן לִמְדוֹד אִם יֵשׁ בְּמִקְוֶה מ' סְאָה, אוֹ לִמְדוֹד הַחוֹר אִם יֵשׁ בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח לְהָבִיא הַטֻּמְאָה מֵהַחֶדֶר שֶׁהַמֵּת בּוֹ לְהַחֶדֶר הַסָּמוּךְ לוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלִים הַכֹּהֲנִים לָצֵאת מִמֶּנּוּ לְבֵית אַחֵר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא מוּדָד שִׁעוּרֵי תוֹרָה — אֵינוֹ נִרְאֶה כְּמַעֲשֶׂה חֹל.

וּמֻתָּר לִמְדוֹד הָאֵזוֹר שֶׁל מִי שֶׁכּוֹאֵב לוֹ רֹאשׁוֹ וְלִלְחוֹשׁ עַל הַמִּדִּידָה כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגוֹת

הַנָּשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְדִידָה שֶׁל מִצְוָה, וּמִשּׁוּם הַלַּחַשׁ אֵין אִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז:

יט אַף לְדָבָר הָרְשׁוּת אֵין אִסּוּר לִמְדּוֹד אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לִמְדּוֹד לְאֵיזֶה צֹרֶךְ, אֲבָל אִם מוֹדֵד שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל אֶלָּא כְּמִתְעַסֵּק בְּעָלְמָא — מֻתָּר:

כ מִי שֶׁנִּשְׁבַּע לְפָרוֹעַ חוֹבוֹ לַחֲבֵרוֹ בְּז' בְּנִיסָן וְחָל ז' בְּנִיסָן בְּשַׁבָּת — יִתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִמָּן ע"ג:

כא מֻתָּר לְהַרְהֵר בַּעֲסָקָיו אֲפִלּוּ הֵיאַךְ לַעֲשׂוֹת מְלָאכוֹת גְּמוּרוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא דִּבּוּר לְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר "וְדַבֵּר דָּבָר", דִּבּוּר — אָסוּר, הִרְהוּר — מֻתָּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ לוֹ מִתּוֹךְ הַהִרְהוּר טִרְדַּת הַלֵּב אוֹ נִדְנוּד דְּאָגָה — אָסוּר. וּמִשּׁוּם עֹנֶג שַׁבָּת מִצְוָה שֶׁלֹּא לְהַרְהֵר כְּלָל בַּעֲסָקָיו, אֶלָּא יִהֵא בְּעֵינָיו כְּאִלּוּ כָּל מְלַאכְתּוֹ עֲשׂוּיָה, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ", וְאֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל מְלַאכְתּוֹ בְּשֵׁשֶׁת יָמִים אֶחָד, אֶלָּא יִרְאֶה אָדָם בְּכָל שַׁבָּת כְּאִלּוּ כָּל מְלַאכְתּוֹ עֲשׂוּיָה, וְאֵין לְךָ עֹנֶג גָּדוֹל מִזֶּה:

כב אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי אֲפִלּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיֵּלֵךְ חוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת אַחֲרֵי קְרוֹבֵי הַמֵּת שֶׁיָּבֹאוּ לְהַסְפִּידוֹ, שֶׁאֵין דּוֹחִין שׁוּם אִסּוּר מִפְּנֵי הֶסְפֵּדוֹ, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ אִם הֵבִיא הַנָּכְרִי מֵעַצְמוֹ ח�ֻלִּילִין לְמֵת לְהַסְפִּידוֹ בָּהֶם מִחוּץ לַתְּחוּם — אָסוּר לְהַסְפִּידוֹ בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה.

אֲבָל חוֹלֶה שֶׁהִכְבִּיד עָלָיו חֻלְיוֹ וְיֵרֵא פֶּן יָמוּת וּמְבַקֵּשׁ שֶׁיִּשְׁלְחוּ אַחַר קְרוֹבָיו — מֻתָּר אֲפִלּוּ לִשְׂכּוֹר נָכְרִי רָץ שֶׁיָּרוּץ אֲפִלּוּ כַּמָּה פַּרְסָאוֹת בְּשַׁבָּת לְהָבִיא קְרוֹבָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁאַף שֶׁלֹּא הִתִּירוּ שְׂכִירוּת בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה — כַּאן הִתִּירוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו אִם לֹא יַעֲשׂוּ רְצוֹנוֹ:

כג לְהַחֲלִיף מַשְׂכּוֹן לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה:

כד הַלּוֹקֵחַ בַּיִת אוֹ שָׂדֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִן הַנָּכְרִי — מֻתָּר לוֹ לוֹמַר לְנָכְרִי לְכְתּוֹב לוֹ שְׁטַר מְכִירָה בְּשַׁבָּת אִם הַנָּכְרִי הוֹלֵךְ לְדַרְכּוֹ בְּשַׁבָּת, וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶם לַחְתּוֹם לוֹ, שֶׁאֲמִירָה לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמִשּׁוּם יִשּׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא גָּזְרוּ, אַף עַל פִּי שֶׁגָּזְרוּ בִּשְׁאָר מִצְוֹת:

כה מִי שֶׁאָבְדָה לוֹ אֲבֵדָה — מֻתָּר שֶׁיַּכְרִיזוּ בְּשַׁבָּת שֶׁמִּי שֶׁיּוֹדֵעַ בָּהּ יָבֹא וְיַגִּיד, וַאֲפִלּוּ הָאֲבֵדָה הִיא דָּבָר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׁבָּת אֲבֵדָה מִצְוָה, וְלוֹמַר לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ מִמֶּנָּה שֶׁיְּשִׁיבֶנָּה — אֲמִירָה זוֹ מֵחֻפְצֵי שָׁמַיִם שֶׁמֻּתָּרִים בְּשַׁבָּת.

(וְנָהֲגוּ לְהַכְרִיז גַּם עַל אֲבֵדַת נָכְרִי מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם, שֶׁאָנוּ מְצֻוִּין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהִתְנַהֵג עִמָּהֶם בְּדַרְכֵי שָׁלוֹם, וְהֵרֵי זֶה כְּעֵין מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה):

כו אִם מֻתָּר לְהַחֲרִים אוֹ לְנַדּוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ לְהַתִּיר הַנִּדּוּי וְהַחֵרֶם — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"א:

כז אָסוּר לְהַכְרִיז בְּשַׁבָּת עַל קַרְקַע הַנִּמְכֶּרֶת, שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּת עָלֶיהָ יָבֹא וְיַגִּיד וְאִם לָאו יֹאבַד זְכוּתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמַּה שֶּׁאוֹמֵר "וְאִם לָאו יֹאבַד זְכוּתוֹ", הוּא כְּדֶן אֶת הַדִּין, וְאֵין דָּנִין בְּשַׁבָּת.

וְאַף אִם מַכְרִיז סְתָם "כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּת יָבֹא וְיַגִּיד", שֶׁאֵינוֹ כְּדֶן אֶת הַדִּין, אַף שֶׁיֵּשׁ תַּקָּנָה בְּעִיר שֶׁאִם לֹא יַגִּיד בָּטֵל זְכוּתוֹ — מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִשּׁוּם "וְדַבֵּר דָּבָר".

אֶלָּא שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַקֵּל לְהַכְרִיז סְתָם — אֵין לְמָחוֹת בְּיָדָם, כִּי יֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ כְּצָרְכֵי רַבִּים שֶׁמֻּתָּר לְדַבֵּר בָּהֶם בְּשַׁבָּת, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא תִּקּוּן הַמְּדִינָה וְהוּא מְזֻדָּמֵן תָּדִיר נִקְרָא צֹרֶךְ רַבִּים, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְזֻדָּמֵן תָּדִיר. וּמִטַּעַם זֶה נִקְרְאוּ הַדִּינִין צָרְכֵי רַבִּים לְעִנְיַן חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקמ"ה. וּמַה שֶּׁאֵין דָּנִין בְּשַׁבָּת, הוּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא שְׁבוּת גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ט. וְלֹא הִתִּירוּ שְׁבוּת גָּמוּר לְצָרְכֵי רַבִּים אֶלָּא הַדִּבּוּר בִּלְבָד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְהָג זֶה — אֵין לְנָהוֹג כֵּן לְכַתְּחִלָּה:

כח אָסוּר לְהַכְרִיז בְּשַׁבָּת אֵצֶל מִי שֶׁיֵּשׁ יַיִן לְמִכּוֹר אִם הוּא מָקוֹם שֶׁהַיַּיִן מָצוּי בּוֹ הַרְבֵּה, שֶׁאֵין צֹרֶךְ מִצְוָה בְּהַכְרָזָה זוֹ, וְאָסוּר מִשּׁוּם "וְדַבֵּר דָּבָר". אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין הַיַּיִן מָצוּי כָּל כָּךְ — מֻתָּר לְהַכְרִיז עָלָיו בְּשַׁבָּת, שֶׁזֶּהוּ צֹרֶךְ מִצְוָה לְקָנוֹת יַיִן לְקִדּוּשׁ וְלִכְבוֹד הַיּוֹם. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַזְכִּיר סְכוּם מָעוֹת, שֶׁזֶּהוּ אָסוּר אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה.

אֶלָּא אִם כֵּן מַכְרִיז קֹדֶם "בָּרְכוּ". וְטוֹב לִנְהוֹג כֵּן לְעוֹלָם לְהַכְרִיז קֹדֶם "בָּרְכוּ". וּשְׁאָר מַשְׁקִין אָסוּר לְהַכְרִיז כְּלָל אַחַר "בָּרְכוּ" בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ בְּלֹא סְכוּם מָעוֹת, כֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהֶם צֹרֶךְ מִצְוָה, אֶלָּא אִם כֵּן מַכְרִיז קֹדֶם "בָּרְכוּ":

כט מִי שֶׁנּוֹדַע לוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁהוֹצִיאוּ נָכְרִים אֶת בִּתּוֹ מִבֵּיתוֹ לְהוֹצִיאָהּ מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל — מִצְוָה לְשׁוֹם לְדַרְכּוֹ פְּעָמָיו לְהַשְׁתַּדֵּל לְהַצָּלָתָהּ, וְיֵצֵא אֲפִלּוּ חוּץ לִי"ב מִיל, וַאֲפִלּוּ אִם יִצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה גְּמוּרָה לְהַצָּלָתָהּ, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא סָפֵק אִם יַצִּילֶנָּה, מִפְּנֵי שֶׁעֲנָיָן זֶה הוּא כְּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁמְּחַלְּלִין הַשַּׁבָּת אֲפִלּוּ בְּסָפֵק הַצָּלָה, שֶׁאֵין לְךָ פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁלֹּא תֵצֵא מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל וּתְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת כָּל יָמֶיהָ, וּמוּטָב לְחַלֵּל עָלֶיהָ שַׁבָּת אַחַת מִשֶּׁתְּחַלֵּל הִיא שַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה, שֶׁמִּטַּעַם זֶה גַּם כֵּן מְחַלְּלִין שַׁבָּת בִּשְׁבִיל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה "חִלֵּל עָלָיו שַׁבָּת אַחַת כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמוֹר שַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה".

(וּלְפִיכָךְ, אַף אִם הַבַּת הִיא קְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ מְחֻיֶּבֶת עֲדַיִן בְּמִצְוֹת — יְחַלֵּל עָלֶיהָ לְהַצִּילָהּ, שֶׁלֹּא תְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה כְּשֶׁתַּגְדִּיל, שֶׁמִּטַּעַם זֶה מְחַלְּלִין שַׁבָּת לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ הַקְּטַנִּים).

וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְהִשְׁתַּדֵּל בְּהַצָּלָתָהּ בְּחִלּוּל שַׁבָּת — כּוֹפִין אוֹתוֹ. וְהוּא הַדִּין אִם אֵינָהּ בִּתּוֹ אֶלָּא בַּת אוֹ בֶּן אִישׁ אַחֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קְרוֹבוֹ, וְיֵשׁ יְכֹלֶת בְּיָדוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל בְּמִצְוָה זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָפֵק אִם יַצִּיל — כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר, אֲפִלּוּ בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכוֹת גְּמוּרוֹת אִם יִצְטָרֵךְ לָהֶן.

וְלֹא אָמְרוּ שֶׁ"אֵין אוֹמְרִים לְאָדָם חֲטֹא כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה חֲבֵרְךָ", אֶלָּא כְּשֶׁחֲבֵרוֹ פָּשַׁע בְּזֶה, וְעַל יְדֵי פְּשִׁיעָתוֹ בָּא לוֹ הָאֹנֶס אַחַר כָּךְ, כְּגוֹן שֶׁהִדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר בְּשַׁבָּת וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁתֶּאֱפֶה, שֶׁאַף שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְרַדּוֹת מִן הַתַּנּוּר כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא הוּא לִידֵי אִסּוּר חָמוּר מִמֶּנּוּ — אָסוּר לְאָדָם אַחֵר לְרַדּוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא חֲבֵרוֹ לִידֵי אִסּוּר חָמוּר שֶׁל אֲפִיַּת הַפַּת בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁחֲבֵרוֹ פָּשַׁע בְּמַה שֶּׁשָּׁכַח וְהִדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר בְּשַׁבָּת, אֲבָל כַּאן זֶה שֶׁהַנָּכְרִים רוֹצִים לְאָנְסוֹ לָצֵאת מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל — לֹא פָּשַׁע מְאוּמָה.

אֲבָל אִם אֵין רוֹצִים לְהוֹצִיאוֹ מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא שֶׁאוֹנְסִים אוֹתוֹ לַעֲבוֹר עֲבֵרָה אַחַת, אֲפִלּוּ לַעֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה, וְאַחַר כָּךְ יַנִּיחוּהוּ לְהַחֲזִיק דָּתוֹ — אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו שַׁבָּת בְּאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה בִּשְׁבִיל הַצָּלָתוֹ (בֵּין הוּא בְּעַצְמוֹ בֵּין אֲחֵרִים), מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְּנָה שַׁבָּת לְדִחּוּת אֶלָּא בִּשְׁבִיל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ וְלֹא בִּשְׁבִיל הַצָּלַת עֲבֵרָה חֲמוּרָה מִמֶּנָּה. אֲבָל לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּאִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים מֻתָּר (אֲפִלּוּ לַאֲחֵרִים), כֵּיוָן שֶׁהוּא לֹא פָּשַׁע.

(וַאֲפִלּוּ אִם אֵין רוֹצִים לְאָנְסוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה אֶלָּא לַעֲבוֹר עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה אַחֶרֶת שֶׁל

תוֹרָה. אֲבָל בִּשְׁבִיל מִצְוַת עֲשֵׂה אֵין דּוֹחִין שְׁבוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקפ"ו).
וְכָל זֶה בְּיִחִיד, אֲבָל לְהַצִּיל רַבִּים מֵעֲבֵרָה (חָסֵר).
(עַיֵּן סוֹף סִמָּן תקפ"ו וְתרנ"ה בְּטוּרֵי זָהָב, וְצָרִיךְ עִיּוּן בִּכְהַאי גַּוְונָא):

סימן שז

א **דִּינֵי שַׁבָּת הַתְּלוּיִים בְּדִבּוּר וּבוֹ ל"ח סְעִיפִים:**

"וְדַבֵּר דָּבָר", דָּרְשׁוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל חֹל, שֶׁלֹּא יֹאמַר דָּבָר פְּלוֹנִי אֶעֱשֶׂה לְמָחָר, וַאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּגוֹן שְׂכִירוּת וּמֵקָח וּמִמְכָּר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין דִּבּוּר זֶה שֶׁבְּשַׁבָּת מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם לַעֲשׂוֹתָהּ שֶׁיַּעֲשֶׂה לְמָחָר.
וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ לְמָחָר, שֶׁאֲמִירָה זוֹ מוֹעֶלֶת לַעֲשׂוֹתָהּ שֶׁלְּמָחָר, שֶׁעַל יְדֵי אֲמִירָה זוֹ עוֹשֶׂה חֲבֵרוֹ לְמָחָר, וְנִמְצָא שֶׁהוּא מוֹצֵא חֶפְצָיו בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי אֲמִירָה זוֹ שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ, וְאָסוּר מִשּׁוּם "מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ" ("וְדַבֵּר דָּבָר").
מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאוֹמֵר עַל עַצְמוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי לְמָחָר — אֵין לֶאֱסוֹר מִשּׁוּם "מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ", שֶׁאֵינוֹ מוֹצֵא חֶפְצָיו עַל יְדֵי אֲמִירָה זוֹ, שֶׁאַף אִם לֹא הָיָה אוֹמֵר כֵּן בְּשַׁבָּת הָיָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן לְמָחָר — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר מִשּׁוּם "וְדַבֵּר דָּבָר", שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרוֹ בְּשַׁבָּת כְּדִבּוּרוֹ בְּחֹל.
וַאֲפִלּוּ לוֹמַר מִצְוָה פְּלוֹנִית אֶעֱשֶׂה לְמָחָר — אָסוּר אִם הוּא מִצְוָה שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּשַׁבָּת. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁחֶפְצֵי שָׁמַיִם מֻתָּר לְדַבֵּר בָּהֶם בְּשַׁבָּת, אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ צֹרֶךְ לְמִצְוָה בְּדִבּוּר זֶה, אֲבָל כַּאן אֵין אֲמִירָתוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם לַעֲשׂוֹתָהּ שֶׁלְּמָחָר:

ב וַאֲפִלּוּ בְּשִׂיחַת דְּבָרִים בְּטֵלִים שֶׁאֵין בָּהֶם זֶכֶר עֲשִׂיַּת מְלָאכָה כְּלָל — אָסוּר לְהַרְבּוֹת בָּהֶם בְּשַׁבָּת, שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּר הַשַּׁבָּת כְּדִבּוּר הַחֹל.
וּבְנֵי אָדָם שֶׁסִּפּוּר שְׁמוּעוֹת וְדִבְרֵי חִדּוּשִׁים הוּא עֹנֶג לָהֶם — מֻתָּרִים לְסַפְּרָם בְּשַׁבָּת כְּמוֹ בְּחֹל. אֲבָל גַּם בְּחֹל אֵין לִבְנֵי תוֹרָה לְהַרְבּוֹת בְּשִׂיחָה זוֹ, מִשּׁוּם "מוֹשַׁב לֵצִים".
אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְעַנֵּג בְּרִבּוּי הַשְּׁמוּעוֹת — אָסוּר לְסַפְּרָם בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיִּתְעַנֵּג בָּהֶם חֲבֵרוֹ:

ג אָסוּר לְעַכֵּב הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל הַחוֹב, אֲבָל יָכוֹל לוֹמַר בְּחֹל לְשׁוֹפֵט "מַדּוּעַ לֹא עִכַּבְתָּ הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת שֶׁעָבְרָה", אַף עַל פִּי שֶׁמֵּבִין מִתּוֹךְ דְּבָרָיו שֶׁיְּעַכְּבֶנּוּ בְּשַׁבָּתוֹת הַבָּאוֹת אִם יִזְדַּמֵּן אָז לָעִיר:

ד אָסוּר לְעַכֵּב נִכְסֵי רְאוּבֵן בְּיַד שִׁמְעוֹן בְּשַׁבָּת:

ה אָסוּר לְסַפֵּר אֵיזֶה דָּבָר שֶׁנִּזְכַּר בּוֹ צַעֲרוֹ, כְּגוֹן מְמִיתַת אוֹהֲבוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה:

ו כָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת מִן הַדִּין — אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לְדָבָר זֶה עַד לְאַחַר הַשַּׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר לוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת לִשְׁכּוֹר לוֹ פּוֹעֲלִים בְּשַׁבָּת שֶׁיַּעֲשׂוּ לוֹ מְלָאכָה אַחַר הַשַּׁבָּת.

אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא חֻמְרָא בְּעָלְמָא לְיִשְׂרָאֵל עַצְמוֹ — יָכוֹל לוֹמַר לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹתוֹ:

ז כָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת — אָסוּר אֲפִלּוּ לְרַמּוֹז לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ. וְהוּא הַדִּין שֶׁאָסוּר לוֹמַר לוֹ אֵיזֶה צִוּוּי לַעֲשׂוֹת דָּבָר הַמֻּתָּר בְּעִנְיָן שֶׁיְּבִין מִתּוֹךְ כָּךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן לוֹמַר לְנָכְרִי שֶׁיְּקַנַּח חָטְמוֹ כְּדֵי שֶׁיְּבִין שֶׁיְּסִיר הַפֶּחָם שֶׁבְּרֹאשׁ הַנֵּר, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּמִצְוֵּהוּ לְהָסִיר הַפֶּחָם אֶלָּא שֶׁהוּא בְּרֶמֶז.

וַאֲפִלּוּ אִם הַנָּכְרִי בָּא מֵעַצְמוֹ לְהָסִיר הַפֶּחָם בִּלֹּא רְמִיזַת הַיִּשְׂרָאֵל — צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ אִם עוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁהַנֵּר הוּא שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ו.

אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי אֵיזֶה צִוּוּי שֶׁיְּבִין מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אַחַר הַשַּׁבָּת, אוֹ לְרַמּוֹז לוֹ מְלָאכָה לַעֲשׂוֹתָהּ אַחַר הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר אֶלָּא דִּבּוּר בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר "וְדִבֶּר דָּבָר".

וְאִם אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ שׂוּם צִוּוּי, אֶלָּא שֶׁאוֹמֵר לְפָנָיו אֵיזֶה דָּבָר שֶׁמֵּבִין מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, כְּגוֹן נָכְרִי שֶׁהֵבִיא אֻגֶּרֶת חֲתוּמָה אוֹ קְשׁוּרָה, שֶׁאֵין הַיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לְפָתְחָהּ וּלְקָרְאָהּ — יָכוֹל לוֹמַר לְהַנָּכְרִי "אֵינִי יָכוֹל לִקְרוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁאֵינָהּ פְּתוּחָה", וְהַנָּכְרִי פּוֹתְחָהּ מֵעַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ שׂוּם צִוּוּי אֲפִלּוּ בְּרֶמֶז, אֶלָּא שֶׁהַנָּכְרִי מֵבִין מֵעַצְמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן (וּלְדַעַת עַצְמוֹ הוּא עוֹשֶׂה לְהַשְׁלִים פְּעֻלָּתוֹ בְּשִׁלּוּחוּת אֻגֶּרֶת זוֹ, וּלְכָךְ אֵין צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ):

ח מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי אַחַר הַשַּׁבָּת "מַדּוּעַ לֹא עָשִׂיתָ דָּבָר פְּלוֹנִי בְּשַׁבָּת שֶׁעָבְרָה", אַף עַל פִּי שֶׁמֵּבִין מִתּוֹךְ דְּבָרָיו שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂנּוּ בְּשַׁבָּת הַבָּאָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאוֹמֵר לוֹ כֵּן בְּחֹל, וְאֵין בַּאֲמִירָתוֹ זוֹ שׂוּם (רֶמֶז) צִוּוּי לַעֲשׂוֹתָהּ בְּשַׁבָּת הַבָּאָה, אֶלָּא שֶׁהַנָּכְרִי

מֵבִין כֵּן מֵעַצְמוֹ.

(וְהוּא שֶׁעֲשׂוֹת מְלָאכָה זוֹ הִיא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לִמְחוֹת כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַנָּכְרִי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בַּחֲפָצִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהַנָּכְרִי (אֵינוֹ) שׂוֹכְרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא רָגִיל לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּטוֹבַת הֲנָאָה, עַיֵּן סְמָ"ק רמ"ד וְרנ"ב):

ט בְּמָקוֹם שֶׁיּוֹם הַשּׁוּק הוּא בְּשַׁבָּת — אָסוּר לִתֵּן מָעוֹת לְנָכְרִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיִּקְנֶה לוֹ חֵפֶץ פְּלוֹנִי, אִם אוֹתוֹ חֵפֶץ אֵינוֹ מָצוּי לִקָּנוֹת בְּאוֹתוֹ מָקוֹם אֶלָּא בְּיוֹם הַשּׁוּק כְּמוֹ שֶׁהוּא רָגִיל בַּעֲיָרוֹת קְטַנּוֹת, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ אָמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ לִקְנוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא יוֹם הַשּׁוּק. (אֲבָל בְּד' וְה' מֻתָּר לִתֵּן לוֹ מָעוֹת, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב).

וְאִם מָצוּי קְצָת לִקָּנוֹת גַּם בְּשִׁאָר יָמִים — מֻתָּר לִתֵּן לוֹ מָעוֹת אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ קְנֵה בְּשַׁבָּת, וְגַם לֹא יֹאמַר לוֹ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֵיָּד וְיִצְטָרֵךְ הַנָּכְרִי לִקָּנוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר לוֹ בְּפֵרוּשׁ לִקְנוֹת בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב. וְכֵן הַדִּין לְעִנְיַן כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ בְּנוֹתֵן כֵּלִים לְנָכְרִי לְמְכוֹר.

וְטוֹב שֶׁלֹּא לָדוּר כְּלָל בְּעִיר שֶׁיּוֹם הַשּׁוּק הוּא בְּשַׁבָּת, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵחָטֵא. וְאִם הַשּׁוּק אֵינוֹ בְּשִׁכּוּנַת הַיְּהוּדִים — אֵין לַחוּשׁ:

י מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת "הֵילֵךְ מָעוֹת בְּהַלְוָאָה וּקְנֵה בָּהֶם לְעַצְמְךָ חֵפֶץ פְּלוֹנִי לְמָחָר בְּיוֹם הַשּׁוּק, וַאֲנִי אֶחֱזוֹר וְאֶקָּחֶנּוּ מִמְּךָ אַחַר הַשַּׁבָּת בְּפֵרְעוֹן חוֹב מָעוֹת אֵלּוּ וְאֶתֵּן לְךָ רֶוַח":

יא מִי שֶׁשָּׂכַר לוֹ נָכְרִי בְּקַבָּלָנוּת לְהוֹלִיךְ סְחוֹרָתוֹ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, וּבָא הַנָּכְרִי וְלָקַח הַסְּחוֹרָה מִבֵּית יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כַּאן אִסּוּר אֶלָּא מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ו — רָאוּי לְקָנְסוֹ בְּמָמוֹן לְפִי עָשְׁרוֹ, אוֹ בְּמַלְקוּת כְּפִי רְאוֹת עֵינֵי בֵּית דִּין אִם אֵין לוֹ מָמוֹן.

וְאִם טָעָה שֶׁסָּבַר שֶׁמֻּתָּר — אֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ, וְנֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁעָשָׂה בְּשׁוֹגֵג.

וְאִם לָקַח הַסְּחוֹרָה מִבֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם אַף עַל פִּי שֶׁמַּפְלִיג מִן הָעִיר בְּשַׁבָּת — מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

יב דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְלָאכָה וְאֵינוֹ אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת — מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה שָׁם מִקְצָת חֹלִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כּוֹלֵל

אֶת כָּל הַגּוּף וְלֹא סַכָּנַת אֵבֶר. אוֹ לְצֹרֶךְ מִצְוָה — אוֹמֵר יִשְׂרָאֵל לְנָכְרִי לַעֲלוֹת בָּאִילָן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּדֵי לְהָבִיא מִשָּׁם שׁוֹפָר לִתְקוֹעַ בּוֹ. אוֹ לוֹמַר לוֹ שֶׁיָּבִיא לוֹ חַמִּין בְּשַׁבָּת מֵחָצֵר לְחָצֵר שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם עֵרוּב (אוֹ דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית, עַיֵּן בְּמַה שֶּׁיִּתְבָּאֵר סִמָּן שכ"ה), כְּדֵי לְהַרְחִיק בָּהֶם הַמִּצְטַעֵר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַדִּין בִּמְקוֹם הֶפְסֵד לֹא גָּזְרוּ עַל שְׁבוּת, כְּגוֹן לְטַלְטֵל עַל יְדֵי נָכְרִי סְחוֹרָה מֻקְצָה הַנִּפְסֶדֶת עַל יְדֵי גְּשָׁמִים (וַאֲפִלּוּ לַהֲבִיאָהּ לַבַּיִת דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית אִם אִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר). וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל (וְהוּא הַדִּין לְצֹרֶךְ גָּדוֹל אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ שָׁם הֶפְסֵד).

וְכָל זֶה בְּדָבָר שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת כְּדַרְכּוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, אֲבָל דָּבָר שֶׁמְּשַׁנֶּה בַּעֲשִׂיָּתוֹ מִדַּרְכּוֹ הַחֹל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שְׁבוּת גָּמוּר — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל בִּמְקוֹם צַעַר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַדִּין בִּמְקוֹם הֶפְסֵד. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל (עַיֵּן סִמָּן של"ו):

יג אָסוּר לְאָדָם לַחְשׁוֹב חֶשְׁבּוֹנוֹתָיו בְּפִיו בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתּוֹב, בֵּין חֶשְׁבּוֹן הָעִתִּיד לִהְיוֹת, בֵּין חֶשְׁבּוֹן שֶׁעָבַר כְּבָר, אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לוֹ עֲדַיִן לְיַדַּע אוֹתוֹ, כְּגוֹן כָּךְ וְכָךְ הוֹצֵאתִי עַל בְּנָיָן פְּלוֹנִי לִשְׂכַּר הַפּוֹעֲלִים, וַעֲדַיִן נִשְׁאָר בְּיָדוֹ מִשְׂכַּר הַפּוֹעֲלִים שֶׁצָּרִיךְ לְיַדַּע מַה שֶּׁנָּתַן לָהֶם כְּדֵי שֶׁיֵּדַע מַה שֶּׁמַּגִּיעַ לָהֶם עֲדַיִן, וַאֲפִלּוּ אִם לְפִי חֶשְׁבּוֹן לֹא יַגִּיעַ לָהֶם כְּלוּם, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו קֹדֶם הַחֶשְׁבּוֹן זֶה מִסְתַּפֵּק לוֹ שֶׁמָּא מַגִּיעַ לָהֶם כְּלוּם — הֲרֵי זֶה חֶשְׁבּוֹן הַצָּרִיךְ לוֹ, וְיֵשׁ לְגָזוֹר שֶׁמָּא יִכְתְּבֶנּוּ לְזִכָּרוֹן.

אֲבָל אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁאֵין מַגִּיעַ לָהֶם כְּלוּם מִמֶּנּוּ — הֲרֵי זֶה חֶשְׁבּוֹן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ כְּלָל, וּמֻתָּר לְחַשְׁבּוֹ בְּשַׁבָּת. וְכֵן כַּמָּה סְאִים תְּבוּאָה הָיָה לָנוּ בְּשָׁנָה פְּלוֹנִית, כַּמָּה דִּינָרִים הוֹצִיא בְּחַתְנוּת בְּנוֹ, וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, שֶׁהֵם בִּכְלַל שִׂיחָה בְּטֵלָה, הַמְחַשֵּׁב אוֹתָם בְּשַׁבָּת — כְּמְחַשֵּׁב אוֹתָם בְּחֹל, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַרְבֶּה בָּהֶם, שֶׁאָסוּר לְהַרְבּוֹת בְּשִׂיחָה בְּטֵלָה בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

יד מֻתָּר לוֹמַר לְפוֹעֵל "הֲנִרְאֶה בְּעֵינֶיךָ שֶׁתּוּכַל לַעֲמוֹד עִמִּי לָעֶרֶב"? אַף עַל פִּי שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ מֵבִין שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לָעֶרֶב לְשָׂכְרוֹ לִמְלָאכָה, לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱסַר אֶלָּא דִּבּוּר מְפֹרָשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר

"וְדַבֵּר דָּבָר", דִּבּוּר — אָסוּר, הִרְהוּר, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁמֵּבִין מִתּוֹךְ דְּבָרָיו — הֲרֵי זֶה מֻתָּר.
אֲבָל לֹא יֹאמַר "הֱיֵה נָכוֹן עִמִּי לָעֶרֶב", שֶׁזֶּהוּ כִּמְדַבֵּר בְּפֵרוּשׁ שֶׁרוֹצֶה לִשְׂכֹּר:

טו לֹא אָסְרוּ לְדַבֵּר בַּחֻפָּצָיו בְּשַׁבָּת, אֶלָּא בַּחֻפָּצִים הָאֲסוּרִים לַעֲשׂוֹתָם בְּשַׁבָּת וְאִי אֶפְשָׁר לְהַמְצִיא צַד הֶתֵּר בָּעוֹלָם לַעֲשׂוֹתָם בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ אֵין הָאִסּוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּגוֹן לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ אוֹ לוֹמַר עַל עַצְמוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁיָּבִיא לְמָחָר פֵּרוֹת הַמֻּקְצִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם הַיּוֹם בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הָעִיר הַמְעֹרֶבֶת, מִכָּל מָקוֹם טִלְטוּל מֻקְצֶה אֵין צַד הֶתֵּר בָּעוֹלָם לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת (כְּשֶׁצָּרִיךְ לְגוּף הַמֻּקְצֶה, עַיֵּן סִמָּן רע"ו).
אֲבָל אִם יוּכַל לְהַמְצִיא צַד הֶתֵּר לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת אוֹתָהּ מְלָאכָה עַצְמָהּ שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת — מֻתָּר לוֹמַר בְּשַׁבָּת עַל עַצְמוֹ אוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂנָּה אַחַר הַשַּׁבָּת (רַק שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר לוֹ לְשׁוֹן שְׂכִירוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ו), אֲפִלּוּ אִם עַכְשָׁו אֵין שָׁם אוֹתוֹ צַד הֶתֵּר. כֵּיצַד? אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ "לְכָרְךְ פְּלוֹנִי אֲנִי הוֹלֵךְ לְמָחָר, לֵךְ עִמִּי", מִפְּנֵי שֶׁיּוּכַל לְהַמְצִיא צַד הֶתֵּר בְּשַׁבָּת אִלּוּ הָיָה שָׁם בֶּרְגָּנִין אַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו אֵין שָׁם בֶּרְגָּנִין.
(מִפְּנֵי שֶׁעִנְיַן אִסּוּר דִּבּוּר בַּחֻפָּצָיו הוּא מַה שֶּׁמִּתְעַסֵּק בְּשַׁבָּת בִּדְבָרִים הָאֲסוּרִים הַיּוֹם, וְלֹא נֶאֱסַר אֶלָּא לְהִתְעַסֵּק בִּדְבָרִים שֶׁאִסּוּרָם נִתְלֶה בְּגוּפָם, אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאִסּוּרָם נִתְלֶה בְּדָבָר אַחֵר וְאִלּוּלֵי אוֹתוֹ דָּבָר הָיוּ דְּבָרִים אֵלּוּ בְּעַצְמָם מֻתָּרִים בְּשַׁבָּת — מֻתָּר לְהִתְעַסֵּק בָּהֶם בְּדִבּוּר לַעֲשׂוֹתָם אַחַר הַשַּׁבָּת, שֶׁהֲרֵי הוּא אֵינוֹ מִתְעַסֵּק בְּאוֹתוֹ דָּבָר הַגּוֹרֵם לָהֶם הָאִסּוּר, אֶלָּא בְּאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁהָיָה לָהֶם הֶתֵּר מֻחְלָט עַצְמָם אִלּוּלֵי אוֹתוֹ דָּבָר הַגּוֹרֵם לָהֶם הָאִסּוּר. לְפִיכָךְ, גַּבֵּי אִסּוּר חוּץ לַתְּחוּם כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ צַד הֶתֵּר עַל יְדֵי בֶּרְגָּנִין — נִמְצָא שֶׁאֵין הָאִסּוּר בְּהִלּוּךְ מֻחְלָט עַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ הִלּוּךְ עַצְמוֹ מֻתָּר כְּשֶׁיֵּשׁ בֶּרְגָּנִין, אֶלָּא הָאִסּוּר בְּהִלּוּךְ הוּא מֻחְלָט מִנִּיעַת הַדִּיּוּרִין עַל הַדֶּרֶךְ, וְהוּא אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא שֶׁיֵּלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְלֹא שֶׁיֵּלֵךְ בִּמְנִיעַת הַדִּיּוּרִין, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[]).
וְאֵין הֶתֵּר אֶלָּא בְּלָשׁוֹן זֶה: "אֲנִי הוֹלֵךְ, לֵךְ עִמִּי", אֲבָל לֹא יֹאמַר בְּלָשׁוֹן שֶׁמַּשְׁמָעוֹ הֲלִיכָה בְּקָרוֹן (שֶׁקּוֹרִין בְּלָשׁוֹן אַשְׁכְּנַז פָּאר"ן), שֶׁהֲרֵי לְזֶה אֵין בֶּרְגָּנִין מוֹעִילִים:

טז וְכָל זֶה כְּשֶׁמְּדַבֵּר עַל עַצְמוֹ אוֹ לַחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת, אֲבָל לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת — אָסוּר אַף אִם יוּכַל לְהַמְצִיא צַד הֶתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתוֹ, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו אֵין שָׁם אוֹתוֹ צַד הֶתֵּר.

אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם צַד הֶתֵּר בֶּאֱמֶת שֶׁיּוּכַל הַיִּשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת בְּהֶתֵּר אוֹתוֹ דָּבָר עַצְמוֹ שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בְּאִסּוּר — יֵשׁ מַתִּירִין לוֹמַר לְנָכְרִי סְתָם בְּלָשׁוֹן שֶׁאֵין מַזְכִּיר בּוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּאִסּוּר וְהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה מֵעַצְמוֹ בְּאִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ו.

אֲבָל אִם אֵין שָׁם צַד הֶתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ דָּבָר עַצְמוֹ שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ צַד וְדֶרֶךְ שֶׁיּוּכַל הַיִּשְׂרָאֵל לְהַגִּיעַ לְאוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה לוֹ בְּלִי שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת הַמְּלָאכָה שֶׁהַנָּכְרִי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּאוֹתוֹ דָּבָר עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר לְנָכְרִי לְהָבִיא לוֹ מַיִם לִשְׁתּוֹת מִן הַנָּהָר אַף עַל פִּי שֶׁיּוּכַל הַיִּשְׂרָאֵל לֵילֵךְ בְּעַצְמוֹ לְנָהָר וְלִשְׁתּוֹת שָׁם — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם לְהַתִּיר הָאֲמִירָה לְנָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה:

יז מֻתָּר לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ "שְׁמוֹר לִי פֵּרוֹתַי שֶׁבִּתְחוּמְךָ, וַאֲנִי אֶשְׁמֹר לְךָ פֵּרוֹתֶיךָ שֶׁבִּתְחוּמִי". וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר לוֹ לֵילֵךְ וְלִשְׁמוֹר פֵּרוֹתָיו שֶׁבִּתְחוּם חֲבֵרוֹ — אֵין אִסּוּר בַּאֲמִירָתוֹ לַחֲבֵרוֹ, כֵּיוָן שֶׁלַּחֲבֵרוֹ מֻתָּר הוּא, וְגַם לוֹ יֵשׁ הֶתֵּר עַל יְדֵי בֶּרֶגְנִין:

יח הַשּׁוֹאֵל דָּבָר מֵחֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת — לֹא יֹאמַר לוֹ "הַלְוֵנִי" אֶלָּא "הַשְׁאִילֵנִי", שֶׁהַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְתָבְעוֹ בְּפָחוֹת מִשִּׁלְשִׁים יוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהַהַלְוָאָה לְהוֹצָאָה נִתְּנָה, וְאֵין חוֹזֶרֶת בְּעֵין, אֶלָּא פּוֹרֵעַ לוֹ בְּדָבָר אַחֵר כְּמוֹתָהּ, וְאֵין דֶּרֶךְ לִלְווֹת כְּדֵי לִפְרוֹעַ לְאַלְתַּר אֶלָּא לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה, וְשֹׁעֲרוּ חֲכָמִים סְתָם הַלְוָאָה שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאִם כֵּן יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִכְתּוֹב הַמִּלְוֶה עַל פִּנְקָסוֹ כָּךְ וְכָךְ הִלְוֵיתִי לְפְלוֹנִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח לְתָבְעוֹ בְּסוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲבָל הַמַּשְׁאִיל אֶת חֲבֵרוֹ יָכוֹל לְתָבְעוֹ מִיָּד, שֶׁהַשְׁאֵלָה הִיא חוֹזֶרֶת בְּעֵין, וְאִם כֵּן אֵין לָחוּשׁ לִשְׁכְחָה, וּלְכָךְ אֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יָבֹא לִכְתּוֹב.

וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹאֵל מֵחֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן, וְכֵן הָאִשָּׁה מֵחֲבֶרְתָּהּ כִּכָּרוֹת, שֶׁאֵינָן חוֹזְרִים בְּעֵין, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁאוֹמֵר לוֹ לְשׁוֹן שְׁאֵלָה — הֲרֵי נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת שֶׁיּוּכַל לִתְבּוֹעַ מִמֶּנּוּ לְאַלְתַּר כְּדִין הַשְׁאֵלָה.

וּכְשֵׁם שֶׁאֵין לוֹוִין בְּשַׁבָּת אֶלָּא בִּלְשׁוֹן שְׁאֵלָה — כָּךְ אֵין פּוֹרְעִין אֶלָּא בִּלְשׁוֹן חֲזָרָה. בִּלְשׁוֹן לַעַז שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין "הַלְוֵנִי" לְ"הַשְׁאִילֵנִי" — לֹא יֹאמַר לְשׁוֹן שְׁאֵלָה, אֶלָּא יֹאמַר "תֵּן לִי", וְיָכוֹל לְסַיֵּם גַּם כֵּן "וְאַחֲזִיר וְאֶתֵּן לָךְ":

יט בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁסְּתָם הַלְוָאָה יְכוֹל לְתָבְעוֹ לְאַלְתַּר — רַשַּׁאי לוֹמַר "הַלְוֵנִי":

כ הַשּׁוֹאֵל מֵחֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת וְאֵין הַלָּה מַאֲמִינוֹ — יָכוֹל לְהַנִּיחַ מַשְׁכּוֹן אֶצְלוֹ, וְיִנִּיחֶנּוּ בְּסָתָם, וְלֹא יֹאמַר לוֹ "הֵילַךְ מַשְׁכּוֹן", שֶׁזֶּהוּ כְּמַעֲשֵׂה חֹל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשׁוֹאֵל מִינֵי מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה שֶׁהֵם צָרֵךְ הַשַּׁבָּת, לָכֵן הִתִּירוּ לְהַנִּיחַ מַשְׁכּוֹן כְּשֶׁאֵין הַלָּה מַאֲמִינוֹ, אֲבָל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת — אָסוּר לְהַנִּיחַ מַשְׁכּוֹן כְּלָל (מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְמַקָּנָה קִנְיָן בְּשַׁבָּת, עַיֵּן סִמָּן ש"ו):

כא שִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת, דְּהַיְנוּ שִׁטְרֵי חוֹבוֹת וּמַקָּח וּמִמְכָּר וּמַשְׁכָּנוֹת וְחֻשְׁבּוֹנוֹת, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם מֵחֲפָצִים הָאֲסוּרִים לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת — אָסוּר לְקָרוֹתָם בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם "מִמְצוֹא חֶפְצְךָ". וַאֲפִלּוּ לְעַיֵּן בָּהֶם בְּלֹא קְרִיאָה אָסוּר.

וְלֹא אָמְרוּ שֶׁדַּבּוּר אָסוּר הִרְהוּר מֻתָּר, אֶלָּא כְּשֶׁאֵין הַדָּבָר נִכָּר שֶׁמְּהַרְהֵר בַּחֲפָצִים הָאֲסוּרִים, אֲבָל כַּאן שֶׁנִּכָּר לַכֹּל שֶׁמְּהַרְהֵר בַּחֲפָצִים הָאֲסוּרִים הַכְּתוּבִים בַּשֻּׁלְחָן — הֲרֵי זֶה בִּכְלַל אִסּוּר "מִמְצוֹא חֶפְצְךָ", כְּמוֹ שֶׁבִּכְלַל זֶה הַמְטַיֵּל בְּשָׂדֵהוּ לִרְאוֹת מַה הִיא צְרִיכָה, שֶׁאַף שֶׁהַטִּיּוּל בַּשָּׂדֶה דָּבָר הַמֻּתָּר הוּא מִצַּד עַצְמוֹ, וְגַם הַהִרְהוּר בְּצָרְכֵי שָׂדֵהוּ דָּבָר הַמֻּתָּר הוּא, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁנִּכָּר לַכֹּל שֶׁמְּטַיֵּל שָׁם בִּשְׁבִיל כָּךְ — אָסוּר מִשּׁוּם "מִמְצוֹא חֶפְצְךָ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ו:

כב וְנָזְרוּ עַל כָּל כְּתָב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ מֵחֲפָצִים הָאֲסוּרִים שֶׁלֹּא לִקְרוֹת בּוֹ בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ לְעַיֵּן בְּלֹא קְרִיאָה אָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְרָא אוֹ יְעַיֵּן בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁזִּמֵּן אוֹרְחִים וְהֵכִין לָהֶם מִינֵי מְגָדִים וְכָתַב בִּכְתָב מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֶת שְׁמוֹת הָאוֹרְחִים שֶׁזִּמֵּן שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח לִקְרָאָם אֵלָיו בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁכָּתַב שְׁמוֹת הַמִּינִים שֶׁהֵכִין לָהֶם — אָסוּר לִקְרוֹת בִּכְתָב זֶה בְּשַׁבָּת. וַאֲפִלּוּ לְעַיֵּן בְּלֹא קְרִיאָה אָסוּר.

וַאֲפִלּוּ אִם הַשֵּׁמוֹת חֲקוּקִים בַּטַּבָּלָא אוֹ פִּנְקָס וְלֹא כְתוּבִים — אָסוּר, שֶׁמָּא יִטְעוּ לְהַתִּיר אַף בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת, שֶׁהַטַּבָּלָא וּפִנְקָס מִתְחַלְּפִים בִּשְׁטָר.

אֲבָל אִם חֲקוּקִים בַּכֹּתֶל — מֻתָּר לִקְרוֹתָם בְּשַׁבָּת, שֶׁחֲקִיקַת הַכֹּתֶל אֵינָהּ מִתְחַלֶּפֶת בִּשְׁטָר. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ חֲקוּקִים חֲקִיקָה שׁוֹקַעַת, אֲבָל אִם הֵם בּוֹלְטִין — אָסוּר אֲפִלּוּ לְעַיֵּן בָּהֶם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְחוֹק מִן הָאוֹרְחִים, שֶׁיִּרְאֶה שֶׁלֹּא הֵכִין לָהֶם כָּל צָרְכָּם וְיִתְחָרֵט שֶׁזִּמֵּן אוֹרְחִים יוֹתֵר מִן הָרָאוּי, וְיִגְרוֹד וְיַעֲבִיר שְׁמוֹתָם הַבּוֹלְטִים מִן הַכֹּתֶל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרָאֵם הַשַּׁמָּשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן חֲקִיקָה שׁוֹקַעַת שֶׁאֵינָהּ נוֹחָה לִמְחוֹק, וּבְתוֹךְ כָּךְ יִזְכּוֹר שֶׁהוּא

שַׁבָּת וְלֹא יִמְחוֹק.

וַאֲפִלּוּ אִם חָקִיקָה הַבּוֹלֶטֶת הוּא גָּבוֹהַּ הַרְבֵּה בְּרֹאשׁ הַכּוֹתֶל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעַ שָׁם לִמְחוֹק — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא חִלְקוּ חֲכָמִים בִּגְזֵרָתָם בֵּין גָּבוֹהַּ לְנָמוּךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ער"ה.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם כָּתַב בִּכְתָב עַל רֹאשׁ הַכּוֹתֶל, שֶׁאָסוּר גַּם מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת, שֶׁהַכְּתִיבָה שֶׁבַּכּוֹתֶל מִתְחַלֶּפֶת בִּכְתִיבָה שֶׁבִּשְׁטָר:

כג עַכְשָׁו נָהֲגוּ שֶׁהַשַּׁמָּשׁ קוֹרֵא לַסְּעֻדָּה מִתּוֹךְ הַכְּתָב שֶׁכְּתוּבִים בּוֹ שְׁמוֹת הַמְזֻמָּנִים לַסְּעֻדָּה. וְיֵשׁ שֶׁלִּמֵּד זְכוּת עַל הַמִּנְהָג, לְפִי שֶׁאֵין נוֹהֲגִין כָּךְ אֶלָּא בִּסְעֻדַּת מִצְוָה, וּלְצֹרֶךְ מִצְוָה אֵין לִגְזוֹר מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת, שֶׁהֲרֵי אִסּוּר הַקְּרִיאָה בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם "מִמְצוֹא חֶפְצְךָ", וְאִסּוּר "מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ" לֹא שַׁיָּךְ בִּדְבַר מִצְוָה, שֶׁחֶפְצֵי שָׁמַיִם הָאֲסוּרִים בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹתָם — מֻתָּר לְדַבֵּר בָּם, וְלֹא גָּזְרוּ בְּחֶפְצֵי שָׁמַיִם שֶׁמָּא יִטְעוּ לְהַתִּיר גַּם חֶפְצֵי הֶדְיוֹט, אִם כֵּן כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין לִגְזוֹר בִּדְבַר מִצְוָה בַּחֲפָצִים הַמֻּתָּרִים שֶׁמָּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת וְיַעֲבוֹר עַל אִסּוּר "מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ".

וְאֵין לֶאֱסוֹר כַּאן מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְחוֹק, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה לֹא שַׁיָּךְ לִגְזוֹר אֶלָּא בְּבַעַל הַסְּעֻדָּה עַצְמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹק וְלִגְרוֹעַ מִנְיַן הַקְּרוּאִים, אֲבָל הַשַּׁמָּשׁ אֵין בְּיָדוֹ לִגְרוֹעַ, וְאֵין לֶאֱסוֹר בּוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת אִם אֵינָהּ סְעֻדַּת מִצְוָה.

(וְלֹא אָסְרוּ חֲכָמִים לִמְנוֹת הָאוֹרְחִים מִתּוֹךְ הַכְּתָב אֶלָּא לְבַעַל הַבַּיִת בְּעַצְמוֹ, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְחוֹק, שֶׁגְּזֵרָה זוֹ גָּזְרוּ אַף בְּמָקוֹם הַכְּנֻסַת אוֹרְחִים אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִצְוָה גְּדוֹלָה, וְלֹא אָסְרוּ בַּחֲקוּקִים עַל הַטַּבְלָא וּפִנְקָס מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת אֶלָּא בְּאוֹרְחִים שֶׁאֵינָן מֵעִיר אַחֶרֶת, אֶלָּא שֶׁזִּמֵּן אֵלָיו אֲחֵזַת מֵרֵעֵהוּ מִבְּנֵי עִירוֹ לִסְעֻדַּת מֵרֵעוּת שֶׁאֵינוֹ סְעֻדַּת מִצְוָה, עַיֵּן סִמָּן של"ג):

כד וְכֵן מַה שֶּׁנָּהֲגוּ שֶׁהַשַּׁמָּשׁ קוֹרֵא הַסְכָּמוֹת אוֹ חֲרָמוֹת מִתּוֹךְ הַכְּתָב — אֵין לֶאֱסוֹר מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם צָרְכֵי רַבִּים, וְצָרְכֵי רַבִּים דִּינָם כִּדְבַר מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ו.

(וְכֵן מַה שֶּׁנּוֹהֲגִין לְהַזְכִּיר נְשָׁמוֹת מִתּוֹךְ הַכְּתָב הוּא כִּדְבַר מִצְוָה, שֶׁנּוֹדְרִין לִצְדָקָה בְּעַד הַזְכָּרַת נִשְׁמָתָם, עַיֵּן סִמָּן ש"ו):

כה אִגְּרוֹת שֶׁל שְׁאֵלַת שָׁלוֹם — אָסוּר לִקְרוֹתָן, וַאֲפִלּוּ לְעַיֵּן בָּהֶם בְּלֹא קְרִיאָה, גְּזֵרָה מִשּׁוּם שִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת.

(וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּאִגְּרוֹת הַשְׁלוּחוֹת לִמְצוֹא חֵפֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵחֲפָצִים הַמִּתְּרִים לַעֲשׂוֹתָם בְּשַׁבָּת, שֶׁיֵּשׁ לִגְזוֹר בָּהֶן מִשּׁוּם חֲפָצִים הָאֲסוּרִים).

וְיֵשׁ מַתִּירִין לִקְרוֹת אִגֶּרֶת הַשְׁלוּחָה לוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה כָּתוּב בָּהּ, כִּי שֶׁמָּא יֵשׁ בָּהּ דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לְגוּפוֹ, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת, שֶׁאֵין בָּהֶם צֹרֶךְ הַגּוּף אֶלָּא צֹרֶךְ מָמוֹנוֹ.

וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים.

וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יִקְרָא בָּהּ בְּפִיו, אֶלָּא יְעַיֵּן בְּלֹא קְרִיאָה, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁמַּקֵּל בְּעִיּוּן בְּלֹא קְרִיאָה אַף בִּכְתָבִים הָאֲסוּרִים לִקְרוֹתָם לְדִבְרֵי הַכֹּל:

כו מֻתָּר לְטַלְטֵל הָאִגֶּרֶת בְּשַׁבָּת, וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם מֻקְצֶה אַף אִם אֵינָהּ רְאוּיָה בְּשַׁבָּת לְעִקַּר הֲנָאָתָהּ, דְּהַיְנוּ לִקְרוֹתָהּ, כְּגוֹן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁאֵין בָּהּ צֹרֶךְ הַגּוּף שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ לְעַיֵּן בָּהּ, מִכָּל מָקוֹם רְאוּיָה הִיא לַהֲנָאָה אַחֶרֶת, כְּגוֹן לָצוּר עַל פִּי צְלוֹחִיתוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאַף אִם הוּבְאָה מִחוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת — אֵין בָּהּ מִשּׁוּם מֻקְצֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקט"ו.

וְאַף זֶה שֶׁהוּבְאָה אֵלָיו מִחוּץ לַתְּחוּם — מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה אֲפִלּוּ בְּעִקַּר הֲנָאָתָהּ, דְּהַיְנוּ לִקְרוֹתָהּ אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה כָּתוּב בָּהּ. וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִשְׁאָר דָּבָר הַבָּא מִחוּץ לַתְּחוּם שֶׁאָסוּר לָזֶה שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁהַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר לְנָכְרִי שֶׁיָּבִיא לוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם, אֲבָל בְּאִגֶּרֶת לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר כֵּן, וְעוֹד שֶׁאִגֶּרֶת זוֹ לֹא הוּבְאָה בִּשְׁבִילוֹ כְּלָל, שֶׁהֲרֵי הַשּׁוֹלֵחַ שְׁלָחָהּ בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ וְלֹא בִּשְׁבִיל אוֹתוֹ שֶׁשְּׁלוּחָה אֵלָיו.

(וְאַף אִם שְׁלָחָהּ בִּשְׁבִילוֹ, מִכָּל מָקוֹם נָכְרִי הַמְּבִיאָהּ בְּשַׁבָּת מִחוּץ לַתְּחוּם מִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל הַשּׁוֹלֵחַ, וְלֹא בִּשְׁבִיל מִי שֶׁשְּׁלוּחָה אֵלָיו. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְיִשְׂרָאֵל שֶׁשִּׁגֵּר פֵּרוֹת לַחֲבֵרוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת עַל יְדֵי נָכְרִי וְנִתְעַכֵּב וְהֵבִיאָם בְּשַׁבָּת, שֶׁאָסוּרִים לְמִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ אֵלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקט"ו, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׂרָאֵל זֶה שֶׁמּוֹלִיךְ אֵלָיו הוּא יֹאכַל בְּשַׁבָּת פֵּרוֹת הַלָּלוּ וּלְכָךְ הוּא מוֹלִיכֵם לוֹ, אִם כֵּן הוּא מִתְכַּוֵּן בַּהֲבָאָתוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם בִּשְׁבִיל הֲנָאַת גּוּפוֹ שֶׁל זֶה, וּמִטַּעַם זֶה אַף אִם הַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת עַצְמוֹ לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ — אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקט"ו. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאִגֶּרֶת,

שֶׁאֵין גּוּפוֹ שֶׁל זֶה שֶׁהִיא שְׁלוּחָה אֵלָיו נֶהֱנָה בְּשַׁבָּת מִגּוּף הָאִגֶּרֶת, וְאֵין הַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן בַּהֲבָאָתוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם אֶלָּא לְמַלֹּאת רְצוֹן הַיִּשְׂרָאֵל הַשּׁוֹלְחוֹ, אוֹ בִּשְׁבִיל טוֹבַת עַצְמוֹ לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, וְלֹא בִּשְׁבִיל זֶה שֶׁשְּׁלוּחָה אֵלָיו):

כג נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְקַבֵּל הָאִגֶּרֶת מִיַּד הַנָּכְרִי הַמְּבִיאָהּ בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ שֶׁיַּנִּיחֶנָּה עַל גַּבֵּי קַרְקַע אוֹ עַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן, כִּי חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא טָרַם שֶׁיַּעֲמוֹד הַנָּכְרִי לָפוּשׁ יִטּוֹל הַיִּשְׂרָאֵל הָאִגֶּרֶת מִיָּדוֹ, וְנִמְצָא שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל עָשָׂה הַנָּחָה, וְאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה:

כד כָּל כְּתָב שֶׁאָסוּר לְעַיֵּן בּוֹ בְּשַׁבָּת אִם הוּא חָשׁוּב בְּעֵינָיו וּמַקְפִּיד לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לָצוּר עַל פִּי צְלוֹחִיתוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי לִכְלוּם בְּשַׁבָּת.

לְפִיכָךְ, יֵשׁ אוֹסְרִים לְטַלְטֵל גֵּט כָּשֵׁר הָעוֹמֵד לְגָרֵשׁ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּאֶבֶן הָעֵזֶר סִמָּן קל"ו, עַיֵּן שָׁם. אֲבָל גֵּט פָּסוּל, אוֹ גֵט שֶׁכְּבָר גֵּרֵשׁ בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין מַקְפִּידִים עָלָיו לָצוּר עַל פִּי צְלוֹחִיתוֹ:

כה כֹּתֶל אוֹ וִילוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צוּרוֹת חַיּוֹת מְשֻׁנּוֹת אוֹ דְּיוֹקְנָאוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם מִמַּעֲשֵׂים שֶׁהָיוּ, כְּגוֹן מִלְחֶמֶת דָּוִד וְגָלְיָת, וְכָתוּב תַּחְתֵּיהֶם זוֹ צוּרַת חַיָּה פְּלוֹנִית וְזֶה דְּיוֹקָן פְּלוֹנִי — אָסוּר לִקְרוֹת כְּתָב זֶה בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת. וַאֲפִלּוּ לְעַיֵּן בָּהֶם בְּלֹא קְרִיאָה אָסוּר:

ל וְכֵן סִפְרֵי מִלְחָמוֹת (וְדִבְרֵי הַיָּמִים שֶׁל מַלְכֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם), וְכֵן מְלִיצוֹת וּמְשָׁלִים שֶׁל שִׂיחַת חֻלִּין, כְּגוֹן סֵפֶר עַמָּנוּאֵל, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר דִּבְרֵי חֹשֶׁק — אָסוּר לִקְרוֹתָן בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ לְעַיֵּן בָּהֶם בְּלֹא קְרִיאָה, גְּזֵרָה מִשּׁוּם שִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת.

וְאַף בְּחֹל אָסוּר מִשּׁוּם "מוֹשֵׁב לֵצִים" אַף אִם כְּתוּבִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וּבְדִבְרֵי חֹשֶׁק יֵשׁ עוֹד אִסּוּר אֲפִלּוּ כְּתוּבִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁמְּגָרֶה יֵצֶר הָרַע בְּעַצְמוֹ. וּמִי שֶׁחִבְּרָן, וּמִי שֶׁהֶעְתִּיקָן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַמַּדְפִּיסָן — הֵם בִּכְלַל מַחֲטִיאֵי הָרַבִּים.

אֲבָל אוֹתָן סִפְרֵי דִּבְרֵי הַיָּמִים שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם עִנְיְנֵי מוּסָר וְיִרְאַת שָׁמַיִם, כְּגוֹן סֵפֶר יוֹסִיפוֹן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — מֻתָּר לִקְרוֹתָם אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ כְּתוּבִים בְּלַעַז.

(וּמִכָּל מָקוֹם אֵין רָאוּי לִבְנֵי אָדָם לְהַרְבּוֹת בָּהֶם):

לא יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָסוּר לִלְמוֹד בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם טוֹב רַק בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, וַאֲפִלּוּ בְּסִפְרֵי חָכְמוֹת אָסוּר, שֶׁכָּל סֵפֶר שֶׁאֵין בּוֹ טָרַח קְדֻשָּׁה — יֵשׁ לִגְזוֹר מִשּׁוּם שִׁטְרֵי

הֶדְיוֹטוֹת, וּלְפִי זֶה אֲפִלּוּ לְטַלְטְלָם אָסוּר.

וְיֵשׁ מַתִּירִים בְּכָל סִפְרֵי חָכְמוֹת וְסִפְרֵי רְפוּאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁדִּבַּר חָכְמָה אֵינוֹ מִתְחַלֵּף בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת, וְאֵין לִגְזוֹר עַל זֶה בִּשְׁבִיל זֶה. וְכֵן נוֹהֲגִין לְהָקֵל.

וּלְפִי סְבָרָא זוֹ מֻתָּר לְהַבִּיט בְּשַׁבָּת בִּכְלִי שֶׁל הַחוֹזִים בַּכּוֹכָבִים (שֶׁקּוֹרִין אַצְטְרְלוֹ"ב) וּלְהַפְכוֹ וּלְטַלְטְלוֹ, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל סִפְרֵי הַחָכְמָה לְפִי סְבָרָא זוֹ, דְּמַה הֶפְרֵשׁ בֵּין כָּתוּב וְרָשׁוּם בְּעֵט בַּרְזֶל בְּלוּחוֹת נְחשֶׁת לְכָתוּב בַּסֵּפֶר. וְאֵין לֶאֱסוֹר מִשּׁוּם שֶׁמָּא יְסַלֵּק הַלּוּחוֹת וְיַחֲזִירֵן וַהֲרֵי זֶה כְּבוֹנֶה כְּלִי, דְּכֵיוָן שֶׁדֶּרֶךְ לוּחוֹת אֵלּוּ לִהְיוֹת רְפוּיִין — אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם בּוֹנֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ג:

לב אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁמֻּתָּר לִשְׁאוֹל מִן הַשֵּׁד בְּחֹל, כְּגוֹן לְהַגִּיד עַל הַגְּנֻבָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין לִשְׁאוֹל מִן הַשֵּׁד הוֹאִיל וְאֵין הַשֵּׁד עוֹשֶׂה לוֹ מַעֲשֶׂה אֶלָּא שֶׁמַּגִּיד לוֹ דָּבָר הַנֶּעְלָם מִמֶּנּוּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קע"ט — אָסוּר לִשְׁאוֹל מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם "וְדַבֵּר דָּבָר". אֶלָּא אִם כֵּן הוּא שׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ דָּבָר לְצֹרֶךְ רְפוּאָה, שֶׁאָז מֻתָּר לִשְׁאוֹל מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת בְּכָל עִנְיָן שֶׁמֻּתָּר בְּחֹל, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם.

וְכֵן כָּל מִינֵי לְחָשִׁים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם רְפוּאָה — מֻתָּר לְלַחֲשָׁם בְּשַׁבָּת כְּמוֹ בְּחֹל, וְאֵין בָּהֶם מִשּׁוּם "וְדַבֵּר דָּבָר":

לג אִם בָּאוּ מַיִם שׁוֹטְפִים וּמַפְסִידִים נְכָסָיו, אוֹ שֶׁנִּתְרוֹעֲעוּ חֲבִיּוֹת שֶׁל יַיִן וְהוֹלֵךְ לְאִבּוּד — מֻתָּר לְקָרוֹת נָכְרִי לְשָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁבְּוַדַּאי יְתַקֵּן הַנָּכְרִי מֵעַצְמוֹ אֶת הַהֶפְסֵד בְּמִלְאכָה גְּמוּרָה. רַק שֶׁיְּזָהֵר שֶׁלֹּא לוֹמַר לוֹ שׁוּם רֶמֶז צִוּוּי לְתַקֵּן, אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר לְפָנָיו "כָּל הַמַּצִּיל הֶפְסֵד זֶה אֵינוֹ מַפְסִיד שְׂכַר טָרְחוֹ", שֶׁכְּמוֹ שֶׁהִתִּירוּ בִּדְלֵקָה לוֹמַר בִּפְנֵי נָכְרִים "כָּל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד" — כָּךְ הִתִּירוּ בְּכָל הֶפְסֵד.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ אֶלָּא בִּדְלֵקָה לְבָד.

וְהַמַּקֵּל כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה בְּכָל הֶפְסֵד מְרֻבֶּה — לֹא הִפְסִיד:

לד יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת — מֻתָּר לְהָנוֹת בָּהּ לָעֶרֶב לְאַחַר שֶׁהִמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר שֶׁל פַּרְהֶסְיָא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה לְעִנְיַן נָכְרִי שֶׁעָשָׂה מֵעַצְמוֹ בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל (עַיֵּן שָׁם שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים):

לה לֹא אָסְרוּ אֲמִירָה לְנָכְרִי אֶלָּא לַעֲשׂוֹת בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלָאכָה לְצָרְכּוֹ עַצְמוֹ אוֹ לְצָרְכּוֹ נָכְרִי אַחֵר. וַאֲפִלּוּ אִם מַגִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל הֲנָאָה מִזֶּה, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר לְנָכְרִי "כַּבֵּה דְלֵקָתְךָ", וְכַוָּנָתוֹ שֶׁלֹּא תַעֲבוֹר הַדְּלֵקָה מִבֵּית הַנָּכְרִי לְבֵית הַיִּשְׂרָאֵל, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וַאֲפִלּוּ אִם הַנָּכְרִי עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה לְצָרְכּוֹ בְּכֵלִים וַחֲפָצִים שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל — אֵינוֹ צָרִיךְ לְמָחוֹת בּוֹ כְּשֶׁרוֹאֵהוּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה כֵּן מֵעַצְמוֹ, אֲבָל אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לוֹמַר לוֹ "טוֹל כֵּלִים אֵלּוּ אוֹ חֻפָּץ זֶה וַעֲשֵׂה בּוֹ מְלַאכְתְּךָ בְּשַׁבָּת". וַאֲפִלּוּ אִם הוּא מַקְנֶה לוֹ לְנָמְרֵי אֶת הַחֻפָּץ הַזֶּה שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר לוֹ "טוֹל בָּשָׂר זֶה וּבַשֵּׁל אוֹתוֹ לְצָרְכְּךָ בְּשַׁבָּת", וַאֲפִלּוּ אֵין מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו, שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם רֶוַח בַּאֲמִירָה זוֹ, וְאַדְרַבָּה מַפְסִיד הוּא, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁאוֹמֵר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשֶׁלּוֹ — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כִּשְׁלוּחוֹ, אַף שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן בִּמְלַאכְתּוֹ לַהֲנָאַת עַצְמוֹ:

לו נָכְרִי שֶׁהֵבִיא חֲפָצִים שֶׁהֵם מֻקְצִים לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְהַפְקִידָם אֶצְלוֹ — יָכוֹל לְהוֹלִיכוֹ לְמָקוֹם מֻצְנָע שֶׁבְּבֵיתוֹ שֶׁיַּצְנִיעֵם שָׁמָּה. וְאֵין אִסּוּר בְּזֶה בְּמַה שֶׁאוֹמֵר לְנָכְרִי לְטַלְטֵל הַמֻּקְצֶה עַד אוֹתוֹ מָקוֹם, שֶׁהֲרֵי טִלְטוּל זֶה הוּא לְצָרְכּוֹ הַנָּכְרִי, וּמֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי "עֲשֵׂה מְלַאכְתְּךָ".

אֲבָל אִם הַחֲפָצִים הַמֻּקְצִים שֶׁהֵבִיא הַנָּכְרִי הֵם שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל — אֵינוֹ רַשַּׁאי לוֹמַר לוֹ שֶׁיְּטַלְטְלֵם לְהַצְנִיעוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן בְּעוֹד שֶׁהַחֲפָצִים בְּיַד הַנָּכְרִי, שֶׁכְּשֶׁנָּכְרִי תּוֹפֵס הַמֻּקְצֶה בְּיָדוֹ — מֻתָּר לוֹמַר לוֹ לְטַלְטְלוֹ לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה הַיִּשְׂרָאֵל (לְפִי שֶׁאַף יִשְׂרָאֵל הַתּוֹפֵס מֻקְצֶה בְּיָדוֹ בְּזָדוֹן אוֹ בִּשְׁגָגָה — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּעוֹדוֹ בְּיָדוֹ לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח):

לז נָכְרִים הַמְּבִיאִים עֲגָלוֹת מְלֵאוֹת תְּבוּאָה בְּשַׁבָּת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם חַיָּבִים לוֹ, וְהַיִּשְׂרָאֵל נוֹתֵן לָהֶם מַפְתֵּחַ אוֹצָרוֹ, וְהֵם נוֹשְׂאִים הַתְּבוּאָה לְאוֹצָר וּמוֹדְדִים וּמוֹנִים אוֹתָם שָׁם בִּפְנֵי הַיִּשְׂרָאֵל — אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, שֶׁהַנָּכְרִים בִּמְלֶאכֶת עַצְמָן הֵם עוֹסְקִים, כִּי אֵין הַתְּבוּאָה שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל עַד אַחַר שֶׁיַּחְשׁוֹב עִמָּהֶם אַחַר הַשַּׁבָּת, וּבְשַׁבָּת אֵינָהּ אֶלָּא כְּפִקָּדוֹן אֶצְלוֹ, וְהֵם מוֹדְדִים וּמוֹנִים אֶת פִּקְדוֹנָם.

אֲבָל אִם הֵבִיאוּ תְּבוּאָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לוֹמַר לָהֶם לְפַנּוֹתָהּ מֵהָעֲגָלוֹת לְתוֹךְ אוֹצָרוֹ אֲפִלּוּ בְּלֹא מְדִידָה וּמְנָיָן, שֶׁהֲרֵי לְיִשְׂרָאֵל עַצְמוֹ אָסוּר לוֹ לְפַנּוֹתָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ג, וְכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת בִּשְׁבִילוֹ.

(וַאֲפִלּוּ אִם הֵם מֵעַצְמָם בָּאִים לְפַנּוֹת לְתוֹךְ אוֹצָרוֹ — צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדָם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַתְּבוּאָה שֶׁלּוֹ אִם יִרְאֶה וְיִשְׁתּוֹק — לְדַעְתּוֹ הֵם עוֹשִׂים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב):

לח נָכְרִים הָעוֹשִׂים גְּבִינוֹת בְּשַׁבָּת מֵחֲלָב שֶׁלָּהֶם, וְהַיִּשְׂרְאֵל רוֹאֶה אֶת הַחֲלִיבָה וְהַגְּבוֹן כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מָתָר לְיִשְׂרָאֵל לֶאֱכָלָן וְיוּכַל לִקְנוֹתָן אַחַר הַשַּׁבָּת לַאֲכִילָה, אַף אִם הַיִּשְׂרְאֵל עוֹמֵד בְּעֵדֶר חוֹשׁ אוֹ חִדְשַׁיִם וְהַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן בַּעֲשִׂיָּתָן בִּשְׁבִיל לְמָכְרָן לוֹ בִּלְבַדּוֹ וְלֹא לְנָכְרִים — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם הַנָּכְרִי עוֹשֶׂה לְטוֹבַת עַצְמוֹ, וְאֵין אִסּוּר כְּלָל בְּמַה שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל עוֹמֵד עָלָיו בְּמִלַּאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת (כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי בִּמְלֶאכֶת עַצְמוֹ הוּא עוֹסֵק), שֶׁעֲדַיִן אֵין שָׁם הַיִּשְׂרְאֵל נִקְרָא כְּלָל עַל הַגְּבִינוֹת עַד שֶׁיִּקְּנֶה אוֹתָן מִמֶּנּוּ אַחַר הַשַּׁבָּת. (וּלְפִיכָךְ, מֻתָּר לוֹמַר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁמֻּתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי "עֲשֵׂה מְלַאכְתְּךָ" אַף אִם מַגִּיעַ מִזֶּה רֶוַח לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל):

סימן שח

א **דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים וְהָאֲסוּרִים לְטַלְטֵל בְּשַׁבָּת וּבוֹ פ"ט סְעִיפִים:**

אִסְרוּ חֲכָמִים לְטַלְטֵל מִקְצָת דְּבָרִים בְּשַׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וּמִפְּנֵי מָה נָגְעוּ בְּאִסּוּר זֶה? אָמְרוּ: מָה אִם הַזְּהִירוּ נְבִיאִים וְצִוּוּ שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ בְּשַׁבָּת כְּהִלּוּכְךָ בְּחֹל, וְלֹא שִׂיחַת הַשַּׁבָּת כְּשִׂיחַת הַחֹל, שֶׁנֶּאֱמַר "וְדִבֶּר דָּבָר" — קַל וָחֹמֶר שֶׁלֹּא יְהֵא הַטִּלְטוּל בְּשַׁבָּת כְּטִלְטוּל בְּחֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא כְּיוֹם חֹל בְּעֵינָיו וְיָבֹא לְהַגְבִּיהַּ וּלְתַקֵּן כֵּלִים מִפְּנֵי לְפָנֶה אוֹ מִבַּיִת לְבַיִת, אוֹ לְהַצְנִיעַ לְהַסִּיעַ אֲבָנִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, שֶׁהֲרֵי הוּא בָּטֵל וְיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וִיבַקֵּשׁ דָּבָר שֶׁיִּתְעַסֵּק בּוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבַת, וּבָטֵל הַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה "לְמַעַן יָנוּחַ".

וְעוֹד, מִפְּנֵי גֶּדֶר הוֹצָאָה נָגְעוּ בָהּ, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיוֹצִיא הַדָּבָר שֶׁמְּטַלְטֵל בְּיָדוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְהָיָה מִן הָרָאוּי לְפִי זֶה לֶאֱסוֹר אֲפִלּוּ טִלְטוּל כֵּלִים שֶׁצָּרִיךְ לָהֶם, אֶלָּא שֶׁאֵין גּוֹזְרִים עַל הַצִּבּוּר יוֹתֵר מִדַּאי.

וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁמִּקְצָת הָעָם אֵינָם בַּעֲלֵי אוּמָנוּת אֶלָּא בְּטֵלִים כָּל יְמֵיהֶם, כְּגוֹן הַטַּיָּלִין וְיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת שֶׁכָּל יְמֵיהֶם הֵם שׁוֹבְתִים מִמְּלָאכָה, וְאִם יִהְיֶה מֻתָּר לְהַלֵּךְ וּלְדַבֵּר וּלְטַלְטֵל כִּשְׁאָר הַיָּמִים — נִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבַת שְׁבִיתָה הַנִּכֶּרֶת, לְפִיכָךְ שְׁבִיתָה מִדְּבָרִים אֵלּוּ הִיא שְׁבִיתָה הַשָּׁוָה בְּכָל אָדָם. וּמִפְּנֵי זֶה נָגְעוּ בְּאִסּוּר הַטִּלְטוּל, וְאָסְרוּ שֶׁלֹּא יְטַלְטֵל אָדָם בְּשַׁבָּת אֶלָּא כֵּלִים שֶׁצָּרִיךְ לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ב כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אֲפִלּוּ כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁהַכְּלִי הוּא מְיֻחָד לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תַּשְׁמִישׁ הָאָסוּר בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן קֶרְדֹּם שֶׁמְּבַקְּעִים בּוֹ עֵצִים, אוֹ קֶרְנוֹס שֶׁל נַפָּחִים אוֹ שֶׁל זֶהָבִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. וַאֲפִלּוּ כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר שֶׁהוּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת מְאוּסוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁאָדָם מַסְיֹחַ וּמַקְצֶה דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ מֵחֲמַת מְאוּסוֹ מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּמְלָאכָה אַחֶרֶת שֶׁל הֶתֵּר, כְּגוֹן נֵר יָשָׁן שֶׁל חֶרֶס שֶׁלֹּא הִדְלִיקוּ בּוֹ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת — אֵין לוֹ דִּין מֻקְצֶה בְּשִׁבִיל כָּךְ.

וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ רָאוּי כְּלָל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּמְלָאכָה אַחֶרֶת שֶׁל הֶתֵּר מֵחֲמַת מְאוּסוֹ וְסָרְחוֹנוֹ, כְּגוֹן נֵר, אֲפִלּוּ שֶׁל מַתֶּכֶת, שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ נֶפְט — אַף עַל פִּי כֵן אֵין לוֹ דִּין מֻקְצֶה לְהֵאָסֵר בְּטִלְטוּל, אֶלָּא מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ כִּשְׁאָר כְּלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, מִפְּנֵי שֶׁמִּכָּל מָקוֹם רָאוּי הוּא לְכַסּוֹת בּוֹ כֵּלִים:

ג וַאֲפִלּוּ כְּלִי שֶׁהִקְצָה אוֹתוֹ מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שׁוּם תַּשְׁמִישׁ, כְּגוֹן כֵּלִים הַמּוּכָנִים וְעוֹמְדִים לְסְחוֹרָה, שֶׁאֵין רְגִילִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם שׁוּם תַּשְׁמִישׁ, מִכָּל מָקוֹם אִם אֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם — לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ עֲדַיִן מֵהֶם לְגַמְרֵי מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וּלְפִיכָךְ אֵין לָהֶם דִּין מֻקְצֶה לְהֵאָסֵר בְּטִלְטוּל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁהוּא כְּלִי מַמָּשׁ אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ כְּלִי מַמָּשׁ, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי מֵחֲמַת שֶׁרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן גִּזִּין שֶׁל צֶמֶר שֶׁרָאוּיִין לְהִסָּמֵךְ וְלָשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, אִם הִכְנִיסָן לָאוֹצָר לְסְחוֹרָה — בְּטֵל תּוֹרַת כְּלִי שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶם, וְאָסוּר לְטַלְטְלָם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד כְּלָל עֲלֵיהֶם מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן חָזַר וְיִחֲדוֹ לְתַשְׁמִישׁ לְעוֹלָם:

ד וְכָל הַכֵּלִים שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְסְחוֹרָה וְהוּא מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם שׁוּם תַּשְׁמִישׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם כֵּלִים הַיְקָרִים בְּיוֹתֵר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כֵּלִים הַיְקָרִים בְּיוֹתֵר

אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן לִסְחוֹרָה, אֶלָּא שֶׁמְּלַאכְתָּם לְאִסּוּר, וּמַקְפִּיד עֲלֵיהֶם מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם תַּשְׁמִישׁ אַחֵר שֶׁלֹּא יִפָּחֲתוּ דְּמֵיהֶם — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ בְּמָקוֹם שֶׁכְּלֵי זֶה מֻנָּח שָׁם, אוֹ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּמְלַךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ בְּגוּף כְּלֵי זֶה.

(וְהוּא שֶׁנִּמְלַךְ כֵּן מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, אֲבָל אִם נִמְלַךְ כֵּן מִבְּעוֹד יוֹם — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, שֶׁמַּחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת לְמֻקְצֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וְזֶהוּ הַנִּקְרָא מֻקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס:

ה וְכֵן סַכִּין שֶׁל שְׁחִיטָה וְשֶׁל מִילָה, וְאִזְמֵל שֶׁל סְפָרִים, וְסַכִּין שֶׁל סוֹפְרִים שֶׁמְּתַקְּנִין בּוֹ הַקְּלָמוֹסִים, כֵּיוָן שֶׁמַּקְפִּידִים שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם תַּשְׁמִישׁ אַחֵר הַמֻּתָּר בְּשַׁבָּת — אָסוּר לְטַלְטְלָם אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפָם וּמְקוֹמָם.

וַאֲפִלּוּ אִם הַסַּכִּין הַזֶּה תָּחוּב בְּנָדָן עִם סַכִּינִים אֲחֵרִים — אֵין אוֹמְרִים שֶׁמִּן הַסְּתָם אֵין מַקְפִּיד עָלָיו כְּלָל, הוֹאִיל וּתְחָבוֹ בְּנָדָן עִם שְׁאָר סַכִּינִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין אִסּוּר אֶלָּא לְהוֹצִיא סַכִּין זֶה מֵהַנָּדָן, אוֹ לְטַלְטֵל הַנָּדָן עִם סַכִּין זֶה לְאַחַר שֶׁהוֹצִיא מִתּוֹכוֹ שְׁאָר הַסַּכִּינִים, אֲבָל בְּעוֹד שֶׁשְּׁאָר הַסַּכִּינִים בְּתוֹכוֹ — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁסַּכִּין זֶה גַּם כֵּן בְּתוֹכוֹ. וְהוּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנַעֵר סַכִּין זֶה מֵהַנָּדָן, אוֹ שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ הֶפְסֵד אִם יְנַעֲרֶנּוּ, אוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִמְקוֹם הַנָּדָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ט וְש"י בִּשְׁאָר כְּלֵי שֶׁהוּא בָּסִיס לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב לְכָל זֶה:

ו וְכֵן קֶרֶנֶס שֶׁדְּכִין בּוֹ בְּשָׂמִים בְּמִקּוֹמוֹת שֶׁמַּקְפִּידִים עָלָיו שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תַּשְׁמִישׁ אַחֵר שֶׁלֹּא יִתְלַכְלֵךְ — הֲרֵי זֶה מֻקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס. אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין מַקְפִּידִים עָלָיו — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ כִּשְׁאָר כְּלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְכֵן נֵר חֶלֶק הָעוֹמֵד לִכְתִיבָה — הוּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס, שֶׁמַּקְפִּיד עָלָיו שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו שׁוּם תַּשְׁמִישׁ שֶׁלֹּא יִתְלַכְלֵךְ. וְעוֹד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמַּקְפִּיד עָלָיו שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ — אֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ז נִמְצָאת לָמֵד שֶׁשְּׁלֹשָׁה מִינֵי מֻקְצֶה הֵם בְּכֵלִים, שְׁנַיִם מֵהֶם בְּטִלְטוּל, וְהַשְּׁלִישִׁי אָסוּר. מֻקְצֶה מֵחֲמַת מְאוּס וּמֻקְצֶה מֵחֲמַת שֶׁהֻקְצָה אוֹתוֹ מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ — מֻתָּרִים,

וּמַקְצָה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס — אָסוּר.

וְיֵשׁ עוֹד מִין מַקְצָה רְבִיעִי, וְהוּא דָּבָר שֶׁהָיָה מַקְצָה מֵחֲמַת אִסּוּר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת וְהָלַךְ לוֹ הָאִסּוּר בְּשַׁבָּת, וְיֵשׁ בְּדָבָר זֶה לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר, וְיִתְבָּאֵר זֶה בְּסִמָּן ש"י:

ח וְכָל זֶה בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו, אֲבָל כָּל דָּבָר שֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו וְאֵינוֹ מַאֲכַל אָדָם וְלֹא מַאֲכַל בְּהֵמָה, כְּגוֹן אֲבָנִים, וּמְעוֹת, וְעֵצִים, וְקָנִים, וְקוֹרוֹת, וְעָפָר, וְחוֹל, וְקַמַח, וְעִסָּה (שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל שֶׁל נָכְרִי יֵשׁ מַתִּירִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י), וְהַמֵּת, וּבַעֲלֵי חַיִּים, וְכָל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וַאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁהוּא רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ הַמֻּתָּר בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן אֲבָנִים שֶׁרְאוּיִין לִפְצוֹעַ בָּהֶן אֱגוֹזִים, וּצְרוֹרוֹת שֶׁרְאוּיוֹת לְכַסּוֹת בָּהֶן כֵּלִים, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, כֵּיוָן שֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם — אָסוּר לְטַלְטְלָם אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפָם וּמְקוֹמָם, אֶלָּא עַל פִּי הַדְּרָכִים שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא מַקְצָה מֵחֲמַת גּוּפוֹ:

ט וּבִכְלַל מַקְצֶה זֶה הוּא, כָּל מַאֲכָלוֹת הָאֲסוּרוֹת בַּהֲנָאָה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַאֲכִילָן אֲפִלּוּ לַכְּלָבִים, וַאֲפִלּוּ אֵין אִסּוּרָן אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּגוֹן סְתָם יֵינָם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וַאֲפִלּוּ אֵין אִסּוּרָן אֶלָּא בּוֹ בַּיּוֹם בִּלְבָד, כְּגוֹן טֶבֶל שֶׁיָּכוֹל לְתַקְּנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּלְאָכְלוֹ, אֶלָּא שֶׁבְּשַׁבָּת אָסוּר לְתַקְּנוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ט, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה — הוּא מַקְצֶה מֵחֲמַת גּוּפוֹ, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ.

אֲבָל מַאֲכָלוֹת הָאֲסוּרוֹת בַּאֲכִילָה וּמֻתָּרוֹת בַּהֲנָאָה, שֶׁיָּכוֹל לְהַאֲכִילָן לַכְּלָבִים אִם הֵן מוּכָנִין וְעוֹמְדִים לְהַאֲכִילָן לַכְּלָבִים, כְּגוֹן נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן — מֻתָּר לְטַלְטְלָן כִּשְׁאָר מַאֲכָלֵי בְּהֵמָה. וְאִם אֵינָן עוֹמְדִים לַכְּלָבִים מֵחֲמַת אִסּוּרָן, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אִסּוּרָן אֶלָּא בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מִן הַפֵּרוֹת מֵאֲלֵיהֶן בְּשַׁבָּת, שֶׁאֲסוּרִים בִּשְׁתִיָּה בּוֹ בַּיּוֹם בִּלְבָד, וְכֵן בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּשַׁבָּת, שֶׁאָסוּרָה בַּאֲכִילָה בּוֹ בַּיּוֹם בִּלְבָד, וְכֵן חָלָב שֶׁנֶּחְלַב בְּשַׁבָּת, שֶׁאָסוּר בּוֹ בַּיּוֹם בִּלְבָד, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְהַאֲכִילָם לַכְּלָבִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינָן עוֹמְדִים לְכָךְ אֶלָּא לַאֲכִילַת אָדָם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — אָסוּר לְטַלְטְלָן אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפָן וּמְקוֹמָן.

אֲבָל דָּבָר שֶׁאָסוּר אֲכִילָתוֹ הוּא גַּם בְּחֹל, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֶתֵּר לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן הֶחָדָשׁ — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ אֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּמְשָׁךְ זְמַן אִסּוּרוֹ הַרְבֵּה — הֲרֵי הוּא עוֹמֵד גַּם בְּתוֹךְ הַזְּמַן לְהַאֲכִילוֹ לִבְהֵמוֹת וּלְמָכְרוֹ לְנָכְרִים:

י וְיֵשׁ עוֹד מִין מַקָּצָה בְּאֹכָלִים וּמַשְׁקִים בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וְהוּא מַקָּצָה מֵחֲמַת מִצְוָה, שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרל"ח וְתקי"ד.

נִמְצְאוּ כָּל מִינֵי הַמַּקָּצָה הָאֲסוּרִים חֲמִשָּׁה, מַקָּצָה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס, וּמַקָּצָה מֵחֲמַת גּוּפוֹ, וּמַקָּצָה מֵחֲמַת אִסּוּר הֶנְאָה אוֹ אֲכִילָה, וּמַקָּצָה מֵחֲמַת מִצְוָה, וּמַקָּצָה מֵחֲמַת שֶׁהָיָה אָסוּר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י:

יא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, אֲפִלּוּ אִם הוּא גָּדוֹל וְכָבֵד הַרְבֵּה — לֹא נִתְבַּטֵּל שֵׁם כְּלִי מִמֶּנּוּ לֹא מֵחֲמַת גָּדְלוֹ וְלֹא מֵחֲמַת כָּבְדוֹ. וְהוּא הַדִּין לְאֶבֶן גְּדוֹלָה אוֹ קוֹרָה גְּדוֹלָה, אֲפִלּוּ מִטַּלְטֶלֶת בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, אִם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ, כְּגוֹן שֶׁיִּחֲדָה לְטַלְטְלָהּ לְאֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ בְּשַׁבָּת:

יב כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בֵּין לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ, כְּגוֹן קֶרֶדֹּם לַחְתּוֹךְ בּוֹ דְּבֵלָה, וְקַרְנָס לִפְצוֹעַ בּוֹ אֱגוֹזִים, אוֹ אֲפִלּוּ לִסְמוֹךְ בּוֹ כֵּלִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, בֵּין לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ. אֲבָל לְצֹרֶךְ הַכְּלִי עַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁהַכְּלִי מֻנָּח בְּמָקוֹם שֶׁיֵּרָא שֶׁלֹּא יִגָּנֵב מִשָּׁם, אוֹ שֶׁלֹּא יִפּוֹל וְיִשָּׁבֵר, אוֹ שֶׁמֻּנָּח בְּחַמָּה וְיֵרָא שֶׁלֹּא יִתְבַּקַּע שָׁם וְרוֹצֶה לְטַלְטְלוֹ מִשָּׁם לִמְקוֹם הַצֵּל, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה — אָסוּר.

וְאִם מְחַשֵּׁב עָלָיו לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תַּשְׁמִישׁ בְּמָקוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁמְּחַשֵּׁב לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ בְּמָקוֹם זֶה שֶׁהַכְּלִי מֻנָּח שָׁם — מֻתָּר לוֹ לְטַלְטְלוֹ מִמָּקוֹם זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר כַּוָּנָתוֹ בְּטִלְטוּלוֹ הוּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגָּנֵב אוֹ יִשָּׁבֵר בְּמָקוֹם זֶה:

יג כְּשֶׁמְּטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַשְׁלִיכוֹ מִיָּדוֹ מִיָּד שֶׁפִּנּוּהוּ מִמָּקוֹם זֶה הַצָּרִיךְ לוֹ, אֶלָּא מֻתָּר לְהַנִּיחוֹ בְּאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה לְהַצְנִיעוֹ שָׁם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּבָר הוּא בְּיָדוֹ — רַשַּׁאי לְטַלְטְלוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם שָׁכַח וְנָטַל בְּיָדוֹ מַקָּצָה גָּמוּר — רַשַּׁאי לְטַלְטְלוֹ לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הוּא בְּיָדוֹ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר בְּמַקָּצָה גָּמוּר. וְרָאוּי לָחוּשׁ לִדְבָרָיו, אֶלָּא אִם כֵּן בִּמְקוֹם הֶפְסֵד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ו:

יד כָּל מַקָּצָה אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּטִלְטוּל, אֲבָל מֻתָּר לִגַּע בּוֹ בְּיָדָיו, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְנַעֲנֵעַ אֲפִלּוּ מִקְצָתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ה. וְלָכֵן מֻתָּר לִגַּע בִּמְנוֹרָה שֶׁהַנֵּרוֹת דּוֹלְקוֹת

עָלֶיהָ אִם אֵינָהּ תְּלוּיָה בַּאֲוִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, אוֹ בְּתַנּוּר בֵּית הַחֹרֶף שֶׁהָאֵשׁ דּוֹלֶקֶת בְּתוֹכוֹ. וְכֵן מֻתָּר לִקַּח דְּבַר הֶתֵּר הַמֻּנָּח עַל דְּבַר מֻקְצֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, וְכֵן לְהַנִּיחוֹ עַל גַּבָּיו.

וְכֵן מֻתָּר לֵישֵׁב עָלָיו אַף אִם הוּא מִתְנַעֲנֵעַ תַּחְתָּיו, שֶׁטִּלְטוּל כְּלְאַחַר יָד הוּא, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִגַּע בּוֹ בְּיָדָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, מִפְּנֵי שֶׁכָּל מֻקְצֶה אֵינוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּלֹא טִלְטוּל. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַמֻּקְצֶה עַל יְדֵי תַּשְׁמִישׁ זֶה, כְּגוֹן לְהַצִּית אֵשׁ בְּיוֹם טוֹב תַּחַת עֲצֵי מֻקְצֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְזִיזָם כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"א:

טו כָּל מֻקְצֶה אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא לְטַלְטְלוֹ כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל, דְּהַיְנוּ בְּיָדָיו, אֲבָל מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּגוּפוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א, וְזֶהוּ נִקְרָא טִלְטוּל כְּלְאַחַר יָד, שֶׁהוּא בְּשִׁנּוּי מִדַּרְכּוֹ בְּחֹל. וְלָכֵן מֻתָּר לְטַלְטֵל מֻקְצֶה בְּרַגְלָיו, לְפַנּוֹתוֹ לְכַאן וּלְכַאן דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ, לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ הַמֻּקְצֶה עַצְמוֹ כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ (עַיֵּן סִמָּן שי"א).

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל מֻקְצֶה עַל יְדֵי נִפּוּחַ, שֶׁאֵין לְךָ טִלְטוּל כְּלְאַחַר יָד גָּדוֹל מִזֶּה:

טז כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מְיֻחָד לְתַשְׁמִישׁ הַמֻּתָּר בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן כּוֹס וּקְעָרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַכְּלִי עַצְמוֹ, שֶׁחוֹשֵׁשׁ עָלָיו שֶׁלֹּא יִשָּׁבֵר אוֹ שֶׁלֹּא יִגָּנֵב מִשָּׁם וּמְטַלְטְלוֹ מִשָּׁם לְהַצְנִיעוֹ, אוֹ שֶׁמְּטַלְטְלוֹ מֵחֲמָה לְצֵל שֶׁחוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יִתְבַּקֵּעַ בְּחַמָּה.

אֲבָל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל — אָסוּר לְטַלְטֵל שׁוּם כְּלִי אַף עַל פִּי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, לְפִי שֶׁבִּימֵי נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה שֶׁהָיוּ הָעָם מְזַלְזְלִים בְּאִסּוּרֵי שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "בַּיָּמִים הָהֵם רָאִיתִי בִיהוּדָה דּוֹרְכִי[ם] גִּתּוֹת בַּשַּׁבָּת וּמְבִיאִים הָעֲרֻמוֹת וְגוֹ'", עָשׂוּ חֲכָמִים סְיָג וְגָדֵר לְאִסּוּר הוֹצָאָה, וְגָזְרוּ עַל כָּל הַכֵּלִים אַף עַל פִּי שֶׁמְּלַאכְתָּם לְהֶתֵּר שֶׁלֹּא לְטַלְטְלָם כְּלָל אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישָׁן הַמְיֻחָד לָהֶם, חוּץ מִן כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת וְסַכִּין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מֵהַכֵּלִים הַצְּרִיכִים בְּיוֹתֵר לְסָעֲדַת הַשַּׁבָּת.

וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁרָאוּ חֲכָמִים שֶׁחָזְרוּ הָעָם לְהִזָּהֵר קְצָת בְּאִסּוּרֵי שַׁבָּת — חָזְרוּ וְהִתִּירוּ לְטַלְטֵל כָּל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ.

וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁרָאוּ שֶׁחָזְרוּ הָעָם לְהִזָּהֵר יוֹתֵר — חָזְרוּ וְהִתִּירוּ לְטַלְטֵל כָּל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ

לְהֶתֵּר אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ הַכְּלִי עַצְמוֹ, אֲבָל לְטַלְטֵל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל עֲדַיִן לֹא נִמְנוּ עָלָיו חֲכָמִים לְהַתִּירוֹ, וְנִשְׁאָר עוֹמֵד בְּאִסּוּרוֹ שְׁנֶאֱסַר בְּגְזֵרַת חֲכָמִים שֶׁבִּימֵי נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה:

יז אֲבָל כָּל מִינֵי אֹכָלִים וּמַשְׁקִים הַמֻּתָּרִים בְּשַׁבָּת, וְכָל מִינֵי סְפָרִים שֶׁמֻּתָּר לִקְרוֹת בָּהֶם — מֻתָּר לְטַלְטְלָם אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל, לְפִי שֶׁלֹּא נָזְרוּ בִּימֵי נְחֶמְיָה אֶלָּא עַל כֵּלִים וְלֹא עַל אֹכָלִים וּסְפָרִים, וַהֲרֵי הֵם עַכְשָׁו כְּמוֹ קֹדֶם הַגְּזֵרָה שֶׁבִּימֵי נְחֶמְיָה, שֶׁהָיָה מֻתָּר לְטַלְטֵל כָּל דָּבָר הָרָאוּי בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל.

אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי בְּשַׁבָּת — הָיָה אָסוּר לְטַלְטֵל אַף בִּימֵי דָוִד וּשְׁלֹמֹה אוֹ קֹדֶם לְכֵן. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כֵּלִים, אֲפִלּוּ כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת וְסַכִּין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן ־כֵּלֶן הָיוּ בִּכְלַל הַגְּזֵרָה, שֶׁגָּזְרוּ גַּם עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא לְטַלְטְלָן כִּי אִם לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישָׁן, וְלֹא לְצֹרֶךְ מְקוֹמָן וְלֹא לְצֹרֶךְ גּוּפָן כְּשֶׁאֵינוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לָהֶן, שֶׁהֲרֵי לֹא הוֹצִיאוּ אוֹתָן מִכְּלַל שְׁאָר כֵּלִים אֶלָּא מִפְּנֵי הַצֹּרֶךְ שֶׁיֵּשׁ בְּתַשְׁמִישָׁן יוֹתֵר מִבְּתַשְׁמִישׁ שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים, אִם כֵּן אֵין לְהַתִּירָן אֶלָּא לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישָׁן בִּלְבָד. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהִתִּירוּ, וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ, לְטַלְטֵל כָּל כְּלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ הַכְּלִי עַצְמוֹ, גַּם כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת וְסַכִּין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן הָיוּ בִּכְלַל זֶה, וְלֹא הֻתְּרוּ אֶלָּא לְטַלְטְלָן לְצֹרֶךְ הַכְּלִי עַצְמוֹ, אֲבָל לֹא שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל:

יח וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לְאָדָם לִשָּׂא הַסַּכִּין אֲצִלּוֹ אַף כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֵרוּב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ שָׁם לְסַכִּין, כֵּיוָן שֶׁיִּצְטָרֵךְ לוֹ אַחַר כָּךְ בּוֹ בַּיּוֹם, וְלֹא אָסְרוּ טַלְטוּל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ כְּלָל כָּל הַיּוֹם, אֲבָל אִם יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הַיּוֹם וְהוּא נוֹשְׂאוֹ אֲצִלּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מוּכָן לוֹ בִּשְׁעָתוֹ — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁהוּא חָפֵץ בְּכָךְ שֶׁיִּהְיֶה מוּכָן לוֹ — הֲרֵי זֶה טַלְטוּל לְצֹרֶךְ:

יט הַתְּפִלִּין אֵין דִּינָן כְּסִפְרֵי הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא אֲפִלּוּ כִּכְלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לָצֵאת בָּהֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר לָצֵאת בּוֹ — אָסוּר לְלָבְשׁוֹ כָּלָל בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ג.

וְאַף לְהַמַּתִּירִין שָׁם לִלְבּוֹשׁ בַּבַּיִת — אֵין הַתְּפִלִּין כְּלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, הוֹאִיל וְהֵן מְיֻחָדִים לְלָבְשָׁן לְשֵׁם מִצְוָה, וּבְשַׁבָּת אָסוּר לְלָבְשָׁן לְשֵׁם מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ל"א, לְפִיכָךְ אָסוּר לְטַלְטְלָן אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ עַצְמָן, כְּגוֹן לְהַצְנִיעָן שֶׁלֹּא יִגָּנְבוּ אִם הוּא מָקוֹם שֶׁרֹּב הַגַּנָּבִים הַמְצוּיִים שָׁם הֵם יִשְׂרְאֵלִים, שֶׁלֹּא יָבֹאוּ הַתְּפִלִּין לִידֵי בִּזָּיוֹן בְּיָדָם.

אֲבָל לְצֹרֶךְ גּוּפָן, כְּגוֹן בִּשְׁבִיל שֶׁיִּשְׁמְרוּהוּ מִן הַמַּזִּיקִין, אוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמָן — מֻתָּר לְטַלְטְלָן כְּדִין כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם יֵשׁ עֲלֵיהֶן תּוֹרַת כְּלִי וּמַלְבּוּשׁ, שֶׁהֲרֵי הַיּוֹצֵא בָּהֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים — פָּטוּר, הוֹאִיל וְהֵן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ וְתַכְשִׁיט, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א:

כ וְכֵן הַשּׁוֹפָר אוֹ חֲצוֹצְרוֹת וּשְׁאָר כְּלֵי שִׁיר — אָסוּר לְטַלְטְלָם כִּי אִם לְצֹרֶךְ גּוּפָם אוֹ מְקוֹמָם כְּדִין כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, שֶׁאָסוּר לִתְקוֹעַ אוֹ לְזַמֵּר בִּכְלֵי שִׁיר בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקפ"ח וְשל"ט:

כא כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ אַף לְצֹרֶךְ הַכְּלִי עַצְמוֹ כְּדִין כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, הוֹאִיל וְהוּא מְיֻחָד גַּם כֵּן לִמְלֶאכֶת הֶתֵּר:

כב מְדוֹכָה, אִם יֵשׁ בָּהּ שׁוּם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים הַנִּדּוֹכִים בָּהּ — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ אַף לְצֹרֶךְ עַצְמָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, לְפִי שֶׁהַמִּדּוֹכָה הִיא טְפֵלָה וּבְטֵלָה לְהַשּׁוּם שֶׁבְּתוֹכָהּ כְּמוֹ שֶׁהַקַּרְדֹּם טְפֵלָה לְהַתַּבְשִׁיל שֶׁבְּתוֹכָהּ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ מְטַלְטֵל אֶת הַשּׁוּם בִּלְבַדּוֹ, שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ אַף שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל.

אֲבָל אִם נָתַן בַּמְּדוֹכָה כְּבָר אוֹ תְּבָלִין, אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים הַמַּתִּירִים בְּטִלְטוּל שֶׁאֵין הַמְּדוֹכָה טְפֵלָה לָהֶם — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ עַל יְדֵי כֵן לְצֹרֶךְ עַצְמָהּ, שֶׁבְּמֵת בִּלְבָד הוּא שֶׁהִתִּירוּ לְטַלְטֵל מֵחֲמָה לְצֵל עַל יְדֵי כְּבָר אוֹ תְּבָלִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א.

וְיֵשׁ חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים שֶׁהַמִּדּוֹכָה אוֹ שְׁאָר כָּל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ הַכְּלִי עַצְמוֹ עַל יְדֵי כְּבָר אוֹ תְּבָלִין אוֹ שְׁאָר דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל, וְלֹא אָמְרוּ שֶׁלֹּא הִתִּירוּ בְּטִלְטוּל עַל יְדֵי כְּבָר אוֹ תְּבָלִין לְבַד מִן הַמֵּת, אֶלָּא בְּטִלְטוּל מֻקְצֶה גָּמוּר הָאָסוּר לְטַלְטְלוֹ אַף לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ, אֲבָל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר שֶׁאֵינוֹ מֻקְצֶה גָּמוּר וְהֻקְלוּ בּוֹ לְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ — הֻקְלוּ בּוֹ גַּם כֵּן לְטַלְטְלוֹ עַל יְדֵי כְּבָר אוֹ תְּבָלִין אַף לְצֹרֶךְ הַכְּלִי עַצְמוֹ.

וְהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

כג הַנּוֹלָד מֻתָּר בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן נָכְרִי שֶׁעָשָׂה כְּלִי חָדָשׁ בְּשַׁבָּת מֵעַצְמוֹ — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב וְסִמָּן ש"י, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה דַּעְתּוֹ עָלָיו

מֵאֶתְמוֹל לְטַלְטְלוֹ לְמָחָר.

אֲבָל בְּיוֹם טוֹב יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּנוֹלָד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה:

כד וְכֵן כָּל הַכֵּלִים הַמֻּתָּרִים בְּטִלְטוּל שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּשַׁבָּת וְאֵין הַשְּׁבָרִים רְאוּיִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם מֵעִין מְלַאכְתָּם הָרִאשׁוֹנָה אֶלָּא מֵעֵין מְלָאכָה אַחֶרֶת לְגַמְרֵי, כְּגוֹן שִׁבְרֵי עֲרֵבָה לְכַסּוֹת בָּהֶם פִּי חָבִית, וְשִׁבְרֵי כְּלִי זְכוּכִית לְכַסּוֹת בָּהֶם פִּי הַפַּךְ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה — הֲרֵי זֶה נוֹלָד שֶׁנַּעֲשָׂה כְּלִי חָדָשׁ, וּמֻתָּר בְּשַׁבָּת וְלֹא בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁבְּרוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁאז הוּכְנוּ לִמְלָאכָה אַחֶרֶת מִבְּעוֹד יוֹם, וְאֵין זֶה נוֹלָד:

כה אֲבָל אִם הַשְּׁבָרִים רְאוּיִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם מֵעֵין מְלַאכְתָּם הָרִאשׁוֹנָה, כְּגוֹן שִׁבְרֵי עֲרֵבָה לָצוּק לְתוֹכָן מִקְפֶּה עָבָה, שֶׁהִיא דּוֹמֶה לְעִסָּה הַמְעֹרֶבֶת בְּמַיִם שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים בַּעֲרֵבָה, וְשִׁבְרֵי כְּלִי זְכוּכִית לָצוּק לְתוֹכָם שֶׁמֶן — אֵין זֶה נוֹלָד, וּמֻתָּר לְטַלְטְלָם אַף אִם נִשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב:

כו וְאִם אֵין הַשְּׁבָרִים רְאוּיִים לְשׁוּם מְלָאכָה — הֲרֵי הֵם מַקָּצָה גָּמוּר, לְפִי שֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם כְּלָל, וְאָסוּר לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת, בֵּין שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּשַׁבָּת בֵּין שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּחֹל. אֲבָל בְּיוֹם טוֹב אִם נִשְׁבְּרוּ מִבְּעוֹד יוֹם — מֻתָּר לְטַלְטְלָם לְהַסָּקָה אִם הֵם רְאוּיִים לְכָךְ, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בְּיוֹם טוֹב שְׁאָר עֲצִים הָעוֹמְדִים לְהֻסַּק אַף שֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם:

כז וְכָל זֶה בְּכֵלִים הַמֻּתָּרִים בְּטִלְטוּל שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, אֲבָל כֵּלִים הַמֻּקְצִים מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁבָרִים אֵינָם מֻקְצִים מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס, אִם נִשְׁבְּרוּ בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְטַלְטְלָם בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֻקְצוּ מִדַּעַת הָאָדָם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת כְּשֶׁהָיָה הַכְּלִי הַמֻּקְצֶה שָׁלֵם עֲדַיִן — הֻקְצוּ לְכָל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י:

כח כָּל הַשְּׁבָרִים הָאֲסוּרִים בְּטִלְטוּל, אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לְשׁוּם מְלָאכָה, אִם הֵם מֻנָּחִים בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִים לְהַזִּיק, כְּגוֹן כְּלֵי זְכוּכִית שֶׁנִּשְׁבְּרוּ עַל הַשֻּׁלְחָן אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהוֹלְכִין — מֻתָּר לְטַלְטֵל הַשְּׁבָרִים כְּדֵי לְפַנּוֹתָם שֶׁלֹּא יִזּוֹקוּ בָּהֶם רַבִּים, שֶׁבְּמָקוֹם הֶזֵּק הַגּוּף שֶׁל רַבִּים לֹא גָּזְרוּ עַל אִסּוּר מַקָּצָה, וַאֲפִלּוּ עַל אִסּוּר טִלְטוּל בְּכַרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

אֲבָל שִׁבְרֵי כְּלִי חֶרֶס הָאֲסוּרִים בְּטִלְטוּל — אָסוּר לְפַנּוֹתָם. וְאַף שֶׁדּוֹרְסִים עֲלֵיהֶם וְנִשְׁבָּרִים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאֵין אִסּוּר בִּשְׁבִירַת חֶרֶס, אֶלָּא אִם כֵּן שׁוֹבְרוֹ בְּמִתְכַּוֵּן

בְּשִׁבְיל שֶׁיְּהֵא רָאוּי עַל יְדֵי כָךְ לְאֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ, שֶׁאָז אָסוּר מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י:

כט חֲתִיכַת חֶרֶס שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִכְּלִי בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת וְהִיא רְאוּיָה לְכַסּוֹת בָּהּ כְּלִי — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ, וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כֵּלִים מְצוּיִים שָׁם לְכַסּוֹתָם בָּהּ, כְּגוֹן שֶׁמְּנַחַת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ שָׁם פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, הוֹאִיל וְיֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ בְּחָצֵר שֶׁיֵּשׁ שָׁם כֵּלִים.

וְכֵן הַדִּין בְּשִׁבְרֵי שְׁאָר כֵּלִים. אֶלָּא שֶׁשְּׁאָר כֵּלִים יֵשׁ מֵהֶן שֶׁאֵין שִׁבְרֵיהֶם מֻתָּרִים בְּטִלְטוּל אֶלָּא אִם כֵּן הֵם גְּדוֹלִים קְצָת, כְּגוֹן שִׁבְרֵי עֲרֵבָה לְכַסּוֹת בָּהֶם פִּי חָבִית, אֲבָל אִם אֵינָם רְאוּיִים לְכַסּוֹת פִּי חָבִית, אַף עַל פִּי שֶׁרְאוּיִים לְכַסּוֹת פִּי כְּלִי קָטָן מֵחָבִית — אֵין תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם כְּלָל, לְפִי שֶׁשִּׁבְרִים הַקְּטַנִּים שֶׁל הָעֲרֵבָה דֶּרֶךְ לְזָרְקָם לָאַשְׁפָּה, וְאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לְיַחֲדָם לְכַסּוֹת פִּי כְּלִי קָטָן מֵחָבִית. אֲבָל חֲתִיכַת חֶרֶס, אֲפִלּוּ הִיא קְטַנָּה, דֶּרֶךְ הוּא לְפָעָמִים לְיַחֲדָהּ לְכַסּוֹת פִּי כְּלִי קָטָן, לְפִיכָךְ יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יְחֻדָּהּ עֲדַיִן:

ל וְאִם נִשְׁבְּרָה מֵהַכְּלִי בְּחֹל וּזְרָקָהּ לָאַשְׁפָּה מִבְּעוֹד יוֹם — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁהִקְצָה אוֹתָהּ מִלְּכַסּוֹת בָּהּ כֵּלִים, וּבִטְּלָהּ מִהְיוֹת עוֹד תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ.

וַאֲפִלּוּ אִם הִיא רְאוּיָה לַעֲנִיִּים לְכַסּוֹת כֵּלִים, אֶלָּא שֶׁבְּעָלֶיהָ הוּא עָשִׁיר וּזְרָקָהּ לָאַשְׁפָּה — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּרָה בְּטִלְטוּל לְכָל הָעֲנִיִּים שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַבְּעָלִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

לא אֲבָל אִם זְרָקָהּ לָאַשְׁפָּה בְּשַׁבָּת — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ, הוֹאִיל וְהָיָה עָלֶיהָ תּוֹרַת כְּלִי בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת:

לב לֹא בְּכָל דָּבָר אָמְרוּ שֶׁאִם רָאוּי לְכַסּוֹת בּוֹ כְּלִי יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו אֶלָּא בְּשִׁבְרֵי כֵלִים בִּלְבָד, הוֹאִיל וְהָיָה כְּבָר עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי גָּמוּר כְּשֶׁהָיוּ שְׁלֵמִים, לָכֵן לֹא נִפְקַע מֵהֶם אַף כְּשֶׁנִּשְׁבְּרוּ אִם רְאוּיִין עֲדַיִן לְכַסּוֹת.

אֲבָל כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ שֵׁיכוּת כְּלִי גָּמוּר, כְּגוֹן צְרוֹרוֹת אוֹ אֲבָנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁרְאוּיִים לְכַסּוֹת בָּהֶם כֵּלִים — לֹא יָרַד עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי בִּשְׁבִיל כָּךְ, וְאָסוּר לְטַלְטְלָם אֲפִלּוּ לְצָרְךְ גּוּפָם וּמְקוֹמָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְלָכֵן צָרִיךְ לְהַזְהִיר לָרַבִּים שֶׁנִּכְשָׁלִים וְנוֹטְלִים חֲתִיכַת עֵץ שֶׁאֵינָהּ כְּלִי לִסְמוֹךְ בָּהּ אֵיזֶה דַּף לִשְׁכּוֹב עָלָיו, וְכַיּוֹצֵא בְּעִנְיָן זֶה.

אֲבָל עַל יְדֵי נָכְרִי מֻתָּר כָּל טִלְטוּל מֻקְצֶה כְּשֶׁאֵינוֹ לְצֹרֶךְ הַמֻּקְצֶה עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ו:

לג שִׁבְרֵי פְּתִילָה שֶׁאֵינָן עוֹמְדִים עוֹד לְהַדְלָקָה בְּנֵר — הֲרֵי הֵן כִּצְרוֹרוֹת וַאֲבָנִים שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלָן אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפָן וּמְקוֹמָן. אֲבָל פְּתִילָה שְׁלֵמָה, אֲפִלּוּ נִדְלְקָה כְּבָר בְּחֹל אוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁעָבְרָה — הִיא נִקְרֵאת כְּלִי, וְדִינָהּ כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ.

אֲבָל אִם דָּלְקָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל שַׁבָּת זוֹ — הֲקִצִּית לְכָל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ט.

וְכֵן נֵר שֶׁלֵּם שֶׁל שַׁעֲוָה אוֹ שֶׁל חֵלֶב, וַאֲפִלּוּ נִדְלַק כְּבָר בְּחֹל אוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁעָבְרָה — נִקְרָא כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר.

וּמִכַּאן יָצָא טָעוּת הֶהָמוֹן שֶׁמְּטַלְטְלִים נֵר שֶׁלֵּם לְצֹרֶךְ הַדְלָקַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת, אוֹ לְצֹרֶךְ נָכְרִי שֶׁיַּדְלִיקֶנָּה לְעַצְמוֹ, וְטוֹעִים הֵם, שֶׁאֵינוֹ מֻתָּר לְטַלְטֵל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר אֶלָּא כְּשֶׁצָּרִיךְ יִשְׂרָאֵל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ הַמֻּתָּר בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן קֶרֶנֶס לִפְצוֹעַ בּוֹ אֱגוֹזִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

לד כָּל הַכֵּלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דְּלָתוֹת קְבוּעוֹת בָּהֶם, בֵּין שֶׁהַדֶּלֶת הוּא מִן הַצַּד בֵּין שֶׁהוּא כְּסוּי עַל גַּבֵּי הַכְּלִי, וְנִתְפָּרְקוּ הַדְּלָתוֹת מֵהֶם, בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בְּשַׁבָּת בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת — מֻתָּר לְטַלְטֵל אוֹתָן הַדְּלָתוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁהָיוּ הַדְּלָתוֹת מְחֻבָּרוֹת בַּכֵּלִים הָיָה גַּם עֲלֵיהֶן שֵׁם כְּלִי אַגַּב אֲבִיהֶן, וְאַף שֶׁנִּתְפָּרְקוּ אַחַר כָּךְ מֵהַכֵּלִים — לֹא נִפְקַע מֵהֶם שֵׁם כְּלִי שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶן, הוֹאִיל וּרְאוּיוֹת לְהַחֲזִירָן וּלְחַבְּרָן אֶל הַכֵּלִים:

לה אֲבָל דַּלְתוֹת הַבַּיִת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ מִן הַבַּיִת, בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בְּשַׁבָּת בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת — אָסוּר לְטַלְטְלָן, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה שֵׁם כְּלִי עֲלֵיהֶן מֵעוֹלָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו כְּשֶׁנִּתְפָּרְקוּ הֵן רְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כְּמוֹ בְּשְׁאָר נְסָרִים — אַף עַל פִּי כֵן אֵינָן מֻתָּרוֹת בְּטִלְטוּל, לְפִי שֶׁהֵן רְאוּיוֹת לְהַחֲזִירָן לַבַּיִת וּלְכָךְ הֵן עוֹמְדוֹת, וְלֹא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עֲלֵיהֶן כְּשְׁאָר נְסָרִים.

דֶּלֶת שִׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל, אִם מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ מֵהֶם אוֹ לְהַחֲזִירָהּ לָהֶם — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ג וְשי"ד:

לו דָּבָר שֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו שֶׁעֲשָׂאוֹ כִּסּוּי לִכְלִי — נַעֲשָׂה עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי עַל יְדֵי כָּךְ, וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ כִּשְׁאָר כֵּלִים. וְהוּא שֶׁתִּקְּנוֹ וְעָשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה וֶהֱכִינוֹ לְכָךְ בְּעִנְיָן שֶׁתִּקְּנוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁהוּא עוֹמֵד לְכָךְ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְכִסּוּי לְעוֹלָם. וְאִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְכִסּוּי מִבְּעוֹד יוֹם אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת — זֶהוּ תּוֹרַת כְּלִי שֶׁלּוֹ, וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁל תִּקּוּן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ לְכִסּוּי, כְּגוֹן חֲתִיכוֹת נְסָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ כִּסּוּי, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָבָר זֶה לְכִסּוּי פְּעָמִים רַבּוֹת בְּחֹל, כְּגוֹן אֶבֶן שֶׁכִּסָּה בָּהּ אֶת פִּי הֶחָבִית פְּעָמִים רַבּוֹת — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

לז וְכָל זֶה בִּכְסוּי כֵּלִים, אֲבָל כִּסּוּיֵי הַקַּרְקָעוֹת, כְּגוֹן כִּסּוּי בּוֹר אוֹ דוּת, אַף עַל פִּי שֶׁתִּקְּנוֹ וְעָשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְגַם נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת בְּחֹל — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בַּיִת אֶחָיזָה שֶׁאוֹחֲזִין בּוֹ כְּשֶׁמְּסִירִים אוֹתוֹ מֵהַבּוֹר, שֶׁזֶּה מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהִטַּלְטֵל וְיֵשׁ עָלָיו שֵׁם כְּלִי.

וְכִסּוּיֵי כֵּלִים הַקְּבוּרִים בַּקַּרְקַע לְגַמְרֵי — דִּינָם כְּכִסּוּיֵי הַקַּרְקָעוֹת, שֶׁגָּזְרוּ עַל אֵלּוּ מִפְּנֵי אֵלּוּ. אֲבָל כְּלִי שֶׁאֵינוֹ קָבוּר בַּקַּרְקַע לְגַמְרֵי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחֻבָּר לַקַּרְקַע, כְּגוֹן תַּנּוּרִים שֶׁבִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ כְּקִדָּרָה וּמְחֻבָּרִים לְמַטָּה בְּטִיט — אֵין כִּסּוּיִם צָרִיךְ בַּיִת אֶחָיזָה. אֲבָל תַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ הַבְּנוּיִים עַל גַּבֵּי קַרְקַע — דִּין כִּסּוּיָם כְּכִסּוּי הַדּוּת שֶׁצָּרִיךְ בַּיִת אֶחָיזָה:

לח מַחַט שְׁלֵמָה — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ לְטוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ, כְּדִין כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ.

וּבִלְבָד שֶׁיְּזַהֵר בִּנְטִילַת הַקּוֹץ שֶׁיִּטְּלֶנּוּ שֶׁלֹּא יוֹצִיא דָּם בְּוַדַּאי עַל יְדֵי נְטִילָתוֹ, שֶׁיֵּשׁ בְּזֶה מִשּׁוּם חוֹבֵל אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, כֵּיוָן שֶׁנּוֹטְלוֹ בְּעִנְיָן שֶׁהוּא "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת", כְּגוֹן אִם נִתְהַפֵּךְ הַקּוֹץ בִּנְטִילָתוֹ וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם מִבְּלִי הוֹצָאַת דָּם — אָסוּר לְהוֹצִיאוֹ:

לט אֲבָל מַחַט שֶׁנִּטַּל חֲדָדָהּ אוֹ חוֹר שֶׁלָּהּ — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ, מִפְּנֵי שֶׁבָּטֵל תּוֹרַת כְּלִי מִמֶּנָּה. וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִשְׁבָרֵי שְׁאָר כֵּלִים שֶׁמַּתִּירִים בְּטִלְטוּל הוֹאִיל וּרְאוּיִים לְתַשְׁמִישׁ אַחֵר, וּמַחַט זוֹ שֶׁנִּטַּל חֲדָדָהּ אוֹ חוֹרָהּ רְאוּיָה גַּם כֵּן לְתַשְׁמִישׁ אַחֵר, כְּגוֹן לִטּוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ, מִכָּל מָקוֹם אֵין רְגִילוּת כְּלָל לְיַחֵד אוֹתָהּ לְתַשְׁמִישׁ, אֶלָּא דַּרְכּוֹ שֶׁל אָדָם לְזָרְקָהּ בֵּין גְּרוּטָאוֹת (פֵּרוּשׁ שִׁבְרֵי מַתְכוֹת), מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשִׁבְרֵי שְׁאָר כֵּלִים שֶׁרְגִילִים לְיַחֲדָם לְתַשְׁמִישׁ אַחֵר, לָכֵן לֹא נִפְקַע שֵׁם כְּלִי מֵהֶם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יִחֵד מַחַט זוֹ לְאֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ — נַעֲשָׂה עָלֶיהָ תּוֹרַת כְּלִי, וּמֻתָּר לְטַלְטְלָהּ כְּדִין כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר אִם יִחֲדָהּ לְתַשְׁמִישׁ הַמֻּתָּר בְּשַׁבָּת.

וּמַחַט חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא נִקְּבָה עֲדַיִן — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ לְצָרְךָ גּוּפָהּ, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים אָדָם נִמְלָךְ עָלֶיהָ וּמַנִּיחָהּ כְּדֵי בְּלֹא נָקֵב וּמְיַחֲדָהּ לִנְטִילַת קוֹץ, לָכֵן יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ אַף שֶׁעֲדַיִן לֹא יִחֲדָהּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁנִּטַּל חֲדָדָהּ אָדָם זוֹרְקָהּ לְבֵין הַגְּרוּטָאוֹת:

מ שְׁיָרֵי מַחְצָלָאוֹת שֶׁבָּלוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן — מֻתָּר לְטַלְטְלָן, שֶׁלֹּא נִפְקַע מֵהֶם שֵׁם כְּלִי שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶן, הוֹאִיל וְהֵן רְאוּיוֹת עֲדַיִן לְכַסּוֹת בָּהֶן אֵיזֶה טִנּוּף.

וְאִם זָרְקָן לְאַשְׁפָּה מִבְּעוֹד יוֹם — אָסוּר לְטַלְטְלָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה בְּשִׁבְרֵי שְׁאָר כֵּלִים:

מא אֲבָל מַטְלָנִיּוֹת, שֶׁהֵן שְׁיָרֵי בְּגָדִים שֶׁבָּלוּ, אִם אֵין בְּכָל אַחַת מֵהֶן ג' עַל ג' אֲצְבָעוֹת — אָסוּר לְטַלְטְלָן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לֹא לַעֲנִיִּים וְלֹא לַעֲשִׁירִים.

וְאִם יֵשׁ בָּהֶן ג' עַל ג' וְהֵן שֶׁל עָנִי — מֻתָּרִים כָּל הָעֲנִיִּים שֶׁבָּעוֹלָם לְטַלְטְלָן, שֶׁהֵן רְאוּיוֹת לָהֶם לְטַלְאֵי בִּבְגָדֵיהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן זָרְקוּם הַבָּעָלִים לָאַשְׁפָּה מִבְּעוֹד יוֹם. אֲבָל עֲשִׁירִים אֲסוּרִים לְטַלְטְלָן אַף עַל פִּי שֶׁהֵן שֶׁל עָנִי, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהֶן ג' טְפָחִים עַל ג' טְפָחִים, שֶׁאָז הֵן רְאוּיוֹת גַּם לַעֲשִׁירִים.

וְעָשִׁיר שֶׁהוּא דָּר בְּבֵיתוֹ שֶׁל עָנִי זֶה שֶׁהַמַּטְלָנִיּוֹת שֶׁלּוֹ — הֲרֵי הוּא נִגְרָר אַחַר בַּעַל הַבַּיִת, וּמֻתָּר לְטַלְטְלָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם רְאוּיוֹת לוֹ, הוֹאִיל וְהֵן רְאוּיוֹת בְּבֵיתוֹ זֶה שֶׁהוּא דָּר בּוֹ.

אֲבָל מַטְלָנִיּוֹת שֶׁל עֲשִׁירִים שֶׁהֵן פְּחוֹת מִג' טְפָחִים עַל ג' טְפָחִים — אֲסוּרוֹת אַף לְכָל הָעֲנִיִּים שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֶקְצוּ לְבַעֲלֵיהֶן הָעֲשִׁירִים מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לָהֶם — הֶקְצוּ לְכָל הָעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּאֵלּוּ זָרְקוּ אוֹתָן בַּעֲלֵיהֶן לָאַשְׁפָּה. וְכֵן הַדִּין בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה,

כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּטְלְנִיּוֹת שֶׁהֵן שְׁיָרֵי סְתָם בְּגָדִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם ג' עַל ג' אֶצְבָּעוֹת — מֻתָּרוֹת בְּטִלְטוּל לְכָל אָדָם, הוֹאִיל וְהֵן רְאוּיוֹת לְקַנַּח בָּהֶם אֵיזֶה טִנּוּף. וְלֹא חִלְקוּ בֵּין ג' עַל ג' אֶצְבָּעוֹת לְפָחוֹת מִכֵּן אֶלָּא בְּמַטְלְנִיּוֹת שֶׁהֵן שְׁיָרֵי טַלִּיתוֹת שֶׁל מִצְוָה, שֶׁאָדָם בּוֹדֵל עַצְמוֹ מִלְּקַנַּח בָּהֶן וּמִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן תַּשְׁמִישׁ מְגֻנֶּה.

וְהָעִקָּר כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁאַף שֶׁהֵן רְאוּיוֹת לְקִנּוּחַ — אֵין תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן בִּשְׁבִיל כָּךְ, אֶלָּא אִם כֵּן יְחָדָן לְכָךְ, שֶׁאַף שִׁבְרֵי שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים אֵין תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם אַף אִם הֵם רְאוּיִים לְקִנּוּחַ אִם לֹא יְחָדָם לְכָךְ, אוֹ שֶׁרְאוּיִים לְסָמוֹךְ בָּהֶם אֵיזֶה כְּלִי וְלֹא יְחָדָם לְכָךְ, אֶלָּא אִם כֵּן רְאוּיִים לְכִסּוּי כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

מב מִנְעָל, בֵּין חָדָשׁ בֵּין יָשָׁן, שֶׁהוּא מְהֻדָּק עַל הַדְּפוּס — מֻתָּר לְשָׁמְטוֹ מִמֶּנּוּ, בֵּין לִשְׁמוֹט אֶת הַדְּפוּס מִתּוֹךְ הַמִּנְעָל, בֵּין לִשְׁמוֹט הַמִּנְעָל מֵעַל הַדְּפוּס. וְאֵין כַּאן אִסּוּר בְּטִלְטוּל הַדְּפוּס, מִפְּנֵי שֶׁהַדְּפוּס יֵשׁ עָלָיו שֵׁם כְּלִי אֶלָּא שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ, דְּהַיְנוּ חֲלָלוֹ שֶׁל הַמִּנְעָל שֶׁהַדְּפוּס בְּתוֹכוֹ:

מג סַנְדָּלִים שֶׁבִּימֵּיהֶם הָיוּ לָהֶם שְׁתֵּי רְצוּעוֹת קְבוּעוֹת בִּשְׁנֵי צְדָדֵיהֶם, אַחַת בְּצַד פְּנִימִי לְבֵין שְׁנֵי רַגְלַיִם, וְאַחַת לְצַד חוּץ, וְכוֹרְכִים שְׁתֵּי הָרְצוּעוֹת עַל הָרֶגֶל לְמַעְלָה לְהַחֲזִיק שְׁנֵי צִדֵּי הַסַּנְדָּל עַל רַגְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה עוֹר בְּסַנְדָּלֵיהֶם אֶלָּא בִּצְדָדֵי הַסַּנְדָּל בִּלְבָד, אֲבָל מִלְמַעְלָה הָיָה פָּתוּחַ לְגַמְרֵי, לְפִיכָךְ הָיוּ צְרִיכִים שְׁתֵּי רְצוּעוֹת לְהַחֲזִיק שְׁנֵי צִדֵּי הַסַּנְדָּל עַל רַגְלוֹ, וְאִם נִפְסְקָה אַחַת מֵהֶן אִי אֶפְשָׁר לֵילֵךְ בּוֹ עַד שֶׁיִּתַּקְּנֶנּוּ, וְאַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ אַף אִם נִפְסְקָה עִם מְקוֹם קְבִיעוּתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו, הוֹאִיל וְהוּא רָאוּי לַחֲזוֹר וּלְתַקְּנוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּפְסְקָה הַפְּנִימִית שֶׁל בֵּין הָרַגְלַיִם, שֶׁאִם יְתַקְּנוּהָ — אֵין תִּקּוּנָהּ נִרְאֶה. אֲבָל אִם נִפְסְקָה הַחִיצוֹנָה — אֵין דַּרְכָּהּ לְתַקְּנָהּ, מִפְּנֵי שֶׁתִּקּוּנָהּ נִרְאֶה לַכֹּל וּגְנַאי הוּא, וּלְפִיכָךְ בָּטֵל הַסַּנְדָּל מִתּוֹרַת כְּלִי וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְשִׁבְרֵי שְׁאָר כֵּלִים שֶׁמֻּתָּרִים בְּטִלְטוּל הוֹאִיל וְהֵם רְאוּיִים לְכִסּוּי כֵּלִים, אֲבָל הַסַּנְדָּל אֵין דַּרְכּוֹ לְכַסּוֹת בּוֹ כֵּלִים מִפְּנֵי מְאִיסוּתוֹ:

מד וְאִם נִפְסְקָה כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ בְּכַרְמְלִית — הִתִּירוּ לוֹ לְטוֹל גֶּמִי לַח שֶׁהוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה וּמֻתָּר בְּטַלְטוּל וְלִכְרוֹךְ אוֹתוֹ עַל הַסַּנְדָּל, וְלִקְשׁוֹר לְתַקְּנוֹ שֶׁלֹּא יִפּוֹל מֵרַגְלוֹ. אֲבָל אָסוּר לִקְשׁוֹר עָלָיו חוּט אוֹ מְשִׁיחָה, שֶׁמָּא יְבַטְּלֵם לִהְיוֹת קְבוּעִים שָׁם לְעוֹלָם, וְנִמְצָא עָשָׂה קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא.

וְאַף בְּגֶמִי לַח לֹא הִתִּירוּ כֵּן אֶלָּא בְּכַרְמְלִית, שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן וְיַעֲזוֹב הַסַּנְדָּל שָׁם — יִגָּנֵב מִשָּׁם. אֲבָל בְּחָצֵר שֶׁהוּא נִשְׁמָר שָׁם — אָסוּר לְקַשְּׁרוֹ בְּגֶמִי, שֶׁמָּא יִמְלֹךְ וִיבַטְּלֶנּוּ, בֵּין שֶׁנִּפְסְקָה רְצוּעָה הַפְּנִימִית בֵּין הַחִיצוֹנָה, אֶלָּא שֶׁאִם נִפְסְקָה פְּנִימִית — רַשַּׁאי לְטַלְטְלוֹ לְהַצְנִיעוֹ בְּמָקוֹם מֻצְנָע בְּאוֹתוֹ חָצֵר, וְאִם נִפְסְקָה חִיצוֹנָה — אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

מה וְכָל זֶה בְּסַנְדָּלִים שֶׁלָּהֶם, שֶׁמִּשֶּׁנִּפְסְקָה הָרְצוּעָה אִי אֶפְשָׁר לְנָעֳלוֹ כְּלָל, אֲבָל סַנְדָּלִים שֶׁלָּנוּ אַף אִם נִפְסְקָה הָרְצוּעָה רָאוּי לְנָעֳלוֹ וְתוֹרַת כְּלִי עָלָיו, וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּכָל עִנְיָן:

מו חָלוּק שֶׁכִּבְּסוּ אוֹתוֹ וְתָחֲבוּ בּוֹ קָנֶה מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְתִלּוֹתוֹ בּוֹ לְיַבְּשׁוֹ — יָכוֹל לְשָׁמְטוֹ מִן הַקָּנֶה. אֲבָל לְטוֹל הַקָּנֶה מִתּוֹכוֹ — אָסוּר, לְפִי שֶׁאֵינוֹ כְּלִי, אֶלָּא אִם כֵּן יִחֵד הַקָּנֶה לְכָךְ, שֶׁאָז נַעֲשָׂה עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי עַל יְדֵי יִחוּד זֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם תָּחֲבוּ בּוֹ כְּלִי־מֶתֶר לְטָלוֹ מִתּוֹכוֹ, אֲפִלּוּ הוּא כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, כֵּיוָן שֶׁטַּלְטוּל זֶה הוּא לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ, דְּהַיְנוּ חֲלַל הֶחָלוּק שֶׁהַקָּנֶה בְּתוֹכוֹ:

מז כִּירָה שֶׁנִּשְׁמְטָה אַחַת מִיַּרְכוֹתֶיהָ, דְּהַיְנוּ פְּטִפּוּטִין שֶׁלָּהּ כְּעֵין רַגְלַיִם — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ לְצֹרֶךְ גּוּפָהּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחֲזִיר לָהּ הָרֶגֶל וְיִתְקָעֲנָה שָׁם בְּחֹזֶק, וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה.

וְכֵן סַפְסָל אָרֹךְ שֶׁנִּשְׁמְטָה אַחַת מֵרַגְלָיו, כָּל שֶׁכֵּן שְׁתַּיִם — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ וּלְהַנִּיחוֹ עַל סַפְסָל אַחֵר וְלֵישֵׁב עָלָיו, אֲפִלּוּ נִשְׁמְטָה הָרֶגֶל מִבְּעוֹד יוֹם, אֶלָּא אִם כֵּן יָשַׁב עָלָיו כְּדֵי פַּעַם אַחַת קֹדֶם הַשַּׁבָּת בִּלְי הַחֲזָרַת הָרֶגֶל, שֶׁאָז אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִמְלֹךְ לְהַחֲזִירָהּ וּלְתָקְעָהּ בְּשַׁבָּת.

אֲבָל אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ לְשָׁם בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּרִפְיוֹן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקָעֲנָה בְּחֹזֶק, אֶלָּא אִם כֵּן דַּרְכָּהּ לְעוֹלָם לִהְיוֹת שָׁם רִפּוּיָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ג.

וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּשְׁמְטָה הָרֶגֶל, אֲבָל אִם נִשְׁבְּרָה — מֻתָּר לְטַלְטֵל הַסַּפְסָל וּלְהַנִּיחוֹ עַל סַפְסָל

אַחֵר וְלֵישֵׁב עָלָיו, אֲפִלּוּ לֹא יָשַׁב עָלָיו כָּךְ קוֹדֶם הַשַּׁבָּת, שֶׁכַּאן אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַחֲזִירֶנָּה וְיִתְקָעֶנָּה, כֵּיוָן שֶׁרֹאשָׁהּ נִשְׁאָר בַּסַּפְסָל:

מח לִבְנִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מֵהַבִּנְיָן — מֻתָּר לְטַלְטְלָם, לְפִי שֶׁמַּעֲתָּה אֵינָן עוֹמְדִין לִבְנְיָן אֶלָּא לְהִסָּמֵךְ וְלָשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם, וְלָכֵן תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם. וְאִם סִדְּרָם זֶה עַל זֶה — גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהִקְצָם לִבְנְיָן, וְאָסוּר לְטַלְטְלָם, שֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם:

מט קוֹרֹת הַמֻּנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת עַד שֶׁיְּסַלְּקֶנּוּ לְצִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, וּבְכַרְמְלִית מְטַלְטְלוֹ כְּדַרְכּוֹ אֲפִלּוּ הַרְבֵּה בַּעֲקִירָה אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְזוֹקוּ בָּהּ רַבִּים, וּבִמְקוֹם הֶזֵּק רַבִּים לֹא גָּזְרוּ עַל שְׁבוּת טִלְטוּל ד' אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית, אוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְטִלְטוּל מֻקְצֶה:

נ חֲרָיוֹת שֶׁל דֶּקֶל, יֵשׁ מֵהֶם שֶׁמְּיַחֲדִים אוֹתָם לִישִׁיבָה, וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁעוֹמְדִים לִשְׁרָפָה כְּשֶׁאָר עֵצִים, וְאִם קְצָצָם מִן הַדֶּקֶל לִשְׁרָפָה — הֲרֵי הֵם מֻקְצֶה כִּשְׁאָר עֵצִים, וְאָסוּר לְטַלְטְלָם, שֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם, הוֹאִיל וְעוֹמְדִים לִשְׂרֵפָה.

אֲבָל אִם נִמְלַךְ עֲלֵיהֶם אַחַר כָּךְ שֶׁיִּהְיוּ עוֹמְדִים וּמְיֻחָדִים לִישִׁיבָה עַד עֵת שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְפַנּוֹתָם — הֲרֵי מַחֲשָׁבָה זוֹ מוֹצִיאָם מִידֵי מַחֲשָׁבָה הָרִאשׁוֹנָה, אִם נִמְלַךְ כֵּן קוֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְנַעֲשָׂה עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי, וּמֻתָּר לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת לְסַדְּרָם לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנִּמְלַךְ עֲלֵיהֶם בְּחֹל לִישִׁיבָה לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ גַּם בְּשַׁבָּת, אֶלָּא נִמְלַךְ כֵּן עַל יְשִׁיבַת הַחֹל.

וַאֲפִלּוּ אִם לֹא נִמְלַךְ עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ עוֹמְדִים וּמְיֻחָדִים לִישִׁיבָה, אֶלָּא שֶׁחָשַׁב עֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם לְמָחָר בְּשַׁבָּת בִּלְבָד, וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לִשְׂרֵפָה — מֻתָּר לְטַלְטְלָם וּלְסַדְּרָם לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת זוֹ:

נא וַאֲפִלּוּ אִם לֹא חָשַׁב עֲלֵיהֶם כְּלָל לִישִׁיבָה, אֶלָּא שֶׁאֵרַע מִקְרֶה שֶׁיָּשַׁב עֲלֵיהֶם מְעַט קוֹדֶם הַשַּׁבָּת — מֻתָּר לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת לְסַדְּרָם וְלֵישֵׁב עֲלֵיהֶם. וְהוּא הַדִּין לְצֹרֶךְ מְקוֹמָם, אוֹ לְצֹרֶךְ עַצְמָם, כְּדִין כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתָּר, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁדַּרְכָּם שֶׁל חֲרָיוֹת לְיַחֲדָם גַּם כֵּן לִישִׁיבָה, לְפִיכָךְ כֵּיוָן שֶׁיָּשַׁב עֲלֵיהֶם — הוּכְנוּ לִישִׁיבָה עַל יְדֵי כֵן, וְנַעֲשָׂה עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי:

נב אֲבָל שְׁאָר עֵצִים, וְכֵן נִדְבָּךְ שֶׁל אֲבָנִים, אַף עַל פִּי שֶׁיָּשַׁב עֲלֵיהֶם פְּעָמִים רַבּוֹת בְּחֹל, וְגַם חִשַּׁב עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ עוֹמְדִים לִישִׁיבָה גַּם בְּשַׁבָּתוֹת עַד עֵת שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְפַנּוֹתָם מִכַּאן

— לֹא יָרַד עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי עַל יְדֵי כָךְ, לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּם שֶׁל שְׁאָר עֲצִים וַאֲבָנִים לְיַחֲדָם לִישִׁיבָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין נוֹחַ לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם כְּמוֹ עַל הַחֲרִיוֹת, לְפִיכָךְ לֹא הוּכְנוּ לָכָךְ עַל יְדֵי יְשִׁיבָה אוֹ עַל יְדֵי מַחֲשָׁבָה בִּלְבָד, כֹּל שֶׁלֹּא יְחֻדַּם לְכָךְ לְעוֹלָם.

אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה בָּהֶם מַעֲשֶׂה רַב לַהֲכִינָם לִישִׁיבָה, דְּהַיְנוּ שֶׁסִּדְּרָם מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מוּכָנִים לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם לְמָחָר, שֶׁמַּעֲשֶׂה גָּדוֹל כָּזֶה מוֹעִיל לְהוֹרִיד עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דַּרְכָּם לְיַחֵד לְכָךְ. אֲבָל אִם שִׁפְשְׁפָם מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם לְמָחָר — הֲרֵי זֶה מַעֲשֶׂה כָּל שֶׁהוּא, וְאֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם.

וְכָל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְהַתִּיר לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת לְסַדְּרָם לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם, אֲבָל לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם כָּךְ בְּלִי שֶׁיִּגַּע בָּהֶם לְסַדְּרָם — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָשַׁב עֲלֵיהֶם מֵעוֹלָם, וְלֹא חָשַׁב עֲלֵיהֶם שׁוּם מַחֲשָׁבָה, וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שׁוּם מַעֲשֶׂה מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁכָּל מֻקְצֶה אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּטַלְטוּל בִּלְבָד. וְאַף אִם הֵם מִתְנַעֲנְעִים תַּחְתָּיו בִּישִׁיבָתוֹ — אֵין זֶה נִקְרָא טַלְטוּל, שֶׁטַּלְטוּל כְּלְאַחַר יָד הוּא.

וּלְטַלְטְלָם שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יְשִׁיבָה אֶלָּא לְצֹרֶךְ מְקוֹמָם אוֹ לְצֹרֶךְ אַחֵר — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן שֶׁאֵין מַעֲשֶׂה הַסִּדּוּר מוֹעִיל אֶלָּא לְטַלְטוּל שֶׁלְּצֹרֶךְ יְשִׁיבָה, שֶׁבִּשְׁבִיל כָּךְ סִדְּרוּם:

נג אָסוּר לְטַלְטֵל בְּקַעַת עֵץ אוֹ אֶבֶן לְכַסּוֹת בָּהֶם פִּי הֶחָבִית, אוֹ לִסְגּוֹר בָּהֶם אֶת הַדֶּלֶת, אוֹ לְהַכּוֹת בָּהֶם בְּבַרְזָא לִסְתּוֹם הַנֶּקֶב שֶׁבֶּחָבִית, אַף אִם כְּבָר נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם תַּשְׁמִישׁ זֶה פְּעָמִים רַבּוֹת בְּחֹל, וְגַם חָשַׁב עֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם תַּשְׁמִישׁ זֶה בְּשַׁבָּת — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, אֶלָּא אִם כֵּן יְחֻדָּם לְכָךְ לְעוֹלָם, שֶׁאָז יָרַד עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי עַל יְדֵי שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לְתַשְׁמִישׁ זֶה לְעוֹלָם. אֲבָל מַה שֶּׁיְּחֻדָּם לְתַשְׁמִישׁ זֶה לְשַׁבָּת זוֹ בִּלְבָד — אֵין זֶה מוֹרִיד עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה בָּהֶם שׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁל תִּקּוּן הַמּוֹכִיחַ שֶׁהֵם מוּכָנִים וְעוֹמְדִים לְכָךְ, שֶׁאָז מֻתָּר לְטַלְטְלָם לְצֹרֶךְ אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהוּכְנוּ לוֹ, אֲבָל לֹא לְצֹרֶךְ אַחֵר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִסּוּי פִּי הֶחָבִית וּסְגִירַת הַדֶּלֶת וְהַכָּאָה בְּבַרְזָא וְכַיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, שֶׁאֵין דַּרְכָּם שֶׁל עֵץ וְאֶבֶן לְיַחֵד אוֹתָם לְכָךְ, אֲבָל אִם חָשַׁב עֲלֵיהֶם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְמָחָר תַּשְׁמִישׁ שֶׁדַּרְכָּם לְיַחֵד אוֹתָם לְתַשְׁמִישׁ זֶה, כְּגוֹן שֶׁחָשַׁב עַל הָאֶבֶן לִפְצוֹעַ בָּהּ אֱגוֹזִים לְמָחָר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יְחֻדָּהּ לְכָךְ אֶלָּא לְשַׁבָּת זוֹ בִּלְבָד — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ גַּם

לְכָל צָרְכָיו, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהִתְיַחֵד לְכָךְ לְעוֹלָם וְדַרְכָּהּ בְּכָךְ, לְפִיכָךְ דַּי לָהּ בַּהֲכָנָה קַלָּה לַהֲכִינָהּ לְכָךְ, דְּהַיְנוּ בְּמַחֲשָׁבָה לְשַׁבָּת זוֹ בִּלְבָד, אוֹ אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כְּבָר תַּשְׁמִישׁ זֶה מִבְּעוֹד יוֹם אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת בִּלְבָד — הוּכְנָה לְכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָשַׁב עָלֶיהָ לְשַׁבָּת זוֹ:

נד זְמוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשָׁהּ עֲקָמוּמִיּוֹת כְּעֵין מַזְלֵג שֶׁרָאוּי לְתְלוֹת בָּהּ דְּלִי וּלְמַלֹּאת בָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁחָשַׁב עָלֶיהָ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְמַלֹּאת בָּהּ בְּשַׁבָּת — אָסוּר לְמַלֹּאת בָּהּ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה קְשׁוּרָה בִּדְלִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא תִּהְיֶה אֲרֻכָּה לוֹ וְיִקְטְמֶנָּה מִתּוֹךְ שֶׁהִיא רַכָּה וְנוֹחָה לִקְטֹם, וְנִמְצָא מְתַקֵּן כְּלִי בְּשַׁבָּת:

נה עָנָף שֶׁנֶּחְתַּךְ מִן הָאִילָן מִבְּעוֹד יוֹם לְהָנִיחַ בּוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן לְהַבְרִיחַ בּוֹ הַזְּבוּבִים — מֻתָּר לְהָנִיחַ בּוֹ בְּשַׁבָּת וּלְטַלְטְלוֹ כִּשְׁאָר כָּל הַכֵּלִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁיִּחֲדוֹ לְכָךְ — עָשָׂאוֹ כִּכְלִי גָּמוּר. וְהוּא הַדִּין אִם יִחֲדוֹ לְאַיִּם עַל הַתִּינוֹקוֹת שֶׁיַּכֵּם בּוֹ, וְהוּא שֶׁיִּחֲדוֹ לְכָךְ מִבְּעוֹד יוֹם. אֲבָל אָסוּר לְתָלוֹשׁ עָנָף מִן הַמְכֻבָּדִים בָּהּ הַבַּיִת, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי תְּלִישָׁה זוֹ מְתַקְּנוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ מַה שֶּׁהוּא חָפֵץ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, דְּהַיְנוּ הַכָּאַת הַתִּינוֹקוֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁמְּתַקְּנוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ — יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"מ.

וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי אָסוּר לְתָלְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לְנַתְּקוֹ וּלְהוֹצִיאוֹ מִתַּחַת הַכָּרְךְ שֶׁעַל הַמַּכְבֵּדֶת וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לִשְׁבּוֹר עָנָף מִן הַמַּכְבֵּדֶת, שֶׁיֵּשׁ בִּשְׁבִירָה זוֹ עוֹד אִסּוּר אַחֵר מִשּׁוּם שְׁבִירַת כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ז. אֲבָל כְּשֶׁמּוֹצִיא עָנָף שָׁלֵם — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם סְתִירַת כְּלִי, שֶׁהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְכְלִי שֶׁל פְּרָקִים, שֶׁאֵין בְּפְרִיקָתָן מִשּׁוּם סוֹתֵר, אֶלָּא אִם כֵּן תְּקוּעִים בְּחִזּוּק וְאוּמָנוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ג:

נו פִּשְׁתָּן סָרוּק וְצֶמֶר מְנֻפָּץ שֶׁנּוֹתְנִים עַל הַמַּכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָשַׁב עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ מְיֻחָדִים לְמַכָּתוֹ, אֶלָּא הִנִּיחָם עַל מַכָּתוֹ דֶּרֶךְ מִקְרֶה קֹדֶם הַשַּׁבָּת וְהֶסִירָם מִמֶּנָּה לְאַלְתַּר — מֻתָּר לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת לְתָּנָם עַל מַכָּתוֹ אוֹ לְצָרְךָ אַחֵר, לְפִי שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ דַּרְכָּם לְיַחֲדָם לְמַכָּה, לָכֵן הוּכְנוּ לְכָךְ בְּהַנָּחָה בָּעָלְמָא, וְיָרַד עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם חָשַׁב עֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם שֶׁיִּהְיוּ מְיֻחָדִים לְתָתָם עַל הַמַּכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נְתָנָם עֲדַיִן מֵעוֹלָם עַל הַמַּכָּה, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא חָשַׁב עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ מְיֻחָדִים

וְעוֹמְדִים לְמַכְתּוֹ, אֶלָּא חָשַׁב עֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם לְהַנִּיחָם עָלֶיהָ לְמָחָר בְּשַׁבָּת בִּלְבָד וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת יַשְׁלִיכֵם.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם עָשָׂה בָּהֶם מַעֲשֶׂה מִבְּעוֹד יוֹם לַהֲכִינָם לְכָךְ, כְּגוֹן שֶׁצָּבָעַם בְּשֶׁמֶן וּכְרָכָן בְּמִשְׁחָה.

וְאֵין אִסּוּר בְּהַנָּחָתָם עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם רְפוּאָה, שֶׁגָּזְרוּ עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח, לְפִי שֶׁהֵם אֵינָם מְרַפְּאִים, וְאֵין מַנִּיחִים אוֹתָם אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסָּרְטוּ הַבְּגָדִים אֶת הַמַּכָּה:

נז וְכֵן פִּשְׁתָּן סָרוּק וְצֶמֶר מְנֻפָּץ שֶׁמַּנִּיחִים בַּעֲלֵי הַקָּרְחָה בְּרֹאשֵׁיהֶם כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נִרְאִים כְּבַעֲלֵי שֵׂעָר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָשַׁב עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ מְיֻחָדִים לְכָךְ, אֶלָּא הִנִּיחָם עַל רֹאשׁוֹ דֶּרֶךְ מִקְרֶה פַּעַם אַחַת בְּחֹל — מֻתָּר לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת לְהַנִּיחָם בְּרֹאשׁוֹ אוֹ לְצָרְךְ אַחֵר.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם חָשַׁב עֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם שֶׁיִּהְיוּ מְיֻחָדִים לְכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִנִּיחָם בְּרֹאשׁוֹ מֵעוֹלָם, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא חָשַׁב עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ מְיֻחָדִים וְעוֹמְדִים לְכָךְ, אֶלָּא חָשַׁב עֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם לְהַנִּיחָם בְּרֹאשׁוֹ לְמָחָר בְּשַׁבָּת בִּלְבָד וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת יְסִירֵם מִמֶּנּוּ וְיַעֲשֶׂה לוֹ אֲחֵרִים.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם עָשָׂה בָּהֶם מַעֲשֶׂה מִבְּעוֹד יוֹם לַהֲכִינָם לְכָךְ, כְּגוֹן שֶׁצָּבָעַן לְנוֹי וּכְרָכָן בְּמִשְׁחָה.

וְכָל זֶה לְהַנִּיחָם בְּרֹאשׁוֹ בְּבֵיתוֹ, אֲבָל לָצֵאת בָּהֶם לִרְשׁוּת הָרַבִּים — יֵשׁ אוֹסְרִין אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה בָּהֶם מַעֲשֶׂה שֶׁצָּבָעַן אוֹ שֶׁכָּרָכָן. וְאִם לָאו — לֹא יֵצֵא בָּהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן הִנִּיחָם בְּרֹאשׁוֹ פַּעַם אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם. אֲבָל מַחֲשָׁבָה וְיִחוּד אֵין מוֹעִילִים אֶלָּא לְעִנְיַן טִלְטוּל וְלֹא לְעִנְיַן הוֹצָאָה, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא הִנִּיחָם בְּרֹאשׁוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, וְגַם אֵין בָּהֶם מַעֲשֶׂה הַמּוֹכִיחַ שֶׁהֵם מְתֻקָּנִים לְכָךְ — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּמַעֲרִים לְהוֹצִיאָם בְּרֹאשׁוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפִשְׁתָּן וְצֶמֶר שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה — הֲרֵי מַכָּתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶם וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמַעֲרִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִנִּיחָם עָלֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם:

נח עוֹרוֹת, בֵּין עֲבוּדִין בֵּין שֶׁאֵינָן עֲבוּדִין — מֻתָּר לְטַלְטְלָן, מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיִין לְהִסָּמֵךְ וְלָשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם, וְיֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת בֵּין שֶׁל אוּמָן הַמְעַבְּדָן וּמוֹכְרָן, שֶׁאַף הוּא אֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם לְהִסָּמֵךְ וְלָשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא

יִפְחֲתוּ דְמֵיהֶם עַל יְדֵי כָךְ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמָּתַר לְטַלְטֵל עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִין? כְּשֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ כְּבָר, אֲבָל כְּשֶׁהֵם לַחִים אֵינָם רְאוּיִים לְהִסָּמֵךְ וְלָשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם אֶלָּא מִדֹּחַק, וְאֵין דַּרְכָּם בְּכָךְ, וְלָכֵן אֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי בִּשְׁבִיל כָּךְ, וְאָסוּר לְטַלְטְלָם.

וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר אַף בְּלַחִין שֶׁל בְּהֵמָה גַּסָּה, וְאוֹסֵר שֶׁל בְּהֵמָה דַּקָּה אַף בִּיבֵשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְהִסָּמֵךְ וְלָשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם מֵחֲמַת קָטְנָן.

וְהָעִקָּר כְּסִבָּרָא הָרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד וְסִמָּן תצ"ט:

נט נְסָרִים שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת — מֻתָּר לְטַלְטְלָם. וְשֶׁל אוּמָּן — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם שׁוּם תַּשְׁמִישׁ שֶׁלֹּא יִתְקַלְקְלוּ, וְהֲרֵי הֵם מֻקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס. וְאִם חָשַׁב עֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם לִתֵּן עֲלֵיהֶם פַּת לְאוֹרְחִים בְּשַׁבָּת אוֹ שׁוּם תַּשְׁמִישׁ אַחֵר — מֻתָּר לְטַלְטְלָם:

ס מֻתָּר לְהַעֲבִיר מֵעַל הַשֻּׁלְחָן פֵּרוּרִין פְּחוּתִים מִכְּזַיִת, אַף שֶׁאֵינָן עוֹמְדִים לַאֲכִילַת אָדָם אֶלָּא לִבְהֵמָה אוֹ לְעוֹפוֹת. וְכֵן עֲצָמוֹת שֶׁרְאוּיִים לִכְלָבִים, וּקְלִפֵּי פֵּרוֹת שֶׁרְאוּיוֹת לִבְהֵמָה, כְּגוֹן שַׁרְבִיטִים שֶׁל קִטְנִית שֶׁהַקִּטְנִית גָּדֵל בְּתוֹכָם, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם — מֻתָּר לְהַעֲבִירָן מֵעַל הַשֻּׁלְחָן, מִפְּנֵי שֶׁמַּתִּירִים בְּטִלְטוּל כִּשְׁאָר מַאֲכָלֵי בְּהֵמָה.

וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ הָעֲצָמוֹת מֵהַבָּשָׂר וְהַקְּלִפּוֹת מֵהַפֵּרוֹת בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, וְהֲרֵי הֵן נוֹלָד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"א — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהַנּוֹלָד מֻתָּר בְּשַׁבָּת.

אֲבָל בְּיוֹם טוֹב יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּנוֹלָד וּלְהַזְהֵר שֶׁלֹּא לְהַעֲבִירָן מֵעַל הַשֻּׁלְחָן, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְאִם אֵין הַקְּלִפּוֹת רְאוּיוֹת לִבְהֵמָה, כְּגוֹן קְלִפֵּי אֱגוֹזִים [ו]שְׁקֵדִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת בְּטִלְטוּל כְּעֵצִים וַאֲבָנִים — אָסוּר לְהַעֲבִירָן מֵעַל הַשֻּׁלְחָן בֵּין בְּיָדָיו בֵּין בְּדָבָר אַחֵר שֶׁבְּיָדָיו, כְּגוֹן לְגָרְרָן בְּסַכִּין וְכַיּוֹצֵא בוֹ.

וְלֹא הִתִּירוּ טִלְטוּל עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, אֶלָּא כְּשֶׁדָּבָר הָאָסוּר כְּבָר הוּא מֻנָּח עַל דָּבָר הַמַּתָּר וְהוּא מְטַלְטֵל בְּיָדָיו הַדָּבָר הַמַּתָּר וְהַדָּבָר הָאָסוּר מִטַּלְטֵל עִמּוֹ מֵאֲלֵיו, כְּגוֹן שֶׁמְּנַעֵר בְּיָדָיו אֶת הַטַּבְלָא אוֹ אֶת הַמַּפָּה שֶׁהַקְּלִפּוֹת מֻנָּחוֹת עָלֶיהָ כְּבָר וְהֵן נִנְעָרוֹת גַּם כֵּן וְנוֹפְלוֹת מֵעָלֶיהָ מֵאֲלֵיהֶן, שֶׁהַטַּבְלָא לֹא נַעֲשֵׂית בְּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר, הוֹאִיל וְלֹא הָיוּ הַקְּלִפּוֹת

מֻנָּחוֹת עָלָיו בְּבֵין הַשִּׁמָּשׁוֹת שֶׁהוּא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמְּגָרְרָן בְּסַכִּין — אֵינָן מִטַּלְטְלִין מֵאֲלֵיהֶן, אֶלָּא הוּא מְטַלְטְלָן עַל יְדֵי הַסַּכִּין שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּיָד אֲרֻכָּה:

סא וְאָסוּר לְהַגְבִּיהַּ הַטַּבְלָא אוֹ הַמַּפָּה עִם הַקְּלִפּוֹת שֶׁעָלֶיהָ וּלְטַלְטְלָהּ לְמָקוֹם אַחֵר, אֶלָּא צָרִיךְ לְנַעֲרָן מִמֶּנָּה מְיָד. וְאַף עַל פִּי שֶׁדָּבָר הַמֻּתָּר הוּא שֶׁמְּטַלְטֵל וְנוֹשֵׂא בְּיָדָיו לְמָקוֹם אַחֵר וְדָבָר הָאָסוּר מִטַּלְטֵל עָלָיו מֵאֲלָיו, מִכָּל מָקוֹם לֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל מֻקְצֶה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר טִלְטוּל גָּמוּר כֹּל שֶׁאֶפְשָׁר לְנַעֲרוֹ מִמֶּנּוּ מְיָד, שֶׁהַנִּעוּר אֵינוֹ טִלְטוּל גָּמוּר עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, שֶׁכְּלְאַחַר יָד הוּא.

וְאִם יֵשׁ פַּת עַל הַטַּבְלָא אוֹ עַל הַמַּפָּה שֶׁהַקְּלִפּוֹת עָלֶיהָ — מֻתָּר לְהַגְבִּיהַּ עִם הַכֹּל וּלְטַלְטְלָהּ לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּלִפּוֹת הָאֵלּוּ אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵינָם מַאֲכָל לִבְהֵמָה, מִכָּל מָקוֹם אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הַנִּעוּר בִּלְבָד מוֹעִיל לוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמָקוֹם הַשֻּׁלְחָן בְּעִנְיָן שֶׁאִם יְנַעֲרֶן מִמֶּנּוּ כַּאן וְיִפְּלוּ לָאָרֶץ כַּאן לֹא יוּכַל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם בָּאָרֶץ מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ — מֻתָּר לְסַלֵּק הַשֻּׁלְחָן לְמָקוֹם אַחֵר אַף עַל פִּי שֶׁהַדְּבָרִים הַמְּקֻצִּים מֻנָּחִים עָלָיו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא לֹא נַעֲשָׂה בָּסִיס לָהֶם — הֲרֵי הוּא מְטַלְטֵל דָּבָר הַמֻּתָּר וְדָבָר הָאָסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ מֵאֲלָיו:

סג חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים רַכִּים, אִם הִזְמִינָם לְמַאֲכַל בְּהֵמָה — מֻתָּר לְטַלְטְלָם אֲפִלּוּ הֵם גְּדוֹלִים הַרְבֵּה. אֲבָל סְתָמָן לְהַסָּקָה הֵן עוֹמְדִין, וְאָסוּר לְטַלְטְלָם. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁסְּתָמָם קַשׁ אֵינוֹ עוֹמֵד לְהַסָּקָה אֶלָּא לְמַאֲכַל בְּהֵמָה אוֹ לִשְׁכַּב עָלָיו — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ:

סד כָּל דָּבָר שֶׁהוּא רָאוּי לְמַאֲכַל מִין חַיָּה וְעוֹף הַמְצוּיִים — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ רָאוּי לְרֹב מִינֵי חַיָּה וְעוֹף, כְּגוֹן הַחַצָּב שֶׁאֵינוֹ רָאוּי אֶלָּא לִצְבָיִים, וְהַחַרְדָּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי אֶלָּא לְיוֹנִים — מֻתָּר לְטַלְטְלָם בְּמָקוֹם שֶׁהַצְּבָיִים וְהַיּוֹנִים מְצוּיִים, דְּהַיְנוּ בְּמָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ סְתָם בְּנֵי אָדָם לְגַדְּלָם וּרְגִילִים בְּכָךְ, וְלֹא דַי בְּמַה שֶּׁמְּצוּיִים אֵצֶל הַשָּׂרִים בִּלְבָד:

סה וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי אֶלָּא לְחַיָּה וְעוֹף שֶׁאֵינָם מְצוּיִים בְּאוֹתָהּ הָעִיר, אִם יֵשׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ מִין חַיָּה אוֹ עוֹף — מֻתָּר לְטַלְטֵל הַמַּאֲכָל הָרָאוּי לָהֶם, וְאִם לָאו — אָסוּר.

וְלָכֵן אָסוּר לְטַלְטֵל הָעֲצָמוֹת בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כְּלָבִים מְצוּיִים, כְּגוֹן אִם שׁוֹבֶת בַּשָּׂדֶה אוֹ בְּמָלוֹן שֶׁאֵין שָׁם כֶּלֶב, בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ מִן הַבָּשָׂר בְּשַׁבָּת בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת.

וַעֲצָמוֹת קְשִׁים כָּל כָּךְ שֶׁאַף לַכֶּלֶב אֵינָן רְאוּיִין — אָסוּר לְטַלְטְלָן בְּכָל מָקוֹם כְּעֵצִים וַאֲבָנִים:

סו גַּרְעִינֵי תְמָרִים בִּמְקוֹמוֹת שֶׁדַּרְכָּם לְהַאֲכִילָן לִבְהֵמוֹת — מֻתָּר לְטַלְטְלָן. וּמִכָּל מָקוֹם, אָדָם חָשׁוּב צָרִיךְ לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לְטַלְטְלָם אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שִׁנּוּי, כְּגוֹן שֶׁיַּנִּיחַ אֶצְלָם חָתִיכַת פַּת אוֹ שְׁאָר דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל וְיִטַּלְטְלֵם יַחַד, לְפִי שֶׁבִּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה אֵין מַאֲכִילִים אוֹתָם כְּלָל לִבְהֵמוֹת, לָכֵן יֵשׁ לוֹ לְהַחֲמִיר בָּהֶם אַף בְּמָקוֹם שֶׁמַּאֲכִילִין:

סז כָּל הַקִּלְפִּין וְהַגַּרְעִינִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִבְהֵמָה — אוֹכֵל אֶת הָאֹכֶל וְזוֹרְקָן בִּלְשׁוֹנוֹ לַאֲחוֹרָיו, וְלֹא יְזָרְקֵם בְּיָדָיו, וְגַם לֹא יְזָרְקֵם בִּלְשׁוֹנוֹ לְפָנָיו וְיִסְמוֹךְ בְּדַעְתּוֹ שֶׁכְּשֶׁיִּהְיוּ הַרְבֵּה מֵהֶם לְפָנָיו וְיִמָּאֲסוּ בְּעֵינָיו יִהְיֶה מֻתָּר לְהוֹצִיאָן מִשָּׁם כְּדִין גָּרָף שֶׁל רְעִי שֶׁיִּתְבָּאֵר, לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂין גָּרָף שֶׁל רְעִי לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

סח בָּשָׂר חַי, אֲפִלּוּ תְּפֵל, שֶׁאֵינוֹ מָלוּחַ כְּלָל — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי לַאֲכִילַת אָדָם, שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁדַּעְתָּם יָפָה וְכוֹסְסִין בָּשָׂר חַי (שֶׁאֵין אִסּוּר בַּאֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם דָּם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ס"ז).

אֲבָל בָּשָׂר קָשֶׁה שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכֹס אוֹתוֹ — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ. וְהוּא הַדִּין שְׁאָר דְּבָרִים כַּיּוֹצֵא בּוֹ, כְּגוֹן שׁוּמָן חַי צוֹנֵן, שֶׁאַף שֶׁרָאוּיִין לִכְלָבִים — הֲרֵי אֵינָן עוֹמְדִים לִכְלָבִים אֶלָּא לַאֲכִילַת אָדָם לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וּבְשַׁבָּת אֵינָן רְאוּיִין לוֹ לְכִלּוּם.

אֲבָל בָּשָׂר תָּפוּחַ (פֵּרוּשׁ שֶׁמַּסְרִיחַ) — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי לִכְלָבִים וְעוֹמֵד לִכְלָבִים:

סט דָּג מָלוּחַ — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ. וְשֶׁאֵינוֹ מָלוּחַ — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְשׁוּם אָדָם, וְאֵינוֹ עוֹמֵד לְהַשְׁלִיכָן לִכְלָבִים:

ע בָּשָׂר שֶׁל נָכְרִי שֶׁנִּשְׁחַט הַיּוֹם — מֻתָּר בְּטִלְטוּל כְּמוֹ בְּשַׂר נְבֵלָה שֶׁמֻּתָּה בְּשַׁבָּת שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ד:

עא קָמֵיעַ שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יוֹצְאִין בּוֹ מֵחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא אֵין מוֹעִיל כְּלוּם, וְאֵין תּוֹרַת תַּכְשִׁיט עָלָיו, וְאִם כֵּן אֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי לְכִלּוּם אַף בְּחֹל, בֵּין שֶׁהוּא שֶׁל כְּתָב בֵּין שֶׁהוּא שֶׁל עִקָּרִין — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא חָשְׁשׁוּ לְכָךְ אֶלָּא לְעִנְיַן אִסּוּר הוֹצָאָה, אֲבָל לֹא לְעִנְיַן אִסּוּר טִלְטוּל. וְאִם מֻתָּר לְתִלּוֹתוֹ עָלָיו בַּבַּיִת וּבֶחָצֵר — נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ג:

עב כָּל דָּבָר מְטַנֵּף, כְּגוֹן רְעִי וְקִיא וְצוֹאָה, בֵּין שֶׁל אָדָם בֵּין שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אִם הָיוּ בְּחָצֵר שֶׁהוּא דָר בָּהּ, דְּהַיְנוּ חָצֵר לִפְנֵי הַבַּיִת אוֹ שֶׁאֵצֶל הַבַּיִת שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס לְתוֹכָהּ תְּדִיר, שֶׁזֶּהוּ מָקוֹם שֶׁמַּקְפִּידִין עָלָיו שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ טִנּוּף — מֻתָּר לְהוֹצִיאָם לָאַשְׁפָּה אוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא אֲפִלּוּ בְּיָדָיו מַמָּשׁ בְּלֹא כְלִי, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא בְּכָל מָקוֹם "גָּרָף שֶׁל רְעִי". וְכֵן אִם הֵם בְּמָבוֹי בִּמְקוֹם דְּרִיסַת הָרֶגֶל — מֻתָּר לְסַלְּקָם לַצְּדָדִין.

אֲבָל אִם הֵם מֻנָּחִים בְּחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁאֵינוֹ דָר שָׁם, וְכֵן אִם הֵם בְּחָצֵר שֶׁאֲחוֹרֵי הַבַּיִת, שֶׁזֶּהוּ מָקוֹם שֶׁאֵין מַקְפִּידִים עָלָיו אִם יֵשׁ בּוֹ טִנּוּף, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹשְׁבִים שָׁם, אֲבָל כְּשֶׁאֵין יוֹשְׁבִים שָׁם אֵין מַקְפִּידִין אַף שֶׁנִּכְנָסִים וְיוֹצְאִין שָׁם, הוֹאִיל וְאֵין נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין שָׁם תָּדִיר, לְפִיכָךְ אָסוּר לְהוֹצִיאָם מִשָּׁם אֶלָּא אִם כֵּן יוֹשֵׁב שָׁם.

וְאִם יָרֵא מִפְּנֵי הַתִּינוֹק שֶׁלֹּא יֵלֵךְ שָׁמָּה וְיִתְלַכְלֵךְ בָּהֶם — מֻתָּר לְכְפּוֹת עֲלֵיהֶם כְּלִי, שֶׁהַכְּלִי נִטָּל אַף בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ז.

וְאַף אִם הֵם בְּחָצֵר שֶׁדָּר בָּהּ, אֶלָּא שֶׁהֵם בְּחֵלֶק הַמֻּקְצֶה מֵהֶחָצֵר לָאַשְׁפָּה אוֹ לְתַרְנְגוֹלִין — אָסוּר לְהוֹצִיאָם מִשָּׁם.

וְאִם גָּרַף שֶׁל רְעִי עוֹמֵד בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַקְפִּידִים עָלָיו כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד כָּךְ, אֶלָּא שֶׁהוּא מָלֵא וְאִי אֶפְשָׁר לִפָּנוֹת עָלָיו שָׁם — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ בְּדֶרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר, מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת:

עג גָּרַף שֶׁל רְעִי וְעָבִיט שֶׁל מֵי רַגְלַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהוֹצִיאָם לָאַשְׁפָּה לְפַנּוֹתָם שָׁם — אָסוּר לְהַחֲזִירָם לַבַּיִת, לְפִי שֶׁאֲסוּרִים בְּטִלְטוּל אַף כְּשֶׁהֵם רֵיקָנִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְאוּסִים כָּל כָּךְ עַד שֶׁאֵינָם רְאוּיִים אֲפִלּוּ לְכַסּוֹת בָּהֶם כְּלִי, וְלֹא הִתִּירוּ מֻקְצֶה מֵחֲמַת מְאוּס אֶלָּא אִם כֵּן רָאוּי לְכַסּוֹת בּוֹ כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְאִם צָרִיךְ לְהַחֲזִירָם כְּדֵי לַחֲזוֹר וְלִפָּנוֹת עֲלֵיהֶם הַיּוֹם — מֻתָּר לְהַחֲזִירָם עַל יְדֵי שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכָם מַיִם הַמַּתִּירִים בְּטִלְטוּל, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם רְאוּיִים עֲדַיִן לִבְהֵמָה אַף כְּשֶׁהֵם בְּתוֹךְ הֶעָבִיט אוֹ הַגָּרָף. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל דָּבָר הָאָסוּר בְּטִלְטוּל עַל יְדֵי שֶׁיְּטַלְטֵל עִמּוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל אֶלָּא בְּמֵת בִּלְבָד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א, מִכָּל מָקוֹם כַּאן שֶׁהוּא צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְפַנּוֹת עֲלֵיהֶם הַיּוֹם — הֻקְלוּ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְהוּא הַדִּין אִם צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהוֹצִיא בָּהֶם צוֹאָה הַיּוֹם.

וְיֵשׁ מַתִּירִין לְהַחֲזִירָם לַבַּיִת בְּכָל עִנְיָן עַל יְדֵי נְתִינַת מַיִם לְתוֹכָם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִפָּנוֹת עֲלֵיהֶם הַיּוֹם וְלֹא לְהוֹצִיא בָּהֶם צוֹאָה.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם הֶפְסֵד, כְּגוֹן שֶׁהַגָּרָף הוּא חָשׁוּב קְצָת וְיֵשׁ הֶפְסֵד אִם יַנִּיחֶנּוּ בָּאַשְׁפָּה וְיִגָּנֵב מִשָּׁם — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

עד וְכָל זֶה כְּשֶׁכְּבָר סִלְּקָם מִיָּדוֹ כְּשֶׁהִגִּיעַ לָאַשְׁפָּה, אֲבָל בְּעוֹדָן בְּיָדוֹ — מֻתָּר לְהַחֲזִירָם לְדִבְרֵי הַכֹּל בְּכָל עִנְיָן, וְאַף בְּלִי נְתִינַת מַיִם לְתוֹכָם, כְּדִין כָּל מַקְצָה שֶׁאִם יֶשְׁנוֹ כְּבָר בְּיָדוֹ מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וּלְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר שָׁם שֶׁטּוֹב לְהַחֲמִיר בְּזֶה — גַּם כַּאן טוֹב לִתֵּן לְתוֹכָם מַיִם אַף שֶׁעוֹדָן בְּיָדוֹ:

עה אֵין עוֹשִׂין גָּרָף שֶׁל רְעִי לְכַתְּחִלָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁמֵּבִיא לְפָנָיו דָּבָר שֶׁעָתִיד לִמָּאֵס, אוֹ שֶׁעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁעָתִיד לִמָּאֵס, וְסוֹמֵךְ בְּדַעְתּוֹ שֶׁיּוֹצִיאֶנּוּ אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיִּמָּאֵס, שֶׁאַף שֶׁהִתִּירוּ לְהוֹצִיא הַדָּבָר הַמָּאוּס, מִכָּל מָקוֹם לֹא יַעֲשֶׂה לְכַתְּחִלָּה דָּבָר שֶׁיִּהְיֶה בְּוַדַּאי אַחַר כָּךְ מָאוּס לְפָנָיו וְיוֹצִיאֶנּוּ. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָבַר וְעָשָׂה כֵּן — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ אַחַר כָּךְ.

וְאִם אֵין בְּדַעְתּוֹ בְּתְחִלָּה שֶׁיּוֹצִיאֶנּוּ אַחַר כָּךְ — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן אַף לְכַתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ אִם נִמְלַךְ לְהוֹצִיאוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

עו בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מֻתָּר לְקַבּוֹעַ יְשִׁיבָתוֹ אֵצֶל גָּרָף שֶׁל רְעִי, שֶׁהוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַקְפִּידִין עָלָיו כְּדֵי שֶׁיִּמָּאֵס הַגָּרָף בְּעֵינָיו וְיוֹצִיאֶנּוּ מִשָּׁם וְיִסְתַּלֵּק הַהֶפְסֵד, כְּגוֹן אִם אֵיזֶה דָּבָר נִמְאָס וְנִפְסָד מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים הַיּוֹרְדִים עָלָיו בְּחָצֵר שֶׁאֵינוֹ דָר שָׁם — יָכוֹל לְהַכְנִיס לְשָׁם מִטָּתוֹ לִשְׁכַּב עָלֶיהָ, אוֹ לְהַכְנִיס שֻׁלְחָנוֹ לֶאֱכוֹל שָׁם, וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ, כְּגוֹן סְפָרָיו לִלְמוֹד בָּהֶם, וְכַיּוֹצֵא בְּעִנְיָן זֶה, שֶׁזֶּהוּ נִקְרָא קְבִיעוּת יְשִׁיבָה, וּכְשֶׁתִּתְאוֹנֵן דַּיְּעָתוֹ עָלָיו מִפְּנֵי הַמָּאוּס יוֹצִיאֶנּוּ מִשָּׁם לְמָקוֹם הַמְשֻׁמָּר מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּעִנְיָן זֶה.

אֲבָל יְשִׁיבָה בִּלְבַדָּהּ בְּלֹא מִטָּה אוֹ שֻׁלְחָן אוֹ שְׁאָר כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ — אֵינָהּ מוֹעֶלֶת כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁאִם תִּתְאוֹנֵן דַּיְּעָתוֹ עָלָיו מִפְּנֵי הַמָּאוּס — אָנוּ אוֹמְרִים לוֹ קוּם וְלֵךְ מִכַּאן וְשֵׁב בְּמָקוֹם אַחֵר, כֵּיוָן שֶׁמִּתְּחִלָּה לֹא הָיָה יוֹשֵׁב כַּאן וְעַכְשָׁו נִכְנַס דֶּרֶךְ עֲרַאי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁקָּבַע כַּאן דִּירָתוֹ עַל יְדֵי מִטָּה אוֹ שֻׁלְחָן אוֹ שְׁאָר כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ — אֵין מַטְרִיחִים אוֹתוֹ לַעֲקוֹר דִּירָתוֹ מִכַּאן, אֶלָּא מוֹצִיאִין אֶת הַגָּרָף מִלְּפָנָיו:

עז מַכְנִיס אָדָם מְלֹא קֻפָּתוֹ עָפָר מִבְּעוֹד יוֹם וּמְעָרֶה אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ לְאָרֶץ, וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל צָרְכָיו בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן לְטוֹל מִמֶּנּוּ לְכַסּוֹת רֹק אוֹ צוֹאָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְהוּא שֶׁיִּחֵד לוֹ קֶרֶן זָוִית, שֶׁאָז נִכָּר הַדָּבָר שֶׁהוּא מוּכָן וְעוֹמֵד לְכָךְ. אֲבָל אִם עֵרָה אוֹתוֹ בְּאֶמְצַע בֵּיתוֹ לְמִדְרַס רַגְלַיִם — הֲרֵי הוּא בָּטֵל לְגַבֵּי עֲפַר קַרְקַע הַבַּיִת וּמֻקְצֶה הוּא, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ. לְפִיכָךְ, פֵּרוֹת הַטְמוּנִים בְּחוֹל — מֻתָּר לִטְלָם מִשָּׁם בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין אוֹתוֹ הֶעָפָר מֻקְצֶה, שֶׁהֲרֵי הֶכִינוֹ לְכָךְ מִתְּחִלָּה וְיִחֵד לוֹ כְּלִי אוֹ קֶרֶן זָוִית. וּבִלְבָד שֶׁיְּהֵא הֶעָפָר תְּחוּחַ כָּל כָּךְ בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ מְשׁוּם עֲשִׂיַּת גּוּמָא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ח:

עח אָסוּר לְטַלְטֵל בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיִים בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהֵם חַיִּים. וַאֲפִלּוּ עוֹף שֶׁרְאוּי לְצַחֵק בּוֹ תִּינוֹק כְּשֶׁבּוֹלֶה — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

וְאַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לִכְפּוֹת אֶת הַסַּל לְפָנֵי הָאֶפְרוֹחִים כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ וְיֵרְדוּ בּוֹ, שֶׁהַכְּלִי נִטָּל אַף לְצֹרֶךְ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל בְּשַׁבָּת. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּעוֹד שֶׁהָאֶפְרוֹחִים עַל הַסַּל אָסוּר לְטַלְטֵל אֶת הַסַּל מִפְּנֵי הָאֶפְרוֹחִים שֶׁעָלָיו — אַף עַל פִּי כֵן אֵין כַּאן בְּטוּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ אֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה, הוֹאִיל וּבְיָדוֹ לְהַפְרִיחַ הָאֶפְרוֹחִים מֵהַסַּל מִיָּד שֶׁעָלוּ אוֹ שֶׁיֵּרְדוּ עָלָיו, אוֹ שֶׁלֹּא יַעַמְדוּ עָלָיו אֲפִלּוּ רֶגַע וּלְאַחַר שֶׁיֵּרְדוּ מֵעָלָיו — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ.

וְאִם הָיוּ הָאֶפְרוֹחִים עַל הַסַּל כָּל מֶשֶׁךְ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ אַף לְאַחַר שֶׁיֵּרְדוּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֻקְצָה וְנַעֲשָׂה בָּסִיס לְאִסּוּר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — הֻקְצָה לְכָל הַיּוֹם כֻּלּוֹ:

עט כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף מְדַדִּין אוֹתָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹחֵז בְּצַוָּארָן וּבִצְדָדִין וּמְסַיְּעָן, וּמְנַעֲנֵעַ רַגְלֵיהֶן שֶׁיֵּלְכוּ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַגְבִּיהֵם בְּעִנְיָן שֶׁיֵּעָקְרוּ רַגְלֵיהֶם מִן הָאָרֶץ, שֶׁמֻּקְצִים הֵם וַאֲסוּרִים בְּטַלְטוּל.

וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מֻקְצֶה כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל כֵּלּוֹ כָּךְ אָסוּר לְטַלְטֵל מִקְצָתוֹ — אַף עַל פִּי כֵן הִתִּירוּ לוֹ לְדַדּוֹת אוֹתָם מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, אִם הַבַּעֲלֵי חַיִּים צְרִיכִים לְכָךְ, אֲבָל אִם אֵינָם צְרִיכִים לְכָךְ — אָסוּר אֲפִלּוּ לְדַדּוֹת אוֹתָם.

וְתַרְנְגֹלֶת אָסוּר אֲפִלּוּ לְדַדּוֹת אוֹתָהּ אֲפִלּוּ הִיא צְרִיכָה לְכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַגְבַּהַּת עַצְמָהּ כְּשֶׁמְּדַדִּים אוֹתָהּ, וְנִמְצָא זֶה מְטַלְטֵל אֶת כֻּלָּהּ, וְזֶה לֹא הִתִּירוּ מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים. אֲבָל מֻתָּר לְדַחוֹת אוֹתָהּ מֵאֲחוֹרֶיהָ בְּיָדַיִם כְּדֵי שֶׁתִּתְכַּנֵּס לַלּוּל אִם בָּרְחָה מִמֶּנּוּ:

פ וְכָל זֶה לְדַדּוֹת בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲבָל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אָסוּר לְדַדּוֹת שׁוּם בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַגְבִּיהֵם וְיוֹלִיכֵם, וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מַעֲבִיר ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְלֹא אָמְרוּ "הַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ" אֶלָּא בְּאָדָם, אֲבָל לֹא בִּבְהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. וְכַרְמְלִית דִּינוֹ כִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְעִנְיָן זֶה.

וְלִדְחוֹת אוֹתָם מֵאֲחֲרֵיהֶם אִם בָּרְחוּ — מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

פא הָאִשָּׁה מְדַדָּה אֶת בְּנָהּ אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁאֵין לְגָזוֹר שֶׁמָּא תַּגְבִּיהֶנּוּ וְתוֹלִיכֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁאַף אִם תַּעֲשֶׂה כֵּן — לֹא תַּעֲבוֹר עַל דָּבָר שֶׁל תּוֹרָה, אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תְּגָרְרֶהוּ, אֶלָּא יְהֵא מַגְבִּיהַּ רַגְלוֹ הָאַחַת וְיַנִּיחַ הַשֵּׁנִיָּה עַל הָאָרֶץ, וְיִשָּׁעֵן עָלֶיהָ עַד שֶׁיַּחֲזוֹר וְיַנִּיחַ רַגְלוֹ שֶׁהִגְבִּיהַּ, שֶׁנִּמְצָא לְעוֹלָם הוּא נִשָּׁעָן עַל רַגְלוֹ הָאַחַת. אֲבָל כְּשֶׁהִיא גוֹרֶרֶת שְׁתֵּי רַגְלָיו — הֲרֵי זֶה כְּנוֹשְׂאָתוֹ, וְאָסוּר אֲפִלּוּ בְּכַרְמְלִית.

וְאִם הוּא קָטָן כָּל כָּךְ שֶׁצָּרִיךְ לִגְרוֹר ב' רַגְלָיו וּנְשָׂאַתּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — חַיָּבֶת, שֶׁבְּקָטָן כָּזֶה אֵין אוֹמְרִים הַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא אֶת הַכָּפוּת אוֹ אֶת הַחוֹלֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ כְּלָל — חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן נוֹשְׂאִין אֶת עַצְמָן כְּלָל.

וְאַף אִם הוּא גָּדוֹל כָּל כָּךְ שֶׁיָּכוֹל לֵילֵךְ בְּרַגְלָיו לְבַדּוֹ — אָסוּר לִשָּׂא אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּכַרְמְלִית, שֶׁלֹּא אָמְרוּ הַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ אֶלָּא לְפָטוֹר מֵחַטָּאת, אֲבָל עַל כָּל פָּנִים אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִשּׁוּם שְׁבוּת, וּבְכַרְמְלִית הוּא שְׁבוּת דִּשְׁבוּת. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר לְרַבִּים שֶׁטּוֹעִים בָּזֶה:

פב כְּלִי שֶׁנִּתְרוֹעֵעַ — לֹא יִתְלוֹשׁ מִמֶּנּוּ חֶרֶס לְכַסּוֹת בּוֹ אוֹ לִסְמוֹךְ בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן כְּלִי, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁמִּתַּקְּנוֹ בְּשַׁבָּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"מ:

פג אָסוּר לִשְׁחוֹק בְּכַדּוּר בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו. וְיֵשׁ מַתִּירִים לְטַלְטְלוֹ וְלִשְׁחוֹק בּוֹ בִּרְשׁוּת הַ[יָּחִיד]. וְנָהֲגוּ מִקֶּדֶם לְהָקֵל וְלֹא מִחוּ בְּיָדָם, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ:

פד אָסוּר לָשֵׂאת תַּחַת אֲצִילָיו זֶרַע הַתּוֹלָעִים שֶׁעוֹשִׂים הַמֶּשִׁי, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר בְּטַלְטוּל, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי לְכְלוּם, וְעוֹד שֶׁמּוֹלִיד בְּחֲמוֹ:

פה יֵשׁ אוֹסְרִים לְטַלְטֵל בֶּגֶד שַׁעַטְנֵז שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ לְצָרֵךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכְלוּם, לֹא לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, וְלֹא לְהַצִּיעוֹ תַּחְתָּיו אִם אֵינוֹ בֶּגֶד קָשֶׁה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ש"א.

וְיֵשׁ מַתִּירִים לְצָרֵךְ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמִּכָּל מָקוֹם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו, אֶלָּא שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר.

וְהָעִקָּר כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי מוֹעִיל אֶלָּא לִכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר בְּשַׁבָּת בִּלְבָד אֲבָל בְּחֹל מְלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, שֶׁאַף אִם בְּשַׁבָּת אֵינוֹ רָאוּי כְּלָל לְשׁוּם תַּשְׁמִישׁ — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, הוֹאִיל וְיֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, דְּהַיְנוּ שֶׁרָאוּי הוּא לְמְלַאכְתּוֹ בְּחֹל, כְּגוֹן נֵר שֶׁמַּדְלִיקִין בּוֹ נֵפְט, שֶׁבְּשַׁבָּת אֵינוֹ רָאוּי לִכְלוּם, וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֲבָל אִם גַּם בְּחֹל אֵינוֹ רָאוּי לְמְלַאכָה, כְּגוֹן בֶּגֶד שַׁעַטְנֵז שֶׁאָסוּר לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ גַּם בְּחֹל — אֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי וּמַלְבּוּשׁ כְּלָל, שֶׁאַף שֶׁרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תַּשְׁמִישׁ אַחֵר, כְּגוֹן לְכַסּוֹת בּוֹ כֵּלִים, אוֹ לְהַאֲהִיל בּוֹ לְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹ, וְכֵיוֹצֵא בְּתַשְׁמִישִׁים אֵלּוּ, שֶׁאֵין הַבֶּגֶד מְיֻחָד לָהֶם וְלֹא נַעֲשָׂה בִּשְׁבִיל כָּךְ — אֵינָן מוֹרִידִין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, אֶלָּא אִם כֵּן יְחֻדּוֹ לְכָךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּל צְרוֹרוֹת וַאֲבָנִים שֶׁהֵם רְאוּיִים לְכִסּוּי כֵּלִים, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי עַל יְדֵי כָךְ אֶלָּא אִם כֵּן יְחֻדַּם לְכָךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְאֵין מוֹעִיל כְּלָל לְהַבֶּגֶד מַה שֶּׁיֵּשׁ עָלָיו צוּרַת וְתֹאַר מַלְבּוּשׁ, כֵּיוָן שֶׁאָסוּר לְלָבְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֵין מוֹעִיל לְמַאֲכָל הָאָסוּר בַּאֲכִילָה בְּשַׁבָּת לְהַתִּירוֹ בְּטִלְטוּל מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תֹּאַר אֹכֶל, וְתוֹרַת אֹכֶל עָדִיף מִתּוֹרַת כְּלִי:

פו מֻתָּר לְטַלְטֵל מְנִיפָה כְּדֵי לְהַבְרִיחַ בָּהּ הַזְּבוּבִים, מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי הוּא. רַק שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא יַהֲרוֹג זְבוּב:

פז מַכְבֵּדוֹת שֶׁמְּכַבְּדִין בָּהֶן הַקַּרְקַע — הֲרֵי הֵן כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר לְדִבְרֵי הַמַּתִּירִין לְכַבֵּד בָּהֶן בְּשַׁבָּת קַרְקַע הַמֻּרְצָף, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ז. וְאַף שֶׁמְּכַבְּדִין בָּהֶן גַּם כֵּן קַרְקַע שֶׁאֵינוֹ מְרֻצָּף בְּחֹל, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי הֵן כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים לְכַבֵּד בְּשַׁבָּת אַף קַרְקַע הַמֻּרְצָף — אָסוּר לְטַלְטְלָן כִּי אִם לְצָרֵךְ

גּוּפָן אוֹ מְקוֹמָן, כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר.

כְּלִי שֶׁחוֹזִים בּוֹ הַכּוֹכָבִים אִם מֻתָּר לְהַפְּכוֹ וּלְטַלְטְלוֹ לְהַבִּיט בּוֹ — נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז:

פח מַה שֶּׁמּוֹרֶה עַל הַשָּׁעוֹת, בֵּין שֶׁהוּא שֶׁל חוֹל בֵּין שֶׁל מִין אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁרוֹאִין בְּצֵל — נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג לְאָסְרוֹ בְּטִלְטוּל כִּי אִם לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּגוּפוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ הַמֻּתָּר, אוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, לְפִי שֶׁנַּעֲשָׂה לְמִדַּת הַזְּמַן אוֹ הַצֵּל, וְיֵשׁ לְדַמּוֹתָהּ לְמִדִּידָה הָאֲסוּרָה בְּשַׁבָּת.

וְאֵין לְהַתִּירָהּ מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְדִידָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁהוּא לוֹמֵד עַל יְדֵי כְּלִי זֶה, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ מְדִידָה שֶׁל מִצְוָה אֶלָּא כְּשֶׁהַמְּדִידָה בְּעַצְמָהּ יֵשׁ בָּהּ מִצְוָה, כְּגוֹן לִמְדּוֹד הַמִּקְוֶה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, אֲבָל כַּאן הַמְּדִידָה בְּעַצְמָהּ אֵין בָּהּ שׁוּם עִנְיַן מִצְוָה, וְאִי מִשּׁוּם שֶׁלּוֹמֵד עַל יָדָהּ — אֵיךְ יִתָּלֶה לְמוּדוֹ בְּדָבָר הָאָסוּר וְיִהְיֶה מֻתָּר עַל יְדֵי כָךְ? וְהוּא טַעַם הַמִּנְהָג, אֲבָל מִן הַדִּין אֵין אִסּוּר בָּרוּר בַּדָּבָר וְלֹא הֻתַּר בָּרוּר:

פט אֲפִלּוּ דָּבָר הָרָאוּי בְּשַׁבָּת, אִם הוּא גָּרוּעַ בְּעֵינֵי הָעֲשִׁירִים וְאֵין דַּרְכָּם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מֻחָמַת עָשְׁרָם — נַעֲשָׂה דָּבָר זֶה מַקְצָה נְמוּר לָהֶם, וְנֶאֱסָר לְהֶם בְּטִלְטוּל, אַף שֶׁהוּא שֶׁל עֲנִיִּים, אֶלָּא הָעֲשִׁירִים שֶׁבְּבֵית הָעֲנִיִּים מֻתָּרִים לְטַלְטְלוֹ כְּמוֹ הָעֲנִיִּים עַצְמָם.

וְאִם דָּבָר זֶה הוּא שֶׁל עָשִׁיר — אָסוּר בְּטִלְטוּל אַף לְכָל הָעֲנִיִּים שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֻקְצָה לִבְעָלָיו — הֻקְצָה לְכָל הָעוֹלָם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִבְעָלָיו מֻחָמַת גְּרִיעוּתוֹ בְּעֵינֵי בְעָלָיו, אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִבְעָלָיו מֻחָמַת שֶׁהוּא אָסוּר לָהֶם, כְּגוֹן יַיִן לְנָזִיר — לֹא נַעֲשָׂה מֻקְצֶה בִּשְׁבִיל כָּךְ, הוֹאִיל וְהוּא מֻתָּר לַאֲחֵרִים, וּלְפִיכָךְ אַף הַנָּזִיר עַצְמוֹ מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ:

סימן שט

א **טִלְטוּל עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר אִם מֻתָּר בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"א סְעִיפִים:**

נוֹטֵל אָדָם אֶת בְּנוֹ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְהָאֲבָן בְּיָדוֹ, וְאֵינוֹ חָשׁוּב כִּמְטַלְטֵל אֶת הָאֲבָן בְּיָדָיו. וְהוּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לִבְנוֹ גַּעֲגוּעִין עָלָיו, שֶׁאִם לֹא יִטְּלֶנּוּ יֶחֱלֶה, וְלֹא גָּזְרוּ עַל טִלְטוּל שֶׁלֹּא בְּיָדַיִם מַמָּשׁ בְּמָקוֹם סַכָּנַת חֹלִי. וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁלִיךְ הָאֲבָן מִיָּד הַתִּינוֹק, מִפְּנֵי שֶׁיִּצְעַק וְיִבְכֶּה.

אֲבָל אִם אֵין לוֹ גַּעֲגוּעִין עָלָיו — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִשְׁאָר טִלְטוּל דָּבָר הָאָסוּר

שֶׁמְּטַלְטֵל מֵאֲלָיו עַל יְדֵי שֶׁמְּטַלְטֵל בְּיָדוֹ אֶת הַדָּבָר הַמֻּתָּר שֶׁעִמּוֹ, שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנַעֵר הָאִסּוּר מִן הַהֶתֵּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, לְפִי שֶׁלֹּא הִתִּירוּ כֵּן אֶלָּא כְּשֶׁצָּרִיךְ לְדָבָר הַמֻּתָּר, אֲבָל כַּאן אֵין זֶה צָרִךְ כָּל כָּךְ לִטּוֹל אֶת הַתִּינוֹק כְּשֶׁאֵין לוֹ גַּעֲגוּעִין עָלָיו:

ב וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּעֲגוּעִין עָלָיו לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בְּאֶבֶן, אֲבָל אִם דִּינָר בְּיָדוֹ — אָסוּר אֲפִלּוּ לֶאֱחוֹז בְּיָדוֹ וְהוּא מְהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפּוֹל הַדִּינָר מִיָּדוֹ וְיִשְׁכַּח אֲבִיו וַיִּגְבֶּיהוּ, וְנִמְצָא מְטַלְטֵל מַקְצָה טִלְטוּל גָּמוּר, וּלְטִלְטוּל גָּמוּר חָשְׁשׁוּ וְגָזְרוּ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם סַכָּנַת חֹלִי, כֵּיוָן שֶׁאֵין שָׁם סַכָּנַת נֶפֶשׁ אִם לֹא יִטְּלֶנּוּ:

ג כַּלְכָּלָה שֶׁהָיְתָה נְקוּבָה וּסְתָמָהּ בְּאֶבֶן מִבְּעוֹד יוֹם (אִם הִדְקָהּ שָׁם בְּחֹזֶק) — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ, שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר, לְפִי שֶׁאַף הָאֶבֶן נַעֲשָׂה כְּלִי (כְּשֶׁהוּא מְהֻדָּק בָּהּ), שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה כְּדָפְנָהּ.

וְכֵן דְּלַעַת חֲלוּלָה שֶׁתּוֹלִין בָּהּ אֶבֶן לְהַכְבִּידָהּ לְמַלֹּאת בָּהּ מַיִם, אִם הָאֶבֶן קָשׁוּר בָּהּ יָפֶה מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאֵינוֹ נוֹפֵל מִמֶּנָּה כְּשֶׁמְּמַלְּאִים בָּהּ — מֻתָּר לְמַלֹּאת בָּהּ, לְפִי שֶׁאַף הָאֶבֶן הֻתַּר בְּטִלְטוּל, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה כְּמוֹ הַדְּלַעַת עַצְמָהּ שֶׁהוּא בָּטֵל אֶצְלָהּ. וְאִם לָאו — אָסוּר לְמַלֹּאת בָּהּ, אֶלָּא אִם כֵּן יְחֻד אֶבֶן זֶה לְכָךְ לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּסִמָּן ש"ח:

ד דָּבָר הָאָסוּר בְּטִלְטוּל שֶׁמֻּנָּח עַל דָּבָר הַמֻּתָּר, אִם הִנִּיחוֹ עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם מִדַּעְתּוֹ עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֵר מֻנָּח שָׁם גַּם בְּשַׁבָּת — הֲרֵי נַעֲשָׂה הַהֶתֵּר בָּסִיס לְהָאִסּוּר, וְנֶאֱסַר בְּטִלְטוּל כְּמוֹתוֹ מַמָּשׁ.

אֲבָל אִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּשָּׁאֵר מֻנָּח שָׁם בְּשַׁבָּת וְשָׁכַח לְהָסִירוֹ מִמֶּנּוּ קֹדֶם כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בָּסִיס אֵלָיו. וְכֵן אִם נַעֲשָׂה בָּסִיס לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחַ עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם גַּם דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל שֶׁחָשׁוּב יוֹתֵר מִדָּבָר הָאָסוּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בָּסִיס לְאִסּוּר בִּלְבַדּוֹ — הֲרֵי הוּא עוֹמֵד עַדַיִן בְּהֶתֵּרוֹ, וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ אַף שֶׁגַּם הָאִסּוּר שֶׁעָלָיו מִטַּלְטֵל עִמּוֹ מֵאֲלָיו.

אֶלָּא שֶׁאִם אֶפְשָׁר לְנַעֵר הָאִסּוּר מִמֶּנּוּ מִיָּד — צָרִיךְ לְנַעֲרוֹ מִתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יְטַלְטֵל הַהֶתֵּר בִּלְבַד לְמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ אֵלָיו.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְנַעֵר, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה אֵיזֶה הֶפְסֵד בְּדָבָר הַמֻּתָּר אִם יְנַעֵר אֶת הָאִסּוּר, אוֹ שֶׁלֹּא יַסְפִּיק לוֹ הַנְּעוּר לְהַשְׁלִים בּוֹ הַצָּרִךְ שֶׁהוּא צָרִיךְ לְטִלְטוּל זֶה, כְּגוֹן שֶׁמְּטַלְטֵל

הַהֶתֵּר עִם הָאִסּוּר שֶׁעָלָיו לְמָקוֹם אַחֵר מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְפַנּוֹת מְקוֹמָם וְזֶה שֶׁהֵם עָלָיו עַכְשָׁו כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ אוֹ צָרָךְ אַחֵר בְּעִנְיָן שֶׁאִם יְנַעֵר כַּאן הָאִסּוּר לֹא יוּכַל לְהַשְׁלִים צָרְכּוֹ בַּמָּקוֹם הַזֶּה — מֻתָּר לְטַלְטֵל הַהֶתֵּר עִם הָאִסּוּר שֶׁעָלָיו:

ה כֵּיצַד? כַּלְכָּלָה מְלֵאָה פֵּרוֹת וְהָאֶבֶן בְּתוֹכָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחוֹ שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם בְּמִתְכַּוֵּן שֶׁיִּשָּׁאֵר שָׁם בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ פֵּרוֹת בְּכַלְכָּלָה — הֲרֵי נַעֲשֵׂית בָּסִיס לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר, וְלֹא נֶאְסְרָה בְּטִלְטוּל. וְלָכֵן אִם הֵם פֵּרוֹת רְטֻבִים וְרַכִּים מְאֹד, כְּגוֹן תְּאֵנִים וַעֲנָבִים, שֶׁאִם יְנַעֲרֵן יִתְטַנְּפוּ בַּקַּרְקַע וְיִפְסְדוּ — מֻתָּר לְטוֹל הַכַּלְכָּלָה כְּמוֹת שֶׁהִיא עִם הַפֵּרוֹת וְהָאֶבֶן שֶׁבְּתוֹכָהּ וּלְהוֹלִיכָהּ לְמָקוֹם שֶׁצְּרִיכִים לוֹ הַפֵּרוֹת לְאָכְלָם שָׁם. וְאֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לְטוֹל הַפֵּרוֹת בְּיָדָיו וּלְהוֹלִיכָם, כִּי שֶׁמָּא יִפָּלוּ מִיָּדָיו לָאָרֶץ וְיִתְטַנְּפוּ. וְאִם הֵם מֻנָּחִים בְּסַלִּים קְטַנִּים תּוֹךְ הַכַּלְכָּלָה — יְטוֹל הַסַּלִּים בְּיָדוֹ מִתּוֹךְ הַכַּלְכָּלָה וְיוֹלִיכֵם אֶחָד אֶחָד בְּעִנְיָן שֶׁאֵין חֲשָׁשׁ שֶׁיִּפְּלוּ הַפֵּרוֹת לָאָרֶץ.

וְאִם צָרִיךְ לְטוֹל גּוּף הַכַּלְכָּלָה לְמָקוֹם אַחֵר כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ שָׁם אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ — יְטוֹל הַסַּלִּים מִתּוֹכָהּ בְּיָדוֹ וְיַנִּיחֵם עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְאַחַר כָּךְ יְנַעֵר הָאֶבֶן מִתּוֹכָהּ וְיִטְלֶנָּה. וְאִם הֵם פֵּרוֹת יְבֵשִׁים שֶׁאֵינָם נִפְסָדִים כְּשֶׁהֵם מִתְטַנְּפִים בַּקַּרְקַע אַף שֶׁאֵינָם בְּסַלִּים — לֹא יְטוֹל הַכַּלְכָּלָה כְּמוֹת שֶׁהִיא עִם הַפֵּרוֹת וְהָאֶבֶן, בֵּין שֶׁצָּרִיךְ לַפֵּרוֹת בֵּין שֶׁצָּרִיךְ לַכַּלְכָּלָה, אֶלָּא יְנַעֲרֵם מִתּוֹכָהּ עִם הָאֶבֶן, וְאַחַר כָּךְ יְלַקְּטֵם בְּיָדוֹ וְיַחֲזִירֵם לַכַּלְכָּלָה אִם יִרְצֶה.

אֲבָל אִם צָרִיךְ לִמְקוֹם הַכַּלְכָּלָה בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַסְפִּיק לוֹ הַנִּעוּר — מֻתָּר לוֹ לִטְלָהּ מִכַּאן כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּכָל עִנְיָן:

ו וְכֵן אִם הִנִּיחַ אֶבֶן עַל פִּי חָבִית שֶׁל יַיִן לְכִסּוּי וְשָׁכַח לְהָסִירָהּ מִשָּׁם קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ מָעוֹת עַל הַכַּד וְשָׁכַח לִטְלָם מֵעָלֶיהָ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְהוּא צָרִיךְ לִטּוֹל יַיִן מִן הֶחָבִית אוֹ לִשְׁכַּב עַל הַכַּד, כֵּיוָן שֶׁהֶחָבִית וְהַכַּד לֹא נַעֲשׂוּ בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר — הֲרֵי הוּא מַטֶּה הֶחָבִית עַל צִדָּהּ וְהָאֶבֶן נוֹפֶלֶת, וּמְנַעֵר אֶת הַכַּד וְהַמָּעוֹת נוֹפְלִים.

וְאִם הָיְתָה הֶחָבִית בֵּין הֶחָבִיּוֹת בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַטּוֹתָהּ בִּמְקוֹמָהּ — יָכוֹל לְהַגְבִּיהָּ כְּמוֹת שֶׁהִיא עִם הָאֶבֶן שֶׁעָלֶיהָ וּלְנַעֲרָהּ לְמָקוֹם אַחֵר לְהַטּוֹתָהּ שָׁם כְּדֵי לְהַפִּיל הָאֶבֶן מֵעָלֶיהָ.

וְאִם צָרִיךְ לְמָקוֹם הֶחָבִית וְהַכַּר בְּעַנְיָן שֶׁאֵין הַנִּעוּר מַסְפִּיק לוֹ — יָכוֹל לְטַלְטְלָן כְּמוֹת שֶׁהֵן עִם הָאֶבֶן וְהַמָּעוֹת שֶׁעֲלֵיהֶן כְּדֵי לִפָּנוֹת מְקוֹמָן.

וְאִם אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לְגוּף הַכַּר וְלֹא לִמְקוֹמָהּ, אֶלָּא שֶׁחוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יִגָּנְבוּ הַמָּעוֹת שֶׁעָלֶיהָ — אָסוּר אֲפִלּוּ לְנַעֲרָהּ כְּדֵי שֶׁיִּפְלוּ הַמָּעוֹת תַּחְתֶּיהָ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִתִּירוּ טְלִטּוּל עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר אֶלָּא כְּשֶׁמְּטַלְטֵל בִּשְׁבִיל דָּבָר הַמֻּתָּר, וְלֹא בִּשְׁבִיל דָּבָר הָאָסוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א:

ז וְכָל זֶה בְּשׁוֹכֵחַ, אֲבָל אִם הִנִּיחָם שָׁם מִדַּעְתּוֹ עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ שָׁם גַּם בְּשַׁבָּת, בֵּין שֶׁצָּרִיךְ לְמָקוֹם הֶחָבִית וְהַכַּר, בֵּין שֶׁצָּרִיךְ לְגוּפָן, לְטוֹל הַיַּיִן מִן הֶחָבִית וְלִשְׁכַּב עַל הַכַּר — אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַטּוֹתָן וּלְנַעֲרָן, לְפִי שֶׁכְּיוָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּסִיס לְאִסּוּר — נַעֲשׂוּ אִסּוּר כָּמוֹהוּ, וְאָסוּר לְטַלְטְלָן כְּלָל אֲפִלּוּ בְּהַטָּיָה וְנִעוּר בִּלְבָד כְּמוֹ הָאִסּוּר עַצְמוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ שָׁם כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ אֶלָּא בִּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת בִּלְבָד, דְּהַיְנוּ שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ שָׁם עַד לְאַחַר בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת בִּלְבָד, שֶׁאָז יְסִירֵם מִשָּׁם עַל יְדֵי נְעוּר — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם לְהַתִּיר לוֹ אֲפִלּוּ הַנִּעוּר שֶׁהָיָה דַּעְתּוֹ עָלָיו, לְפִי שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁנַּעֲשׂוּ הֶחָבִית וְהַכַּר בְּסִיס לְאִסּוּר בְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת — הֻקְצוּ לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, וְאֵין דַּעְתּוֹ מוֹעֶלֶת לְהַתִּירָם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ בָּסִיס לְאִסּוּר אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ שָׁם הָאֶבֶן וְהַמָּעוֹת כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אֲבָל אִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִטְלָם מִשָּׁם בְּאֶמְצַע הַשַּׁבָּת, בֵּין עַל יְדֵי נָכְרִי בֵּין עַל יְדֵי נְעוּר — לֹא נַעֲשׂוּ כְּלָל הֶחָבִית וְהַכַּר בָּסִיס לָהֶם אֲפִלּוּ בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, וְלֹא נֶאֶסְרוּ כְּלָל בְּטִלְטוּל, וְלֹא הֻקְצוּ לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וְלָכֵן אִם נִמְלַךְ אֲפִלּוּ בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת לְהַטּוֹת הֶחָבִית וּלְנַעֵר הַכַּר, אִם הֲצָרַךְ לְגוּפָן, אוֹ לְטַלְטְלָן כְּמוֹ שֶׁהֵן עִם הָאֶבֶן וְהַמָּעוֹת שֶׁעֲלֵיהֶן אִם הֲצָרַךְ לִמְקוֹמָן — הֲרֵי זֶה מֻתָּר כְּמוֹ בְּשׁוֹכֵחַ.

אֲבָל אִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִטּוֹל הָאֶבֶן וְהַמָּעוֹת מֵהֶחָבִית וְהַכַּר עַל יְדֵי נְעוּר אוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי, אֶלָּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְטַלְטֵל בְּאֶמְצַע הַשַּׁבָּת אֶת הֶחָבִית וְהַכַּר עִם הָאֶבֶן וְהַמָּעוֹת שֶׁעֲלֵיהֶן לִמְקוֹם אַחֵר עַל יְדֵי נָכְרִי אוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁיִּצְטָרֵךְ לִמְקוֹמָן — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאַף בְּאוֹתוֹ מָקוֹם יִהְיֶה הָאֶבֶן וְהַמָּעוֹת מֻנָּחִים עֲלֵיהֶם — הֲרֵי הֵן בָּסִיס לָהֶם.

וְהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בִּמְקוֹם הֶפְסֵד יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, כְּגוֹן אִם נָפַל נֵר עַל הַשֻּׁלְחָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ז:

ח וּלְדִבְרֵי הַכֹּל, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בָּסִיס לְאִסּוּר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף אִם אַחַר כָּךְ נִטַּל הָאִסּוּר מֵעֲלֵיהֶן — אָסוּר לְטַלְטְלָן כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ כְּמוֹ כְּשֶׁהָיָה הָאִסּוּר עֲלֵיהֶן, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֻקְצוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — הֻקְצוּ לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י:

ט אֵין הַהֶתֵּר נַעֲשֶׂה בָּסִיס לְאִסּוּר אֶלָּא אִם כֵּן הִנִּיחוֹ עָלָיו בְּכַוָּנָה לְאֵיזֶה צֹרֶךְ, בֵּין לְצֹרֶךְ הָאִסּוּר עַצְמוֹ, בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְיַשֵּׁב עָלָיו בְּטוֹב, כְּגוֹן מָעוֹת שֶׁעַל הַכַּר, בֵּין לְצֹרֶךְ דָּבָר אַחֵר הַמֻּתָּר, כְּגוֹן אֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית. אֲבָל אִם הִנִּיחוֹ עָלָיו בְּדֶרֶךְ אַקְרַאי, שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה לְאֵיזֶה צֹרֶךְ שֶׁצָּרִיךְ לוֹ שֶׁיִּהְיֶה מֻנָּח עָלָיו, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין לְהָשִׂים בְּתֵבָה חֲפָצִים אֵלּוּ עַל אֵלּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ רֶוַח לְפַנּוֹת מָקוֹם לְכָל חֵפֶץ בְּשׁוּלֵי הַתֵּבָה — לֹא נַעֲשָׂה זֶה בָּסִיס לָזֶה, וְדַיְנוֹ כְּשׁוֹכֵחַ. וְלָכֵן מֻתָּר לְטַלְטֵל הַמַּפָּה שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן אַף עַל פִּי שֶׁהַמְּנוֹרָה עוֹמֶדֶת עָלֶיהָ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ שֶׁתְּהֵא הַמְּנוֹרָה עַל הַמַּפָּה אֶלָּא עַל הַשֻּׁלְחָן, וְאֵינוֹ מַעֲמִידָהּ עַל הַמַּפָּה אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְפַנּוֹת מָקוֹם לְהַמְּנוֹרָה בְּגוּף הַשֻּׁלְחָן עַצְמוֹ, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְפַנּוֹת לָהּ מָקוֹם, וּלְפִיכָךְ לֹא נַעֲשֵׂית הַמַּפָּה בָּסִיס לְהַמְּנוֹרָה, וְלֹא נֶאֱסְרָה בְּטִלְטוּל:

י קְנָה שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּיצָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֶפְרוֹחַ, שֶׁבֵּיצָה זוֹ אֲסוּרָה בְּטִלְטוּל מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה אַף לְכֶלֶב מֵחֲמַת קְלִפָּתָהּ — הֲרֵי הַקְּנָה נַעֲשָׂה בָּסִיס לְהַבֵּיצָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַקְּנָה עֲשׂוּיָה לַתַּרְנְגוֹלִין — אֵין זֶה כְּשׁוֹכֵחַ אֶלָּא כְּמַנִּיחַ מִדַּעַת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יא אִם אָדָם הִנִּיחַ דָּבָר מֻקְצֶה עַל דָּבָר הַמֻּתָּר שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אַף אִם גַּם דָּבָר הַמֻּקְצֶה הוּא שֶׁל חֲבֵרוֹ — לֹא נַעֲשָׂה הַהֶתֵּר בָּסִיס לְהָאִסּוּר, לְפִי שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר חֵפֶץ שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ.

וְאִם עָשָׂה כֵּן לְטוֹבַת חֲבֵרוֹ, שֶׁמִּן הַסְּתָם נוֹחַ לַחֲבֵרוֹ דָּבָר זֶה שֶׁעָשָׂה לְטוֹבָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁנָּטַל רְאוּבֵן כְּלִי חֶרֶס שֶׁל שִׁמְעוֹן וְהֶעֱמִידוֹ מִבְּעוֹד יוֹם תַּחַת הַנֵּר בְּבֵית שִׁמְעוֹן כְּדֵי שֶׁיִּפּוֹל הַנֵּר לְתוֹכוֹ וְלֹא יִשָּׂרֵף הַבַּיִת, וְנָפַל הַנֵּר לְתוֹכוֹ קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְהָיָה בְּתוֹכוֹ עַד אַחַר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — נַעֲשָׂה הַכְּלִי בָּסִיס לְהַנֵּר, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

סימן שי

א דיני מקצה בשבת ובו כ' סעיפים:

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח שֶׁמַּקְצֶה מֵחֲמַת מְאוּס מֻתָּר, לְפִיכָךְ עֵץ שֶׁתּוֹלִין בּוֹ דָּגִים לְיַבְּשָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מָאוּס — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ:

ב כָּל דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה בְּשַׁבָּת — אֵין בּוֹ דִּין מַקְצֶה, אֲפִלּוּ אִם הוּא עוֹמֵד לְסְחוֹרָה, כְּגוֹן תְּמָרִים וּשְׁקֵדִים וּשְׁאָר פֵּרוֹת הָעוֹמְדִים לְהוֹלִיכָם לְסְחוֹרָה לְמָקוֹם אַחֵר — מֻתָּר לֶאֱכוֹל מֵהֶם בְּשַׁבָּת.

וַאֲפִלּוּ אִם דְּחָקָה אוֹתָם בְּיָדַיִם מִלְּאָכְלוֹ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן חִטִּים שֶׁזְּרָעָן בַּקַּרְקַע — מֻתָּר לֶאֱכוֹל מֵהֶן בְּשַׁבָּת אִם עֲדַיִן לֹא הִשְׁרִישׁוּ. וְכֵן בֵּיצִים שֶׁנְּתָנָן תַּחַת הַתַּרְנְגֹלֶת לְגַדֵּל אֶפְרוֹחִים — מֻתָּר לְטַלְטְלָן. וְכֵן תְּמָרִים הַנִּלְקָטִים קֹדֶם בִּשּׁוּלָם וְכוֹנְסִים אוֹתָם בְּסַלִּים וְהֵם מִתְבַּשְּׁלִים שָׁם מֵאֲלֵיהֶם — מֻתָּר לֶאֱכוֹל מֵהֶם קֹדֶם גְּמַר בִּשּׁוּלָם.

וְכֵן כָּל מִינֵי פֵּרוֹת שֶׁמַּנִּיחִים אוֹתָם בַּמַּקְצֶה לְיַבְּשָׁם — מֻתָּר לֶאֱכוֹל מֵהֶם קֹדֶם שֶׁיִּתְיַבְּשׁוּ. חוּץ מִגְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים, שֶׁאָסוּר לֶאֱכוֹל מֵהֶם אוֹ לְטַלְטְלָן מִשֶּׁהִנִּיחָם בַּמַּקְצֶה עַד לְאַחַר שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ לְגַמְרֵי, לְפִי שֶׁהֵן מַסְרִיחוֹת בֵּינְתַיִם וְאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה מִשֶּׁנִּשְׁתַּהוּ שָׁם מְעַט עַד שֶׁיִּתְיַבְּשׁוּ לְגַמְרֵי, וְלָכֵן אֲסוּרִים בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם מַקְצֶה.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אֵינָן רְאוּיִין לְגַמְרֵי, שֶׁהֲרֵי הֵן גְּרוּעִין מִכָּל מַקְצֶה, שֶׁהֲרֵי הֵן כַּאֲבָנִים וְעָפָר, וַאֲפִלּוּ הַזְּמָנָה מִבְּעוֹד יוֹם אֵין מוֹעֶלֶת בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם הֵן רְאוּיִין וְאֵינָן רְאוּיִין, שֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים שֶׁאוֹכְלִים אוֹתָן וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן אוֹכְלִים — אַף עַל פִּי כֵן אֲסוּרִים מִשּׁוּם מַקְצֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁדְּחָקָה אוֹתָן בְּיָדַיִם — אֵינָן עוֹלִין מִיָּדֵי דְּחִיָּתָן עַד שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִין לְגַמְרֵי.

וְאֵינָן דּוֹמִין לִשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁדְּחָקָם בְּיָדַיִם שֶׁמֻּתָּרִים, לְפִי שֶׁאַף שֶׁדְּחָקָם בְּיָדַיִם — אַף עַל פִּי כֵן לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן לְגַמְרֵי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים שֶׁהִנִּיחָן לְיַבְּשָׁן, כֵּיוָן שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיִּסְרִיחוּ — הִקְצָה דַּעְתּוֹ מֵהֶן לְגַמְרֵי עַד שֶׁיִּתְיַבְּשׁוּ לְגַמְרֵי וְיִתַּקְנוּ הֵיטֵב שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִין לַכֹּל. וְאַף שֶׁעַכְשָׁו בְּשַׁבָּת נִמְלַךְ לְאָכְלָם — אֵינָם מוּכָנִים עַל יְדֵי כָךְ, כֵּיוָן שֶׁהָיוּ מַקְצִים מִדַּעְתּוֹ מִתְּחִלַּת הַשַּׁבָּת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהַקְצָה מִדַּעַת הָאָדָם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — הֻקְצָה לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּגְרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים שֶׁל נָכְרִי — מֻתָּרִין אִם הֵם רְאוּיִין וְאֵינָן רְאוּיִין, שֶׁאֵין דִּין מַקָּצָה בְּשֶׁל נָכְרִי, לְפִי שֶׁהַכֹּל מוּכָן אֶצְלוֹ, שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ מַקְצֶה כְּלוּם וְדַעְתּוֹ עַל הַכֹּל, וְכֵיוָן שֶׁהוּא מוּכָן לְאִישׁ אֶחָד — מוּכָן לַכֹּל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר תָּלוּשׁ, אֲבָל מְחֻבָּר שֶׁנִּתְלַשׁ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ הוּא שֶׁל נָכְרִי שֶׁתְּלָשׁוֹ לְעַצְמוֹ, וַאֲפִלּוּ הָיָה בְּדַעַת הַנָּכְרִי מִבְּעוֹד יוֹם לִתְלוֹשׁ פֵּרוֹת אֵלּוּ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁשָּׁמַע אֶת הַנָּכְרִי אוֹמֵר בְּעֶרֶב שַׁבָּת "לְמָחָר אֶתְלוֹשׁ פֵּרוֹת אֵלּוּ", וַאֲפִלּוּ הֵן פֵּרוֹת שֶׁנִּגְמַר בִּשּׁוּלָן שֶׁהֲכָנָה מוֹעֶלֶת בָּהֶם אֲפִלּוּ בְּעוֹדָם בִּמְחֻבָּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ח — אַף עַל פִּי כֵן הֵם אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל מִשּׁוּם גְּזֵרַת פֵּרוֹת הַנּוֹשְׁרִין שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה.

וְדָבָר שֶׁהָיָה מְחֻסָּר צִידָּה מִבְּעוֹד יוֹם וְצָד אוֹתוֹ הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת, אַף אִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ לָצוּד בְּשַׁבָּת — אֵין דַּעְתּוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם, שֶׁאֵין הַדָּבָר תָּלוּי בּוֹ, וַהֲרֵי הוּא אָסוּר בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם מַקְצֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָדָם כְּלָל — אֵין זֶה מִן הַמּוּכָן:

ד כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה אָסוּר בְּטִלְטוּל בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת וּבְשַׁבָּת הָלַךְ לוֹ הַדָּבָר הַגּוֹרֵם לוֹ הָאִסּוּר, כְּגוֹן דָּבָר שֶׁהָיָה מַקְצֶה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת מֵחֲמַת אִסּוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁמֵּחֲמַת אֵיזֶה אִסּוּר שֶׁהָיָה אָסוּר בַּאֲכִילָה וְלֹא הָיָה רָאוּי לְכֻלּוֹם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיָה מַקְצֶה וְאָסוּר בְּטִלְטוּל, וּבְשַׁבָּת נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הָאִסּוּר וְנַעֲשָׂה רָאוּי — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְטַלְטְלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁדְּחָאוֹ הָאָדָם בְּיָדַיִם, דְּהַיְנוּ שֶׁהָאָדָם גָּרַם לוֹ הָאִסּוּר בְּיָדַיִם, כְּגוֹן נֵר שֶׁהִדְלִיקוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְכָבָה אַחַר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְנִשְׁתַּיֵּר בּוֹ שֶׁמֶן, וְשֶׁמֶן זֶה נִדְחָה בִּידֵי אָדָם מִלְּהְיוֹת רָאוּי בְּשַׁבָּת, שֶׁכְּשֶׁהִדְלִיקוֹ נֶאֱסַר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם אִסּוּר כִּבּוּי, לָכֵן אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ אַף לְאַחַר שֶׁכָּבָה הַנֵּר וְנִסְתַּלֵּק הָאִסּוּר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת הָיָה מֻקְצֶה מִדַּעַת הָאָדָם שֶׁהִקְצָה אוֹתוֹ מִדַּעְתּוֹ כְּשֶׁגָּרַם לוֹ הָאִסּוּר — הֻקְצָה לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ:

ה וְכֵן דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה רָאוּי בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת מֵחֲמַת עַצְמוֹ וְלֹא מֵחֲמַת אֵיזֶה אִסּוּר וְנַעֲשָׂה רָאוּי מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, שֶׁהוּא אָסוּר בְּטִלְטוּל כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ אִם נִדְחָה בִּידֵי אָדָם מִלְּהְיוֹת

רָאוּי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּגוֹן גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים שֶׁלֹּא הָיוּ רְאוּיִין בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת וּבְשַׁבָּת נִתְיַבְּשׁוּ לְגַמְרֵי וְנַעֲשׂוּ רְאוּיִין, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיוּ מַקְצִין מִדַּעַת הָאָדָם שֶׁהִקְצָם מִדַּעְתּוֹ כְּשֶׁהִכְנִיסָן לְיַבְּשָׁן — הֻקְצוּ לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ:

ו אֲבָל דָּבָר שֶׁהָיָה מֻקְצֶה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל אָדָם — לֹא הֻקְצָה לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, כְּגוֹן דָּבָר שֶׁהָיָה מֻחְמָת מֵחֲמַת אִסּוּר הַבָּא מֵאֵלָיו וְלֹא עַל יְדֵי גְּרְמַת הָאָדָם, וּמִשֶּׁחָשְׁכָה נִסְתַּלֵּק הָאִסּוּר — שׁוּב אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מֻקְצֶה, אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁהִגִּיעַ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי וְלֹא הָיָה מְצַפֶּה כְּלָל שֶׁיִּסְתַּלֵּק הָאִסּוּר בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁהֵם מֻקְצִים בְּשַׁבָּת מֵחֲמַת אִסּוּר שְׁחִיטָה וּשְׁחָטָם בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ חוֹלֶה שֶׁחָלָה הַיּוֹם — מֻתָּר לְבָרְיא לֶאֱכוֹל מֵהֶם חַי אַף שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם כְּשֶׁהִגִּיעוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מִשּׁוּם אִסּוּר שְׁחִיטָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא אִסּוּר הַבָּא מֵאֵלָיו וְלֹא עַל יְדֵי גְּרְמַת הָאָדָם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ז וְכָל זֶה בְּדָבָר שֶׁהָיָה מֻקְצֶה כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲבָל דָּבָר שֶׁהָיָה רָאוּי בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת אֲפִלּוּ בְּמִקְצָתוֹ לְבַד וְאַחַר כְּךָ נִתְקַלְקֵל בְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱסַר בַּאֲכִילָה אוֹ בְּטִלְטוּל, בֵּין שֶׁנִּתְקַלְקֵל מֵאֵלָיו בֵּין שֶׁנִּדְחָה בִּידֵי אָדָם, וְאַחַר כָּךְ חָזַר וְנִתַּקֵּן — חָזַר לְהֶתֵּרוֹ. וְאֵין אוֹמְרִים מִתּוֹךְ שֶׁהֻקְצָה וְנֶאֱסַר כְּבָר בְּמִקְצָת הַשַּׁבָּת הֻקְצָה לִשְׁאֵרִית הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, שֶׁאֵין אוֹמְרִים כֵּן אֶלָּא כְּשֶׁהֻקְצָה בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת שֶׁהוּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁאָז הֻקְצָה לְיוֹם שָׁלֵם, אֲבָל כְּשֶׁלֹּא הֻקְצָה עַד אַחַר כָּךְ, שֶׁאֵין כַּאן יוֹם שָׁלֵם — לֹא הֻקְצָה לִשְׁאֵרִית הַיּוֹם, שֶׁאֵין מֻקְצֶה לַחֲצִי שַׁבָּת, בֵּין בְּאִסּוּר אֲכִילָה בֵּין בְּאִסּוּר טִלְטוּל:

ח גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים שֶׁהָיוּ מֻקְצִים מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין, וּכְשֶׁהִגִּיעַ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת נִתְיַבְּשׁוּ כְּבָר וַהֲרֵי הֵם רְאוּיִים לַאֲכִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָדְעוּ הַבְּעָלִים כְּלָל בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לָהֶם שֶׁבְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת כְּבָר הָיוּ יְבֵשִׁים — מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה, שֶׁמִּתְּחִלָּה כְּשֶׁהֻקְצוּ אוֹתָן וְהִסִּיחוּ דַּעְתָּם מֵהֶם — לֹא הֻקְצוּ אֶלָּא עַד שֶׁיִּתְיַבְּשׁוּ, וַהֲרֵי נִתְיַבְּשׁוּ וְהוּכְנוּ מִבְּעוֹד יוֹם:

ט גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים שֶׁיָּבְשׁוּ קְצָת בְּעִנְיָן שֶׁהֵם רְאוּיִים וְאֵינָן רְאוּיִין, שֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים שֶׁאוֹכְלִין אוֹתָן וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן אוֹכְלִין, אִם הִזְמִינָם לַאֲכִילָה מִבְּעוֹד יוֹם — מֻתָּר לֶאֱכוֹל מֵהֶן בְּשַׁבָּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁגִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהֵן רְאוּיִין לוֹ — יָצְאוּ מִתּוֹרַת מֻקְצֶה. וְאִם לָאו — אָסוּר,

שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא גִלָּה דַּעְתּוֹ — הֲרֵי הֵן עוֹמְדִין בְּהַקְצָאָתָן שֶׁהָיוּ מַקְצִין מִתְּחִלָּה כְּשֶׁלֹּא הָיוּ רְאוּיִין לְשׁוּם אָדָם.

אֲבָל אִם הִזְמִין לַאֲכִילָה גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין כְּלָל — אֵין הַזְמָנָתוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּמַזְמִין אֶת הָאֶבֶן לַאֲכִילָה:

י כָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ — אָסוּר לִתֵּן תַּחְתָּיו כְּלִי כְּדֵי שֶׁיִּפּוֹל לְתוֹכוֹ, אֲפִלּוּ אִם דַּעְתּוֹ לְנַעֲרוֹ אַחַר כָּךְ, מִפְּנֵי שֶׁאוֹסֵר הַכְּלִי בְּטִלְטוּל כָּל זְמַן שֶׁהַמַּקָּצָה בְּתוֹכוֹ, וְנִמְצָא מְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ, וְאָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ אֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה אֶלָּא בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר[ס]"ה וְרס"ו.

אֲבָל מֻתָּר לִכְפּוֹת עָלָיו כְּלִי, שֶׁבְּזֶה אֵינוֹ אוֹסֵר הַכְּלִי בְּטִלְטוּל. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִגַּע הַכְּלִי בְּהַמַּקָּצָה, שֶׁאַף שֶׁמַּקָּצָה מֻתָּר בִּנְגִיעָה בְּעָלְמָא אֲפִלּוּ בְּיָדָיו כֹּל שֶׁאֵינוֹ מְנַעֲנֵעַ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח, מִכָּל מָקוֹם כַּאן שֶׁהַנָּחַת הַכְּלִי עַל הַמַּקָּצָה לְצֹרֶךְ הַמַּקָּצָה — אָסוּר אֲפִלּוּ נְגִיעָה עַל יְדֵי הַכְּלִי.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִזְהִירוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יִגַּע הַכְּלִי בְּהַמַּקָּצָה אֶלָּא כְּשֶׁהַמַּקָּצָה הוּא דָּבָר הַמִּתְנַעֲנֵעַ עַל יְדֵי נְגִיעַת הַכְּלִי, כְּגוֹן בֵּיצָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ, שֶׁנִּמְצָא הוּא מְטַלְטְלָהּ עַל יְדֵי הַכְּלִי, וְלֹא הִתִּירוּ טִלְטוּל עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר אֶלָּא לְצֹרֶךְ דָּבָר הַמֻּתָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א:

יא כָּל דָּבָר הָאָסוּר בְּטִלְטוּל שֶׁהִנִּיחוּ מִבְּעוֹד יוֹם עַל גַּבֵּי דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֵר מֻנָּח שָׁם בְּשַׁבָּת שֶׁנַּעֲשָׂה הַהֶתֵּר בָּסִיס לְהָאִסּוּר וְנֶאֱסַר בְּטִלְטוּל כְּמוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ט, וּמִשֶּׁחָשְׁכָה נִטַּל הָאִסּוּר מֵעַל גַּבֵּי הַהֶתֵּר — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְטַלְטְלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, כְּגוֹן מִטָּה שֶׁהִנִּיחַ עָלֶיהָ מָעוֹת מִבְּעוֹד יוֹם עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ שָׁם בְּשַׁבָּת וּמִשֶּׁחָשְׁכָה נִטְלוּ הַמָּעוֹת מֵעָלֶיהָ עַל יְדֵי נָכְרִי אוֹ קָטָן — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֶקְצֵית בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מִדַּעַת הָאָדָם שֶׁעֲשָׂאָהּ בָּסִיס לְאִסּוּר — הֶקְצֵית לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ.

אֲבָל אִם לֹא הָיוּ הַמָּעוֹת עָלֶיהָ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אֶלָּא לְאַחַר כָּךְ הִנִּיחוּם עָלֶיהָ נָכְרִי אוֹ קָטָן, אֲפִלּוּ הִנִּיחוּם לְדַעַת הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהֶקְצֵית מִדַּעְתּוֹ מִלְּטַלְטְלָם כָּל זְמַן שֶׁהַמָּעוֹת עָלֶיהָ — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ אִם נִטְלוּ הַמָּעוֹת מֵעָלֶיהָ, הוֹאִיל וְלֹא הָיְתָה מֻקְצָה

בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת.

אֲבָל בְּעוֹד שֶׁהַמָּעוֹת עָלֶיהָ אָסוּר לְטַלְטְלָהּ, מֻחָמַת אִסּוּר טִלְטוּל הַמָּעוֹת שֶׁעָלֶיהָ. אֲבָל מֻתָּר לְהַטּוֹתָהּ וּלְנַעֲרָהּ וּלְהַפִּיל הַמָּעוֹת מֵעָלֶיהָ, וּלְטַלְטְלָהּ אַחַר כָּךְ לְמָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה. וְאִם צָרִיךְ לְמְקוֹמָהּ — מְטַלְטְלָהּ וְהֵן עָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ט בְּדָבָר שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית בְּסִיס לְאִסּוּר, שֶׁגַּם זוֹ לֹא נַעֲשֵׂית בָּסִיס לְאִסּוּר, הוֹאִיל וְלֹא הָיָה הָאִסּוּר עָלֶיהָ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ה וְרס"ו:

יב וְכָל זֶה בְּמִטָּה שֶׁאֵינָהּ מְיֻחֶדֶת לְמָעוֹת, אוֹ אֲפִלּוּ יְחֻדָּהּ לְמָעוֹת אֶלָּא שֶׁעֲדַיִן לֹא הִנִּיחַ עָלֶיהָ מָעוֹת מֵעוֹלָם, שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה בִּלְבַדָּהּ אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת. אֲבָל אִם יְחֻדָּהּ לְמָעוֹת, וְעָשָׂה בָהּ מַעֲשֶׂה שֶׁהִנִּיחַ עָלֶיהָ מָעוֹת פַּעַם אַחַת אֲפִלּוּ בְּחֹל — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ לְצָרֶךְ גּוּפָהּ וּמְקוֹמָהּ. וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִשְׁאָר כֵּלִים הַמְיֻחָדִים לְמְלֶאכֶת אִסּוּר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלָהּ לְצָרֶךְ גּוּפָהּ וּמְקוֹמָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַקְפִּידִים עֲלֵיהֶם מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם תַּשְׁמִישׁ אַחֵר הַמֻּתָּר, אֲבָל מִטָּה זוֹ הַמְיֻחֶדֶת לְמָעוֹת — אָדָם מַקְפִּיד עָלֶיהָ וּמְיַחֵד לָהּ מָקוֹם שֶׁלֹּא לְטַלְטְלָהּ לְתַשְׁמִישׁ אַחֵר, וַהֲרֵי הִיא דּוֹמָה לְמַקָּצָה מֻחֶמֶת חֶסְרוֹן כִּיס שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ אֲפִלּוּ לְצָרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וּמַתִּירִין לְטַלְטְלָהּ לְצֹרֶךְ גּוּפָהּ וּמְקוֹמָהּ כְּשְׁאָר כֵּלִים הַמְיֻחָדִים לְמְלֶאכֶת אִסּוּר.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְלָכֵן אֵין לְטַלְטֵל כִּיס שֶׁל מָעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיא הַמָּעוֹת מִמֶּנּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה, שֶׁפִּתָּחוֹ מִלְּמַטָּה וְסִלְקוֹ מִן הַיִּחוּד:

יג וּמִכָּל מָקוֹם, כִּיס שֶׁל מָעוֹת הַתָּפוּר בְּבֶגֶד, הוֹאִיל וְעִקַּר הַבֶּגֶד עוֹמֵד לִלְבּוֹשׁ, אִם הוֹצִיא הַמָּעוֹת מִשָּׁם — יוּכַל לִלְבּוֹשׁ הַבֶּגֶד, שֶׁהַכִּיס בָּטֵל אֶצְלוֹ. וַאֲפִלּוּ בַּכִּיס עַצְמוֹ מֻתָּר לְהַנִּיחַ דָּבָר בְּתוֹכוֹ אוֹ לְטוֹל מִמֶּנּוּ, שֶׁהֲרֵי אֵין הַקְצָאָתוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁאָדָם מַקְפִּיד עָלָיו מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תַּשְׁמִישׁ אַחֵר, וְכַאן אָנוּ רוֹאִים שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עָלָיו (וְצָרִיךְ עִיּוּן דְּאִם כֵּן לִשְׁתְּרֵי לְנַמְרֵי):

יד וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ מָעוֹת בְּתוֹכוֹ — אֵין אִסּוּר אֶלָּא לִלְבּוֹשׁ אֶת הַבֶּגֶד, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א וְש"ג, אֲבָל מֻתָּר לְטַלְטֵל אֶת הַבֶּגֶד.

וַאֲפִלּוּ אִם הִנִּיחַ אֶת הַמָּעוֹת בַּכִּיס עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ שָׁם גַּם בְּשַׁבָּת, שֶׁנַּעֲשָׂה הַכִּיס בָּסִיס לָהֶם — אַף עַל פִּי כֵן הַבֶּגֶד לֹא נַעֲשָׂה בָּסִיס לָהֶם, הוֹאִיל וְאֵין הַמָּעוֹת עַל עִקַּר הַבֶּגֶד, וְדָבָר הַמֻּתָּר הוּא שֶׁמְּטַלְטֵל בְּיָדָיו וְהָאסוּר מִטַּלְטֵל עִמּוֹ מֵאֵלָיו בְּטִלְטוּל מִן הַצַּד, שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר כְּשֶׁאֵינוֹ מְטַלְטֵל בִּשְׁבִיל הָאִסּוּר אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר הַמֻּתָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א.

אֲבָל אִסּוּר לְהַכְנִיס יָדוֹ בַּכִּיס אִם הִנִּיחַ בּוֹ הַמָּעוֹת עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ בּוֹ גַּם בְּשַׁבָּת, שֶׁנַּעֲשָׂה הַכִּיס בָּסִיס לָהֶם:

טו וְכָל זֶה בְּכִיס שֶׁפִּיו בִּלְבָד תָּפוּר בְּחוֹר שֶׁבַּבֶּגֶד וְהוּא כֻּלּוֹ תָּלוּי, אֲבָל אִם כֻּלּוֹ תָּלוּי לְאָרְכּוֹ בַּבֶּגֶד — נַעֲשָׂה כָּל הַבֶּגֶד בָּסִיס לְמָעוֹת שֶׁבַּכִּיס כְּמוֹ הַכִּיס עַצְמוֹ, שֶׁהַכֹּל אֶחָד.

וַאֲפִלּוּ אִם הִנִּיחַ הַמָּעוֹת בַּכִּיס עַל דַּעַת לְטָלְמָם מִמֶּנּוּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת וְשָׁכַח לְטָלְמָם מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בָּסִיס לָהֶם אֲפִלּוּ הַכִּיס עַצְמוֹ, אַף עַל פִּי כֵן אִם אֶפְשָׁר לְנַעֵר הַמָּעוֹת מֵהַכִּיס — צָרִיךְ לְנַעֵר מִתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יְטַלְטֵל הַבֶּגֶד לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁאִם הָיוּ הַמָּעוֹת עַל עִקַּר הַבֶּגֶד שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְנַעֵר מִתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ט בְּמָעוֹת שֶׁעַל הַכַּר.

וַאֲפִלּוּ בְּכִיס שֶׁכֻּלּוֹ תָּלוּי — לֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל הַבֶּגֶד אֶלָּא כְּשֶׁהוּא תָּפוּר בַּבֶּגֶד (שֶׁאָז הוּא בָּטֵל אֵצֶל הַבֶּגֶד, וְאֵין הַבֶּגֶד נֶאֱסָר בְּטִלְטוּל בִּשְׁבִילוֹ). אֲבָל אִם כִּיס מָלֵא מָעוֹת קָשׁוּר בַּבֶּגֶד, כֵּיוָן שֶׁהַכִּיס הוּא כְּלִי בִּפְנֵי עַצְמוֹ — (אֵינוֹ בָּטֵל אֵצֶל הַבֶּגֶד, וּלְכָךְ) אָסוּר לְטַלְטֵל (כָּל) הַבֶּגֶד אִם הִנִּיחַ הַמָּעוֹת בַּכִּיס עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ שָׁם גַּם בְּשַׁבָּת (שֶׁנַּעֲשָׂה הַכִּיס בָּסִיס לָהֶם, וְהַבֶּגֶד לַכִּיס הַקָּשׁוּר וְתָלוּי בּוֹ).

וְאַף אִם נִטַּל הַמָּעוֹת מֵהַכִּיס (אוֹ הַכִּיס מֵהַבֶּגֶד) מִשֶּׁחֲשֵׁכָה — אָסוּר לְטַלְטֵל (כָּל) הַבֶּגֶד כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ (כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה בָּסִיס בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת).

וְאִם הִנִּיחָם עַל דַּעַת לְטָלְמָם קֹדֶם הַשַּׁבָּת וְשָׁכַח לְטָלְמָם מִבְּעוֹד יוֹם — צָרִיךְ לְנַעֵר הַמָּעוֹת מֵהַכִּיס אִם אֶפְשָׁר לְנַעֵר, וְאַחַר כָּךְ יְטַלְטֵל הַבֶּגֶד לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בִּשְׁבִיל הַמָּעוֹת כְּדֵי לְהַצְנִיעָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ט.

וְכֵן אִם יֵשׁ מָעוֹת בְּתֵבָה שֶׁבְּתוֹךְ הַשֻּׁלְחָן — אָסוּר לְטַלְטֵל אֶת הַשֻּׁלְחָן אֶלָּא בְּדֶרֶךְ

שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עַל הַשֻּׁלְחָן מִבְּעוֹד יוֹם דָּבָר הַמַּתִּיר בְּטִלְטוּל, שֶׁאָז נַעֲשָׂה הַשֻּׁלְחָן בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת בָּסִיס לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר, וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

טז כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ט שֶׁכְּלִי שֶׁנַּעֲשָׂה בָּסִיס לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ. וְהוּא שֶׁדָּבָר הַמַּתִּיר חָשׁוּב מִדָּבָר הָאָסוּר, אֲבָל אִם דָּבָר הָאָסוּר חָשׁוּב יוֹתֵר מִדָּבָר הַמַּתִּיר — הֲרֵי הַהֶתֵּר בָּטֵל אֵצֶל הָאִסּוּר, וְאִסּוּר אֶפְלוּ לְנַעֵר הָאִסּוּר כְּמוֹ שֶׁאִם הָיָה בָּסִיס לְאִסּוּר בִּלְבַדּוֹ, שֶׁאָסוּר אֶפְלוּ לְנַעֵר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְאִם הַהֶתֵּר אֵינוֹ חָשׁוּב אֶצְלוֹ מֵחֲמַת רֹב עָשְׁרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חָשׁוּב לְכָל הָעוֹלָם — אֵינוֹ נִקְרָא חָשׁוּב, שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַבְּעָלִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

יז וַאֲפִלּוּ אִם דָּבָר הַמַּתִּיר חָשׁוּב יוֹתֵר, אִם אֶפְשָׁר לְנַעֵר הָאִסּוּר בִּלְבַדּוֹ — צָרִיךְ לְנַעֵר מִתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יְטַלְטֵל הַכְּלִי עִם הַהֶתֵּר לְמָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְנַעֵר הָאִסּוּר בִּלְבַדּוֹ מִבַּלְעֲדֵי הַהֶתֵּר — יְנַעֵר גַּם הַהֶתֵּר עִמּוֹ אִם אֵין הֶפְסֵד בְּנִעוּרוֹ, וְאַחַר כָּךְ יִטּוֹל הַהֶתֵּר בִּלְבַדּוֹ וְיַחֲזִירֶנּוּ לַכְּלִי אִם יִרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְאִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם יְנַעֵר גַּם הַהֶתֵּר לֹא יוּכַל אַחַר כָּךְ לִטּוֹל הַהֶתֵּר בִּלְבַדּוֹ, כְּגוֹן מַחְתָּה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם אֵפֶר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי לְכַסּוֹת בּוֹ רַק אוֹ צוֹאָה, וְיֵשׁ עָלֶיהָ גַּם כֵּן שִׁבְרֵי עֵצִים אוֹ פֶּחָמִים הָאֲסוּרִים בְּטִלְטוּל, וְצָרִיךְ לוֹ לְטַלְטֵל הָאֵפֶר לְמָקוֹם אַחֵר לְכַסּוֹת בּוֹ, וְאִם יְנַעֲרֵנוּ עִם הַשְּׁבָרִים וְהַפֶּחָמִים לֹא יוּכַל אַחַר כָּךְ לִטּוֹל הָאֵפֶר לְבַדּוֹ בְּיָדָיו, כְּגוֹן שֶׁהֵם שְׁבָרִים קְטַנִּים אוֹ פֶּחָמִים קְטַנִּים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִטּוֹל הָאֵפֶר מִבִּלְעָדָם — מֻתָּר לְטַלְטֵל הַמַּחְתָּה כְּמוֹת שֶׁהִיא עִם הָאֵפֶר וְהַשְּׁבָרִים וְהַפֶּחָמִים לְמָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁצָּרִיךְ לָאֵפֶר, אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְגוּף הַמַּחְתָּה — לֹא יְטַלְטְלֶנָּה כְּמוֹת שֶׁהִיא, אֶלָּא יְנַעֵר הָאֵפֶר וְהַשְּׁבָרִים וְהַפֶּחָמִים בִּמְקוֹמָם, הוֹאִיל וְאֵין הֶפְסֵד בְּנִעוּרָם, וְיִטּוֹל הַמַּחְתָּה בִּלְבַדָּהּ:

יח וְכָל זֶה כְּשֶׁהָיָה הַהֶתֵּר שָׁם עִם הָאִסּוּר מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁבְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת נַעֲשָׂה הַכְּלִי בָּסִיס לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר, וְאַף אִם מִשֶּׁחָשְׁכָה נִטַּל הַהֶתֵּר מִשָּׁם — לֹא נַעֲשָׂה הַכְּלִי בָּסִיס אָז, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה בָּסִיס בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל אִם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיָה עָלָיו הָאִסּוּר בִּלְבַדּוֹ וּמִשֶּׁחָשְׁכָה הֻנַּח גַּם הַהֶתֵּר עָלָיו

— אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, הוֹאִיל וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיָה בָּסִיס לָאֲסוּר בִּלְבַדּוֹ — נֶאֱסַר לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ:

יט אֵין הָאֹפֶה מֵתֵר בְּטִלְטוּל אֶלָּא כְּשֶׁהַסַּק מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל אִם הַסַּק בְּשַׁבָּת — אָסוּר מִשּׁוּם נוֹלָד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ח. וְאִם נִתְעָרֵב אֵפֶר שֶׁהַסַּק בְּשַׁבָּת בְּאֵפֶר שֶׁל אֶתְמוֹל — בָּטֵל בְּרֹב, אִם עֲדַיִן לֹא הָיָה נִכָּר מֵעוֹלָם בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

כ תֵּבָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים בְּטִלְטוּל וּמָעוֹת, אִם הַמָּעוֹת אֵינָן עִקָּר — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא עַל פִּי הַתְּנָאִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ:

סימן שיא

א **דִּין מֵת בְּשַׁבָּת וּשְׁאָר טִלְטוּל מִן הַצַּד וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים:**

אַף עַל פִּי שֶׁהַמֵּת הוּא מֻקְצֶה וְאָסוּר בְּטִלְטוּל, אַף עַל פִּי כֵן אִם הוּא מֻטָּל בְּמָקוֹם שֶׁיִּרְאֶה עָלָיו מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ כְּדֵי לְהַצִּילוֹ, שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים אִסּוּר טִלְטוּל כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי אִסּוּר חָמוּר לְכַבּוֹת אֶת הַדְּלֵקָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּהוּל עַל מֵתוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף. וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר בְּהֶתֵּר — צָרִיךְ הוּא לַעֲשׂוֹת, דְּהַיְנוּ אִם יֵשׁ לוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ, כְּגוֹן תִּינוֹק, אוֹ כִּכָּר, אוֹ שְׂאָר אֳכָלִין, אוֹ כָּל כְּלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר — מְטַלְטְלוֹ עַל יָדוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּנִּיחַ דָּבָר הַמֻּתָּר עַל הַמֵּת אוֹ אֶצְלוֹ וּמְטַלְטֵל שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד.

וְאִם אֵין לוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל, אִם הַמֵּת מֻנָּח עַל הַמִּטָּה וְיֵשׁ לוֹ עוֹד מִטָּה אַחֶרֶת — הוֹפְכוֹ מִמִּטָּה זוֹ לְמִטָּה זוֹ וּמִזּוֹ לְזוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעֻנוּ לְמָקוֹם הַמְשֻׁמָּר מִן הַדְּלֵקָה, שֶׁזֶּהוּ טִלְטוּל מִן הַצַּד, וְהַמִּטָּה לֹא נַעֲשֵׂית בָּסִיס לַמֵּת, הוֹאִיל וְאֵין צָרִיךְ אֵלֶיהָ, שֶׁכָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לַהֲטִילוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע. וְאִם אֵין לוֹ מִטָּה אַחֶרֶת — נוֹשְׂאוֹ בְּמִטָּה זוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מֻנָּח בַּמִּטָּה, מְטַלְטְלוֹ טִלְטוּל גָּמוּר בְּיָדָיו לְהַצִּילוֹ מִן הַדְּלֵקָה:

ב וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַצִּילוֹ כִּי אִם עַל יְדֵי הוֹצָאָה לְכַרְמְלִית — יֵשׁ מַתִּירִין מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן הַמֵּת שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף, שֶׁגָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שֶׁדּוֹחֶה מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהִיא "לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ וגו'", שֶׁבְּמִצְוָה זוֹ נִצְטַוִּינוּ לִשְׁמוֹעַ לְכָל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאִסּוּר הַכַּרְמְלִית גַּם כֵּן אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְאַף עַל פִּי כֵן, אִם יֵשׁ לוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל — צָרִיךְ לְהוֹצִיאוֹ עִמּוֹ כְּדֵי לְהָקֵל

אִסּוּר הַטִּלְטוּל, שֶׁאַף שֶׁאִסּוּר הַכַּרְמְלִית נִדְחֶה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, מִכָּל מָקוֹם אִסּוּר הַטִּלְטוּל, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ עַל יְדֵי טִלְטוּל דָּבָר הַמֻּתָּר — צָרִיךְ לְתַקְּנוֹ בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר. וְאַף שֶׁמּוֹסִיף בְּאִסּוּר הַכַּרְמְלִית, שֶׁמּוֹצִיא עִמּוֹ גַּם הַדָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאִסּוּר הַכַּרְמְלִית נִדְחֶה כְּבָר לְגַמְרֵי בְּהוֹצָאַת הַמֵּת. אֲבָל אִסּוּר הַטִּלְטוּל, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ אֵין לָנוּ לִדְחוֹתוֹ, שֶׁמּוּטָב לְהַרְבּוֹת בְּאִסּוּר אֶחָד מִלִּדְחוֹת שְׁנֵי אִסּוּרִים:

ג מֵת הַמֻּטָּל בַּחַמָּה וְיֵרֵא עָלָיו פֶּן יִסְרִיחַ, אִם יֵשׁ לוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל — מְטַלְטְלוֹ עַל יָדוֹ מֵחַמָּה לְצֵל, וְאִם לָאו — לֹא יְטַלְטְלֶנּוּ כְּלָל, אֲפִלּוּ לְהַפְכּוֹ מִמִּטָּה לְמִטָּה, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ טִלְטוּל מִן הַצַּד אֶלָּא כְּשֶׁמְּטַלְטֵל לְצֹרֶךְ דָּבָר הַמֻּתָּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אֲבָל כָּאן הוּא מְטַלְטֵל לְצֹרֶךְ הַמֵּת הָאָסוּר בְּטִלְטוּל. וְלֹא הִתִּירוּ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַמֵּת אֶלָּא אִסּוּר הוֹצָאָה לְכַרְמְלִית, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ כְּלָל כְּשֶׁצְּרִיכִים לְכָךְ, אֲבָל אִסּוּר טִלְטוּל, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ עַל יְדֵי שֶׁיְּטַלְטֵל עִמּוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר — לֹא הִתִּירוּהוּ בְּשׁוּם עִנְיָן, אֲפִלּוּ אֵין לוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר, אֶלָּא בִּדְלֵקָה בִּלְבַד הִתִּירוּהוּ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יָבֹא לְכַבּוֹת:

ד וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר, אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צֵל בְּאוֹתָהּ רְשׁוּת — אָסוּר לְהוֹצִיאוֹ לְכַרְמְלִית עַל יְדֵי דָּבָר הַמֻּתָּר, אִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת לוֹ תַּקָּנָה עַל יְדֵי שֶׁיְּפָרְסוּ מַחְצָלָאוֹת לְצֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר בְּכָךְ, וְכֵן מֵת הַמֻּנָּח בַּבַּיִת וְהוּא קָרוֹב לְהַסְרִיחַ וְאֵין לוֹ מָקוֹם קַר בְּאוֹתָהּ רְשׁוּת לְפַנּוֹתוֹ שָׁמָּה — יֵשׁ מַתִּירִין לְהוֹצִיאוֹ לְכַרְמְלִית עַל יְדֵי דָּבָר הַמֻּתָּר, מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן הַמֵּת שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ.

אֲבָל אִם הִסְרִיחַ כְּבָר בַּבַּיִת וְרוֹצֶה לְהוֹצִיאוֹ כְּדֵי לְסַלֵּק רֵיחוֹ מִבְּנֵי הַבַּיִת, אִם יֵשׁ לָהֶם מָקוֹם אַחֵר לָצֵאת לְשָׁם — אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ, אֶלָּא מַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּמְקוֹמוֹ וְיוֹצְאִים הֵם. וְאִם לָאו — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ, שֶׁגָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת.

וְכֵן אִם רוֹצֶה לְהוֹצִיאוֹ מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ שֶׁלֹּא יִתְבַּזֶּה בֵּין הַחַיִּים — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ אִם אֵין לָהֶם מָקוֹם אַחֵר לָצֵאת לְשָׁם.

וְכֵן אִם הוּא מֻטָּל בְּבִזָּיוֹן אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בִּסְפִינָה וְהָיוּ הַנָּכְרִים מִתְאַסְּפִים שָׁם, שֶׁזֶּהוּ בִּזָּיוֹן קָצַת אֵלָיו — מֻתָּר לַהֲבִיאוֹ דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית לַבַּיִת עַל יְדֵי דָּבָר הַמֻּתָּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ה אֲבָל לְהוֹצִיאוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה — אָסוּר אֲפִלּוּ בִּדְלֵקָה. וַאֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים שֶׁהוֹצָאַת הַמֵּת אֵינָהּ אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ח, וְלֹא הִתִּירוּהוּ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, הוֹאִיל וְעִקָּרָהּ מִן הַתּוֹרָה, דְּהַיְנוּ אִם הָיָה צָרִיךְ לְגוּפָהּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַכָּרְמְלִית עִקָּרָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ו וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי אָסוּר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, מִשּׁוּם שֶׁגְּנַאי הוּא לַמֵּת שֶׁיֹּאמְרוּ הַבְּרִיּוֹת נִתְחַלֵּל עָלָיו שַׁבָּת חִלּוּל גָּמוּר, אַף שֶׁנַּעֲשָׂה הַחִלּוּל עַל יְדֵי נָכְרִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַכָּרְמְלִית הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁאֵינָהּ בִּכְלַל מְלָאכוֹת וְעִקָּרָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ז לֹא הִתִּירוּ טִלְטוּל עַל יְדֵי דָּבָר הַמַּתִּר אֶלָּא בְּמֵת בִּלְבַד, אֲבָל שְׁאָר דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּטִלְטוּל — אָסוּר לְטַלְטְלָם עַל יְדֵי דָּבָר הַמַּתִּר, אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מְטַלְטֵל לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר אֶלָּא לְצֹרֶךְ דָּבָר הַמַּתִּר, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ טִלְטוּל עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר לְצֹרֶךְ דָּבָר הַמַּתִּר, אֶלָּא כְּשֶׁמְּטַלְטֵל הַהֶתֵּר בְּיָדָיו וְהָאִסּוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ, אֲבָל כְּשֶׁמְּטַלְטֵל הָאִסּוּר בְּיָדָיו וְהַהֶתֵּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ — לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בְּמֵת בִּלְבַד:

ח וַאֲפִלּוּ בְּמֵת לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ, אֲבָל לֹא לְצֹרֶךְ כֹּהֲנִים שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ בְּבָתֵּיהֶם, אוֹ לְצֹרֶךְ דָּבָר אַחֵר, אֲפִלּוּ הוּא דָּבָר מִצְוָה.

אֲבָל מַתָּר לְטַלְטְלוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּגוֹן חֲתָנָה, אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי דָּבָר הַמַּתִּר, שֶׁכָּל שְׁבוּת דִּשְׁבוּת מַתִּר בִּמְקוֹם מִצְוָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁמַּתִּר לְטַלְטְלוֹ עַל יְדֵי דָּבָר הַמַּתִּר מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ, שֶׁמַּתִּר לְטַלְטְלוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי דָּבָר הַמַּתִּר:

ט וְכָל זֶה בְּטִלְטוּל גָּמוּר, אֲבָל טִלְטוּל מִן הַצַּד, דְּהַיְנוּ לְהַפְכוֹ מִמְּטָה לְמִטָּה — מַתִּר אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ כֹּהֲנִים, אוֹ אִם צָרִיךְ לִמְקוֹם הַמֵּת, אוֹ לְדָבָר שֶׁהַמֵּת מֻנָּח עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אָסְרוּ טִלְטוּל מִן הַצַּד אֶלָּא כְּשֶׁמְּטַלְטֵל לְצֹרֶךְ הָאִסּוּר, דְּהַיְנוּ לְצֹרֶךְ הַמֵּת הָאָסוּר בְּטִלְטוּל, אֲבָל כָּאן אֵינוֹ מְטַלְטֵל לְצֹרֶךְ הַמֵּת אֶלָּא לְצֹרֶךְ דָּבָר אַחֵר הַמַּתִּר.

וְאִם אֵין לוֹ מִטָּה אַחֶרֶת — מַתִּר לְטַלְטְלוֹ בְּמִטָּה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנַעֲרָהּ לְהַפִּיל אוֹתוֹ מֵעָלֶיהָ לָאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי שׁוּב לֹא יוּכַל לְטַלְטְלוֹ בְּטִלְטוּל מִן הַצַּד, וְכָל שֶׁאִי אֶפְשָׁר

לְנַעֲרָה — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ כְּדַרְכָּהּ כְּשֶׁאֵינוֹ מְטַלְטֵל לְצֹרֶךְ הָאִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ט בְּשׁוּלְחַן אֶבֶן עַל פִּי הֶחָבִית:

י לֹא הִצְרִיכוּ לְהַנִּיחַ עַל הַמֵּת דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל אֶלָּא בְּמֵת עָרוּם, אוֹ שֶׁהוּא לָבוּשׁ בְּתַכְרִיכִים, שֶׁהֵן בְּטֵלִין אֶצְלוֹ, וַאֲסוּרִים בְּטִלְטוּל כָּמוֹהוּ. אֲבָל מֵת שֶׁהוּא לָבוּשׁ בִּבְגָדוֹ שֶׁהָיָה לָבוּשׁ בּוֹ מֵחַיִּים — אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ עָלָיו כְּלוּם, שֶׁבֶּגֶד זֶה הוּא מֻתָּר בְּטִלְטוּל, שֶׁאֵינוֹ בָּטֵל אֶצְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעַתִּידִים לְהַפְשִׁיטוֹ מֵעָלָיו וּלְהַלְבִּישׁוֹ תַּכְרִיכִים:

יא מֵת הַמֻּטָּל בַּחַמָּה וְאֵין לָהֶם מָקוֹם לְפַנּוֹתוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא רָצוּ לַהֲזִיזוֹ מִמְּקוֹמוֹ — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת עָלָיו אֹהֶל עֲרַאי עַל יְדֵי הַעֲרָמָה לְצֹרֶךְ הַחַי. כֵּיצַד? בָּאִים שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וְיוֹשְׁבִים מִשְּׁנֵי צְדָדָיו עַל גַּבֵּי קַרְקַע, חַם לָהֶם מִלְּמַטָּה מֵחֹם הַקַּרְקַע שֶׁרְתָחוֹ חַמָּה — זֶה מֵבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה מֵבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, חַם לָהֶם מִלְּמַעְלָה — זֶה מֵבִיא מַחֲצֶלֶת וּפוֹרֵס עַל גַּבָּיו לְצֵל, וְזֶה מֵבִיא מַחֲצֶלֶת וּפוֹרֵס עַל גַּבָּיו, זֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ וּמְסִירָהּ מִשָּׁם וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְזֶה זוֹקֵף וּמֵסִיר מִטָּתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְנִמְצֵאת מְחִצָּה עֲשׂוּיָה מֵאֵלֶיהָ, שֶׁהֲרֵי מַחֲצֶלֶת זֶה וּמַחֲצֶלֶת זֶה גַּבֵּיהֶן סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ, וּשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶן עַל הַקַּרְקַע מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַמֵּת, שֶׁהִתִּירוּ לַעֲשׂוֹת אֹהֶל עֲרַאי בְּשָׁבִיל צַעַר הַחַי וְלֹא בְּשָׁבִיל הַמֵּת, וְלָכֵן הִצְרִיכוּ שֶׁיֵּשְׁבוּ מִתְּחִלָּה עַד שֶׁיְּחַם לָהֶם מִלְּמַטָּה, וְאָז יָבִיאוּ מִטּוֹת לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן, אַף שֶׁאֵין בַּמִּטּוֹת צֹרֶךְ כְּלָל לַעֲשׂוֹת הָאֹהֶל, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה שֶׁפְּרִיסַת הַמַּחֲצָלָאוֹת אֵינָהּ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֹהֶל עַל הַמֵּת בְּחִבּוּר שְׁתֵּיהֶן, אֶלָּא כְּדֵי לְפָרוֹס כָּל אֶחָד עַל עַצְמוֹ לְהָגֵן מִפְּנֵי הַחַמָּה, שֶׁהֲרֵי גַּם כְּשֶׁחַם לָהֶם מִלְּמַטָּה הֵבִיא כָּל אֶחָד מִטָּתוֹ וְיָשְׁבוּ עֲלֵיהֶן. וּמִטַּעַם זֶה צְרִיכִים לִזָּקוֹף וּלְהָסִיר מִטָּתָם מִשָּׁם וְלַעֲמוֹד פְּרִיסַת הַמַּחֲצָלָאוֹת, כְּדֵי שֶׁגַּם בָּזֶה יְהֵא נִרְאֶה שֶׁפְּרִיסַת הַמַּחֲצָלָאוֹת לֹא הָיְתָה בְּשָׁבִיל הַמֵּת אֶלָּא לְהָגֵן עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי הַחַמָּה, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁחַם לוֹ מִלְּמַטָּה הֵבִיא מִטָּה וְיָשַׁב עָלֶיהָ וּכְשֶׁעָמַד זָקְפָהּ וְהָלַךְ לוֹ:

יב מֻתָּר לָסוּךְ אֶת הַמֵּת וְלַהֲדִיחוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָזִיז בּוֹ שׁוּם אֵבֶר, שֶׁכָּל מַקָּצָה כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל כֵּלוֹ — כָּךְ אָסוּר לְטַלְטֵל מִקְצָתוֹ.

וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי דָּבָר הַמֻּתָּר אָסוּר לְטַלְטְלוֹ כְּדֵי לְרַחֲצוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מְטֻנָּף בְּטִיט וְצוֹאָה עַד שֶׁמָּאוּס בְּעֵינֵי רוֹאָיו, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ טִלְטוּל בַּמֵּת עַל יְדֵי דָּבָר הַמֻּתָּר אֶלָּא

לְהַצִּילוֹ מִבְּזָיוֹן, כְּגוֹן בְּמֵטָּל בַּחַמָּה שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ אוֹ בְּזָיוֹן אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְלָכֵן צָרִיךְ לְמָחוֹת בְּמַה שֶׁנָּהֲגוּ לְהַגְבִּיהַּ הַמִּת מֵעַל הַכָּרִים עַל יְדֵי דָּבָר הַמַּתִּיר אַף בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַסְרִיחַ. וְאַף אִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיַּסְרִיחַ מֵחֹם הַכָּרִים — שׁוֹמְטִין הַכָּרִים מִתַּחְתָּיו וְאֵין מְטַלְטְלִים אוֹתוֹ.

וּמֻתָּר לְזַלֵּף חֹמֶץ עַל גַּבֵּי בָּנָדִים שֶׁל הַמֵּת בְּשִׁבִּיל שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיוּכְלוּ לְהִתְעַסֵּק בְּטָהֳרָתוֹ, וְאֵין כָּאן מִשּׁוּם לִבּוּן, שֶׁהַחֹמֶץ אֵינוֹ מְלַבֵּן, וּגְזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט גַּם כֵּן אֵין גּוֹזְרִין אֶלָּא בְּמַשְׁקֶה הַמְלַבֵּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"א:

יג אִם הָיָה פִּיו נִפְתָּח וְהוֹלֵךְ — קוֹשֵׁר אֶת הַלֶּחִי בְּעֵנְיָן שֶׁלֹּא יוֹסִיף לְהִפָּתֵחַ, אֲבָל לֹא כְּדֵי שֶׁיִּסָּגֵר מַה שֶּׁנִּפְתַּח אוֹ קְצָתוֹ, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְהָזִיז אֵבָר. וּמִטַּעַם זֶה אֵין מַעֲצִימִין עֵינָיו שֶׁל מֵת בְּשַׁבָּת.

וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ לְהַעֲצִים עֵינָיו בְּשַׁבָּת וּלְהָזִיז אֵבָר שֶׁלֹּא יִתְעַקֵּם, וְאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ סַכָּנָה בְּדָבָר, וְאֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם:

יד זֶה הַכְּלָל בְּטִלְטוּל עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר: כָּל שְׁנֵי דְּבָרִים אֶחָד אָסוּר לְטַלְטְלוֹ וְאֶחָד מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, וְהֵם סְמוּכִים זֶה לָזֶה אוֹ זֶה בָּזֶה אוֹ זֶה עַל זֶה, וְהוּא בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה הַהֶתֵּר בָּסִיס לָאִסּוּר עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ט, וּבִזְמַן שֶׁמְּטַלְטֵל אֶחָד מֵהֶם מִטַּלְטֵל עִמּוֹ הַשֵּׁנִי, אִם מְטַלְטֵל הָאִסּוּר בְּיָדוֹ וְהַהֶתֵּר מִטַּלְטֵל עִמּוֹ — לֹא הִתִּירוּהוּ בְּשׁוּם עִנְיָן אֶלָּא בְּמֵת בִּלְבַד.

וַאֲפִלּוּ אִם מְטַלְטֵל הַהֶתֵּר בְּיָדָיו וְהָאִסּוּר מִטַּלְטֵל עִמּוֹ, אִם הוּא מִתְכַּוֵּן בְּטִלְטוּל זֶה לְצֹרֶךְ הָאִסּוּר, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מְטַלְטֵל לְצֹרֶךְ הָאִסּוּר עַצְמוֹ כְּדֵי לְשָׁמְרוֹ מֵאֵיזֶה קִלְקוּל וְהֶפְסֵד, אוֹ כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ, אוֹ אֵיזֶה עִנְיָן אַחֵר, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם מְטַלְטֵל מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ הָאִסּוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ הַמֻּתָּר, כְּגוֹן לֵישֵׁב אוֹ לִשְׁכַּב עָלָיו, שֶׁזֶּהוּ מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ח, אוֹ כְּגוֹן נֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, הוֹאִיל וּמְטַלְטֵל בִּשְׁבִיל הָאִסּוּר — אָסוּר.

אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לְגוּף הָאִסּוּר, וְאֵינוֹ מְטַלְטְלוֹ עַל יְדֵי הַהֶתֵּר אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר הַמֻּתָּר, כְּגוֹן לְפַנּוֹת מְקוֹמוֹ — זֶהוּ טִלְטוּל מִן הַצַּד שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ט בְּאֻפָּן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית וּמָעוֹת שֶׁעַל הַכַּר.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל לְטַלְטוּל הָאִסּוּר, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ כְּלָל רַק טִלְטוּל הַהֶתֵּר בִּלְבַד, אֶלָּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְטַלְטֵל הַהֶתֵּר אֶלָּא אִם כֵּן יְטַלְטֵל הָאִסּוּר עַל יָדוֹ, כְּגוֹן צְנוֹן תָּלוּשׁ הַטָּמוּן בָּאָרֶץ וּמְקֻצָּת עָלָיו מְגֻלִּין — נוֹטְלוֹ בָּהֶם וּמוֹצִיאוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁבִּנְטִילָתוֹ מֵזִיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ. וְהוּא שֶׁלֹּא הִשְׁרִישׁ, שֶׁאָז אֵין בּוֹ מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ אַף אִם נִתְכַּוֵּן לְזֶרִיעָה כְּשֶׁטָּמְנוֹ שָׁם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"י. וְאַף אִם הוֹסִיף מֵחֲמַת לַחוּת הַקַּרְקַע — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם כָּל שֶׁלֹּא הִשְׁרִישׁ. וְהַצְּנוֹן לֹא נַעֲשָׂה בָּסִיס לְהֶעָפָר שֶׁעָלָיו, אַף אִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּשָּׁאֵר מֻנָּח שָׁם כָּל הַשַּׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַצְּנוֹן מְשַׁמֵּשׁ לְהֶעָפָר, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה הֶעָפָר מְשַׁמֵּשׁ לְהַצְּנוֹן. וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְאִם אֵין מִקְצָת עָלָיו מְגֻלִּין — יֵשׁ מַתִּירִין לְתָחוֹב כּוּשׁ אוֹ סַכִּין לְתוֹךְ הַצְּנוֹן וּלְהוֹצִיאוֹ בָּהֶם, וְהֶעָפָר שֶׁעַל גַּבָּיו נִנְעָר מֵאֲלָיו. וְאַף שֶׁבִּתְחִלַּת הַגְּבָהָתוֹ אֶת הַצְּנוֹן מַגְבִּיהַּ גַּם הֶעָפָר שֶׁעָלָיו — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁבִּשְׁבִיל דָּבָר הַמֻּתָּר הוּא. וְיֵשׁ אוֹסְרִין לִתְחוֹב בֶּעָפָר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֶׂה גוּמָא. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים — הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל. אֲבָל פֵּרוֹת הַטְּמוּנִים בְּקַשׁ אוֹ תֶּבֶן הַמְּקֻצִּים לְהַסָּקָה — מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל לִתְחוֹב כּוּשׁ אוֹ סַכִּין לְתוֹךְ הַפֵּרוֹת וּלְהוֹצִיאָם, שֶׁאֵין אִסּוּר גּוּמָא שַׁיָּךְ אֶלָּא בְּעָפָר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ו. וְאִם יְחֵד הַקַּשׁ וְהַתֶּבֶן לְהַטְמִין בָּהֶם הַפֵּרוֹת — יְצָאוּ מִתּוֹרַת מֻקְצֶה וּמֻתָּרִים בְּטִלְטוּל. וְכֵן הַדִּין בְּעָפָר שֶׁיִּחֲדוֹ לְכָךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

טו וְכָל זֶה בְּטִלְטוּל בְּיָדָיו עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, אֲבָל לְטַלְטֵל הַמֻּקְצֶה בְּגוּפוֹ שֶׁלֹּא בְּיָדָיו — מֻתָּר אֲפִלּוּ מְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ הָאִסּוּר, כְּגוֹן קַשׁ שֶׁהוּא מֻקְצֶה מִפְּנֵי שֶׁסְּתָמוֹ עוֹמֵד לְהַסָּקָה, וְאִם הוּא נָתוּן עַל הַמִּטָּה שֶׁלֹּא לִשְׁכַּב עָלָיו וּבְשַׁבָּת הוּא בָּא לִשְׁכַּב עָלָיו — מֻתָּר לְנַעֲנֵעַ בְּגוּפוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה צָף וְרַךְ וְנוֹחַ לִשְׁכַּב עָלָיו.

וְאִם הִנִּיחַ עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם כַּר אוֹ סָדִין — נַעֲשָׂה כְּמוֹ שֶׁיָּשַׁב אוֹ שָׁכַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, וַהֲרֵי זֶה מוּכָן לִישִׁיבָה אוֹ לִשְׁכִיבָה, וּמֵעַתָּה יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּיָדָיו. וְכֵן אִם חָשַׁב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם לֵישֵׁב אוֹ לִשְׁכַּב עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ח, בְּדָבָר שֶׁדַּרְכּוֹ גַּם כֵּן לְיַחֲדוֹ לִישִׁיבָה אוֹ לִשְׁכִיבָה. וְאִם הִזְמִינוֹ לְמַאֲכַל בְּהֵמָה מִבְּעוֹד יוֹם — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּכָל עִנְיָן.

וְכָל זֶה בִּמְקוֹמוֹת שֶׁסְּתָם קַשׁ עוֹמֵד לְהַסָּקָה, אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁסְּתָמוֹ עוֹמֵד לְמַאֲכַל בְּהֵמָה אוֹ לִשְׁכִיבָה — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּכָל עִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

סימן שיב

א הַנִּצְרָךְ לְנָקְבָיו בַּמֶּה מְקַנְּחַ בְּשַׁבָּת וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים

מְשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת הִתִּירוּ לְטַלְטֵל אֲבָנִים לְקַנֵּחַ בָּהֶם בְּבֵית הַכִּסֵּא. וַאֲפִלּוּ אִם נִפְנָה עַל הַגַּג וְיֵשׁ טֹרַח לְהַעֲלוֹתָן עִמּוֹ לַגַּג — הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

וְכַמָּה אֲבָנִים מֻתָּר לְהַכְנִיס לְבֵית הַכִּסֵּא? מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָקוֹם קָבוּעַ לְבֵית הַכִּסֵּא, דְּהַיְנוּ שֶׁלְּעוֹלָם נִכְנָס לְמָקוֹם אֶחָד לִפָּנוֹת שָׁם — מֻתָּר לְהַכְנִיס שָׁם אֲבָנִים כְּמִלֹּא הַיָּד, שֶׁאִם יִשְׁתַּיְּרוּ לוֹ מֵהֶן עַרְבִית — יְקַנֵּחַ בָּהֶן שַׁחֲרִית, וְאֵין כָּאן טִלְטוּל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ.

וְאַף שֶׁאֲחֵרִים נִכְנָסִים גַּם כֵּן לִפָּנוֹת בְּמָקוֹם זֶה, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיְּקַנְּחוּ הֵם בְּמַה שֶׁיִּשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁנִּמְצָא שֶׁטִּלְטוּל הוּא לְצֹרֶךְ אֲחֵרִים וְאֵין זֶה טִלְטוּל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, דְּמַה לִּי הוּא מַה לִּי אַחֵר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָאֲחֵרִים יְכוֹלִין לִטְרוֹחַ בְּעַצְמָן לְהַכְנִיס לָהֶם אֲבָנִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁכָּל אֲבָנִים אֵלּוּ שֶׁהוּא מַכְנִיס יִצְטָרְכוּ לוֹ בְּעַצְמוֹ אִם לֹא יַקְדִּימוּהוּ אֲחֵרִים לְקַנֵּחַ בְּמַה שֶׁיִּשְׁתַּיְּרוּ מִמֶּנּוּ בְּקִנּוּחַ זֶה — הֲרֵי זֶה טוֹרֵחַ בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ:

ב אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם קָבוּעַ לְבֵית הַכִּסֵּא, שֶׁפַּעַם הוֹלֵךְ לְמָקוֹם זֶה וּפַעַם לְמָקוֹם אַחֵר — מַכְנִיס עִמּוֹ אֲבָנִים כְּשִׁעוּר רֹאשׁוֹ שֶׁל בּוּכְנָא שֶׁדְּכִין בּוֹ בְּשָׂמִים וְלֹא יוֹתֵר, לְפִי שֶׁאִם יִשְׁתַּיְּרוּ לוֹ מֵהֶן וְאַחַר כָּךְ יֵלֵךְ לִפָּנוֹת לְמָקוֹם אַחֵר — נִמְצָא שֶׁטִּלְטֵל בַּתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ.

וְאִם נִכַּר בָּאֶבֶן שֶׁקִּנְּחוּ בּוֹ כְּבָר פַּעַם אַחַת — מֻתָּר לְהַכְנִיסוֹ אֲפִלּוּ הוּא גָּדוֹל הַרְבֵּה, אוֹ אֲפִלּוּ הֵן הַרְבֵּה מִמִּלֹּא הַיָּד — מֻתָּר לְטוֹל כֻּלָּן, דְּכֵיוָן שֶׁקִּנְּחוּ בָּהֶן וְרִשָּׁם הַקִּנּוּחַ נִכָּר בָּהֶן — הֲרֵי הֵן מוּכָנִין וְעוֹמְדִין לְכָךְ, וְאֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מֻקְצֶה.

וְכֵן אֲבָנִים שֶׁיִּחֲדָן לְקִנּוּחַ מִבְּעוֹד יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא קִנַּח בָּהֶן מֵעוֹלָם — מֻתָּר לְהַכְנִיסָן לְבֵית הַכִּסֵּא אֲפִלּוּ הֵן הַרְבֵּה. וְהוּא שֶׁיִּחֲדָן לְכָךְ לְעוֹלָם, אֲבָל יִחוּד לְשַׁבָּת אַחַת אֵינוֹ מוֹעִיל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ט וש"ח:

ג מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיִת הַכְּשֵׁר סָמוּךְ לְבֵיתוֹ שֶׁאֵין שׁוּם אָדָם אַחֵר נִפְנֶה לְשָׁם — אָסוּר לוֹ לְהַכְנִיס לְשָׁם אֲבָנִים בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן הֵן מוּכָנִין וְעוֹמְדִים לְכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ לְהַזְמִינָם שָׁם מֵאֶתְמוֹל, שֶׁהֲרֵי מֵאֶתְמוֹל הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּוַדַּאי יִפָּנֶה שָׁם בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁאֵין שׁוּם אָדָם אַחֵר נִכְנָס לְשָׁם לִפָּנוֹת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁגַּם אֲחֵרִים אֶפְלוּ בְּנֵי בֵּיתוֹ נִכְנָסִים שָׁם לִפָּנוֹת — לֹא הִטְרִיחוּהוּ לְהַזְמִין שָׁם אֲבָנִים מִבְּעוֹד יוֹם עַל הַסְּפֵק, כִּי שֶׁמָּא לְמָחָר יִמְצָא אַחֵר נִפְנֶה שָׁם וְיִצְטָרֵךְ לֵילֵךְ לִפָּנוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר, וְגַם שֶׁמָּא יִקַּנְחוּ הֵם בְּמַה שֶּׁיַּזְמִין הוּא:

ד יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל אֲבָנִים לְקִנּוּחַ אֶלָּא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלָן אֲפִלּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית וּמִכַּרְמְלִית לְרְשׁוּת הַיָּחִיד אִם צָרִיךְ לְכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר הַכַּרְמְלִית גַּם כֵּן אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ אִסּוּר הַטַּלְטוּל, וְהִתִּירוּהוּ גַּם כֵּן מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

ה אִם יָרְדוּ גְּשָׁמִים עַל הָאֲבָנִים וְנִטְבְּעוּ, אִם רִשּׁוּמָן נִכָּר — מֻתָּר לְטַלְטְלָן כְּדֵי לְקַנֵּחַ, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם סוֹתֵר וְלֹא מִשּׁוּם טוֹחֵן:

ו צְרוֹר שֶׁעָלוּ בוֹ עֲשָׂבִים מִלַּחוּת הַקַּרְקַע — מֻתָּר לְקַנֵּחַ בּוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִתָּלְשׁוּ מִמֶּנּוּ עֲשָׂבִים, לְפִי שֶׁאַף אִם יִתָּלְשׁוּ אֵין כָּאן אִסּוּר, שֶׁדָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן הוּא. וְאַף שֶׁגִּדּוּל הָעֲשָׂבִים הוּא מִלַּחוּת הַקַּרְקַע — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ וְעוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ בְּמַה שֶּׁמַּגְבִּיהֶם מֵעַל הַקַּרְקַע, לְפִי שֶׁאַף כְּשֶׁהֵם בָּאֲוִיר הֵם נֶהֱנִים וּגְדֵלִים מֵרֵיחַ לַחְלוּחִיּוּת הַקַּרְקַע, וַהֲרֵי הֵם כִּמְחֻבָּרִים עֲדַיִן בַּקַּרְקַע. וְאֵין בְּהַגְבָּהָה זוֹ שׁוּם אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְהַגְבִּיהֶם מִשּׁוּם שֶׁנִּרְאֶה כְּתוֹלֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן של"ו, וּמִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לֹא גָּזְרוּ:

ז לֹא יְטַלְטֵל רֶגֶב אֲדָמָה לְקַנֵּחַ בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְקִנּוּחַ, לְפִי שֶׁהִיא נִפְרֶכֶת:

ח אָסוּר לְקַנֵּחַ בַּחֶרֶס אֲפִלּוּ בְּחֹל, מִשּׁוּם סַכָּנָה, שֶׁלֹּא יִנָּתֵק שְׁנֵי הַכַּרְכַּשְׁתָּא. וְאֲפִלּוּ אִם הִיא חֶרֶס חֲלָקָה, כְּגוֹן מֵאֲגָנֵי כֵלִים שֶׁהֵם חֲלָקִים וְאֵינָם מְקָרְעִים אֶת הַבָּשָׂר — אֵין לְקַנֵּחַ בָּהּ בְּחֹל, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ לִכְשָׁפִים. וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן ג' שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה אֵין חוֹשְׁשִׁים לִכְשָׁפִים.

אֲבָל בְּשַׁבָּת אִם יֵּשׁ לְפָנָיו חֶרֶס חֲלָקָה וּצְרוֹר — יְקַנֵּחַ בְּהַחֶרֶס, אַף בִּזְמַן שֶׁהָיָה בָּהּ

חֲשַׁשׁ כְּשָׁפִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ שֶׁרְאוּיָה לְכַסּוֹת בָּהּ פִּי הַכֵּלִים. וְלֹא יְקַנֵּחַ בְּהַצְרוֹר, שֶׁהוּא מֻקְצֶה, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְקַנֵּחַ בְּצְרוֹר וְאֶבֶן אֶלָּא כְּשֶׁאֵין לוֹ דָּבָר אַחֵר הַמַּתִּר בְּטִלְטוּל לְקַנֵּחַ בּוֹ:

ט הָיוּ לְפָנָיו צְרוֹר וַעֲשָׂבִים מְחֻבָּרִים, שֶׁשְּׁנֵיהֶם הֵם מֻקְצִים — יְקַנֵּחַ בָּעֲשָׂבִים בְּעוֹדָן בְּחִבּוּרָן וְלֹא יְזִיזֵם בְּיָדָיו, וְאַל יְקַנֵּחַ בַּצְּרוֹר שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְטַלְטְלוֹ בְּיָדוֹ.

וְאֵין אִסּוּר בְּקִנּוּחַ הָעֲשָׂבִים מִשּׁוּם מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְחֻבָּר, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא בְּאֵילָן אֲבָל לֹא בְּיָרָק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן של"ו.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּעֲשָׂבִים לַחִים, אֲבָל בִּיבֵשִׁים אֵין מְקַנְּחִין בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהַמְקַנֵּחַ בְּדָבָר שֶׁהָאוּר שׁוֹלֵט בּוֹ — שְׁנָיו הַמַּחְתּוֹנוֹת נוֹשְׁרוֹת.

וְאַף בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין נִזְהָרִין מִלְּקַנֵּחַ בְּדָבָר שֶׁהָאוּר שׁוֹלֵט בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ג' — אֵין מְקַנְּחִים בַּעֲשָׂבִים יְבֵשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם חַדִּים וּמְחַתְּכִים אֶת הַבָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

י אִם אֵין לְפָנָיו אֲפִלּוּ צְרוֹר וְאֶבֶן לְקַנֵּחַ בָּהֶן — יֵשׁ מַתִּירִין לְקַנֵּחַ אֲפִלּוּ בְּאֵילָן הַמְחֻבָּר, שֶׁבִּמְקוֹם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לֹא גָּזְרוּ עַל שִׁמּוּשׁ בִּמְחֻבָּר. וְאַף אִם צָרִיךְ לְקַנֵּחַ בְּעָלִין הַמְחֻבָּרִים בּוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִתְלְשׁוּ, שֶׁדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן הוּא:

יא לֹא יְמַשְׁמֵשׁ בּוֹ בְּצְרוֹר שֶׁל הַקִּנּוּחַ לְהַחְלִיקוֹ שֶׁלֹּא יְשָׁרֵט בַּבָּשָׂר, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מְמַשְׁמֵשׁ בְּחוֹל, מִשּׁוּם אִסּוּר כְּתִישָׁה, אֶלָּא יְמַשְׁמֵשׁ בְּשִׁנּוּי כְּלַאֲחַר יָד:

יב הָיָה צָרִיךְ לְנַקְּבָיו וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפָּנוֹת, שֶׁרְפוּאָתוֹ לְמַשְׁמֵשׁ בְּפִי הַטַּבַּעַת בְּצְרוֹר וְכֵיוֹצֵא בּוֹ — לֹא יְמַשְׁמֵשׁ בְּשַׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מְמַשְׁמֵשׁ בְּחֹל, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹחֵז הַצְּרוֹר בְּכָל הַיָּד וּמְמַשְׁמֵשׁ, לְפִי שֶׁבְּמִשְׁמוּשׁ הַזֶּה יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם הַשָּׁרַת נִימִין. וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, מִכָּל מָקוֹם "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת הוּא", שֶׁבְּוַדַּאי מַשִּׁיר נִימִין בְּמִשְׁמוּשׁ זֶה (וְלֹא הֻתַּר מִשְׁמוּשׁ זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, שֶׁעַמּוּד הַחוֹזֵר מֵבִיא אֶת הָאָדָם לִידֵי הַדְּרוֹקָן). לָכֵן הִצְרִיכוּ לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי שִׁנּוּי כְּלַאֲחַר יָד, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹחֵז הַצְּרוֹר בִּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו וּמְמַשְׁמֵשׁ בְּנַחַת:

יג לְמַשְׁמֵשׁ בְּבַרְזָא בְּפִי הַטַּבַּעַת דֵּינָהּ כִּצְרוֹר, שֶׁלֹּא יֹאחֲזֶנָּה אֶלָּא בִּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו. וְאָסוּר לָצֵאת בְּבַרְזָא אֲפִלּוּ תְּחוּבָה כֻּלָּהּ בַּגּוּף, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמַּכְנִיסָהּ תְּדִיר כְּדֵי לַחֲזוֹר וּלְהוֹצִיאָהּ, אֵינָהּ בְּטֵלָה אֵצֶל הַגּוּף, וַהֲרֵי זֶה כְּמוֹצִיא בְּפִיו וּבְמַרְפֵּקוֹ שֶׁאָסוּר מִדִּבְרֵי

סוֹפְרִים.

אֲבָל דָּבָר הַבָּלוּעַ בַּגּוּף — מֻתָּר לְצֵאת בּוֹ, כְּגוֹן לְבְלוֹעַ מַרְגָּלִית אוֹ זָהָב וְלָצֵאת בָּהֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים:

יד אָסוּר לִפָּנוֹת בִּשְׂדֵה נִיר בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה מִשּׁוּם הַשָּׁוָאַת גּוּמּוֹת, כִּי שָׁמָּא יִטּוֹל צְרוֹר מִמָּקוֹם גַּבְשׁוּשִׁית לְקַנֵּחַ בּוֹ וְאַחַר כָּךְ יַשְׁלִיכֶנּוּ לְמָקוֹם גּוּמָּא, וַהֲרֵי זֶה מַשְׁוֶה אֶת הַחֲרִישָׁה, וְהוּא תּוֹלֶדֶת חוֹרֵשׁ.

וְאִם הִיא שְׂדֵה חֲבֵרוֹ — אַף בְּחֹל אָסוּר לְכַנֵּס בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁדֶּשׁ נִירוֹ וּמְקַלְקְלוֹ:

טו אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת שֶׁמְּצַדְּדִים אוֹתָן כְּמִין מוֹשָׁב חָלוּל וְיוֹשְׁבִים עֲלֵיהֶם בְּשַׁדּוֹת בְּמָקוֹם הַמְיֻחָד לְבֵית הַכִּסֵּא — מֻתָּר לְצַדְּדָן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁבְּנָיָן עֲרַאי הוּא, שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהִתְקַיֵּם, וּבְנָיָן עֲרַאי אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לֹא גָּזְרוּ. וּמִכָּל מָקוֹם, לַעֲשׂוֹת כְּמִין אֹהֶל עִם גַּג — אָסוּר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֹהֶל עֲרַאי:

סימן שיג

א **טִלְטוּל דֶּלֶת וְחַלּוֹן וְהַמַּנְעוּל בְּשַׁבָּת וּבוֹ כ"ה סְעִיפִים**:

פְּקָק הַחַלּוֹן, כְּגוֹן לוּחַ אוֹ שְׁאָר כָּל דָּבָר שֶׁסּוֹתְמִין בּוֹ הַחַלּוֹן, אֲפִלּוּ הוּא דָּבָר שֶׁאֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי כְּלָל, וְגַם לֹא פָּקַק בּוֹ מֵעוֹלָם בְּחֹל, וּבָא לִפְקוֹק בּוֹ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת — אִם חָשַׁב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם לִפְקוֹק בּוֹ (בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁחָשַׁב עָלָיו שֶׁיִּהְיֶה מוּכָן וְעוֹמֵד לִהְיוֹת פְּקָק לַחַלּוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָשַׁב עַל הַשַּׁבָּת בְּפֵרוּשׁ) — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁעַל יְדֵי מַחֲשָׁבָה זוֹ יָרְדָה עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי וְהֻתַּר בְּטִלְטוּל כִּשְׁאָר כָּל הַכֵּלִים (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ח שֶׁמַּחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת בְּדָבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְיַחֲדוֹ לְכָךְ). וְאִם פָּקַק בּוֹ פַּעַם אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם, אַף שֶׁלֹּא חָשַׁב עָלָיו לִפְקוֹק בּוֹ בְּשַׁבָּת, יָרְדָה עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי עַל יְדֵי פְּקִיקָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְיַחֲדוֹ לְכָךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם).

וַאֲפִלּוּ אֲרֻבָּה שֶׁבַּגַּג מֻתָּר לִפְקוֹק בַּפְּקָק הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר וְתָלוּי שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם. וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם עָשִׂית אֹהֶל בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בָּזֶה אֶלָּא תּוֹסָפוֹת לְאֹהֶל, וְהוֹסָפָה זוֹ עֲרַאי הִיא, שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִתְקַיֵּם הַרְבֵּה, שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לְהִפָּתֵחַ תָּדִיר, וְתוֹסֶפֶת אֹהֶל עֲרַאי מֻתֶּרֶת, וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת כָּל הָאֹהֶל עֲרַאי, כְּמוֹ

שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שט"ו. לְפִיכָךְ אִם אֵין פְּקָק זֶה עָשׂוּי לְהִפָּתֵחַ תְּדִיר אֶלָּא לְעִתִּים רְחוֹקִים — אָסוּר לְפָקְקוֹ, אֲפִלּוּ הוּא חָלוֹן שֶׁבַּכֹּתֶל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹסִיף בִּנְיָן הַקָּבוּעַ בַּכֹּתֶל:

ב וְקָנָה שֶׁהִתְקִינוּ לְהְיוֹת נוֹעֵל בּוֹ, שֶׁתּוֹחֲבוֹ בַּכֹּתֶל אֵצֶל הַדֶּלֶת — אֵין צָרִיךְ שֶׁיְּקַשְּׁרֶנּוּ בַּדֶּלֶת מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאַף שֶׁלֹּא הָיָה קָשׁוּר וְתָלוּי שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם וְתוֹחֲבוֹ שָׁם בְּשַׁבָּת — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בּוֹנֶה בְּשַׁבָּת, הוֹאִיל וְאֵינוֹ מְבַטְּלוֹ שָׁם, אֶלָּא עָשׂוּי לְהוֹצִיאוֹ וּלְהַכְנִיסוֹ תָּדִיר.

וּמִכָּל מָקוֹם, דּוֹמֶה הוּא קְצָת לְבִנְיָן יוֹתֵר מִפְּקָק הַחַלּוֹן וְהָאֲרֻבָּה. וּלְפִיכָךְ, אַף אִם חָשַׁב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם לִנְעוֹל בּוֹ בְּשַׁבָּת, וְאַף אִם יְחָדוֹ לְכָךְ לְעוֹלָם, וְאַף אִם כְּבָר נָעַל בּוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת בְּחֹל וְהוּא מְיֻחָד לְכָךְ — אָסוּר לִנְעוֹל בּוֹ בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן תִּקְּנוּ וְעָשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה וֶהֱכִינוֹ לְכָךְ בְּעִנְיָן שֶׁתִּקּוּנוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁהוּא עוֹמֵד לְכָךְ (שֶׁאָז נִכָּר הַדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְבַטְּלוֹ שָׁם, אֶלָּא עָשׂוּי לְהוֹצִיאוֹ וּלְהַכְנִיסוֹ תָּדִיר, שֶׁכָּךְ מוֹכִיחַ מַעֲשֶׂה תִּקּוּנוֹ שֶׁעַל יְדֵי מַעֲשֶׂה תִּקּוּן זֶה יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, וְאֵין דֶּרֶךְ לְשַׁקְּעָם כְּלִי בְּבִנְיָן לְבַטְּלוֹ שָׁם לְעוֹלָם). וְאָז מֻתָּר לִנְעוֹל בּוֹ אַף אִם עֲדַיִן לֹא נָעַל בּוֹ מֵעוֹלָם מִבְּעוֹד יוֹם.

וְגַם מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ, כְּדִין שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים שֶׁמְּלַאכְתָּם לְהֶתֵּר.

אֲבָל אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאָסוּר לִנְעוֹל בּוֹ בְּשַׁבָּת, אַף שֶׁהוּא מְיֻחָד לִנְעוֹל בּוֹ בְּחֹל — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ כִּי אִם לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ, כְּדִין כְּלִי הַמְיֻחָד לְמְלֶאכֶת אִסּוּר:

ג וְנֶגֶר שֶׁהוּא יָתֵד שֶׁתּוֹחֲבִין אוֹתוֹ בְּחוֹר שֶׁבַּאַסְקֻפָּה לִנְעוֹל הַדֶּלֶת, הוֹאִיל וְתוֹחֲבִין אוֹתוֹ בָּאַסְקֻפָּה לְמַטָּה — דּוֹמֶה הוּא לִבְנְיָן יוֹתֵר מִקָּנֶה שֶׁתּוֹחֲבִין בַּכֹּתֶל מִן הַצַּד, וְאֵין נוֹעֲלִים בּוֹ, אַף שֶׁהוּא מְיֻחָד לְכָךְ, וְאַף אִם תִּקְּנוֹ וְעָשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה הַמּוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁהוּא עוֹמֵד לְכָךְ, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיְּהֶיה קָשׁוּר שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם (וְאָז מֻתָּר לִנְעוֹל בּוֹ אַף שֶׁלֹּא נָעַל בּוֹ עֲדַיִן מֵעוֹלָם, וְאַף אִם לֹא יְחָדוֹ לְכָךְ), שֶׁהוֹאִיל וְהוּא קָשׁוּר וּמְחֻבָּר שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם — אֵינוֹ נִרְאֶה כְּבוֹנֶה בְּשַׁבָּת:

ד כֵּיצַד יְהֵא קָשׁוּר? אִם יֵשׁ בְּרֹאשׁוֹ גְּלֶסְטְרָא, דְּהַיְנוּ שֶׁרֹּאשׁוֹ עָב וְרָאוּי לְבוֹכְנָא לִכְתּוֹשׁ וְלִשְׁחוֹק בּוֹ פִּלְפְּלִין, הוֹאִיל וְהוּא דּוֹמֶה לִכְלִי — אֵינוֹ נִרְאֶה כָּל כָּךְ כְּבוֹנֶה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְשַׁקְּעָם כְּלִי בְּבִנְיָן לְבַטְּלוֹ שָׁם. וּלְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַקֶּשֶׁר אֲמִיץ, אֶלָּא אֲפִלּוּ

אִם קָשׁוּר בְּחֶבֶל דַּק, שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִהְיוֹת נִטָּל בְּחֶבֶל זֶה, שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה לִטְלוֹ מִשָּׁם וּלְטַלְטְלוֹ עַל יְדֵי חֶבֶל זֶה, מִיָּד הָיָה נִפְסָק — דַּי בְּכָךְ, אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ קָשׁוּר בַּדֶּלֶת עַצְמָהּ אֶלָּא בִּבְרִיחַ הַדֶּלֶת (אוֹ בַּמְּזוּזָה, שֶׁאַף שֶׁאֵין הַדָּבָר נִכָּר כָּל כָּךְ שֶׁקָּשׁוּר שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם בִּשְׁבִיל נְעִילַת הַדֶּלֶת, הוֹאִיל וְאֵינוֹ קָשׁוּר בַּדֶּלֶת עַצְמָהּ, וְגַם הוֹאִיל וְאֵין הַקֶּשֶׁר אֲמִיץ, אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ נִרְאֶה כְּבוֹנֶה בְּשַׁבָּת, הוֹאִיל וְהוּא דּוֹמֶה לִכְלִי).

וַאֲפִלּוּ אִם הַחֶבֶל הוּא אָרֹךְ וְאֵין הַנֶּגֶר תָּלוּי כְּלָל בָּאֲוִיר כְּשֶׁשּׁוֹמְטוֹ מֵהַחוֹר שֶׁבַּמִּפְתָּן, אֶלָּא כֻּלּוֹ מֻנָּח בָּאָרֶץ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, הוֹאִיל וְהוּא מְחֻבָּר שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם עַל יְדֵי הַחֶבֶל:

ה וְאִם אֵין בְּרֹאשׁוֹ גְּלֶסְטְרָא, אִם הוּא קָשׁוּר בַּדֶּלֶת עַצְמָהּ, אֲפִלּוּ קָשׁוּר בְּחֶבֶל דַּק שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִנָּטֵל בּוֹ — דַּי בְּכָךְ (לְפִי שֶׁנִּכָּר יָפֶה שֶׁקָּשׁוּר שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם בִּשְׁבִיל נְעִילַת הַדֶּלֶת, הוֹאִיל וְקָשׁוּר בַּדֶּלֶת עַצְמָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַקֶּשֶׁר אֲמִיץ, וְשׁוּב אֵינוֹ נִרְאֶה כְּבוֹנֶה בְּשַׁבָּת), וַאֲפִלּוּ אִם כֻּלּוֹ מֻנָּח בָּאָרֶץ כְּשֶׁשּׁוֹמְטוֹ מֵהַחוֹר.

אֲבָל אִם אֵינוֹ קָשׁוּר בַּדֶּלֶת עַצְמָהּ אֶלָּא בַּבְּרִיחַ (אוֹ בַּמְּזוּזָה) — צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַקֶּשֶׁר אֲמִיץ בְּעִנְיָן שֶׁיְּהֵא רָאוּי לִנָּטֵל בּוֹ (שֶׁכְּשֶׁהוּא קָשׁוּר יָפֶה בְּחֶבֶל חָזָק, נִכָּר הַדָּבָר שֶׁהוּא עוֹמֵד לִנְעִילַת דֶּלֶת, אַף שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר בַּדֶּלֶת עַצְמָהּ, וְשׁוּב אֵינוֹ נִרְאֶה כְּבוֹנֶה בְּשַׁבָּת), וַאֲפִלּוּ אִם כֻּלּוֹ מֻנָּח בָּאָרֶץ כְּשֶׁשּׁוֹמְטוֹ מֵהַחוֹר שֶׁבָּאַסְקֻפָּה:

ו וְכָל זֶה כְּשֶׁהָאַסְקֻפָּה הִיא גְּבוֹהָה וְאֵין הַחוֹר שָׁלָהּ נוֹקֵב עַד לָאָרֶץ, אֲבָל אִם נִפְחֲתָה הַחוֹר מִתַּחְתָּיו וְהִגִּיעַ לָאָרֶץ, בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁמַּכְנִיס הַנֶּגֶר בַּחוֹר נוֹקֵב הַנֶּגֶר תַּחְתָּיו בָּאָרֶץ — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּבוֹנֶה, וְאָסוּר לִנְעוֹל בּוֹ בְּכָל עִנְיָן, אַף אִם יֵשׁ בְּרֹאשׁוֹ גְּלֶסְטְרָא, וְקָשׁוּר בַּדֶּלֶת בְּחֶבֶל חָזָק.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַנֶּגֶר נוֹקֵב תָּמִיד נָקֵב חָדָשׁ בָּאָרֶץ, אֲבָל אִם מִתְּחִלָּה עָשָׂה חָלָל בַּקַּרְקַע מָקוֹם שֶׁרֹּאשׁ הַנֶּגֶר יִהְיֶה נִכְנָס לְשָׁם, וְשׁוּב אֵין הַנֶּגֶר מוֹסִיף נָקֵב בָּאָרֶץ — אֵינוֹ נִרְאֶה כְּבוֹנֶה, וּמֻתָּר לִנְעוֹל בּוֹ עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ז נֶגֶר שֶׁתָּחַב בּוֹ בֵּית יָד בְּאֶמְצִיעוּתוֹ, וַהֲרֵי הוּא דּוֹמֶה לְמַקֶּבֶת שֶׁהוּא כְּלִי — מֻתָּר לִנְעוֹל בּוֹ אַף אִם הוּא נוֹקֵב בָּאָרֶץ, וְאַף שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר כְּלָל, שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כְּבוֹנֶה, הוֹאִיל וְנִכָּר בּוֹ שֶׁהוּא כְּלִי. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְיֵשׁ בְּרֹאשׁוֹ גְּלֶסְטְרָא, שֶׁדּוֹמֶה גַּם כֵּן לִכְלִי, וְאַף עַל פִּי כֵן

צָרִיךְ לְהָיוֹת קָשׁוּר וְשֶׁלֹּא יְהֵא נוֹקֵב בָּאָרֶץ, לְפִי שֶׁכָּאן עָשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה בְּיָדִים בִּתְחִיבַת הַבַּיִת יָד לְתוֹכוֹ, וְעַל יְדֵי כָךְ עָשָׂאוֹ כְּלִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַגְּלֶסְטְרָא לֹא עָשָׂאָהּ הוּא בְּיָדִים בְּשָׁבִיל תּוֹרַת כְּלִי.

וְכֵן הַבְּרִיחַ שֶׁתּוֹחֲבִין קָצֶה הָאֶחָד בַּנָּקֵב שֶׁבַּחוֹמָה מִצַּד הַדֶּלֶת מִכָּאן וְקָצֶה הַשֵּׁנִי בַּנָּקֵב שֶׁמִּצַּד הַדֶּלֶת מִכָּאן, אִם יֵשׁ בּוֹ טַבַּעַת בְּאֶמְצָעִיתוֹ שֶׁאוֹחֲזִין בָּהּ בִּשְׁעַת פְּתִיחָה וּנְעִילָה וּמוֹשְׁכִין בָּהּ אֶת הַבְּרִיחַ — הֲרֵי הוּא בֵּית יָד לַבְּרִיחַ, וּמֻתָּר לְנָעוֹל בּוֹ אַף שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר כְּלָל:

ח כָּל פֶּתַח שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לִכְנִיסָה וְלִיצִיאָה תָּדִיר אֶלָּא לְעִתִּים רְחוֹקִים, כְּגוֹן רְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים שֶׁאֵין נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין בָּהּ תָּדִיר, אִם עָשָׂה לְפִתְחָהּ דֶּלֶת שֶׁאֵינָהּ סוֹבֶבֶת עַל צִירָהּ (פֵּרוּשׁ "צִיר" הוּא עֵץ חַד הַבּוֹלֵט מִן הַדֶּלֶת לְהַכְנִיסוֹ בַּחוֹר שֶׁבָּאֶדֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַדֶּלֶת חוֹזֶרֶת לְכָאן וּלְכָאן), אֶלָּא כְּשֶׁרוֹצֶה לִנְעוֹל בָּהּ זוֹקְפָהּ עַל חֲלַל הַפֶּתַח לְסָתְמוֹ בָּהּ, בֵּין שֶׁדֶּלֶת זוֹ עֲשׂוּיָה מִקְּרָשִׁים, בֵּין שֶׁהִיא מַחֲצֶלֶת שֶׁל קָנִים שֶׁתְּלָאָהּ וּזְקָפָהּ שָׁם לַדֶּלֶת, וְכֵן פִּרְצָה שֶׁבַּגִּנָּה וְשֶׁבַּחָצֵר שֶׁגְּדָרָהּ בַּקּוֹצִים וַעֲשָׂאוּם כְּעֵין דֶּלֶת, וְלִפְעָמִים פּוֹתֵחַ דֶּלֶת זוֹ וְנִכְנָס וְיוֹצֵא בְּפִרְצָה זוֹ לְעִתִּים רְחוֹקִים וְחוֹזֵר וְנוֹעֲלָהּ, אִם יֵשׁ צִיר בִּדְלָתוֹת אֵלּוּ, אוֹ אֲפִלּוּ אֵין בָּהֶם עַתָּה אֶלָּא שֶׁהָיָה לָהֶן צִיר וְנִשְׁבַּר וּמְקוֹמוֹ נִכָּר — מֻתָּר לִנְעוֹל בָּהֶן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁבְּהֶכֵּר הַצִּיר שֶׁבָּהֶן נִכָּרִין הֵן שֶׁהֵן דְּלָתוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לִפְתִיחָה וּנְעִילָה, וְאֵינוֹ נִרְאֶה כִּבוֹנֶה. אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְזָהֵר אִם יֵשׁ לָהֶן צִיר שֶׁלֹּא יַחֲזוֹר הַצִּיר לְחוֹרוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

אֲבָל אִם אֵין לָהֶן הֶכֵּר צִיר — אָסוּר לִנְעוֹל בָּהֶן בְּשַׁבָּת, שֶׁהוֹאִיל וְאֵינָן עֲשׂוּיִין לְהִפָּתֵחַ אֶלָּא לְעִתִּים רְחוֹקִים — הֲרֵי הֵן נִרְאִין בִּנְעִילָתָן כִּבְנִין מְחֻצֶּה קְבוּעָה, כָּל שֶׁאֵין בָּהֶן הֶכֵּר שֶׁהֵן דְּלָתוֹת:

ט וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶן צִיר, לֹא הִתִּירוּ לִנְעוֹל בָּהֶן אֶלָּא כְּשֶׁקְּשָׁרָן וּתְלָאָן שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם לִנְעוֹל בָּהֶן, וְאָז מֻתָּר לִנְעוֹל בָּהֶן אַף אִם כְּשֶׁפּוֹתְחָן הֵן נִגָּרוֹת בָּאָרֶץ וּכְשֶׁנּוֹעֲלָן מַגְבִּיהָן וְזוֹקְפָן עַל הָאַסְקֻפָּה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵן קְשׁוּרוֹת וּמְחֻבָּרוֹת שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם — אֵינוֹ נִרְאֶה כִּבוֹנֶה בְּשַׁבָּת.

וְאִם קְשָׁרוֹ וּקְבָעוֹ שָׁם בְּעִנְיָן שֶׁאַף כְּשֶׁפּוֹתְחָן אֵינָן נִגָּרוֹת בָּאָרֶץ, אֲפִלּוּ אֵינָן גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ אֶלָּא כְּמִלֹּא נִימָא — מֻתָּר לִנְעוֹל בָּהֶם אַף אִם אֵין לָהֶן הֶכֵּר צִיר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ

נִרְאֶה כְּבוֹנֶה בִּנְעִילָה זוֹ, הוֹאִיל וְאַף כְּשֶׁהֵן פְּתוּחִין הֵן מְחֻבָּרִים וּקְבוּעִין שָׁם הֵיטֵב שֶׁאֵינָן נִגָּרוֹת בָּאָרֶץ:

י וּפְתַח הֶעָשׂוּי לִכְנִיסָה וְלִיצִיאָה תָּדִיר — מֻתָּר לְנָעֲלוֹ אֲפִלּוּ בְּדֶלֶת שֶׁאֵין לָהּ הֶכֵּר צִיר וְהֵיא נִגָּרֶת בָּאָרֶץ כְּשֶׁפּוֹתְחָהּ, אוֹ אֲפִלּוּ שׁוֹמְטִין אוֹתָהּ לְגַמְרֵי כְּשֶׁפּוֹתְחִין אוֹתָהּ שֶׁאֵינָהּ קְשׁוּרָה שָׁם כְּלָל, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁעֲשׂוּיָה לְהִפָּתֵחַ תָּדִיר — אֵינוֹ עוֹשֶׂה בִּנְעִילָתָהּ מְחִצָּה קְבוּעָה אֶלָּא עֲרַאי, וְאֵין אִסּוּר כְּלָל לַעֲשׂוֹת מְחִצַּת עֲרַאי בְּשַׁבָּת, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שט"ו:

יא וְכָל זֶה בְּדֶלֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ אַסְקֻפָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁזּוֹקְפִין אוֹתָהּ עָלֶיהָ, שֶׁאַסְקֻפָּה מוֹכַחַת עַל הַדֶּלֶת שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לִנְעִילָה וְלֹא לְבִנְיָן. אֲבָל אִם אֵין לָהּ אַסְקֻפָּה, וּכְשֶׁנּוֹעֲלִין בָּהּ מוֹרִידִין אוֹתָהּ עַל הָאָרֶץ, וּכְשֶׁפּוֹתְחִין שׁוֹמְטִין אוֹתָהּ וְעוֹקְרִין אוֹתָהּ, הוֹאִיל וְאֵין לָהּ צוּרַת הַפֶּתַח — אֵין נוֹעֲלִין בָּהּ, אֲפִלּוּ יֵשׁ לָהּ צִיר, כָּל שֶׁאֵינָהּ סוֹבֶבֶת עַל צִירָהּ, וַאֲפִלּוּ הִיא גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ הוּא פֶּתַח הֶעָשׂוּי לִכְנִיסָה וִיצִיאָה תָּדִיר.

וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּפֶתַח הֶעָשׂוּי לִכְנִיסָה וִיצִיאָה תָּדִיר. וְיֵשׁ לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

יב וְכֵן דֶּלֶת הֶעָשׂוּי מִלּוּחַ אֶחָד, וּכְשֶׁפּוֹתְחִין שׁוֹמְטִין אוֹתָהּ וְעוֹקְרִים אוֹתָהּ, הוֹאִיל וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִשְׁאָר דְּלָתוֹת — אֵין נוֹעֲלִין בָּהּ, אֲפִלּוּ יֵשׁ לָהּ צִיר, כָּל שֶׁאֵינָהּ סוֹבֶבֶת עַל צִירָהּ, וַאֲפִלּוּ הִיא גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לָהּ אַסְקֻפָּה, וַאֲפִלּוּ הִיא פֶּתַח הֶעָשׂוּי לִכְנִיסָה וִיצִיאָה תָּדִיר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹנֶה וְנוֹתֵן קֶרֶשׁ בַּכֹּתֶל.

וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּפֶתַח הֶעָשׂוּי לִכְנִיסָה וִיצִיאָה תָּדִיר. וְיֵשׁ לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

יג אֲבָל דֶּלֶת הָעֲשׂוּיָה מִקְּרָשִׁים הַרְבֵּה וְיֵשׁ לָהּ אַסְקֻפָּה — מֻתָּר לִנְעוֹל בָּהּ לְדִבְרֵי הַכֹּל בְּפֶתַח הֶעָשׂוּי לִכְנִיסָה וִיצִיאָה תָּדִיר, אַף שֶׁשּׁוֹמְטִין וְעוֹקְרִין אוֹתָהּ לְגַמְרֵי כְּשֶׁפּוֹתְחָהּ, שֶׁאֵינָהּ קְשׁוּרָה שָׁם כְּלָל, וְאַף אִם אֵין לָהּ הֶכֵּר צִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְהוּא הַדִּין בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹעֲלִין בְּקָרְשִׁים הַרְבֵּה מְפֹרָדִים וְיֵשׁ חֲקִיקָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה שֶׁמַּכְנִיסִין שָׁם הַקְּרָשִׁים, הוֹאִיל וְהַפֶּתַח נָעוּל בְּכַמָּה קְרָשִׁים — חֲשׁוּבִים כֻּלָּם כְּדֶלֶת אַחַת עֲשׂוּיָה מִקְּרָשִׁים הַרְבֵּה, וּמֻתָּר לִנְעוֹל בָּהֶם אַף שֶׁשּׁוֹמְטִין אוֹתָהּ לְגַמְרֵי כְּשֶׁפּוֹתְחִין, וְאַף שֶׁאֵין לָהֶם הֶכֵּר צִיר, אֶלָּא שֶׁהוּא פֶּתַח הֶעָשׂוּי לִכְנִיסָה וִיצִיאָה תָּדִיר:

יד כָּל דַּלְתוֹת הַכֵּלִים, כְּגוֹן שִׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דְּלָתוֹת מִצִּדֵּיהֶם, וְיֵשׁ לָהֶן שְׁנֵי צִירִים, דְּהַיְנוּ שְׁנֵי רָאשִׁים הַבּוֹלְטִים מִן הַדֶּלֶת, אֶחָד לְמַעְלָה הַנִּכְנָס בַּחוֹר שֶׁבַּמַּשְׁקוֹף

וְאֶחָד לְמַטָּה הַנִּכְנָס בַּחוֹר שֶׁבָּאַסְקֻפָּה, אִם יָצָא צִיר הַתַּחְתּוֹן כֻּלּוֹ מִמְּקוֹמוֹ — אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּהַדְּקוֹ שָׁם בְּחָזָק בְּמַקָּבוֹת וְגַרְזֶן שֶׁלֹּא יוּכַל עוֹד לָצֵאת מִשָּׁם, וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אוֹ מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ד.

אֲבָל אִם יָצָא מִקְצָתוֹ — דּוֹחֲקוֹ עַד שֶׁמַּחֲזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִתְקַע, לְפִי שֶׁאֵין צָרִיךְ כָּל כָּךְ לָזֶה, הוֹאִיל וְאֵין כֻּלּוֹ יוֹצֵא מֵהַחוֹר. אֲבָל אִם יָצָא צִיר הָעֶלְיוֹן, אֲפִלּוּ מִקְצָתוֹ — אָסוּר לְדָחֲקוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע, שֶׁהָעֶלְיוֹן צָרִיךְ לְהַדְּקוֹ בְּחָזָק יוֹתֵר מֵהַתַּחְתּוֹן, שֶׁהַתַּחְתּוֹן הוּא מִתְקַיֵּם מֵאֲלָיו בְּחוֹרוֹ כְּשֶׁהָעֶלְיוֹן הוּא בְּמְקוֹמוֹ:

טו וַאֲפִלּוּ דֶּלֶת שֶׁאֵין לָהּ צִיר לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה אֶלָּא בְּאֶמְצָעָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁבְּאֶמְצָעָהּ בּוֹלֵט רֹאשׁ אֶחָד וּכְנֶגְדּוֹ יֵשׁ חוֹר בְּמִזוּזַת הַפֶּתַח, וְתוֹחֲבִין אוֹתוֹ בַּחוֹר כְּשֶׁנּוֹעֲלִין הַדֶּלֶת, וּכְשֶׁפּוֹתְחִין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מֵהַחוֹר, שֶׁכָּאן אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִתְקַע, שֶׁהֲרֵי הַדֶּלֶת עֲשׂוּיָה לִפְתּוֹחַ וְלִנְעוֹל תָּדִיר — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְהַחֲזִיר צִיר זֶה לְחוֹרוֹ בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה מִשּׁוּם צִיר שֶׁאֵינוֹ בְּאֶמְצַע הַדֶּלֶת.

אֲבָל בְּיוֹם טוֹב מֻתָּר, מִשּׁוּם שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקי"ט:

טז וְכָל זֶה לְהַחֲזִיר הַדְּלָתוֹת, אֲבָל לִטּוֹל הַדְּלָתוֹת מֵהַכֶּלִים — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, אִם אֵינָן תְּקוּעִין בָּהֶן בְּחָזָק, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם סוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בְּנָיָן וּסְתִירָה בְּכֵלִים. אֲבָל אִם הֵן תְּקוּעִין בְּחָזָק — יֵשׁ בִּפְרִיקָתָן מִשּׁוּם סוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יז אֲבָל דֶּלֶת שֶׁל בַּיִת וְשֶׁל בּוֹר וְדוּת, אוֹ שֶׁל כֵּלִים הַמְחֻבָּרִים בַּקַּרְקַע, כְּגוֹן לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים שֶׁהוּא כְּלִי וּמְחֻבָּר בַּקַּרְקַע — אָסוּר בֵּין לִטּוֹל בֵּין לְהַחֲזִיר, שֶׁכָּל דָּבָר הַמְחֻבָּר בַּקַּרְקַע יֵשׁ בּוֹ בְּנָיָן וּסְתִירָה. לְפִיכָךְ, מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים בְּסַעֲדוֹת גְּדוֹלוֹת בֵּימוֹת הַחַמָּה לִטּוֹל הַחַלּוֹנוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי — לֹא יָפֶה הֵם עוֹשִׂים, שֶׁהֲרֵי בִּנְטִילָה זוֹ יֵשׁ חִיּוּב חַטָּאת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא סוֹתֵר עַל מְנָת לִבְנוֹת, שֶׁהֲרֵי עָתִיד לְהַחֲזִירָן אַחַר כָּךְ, וְאִם כֵּן כְּשֶׁאוֹמֵר לְנָכְרִי — הֲרֵי זֶה שְׁבוּת גָּמוּר, וְאֵינוֹ שְׁבוּת דִּשְׁבוּת שֶׁהִתִּירוּהוּ בִּמְקוֹם מִצְטַעֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ז.

וּלְהָאוֹמְרִים שֶׁסּוֹתֵר עַל מְנָת לִבְנוֹת אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן דַּעְתּוֹ שֶׁבְּנָיָן הָאַחֲרוֹן יִהְיֶה יוֹתֵר טוֹב מִן הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ח — אֵין בִּנְטִילַת הַחַלּוֹנוֹת אֶלָּא אִסּוּר

מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְלוֹמַר לְנָכְרִי הוּא שְׁבוּת דִּשְׁבוּת שֶׁהִתִּירוּהוּ בִּמְקוֹם מִצְטַעֵר.

לְפִיכָךְ, אֵין צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּהַמְקַלְקְלִין, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ. אֲבָל כָּל אָדָם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא עִקָּר. וְגַם צָרִיךְ לְהַזְהִיר לָרַבִּים שֶׁנִּכְשָׁלִים שֶׁנּוֹטְלִין רְבִיעִיּוֹת הַחַלּוֹנוֹת (שֶׁקּוֹרִין קוואטיר"ן) מִן הַחַלּוֹנוֹת, וְאֵינָם יוֹדְעִים שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה אִסּוּר גָּדוֹל:

יח וַאֲפִלּוּ כֵּלִים שֶׁאֵינָם מְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע, אִם הֵם גְּדוֹלִים כָּל כָּךְ שֶׁמַּחֲזִיקִין אַרְבָּעִים סְאָה, דְּהַיְנוּ אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת עִם הַדְּפָנוֹת בְּלֹא עֲבִי הָרַגְלַיִם וְהַלְּבָזְבָזִי — הֲרֵי הֵם כְּאֹהֶל, וְיֵשׁ בָּהֶן בְּנָיָן וּסְתִירָה, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לִטּוֹל דֵּלְתוֹתֵיהֶם מֵהֶם:

יט לֹא אָמְרוּ שֶׁאֵין בְּנָיָן וּסְתִירָה בְּכֵלִים אֶלָּא בִּבְנָיָן גָּרוּעַ וּסְתִירַת בְּנָיָן גָּרוּעַ, כְּגוֹן נְטִילַת הַדֶּלֶת מֵהַכְּלִי וְהַחְזָרָתָהּ, שֶׁאֵין הַחֲזָרָה בְּנָיָן גָּמוּר, הוֹאִיל וַעֲדַיִן הִיא מְפֹרֶקֶת מֵהַכְּלִי, שֶׁאֵינָהּ תְּקוּעָה שָׁם בְּחֹזֶק וְיָכוֹל לִטְּלָהּ מִמֶּנּוּ בְּקַל, וְלָכֵן גַּם נְטִילָתָהּ אֵין זוֹ סְתִירַת בְּנָיָן גָּמוּר. וְכֵן כָּל כְּלִי שֶׁהוּא שֶׁל פְּרָקִים, — אִם אֵין פְּרָקָיו תְּקוּעִין בְּחֹזֶק — אֵין בִּפְרִיקָתָן סְתִירָה גְּמוּרָה, וְלֹא בְּהַחְזָרָתָן בְּנָיָן גָּמוּר.

אֲבָל הָעוֹשֶׂה כְּלִי מִתְּחִלָּתוֹ — הֲרֵי זֶה בְּנָיָן גָּמוּר, וְחַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. וְהַשּׁוֹבֵר כְּלִי שָׁלֵם — הֲרֵי זוֹ סְתִירַת בְּנָיָן גָּמוּר, וְחַיָּב מִשּׁוּם סוֹתֵר.

וְכֵן הַתּוֹלֵעַ הָעֵץ בְּתוֹךְ הַקֶּרֶדֹּם לְהְיוֹת לוֹ לְבֵית יָד — חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. וְכֵן כָּל הַתּוֹקֵעַ עֵץ בְּעֵץ, בֵּין שֶׁתָּקַע בְּמַסְמֵר בֵּין שֶׁתָּקַע בָּעֵץ עַצְמוֹ עַד שֶׁנִּתְאַחֵד — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה וְחַיָּב. וְכָל הַמְפָרֵק עֵץ תְּקוּעַ — חַיָּב מִשּׁוּם סוֹתֵר, כְּמוֹ הַסּוֹתֵר בִּנְיָן גָּמוּר:

כ וַאֲפִלּוּ בִּכְלִי שֶׁל פְּרָקִים, אִם תָּקַע פְּרָקָיו, דְּהַיְנוּ שֶׁהִדְּקָם בְּחֹזֶק בְּעִנְיָן שֶׁצָּרִיךְ לָזֶה גְּבוּרָה וְאֻמָּנוּת — הֲרֵי זֶה בְּנָיָן גָּמוּר, וְחַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה אִם עָשׂוּי לְהִתָּקֵים הַרְבֵּה. וְאִם אֵינוֹ עָשׂוּי לְהִתָּקֵים הַרְבֵּה — הֲרֵי זֶה בְּנָיָן עֲרַאי וְאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא אִם כֵּן אֵינוֹ עָשׂוּי לְקִיּוּם כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

כא לְפִיכָךְ, כָּל כְּלִי שֶׁל פְּרָקִים שֶׁנִּתְפָּרֵק — אָסְרוּ חֲכָמִים לְהַחֲזִירוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְהֻדָּק אֶלָּא מְעַט בְּעִנְיָן שֶׁהוּא רָפוּי וְאֵינוֹ רָפוּי, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע בְּחֹזֶק.

אֲבָל אִם אֵינוֹ מְהֻדָּק כְּלָל אֶלָּא מַנִּיחוֹ רָפוּי לְגַמְרֵי — מֻתָּר. וְהוּא שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל כְּלִי לִהְיוֹת כָּךְ רָפוּי לְעוֹלָם, אֲבָל אִם דַּרְכּוֹ לִהְיוֹת מְהֻדָּק וְתָקוּעַ בְּחֹזֶק, אַף שֶׁעַכְשָׁו מַנִּיחוֹ רָפוּי —

אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע.

וְכוֹס שֶׁל פְּרָקִים, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף שֶׁדַּרְכּוֹ לִהְיוֹת מְהֻדָּק קְצָת — מֻתָּר לְהַחֲזִירוֹ וּלְהַדְּקוֹ קְצָת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִתְקַע בְּחֹזֶק, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַכּוֹס כְּלָל לְהַדְּקוֹ כָּל כָּךְ בְּחֹזֶק עַד שֶׁיִּתְחַיֵּב עָלָיו מִשּׁוּם בּוֹנֶה. וְלֹא אָסְרוּ לְהַדֵּק אֶפִלּוּ מְעַט אֶלָּא בְּמִטָּה שֶׁל פְּרָקִים וְכָל כַּיּוֹצֵא בָהּ מִשְּׁאָר הַכֵּלִים, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ בָּהֶם שֶׁמָּא יִתְקַע בְּחֹזֶק.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין כּוֹס לִשְׁאָר כֵּלִים, וְאָסוּר לְהַחֲזִיר הַכּוֹס, אֶלָּא אִם כֵּן מַנִּיחוֹ רָפוּי לְגַמְרֵי. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן בְּמָקוֹם צוֹרֶךְ גָּדוֹל, אֲזַי יֵשׁ לִסְמוֹךְ לְהָקֵל אִם אֵין דֶּרֶךְ הַכּוֹס כְּלָל לְהַדְּקוֹ בְּחֹזֶק.

אֲבָל כּוֹסוֹת הָעֲשׂוּיִים בַּחֲרִיצִים סָבִיב וּמְהֻדָּקִים בְּחֹזֶק — לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לְהַחֲזִירָם, אֲפִלּוּ מַנִּיחָם רְפוּיִים לְגַמְרֵי.

וּמִכָּל מָקוֹם, כִּסּוּיֵי כֵּלִים הָעֲשׂוּיִים כָּךְ בַּחֲרִיצִים סָבִיב (שֶׁקּוֹרִין שרוי"ף), אַף עַל פִּי שֶׁמְּהֻדָּקִין אוֹתָם בְּחֹזֶק מְאֹד עַל פִּי הַכְּלִי — אֵין בָּהֶם שׁוּם אִסּוּר, לֹא בִּנְטִילָתָן מִשּׁוּם סְתִירָה, וְלֹא בְּהַחְזָרָתָן מִשּׁוּם בִּנְיָן, לְפִי שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְקַיּוּם כְּלָל, רַק לְפָתְחָן וּלְסָגְרָן תָּדִיר, גַּם בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ. וְלֹא אָסְרוּ בִּנְיָן עֲרַאי וּסְתִירָתוֹ אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי עַל מְנָת לְסָתְרוֹ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ד:

כב כָּל כְּלִי שֶׁל פְּרָקִים שֶׁהוּא מְהֻדָּק בְּחֹזֶק בְּעִנְיָן שֶׁהָיָה חַיָּב מִשּׁוּם הִדּוּק זֶה — אָסוּר לְפָרְקוֹ בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם סוֹתֵר. אֲבָל אִם הוּא מְהֻדָּק קְצָת, שֶׁאֵין אִסּוּר בְּהִדּוּק זֶה אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע בְּחֹזֶק — אֵין בּוֹ גַּם כֵּן מִשּׁוּם סוֹתֵר, וּמֻתָּר לְפָרְקוֹ לְכַתְּחִלָּה:

כג קוֹרָה מִתְּקֶרֶת הַבַּיִת שֶׁנִּשְׁבְּרָה — מֻתָּר לְסָמְכָהּ בְּסַפְסָל אוֹ בַּאֲרֻכּוֹת הַמִּטָּה שֶׁהֵם כֵּלִי, לֹא כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה, שֶׁהֲרֵי זֶה בּוֹנֶה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא תּוֹסִיף לֵרֵדֶת יוֹתֵר. אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ כְּלִי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּכַן לְטַלְטֵל — אָסוּר לִסְמוֹךְ בּוֹ תַּחַת הַקּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְבוֹנֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּכְלִי, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְבַטְּלוֹ לְבִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הַכְּלִי רָפוּי קְצָת תַּחַת הַקּוֹרָה, בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכַל לִטְּלוֹ מִשָּׁם כְּשֶׁיִּרְצֶה. אֲבָל אִם מְהֻדָּקוֹ שָׁם בְּחֹזֶק בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יוּכַל שׁוּב לִטְּלוֹ מִשָּׁם — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁמְּבַטֵּל כְּלִי מֵהֱיכָנוֹ.

סַפְסָל שֶׁנִּשְׁמְטָה אַחַת מֵרַגְלָיו — נִתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ח:

כד הַמַּשְׁוֶה פְּנֵי הַקַּרְקַע בַּבַּיִת אוֹ בֶּחָצֵר, כְּגוֹן שֶׁהִשְׁפִּיל תֵּל אוֹ מִלֵּא גּוּמָא אוֹ גִּיֵּא — הֲרֵי זֶה בּוֹנֶה, וְחַיָּב. לְפִיכָךְ, חָצֵר שֶׁנִּתְקַלְקְלָה בְּמֵימֵי גְּשָׁמִים — מֵבִיא תֶּבֶן וְזוֹרֶה בָּהּ, שֶׁהַתֶּבֶן אֵינוֹ מְבַטְּלוֹ שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה אוֹ לְטִיט, וּלְפִיכָךְ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּנְיָן. אֲבָל לֹא יִזְרֶה בָּהּ דָּבָר שֶׁמְּבַטְּלוֹ שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ מִתְכַּוֵּן לְהַשְׁוֹוֹת פְּנֵי הַקַּרְקַע, וְכֵיוָן שֶׁמְּבַטְּלוֹ שָׁם — הֲרֵי זֶה בִּנְיָן קָבוּעַ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחָצֵר שֶׁנִּתְקַלְקְלָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא בָּא לְתַקֵּן הֶחָצֵר — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּאִלּוּ מִתְכַּוֵּן גַּם כֵּן לְהַשְׁוֹוֹת פָּנֶיהָ. אֲבָל בְּעִנְיָן אַחֵר — מֻתָּר לִזְרוֹת בָּהּ אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁמְּבַטְּלוֹ שָׁם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַשְׁוֹוֹת פָּנֶיהָ:

כה כְּשֶׁזּוֹרֶה הַתֶּבֶן בְּחָצֵר שֶׁנִּתְקַלְקְלָה — לֹא יִזְרֶה לֹא בְסַל וְלֹא בְקֻפָּה, אֶלָּא בְּשׁוּלֵי הַקֻּפָּה, שֶׁיְּהַפְּכֶנּוּ וְיָבִיא הַתֶּבֶן עַל שׁוּלֶיהָ, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת מַדֶּרֶךְ הַחֹל. אֲבָל אָסוּר לִזְרוֹת בְּיָדוֹ:

סימן שיד

א דְּבָרִים הָאֲסוּרִים מִשּׁוּם בִּנְיָן וּסְתִירָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ כ"א סְעִיפִים:

כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁאֵין בִּנְיָן וּסְתִירָה בִּכְלִים שֶׁאֵין מַחֲזִיקִים אַרְבָּעִים סְאָה כְּשֶׁאֵינוֹ בִּנְיָן גָּמוּר, לְפִיכָךְ, חָבִית שֶׁל חֶרֶס שֶׁאֵינָהּ מַחֲזֶקֶת אַרְבָּעִים סְאָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וְדִבֵּק שִׁבָּרִיהָ בְּזֶפֶת — מֻתָּר לְשַׁבְּרָהּ בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּיָד בֵּין בִּכְלִי, כְּדֵי לִקַּח מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ, וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם סְתִירָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ בִּנְיָן גָּמוּר.

וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְנַקְּבָהּ נֶקֶב יָפֶה שֶׁיִּהְיֶה לָהּ לְפֶתַח נָאֶה, שֶׁאִם כֵּן הֲרֵי הוּא מְתַקֵּן כְּלִי, וְחַיָּב מִשּׁוּם "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ — מֻתָּר, וְלֹא גָּזְרוּ שֶׁמָּא יִתְכַּוֵּן לְכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁחִבִּית הַשְּׁבוּרָה וּדְבוּקָה בְּזֶפֶת הִיא גְּרוּעָה בְּעֵינָיו, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עָלֶיהָ כְּשֶׁחוֹזֵר וְשׁוֹבְרָהּ לְתַקֵּן לָהּ פֶּתַח נָאֶה.

אֲבָל אִם הִיא שְׁלֵמָה — אָסוּר לְשַׁבְּרָהּ אֲפִלּוּ בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לָהּ פֶּתַח נָאֶה, מִפְּנֵי שֶׁסְּתִירַת בִּנְיָן גָּמוּר אָסוּר אַף בִּכְלִים. וְעוֹד, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְכַּוֵּן לְנַקְּבָהּ נֶקֶב יָפֶה שֶׁיִּהְיֶה לָהּ לְפֶתַח נָאֶה:

ב הַתּוֹקֵעַ יָתֵד בַּכֹּתֶל לִתְלוֹת בּוֹ כֵּלִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. וַאֲפִלּוּ לֹא תָקַע הַיָּתֵד, אֶלָּא שֶׁקִּדַּח חוֹר בַּכֹּתֶל לִתְקוֹעַ בּוֹ יָתֵד — חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה עַל נֶקֶב זֶה, הוֹאִיל

וְנָקֵב זֶה הוּא מוֹעִיל לְבִנְיָן, דְּהַיְינוּ לִתְקִיעַת הַיָּתֵד. וְכֵן הָעוֹשֶׂה נָקֵב בְּקַרְקַע הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם — חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה.

אֲבָל הָעוֹשֶׂה נֶקֶב בְּדָבָר תָּלוּשׁ — אֵינוֹ חַיָּב, אֶלָּא אִם כֵּן הַנֶּקֶב עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא בּוֹ, כְּגוֹן נֶקֶב שֶׁבְּלוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים שֶׁאֵינוֹ מְחֻבָּר לַקַּרְקַע, שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַכְנִיס הָאוֹרָה וּלְהוֹצִיא הַהֶבֶל, שֶׁנֶּקֶב זֶה הוּא פֶּתַח גָּמוּר, וְחַיָּבִים עַל עֲשִׂיָּתוֹ מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי שֶׁהִיא תּוֹלֶדֶת "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ב. וּבֵין שֶׁעָשָׂה הַנֶּקֶב בְּעֵץ, בֵּין בְּמַתֶּכֶת, בֵּין בִּכְלִים — חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ", אִם הוּא עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא:

ג וְנָזְרוּ חֲכָמִים עַל כָּל נָקֵב, אֲפִלּוּ עָשׂוּי לְהוֹצִיא בִּלְבַד אוֹ לְהַכְנִיס בִּלְבַד, שֶׁמָּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת נָקֵב שֶׁחַיָּבִים עָלָיו. לְפִיכָךְ, אֵין נוֹקְבִים נֶקֶב חָדָשׁ בְּחָבִית שֶׁיָּזוּב בּוֹ הַיַּיִן.

וַאֲפִלּוּ הָיָה בּוֹ נֶקֶב וּבָא לְהוֹסִיף בּוֹ מְעַט לְהַרְחִיבוֹ — אָסוּר. וְהוּא שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהוֹסִיף, אֲבָל אִם הָיָה סָכִין תָּקוּעַ בְּחָבִית שֶׁל עֵץ מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי שֶׁיָּזוּב הַיַּיִן בְּמָקוֹם נְקִיבָתוֹ כְּשֶׁיּוֹצִיאוּ אוֹתוֹ — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ וּלְהַכְנִיסוֹ בְּשַׁבָּת. וְאַף שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יוֹסִיף בַּנֶּקֶב עַל יְדֵי הוֹצָאָה זוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהוֹסִיף. וְאַף שֶׁ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת" הוּא, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאַף הָעוֹשֶׂה נֶקֶב חָדָשׁ כָּזֶה בְּמִתְכַּוֵּן אֵין בּוֹ אִסּוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הוֹאִיל וְאֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא לְהוֹצִיא בִּלְבַד — לְפִיכָךְ לֹא הֶחֱמִירוּ בּוֹ כָּל כָּךְ לֶאֱסוֹר אַף לְהוֹסִיף שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן.

וְיֵשׁ חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְהוֹצִיא הַסַּכִּין מֵהֶחָבִית בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן כְּבָר הוֹצִיאוֹ פַּעַם אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאָז אֵינוֹ "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" שֶׁיּוֹסִיף בַּנֶּקֶב עַל יְדֵי הוֹצָאָה זוֹ שֶׁבְּשַׁבָּת, אֶלָּא אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יוֹסִיף כְּלוּם, וְאִם כֵּן אַף אִם אֵרַע שֶׁמּוֹסִיף — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן הוּא.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם צֹרֶךְ כָּל כָּךְ, טוֹב לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

ד אֲבָל סַכִּין שֶׁהוּא תָּחוּב בְּכֹתֶל שֶׁל עֵץ מִבְּעוֹד יוֹם, אִם הוּא תָּקוּעַ קָצַת בְּחָזָק — נָהֲגוּ בּוֹ אִסּוּר לְהוֹצִיאוֹ בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹצִיאוֹ כְּבָר פַּעַם אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאָז אֵינוֹ "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" שֶׁיּוֹסִיף בַּנֶּקֶב. אֲבָל כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא הוֹצִיאוֹ מֵעוֹלָם מִנֶּקֶב זֶה — אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יוֹסִיף בַּנֶּקֶב כְּשֶׁמּוֹצִיאוֹ בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁהָיָה תָּקוּעַ קָצַת בְּחָזָק.

וְלֹא הִתִּירוּ לְהוֹסִיף שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן אֶלָּא בְּחֻבִּית, שֶׁאַף לַעֲשׂוֹת בָּהּ נֶקֶב בַּתְּחִלָּה וּבְמִתְכַּוֵּן — אֵין בּוֹ אִסּוּר לְעוֹלָם אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲבָל הָעוֹשֶׂה נֶקֶב בַּכֹּתֶל בְּמִתְכַּוֵּן — חַיָּב חַטָּאת לִפְעָמִים, דְּהַיְנוּ אִם נוֹקְבוֹ כְּדֵי לִתְקוֹעַ בּוֹ יָתֵד. וְאַף הַמּוֹסִיף כָּל שֶׁהוּא בְּנֶקֶב זֶה בְּמִתְכַּוֵּן — חַיָּב, לָכֵן יֵשׁ לְהַחֲמִיר בּוֹ שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף בּוֹ אַף שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן, כְּשֶׁהוּא "פְּסִיק רֵישֵׁהּ". זֶהוּ טַעַם הַמִּנְהָג.

אֲבָל מִן הַדִּין אֵין בָּזֶה אִסּוּר בָּרוּר, כֵּיוָן שֶׁמִּכָּל מָקוֹם, אִם הָיָה עוֹשֶׂה נֶקֶב חָדָשׁ בַּכֹּתֶל בְּעִנְיָן זֶה מַמָּשׁ שֶׁהוּא מוֹסִיף בּוֹ עַכְשָׁו בְּהוֹצָאַת הַסַּכִּין, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא עַל מְנָת לִתְקוֹעַ בָּהּ יָתֵד — לֹא הָיָה בּוֹ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁהִיא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וְגַם הוּא מְקַלְקֵל הַכֹּתֶל. וְגַם מַה שֶּׁמּוֹסִיף בַּנֶּקֶב בְּהוֹצָאַת הַסַּכִּין זֶהוּ נַעֲשֶׂה כִּלְאַחַר יָד, וְכָל כִּלְאַחַר יָד אֵין בּוֹ אִסּוּר כְּלָל מִן הַתּוֹרָה אַף בִּמְלָאכָה גְּמוּרָה. אִם כֵּן אֵין לֶאֱסוֹר לְהוֹסִיף שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן, כְּמוֹ שֶׁלֹּא אָסְרוּ כֵן בְּחֻבִּית, לְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר שֶׁהָעִקָּר כְּהַמַּתִּירִין שָׁם. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהָקֵל נֶגֶד הַמִּנְהָג:

ה אֲבָל סַכִּין הַתָּקוּעַ בַּסַּפְסָל אוֹ בִּשְׁאָר דָּבָר הַתָּלוּשׁ — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ בְּשַׁבָּת, אַף שֶׁעֲדַיִן לֹא הוֹצִיאוֹ מֵעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁבַּעֲשִׂיַּת נֶקֶב בְּדָבָר תָּלוּשׁ אֵין בּוֹ אִסּוּר לְעוֹלָם מִשּׁוּם בּוֹנֶה, אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרַת תִּקּוּן כֶּלִי, אִם עָשָׂהוּ פֶּתַח לְהַכְנִיס אוֹ לְהוֹצִיא. אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ עוֹשֵׂהוּ פֶּתַח כְּלָל, לֹא לְהַכְנִיס וְלֹא לְהוֹצִיא, אֶלָּא שֶׁנַּעֲשָׂה מֵמֵילָא עַל יְדֵי הוֹצָאַת הַסַּכִּין — אֵין בּוֹ אִסּוּר כְּלָל.

וְאִם הוּא תָּקוּעַ בְּחֻבִּית גְּדוֹלָה אוֹ בִּשְׁאָר כֵּלִים גְּדוֹלִים שֶׁמַּחֲזִיקִין אַרְבָּעִים סְאָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם בְּנָיָן וּסְתִירָה — הֲרֵי דִּינוֹ כְּתָקוּעַ בַּכֹּתֶל:

ו חֻבִּית שֶׁהָיְתָה בָּהּ נֶקֶב וְנִסְתַּם, אֲפִלּוּ סְתָמוֹ בְּיָדַיִם בְּעֵץ אוֹ בְּדָבָר אַחֵר — מֻתָּר לְפָתְחוֹ בְּשַׁבָּת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשְּׁמָרִים, אֲבָל אִם הוּא כְּנֶגֶד הַשְּׁמָרִים — אָסוּר לְפָתְחוֹ (אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּי לְפָתְחוֹ וּלְסָתְמוֹ תְּדִיר, כְּגוֹן בְּרָזָא שֶׁבְּחֻבִּית), שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא לְמַטָּה כָּל כָּךְ, הֲרֵי כָּל כֹּבֶד הַיַּיִן נִשְׁעָן עָלָיו וְצָרִיךְ סְתִימָה מְעֻלָּה, לְפִיכָךְ כְּשֶׁפּוֹתְחָהּ — חָשׁוּב כִּפּוֹתֵחַ נֶקֶב חָדָשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן לְמַעְלָה מִן הַשְּׁמָרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ סְתִימָה מְעֻלָּה — אֵינוֹ חָשׁוּב כִּפּוֹתֵחַ מֵחָדָשׁ:

ז בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְּר לִפְתּוֹחַ נָקָב יָשָׁן שֶׁנִּסְתַּם — מֻתָּר לְנַקְּבוֹ אֲפִלּוּ בְּמַקֵּדֵחַ, כְּגוֹן אִם נִשְׁבְּרָה הַבַּרְזָא שֶׁבַּחָבִית וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ — יָכוֹל לְנַקְּבָהּ בְּמַקֵּדֵחַ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לִקַּח בַּרְזָא אַחֶרֶת וּלְהַכּוֹת בְּאוֹתָהּ בַּרְזָא הַתְּחוּבָה בָּהּ, אִם הוּא לְצֹרֶךְ לִשְׁתּוֹת יַיִן בְּשַׁבָּת. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּהֵא הַבַּרְזָא הַתְּחוּבָה בָּהּ נֶגֶד הַשֻּׁמָּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ח יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לִפְתּוֹחַ נָקָב יָשָׁן אֶלָּא בְּחָבִית שֶׁל חֶרֶס, שֶׁאֵין הַסְּתִימָה מְהֻדֶּקֶת יָפֶה בַּנָּקָב. אֲבָל בְּחָבִית שֶׁל עֵץ שֶׁמְּהַדְּקִין מְאֹד הָעֵץ שֶׁסּוֹתְמִין בּוֹ הַנָּקָב, וְחוֹתְכִין רֹאשׁוֹ עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לְהוֹצִיאוֹ — וַדַּאי נִרְאֶה שֶׁזֶּהוּ נָקָב חָדָשׁ וְאָסוּר.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם צֹרֶךְ גָּדוֹל לְהַקֵּל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

ט מֻתָּר לִתֵּן קָנֶה חָלוּל אוֹ שְׁאָר בַּרְזָא בְּחָבִית לְהוֹצִיא בָּהֶם הַיַּיִן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ מֵעוֹלָם בְּחָבִית זוֹ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל אִם יָבְאוּ לְמִדַּת הַנָּקָב שֶׁל חָבִית זוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא לֹא יָבְאוּ לְמִדָּתוֹ וְיַחְתְּכֵם וְיגָרְדֵם בְּסַכִּין סָבִיב סָבִיב עַד שֶׁיָּבְאוּ לְמִדָּתוֹ וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מְחַתֵּךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

י אֲבָל אָסוּר לִתֵּן עָלֶה שֶׁל הַדַּס בְּנָקָב שֶׁבְּחָבִית כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַיַּיִן שׁוֹתֵת עַל דָּפְנֵי הֶחָבִית, אֶלָּא יִהְיֶה מְקַלֵּחַ עַל הֶעָלֶה הַמְקֻפָּל וְעָשׂוּי כְּעֵין מַרְזֵב, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן מַרְזֵב לְיֵינוֹ שֶׁיִּפֹּל הַיַּיִן לְתוֹכוֹ וְיֵלֵךְ לְמֵרָחוֹק.

וּמַה שֶּׁלֹּא גָּזְרוּ כֵּן בִּנְתִינַת קָנֶה חָלוּל, הוּא לְפִי שֶׁהַקָּנֶה אֵין הוּא עוֹשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה בְּגוּפוֹ אֶלָּא שֶׁתּוֹחֲבוֹ בֶּחָבִית, לְפִיכָךְ אֵין גּוֹזְרִין שֶׁמָּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה לְתַקֵּן מַרְזֵב לְיֵינוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעָלֶה שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּפוֹ, שֶׁלּוֹקְחוֹ וּמְקַפְּלוֹ כְּעֵין מַרְזֵב, כֵּיוָן שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֶׂה מַרְזֵב — גָּזְרוּ בוֹ שֶׁמָּא יָבֹא לְתַקֵּן מַרְזֵב גָּמוּר לְיֵינוֹ:

יא וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם בְּעָלֶה לֹא אָסְרוּ מִשּׁוּם גְּזֵרַת מַרְזֵב, אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַלְקֵל עָלֶה זֶה וְיִקְטוֹם עָלֶה אַחֵר מִן הֶעָנָף הַתָּלוּשׁ לִתְּנוֹ בְּנָקָב הֶחָבִית, וּקְטִימָה זוֹ אָסוּרָה מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁמִּתַּקְּנוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"מ.

וְאַף אִם הֶעָלֶה הוּא רַךְ וְרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה — אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ אִסּוּר בִּקְטִימָתוֹ מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אָכְלֵי בְהֵמָה אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי הוֹאִיל וְהֵן רַכִּין וְאֵין מִתְקַיְּמִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ב, אֶלָּא כְּשֶׁמִּתַּקֵּן הָאֹכֶל לִהְיוֹת כְּלִי בִּפְנֵי עַצְמוֹ,

כְּגוֹן שֶׁקּוֹטֵם קַשׁ לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו, שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב כִּמְתַקֵּן כְּלִי, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאֹכֶל כְּלָל לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ כְּלִי בַּתְּחִלָּה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם הַרְבֵּה, אֲבָל דֶּרֶךְ הוּא לְתַקֵּן בּוֹ כְּלִי הֶעָשׂוּי כְּבָר, כְּגוֹן לִתֵּן הֶעֱלֶה בְּנֶקֶב שֶׁבֶּחָבִית הָעֲשׂוּיָה כְּבָר, לְפִיכָךְ כְּשֶׁקּוֹטְמָהּ לְכָךְ — יֵשׁ בַּקְּטִימָה זוֹ מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי.

וּלְפִי סְבָרָא זוֹ שֶׁאֵין אִסּוּר בִּנְתִינַת הֶעֱלֶה בְּנֶקֶב שֶׁבֶּחָבִית אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִקְטוֹם — לֹא אָסְרוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְבֵּה עֲלִין קְטוּמִים מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאָז אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִקְטוֹם, שֶׁאַף אִם יִתְקַלְקֵל אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם — הֲרֵי יֵשׁ לוֹ עוֹד, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִתְקַלְקְלוּ כֻּלָּם. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

יב קוֹרֵעַ אָדָם עוֹר שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית שֶׁל יַיִן אוֹ שְׁאָר מַשְׁקֶה שֶׁלְּצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, מִפְּנֵי שֶׁפְּסִיקַת תָּלוּשׁ מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כְּעֵין מַרְזֵב מֵעוֹר הַקָּרוּעַ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן כְּלִי:

יג מֵבִיא אָדָם חָבִית שֶׁל יַיִן לִפְנֵי הָאוֹרְחִים וּמַתִּיז רֹאשָׁהּ (פֵּרוּשׁ רֹאשׁ הֶחָבִית הוּא בְּמָקוֹם הַמְּגוּפָּה, שֶׁזֶּהוּ מָקוֹם הַגָּבוֹהַּ שֶׁבָּהּ כְּשֶׁהִיא מֻנַּחַת, שֶׁסְּבִיב לְמָקוֹם זֶה מִכָּל צְדָדֶיהָ הִיא מַשְׁפַּעַת וְיוֹרֶדֶת) בְּסַיִף לְמַטָּה מִמְּגוּפָתָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁחוֹתֵךְ שְׁפַת פִּיהָ סָבִיב עִם הַמְּגוּפָּה שֶׁעַל פִּיהָ. וְאַף שֶׁעַל יְדֵי כָךְ נַעֲשֶׂה פֶּתַח חָדָשׁ לֶחָבִית — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁבְּוַדַּאי אֵין כַּוָּנָתוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פֶּתַח חָדָשׁ, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כָּלָל לַעֲשׂוֹת כֵּן לְהַתִּיז רֹאשׁ הֶחָבִית בִּשְׁבִיל עֲשִׂיַּת פֶּתַח, אֶלָּא לְעֵין יָפָה הוּא מִתְכַּוֵּן, לְהַרְאוֹת נְדִיבוּת לִבּוֹ לִפְנֵי הָאוֹרְחִים, שֶׁמַּרְחִיב לָהֶם מְקוֹם מוֹצָא הַיַּיִן. וְהוּא שֶׁהֶחָבִית שְׁבוּרָה וּדְבוּקָה בְּזֶפֶת, וְגַם אֵינָהּ מַחֲזֶקֶת אַרְבָּעִים סְאָה, שֶׁאֵין בָּהּ מִשּׁוּם סְתִירָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת נֶקֶב בְּגוּף הֶחָבִית, אֲפִלּוּ בְּרֹמַח שֶׁעוֹשֶׂה נֶקֶב גָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְפֶתַח, מִפְּנֵי שֶׁמִּכָּל מָקוֹם עַל כָּרְחֵךְ הוּא מִתְכַּוֵּן לְפֶתַח, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ לִפְתּוֹחַ הַמְּגוּפָּה תָּדִיר, מֵאֵיזֶה טַעַם שֶׁיֵּשׁ לוֹ, לְכָךְ הוּא עוֹשֶׂה נֶקֶב זֶה לְהוֹצִיא בּוֹ יַיִן בְּכָל עֵת שֶׁלֹּא יַחְפֹּץ לִפְתּוֹחַ הַמְּגוּפָּה, וַהֲרֵי זֶה פֶּתַח גָּמוּר הֶעָשׂוּי לְהוֹצִיא, שֶׁאֲסָרוּהוּ חֲכָמִים, שֶׁאִם הָיָה מִתְכַּוֵּן לְעֵין יָפָה, הָיָה לוֹ לִפְתּוֹחַ הַמְּגוּפָּה, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם יְכוֹלִין לְהוֹצִיא יַיִן יוֹתֵר בְּרֶוַח מִדֶּרֶךְ הַנֶּקֶב שֶׁעָשָׂה הוּא:

יד אֲבָל מֻתָּר לַעֲשׂוֹת נֶקֶב בַּמְּגוּפָּה מִלְּמַעְלָה לְהוֹצִיא בּוֹ יַיִן, אַף אִם הֶחָבִית הִיא שְׁלֵמָה, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לַעֲשׂוֹת פֶּתַח בַּמְּגוּפָּה מִלְּמַעְלָה, אֶלָּא נוֹטֵל כָּל הַמְּגוּפָּה. וּלְפִיכָךְ נֶקֶב זֶה שֶׁמִּלְּמַעְלָה אֵינוֹ נִרְאֶה וְנֶחְשָׁב כְּפֶתַח כְּלָל. וְלָכֵן לֹא אָסְרוּהוּ בַּמְּגוּפָּה, הוֹאִיל וְאַף הָעוֹשֶׂה בָּהּ נֶקֶב גָּמוּר לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא בּוֹ הַיַּיִן — אֵינוֹ חַיָּב מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ הָעוֹשֶׂה בֶּחָבִית עַצְמָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּגוּפָּה אֵינָהּ חֲשׁוּבָה חִבּוּר לֶהָחָבִית, אַף כְּשֶׁהִיא נְתוּנָה עַל פִּיהָ, אֶלָּא הוּא דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְלָכֵן אֵין הַנֶּקֶב שֶׁבָּהּ קָרוּי עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא בּוֹ, לְפִי שֶׁכְּשֶׁמּוֹצִיא וּמַכְנִיס דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב שֶׁבָּהּ — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ מוֹצִיא וּמַכְנִיס דֶּרֶךְ פִּי הֶחָבִית בִּלְבַד, לְפִי שֶׁהַנֶּקֶב אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם לְהוֹצָאָה וְהַכְנָסָה זוֹ, שֶׁאַף מִבִּלְעָדָיו הָיָה יָכוֹל לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא דֶּרֶךְ פִּי הֶחָבִית, וְאַף שֶׁפִּיהָ סָתוּם בַּמְּגוּפָּה — אֵין זוֹ סְתִימָה גְּמוּרָה, הוֹאִיל וְאֵין הַמְּגוּפָּה חֲשׁוּבָה חִבּוּר לֶחָבִית, לָכֵן לֹא הֶחֱמִירוּ בָּהּ כָּל כָּךְ לֶאֱסוֹר בָּהּ אֲפִלּוּ נֶקֶב שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא לְהוֹצִיא בִּלְבַד, אִם הוּא עָשׂוּי בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם פֶּתַח, דְּהַיְנוּ עַל גַּבָּהּ מִלְּמַעְלָה.

אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת בָּהּ נֶקֶב בְּצִדָּהּ, דְּהַיְנוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִיא מַשְׁפַּעַת וְיוֹרֶדֶת, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ הוּא לִפְעָמִים לַעֲשׂוֹת בָּהּ פֶּתַח מִן הַצַּד, כְּשֶׁרוֹצֶה שֶׁתְּהֵא הֶחָבִית פְּתוּחָה לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יַיִן תְּדִיר, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִפְתּוֹחַ הַמְּגוּפָּה, שֶׁלֹּא יִפֹּל עָפָר אוֹ פְּסֹלֶת בַּיַּיִן, לָכֵן עוֹשֶׂה בָּהּ פֶּתַח פָּתוּחַ מִן הַצַּד:

טו אֲבָל בְּגוּפָּהּ שֶׁל חָבִית אָסוּר לַעֲשׂוֹת נֶקֶב אֲפִלּוּ מִלְּמַעְלָה, אַף שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם פֶּתַח, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁאִם הָיָה עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא — הָיָה חַיָּב עָלָיו מִן הַתּוֹרָה אַף שֶׁעֲשָׂאוֹ מִלְּמַעְלָה, לְפִיכָךְ גַּם כְּשֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא לְהוֹצִיא בִּלְבַד — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף שֶׁעֲשָׂאוֹ מִלְּמַעְלָה:

טז הַמְּחַתֵּךְ אֶת הָעוֹר וּמַקְפִּיד לְחַתְּכוֹ בְּמִדָּה הַצְּרִיכָה לוֹ, כְּגוֹן שֶׁמְּקַצְּעוֹ לִרְצוּעוֹת וְסַנְדָּלִים — הֲרֵי זֶה אַב מְלָאכָה, שֶׁכֵּן בַּמִּשְׁכָּן הָיוּ מְחַתְּכִים עוֹרוֹת אֵילִים וּתְחָשִׁים בְּמִדָּה לַעֲשׂוֹתָן מִכְסֶה לְאֹהֶל.

וְכָל הַמְּחַתֵּךְ אֵיזֶה דָּבָר תְּלוּשׁ וּמַקְפִּיד לְחַתְּכוֹ בְּמִדָּה — הֲרֵי זֶה תּוֹלֵדֶת הַמְּחַתֵּךְ. כְּגוֹן הַקּוֹטֵם רֹאשׁ הַנּוֹצָה שֶׁהוּא דַּק וְרַךְ וְרָאוּי לִתְּנוֹ בְּכַר אוֹ בְּכֶסֶת — חַיָּב אִם מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁמַּקְפִּיד לְקָטְמוֹ בְּמִדָּה הָרְאוּיָה לוֹ. וְכֵן הַמְגָרֵד רָאשֵׁי כִּלּוֹנָסוֹת שֶׁיִּהְיוּ שָׁוִין וְחַדִּין

— חַיָּב מִשּׁוּם מְחַתֶּךָ.

וְכֵן הַמְבַקֵּעַ עֵצִים לְחָתִיכוֹת, אִם מַקְפִּיד לְחַתְּכָן בְּמִדָּה — חַיָּב מִשּׁוּם מְחַתֶּךָ. וְאַף אִם אֵינוֹ מַקְפִּיד עַל מִדָּתָן, אִם מְבַקֵּעַ לַחֲתִיכוֹת דַּקּוֹת מְאֹד לְהַבְעִיר בָּהֶן הָאֵשׁ — חַיָּב מִשּׁוּם טוֹחֵן. אֲבָל הַמְבַקֵּעַ לַחֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת וְאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל מִדָּתָן — אֵין בּוֹ אִסּוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה חֹל וְזִלְזוּל שַׁבָּת אִם אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם טִלְטוּל מֻקְצֶה, כְּגוֹן עֵצִים הַמְיֻחָדִים לְתַשְׁמִישׁ וּמוּכָנִים לְטַלְטֵל.

אֲבָל שְׁאָר דָּבָר תָּלוּשׁ שֶׁאֵין בַּחֲתִיכָתוֹ מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה חֹל — מֻתָּר לְחַתְּכוֹ לְכַתְּחִלָּה, כָּל שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַחְתּוֹךְ בְּמִדָּה וְאֵינוֹ חוֹתֵךְ לַחֲתִיכוֹת דַּקּוֹת מְאֹד, וְגַם הוּא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ תִּקּוּן כְּלִי בַּחֲתִיכָתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"מ. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לַחְתּוֹךְ קִשְׁרֵי הַשַּׁפּוּד שֶׁקּוֹשְׁרִים בְּטָלָה אוֹ עוֹף הַצְּלוּיִים בּוֹ. וְכֵן עוֹפוֹת מְמֻלָּאִים שֶׁתְּפָרָן — מֻתָּר לַחְתּוֹךְ חוּט הַתְּפִירָה:

יז וְכֵן חוֹתָמוֹת שֶׁבַּכֵּלִים, כְּגוֹן שִׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל שֶׁהַכִּסּוּי שֶׁלָּהֶם קָשׁוּר בָּהֶם בְּחֶבֶל — מֻתָּר לַחְתּוֹךְ הַחֶבֶל אֲפִלּוּ בְּסַכִּין, אוֹ לְהַפְקִיעוֹ, דְּהַיְנוּ לְהַתִּיר קְלִיעָתוֹ, כְּדֵי לְפָתְחָם לִקַּח מַה שֶּׁבְּתוֹכָם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְהַתִּיר הַקֶּשֶׁר, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַתִּירוֹ תָּדִיר.

וְאַף שֶׁהַחֶבֶל עָשׂוּי לְחַבֵּר הַכִּסּוּי עִם הַכְּלִי, וּכְשֶׁחוֹתְכוֹ אוֹ מַפְקִיעוֹ הֲרֵי זֶה סוֹתֵר חִבּוּרָם — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם סְתִירָה, לְפִי שֶׁהַחֶבֶל הוּא חִבּוּר גָּרוּעַ שֶׁאֵינוֹ חָזָק כָּל כָּךְ, וּכְשֶׁסּוֹתְרוֹ הֲרֵי הוּא סוֹתֵר בִּנְיָן גָּרוּעַ, וְאֵין סְתִירָה בְּכֵלִים אֶלָּא כְּשֶׁסּוֹתֵר בִּנְיָן גָּמוּר. לְפִיכָךְ, אֵינוֹ מֻתָּר לַחְתּוֹךְ וּלְהַפְקִיעַ אֶלָּא בְּחֶבֶל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אֲבָל פּוֹתְחוֹת שֶׁל עֵץ וְשֶׁל מַתֶּכֶת שֶׁהֵם חֲזָקִים — אָסוּר לְהַפְקִיעַ וּלְשַׁבֵּר אִם נֶאֱבַד הַמַּפְתֵּחַ, שֶׁזֶּהוּ סְתִירָה גְּמוּרָה הָאֲסוּרָה אַף בְּכֵלִים.

וְכֵן אָסוּר לְהָסִיר הַצְּירִים שֶׁאָחוֹרֵי הַתֵּבָה (דְּהַיְנוּ הַיְתֵדוֹת שֶׁמְּחַבְּרִים כִּסּוּי הַתֵּבָה עִם דָּפְנָהּ מֵאָחוֹרַיִם, שֶׁתּוֹחֲבִין יָתֵד בְּחוֹרִים קְטַנִּים שֶׁבִּשְׁנֵי בַּרְזֶלִים מְשֻׁלָּבִים, אֶחָד קָבוּעַ בַּכִּסּוּי וְאֶחָד קָבוּעַ בַּדֹּפֶן, וְעַל יְדֵי הַיָּתֵד הַתָּקוּעַ בִּשְׁנֵיהֶם יַחַד הֵם מְחֻבָּרִים וּמְשֻׁלָּבִים זֶה עִם זֶה, וְיָתֵד זֶה רֹאשׁוֹ אֶחָד עָב קְצָת וְרֹאשׁוֹ הַשֵּׁנִי יֵשׁ בּוֹ נֶקֶב וְתוֹחֲבִין בּוֹ יָתֵד קָטָן), מִפְּנֵי שֶׁהֵם תְּקוּעִים בְּחָזָק, וַהֲרֵי זוֹ סְתִירָה גְּמוּרָה. וְכֵן אָסוּר לְהָסִיר הַחֻשּׁוּקִים מֵחֲבִית

שֶׁל עֵץ הָעֲשׂוּיָה מִנְסָרִים הַרְבֵּה וְהֵם מְחֻבָּרִים עַל יְדֵי הַחֲשׁוּקִים שֶׁעֲלֵיהֶם, וּכְשֶׁמַּסִּיר הַחֲשׁוּקִים — הֲרֵי זוֹ סְתִירָה גְּמוּרָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, עַל יְדֵי נָכְרִי יֵשׁ לְהָקֵל, בֵּין בִּשְׁבִירַת פּוֹתְחוֹת, בֵּין בַּהֲסָרַת הַצִּירִים וְהַחֲשׁוּקִים, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין בִּנְיָן וּסְתִירָה בְּכֵלִים אֲפִלּוּ בְּבִנְיָן גָּמוּר וּסְתִירָה גְּמוּרָה, וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהַמַּחֲזִיר דֶּלֶת שִׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל וְתוֹקְעָהּ בְּחֹזֶק וְכֵן הַמַּחֲזִיר כְּלִי שֶׁל פְּרָקִים וְתָקַע בְּחֹזֶק חַיָּב חַטָּאת, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי, וְחַיָּב מִשּׁוּם "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ", אֲבָל כְּשֶׁסּוֹתֵר דָּבָר הַתָּקוּעַ בְּחֹזֶק וַאֲפִלּוּ סוֹתֵר וְשׁוֹבֵר כְּלִי שָׁלֵם לְגַמְרֵי — אֵין בָּזֶה שׁוּם אִסּוּר כְּלָל אִם הוּא לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְעִנְיַן אֲמִירָה לְנָכְרִי, אִם הוּא לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת:

יח חוֹתָלוֹת שֶׁל תְּמָרִים וְשֶׁל גְּרוֹגְרוֹת, דְּהַיְנוּ כֵּלִים הָעֲשׂוּיִם מִכַּפּוֹת תְּמָרִים וּמַנִּיחִין בְּתוֹכָם גְּרוֹגְרוֹת אוֹ תְּמָרִים שֶׁלֹּא נִתְבַּשְּׁלוּ בַּחַמָּה שֶׁיִּגְמְרוּ שָׁם בִּשּׁוּלָם, אִם הַכִּסּוּי קָשׁוּר בָּהֶם בְּחֶבֶל — מֻתָּר לְהַפְקִיעַ הַחֶבֶל אוֹ לְחַתְּכוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וַאֲפִלּוּ גּוּפָן שֶׁל כֵּלִים אֵלּוּ מֻתָּר לְהַפְקִיעַ וְלַחְתּוֹךְ, מִפְּנֵי שֶׁבִּנְיַן כֵּלִים אֵלּוּ הָעֲשׂוּיִים מִכַּפּוֹת תְּמָרִים הוּא בִּנְיָן גָּרוּעַ, שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהִתְקַיֵּם הַרְבֵּה, וּכְשֶׁסּוֹתְרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּמִי שֶׁשּׁוֹבֵר אֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים בִּשְׁבִיל הָאֹכֶל שֶׁבָּהֶם:

יט חוֹתָמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע, כְּגוֹן דֶּלֶת שֶׁל בּוֹר שֶׁקָּשׁוּר בּוֹ בְּחֶבֶל — מֻתָּר לְהַתִּיר הַקֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַתִּירוֹ תָּדִיר. אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַתִּיר הַקֶּשֶׁר — אָסוּר לְהַפְקִיעַ קְלִיעַת הַחֶבֶל אוֹ לְחַתְּכוֹ, מִשּׁוּם אִסּוּר סְתִירָה, שֶׁבְּכָל דָּבָר הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע יֵשׁ בּוֹ בִּנְיָן וּסְתִירָה, אֲפִלּוּ אֵינוֹ בִּנְיָן גָּמוּר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַדֶּלֶת עֲשׂוּיָה שָׁם לְקִיּוּם עַל מְנַת שֶׁלֹּא לַהֲסִירָהּ בְּשַׁבָּת, אֲבָל כְּשֶׁרוֹצֶה לִפְתּוֹחַ הַבּוֹר מַתִּיר הַקֶּשֶׁר וּפוֹתֵחַ הַדֶּלֶת, אֲבָל אֵינוֹ מְסִירָהּ מִשָּׁם לְגַמְרֵי, אֶלָּא הִיא קְבוּעָה שָׁם לְאֵיזֶה זְמַן, אֲבָל אִם אֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְקִיּוּם כְּלָל — אֵין בָּהּ מִשּׁוּם סְתִירָה, לֹא בְּהַפְקָעַת הַחֶבֶל אוֹ חֲתִיכָתוֹ, וְלֹא אֲפִלּוּ בַּהֲסָרַת הַדֶּלֶת עַצְמָהּ, אֶלָּא אִם כֵּן הִיא סוֹבֶבֶת עַל צִירָהּ וְהוּא שׁוֹמֵט מֵחוֹרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ג.

וּמִטַּעַם זֶה מֻתָּר לְהָסִיר הַדַּף שֶׁמְּשִׁימִין לִפְנֵי הַתַּנּוּר וְשׁוֹרְקִין אוֹתוֹ בְּטִיט מֵעֶרֶב שַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ט, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְקִיּוּם כְּלָל אֶלָּא עַל מְנַת לַהֲסִירוֹ בְּשַׁבָּת:

כ כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לִפְתּוֹחַ כָּל נֶקֶב מִשּׁוּם גְּזֵרַת תִּקּוּן כְּלִי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — כָּךְ אָסוּר לִסְתּוֹם כָּל נֶקֶב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן כְּלִי. לְפִיכָךְ, אָסוּר לִסְתּוֹם נֶקֶב הֶחָבִית, אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְמַרֵחַ וְאֵינוֹ בָּא לִידֵי סְחִיטָה, כְּגוֹן שֶׁיִּסְתּוֹם בִּצְרוֹר אוֹ בְּקִיסָם שֶׁהוּכְנוּ לְתַשְׁמִישׁ מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאֵין בָּהֶם מִשּׁוּם אִסּוּר טִלְטוּל.

אֲבָל אִם מַנִּיחַ אֵיזֶה אֹכֶל וְכָל כַּיּוֹצֵא בּוֹ בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ, וְנִמְצָא הַנֶּקֶב נִסְתָּם — מֻתָּר.

וּמֻתָּר לְתַלְמִיד חָכָם לְהַעֲרִים בְּדָבָר זֶה, שֶׁיִּסְתּוֹם הַנֶּקֶב בְּאֵיזֶה אֹכֶל אוֹ כָּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ, וְיֹאמַר לְכָל רוֹאֶה שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהַצְנִיעוֹ, הוֹאִיל וְאַף אִם יַעֲשֶׂה בְּלֹא הַעֲרָמָה שֶׁיֹּאמַר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִסְתּוֹם — אֵין כָּאן אִסּוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְגַם כֵּיוָן שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָכָם לֹא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בְּלֹא הַעֲרָמָה.

אֲבָל לְעַם הָאָרֶץ לֹא הִתִּירוּ לְהַעֲרִים, שֶׁמָּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בְּלֹא הַעֲרָמָה, שֶׁלֹּא יֹאמַר כְּלָל שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ אֶלָּא כְּדֵי לִסְתּוֹם הַנֶּקֶב.

וְיֵשׁ מַתִּירִים בָּזֶה אַף לְעַם הָאָרֶץ. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל לְתַלְמִיד חָכָם, שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְהַעֲרִים בְּדָבָר זֶה אַף בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין לָנוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְעִנְיַן שְׁאָר דְּבָרִים.

וְכָל זֶה לִסְתּוֹם הַנֶּקֶב בְּדָבָר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִסְתּוֹם בּוֹ, אֲבָל מֻתָּר לִסְתּוֹם בְּעֵץ שֶׁדַּרְכּוֹ לִסְתּוֹם בּוֹ, דְּהַיְנוּ לִסְתּוֹם בְּבַרְזָא אֶת הַנֶּקֶב הֶעָשׂוּי לְהוֹצִיא בּוֹ יַיִן, אֲפִלּוּ אֵינוֹ עָשׂוּי לְפָתְחוֹ וּלְסָתְמוֹ תָּדִיר אֶלָּא לְעִתִּים רְחוֹקִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמִתַּקֵּן כְּלִי בִּסְתִימָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכּוֹ הוּא לְעוֹלָם לְסָתְמוֹ בְּעֵץ זֶה. אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתַּקֵּן לְבַרְזָא — אָסוּר לִסְתּוֹם בּוֹ הַנֶּקֶב הֶעָשׂוּי לְהוֹצִיא בּוֹ יַיִן אִם נֶאֱבְדָה הַבַּרְזָא, אֶלָּא אִם כֵּן עַל יְדֵי הַעֲרָמָה לְתַלְמִיד חָכָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

כא הַמְמָרֵחַ רְטִיָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּחֲלִיק וּמַשְׁוֶה הַגּוּמוֹת שֶׁבָּהּ, וְכֵן הַמְמָרֵחַ שַׁעֲוָה אוֹ זֶפֶת וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים הַמִּתְמָרְחִים עַד שֶׁהֶחֱלִיק פְּנֵיהֶם — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְמַחֵק אֶת הָעוֹר, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּגָרֵר אֶת הַצֶּמֶר אוֹ הַשַּׂעָר מֵעַל הָעוֹר עַד שֶׁמַּחֲלִיק פָּנָיו, שֶׁהוּא אַב מְלָאכָה, שֶׁכֵּן הָיוּ עוֹשִׂין בַּמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ב.

לְפִיכָךְ, אֵין סוֹתְמִין נֶקֶב בְּשַׁעֲוָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ מַכְנִיס הַשַּׁעֲוָה בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב אֶלָּא מַנִּיחָהּ עַל פִּי הַנֶּקֶב, שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמִתַּקֵּן כְּלִי בִּסְתִימָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַסְּתִימָה

נִכְנֶסֶת בְּתוֹךְ עֲבִי דָּפְנֵי הַכְּלִי שֶׁבִּמְקוֹם הַנֶּקֶב, אֶלָּא הִיא עַל פִּי הַכְּלִי מִגַּבּוֹ. וְגַם אֲפִלּוּ אִם אֵין בְּשַׁעֲוָה זוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר טִלְטוּל, כְּגוֹן שֶׁהֻכְשְׁרָה לְתַשְׁמִישׁ מִבְּעוֹד יוֹם — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לִסְתּוֹם בָּהּ, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְמָרַח הַשַּׁעֲוָה לְדָבְקָה בְּדָפְנֵי הַכְּלִי סָבִיב הַנֶּקֶב עַד שֶׁיְּחֻלִּיק פָּנֶיהָ שָׁם, וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מְמַחֵק. וַאֲפִלּוּ בְּשֶׁמָּן אוֹ בְּשֶׁמֶן עָב אָסוּר לִסְתּוֹם, גְּזֵרָה מִשּׁוּם שַׁעֲוָה.

וְאָסוּר לְהַעֲרִים בְּכָאן וְלוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהַצְנִיעוֹ, אֲפִלּוּ הוּא תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּשַׁעֲוָה קָרוֹב הַדָּבָר מְאֹד לָבֹא לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת, שֶׁיִּשְׁכַּח וִימָרַח כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַסְּתִימָה מְהֻדֶּקֶת יָפָה, לָכֵן אָסְרוּ גַּם בְּשֶׁמָּן וְשֶׁמֶן, גְּזֵרָה מִשּׁוּם שַׁעֲוָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ:

סימן שטו

א **דְּבָרִים הָאֲסוּרִים מִשּׁוּם אֹהֶל בְּשַׁבָּת וּבוֹ כ' סְעִיפִים**:

אָסוּר לַעֲשׂוֹת אֹהֶל, דְּהַיְנוּ גַּג הַמַּאֲהִיל עָלָיו לְהָגֵן מֵאֲוִיר דָּבָר, כְּגוֹן מִן הַחַמָּה אוֹ מִן הַגְּשָׁמִים אוֹ מֵאֲוִיר דָּבָר אַחֵר, אֲפִלּוּ הוּא עֲרַאי שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהִתְקַיֵּם, וַאֲפִלּוּ אֵין מְחִצּוֹת תַּחְתָּיו, כְּגוֹן שֶׁפּוֹרֵס מַחֲצֶלֶת עַל גַּבֵּי אַרְבַּע קַנְדָּסִין, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁעָשׂוּי כְּדֵי לְהַאֲהִיל וּלְהָגֵן — הֲרֵי זֶה אֹהֶל גָּמוּר, וַאֲסָרוּהוּ חֲכָמִים אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עֲרַאי, גְּזֵרָה מִשּׁוּם אֹהֶל קֶבַע שֶׁהוּא תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה:

ב וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹתוֹ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אֲבָל אִם הָיָה אֹהֶל עֲרַאי עָשׂוּי מִבְּעוֹד יוֹם — מֻתָּר לְהוֹסִיף עָלָיו בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן אִם הָיְתָה הַמַּחֲצֶלֶת פְּרוּסָה מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי טֶפַח, שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר לִהְיוֹת נִקְרָא אֹהֶל — מֻתָּר לְפָרְסָהּ כֻּלָּהּ לְמָחָר וּלְהוֹסִיף עוֹד מַחֲצָלָאוֹת, שֶׁהַכֹּל אֵינוֹ אֶלָּא תּוֹסֶפֶת לְאֹהֶל טֶפַח הֶעָשׂוּי מֵאֶתְמוֹל. וַאֲפִלּוּ לִפְרוֹס עַל מְחִצּוֹת מֻתָּר בְּעִנְיָן זֶה.

וְטֶפַח שֶׁאָמְרוּ הוּא חוּץ מִן הַכְּרִיכָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַמַּחֲצֶלֶת כֻּלָּהּ אַף שֶׁהִיא כְּרוּכָה וּנְתוּנָה שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם, וְיֵשׁ בָּעֲבִי עִגּוּל כְּרִיכָתָהּ כְּדֵי טֶפַח וְיוֹתֵר, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה יוֹצֵא מִמֶּנָּה כְּדֵי טֶפַח פָּרוּס לְאֹהֶל, מִפְּנֵי שֶׁסְּבִיב הָעִגּוּל אֵינוֹ נִרְאֶה כְּאֹהֶל כְּלָל:

ג וְכָל זֶה בְּאֹהֶל שֶׁהוּא גַּג. אֲבָל מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְחִצּוֹת עֲרַאי לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּדֵי לְהָגֵן מִן הַחַמָּה אוֹ מִן הַצִּנָּה — אֵינָהּ כְּאֹהֶל בִּשְׁבִיל כָּךְ. וְכֵן אִם

עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בִּשְׁבִיל הַנֵּרוֹת שֶׁלֹּא יְכַבֶּה אוֹתָן הָרוּחַ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹת מִחְצוֹת לִצְנִיעוּת בְּעָלְמָא, שֶׁלֹּא יְהֵא יוֹשֵׁב בְּמָקוֹם מְגֻלֶּה, אוֹ כְּגוֹן מְחִצָּה שֶׁעוֹשִׂין בִּשְׁעַת הַדְּרָשָׁה לְהַפְסִיק בֵּין אֲנָשִׁים לְנָשִׁים, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וּלְעוֹלָם אֵין מְחִצַּת עֲרַאי אֶסוּרָה אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה כְּדֵי לְהַתִּיר סֻכָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"ל, אוֹ לְהַתִּיר טַלְטוּל, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שס"ב, אוֹ לְהַתִּיר שְׁאָר אִסּוּר, כְּגוֹן שֶׁעוֹשֶׂה מְחִצָּה גְּבוֹהָּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בִּפְנֵי הַסְּפָרִים בִּפְרִיסַת סָדִין אוֹ מַחֲצֶלֶת כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּאוֹתוֹ חֶדֶר, אוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת שָׁם צָרְכָיו — אָסוּר לַעֲשׂוֹתָהּ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁהַמְּחִצָּה מַתֶּרֶת — הִיא חוֹלֶקֶת שָׁם רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּגוֹן כְּשֶׁמַּתֶּרֶת אִסּוּר טַלְטוּל הִיא עוֹשֶׂה אוֹתוֹ מָקוֹם רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְחוֹלֶקֶת אוֹתוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ כַּרְמְלִית שֶׁאֲצָלוֹ, וְכֵן בְּחֶדֶר שֶׁבּוֹ הַסְּפָרִים, הִיא חוֹלֶקֶת אוֹתוֹ לִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת, הַסְּפָרִים הֵם בִּרְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ וְעוֹשֶׂה צָרְכָיו בִּרְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְכֵיוָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁתַּחֲלֹק רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ — הֲרֵי זֶה כְּעוֹשֶׂה אֹהֶל.

אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ שֶׁתְּחַלֵּק רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָהּ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אַף אִם הִיא מַתֶּרֶת אִסּוּר. כְּגוֹן שֶׁתּוֹלֶה מְחִצָּה בִּפְנֵי אוֹר הַנֵּר כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֻתָּר לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ כָּאן לְחִלּוּק רְשֻׁיּוֹת, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהַמְּחִצָּה הִיא גְּבוֹהָּ מֵהַנֵּר בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הַנֵּר בְּמָקוֹם שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ, וְגַם הִיא עֲבָה קְצָת בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הָאוֹר נִרְאֶה יָפֶה דֶּרֶךְ הַמְּחִצָּה — מֻתָּר לְשַׁמֵּשׁ אַף אִם אֵינָהּ גְּבוֹהָּ עֲשָׂרָה טְפָחִים שֶׁאֵינָהּ חוֹלֶקֶת רְשׁוּת כְּלָל, וְגַם אִם אֵינָהּ קְשׁוּרָה בְּטוֹב בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יוּכַל הָרוּחַ לְהָנִיד אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִקְשׁוֹר כֵּן בִּמְחִצּוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לְחִלּוּק רְשֻׁיּוֹת, כְּגוֹן בִּפְנֵי הַסְּפָרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"מ, וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ שֶׁתְּחַלֵּק רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָהּ אַף בְּעִנְיָן שֶׁחוֹלֶקֶת רְשׁוּת, דְּהַיְנוּ שֶׁהִיא גְּבוֹהָּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וּקְשׁוּרָה הֵיטֵב:

ד וְכֵן בִּסְפָרִים אִם תּוֹלֶה הַמְּחִצָּה נֶגֶד כָּל הַסְּפָרִים שֶׁאֵין מְגֻלִּין כְּלָל, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ כָּאן לְחִלּוּק רְשֻׁיּוֹת, אִם יֵשׁ מִכְסֶה אֶחָד עַל הַסְּפָרִים לְבַד מִמְּחִצָּה זוֹ, שֶׁאַף אִם אֵין מְחִצָּה זוֹ גְּבוֹהָּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְגַם אֵינָהּ קְשׁוּרָה בְּטוֹב שֶׁאֵינָהּ חוֹלֶקֶת רְשׁוּת כְּלָל, מִכָּל מָקוֹם אֵינָהּ גְּרוּעָה מִכִּסּוּי בְּעָלְמָא, וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו שָׁם, אוֹ אֲפִלּוּ לְשַׁמֵּשׁ, אִם יֵשׁ מִכְסֶה

אֶחָד עַל הַסְּפָרִים לְבַד מִמְּחִצָּה זוֹ, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כָּאן שְׁנֵי כִסּוּיִים, וַהֲרֵי זֶה כִּכְלִי בְּתוֹךְ כְּלִי. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לְתְלוֹתָהּ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּעִנְיָן שֶׁחוֹלֶקֶת רְשׁוּת, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ שֶׁתַּחֲלֹק רְשֻׁיּוֹת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְכַסּוֹת הַסְּפָרִים בִּבְגָדִים שְׁנֵי כִסּוּיִים, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן מְחִצָּה כְּלָל:

ה וַאֲפִלּוּ הַסְּפָרִים מְגֻלִּים לְמַעְלָה מֵהַמְּחִצָּה, שֶׁאֵין מְחִצָּה זוֹ חֲשׁוּבָה כִּסּוּי, אוֹ שֶׁאֵין עוֹד כִּסּוּי עַל הַסְּפָרִים וְרוֹצֶה לְשַׁמֵּשׁ, וְצָרִיךְ שֶׁתְּהֵא הַמְּחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים וּקְשׁוּרָה כְּהִלְכָתָהּ כְּדֵי שֶׁתַּחֲלֹק רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה לְחַלֵּק רְשׁוּת — אֵין אִסּוּר אֶלָּא לַעֲשׂוֹתָהּ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אֲבָל אִם הָיְתָה עֲשׂוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם כְּשִׁעוּר טֶפַח — מֻתָּר לְהוֹסִיף עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת, שֶׁתּוֹסֶפֶת אֹהֶל עֲרַאי מֻתֶּרֶת, בֵּין שֶׁטֶּפַח זֶה הוּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, כְּגוֹן מַחֲצֶלֶת הַכְּרוּכָה עַל הַמּוֹט מִבְּעוֹד יוֹם וּכְדֵי טֶפַח מִמֶּנָּה מְשֻׁלְשָׁל לְמַטָּה מִבְּעוֹד יוֹם — מֻתָּר לְשַׁלְשֵׁל כֻּלָּהּ לְמַטָּה בְּשַׁבָּת וּלְקַשְּׁרָהּ כְּהִלְכָתָהּ, וּבֵין שֶׁטֶּפַח זֶה הוּא מִן הַצַּד, כְּגוֹן אִם הָיְתָה מְחִצָּה בּוֹלֶטֶת מִן הַצַּד לִפְנֵי הַסְּפָרִים רֹחַב טֶפַח — מֻתָּר לְתְלוֹת סָדִין בִּפְנֵיהֶם בְּשַׁבָּת, שֶׁהַסָּדִין הוּא תּוֹסֶפֶת אֹהֶל עֲרַאי. וְאַף שֶׁהַמְּחִצָּה הַבּוֹלֶטֶת שָׁם הִיא קְבוּעָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ג, שֶׁאֵין אִסּוּר אֶלָּא כְּשֶׁהַתּוֹסֶפֶת הִיא קְבוּעָה:

ו וְכָל זֶה בְּמְחִצַּת עֲרַאי, אֲבָל מְחִצָּה קְבוּעָה אֲסוּרָה בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ אֵינָהּ נַעֲשֵׂית אֶלָּא לִצְנִיעוּת בְּעָלְמָא. וַאֲפִלּוּ לְהוֹסִיף עָלֶיהָ תּוֹסֶפֶת קָבוּעַ אָסוּר בְּכָל עִנְיָן.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לְתְלוֹת בְּשַׁבָּת סְדִינִים הַמְצֻיָּרִים לְנוֹי, אַף עַל פִּי שֶׁקְּבוּעִין שָׁם, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין שָׁם לִמְחִצָּה:

ז וְהַווילוֹן שֶׁתּוֹלִין לִפְנֵי הַפֶּתַח בְּמָקוֹם דֶּלֶת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא תָּלוּי שָׁם בְּקִבְיעוּת — מֻתָּר לְתְלוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא נָע וָנָד בְּרוּחַ מְצוּיָה, וְגַם אֵינוֹ מְעַכֵּב לְהוֹלְכִים וְעוֹבְרִים וְשָׁבִים דֶּרֶךְ שָׁם — אֵינוֹ נִקְרָא מְחִצָּה קְבוּעָה אֶלָּא מְחִצַּת עֲרַאי, וְאֵין בָּהּ אִסּוּר כְּשֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהַתִּיר. וְכֵן הַפָּרֹכֶת שֶׁלִּפְנֵי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ מֻתָּר לְתְלוֹתוֹ שָׁם בְּשַׁבָּת מִטַּעַם זֶה, אֲפִלּוּ אִם אֵין דֶּלֶת לָאָרוֹן וְהַפָּרֹכֶת הוּא מְחִצָּה רְבִיעִית לָאָרוֹן, מִפְּנֵי שֶׁמְּחִצַּת עֲרַאי הוּא וְאֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא לִצְנִיעוּת.

וּבִלְבַד שֶׁיִּזָּהֵר כְּשֶׁתּוֹלֶה הַווילוֹן וְכֵיוֹצֵא בּוֹ שֶׁלֹּא יִכָּפֵל לְרָחְבּוֹ טֶפַח בְּשָׁעָה שֶׁתּוֹלֶה

אוֹתוֹ, שֶׁנִּמְצָא עוֹשֶׂה אֹהֶל בְּגַג טָפַח. לְפִיכָךְ, אִם הוּא וִילוֹן גָּדוֹל — תּוֹלִין אוֹתוֹ שְׁנַיִם, שֶׁיְּכוֹלִים לִתְלוֹתוֹ כֻּלּוֹ כְּאֶחָד שֶׁלֹּא יִתְקַפֵּל, אֲבָל אֶחָד אָסוּר.

וְכֹלָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּג תָּפוּר וְתָלוּי סְבִיבָהּ כְּעֵין שָׂפָה — אָסוּר לִתְלוֹתָהּ כְּלָל בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בַּעֲשָׂרָה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִּגְּבַּהּ הַשָּׂפָה מְעַט וְתֵעָשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי:

ח עֵצִים שֶׁתּוֹקְעִים רֹאשָׁם הָאֶחָד בְּדֹפֶן הַסְּפִינָה, וְכוֹפְפִין רֹאשָׁם הַשֵּׁנִי בְּעִגּוּל עַד דֹּפֶן הַשֵּׁנִי, וּפוֹרְסִים עֲלֵיהֶם מַחְצְלָאוֹת לְהָגֵן מִן הַחַמָּה אוֹ מִן הַגְּשָׁמִים, אִם יֵשׁ בְּרֹחַב הָעֵצִים טֶפַח, אֲפִלּוּ בְּאֶחָד מֵהֶם — מֻתָּר לִפְרוֹס עֲלֵיהֶם מַחְצְלָאוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מוֹסִיף עַל אֹהֶל עֲרַאי הֶעָשׂוּי מִבְּעוֹד יוֹם.

וַאֲפִילּוּ אֵין בְּשׁוּם אֶחָד מֵהֶם רֹחַב טֶפַח, אִם הֵם סְמוּכִים זֶה לָזֶה בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים — הֲרֵי הֵם חֲשׁוּבִים אֹהֶל, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים הוּא כְּלָבוּד, וּמֻתָּר לִפְרוֹס עֲלֵיהֶם מַחְצְלָאוֹת בְּשַׁבָּת. וְכֵן עֲרִיסַת הַתִּינוֹק שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חֲשׁוּקִים וּפוֹרְסִין עֲלֵיהֶם סָדִין לְהָגֵן מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים, אִם הַחֲשׁוּקִים הֵם בְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר — מֻתָּר לִפְרוֹס עֲלֵיהֶם סָדִין בְּשַׁבָּת, וְאִם לָאו — אָסוּר:

ט כָּל גַּג עֲרַאי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בּוֹ לַעֲשׂוֹת אֹהֶל שֶׁיְּאַהִיל עַל מַה שֶּׁתַּחְתָּיו, אֶלָּא כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ בְּגוּפוֹ, כְּגוֹן שֶׁמַּשִּׂים דַּף הַשֻּׁלְחָן עַל רַגְלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה בָּזֶה גַּג עֲרַאי — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת אֹהֶל.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם מַעֲמִיד גַּם מְחִצּוֹת עֲרַאי תַּחַת גַּג זֶה — הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְאֹהֶל, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ כְּדַרְכּוֹ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, אֶלָּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה דֶּרֶךְ שִׁנּוּי. כְּגוֹן מִטָּה שֶׁהָרַגְלַיִם שֶׁלָּהּ הֵם דַּפִּים מְחֻבָּרִים כְּדָפְנֵי הַתֵּבָה, וּפוֹרְסִים עֲלֵיהֶם עוֹר אוֹ שַׂמְנִיחִים עֲלֵיהֶם קְרָשִׁים מִלְּמַעְלָה לִישֵׁן עֲלֵיהֶם — לֹא יַעֲמִיד אֶת הָרַגְלַיִם בַּתְּחִלָּה וְיִנִּיחַ הָעוֹר אוֹ הַקְּרָשִׁים עֲלֵיהֶם כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל, שֶׁהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לַעֲשׂוֹת אֹהֶל, אֶלָּא יֹאחֵז הָעוֹר אוֹ הַקְּרָשִׁים תְּחִלָּה בָּאֲוִיר וְאַחַר כָּךְ יָשִׂים הָרַגְלַיִם תַּחְתֵּיהֶם, שֶׁאֵין זֶה דּוֹמֶה לַעֲשׂוֹת אֹהֶל, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִבְנוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה:

י וְאִם מִטָּה זוֹ אֵין עָלֶיהָ עוֹר אוֹ קְרָשִׁים, אֶלָּא הִיא מְסֹרֶגֶת בַּחֲבָלִים מִלְּמַעְלָה, אִם יֵשׁ בֵּין חֶבֶל לְחֶבֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, שֶׁאֵין כָּאן לָבוּד — אָסוּר לִפְרוֹס עָלֶיהָ סָדִין בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אוֹ לְהַנִּיחַ עָלֶיהָ כַּר אוֹ כֶּסֶת, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה דּוֹמֶה לַעֲשׂוֹת אֹהֶל. וְכֵן אָסוּר לְסַלֵּק

בֶּגֶד הַתַּחְתּוֹן שֶׁעָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסוֹתֵר אֹהֶל. וְאִם הָיָה עָלֶיהָ כַּר אוֹ כֶּסֶת אוֹ בֶּגֶד אַחֵר פָּרוּס מֵעֶרֶב שַׁבָּת כְּשֶׁעוּר טֶפַח — מֻתָּר לְפָרוֹס בְּשַׁבָּת עַל כָּל הַמִּטָּה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מוֹסִיף עַל אֹהֶל עֲרַאי:

יא וְכָל זֶה בְּמִטָּה זוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ מְחִצּוֹת, דְּהַיְנוּ הָרַגְלַיִם שֶׁלָּהּ שֶׁהֵן כְּדָפְנֵי הַתֵּבָה, וַאֲפִלּוּ אֵין לָהּ אַרְבַּע מְחִצּוֹת, אֶלָּא שְׁתַּיִם זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ, אֲבָל מִטּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁאֵין עַל רַגְלֵיהֶן תּוֹרַת מְחִצּוֹת — מֻתָּר לְהַעֲמִידָהּ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ לְהַנִּיחַ בָּהּ הַקְּרָשִׁים, אוֹ אִם הִיא מְסֹרֶגֶת בַּחֲבָלִים — מֻתָּר לְפָרוֹס עָלֶיהָ סָדִין בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת אַף אִם יֵּשׁ בֵּין חֶבֶל לְחֶבֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם עָשִׂית אֹהֶל, מִפְּנֵי שֶׁאֹהֶל עֲרַאי כָּזֶה שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בּוֹ לַעֲשׂוֹת אֹהֶל — לֹא אֲסָרוּהוּ חֲכָמִים, אֶלָּא אִם כֵּן יֵּשׁ לוֹ תַּחְתָּיו מְחִצּוֹת הַמַּגִּיעוֹת לָאָרֶץ, שֶׁאָז הוּא דּוֹמֶה לְאֹהֶל.

וְאִם הֵן מַגִּיעוֹת בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ב:

יב כְּשֶׁמְּסַדְּרִין חֲבִיּוֹת זוֹ עַל זוֹ אַחַת עַל גַּבֵּי שְׁתַּיִם — אוֹחֵז בְּיָדוֹ הָעֶלְיוֹנָה וְיסַדֵּר הַתַּחְתּוֹנוֹת תַּחְתֶּיהָ. אֲבָל לֹא יְסַדֵּר הַתַּחְתּוֹנוֹת תְּחִלָּה וְיַנִּיחַ הָעֶלְיוֹנָה עֲלֵיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֶחָלָל שֶׁנַּעֲשֶׂה בֵּינֵיהֶן דּוֹמֶה לְאֹהֶל, שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי מְחִצּוֹת וְגַג, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ שִׁנּוּי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.

אֲבָל מֻתָּר לְהַנִּיחַ סֵפֶר אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד עַל גַּבֵּיהֶן, אַף שֶׁנַּעֲשֶׂה בֵּינֵיהֶן חָלָל טֶפַח, שֶׁהוֹאִיל וְאֵין צָרִיךְ כְּלָל לָאֲוִיר שֶׁבֵּינֵיהֶם — אֵינוֹ דּוֹמֶה לְאֹהֶל שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים בַּחֲלָלוֹ.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בֶּחָבִית — צָרִיךְ הוּא לָאֲוִיר שֶׁבֵּינֵיהֶן שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׁוּ הֶחָבִיּוֹת, שֶׁבִּשְׁבִיל כָּךְ הוּא מְסַדְּרָם כֵּן. וְכֵן בַּמִּטָּה, אַף אִם אֵין לָהּ אֶלָּא שְׁתֵּי מְחִצּוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ — יֵּשׁ לוֹ צֹרֶךְ בָּאֲוִיר שֶׁתַּחְתֶּיהָ, שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם בִּנְתִינַת סַנְדָּלִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם יֵּשׁ לָהּ אַרְבַּע מְחִצּוֹת כְּדָפְנֵי הַתֵּבָה, שֶׁיָּכוֹל לְהַצְנִיעַ שָׁם חֲפָצָיו כְּמוֹ בַּתֵּבָה:

יג כָּל גַּג עֲרַאי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בּוֹ לַעֲשׂוֹת אֹהֶל — לֹא אָסְרוּ לְפָרְסוֹ עַל הַמְּחִצּוֹת שֶׁמַּעֲמִיד תַּחְתָּיו בְּשַׁבָּת, אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא הָיָה הַגַּג קָבוּעַ בִּמְחִצּוֹת מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל אִם הָיָה כְּבָר קָבוּעַ בָּהֶן מִבְּעוֹד יוֹם, אֶלָּא שֶׁהָיוּ נִכְפָּלִים וּמֻנָּחִים — מֻתָּר לְפָשְׁטָן וּלְהַעֲמִידָן בְּשַׁבָּת. כְּגוֹן כִּסֵּא הֶעָשׂוּי פְּרָקִים, וּכְשֶׁרוֹצִים לֵישֵׁב עָלָיו פּוֹתְחִין אוֹתוֹ וְהָעוֹר נִפְתָּח וְנִמְתָּח,

וּכְשֶׁמְּסִירִין אוֹתוֹ סוֹגְרִין אוֹתוֹ וְהָעוֹר נִכְפָּל — מֻתָּר לְפָתְחוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אַף אִם יֵשׁ לוֹ מְחִצּוֹת תַּחְתָּיו, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לַעֲשִׂיַּת אֹהֶל, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי עֲשׂוּיִים וְעוֹמְדִים הֵם כְּבָר הַגַּג עִם הַמְּחִצּוֹת מִבְּעוֹד יוֹם, אֶלָּא שֶׁמּוֹתְחָן בְּשַׁבָּת לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם. וּמִטַּעַם זֶה מֻתָּר לְהַעֲמִיד הַחֻפָּה וּלְסַלְּקָה, וְכֵן הַדַּף הַקָּבוּעַ בַּכֹּתֶל שֶׁמַּנִּיחִין עָלָיו סְפָרִים, אַף אִם יֵשׁ לָהֶן מְחִצּוֹת:

יד מְשַׁמֶּרֶת שֶׁתּוֹלִין אוֹתָהּ לְתֹת בָּהּ שְׁמָרִים לְסַנְּנָן וּמוֹתְחִים פִּיהָ לְכָל צַד — חָשׁוּב עֲשִׂיַּת אֹהֶל, וְאָסוּר לִנְטוֹתָהּ וּלְמָתְחָהּ אִם הָיְתָה תְּלוּיָה עִם הַשְּׁמָרִים מִבְּעוֹד יוֹם. וְאַף עַל פִּי שֶׁגַּג בְּלֹא מְחִצּוֹת אֵינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם אֹהֶל — כָּאן אָסְרוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, מִשּׁוּם זִלְזוּל שַׁבָּת.

אֲבָל מֻתָּר לִתְלוֹתָהּ וּלְמָתְחָהּ כְּדֵי לִתֵּן בָּהּ פֵּרוֹת אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים, אוֹ אֲפִלּוּ כְּדֵי לְסַנֵּן בָּהּ יַיִן וּמַיִם צְלוּלִים, שֶׁמֻּתָּר לְסַנְּנָם בְּשַׁבָּת, וְאֵין כָּאן זִלְזוּל שַׁבָּת כְּלָל:

טו אֹהֶל מְשֻׁפָּע, אִם יֵשׁ בְּרֹאשׁוֹ גַּג רָחָב טֶפַח בְּיֹשֶׁר, אוֹ אֲפִלּוּ אֵין בְּרֹאשׁוֹ טֶפַח אֶלָּא יֵשׁ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים סָמוּךְ לְרֹאשׁוֹ רָחָב טֶפַח, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים הוּא כְּלָבוּד, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ יֵשׁ בְּרֹאשׁוֹ גַּג רָחָב טֶפַח — הֲרֵי זֶה אֹהֶל קָבוּעַ, אִם הוּא עָשׂוּי לְהִתְקַיֵּם, וְהַנּוֹטֶה אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת — חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה, וְהַמְפָרְקוֹ — חַיָּב מִשּׁוּם סוֹתֵר, כְּמוֹ סוֹתֵר בְּנָיָן גָּמוּר.

אֲבָל אִם אֵין בְּרֹאשׁוֹ גַּג טֶפַח, וְלֹא בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים סָמוּךְ לְרֹאשׁוֹ רוֹחַב טֶפַח — הֲרֵי זֶה אֹהֶל עֲרַאי, וְהָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, בֵּין לִנְטוֹתוֹ בֵּין לְפָרְקוֹ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ עָשׂוּי לְקַיּוּם כְּלָל:

טז כֵּיצַד? טַלִּית כְּפוּלָה שֶׁכּוֹפְלִין אוֹתָהּ עַל הַמּוֹט, דְּהַיְנוּ שֶׁחֶצְיָהּ תְּלוּיָה עַל הַמּוֹט מִכָּאן וְחֶצְיָהּ מִכָּאן, וּשְׁנֵי קְצָוֹתֶיהָ מַגִּיעִין לָאָרֶץ, וְנִכְנָס וְיוֹשֵׁן שָׁם בַּצֵּל בֵּין שְׁתֵּי קְצָוֹתֶיהָ — אָסוּר לִתְלוֹתָהּ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ גַּג טֶפַח וְלֹא בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְרֹאשָׁהּ רָחָב טֶפַח.

וְאִם הָיְתָה כְּרוּכָה עַל הַמּוֹט מִבְּעוֹד יוֹם, וְיֵשׁ בְּקְצָוֹתֶיהָ חוּטִין תְּלוּיִין שֶׁמּוֹשְׁכִין אוֹתָהּ בָּהֶם עַל הַמּוֹט לְפָרְסָהּ לְכָאן וּלְכָאן — מֻתָּר לְמָשְׁכָהּ בָּהֶם בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁחוּטִין אֵלּוּ כֵּיוָן שֶׁהֵם תְּלוּיִים בָּהּ מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי לְמָשְׁכָהּ בָּהֶם לְפָרְסָהּ — הֲרֵי הֵם מוּעָדִים כְּמוֹ

אִם הָיְתָה פְּרוּסָה רְחָב טֶפַח מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאָז אֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת אֶלָּא תּוֹסֶפֶת אֹהֶל עֲרַאי.

וּמֻתָּר גַּם כֵּן לְפָרְקָהּ מֵעַל הַמּוֹט, שֶׁכָּל אֹהֶל שֶׁמֻּתָּר לִנְטוֹתוֹ וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּנְיָן — אֵין בּוֹ גַּם כֵּן מִשּׁוּם סְתִירָה וּמֻתָּר לְפָרְקוֹ, חוּץ מִכְּשֶׁמּוֹסִיף עַל אֹהֶל טֶפַח הֶעָשׂוּי מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאֵינוֹ מֻתָּר אֶלָּא לִסְתּוֹר אֶת הַתּוֹסֶפֶת, אֲבָל לֹא אֶת הָאֹהֶל הֶעָשׂוּי מֵאֶתְמוֹל. וְאַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר כָּאן לְפָרֵק הַטַּלִּית מֵעַל הַמּוֹט, מִפְּנֵי שֶׁכָּאן לֹא הָיָה אֹהֶל טֶפַח מַמָּשׁ מִבְּעוֹד יוֹם, אֶלָּא שֶׁהַחוּטִין מוֹעִילִין כְּמוֹ רֹחַב טֶפַח:

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין לָהּ גַּג טֶפַח וְלֹא בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְרֹאשָׁהּ רֹחַב טֶפַח, אֲבָל אִם יֵשׁ לָהּ גַּג טֶפַח, אוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְרֹאשָׁהּ רֹחַב טֶפַח, שֶׁזֶּהוּ אֹהֶל קָבוּעַ — אֵין הַחוּטִין מוֹעִילִין כְּלוּם, שֶׁאֲפִלּוּ לְהוֹסִיף עַל אֹהֶל קֶבַע אָסוּר.

וְאַף אִם טַלִּית זוֹ אֵין עֲשׂוּיָה לְהִתְקַיֵּם כָּאן, שֶׁדַּעְתּוֹ לְפָרְקָהּ, אַף עַל פִּי כֵן, כֵּיוָן שֶׁהִיא נְטוּיָה כְּדֶרֶךְ נְטִיַּת אֹהֶל קָבוּעַ — לֹא הֵקֵלּוּ בָּהּ חֲכָמִים כְּלוּם, שֶׁמָּא יִמָּלֵךְ עָלֶיהָ שֶׁתְּהֵא קְבוּעָה כָּךְ כְּמוֹ שֶׁהִיא נְטוּיָה, וְנִמְצָא שֶׁהוֹסִיף אֹהֶל קָבוּעַ. וְלֹא הֵקֵלּוּ לְהוֹסִיף עַל אֹהֶל עֲרַאי, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לְקָבְעוֹ כָּךְ כְּמוֹ שֶׁהוּא נָטוּי, כְּגוֹן פְּרִישַׂת מַחֲצֶלֶת עַל גַּבֵּי קַנְדִּסִין אוֹ עַל הַסְּפִינָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לְקָבְעָהּ הַמַּחֲצֶלֶת שָׁם כָּךְ כְּמוֹ שֶׁהִיא פְּרוּסָה בְּשַׁבָּת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יח כִּלַּת חֲתָנִים שֶׁאֵין בְּגַגָּהּ טֶפַח וְלֹא בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְגַגָּהּ טֶפַח, הוֹאִיל וְהִיא מִתְקֶנֶת לְכָךְ — מֻתָּר לִנְטוֹתָהּ וּמֻתָּר לְפָרְקָהּ בְּשַׁבָּת. וְהוּא שֶׁלֹּא תְּהֵא מְשֻׁלְשֶׁלֶת לְמַטָּה מִן הַמִּטָּה טֶפַח, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּלָה עֲשׂוּיָה לְהָגֵן מִן הַחַמָּה אוֹ מִדָּבָר אַחֵר, וְיֵשׁ שָׁם אֹהֶל עָלֶיהָ, אֶלָּא שֶׁאֵין לָהּ גַּג, וְכֵיוָן שֶׁהִיא מְשֻׁלְשֶׁלֶת לְמַטָּה מִן הַמִּטָּה טֶפַח — הֲרֵי הַמִּטָּה נַעֲשֵׂית גַּג לַקִּיר טֶפַח שֶׁסְּבִיב הַמִּטָּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמִּטָּה אֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהָגֵן, וְאֵין שָׁם אֹהֶל עָלֶיהָ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֹהֶל עַל קִיר טֶפַח זֶה שֶׁהוּא מִכְּלַל הַכְּלָה הָעֲשׂוּיָה לְהָגֵן — הֲרֵי יֵשׁ כָּאן אֹהֶל עִם גַּג.

אֲבָל מִטָּה שֶׁאֵין עָלֶיהָ כְּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַסַּדִּין הַפָּרוּס עָלֶיהָ יוֹרֵד מִמֶּנָּה טֶפַח לְמַטָּה מִן הַמִּטָּה מִכָּל צְדָדֶיהָ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאַף שֶׁהַמִּטָּה נַעֲשֵׂית גַּג לְקִיר טֶפַח זֶה — הֲרֵי

אֵין כָּאן שֵׁם אֹהֶל כְּלָל, לֹא עַל טָפַח זֶה וְלֹא עַל הַמִּטָּה. וּמִטַּעַם זֶה מֻתָּר לִפְרוֹס מַפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אַף אִם הִיא יוֹרֶדֶת לְמַטָּה מִן הַשֻּׁלְחָן טָפַח מִכָּל צְדָדֶיהָ:

יט בֶּגֶד שֶׁשּׁוֹטְחִין עַל פִּי הֶחָבִית לְכַסּוֹתָהּ — לֹא יִשְׁטָחֶנּוּ עַל פְּנֵי כֻלָּהּ, מִשּׁוּם אֹהֶל, אֶלָּא יַנִּיחַ מִקְצָת פִּיהָ מְגֻלֶּה. וְהוּא שֶׁהֶחָבִית אֵינָהּ מְלֵאָה לְגַמְרֵי, אֶלָּא הִיא חֲסֵרָה טָפַח, שֶׁאָז כְּשֶׁשּׁוֹטְחוֹ הַבֶּגֶד עַל פְּנֵי כֻלָּהּ — הֲרֵי זֶה כְּעוֹשֶׂה אֹהֶל עַל חָלָל טָפַח. אֲבָל אִם אֵינָהּ חֲסֵרָה טָפַח — אֵין בָּהּ מִשּׁוּם אֹהֶל, שֶׁכָּל אֹהֶל שֶׁאֵין לוֹ חָלָל טָפַח — אֵינוֹ קָרוּי אֹהֶל כְּלָל.

אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם חָלָל טָפַח, אַף עַל פִּי שֶׁמְּחִצּוֹת שֶׁל חָלָל זֶה, דְּהַיְנוּ דָּפְנֵי הֶחָבִית, הָיוּ כְּבָר עֲשׂוּיוֹת מִבְּעוֹד יוֹם, וְאִם כֵּן אֵין לֶאֱסוֹר בָּהֶן מִשּׁוּם אֹהֶל, שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לְהַנִּיחַ קְדֵרָה עַל פִּי הַכִּירָה בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ג, וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם אֹהֶל עַל חָלַל הַכִּירָה, הוֹאִיל וְדָפְנֵי הַכִּירָה עֲשׂוּיוֹת וְעוֹמְדוֹת כְּבָר מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֹא אָסְרוּ גַּג עֲרַאי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בּוֹ לַעֲשׂוֹת אֹהֶל אֶלָּא כְּשֶׁמַּעֲמִיד מְחִצּוֹת תַּחְתָּיו בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְהַכְּסוּי שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית גַּם כֵּן אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בּוֹ לְאֹהֶל אֶלָּא לְכִסּוּי בְּעָלְמָא — אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ דּוֹמֶה לִקְדֵרָה עַל גַּבֵּי כִירָה, מִפְּנֵי שֶׁפִּי הֶחָבִית שֶׁבִּימֵיהֶם הָיָה רָחָב הַרְבֵּה יוֹתֵר מִפִּי הַכִּירָה, וּכְשֶׁמְּכַסֶּה כָּל פִּיהָ — הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לַעֲשׂוֹת אֹהֶל, אַף שֶׁהַמְּחִצּוֹת עֲשׂוּיוֹת מִבְּעוֹד יוֹם.

וְהוּא הַדִּין שֶׁאָסוּר לְטוֹל הַכְּסוּי הַמְכַסֶּה כָּל פִּיהָ אִם הִיא חֲסֵרָה טָפַח, מִשּׁוּם שֶׁדּוֹמֶה לְסוֹתֵר אֹהֶל. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמִגּוּפָּה שֶׁמֻּתָּר לִטְלָהּ וּלְהַחֲזִירָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ד, לְפִי שֶׁהַמִּגּוּפָּה מְתֻקֶּנֶת לְכָךְ, וְתִקּוּנָהּ מוֹכִיחַ עָלֶיהָ שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת לְכָךְ, לְכֵן אֵינָהּ נִרְאֵית כְּאֹהֶל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמְּכַסֶּה בְּבֶגֶד, אַף שֶׁהַבֶּגֶד מְיֻחָד לְכָךְ, מִכָּל מָקוֹם אֵין בּוֹ תִּקּוּן הַמּוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁהוּא עוֹמֵד לְכָךְ. וְכֵן הַדִּין בְּכִסּוּי שְׁאָר כֵּלִים הָרְחָבִים בְּיוֹתֵר, כְּרֹחַב פִּי הֶחָבִיּוֹת שֶׁבִּימֵיהֶם:

כ וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ כֵּן בְּחָבִית וְכַיּוֹצֵא בָהּ, אֶלָּא בְּגִיגִית וְכַיּוֹצֵא בָהּ שֶׁהִיא רְחָבָה יוֹתֵר מִדַּאי. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְהַמִּקִּלִּין כַּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה — אֵין לְמִחוֹת בְּיָדָם, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין בְּכִסּוּי כֵּלִים מִשּׁוּם אֹהֶל כְּלָל אַף בְּכֵלִים הָרְחָבִים יוֹתֵר מִדַּאי:

סימן שטז

א צֵידָה הָאֲסוּרָה וְהַמֻּתֶּרֶת בְּשַׁבָּת וּבוֹ כ"ה סְעִיפִים:

צֵידָה הִיא מֵאֲכוֹת מְלָאכוֹת שֶׁהָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן בַּתְּחָשִׁים וְחִלָּזוֹן. וְאֵינוֹ חַיָּב עָלֶיהָ אֶלָּא כְּשֶׁאֵין הַנִּצּוֹד מְחֻסָּר עוֹד צֵידָה אַחַר צֵידָה זוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁצָּד אוֹתוֹ לְמָקוֹם שֶׁיּוּכְלוּ לְתָפְסוֹ שָׁם בְּקַל וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר "הָבֵא מְצוּדָה וּנְצוּדֶנּוּ", דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ שָׁם תַּחְבּוּלוֹת לְתָפְסוֹ.

לְפִיכָךְ, אִם הִפְרִיחַ אֶת הָעוֹף עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵית שֶׁחִלְּוֹנוֹתָיו סְתוּמִין, אוֹ לְבֵיבָר מְקֹרֶה וְסָתוּם מִכָּל צַד, וְנָעַל הַדֶּלֶת בְּפָנָיו, אוֹ שֶׁרָדַף אַחַר חַיָּה עַד שֶׁהִכְנִיסָהּ לְבַיִת, אוֹ לְבֵיבָר אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְקֹרֶה, אוֹ לְגִנָּה אוֹ לְחָצֵר, וְנָעַל בְּפָנֶיהָ — חַיָּב, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא הַבַּיִת אוֹ הַבֵּיבָר גָּדוֹל כָּל כָּךְ בְּעִנְיָן שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ תַּחְבּוּלוֹת לְתָפְסוֹ שָׁם הָעוֹף אוֹ הַחַיָּה. וְכָל שֶׁהַבַּיִת אוֹ הַבֵּיבָר גָּדוֹל כָּל כָּךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעַ וְלִתְפּוֹס הַחַיָּה אוֹ הָעוֹף בְּמְרוּצָה אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁמָטִין מִמֶּנּוּ, וְצָרִיךְ לָרוּץ אַחֲרֵיהֶם שֵׁנִית — הֲרֵי הֵן מְחֻסָּרִין צֵידָה עֲדַיִן, וּפָטוּר.

וְהַצָּד צִפּוֹר דְּרוֹר, דְּהַיְנוּ מִין צִפּוֹר שֶׁדַּרְכָּהּ לָדוּר בַּבַּיִת כְּמוֹ בַּשָּׂדֶה, שֶׁיּוֹדַעַת לְהִשָּׁמֵט בְּזָוִית הַבַּיִת לְכָל צַד (וּלְכָךְ נִקְרָא "דְּרוֹר" עַל שֵׁם דִּירָה, שֶׁדָּרָה בְּכָל מָקוֹם) — אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּפְרִיחֶנָּה לְמִגְדָּל שֶׁהִיא נְצוֹדָה בּוֹ, דְּהַיְנוּ לְמִגְדָּל שֶׁאֵינוֹ גָּדוֹל מְאֹד, אֶלָּא הוּא בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכַל לְתָפְסוֹ שָׁם בְּלִי תַּחְבּוּלוֹת.

וְהַצָּד אֲרִי — אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לַכְּפָּה שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא נֶאֱסָר בָּהּ.

וְכָל הַצָּד לְמָקוֹם שֶׁהַנִּצּוֹד מְחֻסָּר שָׁם צֵידָה עֲדַיִן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּטוּר — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְהַצָּד מִמָּקוֹם שֶׁהוּא מְחֻסַּר צֵידָה שָׁם — חַיָּב. וּמִמָּקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר צֵידָה — מֻתָּר לְצוּד לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם אִסּוּר טִלְטוּל. וְיֵשׁ אוֹסְרִים גַּם מִשּׁוּם אִסּוּר צֵידָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ב הַצָּד דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר צֵידָה, כְּגוֹן שֶׁצָּד צְבִי חִגֵּר אוֹ זָקֵן, אוֹ חוֹלֶה מֻחֲמַת עֲיֵפוּת, שֶׁהוּא יָגֵעַ וְאֵינוֹ יָכוֹל לָזוּז מִמְּקוֹמוֹ — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

אֲבָל הַצָּד צְבִי יָשֵׁן אוֹ סוּמָא, אוֹ חוֹלֶה מֻחֲמַת חֹם שֶׁנּוֹלַד לוֹ בְּגוּפוֹ — חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם עֲשׂוּיִים לְהִשָּׁמֵט כְּשֶׁמַּרְגִּישִׁים יַד אָדָם, וּמְחֻסְּרֵי צֵידָה הֵן:

ג הַמְשַׁסֶּה כֶּלֶב אַחַר חַיָּה כְּדֵי שֶׁיְּצוּד אוֹתוֹ — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.
וְאַף בְּחֹל אָסוּר לָצוּד בִּכְלָבִים, מִשּׁוּם "מוֹשַׁב לֵצִים", וְאֵינוֹ זוֹכֶה לִרְאוֹת בְּשִׂמְחַת לִוְיָתָן:
ד אֵין אִסּוּר צֵידָה מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ נִצּוֹד, דְּהַיְנוּ שֶׁדֶּרֶךְ הָעוֹלָם לָצוּד מִין זֶה שֶׁצָּד הוּא, כְּגוֹן מִינֵי חַיּוֹת וְעוֹפוֹת וְדָגִים, שֶׁדֶּרֶךְ הָעוֹלָם לָצוּד מִינִים אֵלּוּ. אֲבָל אִם צָד דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ נִצּוֹד, כְּגוֹן צְרָעִין וּזְבוּבִים וְיַתּוּשִׁים וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָעוֹלָם לָצוּד מִינִים אֵלּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם צֹרֶךְ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צָד אוֹתָם לְצֹרֶךְ — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֲפִלּוּ לְצוֹרֶךְ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֶלָּא כְּמִתְעַסֵּק בְּעָלְמָא.
וְלָכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִסְגּוֹר תֵּבָה אוֹ לִסְתּוֹם כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ זְבוּבִים, שֶׁהֲרֵי הֵם נִצּוֹדִים בִּסְתִימָה וּסְגִירָה זוֹ. וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל לְצֵידָה, מִכָּל מָקוֹם "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת" הוּא. אֶלָּא יִתֵּן סַכִּין אוֹ שׁוּם דָּבָר בֵּין הַכִּסּוּי לַכְּלִי בְּעָנְיָן שֶׁיּוּכְלוּ לָצֵאת מִשָּׁם, וְלֹא יִהְיֶה "פְּסִיק רֵישֵׁהּ".
וְיֵשׁ מְקִלִּין בְּמָקוֹם שֶׁאִם יִפְתַּח הַכְּלִי לִטְלֹם מִשָּׁם יִבְרְחוּ, שֶׁנִּמְצָא שֶׁאֵין כָּאן צֵידָה כְּלָל בְּכִסּוּי זֶה. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְעָנְיָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְדַקְדֵּק וּלְעַיֵּן אִם יֵשׁ שָׁם זְבוּבִים. וְאַף אִם רוֹאֶה בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ זְבוּבִים, מַפְרִיחַ מַה שֶּׁנִּרְאֶה לְעֵינָיו וְדַיּוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ שֶׁמָּא נִשְׁאֲרוּ עוֹד זְבוּבִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַדָּבָר סָפֵק אִם יֶשְׁנָן שָׁם — אֵין כָּאן "פְּסִיק רֵישֵׁהּ":
ה מֻתָּר לִפְרוֹס מַחֲצֶלֶת עַל גַּבֵּי כַּוֶּרֶת שֶׁל דְּבוֹרִים, בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לָצוּד הַדְּבוֹרִים. וְגַם שֶׁיְּהֵא בְּעָנְיָן שֶׁאֵינוֹ מֻכְרָח שֶׁיִּהְיוּ נִצּוֹדִים בָּזֶה, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁאַר בְּכַוֶּרֶת חוֹר שֶׁאֵינוֹ מְכֻסֶּה בְּמַחֲצֶלֶת וְאֶפְשָׁר לָהֶם לָצֵאת דֶּרֶךְ שָׁם. וַאֲפִלּוּ הוּא חוֹר קָטָן וּמִן הַצַּד שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה לַדְּבוֹרִים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לָצוּד, וְאֵין כָּאן "פְּסִיק רֵישֵׁהּ", כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיֵּצְאוּ דֶּרֶךְ הַחוֹר קָטָן זֶה שֶׁמִּן הַצַּד, וְאֵין הַדָּבָר מֻכְרָח שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בּוֹ. אֲבָל אִם אֵין שָׁם חוֹר שֶׁאֵינוֹ מְכֻסֶּה בְּמַחֲצֶלֶת — אָסוּר, דְּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ" הוּא.
וְאַף שֶׁיֵּשׁ מְקִלִּין בִּזְבוּבִים בְּמָקוֹם שֶׁאִם יִפְתַּח הַכְּלִי לִטְלֹם מִשָּׁם יִבְרְחוּ, מִכָּל מָקוֹם כָּאן נִקְרָא צֵידָה גְּמוּרָה מַה שֶּׁהַדְּבוֹרִים נִצּוֹדִים בְּכַוֶּרֶת שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לָצֵאת מִמֶּנָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא יוּכַל לִטְלֹם מִשָּׁם בְּיָדָיו, מִפְּנֵי שֶׁהַכַּוֶּרֶת הִיא מָקוֹם צֵידָתָן, שֶׁדַּרְכָּן

לִהְיוֹת בְּכַוָּנָת, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְצַד אֲרִי וְהִכְנִיסוֹ בַּכִּפָּה שֶׁלּוֹ, שֶׁאַף שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִטְּלוֹ מִשָּׁם בְּיָדָיו שֶׁלֹּא יִבְרַח — חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ מְקוֹם צֵידָתוֹ:

ו הַפּוֹרֵשׂ מְצוּדָּה וּבִשְׁעַת פְּרִישָׁתוֹ נִכְנְסָה חַיָּה לְתוֹכָהּ — חַיָּב. אֲבָל אִם נִכְנְסָה אַחַר כָּךְ לְתוֹכָהּ — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁעַת פְּרִישָׁתוֹ אֵינוֹ יָדוּעַ אִם יָצוּד אִם לָאו, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּלְפִיכָךְ, אָסוּר לְהַעֲמִיד בְּשַׁבָּת הַמְּצוּדָּה לָצוּד בָּהּ עַכְבָּרִים:

ז צְבִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵית מֵאֲלָיו, וְנָעַל אֶחָד הַדֶּלֶת בְּפָנָיו, אֲפִלּוּ לֹא נָעֲלָהּ בְּמִנְעָל אֶלָּא שֶׁגִּפְּפָהּ בִּלְבַד, וְהוּא בְּעִנְיָן שֶׁהַצְּבִי שָׁמוּר בְּכָךְ שֶׁלֹּא יוּכַל לִבְרוֹחַ — חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ צֵידָתוֹ. נָעֲלוּ שְׁנַיִם — פְּטוּרִים, שֶׁכָּל מְלָאכָה שֶׁיָּכוֹל אֶחָד לַעֲשׂוֹתָהּ וַעֲשָׂאוּהָ שְׁנַיִם — פְּטוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית כְּדַרְכָּהּ בְּחֹל, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לַעֲשׂוֹת בִּשְׁנַיִם מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּאֶחָד. וְאִם אֵין אֶחָד יָכוֹל לִנְעוֹל בִּלְבַדּוֹ, וְנָעֲלוּ שְׁנַיִם — חַיָּבִים. וְאִם אֶחָד יָכוֹל לִנְעוֹל בִּלְבַדּוֹ וְאֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל, וְנָעֲלוּ שְׁנֵיהֶם — הַיָּכוֹל חַיָּב, וְשֶׁאֵינוֹ יָכוֹל פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מְסַיֵּעַ לְהַיָּכוֹל, וּמְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ. וְכֵן הַדִּין בְּכָל מְלָאכוֹת שַׁבָּת:

ח אִם הָיָה הַפֶּתַח מְגֻפָּף כְּבָר בְּדֶלֶת אַחַר שֶׁנִּכְנַס הַצְּבִי לַבַּיִת, בֵּין שֶׁנִּתְגַּפְּפָה הַדֶּלֶת מֵאֵלֶיהָ, בֵּין שֶׁעָבַר אַחֵר וְגִפְּפָהּ — מֻתָּר לִנְעוֹל בְּמַנְעוּל. שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַצְּבִי הוּא כְּבָר שָׁמוּר שֶׁלֹּא יוּכַל לִבְרוֹחַ, הֲרֵי כְּבָר נִצּוֹד וְעוֹמֵד הוּא, וּכְשֶׁנּוֹעֲלוֹ בְּמַנְעוּל, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיף שְׁמִירָה עַל שְׁמִירָתוֹ — אֵינוֹ אֶלָּא כְּשׁוֹמְרוֹ מִן הַגַּנָּבִים, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם צֵידָה:

ט צְבִי שֶׁנִּכְנַס לַבַּיִת וְיָשַׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח וּמִלְאָ(ו)הוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בֵּינוֹ לִמְזוּזַת הַפֶּתַח מָקוֹם פָּנוּי כָּל כָּךְ בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל הַצְּבִי לִבְרוֹחַ דֶּרֶךְ שָׁם — הֲרֵי זֶה חַיָּב.

וּמֻתָּר לְאָדָם אַחֵר לֵישֵׁב בְּצִדּוֹ שֶׁל זֶה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם פָּנוּי שֶׁבֵּינוֹ לְהַמְּזוּזָה, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיף שְׁמִירָה עַל שְׁמִירָתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. וַאֲפִלּוּ עָמַד הָרִאשׁוֹן וְהָלַךְ לוֹ וְנִסְתַּלֵּק שְׁמִירָתוֹ, וְאֵין הַצְּבִי נִשְׁמָר אֶלָּא מֵחֲמַת יְשִׁיבַת הַשֵּׁנִי, שֶׁהַמָּקוֹם פָּנוּי שֶׁבֵּינוֹ לְהַמְּזוּזָה, דְּהַיְנוּ מָקוֹם יְשִׁיבַת הָרִאשׁוֹן, אֵין בּוֹ כְּדֵי בְּרִיחַת הַצְּבִי — אַף עַל פִּי כֵן אֵין הַשֵּׁנִי צָרִיךְ לָקוּם, וּמֻתָּר לוֹ לֵישֵׁב עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ וְלִטּוֹל הַצְּבִי, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיָּשַׁב בְּהֶתֵּר יָשַׁב, שֶׁהֲרֵי הַצְּבִי הָיָה נִצּוֹד וְעוֹמֵד כְּבָר עַל יְדֵי יְשִׁיבַת הָרִאשׁוֹן — אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהִסְתַּלֵּק לְאַחַר שֶׁעָמַד הָרִאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם עַכְשָׁו בִּישִׁיבָה זוֹ, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא שׁוֹמֵר

לַצְּבִי הַנִּצּוֹד כְּבָר עַל יְדֵי הָרִאשׁוֹן. וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לֵישֵׁב בְּצַד הָרִאשׁוֹן עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֵר יוֹשֵׁב שָׁם לְאַחַר שֶׁיַּעֲמוֹד הָרִאשׁוֹן וְיֵלֵךְ לוֹ׃

י וְכֵן מִי שֶׁהָיָה לוֹ צְבִי קָשׁוּר בְּבֵיתוֹ, וּבָא אֶחָד וְנָעַל גַּם הַדֶּלֶת בְּפָנָיו כְּדֵי לְהוֹסִיף שְׁמִירָה עַל שְׁמִירָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִתַּר הַצְּבִי — אֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לְפִתּוּחַ הַדֶּלֶת, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנָּעַל בְּהֶתֵּר נָעַל, וְעַכְשָׁו אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם.

וְכֵן מִי שֶׁנָּעַל בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ כְּלָל שֶׁנִּכְנַס צְבִי לַבַּיִת, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ — מֻתָּר לוֹ לְהַעֲמִיד הַפֶּתַח נָעוּל עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ בְּמִתְכַּוֵּן כְּדֵי לְטוֹל הַצְּבִי, לְפִי שֶׁכְּשֶׁנָּעַל בְּהֶתֵּר נָעַל, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ כְּלוּם, וְעַכְשָׁו שֶׁנּוֹדַע לוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם.

אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁצְּבִי בַּבַּיִת — אָסוּר לְנָעֲלוֹ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל לְצוּד הַצְּבִי אֶלָּא לִשְׁמוֹר בֵּיתוֹ, דְּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת" הוּא׃

יא וְכֵן מִי שֶׁיָּשַׁב עַל הַפֶּתַח וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁצְּבִי בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע לוֹ — מֻתָּר לוֹ לֵישֵׁב שָׁם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, שֶׁעַכְשָׁו אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם. וְכֵן מִי שֶׁנִּכְנְסָה לוֹ צִפּוֹר תַּחַת כַּנְפֵי כְסוּתוֹ, וְהִיא נִצּוֹדָה שָׁם מֵאֵלֶיהָ — אֵין צָרִיךְ לִפְתּוֹחַ לָהּ חַלּוֹן, אֶלָּא יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרָהּ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ׃

יב מֻתָּר לִפְתּוֹחַ הַבַּיִת בִּפְנֵי הַצְּבִי כְּדֵי שֶׁיִּבְרַח וְיֵצֵא. וְכֵן צְבִי שֶׁנִּכְנַס לִמְצוּדָה — מֻתָּר לְפָרְקוֹ מִמְּצוּדָתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְטַלְטְלֶנּוּ׃

יג שְׁחִיטָה הִיא מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת, שֶׁהָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן בְּאֵילִים וּתְחָשִׁים. וְלֹא שְׁחִיטָה בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל הַנּוֹטֵל נְשָׁמָה לְאֶחָד מִכָּל מִינֵי חַיָּה בְּהֵמָה וְעוֹף וְדָג וְשֶׁרֶץ, בֵּין בִּשְׁחִיטָה, בֵּין בִּנְחִירָה, בֵּין בְּהַכָּאָה — חַיָּב.

הַחוֹנֵק אֶת הַחַי עַד שֶׁיָּמוּת — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת שׁוֹחֵט. לְפִיכָךְ, אִם נָטַל דָּג מִן סֵפֶל שֶׁל מַיִם וְהִנִּיחוֹ עַד שֶׁמֵּת — חַיָּב מִשּׁוּם חוֹנֵק. וְלֹא עַד שֶׁיָּמוּת מַמָּשׁ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁיִּבֵּשׁ בּוֹ כְּסֶלַע בֵּין סְנַפִּירָיו — חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהֶחֱזִירוֹ לַמַּיִם אַחַר כָּךְ, מִפְּנֵי שֶׁשּׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת. וְלֹא עַד שֶׁיִּבֵּשׁ מַמָּשׁ, אֶלָּא אֲפִלּוּ כְּשֶׁנּוֹגְעִין שָׁם בְּאֶצְבַּע זָב רִיר מִשָּׁם וְנִמְשָׁךְ מִן הָאֶצְבַּע.

וְלָכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לוֹמַר לְנָכְרִי לְהוֹצִיא דָּג מִן הֶחָבִית שֶׁל מַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּרָא שֶׁיָּמוּת שָׁם.

וְכָל זֶה בְּנוֹטֵל הַדָּג מִמָּקוֹם שֶׁהָיָה נִצּוֹד וְעוֹמֵד שָׁם, וְאֵינוֹ מְחֻסָּר צֵידָה כְּלָל, כְּגוֹן סֶפֶל וְחָבִית (עַיֵּן סִימָן תצ"ז). אֲבָל אִם נְטָלוֹ מִמָּקוֹם שֶׁהָיָה מְחֻסָּר צֵידָה שָׁם, כְּגוֹן נָהָר אוֹ בְּרֵכָה, אֲפִלּוּ הֶחֱזִירוֹ מִיָּד לַמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי — חַיָּב מִשּׁוּם צֵידָה. וַאֲפִלּוּ לֹא תְּפָסוֹ בְּיָדוֹ כְּלָל, אֶלָּא שֶׁשָּׂלָה אוֹתוֹ מֵהַנָּהָר בְּתוֹךְ סֶפֶל שֶׁל מַיִם — חַיָּב מִשּׁוּם צֵידָה, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַסֶּפֶל אֵינוֹ מְחֻסָּר צֵידָה כְּלָל:

יד נִטְילַת נְשָׁמָה שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ, לֹא עַד שֶׁיִּטּוֹל כָּל נִשְׁמַת הַחַי, אֶלָּא אֲפִלּוּ נָטַל מִקְצָת נְשָׁמָה — חַיָּב. כְּגוֹן הַמּוֹצִיא דָּם מֵאֶחָד מֵאִבְרֵי הַחַי — חַיָּב מִשּׁוּם נִטְילַת נְשָׁמָה שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם, "כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ":

טו וְלֹא עַד שֶׁיֵּצֵא דָם מַמָּשׁ, אֶלָּא אֲפִלּוּ הַחוֹבֵל בְּאֶחָד מֵאִבְרֵי הַחַי עַד שֶׁנִּצְרַר הַדָּם תַּחַת הָעוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא לַחוּץ — חַיָּב, לְפִי שֶׁהִיא חַבּוּרָה שֶׁאֵינָהּ חוֹזֶרֶת, שֶׁכְּיָוֹן שֶׁנִּצְרַר הַדָּם תַּחַת הָעוֹר — שׁוּב לֹא יוּכַל לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ, אֶלָּא שֶׁהָעוֹר מְעַכְּבוֹ עַתָּה מִלָּצֵאת לַחוּץ, וְחַיָּב מִשּׁוּם נְטִילַת הַדָּם שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחוֹבֵל בָּאָדָם, אוֹ בַּבְּהֵמָה וְחַיָּה, אוֹ בָּעוֹפוֹת, אוֹ בִּשְׁמִנָּה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה (בְּפָרָשַׁת שְׁמִינִי) שֶׁהֵם "הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וגו'", שֶׁכָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ יֵשׁ לוֹ עוֹר הַמְעֻכָּב עַל הַדָּם מִלָּצֵאת. אֲבָל הַחוֹבֵל בִּשְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים — אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיֵּצֵא מֵהֶן דָּם. אֲבָל אִם נִצְרַר הַדָּם וְלֹא יָצָא — הֲרֵי זֶה חַבּוּרָה הַחוֹזֶרֶת, שֶׁאִלְמָלֵא נֶעֱקַר הַדָּם מִמְּקוֹמוֹ הָיָה יוֹצֵא לַחוּץ, כֵּיָון שֶׁאֵין לוֹ עוֹר הַמְעַכְּבוֹ:

טז כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ח שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּמִלָּאכָה הַצְּרִיכָה לְגוּפָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְגוּף הַדָּבָר שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בּוֹ. לְפִיכָךְ, הַנּוֹטֵל נְשָׁמָה — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ לְגוּף הַחַי שֶׁהַנְּשָׁמָה נִטְלָה מִמֶּנּוּ, אוֹ לְעוֹרוֹ, אוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְהַנְּשָׁמָה שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנּוּ, דְּהַיְנוּ לַדָּם הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, לִתְּנוֹ לִפְנֵי כַלְבּוֹ, אוֹ שֶׁחוֹבֵל בָּאָדָם שֶׁהוּא אוֹיְבוֹ, וְחָפֵץ הוּא בְּדָם הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, שֶׁיִּרְאֶה נְקָמָה בְּאוֹיְבָיו (עַיֵּן חֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן תכ"ד). אֲבָל הַהוֹרֵג נָחָשׁ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יַזִּיקֵנּוּ — הֲרֵי זוֹ מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, כֵּיָון שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לְגוּף הַנָּחָשׁ וְלֹא לְדָמוֹ, וְאֵינוֹ הוֹרְגוֹ אֶלָּא כְּדֵי לְהַנְצֵל מֵהֶזֵּקוֹ.

וְכֵן הַצָּד אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ צֹרֶךְ בְּגוּף דָּבָר הַנִּצּוֹד עַצְמוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, הַצָּד

מִינֵי חַיָּה עוֹפוֹת וְדָגִים בִּסְתָם — חַיָּב, שֶׁסְּתָם צֵידָתָן הִיא לְצֹרֶךְ גּוּפָן אוֹ עוֹרָן. וְכֵן שְׁמֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, הַצָּד אֶחָד מֵהֶן בִּסְתָם — חַיָּב, שֶׁסְּתָם צֵידָתָן הוּא לְצֹרֶךְ עוֹרָן, וְלֹא בִּשְׁבִיל לְהִנָּצֵל מֵהֶזֵּקָן, שֶׁהֲרֵי אֵין דַּרְכָּן לְהַזִּיק.

אֲבָל הַצָּד אֶחָד מִשְּׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן צָדָן לְצֹרֶךְ, כְּגוֹן לִרְפוּאָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ. אֲבָל אִם צָדָן בִּסְתָם — פָּטוּר, שֶׁסְּתָם צֵידָתָן אֵינָהּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְהִנָּצֵל מֵהֶזֵּקָן, שֶׁדַּרְכָּן לְהַזִּיק, וְלֹא בִּשְׁבִיל צֹרֶךְ עוֹרָן, שֶׁהֲרֵי אֵין לָהֶם עוֹר, וְלֹא בִּשְׁבִיל צֹרֶךְ גּוּפָן, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה, וּסְתָמוֹ אֵינוֹ עוֹמֵד לִרְפוּאָה אֶלָּא אִם כֵּן מִתְכַּוֵּן לְכָךְ בְּפֵרוּשׁ, וְאִם כֵּן הֲרֵי זֶה מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ צֹרֶךְ בְּדָבָר הַנִּצּוֹד עַצְמוֹ שֶׁגּוּף הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בּוֹ:

יז וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לָצוּד כָּל מִינֵי רְמָשִׂים שֶׁדַּרְכָּן לְהַזִּיק, כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים וְכַיּוֹצֵא בָהֶם, אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵינָן מְמִיתִין בִּנְשִׁיכָתָן.

וַאֲפִלּוּ אֵין רָצִין עַתָּה אַחֲרָיו כְּלָל, אֶלָּא שֶׁחוֹשֵׁשׁ עַל הֶעָתִיד שֶׁמָּא יָרוּצוּ אַחֲרָיו אוֹ אַחַר אָדָם אַחֵר וְינַשְּׁכוּהוּ, אוֹ שֶׁמָּא לֹא יִשְׁמוֹר עַצְמוֹ מֵהֶם וְינַשְּׁכוּהוּ, אוֹ שֶׁמָּא יַזִּיקוּ לַאֲחֵרִים שֶׁלֹּא יֵדְעוּ לְהִשָּׁמֵר מֵהֶם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ צָדָן אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְהִנָּצֵל מֵהֶזֵּקָן — הֲרֵי זֶה מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ. וְאַף שֶׁכָּל מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — כָּאן הִתִּירוּ חֲכָמִים לְגַמְרֵי מִפְּנֵי חֻשַּׁשׁ הֶזֵּק הַגּוּף.

וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ, וְאֵין מְחַלְּלִין שַׁבָּת בִּמְלָאכָה גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה בִּשְׁבִיל הֶזֵּק הַגּוּף, אֶלָּא בִּשְׁבִיל סַכָּנַת נְפָשׁוֹת, מִכָּל מָקוֹם, כָּאן כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ צָדָן כְּדַרְכּוֹ, אֶלָּא מִתְעַסֵּק בָּהֶם שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהַזִּיק, שֶׁכּוֹפֶה עֲלֵיהֶן כְּלִי אוֹ מַקִּיף עֲלֵיהֶן אוֹ קוֹשְׁרָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ, לְפִיכָךְ הִתִּירוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן אֲפִלּוּ בִּרְמָשִׂים שֶׁאֵינָן מְמִיתִין כְּלָל אֶלָּא שֶׁמַּזִּיקִין בִּלְבַד:

יח וְכָל זֶה בִּרְמָשִׂים שֶׁדַּרְכָּן לְהַזִּיק מַמָּשׁ, כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, אַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵינָן מְמִיתִין בִּנְשִׁיכָתָן, עַל כָּל פָּנִים הֵן מַזִּיקִין הַגּוּף בִּנְשִׁיכָתָן, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָהֶן. אֲבָל כָּל שֶׁאֵינוֹ מַזִּיק הַגּוּף אֶלָּא שֶׁמְּצַעֲרוֹ בִּלְבַד, כְּגוֹן צְרָעָה וּזְבוּב וְיַתּוּשִׁין וּפַרְעוֹשִׁין וְכַיּוֹצֵא בָהֶן — אָסוּר לְצוּדָן.

וְלָכֵן אָסוּר לְתְפּוֹשׂ פַּרְעוֹשׁ שֶׁעַל בְּגָדָיו, אֲפִלּוּ הוּא מִבִּפְנִים סָמוּךְ לַבָּשָׂר. וַאֲפִלּוּ הוּא עַל

בְּשָׂרוֹ וְאֵינוֹ עוֹקְצוֹ עֲדַיִן —אָסוּר לְתָפְסוֹ. אֲבָל אִם הוּא עוֹקְצוֹ כְּבָר — מֻתָּר לִטְלוֹ בִּשְׁעַת עֲקִיצָתוֹ וּלְהַשְׁלִיכוֹ, שֶׁכְּשֶׁנּוֹטְלוֹ בִּשְׁעַת עֲקִיצָתוֹ אֵינוֹ כְּמִתְכַּוֵּן לְצֵידָה, אֶלָּא כְּמִתְעַסֵּק בּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲקְצֶנּוּ, וְלֹא גָּזְרוּ בָּזֶה אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם צַעַר בִּלְבַד, כֵּיוָן שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ נִצּוֹד. וְגַם לֹא גָּזְרוּ בְּמָקוֹם צַעַר עַל אִסּוּר טִלְטוּל הַפַּרְעוֹשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻקְצֶה. וְכֵן אִם עוֹקַצְתּוּ צְרָעָה וְכֵיוֹצֵא בָהּ — מֻתָּר לִטְלָהּ בְּיָדוֹ וּלְהַשְׁלִיכָהּ, אִם אִי אֶפְשָׁר לְהַפְרִיחָהּ. וְיֵשׁ מַתִּירִין לָצוּד הַפַּרְעוֹשׁ אֲפִלּוּ מֵעַל בְּגָדָיו מִבִּפְנִים, כֵּיוָן שֶׁיּוֹכַל לְצַעֲרוֹ שָׁם. וַאֲפִלּוּ מֵעַל חֲלוּקוֹ מִבַּחוּץ מֻתָּר לְצוּדוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֶחָלוּק הוּא סָמוּךְ לַבָּשָׂר, וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּבָּא הַפַּרְעוֹשׁ מִשָּׁם לַבָּשָׂר וְיַעֲקְצֶנּוּ. אֲבָל אִם הַפַּרְעוֹשׁ הוּא עַל הָאָדָם בְּאוֹתוֹ עִנְיָן שֶׁאֵין לָחוּשׁ שֶׁיַּעֲקְצֶנּוּ, שֶׁהוּא עַל בֶּגֶד הָעֶלְיוֹן מִבַּחוּץ — אָסוּר לְתָפְסוֹ שָׁם, אֲבָל מֻתָּר לְהַפִּילוֹ מֵעָלָיו עַל יְדֵי נְעוּר.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַלּוּת לְהַפִּילוֹ מֵעָלָיו בְּלִי נְטִילָה בְּיָד — יֵשׁ לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֲפִלּוּ אִם הוּא עַל חֲלוּקוֹ מִבִּפְנִים. אֲבָל אִם הוּא לָבוּשׁ בְּבָתֵּי שׁוֹקַיִם וְקָשֶׁה לוֹ לְהַפִּיל הַפַּרְעוֹשׁ אִם לֹא יִטְלֶנּוּ בְּיָד תְּחִלָּה, הַסּוֹמֵךְ עַל הַמְקִלִּין בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא הִפְסִיד:

יט וְכָל זֶה לְעִנְיַן צֵידַת הַפַּרְעוֹשׁ, אֲבָל לְהָרְגוֹ אָסוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ הוּא עַל בְּשָׂרוֹ וְעוֹקְצוֹ, שֶׁמִּשּׁוּם צַעַר בְּעָלְמָא לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא צֵידָתוֹ, לְפִי שֶׁאֵין בְּמִינוֹ נִצּוֹד, וְלָכֵן אֵין צֵידָה זוֹ חֲשׁוּבָה מְלָאכָה כְּלָל, אֲבָל הֲרִיגָתוֹ הִיא מְלָאכָה גְּמוּרָה, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּפוֹ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפָּטוּר עָלֶיהָ, מִכָּל מָקוֹם אֲסוּרָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְלֹא הִתִּירוּהָ מִשּׁוּם צַעַר בְּעָלְמָא, הוֹאִיל וְעִקָּרָהּ מִן הַתּוֹרָה, דְּהַיְנוּ אִם צָרִיךְ לְגוּפָהּ. וַאֲפִלּוּ לְמוֹלְלוֹ בְּאֶצְבְּעוֹתָיו לְהַתִּישׁ כֹּחוֹ שֶׁלֹּא יַחֲזוֹר אֵלָיו — אָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַהֲרֶגֶנּוּ, אֶלָּא יִטְלֶנּוּ בְּיָדוֹ וְיִזְרְקֶנּוּ:

כ אֵין חַיָּבִין מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה אֶלָּא עַל מִינֵי בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁהֵם פָּרִים וְרְבִיִּם וְנֶהֱוִין מִזְכָּר וּנְקֵבָה. אֲבָל רְמָשִׂים הַנֶּהֱוִין מִן הַגְּלָלִים וּמִן הַפֵּרוֹת שֶׁהִבְאִישׁוּ וְכֵיוֹצֵא בָהֶן, כְּגוֹן תּוֹלָעִים שֶׁל בָּשָׂר וְכַתּוֹלָעִים שֶׁבְּתוֹךְ הַקִּטְנִית, הַהוֹרְגָן — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁבַּמִּשְׁכָּן לֹא הָיְתָה נְטִילַת נְשָׁמָה אֶלָּא בְּאֵילִים וּתְחָשִׁים וְחִלְזוֹן שֶׁהֵם פָּרִים וְרְבִיִּם וְנֶהֱוִין מִזְכָּר וּנְקֵבָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַפַּרְעוֹשׁ יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה, אַף עַל פִּי שֶׁהֲוָיָתוֹ מִן הֶעָפָר וְאֵינוֹ

פָּרָה וְרָבָה, לְפִי שֶׁכָּל הַמִּתְהַוֶּה מִן הֶעָפָר — חַיּוּת יֵשׁ בּוֹ כְּאִלּוּ פָּרָה וְרָבָה מִזֶּכֶר וּנְקֵבָה, כִּי תְּחִלַּת בְּרִיַּת בַּעֲלֵי חַיִּים הָיְתָה מִן הֶעָפָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ וגו'". וְאֵיזֶהוּ פַּרְעוֹשׁ? זוֹ הִיא שְׁחוֹרָה הַקּוֹפֶצֶת. אֲבָל לְבָנָה הָרוֹחֶשֶׁת — הִיא הַנִּקְרֵאת "כִּנָּה", וּמֻתָּר לְהָרְגָהּ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִן הַזֵּעָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹצֵא כִּנָּה עַל בְּשָׂרוֹ, אוֹ שֶׁמְּצָאָהּ עַל בְּגָדָיו דֶּרֶךְ מִקְרֶה. אֲבָל הַמְפַלֶּה בְּגָדָיו מִכִּנִּים — מוֹלְלָן בְּאֶצְבְּעוֹתָיו וְזוֹרְקָן (אֲפִלּוּ לְמַיִם), אֲבָל אָסוּר לְהָרְגָן בְּיָדָיו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמְּפַלֶּה בְּגָדָיו — חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִמְצָא גַּם כֵּן פַּרְעוֹשִׁים וְיַהַרְגֵם גַּם כֵּן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמְפַלֶּה בְּגָדָיו. אֲבָל בְּמְפַלֶּה רֹאשׁוֹ — מֻתָּר לַהֲרוֹג הַכִּנִּים בְּיָדָיו, מִפְּנֵי שֶׁאֵין פַּרְעוֹשִׁים מְצוּיִין בָּרֹאשׁ:

כא לֹא יִקַּח אָדָם הַכִּנִּים מֵעוֹרוֹת שׁוּעָלִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְנַתֵּק שֵׂעָר מִן הָעוֹר, וְיֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם גּוֹזֵז. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת" הוּא:

כב כָּל חַיָּה וְרֶמֶשׂ שֶׁהֵן נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין וַדַּאי, כְּגוֹן נְחָשִׁים הַשְּׂרָפִים וְכֶלֶב שׁוֹטֶה וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם מֵהַמַּזִּיקִין שֶׁכְּשֶׁנּוֹשְׁכִין הֵן מְמִיתִין בְּוַדַּאי — מֻתָּר לְהָרְגָם בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ אֵינָן רָצִין אַחֲרָיו כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ בַּהֲרִיגָתָן, כִּי שֶׁמָּא יָמִיתוּ שׁוּם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל. וְכָל סְפֵק נְפָשׁוֹת דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אֲפִלּוּ בִּמְלָאכָה גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, אַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּבִים עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה.

וּשְׁאָר מַזִּיקִין, אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁבְּוַדַּאי אֵין מְמִיתִין בִּנְשִׁיכָתָן אֶלָּא שֶׁמַּזִּיקִין אֶת הַגּוּף בִּלְבַד, כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין מְמִיתִין לְעוֹלָם בִּנְשִׁיכָתָן אֶלָּא שֶׁמַּזִּיקִין בִּלְבַד, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הֵם רָצִים אַחֲרָיו מֻתָּר לְהָרְגָם, לְהָאוֹמְרִים שֶׁכָּל מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁבִּמְקוֹם הֶזֵּק הַגּוּף לֹא גָּזְרוּ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְפַרְעוֹשׁ הָעוֹקֵץ בְּשָׂרוֹ שֶׁאָסוּר לְהָרְגוֹ, שֶׁהַפַּרְעוֹשׁ אֵינוֹ מַזִּיק הַגּוּף אֶלָּא מְצַעֲרוֹ בִּלְבַד.

וְאִם אֵינָן רָצִין עַתָּה אַחֲרָיו, אֶלָּא שֶׁחוֹשֵׁשׁ עַל הֶעָתִיד — אָסוּר לְהָרְגָם הֲרֵיגָה הַנִּכֶּרֶת שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית בְּמִתְכַּוֵּן, אֲבָל מֻתָּר לְדָרְסָם לְפִי תֻּמּוֹ בַּהֲלִיכָתוֹ. וַאֲפִלּוּ בְּמִתְכַּוֵּן כְּדֵי לַהֲרוֹג, אֶלָּא שֶׁמַּרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוֹלֵךְ לוֹ לְפִי תֻּמּוֹ וְאֵינוֹ מְכַוֵּן כְּלָל לַהֲרוֹג, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא גָּזְרוּ עָלֶיהָ

כְּלָל בִּמְקוֹם הֶזֵּק הַגּוּף, אֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא חֲשָׁשׁ בְּעָלְמָא, אֶלָּא שֶׁבָּזֶה הִצְרִיכוּ לְשַׁנּוֹת בַּהֲרִיגָתָן בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת, דְּהַיְנוּ לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ אֵינוֹ מְכַוֵּן לְהָרְגָם.

וַאֲפִלּוּ מִינֵי חַיָּה וְרֶמֶשׂ שֶׁיֵּשׁ בִּנְשִׁיכָתָן סַפֵּק נְפָשׁוֹת, שֶׁלִּפְעָמִים הֵן מְמִיתִין וְלִפְעָמִים אֵין מְמִיתִין — צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת בַּהֲרִיגָתָן, כָּל שֶׁאֵינָן רְצִין אַחֲרָיו.

אֲבָל מִינֵי רְמָשִׂים שֶׁאֵינָן מַזִּיקִין, כְּגוֹן נְמָלִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — אָסוּר לְדָרְסָם אֲפִלּוּ אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהָרְגָם אֶלָּא שֶׁהוּא "פְּסִיק רֵישֵׁהּ". וְצָרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּהִלּוּכוֹ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְצוּיִים.

וּלְהָאוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּבִים עָלֶיהָ — לֹא הִתִּירוּ לַהֲרוֹג כְּשֶׁרָצִין אַחֲרָיו, וְלִדְרוֹס לְפִי תֻּמּוֹ כְּשֶׁאֵין רָצִין אַחֲרָיו, אֶלָּא בְּמִינֵי חַיָּה וְרֶמֶשׂ שֶׁיֵּשׁ בִּנְשִׁיכָתָם סַפֵּק נְפָשׁוֹת. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מֵמִית לְעוֹלָם בִּנְשִׁיכָתוֹ — אָסוּר אֲפִלּוּ לְדָרְסוֹ, וַאֲפִלּוּ רָץ אַחֲרָיו, שֶׁאֵין מְחַלְּלִים שַׁבָּת בִּמְלָאכָה גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה בִּשְׁבִיל הֶזֵּק הַגּוּף.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל בַּעַל נֶפֶשׁ יֵשׁ לוֹ לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ בְּאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר, דְּהַיְנוּ אִם אֵין רָץ אַחֲרָיו — אַל יִדְרְסֶנּוּ, אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ וּלְהַזְהִיר לַאֲחֵרִים שֶׁיִּשָּׁמְרוּ מִמֶּנּוּ:

כג אוֹתָן הָאֲנָשִׁים שֶׁהוֹרְגִין בְּשַׁבָּת הַשְׁמָמִית (שְׁקוֹרִין שפי"ן) — צָרִיךְ לְמְחוֹת בְּיָדָם, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ מַזֶּקֶת. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁתִּפֹּל לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל, מִכָּל מָקוֹם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא, וְגַם אֶפְשָׁר לְכַסּוֹת הַמַּאֲכָלִים, וְגַם אַחַת מֵאֶלֶף הִיא מְסֻכֶּנֶת בְּמַאֲכָל. וְגַם אִם הָיָה בָּהּ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה — לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא לִדְרוֹס לְפִי תֻּמּוֹ:

כד חַיָּה וְעוֹף הַגְּדֵלִים בְּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָדָם, כְּגוֹן מִי שֶׁמְּגַדֵּל צְבָיִים בְּבֵיתוֹ אוֹ בַּחֲצֵרוֹ, אוֹ אַוָּזִים וְתַרְנְגוֹלִים וְיוֹנִים, הַצָּדָן בְּשַׁבָּת — פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי נִצּוֹדִין וְעוֹמְדִין הֵן.

אֲבָל הַצָּד יוֹנֵי שׁוֹבָךְ וְיוֹנֵי עֲלִיָּה — חַיָּב, שֶׁמִּחֲסָרִין צֵידָה הֵן, שֶׁכְּשֶׁאָדָם בָּא לִטְלָן מִקְנִיָּתָן הֵן — הֵן עֲשׂוּיִין לְהִשָּׁמֵט וְלִבְרוֹחַ מִקְנִיָּתָן.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן עוֹפוֹת הַגְּדֵלִים בַּבַּיִת, שֶׁכְּשֶׁהֵן בָּאִין לִכְלוּבָן בָּעֶרֶב נוֹחַ לְתָפְסָן שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁאֵז אֵינָן עֲשׂוּיִין לְהִשָּׁמֵט וְלִבְרוֹחַ, וּלְפִיכָךְ אַף כְּשֶׁהֵן חוּץ לִכְלוּבָן אֵינָן נִקְרָאִים מְחֻסָּרִים צֵידָה, כֵּיוָן שֶׁלָּעֶרֶב יָבֹאוּ לִכְלוּבָן מֵאֲלֵיהֶן. וּמִכָּל מָקוֹם, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְצוּדָן, דְּהַיְנוּ לִרְדּוֹף אַחֲרֵיהֶן עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ לְמָקוֹם שֶׁנּוֹחַ לְתָפְסָן שָׁם. אֲבָל לְטַלְטְלָן בְּיָד

אָסוּר בְּלֹא אִסּוּר צֵידָה, מִשּׁוּם מַקְצֶה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵן בְּחָצֵר אוֹ בַּיִת גָּדוֹל כָּל כָּךְ שֶׁאִם לֹא גָדְלוּ בֵּין בְּנֵי אָדָם הָיוּ צְרִיכִים מְצוּדָה, דְּהַיְנוּ לְבַקֵּשׁ תַּחְבּוּלוֹת לְתָפְסָם שָׁם, וְהָיוּ נִקְרָאִים מְחֻסָּרִים צֵידָה, כְּגוֹן שֶׁהוּא בַּיִת גָּדוֹל כָּל כָּךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְתָפְסוֹ שָׁם בְּמְרוּצָה אַחַת, וְרוֹדֵף שָׁם אַחֲרֵיהֶם עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ לְחֶדֶר שֶׁאֵינוֹ גָדוֹל כָּל כָּךְ וְנוֹעֵל הַדֶּלֶת בִּפְנֵיהֶם. אֲבָל אִם הֵם בְּבַיִת שֶׁאֵינוֹ גָדוֹל כָּל כָּךְ — נִצּוֹדִין וְעוֹמְדִין הֵן. אוֹ אֲפִלּוּ הֵן בְּבַיִת גָּדוֹל כָּל כָּךְ, וַאֲפִלּוּ הֵן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְדוֹחֶה אוֹתָם עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ לְבַיִת אַחֵר גָּדוֹל כָּל כָּךְ — אֵין כָּאן צֵידָה כְּלָל, וּמֻתָּר:

כה וְכָל זֶה בְּחַיָּה וְעוֹף, אֲבָל בְּהֵמוֹת הַגְּדֵלִים בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָדָם — מֻתָּר לְצוּדָן, אֲפִלּוּ מִרְשׁוּת הָרַבִּים.

וְחָתוּל — דֵּינוֹ כִּשְׁאָר חַיָּה, וְאָסוּר לְצוּדוֹ אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְכָל זֶה בְּשֶׁלֹּא מָרְדוּ, אֲבָל אִם מָרְדוּ, אֲפִלּוּ פָּרָה שֶׁמָּרְדָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חַיָּה וְעוֹף שֶׁמָּרְדוּ, הַצָּדָן בְּשַׁבָּת — חַיָּב, כְּמוֹ הַצָּד חַיּוֹת וְעוֹפוֹת הַבָּר, שֶׁהֲרֵי הַלָּלוּ גַּם כֵּן לֹא יָבֹאוּ לִכְלוּבָן לָעֶרֶב:

סימן שיז

א **דִּין קְשִׁירָה וַעֲנִיבָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"א סְעִיפִים:**

הַקּוֹשֵׁר וְהַמַּתִּיר הֵן מֵאָבוֹת מְלָאכוֹת, שֶׁכֵּן בַּמִּשְׁכָּן הָיוּ צַיָּדֵי חִלָּזוֹן קוֹשְׁרִין וּמַתִּירִין בִּרְשָׁתוֹתֵיהֶן, שֶׁכָּל רְשָׁתוֹת עֲשׂוּיוֹת קְשָׁרִים קְשָׁרִים, וְהֵן קְשָׁרֵי קַיְמָא, וּפְעָמִים שֶׁצָּרִיךְ לְטוֹל חוּטִין מֵרֶשֶׁת זוֹ וּלְהוֹסִיף עַל זוֹ, וּמַתִּיר מִכָּאן וְקוֹשֵׁר מִכָּאן.

וּמִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל קֶשֶׁר שֶׁל קַיְמָא הָעוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם לְעוֹלָם, דְּהַיְנוּ שֶׁקּוֹשְׁרוֹ עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֵר כֵּן כָּל זְמַן שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לִהְיוֹת קַיָּם וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לוֹ לְהַתִּירוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּצְטָרֵךְ לוֹ לְהַתִּירוֹ בִּזְמַן קָרוֹב וְיַתִּירֶנּוּ, אַף עַל פִּי כֵן הוֹאִיל וּכְשֶׁקּוֹשְׁרוֹ אֵינוֹ קוֹצֵב זְמַן בְּדַעְתּוֹ מָתַי יַתִּירֶנּוּ, וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּשָּׁאֵר כֵּן לְעוֹלָם — הֲרֵי זֶה נִקְרָא קֶשֶׁר שֶׁל קַיְמָא, וְחַיָּבִים עַל קְשִׁירָתוֹ וְעַל הַתָּרָתוֹ.

אֲבָל אִם קוֹצֵב בְּדַעְתּוֹ אֵיזֶה זְמַן שֶׁאָז יַתִּירֶנּוּ בְּוַדַּאי, אֲפִלּוּ הוּא זְמַן אָרֹךְ מְאֹד — אֵין זֶה שֶׁל קַיְמָא מִן הַתּוֹרָה, וּפָטוּר בֵּין עַל קְשִׁירָתוֹ בֵּין עַל הַתָּרָתוֹ. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים נִקְרָא זֶה גַּם כֵּן שֶׁל קַיְמָא, הוֹאִיל וְעוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם אֵיזֶה זְמַן, וְאָסוּר בֵּין לְקָשְׁרוֹ בֵּין לְהַתִּירוֹ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם כְּלָל, אֶלָּא לְהַתִּירוֹ בְּיוֹמוֹ, כְּגוֹן קְשָׁרִים שֶׁבְּמַלְבּוּשִׁים וּמִנְעָלִים, שֶׁכְּשֶׁלּוֹבְשָׁן שַׁחֲרִית קוֹשְׁרָן וּכְשֶׁפּוֹשְׁטָן עַרְבִית מַתִּירָן — מֻתָּר לְקָשְׁרָן וּלְהַתִּירָן בְּשַׁבָּת.

אֲבָל אִם הוּא בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא לְהַתִּירָן בְּיוֹמָן, כְּגוֹן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁלּוֹמְדִים בַּלֵּילוֹת וְאֵינָם חוֹלְצִין מִנְעֲלֵיהֶן וְלֹא פּוֹשְׁטִים מַלְבּוּשֵׁיהֶן בַּלַּיְלָה — אֲסוּרִים לְקָשְׁרָם בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית אִם בְּדַעְתָּם שֶׁלֹּא לְהַתִּירָן עַרְבִית. וְכֵן אֲסוּרִים לְהַתִּירָן בְּשַׁבָּת אִם כְּשֶׁקְּשָׁרוּ אוֹתָן בְּאֶחָד מִימוֹת הַחֹל הָיָה בְּדַעְתָּם שֶׁלֹּא לְהַתִּירָם מִיָּד בַּלַּיְלָה שֶׁלְּאַחֲרָיו.

אֲבָל אִם אֵין בְּדַעְתָּם כְּלוּם כְּשֶׁקּוֹשְׁרִין, אֶלָּא קוֹשְׁרִים סְתָם — מֻתָּרִים לְקָשְׁרָם בְּשַׁבָּת. וְאַף שֶׁאַחַר כָּךְ אֵינָן מַתִּירִין אוֹתָן בַּלַּיְלָה עַד לְאַחַר אֵיזֶה זְמַן — אֵינָן נִקְרָאִים בִּשְׁבִיל כָּךְ קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, הוֹאִיל וּבִשְׁעַת הַקְּשִׁירָה לֹא הָיָה הַדָּבָר וַדַּאי שֶׁלֹּא יַתִּירוּ אוֹתָן בְּלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי לִפְעָמִים גַּם הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים חוֹלְצִים מִנְעֲלֵיהֶם בַּלַּיְלָה טֶרֶם יִשְׁכָּבוּ. וְכֵן מֻתָּרִין לְהַתִּירָן בְּשַׁבָּת אִם קְשָׁרוּ סְתָם, אֲפִלּוּ קְשָׁרוּ לִפְנֵי הַשַּׁבָּת זְמַן מְרֻבֶּה וְלֹא הִתִּירוּ בֵּינְתַיִם.

אֲבָל קְשָׁרִים שֶׁלְּעוֹלָם דַּרְכּוֹ לְקַיָּמָן אֵיזֶה זְמַן בְּוַדַּאי, וְאֵין דַּרְכּוֹ לְעוֹלָם לְהַתִּירוֹ בְּיוֹמָן — אָסוּר לְקָשְׁרָן בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בִּסְתָם, אוֹ לְהַתִּירָם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁכָּל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם שִׁבְעָה יָמִים — אֵינוֹ נִקְרָא קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמֻתָּר לְקָשְׁרוֹ וּלְהַתִּירוֹ בְּשַׁבָּת. וַאֲפִלּוּ אִם רֹב הַפְּעָמִים דַּרְכּוֹ לְקַיָּמָן שִׁבְעָה יָמִים, אֶלָּא שֶׁלִּפְעָמִים גַּם כֵּן מַתִּיר אוֹתוֹ בְּתוֹךְ שִׁבְעָה, כְּגוֹן תַּלְמִיד חָכָם שֶׁרֹב הַפְּעָמִים אֵינוֹ חוֹלֵץ מִנְעָלָיו וְלֹא פּוֹשֵׁט מַלְבּוּשָׁיו כִּי אִם מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, שֶׁנִּמְצָא מְקַיְּם קִשְׁרֵיהֶם שִׁבְעָה יָמִים, וְלִפְעָמִים גַּם כֵּן מַתִּירָן תּוֹךְ שִׁבְעָה — אֵינָן נִקְרָאִים קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בְּדַעְתּוֹ בִּשְׁעַת קְשִׁירָתָן שֶׁלֹּא לְהַתִּירָן עַד לְאַחַר שִׁבְעָה.

אֲבָל אִם קוֹשְׁרָן סְתָם — אֵינָן נִקְרָאִים שֶׁל קַיָּמָא, אֶלָּא אִם כֵּן דַּרְכּוֹ לְעוֹלָם לְקַיְּמָם שִׁבְעָה יָמִים, כְּגוֹן הַמִּשִׁיחוֹת שֶׁקּוֹשְׁרִין בְּהֶן בֵּית הַצָּוָּאר שֶׁל הַכְּתֹנֶת, מִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְעוֹלָם לְהַתִּירָן אֶלָּא כְּשֶׁמְּחַלֵּף הַכְּתֹנֶת מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת — אָסוּר לְקָשְׁרָן וּלְהַתִּירָן בְּשַׁבָּת.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ הַרְבֵּה לְכָךְ — אֲזַי יֵשׁ לְהָקֵל לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי:

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חַיָּבִים מִן הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ עַל קֶשֶׁר הָעוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם לְעוֹלָם, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מַעֲשֶׂה אוּמָן, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא קֶשֶׁר חָזָק וְאֵמִיץ כִּקְשָׁרִים שֶׁהָאֻמָּנִים עוֹשִׂים בִּשְׁעַת מְלַאכְתָּן, כְּגוֹן קִשְׁרֵי רְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁקּוֹשְׁרִין הָרַצָּעִנִין בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן, וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

אֲבָל הַקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁל קַיְמָא וְאֵינוֹ מַעֲשֵׂה אוּמָן — פָּטוּר. כֵּיצַד? נִפְסְקָה לוֹ רְצוּעָה וּקְשָׁרָהּ, נִפְסַק הַחֶבֶל וּקְשָׁרוֹ, אוֹ שֶׁקָּשַׁר חֶבֶל בְּדָלִי, אוֹ שֶׁקָּשַׁר רֶסֶן הַבְּהֵמָה, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ הַקְּשָׁרִים שֶׁהֵם מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט וְכָל אָדָם קוֹשֵׁר אוֹתָם לְקַיְמָא — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלּוּ אֵינוֹ עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם לְעוֹלָם אֶלָּא כְּשָׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל קֶשֶׁר שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה אוּמָן, אֲפִלּוּ אֵינוֹ עָשׂוּי לְהִתְקַיֵּם כְּלָל אֶלָּא לְהַתִּירוֹ בְּיוֹמוֹ — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְקָשְׁרוֹ וּלְהַתִּירוֹ בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה מִשּׁוּם קֶשֶׁר מַעֲשֵׂה אוּמָן הֶעָשׂוּי לְהִתְקַיֵּם לְעוֹלָם, שֶׁחַיָּבִים עָלָיו מִן הַתּוֹרָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חִלּוּק כְּלָל בֵּין מַעֲשֵׂה אוּמָן לְמַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט, שֶׁאֲפִלּוּ קֶשֶׁר שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט חַיָּבִים עָלָיו מִן הַתּוֹרָה אִם הוּא שֶׁל קַיְמָא, וְאִם אֵינוֹ עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם כְּלָל בְּעִנְיַן שֶׁמַּתִּיר בְּמַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט — מֻתָּר גַּם כֵּן בְּמַעֲשֵׂה אוּמָן.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְלָכֵן נָהֲגוּ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִקְשׁוֹר אוֹ לְהַתִּיר שׁוּם קֶשֶׁר שֶׁהוּא שְׁנֵי קְשָׁרִים זֶה עַל זֶה, אֲפִלּוּ הוּא עוֹמֵד לְהַתִּירוֹ בְּיוֹמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין אֵיזֶה קֶשֶׁר נִקְרָא מַעֲשֵׂה אוּמָן, שֶׁאָסוּר לְקָשְׁרוֹ וּלְהַתִּירוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם כְּלָל, וְכָל קֶשֶׁר אֲמִיץ שֶׁהוּא קָשׁוּר הֲדֵק הֵיטֵב — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ שֶׁמָּא זֶהוּ מַעֲשֵׂה אוּמָן, וּשְׁנֵי קְשָׁרִים זֶה עַל גַּבֵּי זֶה הוּא גַּם כֵּן קֶשֶׁר אַמִּיץ. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם צַעַר אֵין לְהַחֲמִיר בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים, וּמֻתָּר לְהַתִּירוֹ אִם אֵינוֹ עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם כְּלָל בְּעִנְיַן שֶׁמֻּתָּר בְּוַדַּאי מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט, כֵּיוָן שֶׁלִּפְי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּוַדַּאי מַעֲשֵׂה אוּמָן:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁנֵי קְשָׁרִים זֶה עַל זֶה, אֲבָל קֶשֶׁר אֶחָד וַעֲנִיבָה עַל גַּבָּיו — אֵין לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ כְּלָל בְּקֶשֶׁר מַעֲשֵׂה אוּמָן, וּמֻתָּר לְקָשְׁרוֹ וּלְהַתִּירוֹ בְּכָל עִנְיָן אִם אֵינוֹ עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם כְּלָל.

וְאִם אֵינוֹ אֶלָּא קֶשֶׁר אֶחָד בִּלְבַד בְּלֹא עֲנִיבָה עַל גַּבָּיו — אֵינוֹ נִקְרָא קֶשֶׁר כְּלָל, וּמֻתָּר לְקַשְׁרוֹ וּלְהַתִּירוֹ אֲפִלּוּ אִם עוֹמֵד לְהִתְקַיֵּם לְעוֹלָם.

וְכָל זֶה בְּקוֹשֵׁר שְׁנֵי דְּבָרִים בְּיַחַד, אֲבָל אִם עָשָׂה קֶשֶׁר בְּרֹאשׁ אֶחָד שֶׁל חֶבֶל אוֹ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה — דֵּינוֹ כִּשְׁנֵי קְשָׁרִים זֶה עַל זֶה לְכָל דָּבָר:

ד קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא שֶׁל קַיָּמָא מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — מֻתָּר לְקַשְׁרוֹ לְצָרְכּוֹ מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁקּוֹשֵׁר לִמְדוֹד אֶחָד מִשְּׁעוּרֵי תוֹרָה. וַאֲפִלּוּ קֶשֶׁר מַעֲשֶׂה אוּמָּן מֻתָּר לְקַשְׁרוֹ, אִם אֵי אֶפְשָׁר לְמָדוֹד בְּעִנְיָן אַחֵר:

ה נִשְׁמְטוּ לוֹ רְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל — מֻתָּר לְהַחֲזִירָן לִמְקוֹמָן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה קֶשֶׁר בְּרֹאשׁ הָרְצוּעָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁמֵט מִן הַנָּקֶב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין רְגִילִין שָׁם לְקַשֵּׁר קֶשֶׁר זֶה, אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁרְגִילִין לְקָשְׁרוֹ — אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַחֲזִיר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְשׁוֹר.

וַאֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין רְגִילִין — לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא לְהַחֲזִיר, אֲבָל בִּמְנָעָל חָדָשׁ אָסוּר לִתֵּן הָרְצוּעָה בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי.

וַאֲפִלּוּ לְהַחֲזִיר לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא כְּשֶׁהַנָּקֶב הוּא רָחָב וְיָכוֹל לְהַחֲזִיר בְּלִי טֹרַח, אֲבָל אִם הַנָּקֶב הוּא צַר שֶׁצָּרִיךְ טֹרַח לְהַכְנִיס הָרְצוּעָה בְּתוֹכוֹ — אֵין זֶה כְּמַחֲזִיר, אֶלָּא כְּנוֹתֵן בַּתְּחִלָּה, וְאָסוּר מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי. וְכֵן הַדִּין בִּרְצוּעוֹת שֶׁל מִכְנָסַיִם.

אֲבָל אַבְנֵט מֻתָּר לְהַכְנִיס בְּמִכְנָסַיִם בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מְבַטְּלוֹ שָׁם, וְעָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא תָּדִיר, לְפִיכָךְ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי. אֲבָל אָסוּר לְהַכְנִיס מְשִׁיחָה לְשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁמְּבַטְּלָהּ שָׁם:

ו מַתִּירִין בֵּית הַצַּוָּאר מִקֶּשֶׁר שֶׁקְּשָׁרוֹ כּוֹבֵס, שֶׁאֵינוֹ קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, שֶׁרֹב הַפְּעָמִים מַתִּירִין אוֹתוֹ בְּיוֹמוֹ מִיָּד אַחַר הַכְּבִיסָה.

אֲבָל אֵין פּוֹתְחִין אוֹתוֹ מֵחָדָשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי, וְחַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ. אֲבָל מִשּׁוּם קוֹרֵעַ אֵינוֹ חַיָּב, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה עַל מְנָת לִתְפּוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ב.

אֲפִלּוּ אִם כְּבָר נִפְתַּח בֵּית הַצַּוָּאר, רַק שֶׁחָזַר הָאוּמָן וּתְפָרוֹ בְּיַחַד כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֻמָּנִים עוֹשִׂים, אוֹ שֶׁקְּשָׁרוֹ הָאוּמָן וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַתִּירוֹ — אָסוּר לַחְתּוֹךְ הַחוּטִין.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקֶשֶׁר זֶה שֶׁקְּשָׁרוֹ הָאוּמָן קֹדֶם גְּמַר מְלֶאכֶת הַבֶּגֶד, שֶׁחֲתִיכַת

חוּטֵי קֶשֶׁר זֶה יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ", לְפִי שֶׁהִיא גְּמַר מְלֶאכֶת הַבֶּגֶד, שֶׁעַל יְדֵי כָךְ מִתְקַן הַבֶּגֶד לְלָבְשׁוֹ, וְקוֹדֶם לָכֵן לֹא הָיָה מִתְקַן מֵעוֹלָם לְלָבְשׁוֹ, וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא גְּמַר מְלָאכָה יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ב.

אֲבָל שְׁאָר קְשִׁירוֹת שֶׁנִּקְשְׁרוּ אַחַר גְּמַר מְלֶאכֶת הַבֶּגֶד, כְּגוֹן קְשָׁרֵי הַכִּבּוּס אוֹ הַמְּשִׁיחוֹת שֶׁבִּכְתֹּנֶת שֶׁנִּקְשְׁרוּ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַתִּירָן — מֻתָּר לְחַתְּכָן. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהֶקֵל בִּפְנֵי עַם הָאָרֶץ, אֶלָּא יַעֲשֶׂה בְּצִנְעָא.

וְאִם אֵינוֹ רָגִיל לְהַתִּיר הַמְּשִׁיחוֹת אֶלָּא כְּשֶׁמַּחֲלִיף הַכְּתֹנֶת מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת — אָסוּר לְחַתְּכָן, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְהַתִּיר:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּקְשִׁירָה, אֲבָל אִם תָּפַר הַכּוֹבֵס אֶת בֵּית הַצַּוָּאר, וְכֵן זוֹג שֶׁל מִנְעָלִים הַתְּפוּרִים יַחַד כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֻמָּנִים עוֹשִׂים — אָסוּר לְחַתְּכָן אוֹ לְנַתְּקָן זֶה מִזֶּה, שֶׁאֵין חִלּוּק בִּתְפִירָה בֵּין שֶׁל קַיָּמָא לְאֵינָהּ שֶׁל קַיָּמָא, וּלְעוֹלָם יֵשׁ בִּסְתִירָתָהּ מִשּׁוּם קוֹרֵעַ. וְאַף שֶׁהַקּוֹרֵעַ אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה עַל מְנָת לִתְפּוֹר, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר בְּכָל עִנְיָן.

וְיֵשׁ מַתִּירִין בִּתְפִירָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל קַיָּמָא לְנַתֵּק אוֹ לַחְתּוֹךְ. וְכֵן עִקָּר. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהֶקֵל בִּפְנֵי עַם הָאָרֶץ:

ח קוֹשְׁרִין דְּלִי עַל פִּי הַבּוֹר בְּמִשִּׁיחָה אוֹ בְּאַבְנֵט וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, מִדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְבַטְּלוֹ שָׁם. אֲבָל לֹא בְּחֶבֶל, מִפְּנֵי שֶׁמְּבַטְּלוֹ שָׁם, וַהֲרֵי זֶה קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, שֶׁהֲרֵי הַדְּלִי תָּלוּי וְקָשׁוּר שָׁם תָּמִיד. וַאֲפִלּוּ בְּחֶבֶל שֶׁל גַּרְדִּי שֶׁהוּא חָשׁוּב וְאֵינוֹ מְבַטְּלוֹ שָׁם — אָסוּר, גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁאָר חֲבָלִים.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּדְלָיִים הַקְּבוּעִים בַּבּוֹר, אֲבָל דְּלָיִים שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינָן קְבוּעִין בַּבּוֹר — אֵינוֹ קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא, וּמֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁאָר חֲבָלִים. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא הַקֶּשֶׁר מַעֲשֶׂה אוּמָן, שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ בְּאֵינָהּ שֶׁל קַיָּמָא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

ט קוֹשְׁרִים חֶבֶל בִּפְנֵי הַפָּרָה בְּרֹחַב הַפֶּתַח בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵּצֵא, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא, שֶׁעֲשׂוּי לְהַתִּירוֹ תָּדִיר לְהוֹצִיא הַבְּהֵמָה לְהַשְׁקוֹתָהּ.

וַאֲפִלּוּ לִקְשׁוֹר בְּשַׁבָּת שְׁנֵי רָאשֵׁי הַחֶבֶל בִּשְׁנֵי צִדֵּי הַפֶּתַח, שֶׁלֹּא הָיָה תָּלוּי כְּלָל בַּפֶּתַח מֵאֲתְמוֹל — מֻתָּר, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְבַטֵּל רֹאשׁ אֶחָד שֶׁיְּהֵא קָשׁוּר לְעוֹלָם וְיוֹצִיא

הַבְּהֵמָה בְּהַתֶּרֶת רֹאשׁ הַשֵּׁנִי בִּלְבַד, אֶלָּא לִפְעָמִים יַתִּיר רֹאשׁ זֶה וְלִפְעָמִים יַתִּיר זֶה. אֲבָל אִם בָּאֶמֶת מְבַטֵּל רֹאשׁ אֶחָד — אָסוּר:

י כָּל קֶשֶׁר שֶׁלִּפְעָמִים נִמְלָךְ וּמְבַטְּלוֹ לְעוֹלָם, אַף עַל פִּי שֶׁבִּתְחִלַּת עֲשִׂיָּתוֹ אֵינָהּ עַל מְנָת לְבַטְּלוֹ — אָסוּר, שֶׁמָּא יִמָּלֵךְ וִיבַטְּלֶנּוּ. לְפִיכָךְ, אָסוּר לִטּוֹל חֶבֶל וּלְקָשְׁרוֹ בָּאֲבוּס וּבַפָּרָה, שֶׁמָּא כְּשֶׁיִּרְצֶה לְהוֹלִיךְ הַבְּהֵמָה לֹא יַתִּיר לְעוֹלָם אֶלָּא רֹאשׁ אֶחָד וְיַנִּיחַ הַשֵּׁנִי קַיָּם לְעוֹלָם, וְיִהְיֶה קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר חֲבָלִים, אֲבָל בְּחֶבֶל שֶׁל גַּרְדִּי — מֻתָּר, שֶׁאֵינוֹ מְבַטְּלוֹ שָׁם. וְאֵין לִגְזוֹר כָּאן עַל שֶׁל גַּרְדִּי מִשּׁוּם שְׁאָר חֲבָלִים, מִפְּנֵי שֶׁגַּם בִּשְׁאָר חֲבָלִים אֵינוֹ מָצוּי שֶׁיְּבַטֵּל רֹאשׁ אֶחָד לְעוֹלָם, אֶלָּא לִפְעָמִים מַתִּיר רֹאשׁ זֶה וְלִפְעָמִים מַתִּיר זֶה.

וְכָל זֶה לְקָשׁוֹר הַחֶבֶל בְּשַׁבָּת בָּאֲבוּס וּבַפָּרָה, אֲבָל אִם הָיָה קָשׁוּר כְּבָר בָּאֲבוּס וְרוֹצֶה לְקָשְׁרוֹ עַתָּה בַּפָּרָה, אוֹ שֶׁהָיָה קָשׁוּר בַּפָּרָה וְרוֹצֶה עַתָּה לְקָשְׁרוֹ בָּאֲבוּס — מֻתָּר בְּכָל חֶבֶל, לְפִי שֶׁאִם בָּא לְבַטֵּל קֶשֶׁר אֶחָד מֵהֶם שֶׁיִּהְיֶה קָשׁוּר לְעוֹלָם — מִן הַסְּתָם אוֹתוֹ קֶשֶׁר שֶׁהָיָה קָשׁוּר כְּבָר מַנִּיחוֹ לְעוֹלָם קָשׁוּר:

יא הַפּוֹתֵל חֲבָלִים, מִכָּל מִין שֶׁיִּהְיֶה — חַיָּב מִשּׁוּם קוֹשֵׁר. וְשִׁעוּרוֹ לְהִתְחַיֵּב מִן הַתּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁיַּעֲמוֹד הַחֶבֶל בִּפְתִילָתוֹ בְּלֹא קְשִׁירָה בְּסוֹפוֹ, שֶׁנִּמְצֵאת מְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּמֶת. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר בְּכָל שֶׁהוּא.

וְכֵן הַמַּפְרִיד הַפְּתִיל — חַיָּב מִשּׁוּם מַתִּיר. וְשִׁעוּרוֹ כְּשִׁעוּר הַפּוֹתֵל. וְהוּא שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְקַלְקֵל, שֶׁכָּל הַמְקַלְקְלִים פְּטוּרִין מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

סימן שיח

א דִּין הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת וּבוֹ ל"א סְעִיפִים:

הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁעָשָׂה אַחַת מִשְּׁאָר מְלָאכוֹת בְּמֵזִיד — אָסוּר לוֹ לְעוֹלָם לֵהָנוֹת מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה, מִשּׁוּם קְנָס. וְגַם הַקְּדֵרָה שֶׁבִּשֵּׁל בָּהּ אָסוּרָה לוֹ לְעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּלוּעָה מִדָּבָר הָאָסוּר לוֹ.

אֲבָל לַאֲחֵרִים — מֻתָּר אַף הַתַּבְשִׁיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, וְאֵין צְרִיכִים לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, אַף אִם בִּשֵּׁל בִּשְׁבִילָם. שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לְהַמְתִּין כֵּן אֶלָּא בְּנָכְרֵי הָעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, שֶׁאִם נַתִּיר לוֹ לֵהָנוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת

בְּשַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַדָּבָר מוּכָן לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, שֶׁאִסּוּר הָאֲמִירָה לְנָכְרִי קַל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן אֲפִלּוּ בְּיִשְׂרָאֵל הָעוֹשֶׂה, אֶלָּא שֶׁהִתְחִיל מִבְּעוֹד יוֹם עֲשָׂיָתוֹ בְּדָבָר שֶׁאָסוּר לְהַתְחִיל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ג, שֶׁאִסּוּר זֶה גַּם כֵּן קַל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיַּעֲבוֹר עָלָיו בִּשְׁבִיל שֶׁיִּהְיֶה מוּכָן לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, וְלָכֵן הִצְרִיכוּ לְהַמְתִּין בְּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ גַּם לַאֲחֵרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ לְאַחַר שֶׁיִּתְחִיל לָהֶם מִבְּעוֹד יוֹם. אֲבָל אֵין לָחוּשׁ כְּלָל שֶׁמָּא יֹאמַר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד. וְעוֹד, שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁמַע לוֹ, שֶׁ"אֵין אָדָם חוֹטֵא וְלֹא לוֹ".

וְכֵן אִם הָיָה שׁוֹגֵג — אָסוּר בּוֹ בַּיּוֹם גַּם לַאֲחֵרִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעָשָׂה אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה — הֶחֱמִירוּ לְקָנוֹס בּוֹ בַּיּוֹם כְּמוֹ בְּמֵזִיד שֶׁאָסוּר גַּם לַאֲחֵרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְבַשֵּׁל בְּמֵזִיד וְיֹאמַר "שׁוֹגֵג הָיִיתִי". אֲבָל לָעֶרֶב מֻתָּר גַּם לוֹ מִיָּד, וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ב אִם עָשָׂה עַל פִּי הוֹרָאַת חָכָם שֶׁטָּעָה — נִקְרָא שׁוֹגֵג. וְהוּא הַדִּין הַשּׁוֹכֵחַ שֶׁהוּא שַׁבָּת אוֹ שֶׁהִיא מְלָאכָה:

ג אִם חָל יוֹם טוֹב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — אָסוּר עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שַׁבָּת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הֲכָנָה שַׁיָּךְ בָּזֶה, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"א. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ד אִם בִּשֵּׁל בְּמֵזִיד וְנִתְעָרֵב הַתַּבְשִׁיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּתַבְשִׁילִין אֲחֵרִים — בָּטֵל בְּרֹב. וְאֵינוֹ נִקְרָא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין", דְּהַיְנוּ שֶׁאֶפְשָׁר לַאֲחֵרִים לֶאֱכוֹל הַתַּעֲרוֹבוֹת הַזֶּה בְּהֶתֵּר גָּמוּר שֶׁלֹּא מֻחֲמַת בְּטוּל בְּרֹב, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ צַד הֶתֵּר לְמִי שֶׁנֶּאֱסַר לוֹ, אֲבָל כָּאן אֵין הֶתֵּר בְּלֹא בְּטוּל בְּרֹב אֶלָּא לַאֲחֵרִים, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר לָהֶם כְּלָל מִמּוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאֵילָךְ.

אֲבָל אִם נִתְעָרֵב בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם חָל עָלָיו שֵׁם "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" לְגַבֵּי אֲחֵרִים שֶׁאֵין בָּטֵל לָהֶם בְּרֹב — חָל עָלָיו שֵׁם "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" גַּם לְגַבֵּי הַמְבַשֵּׁל, וְנֶאֱסָר לוֹ הַתַּעֲרוֹבוֹת הַזֶּה לְעוֹלָם:

ה הַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבָּת לְחוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה — מֻתָּר הַבָּרְיא לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ חַי וּבְלֹא מְלִיחָה, אֶלָּא בַּהֲדָחָה בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ס"ז, לְפִי שֶׁאִסּוּר לְמִלּוֹחַ בְּשַׁבָּת,

כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"א.

וַאֲפִלּוּ חָלָה הַחוֹלֶה הַיּוֹם, וְאֶתְמוֹל לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ כְּלָל שֶׁיִּשְׁחַט הַיּוֹם — אַף עַל פִּי כֵן אֵין בָּהּ מִשּׁוּם מֻקְצֶה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"י.

אֲבָל הַמְבַשֵּׁל אוֹ עָשָׂה שְׁאָר מְלָאכָה בִּשְׁבִיל הַחוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה — אָסוּר בְּשַׁבָּת לַבְּרִיא אוֹ לְחוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּמְלַאכְתּוֹ בִּשְׁבִילוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁחִיטָה שֶׁאֵין בָּהּ לְהַרְבּוֹת בִּשְׁבִיל הַבְּרִיא, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְכַוֵּת בָּשָׂר שֶׁצָּרִיךְ לְהַחוֹלֶה בְּלֹא שְׁחִיטַת כָּל הַבְּהֵמָה.

וַאֲפִלּוּ עָשָׂה עַל יְדֵי נָכְרִי, בֵּין לְצֹרֶךְ חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, בֵּין לְצֹרֶךְ חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה — אָסוּר לַבְּרִיא בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ. אֲבָל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֻתָּר לַבְּרִיא מִיָּד, וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי עָשָׂה בְּהֶתֵּר לְצֹרֶךְ חוֹלֶה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׁאַר מְלָאכוֹת, חוּץ מֵאֲפִיָּה וּבִשּׁוּל, שֶׁאִם אָפָה נָכְרִי אוֹ בִּשֵּׁל בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ חוֹלֶה — אָסוּר לַבְּרִיא אַף בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי נָכְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קי"ג:

ו הַקּוֹצֵץ פֵּרִי שֶׁלֹּא נִגְמַר בִּשּׁוּלוֹ לְחוֹלֶה בְּשַׁבָּת — אָסוּר לַבְּרִיא מִשּׁוּם מֻקְצֶה, אֲפִלּוּ חָלָה מִבְּעוֹד יוֹם וְהָיָה כְּבָר בְּדַעְתּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לְקָצוֹץ הַפֵּרִי בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הֶכְנָה מוֹעֶלֶת כְּלָל בִּמְחֻבָּר בְּכֵיוֹצֵא בָזֶה, שֶׁהוּא גָּדֵל וְהוֹלֵךְ בְּשַׁבָּת.

אֲבָל פֵּרִי שֶׁנִּגְמַר בִּשּׁוּלוֹ וְשׁוּב אֵינוֹ גָּדֵל וְהוֹלֵךְ — מוֹעֶלֶת בּוֹ הֶכְנָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחֻבָּר:

ז הַמְבַשֵּׁל הוּא מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת, שֶׁכֵּן בַּמִּשְׁכָּן הָיוּ מְבַשְּׁלִים סַמְמָנִים לִצְבוֹעַ בָּהּ. וְלֹא בִּשּׁוּל בַּמַּיִם בִּלְבַד, אֶלָּא אַף הַטִּגּוּן וְהָאֲפִיָּה וְהַצְּלִיָּה הֵן בִּכְלַל בִּשּׁוּל.

וְכֵן כָּל מִי שֶׁרִפָּה גּוּף קָשֶׁה בְּאוּר, כְּגוֹן הַמַּתִּיךְ אֶחָד מִמִּינֵי מַתָּכוֹת, אוֹ הַמְחַמֵּם אֶת הַמַּתֶּכֶת עַד שֶׁנַּעֲשָׂה גַּחֶלֶת, וְכֵן הַמְמַסֵּס הַשַּׁעֲוָה אוֹ הַחֵלֶב אוֹ הַזֶּפֶת וְהַגָּפְרִית בְּאוּר, אוֹ שֶׁהִקְשָׁה גּוּף רַךְ בְּאוּר, כְּגוֹן הַמַּנִּיחַ כְּלֵי אֲדָמָה בְּאוּר עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּלֵי חֶרֶס — חַיָּב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל.

וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לְבַשֵּׁל בְּאוּר — כָּךְ אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּתוֹלֶדֶת הָאוּר, כְּגוֹן לִתֵּן בֵּיצָה בְּצַד קְדֵרָה שֶׁהוּחַמָּה בְּאוּר, אוֹ לְשַׁבְּרָהּ עַל הַסּוּדָר שֶׁהוּחַם בְּאוּר כְּדֵי שֶׁתִּצָּלֶה מְעַט. וְאִם

נִצְלֵית שָׁם כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי — חַיָּב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל כְּמוֹ בְּצוֹלֶה עַל הָאוּר.

וַאֲפִלּוּ בְּתוֹלֶדֶת חַמָּה, כְּגוֹן בְּסוּדָר שֶׁהוּחַם בַּחַמָּה — אָסוּר, גְּזֵרָה מִשּׁוּם תּוֹלְדוֹת הָאוּר, שֶׁהָרוֹאֶה סָבוּר שֶׁהוּחַם הַסּוּדָר בְּאוּר. וְכֵן אָסוּר לְגַלְגְּלָהּ עַל גַּבֵּי חוֹל וַאֲבַק דְּרָכִים שֶׁהוּחַמוּ מִכֹּחַ חַמָּה. וְאָסוּר לְהַטְמִינָהּ בָּהֶם אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ז.

אֲבָל בַּחַמָּה עַצְמָהּ, כְּגוֹן לִתֵּן בֵּיצָה בַּחַמָּה כְּדֵי שֶׁתִּצָּלֶה, אוֹ לִתֵּן מַיִם בַּחַמָּה כְּדֵי שֶׁיּוּחַמוּ — מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בִּשּׁוּל בְּכָךְ. וְאֵין לִגְזוֹר עַל חַמָּה מִשּׁוּם אוּר, מִפְּנֵי שֶׁחַמָּה אֵינָהּ מִתְחַלֶּפֶת בְּאוּר:

ח הַמְבַשֵּׁל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּתוֹלֶדֶת חַמָּה. אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלּוּ אִם הַתַּבְשִׁיל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וּמִתְבַּשֵּׁל מִלְמַעְלָה. אֲבָל מֻתָּר לְהַעֲמִידָם שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל לְהַטְמִינוֹ כֻּלּוֹ בְּתוֹכָם — אָסוּר אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, מִשּׁוּם אִסּוּר הַטְמָנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ו:

ט כָּל דָּבָר לַח יֵשׁ בּוֹ בִּשּׁוּל אַחַר בִּשּׁוּל. דְּהַיְנוּ, תַּבְשִׁיל לַח שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּבָר כָּל צָרְכּוֹ וְנִצְטַנֵּן, וַאֲפִלּוּ לֹא נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי אֶלָּא שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וְחִמְּמוֹ בְּשַׁבָּת עַד שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — חַיָּב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל.

אֲבָל אִם הוּא חַם כָּל כָּךְ עַד שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ וּמַרְתִּיחוֹ יוֹתֵר — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם בִּשּׁוּל. וּמֻתָּר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה לְהַרְתִּיחוֹ סָמוּךְ לָאֵשׁ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְחִתּוּי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר (וְאִם מֻתָּר לִתְּנוֹ עַל גַּבֵּי כִּירָה אוֹ תַּנּוּר — נִתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ג).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי — אֵין בִּשּׁוּל אַחַר בִּשּׁוּל. וּמֻתָּר לְהַרְתִּיחוֹ בְּשַׁבָּת סָמוּךְ לָאֵשׁ, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְחִתּוּי.

וְנָהֲגוּ לְהָקֵל אִם לֹא נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, אֶלָּא רָאוּי עֲדַיִן לֶאֱכוֹל מֵחֲמַת חֲמִימוּתוֹ. אֲבָל אִם נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי — נוֹהֲגִין כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אֲפִלּוּ לְעִנְיַן דִּיעֲבַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ג. וַאֲפִלּוּ לִתְּנוֹ עַל תַּנּוּר בֵּית הַחֹרֶף קֹדֶם שֶׁמַּסִּיקוֹ הַנָּכְרִי, כְּדֵי שֶׁיִּתְחַמֵּם כְּשֶׁיַּסִּיקֶנּוּ — אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁיִּתְבָּאֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל:

י וְכָל זֶה בְּתַבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ, אֲבָל כָּל שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ, אֲפִלּוּ נִתְבַּשֵּׁל כְּבָר כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסָאִי — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל, אֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ רוֹתֵחַ. וַאֲפִלּוּ יִתְבַּשֵּׁל מֵאֵלָיו, אֶלָּא שֶׁעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁמְּקָרֵב בִּשּׁוּלוֹ, כְּגוֹן שֶׁמְּגִיסוֹ בְּכַף:

יא תַּבְשִׁיל יָבֵשׁ שֶׁאֵין בּוֹ רֹטֶב כְּלָל — אֵין בּוֹ בִּשּׁוּל אַחַר בִּשּׁוּל, אִם נִתְבַּשֵּׁל כְּבָר כָּל צָרְכּוֹ, וַאֲפִלּוּ נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי. וּמֻתָּר אֲפִלּוּ לִשְׁרוֹתוֹ בִּכְלִי רִאשׁוֹן רוֹתֵחַ כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִמּוֹחַ שָׁם וְיִהְיֶה דָּבָר לַח.

וְאִם הוּא דָּבָר יָבֵשׁ שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת — אֵין שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת בְּחַמִּין שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ נִמּוֹחַ שָׁם כְּלָל. וְאִם שָׂרָה בִּכְלִי רִאשׁוֹן — חַיָּב.

וּבִכְלִי שֵׁנִי אָסוּר לִשְׁרוֹתוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמְבַשֵּׁל. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִתְבָלִין שֶׁמֻּתָּר לִתְּנָם בִּכְלִי שֵׁנִי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּבָלִין עֲשׂוּיִין לְמַתֵּק הַקְּדֵרָה, וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמְבַשֵּׁל. וְכֵן כָּל דָּבָר הֶעָשׂוּי לִתֵּן טַעַם בְּקְדֵרָה, כְּגוֹן שׁוּם וּבָצָל — הֲרֵי הֵם כִּתְבָלִין, וּמֻתָּר לִתְּנָם בִּכְלִי שֵׁנִי אַף עַל פִּי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁמְּסַתֵּפֵק בְּבָצָל, שֶׁמָּא הוּא מִתְבַּשֵּׁל גַּם בִּכְלִי שֵׁנִי כָּל זְמַן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וְנָהֲגוּ לְהָקֵל. וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּכָל דָּבָר יָבֵשׁ שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל לִשְׁרוֹתוֹ בִּכְלִי שֵׁנִי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר בָּזֶה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

אֲבָל מֻתָּר לַעֲרוֹת מִכְּלִי שֵׁנִי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ עַל כָּל דָּבָר יָבֵשׁ שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל, חוּץ מִמִּין דָּג שֶׁנִּקְרָא "קַלְיָס הָאִסְפָּנִין", וּמְלִיחַ הַיְשָׁן, דְּהַיְנוּ בָּשָׂר אוֹ דָּג מָלוּחַ שֶׁל שָׁנָה שֶׁעָבְרָה, שֶׁאֵלּוּ אֵינָם צְרִיכִים בִּשּׁוּל אֶלָּא מְעַט, וְעֵרוּי זֶה הִיא גְּמַר מְלֶאכֶת בִּשּׁוּלָן, וְחַיָּב עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל. אֲבָל מֻתָּר לִשְׁרוֹתָן וְלַהֲדִיחָן בְּמַיִם צוֹנְנִים.

וְכֵן כָּל דָּבָר קָשֶׁה שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל, שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה כִּי אִם עַל יְדֵי שְׂרִיָּה אוֹ הֲדָחָה בְּחַמִּין, אִם שָׂרָה אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בִּכְלִי שֵׁנִי, אוֹ הֱדִיחוֹ אֲפִלּוּ בְּעֵרוּי מִכְּלִי שֵׁנִי, וְנַעֲשָׂה רָאוּי — חַיָּב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל.

וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל, שֶׁהוּא מָלוּחַ הַרְבֵּה, וְאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה כִּי אִם עַל יְדֵי שְׂרִיָּה אוֹ הֲדָחָה בְּחַמִּין, אִם שָׂרָה אוֹ הֱדִיחַ בְּחַמִּין — חַיָּב. אֲבָל מֻתָּר לִשְׁרוֹתוֹ וְלַהֲדִיחוֹ בְּצוֹנְנִין, וַאֲפִלּוּ נַעֲשָׂה רָאוּי עַל יְדֵי כָךְ, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ אֹכֶל מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ אֹכֶל בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ד:

יב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּשּׁוּל אַחַר בִּשּׁוּל בְּדָבָר יָבֵשׁ, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ בִּשּׁוּל אַחַר אֲפִיָּה אוֹ צְלִיָּה, שֶׁהָאֲפוּי אוֹ הַצָּלוּי, אִם נִתְּנוּ, אֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ רוֹתֵחַ, בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — חַיָּב.

וּלְפִי זֶה גַּם בִּכְלִי שֵׁנִי יֵשׁ לְהַחֲמִיר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְלָכֵן צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לִתֵּן פַּת אֲפוּיָה אֲפִלּוּ בִּקְעָרָה שֶׁהִיא כְּלִי שֵׁנִי, כָּל זְמַן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁמְּסַתֵּפֵק וְחוֹשֵׁשׁ מֵחִיּוּב חַטָּאת גַּם בִּכְלִי שֵׁנִי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ דְּבָרִים רַבִּים שֶׁמִּתְבַּשְּׁלִים גַּם בִּכְלִי שֵׁנִי, וְאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בָּהֶן, וְשָׁמָא גַּם הַלֶּחֶם נִקְרָא רַךְ לְעִנְיָן זֶה וּמִתְבַּשֵּׁל גַּם בִּכְלִי שֵׁנִי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וְכֵן יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק סָפֵק זֶה גַּם בִּשְׁאָר דְּבָרִים. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּכֻלָּן, לְבַד מִבִּתְבָלִין, שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים בְּפֵרוּשׁ לִתְּנָם בִּכְלִי שֵׁנִי, וְכֵן מַיִם וְשֶׁמֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר מַשְׁקִין. וַאֲפִלּוּ בְּבָשָׂר צָלוּי יֵשׁ לְהַחֲמִיר, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בִּשּׁוּל אַחַר צְלִיָּה. אֲבָל בִּמְבֻשָּׁל אֵין לְהַחֲמִיר כְּלָל, אֲפִלּוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן, שֶׁלִּדְבָרֵי הַכֹּל אֵין בִּשּׁוּל אַחַר בִּשּׁוּל בְּדָבָר יָבֵשׁ.

אֲבָל יֵשׁ מַתִּירִין בְּאָפוּי וְצָלוּי, אֲפִלּוּ צוֹנְנִים, לִתְּנָם אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן רוֹתֵחַ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בִּשּׁוּל אֲפִלּוּ אַחַר אֲפִיָּה וּצְלִיָּה.

וְנָהֲגוּ לִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁלֹּא לִתֵּן פַּת אֲפוּיָה אֲפִלּוּ בִּכְלִי שֵׁנִי כָּל זְמַן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. אֲבָל בְּדִיעֲבַד יֵשׁ לְהַתִּיר אֲפִלּוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

יג וּלְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁיֵּשׁ בִּשּׁוּל אַחַר אֲפִיָּה וּצְלִיָּה — יֵשׁ גַּם כֵּן אֲפִיָּה וּצְלִיָּה אַחַר בִּשּׁוּל, דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל דָּבָר הַמְבֻשָּׁל אָסוּר לִתְּנוֹ בְּלֹא רֹטֶב סָמוּךְ לָאֵשׁ, בְּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְהִתְחַמֵּם שָׁם עַד שֶׁתִּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ.

אֲבָל לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין אֲפִיָּה וּצְלִיָּה אַחַר אֲפִיָּה וּצְלִיָּה, וְדָבָר הָאָפוּי אוֹ צָלוּי מֻתָּר לִתְּנוֹ סָמוּךְ לָאֵשׁ עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אֲפִלּוּ נִצְטַנֵּן כְּבָר לְגַמְרֵי:

יד כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּבָר חַם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — מֻתָּר לְהַנִּיחוֹ בְּשַׁבָּת עַל גַּבֵּי קְדֵרָה הַטְמוּנָה בַּבְּגָדִים כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמוֹר חֲמוֹ וְלֹא יִצְטַנֵּן. וַאֲפִלּוּ לֹא נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל כְּשֶׁעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁמְּמַהֵר לְגָמוֹר בִּשּׁוּלוֹ, מִכָּל מָקוֹם כָּאן אִי אֶפְשָׁר לוֹ כְּלָל לָבֹא לִידֵי בִּשּׁוּל גָּמוּר, וְלֹא אֲפִלּוּ לִידֵי הוֹסָפַת בִּשּׁוּל, אֶלָּא לְהַעֲמִיד חֲמוֹ בִּלְבַד. וּמֻתָּר לָטוּחַ

פִּיו בְּבָצֵק כְּדֵי לְהַעֲמִיד חֲמוֹ, אִם יֵשׁ לוֹ בָּצֵק שֶׁנִּלּוֹשׁ מֵאֶתְמוֹל. אֲבָל אָסוּר לְהַטְמִינוֹ תַּחַת הַבְּגָדִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ג:

טו אֲבָל אֵין מַנִּיחִין כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חַם כָּל כָּךְ עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, עַל גַּבֵּי קְדֵרָה שֶׁהִיא חַמָּה כָּל כָּךְ שֶׁהָעֶלְיוֹן יָכוֹל לְהִתְחַמֵּם מֵחֲמָתָהּ עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וְהוּא הַדִּין עַל גַּבֵּי מֵחַם שֶׁהוּא חַם כָּל כָּךְ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָעֶלְיוֹן לֹא נִתְבַּשֵּׁל עֲדַיִן כָּל צָרְכּוֹ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל אַף כְּשֶׁהוּא חַם. אֲבָל אִם נִתְבַּשֵּׁל כְּבָר כָּל צָרְכּוֹ, אֶלָּא שֶׁנִּצְטַנֵּן מְעַט, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חַם כָּל כָּךְ שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא חַם קְצָת עַד שֶׁהוּא רָאוּי לֶאֱכוֹל מֵחֲמַת חֲמִימוּתוֹ — כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁנּוֹהֲגִין לְהָקֵל שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל, וּמֻתָּר לְהַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קְדֵרָה אוֹ עַל גַּבֵּי מֵחַם לְחַמְּמוֹ הַרְבֵּה.

וְאִם הוּא דָּבָר יָבֵשׁ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ, אֲפִלּוּ נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל, וּמֻתָּר לְחַמְּמוֹ עַל גַּבֵּיהֶן אֲפִלּוּ שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ:

טז וַאֲפִלּוּ אִם הַקְּדֵרָה טְמוּנָה עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ, כְּגוֹן עַל גַּבֵּי כִּירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָּה וּקְטוּמָה, עַל פִּי הַדְּרָכִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּסִימָן רנ"ג, וְכֵן מֵחַם שֶׁעַל גַּבֵּי הָאֵשׁ — מֻתָּר לִתֵּן עֲלֵיהֶן בְּשַׁבָּת כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל, כְּגוֹן תַּבְשִׁיל יָבֵשׁ אֲפִלּוּ הוּא צוֹנֵן לְגַמְרֵי, אוֹ תַּבְשִׁיל לַח שֶׁלֹּא נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ג:

יז כְּלִי רִאשׁוֹן, אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁהֶעֱבִירוּהוּ מֵעַל הָאוּר, מְבַשֵּׁל כָּל זְמַן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. לְפִיכָךְ, אָסוּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ תְּבָלִין. וְטוֹב לְמְנוֹעַ מִלָּתֵת תְּבָלִין בִּכְלִי רִאשׁוֹן אֲפִלּוּ אֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת הַרְחָקָה וּסְיָג לַדָּבָר.

אֲבָל מֶלַח מֻתָּר לִתֵּן בְּתוֹכוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֶעֱבִירוּ מֵעַל הָאֵשׁ, שֶׁהַמֶּלַח צָרִיךְ בִּשּׁוּל רַב כְּמוֹ בְּשַׂר שׁוֹר, וְאֵינוֹ מִתְבַּשֵּׁל אֶלָּא עַל הָאֵשׁ.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּשַׂר שׁוֹר אָסוּר לִתֵּן בִּכְלִי רִאשׁוֹן, שֶׁאַף שֶׁהַבָּשָׂר אֵינוֹ מִתְבַּשֵּׁל, מִכָּל מָקוֹם הַלַּחְלוּחִית שֶׁעָלָיו מִתְבַּשֵּׁל, אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהוּא יָבֵשׁ שֶׁאֵין עָלָיו לַחְלוּחִית כְּלָל.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַמֶּלַח אֵינוֹ צָרִיךְ בִּשּׁוּל אֶלָּא מְעַט, וְאָסוּר לִתְּנוֹ אַף בִּכְלִי שֵׁנִי כָּל זְמַן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וְהַמַּחְמִיר תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה.

וְאִם עָבַר וְנָתַן מֶלַח אֲפִלּוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן, אֲפִלּוּ הוּא עַל הָאֵשׁ שֶׁעָשָׂה אִסּוּר — הַמַּאֲכָל מֻתָּר, לְפִי שֶׁהַמֶּלַח בָּטֵל נֶגֶד הַמַּאֲכָל. וְיֵשׁ חוֹלְקִים, וְאוֹסְרִים עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת:

יח וְכָל זֶה בְּמֶלַח שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל, אֲבָל מֶלַח שֶׁלָּנוּ שֶׁמְּתַקְּנִים אוֹתוֹ עַל יְדֵי בִּשּׁוּל בַּמַּיִם — מֻתָּר לִתְּנוֹ בִּכְלִי רִאשׁוֹן לִדְבָרֵי הַכֹּל, שֶׁאֵין בִּשּׁוּל אַחַר בִּשּׁוּל בְּדָבָר יָבֵשׁ, אֲפִלּוּ הוּא נִמּוֹחַ עַל יְדֵי בִּשּׁוּל זֶה הַשֵּׁנִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַמַּחְמִיר בּוֹ כְּמוֹ בִּשְׂאָר מֶלַח — תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה:

יט אִסּוּר לִתֵּן תְּבָלִין בְּקֵעָרָה וְלַעֲרוֹת עֲלֵיהֶם מִכְּלִי רִאשׁוֹן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן מְבַשֵּׁל כְּדֵי קְלִיפָּה. וְאִם עֵרָה — אֲזַי הַקְּלִיפָּה אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה בְּשַׁבָּת.

אֲבָל אִם עֵרָה תְּחִלָּה מֵהַכְּלִי רִאשׁוֹן לְתוֹךְ הַקֵּעָרָה — מֻתָּר לִתֵּן אַחַר כָּךְ הַתְּבָלִין לַקֵּעָרָה, מִפְּנֵי שֶׁחֹם כְּלִי שֵׁנִי אֵין בּוֹ כֹּחַ לְבַשֵּׁל.

וַאֲפִלּוּ לְהַמַּחְמִירִים בִּכְלִי שֵׁנִי לְעִנְיַן אִסּוּר וְהֶתֵּר, שֶׁסּוֹבְרִים שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ לְהַבְלִיעַ וּלְהַפְלִיט כָּל זְמַן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, מִכָּל מָקוֹם אֵין בּוֹ כֹּחַ לְבַשֵּׁל אַף עַל פִּי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִכְלִי רִאשׁוֹן שֶׁמְּבַשֵּׁל כָּל זְמַן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, לְפִי שֶׁכְּלִי רִאשׁוֹן מִתּוֹךְ שֶׁעוֹמֵד (אֲצֶל הָאֵשׁ) עַל הָאוּר — דְּפָנוֹתָיו חַמִּין וּמַחֲזִיק חֲמוֹ הַרְבֵּה, וּלְכָךְ נָתְנוּ בּוֹ שִׁעוּר כָּל זְמַן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּכְלִי שֵׁנִי שֶׁאֵין דְּפָנוֹתָיו חַמִּין וְהוֹלֵךְ וּמִתְקָרֵר:

כ אַמְבַּטִי שֶׁל מֶרְחָץ שֶׁהִיא מְלֵאָה מַיִם חַמִּין, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּלִי שֵׁנִי — אָסוּר לַעֲרוֹת לְתוֹכָהּ מַיִם צוֹנְנִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַחַמִּין שֶׁבָּהּ הֵן לִרְחִיצָה — מִן הַסְּתָם הֵן חַמִּין מְאֹד, וְנִתְבַּשְּׁלִים הַצּוֹנְנִים שֶׁמִּתְעָרְבִין בָּהֶן. אֲבָל מֻתָּר לִתֵּן מֵהַחַמִּין שֶׁבָּזוֹ הָאַמְבַּטִי לְתוֹךְ אַמְבַּטִי אַחֶרֶת שֶׁל צוֹנֵן.

וַאֲפִלּוּ מִכְּלִי רִאשׁוֹן מֻתָּר לַעֲרוֹת לְתוֹךְ מַיִם צוֹנְנִים, שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁעֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן מְבַשֵּׁל, אֶלָּא בְּמָעֳרֶה חַמִּין עַל גַּבֵּי תְּבָלִין וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאֵין הַחַמִּין מִתְעָרְבִין מַמָּשׁ בְּתוֹכָן, אֶלָּא מַכִּין עֲלֵיהֶם בְּקִלּוּחָן וּמְבַשְּׁלִין, אֲבָל מַיִם בְּמַיִם שֶׁמִּתְעָרְבִים מַמָּשׁ — אֵין כֹּחַ בְּקִלּוּחַ לְבַשֵּׁל מַיִם הַתַּחְתּוֹנִים, אֶלָּא הַתַּחְתּוֹנִים גּוֹבְרִים וּמְצַנְּנִים אֶת הָעֶלְיוֹנִים.

אֲבָל אָסוּר לִתֵּן חֲתִיכַת בָּשָׂר חַם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ לְתוֹךְ רֹטֶב צוֹנֵן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְעָרֵב מַמָּשׁ בָּרֹטֶב — הֲרֵי הוּא מְבַשֵּׁל כְּדֵי קְלִיפָּה סְבִיבוֹ טֶרֶם שֶׁיִּתְגַּבֵּר עָלָיו הָרֹטֶב וִיצַנְּנוֹ:

כא מֻחָם שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם חַמִּין — אָסוּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם צוֹנְנִין מֵעַטִּין שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְחַמֵּם שָׁם עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. אֲבָל מֻתָּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם צוֹנְנִים מְרֻבִּים כְּדֵי לְהַפְשִׁירָן.

וְאַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי נְתִינַת הַצּוֹנֵן לְתוֹכוֹ הוּא מְצָרְפוֹ וּמַחֲזִיקוֹ, וְנִמְצָא מְתַקֵּן כְּלִי, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ צוֹרְפֵי נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל שֶׁמַּנִּיחִים בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת חַמִּים לְתוֹךְ מַיִם צוֹנְנִים בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקַשּׁוּ וְיִתְחַזְּקוּ, וְזוֹ הִיא גְּמַר מְלֶאכֶת הַצּוֹרְפִים, שֶׁהָאוּר מְפַעְפֵּעַ הַמַּתֶּכֶת וְקָרוֹב לְהִשָּׁבֵר וְהַמַּיִם מַחֲזִיקִין אוֹתוֹ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְתִקּוּן הַכְּלִי אֶלָּא לְהַפְשִׁיר הַמַּיִם — מֻתָּר, שֶׁאֵין כָּאן "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת", מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁמְּצָרְפִין הַכְּלִי מְחַמְּמִין אוֹתוֹ תְּחִלָּה בְּיוֹתֵר, אֲבָל כָּאן אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לְצֵרוּף, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם מוֹנְעִים אוֹתוֹ מִלְּהִתְחַמֵּם כָּל כָּךְ:

כב מֻתָּר לַעֲרוֹת מַיִם צוֹנְנִים אֲפִלּוּ מֵעַטִּים לְתוֹךְ מַיִם חַמִּין שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ שֶׁבִּכְלִי שֵׁנִי, אֲבָל לֹא לְתוֹךְ חַמִּין שֶׁבִּכְלִי רִאשׁוֹן. וְאִם הַצּוֹנְנִים מְרֻבִּים כָּל כָּךְ שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְחַמְּמוּ עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, רַק שֶׁיְּפִיגוּ צִנָּתָן — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה עַל הָאֵשׁ:

כג מֻתָּר לְהַעֲמִיד קִיתוֹן שֶׁל מַיִם אוֹ שֶׁל שְׁאָר מַשְׁקִין צוֹנְנִים בְּתוֹךְ כְּלִי שֵׁנִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַיִם חַמִּין (וַאֲפִלּוּ לְהַטְמִינוֹ כֻּלּוֹ בְּתוֹכָהּ, שֶׁמֻּתָּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ז, וְהַחַמִּין הֵן נִקְרָאִים דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ח).

אֲבָל בִּכְלִי רִאשׁוֹן אָסוּר לְהַעֲמִידוֹ אֲפִלּוּ לְהָפִיג צִנָּתוֹ בִּלְבַד, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִשְׁתַּהֶה שָׁם עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וַאֲפִלּוּ בְּאַמְבַּטִּי שֶׁהֻמְשְׁכוּ לְתוֹכָהּ חַמֵּי טְבֶרְיָא מִן הַמַּעְיָן — אָסוּר לְהַעֲמִידוֹ בְּתוֹכָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כִּכְלִי רִאשׁוֹן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא יִטּוֹל מֵהָאַמְבַּטִּי בִּכְלִי שֵׁנִי וְיַעֲמִידֶנּוּ בְּתוֹכוֹ:

כד מֻתָּר לִתֵּן קִיתוֹן שֶׁל מַיִם אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה לְהָפִיג צִנָּתָן, וּבִלְבַד שֶׁיִּתְּנֵם רָחוֹק מֵהָאֵשׁ, בְּעִנְיָן שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְהִתְחַמֵּם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, אַף אִם יִשְׁהֶה שָׁם זְמַן מְרֻבֶּה. אֲבָל אָסוּר לִתְּנָם סָמוּךְ לָאֵשׁ בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְחַמֵּם שָׁם עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וַאֲפִלּוּ לְהַנִּיחָן שָׁם שָׁעָה מֻעֶטֶת שֶׁתַּפִּיג צִנָּתָן בִּלְבַד —

אָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכָּחֵם וְיִשְׁהוּ שָׁם עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ.
וְהוּא הַדִּין פֵּרוֹת אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים הַנֶּאֱכָלִין כְּמוֹת שֶׁהֵן חַיִּין, שֶׁאַף שֶׁאֵינָם צְרִיכִים בִּשּׁוּל, מִכָּל מָקוֹם אִם נִתְבַּשְּׁלוּ — חַיָּב. לְפִיכָךְ אָסוּר לְהַנִּיחָם בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְבַּשֵּׁל אִם יִשְׁהוּ שָׁם זְמַן מְרֻבֶּה, דְּהַיְנוּ בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְחַמֵּם עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ.
אֲבָל כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְהַרְתִּיחוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, כְּגוֹן תַּבְשִׁיל לַח שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וְעוֹדֶנּוּ חַם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ אֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, לְפִי הַמִּנְהָג שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל בָּזֶה, אוֹ אֲפִלּוּ נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי אֶלָּא שֶׁהוּא דָּבָר הָאָפוּי אוֹ צָלוּי, וְאֵין אֲפִיָּה וּצְלִיָּה אַחַר אֲפִיָּה וּצְלִיָּה אֲפִלּוּ נִצְטַנֵּן לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.
וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, אֲבָל אָסוּר לִתְּנוֹ עַל הָאֵשׁ מַמָּשׁ, אוֹ אֲפִלּוּ בְּסָמוּךְ לָהּ מַמָּשׁ, אֶלָּא צָרִיךְ לְהַרְחִיק קְצָת, כִּי יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְיָבֹא לַחְתּוֹת בְּגֶחָלִים. אֲבָל כְּשֶׁאָנוּ מַצְרִיכִים אוֹתוֹ לְהַרְחִיק קְצָת — יֵשׁ לוֹ בָּזֶה הֶכֵּר וְזָכְרוֹן וְלֹא יָבֹא לַחְתּוֹת בְּגֶחָלִים:

כה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמֻּתָּר לְחַמֵּם הָאָפוּי? כְּשֶׁאֵין בּוֹ שֶׁמֶן, אֲבָל פַּת כְּפוּלָה שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָהּ חֲתִיכוֹת שֶׁמֶן שֶׁנִּקְרָשׁ (שֶׁקּוֹרִין אינפאנד"ה) — אָסוּר לְהַחֵם אוֹתָהּ אֲפִילּוּ רָחוֹק מִן הָאֵשׁ מָקוֹם שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וַאֲפִלּוּ לְהַנִּיחָהּ בַּחַמָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַשֶּׁמֶן שֶׁבָּהּ שֶׁנִּקְרָשׁ חוֹזֵר וְנִמּוֹחַ, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמְרַסֵּק חֲתִיכַת בָּרָד בְּשְׁבִיל שֶׁיָּזוּבוּ מֵימָיו, שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁמּוֹלִיד בְּשַׁבָּת, וְדוֹמֶה לְמְלָאכָה שֶׁבּוֹרֵא מַיִם הַלָּלוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"כ. וְהוּא הַדִּין לְשֶׁמֶן הַנִּמּוֹחַ.
וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אָסוּר מַה שֶּׁנִּמּוֹחַ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ בְּשַׁבָּת מִפֵּרוֹת הָעוֹמְדִים לְמַשְׁקִין, שֶׁאָסוּרִים מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט הַפֵּרוֹת, כֵּיוָן שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְכָךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם. וְאַף שֶׁמֶן זֶה, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכּוֹ לִהְיוֹת זָב וְצָלוּל, לְפִיכָךְ כְּשֶׁהוּא קָרוֹשׁ הֲרֵי הוּא כְּפֵרוֹת הָעוֹמְדִים לְמַשְׁקִין, וְהַזָּב מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת — אָסוּר עַד לָעֶרֶב:

כו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּמּוֹחַ שֶׁמֶן הַרְבֵּה כָּל כָּךְ עַד שֶׁיָּזוּב לַחוּץ, וַהֲרֵי הוּא בְּעֵין לְבַדּוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְעֹרָב בְּשׁוּם דָּבָר אֶלָּא הוּא נִכָּר בִּפְנֵי עַצְמוֹ. אֲבָל אִם מַנִּיחָהּ בְּרִחוּק מָקוֹם כָּל כָּךְ בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הַרְבֵּה שֶׁמֶן נִמּוֹחַ עַד שֶׁיָּזוּב לַחוּץ, אֶלָּא מְעַט מִמֶּנּוּ נִמּוֹחַ

וְנִבְלָע בַּפַּת עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ בְּעֵין לְבַד — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה. כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לִתֵּן חֲתִיכַת בָּרַד לְתוֹךְ כּוֹס שֶׁל יַיִן, אַף עַל פִּי שֶׁהַבָּרַד נִמְחֶה לְשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְעָרֵב וּמִתְבַּטֵּל בַּיַּיִן שֶׁבַּכּוֹס וְאֵינוֹ בְּעֵין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם.

וַאֲפִלּוּ אִם מִקְצָתוֹ זָב לַחוּץ מְעַט וְיֶשְׁנוֹ בְּעֵין, כֵּיוָן שֶׁדָּבָר מֻעָט הוּא — אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלוּם, וּמֻתָּר. וְלָכֵן מֻתָּר לְהָחֵם בְּשַׁבָּת חֲתִיכַת בָּשָׂר שָׁמֵן, אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ זָב, כֵּיוָן שֶׁדָּבָר מֻעָט הוּא. אֲבָל אָסוּר לְהָחֵם קְדֵרָה שֶׁקָּרֵשׁ שַׁמְנוּנִיתָהּ, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רֹטֶב הַרְבֵּה וְנִמּוֹחַ הַשֻּׁמָּן בְּתוֹךְ הָרֹטֶב, מִכָּל מָקוֹם הַשֻּׁמָּן הוּא צָף לְמַעְלָה וְיֶשְׁנוֹ בְּעֵין:

כז אֲבָל יֵשׁ חוֹלְקִים עַל כָּל זֶה, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין אִסּוּר כְּלָל בְּמַה שֶׁנִּמּוֹחַ הַשֻּׁמָּן עַל יְדֵי שֶׁמַּנִּיחוֹ בְּמָקוֹם חַם. וְלֹא אָסְרוּ גַּבֵּי חֲתִיכַת בָּרַד אֶלָּא לְרַסֵּק בְּיָדַיִם, אֲבָל בְּנִמּוֹחַ מֵאֵלָיו לֹא גָּזְרוּ. וְלָכֵן מֻתָּר לְהָחֵם פַּת זוֹ הַמְמֻלֵּאת בְּשֻׁמָּן אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן מַשּׁוּם בְּשׁוּל, לֹא בַּפַּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֲפִיָּה אַחַר אֲפִיָּה, וְלֹא בַּשֻּׁמָּן הַקָּרוּשׁ שֶׁנִּמּוֹחַ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בְּשׁוּל אַחַר בְּשׁוּל בְּדָבָר יָבֵשׁ אַף עַל פִּי שֶׁנִּמּוֹחַ בְּבְשׁוּל זֶה הַשֵּׁנִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֲבָל קְדֵרָה שֶׁקָּרֵשׁ שַׁמְנוּנִיתָהּ — אֵין לְהָחֵם אוֹתָהּ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יוּכַל הַתַּבְשִׁיל לְהִתְחַמֵּם עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבְּרֹטֶב שֶׁנִּצְטַנֵּן יֵשׁ בּוֹ מַשּׁוּם בְּשׁוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד יֵשׁ לְהָקֵל כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִסְמוֹךְ בְּמָקוֹם הַצָּרֵךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, כִּי כֵן עִקַּר.

וְכֵן יֵשׁ לְהָקֵל לִתֵּן פַּת הַמְמֻלֵּאת בְּשֻׁמָּן עַל תַּנּוּר בֵּית הַחֹרֶף קֹדֶם שֶׁהֶסַק, וּכְשֶׁיַּסִּיקֶנּוּ הַנָּכְרִי גַּם הִיא תִּתְחַמֵּם עָלָיו, לְפִי שֶׁאֲפִלּוּ לְעִנְיַן אִסּוּר בְּשׁוּל בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בְּשׁוּל — אֵין בָּזֶה אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כֵּיוָן שֶׁנּוֹתֵן שָׁם קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן הַנָּכְרִי אֶת הָאוּר בַּתַּנּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ג, אִם כֵּן כָּאן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין לְגַמְרֵי — יֵשׁ לְהָקֵל עַל כָּל פָּנִים קֹדֶם שֶׁהֶסַק הַתַּנּוּר. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהָקֵל בִּפְנֵי עַם הָאָרֶץ, וְיֵשׁ לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי:

כח וּלְדִבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר לִתֵּן שֶׁמֶן מְהֻתָּךְ שֶׁנִּקְרַשׁ עַל גַּבֵּי מִינֵי קְמָחִים וְקִטְנִיּוֹת רוֹתְחִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְרַסְּקֶנּוּ בְּיָדַיִם, אֶלָּא יַנִּיחֶנּוּ עַל גַּבֵּיהֶן אוֹ בְּתוֹכָן וְהוּא נְמוֹחַ מֵאֵלָיו, שֶׁהֲרֵי מַה שֶּׁנְּמוֹחַ אֵינוֹ בְּעֵין אֶלָּא נִכְנָס בְּתוֹכָן.

אֲבָל עַל גַּבֵּי צָלִי חַם — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מֻתָּר לִתֵּן עָלָיו שֶׁמֶן קָרוּשׁ שֶׁיִּהֵא נְמוֹחַ מֵאֵלָיו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין הַנִּמּוֹחַ נִכְנָס בְּתוֹכוֹ אֶלָּא צָף עַל גַּבָּיו — יֵשׁ לְדַמּוֹתוֹ לִקְדֵרָה שֶׁקָּרַשׁ שַׁמְנוּנִיתָהּ שֶׁנּוֹהֶגִין לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה:

כט אָסוּר לִתֵּן צוֹנֵן עַל הַמֻּחַם אֲפִלּוּ לְהַפְשִׁיר, כָּל שֶׁהַמֻּחַם חַם כָּל כָּךְ שֶׁאִלּוּ הָיָה הַצּוֹנֵן מֻנָּח עָלָיו הָרֹבֶה הָיָה בָּא לִידֵי בִּשּׁוּל, דְּהַיְנוּ שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, שֶׁדִּין מַנִּיחַ עַל גַּבֵּי מֻחַם כְּדִין מַנִּיחַ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה. אֲבָל אִם אֵינוֹ חַם כָּל כָּךְ — מֻתָּר:

ל הָאִלְפָּס וְהַקְּדֵרָה שֶׁהֶעֱבִירָן מֵרֻתָּחִין מֵעַל גַּבֵּי הָאוּר, אִם אֵינָן מְבֻשָּׁלִין כָּל צָרְכָּן — לֹא יוֹצִיא מֵהֶם בְּכַף, שֶׁנִּמְצָא מֵגִיס, וְיֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם בִּשּׁוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל אִם נִתְבַּשְּׁלוּ כָּל צָרְכָּן — מֻתָּר לְהָגִיס בָּהֶן לְאַחַר שֶׁהֶעֱבִירָן מֵעַל גַּבֵּי הָאוּר.

אֲבָל צָמֶר שֶׁצִּיְּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁקִּלַּט הָעֵין — אָסוּר לְהָגִיס בּוֹ (מִשּׁוּם צוֹבֵעַ), שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַצַּבָּעִין לְהָגִיס בּוֹ תָּמִיד כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵחָרֵךְ.

וְיֵשׁ מַחְמִירִין גַּם בִּקְדֵרָה בְּכָל עִנְיָן. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְהָרוֹצֶה לְהַחֲמִיר — יַחְמִיר בַּהֲגָסָה מַמָּשׁ. אֲבָל לְהוֹצִיא בְּכַף — אֵין לְהַחֲמִיר כְּלָל בְּנִתְבַּשְּׁלָה כָּל צָרְכָּהּ וְאֵינָהּ עַל הָאֵשׁ:

לא אָסוּר לָטוּחַ שֶׁמֶן וְשׁוּם עַל גַּבֵּי הַצָּלִי בְּעוֹדוֹ חַם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, אֲפִלּוּ נִצְלָה מִבְּעוֹד יוֹם, דְּמִכָּל מָקוֹם יִתְבַּשֵּׁל הַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן. אֲבָל שֶׁמֶן שֶׁנִּקְרַשׁ — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ מִצַּד אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

סימן שיט

א דִּין הַבּוֹרֵר בְּשַׁבָּת וּבוֹ כ"ט סְעִיפִים:

הַבּוֹרֵר הוּא מֵאָבוֹת מְלָאכוֹת, שֶׁכֵּן בַּמִּשְׁכָּן הָיוּ בּוֹרְרִים הַפְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הַסַּמְמָנִים. לְפִיכָךְ כָּל הַבּוֹרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל, אֲפִלּוּ בְּיָדוֹ אַחַת, וַאֲפִלּוּ כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר — חַיָּב.

אֲבָל הַבּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר — אֵינוֹ חַיָּב, אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹרֵר

בְּנָפָה אוֹ כְּבָרָה, שֶׁזֶּהוּ דֶּרֶךְ בְּרִרָתוֹ.

אֲבָל אִם בֵּרַר בְּקָנוֹן אוֹ תַּמְחוּי — פָּטוּר מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, גְּזֵרָה מִשּׁוּם נָפָה וּכְבָרָה.

וְאִם בּוֹרֵר הָאֹכֶל בְּיָדוֹ כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר — מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּטְילַת הָאֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת כְּדֵי לְאָכְלוֹ מִיָּד אֵין זֶה מֵעֵין מְלָאכָה כְּלָל, שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָה כָּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לֶאֱכוֹל הַכֹּל הָאֹכֶל עִם הַפְּסֹלֶת, וְלֹא אֲסָרַתּוּ תוֹרָה אֶלָּא לַעֲשׂוֹתוֹ בַּכְּלִי הַמְיֻחָד לְכָךְ, דְּהַיְנוּ נָפָה וּכְבָרָה.

אֲבָל נְטִילַת הַפְּסֹלֶת אֵין זוֹ דֶּרֶךְ אֲכִילָה, אֶלָּא דֶּרֶךְ תִּקּוּן הָאֹכֶל שֶׁיִּהֵא רָאוּי לַאֲכִילָה — הֲרֵי זוֹ מְלָאכָה גְּמוּרָה. וּלְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ אִם הָאֹכֶל מְרֻבֶּה עַל הַפְּסֹלֶת, וְיֵשׁ טֹרַח יוֹתֵר בִּבְרִרַת הָאֹכֶל, אַף עַל פִּי כֵן לֹא יִבְרוֹר הַפְּסֹלֶת אֲפִלּוּ כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר:

ב וְכֵן הַבּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר, אֶלָּא לְהַנִּיחוֹ לְאָכְלוֹ לְאַחַר זְמַן, אֲפִלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם — נַעֲשָׂה כְּבוֹרֵר לְאוֹצָר, וְחַיָּב, לְפִי שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ כָּאן לוֹמַר דֶּרֶךְ אֲכִילָה כָּךְ הוּא, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל לְאַלְתַּר:

ג וְאֵינוֹ קָרוּי "לְאַלְתַּר" אֶלָּא סָמוּךְ לַסְּעֻדָּה מַמָּשׁ. אֲבָל אִם לֹא יֹאכַל עַד לְאַחַר שָׁעָה — אָסוּר. אַךְ כָּל שֶׁהוּא סָמוּךְ לַסְּעֻדָּה — מֻתָּר לְבָרוֹר לְצֹרֶךְ כָּל אוֹתָהּ סְעֻדָּה, אַף עַל פִּי שֶׁתִּמָּשֵׁךְ אֵיזֶה זְמַן. וַאֲפִלּוּ אֲחֵרִים מְסֻבִּין עִמּוֹ — מֻתָּר לְבָרוֹר לְצֹרֶךְ כֻּלָּם. וְאִם נִשְׁתַּיֵּר מִבְּרֵרָתוֹ עַד לְאַחַר הַסְּעֻדָּה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁבֵּרַר בְּהֶתֵּר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲרִים:

ד אֵין אִסּוּר מִשּׁוּם בּוֹרֵר אֶלָּא בְּבוֹרֵר פְּסֹלֶת מֵאֹכֶל אוֹ לְהֶפֶךְ. אֲבָל אִם בּוֹרֵר אֹכֶל מֵאֹכֶל, אֲפִלּוּ אֵינוֹ חָפֵץ לֶאֱכוֹל כְּלָל אֶלָּא אֶחָד מֵהֶם, וְהַשֵּׁנִי נוֹטְלוֹ וְזוֹרְקוֹ — אֵינוֹ נִקְרָא פְּסֹלֶת בְּשָׁבִיל כָּךְ, הוֹאִיל וְהוּא רָאוּי לַאֲכִילָה. וּלְפִיכָךְ, מֻתָּר לְבָרוֹר אוֹתוֹ מִתּוֹךְ הָאֹכֶל שֶׁחָפֵץ לֶאֱכוֹל, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם בּוֹרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ אֹכֶל.

וְאִם אֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה אֶלָּא מִתּוֹךְ הַדְּחַק, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא פְּסֹלֶת גָּמוּר, וְאֵין אִסּוּר בִּבְרֵרָתוֹ מִן הַתּוֹרָה — מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ בִּפְסֹלֶת גָּמוּר. וְלָכֵן אָסוּר לְהָסִיר הָעֲלִין הַמְעֻפָּשִׁים מִן הַיָּרָק (שֶׁקּוֹרִין שלאט"ן), אֲפִלּוּ אִם הֵן רְאוּיִין לַאֲכִילָה עַל יְדֵי הַדְּחַק, אֶלָּא יִבְרוֹר הַיָּרָק מִן הֶעָלִין, דְּהַיְנוּ הָאֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת. וְצָרִיךְ

לְזֶהֶר שֶׁלֹּא לִבְרוֹר עַד לְאַחַר יְצִיאַת בֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁיְּהֵא סָמוּךְ לַסְּעֻדָּה מַמָּשׁ, וְאָז מֻתָּר לִבְרוֹר כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ בְּאוֹתָהּ סְעֻדָּה׃

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמֻּתָּר לִבְרוֹר אֹכֶל מֵאֹכֶל? כְּשֶׁהַכֹּל מִין אֶחָד, אֲבָל אִם הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מִינֵי אֳכָלִים מְעֹרָבִים, וְרוֹצֶה לִבְרוֹר לֶאֱכוֹל אֶחָד מֵהֶם לְאַלְתַּר וּלְהַנִּיחַ הַשֵּׁנִי לֶאֱכֹלוֹ לְאַחַר זְמַן — הֲרֵי אוֹתוֹ הַמִּין שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹלוֹ לְאַלְתַּר נִקְרָא אֹכֶל וְהַשֵּׁנִי חָשׁוּב כִּפְסֹלֶת. וְלָכֵן צָרִיךְ לִבְרוֹר בְּיָדוֹ אוֹתוֹ שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹלוֹ לְאַלְתַּר מִתּוֹךְ הַשֵּׁנִי, דְּהַיְנוּ אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת, וְלֹא לְהֵפֶךְ. וְאִם בּוֹרְרוֹ וּמַנִּיחוֹ לֶאֱכֹלוֹ לְאַחַר זְמַן, אֲפִלּוּ לְבוֹ בַּיּוֹם — חַיָּב׃

ו שְׁנֵי מִינֵי דָּגִים נִקְרָאִים שְׁנֵי מִינֵי אֳכָלִים, וְאָסוּר לִבְרוֹר בְּיָדוֹ אֶלָּא אוֹתוֹ הַמִּין שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹלוֹ לְאַלְתַּר, וְלֹא מִסְּעֻדָּה לִסְעֻדָּה. וַאֲפִלּוּ עַל פִּי שֶׁהַמִּין שֶׁל מִין אֶחָד הֵן גְּדוֹלוֹת וְנִכָּרוֹת כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא שַׂיָּךְ כָּאן בְּרֵרָה כְּלָל — אַף עַל פִּי כֵן אֵין לְהָקֵל, כִּי סְפֵק חִיּוּב חַטָּאת הוּא.

אֲבָל כָּל שֶׁהוּא מִין אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁבּוֹרֵר חֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת מִתּוֹךְ קְטַנּוֹת — אֵינָהּ נִקְרֵאת בְּרֵרָה כְּלָל, הוֹאִיל וְהַכֹּל רָאוּי לַאֲכִילָה וְאֵין כָּאן פְּסֹלֶת. וּמֻתָּר לִבְרוֹר בְּכָל עִנְיָן שֶׁיִּרְצֶה, אֲפִלּוּ כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַחַר זְמַן בּוֹ בַּיּוֹם. וַאֲפִלּוּ הָיוּ שְׁנֵי מִינִים, וּבוֹרֵר מִשְּׁנֵיהֶם יַחַד הַגְּדוֹלוֹת מִתּוֹךְ הַקְּטַנּוֹת — מֻתָּר, הוֹאִיל וְאֵינָנּוּ בּוֹרֵר מִין אֶחָד מֵחֲבֵרוֹ׃

ז הַבּוֹרֵר תֶּרְמוֹסִין מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת שֶׁלָּהֶם — חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסֹלֶת שֶׁלָּהֶם מַמְתֶּקֶת אוֹתָם כְּשֶׁיִּשְׁלְקוּ אוֹתָם עִמָּהֶם, וּמִבַּלְעֲדֵי כֵן הֵם מָרִים מְאֹד, לְפִיכָךְ הֵם חֲשׁוּבִים פְּסֹלֶת, וּפְסֹלֶת שֶׁלָּהֶם הַמַּמְתֶּקֶת אוֹתָם חֲשׁוּבָה אֹכֶל, וְנִמְצָא כְּבוֹרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ אֹכֶל, וְחַיָּב אֲפִלּוּ בּוֹרֵר בְּיָדוֹ כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר׃

ח כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר בְּרֵרָה בָּאֳכָלִין — כָּךְ יֵשְׁנוֹ בִּשְׁאָר דְּבָרִים הַמְעֹרָבִים עִם הַפְּסֹלֶת שֶׁלָּהֶם, אוֹ שֶׁהֵם שְׁנֵי מִינִים מְעֹרָבִים. כְּגוֹן אִם הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מִינֵי כֵלִים מְעֹרָבִים, וְרוֹצֶה לִבְרוֹר מִין אֶחָד מֵחֲבֵרוֹ כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ — הֲרֵי מִין זֶה חָשׁוּב כְּאֹכֶל וְהַשֵּׁנִי חָשׁוּב כִּפְסֹלֶת, וְצָרִיךְ לִבְרוֹר הָאֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת וְלֹא לְהֵפֶךְ, אַף עַל פִּי שֶׁאֶחָד מֵהֶם גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ וְנִכָּר בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְגַם צָרִיךְ שֶׁיִּבְרוֹר כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְאַלְתַּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּשְׁנֵי מִינֵי אֳכָלִין׃

ט אֵין מוֹלְלִין מְלִילוֹת כְּדַרְכָּן בְּחֹל, דְּהַיְנוּ לְשַׁפְשֵׁף שִׁבֳּלִים בְּכַפּוֹת יָדָיו כְּדֵי שֶׁיִּפֹּל הַזֶּרַע מֵהֶן, אֶלָּא מוֹלֵל בְּשִׁנּוּי מְעַט, בְּרֹאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּפָרֵק הָאֹכֶל מִתּוֹךְ

הַשַּׁבָּלִים בְּיָדַיִם, וְהַמְפָרֵק בְּיָד הוּא תּוֹלֶדֶת הַדָּשׁ בִּכְלִי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְפָרֵק אֶלָּא כִּלְאַחַר יָד כְּדֵי לֶאֱכוֹל (לְאַלְתַּר) — מֻתָּר. וְלֹא גָּזְרוּ מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִמְלוֹל כְּדַרְכּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאַף הַמּוֹלֵל כְּדַרְכּוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מְפָרֵק כִּלְאַחַר יָד, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל הָאֹכֶל וּמְפָרְקוֹ בְּיָדוֹ מַמָּשׁ, אֶלָּא שֶׁמּוֹלֵל הַשִּׁבֹּלֶת וְהַדָּגָן נוֹפֵל, וְאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן אֶלָּא בִּכְלִי הַמְיֻחָד לְדִישָׁה, אֶלָּא שֶׁאַף עַל פִּי כֵן אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְעַל יְדֵי שִׁנּוּי לֹא גָּזְרוּ.

וְיֵשׁ מַחְמִירִין שֶׁלֹּא לִמְלוֹל כָּלָל שִׁבֳּלִים שֶׁל תְּבוּאָה, וְכֵן שַׁרְבִיטִין שֶׁל קִטְנִיּוֹת, אֲפִלּוּ בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו. וְלָכֵן אָסוּר לְפָרֵק אֱגוֹזִים לוּזִים אוֹ אֱגוֹזִים גְּדוֹלִים מִתּוֹךְ קְלִפָּתָן הָעֶלְיוֹנָה הַיְרֻקָּה שֶׁעַל גַּבֵּי קְלִפָּה הַקָּשָׁה וְהָעֲבָה, אֲפִלּוּ בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו. וְטוֹב לְהַחֲמִיר, מֵאַחַר שֶׁיָּכוֹל לְשַׁבְּרָן וּלְאָכְלָן כָּךְ בְּלֹא פֵּרוּק.

אֲבָל מֻתָּר לִשְׁבֹּר וּלְקַלּוֹף מֵהֶן קְלִפָּה הַדַּקָּה שֶׁעַל גַּבֵּי הַפֵּרִי תַּחַת הַקְּלִפָּה הַקָּשָׁה הַנִּשְׁבֶּרֶת, שֶׁאֵין אִסּוּר מְפָרֵק שַׁיָּךְ אֶלָּא בְּקְלִפָּה הָעֶלְיוֹנָה. וְכֵן מֻתָּר לְקַלּוֹף תְּבוּאָה וּמִינֵי קִטְנִיּוֹת שֶׁנִּמְלְלוּ מֵהַשִּׁבֳּלִים וְהַשַּׁרְבִיטִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, רַק שֶׁיִּזָּהֵר שֶׁלֹּא יְקַלּוֹף אֶלָּא מַה שֶּׁצָּרִיךְ לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר וְלֹא כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַחַר שָׁעָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"א.

אֲבָל (לְדִבְרֵי הַכֹּל) אָסוּר לְפָרֵק הַשַּׁרְבִיטִין בְּשַׁבָּת וּלְהוֹצִיא הַקִּטְנִיּוֹת מִתּוֹכָן (בְּיָדַיִם, כִּי זֶהוּ מְפָרֵק גָּמוּר).

וְהָעוֹלָם נָהֲגוּ הֶתֵּר בַּדָּבָר. וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת, כֵּיוָן שֶׁעוֹדָן לַחִין וְאַף הַשַּׁרְבִיטִין רְאוּיִין לַאֲכִילָה — אֵינוֹ אֶלָּא כְּמַפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם מְפָרֵק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ה.

אֲבָל מִינֵי קִטְנִיּוֹת שֶׁאֵין הַשַּׁרְבִיטִין רְאוּיִין לַאֲכִילָה — אֵין הֶתֵּר כָּלָל לְהוֹצִיא הַקִּטְנִיּוֹת מִתּוֹכָם בְּשַׁבָּת. אֶלָּא אִם כֵּן אֵין הַקִּטְנִיּוֹת מְחֻבָּרוֹת כָּלָל בַּשַּׁרְבִיטִין, שֶׁכְּבָר נִתְּקָה מֵהֶם מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהִיא מֻנַּחַת כָּךְ בְּתוֹכָם — אֲזַי מֻתָּר לְהוֹצִיאָהּ מֵהֶם כָּל מַה שֶּׁרוֹצֶה לֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה לְאַלְתַּר, אֲבָל לֹא כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַחַר שָׁעָה, מִשּׁוּם אִסּוּר בְּרֵרָה:

י הָיוּ לוֹ חִטִּים שֶׁנִּמְלְלוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת מֵהַשִּׁבֳּלִים, וַעֲדַיִן הֵם מְעֹרָבִים בַּמֹּץ — לֹא יִנָּפֶה בְּקַנּוֹן אוֹ תַּמְחוּי, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִנָּפֶה בְּנָפָה וּכְבָרָה שֶׁהוּא חַיָּב. וְלֹא אֲפִלּוּ בִּשְׁתֵּי יָדָיו,

דְּהַיְנוּ לְנַעֲרָן מִיָּד לַחֲבֶרְתָּהּ כְּדֵי לְהַפְרִידָן מִן הַמֹּץ. אֶלָּא מְנַפָּה בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כֹּחוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁנָּה מִדֶּרֶךְ הַחֹל (וְלֹא יָבֹא לְנַפּוֹת בְּנָפָה):

יא אֹכֶל וּפְסֹלֶת הַמְעֹרְבִין — אָסוּר לִתְּנָם בְּמַיִם כְּדֵי שֶׁיִּפֹּל הַפְּסֹלֶת לְמַטָּה, כְּגוֹן שֶׁהַפְּסֹלֶת הוּא עָפָר, אוֹ כְּדֵי שֶׁיָּצוּף לְמַעְלָה, כְּגוֹן שֶׁהוּא תֶּבֶן.

וְכֵן הַכַּרְשִׁינִים, אֵין שׁוֹרִין אוֹתָם בְּמַיִם כְּדֵי לְהָצִיף הַפְּסֹלֶת שֶׁלָּהֶם לְמַעְלָה, וְלֹא שָׁפִין אוֹתָם בְּיָד לְהָסִיר הַפְּסֹלֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבוֹרֵר. אֲבָל נוֹתְנָן בִּכְבָרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַפְּסֹלֶת נוֹפֵל דֶּרֶךְ נִקְבֵי הַכְּבָרָה וְנִמְצָא מִתְבָּרֵר מֵאֵלָיו:

יב הַמְשַׁמֵּר שְׁמָרִים, דְּהַיְנוּ הַמְסַנֵּן בְּמְשַׁמֶּרֶת — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת עַל יְדֵי נָפָה וּכְבָרָה, אוֹ תּוֹלֶדֶת מְרַקֵּד, וְחַיָּב.

אֲבָל אִם נָתַן בְּמְשַׁמֶּרֶת שְׁמָרִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת — מֻתָּר לִתֵּן עֲלֵיהֶם מַיִם בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיַּחְזְרוּ צְלוּלִין לָזוּב:

יג יַיִן אוֹ מַיִם שֶׁהֵם צְלוּלִים — מֻתָּר לְסַנְּנָן בְּמְשַׁמֶּרֶת כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ צְלוּלִין יוֹתֵר, אוֹ אֲפִלּוּ מִפְּנֵי הַקְּמָחִין שֶׁעַל פִּי הַיַּיִן, אוֹ שֶׁנָּפְלוּ בּוֹ קִסְמִין דַּקִּין, וְאֵינוֹ חָשׁוּב כְּבוֹרֵר, הוֹאִיל וְרָאוּי לִשְׁתִיָּה לְרוֹב בְּנֵי אָדָם בְּלֹא בְּרֵרָה זוֹ.

אֲבָל בְּסוּדְרִין אָסוּר לְסַנֵּן אֶת הַמַּיִם אוֹ יַיִן לָבָן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, מִשּׁוּם אִסּוּר לִבּוּן, שֶׁשְּׁרִיַּת הַבֶּגֶד זֶהוּ כִּבּוּסוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן מְשַׁמֶּרֶת, שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לְכָךְ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְסָחֳטָהּ, וְגַם אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְלִבּוּנָהּ כְּלָל, וּלְפִיכָךְ אֵין לִבּוּנָהּ חָשׁוּב כְּלוּם לֶאֱסוֹר שְׁרִיָּתָהּ בְּשַׁבָּת כָּךְ, אַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁשְּׁרִיַּת הַבֶּגֶד זֶהוּ כִּבּוּסוֹ.

אֲבָל יַיִן אָדֹם אוֹ שֵׁכָר אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁאֵין מְלַבְּנִין, שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין בָּהֶם לִסְחִיטָה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם — מֻתָּר לְסַנְּנָן בְּסוּדְרִין, אֲפִלּוּ הֵם עֲכוּרִים קָצָת, שֶׁרֹב בְּנֵי אָדָם אֵין שׁוֹתִין אוֹתָם בְּלֹא סִנּוּן, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹתָם כָּךְ עַל יְדֵי הַדְּחָק — אֵין זוֹ בְּרֵרָה גְּמוּרָה, וְהִתִּירוּהוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי, דְּהַיְנוּ בְּסוּדְרִין. וְיֵשׁ אוֹסְרִים בָּזֶה, וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם. אֲבָל אִם הֵם עֲכוּרִים לְגַמְרֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹתָם כָּךְ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁמָרִים — אָסוּר אֲפִלּוּ בְּסוּדְר לְדִבְרֵי הַכֹּל:

יד וְיַיִן מִגִּתּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁהוּא תּוֹסֵס — טוֹרֵף חָבִית בִּשְׁמָרֶיהָ וְנוֹתֵן אֲפִלּוּ לְתוֹךְ הַמְשַׁמֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא תּוֹסֵס עֲדַיִן לֹא נִפְרְשׁוּ הַיַּיִן מִן הַשְּׁמָרִים יָפֶה יָפֶה וְכָל הַיַּיִן כְּגוּף

אֶחָד הוּא, וְאֵין כָּאן בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת. וְגַם הוּא רָאוּי לִשְׁתִיָּה בְּלֹא סְנוּן, וְדָרְכּוֹ בְּכָךְ בִּשְׁעַת הַגִּתּוֹת שֶׁכָּל הַיֵּינוֹת עֲכוּרִים וְרֹב בְּנֵי אָדָם שׁוֹתִין אוֹתוֹ כָּךְ בְּלֹא סְנוּן.

וְכֵן חֹמֶץ שֶׁגַּם כֵּן דַּרְכּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִמֶּנּוּ אַף כְּשֶׁהוּא עָב קְצָת — מֻתָּר לְסַנְּנוֹ. אֲבָל אִם הוּא עָב הַרְבֵּה שֶׁאֵינוֹ רָאוּי כְּלָל בְּלֹא סְנוּן — אָסוּר לְסַנְּנוֹ אֲפִלּוּ בְּסוּדָר.

וְכֵן מַשְׁקֶה שְׁקֵדִים כְּתוּשִׁים מֵעֶרֶב שַׁבָּת — מֻתָּר לְסַנְּנוֹ, כֵּיוָן שֶׁיְּכוֹלִין לִשְׁתּוֹתָן בְּלֹא סְנוּן:

טו כְּשֶׁמְּסַנְּנִין בְּסוּדָר מַשְׁקֶה עָכוּר קְצָת — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה גוּמָא בַּסּוּדָר לְקַבֵּל הַמַּשְׁקֶה, אֶלָּא יִשְׁפּוֹךְ עָלָיו וְהוּא יִשְׁקַע מֵעַצְמוֹ, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת מִדֶּרֶךְ הַחֹל:

טז כָּל מַשְׁקֶה שֶׁמֻּתָּר לְסַנְּנוֹ בְּסוּדָר — מֻתָּר לְסַנְּנוֹ בִּכְפִיפָּה מִצְרִית, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַגְבִּיהַּ הַכְּפִיפָּה מִשּׁוּלֵי כְּלִי הַתַּחְתּוֹן טֶפַח, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת מִדֶּרֶךְ הַחֹל. אֲבָל אוֹתוֹ כְּלִי הֶעָשׂוּי כְּנָפָה וּמְסַנְּנִין בּוֹ, הוֹאִיל וְהוּא מְיֻחָד לְכָךְ — דֵּינוֹ כִּמְשַׁמֶּרֶת, שֶׁאֵין מְסַנְּנִין בָּהּ אֶלָּא מַשְׁקֶה צָלוּל שֶׁאֵין בּוֹ שְׁמָרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

יז כְּלִי שֶׁמְּרִיקִין לְתוֹכוֹ יַיִן מֵהֶחָבִית — לֹא יְהַדֵּק בְּפִיו קַשִּׁין וְקִסְמִין בְּחֹזֶק, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְמְשַׁמֶּרֶת. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְשַׁמֶּרֶת מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי עוֹבְרִים בָּהּ שְׁמָרִים, מִכָּל מָקוֹם, הוֹאִיל וְיֵשׁ קִסְמִין וְטִנֹּפֶת שֶׁאֵין עוֹבְרִים בָּהּ — הֲרֵי זוֹ דּוֹמָה לְמְשַׁמֶּרֶת.

אֲבָל אִם הוּא יַיִן צָלוּל שֶׁאֵין בּוֹ טִנֹּפֶת אֶלָּא קִסְמִין דַּקִּין — מֻתָּר לְסַנְּנוֹ אֲפִלּוּ בִּמְשַׁמֶּרֶת גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

יח מֻתָּר לַעֲרוֹת בְּנַחַת מִכְּלֵי לַחֲבֵרוֹ כְּדֵי שֶׁהַפְּסֹלֶת וְהַשְּׁמָרִים יִשָּׁאֲרוּ בְּשׁוּלֵי הַכְּלִי. וּבִלְבַד שֶׁיְּזָהֵר שֶׁכְּשֶׁיַּפְסִיק הַקִּלּוּחַ וּמַתְחִילִין לֵירֵד נִיצוֹצוֹת קְטַנּוֹת הַנִּשּׁוֹפוֹת בָּאֲחָרוֹנָה מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת — אֲזַי יַפְסִיק וְיַנִּיחֵם עִם הַשְּׁמָרִים, שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן — הֲרֵי נִיצוֹצוֹת אֵלּוּ מוֹכִיחִים שֶׁהוּא בּוֹרֵר. אֲבָל בִּתְחִלַּת הֶעָרוּי כְּשֶׁאֵין הַפְּסֹלֶת נִכָּר — לָאו בּוֹרֵר הוּא.

וְלָכֵן מֻתָּר לְקַלּוֹט שָׁמֶן הַצָּף עַל פִּי הֶחָלָב שֶׁקּוֹרִין (שמעטנע) מִלְמַעְלָה, וּכְשֶׁיְּגִיעַ סָמוּךְ לֶחָלָב — יַנִּיחַ קְצָת מִמֶּנָּה עִם הֶחָלָב.

וְהוּא שֶׁשָּׁמֶן זֶה צָרִיךְ לְאָכְלוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לָהּ — אָסוּר לְטָרְחַ מִשַּׁבָּת לְחֹל. וְאִם חוֹשֵׁשׁ שֶׁיַּפְסִיד אוֹ יִתְקַלְקֵל — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי, מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר הַטָּרַח וְהַהֶכְנָה מִשַּׁבָּת לְחֹל הוּא שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּבִמְקוֹם הֶפְסֵד יֵשׁ לְהַתִּיר

אֲמִירָה לְנָכְרִי בְּכָל שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ז.
וְאִם רוֹצֶה לְאָכְלוֹ לְאַלְתַּר — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַנִּיחַ מִמֶּנּוּ כְּלוּם עִם הַחֵלֶב. וְכֵן הַמְעָרֶה מַשְׁקֶה מִכְּלֵי לַחֲבֵרוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְסִיק כְּשֶׁיּוֹרְדִין הַנִּיצוֹצוֹת. שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לִבְרוֹר אֹכֶל אוֹ מַשְׁקֶה מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת כְּשֶׁרוֹצֶה לְאָכְלוֹ אוֹ לִשְׁתּוֹתוֹ לְאַלְתַּר, כָּל שֶׁאֵינוֹ בּוֹרֵר עַל יְדֵי כְּלֵי אֶלָּא בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְכָאן אַף שֶׁמְּעָרֶה מִכְּלֵי לִכְלֵי, מִכָּל מָקוֹם עִקַּר הַבְּרֵרָה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי יָדָיו, וְאֵינוֹ חָשׁוּב בּוֹרֵר בִּכְלֵי אֶלָּא כְּשֶׁמְּסַנְּנִן בְּסוּדָר אוֹ כְּפִיפָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן:

יט אֲבָל שֶׁמָּן הַצָּף עַל גַּבֵּי הַתַּבְשִׁיל — אָסוּר לַעֲרוֹתוֹ כֻּלּוֹ אֲפִלּוּ כְּדֵי לֶאֱכוֹל הַתַּבְשִׁיל לְאַלְתַּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנֵי מִינֵי אֲכָלִין, וְאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁאוֹכֵל לְאַלְתַּר נִקְרָא אֹכֶל וְהַשֵּׁנִי נִקְרָא פְּסֹלֶת, וּכְשֶׁמְּעָרֶה הַשֶּׁמֶן שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְאָכְלוֹ — הֲרֵי זֶה בּוֹרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ אֹכֶל:

כ מֻתָּר לְהַגְבִּיהַּ הֶחָבִית עַל אֵיזֶה דָּבָר כְּדֵי שֶׁיִּקָּלֵחַ מִמֶּנָּה הַיַּיִן הֵיטֵב. וְאַף שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוֹרֵד יַיִן גַּם מִתּוֹךְ הַשְּׁמָרִים — אֵינוֹ חָשׁוּב כְּבוֹרֵר כָּל זְמַן שֶׁאֵין הַנִּיצוֹצוֹת מַתְחִילִין לֵירֵד מֵהַשְּׁמָרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְכֵן מֻתָּר לִתֵּן מַיִם עַל גַּבֵּי שְׁמָרִים שֶׁבֶּחָבִית שֶׁיִּקָּלְטוּ טַעַם הַיַּיִן, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם בּוֹרֵר, וּבִלְבַד שֶׁיִּשְׁתֶּה מֵהֶם בּוֹ בַּיּוֹם:

כא אֵין מְסַנְּנִין אֶת הַחַרְדָּל מֵהַסֶּבִּין שֶׁלּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁגַּם הֵם רְאוּיִים לַאֲכִילָה וְאֵין הַסֶּבִּין פְּסֹלֶת כְּלָל וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בּוֹרֵר מִן הַתּוֹרָה — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת, הוֹאִיל וּמְסַנְּנִן כְּדֵי לֶאֱכוֹל הַחַרְדָּל וּלְהַשְׁלִיךְ הַסֶּבִּין. אֲבָל אִם נָתַן הַחַרְדָּל בַּמְסַנֶּנֶת מֵעֶרֶב שַׁבָּת — מֻתָּר לִתֵּן בָּהּ בֵּיצָה לְתַקֵּן מַרְאֵה הַחַרְדָּל הַמִּסְתַּנֵּן בְּתוֹכָהּ. אַף עַל פִּי שֶׁהַחֶלְמוֹן יוֹרֵד לְמַטָּה עִם הַחַרְדָּל, וְהַחֶלְבּוֹן שֶׁהוּא קָשׁוּר נִשְׁאָר לְמַעְלָה עִם הַפְּסֹלֶת — אֵינוֹ נִרְאֶה כְּבוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת, מִפְּנֵי שֶׁהַחֶלְמוֹן וְהַחֶלְבּוֹן שְׁנֵיהֶם אֲכָלִין הֵם, וְאֵינוֹ מְסַנֵּן הַחֶלְמוֹן מִן הַחֶלְבּוֹן מֵחֲמַת שֶׁהוּא חָפֵץ לֶאֱכוֹל אֶת הַחֶלְמוֹן וְלֹא אֶת הַחֶלְבּוֹן, אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁהַחֶלְמוֹן מוֹעִיל לְתַקֵּן מַרְאֵה הַחַרְדָּל וְלֹא הַחֶלְבּוֹן. וְאַף שֶׁמַּשְׁלִיךְ הַחֶלְבּוֹן עִם הַפְּסֹלֶת וְאוֹכֵל הַחֶלְמוֹן עִם הַחַרְדָּל, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהַסִּנּוּן אֵינוֹ בִּשְׁבִיל הָאֲכִילָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל תִּקּוּן הַמַּרְאֶה — אֵינוֹ נִרְאֶה כְּבוֹרֵר אֹכֶל מִפְּסֹלֶת, כֵּיוָן שֶׁבֶּאֱמֶת שְׁנֵיהֶם מִין אֹכֶל אֶחָד הֵם:

כב וְאַף אִם הָיָה הַסְּנוּן בִּשְׁבִיל הָאֲכִילָה — לֹא הָיָה אָסוּר אֶלָּא כָּאן, שֶׁהַחֲלְבוֹן אַף שֶׁשֹּׁם אֹכֶל עָלָיו, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ רָאוּי לְאָכְלוֹ כְּךָ כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְגַם רְגִילִין לְהַשְׁלִיכוֹ עִם הַפְּסֹלֶת, לָכֵן הוּא נִרְאֶה כִּפְסֹלֶת לְגַבֵּי הַחֶלְמוֹן הַנֶּאֱכָל כְּמוֹ שֶׁהוּא עִם הַחַרְדָּל, וְאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל בְּעִנְיָן אַחֵר — אֵין אִסּוּר כְּלָל, אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, בִּבְרֵרַת מִין אֹכֶל אֶחָד, דְּהַיְנוּ אֲפִלּוּ בּוֹרֵר חֲתִיכוֹת קְטַנּוֹת מִתּוֹךְ חֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת קְצָת, אַף עַל פִּי שֶׁמַּשְׁלִיךְ הַקְּטַנּוֹת אַרְצָה — אֵינָן נִרְאִין כִּפְסֹלֶת בִּשְׁבִיל כָּךְ, הוֹאִיל וְהֵן רְאוּיִין לַאֲכִילָה וּרְגִילוּת הוּא לְאָכְלָן:

כג מַיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם תּוֹלָעִים הָאֲסוּרִים עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן פ"ד — אָסוּר לְסַנְּנָן אֲפִלּוּ בְּסוּדָר, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר כְּלָל לִשְׁתּוֹתָן בְּלֹא סְנוּן, שֶׁמָּא יִבְלַע אֶחָד מֵהֶם. אֲבָל מֻתָּר לִשְׁתּוֹתָן עַל יְדֵי מַפָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אִסּוּר בּוֹרֵר וּמְשַׁמֵּר אֶלָּא בְּמִתַּקֵּן הָעִנְיָן קֹדֶם אֲכִילָה אוֹ שְׁתִיָּה שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לַאֲכִילָה אוֹ לִשְׁתִיָּה, שֶׁזֶּהוּ דֶּרֶךְ מְלָאכָה, אֲבָל אִם בְּשָׁעַת שְׁתִיָּה מְעַכֵּב אֶת הַפְּסֹלֶת שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְתוֹךְ פִּיו — אֵין זֶה מֵעֵין מְלָאכָה, וּמֻתָּר. וְאֵין לֶאֱסוֹר מִשּׁוּם שְׁרִיַּת בֶּגֶד זֶהוּ כִּבּוּסוֹ, וְלֹא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט, כֵּיוָן שֶׁדָּבָר מֵעֵט הוּא הַנִּשְׁרֶה בְּמַיִם כְּדֵי לְהַנָּחַת פִּיו, וּבְדָבָר מֵעֵט אֵין לְחוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ב.

וּלְהָאוֹסְרִין שָׁם אֲפִלּוּ בְּדָבָר מֵעֵט מִשּׁוּם שְׁרִיַּת בֶּגֶד זֶהוּ כִּבּוּסוֹ — אַף כָּאן אָסוּר. וּכְבָר נִתְבָּאֵר שָׁם שֶׁכָּל בַּעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר לְעַצְמוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר:

כד אִם נָפְלוּ זְבוּבִים לְכוֹס — לֹא יוֹצִיא הַזְּבוּבִים לְבַדָּן מִן הַכּוֹס, שֶׁהֲרֵי זֶה כִּבּוֹרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל, שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ כְּדֵי לֶאֱכוֹל מִיָּד. אֶלָּא יִקַּח גַּם מִן הַמַּשְׁקֶה קְצָת עִמָּהֶם, שֶׁאָז אֵינוֹ נִרְאֶה כְּבוֹרֵר כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כה הַמְחַבֵּץ, דְּהַיְנוּ שֶׁלּוֹקֵחַ חָלָב וְנוֹתֵן בּוֹ קֶבָה כְּדֵי לְחַבְּצוֹ — חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹרֵר, שֶׁהֲרֵי הִפְרִישׁ הַקּוֹם מִן הֶחָלָב. וְכֵן אִם נָתַן הַקּוֹם בְּתוֹךְ כְּלִי גְּמִי וּמֵי הֶחָלָב נוֹטְפִים מִתּוֹכוֹ — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת עַל יְדֵי נָפָה וּכְבָרָה, וְחַיָּב. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַקּוֹם וְהֶחָלָב שְׁנֵיהֶם מִין אֹכֶל אֶחָד וְאֵין כָּאן פְּסֹלֶת כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן, הוֹאִיל וְהֵם דְּבָרִים לַחִים שֶׁהֵם מִתְעָרְבִים יָפֶה וְהוּא מַפְרִידָן — יֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם בּוֹרֵר כְּמוֹ בְּמַפְרִיד אֹכֶל מִפְּסֹלֶת:

כו וְאִם גִּבְּנוֹ וַעֲשָׂאוֹ גְּבִינָה — חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. שֶׁכָּל הַמְקַבֵּץ חֵלֶק אֶל חֵלֶק וְדִבֵּק הַכֹּל עַד שֶׁיֵּעָשֶׂה גּוּף אֶחָד — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה:

כז נוֹתְנִין שֶׁמְּשִׁמִּין וְאֶגוֹזִים לִדְבַשׁ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְחַבְּצֵם בְּיָדָיו:

כח אָסוּר לִתֵּן שְׁמָרִים בְּמַשְׁקֶה כְּדֵי לְהַעֲמִידוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁרָאוּי לִשְׁתּוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי כֵן יוֹרְדִין גַּם שִׁמְרֵי הַמַּשְׁקֶה עַצְמוֹ לְשׁוּלֵי הַכְּלִי, וַהֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר, כְּמוֹ הַמְחַבֵּץ:

כט הָרוֹקֵק בָּרוּחַ וְהָרוּחַ מְפַזֵּר הָרֹק — חַיָּב מִשּׁוּם זוֹרֶה. וּלְהָאוֹמְרִים שֶׁכָּל מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר עָלֶיהָ — אַף כָּאן פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלּוּ אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, אֶלָּא שֶׁהוּא "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת":

סימן שכ

א **דִּינֵי סְחִיטָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ כ"ח סְעִיפִים**:

הַסּוֹחֵט זֵיתִים לְהוֹצִיא מֵהֶם שֶׁמֶן, אוֹ עֲנָבִים לְהוֹצִיא מֵהֶן יַיִן — חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁמְּפָרֵק הַמַּשְׁקֶה מֵהַפְּרִי, וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ה שֶׁכָּל הַמְפָרֵק אֹכֶל אוֹ מַשְׁקֶה מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְכַּסָּה בּוֹ — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת הַדָּשׁ.

אֲבָל שְׁאָר פֵּרוֹת — מֻתָּר לְסָחֳטָן מִן הַתּוֹרָה לְהוֹצִיא מֵימֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁכָּל מֵי פֵּרוֹת אֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת מַשְׁקֶה, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֲנָבִים בִּלְבַד, אֶלָּא תּוֹרַת אֹכֶל עֲלֵיהֶם, וַהֲרֵי זֶה כְּמַפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל, שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְפָרֵק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לִסְחוֹט אֲפִלּוּ תּוּתִים וְרִמּוֹנִים, מִפְּנֵי שֶׁמִּקְצָת בְּנֵי אָדָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הַרְבֵּה תּוּתִים וְרִמּוֹנִים הֵם סוֹחֲטִין אוֹתָן לְשֵׁם מַשְׁקֶה כְּזֵיתִים וַעֲנָבִים, וְאִלּוּ הָיוּ כֵּן הַרְבֵּה לִשְׁאָר בְּנֵי אָדָם — הָיוּ גַּם כֵּן רְגִילִין לְסָחֳטָם לְשֵׁם מַשְׁקֶה. לְפִיכָךְ, כָּל מִי שֶׁסּוֹחֲטָן לְשֵׁם מַשְׁקֶה — מוֹעֶלֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ לִהְיוֹת שֵׁם מַשְׁקֶה עֲלֵיהֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵין אוֹמְרִים "בָּטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם".

וְכֵן אוֹתָם אֲגָסִים (שִׁקּוֹרִין בערני"ס בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז) שְׁרְגִילִין לְסָחֳטָן לְשֵׁם מַשְׁקֶה בְּמִקְצָת מְקוֹמוֹת — אָסוּר לְסָחֳטָן בְּשַׁבָּת בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁאִם הָיָה לְכָל הָעוֹלָם הַרְבֵּה מֵהֶם כָּל כָּךְ כְּמוֹ שָׁם — הָיוּ גַּם כֵּן סוֹחֲטִין אוֹתָם לְשֵׁם מַשְׁקֶה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּפֵרוֹת אֵלּוּ.

אֲבָל שְׁאָר פֵּרוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָעוֹלָם לְסָחֲטָן לְשֵׁם מַשְׁקֶה, דְּהַיְנוּ לִשְׁתּוֹת מֵימֵיהֶם מֵחֲמַת צָמָא אוֹ תַּעֲנוּג, אַף שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הַרְבֵּה מֵהֶם, וַאֲפִלּוּ רְגִילִין לְסָחֲטָן לִרְפוּאָה — אֵין עֲלֵיהֶם שֵׁם מַשְׁקֶה בִּשְׁבִיל כָּךְ, אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמֻתָּר לְסָחֲטָן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל. וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הַסּוֹחֲטָן מִתְכַּוֵּן לְשֵׁם מַשְׁקֶה — בָּטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִסְחוֹט אֵיזֶה פְּרִי לְשֵׁם מַשְׁקֶה — הֲרֵי דִּינוֹ שָׁם כְּתוּתִים וְרִמּוֹנִים, וְאָסוּר לְסָחֲטוֹ בְּשַׁבָּת בְּאוֹתוֹ מָקוֹם לְשֵׁם מַשְׁקֶה, שֶׁלֹּא בָּטְלָה דַּעַת זֶה הַסּוֹחֵט, כֵּיוָן שֶׁכָּל אַנְשֵׁי מְקוֹמוֹ עוֹשִׂין כֵּן בְּחֹל. אֲבָל בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת מֻתָּר לְסָחֲטוֹ, הוֹאִיל וְאֵין רְגִילִין לְסָחֲטוֹ לְשֵׁם מַשְׁקֶה אַף שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל הַפֵּרוֹת אָסוּר לְסָחֲטָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁזֶּה הַסּוֹחֵט דַּעְתּוֹ עַל מֵימֵיהֶם לִשְׁתּוֹתָם מֵחֲמַת צָמָא אוֹ מֵחֲמַת תַּעֲנוּג (אוֹ אֲפִלּוּ לִרְפוּאָה) — הֲרֵי הֵם חֲשׁוּבִים מַשְׁקֶה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵין אוֹמְרִים "בָּטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם" (אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ כְּדֵי לְטַבֵּל בָּהֶם הַמַּאֲכָל — מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

אֲבָל אִם אֵינוֹ סוֹחֵט אֶלָּא לְמַתֵּק הַפְּרִי וְלֹא לְצֹרֶךְ הַמַּשְׁקֶה — מֻתָּר בְּשָׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת. וַאֲפִלּוּ שׁוֹתֶה הַמַּשְׁקֶה הַנִּסְחָט — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בִּסְחִיטָתוֹ בִּשְׁבִיל הַשְׁתִיָּה. חוּץ מִתּוּתִים וְרִמּוֹנִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן (מֵהַפֵּרוֹת שֶׁמְּקֻצָּת בְּנֵי אָדָם שֵׁיֵּשׁ לָהֶן הַרְבֵּה סוֹחֲטִין אוֹתָם לְשֵׁם מַשְׁקֶה כְּזֵיתִים וַעֲנָבִים, וְאִלּוּ הָיָה כֵּן הַרְבֵּה לִשְׁאָר בְּנֵי אָדָם הָיוּ רְגִילִין גַּם כֵּן לְסָחֲטָן לְשֵׁם מַשְׁקֶה), שֶׁבָּהֶם אָסְרוּ לִסְחוֹט אֲפִלּוּ כְּדֵי לְמַתְּקָן בִּלְבַד, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט גַּם כֵּן לְצֹרֶךְ הַמַּשְׁקֶה (כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן בְּנֵי אָדָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הַרְבֵּה מֵהֶם).

וְכֵן נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר בְּמִקּוֹמוֹת הַרְבֵּה. אֲבָל הָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲמִיר — אֵין לְשַׁנּוֹת:

ב וְכָל זֶה לִסְחוֹט, אֲבָל לִמְצוֹץ בְּפִיו הַמַּשְׁקֶה מִן הַפֵּרוֹת — יֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ מִזֵּיתִים וַעֲנָבִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ סְחִיטָה בְּכָךְ, וּבָטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עַל פִּי כֵן אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁאָסְרוּ לִינֹק בְּפִיו מִן הַבְּהֵמָה אַף עַל פִּי שֶׁמְּפֻרָק כִּלְאַחַר יָד הוּא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ח. וְגַם יֵשׁ לָחוּשׁ לְחִיּוּב חַטָּאת, כִּי שֶׁמָּא אֵין זֶה נִקְרָא מְפֻרָק כִּלְאַחַר יָד כְּמוֹ הַיּוֹנֵק מֵהַבְּהֵמָה, לְפִי שֶׁלִּינַק

הוּא שִׁנּוּי גָּמוּר, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לִינַק אֶלָּא לַחָלוּב, אֲבָל מְצִיצַת פֵּרוֹת אֵינָהּ שִׁנּוּי כָּל כָּךְ, כִּי רְגִילִין לַעֲשׂוֹת כֵּן לִפְעָמִים. וַאֲפִלּוּ פֵּרוֹת שֶׁאָסוּר סְחִיטָתָן הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אָסוּר לִמְצוֹץ, כְּמוֹ זֵיתִים וַעֲנָבִים, שֶׁלֹּא חָלְקוּ חֲכָמִים בִּגְזֵרָתָם. וְהוּא הַדִּין בְּנוֹתֵן פַּת בְּיַיִן אוֹ בָּשָׂר בְּמָרָק, שֶׁאָסוּר לִמְצוֹץ אוֹתָם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִסּוּר בִּסְחִיטָתָן אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְלָכֵן אָסוּר לִמְצוֹץ קְנֵה הַצּוּקֶ"ר, שֶׁדִּינוֹ כִּתּוּתִים וְרִמּוֹנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם.

וְהַמִּנְהָג לְהָקֵל אֲפִלּוּ בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים, כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְהַמַּחְמִיר אֲפִלּוּ בְּפַת וּבָשָׂר — תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה. וּמְכָל מָקוֹם, בִּשְׁאָר פֵּרוֹת חוּץ מִזֵּיתִים וַעֲנָבִים — יֵשׁ לְהָקֵל, כִּי יֵשׁ צַד לְהָקֵל בִּמְצִיצַת פֵּרוֹת וְלוֹמַר שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתָן כָּךְ הוּא, וְכָל שֶׁהוּא דֶּרֶךְ אֲכִילָה אֵינוֹ מֵעֵין מְלָאכָה כְּלָל, וְאַף חֲכָמִים לֹא גָּזְרוּ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ט בְּבוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת:

ג מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ בְּשַׁבָּת מֵאֲלֵיהֶם מִזֵּיתִים וַעֲנָבִים — אֲסוּרִים עַד לָעֶרֶב, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט בְּיָדַיִם כְּדֵי לִשְׁתּוֹתָן הַיּוֹם אִם יִהְיוּ מֻתָּרִים. וַאֲפִלּוּ אִם הַזֵּיתִים וְהָעֲנָבִים הֵן עוֹמְדִין לַאֲכִילָה — חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶן לְסָחֲטָן לְשֵׁם מַשְׁקִין, כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ רֹב הַזֵּיתִים וְהָעֲנָבִים.

אֲבָל מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מִתּוֹתִים וְרִמּוֹנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אִם הֵן עוֹמְדִים לַאֲכִילָה — הַמַּשְׁקִין מֻתָּרִים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם לְמַשְׁקִין, וְאִם הֵן עוֹמְדִין לְמַשְׁקִין — הַמַּשְׁקִין אֲסוּרִים:

ד זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁנִּתְרַסְּקוּ מִבְּעוֹד יוֹם — מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן בְּשַׁבָּת מֻתָּרִין, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ב.

וַאֲפִלּוּ לֹא נִתְרַסְּקוּ מִבְּעוֹד יוֹם, אִם יֵשׁ יַיִן בְּגִיגִית שֶׁהָעֲנָבִים בְּתוֹכָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהָעֲנָבִים מִתְבַּקְּעִים בְּשַׁבָּת בַּגִּיגִית וְיוֹצֵא מֵהֶן עוֹד יַיִן — מֻתָּר לִשְׁתּוֹת מִגִּיגִית זוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁכָּל מְעַט יַיִן הַיּוֹצֵא מֵהָעֲנָבִים בְּשַׁבָּת מִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים בְּיַיִן שֶׁהָיָה כְּבָר בַּגִּיגִית. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין", שֶׁלְּאַחַר הַשַּׁבָּת יִהְיֶה מֻתָּר בְּלֹא בִּטּוּל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיַּיִן זֶה הַיּוֹצֵא בְּשַׁבָּת לֹא הָיָה נִכָּר מֵעוֹלָם קֹדֶם שֶׁנִּתְעָרֵב וְלֹא הָיָה עָלָיו שֵׁם יַיִן מֵעוֹלָם (וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קכ"ג אֵימָתַי חָל עָלָיו שֵׁם יַיִן) —

לֹא חָל עָלָיו שֵׁם "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" עַד לְאַחַר שֶׁנִּכְבָּר נִתְבַּטֵּל. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁ"דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" אֵינוֹ בָּטֵל, אֶלָּא כְּשֶׁהָאִסּוּר בְּעֵין מִתְּחִלָּה, וְחָל עָלָיו שֵׁם "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין", וְאַחַר כָּךְ נִתְעָרֵב.

וַאֲפִלּוּ אִם נָתְנוּ עֲנָבִים שְׁלֵמִים בְּגִיגִית זוֹ בְּשַׁבָּת וְנִתְבַּקְּעוּ בְּיַיִן בּוֹ בַּיּוֹם — מֻתָּר לִשְׁתּוֹת יַיִן מֵהַגִּיגִית מִטַּעַם זֶה.

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לִתֵּן עֲנָבִים שְׁלֵמִים בְּיַיִן בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּקְּעוּ וְיָזוּב יֵינָם, מִשּׁוּם אִסּוּר סְחִיטָה. וְאַף שֶׁאֵינוֹ סוֹחֵט בְּיָדָיו מַמָּשׁ — מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ה חַרְצַנִּים וְזָגִים שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶם מַיִם לַעֲשׂוֹת תְּמָד — מֻתָּר לְמָשׁוֹךְ מֵהֶם בְּשַׁבָּת וְלִשְׁתּוֹת. וַאֲפִלּוּ לֹא נָתַן מַיִם וְהַיַּיִן מִתְמַצֶּה וְזָב מֵאֲלָיו — מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְרַסֵּק מִבְּעוֹד יוֹם:

ו מֻתָּר לִסְחוֹט אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תַּבְשִׁיל כְּדֵי לְתַקֵּן (עַיֵּן סִימָן תק"ה) הָאֹכֶל, שֶׁכָּל מַשְׁקֶה הַבָּא לְאֹכֶל כְּאֹכֶל הוּא חָשׁוּב, וְאֵין עָלָיו שֵׁם מַשְׁקֶה כְּלָל, וַהֲרֵי זֶה כְּמַפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל.

אֲבָל אִם אֵין בָּהּ אֹכֶל — אָסוּר לִסְחוֹט לְתוֹכָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁעָתִיד לְעָרֵב בָּהּ אֹכֶל, וּבִשְׁבִיל כָּךְ הוּא סוֹחֵט לְתוֹכָהּ יַיִן זֶה כְּדֵי לְתַקֵּן וּלְמַתֵּק אֶת הָאֹכֶל שֶׁיִּתֵּן בָּהּ אַחַר כָּךְ שֶׁיֹּאכְלֶנּוּ עִם יַיִן זֶה, וַהֲרֵי זֶה מַשְׁקֶה הַבָּא לְאֹכֶל וּכְאֹכֶל הוּא חָשׁוּב, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבִּשְׁעַת סְחִיטַת הַיַּיִן אֵין בָּהּ אֹכֶל עֲדַיִן, וְאֵין הַדָּבָר נִכָּר כְּלָל שֶׁהוּא בָּא לְתַקֵּן אֹכֶל — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ז וְכֵן הַדִּין בְּתוּתִים וְרִמּוֹנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אֲבָל שְׂאָר פֵּרוֹת, אַף לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים לְסָחֳטָן לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם אִם אֵינוֹ סוֹחֲטָן אֶלָּא כְּדֵי לְטַבֵּל הַמַּאֲכָל בְּמֵימֵיהֶם — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אֹכֶל בְּתוֹךְ הַכְּלִי שֶׁסּוֹחֲטָן לְתוֹכוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁעַת סְחִיטָתָן יוֹדְעִים הַכֹּל שֶׁסּוֹחֲטָן לְמַתֵּק הָאֹכֶל וְלֹא לְשֵׁם מַשְׁקֶה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לְסָחֳטָן לְשֵׁם מַשְׁקֶה:

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפֵרוֹת הָרְאוּיִים לַאֲכִילָה, אֲבָל פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן רְאוּיִים לַאֲכִילָה — אָסוּר לְסָחֳטָן לְדִבְרֵי הַכֹּל אֲפִלּוּ לְתוֹךְ הָאֲכָלִים, שֶׁכְּשֶׁסּוֹחֵט פְּרִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה — אֵינוֹ מַפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל, אֶלָּא אֹכֶל מִפְסֹלֶת, וְיֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם מְפָרֵק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר

בְּסִימָן ש"ה, וְגַם מִשּׁוּם בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת, אֲפִלּוּ רוֹצֶה לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְבָרוֹר אֹכֶל מִפְּסֹלֶת בְּיָדוֹ כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָה כָּךְ הוּא לְטוֹל הָאֹכֶל בְּיָדוֹ מִן הַפְּסֹלֶת וְלֶאֱכוֹל, וְאֵינוֹ מֵעֵין מְלָאכָה, אֲבָל לִסְחוֹט וְלֶאֱכוֹל — אֵינוֹ דֶּרֶךְ אֲכִילָה אֶלָּא דֶּרֶךְ מְלָאכָה:

ט וְכֵן אָסוּר לִסְחוֹט הַבֹּסֶר, דְּהַיְנוּ עֲנָבִים שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְכַפּוֹל הַלָּבָן, אֲפִלּוּ לְתוֹךְ הָאֲכָלִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה, וְכִפְסֹלֶת הוּא לְגַבֵּי יַיִן הַנִּסְחָט מִמֶּנּוּ. וּלְפִי שֶׁלֹּא נוֹדַע לָנוּ שִׁעוּר פּוֹל הַלָּבָן — אָסוּר לִסְחוֹט עֲנָבִים לְתוֹךְ אֲכָלִים עַד שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִים לַאֲכִילָה לְרֹב בְּנֵי אָדָם.

וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לִסְחוֹט הַבֹּסֶר לְתוֹךְ הָאֹכֶל (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּשְׁאָר פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן רְאוּיִים לַאֲכִילָה, וַאֲפִלּוּ לְסָחֵטָן לְשֵׁם מַשְׁקִין מֻתָּר לְהַמַּתִּירִין בִּשְׁאָר פֵּרוֹת).

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

י תַּפּוּחִים דִּינָם כִּשְׁאָר פֵּרוֹת. וַאֲפִלּוּ לִימוֹנִים אֵין דִּינָם כְּתוּתִים וְרִמּוֹנִים אֶלָּא כִּשְׁאָר פֵּרוֹת, שֶׁמֻּתָּר לְסָחֲטָן לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶן אֲפִלּוּ לְשֵׁם מַשְׁקֶה לְדִבְרֵי הַמַּתִּירִים. וּלְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים מֻתָּר עַל כָּל פָּנִים לְסָחֲטָן לְצֹרֶךְ אֹכֶל, דְּהַיְנוּ לְטַבֵּל הַמַּאֲכָל בְּמֵימֵיהֶן וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּאוֹתָן מְקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הַרְבֵּה מֵהֶם הֵם סוֹחֲטִים אוֹתָן לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶן — אֵין דִּינָם כְּתוּתִים וְרִמּוֹנִים בִּשְׁבִיל כָּךְ אֲפִלּוּ בְּאוֹתָן מְקוֹמוֹת, לְפִי שֶׁאֵינָן סוֹחֲטִין מֵימֵיהֶן לְשֵׁם מַשְׁקֶה אֶלָּא לְצֹרֶךְ אֹכֶל. וַאֲפִלּוּ אִם נוֹהֲגִין לְסָחֲטָן לְתוֹךְ מַיִם לִשְׁתּוֹת — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִשְׁתּוֹתָן לְבַדָּן.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים לִסְחוֹט שְׁאָר פֵּרוֹת לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶן לְשֵׁם מַשְׁקֶה — אָסוּר לִסְחוֹט בְּשַׁבָּת לִימוֹנִים אוֹ שְׁאָר פֵּרוֹת לְתוֹךְ מַיִם אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין לִשְׁתּוֹתָן, לְפִי שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא מַשְׁקֶה הַבָּא לָאֹכֶל הוּא כְּאֹכֶל, וְלֹא הַבָּא לַמַּשְׁקֶה:

יא וְכָל זֶה בְּלִימוֹנִים חֲדָשִׁים, אֲבָל הַכְּבוּשִׁים בְּמֶלַח וְחֹמֶץ אוֹ בְּמֵי מֶלַח, וְכֵן שְׁאָר פֵּרוֹת וְיָרָקוֹת הַכְּבוּשִׁים וְכֵן הַשִּׁלְקוֹת — אָסוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל לְסָחֲטָן לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶן, אֶלָּא לְצֹרֶךְ גּוּפָן לְתַקְּנָם לַאֲכִילָה עַל יְדֵי כָךְ, שֶׁאָז אֵין בּוֹ מְפָרֵק, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לְדָבָר הַמִּתְפָּרֵק, דְּהַיְנוּ מֵימֵיהֶן.

וְאִם סְחָטָן לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶן — פָּטוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמֵּימֵיהֶן הָיוּ מַשְׁקִין גְּמוּרִים

קֹדֶם שֶׁנִּבְלְעוּ בָהֶן, כְּגוֹן שֶׁנִּכְבְּשׁוּ אוֹ נִשְׁלְקוּ בְּמַיִם אוֹ יַיִן וְחֹמֶץ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן מִשְּׁאָר מַשְׁקִין, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו הֵן נִסְחָטִין מֵאֲכָלִין — תּוֹרַת אֹכֶל עֲלֵיהֶן, וַהֲרֵי זֶה כְּמַפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְסָחֲטָן לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶם, הוֹאִיל וְהָיוּ מַשְׁקִין גְּמוּרִים קֹדֶם לָכֵן. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפֵרוֹת חַיִּין, שֶׁמֵּימֵי סְחִיטָתָן לֹא הָיָה עֲלֵיהֶם שֵׁם מַשְׁקֶה מֵעוֹלָם, לְפִיכָךְ מֻתָּר לְסָחֲטָן לְדִבְרֵי הַמַּתִּירִין:

יב מֻתָּר לִסְחוֹט כְּבָשִׁים וּשְׁלָקוֹת לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶן לְתוֹךְ קְדֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֹכֶל כְּדֵי לְתַקְּנוֹ. אֲבָל אִם עֲדַיִן אֵין בָּהּ אֹכֶל — אָסוּר לִסְחוֹט לְתוֹכָהּ אַף עַל פִּי שֶׁעֲתִיד לְעָרֵב בָּהּ אֹכֶל, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

יג מֻתָּר לְסָחֲטָן לְתוֹךְ הַמֶּרְיָס, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָשׁוּב אֹכֶל, אֲבָל לְתוֹךְ הַמַּשְׁקִין אָסוּר לְסָחֲטָן:

יד הַסּוֹחֵט דָּג לְצֹרֶךְ צִירוֹ — דִּינוֹ כְּסוֹחֵט כְּבָשִׁים וּשְׁלָקוֹת לְצֹרֶךְ מֵימֵיהֶן:

טו תַּפּוּחַ אוֹ שְׁאָר פְּרִי מְבֻשָּׁל — מֻתָּר לְסָחֲטוֹ לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁיֵּשׁ בּוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא סוֹחֵט כָּל הָאֹכֶל מִמֶּנּוּ וְלֹא כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מֵימָיו:

טז הַשֶּׂלֶג וְהַבָּרָד וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם — אָסוּר לְרַסֵּק אוֹתָם בְּיָדִים, דְּהַיְנוּ לְשַׁבְּרָם לַחֲתִיכוֹת דַּקּוֹת כְּדֵי שֶׁיָּזוּבוּ מֵימֵיהֶן, מִשּׁוּם שֶׁדּוֹמֶה לִמְלָאכָה, שֶׁבּוֹרֵא מַיִם הַלָּלוּ. אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹךְ כּוֹס שֶׁל יַיִן אוֹ מַיִם בֵּימוֹת הַחַמָּה כְּדֵי לְצַנְּנוֹ, וְהֵם נְמוֹחִים מֵאֲלֵיהֶם, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

וְכֵן מֻתָּר לְהַנִּיחָם בַּחַמָּה אוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְהִתְחַמֵּם שָׁם עַד שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וְהֵם נִפְשָׁרִים שָׁם מֵאֲלֵיהֶם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ אֶלָּא לִתֵּן לְתוֹךְ הַכּוֹס, שֶׁהַנִּמּוֹחַ אֵינוֹ בְּעֵין לְבַדּוֹ אֶלָּא מְעֹרָב בְּיַיִן אוֹ בְּמַיִם שֶׁבַּכּוֹס, אֲבָל כְּשֶׁהַנִּמּוֹחַ הוּא בְּעֵין לְבַדּוֹ — אָסוּר אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ח.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר שָׁם שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר:

יז לֹא אָסְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לְרַסֵּק בִּשְׁבִיל שֶׁיָּזוּבוּ מֵימָיו, אֲבָל מֻתָּר לִשְׁבּוֹר חֲתִיכָה מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ אִם יָזוּבוּ קְצָת מַיִם עַל יְדֵי זֶה, שֶׁדָּבָר מֻעָט הוּא וְאֵינוֹ חָשׁוּב כְּלוּם. וְעוֹד, שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, וְאֵינוֹ "פְּסִיק רֵישֵׁהּ". וְעוֹד, שֶׁהֵם הוֹלְכִים לְאִבּוּד (וְאֵינָן דּוֹמִין כְּלָל

לִסְחִיטַת פֵּרוֹת הָעוֹמְדִים לְמַשְׁקִים, שֶׁאֵין הַמַּשְׁקֶה הַנִּסְחָט הוֹלֵךְ לְאִבּוּד, וְלָכֵן אֵין לִגְזוֹר כְּלָל עַל זֶה מִפְּנֵי זֶה):

יח מֻתָּר לְשַׁבֵּר הַקֶּרַח לִטּוֹל מַיִם מִתַּחְתָּיו, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ בּוֹרֵא מַיִם בָּזֶה, וּמִשּׁוּם שְׁבִירַת הַקֶּרַח אֵין אִסּוּר כְּלָל, שֶׁכָּל דָּבָר תָּלוּשׁ שֶׁאֵינוֹ כְּלִי — אֵין בִּשְׁבִירָתוֹ וּפְסִיקָתוֹ שׁוּם אִסּוּר כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ד.

אֲבָל בְּנָהָר אוֹ בְּאֵר, כֵּיוָן שֶׁהַקֶּרַח מְחֻבָּר לַקַּרְקַע — אָסוּר לְשַׁבְּרוֹ:

יט צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְשַׁפְשֵׁף יָדָיו בְּמֶלַח, מִפְּנֵי שֶׁהַמֶּלַח נִמּוֹחַ עַל יָדָיו. אֲבָל מֻתָּר לְהַשְׁלִיךְ מַיִם בְּמֶלַח וְלִטּוֹל יָדָיו מֵהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁהַמֶּלַח נִמְחֶה שָׁם מֵאֵלָיו, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְשַׁפְשְׁפֶנּוּ בְּיָדָיו.

וּבַחֹרֶף צָרִיךְ שֶׁלֹּא לִטּוֹל יָדָיו כְּלָל בְּמַיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שֶׁלֶג אוֹ בָּרָד, שֶׁהֵמָּה קָלִים לְהִתְרַסֵּק מֵהַמֶּלַח. וְאִם יִטּוֹל — יְזַהֵר שֶׁלֹּא יִדְחָקֵם בֵּין יָדָיו, שֶׁלֹּא יֵהָא מְרַסֵּק בְּיָדַיִם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל שֶׁהַנִּמּוֹחַ אֵינוֹ בְּעֵין לְבַדּוֹ אֶלָּא מִתְעָרֵב בְּדָבָר אַחֵר, אֲפִלּוּ מְרַסְּקוֹ וּמְמַחֵהוּ בְּיָדַיִם — מֻתָּר. וְלָכֵן מֻתָּר לִטּוֹל יָדָיו וּלְשַׁפְשְׁפָם בְּמַיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שֶׁלֶג וּבָרָד אוֹ מֶלַח, אַף עַל פִּי שֶׁמְּרַסְּקִם וּמְמַחֶה אוֹתָם בְּיָדָיו, כֵּיוָן שֶׁהֵם מִתְעָרְבִים בְּמַיִם שֶׁעַל יָדָיו. וְכֵן מֻתָּר אֲפִלּוּ לְרַסֵּק בְּיָדַיִם חֲתִיכוֹת שֶׁלֶג וּבָרָד שֶׁיִּהְיֶה נִמְחֶה וְזֵב לְתוֹךְ כּוֹס שֶׁל יַיִן אוֹ מַיִם, מִפְּנֵי שֶׁטַּעַם אִסּוּר הָרִסּוּק בְּיָדַיִם הוּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט פֵּרוֹת הָעוֹמְדִים לְמַשְׁקִין, לְפִי שֶׁהַשֶּׁלֶג וְהַבָּרָד לְמֵימֵיהֶן הֵן עוֹמְדִים, וְכֵיוָן שֶׁהוּא מִתְעָרֵב בְּדָבָר אַחֵר — לֹא גָּזְרוּ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְסִחִיטַת פֵּרוֹת הָעוֹמְדִים לְמַשְׁקִין, שֶׁהַמַּשְׁקֶה הַנִּסְחָט הוּא בְּעֵין לְבַדּוֹ.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

כ וּלְפִיכָךְ, יֵשׁ מִי שֶׁהָיָה נִזְהָר לְהָטִיל מַיִם בַּשֶּׁלֶג. כִּי עַל יְדֵי הַשֶּׁתֶן נִמּוֹחַ הַשֶּׁלֶג, וַהֲרֵי זֶה כִּמְמַחֵהוּ בְּיָדַיִם, שֶׁאָסוּר לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַנִּמּוֹחַ בְּעֵין לְבַדּוֹ (וְגַם הוּא הוֹלֵךְ לְאִבּוּד).

אֲבָל מֻתָּר לִדְרוֹס שֶׁלֶג בְּרַגְלָיו, כִּי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵהָא נִמְחֶה וְנָמַס עַל יְדֵי כָךְ, וְלָכֵן אַף אִם הוּא נִמְחֶה וְנָמַס — דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן הוּא, וּמֻתָּר כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ "פְּסִיק רֵישֵׁהּ".

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֲפִלּוּ הַמְנַעֲלִים לַחִים וּבְוַדַּאי נִמַּס הַשֶּׁלֶג שָׁם — מֻתָּר. וְכֵן מֻתָּר

לְהָטִיל מֵי רַגְלַיִם בַּשֶּׁלֶג, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְזַהֵר בּוֹ בִּימוֹת הַחֹרֶף כִּי כָּל הָאָרֶץ מְלֵאָה שֶׁלֶג, וְלָכֵן לֹא גָּזְרוּ בּוֹ חֲכָמִים כְּלָל.

(וְטוֹב לְהַחֲמִיר בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לְזַהֵר בְּקַל):

כא אָסוּר לִפְרוֹס סוּדָר עַל פִּי חָבִית שֶׁל מַיִם לְכַסּוֹתָהּ, שֶׁמָּא יִתְלַכְלֵךְ בְּמַיִם וְיָבֹא לְסָחֳטוֹ וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מְלַבֵּן. אֲבָל בֶּגֶד הֶעָשׂוּי לִפְרוֹס עָלֶיהָ — מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עָלָיו לְסָחֳטוֹ אִם מִתְלַכְלֵךְ, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְיֻחָד לְכָךְ.

אֲבָל מֻתָּר לִפְרוֹס סוּדָר עַל פִּי חָבִית שֶׁל יַיִן אָדֹם אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן אוֹ שֵׁכָר וּשְׁאָר מַשְׁקִים כַּיּוֹצֵא בָּהֶם. וַאֲפִלּוּ לִשְׁרוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּמַשְׁקִין הַלָּלוּ בְּיָדַיִם, כְּגוֹן לְסַנְּנוֹ עָלָיו — מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְלַבֵּן אֶלָּא מַיִם וְיַיִן לָבָן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם.

וּמִכָּל מָקוֹם, בֶּגֶד שֶׁנִּשְׁרָה, אֲפִלּוּ בְּמַשְׁקִין שֶׁאֵין מְלַבְּנִין — אָסוּר לְסָחֳטוֹ, מִשּׁוּם אִסּוּר מְפָרֵק שֶׁהוּא תּוֹלֶדֶת הַדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁפִּחִיטַת פֵּרוֹת אֲסוּרָה מִשּׁוּם מְפָרֵק, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עַל סְחִיטָה זוֹ אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ לְמַשְׁקִין הַנִּסְחָטִין מֵהַבֶּגֶד.

אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לְמַשְׁקִין הַנִּסְחָטִין, וְאֵינוֹ סוֹחֵט אֶלָּא כְּדֵי לְנַקּוֹת הַבֶּגֶד — אֵין זֶה דּוֹמֶה לְדִישָׁה כְּלָל, שֶׁהַדָּשׁ הוּא צָרִיךְ לִתְבוּאָה שֶׁמִּפְרֵק מֵהַשִּׁבֳּלִים, לְפִיכָךְ אֵין בִּסְחִיטָה זוֹ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְלָכֵן לֹא גָּזְרוּ שֶׁלֹּא לִשְׁרוֹת בֶּגֶד בְּמַשְׁקִין שֶׁאֵין מְלַבְּנִים, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מְפָרֵק, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ לְמַשְׁקִין הַנִּסְחָטִין, וְזֶה אֵין לָחוּשׁ כְּלָל שֶׁיִּסְחוֹט הַבֶּגֶד לְצֹרֶךְ הַמַּשְׁקִין שֶׁיִּסָּחֲטוּ מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבִים כְּלוּם, וְאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לַעֲשׂוֹת כֵּן:

כב אָסוּר לַהֲדוֹק מוֹכִין בְּפִי פַּךְ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַשְׁקִין, שֶׁמָּא יָבֹא לִידֵי סְחִיטָה, שֶׁעַל יְדֵי הַהִדּוּק יִסָּחֲטוּ הַמַּשְׁקִין הַבְּלוּעִין בַּמּוֹכִין לְתוֹךְ הַפִּי. וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן, מִכָּל מָקוֹם "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת" הוּא כְּשֶׁיְּהַדֵּק הֵיטֵב, וְלָכֵן אָסְרוּ לְהַדֵּק כְּלָל שֶׁמָּא יְהַדֵּק הֵיטֵב:

כג סְפוֹג, אִם יֵשׁ לוֹ בֵּית אֲחִיזָה שֶׁל עוֹר שֶׁיֹּאחֲזֶנּוּ בּוֹ — מְקַנְּחִין בּוֹ, וְאִם לָאו — אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ, שֶׁכְּשֶׁאוֹחֲזוֹ בְּיָדוֹ הוּא נִסְחָט בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו. וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ — "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת" הוּא. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית אֲחִיזָה אִי אֶפְשָׁר לְקַנֵּחַ בִּסְפוֹג בְּלֹא סְחִיטָה, וְאַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַסְּחִיטָה בָּאָה עַל יְדֵי בֵּית

אֲחִיזָה — אֵינָהּ נִקְרֵאת סְחִיטָה, אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּמַרִיק מַיִם מִצְּלוֹחִית, שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְפָרֵק. אֲבָל כְּשֶׁאֵין לוֹ בֵּית אֲחִיזָה, שֶׁהוּא נִסְחָט בִּמְקוֹם אֲחִיזַת יָדוֹ —אָסוּר:

כד בַּרְזָא שֶׁמַּכְנִיסִין בַּנָּקֶב שֶׁבְּדֹפֶן הֶחָבִית שֶׁמּוֹצִיאִין בּוֹ הַיַּיִן, וְכוֹרְכִין סְבִיב הַבַּרְזָא חֲתִיכַת בֶּגֶד אוֹ נְעֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן וּפוֹקְקִים בָּהּ הַנָּקֶב שֶׁבֶּחָבִית — אָסוּר לְפָקְקוֹ בָּהּ בְּשַׁבָּת, אֶפִלּוּ הִיא חָבִית שֶׁל יַיִן אָדֹם אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁאֵין מְלַבְּנִים, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי הַפְּקִיקָה נִסְחָטִין מַשְׁקִין הַבְּלוּעִין בִּנְעֹרֶת, וּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלָא יָמוּת" הוּא. וְאַף שֶׁהַמַּשְׁקִין הַנִּסְחָטִין הוֹלְכִין לְאִבּוּד, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל שֶׁהַמַּשְׁקִין הוֹלְכִין לְאִבּוּד — אֵין אִסּוּר אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לִסְחוֹט, אֲבָל כָּל שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן לָכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַסְּחִיטָה נוֹחָה לוֹ כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מִמֶּנָּה. וְלֹא אָסְרוּ לְהָדֵק מוֹכִין בְּפִי הַפַּךְ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לִסְחוֹט, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהַמַּשְׁקִין הַנִּסְחָטִין מֵהַמּוֹכִין לְתוֹךְ הַפַּךְ שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ הֲנָאָה מִסְּחִיטָה זוֹ, אֲבָל מַשְׁקִין הַנִּסְחָטִין מֵהַנְּעֹרֶת שֶׁסְּבִיב הַבַּרְזָא הֵן הוֹלְכִין לְאִבּוּד אִם אֵין כְּלֵי תַּחְתִּיהֶם, וְאֵין לוֹ בָּהֶם הֲנָאָה שֶׁל כְּלוּם. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהֲרֵי סְפוֹג שֶׁאֵין לוֹ בֵּית אֲחִיזָה אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לִסְחוֹט וְהַמַּשְׁקֶה הַנִּסְחָט מֵהַסְּפוֹג הוֹלֵךְ לְאִבּוּד.

וּמִכָּל מָקוֹם, הָעוֹלָם נָהֲגוּ הֶהֵתֵר בַּדָּבָר לְפָקוֹק בְּנְעֹרֶת בְּשַׁבָּת.

וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת, דְּכֵיוָן שֶׁהַבַּרְזָא אֲרֻכָּה חוּץ לַנְּעֹרֶת וְאֵין יָד מַגַּעַת לַנְּעֹרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁנִּסְחָטִין מַשְׁקִים מִן הַנְּעֹרֶת — מֻתָּר, כְּמוֹ סְפוֹג שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית אֲחִיזָה, לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר שֶׁאַף שֶׁ(ה)נִּסְחָט מִמֶּנּוּ מַשְׁקֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַרִיק מַיִם מִצְּלוֹחִית. וּלְפִי זֶה אַף אִם יֵּשׁ כְּלִי תַּחַת הַבַּרְזָא לְקַבֵּל מַשְׁקֶה הַנִּסְחָט — מֻתָּר.

וּלְפִי שֶׁרַבּוּ הַחוֹלְקִים עַל דְּבָרָיו, לָכֵן יֵשׁ לְהַנְהִיגָם שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּלִי תַּחַת הַבַּרְזָא כְּדֵי שֶׁהַמַּשְׁקֶה הַנִּסְחָט יֵלֵךְ לְאִבּוּד, וְיִסְמְכוּ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר, אַף שֶׁאֵינָהּ עִקָּר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין לְגַמְרֵי אֲפִלּוּ לִסְחוֹט בְּמִתְכַּוֵּן כָּל שֶׁהַמַּשְׁקֶה הוֹלֵךְ לְאִבּוּד. וְגַם הַבַּרְזָא תְּהֵא אֲרֻכָּה חוּץ לַנְּעֹרֶת, כְּדֵי לְצָרֵף גַּם כֵּן קוּלָּא זוֹ.

(וּמִשּׁוּם אִסּוּר לִבּוּן אֵין לָחוּשׁ בִּנְעֹרֶת וּבַחֲתִיכַת בֶּגֶד שֶׁסְּבִיב הַבַּרְזָא, אַף אִם הוּא יַיִן

לָבָן שֶׁהוּא מְלַבֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לְכָךְ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לִלְבּוּן כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ט לְעִנְיַן מְשַׁמֶּרֶת):

כה פּוֹקְקִין אֶת הַבִּיב בְּסוּדָרִין וּבְכָל דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל כְּדֵי שֶׁלֹּא יָצוּפוּ הַמַּיִם עַל הָאֲכָלִין וְעַל הַכֵּלִים, לְפִי שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אִם יֵצְאוּ מַיִם מֻעָטִים, לְפִיכָךְ אֵינוֹ דוֹחֵק הַרְבֵּה, וְלֹא יָבֹא לִידֵי סְחִיטָה בִּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ":

כו מֻתָּר לִתֵּן כַּרְכֹּם בַּתַּבְשִׁיל, וְאֵין לָחוּשׁ מִשּׁוּם צוֹבֵעַ, שֶׁאֵין צְבִיעָה בָּאֲכָלִים:

כז הָאוֹכֵל תּוּתִים אוֹ שְׁאָר פֵּרוֹת הַצְּבוּעִים — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִגַּע בְּיָדָיו צְבוּעוֹת בִּבְגָדָיו אוֹ בְּמַפָּה, מִשּׁוּם אִסּוּר צְבִיעָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּקַלְקֵל הוּא וְכָל הַמְקַלְקְלִין פְּטוּרִים — מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְיֵשׁ מְקִלִּין, מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא דֶּרֶךְ לִכְלוּךְ, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם צוֹבֵעַ כְּלָל. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר, וְכָל שֶׁכֵּן בְּבֶגֶד אָדֹם שֶׁאֵינוֹ מִתְקַלְקֵל כְּלָל.

אֲבָל אִם צוֹבֵעַ פִּתּוֹ בְּמַשְׁקֶה הַפֵּרוֹת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאֵין צְבִיעָה בָּאֲכָלִין.

וְכֵן מַה שֶּׁצּוֹבֵעַ בָּהֶם פָּנָיו וְיָדָיו — אֵין לָחוּשׁ כְּלָל, שֶׁאֵין צְבִיעָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְצָבְעוֹ. וְלֹא אָסְרוּ לְאִשָּׁה לְהַעֲבִיר סָרָק עַל פָּנֶיהָ מִשּׁוּם צוֹבֵעַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ג, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה דַּרְכָּהּ בְּכָךְ. וְכֵן לִכְחוֹל אֶת הָעֵינַיִם, שֶׁאָסְרוּ בֵּין לְאִישׁ בֵּין לְאִשָּׁה מִשּׁוּם צוֹבֵעַ, מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכָּם בְּכָךְ:

כח אֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא הַצּוֹבֵעַ בְּצֶבַע הַמִּתְקַיֵּם. אֲבָל צֶבַע שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִיר שָׂשָׂר אוֹ סָרָק עַל גַּבֵּי בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת וּצְבָעוֹ — פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי אַתָּה מַעֲבִירוֹ לִשְׁעָתוֹ, וְאֵינוֹ צוֹבֵעַ כְּלוּם. וּמִכָּל מָקוֹם, אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

סימן שכא

א דִּינֵי תּוֹלֵשׁ בְּשַׁבָּת וְדִין טוֹחֵן וְדִין תִּקּוּנֵי מַאֲכָל אוֹ מְעַבֵּד וְלָשׁ וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים:

חֲבִילֵי פִּיאָה אֲזוֹב וְקוֹרְנִית, הִכְנִיסָן לְיַבְּשָׁן לְעֵצִים — אֵין מִסְתַּפְּקִין מֵהֶן בְּשַׁבָּת. הִכְנִיסָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, אוֹ אֲפִלּוּ הִכְנִיסָן בִּסְתָם — הֲרֵי סְתָמָן גַּם כֵּן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, וּמֻתָּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן. וְקוֹטֵם וְאוֹכֵל בְּיָד, אֲבָל לֹא בִּכְלִי כְּדֶרֶךְ חֹל. וּמוֹלֵל הַשַּׁרְבִיטִין בְּרֹאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו לֶאֱכוֹל הַזֶּרַע שֶׁבְּתוֹכָן, אֲבָל לֹא בְּכָל הַיָּד כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל:

ב הַמְעַבֵּד אֶת הָעוֹר הוּא מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת, שֶׁכֵּן בַּמִּשְׁכָּן הָיוּ מְעַבְּדִין עוֹרוֹת תְּחָשִׁים וְאֵילִים. וְהַמּוֹלֵחַ אֶת הָעוֹר — חַיָּב מִשּׁוּם מְעַבֵּד, שֶׁהַמְּלִיחָה הִיא מִצָּרְכֵי הָעִבּוּד. אֲבָל הַמּוֹלֵחַ בָּשָׂר חַי, אֲפִלּוּ מוֹלְחוֹ הַרְבֵּה כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם זְמַן מְרֻבֶּה וְלֹא יַסְרִיחַ — פָּטוּר,

שֶׁאֵין עִבּוּד בָּאֳכָלִין מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים יֵשׁ עִבּוּד בָּאֳכָלִין. וְלָכֵן אָסוּר לְמָלוֹחַ בָּשָׂר חַי, אֲפִלּוּ כְּדֵי לְאָכְלוֹ חַי בְּשַׁבָּת (אִם עֲדַיִן לֹא נִמְלַח לְהַכְשִׁירוֹ מִדָּמוֹ), לְפִי שֶׁהַמֶּלַח מוֹעִיל לְבָשָׂר חַי (שֶׁלֹּא נִמְלַח עֲדַיִן) לְרַכְּכוֹ וּלְתַקְּנוֹ וּלְהַכְשִׁירוֹ לַאֲכִילָה, וְדוֹמֶה לְעִבּוּד. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְמָלְחוֹ כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם וְלֹא יִסְרִיחַ, אֲפִלּוּ בִּמָּקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, וַאֲפִלּוּ נִמְלַח וְהֻכְשַׁר כְּבָר מִדָּמוֹ. וְכֵן שְׁאָר דְּבָרִים אָסוּר לְמָלְחוֹ בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ, אֲפִלּוּ בִּמָּקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה:

ג וְכֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹת מֵי מֶלַח מְרֻבִּים, אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין עִם מֶלַח מְרֻבִּים, לָתֵת לְתוֹךְ הַכְּבָשִׁים, דְּהַיְנוּ מֵימֵי יְרָקוֹת אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁכּוֹבְשִׁים לְהִתְקַיֵּם (אֲפִלּוּ יֹאכַל מֵהֶם גַּם לְאַלְתַּר, שֶׁאֵינוֹ טוֹרֵחַ בִּשְׁבִיל הַחֹל לְבַד, מִכָּל מָקוֹם), כֵּיוָן שֶׁכּוֹבֵשׁ אוֹתָם לְהִתְקַיֵּם — דּוֹמֶה לְעִבּוּד, שֶׁהַמֶּלַח מְקַיְּמָן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַכּוֹבֵשׁ אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְבַשֵּׁל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וַאֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת מֵי מֶלַח אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין עִם מֶלַח, שֶׁלֹּא לָתֵת לְתוֹךְ הַכְּבָשִׁים אֶלָּא לִטְבּוֹל בָּהֶם אֶת פִּתּוֹ, וְלָתֵת לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל — אָסוּר לַעֲשׂוֹת מֵהֶם הַרְבֵּה בְּיַחַד, דְּהַיְנוּ לַעֲשׂוֹת בְּבַת אַחַת לְצֹרֶךְ טִבּוּל שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת, אֶלָּא מְעַט לְצֹרֶךְ סְעֻדָּה אַחַת בִּלְבַד (מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה מֵהֶם הַרְבֵּה, נִרְאֶה כְּאִלּוּ עוֹשֶׂה אוֹתָם לִכְבִישָׁה).

וַאֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ סְעֻדָּה אַחַת אֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת אֶלָּא סָמוּךְ לַסְּעֻדָּה, אֲבָל לֹא מִסְּעֻדָּה לִסְעֻדָּה, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לִמְלוֹחַ שׁוּם דָּבָר לְהַנִּיחוֹ שֶׁלֹּא לְאָכְלוֹ לְאַלְתַּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וַאֲפִלּוּ אִם נוֹתֵן בָּהֶם שֶׁמֶן בֵּין נְתִינַת הַמַּיִם לִנְתִינַת הַמֶּלַח, וְהַשֶּׁמֶן מְעַכֵּב שֶׁאֵין הַמֶּלַח מִתְעָרֵב יָפֶה עִם הַמַּיִם, וּמַתִּישׁ אֶת כֹּחוֹ מִהְיוֹת מֵי מֶלַח עַזִּין — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר.

וְאִם נוֹתֵן שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מֶלַח וּשְׁלִישׁ מַיִם אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים — אָסוּר לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ מְעַט לְצֹרֶךְ טִבּוּל סְעֻדָּה זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֶׂה מֶרִיס לִכְבּוֹשׁ בּוֹ דָּגִים, שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל מֶרִיס לַעֲשׂוֹתוֹ כָּךְ, וְאָסוּר לִכְבּוֹשׁ בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם עִבּוּד, אוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ד כָּל דָּבָר שֶׁהַמֶּלַח מוֹעִיל לוֹ לְשַׁנּוֹת אֶת טִבְעוֹ, לְרַכְּכוֹ אוֹ לְהַקְשׁוֹתוֹ אוֹ לְהַפִּיג מְרִירוּתוֹ וְכַיּוֹצֵא בְּעִנְיָן זֶה, כְּגוֹן צְנוֹן וּבָצֵל וְשׁוּם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים הַחֲרִיפִים, שֶׁכְּשֶׁהֵם שׁוֹהִים בְּמֶלַח הֵם מַזִּיעִים וְיוֹצֵא מְרִירוּתָם וְנַעֲשִׂים קְשִׁים, וְכֵן פּוֹלִין וַעֲדָשִׁים שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בְּקִלְפָּתָן, שֶׁהַמֶּלַח מְרַכֵּךְ הַקְּשִׁי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִצַּד קְלִפָּתָן, וְכֵן מֵימֵי קִשּׁוּאִים (שֶׁקּוֹרִין

אוגערקע"ס) חַיִּין שֶׁהַמֶּלַח מוֹעִיל לָהֶם, וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁרְגִילִים לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ כְּבָשִׁים — אָסוּר לְמָלְחוֹ מֵהֶם יוֹתֵר מַחֲתִיכָה לְבַדָּהּ כְּדֵי לְאָכְלָהּ לְאַלְתַּר, שֶׁכְּשֶׁהוּא מוֹלֵחַ שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת יַחַד, וְכָל שֶׁכֵּן יוֹתֵר — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּכוֹבֵשׁ כְּבָשִׁים.

וַאֲפִלּוּ חֲתִיכָה אַחַת שֶׁל צְנוֹן וְכֵיוֹצֵא בּוֹ — אָסוּר לְטַבְּלָהּ בְּמֶלַח לְהַשְׁהוֹתָהּ הַרְבֵּה בְּמִלְחָהּ כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא מְרִירוּתָהּ אַחַר שֶׁתַּזִּיעַ, כִּי זֶהוּ דּוֹמֶה לְעִבּוּד.

אֲבָל מֻתָּר לְהַטְבִּיל אֲפִלּוּ כַּמָּה חֲתִיכוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת לְבַדָּהּ, וּלְהַנִּיחָהּ לְפָנָיו כְּדֵי לְאָכְלָם לְאַלְתַּר זוֹ אַחַר זוֹ בְּלִי שֶׁהוּי כָּל כָּךְ, וְאַף אִם הֵן מִשְׁתַּהִין שָׁעָה מֻעֶטֶת וּמַזִּיעִין קְצָת — אֵין בָּכָךְ כְּלוּם. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַשְׁהֶה אוֹתָם זְמַן אָרֹךְ, אֲפִלּוּ בְּאוֹתָהּ סְעֻדָּה עַצְמָהּ, כְּגוֹן מִתְּחִלַּת הַסְּעֻדָּה עַד סוֹפָהּ, כְּדֵי שֶׁיַּזִּיעוּ הַרְבֵּה, שֶׁזֶּהוּ דּוֹמֶה לְעִבּוּד, וְאָסוּר אֲפִלּוּ בַּחֲתִיכָה אַחַת לְבַדָּהּ.

וְיֵשׁ אוֹסְרִים לְהַשְׁהוֹת כְּלָל בְּמֶלַח אֲפִלּוּ שָׁעָה מֻעֶטֶת, אֲפִלּוּ חֲתִיכָה אַחַת לְבַדָּהּ. וְלָכֵן אָסוּר לִטְבּוֹל שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת אַחַת אַחַת לְבַדָּהּ וּלְהַנִּיחָן לְפָנָיו לְאָכְלָן מִיָּד זוֹ אַחַר זוֹ, כִּי עַד שֶׁיֹּאכַל הָרִאשׁוֹנָה תִּשְׁהֶה הַשְּׁנִיָּה בְּמִלְחָהּ, וְאֵינוֹ מֻתָּר אֶלָּא לִטְבּוֹל חֲתִיכָה וּלְאָכְלָהּ תֵּכֶף וּמִיָּד. וְכֵן נוֹהֲגִין. וְכֵן הַדִּין בְּכָל דָּבָר שֶׁהַמֶּלַח מוֹעִיל לוֹ.

וּלְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה אֵין הַטַּעַם בְּמַה שֶּׁאָסְרוּ לְמָלְחוֹ כַּמָּה חֲתִיכוֹת בְּיַחַד מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּכוֹבֵשׁ כְּבָשִׁים, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁעַד שֶׁיֹּאכַל הָרִאשׁוֹנָה תִּשְׁהֶה הַשְּׁנִיָּה בְּמִלְחָהּ, וְכֵיוָן שֶׁהַמֶּלַח מוֹעִיל לָהּ — הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְעִבּוּד.

לְפִיכָךְ, מַה שֶּׁנֶּהֱגוּ לַחְתּוֹךְ צְנוֹן דַּק דַּק וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ בִּקְעָרָה וּמוֹלְחִין אוֹתוֹ וְשׁוֹפְכִין עָלָיו חֹמֶץ — אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, אַף עַל פִּי שֶׁזֶּהוּ דּוֹמֶה לְמוֹלֵחַ הַרְבֵּה חֲתִיכוֹת בְּיַחַד שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין מַשְׁהִין אוֹתָן כְּלָל בְּמֶלַח לְבַדּוֹ אֶלָּא שׁוֹפְכִים עֲלֵיהֶם מִיָּד חֹמֶץ וּמֵינִים אֲחֵרִים — אֵינוֹ דּוֹמֶה לְעִבּוּד. וְכָל שֶׁכֵּן אִם שׁוֹפְכִים שָׁם שֶׁמֶן, שֶׁהַשֶּׁמֶן מַתִּישׁ אֶת כֹּחַ הַמֶּלַח. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְזָהֵר לִשְׁפּוֹךְ אֶת הַשֶּׁמֶן אוֹ אֶת הַחֹמֶץ תֵּכֶף וּמִיָּד אַחַר הַמְּלִיחָה.

אֲבָל מַה שֶּׁנּוֹהֲגִין קְצָת שֶׁעוֹשִׂין יָרָק (שֶׁקּוֹרִין שלאטי"ן) שֶׁמּוֹלְחִין הַיָּרָק תְּחִלָּה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וּמַשְׁהִין אוֹתוֹ כָּךְ, וּמְסַנְּנִים הַמַּיִם שֶׁיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וְאַחַר כָּךְ מְעָרְבִים אוֹתוֹ עִם

שֶׁמֶן וְחֹמֶץ — זֶהוּ אִסּוּר גָּמוּר, וְדוֹמֶה יוֹתֵר לְעִבּוּד, כֵּיוָן שֶׁהוּא מַמְתִּין עַד שֶׁיְּקַבֵּל הֵיטֵב הַמֶּלַח:

ה כָּל דָּבָר שֶׁאֵין הַמֶּלַח מוֹעִיל לוֹ לְשַׁנּוֹת טִבְעוֹ אֶלָּא שֶׁהוּא נוֹתֵן בּוֹ טַעַם בִּלְבַד, כְּגוֹן בֵּיצָה וּבָשָׂר — [מֻתָּר לְמָלְחָן, וּמִכָּל מָקוֹם] אָסוּר לְמָלְחוֹ כְּדֵי לְהַנִּיחַ לְסָעֲדָה אַחֶרֶת. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם יֵשׁ אֵיזֶה צַד שֶׁטּוֹב לוֹ שֶׁיְּמַלִּיחֶנּוּ עַכְשָׁו מִמַּה שֶּׁיְּמַלִּיחֶנּוּ אַחַר כְּךָ סָמוּךְ לַאֲכִילָה, כְּגוֹן שֶׁעַכְשָׁו הוּא חַם קָצַת וְיִקַּבֵּל הַמֶּלַח בְּטוֹב יוֹתֵר — אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר (וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים אִם צָרִיךְ לְכָךְ):

ו מֻתָּר לְהַשְׁקוֹת יְרָקוֹת תְּלוּשִׁים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְמְשׁוּ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁיְּרָקוֹת הַלָּלוּ רְאוּיִים לַאֲכִילָה בְּיוֹמָן — מֻתָּר לְהַשְׁקוֹתָן כְּדַרְכָּן שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלָם. אֲבָל אִם אֵינָן רְאוּיִים לַאֲכִילָה הַיּוֹם, שֶׁאֲסוּרִים בְּטִלְטוּל — אָסוּר לְהַשְׁקוֹתָן.

וְלָכֵן אָסוּר לְהַדִּיחַ בָּשָׂר שֶׁלֹּא נִמְלַח שֶׁחָל יוֹם שְׁלִישִׁי לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאָסֵר לְבִשּׁוּל, לְפִי שֶׁהוּא אָסוּר בְּטִלְטוּל אִם הוּא בָּשָׂר קָשֶׁה שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכַסּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ח.

וַאֲפִלּוּ אִם הוּא רַךְ שֶׁרָאוּי לְכַסּ — אֵין לְהָקֵל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְאָכְלוֹ הַיּוֹם — יֵשׁ אִסּוּר בַּהֲדָחָתוֹ מִשּׁוּם שֶׁטּוֹרֵחַ מִשַּׁבָּת לְחֹל. וְאֵינוֹ דוֹמֶה לִירָקוֹת, שֶׁרְּאוּיִים הַיּוֹם לַאֲכִילַת כָּל אָדָם, וְאֵינוֹ נִכָּר כְּלָל שֶׁטּוֹרֵחַ מִשַּׁבָּת לְחֹל, כִּי שֶׁמָּא יֹאכְלֵם הַיּוֹם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּשָׂר חַי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכַסּ אֶלָּא לְמִי שֶׁדַּעְתּוֹ יָפָה, וְגַם אֵין דַּרְכּוֹ כְּלָל לְכוֹסְסוֹ חַי אֶלָּא לְבַשְּׁלוֹ, וְנִכָּר הַדָּבָר שֶׁטּוֹרֵחַ מִשַּׁבָּת לְחֹל.

וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי אֵין לְהָקֵל, שֶׁאַף שֶׁהִתִּירוּ בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ז — מִכָּל מָקוֹם כָּאן אֵין הֶפְסֵד כָּל כָּךְ אִם לֹא יְדִיחֶנּוּ, שֶׁיּוּכַל לְאָכְלוֹ צָלִי:

ז הַצָּרִיךְ לְדוּחַ פִּלְפְּלִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם לִתֵּן לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל בְּשַׁבָּת — מֻתָּר לְכְתּוֹשׁ אוֹתוֹ בְּשִׁנּוּי גָּדוֹל מִדַּרְכּוֹ הַחֹל, כְּגוֹן בְּיָד שֶׁל סַכִּין וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אֲפִלּוּ הַרְבֵּה בְּיַחַד. אֲבָל לֹא בְּמָדוֹךְ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ שֶׁל אֶבֶן כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל, אֶלָּא שֶׁל עֵץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁיְּדוּךְ גַּם כֵּן בְּתוֹךְ הַקְּעָרָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ, אֲבָל לֹא בְּמַכְתֶּשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁכּוֹתֵשׁ בְּיָד שֶׁל סַכִּין וְכַיּוֹצֵא בּוֹ.

וְאֵין לָשׂוּם הַפִּלְפְּלִין תּוֹךְ בֶּגֶד וְיִכְתּוֹשׁ בְּסַכִּין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹלִיד רֵיחַ בַּבֶּגֶד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לָכָךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקי"א.

וְיֵשׁ מַתִּירִין לִכְתּוֹשׁ בַּמַּכְתֵּשׁ (וְטוֹב לְהַחֲמִיר בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר).

אֲבָל אָסוּר לְחַתְּכָם בְּסַכִּין, אֲפִלּוּ כְּדֵי לֶאֱכוֹל מִיָּד. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַתְּבָלִין שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְאָכְלָם אֶלָּא עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת:

ח אֲבָל כָּל דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה כְּמוֹת שֶׁהוּא וְאֵינוֹ גְּדוּלֵי קַרְקַע, שֶׁאֵין בְּמִינוֹ טְחִינָה כְּלָל, כְּגוֹן בָּשָׂר מְבֻשָּׁל אוֹ צָלִי אוֹ גְּבִינָה וְכֵיוֹצֵא בָהֶם — מֻתָּר לַחְתּוֹךְ דַּק דַּק (אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל מִיָּד), מִפְּנֵי שֶׁאֵין טְחִינָה בָּאֳכָלִין.

וַאֲפִלּוּ הִיא גְּבִינָה קָשָׁה מְאֹד — מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְלַעֲסָהּ בְּקֹשִׁי וְשָׁם אֹכֶל עָלֶיהָ. וּמֻתָּר לְחַתְּכָהּ (אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְלַעוֹס) בֵּין בְּסַכִּין בֵּין בְּקֻרְדֹּם אוֹ מְגֵרָה, שֶׁאַף שֶׁהֵם כֵּלִים שֶׁמְּלַאכְתָּם לְאִסּוּר — מֻתָּר לְטַלְטְלָם לְצֹרֶךְ גּוּפָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ח.

אֲבָל אָסוּר לְגָרְרָהּ דַּק דַּק בְּמוֹרַג חָרוּץ בַּעַל פִּיפְיוֹת (שֶׁקּוֹרִין רי"ב אייזי"ן בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז), אֲפִלּוּ כְּדֵי לֶאֱכוֹל מִיָּד, דְּכֵיוָן שֶׁהַכְּלִי מְיֻחָד לְכָךְ — הֲרֵי זֶה דֶּרֶךְ חֹל, כְּמוֹ שְׁחִיקַת תְּבָלִין בְּמַדּוֹךְ וּבְמַכְתֵּשֶׁת, וְהוּא הַדִּין בִּכְלִי אַחֵר הַמְיֻחָד לְכָךְ:

ט אֲבָל בָּשָׂר חַי, הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי אֶלָּא לְמִי שֶׁדַּעְתּוֹ יָפָה לָכֹס אוֹתוֹ שֶׁלֹּא כְדַרְכּוֹ — אֵין שָׁם אֹכֶל עָלָיו לְעִנְיָן זֶה, וְשַׁיָּךְ בּוֹ טְחִינָה. וְלָכֵן אָסוּר לְחַתְּכוֹ דַּק דַּק לִפְנֵי הָעוֹפוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לַכְּלָבִים — אֵין שָׁם אֹכֶל עָלָיו בִּשְׁבִיל כָּךְ, הוֹאִיל וְאֵינוֹ עוֹמֵד לַכְּלָבִים אֶלָּא לְאָדָם אוֹ לְעוֹפוֹת, מֵחֲמַת חֶשְׁיבוּתוֹ, וְלָהֶם אֵינוֹ רָאוּי בְּלֹא חֲתִיכָה זוֹ:

י וְכָל זֶה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ גְּדוּלֵי קַרְקַע, אֲבָל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִגִּדּוּלֵי קַרְקַע, אֲפִלּוּ הוּא אֹכֶל גָּמוּר — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם טוֹחֵן, הוֹאִיל וְיֵשׁ בְּמִינוֹ טְחִינָה, דְּהַיְנוּ בִּתְבוּאָה וְקִטְנִית. וּלְפִיכָךְ, אָסוּר לַחְתּוֹךְ הַיָּרָק דַּק דַּק כְּדֵי לְאָכְלוֹ, וְכֵן גְּרוֹגְרוֹת וְחָרוּבִים לִפְנֵי זְקֵנִים. וְאִם חָתַךְ דַּק דַּק — חַיָּב מִשּׁוּם טוֹחֵן.

אֲבָל מֻתָּר לְפָרֵר הַלֶּחֶם דַּק דַּק לִפְנֵי הַתַּרְנְגוֹלִים, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם טוֹחֵן, הוֹאִיל וּכְבָר נִטְחֲנָה הַתְּבוּאָה שֶׁמִּמֶּנָּה נַעֲשָׂה הַלֶּחֶם, וְאֵין טְחִינָה אַחַר טְחִינָה.

וְכָל זֶה בְּחוֹתֵךְ וּמַנִּיחַ, וְאֵינוֹ אוֹכֵל לְאַלְתַּר אֶלָּא לְאַחַר שָׁעָה, אֲבָל מֻתָּר לַחְתּוֹךְ דַּק דַּק

כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר, אוֹ בִּשְׁבִיל אֲחֵרִים שֶׁיֹּאכְלוּ לְאַלְתַּר, אוֹ בִּשְׁבִיל תַּרְנְגוֹלִים שֶׁיֹּאכְלוּ לְאַלְתַּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אָסְרוּ עַל הָאָדָם לֶאֱכוֹל מַאֲכָלוֹ בַּחֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת אוֹ קְטַנּוֹת, אִם כֵּן דֶּרֶךְ אֲכִילָתוֹ כָּךְ הוּא לֶאֱכוֹל גַּם בַּחֲתִיכוֹת קְטַנּוֹת, וְכָל שֶׁהוּא דֶּרֶךְ אֲכִילָה אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְלָאכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ט לְעִנְיַן בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת כְּדֵי לְאָכְלוֹ לְאַלְתַּר, שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְלָאכָה הוֹאִיל וְדֶרֶךְ אֲכִילָה כָּךְ הוּא, וּמֻתָּר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה. וְיֵשׁ מְפַקְפְּקִים עַל הֻתַּר זֶה. וְנָכוֹן לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְזָהֵר לַחְתּוֹךְ אֶת הַיָּרָק (שֶׁקּוֹרִין שלאטי"ן) לַחֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת קְצָת, שֶׁאָז אֵין בּוֹ מִשּׁוּם טוֹחֵן לְדִבְרֵי הַכֹּל.

אֲבָל בְּמִדִּינָתֵנוּ נָהֲגוּ לַחְתּוֹךְ הַצָּנוֹן דַּק דַּק מְאֹד, וְכֵן בְּצָלִים, וְיֵשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ. וְעַל כָּל פָּנִים צְרִיכִים לְזָהֵר שֶׁלֹּא יַתְחִילוּ עַד אַחַר יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּהֵא סָמוּךְ לְסְעֻדָּה מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ט לְעִנְיַן בּוֹרֵר:

יא וְכָל זֶה לַחְתּוֹךְ דַּק דַּק בְּסַכִּין, אֲבָל לְדוֹךְ בְּמָדוֹךְ, אֲפִלּוּ שֶׁל עֵץ — אָסוּר אֲפִלּוּ כְּדֵי לֶאֱכוֹל מִיָּד. וַאֲפִלּוּ בְּאֹכֶל גָּמוּר כְּמוֹ גְּרוֹגְרוֹת וְחָרוּבִים לִפְנֵי זְקֵנִים, וְכֵן שׁוּם וְשַׁחֲלִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מֵאֲכָלִים הַנִּדּוֹכִין — אָסוּר לָדוּךְ אוֹתָם אֲפִלּוּ לֶאֱכוֹל מִיָּד. אֲבָל מֻתָּר לְרַסְקָן בְּשִׁנּוּי גָּדוֹל, כְּגוֹן בְּעֵץ הַפָּרוּר אוֹ בְּיָד שֶׁל סַכִּין וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפִלְפְּלִין:

יב אֵין כּוֹתְתִין מֶלַח בְּמָדוֹךְ, אֲפִלּוּ שֶׁל עֵץ, אֶלָּא צָרִיךְ שִׁנּוּי גָּדוֹל, כְּגוֹן לְרַסְקוֹ בְּיָדוֹ שֶׁל סַכִּין אוֹ בְּעֵץ פָּרוּר.

אֲבָל אָסוּר לְחַתְּכוֹ בְּסַכִּין דַּק דַּק (שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה אֶלָּא עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת — דִּינוֹ כִּתְבָלִין וְלֹא כְּבָשָׂר וּגְבִינָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא גַּם כֵּן אֵינוֹ מִגִּדּוּלֵי קַרְקַע כְּמוֹתָם). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמֶלַח הַגַּס בִּתְחִלָּתוֹ, אֲבָל מֶלַח שֶׁהָיָה דַּק מִתְּחִלָּה וְנִתְבַּשֵּׁל וְנַעֲשָׂה פְּתִיתִין — מֻתָּר לְחַתְּכוֹ בְּסַכִּין דַּק דַּק, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר בְּפַת, מִשּׁוּם שֶׁאֵין טוֹחֵן אַחַר טוֹחֵן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

יג דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ לְאָכְלוֹ (וְלֹא לְהַאֲכִילוֹ לְתִינוֹק) לְאַלְתַּר — אָסוּר לְלָעֲסוֹ בְּשִׁנָּיו, מִשּׁוּם טְחִינָה:

יד חֲלוֹת דְּבַשׁ שֶׁנִּתְרַסְקוּ מֵהַכֶּוֶרֶת מִבְּעוֹד יוֹם — אָסוּר לְרַסְקָן לְהוֹצִיא מֵהֶן הַדְּבַשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַפְרִיד אֹכֶל מִפְּסֹלֶת, דְּהַיְנוּ הַדְּבַשׁ הָרָאוּי לַאֲכִילָה מֵהַשַּׁעֲוָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ, וְיֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם מְפָרֵק, וְגַם מִשּׁוּם בּוֹרֵר אֹכֶל מִפְּסֹלֶת, וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּרַסֵּק כְּדֵי לֶאֱכוֹל

לְאַלְתַּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"כ.

וַאֲפִלּוּ יָצָא הַדְּבַשׁ מֵעַצְמוֹ — אָסוּר עַד לָעֶרֶב, גְּזֵרָה שְׁמָא יְרַסֵּק בְּיָדַיִם כְּדֵי לְאָכְלוֹ הַיּוֹם. אֶלָּא אִם כֵּן נִתְרַסְּקוּ הַחַלּוֹת מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאָז מֻתָּר הַדְּבַשׁ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת, כְּדִין זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁנִּתְרַסְּקוּ מִבְּעוֹד יוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם וּבְסִימָן רנ"ב.

אֲבָל מֻתָּר לֶאֱכוֹל הַדְּבַשׁ הַדָּבוּק עַל גַּבֵּי חַלּוֹת סָבִיב, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְרַסְּקוּ מִבְּעוֹד יוֹם:

טו אָסוּר לִרְדּוֹת דְּבַשׁ מֵהַכַּוָּרֶת בְּשַׁבָּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְתוֹלֵשׁ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַחַלּוֹת הֵן דְּבוּקוֹת בַּכַּוָּרֶת, שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ. אֲבָל אִם נִתְלַשׁוּ מֵהַכַּוָּרֶת מִבְּעוֹד יוֹם וּמֻנָּחִים כָּךְ בְּתוֹכָהּ — מֻתָּר לְהוֹצִיאָן וְלֶאֱכוֹל הַדְּבַשׁ הַדָּבוּק עַל גַּבָּן סָבִיב. וַאֲפִלּוּ הֵן דְּבוּקִים בַּכַּוָּרֶת, אֶלָּא שֶׁנִּתְרַסְּקוּ בְּתוֹכָהּ מִבְּעוֹד יוֹם וְהַדְּבַשׁ צָף בַּכַּוָּרֶת — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ וּלְאָכְלוֹ:

טז הַלָּשׁ הוּא מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. וְאֵינוֹ חַיָּב בִּנְתִינַת הַמַּיִם לְתוֹךְ הַקֶּמַח בִּלְבַד, אֶלָּא עַד שֶׁיְּגַבֵּל כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל.

וְאֵין הַמְגַבֵּל חַיָּב אֶלָּא בִּדְבָרִים שֶׁהֵם בְּנֵי גִבּוּל, כְּגוֹן קֶמַח אוֹ עָפָר לְטִיט שֶׁל בִּנְיָן. אֲבָל אֵפֶר וְחֹל הַגַּס וּמֶרְסָן וְקֶמַח קַלִּי וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — לָאו בְּנֵי גִבּוּל הֵן, וְהַמְגַבְּלָן פָּטוּר.

אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְגַבֵּל קֶמַח קַלִּי הָרִבָּה, שְׁמָא יָבֹא לְגַבֵּל קֶמַח שֶׁאֵינוֹ קַלִּי וְיִתְחַיֵּב. אֲבָל מֻתָּר לְגַבֵּל אֶת הַקַּלִּי מְעַט מְעַט, שֶׁזֶּהוּ שִׁנּוּי מִדֶּרֶךְ הַחֹל (וַאֲפִלּוּ אִם הַגִּבּוּל הוּא עָב וְקָשֶׁה וְנִרְאֶה כְּלֹשׁ — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁמְּגַבֵּל בְּשִׁנּוּי).

אֲבָל תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ שֶׁקָּלוּ אוֹתָהּ, וְאַחַר כָּךְ טְחָנוּ אוֹתָהּ גַּסָּה וַהֲרֵי הִיא כְּחוֹל, וְהִיא הַנִּקְרֵאת שְׁתִיתָא — מֻתָּר לְגַבֵּל מִמֶּנָּה בְּחֹמֶץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אֲפִלּוּ הַרְבֵּה בְּבַת אַחַת. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַגִּבּוּל רַךְ, אֲבָל קָשֶׁה — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּלֹשׁ (אֶלָּא אִם כֵּן מְגַבֵּל מְעַט מְעַט, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּקַלִּי). וַאֲפִלּוּ בְּרַךְ, צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת מְעַט אִם עוֹשֶׂה הַרְבֵּה בְּבַת אַחַת. כֵּיצַד? נוֹתֵן אֶת הַשְּׁתִיתָא וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַחֹמֶץ, אִם הוּא מָקוֹם שֶׁרְגִילִין בּוֹ בְּחֹל לִתֵּן הַחֹמֶץ תְּחִלָּה, וּבְמָקוֹם שֶׁרְגִילִין בְּחֹל לִתֵּן הַשְּׁתִיתָא תְּחִלָּה — יִתְּנוּ בְּשַׁבָּת הַחֹמֶץ תְּחִלָּה.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין דְּבָרִים שֶׁהֵם בְּנֵי גִבּוּל לִדְבָרִים שֶׁאֵינָן

בְּנֵי גִבּוֹל, וּבְכֻלָּן חַיָּב בִּנְתִינַת מַיִם לְבַד אוֹ אֶחָד מִשְּׁאָר מַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גִבֵּל כְּלָל, כִּי נְתִינַת הַמַּיִם זֶהוּ גִבּוּלוֹ.

אֶלָּא אִם כֵּן הַגִּבּוּל הוּא רַךְ, שֶׁאָז אֵין כָּאן לִישָׁה כְּלָל, וְאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהִתִּירוּהוּ לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת עַל יְדֵי שִׁנּוּי שֶׁיִּתְבָּאֵר, בֵּין בִּדְבָרִים שֶׁהֵם בְּנֵי גִבּוּל, בֵּין בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָן בְּנֵי גִבּוּל. וּלְפִיכָךְ, בֵּין קְלִי בֵּין שְׁתִיתָא — אָסוּר לִתֵּן בָּהֶם הַמַּשְׁקֶה בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּשִׁנּוּי מִדֶּרֶךְ הַחֹל, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא גִּבּוּל רַךְ, שֶׁאז מֻתָּר לִתֵּן בְּשִׁנּוּי, דְּהַיְנוּ לִתֵּן הַשְּׁתִיתָא תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ הַחֹמֶץ בְּמָקוֹם שֶׁזֶּהוּ שִׁנּוּי, אוֹ לְהֵפֶךְ בְּמָקוֹם שֶׁהַהֵפֶךְ הוּא שִׁנּוּי. וּכְשֶׁנּוֹתֵן בְּשִׁנּוּי מֻתָּר לְגַבֵּל אֲפִלּוּ הַרְבֵּה בְּבַת אַחַת, כֵּיוָן שֶׁהוּא גִּבּוּל רַךְ.

אֲבָל גִּבּוּל עָב — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן מִשּׁוּם לָשׁ, אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן הַמַּשְׁקֶה כְּבָר מִבְּעוֹד יוֹם, אָז מֻתָּר לְגַבֵּל בְּשַׁבָּת (מְעַט מְעַט), בֵּין בְּקָלִי בֵּין בִּשְׁתִיתָא.

וּלְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, חַרְדָּל שֶׁלָּשׁוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — יָכוֹל לְעָרְבוֹ בְּמַשְׁקֶה לְמָחָר, בֵּין בְּיָד בֵּין בְּכַף, וְלִתֵּן לְתוֹכוֹ דְּבַשׁ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטְרוֹף בְּכֹחַ, אֶלָּא מְעָרְבוֹ מְעַט מְעַט: (חָסֵר).

סימן שכג

א דִּין הַשְּׁאָלָה וְקִנְיַן צָרְכֵי שַׁבָּת וַהֲדָחַת הַכֵּלִים וְתִקּוּנָן וּטְבִילָתָן בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"ב סְעִיפִים:

מֻתָּר לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת "מַלֵּא לִי כְּלִי זֶה מַשְׁקֶה פְּלוֹנִי וְהַשְׁקֵנִי וַאֲשַׁלֶּם לְךָ אַחַר הַשַּׁבָּת", אֲפִלּוּ הַכְּלִי הוּא מְיֻחָד לְמָדָה (פֵּרוּשׁ שֶׁרָגִיל הַמּוֹכֵר לִמְדּוֹד בּוֹ וְלִמְכּוֹר), וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם קוֹנֶה קִנְיָן בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל כָּךְ, מִפְּנֵי שֶׁאַף הַמַּשְׁקֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּדֶרֶךְ מַתָּנָה דַּרְכּוֹ גַּם כֵּן לְפָעָמִים לְהַשְׁקוֹתוֹ בִּכְלִי הַמְיֻחָד לְמָדָה.

(אֲבָל כְּשֶׁמַּזְכִּיר לוֹ שֵׁם מִדָּה, אֲפִלּוּ אֵינוֹ קוֹנֶה מִמֶּנּוּ כְּלָל אֶלָּא שׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ וְאוֹמֵר לוֹ "הַשְׁאִילֵנִי מִדָּה יַיִן", שֶׁאֵין לֶאֱסוֹר כְּלָל מִשּׁוּם מִקָּח וּמִמְכָּר — מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ אִסּוּר מִשּׁוּם עוֹבְדִין דְּחֹל בְּמַה שֶׁהַמַּשְׁאִיל מוֹדֵד לוֹ הַמִּדָּה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ו שֶׁאָסוּר לְמִדּוֹד שׁוּם דָּבָר בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה חֹל וְזִלְזוּל לְשַׁבָּת. אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ מַזְכִּיר לוֹ שֵׁם מִדָּה, אֶלָּא "מַלֵּא לִי כְּלִי זֶה" סְתָם — אֵינוֹ נִרְאֶה כְּמִתְכַּוֵּן לְמִדִּידָה, אֶלָּא לְמַלֹּאת הַכְּלִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ בִּלְבַד, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם עוֹבְדִין דְּחֹל).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנּוֹטֵל הַלּוֹקֵחַ (אוֹ הַשּׁוֹאֵל) מִדָּה שֶׁל מוֹכֵר (אוֹ שֶׁל מַשְׁאִיל) וּמוֹלִיכָהּ לְבֵיתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מֵבִיא הַלּוֹקֵחַ מִדָּה מִבֵּיתוֹ וְאָמַר לוֹ "מַלֵּא לִי כְּלִי זֶה", וְהַמּוֹכֵר מְמַלְּאֵהוּ מִכְּלִי אַחֵר שֶׁאֵינוֹ כְּמִדָּה זוֹ. אֲבָל לְמִדּוֹד תְּחִלָּה בְּכָלִי הַמְיֻחָד לְמִדָּה וְלִשְׁפּוֹךְ אַחַר כָּךְ בְּכְלִי שֶׁל לוֹקֵחַ (אוֹ הַשּׁוֹאֵל) — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁבָּזֶה נִכָּר שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לְמִדִּידָה (וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם עוֹבְדִין דְּחֹל).

וְיֵשׁ מְקִלִּין לוֹמַר שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן וּמְצַמְצֵם הַמִּדָּה לְגַמְרֵי, שֶׁמְּמַעֵט אוֹ מוֹסִיף מְעַט — מֻתָּר. וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם גָּזֵל, מִפְּנֵי שֶׁיָּדוּעַ לַבְּעָלִים שֶׁהַכֹּל רְגִילִין בְּכָךְ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב. וְכֵן נָהֲגוּ לְהָטִיל טַבַּעַת בַּמִּדָּה אוֹ שְׁאָר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מֻקְצֶה.

וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם דָּמִים וְשֵׁם מִדָּה, רַק שֶׁלֹּא יַזְכִּיר לוֹ סְכוּם דָּמִים אוֹ סְכוּם מִדָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ "תֵּן לִי בְּעַד כָּךְ וְכָךְ מָעוֹת, וּכְבָר יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי בְּעַד כָּךְ וְכָךְ, וְיִהְיֶה לְךָ בְּיָדִי כָּךְ וְכָךְ", וְכֵן בְּמִדָּה "תֵּן לִי מִדָּה אוֹ כָּךְ וְכָךְ מִדּוֹת, וּכְבָר יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי כָּךְ וְכָךְ, וְיִהְיֶה לְךָ בְּיָדִי כָּךְ וְכָךְ", שֶׁכֵּיוָן שֶׁמַּזְכִּיר לוֹ בְּסְכוּם הַמָּעוֹת שֶׁחַיָּב לוֹ — נִכָּר שֶׁהוּא מִקָּח וּמִמְכָּר. וְכֵן כְּשֶׁמְּדַקְדֵּק בְּסְכוּם הַמִּדּוֹת — הֲרֵי זֶה דֶּרֶךְ חֹל וְדוֹמֶה לְמִקָּח וּמִמְכָּר (וַאֲפִלּוּ הַשּׁוֹאֵל מֵחֲבֵרוֹ אָסוּר לוֹמַר לוֹ כֵּן, לְפִי שֶׁדּוֹמֶה לְמִקָּח וּמִמְכָּר). אֲבָל כְּשֶׁאוֹמֵר "תֵּן לִי בְּעַד כָּךְ וְכָךְ" — אֵינוֹ נִרְאֶה שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְמִקָּח וּמִמְכָּר כְּלָל, אֶלָּא שֶׁמּוֹדִיעַ לוֹ כַּמָּה צָרִיךְ לוֹ. וְהַ"מָּעוֹת כָּךְ וְכָךְ" שֶׁמַּזְכִּיר לוֹ — אֵינוֹ אֶלָּא לְסִימָן בְּעָלְמָא, שֶׁצָּרִיךְ לוֹ כַּמָּה שֶׁשָּׁוֶה כָּךְ וְכָךְ מָעוֹת.

וְלֹא אָמְרוּ שֶׁאָסוּר לְהַזְכִּיר שֵׁם דָּמִים כְּלָל אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין מִקָּחוֹ יָדוּעַ, כְּגוֹן הַלּוֹקֵחַ בָּשָׂר מֵהַטַּבָּח, שֶׁאָסוּר לוֹמַר לוֹ "תֵּן לִי בְּדִינָר בָּשָׂר" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"ק, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מוֹדִיעַ לוֹ כַּמָּה בָּשָׂר הוּא צָרִיךְ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יוֹדֵעַ כַּמָּה יִתְּנוּ לוֹ בְּעַד דִּינָר, וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל דָּבָר שֶׁמְּקֻחוֹ יָדוּעַ — מֻתָּר לְהַזְכִּיר שֵׁם דָּמִים. וְכֵן בְּמִדָּה, אֵין אִסּוּר לְהַזְכִּיר שֵׁם מִדָּה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין מִדָּתוֹ יָדוּעַ, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר לוֹ "תֵּן לִי מִדָּה אֱגוֹזִים" וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים שֶׁאֵין רְגִילִים לְמִדּוֹד, שֶׁאָז אֵינוֹ יוֹדֵעַ כַּמָּה מַחֲזֶקֶת הַמִּדָּה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם יִהְיֶה צָרִיךְ יוֹתֵר אִם לָאו, וְאִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מוֹדִיעַ לוֹ כַּמָּה הוּא צָרִיךְ, וְנִכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְקַח בְּמִדָּה דַּוְקָא כְּדֵי לֵידַע כַּמָּה לִפְרוֹעַ לוֹ, וַהֲרֵי זֶה דֶּרֶךְ חֹל וְדוֹמֶה לְמִקָּח וּמִמְכָּר. אֲבָל דָּבָר שֶׁמִּדָּתוֹ יָדוּעַ, כְּגוֹן יַיִן וְשֵׂכָר

וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — מֻתָּר לְהַזְכִּיר לוֹ שֵׁם מִדָּה (וּבִלְבַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ "תֵּן לִי כָּךְ וְכָךְ מִדּוֹת", אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ "מְדוֹד לִי כָּךְ וְכָךְ מִדּוֹת", שֶׁאָז נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְקַח בְּמִדָּה דַוְקָא, כֵּיוָן שֶׁאוֹמֵר לוֹ "מְדוֹד לִי").

וְהָעִקָּר כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאַף עַל פִּי כֵן בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג כַּסָּבָרָא זוֹ לְהָקֵל בְּהַזְכָּרַת שֵׁם דְּמִים בְּדָבָר שֶׁמְּקֻחוֹ יָדוּעַ, וּבְהַזְכָּרַת שֵׁם מִדָּה בְּדָבָר שֶׁמִּדָּתוֹ יְדוּעַ. וּמִכָּל מָקוֹם, הַמּוֹכֵר צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְכַוֵּן הַמִּדָּה לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה (וְאַפְלוּ אִם הַלּוֹקֵחַ הֵבִיא מִדָּה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְהַמּוֹכֵר מְמַלְּאָהּ לוֹ — לֹא יְכַוֵּן לְגַמְרֵי, כֵּיוָן שֶׁהַלּוֹקֵחַ מַזְכִּיר לוֹ שֵׁם מִדָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה):

ב מֻתָּר לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ "מַלֵּא לִי כְּלִי זֶה, וּלְמָחָר נִמְדּוֹד אוֹתוֹ" (שֶׁכֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו אֵין מִדָּתוֹ יָדוּעַ — אֵין זֶה כְּדֶרֶךְ מֶקַח וּמִמְכָּר שֶׁבְּחֹל):

ג מֻתָּר לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ "תֵּן לִי בֵּיצִים וֶאֱגוֹזִים בְּמִנְיָן", וְכֵן לוֹמַר לְחָנְוָנִי "תֵּן לִי עֶשְׂרִים בֵּיצִים אוֹ חֲמִשִּׁים אֱגוֹזִים". וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁזֶּה דּוֹמֶה לְמֶקַח וּמִמְכָּר, שֶׁמַּזְכִּיר לוֹ מִנְיָן כְּדֵי לֵידַע כַּמָּה יִתְחַיֵּב לְפָרוֹעַ לוֹ, לְפִי שֶׁאַף בַּעַל הַבַּיִת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ דַּרְכּוֹ לִהְיוֹת מוֹנֶה כַּמָּה הוּא נוֹטֵל, שֶׁלֹּא יִטּוֹל אֶלָּא כְּפִי הַצֹּרֶךְ.

אֲבָל אָסוּר לְהַזְכִּיר לוֹ סְכוּם מִנְיָן, שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ "הֲרֵי יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי חֲמִשִּׁים אֱגוֹזִים, תֵּן לִי עוֹד חֲמִשִּׁים וְיִהְיֶה לְךָ בְּיָדִי מֵאָה", שֶׁהֲרֵי אֵין דַּרְכּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת לִהְיוֹת מְצַמְצֵם כָּךְ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמֶקַח וּמִמְכָּר (וְאָסוּר אֲפִלּוּ אוֹמֵר בְּפֵרוּשׁ "הַשְׁאִילֵנִי"):

ד הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן לִסְעֻדָּה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם דֶּרֶךְ מָבוֹי הַמֵּעֹרָב — לֹא יְבִיאֵם בְּסַל וּבְקֻפָּה לָתֵת לְתוֹכָן אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה כַּדִּים, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמַעֲשֵׂה חֹל לְשֵׂאת מַשָּׂאוֹת, וְזִלְזוּל לְשַׁבָּת הוּא כְּשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן בְּמָבוֹי שֶׁרַבִּים מְצוּיִים בּוֹ (וְגַם יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁנּוֹשֵׂא מַשָּׂאוֹת לְצֹרֶךְ הַחֹל). אֶלָּא יְבִיאֵם אֶחָד אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם שְׁנַיִם בְּיָדוֹ אוֹ עַל כְּתֵפוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, לְשֵׁנּוֹת מִדֶּרֶךְ הַחֹל.

וַאֲפִלּוּ אִם אֵין בְּשִׁנּוּי קַלּוּת בְּמַשָּׂא — צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"י לְעִנְיַן יוֹם טוֹב, וְהוּא הַדִּין לְשַׁבָּת בְּמָבוֹי הַמְעֹרָב, שֶׁשָּׁוִין הֵם בָּזֶה.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשַׁנּוֹת, כְּגוֹן שֶׁזְּמַן אוֹרְחִים הַרְבֵּה וְצָרִיךְ לְמַהֵר לַהֲבִיאָם לִפְנֵיהֶם — מֻתָּר:

ה אֲבָל הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן מְזוּיֶת לְזִוּית אוֹ מִבַּיִת לְבַיִת בְּאוֹתָהּ חָצֵר שֶׁאֵין רַבִּים מְצוּיִים שָׁם — יוֹתֵר טוֹב לַהֲבִיאָם בְּסַל וּבְקֻפָּה בְּבַת אַחַת מִלְּהָבִיא כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה בְּהִלּוּךְ:

ו מְדִיחִים כֵּלִים לְצֹרֶךְ הַיּוֹם, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ עֲדַיִן סְעֻדָּה לֶאֱכוֹל בָּהֶם — מֻתָּר לַהֲדִיחָם אֲפִלּוּ מִיָּד אַחַר סְעֻדָּה שֶׁלְּפָנֶיהָ. אֲבָל לְאַחַר סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית אָסוּר לְהָדִיחַ כְּלֵי אֲכִילָה, מִפְּנֵי שֶׁטּוֹרֵחַ וּמֵכִין מִשַּׁבָּת לְחֹל.

אֲבָל כְּלֵי שְׁתִיָּה מֻתָּר לְהָדִיחַ כָּל הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין קֶבַע לִשְׁתִיָּה. אֲבָל אִם יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לָהֶם עוֹד — אָסוּר:

ז מְדִיחִין עֲשָׂרָה כוֹסוֹת, שֶׁאִם יִצְטָרֵךְ — בְּאֶחָד מֵהֶם שׁוֹתֶה:

ח מֻתָּר לְהַטְבִּיל כְּלִי חָדָשׁ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ הָיָה אֶפְשָׁר לְהַטְבִּילוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְאֵינוֹ חָשׁוּב כְּמְתַקֵּן כְּלִי, הוֹאִיל וּמִן הַתּוֹרָה מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּלֹא טְבִילָה, וְאֵין חִיּוּב טְבִילָתוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עַל פִּי כֵן חָשׁוּב כְּמְתַקֵּן וְאָסוּר, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהַטְבִּילוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת (אֲבָל בְּיוֹם טוֹב מֻתָּר לְהַטְבִּילוֹ כְּשֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְהַטְבִּיל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ט).

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁטְּבִילַת כֵּלִים הִיא מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"כ, שֶׁזֶּהוּ תִּקּוּן חָשׁוּב לְדִבְרֵי הַכֹּל, וַאֲסָרוּהוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְמְתַקֵּן כְּלִי מַמָּשׁ שֶׁהוּא אַב מְלָאכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ב.

וִירֵא שָׁמַיִם יֵצֵא אֶת כֻּלָּם, וְיִתֵּן הַכְּלִי לְנָכְרִי בְּמַתָּנָה וְיַחֲזוֹר וְיִשְׁאָלֶנּוּ מִמֶּנּוּ, וְאָז אֵין צָרִיךְ טְבִילָה כְּלָל, שֶׁמַּתָּר לִתֵּן מַתָּנָה בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהִיא לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ו. וּמִכָּל מָקוֹם, אַחַר הַשַּׁבָּת צָרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ בְּלֹא בְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם.

וְאִם הוּא כְּלִי שֶׁרָאוּי לְמַלֹּאת בּוֹ מַיִם — יְמַלְּאֶנּוּ מַיִם מִן הַמְּקוָה, וְעָלְתָה לוֹ טְבִילָה. וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמְתַקֵּן, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַדָּבָר נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַטְבִּילוֹ, שֶׁהָרוֹאֶה אוֹמֵר "לִשְׁאוֹב מַיִם הַלָּלוּ הָיָה צָרִיךְ", שֶׁהֲרֵי אֵין הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁלֹּא הִטְבִּילוֹ עֲדַיִן. וְלֹא יְבָרֵךְ עַל טְבִילָה זוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהֵא נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְשֵׁם טְבִילָה.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר בְּתַקָּנוֹת אֵלּוּ — לֹא יַטְבִּיל, שֶׁהָעִקָּר כְּדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁטְּבִילַת כֵּלִים

הִיא מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָבַר וְהִטְבִּיל כֵּלִים בְּשַׁבָּת — אֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בּוֹ בַּיּוֹם, כְּדִין הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ שֶׁל דִּבְרֵיהֶם שֶׁאָסוּר לוֹ לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה עַד לָעֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ח, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה:

ט כּוֹס שֶׁשָּׁתָה בּוֹ נָכְרִי יַיִן — מֻתָּר לַהֲדִיחוֹ לְצָרְכּוֹ הַיּוֹם, וְאֵינוֹ חָשׁוּב כִּמְתֻקָּן כְּלִי לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי גּוּף הַכְּלִי הֶתֵּר הוּא, אֶלָּא שֶׁהַיַּיִן אוֹסְרוֹ, וּכְשֶׁמְּסִירוֹ מִמֶּנּוּ — אֵינוֹ מְתֻקָּנוֹ, אֶלָּא כְּמֵסִיר מִמֶּנּוּ גָּרְף שֶׁל רְעִי.

וּמֻתָּר לְטַלְטֵל כּוֹס זֶה, אַף אִם יֵשׁ בּוֹ פֵּרוּרֵי פַּת שֶׁשָּׂרָה בּוֹ הַנָּכְרִי בְּיַיִן שֶׁהֵן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה וְאֵינָן רְאוּיִים לִכְלוּם, מִכָּל מָקוֹם הֵן בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַכּוֹס לְגַמְרֵי, וְאֵין אוֹסְרִים טִלְטוּלוֹ כְּלָל:

י אִסּוּר שֶׁמֻּתָּר לְבַטְּלוֹ בְּהֶתֵּר עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ט — אָסוּר לְבַטְּלוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין לְךָ תִּקּוּן גָּדוֹל מִזֶּה. אֲבָל מֻתָּר לְשַׁעֵר שִׁשִּׁים, אֲפִלּוּ נִתְעָרֵב מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְכֵן לְהוֹרוֹת כָּל הוֹרָאָה לְהֶתֵּר. וְאֵינוֹ חָשׁוּב כִּמְתֻקָּן, שֶׁהֲרֵי דָּבָר זֶה הָיָה מְתֻקָּן מֵאֵלָיו, אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה יָדוּעַ לְהַשּׁוֹאֵל עַד שֶׁבָּא הַמּוֹרֶה וְהוֹרָה לוֹ:

יא מֻתָּר לְשַׁפְשֵׁף הַכֵּלִים בְּכָל דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל כְּדֵי לְצַחְצְחָם לְצָרְכּוֹ הַיּוֹם, חוּץ מִכְּלֵי כֶּסֶף בְּגַרְתְּקוֹן, שֶׁהוּא שִׁמְרֵי יַיִן שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ וְנִתְקַשּׁוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְגָרֵר אֶת הַכֶּסֶף וּמְמַחֲקוֹ, שֶׁהַכֶּסֶף הוּא רַךְ נֶגְדּוֹ, וְהַמְמַחֵק הוּא מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְגָרְרוֹ אֶלָּא לְצַחְצְחוֹ בִּלְבַד, מִכָּל מָקוֹם "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת" הוּא.

אֲבָל מֻתָּר לְשַׁפְשֵׁף אֲפִלּוּ כְּלֵי כֶּסֶף בְּנָתָר וְחוֹל שֶׁהוּכְנוּ לְטַלְטֵל מִבְּעוֹד יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁגַּם הֵם גּוֹרְרִים אֶת הַכֶּסֶף וּמְמַחֲקִין אוֹתוֹ לִפְעָמִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְצַחְצְחָן בִּלְבַד, וְלָאו "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" הוּא — מֻתָּר:

יב אֵין חוֹפְפִין כֵּלִים בְּמֶלַח, לְפִי שֶׁהַמֶּלַח נִמְחֶה כְּשֶׁחוֹפְפִין בְּחָזְקָה, וְאָסוּר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"כ. אֲבָל מֻתָּר לַהֲדִיחָן בְּמַיִם מְעֹרָבִים עִם מֶלַח, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לְטוֹל יָדָיו מֵהֶם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

סימן שכד

א **דִּינֵי הֲכָנַת מַאֲכָל לִבְהֵמָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"ב סְעִיפִים:**

אֵין כּוֹבְרִין אֶת הַתֶּבֶן בַּכְּבָרָה שֶׁיִּפֹּל הַמֹּץ לָאָרֶץ, וְלֹא יַנִּיחֶנּוּ בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ כְּדֵי שֶׁיֵּרֵד

הַמֹּץ, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּבוֹרֵר. אֲבָל נוֹטְלוֹ בַּכְּבָרָה וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הָאֵבוּס, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמֹּץ נוֹפֵל לְפְּעָמִים מֵאֵלָיו דֶּרֶךְ נְקָבֵי הַכְּבָרָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן לְכָךְ וְלֹא "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" הוּא — מֻתָּר:

ב לֹא יְמַדּוֹד אָדָם שְׂעוֹרִים לָתֵת לִפְנֵי בְהֵמָתוֹ, אֶלָּא מְשַׁעֵר בְּאֹמֶד דַּעְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּדִידָה אֲסוּרָה מִשּׁוּם עוֹבָדִין דְּחֹל אַף שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִקָּח וּמִמְכָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ו:

ג כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"א שֶׁהַמֶּרְסָן הוּא מִדְּבָרִים שֶׁאֵינָן בְּנֵי גִּבּוּל, וְאִם גְּבָלוֹ בְּשַׁבָּת — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא פָּטוּר מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לִגְּבוֹל מֶרְסָן לִבְהֵמָה אוֹ לַתַּרְנְגוֹלִים כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל, אֶלָּא עַל יְדֵי שִׁנּוּי כְּגוֹן לְגָבְלוֹ מְעַט מְעַט, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, אוֹ אֶפְלּוּ הַרְבֵּה בְּבַת אַחַת אֶלָּא שֶׁלֹּא יְמָרֵס בְּיָדוֹ אַחַר שֶׁנָּתַן הַמַּיִם לְתוֹכוֹ כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל, אֶלָּא מַעֲבִיר בּוֹ תַּרְוָד אוֹ מַקֵּל שִׁתִּי וְעֵרֶב אֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים עַד שֶׁיִּתְעָרֵב יָפֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְמָרֵס בְּיָדוֹ, וְלֹא יְסַבֵּב הַתַּרְוָד אוֹ הַמַּקֵּל בְּסָבִיב כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל אֶלָּא מַעֲבִירוֹ שִׁתִּי וְעֵרֶב — הֲרֵי זֶה שִׁנּוּי גָּמוּר. וּמֻתָּר גַּם כֵּן לְנַעֲרוֹ מִכְּלִי אֶל כְּלִי עַד שֶׁיִּתְעָרֵב יָפֶה. וּמֻתָּר לְעָרֵב הַמֶּרְסָן בְּדֶרֶךְ זוֹ בִּכְלִי אֶחָד אֲפִלּוּ כּוֹר וַאֲפִלּוּ כּוֹרִים, כְּפִי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לִבְהֵמוֹתָיו הַיּוֹם, וּמְחַלֵּק אוֹתוֹ בְּכֵלִים הַרְבֵּה וְנוֹתֵן לִפְנֵי כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה.

וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהַמְגַבֵּל הַמֶּרְסָן חַיָּב מִן הַתּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ בִּנְתִינַת מַיִם בִּלְבַד בְּלֹא גִּבּוּל חַיָּב, כִּי נְתִינַת הַמַּיִם זֶהוּ גִּבּוּלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם — אָסוּר לִתֵּן מַיִם לְמֶרְסָן בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי, אֶלָּא אִם נָתַן בּוֹ הַמַּיִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת — אֲזַי אֵין בְּגִבּוּלוֹ בְּשַׁבָּת אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהִתְּירוּהוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי בְּדֶרֶךְ זוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וּכְבָר נִתְבָּאֵר שָׁם שֶׁיֵּשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא זוֹ, וְכֵן נוֹהֲגִין:

ד קַשִּׁים שֶׁל שִׁבֳּלִים שֶׁאָגְדוּ בִּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת — מֻתָּר לְהַתִּירָן בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁתֹּאכַל מֵהֶם הַבְּהֵמָה אִם אֵינוֹ קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא. אֲבָל אָסוּר לְשַׁפְּשֵׁף בָּהֶם בְּיָדַיִם כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂים בְּאָכְלֵי בְהֵמָה כְּדֵי שֶׁיְּהוּ נוֹחִים לְאָכְלָם, מִפְּנֵי שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא אֹכֶל, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא רָאוּי לַאֲכִילָה בְּלֹא תִּקּוּן — אָסוּר לְטָרְחַ בּוֹ לְהַכְשִׁירוֹ וּלְתַקְּנוֹ יוֹתֵר לְתַעֲנוּג בְּעָלְמָא.

אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ אֹכֶל, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה בְּלֹא אֵיזֶה תִּקּוּן שֶׁאֵין בּוֹ סָרָךְ מְלָאכָה — מֻתָּר לְתַקְּנוֹ וְלַעֲשׂוֹתוֹ אֹכֶל, כְּגוֹן עֵצִים שֶׁקְּצָצָן מִן הָאִילָן מִבְּעוֹד יוֹם וְיֵשׁ מַאֲכִילִין

אוֹתָם לִבְהֵמָה בְּעוֹדָם לַחִים וּמְשַׁפְשְׁפִים בָּהֶם בְּיָדַיִם לְהַאֲכִילָם, שֶׁאֵינָם רְאוּיִים בְּלֹא שִׁפּוּשׁוּף — מֻתָּר לְשַׁפְשְׁפָם בְּשַׁבָּת. וְכֵן דִּלּוּעִים שֶׁהֵם קָשִׁים — מֻתָּר לְחַתְּכָם לִפְנֵי הַבְּהֵמָה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְאָכְלָם בְּלֹא חֲתִיכָה. וְהוּא שֶׁנִּתְלַשׁוּ מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל אִם נִתְלְשׁוּ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי שֶׁתְּלָשָׁן לְעַצְמוֹ — אֲסוּרִים בְּטִלְטוּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ה:

ה מְחַתְּכִין נְבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים, אֲפִלּוּ נִתְנַבְּלָה הַיּוֹם. וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם מֻקְצֶה, אֲפִלּוּ לֹא הָיְתָה חוֹלָה כְּלָל מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁלֹּא הָיָה דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ כְּלָל לַכְּלָבִים מִבְּעוֹד יוֹם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מֻקְצֶה בְּדָבָר שֶׁהִסִּיחַ אָדָם דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ אֶלָּא אִם כֵּן דְּחָאוֹ בְּיָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"י.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּנְבֵלָה הַקָּשָׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְאָכְלָהּ בְּלֹא חֲתִיכָה, וַאֲפִלּוּ נֶאֱכֶלֶת לָהֶם עַל יְדֵי הַדְּחָק בְּלֹא חֲתִיכָה — מֻתָּר לְטָרוֹחַ לְחַתְּכָהּ לָהֶם יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה (וְעַיֵּן סִימָן שכ"א אִם מֻתָּר לַחְתּוֹךְ בָּשָׂר חַי דַּק דַּק לִפְנֵי הָעוֹפוֹת).

וְכֵן אֵין חוֹתְכִים שַׁחַת וְחָרוּבִים לִפְנֵי בְּהֵמָה בֵּין גַּסָּה בֵּין דַּקָּה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם רְאוּיִים לָהֶם בְּלֹא חֲתִיכָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ו אֵין אוֹבְסִין אֶת הַגָּמָל, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּאֲכִילוֹ בְּיָדוֹ הַרְבֵּה כָּל כָּךְ עַד שֶׁמַּרְחִיבִים בְּנֵי מֵעָיו כְּאֵבוּס, שֶׁזֶּהוּ טוֹרַח שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַיּוֹם. וְלֹא דוֹרְסִים, דְּהַיְנוּ שֶׁדּוֹרֵס לוֹ מַאֲכָל בִּגְרוֹנוֹ לְמָקוֹם שֶׁאֵין הַגָּמָל יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן טוֹרַח יוֹתֵר. אֲבָל מַלְעִיטִים אוֹתוֹ, דְּהַיְנוּ לִתְחוֹב הַמַּאֲכָל לְמָקוֹם שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ כְּשֶׁיִּרְצֶה.

וְכֵן הָעֲגָלִים — אֵין מְאַמְּרִין אוֹתָם, דְּהַיְנוּ לִתְחוֹב לְמָקוֹם שֶׁאֵינָן יְכוֹלִים לְהַחֲזִירוֹ, אֲבָל מַלְעִיטִין לְמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִים לְהַחֲזִירוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נְתָנוֹ כְּדֵי לְפַטְּמָן.

וְכֵן הַדִּין בְּאַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִים, שֶׁמֻּתָּר לִתְחוֹב הַמַּאֲכָל בְּפִיהֶם לְמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִים לְהַחֲזִירוֹ. וְכֵן בְּיוֹנִים בַּיְתִיּוֹת:

ז וְכֵן שְׁאָר עוֹפוֹת אוֹ חַיּוֹת הַגְּדֵלוֹת בַּבַּיִת — הִתִּירוּ לְטָרוֹחַ לִתֵּן לָהֶם מְזוֹנוֹת וּמַיִם, מִפְּנֵי שֶׁמְּזוֹנָתָן עָלֶיךָ. אֲבָל אֵין נוֹתְנִין מַיִם וְלֹא מְזוֹנוֹת לַדְּבוֹרִים וְלֹא לְיוֹנֵי שׁוֹבָךְ וְיוֹנֵי עֲלִיָּה, וַאֲפִלּוּ לְהַשְׁלִיךְ לִפְנֵיהֶם אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְזוֹנָתָן עָלֶיךָ, שֶׁיּוֹצְאִים וְאוֹכְלִים בַּשָּׂדֶה. אֲבָל נוֹתְנִין מְזוֹנוֹת לִפְנֵי כֶּלֶב, שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו עָלֶיךָ. וַאֲפִלּוּ כֶּלֶב שֶׁל הֶפְקֵר שֶׁאֵינוֹ מְגַדְּלוֹ

בְּבֵיתוֹ — מִכָּל מָקוֹם קָצַת מִצְוָה יֵשׁ לִתֵּן לוֹ מְעַט מְזוֹנוֹת, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עָלָיו עַל שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו מֻעָטִים וּמַשְׁהֶה אֲכִילָתוֹ בְּמֵעָיו שְׁלֹשָׁה יָמִים.

אֲבָל אֵין נוֹתְנִין מְזוֹנוֹת לִפְנֵי חֲזִיר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְזוֹנוֹתָיו עָלֶיךָ, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ "אָרוּר הָאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁמְּגַדֵּל חֲזִירִים":

ח יֵשׁ נוֹהֲגִים לָתֵת חִטִּים לִפְנֵי הָעוֹפוֹת בְּשַׁבָּת שִׁירָה, וְאֵינוֹ נָכוֹן, שֶׁהֲרֵי אֵין מְזוֹנוֹתֵיהֶם עָלֶיךָ:

ט מֻתָּר לְהַאֲכִיל תּוֹלַעַת הַמֶּשִׁי, לְפִי שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו עָלֶיךָ, שֶׁאֵין לוֹ מַה שֶּׁיֹּאכַל כִּי אִם מַה שֶּׁיַּאֲכִילוּ הָאָדָם:

י אַף עַל פִּי שֶׁאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ, מֻתָּר לְהַנִּיחָהּ שֶׁתֹּאכַל מֵהַמְחֻבָּר בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וגו'", וְזוֹ הִיא נִיחָה שֶׁלָּהּ. וּמֻתָּר אָפִלּוּ לְהַעֲמִידָהּ בְּיָדָיו עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים מְחֻבָּרִים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִתְלוֹשׁ מֵהֶם בְּיָדָיו לְהַאֲכִילָהּ, לְפִי שֶׁהוּא אִסּוּר חָמוּר בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת.

אֲבָל לֹא יַעֲמִידֶנָּה עַל גַּבֵּי דָּבָר הָאָסוּר בְּטִלְטוּל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּרוֹ קַל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וְחוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִטּוֹל מִמֶּנּוּ בְּיָדָיו לְהַאֲכִילָהּ.

וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לְהַעֲמִידָהּ עַל גַּבָּהּ מַמָּשׁ, אֲבָל מֻתָּר לַעֲמוֹד בְּפָנֶיהָ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא תּוּכַל לְהַטּוֹת אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם וְתֹאכַל מֵעַצְמָהּ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד סָמוּךְ לַעֲשָׂבִים — אֵין לָחוּשׁ:

יא נוֹטְלִין מַאֲכָל מִלִּפְנֵי חֲמוֹר וְנוֹתְנִין לִפְנֵי שׁוֹר, מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי הוּא לוֹ, שֶׁהַחֲמוֹר אֵינוֹ מֵטִיל רִירִין וְאֵין מַה שֶּׁלְּפָנָיו נִמְאָס, וְרָאוּי הוּא (לְחַתְּכוֹ) לְתִתּ[וֹ] לִפְנֵי הַשּׁוֹר. אֲבָל אֵין נוֹטְלִין מִלִּפְנֵי שׁוֹר לִתֵּן לִפְנֵי חֲמוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְאָס בְּרִירֵי הַשּׁוֹר וְאֵינוֹ רָאוּי עוֹד לַחֲמוֹר אֶלָּא עַל יְדֵי הַדְּחָק, וְקָרוֹב לְוַדַּאי שֶׁלֹּא יֹאכְלֶנּוּ, וְנִמְצָא טוֹרֵחַ בְּחִנָּם בְּשַׁבָּת.

וְיֵשׁ מַחֲמִירִים גַּם כֵּן בְּשׁאָר מִינֵי בְּהֵמָה, שֶׁלֹּא יִטּוֹל מִלִּפְנֵי אַחַת וְלִתֵּן לִפְנֵי אַחֶרֶת שֶׁאֵינָהּ מִינָהּ. וְאֵין לְמִחוֹת בְּיַד הַנּוֹהֲגִין הֶתֵּר:

יב שׁוֹר שֶׁמְּפַטְּמִין אוֹתוֹ, וְגוֹרְפִים הָאֲבוּס שֶׁלְּפָנָיו לָתֵת לְתוֹכוֹ הַתֶּבֶן וְהַשְּׂעוֹרִים שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב בָּהֶם עַפְרוּרִית וְיָקוּץ בְּמַאֲכָלוֹ — אָסוּר לְנַעֲרוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ הוּא אֲבוּס שֶׁל כְּלִי, גְּזֵרָה מִשּׁוּם אֲבוּס שֶׁבַּקַּרְקַע. וְשֶׁבַּקַּרְקַע יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁיְּנַעֲרוֹ וְיִרְאֶה בּוֹ גוּמּוֹת — יַשְׁוֶה אוֹתָן הַגּוּמּוֹת בְּמִתְכַּוֵּן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְלוּ הַשְּׂעוֹרִים לְתוֹכָן.

וְאָסוּר גַּם כֵּן לְסַלֵּק הַתֶּבֶן מִלְּפָנָיו כְּשֶׁהוּא רַב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְרְסֶנּוּ בִּרְעִי, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תֶּבֶן שֶׁנִּמְאָס בְּמִדְרַס רַגְלָיו וְאֵינוֹ רָאוּי לוֹ עוֹד, וְהוּא אָסוּר בְּטִלְטוּל:

סימן שכה

א **נָכְרִי שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בְּעַד יִשְׂרָאֵל וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים:**

מֻתָּר לְזַמֵּן נָכְרִי לְבֵיתוֹ לֶאֱכוֹל עִמּוֹ בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְבֶּה לְבַשֵּׁל בִּשְׁבִילוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקי"ב, אֲבָל בְּשַׁבָּת אֵין לָחוּשׁ לָזֶה. וּמֻתָּר אֲפִלּוּ לִתֵּן מְזוֹנוֹת לִפְנֵי נָכְרִי בִּלְבַדּוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְזוֹנוֹתָיו עָלֶיךָ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁמְּפַרְנְסִים עֲנִיֵּי נָכְרִים מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם — חָשׁוּב כְּמְזוֹנוֹתָיו עָלֶיךָ:

ב וּמֻתָּר לִתֵּן לְפָנָיו מְזוֹנוֹת בְּחָצֵר, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיּוֹצִיאֵן לַחוּץ. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה לוֹ רְשׁוּת לְאָכְלָן שָׁם אִם יִרְצֶה. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יִתֵּן הוּא לְיָדוֹ מַמָּשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה הוּא הָעֲקִירָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא הַנָּכְרִי יִטּוֹל מִיָּדוֹ, שֶׁאָז הַנָּכְרִי הוּא הָעוֹשֶׂה הָעֲקִירָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר אִם מַנִּיחַ עַל גַּבֵּי קַרְקַע אוֹ עַל גַּבֵּי שֻׁלְחָן וְהַנָּכְרִי נוֹטֵל מִשָּׁם. אֲבָל אִם אֵין הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ לְאָכְלָן שָׁם, אוֹ שֶׁהֵם מְזוֹנוֹת מְרֻבִּים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָכְלָן שָׁם וְנָכָר הַדָּבָר שֶׁיּוֹצִיאֵן לַחוּץ, וְכֵן אִם הַנָּכְרִי עוֹמֵד בַּחוּץ וּפָשַׁט יָדוֹ לִפְנִים שֶׁיִּדּוֹעַ וְנָכָר הוּא שֶׁיּוֹצִיא — אָסוּר לִתֵּן לְפָנָיו, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּנוֹתֵן לוֹ עַל מְנָת לְהוֹצִיא. וְאַף שֶׁמּוֹצִיא לַהֲנָאָתוֹ וְלֹא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁדָּבָר זֶה שֶׁהוּא מוֹצִיא נוֹתְנוֹ לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל מִשֶּׁלּוֹ — אָסוּר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ז:

ג וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹמֵד בִּפְנִים, לֹא הִתִּירוּ לִתֵּן לְפָנָיו אֶלָּא מְזוֹנוֹת, שֶׁיִּתָּכֵן לְאָכְלָם בֶּחָצֵר, אֲבָל לֹא שְׂאָר חֲפָצִים שֶׁדֶּרֶךְ לְהוֹצִיאָן, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּנוֹתֵן לוֹ עַל מְנָת לְהוֹצִיא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּחֲפָצִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֲבָל חֲפָצִים שֶׁל נָכְרִי מֻתָּר לִתְּנָם לוֹ, שֶׁאַף שֶׁנִּרְאֶה כְּנוֹתֵן לוֹ עַל מְנָת לְהוֹצִיא — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ, וְהַחֵפֶץ אֵינוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וַאֲפִלּוּ לוֹמַר בְּפֵרוּשׁ: "עֲשֵׂה מְלַאכְתְּךָ בַּחֲפָצִים שֶׁלְּךָ" — מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַנָּכְרִי עוֹמֵד בַּחוּץ וּפָשַׁט יָדוֹ לִפְנִים — אָסוּר לִתֵּן לְפָנָיו אֲפִלּוּ חֲפָצִים שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁהָרוֹאֶה שֶׁיִּשְׂרָאֵל נוֹתֵן לוֹ סָבוּר שֶׁהוּא חֵפֶץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁנּוֹתֵן לְפָנָיו בֶּחָצֵר, שֶׁאֵין שָׁם רוֹאִים, וְהָרוֹאֶה אוֹתוֹ יוֹצֵא מֵרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל

וְחֵפֶץ בְּיָדוֹ הוּא סָבוּר שֶׁמּוֹצִיא חֵפֶץ שֶׁלּוֹ וְלֹא שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הָאֱמֶת הוּא שֶׁהוּא חֵפֶץ שֶׁל יִשְׂרְאֵל — אָסוּר, שֶׁמָּא יוֹדֵעַ הָאֱמֶת לְהָרוֹאִים וְיַחְשְׁדוּהוּ שֶׁנְּתָנוֹ לוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ בִּשְׁבִילוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּחֵפֶץ שֶׁל נָכְרִי, אִם יוֹדֵעַ הָאֱמֶת לָרוֹאִים אֵין כָּאן חֶשְׁד כְּלָל):

ד וַאֲפִלּוּ הוּא חֵפֶץ שֶׁל נָכְרִי אֶלָּא שֶׁהוּא מְמַשְׁכָּן לְיִשְׂרְאֵל — דִּינוֹ כְּחֵפֶץ שֶׁל יִשְׂרְאֵל, אֲפִלּוּ פְּדָאוֹ הַנָּכְרִי (כֵּן מַשְׁמָע בְּסִימָן רנ"ב גַּבֵּי מְכִירָה) מִבְּעוֹד יוֹם. וַאֲפִלּוּ אִם יִחֵד מָקוֹם לְהַנָּכְרִי מִבְּעוֹד יוֹם בְּתוֹךְ רְשׁוּתוֹ לְהַנִּיחַ שָׁם מַשְׁכּוֹנוֹ עַד לְמָחָר שֶׁיָּבֹא וְיִטְּלֶנּוּ מִשָּׁם — אָסוּר לְהַנִּיחוֹ לִטְּלוֹ בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן.

אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהַנָּכְרִי הוּא אַלָּם, שֶׁאָז יֵשׁ לְהַקֵּל אֲפִלּוּ לֹא יִחֵד לוֹ מָקוֹם. וְכֵן בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי שָׁלוֹם, כְּגוֹן נָכְרִי שֶׁחָלָה וְשָׁלַח אַחַר מַאֲכַל יִשְׂרְאֵל — מֻתָּר לָתֵת לוֹ אוֹ אֲפִלּוּ לִשְׁלוֹחַ לוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי. וְהוּא הַדִּין לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּגוֹן לְהוֹצִיא חָמֵץ מִבֵּיתוֹ בַּפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ד, מִפְּנֵי שֶׁהַשְׁלִיחוּת עַל יְדֵי נָכְרִי הוּא שְׁבוּת, וְעַכְשָׁו שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא כַּרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ"ה, הוּא שְׁבוּת דִּשְׁבוּת, וְהִתִּירוּהוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ז. וְהוּא הַדִּין מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם, וְהוּא הַדִּין בְּנָכְרִי אַלָּם.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יִתֵּן לְיַד הַנָּכְרִי מַמָּשׁ, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר בְּלֹא זֶה. וַאֲפִלּוּ בַּחֲפָצִים שֶׁל נָכְרִי צָרִיךְ לְזָהֵר בָּזֶה:

ה מֻתָּר לְהַחֲלִיף מַשְׁכּוֹן לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת אִם הוּא מַלְבּוּשׁ וְיוֹצִיאֶנּוּ הַנָּכְרִי דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כִּי אֵין זֶה מַשָּׂא וּמַתָּן. וְגַם בְּיִשְׂרְאֵל מֻתָּר בְּעִנְיָן זֶה, אִם הַיִּשְׂרְאֵל צָרִיךְ לְלָבְשׁוֹ בְּשַׁבָּת. וְאִם הַנָּכְרִי מֵבִיא הַמָּעוֹת וְנוֹטֵל הַמַּשְׁכּוֹן — מֻתָּר גַּם כֵּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחְשׁוֹב עִמּוֹ. וְטוֹב שֶׁהַנָּכְרִי יִקַּח הַמַּשְׁכּוֹן בְּעַצְמוֹ וְלֹא יִגַּע בּוֹ הַיִּשְׂרְאֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה כְּנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן. וְאִם הֵבִיא לוֹ מַשְׁכּוֹן אַחֵר — לֹא יִגַּע גַּם בּוֹ:

ו בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים לֶאֱכוֹל פַּת שֶׁל פַּלְטֵר נָכְרִי — יֵשׁ מַתִּירִין לִקַּח מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ פַּת שֶׁנֶּאֱפֵית הַיּוֹם, אִם הִיא עִיר שֶׁרַבָּה נָכְרִים, שֶׁאָז מִן הַסְּתָם הִיא נֶאֱפֵית בִּשְׁבִיל הַנָּכְרִים וְלֹא בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרְאֵל, וְאִם כֵּן אֵין לֶאֱסוֹר אוֹתָהּ מִדִּין נָכְרִי הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בִּשְׁבִיל יִשְׂרְאֵל. וְגַם אֵין לֶאֱסוֹר אוֹתָהּ מִדִּין מֻקְצֶה, אֲפִלּוּ אִם הָיְתָה קֶמַח אוֹ עִסָּה בְּבֵין

הַשְׁמָשׁוֹת, שֶׁהֵן מַקְצִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ח — אֵין אוֹמְרִים בָּהּ "מִתּוֹךְ שֶׁהַקְּצִית בְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת הַקְּצִית לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ", לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים כֵּן אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁנִּתַּקֵּן וְנַעֲשָׂה רָאוּי מֵאֶלְיוֹ מִשֶּׁחָשֵׁכָה, כְּגוֹן נֵר שֶׁכָּבָה מֵאֶלְיוֹ מִשֶּׁחָשֵׁכָה, אֲבָל כָּל דָּבָר שֶׁגָּמְרוּ בִּידֵי אָדָם, דְּהַיְנוּ שֶׁגִּמַּר תִּקּוּנוֹ בְּשַׁבָּת וְנַעֲשָׂה רָאוּי עַל יְדֵי אָדָם — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מַקְצֶה כְּלָל, אֲפִלּוּ בְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת בְּעוֹדוֹ אֵינוֹ רָאוּי, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מַקְצֶה מִמֶּנּוּ דַּעְתּוֹ כְּלָל בְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת מִלֶּהָנוֹת מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת. כֵּיוָן שֶׁבְּיָדוֹ הוּא לְתַקְּנוֹ וְלַעֲשׂוֹתוֹ רָאוּי בּוֹ בַּיּוֹם, כְּגוֹן הַקֶּמַח שֶׁבְּיַד נָכְרִי — אֵין לוֹ דִּין מַקְצֶה כְּלָל בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁבְּיָדוֹ הוּא לְאֲפוֹתוֹ וְלַעֲשׂוֹתוֹ רָאוּי בּוֹ בַּיּוֹם, וְכֵיוָן שֶׁהוּא מוּכָן לְהַנָּכְרִי בְּעָלְיו — הֲרֵי זֶה מוּכָן לַכֹּל.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ כָּל דָּבָר שֶׁגִּמְרוּ בִּידֵי אָדָם אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מַקְצֶה, אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁהַתְחָלַת מְלֶאכֶת תִּקּוּנוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹתוֹ רָאוּי הָיְתָה קֹדֶם הַשַּׁבָּת וְנִגְמְרָה בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן נָכְרִי שֶׁהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת כְּלִי מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וּגְמָרוֹ בְּיוֹם טוֹב — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם נוֹלָד, הוֹאִיל וּגְמָרוֹ בִּידֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ב (וְכֵן פַּת שֶׁהִתְחִיל לֶאֱפוֹתָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁנָּתָנָהּ בַּתַּנּוּר מִבְּעוֹד יוֹם, אַף שֶׁבְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת לֹא הָיְתָה רְאוּיָה — עֲדַיִן אֵין בָּהּ מִשּׁוּם מַקְצֶה). אֲבָל פַּת שֶׁהַתְחָלַת מְלֶאכֶת תִּקּוּנָהּ שֶׁעַל יְדֵי כָךְ נַעֲשֵׂית רָאוּי, דְּהַיְנוּ מְלֶאכֶת אֲפִיָּתָהּ, הָיְתָה בְּשַׁבָּת — יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם מַקְצֶה, אִם הָיְתָה קֶמַח אוֹ עִסָּה בְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת. אֲבָל אִם הָיְתָה תְּבוּאָה בְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת, וְנִטְחֲנָה וְנֶאֱפֵית בְּשַׁבָּת — אֵין בָּהּ מִשּׁוּם מַקְצֶה, וְלֹא מִשּׁוּם נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקי"ז.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. אֶלָּא אִם כֵּן הוּא שְׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁדָּר בִּכְפָר יְחִידִי, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁאוֹל פַּת מֵחֲבֵרוֹ, אוֹ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּגוֹן סְעֻדַּת בְּרִית מִילָה, אוֹ לְצֹרֶךְ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא — אֲזַי יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל הַמַּתִּירִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אָסוּר לִתֵּן מָעוֹת לְהַפַּלְטֵר מֵעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַפַּת בְּשַׁבָּת, שֶׁאָז הוּא אוֹפֶה לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל, וְאָסוּר לֶאֱכוֹל מֵהַפַּת עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ז (וְכָל זֶה בְּפַת. אֲבָל נָכְרִי שֶׁבִּשֵּׁל לְעַצְמוֹ, מִדְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי נָכְרִים — אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מַקְצֶה לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ הֵן פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִים חַיִּין וְלֹא הָיוּ רְאוּיִים כְּלָל בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת, לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים "מִתּוֹךְ שֶׁהַקְּצָה בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת הַקְּצָה

לְכָל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ", אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁמַּקְצָה אוֹתוֹ הָאָדָם מִדַּעְתּוֹ וּדְחָאוֹ בְּיָדַיִם, כְּגוֹן תְּבוּאָה שֶׁטִּחְנָהּ וַעֲשָׂאָהּ קֶמַח, אֲבָל לֹא בְּדָבָר שֶׁהוּא מַקְצֶה בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל אָדָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"י):

ח וְכָל זֶה בַּאֲפִיָּה (וּבְשׁוּל) וְכַיּוֹצֵא בָהֶן מִשְּׁאָר מְלָאכוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּתָלוּשׁ, חוּץ מִסְּחִיטַת פֵּרוֹת, שֶׁאִם סְחָטָן נָכְרִי אֲפִלּוּ לְעַצְמוֹ — אֲסוּרִים הַמַּשְׁקִים לְיִשְׂרָאֵל עַד לָעֶרֶב, אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁהָיוּ אֲסוּרִים אִם הָיוּ זְבִים מֵאֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"כ, לְפִי שֶׁגַּם אֵלּוּ הַמַּשְׁקִין הַבָּאִים לְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי סְחִיטַת נָכְרִי הֵם בִּכְלַל הַגְּזֵרָה שֶׁגָּזְרוּ עַל מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מֵאֲלֵיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁגַּם אֵלּוּ בָּאִים לְהַיִּשְׂרָאֵל מִמֵּילָא כְּמוֹ הַזְּבִין מֵאֲלֵיהֶן.

וְכֵן נָכְרִי שֶׁלִּקֵּט פֵּרוֹת מֵהַמְּחֻבָּר לְעַצְמוֹ, אֲפִלּוּ הוּא בְּעִנְיַן שֶׁאֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מַקְצֶה, כְּגוֹן שֶׁשָּׁמַע אֶת הַנָּכְרִי אוֹמֵר מֵעֶרֶב שַׁבָּת "לְמָחָר אֶלְקוֹט פֵּרוֹת אֵלּוּ", וְהֵן פֵּרוֹת שֶׁנִּגְמַר בִּשּׁוּלָן, שֶׁהֻכְנָה מוֹעֶלֶת לָהֶן אֲפִלּוּ בְּמְחֻבָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ח — אַף עַל פִּי כֵן אֲסוּרִים לְיִשְׂרָאֵל עַד לָעֶרֶב, לְפִי שֶׁהֵם בִּכְלַל הַגְּזֵרָה שֶׁגָּזְרוּ עַל פֵּרוֹת הַנּוֹשְׁרִים מֵאֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ב, שֶׁגַּם פֵּרוֹת אֵלּוּ בָּאִים לְהַיִּשְׂרָאֵל מִמֵּילָא כְּמוֹ הַנּוֹשְׁרִים מֵאֲלֵיהֶם.

וְלֹא פֵּרוֹת בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִלּוּ כָּל מְחֻבָּר שֶׁנִּתְלַשׁ מֵאֵלָיו אוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַאֲכַל אָדָם, הוּא בִּכְלַל גְּזֵרָה זוֹ. כְּגוֹן נָכְרִי שֶׁלִּקֵּט עֲשָׂבִים מֵהַמְּחֻבָּר, אֲפִלּוּ הוּא בְּעִנְיַן שֶׁאֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מַקְצֶה, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל בְּהֵמוֹת שֶׁיְּכוֹלִים לִרְעוֹת שָׁם בַּעֲשָׂבִים אֵלּוּ וַהֲרֵי הֵם מוּכָנִים לוֹ — אַף עַל פִּי כֵן אֲסוּרִים מִשּׁוּם גְּזֵרַת פֵּרוֹת הַנּוֹשְׁרִים. וְלָכֵן אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם שׁוּם תַּשְׁמִישׁ, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֵרוֹת הַנּוֹשְׁרִים. וְלָכֵן הֵם אֲסוּרִים גַּם כֵּן בְּטִלְטוּל, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן רְאוּיִים לוֹ בּוֹ בְּיוֹם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם שׁוּם תַּשְׁמִישׁ, וַהֲרֵי הֵם מֻקְצִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרוֹת הַנּוֹשְׁרִים יֵשׁ לָהֶם דִּין מֻקְצֶה מִטַּעַם זֶה.

וַאֲפִלּוּ עֵצִים שֶׁתִּלְשָׁן הַנָּכְרִי לְעַצְמוֹ אוֹ שֶׁנָּשְׁרוּ מֵאֲלֵיהֶן בְּיוֹם טוֹב הֵם בִּכְלַל גְּזֵרָה זוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ז.

וְכֵן נָכְרִי שֶׁצָּד דָּגִים אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף לְעַצְמוֹ — אֲסוּרִים לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקט"ו:

ט אִם לִקֵּט אוֹ צָד אוֹ אָפָה וּבִשֵּׁל אוֹ שֶׁעָשָׂה אַחַת מִשְּׁאָר מְלָאכוֹת בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אוֹ בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִים — צָרִיךְ לְהַמְתִּין לָעֶרֶב בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר לַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מוּכָן לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד. וַאֲפִלּוּ אֲחֵרִים שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית הַמְּלָאכָה בִּשְׁבִילָם צְרִיכִים לְהַמְתִּין כֵּן, שֶׁכָּל שֶׁנַּעֲשֵׂית מְלֶאכֶת אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בֵּין מִי שֶׁנַּעֲשָׂה בִּשְׁבִילוֹ לַאֲחֵרִים. אֲבָל אִם נַעֲשָׂה אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — מֻתָּר לַאֲחֵרִים מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְשִׁעוּר "בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ" — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תקט"ו:

י סָפֵק אִם לִקֵּטָן בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁיָּדוּעַ שֶׁלִּקֵּטָן בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל וְאֵין יָדוּעַ אִם נִלְקְטוּ הַיּוֹם אוֹ לְאוֹ — אֲסוּרוֹת בּוֹ בַּיּוֹם וְגַם לָעֶרֶב בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין הוֹלְכִין בּוֹ לְהָקֵל, הוֹאִיל וְהוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלָּעֶרֶב מֻתָּר מִיָּד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאִסּוּר זֶה אֵינוֹ אֶלָּא כְּעֵין קָנָס שֶׁלֹּא יָבֹא לוֹמַר לַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּשַׁבָּת — לֹא הֶחֱמִירוּ בִּסְפֵקוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאַף לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה — לֹא הֵקֵלּוּ אֶלָּא בִּכְגוֹן שֶׁהַנָּכְרִי אָמַר לְיִשְׂרָאֵל מֵעֶרֶב שַׁבָּת לִתֵּן לוֹ פֵּרוֹת בְּשַׁבָּת, וְהָלַךְ לְבֵית הַנָּכְרִי וְנָתַן לוֹ, שֶׁאָז יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא לִקֵּט פֵּרוֹת אֵלּוּ בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת עַל פֵּרוֹת אֵלּוּ לְלַקְּטָם לוֹ בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁמָּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְלַקּוֹט לוֹ פֵּרוֹת אֲחֵרִים, וּפֵרוֹת אֵלּוּ לִקְּטָם לְעַצְמוֹ אוֹ לְנָכְרִי אַחֵר וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וּנְתָנָם לְיִשְׂרָאֵל כְּשֶׁבָּא אֶצְלוֹ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל נָכְרִי שֶׁהֵבִיא דּוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁהֵבִיא לִמְכּוֹר בְּעִיר שֶׁרֻבָּהּ יִשְׂרָאֵל — אֵין תּוֹלִין לְהָקֵל שֶׁמָּא לִקְּטָן מִתְּחִלָּה לְעַצְמוֹ וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לַהֲבִיאָן לְכָאן, אֶלָּא מִן הַסְּתָם לִקְּטָן מִתְּחִלָּה לְשֵׁם כָּךְ. וְכֵן אֵין לְתָלוֹת לְהָקֵל שֶׁמָּא לִקְּטָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְפִי שֶׁנָּכְרִי הַמֵּבִיא דּוֹרוֹן אוֹ לִמְכּוֹר — מִן הַסְּתָם הוּא מִתְכַּוֵּן לְהָבִיא מִן הַמֻּשָּׁבָּח, וּמֵבִיא מֵאוֹתָן שֶׁלִּקֵּט הַיּוֹם. וְכֵן לְעִנְיַן צֵידָה בְּיוֹם טוֹב:

יא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ צֵידָה וּמְחֻבָּר אֶלָּא שֶׁהוּבָא מִחוּץ לַתְּחוּם, אִם הֶבִיאוֹ הַנָּכְרִי לְעַצְמוֹ אוֹ לְנָכְרִי אַחֵר — מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם. וְאִם הֶבִיאוֹ לְיִשְׂרָאֵל — אָסוּר בַּאֲכִילָה בּוֹ בַּיּוֹם לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ וְלָעֶרֶב בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר לַנָּכְרִי לְהָבִיא לוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת כְּדֵי לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ בּוֹ בַּיּוֹם אוֹ לָעֶרֶב מִיָּד. אֲבָל לַאֲחֵרִים

מֻתָּר אֲפִלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם, לְפִי שֶׁאִסּוּר הַתְּחוּמִין הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְלֹא הֶחֱמִירוּ כָּל כָּךְ בְּשֶׁל דִּבְרֵיהֶם לֶאֱסוֹר אַף לְמִי שֶׁלֹּא הוּבָא בְּשִׁבְילוֹ.

וְלָכֵן אַף מִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ מֻתָּר לוֹ לְטַלְטְלוֹ, כִּי אֵין לוֹ דִּין מַקְצֶה, הוֹאִיל וְהוּא רָאוּי לַאֲכִילָה לַאֲחֵרִים בּוֹ בַּיּוֹם. רַק שֶׁצָּרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְטַלְטְלוֹ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת מִמָּקוֹם שֶׁהִנִּיחוֹ הַנָּכְרִי, אִם הִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מֻקָּף לְדִירָה, כְּגוֹן בְּשָׂדֶה אוֹ בְּעִיר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם טִלְטְלוֹ אֶחָד שְׁתֵּי אַמּוֹת — לֹא יְטַלְטֶלְנּוּ הַשֵּׁנִי יוֹתֵר מִשְּׁתֵּי אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"א בְּכָל דָּבָר שֶׁהוֹצִיאוֹ נָכְרִי חוּץ לַתְּחוּם.

וְאִם הוּבְאָה בִּסְפִינָה מִחוּץ לַתְּחוּם — מֻתָּר בַּאֲכִילָה אַף לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, אִם הָלְכָה הַסְּפִינָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, שֶׁאֵין תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"ד. רַק שֶׁצָּרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְטַלְטְלוֹ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בִּסְפִינָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְלֹא הָיָה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים מִשֶּׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת עַד שֶׁהִגִּיעַ לְתוֹךְ הַתְּחוּם שֶׁל מָקוֹם זֶה שֶׁהוּא בּוֹ עַתָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

יב אַף עַל פִּי שֶׁהַבָּא מִחוּץ לַתְּחוּם מֻתָּר לְמִי שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, מִכָּל מָקוֹם אִם הֵבִיאוּ שְׁנֵי דְּבָרִים לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם — אֲסוּרִים לְהַחֲלִיף זֶה עִם זֶה, שֶׁהֲרֵי עַל כָּל פָּנִים נֶהֱנָה הוּא בְּמַה שֶׁהוּבָא לוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם, שֶׁעַל יְדֵי כֵן נוֹתֵן חֲבֵרוֹ לוֹ אֶת חֲלִיפָיו:

יג כָּל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁשָּׁהָה הַמֵּבִיא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, כְּגוֹן אִם הֵבִיא לוֹ מִמָּקוֹם רָחוֹק בְּשֶׁלֹּשׁ שָׁעוֹת עַל הַיּוֹם בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָכַב עַל סוּס וְלָכֵן מֵהֵר הֲבָאָתוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַמְתִּין לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּדֵי הֲלִיכָה לְשָׁם בְּרֶגֶל, אֶלָּא דַּי שֶׁיְּמַתִּין שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת. וְאֵין צָרִיךְ לָחוּשׁ שֶׁמָּא לֹא רָכַב כָּל כָּךְ בְּמְרוּצָה אֶלָּא רָכַב הַרְבֵּה בְּלֵיל שַׁבָּת, כִּי מִן הַסְּתָם אֵין דֶּרֶךְ לִרְכּוֹב בַּלַּיְלָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיּוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מָקוֹם הֵבִיא, אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל, וְאֶפְשָׁר שֶׁהֵבִיאוֹ מִמָּקוֹם קָרוֹב — דַּי שֶׁיְּמַתִּין לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי הֲבָאָה מִחוּץ לַתְּחוּם, חוּץ מִמַּה שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁהוֹת בִּלְקִיטָתוֹ אוֹ צֵידָתוֹ אִם הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ בְּמִחֳבָּר אוֹ מְחֻסָּר צֵידָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקט"ו.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי הֲבָאָה מִחוּץ לַתְּחוּם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי הֲבָאָה מִמָּקוֹם רָחוֹק יוֹתֵר — אֵין לֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת עוֹלֶה

מִן הַחֶשְׁבּוֹן, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּין שִׁעוּר זֶה לְמָחָר בְּיוֹם רִאשׁוֹן. לְפִי שֶׁאֵין רְגִילוּת לְהָבִיא בַּלַּיְלָה מִמָּקוֹם רָחוֹק חוּץ לַתְּחוּם, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא מִפְּנֵי כָךְ יֹאמַר לְנָכְרִי לְהָבִיא לוֹ בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מוּכָן לוֹ בְּלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת אַחַר שֶׁיִּשְׁהֶה שִׁעוּר זֶה.

וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְעִנְיַן שַׁבָּת. אֲבָל לְעִנְיַן יוֹם טוֹב — יֵשׁ לְהָקֵל כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאַף לְעִנְיַן שַׁבָּת יֵשׁ לְהָקֵל לְצֹרֶךְ אוֹרְחִים אוֹ שְׁאָר סְעֻדַּת מִצְוָה.

אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי הֲבָאָה מִתּוֹךְ הַתְּחוּם, כְּגוֹן נָכְרִי שֶׁלִּקֵּט פֵּרוֹת אוֹ צָד דָּגִים בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי לְקִיטָה אוֹ צֵידָה וַהֲבָאָה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁלִּקֵּט וְצָד בְּתוֹךְ הַתְּחוּם — הֲרֵי הַלַּיְלָה עוֹלֶה לוֹ מִן הַחֶשְׁבּוֹן לְדִבְרֵי הַכֹּל:

יד אִם הוּא סָפֵק אִם הוּבָא מִחוּץ לַתְּחוּם — אָסוּר לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי הֲבָאָה מִחוּץ לַתְּחוּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין".

וּלְהַאוֹמְרִים שֶׁבְּאִסּוּר כָּזֶה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּעֵין קְנַס שֶׁלֹּא יָבֹא לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת, לֹא הֶחֱמִירוּ בְּסָפֵק אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — אַף כָּאן מֻתָּר בַּאֲכִילָה אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ אֲפִלּוּ בוֹ בַּיּוֹם. וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

טו וְכָל זֶה בְּנָכְרִי שֶׁאֵינוֹ שָׁרוּי עִמּוֹ בָּעִיר, אֲבָל נָכְרִי הַשָּׁרוּי עִמּוֹ בָּעִיר וּפֵרוֹת הַמְּצוּיִים עִמּוֹ בָּעִיר — אֵין מַחֲזִיקִים מִסָּפֵק לוֹמַר שֶׁמָּא הֶבִיאָן מִחוּץ לַתְּחוּם, כִּי אַדְּרַבָּה אָנוּ אוֹמְרִים "כָּאן נִמְצְאוּ וְכָאן הָיוּ".

וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לְנָכְרִי שְׁנֵי בָתִּים, אֶחָד חוּץ לַתְּחוּם וְאֶחָד בְּתוֹךְ הַתְּחוּם — תּוֹלִין לְהָקֵל שֶׁהֵבִיא מִתּוֹךְ הַתְּחוּם, כִּי מִן הַסְּתָם אֵינוֹ מַנִּיחַ בֵּית הַקָּרוֹב וְהוֹלֵךְ לְהָבִיא מִבֵּית הָרָחוֹק.

אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים חוּץ לַתְּחוּם וְאֶחָד בְּתוֹךְ הַתְּחוּם — יֵשׁ לָחוּשׁ לְרֹב הַבָּתִּים שֶׁהֵם חוּץ לַתְּחוּם:

טז נָכְרִי שֶׁמָּלֵא מַיִם לִבְהֶמְתּוֹ מִבּוֹר שֶׁהוּא עָמֹק עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים הָעוֹמֵד בְּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנִמְצָא שֶׁהוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים — מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַשְׁקוֹת מֵהֶם בְּהֶמְתּוֹ, כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי לֹא נִתְכַּוֵּן כְּלָל בִּשְׁבִילוֹ. וְהוּא שֶׁאֵין הַנָּכְרִי מַכִּירוֹ, אֲבָל אִם הוּא מַכִּירוֹ — אָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְבֶּה הַנָּכְרִי לִדְלוֹת גַּם בִּשְׁבִילוֹ אִם יַשְׁקֶה

גַּם הוּא מֵהֶם.

וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מַכִּירוֹ, אִם מִלֹּא לְצָרְכּוֹ בֶּהֱמַת יִשְׂרָאֵל — אָסוּר אֲפִלּוּ לַאֲחֵרִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַיִם אֵלּוּ אֲפִלּוּ תַּשְׁמִישׁ אַחֵר, כְּגוֹן רְחִיצָה וַהֲדָחַת כֵּלִים, שֶׁכָּל שֶׁנַּעֲשָׂה בְּאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה עַל יְדֵי נָכְרִי לְצָרְכּוֹ יִשְׂרָאֵל — לֹא חִלְקוּ חֲכָמִים בֵּין מִי שֶׁנַּעֲשָׂה בִּשְׁבִילוֹ לַאֲחֵרִים. אֲבָל אִם מִלֹּא מִבּוֹר הָעוֹמֵד בְּכַרְמְלִית, אוֹ שֶׁהֵבִיא מַיִם לִרְשׁוּת הָרַבִּים מִן הַנָּהָר שֶׁהוּא כַּרְמְלִית — מֻתָּר לְאַחֵר שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁאִסּוּר הַכַּרְמְלִית אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ הָעוֹלָם הֶתֵּר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה לוֹמַר לְנָכְרִי לְהָבִיא שֵׁכָר אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהֵם צֹרֶךְ הַשַּׁבָּת דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית. וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת לוֹמַר שֶׁצָּרְכֵי שַׁבָּת חֲשׁוּבִים הֵם כִּדְבַר מִצְוָה, שֶׁהִתִּירוּ בּוֹ שְׁבוּת דִּשְׁבוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ז. וּצְרִיכִים הֵם לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִתֵּן הַכְּלִי לְיַד הַנָּכְרִי, וְגַם שֶׁלֹּא לִקַּח מִיָּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, וְגַם שֶׁלֹּא לִתֵּן מָעוֹת לְנָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקי"ז.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהַקֵּל אֶלָּא בְּשֵׁכָר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, מֵהַדְּבָרִים הַצְּרִיכִים בְּשַׁבָּת צֹרֶךְ גָּמוּר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת בִּלְעָדָם אֶלָּא בְּדֹחַק קָצַת. אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ כָּל כָּךְ, כְּגוֹן פֵּרוֹת וּמֵינֵי תַּבְשִׁילִים יְתֵרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — אֵינָן נִקְרָאִים דְּבַר מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"א):

יז לִקֵּט נָכְרִי עֲשָׂבִים מֵהַמְחֻבָּר לְצָרְכּוֹ בְּהֶמְתּוֹ — מַאֲכִיל אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל אֶת בְּהֶמְתּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹמֵד בְּפָנֶיהָ שֶׁלֹּא תּוּכַל לִנְטוֹת אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ד בְּכָל דָּבָר הָאָסוּר בְּטִלְטוּל, וְאַף עֲשָׂבִים אֵלּוּ אֲסוּרִים בְּטִלְטוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְהוּא שֶׁאֵין הַנָּכְרִי מַכִּירוֹ, אֲבָל אִם מַכִּירוֹ — אָסוּר לוֹ אֲפִלּוּ לַעֲמוֹד בְּפָנֶיהָ כְּדֵי שֶׁתֹּאכַל מֵהֶם בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְבֶּה הַנָּכְרִי לְלָקוֹט בִּשְׁבִיל בְּהֶמְתּוֹ אִם יַאֲכִילֶנָּה מֵהֶם. אֲבָל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, כֵּיוָן שֶׁהַנָּכְרִי לִקֵּט לְצָרְכּוֹ עַצְמוֹ, וְאֵין אִסּוּרוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ:

יח וְכֵן הַדִּין בְּכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ בּוֹ שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ אִם הוּא מַכִּירוֹ, כְּגוֹן נָכְרִי שֶׁצָּלָה אוֹ בִּשֵּׁל לְעַצְמוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם מִשּׁוּם בְּשׁוּלֵי נָכְרִים, וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּדָבָר זֶה שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְבּוֹת בּוֹ בִּשְׁבִיל שְׁנַיִם יוֹתֵר מִבִּשְׁבִיל אֶחָד.

אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין לָחוּשׁ בּוֹ שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִדְלִיק נֵר לְעַצְמוֹ, אוֹ שֶׁעָשָׂה כֶּבֶשׁ לְיָרֵד בּוֹ מֵהַסְּפִינָה, שֶׁבְּנֵר אֶחָד וְכֶבֶשׁ אֶחָד יַסְפִּיק לַכֹּל — אֲפִלּוּ מַכִּירוֹ מֵתִּר:

יט אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ, אִם אוֹמֵר בְּפֵרוּשׁ שֶׁלְּצָרְכוֹ יִשְׂרָאֵל הוּא עוֹשֶׂה, אוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ אוֹמֵר כֵּן, אִם מַעֲשָׂיו מוֹכִיחִים שֶׁלְּצָרְכוֹ יִשְׂרָאֵל הוּא עוֹשֶׂה, כְּגוֹן שֶׁהִדְלִיק נֵר בַּבַּיִת שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל בּוֹ וְהָלַךְ לוֹ הַנָּכְרִי וְלֹא נֶהֱנָה מִמֶּנּוּ כְּלוּם — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ:

כ אִם לִקֵּט נָכְרִי עֲשָׂבִים (לִבְהֵמְתּוֹ) וְהֶאֱכִיל (גַּם) לִבְהֵמַת יִשְׂרָאֵל — אֵין צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַסְּתָם לִקֵּט גַּם לְצָרְכּוֹ יִשְׂרָאֵל — אֵין אִסּוּר בִּלְקוּט זֶה כְּלָל, כִּי כָּל נָכְרִי הָעוֹשֶׂה דָּבָר מֵעַצְמוֹ בְּוַדַּאי מִתְכַּוֵּן הוּא לְטוֹבַת עַצְמוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יַפְסִיד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ב. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲשָׂבִים שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, אֶלָּא שֶׁל הַנָּכְרִי אוֹ שֶׁל הֶפְקֵר, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

(וְגַם אֵין אִסּוּר בְּמַה שֶּׁמַּאֲכִיל לִבְהֵמַת יִשְׂרָאֵל מֵעֲשָׂבִים שֶׁלִּקֵּט בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁאַף שֶׁאָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לֵהָנוֹת מִמַּה שֶּׁעָשָׂה הַנָּכְרִי בִּשְׁבִילוֹ אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְטוֹבַת עַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם כָּאן אֵין גּוּפוֹ מַמָּשׁ נֶהֱנֶה מִזֶּה — לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים אֶלָּא אִם כֵּן הוּא עַצְמוֹ עוֹמֵד בְּפָנָיו כְּדֵי שֶׁתֹּאכַל, אֲבָל לֹא עַל מַה שֶּׁהַנָּכְרִי מַאֲכִילָהּ, כֵּיוָן שֶׁמִּתְכַּוֵּן בָּזֶה לְטוֹבַת עַצְמוֹ).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה כֵּן דֶּרֶךְ מִקְרֶה (שֶׁאֵין הַדָּבָר יָדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁלִּקֵּט גַּם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כִּי שֶׁמָּא לִקְּטָן לְעַצְמוֹ וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לִתֵּן לְבָהֵמַת יִשְׂרָאֵל). אֲבָל אִם רָגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן — צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ (שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּוַדַּאי הוּא לִקְּטָן בִּשְׁבִילוֹ — גָּזְרוּ חֲכָמִים אַף עַל מַה שֶּׁמַּאֲכִיל הַנָּכְרִי מֵהֶם לִבְהֵמַת יִשְׂרָאֵל):

כא נָכְרִי שֶׁעָשָׂה בְּשַׁבָּת אֹרֶז אוֹ קֶבֶר לִקְבּוֹר בּוֹ מֵתוֹ אוֹ לִמְכּוֹר (בְּעִיר שֶׁרַבָּה נָכְרִים) — מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לִקֶּבֶר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד. וְאִם עֲשָׂאוֹ בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — צָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוֹ, בֵּין לִקְבּוֹר בּוֹ יִשְׂרָאֵל זֶה שֶׁנַּעֲשָׂה בִּשְׁבִילוֹ, בֵּין לִקְבּוֹר בּוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַקֶּבֶר אוֹ הָאָרוֹן עוֹמְדִים בְּמָקוֹם הַמֻּצְנָע, שֶׁאֵין הַדָּבָר מְפֻרְסָם לַכֹּל שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל פְּלוֹנִי יִשְׂרָאֵל. אֲבָל קֶבֶר הָעוֹמֵד בְּפַרְהֶסְיָא, וְכֵן אָרוֹן הַנַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת אֵצֶל קֶבֶר הָעוֹמֵד בְּפַרְהֶסְיָא, בְּעִנְיָן שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁקֶּבֶר זֶה אוֹ אָרוֹן זֶה נַעֲשָׂה בְּשַׁבָּת לִפְלוֹנִי יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לִקְבּוֹר בּוֹ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל עוֹלָמִית, וְאַף לְאַחַר

בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, מִשּׁוּם קִנַּס עַל שֶׁנִּתְחַלֵּל שַׁבָּת עַל יְדֵי נָכְרִי בְּפִרְהֶסְיָא בִּשְׁבִילוֹ. אֲבָל מֻתָּר לְקַבּוֹר בּוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר לְאַחַר בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. וְהוּא הַדִּין אִם נִתְחַלֵּל שַׁבָּת עַל יְדֵי נָכְרִי בְּפַרְהֶסְיָא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל חַי — אָסוּר לוֹ עוֹלָמִית, מִשּׁוּם קִנַּס, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא צִוָּה אֶת הַנָּכְרִי עַל כָּכָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ עוֹלָמִית גַּבֵּי מֵת מִשּׁוּם קִנַּס אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁגְּנַאי הוּא לְמֵת שֶׁיְּקֻבַּר בְּקֶבֶר מְפֻרְסָם שֶׁנִּתְחַלֵּל בּוֹ שַׁבָּת בִּשְׁבִילוֹ. וּלְפִי זֶה גַּבֵּי חַי — מֻתָּר אַף לוֹ לְאַחַר בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. וּלְעֵת הַצָּרֵךְ יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דַּעְתָּם לְהַקֵּל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים.

וְאַף לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לֹא הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים אֶלָּא כְּשֶׁעָשָׂה הַנָּכְרִי הַדָּבָר מֵעַצְמוֹ, אֲבָל אִם קִבֵּל עָלָיו קֹדֶם הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת זֶה וְקָצַץ לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל שָׂכָר, וְלֹא קָבַע לוֹ זְמַן אֵימָתַי יַעֲשֶׂנּוּ, וְעָשָׂה בְּשַׁבָּת מִדַּעַת עַצְמוֹ — אֵין אִסּוּר מִן הַדִּין לְאַחַר הַמְּתָּנָה בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בְּפַרְהֶסְיָא. וַאֲפִלּוּ הָיָה הַנָּכְרִי שְׂכִיר יוֹם, אֶלָּא שֶׁלֹּא קָבַע לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל אֵיזֶה יוֹם, וְעָשָׂה מֵעַצְמוֹ בְּשַׁבָּת.

וַאֲפִלּוּ גַּבֵּי מֵת מֻתָּר בְּעִנְיָן זֶה מִן הַדִּין, אֶלָּא שֶׁנָּכוֹן לְהַחֲמִיר אַף גַּבֵּי חַי לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמֶּנּוּ עוֹלָמִית שׁוּם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, כָּל שֶׁנִּתְחַלֵּל בּוֹ שַׁבָּת עַל יְדֵי נָכְרִי בְּפַרְהֶסְיָא עַל יְדֵי אֲמִירַת יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ עָשָׂהוּ הַנָּכְרִי בָּקַבְלָנוּת, שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר מֵעִקַּר הַדִּין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרס"ד, אֶלָּא אִם כֵּן מִחָה בְּיַד הַנָּכְרִי וְלֹא הִשְׁגִּיחַ בּוֹ בִּשְׁבִיל הֲנָאַת עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רמ"ד:

כג נָכְרִי שֶׁהֵבִיא בִּשַּׁבָּת דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים חֲלִילִין לְהַסְפִּיד בָּהֶם יִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהֶם אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, לֹא יַסְפִּידוּ בָּהֶם לֹא אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִשְׂרָאֵל אַחֵר, עַד שֶׁיַּמְתִּינוּ בִּכְדֵי שֶׁיְּכוֹלִים לַהֲבִיאָם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהֵבִיאָם הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת, בֵּין שֶׁאוֹתוֹ מָקוֹם הוּא חוּץ לַתְּחוּם בֵּין שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם. וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ מֵהֵיכָן הֱבִיאָם — דַּי שֶׁיַּמְתִּינוּ בִּכְדֵי שֶׁיְּכוֹלִין לַהֲבִיאָם מִחוּץ לַתְּחוּם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֱבִיאָם בְּצִנְעָא, אֲבָל אִם הֱבִיאָם בְּפַרְהֶסְיָא בְּעִנְיָן שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהוּבְאוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל פְּלוֹנִי יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לְהַסְפִּיד בָּהֶם אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל עוֹלָמִית.

וְכָל זֶה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, אֲבָל אִם הֱבִיאָם דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית, אִם הֱבִיאָם מִתּוֹךְ הַתְּחוּם

— אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין כְּלָל אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁהוּבְאוּ בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁלֹּא הֶחֱמִירוּ לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ בְּכַרְמְלִית אֶלָּא שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, אֲבָל לֹא לְהַמְתִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הֵבִיאָם מִחוּץ לַתְּחוּם שֶׁאָז מוּעֶלֶת הֲבָאָתוֹ בְּשַׁבָּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּתוֹךְ הַתְּחוּם אֵין הֲבָאָתוֹ בְּשַׁבָּת מוֹעֶלֶת כָּל כָּךְ (מִפְּנֵי שֶׁהָיָה הַיִּשְׂרְאֵל יָכוֹל לֵילֵךְ לְשָׁם בְּעַצְמוֹ בְּשַׁבָּת וְלַהֲבִיאָם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, וּמִשּׁוּם שִׁעוּר מֵעֵט שֶׁהָיָה שׁוֹוֶה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בַּחֲזִירָתוֹ מִשָּׁם לְכָאן — אֵין לָחוּשׁ בִּשְׁבִיל כָּךְ שֶׁמָּא יֹאמַר לְנָכְרִי לֵילֵךְ לְשָׁם בְּשַׁבָּת).

וְאִם הוּא סָפֵק אִם הֵבִיאָם מִחוּץ לַתְּחוּם אוֹ מִתּוֹךְ הַתְּחוּם — אָסוּר לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, אֲבָל לַאֲחֵרִים מֻתָּר, אֲפִלּוּ בְּוַדַּאי חוּץ לַתְּחוּם.

וְאִם הֵבִיאָם מִחוּץ לַתְּחוּם דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית, וְאַחַר כָּךְ הֶעֱבִירָם דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁיְּכוֹלִין לַהֲבִיאָם מִתְּחִלַּת רְשׁוּת הָרַבִּים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאַחַר כָּךְ מֻתָּר לַאֲחֵרִים, אוֹ אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ אִם הוּבְאוּ מִתּוֹךְ הַתְּחוּם:

סימן שכו

א דִּינֵי רְחִיצָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:

אָסְרוּ חֲכָמִים לִרְחוֹץ כָּל גּוּפוֹ אוֹ רֻבּוֹ בְּחַמִּין, בֵּין אִם הֵם בִּכְלִי בֵּין אִם הֵם בַּקַּרְקַע, אֲפִלּוּ הוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי הַבַּלָּנִים שֶׁהָיוּ מְחַמִּין בְּשַׁבָּת וְאָמְרוּ "מֵעֶרֶב שַׁבָּת הֶחַמְנוּ". וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַשַּׁבָּתוֹת לְחַלֵּל בְּזָדוֹן, מִכָּל מָקוֹם הָיוּ נוֹתְנִים עֵצִים תַּחַת הַמַּיִם צוֹנְנִים מִבְּעוֹד יוֹם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְהֵם מִתְבַּעֲרִים וְהוֹלְכִים כָּל הַשַּׁבָּת וּמְחַמְּמִים אֶת הַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶם, וְדָבָר זֶה אָסוּר מִשּׁוּם גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים מִשֶּׁחֲשֵׁכָה.

לְפִיכָךְ, אָסְרוּ לְכָל אָדָם לִרְחוֹץ בְּחַמִּין, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּמֶרְחָץ שֶׁל הַבַּלָּנִים. וַאֲפִלּוּ לִשְׁפּוֹךְ הַמַּיִם עַל גּוּפוֹ לְהִשְׁתַּטֵּף, שֶׁאֵין זוֹ דֶּרֶךְ רְחִיצָה שֶׁבַּמֶּרְחָץ, שֶׁשָּׁם מַכְנִיס גּוּפוֹ וְאֵבָרָיו בְּתוֹךְ הַמַּיִם. וַאֲפִלּוּ רוֹחֵץ כָּל אֵבֶר וְאֵבֶר לְבַדּוֹ, וְלֹא רֹב גּוּפוֹ בְּבַת אַחַת, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא חָלְקוּ חֲכָמִים בְּגְזֵרָתָם, כֵּיוָן שֶׁעַל כָּל פָּנִים דּוֹמֶה קְצָת לִרְחִיצָה שֶׁבַּמֶּרְחָץ שֶׁרוֹחֵץ כָּל גּוּפוֹ אוֹ רֻבּוֹ.

אֲבָל מֻתָּר לִרְחוֹץ בְּחַמִּין פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו אוֹ שְׁאָר אֵבָרִים, כָּל שֶׁאֵינוֹ רוֹחֵץ רֹב גּוּפוֹ.

וְלָכֵן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְהָג — מֻתָּר לְאִשָּׁה לִלְבּוֹשׁ לְבָנִים בְּשַׁבָּת, כִּי אֵינָהּ צְרִיכָה לְרָחוֹץ אֶלָּא פָּנֶיהָ שֶׁל מַטָּה וּבֵין יַרְכוֹתֶיהָ, רַק שֶׁתִּזָּהֵר שֶׁלֹּא תִּרְחַץ בַּבֶּגֶד, שֶׁלֹּא תָּבֹא לִידֵי סְחִיטָה.

וְכָל זֶה בְּחַמֵּי הָאוּר, אֲבָל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא מֻתָּר לְרָחוֹץ, אֲפִלּוּ לְהַכְנִיס כָּל גּוּפּוֹ יַחַד בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּצוֹנְנִים. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא הִתִּירוּ בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא אֶלָּא כְּשֶׁהֵם בַּגַּרְגֶּרֶת, אֲבָל כְּשֶׁהֵם בִּכְלִי — דִּינָם כְּחַמֵּי הָאוּר, מִפְּנֵי שֶׁכָּל שֶׁהוּא בִּכְלִי — אֵינוֹ נִכָּר בֵּין חַמֵּי הָאוּר לְחַמֵּי טְבֶרְיָא, וְיֵשׁ לְגָזוֹר עַל אֵלּוּ מִפְּנֵי אֵלּוּ:

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ חַמֵּי טְבֶרְיָא אֶלָּא כְּשֶׁאֵין הַמָּקוֹם מְקֹרֶה, אֲבָל אִם הַמָּקוֹם מְקֹרֶה — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁבָּא לִידֵי זֵעָה, וְאָסוּר לְהַזִּיעַ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לְהַזִּיעַ בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא, שֶׁהֲרֵי לֹא אָסְרוּ אֶת הַזֵּעָה אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרַת רְחִיצָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְכֵיוָן שֶׁמֻּתָּר לִרְחוֹץ בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר לְהַזִּיעַ בָּהֶם. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמַּקֵּל:

ג אַמַּת הַמַּיִם שֶׁל חַמֵּי טְבֶרְיָא — אָסוּר לְהַמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם סִילוֹן שֶׁל צוֹנֶן וּפִי הַסִּילוֹן יוֹצֵא חוּץ לָאַמָּה וּמֵימָיו נִשְׁפָּכִים לְעוּקָא שֶׁבַּגַּרְגֶּרֶת, וְעוֹשִׂין כֵּן כְּדֵי שֶׁיִּתְחַמְּמוּ מַיִם הַלָּלוּ שֶׁבַּסִּילוֹן בְּעָבְרָם דֶּרֶךְ הָאַמָּה שֶׁל חַמִּין, וַהֲרֵי זוֹ כְּעֵין הַטָּמָנָה בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל, שֶׁמַּיִם הַלָּלוּ נִטְמָנוּ בְּתוֹךְ הָאַמָּה שֶׁל חַמֵּי טְבֶרְיָא שֶׁהֵן נִקְרָאִים דָּבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל, וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ז שֶׁאָסוּר לְהַטְמִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְאִם עָבַר וְהִטְמִין — אָסוּר.

וְלָכֵן אִם עָבַר וְהִמְשִׁיךְ הַסִּילוֹן שֶׁל צוֹנֶן לְתוֹךְ הָאַמָּה — אֲסוּרִים הַמַּיִם הַנִּשְׁפָּכִים מִמֶּנּוּ לָעוּקָא, בֵּין בִּרְחִיצָה בֵּין בִּשְׁתִיָּה, כְּאִלּוּ הוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ לִרְחוֹץ בָּהֶם פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, וַאֲפִלּוּ אֵבֶר אֶחָד בִּלְבַד.

וְאִם הִמְשִׁיךְ סִילוֹן זֶה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב — דִּינָם כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁאָסוּר לִרְחוֹץ בָּהֶם כָּל גּוּפּוֹ אוֹ רֻבּוֹ, אֲבָל מֻתָּרִים בִּשְׁתִיָּה אוֹ לִרְחוֹץ בָּהֶם פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקי"א.

וְכָל זֶה כְּשֶׁגּוּף הַסִּילוֹן מֻקָּף מִכָּל צַד וּפִיו יוֹצֵא חוּץ לָאַמָּה, אֲבָל אִם הוּא שׁוֹפֵךְ הַצּוֹנֶן לְתוֹךְ הָאַמָּה — אֵין זֶה נִקְרָא הַטָּמָנָה כְּלָל, שֶׁהַצּוֹנֶן מִתְעָרֵב הוּא בְּחַמִּין וְלֹא נִטְמָן בּוֹ.

לְפִיכָךְ, מֻתָּר לְהַמְשִׁיךְ הַצּוֹנֵן מִבְּעוֹד יוֹם לְשָׁם וְהוּא נִמְשָׁךְ לְשָׁם וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וְאֵין בּוֹ מְשׁוּם בִּשּׁוּל, כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל מִבְּעוֹד יוֹם וְהוּא נִגְמָר מֵאֵלָיו בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ב.

וּמֻתָּר גַּם כֵּן לְרַחְוֹץ אֲפִלּוּ כָּל גּוּפוֹ בְּיַחַד בְּאַמָּה זוֹ, כְּמוֹ בְּשְׁאָר חַמֵּי טְבֶרְיָא:

ד לֹא יִשְׁתַּטֵּחַ אָדָם בְּצוֹנֵן כָּל גּוּפוֹ וְיִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְשִׁיר מַיִם שֶׁעָלָיו, וְנִמְצָא כְּרוֹחֵץ בְּחַמִּין כָּל גּוּפוֹ. אֲבָל מֻתָּר לְהִשְׁתַּטֵּחַ בְּצוֹנֵן אַחַר שֶׁנִּתְחַמֵּם אֵצֶל הָאֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַמַּיִם שֶׁעָלָיו מִתְחַמְּמִים כָּל כָּךְ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הָרוֹחֵץ יָדָיו צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, אִם לֹא יְנַגְּבֵם תְּחִלָּה יָפֶה, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְשִׁיר הַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן, וְנִמְצָא כְּרוֹחֵץ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת. וְחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּהֶתֵּר — אָסוּר לְרַחְוֹץ בָּהֶם אֲפִלּוּ אֵבֶר אֶחָד, וַאֲפִלּוּ לֹא הוּחַמּוּ אֶלָּא מְעַט שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם:

ה מִי שֶׁחָשׁ בְּמֵעָיו — אָסוּר לִתֵּן עַל גַּבֵּי בִטְנוֹ כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַיִם חַמִּין, שֶׁמָּא יִשְׁפְּכוּ עַל רֹב גּוּפוֹ וְנִמְצָא כְּרוֹחֵץ רֹב גּוּפוֹ בְּחַמִּין.

וַאֲפִלּוּ אִם הֵם מַיִם מֻעָטִים שֶׁאֵין בָּהֶם כְּדֵי רְחִיצַת רֹב גּוּפוֹ, מִכָּל מָקוֹם אִם הוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ מְעַט שֶׁאֵין הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וַאֲפִלּוּ בְּחֹל אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, שֶׁפְּעָמִים שֶׁהַמַּיִם רוֹתְחִים.

אֲבָל מֻתָּר לְהָחֵם בֶּגֶד וְלִתְּנוֹ עַל גַּבֵּי בִטְנוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת:

ו הָרוֹחֵץ בַּנָּהָר — צָרִיךְ שֶׁיְּנַגֵּב גּוּפוֹ יָפֶה כְּשֶׁעוֹלֶה מֵהַנָּהָר, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ הַמַּיִם עָלָיו וִיטַלְטְלֵם אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"א.

וְעוֹד צָרִיךְ [לְזָהֵר] שֶׁלֹּא לָשׁוּט גּוּפוֹ בַּנָּהָר, וְגַם שֶׁלֹּא לְהָשִׁיט שׁוּם דָּבָר, כְּגוֹן הַקְּסָמִין שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם אָסוּר לְהַפְצִילָן לְכָאן וּלְכָאן לְנַקּוֹת הַמַּיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן של"ט.

וְעוֹד צָרִיךְ לְזָהֵר כָּל רוֹחֵץ שֶׁלֹּא לִסְחוֹט שְׂעָרוֹ. וְאַף שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ סְחִיטָה בְּשֵׂעָר, שֶׁהַשֵּׂעָר קָשֶׁה וְאֵינוֹ בּוֹלֵעַ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ מַמָּשׁ, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וּמִפְּנֵי שֶׁאֵין הַכֹּל יוֹדְעִים לִזָּהֵר בְּכָל זֶה, לָכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לִרְחוֹץ כְּלָל בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּצוֹנֵן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִסּוּר בְּדָבָר מִן הַדִּין:

ז אָדָם מֻתָּר לִטְבּוֹל מִטֻּמְאָתוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ הַצָּרִיךְ טְבִילָה מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן נִדָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כִּמְתַקֵּן אֶלָּא כְּיוֹרֵד לְהָקֵר. וַאֲפִלּוּ טוֹבֵל בְּמַיִם סְרוּחִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהָקֵר בָּהֶם, וַאֲפִלּוּ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהָקֵר כְּלָל, מִכָּל מָקוֹם פְּעָמִים שֶׁאָדָם מְלֻכְלָךְ בְּטִיט וְצוֹאָה, וְרוֹחֵץ אֲפִלּוּ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וַאֲפִלּוּ בְּמַיִם סְרוּחִים כְּדֵי לְהַעֲבִיר הַטִּיט וְהַצוֹאָה מֵעָלָיו.

וּבְמָדִינוֹת אֵלּוּ נָהֲגוּ לֶאֱסוֹר טְבִילַת אִשָּׁה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בַּעְלָהּ בָּעִיר וְגַם לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לָהּ לִטְבּוֹל קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה בַּעְלָהּ בָּעִיר וּבָא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁלֹּא פָּשְׁעָה בְּמַה שֶׁלֹּא טָבְלָה קֹדֶם לָכֵן. אֲבָל כָּל שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ בָּעִיר וְהָיָה אֶפְשָׁר לָהּ לִטְבּוֹל וְלֹא טָבְלָה — אֵינָהּ טוֹבֶלֶת בְּשַׁבָּת.

וְיֵשׁ שֶׁנִּתְנוּ טַעַם לַמִּנְהָג, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג שֶׁלֹּא לִרְחוֹץ בְּשַׁבָּת, אִם כֵּן כְּשֶׁטָּמֵא טוֹבֵל מִטֻּמְאָתוֹ — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כִּמְתַקֵּן וְלֹא כְּיוֹרֵד לְהָקֵר, כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לִרְחוֹץ לְהָקֵר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִסּוּר בְּדָבָר.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לִטְבּוֹל לְקֶרִי, שֶׁכֵּיוָן שֶׁטְּבִילָה זוֹ אֵינָהּ מִן הַתּוֹרָה (וְאַף לֹא חִיּוּב גָּמוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵינוֹ נִרְאֶה כִּמְתַקֵּן. וְכֵן הַמּוּמָר שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה מֻתָּר לִטְבּוֹל בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין טְבִילָתוֹ מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ טְבִילַת הַגֵּר (וְאַף אֵין חִיּוּב גָּמוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים).

וְכֵן כָּל אִשָּׁה שֶׁצְּרִיכָה לַחֲזוֹר וְלִטְבּוֹל לְחֲמִרָא בְּעָלְמָא — מֻתֶּרֶת לִטְבּוֹל בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קצ"[ז]):

ח מֻתָּר לִרְחוֹץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָם מַשִּׁירִים שֵׂעָר מְעֹרָבִים עִם דְּבָרִים הַמַּשִּׁירִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא הָרֹב מִדָּבָר שֶׁמַּשִּׁיר בְּוַדַּאי בְּעִנְיָן שֶׁהוּא "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת":

ט מֻתָּר לִרְחוֹץ יָדָיו בְּמֶרְסָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גִּבּוּל כִּלְאַחַר יָד. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְנַבֵּל עַל יְדֵי שִׁנּוּי בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן הַמַּיִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ד, מִכָּל מָקוֹם כָּאן שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן מַיִם מַמָּשׁ עַל הַמֶּרְסָן אֶלָּא שֶׁלּוֹקְחוֹ בְּיָדַיִם רְטֻבּוֹת — מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל:

י אָסוּר לִרְחוֹץ יָדָיו בְּמֶלַח, וְכָל שֶׁכֵּן בְּבוֹרִית אוֹ שְׁאָר חֵלֶב, מִפְּנֵי שֶׁנִּמּוֹחַ עַל יָדוֹ, וְהֲרֵי זֶה כְּמוֹלִיד בְּשַׁבָּת, וְדוֹמֶה לִמְלָאכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"כ, שֶׁאָסוּר לְרַסֵּק שֶׁלֶג אוֹ

בָּרַד מִטַּעַם זֶה.

וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁטַּעַם אִסּוּר לְרַסֵּק שֶׁלֶג וּבָרָד הוּא מִשּׁוּם גְּזֵרַת סְחִיטַת פֵּרוֹת הָעוֹמְדִים לְמַשְׁקִין, שֶׁאַף הַשֶּׁלֶג וְהַבָּרָד לְמֵימֵיהֶם הֵם עוֹמְדִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, אִם כֵּן בּוֹרִית וּשְׁאָר חֵלֶב שֶׁאֵינָן עוֹמְדִים לְמַשְׁקִין — מֻתָּר לְרַסֵּק לְכַתְּחִלָּה.

אֲבָל יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יא מֻרְחָץ שֶׁהָאוּר נִסְקָת מִבַּחוּץ מִתַּחְתָּיו, אִם סָתְמוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹתָן הַנְּקָבִים שֶׁהַמֻּרְחָץ מִתְחַמֵּם עַל יָדוֹ — מֻתָּר לְרָחוֹץ בּוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְחַמֵּם כְּלָל בְּשַׁבָּת. אֲבָל אִם לֹא סָתְמוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּאֵלָיו הוּחַם בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לְהַמְתִּין לָעֶרֶב בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, לְפִי שֶׁהוּחַם בְּאִסּוּר, שֶׁאָסוּר לְהָיוֹת נְקָבָיו פְּתוּחִים בְּשַׁבָּת כְּשֶׁיֵּשׁ אֵשׁ תַּחְתָּיו, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים:

יב אָסְרוּ חֲכָמִים לִכָּנֵס לַמֻּרְחָץ אֶפִלּוּ לְהַזִּיעַ בִּלְבַד, מִפְּנֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה שֶׁהָיוּ רוֹחֲצִין בְּחַמִּין וְאָמְרוּ "מַזִּיעִין אֲנַחְנוּ".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֶפִלּוּ לַעֲבוֹר בַּמֻּרְחָץ בְּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְהַזִּיעַ אָסוּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ:

יג עִיר שִׁשְׁרָאֵל וְנָכְרִים דָּרִים בָּהּ וְיֵשׁ בָּהּ מֻרְחָץ רוֹחֶצֶת בְּשַׁבָּת, אִם רֹב נָכְרִים — מֻתָּר לְרָחוֹץ בָּהּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, שֶׁמִּן הַסְּתָם הוּחַמָּה בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל הַנָּכְרִים שֶׁהֵם הָרֹב. וְאִם רֻבָּהּ יִשְׂרָאֵל — צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד כְּדֵי שֶׁיּוּחַם. וַאֲפִלּוּ בְּמֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה צָרִיךְ לְהַמְתִּין כֵּן, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם הוּחַמָּה בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל שְׁנֵיהֶם:

סימן שכז

א דִּינֵי סִיכָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

הַחוֹשֵׁשׁ בְּמָתְנָיו — לֹא יָסוּךְ שֶׁמֶן וְחֹמֶץ (מְעֹרָבִים), מִפְּנֵי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לָסוּךְ בָּהֶם אֶלָּא לִרְפוּאָה, וְכָל שֶׁהַדָּבָר נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה — אָסוּר, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ח.

אֲבָל סָךְ הוּא בַּשֶּׁמֶן (לְבַדּוֹ), אֲבָל לֹא בְּשֶׁמֶן וֶרֶד, לְפִי שֶׁדַּמְיוֹ יְקָרִים וְאֵינוֹ מָצוּי, וְאֵין רְגִילִים לָסוּךְ בּוֹ אֶלָּא לִרְפוּאָה. וְאִם הוּא מָקוֹם שֶׁמָּצוּי בּוֹ שֶׁמֶן וֶרֶד וְדֶרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְסוּכוֹ שֶׁלֹּא לִרְפוּאָה — מֻתָּר לָסוּךְ בּוֹ אֶפִלּוּ לִרְפוּאָה.

וּבְמָקוֹמוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לָסוּךְ בַּשֶּׁמֶן כִּי אִם לִרְפוּאָה — אָסוּר לָסוּךְ בְּשׂוּם שֶׁמֶן לִרְפוּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהַדָּבָר נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה. וְלָכֵן אָסוּר לָסוּךְ הָרֹאשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲטָטִין:

ב מֻתָּר לָסוּךְ וּלְמַשְׁמֵשׁ בְּיָד עַל כָּל הַגּוּף לְהֲנָאָה. וּבִלְבַד שֶׁיְּשַׁנֶּה מִדַּרְכּוֹ חֹל, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּסוּךְ וִימַשְׁמֵשׁ בְּיַחַד, וְלֹא יְמַשְׁמֵשׁ בְּכֹחַ אֶלָּא בְּרִפְיוֹן יָדַיִם:

ג אֵין מְגָרְדִין בִּכְלִי הַמְיֻחָד לְכָךְ כְּדַרְכּוֹ חֹל, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ יָדָיו אוֹ רַגְלָיו מְטֻנָּפוֹת בְּטִיט אוֹ צוֹאָה. וְאִם הָיָה לוֹ מְגָרֶדֶת הַמְיֻחֶדֶת לְשַׁבָּת — מֻתָּר.

וּמִזֶּה נָהֲגוּ הַבְּתוּלוֹת לְהָיוֹת לָהֶן כְּלִי מִשְׁעֹרֶת חָזִיר הַמְיֻחָד לְשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ג:

ד לֹא יָסוּךְ רַגְלוֹ בַּשֶּׁמֶן כְּשֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל אוֹ הַסַּנְדָּל הַחֲדָשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁעוֹרָן מִתְרַכֵּךְ עַל יְדֵי לְכְלוּךְ הַשֶּׁמֶן, וְדוֹמֶה לְעִבּוּד.

אֲבָל סָךְ הוּא אֶת רַגְלוֹ וְאַחַר כָּךְ מַנִּיחָהּ בַּמִּנְעָל, וְסָךְ הוּא אֶת כָּל גּוּפוֹ וּמִתְעַגֵּל עַל גַּבֵּי הָעוֹר, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא בַּשֶּׁמֶן הַנִּשְׁתָּר מִגּוּפוֹ שִׁעוּר כְּדֵי לְעַבְּדוֹ, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְצַחְצְחוֹ — מֻתָּר. וְהוּא שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן הוּא אֲפִלּוּ לְצַחְצְחוֹ, גְּזֵרָה מִשּׁוּם לְעַבְּדוֹ:

ה הַדּוֹרֵס עַל הָעוֹר עַד שֶׁיִּתְקַשֶּׁה, אוֹ הַמְרַכְּכוֹ בְּיָדָיו וּמוֹשְׁכוֹ וּמַשְׁוֶה אוֹתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֻמָּנִים עוֹשִׂים —חַיָּב מִשּׁוּם מְעַבֵּד:

סימן שכח

א **דִּין חוֹלֶה בְּשַׁבָּת וּבוֹ נ"ה סְעִיפִים**:

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִחוּשׁ בְּעָלְמָא שֶׁאֵין בּוֹ חֲשָׁשׁ סַכָּנָה כְּלָל, וְהוּא מִתְחַזֵּק וְהוֹלֵךְ כְּבָרִיא — אָסוּר לַעֲשׂוֹת לוֹ שׂוּם רְפוּאָה בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וַאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם סְרַךְ מְלָאכָה אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵין בּוֹ שׂוּם אִסּוּר כְּלָל לְבָרִיא, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעוֹשֶׂה לִרְפוּאָה וְנִכָּר הַדָּבָר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה — אָסוּר, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁחוֹק סַמָּנִים לִרְפוּאָה כְּשֶׁיִּהְיֶה מֻתָּר לַעֲסוֹק בִּרְפוּאוֹת בְּשַׁבָּת, וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם טוֹחֵן:

ב מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֹלִי שֶׁל סַכָּנָה — מִצְוָה לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, וְהַזָּרִיז — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וְהַשּׁוֹאֵל — הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים, וְהַנִּשְׁאָל — הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה, שֶׁהָיָה לוֹ לִדְרוֹשׁ בָּרַבִּים שֶׁמֻּתָּר.

וַאֲפִלּוּ סְפֵק נְפָשׁוֹת דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם וְחַי בָּהֶם", מַה

תַּלְמוּד לוֹמַר "וְחַי בָּהֶם"? כְּלוֹמַר, רְאֵה שֶׁיִּהְיֶה חַי וַדַּאי בַּעֲשִׂיַּת הַמִּצְווֹת, וְלֹא שֶׁיָּבֹא עַל יְדֵי כָךְ לִידֵי סְפֵק סַכָּנָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֲפִלּוּ בְּוַדַּאי סַכָּנָה — אֵין מְחַלְּלִין אֶלָּא בִּרְפוּאָה שֶׁהִיא יְדוּעָה לַכֹּל, אוֹ עַל פִּי מֻמְחֶה. וּכְשֶׁהִיא רְפוּאָה יְדוּעָה, אַף שֶׁאֵין יָדוּעַ אִם זֶה יִתְרַפֵּא בָּהּ אִם לָאו — מְחַלְּלִין מִסָּפֵק:

ג כָּל מַכָּה שֶׁל חָלָל, דְּהַיְנוּ בְּאֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים מֵהַשִּׁנַּיִם וְלִפְנִים, וְשִׁנַּיִם עַצְמָן בִּכְלָל — מְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. וְהוּא שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ הַשִּׁנַּיִם אוֹ אֶחָד מִשְּׁאָר אֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים מֵחֲמַת מַכָּה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם בּוּעָא וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל מְחוּשִׁים בְּעָלְמָא אֵינָן נִקְרָאִים מַכָּה, וְאֵין מְחַלְּלִין עֲלֵיהֶם אֲפִלּוּ אִם כּוֹאֵב לוֹ מְאֹד.

וְאִם מִצְטַעֵר כָּל כָּךְ עַד שֶׁחָלָה מִמֶּנּוּ כָּל גּוּפוֹ — אֲזַי מֻתָּר לְחַלֵּל עַל יְדֵי נָכְרִי אֲפִלּוּ בְּמִלְאכָה גְּמוּרָה (וְאִם אֵינוֹ מִצְטַעֵר כָּל כָּךְ — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי כָּל דָּבָר הָאָסוּר מִשּׁוּם שְׁבוּת), כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְלָכֵן מִי שֶׁחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנּוֹ וּמִצְטַעֵר כָּל כָּךְ עַד שֶׁחָלָה מִמֶּנּוּ כָּל גּוּפוֹ (אֲזַי מֻתָּר לְחַלֵּל עַל יְדֵי נָכְרִי) — אוֹמֵר לְנָכְרִי לְהוֹצִיאוֹ.

וְאַף שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל מַמְצִיא לוֹ שִׁנּוֹ וּמְסַיֵּעַ קְצָת בְּהוֹצָאָתוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁמְּסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ, לְפִי שֶׁאַף אִם לֹא הָיָה הַיִּשְׂרְאֵל מְסַיְּעוֹ סִיּוּעַ זֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה מְעַכֵּב עַל יָדוֹ — הָיָה הַנָּכְרִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה בִּלְבַדּוֹ.

(וּלְהָאוֹמְרִים מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי אַף אִם לֹא חָלָה מִמֶּנּוּ כָּל גּוּפוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר):

ד מַכָּה שֶׁל חָלָל אֵינָהּ צְרִיכָה אֹמֶד, אֶלָּא אֲפִלּוּ בִּסְתָם שֶׁאֵין שָׁם בְּקִיאִין שֶׁמַּכִּירִין בָּהּ שֶׁצְּרִיךְ חִלּוּל, וְגַם הַחוֹלֶה אֵינוֹ אוֹמֵר כְּלוּם — עוֹשִׂין לוֹ כָּל מַה שֶּׁרְגִילִין לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּחֹל מִמַּאֲכָלִים וּרְפוּאוֹת שֶׁהֵם יָפִים לַחוֹלֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין סַכָּנָה כְּלָל בְּמִנְיַעַת הַדָּבָר הַהוּא, כֵּיוָן שֶׁמִּכָּל מָקוֹם הַחֹלִי יֵשׁ בּוֹ סַכָּנָה. אֲבָל כְּשֶׁיּוֹדְעִים וּמַכִּירִים בְּאוֹתוֹ חֹלִי שֶׁהוּא מַמְתִּין וְאֵין צָרִיךְ חִלּוּל — אָסוּר לְחַלֵּל עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מַכָּה שֶׁל חָלָל, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הַחוֹלֶה אוֹ הַבָּקִי אוֹמֵר שֶׁאֵין צָרִיךְ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ חִלּוּל — אֵין מְחַלְּלִין עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ בּוֹ שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂהוּ לוֹ יִסְתַּכֵּן, אֲבָל כָּל שֶׁאֵין בִּמְנִיעַת אוֹתוֹ דָּבָר סַכָּנָה, אַף

עַל פִּי שֶׁמִּכָּל מָקוֹם צָרִיךְ הוּא לוֹ וּרְגִילִין לַעֲשׂוֹתוֹ לוֹ בְּחֹל — אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא עַל יְדֵי נָכְרִים, כְּדִין צָרְכֵי חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה.

(וְכֵן יֵשׁ לִנְהוֹג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, שֶׁנּוֹהֲגִים לְהַחֲמִיר אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ סַכָּנָה בִּמְנִיעָתוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי בְּלֹא דְחוּי וְעִכּוּב כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אִם כֵּן בְּדָבָר שֶׁאֵין בִּמְנִיעָתוֹ שׁוּם סַכָּנָה כְּלָל — יֵשׁ לַעֲשׂוֹתוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי, אַף אִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיִּתְעַצֵּל קְצָת. אֲבָל אִם אֵין שָׁם נָכְרִי כְּלָל — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל בַּעַל נֶפֶשׁ יָחוּשׁ לְעַצְמוֹ בְּאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה):

ה מַכָּה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל חָלָל — נִשְׁאָלִין בְּבָקִי וּבְחוֹלֶה, אִם יֹאמַר אֶחָד מֵהֶם שֶׁצָּרִיךְ לְחִלּוּל, אוֹ שֶׁיֹּאמַר שֶׁאִם לֹא יְחַלְּלוּ אֶפְשָׁר שֶׁיַּכְבִּיד עָלָיו חָלְיוֹ, וְהוּא בְּעַנְיָן שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁאִם יַכְבִּיד עָלָיו חָלְיוֹ אֶפְשָׁר שֶׁמִּסְתַּכֵּן — מְחַלְּלִין, וְאִם לָאו — אֵין מְחַלְּלִין:

ו מַכָּה שֶׁעַל גַּב הַיָּד אוֹ עַל גַּב הָרֶגֶל, אֲפִלּוּ עָלְתָה שָׁם מַאֲלֶיהָ שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַכָּאַת בַּרְזֶל, וְכֵן מִי שֶׁבָּלַע עֲלוּקָה וְהִיא תּוֹלַעַת קְטַנָּה וּמְצוּיָה בַּמַּיִם וּכְשֶׁבָּאָה לִבְשַׁר אָדָם מוֹצֶצֶת הַדָּם עַד שֶׁהִיא כְּמוֹ חָבִית קְטַנָּה, וּכְשֶׁאָדָם בּוֹלְעָהּ בְּתוֹךְ הַמַּיִם הוּא מוֹצֶצֶת לֵחָה שֶׁבְּמֵעָיו וְנִמְצָא כְּרֵסוֹ צָבָה, וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁכוֹ כֶּלֶב שׁוֹטֶה אוֹ אֶחָד מִזּוֹחֲלֵי עָפָר הַמְּמִיתִים, אֲפִלּוּ סָפֵק אִם מֵמִית אִם לָאו — הֲרֵי הֵם כְּמַכָּה שֶׁל חָלָל:

ז וְכֵן מְחַלְּלִין עַל כָּל מַכָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית מֵחֲמַת בַּרְזֶל, אֲפִלּוּ עַל הַבָּשָׂר מִבַּחוּץ שֶׁלֹּא עַל גַּב הַיָּד וְהָרֶגֶל. וְכֵן מְחַלְּלִין עַל שְׁחִין הַבָּא בְּפִי הַטַּבַּעַת, וְעַל סְמָטָא (וְהוּא הַנִּקְרָא פלונקר"ו בְּלַעַ"ז), וְעַל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קַדַּחַת חַם בְּיוֹתֵר, אוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ חַם בְּיוֹתֵר אֶלָּא שֶׁהוּא עִם סִימוּר, דְּהַיְנוּ עִם קְרִירוּת (שֶׁקּוֹרִין שוידרי"ן בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז). וְהוּא שֶׁבְּפַעַם אַחַת בָּא עָלָיו הַחֲמִימוּת וְהַקְּרִירוּת, אֲבָל קַדַּחַת הַמְצוּי שֶׁתְּחִלָּתוֹ קַר וְסוֹפוֹ חַם — אֵין בּוֹ סַכָּנָה:

ח מִי שֶׁאָחַז דָּם (וְהוּא בְּעַנְיָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה) — מַקִּיזִין אוֹתוֹ, וַאֲפִלּוּ הוֹלֵךְ עַל רַגְלָיו, וַאֲפִלּוּ הוּא יוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁאָחַז הַדָּם.

(וְאִם אֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה — מֻתָּר לוֹ לְהִטָּטֵנֵן בַּמַּיִם, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמֵקֵר וְלֹא כְּמִתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה):

ט הַחוֹשֵׁשׁ בְּעֵינָיו, אוֹ בְּעֵינוֹ אַחַת וְיֵשׁ בָּהּ צִיר, אוֹ שֶׁשּׁוֹתֶת מִמֶּנָּה דְּמָעוֹת מֵחֲמַת הַכְּאֵב, אוֹ שֶׁשּׁוֹתֶת דָּם, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רִיר שֶׁמַּגְלִיד תָּמִיד, אוֹ שֶׁהַכְּאֵב נוֹעֵץ בָּהּ כְּמוֹ מַחַט, אוֹ

שֶׁהוּא שׁוֹרֵף וְקוֹדֵחַ — מְחַלְּלִין בִּתְחִלַּת הַחֹלִי שֶׁל כָּל אֵלּוּ, מִפְּנֵי שֶׁאָז יֵשׁ סַכָּנָה שֶׁאִם תִּפָּקַע הָעַיִן — יָמוּת, שֶׁמְּאוֹר הָעַיִן תָּלוּי בַּלֵּב.

אֲבָל בְּסוֹף הַחֹלִי שֶׁל כָּל אֵלּוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּבָר הוּא קָרוֹב לְהִתְרַפְּאוֹת וְלֹא נִשְׁאַר בָּהּ אֶלָּא מִקְצָת חֹלִי שֶׁקּוֹדַחַת מְעַט — אֵין עוֹשִׂין אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת, כְּגוֹן לְכָחוֹל בְּסַמָּנִים הַשְּׁחוּקִים מֵאֶתְמוֹל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

י כָּל חֹלִי שֶׁהָרוֹפְאִים אוֹמְרִים שֶׁהוּא סַכָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עַל הַבָּשָׂר מְבַחוּץ — מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. וְאִם רוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר צָרִיךְ חִלּוּל וְרוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר אֵין צָרִיךְ חִלּוּל — מְחַלְּלִין, שֶׁכָּל סְפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל.

וַאֲפִלּוּ אֵין שָׁם רוֹפֵא מֻמְחֶה, אֶלָּא שֶׁאֶחָד אוֹמֵר שֶׁהוּא מַכִּיר בְּחֹלִי זֶה וְנִרְאֶה לוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ חִלּוּל — מְחַלְּלִין עַל פִּיו, כִּי כָּל בְּנֵי אָדָם חֲשׁוּבִין מֻמְחִין קְצָת, וּסְפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל. (וַאֲפִלּוּ אִם אוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא הוּא צָרִיךְ לְחִלּוּל — מְחַלְּלִין. וְהוּא שֶׁאוֹמֵר שֶׁהוּא מַכִּיר חֹלִי זֶה). וּמִכָּל מָקוֹם, אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַכְחִישׁ אֶת הַמֻּמְחֶה הָאוֹמֵר שֶׁאֵין צָרִיךְ חִלּוּל, אֲפִלּוּ אִם זֶה אוֹמֵר שֶׁבְּוַדַּאי צָרִיךְ חִלּוּל.

וְכָל זֶה בְּיִשְׂרְאֵל, אֲבָל סְתָם נָכְרִים שֶׁאֵינָן רוֹפְאִים — אֵין מַחֲזִיקִים אוֹתָם כִּבְקִיאִים לְחַלֵּל שַׁבָּת עַל פִּיהֶם, כְּשֶׁאֵין שָׁם יִשְׂרְאֵל הַמַּכִּיר חֹלִי זֶה:

יא אִם לֹא רָצָה הַחוֹלֶ[ה] לְקַבֵּל הַתְּרוּפָה, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיְּחַלְּלוּ עָלָיו שַׁבָּת — כּוֹפִין אוֹתוֹ, שֶׁהֵיא חֲסִידוּת שֶׁל שְׁטוּת:

יב חוֹלֶה אוֹמֵר צָרִיךְ אֲנִי לִתְרוּפָה פְּלוֹנִית, וְרוֹפֵא אוֹמֵר אֵין צָרִיךְ — שׁוֹמְעִין לַחוֹלֶה, כִּי "לֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ". וְאִם הָרוֹפֵא אוֹמֵר שֶׁאוֹתָהּ הַתְּרוּפָה מַזִּיק לוֹ — שׁוֹמְעִין לָרוֹפֵא:

יג חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה שֶׁאָמְדוּהוּ בְּיוֹם שַׁבָּת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ רְפוּאָה יְדוּעָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מְלֶאכֶת חִלּוּל שַׁבָּת שְׁמוֹנָה יָמִים — אֵין אוֹמְרִים נַמְתִּין עַד הַלַּיְלָה וְנִמְצָא שֶׁלֹּא נְחַלֵּל עָלָיו אֶלָּא שַׁבָּת אַחַת, אֶלָּא יַעֲשׂוּ מִיָּד, אַף עַל פִּי שֶׁמְּחַלְּלִין עָלָיו שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת, שֶׁאַף שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יָמוּת הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי אָמְדוּהוּ שֶׁיִּתְקַיֵּם שְׁמוֹנָה יָמִים, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יָמוּת לְאַחַר הַשְּׁמוֹנָה יָמִים אִם לֹא יַתְחִילוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ הָרְפוּאָה מִיָּד.

אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת לוֹ הָרְפוּאָה מִיָּד בְּלִי חִלּוּל שַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁיִּצְטָרְכוּ לִשְׁהוֹת שָׁעָה מֻעֶטֶת — לֹא יְחַלְּלוּ כְּדֵי לַעֲשׂוֹתָהּ תֵּכֶף וּמִיָּד בְּלִי שׁוּם שְׁהוּי כְּלָל, אִם הוּא בְּעִנְיָן

שֶׁאֵין חֲשַׁשׁ סַכָּנָה כְּלָל בְּשִׁהוּי מֵעֵט זֶה, לְפִי שֶׁהַשַּׁבָּת דְּחוּיָה הִיא אֵצֶל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ וְלֹא הֻתְּרָה לְגַמְרֵי, וְכָל שֶׁאֶפְשָׁר לְהַצִּילוֹ בְּלֹא חִלּוּל שַׁבָּת — אֵינָהּ נִדְחֵית בִּשְׁבִילוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַף אִם יֵשׁ לְפָנֵינוּ נָכְרִים אוֹ קְטַנִּים שֶׁאֵינָן בְּנֵי מִצְווֹת — אֵין אוֹמְרִים הֲרֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי אֵלּוּ וְלֹא יִתְחַלֵּל שַׁבָּת עַל יְדֵי יִשְׂרְאֵלִים בְּנֵי מִצְווֹת, לְפִי שֶׁמִּכְיָון שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַצִּילוֹ אֶלָּא בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה הָאֲסוּרָה בְּשַׁבָּת — הֲרֵי נִדְחֵה הַשַּׁבָּת בִּשְׁבִילוֹ לְגַבֵּי יִשְׂרְאֵלִים הַמְחֻיָּבִים בְּהַצָּלָתוֹ, וְאֵין כָּאן חִלּוּל כְּלָל.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם בָּא הַיִּשְׂרְאֵל לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי אוֹ קָטָן, אוֹ מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִטְרוֹחַ בְּעַצְמוֹ — יֵשׁ אִסּוּר בַּדָּבָר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ הָרוֹאִים בְּקַשֵּׁי הִתִּירוּ פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, וְאֵין מַתִּירִים אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה עַל יְדֵי הַמְחֻיָּבִים בְּמִצְווֹת, וְשֶׁמָּא יָבֹא הַדָּבָר שֶׁכְּשֶׁלֹּא יִמְצְאוּ נָכְרִים אוֹ קְטַנִּים — לֹא יִרְצוּ לְחַלֵּל עַל יְדֵי גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל.

וַאֲפִלּוּ בְּנָשִׁים שֶׁהֵן מְחֻיָּבוֹת בְּמִצְווֹת וְאֵין בָּהֶן חֲשַׁשׁ זֶה — אַף עַל פִּי כֵן אֵין מוֹסְרִין לָהֶן לְבַדָּן הָעֵסֶק וְהַפִּקּוּחַ הַזֶּה שֶׁיֵּעָשֶׂה עַל יָדָן, כִּי שֶׁמָּא יִתְעַצְּלוּ אוֹ יִפְשְׁעוּ בּוֹ. אֲבָל מִצְטָרְפִין עִם יִשְׂרָאֵל, וּמוֹסְרִין הַדָּבָר לְיִשְׂרָאֵל וְהָאִשָּׁה מִתְעַסֶּקֶת עַל יְדֵי הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל עוֹסֵק בּוֹ — אַף הִיא מִזְדָּרֶזֶת עַל יָדוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְהִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת הַכֹּל עַל יְדֵי יִשְׂרְאֵלִים גְּדוֹלִים בְּחָכְמָה, וְלֹא עַל יְדֵי הֶדְיוֹטוֹת וְנָשִׁים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא שַׁבָּת קַלָּה בְּעֵינֵיהֶם וְיָבֹאוּ לְהָקֵל שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, וְגַם כְּדֵי לְהוֹרוֹת הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה בָּרַבִּים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַשַּׁבָּת דְּחוּיָה הִיא וְלֹא הֻתְּרָה כְּלָל, מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא יְהֵא חִלּוּל מִן הַתּוֹרָה — צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, שֶׁלֹּא יְהֵא חִלּוּל בְּמֶלְאכָה מִן הַתּוֹרָה. וְלָכֵן אִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלֹא דְחוּי וּבְלֹא אִחוּר עַל יְדֵי שִׁנּוּי — עוֹשֶׂה עַל יְדֵי שִׁנּוּי, שֶׁאָז אֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה. וְאִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי בְּלֹא אִחוּר כְּלָל — צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי מִן הַתּוֹרָה. וְלֹא אָסְרוּ לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא יִתְעַצֵּל הַנָּכְרִי וְיָבֹא לִידֵי דְחוּי וְעִכּוּב, אֲבָל לֹא כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד עָלָיו וּמְזָרְזוֹ בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְכָלוּם.

וְהָעִקָּר כַּסַּכָּרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאַף עַל פִּי כֵן הַמִּנְהָג בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ כַּסַּכָּרָא הָאַחֲרוֹנָה. אֲבָל

טוֹב שֶׁלֹּא לִנְהוֹג כֵּן, כִּי יֵשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִרְאוּ עַכְשָׁו שֶׁאֵין עוֹשִׂין רַק עַל יְדֵי נָכְרִי, יִסְבְּרוּ שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר בָּזֶה לְעוֹלָם עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְלִפְעָמִים לֹא יִהְיֶה נָכְרִי מָצוּי וְעַל יְדֵי זֶה יִסְתַּכֵּן הַחוֹלֶה בְּמַה שֶׁמִּתְינוּ עַל הַנָּכְרִי. וְעַל כָּל פָּנִים, הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי — יְגַלֶּה לָרַבִּים בְּאוֹתוֹ פַּעַם שֶׁיֵּשׁ הֶתֵּר לְיִשְׂרָאֵל עַצְמוֹ, אֶלָּא שֶׁהַנָּכְרִי הוּא מְזֻמָּן כָּאן:

יד כָּל הַזְּרִיז לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, אֲפִלּוּ אִם מְתַקֵּן עִמּוֹ דָּבָר אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁפֵּרֵשׁ מְצוּדָה לְהַעֲלוֹת תִּינוֹק שֶׁנָּפַל לַנָּהָר וְצָד עִמּוֹ דָּגִים, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

טו נִנְעֲלָה דֶּלֶת בִּפְנֵי תִינוֹק — שׁוֹבֵר הַדֶּלֶת וּמוֹצִיאוֹ, שֶׁמָּא יִבָּעֵת הַתִּינוֹק וְיָמוּת:

טז הָיָה חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה צָרִיךְ בָּשָׂר — שׁוֹחֲטִין לוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים נַאֲכִילֶנּוּ נְבֵלָה שֶׁהִיא אִסּוּר לָאו וְאַל נָחֵלֶל עָלָיו שַׁבָּת שֶׁהִיא אִסּוּר סְקִילָה, כִּי הַשַּׁבָּת נִתְּנָה לְדָחוּת כְּבָר בְּהַבְעָרָה וּבְבִשּׁוּל. וְעוֹד, שֶׁבְּנְבֵלָה עוֹבֵר עַל כָּל כְּזַיִת וּכְזַיִת. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאוֹכֵל פָּחוֹת מִכְּזַיִת — יֵשׁ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה בְּכָל אֲכִילָה וַאֲכִילָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁחִיטָה אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא אִסּוּר אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חָמוּר. וְעוֹד, שֶׁמָּא יִהְיֶה הַחוֹלֶה קָץ בַּאֲכִילַת אִסּוּר וְיִפְרוֹשׁ וְיִסְתַּכֵּן.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַחוֹלֶה צָרִיךְ לַאֲכִילָה לְאַלְתַּר וְהַנְּבֵלָה מוּכָנֶת מִיָּד וְהַשְּׁחוּטָה מִתְאַחֶרֶת לוֹ — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ הַנְּבֵלָה.

אֲבָל אִם הוּא צָרִיךְ לְהַרְתִּיחַ לוֹ יַיִן — יְמַלֵּא יִשְׂרָאֵל וְיִחַם נָכְרִי לְפִי הַמִּנְהָג שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְיַשְׁגִּיחַ עָלָיו (עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קנ"ג וקנ"ה) שֶׁלֹּא יִגַּע בּוֹ קֹדֶם שֶׁיַּרְתִּיחַ, וְאַף אִם יִגַּע בּוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כִּי אַף עַל פִּי כֵן לֹא יִהְיֶה בּוֹ אֶלָּא אִסּוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁיְּחַם הַיִּשְׂרָאֵל יַעֲשֶׂה אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה. וְאֵין לָחוּשׁ כְּלָל שֶׁיְּקוּץ הַחוֹלֶה בּוֹ, לְפִי שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ חָמוּר כָּל כָּךְ:

יז אֲמָדוּהוּ הָרוֹפְאִים שֶׁצָּרִיךְ גְּרוֹגֶרֶת אַחַת, וְרָצוּ עֲשָׂרָה וְהֵבִיאוּ לוֹ כָּל אֶחָד גְּרוֹגֶרֶת — כֻּלָּן פְּטוּרִין, וְיֵשׁ לָהֶם שָׂכָר מֵאֵת ה', אֲפִלּוּ הִבְרִיא בָּרִאשׁוֹנָה:

יח אֲמָדוּהוּ לִשְׁתֵּי גְּרוֹגְרוֹת, וְלֹא מָצְאוּ אֶלָּא שְׁתֵּי גְּרוֹגְרוֹת מְחֻבָּרוֹת כָּל אַחַת בְּעֹקֶץ אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְעוֹד שָׁלֹשׁ גְּרוֹגְרוֹת מְחֻבָּרוֹת שְׁלִשְׁתָּן בְּעֹקֶץ אֶחָד — כּוֹרֵת הָעֹקֶץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁלֹשׁ, שֶׁאַף שֶׁמַּרְבֶּה בִּגְרוֹגְרוֹת, מִכָּל מָקוֹם מְמַעֵט בִּתְלִישָׁה שֶׁהִיא עִקַּר הַמְּלָאכָה.

אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתַּיִם בְּעֹקֶץ אֶחָד וְשָׁלֹשׁ בְּעֹקֶץ אֶחָד — לֹא יִכְרְתוּ אֶלָּא הָעֹקֶץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ

שְׁתַּיִם, שֶׁאָסוּר לְהַרְבּוֹת בִּשְׁעוּר הַדָּבָר שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַרְבֶּה בְּטֹרַח הַמְּלָאכָה, שֶׁהַכֹּל נַעֲשֵׂית בְּבַת אַחַת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַדָּבָר בָּהוּל — אֵין מְדַקְדְּקִים בְּכָךְ, שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי דִּחוּי וְעִכּוּב:

יט חוֹלֶה שֶׁנָּפַל מֵחֲמַת חָלְיוֹ לְמִשְׁכָּב וְאֵין בּוֹ סַכָּנָה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִחוּשׁ שֶׁמִּצְטַעֵר כָּל כָּךְ עַד שֶׁנֶּחֱלַשׁ מִמֶּנּוּ כָּל גּוּפוֹ, שָׁאז אַף עַל פִּי שֶׁהוֹלֵךְ כְּנָפַל לְמִשְׁכָּב הוּא דוֹמֶה — הֲרֵי צְרָכָיו נַעֲשִׂין עַל יְדֵי נָכְרִי, אֲפִלּוּ בִּמְלָאכוֹת גְּמוּרוֹת שֶׁל תּוֹרָה, כְּגוֹן לֶאֱפוֹת לוֹ אוֹ לְבַשֵּׁל לוֹ אִם צָרִיךְ לְכָךְ. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מַאֲכָלוֹת הָאֲסוּרוֹת אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לֹא הִתִּירוּ אוֹתָן לְחוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה — אַף עַל פִּי כֵן הִתִּירוּ לוֹ אִסּוּר בִּשּׁוּלֵי נָכְרִים בְּשַׁבָּת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, כֵּיוָן שֶׁהוּא מֻתָּר מֵחֲמַת עַצְמוֹ אֶלָּא שֶׁמַּעֲשֵׂה הַנָּכְרִי גּוֹרֵם לוֹ הָאִסּוּר.

אֲבָל אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו שַׁבָּת עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל בְּאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ סַכָּנַת אֵבֶר, כָּל שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנַת נֶפֶשׁ.

וּלְחַלֵּל עָלָיו יִשְׂרָאֵל בְּאִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּיָדַיִם, כְּגוֹן לַעֲשׂוֹת לוֹ כָּל רְפוּאָה, שֶׁהִיא אֲסוּרָה מִשּׁוּם גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ בְּעַצְמָהּ שׁוּם סְרַךְ מְלָאכָה בַּעֲשָׂיָתָהּ אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אוֹ אֲפִלּוּ יֵשׁ גַּם בָּהּ בְּעַצְמָהּ אִסּוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים בַּעֲשָׂיָתָהּ — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָהּ לוֹ בְּלֹא שׁוּם שִׁנּוּי מִדֶּרֶךְ הַחֹל, אִם יֵשׁ בּוֹ סַכָּנַת אֵבֶר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפַל לְמִשְׁכָּב וְגַם לֹא חָלָה מִמֶּנּוּ כָּל גּוּפוֹ.

אֲבָל אִם אֵין בּוֹ סַכָּנַת אֵבֶר, אֶלָּא שֶׁנָּפַל לְמִשְׁכָּב, אוֹ שֶׁמִּצְטַעֵר כָּל כָּךְ עַד שֶׁחָלָה מִמֶּנּוּ כָּל גּוּפוֹ — אֵין עוֹשִׂין לוֹ דָּבָר הָאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּשִׁנּוּי מִדֶּרֶךְ הַחֹל. וְעַל יְדֵי שִׁנּוּי מֻתָּר לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ מְלָאכָה גְּמוּרָה, כְּגוֹן הַגּוֹנֵחַ [שֶׁמַּתִּיר לְינָק] בְּפִיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמְּשַׁנֶּה בַּעֲשָׂיָתָהּ — אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְאִם צָרִיךְ לוֹ לֶאֱכוֹל מַאֲכָלִים הַנִּכָּרִים שֶׁהֵם לִרְפוּאָה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה אִסּוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִשּׁוּם גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא (דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם לַעֲשׂוֹתוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי וְהוּא) חוֹלֶה בְּכָל גּוּפוֹ — הִתִּירוּ לוֹ. וְיֵשׁ אוֹסְרִין. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

כ וְאִם לֹא נָפַל לְמִשְׁכָּב, וְגַם אֵינוֹ מִצְטַעֵר כָּל כָּךְ עַד שֶׁנֶּחֱלַשׁ כָּל גּוּפוֹ (אֲבָל עַל כָּל פָּנִים יֵשׁ לוֹ צַעַר גָּדוֹל) — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל כָּל שְׁבוּת הַנַּעֲשֶׂה בְּשִׁנּוּי, אֲפִלּוּ הוּא מְלָאכָה. אֲבָל אָסוּר לוֹ לֶאֱכוֹל מַאֲכָלִים הַנִּכָּרִים שֶׁהֵם לִרְפוּאָה, וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאָר שְׁבוּתִים שֶׁלֹּא בְשִׁנּוּי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם סַרְךְ מְלָאכָה. וְכֵן לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה גְּמוּרָה עַל יְדֵי נָכְרִי, שֶׁזֶּהוּ שְׁבוּת גָּמוּר, שֶׁלֹּא בְשִׁנּוּי.

וְאִם אֵין לוֹ צַעַר גָּדוֹל וְלֹא חֹלִי הַכּוֹלֵל כָּל הַגּוּף, אֶלָּא מִקְצַת חֹלִי — אָזַי מֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים עַל יְדֵי נָכְרִי אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְשִׁנּוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ז, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ בְּשִׁנּוּי. וְלָכֵן מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לוֹ רְפוּאָה מְבַחוּץ עַל יְדֵי נָכְרִי שֶׁיַּנִּיחֶנָּה שָׁם עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בָּזֶה. וְאַף שֶׁמְּסַיֵּעַ לוֹ קְצָת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה (אֲבָל אָסוּר לֶאֱכוֹל מַאֲכָלִים הַנִּכָּרִים שֶׁהֵם לִרְפוּאָה עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

אֲבָל אִם אֵין לוֹ אֲפִלּוּ מִקְצַת חֹלִי, אֶלָּא מִחוּשׁ בְּעָלְמָא — אָסוּר לַעֲשׂוֹת לוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי שׁוּם דָּבָר הַנִּכָּר שֶׁהוּא לִרְפוּאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כא כָּל שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל — אָסוּר אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַחוֹלֶה בְּעַצְמוֹ. אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה לוֹ הַנָּכְרִי — מֻתָּר לַחוֹלֶה לְסַיְּעוֹ קְצָת, כְּגוֹן נָכְרִי הַכּוֹחֵל לְעֵין יִשְׂרָאֵל בְּסוֹף הַחֹלִי שֶׁהִיא קוֹדַחַת מְעַט — מֻתָּר לוֹ לִפְתּוֹחַ וְלִסְגּוֹר הָעַיִן שֶׁיִּכָּנֵס בָּהּ הַכְּחוֹל יָפֶה, שֶׁמְּסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ, כָּל שֶׁהָיָה יָכוֹל הַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ בִּלְבַדּוֹ בְּלֹא סִיּוּעַ הַיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה הַיִּשְׂרָאֵל מְעַכֵּב עַל יָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה לוֹ מְלָאכָה גְּמוּרָה בְּמָקוֹם שֶׁמֻּתָּר — מֻתָּר לַחוֹלֶה לְסַיְּעוֹ בְּעִנְיָן זֶה שֶׁנִּתְבָּאֵר.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמְסַיֵּעַ לִמְלָאכָה גְּמוּרָה הוּא שְׁבוּת גָּמוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ"ו, וְאַף כְּשֶׁמְּסַיֵּעַ לִשְׁבוּת עַל כָּל פָּנִים הוּא שְׁבוּת דִּשְׁבוּת, מִכָּל מָקוֹם כָּאן כֵּיוָן שֶׁהִתִּירוּ שְׁבוּת אֲמִירָה לְנָכְרִי לְצֹרֶךְ הַחוֹלֶה — הוּא הַדִּין שֶׁיֵּשׁ לְהַתִּיר שְׁבוּת הַסִּיּוּעַ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם כֵּן צֹרֶךְ הַחוֹלֶה, שֶׁעַל יְדֵי כָךְ נַעֲשֵׂית הָרְפוּאָה יוֹתֵר בְּטוֹב מִמַּה שֶׁהָיְתָה נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי הַנָּכְרִי לְבַדּוֹ, כְּגוֹן סְגִירַת הָעַיִן שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ הַכְּחוֹל יָפֶה, וְכֵן פְּתִיחַת הָעַיִן לְהַכְנִיס בּוֹ הַכְּחוֹל, אוֹ לִפְתִיחַת הַפֶּה לְהוֹצִיא הַשֵּׁן, אַף שֶׁהָיָה הַנָּכְרִי

יָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ בִּלְבַדּוֹ, מִכָּל מָקוֹם לֹא הִצְרִיכוּ חֲכָמִים לְכָךְ לְהַטִּיל זֶה עַל הַנָּכְרִי וְשֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מִי שֶׁהַדָּבָר שַׁיָּךְ לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ, דְּהַיְנוּ הַחוֹלֶה בְּעַצְמוֹ.

אֲבָל כְּשֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה שְׁאָר דָּבָר הָאָסוּר, אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין לְיִשְׂרָאֵל (אַחֵר) לְסַיְּעוֹ בַּעֲשִׂיָּתוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין צֹרֶךְ כְּלָל בְּסִיּוּעוֹ, שֶׁהֲרֵי הַנָּכְרִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ בִּלְבַדּוֹ. אֲבָל אִם יֵשׁ אֵיזֶה צֹרֶךְ בְּסִיּוּעוֹ, שֶׁעַל יְדֵי כָךְ נַעֲשֵׂית הָרְפוּאָה יוֹתֵר בְּטוֹב מִמַּה שֶּׁהָיְתָה עוֹשָׂה הַנָּכְרִי בִּלְבַדּוֹ — מֻתָּר אַף לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר לְסַיְּעוֹ קְצָת).

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהֶעָשׂוֹת כְּלָל בִּלְתִּי סִיּוּעַ הַיִּשְׂרָאֵל — אָסוּר אַף לַחוֹלֶה עַצְמוֹ לְסַיְּעוֹ:

כב מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת תַּבְשִׁיל לְקָטָן שֶׁאֵין לוֹ מַה לֶּאֱכוֹל, שֶׁסְּתָם צְרָכֵי קָטָן דֵּינָם כְּצָרְכֵי חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה. וּמֻתָּר לְהַאֲכִילוֹ מֻקְצֶה אֲפִלּוּ בְּיָדַיִם, אִם אִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר:

כג לֹא הִתִּירוּ אֱמִירָה לְנָכְרִי בְּשַׁבִּיל חוֹלֶה אֶלָּא כְּשֶׁצָּרִיךְ לָהּ בְּשַׁבָּת, אֲבָל לֹא לְצֹרֶךְ מוֹצָאֵי שַׁבָּת:

כד הִקִּיז דָּם וְנִצְטַנֵּן — סַכָּנָה הִיא, וְעוֹשִׂין לוֹ מְדוּרָה בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּתַקּוּפַת תַּמּוּז. אֲבָל לְחוֹלֶה אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, מִכָּל מָקוֹם אֵין בְּצִנָּה סַכָּנָה לוֹ, שֶׁאֶפְשָׁר לְחַמְּמוֹ בִּבְגָדִים, לָכֵן אֵין עוֹשִׂין לוֹ מְדוּרָה אֶלָּא עַל יְדֵי נָכְרִים, אֶלָּא אִם כֵּן אֵין שָׁם בְּגָדִים לְחַמְּמוֹ בָּהֶם.

וּלְהַאוֹמְרִים שֶׁכָּל חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה עוֹשִׂין לוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל כָּל מַה שֶּׁרְגִילִין לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּחֹל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּמִנְיַעַת הַדָּבָר הַהוּא סַכָּנָה — (מִכָּל מָקוֹם) מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לוֹ גַּם כֵּן מְדוּרָה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל (וּכְבָר נִתְבָּאֵר לְמַעְלָה הֵיאַךְ יֵשׁ לִנְהוֹג בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ):

כה אֵין נוֹתְנִין יַיִן לְתוֹךְ הָעַיִן, מִפְּנֵי שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה. אֲבָל מֻתָּר לִתְּנוֹ עַל גַּבֵּי הָעַיִן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא כִּרוֹחֵץ וְלֹא כְּמִתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה. וְהוּא שֶׁאֵינוֹ פּוֹתֵחַ וְסוֹגֵר הָעַיִן, אֲבָל אִם פּוֹתְחָהּ וְסוֹגְרָהּ שֶׁיִּכָּנֵס בָּהּ הַיַּיִן — נִכָּר הַדָּבָר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה וְאָסוּר. וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִרְחוֹץ בְּיַיִן — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה:

כו רַק תְּפַל, דְּהַיְנוּ כָּל שֶׁלֹּא טָעַם כְּלוּם מִשֶּׁנַּעוֹר מִשְׁנָתוֹ, וְהוּא חָזָק וּמְרַפֵּא — אָסוּר לִתְּנוֹ אֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי הָעַיִן, שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כִּרוֹחֵץ, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִרְחוֹץ בְּרַק מִפְּנֵי מְאִיסוּתוֹ. אֲבָל אִם רוֹחֵץ פִּיו בְּמַיִם וְאַחַר כָּךְ מַעֲבִירָם עַל עֵינָיו, אַף עַל פִּי שֶׁרַק תְּפֵל מְעֹרָב בָּהֶם —

מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן מְאוּסִין לִרְחוֹץ בָּהֶם. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לִפְתּוֹחַ עֵינָיו — מֻתָּר לְלַחְלְחָם אֲפִלּוּ בְּרֹק תָּפֵל לְבַדּוֹ, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא בְּמִתְכַּוֵּן לִרְפּוּאָה, אֲבָל זוֹ אֵינָהּ רְפוּאָה:

כג שׁוֹרֶה אָדָם קִילּוּרִין רַכִּין וּצְלוּלִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְנוֹתֵן עַל גַּבֵּי הָעַיִן בְּשַׁבָּת לִרְפוּאָה, וְאֵין גּוֹזְרִים מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִצְרִיכוּהוּ לִשְׁרוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת — יֵשׁ לוֹ הֶכֵר בָּזֶה שֶׁאָסוּר לַעֲסוֹק בִּרְפוּאוֹת בְּשַׁבָּת. וְאֵין לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא כִּרוֹחֵץ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא רַךְ וְצָלוּל — סָבוּר הָרוֹאֶה שֶׁהוּא יַיִן. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִפְתַּח וְיִסְגּוֹר הָעַיִן, שֶׁאָז מוּכָח שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה. אֲבָל קִילּוֹר עָב — אָסוּר לִתֵּנוֹ עַל גַּבֵּי עַיִן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁנִּכָּר שֶׁהוּא לִרְפוּאָה. וְאִם הִנִּיחוֹ עָלֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם — מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ב:

כד מַעֲבִירִין גֶּלֶד מַכָּה וְסָכִין בַּשֶּׁמֶן, בְּמָקוֹמוֹת שֶׁדַּרְכָּן לָסוּךְ אַף שֶׁלֹּא לִרְפוּאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ז. אֲבָל לֹא יָסוּךְ בַּחֵלֶב, מִפְּנֵי שֶׁנִּמּוֹחַ, וְאָסוּר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ו. וַאֲפִלּוּ בִּגְמַר מַכָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּבָר נִתְרַפְּאָה וְאֵין לוֹ צַעַר מִמֶּנָּה — מֻתָּר לְהַעֲבִיר גֶּלֶדֶיהָ וּלְסוּכָהּ לְתַעֲנוּג בְּעָלְמָא.

אֲבָל אֵין נוֹתְנִין שֶׁמֶן וְחַמִּין מְעֹרָבִים יַחַד עַל גַּבֵּי מַכָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי מוֹךְ לִתֵּנוֹ עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁנִּכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה. אֲבָל נוֹתְנָן עַל בְּשָׂרוֹ חוּץ לְמַכָּה, שֶׁאָז אֵינוֹ מוּכָח שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה, וְהֵם שׁוֹתְתִים וְיוֹרְדִים לַמַּכָּה. אֲבָל מֻתָּר לָתֵת עָלֶיהָ שֶׁמֶן לְבַדּוֹ בְּמָקוֹמוֹת שֶׁדַּרְכָּן לָסוּךְ שֶׁלֹּא לִרְפוּאָה. וְכֵן מֻתָּר לָתֵת עָלֶיהָ חַמִּין לְבַדָּן, אִם הוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְכֵן (מֻתָּר לִתֵּן שֶׁמֶן לְבַדּוֹ) עַל גַּבֵּי מוֹךְ לִתֵּנוֹ עָלֶיהָ. (אֲבָל לֹא חַמִּין אֲפִלּוּ לְבַדָּן (אִם אֵין הַמּוֹךְ (עַיֵּן סִימָן ש"א) מְיֻחָד לְכָךְ), מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט. אֲבָל בַּשֶּׁמֶן אֵין גּוֹזְרִים שֶׁמָּא יִסְחוֹט, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"כ):

כה מֻתָּר לִתֵּן עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה סְפוֹג וַחֲתִיכוֹת בְּגָדִים יְבֵשִׁים אִם הֵם חֲדָשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן לִרְפוּאָה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסָּרְטוּ בְּגָדָיו אֶת הַמַּכָּה. אֲבָל לֹא חֲתִיכוֹת בְּגָדִים יְשָׁנִים, שֶׁהֵן מְרַפְּאוֹת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא הָיוּ מֵעוֹלָם עַל הַמַּכָּה, אֲבָל אִם הָיוּ כְּבָר עַל הַמַּכָּה — שׁוּב אֵינָן מְרַפְּאוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהֵן יְשָׁנוֹת, וּמֻתָּר לִתְּנוֹ עַל גַּבֵּי מַכָּה בְּשַׁבָּת:

ל נוֹתְנִין עָלֶה עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כִּמְשַׁמְּרָהּ, חוּץ מֵעֲלֵי גְּפָנִים שֶׁהֵם לִרְפוּאָה, וְהוּא הַדִּין כָּל עָלִין שֶׁהֵן מְרַפְּאִין. וְאִם נִתְּנָם עָלֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם וֶהֱסִירָם מֵעָלֶיהָ מִשֶּׁחָשְׁכָה אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד — מֻתָּר לְהַחֲזִירָהּ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אָסְרוּ כָּל רְפוּאָה מִשּׁוּם גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים אֶלָּא כְּשֶׁמַּתְחִילָה בְּשַׁבָּת, אֲבָל לֹא כְּשֶׁכְּבָר עֲשָׂאָהּ לוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וּמַחֲזִירָהּ לוֹ בְּשַׁבָּת.

אֲבָל רְטִיָּה שֶׁהֱסִירָהּ מֵעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה בְּמֵזִיד, אֲפִלּוּ עוֹדָהּ בְּיָדוֹ — אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְמָרַח וְיַחֲלִיק הַגּוּמוֹת שֶׁבָּהּ וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מְמַחֵק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ד.

אֲבָל אִם הֶחְלִקָּה מֵעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה מֵאֵלֶיהָ מִשֶּׁחָשְׁכָה — לֹא גָּזְרוּ בָּזֶה, וּמֻתָּר לְהַחֲזִירָהּ. וַאֲפִלּוּ אִם נָפְלָה מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי — דִּינָהּ כְּהֶחְלִקָּה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנָּפְלָה עַל גַּבֵּי כְּלִי, אֲבָל אִם נָפְלָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אִם בָּא לְהַחֲזִירָהּ — הֲרֵי זֶה כְּמַנִּיחָהּ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, וְאָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְמָרַח וּמִשּׁוּם גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים.

וְעַל יְדֵי נָכְרִי מֻתָּר לְהַנִּיחָהּ עַל הַמַּכָּה אֲפִלּוּ בַּתְּחִלָּה, אִם יֵשׁ לוֹ מְמֻנֶּה צַעַר וּמְקֻצָּת חֹלִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֲבָל אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת הָרְטִיָּה בְּשַׁבָּת, שֶׁמִּרּוּחַ הָרְטִיָּה הוּא מְלָאכָה גְּמוּרָה, וְעַל יְדֵי נָכְרִי הוּא שְׁבוּת גָּמוּר, וְלֹא הִתִּירוּהוּ אֶלָּא אִם כֵּן חָלָה כָּל גּוּפוֹ אוֹ שֵׁשׁ סַכָּנַת אֵבֶר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

מְגֻלָּה אָדָם קָצַת רְטִיָּה וּמְקַנֵּחַ פִּי הַמַּכָּה וּמַחֲזִירָהּ עָלֶיהָ, וְחוֹזֵר וּמְגֻלָּה קְצָתָהּ הַשֵּׁנִי וּמְקַנֵּחַ פִּי הַמַּכָּה וּמַחֲזִירָהּ עָלֶיהָ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְסִירָהּ כֻּלָּהּ בְּבַת אַחַת — מֻתָּר לְהַחֲזִירָהּ. אֲבָל לֹא יְקַנֵּחַ אֶת הָרְטִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמָרֵחַ:

לא מַכָּה שֶׁנִּתְרַפְּאָה — מֻתָּר לִתֵּן עָלֶיהָ רְטִיָּה בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּמְשַׁמְּרָהּ שֶׁלֹּא יִסָּרְטוּהָ בְּגָדָיו. וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְמָרַח אוֹ יִשְׁחוֹק סַמָּנִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְרַפְּאָה — אֵינוֹ בָּהוּל עָלֶיהָ כָּל כָּךְ שֶׁיָּבֹא לִידֵי מְרוּחַ וּשְׁחִיקַת סַמָּנִים:

לב הַמֵּפִיס מֻרְסָא בְּשַׁבָּת, אִם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת לָהּ פֶּה בִּשְׁבִיל שֶׁיִּכָּנֵס בָּהּ הָאָוִיר לִרְפוּאָה — הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ", מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן לָהּ פֶּתַח, וְכָל הַמְתַקֵּן פֶּתַח לְשׁוּם דָּבָר תָּלוּשׁ — חַיָּב מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי שֶׁהוּא תּוֹלֶדֶת "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"[ד], וּמַה לִּי תִּקּוּן כְּלִי וּמַה לִּי תִּקּוּן מַכָּה, לָכֵן גַּם בְּתִקּוּן פֶּתַח לְמַכָּה יֵשׁ בּוֹ

מִשּׁוּם "מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ". וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל פֶּתַח הֶעָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם — הֲרֵי אַף פֶּתַח זֶה עָשׂוּי לְהַכְנִיס אָוִיר וּלְהוֹצִיא לֵחָה תָּמִיד.

וְאִם הֶפִיסָהּ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה הַלֵּחָה הַמְצַעֲרָתוֹ בִּלְבַד, וְלֹא כְּדֵי לְהַכְנִיס בּוֹ אָוִיר לְרִפּוּאָה — מֻתָּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּמֵּילָא נַעֲשֶׂה פֶּתַח הָרָאוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְכָךְ — הֲרֵי זוֹ מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ.

וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ, מִכָּל מָקוֹם כָּאן כֵּיוָן שֶׁחִיּוּבוֹ הוּא מִשּׁוּם תִּקּוּן הַמַּכָּה, אִם כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְתִקּוּן זֶה וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לוֹ, אַף שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵאֵלָיו — אֵין זֶה חָשׁוּב תִּקּוּן כְּלָל, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לִגְזוֹר שֶׁמָּא יִתְכַּוֵּן לְפֶתַח, וּמִשּׁוּם צַעֲרוֹ לֹא גָּזְרוּ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא הִתִּירוּ אֶלָּא כְּשֶׁמְּפִיסָהּ לְצֹרֶךְ הַלֵּחָה שֶׁל עַכְשָׁו בִּלְבַד, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אִם תַּחֲזוֹר וְתִסְתּוֹם. אֲבָל אִם חָפַץ שֶׁתִּשָּׁאֵר כָּךְ פְּתוּחָה לְהוֹצִיא לֵחָה תָּמִיד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַכְנִיס לָהּ אָוִיר — אָסוּר. וְטוֹב לְחוּשׁ לִדְבָרָיו לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי:

לג אֲבָל אָסוּר לָחוּךְ שְׁחִין, שֶׁמּוֹצִיא דָּם, וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם חוֹבֵל. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְהוֹצָאַת לֵחָה, שֶׁהַלֵּחָה אֵינָהּ מְחֻבֶּרֶת וּמַבְלַעַת בַּבָּשָׂר אֶלָּא כְּמַפְקֶדֶת וּנְתוּנָה בְּתוֹךְ כְּלִי, וּכְשֶׁמַּפִּיס הַשְּׁחִין לְהוֹצִיאָהּ — אֵינוֹ אֶלָּא כְּפוֹתֵחַ כְּלִי לְהוֹצִיא מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּדָם, שֶׁהוּא מְחֻבָּר וּמַבְלַע בַּבָּשָׂר:

לד נָקֵב שֶׁבַּמַּכָּה שֶׁכְּבָר נִפְתַּח וּבָא לְהַרְחִיבוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא — אָסוּר. אֲבָל אִם חָזַר וְנִסְתַּם — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מֻתָּר לַחֲזוֹר וּלְפָתְחוֹ בְּשַׁבָּת כְּבַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לִפְתּוֹחַ נָקֵב שֶׁנִּסְתַּם בְּכְלִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ד. וְכֵן אוֹתָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם נָקֵב בַּזְּרוֹעַ שֶׁקּוֹרִין אַפְּטוּוֶ"א וְנִסְתַּם הַנָּקֵב קְצָת — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מֻתָּר לִתֵּן בְּתוֹכוֹ קְטָנִית שֶׁיִּפְתַּח. וּרְטָיָה מֻתָּר לִתֵּן עַל הָאַפְּטוּוֶ"א, שֶׁהֲרֵי הִיא כְּמַכָּה שֶׁנִּתְרַפְּאָה שֶׁמֻּתָּר לִתֵּן עָלֶיהָ רְטָיָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (בְּסִימָן זֶה). וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר לִתֵּן עַל הָאַפְּטוּוֶ"א (וְיֵשׁ לָחוּשׁ לִדְבָרָיו).

וְאִם יוֹדֵעַ שֶׁמּוֹצִיא דָּם כְּשֶׁמְּקַנְּחָהּ — לֹא יְקַנְּחָהּ בְּשַׁבָּת, דְּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ" הוּא. אֲבָל מֻתָּר לְהַחֲלִיף בֶּגֶד אַחֵר, שֶׁאִם לֹא יַחֲלִיף יַסְרִיחַ, וְגָדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, וְגַם יֵשׁ לוֹ צַעַר מִזֶּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַכָּה זוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ נָקֵב, אֲבָל בְּמַכָּה שֶׁאֵין בָּהּ נָקֵב — אָסוּר

לְהַחֲלִיף הַבֶּגֶד אוֹ הַנִּיר, (לְפִי) שֶׁמּוֹשֵׁךְ לֵחָה מֵהַמַּכָּה (בִּנְטִילָתוֹ אוֹתָם מֵעָלֶיהָ), וְאָסוּר מִשּׁוּם מְפָרֵק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יַנִּיחַ צוֹק"ר זל"ב עַל הַמַּכָּה שֶׁאֵין בָּהּ נֶקֶב:

לה מִי שֶׁנִּגְּפָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ שֶׁלֹּא מֵחֲמַת בַּרְזֶל — צוֹמְתָהּ בְּיַיִן כְּדֵי לְהַעֲמִיד הַדָּם, אֲבָל לֹא בְּחֹמֶץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָזָק, וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה. וְאִם הוּא מְעֻנָּג — אַף הַיַּיִן מוֹעִיל לוֹ כְּמוֹ הַחֹמֶץ, וְאָסוּר כְּשֶׁאֵין הַמַּכָּה עַל גַּב הַיָּד אוֹ עַל גַּב הָרֶגֶל, שֶׁאָז מֻתָּר לְחַלֵּל עָלֶיהָ אֲפִלּוּ בִּמְלָאכָה גְּמוּרָה, וְכֵן אִם הִיא מֻחֶמֶת הַכָּאַת בַּרְזֶל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

לו מִי שֶׁנִּשְׁמַט פֶּרֶק יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּצָא הָעֶצֶם מִמְּקוֹמוֹ — לֹא יְשַׁפְשְׁפֶנּוּ הַרְבֵּה בְּצוֹנֵן, שֶׁזֶּהוּ רְפוּאָתוֹ, אֶלָּא רוֹחֵץ כְּדַרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפֵּא — נִתְרַפֵּא:

לז צִפֹּרֶן שֶׁפֵּרְשָׁה, וְיֵצִין שֶׁהֵם כְּמִין רְצוּעוֹת דַּקּוֹת שֶׁפֵּרְשׁוּ מֵעוֹר הָאֶצְבַּע סָבִיב הַצִּפֹּרֶן, אִם פֵּרְשׁוּ רֻבָּן, כֵּיוָן שֶׁהֵם קְרוֹבִים לְהִנָּתֵק — אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גּוֹזֵז מִן הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ כְּשֶׁחוֹתְכָן בִּכְלִי, אֶלָּא שֶׁאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

אֲבָל לְהָסִיר בְּיָד, שֶׁאֵין זוֹ דֶּרֶךְ גְּזִיזָה — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, אִם הֵן מְצַעֲרוֹת אוֹתוֹ. וְהוּא שֶׁפֵּרְשׁוּ כְּלַפֵּי מַעְלָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהִתְחִילוּ לִפְרוֹשׁ [לְ]צַד הַצִּפֹּרֶן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁ"כְּלַפֵּי מַעְלָה" הוּא כְּלַפֵּי הַגּוּף, וְלֹא כְּלַפֵּי הַצִּפֹּרֶן. וְצָרִיךְ לְחוּשׁ לִשְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים.

וְאִם לֹא פֵּרְשׁוּ רֻבָּן וְנִטְלָן בְּיָד — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר. חֲתָכָן בִּכְלִי — חַיָּב מִשּׁוּם גּוֹזֵז, וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר — (ו)יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּגוֹזֵז חַיָּב לְדִבְרֵי הַכֹּל, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"מ:

לח הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו — לֹא יְגַמֵּעַ בָּהֶן חֹמֶץ וְיִפְלֹט, שֶׁנִּכָּר הוּא שֶׁהוּא לִרְפוּאָה, אֲבָל מְגַמֵּעַ וּבוֹלֵעַ, אוֹ מְטַבֵּל בּוֹ פִּתּוֹ וְיֹאכְלֶנּוּ כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל.

וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי אָסוּר לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דָּבָר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּאוֹתוֹ דָּבָר שׁוּם סְרָךְ מְלָאכָה אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא שֶׁנִּכָּר שֶׁהִיא לִרְפוּאָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִחוּשׁ בְּעָלְמָא, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ צַעַר כָּל כָּךְ עַד שֶׁנֶּחְלַשׁ כָּל גּוּפוֹ מִמֶּנּוּ — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי כָּל דָּבָר שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

לט הַחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ — לֹא יְעָרְעֶנּוּ בַּשֶּׁמֶן, דְּהַיְנוּ לְהַשְׁהוֹת שֶׁמֶן בְּפִיו טֶרֶם שֶׁיִּבְלָעֶנּוּ, שֶׁנִּכָּר שֶׁמְּכַוֵּן לִרְפוּאָה, אֲבָל בּוֹלֵעַ הוּא שֶׁמֶן, וְאִם נִתְרַפֵּא — נִתְרַפֵּא.

וְיֵשׁ אוֹסְרִים אֲפִלּוּ לִבְלוֹעַ, מִפְּנֵי שֶׁהַשֶּׁמֶן הוּא מַזִּיק לַגּוּף, וְאֵין דֶּרֶךְ לִשְׁתּוֹתוֹ אֶלָּא

לִרְפוּאָה. וְהַכֹּל לְפִי הַמָּקוֹם וְהַזְּמַן, שֶׁאִם אֵין דֶּרֶךְ בְּרִיאִים לִבְלוֹעַ — אָסוּר.

אֲבָל מֻתָּר לִתֵּן שֶׁמֶן הַרְבֵּה לְתוֹךְ אֲנִיגְרוֹן וְלִבְלוֹעַ, שֶׁאָז אֵינוֹ מַזִּיק לַגּוּף, וְאֵינוֹ נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוְּנִין לִרְפוּאָה אֶלָּא לִשְׁתִיָּה. וּבִלְבַד שֶׁיִּבְלָעֶנּוּ מִיָּד וְלֹא יַשְׁהֶנּוּ בְּפִיו, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יִפְלְטֶנּוּ, שֶׁאָז נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוְּנִין לִרְפוּאָה:

מ הַגּוֹנֵחַ מִכְּאֵב לֵב, שֶׁרְפוּאָתוֹ לִינָק בְּפִיו מִן הַבְּהֵמָה — מֻתָּר לִינָק בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁמְּפָרֵק כִּלְאַחַר יָד הוּא, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִינָק בְּפִיו אֶלָּא לַחֲלוֹב לְתוֹךְ כְּלִי וְלִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ, לְפִיכָךְ אֵין בִּינִיקָה אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמִשּׁוּם צַעֲרוֹ לֹא גָּזְרוּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּצַעַר שֶׁל הַגּוֹנֵחַ, אֲבָל אִם אֵין לוֹ אֶלָּא צַעַר שֶׁל רָעָב — אָסוּר לִינָק מֵהַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב מֻתָּר לִינָק (אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לַחֲלוֹב עַל יְדֵי נָכְרִי, וְגַם אֵין לוֹ מַאֲכָל לַחֲלוֹב לְתוֹכוֹ):

מא לֹא תַקִּיל אִשָּׁה חָלָב מִדַּדֶּיהָ לְתוֹךְ הַכּוֹס אוֹ לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה לְהָנִיק אֶת בְּנָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהַחוֹלֵב לְתוֹךְ כְּלִי מְפָרֵק גְּמוּר הוּא, וְחַיָּב מִשּׁוּם דָּשׁ, וְלֹא הִתִּירוּ מְלָאכָה גְּמוּרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם סַכָּנָה.

אֲבָל מֻתָּר לְאִשָּׁה לְקַלֵּחַ מֵהֶחָלָב בִּכְדֵי שֶׁיֵּאָחוֹז הַתִּינוֹק אֶת הַדַּד וְיִנּוֹק, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֶחָלָב הַזֶּה הוֹלֵךְ לְאִבּוּד — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְפָרֵק מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"כ, וּלְצֹרֶךְ הַתִּינוֹק לֹא גָּזְרוּ.

אֲבָל אָסוּר לְהַתִּיז מֵחֲלָבָהּ עַל מִי שֶׁנָּשַׁף בּוֹ רוּחַ רָעָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה וְגַם לֹא צַעַר גָּדוֹל כְּדֵי שֶׁנַּתִּיר לוֹ אִסּוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהִתִּירוּ בְּגוֹנֵחַ וְדוֹמָיו, עַיֵּן סוֹף סִימָן ש"ל:

מב אֵין לוֹעֲסִין מִין שְׁרָף הַנִּקְרָא מַצְטִכִי, וְלֹא שָׁפִין אֶת הַשִּׁנַּיִם בְּסַם. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוְּנִין לִרְפוּאָה, אֲבָל אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא מִשּׁוּם רֵיחַ הַפֶּה — מֻתָּר:

מג כָּל אֲכָלִין וּמַשְׁקִין שֶׁהֵם מַאֲכַל בְּרִיאִים — מֻתָּר לְאָכְלָן וְלִשְׁתּוֹתָן לִרְפוּאָה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם קָשִׁים לְקָצַת דְּבָרִים וְנִכָּר קָצַת שֶׁמִּתְכַּוְּנִין לִרְפוּאָה, כְּגוֹן טְחוֹל שֶׁקָּשֶׁה לִבְנֵי מֵעַיִם אֶלָּא שֶׁיָּפֶה וּמוֹעִיל לְשִׁנַּיִם, אוֹ כַּרְשִׁינִין שֶׁקָּשִׁין לְשִׁנַּיִם אֶלָּא שֶׁיָּפִין וּמְרַפְּאִין לִבְנֵי מֵעַיִם, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְאָכְלָן לִפְעָמִים גַּם שֶׁלֹּא לִרְפוּאָה — מֻתָּר לְאָכְלָן גַּם לִרְפוּאָה.

וְכָל שֶׁאֵינוֹ מַאֲכַל וּמַשְׁקֶה בְּרִיאִים — אָסוּר לְאָכְלוֹ וְלִשְׁתּוֹתוֹ לִרְפוּאָה, גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִים. וְהוּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְחוּשׁ בְּעָלְמָא וּמִתְחַזֵּק וְהוֹלֵךְ כְּבָרִיא, אַף עַל פִּי שֶׁכּוֹאֵב לוֹ מְאֹד. אֲבָל אִם חָלָה מִמֶּנּוּ כָּל גּוּפוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַזֵּק וְהוֹלֵךְ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נָפַל לְמִשְׁכָּב — כְּבָר נִתְבָּאֵר לְמַעְלָה שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין.

אֲבָל אִם אֵין לוֹ מְחוּשׁ כְּלָל, וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל לִרְפוּאָה אֶלָּא לְצֹרֶךְ אַחֵר, כְּגוֹן הָאוֹכֵל שְׁרָפִים מְתוּקִים וְגוֹמֵעַ בֵּיצָה חַיָּה כְּדֵי לְהַנְעִים הַקּוֹל — מֻתָּר. אֲבָל כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה — אָסוּר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּרִיא גָּמוּר וְאֵין לוֹ שׁוּם מְחוּשׁ:

מד אֵין עוֹשִׂים אַפִּקְטָוזִין, דְּהַיְנוּ גְּרָמַת קִיא, שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ רְפוּאָה, אֲפִלּוּ בְּחֹל, מִשּׁוּם הֶפְסֵד אֲכָלִין שֶׁמְּבַמְּעִיו, שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ הוּא רָעֵב וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל. וְאִם מִצְטַעֵר מֵרֹב הַמַּאֲכָל — בְּחֹל מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּסַם, וּבְשַׁבָּת אָסוּר בְּסַם, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לִרְפוּאָה, אֲבָל מֻתָּר לְהַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ עַד שֶׁיָּקִיא:

מה הַחוֹשֵׁשׁ בְּמֵעָיו — מֻתָּר לִכְפּוֹת עֲלֵיהֶם כּוֹס שֶׁעֵרוּ מִמֶּנּוּ חֲמִין, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ בּוֹ הֶבֶל. וְכֵן מֻתָּר לְהַעֲלוֹת אֻזְנַיִם, דְּהַיְנוּ גִּידֵי הָאֹזֶן שֶׁיּוֹרְדִין לִפְעָמִים וּמִתְפָּרְקִין הַלְּחָיַיִם — מַעֲלִין אוֹתָם בֵּין בְּיָד בֵּין בִּכְלִי. וְכֵן לְהַעֲלוֹת אֶנְקְלִי, דְּהַיְנוּ תְּנוּךְ שֶׁכְּנֶגֶד הַלֵּב שֶׁנִּכְפָּף לְצַד פְּנִים. מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּסַמְמָנִים כְּדֵי שֶׁנְּחוּשׁ לִשְׁחִיקָה, וְיֵשׁ לוֹ צַעַר מֵהֶם:

מו וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁתַּכֵּר, שֶׁרְפוּאָתוֹ לָסוּךְ כַּפּוֹת יָדָיו וְרַגְלָיו בְּשֶׁמֶן וּמֶלַח — מֻתָּר לְסוּכָם בְּשַׁבָּת מִטַּעַם זֶה. וְאֵין לִלְמוֹד מִזֶּה הֶתֵּר לְאוֹתָם שֶׁנּוֹהֲגִים בִּקְצָת מְדִינוֹת לְהָשִׂים תּוֹךְ הַחֹטֶם אֵפֶר מֵעֲשֶׂב כָּתוּשׁ לְהָפִיג הַשִּׁכְרוּת, כִּי אוֹתוֹ אֵפֶר פְּעָלָתוֹ כִּרְפוּאָה לִשְׁאָר דְּבָרִים גַּם כֵּן, וְשַׁיָּךְ בּוֹ גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים:

מז אָסוּר לְשַׁפְשֵׁף עַל הַגּוּף בְּכֹחַ, אֲפִלּוּ לְתַעֲנוּג בְּעָלְמָא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ז, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כְּדֵי שֶׁיִּיגַע וְיַזִּיעַ. וְכֵן אָסוּר לְיַגֵּעַ עַצְמוֹ בִּשְׁאָר דָּבָר כְּדֵי שֶׁיַּזִּיעַ לִרְפוּאָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁחַק וְיִשְׁתֶּה סַמָּנִים הַמְּבִיאִים זֵעָה.

וְאָסוּר לְדָחוֹק כְּרֵסוֹ שֶׁל תִּינוֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא הָרְעִי, שֶׁמָּא יָבֹא לְהַשְׁקוֹתוֹ סַמָּנִים הַמְשַׁלְשְׁלִים:

מח רוֹחֲצִין לִרְפוּאָה בְּמֵי גֶּרֶר וּבְמֵי חַמְתָן וּבְמֵי טְבֶרְיָא וּבַמַּיִם הַיָּפִים שֶׁבַּיָּם הַגָּדוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְלוּחִים, לְפִי שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ לִרְחוֹץ בָּהֶם אַף שֶׁלֹּא לִרְפוּאָה, וְאֵינוֹ נִכָּר

שֶׁמְּכַוֵּן לִרְפוּאָה.

אֲבָל לֹא בַּמַּיִם הָרָעִים שֶׁבַּיָּם הַגָּדוֹל, וְלֹא בְּמֵי מִשְׁרֶה, שֶׁהֵם מְאוּסִים, וְאֵין דֶּרֶךְ לִרְחוֹץ בָּהֶם שֶׁלֹּא לִרְפוּאָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשּׁוֹהֶה בָּהֶם, אֲבָל אִם אֵינוֹ שׁוֹהֶה — מֻתָּר, שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא כְּמֵקֵר.

וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִרְחוֹץ בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא אֶלָּא לִרְפוּאָה — אָסוּר לִרְחוֹץ בָּהֶם בְּשַׁבָּת לִרְפוּאָה, אֲפִלּוּ אֵינוֹ שׁוֹהֶה בָּהֶם:

מט אֵין רוֹחֲצִין בְּמַיִם הַמְשַׁלְשְׁלִים, וְלֹא בְּטִיט שֶׁטּוֹבְעִין בּוֹ. וְאֵין שׁוֹתִין מַשְׁקֶה הַמְשַׁלְשֵׁל, אֲפִלּוּ הוּא מַאֲכַל בְּרִיאִים וְאֵינוֹ שׁוֹתֵהוּ לִרְפוּאָה כְּלָל. מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ צַעַר הֵם, וְכָתוּב: "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג":

נ לוֹחֲשִׁין עַל נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים בְּשַׁבִּיל שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רָצִין אַחֲרָיו, וְאֵין בְּכָךְ מִשּׁוּם צַיָּדִה, אֲפִלּוּ לְהַמְחַיְּבִים בְּמִלְאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ:

נא נוֹתְנִין כְּלִי עַל גַּבֵּי הָעַיִן לְהָקֵר, וְהוּא שֶׁיְּהֵא כְּלִי הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל. וְהוּא הַדִּין מַה שֶּׁעוֹשִׂין לְאָדָם שֶׁחָשׁ בְּעֵינָיו, שֶׁמַּקִּיפִין אוֹתוֹ בְּטַבַּעַת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּשֵּׁט הַנֶּפַח:

נב עֶצֶם שֶׁיָּצָא מִמְּקוֹמוֹ — אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְבוֹנֶה (וְעוֹד שֶׁכָּל רְפוּאָה אֲסוּרָה). וַאֲפִלּוּ לְשַׁפְשְׁפוֹ הַרְבֵּה בְּצוֹנֶן — אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל עֶצֶם שֶׁנִּשְׁבַּר — מַחֲזִירִים אוֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ, שֶׁאִם לֹא יַחֲזִירוּהוּ בְּשַׁבָּת — יֵשׁ בָּזֶה סַכָּנָה לְאוֹתוֹ אֵבֶר, וּבְמָקוֹם סַכָּנַת אֵבֶר לֹא גָּזְרוּ:

נג אָסוּר לְהַנִּיחַ בֶּגֶד עַל מַכָּה שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנָּה דָּם, מִפְּנֵי שֶׁהַדָּם יִצְבַּע אוֹתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּקַלְקֵל הוּא, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְכָל שֶׁכֵּן בְּבֶגֶד אָדֹם, שֶׁמִּתַּקְנוֹ. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא תְּחִלָּה אֶת הַדָּם מֵהַמַּכָּה, מִשּׁוּם חוֹבֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ קוּרֵי עַכָּבִישׁ וּמְכַסֶּה בָּהֶם כָּל הַדָּם וְכָל הַחַבּוּרָה, וְאַחַר כָּךְ כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ סְמַרְטוּט. וְיֵשׁ מְפַקְפְּקִים לֶאֱסוֹר כְּרִיכַת קוּרֵי עַכָּבִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְפְּאִים, אֶלָּא יִרְחוֹץ בַּמַּיִם אוֹ בַּיַּיִן תְּחִלָּה לְהַעֲבִיר הַדָּם שֶׁבַּמַּכָּה, וְאַחַר כָּךְ יִכְרוֹךְ עָלֶיהָ הַסְּמַרְטוּט. וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם, אֲבָל הָעִקַּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

נד אָסוּר לִמְצוֹץ בְּפִיו דָּם מֵהַמַּכָּה, מִשּׁוּם חוֹבֵל. וּבַמִּילָה לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. וְלָכֵן אָסוּר לִמְצוֹץ דָּם שֶׁבֵּין הַשִּׁנַּיִם (וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְפֻרָּק כִּלְאַחַר יָד, מִכָּל מָקוֹם

אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים),

וְאָסוּר לְהַנִּיחַ עַל הַמַּכָּה דָּבָר הַמוֹשֵׁךְ דָּם וְלֵחָה, מִשּׁוּם מְפָרֵק. וְאַף עַל פִּי שֶׁמּוֹשֵׁךְ מֵעַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא מַנִּיחוֹ שָׁם כְּדֵי לִמְשׁוֹךְ — הֲרֵי זֶה כְּחוֹבֵל וּמְפָרֵק בְּיָדָיו:

נה אָסוּר לְשׁוֹם פְּתִילָה בְּפִי הַטַּבַּעַת כְּדֶרֶךְ שֶׁנּוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת לְמִי שֶׁהוּא עָצוּר, אֶלָּא אִם כֵּן יָשִׂים אוֹתָהּ בְּשִׂנּוּי, שֶׁיֹּאחֲזֶנָּה בִּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו וְיַנִּיחֶנָּה בְּנַחַת, מִשּׁוּם הַשָּׁרַת נִימִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ב.

אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת קריסטי"ר אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׂנּוּי, אֲפִלּוּ הֻכִינָה מֵאֶתְמוֹל (מִשּׁוּם גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים), אִם לֹא בְּחוֹלָה. וְגַם בְּחוֹלָה צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי מְלָאכָה גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, (וְכֵן) אִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי — יַעֲשֶׂה עַל יְדֵי נָכְרִי:

סימן שכט

א **עַל מִי מְחַלְּלִין שַׁבָּת וּבוֹ י' סְעִיפִים**:

כָּל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וְהַזָּרִיז — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

אֲפִלּוּ נָפְלָה דְּלֵקָה בְּחָצֵר אַחֶרֶת וְיֵרֵא שֶׁמָּא תַּעֲבוֹר לְחָצֵר זוֹ וְיָבֹא לִידֵי סַכָּנָה, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חוֹלֶה אוֹ קְטַנִּים וְאֵין שָׁהוּת לְהַבְרִיחָם טֶרֶם שֶׁתַּגִּיעַ לָהּ הַדְּלֵקָה — מְכַבִּין כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲבוֹר.

וַאֲפִלּוּ אֶפְשָׁר לְהַבְרִיחָם דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה — מוּטָב לְכַבּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַכִּבּוּי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ח, וְהוֹצָאַת חוֹלֶה אוֹ קְטַנִּים שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לֵילֵךְ הִיא מְלָאכָה גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ח:

ב אֵין הוֹלְכִין בְּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ אַחַר הָרֹב. אֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיוּ תִּשְׁעָה נָכְרִים וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד עוֹמְדִים בֶּחָצֵר, וְנָפְלָה מַפֹּלֶת עַל אֶחָד מֵהֶם בְּאוֹתָהּ חָצֵר וְאֵין יָדוּעַ אִם יִשְׂרָאֵל הוּא אִם נָכְרִי, שֶׁמְּפַקְּחִין עָלָיו אֶת הַגָּל, שֶׁהֲרֵי הַיִּשְׂרְאֵל וְהַנָּכְרִי הָיוּ קְבוּעִים בְּאוֹתָהּ חָצֵר, וְכָל הַקָּבוּעַ הוּא כְּמֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה, וּסְפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל. אֶלָּא אֲפִלּוּ פֵּרַשׁ אֶחָד מֵהֶם לְחָצֵר אַחֶרֶת וְשָׁם נָפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת, שֶׁהָיָה רָאוּי לֵילֵךְ אַחַר הָרֹב — אַף עַל פִּי כֵן מְפַקְּחִין עָלָיו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּשְׁאַר קְבִיעוּת הָרִאשׁוֹן בְּמְקוֹמוֹ (בִּשְׁעַת פְּרִישָׁתוֹ מֵהַקְּבִיעוּת) — הֲרֵי אָנוּ חוֹשְׁבִין אוֹתוֹ כְּקָבוּעַ עִמָּהֶם לְהָקֵל בִּסְפֵק נְפָשׁוֹת.

אֲבָל אִם נֶעֱקְרוּ כֻּלָּם בְּזֶה אַחַר זֶה, וּבִשְׁעַת עֲקִירָתָם פֵּרַשׁ אֶחָד מֵהֶם לְחָצֵר אַחֶרֶת וְנָפְלָה

עָלָיו מַפֹּלֶת — אֵין מְפַקְּחִין עָלָיו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּזְעָר כְּבָר קְבִיעוּת הָרִאשׁוֹן מִמְּקוֹמוֹ (בִּשְׁעַת פְּרִישָׁתוֹ שֶׁל זֶה) — אִי אֶפְשָׁר לְהָקֵל בּוֹ מִשּׁוּם קָבוּעַ, וְהוֹלְכִין בּוֹ אַחַר הָרֹב שֶׁהֵם נָכְרִים. אֲבָל אִם נֶעֱקְרוּ כֻּלָּם — הֲרֵי עֲדַיִן הֵם קְבוּעִים בְּיַחַד, וּכְשֶׁפֵּרֵשׁ אֶחָד מֵהֶם — הֲרֵי פֵּרֵשׁ מֵהַקְּבוּעַ, וּמְפַקְּחִין עָלָיו.

וְכֵן תִּינוֹק שֶׁנִּמְצָא בְּעִיר שֶׁרֻבָּהּ נָכְרִים — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם פּוֹרְשִׁים כֻּלָּם מִמְּקוֹם קְבִיעוּתָם — הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאֶבֶן הָעֵזֶר סִימָן ד', עַיֵּן שָׁם שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִין):

ג מִי שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת, סָפֵק עוֹדֶנּוּ חַי סָפֵק כְּבָר מֵת, סָפֵק הוּא שָׁם סָפֵק אֵינוֹ שָׁם, אֲפִלּוּ אִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֶׁהוּא שָׁם סָפֵק יִשְׂרָאֵל סָפֵק נָכְרִי — מְפַקְּחִין עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה סְפֵקוֹת, שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תוֹרָה "וָחַי בָּהֶם", שֶׁלֹּא יוּכַל לָבֹא בְּשׁוּם עִנְיָן לִידֵי מִיתַת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי שְׁמִירַת הַמִּצְוּוֹת.

וַאֲפִלּוּ מְצָאוּהוּ מְרֻצָּץ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת אֶלָּא לְפִי שָׁעָה — מְפַקְּחִים וּבוֹדְקִים עַד חָטְמוֹ, אִם יֵשׁ בּוֹ חַיּוּת — מְפַקְּחִים וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ בְּשָׁבִיל חַיֵּי שָׁעָה, וְאִם לֹא הִרְגִּישׁוּ בְּחָטְמוֹ חַיּוּת — אָז וַדַּאי כְּבָר מֵת, אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְרֻצָּץ.

בֵּין שֶׁפָּגְעוּ בְּרֹאשׁוֹ תְּחִלָּה וּבֵין שֶׁפָּגְעוּ בְּרַגְלָיו תְּחִלָּה, וְרָאוּ שֶׁאֵין חַיּוּת בְּלִבּוֹ — אַף עַל פִּי כֵן בּוֹדְקִין עַד חָטְמוֹ, כִּי עִקַּר הֶכֵּר חַיּוּת הוּא בְּחֹטֶם, שֶׁנֶּאֱמַר "כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו":

ד מָצָא עֶלְיוֹנִים מֵתִים — לֹא יֹאמַר "כְּבָר מֵתוּ הַתַּחְתּוֹנִים", אֶלָּא מְפַקְּחַ עֲלֵיהֶם שֶׁמָּא הֵם חַיִּים. מַעֲשֶׂה הָיָה וּמָצְאוּ עֶלְיוֹנִים מֵתִים וְתַחְתּוֹנִים חַיִּים:

ה הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לוֹ דָּם וּמֻתָּר לְהָרְגוֹ, וְנָפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת שָׁם — אֵין מְפַקְּחִין עָלָיו (שֶׁהֲרֵי אֵין מְצַוִּין לְהַחֲיוֹתוֹ):

ו נָכְרִים שֶׁצָּרוּ עַל עֲיָרוֹת יִשְׂרָאֵל, אִם בָּאוּ עַל עִסְקֵי מָמוֹן — אֵין מְחַלְּלִין עֲלֵיהֶם אֶת הַשַּׁבָּת.

וְאִם בָּאוּ עַל עִסְקֵי נְפָשׁוֹת, וַאֲפִלּוּ בָּאוּ סְתָם וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא בָּאוּ עַל עִסְקֵי נְפָשׁוֹת, וַאֲפִלּוּ עֲדַיִן לֹא בָאוּ אֶלָּא מְמַשְׁמְשִׁים לָבֹא — יוֹצְאִים עֲלֵיהֶם בִּכְלֵי זַיִן וּמְחַלְּלִין עֲלֵיהֶם אֶת הַשַּׁבָּת.

וּבְעִיר הַסְּמוּכָה לַסָּפָר, אֲפִלּוּ אֵינָן רוֹצִים לָבֹא אֶלָּא עַל עִסְקֵי תֶּבֶן וְקַשׁ — מְחַלְּלִין עֲלֵיהֶם אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁמָּא יִלְכְּדוּ הָעִיר וּמִשָּׁם תְּהֵא הָאָרֶץ נוֹחָה לִכְבֹּשׁ לִפְנֵיהֶם:

ז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאָנוּ דָּרִין בֵּין הָאֻמּוֹת שֶׁשּׁוֹלְלִין וְהוֹרְגִין, אֲפִלּוּ אִם לֹא בָּאוּ אֶלָּא עַל עִסְקֵי מָמוֹן — מְחַלְּלִין עֲלֵיהֶם אֶת הַשַּׁבָּת, לְפִי שֶׁאִם לֹא יַנִּיחֻנוּ הַיִּשְׂרְאֵל לִשְׁלוֹל וְלָבֹז — יַהַרְגֻנוּ, וַחֲזָקָה שֶׁאֵין אָדָם מַעֲמִיד עַצְמוֹ עַל מָמוֹנוֹ, וְיֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא יַעֲמוֹד אֶחָד נֶגְדָּם וְיֵהָרֵג, וַהֲרֵי זֶה עֵסֶק נְפָשׁוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם, הַכֹּל לְפִי הָעִנְיָן.

אֲבָל יָחִיד שֶׁבָּאוּ עָלָיו לִקַּח מָמוֹנוֹ — יַנִּיחַ לָהֶם לִטּוֹל כָּל אֲשֶׁר לוֹ, וְלֹא יְחַלֵּל שַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר דִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"א:

ח הָרוֹאֶה סְפִינָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יִשְׂרְאֵל הַמִּטְרָפֶת בַּיָּם, וְכֵן נָהָר שׁוֹטֵף, וְכֵן יָחִיד הַנִּרְדָּף מִפְּנֵי נָכְרִי — מִצְוָה עַל כָּל אָדָם לְחַלֵּל עֲלֵיהֶם שַׁבָּת כְּדֵי לְהַצִּילָם, וַאֲפִלּוּ הוּא סָפֵק אִם יַצִּיל.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ סַכָּנָה — אֵין לוֹ לְסַכֵּן עַצְמוֹ כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת חֲבֵרוֹ, מֵאַחַר שֶׁהוּא חוּץ מִן הַסַּכָּנָה. וְאַף שֶׁרוֹאֶה בְּמִיתַת חֲבֵרוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָפֵק וַחֲבֵרוֹ וַדַּאי, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי נֶאֱמַר "וָחַי בָּהֶם", וְלֹא שֶׁיָּבֹא לִידֵי סָפֵק מִיתָה עַל יְדֵי שֶׁיְּקַיְּמִים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ":

ט כָּל הַיּוֹצְאִים לְהַצִּיל — חוֹזְרִים בְּכְלֵי זֵינָם לִמְקוֹמָם אִם מִתְפַּחֲדִים מִפְּנֵי הַנָּכְרִים לִשְׁבוֹת בַּמָּקוֹם שֶׁהִצִּילוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"ז:

י מִי שֶׁרוֹצִים נָכְרִים לְאָנְסוֹ לְהָמִיר, אִם מְחַלְּלִין עָלָיו לְהַצִּילוֹ — נִתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן ש"ו:

סימן של

א דִּינֵי יוֹלֶדֶת בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"א סְעִיפִים:

יוֹלֶדֶת הִיא כְּחוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סַכָּנָה, וּמְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת לְכָל מַה שֶּׁהִיא צְרִיכָה, קוֹרִין לָהּ חֲכָמָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּמְיַלְּדִין אוֹתָהּ, וּבַלַּיְלָה מַדְלִיקִין לָהּ הַנֵּר, אֲפִלּוּ הִיא סוּמָא, וַאֲפִלּוּ אֵין הַנָּשִׁים הַמִּתְעַסְּקוֹת עִמָּהּ צְרִיכוֹת לְנֵר, שֶׁהֵיוּ יְכוֹלוֹת לְהִתְעַסֵּק עִמָּהּ כָּל צָרְכָהּ בְּלֹא נֵר — אַף עַל פִּי כֵן מַדְלִיקִין בִּשְׁבִילָהּ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֵינָהּ רוֹאָה — מִתְיַשֵּׁב לִבָּהּ יוֹתֵר כְּשֶׁיּוֹדַעַת שֶׁיֵּשׁ כַּאן נֵר, שֶׁאוֹמֶרֶת בְּלִבָּהּ "אִם יֵשׁ דָּבָר הַצָּרִיךְ לִי חֲבֵרוֹתַי רוֹאוֹת וְעוֹשׂוֹת לִי", מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁתֵּדַע שֶׁאֵין כַּאן נֵר — יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁתִּסְתַּכֵּן

מִפַּחַד לְבָבָהּ אֲשֶׁר תִּפְחַד שָׁמָּא אֵין עוֹשִׂין לָהּ יָפָה מַה שֶּׁהִיא צְרִיכָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, הוֹאִיל וּכְאֵב הַיּוֹלֶדֶת דְּבָרִים טִבְעִיִּים הֵם, וְאֵין אַחַת מֵאֶלֶף מַתָּה מֵחֲמַת לֵדָה, לְפִיכָךְ הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים לְשַׁנּוֹת בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת, בּוֹ כְּגוֹן אִם צְרִיכִים לְהָבִיא לָהּ כְּלִי דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים — תְּבִיאֻנּוּ לָהּ חֲבֶרְתָּהּ תָּלוּי בִּשְׁעָרָהּ, שֶׁהִיא הוֹצָאָה שֶׁלֹּא כְדַרְכָּהּ, וְאֵין בָּהּ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְאִם צְרִיכָה לְשֶׁמֶן — לֹא תָּסוּךְ חֲבֶרְתָּהּ שֶׁמֶן בְּשַׁעֲרוֹתֶיהָ וְתָבֹא אֶצְלָהּ וְתִסְחוֹט אוֹתָן, אֶלָּא תְּבִיאֻנּוּ בִּכְלִי תָּלוּי בִּשְׁעָרָהּ, שֶׁמּוּטָב לַעֲשׂוֹת הוֹצָאָה בִּכְלִי עַל יְדֵי שִׁנּוּי מִבִּלִי אִסּוּר אַחֵר מִלְּהוֹסִיף אִסּוּר סְחִיטָה, אַף עַל פִּי שֶׁסְּחִיטַת שֵׂעָר אֵינָהּ אֶסּוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ו:

ב נָכְרִיָּה אֵין מְיַלְּדִין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ חִלּוּל שַׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁכְּבָר נֶעֱקַר הַוָּלָד לְצֵאת, שֶׁאֵין בְּהוֹצָאָתוֹ מִשּׁוּם עוֹקֵר דָּבָר מִגַּדּוּלוֹ. וְגַם הַיִּשְׂרְאֵלִית הִיא מְיַלֶּדֶת יְדוּעָה וְנוֹתְנִים לָהּ שָׂכָר, שֶׁמָּתַר לָהּ לְיַלֵּד נָכְרִיּוֹת בְּחֹל מִשּׁוּם אֵיבָה, מִכָּל מָקוֹם בְּשַׁבָּת אֵין כַּאן אֵיבָה, שֶׁיְּכוֹלָה לְהִשָּׁמֵט וְלוֹמַר "הַנָּשִׁים שֶׁלָּנוּ שֶׁשּׁוֹמְרוֹת אֶת הַשַּׁבָּת — מָתַר לְיַלֵּד אוֹתָן בְּשַׁבָּת, אֲבָל שֶׁלָּכֶם שֶׁאֵינָן שׁוֹמְרִים אֶת הַשַּׁבָּת — אָסוּר לָנוּ לְיַלֵּד אוֹתָן בְּשַׁבָּת".

וַאֲפִלּוּ יִשְׂמְעֵאלִית שֶׁאֵינָן עוֹבְדִים עֲבוֹדָה זָרָה (וְאֵין אִסּוּר לְיַלֵּד אוֹתָן בְּחֹל כְּמוֹ בְּנָכְרִים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁאָסְרוּ אוֹתָן מִפְּנֵי שֶׁמְּיַלֶּדֶת בֵּן לַעֲבוֹדָה זָרָה, מִכָּל מָקוֹם בְּשַׁבָּת) אָסוּר מִשּׁוּם מְלָאכָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ב (הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר לְהִשָּׁמֵט בְּלִי אֵיבָה).

אֲבָל הַקְּרָאִי"ם כֵּיוָן שֶׁהֵם שׁוֹמְרִים שַׁבָּת — מָתַר לְיַלֵּד אוֹתָן (בְּשָׂכָר בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ חִלּוּל שַׁבָּת, מִשּׁוּם אֵיבָה).

וַאֲפִלּוּ בְּנָכְרִים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אִם אִי אֶפְשָׁר לְהִשָּׁמֵט בְּלִי אֵיבָה — מָתַר בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ חִלּוּל שַׁבָּת:

ג מֵאֵימָתַי נִקְרֵאת יוֹלֶדֶת לְחַלֵּל עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת? מִשֶּׁתֵּשֵׁב עַל הַמַּשְׁבֵּר, אוֹ מִשָּׁעָה שֶׁהַדָּם שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד, אוֹ מִשָּׁעָה שֶׁחַבְרוֹתֶיהָ נוֹשְׂאוֹת אוֹתָהּ בִּזְרוֹעוֹתֶיהָ, שֶׁאֵין בָּהּ כֹּחַ לַהֲלוֹךְ, כֵּיוָן שֶׁנִּרְאָה אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ — מְחַלְּלִים עָלֶיהָ הַשַּׁבָּת לְכָל צְרָכֶיהָ אֲשֶׁר אֶפְשָׁר

לַעֲשׂוֹתָן כַּאן בְּלִי עִכּוּב, אֲבָל לִקְרוֹת חֲכָמָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם שֶׁהוּא דָּבָר הַצָּרִיךְ שָׁהוּת וְעִכּוּב — מֻתָּר מִקֹּדֶם לָכֵן, מִשָּׁעָה שֶׁמַּרְגֶּשֶׁת קְצָת, אֲפִלּוּ בְּסֵפֶק.

וְטוֹב לְזָהֵר שֶׁכְּשֶׁתַּגִּיעַ הָאִשָּׁה לְחֹדֶשׁ ט' יְזַמֵּן הַכֹּל מֵעֶרֶב שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְחַלֵּל שַׁבָּת:

ד כָּל ג' יָמִים הָרִאשׁוֹנִים הִיא חֲשׁוּבָה כִּמְסֻכֶּנֶת וַדַּאי, מִפְּנֵי שֶׁאֲבָרֶיהָ מִתְפָּרְקִים וּמְרֻסֶּקֶת הִיא, לְפִיכָךְ מְחַלְּלִים עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת.

אֲפִלּוּ אוֹמֶרֶת אֵינִי צְרִיכָה לְחִלּוּל, אֶלָּא שֶׁחַבְרוֹתֶיהָ אוֹמְרוֹת שֶׁצְּרִיכָה, אֲפִלּוּ אֵין בָּהֶן חָכְמָה וְלֹא רוֹפֵא — עוֹשִׂין לָהּ כָּל צָרְכֶיהָ, שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁעוֹשִׂים לַחַיָּה בְּחֹל יְדוּעִים הֵם לַכֹּל.

וַאֲפִלּוּ אוֹכֶלֶת מַאֲכַל שְׁאָר בְּנֵי אָדָם — אָנוּ אוֹמְרִים שֶׁאֵין מַרְגֶּשֶׁת לְשָׁעָתָהּ, וְאִם תֹּאכַל צוֹנֵן אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵין הַמְסֻכֶּנֶת אוֹכֶלֶת אוֹתָם — יְבִיאוּהָ לִידֵי סַכָּנָה.

אֲבָל אִם חָכְמָה אוֹ רוֹפֵא אוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְחִלּוּל — שׁוֹמְעִים לָהֶם, כִּי הַרְבֵּה יוֹלְדוֹת יֵשׁ שֶׁאֵין עוֹשִׂין לָהֶן חַמִּין בְּכָל יוֹם. וְכֵן נוֹהֲגִים עַכְשָׁו בִּקְצָת מְקוֹמוֹת שֶׁאוֹכְלוֹת בְּשַׁבָּת חַמִּין שֶׁל אֶתְמוֹל:

ה מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד סוֹף שִׁבְעָה, אָמְרָה "אֵינִי צְרִיכָה" — אֵין מְחַלְּלִין, אֲפִלּוּ חַבְרוֹתֶיהָ אוֹמְרוֹת שֶׁצְּרִיכָה, לְפִי שֶׁאֵינָהּ בְּחֶזְקַת מְסֻכֶּנֶת לְאוֹתָן דְּבָרִים שֶׁרְגִילוֹת חַבְרוֹתֶיהָ לַעֲשׂוֹת לָהּ בְּחֹל, וְאֶפְשָׁר שֶׁיְּכוֹלָה לְהַמְתִּין עַד לָעֶרֶב.

אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁחָכְמָה אוֹ רוֹפֵא אוֹמְרִים שֶׁצְּרִיכָה, שֶׁאָז מְחַלְּלִין גַּם בִּשְׁאָר חוֹלִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח.

וְכָל זֶה כְּשֶׁהִיא אוֹמֶרֶת "אֵינִי צְרִיכָה", אֲבָל בְּסִתָם, שֶׁהִיא אֵינָהּ אוֹמֶרֶת כְּלוּם וְחַבְרוֹתֶיהָ אֵינָן יוֹדְעוֹת — מְחַלְּלִין.

אֲבָל אִם חַבְרוֹתֶיהָ אוֹמְרוֹת שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה — אֵין מְחַלְּלִין.

אֶלָּא אִם כֵּן הִיא אוֹמֶרֶת "צְרִיכָה אֲנִי", שֶׁאָז אֲפִלּוּ מֵאָה רוֹפְאִים אוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה — מְחַלְּלִין, כִּי "לֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ", וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרי"ח לְעִנְיַן שְׁאָר חוֹלִים.

וּמְסוֹף ז' וְאֵילַךְ, אֲפִלּוּ אָמְרָה "צְרִיכָה אֲנִי" — אֵין מְחַלְּלִין עָלֶיהָ, אֶלָּא הֲרֵי הִיא עַד ל' יוֹם כְּחוֹלָה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, שֶׁכָּל צָרְכֶיהָ נַעֲשִׂים עַל יְדֵי נָכְרִי, חוּץ מִלְּעִנְיַן מְדוּרָה,

שֶׁאִם הִיא צְרִיכָה לְכָךְ עוֹשִׂים לָהּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהַצִּנָּה סַכָּנָה הִיא לָהּ כָּל ל' יוֹם, וַאֲפִלּוּ בִּתְקוּפַת תַּמּוּז. וְאִם מֻתָּרִים אֲחֵרִים לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד מְדוּרָה זוֹ — נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ו:

ו יָמִים אֵלּוּ אֵין מוֹנִין אוֹתָם מֵעֵת לְעֵת, אֶלָּא אִם יָלְדָה בְּד' בְּשַׁבָּת סָמוּךְ לָעֶרֶב — הֲרֵי כְּשֶׁמַּגִּיעַ תְּחִלַּת לֵיל שַׁבָּת הוּא כְּבָר יוֹם רְבִיעִי לְלֵדָתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כָלוּ ג' מֵעֵת לְעֵת עַד סָמוּךְ לָעֶרֶב בְּשַׁבָּת, וְכֵן לְעִנְיַן שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים:

ז הַיּוֹשֶׁבֶת עַל הַמַּשְׁבֵּר וּמֵתָה — מְבִיאִין סַכִּין בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, וְקוֹרְעִין אֶת בִּטְנָהּ וּמוֹצִיאִין הַוָּלָד, שֶׁמָּא יִמָּצֵא חַי. וְאַף עַל פִּי שֶׁרֹב הַפְּעָמִים הוּא מֵת קֹדֶם לְאִמּוֹ, מִכָּל מָקוֹם בְּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ אֵין הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב וְלִפְעָמִים יוּכַל לִחְיוֹת אַחַר מִיתַת אִמּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁעָבַר זֶה לֹא הָיָה לוֹ חֶזְקַת חַיּוּת מֵעוֹלָם — מְחַלְּלִין עָלָיו מִסָּפֵק כְּמוֹ עַל מִי שֶׁהָיָה לוֹ חֶזְקַת חַיּוּת.

וּמַה שֶּׁאֵין נוֹהֲגִין כֵּן עַכְשָׁו אֲפִלּוּ בְּחֹל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּמִיתַת הָאֵם בְּקֵרוֹב כָּל כָּךְ שֶׁאֶפְשָׁר לַוָּלָד לִחְיוֹת, כִּי שֶׁמָּא נִתְעַלְּפָה, וְאִם יִקְרְעוּ בִּטְנָהּ יְמִיתוּהָ, וּצְרִיכִים לְהַמְתִּין, וּבְתוֹךְ כָּךְ וַדַּאי מֵת הַוָּלָד:

ח הַוָּלָד שֶׁנּוֹלַד בְּשַׁבָּת עוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרְכָיו, מַרְחִיצִין אוֹתוֹ וּמוֹלְחִין אוֹתוֹ שֶׁיִּתְקַשֶּׁה הַבָּשָׂר, וְטוֹמְנִין אֶת הַשִּׁלְיָא כְּדֵי שֶׁיֵּחַם הַוָּלָד, וְחוֹתְכִים אֶת הַטַּבּוּר, שֶׁכָּל דְּבָרִים אֵלּוּ יֵשׁ לוֹ צַעַר מֵהֶם אִם לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתָם לוֹ, וְכֵיוָן שֶׁאֵין בָּהֶם מְלָאכָה שֶׁל תּוֹרָה הִתִּירוּ חֲכָמִים.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּוָלָד שֶׁל קַיָּמָא, דְּהַיְנוּ שֶׁנּוֹלַד לְט' אוֹ לְז' בְּוַדַּאי (כְּגוֹן שֶׁפֵּרֵשׁ מִמֶּנָּה בַּעְלָהּ אַחַר שֶׁבָּעַל), אֲבָל נוֹלַד לְח', אוֹ סָפֵק בֶּן ז' סָפֵק בֶּן ח' — אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו, בֵּין בִּדְבָרִים אֵלּוּ, בֵּין אֲפִלּוּ בִּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ בְּמִנְיַעְתּוֹ סַכָּנָה לוֹ, כְּגוֹן לְסַקְּחַ עָלָיו אֶת הַגַּל. אֶלָּא אִם כֵּן גָּמְרוּ שְׁעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו, שֶׁאָז בְּוַדַּאי נִגְמַר לְז', אֶלָּא שֶׁנִּשְׁתַּהָה לָצֵאת מִמְּעֵי אִמּוֹ אַחֲרֵי גָּמְרוּ. וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ הוּא וַדַּאי בֶּן ח', כְּגוֹן שֶׁפֵּרֵשׁ מִמֶּנָּה בַּעְלָהּ אַחַר שֶׁבָּעַל — הֲרֵי דִינוֹ כְּבֶן ז' וַדַּאי לְכָל דָּבָר, וּמָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת.

אֲבָל אִם הָיָה שְׁעָרוֹ לָקוּי וְאֵין צִפָּרְנָיו שְׁלֵמִין כִּבְרִיָּתָן, אֲפִלּוּ הוּא סָפֵק בֶּן ח' — דִּינוֹ כְּוַדַּאי בֶּן ח' לְכָל דָּבָר, וַאֲפִלּוּ לְעִנְיַן פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁמְּחַלְּלִין מִסָּפֵק אֲפִלּוּ עַל עָבָר שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ חֶזְקַת חַיּוּת מֵעוֹלָם, לְפִי שֶׁחוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו וְנִגְמְרוּ כְּבָר שְׁעָרוֹ

וְצִפְרְנָיו, אֲבָל זֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִין בּוֹ שֶׁלֹּא נָמְרוּ — קָרוֹב לְוַדַּאי הוּא שֶׁהוּא בֶּן ח', שֶׁלֹּא הָיָה נִגְמָר עַד חֹדֶשׁ הַט' וּמְהֵר לָצֵאת קֹדֶם זְמַנּוֹ וְנֶפֶל הוּא.

וַאֲפִלּוּ לְטַלְטְלוֹ אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל אֶת הָאֶבֶן, וְלָכֵן אֵין מָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. וְאֵין אוֹמְרִים נִמּוֹל מִמָּה נַפְשָׁךְ, אִם בֶּן ז' הוּא הֲרֵי מִילָתוֹ דּוֹחָה שַׁבָּת, וְאִם בֶּן ח' הוּא אֵין כַּאן חִלּוּל שַׁבָּת בְּמִילָה זוֹ שֶׁהֲרֵי הוּא כְּמַחֲתֵךְ בָּשָׂר בְּעָלְמָא, שֶׁכֵּיוָן שֶׁקָּרוֹב לְוַדַּאי שֶׁהוּא בֶּן ח' — לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְהַתִּיר טַלְטוּל בִּשְׁבִיל מִילָתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁקָּרוֹב לְוַדַּאי שֶׁאֵין מִילָתוֹ כְּלוּם.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁהוּא בֶּן ז', וְכָל בֶּן ז' אֵינוֹ נֶפֶל אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְמְרוּ שְׂעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו, וְלָכֵן אֵין אִסּוּר כְּלָל לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, וְכֵן מָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת מִמָּה נַפְשָׁךְ.

אֲבָל אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו שַׁבָּת לְדִבְרֵי הַכֹּל, בֵּין בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה לוֹ בִּמְנִיעָתוֹ, בֵּין בְּדָבָרִים שֶׁהִתִּירוּ לַעֲשׂוֹת לַוָּלָד בְּיוֹם הִוָּלְדוֹ מִשּׁוּם צַעֲרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם מְלָאכָה שֶׁל תּוֹרָה.

וּלְפִי סְבָרָא זוֹ מָלִין עַכְשָׁו כָּל וָלָד אֲפִלּוּ נוֹלַד לְח', כִּי אֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּחָדְשֵׁי הָעִבּוּר, כִּי פְּעָמִים שֶׁהָאִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת בְּסָמוּךְ לְטִבִילָתָהּ, וּפְעָמִים אֵינָהּ מִתְעַבֶּרֶת עַד אַחַר כָּךְ, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא בֶּן ז', וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְמְרוּ שְׂעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו מָלִין אוֹתוֹ, וְכֵן מַתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת.

(וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל, וְלָכֵן הַמֵּקֵל בְּטַלְטוּל כַּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה — לֹא הִפְסִיד. אֲבָל לְעִנְיַן מִילָה בְּשַׁבָּת — "שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עָדִיף", וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים. וְאַף שֶׁאֵין אִסּוּר בְּטַלְטוּלוֹ — יֵשׁ אִסּוּר בְּמִילָתוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר בַּחֲתִיכַת הַטַּבּוּר בְּשַׁבָּת אַף לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר):

ט אֲפִלּוּ בֶּן ח' וַדַּאי שֶׁאָסוּר בְּטַלְטוּל לְדִבְרֵי הַכֹּל, הֲרֵי אִמּוֹ שׁוֹחָה עָלָיו וּמְנִיקָתוֹ, מִפְּנֵי צַעַר הֶחָלָב שֶׁמְּצַעֲרָהּ. וְכֵן הִיא בְּעַצְמָהּ יְכוֹלָה לְהוֹצִיא בְּיָדָהּ הֶחָלָב הַמְצַעֵר אוֹתָהּ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֶחָלָב הַזֶּה הוֹלֵךְ — לְאִבּוּד אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְפָרֵק אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמִשּׁוּם צַעֲרָהּ לֹא גָּזְרוּ:

י מִיַּשְׁרִים אֵבְרֵי הַוָּלָד שֶׁל קַיָּמָא שֶׁנִּתְפָּרְקוּ מֵחֲמַת צַעַר הַלֵּדָה.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹם הַלֵּדָה, אֲבָל אַחַר כָּךְ אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹנֶה. אֲבָל לְכָרְכוֹ בִּבְגָדָיו כְּדֵי לְיַשֵּׁר אֵבָרָיו — מֻתָּר לְעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכּוֹ בְּכָךְ גַּם בְּחֹל, וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּבוֹנֶה בְּשַׁבָּת. אֲבָל תִּינוֹק שֶׁאֵין כּוֹרְכִין אוֹתוֹ בְּחֹל וְנִתְעַקְּמוּ אֵבָרָיו בְּשַׁבָּת — אָסוּר לְכָרְכוֹ כְּדֵי לְיַשְּׁרָם:
יא אִם נָפְלָה עָרְלַת הַגָּרוֹן שֶׁל הַוָּלָד — מֻתָּר לְשׁוֹם אֶצְבַּע לְתוֹךְ פִּיו וּלְסַלֵּק הָעָרְלָה לְמְקוֹמָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים יָקִיא עַל יְדֵי זֶה:

סימן שלא

א **דִּינֵי מִילָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"ד סְעִיפִים**:
מִילָה בִּזְמַנָּהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ", בַּיּוֹם וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, וְהַפְּרִיעָה הִיא מִכְּלַל הַמִּילָה, וְהַמְּצִיצָה גַּם כֵּן דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. וְכֵן נוֹתְנִים עָלֶיהָ רְטִיָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁאָסְרוּ לְחוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, וְכֵן לִשְׁאָר צָרְכֵי רְפוּאוֹת מִילָתוֹ דִּינוֹ כְּחוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה.
אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהָכִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְאִם לֹא הֵכִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי שִׁנּוּי, כְּגוֹן בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ נוֹתְנִים עַל הַמִּילָה כַּמּוֹן שָׁחוּק וְיַיִן וְשֶׁמֶן מְעֹרָבִים, אִם לֹא שָׂחַק מֵעֶרֶב שַׁבָּת — לוֹעֵס בְּשִׁנָּיו וְנוֹתֵן. וְאִם לֹא עֵרֵב יַיִן וְשֶׁמֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת — לֹא יְעָרְבֵם בְּשַׁבָּת, אֶלָּא נוֹתֵן זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת (וּלְעִנְיַן יוֹם טוֹב, נִתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רס"ו).
וְכֵן לִשְׁאָר חוֹלִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה יָדוּעַ מֵעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְעָרֵב לָהֶם יַיִן וְשֶׁמֶן, מִכָּל מָקוֹם אִם אֵין בָּהֶם סַכָּנָה — אָסוּר לְעָרֵב לָהֶם בְּשַׁבָּת (שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת לָהֶם רְפוּאָה בְּלֹא שִׁנּוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח).
וְאִם אֵין לוֹ כַּמּוֹן כְּלָל, אוֹ שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְלָעֲסוֹ וְצָרִיךְ לְשַׁחֲקוֹ, אוֹ לִשְׁחוֹק סַמָּנִים אֲחֵרִים הַמְעַצְּרִים הַדָּם — תִּדָּחֶה הַמִּילָה עַד לְמָחָר, שֶׁאֵין דּוֹחָה שַׁבָּת אֶלָּא מִילָה עַצְמָהּ אֲבָל לֹא מַכְשִׁירֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אֶלָּא מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, וְאִם כֵּן אֵין לַהֲבִיאוֹ לְכַתְּחִלָּה לִידֵי סַכָּנָה כְּדֵי שֶׁנִּצְטָרֵךְ לְחַלֵּל שַׁבָּת אַחַר כָּךְ.

אֲבָל אִם הָיָה לוֹ כַּמּוֹן שֶׁחוֹק אוֹ סַמָּנִים שֶׁחוֹקִים מִבְּעוֹד יוֹם וּמָלוֹ אֶת הַקָּטָן וְאַחַר כָּךְ נִתְפַּזְּרוּ — שׁוֹחֲקִין בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה:

ב כָּל זְמַן שֶׁלֹּא סִלֵּק יָדוֹ מֵהַמִּילָה — חוֹזֵר אֲפִלּוּ עַל צִיצִין שֶׁאֵינָן מְעַכְּבִין בְּדִיעֲבַד. סִלֵּק יָדוֹ — אֵינוֹ חוֹזֵר אֶלָּא עַל צִיצִין הַמְעַכְּבִין, שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רס"ד:

ג בֶּן ח' שֶׁגָּמְרוּ שְׁעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו, אוֹ בֶּן ז' וַדַּאי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָמְרוּ — מָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. סָפֵק בֶּן ז' סָפֵק בֶּן ח' וְלֹא גָמְרוּ — אֵין לְמוּלוֹ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ל:

ד מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְמוּלוֹ קֹדֶם לָכֵן, כְּגוֹן שֶׁהָיָה חוֹלֶה, אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁאֶפְשָׁר לְמוּלוֹ אַחַר הַשַּׁבָּת, וְלֹא יִהְיֶה שׁוּם חִסּוּר מִצְוָה בְּזֶה, שֶׁהֲרֵי בְּלֹא זֶה אֵינָהּ בִּזְמַנָּהּ:

ה מִי שֶׁנּוֹלַד בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — אֵין מָלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא סָפֵק שְׁמִינִי סָפֵק תְּשִׁיעִי, שֶׁאֵין דּוֹחִין שַׁבָּת מִסָּפֵק. וַאֲפִלּוּ לֹא הוֹצִיא אֶלָּא רֹב רֹאשׁוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא כֻּלּוֹ בְּשַׁבָּת — הֲרֵי זֶה כְּנוֹלַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת.

וְהַתְחָלַת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הוּא אַחַר הִלּוּךְ ג' מִילִין וּרְבִיעַ לְאַחַר הַתְחָלַת הַשְּׁקִיעָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"א, וְהוּא לְעֶרֶךְ רְבִיעִית שָׁעָה קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים.

וְאִם נוֹלַד קֹדֶם לָכֵן, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר שָׁקְעָה הַחַמָּה — נִמּוֹל בְּיוֹם ו'. וְאִם נוֹלַד כֵּן בְּשַׁבָּת — נִמּוֹל בְּשַׁבָּת.

וְאַף שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּתְחַלַּת הַשְּׁקִיעָה הִיא לַיְלָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ אֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין כְּלָל לְדִבְרֵיהֶם, שֶׁלִּפְעָמִים אֵין מְקַבְּלִים שַׁבָּת וְעוֹשִׂים כָּל הַמְּלָאכוֹת עַד רְבִיעִית שָׁעָה קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים, אִם כֵּן אֵין לָנוּ לִדְחוֹת הַמִּילָה מִזְּמַנָּהּ בִּשְׁבִיל חֶשֶׁשׁ זֶה:

ו אַנְדְּרוֹגִינוֹס שֶׁהוּא סָפֵק זָכָר סָפֵק נְקֵבָה — אֵין מִילָתוֹ דּוֹחָה שַׁבָּת. וְכֵן נוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל, אֲפִלּוּ אֵינוֹ נִרְאֶה מָהוּל אֶלָּא בְּעֵת הַקִּשּׁוּי, אַף עַל פִּי שֶׁצָּרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית — אֵינוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה חִיּוּב בָּרוּר מִן הַתּוֹרָה.

וְכֵן יוֹצֵא דֹּפֶן, וְנָכְרִית שֶׁיָּלְדָה וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּיְּרָה, הוֹאִיל וְאֵין אִמּוֹ טְמֵאָה לֵדָה — יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם נִמּוֹלִים בַּשְּׁמִינִי אוֹ מִיָּד שֶׁנּוֹלְדוּ, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה סָמְכָה מִילַת שְׁמִינִי לְטֻמְאַת הַיּוֹלֶדֶת.

וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי עָרְלוֹת, דְּהַיְנוּ ב' עוֹרוֹת זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, אוֹ שְׁנֵי גִידִים — יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק

אִם נִמּוֹל בַּשִּׁמְינִי, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה אָמְרָה "עָרְלָתוֹ" אַחַת, לְפִיכָךְ נִמּוֹלִים הֵם בַּשִּׁמְינִי מִסְפֵּק, אֲבָל אֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת מִסְפֵּק:

ז אֵין דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת אֶלָּא מִילָה עַצְמָהּ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת. אֲבָל כָּל מַכְשִׁירֵי מִילָה, כְּגוֹן תִּקּוּן הָאִזְמֵל וַהֲבָאָתוֹ אֵצֶל הַתִּינוֹק, וּשְׁחִיקַת סַמָּנִים, וְתִקּוּן הֶחָלוּק שֶׁיִּתְבָּאֵר, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם מֵעֶרֶב שַׁבָּת — אֵינָן דּוֹחִים אֶת הַשַּׁבָּת, אֲפִלּוּ אִם נֶאֱנַס וְלֹא עָשָׂאָם, אוֹ שֶׁעָשָׂאָם וְנֶאֱבְדוּ.

וַאֲפִלּוּ אִסּוּר דִּבְרֵי סוֹפְרִים לֹא הִתִּירוּ לְצֹרֶךְ מִצְוַת מִילָה, אֲפִלּוּ אִם תִּדְחֶה הַמִּילָה לְגַמְרֵי בִּשְׁבִיל כָּךְ, כְּגוֹן לְהָבִיא אִזְמֵל מֵחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, אוֹ לִשָּׂא הַתִּינוֹק דֶּרֶךְ שָׁם, שֶׁהֶעֱמִידוּ חֲכָמִים אֶת דִּבְרֵיהֶם אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם כָּרֵת.

וְלוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת, אִם הוּא דָּבָר שֶׁאִם עָשָׂהוּ יִשְׂרָאֵל אֵין בּוֹ אִסּוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אוֹמֵר לְנָכְרִי וְעוֹשֶׂה, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל שְׁבוּת דִּשְׁבוּת בְּמָקוֹם מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז. וְאִם הוּא דָּבָר שֶׁאָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתוֹ מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן לְתַקֵּן הָאִזְמֵל, אוֹ לְהָבִיאוֹ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה — לֹא יֹאמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ.

וְיֵשׁ מַתִּירִים אֲמִירָה לְנָכְרִי בְּמָקוֹם מִצְוָה אֲפִלּוּ בְּדָבָר הָאָסוּר מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ו. וְאַף שֶׁאֵין לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּשְׁאָר מִצְוָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם בְּמִילָה שֶׁהִיא עַצְמָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם אַף לְעִנְיַן מַכְשִׁירֶיהָ, אִם אִי אֶפְשָׁר לְמוּל הַיּוֹם בְּעִנְיָן אַחֵר:

ח יֵשׁ אוֹסְרִין לְהוֹצִיא הַתִּינוֹק מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית אוֹ חָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, שֶׁאֵין בְּהוֹצָאָה זוֹ צֹרֶךְ מִצְוָה, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְמוּלוֹ בְּבֵיתוֹ. וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּזֶה, מִשּׁוּם "בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ".

וְיֵשׁ לְהַנְהִיג כֵּן בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים לְהָבִיא הַתִּינוֹק לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַל יְדֵי שֶׁאֶחָד נוֹתְנוֹ לַחֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ בְּפָחוֹת מִד' אַמּוֹת, שֶׁיּוֹצִיאוּהוּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד עַל יְדֵי נָכְרִי וְיַכְנִיסוּהוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, אוֹ יַעֲשׂוּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ז. אֲבָל לֹא יוֹצִיאוּהוּ וְיַכְנִיסוּהוּ עַל יְדֵי שְׁנַיִם שֶׁזֶּה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּטוּר, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי הוּא אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ט אֵין עוֹשִׂין לָהּ חָלוּק, וְהוּא שֶׁיִּקּוֹב חֲתִיכָה שֶׁל בֶּגֶד כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס הַמִּילָה בְּאוֹתוֹ הַנָּקֵב וְיִכְרוֹךְ שְׁאָר הַבֶּגֶד עַל הָאֵבָר וְיִהְדְּקֶנּוּ שָׁם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחֲזוֹר עוֹר הָאֵבָר לְכַסּוֹת הַמִּילָה. אֲבָל כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ סְמַרְטוּט. וְאִם לֹא הִזְמִינוּ מִבְּעוֹד יוֹם — מֵבִיא אֲפִלּוּ מֵחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, וּבִלְבָד שֶׁיִּכְרְכֶנּוּ עַל אֶצְבָּעוֹ וְיביאֶנּוּ, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בְּשִׁנּוּי. וְכֵן מֻתָּר לְהָבִיאוֹ דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית עַל יְדֵי שִׁנּוּי, אֲבָל לֹא דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים:

י אִזְמֵל שֶׁל מִילָה הוּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַמִּילָה וְלֹא כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ, וַאֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּעוֹדוֹ בְּיָדוֹ כְּשֶׁמָּל בּוֹ — רַשַּׁאי לְטַלְטְלוֹ לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה לְהַצְנִיעוֹ שָׁמָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

אֲבָל אָסוּר לְרָחֲצוֹ אֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ בְּיָדוֹ, שֶׁאֵין מְדִיחִין כֵּלִים בְּשַׁבָּת אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג:

יא בִּימֵי חַכְמֵי הַתַּלְמוּד אִם לֹא הָיוּ רוֹחֲצִין הַוָּלָד לִפְנֵי הַמִּילָה וּלְאַחֲרֶיהָ וּבַשְּׁלִישִׁי לְמִילָה בְּמַיִם חַמִּין — הָיָה מְסֻכָּן. וְאִם הָיוּ צְרִיכִים לְהָחֵם בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ רְחִיצָה שֶׁלִּפְנֵי הַמִּילָה — הָיָה דִינוֹ כְּדִין תִּקּוּן הָאִזְמֵל שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאִם הָיוּ צְרִיכִים לְהָחֵם לְצֹרֶךְ רְחִיצָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — הָיָה דִינוֹ כְּדִין שְׁחִיקַת סַמָּנִים שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְכֵן שְׁלִישִׁי לְמִילָה שֶׁחָל בְּשַׁבָּת — מְחַמִּין לוֹ חַמִּין אֲפִלּוּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אִם לֹא הֵכִינוּ מֵאֶתְמוֹל, מִפְּנֵי שֶׁסַּכָּנָה הִיא לוֹ.

אֲבָל עַכְשָׁו לֹא נָהֲגוּ בִּרְחִיצָה כְּלָל בִּקְצָת מְדִינוֹת, וְדִינוֹ לִרְחוֹץ בְּשַׁבָּת אִם רָצוּ כְּדִין רְחִיצַת כָּל אָדָם, שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מִבְּעוֹד יוֹם אֶלָּא פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בִּלְבָד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ו.

וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִים לְרָחֲצוֹ לִפְנֵי הַמִּילָה בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵאֶתְמוֹל, וּלְאַחַר הַמִּילָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְכֵן אִם הָיָה יוֹם ג' בְּשַׁבָּת וְרוֹאִים שֶׁיֵּשׁ צֹרֶךְ לְרָחֲצוֹ — מְכִינִים חַמִּין מִבְּעוֹד יוֹם וְרוֹחֲצִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת.

וְכָל זֶה מִן הַסְּתָם, אֲבָל אִם רוֹאִים שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ לְסַכָּנָה אִם לֹא יְרַחֲצוּ אוֹתוֹ אַחַר הַמִּילָה — מַרְחִיצִין אוֹתוֹ, וּמְחַלְּלִין עָלָיו שַׁבָּת כְּמוֹ עַל שְׁאָר חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה:

יב כְּשֶׁרוֹחֲצִים אוֹתוֹ לִפְנֵי הַמִּילָה — יִזָּהֲרוּ שֶׁלֹּא יִשְׁרוּ סָדִין בְּמַיִם, שֶׁשְּׁרִיַּת בֶּגֶד זֶהוּ כִּבּוּסוֹ. אֶלָּא יָשִׁים נָכְרִי הַסָּדִין תּוֹךְ הַמַּיִם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכִבּוּס אֶלָּא שֶׁפְּסִיק רֵישֵׁהּ הוּא — מֻתָּר עַל יְדֵי נָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ג.

אֲבָל אִם נִשְׁפְּכוּ הַחַמִּין — לֹא יֹאמַר לְנָכְרִי לְהַחֵם בִּשְׁבִילוֹ:

יג אָדָם שֶׁלֹּא מָל מֵעוֹלָם — לֹא יָמוּל בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יְקַלְקֵל וְנִמְצָא מְחַלֵּל שַׁבָּת.

אֲבָל אִם מָל כְּבָר פַּעַם אַחַת — מֻתָּר לָמוּל בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ הוּא אֲבִי הַבֵּן שֶׁעָלָיו מֻטָּל לָמוּל בְּנוֹ וְנוֹחַ לוֹ מַה שֶּׁבְּנוֹ נִתָּקֵן בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי מִילָה זוֹ.

וְכֵן מִי שֶׁמָּל וְלֹא פָרַע מֵעוֹלָם — אָסוּר לִפְרוֹעַ בְּשַׁבָּת:

יד אִם מָלִין בֶּן הַמּוּמָר אוֹ מוּמֶרֶת אוֹ הַקְּרָאִים בְּשַׁבָּת — נִתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רס"ו.

וְשָׁם נִתְבָּאֵר אִם מֻתָּר שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד מוֹהֵל וְאֶחָד פּוֹרֵעַ:

סימן שלב

א שֶׁלֹּא לְיַלֵּד הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

אֵין מְיַלְּדִין אֶת הַבְּהֵמָה, וְלֹא אֲפִלּוּ מְסַעֲדִין, דְּהַיְנוּ לֶאֱחוֹז בַּוָּלָד שֶׁלֹּא יִפּוֹל לָאָרֶץ. וְכֵן שְׁאָר צָרְכֵי הַוָּלָד שֶׁהִתִּירוּ לְטָרוֹחַ בָּהֶם בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקכ"ג — אָסוּר לְטָרוֹחַ בָּהֶם בְּשַׁבָּת:

ב אֵין מְפַרְכְּסִין לִבְהֵמָה גְּלְדֵי מַכָּה, וְלֹא סָכִין מַכָּתָהּ בְּשֶׁמֶן, שֶׁאָסוּר לִטְרוֹחַ בִּשְׁבִיל בְּהֵמָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּגְמַר מַכָּה, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה לָהּ אֶלָּא לְתַעֲנוּג בְּעָלְמָא, אֲבָל כְּשֶׁלֹּא נִתְרַפְּאָה הַמַּכָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ צַעַר מִמֶּנָּה — מֻתָּר לִטְרוֹחַ בִּשְׁבִילָהּ:

ג אִם אָכְלָה כַּרְשִׁינִין הַרְבֵּה וּמִצְטַעֶרֶת — יָכוֹל לַהֲרִיצָהּ בְּחָצֵר כְּדֵי שֶׁתִּתְיַגַּע וְתִתְרַפֵּא, וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּהוּ רְפוּאָה לָהּ, וְעַל כָּל רְפוּאָה גָּזְרוּ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִים, מִכָּל מָקוֹם בִּרְפוּאַת בְּהֵמָה לֹא גָּזְרוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָדָם בָּהוּל כָּל כָּךְ עַל רְפוּאַת בְּהֵמָתוֹ שֶׁיָּבֹא לִשְׁחוֹק סַמָּנִים. וְכֵן אִם אָחֲזָה דָּם — יָכוֹל לְהַעֲמִידָהּ בְּמַיִם כְּדֵי שֶׁתִּתְצַטְּנֵן. וְאִם הוּא סָפֵק שֶׁאִם לֹא יַקִּיזוּ לָהּ דָּם תָּמוּת — מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְהַקִּיז לָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מִיתַת בְּהֵמָתוֹ אִם לֹא נָתַן לוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי — יָבֹא לְהַקִּיז בְּעַצְמוֹ:

סימן שלג

א שֶׁלֹּא לְפַנּוֹת אוֹצָר בְּשַׁבָּת וּבוֹ ו' סְעִיפִים:

אוֹצָר שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שֶׁל כַּדֵּי יַיִן, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מֻקְצֶה — אָסוּר לְפַנּוֹתוֹ לִדְבַר הִרְשׁוּת, מִפְּנֵי הַטִּרַח. אֲבָל לִדְבַר מִצְוָה, כְּגוֹן לְהַכְנִיס שָׁם אוֹרְחִים אוֹ שְׁאָר סְעֻדַּת מִצְוָה, אוֹ לְקִבּוּעַ שָׁם בֵּית הַמִּדְרָשׁ — מֻתָּר לְפַנּוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טִרַח יָתֵר, כְּגוֹן לְהַגְבִּיהֶם וּלְשַׁלְשְׁלָם בְּחַלּוֹנוֹת שֶׁבַּכֹּתֶל, אוֹ לְהוֹרִידָם בְּסֻלָּמוֹת, אוֹ לְטַלְטְלָם מִגַּג לְגַג:

ב כֵּיצַד מְפַנֶּהוּ? אִם הָיָה הָאוֹצָר גָּדוֹל — מְפַנֶּה מִמֶּנּוּ ה' קַפּוֹת שֶׁבְּכָל קֻפָּה ג' סְאִין, דְּהַיְנוּ ט"ו סְאִין. לֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא ה' קֻפּוֹת — מְפַנֶּה מִמֶּנּוּ ד' קֻפּוֹת. אֲבָל כֻּלּוֹ לֹא יְפַנֶּה, שֶׁמָּא יִרְאֶה גּוּמּוֹת בְּקַרְקָעִיתוֹ וְיַשְׁוֶה אוֹתָן:

ג כְּשֶׁמְּפַנֶּה אֵלּוּ ד' אוֹ ה' קֻפּוֹת — לֹא יְחַלְּקֵן בְּקֻפּוֹת קְטַנּוֹת לְהוֹלִיכָן בְּהַרְבֵּה פְּעָמִים כְּדֵי לְהָקֵל מַשָּׂאוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה בְּהִלּוּךְ (עַיִן סְמָן שכ"ג):

ד ד' אוֹ ה' קֻפּוֹת שֶׁאָמְרוּ — לְאוֹרֵחַ אֶחָד אוֹ לְתַלְמִיד אֶחָד שֶׁיֵּשֵׁב שָׁם בִּמְקוֹמָן, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה אוֹרְחִים — מְפַנֶּה כְּשִׁעוּר זֶה לְכָל אוֹרֵחַ וְאוֹרֵחַ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִגְמוֹר אֶת הָאוֹצָר. וְלֹא יְפַנֶּה אֶחָד לְכֻלָּם, אֶלָּא כָּל אֶחָד יְפַנֶּה לְעַצְמוֹ, אוֹ אַחֵר יְפַנֶּה לוֹ לְבַדּוֹ:

ה חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן שֶׁהוּבְאוּ עַל עֲגָלָה — אָסוּר לְהוֹרִידָם בְּשַׁבָּת, אִם לֹא לְהוֹשִׁיב שָׁם אוֹרְחִים אוֹ לְצֹרֶךְ מִצְוָה. וְהוּא שֶׁאֵין בָּהֶן יוֹתֵר מִט"ו סְאִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּמְפַנֶּה אֶת הָאוֹצָר.

וְאַף אִם צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת מֵהֶן בְּשַׁבָּת — יִמְשׁוֹךְ מִשָּׁם וְיִשְׁתֶּה. וְלֹא יוֹרִידֵן אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, אֶלָּא בְּמָקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז. אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לִמְשׁוֹךְ מִשָּׁם — מֻתָּר לְהוֹרִיד אֲפִלּוּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל כַּמָּה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לְאוֹתָהּ שַׁבָּת:

י כְּשֵׁם שֶׁהִתִּירוּ כַּאן לְצֹרֶךְ אוֹרְחִים כְּמוֹ לְצֹרֶךְ דְּבַר מִצְוָה, כָּךְ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ אַיְזֶה דָּבָר לְצֹרֶךְ מִצְוָה — מֻתָּר גַּם כֵּן לְצֹרֶךְ אוֹרְחִים.

וְאֵינָן נִקְרָאִים אוֹרְחִים אֶלָּא שֶׁבָּאוּ מֵעִיר אַחֶרֶת, בֵּין שֶׁנִּתְאָרְחוּ אֶצְלוֹ, בֵּין שֶׁזִּמֵּן אוֹרְחִים שֶׁנִּתְאָרְחוּ אֵצֶל אֲחֵרִים, אֲבָל כְּשֶׁזִּמֵּן חֲבֵרוֹ שֶׁבְּאוֹתָהּ הָעִיר שֶׁיִּסְעוֹד אֶצְלוֹ — אֵינוֹ נִקְרָא אוֹרֵחַ, וּסְעֻדַּת הָרְשׁוּת הִיא, אֶלָּא אִם כֵּן זְמָנוֹ לָבֹא אֶצְלוֹ לִכְבוֹד הָאוֹרֵחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ, שֶׁאָז גַּם חֲבֵרוֹ בִּכְלַל אוֹרֵחַ לְעִנְיָן זֶה:

סימן שלד

א **דיני דְּלֵקָה בְּשַׁבָּת ובו כ"ט סְעִיפִים:**

נָפְלָה דְלֵקָה בְּשַׁבָּת — גָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יַצִּילוּ כְּלוּם מִפָּנֶיהָ, אֲפִלּוּ לְמָקוֹם הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל, וַחֲפָצִים הַמֻּתָּרִים בְּטִלְטוּל, וַאֲפִלּוּ אֹכָלִים וּמַשְׁקִים לֹא יַצִּיל אֶלָּא מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ לְאוֹתָהּ שַׁבָּת בִּלְבָד, כְּגוֹן אִם נָפְלָה בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶם הַסְּעֻדָּה — מַצִּיל מְזוֹן ג' סְעֻדּוֹת, הָרָאוּי לְאָדָם — לְאָדָם, הָרָאוּי לִבְהֵמָה — לִבְהֵמָה, וּבְשַׁחֲרִית — מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת, וּבַמִּנְחָה — מְזוֹן סְעֻדָּה אַחַת, שֶׁאִם יִהְיֶה מֻתָּר לְהַצִּיל כָּל חֲפָצָיו — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמַּחֲמַת טִרְדַּת הַהַצָּלָה שֶׁהוּא בָּהוּל וְנֶחְפָּז לְהַצִּיל יִשְׁכַּח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְיָבֹא לְכַבּוֹת הַדְּלֵקָה:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּבַּיִת שֶׁהַדְּלֵקָה בּוֹ, אֲבָל בָּתִּים הַקְּרוֹבִים וְיֵרְאִים שֶׁתַּגִּיעַ לָהֶם הַדְּלֵקָה — יְכוֹלִים לְהַצִּיל כָּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ, לְפִי שֶׁהֵם אֵינָן בְּהוּלִין כָּל כָּךְ שֶׁיִּשְׁכְּחוּ הַשַּׁבָּת מֵחֲמַת טִרְדַּת הַהַצָּלָה.

וַאֲפִלּוּ מָעוֹת אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים הַמְּקֻצִּים הַחֲשׁוּבִים — מֻתָּר לָהֶם לְהַצִּיל, וְהוּא הַדִּין שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלָם כְּדֵי לְהַצִּילָם מִפְּנֵי הַלִּסְטִים אוֹ, מִפְּנֵי עַבְדֵי הַמּוֹשֵׁל הַבָּאִים לְחַפֵּשׂ בְּתֵבָתוֹ וְכֵיוֹצֵא בְּעִנְיָן זֶה, לְפִי שֶׁלֹּא גָּזְרוּ כְּלָל עַל טִלְטוּל מְקֻצֶּה בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, אֶלָּא אִם כֵּן אֶפְשָׁר לְהַצִּיל בְּעִנְיָן אַחֵר, כְּגוֹן מִי שֶׁשָּׁכַח אַרְנָקִי בָּרְחוֹב, שֶׁאָסוּר לַהֲבִיאָהּ לְבֵיתוֹ אֲפִלּוּ בְּעִיר הַמְעֹרֶבֶת, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹשִׁיב שָׁם שׁוֹמֵר אוֹ לִשְׁמוֹר בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ו, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּעִנְיָן זֶה.

אֲבָל יֵשׁ אוֹסְרִים טִלְטוּל מְקֻצֶּה וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וְאִי אֶפְשָׁר לְהַצִּיל בְּעִנְיָן אַחֵר. וְכֵן עִקָּר.

וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לְהַצִּיל מָעוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה אוֹ מִפְּנֵי הַלִּסְטִים, לְפִי שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ וּבְוַדַּאי יַצִּילֵם מֵהֶפְסֵד, וְאִם לֹא נַתִּיר לוֹ לְהַצִּיל עַל יְדֵי טִלְטוּל מְקֻצֶּה יָבֹא לִידֵי אִסּוּר חָמוּר שֶׁיְּכַבֶּה הַדְּלֵקָה, אוֹ שֶׁיַּחְפְּירֵם וְיִטְמְינֵם בַּקַּרְקַע וְכֵיוֹצֵא בְּעִנְיָן זֶה.

(וְאַף שֶׁיָּכוֹל לְהַצִּילָם בִּלְבָד, מִכָּל מָקוֹם מֻחְמַת שֶׁהוּא בָּהוּל וְנֶחְפָּז בְּהַצָּלָתָם — יְמַהֵר לְהַצִּילָם בְּכָל הַצָּלָה שֶׁתִּזְדַּמֵּן לוֹ יוֹתֵר בִּמְהֵרָה אַף שֶׁהִיא בְּאִסּוּר חָמוּר, כִּי יֹאמַר אֵיךְ שֶׁאַצִּיל לֹא אַצִּיל בְּהֶתֵּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהִתִּירוּ לוֹ לְהַצִּיל עַל יְדֵי טִלְטוּל — לֹא יַצִּיל

עַל יְדֵי אִסּוּר חָמוּר).

וּמִטַּעַם זֶה יֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְהוֹצִיא דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א, אֲבָל לְפִי שֶׁהַרְבֵּה חוֹלְקִין עַל הֶתֵּר זֶה, לְפִיכָךְ אֵין לְהָקֵל אֶלָּא בְּאִסּוּר טִלְטוּל, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא גָּזְרוּ כְּלָל טִלְטוּל מֻקְצֶה בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, אֲבָל בְּכַרְמְלִית אֵין לְהָקֵל כְּלָל.

וְגַם אֲפִלּוּ בְּטִלְטוּל לְבַד אֵין לְהָקֵל אֶלָּא בְּבָתִּים הַקְּרוֹבִים לַדְּלֵקָה, אֲבָל בַּבַּיִת שֶׁהַדְּלֵקָה בּוֹ — אֲפִלּוּ מְזוֹנוֹת אָסוּר לְהַצִּיל יוֹתֵר מִג' סְעֻדּוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן מָעוֹת.

וְכָל זֶה בִּדְלֵקָה וְלִסְטִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁהַדָּבָר בָּהוּל (וְנֶחְפָּז הוּא) מְאֹד (לְהַצִּיל מִפְּנֵיהֶם), אֲבָל אִם יָרְדוּ גְּשָׁמִים עַל סְחוֹרָה הַמֻּקְצָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַדָּבָר בָּהוּל כָּל כָּךְ — אֵין לָחוּשׁ שֶׁיָּבֹא לְהַצִּיל עַל יְדֵי אִסּוּר חָמוּר אִם נֶאֱסוֹר לוֹ הַטִּלְטוּל, וְלָכֵן אֵין הֶתֵּר בָּזֶה וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, אֶלָּא לְטַלְטֵל עַל יְדֵי נָכְרִי אִם יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז:

ג הִצִּיל פַּת נְקִיָּה לְשָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת — לֹא יַחֲזִיר וְיַצִּיל פַּת הַדְּרָאָה. אֲבָל אִם הִצִּיל פַּת הַדְּרָאָה — יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהַצִּיל פַּת נְקִיָּה, כִּי יָכוֹל לְהַעֲרִים וְלוֹמַר בְּפַת נְקִיָּה אֲנִי חָפֵץ. וְכֵן יָכוֹל לְהַעֲרִים לְהַצִּיל שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת מִכָּל מִין, שֶׁאִם הִצִּיל בָּשָׂר שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת — יָכוֹל לְהַצִּיל אַחַר כָּךְ דָּגִים, שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר בְּדָגִים אֲנִי חָפֵץ, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַמִּינִים.

וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מַה יֹּאכַל בְּמָקוֹם אַחֵר כָּל הַשַּׁבָּת — רַשַּׁאי לְהַצִּיל ג' סְעֻדּוֹת מֵהַדְּלֵקָה. לְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ אִם הִצִּיל הוּא הַרְבֵּה — רַשָּׁאִים בְּנֵי בֵיתוֹ לְהַצִּיל כָּל אֶחָד ג' סְעֻדּוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מַה יֹּאכְלוּ מִמַּה שֶׁהִצִּיל הוּא:

ד מַצִּילִין מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים לְשַׁבָּת, כְּגוֹן אִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וְאַף שֶׁעַכְשָׁו לְפִי הַקְּבִיעוּת שֶׁבְּיָדֵינוּ אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם גַּם אִם חָל בָּה' וְיוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יִמְצָא לִקְנוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת — מַצִּילִין בּוֹ ג' סְעֻדּוֹת לְשַׁבָּת.

אֲבָל אֵין מַצִּילִין מִשַּׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים וְיוֹם טוֹב, וְלֹא לְשַׁבָּת הַבָּאָה. אֲבָל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים — מַצִּילִין מָזוֹן סְעֻדָּה אַחַת, מִפְּנֵי עֲגָמַת נֶפֶשׁ:

ה מַצִּילִין לְחוֹלֶה וּלְזָקֵן וּלְרַעֲבָתָן כְּבֵינוֹנִי:

ו לֹא אָסְרוּ לְהַצִּיל יוֹתֵר מִג' סְעֻדּוֹת אֶלָּא כְּשֶׁמּוֹצִיא וְחוֹזֵר וּמוֹצִיא, אֲבָל כְּשֶׁמּוֹצִיא הַכֹּל בְּפַעַם אַחַת — מֻתָּר. וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵיוּ בְּכֵלִים הַרְבֵּה, אֶלָּא בִּכְלִי אֶחָד. לְפִיכָךְ, מַצִּילִין סַל מָלֵא כִּכָּרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵאָה סְעֻדּוֹת, וְעִגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה, וְחָבִית שֶׁל יַיִן.

וַאֲפִלּוּ אִם פֵּרֵשׁ טַלִּיתוֹ וְהֵבִיא אֹכָלִין וְהִנִּיחַ לְתוֹכוֹ, וְחָזַר וְהֵבִיא וְהִנִּיחַ — מֻתָּר. אַף עַל פִּי שֶׁטּוֹרַחַ לֶאֱסוֹף וְלִכְנוֹס הַרְבֵּה פְּעָמִים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמּוֹצִיא הַכֹּל בְּפַעַם אַחַת — הַצָּלָה אַחַת הִיא.

וַאֲפִלּוּ הָיוּ הָאֹכָלִין בְּכֵלִים וּמְעָרֶה אוֹתָם לְתוֹךְ הַטַּלִּית — מֻתָּר. אֲבָל לְהַנִּיחַ הַרְבֵּה כֵּלִים מְלֵאִים אֹכָלִים תּוֹךְ הַטַּלִּית וּלְהוֹצִיאָם בְּבַת אַחַת — אָסוּר, כֵּיוָן שֶׁהֵם בְּכֵלִים מְחֻלָּקִים, וְלֹא הִתִּירוּ לְהַצִּיל אֶלָּא בִּכְלִי אֶחָד:

ז כְּשֵׁם שֶׁהוּא אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַצִּיל יוֹתֵר מִג' סְעָדוֹת — כָּךְ אֲחֵרִים אֵינָם רַשָּׁאִים לְהַצִּיל לוֹ. אֲבָל מֻתָּר לוֹ לוֹמַר לָהֶם "בֹּאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם" אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ בָּהֶם שֶׁיַּחֲזִירוּ לוֹ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַצִּילוּ כָּל אֶחָד יוֹתֵר מִג' סְעָדוֹת בִּכְלִי אֶחָד. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם בְּהוּלִים כָּל כָּךְ עַל הַדְּלֵקָה שֶׁיָּבֹאוּ לְכַבּוֹתָהּ — אַף עַל פִּי כֵן לֹא חִלְקוּ חֲכָמִים בְּגִזְרָתָם.

וְאִם הֵם רוֹצִים יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לְעַצְמָן בְּמַה שֶׁהִצִּילוּ, כֵּיוָן שֶׁהוּא אָמַר לָהֶם "הַצִּילוּ לָכֶם", הֲרֵי הִפְקִיר לָהֶם, וְזָכוּ מִן הַהֶפְקֵר.

וְאִם הֵם יִרְאֵי שָׁמַיִם וְאֵינָן רוֹצִים לִזְכּוֹת, כֵּיוָן שֶׁיּוֹדְעִים שֶׁלֹּא מֵרְצוֹנוֹ הִפְקִיר, אֶלָּא רוֹצִים לְהַחֲזִיר לוֹ וּלְקַבֵּל שָׂכָר עַל טֹרַח הַצָּלָתָם — הָרְשׁוּת בְּיָדָם, וְאֵין בְּזֶה מִשּׁוּם שְׂכַר שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל שֶׁלָּהֶם שֶׁזָּכוּ בּוֹ מִן הַהֶפְקֵר, אֶלָּא שֶׁהֵם מוֹחֲלִים לוֹ הַמּוֹתָר עַל כְּדֵי שְׂכָרָם, אֲבָל עַד כְּדֵי שְׂכָרָם אֵינָן מוֹחֲלִין לוֹ וְשֶׁלָּהֶם הוּא שֶׁזָּכוּ בּוֹ מִן הַהֶפְקֵר, וְאֵינוֹ נִקְרָא שְׂכַר שַׁבָּת כְּלָל.

וּמִדַּת חֲסִידוּת שֶׁלֹּא לִטּוֹל שָׂכָר עַל טֹרַח הַצָּלָה שֶׁבְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שְׂכַר שַׁבָּת, כִּי הֶחָסִיד יֵשׁ לוֹ לְוַתֵּר מִשֶּׁלּוֹ בְּכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נִדְנוּד עֲבֵרָה.

אֲבָל אִם לֹא אָמַר לָהֶם "הַצִּילוּ לָכֶם" — אֵינָם יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לְעַצְמָן כְּלָל אִם רָצוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַצִּיל יוֹתֵר, כִּי אֵינוֹ הֶפְקֵר בִּשְׁבִיל כָּךְ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁ מִמֶּנּוּ עֲדַיִן, כִּי יָכוֹל לוֹמַר אֲנִי הָיִיתִי מַמְצִיא לִי אֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ מַצִּילִין לְעַצְמָן וּמַחֲזִירִים לִי, וּלְפִיכָךְ אֵין הַלָּלוּ שֶׁהִצִּילוּ רַשָּׁאִים לִטּוֹל שָׂכָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׂכַר שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא זָכוּ בּוֹ מִן הַהֶפְקֵר:

ח מֻתָּר לוֹ לְהַצִּיל כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ הַצְּרִיכִים לוֹ הַיּוֹם (לְג' סְעָדוֹת הַלָּלוּ), כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנִיּוֹת (וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מִשְׁאָר כְּלֵי סְעֻדָּה):

ט כָּל הַצָּלָה שֶׁאָמַרְנוּ אֵינָהּ אֶלָּא לְחָצֵר אַחֶרֶת הַמְעֹרֶבֶת עִם חָצֵר זוֹ, אֲבָל לֹא לְשֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְכַרְמְלִית, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ אִסּוּר דִּבְרֵי סוֹפְרִים בִּשְׁבִיל ג' סְעֻדּוֹת שֶׁל שַׁבָּת, אֶלָּא הַהַצָּלָה בִּלְבַדָּהּ׃

י וְכָל זֶה בִּמְזוֹנוֹת וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ הַנִּטָּלִים בְּיָד, אֲבָל בְּגָדִים שֶׁיָּכוֹל לְלָבְשָׁם — מֻתָּר לוֹ לְלִבּוֹשׁ וְלַעֲטוֹף כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לַעֲטוֹף וּמוֹצִיא וּפוֹשֵׁט, וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְהַצִּיל אֶלָּא בְּדֶרֶךְ לְבִישָׁה — זָכוּר הוּא וְלֹא יָבֹא לְכַבּוֹת. וַאֲפִלּוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים מֻתָּר לוֹ לְהוֹצִיא בְּדֶרֶךְ לְבִישָׁה (אֲפִלּוּ לוֹבֵשׁ בּוֹ בְּעִנְיָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִלְבּוֹשׁ כֵּן בְּחֹל, כְּגוֹן ב' חֲגוֹרוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַשֵּׁנִי הוּא כְּמַשּׂוֹי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א, מִכָּל מָקוֹם בְּדִלֵּקָה הֵקֵלּוּ).

וְיָכוֹל לוֹמַר לַאֲחֵרִים "בֹּאוּ וְהַצִּילוּ לִי", וְהֵם לוֹבְשִׁים כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹלִים לִלְבּוֹשׁ, וְעוֹטְפִים כָּל מַה שֶּׁיְּכוֹלִים לַעֲטוֹף, וּמוֹצִיאִים וּפוֹשְׁטִים, וְחוֹזְרִים וְלוֹבְשִׁים וּמוֹצִיאִים׃

יא יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ לְהַצִּיל יוֹתֵר מִג' סְעֻדּוֹת וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ הַצְּרִיכִים לוֹ הַיּוֹם אֶלָּא כְּשֶׁמַּצִּיל לְחָצֵר הַמְעֹרֶבֶת אוֹ לְמָבוֹי הַמְעֹרָב, שֶׁהֵן סְמוּכִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְגַם אֵינָן מְקֹרָין, וְדוֹמֶה קָצַת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל לְבַיִת אַחֵר שֶׁעֵרֶב עִמּוֹ — יָכוֹל לְהוֹצִיא כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה. וְאַף לְחָצֵר לֹא אָסְרוּ אֶלָּא לַחֲצַר חֲבֵרוֹ שֶׁהִיא צְרִיכָה לְעֵרֶב עִמּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעֵרֶב עִמּוֹ, אֲבָל לְחָצֵר שֶׁלּוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ עֵרוּב כְּלָל — יָכוֹל לְהוֹצִיא כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חִלּוּק כְּלָל בְּכָל זֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁטַּעַם הָאִסּוּר הוּא מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ כִּבּוּי — מַה לִּי לְחָצֵר מַה לִּי לַבַּיִת, מַה לִּי לַחֲצַר חֲבֵרוֹ מַה לִּי לַחֲצֵרוֹ. וְיֵשׁ לְחוֹשׁ לִדְבָרֵיהֶם׃

יב כָּל כְּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ מַצִּילִין אוֹתָם מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה. וּבִימֵי חַכְמֵי הַתַּלְמוּד לֹא נִתְּנוּ לִכָּתֵב אֶלָּא כ"ד סְפָרִים, אֲבָל לֹא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְלֹא כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַתְּפִלּוֹת שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים, אֶלָּא הָיוּ בְּעַל פֶּה. וְאַף כ"ד סְפָרִים לֹא נִתְּנוּ לִכָּתֵב אֶלָּא עַל עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וּבִכְתָב אַשּׁוּרִי, וּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וּבְדִיוֹ, אֲבָל לֹא עַל הַנְּיָר, וְלֹא בִּכְתָב אוֹ לָשׁוֹן אַחֵר, אֲפִלּוּ תַּרְגּוּם, אֶלָּא הָיוּ מְתֻרְגְּמִין בְּעַל פֶּה, וְלֹא בְּמִינֵי צִבְעוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ל"ב גַּבֵּי תְּפִלִּין. וְאִם נִכְתְּבוּ בִּכְתָב אוֹ לָשׁוֹן אַחֵר — אֲפִלּוּ בְּחֹל אָסוּר לְקָרוֹת בָּהֶם, אֶלָּא מַנִּיחָם בְּמָקוֹם הַתַּרְפָּה, וְהֵם מִתְאַבְּדִים מֵאֲלֵיהֶם עִם הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶם הַכְּתוּבוֹת גַּם כֵּן בְּאוֹתוֹ כְּתָב אוֹ לָשׁוֹן. וּלְפִיכָךְ, אֵין מַצִּילִים אוֹתָם בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה, וְלֹא (מִמַּיִם) אוֹ שְׁאָר דָּבָר

הַמְאַבְּדָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּטִלְטוּל (וְגַם בְּחֹל אֵין לְהַצִּילָם, אֶלָּא יַנִּיחֵם שֶׁיֹּאבְדוּ).
אֲבָל אִם כְּתוּבִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּכְתָב אַשּׁוּרִי עַל נְיָר אוֹ בְּמִינֵי צִבְעוֹנִים, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לִקְרוֹת בָּהֶם אֲפִלּוּ בְּחֹל — אַף עַל פִּי כֵן מַצִּילִין אוֹתָם מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶם. חוּץ מִמְּגִלַּת אֶסְתֵּר שֶׁאֵין בָּהּ אַזְכָּרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּלְחָה לִכָּתֵב בְּדָתֵי פָּרַס וּמָדַי, וּלְפִיכָךְ אֵין בָּהּ קְדֻשָּׁה אֶלָּא אִם כֵּן כְּתוּבָה כְּהִלְכָתָהּ.
וְכָל זֶה בִּימֵיהֶם, אֲבָל עַכְשָׁו מִשּׁוּם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ" — הִתִּירוּ לִכְתּוֹב כָּל הַסְּפָרִים, אֲפִלּוּ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְכָל הַבְּרָכוֹת וְהַתְּפִלּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְמַעֵט הַלֵּב וְנִתְרַבֶּה הַשִּׁכְחָה, וְלָכֵן מַצִּילִין אוֹתָם מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה וּמִכָּל מָקוֹם הַתֶּרְפָּה בְּשַׁבָּת.
וְכֵן הִתִּירוּ מִשּׁוּם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' וְגוֹ'" לִכְתּוֹב אֲפִלּוּ כ"ד סְפָרִים תַּרְגּוּם, וְכָל לָשׁוֹן, וּבְכָל כְּתָב עַל הַנְּיָר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לִכְתּוֹב אַשּׁוּרִית, וְגַם אֵין הַכֹּל מְבִינִים לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְגַם אֵין סִפֵּק בְּיַד הַכֹּל לִקְנוֹת הַקְּלָף, וְלָכֵן מַצִּילִים אוֹתָם גַּם כֵּן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה וּמִכָּל מָקוֹם הַתֶּרְפָּה.
אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לִכְתָּבָם בְּמִינֵי צִבְעוֹנִים אֲפִלּוּ בְּזְמַן הַזֶּה, מִפְּנֵי שֶׁבְּקַל יוּכַל לִקְנוֹת דְּיוֹ כְּמוֹ מִינֵי צִבְעוֹנִים, וְאִם נִכְתְּבוּ אָסוּר לִקְרוֹת בָּהֶם אֲפִלּוּ בְּחֹל. וְאַף עַל פִּי כֵן מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה וּמִכָּל מָקוֹם הַתֶּרְפָּה, מִפְּנֵי הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶם, חוּץ מִמְּגִלַּת אֶסְתֵּר שֶׁאֵין בָּהּ אַזְכָּרוֹת.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּכְתְּבוּ בִּכְתָב אַשּׁוּרִית וּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל בִּכְתָב אוֹ לָשׁוֹן אַחֵר — מֻתָּר לְכָתְבָם אֲפִלּוּ בְּמִינֵי צִבְעוֹנִים, וְקוֹרִין בָּהֶם, וּמַצִּילִין אוֹתָם.
וְכָל זֶה בְּכ"ד סְפָרִים שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, אֲבָל שְׁאָר סְפָרִים — מֻתָּר לִכְתּוֹב בְּמִינֵי צִבְעוֹנִים בְּכָל עִנְיָן, וְקוֹרִין בָּהֶם, וּמַצִּילִין אוֹתָם:

יג לֹא הִתִּירוּ בִּזְמַן הַזֶּה לִכְתּוֹב בִּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת אֶלָּא כְּשֶׁאוֹתוֹ הָעָם בְּקִיאִין בְּאוֹתוֹ לָשׁוֹן, אֲבָל אִם אֵינָן מְבִינִים אוֹתוֹ — אָסוּר לִכְתּוֹב. וְאֵין קוֹרִין בּוֹ, וְאֵין מַצִּילִים אוֹתוֹ (בֵּין בְּכ"ד סְפָרִים, בֵּין בִּשְׁאָר סְפָרִים שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה), שֶׁהֲרֵי לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא מִשּׁוּם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'", וּכְשֶׁאֵין הָעָם מְבִינִים — לֹא שַׁיָּךְ "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'".
(וְכֵן אָסוּר לִכְתּוֹב שֵׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִין אוֹ פְּסוּקִים בְּקֻמֵּיעוֹת אוֹ בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ בָּהֶם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'"). וַאֲפִלּוּ כּוֹתֵב אַשּׁוּרִית וְלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבִדְיוֹ עַל הַקְּלָף —

הֲרֵי לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לִכְתֹּב אֶלָּא סֵפֶר שָׁלֵם, וְלֹא פָּרָשִׁיּוֹת פָּרָשִׁיּוֹת, אֶלָּא מִשּׁוּם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רפ"[ג], וּלְפִיכָךְ אֵין קוֹרִין בָּהֶם, וְאֵין מַצִּילִין אוֹתָם בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה, שֶׁהֲרֵי אֵינָן בִּכְלַל כְּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ.

(אֲבָל מַצִּילִים אוֹתָם מִמַּיִם אוֹ שְׂאָר דְּבָרִים הַמְאַבְּדָם, שֶׁהֲרֵי אֵינָם אֲסוּרִים בְּטִלְטוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח, שֶׁאֲפִלּוּ קָמִיעַ שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ).

וּמִכַּאן אָמְרוּ חֲכָמִים כּוֹתְבֵי קָמֵיעִין, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ לוֹמַר בָּהֶם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'" — הֲרֵי הֵם כְּשׁוֹרְפֵי תוֹרָה, שֶׁהֲרֵי לֹא יַצִּילוּ אוֹתָם מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה בְּשַׁבָּת, וְיַנִּיחוּם לִשָּׂרֵף.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לִכְתּוֹב וּלְהַצִּיל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּתַּן רְשׁוּת לִכְתּוֹב אַזְכָּרוֹת בִּבְרָכוֹת, וְכֵן פְּסוּקִים שֶׁבְּסִדּוּרֵי תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים, מִשּׁוּם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'" — הוּא הַדִּין שֶׁנִּתַּן רְשׁוּת לִכְתָּבָם בְּקָמֵיעוֹת אוֹ שְׂאָר מְקוֹמוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ בָּהֶם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'", וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִכְתְּבֵם בְּמָקוֹם שֶׁיּוּכְלוּ לָבֹא לִידֵי בִּזָּיוֹן, כְּגוֹן בְּאִגְּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רע"ו.

וְהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב קוֹדֶמֶת לְהַצִּיל לְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה:

טו סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלָה אוֹ נִמְחַק וְיֵשׁ בּוֹ לְלַקֵּט פ"ה אוֹתִיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם אַזְכָּרָה — הֲרֵי הוּא עוֹמֵד בִּקְדֻשָּׁתוֹ וּמַצִּילִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁכֵּן מָצִינוּ סֵפֶר שָׁלֵם בַּתּוֹרָה שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא פ"ה אוֹתִיּוֹת, דְּהַיְנוּ פָּרָשַׁת "וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן", שֶׁנֶּחְשְׁבָה לְסֵפֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְהוּא שֶׁפ"ה אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ הֵן תֵּבוֹת שְׁלֵמוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְפֻזָּרוֹת, אֲבָל תֵּבָה שֶׁנֶּחְסַר מִמֶּנָּה אוֹת אַחַת — אֵין הַנִּשְׁאָר מִמֶּנָּה מִצְטָרֵף לַעֲלוֹת לְחֶשְׁבּוֹן פ"ה.

וְאִם יֵשׁ בְּסֵפֶר תּוֹרָה זוֹ אַזְכָּרָה אַחַת שְׁלֵמָה — מַצִּילִין אוֹתָהּ בִּשְׁבִילָהּ לְבַדָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁאָר כֻּלָּהּ נִמְחַק וּבָלָה:

טז תֵּבוֹת שֶׁל תַּרְגּוּם שֶׁבַּמִּקְרָא, כְּגוֹן "יְגַר שָׂהֲדוּתָא" וְ"כִדְנָא תֵּימְרוֹן לְהוֹם" שֶׁכְּתָבוֹ בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ — אַף עַל פִּי כֵן הֵן מִצְטָרְפוֹת וְעוֹלוֹת לְחֶשְׁבּוֹן פ"ה:

יז כָּל דָּבָר שֶׁמַּצִּילִים אוֹתוֹ מִפְּנֵי קְדֻשָּׁתוֹ — מַצִּילִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ לְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, אוֹ לְמָבוֹי שֶׁאֵין בּוֹ שִׁתּוּף, וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיוּ כָּל תִּקּוּנָיו קַיָּמִים, דְּהַיְנוּ ג' מְחִצּוֹת וְלֶחִי אוֹ

קוֹרָה, שֶׁלֹּא הֵקֵלוּ בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ אֶלָּא לְעִנְיַן חֶסְרוֹן תִּקּוּן הָעֵרוּב אוֹ הַשְׁתּוּף בִּלְבָד, אֲבָל לֹא לְעִנְיַן חֶסְרוֹן תִּקּוּן אַחֵר, בֵּין בְּמָבוֹי בֵּין בְּחָצֵר:

יח מַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר וְתִיק הַתְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין אֲפִלּוּ לְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָם מָעוֹת, וְלֹא הִצְרִיכוּהוּ לְנַעֵר הַמָּעוֹת מֵהֶם, כִּי שָׁמָּא בְּתוֹךְ כָּךְ תִּתְחַזֵּק הַדְּלֵקָה וְלֹא יוּכַל לְהַצִּילָם כְּלָל.

וְכֵן אִם הִנִּיחַ תְּפִלִּין בְּאַרְנָקִי מְלֵאָה מָעוֹת — יָכוֹל לְהַצִּילָהּ מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה אוֹ מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים וְהַגַּזְלָנִים לְמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְהַצִּיל הַתְּפִלִּין. וְאֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לְהוֹצִיא הַתְּפִלִּין מִמֶּנָּה אֲפִלּוּ הִנִּיחָן בְּתוֹכָהּ בְּשַׁבָּת (עַל יְדֵי נָכְרִי), שֶׁעַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אָסוּר לְהַצְנִיעַ תְּפִלִּין בְּתוֹכָהּ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְטַלְטְלֶנָּה קְצָת וְהִיא בָּסִיס לְהַמָּעוֹת שֶׁבְּתוֹכָהּ.

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין לְתוֹכָהּ בְּשִׁעַת הַדְּלֵקָה כְּדֵי שֶׁיַּצִּיל אַגַּב הַתְּפִלִּין, שֶׁהֲרֵי לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא מֵחֲמַת חֶשְׁשׁ שֶׁמָּא לֹא יוּכַל לְהַצִּיל הַתְּפִלִּין כְּלָל אִם יִצְטָרֵךְ לְהוֹצִיאָם מִמֶּנָּה, וְאֵיךְ יַנִּיחֵן שָׁם לְכַתְּחִלָּה?

אֲבָל מֻתָּר לְהַנִּיחַ בְּתוֹכָהּ תְּפִלִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהַצִּילָהּ עִמָּהֶן בְּשַׁבָּת לְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת אִם תִּפּוֹל דְּלֵקָה אוֹ מִפְּנֵי גַּנָּבִים וְהַגַּזְלָנִים, כֵּיוָן שֶׁמַּנִּיחָן בְּשִׁעַת הֶתֵּר, וְהוּא הַדִּין לְמָזוּזָה אוֹ סֵפֶר.

אֲבָל אִם מַנִּיחַ (טַבַּעַת אוֹ) אֹכְלִין לְתוֹךְ אַרְנָקִי — אֵינָן מוֹעִילִין שֶׁיּוּכַל לְהַצִּילָהּ עַל יְדֵי כָךְ מִבַּיִת שֶׁהַדְּלֵקָה בּוֹ אֲפִלּוּ לְחָצֵר הַמְעֹרֶבֶת, כִּי אֵין (הַטַּבַּעַת אוֹ) הָאֹכְלִין חֲשׁוּבִים לְגַבֵּי הָאַרְנָקִי, וְהֵן בְּטֵלִין אֶצְלָהּ, וּלְפִיכָךְ, אַף אִם אִי אֶפְשָׁר לְנַעֲרָן מִמֶּנָּה — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְטוֹל אֶת הָאַרְנָקִי בִּשְׁבִילָן, אֶלָּא יַנִּיחֵן לִשְׁרָף עִם הָאַרְנָקִי.

וְיֵשׁ מַתִּירִין לְהַנִּיחַ עָלֶיהָ אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה בְּשִׁעַת הַדְּלֵקָה כֶּסֶף אוֹ תִּינוֹק, אוֹ שְׁאָר דָּבָר שֶׁמֻּתָּר לְהַצִּילוֹ לְחָצֵר הַמְעֹרֶבֶת, אַף עַל פִּי שֶׁהָאַרְנָקִי חֲשׁוּבָה מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה, וְנוֹטְלָהּ וּמַצִּילָהּ עַל יְדֵי כָךְ מִבַּיִת שֶׁהַדְּלֵקָה בּוֹ לְחָצֵר הַמְעֹרֶבֶת.

וְאַף שֶׁלֹּא אָמְרוּ כֶּסֶף אוֹ תִּינוֹק אֶלָּא לְמֵת בִּלְבָד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א, מִכָּל מָקוֹם מִפְּנֵי הֶפְסֵד הַדְּלֵקָה הֵקֵלוּ גַּם כֵּן כְּמוֹ בְּמֵת, שֶׁתְּהֵא הָאַרְנָקִי טְפֵלָה לְדָבָר הַמֻּתָּר שֶׁעָלֶיהָ, וַהֲרֵי זֶה כְּמַצִּיל דָּבָר הַמֻּתָּר בִּלְבַדּוֹ. וְיֵשׁ לְסָמוֹךְ עַל זֶה לְהָקֵל בִּדְבָרֵי סוֹפְרִים בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה.

וְכָל זֶה בַּבַּיִת שֶׁהַדְּלֵקָה בּוֹ, אֲבָל בְּבָתִּים הַקְּרוֹבִים — יֵשׁ מַתִּירִין לְטַלְטֵל אֲפִלּוּ מֻקְצֶה בִּלְבָד אִם יֵשׁ בּוֹ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, וְהוּא הַדִּין מִפְּנֵי הַלִּסְטִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

יט יֵשׁ מַתִּירִין לוֹמַר לְנָכְרִי לְהַצִּיל סְפָרִים אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁלֹּא נָזְרוּ עַל שְׁבוּת אֲמִירָה לְנָכְרִי בְּמָקוֹם בִּזָּיוֹן כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ. וְאַף שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְהַצִּילָן לְכַרְמְלִית, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִסּוּרָהּ אֶלָּא שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ דוֹמֶה שְׁבוּת הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁבוּת אֲמִירָה לְנָכְרִי:

כ הַגִּלְיוֹנִים שֶׁלְּמַעְלָה וְשֶׁלְּמַטָּה, וְשֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, וְשֶׁבֵּין דַּף לְדַף, וְשֶׁבֵּין סֵפֶר לְסֵפֶר — אֵין מַצִּילִין אוֹתָם אִם נֶחְתְּכוּ מִן הַסֵּפֶר, אוֹ שֶׁנִּמְחַק הַסֵּפֶר וְלֹא נִשְׁתַּיְּרוּ בּוֹ פ"ה אוֹתִיּוֹת:

כא הַמִּינִים, דְּהַיְנוּ הָאֲדוּקִים בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וְכֵן מוּמָרִים לַעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁכָּתְבוּ לָהֶם כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבִים אַשּׁוּרִית בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל הַקְּלָף וּבְדָיוֹ — אֵין מַצִּילִין אוֹתָם, וְאַף בְּחֹל שׁוֹרְפָם עִם הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם אֲדוּקִים בַּעֲבוֹדָה זָרָה — בְּוַדַּאי כָּתְבוּ אוֹתָן לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה.

וּמִכַּאן יֵשׁ לְהַזְהִיר עַל אוֹתָן מַטְבְּעוֹת שֶׁל זָהָב וְכֶסֶף שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן שֵׁם בֶּן ד' אוֹתִיּוֹת שֶׁטָּבְעוּ אוֹתוֹ הַמִּינִים לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁאָסוּר לִתְלוֹתָם, וְגַם אֵין לְהַחֲזִיק אוֹתָן בִּרְשׁוּתוֹ, אֶלָּא יַתִּיכֵם מִיָּד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה זִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁעָשׂוּ לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, שְׁמִטַּעַם זֶה צָרִיךְ לִשְׂרוֹף הַסְּפָרִים שֶׁלָּהֶם עִם הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶם:

כב תֵּבָה שֶׁאָחַז בָּהּ הָאוּר מִצַּדָּהּ הָאֶחָד — מֻתָּר לְטוֹל עוֹר שֶׁל גִּדֵּי הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח, וְלִפְרוֹס אוֹתוֹ עָלֶיהָ סָמוּךְ לָאוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּשֵּׁט הָאוּר יוֹתֵר, שֶׁהָעוֹר הוּא מִתְחָרֵךְ וְאֵינוֹ נִשְׂרָף וּמֵגִין עַל הַתֵּבָה.

וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה בְּכָל הַכֵּלִים, בֵּין רֵיקָנִים בֵּין מְלֵאִים, לְהַפְסִיק הַדְּלֵקָה. וַאֲפִלּוּ בִּכְלֵי חֶרֶס חֲדָשִׁים מְלֵאִים מַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם אֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל אֶת הָאוּר וּמִתְבַּקְּעִים וּמְכַבִּים אֶת הַדְּלֵקָה — לֹא גָּזְרוּ בִּמְקוֹם הֶפְסֵד עַל גֶּרֶם כִּבּוּי כָּזֶה, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנּוֹתֵן הַמַּיִם יֵשׁ דָּבָר הַמַּפְסִיק בֵּינָם לָאוּר, דְּהַיְנוּ דָּפְנֵי הַכֵּלִי שֶׁנּוֹתְנָם בְּתוֹכוֹ וְהָאוּר הוּא שֶׁמְּבַקֵּעַ אֶת הַכֵּלִי וּמְכַבֶּה אֶת עַצְמוֹ, וְהָאָדָם הַנּוֹתֵן מַיִם אֵינוֹ אֶלָּא גּוֹרֵם בְּעָלְמָא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ה:

כג טַלִּית שֶׁאָחַז בָּהּ הָאוּר מִצַּד אֶחָד — מֻתָּר לִתֵּן עָלֶיהָ מַשְׁקִין רָחוֹק קְצָת מִן הָאוּר כְּדֵי שֶׁיִּכָּבֶה הָאוּר כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְשָׁם. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין כַּאן דָּבָר הַמַּפְסִיק בֵּינָם לָאוּר, מִכָּל מָקוֹם הֵם אֵינָם מְכַבִּין כְּלַל מַה שֶּׁנִּדְלַק כְּבָר, אֶלָּא שֶׁמּוֹנְעִים הָאוּר מִלְּדְלוֹק יוֹתֵר, וְהוּא כָּבֶה מֵאֵלָיו.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַשְׁקִים שֶׁאֵינָם מְלַבְּנִים, אֲבָל מַיִם אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים הַמְלַבְּנִים — אָסוּר לִתֵּן עַל הַטַּלִּית, מִשּׁוּם גְּזֵרַת סְחִיטָה, אוֹ מִשּׁוּם שֶׁשְּׁרִיַּת הַבֶּגֶד זֶהוּ כִּבּוּסוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ב וְשִׁי"ט:

כד טַלִּית מְקֻפֶּלֶת שֶׁאָחַז בָּהּ הָאוּר — פּוֹשְׁטָהּ וּמִתְכַּסֶּה בָּהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּשֵּׁט הָאוּר יוֹתֵר. וְאַף אִם עַל יְדֵי זֶה נִכְבֶּה מַה שֶּׁנִּדְלַק כְּבָר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לָכָךְ, וְלָאו "פְּסִיק רֵישֵׁהּ הוּא". וְלָכֵן לֹא יָרוּץ וְיִקְפּוֹץ וְינַעֲנֵעַ אוֹתָהּ אֲנָה וָאֲנָה כְּדֵי שֶׁיִּכְבֶּה, אֶלָּא מִתְכַּסֶּה בָּהּ כְּדַרְכָּהּ. וְכֵן סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאָחַז בּוֹ הָאוּר — פּוֹשְׁטוֹ וְקוֹרֵא בּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּשֵּׁט בּוֹ הָאוּר יוֹתֵר. וְאַף אִם עַל יְדֵי זֶה נִכְבֶּה מַה שֶּׁנִּדְלַק כְּבָר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְנַעֲנֵעַ אוֹתוֹ אֲנָה וָאֲנָה:

כה אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְכַבּוֹת הַדְּלֵקָה מִשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ, אֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהַכִּבּוּי הִיא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ח, וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל יֵשׁ לְהַתִּיר אֲמִירָה לְנָכְרִי בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז, מִכָּל מָקוֹם כַּאן בִּדְלֵקָה שֶׁהַדָּבָר בָּהוּל וְנֶחְפָּז הוּא מְאֹד לְהַצִּיל מָמוֹנוֹ וְאֵין לִבּוֹ עָלָיו, וְאִם נַתִּיר לוֹ כְּלוּם — אַף הוּא לֹא יִתֵּן דְּבָרָיו לְשֹׁעוּרִים וְיָבֹא לְכַבּוֹת בְּעַצְמוֹ.

(וּמִטַּעַם זֶה אָסוּר גַּם כֵּן לְהַצִּיל עַל יְדֵי נָכְרִי בַּבַּיִת שֶׁהַדְּלֵקָה בּוֹ יוֹתֵר מִג' סְעָדוֹת וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ הַצְּרִיכִים לוֹ הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה).

אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר לוֹ לְכַבּוֹת מִפְּנֵי סְפָרִים, אִם אִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר:

כו נָכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת מֵעַצְמוֹ — אֵין צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁהַנָּכְרִי יֵשׁ לוֹ שִׁקּוּל הַדַּעַת, שֶׁשּׁוֹקֵל בְּדַעְתּוֹ שֶׁכָּךְ רָאוּי לוֹ לַעֲשׂוֹת, מִפְּנֵי שֶׁיִּשְׂתַּכֵּר בּוֹ עַכְשָׁו אוֹ לְאַחַר זְמַן, וְלַהֲנָאַת עַצְמוֹ הוּא מִתְכַּוֵּן. וַאֲפִלּוּ הוּא עַבְדּוֹ הַמֻּשְׂכָּר לוֹ לִזְמַן — אֵין צָרִיךְ לִמְחוֹת בּוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ד.

אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת — צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, אֲפִלּוּ לֹא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, וַאֲפִלּוּ אֵין אָבִיו שָׁם, לְפִי שֶׁהַקָּטָן אֵין לוֹ שִׁקּוּל הַדַּעַת שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְהֲנָאַת עַצְמוֹ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַדְּלָקָה זוֹ הִיא הֶפְסֵד לְאָבִיו (אוֹ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר) — הֲרֵי הוּא מְכַבֶּה מִן הַסְּתָם בִּשְׁבִילוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת לוֹ נַחַת רוּחַ.

אֲבָל קָטָן הַמְחַלֵּל שַׁבָּת לַהֲנָאַת עַצְמוֹ — אֵין צָרִיךְ לִמְחוֹת בּוֹ, אֶלָּא אָבִיו בִּלְבָד אִם הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ג:

כז בְּדְלֵקָה הִתִּירוּ לוֹמַר בִּפְנֵי הַנָּכְרִי — "כָּל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד". וְאִם אֵינוֹ כַּאן — יָכוֹל לְקָרוֹתוֹ לְכַאן וְלוֹמַר כֵּן בְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז:

כח יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל מַה שֶּׁאָסְרוּ חֲכָמִים בִּדְלֵקָה — לֹא אָסְרוּ אֶלָּא בִּימֵיהֶם שֶׁלֹּא הָיוּ שְׁרוּיִים בֵּין הַנָּכְרִים, וַאֲפִלּוּ בְּגָלוּתָם הָיוּ לָהֶם מְקוֹמוֹת לְעַצְמָם, אֲבָל בִּזְמַן הַזֶּה אוֹתָם שֶׁשְּׁרוּיִים בֵּין הַנָּכְרִים וְיֵשׁ חֲשַׁשׁ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת כְּשֶׁהַדְּלֵקָה מִתְגַּבֶּרֶת, שֶׁאָז הֵם חוֹטְפִים וְשׁוֹלְלִים, וּכְשֶׁאָדָם מַעֲמִיד עַצְמוֹ עַל מָמוֹנוֹ יָבֹאוּ לַהֲרוֹג אוֹתוֹ — מֻתָּר לְכַבּוֹת הַדְּלֵקָה בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ הַדְּלֵקָה הִיא בְּבֵית נָכְרִי, כִּי יֵשׁ לָחוּשׁ פֶּן תִּתְגַּבֵּר הַדְּלֵקָה וְיָבֹאוּ לַחֲטוֹף וְלִשְׁלוֹל וְלַהֲרוֹג, וְכָל הַזָּרִיז לְכַבּוֹת — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַכֹּל לְפִי הָעִנְיָן, שֶׁאִם הֵם בְּטוּחִים בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם סַכָּנָה בַּדָּבָר — אָסוּר לְכַבּוֹת, אֲבָל בַּחֲשַׁשׁ סְפֵק סַכָּנַת נְפָשׁוֹת — מֻתָּר לְכַבּוֹת. וְכֵן נוֹהֲגִין.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא הֻקְלוּ אֶלָּא בְּכִבּוּי הַדְּלֵקָה, שֶׁהִיא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וְיֵשׁ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה אִם לֹא יְכַבֶּה, אֲבָל מִשּׁוּם הַצָּלַת מָמוֹנוֹ — אָסוּר לְחַלֵּל שַׁבָּת אֲפִלּוּ בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁעִקָּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּגוֹן אִסּוּר תְּחוּמִין.

וְאִם עָבַר וְחִלֵּל — צָרִיךְ כַּפָּרָה. וְהַכַּפָּרָה — הִסְכִּימוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁיִּתְעַנֶּה מ' יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רְצֻפִּים, אֶלָּא ב' וְה'. וְלֹא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן בַּלַּיְלָה שֶׁאַחַר הַתַּעֲנִית. וְיִתֵּן י"ח פְּשׁוּטִים לִצְדָקָה בִּמְקוֹם חַטָּאת אִם נִתְחַיֵּב בָּהּ, וְהוּא שִׁעוּר סֶלַע שֶׁל תּוֹרָה. וְכַמָּה שִׁעוּר סֶלַע בְּמַטְבֵּעוֹת שֶׁלָּנוּ — יִתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ש"ה, עַיֵּן שָׁם.

וְאִם יִרְצֶה לְפַדּוֹת הַתַּעֲנִית — יִתֵּן בְּעַד כָּל יוֹם לְעֶרֶךְ י"ב פְּשׁוּטִים אִם אֶפְשָׁר לוֹ. וְהֶעָשִׁיר יִתֵּן יוֹתֵר, הַכֹּל לְפִי עָשְׁרוֹ, שֶׁהֲרֵי טַעַם הַפִּדְיוֹן שֶׁשָּׁקוּל צַעַר הַמָּמוֹן כְּנֶגֶד צַעַר הַתַּעֲנִית,

וּבְעָשִׂיר דִּין מֵאָה מָנֶה כְּדִין פְּרוּטָה לְעָנִי.

וְאִם יוּכַל לְדָחוֹת הַמַּצָּנִית לִימוֹת הַחֹרֶף — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקס"[ח].

וְכָל זֶה בְּמְחַלֵּל שַׁבָּת בִּשְׁבִיל הַצָּלַת מָמוֹן, אֲבָל הַמְכַבִּין הַדְּלֵקָה בְּמְקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ שָׁם חֲשַׁשׁ סַכָּנָה בְּדְלֵקָה, וְרוֹצִים לְהַחֲמִיר עַל עַצְמָן וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל זֶה — אֵין מַנִּיחִין אוֹתָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְמַנְעוּ מִלְּכַבּוֹת:

כט גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת — לֹא שַׁיָּךְ בָּהּ כִּבּוּי מִן הַתּוֹרָה, הוֹאִיל וְאֵינָהּ בּוֹעֶרֶת. אֲבָל אָסוּר לְכַבּוֹתָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאִם הִיא מֻנַּחַת בְּמָקוֹם שֶׁרַבִּים נִזּוֹקִים בָּהּ — מֻתָּר לְכַבּוֹתָהּ, שֶׁבִּמְקוֹם הֶזֵּק הַגּוּף שֶׁל רַבִּים — לֹא גָּזְרוּ.

אֲבָל גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ שַׁיָּךְ בָּהּ כִּבּוּי, וְאַף אִם הִיא מֻנַּחַת בְּמָקוֹם שֶׁרַבִּים נִזּוֹקִים בָּהּ — אָסוּר לְכַבּוֹתָהּ לְהַמְחַיְבִים מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, שֶׁאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה לֹא הֻתַּר לְעוֹלָם אֶלָּא בִּמְקוֹם פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ בִּלְבָד.

אֲבָל לְהָאוֹמְרִים שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — מֻתָּר לְכַבּוֹת אֲפִלּוּ גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ הַמֻּנַּחַת בְּמָקוֹם שֶׁרַבִּים נִזּוֹקִים בָּהּ, שֶׁבִּמְקוֹם הֶזֵּק הַגּוּף לֹא גָּזְרוּ, אַף עַל פִּי שֶׁגָּזְרוּ בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מָמוֹן. וְכֵן עִקָּר.

(וְאַף עַל פִּי כֵן, כָּל בַּעַל נֶפֶשׁ יֵשׁ לוֹ לְהַחֲמִיר לְעַצְמוֹ):

סימן שלה

א **דִּין חֲבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

חֲבִית שֶׁל יַיִן אוֹ שֶׁמֶן שֶׁנִּשְׁבְּרָה — גָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יַצִּיל מִמֶּנָּה אֶלָּא לְצָרְכּוֹ אוֹתָהּ שַׁבָּת בִּלְבָד, כְּגוֹן אִם נִשְׁבְּרָה בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶם אֲכִילָה — מַצִּיל מִמֶּנָּה לְג' סְעֻדּוֹת, וּבְשַׁחֲרִית לִשְׁתֵּי סְעֻדּוֹת, וּבַמִּנְחָה לִסְעֻדָּה אַחַת, שֶׁאִם יִהְיֶה מֻתָּר לוֹ לְהַצִּיל הַרְבֵּה — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא מֵחֲמַת טִרְדַּת הַהַצָּלָה שֶׁהוּא בָּהוּל וְנֶחְפָּז לְהַצִּיל — יִשְׁכַּח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְיָבִיא כֵּלִים דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים לְהַצִּיל בָּהֶם מֵהֶחֲבִית.

וְאַף עַכְשָׁו שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים — אֵין לְהָקֵל, כִּי יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא מֵחֲמַת שִׁכְחַת שַׁבָּת יָבֹא לְתַקֵּן הֶחָבִית.

וְאַף אִם כְּבָר נִשְׁבְּרָה הֶחָבִית לְגַמְרֵי וְנִשְׁפַּךְ הַיַּיִן לָאָרֶץ — לֹא יִקָּלוֹט מִן הָאָרֶץ יוֹתֵר מִלְּצָרְכּוֹ הַשַּׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְפּוֹג, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ סְפוֹג בְּיַיִן הַנִּשְׁפָּךְ לְחָזוֹר וּלְהַטִּיפוֹ

בַּכְּלִי, וְדָבָר זֶה אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אַף אִם יֵשׁ לִסְפּוֹג בֵּית אֲחִיזָה שֶׁאֵין לָחוּשׁ בּוֹ לִסְחִיטָה בִּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ" בִּמְקוֹם אֲחִיזַת יָדוֹ, מִכָּל מָקוֹם מַעֲשֶׂה חֹל הוּא וְזִלְזוּל לְשַׁבָּת. וְגַם יֵשׁ לָחוּשׁ אִם יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, שֶׁמָּא יָבֹא לִסְחוֹט הַסְּפוֹג בְּמִתְכַּוֵּן, וְלָכֵן אָסְרוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן אַף בְּמַה שֶּׁמַּצִּיל לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת.

וְכֵן אָסְרוּ מִטַּעַם זֶה לְטַפֵּחַ בְּשֶׂמֶן, דְּהַיְנוּ לְהַכְנִיס יָדוֹ בְּשֶׂמֶן וּלְקַנְּחָהּ בְּשׂוּפַּת הַכְּלִי, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל.

וְלֹא אָסְרוּ לְהַצִּיל יוֹתֵר מִג' סְעֻדּוֹת אֶלָּא בִּכְלִים הַרְבֵּה, אֲבָל בִּכְלִי אֶחָד בְּפַעַם אַחַת — יָכוֹל לְהַצִּיל אֲפִלּוּ ק' סְעֻדּוֹת, שֶׁהַכֹּל הַצָּלָה אַחַת הִיא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד לְעִנְיַן דְּלֵקָה. וְיָכוֹל לוֹמַר לַאֲחֵרִים "בֹּאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם" כָּל אֶחָד ג' סְעֻדּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ בָּהֶם שֶׁיַּחֲזִירוּ לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּשְׁבָּרָה הֶחָבִית, שֶׁהוּא בָּהוּל וְנֶחְפָּז לְהַצִּיל, אֲבָל אִם נִסְדְּקָה וְהַיַּיִן עוֹשֶׂה טִיף טִיף, שֶׁאֵינוֹ בָּהוּל כָּל כָּךְ — אֵין לָחוּשׁ שֶׁיִּשְׁכַּח שַׁבָּת, וּמֻתָּר לְהַצִּיל כֻּלּוֹ אֲפִלּוּ בִּכְלִים הַרְבֵּה.

וְכָל זֶה לְהַצִּיל מֵחָצֵר לְחָצֵר, שֶׁיֵּשׁ כַּאן טֹרַח רַב בְּהוֹלָכַת כֵּלִים הַרְבֵּה, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁעַל יְדֵי כֵן יִשְׁכַּח הַשַּׁבָּת וְיָבֹא לְתַקֵּן הֶחָבִית. אֲבָל לְחָצֵר זוֹ עַצְמָהּ שֶׁאֵין כַּאן טֹרַח כָּל כָּךְ — יָכוֹל לְהַצִּיל כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה אֲפִלּוּ בִּכְלִים הַרְבֵּה (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד שֶׁיֵּשׁ מְקִלִּין כֵּן גַּבֵּי דְּלֵקָה. וְאַף שֶׁשָּׁם יֵשׁ לְהַחֲמִיר בָּזֶה, מִכָּל מָקוֹם כַּאן יֵשׁ לְהָקֵל בָּזֶה, הוֹאִיל וְעִקַּר גְּזֵרַת חֲכָמִים בְּזֶה הָיְתָה מִשּׁוּם שֶׁמָּא יָבִיא כְּלִי דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, וְעַכְשָׁו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים כְּלָל):

ב אִם נִשְׁבְּרָה בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ — מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יָבִיא כְּלִי אַחֵר וְיִקָּלוֹט לְקַבֵּל מִן הַקִּלּוּחַ בַּאֲוִיר לְאַחַר שֶׁיֵּרֵד מִן הַגַּג, וְלֹא יָבִיא כְּלִי אַחֵר וְיצָרֵף אוֹתוֹ לְרֹאשׁ הַגַּג שֶׁיָּזוּב הַיַּיִן מִן הַגַּג לַכְּלִי, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבִיא כְּלִי דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִם מַצִּיל בִּכְלִי אֶחָד בִּלְבָד — מַצִּיל אֲפִלּוּ קוֹלֵט אוֹ מְצָרֵף, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לוֹ אֶלָּא כְּלִי אֶחָד — אֵין לָחוּשׁ שֶׁיִּשְׁכַּח הַשַּׁבָּת וְיָבִיא כְּלִי דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים:

ג נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִים — מֵבִיא כְּלִי אַחֵר וְקוֹלֵט, כְּלִי אַחֵר וּמְצָרֵף. וְלֹא יִקָּלוֹט וְיצָרֵף וְאַחַר כָּךְ יְזַמֵּין הָאוֹרְחִים, אֶלָּא מַזְמִינָם תְּחִלָּה. וְלֹא יַעֲרִים לְזַמֵּן אוֹרְחִים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים

לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת כְּדֵי שֶׁיּוֹתִירוּ לוֹ.

וְאִם עָבָר וְעָשָׂה שֶׁקִּלַּט וְצֵרַף וְאַחַר כָּךְ הִזְמִין אוֹרְחִים (וַאֲפִלּוּ אוֹרְחִים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת) — מֻתָּר:

ד אִם יָזוּב תִּירוֹשׁ מִסֶּדֶק שֶׁבְּגִיגִית שֶׁל עֲנָבִים שֶׁעֲדַיִן לֹא נִדְרְכוּ, שֶׁנִּמְצָא אוֹתוֹ הַדֶּלֶף אֵינוֹ רָאוּי בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי הַמַּשְׁקִין שֶׁזָּבוּ בְּשַׁבָּת אֲסוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"כ, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְשׂוּם כְּלִי תַּחְתָּיו מִפְּנֵי שֶׁמְּבַטְּלוֹ מֵהֵיכָנוֹ, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַנִּיחַ שָׁם מִטָּתוֹ אוֹ שֻׁלְחָנוֹ וְיִקְבַּע שָׁם יְשִׁיבָתוֹ, וְאָז יִהְיֶה אוֹתוֹ הַדֶּלֶף לְפָנָיו כִּגְרָף שֶׁל רְעִי, מִפְּנֵי שֶׁמְּלַכְלֵךְ אֶת הַקַּרְקַע וְעוֹשֶׂה טִיט, וְיוּכַל לְהַנִּיחַ שָׁם כְּלִי לְקַבֵּל לְהַדֶּלֶף כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה טִיט. וְאֵין כַּאן בִּטּוּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁיִּתְמַלֵּא הַכְּלִי יוּכַל לְטַלְטְלוֹ לְשָׁפְכוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ תַּחַת הַדֶּלֶף לְקַבְּלוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה טִיט. וְאֵין בָּזֶה מִשּׂוּם אִסּוּר טִלְטוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח בְּכָל גְּרָף שֶׁל רְעִי, שֶׁהִתִּירוּ בּוֹ הַטִּלְטוּל מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל אָדָם. וְאַף שֶׁאֵין עוֹשִׂין גְּרָף שֶׁל רְעִי לְכַתְּחִלָּה, מִכָּל מָקוֹם מִשּׂוּם הֶפְסֵד הִתִּירוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וּכְשֶׁיִּתְמַלֵּא הַכְּלִי — לֹא יִשְׁפְּכֶנּוּ לִכְלִי אַחֵר, שֶׁלֹּא יְבַטְּלֶנּוּ מֵהֵיכָנוֹ, אֶלָּא מְרִיקוֹ בְּתוֹךְ הַגִּיגִית שֶׁזָּבוּ הַמַּשְׁקִים מִמֶּנָּה, שֶׁהִיא מְבֻטֶּלֶת כְּבָר מֵהֵיכָנָהּ עַל יְדֵי מַשְׁקִין שֶׁבָּהּ הָאֲסוּרִים מִשּׂוּם שֶׁזָּבוּ בְּשַׁבָּת.

וְאִם הוּא רוֹצֶה — יָכוֹל לִתֵּן כְּלִי עִם מַיִם תַּחַת יֵין הַדּוֹלֵף, כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַיַּיִן בְּמַיִם רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, וְאָז מֻתָּר לְטַלְטֵל הַכְּלִי וּלְשָׁפְכוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ בְּלִי שֶׁיִּקָּבַע שָׁם יְשִׁיבָתוֹ. וְאַף שֶׁאַחַר כָּךְ מִתְרַבֶּה הַיַּיִן עַל הַמַּיִם — אֵין לָחוּשׁ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מְקִלִּין בְּזֶה אֲפִלּוּ לְעִנְיַן יַיִן נֶסֶךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קל"ד, וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם עַל כָּל פָּנִים לְעִנְיַן טִלְטוּל. וְאַף שֶׁיַּיִן זֶה הוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" — אַף עַל פִּי כֵן הוּא מִתְבַּטֵּל בְּמַיִם, שֶׁלֹּא אָמְרוּ "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" אֵינוֹ בָּטֵל אֶלָּא כְּשֶׁנִּתְעָרֵב מִין בְּמִינוֹ, אֲבָל לֹא בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ק"ב:

ה נִתְפַּזְּרוּ לוֹ פֵּרוֹת בֶּחָצֵר אַחַת הֵנָּה וְאַחַת הֵנָּה — מְלַקֵּט מְעַט מְעַט וְאוֹכֵל. וְלֹא יִתֵּן לְתוֹךְ הַסַּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֻּפָּה, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל.

אֲבָל אִם נָפְלוּ בְּמָקוֹם אֶחָד — נוֹתֵן אֲפִלּוּ לְתוֹךְ הַסַּל וְהַקֻּפָּה.

אֶלָּא אִם כֵּן נָפְלוּ לְתוֹךְ צְרוֹרוֹת וְעַפְרוּרִית שֶׁבַּחֲצֵר, שֶׁאָז מְלַקֵּט אֶחָד אֶחָד וְאוֹכֵל, וְלֹא יִתֵּן לְתוֹךְ הַסַּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֻּפָּה, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל:

סימן שלו

א אִם מֻתָּר לֵילֵךְ עַל גַּבֵּי הָעֲשָׂבִים וְכֵן בָּאִילָן וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים:

אֵין עוֹלִין בָּאִילָן בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ, וְאֵין נִתְלִין בּוֹ (וְאֵין נִשְׁעָנִים עָלָיו), וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ שׁוּם תַּשְׁמִישׁ, כְּגוֹן לְהַנִּיחַ עָלָיו חֵפֶץ אוֹ לִטְלוֹ מִמֶּנּוּ, אוֹ לְקַשּׁוֹר בּוֹ בְּהֵמָה, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, וְהַכֹּל מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלוֹשׁ מִמֶּנּוּ פֵּרוֹת אוֹ עָלִין אוֹ עֲנָפִים. וְנָזְרוּ בְּכָל הָאִילָנוֹת, אַף בִּיבֵשִׁים שֶׁאֵין בָּהֶם פֵּרוֹת וְעָלִין וַעֲנָפִים, מִשּׁוּם סְיָג וְגָדֵר. אֲבָל בּוֹר עָמֹק אֲפִלּוּ מֵאָה אַמָּה — מֻתָּר לוֹ לֵירֵד וְלַעֲלוֹת בּוֹ, וּמְטַפֵּס וְיוֹרֵד, וּמְטַפֵּס וְעוֹלֶה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַעֲקוֹר קַרְקַע בְּמִתְכַּוֵּן בִּירִידָתוֹ וַעֲלִיָּתוֹ (וִיתַקֵּן מַדְרֵגָה וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה), לְפִי שֶׁהָאָדָם נִזְהָר בְּזֶה יוֹתֵר מִבִּתְלִישָׁה מֵהָאִילָן:

ב לֹא יַעֲלֶה בָּאִילָן מִבְּעוֹד יוֹם וְיֵשֵׁב שָׁם כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, שֶׁהַיְשִׁיבָה שָׁיּוֹשֵׁב שָׁם — תַּשְׁמִישׁ הוּא שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּאִילָן.

וְאִם עָלָה מִבְּעוֹד יוֹם — מֻתָּר לֵירֵד מִשֶּׁחֲשֵׁכָה. וְכֵן אִם עָלָה בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג — מֻתָּר לֵירֵד. וְאַף שֶׁבִּירִידָה זוֹ הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאִילָן — אֵין לֶאֱסוֹר בִּשְׁבִיל כָּךְ, הוֹאִיל וְאַף בִּישִׁיבָתוֹ שָׁם הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאִילָן. אֲבָל אִם עָלָה מִשֶּׁחֲשֵׁכָה בְּמֵזִיד — קְנָסוּהוּ חֲכָמִים לִהְיוֹת שָׁם כָּל הַשַּׁבָּת, וְאָסוּר לוֹ לֵירֵד.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם עָלָה מִבְּעוֹד יוֹם בְּמֵזִיד עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֵר יוֹשֵׁב שָׁם מִשֶּׁחֲשֵׁכָה — קְנָסוּהוּ חֲכָמִים. וְלֹא הִתִּירוּ לוֹ לֵירֵד מִשֶּׁחֲשֵׁכָה כְּשֶׁעָלָה מִבְּעוֹד יוֹם, אֶלָּא כְּשֶׁעָלָה עַל דַּעַת לֵירֵד מִבְּעוֹד יוֹם וְנִשְׁתַּהָה שָׁם בְּשׁוֹגֵג.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

ג וְכָל זֶה בְּאָדָם שֶׁעָלָה שָׁם, שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר בַּעֲמִידָתוֹ שָׁם, לָכֵן הִתִּירוּ לֵירֵד אַף שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּאִילָן בִּירִידָה זוֹ. אֲבָל אִם הִנִּיחַ עָלָיו חֵפֶץ אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם — אָסוּר לִטְלוֹ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, לְפִי שֶׁבִּנְטִילָה זוֹ הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאִילָן, וּכְשֶׁהֶחֵפֶץ מֻנָּח שָׁם אֵין הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאִילָן:

ד וְכָל זֶה בָּאִילָן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אֲבָל קָנִים הָרַכִּים כְּיָרָק — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אַף עַל פִּי שֶׁמְּחֻבָּרִים בַּקַּרְקַע, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נָזְרוּ אֶלָּא עַל אִילָן, אֲבָל בְּיָרָק וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — לֹא הִזְכִּירוּ

חֲכָמִים שְׁבוּת, וַהֲרֵי הֵם כַּעֲשָׂבִים שֶׁהִתִּירוּ לַהֲלוֹךְ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לִזָּהֵר כְּשֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּיָרָק וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁלֹּא יְזַיֵּם בְּיָדָיו, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מֻקְצֶה כְּדִין כָּל מְחֻבָּר, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ב. אֲבָל קָנִים שֶׁהֶקְשׁוּ קְצָת וְאֵינָם רַכִּים כְּיָרָק, אַף שֶׁאֵינָם קָשִׁים כָּאִילָן — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וְהֶחֱמִירוּ בָהֶם חֲכָמִים יוֹתֵר מִבְּאִילָן לְעִנְיַן שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ט:

ה שְׁרָשֵׁי אִילָן הַגְּבוֹהִים מִן הָאָרֶץ ג' טְפָחִים כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּאִילָנוֹת הַזְּקֵנִים — הֲרֵי הֵם כְּאִילָן, וְאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָחוּשׁ בָּהֶם שֶׁמָּא יִתְלוֹשׁ, לְפִי שֶׁלֹּא חִלְקוּ חֲכָמִים בְּזֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל אִם אֵינָם גְּבוֹהִים ג' טְפָחִים — הֲרֵי הֵן כַּקַּרְקַע, וּמֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. וְכֵן הַדִּין בְּקִלְחֵי כְרוּב שֶׁהֶקְשׁוּ:

ו וְכֵן הַדִּין בַּעֲנָפִים הַגְּדֵלִים בְּעִקָּרוֹ שֶׁל אִילָן פָּחוֹת מִג' טְפָחִים, אוֹ אֲפִלּוּ גְּדֵלִים לְמַעְלָה מִג' טְפָחִים וְנִכְפָּפִים לְמַטָּה מִג' טְפָחִים — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאֵינָן גְּבוֹהִים ג' טְפָחִים, אֲבָל לֹא בְּמָקוֹם שֶׁגְּבוֹהִים ג' טְפָחִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁרֹאשׁ זֶה הַנִּכְפָּף לְמַטָּה וְאֵינוֹ גָבוֹהַּ ג' טְפָחִים הוּא גָּדֵל וּבָא מִמָּקוֹם הָאָסוּר, דְּהַיְנוּ מִגָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים, וּכְשֶׁהָיָה שָׁם מִתְּחִלָּה הָיָה אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁגָּדַל יוֹתֵר וְנִכְפָּף לְמַטָּה — הֲתַּר מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה כַּקַּרְקַע, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִג' טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ — הֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעִקָּרוֹ שֶׁל אִילָן פָּחוֹת מִג' טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁהָאִילָן הוּא גָּבוֹהַּ מְאֹד, שֶׁהֲרֵי מָקוֹם זֶה שֶׁהוּא פָּחוֹת מִג' טְפָחִים לֹא נֶאֱסַר מֵעוֹלָם:

ז הָיוּ גְּבוֹהִים ג' טְפָחִים וְחָלָל תַּחְתֵּיהֶם מִשְּׁלֹשֶׁת צְדָדֵיהֶם, וּמִצַּד אֶחָד אֵין חָלָל תַּחְתֵּיהֶם, שֶׁהַקַּרְקַע גָּבוֹהַּ שָׁם וַהֲרֵי הֵם שָׁוִים שָׁם לָאָרֶץ — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֲפִלּוּ בַּצַּד הַשָּׁוֶה לָאָרֶץ.

אֲבָל אִם מִב' צְדָדִים הֵם שָׁוִין לָאָרֶץ וּמִב' צְדָדִים הֵם גְּבוֹהִים ג' טְפָחִים מֻתָּר — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֲפִלּוּ בְּצַדָּדִים הַגְּבוֹהִים עַד כְּנֶגֶד מָקוֹם שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַדָּדִים הַשָּׁוִים:

ח מֻתָּר לֵילֵךְ עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ הוֹלֵךְ יָחֵף וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּדְבְּקוּ עֲשָׂבִים בְּקִשְׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו וְיִתְלְשׁוּ, מִכָּל מָקוֹם דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן הוּא וּמֻתָּר:

ט הַמַּשְׁקֶה מַיִם לִזְרָעִים — חַיָּב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ וּמִשּׁוּם זוֹרֵעַ, מִפְּנֵי שֶׁמְּרַפֶּה וּמְרַכֵּךְ אֶת הַקַּרְקַע כְּמוֹ הַחוֹרֵשׁ, וְהוּא שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַצְמִיחַ הַזְּרָעִים כְּמוֹ הַזּוֹרֵעַ.

וּלְפִיכָךְ, מִי שֶׁאוֹכֵל בְּגִנָּה — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִטּוֹל יָדָיו עַל הָעֲשָׂבִים, מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁקֶה אוֹתָם. וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ — "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת הוּא".

וְאַף אִם אוֹכֵל בְּגִנַּת חֲבֵרוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ שֶׁל נָכְרִי, שֶׁאֵין לוֹ חֵפֶץ כְּלָל בְּגִדּוּל הָעֲשָׂבִים שֶׁבָּהּ, וַהֲרֵי הוּא מְלֻאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ — מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

אֲבָל מֻתָּר לְהַטִּיל עֲלֵיהֶם מֵי רַגְלַיִם אוֹ יַיִן וּשְׁאָר מַשְׁקִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שׁוֹרְפִים אוֹתָם, וְאֵין מַצְמִיחִים אוֹתָם אֶלָּא מַיִם בִּלְבָד. וְרָאוּי לְזָהֵר אַף בְּמַשְׁקִין.

וְטוֹב שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל כְּלָל בְּגִנָּה אִם יִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם עִם מַיִם, מִפְּנֵי שֶׁבְּקִשֵּׁי יוּכַל לְזָהֵר שֶׁלֹּא יִפּוֹל שָׁם מְעַט מַיִם:

י יֵשׁ לְזָהֵר מִלְּהַשְׁלִיךְ זְרָעִים בִּמְקוֹם יְרִידַת גְּשָׁמִים, שֶׁסּוֹפָן לְהַצְמִיחַ שָׁם. וְאִם יַשְׁלִיךְ לְתַרְנְגוֹלִים — לֹא יַשְׁלִיךְ אֶלָּא כְּשִׁעוּר שֶׁיֹּאכְלוּ בּוֹ בַּיּוֹם אוֹ לְיוֹמַיִם. וְאִם הוּא בִּמְקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי אָדָם — מֻתָּר, שֶׁאֵין סוֹפָן לְצְמוֹחַ, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם זוֹרֵעַ:

יא עֲשָׂבִים שֶׁעָלוּ עַל אֵזֶן הַכְּלִי מִלַּחוּת הַכְּלִי — חֲשׁוּבִים כִּמְחֻבָּרִים לַקַּרְקַע, כֵּיוָן שֶׁזֶּהוּ דֶּרֶךְ גִּדּוּלָן, וְהַתּוֹלְשָׁן — חַיָּב מִשּׁוּם "עוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ". וְכֵן הַתּוֹלֵשׁ כִּשּׁוּת מִמְּקוֹם גִּדּוּלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְחֻבָּר לַקַּרְקַע.

אֲבָל הַתּוֹלֵשׁ זְרָעִים שֶׁנִּזְרְעוּ בְּעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ זְרִיעָה שָׁם. אֲבָל אָסוּר לִתְלוֹשׁ מִמֶּנּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלּוּ הוּא מֻנָּח בַּעֲלִיָּה:

יב הַתּוֹלֵשׁ מֵעָצִיץ נָקוּב — חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, לְפִי שֶׁיּוֹנֵק מִן הַקַּרְקַע עַל יְדֵי הַנֶּקֶב שֶׁמֵּרִיחַ לַחְלוּחִית הַקַּרְקַע דֶּרֶךְ שָׁם. וַאֲפִלּוּ הוּא מֻנָּח עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת, שֶׁיֵּשׁ אֲוִיר מַפְסִיק בֵּינוֹ לַקַּרְקַע — הֲרֵי הוּא כִּמְחֻבָּר, לְפִי שֶׁיּוֹנֵק קְצָת מִן הַקַּרְקַע דֶּרֶךְ הָאֲוִיר. וּלְפִיכָךְ, אִם הָיָה מֻנָּח עַל גַּבֵּי קַרְקַע וְהִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת — אֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ מִן הַתּוֹרָה, הוֹאִיל וְעַדַיִן כִּמְחֻבָּר הוּא. וְכֵן אִם הָיָה מֻנָּח עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת וְהִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע — אֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם נוֹטֵעַ מִן הַתּוֹרָה.

אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לִטְלוֹ מֵעַל גַּבֵּי קַרְקַע לְהַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת, מִשּׁוּם שְׁדוֹמֶה לְתוֹלֵשׁ. וְכֵן אִם הָיָה מֻנָּח עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת — אָסוּר לְהַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, מִשּׁוּם שְׁדוֹמֶה

לְנוֹטֵעַ.

וְכָל זֶה בְּעֲצִיץ נָקוּב, אֲבָל בְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב — מֻתָּר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל עֵץ, אֲבָל שֶׁל חֶרֶס, אֲפִלּוּ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב — הוּא כְּנָקוּב, שֶׁאֵין הַחֶרֶס עוֹמֵד בִּפְנֵי הַשָּׁרָשִׁים, וְהֵם מְפַעְפְּעִים וְיוֹנְקִים מִן הַקַּרְקַע דֶּרֶךְ הַחֶרֶס. וְיֵשׁ אוֹמְרִים בְּהֵפֶךְ, שֶׁבַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל חֶרֶס, אֲבָל שֶׁל עֵץ הוּא מִתְלַחְלֵחַ מֵהַקַּרְקַע, וְאֵינוֹ עוֹמֵד בִּפְנֵי הַשָּׁרָשִׁים אַף שֶׁאֵינוֹ נָקוּב. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לִב' הַסְּבָרוֹת, וְלָזֶה בֵּין בְּשֶׁל עֵץ בֵּין בְּשֶׁל חֶרֶס אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן נְקוּבִים:

יג עֲשָׂבִים שֶׁתְּחָבָן בְּעָפָר מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ לַחִים, אִם מִקְצָת עֲלִין מְגֻלִּין — מֻתָּר לֶאֱחוֹז בָּהֶם וּלְהוֹצִיאָם, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א:

יד יְחוּר שֶׁל אִילָן שֶׁנִּפְשַׁח מֵעֶרֶב שַׁבָּת מִן הָאִילָן וּבוֹ פֵּרוֹת — מֻתָּר לְתָלוֹשׁ מִמֶּנּוּ הַפֵּרוֹת בְּשַׁבָּת:

טו צְנוֹר הַמְקַלֵּחַ מַיִם מִן הַגֶּגֶ וְעָלוּ בוֹ קַשִּׁים וַעֲשָׂבִים שֶׁסּוֹתְמִים וּמְעַכְּבִים קִלּוּחוֹ וּמֵימָיו יוֹצְאִים וּמִתְפַּשְּׁטִים בַּגֶּגֶ וְדוֹלְפִים לַבַּיִת — מֻתָּר לְמַעֲכוֹ בְּרַגְלָיו בְּצִנְעָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמְּתַקֵּן עַל יְדֵי שִׁנּוּי הוּא, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא בְּרַגְלָיו — לֹא גָּזְרוּ בְּזֶה בְּמָקוֹם הֶפְסֵד:

טז אֶתְרוֹג וְתַפּוּחַ וְכָל דָּבָר הָרָאוּי לְאָכִילָה — אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ בְּעוֹדוֹ מְחֻבָּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָקֹץ אוֹתוֹ כְּדֵי לְאָכְלוֹ. אֲבָל הֲדַס מְחֻבָּר — מֻתָּר לְהָרִיחַ בּוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין הֲנָאתוֹ אֶלָּא רֵיחוֹ, וְזֶה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ מְחֻבָּר וְלָמָּה יִקְצְצֶנּוּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה. וְאַף אִם יֹאכְלֶנּוּ בְּעוֹדוֹ מְחֻבָּר — אֵין לְךָ תְּלִישָׁה גְּדוֹלָה מִזּוֹ. וְאַף שֶׁאֵין דֶּרֶךְ תְּלִישָׁה בְּפִיו אֶלָּא בְּיָד בִּלְבָד וּפָטוּר הוּא מִן הַתּוֹרָה (כְּמוֹ שֶׁהַיּוֹנֵק בְּפִיו פָּטוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח) — מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

יז הַשּׁוֹרֶה חִטִּים וּשְׂעוֹרִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם בְּמַיִם כְּדֵי שֶׁיִּצְמְחוּ — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת זוֹרֵעַ, וְחַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא. וְהוּא שֶׁשּׁוֹרֶה זְמַן אֲרִיפָה, אֲבָל מֻתָּר לִתֵּן שְׂעוֹרִים לְמַיִם לְהַאֲכִיל לִבְהֵמוֹת לְאַלְתַּר.

(וְאַף אִם יִשְׁאַר בְּמַיִם מֵאֲכִילָתָם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנְּתָנָם לְמַיִם — לְאוֹ "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" הוּא שֶׁיַּצְמִיחוּ, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁהַבְּהֵמָה תֹּאכַל אֶת כֻּלָּם):

יח עַנְפֵי אִילָנוֹת שֶׁהוּכְנוּ לְתַשְׁמִישׁ מִבְּעוֹד יוֹם בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם וּמֻתָּרִים בְּטִלְטוּל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח — מֻתָּר לְהַעֲמִידָם בְּמַיִם בְּשַׁבָּת. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיוּ

בָּהֶם פְּרָחִים וְשׁוֹשַׁנִּים, שֶׁהֵם נִפְתָּחִים מִלַּחְלוּחִית הַמַּיִם. וְצָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לִתֵּן מַיִם אֶל כְּלִי כְּדֵי לְהַעֲמִידָם שָׁם, אֶלָּא יַעֲמִידֵם בְּמַיִם שֶׁהָיוּ בִּכְלִי מִכְּבָר. וַאֲפִלּוּ הֶעֱמִידָם בְּמַיִם מִבְּעוֹד יוֹם — אָסוּר לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם מַיִם בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁטּוֹרֵחַ לְתַקֵּן כְּלִי, עַיֵּן סִמָּן תרנ"ד:

יט תְּאֵנִים שֶׁיָּבְשׁוּ בְּאִבֵּיהֶם, וְכֵן שְׁאָר הָאִילָנוֹת שֶׁיָּבְשׁוּ פֵּרוֹתֵיהֶם בָּהֶם — הַתּוֹלֶשׁ מֵהֶם בְּשַׁבָּת חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם כְּתלוּשִׁים לְעִנְיַן טֻמְאָה:

כ אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצִדְדֵי הָאִילָן, אֲבָל בְּצִדֵּי צְדָדִין — מֻתָּר. כֵּיצַד? סֶלֶם הַסָּמוּךְ לְצִדְדֵי הָאִילָן — אָסוּר לַעֲלוֹת בּוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁמַּעֲלָיָתוֹ הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצִדְדֵי הָאִילָן שֶׁהוּא סָמוּךְ בָּהֶם, אֲבָל אִם יֵשׁ יָתֵד תָּקוּעַ בְּצִדֵּי הָאִילָן — מֻתָּר לִסְמוֹךְ הַסֶּלֶם בְּיָתֵד וְלַעֲלוֹת עָלָיו, שֶׁהַיָּתֵד הוּא צְדָדִין, וְהַסֶּלֶם צִדֵּי צְדָדִין.

וְכֵן אִם נָעַץ יָתֵד בָּאִילָן וְתָלָה בּוֹ כַּלְכָּלָה — הַיָּתֵד נִקְרָא צְדָדִין, וְהַכַּלְכָּלָה צִדֵּי צְדָדִין, וּמֻתָּר לִטּוֹל חֵפֶץ מֵהַכַּלְכָּלָה, אֲבָל הַכַּלְכָּלָה עַצְמָהּ אָסוּר לִטּוֹל, מִפְּנֵי שֶׁבִּנְטִילָה זוֹ הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּיָּתֵד שֶׁהוּא צְדָדִין. וְאִם הַכַּלְכָּלָה תְּלוּיָה בָּאִילָן בְּעַצְמוֹ — הִיא נִקְרֵאת צְדָדָיו, וְאָסוּר לִטּוֹל מִמֶּנָּה חֵפֶץ. וְאִם פִּי הַכַּלְכָּלָה צַר שֶׁכְּשֶׁנּוֹטֵל הַחֵפֶץ מֵהַכַּלְכָּלָה מֵנִיד הָאִילָן — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּאִילָן עַצְמוֹ:

כא (מֻתָּר לְהִשָּׁעֵן בְּאִילָן בָּרִיא, אֲבָל בְּתָשׁ אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁמְּנִידוֹ, וַהֲרֵי זֶה מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאִילָן):

כב מֻתָּר לִגַּע בָּאִילָן, וְאָסוּר לְהֲנִידוֹ (מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַקְצֶה, וְאָסוּר בְּטִלְטוּל):

סימן שלז

א **דִּין כִּבּוּד הַבַּיִת וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן מֻתָּר אֲפִלּוּ אֶפְשָׁר בִּלְעָדָיו, כְּגוֹן מִטָּה כִּסֵּא וְסַפְסָל, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים — מֻתָּר לְגָרְרָן עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת חָרִיץ. וְאַף אִם נַעֲשָׂה חָרִיץ מֵאֲלָיו — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כִּי דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן הוּא. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַקְּטַנִּים אֶפְשָׁר לוֹ לִטְלָן בְּיָדָיו וְאֵין צָרִיךְ לְגָרְרָן — לֹא הִצְרִיכוּ לָכָךְ. וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן. אֲבָל הַגְּדוֹלִים מְאֹד אָסוּר לְגָרוֹר, שֶׁבְּוַדַּאי עוֹשִׂין חָרִיץ, וּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת הוּא", וְאַף עַל פִּי שֶׁחוֹפֵר כְּלְאַחַר יָד הוּא, וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא כְּשֶׁחוֹפֵר בְּמָרָא וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מֵהַכֵּלִים שֶׁדֶּרֶךְ לַחְפּוֹר בָּהֶם, וְגַם מְקַלְקֵל הוּא קַרְקַעִית הַבַּיִת, וְגַם מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ

הִיא — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וַאֲפִלּוּ בְּקַרְקַע הַמְרֻצָּף בְּשַׁיִשׁ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בּוֹ חָרִיץ — אָסוּר לִגְרוֹר, גְּזֵרָה מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ מְרֻצָּף:

ב מֻתָּר לְרַבֵּץ הַבַּיִת, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַשְׁווֹת הַגּוּמוֹת אֶלָּא שֶׁלֹּא יַעֲלֶה הָאָבָק, וְלָאו "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" הוּא.

אֲבָל אָסוּר לְכַבֵּד הַבַּיִת, דְּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ" הוּא. וְאִם הוּא קַרְקַע מְרֻצָּף בַּאֲבָנִים, וְכָל שֶׁכֵּן בְּקָרָשִׁים, שֶׁאֵין לָחוּשׁ בּוֹ לְהַשְׁוָאַת גּוּמוֹת — מֻתָּר לְכַבְּדוֹ (וְלֹא גָּזְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ מְרֻצָּף, לְפִי שֶׁהַכִּבּוּד הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צֹרֶךְ הַיּוֹם).

וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ עַפְרוּרִית וּקְלִפֵּי אֱגוֹזִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מֵהַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּטִלְטוּל — מֻתָּר לְכַבְּדָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם לוֹ כִּנְגָרְף שֶׁל רְעִי, שֶׁהִתִּירוּ לוֹ לְהוֹצִיאוֹ לָאַשְׁפָּה מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ.

וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּשֶׁאֵינוֹ מְרֻצָּף, דְּלָאו "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" הוּא שֶׁיֵּשְׁוֶה גּוּמוֹת.

וְיֵשׁ מַחְמִירִין אֲפִלּוּ בִּמְרֻצָּף, גְּזֵרָה מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ מְרֻצָּף. וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, וְאֵין לְשַׁנּוֹת.

אֲבָל נוֹהֲגִים לְהָקֵל לְכַבֵּד עַל יְדֵי בֶּגֶד אוֹ מַטְלִית אוֹ כְּנַף אַוְזִּי הַקַּלִּים וְאֵינָן מַשְׁוִין גּוּמוֹת. וְעַל יְדֵי נָכְרִי — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, שֶׁכָּל "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" מֻתָּר עַל יְדֵי נָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ג:

ג אָסוּר לְכַבֵּד הַבְּגָדִים בְּמַכְבֵּדוֹת הָעֲשׂוּיִים מִקֶּסֶמִים, שֶׁלֹּא יִשָּׁבְרוּ קִסְמֵיהֶם בְּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ", וַהֲרֵי זֶה סוֹתֵר כְּלִי. וְאַף שֶׁמְּקַלְקֵל פָּטוּר, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, עַיֵּן סִמָּן שי"ד.

(וְכֵן מַכְבֵּדוֹת הָעֲשׂוּיִין מֵעַנְפֵי אִילָן — אָסוּר לְכַבֵּד בָּהֶם מִטַּעַם זֶה, אֲפִלּוּ בְּקַרְקַע הַמְרֻצָּף לְדִבְרֵי הַמַּתִּירִין. וְלֹא הִתִּירוּ הַמַּתִּירִין אֶלָּא בְּמַכְבֵּדוֹת שֶׁל תְּמָרָה, שֶׁאֵינָהּ נִשְׁבֶּרֶת):

ד אֵין סָכִין אֶת הַקַּרְקַע, וְאֵין מְדִיחִים אוֹתוֹ, וְאֵין נוֹפְחִים הַקַּרְקַע, שֶׁמָּא יָבֹא לְהַשְׁווֹת גּוּמוֹת. וַאֲפִלּוּ בִּמְרֻצָּף אָסוּר אַף לְדִבְרֵי הַמַּתִּירִין בְּכִבּוּד, לְפִי שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ אֵין בָּהֶם צֹרֶךְ כָּל כָּךְ כְּמוֹ בְּכִבּוּד, לְפִיכָךְ לֹא רָצוּ לְחַלֵּק בָּהֶם בֵּין מְרֻצָּף לְשֶׁאֵינוֹ מְרֻצָּף, וְאָסוּר הַכֹּל:

ה אָסוּר לְצַדֵּד חֲבִית מְלֵאָה עַל הָאָרֶץ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִיא כְּבֵדָה — יָבֹא לְהַשְׁוֹוֹת גּוּמּוֹת וַדַּאי בְּצִדָּדֶיהָ, וּ"פְּסִיק רֵישֵׁהּ" הוּא. וְכֵן לֹא יַכְרִיעַ חָבִית וְיִשְׁפּוֹךְ מִמֶּנָּה, אֶלָּא מַגְבִּיהָהּ מִן הָאָרֶץ, וְשׁוֹפֵךְ, שֶׁאִם לֹא כֵּן — יַחְפִּיר מִן הָאָרֶץ בְּוַדַּאי. וְאַף שֶׁמְּקַלְקֵל הוּא, וְגַם מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הִיא, וְגַם חוֹפֵר כִּלְאַחַר יָד הוּא — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

סימן שלח

א **דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם הַשְׁמָעַת קוֹל וּבוֹ ט' סְעִיפִים**:

אָסוּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר אֶלָּא בְּפֶה בִּלְבָד, אֲבָל לֹא בְּדָבָר אַחֵר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר.

וְאֵיזֶהוּ קוֹל שֶׁל שִׁיר? כֹּל שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַשְׁמִיעוֹ בִּנְעִימוּת קְצָת כְּדֶרֶךְ שִׁיר, כְּגוֹן מַה שֶּׁנּוֹתְנִים מַיִם בִּכְלֵי מָלֵא נְקָבִים וּמַטִּיף עַל כְּלֵי מַתֶּכֶת כָּפוּי טִיף טִיף אַחַר טִיף טִיף, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמַע קוֹל נָעִים בִּשְׁבִיל הַחוֹלֶה שֶׁיִּישַׁן, שֶׁקּוֹל נָעִים מַרְדִּימוֹ — אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן אֶלָּא לְחוֹלֶה בִּלְבָד, אֲבָל לֹא לְבָרִיא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּעֵין קוֹל שֶׁל כְּלֵי שִׁיר, וְיֵשׁ לְגָזוֹר שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר.

אֲבָל אִם מַטִּיף בְּחֹזֶק כְּדֵי שֶׁיִּיקַּץ הַיָּשֵׁן — מֻתָּר אַף לְבָרִיא, שֶׁאֵינוֹ כְּעֵין קוֹל שֶׁל כְּלֵי שִׁיר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ בִּנְעִימָה וּבְנַחַת. וְכֵן לְהַקִּישׁ עַל הַדֶּלֶת כְּדֵי שֶׁיִּפְתְּחוּ לוֹ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִקּוֹל שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ שִׁיר — מֻתָּר לְהַשְׁמִיעוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְהַשְׁמִיעוֹ בִּכְלֵי הַמְיֻחָד לְכָךְ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקְּנוֹ, כְּגוֹן לְהַקִּישׁ עַל הַדֶּלֶת בְּטַבַּעַת הַקְּבוּעָה בָּהּ, אַף שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן לְקוֹל שֶׁל שִׁיר. וְלָכֵן אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ לְהַכּוֹת עַל הַדֶּלֶת בְּקַרְנֵי לְקֹרֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַל יְדֵי כְּלֵי הַמְיֻחָד לְכָךְ, אֶלָּא מַכֶּה בְּיָדוֹ עַל הַדֶּלֶת. וְכֵן נוֹהֲגִין. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין שֶׁמַּכֶּה בְּשַׁבָּת בִּכְלֵי אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד לְכָךְ. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין אִסּוּר בָּזֶה אֶלָּא כְּשֶׁצָּרִיךְ לְקוֹל זֶה וְהוּא מִתְכַּוֵּן לְהַשְׁמִיעוֹ בִּכְלֵי הַמְיֻחָד לְכָךְ אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן לְקוֹל שֶׁל שִׁיר, אֲבָל אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַשְׁמִיעַ קוֹל כְּלָל בְּאוֹתוֹ כְּלֵי מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ כְּלָל, אֶלָּא שֶׁהַקּוֹל נִשְׁמָע מֵאֵלָיו כְּשֶׁנּוֹטֵל הַכְּלִי, כְּגוֹן זוּג שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עִנְבָּל וְטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עוֹפֶרֶת מַשְׁמִיעַ קוֹל — מֻתָּר לִטְלָן וּלְהַנִּיחָן אַף שֶׁמַּשְׁמִיעִים קוֹל עַל יְדֵי זֶה. וַאֲפִלּוּ לֵילֵךְ לָבוּשׁ בַּבֶּגֶד שֶׁקְּבוּעַ בּוֹ זוּג הַמַּשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר — מֻתָּר,

כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ.

וּמִטַּעַם זֶה מֻתָּר לִתְלוֹת בְּשַׁבָּת עַל הַפָּרֹכֶת רְצוּעָה שֶׁבָּהּ תְּלוּיִים פַּעֲמוֹנִים כְּדֵי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל לְאַנְשֵׁי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁמּוֹצִיאִים הַסֵּפֶר תּוֹרָה כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיָקוּמוּ, שֶׁאַף שֶׁזֶּה הַתּוֹלֶה הַפַּעֲמוֹנִים מִתְכַּוֵּן שֶׁיִּשְׁמִיעוּ קוֹל בְּשָׁעַת פְּתִיחַת הָאָרוֹן, מִכָּל מָקוֹם אוֹתוֹ הַפּוֹתֵחַ הָאָרוֹן אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל כְּדֵי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל, וְאַף אִם הָיָה מִתְכַּוֵּן לְכָךְ — אֵין לֶאֱסוֹר, כֵּיוָן שֶׁהוּא צָרֵךְ מִצְוָה, שֶׁיִּשְׁמְעוּ הָעָם וְיָקוּמוּ, וַהֲרֵי אֲפִלּוּ לְצָרֵךְ חוֹלֶה שֶׁיִּישַׁן הִתִּירוּ לְהַשְׁמִיעַ אֲפִלּוּ קוֹל שֶׁל שִׁיר, וְכָל שֶׁכֵּן לְצָרֵךְ מִצְוָה וְאֵינוֹ קוֹל שֶׁל שִׁיר, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ בְּנָעִימָה וּבְנַחַת, אֶלָּא שֶׁהוּא בִּכְלִי הַמְיֻחָד לְכָךְ בִּלְבָד:

ב וְכָל זֶה בְּמַשְׁמִיעַ קוֹל עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה, אֲבָל בְּפִיו מֻתָּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר, אֲפִלּוּ אֵינוֹ כַּדָּרֶךְ שִׁירָה בְּפֶה, אֶלָּא כְּקוֹל כְּלִי זֶמֶר, אוֹ כְּקוֹל צִפּוֹר, כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁקּוֹרִין לְחַבְּרֵיהֶם וּמְצַפְצְפִין כְּצִפּוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁבְּאוֹתוֹ הַצִּפְצוּף רְגִילִין לְהַנְעִים בְּשִׁיר — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁאֵין לְגָזוֹר שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר אֶלָּא בְּמַשְׁמִיעַ קוֹל עַל יְדֵי אֵיזֶה מַעֲשֶׂה, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי פִּיו:

ג יֵשׁ מַתִּירִין לוֹמַר לְנָכְרִי לְנַגֵּן בִּכְלֵי שִׁיר בְּחֻפּוֹת מִשּׁוּם כְּבוֹד חָתָן וְכַלָּה, לְפִי שֶׁהוּא צָרֵךְ מִצְוָה, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר שִׂמְחַת חָתָן וְכַלָּה, וּבִמְקוֹם מִצְוָה לֹא גָּזְרוּ עַל אֲמִירָה לְנָכְרִי בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז.

אֲבָל אִם נִפְסְקָה נִימָא בְּכִנּוֹר — אָסוּר לוֹמַר לוֹ שֶׁיִּתַּקְּנֶנָּה, שֶׁתִּתְקוֹן כְּלִי הוּא אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, וְאָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ו (עַיֵּן שָׁם שֶׁאֵין לְמָחוֹת בְּיַד הַמְקַלִּים).

וְשֶׁלֹּא בְּמָקוֹם שִׂמְחַת חָתָן וְכַלָּה — אָסוּר אֲפִלּוּ לוֹמַר לוֹ לְנַגֵּן בִּכְלֵי שִׁיר. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ לְהָקֵל בָּזֶה. וְאֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ט:

ד זוֹג הַמְקַשְׁקֵשׁ לְשָׁעוֹת עָשׂוּי עַל יְדֵי מִשְׁקֹלֶת — אָסוּר לְעָרְכוֹ בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם שֶׁמַּשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר (וְעוֹד שֶׁהוּא כְּלִי הַמְיֻחָד לְכָךְ) וְהוּא צָרִיךְ לְקוֹל זֶה וּמִתְכַּוֵּן לוֹ.

אֲבָל מִבְּעוֹד יוֹם מֻתָּר לְעָרְכוֹ וְלַהֲכִינוֹ כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ וְיִקַּשְׁקֵשׁ כָּל הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב:

ה הַמְשַׁמֵּר פֵּרוֹתָיו וּזְרָעָיו מִפְּנֵי חַיָּה וְעוֹף — לֹא יִסְפּוֹק כַּף אֶל כַּף וְלֹא יְטַפֵּחַ כַּפָּיו עַל יְרֵכוֹ וְלֹא יְרַקֵּד בְּרַגְלָיו כְּדֵי לְהַבְרִיחָם כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטּוֹל צְרוֹר וְיִזְרוֹק לָהֶם לִרְשׁוּת הָרַבִּים כְּדֵי לְהַבְרִיחָם.

וְעַכְשָׁו שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה — אֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל בְּזֶה, שֶׁאֵין גּוֹזְרִים גְּזֵרָה לִגְזֵרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב:

ו אֵין שׁוֹחֲקִין בֶּאֱגוֹזִים וְלֹא בְּתַפּוּחִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם עַל גַּבֵּי קַרְקַע, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹאוּ לְהַשְׁווֹת גּוּמּוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע בְּמִתְכַּוֵּן לְהָכִין דֶּרֶךְ לְגַלְגֵּל הָאֱגוֹז אוֹ הַתַּפּוּחַ. אֲבָל מֻתָּר לִשְׁחוֹק עַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן אוֹ עַל גַּבֵּי מַחֲצֶלֶת, אֲבָל לֹא עַל גַּבֵּי קַרְקַע אֲפִלּוּ הַמְרֻצָּף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ז גַּבֵּי סִיכַת קַרְקַע.

וּמֻתָּר לִשְׁחוֹק בַּעֲצָמוֹת (שֶׁקּוֹרִין טשיי"ך) אַף עַל פִּי שֶׁמַּשְׁמִיעַ קוֹל, הוֹאִיל וְאֵינָן מִתְכַּוְּנִים לְשִׁיר. וְכָל זֶה בְּשׁוֹחֵק דֶּרֶךְ צְחוֹק בְּעָלְמָא, אֲבָל בְּשׁוֹחֵק כְּדֵי לְהַרְוִיחַ — אָסוּר, אֲפִלּוּ בְּשׁוֹחֵק בְּתָם וְחָסֵר (שֶׁקּוֹרִין גרא"ד אוֹ או"ם גרא"ד), מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְמִקָּח וּמִמְכָּר. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לִמְחוֹת בְּנָשִׁים וּקְטַנִּים אֲפִלּוּ שׁוֹחֲקִין בֶּאֱגוֹזִים עַל גַּבֵּי קַרְקַע, לְפִי שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יִשְׁמְעוּ, וּמוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים.

וְלִשְׁחוֹק בְּכַדּוּר — נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח:

ז אָסוּר לִשְׁאוֹב מַיִם בְּגַלְגַּל, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁמְּמַלֵּא בּוֹ בְּלֹא טֹרַח — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְמַלֵּא בּוֹ לְגִנָּתוֹ וּלְחֻרְבָּתוֹ, אוֹ לְמִשְׁרָה שֶׁל פִּשְׁתָּן. לְפִיכָךְ, אִם אֵין שָׁם בְּסָמוּךְ לֹא גִּנָּה וְלֹא חֻרְבָּה, וְלֹא בְּרֵכָה לִשְׁרוֹת בָּהּ פִּשְׁתָּן — מֻתָּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַגַּלְגַּל מַשְׁמִיעַ קוֹל — אֵינוֹ קוֹל שֶׁל שִׁיר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא בְּגַלְגַּל גָּדוֹל שֶׁמּוֹצִיא מַיִם הַרְבֵּה בְּיַחַד בְּלֹא טֹרַח, וְהֵם גַּלְגַּלִּים הַקְּבוּעִים בָּהֶם דְּלָיִים הַרְבֵּה סָבִיב, אֲבָל בְּגַלְגַּלִּים שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵין מְמַלְּאִים בָּהֶם אֶלָּא מְעַט — מֻתָּר אַף אִם יֵשׁ שָׁם גִּנָּה אוֹ חֻרְבָּה אוֹ בְּרֵכָה בְּסָמוּךְ לוֹ. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

ח מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֵּרוֹת בְּרֹאשׁ הַגַּג וְרוֹאֶה מָטָר שֶׁבָּא — אָסוּר לְשַׁלְשְׁלָם בְּשַׁבָּת דֶּרֶךְ אֲרֻבָּה שֶׁבַּגַּג, מִפְּנֵי שֶׁטּוֹרֵחַ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ לְצֹרֶךְ שַׁבָּת, וּמַעֲשֶׂה חֹל הוּא וְזִלְזוּל לְשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁבְּיוֹם טוֹב מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקכ"א.

אֲבָל מֻתָּר לְכַסּוֹתָן מִפְּנֵי הַמָּטָר. וַאֲפִלּוּ לִבְנִים הַסְּדוּרִים לִבְנְיָן שֶׁהֵם מֻקְצִים — מֻתָּר לְכַסּוֹתָן בִּפְנֵי הַדֶּלֶף בִּכְלִים הַמֻּתָּרִים בְּטִלְטוּל, שֶׁהַכְּלִי נִטָּל לְצֹרֶךְ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ז:

ט מֻתָּר לִתֵּן כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף בְּשַׁבָּת, וְאִם נִתְמַלֵּא — שׁוֹפְכוֹ וּמַחֲזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ. וְהוּא שֶׁיְּהֵא הַדֶּלֶף רָאוּי לִרְחִיצָה עַל כָּל פָּנִים, אֲבָל אִם אֵינוֹ רָאוּי לִכְלוּם וַהֲרֵי הוּא מֻקְצֶה וְאָסוּר בְּטִלְטוּל — אָסוּר לִתֵּן כְּלִי תַּחְתָּיו, מִפְּנֵי שֶׁמְּבַטְּלוֹ מֵהֵיכָנוֹ. וְאִם עָבַר וּנְתָנוֹ — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בַּמַּיִם הַמְּאוּסִים שֶׁבּוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם, אִם הוּא עוֹמֵד בְּמָקוֹם שֶׁיְּשִׁיבָתוֹ קְבוּעָה שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּגְרָף שֶׁל רְעִי שֶׁהִתִּירוּ לְטַלְטְלוֹ לְהוֹצִיאוֹ לָאַשְׁפָּה מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ, אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁיְּשִׁיבָתוֹ קְבוּעָה שָׁם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח.

וְאַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לִתְּנוֹ שָׁם לְכַתְּחִלָּה עַל סְמַךְ שֶׁלְּבָסוֹף יוֹצִיאֶנּוּ וְיִשְׁפְּכֶנּוּ וְלֹא יְבַטְּלֶנּוּ מֵהֵיכָנוֹ, לְפִי שֶׁלֹּא הִתִּירוּ בִּגְרָף שֶׁל רְעִי אֶלָּא בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲשׂוֹת גְּרָף שֶׁל רְעִי אֶלָּא בִּמְקוֹם הֶפְסֵד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

סימן שלט

א **כַּמָּה דִּינִים פְּרָטִיִּים הַנּוֹהֲגִים בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"א סְעִיפִים:**

אֵין רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְהֵמָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתּוֹךְ זְמוֹרָה לְהַנְהִינָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ה.

וְאֵין שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה חֲבִית שֶׁל שַׁיָּטִין, דְּהַיְנוּ כְּלִי שֶׁל גּוּמָא שֶׁאוֹרְגִין אוֹתוֹ וְעוֹשִׂים כְּמִין חָבִית אֲרֻכָּה וּלְמֻדִּין לָשׂוּט בּוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנָהָר, אֲבָל בִּכְלִי — מֻתָּר, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת חָבִית לָשׂוּט בָּהּ בִּכְלִי.

אֲבָל בִּבְרֵכָה שֶׁבְּחָצֵר — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁהַמַּיִם נֶעֱקָרִים כְּשֶׁשָּׁט — הֲרֵי הֵם יוֹצְאִים חוּץ לַבְּרֵכָה, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְנָהָר. וְאִם יֵשׁ לָהּ שָׂפָה סָבִיב — מֻתָּר לָשׂוּט בָּהּ, שֶׁאֲפִלּוּ נֶעֱקְרוּ הַמַּיִם — הַשָּׂפָה מַחֲזֶרֶת אוֹתָם לִמְקוֹמָם, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לִכְלִי:

ב אֵין מְסַפְּקִין כַּף עַל יֶרֶךְ, וְאֵין מְטַפְּחִין כַּף אֶל כַּף, בֵּין לְשִׂמְחָה, אֲפִלּוּ בְּנִשּׂוּאִין, בֵּין לְאֵבֶל, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר לְשׁוֹרֵר אוֹ לְקוֹנֵן, אֶלָּא אִם כֵּן מְסַפֵּק וּמְטַפֵּחַ כְּלְאַחַר יָד.

אֲפִלּוּ לְהַכּוֹת בְּאֶצְבַּע עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל הַלּוּחַ, אוֹ אַחַת כְּנֶגֶד אַחַת כְּדֶרֶךְ הַמְּשׂוֹרְרִים, כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁמַּכִּין בְּאַמָּה עַל הַגּוּדָל וְעוֹשִׂין בָּזֶה תְּנוּעוֹת עֲרֵבוֹת, אוֹ לְקַשְׁקֵשׁ בֶּאֱגוֹז לְתִינוֹק אוֹ לְשַׂחֵק בְּזוּג כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתּוֹק — כָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר.

וְכֵן אָסוּר לְרַקֵּד מִטַּעַם זֶה, אֲפִלּוּ בְּנִשּׂוּאִין. אֲבָל בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה מֻתָּר לְרַקֵּד בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים קְלוֹסִים לַתּוֹרָה, מִשּׁוּם כְּבוֹד הַתּוֹרָה.

וְעַכְשָׁו שֶׁנָּהֲגוּ הֶהָמוֹן לְסַפֵּק וּלְטַפֵּחַ וּלְרַקֵּד בְּכָל מִינֵי שִׂמְחָה — אֵין מוֹחִין בְּיָדָם, לְפִי שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יִשְׁמְעוּ, וּמוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים.

וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת לוֹמַר, שֶׁעַכְשָׁו אֵין אָנוּ בְּקִיאִים בַּעֲשִׂיַּת כְּלֵי שִׁיר, וְלֹא שַׁיָּךְ לְגָזוֹר שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר, שֶׁדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא כְּלָל:

ג אֵין דָּנִין דִּינֵי מָמוֹנוֹת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתְּבוּ. וְאֵין עוֹנְשִׁין בְּשַׁבָּת. וְלָכֵן אָסוּר לִתְפּוֹס וּלְהַכְנִיס לְבֵית הַסֹּהַר מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב אֵיזֶה עֹנֶשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְרַח, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאָסוּר לְהַלְקוֹתוֹ (שֶׁזֶּהוּ בִּכְלַל דִּין). וְאִם יִבְרַח — אֵין עָלֵינוּ כְּלוּם.

וְאֵין מְסַדְּרִין טְעָנוֹת בְּשַׁבָּת, אֲבָל לִקְבּוֹל וּלְהַצִּיעַ דְּבָרִים, כְּגוֹן עַל טַעֲנוֹת בְּתוּלִים — מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּאֶבֶן הָעֶזֶר סִמָּן ס"ב.

וְתִקֵּן רַבֵּנוּ גֵּרְשׁוֹם מְאוֹר הַגּוֹלָה שֶׁלֹּא לְבַטֵּל הַתָּמִיד בְּשַׁבָּת, אִם לֹא בִּשְׁבִיל טַעֲנוֹת הַקָּהָל.

וְאָסוּר לִקְבּוֹעַ מָקוֹם לַחֲלִיצָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּאִלּוּ יוֹשְׁבִים לָדוּן:

ד אֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הָאִשָּׁה, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מְגָרְשִׁין, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתּוֹב.

וּשְׁכִיב מְרַע שֶׁתָּקַף עָלָיו הַחֹלִי וְרוֹצֶה לְגָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּזָּקֵק לְיִבּוּם — הִתִּירוּ לוֹ לְגָרֵשׁ בְּשַׁבָּת, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּאֶבֶן הָעֶזֶר סִמָּן קל"ו, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּטְרוֹף דַּעְתּוֹ עָלָיו אִם לֹא יַעֲשׂוּ רְצוֹנוֹ:

ה וְכֵן אֵין מְיַבְּמִין, וְלֹא כּוֹנְסִין אִשָּׁה לְחֻפָּה, אֲפִלּוּ קִדְּשָׁהּ מִבְּעוֹד יוֹם, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ קוֹנָה אוֹתָהּ לְיָרְשָׁהּ, וְאָסוּר לִקְנוֹת קִנְיָן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּכְלַל גְּזֵרַת מִקָּח וּמִמְכָּר, שֶׁגָּזְרוּ מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִכְתּוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ו.

וְיֵשׁ מַתִּירִים לְקַדֵּשׁ וְלִכְנוֹס לְמִי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, מִשּׁוּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. וְאַף

שֶׁאֵין זֶה עִקָּר, מִכָּל מָקוֹם סוֹמְכִין עַל זֶה בִּשְׁעַת הַדְּחָק, כִּי גָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין שֶׁלִּפְעָמִים שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִים לְהַשְׁווֹת עִם הַנְּדוּנְיָא בְּיוֹם ו' עַד הַלַּיְלָה וְעוֹשִׂין הַחֻפָּה וְהַקִּדּוּשִׁין בְּלֵיל שַׁבָּת הוֹאִיל וּכְבָר הוּכְנוּ לְסְעֻדָּה וּלְנִשּׂוּאִין, וְהָיָה בִּיּוּשׁ לַכַּלָּה וְלֶחָתָן אִם לֹא יְכִנּוֹס אָז.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי כָךְ, וְכַמָּה עֲבֵרוֹת בָּאִין מִמַּה שֶּׁמְּאַחֲרִים הַחֻפָּה.

וְכָל יְרֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּלָל נִשּׂוּאִין בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּאֶבֶן הָעֵזֶר סִמָּן ס"ב:

ו וְכֵן אֵין מַעֲרִיכִין, וְלֹא מַקְדִּישִׁין, וְלֹא מַחֲרִימִין שׁוּם דָּבָר לְגַבּוֹהַּ, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְמִקַּח וּמִמְכָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ו.

וְכֵן אֵין פּוֹדִין אֶת הַבֵּן, אֲפִלּוּ בִּכְלִי שֶׁשָּׁוֶה ה' סְלָעִים, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְמִקַּח וּמִמְכָּר.

וְאֵין לוֹ לִתֵּן הַמָּעוֹת לְכֹהֵן בְּעֶרֶב שַׁבָּת, לְפִי שֶׁאָז לֹא יוּכַל לְבָרֵךְ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא חָלָה עָלָיו הַמִּצְוָה — אֵיךְ יֹאמַר "וְצִוָּנוּ", וּבְשַׁבָּת שֶׁהוּא זְמַנָּהּ גַּם כֵּן לֹא יוּכַל לְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁאָז אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, לָכֵן יַמְתִּין עַד יוֹם א' בְּשַׁבָּת.

וַאֲפִלּוּ אִם כָּלוּ לוֹ כ"ט י"ב תשצ"ג בְּיוֹם ו' שֶׁהוּא חֹדֶשׁ — לֹא יִפְדֵּהוּ בְּיוֹם ו', לְפִי שֶׁחֹדֶשׁ שֶׁבַּתּוֹרָה הוּא שְׁלֹשִׁים יָמִים שְׁלֵמִים, וְלָכֵן צָרִיךְ שֶׁיְּגִיעַ לְיוֹם ל"א בְּשְׁעַת הַפִּדְיוֹן:

ז וְאֵין מַפְרִישִׁין תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְתַקֵּן דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה מְתֻקָּן.

וְכֻלָּן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּשַׁבָּת, בֵּין שׁוֹגְגִין, בֵּין מְזִידִין, בֵּין מֻטְעִין — מַה שֶּׁעָשׂוּ עָשׂוּי. אֶלָּא שֶׁאִם הִפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת בְּמֵזִיד — לֹא יֹאכַל מִזֶּה בּוֹ בַּיּוֹם, לֹא הוּא וְלֹא אֲחֵרִים, כְּדֵין הָעוֹשֶׂה כָּל דָּבָר הָאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּמֵזִיד שֶׁאָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ לַאֲחֵרִים עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֻתָּר מִיָּד אֲפִלּוּ לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ח:

ח הַכּוֹנֵס אֶת הָאַלְמָנָה — לֹא יָבֹא עָלֶיהָ בִּיאָה רִאשׁוֹנָה לֹא בְּשַׁבָּת וְלֹא בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁאֵין חֻפָּה לְאַלְמָנָה לְקִנּוּתָהּ עַל יְדֵי כָךְ, אֶלָּא עַל יְדֵי בִּיאָה אוֹ עַל יְדֵי יִחוּד הָרָאוּי לְבִיאָה הוּא שֶׁקּוֹנָה אוֹתָהּ, וְאֵין קוֹנִין קִנְיָן בְּשַׁבָּת.

וַאֲפִלּוּ אִם נִשְׁאָהּ בְּלֵיל ה' וְנִתְיַחֲדָה עִמּוֹ כָּבָר יִחוּד הָרָאוּי לְבִיאָה — טוֹב לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לָבֹא עָלֶיהָ בִּיאָה רִאשׁוֹנָה בְּשַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּחוּד הוּא הַנִּקְרָא

חֻפָּה וְלֹא חֻפָּה שֶׁלָּנוּ, וְאֵין חֻפָּה לְאַלְמָנָה, אֶלָּא עַל יְדֵי בִּיאָה בִּלְבָד הוּא שֶׁקּוֹנָה אוֹתָהּ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הָיְתָה טְמֵאָה בְּלֵיל ה' וְנִתְיַחֲדָה עִמּוֹ עַל יְדֵי ב' שׁוֹמְרִים, שֶׁאֵין זֶה יִחוּד הָרָאוּי לְבִיאָה, וְאֵינוֹ קוֹנֶה בְּאַלְמָנָה אֲפִלּוּ לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְלָכֵן אֵין לָהּ לִטְבּוֹל בְּלֵיל שַׁבָּת. וְאִם מֻתֶּרֶת לִטְבּוֹל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — יִתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קצ"ז.

וְגַם בִּבְתוּלָה שֶׁחֻפָּה קוֹנָה בָּהּ — יֵשׁ לְיַחֵדָן אַחַר הַחֻפָּה יִחוּד גָּמוּר הָרָאוּי לְבִיאָה קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אוֹ לֹא יִתְיַחֲדוּ יִחוּד גָּמוּר כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, כְּדֵי לָחוּשׁ לִסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁיִּחוּד גָּמוּר הוּא הַנִּקְרָא חֻפָּה וְלֹא חֻפָּה שֶׁלָּנוּ, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּתִחִלָּה בְּשַׁבָּת, וְכֵן בְּיוֹם טוֹב:

ט אָסוּר לְאָדָם לְהַשִּׁיט דָּבָר בְּנָהָר לְהוֹלִיכוֹ מֵאֶצְלוֹ אוֹ לַהֲבִיאוֹ אֶצְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן בִּכְלַל הַגְּזֵרָה שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא לְשׁוּט בְּשַׁבָּת. וְלָכֵן, קֶסֶמִים שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם — אָסוּר לְהַפְצִילָן לְכַאן וּלְכַאן כְּדֵי לְנַקּוֹת הַמַּיִם שֶׁיִּהְיוּ יָפִים.

וְכָל זֶה בְּנָהָר, אֲבָל בִּכְלִי אוֹ בִּבְרֵכָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שָׂפָה — לֹא גָּזְרוּ כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

י סְפִינָה, אִם הִיא יוֹשֶׁבֶת בְּקַרְקַע הַיָּם מַמָּשׁ וְאֵינָהּ שָׂטָה כְּלָל — מֻתָּר לִכָּנֵס בָּהּ. וְאִם לָאו — אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנָס לְתוֹכָהּ מִבְּעוֹד יוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ח. וְאִם הִיא קְשׁוּרָה כְּמִנְהַג הַסְּפִינוֹת הָעוֹמְדוֹת בְּנָמָל, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא שָׂטָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם — מֻתָּר לִכָּנֵס בָּהּ. וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא [קֶרֶשׁ] קְשׁוּר בְּרֹאשׁוֹ הָאֶחָד בַּסְּפִינָה וּבַשֵּׁנִי בַּיַּבָּשָׁה:

יא סְפִינָה הָעוֹמֶדֶת בְּקַרְקַע הַנָּהָר — אָסוּר לְהַעֲרִים לִכָּנֵס לִישַׁן בְּתוֹכָהּ וְיוֹדֵעַ שֶׁהַנָּכְרִי יוֹלִיכֶנָּה לְעֵבֶר הַשֵּׁנִי, וְתַלְמִיד חָכָם מֻתָּר לוֹ לְהַעֲרִים בְּכָךְ. וְעַכְשָׁו אֵין לָנוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְעִנְיָן זֶה, עַיֵּן סִמָּן שי"ד:

סימן שמ

א **כַּמָּה דִינִים מִדְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּשַׁבָּת כְּעֵין תּוֹלְדוֹת מֵאָבוֹת וּבוֹ י"ח סְעִיפִים:**

הַגּוֹזֵז, בֵּין מִן הַחַי בֵּין מִן הַמֵּת, בֵּין מִן בְּהֵמָה וְחַיָּה, אֲפִלּוּ מִן הָעוֹר הַמֻּפְשָׁט — חַיָּב. וְהוּא מֵאָבוֹת מְלָאכוֹת, שֶׁכֵּן בַּמִּשְׁכָּן הָיוּ גּוֹזְזִין עוֹרוֹת הַתְּחָשִׁים וְאֵילִים.

אֲבָל הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר בְּיָדוֹ מִן הַבְּהֵמָה אוֹ מֵהָעוֹר — פָּטוּר, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ גִּזָּזָה בְּכָךְ. וְכֵן הַנּוֹטֵל שְׂעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו בְּיָדָיו אוֹ בְּשִׁנָּיו — פָּטוּר. אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לִטּוֹל בְּיָד, אֲפִלּוּ לַאֲחֵרִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְאַמֵּן יָדָיו לִטּוֹל יָפֶה בְּלֹא כְּלִי לַאֲחֵרִים.

אֲבָל אִם חֲתָכָן בִּכְלִי — חַיָּב אֲפִלּוּ עַל ב' שְׂעָרוֹת בִּלְבָד, וְעַל אַחַת פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִן הַתּוֹרָה כִּשְׁאָר חֲצִי שִׁעוּר.

וּמְלַקֵּט לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְׁחוֹרוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה זָקֵן — אֲפִלּוּ בְּאַחַת חַיָּב. וְדָבָר זֶה אֲפִלּוּ בְּחֹל אָסוּר, מִשּׁוּם "לֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה", שֶׁתַּרְגּוּמוֹ "לֹא יִתְתַּקַּן גְּבַר בְּתִקּוּנֵי אִתְתָא":

ב אֵין הַגּוֹזֵז וְהַחוֹתֵךְ צִפָּרְנַיִם בִּכְלִי חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ לַצֶּמֶר אוֹ לַשֵּׂעָר אוֹ לַצִּפָּרְנַיִם שֶׁחָתַךְ, אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לָהֶם — הֲרֵי זוֹ מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ.

וּלְפִיכָךְ, אִשָּׁה שֶׁשָּׁכְחָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת לִטּוֹל הַצִּפָּרְנַיִם וּבְשַׁבָּת הוּא לֵיל טְבִילָתָהּ — יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לָהּ לוֹמַר לְנָכְרִית לְחַתְּכָן לָהּ, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז וְשכ"ה.

אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לַצֶּמֶר וְשֵׂעָר וְצִפָּרְנַיִם — חַיָּב (שֶׁעִקַּר הַמְּלָאכָה הִיא הַעֲבָרַת הַשֵּׂעָר וְהַצֶּמֶר מֵהָעוֹר, וְהַצִּפָּרְנַיִם מֵהָאֶצְבָּעוֹת, וַהֲרֵי הוּא צָרִיךְ לְגוּף הַעֲבָרָה זוֹ, וְעוֹד) שֶׁגַּם בַּמִּשְׁכָּן הָיוּ גּוֹזְזִים עוֹרוֹת הַתְּחָשִׁים אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ צְרִיכִים לִשְׂעָרָן. וְלָכֵן אֵין לְהַתִּיר לוֹמַר לְנָכְרִית לְחַתְּכָן, שֶׁזֶּהוּ שְׁבוּת גָּמוּר, וְלֹא הִתִּירוּהוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ו, אֶלָּא תֹּאמַר לָהּ לִטְלָן בְּיָד אוֹ בְּשִׁנַּיִם, שֶׁזֶּהוּ שְׁבוּת דִּשְׁבוּת.

וְאַף שֶׁהִיא מַטָּה אֶצְבְּעוֹתֶיהָ אֵלֶיהָ וּמְסַיְּעָה עִמָּהּ קְצָת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁמְּסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ (וּמֻתָּר גָּמוּר מִן הַתּוֹרָה.

וְאַף מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֵין אִסּוּר לְסַיֵּעַ אֶלָּא לְעוֹשֶׂה מְלָאכָה גְּמוּרָה אוֹ לְדָבָר הָאָסוּר, מִשּׁוּם שְׁבוּת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִצְוָה, אֲבָל בִּמְקוֹם מִצְוָה לֹא גָּזְרוּ עַל הַסִּיּוּעַ, כְּמוֹ שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל הָאֻמְּרָה לְנָכְרִי, לְפִי שֶׁהוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, וְאַף בְּסִיּוּעַ אֵינוֹ עוֹשֶׂה מְאוּמָה, שֶׁמְּסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ בֶּאֱמֶת, אֶלָּא שֶׁהַחֲכָמִים גָּזְרוּ עָלָיו גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ, אֲבָל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה — אָסוּר אֲפִלּוּ הוּא שְׁבוּת דִּשְׁבוּת בִּמְקוֹם מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"א):

ג אָסוּר לַחְתּוֹךְ יַבֶּלֶת מִגּוּפוֹ, בֵּין בְּיָד בֵּין בִּכְלִי, בֵּין לוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים, בֵּין יַבֶּלֶת לַחָה בֵּין יְבֵשָׁה, וְאִם חָתַךְ יַבֶּלֶת לַחָה בִּכְלִי — חַיָּב מִשּׁוּם גּוֹזֵז לְהַמְחַיְבִים מִשּׁוּם גְּזִיזָה אַף אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לְמַה שֶׁגָּזַז:

ד הַכּוֹתֵב וְהַמּוֹחֵק עַל מְנָת לִכְתּוֹב בְּמָקוֹם שֶׁמָּחַק — מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת הֵן, שֶׁכֵּן הָיוּ כּוֹתְבִין עַל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לְסִמָּן, לֵידַע אֵיזֶה בֶּן זוּגוֹ, וּפְעָמִים שֶׁטָּעָה וְהָיָה מוֹחֵק מַה שֶּׁכָּתַב וְחוֹזֵר וְכוֹתֵב בִּמְקוֹמוֹ, אֲבָל לִמְחוֹק שֶׁלֹּא עַל מְנָת לִכְתּוֹב לֹא הָיָה בַּמִּשְׁכָּן, וְאֵין זוֹ מֵעֵין מְלָאכָה כְּלָל.

וְהוֹאִיל וְחִיּוּב הַמּוֹחֵק הוּא מִשּׁוּם שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן עַל מְנָת לִכְתּוֹב, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּתַקֵּן מָקוֹם לִכְתִיבָה, לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ לֹא מָחַק אוֹתִיּוֹת אֶלָּא טִשְׁטוּשׁ דְּיוֹ בִּלְבָד, אוֹ שֶׁעָוָה שֶׁנָּפְלָה עַל הַפֻּנְקָס, דְּהַיְנוּ לוּחוֹת חֲקוּקִין וְטוּחִין בְּשַׁעֲוָה וְחוֹקְקִים עֲלֵיהֶם בְּעֵט בַּרְזֶל, וְנָפְלָה עֲלֶיהָ שַׁעֲוָה אַחֶרֶת וּמְחָקָהּ וְהֶסִירָהּ מִשָּׁם כְּדֵי לַחֲקוֹק בִּמְקוֹמָהּ עַל הַשַּׁעֲוָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ הַטּוּחָה בַּלּוּחַ — חַיָּב.

וְהוּא שֶׁיְּהֵא בִּמְקוֹמוֹ כְּדֵי לִכְתּוֹב אוֹ לַחֲקוֹק ב' אוֹתִיּוֹת. וְכֵן הַכּוֹתֵב אוֹ הַמּוֹחֵק אוֹתִיּוֹת — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל ב' אוֹתִיּוֹת. אֲבָל עַל אוֹת אַחַת — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִן הַתּוֹרָה כְּשֶׁאָר חֲצִי שִׁעוּר. וְכֵן הַדִּין בְּמוֹחֵק וּמֵסִיר שַׁעֲוָה מִן הַקְּלָף כְּדֵי לִכְתּוֹב בִּמְקוֹמָהּ.

וְהוּא הַדִּין הַמֵּסִיר שַׁעֲוָה שֶׁנִּטְפָּה עַל הָאוֹתִיּוֹת, דְּמַה לִּי מְתַקֵּן מָקוֹם לִכְתִיבָה וּמַה לִּי מְתַקֵּן אוֹתִיּוֹת הַכְּתוּבוֹת, וְאִדְּרַבָּה זֶהוּ תִּקּוּן יוֹתֵר. וְיֵשׁ מְקִלִּין בְּזֶה.

וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים אָסוּר אֲפִלּוּ לִמְחוֹק שֶׁלֹּא עַל מְנָת לִכְתּוֹב, וְלָכֵן אָסוּר לִשְׁבּוֹר עוּגָה שֶׁעָשׂוּ עָלֶיהָ כְּמִין אוֹתִיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן רַק לַאֲכִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹחֵק. אֲבָל מֻתָּר לִתְּנָהּ לִתִינוֹק, לְפִי שֶׁקָּטָן הָעוֹשֶׂה לַהֲנָאָתוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ג.

וְאוֹתָן סְפָרִים שֶׁכְּתוּב עֲלֵיהֶם אוֹתִיּוֹת בְּרָאשֵׁי חֻדֵּי הַדַּפִּים — יֵשׁ אוֹסְרִין לִפְתֹּחַן בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם מוֹחֵק, וְכֵן לְנָעֲלָן, מִשּׁוּם כּוֹתֵב. וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ? "פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת" הוּא. וְיֵשׁ מַתִּירִין לְנָעֲלָן, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הֵן כְּתוּבוֹת כְּבָר אֶלָּא שֶׁמְּחַסְּרִין קְרִיבָה בְּעָלְמָא — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם כּוֹתֵב. כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְהַקְרִיבָן בְּקַל בְּלִי עֲשִׂיַּת מַעֲשֶׂה חָדָשׁ — הֲרֵי הֵן כִּמְקֹרָבִים וְעוֹמְדִים, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם בְּקִרְיבָה זוֹ. וְכֵן מֻתָּר לְפָתְחָן מִטַּעַם

זֶה, וְאֵינוֹ כְּמוֹחֲקָן, כֵּיוָן שֶׁכְּתִיבָתָן קַיֶּמֶת וְאֶפְשָׁר לְהַקְרִיבָן בְּקַל, וַהֲרֵי הֵן כִּמְקֻרָבִין. וְכֵן נוֹהֲגִין:

ה הַמַּגִּיהַּ אוֹת אַחַת, כְּגוֹן שֶׁנָּטַל לְגַגּוֹ שֶׁל חֵי"ת וְנַעֲשׂוּ שְׁנֵי זַיְנִי"ן — חַיָּב.

(וְהַמַּגִּיהַּ אוֹת אַחַת אַחֶרֶת, כְּגוֹן שֶׁנָּטַל לְגַגּוֹ שֶׁל ד' וַעֲשָׂאוֹ ר' — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מִן הַתּוֹרָה):

ו אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא כְּשֶׁכּוֹתֵב בְּדָבָר הַמִּתְקַיֵּם עַל גַּבֵּי דָּבָר הַמִּתְקַיֵּם, אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם, כְּגוֹן לִכְתּוֹב בְּמַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת עַל גַּבֵּי עֲלֵי יְרָקוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן. וְלָכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִכְתּוֹב בְּאֶצְבָּעוֹ בְּמַשְׁקִין עַל הַשֻּׁלְחָן, אוֹ לַחֲקוֹק בְּאֵפֶר אוֹ בְּשׁוּמָן קָרוּשׁ אוֹ בְּדָבָשׁ.

אֲבָל מֻתָּר לִרְשׁוֹם בַּאֲוִיר כְּמִין אוֹתִיּוֹת, כֵּיוָן שֶׁאֵין רִשּׁוּמָן נִכָּר כְּלָל. וְהוּא הַדִּין עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁלֹּא בְּמַשְׁקִין, שֶׁגַּם בָּזֶה אֵין רִשּׁוּמָן נִכָּר כְּלָל. וְאַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי כָךְ מְלַמֵּד וּמְאַמֵּן יָדוֹ לִכְתִיבָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וְכֵן מֻתָּר לִרְאוֹת אוּמָנוּת בְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁלּוֹמְדָהּ:

ז הַקּוֹרֵעַ עַל הָעוֹר כְּתַבְנִית כְּתָב — חַיָּב, שֶׁהֲרֵי חֲקִיקָה הִיא בִּכְלַל כְּתִיבָה. אֲבָל הָרוֹשֵׁם עַל הָעוֹר כְּתַבְנִית כְּתָב — פָּטוּר, שֶׁאֵין זֶה דָּבָר הַמִּתְקַיֵּם. אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, גְּזֵרָה מִשּׁוּם דָּבָר הַמִּתְקַיֵּם.

אֲבָל אִם אֵינוֹ תַּבְנִית כְּתָב, וְאֵינוֹ רוֹשֵׁם אֶלָּא לְסִמָּן בְּעָלְמָא וְלֹא כְּמִין אוֹתִיּוֹת — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה. וְלָכֵן מֻתָּר לִרְשׁוֹם בְּצִפָּרֶן עַל הַסֵּפֶר כְּמוֹ שֶׁרוֹשְׁמִין לְסִמָּן בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ טָעוּת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקַלַּף, שֶׁהוּא קָשֶׁה, וְהָרֹשֶׁם שֶׁבּוֹ אֵינוֹ מִתְקַיֵּם, אֲבָל בִּנְיָר אָסוּר לְרָשׁוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהָרֹשֶׁם שֶׁבּוֹ מִתְקַיֵּם זְמַן מְרֻבֶּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ תַּבְנִית כְּתָב — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, גְּזֵרָה מִשּׁוּם תַּבְנִית כְּתָב, שֶׁחַיָּבִים עָלָיו כְּשֶׁהוּא מִתְקַיֵּם.

וְיֵשׁ אוֹסְרִים אֲפִלּוּ בְּקַלַּף, לְפִי שֶׁסּוֹבְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הָרוֹשֵׁם לְסִמָּן בְּעָלְמָא וְלֹא כְּתַבְנִית כְּתָב — חַיָּב אִם הוּא דָּבָר הַמִּתְקַיֵּם, שֶׁכֵּן הָיוּ רוֹשְׁמִין עַל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לֵידַע אֵיזֶה בֶּן זוּגוֹ. וּלְפִיכָךְ אִם שָׂרַט שְׂרִיטָה אַחַת עַל גַּבֵּי שְׁנֵי נְסָרִים, אוֹ ב' שְׂרִיטוֹת עַל נֶסֶר אֶחָד לְסִמָּן כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ בְּקַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן — חַיָּב. וּבִשְׂרִיטָה אַחַת עַל נֶסֶר אֶחָד — פָּטוּר,

אֲבָל אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר הַמִּתְקַיֵּם. וְהָרוֹשֵׁם עַל הַקְּלַף שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, גְּזֵרָה מִשּׁוּם הַמִּתְקַיֵּם. וְיֵרֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ כְּדִבְרֵיהֶם:

ח וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵינוֹ תַּבְנִית כְּתָב כְּלָל, אֲבָל כֹּל שֶׁהוּא תַּבְנִית אֵיזֶה כְּתָב, אֲפִלּוּ אֵינוֹ אַשּׁוּרִי, וַאֲפִלּוּ אֵינָן אוֹתִיּוֹת יְדוּעוֹת, אֶלָּא שֶׁרְגִילִין לְסָמָן בְּעַלְמָא, כְּגוֹן הַסְּמָנִים שֶׁרְגִילִין לַעֲשׂוֹת בָּהֶם הַמִּסְפָּר — הֲרֵי זֶה נִקְרָא תַּבְנִית כְּתָב, וְחַיָּב עָלָיו אִם עָשָׂאוֹ בְּדָבָר הַמִּתְקַיֵּם. וּבְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וְהַכּוֹתֵב אַשּׁוּרִית וְחִסֵּר הַזִּיווּנִין מִשַּׁעַטְנֵ"ז גֵּ"ץ — פָּטוּר עֲלֵיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן. וְכֵן כָּל כְּתָב מֵאֵיזוֹ אֻמָּה שֶׁלֹּא גָּמַר אוֹתִיּוֹתָיו כְּתִקּוּנָן — פָּטוּר עָלָיו, אֶלָּא שֶׁאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְלָכֵן הַכּוֹתֵב כְּתִיבָה דַּקָּה שֶׁקּוֹרִין מְשִׁיטָ"א — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפָּטוּר עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁנִּלְקְחָה מִכְּתָב אַשּׁוּרִי, וַהֲרֵי זֶה כִּכְתָב אַשּׁוּרִי שֶׁלֹּא נִגְמַר כְּתִקּוּנוֹ, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקמ"ה:

ט אִם תּוֹחֵב אוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף בְּבֶגֶד — נִקְרָא כְּתָב, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת:

י הָרוֹשֵׁם רְשָׁמִים וְצוּרוֹת בִּשְׂטָר וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם כְּדֶרֶךְ שֶׁהַצַּיָּרִים רוֹשְׁמִים — חַיָּב מִשּׁוּם תּוֹלֶדֶת כּוֹתֵב, וְכֵן הַמּוֹחֵק:

יא דֶּרֶךְ הָרַצְעָנִים כְּשֶׁהוּא בָּא לַחְתּוֹךְ הָעוֹר מְשַׂרְטְטוֹ תְּחִלָּה כְּפִי מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה לְהַאֲרִיךְ לְהַרְחִיב וּלְקַצֵּר הַחִתּוּךְ, וְאַחַר כָּךְ מַעֲבִיר הַסַּכִּין דֶּרֶךְ הַשִּׂרְטוּט, וְכֵן עֹשׂוּ בְּעוֹרוֹת הַמִּשְׁכָּן כְּשֶׁחָתְכוּם, וְלָכֵן שִׂרְטוּט זֶה הוּא מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. וְכֵן הַמְשַׂרְטֵט אֲפִלּוּ הַקְּלַף אוֹ הַנְּיָר כְּדֵי לִכְתּוֹב בְּיִשּׁר — חַיָּב:

יב הַתּוֹפֵר ב' תְּפִירוֹת וְקָשַׁר, אוֹ ג' תְּפִירוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָשַׁר — חַיָּב. אֲבָל ב' תְּפִירוֹת וְלֹא קָשַׁר — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם, אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאִם קָשַׁר — חַיָּב גַּם מִשּׁוּם קוֹשֵׁר:

יג בֶּגֶד שֶׁהוּא תָּפוּר וְעוֹמֵד וְהִנִּיחַ הַחוּט אָרֹךְ וְנִתְפָּרְדוּ שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת הַבֶּגֶד זוֹ מִזּוֹ בְּמִקְצָת וְחוּטֵי הַתְּפִירוֹת נִמְשָׁכִים, וּמוֹתֵחַ אֶת רֹאשׁ הַחוּט כְּדֵי לְהַדְּקָן וּלְחַבְּרָן — זוֹ הִיא תְּפִירָתָן, וְחַיָּב אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָשַׁר, אִם נִתְחַבְּרוּ כְּשִׁעוּר ג' תְּפִירוֹת.

וְאוֹתָן שֶׁמְּהַדְּקִין הַבְּגָדִים סְבִיב זְרוֹעוֹתֵיהֶם עַל יְדֵי הַחוּט שֶׁמּוֹתְחִים אוֹתוֹ וּמְתַהֲדֵק — אָסוּר לְמָתְחוֹ בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם תּוֹפֵר.

(וְאַף שֶׁאֵינָהּ תְּפִירָה שֶׁל קַיָּמָא, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְהַדְּקוֹ אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁלּוֹבְשׁוֹ, וּבְשָׁעָה

שֶׁפּוֹשְׁטוֹ מְרַפֶּה אוֹתוֹ, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְתוֹפֵר).
אֶלָּא אִם כֵּן יִהְיוּ הַנְּקָבִים רְחָבִים קְצָת וּמְתֻקָּנִים בְּתְפִירָה וּבְעִגּוּל, שֶׁאָז אֵינוֹ דוֹמֶה לְתוֹפֵר.
וְאָז אֲפִלּוּ אִם הַחוּט תָּחוּב בְּמַחַט נְקוּבָה — מֻתָּר לְצֵאת בָּהּ, כֵּיוָן שֶׁהִיא מְחֻבֶּרֶת לְעוֹלָם בְּחוּט וְהַחוּט בְּבֶגֶד, וַהֲרֵי הִיא תַּשְׁמִישׁ הַבֶּגֶד.
וְאִם אֵין הַבֶּגֶד מְהֻדָּק כָּל כָּךְ עַל יְדֵי חוּט זֶה שֶׁיְּהֵא צָרִיךְ לְרַפּוֹתוֹ כְּשֶׁפּוֹשְׁטוֹ, אֶלָּא לִפְעָמִים נִמְלָךְ וּמַנִּיחוֹ כָּךְ לְעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְפָשְׁטוֹ כָּךְ כְּמוֹת שֶׁהוּא מְהֻדָּק קְצָת — אָסוּר לְהַדְּקוֹ בְּשַׁבָּת בְּכָל עִנְיָן, שֶׁמָּא יִמָּלֵךְ לְהַנִּיחוֹ כָּךְ לְעוֹלָם, וְנִמְצָא עָשָׂה תְּפִירָה שֶׁל קַיָּמָא, וּבִתְפִירָה שֶׁל קַיָּמָא אֵין מוֹעִיל מַה שֶּׁהַנְּקָבִים רְחָבִים וּמְתֻקָּנִים בִּתְפִירָה וּבְעִגּוּל:

יד מוֹכִין שֶׁנִּפְלוּ מִן הַכֶּסֶת — מֻתָּר לְהַחֲזִירָם. אֲבָל אָסוּר לִתְּנָם בִּתְחִלָּה בַּכֶּסֶת, מִפְּנֵי שֶׁעַכְשָׁו עוֹשֶׂה כְּלִי. עַיֵּן סִמָּן שי"ז:

טו הַמְעַמֵּר הוּא מֵאֻבּוֹת מְלָאכוֹת שֶׁהָיָה בַּמִּשְׁכָּן בְּסַמָּנִים הַזְּרוּעִים. וְאֵין עִמּוּר אֶלָּא כְּשֶׁמְּאַסְּפוֹ בִּמְקוֹם גְּדוּלוֹ, כְּעֵין קָמָה קְצוּרָה שֶׁמְּגַבֵּב הַשִּׁבֳּלִים בִּמְקוֹם גְּדוּלָן. וְכֵן הַמְּאַסֵּף פֵּרוֹת וּמְקַבְּצָן יַחַד בְּמָקוֹם שֶׁנִּפְלוּ מִן הָאִילָן. אֲבָל אִם נִתְפַּזְּרוּ בְּמָקוֹם אַחֵר — מֻתָּר לְקַבְּצָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ה.
וְאֵין עִמּוּר אֶלָּא בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר אַף שֶׁלֹּא בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע לְקַבְּצָם בְּמָקוֹם גְּדוּלָם, כְּגוֹן לְקַבֵּץ מֶלַח מִמִּשְׁרְפוֹת הַמַּיִם שֶׁשּׁוֹרְפָתָן וְנַעֲשִׂים מֶלַח, וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.
(וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַמְדַבֵּק פֵּרוֹת עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ גּוּף אֶחָד — חַיָּב מִשּׁוּם מְעַמֵּר אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם גְּדוּלָם, כְּגוֹן) הַמְקַבֵּץ דְּבֵלָה וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ עִגּוּל, אוֹ שֶׁנָּקַב תְּאֵנִים וְהִכְנִיס הַחֶבֶל בָּהֶם עַד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ וְנַעֲשׂוּ גּוּף אֶחָד — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְעַמֵּר וְחַיָּב, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה (וְצָרִיךְ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם):

טז הַנּוֹתֵן זֶרַע פִּשְׁתָּן אוֹ שֶׁמְּשִׁמִּין בְּמַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — חַיָּב מִשּׁוּם לָשׁ, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְעָרְבִים וְנִתְלִים זֶה בָּזֶה:

יז אַף עַל פִּי שֶׁחֲתִיכַת תָּלוּשׁ מֻתֶּרֶת לְכַתְּחִלָּה כְּשֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד לְחַתְּכוֹ בְּמִדָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ד, מִכָּל מָקוֹם אִם עַל יְדֵי זֶה מִתַּקְּנוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ —

חַיָּב מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי אִם מְחַתְּכוֹ בְּסַכִּין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ב גַּבֵּי קְטִימַת קֵיסָם, וְשֶׁלֹּא בְסַכִּין — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר. לְפִיכָךְ, אֵין שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶס וְאֵין קוֹרְעִין אֶת הַנְּיָר הַמֻּתָּרִים בְּטִלְטוּל כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן כְּלִי. עַיֵּן סִמָּן תק"ח.

(אֲבָל מִשּׁוּם קוֹרֵעַ — אֵין אִסּוּר אֶלָּא כְּשֶׁקּוֹרֵעַ וּמַפְרִיד גּוּפִים רַבִּים שֶׁנִּתְחַבְּרוּ, כְּגוֹן קוֹרֵעַ בֶּגֶד הָאָרוּג מֵחוּטִים הַרְבֵּה. אֲבָל הַנְּיָר שֶׁהוּא גּוּף אֶחָד — אֵין בִּפְסִיקָתוֹ וְחִתּוּכוֹ מִשּׁוּם קוֹרֵעַ. וּמִטַּעַם זֶה מֻתָּר לִקְרוֹעַ עוֹר שֶׁעַל פִּי חָבִית שֶׁל יַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ד, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר הוּא גּוּף אֶחָד, וְלֹא שַׁיָּךְ בּוֹ אִסּוּר קְרִיעָה אֶלָּא אִסּוּר הַחְתּוּךְ אִם מַקְפִּיד לְחַתְּכוֹ בְּמִדָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם).

אֲבָל הַמְּפָרֵק נְיָרוֹת דְּבוּקִים — הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת קוֹרֵעַ. וְהַמְּדַבֵּק נְיָרוֹת אוֹ עוֹרוֹת בְּקוֹלֶן שֶׁל סוֹפְרִים וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — הֲרֵי זֶה תּוֹלְדוֹת תּוֹפֵר וְחַיָּב.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁדְּבוּק זֶה נַעֲשֶׂה לְקִיּוּם, אֲבָל דַּפֵּי סְפָרִים שֶׁנִּדְבְּקוּ זֶה לָזֶה עַל יְדֵי שַׁעֲוָה אוֹ בְּשִׂעַת הַקְּשִׁירָה — מֻתָּרִים לְפָתְחָן בְּשַׁבָּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְקִיּוּם, וְעוֹד שֶׁנַּעֲשָׂה מֵאֵלָיו בְּלֹא מַתְכֹּנֶת, לְפִיכָךְ אֵינוֹ דּוֹמֶה כְּלָל לְתוֹפֵר, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם קוֹרֵעַ:

יח מַחַט שֶׁנִּתְעַקְּמָה אֲפִלּוּ מְעַט — אָסוּר לְפַשְּׁטָהּ, (מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי):

סימן שמא

א הֶחֵר נְדָרִים בְּשַׁבָּת וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

מַתִּירִין נְדָרִים בְּשַׁבָּת אִם הֵם לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁנָּדַר שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל בָּשָׂר אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן, אוֹ שֶׁנָּדַר מִמַּלְבּוּשׁ הַצָּרִיךְ לוֹ הַיּוֹם, וַאֲפִלּוּ הָיָה לוֹ פְּנַאי לְהַתִּירָם קֹדֶם הַשַּׁבָּת — מֻתָּר. אֲבָל נְדָרִים שֶׁאֵינָם לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת — אֵין מַתִּירִים בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהַתִּירָם קֹדֶם הַשַּׁבָּת.

אֲבָל הַבַּעַל יָכוֹל לְהָפֵר נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲפִלּוּ שֶׁאֵינָם לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, וְכֵן הָאָב לְבִתּוֹ, לְפִי שֶׁאִם לֹא יָפֵר לָהּ "בְּיוֹם שָׁמְעוֹ" — לֹא יוּכַל עוֹד לַהֲפִירָם:

ב מִי שֶׁנִּשְׁבַּע לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה פְּלוֹנִית עַד זְמַן פְּלוֹנִי וְלֹא נִזְדַּמֵּן לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ עַד יוֹם הָאַחֲרוֹן שֶׁל אוֹתוֹ זְמַן, וְאוֹתוֹ יוֹם בָּא בְּשַׁבָּת וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּשַׁבָּת, וְיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים

לְהַתִּיר נִדְרוֹ מִשְּׁבוּעָתוֹ — מַתִּירִין לוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאִם לֹא יַתִּירוּ לוֹ הַיּוֹם — אִי אֶפְשָׁר לְהַתִּירוֹ לוֹ לְמָחָר:

ג הַתָּרַת חֲרָמִים דִּינָהּ כְּהַתָּרַת נְדָרִים, וְאֵין מַתִּירִין אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת. אֲבָל נָהֲגוּ לְהַתִּיר חֲרָמֵי הַקְּהָל אֲפִלּוּ אֵינָם לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִהְיוֹת כְּנוּפְיָא אֶלָּא בְּשַׁבָּת, וְאִם לֹא יַתִּירוּהוּ בְּשַׁבָּת — לֹא יִתְאַסְּפוּ בְּיוֹם אַחֵר, וְנִמְצָא שֶׁאֵין לוֹ הֶתֵּר לְעוֹלָם.

אֲבָל אֵין מַחֲרִימִין בְּשַׁבָּת כִּי אִם מִדָּבָר שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ שַׁבָּת, וְכֵן לְמִי שֶׁחִלֵּל שַׁבָּת, אֲבָל לֹא לְמִי שֶׁעָבַר עֲבֵרָה אַחֶרֶת.

אֲבָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תִּקּוּן הַמְּדִינָה, וְאִם לֹא יַחֲרִימוּ בְּשַׁבָּת לֹא יִתְאַסְּפוּ בְּיוֹם אַחֵר וְיִגָּרַע הַתִּקּוּן — אֲזַי מֻתָּר לְהַחֲרִים, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לְהַתִּיר הַנֶּדֶר אוֹ הַחֵרֶם מִטַּעַם זֶה. וְלָכֵן אֵין לִמְחוֹת בְּמַה שֶּׁנָּהֲגוּ בִּירִידִים שֶׁהַשַּׁמָּשׁ קוֹרֵא מִתּוֹךְ הַכְּתָב מִי שֶׁהוּא מֻחְרָם עַל פִּי בֵּית דִּין מְשׁוּם חוֹבוֹתָיו, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְהַכְרִיז בְּשַׁבָּת שֶׁמִּתְאַסְּפִים כֻּלָּם וְיוֹדְעִים לְכֻפּוֹ בְּעִירוֹ לְשַׁלֵּם, וְלוּלֵי זֶה הָיוּ נִפְסָדִין הַחוֹבוֹת וְכָל מַשָּׂא וּמַתָּן.

וְכֵן מִי שֶׁבָּזָה הֶחָכָם — יָכוֹל לְנַדּוֹתוֹ לִכְבוֹדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן תִּקּוּן הַמְּדִינָה לְהַעֲמִיד הַמִּשְׁפָּט עַל תִּלּוֹ, וְגַם דָּבָר מְצֻוֶּה הוּא מִשּׁוּם כְּבוֹד הַתּוֹרָה.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְהַחֲרִים בְּשַׁבָּת בְּדָבָר הַנּוֹגֵעַ עַל הַכְּלָל, כְּמוֹ שֶׁהֶחֲרִימוּ בְּשַׁבָּת אֶת הָעוֹסְקִים בְּסִפְרֵי הַטֶּבַע כָּל יְמֵיהֶם:

ד מִי שֶׁנִּדּוּהוּ בַּחֲלוֹם — מַתִּירִין לוֹ בְּשַׁבָּת:

סימן שמב

בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מֻתָּר לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים שֶׁאָסְרוּ חַז"ל מִשּׁוּם גְּזֵרָה וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵם אֲסוּרִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם אֶלָּא בְּעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם, אֲבָל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מֻתָּרִים. וְהוּא שֶׁיֵּהֵא שָׁם דָּבָר מְצֻוֶּה, כְּגוֹן לַעֲלוֹת בָּאִילָן אוֹ לָשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם לְהָבִיא לוּלָב אוֹ שׁוֹפָר, אוֹ שֶׁהוּא טָרוּד וְנֶחְפָּז וְנִצְרָךְ לְדָבָר זֶה, אֲפִלּוּ הוּא צֹרֶךְ דָּבָר הָרְשׁוּת אֶלָּא שֶׁהוּא צֹרֶךְ גָּדוֹל אוֹ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה (אוֹ שֶׁהוּא צֹרֶךְ גָּמוּר לְשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צֹרֶךְ גָּדוֹל, כְּגוֹן לְעֶרֶב עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְטַלְטֵל מִבַּיִת לְחָצֵר), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּל זֶה בְּסִמָּן רס"א.

וְיֵשׁ מִי שֶׁהָיָה מִסְתַּפֵּק אִם הִתִּירוּ כָּל זֶה גַּם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, כִּי שֶׁמָּא

מְסַפֵּק לֹא פָּקְעָה קְדֻשַּׁת עֶצֶם הַיּוֹם.

וְיֵשׁ לְהָקֵל (עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם סוֹף סִמָּן תרמ"ג וְסִמָּן תקפ"ח):

סימן שמג

א **דִּין קָטָן בְּשַׁבָּת וּבוֹ י"א סְעִיפִים:**

קָטָן הָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי תוֹרָה לַהֲנָאָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁאוֹכֵל נְבֵלוֹת, אוֹ שֶׁמְּחַלֵּל שַׁבָּת לְצָרְכּוֹ — אֵין בֵּית דִּין מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ.

אֲבָל אִם עוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל גָּדוֹל — צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד.

וְאִם הוּא דָּבָר הַמִּתְפַּרְסֵם לָרַבִּים וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיִּטְעוּ הַשּׁוֹמְעִים לוֹמַר שֶׁדָּבָר זֶה מֻתָּר הוּא — צָרִיךְ לִמְחוֹת בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה לְדַעַת עַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁתּוֹקֵעַ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁהַקּוֹל נִשְׁמָע לָרַבִּים וְיָבֹאוּ לִטְעוֹת וְלוֹמַר שֶׁתּוֹקְעִין גַּם כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת:

ב וְכָל זֶה בַּאֲחֵרִים, אֲבָל אָבִיו, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְצֻוֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְחַנְּכוֹ אֶת בְּנוֹ אוֹ בִּתּוֹ אֲפִלּוּ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה מִשֶּׁהִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁמְּחֻיָּב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לִגְעוֹר בָּהֶם וּלְהַפְרִישָׁם מִלַּעֲבוֹר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, וַאֲפִלּוּ עַל אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְאִם אֵינָנּוּ מַפְרִישָׁם מֵאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה — צְרִיכִים הַבֵּית דִּין לְמַחוֹת בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם אֵינוֹ מַפְרִישָׁם מֵאִסּוּר דִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין צְרִיכִים לְמַחוֹת בְּיָדוֹ:

ג וְשִׁעוּר הַחִנּוּךְ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה הוּא, בְּכָל תִּינוֹק לְפִי חֲרִיפוּתוֹ וִידִיעָתוֹ בְּכָל דָּבָר לְפִי עִנְיָנָיו, כְּגוֹן הַיּוֹדֵעַ מֵעִנְיַן שַׁבָּת — חַיָּב לִשְׁמוֹעַ קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, הַיּוֹדֵעַ לְהִתְעַטֵּף כַּהֲלָכָה — חַיָּב בְּצִיצִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן י"ז, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָזֶה, בֵּין בְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה בֵּין בְּשֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים.

אֲבָל הַחִנּוּךְ בְּלֹא תַעֲשֶׂה, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, הוּא בְּכָל תִּינוֹק שֶׁהוּא בַּר הֲבָנָה שֶׁמֵּבִין כְּשֶׁאוֹמְרִים לוֹ שֶׁזֶּה אָסוּר לַעֲשׂוֹת אוֹ לֶאֱכוֹל. אֲבָל תִּינוֹק שֶׁאֵינוֹ בַּר הֲבָנָה כְּלָל — אֵין אָבִיו מְצֻוֶּה לְמָנְעוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ מִלֶּאֱכוֹל מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, אוֹ מִלְּחַלֵּל שַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מֵבִין כְּלָל הָעִנְיָן מַה שְּׁמוֹנְעוֹ וּמַפְרִישׁוֹ.

וְכֵן אִם הוּא כֹּהֵן — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית שֶׁהַטֻּמְאָה בְּתוֹכוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בַּר הֲבָנָה — אָז אָבִיו מְצֻוֶּה לְהוֹצִיאוֹ:

ד אֲבָל אִמּוֹ אֵין מְצַוָּה עָלָיו כְּלָל, בֵּין בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה בֵּין בְּלֹא תַעֲשֶׂה:

ה וְכָל זֶה לְעִנְיַן לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִסּוּר, אֲבָל לִסְפּוֹת לוֹ אִסּוּר בְּיָדַיִם — אָסוּר לְכָל אָדָם מִן הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ אֵינוֹ בַּר הֲבָנָה כְּלָל, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תֹאכְלוּם", וּפֵרְשׁוּ חֲכָמִים "לֹא תַאֲכִילוּם" לְקְטַנִּים.

וַאֲפִלּוּ דְּבָרִים הָאֲסוּרִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אָסוּר לְהַאֲכִילוֹ, אֲפִלּוּ הוּא צָרִיךְ לְכָךְ, וַאֲפִלּוּ הוּא חוֹלֶה, כֹּל שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר בְּגָדוֹל. וְכֵן אָסוּר לְהַרְגִּילוֹ בְּחִלּוּל שַׁבָּת וּמוֹעֵד אֲפִלּוּ בִּדְבָרִים הָאֲסוּרִים מִשּׁוּם שְׁבוּת.

וְנָכְרִי הַמַּאֲכִיל אִסּוּר לְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ בַּר הֲבָנָה — אֵין אָבִיו צָרִיךְ לְמָחוֹת בּוֹ. אֲבָל אָסוּר לְכָל אָדָם לוֹמַר לְנָכְרִי שֶׁיַּאֲכִילֶנּוּ, שֶׁהֲאֲמִירָה לְנָכְרִי אֲסוּרָה בְּכָל הָאִסּוּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאָסוּר לוֹמַר כֵּן לְהַתִּינוֹק.

וְאִם הַתִּינוֹק צָרִיךְ לְכָךְ, כְּגוֹן שֶׁהוּא קְצָת חוֹלֶה — מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְהַאֲכִילוֹ, שֶׁצְּרֵכֵי קָטָן דִּינָם כְּחוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה שֶׁהִתִּירוּ בּוֹ אֲמִירָה לְנָכְרִי אֲפִלּוּ בְּאִסּוּרֵי תוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח.

וְכֵן אִם צָרִיךְ לִשְׁתִּית יַיִן, וְאֵין שָׁם יֵין יִשְׂרָאֵל אֶלָּא סְתָם יֵינָם שֶׁל נָכְרִים, וְאֵין הַיַּיִן חָזָק כָּל כָּךְ שֶׁיַּכְשִׁירֶנּוּ עַל יְדֵי מִזִּיגַת שִׁשָּׁה חֲלָקִים מַיִם וְאֶחָד יַיִן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קל"ד — מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְהַשְׁקוֹתוֹ לוֹ:

ו וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֹּל שֶׁהוּא לְצָרְכּוֹ שֶׁל תִּינוֹק, כְּגוֹן אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה — לֹא גָּזְרוּ בּוֹ חֲכָמִים כְּלָל, וּמֻתָּר לְהַאֲכִילוֹ בְּיָדַיִם כָּל דָּבָר שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אִם צָרִיךְ לְכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁהַגִּיעַ לְחִנּוּךְ. אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לְכָךְ — אָסוּר לְהַאֲכִילוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ בַּר הֲבָנָה (וְאָבִיו צָרִיךְ לִמְחוֹת בּוֹ אִם הוּא בַּר הֲבָנָה) אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר דִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְהַנִיקוֹ חֲלֵב אִמּוֹ אַחַר כ"ד חֹדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִסּוּר חֲלֵב אִשָּׁה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הוֹאִיל וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ אַחַר כ"ד. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים, אִם הוּא צָרִיךְ לְכָךְ וְאֵין שָׁם נָכְרִי לְהַאֲכִילוֹ עַל יָדוֹ.

וְאַף אִם אֵין הַתִּינוֹק צָרִיךְ לְכָךְ, אֶלָּא שֶׁהַגְּדוֹל צָרִיךְ לְכָךְ שֶׁיֵּעָשֶׂה לוֹ תִּינוֹק אֵיזֶה דָּבָר הָאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין אִסּוּר לְפִי סִבָּרָא זוֹ לִתְּנוֹ לוֹ שֶׁיֵּעָשֶׂה לוֹ, אֶלָּא כְּשֶׁנּוֹתְנוֹ לוֹ בְּקִבְיעוּת תָּדִיר, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִתְרַגֵּל הַתִּינוֹק וְיִסָּרֵךְ בַּעֲשִׂיַּת דָּבָר זֶה וְיָבֹא לַעֲשׂוֹתוֹ

אַף כְּשֶׁיַּגְדִּיל, אֲבָל כְּשֶׁנּוֹתְנוֹ לוֹ בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא — אֵין לָחוּשׁ לְכָךְ, רַק שֶׁיְּהֵא בְּעֵנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר מַה שֶּׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִילוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד, כְּגוֹן לְצָרְכּוֹ מִצְוָה.

לְפִיכָךְ, מֻתָּר לְהַטְעִים לְתִינוֹק שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ מִכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ שֶׁמְּקַדְּשִׁין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אַף עַל פִּי שֶׁהַתִּינוֹק אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לְטָעִימָה זוֹ וְיָכוֹל הוּא לְהַמְתִּין מִלִּטְעוֹם עַד שֶׁיִּשְׁמַע הַקִּדּוּשׁ שֶׁבִּמְקוֹם סְעֻדָּה בְּבֵית אָבִיו הַמְחַנְּכוֹ לָזֶה, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר הַטְּעִימָה קַלָּה הַקִּדּוּשׁ הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְיֵשׁ לָנוּ צָרָךְ בִּטְעִימָה זוֹ, וְאֵין לְאָסְרָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִסָּרֵךְ בָּהּ הַתִּינוֹק, וְזֶה אֵין לָחוּשׁ בְּקִדּוּשׁ שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁאֵין מַטְעִימִים לְהַתִּינוֹקוֹת בְּקֶבִיעוּת בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת, שֶׁלִּפְעָמִים יֵשׁ אוֹרְחִים הַשּׁוֹבְתִים וְאוֹכְלִים בְּחַדְרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת וְשׁוֹמְעִים הַקִּדּוּשׁ מִשָּׁם, וְאָז אֵין צָרִיךְ כְּלָל לְהַטְעִים לְתִינוֹקוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ט:

ז וְכָל זֶה כְּשֶׁמַּאֲכִילִים אִסּוּר לְתִינוֹק לְצָרְכֵּנוּ, וְכֵן אִם אוֹמְרִים לוֹ לַעֲשׂוֹת לָנוּ אֵיזֶה דָּבָר הָאָסוּר אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל כֹּל שֶׁהוּא צָרְכּוֹ שֶׁל תִּינוֹק וְתַקָּנָתוֹ — לֹא חָשְׁשׁוּ בּוֹ שֶׁמָּא יִסָּרֵךְ בְּכָךְ וְיַעֲשֶׂה כֵּן לִכְשֶׁיִּגְדַּל, לְפִי שֶׁיָּדוּעַ לוֹ שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁהוּא קָטָן מַתִּירִין לוֹ צָרְכֵיהוּ, וְלֹא יִטְעֶה מִזֶּה לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּשֶׁיִּגְדַּל. וְלָכֵן מֻתָּר לְהַאֲכִילוֹ קֹדֶם קִדּוּשׁ אִם הוּא רוֹצֶה לֶאֱכוֹל, וְכֵן לִשְׁתּוֹת, וְאָסוּר לְעַנּוֹתוֹ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר כָּל אִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ח כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם חִנּוּךְ מִצְוָה — מֻתָּר לְסְפּוֹת לוֹ אִסּוּר בְּיָדַיִם, כְּגוֹן לְהַאֲכִיל פֶּסַח לְקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִמְנָה עָלָיו, וְאֵין הַפֶּסַח נֶאֱכָל אֶלָּא לִמְנוּיָיו, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת — מֻתָּר.

אֲבָל מִצְוָה שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ בָּהּ חִנּוּךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יוּכַל לַעֲשׂוֹתָהּ כְּשֶׁיִּגְדַּל, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר טַעַם הַחִנּוּךְ, כְּגוֹן לְהַטְעִימוֹ מִכּוֹס שֶׁל מִילָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא הַבְּרָכָה נִרְאֵית לְבַטָּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁזֶּהוּ צָרְכּוֹ מִצְוָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁכְּשֶׁיִּגְדַּל יֶאֱסוֹר לוֹ — לָכֵן גַּם עַכְשָׁו אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִסָּרֵךְ בְּכָךְ וְיִטְעוֹם מִמֶּנּוּ גַּם כְּשֶׁיִּגְדַּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרכ"א.

וְלָכֵן כָּל שְׁבוּת שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹתָן עַל יְדֵי נָכְרִי לְצָרְכּוֹ מִצְוָה — אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ עַל יְדֵי קָטָן, מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִסָּרֵךְ בְּכָךְ, אִם לֹא בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

ט אָסוּר לִתֵּן לְתִינוֹק חָגָב חַי טָמֵא לִשְׁחוֹק בּוֹ, שֶׁמָּא יָמוּת וְיֹאכְלֶנּוּ, וְנִמְצָא מַאֲכִילוֹ אִסּוּר בְּיָדַיִם, כֵּיוָן שֶׁהוּא נָתַן לוֹ הָאִסּוּר, וְכָל שֶׁכֵּן דָּבָר הָאָסוּר הָרָאוּי לְאָכְלוֹ כָּךְ.
וַאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר אֶלָּא מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ" — אָסוּר לִתֵּן לוֹ אִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיֹּאכְלֶנּוּ.
אֲבָל מֻתָּר לִתֵּן לוֹ עוֹף טָמֵא לִשְׁחוֹק בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאַף כְּשֶׁיָּמוּת אֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה כָּךְ:

י (וְכָל זֶה בְּאִסּוּרֵי מַאֲכָלוֹת, וַאֲפִלּוּ הוּא אִסּוּר שֶׁהַזְּמַן גּוֹרֵם), אֲבָל מֻתָּר לִתֵּן לְתִינוֹק בְּשַׁבָּת חֲפָצִים שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מְלָאכָה לְעַצְמוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם, כְּגוֹן לִתֵּן לְתִינוֹק עוּגָה שֶׁכְּתוּבִים עָלֶיהָ אוֹתִיּוֹת שֶׁאָסוּר לְאָכְלָהּ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"מ, אַף עַל פִּי שֶׁהַתִּינוֹק יֹאכְלֶנָּה בְּוַדַּאי, כֵּיוָן שֶׁמִּתְכַּוֵּן הוּא לַהֲנָאַת עַצְמוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. רַק שֶׁלֹּא יִתֵּן גָּדוֹל לְתוֹךְ פִּיו שֶׁל תִּינוֹק:

יא קָטָן שֶׁהִכָּה אָבִיו, אוֹ עָבַר שְׁאָר עֲבֵרוֹת בְּקַטְנוּתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ תְּשׁוּבָה כְּשֶׁיִּגְדַּל, מִכָּל מָקוֹם טוֹב לוֹ שֶׁיְּקַבֵּל עַל עַצְמוֹ אֵיזֶה דָּבָר לִתְשׁוּבָה וּלְכַפָּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר קֹדֶם שֶׁנַּעֲשָׂה בַּר עֹנְשִׁין.
וּלְעִנְיַן דָּבָר שֶׁבְּמָמוֹן — יִתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִמָּן שנ"ט:

סימן שמד

א **דִּין הַהוֹלֵךְ בַּמִּדְבָּר בְּשַׁבָּת וּבוֹ ב' סְעִיפִים:**

הַהוֹלֵךְ בַּמִּדְבָּר וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מָתַי שַׁבָּת — מוֹנֶה ז' יָמִים מִיּוֹם שֶׁנִּתַּן אֶל לִבּוֹ שִׁכְחָתוֹ, וּמְקַדֵּשׁ שְׁבִיעִי בְּקִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה לְזִכָּרוֹן בְּעָלְמָא, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שָׁם יוֹם חָלוּק מִשְּׁאָר יָמִים, וְלֹא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת שַׁבָּת מִמֶּנּוּ. אֲבָל מֻתָּר לֵילֵךְ בּוֹ אֲפִלּוּ כַּמָּה פַּרְסָאוֹת, כְּדֵי לְמַהֵר לָצֵאת מִן הַמִּדְבָּר.
וְאִם יֵשׁ לוֹ מְמָה לְהִתְפָּרְנֵס — אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה גְּמוּרָה אֲפִלּוּ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל שֶׁלּוֹ עַד שֶׁיְּכֻלֶּה מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁכָּל יוֹם סְפֵק שַׁבָּת הוּא. וּדְבָרִים הָאֲסוּרִים בְּשַׁבָּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָם בְּכָל יְמֵי הַחֹל שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁכָּל סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל. אֲבָל בְּז' שֶׁלּוֹ, כֵּיוָן שֶׁחָל עָלָיו שַׁבָּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אָסוּר בְּכָל שְׁבוּת, כְּמוֹ יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁהוּא גַּם כֵּן סָפֵק, וְאָסוּר בְּכָל שְׁבוּת מִטַּעַם זֶה.
וּלְאַחַר שֶׁיְּכֻלֶּה כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ — מֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֵצֶל בְּנֵי הַשַּׁיָּרָא לְהִשְׁתַּכֵּר

כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם אֲפִלּוּ בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ. וְלֹא יַעֲשֶׂה אֶלָּא כְּדֵי פַּרְנָסָה מְצֻמְצֶמֶת שֶׁיּוּכַל לִחְיוֹת בָּהּ אוֹתוֹ הַיּוֹם בִּלְבָד, אֲבָל לֹא מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ מִשִּׁשִּׁי לַשְּׁבִיעִי שֶׁלּוֹ, כִּי שֶׁמָּא הוּא עוֹשֶׂה מְשַׁבָּת לְחֹל, וְאֵין בְּזֶה צֹרֶךְ לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ, שֶׁהֲרֵי יוּכַל לַעֲשׂוֹת גַּם לְמָחָר בְּחֹל.

וְאִם יֵשׁ לוֹ לֶחֶם לֶאֱכוֹל — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְבַשֵּׁל לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בְּזֶה פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ:

ב הָיָה יוֹדֵעַ מִנַּיִן יוֹם שְׁיָצָא בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹם יוֹם רְבִיעִי אוֹ יוֹם חֲמִישִׁי לִיצִיאָתוֹ, אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה יוֹם מִימֵי הַשַּׁבָּת יָצָא — מֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה כָּל כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה בְּיוֹם שְׁמִינִי לִיצִיאָתוֹ, שֶׁבְּיוֹם כָּזֶה לֹא יָצָא מִבֵּיתוֹ, כִּי בְּוַדַּאי לֹא יָצָא בְּשַׁבָּת, וְכֵן בְּיוֹם ט"ו, וּכְמוֹ כֵן בְּיוֹם כ"ב, וְכֵן לְעוֹלָם:

סימן שמה

א **דִּין אַרְבַּע רְשֻׁיּוֹת לְשַׁבָּת וּבוֹ כ"ז סְעִיפִים**:

אַרְבַּע רְשֻׁיּוֹת לְשַׁבָּת: רְשׁוּת הַיָּחִיד וּרְשׁוּת הָרַבִּים, כַּרְמְלִית וּמָקוֹם פָּטוּר.

אֵיזוֹ הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד? מָקוֹם הַמֻּקָּף מְחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְיֵשׁ בַּחֲלָלוֹ ד' טְפָחִים עַל ד' טְפָחִים, שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר מָקוֹם חָשׁוּב הָרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.

וְכֵן חָרִיץ עָמֹק עֲשָׂרָה טְפָחִים, שֶׁנִּמְצָא חֲלָלוֹ מֻקָּף בִּמְחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה, אִם רֹחַב חֲלָלוֹ הוּא ד' טְפָחִים עַל ד' טְפָחִים, שֶׁהוּא שִׁעוּר מָקוֹם — הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה בְּתוֹכוֹ, אֲפִלּוּ הוּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

וְכֵן עָמוּד אוֹ תֵּל שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב ד' עַל ד' — הֲרֵי הוּא כְּמֻקָּף מְחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה, שֶׁהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הִיא שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים "גּוּד אַסֵּק", דְּהַיְנוּ שֶׁאָנוּ רוֹאִים אֶת ד' צְדָדֵי הָעָמוּד הַגְּבוֹהִים י' טְפָחִים כְּאִלּוּ נִמְשְׁכוּ וְהֶעֱלוּ לְמַעְלָה עַל רֹאשׁוֹ וְעוֹמְדִים כְּמְחִצּוֹת סָבִיב לוֹ, וְנִמְצָא רֹאשׁוֹ מֻקָּף מִד' צְדָדִים וַחֲלָלוֹ ד' עַל ד':

ב תֵּל שֶׁהוּא מְשֻׁפָּע וְהוֹלֵךְ וּמִתְלַקֵּט בְּגָבְהוֹ מְעַט מְעַט, אִם הוּא מַגְבִּיהַּ י' טְפָחִים מִתּוֹךְ הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת — הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ זָקוּף בְּיֹשֶׁר, וּרְשׁוּת הַיָּחִיד הוּא בְּמָקוֹם גָּבְהוֹ, אִם מַגְבִּיהַּ כֵּן מִכָּל רוּחוֹתָיו, אֲפִלּוּ הוּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כֵּיוָן שֶׁאֵין נוֹחַ לַהֲלוֹךְ בּוֹ. אֲבָל אִם מִתְלַקֵּט גֹּבַהּ עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ הִלּוּךְ ה' אַמּוֹת, הֲרֵי הַהִלּוּךְ בּוֹ נוֹחַ וְקַל, וּלְפִיכָךְ הוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה אִם הוּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ כְּכַרְמְלִית אִם הוּא בְּכַרְמְלִית:

ג עַמּוּד גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ ד' עַל ד', וּמִתְקַצֵּר וְהוֹלֵךְ לְמַטָּה, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ ג' טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ יֵשׁ בּוֹ ג' טְפָחִים עַל ג' טְפָחִים — הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד עַל רֹאשׁוֹ, לְפִי שֶׁהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הִיא שֶׁאוֹמְרִים "גּוּד אַחֵת", דְּהַיְנוּ, מְשׁוֹךְ אֶת רֹאשׁ הָעַמּוּד מִכָּל צְדָדָיו וְהוֹרֵד לְמַטָּה עַד לָאָרֶץ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ מְחִצּוֹת מַקִּיפוֹת אוֹתוֹ מִכָּל צְדָדָיו עַד רֹאשׁוֹ; וְכֵיוָן שֶׁבְּרֹאשׁוֹ יֵשׁ ד' עַל ד', הֲרֵי הוּא שָׁם רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה. וַאֲפִלּוּ אִם כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָחוֹת מִג' טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ אֵין בְּעָבְיוֹ ג' טְפָחִים עַל ג' טְפָחִים, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁכָּל שֶׁהוּא פָּחוֹת מִג' טְפָחִים לָאָרֶץ כְּלָבוּד הוּא, וּכְאִלּוּ הִגִּיעַ לָאָרֶץ.

אֲבָל תַּחַת רֹאשׁוֹ וְעַד הָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁאָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ מְחִצּוֹת מַקִּיפוֹת שָׁם — אֵין זֶה מוֹעִיל לַעֲשׂוֹת שָׁם רְשׁוּת הַיָּחִיד, לְפִי שֶׁאֵין שָׁם רֶוַח ד' עַל ד' שֶׁיְּהֵא רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם, שֶׁהֲרֵי תַּחְתִּית הָעַמּוּד מַפְסִיק שָׁם:

ד עַמּוּד שֶׁיֵּשׁ בְּעָבְיוֹ ד' עַל ד' בְּמֶשֶׁךְ גֹּבַהּ עֲשָׂרָה, וְאַחַר כָּךְ מִתְמַעֵט וְהוֹלֵךְ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁמַּגִּיעַ לְג' טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ אֵין בְּעָבְיוֹ ג' טְפָחִים, אוֹ אֲפִלּוּ אִם כְּבָר אֵין בְּעָבְיוֹ ג' טְפָחִים לְמַעְלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִג' טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ — הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד עַל גַּבָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁאוֹמְרִים גּוּד אַסֵּק גֹּבַהּ י' טְפָחִים שֶׁל צְדָדָיו לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל לְמַטָּה תַּחַת הַשִּׁפּוּעַ אֵינוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שָׁם "גּוּד אַחֵת", מֻחָמַת בְּקִיעַת הַגְּדָיִים, כִּי כָּל מְחִצָּה שֶׁאֵינוֹ מַגַּעַת ג' טְפָחִים לָאָרֶץ אֵינוֹ מְחִצָּה לַחֲלוֹק רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, לְפִי שֶׁהַגְּדָיִים יְכוֹלִים לִבְקוֹעַ תַּחְתֶּיהָ. אֲבָל פָּחוֹת מִג' טְפָחִים, שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לַעֲבוֹר שָׁם, אֲפִלּוּ אֵין בָּהּ אֶלָּא ז' טְפָחִים וּמַשֶּׁהוּ — אָנוּ אוֹמְרִים לָבוּד, וּכְאִלּוּ הִגִּיעַ לָאָרֶץ:

ה כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁם ד' מְחִצּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן שְׁלֵמוֹת אֶלָּא פְּרוּצוֹת בְּאֶמְצָעָן, וְאֵין בָּהֶן אֶלָּא אַמָּה לְכַאן וְאַמָּה לְכַאן בְּכָל זָוִית, כְּגוֹן ד' קוֹרוֹת הַנְּעוּצִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְאַרְבַּע זָוִיוֹת, וְכָל אַחַת עָבְיָהּ אַמָּה עַל אַמָּה, שֶׁנִּמְצָא שֶׁלְּכָל רוּחַ יֵשׁ מְחִצָּה בְּרֹחַב אַמָּה מִזָּוִית זוֹ וּבְרֹחַב אַמָּה מִזָּוִית זוֹ, אִם אֵין בֵּינֵיהֶם אֶלָּא י"ג אַמּוֹת וּשְׁלִישׁ — הֲרֵי זֶה רְשׁוּת הַיָּחִיד מִן הַתּוֹרָה, וְהַזּוֹרֵק לְתוֹכָהּ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֵינָן חֲשׁוּבוֹת מְחִצּוֹת לְהַתִּיר הַטִּלְטוּל בְּתוֹכוֹ, אֲפִלּוּ הֵן בְּכַרְמְלִית, הוֹאִיל וְהַפְּרוּץ מְרֻבֶּה עַל

הָעוֹמֵד, אֶלָּא לְעוֹלֵי רְגָלִים בִּלְבָד הִתִּירוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן סָבִיב הַבֵּירָאוֹת שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּדֵי שֶׁיְּהֵיוּ מַיִם מְצוּיִים לָהֶם בְּשַׁבָּתוֹת:

ו וְכֵן מָקוֹם הַמֻּקָּף ג' מְחִצּוֹת גְּמוּרוֹת אֶלָּא שֶׁפָּרוּץ וּפָתוּחַ לְגַמְרֵי בְּרוּחַ רְבִיעִית, אוֹ אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ אֶלָּא ב' מְחִצּוֹת וְלֶחִי, שֶׁלֶּחִי זֶה נִדּוֹן כִּמְחִצָּה ג', עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג — הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְהַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ חַיָּב. אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ לְטַלְטֵל בּוֹ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, וְשֶׁלֹּא לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִתּוֹכוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלֹא לִרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּדִין הַכַּרְמְלִית שֶׁיִּתְבָּאֵר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמָּקוֹם זֶה הוּא פָּרוּץ וּפָתוּחַ לְכַרְמְלִית. אֲבָל אִם הוּא פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים — הַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ פָּטוּר, שֶׁאֵינוֹ כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁלִּפְעָמִים נִדְחָקִים רַבִּים לְתוֹכוֹ, כְּשֶׁיֵּשׁ דֹּחַק רַב בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

ז כְּתָלִים הַמַּקִּיפִים אֶת רְשׁוּת הַיָּחִיד — הֲרֵי עַל גַּבֵּיהֶם רְשׁוּת הַיָּחִיד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רָחְבִים ד'. וַאֲפִלּוּ אִם גַּם הֶחָלָל שֶׁבֵּינֵיהֶם אֵין בּוֹ ד', שֶׁאֵינוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד שָׁם, מִכָּל מָקוֹם עַל גַּבֵּי הַכְּתָלִים לְמַעְלָה, אִם יֵשׁ שָׁם ד' עַל ד' בְּהִצְטָרְפוּת כֻּלָּם עִם הֶחָלָל שֶׁבֵּינֵיהֶם — הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד שָׁם. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם עַל גַּבֵּי כְּתָלִים, שֶׁאֵין בָּהֶם רֹחַב ד' בְּכָל אֶחָד, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי אֶפְשָׁר לְהַנִּיחַ שָׁם עַל גַּבֵּיהֶם דַּף הָרָחָב ד' עַל ד', כְּמִדָּתָם עִם הֶחָלָל שֶׁבֵּינֵיהֶם, וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו:

ח חוֹרִים שֶׁבְּכָתְלֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁכְּלַפֵּי רְשׁוּת הַיָּחִיד, הֵם רְשׁוּת הַיָּחִיד. וַאֲפִלּוּ הֵם מְפֻלָּשִׁים כְּלַפֵּי חוּץ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהֵם לְמַטָּה מִי' טְפָחִים שֶׁשָּׁם הוּא אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, וּבְנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד — הֲרֵי הֵם בְּטֵלִים אֶצְלָהּ וְנֶחְשָׁבִים כָּמוֹהָ. אֲבָל אִם הֵם כְּלַפֵּי חוּץ וְאֵינָם עוֹבְרִים כְּלַפֵּי פְּנִים, אֵינָם בְּטֵלִים אֶצְלָהּ, וַהֲרֵי הֵם נִדּוֹנִים לְפִי גָּבְהָם וְרָחְבָּם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ט אֲוִיר רְשׁוּת הַיָּחִיד הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד עַד לָרָקִיעַ. וְלָכֵן אִם נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה, עַל גַּבָּיו רְשׁוּת הַיָּחִיד. וְכֵן כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, בֵּין רָחָב בֵּין קָצָר בֵּין גָּבוֹהַּ בֵּין נָמוּךְ, דֵּינוֹ כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ לִבְנוֹת בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד עֲלִיּוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, קְטַנּוֹת וּגְדוֹלוֹת:

י וַאֲפִלּוּ כְּלֵי הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְרַבֵּעַ ד' טְפָחִים עַל ד' טְפָחִים וְהוּא גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, כְּגוֹן תֵּבָה אוֹ כַּוֶּרֶת אוֹ מִגְדָּל, הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד בְּתוֹכוֹ וְעַל גַּבּוֹ עַד לָרָקִיעַ, מִפְּנֵי שֶׁכֹּל שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב ד' הוּא חוֹלֵק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, אַף עַל פִּי שֶׁרָחָב ד', אֵינוֹ חוֹלֵק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל כָּל דָּבָר שֶׁרָחָב ד' וְאֵינוֹ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה לַעֲשׂוֹתוֹ רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ כַּרְמְלִית כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם בְּכֵלִים לֹא רָצוּ חֲכָמִים לִגְזוֹר לְבַטְּלָם מִתּוֹרַת כְּלִי לַעֲשׂוֹתָם רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָם, הוֹאִיל וְהֵן כֵּלִים, וְדֵינָם כִּמְקוֹם פְּטוּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדֵּינָם כִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהֵם עוֹמְדִים עָלֶיהָ, וְכָל שֶׁכֵּן אִם אֵינוֹ רָחָב ד' וְהוּא לְמַטָּה מִי'. וְכֵלִים הַמְּחֻבָּרִים לַקַּרְקַע אֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי לְעִנְיָן זֶה, וְנִזְרוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹתָם כַּרְמְלִית אִם רְחָבִים ד' וְאֵינָם גְּבוֹהִים י':

יא אֵיזוֹ הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים? רְחוֹבוֹת וּשְׁוָקִים הָרְחָבִים ט"ז אַמָּה עַל ט"ז אַמָּה, שֶׁכֵּן הָיָה רֹחַב הַדֶּרֶךְ בְּמַחֲנֵה לְוִיִּם שֶׁבַּמִּדְבָּר.

וְהוּא שֶׁאֵינָם מְקֹרִים וְאֵין לָהֶם חוֹמָה סָבִיב. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לָהֶם חוֹמָה אֶלָּא שֶׁהֵם מְפֻלָּשִׁים מִשַּׁעַר לְשַׁעַר, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשְּׁעָרִים מְכֻוָּנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, הֲרֵי יֵשׁ לְאוֹתוֹ דֶּרֶךְ הַמְּכֻוָּן מִשַּׁעַר לְשַׁעַר כָּל דִּין רְשׁוּת הָרַבִּים אִם הוּא רָחָב ט"ז אַמָּה, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ אֶלָּא ב' מְחִצּוֹת מִשְּׁנֵי צְדָדָיו בִּלְבָד (אִם מְחִצּוֹת אֵלּוּ אֵינָן רְחוֹקוֹת אַמָּה בְּרֹחַב רְשׁוּת הָרַבִּים מִכְּנֶגֶד חֲלַל הַשַּׁעַר). וְהוּא שֶׁאֵין הַדְּלָתוֹת נִנְעָלוֹת בַּלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ד.

וְכֵן דְּרָכִים שֶׁעוֹבְרִים בָּהֶן מֵעִיר לְעִיר וּרְחָבִים ט"ז אַמָּה, וְכֵן מְבוֹאוֹת רְחָבִים ט"ז אַמָּה הַמְפֻלָּשִׁים מֵרָחוֹב לְרָחוֹב אוֹ מֵרְחוֹבוֹת לִדְרָכִים הָרְחָבִים ט"ז אַמָּה, הֵן רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֹּל שֶׁאֵין שִׁשִּׁים רִבּוֹא עוֹבְרִים בּוֹ בְּכָל יוֹם כְּדִגְלֵי מִדְבָּר, אֵינוֹ רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא כַּרְמְלִית.

וְעַל פִּי דִּבְרֵיהֶם נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בְּמִדִינוֹת אֵלּוּ לְהָקֵל וְלוֹמַר שֶׁאֵין לָנוּ עַכְשָׁו רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, וְאֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמְכוּ (וְכָל יְרֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ):

יב מְבוֹאוֹת הָרְחָבִים ט"ז אַמָּה, אֲפִלּוּ שֶׁמִּתְקַצְּרִים בְּקִצָּתָן וְאֵין בָּהֶם ט"ז אַמָּה — הֲרֵי הֵן רְשׁוּת הָרַבִּים, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִרְשׁוּת הָרַבִּים לְהִתְלַקֵּט בְּמִלַּקֵּט וּרְהִיטָנִי. לְפִיכָךְ מְבוֹאוֹת הַמְפֻלָּשִׁים לִרְשׁוּת הָרַבִּים מִב' רָאשֵׁיהֶם, וְאָרְכָּן לְאֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּרָחְבָּן ט"ז אַמָּה — הֲרֵי הֵם רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, לְפִי שֶׁהֵן כִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֲרֻכָּה שֶׁנִּתְקַצְּרָה בְּקִצָּתָהּ, כֵּיוָן שֶׁאָרְכָּן לְאֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל אִם אָרְכָּן מְפֻלָּשׁ לְרוֹחַב רְשׁוּת הָרַבִּים, אֵינָן רְשׁוּת הָרַבִּים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָן רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא אִם כֵּן רְחָבִים י"ג אַמָּה וּשְׁלִישׁ (וְאָז הֵם רְשׁוּת הָרַבִּים אֲפִלּוּ הֵם מְפֻלָּשִׁים לִרוֹחַב רְשׁוּת הָרַבִּים), וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁעַכְשָׁו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים בְּכָל עִנְיָן:

יג כָּל דָּבָר שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אִם אֵינוֹ גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים, אֲפִלּוּ הֵם קוֹצִים אוֹ צוֹאָה שֶׁאֵין רַבִּים דּוֹרְסִים עֲלֵיהֶם — חֲשׁוּבִים כַּקַּרְקַע, וַהֲרֵי הֵם רְשׁוּת הָרַבִּים (וַאֲפִלּוּ הֵם כֵּלִים).

וְאִם הוּא גָּבוֹהַּ ג' וּמִג' וְעַד ט' וְלֹא ט' בִּכְלָל, אִם הוּא רָחָב ד' עַל ד' — חָלַק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְהוּא כְּכַרְמְלִית, וְהוּא שֶׁאֵינוֹ כֵּלִי. וְאִם אֵינוֹ רָחָב ד' עַל ד', הוּא מְקוֹם פְּטוּר (וְאִם הוּא כֵּלִי, נִתְבָּאֵר לְעֵיל).

וְאִם הוּא גָּבוֹהַּ ט' טְפָחִים מִצַּמְצָמִים, שֶׁרָאוּי לְכַתֵּף עָלָיו, שֶׁאֵינוֹ לֹא גָּבוֹהַּ וְלֹא נָמוּךְ, וְרַבִּים מְכַתְּפִים עָלָיו — הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה אֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹחַב ד', שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא צָרִיךְ לָרַבִּים, רְשׁוּת הָרַבִּים הוּא, בֵּין רָחָב בֵּין קָצָר. אֲבָל אִם אֵין רַבִּים מְכַתְּפִים עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁרָאוּי הוּא לְכַתֵּף עָלָיו — אֵינוֹ רְשׁוּת הָרַבִּים. וּפָחוֹת מִט', אֲפִלּוּ אִם מְכַתְּפִים עָלָיו אֵינוֹ כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכְתוּף. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּט' וְעַד עֲשָׂרָה רָאוּי הוּא לְכְתוּף, וּרְשׁוּת הָרַבִּים הוּא אִם מְכַתְּפִים עָלָיו, אֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹחַב ד'.

אֲבָל מֵעֲשָׂרָה וּלְמַעְלָה, אַף אִם רָאוּי הוּא לְכְתוּף וּמְכַתְּפִים עָלָיו — הֲרֵי נִשְׁתַּנָּה לִרְשׁוּת אַחֶרֶת, שֶׁאִם הוּא רָחָב ד' עַל ד' הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאִם אֵינוֹ רָחָב ד' הוּא מְקוֹם פְּטוּר (אֲפִלּוּ הוּא כֵּלִי). וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ מָקוֹם כְּדֵי לָחֹק לְהַשְׁלִימוֹ לְד', כְּגוֹן חוֹר שֶׁבַּכֹּתֶל כְּלַפֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים וְהוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, וְאֵין בְּתוֹכוֹ ד' עַל ד', הֲרֵי הוּא מְקוֹם פְּטוּר, וְאֵין אוֹמְרִים רוֹאִים כְּאִלּוּ נֶחְקַק מִן הַכֹּתֶל בְּמְקוֹמוֹ כְּשִׁעוּר ד' עַל ד':

יד גּוּמָא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אִם אֵינָהּ עֲמֻקָּה ג' טְפָחִים — הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הָרַבִּים. מִשְׁלְשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה — אִם רְחָבָה ד' עַל ד' הֲרֵי הוּא כַּרְמְלִית, וְאִם לָאו הוּא מְקוֹם פְּטוּר, אֲפִלּוּ הִיא עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה טְפָחִים וְיוֹתֵר. וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים מַנִּיחִים בָּהּ רַבִּים חֻפְצֵיהֶם עַד שֶׁיָּשׁוּבוּ, מִכָּל מָקוֹם תַּשְׁמִישׁ עַל יְדֵי הַדְּחָק הוּא, וְאֵינוֹ חָשׁוּב תַּשְׁמִישׁ לַעֲשׂוֹתָהּ רְשׁוּת הָרַבִּים בִּשְׁבִיל כָּךְ. וְאִם הִיא עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה אַרְבָּעָה — הֲרֵי זוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ מְחִצּוֹת בְּתוֹכָהּ. וְהוּא שֶׁיְּהֵא הָעֹמֶק עֲשָׂרָה מִתְּלַקֵּט מִתּוֹךְ הִלּוּחַ ד' אַמּוֹת:

טו הָיְתָה הַגּוּמָא מְלֵאָה מַיִם — אֵין הַמַּיִם מְבַטְּלִים הַמְּחִצּוֹת, וְהוּא הַדִּין שְׁאָר דְּבָרִים צְלוּלִים שֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל בָּהֶם וְרוֹאֶה בְּתוֹכָם וְנִרְאִים הַמְּחִצּוֹת. אֲבָל מְלֵאָה פֵּרוֹת אֵינָהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד, שֶׁהַפֵּרוֹת מְבַטְּלִים הַמְּחִצּוֹת מִן הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתָם הַיּוֹם, הוֹאִיל וְעַכְשָׁו אֵין הַמְּחִצּוֹת נִכָּרוֹת.

(וַאֲפִלּוּ בִּמְלֵאָה מַיִם, אוֹ אֲפִלּוּ בְּרֵיקָנִית, אֵינָהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד אֶלָּא אִם כֵּן הָעֹמֶק עֲשָׂרָה הוּא מִתְּלַקֵּט מִתּוֹךְ הִלּוּחַ ד' אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

(וַאֲפִלּוּ הוּא עָמֹק עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ הִלּוּחַ ד' אַמּוֹת), אֵינוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד (מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים) אֶלָּא כַּרְמְלִית, כְּמוֹ הַיַּמִּים וְהַנְּחָלִים שֶׁאֵינָן רְשׁוּת הַיָּחִיד מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֲפִלּוּ עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ הִלּוּחַ ד' אַמּוֹת, הוֹאִיל וְעוֹבְרִים עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וְהוּא הַדִּין לִרְקָק שֶׁבְּכַרְמְלִית.

(וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הוּא עָמֹק עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ הִלּוּחַ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, שֶׁאָז אֵינוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד מִן הַתּוֹרָה, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ רְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁהָרַבִּים מְהַלְּכִים בּוֹ, לְפִי שֶׁכָּל מַיִם שֶׁהֵן עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה אֵין נוֹחַ לַהֲלוֹךְ בָּהֶן כְּלָל):

טז רִקַּק מַיִם שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁאֵינוֹ עָמֹק עֲשָׂרָה, בָּטֵל הוּא לגבי רְשׁוּת הָרַבִּים אִם רְגִילִים הָרַבִּים לְהַלֵּךְ בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא הִלּוּחַ שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק. וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ רָחָב ד', שֶׁאֵין מְהַלְּכִים בְּתוֹכוֹ אֶלָּא מְדַלְּגִים עָלָיו — הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הָרַבִּים, כֵּיוָן שֶׁהָרַבִּים בּוֹקְעִים בּוֹ וְעוֹבְרִים עָלָיו, וְאֵין מַקִּיפִים אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁמַּקִּיפִים אֶת הַבּוֹר שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְכֵן דֹּף הַמָּנָח עַל גַּבֵּי הָרִקָּק (אוֹ עַל הַבּוֹר) הוּא רְשׁוּת הָרַבִּים, כֵּיוָן שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים בּוֹ. אֲבָל רִקָּק שֶׁאֵין רַבִּים בּוֹקְעִים בּוֹ אֵינוֹ רְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עָמֹק עֲשָׂרָה, אֶלָּא כַּרְמְלִית הוּא אִם הוּא רָחָב ד', וַאֲפִלּוּ הוּא עָמֹק ט':

יז אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים אֵינוֹ רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים. אֲבָל לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים מְקוֹם פְּטוּר הוּא לְעִנְיַן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְסַיְּם, כְּגוֹן פְּנֵי כֹּתֶל שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אִם אֵיזֶה דָּבָר נִדְבַּק שָׁם אוֹ קוֹלֵט מִן הָאֲוִיר — מַתָּר לְהוֹצִיא מִשָּׁם לִרְשׁוּת הַיָּחִיד. אֲבָל דָּבָר מְסַיְּם, כְּגוֹן חוֹר שֶׁבַּכֹּתֶל אוֹ רֹאשׁ עַמּוּד, אִם אֵין בּוֹ ד' עַל ד' — אֲפִלּוּ לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה מְקוֹם פְּטוּר הוּא, וְאִם יֵשׁ בּוֹ ד' עַל ד' — גַּם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה אֵינוֹ מְקוֹם פְּטוּר, אֶלָּא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה הוּא:

יח חוֹרִים שֶׁבַּכְּתָלִים כְּלַפֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים וְאֵינָם מְפֻלָּשִׁים לִפְנִים, אִם הֵם (רחבים) [גְּבוֹהִים] ג' טְפָחִים אֵינָם כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא נִדּוֹנִים לְפִי מִדּוֹתֵיהֶם: אִם יֵשׁ בָּהֶם ד' עַל ד' וְהֵם לְמַטָּה מִי' טְפָחִים — הֵם כַּרְמְלִית, וְאִם הֵם לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים — הֵם רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאִם אֵין בָּהֶם ד' עַל ד' — הֵם מְקוֹם פְּטוּר, בֵּין שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בֵּין שֶׁהֵם לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה:

יט אֵיזוֹ הִיא כַּרְמְלִית? מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ הִלּוּךְ לָרַבִּים וְגַם אֵינוֹ מֻקָּף מְחִצּוֹת כְּהִלְכָתָן. וְזֶהוּ "כְּאַרְמְלִית", כְּלוֹמַר כְּאַלְמָנָה שֶׁאֵינָהּ לֹא בְתוּלָה וְלֹא נְשׂוּאָה, כָּךְ זֶה אֵינוֹ מֻקָּף מְחִצּוֹת כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְאֵינוֹ הִלּוּךְ לָרַבִּים כִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

וּמָקוֹם זֶה הוּא מְקוֹם פְּטוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁמַּתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִתּוֹכוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמֻתָּם לְתוֹכוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּטֵל אֵצֶל כָּל אֶחָד מֵהֶן, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' בֵּין שֶׁאֵין בּוֹ. אֶלָּא שֶׁחָכָמִים חִלְקוּ בֵּינֵיהֶם, שֶׁכְּשֶׁאֵין בּוֹ ד' עַל ד' הוּא מְקוֹם פְּטוּר, וּכְשֶׁיֵּשׁ בּוֹ — הוּא מָקוֹם חָשׁוּב וְאֵינוֹ בָּטֵל אֶצְלָן, וַעֲשָׂאוּהוּ רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ וּקְרָאוּהוּ כַּרְמְלִית. כְּגוֹן מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' עַל ד' הַמֻּקָּף מְחִצּוֹת שֶׁאֵינָן גְּבוֹהוֹת י' טְפָחִים, וְכֵן תֵּל אוֹ עַמּוּד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' עַל ד' וְאֵינוֹ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, וְכֵן חָרִיץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' עַל ד' וְאֵינוֹ עָמֹק עֲשָׂרָה.

וְכֵן הַיַּמִּים וְהַנְּחָלִים, שֶׁאַף שֶׁהֵם עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה וְהַמַּיִם אֵינָם מְבַטְּלִים הַמְּחִצּוֹת, מִכָּל מָקוֹם אֵין הָעֹמֶק עֲשָׂרָה מִתְלַקֵּט מִתּוֹךְ הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת, וְגַם אֵינָן רְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁרַבִּים מְהַלְּכִים בָּהֶם בִּסְפִינוֹת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נוֹחַ תַּשְׁמִישׁ הֲלִיכָתָן כְּמוֹ בַּיַּבָּשָׁה, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְדִגְלֵי מִדְבָּר.

וְאַף אִם יֵשׁ בָּהֶם גּוּמָא שֶׁעֲמְקָהּ מִתְלַקֵּט י' טְפָחִים מִתּוֹךְ הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת, שֶׁהִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְהַזּוֹרֵק לְתוֹכָהּ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי

סוֹפְרִים אֵינָהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד אֶלָּא כַּרְמְלִית (הוֹאִיל וְעוֹבְרִים עַל מְחִצּוֹתֶיהָ מִלְמַעְלָה כְּאִלּוּ לֹא הָיוּ שָׁם מְחִצּוֹת כְּלָל):

כ וְכֵן הַבִּקְעָה, דְּהַיְנוּ שָׂדוֹת זְרוּעוֹת אוֹ קְצוּרוֹת שֶׁאֵינָן מֻקָּפוֹת גָּדֵר גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, וְכֵן קֶרֶן זָוִית הַסָּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּגוֹן מְבוֹאוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם ג' מְחִצּוֹת וְאֵין לָהֶם לֶחִי אוֹ קוֹרָה בְּרוּחַ רְבִיעִית הַפְּתוּחָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכֵן רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהִיא מְקֹרָה, שֶׁאֵינָהּ דּוֹמָה לְדִגְלֵי מִדְבָּר — הֵן כַּרְמְלִית:

כא וְכֵן הָאִסְטָנִית, דְּהַיְנוּ מָקוֹם פָּנוּי שֶׁלִּפְנֵי הַחֲנוּיוֹת שֶׁיּוֹשְׁבִים שָׁם הַסּוֹחֲרִים עַל אִצְטַבָּאוֹת, וּמָקוֹם זֶה אֵינוֹ עָשׂוּי לְהִלּוּךְ רַבִּים, וְכַרְמְלִית הוּא. וְכֵן הָעַמּוּדִים שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁבָּהֶם תּוֹלִים הַתַּגְרִים פְּרַקְמַטְיָא, וְגַם אִצְטַבָּאוֹת סְדוּרוֹת לִפְנֵיהֶם לֵישֵׁב שָׁם הַתַּגְרִים, הֲרֵי אִצְטַבָּאוֹת אֵלּוּ הֵן כַּרְמְלִית אִם הֵן רְחָבוֹת ד' עַל ד' וּגְבוֹהוֹת מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּתֵל וְעַמּוּד שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

אֲבָל מָקוֹם פָּנוּי שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים הוּא רְשׁוּת הָרַבִּים, כֵּיוָן שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים שָׁם. וְאַף עַל פִּי שֶׁבֵּין עַמּוּד לְעַמּוּד אֵין שָׁם רֹחַב ט"ז אַמָּה כְּשִׁעוּר רֹחַב רְשׁוּת הָרַבִּים, וַאֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶפְלוּ י"ג אַמָּה וּשְׁלִישׁ כְּשִׁעוּר מָבוֹי הַמְפֻלָּשׁ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים בָּהֶם — הֵם טְפֵלִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים הָרְחָבָה ט"ז אַמָּה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמָבוֹי, שֶׁהוּא מָקוֹם חָשׁוּב בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְאֵינוֹ טָפֵל וּבָטֵל לִרְשׁוּת הָרַבִּים:

כב בַּיִת נָמוּךְ, שֶׁאֵין תּוֹכוֹ י' טְפָחִים בְּגֹבַהּ וְקֵרוּיוֹ מַשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה, אִם יֵשׁ בּוֹ ד' עַל ד' — הֲרֵי עַל גַּבָּיו רְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּמוֹ עַל גַּבֵּי עַמּוּד הַגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב ד', מִשּׁוּם "גּוּד אַסֵּק". אֲבָל תּוֹכוֹ הוּא כַּרְמְלִית, כֵּיוָן שֶׁאֵין שָׁם מְחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה.

וְאִם חוֹקֵק בָּהֶם ד' עַל ד', אֲפִלּוּ בָּאֶמְצַע, רָחוֹק מִן הַכְּתָלִים ג' טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר — נַעֲשָׂה כֻּלּוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד, לְפִי שֶׁבִּמְקוֹם הַחֲקָק עַצְמוֹ, שֶׁשָּׁם הוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, שָׁם הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה; וְהַשְּׁאָר נַעֲשָׂה כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁהֵם כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד.

וְאַף עַל פִּי שֶׁשִּׁפַּת הַחֲקָק מִצְטָרֵף עִם הַכְּתָלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ לְהַשְׁלִימָם לַעֲשָׂרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָחוֹק מֵהֶם ג' טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר, מִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי צַד הַחִיצוֹן שֶׁל הַכְּתָלִים, שֶׁשָּׁם הֵם גְּבוֹהִים י', נַעֲשָׂה חֲקָק זֶה רְשׁוּת הַיָּחִיד, הוֹאִיל וְיֵשׁ בּוֹ חָלָל גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכְּתָלִים רְחוֹקִים מֵחֲלָלוֹ ג' טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁלְּעִנְיַן

שַׁבָּת אֵין צָרִיךְ רַק שֶׁתְּהֵא הָרְשׁוּת מִשְׁתַּמֶּרֶת עַל יְדֵי הַמְּחִצּוֹת, וַאֲפִלּוּ הֵן רְחוֹקוֹת מִמֶּנָּה הַרְבֵּה נִקְרֵאת רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְהַשְּׁאָר נַעֲשָׂה כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁהֵם כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. אֲבָל כְּשֶׁלֹּא חָקַק בּוֹ, אֵין תּוֹכוֹ נַעֲשֶׂה רְשׁוּת הַיָּחִיד עַל יְדֵי צַד הַחִיצוֹן שֶׁל הַכְּתָלִים, הוֹאִיל וְאֵין בְּתוֹכוֹ חָלָל גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים.

וְאִם אֵין הַכְּתָלִים גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה אֲפִלּוּ בְּצַד הַחִיצוֹן שֶׁלָּהֶם, אֵין הַחָקָק נַעֲשֶׂה רְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא סָמוּךְ לַכְּתָלִים פָּחוֹת מִג' טְפָחִים, שֶׁאָז מִצְטָרֵף שִׁפּוּתוֹ לְגֹבַהּ הַכְּתָלִים לְהַשְׁלִימָם לַעֲשָׂרָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכְּתָלִים גְּבוֹהִים י' אֲפִלּוּ בְּצַד הַחִיצוֹן, מִכָּל מָקוֹם מִצְטָרְפִים:

כג גַּג הַבּוֹלֵט עַל מְחִצּוֹת הַבַּיִת, בְּעִנְיָן שֶׁאֵין מְחִצּוֹת הַבַּיִת נִכָּרִים וְנִרְאִים לְעוֹמְדִים עַל הַגַּג כְּשֶׁמִּסְתַּכְּלִין תַּחַת רַגְלֵיהֶם, כְּגוֹן גַּגִּין שֶׁלָּנוּ — אֵין אוֹמְרִים בִּמְחִצּוֹת אֵלּוּ "גּוּד אַסֵּק", וְלָכֵן עַל גַּבֵּי הַגַּג אֵינוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד אֲפִלּוּ הוּא גָּבוֹהַּ וְרָחָב הַרְבֵּה, אֶלָּא כַּרְמְלִית הוּא. וְאִם חַלּוֹן פָּתוּחַ לוֹ מִן הַבַּיִת, נַעֲשָׂה כֻּלּוֹ כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד, וּרְשׁוּת הַיָּחִיד הוּא. וְכֵן זִיזִין הַבּוֹלְטִים מִן הַכֹּתֶל וְיֵשׁ בָּהֶם ד' עַל ד', הֵם כַּרְמְלִית, אֶלָּא אִם כֵּן חַלּוֹן הַבַּיִת פָּתוּחַ לָהֶם, לְפִי שֶׁאַף שֶׁהֵם גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה, אֵין אוֹמְרִים בָּהֶם "גּוּד אַחֵת מְחִצָּה לְמַטָּה עַד לָאָרֶץ", הוֹאִיל וְהַגְּדֵיִים יְכוֹלִים לִבְקוֹעַ תַּחְתֵּיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁגַּג הַבּוֹלֵט אֵינוֹ כְּכַרְמְלִית, אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹלֵט ד' טְפָחִים לְתוֹךְ רְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ כַּרְמְלִית, שֶׁאָז בְּלִיטָה זוֹ הִיא כַּרְמְלִית כְּמוֹ זִיזִים הַבּוֹלְטִים, וּשְׁאָר הַגַּג הוּא פָּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ לִבְלִיטָה זוֹ, שֶׁמְּחִצּוֹת הַבַּיִת אֵין אוֹמְרִים בָּהֶם "גּוּד אַסֵּק" לְהַפְסִיק בֵּין בְּלִיטָה זוֹ לִשְׁאָר הַגַּג, הוֹאִיל וְאֵינָן נִכָּרוֹת לְמִי שֶׁעוֹמֵד עַל הַגַּג. אֲבָל אִם אֵין בַּבְּלִיטָה ד' טְפָחִים, אֵינָהּ כְּכַרְמְלִית אֶלָּא מָקוֹם פְּטוּר, וּשְׁאָר הַגַּג, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא מְחִצּוֹת הַבַּיִת וְאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם "גּוּד אַסֵּק", מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַבַּיִת שֶׁתַּחְתָּיו רְשׁוּת הַיָּחִיד, הֲרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ; וְלֹא הֻצְרְכוּ לוֹמַר "גּוּד אַסֵּק" אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁתַּחְתָּיו אֵינוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה בְּהֶקֵּף מְחִצּוֹת סְבִיבָהּ, כְּגוֹן עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְכַיּוֹצֵא בָהּ (אֶלָּא שֶׁכֵּיוָן שֶׁשְּׁאָר הַגַּג פָּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ לַבְּלִיטָה שֶׁהִיא מָקוֹם פְּטוּר, אַף הוּא נַעֲשָׂה מָקוֹם פְּטוּר אִם הַבְּלִיטָה הִיא מָקוֹם פְּטוּר מִב' רוּחוֹת הַגַּג, כְּגוֹן שֶׁרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ כַּרְמְלִית מְהַלֶּכֶת מִב' רוּחוֹת הַבַּיִת, שֶׁגַּג זֶה לֹא עָדִיף מִבַּיִת שֶׁנִּפְרַץ בְּמִלּוּאוֹ מִב'

רוּחוֹתָיו, שֶׁאֵינוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד אֶלָּא כָּרְשׁוּת שֶׁנִּפְרָץ לוֹ). וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דְּבָרָיו לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

כד (חוֹרִים שֶׁבַּכְּתָלִים כְּלַפֵּי כַּרְמְלִית, אֵינָם כְּכַרְמְלִית אִם הֵם לְמַעְלָה מִג' טְפָחִים, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהֶם ד' עַל ד' וְהֵם לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחוֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים):

כה כַּרְמְלִית — הֵקֵלּוּ בָהּ מִקַּלֵּי רְשׁוּת הַיָּחִיד וּמִקַּלֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים. מִקַּלֵּי רְשׁוּת הַיָּחִיד — שֶׁאֵין כַּרְמְלִית בְּפָחוֹת מִד' עַל ד', וּמִקַּלֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים — שֶׁאֵין כַּרְמְלִית לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, אֶלָּא מְקוֹם פְּטוּר הוּא לְעִנְיַן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְסֻיָּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל דָּבָר מְסֻיָּם, כְּגוֹן רֹאשׁ עַמּוּד הָעוֹמֵד בְּכַרְמְלִית, אִם יֵשׁ בּוֹ ד' עַל ד' — רְשׁוּת הַיָּחִיד הוּא, וְאִם אֵין בּוֹ ד' עַל ד' — אַף לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה אֵינוֹ כַּרְמְלִית, אֶלָּא מְקוֹם פְּטוּר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין מְקוֹם פְּטוּר בְּכַרְמְלִית אֶלָּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל בְּכַרְמְלִית אָנוּ אוֹמְרִים "מָצָא מִין אֶת מִינוֹ וְנֶעְוַר", דְּהַיְנוּ, הַמְּקוֹם פְּטוּר מָצָא אֶת הַכַּרְמְלִית שֶׁהִיא מִינוֹ, שֶׁהִיא גַּם כֵּן מְקוֹם פְּטוּר מִן הַתּוֹרָה, וְנֶעְוַר וְנִתְחַזֵּק עַל יְדֵי מִינוֹ לְהִצְטָרֵף עִמּוֹ וְלִהְיוֹת כְּמוֹתוֹ. וְלָכֵן כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ ד' עַל ד', שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, בָּטֵל הוּא אֵצֶל הַכַּרְמְלִית וְנַעֲשֶׂה כְּמוֹתָהּ אִם הוּא לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה, אֲבָל אִם הוּא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה מְקוֹם פְּטוּר הוּא, שֶׁאֵין כַּרְמְלִית תּוֹפֶסֶת לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. אֲבָל בּוֹר הָעוֹמֵד בְּכַרְמְלִית, אֲפִלּוּ עָמֹק מֵאָה אַמָּה הוּא כַּרְמְלִית, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ ד' עַל ד', שֶׁהַכַּרְמְלִית תּוֹפֶסֶת עַד הַתְּהוֹם וְאֵין מְקוֹם פְּטוּר נוֹהֵג שָׁם. וְכֵן עִקָּר.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין מְקוֹם פְּטוּר בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד:

כו בַּיָּמִים וּנְחָלִים מוֹדְדִים אֵלּוּ הָעֲשָׂרָה טְפָחִים שֶׁל כַּרְמְלִית מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם וְלֹא מִן הַקַּרְקַע, לְפִי שֶׁהַמַּיִם נֶחְשָׁבִים כָּאָרֶץ עַצְמָהּ. וְלָכֵן כָּל הַמַּיִם וְי' טְפָחִים לְמַעְלָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם הֵם כַּרְמְלִית, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה הוּא מְקוֹם פְּטוּר:

כז אֵיזֶהוּ מְקוֹם פְּטוּר? כָּל מָקוֹם גָּבוֹהַּ שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁאֵין בּוֹ ד' עַל ד' וְהוּא גָּבוֹהַּ מִשְּׁלֹשָׁה וּלְמַעְלָה עַד לָרָקִיעַ, אוֹ חָרִיץ שֶׁאֵין בּוֹ ד' טְפָחִים רֹחַב וְעָמֹק מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד הַתְּהוֹם, אֲפִלּוּ הוּא אָרֹךְ אֶלֶף אַמָּה. וְכֵן מִחְצוֹת הַגְּבוֹהוֹת מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד לָרָקִיעַ וְאֵין

בֵּינֵיהֶם ד' עַל ד' — הֲרֵי בֵּינֵיהֶם מְקוֹם פְּטוּר אִם הֵם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל בְּכַרְמְלִית אֵין שָׁם מְקוֹם פְּטוּר כְּלָל אֶלָּא לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים, וְכָל שֶׁכֵּן בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

סימן שמו

א דִּינֵי עֵרוּבִין מִן הַתּוֹרָה וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:

מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא כְּשֶׁמּוֹצִיא חֵפֶץ בְּרַגְלָיו מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ מַכְנִיסוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אוֹ שֶׁעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְזוֹרְקוֹ אוֹ מוֹשִׁיטוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְהֶפֶךְ. וַחֲכָמִים אָסְרוּ הַהוֹצָאָה וְהַהַכְנָסָה וְהַזְּרִיקָה וְהוֹשָׁטָה מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אוֹ מֵהֶן לְכַרְמְלִית. אֲבָל מְקוֹם פְּטוּר — מֻתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִמֶּנּוּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמֵהֶן לְתוֹכוֹ, וְכֵן לִזְרוֹק וּלְהוֹשִׁיט.

אֲבָל הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ הַמַּכְנִיס מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ מְקוֹם פְּטוּר, כְּגוֹן הַמּוֹצִיא מֵחָנוּת לִרְשׁוּת הָרַבִּים דֶּרֶךְ אִסְטְוָנִית אוֹ לְהֶפֶךְ — חַיָּב, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נָח הַחֵפֶץ בִּמְקוֹם פְּטוּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו בִּמְקוֹם פְּטוּר, וַהֲרֵי הִנִּיחַ רַגְלָיו שָׁם בְּכָל פְּסִיעָה — אֵין זוֹ חֲשׁוּבָה הַנָּחָה אֶלָּא אִם כֵּן עָמַד שָׁם לְפוּשׁ, אֲבָל אִם עָמַד שָׁם לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ, הֲרֵי עֲמִידָה זוֹ צָרֵךְ הִלּוּכוֹ וְאֵינָהּ חֲשׁוּבָה הַנָּחָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהַמּוֹשִׁיט אוֹ זוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְהֶפֶךְ דֶּרֶךְ מְקוֹם פְּטוּר, שֶׁהוּא חַיָּב:

ב וְכֵן הָעוֹמֵד בִּמְקוֹם פְּטוּר וְנוֹטֵל חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ מִיַּד מִי שֶׁעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְנוֹתְנוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ בְּיַד הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְהֶפֶךְ, וְלֹא נָחָה יָדוֹ כְּלָל בִּמְקוֹם פְּטוּר כְּשֶׁהוֹלִיכָהּ דֶּרֶךְ שָׁם — חַיָּב. אֲבָל אִם נָחָה יָדוֹ שָׁם קְצָת — פָּטוּר. אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שְׁנַיִם, כְּגוֹן שֶׁאֶחָד עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְנוֹטֵל מִשָּׁם חֵפֶץ וּמַנִּיחוֹ בִּמְקוֹם פְּטוּר, וְהָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים נוֹטְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְּזַלְזֵל בְּאִסּוּרֵי שַׁבָּת לְגָרוֹם לְכַתְּחִלָּה הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְהֶפֶךְ, וּגְזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹאוּ לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְהֶפֶךְ בְּלֹא הַנָּחָה בִּמְקוֹם פְּטוּר בֵּינְתַיִם:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּרְשׁוּיוֹת שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד וּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה. אֲבָל בִּרְשׁוּיוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, כְּגוֹן מְקוֹם פְּטוּר הָעוֹמֵד בֵּין ב' חֲצֵרוֹת שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, מֻתָּר

לַעֲמוֹד עָלָיו וְלִטּוֹל מֵחָצֵר זוֹ וּלְהַנִּיחַ בְּחָצֵר זוֹ. וְכֵן בִּמְקוֹם פְּטוּר שֶׁבֵּין רְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן (שנ"ו) [שנ"ה] (שֶׁכֵּיוָן שֶׁאַף בִּרְשֻׁיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה אֵין אִסּוּר בָּזֶה אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה, אִם כֵּן בִּרְשֻׁיּוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם הִיא גְּזֵרָה לִגְזֵרָה).

וְיֵשׁ אוֹסְרִים אֲפִלּוּ בִּרְשֻׁיּוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן (שנ"ג) [שנ"ב], וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם:

ד (וְכָל זֶה כְּשֶׁעוֹמֵד בְּמָקוֹם פְּטוּר וְנַעֲשֵׂית שָׁם הַנָּחָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְכֵן אִם עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּמַנִּיחַ חֵפֶץ בְּמָקוֹם פְּטוּר, וְחוֹזֵר וְעוֹקְרוֹ מִשָּׁם לְכַרְמְלִית אוֹ לְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת. אֲבָל אִם מוֹשִׁיט אוֹ זוֹרֵק דֶּרֶךְ מָקוֹם פְּטוּר בְּלִי הַנָּחָה בֵּינְתַיִם — לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר, שֶׁהֲרֵי כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּרְשֻׁיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה חַיָּב חַטָּאת, לְכֵן בִּרְשֻׁיּוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם אָסוּר מִדִּבְרֵיהֶם וְאֵין כַּאן גְּזֵרָה לִגְזֵרָה). וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר גַּם בָּזֶה, וְאֵין לִסְמוֹךְ עַל דְּבָרָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ג.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְמָקוֹם פְּטוּר אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ רְשֻׁיּוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, כְּגוֹן כַּרְמְלִית אוֹ חָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, אֲפִלּוּ בְּלִי הַנָּחָה בֵּינְתַיִם, וּכְמוֹ שֶׁאָסְרוּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ז, וְהוּא הַדִּין מִכַּרְמְלִית לְכַרְמְלִית דֶּרֶךְ רְשׁוּת הַיָּחִיד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם. אֲבָל מִכַּרְמְלִית לְכַרְמְלִית דֶּרֶךְ מָקוֹם פְּטוּר, מֻתָּר תּוֹךְ ד' אַמּוֹת:

ה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁהַמַּעֲבִיר חֵפֶץ ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב. וַחֲכָמִים אָסְרוּ לְהַעֲבִיר ד' אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית. אֲבָל מְקוֹם פְּטוּר — מֻתָּר לְהַעֲבִיר בּוֹ בְּכֻלּוֹ, אֲפִלּוּ הוּא אַרְךְ אֶלֶף אַמָּה. וּמֻתָּר לְטַלְטֵל מִכַּרְמְלִית זוֹ לְכַרְמְלִית אַחֶרֶת תּוֹךְ ד' אַמּוֹת, כְּגוֹן מַיִם לִבְקָעָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר הַכַּרְמְלִיּוֹת:

ו אֲפִלּוּ מָקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁחֲכָמִים אָסְרוּ לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא תּוֹךְ ד' אַמּוֹת כְּמוֹ שֶׁאָסְרוּ בְּכַרְמְלִית גְּמוּרָה, כְּגוֹן קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח, שֶׁמִּן הַתּוֹרָה הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה אֲפִלּוּ אַרְךְ וְרָחְב כַּמָּה מִילִין, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְחִצּוֹת, אֶלָּא שֶׁמְּחֻסַּר דִּיוּרִין, וְהַזּוֹרֵק מִתּוֹכוֹ לְרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לְטַלְטֵל מִמֶּנּוּ לְכַרְמְלִית גְּמוּרָה תּוֹךְ ד' אַמּוֹת, כְּגוֹן לִבְקָעָה הָעוֹבֶרֶת לְפָנָיו. וְלֹא גָּזְרוּ כַּאן כְּמוֹ שֶׁגָּזְרוּ עַל טִלְטוּל מִשְּׁאָר רְשׁוּת הַיָּחִיד

לְכַרְמְלִית, לְפִי שֶׁחָשְׁשׁוּ כַּאן אִם יִהְיֶה אָסוּר לְטַלְטֵל מִמֶּנּוּ לְכַרְמְלִית, יִטְעוּ לוֹמַר שֶׁהוּא אֵין לוֹ דִּין כַּרְמְלִית כְּלָל, וְיָבֹאוּ לְהַתִּיר הַטִּלְטוּל בְּתוֹכוֹ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת:

ז וְלָמָּה חָשְׁשׁוּ יוֹתֵר לְאִסּוּר הַטִּלְטוּל בְּתוֹכוֹ מִלְּאִסּוּר הַטִּלְטוּל מִמֶּנּוּ לְכַרְמְלִית גְּמוּרָה? לְפִי שֶׁהַטִּלְטוּל בְּתוֹכוֹ מָצוּי יוֹתֵר מֵהַטִּלְטוּל מִמֶּנּוּ לְכַרְמְלִית גְּמוּרָה, וְלָכֵן בִּטְלוּ זֶה מִפְּנֵי זֶה, שֶׁהֵם אָמְרוּ וְהֵם אָמְרוּ:

ח וְלָכֵן מֻתָּר לִקַּח מַפְתֵּחַ מִכַּרְמְלִית שֶׁלְּפָנֵי גִּנָּה לְפִתּוּחַ וְלִנְעוֹל הַגִּנָּה, אוֹ לְהַטְמִינוֹ בְּתוֹכָהּ וְלַחֲזוֹר וְלִטְלוֹ מִמֶּנָּה כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד בַּחוּץ, אַף עַל פִּי שֶׁהַגִּנָּה הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁהִיא כְּכַרְמְלִית מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אִם הִיא יְתֵרָה עַל בֵּית סָאתַיִם.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תִּהֵא מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶן אִסְקֻפָּה שֶׁהִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּגוֹן שֶׁהִיא גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה ד', אוֹ אֲפִלּוּ אֵינָהּ גְּבוֹהָה כְּלָל אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לָהּ מְחִצּוֹת מִן הַצְּדָדִים הָרְחָבוֹת ד' טְפָחִים, דְּהַיְנוּ מְזוּזוֹת הַפֶּתַח מִכַּאן וּמִכַּאן אִם יֵשׁ בָּהֶן ד', וְגַם יֵשׁ עֲלֶיהָ מַשְׁקוֹף מִלְמַעְלָה הָרְחָב ד', שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת תִּקְרָה עָלָיו וְאוֹמְרִים בּוֹ "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם", וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"א וְשס"ה, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הָיְתָה מְחִצָּה לִפְנֵי הָאִסְקֻפָּה, וְעַל יְדֵי כֵּן נַעֲשֵׂית רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאָסוּר לְטַלְטֵל דֶּרֶךְ עֲלֵיהָ, מִפְּנֵי שֶׁמְּטַלְטֵל מִכַּרְמְלִית לְכַרְמְלִית דֶּרֶךְ רְשׁוּת הַיָּחִיד:

ט וְאִם אִסְקֻפָּה זוֹ שֶׁנַּעֲשֵׂית רְשׁוּת הַיָּחִיד עַל יְדֵי "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם" הוּא לִפְנֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בְּתוֹכָהּ, כְּגוֹן בַּיִת וְחָצֵר — מִן הַדִּין הָיָה מֻתָּר לְטַלְטֵל מֵהָאִסְקֻפָּה לִפְנִים אוֹ לְהֵפֶךְ, שֶׁהֲרֵי מְטַלְטֵל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לֶאֱסוֹר מִשּׁוּם שֶׁאֵין הַכֹּל בְּקִיאִים לְדַקְדֵּק אִם יֵשׁ בְּרֹחַב הַמַּשְׁקוֹף ד', שֶׁכְּשֶׁאֵין בּוֹ ד' אֵין אוֹמְרִים בּוֹ "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם", וַהֲרֵי יֵשׁ לְאִסְקֻפָּה זוֹ דִּין כַּרְמְלִית אִם אֵינָהּ גְּבוֹהָּ עֲשָׂרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְחָבָה ד', וְאֵין כַּרְמְלִית בְּפָחוֹת מִד' — הֲרֵי כָּל רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁלָּנוּ הֵן כַּרְמְלִית, וְאֵין מְקוֹם פְּטוּר בְּכַרְמְלִית, אֶלָּא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ ד' עַל ד' הוּא בָּטֵל אֶצְלָהּ וְנַעֲשֶׂה כָּמוֹהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה שֶׁכֵּן עִקָּר. וְאַף אִסְקֻפָּה זוֹ בְּטֵלָה אֶצְלָהּ וְלֹא אֵצֶל רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁבִּפְנִים, הוֹאִיל וְיֵשׁ דֶּלֶת מַפְסֶקֶת

בֵּינֵיהֶן. וְאַף בִּזְמַן שֶׁהַפֶּתַח פָּתוּחַ אֵין הָאִסְקֻפָּה כְּלִפְנִים אֶלָּא כְּלַחוּץ, הוֹאִיל וְהוּא עָשׂוּי לַחֲזוֹר וְלִנָּעֵל:

י וְלָכֵן יֵשׁ לִזָּהֵר בְּבֵית שֶׁפְּתָחוֹ פָּתוּחַ לְכַרְמְלִית, שֶׁלֹּא לְטַלְטֵל מִן הַבַּיִת וְלַחוּץ רַק עַד מָקוֹם שְׁקִיפַת הַדֶּלֶת וְלֹא יוֹתֵר אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ, כִּי שֶׁמָּא לֹא יִהְיֶה בַּמַּשְׁקוֹף רֹחַב ד' וּמַשְׁקִיפַת הַדֶּלֶת וְאֵילַךְ הוּא כַּרְמְלִית. וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין לְטַלְטֵל מֵהַכַּרְמְלִית עַד מָקוֹם שְׁקִיפַת הַדֶּלֶת מִבַּחוּץ, כִּי שֶׁמָּא יִהְיֶה בַּמַּשְׁקוֹף ד', וְאָז כָּל רֹחַב הָאִסְקֻפָּה הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד אַף מַשְׁקִיפַת הַדֶּלֶת וְאֵילַךְ. נִמְצֵאתָ לָמֵד שֶׁהָאִסְקֻפָּה מַשְׁקִיפַת דֶּלֶת וְאֵילַךְ כְּלַפֵּי חוּץ, מַטִּילִין עָלֶיהָ מִסָּפֵק חֹמֶר רְשׁוּת הַיָּחִיד וְחֹמֶר כַּרְמְלִית.

(וְכֵן בְּחָלָל שֶׁעָלֶיהָ עַד גֹּבַהּ י' טְפָחִים מִן הָאָרֶץ. אֲבָל מִי' וּלְמַעְלָה הוּא מָקוֹם פָּטוּר אַף בְּכַרְמְלִית) (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִמָּן שמ"ה):

יא וְלָכֵן בְּאוֹתָן מְקוֹמוֹת שֶׁאָסוּר הַטִּלְטוּל שָׁם מֵחֲמַת שֶׁאֵין שָׁם עֵרוּב, וּפָתַח בֵּית הַכְּנֶסֶת הוּא לְצַד הָרְחוֹב, וְאֵין שָׁם חֶדֶר לִפְנֵי הַפֶּתַח, וְהַנָּכְרִי מֵבִיא הַמַּפְתֵּחַ — יֵשׁ לְהַזְהִיר לַשַּׁמָּשׁ שֶׁלֹּא יִקַּח הַמַּפְתֵּחַ מִיָּדוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה עִמּוֹ תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף שֶׁעַל הַפֶּתַח, כִּי שֶׁמָּא תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, וִיטַלְטֵל מִכַּרְמְלִית שֶׁלִּפְנֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת לִרְשׁוּת הַיָּחִיד. עַל כֵּן יִקַּח הַמַּפְתֵּחַ מִמֶּנּוּ תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף. אַחַר כָּךְ יִפְתַּח הַמַּנְעוּל, וְלֹא יִפְתַּח הַפֶּתַח עַד שֶׁיָּסִיר הַמַּפְתֵּחַ תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יִפְתַּח הַפֶּתַח, כִּי שֶׁמָּא תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף הוּא כַּרְמְלִית, וְנִמְצָא מַכְנִיס הַמַּפְתֵּחַ מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הַיָּחִיד בִּפְתִיחַת הַפֶּתַח לִפְנִים עִם הַמַּפְתֵּחַ. עַל כֵּן יְסִירֶנּוּ תְּחִלָּה וְיִתְּנֶנּוּ לְהַנָּכְרִי, אוֹ יַטְמִינֶהוּ בֵּין הַמְּזוּזָה לְהַמַּשְׁקוֹף אוֹ בֵּין הַמְּזוּזָה לָאִסְקֻפָּה לִפְנֵי שְׁקִיפַת הַדֶּלֶת.

אֲבָל בְּמָה שֶׁמַּכְנִיס הַמַּפְתֵּחַ לְחוֹר שֶׁבַּדֶּלֶת לְפָתְחָהּ בּוֹ — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם מַכְנִיס מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, כִּי חוֹר זֶה אֵינוֹ כְּלִפְנִים, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מִבִּפְנִים אֶלָּא מִבַּחוּץ. וְכֵיוָן שֶׁאֵין בּוֹ ד' עַל ד', מָקוֹם פָּטוּר הוּא.

(וּלְהָאוֹמְרִים שֶׁיַּד הָאָדָם שֶׁהִיא גְּבוֹהָה לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים מִן הָאָרֶץ הוּא מָקוֹם פָּטוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ז, יָכוֹל לַעֲמוֹד עַל הָאִסְקֻפָּה וְלִקַּח הַמַּפְתֵּחַ מִיַּד הַנָּכְרִי בְּעוֹד שֶׁהוּא בְּכַרְמְלִית, אִם יַד הַנָּכְרִי הִיא גְּבוֹהָה מֵעֲשָׂרָה. וְאַחַר כָּךְ אֵין צָרִיךְ לְהָסִיר הַמַּפְתֵּחַ מֵחוֹרוֹ שֶׁבַּדֶּלֶת טֶרֶם יִפְתָּחֶנָּה אִם חוֹר זֶה הוּא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה מֵהָאָרֶץ, כֵּיוָן

שֶׁכָּל הַעֲבָרַת מַפְתֵּחַ הַכֹּל הוּא דֶּרֶךְ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה.

אֲבָל כְּשֶׁיּוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְסוֹגְרוֹ — אָסוּר לְהוֹצִיא עִמּוֹ הַמַּפְתֵּחַ דֶּרֶךְ מַעְלָה מֵעֲשָׂרָה לְתוֹךְ חָלָל שֶׁתַּחַת הַמַּשְׁקוֹף, וּלְהַטְמִינוֹ שָׁם בְּחוֹר שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִי', כֵּיוָן שֶׁנָּחָה קָצַת בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁלְּגַבֵּי עַצְמוֹ אֵינוֹ מוֹעִיל מַה שֶּׁמּוֹצִיא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם).

וְרָאוּי לְאוֹתוֹ קָהָל לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה חֶדֶר קָטָן לִפְנֵי פֶּתַח בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְשׁוּב לֹא יִהְיֶה חֲשָׁשׁ כְּלָל:

יב וְכָל זֶה בְּתַחַת מַשְׁקוֹף שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְחִצּוֹת מִן הַצְּדָדִים. אֲבָל תִּקְרָה שֶׁאֵין לָהּ מְחִצּוֹת מִן הַצְּדָדִים, אֲפִלּוּ הִיא רְחָבָה הַרְבֵּה — אֵין אוֹמְרִים בָּהּ "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"א, וְלָכֵן הֶחָלָל שֶׁתַּחְתֶּיהָ דֵּינוֹ לְגַמְרֵי כִּרְשׁוּת הַמְּהַלֶּכֶת לְפָנָיו (אִם כַּרְמְלִית — כַּרְמְלִית, וְאִם רְשׁוּת הָרַבִּים — רְשׁוּת הָרַבִּים), וְאֵין לְהִסְתַּפֵּק בְּחָלָל שֶׁתַּחְתֶּיהָ כְּלָל בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד.

וְלָכֵן צָרִיךְ לְהַזְהִיר מְאֹד לָרַבִּים שֶׁנִּכְשָׁלִים בְּגַגִּין שֶׁלָּנוּ הַבּוֹלְטִים לִפְנֵי הַבָּתִּים, שֶׁמְּטַלְטְלִים תַּחְתֵּיהֶן מֵהַבָּתִּים, וְזֶהוּ אִסּוּר גָּמוּר — לֹא יֵעָשֶׂה כֵּן בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי לְבְלִיטָה זוֹ אֵין לָהּ מְחִצּוֹת כְּהִלְכָתָן, שֶׁאַף שֶׁעֲמוּדִים תְּחוּבִים כְּנֶגֶד הַבַּיִת וְהַגַּג נָתוּן עֲלֵיהֶם, וַהֲרֵי זֶה צוּרַת הַפֶּתַח שֶׁהִיא כִּמְחִצָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב — מִכָּל מָקוֹם מִן הַצְּדָדִים אֵין שָׁם מְחִצָּה כְּלָל. וְלָכֵן יַעֲמִיד קָנֶה אֶחָד אֵצֶל כֹּתֶל הַבַּיִת מִקָּצָה מִזֶּה, וְקָנֶה אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה, מְכֻוָּנִים כְּנֶגֶד הָעַמּוּדִים שֶׁבַּקְצָווֹת, וְיִהְיֶה הַקָּנֶה עִם הָעַמּוּד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ מִצַּד זֶה נִדּוֹן מִשּׁוּם צוּרַת הַפֶּתַח, וְכֵן בְּצַד הַשֵּׁנִי, וְיִהְיֶה צוּרַת הַפֶּתַח מִכָּל הַג' צְדָדִים, וְכֹתֶל הַבַּיִת הוּא מְחִצָּה רְבִיעִית.

וְאַף שֶׁמִּן הַדִּין אֵין צָרִיךְ אֶלָּא ג' מְחִצּוֹת, וּבָרְבִיעִית אוֹמְרִים "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"א, מִכָּל מָקוֹם טוֹב לְהַחֲמִיר וְלָחוּשׁ לִדְבֵרי הָאוֹמֵר שֶׁגַּם בָּרְבִיעִית צָרִיךְ אֵיזֶה תִּקּוּן.

וְאִם בָּתִּים רַבִּים עוֹמְדִים זֶה אֵצֶל זֶה — דַּי לְהַעֲמִיד קָנֶה אֶחָד בְּקֵצֵה הַבַּיִת הָעוֹמֵד מִקָּצָה מִזֶּה וְקָנֶה אֶחָד בְּקֵצֵה הַבַּיִת הָעוֹמֵד מִקָּצָה מִזֶּה, וְיִעָרְבוּ יַחַד כָּל הַבָּתִּים.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין צוּרַת הַפֶּתַח מוֹעֶלֶת לְהַתִּיר הַטַּלְטוּל בִּבְלִיטָה זוֹ שֶׁלִּפְנֵי הַבָּתִּים,

הוֹאִיל וְהַפְּרוּץ שֶׁבָּהּ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד. אֲבָל הָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב:

יג אִם גְּפוּפִים בּוֹלְטִים מִן קְצֵה הַכֹּתֶל כְּמִין עַמּוּד, עַד פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סְמוּךְ לָאָרֶץ — אֵין צָרִיךְ קָנֶה כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג:

סימן שמז

א עַל אֵיזֶה חוֹצָאָה חַיָּב מִן הַתּוֹרָה, וּבוֹ י' סְעִיפִים:

מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא כְּשֶׁעוֹקֵר חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד וּמַנִּיחוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְהֵפֶךְ. אֲבָל הָעוֹמֵד בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת הַשְּׁנִיָּה וְחֵפֶץ בְּיָדוֹ, וּנְטָלוֹ מִמֶּנּוּ חֲבֵרוֹ הָעוֹמֵד שָׁם, שֶׁזֶּה עֶקֶר מֵרְשׁוּת זוֹ וְזֶה הִנִּיחַ בִּרְשׁוּת הַשְּׁנִיָּה — שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר "מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשׂוֹתָהּ" — הָעוֹשֶׂה אֶת כֻּלָּהּ וְלֹא הָעוֹשֶׂה אֶת מִקְצָתָהּ; יָחִיד וְעָשָׂה אוֹתָהּ — חַיָּב, שְׁנַיִם וְעָשׂוּ אוֹתָהּ — פְּטוּרִין. אֲבָל אֲסוּרִים לַעֲשׂוֹת כֵּן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹאוּ כֻּלּ אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה שְׁלֵמָה בְּשַׁבָּת:

ב הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי הָרְשֻׁיּוֹת וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת חֲבֵרוֹ, וְנָטַל הַחֵפֶץ מִיָּדוֹ וְהוֹצִיא לִרְשׁוּת שֶׁעוֹמֵד בּוֹ — אֲפִלּוּ לֹא הִנִּיחוֹ בָּאָרֶץ, הוֹאִיל וְהוּא מֻנָּח בְּיָדוֹ הֲרֵי הוּא כְּמֻנָּח בָּאָרֶץ, שֶׁהַיָּד נִגְרֶרֶת אַחַר הַגּוּף וְהַגּוּף הוּא עוֹמֵד בָּאָרֶץ (וַאֲפִלּוּ אִם הוּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיָדוֹ שֶׁהַחֵפֶץ בְּתוֹכָהּ הִיא לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים, שֶׁהוּא מְקוֹם פְּטוּר — הֲרֵי זֶה חַיָּב, שֶׁכֵּן הָיָה מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת, שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים הָאָרוֹן עַל כְּתֵפֵיהֶם, וְהָיָה הָאָרוֹן כֻּלּוֹ לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים מֵהָאָרֶץ):

ג אֲבָל זֶה שֶׁנִּטַּל הַחֵפֶץ מִמֶּנּוּ — פָּטוּר וּמֻתָּר מִשּׁוּם אִסּוּר שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי לֹא עָשָׂה כְּלוּם, אֲבָל אָסוּר מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם שֶׁמַּכְשִׁיל אֶת חֲבֵרוֹ וְנוֹתֵן לוֹ חֵפֶץ לְהוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, וְעוֹבֵר עַל "לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל". וְאִם הַחֵפֶץ הָיָה מֻנָּח בְּעַנְיָן שֶׁאַף אִם לֹא הָיָה נוֹתְנוֹ לוֹ הָיָה יָכוֹל לִטְלוֹ בְּעַצְמוֹ — אֵינוֹ עוֹבֵר עַל "לִפְנֵי עִוֵּר" מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לִתְּנוֹ לוֹ אֲפִלּוּ הוּא נָכְרִי, וַאֲפִלּוּ בְּכַרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וּבְיִשְׂרָאֵל יֵשׁ עוֹד אִסּוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁמְּסַיֵּעַ לְעוֹבְרֵי עֲבֵרָה. וְלָכֵן אָסוּר לְהוֹשִׁיט לְמוּמָרִים דָּבָר אִסּוּר אֲפִלּוּ יָכוֹל הַמּוּמָר לִטְלוֹ בְּעַצְמוֹ:

ד וְכֵן אָסוּר לְהַשְׁאִיל כְּלֵי מְלָאכָה בְּשַׁבָּת לְיִשְׂרָאֵל הֶחְשֵׁד לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ הוּא כְּלֵי הַמָּצוּי לוֹ לִשְׁאוֹל בְּמָקוֹם אַחֵר. וְאִם יֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ מְלֶאכֶת

הֶתֵּר — מֻתָּר לְהַשְׁאִילוֹ אִם הוּא כְּלִי הַמָּצוּי, אֲבָל אִם אֵינוֹ מָצוּי — אָסוּר לְהַשְׁאִילוֹ לוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי שָׁלוֹם. אֲבָל אִם אֵין לְתִלּוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ מְלֶאכֶת הֶתֵּר — אָסוּר לְהַשְׁאִילוֹ לוֹ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי שָׁלוֹם.

וְכֵן מִי שֶׁעוֹסֵק בִּמְלֶאכֶת אִסּוּר, אָסוּר לוֹמַר לוֹ "תְּצַלַּח מְלַאכְתְּךָ", אַף עַל פִּי שֶׁדָּרְךְ אֶרֶץ לוֹמַר כֵּן לְכָל עוֹסֵק בִּמְלָאכָה וַאֲפִלּוּ לְעַכּוּ"ם, מִשּׁוּם דַּרְכֵי שָׁלוֹם, מִכָּל מָקוֹם לְיִשְׂרָאֵל אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁמַּחֲזִיק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה:

ה כְּשֶׁפָּשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה וְחֵפֶץ בְּיָדוֹ, וְהִנִּיחַ בְּיַד חֲבֵרוֹ הָעוֹמֵד שָׁם — הוּא חַיָּב, שֶׁעָשָׂה עֲקִירָה וְהַנָּחָה, וַחֲבֵרוֹ פָּטוּר וּמֻתָּר מִשּׁוּם אִסּוּר שַׁבָּת, וְאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֲפִלּוּ בְּכַרְמְלִית, מִשּׁוּם שֶׁמְּסַיֵּעַ לְעוֹבְרֵי עֲבֵרָה:

ו וְאִם הוּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וַחֲבֵרוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהִנִּיחַ הַחֵפֶץ בְּיַד חֲבֵרוֹ, וְהִיא גְּבוֹהָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁהוּא מָקוֹם פָּטוּר — שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים, שֶׁאַף שֶׁלְּגַבֵּי חֲבֵרוֹ עַצְמוֹ אֵין יָד שֶׁלּוֹ נֶחְשֶׁבֶת לוֹ מָקוֹם פָּטוּר, לְפִי שֶׁנִּגְרֶרֶת אַחַר גּוּפוֹ הָעוֹמֵד עַל קַרְקַע רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם לְגַבֵּי אָדָם אַחֵר גַּם גּוּפוֹ הוּא מָקוֹם פָּטוּר לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה.

אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אֲסוּרִים לַעֲשׂוֹת כֵּן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא אִם כֵּן חֲבֵרוֹ מוֹלִיךְ הַחֵפֶץ דֶּרֶךְ מַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וּמַנִּיחוֹ בִּמְקוֹם פָּטוּר הַגָּבוֹהַּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. אֲבָל אִם מַנִּיחוֹ בָּאָרֶץ — הֲרֵי נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי שְׁנֵיהֶם הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים דֶּרֶךְ מָקוֹם פָּטוּר, וְיֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֲפִלּוּ בְּכַרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו.

וַאֲפִלּוּ אִם מַנִּיחוֹ בִּמְקוֹם פָּטוּר שֶׁהוּא לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה — הֲרֵי נַעֲשָׂה עַל יְדֵי שְׁנֵיהֶם טִלְטוּל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִמְקוֹם פָּטוּר דֶּרֶךְ אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה גַּם כֵּן אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ בִּמְטַלְטֵל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְאִם מוֹלִיכִים דֶּרֶךְ מַעְלָה מֵעֲשָׂרָה לְאֵיזוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד — הֲרֵי זֶה חַיָּב מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי לְגַבֵּי עַצְמוֹ אֵין יָדוֹ נֶחְשֶׁבֶת לוֹ מָקוֹם פָּטוּר, שֶׁהִיא נִגְרֶרֶת אַחַר גּוּפוֹ, וּכְשֶׁעָקַר גּוּפוֹ לְגַמְרֵי, הֲרֵי עָקַר הַחֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִנִּיחוֹ אַחַר כָּךְ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם לְגַבֵּי אֲחֵרִים אֵין יָדוֹ אוֹ שְׁאָר גּוּפוֹ נֶחְשָׁבִים מָקוֹם פָּטוּר, כְּמוֹ שֶׁאֵין

נֶחְשָׁבִים לְגַבֵּי עַצְמוֹ, וְכֵן שְׁאָר בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָם מְקוֹם פְּטוּר, אֲפִלּוּ הֵם גְּבוֹהִים מֵעֲשָׂרָה, אֶלָּא הֲרֵי הֵם כְּקַרְקַע רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהֵם עוֹמְדִים עָלֶיהָ. וְכֵן אִם עוֹמְדִים עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁהוּא כַּרְמְלִית בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ בְּכַרְמְלִית מַמָּשׁ — הֲרֵי הֵם כַּרְמְלִית, אֲפִלּוּ הֵם גְּבוֹהִים הַרְבֵּה. אֲבָל אִם עוֹמְדִים עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁהוּא מְקוֹם פְּטוּר — הֵם מְקוֹם פְּטוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל:

ז הָעוֹמֵד בִּפְנִים וּפָשַׁט יָדָיו אוֹ אֶחָד מִשְּׁאָר אֵיבָרָיו לַחוּץ, אֲפִלּוּ הֵן לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה — הֵן מְקוֹם פְּטוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל אֲפִלּוּ לְגַבֵּי אוֹתוֹ הָאָדָם עַצְמוֹ, לְעִנְיַן שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְהַכְנִיס לְתוֹךְ יָדוֹ חֵפֶץ הַמֻּנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁאֵין יָדוֹ נִגְרֶרֶת אַחַר גּוּפוֹ לִהְיוֹת רְשׁוּת הַיָּחִיד כְּמוֹהוּ, הוֹאִיל וְהֵן בִּרְשֻׁיּוֹת מֻחְלָקוֹת, וְגַם אֵינוֹ כִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהִיא בְּתוֹכָהּ, הוֹאִיל וַאֲגוּדָה בְּגוּפוֹ הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. לְפִיכָךְ הוּא מְקוֹם פְּטוּר.

(וּמַה שֶּׁאָסוּר לוֹ, וַאֲפִלּוּ לְאַחֵר, לִתֵּן חֵפֶץ לְיָדוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אַף עַל פִּי שֶׁמַּכְנִיס מִמְּקוֹם פְּטוּר לִרְשׁוּת הַיָּחִיד — אִסּוּר זֶה הוּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ עֲקִירָה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים וְהַנָּחָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, שֶׁאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְגָרוֹם הַכְנָסָה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ מְקוֹם פְּטוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו).

אֲבָל אִם הוֹצִיא חֵפֶץ בְּיָדוֹ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ אִם נָחָה יָדוֹ תְּחִלָּה בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים — אֵין זוֹ חֲשׁוּבָה הַנָּחָה בִּמְקוֹם פְּטוּר, וְאִם אַחַר כָּךְ הִנִּיחַ הַחֵפֶץ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — חַיָּב, לְפִי שֶׁהַנָּחָה עַל הַיָּד אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הַנָּחָה אֶלָּא לְחֵפֶץ שֶׁהֻנַּח עָלֶיהָ מִמָּקוֹם אַחֵר, אֲבָל חֵפֶץ שֶׁהָיָה עָלֶיהָ בַּתְּחִלָּה בִּרְשׁוּת זוֹ וְהוֹשִׁיטָהּ לִרְשׁוּת ב', כֵּיוָן שֶׁאֵין הוֹשָׁטָה זוֹ חֲשׁוּבָה כַּאן הַנָּחָה לַיָּד עַצְמָהּ, שֶׁהֲרֵי הִיא תְּלוּיָה כַּאן בָּאֲוִיר — הוּא הַדִּין שֶׁאֵינָהּ חֲשׁוּבָה הַנָּחָה לְהַחֵפֶץ שֶׁבָּהּ. שֶׁהוֹשָׁטַת הַיָּד אֵינָהּ דּוֹמָה לַעֲמִידַת גּוּפוֹ, שֶׁכְּשֶׁעוֹמֵד לָפוּשׁ — עֲמִידָה זוֹ חֲשׁוּבָה הַנָּחָה גַּם לְהַחֵפֶץ שֶׁעַל גּוּפוֹ אוֹ שֶׁעַל יָדוֹ, לְפִי שֶׁהַגּוּף עַצְמוֹ עוֹמֵד וְנָח עַל גַּבֵּי קַרְקַע, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּהוֹשָׁטַת יָדוֹ לְבַדָּהּ, שֶׁהִיא תְּלוּיָה וְנָחָה בָּאֲוִיר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּדוֹ הַפְּשׁוּטָה לִרְשׁוּת אַחֶרֶת הֲרֵי הִיא לְגַמְרֵי כְּאוֹתָהּ רְשׁוּת, אִם רְשׁוּת הַיָּחִיד — רְשׁוּת הַיָּחִיד, אִם רְשׁוּת הָרַבִּים — רְשׁוּת הָרַבִּים. וְהוּא הַדִּין לְאֶחָד מִשְּׁאָר אֵבָרָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֲגוּדִים בַּגּוּף הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת.

[הַגָּהָ"ה: וּמַה שֶּׁהַפּוֹשֵׁט יָדוֹ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת וְחֵפֶץ בְּיָדוֹ אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּנִּיחַ הוּא הַחֵפֶץ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אוֹ לְיַד חֲבֵרוֹ הָעוֹמֵד שָׁם, אֲבָל אִם חֲבֵרוֹ נְטָלוֹ מִמֶּנּוּ — אַף הוּא פָּטוּר, אַף עַל פִּי שֶׁהַחֵפֶץ מֻנָּח בְּיָדוֹ שֶׁהֵיא חֲשׁוּבָה כְּאוֹתָהּ רְשׁוּת לְגַמְרֵי, וַהֲרֵי הוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת — זֶהוּ לְפִי שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲדַיִן הַנָּחָה לְחֵפֶץ זֶה בְּאוֹתָהּ רְשׁוּת, שֶׁהַנָּחַת הַחֵפֶץ בַּיָּד אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הַנָּחָה, הוֹאִיל וְהָיָה בָּהּ מִתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר].

לְפִיכָךְ אִם שִׁלְּשֵׁל יָדוֹ לְמַטָּה מִגּ' טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ בְּאוֹתָהּ רְשׁוּת שֶׁהִכְנִיסָהּ לְשָׁם, בֵּין שֶׁהִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין שֶׁהִיא רְשׁוּת הָרַבִּים — חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ הַחֵפֶץ בָּאָרֶץ, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִגּ' סָמוּךְ לָאָרֶץ הוּא כָּאָרֶץ, וּכְאִלּוּ נָחָה יָדוֹ בָּאָרֶץ עַצְמָהּ, וְיָדוֹ הִיא כְּאוֹתָהּ רְשׁוּת לְגַמְרֵי.

(וּלְדִבְרֵי הַכֹּל אִם יָדוֹ פְּשׁוּטָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, הִיא מְקוֹם פָּטוּר).

וְלָכֵן יֵשׁ לְהַתִּיר בְּמִילָה בְּשַׁבָּת לְהוֹצִיא הַתִּינוֹק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית עַל יְדֵי שֶׁיַּעַמְדוּ שְׁתֵּי נָשִׁים בִּפְנִים, וְאַחַת מֵהֶן תּוֹשִׁיט יָדֶיהָ לַחוּץ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁהֵן מְקוֹם פָּטוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, וְהַשְּׁנִיָּה תִּטּוֹל הַתִּינוֹק מִבִּפְנִים וְתוֹשִׁיטֶנּוּ לַחוּץ, וְתַנִּיחֶנּוּ עַל יְדֵי הָאִשָּׁה הַפְּשׁוּטוֹת לַחוּץ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וַהֲרֵי זוֹ הַנָּחָה בִּמְקוֹם פָּטוּר, כֵּיוָן שֶׁהַתִּינוֹק הֻנַּח עַל יָדֶיהָ מִמָּקוֹם אַחֵר, וְאַחַר כָּךְ תַּנִּיחַ אֲפִלּוּ הִיא עַצְמָהּ אֶת הַתִּינוֹק עַל יְדֵי אִשָּׁה אַחֶרֶת הָעוֹמֶדֶת בַּחוּץ, שֶׁהֵן גַּם כֵּן לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵן מְקוֹם פָּטוּר לְגַבֵּי אָדָם אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּעִנְיָן זֶה בְּכַרְמְלִית שֶׁאִסּוּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁבְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל, וְעוֹד כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין לְגַמְרֵי לְטַלְטֵל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית דֶּרֶךְ מְקוֹם פָּטוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו.

(אֲבָל הָעוֹמֶדֶת בַּחוּץ לֹא תִטּוֹל מֵעַל יְדֵי הָעוֹמֶדֶת בִּפְנִים, שֶׁהֲרֵי לְגַבֵּי עַצְמָהּ אֵין יָדֶיהָ חֲשׁוּבוֹת מְקוֹם פָּטוּר, וּכְשֶׁנּוֹטֶלֶת הַתִּינוֹק בְּיָדֶיהָ הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִנִּיחָתוּ בָּאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וַהֲרֵי נַעֲשֵׂית כַּאן עַל יְדֵי שְׁלָשְׁתָּן הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית דֶּרֶךְ מְקוֹם פָּטוּר, וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּזֶה וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וּמְשׁוּם צָרֵךְ מִצְוָה אֵין מַתִּירִין שׁוּם אִסּוּר קַל עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"א).

וְאַחַר כָּךְ תַּחֲזוֹר הָעוֹמֶדֶת בַּחוּץ וְתַנִּיחֶנּוּ עַל יְדֵי חֲבֵרְתָּהּ, וַחֲבֵרְתָּהּ עַל יְדֵי חֲבֵרְתָּהּ

בְּפָחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, וְהַכֹּל לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. וְאֵין לִגְזוֹר שֶׁמָּא תַּעֲמוֹד אַחַת לָפוּשׁ בְּעוֹד הַתִּינוֹק עַל יָדֶיהָ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִנִּיחָתוּ בָּאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, לְפִי שֶׁאַף אִם תַּעֲשֶׂה כֵּן לֹא נַעֲשֵׂית כַּאן אֶלָּא הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית דֶּרֶךְ מָקוֹם פְּטוּר, וְאֵין לָנוּ לִגְזוֹר כָּל כָּךְ בְּהוֹצָאָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִים אוֹתָהּ לְגַמְרֵי.

וּכְשֶׁיַּגִּיעוּ לִפְנֵי חָצֵר בֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁהִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד, תַּחֲזוֹר אִשָּׁה אַחַת וְתַעֲמוֹד בְּפָנִים, וְתוֹשִׁיט יָדֶיהָ לַחוּץ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וְהָעוֹמֶדֶת בַּחוּץ תַּנִּיחֵנוּ עַל יָדֶיהָ, שֶׁהֵן מָקוֹם פְּטוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְנִמְצָא שֶׁהֶעֱבִירוּ הַתִּינוֹק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ מָקוֹם פְּטוּר לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁהוּא מַתָּר אֲפִלּוּ לְדִבַר הָרְשׁוּת אִם שְׁתֵּי הָרְשֻׁיּוֹת הֵם שֶׁל אָדָם אֶחָד, שֶׁאֵין צָרִיךְ עֵרוּב כְּלָל.

אֲבָל אִם הֵן שֶׁל שְׁנַיִם וְאִי אֶפְשָׁר לְעֵרֶב — אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ג. וְלָכֵן אַף כַּאן, אִם אֵין שׁוּם אָדָם דָּר בַּחָצֵר בֵּית הַכְּנֶסֶת — מֻתָּר עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֲבָל אִם אָדָם דָּר שָׁם — הֲרֵי אָסוּר לְהָבִיא לְשָׁם שׁוּם דָּבָר מֵחָצֵר אַחֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, וְהָעֵרוּב שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם כְּשֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל בַּמָּבוֹי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ו. לְפִיכָךְ אֵין שׁוּם הֶתֵּר בָּעוֹלָם לְהָבִיא הַתִּינוֹק לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וַאֲפִלּוּ בְּזֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"א. וְעַל אִסּוּר זֶה שֶׁל חָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת אָמְרוּ שֶׁהֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם כָּרֵת לִדְחוֹת הַמִּילָה לְמָחָר אִם אִי אֶפְשָׁר לְהָבִיא הַסַּכִּין עַל יְדֵי הַנָּכְרִי, לְפִי שֶׁאֵין שׁוּם תַּקָּנָה לַהֲבִיאוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל בְּלִי עֵרוּב בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְעֵרֶב, וְלֹא כֵּיצַד מִי שֶׁמַּתִּיר בְּזֶה מִשּׁוּם צָרְכֵי מִצְוָה:

ח הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע — פָּטוּר, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיְתָה הַנָּחָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת הַנָּחָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וַאֲפִלּוּ דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזוֹרֵק דֶּרֶךְ מַטָּה מֵעֲשָׂרָה, אֲבָל דֶּרֶךְ מַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁהוּא מְקוֹם פְּטוּר — מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ג:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזוֹרֵק, אֲבָל הַמַּעֲבִיר מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, אֲפִלּוּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמָּא יַעֲמוֹד לָפוּשׁ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְיִתְחַיֵּב, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּשּׂוֹי לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וַאֲפִלּוּ דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית אָסוּר. וְכֵן אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהַעֲבִיר אוֹ לְזָרוֹק מִכַּרְמְלִית לְכַרְמְלִית דֶּרֶךְ רְשׁוּת הַיָּחִיד:

י וְכָל זֶה בְּזוֹרֵק (וּמַעֲבִיר בְּרַגְלָיו). אֲבָל הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּמוֹשִׁיט מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אַחֶרֶת שֶׁבְּצִדָּהּ, וְאֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסִיק בֵּינֵיהֶן — כְּגוֹן זִיז הַבּוֹלֵט מֵהַכֹּתֶל לִרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב ד', שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְזִיז אַחֵר כָּמוֹהוּ בּוֹלֵט בְּצִדּוֹ, וְאֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם — אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה וּמָקוֹם פָּטוּר הוּא, אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְהוֹשִׁיט מִזֶּה לָזֶה, וְאִם הוֹשִׁיט — חַיָּב, שֶׁכָּךְ הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם בַּמִּשְׁכָּן: שְׁתֵּי עֲגָלוֹת זוֹ אַחַר זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, וְהָיוּ מוֹשִׁיטִים הַקְּרָשִׁים מִזּוֹ לָזוֹ — אֲבָל לֹא הָיוּ זוֹרְקִין אוֹתָן, מִפְּנֵי כָּבְדָן — וְהָעֲגָלוֹת הָיוּ רְשׁוּת הַיָּחִיד, שֶׁהָיוּ גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה וּרְחָבוֹת ד'. אֲבָל אִם רוֹחַב רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, כְּגוֹן שֶׁאֵינָם זֶה בְּצַד זֶה בִּדְיוּטָא אַחַת אֶלָּא זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שֶׁאֶחָד יוֹצֵא מִכֹּתֶל שֶׁבְּצַד זֶה שֶׁל רְשׁוּת הָרַבִּים וְהַשֵּׁנִי מִכֹּתֶל שֶׁבְּצַד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וְרוֹחַב רְשׁוּת הָרַבִּים בֵּינֵיהֶם — הַמּוֹשִׁיט מִזֶּה לָזֶה פָּטוּר, שֶׁהוֹשָׁטָה זוֹ לֹא הָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן. וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ג, כֵּיוָן שֶׁמּוֹשִׁיט דֶּרֶךְ מַעֲלָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁהוּא מָקוֹם פָּטוּר:

סימן שמח

א **דִּין הַמּוֹשִׁיט כְּלִי מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת וּבוֹ ג' סְעִיפִים:**

הָיָה עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְהוֹצִיא יָדוֹ מְלֵאָה פֵּרוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה (אוֹ אֲפִלּוּ לְכַרְמְלִית) — אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ מַעֲלָה מֵעֲשָׂרָה עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁקְּנָסוּהוּ חֲכָמִים לִהְיוֹת יָדוֹ תְּלוּיָה כָּךְ עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת עַל שֶׁעָבַר עַל דִּבְרֵיהֶם וְעָשָׂה עֲקִירָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָשָׂה כֵּן בְּמֵזִיד, אֲבָל בְּשׁוֹגֵג לֹא קְנָסוּהוּ חֲכָמִים, וּמֻתָּר לְהַחֲזִירָהּ לְאוֹתָהּ חָצֵר שֶׁהוּא עוֹמֵד בָּהּ. אֲבָל אָסוּר לְהוֹשִׁיטָהּ לְחָצֵר אַחֶרֶת, אֲפִלּוּ שְׁתֵּיהֶן שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין צָרִיךְ עֵרוּב, וַאֲפִלּוּ הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מוֹשִׁיט מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּגוֹן שֶׁחֲצֵרוֹת אֵלּוּ הֵן זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ וְרוֹחַב רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסִיק בֵּינֵיהֶן, אוֹ אֲפִלּוּ הֵן בִּדְיוּטָא אַחַת אֶלָּא שֶׁאֵין אֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסִיק בֵּינֵיהֶן

כְּלָל, שֶׁרְשׁוּת הָרַבִּים מְהַלֶּכֶת לִפְנֵיהֶן וְלֹא בֵּינֵיהֶן, וְהַמּוֹשִׁיט מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא כְּשֶׁרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּמִּשְׁכָּן — אַף עַל פִּי כֵן אָסְרוּ חֲכָמִים כַּאן, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְקַיֵּם מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְפַנּוֹת הַפֵּרוֹת מֵחָצֵר זוֹ, שֶׁאִם נַתִּיר לוֹ לְהוֹשִׁיטָן לְחָצֵר אַחֶרֶת, הֲרֵי נִתְקַיְּמָה מַחֲשַׁבְתּוֹ, וְיֵשׁ לְגָזוֹר שֶׁמָּא פַּעַם אַחֶרֶת יַשְׁלִיכֵן לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל כְּשֶׁמַּחֲזִירָהּ לְאוֹתָהּ חָצֵר, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמָה מַחֲשַׁבְתּוֹ — אֵין לְגָזוֹר כְּלוּם בְּזֶה:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוֹצִיאָהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל אִם הוֹצִיאָהּ לְכַרְמְלִית — מֻתָּר לְהוֹשִׁיטָהּ אֲפִלּוּ לְחָצֵר אַחֶרֶת, שֶׁבְּכַרְמְלִית לֹא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא גְּזֵרָה לְגָזֵרָה:

סימן שמט

א **דִּין אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּבוֹ' סְעִיפִים:**

כָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁיְּכוֹל לְטַלְטֵל בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר "שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו", וְלָמְדוּ מִפִּי הַקַּבָּלָה שֶׁזֶּה נֶאֱמַר לְעִנְיַן טַלְטוּל, שֶׁלֹּא יְטַלְטֵל כָּל אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא כְּמִדַּת "תַּחְתָּיו", דְּהַיְנוּ כְּמִדַּת אֹרֶךְ גּוּפוֹ, שֶׁהוּא ג' אַמּוֹת וְאַמָּה כְּדֵי לִפְשׁוֹט בָּהּ יָדָיו וְרַגְלָיו. לְפִיכָךְ מוֹדְדִים לוֹ בְּאַמָּה שֶׁלּוֹ, דְּהַיְנוּ (מִמַּרְפֵּקוֹ (שֶׁקּוֹרִין עֶלְינְבּוֹגִי"ן בְּלָשׁוֹן אִידִישׁ) עַד רֹאשׁ אֶצְבַּע הָאֲרֻכָּה הַנִּקְרֵאת אַמָּה עַל שֵׁם זֶה).

הַגָּדוֹל לְפִי גָּדְלוֹ וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ, שֶׁהֲרֵי בְּד' אַמּוֹת שֶׁלּוֹ יֵשׁ בָּהֶן כְּדֵי פְּשִׁיטוּת אֹרֶךְ גּוּפוֹ וְיָדָיו וְרַגְלָיו. וְאִם הוּא נָסָּ בְּאֵיבָרָיו, דְּהַיְנוּ שֶׁאַמָּתוֹ קְטַנָּה וְגוּפוֹ גָּדוֹל, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא יַסְפִּיקוּ לוֹ ד' אַמּוֹתָיו — נוֹתְנִים לוֹ ד' אַמּוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת שֶׁל כָּל אָדָם, שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן שִׁשָּׁה טְפָחִים.

וּבֵין שֶׁמּוֹדְדִין לוֹ אַמּוֹת בֵּינוֹנִית, וּבֵין שֶׁמּוֹדְדִין לוֹ אַמּוֹת שֶׁלּוֹ — מוֹדְדִין אוֹתָן מִצַּמְצֻמּוֹת לְהַחֲמִיר:

ב אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁאָמְרוּ — הֵן וַאֲלַכְסוֹנָן, דְּהַיְנוּ אֲלַכְסוֹן שֶׁל ד' עַל ד' שֶׁהוּא ה' אַמּוֹת וְג' חֻמְשֵׁי אַמָּה, לְפִי שֶׁבִּמְגִרְשֵׁי הֶעָרִים שֶׁהֵן מְרֻבָּעִים וְיֵשׁ לָהֶם זָוִיּוֹת, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בָּהֶם "אֶת פְּאַת נֶגֶב וְגוֹ'" וּ"פֵּאָה" הִיא זָוִיּוֹת, נֶאֱמַר בָּהֶם "זֶה יִהְיֶה לָהֶם וְגוֹ'", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים כְּזֶה יִהְיֶה כָּל שׁוֹבְתֵי שַׁבָּת, כְּגוֹן רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁהוּא ד' עַל ד' יִהְיֶה גַּם כֵּן מְרֻבָּע

שֶׁתְּהֵיֶינָה בּוֹ זָוִיוֹת, וְכֵן אַלְפַּיִם שֶׁל תְּחוּם שַׁבָּת הֵן מְרֻבָּעוֹת וְלֹא עֲגֻלּוֹת כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּכֵּר הַזָּוִיוֹת. וְגַבֵּי הַעֲבָרָה ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ רִבּוּעַ וְעִגּוּל, צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא שָׁם הָאַלְכְּסוֹן שֶׁל רִבּוּעַ, שֶׁהָאַלְכְּסוֹן הוּא הָעוֹדֵף שֶׁיֵּשׁ בְּמֶשֶׁךְ הַמְּרֻבָּע מֵחֲמַת הַזָּוִיוֹת.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמִּד' אַמּוֹת עַד ה' וְג' חֲמָשִׁים פָּטוּר אֲבָל אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, [וְ]יֵשׁ לָחוּשׁ לִדְבָרָיו. אֲבָל תּוֹךְ ד' מֵהָתְחָלָה אֲפִלּוּ לְטוֹל מִתְּחִלַּת ד' וּלְהַנִּיחַ בְּסוֹף ד', רַק שֶׁלֹּא יוֹצִיא חוּץ לְד':

ג הַמַּעֲבִיר ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן הֶעֱבִיר בַּהֲלִיכָה אַחַת, אֲבָל אִם עָמַד בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת וְחָזַר וְהָלַךְ — פָּטוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָמַד לָפוּשׁ, אֲבָל עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ — הֲרֵי זֶה כִּמְהַלֵּךְ.

וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְהוֹצִיא חֵפֶץ חוּץ לְד' אַמּוֹת אֲפִלּוּ בְּעוֹמֵד אוֹ יוֹשֵׁב לָפוּשׁ תּוֹךְ ד' אַמּוֹת, אוֹ אֲפִלּוּ מַנִּיחַ הַחֵפֶץ בָּאָרֶץ תּוֹךְ ד' אַמּוֹת וְחוֹזֵר וּמוֹלִיכוֹ חוּץ לְד' אַמּוֹת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲבִירֶנּוּ ד' אַמּוֹת בַּהֲלִיכָה אַחַת.

וַאֲפִלּוּ בְּכַרְמְלִית גָּזְרוּ עַל זֶה בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ב, אֲבָל בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת לֹא גָּזְרוּ עַל זֶה בְּכַרְמְלִית אֲפִלּוּ לִדְבַר הָרְשׁוּת. אֲבָל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּזְרוּ עַל זֶה אֲפִלּוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה, לְפִי שֶׁבְּקַל יוּכַל לָבֹא לִידֵי אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁיַּעֲבִירֶנּוּ ד' אַמּוֹת בַּהֲלִיכָה אַחַת.

וְכֵן מִטַּעַם זֶה גָּזְרוּ עַל הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים עַל יְדֵי "זֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ" אֲפִלּוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת לִדְבַר מִצְוָה, וְכֵן עַל הוֹצָאָה כְּלַאֲחַר יָד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ט:

ד וְכָל זֶה כְּשֶׁאָדָם אֶחָד מוֹצִיא הַחֵפֶץ חוּץ לְד' אַמּוֹת, אֲבָל שְׁנַיִם הַנָּחָה בֵּינָתַיִם. אֲבָל מֻתָּר לוֹ לְאָדָם לַעֲקוֹר חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים וְלִתְּנוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁאֲצָלוֹ בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹתָיו, וַחֲבֵרוֹ יִתְּנֶנּוּ לַחֲבֵרוֹ שֶׁאֲצָלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַחֵפֶץ הוֹלֵךְ כַּמָּה מִילִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כֵּיוָן שֶׁכָּל אֶחָד אֵינוֹ מַעֲבִיר ד' אַמּוֹת.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יוֹצִיאוּ הַחֵפֶץ חוּץ לְתְחוּם הָעִיר שֶׁקְּנָה בָּהּ הַחֵפֶץ שְׁבִיתָה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא חֵפֶץ שֶׁל הֶפְקֵר שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה שְׁבִיתָה כְּלָל:

ה וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין הֶתֵּר זֶה — שֶׁנּוֹתְנוֹ לַחֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ — מוֹעִיל אֶלָּא לְעִנְיַן טְלְטוּל חוּץ לְד' אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית אוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל לֹא לְעִנְיַן טְלְטוּל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית (אֲפִלּוּ אִם אֶחָד עוֹמֵד בִּפְנִים וְאֶחָד בַּחוּץ, וְזֶה שֶׁבִּפְנִים מוֹשִׁיט הַחֵפֶץ וְזֶה שֶׁבַּחוּץ נוֹטְלוֹ מִיָּדוֹ, שֶׁזֶּה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֲפִלּוּ בְּכַרְמְלִית, וַאֲפִלּוּ לְדָבָר מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"א, אֶלָּא אִם כֵּן מְשׁוּם בִּזָּיוֹן כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א):

ו הָיוּ שְׁנַיִם, מְקֻצָּת אַמּוֹתָיו שֶׁל זֶה בְּתוֹךְ שֶׁל זֶה, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן ו' אַמּוֹת — מְבִיאִין וְאוֹכְלִים בָּאֶמְצַע, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יוֹצִיא כָּל אֶחָד מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ. הָיוּ שְׁלֹשָׁה, וְהָאֶמְצָעִי מֻבְלָע בֵּינֵיהֶם, כְּגוֹן שֶׁבֵּין ב' הַחִיצוֹנִים שְׁמוֹנָה אַמּוֹת — הָאֶמְצָעִי מֻתָּר עִם כָּל אֶחָד מֵהַחִיצוֹנִים בְּמַה שֶּׁד' אַמּוֹת שֶׁלּוֹ מֻבְלָע בְּתוֹךְ שֶׁלָּהֶם, וְהֵם אֲסוּרִים זֶה עִם זֶה:

סימן שנ

א **דִּין הַמּוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

עוֹמֵד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּמוֹצִיא יָדוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמְטַלְטֵל שָׁם חֲפָצִים, שֶׁנּוֹטְלָן מִכָּאן וּמַנִּיחָן כַּאן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִבִיאֵם אֵלָיו לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲבִירֵם ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּמָקוֹם אֶחָד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, רַק שֶׁבְּיָדוֹ מוֹלִיךְ הַחֵפֶץ ד' אַמּוֹת מִמָּקוֹם שֶׁהָיָה מֻנָּח — חַיָּב. וְכֵן עוֹמֵד אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּמְטַלְטֵל חֲפָצִים בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יְבִיאֵם אֶצְלוֹ:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁים לְכָךְ? כְּשֶׁהֵם חֲפָצִים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לוֹ בִּרְשׁוּת שֶׁהוּא עוֹמֵד בָּהּ, אֲבָל בִּרְשׁוּת שֶׁמְּטַלְטֵל בָּהּ בִּלְבָד, כְּגוֹן שֶׁעוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ וּפוֹשֵׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת הַשְּׁנִיָּה וְנוֹטֵל שָׁם מַפְתֵּחַ וּפוֹתֵחַ בּוֹ שָׁם, שֶׁאֵין הַמַּפְתֵּחַ צָרִיךְ לוֹ כַּאן בִּרְשׁוּת שֶׁעוֹמֵד בָּהּ, אֶלָּא שָׁם בִּלְבָד, בִּרְשׁוּת שֶׁהוּא פּוֹתֵחַ בָּהּ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ מִשְׁאָר חֲפָצִים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לוֹ כַּאן אֶלָּא שָׁם.

אֲבָל לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְיוֹצִיא רֹאשׁוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְיִשְׁתֶּה שָׁם אוֹ לְהַפֵּךְ, אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְאֵלּוּ הַמַּיִם — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִבִיאֵם אֵלָיו. וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

אֲבָל מֻתָּר לַעֲמוֹד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְלִשְׁתּוֹת בְּכַרְמְלִית אוֹ לְהַפֵּךְ, שֶׁלֹּא

גָּזְרוּ גְּזֵרָה לִגְזֵרָה.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁעוֹקֵר הַמַּיִם מֵרְשׁוּת זוֹ וְשׁוֹתָה אוֹתָם וְנִכְנָסִים לְמֵעָיו שֶׁהֵם בִּרְשׁוּת זוֹ, וְשָׁם נַעֲשֵׂית הַנָּחָתָן, וְנִמְצָא מוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נָחוּ הַמַּיִם מְעַט בְּפִיו קֹדֶם שֶׁנִּכְנְסוּ לְמֵעָיו, וּפִיו הוּא מְקוֹם פְּטוּר, כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ וּפִיו הוּא בִּרְשׁוּת הָאַחֶרֶת, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ז שֶׁיֵּשׁ סוֹבְרִים כֵּן. וְלֹא אָסְרוּ לְהַכְנִיס מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ מְקוֹם פְּטוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו, אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לְהַכְנִיס כָּךְ בְּלִי הַנָּחָה בֵּינְתַיִם בְּמְקוֹם פְּטוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, אֲבָל כַּאן לֹא שַׁיָּךְ לִגְזוֹר כְּלָל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר כְּלָל שֶׁלֹּא יָנוּחוּ הַמַּיִם מְעַט בְּפִיו טֶרֶם שֶׁיִּבְלָעֵם.

וְאַף אִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֶׁפִּיו אֵינוֹ מְקוֹם פְּטוּר אֶלָּא הוּא כְּאוֹתָהּ רְשׁוּת שֶׁהוֹצִיאוֹ (מִשָּׁם) [לְשָׁם], כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ז שֶׁיֵּשׁ סוֹבְרִים כֵּן, וְנִמְצָא שֶׁנָּחוּ הַמַּיִם בְּאוֹתָהּ רְשׁוּת, וּכְשֶׁבּוֹלְעָם וּמַכְנִיסָם לְמֵעָיו שֶׁבִּרְשׁוּת אַחֶרֶת הֲרֵי הוּא מוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת — מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לוֹמַר שֶׁבִּלִיעַת הַמַּיִם זוֹ הִיא הַנָּחָתָן לְגַמְרֵי, וְאֵין לָחוּשׁ כְּלָל מַה שֶּׁשּׁוּב נִכְנָסִים לְמֵעָיו, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּבְלְעוּ בְּגוּפוֹ — הֲרֵי הֵם בְּטֵלִים לְגַבֵּי גּוּפוֹ):

ג לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְיַשְׁתִּין אוֹ יָרֹק לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְהֵפֶךְ, וְאִם הִשְׁתִּין אוֹ רָק — חַיָּב.

וְאִם הוֹצִיא אַמְתּוֹ לַחוּץ וְהִשְׁתִּין שָׁם — הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם הוֹלְכִים אַחַר עֲקִירַת הַמֵּי רַגְלַיִם מֵחָלָל שֶׁל גּוּף בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנִמְצָא שֶׁהוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד וְחַיָּב, אוֹ אַחַר יְצִיאָתָם מִן הָאַמָּה, שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּפָטוּר. וְסָפֵק שֶׁל תּוֹרָה לְהַחֲמִיר, וַאֲפִלּוּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְכַרְמְלִית אוֹ לְהֵפֶךְ אָסוּר.

וְכֵן אִם הוֹצִיא רֹאשׁוֹ לַחוּץ וְרָק שָׁם — הֲרֵי זֶה סָפֵק, וְאָסוּר אֲפִלּוּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְכַרְמְלִית אוֹ לְהֵפֶךְ. וְאַף שֶׁהָרֹק נָח מְעַט בְּפִיו קֹדֶם שֶׁרָקַק, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפִּיו שֶׁבִּרְשׁוּת הָאַחֶרֶת הוּא מְקוֹם פְּטוּר, מִכָּל מָקוֹם אֵין זוֹ חֲשׁוּבָה הַנָּחָה בְּמְקוֹם פְּטוּר, הוֹאִיל וְלֹא הֻנַּח שָׁם מִמְּקוֹם אַחֵר אַחֲרֵי שֶׁהוֹצִיאוֹ לִרְשׁוּת הָאַחֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ז:

ד רֹק שֶׁנִּתְלַשׁ מִפִּיו וּמוֹכָן לְזָרְקוֹ — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא יְהַלֵּךְ בּוֹ ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עַד שֶׁיָּרֹק, וְהוּא הַדִּין בְּכַרְמְלִית. וּמָכָל מָקוֹם אֵין לְמָחוֹת בְּיַד הַמְקִלִּין בְּכַרְמְלִית, כִּי יֵשׁ מַתִּירִים אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

סימן שנא

א **דִּין הַמּוֹשִׁיט יָדוֹ לְצִנּוּר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לִשְׁתּוֹת וּבוֹ ב' סְעִיפִים:**

לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְיַחֲבִר יָדוֹ אוֹ כְּלִי לְמַזְחִילָה, שֶׁהִיא כְּעֵין צִנּוֹר אָרֹךְ מֻנָּחַת לְאֹרֶךְ הַגַּג בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים סָמוּךְ לַגַּג, וּלְקַבֵּל הַמַּיִם מִמֶּנָּה, לְפִי שֶׁהַמְחַבֵּר יָדוֹ אוֹ כְּלִי אֵלֶיהָ הוּא כְּשׁוֹאֵב מִמֶּנָּה, וְהוֹאִיל וְהִיא (מֻנַּחַת כֻּלָּהּ) בְּתוֹךְ ג' טְפָחִים לַגַּג, וַהֲרֵי הִיא חֲשׁוּבָה כַּגַּג עַצְמוֹ מִשּׁוּם תּוֹרַת לָבוּד, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּשׁוֹאֵב וּמוֹצִיא מֵהַגַּג עַצְמוֹ, שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וּלְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ אִם הַמַּזְחִילָה אֵינָהּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה וְאֵינָהּ רְחָבָה ד', שֶׁאֵינָהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד מִצַּד עַצְמָהּ — אָסוּר לְחַבֵּר יָדוֹ אוֹ כְּלִי אֵלֶיהָ, הוֹאִיל וְהוּא כְּשׁוֹאֵב וּמוֹצִיא מֵהַגַּג.

אֲבָל מֻתָּר לְקַלּוֹט מִן הָאֲוִיר, אֲפִלּוּ יָדָיו תּוֹךְ ג' לְמַזְחִילָה אֵין אוֹמְרִים בָּהֶם לָבוּד (לְעִנְיָן זֶה שֶׁיִּהְיֶה נֶחְשָׁב כְּשׁוֹאֵב מִמֶּנָּה). וַאֲפִלּוּ אִם הוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וּרְחָבָה ד', שֶׁהִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד — מֻתָּר לְקַלּוֹט וּלְקַבֵּל מִן הָאֲוִיר הַמַּיִם הַנּוֹטְפִים מִמֶּנָּה. וְהוּא הַדִּין לְנוֹטְפִים מֵהַגַּג עַצְמוֹ, בֵּין שֶׁקּוֹלְטָן לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בֵּין לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה, מִפְּנֵי שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה אֲוִיר מָקוֹם פְּטוּר הוּא, וּלְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה רְשׁוּת הָרַבִּים הוּא:

ב הָיְתָה מַזְחִילָה בּוֹלֶטֶת ג' טְפָחִים מִן הַגַּג, וְכֵן סְתָם צִנּוֹר שֶׁהוּא אָרֹךְ וּבוֹלֵט ג' טְפָחִים מִן הַגַּג — אֵינָם חֲשׁוּבִים כַּגַּג עַצְמוֹ, וּמֻתָּר לְחַבֵּר יָדוֹ אוֹ כְּלִי אֲלֵיהֶם לְקַבֵּל הַמַּיִם. וְהוּא שֶׁאֵין בָּהֶם ד' עַל ד', וְהֵם לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה. שֶׁאִם יֵשׁ בָּהֶם רוֹחַב ד', אֲפִלּוּ הֵם לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה, עַל כָּל פָּנִים הֵם כְּכַרְמְלִית, וּכְשֶׁמְּחַבֵּר יָדוֹ אוֹ כְּלִי אֲלֵיהֶם — הֲרֵי הוּא כְּשׁוֹאֵב וּמוֹצִיא מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִם הֵם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, אַף שֶׁאֵין בָּהֶם ד' — אָסוּר, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְהֵא בָּהֶם ד', שֶׁאָז הֵם רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַגְּדָיִים בּוֹקְעִים תַּחְתֵּיהֶם, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וְהֵם בּוֹלְטִים וְיוֹצְאִים מִן הַגַּג שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, הֲרֵי הֵם נִדּוֹנִים כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁהֵם כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה:

סימן שנב

א **הַקּוֹרֵא בַּסֵּפֶר וְנִתְגַּלְגֵּל מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

הַקּוֹרֵא עַל הָאִסְקֶפָּה בְּסֵפֶר מִסִּפְרֵי הַקֹּדֶשׁ הֶעָשׂוּי בִּגְלִילָה כְּסֵפֶר תּוֹרָה, וְנִתְגַּלְגֵּל רֹאשׁ הָאֶחָד מֵהַסֵּפֶר מִיָּדוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁלְּפָנָיו הָאִסְקֶפָּה, וְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי נִשְׁאַר בְּיָדוֹ — גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ, אֲפִלּוּ נִתְגַּלְגֵּל חוּץ לְד' אַמּוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָאִסְקֶפָּה הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד, שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ מַשְׁקוֹף רָחָב ד', הִתִּירוּ, מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ — שֶׁרַבִּים דּוֹרְסִים עַל הָאִסְקֶפָּה — שֶׁאֵין בִּגְלִילָה זוֹ אִסּוּר תּוֹרָה, הוֹאִיל וְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי נִשְׁאַר בְּיָדוֹ, וְכָל הַזּוֹרֵק דָּבָר לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי בְּיָדוֹ, אִם יָכוֹל לַהֲבִיאוֹ אֶצְלוֹ עַל יְדֵי זֶה — פָּטוּר, שֶׁאֵין כַּאן הַנָּחָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְלָכֵן מֻתָּר לַחֲזוֹר וְלַהֲבִיאוֹ אֶצְלוֹ מִן הַתּוֹרָה. אֶלָּא שֶׁחָכְמִים אָסְרוּ זֶה בִּשְׁאָר דְּבָרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפּוֹל כֻּלּוֹ מִיָּדוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְיִבִיאֶנּוּ אֶצְלוֹ. אֲבָל בִּמְקוֹם בִּזָּיוֹן כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ לֹא נָזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ.

אֲבָל אִם נָפַל כָּל הַסֵּפֶר מִיָּדוֹ, אֲפִלּוּ נָפַל לְכַרְמְלִית — אָסוּר לַהֲבִיאוֹ אֶצְלוֹ, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ שְׁבוּת גָּמוּר כָּזֶה מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ:

ב וּבִשְׁאָר דְּבָרִים, אֲפִלּוּ נָפַל לְכַרְמְלִית וְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי בְּיָדוֹ — אָסוּר לַהֲבִיאוֹ אֶצְלוֹ (וְלֹא אָמְרוּ שֶׁבְּכַרְמְלִית לֹא נָזְרוּ גְּזֵרָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְּזֵרָה לְגְזֵרָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ דֶּרֶךְ מְלָאכָה, כְּגוֹן הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְשׁוֹתֶה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"נ, אוֹ הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ מָקוֹם פָּטוּר שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ג, אוֹ הַיּוֹצֵא לִרְשׁוּת הָרַבִּים מִבְּעוֹד יוֹם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְחִפֵּץ בְּיָדוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב. אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא דּוֹמֶה לִמְלָאכָה, גָּזְרוּ אַף בְּכַרְמְלִית. וְלָכֵן יֵשׁ אוֹסְרִים לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית דֶּרֶךְ מָקוֹם פָּטוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו. וְלָכֵן אָסְרוּ לְטַלְטֵל פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן (ש"נ) [שמ"ט]. וְלָכֵן אָסְרוּ מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ בְּכַרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א. וְהוּא הַדִּין לְהוֹצָאָה כִּלְאַחַר יָד וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ:

ג הָיָה קוֹרֵא בּוֹ עַל הַגַּג, שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנִתְגַּלְגֵּל (הַסֵּפֶר) מִיָּדוֹ רֹאשׁוֹ הָאֶחָד — עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לַעֲשָׂרָה טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים הַקְּרוֹבִים לָאָרֶץ, גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ, שֶׁאֲוִיר מָקוֹם פָּטוּר הוּא. וַאֲפִלּוּ נָח עַל גַּבֵּי זִיז, אִם אֵינוֹ רָחָב ד' הוּא גַּם כֵּן מָקוֹם פָּטוּר, וַאֲפִלּוּ אִם

רָחָב ד' — הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד (אוֹ כַּרְמְלִית, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ג, גַּם כֵּן אֵין אִסּוּר בַּהֲבָאָתוֹ אוֹתוֹ מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, כֵּיוָן שֶׁרֹאשׁוֹ הָאֶחָד בְּיָדוֹ, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר). אֲבָל אִם הִגִּיעַ לִי' טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, אִם הַכֹּתֶל מְשֻׁפָּע בְּעָנְיָן שֶׁנָּח עָלָיו — אָסוּר לְגָלְלוֹ אֶצְלוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפּוֹל כֻּלּוֹ שָׁמָּה וִיבִיאֶנּוּ אֶצְלוֹ וְיִתְחַיֵּב. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁלֹּא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ אֶלָּא בְּאִסְקֻפָּה שֶׁדֶּרֶךְ רַבִּים עוֹבְרִים עָלֶיהָ, שֶׁזֶּהוּ בְּזָיוֹן גָּדוֹל, שֶׁרַבִּים דּוֹרְסִים שָׁם. אֲבָל כַּאן שֶׁאֵין דְּרִיסַת הָרֶגֶל עוֹבֶרֶת שָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁהַסֵּפֶר מֻטָּל כְּדִ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁזֶּהוּ בְּזָיוֹן לוֹ — אָסוּר לְגָלְלוֹ אֶצְלוֹ, אֶלָּא יַהַפְכֶנּוּ עַל הַכְּתָב כְּדֵי לְמַעֵט הַבְּזָיוֹן, שֶׁכְּשֶׁהַכְּתָב מְגֻלֶּה הוּא בְּזָיוֹן יוֹתֵר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁרַבִּים מְכַתְּפִים עַל שִׁפּוּעַ הַכֹּתֶל, שֶׁאָז דֵּינוֹ כִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה. אֲבָל אִם אֵין רַבִּים מְכַתְּפִים עָלָיו — כַּרְמְלִית הוּא, וּבְכַרְמְלִית לֹא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ בִּכְתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁמֻּטָּלִים בְּבִזָּיוֹן.

וְאִם אֵין הַכֹּתֶל מְשֻׁפָּע, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְרַבִּים מְכַתְּפִים עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נָח הַסֵּפֶר עָלָיו — מֻתָּר לְגָלְלוֹ[ו] אֶצְלוֹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לָאָרֶץ, שֶׁאֵין לְגָזוֹר שֶׁמָּא יִפּוֹל כֻּלּוֹ וְיבִיאֶנּוּ, לְפִי שֶׁאַף אִם יִפּוֹל כֻּלּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא יָנוּחַ שָׁם אֶלָּא יְהֵא תָּלוּי בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים — מֻתָּר לְקַלְטוֹ מִן הָאֲוִיר וְלַהֲבִיאוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּנָפַל כֻּלּוֹ. וּבְנָפַל מִקְצָתוֹ לֹא גָּזְרוּ בְּמָקוֹם כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ הַמֻּטָּלִים בְּבִזָּיוֹן:

ד אֲבָל בִּשְׁאָר דְּבָרִים, אֲפִלּוּ לֹא נָפַל אֶלָּא מִקְצָתוֹ לַאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא נָח שָׁם — אָסוּר לַהֲבִיאוֹ אֶצְלוֹ. אֲבָל אִם נָפַל לַאֲוִיר כַּרְמְלִית וְלֹא נָח שָׁם — מֻתָּר לַהֲבִיאוֹ אֶצְלוֹ אִם רֹאשׁוֹ הָאֶחָד נִשְׁאָר בְּיָדוֹ (וְהוּא הַדִּין שֶׁמֻּתָּר לְהוֹצִיאוֹ לְכַתְּחִלָּה לַאֲוִיר כַּרְמְלִית אִם רֹאשׁוֹ הָאֶחָד בְּיָדוֹ שֶׁהִיא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְאֵינָהּ פְּשׁוּטָה לַחוּץ):

סימן שנג

א **דִּיני זִיזִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

שְׁנֵי בָתִּים בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, וְהֵם שֶׁל אָדָם אֶחָד אוֹ שֶׁל שְׁנַיִם וְעֵרְבוּ יַחַד (עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ג בִּבְזוּזְטְרָאוֹת), מֻתָּר לִזְרוֹק מִזֶּה לְזֶה דֶּרֶךְ מַעֲלָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁזֶּהוּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ מָקוֹם פָּטוּר.

וְאִם הָיָה גַּג זֶה גָּבוֹהַּ מִגַּג זֶה — אָסוּר לִזְרוֹק מִגַּג זֶה לְגַג זֶה, בֵּין מֵהַגָּבוֹהַּ לְהַנָּמוּךְ וּבֵין מֵהַנָּמוּךְ לְהַגָּבוֹהַּ, לְפִי שֶׁהַזּוֹרֵק מִגָּבוֹהַּ לְנָמוּךְ אוֹ לְהֵפֶךְ צָרִיךְ לְאַמֵּן יָדָיו, וְשָׁמָא לֹא יוּכַל לְאַמֵּן יָדָיו וְיִפּוֹל הַחֵפֶץ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיִשְׁכַּח וְיִבְיאֵנוּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד.

וּלְפִיכָךְ אִם הֵם כֵּלִים הַנִּשְׁבָּרִים כְּשֶׁנּוֹפְלִים, כְּגוֹן כְּלֵי חֶרֶס וּזְכוּכִית וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — מֻתָּר לְזָרְקָם מִזֶּה לָזֶה, שֶׁאִם יִפְּלוּ וְיִשָּׁבְרוּ, אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יָבִיא שִׁבְרֵיהֶם לִרְשׁוּת הַיָּחִיד. וּבְמַה שֶּׁנָּפְלוּ וְהֻנְּחוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֵין בָּזֶה אִסּוּר הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים מִן הַתּוֹרָה, הוֹאִיל וְלֹא נִתְכַּוֵּן לִזְרוֹק לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

וְכָל זֶה כְּשֶׁרְשׁוּת הָרַבִּים עוֹבֶרֶת בֵּינֵיהֶם. אֲבָל אִם הָיְתָה כַּרְמְלִית עוֹבֶרֶת בֵּינֵיהֶם — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ בְּכַרְמְלִית מִשּׁוּם שֶׁהִיא גְּזֵרָה לִגְזֵרָה:

ב זִיז, דְּהַיְנוּ דַּף הַבּוֹלֵט מִן הַכֹּתֶל לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אִם הוּא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה וְחַלּוֹן הַבַּיִת פָּתוּחַ לוֹ — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו מִן הַבַּיִת דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה.

וְהוּא שֶׁהַחַלּוֹן פָּתוּחַ עָלָיו בְּסָמוּךְ לוֹ תּוֹךְ [גֹּבַהּ י' טְפָחִים] [שְׁלֹשָׁה]. אֲבָל אִם אֵינוֹ סָמוּךְ לוֹ — אֵינוֹ נִדּוֹן כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְכַרְמְלִית הוּא אִם יֵשׁ בּוֹ ד' עַל ד'.

וְאִם הַזִּיז הוּא לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה מִן הָאָרֶץ, כֵּיוָן שֶׁהוּא בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים — זָכוּ בּוֹ רַבִּים, וְאוֹסְרִים הֵם עַל בַּעַל הַבַּיִת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּתוּחַ לוֹ תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה, בֵּין שָׁוֶה בּוֹ ד' עַל ד' בֵּין שֶׁאֵין בּוֹ. וְהוּא הַדִּין אִם הוּא בּוֹלֵט לַאֲוִיר כַּרְמְלִית תּוֹךְ עֲשָׂרָה לָאָרֶץ:

ג אִם הָיוּ ב' זִיזִין זֶה לְמַטָּה מִזֶּה, וְהֵם שֶׁל ב' אֲנָשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, אִם יֵשׁ בַּזִּיז הָעֶלְיוֹן שֶׁלְּפָנֵי הַחַלּוֹן רֹחַב ד' עַל ד' — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו בְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְהַזִּיז שֶׁתַּחְתָּיו רְשׁוּת אַחֶרֶת, וְאוֹסְרִים זֶה עַל זֶה לְעִנְיַן כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת בִּלְבָד, כְּדִין שְׁתֵּי גַּגּוֹת אוֹ שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאֵין תַּשְׁמִישָׁן תָּדִיר כְּתַשְׁמִישׁ הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ב:

ד וַאֲפִלּוּ אִם זִיז הַתַּחְתּוֹן אֵין בּוֹ ד' — אוֹסֵר הוּא עַל הָעֶלְיוֹן אִם יֵשׁ בּוֹ ד'.

אֲבָל אִם אֵין בָּעֶלְיוֹן ד', וְגַם בַּתַּחְתּוֹן אֵין ד' — מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁנֵיהֶם וּבְכָל הַכֹּתֶל עַד עֲשָׂרָה

טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים.

וְאִם הַתַּחְתּוֹן יֵשׁ בּוֹ ד', וְהָעֶלְיוֹן אֵין בּוֹ ד' — אֵין מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעֶלְיוֹן אֶלָּא כְּנֶגֶד חֲלוֹנוֹ בִּלְבָד, שֶׁשָּׁם הוּא כְּחוֹרֵי חֲלוֹנוֹ. אֲבָל בִּשְׁאָר הַזִּיז שֶׁבִּשְׁנֵי צְדָדֵי הַחַלּוֹן אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ, מִפְּנֵי זֶה הַזִּיז שֶׁתַּחְתָּיו שֶׁחָלַק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בּוֹ ד' עַל ד':

ה כָּל זִיז הַיּוֹצֵא עַל אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו, כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ אֵין נוֹתְנִים עָלָיו וְאֵין נוֹטְלִים מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּלֵי זְכוּכִית וּכְלֵי חֶרֶס וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאִם יִפָּלוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים יִשָּׁבְרוּ. אֲבָל שְׁאָר כֵּלִים אֲסוּרִים, שֶׁמָּא יִפָּלוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְיִבְיאֵם. אֲבָל אִם הוּא יוֹצֵא עַל אֲוִיר כַּרְמְלִית — מֻתָּר בְּכָל הַכֵּלִים, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ בְּכַרְמְלִית. וַאֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לֹא גָּזְרוּ אֶלָּא בְּזִיז וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהוּא יוֹצֵא לָאֲוִיר, אֲבָל אִם הוּא דָּבָר רָחָב, כְּגַג שֶׁהַמִּשְׁתַּמֵּשׁ עוֹמֵד שָׁם עִם הַכְּלִי — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּכָל הַכֵּלִים:

סימן שנד

א **דִּין בּוֹר וְאַשְׁפָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּבוֹ ג' סְעִיפִים**:

בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים הָעוֹמֵד בְּתוֹךְ ד' טְפָחִים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד — מֻתָּר לְמַלְאוֹת מִמֶּנּוּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ, שֶׁהַבּוֹר גַּם כֵּן רְשׁוּת הַיָּחִיד, שֶׁעֲמָקוֹ עֲשָׂרָה וְרָחְבּוֹ ד', וְנִמְצָא מוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ מָקוֹם פָּטוּר, שֶׁהַמָּקוֹם פָּנוּי שֶׁבֵּינֵיהֶם מָקוֹם פָּטוּר הוּא, הוֹאִיל וְאֵין בָּרְחְבּוֹ ד'.

וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ ד' עַל ד' שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֵינוֹ מָקוֹם פָּטוּר אֶלָּא אִם כֵּן גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים מֵהָאָרֶץ, אֲבָל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה רְשׁוּת הָרַבִּים הוּא, לְפִי שֶׁרַבִּים דּוֹרְסִים עָלָיו, אֲבָל הֶפְסֵק זֶה שֶׁבֵּין הַבּוֹר לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אֵין רַבִּים בּוֹקְעִים בּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נוֹחַ תַּשְׁמִישׁ הֲלִיכָתוֹ, הוֹאִיל וְאֵין בּוֹ רֹחַב ד'.

אֲבָל אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחַב ד' — רְשׁוּת הָרַבִּים הוּא, וְאֵין מְמַלְּאִים מִבּוֹר זֶה לִרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ שֶׁאֶצְלוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לַבּוֹר חֵלְיָא גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים סְבִיבוֹ, שֶׁאָז מֻתָּר לְמַלְאוֹת מִמֶּנּוּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ חַלּוֹן הַגָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, לְפִי שֶׁהַדְּלִי שֶׁהוֹלֵךְ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִן הַחַלּוֹן עַל הַחֵלְיָא, הוּא הוֹלֵךְ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁהוּא מָקוֹם פָּטוּר.

וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא הַבּוֹר וּרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ בְּדִיוּטָא אַחַת וְאֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, אֶלָּא רֹחַב רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ז.

אֲבָל אִם הַחֲלִיָּא אֵינָהּ גְּבוֹהָּ עֲשָׂרָה — אָסוּר לְמַלֹּאת אֲפִלּוּ מֵחֲלוֹן גְּבוֹהָּ עֲשָׂרָה, לְפִי שֶׁהַדְּלִי הוֹלֵךְ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה, שֶׁהוּא אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים. וְאַף עַל פִּי שֶׁרֹאשׁ הַשֵּׁנִי שֶׁל הַחֶבֶל הַקָּשׁוּר בַּדְּלִי הוּא בְּיָדוֹ — אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ב. אֲבָל בְּכַרְמְלִית מֻתָּר בְּעִנְיָן זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

ב אַשְׁפָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהָּ עֲשָׂרָה וּרְחָבָה ד' — מֻתָּר לִזְרוֹק לָהּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד הַקָּרוֹב לָהּ פָּחוֹת מד' טְפָחִים, אוֹ שֶׁזּוֹרֵק דֶּרֶךְ חַלּוֹן הַגָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִתְגַּלְגֵּל מִמֶּנָּה לִרְשׁוּת הָרַבִּים מַה שֶּׁזָּרַק לָהּ וִיבִיאֶנּוּ, לְפִי שֶׁאֵין זוֹרְקִים לְאַשְׁפָּה אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁאֵין צְרִיכִים לָהֶם כְּלָל:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים. אֲבָל בְּשֶׁל יָחִיד — אָסוּר לִזְרוֹק לָהּ כְּלוּם מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד, לְפִי שֶׁהַיָּחִיד עָשׂוּי לְפַנּוֹת אַשְׁפָּה שֶׁלּוֹ, וְיָבֹאוּ לִזְרוֹק שָׁם כְּדַרְכָּן גַּם אַחַר שֶׁתִּתְבַּטֵּל הָאַשְׁפָּה, וְנִמְצְאוּ זוֹרְקִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים (וַאֲפִלּוּ בְּכַרְמְלִית אָסוּר):

סימן שנה

א דִּינֵי גְּזוּזְטְרָא וּבֵית הַכִּסֵּא וּבוֹ י"ז סְעִיפִים:

גְּזוּזְטְרָא שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם, וְחַלּוֹן פָּתוּחַ לָהּ מִן הַבַּיִת — שָׁאנִי הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ מְחִצּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה — אָסוּר לְמַלֹּאת מִמֶּנָּה מַיִם, לְפִי שֶׁהַמַּיִם הֵם כַּרְמְלִית, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה לָהּ מְחִצָּה גְּבוֹהָה י' טְפָחִים כָּל סְבִיבָהּ, וְהוּא מִמַּלֵּא בְּנֶקֶב הֶחָקוּק בְּאֶמְצָעִיתָהּ, שֶׁאָז מֻתָּר מִשּׁוּם "גּוּד אַחֵת", דְּהַיְנוּ שֶׁאָנוּ רוֹאִים הַמְּחִצּוֹת שֶׁסְּבִיבָהּ כְּאִלּוּ נִמְשְׁכוּ לְמַטָּה עַד הַתְּהוֹם, וְנִמְצְאוּ הַמַּיִם שֶׁתַּחְתֶּיהָ מֻקָּפִים מְחִצּוֹת, וּרְשׁוּת הַיָּחִיד הֵם. אוֹ יַעֲשֶׂה הַמְּחִצָּה סְבִיב הַנֶּקֶב, וְהוּא שֶׁיְּהֵא בַּנֶּקֶב ד' עַל ד', שֶׁכָּל מְחִצָּה הָעֲשׂוּיָה לְפָחוֹת מֵחֶלֶל ד' אֵינָהּ מְחִצָּה. וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם יַעֲשֶׂה לָהּ מְחִצָּה זוֹ לְמַטָּה מְחֻבָּר לָהּ תַּחַת כָּל סְבִיבָהּ, אוֹ מְחֻבָּר תַּחַת סְבִיבוֹת הַנֶּקֶב, וּבֵין אִם יַעֲשֶׂנָּה עַל גַּבָּהּ מִלְמַעְלָה בְּעִנְיָן זֶה, וּבִלְבָד שֶׁיַּעֲשֶׂנָּה בִּשְׁבִיל כָּךְ — כְּדֵי לְהַתִּיר מִלּוּי הַמַּיִם. אֲבָל אִם עָשָׂאָהּ לְצֹרֶךְ אַחֵר, אֵין אוֹמְרִים בָּהּ "גּוּד אַחֵת", מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכֵיוָן שֶׁעָשָׂה לָהּ מְחִצָּה — מֻתָּר גַּם לִשְׁפּוֹךְ מִמֶּנָּה דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב שֶׁבָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַשּׁוֹפְכִין הוֹלְכִים לַחוּץ לְהָלְאָה מִכְּנֶגֶד הַמְּחִצָּה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ:

ב וְכֵן הַהוֹלֵךְ בִּסְפִינָה שֶׁהִיא עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה ד', שֶׁהִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד, אֵינוֹ יָכוֹל לְמַלֹּאת מֵהַמַּיִם אוֹ הַנָּהָר שֶׁהוּא כַּרְמְלִית, אֶלָּא אִם כֵּן יַעֲשֶׂה דָּף ד' עַל ד' וְעוֹשֶׂה בּוֹ נֶקֶב וּמְמַלֵּא דֶּרֶךְ שָׁם. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה סְבִיבוֹ, אֶלָּא אָנוּ אוֹמְרִים "גּוּד אַחֵת", דְּהַיְנוּ שֶׁאָנוּ רוֹאִים צְדָדֵי הַדֶּף כְּאִלּוּ נִמְשְׁכוּ וְיָרְדוּ לְמַטָּה עַד הַתְּהוֹם, וְנִמְצְאוּ הַמַּיִם שֶׁתַּחְתָּיו מֻקָּפִים מְחִצָּה, שֶׁהַקְּלוּ בִּסְפִינָה יוֹתֵר מִבִּגְוִזְטְרָא שֶׁבַּבַּיִת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בִּסְפִינָה מַה שֶּׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת בַּבַּיִת:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁדָּפְנֵי הַסְּפִינָה אֵינָם גְּבוֹהִים י' טְפָחִים מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם מִבַּחוּץ, אֶלָּא בְּתוֹכָהּ בִּלְבָד הִיא עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה. אֲבָל אִם הֵם גְּבוֹהִים י' טְפָחִים מֵעַל הַמַּיִם, שֶׁנִּמְצָא כְּשֶׁמְּמַלֵּא דֶּרֶךְ מַעְלָה מֵהַדְּפָנוֹת הוֹלֵךְ הַדְּלִי דֶּרֶךְ מַעְלָה מֵעֲשָׂרָה מֵעַל הַמַּיִם, שֶׁהוּא אֲוִיר מָקוֹם פְּטוּר — אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת דֶּף ד', אֶלָּא דַּי בְּזִיז כָּל שֶׁהוּא לְהֶכֵּר בְּעֶלְמָא, שֶׁלֹּא יְבֹא לְטַלְטֵל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ אֲוִיר מָקוֹם פְּטוּר. וּלְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת נֶקֶב בַּזִּיז לְמַלֹּאת דֶּרֶךְ שָׁם, אֶלָּא יָכוֹל לְמַלֹּאת בְּכָל הַסְּפִינָה עַל יְדֵי הֶכֵּר זִיז שֶׁעָשָׂה בְּמָקוֹם אֶחָד מֵהַסְּפִינָה.

וַאֲפִלּוּ הָאוֹסְרִים לְטַלְטֵל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ הַנָּחָה בְּמָקוֹם פְּטוּר בֵּינָתַיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו, כַּאן שֶׁיֵּשׁ זִיז כָּל שֶׁהוּא לְהֶכֵּר — מוֹדִים שֶׁמֻּתָּר, שֶׁהֲרֵי טַעַם הָאִסּוּר אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמָּא יָבֹא לְטַלְטֵל שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ מָקוֹם פְּטוּר בֵּינָתַיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, וְכַאן הֲרֵי יֵשׁ לוֹ הֶכֵּר בְּזִיז כָּל שֶׁהוּא.

(וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית דֶּרֶךְ הַנָּחָה בְּמָקוֹם פְּטוּר, אֲבָל לֹא דֶּרֶךְ אֲוִיר מָקוֹם פְּטוּר, אֵין הֶכֵּר זִיז מוֹעִיל לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל לְמַטָּה מִי' טְפָחִים. וְלָכֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כַּאן בְּתִחְלָּה הַנָּחָה לְהַדְּלִי עַל הַזִּיז, שֶׁהוּא מָקוֹם פְּטוּר, וְאַחַר כָּךְ יְשַׁלְשְׁלֶנּוּ לַמַּיִם, וְכֵן בְּהַחֲזָרָתוֹ):

ד וְכָל זֶה לְמַלֹּאת מֵהַיָּם לִסְפִינָה. אֲבָל לִשְׁפּוֹךְ שׁוֹפְכִין מֵהַסְּפִינָה לַיָּם, אוֹ לִזְרוֹק מִמֶּנָּה עֲצָמוֹת וּקְלִפִּין — אֵין צָרִיךְ לֹא דֶּף וְלֹא זִיז, אֲפִלּוּ אִם דָּפְנֵי הַסְּפִינָה אֵינָם גְּבוֹהִים י' טְפָחִים מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם מִבַּחוּץ, אֶלָּא שׁוֹפְכָן אוֹ זוֹרְקָן עַל חֲדֵי דָּפְנֵי הַסְּפִינָה מִלְּמַעְלָה, שֶׁשָּׁם הוּא אֲוִיר רְשׁוּת הַיָּחִיד — כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה שֶׁמִּחְצוֹת שֶׁל רְשׁוּת הַיָּחִיד עַל גַּבֵּיהֶן רְשׁוּת הַיָּחִיד — וּמִשָּׁם הֵם יוֹרְדִים דֶּרֶךְ דָּפְנוֹתֶיהָ לַיָּם. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין נָחִים

כְּלָל עַל הַדֹּפֶן אֶלָּא יוֹרְדִים מִיָּד לַיָּם, וּלְכָךְ הוּא מִתְכַּוֵּן, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שׁוֹפְכָן וְזוֹרְקָן בְּיָדָיו לַיָּם אֶלָּא לַדֹּפֶן, וּמִכֹּחוֹ הֵם בָּאִים לַיָּם, וְכֹחוֹ בְּכַרְמְלִית לֹא גָּזְרוּ.

אֲבָל אִם (אֵינוֹ) רוֹצֶה לִשְׁפּוֹךְ עַל הַדֹּפֶן מַמָּשׁ, אֶלָּא מֵרָחוֹק קָצָת לְתוֹךְ הַיָּם מַמָּשׁ, צָרִיךְ גַּם כֵּן הֶכֵר זִיז אוֹ דַף ד' עַל ד' נָקוּב, וְיִשְׁפּוֹךְ דֶּרֶךְ הַנָּקֵב עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִלּוּי:

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁדְּפָנֵי הַסְּפִינָה הֵם גְּבוֹהִים י' טְפָחִים, שֶׁאָז הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד. אֲבָל אִם אֵינָן גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה — כַּרְמְלִית הִיא אַף עַל פִּי שֶׁהִיא כֵּלִי, וּמֻתָּר לְמַלֹּאת לִשְׁפּוֹךְ מִמֶּנָּה לַיָּם בְּכָל עִנְיָן בְּלֹא דַף וּבְלֹא זִיז, שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לְטַלְטֵל מִכַּרְמְלִית לְכַרְמְלִית. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁאֵין כַּרְמְלִית בְּכֵלִים אֶלָּא בִּכְלֵי הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁהוּא בָּטֵל לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְנַעֲשֶׂה כָּמוֹהָ, אֲבָל כְּשֶׁעוֹמֵד בְּכַרְמְלִית, כַּרְמְלִית הוּא:

ו לְפִיכָךְ יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְטַלְטֵל בְּתוֹכָהּ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת כְּדִין כַּרְמְלִית. וְאִם יֵשׁ בַּיִת בִּסְפִינָה, אָסוּר לְהוֹצִיא מֵהַבַּיִת לִסְפִינָה:

ז וְכֵן סְפִינוֹת קְטַנּוֹת שֶׁמִּתְקַצְּרוֹת לְמַטָּה עַד כְּחֲדוֹ שֶׁל סַכִּין, וְהַקָּצָר שֶׁלָּהֶן גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים, שֶׁאֵין רֹחַב ד' טְפָחִים לְמַטָּה בְּעוֹד שֶׁלֹּא הִגְבִּיהוּ ג' טְפָחִים מִקָּרְקָעִיתוֹ — אֵין מְטַלְטְלִים בְּתוֹכוֹ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, אֲפִלּוּ יֵשׁ בְּמִחְצוֹתֶיהָ גֹּבַהּ י' טְפָחִים מִמָּקוֹם שֶׁהִרְחִיבוּ ד' וּלְמַעְלָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּמָקוֹם הַקָּצָר אֵין לָהּ מְחִצּוֹת כְּלָל — שֶׁכָּל מְחִצָּה הָעֲשׂוּיָה לְחָלָל פָּחוֹת מִד' טְפָחִים אֵינָהּ מְחִצָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — אִם כֵּן מִמָּקוֹם שֶׁהִרְחִיבוּ (הַמְּחִצּוֹת) ד' טְפָחִים וּלְמַעְלָה הֵן כְּמְחִצּוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאֲוִיר, שֶׁאֵין לָהֶם דִּין מְחִצָּה, וְאֵין אוֹמְרִים בָּהֶן "גּוּד אַחַת" אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲשׂוּ לְהַתִּיר טִלְטוּל בְּמַיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

אֲבָל אִם עַד שֶׁלֹּא הִגְבִּיהוּ ג' הִרְחִיבוּ ד', הֲרֵי הֵן כְּמוֹ שֶׁקָּרְקָעִיתָן עוֹלָה עַד כַּאן וּמְחִצּוֹתֵיהֶן מְחִצּוֹת. וְכֵן אִם מִלֵּא קָנִים בְּקַרְקָעִיתָן עַד מָקוֹם רָחְבָּן, הֲרֵי הֵן מְחִצּוֹת כְּשֵׁרוֹת (לְמַעְלָה) אִם יֵשׁ בָּהֶן י' מִשָּׁם וּלְמַעְלָה:

ח ב' סְפִינוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם ד' טְפָחִים כְּשִׁעוּר כַּרְמְלִית, מְטַלְטְלִין מִזּוֹ לָזוֹ.

וְאִם הֵם שֶׁל ב' בְּנֵי אָדָם, אֵין מְטַלְטְלִין מִזּוֹ לְזוֹ אֶלָּא אִם כֵּן עֵרְבוּ יַחַד. וְאֵין הָעֵרוּב מוֹעִיל אֶלָּא אִם כֵּן הֵן קְשׁוּרוֹת זוֹ בָּזוֹ, שֶׁאִם אֵינָן קְשׁוּרוֹת זוֹ בָּזוֹ, הֲרֵי הֵן יְכוֹלוֹת לָנוּד

וּלְהִתְפָּרֵד זוֹ מִזּוֹ וּתְהֵא כַּרְמְלִית מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶם, וְאֵין זֶה עֵרוּב רְשׁוּיוֹת.
וְאִם הָיוּ קְשׁוּרוֹת וְנִפְסְקוּ בְּשַׁבָּת — בָּטֵל הָעֵרוּב, וְאֵין אוֹמְרִים בְּזֶה "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה הַתְּרָה", עַיֵּן סִמָּן (שמ"ט) [שס"ב]:

ט וְאִם דָּפְנֵי הַסְּפִינָה גְּבוֹהִים י' טְפָחִים מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם מִבַּחוּץ, מֻתָּר לְטַלְטֵל מִזּוֹ לְזוֹ אֲפִלּוּ מֻפְלָגוֹת זוֹ מִזּוֹ הַרְבֵּה, שֶׁהֲרֵי הוּא מְטַלְטֵל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דֶּרֶךְ מַעְלָה מַעֲשָׂרָה, שֶׁהוּא מְקוֹם פְּטוּר. וַאֲפִלּוּ הֵן שֶׁל שְׁנַיִם, מֻתָּר בְּלִי עֵרוּב לְהַמַּתִּירִים לְטַלְטֵל דֶּרֶךְ אֲוִיר מְקוֹם פְּטוּר בִּרְשֻׁיּוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו. וּכְבָר נִתְבָּאֵר שָׁם שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹסְרִים בְּזֶה:

י בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם, מֻתָּר לִפָּנוֹת בּוֹ עַל יְדֵי מְחִצָּה תְּלוּיָה שֶׁיֵּעָשֶׂנָּה לְמַטָּה סְבִיבוֹ, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּגְוִוזְטְרָא, שֶׁבְּמְחִצָּה זוֹ אוֹמְרִים בָּהּ "גּוּד אַחֵת", הוֹאִיל וְהִיא עֲשׂוּיָה בִּשְׁבִיל כָּךְ — כְּדֵי לְהַתִּיר לִפָּנוֹת שָׁם בְּשַׁבָּת. אֲבָל בִּמְחִצּוֹת בֵּית הַכִּסֵּא עַצְמָן, הוֹאִיל וְאֵינָן עֲשׂוּיוֹת לְהַתִּיר אֶלָּא לִצְנִיעוּת, אֵין אוֹמְרִים בָּהֶם "גּוּד אַחֵת", לְפִי שֶׁמִּן הַדִּין לֹא הָיָה רָאוּי לְהַתִּיר כְּלָל מִשּׁוּם "גּוּד אַחֵת" אֲפִלּוּ בִּמְחִצָּה תְּלוּיָה לְמַטָּה, שֶׁהֲרֵי בִּמְחִצּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּיַבָּשָׁה הַגְּבוֹהוֹת ג' טְפָחִים מִן הָאָרֶץ אֵין אוֹמְרִים בָּהֶם "גּוּד אַחֵת", לְפִי שֶׁהַגְּדֵיִים יְכוֹלִים לִבְקוֹעַ תַּחְתֵּיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה — וְכַאן בְּמַיִם, אַף שֶׁאֵין הַגְּדֵיִים יְכוֹלִים לִבְקוֹעַ שָׁם, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי דָּגִים יְכוֹלִים לִבְקוֹעַ שָׁם — וּמִפְּנֵי זֶה אֵין הַגְּוִוזְטְרָא רְשׁוּת הַיָּחִיד אֶלָּא אִם כֵּן חַלּוֹן פָּתוּחַ לָהּ. אֶלָּא קַל הוּא שֶׁהֵקֵלּוּ חֲכָמִים בְּמַיִם לוֹמַר "גּוּד אַחֵת", הוֹאִיל וְאֵין בְּקִיעַת הַדָּגִים נִרְאֵית, וְלֹא הֵקֵלּוּ אֶלָּא כְּשֶׁעָשָׂה הַמְּחִצָּה לְשֵׁם הַמַּיִם, כְּדֵי לְהַתִּיר בָּהֶם הַטִּלְטוּל, שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּזֶה הֶכֵּר וְזָכְרוֹן שֶׁהַמַּיִם שֶׁתַּחְתֵּיהֶם כַּרְמְלִית הֵם, וְאֵין הַטִּלְטוּל מֻתָּר שָׁם אֶלָּא עַל יְדֵי מְחִצָּה. אֲבָל מְחִצָּה שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית בִּשְׁבִיל כָּךְ, אֵין בָּהּ הֶכֵּר כְּלָל:

יא וְאִם עָשָׂה דַּף אוֹ אֲפִלּוּ קָנֶה דַּק שֶׁתִּפּוֹל הַצּוֹאָה עָלֶיהָ קֹדֶם שֶׁתִּפּוֹל לַמַּיִם — אֵין צָרִיךְ לִמְחִצָּה כְּלָל אִם הֵם בְּפָחוֹת מִג' לַנָּקָב, שֶׁכְּלָבוּד הֵם, וַהֲרֵי הֵם כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁנִּדּוֹנִים כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנִמְצָא הוּא מוֹצִיא הַצּוֹאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּמְכֹחוֹ הִיא נוֹפֶלֶת לַמַּיִם שֶׁהֵם כַּרְמְלִית, וְכֹחוֹ בְּכַרְמְלִית לֹא גָּזְרוּ. וְהוּא הַדִּין אִם בֵּית הַכִּסֵּא עָשׂוּי כָּךְ שֶׁהַצּוֹאָה נוֹפֶלֶת עַל צִדֵּי הַכֹּתֶל שֶׁבְּבֵית הַכִּסֵּא שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד,

וְאַחַר כָּךְ מִתְגַּלְגֶּלֶת וְנוֹפֶלֶת לְמַטָּה בְּכַרְמְלִית. וְכָל זֶה בְּכַרְמְלִית שֶׁחוּץ לָעִיר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ז.

וְאִם נִשְׁבַּר הַקַּנֶה אוֹ הַדַּף בְּשַׁבָּת — מֻתָּר לִפָּנוֹת שָׁם, שֶׁמִּשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לֹא גָּזְרוּ עַל אִסּוּר הַכַּרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ב:

יב אִם בֵּית הַכִּסֵּא בּוֹלֵט חוּץ לְחוֹמַת הָעִיר, וְצוֹאָה נוֹפֶלֶת בַּחֲפִירָה שֶׁסָּבִיב הָעִיר, שֶׁיֵּשׁ בַּחֲפִירָה זוֹ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם וַהֲרֵי הִיא כַּרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח — אֵינוֹ מֻתָּר עַל יְדֵי מְחִצָּה תְּלוּיָה מִלְּמַטָּה, שֶׁלֹּא הִתִּירוּהָ אֶלָּא בְּמַיִם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֲבָל לֹא בְּיַבָּשָׁה. אֲבָל עַל יְדֵי דַּף אוֹ קָנֶה מֻתָּר, שֶׁכֹּחוֹ מֻתָּר בְּכָל כַּרְמְלִית שֶׁאֵינָהּ בְּתוֹךְ הָעִיר. וּלְפִי דִּבְרֵי הַמַּתִּירִים לְטַלְטֵל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית דֶּרֶךְ אֲוִיר מָקוֹם פָּטוּר, אֵין צָרִיךְ מְחִצָּה כְּלָל וְלֹא דַּף אוֹ קָנֶה בְּכָל בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה מִקַּרְקַע הַכַּרְמְלִית. וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁהָעִקָּר כְּהַחוֹלְקִים עֲלֵיהֶם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הָיְתָה שָׁם צוֹאָה מִבְּעוֹד יוֹם בְּכַרְמְלִית וְהוּא נִפְנֶה עַכְשָׁו עָלֶיהָ — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁאַחַר כָּךְ נוֹפֶלֶת מֵעָלֶיהָ לְקַרְקַע הַכַּרְמְלִית, לְפִי שֶׁהַצוֹאָה שֶׁמִּבְּעוֹד יוֹם הִיא מְקוֹם פָּטוּר (אִם אֵין בָּהּ ד' עַל ד') (וְהִיא גְּבוֹהָה ג', אוֹ אֲפִלּוּ אֵינָהּ גְּבוֹהָה ג' אֶלָּא שֶׁרְחָבָהּ ד', שֶׁאֵין רַבִּים פּוֹסְעִים וּמְדַלְּגִים עָלֶיהָ אֶלָּא מַקִּיפִין אוֹתָהּ). אֲבָל לְפִי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין מְקוֹם פָּטוּר בְּכַרְמְלִית, אֵין לְהָקֵל בָּזֶה.

וּלְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר שָׁם שֶׁלְּדִבְרֵי הַכֹּל אֵין מְקוֹם פָּטוּר בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אִם כֵּן בֵּית הַכִּסֵּא הָעוֹמֵד בֵּין ב' בָּתִּים, אִם לֹא עֵרְבוּ יַחַד — אֲסוּרִים לִפָּנוֹת שָׁם לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ הָיְתָה שָׁם צוֹאָה מִבְּעוֹד יוֹם, אִם לֹא עַל יְדֵי דַּף וְקָנֶה, שֶׁאָז מֻתָּר אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הָעִיר, לְפִי שֶׁבְּחֻצַּר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת לֹא גָּזְרוּ עַל כֹּחוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הָעִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ז:

יג וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל בְּדִיעֲבַד, שֶׁשָּׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ — מֻתָּר מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת:

יד הוֹלְכֵי סְפִינוֹת נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת צָרְכֵיהֶם מִן הַמְּשִׁיטָה לַיָּם, הוֹאִיל וְהַמְּשִׁיטָה אֵינָהּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה מֵהַמַּיִם — אַף עַל פִּי שֶׁרְחָבָהּ ד' — אֵינָהּ אֶלָּא כַּרְמְלִית, וּמוֹצִיא מִכַּרְמְלִית לְכַרְמְלִית:

טו (לא הִתִּירוּ בְּמַיִם מְחֻצָּה תְּלוּיָה אֶלָּא כְּשֶׁאֵין דְּרִיסַת הָרֶגֶל עוֹבֶרֶת שָׁם בָּהֶם מֵחֲמַת עָמְקָם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה. אֲבָל) מַיִם שֶׁהָרַבִּים בּוֹקְעִים בָּהֶן אֵין מְחִצָּה תְּלוּיָה מַתֶּרֶת בָּהֶם (אֲפִלּוּ אִם הֵם עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה, וַאֲפִלּוּ הֵם בְּכַרְמְלִית), לְפִי שֶׁבְּקִיעַת הָרַבִּים מְעַכֶּבֶת מִלּוֹמַר "גּוּד אַחַת". וְכֵן אִם יָבְשׁוּ הַמַּיִם, אֵין מְחִצָּה תְּלוּיָה מַתֶּרֶת שָׁם מֵעַכְשָׁו, שֶׁאֵין מְחִצָּה תְּלוּיָה מַתֶּרֶת בַּיַּבָּשָׁה אֲפִלּוּ בְּחָרִיץ עָמֹק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

טז הָיוּ ב' גְּזוּזְטְרָאוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, בֵּין אִם עוֹמְדוֹת תּוֹךְ י' טְפָחִים זוֹ לְזוֹ בֵּין יֵשׁ בֵּינֵיהֶן גֹּבַהּ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, וְעָשׂוּ לָעֶלְיוֹנָה הַמְּחִצָּה וְהַנָּקֵב וְלֹא עָשׂוּ לַתַּחְתּוֹנָה, וּבְשַׁבָּת זוֹרְקִין בְּנֵי הַתַּחְתּוֹנָה דְּלִי שֶׁלָּהֶם עַל מְחִצּוֹת הָעֶלְיוֹנָה, וְיוֹרֵד לַנָּקֵב וּמְשַׁלְשֵׁל וּמוֹשֵׁךְ וְעוֹלֶה, כְּגוֹן שֶׁזּוֹ מְשׁוּכָה מִכְּנֶגֶד זוֹ מְעַט וְאֵינָהּ תַּחְתֶּיהָ מַמָּשׁ — הֲרֵי שְׁתֵּיהֶם אֲסוּרוֹת לְמַלֹּאת עַד שֶׁיְּעָרְבוּ, מִפְּנֵי שֶׁרְשׁוּת שְׁתֵּיהֶן שׁוֹלֶטֶת שָׁם.

וּכְגוֹן שֶׁעָשׂוּ אוֹתָהּ מְחִצָּה בְּשֻׁתָּפוּת. אֲבָל אִם הָעֶלְיוֹנָה עָשְׂתָה הַמְּחִצָּה לְבַדָּהּ — אֵין הַתַּחְתּוֹנָה אוֹסֶרֶת עָלֶיהָ, אֲפִלּוּ הִיא רְגִילָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ גַּם בְּחֹל, כֵּיוָן שֶׁמִּשְׁתַּמֶּשֶׁת בָּהּ שֶׁלֹּא כַּדִּין.

וְכֵן אִם עָשׂוּ לַתַּחְתּוֹנָה וְלֹא עָשׂוּ לָעֶלְיוֹנָה — אֵין הָעֶלְיוֹנָה אוֹסֶרֶת עָלֶיהָ, אֶלָּא אִם כֵּן עָשְׂתָה עִמָּה בְּשֻׁתָּפוּת. וְאִם עָשׂוּ בְּשֻׁתֵּיהֶן, אֲפִלּוּ עָשׂוּ בְּכָל אֶחָד בְּשֻׁתָּפוּת (וּמִכָּל מָקוֹם כָּל אַחַת מִשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּשֶׁלָּהּ) (וְצָרִיךְ עִיּוּן טַעְמָא דְּגִלּוּי דַּעַת), אֵין אַחַת אוֹסֶרֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ, וּמַה שֶּׁעָשְׂאוּהָ בְּשֻׁתָּפוּת הוּא מֵאֵיזֶה טַעַם אַחֵר:

יז וְכָל זֶה כְּשֶׁזּוֹ אֵינָהּ מְשׁוּכָה מִכְּנֶגֶד זוֹ אֶלָּא מְעַט, דְּהַיְנוּ פָּחוֹת מִד' טְפָחִים. אֲבָל אִם מְשׁוּכָה מִכְּנֶגְדָּהּ ד' טְפָחִים, בֵּין שֶׁעָשׂוּ לָעֶלְיוֹנָה וְלֹא לַתַּחְתּוֹנָה בֵּין שֶׁעָשׂוּ לַתַּחְתּוֹנָה וְלֹא לָעֶלְיוֹנָה — מֻתָּרוֹת שְׁנֵיהֶם לְמַלֹּאת בְּלִי עֵרוּב, וְאֵין אוֹתָהּ שֶׁאֵין בָּהּ אוֹסֶרֶת עַל אוֹתָהּ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִיא מְשׁוּכָה מִכְּנֶגְדָּהּ ד' טְפָחִים בְּרוֹחַב, הֲרֵי אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אֶלָּא עַל יְדֵי זְרִיקַת הַדְּלִי לָאֲוִיר בְּרוֹחַב ד' טְפָחִים, וְאֵין אָדָם אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ אֲוִיר בְּרוֹחַב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ו, לְפִי שֶׁתַּשְׁמִישׁ שֶׁעַל יְדֵי זְרִיקָה בַּאֲוִיר ד' טְפָחִים בְּרוֹחַב אֵינוֹ חָשׁוּב תַּשְׁמִישׁ כְּלָל:

סימן שנו

א דִּין אַמַּת הַמַּיִם הָעוֹבֶרֶת בְּחָצֵר וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

אַמַּת הַמַּיִם הָעוֹבֶרֶת בְּחָצֵר עֲמֻקָּה י' טְפָחִים וּרְחָבָה ד' — אֵין מְמַלְּאִים הֵימֶנָּה, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה עָלֶיהָ לְרָחְבָּהּ מְחִצָּה גְּבוֹהַּ י' בִּכְנִיסָתָהּ וּבִיצִיאָתָהּ, וְיִהְיֶה טֶפַח מִמֶּנָּה מְשֻׁקָּע בְּמַיִם. וְאִם הָיְתָה הַמְּחִצָּה כֻּלָּהּ יוֹרֶדֶת בְּתוֹךְ הַמַּיִם — צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא טֶפַח מִמֶּנָּה יוֹצֵא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם, כְּדֵי לַחֲלוֹק בֵּין הַמַּיִם שֶׁבַּחוּץ שֶׁהֵם כַּרְמְלִית לַמַּיִם שֶׁבִּפְנִים, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָאַמָּה אֵינָהּ מִתְעַכֶּבֶת בֶּחָצֵר אֶלָּא עוֹבֶרֶת מִצַּד לְצַד, אֵינָהּ בְּטֵלָה לְגַבֵּי הֶחָצֵר וְחוֹלֶקֶת רְשׁוּת לְעַצְמָהּ, הוֹאִיל וְהִיא עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה ד', שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר חִלּוּק רְשֻׁיּוֹת זוֹ מִזּוֹ; וְכֵיוָן שֶׁאֵינָהּ בְּטֵלָה לֶחָצֵר, הֲרֵי הִיא כַּרְמְלִית בֶּחָצֵר, כְּמוֹ שֶׁהִיא כַּרְמְלִית קֹדֶם כְּנִיסָתָהּ לֶחָצֵר וְאַחַר יְצִיאָתָהּ מִמֶּנָּה. וְלָכֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ מְחִצּוֹת הַמַּפְסִיקוֹת בֵּין הַמַּיִם שֶׁבֶּחָצֵר לְהַמַּיִם שֶׁבַּחוּץ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאַף עַל פִּי כֵן הֵם מְחֻבָּרִים תַּחַת הַמְּחִצָּה אוֹ עַל גַּבָּהּ, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהַקִּלּוּ חֲכָמִים בְּמַיִם לִהְיוֹת מְחִצָּה תְּלוּיָה מוֹעֶלֶת בָּהֶם מִשּׁוּם "גּוּד אַחַת", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ה. וּמִכָּל מָקוֹם כֹּתֶל הֶחָצֵר שֶׁעוֹבֵר שָׁם עֲלֵיהֶם אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם אַף אִם הָיָה מְשֻׁקָּע בַּמַּיִם טֶפַח, לְפִי שֶׁלֹּא הֵקִלּוּ בְּמַיִם אֶלָּא בִּמְחִצָּה הַנַּעֲשֵׂית לְשֵׁם הַמַּיִם כְּדֵי לְהַתִּיר הַטִּלְטוּל בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

ב אֲבָל בֶּחָצֵר עַצְמָהּ מֻתָּר לְטַלְטֵל אֲפִלּוּ לֹא עָשָׂה מְחִצּוֹת לָאַמָּה שֶׁבְּתוֹכָהּ, וַהֲרֵי הָאַמָּה הִיא כַּרְמְלִית, אַף עַל פִּי כֵן אֵינָהּ אוֹסֶרֶת אֶת הֶחָצֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן פְּרוּצוֹת זוֹ לְזוֹ בְּמִלּוּאָן וְאֵין בֵּינֵיהֶן מְחִצָּה, לְפִי שֶׁחֲפִירַת הָאַמָּה עַצְמָהּ נַעֲשֵׂית מְחִצָּה בֵּין הַמַּיִם שֶׁבָּהּ וּבֵין הֶחָצֵר, שֶׁהֲרֵי הִיא עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה, וְכָל חָרִיץ שֶׁהוּא עָמֹק עֲשָׂרָה נִדּוֹן מִשּׁוּם מְחִצָּה. וַאֲפִלּוּ אִם אֵינָהּ עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה בִּשְׁפָתָהּ אֶלָּא בְּשִׁפּוּעַ, אִם הַשִּׁפּוּעַ מִתְלַקֵּט עֹמֶק עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת — נִדּוֹן מִשּׁוּם מְחִצָּה. אֲבָל אִם מִתְלַקֵּט כֵּן מִתּוֹךְ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, אֵינָהּ נִדּוֹן כִּמְחִצָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה. וּכְשֶׁהוּא נִדּוֹן מִשּׁוּם מְחִצָּה לֶחָצֵר, מֻתָּר לְטַלְטֵל בָּהּ אֲפִלּוּ נִפְרַץ כֹּתֶל הֶחָצֵר בְּרֹחַב הָאַמָּה בִּכְנִיסָתָהּ וּבִיצִיאָתָהּ, וּפִרְצָה זוֹ הִיא יוֹתֵר מִי' אַמּוֹת, שֶׁהִיא אוֹסֶרֶת אֶת הֶחָצֵר אִם לֹא חֲפִירַת הָאַמָּה שֶׁבָּהּ שֶׁנִּדּוֹנָה לָהּ כִּמְחִצָּה, וַהֲרֵי יֵשׁ לָהּ ד' מְחִצּוֹת מִצַּד הָאַמָּה מִכָּאן וְד' מְחִצּוֹת מִצַּד הָאַמָּה מִכָּאן:

ג אִם הִתְחִיל לַעֲשׂוֹת הַמְּחִצָּה אֵצֶל הַשָּׂפָה מִכָּל צַד לִרְחַב הָאַמָּה, וְלֹא חִבֵּר אוֹתָהּ בָּאֶמְצַע רָחְבָּהּ, וְהִנִּיחַ מָקוֹם פָּנוּי בְּאֶמְצָעִית הַמְּחִצָּה שֶׁל כְּנִיסָה וִיצִיאָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם נִכְנָסִים וְיוֹצְאִים דֶּרֶךְ שָׁם, אִם אֵין שָׁם בֵּינֵיהֶם ג' טְפָחִים — מֻתָּר מִשּׁוּם לָבוּד, וְאִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם ג' טְפָחִים — אָסוּר. וְאִם הַנְּקָבִים שֶׁהָאַמָּה נִכְנֶסֶת וְיוֹצֵאת בָּהֶם אֵינָם רְחָבִים ג' טְפָחִים, אֲפִלּוּ מְחִצָּה אֵין צָרִיךְ, שֶׁהֲרֵי הֵם כִּסְתוּמִים לְגַמְרֵי מִשּׁוּם לָבוּד:

ד חָצֵר שֶׁנִּפְרְצָה וּלְשׁוֹן יָם עוֹבֵר עַל הַפִּרְצָה, אִם לֹא נִפְרְצָה בְּמִלּוֹאָהּ וְאֵין בַּפִּרְצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת — שֶׁפִּרְצָה זוֹ אֵינָהּ אוֹסֶרֶת הֶחָצֵר מִלְּטַלְטֵל בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא לָהּ כְּפֶתַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב — מֻתָּר לְמַלֹּאת מֵהַלָּשׁוֹן שֶׁנִּכְנָס בָּהּ וּלְהַכְנִיס הַמַּיִם לַבַּיִת. וְאַף עַל פִּי שֶׁעָמְקוֹ עֲשָׂרָה וְרָחְבּוֹ ד', אֵינוֹ חוֹלֵק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּכְנָס לֶחָצֵר וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, הֲרֵי הוּא כְּבוֹר שֶׁבֶּחָצֵר, וּמְחִצּוֹת הֶחָצֵר מַתִּירוֹת אוֹתוֹ, וְאֵינוֹ נֶאֱסָר מֵחֲמַת שֶׁפְּרוּץ לַיָּם שֶׁהוּא כַּרְמְלִית.

אֲבָל אִם נִפְרְצָה בְּמִלּוֹאָהּ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בַּפִּרְצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂרָה — אָסוּר לְמַלֹּאת מִמֶּנּוּ לֶחָצֵר, כֵּיוָן שֶׁאֵין מְחִצָּה עַל גַּבָּיו בֵּינוֹ לְבֵין הַמַּיִם שֶׁבַּחוּץ, שֶׁהֲרֵי שָׁם נִפְרְצָה הֶחָצֵר בְּמִלּוֹאָהּ אוֹ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר לָרַבִּים שֶׁנִּכְשָׁלִים בְּזֶה בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנָּהָר מְהַלֵּךְ סָמוּךְ לַחֲצֵרוֹת.

אֲבָל בֶּחָצֵר עַצְמָהּ מֻתָּר לְטַלְטֵל אִם הַלָּשׁוֹן הוּא עָמֹק עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת, שֶׁהוּא נֶחְשָׁב לִמְחִצָּה. וּכְגוֹן שֶׁהוּא רָחוֹק מִשְּׁפַת הַיָּם, אוֹ שֶׁגִּדּוּדָיו גְּבוֹהִים בְּיוֹתֵר, בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לָחוּשׁ בּוֹ שֶׁמָּא יַעֲלֶה הַיָּם שִׁרְטוֹן וְיִתְמַעֵט עָמְקוֹ מֵעֲשָׂרָה וִיטַלְטְלוּ בֶּחָצֵר כְּבַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג.

וְאִם בְּמָקוֹם שֶׁנִּפְרַץ כֹּתֶל הֶחָצֵר נִשְׁאֲרוּ שָׁם לְמַטָּה גְּדוּדִין גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה, וְהַמַּיִם מְכַסִּים אוֹתָם — מֻתָּר לְמַלֹּאת מִמֶּנּוּ מַיִם לֶחָצֵר. אֲבָל אָסוּר לְהַכְנִיסָם לַבַּיִת אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לוֹ מְחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה עַל הַמַּיִם, מִפְּנֵי שֶׁהַגְּדוּדִים הַמְּכַסִּים בַּמַּיִם חֲשׁוּבִים מְחִצָּה לְגַבֵּי הֶחָצֵר, אֲבָל לֹא לְגַבֵּי הַבַּיִת, לְפִי שֶׁבֶּחָצֵר פְּעָמִים שֶׁהֵם נִכָּרִים וְנִרְאִים כְּשֶׁהַמַּיִם שׁוֹקְעִים, אֲבָל בַּבַּיִת אֵין נִכָּרִים וְנִרְאִים לְעוֹלָם. וְלָכֵן אָסוּר לְטַלְטֵל שׁוּם דָּבָר מֵחָצֵר לַבַּיִת אִם אֵין הַלָּשׁוֹן עָמֹק עֲשָׂרָה:

סימן שנז

א דיני חצר פחות מארבע אמות וביב ובו ח' סעיפים:

חָצֵר שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת וְסָמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֵין שׁוֹפְכִין לְתוֹכָהּ מַיִם בְּשַׁבָּת בֵּימוֹת הַחַמָּה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהּ ד' אַמּוֹת, אֵין סָאתַיִם מַיִם שֶׁאָדָם רָגִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל יוֹם רְאוּיִים לִבָּלַע בָּהּ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ שׁוֹפְכָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּשְׁפִיכָה זוֹ שֶׁמַּחֲצֵר לִרְשׁוּת הָרַבִּים אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה (אִם אֵינוֹ שׁוֹפְכָן סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים מַמָּשׁ אֶלָּא בְּרִחוֹק מְעַט, בְּעִנְיָן שֶׁיְּצִיאָתָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים הִיא מֵאֲלֵיהֶן, וְאֵינָהּ כֹּחַ שְׁפִיכָתוֹ מַמָּשׁ אֶלָּא כֹּחוֹ הוּא גּוֹרֵם בִּלְבָד), וּמִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר (בְּכָל עִנְיָן), גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁפְּכֶנּוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים (אוֹ בְּחָצֵר סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים) מַמָּשׁ.

לְכָךְ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת גּוּמָא שֶׁתְּהֵא חֲלָלָהּ מַחֲזֶקֶת סָאתַיִם, שֶׁיּוּכְלוּ מִי תַּשְׁמִישׁוֹ לֵירֵד לְתוֹכָהּ, וְלֹא יִהְיֶה כְּאִלּוּ שׁוֹפְכָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים — בֵּין אִם יַעֲשֶׂנָּה בָּחָצֵר בֵּין אִם יַעֲשֶׂנָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים סָמוּךְ לֶחָצֵר מַמָּשׁ. אֶלָּא שֶׁאִם יַעֲשֶׂנָּה בַּחוּץ, צָרִיךְ לְכַסּוֹת בְּנֶסֶר, שֶׁאִם תְּהֵא מְגֻלָּה — פְּעָמִים שֶׁיִּהְיֶה רֶפֶשׁ וְטִיט בְּתוֹכָהּ וְלֹא תְּהֵא עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה, וְתִהְיֶה כַּרְמְלִית. אֲבָל כְּשֶׁהִיא מְכֻסָּה וּפִיהָ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, הֲרֵי זֶה חוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁהֵם כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד:

ב וְכֵיוָן שֶׁיַּעֲשֶׂה גּוּמָא סָאתַיִם, מֻתָּר לִשְׁפּוֹךְ בָּהּ וּבֶחָצֵר כָּל מַה שֶּׁירְצֶה — אֲפִלּוּ כּוֹר וַאֲפִלּוּ כּוֹרִים, וַאֲפִלּוּ נִתְמַלְּאָה הַגּוּמָא מֵעֶרֶב שַׁבָּת, דְּכֵיוָן שֶׁתִּקְּנוּ לוֹ חֲכָמִים זֵכֶר לְשַׁבָּת שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח וְיִשְׁפְּכֵם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים הוּא בְּעַצְמוֹ, שׁוּב אֵין לָחוּשׁ אִם הֵם יוֹצְאִים מֵאֲלֵיהֶם לִרְשׁוּת הָרַבִּים (רַק שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא יִשְׁפְּכֵם סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים מַמָּשׁ שֶׁלֹּא אֵצֶל הַגּוּמָא, בְּעִנְיָן שֶׁיְּצִיאָתָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים הִיא כֹּחַ שְׁפִיכָתוֹ מַמָּשׁ, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, כְּמוֹ בְּמַגַּלְגֵּל חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים). אֲבָל אִם אֵינָהּ מַחֲזֶקֶת סָאתַיִם, לֹא יִשְׁפּוֹךְ בָּהּ אֲפִלּוּ מְעַט, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁפּוֹךְ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִיא מַחֲזֶקֶת:

ג וְכָל זֶה בִּימוֹת הַחַמָּה, שֶׁאָדָם מַקְפִּיד עַל לִכְלוּךְ חֲצֵרוֹ וְחָפֵץ הוּא שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם מִמֶּנָּה לַחוּץ, וּכְשֶׁהֵם יוֹצְאִים הֲרֵי נִתְקַיְּמָה מַחֲשַׁבְתּוֹ, וְיֵשׁ לִגְזוֹר שֶׁמָּא יִשְׁפְּכֵם בְּעַצְמוֹ הַחוּצָה. אֲבָל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, שֶׁאֵין אָדָם מַקְפִּיד עַל לִכְלוּךְ חֲצֵרוֹ וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם

מְמֻנֶּה לַחוּץ, אֵין לָחוּשׁ לְכָךְ, וּמֻתָּר לִשְׁפּוֹךְ בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה אֲפִלּוּ הִיא קְטַנָּה מְאֹד (וַאֲפִלּוּ שׁוֹפְכָן סָמוּךְ לְרִשׁוּת הָרַבִּים מַמָּשׁ, אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁאֵינוֹ "פְּסִיק רֵישֵׁהּ" שֶׁיֵּצְאוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים מִיָּד מִכֹּחַ שְׁפִיכָתוֹ מַמָּשׁ):

ד וְלָמָּה אֵין חוֹשְׁשִׁים לְמַרְאִית הָעַיִן, שֶׁהֲרוֹאֶה שֶׁהַצִּנּוֹר שֶׁבְּקַרְקַעוּת חֲצֵרוֹ מְקַלַּחַ מַיִם בְּשַׁבָּת יֹאמַר שֶׁהוּא עֲצָמוֹ שׁוֹפְכָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים (אוֹ בָּחָצֵר סָמוּךְ מַמָּשׁ לִיצִיאָתָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, בְּמִתְכַּוֵּן כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים)? לְפִי שֶׁבִּימוֹת הַגְּשָׁמִים סְתָם צִנּוֹרוֹת מְקַלְּחִים הֵם מֵי גְּשָׁמִים, וְיֹאמַר הָרוֹאֶה שֶׁמֵּי גְּשָׁמִים הֵם. וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם, יֹאמְרוּ מֵי גְּשָׁמִים הֵם שֶׁמִּתְמַצִּים וְהוֹלְכִים מִן הַגְּשָׁמִים שֶׁעָבְרוּ:

ה וְאִם יֵשׁ בָּחָצֵר ד' עַל ד', אֲפִלּוּ אֵינָהּ מְרֻבַּעַת אֶלָּא אֲרֻכָּה וּקְצָרָה, כְּגוֹן שֶׁאָרְכָּהּ שְׁמֹנֶה אַמּוֹת וְרָחְבָּהּ ב' — מֻתָּר לִשְׁפּוֹךְ בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה אֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחַמָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַסָּאתַיִם שֶׁאָדָם רָגִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל יוֹם אֵין לִגְזוֹר בָּהֶם בְּחָצֵר זוֹ שֶׁהֲרֵי רְאוּיִים לְבַלַּע בָּהּ, וְאִם כֵּן כְּשֶׁשּׁוֹפְכָן אֵינוֹ שׁוֹפְכָן כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ לַחוּץ. וְאַף אִם אֵרַע שֶׁיּוֹצְאִין, אֵין כַּוָּנָתוֹ לְכָךְ, וְלֹא נִתְקַיְּמָה מַחֲשַׁבְתּוֹ בִּיצִיאָה זוֹ, וְאֵין לִגְזוֹר בָּהּ שֶׁמָּא יִשְׁפְּכֵם הוּא עַצְמוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. לְפִיכָךְ אַף אִם רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ יוֹתֵר מִסָּאתַיִם — לֹא גָזְרוּ, שֶׁדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא. וְכֵן אַף אִם הִיא מְלֵאָה מַיִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי, וְלֹא רָצוּ לִגְזוֹר בִּשְׁבִיל זֶה בִּלְבָד, כֵּיוָן שֶׁבִּסָּאתַיִם שֶׁרְגִילִים לְהִבָּלַע בָּהּ אֵין לִגְזוֹר בָּהֶם (וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לִשְׁפּוֹךְ סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר):

ו וְחָצֵר וְאַכְסַדְרָה שֶׁאֵין בְּכָל אַחַת מֵהֶן לִבַדָּהּ ד' אַמּוֹת, אֶלָּא בְּהִצְטָרְפוּת שְׁתֵּיהֶן — הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת לְד' אַמּוֹת לְהַתִּיר לִשְׁפּוֹךְ בָּהֶן. וְהוּא הַדִּין שְׁתֵּי דִּיוּטָאוֹת שֶׁלִּפְנֵי ב' עֲלִיּוֹת וַעֲלֵיהֶן מַעֲזִיבָה רַבָּה שֶׁרְאוּיִים הַמַּיִם לִבָּלַע בָּהּ, וְאֵין בְּכָל אַחַת מֵהֶן לִבַדָּהּ ד' אַמּוֹת — מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ אִם הֵן סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ בְּתוֹךְ ד' טְפָחִים, שֶׁתַּשְׁמִישָׁן נוֹחַ מִזּוֹ לְזוֹ וַהֲרֵי הֵן כְּדִיוּטָא אַחַת:

ז וְכָל זֶה בְּחָצֵר הַסָּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל הַסְּמוּכָה לְכַרְמְלִית, אֲפִלּוּ הִיא קְטַנָּה מְאֹד — אֵין צָרִיךְ גּוּמָא, וּמֻתָּר לִשְׁפּוֹךְ בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה אֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחַמָּה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְכַּוֵּן שֶׁיֵּצְאוּ לַחוּץ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שׁוֹפְכָן בְּיָדָיו לְכַרְמְלִית אוֹ סָמוּךְ לְכַרְמְלִית מַמָּשׁ, אֶלָּא מִכֹּחוֹ הֵם בָּאִים לְכַרְמְלִית, וְכֹחוֹ בְּכַרְמְלִית לֹא גָזְרוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חִלּוּק כַּאן בֵּין רְשׁוּת הָרַבִּים לְכַרְמְלִית, וְלֹא אָמְרוּ שֶׁכֹּחוֹ בְּכַרְמְלִית לֹא נָזְרוּ אֶלָּא בְּיַמִּים וּנְהָרוֹת שֶׁאֵינָם מִתְחַלְּקִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ אֲפִלּוּ כַּרְמְלִית שֶׁבַּיָּבָשָׁה אֶלָּא שֶׁהִיא חוּץ לָעִיר, שֶׁגַּם כֵּן אֵינָהּ מִתְחַלֶּפֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִהְיוֹת רַבִּים מְצוּיִים כָּל כָּךְ חוּץ לָעִיר כְּשֶׁעוֹר בְּקִיעַת הָרַבִּים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, אֲבָל כַּרְמְלִית שֶׁבְּתוֹךְ הָעִיר מִתְחַלֶּפֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה. וַאֲפִלּוּ בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה מִפְּנֵי שֶׁאֵין שִׁשִּׁים רִבּוֹא בּוֹקְעִים בָּהּ, מִכָּל מָקוֹם מִתְחַלֶּפֶת הִיא בְּעִיר גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ ס' רִבּוֹא. וּמַה שֶּׁהִתִּירוּ בִּגְוִוזְטָרָא שֶׁעַל פִּי הַמַּיִם לִשְׁפּוֹךְ דֶּרֶךְ הַנָּקֵב, אַף עַל פִּי שֶׁהַשּׁוֹפְכִין הוֹלְכִין מִכֹּחוֹ לְהָלְאָה מִכְּנֶגֶד מְחִצַּת הַגְּוִוזְטְרָא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ה, הוּא מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. אֲבָל כַּאן כְּשֶׁשּׁוֹפֵךְ לְחָצֵר שֶׁאֵין בָּהּ ד' אַמּוֹת בִּימּוֹת הַחַמָּה מִתְכַּוֵּן שֶׁיֵּצְאוּ לַחוּץ מִשּׁוּם לְכְלוּךְ חֲצֵרוֹ. וְכֵן עִקָּר.

וּלְדִבְרֵי הַכֹּל בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת לֹא נָזְרוּ עַל כֹּחוֹ, וּמֻתָּר לִשְׁפּוֹךְ בְּחָצֵר זוֹ בְּמִתְכַּוֵּן שֶׁיֵּצְאוּ מִמֶּנָּה לְחָצֵר זוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ יַחַד. וְעִיר הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה וְלֹא עֵרְבוּ בָּהּ, כְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת הִיא, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהּ מְחִצּוֹת אֶלָּא שֶׁמְּחֻסֶּרֶת עֵרוּב:

ח בֵּיצִ, וְהוּא חָרִישׁ הֶעָשׂוּי לְקַלֵּחַ שׁוֹפְכִין שֶׁבֶּחָצֵר לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמוֹשֵׁךְ וְהוֹלֵךְ בְּמֶשֶׁךְ רְשׁוּת הָרַבִּים הַרְבֵּה, אִם הוּא מְכֻסֶּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים ד' אַמּוֹת הַסְּמוּכִים לֶחָצֵר, וְיֵשׁ בְּרָחְבּוֹ גַּם כֵּן ד' אַמּוֹת — מֻתָּר לִשְׁפּוֹךְ אֲפִלּוּ עַל פִּי הַבִּיב שֶׁבֶּחָצֵר סָמוּךְ מַמָּשׁ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲפִלּוּ בִּימּוֹת הַחַמָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם יוֹצְאִים מִיָּד מִיָּדוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים לְחוּץ מִד' אַמּוֹת הַמְכֻסִּים, מִפְּנֵי שֶׁד' עַל ד' אֵלּוּ שֶׁל בִּיב הַמְכֻסִּים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁהֵם כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד, דִּינָם כְּחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ ד' עַל ד' שֶׁמֻּתָּר לִשְׁפּוֹךְ בָּהּ אֲפִלּוּ בִּימּוֹת הַחַמָּה, לְפִי שֶׁבֵּד' עַל ד' שֶׁל בִּיב רָאוּי גַּם כֵּן לְבָלַע סָאתַיִם כְּמוֹ בֶּחָצֵר.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְהֵא סִלּוֹן שֶׁל עֵץ שֶׁאֵין הַמַּיִם רְאוּיִים לְבָלַע בּוֹ. אֲבָל אִם עָשׂוּי כְּעֵין רִצְפָּה שֶׁל אֲבָנִים, רָאוּי לְבָלַע בּוֹ וּמֻתָּר.

וְכָל זֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל לְכַרְמְלִית — אֲפִלּוּ בְּסִלּוֹן שֶׁל עֵץ מֻתָּר לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְאַף שֶׁאֵין זֶה עִקָּר, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּצִנּוֹר הַמְקַלֵּחַ לְמַעְלָה מִי' בְּכַרְמְלִית, שֶׁמֻּתָּר לִשְׁפּוֹךְ בּוֹ אֲפִלּוּ בְּמִתְכַּוֵּן שֶׁיֵּרְדוּ הַמַּיִם לְכַרְמְלִית, כֵּיוָן

שֶׁהֵם עוֹבְרִים דֶּרֶךְ אֲוִיר מְקוֹם פְּטוּר, שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִים בְּזֶה בְּכַרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו:

סימן שנח

א דִּין אֵיזֶה מְקוֹמוֹת נִקְרָאִים מֻקָּפִים לְדִירָה וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים:

כָּל הֶקֵּף מְחִצוֹת שֶׁלֹּא הֻקַּף לִדְירַת אָדָם לִכְנִיסָה וִיצִיאָה תָּמִיד, כְּגוֹן רְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים וְהַקַּרְפֵּף — וְהוּא הֶקֵּף גָּדוֹל לְהַכְנִיס בּוֹ עֵצִים לָאוֹצָר — וְהַגִּנָּה וְהַפַּרְדֵּס הַמֻּקָּפִים גָּדֵר גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מֵהַמְּקוֹמוֹת שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב, אָסְרוּ חֲכָמִים לְטַלְטֵל בְּתוֹכָן יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת כְּמוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְהַזּוֹרֵק לְתוֹכָן מֵרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב, שֶׁהֲרֵי מְחִצוֹת גְּמוּרוֹת הֵן, אֶלָּא שֶׁמְּחֻסָּרִין דִּיּוּרִין — הֲרֵי הֵן כְּכַרְמְלִית מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְדִירָה, מִתְחַלְּפִין הֵן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אִם הֵן הֶקֵּף גָּדוֹל. אֲבָל הֶקֵּף קָטָן אֵינוֹ מִתְחַלֵּף בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּתוֹכוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה:

ב וְכַמָּה הוּא הֶקֵּף קָטָן? עַד בֵּית סָאתַיִם וְעַד בִּכְלָל, כַּחֲצַר הַמִּשְׁכָּן שֶׁהָיָה מֵאָה אַמָּה אֹרֶךְ וְנ' רֹחַב, שֶׁהֵן ב' פְּעָמִים נ' עַל נ', וְנ' עַל נ' הוּא בֵּית סָאָה, שֶׁהוּא ב' אֶלָפִים וְת"ק פְּעָמִים אַמָּה עַל אַמָּה, וְסָאתַיִם הֵן ה' אֲלָפִים אַמָּה עַל אַמָּה. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּשִׁעוּר זֶה, בֵּין שֶׁהוּא עָגֹל בֵּין שֶׁהוּא מְרֻבָּע מַמָּשׁ, כְּגוֹן שֶׁאָרְכּוֹ ע' אַמָּה וּב' שְׁלִישֵׁי אַמָּה וְעוֹד מַשֶּׁהוּ — וְלֹא חָשׁוּ חֲכָמִים לְדַקְדֵּק בּוֹ — וְכֵן רָחְבּוֹ, בֵּין שֶׁהוּא אָרֹךְ וְקָצָר כְּגוֹן שֶׁאָרְכּוֹ מֵאָה וְרָחְבּוֹ חֲמִשִּׁים — מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא אָרְכּוֹ יָתֵר עַל פִּי שְׁנַיִם בְּרָחְבּוֹ אַמָּה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁחֲצַר הַמִּשְׁכָּן לֹא הָיָה אָרְכּוֹ יָתֵר עַל פִּי שְׁנַיִם בְּרָחְבּוֹ אֶפְלוּ אַמָּה אַחַת. אֲבָל פָּחוֹת מֵאַמָּה אֵינוֹ כְּלוּם וְאֵינוֹ אוֹסֵר:

ג וְסָמְכוּ חֲכָמִים שִׁעוּרִים אֵלּוּ לְשִׁעוּרֵי חֲצַר הַמִּשְׁכָּן, לְפִי שֶׁכָּל מְלֶאכֶת שַׁבָּת וְהִלְכוֹתֶיהָ אָנוּ לְמֵדִין מִמִּשְׁכָּן, וַחֲצַר הַמִּשְׁכָּן גַּם כֵּן לֹא הָיָה מֻקָּף לְדִירָה וְהָיוּ מְטַלְטְלִין בְּכֻלּוֹ, לְפִיכָךְ לֹא רָצוּ חֲכָמִים לֶאֱסוֹר עַד שִׁעוּר זֶה וְעַד בְּכֻלָּל. אֲבָל יוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה אֶפְלוּ מַשֶּׁהוּ — אָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת, וְכֵן לְהוֹצִיא מֵחָצֵר לְתוֹכוֹ וּמִתּוֹכוֹ לֶחָצֵר:

ד וַאֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁעוּר זֶה, אֵינוֹ מֻתָּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכוֹ לֶחָצֵר אוֹ מֵחָצֵר לְתוֹכוֹ אֶלָּא כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכוֹ אוֹ בֶּחָצֵר. אֲבָל כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת וְהוֹצִיאָם לֶחָצֵר, אָסוּר

לְטַלְטֵל לְתוֹכוֹ. וְכֵן כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכוֹ וְהִכְנִיסָן לֶחָצֵר, אָסוּר לְטַלְטְלָן לַבַּיִת (וְאֲפִלּוּ כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בֶּחָצֵר וְהִכְנִיסָם לַבַּיִת אוֹ לְתוֹכוֹ — אָסוּר לְטַלְטְלָם מִזֶּה לָזֶה אֶלָּא אִם כֵּן יַנִּיחֵם בֶּחָצֵר בֵּינְתַיִם), לְפִי שֶׁמָּקוֹם זֶה שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה הוּא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, מֻחְלֶקֶת מֵהַבַּיִת שֶׁהוּא מְקוֹם דִּירָה מַמָּשׁ.

אֲבָל עִם הֶחָצֵר הוּא רְשׁוּת אַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁהֶחָצֵר נִקְרֵאת "מֻקָּף לְדִירָה". וַאֲפִלּוּ הֶחָצֵר הוּא שֶׁל אָדָם אֶחָד, וְהַקַּרְפֵּף וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִמְּקוֹמוֹת שֶׁלֹּא הֻקְּפוּ לְדִירָה הוּא שֶׁל אַחֵר, וְלֹא עֵרְבוּ יַחַד — מֻתָּר לְטַלְטֵל מִזֶּה לָזֶה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ב.

אֲבָל לְטַלְטֵל מֵהַבַּיִת לְקַרְפֵּף וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ מִמֶּנּוּ לַבַּיִת — אֵין עֵרוּב מוֹעִיל. וַאֲפִלּוּ הֵם שֶׁל אָדָם אֶחָד, אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, חוּץ מִן הָרְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים, שֶׁהוּא רְשׁוּת אַחַת עִם הַבָּתִּים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ט:

ה כָּל מָקוֹם שֶׁהֻקַּף לְדִירָה, דְּהַיְנוּ לִכְנִיסָה וִיצִיאָה תָּמִיד, כְּגוֹן דִּיר וְסַהַר וְחָצֵר, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה מִילִין — מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ וּמִתּוֹכוֹ לְבַיִת וּמִבַּיִת לְתוֹכוֹ. וְכֵן גַּג הַבַּיִת שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, וּמִגַּג לַבַּיִת שֶׁתַּחְתָּיו אוֹ לְהֵפֶךְ.

וּמֻתָּר לְטַלְטֵל מֵהַגַּג לְקַרְפֵּף וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, כְּמוֹ מֵהֶחָצֵר וְכַיּוֹצֵא בָּהּ לְקַרְפֵּף:

ו וַאֲפִלּוּ קַרְפֵּף וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אִם הִקִּיפוּ מְחִצּוֹתָיו לְדִירָה — דֵּינוֹ כְּחָצֵר לְכָל דָּבָר, בֵּין לְהַתִּיר הַטִּלְטוּל בְּתוֹכוֹ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, אֲפִלּוּ הוּא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, וּבֵין מִתּוֹכוֹ לַבַּיִת וּמִבַּיִת לְתוֹכוֹ.

וּמַהוּ "הֻקַּף לְדִירָה" זוֹ שֶׁעָשָׂה בּוֹ תְּחִלָּה? סֵכֶת שׁוֹמְרִים שֶׁדָּר בָּהּ הַשּׁוֹמֵר בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, אוֹ שֶׁבָּנָה בּוֹ תְּחִלָּה בֵּית דִּירָה — אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ דָר בָּהּ בִּקְבִיעוּת — וְאַחַר כָּךְ הִקִּיפוֹ מְחִצּוֹת, אוֹ אֲפִלּוּ פָּתַח תְּחִלָּה פֶּתַח בִּלְבַד מִבֵּיתוֹ (אוֹ שֶׁהָיָה הַפֶּתַח פָּתוּחַ מִכְּבָר) וְאַחַר כָּךְ הִקִּיף עוֹד ג' מְחִצּוֹת סָמוּךְ לְכֹתֶל הַבַּיִת שֶׁבּוֹ הַפֶּתַח — הֲרֵי זֶה מֻקָּף לְדִירָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא פָּתוּחַ לְבֵית דִּירָה, חָשׁוּב כְּבֵית דִּירָה כְּמוֹ חָצֵר הַבַּיִת. רַק שֶׁצָּרִיךְ שֶׁבִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת מְחִצּוֹתָיו תְּהֵא עֲשִׂיָּתָן לְדִירָה:

ז לְפִיכָךְ אִם הִקִּיפוֹ מְחִצּוֹת וְאַחַר כָּךְ בָּנָה בּוֹ דִּירָה, אוֹ שֶׁפָּתַח לוֹ אַחַר כָּךְ פֶּתַח מִבֵּיתוֹ — לֹא הוֹעִיל כְּלוּם. וַאֲפִלּוּ אִם בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמְּחִצּוֹת הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה לְשֵׁם כָּךְ

לִבְנוֹת בּוֹ וְלִפְתּוֹחַ לוֹ אַחַר כָּךְ, אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם.

וּמִכָּל מָקוֹם אֵין צָרִיךְ שֶׁכָּל מְחִצּוֹתָיו תְּהֵא עֲשׂוּיָתָן לְדִירָה, אֶלָּא אֲפִלּוּ הִקִּיפוֹ ג' מְחִצּוֹת שְׁלֵמוֹת, רַק שֶׁבָּרְבִיעִית הָיָה פָּרוּץ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, שֶׁפִּרְצָה זוֹ מְבַטֶּלֶת הַמְּחִצּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב, וְקוֹדֶם שֶׁגָּדַר הַיֹּתֵר מֵעֶשֶׂר עָשָׂה בּוֹ סֻכָּה אוֹ בֵּית דִּירָה אוֹ פֶּתַח מִבֵּית דִּירָה — הֲרֵי זֶה מֻקָּף לְדִירָה. וְאִם בָּנָה דִּירָה אֵצֶל פִּרְצָה זוֹ, וְגוֹדֵר הַיֹּתֵר עַל עֶשֶׂר, וּמַנִּיחַ הָעֶשֶׂר שֶׁהֵן פֶּתַח מִדִּירָה זוֹ — הֲרֵי זֶה גַּם כֵּן מֻקָּף לְדִירָה.

וְכֵן אִם הָיָה מֻקָּף כְּבָר כֻּלּוֹ שֶׁלֹּא לְדִירָה, פּוֹרֵץ בּוֹ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר וְגוֹדְרוֹ לְדִירָה, אוֹ יִגְדּוֹר הַיֹּתֵר עַל עֶשֶׂר בִּלְבָד, וְהָעֶשֶׂר אַמּוֹת הֵן פֶּתַח:

ח וְאִם פּוֹרֵץ אַמָּה וּגְדָרָהּ לְדִירָה, וְחָזַר וּפָרַץ אַמָּה וּגְדָרָהּ, וְחָזַר וְעָשָׂה כֵּן עַד שֶׁהִשְׁלִימוֹ לְיֹתֵר מֵעֶשֶׂר — מֻתָּר כְּאִלּוּ פָּרַץ בְּבַת אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁפְּנִים חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכַאן, כְּמוֹ בְּפוֹרֵץ בְּבַת אַחַת וְגוֹדֵר אַחַר כָּךְ. וְאִם פָּרַץ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, וְעָשָׂה שָׁם צוּרַת הַפֶּתַח לְדִירָה — מוֹעִיל כְּמוֹ הַגּוֹדֵר לְדִירָה:

ט וְאִם קָשָׁה עָלָיו לִפְרוֹץ הַכֹּתֶל, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ תַּקָּנָה, עַל יְדֵי שֶׁיַּנִּיחַ עָפָר אֵצֶל הַכֹּתֶל מִשְּׁנֵי צְדָדָיו בְּגֹבַהּ פָּחוֹת מִי' טְפָחִים, וְרוֹחַב הֶעָפָר ד' טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר בְּאֹרֶךְ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת בְּאֹרֶךְ הַכֹּתֶל, וְאִם אֵין הַכֹּתֶל גָּבוֹהַּ כ' טְפָחִים, שֶׁנִּמְצָא אֵין י' טְפָחִים בְּגֹבַהּ הַכֹּתֶל שֶׁמִּגֹּבַהּ הֶעָפָר וּלְמַעְלָה — הֲרֵי הוּא נֶחְשָׁב כְּפָרוּץ שָׁם בְּמָקוֹם הֶעָפָר, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ שָׁם דְּרִיסַת הָרֶגֶל מִקֹּרְקַע עוֹלָם עַל גַּבֵּי הֶעָפָר, הוֹאִיל וְאֵין בְּגָבְהוֹ י' טְפָחִים, וְכָל פָּחוֹת מִי' טְפָחִים הוּא כְּפָרוּץ וּפָתוּחַ לְגַמְרֵי; וּמִן הֶעָפָר יֵשׁ דְּרִיסַת הָרֶגֶל עַל גַּבֵּי הַכֹּתֶל, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, וַהֲרֵי הוּא כְּפָרוּץ שָׁם לְגַמְרֵי; וְיֵהֵא הֶעָפָר מֻנָּח כָּךְ לְפָחוֹת שַׁבָּת אַחַת, וְקוֹדֶם שֶׁיַּחֲזוֹר וְיַפְנֶנּוּ מִשָּׁם יַעֲשֶׂה בְּתוֹכוֹ בֵּית דִּירָה אוֹ יִפְתַּח לוֹ פֶּתַח מִבֵּית דִּירָה, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁמְּפַנֶּנּוּ מִשָּׁם וְנַעֲשֶׂה הַכֹּתֶל גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, הֲרֵי זֶה כְּבוֹנֵהוּ מֵחָדָשׁ לְדִירָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁזּוֹ הִיא מְחִצָּה הַנַּעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ עַל יְדֵי פְּנוּי הֶעָפָר שֶׁחוּצָה לָהּ, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה, וְאוֹמְרִים שֶׁזֶּה שֶׁבִּטֵּל הֶעָפָר לִהְיוֹת מֻנָּח שָׁם שַׁבָּת אַחַת, אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם לְבַטֵּל הַכֹּתֶל שֶׁיִּהְיֶה נֶחְשָׁב כְּפָרוּץ, הוֹאִיל וְדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר וּלְפַנּוֹתוֹ מִכַּאן לְאַחַר זְמַן. וְאֵין הֶעָפָר יָכוֹל לְבַטֵּל הַכֹּתֶל אֶלָּא אִם כֵּן בִּטְּלוֹ שָׁם לִהְיוֹת מֻנָּח שָׁם לְעוֹלָם,

וְאִם כֵּן בַּמֶּה יִגְדְּרֶנּוּ לְדִירָה? לְפִיכָךְ אֵין הֶעָפָר מוֹעִיל אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בְּגָבְהוֹ י' טְפָחִים, וְהָרְחִיקוֹ מִן הַכּוֹתֶל ג' טְפָחִים, שֶׁאָז הוּא נַעֲשֶׂה מְחִצָּה חֲדָשָׁה וּמְבַטֵּל מְחִצָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאֶצְלוֹ בְּאֹרֶךְ יוֹתֵר מִי' אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאָז אֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּרָחְבּוֹ ד' טְפָחִים, וְגַם אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחוֹ מִב' צְדָדֵי הַכּוֹתֶל, אֶלָּא מִצַּדּוֹ שֶׁבִּפְנִים בִּלְבָד, אֲבָל בְּצַד הַחוּץ אֵין מוֹעִיל כְּלוּם. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

י יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁסְּתָם קַרְפֵּיפִיּוֹת שֶׁלָּנוּ מַקִּפִין לְדִירָה הֵם, כִּי רְגִילִין לִפְתּוֹחַ פֶּתַח תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ לְהַקִּיף. וְיֵשׁ אוֹמְרִים עוֹד שֶׁכָּל קַרְפֵּף שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם נִקְרָא מַקָּף לְדִירָה, כִּי דַּעְתּוֹ עָלָיו בְּשַׁבָּת. וְאֵין זֶה עִקָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה בָּרְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים, שֶׁכְּשֶׁהִיא יְתֵרָה מִבֵּית סָאתַיִם כַּרְמְלִית הִיא, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ט:

יא תֵּל גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים דִּינוֹ כְּקַרְפֵּף, שֶׁעַד סָאתַיִם מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאוֹמְרִים גּוּד אַסֵּק מְחִצָּתוֹ לְמַעְלָה י' טְפָחִים, וַהֲרֵי הוּא מַקָּף. וְיוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת, שֶׁהֲרֵי לֹא הֻקַּף לְדִירָה:

יב קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁנָּטַע בּוֹ אִילָנוֹת לְמַעַט אֲוִירוֹ — אֵין זֶה מְעוּט, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַקַּרְפֵּפוֹת לִהְיוֹת בָּהֶם אִילָנוֹת. לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ הָיוּ הָאִילָנוֹת גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה וּרְחָבִים ד', שֶׁחוֹלְקִין רְשׁוּת לְעַצְמָן, אֵין מְמַעֲטִין. וְכֵן הַבּוֹרוֹת שֶׁבְּגִנּוֹת, אֲפִלּוּ עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה וּרְחָבִים ד' — תַּשְׁמִישׁ הַגִּנָּה הֵם לְהַשְׁקוֹתָהּ, וְאֵין מְמַעֲטִין. אֲבָל דָּבָר אַחֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ הַגִּנָּה (וְאֵין דַּרְכּוֹ לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ) — מְמַעֲטָת:

יג בָּנָה עַמּוּד בְּקַרְפֵּף וְנִתְמַעֵט בְּכָךְ, אִם הוּא רָחָב ג' טְפָחִים — הֲרֵי זֶה מְעוּט. פָּחוֹת מִכֵּן — בָּטֵל בְּמְעוּטוֹ:

יד בָּנָה מְחִצָּה בְּאֹרֶךְ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר לִפְנֵי מְחִצָּה הָרִאשׁוֹנָה לְבַטְּלָהּ, שֶׁתִּהְיֶה כְּמוֹ שֶׁאֵינָהּ, וְיִהְיֶה מַקָּף לְדִירָה עַל יְדֵי מְחִצָּה זוֹ, כְּגוֹן שֶׁעָשָׂה בּוֹ בֵּית דִּירָה אוֹ פָּתַח בּוֹ פֶּתַח מִבֵּית דִּירָה קֹדֶם שֶׁעָשָׂה מְחִצָּה זוֹ, אִם הִרְחִיקָהּ מֵהָרִאשׁוֹנָה ג' טְפָחִים — מֻתָּר, וְאִם לָאו — לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִג' טְפָחִים כְּלָבוּד דָּמִי, וְאֵינוֹ אֶלָּא מוֹסִיף עַל עֹבִי הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵין זֶה מוֹעִיל אֶלָּא אִם כֵּן נִתְמַעֵט אֲוִירוֹ מִבֵּית סָאתַיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן:

טו טָח טִיט עַל מְחִצּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לְמַעֵט אֲוִירוֹ וְנִתְמַעֵט מִבֵּית סָאתַיִם, אִם הִטִּיט עָב שֶׁאִם תִּנָּטֵל הַמְּחִצָּה רָאוּי הוּא לַעֲמוֹד בִּפְנֵי עַצְמוֹ — מְמַעֵט, וְאִם לָאו — אֵינוֹ מְמַעֵט:

טז בָּנָה מְחִצּוֹת לְדִירָה עַל גַּבֵּי מְחִצּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת מִלְמַעְלָה, אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁמְּחִצּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת מִלְמַטָּה קַיָּמוֹת, אֶלָּא שֶׁמַּגְבִּיהָן. וְאִם נִבְלְעוּ הַתַּחְתּוֹנוֹת וְנִשְׁאֲרוּ הָעֶלְיוֹנוֹת — נִתָּר עַל יָדָן, אַף עַל פִּי שֶׁמְּחִצָּה הָעֲשׂוּיָה מֵאֵלֶיהָ הִיא. אֲבָל תֵּל יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁעָשָׂה עָלָיו מְחִצּוֹת לְדִירָה, הוֹעִיל אֲפִלּוּ לֹא הִרְחִיקָן ג' טְפָחִים מִשְּׁפָתוֹ, וְשָׁם אָנוּ אוֹמְרִים גּוּד אַסֵּק מְמְּחִצּוֹתָיו לְמַעְלָה עַל שְׂפָתוֹ סָבִיב, וַהֲרֵי מְחִצּוֹת עַל גַּבֵּי מְחִצּוֹת — מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וְהוּא דָר בַּאֲוִיר מְחִצּוֹת אֵלּוּ שֶׁלְּמַעְלָה שֶׁעָשָׂאן עַתָּה לְדִירָה, הֲרֵי זֶה מֻקָּף לְדִירָה, וַאֲפִלּוּ לֹא עָשָׂה אֶלָּא מְחִצָּה אַחַת בְּיוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה:

יז קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁהֻקַּף לְדִירָה, וְנָטַע רֻבּוֹ אִילָנוֹת, אֲפִלּוּ אֵינָם עֲשׂוּיוֹת שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת — אֵינָם מְבַטְּלִים הַדִּירָה, שֶׁדֶּרֶךְ הוּא לְהַסְתּוֹפֵף בְּצֵל הָאִילָנוֹת תָּמִיד. אֲבָל אִם נִזְרַע רֻבּוֹ — הַזְּרָעִים מְבַטְּלִים הַדִּירָה אֲפִלּוּ אֵין בָּהֶם בֵּית סָאתַיִם, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לָדוּר בִּזְרָעִים, וְהַמְּעוּט שֶׁלֹּא נִזְרַע בָּטֵל לְגַבֵּי רֹב הַנִּזְרָע, וְנֶאֱסַר כֻּלּוֹ כְּאִלּוּ לֹא הֻקַּף כְּלָל לְדִירָה.

נִזְרַע מְעוּטוֹ, אִם אֵין בְּזָרוּעַ אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם — מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, שֶׁאַף שֶׁבְּמָקוֹם הַזָּרוּעַ נִתְבַּטְּלָה הַדִּירָה, הֲרֵי אֵין בּוֹ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, וְהַשְּׁאָר שֶׁלֹּא נִזְרַע אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל אֵצֶל הַזָּרוּעַ לְהִצְטָרֵף עִמּוֹ לְהַשְׁלִים לְיוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, כֵּיוָן שֶׁהַזָּרוּעַ הוּא הַמּוּעָט. אֲבָל אָסוּר לְטַלְטֵל מִקַּרְפֵּף זֶה לַבַּיִת וּמִבַּיִת לְתוֹכוֹ, שֶׁהֲרֵי בְּמָקוֹם הַזָּרוּעַ שָׁבוֹ נִתְבַּטְּלָה הַדִּירָה, וְדֵינוֹ כְּקַרְפֵּף שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין מִמֶּנּוּ לַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה; וְאִם כֵּן גַּם בְּהַמּוֹתָר שֶׁלֹּא נִזְרַע אָסוּר, שֶׁהֲרֵי אֵין מְחִצָּה מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶם וְהֵם פְּרוּצִים זֶה לָזֶה בְּמִלּוּאָם. וְיֵשׁ מַתִּירִין בְּהַמּוֹתָר שֶׁלֹּא נִזְרַע, שֶׁלֹּא אָמְרוּ "פִּרְצָה בְּמִלּוּאָהּ אוֹסֶרֶת" אֶלָּא כְּשֶׁנִּפְרְצָה לְמָקוֹם הָאָסוּר מִצַּד עַצְמוֹ, כְּגוֹן כַּרְמְלִית גְּמוּרָה, אֲבָל כַּאן, שֶׁמָּקוֹם הַזָּרוּעַ הָאָסוּר אֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מֵחֲמַת הַבַּיִת, אֵינוֹ אוֹסֵר עַל הַשְּׁאָר שֶׁלֹּא נִזְרַע, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּרוּץ לוֹ בְּמִלּוּאוֹ. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

אֲבָל אִם מְעוּט הַנִּזְרָע הוּא פָּחוֹת מִבֵּית סָאתַיִם — מֻתָּר לְטַלְטֵל אַף מִתּוֹכוֹ לַבַּיִת וּמִבַּיִת לְתוֹכוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל קַרְפֵּף בֵּית סָאתַיִם וּפָחוֹת מִבֵּית סָאתַיִם שָׁוִים הֵם, שֶׁאִם לֹא הֻקְּפוּ לְדִירָה אֵין מְטַלְטְלִים מֵהֶם לַבַּיִת, מִכָּל מָקוֹם כַּאן, שֶׁהִרֹּב אֵינוֹ זָרוּעַ וּמֻקָּף לְדִירָה הוּא, הֲרֵי הַמְּעוּט בָּטֵל אֶצְלוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ סָאתַיִם כַּחֲצַר הַמִּשְׁכָּן, שֶׁאָז הוּא מָקוֹם

חָשׁוּב וְלֹא בָּטֵל. וְיֵשׁ אוֹסְרִים לְטַלְטֵל לַבַּיִת מִמָּקוֹם הַזָּרוּעַ, וּמַתִּירִים מִמָּקוֹם שֶׁאֵינוֹ זָרוּעַ. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל.

וְאִם הַמְּעוּט הַזָּרוּעַ הוּא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם — אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַקַּרְפֵּף כִּי אִם בְּד' אַמּוֹת, שֶׁהֲרֵי הַזָּרוּעַ הוּא כַּרְמְלִית כְּדִין קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה, וְהַשְּׁאָר שֶׁלֹּא נִזְרַע הוּא פָּרוּץ לוֹ בְּמִלּוּאוֹ.

וְכָל זֶה בְּקַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁנִּזְרַע. אֲבָל אִם אֵין בּוֹ אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם וְנִזְרַע אֲפִלּוּ כֻּלּוֹ, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם הַזְּרָעִים מְבַטְּלִים הַדִּירָה. וְכֵן יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בְּחָצֵר אוֹ רְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים שֶׁנִּזְרַע רֻבָּהּ — אִם הַזְּרָעִים מְבַטְּלִים דִּירָתָן, כִּי שָׁמָּא אֵינָם מְבַטְּלִים אֶלָּא דִּירַת קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב דִּירָה כָּל כָּךְ אַף עַל פִּי שֶׁהִקִּיפוּ לְדִירָה. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּכָל זֶה.

לְפִיכָךְ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גִּנָּה זְרוּעַ בַּחֲצֵרוֹ וְאֵין בֵּינֵיהֶן מְחִצָּה כְּהִלְכָתָהּ, אִם הַזָּרוּעַ הוּא רֹב הֶחָצֵר, אֲפִלּוּ אֵין בֵּית סָאתַיִם בְּכָל הֶחָצֵר עִם הַזָּרוּעַ — לֹא יְטַלְטֵל מֵהַזָּרוּעַ וּמֵהֶחָצֵר לַבַּיִת וּמִבַּיִת לָהֶם, כִּי שָׁמָּא הַזְּרָעִים מְבַטְּלִים דִּירַת הֶחָצֵר וְהַמְּעוּט בָּטֵל לְגַבֵּי הָרֹב, וַהֲרֵי כָּל הֶחָצֵר כְּקַרְפֵּף שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה, שֶׁאֲפִלּוּ הוּא פָּחוֹת מִבֵּית סָאתַיִם אֵין מְטַלְטְלִין מִמֶּנּוּ לַבַּיִת. וְאִם כָּל הֶחָצֵר עִם הַזָּרוּעַ הוּא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם — אֵין מְטַלְטְלִין בְּכָל הֶחָצֵר כִּי אִם בְּד' אַמּוֹת, כְּדִין קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה. וְאַף שֶׁהֶחָצֵר הִיא מֻקֶּפֶת לְדִירָה, מִצְטָרֶפֶת הִיא עִם הַזָּרוּעַ שֶׁבָּהּ לְהַשְׁלִימוֹ לְיוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, הוֹאִיל וְהִיא בְּטֵלָה אֶצְלוֹ בְּמִעוּטָהּ.

וְאִם הַזָּרוּעַ הוּא מְעוּט הֶחָצֵר, אִם יֵשׁ בּוֹ לְבַדּוֹ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם — אוֹסֵר כָּל הֶחָצֵר שֶׁלֹּא לְטַלְטֵל בָּהּ אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת, הוֹאִיל וְהִיא נִפְרָצָה לוֹ בְּמִלּוּאָהּ. וְאִם יֵשׁ בּוֹ בֵּית סָאתַיִם בִּלְבַד — יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְטַלְטֵל מִכָּל הֶחָצֵר לַבַּיִת. וְאִם אֵין בּוֹ בֵּית סָאתַיִם — יֵשׁ לְהָקֵל אֲפִלּוּ לְטַלְטֵל מֵהַזָּרוּעַ לַבַּיִת אוֹ לְהֵפֶךְ:

יח אֲבָל אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם מְחִצָּה כְּהִלְכָתָהּ, אֵין הַזָּרוּעַ אוֹסֵר עַל הֶחָצֵר כֻּלָּל, אֶלָּא, אִם הַזָּרוּעַ הוּא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם — אָסוּר לְטַלְטֵל מֵחָצֵר לְתוֹכוֹ אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת. וְאִם הוּא בֵּית סָאתַיִם אוֹ פָּחוֹת — מֻתָּר בִּכְלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בּוֹ אוֹ בְּחָצֵר, אֲבָל לֹא בִּכְלִים

שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת. עַל כֵּן רָאוּי שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת בְּגִנָּה בְּשַׁבָּת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְזָהֵר בְּזֶה, וְהֶקֵּף לְדִירָה אֵינוֹ מוֹעִיל בְּגִנָּה, שֶׁהַזְּרָעִים מְבַטְּלִים הַדִּירָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

יט קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁהֶקֵּף לְדִירָה וְנִכְנְסוּ בּוֹ מַיִם, אִם רְאוּיִים לִשְׁתִּיָּה — אֵין מְבַטְּלִים הַדִּירָה, שֶׁאֵין לְךָ דִּירָה מְעֻלָּה מִזּוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם הַמָּקוֹם שֶׁנִּתְפַּשְּׁטוּ שָׁם הוּא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, אֲפִלּוּ הֵם עֲמֻקִּים הַרְבֵּה.

וְאִם אֵינָם רְאוּיִים לִשְׁתִּיָּה — דֵּינָם כִּזְרָעִים, וְהוּא שֶׁיֵּשׁ בְּעָמְקָם י' טְפָחִים. אֲבָל אִם אֵין בְּעָמְקָם עֲשָׂרָה טְפָחִים הֲרֵי הֵם כְּטִיט וּרְקָק, שֶׁאֵין חוֹלְקִין רְשׁוּת לְעַצְמָם.

וּכְשֶׁיֵּשׁ בְּעָמְקָם י' טְפָחִים, אִם מִתְלַקֵּט י' טְפָחִים בְּתוֹךְ הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת — הֵם עַצְמָם נֶחְשָׁב לִמְחִצָּה בֵּינָם לִשְׁאָר הַקַּרְפֵּף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"[ה] וְסִמָּן שנ"ו, וְאֵין שְׁאָר הַקַּרְפֵּף נֶאֱסָר מֵחֲמַת שֶׁפָּרוּץ לוֹ בְּמִלּוּאוֹ:

כ קַרְפֵּף בֵּית ג' סְאִין שֶׁלֹּא הֶקֵּף לְדִירָה, וְקָרָה בֵּית סְאָה — מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ (שֶׁאָנוּ רוֹאִין אֶת פִּי הַתְּקָרָה כְּאִלּוּ הִיא מְחִצָּה יוֹרֶדֶת וְסוֹתֶמֶת וּמַפְסֶקֶת בֵּין הַב' בֵּית סְאִין לַשְּׁלִישִׁית). וַאֲפִלּוּ אִם הַקֵּרוּי הוּא מְשֻׁפָּע (שֶׁאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "פִּי תְקָרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש[ס]"א, כַּאן הֵקֵלּוּ), מִכָּל מָקוֹם רוֹאִין כְּאִלּוּ הָיְתָה מְחִצָּה גְּמוּרָה בְּסוֹף הַקֵּרוּי:

כא קַרְפֵּף בֵּית סָאתַיִם מְצֻמְצָמִים שֶׁלֹּא הֶקֵּף לְדִירָה שֶׁנִּפְרַץ בְּמִלּוּאוֹ לֶחָצֵר הַקַּרְפֵּף, אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁמְּקוֹם הַמְּחִצָּה שֶׁנִּפְרְצָה מְיַתְּרוֹ, וְנַעֲשָׂה יוֹתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם. וְהֶחָצֵר מֻתֶּרֶת אִם פִּרְצָה זוֹ אֵינָהּ לָהּ בְּמִלּוּאָהּ וְאֵינָהּ יוֹתֵר מִי' אַמּוֹת (וּכְגוֹן שֶׁהַקַּרְפֵּף הוּא קָצָר כַּאן וּלְהָלְאָה הוּא מִתְרַחֵב וְהוֹלֵךְ, שֶׁאִם לֹא כֵּן הֲרֵי יְהֵא אָרְכּוֹ יָתֵר עַל פִּי שְׁנַיִם בְּרָחְבּוֹ, וְאֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת אֲפִלּוּ לֹא נִפְרְצָה כְּלָל).

אֲבָל אִם לֹא נִפְרַץ בְּמִלּוּאוֹ אֶלָּא נִשְׁאֲרוּ בּוֹ גְּפוּפִין מִכָּאן וּמִכָּאן, אֵין מְקוֹם הַפִּרְצָה מְיַתְּרוֹ, לְפִי שֶׁחֲדָן הַפְּנִימִי שֶׁל הַגְּפוּפִין יוֹרֵד וְסוֹתֵם, וּמֵחֲדָן הַפְּנִימִית וְלַחוּץ הוּא רְשׁוּת בְּפְנֵי עַצְמוֹ, שֶׁמִּטַּעַם זֶה אָסוּר לְטַלְטֵל מִבַּיִת לְאִסְקֻפָּה אִם אֵין עָלֶיהָ מַשְׁקוֹף רָחָב ד', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו.

(וַאֲפִלּוּ נִפְרַץ בְּמִלּוּאוֹ — אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא אִם כֵּן כָּתְלֵי אָרְכּוֹ בּוֹלְטִים וְנִכְנָסִים לְתוֹךְ

חֲלַל הֶחָצֵר, וְהֵם מֻפְלָגִים שָׁם ג' טְפָחִים מִכָּתְלֵי אֹרֶךְ הֶחָצֵר, שֶׁאִם לֹא כֵּן נִתַּר הוּא בְּגִפּוּפֵי הֶחָצֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ס):

כב קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הַקַּף לְדִירָה, וְאַחַר כָּךְ פָּתַח בּוֹ פֶּתַח מִבֵּית דִּירָה — שֶׁפֶּתַח זֶה אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם — וְאַחַר כָּךְ עָשָׂה מִחְצָה שְׁנִיָּה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, וְהַתַּר עַל יְדֵי מְחִצָּה זוֹ שֶׁנַּעֲשֵׂית אַחַר פְּתִיחַת הַפֶּתַח, שֶׁעַל יְדֵיהָ בָּטְלָה הַמְּחִצָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲשׂוּיָתָהּ לְדִירָה, וְאַחַר כָּךְ נָפְלָה מְחִצָּה זוֹ הַשְּׁנִיָּה — חָזַר לְאִסּוּרוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "הוֹאִיל וְהַתַּר — הֻתַּר", וְתוֹעִיל לוֹ עַכְשָׁו מְחִצָּה הָרִאשׁוֹנָה:

סימן שנט

א דִּין רְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

רְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים יְתֵרָה עַל בֵּית סָאתַיִם וְלֹא הַקִּפָּה לְדִירָה, אֵין מְטַלְטְלִין בָּהּ אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת, כְּדִין קַרְפֵּף שֶׁלֹּא הַקַּף לְדִירָה. אֲבָל אִם אֵין בָּהּ אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם, אֵין לָהּ דִּין קַרְפֵּף, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכָהּ לַבַּיִת וּמִבַּיִת לְתוֹכָהּ, לְפִי שֶׁאֵינָהּ רְשׁוּת מְחֻלֶּקֶת מִן הַבַּיִת כְּמוֹ קַרְפֵּף, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הַקִּפָּה לְדִירָה:

ב וְאִם פָּתַח בָּהּ פֶּתַח מִבֵּיתוֹ וְאַחַר כָּךְ הִקִּיפָהּ, אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ שָׁם גֹּרֶן בֵּינָהּ לַבַּיִת — אֵין אוֹמְרִים שֶׁבִּשְׁבִיל הַגֹּרֶן הוּא שֶׁנִּפְתַּח פֶּתַח זֶה וְאֵין כַּאן פֶּתַח לִרְחָבָה, אֶלָּא סְתָמָא נִפְתַּח לָרְחָבָה וַהֲרֵי הוּא מֻקָּפָת לְדִירָה, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ אֲפִלּוּ הִיא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם. וּמַה שֶּׁאֵין אָנוּ נִזְהָרִים מִלְּטַלְטֵל בַּחֲצֵרוֹת שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים — מִשּׁוּם שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה סְתָמָן מֻקָּפֹת לְדִירָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח גַּבֵּי קַרְפֵּף:

סימן שס

א דִּין הַקַּף מְחִצּוֹת לְשַׁבָּת וּבוֹ ח' סְעִיפִים:

יָחִיד שֶׁשָּׁבַת בְּבִקְעָה, וְהִקִּיף מְחִצּוֹת גְּרוּעוֹת כְּגוֹן שְׁתֵּי בָּלֹא עֵרֶב אוֹ עֵרֶב בְּלֹא שְׁתֵּי, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב שֶׁהֵן מוֹעִילוֹת לַעֲשׂוֹתָהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה מִילִין, וְהַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב — אַף עַל פִּי כֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֵין מוֹעִילוֹת לְהַתִּיר הַטִּלְטוּל בְּתוֹכָן וּמִתּוֹכָן לִרְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה אֶלָּא כְּשֶׁאֵין בְּתוֹכָן רַק בֵּית סָאתַיִם, וְאָז מֻתָּר אֲפִלּוּ עָשָׂה כֵּן בְּיִשּׁוּב, אַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְחִצּוֹת גְּמוּרוֹת. אֲבָל אִם יֵשׁ בְּתוֹכָן יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, אֵין מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָן אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת כְּמוֹ בְּכַרְמְלִית. אֲבָל הַמַּקִּיף בְּמְחִצּוֹת גְּמוּרוֹת, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּתוֹכָן אֲפִלּוּ

יֵשׁ בְּתוֹכָן יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, וְאֵינָן כְּקַרְפֵּף שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה, שֶׁהֲרֵי הִקִּיפָן לָדוּר בְּהֶן בְּשַׁבָּת:

ב אֲבָל שַׁיָּרָא שֶׁחָנְתָה בְּבִקְעָה וְהִקִּיפוּהָ מְחִצּוֹת גְּרוּעוֹת, אֲפִלּוּ הוּא הֻקַּף גָּדוֹל מְאֹד — מְטַלְטְלִים בְּכֻלּוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֵם רַבִּים הִתִּירוּ לָהֶם לְטַלְטֵל כָּל צָרְכָּם. וְאֵין רַבִּים פְּחוּתִים מִשָּׁלֹשׁ. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַקִּיפוּ יוֹתֵר מִדַּאי מִכְּדֵי צָרְכָּם, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי שֶׁאֵין צָרִיךְ לָהֶם לְתַשְׁמִישׁ כְּלֵיהֶם וּבְהֶמְתָּם. אֲבָל אִם נִשְׁאַר בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי — אֵין מְטַלְטְלִין בְּכָל הַמַּקָּף אֶלָּא בד' אַמּוֹת, שֶׁהֲרֵי הוּא פָּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ לְמָקוֹם הָאָסוּר, דְּהַיְנוּ לְבֵית סָאתַיִם הַפָּנוּי.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִקִּיפוּ יוֹתֵר עַל שֵׁשׁ סְאִין. אֲבָל אִם לֹא הִקִּיפוּ יָתֵר עַל שֵׁשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַר בֵּית סָאתַיִם לָהֶם פָּנוּי, שֶׁאֵין צָרִיךְ לָהֶם אֶלָּא ד' סְאִין — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה וּלְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ סָאתַיִם. וְיֵשׁ חוֹלְקִין. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

ג אֲבָל שְׁנַיִם שֶׁחָנוּ בְּבִקְעָה — דֵּינָם כְּיָחִיד, וְאֵין לִשְׁנֵיהֶם יַחַד אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם בִּלְבָד, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן צְרִיכִים לְיוֹתֵר.

וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶם נָכְרִי, אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִמָּהֶם לִהְיוֹת שַׁיָּרָא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַדִּין לְקָטָן:

ד הָיוּ שְׁלֹשָׁה, וְהִקִּיפוּ כָּל צָרְכָּם יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁבָּת — מֻתָּרִים כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה שַׁבָּת בְּהֶתֵּר, וְהוֹאִיל וְהֶתֵּרָה — הֶתֵּרָה.

הָיוּ שְׁנַיִם, וְהִקִּיפוּהָ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, וְנִתּוֹסְפוּ עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת — אֲסוּרִים, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה שַׁבָּת בְּאִסּוּר, שֶׁהַשַּׁבָּת גּוֹרֶמֶת:

ה הָיוּ שְׁלֹשָׁה, וְהִקִּיפוּ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ וְזֶה בְּצַד זֶה לָדוּר בָּהֶם בְּשַׁבָּת, וְעֵרְבוּ יַחַד, אִם הַחִיצוֹנִים רְחָבִים וְהָאֶמְצָעִי קָצָר, שֶׁנִּמְצָא הָאֶמְצָעִי פָּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ לְהַחִיצוֹנִים, וְהַחִיצוֹנִים אֵינָם פְּרוּצִים בְּמִלּוּאָם לָאֶמְצָעִי אֶלָּא יֵשׁ לָהֶם גִּפּוּפִים עוֹדְפִים עָלָיו מִכַּאן וּמִכַּאן — הֲרֵי דִּיּוּרֵי הַחִיצוֹנִים מוּשְׁלִים בָּאֶמְצָעִי, דְּהַיְנוּ שֶׁאָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ הֵם גַּם כֵּן דָּרִים בְּתוֹכוֹ, וַהֲרֵי יֵשׁ שְׁלֹשָׁה בְּיַחַד, שֶׁהֲרֵי אֵין מְחִצָּה לַחֲצוֹץ בֵּינוֹ לְבֵינָם, כֵּיוָן שֶׁנִּפְרָץ לָהֶם בְּמִלּוּאוֹ, וַהֲרֵי הוּא כְּקֶרֶן זָוִיּוֹת לָהֶם, שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ. וּלְפִיכָךְ מֻתָּרִים לְטַלְטֵל בָּאֶמְצָעִי אֲפִלּוּ הוּא גָּדוֹל הַרְבֵּה, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בוֹ שַׁיָּרָא. וְאַף בַּחִיצוֹנִים מֻתָּרִים

לְטַלְטֵל, לְפִי שֶׁהֵם נֶחְשָׁבִים כְּחָצֵר לְהָאֻמְצָעִי, שֶׁהוּא בֵּית דִּירָה לָהֶם, שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ שַׁיָּרָא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַחִיצוֹנִים אֵינָם מֻתָּרִים אֶלָּא עַד סָאתַיִם, שֶׁהֲרֵי הֵם אֵינָם רְשׁוּת אַחַת זֶה עִם זֶה, מִפְּנֵי גְּפוּפֵיהֶם הַמַּפְסִיקִין בֵּינֵיהֶם. וְאִם הֶקֵּף אֶחָד מֵהֶם יוֹתֵר מִסָּאתַיִם, גַּם הָאֻמְצָעִי אָסוּר, שֶׁהֲרֵי הוּא פָּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ לְמָקוֹם הָאָסוּר. אֲבָל הַחִיצוֹן הַשֵּׁנִי, שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא סָאתַיִם, מֻתָּר. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמַּקֵּל:

ו וְאִם הָאֻמְצָעִי רָחָב מֵהַחִיצוֹנִים, שֶׁנִּמְצְאוּ הַחִיצוֹנִים פְּרוּצִים בְּמִלּוּאָם לָאֻמְצָעִי, וְהָאֻמְצָעִי יֵשׁ לוֹ גְּפוּפִים עוֹדְפִים עֲלֵיהֶם מִכַּאן וּמִכַּאן — אִם יָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה, אֵין נוֹתְנִין לְכָל אֶחָד אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם, שֶׁהֲרֵי דִּיּוּרֵי הַחִיצוֹנִים אֵינָם בָּאֻמְצָעִי, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ פָּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ, אֶלָּא הָאֻמְצָעִי הוּא בְּכָל אֶחָד מֵהֶם, שֶׁהֵם פְּרוּצִים לוֹ בְּמִלּוּאָם, וְנִמְצָא שֶׁאֵין בְּכָל אֶחָד מֵהֶם אֶלָּא שְׁנַיִם — הוּא וְהָאֻמְצָעִי, שֶׁהַחִיצוֹנִים אֵינָם מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה מִפְּנֵי גְּפוּפִים הָאֻמְצָעִי הַמַּפְסִיקִין בֵּינֵיהֶם. וְאִם אֶחָד מֵהַחִיצוֹנִים יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם — הוּא לְבַדּוֹ אָסוּר, וְהָאֻמְצָעִי אֵינוֹ נֶאֱסָר, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ גְּפוּפִין הַמַּפְסִיקִין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַחִיצוֹן הַשֵּׁנִי.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תְּהֵא הַפִּרְצָה שֶׁבֵּין אֻמְצָעִי לַחִיצוֹנִים יְתֵרָה מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, שֶׁהִיא פִּרְצָה אוֹסֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב.

אֲבָל אִם הָאֻמְצָעִי יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם — גַּם הַחִיצוֹנִים אֲסוּרִים, כֵּיוָן שֶׁהֵם פְּרוּצִים לוֹ בְּמִלּוּאָם.

אֲבָל אִם יָחִיד בְּכָל אֶחָד מֵהַחִיצוֹנִים וּשְׁנַיִם בָּאֻמְצָעִי, אוֹ שְׁנַיִם בְּכָל אֶחָד מֵהַחִיצוֹנִים וְיָחִיד בָּאֻמְצָעִי — נוֹתְנִים לִשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים כָּל צָרְכָּן, שֶׁאָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ דִּיּוּרֵי הָאֻמְצָעִי הֵם בְּכָל אֶחָד מֵהֶם, וַהֲרֵי הֵם שְׁלֹשָׁה בְּיַחַד בְּכָל אֶחָד מֵהֶם. וְגַם בָּאֻמְצָעִי מֻתָּרִים כָּל צָרְכָּן, לְפִי שֶׁהוּא נֶחְשָׁב כְּחָצֵר לְחִיצוֹנִים לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ז וְכָל זֶה כְּשֶׁשְּׁנֵי כָּתְלֵי אֹרֶךְ הַקֶּרֶפֶּף הַקָּצָר הַפָּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ הֵם בּוֹלְטִים וְנִכְנָסִים לְתוֹךְ חֲלַל הָרֶחָב, שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵין זוֹ פִּרְצָה בְּמִלּוּאָהּ, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָאת פִּרְצָה בְּמִלּוּאָהּ אֶלָּא אִם כֵּן נִפְרַץ כָּל כֹּתֶל רָחְבּוֹ שֶׁל קֶרֶפֶּף אוֹ חָצֵר אוֹ בַּיִת, אֲבָל אִם הָיָה כֹּתֶל הָרוֹחַב אָרֹךְ מֵחֲלַל הָרוֹחַב וּבוֹלֵט טֶפַח לְכַאן וְטֶפַח לְכַאן, וְנִפְרַץ כְּמִדַּת הֶחָלָל, וְנִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ הַפֵּס טֶפַח שֶׁמִּכַּאן וּפֵס טֶפַח שֶׁמִּכַּאן, אַף שֶׁאֵין הַפֵּסִין בּוֹלְטִין לְצַד הַפְּנִים לְתוֹךְ הֶחָלָל שֶׁבֵּין

כְּתֵלֵי אֹרֶךְ אֶלָּא לְצַד חוּץ — אֵין זוֹ פְּרָצָה בְּמִלּוּאָהּ, הוֹאִיל וְנִשְׁתַּיְּרוּ גְּפוּפִים קְטַנִּים מֵהַכֹּתֶל הַנִּפְרָץ. וְאַף שֶׁגְּפוּפִים אֵלּוּ אֵינָן נִרְאִין לְמִי שֶׁעוֹמֵד בִּפְנִים בְּתוֹךְ הַקֶּרֶפֶּף אוֹ הֶחָצֵר אוֹ הַבַּיִת הַנִּפְרָץ בְּמִלּוּאוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֵם נִרְאִים לְמִי שֶׁעוֹמֵד בַּחוּץ — נִדּוֹנִין מִשּׁוּם פַּסִּין לַפְּרָצָה, כְּמוֹ שֶׁהַלֻּחִי הַנִּרְאֶה מִבַּחוּץ וְלֹא מִבִּפְנִים נִדּוֹן מִשּׁוּם לֻחֵי לְמָבוֹי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג. וְאִם כֵּן גַּם כֵּן כַּאן הֲרֵי הָעוֹמֵד חוּץ לַקֶּרֶפֶּף הַקָּצָר, דְּהַיְנוּ בְּתוֹךְ קֶרֶפֶּף הָרָחָב, נִרְאִין לוֹ אֵלּוּ גְּפוּפִים הָרְחָבִים הָעוֹדְפִים מִכַּאן וּמִכַּאן לַפְּרָצָה כְּאִלּוּ הֵם שִׁיּוּרִין וְגְפוּפִין מִכֹּתֶל הָרוֹחַב שֶׁל הַקֶּצָר, וְלֹא נִפְרָץ אֶלָּא בְּאֶמְצָעוֹ בִּלְבָד. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁכָּתְלֵי אָרְכּוֹ שֶׁל הַקֶּצָר בּוֹלְטִים וְנִכְנָסִים לְתוֹךְ הֶחָלָל הָרָחָב, אָז נִכָּר וְנִרְאֶה שֶׁהַגְּפוּפִים הַלָּלוּ אֵינָם מִכֹּתֶל רָחְבּוֹ שֶׁל הַקֶּצָר.

וְהוּא שֶׁרָאשֵׁי כְּתָלִים אֵלּוּ הַבּוֹלְטִים שִׁמָּה הֵם מַפְלָגִים שָׁם ג' טְפָחִים בְּרוֹחַב מִן כְּתֵלֵי אֹרֶךְ קֶרֶפֶּף הָרָחָב שֶׁבְּצִדָּם, כְּגוֹן שֶׁגְּפוּפִים אֵלּוּ יֵשׁ בְּאֹרֶךְ כָּל אֶחָד מֵהֶם ג' טְפָחִים. אֲבָל אִם אֵינָם מַפְלָגִים מֵהֶם ג' טְפָחִים, הֲרֵי הֵם כִּלְבָדִים וּסְנִיפִים שָׁם לְצַד כְּתֵלֵי אֹרֶךְ הָרָחָב, וְהָאֲוִיר שֶׁבֵּינֵיהֶם הוּא כְּסָתוּם. וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ שָׁם גְּפוּפִים לְקֶרֶפֶּף הַקָּצָר, דְּהַיְנוּ מֵרָאשֵׁי כָּתְלֵי אָרְכּוֹ עַד כָּתְלֵי אֹרֶךְ הָרָחָב, שֶׁהֵם פָּחוֹת מִג' טְפָחִים מִכַּאן וּפָחוֹת מִג' טְפָחִים מִכַּאן, וְאֵין כַּאן פְּרָצָה בְּמִלּוּאָהּ:

ח וְכָל שֶׁאֵין שָׁם פִּרְצָה בְּמִלּוּאָהּ, הֲרֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד רְשׁוּת לְעַצְמָן, וְאֵין נוֹתְנִים לָהֶם בְּכָל אֶחָד מֵהֶם אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם. וְאִם יֵשׁ בְּאֶחָד מֵהֶם יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם — הוּא לְבַדּוֹ אָסוּר וְהַשְּׁאָר מֻתָּרִים, כֵּיוָן שֶׁאֵינָם פְּרוּצִים זֶה לָזֶה בְּמִלּוּאָם, וְאֵין בְּפִרְצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר:

סימן שסא

א **דִּין גַּג הַסָּמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּבוֹ ו' סְעִיפִים:**

גַּג הַסָּמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְאֵינוֹ גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים בְּצִדּוֹ שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבִשְׁאָר צְדָדִין שֶׁבְּחָצֵר הוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה — רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה הִיא מִן הַתּוֹרָה.

וְאַף עַל פִּי כֵן, הוֹאִיל וְהוּא בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְרַבִּים מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ, שֶׁמַּנִּיחִים בּוֹ כּוֹבָעִים וְכֵלִים קְטַנִּים — הֲרֵי זֶה כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאָסוּר לְבַעֵל הַגַּג לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מֵחָצֵר עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ סֹלֶם קָבוּעַ מֵחָצֵרוֹ, שֶׁאָז גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁסִּלֵּק לְגַג זֶה

מִכֹּחַ רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא נוֹחַ לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעַצְמוֹ עָלָיו. אֲבָל סָלָם עֲרַאי — אֵין כַּאן סִלּוּק, שֶׁכֵּיוָן שֶׁסּוֹפוֹ לְטוֹל הַסָּלָם, כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ הוּא:

ב וְאֵיזֶהוּ סָלָם קָבוּעַ? כֹּל שֶׁקְּבָעוֹ[ו] שָׁם בֵּין לְשַׁבָּת בֵּין לְחֹל. אֲבָל אִם קְבָעוֹ לְשַׁבָּת וְלֹא לְחֹל אוֹ לְהֵפֶךְ, אֵין זֶה קָבוּעַ:

ג אֲבָל אִם מִצַּדּוֹ שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים הוּא גָּבוֹהַּ, אֲפִלּוּ סָלָם אֵין צָרִיךְ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה בֵּין מִצַּד רְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין מִצַּד הֶחָצֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהַבַּיִת שֶׁבְּתוֹכוֹ יֵשׁ בּוֹ י' טְפָחִים — אֵינוֹ נִקְרָאת עַל הַגַּג רְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא כַּרְמְלִית הוּא, וְאֵין סָלָם מוֹעִיל לוֹ כְּלָל:

ד חָצֵר שֶׁנִּפְרְצָה בְּמִלּוּאָהּ אוֹ בְּיָתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים — מְקוֹם מְחִצָּה נִדּוֹן כְּצִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהֵן כַּרְמְלִית, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל מִתּוֹךְ הֶחָצֵר לְמָקוֹם הַמְּחִצָּה, אֲבָל לֹא לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלֹא לְחוּץ לְד' אַמּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁתּוֹךְ הֶחָצֵר שֶׁנִּפְרְצָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים נַעֲשָׂה גַּם כֵּן כַּרְמְלִית, שֶׁהֲרֵי הוּא כְּקֶרֶן זָוִית הַסְּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה.

וְאִם נִפְרְצָה לְכַרְמְלִית, הֲרֵי הוּא כַּרְמְלִית מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים (וְאַף עַל פִּי כֵן, אַף שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד מִן הַתּוֹרָה, מֻתָּר לְטַלְטֵל מִמֶּנּוּ לְכַרְמְלִית גְּמוּרָה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו).

אֲבָל אִם הַפִּרְצָה הִיא פְּחוֹת מֵעֶשֶׂר וְאֵינָהּ בְּמִלּוּאָהּ — אֵינָהּ אוֹסֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּפָתַח:

ה אִם נִפְרְצָה בְּקֶרֶן זָוִית מַמָּשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁהַפִּרְצָה תּוֹפֶסֶת מִשְׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ אֵצֶל הַזָּוִיּוֹת, אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מֵעֶשֶׂר אָסוּר, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת פֶּתַח בְּקֶרֶן זָוִית.

וְכֵן בֵּית שֶׁנִּפְרַץ בְּקֶרֶן זָוִית מַמָּשׁ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית, אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מֵעֶשֶׂר אָסוּר אִם גַּם הַקֵּרוּי נִפְרָץ מֵעַל הַזָּוִית, עַד שֶׁהַנִּשְׁאָר הוּא בַּאֲלַכְסוֹן מִכֹּתֶל זֶה לְכֹתֶל שֶׁאֶצְלוֹ, שֶׁאָז אֵין אוֹמְרִים בּוֹ "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם", לְפִי שֶׁהַטַּעַם שֶׁאוֹמְרִים "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם" הוּא מִשּׁוּם שֶׁדּוֹמֶה לְפֶתַח, וּבְקֶרֶן זָוִית אֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם פֶּתַח כְּלָל.

אֲבָל פֶּתַח שֶׁאֵינָהּ בְּקֶרֶן זָוִית אוֹמְרִים בָּהּ "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם", אֲפִלּוּ הִיא יְתֵרָה מֵעֶשֶׂר רַק שֶׁאֵינָהּ בְּמִלּוּאָהּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הִיא בְּמִלּוּאָהּ, אֲפִלּוּ נִפְרְצוּ ב' מְחִצּוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ בְּמִלּוּאָם וְנִשְׁאַר קֶרוּי עֲלֵיהֶם — אוֹמְרִים בּוֹ "פִּי תִקָּרֶה יוֹרֵד וְסוֹתֵם" אִם נִשְׁאָר שָׁם ב' מְחִצּוֹת דְּבוּקוֹת זוֹ בְּזוֹ. אֲבָל אִם נִפְרְצוּ ב' מְחִצּוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ בְּמִלּוּאָהּ אוֹ בְּיוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה, וְנִשְׁאָר ב' מְחִצּוֹת שְׁלֵמוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ — כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם פְּלוּשׁ וְקַפַּנְדַּרְיָא מִפְרָצָה זוֹ לְפִרְצָה שֶׁכְּנֶגְדָּהּ, אֵין אוֹמְרִים בָּהֶן "פִּי תִקָּרֶה יוֹרֵד וְסוֹתֵם". וְכֵן עִקָּר. וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב לָחוּשׁ לְסֻבָּרָא הָרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו:

ו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין פִּי תִקָּרֶה יוֹרֵד וְסוֹתֵם אֲפִלּוּ לְפִרְצָה שֶׁמֵּרוּחַ אֶחָד, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בְּרֹחַב הַקֶּרוּי ד' טְפָחִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא יְהֵא פִּי הַתִּקָּרָה מְשֻׁפָּע כְּגַגִּין שֶׁלָּנוּ, שֶׁאָז אֵין בָּהֶם פֶּה, וְלֹא אָמְרִינָן אֶלָּא "פִּי תִקָּרֶה יוֹרֵד וְסוֹתֵם":

סימן שסב

א **אֵיזֶה מְחִצָּה קָרוּי מְחִצָּה לְטַלְטֵל וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים**:

כָּל מְחִצּוֹת שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ כְּדֵי לָדוּר בְּתוֹכָן, דְּהַיְנוּ לְכְנִיסָה וִיצִיאָה תָּמִיד (עַיֵּן סִמָּן שנ"ח גַּבֵּי קַרְפֵּף), אֶלָּא לִשְׁמוֹר מַה שֶּׁיַּנִּיחוּ בְּתוֹכָן אוֹ לֵישֵׁב בְּתוֹכָן לִשְׁמוֹר הַשָּׂדוֹת, שֶׁאֵינוֹ דָּר בָּהּ יוֹמָם וְלַיְלָה אֶלָּא מִסְתּוֹפֵף בְּצִלָּהּ בִּלְבָד כְּשֶׁהַחַמָּה עוֹמֶדֶת עָלָיו (אֲבָל סֻכָּה שֶׁדָּר בָּהּ הַשּׁוֹמֵר יוֹמָם וְלַיְלָה — דִּירָה מְעֻלָּה הִיא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח), וְכֵן מְחִצּוֹת הָעֲשׂוּיִין לִצְנִיעוּת בְּעֶלְמָא, כְּגוֹן הַבַּנָּאִים שֶׁבּוֹנִים בַּחַמָּה וְעוֹשִׂין מְחִצָּה לְהָגֵן עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי הַחַמָּה, וְכֵן הָאַכְסַדְרָה שֶׁבּוֹנִים בְּתוֹךְ הַפַּרְדֵּס (שֶׁתַּשְׁמִישׁ מְחִצָּה זוֹ גַּם כֵּן אֵינוֹ קָבוּעַ לְהִתְלוֹנֵן בְּצִלָּהּ אֲפִלּוּ יוֹם וְלַיְלָה אֶחָד בִּקְבִיעוּת, אֶלָּא כְּשֶׁהַחַמָּה קוֹדַחַת בִּלְבָד, אֲבָל מְחִצָּה הָעֲשׂוּיָה לְיוֹם וְלַיְלָה אֶחָד — דִּירָה מְעֻלָּה הִיא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ס).

וְכָל מְחִצּוֹת אֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְחִצּוֹת גְּמוּרוֹת מִן הַתּוֹרָה וְהַזּוֹרֵק לְתוֹכָן מֵרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב אֲפִלּוּ יֵשׁ בְּתוֹכָן כַּמָּה מִילִין, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֵין מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָן אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת אִם יֵשׁ בְּתוֹכָן יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֵינָן חֲשׁוּבוֹת מֻקָּפוֹת לְדִירָה. אֲבָל עַד בֵּית סָאתַיִם וְעַד בִּכְלָל, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַמַּקָּף:

ב לְפִיכָךְ אִילָן שֶׁעָנָפָיו יוֹרְדִין לְמַטָּה כָּל סְבִיבוֹ, אִם אֵינָם גְּבוֹהִים ג' טְפָחִים מִן הָאָרֶץ וְעִקָּרָן בְּמָקוֹם שֶׁמְּחֻבָּרִים לְאִילָן הוּא גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים — הֲרֵי הֵם חֲשׁוּבִים מְחִצָּה וּמֻתָּר

לְטַלְטֵל בְּתוֹכָן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ לְדִירָה.

וְהוּא שֶׁיְּמַלֵּא הָאֲוִיר שֶׁבֵּין הָעֲנָפִים בְּעֵצִים אוֹ בְּקַשׁ וְיקַשְּׁרֵם שָׁם כְּדֵי שֶׁלֹּא יְנִידֵם הָרוּחַ, שֶׁכָּל מְחִצָּה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה אֵינָהּ מְחִצָּה.

וְהוּא הַדִּין אִם אֵין גְּבוֹהִים י' טְפָחִים בְּמָקוֹם שֶׁמְּחֻבָּרִים לְאֵילָן, אֶלָּא שֶׁבָּאֶמְצַע הֵם גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה, שֶׁעֲשׂוּיִים כְּקֶשֶׁת. וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בֵּינֵיהֶם ד' עַל ד' בְּכָל גֹּבַהּ עֲשָׂרָה, שֶׁאִם אֵין בֵּינֵיהֶם ד' אֶלָּא מִלְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה וְאֵילַךְ — הֲרֵי הֵן כְּכַרְמְלִית:

ג וְכָל זֶה עַד בֵּית סָאתַיִם, אֲבָל יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם — אָסוּר. וַאֲפִלּוּ נָטַע הָאִילָן מִתְּחִלָּה לְשֵׁם כָּךְ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ עֲנָפָיו מְחִצּוֹת סְבִיבוֹ, לְהַתִּיר שָׁם הַטְּלְטוּל — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לָדוּר בּוֹ אֶלָּא לְהִסְתּוֹפֵף בְּצִלּוֹ לִשְׁמוֹר הַשָּׂדוֹת. אֲבָל אִם הוּא עָשׂוּי לָדוּר בּוֹ, וַאֲפִלּוּ לֹא נְטָעוֹ מִתְּחִלָּה כְּדֵי לָדוּר בּוֹ, אֶלָּא שֶׁמִּלֵּא קַשׁ בֵּין הָעֲנָפִים כְּדֵי לָדוּר בּוֹ — אִם רֹב הַדֹּפֶן מִן הַקַּשׁ הַמְמַלֵּא שָׁם לְדִירָה, הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ כָּל הַדֹּפֶן עָשׂוּי לְדִירָה, וּמְטַלְטְלִין שָׁם אֲפִלּוּ בְּיוֹתֵר מִסָּאתַיִם (וַאֲפִלּוּ שֶׁאֵין בְּרֹחַב הַקַּשׁ יוֹתֵר מֵעֲשָׂר — מֻתָּר. וְאִם יֵשׁ בְּרָחְבּוֹ יוֹתֵר מֵעֲשָׂר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רֹב הַדֹּפֶן — גַּם כֵּן מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח):

ד תֵּל שֶׁגָּבוֹהַּ ה' טְפָחִים, וְעָשָׂה עָלָיו מְחִצָּה ה' טְפָחִים — הֲרֵי זֶה עַל גַּבָּיו רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה לְכָל דָּבָר, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כַּאן מְחִצָּה י' טְפָחִים, הַיְנוּ ה' טְפָחִים מִן גֹּבַהּ עַצְמוֹ, שֶׁאוֹמְרִים בּוֹ "גּוּד אַסֵּק מְחִצָּה" לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה, וְה' טְפָחִים מִן הַמְּחִצָּה, שֶׁהַמְּחִצָּה וְ"גּוּד" מִצְטָרְפִין.

מְחִצָּה הָעוֹמֶדֶת מֵאֵלֶיהָ, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית לְשֵׁם מְחִצָּה — כְּשֵׁרָה לְכָל דָּבָר:

ה מְחִצָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג, כְּשֵׁרָה לְכָל דָּבָר. בְּמֵזִיד — מְחִצָּה הִיא לְהַחֲמִיר, לְחַיֵּב הַזּוֹרֵק מִתּוֹכָהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל לֹא לְהָקֵל, לְהַתִּיר הַטְּלְטוּל בְּתוֹכָהּ, מִשּׁוּם קְנָס. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא הָיְתָה שָׁם מְחִצָּה כְּלָל בִּתְחִלַּת הַשַּׁבָּת. אֲבָל אִם הָיְתָה שָׁם וְהֶסִירָהּ וְחָזַר וַעֲשָׂאָהּ — אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד חָזְרָה לְהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן:

ו וְכָל זֶה כְּשֶׁהַמְּחִצָּה הִיא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ בְּכַרְמְלִית, וְעַל יָדָהּ נַעֲשָׂה שָׁם רְשׁוּת הַיָּחִיד. אֲבָל אִם גַּם בְּלֹא מְחִצָּה זוֹ יֵשׁ שָׁם עוֹד מְחִצּוֹת, שֶׁעַל יָדָן נַעֲשָׂה שָׁם רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁהָיָה אָסוּר לְטַלְטֵל שָׁם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — מוֹעֶלֶת

מְחִצָּה זוֹ לְהַתִּיר לְטַלְטֵל שָׁם, וַאֲפִלּוּ לֹא הָיְתָה בִּתְחִלַּת הַשַּׁבָּת וְנַעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת בְּמֵזִיד. וְאִם הָיְתָה שָׁם בִּתְחִלַּת הַשַּׁבָּת וְנִפְלָה אַחַר כָּךְ — מֻתָּר אֲפִלּוּ לֹא חָזְרָה וְנַעֲשֵׂית כְּלָל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁגַּם מִבַּלְעָדֶיהָ יֵשׁ שָׁם עוֹד מְחִצוֹת, הֲרֵי אָנוּ אוֹמְרִים "שַׁבָּת — כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה, הַתְּרָה":

ז כֵּיצַד? כְּגוֹן שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה שֶׁהִקִּיפוּ בְּמַחְצָלָאוֹת סְבִיבוֹתֵיהֶם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ בְּכַרְמְלִית, וְהִבְדִּילוּ גַּם בֵּינֵיהֶם, וְלֹא עֵרְבוּ יַחַד, וְהָיָה כָּל אֶחָד מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּשֶׁלּוֹ, וּבְשַׁבָּת נִגְלְלוּ הַמַּחְצָלָאוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם — אָנוּ אוֹמְרִים "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה הַתְּרָה", כֵּיוָן שֶׁגַּם מִבַּלְעָדֵי הַמַּחְצָלָאוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם הָיְתָה רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה עַל יְדֵי מַחְצָלָאוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת.

וְאִם קֹדֶם הַשַּׁבָּת לֹא הָיוּ מַחְצָלָאוֹת פְּרוּסוֹת בֵּינֵיהֶם, וְנִפְרְסוּ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד — מֻתָּר.

אֲבָל מַחְצָלָאוֹת הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּפְרְסוּ בְּשַׁבָּת בְּמֵזִיד אֵינָן מוֹעִילוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ כְּבָר פְּרוּסוֹת בִּתְחִלַּת הַשַּׁבָּת וְנִגְלְלוּ וְחָזְרוּ וְנִפְרְסוּ. וְאִם לֹא חָזְרוּ וְנִפְרְסוּ, אֵין אוֹמְרִים בָּהֶם "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה הַתְּרָה", הוֹאִיל וְאֵין כַּאן מְחִצוֹת הַמַּפְסִיקוֹת בֵּין רְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ כַּרְמְלִית גְּמוּרָה.

(אֲבָל קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּכַרְמְלִית מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כֵּיוָן שֶׁמִּן הַתּוֹרָה הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה — אוֹמְרִים בּוֹ "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה הַתְּרָה", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ס):

ח וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינוֹת שֶׁבָּיָם שֶׁהֵן קְשׁוּרוֹת זוֹ בְּזוֹ וְעֵרְבוּ יַחַד, וּבְשַׁבָּת נִפְסְקוּ — אֵין אוֹמְרִים בָּהֶן "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה הַתְּרָה", לְפִי שֶׁכְּשֶׁנִּפְסְקוּ הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הַיָּם מַפְסִיק בֵּינֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ה, וְהַיָּם הוּא כַּרְמְלִית גְּמוּרָה. אֲבָל אִם חָזְרוּ וְנִקְשְׁרוּ, אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד — חָזְרוּ לְהֶתֵּרָן הָרִאשׁוֹן, כֵּיוָן שֶׁמִּבַּלְעָדֵי זֶה הָיוּ שְׁתֵּיהֶן רְשׁוּת הַיָּחִיד:

ט סְפִינָה — מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ אֲפִלּוּ הִיא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּבָה לְמֻקֶּפֶת דִּירָה. וְאֵין אוֹמְרִים מְחִצוֹתֶיהָ לְהַבְרִיחַ מַיִם נַעֲשׂוּ, שֶׁלֹּא לְדִירָה.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם כְּפָאהּ לָדוּר תַּחְתֶּיהָ, שֶׁכְּפִיָּתָהּ — זוֹ הִיא עֲשִׂיַּת מְחִצָּתָהּ לְדִירַת מַטָּה, וְנַעֲשָׂה עַל יְדֵי כֵן מֻקֶּפֶת לְדִירָה גַּם עַל גַּבָּהּ מִלְמַעְלָה מִשּׁוּם "גּוּד אַסֵּק".

אֲבָל אִם כְּפָאָהּ לְזִפְתָּהּ — אֵין מְטַלְטְלִין בָּהּ, בֵּין תַּחְתֶּיהָ בֵּין עֲלֶיהָ, אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת אִם הִיא יוֹתֵר מִסָּאתַיִם, מִפְּנֵי שֶׁבְּטֵל מְחִצּוֹתֶיהָ מִתּוֹרַת דִּירָה בִּכְפִיָּתָן זוֹ, שֶׁאֵינָן עוֹמְדוֹת כָּל זְמַן כְּפִיָּתָן לֹא לְדִירַת מַטָּה וְלֹא לְדִירַת מַעְלָה:

י בַּכֹּל עוֹשִׂין מְחִצָּה מִבְּעוֹד יוֹם, אֲפִלּוּ בִּכְלִים וְאֲכָפוֹת הַגְּבוֹהִים י' טְפָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁסּוֹפָן לְהִנָּטֵל אַחַר הַשַּׁבָּת. וַאֲפִלּוּ מְחִצּוֹת שֶׁל עֵרֶב בְּלֹא שִׁתּוּי, כְּגוֹן שֶׁל חֲבָלִים הַמְּתוּחִים עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת סָבִיב חֵבֶל עַל גַּבֵּי חֵבֶל בִּגֹּבַהּ י' טְפָחִים, אוֹ שֶׁל שִׁתּוּי בְּלֹא עֵרֶב, כְּגוֹן קָנִים הַגְּבוֹהִים עֲשָׂרָה הַנְּעוּצִים בָּאָרֶץ זֶה אֵצֶל זֶה — הֲרֵי זֶה מוֹעֶלֶת עַד בֵּית סָאתַיִם, אֲפִלּוּ לְיַחִיד בְּיִשּׁוּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ס.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּין חֵבֶל לַחֲבֵרוֹ אוֹ בֵּין קָנֶה לַחֲבֵרוֹ ג' טְפָחִים. וְכָל אֲוִיר שֶׁהוּא פָּחוֹת מִג' טְפָחִים נֶחְשָׁב כְּסָתוּם לְגַמְרֵי. אֲבָל אִם יֵשׁ אֲפִלּוּ בֵּין חֵבֶל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ ג' טְפָחִים — אֵינוֹ מְחִצָּה כְּלָל, (אֶלָּא אִם כֵּן הָאֲוִיר שֶׁל ג' טְפָחִים הוּא בָּאֶמְצַע) וְיֵשׁ מֵחֵבֶל הָעֶלְיוֹן שֶׁל ג' טְפָחִים הַלָּלוּ עַד חֵבֶל הָעֶלְיוֹן שֶׁבְּרֹאשׁ גֹּבַהּ הַמְּחִצָּה יוֹתֵר מִג' טְפָחִים סָתוּם בַּחֲבָלִים, וּמֵחֵבֶל הַתַּחְתּוֹן שֶׁל ג' טְפָחִים אֲוִיר הַלָּלוּ סָתוּם גַּם כֵּן בַּחֲבָלִים עַד פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ, שֶׁאִם אֵין מֵחֵבֶל הָעֶלְיוֹן שֶׁל ג' טְפָחִים הַלָּלוּ עַד חֵבֶל הָעֶלְיוֹן שֶׁבְּרֹאשׁ גֹּבַהּ הַמְּחִצָּה אֶלָּא ג' טְפָחִים סְתוּמִים בַּחֲבָלִים — הֲרֵי הָאֲוִיר שֶׁמִּצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה לְג' טְפָחִים הַלָּלוּ הַסְּתוּמִים, דְּהַיְנוּ הָאֲוִיר הָעֶלְיוֹן שֶׁעַד חֵבֶל שֶׁבְּרֹאשׁ גֹּבַהּ הַמְּחִצָּה עִם הָאֲוִיר שֶׁל ג' טְפָחִים הַלָּלוּ, בָּאִים וּמְבַטְּלִים הַג' טְפָחִים סְתוּמִים שֶׁבֵּינֵיהֶם. אֲבָל אִם הַסָּתוּם יוֹתֵר מִג' טְפָחִים, אֲזַי אֵין אֲוִיר זֶה מְבַטֵּל הַסָּתוּם שֶׁעָלָיו, הוֹאִיל וְהוּא מְרֻבֶּה מִמֶּנּוּ.

וְכָל זֶה בֵּין חֵבֶל לְחֵבֶל. אֲבָל אִם יֵשׁ אֲוִיר ג' טְפָחִים מֵהָאָרֶץ עַד חֵבֶל הַתַּחְתּוֹן, אֲפִלּוּ מִשָּׁם וְאֵילַךְ סָתוּם לְגַמְרֵי יוֹתֵר מִמַּאָה אַמָּה — אֵין זוֹ מְחִצָּה, הוֹאִיל וְהַגְּדָיִים יְכוֹלִים לִבְקוֹעַ תַּחְתֶּיהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ה:

יא וְכָל זֶה בַּחֲבָלִים. אֲבָל בְּקָנִים, אִם יֵשׁ בֵּין קָנֶה אֶחָד לַחֲבֵרוֹ ג' טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר, עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת — אֵין הַמְּחִצָּה נִפְסֶלֶת בִּשְׁבִיל זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן הַפְרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ אֲוִיר סָמוּךְ לְקָצֵה הַמְּחִצָּה, וְלֹא נִשְׁאַר שָׁם עוֹמֵד יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר עַד הַקָּצֶה — אֵין אוֹמְרִים שֶׁיָּבֹא אֲוִיר זֶה עִם אֲוִיר הָעוֹלָם שֶׁחוּץ לַקָּצֶה וִיבַטְּלוּ עוֹמֵד

הַנִּשְׁאָר מֵאָוִיר זֶה עַד הַקָּצֶה, לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים שֶׁהָאָוִיר מְבַטֵּל הָעוֹמֵד אֶלָּא בַּאֲוִיר שֶׁהוּא נֶחְשָׁב כְּסָתוּם עַל יְדֵי הָעוֹמֵד, כְּגוֹן הָאֲוִיר שֶׁבְּתוֹךְ הַמְּחִצָּה וְהָאֲוִיר שֶׁלְּמַעְלָה עַד לָרָקִיעַ, שֶׁהוּא נֶחְשָׁב גַּם כֵּן כְּסָתוּם כְּשֶׁיֵּשׁ תַּחְתָּיו עוֹמֵד גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה. אֲבָל אֲוִיר הָעוֹלָם שֶׁחוּץ לִקְצֵה הַמְּחִצָּה אֵין נֶחְשָׁב כְּסָתוּם כְּלָל עַל יְדֵי הָעוֹמֵד, וְלָכֵן אֵינוֹ מְבַטְּלוֹ כְּלָל:

יב אֲפִלּוּ מִבַּעֲלֵי חַיִּים עוֹשִׂים מְחִצָּה, שֶׁיַּעֲמִיד שָׁם בְּהֵמָה לְדֹפֶן מִבְּעוֹד יוֹם וּמֻתָּר לְטַלְטֵל שָׁם בְּשַׁבָּת, וּבִלְבָד שֶׁתְּהֵא קְשׁוּרָה שָׁם, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג. וְאִם הֶחָלַל שֶׁבֵּין הָרַגְלַיִם גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים — צָרִיךְ לִגְדּוֹר שָׁם בְּקָנִים:

יג וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה מֵהָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים זֶה אֵצֶל זֶה בְּפָחוֹת מִג' טְפָחִים, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנָיָן בְּכָךְ (שֶׁהֲרֵי הָאָדָם הוּא בֶּן דַּעַת וְעוֹמֵד לְדַעַת עַצְמוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּהֵמָה שֶׁהִיא כְּעֵץ בְּעִלְמָא וְהַעֲמָדָתָהּ לִמְחִצָּה דּוֹמָה לִבְנָיָן) וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵם מֵהַלְּכִים חֲשׁוּבִים מְחִצָּה וּבֵינֵיהֶם רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה (אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ מֵהֶם כְּד' מְחִצּוֹת מַקִּיפוֹת לֶחָלָל שֶׁבֵּינֵיהֶם):

יד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמֻּתָּר לְהַעֲמִידָם בְּשַׁבָּת? אֶלָּא כְּשֶׁהֵם אֵינָם יוֹדְעִים שֶׁלְּשֵׁם מְחִצָּה הוּא מַעֲמִידָם שָׁם (שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם אֵינָם מִתְכַּוְּנִים לִמְחִצָּה, וְהֵם בְּנֵי דַּעַת וְעוֹמְדִים לְדַעַת עַצְמָן, אֵין בְּזֶה מִשּׁוּם עֲשִׂיַּת מְחִצָּה בְּשַׁבָּת). אֲבָל אִם אֲפִלּוּ אֶחָד מֵהֶם יוֹדֵעַ — אָסוּר לְהַעֲמִידָם. וְאִם עָבַר וְהֶעֱמִידָם בְּמֵזִיד, דֵּינָם כִּמְחִצָּה הַנַּעֲשֵׂית בְּמֵזִיד בְּשַׁבָּת שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וַאֲפִלּוּ אִם לֹא הוֹדִיעָם עַתָּה שֶׁעוֹשֶׂה מֵהֶם מְחִצּוֹת, אִם קָרוֹב הַדָּבָר שֶׁיֵּדְעוּ, כְּגוֹן שֶׁעָשָׂה מֵהֶם מְחִצָּה פַּעַם אַחַת וְנוֹדַע לָהֶם כְּבָר — לֹא יַעֲשֶׂה הוּא מֵהֶם מְחִצָּה עוֹד, שֶׁמָּא יַרְגִּישׁוּ בַּדָּבָר טֶרֶם שֶׁיַּסְפִּיקוּ לִגְמוֹר עֲשִׂיַּת הַמְּחִצָּה וְאַחַר כָּךְ יִגְמְרוּהָ, וְנִמְצָא נַעֲשֵׂית בְּאִסּוּר. אֲבָל יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם אָדָם אַחֵר רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת מֵהֶם מְחִצָּה עוֹד (וּסְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל):

טו וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹשֶׂה מֵהֶם מְחִצָּה פַּעַם רִאשׁוֹנָה, אִם מַעֲמִידָם תְּחִלָּה כִּמְחִצּוֹת, וְאַחַר כָּךְ מוֹלִיכָם כָּךְ כְּדֵי לְטַלְטֵל בֵּינֵיהֶם כְּשֶׁהֵם מְהַלְּכִים — קָרוֹב הַדָּבָר שֶׁיַּרְגִּישׁוּ בַּדָּבָר קֹדֶם שֶׁיִּגְמוֹר הוֹלָכָתָם אוֹתָם כִּמְחִצּוֹת, כֵּיוָן שֶׁהֶעֱמִידָם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מוֹלִיכָם, וְהוּא הוֹלֵךְ בֵּינֵיהֶם. וְלֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל בֵּינֵיהֶם דֶּרֶךְ הִלּוּכָם אֶלָּא כְּשֶׁהֵם מְהַלְּכִים מֵעַצְמָם:

טז אִם בָּאוּ תְּחִלָּה שֶׁלֹּא לְדַעַת, אַף עַל פִּי שֶׁאַחַר כָּךְ הִרְגִּישׁוּ בַּדָּבָר, לְאַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהֶם הַמְּחִצּוֹת, קוֹדֶם שֶׁהִסְפִּיק לְטַלְטֵל בֵּינֵיהֶם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁבִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמְּחִצָּה הָיְתָה שֶׁלֹּא לְדַעַת:

יז אֵין לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה שֶׁל בְּנֵי אָדָם אֶלָּא בִּשְׁעַת הַצֹּרֶךְ וּבִשְׁעַת הַדְּחָק. וְאִם שָׂכַח חֵפֶץ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — יוֹתֵר טוֹב לְהוֹלִיךְ שָׁם תִּינוֹקוֹת, וְהֵם יַגְבִּיהוּ הַחֵפֶץ מֵאֵלֵיהֶם וְיביאוּהוּ לַבַּיִת, מִשֶּׁיַּעֲשֶׂה מְחִצּוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם וְיביאֻנוּ גְּדוֹל.

וְהוּא שֶׁאֵין הַתִּינוֹק יוֹדֵעַ שֶׁחֵפֶץ זֶה הוּא שֶׁל אָבִיו, וְלַהֲנָאַת עַצְמוֹ הוּא מִתְכַּוֵּן בַּהֲבָאָתוֹ אוֹתוֹ, שֶׁסָּבוּר שֶׁמָּצָא חֵפֶץ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁחֵפֶץ זֶה שֶׁל אָבִיו, הֲרֵי הוּא מִתְכַּוֵּן מִן הַסְּתָם בַּהֲבָאָתוֹ בִּשְׁבִיל אָבִיו, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְמְחוֹת בְּתִינוֹק זֶה שֶׁלֹּא יְביאֻנוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יוֹלִיכֻנוּ שָׁמָּה כְּדֵי שֶׁיְּביאֻנוּ (וְהוּא הַדִּין אִם הַחֵפֶץ הוּא שֶׁל אַחֵר, וְהַתִּינוֹק יוֹדְעוֹ וּמַכִּירוֹ וְיביאֻנוּ אֵלָיו).

וְכָל זֶה בַּאֲחֵרִים. אֲבָל אָבִיו מְצֻוֶּה לְחַנְּכוֹ וְלִגְעוֹר בּוֹ וּלְהַפְרִישׁוֹ כְּשֶׁרוֹאֶהוּ מְחַלֵּל שַׁבָּת אֲפִלּוּ לַהֲנָאַת עַצְמוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּאִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ג, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יוֹלִיכֻנוּ שָׁמָּה כְּדֵי שֶׁיְּביאֻנוּ, אֲפִלּוּ אֵין הַחֵפֶץ שֶׁלּוֹ:

יח כָּל הֶקֵּף מְחִצּוֹת שֶׁהַפָּרוּץ שֶׁבּוֹ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד — אָסוּר, וּכְאִלּוּ כֻּלּוֹ פָּרוּץ, אֶלָּא אִם כֵּן כָּל פִּרְצָה מֵהֶם פְּחוּתָה מִג' טְפָחִים. אֲבָל אִם הַפָּרוּץ כְּעוֹמֵד שָׁוֶה בְּשָׁוֶה — מֻתָּר (בֵּין בִּמְחִצּוֹת שֶׁל שְׁתֵּי בֵּין בִּמְחִצּוֹת שֶׁל עֵרֶב), שֶׁכְּבָר הִיא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי — שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָרֹב פָּרוּץ, וְלֹא שְׁיִהֵא צָרִיךְ הָרֹב עוֹמֵד, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּמָקוֹם אֶחָד פָּרוּץ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת. אֲבָל עַד עֶשֶׂר וְעַד בְּכָלָל — מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפֻתַּח:

יט אִם עָשָׂה צוּרַת פֶּתַח, אֲפִלּוּ לְפִרְצָה יְתֵרָה מֵעֶשֶׂר — מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין כַּאן פָּרוּץ כְּלָל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחָצֵר וּמָבוֹי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם דִּיּוּרִים וּמַקִּיפִים אוֹתָם לְדִירָה וְלֹא בִּשְׁבִיל הֶתֵּר טִלְטוּל בִּלְבָד, לָכֵן מוֹעִיל בָּהֶם כְּשֶׁהֶקֵּף דִּירָתָם הוּא עַל יְדֵי צוּרַת פֶּתַח מִד' רוּחוֹת. אֲבָל בִּבְקָעָה שֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת בָּהּ הֶקֵּף כְּדֵי לְהַתִּיר לְטַלְטֵל בְּתוֹכוֹ, אֵינוֹ מוֹעִיל מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים כְּשֶׁכָּל הַד' רוּחוֹת מֻקָּפוֹת עַל יְדֵי צוּרַת פֶּתַח בִּלְבָד. אֲבָל אִם הֶקֵּף הוּא כְּתִקּוּנוֹ, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פְּרָצוֹת יְתֵרוֹת עַל עֶשֶׂר — מוֹעִיל בָּהֶן צוּרַת פֶּתַח, אֲפִלּוּ אִם הַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צוּרַת פֶּתַח מוֹעִיל לְפִרְצָה יְתֵרָה מֵעֶשֶׂר אֲפִלּוּ בְּחָצֵר, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ, אוֹ בְּרוּחַ שְׁלִישִׁית שֶׁל מָבוֹי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן (שס"ג) [שס"ד]. אֲבָל לְפִרְצַת עֶשֶׂר מוֹעִיל צוּרַת פֶּתַח אֲפִלּוּ פָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד. וַאֲפִלּוּ כָּל הַד' רוּחוֹת הֵן עַל יְדֵי צוּרַת פֶּתַח, וְאֵין בָּהֶן אֶלָּא עֶשֶׂר עַל עֶשֶׂר — מֻתָּר, אֲפִלּוּ בְּבִקְעָה. וְטוֹב לְחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כִּסְבָרָא רִאשׁוֹנָה:

כ מַהוּ צוּרַת פֶּתַח? קָנֶה מִכַּאן וְקָנֶה מִכַּאן, אֲפִלּוּ אֶחָד רָחוֹק מֵחֲבֵרוֹ, וְקָנֶה עַל גַּבֵּיהֶם, אֲפִלּוּ אֵינוֹ נוֹגֵעַ בָּהֶם אֶלָּא יֵשׁ בֵּינֵיהֶם כַּמָּה אַמּוֹת, וּבִלְבָד שֶׁיְּהֵא גֹּבַהּ הַקָּנִים שֶׁמִּכַּאן וּמִכַּאן י' טְפָחִים, וְיִהְיוּ מְכֻוָּנִים כְּנֶגֶד קָנֶה הָעֶלְיוֹן, שֶׁאָז דּוֹמֶה לְפֶתַח, שֶׁהַמַּשְׁקוֹף נִתָּן עַל הַמְּזוּזוֹת. אֲבָל אִם הֵם מְרֻחָקִים מִכְּנֶגְדּוֹ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא — פָּסוּל, שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְפֶתַח. וְכֵן אִם חִבֵּר קָנֶה עֶלְיוֹן לִשְׁנֵי הַקָּנִים אוֹ לְאֶחָד מֵהֶם מִן הַצַּד, וְאֵינוֹ נָתוּן עַל גַּבּוֹ מִלְמַעְלָה — שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְפֶתַח, שֶׁהַמַּשְׁקוֹף נִתָּן עַל גַּבֵּי הַמְּזוּזוֹת מִלְמַעְלָה — גַּם כֵּן פָּסוּל.

וְאִם עָשָׂה גַּם קָנֶה אַחֵר מְכֻוָּן תַּחַת הָעֶלְיוֹן, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לִשְׁלוֹף קָנֶה הַפָּסוּל מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן.

וְאִם עָשָׂה חֶבֶל עַל הַקָּנִים — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הוּא כָּרוּךְ בְּרֹאשֵׁי הַקָּנִים מַמָּשׁ, שֶׁאֵינוֹ בּוֹלֵט כְּלוּם מֵהַקָּנִים לְמַעְלָה מֵהַחֶבֶל, כָּשֵׁר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַחֶבֶל נָתוּן עַל גַּבֵּי רָאשֵׁי הַקָּנִים מַמָּשׁ, אֶלָּא כָּרוּךְ שָׁם עַל צִדֵּיהֶם. וְטוֹב לְהַחֲמִיר לְכָרְכוֹ עַל גַּבֵּי רָאשֵׁי הַקָּנֶה מַמָּשׁ:

כא הַקָּנִים שֶׁמִּכַּאן וּמִכַּאן צְרִיכִים שֶׁיִּהְיוּ חֲזָקִים לְקַבֵּל דֶּלֶת כָּל שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ שֶׁל קַשׁ אוֹ שֶׁל קָנִים. אֲבָל קָנֶה הָעֶלְיוֹן דַּי בְּכָל שֶׁהוּא, וַאֲפִלּוּ הוּא שֶׁל גֶּמִי:

כב שַׁעַר הֶעָשׂוּי בְּעִגּוּל כְּכִפָּה, אִם יֵשׁ גֹּבַהּ י' טְפָחִים בְּרַגְלָיו, דְּהַיְנוּ קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל לְהִתְעַגֵּל — מַתִּיר מִשּׁוּם צוּרַת פֶּתַח:

סימן שסג

א **דִּינֵי מָבוֹי וְלָחְיֵי וּבוֹ מ"ד סְעִיפִים:**

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה שֶׁמִּן הַתּוֹרָה כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ ג' מְחִצּוֹת וּפָרוּץ בְּמִלּוּאוֹ בְּרוּחַ רְבִיעִית הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה אִם פָּרוּץ לְכַרְמְלִית, שֶׁאֵין רַבִּים בּוֹקְעִים שָׁם.

וְאַף אִם פָּרוּץ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁדֵּינוֹ כְּכַרְמְלִית, הֲרֵי מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכַרְמְלִית מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. אֶלָּא שֶׁחָכְמִים אָסְרוּ הַטִּלְטוּל בּוֹ, בֵּין שֶׁפָּרוּץ לִרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין שֶׁפָּרוּץ לְכַרְמְלִית, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה קְצָת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, כֵּיוָן שֶׁפָּרוּץ בְּמִלּוֹאוֹ.

לְפִיכָךְ הִתִּירוּ כְּשֶׁעָשָׂה אֵיזֶה תִּקּוּן בְּמָקוֹם הַפִּרְצָה, אֲפִלּוּ תִּקּוּן שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן לְהַנִּיחַ קוֹרָה רְחָבָה טֶפַח עַל פֶּתַח הַמָּבוֹי הַפָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית, שֶׁבְּקוֹרָה זוֹ אֵין אוֹמְרִים בָּהּ מִן הַתּוֹרָה "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם", הוֹאִיל וְאֵין בָּרְחָבָהּ ד' טְפָחִים אֵין שָׁם תִּקְרָה עָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו. וְאַף עַל פִּי כֵן מוֹעֶלֶת בְּמָבוֹי מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים, הוֹאִיל וְגַם אִסּוּר הַטִּלְטוּל בּוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה קְצָת לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ קוֹרָה עַל פִּתְחוֹ, יֵשׁ בְּזֶה הֶכֵּר וְזָכְרוֹן לָרוֹאִים, שֶׁיַּכִּירוּ וְיֵדְעוּ שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא קוֹרָה זוֹ בְּמָבוֹי זֶה, וְלֹא יִתְחַלֵּף לָהֶם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

וְכֵן הֵקֵלּוּ בְּמָבוֹי לְהַתִּירוֹ בְּלֶחִי שֶׁעָבְיוֹ וְרָחְבּוֹ כָּל שֶׁהוּא וְגָבְהוֹ י' טְפָחִים, שֶׁיַּעֲמִידֵנוּ בְּפֶתַח הַמָּבוֹי אֵצֶל אֶחָד מֵהַכְּתָלִים, שֶׁלֶּחִי זֶה נִדּוֹן מִשּׁוּם מְחִצָּה גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ ב' מְחִצּוֹת שְׁלֵמוֹת וְלֶחִי זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש[מ]"ה. אֶלָּא שֶׁחָכְמִים אָסְרוּ בְּב' מְחִצּוֹת וְלֶחִי וְהִתִּירוּ בְּג' מְחִצּוֹת וְלֶחִי:

ב לֹא הִתִּירוּ בְּג' מְחִצּוֹת וְלֶחִי אֶחָד אוֹ קוֹרָה רְחָבָה טֶפַח אֶלָּא בְּמָבוֹי, אֲבָל חָצֵר שֶׁהִיא פְּרוּצָה בְּמִלּוֹאָהּ בְּרוּחַ רְבִיעִית אֵינָהּ נִתֶּרֶת אֶלָּא בְּפַס רָחָב ד' טְפָחִים שֶׁיַּעֲמִידֵנוּ בְּצַד אֶחָד בְּמָקוֹם הַפָּרוּץ. וְאִם יִרְצֶה לְתַקְּנָהּ בִּשְׁנֵי צְדָדֵי הַפִּרְצָה — דַּי בִּשְׁנֵי פַּסִּין שֶׁרָחְבָּן מַשֶּׁהוּ, רַק שֶׁיִּהְיֶה גָּבְהָם י' טְפָחִים.

וְהוּא הַדִּין אִם נִשְׁתַּיֵּר מִכֹּתֶל רְבִיעִית עַצְמוֹ בָּנוּי כְּשִׁעוּר ד' טְפָחִים מִצַּד אֶחָד, אוֹ אִם נִשְׁתַּיֵּר מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִים טֶפַח מִכָּאן וְטֶפַח מִכָּאן. אֲבָל בְּפָחוֹת מִטֶּפַח אֵין כָּל כָּךְ הֶכֵּר בְּהַמְּשֻׁיָּר מֵהַכֹּתֶל כְּמוֹ בְּפַס גָּמוּר שֶׁמַּעֲמִידוֹ לְשֵׁם כָּךְ:

ג וְלָמָּה הֶחֱמִירוּ בְּחָצֵר יוֹתֵר מִבְּמָבוֹי? מִפְּנֵי שֶׁכֹּל שֶׁהוּא עָשׂוּי יוֹתֵר לְדִירָה וּלְתַשְׁמִישֵׁי הַצָּנַע צָרִיךְ מְחִצּוֹת יוֹתֵר גְּמוּרוֹת. וּלְפִיכָךְ הַחֲצֵרוֹת שֶׁדַּרְכָּן שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן יוֹתֵר בְּתַשְׁמִישֵׁי הַצָּנַע וְלֶאֱכוֹל בָּהֶן, צְרִיכוֹת מְחִצּוֹתֵיהֶן לִהְיוֹת יוֹתֵר גְּמוּרוֹת, שֶׁיִּהְיֶה שָׁם רְשׁוּת הַיָּחִיד עֲלֵיהֶן, מֵהַמְּבוֹאוֹת שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶם בְּתַשְׁמִישֵׁי הַצָּנַע:

ד וַאֲפִלּוּ חָצֵר שֶׁאֵין בְּפִרְצַת מִלּוּאָהּ ד' טְפָחִים צְרִיכָה תִּקּוּן זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן אֵין בָּהּ ג' טְפָחִים, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִג' טְפָחִים הוּא כְּסָתוּם וְאֵין צָרִיךְ תִּקּוּן כְּלָל. אֲבָל מָבוֹי שֶׁאֵין בְּרֹחַב פִּתְחוֹ ד' טְפָחִים, יֵשׁ מַתִּירִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְאִם יֵשׁ בַּפִּרְצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, אֲפִלּוּ אֵינוֹ בְּמִלּוּאָהּ אֶלָּא נִשְׁתַּיְּרוּ אוֹ הֶעֱמִיד לוֹ גִּפּוּפִין מִכָּאן וּמִכָּאן, וַאֲפִלּוּ הַגִּפּוּפִים יְתֵרִים עַל הַפִּרְצָה — צָרִיךְ לְתַקְּנָהּ בְּצוּרַת פֶּתַח כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב, בֵּין בְּחָצֵר בֵּין בְּמָבוֹי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ה בַּכֹּל עוֹשִׂין לְחָיַיִם, אֲפִלּוּ מִבַּעֲלֵי חַיִּים, וּבִלְבָד שֶׁיִּקְשְׁרֵנּוּ שָׁם בַּחֲבָלִים לְכָתְלֵי הַמָּבוֹי בְּיִתֵּדוֹת שֶׁיּוֹצְאִין מִן הַכְּתָלִים, בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְבּוֹץ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְמַעֵט גְּבְהָן מִי' טְפָחִים וְיִטַּלְטְלוּ בְּמָבוֹי בְּאִסּוּר עַל סְמַךְ לֶחִי זֶה.

וַאֲפִלּוּ אָדָם הָעוֹמֵד שָׁם נִדּוֹן מִשּׁוּם לֶחִי. וְהוּא שֶׁקְּשָׁרוֹ שָׁם, אִם לֹא הוֹדִיעוֹ שֶׁהֶעֱמִידוֹ לְשֵׁם לֶחִי, שֶׁהֲרֵי בְּוַדַּאי יֵלֵךְ לוֹ — שֶׁלֹּא יַעֲמוֹד שָׁם כָּל הַיּוֹם — וִיטַלְטְלוּ בְּמָבוֹי בְּאִסּוּר. אֲבָל אִם הוֹדִיעוֹ שֶׁמַּעֲמִידוֹ לְשֵׁם לֶחִי, אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁיֵּלֵךְ לוֹ (אֶלָּא שֶׁאָז צָרִיךְ לְהַעֲמִידוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי לֶחִי נִדּוֹן מִשּׁוּם מְחִצָּה, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה מֵאָדָם בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב[ו]):

ו אִם יֵשׁ קְצָת כֹּתֶל בְּרוּחַ רְבִיעִית, עוֹלֶה מִשּׁוּם לֶחִי, וּבִלְבָד שֶׁיְּהֵא בּוֹ רֹחַב טֶפַח מִשּׁוּם הֶכֵּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וַאֲפִלּוּ אֲבָנִים הַיּוֹצְאִים מִן הַכֹּתֶל זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ פָּחוֹת מִג' טְפָחִים, עוֹלִין מִשּׁוּם לֶחִי אִם רָחְבָּן טֶפַח:

ז לֶחִי שֶׁרוּחַ מְצוּיָה יָכוֹל לַהֲנִידוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַפִּילוֹ — אֵינוֹ חָשׁוּב מִשּׁוּם לֶחִי, שֶׁהַלֶּחִי הוּא כְּמְחִצָּה, וְכָל מְחִצָּה שֶׁרוּחַ מְצוּיָה מְנִידָתָהּ אֵינָהּ מְחִצָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב:

ח אִם הִרְחִיק הַלֶּחִי מִן הַכֹּתֶל ג' טְפָחִים, בֵּין לְתוֹךְ חֲלַל רֹחַב הַמָּבוֹי בֵּין לְהַלְאָה לְצַד חוּץ — לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. אֲבָל פָּחוֹת מִג' טְפָחִים כְּלָבוּד הוּא:

ט לֶחִי — אֲפִלּוּ שְׁבָרִים וְשִׁבְרֵי שְׁבָרִים מְדֻבָּקִים כְּשֵׁרִים בּוֹ, כֹּל שֶׁיְּכוֹלִים לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה. וְלָכֵן עוֹשִׂים לֶחִי מִסִּיד (תְּחוּחַ) טָחוּי בַּכֹּתֶל, שֶׁעַל יְדֵי הַכֹּתֶל הוּא רָאוּי לַעֲמוֹד. וּבִלְבָד שֶׁיְּזֻהֵר שֶׁלֹּא יִתְמַעֵט ג' טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ, שֶׁלֶּחִי הַגָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים מִן הָאָרֶץ פָּסוּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאַף שֶׁלְּאַחַר שֶׁנִּתְמַעֵט נִשְׁאַר שָׁם מַרְאֵהוּ נָכָר עַל פְּנֵי הַכֹּתֶל, אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, כִּי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַלֶּחִי קְצָת דָּבָר מַמָּשׁ וְעֵב קְצָת בּוֹלֵט מִן הַכֹּתֶל:

י לֶחִי שֶׁעָשָׂאוֹ מֵעֲצֵי אֲשֵׁרָה — כָּשֵׁר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַלֶּחִי צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ שִׁעוּר, דְּהַיְנוּ גֹּבַהּ י' טְפָחִים וְרֹחַב וְעֹבִי כָּל שֶׁהוּא, וְכָל דָּבָר הַצָּרִיךְ שִׁעוּר אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ מֵעֲצֵי אֲשֵׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁעוֹמְדִים לִשְׂרֵפָה וּכְאִלּוּ נִשְׂרְפוּ וְנַעֲשׂוּ אֵפֶר וְנִכְתַּת שִׁעוּרָם, מִכָּל מָקוֹם אִלּוּ הָיָה מְדַבֵּק כְּתִיתוּתָם, דְּהַיְנוּ שֶׁהָיָה מְגַבֵּל הָאֵפֶר — הָיָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ גֹּבַהּ י' טְפָחִים וְעֹבִי מַשֶּׁהוּ. לְפִיכָךְ הוּא כָּשֵׁר:

יא בֵּין שֶׁנִּרְאָה בְּלִיטַת הַלֶּחִי לָעוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַמָּבוֹי וְאֵינָהּ נִרְאֵית לָעוֹמְדִים חוּץ לַמָּבוֹי, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱמִיד הַלֶּחִי רָחְבּוֹ לְצַד אָרְכּוֹ שֶׁל מָבוֹי, וְלֹא מָשַׁךְ קְצֵה רָחְבּוֹ קְמָעָא כְּלַפֵּי חוּץ אֶלָּא הִשְׁוָה חֻדּוֹ הַחִיצוֹן לְעֹבִי כֹּתֶל הַמָּבוֹי, וְדוֹמֶה כְּמִי שֶׁמּוֹסִיף עַל עֹבִי הַכֹּתֶל וְאֵינוֹ נִרְאֶה מִבַּחוּץ כְּלֶחִי, אֲבָל חֻדּוֹ הַפְּנִימִי נִרְאֶה לָעוֹמְדִים שָׁם בִּפְנִים, כְּזֶה.

וּבֵין שֶׁנִּרְאֵית בְּלִיטָתוֹ לָעוֹמְדִים בַּחוּץ וְלֹא לָעוֹמְדִים בִּפְנִים, כְּגוֹן שֶׁמָּשַׁךְ כָּל הַלֶּחִי לַחוּץ וְחֻדּוֹ הַפְּנִימִית נִכְנָס בְּעֹבִי הַכֹּתֶל, וְאֵינוֹ נִרְאֶה מִבִּפְנִים כְּלֶחִי אֶלָּא דּוֹמֶה כְּמוֹסִיפוֹ עַל אֹרֶךְ הַכֹּתֶל, אֲבָל מִבְּחוּץ נִכָּר שֶׁאֵינוֹ מִכֹּתֶל הַמָּבוֹי שֶׁהֲרֵי נִמְשָׁךְ לְהַלְאָה מֵעֹבִי הַכֹּתֶל, כְּזֶה — כָּשֵׁר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַלֶּחִי הַנִּרְאֶה מִבַּחוּץ וְלֹא מִבִּפְנִים אֵינוֹ כָּשֵׁר אֶלָּא אִם כֵּן נִרְאֶה לָעוֹמְדִים בַּחוּץ נֶגֶד חֲלַל הַמָּבוֹי בְּסָמוּךְ לוֹ, כְּגוֹן שֶׁהַלֶּחִי שֶׁמְּשָׁכוֹ לַחוּץ וְחֻדּוֹ הַפְּנִימִי נִכְנָס בְּעֹבִי הַכֹּתֶל לֹא הֶעֱמִידוֹ לִשְׁפַּת עֹבִי שֶׁל צַד הַמָּבוֹי, בְּעֵינַיִן שֶׁלְּהָעוֹמְדִים בִּפְנִים נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל אֹרֶךְ הַכֹּתֶל, שֶׁאַז גַּם לְהָעוֹמְדִים בַּחוּץ נֶגֶד חֲלַל הַמָּבוֹי בְּסָמוּךְ לוֹ נִרְאֶה לָהֶם כֵּן, אֶלָּא הֶעֱמִידוֹ לִשְׁפַּת עֹבִי שֶׁל צַד אֲחוֹרֵי הַמָּבוֹי, כְּזֶה (וְכֵן עִקָּר):

יב הִגְבִּיהוֹ מֵהָאָרֶץ ג' טְפָחִים — פָּסוּל, שֶׁהַלֶּחִי הוּא כְּמִחְצָה, וּמִחְצָה הַגָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים מִן הָאָרֶץ אֵינָהּ מְחִצָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַגְּדֵיִים יְכוֹלִים לִבְקוֹעַ תַּחְתֶּיהָ. וְאִם הִגְבִּיהוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלִשָּׁה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא ז' וּמַשֶּׁהוּ — כָּשֵׁר, לְפִי שֶׁכָּל לָבוּד רוֹאִין אוֹתוֹ כְּמָלֵא:

יג אֲפִלּוּ לֹא הֶעֱמִידוֹ שָׁם לְשֵׁם לֶחִי, אֶלָּא שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ שָׁם מֵאֵלָיו — כָּשֵׁר, שֶׁהַלֶּחִי הוּא מִשּׁוּם מְחִצָּה, וּמְחִצָּה הָעוֹמֶדֶת מֵאֵלֶיהָ — כְּשֵׁרָה, וּבִלְבָד שֶׁיִּסְמְכוּ עָלָיו מֵעֵרֶב שַׁבָּת. אֲבָל לֹא סָמְכוּ עָלָיו מֵעֵרֶב שַׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה שָׁם לֶחִי אַחֵר וְנָפַל בְּשַׁבָּת, וּבָאִים עַכְשָׁו לִסְמוֹךְ עַל זֶה — אֵינוֹ מוֹעִיל.

אֲבָל לֹא הָיָה שָׁם לֶחִי אַחֵר מֵעֵרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא סָמְכוּ עַל זֶה בְּפֵרוּשׁ — הֲרֵי

זֶה כְּאִלּוּ סָמְכוּ עָלָיו מִן הַסְּתָם.

אֲבָל אִם בְּפֵרוּשׁ לֹא סָמְכוּ עָלָיו, כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם לֶחִי אַחֵר וְלֹא טִלְטְלוּ בְּשַׁבָּת שֶׁעָבְרָה עַל יְדֵי לֶחִי זֶה — אֵינוֹ מוֹעִיל לְשַׁבָּת הַבָּאָה עַד שֶׁיִּסְמְכוּ עָלָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת בְּפֵרוּשׁ:

יד לֶחִי הָעוֹמֵד מֵאֵלָיו וּבוֹלֵט ד' אַמּוֹת לְתוֹךְ הַמָּבוֹי בְּרֹחַב, אַף עַל פִּי שֶׁסָּמְכוּ עָלָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֵינוֹ נִדּוֹן מִשּׁוּם לֶחִי, מִפְּנֵי שֶׁד' אַמּוֹת הוּא שִׁעוּר מָבוֹי וְאֵין כַּאן הֶכֵּר שֶׁהוּא לֶחִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַלֶּחִי כִּמְחִצָּה גְּמוּרָה, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ גַּם כֵּן הֶכֵּר קָצָת, וְצָרִיךְ לֶחִי אַחֵר לְהַתִּיר מָבוֹי זֶה, וְיַעֲמִידֶנּוּ בְּרוּחַ שֶׁכְּנֶגֶד לֶחִי זֶה. וְאִם יִרְצֶה לְהַעֲמִידוֹ אֶצְלוֹ, יַעֲשֶׂנּוּ מְעַט עָב אוֹ דַק מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר שֶׁהוּא מִשּׁוּם לֶחִי וְלֹא יִהְיֶה כְּמוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָבוֹי הָרָחָב יוֹתֵר מֵח' אַמּוֹת. אֲבָל מָבוֹי שֶׁאֵינוֹ רָחָב אֶלָּא ח' אַמּוֹת, אֵין צָרִיךְ לֶחִי אַחֵר לְהַתִּירוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא סָמְכוּ עָלָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֶלָּא נִתָּר בְּעוֹמֵד כְּפָרוּץ, דְּהַיְנוּ לֶחִי הָעוֹמֵד מֵאֵלָיו שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' אַמּוֹת כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּהַפָּרוּץ שֶׁמִּמֶּנּוּ לְכֹתֶל שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וְעוֹמֵד כְּפָרוּץ מַתִּיר בְּרוּחַ רְבִיעִית שֶׁל מָבוֹי כְּמוֹ שֶׁמַּתִּיר בְּד' רוּחוֹת שֶׁל חָצֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב.

וְכָל זֶה בְּלֶחִי הָעוֹמֵד מֵאֵלָיו. אֲבָל אִם הֶעֱמִידוֹ לְשֵׁם לֶחִי, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת נִדּוֹן מִשּׁוּם לֶחִי, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קוֹל שֶׁתִּקְנוּהוּ לֶחִי לְמָבוֹי זֶה, וְיֵשׁ בּוֹ הֶכֵּר אַף שֶׁרָחָב הַרְבֵּה:

טו לֶחִי הַמּוֹשֵׁךְ בָּרְחִבּוֹ עִם אֹרֶךְ דָּפְנוֹ שֶׁל מָבוֹי, שֶׁהֶעֱמִיד חֲדוֹ כְּנֶגֶד עֹבִי הַכֹּתֶל מִבַּחוּץ, שֶׁאֵין חֲדוֹ מְכַסֶּה אֶת כָּל עֹבִי הַכֹּתֶל, אֶלָּא מִקְצָת עָבְיוֹ שֶׁל צַד הֶחָלָל הַמָּבוֹי לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה (סְעִיף יא), אוֹ מִקְצָת עָבְיוֹ שֶׁל צַד אֲחוֹרֵי הַמָּבוֹי לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין הַלֶּחִי נִרְאֶה וְנִכָּר אֶלָּא לְהָעוֹמְדִים בַּחוּץ, אֲבָל לְהָעוֹמְדִים בַּפְּנִים נִרְאֶה הוּא כְּאִלּוּ הוּא מִכֹּתֶל הַמָּבוֹי לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אוֹ שֶׁנִּרְאֶה כֵּן לָעוֹמְדִים אֲחוֹרֵי הַמָּבוֹי לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה — אִם יֵשׁ בְּרֹחַב לֶחִי זֶה ד' אַמּוֹת, נַעֲשָׂה כְּמָבוֹי וְיָצָא מִתּוֹרַת לֶחִי, אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱמַד לְשֵׁם לֶחִי פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת

נִדּוֹן מִשּׁוּם לֶחִי, וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין אֶלָּא עַד חֲדוֹ הַפְּנִימִי, שֶׁהֲרֵי מִשָּׁם וְאֵילַךְ אֵין כְּנֶגְדּוֹ כֹּתֶל בְּצַד הַשֵּׁנִי:

טז (אַף עַל פִּי שֶׁהַלֶּחִי צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ הֶכֵּר, מִכָּל מָקוֹם עִקָּרוֹ מִשּׁוּם מְחִצָּה וְאֵין צָרִיךְ אֶלָּא קְצָת הֶכֵּר, וְלָכֵן מוֹעִיל כְּשֶׁהוּא בְּתוֹךְ ג' טְפָחִים לְכֹתֶל הַמָּבוֹי, אֲפִלּוּ מִבַּחוּץ. אֲבָל) קוֹרָה הַמַּתֶּרֶת בְּמָבוֹי (אֵין הֶתֵּרָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם הֶכֵּר, לְפִיכָךְ) צָרִיךְ שֶׁיְּנִיחֶנָּה עַל כָּתְלֵי הַמָּבוֹי. אֲבָל אִם נָעַץ ב' יְתֵדוֹת בְּכָתְלֵי הַמָּבוֹי בַּחוּץ, אֲפִלּוּ בְּסָמוּךְ לוֹ מַמָּשׁ, וְהִנִּיחַ הַקּוֹרָה עֲלֵיהֶן — פְּסוּלָה:

יז וְצָרִיךְ שֶׁיְּנִיחֶנָּה כְּדֵי לְהַתִּיר הַמָּבוֹי. אֲבָל אִם לֹא הִנִּיחָהּ שָׁם בִּשְׁבִיל כָּךְ, אֲפִלּוּ סָמְכוּ עָלֶיהָ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — פְּסוּלָה. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְלֶחִי, שֶׁהַלֶּחִי הוּא מִשּׁוּם מְחִצָּה, אֲבָל הַקּוֹרָה הוּא מִשּׁוּם הֶכֵּר בִּלְבָד, וְאִם לֹא הִנִּיחָהּ בִּשְׁבִיל כָּךְ אֵין בָּהּ הֶכֵּר כָּל כָּךְ:

יח קוֹרָה זוֹ שֶׁאָמְרוּ — צְרִיכָה שִׁעוּר. וּלְפִיכָךְ אִם עָשָׂאהּ מֵעֲצֵי אֲשֵׁרָה, פְּסוּלָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלִּשְׁרֵפָה עוֹמֶדֶת, הֲרֵי הִיא כְּאִלּוּ כְּבָר נִשְׂרְפָה וְנִכְתֵּת שִׁעוּרָהּ:

יט שִׁעוּר הַקּוֹרָה — כְּדֵי לְקַבֵּל קֵרוּי שֶׁל אֲרִיחִים. וְאֲרִיחַ הוּא חֲצִי לְבֵנָה שֶׁל ג' טְפָחִים עַל ג' טְפָחִים, נִמְצָא אֹרֶךְ אָרִיחַ ג' טְפָחִים וְרָחְבּוֹ טֶפַח וּמֶחֱצָה. דַּיָּהּ לַקּוֹרָה שֶׁתְּהֵא רָחְבָּהּ טֶפַח, שֶׁאָז הִיא רְאוּיָה לְקַבֵּל אָרִיחַ לְרָחְבּוֹ טֶפַח, וַחֲצִי טֶפַח הַנִּשְׁאָר יוּכַל לְחַבֵּר כְּאֶצְבַּע מִמְּנוּ בְּטִיט מִכַּאן וּכְאֶצְבַּע מִמֶּנּוּ בְּטִיט מִכָּאן. וְעֹבִי הַקּוֹרָה דַּי בְּכָל שֶׁהוּא, רַק שֶׁתְּהֵא חֲזָקָה לְקַבֵּל אֲרִיחִים שׁוֹכְבִים עָלֶיהָ בְּכָל אָרְכָּהּ, כְּשִׁעוּר רֹחַב פֶּתַח הַמָּבוֹי, מֻדְבָּקִים שָׁם בְּטִיט כִּפְי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לָהֶם. שֶׁאִם לֹא כֵּן לֹא יִהְיֶה בָּהּ הֶכֵּר, כִּי סְבוּרִים בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁלְּפִי שָׁעָה נִתְּנָה שָׁם. אֲבָל כְּשֶׁהִיא בְּרִיאָה וְעֲבָה לְקַבֵּל בְּנָיָן כְּזֶה, נִכָּר וּמְפֻרְסָם לַכֹּל שֶׁלְּקִבְיעוּת הֻנְּחָה שָׁם.

מִכָּל מָקוֹם אֵין צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא רְאוּיָה לְקַבֵּל אֲרִיחִים שׁוֹכְבִים בְּכָל אָרְכָּהּ מַמָּשׁ, אֶלָּא כְּפָחוֹת מֵאַמָּה מִשְּׁעוּר רֹחַב פֶּתַח הַמָּבוֹי. כְּגוֹן אִם רָחְבּוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת, דַּיָּהּ אִם תְּקַבֵּל אֲרִיחִים בְּאֹרֶךְ ט' אַמּוֹת וּב' מַשֶּׁהוּיִין, שֶׁהֵן י"ח אֲרִיחִים לְאָרְכָּן, לְפִי שֶׁקּוֹרַת ט' אַמּוֹת וּב' מַשֶּׁהוּיִין מַתֶּרֶת בְּמָבוֹי עֶשֶׂר אַמּוֹת מִדִּין לָבוּד, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא תַגִּיעַ פָּחוֹת מִג' טְפָחִים לְכֹתֶל זֶה וּפָחוֹת מִג' טְפָחִים לְכֹתֶל זֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם הַקּוֹרָה רְחָבָה ד' טְפָחִים, אֵינָהּ צְרִיכָה לִהְיוֹת חֲזָקָה לְקַבֵּל אֲרִיחִים:

כ מַעֲמִידֵי הַקוֹרָה — דְּהַיְנוּ אִם הִיא נִסְמֶכֶת עַל הַיְתֵדוֹת הַיּוֹצְאִים מִן הַכֹּתֶל לְתוֹךְ רֹחַב הַמָּבוֹי וְאֵין בְּרָחְבָּן טֶפַח, שֶׁאִם לֹא כֵן הֲרֵי הֵן עַצְמָן תּוֹרַת קוֹרָה עֲלֵיהֶן, וְאֵין בְּאָרְכָּן ג' טְפָחִים, שֶׁאִם לֹא כֵן אֵין הַקוֹרָה שֶׁעֲלֵיהֶן מַתֶּרֶת הַמָּבוֹי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּעֲמִידִים אֵלּוּ צְרִיכִין שֶׁיִּהְיוּ חֲזָקִים כְּדֵי לְקַבֵּל הַקוֹרָה עִם הָאֲרִיחִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָן צְרִיכִים לִהְיוֹת חֲזָקִים אֶלָּא כְּדֵי לְקַבֵּל הַקוֹרָה בִּלְבַדָּהּ, שֶׁהֲרֵי אֵין נוֹתְנִים עָלֶיהָ כְּלָל אֲרִיחִים, וּבַקוֹרָה בִּלְבַדָּהּ הוּא שֶׁצָּרִיךְ קְבִיעוּת, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הֶכֵּר מְעֻלֶּה, אֲבָל מַעֲמִידֶיהָ — אֵין הֶכֵּר תָּלוּי בָּהֶם כְּלָל (וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל):

כא הָיְתָה הַקוֹרָה עֲגֻלָּה — צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּהֶקֵּפָהּ ג' טְפָחִים, שֶׁאָז יֵשׁ בָּהּ רֹחַב טֶפַח:

כב הָיְתָה עֲקֻמָּה וְעַקְמִימוּתָהּ נוֹטָה לְחוּץ לַמָּבוֹי, שֶׁשָּׁם אֵין מְקוֹם הַנָּחַת קוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, אוֹ שֶׁנּוֹטָה לְמַטָּה מִי' טְפָחִים אוֹ לְמַעְלָה מִכ' אַמָּה, שֶׁשָּׁם גַּם כֵּן אֵין מְקוֹם הַנָּחַת קוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר — רוֹאִין: כֹּל שֶׁאִלּוּ יְנַטֵּל הָעַקְמוּמִית וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה ג' טְפָחִים — כְּשֵׁרָה מִשּׁוּם לָבוּד, וְאִם לָאו — פְּסוּלָה:

כג הָיְתָה יוֹצֵאת מִכֹּתֶל זֶה וְאֵינָהּ מַגַּעַת לַכֹּתֶל שֶׁכְּנֶגְדָּהּ, אוֹ אֲפִלּוּ אֵינָהּ מַגַּעַת לִשְׁנֵיהֶם, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחָם עַל עַמּוּדִים סָמוּךְ לַכְּתָלִים פָּחוֹת מִג' טְפָחִים, וְכֵן ב' קוֹרוֹת אַחַת יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה וְאַחַת יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה וּפָגְעוּ זוֹ בְּזוֹ בְּאֶמְצַע הַמָּבוֹי, וְאֵין בֵּינֵיהֶם ג' טְפָחִים — כְּשֵׁרָה, יֵשׁ בֵּינֵיהֶן ג' טְפָחִים — פְּסוּלָה:

כד הִנִּיחַ ב' קוֹרוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ, לֹא בְּזוֹ רֹחַב טֶפַח וְלֹא בְּזוֹ רֹחַב טֶפַח, אִם יֵשׁ בִּשְׁתֵּיהֶן רֹחַב טֶפַח וְאֵין בֵּין זוֹ לְזוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים — אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה אַחַת לְמַעְלָה וְאַחַת לְמַטָּה — רוֹאִין אֶת הָעֶלְיוֹנָה כְּאִלּוּ הִיא לְמַטָּה וְאֶת הַתַּחְתּוֹנָה כְּאִלּוּ הִיא לְמַעְלָה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תְּהֵא הָעֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה וְלֹא הַתַּחְתּוֹנָה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים מִן הָאָרֶץ, וְלֹא יִהְיֶה בֵּינֵיהֶן ג' טְפָחִים לֹא בְּגֹבַהּ וְלֹא בְּמֶשֶׁךְ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁרוֹאִין אוֹתָן שֶׁיְּרֵדָה זוֹ וְעָלְתָה זוֹ עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ זוֹ בְּצַד זוֹ, לֹא יִהְיֶה מִזּוֹ לְזוֹ ג' טְפָחִים. אֲבָל יֵשׁ בֵּינֵיהֶם ג' טְפָחִים בְּגֹבַהּ — אֵין רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ יְרֵדָה זוֹ וְעָלְתָה זוֹ, לְפִי שֶׁאֵין רוֹאִין כֵּן אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רֹחַב טֶפַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִמָּן תרל"א. מַה שֶּׁאֵין כֵּן פָּחוֹת מִג' טְפָחִים כְּלָבוּד הוּא.

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הֵן זוֹ בְּצַד זוֹ וּבְשָׁוֶה, אֵינָן מִצְטָרְפִין לְרֹחַב טֶפַח אֶלָּא אִם כֵּן הֵן

קְרוּבוֹת זוֹ לְזוֹ בְּתוֹךְ טֶפַח, שֶׁאַף שֶׁכָּל פְּחוֹת מִג' טְפָחִים כְּלָבוּד הוּא, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי אֵינָן רְאוּיוֹת לְקַבֵּל אָרִיחַ לְרָחְבּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הֵן בְּתוֹךְ טֶפַח זוֹ לְזוֹ, שֶׁאָז יָכוֹל לְהַנִּיחַ רֹחַב הָאָרִיחַ עַל שְׁתֵּיהֶן כְּאֶצְבַּע מִמֶּנּוּ עַל זוֹ וּכְאֶצְבַּע מִמֶּנּוּ עַל זוֹ וְטֶפַח בָּאֶמְצַע. וְאִם הֵן זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ — פְּסוּלוֹת בְּכָל עִנְיָן, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לְקַבֵּל אָרִיחַ, וְאֵין כַּאן הֶכֵּר כְּלָל שֶׁלִּקְבִיעוּת הֻנְּחוּ שָׁם. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם:

כה פֵּרַשׁ עַל הַקּוֹרָה מַחֲצֶלֶת, וְאֵינָהּ מַגַּעַת עַד הַקַּרְקַע אֶלָּא הִיא גְּבוֹהַּ ג' טְפָחִים — פְּסוּלָה, שֶׁהֲרֵי כִּסָּה אֶת הַקּוֹרָה וְאֵינָהּ נִרְאֵית, וּבְטֵלָה מִהְיוֹת קוֹרָה כֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהּ הֶכֵּר לָרוֹאִים. וְהַמַּחֲצֶלֶת אֵינָהּ כְּמִחְצָה אַף אִם חִבְּרָהּ שָׁם בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הָרוּחַ מְנִידָהּ, כֵּיוָן שֶׁגְּבוֹהַּ ג' טְפָחִים מִן הָאָרֶץ.

אֲבָל אִם הִנִּיחַ הַקּוֹרָה עָבָה בְּיוֹתֵר, שֶׁיֵּשׁ בְּעָבְיָהּ י' טְפָחִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה — לֹא בָטְלָה מִתּוֹרַת קוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁגְּבֹהַּ עַצְמָהּ הוּא כְּשִׁעוּר גֹּבַהּ מְחִצָּה שֶׁהוּא י' טְפָחִים, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁהִיא כְּמְחִצָּה גְּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה. רַק שֶׁתְּהֵא כֻּלָּהּ לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים מִן הָאָרֶץ, אֲבָל קוֹרָה שֶׁמִּקְצָתָהּ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה — פְּסוּלָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֶחָלַל שֶׁתַּחְתֶּיהָ אֵין בּוֹ עֲשָׂרָה, אֵין שָׁם מָבוֹי עָלָיו, וְהַקּוֹרָה צְרִיכָה לִהְיוֹת עַל גַּבֵּי מָבוֹי:

כו נָעַץ ב' יְתֵדוֹת עֲקֻמּוֹת עַל כָּתְלֵי הַמָּבוֹי, וְעַקְמִימוּתָם נוֹטָה לְתוֹךְ הַמָּבוֹי, לִהְיוֹתָן סָנִיף לְהַאֲרִיךְ הַקּוֹרָה מִב' צִדֶּיהָ כְּשֶׁתִּנָּתֵן עֲלֵיהֶן, וְהֵן עַצְמָן אֵינָן רְאוּיוֹת לְהֶכְשֵׁר קוֹרָה, שֶׁאֵין בָּהֶן רֹחַב טֶפַח — אִם אֵין בִּנְטִיַּת עַקְמִימוּתָן ג' טְפָחִים, שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר לָבוּד מֵרֹאשֵׁי הַקּוֹרָה וְלַכְּתָלִים, וְאֵין בְּגֻבְהָן שֶׁל יְתֵדוֹת מִמַּעַל לַכְּתָלִים ג' טְפָחִים — כְּשֵׁרָה, שֶׁאָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ הִיא מֻנַּחַת עַל כָּתְלֵי הַמָּבוֹי. אֲבָל אִם יֵשׁ בִּנְטִיָּתָן ג', אוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּגֻבְהָן ג' — אֵין רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא עַל הַכְּתָלִים. אַף עַל פִּי שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רֹחַב טֶפַח אוֹמְרִים בּוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ יָרַד לְמַטָּה אֲפִלּוּ בְּיוֹתֵר מִג' טְפָחִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרל"א, מִכָּל מָקוֹם כַּאן בְּקוֹרָה, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת עַל גַּבֵּי הַמָּבוֹי מַמָּשׁ, אֵין אוֹמְרִים כֵּן אֶלָּא בְּפָחוֹת מִג' טְפָחִים שֶׁהוּא כְּלָבוּד:

כז מָבוֹי הָרָחָב בְּפִתְחוֹ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, אֵינוֹ נִתָּר בְּלֶחִי וְקוֹרָה אֶלָּא בְּצוּרַת פֶּתַח. וְכֵן מָבוֹי שֶׁאֵין כְּתָלָיו גְּבוֹהִים י' טְפָחִים (אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד עַל יְדֵי כָּתְלֵי הַבָּתִּים וְהַחֲצֵרוֹת), אֵין שָׁם מָבוֹי עָלָיו וְאֵינוֹ נִתָּר בְּלֶחִי וְקוֹרָה (אֶלָּא בְּצוּרַת פֶּתַח).

וְכֵן מָבוֹי שֶׁאֵין בְּאָרְכּוֹ ד' אַמּוֹת אֵין שֵׁם מָבוֹי עָלָיו, אֶלָּא דִּינוֹ כְּחָצֵר, שֶׁאֵינָהּ נִתֶּרֶת בְּלֶחִי וְקוֹרָה אֶלָּא בְּפַס ד' אוֹ בְּב' פַּסִּין שֶׁל ב' מַשֶּׁהוּיִין.

וְאֵלּוּ י' טְפָחִים שֶׁל גֹּבַהּ וְד' אַמּוֹת שֶׁל אֹרֶךְ צְרִיכִין לִהְיוֹת מְרֻוָּחוֹת וְלֹא מְצֻמְצָמוֹת. וְהָעֶשֶׂר אַמּוֹת שֶׁל רֹחַב מוֹדְדִים אוֹתָן מְצֻמְצָמוֹת — הַכֹּל לְהַחֲמִיר. וְשִׁעוּר הָעוֹדֵף שֶׁל הַמְּרֻוָּחוֹת עַל הַמְּצֻמְצָמוֹת הוּא חֲצִי אֶצְבַּע לָאַמָּה:

כח מָבוֹי שֶׁיֵּשׁ בְּגֹבַהּ חֲלָלוֹ יוֹתֵר מֵעֶשְׂרִים אַמָּה מְצֻמְצָמוֹת — אֵינוֹ נִתָּר בְּקוֹרָה, שֶׁהַקּוֹרָה הִיא מְשׁוּם הֶכֵּר, וּבְיוֹתֵר מִכ' אַמָּה אֵין בָּהּ הֶכֵּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת שָׁם. אֲבָל נִתָּר הוּא בְּלֶחִי.

וְאִם רוֹצֶה לְהַכְשִׁירוֹ בְּקוֹרָה — צָרִיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ צִיּוּר וְכִיּוּר, שֶׁעַל יְדֵי כֵּן הַכֹּל מִסְתַּכְּלִים בָּהּ.

אֲבָל אִם גֹּבַהּ חֲלָלָהּ אֵינוֹ אֶלָּא כ' מְצֻמְצָמוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהַקּוֹרָה הִיא לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים — כְּשֵׁרָה:

כט מָבוֹי הַגְּבוֹהַּ יוֹתֵר מכ', וּבָנָה בְּנָיָן תַּחַת הַקּוֹרָה בְּקַרְקַעִית הַמָּבוֹי לְמַעֵט חֲלָלוֹ שָׁם — דַּי בְּבִנְיָן רָחָב טֶפַח כְּרֹחַב הַקּוֹרָה. וְהוּא הַדִּין אִם יִתֵּן שָׁם עָפָר בְּרֹחַב טֶפַח, רַק שֶׁצָּרִיךְ לְזַהֵר כְּשֶׁנִּדְרָס בָּרַגְלַיִם, שֶׁלֹּא יִתְמַעֵט שִׁעוּר הַצָּרִיךְ לְמַעֵט גֹּבַהּ חֲלַל הַמָּבוֹי.

אֲבָל מָבוֹי שֶׁאֵינוֹ גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, וְחוֹקֵק בּוֹ לְהַשְׁלִימוֹ — צָרִיךְ לָחוֹק ד' אַמּוֹת לְתוֹךְ אֹרֶךְ הַמָּבוֹי עַל פְּנֵי כָּל רָחְבּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ מְחִצּוֹת עֲשָׂרָה וְאֵין שֵׁם מָבוֹי עָלָיו כְּלָל, וּבָא לַעֲשׂוֹת לוֹ מְחִצּוֹת, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָן כְּשִׁעוּר אֹרֶךְ מָבוֹי, שֶׁהוּא ד' אַמּוֹת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּגָבוֹהַּ לְמַעְלָה מִכ', שֶׁשֵּׁם מָבוֹי עָלָיו אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְמַעֵטוֹ מִשּׁוּם הֶכֵּר בִּלְבָד — דַּי שֶׁיִּתְמַעֵט תַּחַת הַקּוֹרָה בִּלְבָד, שֶׁבְּמָעוּט זֶה יִהְיֶה בָּהּ הֶכֵּר כְּשֶׁנִּכְנָסִים תַּחְתֶּיהָ לְמָבוֹי:

ל אֵין מָבוֹי נִתָּר בְּלֶחִי וְקוֹרָה עַד שֶׁיִּהְיוּ פְּתוּחִים לְתוֹכוֹ שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, וּלְכָל חָצֵר שְׁנֵי בָּתִּים. אֲבָל פָּחוֹת מִכֵּן דִּינוֹ כְּחָצֵר, שֶׁאֵינָהּ נִתֶּרֶת אֶלָּא בְּפַס ד' אוֹ בְּב' פַּסִּין שֶׁל ב' מַשֶּׁהוּיִין, לְפִי שֶׁכֹּל שֶׁדִּיּוּרִין מוּעָטִים הֵם, מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ יוֹתֵר בְּתַשְׁמִישֵׁי הַצִּנְעָה, שֶׁאֵינָן בּוֹשִׁים כָּל כָּךְ לֶאֱכוֹל בּוֹ אוֹ שְׁאָר תַּשְׁמִישֵׁי הַצִּנְעָה. וְכֹל שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ יוֹתֵר, צְרִיכִין מְחִצּוֹתָיו לִהְיוֹתָן יוֹתֵר גְּמוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וַאֲפִלּוּ אִם הָרְבֵּה בָּתִּים בְּלֹא חֲצֵרוֹת פְּתוּחִים לְתוֹכוֹ, וְגַם הָרְבֵּה חֲצֵרוֹת שֶׁבַּיִת אֶחָד

בְּכָל חָצֵר — אֵין כָּל זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, עַד שֶׁיִּהְיוּ ב' חֲצֵרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן ב' בָּתִּים פְּתוּחִים לְתוֹכוֹ, שֶׁלֹּא רָצוּ חֲכָמִים לְתֵּת דִּבְרֵיהֶם לְשִׁעוּרִים, לְחַלֵּק בֵּין ב' חֲצֵרוֹת בִּלְבָד, שֶׁאֵינָן מוֹעִילוֹת אֶלָּא אִם כֵּן ב' בָּתִּים בְּכָל אַחַת מֵהֶן, וּבֵין יוֹתֵר מִב' חֲצֵרוֹת, שֶׁיּוֹעִילוּ בְּבַיִת אֶחָד בְּכָל חָצֵר. וַאֲפִלּוּ אִם הַבָּתִּים עַצְמָן פְּתוּחִים לַמָּבוֹי. וְלָכֵן כָּל מְבוֹאוֹת שֶׁלָּנוּ יֵשׁ לָהֶם דִּין חָצֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וּמָבוֹי שֶׁפְּתוּחִים לְתוֹכוֹ ב' חֲצֵרוֹת שֶׁפְּתוּחִים לָהֶם ב' בָּתִּים, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּכָל פֶּתַח מֵאֵלּוּ פָּחוֹת מֵרוֹחַב ד' טְפָחִים, שֶׁאָז אֵין עָלָיו שֵׁם פֶּתַח כְּלָל. וְגַם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ דִּיּוּרִים אוֹכְלִים בְּכָל בַּיִת, שֶׁמְּקוֹם הַפֶּתַח גּוֹרֵם וְלֹא מְקוֹם לִינָה.

וַאֲפִלּוּ הָיָה הַבַּיִת הָאֶחָד לְאָב וְהַשֵּׁנִי לְבֵן, אַף עַל פִּי שֶׁהַבֵּן מְקַבֵּל פְּרָס מִשֻּׁלְחַן אָבִיו וְאוֹכֵל בַּבַּיִת שֶׁלּוֹ — הֲרֵי הֵם נִדּוֹנִים כִּשְׁנַיִם, וְנִתָּר הַמָּבוֹי בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּעִנְיַן עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת הֵם כְּאֶחָד וְאֵינָם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעֵרוּבָן הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הוֹלְכִין בָּהֶן כַּאן וְכַאן לְהָקֵל.

וְכֵן מָבוֹי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד חָצֵר שֶׁל נָכְרִי וְצִדּוֹ אֶחָד שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתָּר בְּלֶחִי וְקוֹרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁדִּירַת הַנָּכְרִי לֹא שְׁמָהּ דִּירָה לְהַחֲמִיר וְלֶאֱסוֹר עַל הַיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ב, מִכָּל מָקוֹם לְהָקֵל שְׁמָהּ דִּירָה:

לא יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׁתֵּי חֲצֵרוֹת אֵלּוּ שֶׁעַל יָדָן נִתָּר הַמָּבוֹי בְּלֶחִי וְקוֹרָה צָרִיךְ שֶׁלֹּא תִּהְיֶינָה פְּתוּחוֹת זוֹ לְזוֹ, שֶׁאָז אֵינָן יְכוֹלוֹת לְעָרֵב יַחַד. אֲבָל אִם הֵן פְּתוּחוֹת זוֹ לְזוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֵן יְכוֹלוֹת לְעָרֵב יַחַד וּלְטַלְטֵל מִזּוֹ לְזוֹ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הַמָּבוֹי, הֲרֵי הֵן כְּחָצֵר אַחַת. וְהוּא הַדִּין הַבָּתִּים שֶׁבֶּחָצֵר אִם הֵם פְּתוּחִים זֶה לָזֶה, שֶׁיְּכוֹלִים לְעָרֵב יַחַד וּלְטַלְטֵל מִזֶּה לָזֶה שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הֶחָצֵר, הֲרֵי הֵם כְּבַיִת אֶחָד, וְאֵין הַמָּבוֹי נִתָּר עַל יָדָן בְּלֶחִי וְקוֹרָה. וְיֵשׁ מַתִּירִין, וְכֵן עִקָּר:

לב אֵין הַמָּבוֹי נִתָּר בְּלֶחִי וְקוֹרָה אֶלָּא אִם כֵּן אָרְכּוֹ יָתֵר עַל רָחְבּוֹ אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ. אֲבָל אִם אָרְכּוֹ כְּרָחְבּוֹ אוֹ רָחְבּוֹ יוֹתֵר עַל אָרְכּוֹ — אֵין שֵׁם מָבוֹי עָלָיו, וְדִינוֹ כְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ נִתֶּרֶת אֶלָּא בְּפַס ד' אוֹ בְּב' פַּסִּין שֶׁל ב' מַשֶּׁהוּיִין.

וְחָצֵר שֶׁאָרְכָּהּ יָתֵר עַל רָחְבָּהּ אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ — דִּינָהּ כְּמָבוֹי וְנִתֶּרֶת בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲצֵרוֹת וּבָתִּים פְּתוּחִין לְתוֹכָהּ, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ כֵּן אֶלָּא בְּמָבוֹי שֶׁהוּא פָּתוּחַ

וְקָרוֹב לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית, אֲבָל לֹא בְּחָצֵר שֶׁהִיא רְחוֹקָה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ הַכַּרְמְלִית, שֶׁהִיא פְּתוּחָה לְמָבוֹי וְהַמָּבוֹי פָּתוּחַ לָהֶן.

וּלְפִיכָךְ כָּל מְבוֹאוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁיֵּשׁ לָהֶן דִּין חֲצֵרוֹת הוֹאִיל וְאֵין חֲצֵרוֹת שֶׁל ב' בָּתִּים פְּתוּחִים לְתוֹכָם, אַף עַל פִּי שֶׁאֲרָכָם יָתֵר עַל רָחְבָּם — אֵינָם נִתָּרִים בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה, הוֹאִיל וְהֵן פְּתוּחִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית, אֶלָּא צְרִיכִים פֵּס ד' אוֹ ב' פַּסִּין מַשֶּׁהוּיִין אִם אֵינָם רְחָבִים מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת.

וְכָל שֶׁכֵּן בְּעִיר הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה, שֶׁיֵּשׁ לְהָעִיר דִּין חָצֵר, וְצָרִיךְ לְתַקֵּן הַמְּבוֹאוֹת שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל לָנָכְרִים כְּדִין הַבָּא לַחֲלוֹק חָצֵר אַחַת לְב' רְשֻׁיּוֹת, שֶׁלֹּא תֶּאֱסוֹר רְשׁוּת זוֹ עַל זוֹ בְּלֹא עֵרוּב — שֶׁלֹּא דַי בְּלֶחִי וְקוֹרָה אַף אִם אָרְכָּהּ יוֹתֵר עַל רָחְבָּהּ, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ לֶחִי וְקוֹרָה שֶׁבְּמָבוֹי גָּמוּר אֵין מוֹעִילִין לְעִנְיָן שֶׁלֹּא יַאסְרוּ דִּיּוּרִין שֶׁמִּצַּד זֶה שֶׁל הַלֶּחִי עַל דִּיּוּרִין שֶׁמִּצַּד הַב' אִם הַלֶּחִי הוּא בְּאֶמְצַע הַמָּבוֹי וְיֵשׁ גַּם כֵּן לֶחִי אַחֵר בְּפִתְחוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וּמְבוֹאוֹת הָרְחָבוֹת יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר — אֵין פַּסִּין מוֹעִילִין בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה גַּבֵּי חָצֵר, אֶלָּא צָרִיךְ לְתַקְּנָם בְּצוּרַת פֶּתַח.

וְהַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט בְּמִדִינוֹת אֵלּוּ לְתַקֵּן כָּל הַמְּבוֹאוֹת עַל יְדֵי חֶבֶל הַקְּשׁוּר לָרָחְבוֹ שֶׁל מָבוֹי מִגַּג לְגַג. וְחֶבֶל זֶה אֵינוֹ מְשׁוּם קוֹרָה, שֶׁהֲרֵי אֵין בּוֹ רֹחַב טֶפַח, אֶלָּא הוּא מְשׁוּם צוּרַת פֶּתַח, שֶׁדַּיָּהּ אֲפִלּוּ בְּגָמִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב. וְאַף שֶׁאֵין צָרִיךְ צוּרַת פֶּתַח בְּפָחוֹת מֵעֶשֶׂר, אַף עַל פִּי כֵן נָהֲגוּ בְּצוּרַת פֶּתַח, כְּדֵי לְהַתִּיר גַּם בְּמְבוֹאוֹת הַמְּפֻלָּשִׁים שֶׁצְּרִיכִים צוּרַת פֶּתַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ד.

וְעַל כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר לְהַעֲמִיד ב' קָנִים גְּבוֹהִים י' טְפָחִים מְכֻוָּנִים מַמָּשׁ תַּחַת הַחֶבֶל, וְזֶה מוֹעִיל בְּכָל מָקוֹם שֶׁצּוּרַת פֶּתַח מוֹעֶלֶת. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ אֲוִיר הַרְבֵּה בֵּין קָנִים לַחֶבֶל, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם כֹּל שֶׁהֵם מְכֻוָּנִים תַּחְתָּיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם אֶלָּא הֶפְסֵק אֲוִיר בִּלְבָד, אֲבָל אִם הַקָּנִים עוֹמְדִים תַּחַת הַגַּג וְהַחֶבֶל קָשׁוּר עַל גַּבֵּי הַגַּג — אֵין זוֹ צוּרַת פֶּתַח, שֶׁכָּל צוּרַת פֶּתַח דַּרְכּוֹ לִהְיוֹת הַמַּשְׁקוֹף עַל הַמְּזוּזוֹת בְּלִי הֶפְסֵק דָּבָר אַחֵר בֵּינְתַיִם. לְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁיִּפְתַּח

נָקֵב גָּדוֹל בַּגַּג לְמַעְלָה מֵהַקָּנִים, בְּעִנְיָן שֶׁיִּהְיוּ מְכֻוָּנִים תַּחַת הַחֶבֶל בְּלִי הֶפְסֵק דָּבָר אַחֵר בֵּינָתַיִם:

לג אֲבָל כְּשֶׁאֵין קָנִים תַּחַת הַחֶבֶל, אֵין כָּתְלֵי הַמָּבוֹי נֶחְשָׁבִים בִּמְקוֹם קָנִים לִהְיוֹת צוּרַת פֶּתַח, שֶׁאִם לֹא כֵן, לָמָּה הִצְרִיכוּ קוֹרָה רְחָבָה טֶפַח? הֲלֹא בְּקָנֶה כָּל שֶׁהוּא שֶׁעַל גַּבֵּי כָּתְלֵי הַמָּבוֹי יֵשׁ צוּרַת פֶּתַח. וּמִכָּל מָקוֹם אִם יֵשׁ עָמוּד בּוֹלֵט בַּכֹּתֶל אוֹ שֶׁיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ חִפּוּפִים פָּחוֹת פָּחוֹת מִג' טְפָחִים עַד פָּחוֹת מִג' טְפָחִים סָמוּךְ לָאָרֶץ, יֵשׁ לִסְמוֹךְ עֲלֵיהֶם (מֵעֵרֶב שַׁבָּת) לְשֵׁם קָנִים שֶׁל צוּרַת פֶּתַח, וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיוּ מְגֻבָּלִים לְמַעְלָה תַּחַת הַחֶבֶל לְדִבְרֵי הַמַּצְרִיכִין כֵּן:

לד מָבוֹי שֶׁתּוֹכוֹ רָחָב הַרְבֵּה וּמִתְקַצֵּר וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁאֵין בְּפִתְחוֹ ג' טְפָחִים, אֵינוֹ צָרִיךְ תִּקּוּן כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסָתוּם מִתּוֹרַת לָבוּד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֹּל שֶׁאֵין בְּפִתְחוֹ ד' טְפָחִים, שֶׁהוּא שִׁעוּר מָקוֹם, אֵינוֹ צָרִיךְ שׁוּם תִּקּוּן כְּלָל. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

לה מָבוֹי הַפָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית וּמְתֻקָּן שָׁם בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה, וּבְרֹאשׁוֹ — דְּהַיְנוּ בְּרוּחַ שֶׁכְּנֶגֶד הַפֶּתַח — יֵשׁ שָׁם מְחִצָּה מֵהַחֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת לְתוֹכוֹ, וּבְצִדּוֹ הָאֶחָד יֵשׁ מְחִצָּה מֵאַשְׁפָּה הַגְּבוֹהַּ י' טְפָחִים, וּבְצִדּוֹ הַב' יֵשׁ מְחִצָּה מֵהַיָּם שֶׁעֲמָקוֹ י' טְפָחִים סָמוּךְ לִשְׁפָתוֹ מִתְלַקֵּט מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וּבִלְבָד שֶׁתְּהֵא אַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִתְפַּנּוֹת. אֲבָל בְּאַשְׁפָּה שֶׁל יָחִיד, חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְפַנֶּה אַשְׁפָּתוֹ וְיִטַּלְטְלוּ בַּמָּבוֹי כְּמִתְּחִלָּה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַיָּם אֵינוֹ עוֹלֶה מִשּׁוּם מְחִצָּה לְמָבוֹי, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲלֶה הַיָּם שִׂרְטוֹן, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַיָּם שֶׁמִּתְקַצֵּר וְנַעֲשֶׂה קַרְקַע וּמַעֲלֶה שָׁם חוֹל וַאֲבָנִים וּבָטְלָה מְחִצָּתוֹ, שֶׁנִּתְמַעֵט שִׁפּוּעוֹ שָׁם וְאֵינוֹ מִתְלַקֵּט י' טְפָחִים מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת, וְיִטַּלְטְלוּ בַּמָּבוֹי כְּמִתְּחִלָּה. וְכֵן עִקָּר.

אֲבָל בִּשְׁאָר נְהָרוֹת אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁיַּעֲלוּ שִׂרְטוֹן, אֶלָּא אִם כֵּן אוֹתָן נְהָרוֹת שֶׁדַּרְכָּן לְהִתְיַבֵּשׁ בַּקַּיִץ וּלְהַעֲלוֹת שָׁם חוֹל וַאֲבָנִים.

וְאִם נִקְרַשׁ הַנָּהָר וְנִגְלַד בִּימוֹת הַחֹרֶף — בָּטְלָה מְחִצָּתוֹ, וְאָסוּר לְטַלְטֵל בַּמָּבוֹי כָּל יְמֵי קִרְישָׁתוֹ.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר כָּל הַשָּׁנָה מִשּׁוּם שֶׁמָּא יָבֹאוּ לְטַלְטֵל גַּם בַּחֹרֶף, כְּמוֹ שֶׁאָסְרוּ בַּיָּם כָּל הַשָּׁנָה מֵחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יְטַלְטְלוּ כְּשֶׁיַּעֲלֶה הַיָּם שִׂרְטוֹן, וְכֵן בַּנְּהָרוֹת שֶׁדַּרְכָּן בְּכָךְ בַּקַּיִץ. וְטוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו.

וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין מִדְרוֹן בַּנָּהָר אֶלָּא בְּמָקוֹם הַמַּיִם בִּלְבָד. אֲבָל אִם יֵשׁ עַל שְׂפָתוֹ בַּיַּבָּשָׁה מִדְרוֹן הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת, הֲרֵי זֶה נֶחְשָׁב לְמִחְצָה בְּכָל עִנְיָן.

וְכָל זֶה כְּשֶׁנָּהָר אוֹ הַמִּדְרוֹן שֶׁעַל שְׂפָתוֹ הוּא סָמוּךְ מַמָּשׁ לַמָּבוֹי. אֲבָל אִם רָחוֹק מִמֶּנּוּ בְּיוֹתֵר מֵעֲשָׂר אַמּוֹת — אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם (אֶלָּא אִם כֵּן יְתַקֵּן שָׁם בְּצוּרַת הַפֶּתַח), שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ מָקוֹם הוּא כְּפִרְצָה לְמָבוֹי זֶה. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ רָחוֹק מִמֶּנּוּ אֶלָּא ד' טְפָחִים, אִם רַבִּים בּוֹקְעִים שָׁם — אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ה בְּפִרְצַת מָבוֹי מִצִּדּוֹ.

(וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין הַנָּהָר מַקִּיף כָּל הָעִיר. אֲבָל אִם הוּא מַקִּיף כָּל הָעִיר מִסָּבִיב — אֵינוֹ מוֹעִיל לָהּ כְּלוּם, אֶלָּא אִם כֵּן יָשְׁבָה וְלִבְסוֹף הֶקִּפָהּ מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר):

לו מָבוֹי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד אָרֹךְ וְצִדּוֹ אֶחָד קָצָר, אֲפִלּוּ אֵין צַד הָאָרֹךְ עוֹדֵף עַל הַקָּצָר ד' אַמּוֹת כְּשִׁעוּר מָבוֹי — אֵינוֹ מַנִּיחַ אֶת הַקּוֹרָה עַל צַד הָאָרֹךְ, אֶלָּא כְּנֶגֶד הַקָּצָר. אֲבָל לֹא יַנִּיחֶנָּה בַּאֲלַכְסוֹן וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד הָאָרֹךְ עַד הַקּוֹרָה, לְפִי שֶׁהַקּוֹרָה הִיא מְשׁוּם הֶכֵּר, וּבַאֲלַכְסוֹן אֵין כַּאן הֶכֵּר, לְפִי שֶׁהָרוֹאֶה בְּנֵי הַמָּבוֹי נִמְשָׁכִים וּמִשְׁתַּמְּשִׁים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ בְּכַרְמְלִית חוּץ מִכְּנֶגֶד כֹּתֶל הַקָּצָר, אוֹמֵר: מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ בְּכַרְמְלִית, לְפִי שֶׁאֵין אוֹתוֹ הָעֵדֶף דּוֹמֶה שֶׁיִּהְיֶה מִן הַמָּבוֹי.

אֲבָל אִם יִרְצֶה יַעֲשֶׂה שָׁם צוּרַת הַפֶּתַח בַּאֲלַכְסוֹן, וְיִהְיֶה מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ גַּם כֵּן בַּאֲלַכְסוֹן, בָּאָרֹךְ כְּנֶגֶד הָאָרֹךְ וּבַקָּצָר כְּנֶגֶד הַקָּצָר.

אֲבָל אִם יַעֲמִיד לְחִי אֶחָד אֵצֶל הָאָרֹךְ וְלֶחִי אֶחָד אֵצֶל הַקָּצָר — אֵינָן מוֹעִילִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּאֲלַכְסוֹן, שֶׁאַף שֶׁהַלֶּחִי אֵינוֹ מְשׁוּם הֶכֵּר בִּלְבָד אֶלָּא מְשׁוּם מְחִצָּה, מִכָּל מָקוֹם לֶחִי שֶׁבְּצַד הָאָרֹךְ אֵינוֹ מוֹעִיל לְהַתִּיר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֶצְלוֹ, הוֹאִיל וְאֵין שָׁם מְחִצָּה כְּנֶגְדּוֹ:

לז לֹא אָמְרוּ שֶׁהַקּוֹרָה הַמֻּנַּחַת בַּאֲלַכְסוֹן אֵין בָּהּ הֶכֵּר אֶלָּא כְּשֶׁהִיא בְּקֵצֵה הַמָּבוֹי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד אָרֹךְ וְצִדּוֹ אֶחָד קָצָר, וּמִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֲבָל תּוֹךְ הַמָּבוֹי יָכוֹל לְהַנִּיחַ הַקּוֹרָה בַּאֲלַכְסוֹן וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאָרֹךְ כְּנֶגֶד הָאָרֹךְ וּבַקָּצָר כְּנֶגֶד הַקָּצָר:

לח הֶעֱמִיד לֶחִי בְּאֶמְצַע מָבוֹי, אִם מִן הַלֶּחִי וְלַחוּץ כְּלַפֵּי פֶּתַח הַמָּבוֹי יֵשׁ שָׁם חֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לְמָבוֹי, וְעָשׂוּ גַּם לֶחִי לְפֶתַח הַמָּבוֹי — אֵין לֶחִי הַפְּנִימִי מוֹעִיל לְחַלֵּק הַמָּבוֹי שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ חֲצֵרוֹת הַחִיצוֹנוֹת וְהַפְּנִימִיּוֹת לְעָרֵב יַחַד, כְּמוֹ בִּשְׁאָר מְבוֹאוֹת שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא לֶחִי אֶחָד לְפִתְחָם, שֶׁצְּרִיכִים כָּל בְּנֵי הַמָּבוֹי לְעָרֵב יַחַד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁלֶּחִי נִדּוֹן מְשׁוּם מְחִצָּה אֶלָּא לְעִנְיַן לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן מִנְיַן הַמְּחִצּוֹת הַצְּרִיכוֹת לִרְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אֵינָהּ מְחִצָּה גְּמוּרָה שֶׁיּוּכַל לְחַלֵּק רְשׁוּת אַחַת לִשְׁתַּיִם, שֶׁלָּזֶה צָרִיךְ מְחִצָּה גְּמוּרָה.

אֲבָל אִם לֹא עָשׂוּ הַחִיצוֹנִים לֶחִי לְפֶתַח הַמָּבוֹי — כֵּיוָן שֶׁהֵם אֵינָם יְכוֹלִים לְטַלְטֵל מֵחֲצֵרוֹתֵיהֶם לַמָּבוֹי אֲפִלּוּ אִם יְעָרְבוּ, הֲרֵי כְּמוֹ שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק כְּלָל בַּמָּבוֹי בְּשַׁבָּת, וְאֵינָם אוֹסְרִים עַל הַפְּנִימִי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ עִמָּהֶם, וּמֻתָּרִים הַפְּנִימִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הַלֶּחִי וּלְפָנִים אִם עֵרְבוּ בֵּינֵיהֶם. וְהוּא שֶׁיְּהֵא בְּאוֹתוֹ הַחֵצִי הַמָּבוֹי הַפְּנִימִי תּוֹרַת מָבוֹי, שֶׁלֹּא יְהֵא אָרְכּוֹ פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת וְיִהְיוּ בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחִים לְתוֹכוֹ עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְכֵן הַדִּין אִם הִנִּיחוּ קוֹרָה עַל אֶמְצַע הַמָּבוֹי.

אֲבָל אִם הֶעֱמִידוּ בְּאֶמְצַע הַמָּבוֹי שְׁנֵי פַּסִּין שֶׁל ב' מַשֶּׁהוּיִין אֶחָד מִצַּד זֶה וְאֶחָד מִצַּד זֶה אוֹ פַּס רָחָב ד' טְפָחִים מִצַּד אֶחָד אִם אֵין הַמָּבוֹי רָחָב יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, אוֹ שֶׁעָשׂוּ צוּרַת פֶּתַח אַף עַל פִּי שֶׁרָחָב יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר — הֲרֵי זוֹ מְחִצָּה גְּמוּרָה, וּמוֹעֶלֶת לְחַלֵּק הַמָּבוֹי שֶׁלֹּא יְצְטָרְכוּ הַחִיצוֹנִים וְהַפְּנִימִים לְעָרֵב יַחַד, אַף עַל פִּי שֶׁגַּם הַחִיצוֹנִים עָשׂוּ תִּקּוּן לְפֶתַח הַמָּבוֹי וּמֻתָּרִים לְטַלְטֵל בּוֹ אִם עֵרְבוּ בֵּינֵיהֶם.

וַאֲפִלּוּ הֶחְצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דִּיּוּרִין הַרְבֵּה יְכוֹלִים לְחַלְּקָהּ בְּעִנְיַן זֶה, שֶׁלֹּא יְצְטָרְכוּ כֻּלָּם לְעָרֵב יַחַד אֶלָּא אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן.

וְכֵן עִיר הַמְּקֻפֶּפֶת חוֹמָה שֶׁרוֹצִים לְחַלְּקָהּ אוֹ לְהַכְשִׁיר חֲצֵיָהּ וּלְהַנִּיחַ חֲצֵיָהּ — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ב:

לט מָבוֹי שֶׁהוּא רָחָב כ' אַמָּה, וְרוֹצֶה לְהַכְשִׁירוֹ בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה — כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? עוֹשֶׂה פַּס רָחָב ד' אַמּוֹת וְגָבוֹהַּ י' טְפָחִים וּמַעֲמִידוֹ בְּאֶמְצַע הַפֶּתַח, רָחְבּוֹ לְאָרְכּוֹ שֶׁל מָבוֹי, וְנָחְשָׁב כָּל צַד מִצִּדֵּי הַפַּס כְּמָבוֹי בִּפְנֵי עַצְמוֹ כֵּיוָן שֶׁאָרְכּוֹ ד' אַמּוֹת כְּשִׁעוּר מָבוֹי. וְיִתֵּן הַקּוֹרָה עַל רֹאשׁ הַפַּס אוֹ תּוֹךְ ג' טְפָחִים, שֶׁהֲרֵי פַּס זֶה הוּא כֹּתֶל הַמְּבוֹאוֹת, וְהַקּוֹרָה

שֶׁהִיא מַפְלֶגֶת ג' טְפָחִים מִכָּתְלֵי הַמָּבוֹי — פְּסוּלָה.

וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל מָבוֹי מִשְׁנֵי (מְבוֹאוֹת) אֵלּוּ שֶׁהַפֶּס מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחִים לְתוֹכוֹ וְכָל תְּנָאֵי מָבוֹי שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּמִן הַפֶּס עַד הַכֹּתֶל אֶמְצָעִי שֶׁל הַמָּבוֹי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם צוּרַת הַפֶּתַח, אֲפִלּוּ אֵין שָׁם יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה, לְפִי שֶׁשָּׁם מְפַלְּשִׁים ב' מְבוֹאוֹת אֵלּוּ כָּל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, וּפִלּוּשׁ זֶה דֵּינוֹ כְּפִלּוּשׁ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ד בְּמָבוֹי עָקֹם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם צוּרַת הַפֶּתַח אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁם יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

מ אֲבָל אִם יִרְצֶה לְהַעֲמִיד רֹחַב הַפֶּס לְרֹחַב הַמָּבוֹי, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַר רֹחַב הַמָּבוֹי פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה הָרְבֵּה מִצַּד זֶה וּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה הָרְבֵּה מִצַּד זֶה — אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, לְפִי שֶׁהָאֲוִיר שֶׁל רֹחַב הַמָּבוֹי שֶׁמִּצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה מְבַטְּלִים אֶת הַפֶּס שֶׁבְּאֶמְצָעָם. וְאֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַרְחִיק שְׁנֵי אַמּוֹת מִכֹּתֶל זֶה, וְיַעֲמִיד שָׁם פֶּס רָחָב שְׁלֹשָׁה אַמּוֹת וְגָבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְכֵן יַעֲשֶׂה אֵצֶל כֹּתֶל הַשֵּׁנִי, וְיִשָּׁאֵר פֶּתַח רָחָב י' אַמּוֹת בֵּין פַּסִּים הַלָּלוּ, שֶׁאָז אֵין הָאֲוִיר שֶׁבֵּין הַפַּסִּים עִם הָאֲוִיר שֶׁבֵּין פַּסִּים לַכְּתָלִים בָּאִים וּמְבַטְּלִים הַפַּסִּים שֶׁבֵּינֵיהֶם, הוֹאִיל וְכָל פֶּס מֵרֻבֶּה עַל הָאֲוִיר שֶׁבֵּינוֹ לַכֹּתֶל שֶׁאֶצְלוֹ. אוֹ יַרְחִיק אַמָּה וְיַעֲשֶׂה פֶּס אַמָּה וּמֶחֱצָה וְיַרְחִיק אַמָּה וְיַעֲשֶׂה פֶּס אַמָּה וּמֶחֱצָה, וְכֵן יַעֲשֶׂה בְּצַד הַשֵּׁנִי. אוֹ יַרְחִיק ב' אַמּוֹת וּב' טְפָחִים וְיַעֲשֶׂה פֶּס ב' אַמּוֹת וְד' טְפָחִים, וְכֵן בְּצַד הַשֵּׁנִי, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, וּבִלְבָד שֶׁהַפֶּס יְהֵא יָתֵר עַל הָאֲוִיר שֶׁבֵּינוֹ לַכֹּתֶל שֶׁאֶצְלוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וּלְבַד מִפַּסִּים אֵלּוּ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת גַּם כֵּן לֶחִי לְמָבוֹי, שֶׁהַפַּסִּים אֵינָם נֶחְשָׁבִים לְלֶחִי, הוֹאִיל וְהֵם רְחוֹקִים מֵהַכְּתָלִים ג' טְפָחִים.

וְצָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יַנִּיחוּ בְּנֵי הַמָּבוֹי אֶת פֶּתַח הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין הַפַּסִּים שֶׁהַלֶּחִי מְתֻקָּן בּוֹ, וְיֵלְכוּ לָהֶם דֶּרֶךְ פֶּתַח קָטָן שֶׁבֵּין פֶּס לַכֹּתֶל, שֶׁאִם כֵּן נִתְבַּטֵּל תּוֹרַת הַפֶּתַח מִן הַגָּדוֹל וּבָטְלָה הַלֶּחִי הַמְתֻקָּן בּוֹ, וְנִמְצָא מָבוֹי זֶה בְּלֹא תִקּוּן, אֶלָּא אִם כֵּן יַעֲשֶׂה צוּרַת הַפֶּתַח לְהַקָּטָן. אֲבָל מִן הַסְּתָם אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַנִּיחוּ הַגָּדוֹל וְיֵלְכוּ בַּקָּטָן, שֶׁחֲזָקָה אֵין אָדָם מַנִּיחַ פֶּתַח גָּדוֹל וְנִכְנָס בַּקָּטָן:

מא פַּסִּים אֵלּוּ אֵינָם צְרִיכִין לִהְיוֹת פַּסִּים שְׁלֵמִים, אֶלָּא שֶׁיְּהֵא כָּל אֶחָד עָשׂוּי מִקָּנִים — קָנֶה קָנֶה פָּחוֹת מִג' טְפָחִים, שֶׁכְּסָתוּם וְשָׁלֵם הוּא מִתּוֹרַת לָבוּד:

מב מָבוֹי שֶׁשָּׁוֶה מִתּוֹכוֹ וְנַעֲשֶׂה מִדְרוֹן בִּפְתִיחָתוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, דְּהַיְנוּ שֶׁקַּרְקַע הַמָּבוֹי גָּבוֹהַּ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים וְהֶצְרֵךְ לְשַׁפַּע אֵצֶל פִּתְחוֹ לְצַד רְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ שֶׁשָּׁוֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְנַעֲשֶׂה מִדְרוֹן לְתוֹכוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁקַּרְקַע רְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהַּ מִקַּרְקַע הַמָּבוֹי, וּתְחִלַּת כְּנִיסַת הַמָּבוֹי מִן הַפֶּתַח וְלִפְנִים גַּם כֵּן גָּבוֹהַּ כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאַחַר כָּךְ מְשַׁפֵּעַ וְיוֹרֵד לְצַד הַפֶּן הָאֶמְצָעִי וְנַעֲשֶׂה מִדְרוֹן — הֲרֵי מָבוֹי זֶה אֵינוֹ צָרִיךְ שׁוּם תִּקּוּן בְּפִתְחוֹ, לְפִי שֶׁתֵּל זֶה שֶׁבְּפִתְחוֹ נֶחְשָׁב לוֹ לִמְחִצָּה. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּשִׁפּוּעוֹ גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים מִתְּלַקֵּט מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם רַבִּים בּוֹקְעִים עָלָיו — אָסוּר (וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵין בְּקִיעַת רַבִּים מְבַטֶּלֶת מִמֶּנּוּ שֵׁם הַמְּחִצָּה, וְאִלּוּ הָיָה [בָּרְחְבּוֹ] ד' עַל ד' גְּבוֹהִים [י'] טְפָחִים מִן הָאָרֶץ מִכָּל צְדָדֵיהֶם הָיְתָה שָׁם רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְהַזּוֹרֵק לְשָׁם מֵרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב — מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְטַלְטֵל כְּשֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים שָׁם, וְלָכֵן אֵין נִדּוֹן גַּם כֵּן מִשּׁוּם מְחִצָּה לְמָבוֹי מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וּמִכָּל מָקוֹם לֹא אָסְרוּ חֲכָמִים אֶלָּא בִּבְקִיעַת רַבִּים כְּעֵין רְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל כְּשֶׁאֵין רַבִּים בּוֹקְעִים כָּל כָּךְ בְּתֵל זֶה — מֻתָּר, וְלֹא גָּזְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם תֵּל שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים בּוֹ כְּמוֹ שֶׁגָּזְרוּ בְּכָל כַּרְמְלִית שֶׁאֵין רַבִּים בּוֹקְעִים בָּהּ מִשּׁוּם רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים בָּהּ, לְפִי שֶׁכָּל כַּרְמְלִית הִיא שֶׁלֹּא נִגְמְרוּ מְנָיָן מְחִצּוֹתֶיהָ וְדוֹמָה בְּמִקְצָת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל כַּאן אֵין שׁוּם דִּמְיוֹן כְּלָל לִרְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא כְּשֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים עָלָיו בְּלִבָּד.

וּלְהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין בְּקִיעַת הָרַבִּים חֲשׁוּבָה לַעֲשׂוֹת רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא אִם כֵּן הֵם שִׁשִּׁים רִבּוֹא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה — אַף כַּאן אֵין בְּקִיעַת הָרַבִּים מְבַטֵּל מִמֶּנּוּ שֵׁם מְחִצָּה (מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים) אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹקְעִים בּוֹ שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּכָל יוֹם):

מג (וְכָל זֶה כְּשֶׁהַתֵּל הוּא מְחִצָּה רְבִיעִית לְמָבוֹי. אֲבָל) אִם כָּל הָעִיר מֻקֶּפֶת תֵּל, וְהֶקֵּף זֶה הָיָה קוֹדֶם בִּנְיַן הָעִיר — אֵין תֵּל זֶה עוֹלֶה לִמְחִצָּה לִמְבוֹאוֹת הָעִיר, לְפִי שֶׁהֶקֵּף הַתֵּל לֹא הֶקֵּף לְדִירָה, כֵּיוָן שֶׁהָיָה קוֹדֶם בִּנְיַן הַבָּתִּים, וְאִם כֵּן כָּל הָעִיר הִיא יוֹשֶׁבֶת בְּתוֹךְ הֶקֵּף שֶׁאֵינָהּ לְדִירָה, שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ כְּשֶׁהוּא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם.

וְכָתְלֵי הַחֲצֵרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ אַחַר בִּנְיַן הַבָּתִּים אֵינָם מוֹעִילִים אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁבְּתוֹכָם מֻקָּף לְדִירָה, דְּהַיְנוּ הַחֲצֵרוֹת עַצְמָן, אֲבָל הַמְּבוֹאוֹת שֶׁבָּהֶן אֵינָם נִקְרָאִים מֻקָּפִים לְדִירָה עַל יְדֵי כָּתְלֵי הַחֲצֵרוֹת שֶׁהֵם כָּתְלֵי הַמָּבוֹי.

(שֶׁאֵינוֹ דוֹמֶה לְתֵל יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הֻקַּף לְדִירָה וְאַחַר כָּךְ בָּנָה אוֹ פָּתַח לוֹ בֵּית דִּירָה וְאַחַר כָּךְ עָשָׂה עַל גַּבֵּהּ מְחִצָּה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת לְדִירָה, שֶׁעַל יְדֵי מְחִצָּה זוֹ נַעֲשָׂה כֻּלּוֹ מֻקָּף לְדִירָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח, לְפִי שֶׁמְּחִצָּה זוֹ עֲשָׂאָהּ כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הֶקֵּף הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּא הָיָה לְדִירָה, וְעַל יְדֵי כֵן יֵעָשֶׂה מֻקָּף לְדִירָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, אֲבָל כָּתְלֵי הַחֲצֵרוֹת לֹא נַעֲשׂוּ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּהְיוּ הַמְּבוֹאוֹת מֻקָּפִים לְדִירָה וְיִתְבַּטֵּל מֵהֶם הֶקֵּף הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַתֵּל שֶׁלֹּא הָיָה לְדִירָה.

וְלָכֵן צָרִיךְ לְבַטְּלוֹ עַל יְדֵי צוּרַת פֶּתַח, שֶׁהִיא מוֹעֶלֶת לַעֲשׂוֹת עַל יָדָהּ מֻקָּף לְדִירָה כְּמוֹ עַל יְדֵי מְחִצָּה גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"א.

אוֹ אֶפְלוּ עַל יְדֵי פַּס ד' אוֹ ב' פַּסִּין שֶׁל ב' מַשֶּׁהוּיִין, שֶׁאַף שֶׁהֵם אֵינָם מוֹעִילִים לַעֲשׂוֹת עַל יָדָם מֻקָּף לְדִירָה, מִכָּל מָקוֹם הֵם מוֹעִילִים לַחֲלוֹק רְשׁוּיוֹת כְּמוֹ מְחִצָּה גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְאִם כֵּן נֶחְלָקִים הַמְּבוֹאוֹת מֵהֶקֵּף הַתֵּל עַל יְדֵי פַּסִּים אֵלּוּ, כְּמוֹ שֶׁהֵם נֶחְלָקִים מִמֶּנּוּ אִלּוּ הָיוּ מֻקָּפִים מִכָּל צְדָדֵיהֶם בְּכָתְלֵי חֲצֵרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁגַּם כָּתְלֵי הַחֲצֵרוֹת אֵינָן מוֹעִילוֹת לַעֲשׂוֹת הַמְּבוֹאוֹת מֻקָּפִים לְדִירָה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר):

מד (וְכֵן הַדִּין בְּנָהָר שֶׁמַּקִּיף כָּל הָעִיר קֹדֶם שֶׁנִּבְנֵית).

וַאֲפִלּוּ תֵּל וְנָהָר שֶׁאֵינָן מַקִּיפִים כָּל הָעִיר, אֵינָן עוֹלִין אֶלָּא לְמְחִצָּה רְבִיעִית לְמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ. אֲבָל מָבוֹי הַמְּפֻלָּשׁ מִשְּׁנֵי רָאשָׁיו לָנָהָר אוֹ לְתֵל שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי בִּידֵי אָדָם — אֵינָן מוֹעִילוֹת לְהַתִּירוֹ בְּלֹא תִקּוּן בְּשׁוּם אֶחָד מֵרָאשָׁיו, לְפִי שֶׁאִם הָיוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא בּוֹקְעִים בְּמָבוֹי זֶה, הָיָה רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, וְכֵיוָן שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא ב' מְחִצּוֹת מִב' צְדָדָיו, שֶׁמְּחִצּוֹת הַנָּהָר מְבַטֶּלֶת אוֹתָן בְּקִיעַת הָרַבִּים שֶׁבַּמָּבוֹי, שֶׁהוֹאִיל וְאֵינָן עֲשׂוּיוֹת בִּידֵי אָדָם אֵינָן חֲשׁוּבוֹת מְחִצָּה כָּל כָּךְ שֶׁלֹּא תְבַטֵּל אוֹתָן בְּקִיעַת הָרַבִּים שֶׁבַּמָּבוֹי.

שֶׁאַף שֶׁבִּמְקוֹמָן הֵן מְחִצָּה גְּמוּרָה, וְאֵין עֲלֵיהֶם דִּין רְשׁוּת הָרַבִּים אַף אִם רַבִּים בּוֹקְעִים עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם אֵינָן חֲשׁוּבוֹת כָּל כָּךְ לְבַטֵּל הַמָּבוֹי — שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים בּוֹ — מִדִּין רְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם כֵּן אַף אִם אֵין רַבִּים בּוֹקְעִים בַּמָּבוֹי אָסוּר מִדִּבְרֵי

סוֹפְרִים, גְּזֵרָה מִשּׁוּם רַבִּים בּוֹקְעִים בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָסְרוּ כָּל כַּרְמְלִית שֶׁאֵין רַבִּים בּוֹקְעִים בָּהּ גְּזֵרָה מִשּׁוּם רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים בָּהּ.

אֲבָל מְחִצָּה רְבִיעִית שֶׁל מָבוֹי — הֵקֵלּוּ בָהּ חֲכָמִים לִהְיוֹת דַּיָּהּ בְּנָהָר וְתֵל, כֵּיוָן שֶׁבִּמְקוֹמָן הֵן מְחִצּוֹת גְּמוּרוֹת, וְאֵינָם גְּרוּעִים מִלֶּחִי כָּל שֶׁהוּא שֶׁמּוֹעִיל בְּרוּחַ רְבִיעִית שֶׁל מָבוֹי מִשּׁוּם מְחִצָּה, שֶׁהֲרֵי הַלֶּחִי אֵינוֹ מוֹעִיל לַחֲלוֹק רְשֻׁיּוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְהַתֵּל מוֹעִיל; וְכֵיוָן שֶׁהוּא מוֹעִיל לַחֲלוֹק רְשׁוּת הַמָּבוֹי מֵרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁלְּפָנָיו — דַּיּוֹ בְּכָךְ, שֶׁהֲרֵי הַקּוֹרָה אֵינָהּ מוֹעֶלֶת לַמָּבוֹי אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁעַל יָדָהּ נִכָּר וְנִרְאֶה שֶׁהַמָּבוֹי חָלוּק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁלְּפָנָיו, וְכָל שֶׁכֵּן הַתֵּל שֶׁבֶּאֱמֶת הוּא חוֹלֵק בֵּינֵיהֶם:

סימן שסד

א דִּין מָבוֹי הַמְפֻלָּשׁ וְעָשׂוּי כְּנָדֶל וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

מָבוֹי הַמְפֻלָּשׁ בִּשְׁנֵי רָאשָׁיו לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּגוֹן שֶׁאֵין רַבִּים בּוֹקְעִים בּוֹ אוֹ שֶׁאֵין בְּרָחְבּוֹ ט"ז אַמָּה, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה, וְכֵן הַמְפֻלָּשׁ בְּרֹאשׁוֹ א' לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּבְרֹאשׁוֹ הַשֵּׁנִי לְכַרְמְלִית, אוֹ אֲפִלּוּ שְׁנֵי רָאשָׁיו פְּתוּחִים לְכַרְמְלִית — אֵינוֹ נִתָּר בְּלֶחִי וְקוֹרָה מִכַּאן וְלֶחִי וְקוֹרָה מִכַּאן, אֶלָּא צָרִיךְ צוּרַת פֶּתַח מִכַּאן וְלֶחִי אוֹ קוֹרָה מִכַּאן אִם אֵינוֹ רָחָב מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, לְפִי שֶׁצּוּרַת פֶּתַח הִיא כִּמְחִצָּה גְּמוּרָה, וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ פָּתוּחַ אֶלָּא מִצַּד אֶחָד וְאֵינוֹ נִקְרָא מְפֻלָּשׁ.

אֲבָל אִם רֹאשׁוֹ אֶחָד פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְרֹאשׁוֹ הַשֵּׁנִי לְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת — אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לֶחִי אוֹ קוֹרָה בִּשְׁנֵי רָאשָׁיו, שֶׁהֲרֵי רֹאשׁוֹ הַפָּתוּחַ לֶחָצֵר אֵינוֹ מְחֻסָּר מְחִצָּה שָׁם, שֶׁמְּחִצּוֹת הֶחָצֵר מַתִּירוֹת אוֹתוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ תִּקּוּן שָׁם אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁפְּרוּץ שָׁם בְּמִלּוּאוֹ לְמָקוֹם הָאָסוּר מֵחֲמַת חֶסְרוֹן עֵרוּב, וְלֹא מֵחֲמַת חֶסְרוֹן מְחִצּוֹת. לְפִיכָךְ דַּי שָׁם בְּתִקּוּן כָּל שֶׁהוּא.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּרֹאשׁ הַפָּתוּחַ לֶחָצֵר צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא שָׁם לֶחִי וְלֹא קוֹרָה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה שָׁם כְּסָתוּם, שֶׁהַלֶּחִי נִדּוֹן מִשּׁוּם מְחִצָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקוֹרָה (וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל).

וְכָל זֶה כְּשֶׁהֶחָצֵר אֵינָהּ רְגִילָה בְּמָבוֹי זֶה, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לָהּ פֶּתַח לְמָבוֹי אַחֵר. אֲבָל אִם הִיא רְגִילָה בּוֹ — אֲפִלּוּ צוּרַת פֶּתַח וּדְלָתוֹת אֵינָן מוֹעִילוֹת לְהַתִּיר שָׁם אִם לֹא נִשְׁתַּתְּפָה

בְּמָבוֹי זֶה עִם שְׁאָר הַחֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת לוֹ.

וְאִם נִשְׁתַּתְּפָה בּוֹ — אֵין צָרִיךְ לְעֵרֶב כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ז:

ב וְכָל זֶה בְּמָבוֹי. אֲבָל חָצֵר שֶׁאֵין אָרְכָּהּ יָתֵר עַל רָחְבָּהּ, שֶׁאֵינָהּ נִתֶּרֶת אֶלָּא בְּפַס ד' אוֹ בְּב' פַּסִּין שֶׁל מַשֶּׁהוּ, וְכֵן מָבוֹי שֶׁחָסֵר אֶחָד מִתְּנָאֵי מָבוֹי בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ נִתָּר בְּלֶחִי וְקוֹרָה אֶלָּא בְּתִקּוּן הֶחָצֵר, אֵין פִּלּוּשׁ אוֹסֵר בָּהֶם, אֶלָּא אֲפִלּוּ הֵם מְפֻלָּשִׁים לִרְשׁוּת הָרַבִּים בִּשְׁנֵי רָאשֵׁיהֶם וְהָרַבִּים נִכְנָסִין מִכָּאן וְיוֹצְאִים מִכָּאן — דַּי לָהֶם בְּתִקּוּן הֶחָצֵר מִכָּאן וּמִכָּאן:

ג וּמְבוֹאוֹת שֶׁלָּנוּ, אַף עַל פִּי שֶׁדִּינָם כְּחָצֵר, שֶׁאֵינָן נִתָּרִים בְּלֶחִי וְקוֹרָה הוֹאִיל וְאֵין בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחִים לָהּ כָּרָאוּי, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן פִּלּוּשׁ אֵינָם כְּחָצֵר אֶלָּא כְּמָבוֹי הַמְפֻלָּשׁ, שֶׁצָּרִיךְ צוּרַת פֶּתַח מִכָּאן וְלֶחִי אוֹ קוֹרָה מִכָּאן, וְלֹא דַי לָהֶם בְּתִקּוּן הֶחָצֵר מִכָּאן וּמִכָּאן, הוֹאִיל וּלְעוֹלָם הֵם קְרוֹבִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית יוֹתֵר מֵהֶחָצֵר, שִׁרֹב הַחֲצֵרוֹת הֵם פְּתוּחוֹת לְמָבוֹי וְהַמָּבוֹי לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ כַּרְמְלִית. לְפִיכָךְ הֶחֱמִירוּ בְּתִקּוּנָם יוֹתֵר מִתִּקּוּן הֶחָצֵר לְעִנְיַן פִּלּוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁמִּטַּעַם זֶה הֶחֱמִירוּ בְּתִקּוּנָם יוֹתֵר מִבְּתִקּוּן הֶחָצֵר לְעִנְיַן אָרְכָּם יָתֵר עַל רָחְבָּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג:

ד (אַף עַל פִּי שֶׁצּוּרַת פֶּתַח הִיא כִּמְחֻצָּה גְּמוּרָה, וְאִם עָשָׂה צוּרַת פֶּתַח עַל גַּבֵּי ד' קָנְדָּסִין — רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה הִיא מִן הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ עָשָׂה כֵּן בְּאֶמְצַע רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב, אַף עַל פִּי כֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֵין צוּרַת פֶּתַח מוֹעֶלֶת לִרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה אִם נִשְׁלְמוּ בָהּ כָּל תְּנָאֵי רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה, אֶלָּא) הַבָּא לְהַכְשִׁיר רְשׁוּת הָרַבִּים לְהַתִּיר בָּהּ הַטִּלְטוּל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ דֶּלֶת מִכָּאן וְדֶלֶת מִכָּאן. וְהוּא שֶׁנִּנְעֲלוֹת בַּלַּיְלָה, שֶׁנִּעְילַת הַדְּלָתוֹת עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּחָצֵר אַחַת שֶׁל רַבִּים. וּמְעָרְבִין אֶת כֻּלָּהּ עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ב, וְשׁוּב אֵין מְבוֹאוֹתֶיהָ צְרִיכִין שׁוּם תִּקּוּן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ נְעוּלוֹת בַּלַּיְלָה, רַק שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיוֹת לְנָעֵל, שֶׁאִם מְשַׁקְּעוֹת בְּעָפָר — מְפַנֶּה אוֹתָן וּמְתַקְּנָן שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיוֹת לְנָעֵל. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כְּסָבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁעַכְשָׁו אֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה:

ה מָבוֹי עָקֹם כְּמִין ד' וּמְפֻלָּשׁ בְּב' רָאשָׁיו לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית, דִּינוֹ כְּאִלּוּ הָיָה מְפֻלָּשׁ בְּעַקְמוּמִיתוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית. וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ תִּקּוּן בְּעַקְמוּמִיתוֹ,

לְפִי שֶׁהַתִּקּוּן שֶׁל מָבוֹי מְפֻלָּשׁ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה לְכָל בְּנֵי הַמָּבוֹי, וְאִם כֵּן הַתִּקּוּן שֶׁבִּרֹאשׁ זֶה אֵינוֹ מוֹעִיל לְהַדְּרִים בְּרֹאשׁ זֶה, וְצָרִיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה צוּרַת פֶּתַח בְּעַקְמוּמִיתוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַצּוּרַת פֶּתַח — שֶׁהוּא תִּקּוּן שֶׁל מָבוֹי מְפֻלָּשׁ — נִרְאֵית לְהַדְּרִים כַּאן וּלְהַדְּרִים כַּאן. וּבִשְׁנֵי רָאשָׁיו יַעֲשֶׂה לְכָל א' לֶחִי אוֹ קוֹרָה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם יַעֲשֶׂה צוּרַת פֶּתַח בְּכָל אֶחָד מִב' רָאשָׁיו וְלֶחִי אוֹ קוֹרָה בְּעַקְמוּמִיתוֹ. וְאִם עָשׂוּי כְּמִין ח', צָרִיךְ צוּרַת פֶּתַח בִּשְׁנֵי עַקְמוּמִיּוֹתָיו וְלֶחִי אוֹ קוֹרָה בִּשְׁנֵי רָאשָׁיו.

וּלְאַחַר שֶׁעָשָׂה צוּרַת פֶּתַח בְּעַקְמוּמִית, יְכוֹלִין לְחַלֵּק עֵרוּבָם, שֶׁהַדְּרִים מִצַּד זֶה שֶׁל צוּרַת פֶּתַח יְעָרְבוּ לְעַצְמָן וְהַדְּרִים מִצַּד זֶה יְעָרְבוּ לְעַצְמָן. אוֹ אִם שֶׁבְּנֵי צַד זֶה עֵרְבוּ בֵּינֵיהֶם וּבְנֵי צַד זֶה לֹא עֵרְבוּ — אֵין אוֹסְרִים אֵלּוּ עַל אֵלּוּ, אֶלָּא אֵלּוּ אֲסוּרִים בְּחֶלְקָם וְאֵלּוּ מֻתָּרִים בְּחֶלְקָם, שֶׁצּוּרַת פֶּתַח חוֹלֶקֶת רְשׁוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג:

ו מְבוֹאוֹת הַפְּתוּחִים אֵלּוּ לָאֵלּוּ, הֲרֵי כֻּלָּם בִּמְקוֹם פְּתִיחָתָן זֶה לְזֶה דִּינָם כְּמָבוֹי עָקֹם, וּצְרִיכִים שָׁם תִּקּוּן שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַחִיצוֹן פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית — הֲרֵי אוֹתוֹ מָבוֹי שֶׁפָּתוּחַ אֵלָיו חָשׁוּב כְּפָתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָבוֹי אֶחָד שֶׁמִּתְעַקֵּם, וְכֵן מָבוֹי הַפָּתוּחַ לְאוֹתוֹ מָבוֹי, וְכֵן כֻּלָּם:

ז מָבוֹי הֶעָשׂוּי כְּנָדָל, דְּהַיְנוּ מָבוֹי גָּדוֹל שֶׁהַרְבֵּה מְבוֹאוֹת קְטַנִּים פְּתוּחִים לוֹ מִשְּׁנֵי צְדָדָיו, כְּעֵין שֶׁרֶץ הַנִּקְרָא נָדָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׁוּרָה שֶׁל רַגְלַיִם מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה, וְרֹאשֵׁי הַשְּׁנַיִּים שֶׁל מְבוֹאוֹת הַקְּטַנִּים פְּתוּחִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית — עוֹשֶׂה לְכָל אֶחָד בְּמָקוֹם פְּתִיחָתוֹ לַגָּדוֹל צוּרַת פֶּתַח, לְפִי שֶׁשָּׁם הוּא כְּמָבוֹי עָקֹם.

וַאֲפִלּוּ אִם הַמְּבוֹאוֹת הַקְּטַנִּים שֶׁבְּצַד זֶה הֵם מְכֻוָּנִים מַמָּשׁ כְּנֶגֶד אוֹתָם שֶׁבְּצַד זֶה, שֶׁנִּמְצָא כָּל אֶחָד מֵהֶם עִם אוֹתוֹ הַמְכֻוָּן נֶגְדּוֹ בְּצַד הַשֵּׁנִי הֵם כְּמָבוֹי אֶחָד מְפֻלָּשׁ, וְאֵין כַּאן עִקּוּם כְּלָל — מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי כָּל אֶחָד מֵהֶם הוּא כְּמָבוֹי עָקֹם עִם הַגָּדוֹל, שֶׁהֲרֵי מַה שֶּׁפָּתוּחַ לַגָּדוֹל הוּא כְּפָתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לִרְאוֹת בּוֹ הַתִּקּוּן שֶׁל הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָבוֹי אֶחָד שֶׁמִּתְעַקֵּם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הַמְּבוֹאוֹת שֶׁבְּצַד זֶה אֵינָם מְכֻוָּנִים כְּנֶגֶד אוֹתָם שֶׁבְּצַד זֶה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אֵין שָׁם מְבוֹאוֹת אֶלָּא מִצַּד אֶחָד בִּלְבָד:

ח וּבְרֵאשֵׁי הַשָּׁנִיִּים שֶׁל מְבוֹאוֹת הַקְּטַנִּים הַפְּתוּחִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית יַעֲשֶׂה לֶחִי אוֹ קוֹרָה. וּבַמָּבוֹי הַגָּדוֹל, אִם הוּא מְפֻלָּשׁ, עוֹשֶׂה צוּרַת פֶּתַח בְּרֹאשׁוֹ הָאֶחָד, וּבְרֹאשׁוֹ הַב' לֶחִי אוֹ קוֹרָה. וְאִם אֵינוֹ מְפֻלָּשׁ — עוֹשֶׂה לֶחִי אוֹ קוֹרָה בְּרֹאשׁוֹ:

ט וְכָל דִּינֵי מָבוֹי עָקֹם הֵם בְּמָבוֹי שֶׁבָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחִים לְתוֹכוֹ כָּרָאוּי. אֲבָל מְבוֹאוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁאֵין בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחִים לְתוֹכוֹ כָּרָאוּי וְדִינָם כְּחָצֵר, אֵינָם צְרִיכִים שׁוּם תִּקּוּן בְּעַקְמוּמִיתָם, כְּמוֹ שֶׁאֵין צָרִיךְ בְּחָצֵר עֲקֻמָּה.

וְאַף שֶׁלְּעִנְיַן פְּלוּשׁ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית אָנוּ מַחְמִירִים בָּהֶם כְּמוֹ בְּמָבוֹי גָּמוּר — זֶהוּ לְפִי שֶׁהֵם קְרוֹבִים שָׁם לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית. מַה שֶּׁאֵין כֵּן עַקְמוּמִיתָם, שֶׁאֵינוֹ קָרוֹב לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֵין מַחְמִירִים בּוֹ יוֹתֵר מִבְּחָצֵר:

סימן שסה

א **דִּין מָבוֹי שֶׁנִּפְרַץ וּבוֹ י' סְעִיפִים**:

מָבוֹי שֶׁנִּפְרַץ אֶחָד מִצְּדָדָיו לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִפְרַץ בְּמִלּוּאוֹ וְגַם אֵין בַּפִּרְצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, אִם הִיא בְּפָחוֹת מִד' טְפָחִים לְרֹאשׁוֹ הַמִּתֻּקָּן בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא נִשְׁאַר עוֹמֵד ד' טְפָחִים בְּכֹתֶל הַמָּבוֹי שֶׁבְּסִיּוּם הַפִּרְצָה, וְהִיא יְתֵרָה מִג' טְפָחִים, שֶׁאֵינָהּ כְּלָבוּד — אָסוּר, שֶׁמָּא יַנִּיחוּ בְּנֵי הַמָּבוֹי פֶּתַח הַמָּבוֹי הַמְתֻקָּן בְּלֶחִי וְקוֹרָה, וְיֵלְכוּ לָהֶם דֶּרֶךְ פִּרְצָה זוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית שֶׁהַמָּבוֹי נִפְרָץ לָהֶן כְּדֵי לְקַצֵּר דַּרְכָּם, וְיִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ שֵׁם פֶּתַח מָבוֹי, כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּנֵי הַמָּבוֹי הוֹלְכִים שָׁם. וְיִתְבַּטְּלוּ גַּם כֵּן הַלֶּחִי וְהַקּוֹרָה שֶׁבּוֹ, לְפִי שֶׁהֵם צְרִיכִים לִהְיוֹת בְּפֶתַח הַמָּבוֹי, וְהוּא אֵין שָׁם פֶּתַח מָבוֹי עָלָיו.

אֲבָל כְּשֶׁנִּשְׁאַר פַּס ד' טְפָחִים עוֹמֵד מֵהַכֹּתֶל — לֹא נִתְבַּטֵּל שֵׁם פֶּתַח מָבוֹי מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁהוּא עֲדַיִן פָּתוּחַ לְד' טְפָחִים הַלָּלוּ, שֶׁיֵּשׁ שֵׁם מָבוֹי עֲלֵיהֶם. שֶׁלֹּא אָמְרוּ "שִׁעוּר מָבוֹי ד' אַמּוֹת" אֶלָּא הַבָּא לַעֲשׂוֹת הֶכְשֵׁר מָבוֹי בַּתְּחִלָּה, אֲבָל מָבוֹי שֶׁהָיָה כָּשֵׁר מִתְּחִלָּתוֹ, אֵינוֹ נִפְסָל וּמִתְבַּטֵּל מִתּוֹרַת מָבוֹי עַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ ד' טְפָחִים.

לְפִיכָךְ אִם לֹא נִשְׁתַּיֵּר עוֹמֵד ד' טְפָחִים, וְרוֹצֶה לְהַעֲמִיד שָׁם פַּס ד' טְפָחִים — אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם עַד שֶׁיָּהֵא בַּפַּס ד' אַמּוֹת, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִפְסַל הַמָּבוֹי וּבָא לְהַכְשִׁירוֹ.

וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ שֵׁם מָבוֹי עַל ד' טְפָחִים שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ, אוֹ עַל ד' אַמּוֹת שֶׁהֶעֱמִיד — הֲרֵי הַלֶּחִי

אוֹ הַקוֹרָה מִתְקַנְּיִם לְפֶתַח מָבוֹי כָּרָאוּי, וְהַפִּרְצָה אֵינָהּ אוֹסֶרֶת כְּלָל אִם אֵינָהּ יְתֵרָה מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, שֶׁהִיא כְּפֶתַח גַּם כֵּן, וְאֵין הַמָּבוֹי נִפְסָל בִּפְתָחִים הַרְבֵּה.

וְהוּא שֶׁאֵין רַבִּים בּוֹקְעִים בְּפִרְצָה זוֹ, כְּגוֹן שֶׁפִּרְצָה לְמָקוֹם מְטֻנָּף אוֹ מְקֻלְקָל בְּטִיט, וְאֵין דֶּרֶךְ רַבִּים לַעֲבוֹר בְּאוֹתָהּ פִּרְצָה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִשְׁתַּיְּרוּ גְּדוּדִים מֵהַכֹּתֶל שֶׁנִּפְרַץ, שֶׁהֵם מְעַכְּבִים הַהִלּוּךְ. אֲבָל אִם רַבִּים בּוֹקְעִים שָׁם, אֲפִלּוּ אֵין שָׁם בַּפִּרְצָה אֶלָּא ד' טְפָחִים — צָרִיךְ לְתַקְּנָהּ (בְּצוּרַת פֶּתַח כְּדִין מָבוֹי מְפֻלָּשׁ, שֶׁהֲרֵי מָבוֹי זֶה מְפֻלָּשׁ הוּא מִפֶּתַח זֶה לְפֶתַח הַגָּדוֹל שֶׁבּוֹ הַלֶּחִי אוֹ הַקוֹרָה):

ב וּמְבוֹאוֹת שֶׁלָּנוּ, אַף עַל פִּי שֶׁדִּינָם כְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ נִתֶּרֶת בְּלֶחִי וְקוֹרָה, וּבְחָצֵר אֵין פִּרְצָה אוֹסֶרֶת אַף עַל פִּי שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים בָּהּ, אֶלָּא אִם כֵּן יְתֵרָה מֵעֶשֶׂר — אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּזֶה בִּמְבוֹאוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם פִּרְצָה ד' טְפָחִים וְרַבִּים בּוֹקְעִים בָּהּ, לַעֲשׂוֹת שָׁם תִּקּוּן.

וְכֵן עִיר הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה שֶׁנִּפְרְצָה פִּרְצָה ד' טְפָחִים בְּחוֹמָתָהּ, וְרַבִּים בּוֹקְעִים שָׁם — יֵשׁ לְהַחֲמִיר לַעֲשׂוֹת שָׁם תִּקּוּן (אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּעִיר מָבוֹי שֶׁבָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחִים לְתוֹכוֹ כָּרָאוּי. אֲבָל אִם יֵשׁ בָּעִיר מָבוֹי שֶׁבָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחִים לְתוֹכוֹ כָּרָאוּי — מִן הַדִּין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תִּקּוּן לְפִרְצַת חוֹמָתָהּ אוֹ לְמָבוֹי הַהוּא):

ג מָבוֹי שֶׁנִּפְרַץ בְּמִלּוּאוֹ לְחָצֵר, וְנִפְרְצָה הֶחָצֵר מִצַּד הַשֵּׁנִי לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא עֵרְבוּ בְּנֵי הֶחָצֵר עִם הַמָּבוֹי — חָצֵר מֻתֶּרֶת. אֲפִלּוּ פִּרְצָה שֶׁל רְשׁוּת הָרַבִּים הִיא כְּנֶגֶד הַפִּרְצָה שֶׁל מָבוֹי, וְהָרַבִּים נִכְנָסִין בְּזוֹ וְיוֹצְאִין בְּזוֹ — אֵין בְּקִיעַת הָרַבִּים אוֹסֶרֶת בֶּחָצֵר, רַק שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַפִּרְצוֹת יְתֵרוֹת מֵעֶשֶׂר.

וּמִפְּנֵי שֶׁלֹּא עֵרְבָה עִם הַמָּבוֹי — אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת, שֶׁאֵין הַמָּבוֹי אוֹסֵר עַל חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת לוֹ, אֶלָּא הַחֲצֵרוֹת הֵן שֶׁאוֹסְרִים עָלָיו כְּשֶׁרְגִילוֹת בּוֹ, שֶׁדְּרִיסַת רַגְלֵיהֶן עָלָיו.

וְהַמָּבוֹי אָסוּר, שֶׁהֶחָצֵר אוֹסֶרֶת עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁלֹּא עֵרְבָה עִמּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ, שֶׁהֲרֵי עַכְשָׁו הוּא שֶׁנִּפְרַץ לָהּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁנִּפְרַץ בְּמִלּוּאוֹ לְמָקוֹם הָאָסוּר לוֹ בְּלִי עֵרוּב — נֶאֱסַר כֻּלּוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן הֶחָצֵר אֵינָהּ פְּרוּצָה לוֹ בְּמִלּוּאָהּ, אֶלָּא נִשְׁאֲרוּ בּוֹ גְּפוּפִין מִכַּאן וּמִכַּאן עוֹדְפִים עַל הַמָּבוֹי, שֶׁהִיא רְחָבָה מִמֶּנּוּ.

וּכְגוֹן שֶׁכָּתְלֵי אֹרֶךְ הַמָּבוֹי נִכְנָסִין בְּתוֹךְ הֶחָצֵר וּמַפְלְגִין שָׁם מִכָּתְלֵי אֹרֶךְ הֶחָצֵר ג'

טְפָחִים, שֶׁאִם לֹא כֵּן הֲרֵי גִּפּוּפֵי הֶחָצֵר מוֹעִילִים גַּם לַמָּבוֹי מִשּׁוּם נִרְאֶה מִבְּחוּץ וְשָׁוֶה מִבִּפְנִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ס, וְאֵינוֹ קָרוּי פָּרוּץ בְּמִלּוֹאוֹ וְאֵין הֶחָצֵר אוֹסֶרֶת עָלָיו אַף אִם הִיא רְגִילָה בּוֹ. וְאַף שֶׁכָּל חָצֵר הָרְגִילָה בְּמָבוֹי אוֹסֶרֶת עָלָיו כְּשֶׁלֹּא עֵרְבָה עִמּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִפְרַץ לָהּ הַמָּבוֹי כְּלָל אֶלָּא הִיא פְּתוּחָה לוֹ בְּפֶתַח גָּמוּר, מִכָּל מָקוֹם חָצֵר זוֹ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהּ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לֵילֵךְ בָּהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ הַמָּבוֹי, דְּהַיְנוּ דֶּרֶךְ פִּרְצָתָהּ שֶׁנִּפְרְצָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים — כּוֹפִין אוֹתָהּ עַל מִדַּת סְדוֹם, שֶׁלֹּא תַּעֲבוֹר בְּשַׁבָּת דֶּרֶךְ הַמָּבוֹי וְתֵאָסֵר עָלָיו:

ד וְאִם עֵרְבוּ בְּנֵי הֶחָצֵר עִם בְּנֵי הַמָּבוֹי, וּפִרְצַת הֶחָצֵר שֶׁלִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית אֵינָהּ מְכֻוֶּנֶת כְּנֶגֶד פִּרְצַת הַמָּבוֹי לְחָצֵר — גַּם הַמָּבוֹי מֻתָּר.

אֲבָל אִם הַפְּרָצוֹת הֵם מְכֻוָּנוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּאִלּוּ הַמָּבוֹי הוּא מְפֻלָּשׁ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וְצָרִיךְ לְתַקְּנוֹ שָׁם בְּצוּרַת פֶּתַח אֵצֶל פִּרְצָתוֹ.

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין הַפְּרָצוֹת מְכֻוָּנוֹת, אֵינוֹ מֻתָּר אֶלָּא כְּשֶׁפִּרְצָתוֹ לֶחָצֵר הִיא בְּאֶמְצַע רֹחַב הֶחָצֵר, וְלֹא מִצַּד רָחְבָּהּ סָמוּךְ לְכֹתֶל אַרְכָּהּ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁרָחְבָּהּ שֶׁל חָצֵר עוֹדֵף עַל הַמָּבוֹי מִכַּל צַד — נִרְאֶה שֶׁהַמָּבוֹי לֶחָצֵר הוּא כֻּל�ּוֹ וְאֵינוֹ מוֹשֵׁךְ עַד רְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ כַּרְמְלִית שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וְאֵינוֹ כִּמְפֻלָּשׁ. אֲבָל אִם פִּרְצָתוֹ לֶחָצֵר הִיא מִצַּד הֶחָצֵר, שֶׁכֹּתֶל אֹרֶךְ הַמָּבוֹי שָׁוֶה לְאֶחָד מִכָּתְלֵי אֹרֶךְ הֶחָצֵר — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּמָבוֹי אָרֹךְ עַד כֹּתֶל שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וּמָשׁוּךְ שָׁם בְּעַקְמוּמִית עַד רְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ כַּרְמְלִית, וַהֲרֵי הוּא נִרְאֶה כְּמָבוֹי מְפֻלָּשׁ בְּעַקְמוּמִית.

וַאֲפִלּוּ אִם פִּרְצָתוֹ לְאֶמְצַע הֶחָצֵר, אֵינוֹ מֻתָּר אֶלָּא כְּשֶׁהֶחָצֵר הִיא שֶׁל רַבִּים. אֲבָל בְּחָצֵר שֶׁל יָחִיד — חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִמְלֹךְ וְיִבְנֶה בָּתִּים בַּחֲצֵרוֹ בְּרֹחַב הָעוֹדֵף עַל הַמָּבוֹי, וּתְהֵא פִּרְצַת הַמָּבוֹי מִצַּד הֶחָצֵר, וְיִטַּלְטְלוּ בּוֹ כְּבַתְּחִלָּה:

ה וְאִם נִפְרַץ לִרְחָבָהּ שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים שֶׁאֵינָהּ יְתֵרָה מִבֵּית סָאתַיִם, אוֹ יְתֵרָה מִבֵּית סָאתַיִם וְהַקְּפָּה לְדִירָה — דֵּינוֹ כְּאִלּוּ נִפְרַץ לְחָצֵר. אֲבָל אִם יְתֵרָה עַל בֵּית סָאתַיִם וְלֹא הַקְּפָּה לְדִירָה — דֵּינוֹ כְּנִפְרַץ לְכַרְמְלִית, וְצָרִיךְ שָׁם תִּקּוּן בְּכָל עִנְיָן.

וְאִם צַד הַשֵּׁנִי שֶׁל הָרְחָבָה פָּתוּחַ לִשְׁבִיל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְחִצָּה מִכַּאן וּמִכַּאן וְעוֹלֶה עַד שִׁפַּת הַנָּהָר, וְדֶרֶךְ הָרְחָבָה וְהַשְּׁבִיל מוֹלִיכִין בְּנֵי הַמָּבוֹי אֶת בְּהֶמְתָּם לַנָּהָר לְהַשְׁקוֹתָם — יַעֲשׂוּ

לֶחִי בְּרֹאשׁ זֶה שֶׁל הַמָּבוּי שֶׁנִּפְתַּח לָרְחָבָה וְצוּרַת פֶּתַח בְּרֹאשׁ הַשֵּׁנִי הַפָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית, וְעַל יְדֵי לֶחִי זֶה נַעֲשֵׂית הָרְחָבָה מַקֶּפֶת לְדִירָה, שֶׁהַלֶּחִי נִדּוֹן מִשּׁוּם מְחִצָּה וּכְאִלּוּ עָשָׂה מְחִצָּה לְהָרְחָבָה לְהַקִּיפָהּ לְדִירָה, דְּהַיְנוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ מֵהַמָּבוּי דֶּרֶךְ פֶּתַח זֶה שֶׁנִּפְתַּח לָהּ הַמָּבוּי, שֶׁפֶּתַח נֶחְשָׁב כִּדִירָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח.

וְאַף עַל פִּי שֶׁלֶּחִי אֵינוֹ מוֹעִיל לְהַקִּיף לְדִירָה, וַאֲפִלּוּ צוּרַת פֶּתַח וַאֲפִלּוּ מְחִצָּה גְּמוּרָה אֵינָן מוֹעִילִין אִם אֵינָן יְתֵרִים מֵעֶשֶׂר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם — מִכָּל מָקוֹם כַּאן, מִתּוֹךְ שֶׁהַלֶּחִי הַזֶּה מוֹעִיל לְהַמָּבוּי לְהַכְשִׁירוֹ, מוֹעִיל גַּם כֵּן לְהָרְחָבָה לְהַקִּיפָהּ לְדִירָה וּלְהַתִּיר לְטַלְטֵל בָּהּ.

וּמֻתָּר לְטַלְטֵל גַּם כֵּן מִתּוֹכָהּ לַמָּבוּי וּמִמָּבוּי לְתוֹכָהּ, שֶׁאֵין הָרְחָבָה אוֹסֶרֶת עַל הַמָּבוּי בְּלִי עֵרוּב, לְפִי שֶׁאֵין בָּהּ דִּיּוּרִין.

אֲבָל בִּשְׁבִיל — אָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת אִם אֵין בִּשְׁפַת הַנָּהָר גֹּבַהּ י' טְפָחִים שֶׁתְּהֵא נֶחְשֶׁבֶת מְחִצָּה לוֹ, וְכֵן עֹמֶק הַנָּהָר שֶׁלְּצַד הַשְּׁבִיל אֵינוֹ מִתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת. אֲפִלּוּ אִם מֵעֵבֶר הַנָּהָר יֵשׁ שָׁם גְּדוּדִים גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה, וְאֵין עֶשֶׂר אַמּוֹת בְּרֹחַב הַנָּהָר הַמַּפְסִיק בֵּין הַשְּׁבִיל לְהַגְּדוּדִים, אַף עַל פִּי כֵן אֵינָן עוֹלִין לוֹ לִמְחִצָּה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹאוּ לְהַתִּיר שְׁבִיל אַחֵר שֶׁאֵין שָׁם גְּדוּדִים כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּם כְּלָל שֶׁשְּׁבִיל זֶה נִתַּר בִּגְדוּדִים שֶׁמֵּעֵבֶר הַנָּהָר.

אֲבָל נָהָר הַמְהַלֵּךְ סָמוּךְ לְמָבוֹי וְאֵין בִּשְׂפָתוֹ גֹּבַהּ י' טְפָחִים, וְגַם עָמְקוֹ שֶׁלְּצַד הַמָּבוֹי אֵינוֹ מִתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת, אֶלָּא שֶׁמֵּעֵבֶר הַנָּהָר יֵשׁ שָׁם גְּדוּדִים גְּבוֹהִים י', אוֹ שֶׁעֹמֶק הַנָּהָר עַצְמוֹ שֶׁבְּצַד הַשֵּׁנִי מִתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם עוֹלִים לְמָבוֹי לִמְחִצָּה רְבִיעִית, כִּי שֶׁמָּא לֹא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל, שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִים בּוֹ כָּל כָּךְ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת רֹחַב מִשְּׂפַת הַמָּבוֹי עַד מָקוֹם הַמִּתְלַקֵּט אוֹ עַד הַגְּדוּדִים. אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת — אֵין לְהִסְתַּפֵּק כְּלָל, שֶׁאֵינָם מוֹעִילִים כְּלוּם לַמָּבוֹי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג:

יא מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶתַח הַמָּבוֹי כְּנֶגֶד הַלֶּחִי, לְפִי שֶׁאַף שֶׁחֲדוֹ הַפְּנִימִי הוּא שֶׁסּוֹתֵם כְּמִחְצָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּרֹחַב מָקוֹם זֶה ד' טְפָחִים — מָקוֹם פָּטוּר הוּא.

וְכֵן מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ תַּחַת הַקוֹרָה, לְפִי שֶׁאַף שֶׁהַקוֹרָה הִיא מִשּׁוּם הֶכֵּר לִבְנֵי הַמָּבוֹי, וּבְחֻדּוֹ הַפְּנִימִי הוּא שָׁיֵּשׁ לָהֶם הֶכֵּר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּרוֹחַב מָקוֹם זֶה שֶׁתַּחְתֶּיהָ ד' טְפָחִים — מְקוֹם פְּטוּר הוּא.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָבוֹי הַפָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל בְּפָתוּחַ לְכַרְמְלִית אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ, בֵּין כְּנֶגֶד הַלֶּחִי בֵּין תַּחַת הַקוֹרָה, לְפִי שֶׁמָּקוֹם זֶה שֶׁאֵין בּוֹ ד' מִצְטָרֵף הוּא לְהַכַּרְמְלִית וְנַעֲשֶׂה כָּמוֹהָ, שֶׁמָּצָא מִין אֶת מִינוֹ וְנֶעְוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה. וְאַף הַחוֹלְקִים שָׁם מוֹדִים כַּאן, הוֹאִיל וְאֵין בְּגֹבַהּ מָקוֹם ג' טְפָחִים.

וְאִם הַקוֹרָה רְחָבָה ד' טְפָחִים וּבְרִיאָה לְקַבֵּל מַעֲזִיבָה — הֲרֵי שָׁם תִּקְרָה עָלֶיהָ, וְאוֹמְרִים "פִּי תִקְרָה הַחִיצוֹן יוֹרֵד וְסוֹתֵם", [וּמֻתָּר] לְהִשְׁתַּמֵּשׁ תַּחְתֶּיהָ אַף עַל פִּי שֶׁפְּתוּחַ הַמָּבוֹי לְכַרְמְלִית:

ז אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּנֶגֶד הַלֶּחִי אוֹ תַּחַת הַקוֹרָה, לֹא יֵשֵׁב אָדָם בְּפֶתַח הַמָּבוֹי וְחֵפֶץ בְּיָדוֹ, שֶׁמָּא יִתְגַּלְגֵּל הַחֵפֶץ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְיִשְׁכַּח וְיִבְיָאֶנּוּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין הֶכֵּר בֵּינוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

אֲבָל בְּפֶתַח הֶחָצֵר, בֵּין שֶׁפְּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין שֶׁפְּתוּחַ לְכַרְמְלִית — מֻתָּר, לְפִי שֶׁיֵּשׁ הֶכֵּר. וְהוּא הַדִּין בְּפֶתַח מָבוֹי הַמִּתְקַן בְּצוּרַת פֶּתַח. וּמִכָּל מָקוֹם בְּצוּרַת פֶּתַח שֶׁלָּנוּ, שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מְאֹד, יֵשׁ לְהַחֲמִיר אֲפִלּוּ בְּפָתוּחַ לְכַרְמְלִית:

ח נָשִׁים הַיּוֹשְׁבוֹת עַל פֶּתַח הַמָּבוֹי וְכַדֵּיהֶן בְּיָדָן — אֵין מְמַחִין בְּיָדָן, לְפִי שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יִשְׁמְעוּ לָנוּ, וּמוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגוֹת וְאַל יִהְיוּ מְזִידוֹת:

ט מָבוֹי שֶׁנִּפְלוּ לְחָיוֹ אוֹ קוֹרָתוֹ בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהַתֶּתֶר כְּבָר לְמִקְצָת שַׁבָּת — אָסוּר מִשָּׁם וְאֵילַךְ. וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתֶּתֶר הֻתָּרָה", כֵּיוָן שֶׁהוּא פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב.

אֲבָל עִיר הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה, וְנָפַל הַתִּקּוּן שֶׁבַּמָּבוֹי בְּשַׁבָּת — הֲתַר לְכָל שַׁבָּת זוֹ, שֶׁהֲרֵי הַחוֹמָה מַפְסֶקֶת בֵּינוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ כַּרְמְלִית שֶׁחוּץ לָעִיר, וְכָל הָעִיר הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁחָסְרָה עֵרוּב, שֶׁדֵּירַת הַנָּכְרִים מְבַטֶּלֶת עֵרוּב הַיִּשְׂרְאֵלִים כְּשֶׁנָּפַל תִּקּוּן הַמַּפְסִיק בֵּינֵיהֶם, וּבְזֶה אוֹמְרִים "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתֶּתֶר הֻתָּרָה", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְאִם סָפֵק אִימְתַי נָפַל, אִם בְּשַׁבָּת אִם מִבְּעוֹד יוֹם — הוֹלְכִים לְהָקֵל, שֶׁסְּפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים הוּא.

וְכָל זֶה כְּשֶׁהָיָה הַתִּקּוּן רָאוּי לַעֲמוֹד כָּל הַשַּׁבָּת. אֲבָל אִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת הָיָה עוֹמֵד לִסָּתֵר בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן בְּמָקוֹמוֹת שֶׁמְּצוּיִים נָכְרִים שֶׁמְּקַלְקְלִים אוֹתָם בְּלֵיל שַׁבָּת, וְקָרוֹב לְוַדַּאי הוּא שֶׁיְּקַלְקְלוּהוּ — אָסוּר לְאַחַר שֶׁנִּסְתַּר:

י מָבוֹי שֶׁעֵרְבוּ בּוֹ כָּל חֲצֵרוֹתָיו עֵרוּב אֶחָד בְּיַחַד, וְהוּא הַנִּקְרָא "שִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת", וְנִשְׁבְּרָה הַקּוֹרָה, וְנֶאֱסַר הַמָּבוֹי בְּטִלְטוּל מִתּוֹכוֹ לַחֲצֵרוֹת וּמֵחֲצֵרוֹת לְתוֹכוֹ — הֲרֵי אוֹתוֹ הֶחָצֵר שֶׁהַשִּׁתּוּף מֻנָּח בָּהּ, וְכֵן חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחִים לָהּ, מֻתָּרוֹת בְּטִלְטוּל מִתּוֹכָן וּמִזּוֹ לְזוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ דִּיּוּרִין הַרְבֵּה בְּכָל אַחַת מֵהֶן וְלֹא עֵרְבוּ בֵּינֵיהֶן עֵרוּב אַחֵר מִלְּבַד הַשִּׁתּוּף, הֲרֵי סוֹמְכִין עַל הַשִּׁתּוּף בְּמָקוֹם עֵרוּב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ז.

אֲבָל חֲצֵרוֹת שֶׁאֵינָן פְּתוּחוֹת לְחָצֵר שֶׁהַשִּׁתּוּף מֻנָּח בָּהּ, אֲפִלּוּ הֵן עוֹמְדוֹת בְּצִדָּהּ, רַק שֶׁאֵין לָהּ מֵהֶן פֶּתַח אוֹ חַלּוֹן שֶׁהוּא בְּתוֹךְ י' טְפָחִים — אֲסוּרוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵין הַשִּׁתּוּף אֶצְלָן, וְאֵינָן יְכוֹלוֹת לְהָבִיא אוֹתוֹ אֶצְלָן דֶּרֶךְ הַמָּבוֹי, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַקּוֹרָה.

וְהוּא שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִבְּעוֹד יוֹם. אֲבָל אִם נִשְׁבְּרָה בְּשַׁבָּת — אוֹמְרִים "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהֶחְרָה הֶחְרָה".

וּכְשֶׁהוּא בְּעִנְיַן שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת, אָסוּר לְטַלְטֵל בָּהֶן אֲפִלּוּ בְּבַיִת אֶחָד מֵחֲדֶר לְחֲדֶר אִם בְּכָל חֲדֶר דָּר אָדָם אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר עַל זֶה בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאֵין לָהֶם לֶחִי אוֹ קוֹרָה.

(וְגַם צָרִיךְ לְהַזְהִירָם שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת בַּפֶּסַח בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ ב' בָּתִּים בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ בֶּחָצֵר הַסְּמוּכָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת, בְּעִנְיַן שֶׁיּוּכְלוּ לְהָבִיא הָעֵרוּב אֶצְלָם דֶּרֶךְ פֶּתַח אוֹ חַלּוֹן בְּשַׁבָּת).

וְגַם בְּמָקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ שָׁם לֶחִי אוֹ קוֹרָה אוֹ צוּרַת פֶּתַח וְנִשְׁבַּר הַתִּקּוּן בְּאוֹתוֹ מָבוֹי שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, אִם נִשְׁבַּר בְּחֹל — כָּל הַמְּבוֹאוֹת אֲסוּרִים, אֲפִלּוּ יֵשׁ לָהֶם תִּקּוּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּעִנְיַן שֶׁיְּכוֹלִין לְהָבִיא אֶצְלָם הָעֵרוּב מִבֵּית הַכְּנֶסֶת:

סימן שסו

א דִּין עֵרוּב לְחָצֵר שֶׁהַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם דָּרִים בְּתוֹכוֹ וּבוֹ י"ח סְעִיפִים:

חָצֵר שֶׁהַרְבֵּה בָּתִּים פְּתוּחִים לְתוֹכָהּ — מִן הַתּוֹרָה מֻתָּרִים לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר וּמִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר, שֶׁהֲרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה הִיא. אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ לְטַלְטֵל מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר עַד שֶׁיְּעָרְבוּ, מִפְּנֵי שֶׁהַבָּתִּים הֵם רְשֻׁיּוֹת מְיֻחָדוֹת, לְכָל אֶחָד שֶׁלּוֹ, וְהֶחָצֵר הִיא רְשׁוּת מְשֻׁתֶּפֶת לְכֻלָּם וְדוֹמֶה קָצַת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם הָיוּ מוֹצִיאִים מֵהַבָּתִּים לֶחָצֵר, יֹאמְרוּ שֶׁמֻּתָּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל הִתִּירוּ עַל יְדֵי עֵרוּב, שֶׁגּוֹבִין פַּת מִכָּל בַּיִת וּבַיִת וְנוֹתְנִים אוֹתָם בְּאֶחָד מִבָּתֵּי הֶחָצֵר, שֶׁעַתָּה אָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ כֻּלָּם דָּרִים בְּאוֹתוֹ בַּיִת, לְפִי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם וְדִירָתוֹ בְּמָקוֹם מְזוֹנוֹתָיו הִיא, וּכְאִלּוּ כָּל הֶחָצֵר מְיֻחֶדֶת לְאוֹתוֹ בַּיִת, וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

וַאֲפִלּוּ מִבַּיִת לְבַיִת שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הֶחָצֵר אָסוּר לְטַלְטֵל בְּלִי עֵרוּב, שֶׁעָשׂוּ סְיָג לַתּוֹרָה לְהַרְחִיק, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת שֶׁל זֶה לִרְשׁוּת שֶׁל זֶה אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁתַּפְתֶּם רְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל כְּשֶׁהִנִּיחוּ עֵרוּב בְּאַחַד הַבָּתִּים, וְנַעֲשׂוּ כְּאִלּוּ כֻּלָּם דָּרִים בְּאוֹתוֹ בַּיִת שֶׁשִּׁתַּפְתֶּם — הֲרֵי אֵין כַּאן אֶלָּא דִּירָה אַחַת, וּשְׁאָר הַבָּתִּים הֵם כְּחַדְרֵי דִירָה זוֹ, וְהַכֹּל רְשׁוּת אַחַת.

וְהוּא הַדִּין וְהוּא הַטַּעַם בְּטִלְטוּל מֵחָצֵר לְחָצֵר שֶׁאֲצָלָהּ לְעִנְיַן כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ב:

ב יוֹשְׁבֵי אֹהָלִים אוֹ סֻכּוֹת, וְכֵן מַחֲנֶה שֶׁהִקִּיפוּהוּ מְחִצָּה, אֵין מְטַלְטְלִין מֵאֹהֶל לְאֹהֶל עַד שֶׁיְּעָרְבוּ כֻּלָּם, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹלְכִים לַמִּלְחָמָה, שֶׁאָז פְּטָרוּם חֲכָמִים מֵעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וּמִנְטִילַת יָדַיִם (וַאֲפִלּוּ הִיא מִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַחֲנֶה הַקָּבוּעַ וְעוֹמֵד שָׁם יָמִים. אֲבָל שַׁיָּרָא הַהוֹלֶכֶת לְדַרְכָּהּ, וְנָחוּ שָׁם מִפְּנֵי הַשַּׁבָּת — פְּטוּרִים מִלְּעָרֵב, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אוֹתָם אֹהָלִים קְבוּעִים לָהֶם שָׁם וְכִמְעֹרָבִים הֵם:

ג בָּתִּים שֶׁבִּסְפִינָה צְרִיכִים עֵרוּב, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לַסְּפִינָה מְחִצּוֹת וּרְשׁוּת הַיָּחִיד הִיא. אֲבָל אוֹתָם שֶׁאֵין לָהֶם בָּתִּים, הֲרֵי הֵם כִּשְׁרוּיִים בְּחָצֵר אַחַת וְאֵינָם צְרִיכִים עֵרוּב (וְכֵן אֵינָם אוֹסְרִים עַל הַדֶּדֶר בַּבַּיִת שֶׁבַּסְּפִינָה, וְאֵין צָרִיךְ לְעָרֵב אֶלָּא אִם כֵּן הֵם שְׁנַיִם בִּשְׁנֵי

בָּתִּים, שֶׁאָז הֵם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה בְּלִי עֵרוּב).

וְאֵימָתַי הַסְּפִינָה הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְדִין הַטִּלְטוּל מִמֶּנָּה לַיָּם — נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ה:

ד הַבַּיִת שֶׁמַּנִּיחַ בּוֹ הָעֵרוּב אֵין צָרִיךְ לִתֵּן פַּת, שֶׁהֲרֵי הָעֵרוּב אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁנֶּחְשָׁבִים כְּאִלּוּ כֻּלָּם דָּרִים שָׁם, וַהֲרֵי בַּעַל הַבַּיִת זֶה דָּר שָׁם.

וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּעֵרוּב שָׁוֶה פְּרוּטָה כְּדֵי שֶׁעַל יָדוֹ יִהְיֶה נִקְנֶה לָהֶם בַּיִת זֶה לָדוּר בּוֹ, אֶלָּא דַּי בְּמַה שֶּׁנֶּחְשָׁבִים שֶׁהֵם דָּרִים בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָנוּי לָהֶם לָדוּר בּוֹ.

וּלְפִיכָךְ מַנִּיחִין עֵרוּב אֲפִלּוּ בְּבֵית שֶׁל קָטָן, אַף עַל פִּי שֶׁהַקָּטָן אֵין לוֹ דַּעַת לְהַקְנוֹת לָהֶם בֵּיתוֹ, וְכֵן קָטָן יָכוֹל לִגְבּוֹת הָעֵרוּב וּלְקַבְּצוֹ וּלְהַנִּיחוֹ בַּבַּיִת. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּמַעֲשֵׂה הַקָּטָן כְּלוּם, מִכָּל מָקוֹם הָעֵרוּב נַעֲשָׂה מֵאֵלָיו כְּשֶׁהֲנִחוֹ בַּבַּיִת, וַאֲפִלּוּ הֲנִחוֹ שֶׁלֹּא לְשֵׁם עֵרוּב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וּמִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי נָכְרִי אָסוּר לְקַבְּצוֹ לְכַתְּחִלָּה (שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ נֶאֱמָן עָלָיו):

ה הוֹאִיל וְהָעֵרוּב הוּא מְשׁוּם דִּירָה, אֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּבֵית הָרָאוּי לְדִירָה, אֲבָל לֹא בְּאַכְסַדְרָה וּמִרְפֶּסֶת וְלֹא בְּבֵית שַׁעַר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא בַּיִת גָּמוּר, אֵינוֹ רָאוּי לְדִירָה מִפְּנֵי הָעוֹבְרִים דֶּרֶךְ עָלָיו.

וְלֹא בְּבֵית שֶׁאֵין בּוֹ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת, שֶׁאֵין דִּירָתוֹ חֲשׁוּבָה דִּירָה (וַאֲפִלּוּ הוּא אָרֹךְ הַרְבֵּה, אִם אֵין בְּרָחְבּוֹ ד' אַמּוֹת — אֵינוֹ חָשׁוּב דִּירָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רפ"ו). וְלָכֵן אֵינוֹ אוֹסֵר בָּחָצֵר וּבַמָּבוֹי, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרֵב עִמָּהֶם:

ו וְהַמִּנְהָג בִּזְמַן הַזֶּה לְהַנִּיחַ הָעֵרוּב בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אַף עַל פִּי שֶׁבֵּית הַכְּנֶסֶת אֵינוֹ רָאוּי לְדִירָה מִפְּנֵי קְדֻשָּׁתוֹ, אַף שֶׁהוּא בַּיִת גָּמוּר, שֶׁהֲרֵי הַדִּירָה הוּא מְקוֹם הָאֲכִילָה, וְאָסוּר לֶאֱכוֹל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אִם לֹא הַלּוֹמְדִים שָׁם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קנ"א.

וְיֵשׁ שֶׁנָּתְנוּ טַעַם לַמִּנְהָג, לְפִי שֶׁעֵרוּבִין שֶׁלָּנוּ יֵשׁ לָהֶם דִּין שִׁתּוּף מְבוֹאוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל הַחֲצֵרוֹת וְהַבָּתִּים שֶׁבַּמָּבוֹי מִשְׁתַּתְּפִין יַחַד בְּעֵרוּב זֶה, וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחוֹ כְּלָל בְּבֵית דִּירָה, רַק שֶׁיִּהְיֶה בְּמָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר בִּלְבָד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ו.

וּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין לָהֶם לֶחִי אוֹ קוֹרָה לְמְבוֹאוֹתֵיהֶם, אוֹ שֶׁבֵּית הַכְּנֶסֶת אֵינוֹ בְּמָבוֹי הַמְּתֻקָּן בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה, שֶׁאֵין מַנִּיחִים שָׁם עֵרוּב בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ה — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּרִים לְטַלְטֵל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת (וּמִמֶּנּוּ לַחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת, וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ

שָׁם דִּירָה אַחַת בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהּ שְׁתֵּי דִירוֹת, שֶׁאָז הֵן אוֹסְרוֹת זוֹ עַל זוֹ עַד שֶׁיְּעָרְבוּ בֵּינֵיהֶן, וְאִם לֹא עֵרְבוּ — אָסוּר לְכָל אָדָם לְטַלְטֵל בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת. אֲבָל אִם אֵין בָּהּ אֶלָּא דִּירָה אַחַת — נִתְּנִית כֻּלָּהּ לְדִירָה זוֹ), וְאֵין אַנְשֵׁי בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹסְרִים עָלֶיהָ, הוֹאִיל וּבֵית הַכְּנֶסֶת אֵינָהּ בֵּית דִּירָה (וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ו גַּבֵּי חֲרָבָה שֶׁאֵצֶל בֵּית דִּירָה), וְכָל בְּנֵי הָעִיר נַעֲשׂוּ כְּאוֹרְחִים לְגַבֵּי דִּירָה זוֹ, וּמַתִּירִים גַּם כֵּן לְטַלְטֵל מֵחָצֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּלְדִירָה זוֹ כְּמוֹ שֶׁמַּתִּירִים בִּשְׁאָר חֲצֵרוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם אֶלָּא בַּיִת אֶחָד:

ז אִם רְגִילִין לִתֵּן תָּמִיד אֶת הָעֵרוּב בְּבֵית יָדוּעַ — אֵין לָהֶם לְשַׁנּוֹתוֹ וְלִתְּנוֹ בְּבַיִת אַחֵר, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ קְצָת טַעַם לְשַׁנּוֹתוֹ, אֵין מְשַׁנִּין. אֲבָל אִם יֵשׁ טַעַם גָּדוֹל — מְשַׁנִּין. וְאִם בִּתְחִלַּת הַנָּחָתוֹ שָׁם הִתְנוּ לְשַׁנּוֹת, מֻתָּרִים לְשַׁנּוֹת.

וְאִם מֵת בַּעַל הַבַּיִת וְזֶה, אוֹ שֶׁמָּכַר בֵּיתוֹ לְאַחֵר — אַף עַל פִּי כֵן אֵין מְשַׁנִּין כְּשֶׁלֹּא הִתְנוּ, מִפְּנֵי שֶׁעְנְיַן הַדַּרְכֵי שָׁלוֹם בְּכַאן הוּא מִשּׁוּם חֲשָׁד, שֶׁלֹּא יִסְבְּרוּ שֶׁחוֹשְׁדִין בַּעַל הַבַּיִת זֶה שֶׁגּוֹנֵב פַּת מִן הָעֵרוּב וּלְכָךְ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ לְבַיִת אַחֵר, וְשָׁמָּא מִתּוֹךְ כָּךְ יָבֹא לִידֵי מַחְלֹקֶת עִמָּהֶם. וְלָזֶה יֵשׁ לָחוּשׁ גַּם בְּלוֹקֵחַ וְיוֹרֵשׁ.

וְכָל זֶה בְּעֵרוּב שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתוֹ בַּבַּיִת בְּחִנָּם, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל דָּבָר שֶׁצְּרִיכִין לִתֵּן מָעוֹת לָזֶה — יְכוֹלִין לְשַׁנּוֹת לִתֵּן לְאַחֵר.

וּבְכָלָן, אִם עָבְרוּ וְנָתְנוּ בְּבַיִת אַחֵר — אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ:

ח צָרִיךְ שֶׁלֹּא יַקְפִּיד שׁוּם אֶחָד מֵהֶם עַל עֵרוּבוֹ אִם יֹאכְלֶנּוּ חֲבֵרוֹ. וְאִם מַקְפִּיד — אֵינוֹ עֵרוּב, כִּי מַה שְׁמוֹ? "עֵרוּב" שְׁמוֹ, שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם מְעֹרָבִים וּמְרֻצִּים בּוֹ, שֶׁלֹּא יִמְחֶה אֶחָד בַּחֲבֵרוֹ אֶלָּא שֶׁתִּפּוֹת נוֹחָה וַעֲרֻבָה.

וְלָכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְעָרֵב בְּדָבָר שֶׁתִּקֵּן לְצָרְכֵּי הַשַּׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אִם יְבַקְּשֶׁנּוּ חֲבֵרוֹ מִמֶּנּוּ — לֹא יִתְּנֶנּוּ לוֹ:

ט צָרִיךְ לִתֵּן כָּל הָעֵרוּב בִּכְלִי אֶחָד, וְאִם חִלְּקוֹ וּנְתָנוֹ בִּשְׁנֵי כֵלִים — אֵינוֹ עֵרוּב, שֶׁהֲרֵי "עֵרוּב" שְׁמוֹ, שֶׁיִּהְיוּ מְעֹרָבִים. וְהוּא שֶׁחִלְּקוֹ מִדַּעַת, מֵאֵיזֶה טַעַם שֶׁיִּהְיֶה. אֲבָל אִם נִתְמַלֵּא כְּלִי הָאֶחָד, יְכוֹל לִתֵּן הַמּוֹתָר בִּכְלִי שֵׁנִי, וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי כֵלִים בְּבַיִת אֶחָד:

י אֵין מְעָרְבִין בִּפְרוּסָה, אֲפִלּוּ הִיא גְּדוֹלָה הַרְבֵּה, שֶׁמָּא יָבֹאוּ לִידֵי מַחֲלֹקֶת, שֶׁאֶחָד יִתֵּן שְׁלֵמָה וְיֹאמַר "אֲנִי נוֹתֵן שְׁלֵמָה וְאַתָּה פְּרוּסָה", וְהָעֵרוּב צָרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁתְּפוּת נוֹחָה וַעֲרֵבָה. וַאֲפִלּוּ אִם כֻּלָּם יִרְצוּ לִתֵּן פְּרוּסוֹת — אָסוּר, שֶׁמָּא יַחֲזוֹר הַדָּבָר לְקִלְקוּלוֹ, שֶׁאֶחָד יִתֵּן שְׁלֵמָה וְיָבֹאוּ לִידֵי מַחֲלֹקֶת.

אֲבָל בִּשְׁלֵמָה מְעָרְבִין אֲפִלּוּ הִיא קְטַנָּה מְאֹד, וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם כִּכָּרוֹת הַרְבֵּה, שֶׁיֵּהֵא בָּהֶן כַּשִּׁעוּר שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ח.

וְאִם לֹא נִטַּל מִמֶּנָּה אֶלָּא כְּדֵי חַלַּת נַחְתּוֹם, שֶׁהוּא חֵלֶק א' מִמ"ח — מְעָרְבִין בָּהּ, אֲפִלּוּ לֹא הָיְתָה טְבוּלָה לְחַלָּה כְּשֶׁנִּטַּל מִמֶּנָּה חֵלֶק זֶה, לְפִי שֶׁהַשְּׁכֵנִים אֵינָם יוֹדְעִים שֶׁלֹּא הָיְתָה טְבוּלָה לְחַלָּה, וְיִסְבְּרוּ שֶׁחַלָּתָהּ הִיא שֶׁנִּטְּלָה מִמֶּנָּה, וְלֹא יָבֹאוּ לִידֵי מַחֲלֹקֶת.

וְאִם נִפְרְסָה וְחִבְּרָהּ בְּקִיסָם, שֶׁהִכְנִיס קְצֵה אֶחָד בַּפַּת וְקָצָה הַשֵּׁנִי בַּפְּרוּסָה, אִם אֵינָהּ נִכֶּרֶת שֶׁנִּפְרְסָה — מְעָרְבִין בָּהּ (וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ כִּשְׁלֵמָה גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן קס"ח, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ נִכֶּרֶת לַשְּׁכֵנִים, לֹא יָבֹאוּ לִידֵי מַחֲלֹקֶת).

וְאִם אֶחָד מְזַכֶּה לְכֻלָּם מִשָּׁלוֹ — יָכוֹל לְעָרֵב אֲפִלּוּ בִּפְרוּסָה, שֶׁכַּאן אֵין לָחוּשׁ לְמַחֲלֹקֶת.

וְיֵשׁ שֶׁפֵּרְשׁוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ "אֵין מְעָרְבִין אֶלָּא בִּשְׁלֵמָה" שֶׁזֶּהוּ כָּל הָעֵרוּב בְּיַחַד, שֶׁיִּהְיֶה פַּת שְׁלֵמָה (אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד לֹא נָתַן שְׁלֵמָה), וְלָכֵן נָהֲגוּ לְקַבֵּץ מִכָּל בַּיִת וּבַיִת מְעַט קֶמַח וְעוֹשִׂין חַלָּה אַחַת שְׁלֵמָה וּמְעָרְבִין בָּהּ. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר לְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁיִּהְיֶה בַּחַלָּה כַּשִּׁעוּר שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ח.

וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר מִן הַקֶּמַח וְלֹא נַעֲשָׂה מִכֻּלּוֹ חַלָּה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁעַל דַּעַת כֵּן נָתְנוּ קְמְחָם מִתְּחִלָּה, שֶׁלֹּא תֵּעָשֶׂה הַחַלָּה מִכָּל הַקֶּמַח, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נָתְנוּ כָּל אֶחָד קְמְחוֹ לַחֲבֵרוֹ בְּמַתָּנָה, שֶׁאִם תֵּעָשֶׂה הַחַלָּה מִקְּמְחוֹ יִזְכֶּה בָּהּ כָּל הַקָּהָל, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה עֵרוּב בְּעִנְיָן אַחֵר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַנּוֹתֵן עֵרוּב בְּעַד חֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְזַכּוֹת לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם כַּאן כְּשֶׁנּוֹתֵן כָּל אֶחָד קִמְחוֹ לְהַשַּׁמָּשׁ לְעָרֵב בּוֹ — אָנוּ חוֹשְׁבִין כְּאִלּוּ נוֹתְנִים לוֹ שֶׁיִּזְכֶּה בּוֹ בִּשְׁבִיל כֻּלָּם, וְאֵין הַשַּׁמָּשׁ צָרִיךְ לְזַכּוֹת לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר (אוֹ עַל יְדֵי עַצְמוֹ בְּפֵרוּשׁ).

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם לֹא זָכָה הַשַּׁמָּשׁ לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר (אוֹ עַל יְדֵי עַצְמוֹ בְּפֵרוּשׁ) — אֵינוֹ עֵרוּב. וְטוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו לְכַתְּחִלָּה, וּבְפָרַט אִם הַשַּׁמָּשׁ עָשָׂהוּ מִקֶּמַח שֶׁלּוֹ

(וְנָטַל קֶמַח הַקָּהָל לְעַצְמוֹ). וְכֵן נוֹהֲגִין, שֶׁהַשַּׁמָּשׁ נוֹתֵן הָעֵרוּב לְהָרַב, שֶׁיְּזַכֶּה בּוֹ בִּשְׁבִיל כָּל הַקָּהָל.

וְנוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת הָעֵרוּב בְּמַצָּה בָּעֶרֶב פֶּסַח לְכָל הַשָּׁנָה, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ח.

וְאִם חָשְׁכָה לֵיל יוֹם טוֹב וְלֹא זָכָה לָהֶם — אָסוּר לְזַכּוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא עַל תְּנַאי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ג. וְאִם יוֹם טוֹב אֵינוֹ סָמוּךְ לְשַׁבָּת, אֵין לְזַכּוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב עַל תְּנַאי, אֶלָּא יַמְתִּין עַד עֶרֶב שַׁבָּת. וְאִם שָׁכַח לְזַכּוֹתוֹ עַד שַׁבָּת, מֻתָּרִים לְטַלְטֵל בָּעִיר, שֶׁבְּדִיעֲבַד יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (וּמִכָּל מָקוֹם אַחַר הַשַּׁבָּת יְזַכֶּנּוּ לָהֶם בְּלֹא בְרָכָה):

יא אֵין מְעָרְבִין עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת אֶלָּא בְּפַת. וּמְעָרְבִין אֲפִלּוּ בְּפַת שֶׁל אֹרֶז אוֹ עֲדָשִׁים, אֲבָל לֹא בְּפַת דֹּחַן:

יב אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר יָכוֹל לִתֵּן פַּת בִּשְׁבִיל כֻּלָּם אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּפְנֵיהֶם, וּבִלְבָד שֶׁיְּזַכֶּנּוּ לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁהָאַחֵר יַגְבִּיהֶנּוּ בִּשְׁבִיל שֶׁיְּזַכּוּ בּוֹ כֻּלָּם בְּהַגְבָּהָה זוֹ כְּאִלּוּ הִגְבִּיהוּהוּ בְּעַצְמָן, שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. וְאַף שֶׁהֵם לֹא עָשְׂאוּהוּ שָׁלִיחַ מִכָּל מָקוֹם זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. אֲבָל עַל יְדֵי עַצְמוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְזַכּוֹתוֹ לָהֶם, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּיָדוֹ לֹא יָצָא מֵרְשׁוּתוֹ.

וְכַמָּה יַגְבִּיהֶנּוּ? טֶפַח. וַאֲפִלּוּ אִם הִנִּיחוּ לוֹ עַל יָדוֹ הַמַּגְבַּהַת וּתְלוּיָה בָּאֲוִיר, צָרִיךְ שֶׁיַּגְבִּיהַּ יָדוֹ טֶפַח.

וּכְשֶׁהוּא מְזַכֶּה, אִם בָּקִי בַּהֲלָכָה הוּא — צָרִיךְ לְזַכּוֹתוֹ לְכָל בְּנֵי הֶחָצֵר אוֹ הַמָּבוֹי וּלְכָל מִי שֶׁיִּתּוֹסֵף עֲלֵיהֶם מִיּוֹם זֶה וְאֵילַךְ, שֶׁאִם לֹא כֵּן פְּעָמִים שֶׁיִּתּוֹסְפוּ דִּיּוּרִין וְיַאַסְרוּ עֲלֵיהֶם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעַכְשָׁו שֶׁמְּעָרְבִין בְּתְחִלַּת שָׁנָה לְכָל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתּוֹסְפוּ דִּיּוּרִים אֵין צָרִיךְ לְהוֹסִיף בָּעֵרוּב בִּשְׁבִילָם, שֶׁבְּתְחִלָּה מִתְכַּוְּנִים לְזַכּוֹתוֹ לְכָל הַבָּא. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְזַכִּין לָהֶם בְּפֵרוּשׁ, לֵב בֵּית דִּין מַתְנֶה עֲלֵיהֶם (וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּדִיעֲבַד לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים).

וְאִם נִתּוֹסְפוּ דִּיּוּרִין אַחַר שֶׁנִּתְמַעֵט הָעֵרוּב מִשֶּׁעוּרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, כָּשֵׁר הוּא, שֶׁשִּׁיּוּרֵי עֵרוּב כָּל שֶׁהוּא וְאֵין צָרִיךְ שִׁעוּר אֶלָּא בִּתְחִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ח — מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְהוֹסִיף עָלָיו מֵחֲמַת הַדִּיּוּרִין שֶׁנִּתּוֹסְפוּ

עַתָּה, שֶׁלָּהֶם הוּא תְּחִלַּת עֵרוּב. וַאֲפִלּוּ זְכוּהוּ לָהֶם בְּפֵרוּשׁ בִּתְחִלָּתוֹ, מִכָּל מָקוֹם כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיוּ דָּרִים כַּאן לֹא הָיָה לָהֶם עֵרוּב כְּלָל, שֶׁעֵרוּב הוּא מְשׁוּם דִּירָה:

יג כְּשֶׁמְּזַכֶּה לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר, לֹא יְזַכֶּה עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים אֲפִלּוּ אֵינָם סְמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, מִפְּנֵי שֶׁיָּדָן כְּיָדוֹ וְלֹא יָצָא הָעֵרוּב מֵרְשׁוּתוֹ. אֲבָל מְזַכֶּה הוּא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים אֲפִלּוּ הֵם סְמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁיָּדָן כְּיָדוֹ לְעִנְיַן מְצִיאָה — שֶׁמְּצִיאָתָן לַאֲבִיהֶם — זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם אֵיבָה, שֶׁלֹּא יִמְנַע מֵהֶם מְזוֹנוֹת אִם תִּהְיֶה מְצִיאָתָן לְעַצְמָן, אֲבָל בְּמַה שֶּׁהָאָב רוֹצֶה לְזַכּוֹת לַאֲחֵרִים עַל יְדֵי בְּנוֹ, זוֹכִים הֵם לַאֲחֵרִים כִּשְׁאָר כָּל אָדָם. וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים, אֲפִלּוּ הֵם קְטַנִּים, שֶׁהַקָּטָן זוֹכֶה אֲפִלּוּ לַאֲחֵרִים בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמַּעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת, שֶׁמְּצִיאָתָהּ וּמַעֲשֶׂה יָדֶיהָ שֶׁלּוֹ וְיָדָהּ כְּיָדוֹ — מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאִם נָתַן לָהּ אָדָם אַחֵר מַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁאֵין לְבַעְלָהּ רְשׁוּת בָּהּ, זָכְתָה בָּהּ, הוּא הַדִּין שֶׁבַּעְלָהּ עַצְמוֹ יָכוֹל לְזַכּוֹת עַל יָדָהּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מְזַכֶּה עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַסְּמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ אֲפִלּוּ הֵם גְּדוֹלִים, הוֹאִיל וּמְצִיאָתָם שֶׁלּוֹ וְיָדָם כְּיָדָן. וְלֹא עַל יְדֵי בִּתּוֹ, אֲפִלּוּ אֵינָהּ סְמוּכָה עַל שֻׁלְחָנוֹ, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בָגְרָה, שֶׁמְּצִיאָתָהּ גַּם כֵּן שֶׁלּוֹ מִשּׁוּם אֵיבָה, שֶׁלֹּא יִמְסְרֶנָּה לְמְנֻוָּל וּמַכֶּה שְׁחִין. וְלֹא עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁמַּעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת אוֹ שֶׁאָמַר לָהּ "צְאִי מַעֲשֶׂה יָדַיִךְ בְּמְזוֹנוֹתַיִךְ", שֶׁמְּצִיאָתָהּ גַּם כֵּן שֶׁלּוֹ. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לָהּ בַּיִת בִּפְנֵי עַצְמָהּ בְּחָצֵר זוֹ אוֹ בְּמָבוֹי זֶה, אֵין אוֹמְרִים: מִתּוֹךְ שֶׁהִיא זוֹכָה בְּעֵרוּב זֶה לְעַצְמָהּ בִּשְׁבִיל בֵּיתָהּ, זוֹכָה הִיא גַּם כֵּן לַאֲחֵרִים, לְפִי שֶׁהִיא אֵינָהּ זוֹכָה בּוֹ כְּלָל לְעַצְמָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לוֹ כְּלָל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא מְזַכֶּה מִשֶּׁלּוֹ לַאֲחֵרִים — בְּוַדַּאי הָעֵרוּב יְהֵא מֻנָּח בְּבֵיתוֹ, וְאִם כֵּן אֵינָהּ אוֹסֶרֶת עַל בַּעְלָהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבָה עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע. אֲבָל מְזַכֶּה הוּא עַל יְדֵי בְּנוֹ שֶׁאֵינוֹ סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ, אֲפִלּוּ הוּא קָטָן, כֵּיוָן שֶׁמְּצִיאָתוֹ שֶׁלּוֹ, וְעַל יְדֵי בִּתּוֹ שֶׁבָּגְרָה וְאֵינָהּ סְמוּכָה עַל שֻׁלְחָנוֹ, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת, וַאֲפִלּוּ אֵין לָהּ בַּיִת בָּחָצֵר, כֵּיוָן שֶׁמְּצִיאָתָהּ שֶׁלָּהּ.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר טוֹב לְחוּשׁ לְדִבְרֵי שְׁנֵיהֶם, לְהַחֲמִיר בִּבְנוֹ קָטָן שֶׁאֵינוֹ סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וּבִבְנוֹ גָּדוֹל וּבִתּוֹ בּוֹגֶרֶת הַסְּמוּכוֹת עַל שֻׁלְחָנוֹ,

וּבְנַעֲרָה אֲפִלּוּ אֵינָהּ סְמוּכָה עַל שֻׁלְחָנוֹ, וּבְאִשְׁתּוֹ שֶׁמַּעֲלָה לָהּ מְזוֹנוֹת כִּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד סוֹמְכִין עַל דִּבְרֵי הַמַּקֵּל בְּעֵרוּב (וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, בְּמָקוֹם שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר יֵשׁ לְהָקֵל כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא עִקָּר):

יד וּלְדִבְרֵי הַכֹּל גָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה אֵין יָדוֹ כְּיַד אָבִיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁסָּמוּךְ עַל שֻׁלְחָן אָבִיו, יָכוֹל לְזַכּוֹת לְכַתְּחִלָּה עַל יָדוֹ. וְכֵן אַחֵר הַסָּמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ, כְּגוֹן מִי שֶׁמְּגַדֵּל יָתוֹם בְּבֵיתוֹ, יָכוֹל לְזַכּוֹת עַל יָדוֹ לְדִבְרֵי הַכֹּל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין יָדוֹ כְּיַד בַּעַל הַבַּיִת וּמְצִיאָתוֹ שֶׁלּוֹ מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִמָּן ע"ר:

טו הַמְזַכֶּה לַאֲחֵרִים מִשֶּׁלּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָהֶם קֹדֶם הַשַּׁבָּת שֶׁעֵרֵב עֲלֵיהֶם, אֶלָּא מוֹדִיעָם בְּשַׁבָּת וְהֵם מֻתָּרִים לְטַלְטֵל. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעַת קְנִיַּת הָעֵרוּב, שֶׁהוּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת (כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"[ג]), לֹא יָדְעוּ מִמֶּנּוּ כְּלָל — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁקְּנִיַּת עֵרוּב זֶה זְכוּת הוּא לָהֶם, וְזָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ:

טז בְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁהָיוּ מְסֻבִּים לֶאֱכוֹל בְּבֵית אֶחָד מֵהֶם וְקִדֵּשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם — הַפַּת שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן סוֹמְכִין עָלָיו מִשּׁוּם עֵרוּב, אֲפִלּוּ הוּא פַּת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת לְבַדּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמְעָרֵב מִשֶּׁלּוֹ צָרִיךְ לְזַכּוֹת, בְּכָאן סְתָמוֹ כְּפֵרוּשׁוֹ, שֶׁכֹּל שֶׁזְּמַן לֶאֱכוֹל עַל הַשֻּׁלְחָן הֲרֵי זֶה לָהֶם אֶת הַכֹּל. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵנַח הַפַּת עַל הַשֻּׁלְחָן לְשֵׁם עֵרוּב — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וְהוּא שֶׁמְּסֻבִּין בַּבַּיִת, שֶׁהוּא מָקוֹם הָרָאוּי לְהַנָּחַת עֵרוּב. אֲבָל אִם מְסֻבִּין בֶּחָצֵר — אֵינוֹ עֵרוּב, שֶׁהֲרֵי הָעֵרוּב צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּבֵית דִּירָה.

וְכֵן בְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהֶם פַּת בְּשֻׁתָּפוּת לִסְחוֹרָה אֵינָם צְרִיכִים לְעָרֵב כְּלָל אִם הַפַּת מֻנָּח בְּבֵית דִּירָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵנַח שָׁם לְשֵׁם עֵרוּב כְּלָל:

יז אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל קָטָן יָכוֹל לְעָרֵב בְּעַד הַקָּטָן אֲפִלּוּ מִשֶּׁל הַקָּטָן שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לוֹ כְּבֶן בַּיִת, שֶׁיָּכוֹל לְעָרֵב מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ז:

יח מִצְוָה לַחֲזוֹר אַחַר עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְטַלְטֵל בְּאִסּוּר.

וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב", כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל מִצְוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם.

וְאוֹמֵר "בְּדִין עֵרוּבָא יְהֵא שָׁרָא לָנָא לְאַפּוּקֵי וּלְעַיּוּלֵי מִן הַבָּתִּים לְחָצֵר וּמִן הֶחָצֵר לְבָתִּים וּמִבַּיִת לְבַיִת לְכָל הַבָּתִּים שֶׁבֶּחָצֵר". וְנוּסַח שֶׁלָּנוּ יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ה.

וְאֵימָתַי מְבָרֵךְ? בְּשָׁעָה שֶׁמְּקַבֵּץ אוֹתוֹ מִבְּנֵי הֶחָצֵר אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמְּזַכֶּה לָהֶם, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן.

וּלְמִנְהָג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁהַשַּׁמָּשׁ עוֹשֶׂה הָעֵרוּב בְּחַלָּה שֶׁאוֹפֶה מֵהַקֶּמַח שֶׁקִּבֵּץ, אִם אֵינוֹ מְזַכֶּה לָהֶם הֲרֵי הַבְּרָכָה הִיא אַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה הָעֵרוּב מִמֵּילָא כְּשֶׁנֶּאֱפָה הַחַלָּה, וְאַף עַל פִּי כֵן הִיא עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן, מִפְּנֵי שֶׁכָּל שֶׁלֹּא נִכְנַס שַׁבָּת עֲדַיִן לֹא קָנָה עֵרוּב, שֶׁקְּנִיַּת עֵרוּב הִיא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת (וּלְפִי זֶה אָדָם אַחֵר שֶׁאֵינוֹ דָר בְּעִיר זוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ בְּעֵרוּב זֶה — עַל מָה יְבָרֵךְ? וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִשְׁאָר מִצְוֹת, שֶׁהָעוֹשֶׂה מִצְוָה לַאֲחֵרִים יָכוֹל לְבָרֵךְ עַל עֲשִׂיָּתָהּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ לָהֶם, אֲבָל כַּאן אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, שֶׁהָעֵרוּב נַעֲשָׂה כְּבָר מִמֵּילָא). אֲבָל הָעִקָּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, שֶׁהַשַּׁמָּשׁ יְזַכֶּה לָהֶם הָעֵרוּב, וִיבָרֵךְ בְּשָׁעָה שֶׁמְּזַכֶּה אוֹ הוּא אוֹ הַזּוֹכֶה לָהֶם (וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ דָר בְּעִיר זוֹ).

וְאִם גָּבוּ הָעֵרוּב וְלֹא בֵּרְכוּ עָלָיו וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו כְּלוּם — אֵין הַבְּרָכָה וְהָאֲמִירָה מְעַכֶּבֶת, וּמֻתָּרִים לְטַלְטֵל מִבָּתִּים לֶחָצֵר:

סימן שסז

דִּין אִם אִשָּׁה יְכוֹלָה לְעָרֵב וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם מְעָרֶבֶת עָלָיו מִשֶּׁלּוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אֲפִלּוּ אִם מִחָה בָּהּ שֶׁלֹּא לְעָרֵב, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ רָגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאוֹסֵר עֲלֵיהֶם הֶחָצֵר אִם לֹא יְעָרֵב עִמָּהֶם, כְּגוֹן שֶׁאֵין בֵּיתוֹ פָּתוּחַ אֶלָּא לְחָצֵר זוֹ בִּלְבָד, וְאֵין לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לָצֵאת מִבֵּיתוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא דֶּרֶךְ חָצֵר זוֹ. אֲבָל אִם הוּא פָּתוּחַ לִשְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, בְּאַחַת הוּא רָגִיל לָצֵאת וְלָבֹא תָּדִיר, שֶׁאוֹסֵר עֲלֵיהֶם, וּבְאַחַת אֵינוֹ רָגִיל לָצֵאת וְלָבֹא תָּדִיר, שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם כְּלָל אֶלָּא שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל מִמֶּנָּה לְבֵיתוֹ — בְּאוֹתָהּ שֶׁרָגִיל בָּהּ מְעָרֶבֶת עָלָיו אִשְׁתּוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ, וַאֲפִלּוּ אֵינֶנּוּ רָגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם, אֲבָל בְּאוֹתָהּ שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בָּהּ אֵינָהּ מְעָרֶבֶת עָלָיו בְּעַל כָּרְחוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא עַצְמוֹ הָיָה רָגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם. אֲבָל אִם לֹא הֶרְגֵּל עֲדַיִן לְעָרֵב עִמָּהֶם, אֵינָם יְכוֹלִים לִטּוֹל עֵרוּבוֹ שֶׁלֹּא מֵרְצוֹנוֹ בִּרְצוֹן אִשְׁתּוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם.

וְהוּא שֶׁגִּלָּה דַּעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה. אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא אָמַר כֵּן בְּפֵרוּשׁ — יְכוֹלָה אִשְׁתּוֹ לִתֵּן לָהֶם עֵרוּבוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם וְאֵינוֹ רָגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם, לְפִי

שֶׁמִּן הַסְּתָם נוֹחַ לוֹ בְּעֵרוּב אִשְׁתּוֹ.

אֲבָל אֵינָהּ יְכוֹלָה לְזַכּוֹת מִשֶּׁלּוֹ לַאֲחֵרִים שֶׁלֹּא בִּידִיעָתוֹ אֲפִלּוּ לִבְנֵי חֲצַר שֶׁאוֹסֵר עֲלֵיהֶם וְרָגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם. אֲבָל יְכוֹלָה הִיא לְזַכּוֹת לָהֶם מִמְּזוֹנוֹתֶיהָ, שֶׁהוּא שֶׁלָּהּ.

וְאִם אֵין הַבַּעַל וְהָאִשָּׁה בָּעִיר, יְכוֹלִים בְּנֵי הַבַּיִת לְעָרֵב מִשֶּׁלּוֹ שֶׁלֹּא בִּידִיעָתוֹ, שֶׁמִּן הַסְּתָם לֹא יַקְפִּיד עֲלֵיהֶם. וְהוּא שֶׁאֵין הַבַּיִת פָּתוּחַ אֶלָּא לְחָצֵר אַחַת, שֶׁעֵרוּב זֶה בְּוַדַּאי זְכוּת הוּא לוֹ וְאֵין לוֹ בּוֹ צַד חוֹבָה, וְזָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ. אֲבָל אִם הוּא פָּתוּחַ לִשְׁתֵּי חֲצֵרוֹת — אֵין כָּל אַחַת מֵהֶן יְכוֹלָה לְעָרֵב עָלָיו מִשֶּׁלּוֹ מִמַּה שֶׁנּוֹתְנִים לָהּ בְּנֵי בֵיתוֹ שֶׁלֹּא בִּידִיעָתוֹ, כִּי עֵרוּב זֶה אֵינֶנּוּ זְכוּת לוֹ וַדַּאי, כִּי שֶׁמָּא לֹא יַחְפּוֹץ לְעָרֵב עִם חָצֵר זוֹ אֶלָּא עִם זוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הוּא רָגִיל לְעָרֵב בְּאַחַת מֵהֶן, יְכוֹלָה הִיא לְעָרֵב עָלָיו שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ מִמַּה שֶּׁנּוֹתְנִים בְּנֵי בֵיתוֹ, כִּי מִן הַסְּתָם חָפֵץ הוּא בְּעֵרוּבָהּ גַּם הַיּוֹם כְּמוֹ עַד עַתָּה.

אֲבָל מִי שֶׁעֵרֵב כְּבָר עִם בְּנֵי הֶחָצֵר וְעֵרוּבוֹ קַיָּם, וְאַחַר כָּךְ חָזַר בּוֹ מֵעֵרוּבוֹ — אֵין חֲזָרָתוֹ כְּלוּם, וְעֵרוּבוֹ עֵרוּב בְּעַל כָּרְחוֹ אִם אוֹסֵר עֲלֵיהֶם אוֹ שֶׁרָגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם. אֲבָל אִם אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם וְאֵינוֹ רָגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם, וְעֵרֵב עִמָּהֶם בְּאַקְרַאי וְאַחַר כָּךְ חָזַר בּוֹ — הֲרֵי נִתְבַּטֵּל עֵרוּבוֹ, וְאִם רוֹצֶה לַחֲזוֹר וּלְעָרֵב, צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִזְכּוֹת בְּעֵרוּבוֹ:

סימן שסח

א אִם אַחַר שֶׁעֵרְבוּ נִתְקַלְקֵל הָעֵרוּב וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

עֵרְבוּ, וְאַחַר כָּךְ נִתְקַלְקֵל הָעֵרוּב וְנִתְמַעֵט מִשִּׁעוּרוֹ קֹדֶם שֶׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת, וּבָא אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר לְתַקְּנוֹ לְהוֹסִיף עָלָיו עַד כַּשִּׁעוּר — אִם בָּא לְעָרֵב מִמִּין הָרִאשׁוֹן, אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָהֶם, אֲפִלּוּ מְעָרֵב עֲלֵיהֶם מִשֶּׁלָּהֶם, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִטּוֹל פִּתָּם מִבָּתֵּיהֶם שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּם, אֶלָּא בְּנֵי הַבַּיִת יִתְּנוּ לוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם כָּלָה הָרִאשׁוֹן לְגַמְרֵי, וּבָא לְעָרֵב מֵחָדָשׁ מִשֶּׁלָּהֶם — אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעָם. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעַ לוֹ בְּתְחִלַּת הָעֵרוּב וְאֵין מְעָרְבִין בַּתְּחִלָּה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁבֵּיתוֹ פָּתוּחַ לִשְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, שֶׁאֵין הָעֵרוּב הַזֶּה זְכוּת לוֹ בְּוַדַּאי, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ז — אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לוֹ כְּשֶׁנִּתְקַלְקֵל וְחוֹזֵר וּמְתַקְּנִים אוֹתוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְרַצָּה בּוֹ בַּתְּחִלָּה, מִן הַסְּתָם גַּם עַכְשָׁו יִתְרַצֶּה בּוֹ.

אֲבָל אִם בָּא לְעָרֵב מִמִּין אַחֵר (כְּגוֹן שֶׁמִּתְּחִלָּה הָיָה פַּת חִטִּים וְעַכְשָׁו בָּא לַעֲשׂוֹתוֹ מִפַּת אֹרֶז) — אִם כָּלָה מִין הָרִאשׁוֹן לְגַמְרֵי, צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעַ לוֹ בְּתְחִלַּת

עֵרוּב, שֶׁגַּם עַכְשָׁו הוּא כִּתְחִלַּת עֵרוּב, כֵּיוָן שֶׁכָּלָה מִין הָרִאשׁוֹן לְגַמְרֵי, וְשֶׁמָּא לֹא יִתְרַצּוּ בְּמִין זֶה.

וְהוּא שֶׁמְּעָרֵב מִשֶּׁלָּהֶם. אֲבָל אִם מְזַכֶּה לָהֶם מִשֶּׁלּוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעָם אֲפִלּוּ כָּלָה מִין הָרִאשׁוֹן, לְפִי שֶׁבְּוַדַּאי יִתְרַצּוּ שֶׁיְּעָרֵב עֲלֵיהֶם בְּכָל הַמִּינִים שֶׁיִּרְצֶה, כֵּיוָן שֶׁהֵם אֵין נוֹתְנִים כְּלוּם.

וְאִם לֹא כָּלָה מִין הָרִאשׁוֹן לְגַמְרֵי, אֶלָּא נִתְמַעֵט מִשִּׁעוּרוֹ קֹדֶם שֶׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת, וּבָא לְהוֹסִיף עָלָיו — יָכוֹל לְהוֹסִיף אֲפִלּוּ מִמִּין אַחֵר וְאֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעָם, אַף עַל פִּי שֶׁמְּעָרֵב מִשֶּׁלָּהֶם:

ב וְכָל זֶה אִם בָּא לְהוֹסִיף מֵחֲמַת שֶׁנִּתְקַלְקֵל. אֲבָל אִם בָּא לְהוֹסִיף מֵחֲמַת שֶׁנִּתּוֹסְפוּ דִּיוּרִין בֶּחָצֵר, אֲפִלּוּ אִם מְזַכֶּה לָהֶם מִשֶּׁלּוֹ — צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְכָל מִי מֵהֶם שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעַ לוֹ בִּתְחִלַּת עֵרוּב, דְּהַיְנוּ כָּל מִי שֶׁבֵּיתוֹ פָּתוּחַ לִשְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, לְפִי שֶׁהוֹסָפָה זוֹ הִיא תְּחִלַּת עֵרוּב לָהֶם, וּבִתְחִלַּת עֵרוּב אֵין מְעָרְבִין שֶׁלֹּא לָדַעַת לְכָל מִי שֶׁבֵּיתוֹ פָּתוּחַ לִשְׁתֵּי חֲצֵרוֹת אֲפִלּוּ אִם מְזַכֶּה לוֹ מִשֶּׁלּוֹ, כִּי שֶׁמָּא אֵינוֹ חָפֵץ כְּלָל לְעָרֵב בְּחָצֵר זוֹ אֶלָּא בְּאַחֶרֶת:

ג כַּמָּה הוּא שִׁעוּר הָעֵרוּב בִּתְחִלָּתוֹ? בִּזְמַן שֶׁהֵם י"ח אוֹ פָּחוֹת — שִׁעוּרָן כִּגְרוֹגֶרֶת פַּת לְכָל אֶחָד. וְאִם הֵם יוֹתֵר מִי"ח, אֲפִלּוּ הֵם אֶלֶף אוֹ יוֹתֵר — שִׁעוּרוֹ מְזוֹן ב' סְעֻדּוֹת, שֶׁהֵם י"ח גְּרוֹגָרוֹת, שֶׁהֵם כְּשִׁשָּׁה בֵּיצִים בֵּינוֹנִית פַּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֵׁב' סְעֻדּוֹת הֵן כִּשְׁמוֹנָה בֵּיצִים.

וְכָל זֶה בִּתְחִלַּת הָעֵרוּב. אֲבָל שִׁיּוּרֵי עֵרוּב, דְּהַיְנוּ עֵרוּב שֶׁהָיָה בּוֹ כַּשִּׁעוּר וְנִתְמַעֵט אַחַר שֶׁנִּכְנַס שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה, וְנִשְׁתַּיֵּר בּוֹ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא — כָּשֵׁר אַף לִשְׁאָר שַׁבָּתוֹת.

וַאֲפִלּוּ אִם הַמְּשֻׁיָּר אֵינוֹ כִּכָּר שָׁלֵם אֶלָּא פְּרוּסָה. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁאֵין מְעָרְבִין בִּפְרוּסָה אֶלָּא בִּתְחִלַּת הָעֵרוּב. וַאֲפִלּוּ אִם נִפְרַס קֹדֶם כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת — כָּשֵׁר אִם שִׁעוּרוֹ קַיָּם עַד כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, שֶׁהֲרֵי לֹא הִצְרִיכוּ שָׁלֵם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לִידֵי מַחֲלֹקֶת, וְאִם כֵּן דַּיּוֹ כְּשֶׁהוּא שָׁלֵם בִּשְׁעַת הַנָּחָתוֹ. אֲבָל אִם נִתְמַעֵט מִשִּׁעוּרוֹ קֹדֶם כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, אַף אִם הַמְּשֻׁיָּר הוּא כִּכָּר קָטָן שָׁלֵם — פָּסוּל, שֶׁתְּחִלַּת הָעֵרוּב הוּא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת:

ד אִם נִתְעַפֵּשׁ פַּת הָעֵרוּב וְנִפְסַל מִלֶּאֱכוֹל — הֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּלָה לְגַמְרֵי, וְצָרִיךְ לְעָרֵב מֵחָדָשׁ. וְלָכֵן נָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לַעֲשׂוֹת הָעֵרוּב בְּעֶרֶב פֶּסַח מֵחַלַּת מַצָּה, שֶׁאֵינָהּ

מְמַהֶרֶת לְהִתְעַפֵּשׁ, וְעוֹד שֶׁיְּכוֹלִין לְשָׁמְרָהּ בִּימֵי הַפֶּסַח וִיכוֹלִין לִשְׁמוֹר הָעֵרוּב כָּל הַשָּׁנָה. וְזֶה טוֹב יוֹתֵר מִלְּעָרֵב כָּל עֶרֶב שַׁבָּת, כִּי שָׁמָּא יִשְׁכְּחוּ מִלְּעָרֵב פַּעַם אַחַת. זֶהוּ טַעַם הַמִּנְהָג. אֲבָל בֶּאֱמֶת יוֹתֵר טוֹב לְעָרֵב כָּל עֶרֶב שַׁבָּת, כִּי רֹב פְּעָמִים מַצָּה שֶׁל עֵרוּב מִתְקַלְקֶלֶת וּמִתְעַפֶּשֶׁת מֵאֲרֹךְ הַזְּמַן וְאֵינָהּ רְאוּיָה לַאֲכִילָה, וַהֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁכָּלְתָה לְגַמְרֵי. וְכָל הַמְעָרֵב בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת, יֵשׁ לוֹ לֶאֱכוֹל הָעֵרוּב לְמָחָר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ד.

וְהָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב — יְעָרֵב מִשֶּׁלּוֹ בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת, וְיִזַּכֵּהוּ לְכָל הַקָּהָל עַל יְדֵי אַחֵר, וּבְזֶה אֵין חֶשְׁשׁ אִם יִתְקַלְקֵל הָעֵרוּב שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְלֹא יְבָרֵךְ עַל שֶׁלּוֹ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ עֵרוּב בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְשָׁמָּא הוּא כָּשֵׁר, וְהַבְּרָכוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת:

סימן שסט

בְּאֵיזֶה אֹפֶן מַקְנִין הָעֵרוּב וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

הַנּוֹתֵן מָעוֹת לְנָחְתוֹם, וְאָמַר לוֹ: אִם יָבֹאוּ בְּנֵי הֶחָצֵר לִקָּנוֹת מִמְּךָ כִּכָּר לְעֵרוּב, זְכֵה לִי בָּעֵרוּב, שֶׁיְּהֵא לִי חֵלֶק עִמָּהֶם, בִּשְׁבִיל מָעָה זוֹ — אֵינוֹ עֵרוּב לְזֶה, שֶׁמָּעוֹת אֵינָן קוֹנוֹת עַד שֶׁיִּמְשׁוֹךְ. וַאֲפִלּוּ אִם זָכָה הַנַּחְתּוֹם הַכִּכָּר לְכָל בְּנֵי הֶחָצֵר כֻּלָּם בְּכֻלָּל עַל יְדֵי אַחֵר בְּמַתְּנַת חִנָּם, וַהֲרֵי גַּם זֶה הוּא מִכְּלַל בְּנֵי הֶחָצֵר, וְנִתְכַּוֵּן הַנַּחְתּוֹם שֶׁגַּם זֶה יִזְכֶּה וְיִהְיֶה לוֹ חֵלֶק בְּכִכָּר זֶה — מִכָּל מָקוֹם לֹא נִתְכַּוֵּן הַנַּחְתּוֹם שֶׁיִּזְכֶּה בּוֹ זֶה עַל יְדֵי הַזּוֹכֶה, שֶׁיְּהֵא נַעֲשֶׂה שְׁלוּחוֹ כְּמוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְכָל שְׁאָר בְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁמְּזַכֶּה לָהֶם הַנַּחְתּוֹם בְּמַתְּנַת חִנָּם, אֶלָּא דַּעַת הַנַּחְתּוֹם הוּא שֶׁזֶּה יֵשׁ לוֹ כְּבָר זְכוּת בְּכִכָּר זֶה בִּשְׁבִיל הַמָּעָה שֶׁנָּתַן לוֹ, וְלִשְׁאָר בְּנֵי הֶחָצֵר — שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם מַתְּנַת חִנָּם — לָהֶם בִּלְבַדָּם הוּא שֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַזּוֹכֶה שֶׁלִּיחַ שֶׁיְּזַכֶּה בִּשְׁבִילָם. אֲבָל לְזֶה אֵינוֹ עוֹשֵׂהוּ שָׁלִיחַ כְּלָל, וְנִמְצָא שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק בָּעֵרוּב (אֲבָל אִם יֵשׁ בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַזּוֹכֶה שָׁלִיחַ לְזֶה כְּמוֹ לִשְׁאָר בְּנֵי הֶחָצֵר — קָנָה עֵרוּב).

וְאִם אָמַר לוֹ "עָרֵב לִי" — קָנָה עֵרוּב בְּכָל עִנְיָן אִם זָכָה לְכָל בְּנֵי הֶחָצֵר כֻּלָּם בְּכֻלָּל, שֶׁהֲרֵי עָשָׂאוֹ שָׁלִיחַ לְעָרֵב לוֹ בְּעִנְיָן שֶׁיּוֹעִיל. וְכֵיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לוֹ עֵרוּב אֶלָּא אִם כֵּן יְזַכֶּה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר, כְּמוֹ לַאֲחֵרִים שֶׁלֹּא נָתְנוּ מָעוֹת — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ אָמַר לוֹ שֶׁיְּזַכֶּה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר כְּמוֹ לַאֲחֵרִים, וְלֹא יְזַכֶּה בְּמָעָה בִּלְבַדָּהּ. וְחָזְקָה שֶׁלִּיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם אָמַר "זְכֵה לִי" — אִם נָתַן לוֹ כְּלִי שֶׁיִּקָּנֶה לוֹ בְּתוֹרַת קִנְיַן סוּדָר, קָנָה עֵרוּב.

וְאִם נָתַן מָעָה לְבַעַל הַבַּיִת, וְאָמַר לוֹ "זְכֵה לִי בָּעֵרוּב" — קָנָה עֵרוּב, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לְמְכּוֹר פַּת מִשָּׁלוֹ, וּלְדַעַת שֶׁיִּקְנֶה לוֹ בְּמָעוֹתָיו פַּת מִן הַשּׁוּק אָמַר לוֹ כֵּן, וּכְאִלּוּ אָמַר "עֵרֶב לִי", שֶׁעָשָׂאוֹ שָׁלִיחַ לְעֵרֶב. וְחָזְקָה שָׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ, וּמִן הַסְּתָם קָנָה לוֹ וְזָכָה בִּשְׁבִילוֹ, אוֹ זָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר מִשָּׁלוֹ:

סימן שע

א דִּינֵי שִׁתּוּף בְּעֵרוּב וּבוֹ י' סְעִיפִים:

הַדָּר בְּבֵית שַׁעַר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ ד' מְחִצּוֹת, כֵּיוָן שֶׁרֻבִּים עוֹבְרִים דֶּרֶךְ שָׁם לְבָתֵּיהֶם — אֵין עָלָיו תּוֹרַת בַּיִת אֶלָּא תּוֹרַת חָצֵר, וְאֵין צָרִיךְ לְעָרֵב עִם שְׁאָר הַבָּתִּים. וְכֵן הַדָּר בְּאַכְסַדְרָא וּמִרְפֶּסֶת שֶׁבְּחָצֵר אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הֶחָצֵר, שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבוֹת דִּירָה. וְכֵן סֻכַּת הֶחָג בֶּחָג אֵינָהּ חֲשׁוּבָה דִּירָה לֶאֱסוֹר. אֲבָל הַדָּר בְּבֵית הַתֶּבֶן, בְּבֵית הַבָּקָר, בְּבֵית הָאוֹצָר, בְּבֵית הָעֵצִים — אוֹסֵר עַד שֶׁיְּעָרֵב, לְפִי שֶׁרְאוּיִים לָדוּר בָּהֶם וַחֲשׁוּבִים דִּירָה, אַף עַל פִּי שֶׁעֲשׂוּיִים מְקֻנִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם:

ב בַּעַל הַבַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְבֵּה בָּתִּים בַּחֲצֵרוֹ, וְהִשְׂכִּירָן לַאֲחֵרִים אוֹ שֶׁהִשְׁאִילָם (לִזְמַן, בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְּקָם תּוֹךְ הַזְּמַן בְּעַל כָּרְחָם) — הֲרֵי הֵם אוֹסְרִים עָלָיו בֶּחָצֵר כְּאִלּוּ הָיוּ בָּתִּים שֶׁלָּהֶם, עַד שֶׁיְּעָרֵבוּ. וְכֵן אָסוּר לְטַלְטֵל מִבֵּיתוֹ לְבָתֵּיהֶם עַד שֶׁיְּעָרְבוּ.

וְאִם יֵשׁ לוֹ בְּכָל אֶחָד מֵהֶם דְּבָרִים שֶׁאֵינָם נִטָּלִים בְּשַׁבָּת מֵחֲמַת אִסּוּר, שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלָם אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפָם אוֹ מְקוֹמָם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא סִלֵּק עַצְמוֹ מִבָּתִּים אֵלּוּ מִכֹּל וָכֹל אֶלָּא יֵשׁ לוֹ בָּהֶם תְּפִיסַת יָד — נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ דָּר בָּהֶם, וְאֵין הַדָּרִים אוֹסְרִים עָלָיו, לְפִי שֶׁנַּעֲשׂוּ כֻּלָּם כְּאוֹרְחִים אֶצְלוֹ. וּלְפִיכָךְ גַּם הֵם מֻתָּרִים לְהוֹצִיא מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתְנוּ עֵרוּב, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּרִים אוֹרְחִים שֶׁמִּתְאָרְחִים בְּבֵיתוֹ לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר בְּלִי שֶׁיְּעָרְבוּ עִמּוֹ. אֲבָל אִם אֵין לוֹ בָּהֶם אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל לְצֹרֶךְ גּוּפָם אוֹ מְקוֹמָם — אֵין זוֹ חֲשׁוּבָה תְּפִיסַת יָד, כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לְהוֹצִיאָם מִשָּׁם כְּשֶׁיִּצְטָרֵךְ לָהֶם (אוֹ לִמְקוֹמָם). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם אֵינָן נִטָּלִין מֵחֲמַת כָּבְדָן, חֲשׁוּבִין תְּפִיסַת יָד אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּרִים בְּטַלְטוּל (וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּזֶה).

וְאֵין תְּפִיסַת יָד מוֹעֶלֶת אֶלָּא בְּבָתִּים שֶׁהֵם שֶׁלּוֹ, בֵּין שֶׁהֵם קְנוּיִים לוֹ בֵּין שֶׁהֵם שְׂכוּרִים אוֹ שְׁאוּלִים אֶצְלוֹ וְחָזַר וְהִשְׂכִּירָם אוֹ הִשְׁאִילָם לַאֲחֵרִים. אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּפִיסַת יָד

בְּבֵית שֶׁאֵינוֹ לֹא קָנוּי וְלֹא שָׂכוּר וְלֹא שָׁאוּל — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, וְאוֹסֵר עָלָיו בֶּחָצֵר וְכֵן לְטַלְטֵל מִבֵּיתוֹ לְבֵיתָם:

ג יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין תְּפִיסַת יָד מוֹעֶלֶת אֶלָּא כְּשֶׁאֵין עִמָּהֶם דִּיּוּרִין אֲחֵרִים בֶּחָצֵר, וְאָז אֵין צָרִיךְ לְעָרֵב כְּלָל בֵּינֵיהֶם, אוֹ אֲפִלּוּ יֵשׁ דִּיּוּרִים בֶּחָצֵר אֶלָּא שֶׁאוֹתָן דִּיּוּרִים מְבִיאִים עֵרוּבָן וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּפִיסַת יָד, אוֹ בְּאֶחָד מִבָּתִּים אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּהֶם תְּפִיסַת יָד, וְאָז אֵין כָּל בָּתִּים אֵלּוּ צְרִיכִים לִתֵּן כְּלָל לָעֵרוּב פַּת, לְפִי שֶׁכָּל בָּתִּים אֵלּוּ הֵם כְּבֵית אֶחָד, וּבֵית שֶׁהָעֵרוּב מֻנָּח בּוֹ אֵין צָרִיךְ לִתֵּן אֶת הַפַּת. אֲבָל אִם הָעֵרוּב מֻנָּח בְּאֶחָד מִבָּתֵּי הַדִּיּוּרִין — הֲרֵי כָּל הַבָּתִּים אֵלּוּ צְרִיכִים כָּל אֶחָד לִתֵּן פַּת לָעֵרוּב, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁבָּתִּים אֵלּוּ חֲזָקִים לְעֵרוּב עַל כָּל פָּנִים בִּשְׁבִיל בַּיִת שֶׁדָּר בּוֹ בַּעַל הַבַּיִת, צְרִיכִים גַּם הֵם לִתֵּן בִּשְׁבִיל בָּתֵּיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְבַעַל הַבַּיִת בָּהֶם תְּפִיסַת יָד. וַהֲרֵי דִינוֹ עִמָּהֶם כְּדִין אַחִים הַמְקַבְּלִים פְּרָס מֵאֲבִיהֶם שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ד אֶחָד שֶׁשָּׂכַר בִּירָה מִן הַנָּכְרִי וְדָר בָּהּ עִם חֲבֵרוֹ, זֶה בְּחֶדֶר זֶה וְזֶה בְּחֶדֶר זֶה, וְיֵשׁ לְהַשּׂוֹכֵר תְּפִיסַת יָד בְּחֶדֶר חֲבֵרוֹ, אִם מִתְּחִלַּת הַשְׂכִּירוּת שֶׁשְּׂכָרָהּ מִן הַנָּכְרִי הִסְכִּימוּ לְדוּר יַחַד וּלְדַעַת כֵּן שְׂכָרָהּ מִן הַנָּכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לְבַדּוֹ שְׂכָרָהּ מִן הַנָּכְרִי — הֲרֵי חֲבֵרוֹ שֶׁתְּפִ עִמּוֹ בָּהּ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְּקוֹ כָּל זְמַן מֶשֶׁךְ הַשְׂכִּירוּת מִן הַנָּכְרִי, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלְּדַעַת כֵּן שְׂכָרָהּ מִן הַנָּכְרִי, כְּדֵי שֶׁיְּדוּרוּ בְּיַחַד — הֲרֵי נַעֲשָׂה הוּא שָׁלִיחַ לַחֲבֵרוֹ לִשְׂכּוֹר בַּעֲדוֹ מִן הַנָּכְרִי, וּלְפִיכָךְ אֵין תְּפִיסַת יָד מוֹעֶלֶת לוֹ בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. אֲבָל אִם מִתְּחִלַּת הַשְׂכִּירוּת שְׂכָרָהּ לְעַצְמוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וְהִשְׂכִּיר לַחֲבֵרוֹ — מוֹעִיל לוֹ תְּפִיסַת יָד בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ:

ה חָמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁשָּׁבְתוּ בְּטַרְקְלִין וְחִלְּקוּהוּ בְּמִחְצוֹת לַחֲמִשָּׁה חֲדָרִים, וְכָל אֶחָד מֵהֶם פָּתוּחַ לֶחָצֵר — אִם הַמְּחִצוֹת מַגִּיעוֹת לַתִּקְרָה, אוֹ בְּתוֹךְ ג' טְפָחִים סָמוּךְ לַתִּקְרָה, הֲרֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד חֶדֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֲפִלּוּ הֵן מְחִצוֹת עֲרַאי כְּגוֹן שֶׁל יְרִיעוֹת, וּצְרִיכוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַחֲבוּרוֹת לִתֵּן עֵרוּבָן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיֵּשׁ עוֹד דִּיּוּרִין בֶּחָצֵר, וְעֵרוּב כָּל הֶחָצֵר מַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּאֶחָד מִדִּיּוּרִין הָהֵם אוֹ בְּחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁעֵרְבָה עִם זוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁטְּרַקְלִין זֶה חָזָק לָעֵרוּב מַחֲמַת הַדִּיּוּרִין — צְרִיכָה כָּל חֲבוּרָה לִתֵּן עֵרוּב. אֲבָל אִם דִּיּוּרִין הָהֵם נָתְנוּ עֵרוּבָן בְּזֶה הַטְּרַקְלִין,

אֵינָם צְרִיכִים לִתֵּן עֵרוּב כְּלָל, שֶׁכֻּלָּם דָּרִים בְּבַיִת זֶה, וּבַיִת שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ הָעֵרוּב אֵינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן פַּת לְהָעֵרוּב. וְאַף שֶׁטַּרְקְלִין זֶה מֻחְלָק בִּמְחִצּוֹת לְה' חֲדָרִים, וְהָעֵרוּב הוּא בְּאֶחָד מֵהֶם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, הוֹאִיל וְאֵינָן אֶלָּא מְחִצּוֹת עֲרָאי. וְכֵן אִם אֵין דִּיּוּרִין אֲחֵרִים כְּלָל בֶּחָצֵר אֵין צָרִיךְ עֵרוּב כְּלָל, שֶׁאֵינָן אוֹסְרִים כְּלָל זֶה עַל זֶה, הוֹאִיל וְכֻלָּם בְּבַיִת אֶחָד שֶׁאֵינוֹ מֻחְלָק אֶלָּא בִּמְחִצּוֹת עֲרָאי.

חִלְּקוּהוּ בִּמְחִצּוֹת שֶׁאֵינָן מַגִּיעוֹת לַתִּקְרָה — אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ דִּיּוּרִין בֶּחָצֵר וְעֵרוּב כָּל הֶחָצֵר מַנִּיחִים בְּאֶחָד מִדִּיּוּרִין הָהֵם, אֵין צְרִיכִים כָּל הַחֲבוּרוֹת אֶלָּא לִתֵּן עֵרוּב אֶחָד כְּאִלּוּ אֵין בֵּינֵיהֶן מְחִצּוֹת כְּלָל. וְאִם מִקְצָתָן עָשׂוּ מְחִצּוֹת הַמַּגִּיעוֹת לַתִּקְרָה וּמִקְצָתָן לֹא עָשׂוּ — אוֹתָן שֶׁעָשׂוּ הֵם מְחֻלָּקִים, וְאוֹתָן שֶׁלֹּא עָשׂוּ הֵן כִּמְשֻׁתָּפִין.

וְכָל זֶה כְּשֶׁעָשׂוּ מְחִצּוֹת עֲרָאי לְפִי שָׁעָה. אֲבָל אִם שָׁבְתוּ בַּחֲדָרִים וַעֲלִיּוֹת מַמָּשׁ, וְהֵם פְּתוּחִים לֶחָצֵר — אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה אֲפִלּוּ אֵין דִּיּוּרִין אֲחֵרִים בֶּחָצֵר. וּצְרִיכוֹת כָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה לִתֵּן עֵרוּב אֲפִלּוּ מַנִּיחִין הָעֵרוּב בְּזֶה הַטְּרַקְלִין.

וְכָל זֶה כְּשֶׁכֻּלָּם פְּתוּחִים לֶחָצֵר. אֲבָל אִם אֵין פְּתוּחַ לֶחָצֵר אֶלָּא הַחִיצוֹן בִּלְבָד, וְכֻלָּם עוֹבְרִים דֶּרֶךְ עָלָיו, אֲפִלּוּ הֵם חֲדָרִים מַמָּשׁ — אֵין צָרִיךְ לִתֵּן עֵרוּב אֶלָּא שְׁנַיִם הַפְּנִימִיִּים, שֶׁהֵם בִּלְבַדָּם חֲשׁוּבִים דִּירוֹת וְאוֹסְרִים בֶּחָצֵר זֶה עַל זֶה וְכֵן לְטַלְטֵל מִזֶּה לָזֶה, אֲבָל כָּל הָאֲחֵרִים חֲשׁוּבִים כְּבֵית שַׁעַר לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְכָל זֶה כְּשֶׁכֻּלָּם שָׁוִין בִּטְרַקְלִין זֶה. אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְלַמֵּד אוֹ סוֹפֵר בְּבֵיתוֹ, וְכֵן תַּלְמִידִים הַלּוֹמְדִים בִּפְנֵי הָרַב וְדָרִים בְּבֵיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד חֶדֶר מְיֻחָד פְּתוּחַ לֶחָצֵר וְגַם לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאוֹכֵל וְיָשֵׁן בְּחַדְרוֹ — אֵין צָרִיךְ לְעָרֵב בֶּחָצֵר כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אוֹסְרִים כְּלָל, לֹא בֶּחָצֵר וְלֹא לְטַלְטֵל מֵחַדְרֵיהֶם לַבַּיִת אוֹ מֵחֶדֶר לְחֶדֶר, אֲפִלּוּ אֵין לוֹ בָּהֶם תְּפִיסַת יָד, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַשְׁאִיל לָהֶם רְשׁוּתוֹ לֶאֱסוֹר עָלָיו וְלֹא לֶאֱסוֹר זֶה עַל זֶה, וַהֲרֵי יָכוֹל לְסַלְּקָם בְּכָל עֵת.

אֲבָל אִם הַחֲדָרִים קְנוּיִים לָהֶם אוֹ שְׁכוּרִים (אוֹ שְׁאוּלִים בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְּקָם תּוֹךְ זְמַן שְׁאִילָתָם — אֵין לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מַשְׁאִיל לָהֶם רְשׁוּתוֹ לֶאֱסוֹר עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִשְׁאִיל לָהֶם וְאֵין בְּיָדוֹ לְסַלְּקָם, וּבְעַל כָּרְחוֹ הֵם) אוֹסְרִים עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בָּהֶם תְּפִיסַת יָד. וַאֲפִלּוּ הֵם מִשְׁתַּמְּשִׁים בַּאֲפִיָּה וּבִשּׁוּל בְּבֵית גָּדוֹל שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת — אֵין זֶה

מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאוֹכְלִים בְּחַדְרֵיהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן תַּלְמִידִים הַמְקַבְּלִים פְּרָס מֵרַבָּן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ו עִקַּר דִּירַת הָאָדָם הִיא מְקוֹם אֲכִילַת פַּת, וְלֹא מְקוֹם הַשֵּׁנָה וְלִינָה. לְפִיכָךְ אַנְשֵׁי הֶחָצֵר שֶׁהָיוּ כֻּלָּם אוֹכְלִים בְּבַיִת אֶחָד בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ עַל שֻׁלְחָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד חֶדֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ בֶּחָצֵר שָׁדָר שָׁם כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה — אֵינָם צְרִיכִים עֵרוּב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּאַנְשֵׁי בַּיִת אֶחָד וְאֵינָן אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה.

וְכֵן אִם הֻצְרְכוּ לַעֲשׂוֹת עֵרוּב עִם חָצֵר אַחֵר — עֵרוּב אֶחָד לְכֻלָּם וּפַת אֶחָד בִּלְבָד מוֹלִיכִין לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהֵם מְעָרְבִין עִמּוֹ, וְאֵיזֶה מֵהֶם שֶׁיִּרְצֶה יִתֵּן הַפַּת, וַאֲפִלּוּ בְּנֵי בֵיתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת יְכוֹלִין לִתֵּן הַפַּת מִשֶּׁלָּהֶם. וְאִם הָיָה הָעֵרוּב בָּא אֶצְלָם — אֵין צָרִיךְ לִתֵּן פַּת כְּלָל, כְּמוֹ הַבַּיִת שֶׁמַּנִּיחִים בּוֹ הָעֵרוּב שֶׁאֵין צָרִיךְ לִתֵּן הַפַּת, שֶׁכָּל אֵלּוּ הַבָּתִּים כְּבַיִת אֶחָד הֵם חֲשׁוּבִים, כֵּיוָן שֶׁאֲכִילַת בַּעֲלֵיהֶם הִיא בְּבַיִת אֶחָד בְּלִי מְחִצָּה מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶם. וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים פּוֹרְסִין וְילוֹן לִפְנֵיהֶם לִצְנִיעוּת — אֵינוֹ חָשׁוּב מְחִצָּה לַחֲלוֹק בֵּינֵיהֶם, אֲפִלּוּ אִם מַגִּיעַ לַתִּקְרָה, הוֹאִיל וְאֵינוֹ פָּרוּס שָׁם תָּמִיד כָּל זְמַן שֶׁהֵם בַּבַּיִת, אֶלָּא כְּשֶׁרוֹצִין לַעֲשׂוֹת שָׁם דְּבַר צְנִיעוּת פּוֹרְסִין אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ מְסַלְּקִין אוֹתוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּחֲבוּרוֹת שֶׁשָּׁבְתוּ בְּטַרַקְלִין, שֶׁהַיְרִיעוֹת שֶׁפָּרְסוּ בֵּינֵיהֶן הֵן פְּרוּסוֹת שָׁם כָּל זְמַן שְׁבִיתָתָן שָׁם.

וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי בָתִּים בִּשְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, בְּאַחַת הוּא אוֹכֵל וּבַשְּׁנִיָּה הוּא דָר כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה — הֲרֵי זֶה אוֹסֵר בְּאוֹתָהּ שֶׁאוֹכֵל אִם אוֹכֵל שָׁם בְּשַׁבָּת, וְצָרִיךְ לְעָרֵב עִמָּהֶם. אֲבָל בַּשְּׁנִיָּה אֵינוֹ אוֹסֵר וְאֵין צָרִיךְ לְעָרֵב וּמֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁם כְּאוֹרֵחַ אֶצְלָם:

ז הָאַחִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בָּתִּים בַּחֲצַר אֲבִיהֶם וּמְקַבְּלִים פְּרָס מֵאֲבִיהֶם וְאוֹכְלִים בְּבָתֵּיהֶם, בֵּין שֶׁהַפְּרָס הוּא לֶחֶם בֵּין שֶׁהוּא מָעוֹת לִקְנוֹת בּוֹ לֶחֶם, אִם יֵשׁ עוֹד דִּיּוּרִים בֶּחָצֵר וּמַנִּיחִים עֵרוּב כָּל הֶחָצֵר בְּאֶחָד מִדִּיּוּרִין הָהֵם — צְרִיכִים הָאַחִים עִם אֲבִיהֶם לִתֵּן כָּל אֶחָד עֵרוּבוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁבָּתִּים אֵלּוּ שֶׁל הָאָב וּבָנָיו הֻזְקְקוּ לְעֵרוּב, צְרִיכִים לִתֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד. אֲבָל אִם אֵין עִמָּהֶם דִּיּוּרִין בֶּחָצֵר, אֵין צָרִיךְ עֵרוּב כְּלָל, שֶׁאֵינָן אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, הוֹאִיל וְאוֹכְלִים פְּרַס אֲבִיהֶם — נַעֲשׂוּ כִּבְנֵי בֵיתוֹ. אוֹ אֲפִלּוּ יֵשׁ עִמָּהֶם דִּיּוּרִין, אֶלָּא

שֶׁמַּנִּיחִים הָעֵרוּב בְּאֶחָד מִבָּתִּים אֵלּוּ שֶׁל הָאַחִים אוֹ בְּבֵית אֲבִיהֶם — אֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב כְּלָל, לְפִי שֶׁכֻּלָּם כְּבֵית אֶחָד שֶׁמַּנִּיחִים בּוֹ הָעֵרוּב, שֶׁאֵין צָרִיךְ לִתֵּן אֶת הַפַּת.

וְכֵן בָּנָשִׁים הַמְקַבְּלוֹת פְּרָס מִבַּעֲלֵיהֶן, וּבַעֲבָדִים הַמְקַבְּלִים פְּרָס מֵאֲדוֹנֵיהֶם, וּבְתַלְמִידִים הַמְקַבְּלִים פְּרָס מֵרַבָּן:

ח עֶשְׂרָה בָּתִּים זֶה לִפְנִים מִזֶּה, וְאֵין פְּתוּחַ מֵהֶם לֶחָצֵר אֶלָּא הַחִיצוֹן בִּלְבָד, וְכֻלָּם עוֹבְרִים מִזֶּה לָזֶה וְיוֹצְאִין דֶּרֶךְ הַחִיצוֹן לֶחָצֵר — שְׁנַיִם הַפְּנִימִים לְבַדָּם צְרִיכִים לִתֵּן עֵרוּב, שֶׁהֵם לְבַדָּם תּוֹרַת בַּיִת עֲלֵיהֶם, וְאוֹסְרִים בֶּחָצֵר וְכֵן לְטַלְטֵל מִזֶּה לָזֶה וְכֵן מֵהֶם לָבָתִּים שֶׁלִּפְנֵיהֶם וְלֶחָצֵר. אֲבָל שְׁאָר הַבָּתִּים שֶׁלִּפְנֵיהֶם — תּוֹרַת חָצֵר עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם הוּא בֵּית שַׁעַר לְהַפְּנִימִי מִמֶּנּוּ, וְאִם כֵּן בֵּית הַשְּׁלִישִׁי מֵהַפְּנִים הוּא בֵּית שַׁעַר לְבֵי הַפְּנִימִים, וְנִקְרָא בֵּית שַׁעַר שֶׁל רַבִּים, וְאֵינוֹ חָשׁוּב דִּירָה כֵּיוָן שֶׁרַבִּים עוֹבְרִים עָלָיו. אֲבָל בֵּית הַשֵּׁנִי אֵינוֹ בֵּית שַׁעַר אֶלָּא לְבֵית אֶחָד הַפְּנִימִי מִמֶּנּוּ, וּבֵית שַׁעַר שֶׁל בַּיִת אֶחָד אֵינוֹ מְתִבַּטֵּל מִתּוֹרַת בַּיִת:

ט הַמִּתְאָרֵחַ בֶּחָצֵר, אֲפִלּוּ נִתְאָרַח בְּבֵית בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְאוֹכֵל וְיָשֵׁן שָׁם בְּבֵיתוֹ, אִם לֹא נִתְאָרַח דֶּרֶךְ קֶבַע אֶלָּא לִשְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ פָּחוֹת — אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הֶחָצֵר, וְהוּא וְהֵם מֻתָּרִים לְטַלְטֵל בֶּחָצֵר, בֵּין מִבֵּיתוֹ בֵּין מִבָּתֵּיהֶם. וַאֲפִלּוּ אִם הָאוֹרְחִים רַבִּים וּבַעַל הַבַּיִת אֶחָד — כֻּלָּם טְפֵלִים אֶצְלוֹ וְנַעֲשִׂים כְּאַנְשֵׁי בֵיתוֹ, אֲפִלּוּ אִם הַבָּתִּים שֶׁמִּתְאָרְחִים בָּהֶם אֵינָם שֶׁלּוֹ אֶלָּא שֶׁל נָכְרִים אוֹ שֶׁל יִשְׂרְאֵלִים שֶׁאֵינָם דָּרִים שָׁם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָאוֹרֵחַ שֶׁמִּתְאָרֵחַ בְּבַיִת אוֹ חֶדֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֵינוֹ טָפֵל לְבַעַל הַבַּיִת לְהִיוֹת כְּאַנְשֵׁי בֵיתוֹ, אֶלָּא שֶׁכֹּל שֶׁלֹּא נִתְאָרַח בְּדֶרֶךְ קֶבַע אֵין לוֹ חֵלֶק בֶּחָצֵר, וְאֵינוֹ אוֹסֵר עַל בַּעַל הַבַּיִת לְטַלְטֵל מִבֵּיתוֹ לַחֲצֵרוֹ. אֲבָל לְטַלְטֵל מִבֵּית הָאוֹרֵחַ לֶחָצֵר — אָסוּר בֵּין לוֹ בֵּין לְבַעַל הַבַּיִת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִשְׁכִּירוֹ לוֹ בַּיִת זֶה לְאֵיזֶה זְמַן, שִׂכִּירוּת לְיוֹמוֹ מִמְכָּר הוּא וַהֲרֵי זֶה בַּיִת שֶׁלּוֹ, וּכְשֶׁמּוֹצִיא מִשָּׁם לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת, הֲרֵי זֶה כְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת (וְהוּא הַדִּין אִם הִשְׁאִילוּהוּ לוֹ בְּעִנְיָן שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְסַלְקוֹ תּוֹךְ מֶשֶׁךְ זְמַן שְׁאֵלָתוֹ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְאַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵהֶם וְלֹא עֵרֵב, שֶׁכְּשֶׁמְּבַטֵּל לָהֶם רְשׁוּת בֵּיתוֹ מֻתָּר גַּם הוּא לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה אֶצְלָם כְּאוֹרֵחַ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"פ, לְפִי שֶׁהַמְּבַטֵּל סִלֵּק עַצְמוֹ מֵרְשׁוּת בֵּיתוֹ וּנְתָנוֹ לָהֶם. מַה שֶּׁאֵין כֵּן אוֹרֵחַ שֶׁלֹּא בִטֵּל וְלֹא סִלֵּק

עַצְמוֹ, וּבְנֵי הֶחָצֵר גַּם כֵּן אֵינָם יְכוֹלִים לְסַלְּקוֹ — הֲרֵי רְשׁוּת בֵּיתוֹ מְיֻחֶדֶת לוֹ וּרְשׁוּת חָצֵר מְיֻחֶדֶת לָהֶם, וְאָסוּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת זוֹ לְזוֹ עַד שֶׁיְּעָרְבוּ):

י אֲבָל לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹסֵר עַל בְּנֵי הֶחָצֵר אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְסַלְּקוֹ תּוֹךְ מֶשֶׁךְ זְמַן שְׁכִירוּתוֹ אוֹ שְׁאֵלָתוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם אֲפִלּוּ אִם קוֹבֵעַ לְיוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, אֵינוֹ אוֹסֵר עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֲבָל לֹא תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים, אֲפִלּוּ אִם רָגִיל לָבֹא לְכַאן וְלִקְבּוֹעַ לְעוֹלָם לְיוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאוֹרֵחַ יִשְׂרְאֵל, אֲבָל אַכְסְנַאי נָכְרִי הָרָגִיל לִקְבּוֹעַ — אוֹסֵר מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם יִשְׂרְאֵל הָרָגִיל לִקְבּוֹעַ אוֹסֵר מִיָּד. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמַּקֵל.

וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ בַּעַל הַבַּיִת אֶחָד קָבוּעַ בֶּחָצֵר, שֶׁאָז הָאוֹרְחִים שֶׁבְּבָתִּים אֲחֵרִים שֶׁבְּחָצֵר זוֹ בְּטֵלִים אֶצְלוֹ. אֲבָל אוֹרְחִים לְבַדָּם בְּיַחַד אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה מִיָּד אִם יֵשׁ לְכָל אֶחָד חֶדֶר מְיֻחָד לַאֲכִילָה. וְאִם יֵשׁ נָכְרִי דָּר בֶּחָצֵר, צְרִיכִים לְשָׁכוֹר מִמֶּנּוּ רְשׁוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ב.

וְכָל זֶה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת שֶׁל רַבִּים. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁהַקָּהָל מְעָרְבִים עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת בְּתְחִלַּת שָׁנָה לְכָל הַשָּׁנָה, אֵין הָאוֹרְחִים הַמִּתּוֹסְפִים שָׁם אוֹסְרִים עֲלֵיהֶם וְלֹא זֶה עַל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁלֵּב בֵּית דִּין מַתְנֶה עֲלֵיהֶם שֶׁיְּהֵא לָהֶם חֵלֶק בָּעֵרוּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ו:

סימן שעא

א **כְּשֶׁאָחַד מִבְּנֵי חָצֵר נִפְרָד מִשָּׁם אוֹ מֵת וּבוֹ ו' סְעִיפִים:**

דִּירָה בְּלֹא בָעֲלִים אֵינָהּ דִּירָה וְאֵינָהּ אוֹסֶרֶת בְּחָצֵר, וְגַם מֻתָּר לְטַלְטֵל מִמֶּנָּה לְחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דִּיּוּרִים אֲחֵרִים שֶׁעֵרְבוּ בֵּינֵיהֶם, וְאֵינוֹ כְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת. לְפִיכָךְ אֶחָד מִבְּנֵי חָצֵר שֶׁהִנִּיחַ בֵּיתוֹ וְהָלַךְ עִם כָּל בְּנֵי בֵיתוֹ וְשָׁבַת בְּחָצֵר אַחֶרֶת, אֲפִלּוּ הָיְתָה סְמוּכָה לַחֲצֵרוֹ — אִם הִסִּיחַ לִבּוֹ וְאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ בְּשַׁבָּת, הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁבֵּיתוֹ שָׁמָּה אִם עֵרְבוּ בֵּינֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא עֵרֵב עִמָּהֶם. וּמֻתָּרִים לְטַלְטֵל גַּם מִבֵּיתוֹ לְחָצֵר.

וַאֲפִלּוּ אִם אַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וְחָזַר לְבֵיתוֹ בְּשַׁבָּת, אֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִסִּיחַ מִלִּבּוֹ

בִּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת, הֲרֵי שַׁבָּת זוֹ — כֵּיוָן שֶׁהֻתְּרָה הֻתְּרָה, וְשׁוּב לֹא תֵאָסֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָלַךְ מִבֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם. אֲבָל אִם הָלַךְ מִשֶּׁחָשְׁכָה — אוֹסֵר כְּשֶׁחוֹזֵר.

וְנָכְרִי שֶׁהָלַךְ מִבֵּיתוֹ יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ג:

ב אֶחָד מִן הַשּׁוּק שֶׁהָיָה לוֹ בַּיִת בְּחָצֵר שֶׁלֹּא הָיָה דָּר בָּהּ וְלָכֵן לֹא עֵרֵב בָּהּ, וּמֵת וְהִנִּיחַ רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי אוֹתָהּ חָצֵר — אִם מֵת מִבְּעוֹד יוֹם, אֵין הַזּוֹכֶה אוֹסֵר, לְפִי שֶׁהָעֵרוּב שֶׁעֵרֵב עַל בַּיִת שֶׁלּוֹ מַתִּיר גַּם בַּיִת שֶׁיָּרַשׁ מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁאַף שֶׁהָעֵרוּב נַעֲשָׂה קֹדֶם הַיְרֻשָּׁה, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי קְנִיַּת הָעֵרוּב הוּא בִּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת, וְאָז יָרְשׁוֹ כְּבָר. אֲבָל אִם מֵת מִשֶּׁחָשְׁכָה — אוֹסֵר הַזּוֹכֶה בּוֹ עַל בְּנֵי הֶחָצֵר, וְגַם הוּא אָסוּר לְטַלְטֵל בֶּחָצֵר, בֵּין מִבַּיִת שֶׁלּוֹ בֵּין מִבַּיִת זֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֵרֵב עִמָּהֶם, אֵינוֹ מוֹעִיל לְזֶה שֶׁיָּרַשׁ בְּשַׁבָּת אַחַר קְנִיַּת הָעֵרוּב. וַאֲפִלּוּ אִם זֶה הַזּוֹכֶה לֹא נִכְנַס עֲדַיִן בְּבַיִת זֶה לָדוּר בּוֹ, אֵין זוֹ דִּירָה בְּלֹא בָּעִלִּים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא דָּר בְּחָצֵר זוֹ וְרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבַיִת זֶה שֶׁיָּרַשׁ — אָנוּ חוֹשְׁבִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ נִכְנַס לָדוּר בּוֹ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת כְּשֶׁהָיָה מוֹרִישׁוֹ חַי וְלֹא הָיָה דָּר בּוֹ הָיְתָה דִּירָה בְּלֹא בָּעִלִּים, וְלֹא הָיְתָה אוֹסֶרֶת עַל בְּנֵי הֶחָצֵר — אֵין אוֹמְרִים בְּזֶה "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהֻתְּרָה הֻתְּרָה", לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים כֵּן אֶלָּא כְּשֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהֻתְּרָה הָיָה הַדָּבָר בָּרוּר שֶׁלֹּא תַחֲזוֹר וְתֵאָסֵר, כְּגוֹן מִי שֶׁהָלַךְ מִבֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְהִסִּיחַ מִלִּבּוֹ שֶׁלֹּא לַחֲזוֹר עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהִסִּיחַ מִלִּבּוֹ הַדָּבָר יָדוּעַ בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא יַחֲזוֹר וְהֻתְּרָה אָז לְכָל הַשַּׁבָּת, וְלָכֵן אֵינָהּ חוֹזֶרֶת וְנֶאֱסֶרֶת כְּשֶׁנִּמְלַךְ אַחַר כָּךְ וְחָזַר. אֲבָל כַּאן אֵין הַדָּבָר יָדוּעַ בְּוַדַּאי בִּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת שֶׁלֹּא יָבֹא בַּעַל הַבַּיִת זֶה לְבֵיתוֹ בְּשַׁבָּת, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא בָא בִּכְנִיסַת שַׁבָּת, הִסִּיחַ מִלִּבּוֹ וּבְוַדַּאי לֹא יָבֹא כָּל הַשַּׁבָּת:

ג אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁמֵּת בְּשַׁבָּת וְלֹא הִנִּיחַ בְּנֵי בַיִת בְּבֵיתוֹ, אִם עֵרֵב, אֲפִלּוּ יָרְשׁוֹ אֶחָד מִבְּנֵי הַשּׁוּק וְנִכְנַס לָדוּר בּוֹ בְּשַׁבָּת — אֵינוֹ אוֹסֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא עֵרֵב בְּחָצֵר זוֹ, לְפִי שֶׁשַּׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהֻתְּרָה בְּעֵרוּב הַמּוֹרִישׁ — הֻתְּרָה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא הָיָה הַמּוֹרִישׁ גּוֹסֵס מִבְּעוֹד יוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְאִם הַמּוֹרִישׁ לֹא עֵרֵב, וְיָרְשׁוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק, כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ בָּא לָדוּר בּוֹ — אֵינוֹ אוֹסֵר. בָּא לָדוּר בּוֹ בְּשַׁבָּת — אוֹסֵר. שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ כַּאן "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה הֻתְּרָה" (כֵּיוָן שֶׁלֹּא הֻתְּרָה בַּתְּחִלָּתָהּ, וְעוֹד) מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְאִם יְרָשׁוֹ אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר — אוֹסֵר אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִכְנַס עֲדַיִן לָדוּר בּוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וַאֲפִלּוּ אִם עֵרֵב עִם בְּנֵי הֶחָצֵר בְּשִׁבִּיל בַּיִת שֶׁלּוֹ, אֵין עֵרוּב זֶה מוֹעִיל לְבַיִת זֶה שֶׁיְּרָשׁוֹ בְּשַׁבָּת אַחַר קְנִיַּת הָעֵרוּב.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַיּוֹרֵשׁ דָּר בְּבַיִת אַחֵר בְּחָצֵר זוֹ. אֲבָל אִם הָיָה דָּר בְּבַיִת זֶה עִם הַמּוֹרִישׁ, וְנָתַן לָעֵרוּב מְשֻׁלּוֹ בְּשִׁבִּיל בַּיִת זֶה שֶׁל הַמּוֹרִישׁ — הֲרֵי זֶה מוֹעִיל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע, שֶׁבְּנֵי בֵיתוֹ שֶׁל אָדָם יְכוֹלִים לְעָרֵב מִשֶּׁלָּהֶן בְּעַד בֵּיתוֹ.

וְאִם מִבְּעוֹד יוֹם מֵת הַמּוֹרִישׁ, וְיָרְשׁוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק שֶׁאֵינוֹ מְעָרֵב עִם בְּנֵי הֶחָצֵר — הֲרֵי זֶה אוֹסֵר אִם נִכְנַס לָדוּר בּוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ אִם הַמּוֹרִישׁ עֵרֵב כְּבָר בְּחַיָּיו, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁמֵּת — בָּטֵל עֵרוּבוֹ:

ד יִשְׂרָאֵל וְגֵר שֶׁהָיוּ דָּרִים בֶּחָצֵר וְעֵרְבוּ יַחַד, וּמֵת הַגֵּר מִבְּעוֹד יוֹם, וְהֶחֱזִיק יִשְׂרָאֵל אַחֵר בִּנְכָסָיו, אֲפִלּוּ לֹא הֶחֱזִיק עַד שֶׁחָשְׁכָה — אוֹסֵר עַד שֶׁיְּבַטֵּל רְשׁוּתוֹ כִּשְׁאָר יוֹרֵשׁ שֶׁיּוּכַל לְבַטֵּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"א. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִכְנַס יִשְׂרָאֵל זֶה בְּבֵיתוֹ שֶׁל גֵּר, הָיְתָה דִּירָה בְּלֹא בְּעָלִים וְלֹא הָיְתָה אוֹסֶרֶת — אֵין אוֹמְרִים בָּהּ "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה הֻתְּרָה", הוֹאִיל וְהָיְתָה רְאוּיָה לְהַחֲזִיק בָּהּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְהָיְתָה תְּלוּיָה וְעוֹמֶדֶת, וְלֹא הָיָה אָז הֻתַּרְתָּהּ בָּרוּר שֶׁתְּהֵא מֻתֶּרֶת כָּל הַשַּׁבָּת.

אֲבָל אִם מִשֶּׁחָשְׁכָה מֵת הַגֵּר — אֵין הַמַּחֲזִיק אוֹסֵר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבִּכְנִיסַת הַשַּׁבָּת הָיָה מֻתָּר מֵחֲמַת עֵרוּבוֹ שֶׁל גֵּר, אָנוּ אוֹמְרִים "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה הֻתְּרָה". וּבִלְבָד שֶׁלֹּא הָיָה גּוֹסֵס מִבְּעוֹד יוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ה אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁהוּא גּוֹסֵס, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת בּוֹ בַּיּוֹם — אוֹסֵר עַד שֶׁיְּזַכּוּ לוֹ בְּפַת וְיַעֲרְבוּ עָלָיו. וְאִם מֵת בְּשַׁבָּת — אֵין אוֹמְרִים בּוֹ "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה הֻתְּרָה", כֵּיוָן שֶׁאֵין הָעֵרוּב רָאוּי לְהִתְקַיֵּם כָּל הַשַּׁבָּת, שֶׁרֹב גּוֹסְסִין לְמִיתָה. וּלְפִיכָךְ אִם יְרָשׁוֹ אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁלֹּא עֵרֵב עִמָּהֶם, אוֹסֵר אֲפִלּוּ אִם לֹא נִכְנַס עֲדַיִן לָדוּר בּוֹ, אוֹ אִם יְרָשׁוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק וְנִכְנַס לָדוּר בּוֹ:

י וְכֵן קָטָן אוֹסֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל כְּזַיִת.
אֲבָל אוֹרֵחַ אֵינוֹ אוֹסֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע:

סימן שעב

א דִּין שְׁתּוּפֵי הַדִּירוֹת לְעֵרוּב וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים:

לֹא אָסְרוּ לְטַלְטֵל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁל זֶה לִרְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁל זֶה בִּלְי עֵרוּב אֶלָּא בְּבָתִּים שֶׁתַּשְׁמִישָׁן מְיֻחָד וְתָדִיר. אֲבָל הַגַּגּוֹת שֶׁהֵן סְמוּכִין זֶה לָזֶה בִּלְי הֶפְסֵק רְשׁוּת הָרַבִּים בֵּינֵיהֶם, וְכֵן הַחֲצֵרוֹת הַסְּמוּכוֹת וְכֵן הַקַּרְפֵּיפוֹת, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם מֵהַמְּקוֹמוֹת שֶׁאֵין תַּשְׁמִישָׁן מְיֻחָד וְתָדִיר — כֻּלָּן רְשׁוּת אַחַת הֵן לְכֵלִים שֶׁשְּׁבָתוּ בְּתוֹכָם, שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל מִמָּקוֹם זֶה שֶׁאֵין תַּשְׁמִישׁוֹ תָּדִיר לְמָקוֹם אַחֵר שֶׁאֵין תַּשְׁמִישׁוֹ תָּדִיר אֲפִלּוּ הֵם שֶׁל בְּעָלִים הָרְבֵּה וְלֹא עֵרְבוּ יַחַד, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְטַלְטֵל מִתּוֹכָם לַבַּיִת בִּלְי עֵרוּב אִם הֵם שֶׁל בְּעָלִים מְחֻלָּקִים, לְפִי שֶׁהַבַּיִת חָלוּק מֵהֶם וְאֵינוֹ רְשׁוּת אַחַת עִמָּהֶם, וְכֵן מֵהַבַּיִת לְתוֹכָם.
כֵּיצַד? מְטַלְטֵל הוּא מֵחָצֵר זוֹ לְחָצֵר אַחֶרֶת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ יַחַד, וַאֲפִלּוּ אִם גַּם כָּל אַחַת וְאַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ גַּם כֵּן לֹא עֵרְבָה. אוֹ מֵחָצֵר זוֹ לְגַג שֶׁל בַּיִת אַחֵר שֶׁאֵינוֹ בְּחָצֵר זוֹ וְלֹא עֵרְבוּ יַחַד, וְהוּא שֶׁיְּטַלְטֵל עַל הַגַּג מִמַּשׁ מִלְמַעְלָה, אֲבָל עַל תִּקְרַת הַבַּיִת תַּחַת גַּג הָעֶלְיוֹן — דִּינוֹ כִּשְׁאָר חֲדָרִים. אוֹ מֵחָצֵר לְרֹאשׁ הַכֹּתֶל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, שֶׁרֹאשׁ כֹּתֶל זֶה דִּינוֹ כְּגַג. אוֹ מֵחָצֵר שֶׁל זֶה לְקַרְפֵּף שֶׁל אַחֵר, וְהוּא שֶׁאֵינוֹ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, אוֹ שֶׁהַקַּף לְדִירָה אֲפִלּוּ הוּא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם. אוֹ מֵחָצֵר לְמָבוֹי הַמִּתְקַן בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ, שֶׁדִּינוֹ גַּם כֵּן כְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת וְלֹא כְּכַרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ח. וְכֵן מְטַלְטֵל מִגַּג זֶה לְגַג שֶׁל אַחֵר הַסָּמוּךְ לוֹ, אֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ אוֹ נָמוּךְ מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה, אוֹ מִגַּג שֶׁל זֶה לְחָצֵר שֶׁל אַחֵר אוֹ לְמָבוֹי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ אוֹ לְקַרְפֵּף שֶׁל אַחֵר, וְכֵן מִקַּרְפֵּף שֶׁל זֶה לְקַרְפֵּף שֶׁל אַחֵר.
וְכָל זֶה בִּכְלִים שֶׁשְּׁבָתוּ בְּאֶחָד מֵרְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ. אֲבָל כֵּלִים שֶׁשְּׁבָתוּ בַּבַּיִת וְהוֹצִיאָן לְאַחַת מֵרְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ, אֲפִלּוּ בְּהֶתֵּר, כְּגוֹן לְחָצֵר מְעֹרֶבֶת שֶׁל בַּיִת זֶה, וַאֲפִלּוּ הוֹצִיאָם בְּדֶרֶךְ מַלְבּוּשׁ — אָסוּר לְטַלְטְלָם לְחָצֵר אַחֶרֶת אוֹ לְגַג שֶׁל אַחֵר אוֹ לְקַרְפֵּף הַמֻּקָּף לְדִירָה שֶׁל אַחֵר (שֶׁהַכֵּלִים שֶׁשְּׁבָתוּ בַּבַּיִת — בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם דִּינָם כְּאִלּוּ הֵם בַּבַּיִת, שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלָם מִמֶּנּוּ לְמָקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא עֵרְבוּ עִמּוֹ).

אֲבָל לְקַרְפֵּף שֶׁלֹּא הַקַּף לְדִירָה, אֲפִלּוּ הוּא פָּחוֹת מִבֵּית סָאתַיִם — אֵין עֵרוּב מוֹעִיל, שֶׁאֲפִלּוּ הוּא שָׁלוֹ אָסוּר לְהוֹצִיא לְתוֹכוֹ כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח.

וְכֵן כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּאַחַת מֵרְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ — אָסוּר לְהַכְנִיסָם לְבַיִת אַחֵר שֶׁלֹּא עֵרַב עִם רְשׁוּת זוֹ שֶׁשָּׁבַת הַכְּלִי בְּתוֹכוֹ.

וַאֲפִלּוּ הִכְנִיסָם דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ לִרְשׁוּת שֶׁעֵרְבָה עִם הַבַּיִת, כְּגוֹן לְחָצֵר מְעֹרֶבֶת שֶׁל בַּיִת זֶה — אָסוּר לְטַלְטְלָם מִשָּׁם לַבַּיִת, כֵּיוָן שֶׁשָּׁבְתוּ בִּרְשׁוּת שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת עִם הַבַּיִת.

(וַאֲפִלּוּ שָׁבְתוּ בִּרְשׁוּת הַמְעֹרֶבֶת עִם הַבַּיִת, וְהוֹצִיאָם מִמֶּנָּה לִרְשׁוּת אַחֶרֶת שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת עִם הַבַּיִת — אָסוּר לְהַכְנִיסָם מֵאוֹתָהּ רְשׁוּת לַבַּיִת אוֹ לְהֵפֶךְ, אִם לֹא שֶׁיַּנִּיחֵם תְּחִלָּה בִּרְשׁוּת הַמְעֹרֶבֶת עִמּוֹ וּמִשָּׁם יַכְנִיסֵם לַבַּיִת, וְכֵן לְהֵפֶךְ.

וְכֵן כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת, וְהוֹצִיאָם בְּדֶרֶךְ מַלְבּוּשׁ לִרְשׁוּת שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת עִמּוֹ — אָסוּר לְטַלְטְלָם לַבַּיִת אִם לֹא יַנִּיחֵם תְּחִלָּה בִּרְשׁוּת הַמְעֹרֶבֶת עִמּוֹ), וְכֵן לְהֵפֶךְ:

ב קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הַקַּף לְדִירָה — כַּרְמְלִית הוּא, וְאָסוּר לְטַלְטֵל מִמֶּנּוּ לְקַרְפֵּף אַחֵר כָּמֹהוּ, לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא מִזֶּה לָזֶה, כִּי אִם ב' אַמּוֹת בְּזֶה וּב' אַמּוֹת בְּזֶה, כְּמוֹ בְּשֹׁאָר ב' כַּרְמְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו:

ג שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁרוֹצוֹת לְעָרֵב יַחַד לְהַתִּיר לְטַלְטֵל מִזּוֹ לָזוֹ אַף כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבָּתִּים, אֵין צְרִיכִין עֵרוּב אַחֵר, אֶלָּא הָעֵרוּב שֶׁעָשׂוּ כְּבָר כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ יוֹלִיכֶנּוּ אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר בִּשְׁבִיל כֻּלָּם וְיִתְּנֶנּוּ בְּאֶחָד מִבָּתֵּי שְׁנֵיָּה, וְהוּא שֶׁעֵרְבוּ בְּנֵי חָצֵר הַשְּׁנִיָּה לְעַצְמָן. וּבְנֵי חָצֵר הַשְּׁנִיָּה גַּם כֵּן אֵינָן צְרִיכִין פַּת אַחֵר כְּדֵי לְעָרֵב עִם זוֹ, אֶלָּא הָעֵרוּב שֶׁעָשׂוּ כְּבָר מַתִּירָן:

ד וְאִם יִרְצֶה יוֹלִיךְ שָׁם אֲפִלּוּ פַּת מִשֶּׁלּוֹ, וְכֻלָּם מֻתָּרִים, הוֹאִיל וְהוּא כְּבָר עֵרַב עִם חֲבֵרָיו — קוֹנֶה לְצֹרֶךְ כֻּלָּם. וְהוּא הַדִּין אִם הוּא עִם חֲבֵרָיו הֵם בְּעִנְיָן שֶׁאֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב כְּלָל בֵּינֵיהֶם, כְּגוֹן אָב עִם בָּנָיו הַמְקַבְּלִים פְּרָס מִמֶּנּוּ הַשְּׁרוּיִים לְבַדָּם בְּחָצֵר אַחַת, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע — הֲרֵי אֶחָד מֵהֶם מוֹלִיךְ פַּת בִּשְׁבִיל כֻּלָּם, אֲפִלּוּ מִשֶּׁלּוֹ, לְחָצֵר הַסְּמוּכָה לָהֶם לְעָרֵב עִמָּהּ:

ה אֵין ב' חֲצֵרוֹת יְכוֹלִים לְעָרֵב יַחַד אֶלָּא אִם כֵּן יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם פֶּתַח רָחָב ד' טְפָחִים אוֹ חַלּוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' עַל ד', וְיִהְיֶה קָצָתוֹ בְּתוֹךְ י' טְפָחִים הַנְּמוּכִים לָאָרֶץ, וְאָז אִם רָצוּ

מְעָרְבִים יַחַד, וּמַתִּירִים לְטַלְטֵל אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ חוֹרִים וּסְדָקִים. וְאִם רָצוּ מְעָרְבִין כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, וַאֲסוּרִים לְטַלְטֵל מִזּוֹ לְזוֹ דֶּרֶךְ פְּתָחִים וְחַלּוֹנוֹת אוֹ חוֹרִים וּסְדָקִים אוֹ עַל גַּבֵּי הַכֹּתֶל כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת. אֲבָל אִם כָּל הַחַלּוֹן הוּא לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים — אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ תַּחְתָּיו מְחִצָּה גְּמוּרָה הַחוֹלֶקֶת בֵּין הֶחָצֵר, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶן לְעָרֵב יַחַד. וְאִם אֵין בָּרָחְבּוֹ ד' טְפָחִים, אֲפִלּוּ הוּא אֹרֶךְ הַרְבֵּה — אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם.

וְאִם הוּא עָגֹל — צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בְּהֶקֵּפוֹ י"ז טְפָחִים פָּחוֹת חֹמֶשׁ, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְרַבֵּעַ בּוֹ ד' עַל ד', שֶׁהָאֲלַכְסוֹן שֶׁל מְרֻבָּע זֶה שֶׁהוּא ה' טְפָחִים וְג' חֲמָשִׁין הוּא רֹחַב שֶׁל הָעִגּוּל שֶׁהוּא שְׁלִישׁ הֶקֵּפוֹ, וְג' פְּעָמִים ה' טְפָחִים וְג' חֲמָשִׁין הֵם י"ז פָּחוֹת חֹמֶשׁ, כָּזֶה. וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מַשֶּׁהוּ מִן מְרֻבָּע זֶה תּוֹךְ י' טְפָחִים לָאָרֶץ:

ו חַלּוֹן שֶׁבֵּין ב' בָּתִּים שֶׁרוֹצִים לְעָרֵב יַחַד, כְּגוֹן שֶׁלֹּא עֵרְבוּ הַחֲצֵרוֹת זוֹ עִם זוֹ — יְכוֹלִים לְעָרֵב אֲפִלּוּ הוּא גָּבוֹהַּ לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים, לְפִי שֶׁהַבַּיִת, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְקֹרֶה, הֲרֵי הוּא כְּמָלֵא, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ אֵין הַחַלּוֹן גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, כֵּיוָן שֶׁהַבַּיִת כֻּלּוֹ מְמֻלָּא. וְהוּא הַדִּין לַאֲרֻבָּה שֶׁבֵּין בַּיִת לַעֲלִיָּה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה — אִם רָצוּ מְעָרְבִין יַחַד, וַאֲפִלּוּ אֵין שָׁם סֻלָּם לַעֲלוֹת בּוֹ, וּבִלְבָד שֶׁיְּהֵא בָּאֲרֻבָּה ד' עַל ד'.

וְאִם עָשׂוּ סְרִיגָה לִפְנֵי הַחַלּוֹן — נִתְבַּטֵּל מִתּוֹרַת חַלּוֹן, שֶׁאֵין הַנְּקָבִים מִצְטָרְפִים לְד' טְפָחִים, וְכֵן בַּאֲרֻבָּה:

ז בַּיִת שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וְהוּא פָּתוּחַ לִשְׁתֵּיהֶן, וְעֵרֵב עִם שְׁתֵּיהֶן, אֲבָל הַחֲצֵרוֹת לֹא עֵרְבוּ זוֹ עִם זוֹ — אֵין לְטַלְטֵל כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבָּתִּים מֵחָצֵר לְחָצֵר עַל יְדֵי בַּיִת זֶה:

ח הָיָה בֵּין ב' חֲצֵרוֹת כֹּתֶל גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים עַל פְּנֵי כָּל אָרְכּוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה קַרְקַעֲהּ שֶׁל אַחַת מֵהַחֲצֵרוֹת גָּבוֹהַּ מֵחֲבֵרוֹ ה' טְפָחִים וְעָשָׂה עָלָיו מְחִצָּה ה' טְפָחִים לְהַשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה, וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁגָּבוֹהַּ מֵחֲבֵרוֹ עֲשָׂרָה בְּלֹא מְחִצָּה — אֵין יְכוֹלִים לְעָרֵב יַחַד.

וְאִם הָיָה הַכֹּתֶל גָּבוֹהַּ לִשְׁתֵּיהֶן עֲשָׂרָה, וְהָיָה בְּרֹאשׁוֹ פֵּרוֹת — הֲרֵי בְּנֵי ב' הַחֲצֵרוֹת יְכוֹלִים לְהוֹרִיד הַפֵּרוֹת לַחֲצֵרוֹת, וְכֵן לְהַעֲלוֹת עָלָיו מִפֵּרוֹת שֶׁשָּׁבְתוּ בְּחָצֵר זוֹ וּלְהוֹרִידָם מִמֶּנּוּ לְחָצֵר הָאַחֶרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ זוֹ עִם זוֹ, בֵּין שֶׁרֹּאשׁ הַכֹּתֶל רָחָב ד' טְפָחִים בֵּין שֶׁאֵינוֹ רָחָב, שֶׁהֲרֵי רֹאשׁ הַכֹּתֶל דֵּינוֹ כְּגַג, וּשְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת כֻּלָּן רְשׁוּת אַחַת הֵן לְכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכָן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ.

אֲבָל פֵּרוֹת שֶׁשָּׁבְתוּ בְּאַחַת מִבָּתֵּי חָצֵר זוֹ אוֹ זוֹ — אָסוּר לְהַעֲלוֹתָם עָלָיו אוֹ לְהוֹרִידָם מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוּת שֶׁל שְׁתֵּיהֶן, וְהֵן אוֹסְרוֹת זוֹ עַל זוֹ לְעִנְיַן כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת עַד שֶׁיְּעָרְבוּ. וַאֲפִלּוּ פֵּרוֹת שֶׁשָּׁבְתוּ עָלָיו אוֹ בַּחֲצֵרוֹת — אָסוּר לְהוֹרִידָם מִמֶּנּוּ לְהַכְנִיסָם לַבַּיִת, שֶׁעִם הַבַּיִת אֵינוֹ רְשׁוּת אַחַת אֶלָּא אִם כֵּן עֵרְבוּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוּא רָחָב ד' טְפָחִים בְּרֹאשׁוֹ. אֲבָל אִם אֵינוֹ רָחָב ד' טְפָחִים — מְקוֹם פְּטוּר הוּא וּבָטֵל לְכַאן וּלְכַאן, וְאִלּוּ מַעֲלִין עָלָיו מִכַּאן פֵּרוֹת שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת וְאִלּוּ מִכַּאן, וְכֵן אִלּוּ מוֹרִידִין מִכַּאן פֵּרוֹת שֶׁשָּׁבְתוּ עָלָיו וּמַכְנִיסִים לְבָתֵּיהֶם וְאִלּוּ מוֹרִידִים מִכַּאן וּמַכְנִיסִים לְבָתֵּיהֶם.

אֲבָל פֵּרוֹת שֶׁהֶעֱלוּ אִלּוּ מִבָּתֵּיהֶם וְהִנִּיחוּ בְּרֹאשׁוֹ — אֲסוּרִים אִלּוּ לְהוֹרִיד לַחֲצֵרָם, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי שְׁנֵיהֶם נַעֲשֵׂית כַּאן לְפֵרוֹת אִלּוּ שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת הוֹצָאָה לְחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁלֹּא עֵרְבָה עִמּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֲנָּחוּ בְּמָקוֹם פְּטוּר בֵּינְתַיִם, אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ו שֶׁיֵּשׁ לְהַחֲמִיר בְּזֶה כְּדִבְרֵי הָאוֹסְרִים:

ט וְאִם הָיָה הַכֹּתֶל גָּבוֹהַּ לְאַחַת מֵהַחֲצֵרוֹת י' טְפָחִים וְלַשְּׁנִיָּה אֵינוֹ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, כְּגוֹן שֶׁקַּרְקָעָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן גָּבוֹהַּ מִשֶּׁל חֲבֶרְתָּהּ — מִי שֶׁאֵינָהּ גְּבוֹהַּ לוֹ עֲשָׂרָה מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אַף בִּכְלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת אִם עֵרְבָה חָצֵר זוֹ לְעַצְמָהּ, וְהַשֵּׁנִי אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אַף בִּכְלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בֶּחָצֵר, לְפִי שֶׁתַּשְׁמִישׁ כֹּתֶל זֶה לְמִי שֶׁגְּבוֹהַּ לוֹ עֲשָׂרָה הוּא תַּשְׁמִישׁ בְּקִשְׁי — נוֹתְנִים אוֹתוֹ לְזֶה שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ בְּנַחַת, לְפִיכָךְ נוֹתְנִים כֹּתֶל זֶה לְמִי שֶׁאֵינוֹ גָּבוֹהַּ לוֹ עֲשָׂרָה שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אַף בִּכְלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת, וּמוֹנְעִים אָנוּ אֶת מִי שֶׁגְּבוֹהַּ לוֹ עֲשָׂרָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אַף בִּכְלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בֶּחָצֵר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאָסֵר עַל זֶה שֶׁאֵינוֹ גָּבוֹהַּ לוֹ עֲשָׂרָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בִּכְלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת, לְפִי שֶׁכֹּתֶל זֶה אֵין דִּינוֹ כְּגַג אֶלָּא כְּחָצֵר, הוֹאִיל וְאֵינוֹ גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה מִקַּרְקָעִית חָצֵר שֶׁל זֶה, וְאִם כֵּן אִם גַּם הַשֵּׁנִי יִהְיֶה לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ — תְּהֵא רְשׁוּת שְׁנֵיהֶם שׁוֹלֶטֶת בְּכֹתֶל זֶה, וְיִהְיֶה אָסוּר לְזֶה לְהוֹצִיא כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת לַחֲצַר שְׁנֵיהֶם.

וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּתֶל רָחָב ד'. אֲבָל אִם אֵינוֹ רָחָב ד' — מְקוֹם פְּטוּר הוּא, וּמֻתָּר לְשְׁנֵיהֶם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אַף מִן הַבָּתִּים (אפילו) [אִם] עֵרְבָה כָּל חָצֵר לְעַצְמָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ בְּיַחַד:

י נִפְרַץ הַכֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְעַד בִּכְלָל — הֲרֵי הוּא כְּפָתַח, וְאִם רָצוּ מְעָרְבִין כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ. וְהוּא שֶׁאֵינוֹ פָּרוּץ בְּמִלּוֹאוֹ (אֶלָּא נִשְׁתַּיְּרוּ פֵּס מַשֶּׁהוּ מִכַּאן וּמַשֶּׁהוּ מִכַּאן אוֹ פֵּס ד' טְפָחִים מִצַּד אֶחָד). וְאִם נִפְרַץ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר — חֲשׁוּבוֹת שְׁתֵּיהֶם כְּחָצֵר אַחַת וּצְרִיכוֹת לְעָרֵב יַחַד. וְכָל מָקוֹם מֵהַכֹּתֶל שֶׁאֵינוֹ גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, כְּפָרוּץ הוּא:

יא כֹּתֶל שֶׁבֵּין ב' חֲצֵרוֹת גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה לִשְׁתֵּיהֶן, וְהֶעֱמִיד אֶצֶל הַכֹּתֶל סֶלַע רָחָב ד' טְפָחִים וְכֵן כְּנָגְדּוֹ בְּחָצֵר הַשֵּׁנִית, אֲפִלּוּ אֵין הַסֶּלַע מְכֻוָּנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה אֶלָּא מְרֻחָקִים זֶה מִכְּנֶגֶד זֶה פָּחוֹת מִג' טְפָחִים — הֲרֵי הֵם כְּמְכֻוָּנִים וַחֲשׁוּבִים כְּפֶתַח לַכֹּתֶל, וְאִם רָצוּ מְעָרְבִין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת יַחַד. וַאֲפִלּוּ אִם הֵם מְרֻחָקִים זֶה מִכְּנֶגֶד זֶה הַרְבֵּה — אִם הַכֹּתֶל רָחָב ד' טְפָחִים עֲדַיִן חֲשׁוּבִים הֵם כְּפֶתַח, שֶׁיְּכוֹל לַעֲלוֹת בְּסֶלַע זֶה וְלֵילֵךְ עַל הַכֹּתֶל עַד סֶלַע הַשֵּׁנִי וְלֵירֵד.

בְּאֵיזֶה סֶלַע אָמְרוּ? בְּסֶלַע שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' שְׁלִיבוֹת, שֶׁאֵינוֹ נִטָּל בְּשַׁבָּת מֵחֲמַת כָּבְדּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעַתִּיד לִטָּלוֹ אַחַר הַשַּׁבָּת. אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן, הוֹאִיל וְקָטָן הוּא וְנוֹחַ לִטָּלוֹ — כְּנָטוּל הוּא, וְאֵינוֹ חָשׁוּב פֶּתַח אֶלָּא אִם כֵּן זְרוֹעוֹתָיו וּשְׁלִיבוֹתָיו גַּסּוֹת וּכְבֵדוֹת.

וְאִם אֵין הַכֹּתֶל גָּבוֹהַּ אֶלָּא עֲשָׂרָה, וְהֶעֱמִיד סֶלַע גָּבוֹהַּ שִׁבְעָה וּמַשֶּׁהוּ וְרָחָב ד' אֶצֶל הַכֹּתֶל זָקוּף בְּיֹשֶׁר — כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִשְׁאַר שִׁלּשָׁה עַד רֹאשׁ הַכֹּתֶל, הֲרֵי זֶה כְּמַגִּיעַ לְרֹאשׁוֹ מַמָּשׁ וּמוֹעִיל, בֵּין לְעָרֵב יַחַד, אִם הֶעֱמִיד כֵּן גַּם בְּחָצֵר הַשֵּׁנִית, וּבֵין לְהַתִּיר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עַל הַכֹּתֶל בְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת לְזֶה שֶׁהֶעֱמִיד הַסֶּלַע בַּחֲצֵרוֹ. וְאִם בְּחָצֵר הַשֵּׁנִית אֵין שָׁם סֶלַע לְכֹתֶל זֶה, שֶׁאָז נַעֲשֶׂה כֹּתֶל זֶה — לְזֶה תַּשְׁמִישׁוֹ בְּנַחַת וּלְזֶה תַּשְׁמִישׁוֹ בְּקֹשִׁי, וְנוֹתְנִים אוֹתוֹ לְזֶה שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ בְּנַחַת:

יב עִקַּר חֶלְיָא מֵרֹאשׁ הַכֹּתֶל לְמַעֲטוֹ מִגֹּבַהּ עֲשָׂרָה, אִם יֵשׁ מָשָׁךְ ד' בְּאֹרֶךְ מַה שֶּׁנִּתְמַעֵט (אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ ד' עַל ד', כְּגוֹן שֶׁאֵין בְּעֹבִי הַכֹּתֶל ד') — מוֹעִיל בֵּין לַעֲשׂוֹתוֹ פֶּתַח לְכֹתֶל זֶה לְעָרֵב הַחֲצֵרוֹת יַחַד אִם נִתְמַעֵט כֵּן כָּל עֹבִי הַכֹּתֶל, וּבֵין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֹּתֶל בִּכְלֵי הַבַּיִת אִם לֹא נִתְמַעֵט בְּכָל עָבְיוֹ אֶלָּא מִצַּד אֶחָד, וְנַעֲשֶׂה לְזֶה תַּשְׁמִישׁוֹ בְּנַחַת לְמִי שֶׁנִּתְמַעֵט מִצִּדּוֹ, שֶׁנּוֹחַ לוֹ לַעֲלוֹת בְּמָקוֹם הַמִּעוּט וּמִמֶּנּוּ יַעֲלֶה עַל רֹאשׁ כָּל הַכֹּתֶל, וּלְהַשֵּׁנִי תַּשְׁמִישׁוֹ בְּקֹשִׁי.

וְאִם אֵין בּוֹ ד' — אֵינוֹ חָשׁוּב כְּפֶתַח לְעָרֵב יַחַד, וְכֵן אֵינוֹ מוֹעִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֹּתֶל

בִּכְלֵי הַבַּיִת אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנִּתְמַעֵט בִּלְבָד, שֶׁשָּׁם הוּא תַּשְׁמִישׁוֹ בְּנַחַת לְזֶה שֶׁנִּתְמַעֵט מִצִּדּוֹ, שֶׁעוֹמֵד בַּקַּרְקַע וּמִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו בְּנַחַת. אֲבָל אֵינוֹ נוֹחַ לַעֲלוֹת דֶּרֶךְ עָלָיו לְרֹאשׁ הַכֹּתֶל, הוֹאִיל וְאֵין בּוֹ ד׳׃

יג בָּנָה אִצְטְבָא לְמַטָּה אֵצֶל הַכֹּתֶל לְמַעֲטוֹ מִגֹּבַהּ עֲשָׂרָה, שֶׁאֵין מִמֶּנָּה לְרֹאשׁוֹ י׳ טְפָחִים, שֶׁנּוֹחַ לוֹ לַעֲלוֹת בְּמָקוֹם הַמִּעוּט וּמִמֶּנָּה יַעֲלֶה עַל רֹאשׁ כָּל הַכֹּתֶל — אִם יֵשׁ בָּהּ ד׳ עַל ד׳, מוֹעֶלֶת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֹּתֶל, שֶׁהֲרֵי נוֹחַ לַעֲלוֹת דֶּרֶךְ עָלֶיהָ עַל רֹאשׁ הַכֹּתֶל, הוֹאִיל וְאֵין מִמֶּנָּה לְרֹאשׁוֹ גֹּבַהּ עֲשָׂרָה. אֲבָל אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כְּפֶתַח לְכֹתֶל זֶה לְעֶרֶב יַחַד, אֲפִלּוּ עָשָׂה כֵּן גַּם בְּחָצֵר הַשְּׁנִיָּה, הוֹאִיל וְיֵשׁ מִמֶּנָּה לְרֹאשׁוֹ ג׳ טְפָחִים.

וְאִם אֵין בָּהּ ד׳ עַל ד׳ — אֵינָהּ מוֹעֶלֶת אֲפִלּוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עַל הַכֹּתֶל כְּנֶגְדָּהּ מַמָּשׁ, לְפִי שֶׁאֵין נוֹחַ לַעֲמוֹד עָלֶיהָ וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּשֶׁאֵין בָּהּ ד׳ עַל ד׳, וְאֵין זֶה תַּשְׁמִישׁ בְּנַחַת׃

יד כָּפָה סֵפֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד׳ עַל ד׳ וְגָבוֹהַּ כָּל שֶׁהוּא, וּמְעֵט בּוֹ גֹּבַהּ הַכֹּתֶל מֵעֲשָׂרָה, שֶׁאֵין מִמֶּנּוּ לְרֹאשׁוֹ עֲשָׂרָה — מוֹעִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֹּתֶל כְּמוֹ אִצְטְבָא, אַף עַל פִּי שֶׁעְתִּיד לִטְּלוֹ, וּבִלְבָד שֶׁיְּחַבְּרֶנּוּ בְּטִיט לָאָרֶץ חִבּוּר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשָׁמְטוֹ עַד שֶׁיְּחַפְּרוּ בַּדֶּקֶר, שֶׁאָז אִי אֶפְשָׁר לְנָטְלוֹ מִשָּׁם בְּשַׁבָּת. אֲבָל אִם הַטִּיט מֻנָּח כָּךְ עַל אָגְנָיו הַכְּפוּיִים לָאָרֶץ — מֻתָּר לִטְּלוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר, שֶׁהֲרֵי אֵין כַּוָּנָתוֹ שֶׁיְּהֵא הַסֵּפֶל מְשַׁמֵּשׁ לְהַטִּיט אֶלָּא הַטִּיט מְשַׁמֵּשׁ לְהַסֵּפֶל לְחַבְּרוֹ לָאָרֶץ; וְכָל דָּבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת אֵינוֹ מְמַעֵט, שֶׁכְּנָטוּל הוּא.

בָּנָה אִצְטְבָא עַל אִצְטְבָא, אִם יֵשׁ בַּתַּחְתּוֹנָה ד׳ עַל ד׳, אוֹ אֵין בָּהּ ד׳ וְיֵשׁ בָּעֶלְיוֹנָה ד׳ עַל ד׳, וְאֵין בֵּין זוֹ לְזוֹ ג׳ טְפָחִים — הֲרֵי הֵן כְּאִצְטְבָא אַחַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ ד׳ עַל ד׳ מִלְמַעְלָה, שֶׁמּוֹעֶלֶת לְהַתִּיר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכֹּתֶל, אֲבָל לֹא לַעֲשׂוֹת פֶּתַח לְעֶרֶב יַחַד׃

טו זִיז הַיּוֹצֵא מִן הַכֹּתֶל בְּפָחוֹת מִי׳ טְפָחִים מֵרֹאשׁוֹ וְיֵשׁ בּוֹ ד׳ עַל ד׳, וְסָמַךְ לוֹ סֻלָּם כָּל שֶׁהוּא שֶׁאֵין בְּרָחְבּוֹ ד׳ — מוֹעִיל לְהַתִּיר לוֹ תַּשְׁמִישׁ הַכֹּתֶל, לְפִי שֶׁנּוֹחַ לוֹ לַעֲלוֹת בְּסֻלָּם וְלַעֲמוֹד עַל הַזִּיז וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ עַל הַכֹּתֶל. אֲבָל לַעֲשׂוֹתוֹ פֶּתַח לְעֶרֶב יַחַד אֵינוֹ מוֹעִיל, אֶלָּא אִם כֵּן הַזִּיז הוּא בְּפָחוֹת מִג׳ טְפָחִים לְרֹאשׁ הַכֹּתֶל.

וְהוּא שֶׁלֹּא תְּהֵא שְׁלִיבָה הַתַּחְתּוֹנָה גְּבוֹהָּ מִן הָאָרֶץ ג׳ טְפָחִים, וְלֹא יְהֵא בֵּין שְׁלִיבָה לִשְׁלִיבָה ג׳ טְפָחִים, שֶׁאָז נַעֲשָׂה הַזִּיז עִם כָּל הַשְּׁלִיבוֹת הַכֹּל אֶחָד, וַהֲרֵי יֵשׁ ד׳ עַל ד׳

מִלְמַעְלָה, וּכְאִלּוּ הִיא אִצְטְבָא אַחַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ ד' עַל ד' מִלְמַעְלָה, שֶׁמּוֹעֶלֶת לְהַתִּיר תַּשְׁמִישׁ הַכֹּתֶל אַף עַל פִּי שֶׁקְּצָרָה מִלְּמַטָּה.

וְהוּא שֶׁמָּמַךְ רֹאשׁ הַסֶּלַע בַּזִּיז מַמָּשׁ. אֲבָל אִם סָמְכוֹ בַּכֹּתֶל אֵצֶל הַזִּיז — אֵין סֶלַע זֶה מַדְרֵגָה לַזִּיז, וְלֹא נַעֲשׂוּ הַכֹּל אֶחָד.

וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ גָּבוֹהַּ הַכֹּתֶל כ' טְפָחִים — דַּי לוֹ בְּזִיז אֶחָד שֶׁמַּנִּיחוֹ בָּאֶמְצַע, שֶׁהֲרֵי אֵין גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה עַד הַזִּיז, וְלֹא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה מִמֶּנּוּ עַד רֹאשׁ הַכֹּתֶל. וְאִם הוּא גָּבוֹהַּ כ' — צָרִיךְ שְׁנֵי זִיזִין, אֶחָד בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה הַתַּחְתּוֹנִים וְאֶחָד בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה הָעֶלְיוֹנִים בְּפָחוֹת מִי' טְפָחִים לַתַּחְתּוֹן, שֶׁאִם הָיָה הַזִּיז גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה מֵהָאָרֶץ וְכֵן אִם הָעֶלְיוֹן גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים מֵהַתַּחְתּוֹן — לֹא דַי לוֹ בְּסֶלַע כָּל שֶׁהוּא שֶׁאֵין בָּרָחְבּוֹ ד'.

וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַזִּיזִין מְכֻוָּנִים זֶה תַּחַת זֶה אֶלָּא יִהְיוּ מְשׁוּכִים זֶה מִכְּנֶגֶד זֶה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רָאוּי לְהַעֲמִיד סֶלַע מִזֶּה לְזֶה, שֶׁהַסֶּלַע שֶׁיַּעֲמִיד מֵהַתַּחְתּוֹן לְהָעֶלְיוֹן יְהֵא סָמוּךְ בָּעֶלְיוֹן מַמָּשׁ וְלֹא אֶצְלוֹ בַּכֹּתֶל:

טז הֶעֱמִיד ב' סֶלָעוֹת זֶה בְּצַד זֶה וְלֹא הָיָה בְּמֶשֶׁךְ שְׁנֵיהֶם רֹחַב ד', וְהִרְחִיקָם זֶה מִזֶּה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בֵּינֵיהֶם ד', וּמִלֵּא הָאֲוִיר שֶׁבֵּינֵיהֶם בְּקַשׁ, שֶׁעֲשָׁאָן כְּעֵין שְׁלִיבוֹת — אֵינוֹ מוֹעִיל לֹא לְהַתִּיר תַּשְׁמִישׁ בַּכֹּתֶל וְלֹא לְעָרֵב יַחַד, לְפִי שֶׁמְּקוֹם מַעֲמַד הָרַגְלַיִם הוּא לְעוֹלָם בָּאֶמְצַע הַסֶּלַע, וְכַאן אֵין רָאוּי לַעֲלוֹת בְּקַשׁ.

וְאִם הֶעֱמִיד הַסֶּלַע בָּאֶמְצַע וְהַקַּשׁ מִן הַצַּד — מוֹעִיל, בֵּין לְהַתִּיר לוֹ תַּשְׁמִישׁ הַכֹּתֶל בֵּין לְעָרֵב יַחַד, אִם מַגִּיעַ לְפָחוֹת מִג' טְפָחִים לְרֹאשׁ הַכֹּתֶל וְעָשָׂה כֵּן גַּם בְּחָצֵר הַשֵּׁנִית, לְפִי שֶׁכַּף הָרֶגֶל עוֹלֶה בְּסֶלַע וְהַקַּשׁ שֶׁמִּן הַצַּד רָאוּי לְהַחֲזִיק בּוֹ בְּיָדָיו וְלַעֲלוֹת:

יז אֵין הַסֶּלַע רָחָב ד', וּקְפָלוֹ בַּכֹּתֶל בְּיֹשֶׁר, וְחָקַק אֶצְלוֹ בַּכֹּתֶל מִכַּאן וּמִכַּאן לְהַשְׁלִים רָחְבּוֹ לְד', כְּגוֹן שֶׁהַכֹּתֶל עָב וּבוֹלֵט מִצַּד הַסֶּלַע — דַּי לוֹ (שיחזיק) [שֶׁיְּחוֹקֵק] בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה, שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר גֹּבַהּ פֶּתַח. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּתֶל גָּבוֹהַּ הַרְבֵּה, וְשָׁם אֵין הַסֶּלַע רָחָב ד' — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לַעֲלוֹת לְרֹאשׁ הַכֹּתֶל בְּסֶלַע אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּרָחְבּוֹ ד'.

אֲבָל אִם לֹא הֶעֱמִיד סֶלַע כְּלָל, אֶלָּא חָקַק בַּכֹּתֶל כְּמִין שְׁלִיבוֹת לַעֲלוֹת בָּהֶם — צָרִיךְ שֶׁיְּחוֹק בְּרֹחַב ד' בְּכָל גֹּבַהּ הַכֹּתֶל, וְאָז מוֹעִיל בֵּין לְהַתִּיר תַּשְׁמִישׁ בֵּין לְעָרֵב יַחַד אִם עָשָׂה כֵּן גַּם בְּחָצֵר הַשֵּׁנִית:

יח הָיָה אִילָן בְּצַד הַכֹּתֶל וְעָשָׂהוּ סֹלָם לַכֹּתֶל — מוֹעִיל לְעֵרֶב יַחַד. אֲבָל אִם עָשָׂה מֵעֲצֵי אֲשֵׁרָה סֹלָם לַכֹּתֶל — אֵינָהּ מוֹעֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לַעֲלוֹת עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן שְׁאָר אִילָן, שֶׁאֵין אִסּוּר לַעֲלוֹת בּוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא שְׁעַת קְנִיַּת הָעֵרוּב לֹא גָּזְרוּ עַל שְׁבוּת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"א, וְעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת הוּא גַּם כֵּן דָּבָר מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ו:

יט חָרִישׁ שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב ד' — אֵין יְכוֹלִים לְעָרֵב יַחַד אֲפִלּוּ הוּא מָלֵא קַשׁ וְתֶבֶן, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בִּטְלָם שָׁם (לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת, וְכָל דָּבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת אֵינוֹ מִמַּעַט מִגֹּבַהּ עֲשָׂרָה. אֲבָל אִם נִתְמַעֵט מֵעֲשָׂרָה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִּטְלוֹ שָׁם וְעוֹמֵד לְפַנּוֹתוֹ אַחַר הַשַּׁבָּת — מוֹעִיל לַעֲשׂוֹת פֶּתַח לְעֵרֶב יַחַד אִם יִרְצוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה בְּסֶלְמוֹת וְסֶפֶל כָּפוּי, אֲבָל אֵינוֹ מוֹעִיל לְבַטֵּל מְחִצּוֹת הֶחָרִישׁ לְגַמְרֵי, שֶׁיִּהְיוּ צְרִיכִים לְעָרֵב יַחַד, אֶלָּא אִם רָצוּ מְעָרְבִים כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ. וְכֵן הַדִּין אֲפִלּוּ בְּדָבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת אֶלָּא שֶׁבִּטְלוֹ בְּפֵרוּשׁ לְשַׁבָּת זוֹ, שֶׁלֹּא יִטְּלֶנּוּ מִכַּאן עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁאֲפִלּוּ בִּטֵּל לְשַׁבָּת אַחַת בִּלְבָד — מוֹעִיל לַעֲשׂוֹת פֶּתַח).

וְאִם נִתְמַעֵט מֵעֲשָׂרָה בְּעָפָר וּצְרוֹרוֹת שֶׁנָּפְלוּ בּוֹ, אֲפִלּוּ בִּסְתָם, שֶׁלֹּא בִּטְלָם שָׁם — צְרִיכִים לְעָרֵב יַחַד, שֶׁסְּתָם עָפָר וּצְרוֹרוֹת שֶׁבֶּחָרִישׁ מְבֻטָּלִין הֵן, וְנִתְבַּטְּלוּ מְחִצּוֹתָיו. אֲבָל אִם עָתִיד לְפַנּוֹתָם מִמֶּנּוּ לְאַחַר זְמַן, אַף עַל פִּי שֶׁבִּטְלָם לְאֵיזֶה זְמַן — אֵינָם מְבַטְּלִים מְחִצּוֹת הֶחָרִישׁ, וְיכוֹלִים לְעָרֵב כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ (וְאַף שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּטוּל לְשַׁבָּת אַחַת מוֹעִיל לְבַטֵּל מְחִצָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח, מִכָּל מָקוֹם בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל, וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁאֵין מְחִצָּה מִתְבַּטֶּלֶת אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁמְּבַטְּלוֹ שָׁם לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם):

כ נָתַן עָלָיו נֵסֶר כְּמִין גֶּשֶׁר מִשְּׁפַת הֶחָרִישׁ אֶל שְׂפָתוֹ לָרְחָבוֹ, אִם הַנֵּסֶר הוּא רָחָב ד' — חָשׁוּב כְּפֶתַח, וְיכוֹלִים לְעָרֵב יַחַד אִם יִרְצוּ. וְהוּא הַדִּין אִם מִלְּאוֹ כְּמִין גֶּשֶׁר רָחָב ד' בְּדָבָר הַמְבַטְּלוֹ שָׁם (אֲפִלּוּ לְשַׁבָּת אַחַת אוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל בְּשַׁבָּת).

וְאִם נָתַן הַנֵּסֶר לְאֹרֶךְ הֶחָרִישׁ, אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא — חָשׁוּב כְּפֶתַח שֶׁהֲרֵי מֵעֵט רֹחַב הֶחָרִישׁ מִד', וְהוּא שֶׁיִּהֵא בְּאֹרֶךְ נֵסֶר זֶה ד', כְּדֵי שֶׁיִּהֵא רֹחַב הַפֶּתַח ד'.

וְאִם יֵשׁ בְּאָרְכּוֹ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת — אֵינָן יְכוֹלִים לְעָרֵב כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ אֶלָּא צְרִיכוֹת לְעָרֵב יַחַד, שֶׁהֲרֵי הֵן פְּתוּחוֹת זוֹ לְזוֹ בְּיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּרֹחַב הֶחָרִיץ ד' בְּכִשְׁעוּר אָרְכּוֹ שֶׁל נֶסֶר זֶה (וְהוּא שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְטוֹל הַנֶּסֶר מִכַּאן לְאַחַר זְמַן, שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ מְבַטְּלוֹ כַּאן לְעוֹלָם אֵינוֹ מְבַטֵּל מְחִצָּה לְהַחֲמִיר):

כא אִם הֶחָרִיץ עָמֹק לְאָחַד עֲשָׂרָה וְלַשֵּׁנִי אֵינוֹ עָמֹק עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁהוּא שָׁוֶה לִשְׁתֵּיהֶן — דִּינוֹ כְּכֻלָּם:

כב גְּדִישׁ שֶׁל תֶּבֶן שֶׁבֵּין ב' חֲצֵרוֹת שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶן מְחִצָּה, אִם הוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה בְּכָל מֶשֶׁךְ אֹרֶךְ הַחֲצֵרוֹת שֶׁמַּפְסִיק בֵּינֵיהֶן — אֵינָן יְכוֹלִים לְעָרֵב יַחַד, אֶלָּא כָּל אַחַת מְעָרֶבֶת לְעַצְמָהּ. נִתְמַעֵט מֵעֲשָׂרָה בְּחֹל — צְרִיכוֹת לְעָרֵב יַחַד, וְאִם עֵרְבָ[ה] כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ, אוֹסְרוֹת זוֹ עַל זוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶן מְחִצָּה גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְלֹא עֵרְבוּ זוֹ עִם זוֹ. וְאִם נִתְמַעֵט בְּשַׁבָּת אֵינָן אוֹסְרוֹת, שֶׁשַּׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהֻתִּרָה — הֻתִּרָה, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ד.

וּבְעוֹד שֶׁלֹּא נִתְמַעֵט, וְכֵן אִם נִתְמַעֵט בְּשַׁבָּת וְלֹא מִבְּעוֹד יוֹם — אָסוּר לְשׁוּם אֶחָד מֵהֶם לִתֵּן מִן הַתֶּבֶן לְתוֹךְ קֻפָּתוֹ לְהַאֲכִיל לִבְהֶמְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַתֶּבֶן שֶׁלְּמַטָּה מֵעֲשָׂרָה הֶקְצָה מֵאֶתְמוֹל לְמִחָצָה, שֶׁהֲרֵי עֵרְבָה כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ עַל סְמַךְ שֶׁהַגְּדִישׁ הוּא מְחִצָּה בֵּינֵיהֶם, וּמְטַלְטְלִין בֶּחָצֵר עַל סְמַךְ זֶה (אִם כֵּן הִסִּיחוּ דַּעְתָּן מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי מִלְּהִסְתַּפֵּק בּוֹ בְּשַׁבָּת) וּכְאִלּוּ הֶקְצָהוּ בְּיָדַיִם. וְאַף שֶׁנִּמְלְכוּ אַחַר כָּךְ — אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם (שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֶקְצָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, הֶקְצָה לְכָל הַשַּׁבָּת) (וְעוֹד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁסָּמְכוּ עָלָיו לְמִחָצָה לְהַתִּיר טִלְטוּל, יֵשׁ אִסּוּר בְּסִתְיָרָתוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שט"ו. וּמִתּוֹךְ שֶׁהֶקְצָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מֻתָּרֶת סְתִירָה, הֶקְצָה לְכָל הַשַּׁבָּת), וְאָסוּר לִטְלוֹ בְּיָדַיִם. וְנִזְרוּ גַּם עַל מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁמָּא יְהֵא נָטֶל וְהוֹלֵךְ עַד לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה. וַאֲפִלּוּ לְהַעֲמִיד שָׁם הַבְּהֵמָה שֶׁתֹּאכַל מֵעַצְמָהּ אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְהַעֲמִידָהּ עַל כָּל מָקְצָה, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטּוֹל בְּיָדָיו וְיַאֲכִילֶנָּה. אֲבָל יָכוֹל לַעֲמוֹד בְּפָנֶיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא לָהּ דֶּרֶךְ לִנְטוֹת אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם וְתֹאכַל מֵעַצְמָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ד.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּגְדִישׁ שֶׁבֵּין ב' חֲצֵרוֹת. אֲבָל בְּגְדִישׁ שֶׁבֵּין ב' בָּתִּים, כְּגוֹן בַּיִת שֶׁבֵּין ב' חֲצֵרוֹת וּשְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת לוֹ וְיֵשׁ גְּדִישׁ שֶׁל תֶּבֶן בְּאֶמְצָעִיתָן, וְחוֹלְקוֹת לִשְׁנַיִם וְכָל חָצֵר מִשְׁתַּמֶּשֶׁת בַּחֲצִי בַּיִת הַפָּתוּחַ לָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַחֲצֵרוֹת לֹא עֵרְבוּ יַחַד —

אֵינָן אוֹסְרוֹת זוֹ עַל זוֹ בַּבַּיִת שֶׁבֵּינֵיהֶן, לְפִי שֶׁהַגְּדִישׁ הוּא מְחִצָּה בֵּינֵיהֶן, וְאַף עַל פִּי כֵן מַתִּירִים לְטוֹל וּלְהַאֲכִיל לִבְהֶמְתָּם בְּיָדַיִם אֲלוּ מִכַּאן וְאֲלוּ מִכַּאן מִן הַתֶּבֶן (הַסָּמוּךְ לַתִּקְרָה) (שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה), וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִהְיוּ נוֹטְלִין וְהוֹלְכִין עַד (לְמַטָּה מִי') (שֶׁיִּפְחוֹת מִג' טְפָחִים), לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַגְּדִישׁ הוּא בְּבַיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ תִּקְרָה, נִכָּר הַדָּבָר הָרִבֵּה כְּשֶׁהוּא נִפְחָת וְהוֹלֵךְ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּנְטִילַת הַתֶּבֶן אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מֻקְצֶה וְלֹא מִשּׁוּם סְתִירַת מְחִצָּה, הוֹאִיל וְלֹא נַעֲשָׂה מִתְּחִלָּה לְשֵׁם מְחִצָּה, אֶלָּא מַה שֶּׁאָסְרוּ לִטּוֹל מִגְּדִישׁ שֶׁבֵּין ב' חֲצֵרוֹת הוּא מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִטּוֹל וְיֵלֵךְ עַד שֶׁיִּתְמַעֵט מֵעֲשָׂרָה וְתִתְבַּטֵּל הַמְּחִצָּה וִיטַלְטְלוּ בֶּחָצֵר כְּמִתְּחִלָּה. וְאֵין הַחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִפָּחֵת מֵעֲשָׂרָה בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהֻתִּרָה — הֻתִּרָה, אֶלָּא אָסְרוּ לִטּוֹל מִמֶּנּוּ בְּקֻפָּה לְעוֹלָם, בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּחֹל, מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִפָּחֵת מֵעֲשָׂרָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת וְלֹא יַרְגִּישׁ בַּדָּבָר וִיטַלְטְלוּ בְּשַׁבָּת בְּאִסּוּר, אֶלָּא יְסַלְּקֶנּוּ כֻּלּוֹ בְּבַת אַחַת. וְלָכֵן אָסְרוּ גַּם כֵּן לְהַעֲמִיד הַבְּהֵמָה שָׁם אַף עַל פִּי שֶׁבַּאֲכִילַת הַבְּהֵמָה אֵין לָחוּשׁ לָזֶה, שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לֶאֱכוֹל הָרִבֵּה כָּל כָּךְ בְּפַעַם אַחַת עַד שֶׁיִּתְמַעֵט מֵעֲשָׂרָה, מִכָּל מָקוֹם גָּזְרוּ שֶׁמָּא יַאֲכִיל בְּקֻפָּה. אֲבָל בְּגְדִישׁ [שֶׁבֵּין ב' בָּתִּים] לֹא גָּזְרוּ כְּלָל אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר (וְהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה):

סימן שעג

דִּינֵי שְׁתֵּי גְּזוּזְטְרָאוֹת בְּשְׁתֵּי עֲלִיּוֹת וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

שְׁתֵּי גְּזוּזְטְרָאוֹת הַבּוֹלְטוֹת מִב' עֲלִיּוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ, וְנָתַן בֵּינֵיהֶן נָסָר כְּמִין גֶּשֶׁר מִזּוֹ לְזוֹ וּקְבָעוֹ שָׁם בְּמַסְמֵר שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִנָּטֵל בְּשַׁבָּת (אוֹ שֶׁבִּטְּלוֹ בְּפֵרוּשׁ לְכָל הַשַּׁבָּת), אִם הוּא רָחָב ד' — הֲרֵי הוּא כְּפֶתַח וּמְעָרְבִין יַחַד, וְאִם רָצוּ, כָּל אַחַת מְעָרֶבֶת לְעַצְמָהּ. אֲבָל אִם הָיוּ זוֹ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זוֹ, אֲפִלּוּ אִם זוֹ בְּרוּחַ זוֹ וְזוֹ בְּרוּחַ שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, כְּגוֹן שֶׁזּוֹ בַּצָּפוֹן וְזוֹ בַּדָּרוֹם אֶלָּא שֶׁאַחַת מְשׁוּכָה לַמִּזְרָח וְאַחַת לַמַּעֲרָב וְאֵינָן מְכַוָּנוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ — אֵינָן יְכוֹלִים לְעָרֵב יַחַד, מִפְּנֵי שֶׁהַנָּסָר שֶׁיִּתְּנוּ מִזּוֹ לְזוֹ יָבֹא מִקֶּרֶן זָוִית שֶׁל זוֹ לְשֶׁל זוֹ וְאֵינוֹ חָשׁוּב כְּפֶתַח, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת פֶּתַח בְּקֶרֶן זָוִית. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵן מְשׁוּכוֹת זוֹ מִכָּנֶגֶד זוֹ ג' טְפָחִים, אֲבָל פָּחוֹת מִג' טְפָחִים אֵינוֹ כְּלוּם, וְכִמְכַוָּנוֹת הֵן. וַאֲפִלּוּ אִם הֵן מְכַוָּנוֹת מַמָּשׁ, אִם הָאַחַת גְּבוֹהָה מֵחֲבֶרְתָּהּ ג' טְפָחִים — אֵינוֹ חָשׁוּב פֶּתַח.

וְכָל זֶה כְּשֶׁהֵן רְחוֹקוֹת זוֹ מִזּוֹ. אֲבָל אִם אֵין הַמֶּרְחָק שֶׁבֵּינֵיהֶן ד', אַף שֶׁאֵין שָׁם נֶסֶר כְּלָל — מְעָרְבִין יַחַד, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹחַ לִפְסוֹעַ מִשְּׁפַת זוֹ לִשְׂפַת זוֹ וּכְאִלּוּ הֵן סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ מַמָּשׁ. וְלָכֵן אֵינָן יְכוֹלִים לְעָרֵב כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ וּלְטַלְטֵל זוֹ בְּשֶׁלָּהּ וְזוֹ בְּשֶׁלָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אוֹסְרוֹת זוֹ עַל זוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֵן קְרוֹבוֹת זוֹ לְזוֹ בְּתוֹךְ ד', אֶלָּא אִם כֵּן קֵרוּב זֶה שֶׁבֵּינֵיהֶן אֵינוֹ בְּמִלּוּאוֹ אֶלָּא בְּאֶמְצַע רָחְבָּן בִּלְבָד, שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּלִיטָה, אֲבָל בִּקְצוֹתֵיהֶן הֵן רְחוֹקוֹת זוֹ מִזּוֹ ד', וְגַם אֵין בְּקֵרוּב זֶה יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה אַמּוֹת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְטַלְטֵל בִּגְוִוזְטָרָאוֹת עַצְמָן. אֲבָל הָעֲלִיּוֹת שֶׁאֶצְלָן יְכוֹלָה כָּל אַחַת לְעָרֵב לְעַצְמָהּ עִם הַבָּתִּים שֶׁבַּחֲצֵרָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁגְּוִוזְטְרָאוֹתֵיהֶם סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ, רַק שֶׁלֹּא יְטַלְטְלוּ בִּגְוִוזְטְרָאוֹת. וְאִם יִרְצוּ יְכוֹלִים אֲפִלּוּ כָּל הַבָּתִּים שֶׁבַּחֲצַר עֲלִיָּה זוֹ לְעָרֵב עִם כָּל הַבָּתִּים שֶׁבַּחֲצַר עֲלִיָּה זוֹ, לְפִי שֶׁהַגְּוִוזְטְרָאוֹת הֵן פָּתַח בֵּינֵיהֶן, רַק שֶׁיִּהְיוּ סְלָמוֹת כְּדִינָם מֵהַבָּתִּים לָעֲלִיּוֹת. וְהוּא הַדִּין אִם הַגְּוִוזְטְרָאוֹת רְחוֹקוֹת אֶלָּא שֶׁנָּתַן נֶסֶר מִזּוֹ לְזוֹ:

סימן שעד

א נִסְתַּם בְּשַׁבָּת פֶּתַח אוֹ חַלּוֹן בְּמָקוֹם שֶׁעֵרֵב בּוֹ וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

ב' בָּתִּים אוֹ ב' חֲצֵרוֹת שֶׁעֵרְבוּ יַחַד עַל יְדֵי שֶׁהָיָה בֵּינֵיהֶם חַלּוֹן אוֹ פֶּתַח, וְנִסְתַּם בְּשַׁבָּת — מֻתָּרִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִזֶּה לְזֶה דֶּרֶךְ גֹּבַהּ כֹּתֶל וְחוֹרָיו, שֶׁשַּׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהֻתִּרָה — הֻתִּרָה. אֲבָל אִם נִסְתַּם מִבְּעוֹד יוֹם, אֲפִלּוּ חָזַר וְנִפְתַּח בְּשַׁבָּת — אֲסוּרִים, לְפִי שֶׁעַדַיִן לֹא קָנוּ עֵרוּב מֵעוֹלָם, שֶׁקְּנִיַּת הָעֵרוּב הוּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְכַאן לֹא הָיָה עֵרוּב בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת כֵּיוָן שֶׁהַפֶּתַח סָתוּם, וּמִשֶּׁחֲשֵׁכָה לֹא קָנוּ עֵרוּב, שֶׁאֵין מְעָרְבִין מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ.

וַאֲפִלּוּ עֵרְבוּ כְּבָר לִפְנֵי שַׁבָּת שֶׁעָבְרָה, וְאוֹתוֹ עֵרוּב נִשְׁאָר עַדַיִן קַיָּם — אֵינָן יְכוֹלִים לִסְמוֹךְ עָלָיו בְּשַׁבָּת זוֹ אַחַר שֶׁנִּפְתַּח הַפֶּתַח, הוֹאִיל וּכְבָר נִתְבַּטֵּל מִבְּעוֹד יוֹם וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנַעֲוֹר מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ. אֲבָל אִם מִתְּחִלָּה עֵרְבוּ לְשַׁבָּתוֹת הָרְבֵּה, אֲפִלּוּ עֵרְבוּ לְשָׁנָה אוֹ יוֹתֵר, וְקָנוּ עֵרוּב בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה, שֶׁהָיָה הַפֶּתַח פָּתוּחַ וְאַחַר כָּךְ נִסְתַּם הַפֶּתַח וְנִפְתַּח בְּשַׁבָּת אַחֶרֶת, אֲפִלּוּ בְּסוֹף הַשָּׁנָה — חוֹזֵר הָעֵרוּב וְנַעֲוֹר, וַאֲפִלּוּ סְתָמוֹ בְּמֵזִיד. וְיֵשׁ מִי שֶׁחוֹשֵׁשׁ לְהַחֲמִיר אִם סְתָמוֹ בְּמֵזִיד, הוֹאִיל וְגִלָּה דַּעְתּוֹ בְּסִתְימָה זוֹ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בָּעֵרוּב — אֵינוֹ חוֹזֵר וְנַעֲוֹר כְּשֶׁנִּפְתַּח. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

ב הָיָה כֹּתֶל בֵּין [שְׁתֵּי] חֲצֵרוֹת, וְעֵרְבָה כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ, וְנִפְרַץ הַכֹּתֶל בְּשַׁבָּת — מֻתָּרִים לְטַלְטֵל כָּל אֶחָד בַּחֲצֵרוֹ עַד מְקוֹם הַכֹּתֶל אֲפִלּוּ כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת, שֶׁשַּׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהֻתְּרָה — הֻתְּרָה.

אֲבָל חָצֵר שֶׁנִּפְרְצָה בְּשַׁבָּת לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית פְּרָצָה הָאוֹסָרְתָּהּ — אֵין אוֹמְרִים "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהֻתְּרָה הֻתְּרָה", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב:

ג חָצֵר קְטַנָּה שֶׁנִּפְרְצָה מִבְּעוֹד יוֹם בְּמִלּוּאָהּ לִגְדוֹלָה, וְאֵין בַּפִּרְצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת — גְּדוֹלָה מֻתֶּרֶת לְהוֹצִיא כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת לַחֲצֵרָהּ אִם עֵרְבָה לְעַצְמָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבָה עִם הַקְּטַנָּה, אֵין הַקְּטַנָּה אוֹסֶרֶת עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁפִּרְצָה זוֹ הִיא לַגְּדוֹלָה כְּפֶתַח שֶׁאֵין לָהּ בְּמִלּוּאָהּ, אֶלָּא נִשְׁתַּיְּרוּ בָּהּ גִּפּוּפִים עוֹדְפִים עַל פִּרְצַת הַקְּטַנָּה מִכַּאן וּמִכַּאן. וְהַקְּטַנָּה אֲסוּרָה לְהוֹצִיא כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת לַחֲצֵרָהּ, הוֹאִיל וְנִפְרְצָה בְּמִלּוּאָהּ לְהַגְּדוֹלָה, אֶלָּא אִם כֵּן עֵרְבָה עִם הַגְּדוֹלָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּכְנָסִין כָּתְלֵי אֹרֶךְ הַקְּטַנָּה לְתוֹךְ הַגְּדוֹלָה וּמַפְלִגִין שָׁם ג' טְפָחִים מִכָּתְלֵי אֹרֶךְ הַגְּדוֹלָה, שֶׁאִם לֹא כֵן אַף הַקְּטַנָּה נִתֶּרֶת עַל יְדֵי גִּפּוּפֵי הַגְּדוֹלָה, מִשּׁוּם נִרְאֶה מִבְּחוּץ וְשֶׁוֶה מִבְּפָנִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ס:

ד וְכֵן גַּג קָטָן הַמֻּקָּף מַעֲקֶה סְבִיבוֹ גְּבוֹהָה עָלָיו עֲשָׂרָה שֶׁנִּפְרַץ שָׁם בְּמִלּוּאוֹ לְגַג גָּדוֹל הַמֻּקָּף גַּם כֵּן כָּמֹהוּ, וְלֹא עֵרְבוּ הַבָּתִּים יַחַד — קָטָן אָסוּר לְהַעֲלוֹת עָלָיו כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת אִם מְחִצּוֹתָיו נִכְנָסוֹת לְתוֹךְ הַגָּדוֹל, הוֹאִיל וְאֵין לוֹ מְחִצָּה לְהַפְסִיק בֵּינוֹ לַגָּדוֹל שֶׁלֹּא עֵרֵב עִמּוֹ, וְגָדוֹל מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גִּפּוּפִים עוֹדְפִים עַל פִּרְצַת הַקָּטָן.

וְכֵן אֲפִלּוּ אִם אֵינָן מֻקָּפִים מַעֲקֶה כְּלָל, אֶלָּא שֶׁמְּחִצּוֹת הַבַּיִת סָבִיב נִכָּרוֹת וְנִרְאוֹת לְמִי שֶׁעוֹמֵד עַל שְׂפַת הַגַּג כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל תַּחַת רַגְלָיו, שֶׁאָז אוֹמְרִים בָּהֶן "גּוּד אַסֵּק" וּכְאִלּוּ הֵן עוֹמְדוֹת לְמַעְלָה עַל שְׂפַת הַגַּג, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה. אֲבָל מְחִצּוֹת הַבַּיִת שֶׁבֵּין קָטָן לַגָּדוֹל אֵין אוֹמְרִים בָּהּ "גּוּד אַסֵּק", הוֹאִיל וְאֵינָהּ נִרְאֵית לְמִי שֶׁעוֹמֵד שָׁם מִלְּמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי הַגַּגִּין מְחֻבָּרִין זֶה לָזֶה וּמְכֻסִּים עַל פִּרְצַת הַקְּטַנָּה וְאֵין רוֹאִים אוֹתָהּ, וּמְקוֹם מְחִצָּה זוֹ לְמַעְלָה הִיא כְּפִרְצָה בְּמִלּוּאָהּ מֵהַקָּטָן לְהַגָּדוֹל, וּלְהַגָּדוֹל אֵינָהּ בְּמִלּוּאוֹ, שֶׁהֲרֵי כֹּתֶל בֵּית הַגָּדוֹל עוֹדֵף מִכָּאן וּמִכָּאן וְנִרְאֶה לְמִי שֶׁעוֹמֵד עַל שְׂפַת הַגַּג. וּלְפִיכָךְ גָּדוֹל מֻתָּר וְקָטָן אָסוּר אִם נִכְנָסִים כָּתְלֵי בֵּיתוֹ לְתוֹךְ הַגָּדוֹל.

אֲבָל אִם גַּם מְחִצּוֹת הַבַּיִת סָבִיב אֵינָן נִכָּרוֹת וְנִרְאוֹת לְמִי שֶׁעוֹמֵד עַל שִׂפַּת הַגַּג, כְּגוֹן שֶׁהַגַּג בּוֹלֵט עֲלֵיהֶן — כַּרְמְלִית הוּא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה, אֶלָּא אִם כֵּן חִלּוֹן ד' עַל ד' פָּתוּחַ לוֹ מֵהַבַּיִת (וְאָז הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם). אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא עֵרְבוּ יַחַד אַף הַגָּדוֹל אָסוּר בְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ גְּפוּפִים עוֹדְפִים מִכַּאן וּמִכַּאן, שֶׁהֲרֵי כֹּתֶל הַבַּיִת אֵין אוֹמְרִים בּוֹ "גּוּד אַסֵּק", הוֹאִיל וְאֵינוֹ נִכָּר לְמִי שֶׁעוֹמֵד לְמַעְלָה:

סימן שעה

א מַה הֵם הַדְּבָרִים הַשְּׁרוּיִים בָּחָצֵר שֶׁאֵינָם אוֹסְרִים וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

מִרְפֶּסֶת אֲרֻכָּה שֶׁלִּפְנֵי הָעֲלִיּוֹת וְעוֹמֶדֶת בֶּחָצֵר וְעוֹלִין לָהּ בְּסֻלָּם, וּבְנֵי הָעֲלִיּוֹת יוֹצְאִין לָהּ דֶּרֶךְ פְּתָחֵיהֶם הַפְּתוּחִים לָהּ וְיוֹרְדִין מִמֶּנָּה בְּסֻלָּם לֶחָצֵר, וְעוֹבְרִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים — הֲרֵי מִרְפֶּסֶת זוֹ לָעֲלִיּוֹת כְּחָצֵר לְבָתִּים, וְאִם לֹא עֵרְבוּ יַחַד אֲסוּרִים לְהוֹצִיא לָהּ כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בָּעֲלִיּוֹת, שֶׁבְּנֵי הָעֲלִיּוֹת אוֹסְרִים אוֹתָהּ זֶה עַל זֶה, הוֹאִיל וְהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת לְכֻלָּם, וְכֻלָּם פְּתוּחִים לָהּ כְּמוֹ הַבָּתִּים לֶחָצֵר.

אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְעָרֵב עִם בְּנֵי הֶחָצֵר, שֶׁאַף שֶׁהֵם עֵרְבוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים דֶּרֶךְ הֶחָצֵר אֵינָם אוֹסְרִים אוֹתָהּ עֲלֵיהֶם, הוֹאִיל וְאֵינָן פְּתוּחִים לָהּ אֶלָּא לְמִרְפֶּסֶת, וּסְתָם מִרְפֶּסֶת גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה, וְכָל גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה רְשׁוּת בְּפְנֵי עַצְמוֹ הוּא וּמַחְלֶקֶת מֵרְשׁוּת שֶׁאָצְלָהּ.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם רָצוּ לְעָרֵב עִם בְּנֵי הֶחָצֵר, כְּדֵי שֶׁגַּם הֵם יִהְיוּ מַתִּירִים לְהוֹצִיא לֶחָצֵר כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּעֲלִיּוֹתֵיהֶם — יְכוֹלִים לְעָרֵב עַל יְדֵי הַסֻּלָּם שֶׁמֵּחָצֵר לְמִרְפֶּסֶת, שֶׁהוּא נִדּוֹן כְּפֶתַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ב, וַהֲרֵי הֵן כְּב' חֲצֵרוֹת וּפֶתַח בֵּינֵיהֶן, שֶׁאִם רָצוּ מְעָרְבִים יַחַד וְאִם רָצוּ מְעָרֶבֶת כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ. וְאַף שֶׁהַסֻּלָּם תּוֹרַת פֶּתַח עָלָיו, אַף עַל פִּי כֵן אֵין הָעֲלִיּוֹת חֲשׁוּבוֹת כִּפְתוּחוֹת לֶחָצֵר, לְפִי שֶׁהַסֻּלָּם אֵין תּוֹרַת פֶּתַח עָלָיו אֶלָּא לְהָקֵל, שֶׁיְּכוֹלִים לְעָרֵב יַחַד עַל יְדֵי סֻלָּם שֶׁבֵּינֵיהֶן כְּמוֹ עַל יְדֵי פֶּתַח, אֲבָל לֹא לְהַחְמִיר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁבְּנֵי הַמִּרְפֶּסֶת דְּהַיְנוּ בְּנֵי הָעֲלִיּוֹת אֵינָם אוֹסְרִים בֶּחָצֵר? כְּשֶׁיְּעָרְבוּ הֵם יַחַד, שֶׁהֵם מַתִּירִים בְּמִרְפֶּסֶת שֶׁלָּהֶם, וַהֲרֵי זוֹ רֶגֶל הַמַּתֶּרֶת בִּמְקוֹמָהּ שֶׁאֵינָהּ אוֹסֶרֶת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ח. אֲבָל אִם לֹא עֵרְבוּ, כֵּיוָן שֶׁהֵם אֲסוּרִים

בְּמִרְפֶּסֶת שֶׁלָּהֶם — הֲרֵי זֶה רֶגֶל הָאֲסוּרָה בִּמְקוֹמָהּ וְאוֹסֶרֶת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ עַד שֶׁיְּעָרְבוּ שָׁם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

ב אִם עֵרְבוּ בְּנֵי הַמִּרְפֶּסֶת לְעַצְמָן וְלֹא עֵרְבוּ עִם בְּנֵי הֶחָצֵר, וְיֵשׁ בֶּחָצֵר תֵּל אוֹ עַמּוּד שֶׁהוּא שֶׁל בְּנֵי הֶחָצֵר וְשֶׁל בְּנֵי הַמִּרְפֶּסֶת בְּשֶׁתָּפוּת, וּשְׁנֵיהֶם מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ בְּחֹל — אִם הוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה מִקַּרְקָעִית הֶחָצֵר וְאֵינוֹ נָמוּךְ עֲשָׂרָה מִמִּרְפֶּסֶת, נוֹתְנִים אוֹתוֹ לִבְנֵי הַמִּרְפֶּסֶת, שֶׁהֵם מֻתָּרִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּשַׁבָּת בְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בָּעֲלִיּוֹת, וְלֹא בְּנֵי הֶחָצֵר בְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת, לְפִי שֶׁלָּהֶם הוּא תַּשְׁמִישׁוֹ בָּנַחַת, כֵּיוָן שֶׁהוּא תּוֹךְ עֲשָׂרָה לָהֶם, וְלִבְנֵי הֶחָצֵר תַּשְׁמִישׁוֹ בְּקָשֶׁה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּחָצֵר אֶלָּא לְכַתֵּף עָלָיו מַשּׂוֹי כָּבֵד, וְכֵיוָן שֶׁגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה — אֵינוֹ רָאוּי לְכְתּוֹף מַשּׂוֹי אֶלָּא בְּקֹשִׁי. וְכֹל שֶׁלְּזֶה תַּשְׁמִישׁוֹ בָּנַחַת וּלְזֶה תַּשְׁמִישׁוֹ בְּקָשֶׁה — נוֹתְנִים אוֹתוֹ לְזֶה שֶׁבָּנַחַת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוּא סָמוּךְ לַמִּרְפֶּסֶת. אֲבָל אִם הוּא מֻפְלָג מִכְּנֶגְדָּהּ ד' טְפָחִים, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי זְרִיקָה בָּאֲוִיר בְּרֹחַב ד' טְפָחִים — הֲרֵי זֶה גַּם כֵּן תַּשְׁמִישׁוֹ בְּקָשֶׁה. וְלָכֵן אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, וּשְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים בּוֹ בְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת עַד שֶׁיְּעָרְבוּ.

וְאִם הוּא תּוֹךְ עֲשָׂרָה לִשְׁנֵיהֶם, אוֹ יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה לִשְׁנֵיהֶם — אִם הוּא מֻפְלָג מִכְּנֶגֶד הַמִּרְפֶּסֶת ד', נוֹתְנִים אוֹתוֹ לֶחָצֵר, שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ לָהּ בָּנַחַת יוֹתֵר מִלַּמִּרְפֶּסֶת. וְאִם אֵינוֹ מֻפְלָג ד', שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים.

וְאִם הוּא תּוֹךְ עֲשָׂרָה לֶחָצֵר, וְיוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה לַמִּרְפֶּסֶת — נוֹתְנִים אוֹתוֹ לֶחָצֵר בְּכָל עִנְיָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֻפְלָג ד' מִכְּנֶגֶד הַמִּרְפֶּסֶת:

ג בּוֹר שֶׁבֶּחָצֵר שֶׁל בְּנֵי הֶחָצֵר וְהַמִּרְפֶּסֶת בְּשֻׁתָּפוּת, וּמַקִּיפָתוֹ חֲלִיָּא גְּבוֹהַּ י' וּסְמוּכָה לַמִּרְפֶּסֶת, אַף עַל פִּי שֶׁבְּנֵי הֶחָצֵר מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ בְּשִׁלְשׁוּל וּבִזְרִיקָה, שֶׁזּוֹרְקִין דְּלִי לְמַעְלָה מִן הַחֲלִיָּא וּמְשַׁלְשְׁלִין אוֹתוֹ לַבּוֹר, וּבְנֵי מִרְפֶּסֶת מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּשִׁלְשׁוּל בִּלְבָד — אַף עַל פִּי כֵן אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה לְמַלֹּאת בְּדִלֵּי שֶׁשַּׁבַּת בְּבֵיתוֹ אוֹ בָּעֲלִיּוֹת, אוֹ לְהָבִיא הַמַּיִם בְּכֵלִים קַלִּים לְהַצְנִיעָם שָׁמָּה, וְאֵין נוֹתְנִים אוֹתוֹ לִבְנֵי הַמִּרְפֶּסֶת, הוֹאִיל וְגַם לָהֶם תַּשְׁמִישׁוֹ בְּקָשֶׁה עַל יְדֵי שִׁלְשׁוּל י' טְפָחִים. וַאֲפִלּוּ אִם הַבּוֹר מָלֵא מַיִם עַד גֹּבַהּ הַחֲלִיָּא סָמוּךְ לַמִּרְפֶּסֶת — אָסוּר, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְסְרוּ הַמַּיִם בְּשַׁבָּת וְיִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ

כְּבַתְּחִלָּה. אֲבָל אִם הָיָה הַבּוֹר מָלֵא בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל בְּשַׁבָּת — הֲרֵי הוּא כְּעֵמוּד אוֹ תֵּל גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה מֵחָצֵר וְתוֹךְ עֲשָׂרָה לַמִּרְפֶּסֶת, שֶׁנּוֹתְנִים אוֹתוֹ לַמִּרְפֶּסֶת אִם אֵינוֹ מֻפְלָג מִכְּנֶגְדָּהּ ד':

ד הָיְתָה מַצֵּבָה גְּבוֹהַּ ד' טְפָחִים לִפְנֵי הַמִּרְפֶּסֶת — אֵין הַמִּרְפֶּסֶת אוֹסֶרֶת עַל בְּנֵי הֶחָצֵר אֲפִלּוּ תֵּל וְעַמּוּד הַסָּמוּכָה לָהּ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעָשׂוּ הֶפְסֵק לִפְנֵי הַמִּרְפֶּסֶת, גִּלּוּ דַּעְתָּם שֶׁסִּלְקוּ עַצְמָן מֵהֶחָצֵר:

ה זִיזִין הַיּוֹצְאִין מִן הַכְּתָלִים וְהֵם מִבְּנֵי הֶחָצֵר וְהָעֲלִיּוֹת בְּשֶׁתְּפוּת, כֹּל שֶׁהוּא לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה — הֲרֵי זֶה נֶחְשָׁב מֵהֶחָצֵר וּבְנֵי הֶחָצֵר מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ, וְכֹל שֶׁהוּא בְּתוֹךְ י' טְפָחִים הָעֶלְיוֹנִים הַסְּמוּכִים לָעֲלִיָּה — אַנְשֵׁי עֲלִיָּה מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ. וְהַנִּשְׁאָר בֵּין עֲשָׂרָה הַתַּחְתּוֹנִים עַד תְּחִלַּת עֲשָׂרָה הָעֶלְיוֹנִים מִן הַזִּיזִים הַיּוֹצְאִים — שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבָּתִּים, אֶלָּא אִם כֵּן עֵרְבוּ יַחַד בְּנֵי הֶחָצֵר עִם בְּנֵי הָעֲלִיּוֹת:

סימן שעו

א בּוֹר וּבְאֵר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

בּוֹר שֶׁבֵּין ב' חֲצֵרוֹת וְאֵין בֵּינֵיהֶן פֶּתַח אוֹ חַלּוֹן שֶׁיּוּכְלוּ לְעָרֵב, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן וְלֹא עֵרְבוּ — אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי רְשׁוּת שְׁנֵיהֶן שׁוֹלֶטֶת שָׁם, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לוֹ מְחִצָּה עֲשָׂרָה טְפָחִים לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם לְהֶכֵּר הַפְרָשָׁה בֵּין רְשׁוּת זוֹ לְזוֹ, שֶׁבְּמְחִצָּה זוֹ אוֹמְרִים "גּוּד אַחַת" לְמַטָּה עַד קַרְקַעִית הַבּוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָמָן שנ"ה, הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהּ הֶכֵּר וְזִכָּרוֹן שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְטַלְטֵל מֵחָצֵר לְחָצֵר בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם מִלּוּי מַיִם, שֶׁבְּמַיִם בְּלָבָד הֵקֵלּוּ לוֹמַר "גּוּד אַחַת" מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. אֲבָל כֹּתֶל הֶחָצֵר שֶׁמְּהַלֵּךְ עַל גַּבֵּי הַבּוֹר אֵינוֹ נִדּוֹן מְשׁוּם מְחִצָּה, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ הֶכֵּר כְּלָל, הוֹאִיל וְלֹא נַעֲשָׂה בִּשְׁבִיל כָּךְ.

וְאִם הַמְּחִצָּה הִיא כֻּלָּהּ בְּתוֹךְ הַמַּיִם — צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא טֶפַח יוֹצֵא מִמֶּנָּה לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַהַפְרָשָׁה בֵּינֵיהֶן נִכֶּרֶת. וְאִם הִיא כֻּלָּהּ לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם — צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא טֶפַח מִמֶּנָּה מְשֻׁקָּע בַּמַּיִם, לְמְנוֹעַ הַדְּלִי מִלֵּילֵךְ וְלַחְצוֹב מַיִם מֵרְשׁוּת חֲבֵרוֹ. וְאַף שֶׁגַּם עַכְשָׁו הוֹלֵךְ הַדְּלִי מִתַּחַת הַמְּחִצָּה לִרְשׁוּת חֲבֵרוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁקַּל הוּא שֶׁהֵקֵלּוּ

חֲכָמִים בְּמַיִם שֶׁלֹּא לְהַצְרִיךְ בָּהֶם מְחִצָּה גְּמוּרָה לְהַבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם לְגַמְרֵי, אֶלָּא שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה כְּמֻבְדָּלִים, וְלֹא יְהֵא נִרְאֶה שֶׁזֶּה דּוֹלֶה מֵרְשׁוּת חֲבֵרוֹ אֶלָּא כְּאִלּוּ כָּל אֶחָד דּוֹלֶה מֵרְשׁוּתוֹ.

וְכֵן אִם הִנִּיחוּ עַל פְּנֵי הַבּוֹר קוֹרָה רְחָבָה ד' טְפָחִים — זֶה מְמַלֵּא מִצַּד זֶה וְזֶה מְמַלֵּא מִצַּד זֶה, שֶׁהֵקֵלּוּ בְּמַיִם לוֹמַר "פִּי תִּקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם" מִשְּׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ, וּכְאִלּוּ פִּי הַתִּקְרָה הוּא מְחִצָּה יוֹרֶדֶת עַד קַרְקָעִית הַבּוֹר. וְכַאן אֵין לָחוּשׁ שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה שֶׁזֶּה דּוֹלֶה מֵרְשׁוּת חֲבֵרוֹ, לְפִי שֶׁשִּׁעֲרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין דְּלִי מְהַלֵּךְ יוֹתֵר מִד' טְפָחִים, וְאִם כֵּן לֹא יַחְצוֹב מַיִם מִצַּד הַב' שֶׁל הַקּוֹרָה שֶׁהוּא רְשׁוּת חֲבֵרוֹ. וְאַף שֶׁחוֹצֵב מִתַּחַת הַקּוֹרָה, וְשָׁם רְשׁוּת שְׁנֵיהֶם שׁוֹלֶטֶת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֵקֵלּוּ חֲכָמִים בְּמַיִם וְלֹא חָשְׁשׁוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא יַחְצוֹב הַדְּלִי מִצַּד הַב', שֶׁאָז נִרְאֶה לָעַיִן שֶׁחוֹצֵב מֵרְשׁוּת חֲבֵרוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן תַּחַת הַקּוֹרָה אֵינוֹ נִכָּר כָּל כָּךְ שֶׁרְשׁוּת חֲבֵרוֹ שׁוֹלֶטֶת שָׁם, וְאֵין נִרְאֶה כְּחוֹצֵב מֵרְשׁוּת חֲבֵרוֹ. וְכֵן הֵקֵלּוּ בְּמַיִם וְלֹא חָשְׁשׁוּ מַה שֶּׁהַמַּיִם מִתְעָרְבִים וְהוֹלְכִים מִצַּד זֶה שֶׁל הַמְּחִצָּה אוֹ הַקּוֹרָה לְצַד הַב', וְהַלְּה דּוֹלֶה אוֹתָם שָׁם.

וְכָל זֶה לְמַלֹּאת הַמַּיִם וּלְהַכְנִיסָם לַבַּיִת, אוֹ אֲפִלּוּ יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בֶּחָצֵר אֶלָּא שֶׁדּוֹלֶה בִּדְלִי שֶׁשְּׁבַת בַּבַּיִת. אֲבָל אִם שְׁבַת בֶּחָצֵר — אֵין צָרִיךְ שׁוּם תִּקּוּן לַבּוֹר לְמַלֹּאת מִמֶּנּוּ לַחֲצֵרוֹת, שֶׁהֲרֵי כָּל הַחֲצֵרוֹת רְשׁוּת אֶחָד הֵן לְכֵלִים שֶׁשְּׁבָתוּ בְּתוֹכָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ב:

ב וְאִם אֵין הַבּוֹר קָרוֹב לְב' הַחֲצֵרוֹת אֶלָּא רָחוֹק מִכָּל אֶחָד ד' טְפָחִים, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ שְׁבִיל קָטָן בֵּין כָּתְלֵי ב' חֲצֵרוֹת וְהַבּוֹר בְּתוֹכוֹ, אִם אֵין שׁוּם חֲצֵר פְּתוּחָה לוֹ בְּפֶתַח גָּמוּר אֶלָּא מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת הַפְּתוּחִים לוֹ מִשְּׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת, אִם יֵשׁ מִן הַחַלּוֹנוֹת לְמַיִם י' טְפָחִים, שֶׁתַּשְׁמִישׁ מִלּוּי זֶה הוּא תַּשְׁמִישׁ בְּקַשֵּׁי — שְׁנֵיהֶם מֻתָּרִים לְמַלֹּאת מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת, וְאֵינָן אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה אֲפִלּוּ הוּא שֶׁל שְׁנֵיהֶם בְּשֻׁתָּפוּת, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ אֶלָּא בִּזְרִיקַת הַדְּלִי בָּאֲוִיר בְּרוֹחַב ד' טְפָחִים, וְאֵין אָדָם אוֹסֵר עַל אֲוִיר חֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהוּא בְּרוֹחַב ד' טְפָחִים, לְפִי שֶׁאֵין זֶה חָשׁוּב תַּשְׁמִישׁ כְּלָל, וְאֵינוֹ כְּדַאי לֶאֱסוֹר עַל חֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה, עַיֵּן סִמָּן שע"ה.

אֲבָל אִם חֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לַשְּׁבִיל — רְשׁוּת שְׁנֵיהֶם שׁוֹלֶטֶת בּוֹ וַהֲרֵי הוּא כְּחָצֵר שֶׁל

שְׁנֵיהֶם, וַאֲסוּרִים בּוֹ עַד שֶׁיְּעָרְבוּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַשְּׁבִיל הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד. אֲבָל אִם הוּא כַּרְמְלִית, כְּגוֹן שֶׁמְּפַלֶּשׁ בִּשְׁנֵי רָאשָׁיו לְכַרְמְלִית — אֲפִלּוּ אִם הַבּוֹר מֻפְלָג מִכָּתְלֵי הַחֲצֵרוֹת ד' טְפָחִים אָסוּר לְמַלֹּאת מִמֶּנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן מַקִּיפָתוֹ ח�ֵלְיָא גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש[נ]"ד:

ג שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּבֵינֵיהֶן ג' חֲרָבוֹת שֶׁאֵין בַּעֲלֵיהֶן דָּרִין בָּהֶן, וּמַקָּפוֹת מְחִצּוֹת הֵן מִכָּל רוּחוֹתֵיהֶן וַהֲרֵי הֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה, אֶלָּא שֶׁהֵן פְּרוּצוֹת זוֹ לְזוֹ (בְּמִלּוּאָן אוֹ בְּיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת), וְיֵשׁ לְכָל אַחַת מֵהַחֲצֵרוֹת חַלּוֹנוֹת פְּתוּחִים לְחֲרָבָה שֶׁאֶצְלָהּ — הֲרֵי כָּל אֶחָד מֻתָּר בְּאוֹתָהּ שֶׁאֶצְלָהּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹ עַל יְדֵי שִׁלְשׁוּל וּזְרִיקָה; הוֹאִיל וְאֵין לוֹ בָּהּ תַּשְׁמִישׁ גָּמוּר בְּחֹל, שֶׁאֵין לוֹ פֶּתַח פָּתוּחַ לָהּ אֶלָּא חַלּוֹן, אֵין פִּרְצַת הַמְּחִצָּה אוֹסֶרֶת.

וּמֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֻלָּה, וַחֲבֵרוֹ אֵינוֹ אוֹסְרָהּ עָלָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁגַּם חֲבֵרוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּחֹל, שֶׁזּוֹרֵק דֶּרֶךְ אֲוִיר שֶׁלּוֹ בַּפִּרְצָה עַד תּוֹךְ חֲרָבָה זוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלַּחֲבֵרוֹ אֵין לוֹ בָּהּ אֶלָּא עַל יְדֵי זְרִיקָה בָּאֲוִיר בְּרוֹחַב ד' טְפָחִים וְיוֹתֵר — אֵינוֹ יָכוֹל לְאָסְרָהּ עָלָיו, וְנוֹתְנִים אוֹתָהּ לוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּהּ תַּשְׁמִישׁ נוֹחַ בְּשִׁלְשׁוּל סָמוּךְ לְחַלּוֹנוֹ. וְאֵין חֲבֵרוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי זְרִיקָה בָּאֲוִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹסְרָהּ עַל חֲבֵרוֹ.

אֲבָל חֲרָבָה הָאֶמְצָעִית, כֵּיוָן שֶׁהִיא רְחוֹקָה מִשְּׁנֵיהֶם וְאֵין לִשְׁנֵיהֶם בָּהּ אֶלָּא תַּשְׁמִישׁ עַל יְדֵי זְרִיקָה בָּאֲוִיר בְּרוֹחַב ד' טְפָחִים — אֵינָן אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה וּשְׁנֵיהֶם מֻתָּרִים בָּהּ בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ יַחַד.

וְאִם שִׁלְשְׁתָּן סְמוּכוֹת לַבָּתִּים, כְּגוֹן שֶׁהָאֶמְצָעִית הִיא כְּנֶגֶד הַשְּׁתַּיִם כְּג' רַגְלֵי הַקַּנְקַן — כָּל אֶחָד מֻתָּר בְּחֲרָבָה שֶׁאֶצְלוֹ, וְהַשְּׁלִישִׁית הַקְּרוֹבָה לִשְׁנֵיהֶם שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים בָּהּ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לִשְׁנֵיהֶם בָּהּ תַּשְׁמִישׁ נוֹחַ בְּשִׁלְשׁוּל סָמוּךְ לַחַלּוֹן, וְאוֹסְרִים זֶה עַל זֶה.

וְחֲרָבוֹת אֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּעָלִים, מֻתָּרִים בְּנֵי חֲצֵרוֹת הַסְּמוּכוֹת לָהֶן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְאֵין הַבְּעָלִים אוֹסְרִים עֲלֵיהֶן, הוֹאִיל וְאֵינָן דָּרִים בָּהֶם, וְדִירָה בְּלֹא בְּעָלִים אֵינָהּ אוֹסֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"א:

ד בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁבֵּין ב' בָּתִּים וְכָל אֶחָד נִפְנָה לוֹ מִבֵּיתוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ עוֹמֵד בֵּין ב' חֲצֵרוֹת וְכָל אֶחָד נִפְנָה לוֹ מֵחֲצֵרוֹ, אִם הוּא שֶׁל שְׁנֵיהֶם בְּשֻׁתָּפוּת וְלֹא עֵרְבוּ יַחַד — אֲסוּרִים לְפָנוֹת לוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁהוּא כְּחָצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְהַצּוֹאָה הִיא כְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת, וְאָסוּר לְהוֹצִיאָם אֲפִלּוּ מֵחָצֵר לְחָצֵר עַד שֶׁיְּעָרְבוּ יַחַד אוֹ יַעֲשׂוּ לוֹ תִּקּוּן:

סימן שעז

דִּין ב' עֲלִיּוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ הַפְּתוּחוֹת לֶחָצֵר וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

שְׁתֵּי דִּיוּטָאוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ הַפְּתוּחִים לְחָצֵר קְטַנָּה שֶׁאֵין בָּהּ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת, שֶׁאֵין שׁוֹפְכִין לָהּ מַיִם בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ בָהּ גּוּמָא מַחֲזֶקֶת סָאתַיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ז, וְהָעֲלִיּוֹת שֶׁבִּדְיוּטָא זוֹ עָשׂוּ גּוּמָא בֶּחָצֵר סָמוּךְ לְמִרְפֶּסֶת שֶׁלָּהֶן, וְהַדִּיוּטָא שֶׁכְּנֶגְדָּהּ לֹא עָשׂוּ — אִם עֵרְבוּ ב' הַדִּיוּטָאוֹת עִם בְּנֵי הֶחָצֵר, כֻּלָּן מֻתָּרִים לִשְׁפּוֹךְ בֶּחָצֵר עַל סְמַךְ גּוּמָא שֶׁעָשְׂתָה דִּיוּטָא הָאַחַת, לְפִי שֶׁגּוּמָא אַחַת מַתֶּרֶת אֲפִלּוּ לְאֶלֶף דִּיוּרִין שֶׁבֶּחָצֵר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ז.

וְאִם עֵרְבוּ לְעַצְמָן וְלֹא עֵרְבוּ עִם בְּנֵי הֶחָצֵר, שֶׁהֵם אֲסוּרִים לְהוֹצִיא לֶחָצֵר כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בָּעֲלִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ה — אַף עַל פִּי כֵן אוֹתָהּ דִּיוּטָא שֶׁעָשְׂתָה גּוּמָא בֶּחָצֵר סָמוּךְ לְמִרְפֶּסֶת שֶׁלָּהּ מֻתֶּרֶת לִשְׁפּוֹךְ מֵימֶיהָ בְּמִרְפֶּסֶת שֶׁלָּהּ, וְהַמַּיִם יוֹרְדִים מִמִּרְפֶּסֶת לַגּוּמָא הַסְּמוּכָה לָהּ, לְפִי שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל כֹּחוֹ בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ז. אֲבָל אוֹתָהּ דִּיוּטָא שֶׁלֹּא עָשְׂתָה גּוּמָא סָמוּךְ לְמִרְפֶּסֶת שֶׁלָּהּ אֲסוּרָה לִשְׁפּוֹךְ אֲפִלּוּ בְּמִרְפֶּסֶת שֶׁלָּהּ, שֶׁיֵּרְדוּ הַמַּיִם מִמֶּנָּהּ לֶחָצֵר וְלַגּוּמָא, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַגּוּמָא אֵינָהּ סְמוּכָה לְמִרְפֶּסֶת שֶׁלָּהּ, וּצְרִיכִים הַמַּיִם לֵילֵךְ בֶּחָצֵר עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לַגּוּמָא — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִחּוֹסוּ עַל קִלְקוּל הֶחָצֵר, וְיוֹלִיכוּ הַמַּיִם בְּיָדָם לֶחָצֵר וְלַגּוּמָא בְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בָּעֲלִיּוֹת.

וְכֵן אִם דִּיוּטָא הַב' לֹא עֵרְבוּ הָעֲלִיּוֹת שֶׁבָּהּ בְּיַחַד, שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּמִרְפֶּסֶת שֶׁלָּהֶם בְּכָל כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בָּעֲלִיּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, וַהֲרֵי זוֹ רֶגֶל הָאֲסוּרָה בִּמְקוֹמָהּ וְאוֹסֶרֶת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ, דְּהַיְנוּ בֶּחָצֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ה, וְלָכֵן אוֹתָהּ דִּיוּטָא שֶׁעָשְׂתָה גּוּמָא, אֲפִלּוּ אִם עֵרְבָה עִם בְּנֵי הֶחָצֵר, אֵינָהּ מֻתֶּרֶת לְהוֹצִיא לֶחָצֵר כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בָּעֲלִיּוֹת. וְאַף עַל פִּי כֵן מֻתֶּרֶת לִשְׁפּוֹךְ מֵהָעֲלִיּוֹת עַל מִרְפֶּסֶת שֶׁלָּהּ וְהַמַּיִם יוֹרְדִים לַגּוּמָא הַסְּמוּכָה לָהּ. אֲבָל דִּיוּטָא הַב' שֶׁלֹּא עֵרְבָה לְעַצְמָהּ — יֵשׁ אוֹמְרִים

שֶׁאֲסוּרָה לִשְׁפּוֹךְ אֲפִלּוּ בָּעֲלִיּוֹת, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְחוּסוּ עַל קַלְקוֹל הָעֲלִיּוֹת וְיִשְׁפְּכוּ בְּמִרְפֶּסֶת הָאֲסוּרָה לָהֶם לְהוֹצִיא לָהֶם מֵעֲלִיּוֹתֵיהֶם:

סימן שעח

א **דִּין הַחֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת זוֹ לָזוֹ וּבוֹ ה' סְעִיפִים**:

ג' חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת זוֹ לָזוֹ, וּפְתוּחוֹת כֻּלָּן גַּם כֵּן לְמָבוֹי אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְעֵרְבָה כָּל אַחַת מֵהַחִיצוֹנוֹת עִם הָאֶמְצָעִית, וְהַחִיצוֹנוֹת לֹא עֵרְבוּ זוֹ עִם זוֹ — הֲרֵי הַחִיצוֹנוֹת אֲסוּרוֹת זוֹ עִם זוֹ, לְהוֹצִיא כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבָּתִּים מִזּוֹ לָזוֹ דֶּרֶךְ הָאֶמְצָעִית, וְהָאֶמְצָעִית מֻתֶּרֶת עִם כָּל אַחַת מֵהֶן וְהֵן מֻתָּרוֹת עִמָּהּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֶמְצָעִית נָתְנָה עֵרוּבָהּ בְּזוֹ וְעֵרוּבָהּ בְּזוֹ, שֶׁאָז דִּיּוּרֵי הָאֶמְצָעִית בַּחִיצוֹנוֹת, שֶׁהָעֵרוּב הוּא מִשּׁוּם דִּירָה, וְאֵין דִּיּוּרֵי הַחִיצוֹנִים בָּאֶמְצָעִית, שֶׁהֲרֵי אֵין עֵרוּבָן בָּהּ. אוֹ אֲפִלּוּ נָתְנוּ הַחִיצוֹנוֹת עֵרוּבָן בָּאֶמְצָעִית לְעֶרֶב עַצְמָהּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא נָתְנוּהוּ שְׁתֵּיהֶן בְּבַיִת אֶחָד שֶׁבָּאֶמְצָעִי, אֶלָּא זוֹ נָתְנָה בְּבַיִת זֶה וְזוֹ נָתְנָה בְּבַיִת אַחֵר שֶׁבָּאֶמְצָעִית, שֶׁאָז גַּם כֵּן לֹא נִתְחַבְּרוּ דִּיּוּרֵי הַחִיצוֹנוֹת זוֹ עִם זוֹ, שֶׁדִּיּוּרֵי זוֹ הֵם בְּבַיִת זֶה וְדִיּוּרֵי זוֹ בְּזֶה, וְלָכֵן הֵן אֲסוּרוֹת זוֹ עַל זוֹ. אֲבָל אִם נָתְנוּהוּ בְּבַיִת אֶחָד בָּאֶמְצָעִית — הֲרֵי נִתְחַבְּרוּ דִּיּוּרֵי שְׁלָשְׁתָּן בְּבַיִת זֶה, וּמְעֹרָבוֹת הֵן, וְכֻלָּן מֻתָּרוֹת זוֹ עִם זוֹ:

ב ב' חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, וְחִיצוֹנָה פְּתוּחָה לְמָבוֹי, וּפְנִימִית לְחִיצוֹנָה וְלֹא לְמָבוֹי, וְעַל יְדֵי כָךְ יֵשׁ לָהּ דְּרִיסַת הָרֶגֶל עַל הַחִיצוֹנָה, שֶׁאֵין לָהּ דֶּרֶךְ לָצֵאת לְמָבוֹי אֶלָּא דֶּרֶךְ הַחִיצוֹנָה: עֵרְבָה פְּנִימִית לְעַצְמָהּ וְהַחִיצוֹנָה לֹא עֵרְבָה כְּלָל, אוֹ שֶׁעֵרְבָה וְאֵין עֵרוּבָהּ מוֹעִיל, כְּגוֹן שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵאַנְשֵׁי הֶחָצֵר וְלֹא עֵרֵב עִם בְּנֵי הֶחָצֵר, שֶׁהוּא אוֹסֵר עֲלֵיהֶם הֶחָצֵר עַד שֶׁיְּבַטֵּל רְשׁוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"פ — הֲרֵי הַפְּנִימִית מֻתֶּרֶת לְהוֹצִיא לַחֲצֵרָהּ כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבָּתִּים, וְאֵין הַחִיצוֹנָה אוֹסֶרֶת עָלֶיהָ, הוֹאִיל וְיֵשׁ מְחִצָּה בֵּינֵיהֶן וְאֵין לַחִיצוֹנָה דְּרִיסַת הָרֶגֶל עָלֶיהָ.

עֵרְבָה חִיצוֹנָה לְעַצְמָהּ וְלֹא עֵרְבָה הַפְּנִימִית כְּלָל, אוֹ שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מִן הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרֵב — שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁפְּנִימִית אֲסוּרָה בַּחֲצֵרָהּ וְיֵשׁ לָהּ דְּרִיסַת הָרֶגֶל עַל הַחִיצוֹנָה, אוֹסֶרֶת אוֹתָהּ, שֶׁרֶגֶל הָאֲסוּרָה בִּמְקוֹמָהּ אוֹסֶרֶת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ כְּשֶׁיֵּשׁ לָהּ שָׁם דְּרִיסַת הָרֶגֶל.

עֵרְבָה כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ — כָּל אַחַת מֻתֶּרֶת בַּחֲצֵרָהּ, וְאֵין הַפְּנִימִית אוֹסֶרֶת עַל הַחִיצוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבָה עִמָּהּ, הוֹאִיל וְהִיא מֻתֶּרֶת בַּחֲצֵרָהּ, וְרֶגֶל הַמֻּתֶּרֶת בִּמְקוֹמָהּ אֵינָהּ אוֹסֶרֶת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ:

ג עֵרְבוּ הַפְּנִימִית וְהַחִיצוֹנָה בְּיַחַד וְנָתְנוּ עֵרוּבָן בַּפְּנִימִית, וְשָׁכַח אֶחָד מִן הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרֵב — שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַפְּנִימִית אֲסוּרָה בַּחֲצֵרָהּ, אוֹסֶרֶת גַּם הַחִיצוֹנָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ עָלֶיהָ דְּרִיסַת הָרֶגֶל.

אֲבָל אִם שָׁכַח אֶחָד מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עֵרֵב — חִיצוֹנָה אֲסוּרָה וּפְנִימִית מֻתֶּרֶת, דְּכֵיוָן שֶׁעֵרוּבָהּ אֶצְלָהּ, וְאֵין לַחִיצוֹנָה דְּרִיסַת הָרֶגֶל עָלֶיהָ אֶלָּא בִּשְׁבִיל עֵרוּבָהּ שֶׁמַּרְגִּילָהּ לְתוֹכָהּ, תִּסְלְקֶנָּהּ מֵעָלֶיהָ וְתִשָּׁאֵר לְבַדָּהּ בְּעֵרוּבָהּ שֶׁאֶצְלָהּ, וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת.

אֲבָל אִם נָתְנוּ עֵרוּבָן בַּחִיצוֹנָה, אֲפִלּוּ שָׁכַח אֶחָד מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עֵרֵב — שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת, שֶׁאַף אִם הַפְּנִימִית תְּסַלֵּק אֶת הַחִיצוֹנָה מֵעָלֶיהָ, הֲרֵי אֵין עֵרוּבָהּ אֶצְלָהּ, וּבַמֶּה יִתְעָרְבוּ דִּיּוּרֵיהֶן:

ד אִם יָחִיד דָּר בַּפְּנִימִית וְיָחִיד בַּחִיצוֹנָה, אוֹ אֲפִלּוּ שְׁנַיִם דָּרִים בַּחִיצוֹנָה וְעֵרְבוּ בֵּינֵיהֶם — אֵין הַיָּחִיד שֶׁבַּפְּנִימִית אוֹסֵר עַל הַחִיצוֹנָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ יַחַד, הוֹאִיל וְהִיא רֶגֶל הַמֻּתֶּרֶת בִּמְקוֹמָהּ, שֶׁאֵין שָׁם מִי שֶׁיֶּאֱסֹר עָלָיו.

וְהוּא הַדִּין רַבִּים שֶׁהֵם כְּיָחִיד, שֶׁאֵינָן אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה וְאֵינָן צְרִיכִים לְעָרֵב בֵּינֵיהֶן, כְּגוֹן הָאָב עִם בָּנָיו שֶׁמְּקַבְּלִים מִמֶּנּוּ פְּרָס, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם מִמַּה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע:

ה וְכֵן ג' חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ וְיָחִיד בְּכָל אַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנַיִם הַפְּנִימִים עוֹבְרִים עַל הַחִיצוֹנָה — אֵינָן אוֹסְרִים עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רֶגֶל הַמֻּתֶּרֶת בִּמְקוֹמָהּ. וְאִם הָיוּ שְׁנַיִם בַּשְּׁלִישִׁית הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרְבוּ בֵּינֵיהֶם — אוֹסְרִים עַל הַיְחִידִים שֶׁבָּאֶמְצָעִית וְשֶׁבַּחִיצוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רֶגֶל הָאֲסוּרָה בִּמְקוֹמָהּ:

סימן שעט

א **דִּין חֲצֵרוֹת וּבָתִּים בֵּינֵיהֶם וּבוֹ ב' סְעִיפִים:**

ב' חֲצֵרוֹת וְג' בָּתִּים בֵּינֵיהֶן פְּתוּחִים זוֹ לְזוֹ, וְרוֹצִין כֻּלָּן לְעָרֵב יַחַד — הֲרֵי בֶּן חָצֵר זוֹ בָּא דֶּרֶךְ בַּיִת הַפָּתוּחַ לַחֲצֵרוֹ וְנוֹתֵן עֵרוּבוֹ בַּבַּיִת הָאֶמְצָעִי וְעוֹשֶׂה אֶת בַּיִת הַפָּתוּחַ לַחֲצֵרוֹ כְּבֵית שַׁעַר לַחֲצֵרוֹ לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ עָלָיו לְהָאֶמְצָעִי, וְכֵן בֶּן חָצֵר הָאַחֲרֶת בָּא דֶּרֶךְ בַּיִת הַפָּתוּחַ

לָהּ וְנוֹתֵן עֵרוּב בְּהָאֶמְצָעִי וְעוֹשֶׂה אֶת בַּיִת הַפָּתוּחַ לַחֲצֵרוֹ כְּבֵית שַׁעַר לַחֲצֵרוֹ, וְאֵין אֶחָד מִג' בָּתִּים אֵלּוּ צָרִיךְ לִתֵּן פַּת לָעֵרוּב, כִּי שְׁנַיִם הַסְּמוּכִים לַחֲצֵרוֹת הֵם כְּבֵית שַׁעַר, וּבֵית שַׁעַר אֵינוֹ אוֹסֵר, וְהָאֶמְצָעִי הוּא בַּיִת שֶׁמַּנִּיחִים בּוֹ אֶת הָעֵרוּב וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן אֶת הַפַּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ נָתְנוּ עֵרוּב בְּאֶחָד מִבָּתִּים הַסְּמוּכִים לַחֲצֵרוֹת, אוֹ אֲפִלּוּ בְּאֶחָד מִבָּתֵּי הַחֲצֵרוֹת עַצְמָן — אֵין ג' בָּתִּים אֵלּוּ צְרִיכִים לִתֵּן פַּת, לְפִי שֶׁנַּעֲשׂוּ כֻּלָּם כְּבֵית שַׁעַר לְאוֹתָהּ חָצֵר הַמּוֹלֶכֶת עֵרוּבָהּ דֶּרֶךְ עֲלֵיהֶם לְחָצֵר הָאַחֶרֶת:

ב ב' חֲצֵרוֹת וּב' בָּתִּים בֵּינֵיהֶם, וְלֹא עֵרְבוּ יַחַד אֶלָּא כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ, וְכָל חָצֵר לֹא נָתְנָה עֵרוּבָהּ בַּבַּיִת הַפָּתוּחַ לָהּ אֶלָּא עָשְׂאוּהוּ בֵּית שַׁעַר וּבָא דֶּרֶךְ בַּיִת שֶׁאֲצְלוֹ וְנָתַן עֵרוּבָהּ בַּבַּיִת הַסָּמוּךְ לְחָצֵר הָאַחֶרֶת, וְכֵן עָשָׂה בֶּן חָצֵר הַשְּׁנִיָּה, שְׁגַם הוּא הִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בַּבַּיִת הַסָּמוּךְ לְחָצֵר הָאַחֶרֶת — לֹא קָנוּ עֵרוּב, שֶׁכָּל אֶחָד הִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בְּבֵית שַׁעַר שֶׁל חָצֵר אַחֶרֶת, וְאֵינוֹ עֵרוּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ו:

סימן שפ

א **דִּינֵי בְּטוּל רְשׁוּת וּבוֹ ז' סְעִיפִים**:

אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁשָּׁכַח וְלֹא עֵרֵב עִמָּהֶם — אוֹסֵר עֲלֵיהֶם. מַה תַּקָּנָתָם? יְבַטֵּל לָהֶם רְשׁוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֶּחָצֵר, שֶׁיֹּאמַר "רְשׁוּתִי מְבֻטֶּלֶת לָכֶם" אוֹ "רְשׁוּתִי קְנוּיָה לָכֶם". וְאֵין צָרִיךְ לִקְנוֹת בְּקִנְיָן סוּדָר. וְיָכוֹל לְבַטֵּל מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין קוֹנִין קִנְיָן בְּשַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם כַּאן אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּקְנוּ הֵם רְשׁוּתוֹ, אֶלָּא שֶׁהוּא יְסַלֵּק עַצְמוֹ מֵרְשׁוּתוֹ, וּמִמֵּילָא אֵין מִי שֶׁיֶּאֱסֹר עֲלֵיהֶם; וּלְסַלֵּק עַצְמוֹ מֵרְשׁוּתוֹ מֻתָּר אַף בְּשַׁבָּת.

וְאִם דָּר עִם ד' אוֹ ה' — צָרִיךְ לְבַטֵּל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁיֹּאמַר "רְשׁוּתִי מְבֻטֶּלֶת לְכֻלְּכֶם", וְלֹא דַי שֶׁיְּבַטֵּל לְאֶחָד מֵהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה שֶׁמְּבַטֵּל לוֹ כְּבָר עֵרֵב עִם הַשְּׁאָר. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן, אַף לְמִי שֶׁבִּטֵּל לוֹ אָסוּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא דַי שֶׁיֹּאמַר "רְשׁוּתִי מְבֻטֶּלֶת לְכֻלְּכֶם", אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיְּפָרֵשׁ וְיֹאמַר "מְבֻטֶּלֶת לְךָ וּלְךָ". וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

ב אִם בִּטֵּל לָהֶם רְשׁוּתוֹ סְתָם — לֹא בִטֵּל אֶלָּא רְשׁוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֶּחָצֵר. לְפִיכָךְ הֵם מֻתָּרִים לְהוֹצִיא מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר וְגַם הוּא, לְפִי שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה אֶצְלָם כְּאוֹרֵחַ בָּעֲלְמָא. אֲבָל אֲסוּרִים לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר וְכֵן לְהַכְנִיס, שֶׁהֲרֵי בֵּיתוֹ הוּא מְיֻחָד לוֹ וְהֶחָצֵר לָהֶם, וַהֲרֵי זֶה

מוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת. וַאֲפִלּוּ הוּא, שֶׁבֵּיתוֹ שָׁלוֹ וְגַם בֶּחָצֵר הוּא כְּאוֹרֵחַ אֶצְלָם, אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לוֹ לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר (וְכֵן לְהַכְנִיס), לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּאוֹרֵחַ אֶצְלָם אֶלָּא לְעִנְיַן תַּשְׁמִישׁ מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר, אֲבָל תַּשְׁמִישׁ שֶׁמִּבֵּיתוֹ אוֹ לְבֵיתוֹ — אֵין לוֹמַר שֶׁהוּא אוֹרֵחַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לִנְעוֹל בֵּיתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לְהוֹצִיא בְּאִסּוּר, וְלֹא יִפְתְּחֶנּוּ אֶלָּא כְּשֶׁרוֹצֶה לָצֵאת וְלָבֹא, וְיִנְעָלֶנּוּ מִיָּד אַחַר צֵאתוֹ וּבוֹאוֹ וְהַמַּקֵּל לֹא הִפְסִיד, כִּי יֵשׁ לוֹ עַל מִי לְסָמוֹךְ:

ג אִם בִּטֵּל לָהֶם גַּם רְשׁוּת בֵּיתוֹ — מֻתָּרִים גַּם בְּבֵיתוֹ לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ לֶחָצֵר וְכֵן לְהַכְנִיס כְּמוֹ בְּבָתֵּיהֶם, וְגַם הוּא מֻתָּר בְּבֵיתוֹ כְּמוֹ בְּבָתֵּיהֶם, לְפִי שֶׁנַּעֲשָׂה אוֹרֵחַ גָּמוּר אֶצְלָם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ שׁוּם רְשׁוּת שֶׁלֹּא בִּטְּלָה לָהֶם. רַק שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא יוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר קֹדֶם שֶׁיּוֹצִיאוּ [הֵם] מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר, כְּדֵי שֶׁיַּחֲזִיקוּ הֵם בֶּחָצֵר תְּחִלָּה, וְלֹא יַכְנִיס מֵחָצֵר לְבֵיתוֹ קֹדֶם שֶׁיַּכְנִיסוּ הֵם מֵחָצֵר לְבֵיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"א:

ד אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְבַטֵּל לָהֶם רְשׁוּתוֹ, אֶלָּא לְהַשְׁכִּירוֹ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׁכִירוּת מוֹעֶלֶת בְּיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁמּוֹעֶלֶת בְּנָכְרִי, לְפִי שֶׁהַשְׁכִּירוּת אֵינָהּ גָּרוּעַ מֵהַבְטוּל שֶׁהִיא מַתָּנָה בְּחִנָּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא תִקְּנוּ שְׁכִירוּת אֶלָּא בְּנָכְרִי שֶׁאֵין בִּטּוּלוֹ מוֹעִיל, אֲבָל לֹא בְּיִשְׂרָאֵל. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמַּקֵּל:

ה אִם בְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁעֵרְבוּ מְבַטְּלִין רְשׁוּתָם לְאֶחָד שֶׁלֹּא עֵרֵב עִמָּהֶם — הוּא מֻתָּר לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר, וְלֹא מִבָּתֵּיהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן בִּטְּלוּ לוֹ בְּפֵרוּשׁ גַּם רְשׁוּת בָּתֵּיהֶם.

וְהֵם אֲסוּרִים אֲפִלּוּ מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר. וְאַף עַל פִּי שֶׁרְשׁוּת אֶחָד הֵן לְאַחַר שֶׁבִּטְּלוּהוּ לוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁחָצֵר זוֹ הָיְתָה שֶׁלָּהֶם, אִם כֵּן כְּשֶׁחוֹזְרִין וּמוֹצִיאִים לְתוֹכָהּ הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ חוֹזְרִים בָּהֶם וְרוֹצִים לִזְכוֹת בָּהּ, שֶׁאֵין לוֹמַר שֶׁהֵם מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהּ כְּאוֹרְחִים בְּעָלְמָא, לְפִי שֶׁהָרַבִּים לְגַבֵּי יָחִיד אֵינָן דּוֹמִין כְּאוֹרְחִים אֶצְלוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם כְּבָר הֶחֱזִיק הוּא בֶּחָצֵר — אֵין זֶה מוֹעִיל שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הָרַבִּים לַחֲזוֹר בָּהֶם.

אֲבָל מֻתָּרִים לְהַכְנִיס מֵחָצֵר לְבֵיתוֹ, לְפִי שֶׁאֵין נִרְאֶה חֲזָרָה אֶלָּא כְּשֶׁמַּכְנִיסִים לִרְשׁוּת שֶׁלָּהֶם שֶׁבִּטְּלוּהָ, דְּהַיְנוּ לֶחָצֵר, אֲבָל כְּשֶׁמּוֹצִיאִים מֵרְשׁוּת זוֹ וּמַכְנִיסִים לִרְשׁוּת אַחֶרֶת — אֵין זוֹ נִרְאֵית חֲזָרָה.

אֲבָל אֲסוּרִים לְהַכְנִיס מֵחָצֵר לְבָתֵּיהֶם אֲפִלּוּ אִם בִּטְּלוּ לוֹ גַּם רְשׁוּת בָּתֵּיהֶם, שֶׁנַּעֲשָׂה

הַכֹּל רְשׁוּת אֶחָד שֶׁלּוֹ — מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהֵם אֵינָן כְּאוֹרְחִים לְגַבֵּי הַיָּחִיד, אִם כֵּן כְּשֶׁמַּכְנִיסִים לְבָתֵּיהֶם הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ חוֹזְרִים וְזוֹכִים בְּבָתֵּיהֶם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֲסוּרִים לְהוֹצִיא מִבָּתֵּיהֶם לְחָצֵר אֲפִלּוּ בִּטְּלוּ לוֹ גַּם רְשׁוּת בָּתֵּיהֶם, כְּמוֹ שֶׁאֲסוּרִים לְהוֹצִיא אֲפִלּוּ מִבֵּיתוֹ מַמָּשׁ לֶחָצֵר:

ו וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם לְבָד דָּרִים בֶּחָצֵר וְלֹא עֵרְבוּ, וּבִטֵּל אֶחָד מֵהֶם לַחֲבֵרוֹ — דִּינוֹ כְּרַבִּים לְגַבֵּי יָחִיד, שֶׁאַף הַיָּחִיד אֵינוֹ נַעֲשֶׂה אוֹרֵחַ לְגַבֵּי יָחִיד אֶלָּא לְגַבֵּי רַבִּים, וְאֵין רַבִּים פְּחוּתִים מִשְּׁנַיִם. וְכֵן רַבִּים שֶׁלֹּא עֵרְבוּ שֶׁבִּטְּלוּ רְשׁוּתָם לְרַבִּים שֶׁעֵרְבוּ, אֵינָם נַעֲשִׂים אוֹרְחִים אֶצְלָם, וְדִינָם כְּרַבִּים לְגַבֵּי יָחִיד:

ז רַבִּים שֶׁלֹּא עֵרְבוּ יְכוֹלִים לְבַטֵּל רְשׁוּתָם בֵּין לְיָחִיד שֶׁלֹּא עֵרֵב בֵּין לְרַבִּים שֶׁעֵרְבוּ בֵּינֵיהֶם, וּבִלְבָד שֶׁכָּל אֶחָד מֵהַמְבַטְּלִים יְבַטֵּל לְכָל אֶחָד מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה בְּיָחִיד הַמְבַטֵּל. אֲבָל לְרַבִּים שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, אֲפִלּוּ לִשְׁנַיִם שֶׁלֹּא עֵרְבוּ — אֵין מְבַטְּלִין לָהֶם, בֵּין שֶׁהַמְבַטְּלִים הֵם רַבִּים שֶׁעֵרְבוּ בֵּין שֶׁהוּא יָחִיד שֶׁלֹּא עֵרֵב, שֶׁהֲרֵי אַף לְאַחַר שֶׁיְּבַטְּלוּ לָהֶם הֵם שְׁנַיִם, וְאֶחָד אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם חָזַר הָאֶחָד וּבִטֵּל לַחֲבֵרוֹ — אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבִּשָּׁעָה שֶׁבִּטְּלוּ הָרִאשׁוֹנִים הֶחָצֵר לֶזֶה הַחוֹזֵר וּמְבַטֵּל לֹא הָיָה לוֹ אָז בָּהּ זְכוּת שֶׁל הֶתֵּר טִלְטוּל, מִפְּנֵי שֶׁאוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, אִם כֵּן בְּטוּל זֶה לֹא הוֹעִיל כְּלוּם, וּכְשֶׁחוֹזֵר וּמְבַטֵּל לְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל רְשׁוּת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֲרֵי לֹא זָכוּ בָּהּ. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁבִּטְּלוּ לוֹ הָרִאשׁוֹנִים אָמְרוּ לוֹ "אָנוּ מְבַטְּלִים לְךָ עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזוֹר וּתְבַטֵּל לַחֲבֵרְךָ", שֶׁנָּתְנוּ לָהֶם רְשׁוּת לְבַטֵּל לוֹ — אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא זָכָה בְּחֵלֶק שֶׁבִּטְּלוּ לוֹ בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכַל לְטַלְטֵל בֶּחָצֵר, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְנוֹת לַחֲבֵרוֹ:

סימן שפא

א **דִּינֵי הַמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ וְעָבַר וְהוֹצִיא וּבוֹ ז' סְעִיפִים:**

הַמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ וְעָבַר וְהוֹצִיא אַחַר כָּךְ מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר, בְּשׁוֹגֵג — אֵינוֹ אוֹסֵר, בְּמֵזִיד — אוֹסֵר, שֶׁהֲרֵי חוֹזֵר בּוֹ מִבִּטּוּלוֹ שֶׁבִּטֵּל לָהֶם חֶלְקוֹ שֶׁבֶּחָצֵר. וְאֵין אוֹמְרִים כַּאן "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהֻתְּרָה הֻתְּרָה", שֶׁכֵּיוָן שֶׁחוֹזֵר בּוֹ, אִם כֵּן בְּוַדַּאי לֹא הִסִּיחַ לִבּוֹ לְגַמְרֵי מִתְּחִלָּה, וְלֹא הֻתְּרָה שַׁבָּת מֵעוֹלָם.

וְאֵינָהּ נִקְרֵאת חֲזָרָה אֶלָּא כְּשֶׁמּוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לְחָצֵר. אֲבָל אִם מַכְנִיס מֵחָצֵר לְבֵיתוֹ — אֵין זוֹ חֲזָרָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבִּטֵּל לָהֶם הֶחָצֵר, מִפְּנֵי הוּא אֶת חֲפָצָיו מִמֶּנָּה לַבַּיִת, וְאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם בְּהַכְנָסָה זוֹ (אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לוֹ לְהַכְנִיס מֵחָצֵר לַבַּיִת, שֶׁהֲרֵי בֵּיתוֹ מְיֻחָד לוֹ וְהֶחָצֵר לָהֶם, וְנִמְצָא מוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא בִטֵּל לָהֶם אֶלָּא רְשׁוּתוֹ שֶׁבֶּחָצֵר בִּלְבָד. אֲבָל אִם בִּטֵּל לָהֶם גַּם רְשׁוּת בֵּיתוֹ וְהִכְנִיס מֵחָצֵר לַבַּיִת — הֲרֵי זוֹ חֲזָרָה מִבְּטוּל הַבַּיִת, וְאוֹסְרוֹ עֲלֵיהֶם.

וְכָל זֶה כְּשֶׁמּוֹצִיא אוֹ מַכְנִיס קֹדֶם שֶׁהֶחֱזִיקוּ הֵם בִּרְשׁוּת שֶׁבִּטֵּל, כְּגוֹן קֹדֶם שֶׁהוֹצִיאוּ מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר אוֹ הִכְנִיסוּ מֵחָצֵר לְבָתֵּיהֶם כְּשֶׁבִּטֵּל לָהֶם רְשׁוּתוֹ שֶׁבֶּחָצֵר, אוֹ קֹדֶם שֶׁהוֹצִיאוּ מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר אוֹ מֵחָצֵר לְבֵיתוֹ כְּשֶׁבִּטֵּל לָהֶם גַּם רְשׁוּת בֵּיתוֹ. אֲבָל לְאַחַר שֶׁהֶחֱזִיקוּ בִּרְשׁוּתוֹ, בֵּין בְּהוֹצָאָה לְבַדָּהּ בֵּין בְּהַכְנָסָה לְבַדָּהּ — שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכְנָסָה אֵינָהּ נִקְרֵאת חֲזָקָה לְעִנְיַן חֲזָרָה, שֶׁאֵין זֶה חוֹזֵר וּמַחֲזִיק בִּרְשׁוּתוֹ כְּשֶׁמַּכְנִיס מִמֶּנּוּ חֲפָצָיו לְבֵיתוֹ, אַף עַל פִּי כֵן נִקְרֵאת חֲזָקָה לְעִנְיַן שֶׁלֹּא יוּכַל לַחֲזוֹר בּוֹ, שֶׁכֹּל שֶׁעָשׂוּ דָּבָר בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁהָיוּ אֲסוּרִים לַעֲשׂוֹתוֹ אִם לֹא בִּטְּלָהּ לָהֶם — הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה, וְאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם כְּשֶׁחוֹזֵר בּוֹ.

אֲבָל הוּא אָסוּר לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא בֶּחָצֵר אַף לְאַחַר שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ, אֶלָּא אִם כֵּן בִּטֵּל לָהֶם גַּם רְשׁוּת בֵּיתוֹ, שֶׁאָז נַעֲשֶׂה כְּאוֹרֵחַ גָּמוּר אֶצְלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"פ.

וְאֵין חֲזָקָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא כְּשֶׁהֶחֱזִיקוּ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה. אֲבָל מַה שֶּׁמּוֹצִיאִים וּמַכְנִיסִים מִבְּעוֹד יוֹם — אֵין זוֹ הוֹכָחָה שֶׁהִיא רְשׁוּת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֲרֵי אַף אִם לֹא בִּטְּלָהּ לָהֶם הָיוּ רַשָּׁאִים לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבְּעוֹד יוֹם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף חֲזָקָה שֶׁמִּבְּעוֹד יוֹם מוֹעֶלֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מוֹכַחַת, וּבִלְבָד שֶׁתְּהֵא אַחַר הַבִּטּוּל (וְיֵשׁ לְהַחְמִיר כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְכַתְּחִלָּה, וּבְדִיעֲבַד יֵשׁ לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים):

ב יֵשׁ בִּטּוּל רְשׁוּת מֵחָצֵר לְחָצֵר אֲפִלּוּ אֵינָן אוֹסְרוֹת זוֹ עַל זוֹ, כְּגוֹן ב' חֲצֵרוֹת וּפְתַח בֵּינֵיהֶן, וְעֵרְבָה כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ וְלֹא עֵרְבוּ יַחַד — יְכוֹלָה כָּל אַחַת לְבַטֵּל רְשׁוּתָהּ לַחֲבֶרְתָּהּ, שֶׁתְּהֵא חֲבֶרְתָּהּ מֻתֶּרֶת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ וְלֹא הִיא.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אוֹסְרוֹת זוֹ עַל זוֹ, כְּגוֹן ב' חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ וְעֵרְבָה הַחִיצוֹנָה לְבַדָּהּ וְהַפְּנִימִית לֹא עֵרְבָה כְּלָל, שֶׁאוֹסֶרֶת הִיא עַל הַחִיצוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן

שע"ח — יְכוֹלָה הִיא לְבַטֵּל לָהּ רְשׁוּת שֶׁיֵּשׁ לָהּ בָּהּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ וְלִדְרוֹס בָּהּ, שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּמֵּשׁ וְלֹא תַּעֲבוֹר עָלֶיהָ אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁצְּרִיכָה לָצֵאת וְלָבֹא, וְתִהְיֶה הַחִיצוֹנָה מֻתֶּרֶת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲצֵרָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַפְּנִימִים עוֹבְרִים עָלֶיהָ כְּשֶׁצְּרִיכִים לָצֵאת וְלָבֹא, (ו)הַעֲבָרָה לְבַדָּהּ אֵינָהּ אוֹסֶרֶת אֶלָּא כְּשֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים שָׁם לַעֲשׂוֹת צָרְכֵיהֶם. שֶׁזֶּה שֶׁאָמְרוּ שֶׁהַפְּנִימִית אוֹסֶרֶת בִּדְרִיסַת רַגְלָהּ עַל חִיצוֹנָה — אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁדְּרִיסַת וְהַעֲבָרַת הָרֶגֶל בִּלְבַדָּהּ תֶּאֱסוֹר, אֶלָּא דְּרִיסַת הָרֶגֶל כְּשֶׁדְּוֹרֶסֶת שָׁם וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת בִּצְרָכֶיהָ בְּדֶרֶךְ תַּשְׁמִישׁ הֶחָצֵר לְבָתִּים הִיא אוֹסֶרֶת אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁאוֹסְרִים אוֹתָהּ הַבָּתִּים שֶׁבָּהּ אִם לֹא עֵרְבוּ בָּהּ. וְלָכֵן כְּשֶׁבִּטְּלָה לָהּ זְכוּת זֶה וְאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּשֶׁת בָּהּ בְּשַׁבָּת — אֵינָהּ אוֹסֶרֶת אוֹתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹבֶרֶת עָלֶיהָ.

וְכֵן אִם עֵרְבוּ הַפְּנִימִית וְהַחִיצוֹנָה בְּיַחַד, וְשָׁכַח אֶחָד מֵהַפְּנִימִית וְלֹא עֵרֵב, שֶׁשְּׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם — יָכוֹל הוּא לְבַטֵּל לָהֶם רְשׁוּתוֹ, וְצָרִיךְ שֶׁיְּבַטֵּל לְכָל אֶחָד מֵהַפְּנִימִית וּלְכָל אֶחָד מֵהַחִיצוֹנָה, וְאָז הוּא לְבַדּוֹ אָסוּר וְכֻלָּם מֻתָּרִים. אֲבָל אִם לֹא בִּטֵּל אֶלָּא לְהַפְּנִימִית — אַף הַפְּנִימִית אֲסוּרָה, שֶׁהַחִיצוֹנָה אוֹסַרְתָּהּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לְהַחִיצוֹנָה דְּרִיסַת הָרֶגֶל עָלֶיהָ, מִכָּל מָקוֹם הָעֵרוּב שֶׁעֵרְבָה עִמָּה מַרְגִּילָהּ לְתוֹכָהּ וּכְאִלּוּ הִיא דָּרָה בָּהּ, שֶׁעֵרוּב מְשׁוּם דִּירָה.

אֲבָל אִם שָׁכַח אֶחָד מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עֵרֵב — אֵין צָרִיךְ לְבַטֵּל לְהַפְּנִימִית, שֶׁאַף אִם לֹא עֵרְבָה הַחִיצוֹנָה כְּלָל אֶלָּא הַפְּנִימִית לְבַדָּהּ, אֵין הַחִיצוֹנָה אוֹסֶרֶת אֶת הַפְּנִימִית, הוֹאִיל וְאֵין לָהּ דְּרִיסַת הָרֶגֶל עָלֶיהָ, וְאֵין הָעֵרוּב מַרְגִּילָהּ לְתוֹכָהּ, מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלָה לוֹמַר לָהּ "לְתַקְוֹנִי שִׁתַּפְתִּיךְ עִמִּי וְלֹא לְעִוְוּתִי". מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁשָּׁכַח אֶחָד מִן הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרֵב, אֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר כֵּן כֵּיוָן שֶׁהָעִוְוּת הוּא מִמֶּנָּה:

ג יֵשׁ בְּטוּל רְשׁוּת בְּחֻרְבָּה. שֶׁאִם הָיוּ ב' בָּתִּים וְחֻרְבָּה בֵּינֵיהֶם שֶׁהִיא שֶׁל שְׁנֵיהֶם (אוֹ שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁנֵיהֶם אֲבָל שְׁנֵיהֶם מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהּ בְּתַשְׁמִישׁ נוֹחַ, שֶׁהֵם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ו), וְשָׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ — יָכוֹל אֶחָד לְבַטֵּל לַחֲבֵרוֹ לִהְיוֹתוֹ מֻתָּר בָּהּ. וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הֵקִלּוּ חֲכָמִים בְּבִטּוּל רְשׁוּת אֶלָּא בֶּחָצֵר שֶׁלִּפְנֵי הַבָּתִּים שֶׁבָּהּ הוּא עִקַּר תַּשְׁמִישָׁם:

ד יֵשׁ בְּטוּל רְשׁוּת מִבַּיִת לְבַיִת. שֶׁאִם הָיוּ ב' בָּתִּים פְּתוּחִים זֶה לְזֶה וְלֹא עֵרְבוּ יַחַד — אֶחָד מְבַטֵּל רְשׁוּת בֵּיתוֹ לַחֲבֵרוֹ. וַאֲפִלּוּ הַמְבַטֵּל מֻתָּר לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לְבֵית חֲבֵרוֹ, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל שֶׁל חֲבֵרוֹ, כֵּיוָן שֶׁבִּטְּלוֹ לוֹ. וַאֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁהֶחֱזִיק חֲבֵרוֹ בְּבֵיתוֹ יָכוֹל הוּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ לְבֵית חֲבֵרוֹ.

וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְהַמְבַטֵּל רְשׁוּת חֲצֵרוֹ, שֶׁאֵין לוֹ לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר, אֲפִלּוּ בִּטֵּל גַּם רְשׁוּת בֵּיתוֹ, עַד שֶׁיַּחֲזִיקוּ הֵם תְּחִלָּה, וַאֲפִלּוּ אִם הֶחֱזִיקוּ אֵינוֹ מוֹעִיל אֶלָּא בְּיָחִיד שֶׁבִּטֵּל לָרַבִּים, אֲבָל לֹא בְּיָחִיד לְיָחִיד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"פ — לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָיָה לוֹ חֵלֶק בֶּחָצֵר אֶלָּא שֶׁבִּטְּלוֹ לָהֶם, אִם כֵּן כְּשֶׁמּוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר נִרְאֶה כְּחוֹזֵר מִבִּטּוּלוֹ וּמַחֲזִיק בְּחֶלְקוֹ שֶׁבֶּחָצֵר, וְלָכֵן צָרִיךְ שֶׁיַּחֲזִיקוּ הֵם תְּחִלָּה, וְאָז נַעֲשֶׂה הוּא כְּאוֹרֵחַ אֶצְלָם אִם הֵם רַבִּים, אֲבָל לֹא יָחִיד אֵצֶל יָחִיד. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמּוֹצִיא לְבֵית חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בּוֹ חֵלֶק מֵעוֹלָם וְלֹא בִּטְּלוֹ — אֵינוֹ נִרְאֶה כְּחוֹזֵר וּמַחֲזִיק בִּרְשׁוּתוֹ בְּהוֹצָאָה זוֹ:

ה אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיס מִבֵּית חֲבֵרוֹ לְבֵיתוֹ, שֶׁכְּשֶׁמַּכְנִיס לְבֵיתוֹ נִרְאֶה כְּחוֹזֵר וּמַחֲזִיק בִּרְשׁוּתוֹ. וַאֲפִלּוּ הֶחֱזִיק בּוֹ כְּבָר חֲבֵרוֹ — אֵינוֹ מוֹעִיל לְהַתִּיר גַּם לוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נַעֲשֶׂה כְּאוֹרֵחַ אֵצֶל חֲבֵרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָחִיד אֵצֶל יָחִיד. וְאִם הוּא יָחִיד אֵצֶל רַבִּים — עַל כָּל פָּנִים לֹא יַכְנִיס לְבֵיתוֹ מִבָּתֵּיהֶם עַד שֶׁיַּחֲזִיקוּ הֵם תְּחִלָּה בְּבֵיתוֹ.

וְאִם יֵשׁ לוֹ חֶדֶר פָּתוּחַ לְבֵיתוֹ, וּבִטֵּל רְשׁוּת בֵּיתוֹ בִּלְבָד בִּלְי הַחֶדֶר — אָסוּר לְהוֹצִיא מֵהַחֶדֶר לְבֵיתוֹ, שֶׁהַחֶדֶר מְיֻחָד לוֹ, וְהַבַּיִת — לַחֲבֵרוֹ, וְנִמְצָא מוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת. וַאֲפִלּוּ הוּא יָחִיד אֵצֶל רַבִּים — אֵינוֹ נַעֲשֶׂה כְּאוֹרֵחַ אֶצְלָם לְעִנְיַן הוֹצָאָה וְהַכְנָסָה מֵחֶדֶר לְבַיִת, כְּמוֹ שֶׁהַמְבַטֵּל רְשׁוּת חֲצֵרוֹ וְלֹא רְשׁוּת בֵּיתוֹ אֵינוֹ נַעֲשֶׂה כְּאוֹרֵחַ אֶצְלָם לְעִנְיַן הוֹצָאָה וְהַכְנָסָה מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"פ.

אֲבָל יָכוֹל לְהַכְנִיס מִבָּתֵּיהֶם לְבֵיתוֹ אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁהֶחֱזִיקוּ הֵם בְּבֵיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַמְבַטֵּל רְשׁוּת חֲצֵרוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר קֹדֶם שֶׁיַּחֲזִיקוּ הֵם, שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת חֲזָרָה אֶלָּא כְּשֶׁמּוֹצִיא מִבֵּיתוֹ, אֲבָל לֹא מִבָּתֵּיהֶם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְבַטֵּל רְשׁוּת מִבַּיִת לְבַיִת אֶלָּא אִם כֵּן יַשְׁאִיר לְעַצְמוֹ חֶדֶר אֶחָד שֶׁלֹּא יְבַטְּלֶנּוּ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת עֵרוּב מִבָּתִּים אֵלּוּ הַפְּתוּחִים זֶה לְזֶה, שֶׁכֻּלָּם יְבַטְּלוּם בַּעֲלֵיהֶם לְאֶחָד, וְגַם הֵם יִהְיוּ מַתִּירִים לְהוֹצִיא כָּל אֶחָד מִבֵּיתוֹ לְבֵית

חֲבֵרוֹ, הוֹאִיל וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּחוֹזֵר וּמַחֲזִיק בִּרְשׁוּתוֹ בְּהוֹצָאָה זוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמַּשְׁאִיר חֵדֶר אֶחָד שֶׁאָסוּר לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ לַבַּיִת, וְאִם הָיָה עֵרוּב הָיָה מֻתָּר — נִמְצָא מִשְׁתַּכֵּר הוּא בָּעֵרוּב, וְשׁוּב אֵין לָחוּשׁ שֶׁיְּבַטְּלוּ הַכֹּל וְתִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת עֵרוּב.

וְהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהֲרֵי אַף אִם אֵינוֹ מַשְׁאִיר שׁוּם חֵדֶר — מִשְׁתַּכֵּר הוּא בָּעֵרוּב, שֶׁיִּהְיֶה מֻתָּר לוֹ לְהַכְנִיס לְבֵיתוֹ מִבֵּית חֲבֵרוֹ שֶׁבִּטֵּל לוֹ בֵּיתוֹ, שֶׁאָסוּר לוֹ עַכְשָׁו אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁהֶחֱזִיק בּוֹ חֲבֵרוֹ אִם הוּא יָחִיד אֵצֶל יָחִיד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר רַבִּים אֵצֶל יָחִיד. וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה לְהַשְׁאִיר חֵדֶר אֶחָד:

ה. הַבְּטוּל הוּא בְּמָקוֹם עֵרוּב שֶׁמִּבְּעוֹד יוֹם. לְפִיכָךְ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִים לְעָרֵב מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינָם יְכוֹלִים לְבַטֵּל מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ. כְּגוֹן ב' בָּתִּים בב' צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים וְהִקִּיפוּם נָכְרִים מִחֹצָה בְּשַׁבָּת, בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן כְּמוֹ חָצֵר שֶׁב' בָּתִּים אֵלּוּ פְּתוּחִים לָהּ, וַהֲרֵי הֵם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה — אֵינָם יְכוֹלִים לְבַטֵּל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִים לְעָרֵב מִבְּעוֹד יוֹם:

ו אֲבָל מִי שֶׁיֵּרֵשׁ בַּיִת בְּשַׁבָּת וְנִכְנַס לָדוּר בּוֹ, שֶׁאוֹסֵר הוּא עַל בְּנֵי הֶחָצֵר, כְּגוֹן שֶׁלֹּא עֵרֵב עִמָּהֶם הַמּוֹרִישׁ — יָכוֹל לְבַטֵּל לָהֶם רְשׁוּתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְעָרֵב עִמָּהֶם מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה דָּר בְּבַיִת זֶה מִבְּעוֹד יוֹם, מִכָּל מָקוֹם, הַיּוֹרֵשׁ — בְּמָקוֹם מוֹרִישׁוֹ הוּא עוֹמֵד, וַהֲרֵי מוֹרִישׁוֹ הָיָה יָכוֹל לְעָרֵב, לָכֵן יָכוֹל הוּא לְבַטֵּל:

ז מְבַטְּלִין וְחוֹזְרִין וּמְבַטְּלִין. כְּלוֹמַר שֶׁמְּבַטְּלִין רְשׁוּתָן בְּנֵי חָצֵר זוֹ לִבְנֵי חָצֵר אַחֶרֶת שֶׁעֵרְבָה לְעַצְמָן, אוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי חָצֵר, עַד שֶׁיּוֹצִיאוּ מַה שֶּׁיִּרְצוּ, וְחוֹזְרִים וּמְבַטְּלִים רְשׁוּתָם לְאוֹתָם שֶׁבִּטְּלוּ לָהֶם עַד שֶׁיּוֹצִיאוּ גַּם הֵם מַה שֶּׁיִּרְצוּ. אֲבָל אִם לֹא הָיוּ חוֹזְרִים וּמְבַטְּלִים לָהֶם — לֹא הָיוּ מֻתָּרִים לְהוֹצִיא אֲפִלּוּ בִּטְּלוּ גַּם רְשׁוּת בָּתֵּיהֶם, הוֹאִיל וְהֵם רַבִּים וְאֵינָם נַעֲשִׂים אוֹרְחִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"פ:

סימן שפב

א אִם דִּירַת גּוֹי מְעַכֶּבֶת בְּעֵרוּבוֹ וּבוֹ כ"ג סְעִיפִים:

דִּירַת נָכְרִי כְּדִירַת בְּהֵמָה. לְפִיכָךְ הַדָּר עִם הַנָּכְרִי בֶּחָצֵר אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, עַד שֶׁיִּהְיוּ ב' יִשְׂרְאֵלִים דָּרִים בִּשְׁנֵי בָּתִּים וְאוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, וּצְרִיכִים לְעָרֵב יַחַד — אֲזַי גַּם הַנָּכְרִי אוֹסֵר עֲלֵיהֶם, וְאֵין עֵרוּבָם מוֹעִיל עַד שֶׁהַנָּכְרִי יַשְׁכִּיר לָהֶם רְשׁוּתוֹ שֶׁבֶּחָצֵר. וְלֹא מִשּׁוּם

שֶׁדִּירָתוֹ דִּירָה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁחָשְׁשׁוּ חֲכָמִים שֶׁמָּא יִלְמְדוּ הַיִּשְׂרְאֵלִים מִמַּעֲשֵׂה הַנָּכְרִי כְּשֶׁיְּדוּרוּ בְּחָצֵר אַחַת, וּבִקְּשׁוּ עִלָּה לִמְנוֹעַ דִּירַת הַיִּשְׂרְאֵל עִם הַנָּכְרִי, וְלָכֵן אָמְרוּ שֶׁאֵין עֵרוּב מוֹעִיל בִּמְקוֹם נָכְרִי וְאֵין בִּטּוּל רְשׁוּת מוֹעִיל בְּנָכְרִי עַד שֶׁיַּשְׂכִּיר, וְהַנָּכְרִי לֹא יִרְצֶה לְהַשְׂכִּיר מִפְּנֵי שֶׁיָּחוּשׁ לְכָשָׁפִים, וְיִקְשֶׁה בְּעֵינֵי הַיִּשְׂרְאֵל דִּירָתוֹ עִמּוֹ מִפְּנֵי אִסּוּר טִלְטוּל, וְיֵצֵא מִשָּׁם. וּלְפִי שֶׁאֵינוֹ מָצוּי שֶׁיְּדוּר יִשְׂרְאֵל אֶחָד עִם נָכְרִי בֶּחָצֵר, מִפְּנֵי שֶׁיְּחוּשׁ לְעַצְמוֹ שֶׁמָּא יַהַרְגֶנּוּ, כִּי הַנָּכְרִים חֲשׁוּדִים עַל שְׁפִיכַת דָּמִים — לָכֵן לֹא הֶצְרְכוּ לֶאֱסוֹר עָלָיו הַטִּלְטוּל מִשּׁוּם דִּירַת הַנָּכְרִי כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא מִשָּׁם. אֲבָל ב' יִשְׂרְאֵלִים אֵינָם יְרֵאִים מִמֶּנּוּ וְדָרִים עִמּוֹ, וְיִלְמְדוּ מִמַּעֲשָׂיו.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם יִשְׂרְאֵלִים רַבִּים דָּרִים בְּבַיִת אֶחָד — אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם יְרֵאִים מִמֶּנּוּ, כִּי לֹא רָצוּ חֲכָמִים לַחֲלוֹק בֵּין בַּיִת שֶׁדָּר בּוֹ אֶחָד לְבַיִת שֶׁדָּרִים בּוֹ הַרְבֵּה, וְהִתִּירוּ בְּבַיִת אֶחָד בְּכָל עִנְיָן. וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֲפִלּוּ בָּתִּים הַרְבֵּה שֶׁבֶּחָצֵר וְהֵם כְּבַיִת אֶחָד, שֶׁאֵינָם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, כְּגוֹן הָאַחִין שֶׁדָּרִים כָּל אֶחָד בְּבַיִת בִּפְנֵי עַצְמוֹ וּמְקַבְּלִים פְּרָס מֵאֲבִיהֶם הַדָּרִים עִם הַנָּכְרִי בֶּחָצֵר, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם מִמַּה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע שֶׁאֵין צְרִיכִים לְעָרֵב בֵּינֵיהֶם — אֵין צְרִיכִים גַּם כֵּן לִשְׂכּוֹר רְשׁוּת מִנָּכְרִי הַדָּר עִמָּהֶם בֶּחָצֵר:

ב יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׂכִּיר אוֹ הִשְׁאִיל בַּיִת לְנָכְרִי בֶּחָצֵר — אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עוֹד יִשְׂרָאֵל דָּר עִמּוֹ בֶּחָצֵר, לְפִי שֶׁלֹּא הִשְׂכִּיר אוֹ הִשְׁאִיל לוֹ בֵּיתוֹ עַל דַּעַת שֶׁיֶּאֱסוֹר עָלָיו (וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּמַשְׂכִּיר אוֹ מַשְׁאִיל לְיִשְׂרָאֵל אֵין אוֹמְרִים כֵּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע — גַּבֵּי נָכְרִי הֶקֵּלוּ).

אֲבָל אִם הַבַּיִת שֶׁל נָכְרִי וּשְׂכָרוֹ יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ, וְהַנָּכְרִי דָּר עִמּוֹ בְּחֶדֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּעִנְיָן שֶׁאוֹסֵר עָלָיו כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר — אֵין שְׂכִירַת הַבַּיִת מוֹעֶלֶת לְעִנְיַן שְׂכִירוּת לְהַתִּיר טִלְטוּל, אֶלָּא צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִשְׂכּוֹר מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְהַתִּיר טִלְטוּל (שֶׁאִם לֹא כֵן לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינָיו דִּירָתוֹ עִמּוֹ וְלֹא יֵצֵא מִשָּׁם):

ג יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ ב' בָּתִּים בְּחָצֵר שֶׁנָּכְרִי דָּר בָּהּ, וְהוּא דָּר בְּאֶחָד מֵהֶם, וְהַשֵּׁנִי הִשְׁאִיל אוֹ הִשְׂכִּיר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר, וְיֵשׁ לוֹ בּוֹ תְּפִיסַת יָד, דְּהַיְנוּ כֵּלִים שֶׁאֵינָם נִטָּלִים בְּשַׁבָּת — אַף עַל פִּי שֶׁהֵם אֵינָם צְרִיכִים לְעָרֵב בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע, צְרִיכִים לִשְׂכּוֹר

מֵהַנָּכְרִי, לְפִי שֶׁתְּפִיסַת יָד אֵין לָהּ לְהוֹעִיל יוֹתֵר מִשֶּׁאִלּוּ עֵרְבוּ בֵּינֵיהֶם, שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל לְעַרְבָם וּלְשַׁתְּפָם שֶׁיִּהְיוּ כְּיָחִיד בְּמָקוֹם נָכְרִי, שֶׁאֵין הַנָּכְרִי אוֹסֵר עָלָיו:

ד אִם בִּטְּלוּ הַיִּשְׂרְאֵלִים רְשׁוּתָם לְאֶחָד מֵהֶם כְּדֵי שֶׁיֵּחָשֵׁב כְּיָחִיד בְּמָקוֹם נָכְרִי — אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁבְּכָל שַׁבָּת יַעֲשׂוּ כָּךְ וְתִתְבַּטֵּל תּוֹרַת עֵרוּב מֵאוֹתָהּ חָצֵר. וְאִם יְעָרְבוּ, יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיִּטְעוּ לוֹמַר עֵרוּב מוֹעִיל בְּמָקוֹם נָכְרִי:

ה אִם אֵין לַנָּכְרִי דְּרִיסַת הָרֶגֶל עַל הַיִּשְׂרְאֵלִים — אֵינוֹ אוֹסֵר. כְּגוֹן ב' חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת זוֹ לְזוֹ וְאֵין לָהֶן דְּרִיסַת הָרֶגֶל זוֹ עַל זוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ אֶלָּא זוֹ בְּצַד זוֹ, וּשְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת לְמָבוֹי, וּבְאַחַת מֵהֶן דָּר נָכְרִי וּבַשְּׁנִיָּה דָּרִים ב' יִשְׂרְאֵלִים אוֹ יוֹתֵר — מַכְנִיסִים וּמוֹצִיאִים מִזּוֹ לְזוֹ דֶּרֶךְ פְּתָחִים וְחַלּוֹנוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶן, וְאֵינָם צְרִיכִים לִשְׁכּוֹר מֵהַנָּכְרִי אֶלָּא אִם כֵּן רוֹצִים לְהִשְׁתַּתֵּף בַּמָּבוֹי, שֶׁאָז הוּא אוֹסֵר עֲלֵיהֶם בַּמָּבוֹי, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בּוֹ דְּרִיסַת הָרֶגֶל:

ו הַשּׂוֹכֵר מִן הַנָּכְרִי סְתָם — מוֹעִיל, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ לוֹ שֶׁהוּא לְהַתִּיר הַטִּלְטוּל, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְכָתּוֹב שׁוּם כְּתִיבָה עַל הַשְּׁכִירוּת:

ז שׂוֹכְרִים מִן הַנָּכְרִי אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, לְפִי שֶׁלְּגַבֵּי בֶּן נֹחַ אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה נֶחְשָׁב לוֹ מָמוֹן. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ אֶלָּא לְהַשְׂכִּיר — אֵין פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה נֶחְשָׁב לוֹ מָמוֹן כְּלָל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְרַצֶּה בּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם הָיָה מְבַטֵּל בְּחִנָּם הָיָה מוֹעִיל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה אֶלָּא לְהַשְׂכִּיר, וּשְׂכִירוּת אֵין כַּאן וּבְטוּל אֵין כַּאן, שֶׁהַבְּטוּל הוּא שֶׁמְּסַלֵּק עַצְמוֹ מֵרְשׁוּת, וְזֶה לֹא סִלֵּק עַצְמוֹ אֶלָּא לְהַשְׂכִּיר:

ח מֻתָּר לִשְׂכּוֹר מִן הַנָּכְרִי אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, וְאֵין בְּזֶה מִשּׁוּם מִקַּח וּמִמְכָּר, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ קוֹנֶה רְשׁוּת מִן הַנָּכְרִי אֶלָּא שׂוֹכְרָהּ. וְאַף שֶׁשְּׂכִירוּת גַּם כֵּן אֲסוּרִים בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם שֶׁדּוֹמֶה לְמִקַּח וּמִמְכָּר, שֶׁנּוֹתֵן לוֹ דָּמִים בְּעַד הַחֵפֶץ שֶׁשּׂוֹכֵר כְּמוֹ שֶׁהַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן בְּעַד הַמֶּכֶר — מִכָּל מָקוֹם כַּאן, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שׂוֹכֵר רְשׁוּתוֹ כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אֶלָּא לְהַתִּיר הַטִּלְטוּל בִּלְבָד, אִם כֵּן הַדָּמִים שֶׁנּוֹתֵן לוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מַתָּנָה בְּעָלְמָא, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמִקַּח וּמִמְכָּר, שֶׁנּוֹתֵן לוֹ בְּעַד הַמֶּכֶר הַנִּקְנֶה לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.

אֲבָל לִקְנוֹת רְשׁוּת בְּשַׁבָּת — אָסוּר, אַף שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה אֶלָּא לְהַתִּיר טִלְטוּל, וַאֲפִלּוּ בְּמַתְּנַת חִנָּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"פ וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקכ"ח:

ט כָּל זְמַן שֶׁאֵין הַנָּכְרִי חוֹזֵר בּוֹ — מוֹעֶלֶת הַשְׁכִּירוּת, וַאֲפִלּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה. וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ מִשְׁכִּירוּתוֹ עַד שֶׁיַּחֲזִיר הַדְּמִים אִם חוֹזֵר בּוֹ קֹדֶם שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה.

וְאִם הֶחֱזִיקוּ בֶּחָצֵר קֹדֶם שֶׁחָזַר בּוֹ — שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ לְשַׁבָּת זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמַּחֲזִיר הַדְּמִים. וְהוּא שֶׁהֶחֱזִיקוּ אַחַר כְּנִיסַת שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"א.

אֲבָל לְשַׁבָּת הָאַחֶרֶת יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיר הַדְּמִים, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הוֹעִילָה שְׁכִירוּתוֹ לְשַׁבָּת אַחַת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשָּׁכְרוּ מִמֶּנּוּ סְתָם וְלֹא פֵּרְשׁוּ לוֹ זְמַן. אֲבָל אִם שָׂכְרוּ מִמֶּנּוּ לִזְמַן, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ בְּתוֹךְ הַזְּמַן, עַד שֶׁיַּחֲזִיר הַדְּמִים לְפִי עֶרֶךְ אֹרֶךְ הַזְּמַן הַנִּשְׁאָר (וְכֵן אִם שָׂכְרוּ מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם בְּפֵרוּשׁ):

י אִם שָׂכְרוּ מֵהַנָּכְרִי לִזְמַן יָדוּעַ — כְּשֶׁיִּכָּלֶה הַזְּמַן צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִשְׁכּוֹר מִמֶּנּוּ שֵׁנִית, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְעָרֵב, שֶׁאֵין עֵרוּב הָרִאשׁוֹן חוֹזֵר וְנֵעוֹר, שֶׁכְּבָר נִתְבַּטֵּל בִּכְלוֹת הַזְּמַן (וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְעֵרֶב לְשָׁנָה וְנִסְתַּם הַפֶּתַח בְּחֹל וְנִפְתַּח בְּשַׁבָּת, שֶׁהָעֵרוּב חוֹזֵר וְנֵעוֹר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ד, לְפִי שֶׁבִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתוֹ נַעֲשָׂה אַף לְשַׁבָּת זוֹ, וְלֹא הָיָה עוֹמֵד לְהִתְבַּטֵּל בִּתְחִלַּת שַׁבָּת זוֹ, שֶׁהֲרֵי הַפֶּתַח שֶׁהָיָה פָּתוּחַ אָז לֹא הָיָה עוֹמֵד לְהִיוֹת נִסְתָּם בִּתְחִלַּת שַׁבָּת זוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כַּאן, שֶׁבִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הָעֵרוּב הָיָה עוֹמֵד לְהִתְבַּטֵּל כְּשֶׁיִּכָּלֶה זְמַן הַשְׁכִּירוּת עַד שֶׁיַּחְזְרוּ וְיִשְׂכְּרוּ שֵׁנִית, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְבָא נָכְרִי בְּשַׁבָּת שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ג):

יא אִם שָׂכְרוּ מִן הַנָּכְרִי לִזְמַן יָדוּעַ, וּבְתוֹךְ הַזְּמַן הִשְׂכִּיר הַנָּכְרִי דִּירָתוֹ לְנָכְרִי אַחֵר — דַּי בִּשְׂכִירוּת הָרִאשׁוֹן, שֶׁלֹּא נִתְבַּטְּלָה בְּמַה שֶּׁהִשְׂכִּירָהּ לְאַחֵר, לְפִי שֶׁבְּזֶה לֹא סִלֵּק נַפְשׁוֹ מִמֶּנָּה כֵּיוָן שֶׁלְּאַחַר זְמַן תַּחֲזוֹר לוֹ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ לֹא זָזָה יָדוֹ מִמֶּנָּה כְּלָל, וַהֲרֵי הִיא אַף עַכְשָׁו בִּרְשׁוּתוֹ. אֲבָל אִם מֵת, אוֹ שֶׁמְּכָרָהּ לְאַחֵר בְּתוֹךְ הַזְּמַן — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִשְׁכּוֹר מֵהַיּוֹרֵשׁ אוֹ מֵהַלּוֹקֵחַ, שֶׁכְּבָר פָּסַק רְשׁוּת הָרִאשׁוֹן וְנִתְבַּטְּלָה שְׂכִירוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל שֶׁעֵרַב וּמֵת נִתְבַּטֵּל עֵרוּבוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"א:

יב חֲמִשָּׁה הַדָּרִים בְּחָצֵר אֶחָד אֵינָם צְרִיכִים כָּל אֶחָד לִשְׂכּוֹר מֵהַנָּכְרִי הַדָּר עִמָּהֶם, אֶלָּא אֶחָד שׂוֹכֵר בִּשְׁבִיל כֻּלָּם. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ לוֹ גַּבֵּי שְׂכִירוּת שֶׁיִּשְׂכּוֹר לְכֻלָּם, אֶלָּא שׂוֹכֵר לְעַצְמוֹ וְכֻלָּם מֻתָּרִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא עֵרֵב עִמָּהֶם — הֲרֵי כֻּלָּם כְּאִישׁ אֶחָד, וְדַי שֶׁיִּשְׂכּוֹר

לְאֶחָד מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁלְּעִנְיָן עֵרוּב אִם הֵם רוֹצִים לְעָרֵב עִם חָצֵר אַחֶרֶת — דַּי שֶׁאֶחָד מֵהֶם יִתֵּן הַפַּת אֲפִלּוּ מִשֶּׁלּוֹ וְכֻלָּם מַתִּירִים. כֵּיוָן שֶׁכְּבָר עֵרֵב עִמָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ב:

יג אִם שָׂכְרוּ מִמֶּנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ — אֵינוֹ מוֹעִיל, אֲפִלּוּ הָיָה רָגִיל לְהַשְׂכִּיר מִקֹּדֶם. וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְעֵרוּב, שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָרָגִיל לְעָרֵב נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ עֵרוּבוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ, לְפִי שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל אָנוּ יְכוֹלִים לְכֻפּוֹ לְקַיֵּם דְּבַר מִצְוָה שֶׁהֶרְגֵּל בָּהּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּנְכְרִי:

יד אֲבָל מֵאִשְׁתּוֹ אוֹ בְּנֵי בֵיתוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ מִשְׂכִּירוֹ וּלְקִיטוֹ (שֶׁבְּבֵיתוֹ) — שׂוֹכְרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוֹחֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁדִּירַת הַנָּכְרִי אֵינָהּ אוֹסֶרֶת אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְמוֹד מִמַּעֲשָׂיו, הֵקֵלּוּ בָּהּ לִהְיוֹת אֲפִלּוּ שְׂכִירוֹ נֶחְשָׁב כָּמוֹהוּ, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים גַּם הַשָּׂכִיר לֹא יִרְצֶה לְהַשְׂכִּיר וְיֵצֵא הַיִּשְׂרָאֵל מִשָּׁם. וּמִזֶּה הַטַּעַם אֲפִלּוּ שְׂכִירוֹ שֶׁל שְׂכִירוֹ יָכוֹל לְהַשְׂכִּיר כְּמוֹ הַשָּׂכִיר עַצְמוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם הַשָּׂכִיר [וְ]בַעַל הַבַּיִת מוֹחִים:

טו אִם אֵין הַנָּכְרִי רוֹצֶה לְהַשְׂכִּיר, יִתְקָרֵב לוֹ אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר וְיֵעָשֶׂה אוֹהֲבוֹ, עַד שֶׁיַּשְׁאִיל לוֹ הַנָּכְרִי מָקוֹם בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁיְּהֵא לוֹ רְשׁוּת לְהַנִּיחַ בּוֹ שׁוּם דָּבָר, וְאָז אָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ יִשְׂרָאֵל זֶה הוּא דָּר אֵצֶל הַנָּכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִנִּיחַ אֶצְלוֹ שׁוּם דָּבָר, רַק שֶׁקָּנָה מִמֶּנּוּ בְּאֶחָד מֵהַדְּרָכִים שֶׁקַּרְקַע נִקְנֶה בָּהֶם, וְנַעֲשָׂה יִשְׂרָאֵל זֶה כְּאִלּוּ הוּא שְׂכִירוֹ אוֹ לְקִיטוֹ (שֶׁבְּבֵיתוֹ) וּמַשְׂכִּיר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַשְׂכִּיר, אֶלָּא נוֹתֵן עֵרוּבוֹ עִם בְּנֵי הֶחָצֵר בִּשְׁבִיל בֵּיתוֹ, וְדַיּוֹ בְּכָךְ גַּם בִּשְׁבִיל בֵּית הַנָּכְרִי, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעֵרֵב עִמָּהֶם נַעֲשׂוּ כֻּלָּם כְּאִישׁ אֶחָד, וְכֵיוָן שֶׁהוּא נַעֲשָׂה שְׂכִירוֹ, שֶׁהוּא נֶחְשָׁב כְּבַעַל הַבַּיִת בְּבֵית הַנָּכְרִי — הֲרֵי יֵשׁ לְכֻלָּם חֵלֶק בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי כָּמוֹהוּ, כְּמוֹ שֶׁאֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר הַשּׁוֹכֵר רְשׁוּת מֵהַנָּכְרִי — יֵשׁ לְכֻלָּם חֵלֶק בִּשְׂכִירוּת זוֹ. וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לָחוּשׁ לִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

טז אִם הִשְׁאִיל לוֹ מָקוֹם מְיֻחָד בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יוּכַל (לְסַלְּקוֹ מִמָּקוֹם זֶה) וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּעַצְמוֹ, שֶׁנִּמְצָא הַנָּכְרִי מְסַלֵּק מֵהַיִּשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם זֶה שֶׁיְּחֵד לוֹ וְהַיִּשְׂרָאֵל מְסַלֵּק מֵהַנָּכְרִי מִשְּׁאָר הַבַּיִת, שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְהַנִּיחַ שָׁם חֻפָּצָיו — אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מְנָעוֹ מִמֶּנּוּ בְּפֵרוּשׁ, אֶלָּא שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ רְשׁוּת — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׂכִּיר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ (וַאֲפִלּוּ הוּא שְׂכִירוֹ אוֹ לְקִיטוֹ וְיֵחֵד לוֹ חֶדֶר בְּבֵיתוֹ לָדוּר בּוֹ, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְּקוֹ מִמֶּנּוּ וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּעַצְמוֹ — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׂכִּיר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, שֶׁהֲרֵי הַנָּכְרִי מְסַלֵּק מִמֶּנּוּ

וְהוּא מֵהַנָּכְרִי).

לְפִיכָךְ אִם יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי דָּרִים בְּבַיִת אֶחָד כָּל אֶחָד בְּחֶדֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, צָרִיךְ לִשְׂכּוֹר מֵהַנָּכְרִי וּלְעָרֵב עִם הַיִּשְׂרָאֵל. וְאֵין הַיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לְהַשְׂכִּיר רְשׁוּת הַנָּכְרִי, הוֹאִיל וְאֵין הַנָּכְרִי יָכוֹל לְסַלְּקוֹ וְהוּא אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהַנִּיחַ חֲפָצָיו בְּחֶדֶר הַנָּכְרִי.

וְהוּא הַדִּין בְּנָכְרִים הַדָּרִים בְּעִנְיָן זֶה בְּבַיִת אֶחָד — צָרִיךְ לִשְׂכּוֹר מִשְּׁנֵיהֶם:

יז שָׂכְרוּ מִשְׂכִּירוֹ וּלְקִיטוֹ לִזְמַן יָדוּעַ, אַף עַל פִּי שֶׁסִּלְּקוֹ תּוֹךְ הַזְּמַן מִהְיוֹת שְׂכִירוֹ וּלְקִיטוֹ — מֻתָּרִים עַד תֹּם הַזְּמַן. אֲבָל אִם שָׂכְרוּ מִמֶּנּוּ סְתָם, כֵּיוָן שֶׁסִּלְּקוֹ — נִתְבַּטֵּל הַשְׂכִּירוּת. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהוּא שְׂכִירוֹ יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְהַשְׂכִּיר כְּבַעַל הַבַּיִת בְּעַצְמוֹ, וְהַמַּשְׂכִּיר וְשׁוֹתֵק — כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר בּוֹ מוֹעֶלֶת שְׂכִירוּתוֹ אֲפִלּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה, מִכָּל מָקוֹם מֵאַחַר שֶׁאֵין כֹּחוֹ בִּשְׂכִירוּתוֹ אֶלָּא מִצַּד בַּעַל הַבַּיִת שֶׁשָּׂכַר אוֹתוֹ לְשָׁרְתוֹ, וְנֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הוּא בַּעַל הַבַּיִת, אִם כֵּן כְּשֶׁסִּלְּקוֹ בַּעַל הַבַּיִת — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ חוֹזֵר בּוֹ בַּעַל הַבַּיִת מִשְׂכִּירוּתוֹ, וְהַמַּשְׂכִּיר סְתָם יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ אַחַר שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיר הַדְּמִים (מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַשְׂכִּיר לִזְמַן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה).

וְהוּא הַדִּין אִם שָׂכַר מִגִּזְבַּר הַמֶּלֶךְ וְנִסְתַּלֵּק הַגִּזְבָּר, וְהוּא שֶׁסִּלְּקוֹ לְגַמְרֵי, שֶׁשּׁוּב אֵינוֹ אוֹכֵל פְּרָס הַמֶּלֶךְ. אֲבָל אִם לֹא סִלְּקוֹ אֶלָּא מֵהַגִּזְבָּרָאוּת, וַעֲדַיִן הוּא אוֹכֵל פְּרָס שֶׁלּוֹ — הֲרֵי הוּא כְּשָׂכְרוּ וּלְקִיטוֹ וְשׂוֹכְרִין מִמֶּנּוּ לְכַתְּחִלָּה, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא נִתְבַּטְּלָה שְׂכִירוּת הָרִאשׁוֹנָה. וְהוּא הַדִּין כָּל עֶבֶד מֵעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּטַנִּים (שֶׁבְּבֵיתוֹ) — שׂוֹכְרִים מֵהֶן כְּמוֹ שֶׁשּׂוֹכְרִים מִשְׂכִּירוֹ וּלְקִיטוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת (וְהוּא הַדִּין שֶׁשּׂוֹכְרִים מֵעַבְדֵי עֲבָדָיו, כְּמוֹ שֶׁשּׂוֹכְרִים מִשְׂכִּירוֹ שֶׁל שְׂכִירוֹ):

יח נָכְרִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ ה' יִשְׂרְאֵלִים שְׂכִירִים וּלְקִיטִים דָּרִים בַּחֲצֵרוֹ, כָּל אֶחָד בְּחֶדֶר אוֹ בַּיִת בִּפְנֵי עַצְמוֹ — אֵינָן אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, כֵּיוָן שֶׁאֵין דִּירָתָם שֶׁלָּהֶם אֶלָּא שֶׁל הַנָּכְרִי, וְהוּא יָכוֹל לְסַלְּקָם, וְאֵינוֹ מַשְׁאִיל לָהֶם רְשׁוּתָם שֶׁיַּאסְרוּ זֶה עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע. וְאֵין דִּירָתָם חֲשׁוּבָה דִּירָה אֶלָּא לְהָקֵל, שֶׁיְּכוֹלִים לְהַשְׂכִּיר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אֲבָל לֹא לְהַחֲמִיר, שֶׁיַּאסְרוּ זֶה עַל זֶה.

וְכֵן אִם שָׂכְרוּ מִן הַנָּכְרִי רְשׁוּתוֹ — אֵין שׁוּם אֶחָד מֵהֶם צָרִיךְ לִתֵּן עֵרוּב (וְכָל שֶׁכֵּן אִם הֵם הִשְׂכִּירוּ רְשׁוּת הַנָּכְרִי, שֶׁהֲרֵי גַּם דִּירָתָם בִּכְלָל):

יט נָכְרִי שֶׁהִשְׁכִּיר בֵּיתוֹ לְנָכְרִי אַחֵר, אִם נִשְׁאַר לוֹ לַמַּשְׁכִּיר רְשׁוּת בְּבֵיתוֹ שֶׁיּוּכַל לְהַנִּיחַ בּוֹ שׁוּם כֵּלִים — יְכוֹלִים לִשְׁכּוֹר מִמֶּנּוּ. וְלֹא מַשְׁכִּיר בִּלְבָד אֶלָּא כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת בְּבֵית נָכְרִי לְהַנִּיחַ בּוֹ שׁוּם דָּבָר יָכוֹל לִשְׁכּוֹר מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה כִּשְׁכִירוֹ וּלְקִיטוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בַּהֹוֶה, שֶׁסְּתָם מַשְׁכִּיר מַשְׁאִיר לוֹ רְשׁוּת בְּבֵיתוֹ לְהַנִּיחַ בּוֹ חֻפָּצָיו.

אֲבָל אִם לֹא נִשְׁאַר לוֹ רְשׁוּת בְּבֵיתוֹ, אִם יָכוֹל הַמַּשְׁכִּיר לְסַלֵּק אֶת הַשּׂוֹכֵר מִבֵּיתוֹ תּוֹךְ זְמַנּוֹ — יְכוֹלִים לִשְׁכּוֹר מִמֶּנּוּ, וְאִם לָאו — אֵינוֹ מוֹעִיל אֶלָּא אִם כֵּן יִשְׁכְּרוֹ מֵהַשּׂוֹכֵר:

כ שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, וְיִשְׂרְאֵל אֶחָד וְנָכְרִי בַּפְּנִימִית וְיִשְׂרְאֵל אֶחָד בַּחִיצוֹנָה — הַפְּנִימִי מֻתָּר בַּחֲצֵרוֹ, שֶׁאֵין הַנָּכְרִי אוֹסֵר עַל יִשְׂרָאֵל יְחִידִי, אֲבָל בַּחִיצוֹנָה אוֹסֵר הוּא עַד שֶׁיַּשְׁכִּיר (לָהֶם רְשׁוּת דְּרִיסַת רַגְלוֹ בָּהּ), (שֶׁהֲרֵי רַגְלֵי ב' יִשְׂרְאֵלִים וְנָכְרִי מְצוּיִים בָּהּ). וְכֵן אִם יִשְׂרָאֵל אֶחָד בַּפְּנִימִית וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד וְנָכְרִי בַּחִיצוֹנָה. וַאֲפִלּוּ אִם נָכְרִי בַּפְּנִימִית וּב' יִשְׂרְאֵלִים בַּחִיצוֹנָה וְעֵרְבוּ — אוֹסֵר הַנָּכְרִי עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁאִם הָיָה יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה אוֹסֵר עֲלֵיהֶם בְּדְרִיסַת רַגְלוֹ, הוֹאִיל וְהִיא רֶגֶל הַמֻּתֶּרֶת בִּמְקוֹמָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ה:

כא חָצֵר שֶׁיִּשְׂרָאֵל אֶחָד וְנָכְרִים דָּרִים בָּהּ, וְיֵשׁ בַּיִת אֶחָד שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵצֶל בֵּיתוֹ שֶׁל זֶה, וְאֵינוֹ פָּתוּחַ לְחָצֵר זוֹ אֶלָּא לְבַיִת זֶה הוּא פָּתוּחַ בְּחַלּוֹנוֹת, וְלֹא בְּפֶתַח גָּמוּר — אֵינוֹ יָכוֹל לְעָרֵב עִמּוֹ עַל יְדֵי הַחַלּוֹנוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם כְּדֵי לְהוֹצִיא כֵּלָיו לְחָצֵר זוֹ דֶּרֶךְ בַּיִת זֶה הַפָּתוּחַ לְחָצֵר זוֹ, לְפִי שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סִיּוּעַ לְיִחִיד שֶׁיְּדוּר עִם נָכְרִי, שֶׁלֹּא יִלְמוֹד מִמַּעֲשָׂיו. לְפִיכָךְ אָמְרוּ שֶׁלֹּא יְעָרֵב זֶה עִמּוֹ וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ עִמּוֹ בַּחֲצֵרוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה יְחִידִי בַּחֲצֵרוֹ וְיִתְיָרֵא מֵהַנָּכְרִי שֶׁלֹּא יַהֲרְגֶנּוּ וְיֵצֵא מִשָּׁם. אֲבָל אִם הֵם פְּתוּחִים זֶה לְזֶה בְּפֶתַח גָּמוּר — מֻתָּר לְעָרֵב עִמּוֹ, לְפִי שֶׁאַף אִם לֹא יְעָרֵב עִמּוֹ וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲצֵרוֹ לֹא יִתְיָרֵא מֵהַנָּכְרִי, לְפִי שֶׁנִּרְאֶה לוֹ כְּאִלּוּ דָּר עִם יִשְׂרָאֵל זֶה בְּבֵיתוֹ, כֵּיוָן שֶׁבָּתֵּיהֶם פְּתוּחִים זֶה לְזֶה בְּפֶתַח גָּמוּר:

כב חָצֵר שֶׁיִּשְׂרְאֵלִים וְנָכְרִי שְׁרוּיִים בָּהּ, וְחַלּוֹנוֹת פְּתוּחִים מִבַּיִת יִשְׂרָאֵל זֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל זֶה, וְעֵרְבוּ עַל יְדֵי הַחַלּוֹנוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם — אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מֻתָּרִים לְהוֹצִיא מִבַּיִת לְבַיִת דֶּרֶךְ הַחַלּוֹנוֹת, הֲרֵי הֵם אֲסוּרִים לְהוֹצִיא דֶּרֶךְ פִּתְחֵיהֶם (הַפְּתוּחִים לֶחָצֵר) מִפְּנֵי הַנָּכְרִי (שֶׁאוֹסֵר עֲלֵיהֶם הֶחָצֵר), עַד שֶׁיַּשְׁכִּיר (לָהֶם רְשׁוּתוֹ שֶׁבֶּחָצֵר):

כג סְפִינָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יִשְׂרְאֵלִים רַבִּים, וְיֵשׁ לָהֶם בָּתִּים מְיֻחָדִים לְכָל אֶחָד בַּסְּפִינָה — צְרִיכִים לְעָרֵב יַחַד וְלִשְׁכּוֹר רְשׁוּת מִנָּכְרִי בַּעַל הַסְּפִינָה (אִם יֵשׁ גַּם לוֹ בַּיִת מְיֻחָד בַּסְּפִינָה וְלֹא נָתַן רְשׁוּת לְיִשְׂרְאֵלִים אֵלּוּ לְהַנִּיחַ שׁוּם דָּבָר בְּבֵיתוֹ, וְגַם אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהַנִּיחַ שׁוּם דָּבָר בְּבָתֵּיהֶם, שֶׁאָז הֵם מְסֻלָּקִים זֶה מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה), אוֹ יַבְלִיעוּ שְׂכִירוּת הֶחֵר טִלְטוּל בִּשְׂכַר הַסְּפִינָה. אֲבָל אִם לֹא הִבְלִיעוּ לוֹ בְּפֵרוּשׁ — אֵין שְׂכִירוּת הַסְּפִינָה מוֹעֶלֶת לְהַתִּיר טִלְטוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

סימן שפג

א **כְּשֶׁאֵין הַנָּכְרִי בַּבַּיִת אֵינוֹ מְעַכֵּב וּבוֹ ג' סְעִיפִים:**

נָכְרִי הַדָּר עִם שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים בְּחָצֵר אַחַת, וְאֵין הַנָּכְרִי בְּבֵיתוֹ (וְלֹא שׁוּם אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ) — אֵינוֹ אוֹסֵר, וְיֵעָרְבוּ וְיִהְיוּ מֻתָּרִים. וַאֲפִלּוּ אִם הַלַּךְ לְמָקוֹם קָרוֹב, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיַּחֲזוֹר לְבֵיתוֹ בְּשַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ בְּבֵיתוֹ אֵין דִּירָתוֹ אוֹסֶרֶת, שֶׁדִּירָה בְּלֹא בְּעָלִים אֵינָהּ דִּירָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"א.

וְאִם בָּא הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת — אוֹסֵר, וְהָעֵרוּב בָּטֵל. וְאֵין אוֹמְרִים "שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁהַתְּרָה הַתְּרָה", הוֹאִיל וּבְשָׁעָה שֶׁהַתְּרָה לֹא הָיָה הַדָּבָר בָּרוּר שֶׁלֹּא תַחֲזוֹר וְתֹאסַר, כִּי שֶׁמָּא יָבֹא הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת, אִם לֹא שֶׁיָּדוּעַ בְּבֵרוּר מִדַּעַת הַנָּכְרִי בִּכְנִיסַת שַׁבָּת שֶׁלֹּא הָיָה אָז בְּדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ בְּשַׁבָּת, וְנִמְלַךְ אַחַר כָּךְ:

ב וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצִים לִשְׂכּוֹר מִמֶּנּוּ לְאַחַר שֶׁבָּא בְּשַׁבָּת — אֵינוֹ מוֹעִיל, אֶלָּא לִכְשֶׁיְּבַטֵּל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ אַחַר שֶׁשָּׂכְרוּ מִמֶּנּוּ, יִהְיֶה חֲבֵרוֹ מֻתָּר. אֲבָל הָעֵרוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר כְּשֶׁשָּׂכְרוּ מִמֶּנּוּ, הוֹאִיל וּכְבָר נִתְבַּטֵּל מִיָּד בְּבוֹאוֹ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִסְפִינוֹת שֶׁהָיוּ קְשׁוּרוֹת זוֹ בְּזוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְעֵרְבוּ יַחַד, וְנִפְסְקוּ בְּשַׁבָּת וְנִתְבַּטֵּל עֵרוּבָן וְחָזְרוּ וְנִקְשְׁרוּ, שֶׁחָזְרוּ לְהֶתֵּרָן הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב (וְכֵן ב' חֲצֵרוֹת שֶׁעֵרְבוּ פַּעַם אַחַת לְשָׁנָה אוֹ יוֹתֵר עַל יְדֵי פֶּתַח שֶׁבֵּינֵיהֶם, וְנִסְתַּם הַפֶּתַח בְּחֹל וְנִפְתַּח בְּשַׁבָּת, שֶׁהָעֵרוּב חוֹזֵר וְנֵעוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ד), לְפִי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁעֵרְבוּ הַסְּפִינוֹת הַקְּשׁוּרוֹת, לֹא הָיוּ עוֹמְדוֹת לִפָּסֵק בְּשַׁבָּת וּלְהִתְבַּטֵּל עֵרוּבָן (וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁעֵרְבוּ הַחֲצֵרוֹת לְשָׁנָה אוֹ יוֹתֵר, לֹא הָיָה הַפֶּתַח שֶׁבֵּינֵיהֶם עוֹמֵד אָז לְסָתוֹם בְּשָׁנָה זוֹ אוֹ אַחַר כָּךְ וּלְהִתְבַּטֵּל עֵרוּבָן). מַה שֶּׁאֵין כֵּן כַּאן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבָּא הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת, אִם כֵּן מִתְּחִלָּה כְּשֶׁנַּעֲשָׂה הָעֵרוּב — לֹא הָיָה סוֹפוֹ

לְהִתְקַיֵּים כָּל הַשַּׁבָּת, שֶׁכְּשֶׁיָּבֹא הַנָּכְרִי יִתְבַּטֵּל (וַאֲפִלּוּ אִם הָלַךְ בְּדֶרֶךְ לְמֶרְחוֹק, יָכוֹל הוּא לֵילֵךְ מִמְּקוֹמוֹ בְּחֹל וְלָבֹא בְּשַׁבָּת):

ג אֲבָל אִם הָיָה הַנָּכְרִי בְּבֵיתוֹ, וְשָׁכְרוּ מִמֶּנּוּ מִבְּעוֹד יוֹם וְעֵרְבוּ, וּמֵת הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת וְשָׁכְרוּ בּוֹ בַיּוֹם מִן הַיּוֹרֵשׁ — הֲרֵי הָעֵרוּב חוֹזֵר וְנֵעוֹר, הוֹאִיל וּבְשָׁעַת עֲשִׂיָּתוֹ לֹא הָיָה הַנָּכְרִי עוֹמֵד לָמוּת בְּשַׁבָּת שֶׁיֵּאָסֵר עֲלֵיהֶם יוֹרֵשׁ, כֵּיוָן שֶׁשָּׁכְרוּ מִמֶּנּוּ.

אֲבָל אִם עֵרְבוּ בְּלֹא שְׂכִירוּת, שֶׁהָיוּ אֲסוּרִים, וּמֵת הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת וְיוֹרְשׁוֹ אֵינוֹ דָּר שָׁם, שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם — אַף עַל פִּי כֵן אֲסוּרִים עַד שֶׁיִּבָּטֵל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ וְיִהְיֶה חֲבֵרוֹ מֻתָּר. אֲבָל הָעֵרוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר, הוֹאִיל וּבְשָׁעַת עֲשִׂיָּתוֹ לֹא הָיָה הַנָּכְרִי עוֹמֵד לָמוּת בְּשַׁבָּת, וְגַם לְפִי שֶׁעֲדַיִן לֹא קָנוּ עֵרוּב מֵעוֹלָם (עַיֵּן סִמָּן שע"ד).

וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְיִשְׂרָאֵל הַמְבַטֵּל רְשׁוּת לִשְׁנַיִם שֶׁעֵרְבוּ, שֶׁהֵם מֻתָּרִים, שֶׁעֵרוּבָם חוֹזֵר וְנֵעוֹר, לְפִי שֶׁכְּשֶׁעֵרֵב מִבְּעוֹד יוֹם הָיָה גַּם זֶה רָאוּי לְעָרֵב עִמָּהֶם, לְפִיכָךְ אֵינוֹ מְבַטֵּל עֵרוּבָם כְּשֶׁשָּׁכַח וְלֹא עֵרֵב עִמָּהֶם. מַה שֶּׁאֵין כֵּן נָכְרִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְעָרֵב עִמָּהֶם, הוּא מְבַטֵּל אֶת עֵרוּבָם כְּשֶׁשָּׁכַח וְלֹא עֵרֵב עִמָּהֶם. מַה שֶּׁאֵין כֵּן נָכְרִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְעָרֵב עִמָּהֶם, הוּא מְבַטֵּל אֶת עֵרוּבָם כְּשֶׁשָּׁלֹא הִשְׁכִּיר לָהֶם רְשׁוּתוֹ שֶׁבָּחָצֵר. וְכֵיוָן שֶׁנִּתְבַּטֵּל מִבְּעוֹד יוֹם — אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר מִשֶּׁחָשְׁכָה, שֶׁאֵין מְעָרְבִים מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ:

סימן שפד

נָכְרִי אַכְסְנַאי אִם מְעַכֵּב וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

נָכְרִי הַנִּכְנָס לְאֶחָד מִבָּתֵּי הֶחָצֵר לְשֵׁם אַכְסָנָאוּת, אִם נִכְנַס שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת — אֵינוֹ אוֹסֵר לְעוֹלָם, וְאִם נִכְנַס בִּרְשׁוּת, שֶׁהִשְׁכִּירוּ אוֹ הִשְׁאִילוּ לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד לַאֲכִילָה, אִם הוּא רָגִיל לָבֹא — אוֹסֵר מִיָּד בְּבוֹאוֹ, וְאִם אֵינוֹ רָגִיל — אֵינוֹ אוֹסֵר עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע בְּאַכְסְנַאי יִשְׂרָאֵל. וְנָכְרִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹב עַל הַבַּיִת נִקְרָא "נִכְנַס בִּרְשׁוּת".

וְאַנְשֵׁי חֵיל הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּכְנְסוּ בְּבָתֵּי הַיְּהוּדִים, מֵהֶם בְּחָזְקָה וּמֵהֶם בְּרָצוֹן, אִם יֵשׁ לְבַעֲלֵי בָתִּים בְּאוֹתָם חֲדָרִים שֶׁנִּכְנְסוּ בָּהֶם הַנָּכְרִים כֵּלִים שֶׁאֵינָם נִטָּלִים בְּשַׁבָּת — אֵינָם אוֹסְרִים עֲלֵיהֶם בְּכָל עִנְיָן, וְאִם לָאו — אוֹסְרִים בַּחֲצֵרוֹת שֶׁנִּכְנְסוּ בָּהֶן בִּרְשׁוּת לְאַחַר ל' יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם רְגִילִים לָבֹא שָׁם. אֲבָל הַנִּכְנָסִים בְּחָזְקָה אֵינָם אוֹסְרִים לְעוֹלָם. (וְכָל זֶה בְּאַכְסְנָאִים, שֶׁאֵינָם קְבוּעִים שָׁם. אֲבָל הַמַּשְׁכִּיר בֵּיתוֹ לְנָכְרִי לָדוּר בּוֹ בְּקִבְיעוּת

שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם — אֵינוֹ אוֹסֵר בְּכָל עִנְיָן, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא הִשְׁכִּיר לוֹ בֵּיתוֹ עַל דַּעַת שֶׁיֵּאָסֵר עָלָיו בְּקִבְיעוּת כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ב):

סימן שפה

א **דִּין צָדוֹקִי וּמוֹמָר בְּעֵרוּב וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

הַצְּדוֹקִים הֵם כְּיִשְׂרְאֵל וּמְבַטְּלִים רְשׁוּת, וְאֵין צָרִיךְ לִשְׁכּוֹר מֵהֶם כְּדֵי לְהַרְחִיק דִּירָתוֹ מֵהֶם, הוֹאִיל וְהֵם שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְאֵינָם עוֹבְדִים אֱלִילִים. אֲבָל עֵרוּב שֶׁלָּהֶם אֵינוֹ מוֹעִיל, כֵּיוָן שֶׁאֵינָם מוֹדִים בְּעֵרוּב:

ב כּוּתִי הֲרֵי הוּא כִּשְׂרָאֵל נָכְרִים, וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא בִּשְׂכִירוּת:

ג יִשְׂרָאֵל מוּמָר לַעֲבוֹדָה זָרָה אוֹ לְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת בְּפַרְהֶסְיָא, אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְחַלְּלוֹ אֶלָּא בְּאִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים — הֲרֵי הוּא כְּנָכְרִי לְכָל דְּבָרָיו וְצָרִיךְ לִשְׂכּוֹר מִמֶּנּוּ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְצָדוֹקִי, שֶׁהֵם מְחַלְּלִים גַּם כֵּן בְּאִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּפַרְהֶסְיָא, לְפִי שֶׁהַצְּדוֹקִים אֲנוּסִים הֵם, שֶׁמַּעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם. וְאִם אֵינוֹ מְחַלְּלוֹ אֶלָּא בְּצִנְעָא, אֲפִלּוּ מְחַלְּלוֹ בְּאִסּוּרֵי תוֹרָה — הֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָרָיו, וּמְבַטֵּל רְשׁוּת (אוֹ מְעָרֵב).

וְאֵינוֹ נִקְרָא "מוּמָר לְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת בְּפַרְהֶסְיָא" אֶלָּא כְּשֶׁרָגִיל בְּכָךְ וְאֵינוֹ נִזְהָר כְּלָל, אֲבָל לֹא כְּשֶׁחִלְּלוֹ פַּעַם בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא, כְּשֶׁהָיָה דָּחוּק לְפִי שָׁעָה:

ד יִשְׂרָאֵל שֶׁהֶמִּיר, וְיֵשׁ לוֹ בַּיִת בִּשְׁכוּנַת הַיְּהוּדִים שֶׁעֵרְבוּ לְכָל הַשָּׁנָה, וְגַם הוּא עֵרֵב עִמָּהֶם — אִם אֵין לוֹ פֶּתַח אַחֶרֶת כְּלָל אֶלָּא לִשְׁכוּנָה זוֹ, הֲרֵי הוּא אוֹסֵר בְּכָל שַׁבָּת שֶׁחָל לְאַחַר שֶׁהֶמִּיר עַד שֶׁיַּשְׂכִּיר, שֶׁכְּבָר נִתְבַּטֵּל עֵרוּבוֹ כְּשֶׁהֶמִּיר לַעֲבוֹדָה זָרָה. אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ פֶּתַח אַחֵר לִשְׁכוּנַת הַנָּכְרִים, אֲפִלּוּ הוּא פֶּתַח קָטָן וְצָר (שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בּוֹ לְעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ פֶּתַח גָּמוּר אֶלָּא חַלּוֹן ד' עַל ד') — אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם (לְפִי שֶׁבְּאוֹתוֹ פֶּתַח אוֹ חַלּוֹן הַפְּתוּחִים לִשְׁכוּנַת הַנָּכְרִים הוּא חָפֵץ בָּהֶם יוֹתֵר מִבְּפֶתַח הַגָּדוֹל שֶׁלִּשְׁכוּנַת הַיְּהוּדִים, כֵּיוָן שֶׁהֶמִּיר לְדָתָם, וְנַעֲשָׂה פֶּתַח זֶה כְּאִלּוּ אֵינוֹ רָגִיל לֵילֵךְ בּוֹ כְּלָל לִשְׁכוּנַת הַיְּהוּדִים, וְאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁמַּכְנִיס וּמוֹצִיא דֶּרֶךְ עֲלֵיהֶם גְּמַלִּים וּקְרוֹנוֹת כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ט):

סימן שפו

א **דִּינֵי שִׁתּוּף בְּעֵרוּב וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

מָבוֹי הַמְּתֻקָּן בְּלֶחִי, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּצוּרַת פֶּתַח — רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה הִיא מִן

הַתּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ הַמְּתֻקָּן בְּקוֹרָה, שֶׁאֵינָהּ כְּמְחֻצָּה אֶלָּא מְשׁוּם הֶכֵּר בְּעָלְמָא. וּכְשֶׁהַמָּבוֹי פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אֵינוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה, מִכָּל מָקוֹם מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ אֶלָּא מְקוֹם פְּטוּר, וּמֻתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִמֶּנּוּ לַחֲצֵרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה. אֶלָּא שֶׁחָכְמִים אָסְרוּ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִמֶּנּוּ לַחֲצֵרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲצֵרוֹת הֵן מְיֻחָדוֹת כָּל אַחַת לִבְעָלֶיהָ וְהַמָּבוֹי מְשֻׁתָּף לְכֻלָּם, וְדוֹמֶה קְצָת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם יוֹצִיאוּ מֵחֲצֵרוֹת לְמָבוֹי — יֹאמְרוּ שֶׁמֻּתָּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל הִתִּירוּ עַל יְדֵי שִׁתּוּף, שֶׁגּוֹבְיִן פַּת אוֹ דָּבָר אַחֵר מִמֶּנִּי מַאֲכָל אוֹ מַשְׁקֶה מִכָּל חָצֵר וְחָצֵר, וְנוֹתְנִים אוֹתוֹ בְּאַחַת מֵהַחֲצֵרוֹת, וְאָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ פָּתוּחַ כָּל הַמָּבוֹי לְאוֹתָהּ חָצֵר בִּלְבַדָּהּ, שֶׁכָּל הַחֲצֵרוֹת שֶׁבַּמָּבוֹי נַעֲשׂוּ כְּאַחַת עַל יְדֵי שִׁתּוּף זֶה.

וְאֵין שִׁתּוּף זֶה דּוֹמֶה לְעֵרוּב שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא בְּפַת בִּלְבָד, לְפִי שֶׁעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת הוּא מִשּׁוּם דִּירָה, לְעָרֵב דִּירָתָם לַעֲשׂוֹתָן כְּאַחַת, וְדִירָתוֹ שֶׁל אָדָם אֵינָהּ נִמְשֶׁכֶת אֶלָּא אַחַר מְקוֹם פִּתּוֹ. אֲבָל שִׁתּוּף שֶׁבַּמָּבוֹי אֵינוֹ אֶלָּא לְשַׁתֵּף הַחֲצֵרוֹת וְלֹא הַבָּתִּים, וְחָצֵר לָאו בֵּית דִּירָה הִיא. לְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ הַשִּׁתּוּף בְּבֵית הָרִאוּי לְדִירָה כְּמוֹ עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת, אֶלָּא יְכוֹלִים לְהַנִּיחוֹ אֲפִלּוּ בְּבֵית שֶׁאֵין בּוֹ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת, אוֹ בְּבֵית שַׁעַר אַכְסַדְרָה וּמִרְפֶּסֶת, אוֹ אֲפִלּוּ בַּאֲוִיר הֶחָצֵר בְּמָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְשִׁתּוּף הַחֲצֵרוֹת. אֲבָל אֵין מַנִּיחִים אוֹתוֹ בַּאֲוִיר מָבוֹי, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר, וְהוּא הַדִּין בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּר:

ב הַשִּׁתּוּף צָרִיךְ לִהְיוֹת מֻנָּח בְּחָצֵר שֶׁבְּמָבוֹי זֶה, אֲבָל לֹא שֶׁבְּמָבוֹי אַחֵר שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתֵּף עִם זֶה. לְפִיכָךְ יִשְׂרְאֵלִים שֶׁדָּרִים בְּב' וְג' מְקוֹמוֹת חֲלוּקִים וּרְחוֹקִים זֶה מִזֶּה, שֶׁמַּפְסִיק בֵּינֵיהֶם מָקוֹם הָאָסוּר בְּטִלְטוּל מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתְקַן בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה אוֹ צוּרַת פֶּתַח, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁדָּרִים שָׁם נָכְרִים וְלֹא שָׂכְרוּ מֵהֶם רְשׁוּתָם, וְהַשַּׁמָּשׁ גּוֹבֶה קֶמַח מִכֻּלָּם וְעוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ עֵרוּב אֶחָד, וְנוֹתְנוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד מֵהֶם — אֵינוֹ מוֹעִיל לָהֶם, אֶלָּא צְרִיכִים לְעָרֵב בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם בִּפְנֵי עַצְמוֹ (וְאִם עֵרְבוּ בְּמָקוֹם אֶחָד, וּבְמָקוֹם אֶחָד לֹא עֵרְבוּ — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ב), שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְהִשְׁתַּתֵּף יַחַד, כֵּיוָן שֶׁאֲסוּרִים לְטַלְטֵל מִזֶּה לְזֶה, וְאִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְשַׁתֵּף מָקוֹם זֶה וְשֶׁיִּהְיֶה הַשִּׁתּוּף מֻנָּח בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מְשֻׁתָּף עִמּוֹ:

ג כָּכָל מִשְׁפְּטֵי עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁעוּרוֹ, וְשֶׁאִשְׁתּוֹ מְעָרֶבֶת בִּשְׁבִילוֹ, וְשֶׁמְּעָרְבִין שֶׁלֹּא לְדַעַת אִם אֵין הַבַּיִת פָּתוּחַ אֶלָּא לְחָצֵר א', וְשֶׁקָּטָן יָכוֹל לִגְבוֹת אֶת הָעֵרוּב, וְשֶׁיָּכוֹל אֶחָד לִזְכוֹת לְכֻלָּם, וְשֶׁאִם הָיוּ שֶׁתָּפִים בַּפַּת אֵינָם צְרִיכִים לְעָרֵב — כָּךְ דִּינֵי שִׁתּוּף.

וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה מְשֻׁתָּף עִם שְׁכֵנָיו בִּסְחוֹרָה, לְזֶה בְּיַיִן וּלְזֶה בְּשֶׁמֶן — אֵינָם צְרִיכִים לְהִשְׁתַּתֵּף, וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ הַשֶּׁמֶן וְהַיַּיִן בִּכְלִי אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּכְלִי אֶחָד:

ד מְשֻׁתָּתְּפִים בְּכָל מִינֵי מַאֲכָל, וַאֲפִלּוּ ד' וְה' מִינֵי מַאֲכָל מִצְטָרְפִין לִמְזוֹן ב' סְעֻדּוֹת, שֶׁהוּא שִׁעוּר הַשִּׁתּוּף בִּתְחִלָּתוֹ אֲפִלּוּ לְאֶלֶף בְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת.

בְּכָל מִינֵי מַאֲכָל מְעָרְבִין, חוּץ מִגַּרְגְּרָנִיּוֹת שֶׁהַקִּשּׁוּ לְזָרַע וּתְבָלִין וּפוֹלִין יְבֵשִׁים, וְלֹא בַּעֲלֵי הַבְּצָלִים שֶׁלֹּא גָּדְלוּ אֹרֶךְ הַזֶּרֶת, וְלֹא בִּכְמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת וְלֹא בְּכַפָּנִיּוֹת וְלֹא בַּעֲדָשִׁים חַיִּין וְלֹא בְּחִטִּים וּשְׂעוֹרִים חַיִּין וְלֹא בְּיָרָק שֶׁהוּא בָּשִׁיל וְלֹא בָּשִׁיל, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ אֵינָן רְאוּיִים לַאֲכִילָה. אֲבָל בְּיָרָק חַי מִשְׁתַּתְּפִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְהוּא הַדִּין לְפָתוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁנֶּאֱכָלִין גַּם כֵּן חַיִּין, וְאֵינָם גְּרוּעִים מִבָּשָׂר חַי שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים בּוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ה בְּכָל מִינֵי מַשְׁקִים מִשְׁתַּתְּפִים, חוּץ מִן הַמַּיִם לְבַדָּם וְכֵן מֶלַח לְבַדּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינָן זָנִין הַגּוּף כְּלָל, אֲבָל אִם עֵרַב מַיִם וּמֶלַח בְּיַחַד — מָזוֹן הוּא לְטַבֵּ(ו)ל בּוֹ פִּתּוֹ, וּמִשְׁתַּתְּפִים בָּהֶם:

ו כָּל דָּבָר שֶׁרְגִילִים לְלַפֵּת בּוֹ אֶת הַפַּת, שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לְלַפֵּת בּוֹ פַּת הַנֶּאֱכָל לְב' סְעֻדּוֹת, שֶׁהֵן כְּשִׁשָּׁה בֵּיצִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ח. וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין מְלַפְּתִין בּוֹ אֶת הַפַּת, שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ בְּעַצְמוֹ ב' סְעֻדּוֹת.

וּבָשָׂר חַי אֵינוֹ רָאוּי לְלִפְתָּן, וְצָרִיךְ כְּדֵי לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ ב' סְעֻדּוֹת. וְהוּא שֶׁיִּהֶא מָלִיחַ, וְהוּא הַדִּין לְדָג מָלִיחַ. אֲבָל בָּשָׂר צָלִי — לִפְתָּן הוּא, וְשִׁעוּרוֹ כְּדֵי לְלַפֵּת בּוֹ ב' סְעֻדּוֹת.

וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ כַּמָּה בְּנֵי אָדָם שֶׁאוֹכְלִים בְּלֹא פַּת — בְּטֻלָּה דַּעְתָּם אֵצֶל כָּל אָדָם.

וְחֹמֶץ — שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לְטַבֵּל בּוֹ יָרָק מְזוֹן ב' סְעֻדּוֹת, אִם הָיָה אוֹכֵל הַיָּרָק לְבַדּוֹ בְּלֹא פַּת. וְיַיִן מְבֻשָּׁל — לְקִנּוּחַ סְעֻדָּה הוּא בָּא (וְלֹא לְטַבֵּל), לְפִיכָךְ שִׁעוּרוֹ כְּדֵי שֶׁמְּבִיאִים מִמֶּנּוּ לְקִנּוּחַ ב' סְעֻדּוֹת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְיַיִן חַי — שִׁעוּרוֹ ב' רְבִיעִיּוֹת, לִשְׁתּוֹת רְבִיעִית בְּכָל סְעֻדָּה, וְכֵן שִׁעוּר שְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִים:

ז מִשְׁתַּתְּפִים בִּשְׁנֵי בֵּיצִים, אֲפִלּוּ חַיִּין, בִּשְׁנֵי רִמּוֹנִים, בַּחֲמִשָּׁה אֲפַרְסְקִין (בַּעֲשָׂרָה אֱגוֹזִים וְאָתְרוֹג אֶחָד), בְּלִטְרָא יָרָק בֵּין חַי בֵּין מְבֻשָּׁל, בְּפוֹלִין לַחִים מְלֹא הַיָּד, בְּתַפּוּחֵי יַעַר מְלֹא הַקֵּב (וְהוּא הַדִּין לְתַפּוּחֵי פַּרְדֵּס), וְכֵן תְּמָרִים אוֹ גְּרוֹגָרוֹת מְלֹא הַקֵּב וּדְבֵלָה מִשְׁקַל מָנֶה (וְהוּא לִטְרָא):

ח מִשְׁתַּתְּפִין אֲפִלּוּ בְּאֹכֶל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ, אִם רָאוּי לְשׁוּם אָדָם מִישְׂרָאֵל, כְּגוֹן לְנָזִיר בְּיַיִן וּלְיִשְׂרָאֵל בִּתְרוּמָה בִּזְמַן שֶׁהָיְתָה נֶאֱכֶלֶת לַכֹּהֲנִים. אֲבָל עַכְשָׁו אֵין תְּרוּמָה טְהוֹרָה רְאוּיָה לְשׁוּם אָדָם, שֶׁכָּלָנוּ טְמֵאֵי מֵתִים, שֶׁאֵין לָנוּ אֵפֶר פָּרָה.

וְכֵן הַנּוֹדֵר מֵאֹכֶל אוֹ נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכְלֶנּוּ מִשְׁתַּתֵּף בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁרָאוּי לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר. וַאֲפִלּוּ נָדַר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמֶּנּוּ לֹא נֶאֱסַר בּוֹ בַּהֲנָאָה זוֹ מַה שֶּׁמִּשְׁתַּתֵּף בּוֹ, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא שֶׁלֹּא לֶהָנוֹת מִמֶּנּוּ בְּדֶרֶךְ הֲנָאָתוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַנּוֹדֵר מֵאֹכֶל, אֲפִלּוּ לֹא נָדַר אֶלָּא מֵאֲכִילָתוֹ וְלֹא מֵהֲנָאָתוֹ — אֵינוֹ מִשְׁתַּתֵּף בּוֹ, לְפִי שֶׁהַנּוֹדֵר הוּא שֶׁאוֹסֵר אֶת הַחֵפֶץ עָלָיו, שֶׁאוֹמֵר "קוֹנָם אֹכֶל פְּלוֹנִי עָלַי", דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹתוֹ אֹכֶל יְהֵא נֶאֱסָר עָלָיו כְּקָרְבָּן, וּמִתְחַלֵּף הוּא בְּהֶקְדֵּשׁ, שֶׁהַהֶקְדֵּשׁ הוּא גַּם כֵּן שֶׁהַחֵפֶץ מִתְקַדֵּשׁ וְנֶאֱסַר עַל הָאָדָם; וּבְהֶקְדֵּשׁ לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין מִשְׁתַּתְּפִים, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְשׁוּם אָדָם. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם.

אָמַר "כִּכָּר זוֹ הַיּוֹם חֹל, וּלְמָחָר תְּהֵא קֹדֶשׁ" אוֹ "קוֹנָם" — מִשְׁתַּתֵּף בָּהּ, שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת עֲדַיִן לֹא נִתְקַדְּשָׁה וַדַּאי, וּמִסָּפֵק לֹא חָל עָלֶיהָ קְדֻשָּׁה לְעִנְיַן עֵרוּב וְשִׁתּוּף. וְאַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְאָכְלָהּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁהִיא שְׁעַת קְנִיַּת הָעֵרוּב וְהַשִּׁתּוּף, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁרְאוּיָה לַאֲכִילָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְגַם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת לֹא חָל עָלֶיהָ קְדֻשָּׁה וַדַּאִית עֲדַיִן, מְעָרְבִין לוֹ בָּהּ. אֲבָל אִם אָמַר "הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמָחָר חֹל, שֶׁתְּהֵא מְחֻלֶּלֶת עַל מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי" — אֵין מְעָרְבִין וּמִשְׁתַּתְּפִים בָּהּ, שֶׁמִּסָּפֵק לֹא נִפְקְעָה קְדֻשָּׁה, וַהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ:

ט חָצֵר הַפְּתוּחָה לְב' מְבוֹאוֹת, וְשִׁתְּפָה עִם שְׁנֵיהֶם — מֻתֶּרֶת בִּשְׁנֵיהֶם, לְטַלְטֵל מִבָּתֶּיהָ לְכָל אַחַת מֵהֶם, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תְטַלְטֵל כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּאֶחָד מִבָּתֵּי מְבוֹי זֶה לְמְבוֹי הַב' דֶּרֶךְ חֲצֵרָהּ, שֶׁהֲרֵי הַמְּבוֹאוֹת לֹא שִׁתְּפוּ יַחַד. וְאִם נָתְנוּ ב' הַמְּבוֹאוֹת שִׁתּוּפָם בְּחָצֵר זוֹ בִּכְלִי אֶחָד — הֲרֵי כֻּלָּם מְשֻׁתָּפִים יַחַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ח, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל מִזֶּה לְזֶה.

וְאִם לֹא שִׁתְּפָה עִם שׁוּם אַחַת מֵהֶם, אִם הִיא רְגִילָה בִּשְׁנֵיהֶם לָצֵאת וְלָבֹא בְּחֹל דֶּרֶךְ עֲלֵיהֶם — אוֹסֶרֶת עַל שְׁנֵיהֶם. וְאִם רְגִילָה בְּאַחַת וּבַשֵּׁנִי אֵינָהּ רְגִילָה, זֶה שֶׁרְגִילָה בּוֹ — אוֹסֶרֶת, וְזֶה שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ — אֵינָהּ אוֹסֶרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹבֶרֶת עָלָיו בְּשַׁבָּת.

וְאִם שִׁתְּפָה עִם זֶה שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ — הֲתַר הָרָגִיל לְעַצְמוֹ אִם שִׁתְּפוּ בֵּינֵיהֶם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁחָצֵר זוֹ שִׁתְּפָה עִם הַשֵּׁנִי, הֲרֵי סִלְקָה עַצְמָהּ מִזֶּה שֶׁהָיְתָה רְגִילָה בּוֹ וְאֵינָהּ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם רְגִילָה בִּשְׁנֵיהֶם וְשִׁתְּפָה עִם אַחַת מֵהֶם, שֶׁהֲתַר הַשֵּׁנִי לְעַצְמוֹ אִם שִׁתְּפוּ בֵּינֵיהֶם.

וְאִם הַמָּבוֹי שֶׁרְגִילָה בּוֹ שִׁתְּפוּ בֵּינֵיהֶם, וְאוֹתוֹ שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ לֹא שִׁתְּפוּ בֵּינֵיהֶם, וְהִיא לֹא שִׁתְּפָה לֹא עִם זֶה וְלֹא עִם זֶה — דּוֹחִין אוֹתָהּ אֵצֶל זֶה שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתֵּף, וְתִסְתַּלֵּק מִזֶּה שֶׁרְגִילָה בּוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתֵּף, שֶׁלֹּא תַּעֲבוֹר עָלָיו בְּשַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לְעַצְמוֹ. כֵּיוָן שֶׁהִיא אֵינָהּ מַפְסֶדֶת בַּדָּבָר, שֶׁהֲרֵי לֹא שִׁתְּפָה עִמּוֹ וַאֲסוּרָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְיֵשׁ רָוַח לְאַחֵרִים, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיוּ מֻתָּרִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּבוֹי — כּוֹפִין אוֹתָהּ עַל מִדַּת סְדוֹם, שֶׁתַּעֲבוֹר בְּשַׁבָּת דֶּרֶךְ מָבוֹי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתֵּף, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם רְגִילָה גַּם בּוֹ, שֶׁאֵין לָהּ לַעֲבוֹר בְּשַׁבָּת עַל הַשֵּׁנִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּף וְלֶאֱסוֹר עָלָיו.

וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהֶעֱבָרָה בְּרֶגֶל לְבָד בְּלִי תַּשְׁמִישׁ אֵינָהּ אוֹסֶרֶת אֶלָּא בב' חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, שֶׁאֵין הַפְּנִימִית אוֹסֶרֶת עַל הַחִיצוֹנָה בְּהֶעֱבָרַת רַגְלֶיהָ עֲלֶיהָ לְבָד, הוֹאִיל וְעִקַּר חֲצַר חִיצוֹנָה הוּא לְתַשְׁמִישׁ בְּנֵי חִיצוֹנָה. אֲבָל הַמָּבוֹי, הוֹאִיל וְתַשְׁמִישׁוֹ שָׁוֶה לְכָל הַחֲצֵרוֹת הָרְגִילוֹת בּוֹ — הֲרֵי הֵן אוֹסְרוֹת זוֹ עַל זוֹ אֲפִלּוּ בְּהֶעֱבָרָה בְּרֶגֶל לְבָד בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁמְּסַלֶּקֶת אֶת עַצְמָהּ מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מֻחֲמַת אִסּוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ יַחַד.

אֲבָל חָצֵר שֶׁסִּלְקָה עַצְמָהּ מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמָבוֹי, וְעָשְׂתָה מַעֲשֶׂה הַמּוֹכִיחַ עַל סִלּוּקָהּ — שֶׁבָּנְתָה אִצְטְבָא גְּבוֹהַּ ד' טְפָחִים עַל פְּתְחָהּ — שׁוּב אֵינָהּ אוֹסֶרֶת עַל בְּנֵי הַמָּבוֹי אַף עַל פִּי שֶׁעוֹבֶרֶת דֶּרֶךְ עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ אֵין לָהּ פֶּתַח לְמָבוֹי אַחֵר לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ עָלָיו לִרְשׁוּת הָרַבִּים:

סימן שפז

א שֻׁתָּפִין בְּמָבוֹי צְרִיכִים לְעָרֵב בַּחֲצֵרוֹת וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

הַמִּשְׁתַּתְּפִים בְּמָבוֹי צְרִיכִים לְעָרֵב בַּחֲצֵרוֹת בְּכָל חָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ ב' בָּתִּים. וְאַף עַל פִּי

שֶׁהֵם מְעֹרָבִים וּמְשֻׁתָּפִים כְּבָר, אֵין סוֹמְכִין עַל שִׁתּוּף זֶה בְּחָצֵר שֶׁלֹּא עֵרְבוּ בָּהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכְּחוּ הַתִּינוֹקוֹת שֶׁבְּחָצֵר זוֹ תּוֹרַת עֵרוּב, שֶׁהֲרֵי אֵין הַתִּינוֹקוֹת מַכִּירִים מַה נַּעֲשָׂה בְּמָבוֹי, וְיֹאמְרוּ "אֲבוֹתֵינוּ לֹא עֵרְבוּ".

אֲבָל חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת זוֹ לְזוֹ אֵינָם צְרִיכִים לְעָרֵב זוֹ עִם זוֹ, שֶׁשִּׁתּוּף הַמָּבוֹי מְחַבְּרָן. וּמְטַלְטְלִין מִזּוֹ לְזוֹ בֵּין דֶּרֶךְ הַמָּבוֹי בֵּין דֶּרֶךְ פְּתְחֵיהֶם.

וְאִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמָבוֹי בְּפַת — סוֹמְכִים עָלָיו בַּחֲצֵרוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לְעָרֵב כָּל חָצֵר לְעַצְמָהּ, לְפִי שֶׁהַתִּינוֹקוֹת מַכִּירִים בְּפַת שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בָּהּ בְּמָבוֹי, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהַפַּת הִיא חַיֵּי הָאָדָם, עֵינֵיהֶם תְּלוּיוֹת בָּהּ.

וְלָכֵן אֵין נוֹהֲגִין עַכְשָׁו לַעֲשׂוֹת עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת בְּשׁוּם חָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בָּתִּים הַרְבֵּה, לְפִי שֶׁסּוֹמְכִין עַל הַשִּׁתּוּף שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַנַּעֲשֶׂה מִפַּת, שֶׁמּוֹעִיל גַּם לַחֲצֵרוֹת אִם מָתַר לְטַלְטֵל מֵהֶן לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וְלָכֵן נוֹהֲגִין לִתְלוֹתוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מְפֻרְסָם לַתִּינוֹקוֹת:

ב מָבוֹי שֶׁעֵרְבוּ כָּל חֲצֵרוֹת שֶׁבּוֹ כָּל חָצֵר לְעַצְמָהּ, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁתַּתְּפוּ כֻּלָּן בַּמָּבוֹי בְּיַיִן אוֹ מִין אַחֵר שֶׁאֵינוֹ פַּת, וְשָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר וְלֹא עֵרֵב עִם בְּנֵי חֲצֵרוֹ — לֹא הִפְסִיד כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּם נִשְׁתַּתְּפוּ בַּמָּבוֹי, וְעַל הַשִּׁתּוּף סוֹמְכִין. וְלֹא הִצְרִיכוּ לְעָרֵב בֶּחָצֵר עִם הַשִּׁתּוּף אֶלָּא שֶׁלֹּא לְשַׁכֵּחַ הַתִּינוֹקוֹת, וַהֲרֵי עֵרְבוּ (בַּחֲצֵרוֹת, וְגַם בְּחָצֵר זוֹ עֵרְבוּ) (רֹב בְּנֵי הֶחָצֵר, וּמִפְּנֵי הַמִּעוּט שֶׁלֹּא עֵרְבוּ לֹא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרַת עֵרוּב).

וְאִם שָׁכְחוּ כֻּלָּם מִלְּעָרֵב בַּחֲצֵרוֹת, אִם אֵין מַקְפִּידִין עַל פְּרוּסָתָן שֶׁבְּבָתֵּיהֶם אִם זֶה יֹאכַל מִשֶּׁל זֶה (כְּשַׁעוּר ב' סְעֻדּוֹת שֶׁל עֵרוּב) — הֲרֵי הֵן כִּמְעֹרָבִין, וְסוֹמְכִין עַל הַשִּׁתּוּף שֶׁבַּמָּבוֹי בְּשַׁבָּת רִאשׁוֹנָה בִּלְבָד. וְאֵין מַתִּירִין לָהֶם דָּבָר זֶה אֶלָּא מִדַּחַק:

סימן שפח

דִּין אִם לֹא עֵרְבוּ הַחֲצֵרוֹת יַחַד וְגַם לֹא נִשְׁתַּתְּפוּ בַּמָּבוֹי וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

כָּל שִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת אֵינָם אֶלָּא לְהַתִּיר לְהוֹצִיא לְתוֹכוֹ כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתּוּ בַּבָּתִּים. אֲבָל כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתּוּ בְּתוֹכוֹ אוֹ בַּחֲצֵרוֹת — מֻתָּר לְטַלְטְלָם בּוֹ בְּיוֹתֵר מִד' אַמּוֹת וּמִמֶּנּוּ לַחֲצֵרוֹת, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַכְנִיסֵם לַבַּיִת, אֲפִלּוּ עֵרְבוּ הַבָּתִּים שֶׁבֶּחָצֵר.

וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיֶה הַמָּבוֹי מְתֻקָּן בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה כְּהִלְכָתוֹ, שֶׁאָז אֵינוֹ כַּרְמְלִית אַף עַל פִּי

שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ, וּרְשׁוּת אַחַת הוּא עִם הַחֲצֵרוֹת לְכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכָן, בֵּין שֶׁעֵרְבוּ הַחֲצֵרוֹת לְעַצְמָן בֵּין שֶׁלֹּא עֵרְבוּ.

וְכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּבֵיתוֹ, וְהוֹצִיאָם לְמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְשֻׁתָּף אוֹ לְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת בְּדֶרֶךְ מַלְבּוּשׁ אוֹ בְּאִסּוּר — מֻתָּר לְטַלְטְלָם שָׁם בְּיוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, אֲבָל אָסוּר לְטַלְטְלָם מֵחָצֵר לְמָבוֹי אוֹ לְהֵפֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ב:

סימן שפט

נָכְרִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חַלּוֹן פָּתוּחַ לְמָבוֹי וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

נָכְרִי הַדָּר בְּמָבוֹי, וְיֵשׁ לוֹ חַלּוֹן אֲחוֹרֵי בֵּיתוֹ פָּתוּחַ לְבִקְעָה אוֹ לְקַרְפֵּף, אֲפִלּוּ אֵין בַּחַלּוֹן אֶלָּא ד' טְפָחִים עַל ד' טְפָחִים — אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי מָבוֹי, אֲפִלּוּ מַכְנִיס וּמוֹצִיא גְּמַלִּים וּקְרוֹנוֹת דֶּרֶךְ הַמָּבוֹי כָּל הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁחָפֵץ יוֹתֵר בְּאוֹתוֹ שֶׁפָּתוּחַ לוֹ מֵאֲחוֹרָיו לְבַדּוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲוִיר הַרְבֵּה שָׁם, וְנַעֲשָׂה פִּתְחוֹ לְמָבוֹי כְּאִלּוּ אֵינוֹ רָגִיל בּוֹ, שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵר. וְהוּא שֶׁיֵּשׁ בַּבַּקְעָה אוֹ בַּקַּרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, שֶׁאֲוִירוֹ רַב. אֲבָל בֵּית סָאתַיִם — קָטָן הוּא, וְאֵינוֹ נוֹחַ לוֹ יוֹתֵר מֵהַמָּבוֹי.

וְיִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּתַח לַמָּבוֹי וּפֶתַח מֵאַחֲרָיו לַקַּרְפֵּף, וְשָׁכַח וְלֹא עֵרֵב — אִם הַקַּרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם אוֹסֵר עַל בְּנֵי מָבוֹי, לְפִי שֶׁאֵין הַקַּרְפֵּף רָאוּי לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת. וְאִם הַקֶּקֶף לְדִירָה, אֲפִלּוּ הוּא יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם — אֵינוֹ אוֹסֵר [וְאִם הוּא בֵּית סָאתַיִם, אַף שֶׁלֹּא הַקֶּקֶף לְדִירָה — אֵינוֹ אוֹסֵר], כֵּיוָן שֶׁהַקַּרְפֵּף רָאוּי לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכוֹ. אֲבָל כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת — אָסוּר לְהוֹצִיאָם לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח וְשע"ב:

סימן שצ

א מָבוֹי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד נָכְרִי וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵל וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

מָבוֹי שֶׁדָּרִים בּוֹ נָכְרִי וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד — שְׁמַתָּר לְטַלְטֵל בַּמָּבוֹי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"א — וְיֵשׁ בַּיִת אֶחָד אֵצֶל בֵּיתוֹ שֶׁל זֶה, וְאֵינוֹ פָּתוּחַ לְמָבוֹי זֶה אֶלָּא לְמָבוֹי אַחֵר אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיֵשׁ חַלּוֹן בֵּינוֹ לְיִשְׂרָאֵל — הַדָּר בְּמָבוֹי זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לֶעָרֵב עִמּוֹ עַל יְדֵי הַחַלּוֹן שֶׁבֵּינֵיהֶם כְּדֵי לְהוֹצִיא כֵּלָיו לְמָבוֹי זֶה דֶּרֶךְ בֵּיתוֹ שֶׁל זֶה הַפָּתוּחַ לְמָבוֹי זֶה, לְפִי שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סִיּוּעַ לְיָחִיד הַדָּר עִם נָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ב. וַאֲפִלּוּ אִם

יִשְׂרְאֵלִים רַבִּים בְּחָצֵר אַחַת — הֲרֵי הֵם כְּיָחִיד לְעִנְיַן טִלְטוּל בַּמָּבוֹי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"א. אֲבָל אִם יֵשׁ פֶּתַח בֵּינֵיהֶם — יָכוֹל לְעָרֵב עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ב:

ב מָבוֹי שֶׁדָּרִים בּוֹ יִשְׂרְאֵלִים וְנָכְרִי, בְּעִנְיַן שֶׁהַנָּכְרִי אוֹסֵר עֲלֵיהֶם בַּמָּבוֹי, וְיֵשׁ חַלּוֹנוֹת פְּתוּחוֹת בִּשְׁכוּנוֹת הַיִּשְׂרְאֵלִים מִבַּיִת לְבַיִת אוֹ מֵחָצֵר לְחָצֵר, וְעֵרְבוּ יַחַד עַל יְדֵי הַחַלּוֹנוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּאַנְשֵׁי בַּיִת אֶחָד וּמֻתָּרִים לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת מִבַּיִת לְבַיִת וּמֵחָצֵר לְחָצֵר — הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּבוֹי דֶּרֶךְ פְּתְחֵיהֶם עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִן הַנָּכְרִי, שֶׁעַל יְדֵי עֵרוּב אֵינָן נַעֲשִׂים כְּיָחִיד בִּמְקוֹם נָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ב:

סימן שצא

א **דִּין בְּטוּל רְשׁוּת לְאוֹתָן שֶׁשָּׁכְחוּ לְעָרֵב וּבוֹ ג' סְעִיפִים**:

כְּכָל מִשְׁפְּטֵי בְטוּל לְמִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא עֵרֵב בַּחֲצֵרוֹ — כֵּן הוּא בַּמָּבוֹי. שֶׁאִם שָׁכְחָה חָצֵר אַחַת וְלֹא נִשְׁתַּתְּפָה, מְבַטֶּלֶת רְשׁוּתָהּ לִשְׁאָר בְּנֵי הַמָּבוֹי אוֹ הֵם לָהּ, וּכְשֶׁהִיא מְבַטֶּלֶת לָהֶם הִיא נַעֲשֵׂית כְּאוֹרֵחַ אֶצְלָם, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דִּיּוּרִים הַרְבֵּה וְאֵין הָרַבִּים נַעֲשִׂים אוֹרְחִים — מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן טִלְטוּל בַּמָּבוֹי כָּל הַדִּיּוּרִים שֶׁבָּחָצֵר נֶחְשָׁבִים כְּדִירָה אַחַת, כֵּיוָן שֶׁכֻּלָּם יוֹצְאִים לַמָּבוֹי בְּפֶתַח אֶחָד, דְּהַיְנוּ בְּפֶתַח הֶחָצֵר, וּבְפֶתַח זֶה הוּא שֶׁאוֹסְרִים בַּמָּבוֹי. וְלָכֵן נַעֲשֵׂית הֶחָצֵר לְעִנְיַן לֶאֱסוֹר בַּמָּבוֹי כְּאִלּוּ הוּא בַּיִת אֶחָד שֶׁדָּרִים בּוֹ רַבִּים.

לְפִיכָךְ כְּכָל מִשְׁפְּטֵי יִשְׂרָאֵל עִם הַנָּכְרִי בֶּחָצֵר — כֵּן הוּא בַּמָּבוֹי אוֹ בְּעִיר הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה, שֶׁאֵין אִסּוּר לְטַלְטֵל בְּמָבוֹי אוֹ בְּעִיר שֶׁל נָכְרִים עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל פְּתוּחוֹת לְתוֹכָן וְהֵן אוֹסְרוֹת זוֹ עַל זוֹ, אֲזַי צָרִיךְ לִשְׂכּוֹר מִן הַנָּכְרִים. אֲבָל בְּחָצֵר אַחַת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ יֵשׁ בָּהּ הַרְבֵּה בָּתִּים — הֵם חֲשׁוּבִים כְּיָחִיד לְעִנְיַן טִלְטוּל בָּעִיר, וְאֵין צָרִיךְ לִשְׂכּוֹר מִן הַנָּכְרִים.

וְהוּא שֶׁתְּהֵא הָעִיר מֻקֶּפֶת לְדִירָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג. וְסָתָם עֲיָרוֹת מֻקָּפוֹת לְדִירָה, שֶׁבּוֹנִין בָּתִּים תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מַקִּיפִים אוֹתָם. אֲבָל סָתָם מִבְצָרִים (שֶׁקּוֹרִין שְׁלָא"ס) אֵינָן מֻקָּפִים לְדִירָה:

ב כְּשֶׁיֵּשׁ בָּעִיר ב' חֲצֵרוֹת שֶׁל בָּתֵּי יִשְׂרָאֵל — צְרִיכִים לִשְׂכּוֹר מִכָּל חָצֵר וְחָצֵר שֶׁל נָכְרִי, וְאֵין מוֹעִיל מַה שֶּׁיִּשְׂכְּרוּ מִשַּׂר הָעִיר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׂר שֶׁאֵין הַבָּתִּים שָׁלוֹ, וְגַם אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבָתֵּי בְּנֵי הָעִיר כְּלָל, וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מִלְחָמָה, שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹשִׁיב אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וּכְלֵי מִלְחַמְתָּם בְּבָתֵּי בְּנֵי הָעִיר, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה עַל פִּי הַשָּׂר אֶלָּא עַל פִּי עֵצָה וְהַנְהָגַת יוֹעֲצֵי הַמְּדִינָה, כְּמִנְהַג קְצָת עֲיָרוֹת שֶׁאֵין לַמֶּלֶךְ וְלַשָּׂר עֲלֵיהֶם שְׁרָרָה וְשֶׁלְטָנוּת כִּי אִם לִגְבוֹת מִסִּים יְדוּעִים וְלִשְׁפּוֹט מִשְׁפְּטֵיהֶם, אֲבָל שְׁאָר צָרְכֵי הָעִיר אֵינָם נַעֲשִׂים רַק עַל פִּי יוֹעֲצֵי הַמְּדִינָה וּמַנְהִיגֶיהָ. אֲבָל עֲיָרוֹת שֶׁצָּרְכֵיהֶן אֵינָם נַעֲשִׂים אֶלָּא עַל פִּי הַמֶּלֶךְ אוֹ הַשָּׂר וְהַנְהָגָתָם, אוֹ עַל פִּי הַמְמֻנִּים שֶׁלָּהֶם, וַדַּאי שֶׁשְּׁכִירוּת מֵהַשָּׂר הַהוּא אוֹ מֵהַמְמֻנֶּה אוֹ אֲפִלּוּ מִשְׁכִּירוֹ וּלְקִיטוֹ (שֶׁבְּבֵיתוֹ) מוֹעִיל, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהוֹשִׁיב אֲנָשָׁיו וּכְלֵי מִלְחַמְתָּם בְּבָתֵּי בְּנֵי הָעִיר בִּשְׁעַת מִלְחָמָה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּם, וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהַנִּיחַ חֲפָצָיו בְּבֵית הַנָּכְרִי אוֹ בַּחֲצֵרוֹ — נַעֲשֶׂה כְּשִׁכְּירוֹ וּלְקִיטוֹ, וְיָכוֹל לְהַשְׁכִּיר רְשׁוּתוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ. וַאֲפִלּוּ שִׁכְּירוֹ וּלְקִיטוֹ שֶׁל זֶה הַנַּעֲשֶׂה כְּשִׁכְּירוֹ וּלְקִיטוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ב:

ג יִשְׂרְאֵלִים הַדָּרִים בְּחָצֵר אַחַת בְּעִיר שֶׁל נָכְרִים הַמַּקֶּפֶת חוֹמָה, וְעָבְרוּ יִשְׂרְאֵלִים אֲחֵרִים דֶּרֶךְ שָׁם וְנִתְאַכְסְנוּ בְּחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁל נָכְרִי — אֵינָם אוֹסְרִים בָּעִיר עַד לְאַחַר ל' יוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ע בְּאוֹרַח שֶׁנִּתְאָרַח בֶּחָצֵר. אֶלָּא שֶׁהָאוֹרְחִים — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵם אֲסוּרִים לְטַלְטֵל מֵחָצֵרָן לַמָּבוֹי, שֶׁיִּשְׂרָאֵל הַדָּר בָּעִיר אוֹסֵר עֲלֵיהֶם כָּל מְבוֹאוֹת הָעִיר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

אֲבָל יִשְׂרְאֵל אֶחָד הַדָּר בְּחָצֵר שֶׁדָּרִים בָּהּ נָכְרִים — מֻתָּר לְיִשְׂרְאֵל אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מִתְאַכְסֵן בְּחָצֵר זוֹ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבָּתֵּי הַנָּכְרִי אוֹ מִבֵּית הַיִּשְׂרְאֵל לֶחָצֵר, וְאֵין יִשְׂרְאֵל הַדָּר שָׁם אוֹסֵר עָלָיו, הוֹאִיל וְהוּא אֵינוֹ שׁוֹבֵת כְּלָל בְּחָצֵר זוֹ וְאוֹרַח גָּמוּר הוּא אֵצֶל זֶה:

סימן שצב

א דִּין עֲרוּבִין לְעִיר וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

עִיר שֶׁהָיְתָה קְנָיָן יָחִיד, שֶׁבְּנָאָהּ יָחִיד לְעַצְמוֹ שֶׁיַּשְׁכִּירֶנָּה לְרַבִּים, שֶׁאֵין זוֹ דוֹמָה כְּלָל לִרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה — אִם הִכְשִׁירוּ מְבוֹאוֹתֶיהָ כְּהִלְכָתָם בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה אוֹ צוּרַת פֶּתַח אוֹ בְּדָלְתוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ד, הֲרֵי הֵם יְכוֹלִים לְהִשְׁתַּתֵּף כֻּלָּם שִׁתּוּף אֶחָד וִיטַלְטְלוּ בְּכָל הָעִיר. וְאֵינָם צְרִיכִים לְשַׂיֵּר מִמֶּנָּה כְּלוּם אֲפִלּוּ נַעֲשֵׂית שֶׁל רַבִּים, שֶׁמִּכָּרָהּ אַחַר כָּךְ לְרַבִּים. וְכֵן אִם בְּנָאָהּ לְהוֹשִׁיב בָּהּ דִּיּוּרִין, וְשִׂיֵּר לְעַצְמוֹ דְּרָכִים

וּפְלַטְיוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים עוֹשִׂים — הֲרֵי זוֹ עִיר שֶׁל יָחִיד, וּמִשְׁתַּתְּפִים כֻּלָּם שִׁתּוּף אֶחָד (אֲפִלּוּ מְכָרָהּ אַחַר כָּךְ לְרַבִּים). וְכֵן אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים מֵעוֹלָם, וְאֵין לָהּ אֶלָּא פֶּתַח אֶחָד — אֵין זוֹ דוֹמָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמִשְׁתַּתְּפִין כֻּלָּם שִׁתּוּף אֶחָד.

אֲבָל אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים וְיֵשׁ לָהּ ב' פְּתָחִים, שֶׁהָעָם נִכְנָסִים בְּזוֹ וְיוֹצְאִים בְּזוֹ, שֶׁהִיא דוֹמָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים — אַף עַל פִּי שֶׁהִכְשִׁירוּ מְבוֹאוֹתֶיהָ כְּהִלְכוֹתֶיהָ, אֵין מְעָרְבִין אֶת כֻּלָּהּ אֲפִלּוּ נַעֲשֵׂית אַחַר כָּךְ שֶׁל יָחִיד, כִּי שָׁמָּא תַּחֲזוֹר וְתֵעָשֶׂה שֶׁל רַבִּים, אֶלָּא מְשַׁיְּרִין מִמֶּנָּה מָקוֹם אֶחָד, אֲפִלּוּ בַּיִת אֶחָד, וּמִשְׁתַּתְּפִים הַשְׁאָר. וְיִהְיוּ אֵלּוּ הַמִּשְׁתַּתְּפִים מֻתָּרִים בְּכָל הָעִיר חוּץ מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁשִּׁיְּרוּ, שֶׁאֲסוּרִים לְהוֹצִיא לְשָׁם כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּבָתֵּיהֶם. וְיִהְיוּ אוֹתָם הַנִּשְׁאָרִים מֻתָּרִים בְּמָקוֹמָם בְּשִׁתּוּף שֶׁעוֹשִׂים לְעַצְמָם אִם הֵם רַבִּים, וַאֲסוּרִים בִּשְׁאָר כָּל הָעִיר בְּכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּבָתֵּיהֶם. וְדָבָר זֶה מְשׁוּם הֶכֵּר הוּא, כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁהָעֲרוּב הִתִּיר לָהֶם לְטַלְטֵל בְּעִיר זוֹ, שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים בָּהּ וְדוֹמָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁהֲרֵי הַמָּקוֹם שֶׁנִּשְׁאַר שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן. אֲבָל אִם לֹא הָיָה שִׁיּוּר — הָיָה הָעֵרוּב מִשְׁתַּכֵּחַ, וְהָיְתָה מִשְׁתַּכַּחַת תּוֹרַת רְשׁוּת הָרַבִּים עַל יְדֵי שֶׁרוֹאִין שֶׁמְּטַלְטְלִין בְּעִיר זוֹ הַדּוֹמָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁכָּל רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁאֵין ס' רִבּוֹא בּוֹקְעִין בָּהּ בְּכָל יוֹם אֵינָהּ רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, שֶׁבִּפְחוֹת מִס' רִבּוֹא אֵינָהּ נִקְרֵאת בְּקִיעַת רַבִּים — אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שִׁיּוּר לְעִיר שֶׁל רַבִּים, אֶלָּא אִם כֵּן שִׁשִּׁים רִבּוֹא בּוֹקְעִים בָּהּ בְּכָל יוֹם. וְעַל זֶה סוֹמְכִין עַכְשָׁו, שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת שִׁיּוּר לְשׁוּם עִיר:

ב עִיר שֶׁל רַבִּים שֶׁיֵּשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד, וְסֶלַע בְּמָקוֹם אַחֵר בְּחוֹמָתָהּ — אֵין הַסֶּלַע שֶׁבַּחוֹמָה נֶחְשָׁב כְּפֶתַח לְהַצְרִיכָהּ שִׁיּוּר, שֶׁהַסֶּלַע אֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּפֶתַח אֶלָּא לְהֶקֵל אֲבָל לֹא לְהַחֲמִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שע"ה. וַאֲפִלּוּ הֶעֱמִיד הַרְבֵּה סְלָמוֹת זֶה בְּצַד זֶה בְּרוֹחַב יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר — אֵינָם מְבַטְּלִים הַחוֹמָה אֲשֶׁר שָׁם מִתּוֹרַת מְחִצָּה.

וְאִם יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים, וְיֵשׁ אַשְׁפָּה לִפְנֵי אֶחָד מֵהֶם (שֶׁמּוֹנַעַת בְּקִיעַת הָרַבִּים שָׁם) — הֲרֵי זוֹ כְּאִלּוּ אֵין לָהּ אֶלָּא פֶּתַח אֶחָד:

ג הַבָּתִּים שֶׁמַּנִּיחִים אוֹתָם שִׁיּוּר לָעִיר — אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם פְּתוּחִים לָעִיר אֶלָּא אֲחוֹרֵיהֶם לָעִיר וּפְנֵיהֶם לְחוּץ, וְאֵין לָהֶם חֲלוֹנוֹת לָעִיר, שֶׁאֲפִלּוּ אִם רָצוּ לְהִשְׁתַּתֵּף יַחַד, אֵינָן

יְכוֹלִים. וַאֲפִלּוּ הוּא רַק בַּיִת אֶחָד, וַאֲפִלּוּ הוּא בֵּית הַבָּקָר אוֹ בֵּית הַתֶּבֶן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְעָרֵב כְּלָל — עוֹשִׂים אוֹתָם שִׁיּוּר וּמְעָרְבִים אֶת הַשְּׁאָר.

אֲבָל בָּתֵּי הַנָּכְרִים — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָם מוֹעִילִים לַעֲשׂוֹתָם שִׁיּוּר לָעִיר, וְיֵשׁ מַתִּירִין:

ד עִיר שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ כָּל יוֹשְׁבֶיהָ חוּץ מִמָּבוֹי אֶחָד, הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עַל כֻּלָּם. וְאִם בָּנוּ אִצְטְבָא גְּבוֹהָה ד' טְפָחִים עַל פֶּתַח הַמָּבוֹי — אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי סִלֵּק עַצְמוֹ מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִבּוֹאוֹתֵיהֶם. וְאַף עַל פִּי שֶׁעוֹבֵר בָּהֶם בְּשַׁבָּת, אֵין הַעֲבָרָה בְּרֶגֶל בִּלְבָד אוֹסֶרֶת, כֵּיוָן שֶׁסִּלֵּק עַצְמוֹ מִתַּשְׁמִישׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ו.

אֲבָל אִם נִשְׁתַּתְּפוּ כָּל הַמִּבּוֹאוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתְּפוּ יַחַד אֶלָּא מָבוֹי מָבוֹי בִּפְנֵי עַצְמוֹ — אֵינָן אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רֶגֶל הַמֻּתֶּרֶת בִּמְקוֹמָהּ וְאֵינָהּ אוֹסֶרֶת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ בְּהַעֲבָרָה בִּלְבָד, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּשֶׁת שָׁם בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי לֹא עֵרְבָה עִמָּהֶם. וּכְשֶׁמְּעָרְבִין מָבוֹי מָבוֹי בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֵין צָרִיךְ לְשַׁיֵּר כְּלוּם, שֶׁאֵין לְךָ שִׁיּוּר גָּדוֹל מִזֶּה — שֶׁכָּל אֶחָד נַעֲשֶׂה שִׁיּוּר לַחֲבֵרוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעִיר שֶׁהָיְתָה שֶׁל רַבִּים מֵעוֹלָם, שֶׁמֵּעוֹלָם הֻצְרְכוּ לְשִׁיּוּר. אֲבָל עִיר שֶׁהָיְתָה שֶׁל יָחִיד, אֲפִלּוּ נַעֲשֵׂית שֶׁל רַבִּים, כֵּיוָן שֶׁאֵין צְרִיכִין לְשִׁיּוּר וְהֻרְגְּלוּ לְעָרֵב כָּל הַמִּבּוֹאוֹת יַחַד בְּשִׁתּוּף אֶחָד — הֲרֵי נַעֲשׂוּ כֻּלָּם כְּמָבוֹי אֶחָד, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לֵחָלֵק וּלְעָרֵב מָבוֹי מָבוֹי בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יִבְנֶה כָּל אֶחָד אִצְטְבָא עַל פִּתְחוֹ לַחֲלוֹק רְשׁוּתוֹ מֵהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶאֱסוֹר עַל כֻּלָּם:

ה וַאֲפִלּוּ עִיר שֶׁהָיְתָה שֶׁל רַבִּים מֵעוֹלָם, אִם הִיא מֻקֶּפֶת חוֹמָה גְּבוֹהַּ י' טְפָחִים וְיֵשׁ לָהּ דְּלָתוֹת לְהַתִּיר רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ — אֵין מְעָרְבִין אוֹתָהּ לַחֲצָאִין לְאָרְכָּהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּבוֹאוֹת שֶׁבְּצַד זֶה שֶׁל רְשׁוּת הָרַבִּים יְעָרְבוּ עֵרוּב אֶחָד וְהַמְּבוֹאוֹת שֶׁבְּצַד הַב' יְעָרְבוּ עֵרוּב אֶחָד. וַאֲפִלּוּ בְּנֵי צַד הָאֶחָד רוֹצִים לִתֵּן כָּל רְשׁוּת הָרַבִּים לְצַד הַב', שֶׁהֵם יִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ בְּשַׁבָּת מִבָּתֵּיהֶם וְלֹא הֵם — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי גַּם הֵם צְרִיכִים לַעֲבוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּשַׁבָּת, וְאוֹסְרִים אוֹתָהּ עַל בְּנֵי צַד הַב' בִּדְרִיסַת רַגְלָם. וְהוּא הַדִּין אֲפִלּוּ בְּנֵי מָבוֹי אֶחָד אֵין יְכוֹלִים לַחֲלוֹק הַמָּבוֹי לְאָרְכּוֹ, שֶׁבְּנֵי צַד זֶה יְעָרְבוּ לְעַצְמָן וּבְנֵי צַד זֶה לְעַצְמָן, כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵיהֶם עוֹבְרִים בּוֹ בְּשַׁבָּת, וְאוֹסְרִים זֶה עַל זֶה בִּדְרִיסַת רַגְלָם כֹּל שֶׁלֹּא סִלְּקוּ עַצְמָן מִתַּשְׁמִישׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּבְנֶה כָּל אֶחָד אִצְטְבָא עַל פֶּתַח חֲצֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר

בְּסִמָּן שפ"ו.

אֲבָל יְכוֹלִים לַחֲלוֹק הָעִיר לִרְחָב, דְּהַיְנוּ שֵׁב' הַצְּדָדִים שֶׁל רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁאֵצֶל פֶּתַח זֶה מְעָרְבִין לְעַצְמָן, וּב' הַצְּדָדִים שֶׁאֵצֶל פֶּתַח הַשֵּׁנִי מְעָרְבִין לְעַצְמָן.

וּבִלְבָד שֶׁיַּעֲשׂוּ צוּרַת פֶּתַח בְּאֶמְצַע רְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ בְּאֶמְצַע הַמָּבוֹי, בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְחַלְּקִים בְּעֵרוּבָן, כְּדֵי לַחֲלוֹק רְשׁוּת זוֹ מִזּוֹ, שֶׁלֹּא תְּהֵא כָּל אַחַת פְּרוּצָה בְּמִלּוֹאָהּ לְמָקוֹם הָאָסוּר לָהּ, שֶׁהֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִבָּתֵּיהֶם לְכַאן וְאֵלּוּ אֲסוּרִים לְכַאן, כֵּיוָן שֶׁלֹּא עֵרְבוּ יַחַד. וְאִם אֶמְצַע הַמָּבוֹי אוֹ אֶמְצַע רְשׁוּת הָרַבִּים בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְחַלְּקִים שָׁם אֵינוֹ רָחָב יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת — דַּי בְּפַס רָחָב ד' טְפָחִים אוֹ ב' פַּסִּין שֶׁל ב' מַשֶּׁהוּיִין, שֶׁהֵם מוֹעִילִים לְחַלֵּק רְשֻׁיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג. אֲבָל אִצְטְבָא אֵינָהּ מוֹעֶלֶת בְּמָקוֹם דְּרִיסַת הָרַבִּים.

(וּכְשֶׁעָשׂוּ צוּרַת פֶּתַח אוֹ ב' פַּסִּין מַשֶּׁהוּיִין אוֹ פַּס ד', וְנֶחְלְקוּ רְשׁוּת זוֹ מִזּוֹ, אָז אַף עַל פִּי שֶׁעוֹבְרִים זֶה עַל זֶה בְּשַׁבָּת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה דּוֹמֶה לְב' חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, שֶׁפְּנִימִית שֶׁהִיא רֶגֶל הַמַּתֶּרֶת בְּמָקוֹמָהּ אֵינָהּ אוֹסֶרֶת עַל הַחִיצוֹנָה בְּדְרִיסַת רַגְלָהּ בִּלְבָד בְּלֹא תַּשְׁמִישׁ, הוֹאִיל וְעִקַּר תַּשְׁמִישׁ הַחִיצוֹנָה הוּא לִבְנֵי הַחִיצוֹנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַפְּנִימִית יֵשׁ לָהּ גַּם כֵּן רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּחֹל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו בְּשַׁבָּת מִסְתַּלֶּקֶת הִיא מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחִיצוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עֵרְבָה עִמָּהּ — הֲרֵי זֶה מוֹעִיל לְשֶׁלֹּא תֵּאָסֵר עַל הַחִיצוֹנָה בְּהַעֲבָרָה בְּרֶגֶל בִּלְבָד, הוֹאִיל וְאֵין תַּשְׁמִישׁ הַחִיצוֹנָה שָׁוֶה לִשְׁנֵיהֶם, אֶלָּא הוּא לִבְנֵי הַחִיצוֹנָה יוֹתֵר מִלִּבְנֵי הַפְּנִימִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ו. אַף כַּאן, כֵּיוָן שֶׁנֶּחְלְקוּ רְשֻׁיּוֹת, וּבְנֵי רְשׁוּת זוֹ סִלְּקוּ עַצְמָן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּרְשׁוּת זוֹ בְּשַׁבָּת — הֲרֵי זֶה מוֹעִיל, הוֹאִיל וְאֵינָן שָׁווֹת לִשְׁנֵיהֶם, שֶׁכָּל אַחַת הִיא צְרִיכָה לְאוֹתָם הַדְּרִים שָׁם וְאֵינָהּ צְרִיכָה כָּל כָּךְ לְהַדְּרִים אֵצֶל רְשׁוּת הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת שֶׁלִּפְנֵיהֶם שֶׁיְּכוֹלִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כָּל חֶפְצָם, וְיֵשׁ לָהֶם גַּם כֵּן פֶּתַח לָצֵאת בּוֹ אִם יִרְצוּ. לְפִיכָךְ אֵין אוֹתָם שֶׁאֵין דְּרִים שָׁם אוֹסְרִים עַל הַדְּרִים שָׁם בִּדְרִיסַת רַגְלָם בִּלְבָד.

וַאֲפִלּוּ מָבוֹי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא פֶּתַח אֶחָד, וַחֲלָקוּהוּ לְרָחְבּוֹ בְּצוּרַת פֶּתַח אוֹ בְּפַסִּין — אֵין הַפְּנִימִים אוֹסְרִים עַל הַחִיצוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְב' חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, שֶׁתַּשְׁמִישׁ הַחִיצוֹנָה אֵינוֹ שָׁוֶה לִשְׁנֵיהֶם.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁחָלְקוּהוּ לְאָרְכּוֹ, שֶׁתַּשְׁמִישׁ הַמָּבוֹי שֶׁבָּאֶמְצַע הוּא שָׁוֶה לִבְנֵי ב' הַצְּדָדִים — לְכֵן הֵם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה אֲפִלּוּ בִּדְרִיסַת רֶגֶל בִּלְבָד, אַף עַל פִּי שֶׁסִּלְקוּ עַצְמָן מִתַּשְׁמִישׁ מֻחֲמַת שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ סִלּוּק בְּמַעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ אִצְטָבָא עַל פֶּתַח כָּל חָצֵר וְחָצֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ו).

וְכֵן כְּשֶׁעוֹשִׂין שִׁיּוּר לְעִיר שֶׁל רַבִּים, אִם הַשִּׁיּוּר אֵינוֹ מָבוֹי שָׁלֵם אֶלָּא מְשַׁיְּרִים מִקְצָתוֹ בִּלְבָד, שֶׁמְּעָרֵב לְעַצְמוֹ — צְרִיכִים לַחֲלוֹק שָׁם רְשֻׁיּוֹת בְּצוּרַת פֶּתַח אוֹ בְּפַסִּין אִם אֵינוֹ רָחָב יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר.

וַאֲפִלּוּ בְּעִיר שֶׁל יָחִיד מוֹעִילִים פַּסִּין וְצוּרַת פֶּתַח לַחֲלוֹק רְשֻׁיּוֹת, שֶׁיְּעָרְבוּ אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן, אַף עַל פִּי שֶׁהֲרְגִּלוּ כְּבָר לְעָרֵב יַחַד שִׁתּוּף אֶחָד.

אֲבָל לְחִי וְקוֹרָה שֶׁבְּפִתְחֵי הַמְּבוֹאוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מוֹעִילִים לְהַכְשִׁיר הַמְּבוֹאוֹת — אֵינָן מוֹעִילִים לְחַלְּקָם וּלְסַלְּקָם זֶה מִזֶּה לְעִנְיַן עֵרוּב, שֶׁיְּעָרְבוּ אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן בְּעִיר שֶׁל יָחִיד, אוֹ אֲפִלּוּ בְּעִיר שֶׁל רַבִּים לְעִנְיַן שֶׁאִם מָבוֹי אֶחָד לֹא שִׁתֵּף אֲפִלּוּ לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא יֵאָסוֹר עַל כֻּלָּם בְּלֹא אִצְטָבָא:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁכָּל הַמְּבוֹאוֹת הֵם מֻכְשָׁרִים בְּמִחְצוֹת כְּהִלְכָתָן, בֵּין שֶׁהֻכְשְׁרָם עַל יְדֵי לְחִי אוֹ קוֹרָה, בֵּין שֶׁהֵם בְּעִנְיָן שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לְתִקּוּן כְּלָל, כְּגוֹן עִיר הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה וְיֵשׁ לָהּ דְּלָתוֹת, שֶׁאֵין מְבוֹאוֹתֶיהָ צְרִיכִים תִּקּוּן. אֲבָל עִיר שֶׁמְּבוֹאוֹתֶיהָ צְרִיכִים תִּקּוּן — יְכוֹלִים לְהַכְשִׁיר מִקְצָת מְבוֹאוֹת הָעִיר וּלְהַנִּיחַ הַשְּׁאָר בְּלֹא תִּקּוּן, וְאֵין הַמְּבוֹאוֹת שֶׁאֵינָם מְתֻקָּנִים אוֹסְרִים עַל הַמְּתֻקָּנִים, אֲפִלּוּ אֵין בֵּינֵיהֶם צוּרַת פֶּתַח אוֹ פַּסִּין אֶלָּא לְחִי אוֹ קוֹרָה. וַאֲפִלּוּ הִיא עִיר שֶׁל יָחִיד וּמִתְחִלָּה הֲרְגִּלוּ לְעָרֵב עֵרוּב אֶחָד, שֶׁהֲיוּ כָּל הַמְּבוֹאוֹת מְתֻקָּנִים וְאַחַר כָּךְ נִפְרְצוּ. וַאֲפִלּוּ מָבוֹי אֶחָד יְכוֹלִים לְחַלֵּק לְרַחְבּוֹ עַל יְדֵי לְחִי שֶׁיַּעֲמִידוּ בְּאֶמְצָעִיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג, וְאֵין שְׁאָר בְּנֵי הַמָּבוֹי שֶׁחוּץ לַלְּחִי אוֹסְרִים עַל הַפְּנִימִית מֻחֲמַת שֶׁלֹּא עֵרְבוּ עִמָּהֶם, כֵּיוָן שֶׁהַחִיצוֹנִים אֲסוּרִים לְטַלְטֵל בַּמָּבוֹי וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְעָרֵב כְּלָל.

(וּמִטַּעַם זֶה אֲפִלּוּ אִם הַמְּבוֹאוֹת שֶׁאֵינָם מְתֻקָּנִים יֵשׁ לָהֶם דְּרִיסַת רֶגֶל עַל הַמְּתֻקָּנִים אֵינָם אוֹסְרִים עֲלֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן יְכוֹלִים לְעָרֵב עִמָּהֶם. וְהוּא הַדִּין אִם כֻּלָּם מְתֻקָּנִים אֶלָּא שֶׁמַּפְסִיק בֵּינֵיהֶם מָקוֹם הָאָסוּר בְּטִלְטוּל מֻחֲמַת שֶׁאֵינוֹ מֻקָּף מְחִצּוֹת כְּהִלְכָתָן, אַף

עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתָם לֹא עֵרְבוּ — אֵין אוֹסְרִים. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁרֶגֶל הָאֲסוּרָה בִּמְקוֹמָהּ אוֹסֶרֶת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ אֶלָּא בב' חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, שֶׁיְּכוֹלוֹת לְעָרֵב יַחַד).

וְעִיר הַמֻּקָּפֶת חוֹמָה וְיֵשׁ לָהּ דְּלָתוֹת נִנְעָלִים, רַק שֶׁבְּפֶתַח אֶחָד אֵין לָהּ דֶּלֶת, וְגַם אֵין שָׁם מַשְׁקוֹף, שֶׁיְּהֵא נִדּוֹן מִשּׁוּם צוּרַת פֶּתַח, אֶלָּא מְזוּזוֹת בִּלְבָד — הֲרֵי מְזוּזוֹת אֵלּוּ אֵינָן גְּרוּעִים מִלֶּחִי שֶׁמּוֹעִיל לִמְבוֹאוֹת הַמְפֻלָּשִׁים לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִם כֵּן אִם אֵין בָּעִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁמְּבוֹאוֹתֶיהָ מְפֻלָּשִׁים לִסְרַטְיָא שֶׁהִיא רְשׁוּת הָרַבִּים — הֲרֵי הִיא נִתֶּרֶת בְּלֶחִי שֶׁמִּכָּאן וּדְלָתוֹת שֶׁמִּכָּאן, וְשׁוּב אֵין שְׁאָר מְבוֹאוֹתֶיהָ צְרִיכִים תִּקּוּן. וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְחָלֵק בְּעֵרוּבָם אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאִם יֵשׁ בָּהּ פִּרְצָה הָאוֹסֶרֶת — בָּטֵל הֶכְשֵׁרָהּ, וְיכוֹלִים לְעָרֵב חֲצָיָהּ וּלְהַנִּיחַ חֲצָיָהּ בְּלִי הֶכְשֵׁר:

ז (וְכָל זֶה כְּשֶׁבָּנֵי הַמְּבוֹאוֹת עוֹבְרִים זֶה עַל זֶה בְּשַׁבָּת. אֲבָל ב' מְבוֹאוֹת הַפְּתוּחִים זֶה לָזֶה וּפְתוּחִים גַּם כֵּן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁרוֹצִים לְהִסְתַּלֵּק זֶה מִזֶּה שֶׁלֹּא לַעֲבוֹר זֶה עַל זֶה בְּשַׁבָּת אֶלָּא כָּל אֶחָד יֵלֵךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים דֶּרֶךְ פִּתְחוֹ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיְּכוֹלִים לְעָרֵב כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם צוּרַת פֶּתַח אוֹ פַּסִּין אֶלָּא לֶחִי אוֹ קוֹרָה, אִם אֵין שָׁם רֹחַב יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינָן עוֹבְרִים זֶה עַל זֶה — אֵינָן אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁהֶחָצֵר הַפְּתוּחָה לַמָּבוֹי וְאֵינָהּ עוֹבֶרֶת בּוֹ בְּשַׁבָּת אֵינָהּ אוֹסֶרֶת אִם יֵשׁ לָהּ פֶּתַח אַחֵר לְמָבוֹי אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ו.

וּלְפִי זֶה, אִם מָבוֹי אֶחָד עֵרֶב לְעַצְמוֹ וְהַשֵּׁנִי לֹא עֵרֶב כְּלָל — כּוֹפִין אוֹתוֹ עַל מִדַּת סְדוֹם שֶׁלֹּא יַעֲבוֹר בְּשַׁבָּת עַל זֶה שֶׁעֵרֵב כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶאֱסֹר עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּתַח אַחֵר לָצֵאת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁכּוֹפִין אֶת הֶחָצֵר שֶׁלֹּא עֵרְבָה בַּמְּבוֹי שֶׁלֹּא תַּעֲבוֹר בּוֹ בְּשַׁבָּת אִם יֵשׁ לָהּ פֶּתַח לְמָבוֹי אַחֵר לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ עָלָיו לִרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם עֵרְבוּ ב' הַמְּבוֹאוֹת זֶה לְעַצְמוֹ וְזֶה לְעַצְמוֹ, וּבְשַׁבָּת בָּא אֶחָד לַעֲבוֹר עַל חֲבֵרוֹ, שֶׁיְּכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁסִּלֵּק דְּרִיסַת רַגְלוֹ מֵעַל חֲבֵרוֹ בְּמַה שֶׁעֵרֵב לְעַצְמוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעִיר שֶׁמְּבוֹאוֹתֶיהָ צְרִיכִים תִּקּוּן, וְתִקְּנוּ מְבוֹאוֹת אֵלּוּ בְּצוּרַת פֶּתַח לְצַד רְשׁוּת הָרַבִּים וְלֶחִי אוֹ קוֹרָה בֵּינֵיהֶם כְּדִין מָבוֹי עָקֹם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ד. אֲבָל עִיר הַמֻּקָּפֶת חוֹמָה בְּעִנְיָן שֶׁאֵין מְבוֹאוֹתֶיהָ צְרִיכִים תִּקּוּן, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית כֻּלָּהּ

כְּחָצֵר אַחַת שֶׁל רַבִּים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר — אֵינָן יְכוֹלִים לַחֲלוֹק מְבוֹאוֹתֶיהָ, לְעָרֵב אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן, אֶלָּא בְּצוּרַת פֶּתַח אוֹ בְּפַסִּין, כְּמִי שֶׁרוֹצֶה לַחֲלוֹק חָצֵר אַחַת לִשְׁתַּיִם. אֲבָל לֶחִי וְקוֹרָה אֵינָן מוֹעִילוֹת אֲפִלּוּ אִם לֹא יַעַבְרוּ זֶה עַל זֶה בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵינָן אוֹסְרִים בְּדֶרִיסַת רַגְלָם, מִכָּל מָקוֹם אוֹסְרִים זֶה אֶת זֶה בְּמַה שֶּׁכָּל אֶחָד פָּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ לְמָקוֹם הָאָסוּר לוֹ, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְטַלְטֵל מִבָּתֵּי מָבוֹי זֶה לְמָבוֹי אַחֵר שֶׁלֹּא עֵרֵב עִמּוֹ. וּלְתַקֵּן פִּרְצַת חָצֵר צָרִיךְ צוּרַת פֶּתַח אוֹ פַּסִּין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג. מַה שֶּׁאֵין כֵּן עִיר שֶׁמְּבוֹאוֹתֶיהָ צְרִיכוֹת תִּקּוּן — אֲזַי כָּל מָבוֹי הַמִּתְתַּקֵּן בְּפִתְחוֹ בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה יֵשׁ תּוֹרַת פֶּתַח עָלָיו, וְלֹא שֵׁם פִּרְצָה, לְפִיכָךְ מוֹעִיל בּוֹ סִלּוּק דְּרִיסַת הָרֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁמּוֹעִיל בְּחָצֵר הַפְּתוּחָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר):

ח עִיר שֶׁל רַבִּים שֶׁנִּתְמַעֲטָה וְעָמְדָה עַל חֲמִשִּׁים דִּיּוּרִין — מְעָרְבִין כֻּלָּהּ וְאֵין צָרִיךְ שִׁיּוּר:

ט הַמְזַכֶּה בְּשִׁתּוּף לְכָל בְּנֵי הָעִיר, אִם מְעָרֵב עֵרוּב אֶחָד לְכֻלָּם — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָהֶם, שֶׁזְּכוּת הוּא לָהֶם.

וְדִין מִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הָעִיר, אוֹ מִי שֶׁהָלַךְ לִשְׁבוּת בְּעִיר אַחֶרֶת, אוֹ נָכְרִי שֶׁדָּר עִמָּהֶם בָּעִיר — דִּין הַכֹּל כְּדִינָם בְּחָצֵר וּבְמָבוֹי:

סימן שצג

א **דִּין עֵרוּב [בְּ]יוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְדִין בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לְעֵרוּב וּבוֹ ג' סְעִיפִים**:

אֵין מְעָרְבִין עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמִתַּקֵּן דָּבָר.

וְאִם חָלוּ ב' יָמִים טוֹבִים בְּיוֹם ה' וּבְיוֹם ו', וְשָׁכַח וְלֹא עֵרַב מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — יְעָרֵב בְּיוֹם טוֹב עַל תְּנַאי, שֶׁיֹּאמַר בְּיוֹם טוֹב א': אִם הַיּוֹם חֹל — יְהֵא זֶה עֵרוּב, וְאִם הַיּוֹם קֹדֶשׁ — אֵין בְּדָבָרַי כְּלוּם. וּלְמָחָר יֹאמַר: אִם הַיּוֹם קֹדֶשׁ — הֲרֵי עֵרַבְתִּי אֶתְמוֹל, וְאִם הַיּוֹם חֹל — יְהֵא זֶה עֵרוּב. וְעֵצָה טוֹבָה שֶׁיְּעָרֵב לְמָחָר בְּפַת שֶׁעֵרֵב בָּהּ אֶתְמוֹל, שֶׁאִם יְעָרֵב בְּפַת אַחֶרֶת — יֵאָסֵר לֶאֱכוֹל שְׁתֵּיהֶן קֹדֶם שֶׁחָשְׁכָה לֵיל שַׁבָּת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּב' יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת. אֲבָל בְּב' יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵינוֹ יָכוֹל לְעָרֵב עַל תְּנַאי, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּיוֹם אֶחָד אָרוֹךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ר:

ב אֶחָד עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְאֶחָד שִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת מְעָרְבִים אוֹתָם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"א.

וַאֲפִלּוּ אִם כְּבָר קִבֵּל עָלָיו תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת. וְיֵשׁ אוֹסְרִין אִם קִבֵּל עָלָיו תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת (וְהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה בְּקַבָּלַת תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת בִּלְבָד. אֲבָל אִם הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת — הֲרֵי קִבֵּל עָלָיו שַׁבָּת עַצְמָהּ, כֵּיוָן שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת לֵיל שַׁבָּת, וְנֶאֱסַר בְּכָל הַשְּׁבוּתִים כְּמוֹ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, לְבַד מִמַּה שֶּׁנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"א וְרס"ג. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא לֹא הִתְפַּלֵּל, אִם רֹב הַצִּבּוּר הִתְפַּלְּלוּ — הַמִּעוּט נִמְשָׁכִים אַחֲרֵיהֶם בְּעַל כָּרְחָן. וְלֹא מִשֶּׁגָּמְרוּ הַתְּפִלָּה, אֶלָּא אֲפִלּוּ מִשֶּׁהִתְחִילוּ אוֹתָהּ, דְּהַיְנוּ עָנִית "בָּרְכוּ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם):

ג הָעֵרוּב אֵינוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת קַיָּם אֶלָּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְיָכוֹל לְאָכְלוֹ כְּשֶׁוַּדַּאי חֲשֵׁכָה (שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּקְבְּעָה דִּירָתוֹ בִּמְקוֹם עֵרוּב בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁהוּא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת — שׁוּב אֵינָהּ נִפְקַעַת מִשָּׁם כָּל הַשַּׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹטֵל מִשָּׁם עֵרוּבוֹ).

וְיֵשׁ לְבָצְעוֹ עָלָיו בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית (אוֹ בְּסָעֲדַת הַלַּיְלָה אִם סוֹעֵד מִשֶּׁחָשְׁכָה וַדַּאי), דְּהוֹאִיל וְנַעֲשֵׂית בּוֹ מִצְוָה אַחַת — יֵשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ גַּם כֵּן מִצְוָה אַחֶרֶת.

וַאֲפִלּוּ נֶאֱכַל עֵרוּבוֹ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — קָנָה עֵרוּב (וּבְדִיעֲבַד), כִּי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הוּא סָפֵק לַיְלָה, וְשָׁמָא נִכְנַס כְּבָר תְּחִלַּת הַשַּׁבָּת, וּסְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל.

וַאֲפִלּוּ עֵרַב לִשְׁנַיִם, לְאֶחָד עֵרַב מִבְּעוֹד יוֹם וְנֶאֱכַל עֵרוּבוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וּלְאֶחָד עֵרַב בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְנִשְׁאַר עֵרוּבוֹ קַיָּם עַד שֶׁחָשְׁכָה — שְׁנֵיהֶם קָנוּ עֵרוּב, שֶׁלְּאוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱכַל עֵרוּבוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אָנוּ חוֹשְׁבִין שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הוּא לַיְלָה, וּלְאוֹתוֹ שֶׁעֵרַב לוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אָנוּ חוֹשְׁבִין שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הוּא יוֹם, שֶׁאֵין מַעֲרִבִין מִשֶּׁתַּחְשֹׁךְ. וְאַף עַל פִּי שֶׁעֵרַב לִשְׁנֵיהֶם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת אֶחָד, וַהֲרֵי הֵן ב' קֻלּוֹת הַסּוֹתְרוֹת זוֹ אֶת זוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהֵם לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם. אֲבָל אִם עֵרַב לְאֶחָד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְנֶאֱכַל הָעֵרוּב בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — לֹא קָנָה עֵרוּב, וְאֵין מְקִלִּין כָּל כָּךְ לוֹמַר שֶׁבְּרֶגַע שֶׁעֵרַב הָיָה עַדַיִן יוֹם, וּכְשֶׁנֶּאֱכַל הָיָה כְּבָר לַיְלָה וּכְבָר קָנָה עֵרוּב:

סימן שצד

א **סְפֵק עֵרוּב מַה דִּינוֹ וּבוֹ ג' סְעִיפִים:**

סְפֵק עֵרוּב, כְּגוֹן סָפֵק אִם הָיָה קַיָּם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אִם לָאו — מֻתָּר, שֶׁסְּפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל. וְהוּא שֶׁהִנִּיחוֹ שָׁם וְאֵרַע בּוֹ סָפֵק, אֲבָל סָפֵק אִם הֻנַּח שָׁם אִם לָאו — אָסוּר:

ב צָרִיךְ שֶׁיִּהֵא הָעֵרוּב בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּמָקוֹם שֶׁרָאוּי לִטָּלוֹ וּלְאָכְלוֹ. לְפִיכָךְ אִם נָפַל עָלָיו גַּל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטָּלוֹ עַד שֶׁיַּחְפּוֹר בְּמָרָא וְקַרְדֹּם — אֵינוֹ עֵרוּב, מִפְּנֵי שֶׁחֲפִירָה זוֹ הִיא מְלָאכָה גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה וַאֲסוּרָה אֲפִלּוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת. אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת לֹא גָּזְרוּ עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לְצָרֵךְ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"א, וְהָעֵרוּב גַּם כֵּן הוּא צָרֵךְ מִצְוָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְטַלְטְלוּ בְּאִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ו:

ג נָתְנוֹ בְּמִגְדָּל וְנַעַל בְּפָנָיו, וְאָבַד הַמַּפְתֵּחַ קוֹדֶם שֶׁחָשְׁכָה, אִם אִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא מִשָּׁם הָעֵרוּב אֶלָּא אִם כֵּן יַעֲשֶׂה מְלָאכָה גְּמוּרָה — הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁאָבַד, וְאֵינוֹ עֵרוּב, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ.

וְאִם נִמְצָא הַמַּפְתֵּחַ בְּשַׁבָּת, אִם הָיָה בְּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לַהֲבִיאוֹ בְּלֹא מְלָאכָה שֶׁל תּוֹרָה — הֲרֵי זֶה עֵרוּב. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה הַמַּפְתֵּחַ בְּיָדוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, כֵּיוָן שֶׁמָּצוּי הוּא שֶׁיִּמָּצֵאנוּ — אָנוּ חוֹשְׁבִים אוֹתוֹ כְּשֶׁמְּצָאוֹ כְּאִלּוּ הָיָה בְּיָדוֹ לְמַפְרֵעַ:

סימן שצה

דִּינֵי בִּרְכַּת עֵרוּב וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

מִצְוָה לְחַזֵּ(ו)ר אַחַר שִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת כְּמוֹ אַחַר עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת.

וּמְבָרֵךְ עָלָיו "עַל מִצְוַת עֵרוּב", וְאוֹמֵר "בְּזֶה הַשִּׁתּוּף יְהֵא מֻתָּר לְכָל בְּנֵי הַמָּבוֹי לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מֵחֲצֵרוֹת לְמָבוֹי".

וְאִם מִשְׁתַּתְּפִים בְּפַת וְסוֹמְכִין עַל שִׁתּוּף בְּמָקוֹם עֵרוּב, וְאֵין מְעָרְבִין בַּחֲצֵרוֹת כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שפ"ז — יֹאמַר גַּם כֵּן "מֵחֲצֵרוֹת לְבָתִּים".

אֵימָתַי מְבָרֵךְ עָלָיו? בְּשָׁעָה שֶׁמְּקַבֵּץ אוֹתוֹ מִבְּנֵי הַמָּבוֹי אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמְּזַכֶּה לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ו.

וְאִם לֹא בֵּרַךְ וְלֹא אָמַר עָלָיו כְּלוּם — אֵינוֹ מְעַכֵּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

סימן שצו

א דִּין אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁיֵּשׁ לְכָל אָדָם בְּשַׁבָּת וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

"שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי". יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה לְיוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם, וְשִׁעוּר תְּחוּם שֶׁל תּוֹרָה הוּא י"ב מִיל, כְּשִׁעוּר מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיְתָה י"ב מִיל עַל י"ב מִיל. וַחֲכָמִים אָסְרוּ לָצֵאת יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמּוֹת, שֶׁהֵן מִיל א'.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לִתְחוּמִין עִקָּר מִן הַתּוֹרָה כְּלָל, אֶלָּא אֲפִלּוּ יוֹתֵר מִי"ב מִיל אֵינוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה כְּלָל. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר "אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ" — זוֹ הִיא אַזְהָרָה עַל הוֹצָאָה, שֶׁהַזְהִיר מֹשֶׁה שֶׁלֹּא לָצֵאת עִם הַכְּלֵי מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים לִלְקוֹט הַמָּן. וּ"שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו" — קִבְּלוּ חֲכָמִים שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה שֶׁלֹּא לְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא כְּשִׁעוּר תַּחְתָּיו שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא ד' אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ט.

אֶלָּא שֶׁחֲכָמִים סָמְכוּ אִסּוּר הַתְּחוּמִין שֶׁל דִּבְרֵיהֶם לְמִקְרָא זֶה "אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ", שֶׁלֹּא יֵצֵא יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם מֵהַמָּקוֹם שֶׁשָּׁבַת בּוֹ, כִּי עַד אַלְפַּיִם נִקְרָא מְקוֹמוֹ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּעָרֵי מִקְלָט, שֶׁנֶּאֱמַר "וְשַׁמְתִּי לְךָ מָקוֹם וְגוֹ'", וְהֵן קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ גַּם כְּשֶׁהוּא חוּצָה לָהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר "וּמָצָא אוֹתוֹ מִחוּץ לִגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "וּמִדּוֹתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְגוֹ'". מַה "חוּץ" הָאָמוּר לְהַלָּן — אַלְפַּיִם, אַף "חוּץ" הָאָמוּר כַּאן — אַלְפַּיִם.

וּ"שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו" — כְּשִׁעוּר תַּחְתָּיו. מִכַּאן סָמְכוּ חֲכָמִים שֶׁכָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ ד' אַמּוֹת בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ יָצָא חוּץ לַתְּחוּם — יָכוֹל לְהַלֵּךְ שָׁם ד' אַמּוֹת, וְכֵן יָכוֹל לְטַלְטֵל בָּהֶן. וְכֵן כְּשֶׁמּוֹדְדִים אַלְפַּיִם מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ — מוֹדְדִים חוּץ מִד' אַמּוֹת אֵלּוּ, שֶׁהֵן כְּשִׁעוּר תַּחְתָּיו (וְיָכוֹל לְטַלְטֵל בָּהֶן. לְפִיכָךְ) אִם שָׁבַת, דְּהַיְנוּ שֶׁקִּדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם, בְּמָקוֹם הַמֻּקָּף מְחִצּוֹת בְּעֶנְיַן שֶׁמַּתִּיר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ — הֲרֵי כֻּלּוֹ נֶחְשָׁב לוֹ כְּד' אַמּוֹת, וְנוֹתְנִים לוֹ אַלְפַּיִם סָבִיב לְהֶקֵּף זֶה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ט, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה מִילִין.

וְהוּא שֶׁיְּהֵא מֻקָּף לְדִירָתוֹ מִתְּחִלָּתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ עַתָּה דִּיּוּרִין וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ח, אוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ מֻקָּף לְדִירָה אֶלָּא שֶׁאֵין בּוֹ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם. אֲבָל אִם יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם — כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְחִצּוֹתֶיהָ מוֹעִילוֹת שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, כָּךְ אֵינָן מוֹעִילוֹת שֶׁיְּהֵא כֻּלּוֹ נֶחְשָׁב כְּד' אַמּוֹת לְעִנְיַן תְּחוּמִין:

ב ד' אַמּוֹת אֵלּוּ שֶׁלְּעִנְיַן תְּחוּמִין — בֵּין ד' אַמּוֹת שֶׁבִּמְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, בֵּין ד' אַמּוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּשֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵן כְּד' אַמּוֹת שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁלְּעִנְיַן טְלְטוּל, שֶׁהוּא בּוֹרֵר לוֹ ד' אַמּוֹת לְאֵיזוֹ רוּחַ שֶׁיִּרְצֶה, וּכְשֶׁהָלַךְ לְרוּחַ אַחַת ד' אַמּוֹת — שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וְלֵילֵךְ לְרוּחַ הַשֵּׁנִית (שֶׁכְּנֶגְדָּהּ) אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא אִם הוּא חוּץ לַתְּחוּם, כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְטַלְטֵל חֵפֶץ אֶחָד יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, שֶׁאֵין נוֹתְנִים אֲלַכְסוֹן לְעִנְיַן טְלְטוּל אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵין שָׁם רִבּוּעַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ט. וְכֵן בְּמָקוֹם שֶׁשָּׁבַת בּוֹ, אִם הָלַךְ לְרוּחַ אַחַת ד' אַמּוֹת וְאַלְפַּיִם — שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ לְרוּחַ הַשֵּׁנִית (שֶׁכְּנֶגְדָּהּ) אֶלָּא אַלְפַּיִם. וְאִם לֹא נָטַל לוֹ כָּל ד' אַמּוֹת לְרוּחַ אַחַת, יָכוֹל לְהַשְׁלִימָן בְּרוּחַ הַב' (שֶׁכְּנֶגְדָּהּ). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁד' אַמּוֹת אֵלּוּ שֶׁלְּעִנְיַן תְּחוּמִין אֵינוֹ כְּד' אַמּוֹת שֶׁלְּעִנְיַן טְלְטוּל, אֶלָּא הֵן ד' אַמּוֹת לְכָל רוּחַ, שֶׁהֵן ח' עַל ח' מְרֻבָּעוֹת, בֵּין בְּמָקוֹם שֶׁשָּׁבַת בּוֹ בֵּין כְּשֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם (וּלְפִי סְבָרָא זוֹ כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין מוֹדְדִים לוֹ ד' אַמּוֹת עִם אֲלַכְסוֹנָם לְכָל רוּחַ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ ח' עַל ח' מְרֻבָּעוֹת — הֲרֵי יֵשׁ בָּהֶן אֲלַכְסוֹן מַמָּשׁ שֶׁל ד' אַמּוֹת לְכָל רוּחַ, דְּהַיְנוּ מֵאֶמְצָעִיתוֹ לְאַרְבַּע הַזָּוִיוֹת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּד' אַמּוֹת שֶׁלְּעִנְיַן טְלְטוּל, שֶׁמּוֹדְדִים לוֹ ד' אַמּוֹת בְּיֹשֶׁר אֶל עֵבֶר פָּנָיו לְאֵיזוֹ רוּחַ שֶׁיִּרְצֶה, וְכֵיוָן שֶׁלֹּא שַׂיָּךְ בָּהֶן אֲלַכְסוֹן מַמָּשׁ — צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ הֵן וַאֲלַכְסוֹנָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ט). וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

ג ד' אַמּוֹת אֵלּוּ שֶׁלְּכָל רוּחַ וְרוּחַ, שֶׁהֵן שִׁעוּר תַּחְתָּיו שֶׁל אָדָם — מוֹדְדִים אוֹתוֹ לְכָל אָדָם בְּאַמָּה שֶׁלּוֹ. וְאִם הוּא נָמֵךְ בְּאֻבָּרִים, שֶׁגּוּפוֹ גָּדוֹל וְאַמָּתוֹ קְטַנָּה — נוֹתְנִים לוֹ ד' אַמּוֹת בֵּינוֹנִית שֶׁל כָּל אָדָם, שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן ו' טְפָחִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ט.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר שָׁם שֶׁד' אַמּוֹת אֵלּוּ מוֹדְדִים אוֹתָן מְצֻמְצָמוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמּוֹדְדִים אוֹתָן מְרֻוָּחוֹת, וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּד' אַמּוֹת אֵלּוּ שֶׁלְּעִנְיַן תְּחוּמִין, שֶׁעִקָּרָן אֵינָן אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ד שַׁבָּת בְּתֵל גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, אִם אֵין בּוֹ אֶלָּא בֵּית סָאתַיִם — הֲרֵי כֻּלּוֹ נֶחְשָׁב לוֹ כְּד' אַמּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֻקָּף מְחִצּוֹת מִלְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה, אֶלָּא שֶׁאֵינָן מֻקָּפוֹת לְדִירָה.

וְכֵן אִם שָׁבַת בְּקָמָה קְצוּרָה וְשִׁבֳּלִים גְּבוֹהִים י' טְפָחִים מַקִּיפִים אוֹתָהּ. וְהוּא שֶׁקָּשַׁר

הַשְּׁבָלִים יַחַד בְּעִנְיָן שֶׁאֵין רוּחַ הַמְּצוּיָה מְנִידָה אוֹתָן, שֶׁכָּל מְחִצָּה שֶׁהָרוּחַ מְנִידָה — אֵינָהּ מְחִצָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב.

אֲבָל הַשּׁוֹבֶת בְּעִיר — כָּל הָעִיר נֶחְשֶׁבֶת כְּד' אַמּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת מְחִצּוֹת כְּהִלְכָתָן, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פְּרָצוֹת הַרְבֵּה בְּמִלּוּאָן וּבְיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, דְּהוֹאִיל וּבָתֵּי הָעִיר מֻבְלָעִים בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם שֶׁל זֶה — הֲרֵי כֻּלָּם כִּדְיָרָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ח:

סימן שצז

א דִּין שְׁבִיתַת הַיָּחִיד וְכֵלָיו וּמַהֲלַךְ אַלְפַּיִם אַמָּה וּבוֹ כ' סְעִיפִים:

כָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ חוּץ מִד' אַמּוֹת אוֹ מֵהַמָּקוֹם שֶׁשָּׁבַת בּוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, מְרֻבָּעוֹת כְּטַבְלָא מְרֻבַּעַת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ט:

ב קִדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם בַּבִּקְעָה הַרְחֵק מִן הָעִיר, שֶׁאֵין שָׁם תְּחוּמֵי שַׁבָּת מְסֻמָּנִים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְשַׁעֵר תְּחוּם שַׁבָּת — מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם פְּסִיעוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתוֹ שֶׁל אָדָם, וְזֶהוּ תְּחוּם שַׁבָּת, כִּי דֶּרֶךְ הֲלִיכָתוֹ שֶׁל אָדָם אַמָּה מֵרֹאשׁ גּוּדָּל רֶגֶל זוֹ עַד רֹאשׁ גּוּדָּל רֶגֶל זוֹ, שֶׁמַּרְחִיק כַּחֲצִי אַמָּה בֵּין רֶגֶל לְרֶגֶל. וּמְקוֹם מַצַּב הָרֶגֶל עִם הַמִּנְעָל הוּא גַּם כֵּן כַּחֲצִי אַמָּה:

ג כְּשֶׁם שֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לְהַלֵּךְ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לִמְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, כָּךְ כֵּלָיו וּבְהֶמְתּוֹ אֵין יְכוֹלִים שׁוּם אָדָם לְהוֹלִיכָם חוּץ לְאַלְפַּיִם שֶׁל בַּעֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁקָּנוּ שְׁבִיתָה בִּמְקוֹם שְׁבִיתַת בַּעֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם כְּשֶׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם. וְאִם עֵרְבוּ בַּעֲלֵיהֶם לְרוּחַ אַחַת — אֵין שׁוּם אָדָם יָכוֹל לְהוֹלִיכָם לְרוּחַ הָאַחֶרֶת אֲפִלּוּ פְּסִיעָה אַחַת בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַבְּעָלִים יְכוֹלִים לְהַלֵּךְ:

ד הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לִבְנוֹ, הֲרֵי הִיא כִּרְגְלֵי הָאָב, שֶׁאֵין שׁוּם אָדָם יָכוֹל לְהוֹלִיכָהּ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהָאָב יָכוֹל לְהַלֵּךְ וְלֹא בְּמָקוֹם שֶׁהַבֵּן יָכוֹל לְהַלֵּךְ, אַף עַל פִּי שֶׁמְּסָרָהּ לוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַפְקִיד חֶפְצֵיהֶם בְּיַד בְּנֵיהֶם וְאֵין כַּוָּנָתָם לְמָסוֹר בִּרְשׁוּתָם:

ה אֲבָל הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לְרוֹעֶה, אֲפִלּוּ מְסָרָהּ לוֹ בְּיוֹם טוֹב וְלֹא מִבְּעוֹד יוֹם — הֲרֵי הִיא כִּרְגְלֵי הָרוֹעֶה, בֵּין שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל בֵּין שֶׁהוּא נָכְרִי, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם גַּם מֵאֶתְמוֹל הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְמָסְרָהּ לוֹ הַיּוֹם, וְקָנָתָה שְׁבִיתָה בִּמְקוֹם שְׁבִיתַת הָרוֹעֶה וַאֲפִלּוּ הוּא נָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"א. וְאִם מְסָרָהּ לְב' רוֹעִים — הֲרֵי הִיא כִּרְגְלֵי בַּעֲלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָנָה

אֶחָד מֵהֶם. וַאֲפִלּוּ אִם מְסָרָהּ לִשְׁנֵיהֶם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְלֹא בֵּרֵר דְּבָרָיו, וּבְיוֹם טוֹב בֵּרֵר דְּבָרָיו שֶׁמְּסָרָהּ לְאֶחָד מֵהֶם, וְאֵלּוּ נִתְכַּוְּנוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם לֹא הָיָה מְבֹרָר עֲדַיִן לְאֵיזֶה מֵהֶם מְסָרָהּ, לֹא קָנוּ שְׁנֵיהֶם, וְנִשְׁאֲרָה בִּרְשׁוּת הַבְּעָלִים וְלָכֵן הִיא כְּרַגְלָיו:

ו שׁוֹר שֶׁל רוֹעֶה — כְּרַגְלֵי אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, שֶׁאֲפִלּוּ עֵרֶב הָרוֹעֶה לְרוּחַ אַחַת אֵינוֹ מְעַכֵּב עַל אֶחָד מִבְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁלָּקְחוּ מִמֶּנּוּ בְּיוֹם טוֹב מִלְּהוֹלִיכוֹ אַלְפַּיִם לְרוּחַ הָאַחֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁמֵּאֶתְמוֹל מַעֲמִידוֹ בִּרְשׁוּת בְּנֵי הָעִיר, לְפִי שֶׁרְגִילִים לִקַּח מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֶחָד מֵעִיר אַחֶרֶת שֶׁעֵרֶב לְעִיר זוֹ לָקְחוּ מִמֶּנּוּ בְּיוֹם טוֹב — אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹלִיכוֹ לְעִירוֹ:

ז אֲבָל שׁוֹר שֶׁל פַּטָּם הוּא כְּרַגְלֵי מִי שֶׁלָּקְחוּ לְשָׁחֳטוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ הוּא מֵעִיר אַחֶרֶת. וְכֵן אִם שְׁחָטוּ בְּעָלָיו בְּיוֹם טוֹב וּמָכַר בְּשָׂרוֹ — הֲרֵי כָּל אֶחָד מֵהַלּוֹקְחִים מוֹלִיךְ מָנָתוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ, אֲפִלּוּ הוּא מֵעִיר אַחֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁדַּעַת בְּעָלָיו לְמָכְרוֹ גַּם לָאֲנָשִׁים אֲחֵרִים חוּץ מֵאַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפֻטָּם וְהַכֹּל שׁוֹמְעִים שִׁמְעוֹ וּבָאִים לִקְנוֹתוֹ:

ח כֵּלִים הַמְיֻחָדִים לְאֶחָד מֵהָאֲחִים שֶׁבַּבַּיִת — הֲרֵי הֵם כְּרַגְלָיו, וְשֶׁאֵינָם מְיֻחָדִים — אֵינָם יְכוֹלִים לְהוֹלִיכָם אֶלָּא לְמָקוֹם שֶׁכֻּלָּם יְכוֹלִים לְהַלֵּךְ:

ט שְׁנַיִם שֶׁשָּׁאֲלוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב חָלוּק אֶחָד, זֶה לֵילֵךְ בּוֹ יוֹם טוֹב שַׁחֲרִית וְזֶה לֵילֵךְ בּוֹ עַרְבִית — הֲרֵי הוּא כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶם, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְהוֹלִיכוֹ אֶלָּא לְמָקוֹם שֶׁשְּׁנֵיהֶם יְכוֹלִים לְהַלֵּךְ. וְאִם עֵרֶב זֶה לְסוֹף אַלְפַּיִם לְמִזְרָח, וְזֶה לְסוֹף אַלְפַּיִם לְמַעֲרָב — לֹא יְזִיזוּהוּ מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתָם, שֶׁהֲרֵי זֶה שֶׁעֵרֶב לְמִזְרָח אֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ לְמַעֲרָב מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ אֲפִלּוּ פְּסִיעָה אַחַת, וְזֶה שֶׁעֵרֶב לְמַעֲרָב אֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ לְמִזְרָח אֲפִלּוּ פְּסִיעָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ח:

י ב' שֶׁלָּקְחוּ בְּהֵמָה בְּשֻׁתָּפוּת וּשְׁחָטוּהָ בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁחָלְקוּהָ וְלָקְחוּ כָּל אֶחָד מָנָתוֹ — הֲרֵי כָּל הַבָּשָׂר שֶׁל זֶה וְזֶה כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶם, לְפִי שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת יָנַק כָּל אֶחָד מֵחֲבֵרוֹ כְּשֶׁהָיְתָה הַבְּהֵמָה בְּחַיֶּיהָ. אֲבָל אִם לָקְחוּ חֲבִית שֶׁל יַיִן בְּשֻׁתָּפוּת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְחָלְקוּהָ בְּיוֹם טוֹב — הֲרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם כְּרַגְלָיו, לְפִי שֶׁבְּשָׁל דְּבָרֵיהֶם יֵשׁ בְּרֵרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁהֶבְרֵר הַדָּבָר לְמַפְרֵעַ שֶׁזֶּה הָיָה חֶלְקוֹ הַמַּגִּיעַ לוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְקָנָה שְׁבִיתָה בִּמְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ:

יא הַשּׁוֹאֵל כְּלִי מֵחֲבֵרוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ לֹא לְקָחוּ עַד הַלַּיְלָה, הֲרֵי הוּא כְּרַגְלֵי הַשּׁוֹאֵל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לְהַשְׁאִילוֹ — הֶעֱמִידוֹ בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁיּוֹלִיכֶנּוּ לְמָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה. אֲבָל אִם שְׁאָלוֹ מִמֶּנּוּ בְּיוֹם טוֹב — הֲרֵי הוּא כְּרַגְלֵי הַמַּשְׁאִיל. וַאֲפִלּוּ דַּרְכּוֹ לְשָׁאֲלוֹ מִמֶּנּוּ בְּכָל יוֹם טוֹב, אֵין אוֹמְרִים שֶׁמֵּאֶתְמוֹל הֶעֱמִידוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא בָּא לְשָׁאֲלוֹ מִמֶּנּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, סָבוּר הַמַּשְׁאִיל שֶׁמָּא מְצָאוֹ אָדָם אַחֵר שֶׁהִשְׁאִיל לוֹ וְלֹא יִשְׁאַל מִמֶּנּוּ:

יב הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁאֲלָה מֵחֲבֶרְתָּהּ בְּיוֹם טוֹב מַיִם אוֹ מֶלַח לְעִסָּתָהּ וּתְבָלִין לְקִדְרָתָהּ — הֲרֵי הָעִסָּה וְהַתַּבְשִׁיל כְּרַגְלֵי שְׁתֵּיהֶן, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁיִּבָּטְלוּ הַמַּיִם וּמֶלַח בְּעִסָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין. וְאַף עַל פִּי שֶׁדָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין אֵינוֹ בָּטֵל אֶלָּא בְּמִין שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִינוֹ, אֲבָל בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ בָּטֵל הוּא אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַמַּיִם וּמֶלַח בָּאִים לְתַקֵּן הָעִסָּה, הֲרֵי הֵם עִמָּהּ כְּמִין בְּמִינוֹ לְעִנְיָן זֶה:

יג לָקַח מֵחֲבֵרוֹ בְּיוֹם טוֹב גַּחֶלֶת, לֹא יוֹלִיכֶנָּה אֶלָּא כְּרַגְלֵי הַנּוֹתֵן. אֲבָל אִם הִדְלִיק נֵר אוֹ עֵץ שֶׁלּוֹ מִשֶּׁלְּהֶבֶת חֲבֵרוֹ — הֲרֵי הוּא כְּרַגְלֵי זֶה שֶׁהִדְלִיק:

יד בּוֹר שֶׁל יָחִיד — הֲרֵי הוּא כְּרַגְלֵי בְּעָלִים, וְשֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר — כְּרַגְלֵי אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר.

וְאִם מִי שֶׁהוּא מֵעִיר אַחֶרֶת בָּא וּמִלֵּא עִמָּהֶם — אֵינוֹ מוֹלִיכָם אֶלָּא כְּרַגְלֵי אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, דְּהַיְנוּ אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ, אִם כֻּלָּם לֹא עֵרְבוּ. וְאִם אֶחָד מֵהָעִיר עֵרֵב לְצָפוֹן וְאֶחָד לְדָרוֹם — זֶה מוֹלִיךְ לְצָפוֹן כְּרַגְלָיו וְזֶה לְדָרוֹם כְּרַגְלָיו, שֶׁהֲרֵי הֵם שָׁתָפִים בַּבּוֹר, וְיֵשׁ בְּרֵרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹבִית שֶׁל יַיִן (בִּסְעִיף י). אֲבָל אִם מִי שֶׁהוּא מֵעִיר אַחֶרֶת בָּא וּמִלֵּא מֵהֶם לְעַצְמוֹ — לֹא יְזִיזֵם מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתָם אִם זֶה עֵרֵב לְסוֹף אַלְפַּיִם לְצָפוֹן וְזֶה לְסוֹף אַלְפַּיִם לְדָרוֹם, שֶׁהֲרֵי מַיִם אֵלּוּ הֵם לוֹ כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶן, שֶׁגַּם מִשֶּׁלָּהֶם הוּא מְמַלֵּא. וְאֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר בּוֹ "יֵשׁ בְּרֵרָה", כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק כְּלָל בְּבוֹר זֶה. אֲבָל אִם אֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר מִלֵּא וְנָתַן לוֹ — מוֹלִיכָן כְּרַגְלֵי הַמְמַלֵּא, שֶׁהֲרֵי מֵחֶלְקוֹ מִלֵּא וְנָתַן לוֹ, שֶׁיֵּשׁ בְּרֵרָה. וּבוֹר שֶׁל הֶפְקֵר — כְּרַגְלֵי הַמְמַלֵּא רִאשׁוֹן, שֶׁאַף שֶׁלֹּא קָנוּ הַמַּיִם שׁוּם שְׁבִיתָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁחֶפְצֵי הֶפְקֵר אֵינָם קוֹנִים שְׁבִיתָה, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁבָּא זֶה וּמִלֵּא, וְזָכָה בְּמַה שֶׁמִּלֵּא מִן הַהֶפְקֵר — הֲרֵי קָנוּ אָז שְׁבִיתָה כְּשִׁבְיתָתוֹ:

טו וְכָל זֶה בְּמַיִם מְכֻנָּסִים שֶׁהֵם קָווּיִם וְעוֹמְדִים, כְּגוֹן מֵי גְּשָׁמִים. אֲבָל נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם נוֹבְעִים, הוֹאִיל וְהֵם נָדִים וְנָעִים — לֹא קָנוּ שְׁבִיתָה אֲפִלּוּ הֵם שֶׁל יָחִיד. וְכֵן מַעְיָנוֹת הַנּוֹבְעִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין יוֹצְאִין מִמְּקוֹם נְבִיעָתָם לְמָשֵׁךְ לְהָלְאָה, הוֹאִיל וְאֵינָם נָחִים — לֹא קָנוּ שְׁבִיתָה אֲפִלּוּ הֵם שֶׁל יָחִיד. וּלְפִיכָךְ הֵם כְּרַגְלֵי הַמְמַלֵּא רִאשׁוֹן, שֶׁאָז קָנוּ שְׁבִיתָה כְּשֶׁבִּיתָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁנִּפְסְקוּ אָז מִמְּקוֹם נְבִיעוּתָם אוֹ מִמְּקוֹם הִלּוּכָם:

טז הָיוּ בָּאִים מִחוּץ לַתְּחוּם לְתוֹךְ הַתְּחוּם — מְמַלְּאִים מֵהֶם בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב, הוֹאִיל וְלֹא קָנוּ שְׁבִיתָה כְּלָל חוּץ לַתְּחוּם:

יז גְּשָׁמִים הַיּוֹרְדִים בְּיוֹם טוֹב בְּתוֹךְ תְּחוּם הָעִיר — הֵם כְּרַגְלֵי אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁיָּרְדוּ לְתוֹךְ הָעִיר עַצְמָהּ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָנוּ שְׁבִיתָה בְּאוּקְיָנוּס אוֹ בָּעָבִים, הוֹאִיל וְהֵם נָדִים וְנָעִים שָׁם:

יח מִלֹּא מַיִם מִבּוֹר שֶׁל הֶפְקֵר לְצֹרֶךְ חֲבֵרוֹ — הֵם כְּרַגְלֵי הַמְמַלְּאִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעַת הַמִּלּוּי זָכָה בָּהֶם חֲבֵרוֹ, שֶׁהַמַּגְבִּיהַּ מְצִיאָה לַחֲבֵרוֹ קָנָה חֲבֵרוֹ, מִכָּל מָקוֹם זְכִיָּה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה זוֹכֶה בָּהֶם לְעַצְמוֹ, יָכוֹל לִזְכּוֹת בָּהֶם גַּם כֵּן לַחֲבֵרוֹ. וְכֵיוָן שֶׁלֹּא זָכָה אֶלָּא מִכֹּחוֹ — הֲרֵי הֵם כְּרַגְלָיו:

יט מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פֵּרוֹת מֻפְקָדִים בְּעִיר אַחֶרֶת שֶׁחוּץ לַתְּחוּם, וְעֵרְבוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר לָבֹא אֲצָלוֹ — לֹא יָבִיאוּ לוֹ מִפֵּרוֹתָיו, שֶׁפֵּרוֹתָיו כְּמֹהוּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִנִּפְקָד יְחִד לוֹ קֶרֶן זָוִית, שֶׁאָמַר לוֹ "הַנִּיחֵם בְּזָוִית זוֹ", שֶׁאָז לֹא קִבֵּל עָלָיו שְׁמִירָתָן כְּלָל, רַק כַּוָּנָתוֹ הִיא "הֲרֵי בֵּיתִי לְפָנֶיךָ, הַנַּח לְךָ בְּזָוִיוֹת זוֹ וּשְׁמוֹר לְךָ" (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אָמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ "הִנֵּה הַבַּיִת לְפָנֶיךָ, הַנַּח לְךָ בְּמָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה" — שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו שְׁמִירָתָן כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִמָּן רצ"[א]). אֲבָל אִם כְּשֶׁהִפְקִידָם אֶצְלוֹ קִבְּלָם מִמֶּנּוּ סְתָם — הֲרֵי קִבֵּל עָלָיו שְׁמִירָתָן וַהֲרֵי הֵם כְּרַגְלָיו, כֵּיוָן שֶׁהֵם מְסוּרִים בְּיָדוֹ לְשָׁמְרָן:

כ מִי שֶׁזִּמֵּן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים בְּיוֹם טוֹב — לֹא יוֹלִיכוּ בְּיָדָם מָנוֹת לְמָקוֹם שֶׁאֵין בַּעַל הַסְּעֻדָּה יָכוֹל לֵילֵךְ, אֶלָּא אִם כֵּן זָכָה לָהֶם בְּמָנוֹת אֵלּוּ עַל יְדֵי אַחֵר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב:

סימן שצח

א **דִּין הַיַּאַח מוֹדְדִין אַלְפַּיִם אַמָּה וּבוֹ י"ד סְעִיפִים:**

הַבָּא לְמִדּוֹד אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁל תְּחוּם הָעִיר, אִם יֵשׁ לָעִיר ד' זָוִיוֹת, אֲפִלּוּ אֵינָהּ מְרֻבַּעַת

מַמָּשׁ, שֶׁאֵין רָחְבָּהּ כְּאָרְכָּהּ אֶלָּא אֲרֻכָּה וּקְצָרָה, אוֹ שֶׁהָיְתָה מְרֻבַּעַת וְלֹא לְרִבּוּעַ הָעוֹלָם וְיֵשׁ לָהּ ד' זָוִיוֹת — מַנִּיחִים אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא, וּמוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה מִכָּל רוּחַ מִד' רוּחוֹתֶיהָ.

אֲבָל אִם הִיא עֲגֻלָּה, שֶׁאֵין לָהּ זָוִיוֹת — לֹא יִמְדּוֹד לָהּ מֵחוֹמָתָהּ סָבִיב, אֶלָּא רוֹאִים אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא בְּתוֹךְ מְרֻבָּע שֶׁאָרְכּוֹ כְּאָרְכָּהּ וְרָחְבּוֹ כְּרָחְבָּהּ, וּמוֹדְדִים חוּץ מִצַּלְעוֹת אוֹתוֹ מְרֻבָּע, שֶׁנִּמְצָא מִשְׁתַּכֵּר הַזָּוִיוֹת, כְּזֶה. שֶׁלָּמְדוּ חֲכָמִים מִמִּגְרְשֵׁי הֶעָרִים שֶׁהָיוּ מְרֻבָּעִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ט.

וְכֵן אִם הָעִיר הִיא מְשֻׁלֶּשֶׁת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ צְלָעוֹת רַבּוֹת וְזָוִיוֹת רַבּוֹת — מְרַבְּעִים אוֹתָהּ רִבּוּעַ שֶׁאָרְכּוֹ כְּאָרְכָּהּ וְרָחְבּוֹ כְּרָחְבָּהּ הַיּוֹתֵר גָּדוֹל, וְאַחַר כָּךְ מוֹצִיאִים הַחוּט חוּץ לַמְּרֻבָּע אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ.

וּכְשֶׁהוּא מְרַבֵּעַ — מְרַבְּעָהּ לְרִבּוּעַ הָעוֹלָם, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא כָּל רוּחַ מִמֶּנָּה מְשׁוּכָה כְּנֶגֶד רוּחַ מֵרוּחוֹת הָעוֹלָם וּמְכֻוֶּנֶת כְּנֶגְדָּהּ, וְלֹא תְּהֵא בַּאֲלַכְסוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם:

ב וְכֵן עִיר שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת חוֹמָה חֲלָקָה אֶלָּא בָּתִּים סְמוּכִים וּמְחֻבָּרִים, וְיֵשׁ בַּיִת נִכְנָס לְתוֹךְ הָעִיר יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ אוֹ יוֹצֵא וּבוֹלֵט מִן הָעִיר יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, וְכֵן עִיר הַמֻּקֶּפֶת לָהּ חוֹמָה וְאֵין כָּל הַחוֹמָה יְשָׁרָה אֶלָּא יֵשׁ בָּהּ מְקוֹמוֹת בּוֹלְטִין מִמֶּנָּה — רוֹאִים כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ עַל פְּנֵי כֻלָּהּ כְּנֶגֶד מָקוֹם הַחִיצוֹן הַבּוֹלֵט מִמֶּנָּה, וּמוֹדֵד מִן הַחוּט וּלְחוּץ אַלְפַּיִם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַתְּחוּם שָׁוֶה בְּיֹשֶׁר כְּנֶגֶד כָּל הָעִיר. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לָהּ בְּלִיטָה לְצַד מִזְרָח וּלְצַד מַעֲרָב — רוֹאִין כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ עֲלֵיהֶם בְּכָל צַד, כְּזֶה:

ג עִיר הָעֲשׂוּיָה כְּמִין גַּ"ם אוֹ כְּקֶשֶׁת, אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ פָּחוֹת מִד' אַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁתְּחוּם רֹאשָׁהּ זֶה נִבְלָע בְּתוֹךְ תְּחוּם רֹאשָׁהּ הַשֵּׁנִי — נַעֲשֵׂית עִיר אַחַת וּמוֹדְדִין לָהּ מִן הַיֶּתֶר, וְרוֹאִין אֶת כָּל הָרוֹחַב שֶׁבֵּין הַיֶּתֶר וְהַקֶּשֶׁת כְּאִלּוּ הוּא מָלֵא בָּתִּים (וְאִם הַיֶּתֶר שֶׁמֵּרֹאשׁ זֶה לְרֹאשׁ זֶה בְּעִיר הָעֲשׂוּיָה כְּמִין גַּ"ם יִהְיֶה מָתוּחַ לַאֲלַכְסוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם — מוֹסִיפִין עָלָיו רִבּוּעַ, וְכֵן בְּעִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת):

ד וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ מֵאֶמְצָעִית הַיֶּתֶר וְלַקֶּשֶׁת יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁהַיּוֹצֵא מִבֵּיתוֹ שֶׁבְּקֶשֶׁת צָרִיךְ לֵילֵךְ תְּחוּם שָׁלֹם עַד שֶׁיַּגִּיעַ לַיֶּתֶר — אַף עַל פִּי כֵן מוֹדְדִין לוֹ מִן הַיֶּתֶר, לְפִי שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה יָכוֹל לְהַלֵּךְ דֶּרֶךְ הַבָּתִּים סְבִיב הַקֶּשֶׁת עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְאֶחָד מִן הָרָאשִׁים,

וּמִשָּׁם יָכוֹל לְהַלֵּךְ בְּכָל אֹרֶךְ הַיֶּתֶר אֲפִלּוּ לְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי, שֶׁהֲרֵי תְּחוּמֵיהֶם נִבְלָעִים זֶה בְּזֶה. וְכֵיוָן שֶׁבְּהֶתֵּר יָכוֹל לְהַלֵּךְ לִמְקוֹם הַיֶּתֶר — שׁוּב אֵין מָקוֹם הֶחְלֵק אוֹסֵר עָלָיו, וְרוֹאִים אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מָלֵא בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת. וְאִם אֵין מֵאֶמְצָעִית הַיֶּתֶר וְלַקֶּשֶׁת יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם, אֲפִלּוּ יֵשׁ בֵּין ב' הָרָאשִׁים יוֹתֵר מִד' אֶלְפַּיִם אַמָּה — מוֹדְדִין לָהּ מִן הַיֶּתֶר, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לְהַלֵּךְ בְּהֶתֵּר דֶּרֶךְ הַיֶּתֶר מֵרֹאשׁ זֶה לְרֹאשׁ זֶה, כֵּיוָן שֶׁהַיֶּתֶר הוּא מַבְלָע בְּתִחוּם הַקֶּשֶׁת, וַהֲרֵי זֶה כִּמְהַלֵּךְ דֶּרֶךְ בָּתֵּי הַקֶּשֶׁת[1]:

ה אֲבָל אִם יֵשׁ מֵאֶמְצָעִית הַיֶּתֶר לַקֶּשֶׁת יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה, וּבֵין ב' הָרָאשִׁים יֵשׁ ד' אֲלָפַיִם אַמָּה — מוֹדְדִין לָהּ מִן הַמָּקוֹם שֶׁנִּתְקַצֵּר שָׁם הַקֶּשֶׁת, שֶׁאֵין בֵּין ב' רָאשִׁים ד' אֲלָפַיִם אוֹ שֶׁאֵין מֵאֶמְצָעִית הַיֶּתֶר לַקֶּשֶׁת יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה. וּמִכָּל מָקוֹם אֲפִלּוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הַקֶּשֶׁת מַמָּשׁ הוֹלְכִים כָּל רִבּוּעַ שֶׁל קֶשֶׁת וְעִגּוּלוֹ עַד רֹאשׁ הַשֵּׁנִי, וּמִשָּׁם וְאֵילַךְ אַלְפַּיִם, אֶלָּא שֶׁאֲסוּרִים לָבֹא דֶּרֶךְ הַיֶּתֶר שֶׁבֵּינֵיהֶם הָאָרֹךְ ד' אֲלָפַיִם וְאֵינוֹ מַבְלָע בִּתְחוּם הַקֶּשֶׁת:

ו כָּל בֵּית דִּירָה שֶׁהוּא יוֹצֵא מֵהָעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דָּרִים בּוֹ עַתָּה אֶלָּא שֶׁהוּא רָאוּי לְדִירָה, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת, אִם אֵין בֵּינוֹ וּבֵין הָעִיר אֶלָּא ע' אַמָּה וְשִׁירַיִם, שֶׁהֵם ב' שְׁלִישֵׁי אַמָּה וְעוֹד מַשֶּׁהוּ — שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר צֶלַע אֶחָד מִצַּלְעוֹת בֵּית סָאתַיִם הַמְּרֻבָּעוֹת מַמָּשׁ — הֲרֵי זֶה מִצְטָרֵף לָעִיר וְנֶחְשָׁב מִמֶּנָּה. וּכְשֶׁמּוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה — מוֹתְחִים חוּט עַל פְּנֵי כָּל רָחְבָּהּ חוּץ לְבֵית דִּירָה זֶה, וּמִשָּׁם מוֹדְדִים לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּרְחִיקִים מִשָּׁם עוֹד ע' אַמָּה וְשִׁירַיִם, וּמַתְחִילִים לְמִדּוֹד. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם אֵין בֵּית דִּירָה סָמוּךְ לָעִיר, וּמוֹדְדִין מֵהָעִיר עַצְמָהּ, שֶׁמַּרְחִיקִים מֵחוֹמָתָהּ ע' אַמָּה וְשִׁירַיִם, שֶׁכָּל ע' אַמָּה וְשִׁירַיִם הַסְּמוּכִים לָעִיר נִקְרָאִים עִבּוּרָהּ שֶׁל עִיר וְנֶחְשָׁבִים כָּעִיר. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים.

[1] מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּסְעִיף ח'. וְשַׁפִּיר מִקְשֶׁה הָתָם רַבָּא מִיּוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם דְּהָכָא לְתוֹךְ אַלְפַּיִם דְּהָתָם. וְאַבָּיֵי אֵינוֹ צָרִיךְ לְתֵרֶץ כְּתֵרוּץ רִאשׁוֹן שֶׁל הַתּוֹסְפוֹת שָׁם אֶלָּא כְּתֵרוּץ ב', וַאֲפִלּוּ הָכִי חֲשֵׁשׁ הַטּוּר לִסְבָרַת תֵּרוּץ הָא' כְּמוֹ שֶׁחֲשֵׁשׁ לִסְבָרַת תֵּרוּץ הַג', אַף עַל גַּב דְּאֵין צָרִיךְ כָּלָל, אֶלָּא דְּסָבְרָא הוּא, הָכָא נַמִּי סָבְרָא הוּא דְּלֵיכָּא לְמֵימַר מָלֵי (וּלְפִי זֶה אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִד' אֲלָפַיִם אָסוּר לֶאֱמְצָעִית, כֵּיוָן דְּלֵיכָּא לְמֵימַר מָלֵי, וְלֹא דֶּרֶךְ בָּתִּים לֵיתֶר, עַיֵּן רַשַּׁ"י, וּכְאִלּוּ אֵינָהּ כָּלָל, דְּהַבְלָעַת תְּחוּמִין כְּהַאי גַּוְנָא לָאו מִלְּתָא הִיא. וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא סָבְרָא לַהּ מָלֵי בְּקֶשֶׁת וַאֲפִלּוּ הָכִי אָסוּר בְּד' אֲלָפַיִם, כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר לְתֵרוּץ הַב'). וְדוֹ"ק דְּמַכְרַח הוּא בְּלָאו הָכִי, דְּאִם לֹא כֵּן אַף שֶׁיֵּשׁ לְהָאֱמְצָעִי יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם לִשְׁתְּרֵי מִשּׁוּם מָלֵי, אַף דְּלֵיכָּא לְמֵימַר אֲתֵי דֶּרֶךְ בָּתִּים. וְאַף לְפִי תֵּרוּץ הָא' וְהַג' עַל כָּל פָּנִים לַחִיצוֹנִים לִשְׁתְּרֵי.

אֲבָל בַּיִת אֶחָד, אֲפִלּוּ גָּדוֹל הַרְבֵּה — אֵין לוֹ דִּין עִיר לָתֵת לוֹ ע' אַמָּה וְשִׁירַיִם כְּעִיר, אִם אֵינוֹ עוֹמֵד בְּתוֹךְ ע' אַמָּה וְשִׁירַיִם לָעִיר:

ז הָיָה בַּיִת קָרוֹב לָעִיר כְּע' אַמָּה, וּבַיִת שֵׁנִי קָרוֹב לָרִאשׁוֹן כְּע' אַמָּה, וּבַיִת ג' קָרוֹב לְב' כְּע' אַמָּה, וְכֵן עַד מַהֲלַךְ כַּמָּה יָמִים, הֲרֵי הַכֹּל כְּעִיר אַחַת, וּכְשֶׁמּוֹדְדִים — מוֹדְדִים מִחוּץ לְע' אַמָּה מִבַּיִת הָאַחֲרוֹן.

וְאִם הָיוּ בָּתִּים כָּאֵלּוּ כְּנֶגֶד ב' רָאשֵׁי הָעִיר בִּלְבָד, וּמִכְּנֶגֶד אֶמְצָעָהּ הוּא חָלָק, וְיֵשׁ מִבַּיִת הָאַחֲרוֹן שֶׁכְּנֶגֶד רֹאשׁ זֶה עַד בַּיִת הָאַחֲרוֹן שֶׁכְּנֶגֶד רֹאשׁ זֶה ד' אֶלְפַּיִם אַמָּה, וּמֵהֶם לָעִיר יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה — אֵינָן מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לִהְיוֹת עִיר אַחַת וְלִמְתּוֹחַ חוּט מִזֶּה לָזֶה עַל פְּנֵי כָּל הָעִיר וְלִמְדּוֹד מִשָּׁם אַלְפַּיִם מִכָּל הָעִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּעִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת. וְאִם אֵין בָּתִּים כָּאֵלּוּ יוֹצְאִים אֶלָּא כְּנֶגֶד רֹאשׁ אֶחָד בִּלְבָד, וּבַיִת הָאַחֲרוֹן רָחוֹק מִן הָעִיר יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם — אֵין מוֹתְחִים חוּט כְּנֶגְדּוֹ עַל פְּנֵי אֹרֶךְ כָּל הָעִיר אִם יֵשׁ בְּאָרְכָּהּ יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם, שֶׁאָז מַה שֶּׁהוּא חוּץ לְאַלְפַּיִם בְּאֹרֶךְ הָעִיר, כֵּיוָן שֶׁמָּקוֹם הֶחָלָק שֶׁכְּנֶגְדּוֹ אֵינוֹ מֻבְלָע בְּתוֹךְ תְּחוּם בָּתִּים הַיּוֹצְאִים כְּנֶגֶד רֹאשׁ הָעִיר, הֲרֵי הִיא עוֹלָה לוֹ מִכְּלַל אַלְפַּיִם שֶׁל תְּחוּם שַׁבָּת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נֶחְשָׁב מִכְּלַל הָעִיר. אֲבָל מָקוֹם הֶחָלָק שֶׁבְּתוֹךְ אַלְפַּיִם לְבָתִּים שֶׁכְּנֶגֶד רֹאשׁ הָעִיר — הוּא נֶחְשָׁב מִכְּלַל הָעִיר, וְהַדָּרִים כְּנֶגְדּוֹ מוֹדְדִים אַלְפַּיִם חוּץ מִמֶּנּוּ, דְּהַיְנוּ כְּנֶגֶד בַּיִת הָאַחֲרוֹן מִבָּתִּים הַיּוֹצְאִים כְּנֶגֶד רֹאשׁ הָעִיר:

ח כָּל בַּיִת שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְדִירָה, אִם דָּרִים בּוֹ — מִצְטָרֵף לָעִיר אִם הוּא בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם לָעִיר, כְּגוֹן בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִּירָה לְחַזָּן הַכְּנֶסֶת, וּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִּירָה לְכֹהֲנֶיהָ, וְהָאֲרוּוֹת שֶׁל סוּסִים וְהָאוֹצָרוֹת שֶׁל תְּבוּאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דִּירָה לְהַשּׁוֹמֵר. וְכֵן בֵּית הַקְּבָרוֹת שֶׁהַשּׁוֹמֵר דָּר בְּמִחְצוֹתָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם בְּנָיִן מְיֻחָד לְהַשּׁוֹמֵר, שֶׁבְּנָיִן הַמְיֻחָד לְכָךְ — בַּיִת גָּמוּר הוּא. וַאֲפִלּוּ אֵין דָּרִים בּוֹ עַתָּה, מִצְטָרֵף לָעִיר אִם יֵשׁ בּוֹ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְכֵן גֶּשֶׁר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִּירָה לְהַמּוֹכֵס, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּתָלִים תַּחְתָּיו אֶלָּא שֶׁהַכִּפָּה חֲלוּלָה, וְיֵשׁ בַּכְּתָלִים פְּלוּשׁ שֶׁיַּעַבְרוּ שָׁם הַמַּיִם, וְהַמּוֹכֵס דָּר בִּכְתָלִים אֵלּוּ.

(וְכֵן) ג' מְחִצּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תִּקְרָה (וְדָרִים בֵּינֵיהֶם, אוֹ שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מִבַּיִת גָּמוּר) — חֲשׁוּבוֹת כְּבַיִת גָּמוּר אִם גְּבוֹהוֹת י' טְפָחִים, וְהוּא שֶׁיְּהֵא בָּהֶן ד' אַמּוֹת עַל

ד' אַמּוֹת. וְכֵן ב' מְחִצּוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן תִּקְרָה וּמַעֲזִיבָה (וְג' מְחִצּוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן תִּקְרָה וּמַעֲזִיבָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דָּרִים שָׁם — בַּיִת גָּמוּר הוּא) אֲבָל ב' מְחִצּוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תִּקְרָה וּמַעֲזִיבָה אַף עַל פִּי שֶׁדָּרִים בֵּינֵיהֶם, וְכֵן הַשּׁוֹבָךְ וְהַבּוֹר וְשִׁיחַ וּמְעָרָה אַף עַל פִּי שֶׁדָּרִים בָּהֶן — אֵין דִּירָתָן כְּלוּם וְאֵינָן מִצְטָרְפִים לָעִיר.

וְאִם יֵּשׁ בְּנָיָן עַל פְּנֵי הַמְּעָרָה — הֲרֵי כָּל הַמְּעָרָה חֲשׁוּבָה דִּירָה עַל יְדֵי בְּנָיָן שֶׁעַל פִּיהָ. וְאֵין מַתְחִילִין לִמְדּוֹד אֶלָּא מִסּוֹף הַמְּעָרָה אִם הַבְּנָיָן הוּא בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה לָעִיר. וְהוּא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת. וְאִם אֵין בּוֹ ד' אַמּוֹת — הַמְּעָרָה מַשְׁלִימָתוֹ לְד' אַמּוֹת, אִם יֵּשׁ בּוֹ רֹב הַד' אַמּוֹת:

ט בַּיִת הַבָּנוּי בַּיָּם, שֶׁעָשׂוּי לְפַנּוֹת בּוֹ אֶת הַכֵּלִים שֶׁבַּסְּפִינָה, מִצְטָרֵף לָעִיר אִם הוּא בְּתוֹךְ ע' אַמָּה וְשִׁירַיִם. אֲבָל הַבַּיִת שֶׁבַּסְּפִינָה הָעוֹמֶדֶת סָמוּךְ לָעִיר אֵינוֹ מִצְטָרֵף לָעִיר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ שָׁם, שֶׁפְּעָמִים הוּא בְּתוֹךְ [ע' אַמָּה] לָעִיר וּפְעָמִים שֶׁאֵינוֹ.

וְכֵן הַבַּרְגָּנִין שֶׁעוֹשִׂין שׁוֹמְרֵי הַפֵּרוֹת בְּגַנּוֹת וּפַרְדֵּסִים אוֹ שׁוֹמְרֵי הָעִיר חוּץ לָעִיר אֵינָן מִצְטָרְפִין עִמָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם עֲרַאי, מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים וּמִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים שֶׁשּׁוֹטְפִים אוֹתָם אִם הוּא מָקוֹם שֶׁמְּצוּיִים בּוֹ גַּנָּבִים אוֹ גְּשָׁמִים שֶׁשּׁוֹטְפִים הַבַּרְגָּנִים. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵינָן מְצוּיִין — הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לָעִיר, וְיָכוֹל לְהַלֵּךְ אֲפִלּוּ כַּמָּה פַּרְסָאוֹת עַל יְדֵי בַּרְגָּנִין הַמַּבְלְעִין זֶה בְּתוֹךְ ע' אַמָּה שֶׁל זֶה, וְכֵן בְּכָל אֵלּוּ שֶׁמִּצְטָרְפִין לָעִיר:

י בַּיִת שֶׁאֵין בָּרְחְבּוֹ ד' אַמּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאָרֹךְ מְאֹד — אֵינוֹ נִקְרָא בַּיִת:

יא הָיוּ ב' עֲיָרוֹת זוֹ סְמוּכָה לְזוֹ קמ"א אַמָּה וּשְׁלִישׁ (וְעוֹד דָּבָר מוּעָט), כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶן ע' אַמָּה וְשִׁירַיִם לְזוֹ וְע' אַמָּה וְשִׁירַיִם לְזוֹ — חֲשׁוּבוֹת שְׁתֵּיהֶן כְּעִיר אַחַת, וְנִמְצֵאת כָּל עִיר מֵהֶן מְהַלֶּכֶת אֶת כָּל הָעִיר הַשְּׁנִיָּה וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה. וְכֵן חוֹמַת הָעִיר שֶׁנִּפְרְצָה מִב' רוּחוֹתֶיהָ זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ, וְחָרְבוּ הַבָּתִּים שֶׁבֵּינֵיהֶן עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּב' עֲיָרוֹת, אִם אֵין בְּרוֹחַב מָקוֹם הֶחָלָק אֶלָּא קמ"א אַמָּה וּשְׁלִישׁ — דֵּינוֹ כְּסָתוּם.

אֲבָל בַּיִת אֶחָד, אֲפִלּוּ גָּדוֹל הַרְבֵּה מְאֹד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּינוֹ לָעִיר קמ"א אַמּוֹת — אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִמָּהּ, עַד שֶׁיִּהְיֶה לָהּ בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם, לְפִי שֶׁאֵין נוֹתְנִים שׁוּם עִבּוּר לְבַיִת אֶלָּא לְעִיר בִּלְבַדָּהּ:

יב הָיוּ שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים מְשֻׁלָּשִׁים כְּשֶׁלֹּשׁ רַגְלֵי הַקַּנְקַן, אִם אֵין בֵּין הָאֶמְצָעִית לְכָל אֶחָד מֵהַחִיצוֹנִים יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם — אָנוּ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מֻבְלָע בֵּינֵיהֶם. וְאִם כְּשֶׁהָיָה מֻבְלָע בֵּינֵיהֶם לֹא הָיָה מְמֻנֶּה לְכָל אֶחָד מֵהַחִיצוֹנִים יוֹתֵר מִקמ"א אַמָּה וּשְׁלִישׁ, וְהֲרֵי כֻּלָּם כְּעִיר אַחַת — הֲרֵי הֵם עַכְשָׁו גַּם כֵּן כְּעִיר אַחַת, וּמוֹדְדִים לָהֶם אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ מִחוּץ לִשְׁלָשְׁתָּן. וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ בֵּין הַחִיצוֹנִים יוֹתֵר מִד' אַלְפַּיִם אַמָּה — מִצְטָרְפִים זֶה עִם זֶה אִם הָאֶמְצָעִי הוּא גָּדוֹל כָּל כָּךְ עַד שֶׁאִם הָיָה מֻבְלָע בֵּין הַחִיצוֹנִים לֹא הָיָה מְמֻנֶּה לְכָל אֶחָד מֵהֶם יוֹתֵר מִקמ"א וּשְׁלִישׁ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ הָאֶמְצָעִי מֻבְלָע בֵּין הַחִיצוֹנִים — מַה לָּנוּ לַמֶּרְחָק שֶׁבֵּין הַחִיצוֹנִים.

וְאֵינָן דּוֹמִים לְעִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת, שֶׁאִם יֵשׁ בֵּין ב' הָרָאשִׁים ד' אַלְפַּיִם אֵינָן מִצְטָרְפִים זֶה עִם זֶה, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִרְאוֹת כְּאִלּוּ הַקֶּשֶׁת מֻבְלָע בְּמָקוֹם הַיֶּתֶר בֵּין הָרָאשִׁים, שֶׁהֲרֵי הַקֶּשֶׁת הוּא גָּדוֹל מֵהַיֶּתֶר. לְפִיכָךְ אִם כְּפָר הָאֶמְצָעִי הוּא גָּדוֹל מֵהַמֶּרְחָק שֶׁבֵּין הַחִיצוֹנִים — אֵין רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מֻבְלָע בֵּינֵיהֶם, וּמוֹדְדִים לְכָל אֶחָד לְעַצְמוֹ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְמֻנֶּה לְכָל אֶחָד מֵהֶם יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם — אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִמָּהֶם (אִם יֵשׁ בֵּין הַחִיצוֹנִים ד' אֲלָפִים), וְאֵינָן דּוֹמִים לְעִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת, שֶׁאִם אֵין מִקֶּשֶׁת לְאֶמְצָעִית הַיֶּתֶר יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם מִצְטָרְפִים הָרָאשִׁים זֶה עִם זֶה וְנַעֲשֶׂה הַכֹּל עִיר אַחַת (אֲפִלּוּ יֵשׁ בֵּינֵיהֶם יוֹתֵר מִד' אֲלָפִים), לְפִי שֶׁהַמְהַלֵּךְ בְּיֶתֶר מֵרֹאשׁ זֶה לְרֹאשׁ זֶה הוּא מְהַלֵּךְ בְּהֶתֵּר כְּאִלּוּ מְהַלֵּךְ בְּבָתֵּי הַקֶּשֶׁת, כֵּיוָן שֶׁהַיֶּתֶר הוּא מֻבְלָע בְּתוֹכָן. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כַּאן, שֶׁהַמְהַלֵּךְ מֵחִיצוֹן לְחִיצוֹן — אַף אִם תַּחְשְׁבֵהוּ כְּאִלּוּ מְהַלֵּךְ דֶּרֶךְ הָאֶמְצָעִי, הוֹאִיל וְהוּא מֻבְלָע בְּתוֹכָן — אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בְּהֶתֵּר (שֶׁאֲפִלּוּ אִם אֵין מֵחִיצוֹן לְחִיצוֹן יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁגַּם אִם הָיָה מְהַלֵּךְ דֶּרֶךְ הָאֶמְצָעִי לֹא הָיָה זֶה מוֹעִיל לוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה זֶה עוֹלֶה לוֹ מִן הַמִּדָּה, שֶׁיְהֵא יָכוֹל לֵילֵךְ עוֹד אַלְפַּיִם חוּץ לְחִיצוֹן — לָכֵן גַּם עַכְשָׁו, שֶׁמְּהַלֵּךְ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הָאֶמְצָעִי, הֲרֵי זֶה עוֹלֶה לוֹ לְמִדַּת תְּחוּמוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת, שֶׁאִם הָיָה מְהַלֵּךְ דֶּרֶךְ בָּתֵּי הַקֶּשֶׁת לֹא הָיָה זֶה עוֹלֶה לְמִדַּת תְּחוּמוֹ — לָכֵן גַּם כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ בַּיֶּתֶר אֵינוֹ עוֹלֶה לוֹ בְּמִדָּתוֹ, הוֹאִיל וְהוּא מֻבְלָע בְּתוֹכוֹם הַקֶּשֶׁת).

וּמִטַּעַם זֶה אִם יֵשׁ מֵאֶמְצָעִי לַחִיצוֹנִים יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם, שֶׁאֵין רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מֻבְלָע בֵּינֵיהֶם — אֵין הַחִיצוֹנִים מִצְטָרְפִים זֶה עִם זֶה אֲפִלּוּ אֵין בֵּינֵיהֶם ד' אֲלָפִים, כֹּל

שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם יוֹתֵר מִקמ"א וּשְׁלִישׁ. וְאֵינָן דּוֹמִים לְעִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת, שֶׁאִם אֵין בֵּין ב' הָרְאשִׁים ד' אַלְפִּים מִצְטָרְפִים זֶה עִם זֶה אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּין יָתֵר לַקֶּשֶׁת יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם, לְפִי שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה יָכוֹל לֵילֵךְ דֶּרֶךְ בָּתֵּי הַקֶּשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כַּאן שֶׁאֵין בָּתִּים לְחַבְּרָם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף שֶׁאֵין מֵהָאֶמְצָעִי לַחִיצוֹנִים אַלְפַּיִם — אֵין רוֹאִים אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מֻבְלָע בֵּינֵיהֶם אֶלָּא לְעִנְיָן שֶׁהַחִיצוֹנִים מִצְטָרְפִים זֶה עִם זֶה וְעִם הָאֶמְצָעִי. אֲבָל הָאֶמְצָעִי מוֹדְדִים לוֹ אַלְפַּיִם מֵחוֹמָתוֹ, לְפִי שֶׁאִם נִרְאֶה אוֹתוֹ כְּמֻבְלָע וְעוֹמֵד בֵּין הַחִיצוֹנִים — יַפְסִיד כָּל כָּךְ לְרוּחַ הַשֵּׁנִית שֶׁאֵינָהּ לְצַד הַחִיצוֹנִים (וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל, וּמוֹדְדִים לְהָאֶמְצָעִי אַלְפַּיִם מִחוּץ לַחִיצוֹנִים, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא הִפְסִיד לְרוּחַ הַשֵּׁנִית):

יג עִיר שֶׁיּוֹשֶׁבֶת עַל שְׂפַת הַנַּחַל שֶׁרֹב הָעִתִּים הוּא יָבֵשׁ — שֶׁאֵינוֹ מָלֵא אֶלָּא בְּשִׁעַת הַגֶּשֶׁם — אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ מַצֵּבָה רֹחַב ד' אַמּוֹת עַל שְׂפַת הַנַּחַל, כְּדֵי שֶׁיַּעַמְדוּ עָלֶיהָ וְיִשְׁתַּמְּשׁוּ בַּנַּחַל, נִמְצָא הַנַּחַל בְּכְלַל הָעִיר וּמוֹדְדִים לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה מִשְּׂפַת הַנַּחַל הַב', וְנַעֲשֶׂה הַנַּחַל כֻּלּוֹ מִכְּלַל הָעִיר מִפְּנֵי הַמַּצֵּבָה הַבְּנוּיָה בְּצִדּוֹ. וְאִם אֵין בַּמַּצֵּבָה רֹחַב ד' אַמּוֹת — אֵין תַּשְׁמִישָׁם עָלֶיהָ בַּנַּחַל נוֹחַ, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיָרְאִים שֶׁלֹּא יִפָּלוּ בַּנַּחַל, וְאֵין מוֹדְדִים לָהֶם אֶלָּא מִפֶּתַח בָּתִּים הַחִיצוֹנִים הַסְּמוּכִים לַנַּחַל, וְנִמְצָא הַנַּחַל נִמְדָּד מִן הָאַלְפַּיִם שֶׁלָּהֶם. וְיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם בְּכָל מָקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים שָׁם בְּנֵי הָעִיר בְּתַשְׁמִישׁ נוֹחַ נַתְחִיל לְמִדּוֹד מִשָּׁם:

יד יוֹשְׁבֵי צְרִיפִים, דְּהַיְינוּ שֶׁיּוֹשְׁבִים בְּאֹהָלִים שֶׁעוֹשִׂין מֵהוּצִין וַעֲרָבָה, וְאֵינָן קְבוּעִים בְּמָקוֹם אֶחָד אֶלָּא יוֹשְׁבִים כַּאן זְמַן מָה עַד שֶׁיִּכְלֶה הַמִּרְעֶה וְאַחַר כָּךְ הוֹלְכִים לְמָקוֹם אַחֵר — מוֹדְדִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִפֶּתַח אָהֳלוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֹהָלִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה, אֵין מוֹדְדִים מֵאֹהֶל הַחִיצוֹן כְּמוֹ בְּעִיר, שֶׁמּוֹדְדִים מִבַּיִת הַחִיצוֹן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת חוֹמָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין הָאֹהָלִים קְבוּעִים — אֵין לָהֶם דִּין עִיר.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם הֵם מֻקָּפִים כֻּלָּם בְּמִחְצָה גְּבוֹהַּ י' טְפָחִים, אוֹ בְּחָרִיץ עָמֹק י' טְפָחִים שֶׁהוּא נֶחְשָׁב כְּמִחְצָה — הֲרֵי כָּל הַהֶקֵּף נֶחְשָׁב כְּדִ' אַמּוֹת אִם הֶקֵּף לְדִירָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ו.

וְאִם יֵשׁ שָׁם ג' חֲצֵרוֹת שֶׁל ב' ב' בָּתִּים קְבוּעִים שֶׁל אֶבֶן אוֹ שֶׁל נְסָרִים — הֲרֵי אֵלּוּ עוֹשִׂין אֶת כָּל הָאוֹהָלִים קֶבַע, וְיֵשׁ לָהֶם דִּין עִיר, וּמְרַבְּעִים אוֹתָהּ וְנוֹתְנִים לָהּ אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ כִּשְׁאָר הָעֲיָרוֹת.

עִיר שֶׁהֶקִּיפָה וְלִבְסוֹף יָשְׁבָה — אִם אֵינָהּ מְיֻשֶּׁבֶת כֻּלָּהּ עַד הַחוֹמָה, כְּשֶׁבָּא לְמִדּוֹד תְּחוּמֶיהָ לֹא יִמְדּוֹד מֵהַחוֹמָה אֶלָּא מִחוּץ לְע' אַמָּה וְשִׁירַיִם מֵהַבָּתִּים, שֶׁהַחוֹמָה הִיא כְּאִלּוּ אֵינָהּ, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי הַחוֹמָה לֹא נַעֲשָׂה הַהֶקֵּף שֶׁבְּתוֹכָהּ כְּד' אַמּוֹת, הוֹאִיל וְלֹא הִקִּיפוּהָ לְדִירָה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם יֵשׁ בַּחוֹמָה בֵּית דִּירָה, וְהִיא בְּתוֹךְ ע' אַמָּה וְשִׁירַיִם לְיִשּׁוּב בָּתֵּי הָעִיר — מוֹדְדִים מִחוּץ לְע' אַמָּה וְשִׁירַיִם מִבֵּית דִּירָה זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֲבָל אִם יָשְׁבָה וְלִבְסוֹף הֶקִּיפָה — הֲרֵי זֶה הֶקֵּף לְדִירָה, וּמוֹדְדִים מִחוּץ לְשִׁבְעִים מֵחוֹמָתָהּ בְּכָל עִנְיָן:

סימן שצט

א **בַּמֶּה מוֹדְדִין הַתְּחוּמִין וּמָקוֹם הַמְּדִידָה וּמִי הוּא הַמּוֹדֵד וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים:**

אֵין מוֹדְדִים תְּחוּם הָעִיר אֶלָּא בְּחֶבֶל שֶׁל פִּשְׁתָּן שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה. לֹא פָּחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִמְתָּח בְּיוֹתֵר כְּשֶׁהוּא קָצָר וּמַאֲרִיךְ הַמִּדָּה לְלֹא צֹרֶךְ (וְכֵן שֶׁל שְׁאָר מִינִים נִמְתָּח בְּיוֹתֵר), וְלֹא אָרֹךְ יוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִמְתָּח כָּרָאוּי, שֶׁכָּבְדוּ מַכְפִּילוֹ וּמִתְקַצֵּר בְּאֶמְצָעִיתוֹ וּמְקַצֵּר מִדַּת הַתְּחוּם:

ב אִם יֵשׁ לְפָנָיו לְסוֹף ע"ה אַמָּה מֵהָעִיר נָהָר שֶׁהוּא רָחָב יוֹתֵר מִכ"ה אַמָּה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נ' אַמָּה כְּשֶׁיִּמְדּוֹד בּוֹ מִסּוֹף חֲמִשִּׁים מֵהָעִיר, מָקוֹם שֶׁנִּסְתַּיֵּם הַחֶבֶל פַּעַם אַחַת — כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? לְאַחַר שֶׁמָּדַד נ' אַמָּה מֵהָעִיר חוֹזֵר לַאֲחוֹרָיו כ"ה אַמָּה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַחֶבֶל שֶׁל נ' אַמָּה נִשְׁלָם עַד הַנָּהָר:

ג לֹא יִמְדּוֹד אֶלָּא כְּנֶגֶד לִבּוֹ, שֶׁקִּבְּעוּ לוֹ חֲכָמִים מָקוֹם לְשׂוּם כְּנֶגְדּוֹ רֹאשׁ הַחֶבֶל, שֶׁלֹּא יִתֵּן זֶה כְּנֶגֶד צַוָּארוֹ וְזֶה כְּנֶגֶד רַגְלָיו, וְהַחֶבֶל מִתְקַצֵּר וְהַתְּחוּמִין מִתְמַעֲטִין:

ד וְצָרִיךְ לְמְתוֹחַ הַחֶבֶל בְּכָל כֹּחוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַכְבִּיד בְּאֶמְצָעִיתוֹ:

ה לֹא יִמְדּוֹד אֶלָּא כְּנֶגֶד הָעִיר. אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ הָרִים וְגֵיאוֹת כְּנֶגְדָּהּ לֹא יֵלֵךְ מִכְּנֶגְדָּהּ לְצַדָּהּ שֶׁהוּא יָשָׁר וְיִמְדּוֹד שָׁם, וְיַחֲזוֹר אַחַר כָּךְ כְּנֶגֶד הָעִיר לְפִי מִדָּה שֶׁמָּדַד שָׁם, אֶלָּא יִמְדּוֹד כְּנֶגֶד הָעִיר כְּדֵי לְהַבְלִיעַ הֶהָרִים וְגֵיאוֹת שֶׁכְּנֶגְדָּהּ, אוֹ לְמָדְדָהּ בְּדֶרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ו הִגִּיעַ לְהַר — אִם הוּא זָקוּף כָּל כָּךְ שֶׁאִם יוֹרִידוּ חוּט הַמִּשְׁקֹלֶת מֵרֹאשׁוֹ לֹא יִתְרַחֵק מִכְּנֶגְדּוֹ לְמַטָּה בְּשִׁפּוּלוֹ ד' אַמּוֹת, אֵין צָרִיךְ לְמִדּוֹד כְּלָל הַיְרִידָה וְהָעֲלִיָּה, אֶלָּא אִם יֵשׁ מִישׁוֹר בְּרֹאשׁוֹ — מוֹדְדוֹ, וְאִם אֵין מִישׁוֹר בְּרֹאשׁוֹ — אֵינוֹ מוֹדְדוֹ כְּלָל אֶלָּא מְדַלְּגוֹ לְגַמְרֵי, אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נ' אַמָּה.

וְאִם חוּט הַמִּשְׁקֹלֶת מִתְרַחֵק מִכְּנֶגְדּוֹ ד' אַמּוֹת, וּמִתְלַקֵּט י' טְפָחִים מִתּוֹךְ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁבְּהִלּוּךְ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת שֶׁל שִׁפּוּעַ עוֹלֶה י' טְפָחִים בְּגֹבַהּ — אָז רוֹאִים: אִם אֵין מִשְׁפָּתוֹ אֶל שִׁפָּתוֹ אֶלָּא חֲמִשִּׁים אַמָּה בְּיֹשֶׁר, אִם הָיוּ נוֹקְבִים אוֹתוֹ בְּשִׁפּוּלוֹ אֵצֶל שִׁפָּתוֹ וְהָיוּ מוֹדְדִים דֶּרֶךְ הַנָּקֶב, אָז צָרִיךְ לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נ' אַמָּה, שֶׁזּוֹקֵף עַל גָּבוֹהַּ בְּשִׁפָּתוֹ מִזֶּה וְעַל אַחֵר כְּנֶגְדּוֹ בְּשִׁפָּתוֹ מִזֶּה, וּמוֹתֵחַ חֶבֶל מִזֶּה לָזֶה.

וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נ' אַמָּה, מוֹדְדוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל ד' אַמּוֹת, וְכָךְ יַעֲשֶׂה: אֶחָד עוֹמֵד בְּרַגְלֵי הָהָר לְמַטָּה וְאֶחָד לְמַעְלָה מִמְּנוּ בְּרִחוּק ד' אַמּוֹת, וְנוֹתֵן הַתַּחְתּוֹן אֶת הַחֶבֶל כְּנֶגֶד לִבּוֹ וְהָעֶלְיוֹן כְּנֶגֶד רַגְלָיו, וְעוֹלֶה הַתַּחְתּוֹן לְמָקוֹם שֶׁעוֹמֵד הָעֶלְיוֹן וְהָעֶלְיוֹן עוֹלֶה ד' אַמּוֹת, וּמוֹדְדִים כְּבַתְּחִלָּה, וְכֵן יַעֲשֶׂה עַד שֶׁיִּמְדּוּ כָּל הָהָר מִב' צְדָדָיו, וְנִמְצָא מִתְמַעֵט מִדְּרוֹנוֹ בְּכָל ד' אַמּוֹת יוֹתֵר מִן חֲצִי קוֹמַת אָדָם, כְּמוֹ שֶׁמִּלִּבּוֹ וְעַד רַגְלָיו:

ז וְאִם הוּא מְשֻׁפָּע יוֹתֵר שֶׁמִּתְלַקֵּט י' טְפָחִים מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹחַ תַּשְׁמִישׁ הֲלִיכָתוֹ, וְטוֹרַח הוּא לַעֲלוֹת וְלִמְתּוֹחַ חֶבֶל מֵעֵץ שֶׁבִּשְׁפָּתוֹ מִזֶּה לְעֵץ שֶׁכְּנֶגְדּוֹ — אָז לֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים בְּכָךְ, אֶלָּא יִשַּׁעֵר בְּאַמָּד כַּמָּה יִהְיֶה בְּחֶבֶל שֶׁיִּמְתְּחוּ עָלָיו מֵעֵץ לְעֵץ אִם הָיוּ מַעֲמִידִים אוֹתָם בִּשְׁפָּתָיו מִזֶּה וּמִזֶּה, וְהוֹלֵךְ לוֹ לְמִדּוֹד לְהַלָּן לְהַשְׁלִים מִדַּת תְּחוּמוֹ.

וְאִם שִׁעֵר בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ יוֹתֵר מִנ' אַמָּה, כֵּיוָן שֶׁאִם לֹא הָיָה מְשֻׁפָּע כָּל כָּךְ הָיָה צָרִיךְ לְמִדּוֹד כָּל שִׁפּוּעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל ד' אַמּוֹת — גַּם כְּשֶׁהוּא מְשֻׁפָּע כָּל כָּךְ לֹא הֻקְלוּ בְּזֶה לְשַׁעֵר בְּאַמָּד דַּעְתּוֹ כַּמָּה יִהְיֶה בְּחֶבֶל הַמָּתוּחַ, אֶלָּא צָרִיךְ לְמִדּוֹד כֻּלּוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל ד' אַמּוֹת:

ח וְכָל זֶה בָּהָר, וְכֵן בְּכֹתֶל, בֵּין שֶׁהוּא זָקוּף בֵּין שֶׁנִּפַּל וְנַעֲשָׂה כְּהַר. אֲבָל אִם הִגִּיעַ לְגַיְא, אִם יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נ' אַמָּה — צָרִיךְ לְהַבְלִיעוֹ וְלֹא לְשַׁעֵר בְּאַמָּד דַּעְתּוֹ, אֲפִלּוּ מִתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ ד' אַמּוֹת, לְפִי שֶׁבְּקַל יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, שֶׁאֶחָד יַעֲמוֹד מִכַּאן וְאֶחָד מִכַּאן, וְאֵין צָרִיךְ לְהַעֲמִיד עֲצִים כְּלָל. וּמִטַּעַם זֶה אֲפִלּוּ אִם אֵין חוּט הַמִּשְׁקֹלֶת מִתְרַחֵק

מִכְּנֶגְדּוֹ לְמַטָּה ד' אַמּוֹת צָרִיךְ לְהַבְלִיעוֹ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נ' אַמָּה, אִם חוּט הַמִּשְׁקֹלֶת מִתְרַחֵק מִכְּנֶגְדּוֹ ד' אַמּוֹת — מוֹדְדוֹ כֻּלּוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל ד' אַמּוֹת כְּמוֹ בְּהַר.

וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא עָמֹק יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם. אֲבָל אִם הוּא עָמֹק יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם — מוֹדֵד הַיְרִידָה וְהָעֲלִיָּה שֶׁל כָּל הַשִּׁפּוּעַ מְדִידָה יָפָה כְּמוֹ קַרְקַע חֲלָקָה, אֲפִלּוּ אִם יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נ' אַמָּה.

וְאִם אֵין הַחוּט מִתְרַחֵק מִכְּנֶגְדּוֹ ד' אַמּוֹת — אֵינוֹ מוֹדֵד כְּלָל הַשִּׁפּוּעַ שֶׁל יְרִידָה וַעֲלִיָּה, אֶלָּא הַמִּישׁוֹר שֶׁל מַטָּה בִּלְבָד אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם עָמֹק יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם:

ט הִגִּיעַ לְהַר אוֹ לְגַיְא, וְכָל מַה שֶּׁמִּמֶּנּוּ כְּנֶגֶד הָעִיר הוּא רָחָב מֵחֲמִשִּׁים אַמָּה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, וּמִן הַצַּד הוּא מִתְקַצֵּר וְהוֹלֵךְ, כְּגוֹן שֶׁהוּא בְּמִזְרַח הָעִיר וְכָל אֹרֶךְ מִזְרָח אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ — אִם יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם שֶׁל צַד צָפוֹן אוֹ דָרוֹם, יֵלֵךְ לְשָׁם וְיַבְלִיעוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא עֲדַיִן בְּתוֹךְ הַתְּחוּם שֶׁל צַד הָעִיר, וְיַחֲזוֹר אַחַר כָּךְ כְּנֶגֶד הָעִיר לְפִי מִדָּה שֶׁמָּדַד שָׁם. אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם שֶׁל צַד הָעִיר, לֹא יִתְרַחֵק יוֹתֵר לְהַבְלִיעוֹ, גְּזֵרָה שְׁמָא יֹאמְרוּ הָרוֹאִים שְׁמִדַּת תְּחוּמִין בָּאָה לְכָאן:

י אֵין סוֹמְכִין אֶלָּא עַל מְדִידַת אָדָם מֻמְחֶה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִדַּת הַקַּרְקַע:

יא הָיוּ לָנוּ תְּחוּמֵי שַׁבָּת מֻחְזָקִין, וּבָא מֻמְחֶה וּמָדַד, רִבָּה בִּתְחוּם מֵהֶם וּמִעֵט בִּתְחוּם מֵהֶם — שׁוֹמְעִים לוֹ אַף בִּתְחוּם שֶׁרִבָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לְהָקֵל, לְפִי שֶׁתּוֹלִין לוֹמַר שֶׁהָרִאשׁוֹנִים לֹא מָתְחוּ הַחֶבֶל כָּל צָרְכּוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְמָתְחוֹ בְּכָל כֹּחוֹ:

יב מָדַד וּמָצָא מִדָּתוֹ בְּמִזְרָחִית צְפוֹנִית יְתֵרָה עַל שֶׁכְּנֶגְדָּהּ בְּמִזְרָחִית דְּרוֹמִית, מוֹתֵחַ הַחוּט שֶׁל סְמַן הַתְּחוּם מִזּוֹ לְזוֹ בַּאֲלַכְסוֹן. וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁטָּעָה בְּאַחַת מֵהֶן, אֶלָּא תּוֹלִין שֶׁזּוֹ שֶׁנִּתְקַצְּרָה הוּא מֵחֲמַת הָרִים וּגְיאוֹת שֶׁיֵּשׁ שָׁם, וְהֻצְרַךְ לְמָדְדָן בְּעִנְיָן שֶׁנִּתְקַצֵּר הַתְּחוּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁתּוֹלִין בְּטָעוּתוֹ, וְהוֹלְכִין לְהָקֵל לוֹמַר שֶׁטָּעָה בְּזוֹ שֶׁנִּתְקַצְּרָה אֲצְלוֹ, וּמוֹצִיאִין אוֹתָהּ לְהַלְאָה עַד כְּנֶגֶד הָאֲרֻכָּה (וְהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה):

יג אִם בָּאוּ ב' מֻמְחִים וּמָדְדוּ אֶת הַתְּחוּם, אֶחָד רִבָּה וְאֶחָד מִעֵט — שׁוֹמְעִין לַמַּרְבֶּה, לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַרְבֶּה יוֹתֵר מִמִּדַּת אַלַכְסוֹנָהּ שֶׁל קֶרֶן הָעִיר. כֵּיצַד? בְּעֵת שֶׁיַּרְבֶּה זֶה, נֹאמַר שֶׁמָּא הָא' מִקֶּרֶן אַלַכְסוֹן שֶׁל עִיר מָדַד הָאַלְפַּיִם גַּם כֵּן בַּאֲלַכְסוֹן, וְכֵן מִקֶּרֶן שֶׁכְּנֶגְדָּהּ, וְנִמְצָא כְּשֶׁמּוֹתְחִים חוּט מִסּוֹף תְּחוּם שֶׁמִּקֶּרֶן זוֹ לְסוֹף תְּחוּם שֶׁמִּקֶּרֶן

זוֹ יְהֶיהָ בֵּין חוּט זֶה לְעִיר פָּחוֹת מֵאַלְפַּיִם, וְהָאַחֲרוֹן מָדַד כַּהֲלָכָה מֵצֶלַע הָעִיר. וְאֵין מַחֲזִיקִין עַל הָרִאשׁוֹן שְׁטָעָה בְּיוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה. וּלְפִיכָךְ אִם רִבָּה הָאַחֲרוֹן יוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה, אֵין שׁוֹמְעִים לוֹ.

וְשִׁעוּר זֶה הוּא שִׁעוּר עֹדֶף שֶׁיֵּשׁ בְּצֶלַע אָרֹךְ אַלְפַּיִם עַל צֶלַע מְרֻבָּע שֶׁאֲלַכְסוֹנוֹ הוּא אַלְפַּיִם, שֶׁהֲרֵי מִן הָעִיר עַד הַחוּט הַמָּתוּחַ מִסּוֹף הָאַלְפַּיִם שֶׁבַּאֲלַכְסוֹן הוּא צֶלַע מְרֻבָּע שֶׁאֲלַכְסוֹנוֹ אַלְפַּיִם. וְשִׁעוּר צֶלַע זוֹ הוּא אֶלֶף וְתכ"ח אַמָּה בְּקֵרוּב, לְפִי הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁל חֲכְמֵי הַתַּלְמוּד — שֶׁהוּא בְּקֵרוּב וְלֹא בְּצִמְצוּם — בְּכָל אֲלַכְסוֹן, שֶׁהוּא עוֹדֵף עַל צַלְעוֹת רִבּוּעוֹ ב' חֻמָּשִׁין מֵאָרֹךְ הַצֶּלַע, וְנִמְצָא שֶׁמֵּאֶלֶף וְתכ"ח עוֹדֵף אֲלַכְסוֹנוֹ אַלְפַּיִם וְתתנ"ו חֻמָּשִׁין, שֶׁהֵם תקע"ב אַמָּה פָּחוֹת ד' חֻמָּשִׁים, תְּנֵם עַל אֶלֶף וְתכ"ח — יִהְיוּ אַלְפַּיִם אַמָּה פָּחוֹת ד' חֻמָּשִׁים. אֲבָל לְפִי חֶשְׁבּוֹן חַכְמֵי הַמִּדּוֹת, שֶׁדִּקְדְּקוּ וְצִמְצְמוּ הַחֶשְׁבּוֹן בְּכָל אֲלַכְסוֹן, יִהְיֶה עֹדֶף זֶה תקפ"ה אַמָּה בְּקֵרוּב:

יד עוֹשִׂין הַתְּחוּמִין סָבִיב הָעִיר כְּטַבְלָא מְרֻבַּעַת, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹדֵד עַל פְּנֵי כָּל אֹרֶךְ הָעִיר לְמִזְרָח אַלְפַּיִם אַמָּה לְחוּץ, וְכֵן לְצָפוֹן, וְאַחַר כָּךְ רוֹאִים כְּאִלּוּ הָיְתָה טַבְלָא מְרֻבַּעַת אַלְפַּיִם עַל אַלְפַּיִם בְּקֶרֶן לְמַלְאָתָהּ, וְנִמְצָא הַתְּחוּם בַּקֶּרֶן אַלְפַּיִם וַאֲלַכְסוֹן, שֶׁהֵם אַלְפַּיִם וְת"ת, וְכֵן יַעֲשֶׂה בִּשְׁאָר הַקְּרָנוֹת. אֲבָל לֹא יִמְדּוֹד מֵאֶמְצַע הַקֶּרֶן אַלְפַּיִם בַּאֲלַכְסוֹן וְכֵן בְּקֶרֶן שֶׁכְּנֶגְדָּהּ וְיִתֵּן הַחוּט מִזּוֹ לְזוֹ, שֶׁאִם כֵּן מַפְסִיד הַת"ת שֶׁבְּקֶרֶן, וְגַם לֹא יִהְיֶה הַתְּחוּם כְּנֶגֶד הָעִיר אֶלָּא אֶלֶף וְתכ"ח, וּלְפִי חֶשְׁבּוֹן חַכְמֵי הַמִּדּוֹת אֶלֶף וְתט"ו:

טו אֲפִלּוּ עֶבֶד וְשִׁפְחָה כְּנַעֲנִים, שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם מִצְוֹת שֶׁהָאִשָּׁה חַיֶּבֶת בְּהֶן, נֶאֱמָנִים לוֹמַר "עַד כַּאן תְּחוּם שַׁבָּת", שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים אֶת הַדָּבָר לְהַחֲמִיר אֶלָּא לְהָקֵל.

אֲבָל קָטָן אֵינוֹ נֶאֱמָן בְּעוֹדוֹ קָטָן. אֲבָל נֶאֱמָן הַגָּדוֹל לוֹמַר "זָכוּר אֲנִי שֶׁעַד כַּאן הָיִינוּ בָּאִים בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהָיִיתִי קָטָן", וְסוֹמְכִים עַל עֵדוּתוֹ:

סימן ת

מִי שֶׁיָּשַׁב לוֹ בַּדֶּרֶךְ לָנוּחַ וְלֹא יָדַע אִם הוּא בַּתְּחוּם אִם לָאו וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

מִי שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ לִכְנֹס לָעִיר וְיָשַׁב בַּדֶּרֶךְ לָנוּחַ וְחָשְׁכָה לוֹ, וְלֹא יָדַע שֶׁהוּא בִּתְחוּם הָעִיר, וְאַחַר כָּךְ מָצָא עַצְמוֹ בִּתְחוּמָהּ — קָנָה שְׁבִיתָה בָּעִיר וְנִכְנָס לְתוֹכָהּ בְּשַׁבָּת, וּמְהַלֵּךְ אֶת כָּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִקְנוֹת שְׁבִיתָה

בְּמָקוֹמוֹ, כֵּיוָן שֶׁאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהָעִיר בְּתוֹךְ תְּחוּמוֹ לֹא הָיָה חָפֵץ לִקְנוֹת שְׁבִיתָה אֶלָּא עִם בְּנֵי הָעִיר — הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ קָנָה שְׁבִיתָה עִמָּהֶם.

אֲבָל אִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ כְּלָל לִכָּנֵס לְעִיר זוֹ, קָנָה שְׁבִיתָה בִּמְקוֹמוֹ, וּמִשָּׁם יֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. וְאִם כָּלִים אַלְפַּיִם מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ בַּחֲצִי הָעִיר, אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּעִיר יוֹתֵר מֵחֲצָיָהּ. וְאִם כָּלִים בְּסוֹף הָעִיר, כָּל הָעִיר נֶחְשֶׁבֶת לוֹ כְּד' אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ח.

וַאֲפִלּוּ אִם מִבְּעוֹד יוֹם הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִכָּנֵס לְעִיר זוֹ, וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת אָמַר בְּפֵרוּשׁ "שְׁבִיתָתִי בִּמְקוֹמִי" — הֲרֵי עָקַר שְׁבִיתָתוֹ מֵאַנְשֵׁי הָעִיר וְקָנָה שְׁבִיתָה בִּמְקוֹמוֹ:

סימן תא

א מִי שֶׁיָּשַׁן בַּדֶּרֶךְ וְחָשְׁכָה לוֹ קוֹנָה אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

כָּל אָדָם קוֹנָה שְׁבִיתָה בְּמָקוֹם שֶׁקִּדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם, וְיֵשׁ לוֹ מִשָּׁם אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר "שְׁבִיתָתִי בִּמְקוֹמִי", שֶׁכֵּיוָן שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה אוֹמֵר — הֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁאָמַר. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁיָּשַׁן בַּדֶּרֶךְ וְחָשְׁכָה לוֹ — קָנָה שְׁבִיתָה בִּמְקוֹמוֹ אִם הוּא חוּץ לִתְחוּם הָעִיר, וְיֵשׁ לוֹ מִשָּׁם אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לִקְנוֹת שְׁבִיתָה כְּלָל, שֶׁהוֹאִיל וְאִם הָיָה נֵעוֹר הָיָה קוֹנֶה — קוֹנֶה גַּם כֵּן כְּשֶׁהוּא יָשֵׁן. וְכָל חֲפָצָיו כָּמֹהוּ.

אֲבָל חֲפָצֵי הֶפְקֵר, שֶׁאֵין לָהֶם בְּעָלִים שֶׁיּוּכְלוּ לְהַקְנוֹת לָהֶם שְׁבִיתָה — לֹא קָנוּ שְׁבִיתָה מֵאֲלֵיהֶם, אֶלָּא הֲרֵי הֵם כְּרִגְלֵי הַזּוֹכֶה בָּהֶם תְּחִלָּה, שֶׁיָּכוֹל לְהוֹלִיכָם לְמָקוֹם שֶׁיֵּלֵךְ הוּא, וַאֲפִלּוּ חוּץ לִתְחוּם הָעִיר אִם עֵרֶב לְשָׁם.

אֲבָל חֲפָצֵי הַנָּכְרִי קוֹנִים שְׁבִיתָה בִּמְקוֹמָן, אַף עַל פִּי שֶׁבַּעֲלֵיהֶם לָאו בְּנֵי שְׁבִיתָה הֵם, שֶׁגָּזְרוּ עַל חֲפָצֵי הַנָּכְרִי גְּזֵרָה מִשּׁוּם חֲפָצֵי יִשְׂרָאֵל, וְאִם הוֹצִיאָם הַנָּכְרִי חוּץ לַתְּחוּם — אֵין לָהֶם אֶלָּא ד' אַמּוֹת. אֶלָּא שֶׁאִם הֲבִיאָם לָעִיר — דֵּינָם כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים חוּץ לַתְּחוּם וּנְתָנוּהוּ בָּעִיר, שֶׁכָּל הָעִיר נֶחְשֶׁבֶת לוֹ כְּד' אַמּוֹת, הוֹאִיל וְיָצָא בְּאֹנֶס, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ה.

וְהוּא שֶׁתְּהֵא הָעִיר מֻקֶּפֶת מְחִצּוֹת לְדִירָה, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מֻקָּף לְדִירָה אֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּד' אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ו.

(וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְשָׁבַת בְּעִיר, שֶׁכֻּלָּהּ נֶחְשֶׁבֶת לוֹ כְּד' אַמּוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת מְחִצּוֹת

כְּלָל, לְפִי שֶׁאֵין מַתְחִילִין לִמְדוֹד לוֹ אֲלָפִים אֶלָּא מִבַּיִת הַחִיצוֹן, הוֹאִיל וְכָל בָּתֵּי הָעִיר מֻבְלָעִים זֶה בְּתוֹךְ ע' וְשִׁירַיִם שֶׁל זֶה. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אֵין כָּל הָעִיר נֶחְשֶׁבֶת לוֹ כְּד' אַמּוֹת מַמָּשׁ, אֶלָּא בֵּיתוֹ שֶׁקְּנָה בּוֹ שְׁבִיתָה בִּלְבָד, וּשְׁאָר הַבָּתִּים הֵם מֻבְלָעִים זֶה בְּתוֹךְ ע' אַמָּה וְשִׁירַיִם שֶׁל זֶה, וְאֵין מַתְחִילִין הַמְּדִידָה מֵהֶם. אֲבָל לְיוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם אֵין כָּל הָעִיר נֶחְשֶׁבֶת כְּד' אַמּוֹת עַד שֶׁתְּהֵא מֻקֶּפֶת מְחִצּוֹת לְדִירָה).

וּסְתָם עֲיָרוֹת מֻקָּפוֹת לְדִירָה, שֶׁבּוֹנִים בָּתִּים תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מַקִּיפִים אוֹתָם. אֲבָל סְתָם מִבְצָרִים אֵינָן מֻקָּפִים לְדִירָה:

ב וְלָכֵן יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁאִיל כֵּלָיו לְנָכְרִי וְהֶחֱזִירָם לוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁלֹּא לְטַלְטְלָם בָּעִיר חוּץ לד' אַמּוֹת מֵהַמָּקוֹם שֶׁהִנִּיחָם שָׁם הַנָּכְרִי אִם אֵין הָעִיר מֻקֶּפֶת מְחִצּוֹת, כְּגוֹן אִם טִלְטְלָם אֶחָד ב' אַמּוֹת — לֹא יְטַלְטְלֵם הַשֵּׁנִי יוֹתֵר מִב' אַמּוֹת.

אֲבָל אִם הִנִּיחָם בְּחָצֵר מֻתָּר לְטַלְטְלָם בְּכֻלָּהּ, שֶׁכֻּלָּהּ כְּד' אַמּוֹת. וְכֵן מְבוֹאוֹת שֶׁלָּנוּ הַמִּתְקַנִּים בְּצוּרַת פֶּתַח נִקְרָאִים מֻקָּפִים לְדִירָה, שֶׁהֲרֵי בּוֹנִים בָּתִּים תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ עוֹשִׂים צוּרַת פֶּתַח (וְהוּא הַדִּין אִם מִתְקַנִּים בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה, שֶׁהֵם כְּד' אַמּוֹת לְעִנְיַן יוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם כְּמוֹ שֶׁהֵם כְּד' אַמּוֹת לְעִנְיַן טִלְטוּל, שֶׁמַּתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּם):

סימן תב

א **דִּין חָרִיץ מַיִם שֶׁבֵּין ב' תְּחוּמִין וּבוֹ ב' סְעִיפִים**:

חָרִיץ מָלֵא מַיִם מְכֻנָּסִים שֶׁהוּא בֵּין ב' תְּחוּמֵי שַׁבָּת, מִקְצָתוֹ בְּתְחוּם עִיר זוֹ וּמִקְצָתוֹ בְּתְחוּם עִיר אַחֶרֶת — שְׁתֵּי הָעֲיָרוֹת אֲסוּרוֹת לְמַלֹּאת מִמֶּנּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד מְמַלֵּא מִתּוֹךְ תְּחוּמוֹ, לְפִי שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוּא בְּתְחוּם הָעִיר אֵינוֹ קוֹנֶה שְׁבִיתָה בִּמְקוֹמוֹ לִהְיוֹת לוֹ מִשָּׁם אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ, אֶלָּא אַחַר הָעִיר הוּא נִגָּרָר וְקוֹנֶה שְׁבִיתָה בָּעִיר, וְאִם הוּא בְּסוֹף תְּחוּמָהּ — אֵין יָכוֹל לָזוּז מִשָּׁם וּלְחוּץ. וְאִם כֵּן מַיִם אֵלּוּ, חֲצָיָם קָנוּ שְׁבִיתָה בְּעִיר זוֹ וְחֲצָיָם בְּזוֹ, וְהֵם מִתְעָרְבִים אֵלּוּ בְּאֵלּוּ. וְאֵין דִּין מַיִם אֵלּוּ כְּדִין חֻפְצֵי הֶפְקֵר שֶׁאֵינָם קוֹנִים שְׁבִיתָה כְּלָל, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם סְמוּכִים לָעִיר, דַּעַת אַנְשֵׁי הָעִיר עֲלֵיהֶם, וַהֲרֵי הֵם כִּגְשָׁמִים הַסְּמוּכִים לָעִיר שֶׁהֵם כְּרַגְלֵי אַנְשֵׁי הָעִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ז; וְאֵין בְּנֵי תְּחוּם זֶה יְכוֹלִים לְמַלֹּאת מִתּוֹךְ תְּחוּמָן, מִפְּנֵי עֵרוּב מַיִם שֶׁל תְּחוּם אַחֵר.

וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה גְּבוֹהַּ י' טְפָחִים בְּסוֹף הַתְּחוּמִין שֶׁבֶּחָרִיץ, לְהַבְדִּיל בֵּין מַיִם

לְמַיִם. וַאֲפִלּוּ הִיא שֶׁל קָנִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה פָּחוֹת מִג' טְפָחִים, שֶׁהַמַּיִם מְעֹרָבִים בֵּין קָנֶה לַחֲבֵרוֹ; וַאֲפִלּוּ הִיא תְּלוּיָה, שֶׁאֵינָהּ מַגַּעַת עַד קַרְקַעִית הֶחָרִיץ, שֶׁהַמַּיִם מְעֹרָבִים מִתַּחְתֶּיהָ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁקַּל הוּא שֶׁהֵקֵלּוּ בְּמַיִם, שֶׁאֵין צָרִיךְ רַק שֶׁיִּהְיוּ נִרְאִים כְּמֻבְדָּלִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ה וְשע"ו. וְאִם הַמַּיִם מוֹשְׁכִים אוֹ נוֹבְעִים — אֵין צָרִיךְ שׁוּם תִּקּוּן, שֶׁאֵינָם קוֹנִים שְׁבִיתָה כְּלָל, וַהֲרֵי הֵם כְּרַגְלֵי הַמְמַלֵּא רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ז:

ב בּוֹר שֶׁל תֶּבֶן הָעוֹמֵד בֵּין שְׁנֵי תְּחוּמִין — אֵלּוּ מַאֲכִילִין מִכַּאן וְאֵלּוּ מַאֲכִילִין מִכַּאן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא אֵלּוּ יִקְחוּ מִתְּחוּם שֶׁל אֵלּוּ:

סימן תג

דִּין בִּקְעָה שֶׁהִקִּיפוּהָ נְכָרִים וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

שַׁבָּת בְּבִקְעָה וְהִקִּיפוּהָ נְכָרִים בְּשַׁבָּת מְחִצּוֹת לְדִירָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה לְעִנְיַן טִלְטוּל, שֶׁכָּל מְחִצָּה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג שְׁמָהּ מְחִצָּה, וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁנַּעֲשֵׂית עַל יְדֵי נָכְרִים — אַף עַל פִּי כֵן אִם הִיא יְתֵרָה מֵאַלְפַּיִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ בָּהּ אֶלָּא עַד אַלְפַּיִם מִמָּקוֹם שֶׁשָּׁבַת בּוֹ, שֶׁאֵין מְחִצּוֹת אֵלּוּ מוֹעִילוֹת לַעֲשׂוֹת כָּל הַהֶקֵּף שֶׁבְּתוֹכָן כְּד' אַמּוֹת, הוֹאִיל וְלֹא שָׁבַת בַּאֲוִיר מְחִצּוֹת אֵלּוּ וְלֹא קָנָה בָּהֶן שְׁבִיתָה, שֶׁכְּשֶׁקִּדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם לֹא הָיָה כַּאן מְחִצּוֹת, וְלֹא קָנָה אֶז שְׁבִיתָה אֶלָּא עַד אַלְפַּיִם.

וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְמִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים חוּץ לַתְּחוּם, שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת.

וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ עַל יְדֵי זְרִיקָה, שֶׁיָּכוֹל לִזְרוֹק אֲפִלּוּ לְחוּץ לְאַלְפַּיִם.

וּבְתוֹךְ אַלְפַּיִם — דַּעַת ר"י בְּתוֹסְפוֹת שָׁם שֶׁאֵין לְטַלְטֵל אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת, דְּלִעְנְיַן טִלְטוּל כִּי אוֹרְחֵיהּ חָשְׁבִינַן כְּנִפְרָצָה לְמָקוֹם הָאָסוּר לָהּ. וְדַעַת הַטּוּרִי זָהָב שֶׁאֵין זֶה דוֹמֶה לְנִפְרָצָה לְמָקוֹם הָאָסוּר, כֵּיוָן שֶׁאֵין אִסּוּר בְּטִלְטוּל חוּץ לְאַלְפַּיִם אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ לְשָׁם וּלְטַלְטֵל, אֲבָל הַטִּלְטוּל בְּעַצְמוֹ אֵין בּוֹ אִסּוּר, שֶׁהֲרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה הִיא, וְלָכֵן אֵינוֹ אוֹסֵר אֶת מָקוֹם הַפְּרוּץ לוֹ, שֶׁיָּכוֹל לֵילֵךְ בּוֹ. וְלָכֵן מֻתָּר גַּם לְטַלְטֵל, כֵּיוָן שֶׁאִם הָיָה יָכוֹל לֵילֵךְ חוּץ לְאַלְפַּיִם — הָיָה גַּם כֵּן מֻתָּר לְטַלְטֵל מִשָּׁם. וְיֵשׁ לְסָמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים:

סימן תד

א דִּין אִם יֵשׁ תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

הַמְהַלֵּךְ חוּץ לַתְּחוּם לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים, כְּגוֹן שֶׁקָּפַץ עַל גַּבֵּי עַמּוּדִים שֶׁגְּבוֹהִים י' טְפָחִים וְאֵין בְּכָל אֶחָד מֵהֶם ד' טְפָחִים עַל ד' טְפָחִים, אוֹ אֲפִלּוּ עַמּוּד אֶחָד גָּבוֹהַּ וְאֵין בּוֹ ד' טְפָחִים עַל ד' טְפָחִים, שֶׁעוֹמֵד מִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וּמִקְצָתוֹ חוּץ לַתְּחוּם, וּמְהַלֵּךְ עַל גַּבּוֹ מִשְּׁפָתוֹ אֶל שְׂפָתוֹ — הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם יֵשׁ תְּחוּמִין לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים אוֹ לָאו, מִפְּנֵי שֶׁאֲפִשָׁר שֶׁהִלּוּךְ גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים אֵינוֹ נִקְרָא הִלּוּךְ. אֲבָל עַמּוּד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' טְפָחִים עַל ד' טְפָחִים, כֵּיוָן שֶׁנּוֹחַ תַּשְׁמִישׁ הֲלִיכָתוֹ, אֵין בּוֹ סָפֵק שֶׁהִלּוּךְ גָּמוּר הוּא, וַהֲרֵי זֶה כִּמְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ, שֶׁרוֹאִין אֶת הָעַמּוּד כְּאִלּוּ הוּא מְגוּפַּ הָאָרֶץ, שֶׁהֵיא עָבָה כַּאן וּבוֹלֶטֶת כְּמוֹ עַמּוּד. אֲבָל פָּחוֹת מִד' טְפָחִים, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹחַ לְהַלֵּךְ בּוֹ — הֲרֵי זֶה כִּמְהַלֵּךְ בַּאֲוִיר, וְיֵשׁ בּוֹ סָפֵק.

וְכֵן הַמְהַלֵּךְ בִּקְפִיצָה עַל יְדֵי שֵׁם לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים. וְכֵן סְפִינָה הַהוֹלֶכֶת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים מִקַּרְקַעִית הַמַּיִם דּוֹמָה לִקְפִיצָה בָּאֲוִיר, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ נָחָה בַּהֲלִיכָתָהּ עַל הָאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁנָּח אָדָם הַהוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו:

ב וְסָפֵק זֶה — אֵין הוֹלְכִין בּוֹ לְהַחֲמִיר אֶלָּא בְּשֶׁל תּוֹרָה, כְּגוֹן מִתּוֹךְ י"ב מִיל לְחוּץ לִי"ב מִיל לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁתְּחוּם י"ב מִיל הוּא מִן הַתּוֹרָה.

וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַי"ב מִיל רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ דוֹמִים לְדִגְלֵי מִדְבָּר שֶׁהָיוּ רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה, שֶׁמִּשָּׁם לָמְדוּ אִסּוּר הַתְּחוּמִים מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ו. אֲבָל אִם חָסֵר אֶחָד מִתְּנָאֵי רְשׁוּת הָרַבִּים בְּעָנְיָן שֶׁמִּן הַתּוֹרָה מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ — אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְהַלֵּךְ בְּכֻלּוֹ. וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שמ"ה שֶׁנָּהֲגוּ כְּהָאוֹמְרִים שֶׁעַכְשָׁו אֵין לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה:

ג אֲבָל כְּשֶׁסָּפֵק זֶה הוּא בְּשֶׁל דִּבְרֵיהֶם, הוֹלְכִין בּוֹ לְהָקֵל. וְהוֹאִיל וְאֵין בַּיָּמִים וּבַנְּהָרוֹת אִסּוּר תְּחוּמִין שֶׁל תּוֹרָה לְדִבְרֵי הַכֹּל אֲפִלּוּ בְּיוֹתֵר מִי"ב מִיל, לְפִי שֶׁאֵינָן דּוֹמִים לְדִגְלֵי מִדְבָּר, לְפִיכָךְ מִי שֶׁבָּא בִּסְפִינָה בְּשַׁבָּת וְהִגִּיעַ לְנָמֵל — אִם מִשֶּׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת עַד שֶׁהִגִּיעַ לְנָמֵל לְעוֹלָם הָיְתָה מְהַלֶּכֶת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים מִקַּרְקַע הַיָּם אוֹ הַנָּהָר, אֵין לוֹ דִּין יוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת, לְפִי שֶׁעַדַיִן לֹא קָנָה שְׁבִיתָה, וּבְמָקוֹם שֶׁפָּגַע בּוֹ

לְמַטָּה מִי' טְפָחִים סָמוּךְ לְנָמֵל — שָׁם הוּא קוֹנֶה שְׁבִיתָתָהּ, וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ.
וַאֲפִלּוּ אִם הוּא סָפֵק אִם הָיְתָה מְהַלֶּכֶת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים הוֹלְכִים לְהֶקֵל.
אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁהָיְתָה בְּמָקוֹם אֶחָד לְמַטָּה מִי' טְפָחִים מִשֶּׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת, וְהִפְלִיגָה מִשָּׁם חוּץ לְאַלְפַּיִם — אֵין לוֹ מִשָּׁם אֶלָּא ד' אַמּוֹת כְּדִין יוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם, שֶׁהֲרֵי קָנָה כְּבָר שְׁבִיתָה בְּמָקוֹם שֶׁהָיְתָה לְמַטָּה מִי' טְפָחִים. אֶלָּא שֶׁכָּל הַסְּפִינָה נֶחְשֶׁבֶת לוֹ כְּד' אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"[ה]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם יָצָא פַּעַם אֶחָד לַיַּבָּשָׁה מַמָּשׁ מִשֶּׁחִשְּׁכָה.
וּמִכָּל מָקוֹם אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁמֻּתָּר לוֹ לָצֵאת מִן הַסְּפִינָה לְנָמֵל וְלִכְנֵס לָעִיר, כְּגוֹן שֶׁהַגֶּשֶׁמִים יוֹרְדִים עָלָיו אוֹ שֶׁהַחַמָּה זוֹרַחַת עָלָיו וּמְצַעֲרָתוּ, אוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִנְקָבָיו וְאֵין לוֹ מָקוֹם צָנוּעַ עַד שֶׁיִּכָּנֵס לָעִיר, שֶׁמֻּתָּר לוֹ לִכָּנֵס, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ו — הֲרֵי כָּל הָעִיר לוֹ כְּד' אַמּוֹת אִם הִיא מֻקֶּפֶת מְחִצּוֹת לְדִירָה, וּמְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס לְתוֹכָהּ בִּרְשׁוּת. וְהוּא הַדִּין אִם נִכְנַס בְּאֹנֶס, כְּגוֹן שֶׁדְּחָפוּהוּ נָכְרִים לְתוֹךְ הָעִיר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נִכְנְסָה הַסְּפִינָה עַצְמָהּ לְתוֹךְ הָעִיר, שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה כְּד' אַמּוֹת אִם מֻקֶּפֶת לְדִירָה.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִפְלִיגָה חוּץ לַתְּחוּם מֵהַמָּקוֹם שֶׁהָיְתָה שָׁם לְמַטָּה מִי' טְפָחִים. אֲבָל אִם עֲדַיִן לֹא הִפְלִיגָה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם אַלְפַּיִם, וְנִכְנְסָה לָעִיר, וְכָלְתָה מִדָּתוֹ בַּחֲצִי הָעִיר — אָסוּר לְהַלֵּךְ יוֹתֵר מֵחֶצְיָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס לָהּ בִּרְשׁוּת, לְפִי שֶׁאֵין הָעִיר נֶחְשֶׁבֶת כְּד' אַמּוֹת אֶלָּא לְיוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם, אֲבָל לֹא לְמִי שֶׁמְּוֻדָּד אַלְפַּיִם מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ג:

ד הַבָּא בְּשַׁבָּת מִחוּץ לַתְּחוּם, מֻתָּר לֵילֵךְ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו חוּץ לְד' אַמּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁתֵּי קְדֻשּׁוֹת הֵן, וְאֵין בְּזֶה אִסּוּר הֲכָנָה מִשַּׁבָּת לְיוֹם טוֹב בְּמַה שֶׁמְּהַלֵּךְ כַּאן בְּיוֹם טוֹב יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת עַל יְדֵי שֶׁכְּבָר קָנָה כַּאן שְׁבִיתָה בְּשַׁבָּת, הוֹאִיל וּבִשְׁעַת קְנִיָּתוֹ שְׁבִיתָה כַּאן בְּשַׁבָּת לֹא אָמַר כְּלוּם:

סימן תה

א **דִּין הַיּוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת, לֹא יִכָּנוֹס לְהֵיוֹת כִּבְנֵי הָעִיר, וְאֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת מֵעֲמִידַת רַגְלָיו לְכָל רוּחַ (שֶׁיִּרְצֶה), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ו. וְאַף עַל פִּי

שֶׁתְּחוּם זֶה שֶׁל ד' אַמּוֹת שֶׁנָּתְנוּ לוֹ חֲכָמִים כְּשֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם הוּא מֻבְלָע בְּתוֹךְ תְּחוּם אַלְפַּיִם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ, אֵין הַבְלָעַת תְּחוּמִים אֶלּוּ מוֹעֶלֶת לוֹמַר: כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס בִּרְשׁוּת בְּתוֹךְ תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ — שֶׁיִּהְיֶה כְּאִלּוּ לֹא יָצָא מִמֶּנּוּ כְּלָל, אֶלָּא אִם כֵּן יָצָא מִמֶּנּוּ בִּרְשׁוּת, כְּגוֹן לְהַצִּיל נְפָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ז. וְהוּא הַדִּין אִם יָצָא שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים אוֹ אֵיזֶה אוֹנֶס אַחֵר — מוֹעֶלֶת הַבְלָעַת תְּחוּמִין אֶלּוּ שֶׁיִּהְיֶה כְּאִלּוּ לֹא יָצָא מִתְּחוּמוֹ מֵעוֹלָם, וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ מֵהַמָּקוֹם שֶׁשָּׁבַת בּוֹ:

ב הָיְתָה רַגְלוֹ אַחַת תּוֹךְ הַתְּחוּם וְרַגְלוֹ אַחַת חוּץ לַתְּחוּם — יְכֻנֶּה לִהְיוֹת כִּבְנֵי עִירוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין חוּץ לַתְּחוּם אֶלָּא רַגְלוֹ אַחַת, עֲדַיִן רֻבּוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם:

ג מִי שֶׁקִּדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם וְהוּא חוּץ לַתְּחוּם הָעִיר, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת — לֹא יִכָּנוֹס לִהְיוֹת כִּבְנֵי הָעִיר, וְאֵינוֹ מְהַלֵּךְ אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִמָּקוֹם שֶׁקִּדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם (וְיָכוֹל לַהֲלוֹךְ בָּעִיר ג' אַמּוֹת, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם חוּץ מִד' אַמּוֹת שֶׁהֵן מָקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ו), עַיֵּן לְקַמָּן בְּסִמָּן ת"ח:

ד מִי שֶׁהִפְלִיגָה סְפִינָתוֹ בַּיָּם — מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, הוֹאִיל וְשָׁבַת בַּאֲוִיר מְחִצּוֹת. וְאִם נִפְחֲתָה דְּפָנֵי הַסְּפִינָה בְּשַׁבָּת, אִם הִיא מְהַלֶּכֶת — מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, וְאִם הִיא עוֹמֶדֶת — אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֶלָּא ד' אַמּוֹת. וְאִם בִּרְאשָׁהּ אֵין לָהּ מְחִצּוֹת עֲשָׂרָה, וְיֵשׁ בְּקַרְקָעִיתָהּ לַחֲקוֹק וּלְהַשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה — מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ:

מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעַת — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לוֹ מְחִצָּה שֶׁל בְּנֵי אָדָם שֶׁעֵרְבוּ לְאוֹתוֹ רוּחַ וְיכוֹלִים לֵילֵךְ שָׁם, וְיַעֲשֶׂה סְבִיבָיו כְּמוֹ מְחִצָּה, וְיִכָּנֵס בֵּינֵיהֶם (עַד תּוֹךְ הַתְּחוּם אוֹ עַד פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת לְתוֹךְ הַתְּחוּם, שֶׁמִּשָּׁם יָכוֹל לֵילֵךְ גַּם בְּלֹא מְחִצָּה לְתוֹךְ הַתְּחוּם). וְכֵיוָן שֶׁנִּכְנַס תּוֹךְ הַתְּחוּם בִּרְשׁוּת, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַהֶקֵּף שֶׁתּוֹךְ הַמְּחִצָּה נַעֲשָׂה לוֹ כְּד' אַמּוֹת — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ לֹא יָצָא כְּלָל מִתְּחוּמוֹ, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא שֶׁלֹּא לְדַעַת. וְהוּא שֶׁלֹּא יֵדְעוּ אוֹתָם שֶׁנַּעֲשֵׂית מֵהֶם הַמְּחִצָּה שֶׁלְּשֵׁם כָּךְ נִקְרְאוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ב.

וַאֲפִלּוּ אִם הַהֶקֵּף שֶׁבְּתוֹךְ מְחִצָּה זוֹ הוּא יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה — נֶחְשָׁב כֻּלּוֹ כְּד' אַמּוֹת לְזֶה שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּד' אַמּוֹת לְמִי שֶׁלֹּא יָצָא חוּץ לַתְּחוּם, הוֹאִיל וְנַעֲשֵׂית הַמְּחִצָּה בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ג (עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם).

אֲבָל אִם יָצָא חוּץ לַתְּחוּם לְדַעַת — אָסוּר לֵילֵךְ אֶפְלּוּ בְּתוֹךְ מְחִצָּה יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ה מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים חוּץ לַתְּחוּם, אוֹ שֶׁיָּצָא מֵעַצְמוֹ עַל יְדֵי שֶׁאֲחָזוּהוּ רוּחַ רָעָה וְנִטְרְפָה דַּעְתּוֹ, אוֹ שֶׁיָּצָא עַל יְדֵי שִׁכְּאר כָּל אֹנֶס, אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְיָצָא — אֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת. הֶחֱזִירוּהוּ לְתוֹךְ הַתְּחוּם — כְּאִלּוּ לֹא יָצָא, וַהֲרֵי כָּל הָעִיר לוֹ כְּד' אַמּוֹת כְּבַתְּחִלָּה, וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. אֲבָל אִם חָזַר לְדַעַת לְתוֹךְ הַתְּחוּם — אֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת. וְכֵן אִם אָפְלּוּ חָזַר שֶׁלֹּא לְדַעַת, אֶלָּא שֶׁיָּצָא לְדַעַת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם חָזַר לְעִירוֹ — כָּל הָעִיר חֲשׁוּבָה לוֹ כְּד' אַמּוֹת אִם הִיא מֻקֶּפֶת מְחִצּוֹת לְדִירָה, וַאֲפִלּוּ אִם יָצָא לְדַעַת וְחָזַר לְדַעַת, הוֹאִיל וְשָׁבַת בָּאָוִיר מְחִצּוֹתֶיהָ. אֶלָּא שֶׁאָסוּר לָצֵאת חוּצָה לָהּ:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁחָזַר לָעִיר שֶׁשָּׁבַת בָּהּ. אֲבָל בְּעִיר אַחֶרֶת — אֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת אֲפִלּוּ מֻקֶּפֶת מְחִצּוֹת לְדִירָה. וַאֲפִלּוּ בֶּחָצֵר אוֹ בַּבַּיִת אֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת, וְאֵין כֻּלּוֹ נֶחְשָׁב לוֹ כְּד' אַמּוֹת, הוֹאִיל וְלֹא שָׁבַת בָּאָוִיר מְחִצּוֹת אֵלּוּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם לְדַעַת, אוֹ שֶׁנִּכְנַס לְדַעַת בְּעִיר זוֹ אוֹ בְּבַיִת זֶה שֶׁהֵן חוּץ לְד' אַמּוֹת שֶׁנָּתְנוּ לוֹ חֲכָמִים. אֲבָל הוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים חוּץ לַתְּחוּם, וּנְתָנוּהוּ הֵם בָּעִיר הַמֻּקֶּפֶת לְדִירָה, אוֹ בְּדִיר אוֹ בְּסַהַר אוֹ בִּמְעָרָה (שֶׁהִיא לְדִירָה אוֹ שֶׁאֵין בָּהּ יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם), אוֹ שֶׁנֶּאֱנַס בִּשְׁאָר אֹנֶס לָצֵאת חוּץ לַתְּחוּם וְלִכְנֹס לְאֶחָד מִמְּקוֹמוֹת אֵלּוּ, אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְיָצָא חוּץ לַתְּחוּם וְנִכְנַס לְאֶחָד מֵאֵלּוּ, וְנִזְכַּר וְהוּא בְּתוֹכוֹ — מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלּוֹ, שֶׁכֻּלּוֹ נֶחְשָׁב לוֹ כְּד' אַמּוֹת הוֹאִיל וּמֻקָּף מְחִצּוֹת לְדִירָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁבַת בָּאָוִירוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא אָנוּס:

ז וְכֵן מִי שֶׁבָּא בִּסְפִינָה בְּשַׁבָּת, וְנִכְנְסָה הַסְּפִינָה לְתוֹךְ עִיר הַמֻּקֶּפֶת לְדִירָה — מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ. וְאֵין זֶה כְּיָצָא לְדַעַת, כֵּיוָן שֶׁהָיָה כְּבָר בַּסְּפִינָה מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁהִיא שְׁעַת הֶתֵּר לָצֵאת חוּץ לַתְּחוּם, וּבְשַׁבָּת הוֹצִיאַתּוּ הַסְּפִינָה חוּץ לַתְּחוּם, וְהוּא לֹא עָשָׂה כְּלוּם. אֲבָל אִם לֹא נִכְנְסָה לְעִיר הַמֻּקֶּפֶת [לְ]דִירָה — אָסוּר לָצֵאת מֵהַסְּפִינָה אִם הָיְתָה בְּמָקוֹם לְמַטָּה מִי' טְפָחִים מִשֶּׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת, וְהִפְלִינָה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ד.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה בַּסְּפִינָה מִבְּעוֹד יוֹם (וְלֹא יָצָא מִמֶּנָּה לַיַּבָּשָׁה מִשֶּׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת, אוֹ שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְהִשָּׁאֵר שָׁמָּה עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁהַסְּפִינָה שֶׁל נָכְרִים וְלֹא יַמְתִּינוּ עָלָיו וְהֶצְרֵךְ לַחֲזוֹר לַסְּפִינָה, שֶׁזֶּהוּ אָנוּס הוּא בַּחֲזִירָתוֹ לַסְּפִינָה וּבִיצִיאָתוֹ בָּהּ חוּץ לַתְּחוּם מֵאוֹתוֹ מָקוֹם). אֲבָל אִלּוּ שֶׁקּוֹנִים שְׁבִיתָה בַּסְּפִינָה, וְיוֹצְאִים מִמֶּנָּה לְבָתֵּיהֶם לָלוּן, וּלְמָחָר נִכְנָסִים לַסְּפִינָה וּמַפְלִיגִים — הֲרֵי זֶה כְּיוֹצֵא לָדַעַת, וְאִם נִכְנַס לָעִיר הַמַּקֶּפֶת [לְ]דִירָה אֵינָהּ חֲשׁוּבָה לוֹ כְּד' אַמּוֹת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא שָׁבַת בַּאֲוִיר מְחִצּוֹתֶיהָ. וְאָסוּר לָצֵאת מֵהַסְּפִינָה לָעִיר אַף אִם לֹא הָיְתָה לְעוֹלָם לְמַטָּה מִי' טְפָחִים, לְפִי שֶׁאַף אִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֶׁאֵין תְּחוּמִים לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים וְלֹא קָנָה שְׁבִיתָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת כְּשֶׁהָיָה בַּסְּפִינָה, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי קָנָה שְׁבִיתָה אַחַר כָּךְ בְּבֵיתוֹ.

אֲבָל מִכָּל מָקוֹם הַסְּפִינָה כֻּלָּהּ נֶחְשֶׁבֶת לוֹ כְּד' אַמּוֹת, אֲפִלּוּ אִם הָיְתָה מְהַלֶּכֶת הַכֹּל לְמַטָּה מִי' טְפָחִים, וְיָכוֹל לְהַלֵּךְ בְּכֻלָּהּ אַף לְאַחַר שֶׁהִפְלִיגָה חוּץ לַתְּחוּם, הוֹאִיל וְשָׁבַת בַּאֲוִיר מְחִצּוֹתֶיהָ. אֲבָל אָסוּר לָצֵאת מִסְּפִינָה לִסְפִינָה. וּמִכָּל מָקוֹם יָכוֹל לִכָּנֵס לִסְפִינָה קְטַנָּה לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו וְלַחֲזוֹר לִסְפִינָה גְּדוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ו.

וְאִם נִפְחֲתוּ דָּפְנֵי הַסְּפִינָה בְּשַׁבָּת, וְאֵינָן גְּבוֹהִים י' טְפָחִים — אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּהּ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, וַאֲפִלּוּ אִם לֹא יָצָא מִמֶּנָּה מִשֶּׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה בְּמָקוֹם אֶחָד לְמַטָּה מִי' טְפָחִים מִשֶּׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת וְהִפְלִיגָה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין לָהּ מְחִצּוֹת — אֵין כֻּלָּהּ כְּד' אַמּוֹת.

(וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּהּ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת, שֶׁלֹּא אָמְרוּ "אֵין תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה" אֶלָּא בְּהִלּוּךְ הַסְּפִינָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְקִפִּיצָה בַּאֲוִיר וְאֵינוֹ נִקְרָא הִלּוּךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ד. אֲבָל הִלּוּךְ הָאָדָם בְּתוֹךְ הַסְּפִינָה — הִלּוּךְ הוּא, כְּמוֹ הַמְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת. אֲבָל כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת — מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ בְּכָל עִנְיָן, מִפְּנֵי שֶׁטָּרַם שֶׁיַּסְפִּיק לְהַלֵּךְ (ד' אַמּוֹת) אֲפִלּוּ פְּסִיעָה אַחַת, נוֹטֶלְתּוֹ הַסְּפִינָה מִד' אַמּוֹת אֵלּוּ וּמַנִּיחָתוּ בְּד' אַמּוֹת אֲחֵרוֹת עַל כָּרְחוֹ, וְיֵשׁ לוֹ שָׁם ד' אַמּוֹת אֲחֵרוֹת, כְּמוֹ מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים מִד' אַמּוֹת וּנְתָנוּהוּ בְּד' אַמּוֹת אֲחֵרוֹת, שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁם ד' אַמּוֹת, וְכֵן מֵאוֹתוֹ ד' אַמּוֹת לְד' אַמּוֹת אֲחֵרוֹת, וְכֵן לְעוֹלָם).

וְאִם בְּאֶמְצָעָהּ יֵשׁ לָהּ מְחִצּוֹת עֲשָׂרָה וּבְרֹאשָׁהּ אֵין לָהּ, כְּגוֹן שֶׁהִיא עֲמֻקָּה בְּאֶמְצָעִיתָהּ וּבְרֹאשָׁהּ הִיא מְשֻׁפַּעַת וְהוֹלֶכֶת כְּלַפֵּי מַעְלָה קְצָת, כְּדֶרֶךְ סְפִינוֹת קְטַנּוֹת — אַף עַל פִּי כֵן כֻּלָּהּ כְּד' אַמּוֹת אֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹמֶדֶת, מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד, הֵיא שֶׁרָאשֶׁיהָ הֵם כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁנִּדּוֹנִים כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָמָן שמ"ה.

וַאֲפִלּוּ אִם גַּם בְּאֶמְצָעִיתָהּ אֵינָהּ עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ לַחֲקוֹק לְהַשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה, דְּהַיְנוּ עֹבִי הַנְּסָרִים שֶׁבְּקַרְקָעִיתָהּ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהַשְׁלִים גָּבְהָהּ לַעֲשָׂרָה — הֲרֵי הֵם מִצְטָרְפִים לְהַשְׁלִימָהּ וְנַעֲשֵׂית כֻּלָּהּ כְּד' אַמּוֹת, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ מְחִצּוֹת שֶׁהֵן גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה מִבַּחוּץ, שֶׁעֹבִי קַרְקָעִיתָהּ שֶׁמִּן הַצְּדָדִים כְּלַפֵּי חוּץ מִצְטָרֵף הוּא עִם הַמְּחִצּוֹת אֲשֶׁר עָלָיו (לְפִי שֶׁאַף עֹבִי זֶה שֶׁמִּן הַצְּדָדִים רוֹאִים אוֹתוֹ כְּאִלּוּ עוֹמֵד כְּמְחִצָּה עַל גַּבֵּי קַרְקָעִיתָהּ, מְשׁוּם תּוֹרַת "גּוּד אַסֵּק", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָמָן שמ"ה). וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְחָצֵר שֶׁקַּרְקָעִיתָהּ גְּבוֹהַּ מֵחָצֵר אַחֶרֶת ה' טְפָחִים, וְכֹתֶל גָּבוֹהַּ ה' טְפָחִים מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, וְאֵין כֹּתֶל זֶה גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים אֶלָּא לְחָצֵר הַנְּמוּכָה אֲבָל לְהַגְּבוֹהָה אֵינוֹ גָּבוֹהַּ י', וְאַף עַל פִּי כֵן הֵיא מְחִצָּה גְּמוּרָה לִשְׁתֵּיהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָמָן שע"ב, הוֹאִיל שֶׁאַף לְחָצֵר הַגְּבוֹהַּ הוּא גָּבוֹהַּ י' מִבַּחוּץ. וְעוֹד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּקַרְקָעִיתָהּ יֵשׁ כְּדֵי לַחֲקוֹק לְהַשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה — אָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ הוּא חָקוּק, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁבְּכָל מָקוֹם אוֹמְרִים "חוֹקְקִים לְהַשְׁלִים", וְיֵשׁ לְסָמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְעִנְיַן תְּחוּמִין, שֶׁהָלְכָה כְּדִבְרֵי הַמַּקֵּל בָּהֶם:

ח אִם נִכְנַס לִסְפִינָה עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לְהַפְלִיג חוּץ לַתְּחוּם, וְיָצְאָה הַסְּפִינָה חוּץ לַתְּחוּם וְחָזְרָה לַאֲחוֹרֶיהָ לַנָּמָל שֶׁהִפְלִיגָה מִשָּׁם — הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ לֹא יָצָא, שֶׁנַּעֲשָׂה כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים חוּץ לַתְּחוּם וְהֶחֱזִירוּהוּ לְתוֹכוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם נִכְנַס עַל מְנַת לְהַפְלִיג, אֶלָּא שֶׁנִּכְנַס מִבְּעוֹד יוֹם וְלֹא יָצָא מִמֶּנָּה מִשֶּׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה לְמַטָּה מִי' טְפָחִים, שֶׁקָּנָה שָׁם שְׁבִיתָה, מִכָּל מָקוֹם אִם אַחַר כָּךְ חָזְרָה לְתוֹךְ תְּחוּם הַמָּקוֹם שֶׁקָּנָה שָׁם שְׁבִיתָה — הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ לֹא יָצָא, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס לָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, הֲרֵי זֶה כְּיוֹצֵא שֶׁלֹּא לְדַעַת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ט פֵּרוֹת שֶׁהוֹצִיאָם חוּץ לַתְּחוּם וְהֶחֱזִירָם לִתְחוּמָם, אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד — הֲרֵי הֵם כְּאִלּוּ לֹא יָצְאוּ. מַה טַּעַם? אֲנוּסִים הֵם בִּיצִיאָתָם וּבַחֲזָרָתָם. וַהֲרֵי כָּל הָעִיר לָהֶם כְּד' אַמּוֹת כְּבַתְּחִלָּה וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ, אִם הוּא יוֹם טוֹב שֶׁהַהוֹצָאָה מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת

מֻתֶּרֶת בּוֹ, וְאִם הוּא שַׁבָּת — מֻתָּרִים עַל כָּל פָּנִים בַּאֲכִילָה בִּמְקוֹמָם.
וַאֲפִלּוּ לְאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֶחֱזִירָם לְצָרְכּוֹ אֵין דִּינָם כִּשְׁאָר דָּבָר הַבָּא מִחוּץ לַתְּחוּם, שֶׁאָסוּר לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, הוֹאִיל וּפֵרוֹת אֵלּוּ הָיוּ כְּבָר בִּתְחוּם זֶה בְּשַׁבָּת זוֹ. וַאֲפִלּוּ הַמַּחֲזִיר עַצְמוֹ, שֶׁעָשָׂה אִסּוּר — אֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יֹאכְלֵם בְּשַׁבָּת.
(וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְהַמְעַשֵּׂר פֵּרוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁקְּנָסוּ אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יֹאכַל מֵהֶם, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי עֲשִׂיַּת הָאִסּוּר נִתְקְנוּ לַאֲכִילָה, שֶׁלֹּא הָיוּ רְאוּיִים כְּלָל מִקֹּדֶם לְכֵן, מִפְּנֵי שֶׁהֵם טֶבֶל. אֲבָל פֵּרוֹת אֵלּוּ הָיוּ רְאוּיִים לוֹ כְּשֶׁהָיָה עִמָּהֶם חוּץ לַתְּחוּם, וְלֹא הוֹעִיל לוֹ כְּלוּם לַאֲכִילָתָם בְּמַה שֶׁהֶחֱזִירָם לְתָחוּמָם, וְאֵינוֹ נֶהֱנֶה מִן הָאִסּוּר בַּאֲכִילָתוֹ אוֹתָם.
וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְהַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת פֵּרוֹת הַנֶּאֱכָלִים חַיִּים שֶׁאֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה בָּהֶם אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, אֲבָל תְּחוּמִין הֵם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים).
וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הֶחְזִירוּ וְהֵם חוּץ לַתְּחוּם, אִם הוֹצִיאָם בְּשׁוֹגֵג — מֻתָּרִים לְאָכְלָם וְאָסוּר לְטַלְטְלָם חוּץ מִד' אַמּוֹת, וְאִם הוֹצִיאָם בְּמֵזִיד — אֲסוּרִין אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁלֹּא הוֹצִיאָם בִּשְׁבִילוֹ. וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְבָא מִחוּץ לַתְּחוּם עַל יְדֵי נָכְרִי, שֶׁמֻּתָּר לְמִי שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה הָאִסּוּר עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, הֻחֲמִירוּ יוֹתֵר לֶאֱסוֹר לְכָל אָדָם.
וְאַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לְטַלְטְלָם תּוֹךְ ד' אַמּוֹת, וְאֵין לָהֶם דִּין מֻקְצֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם רְאוּיִים בַּאֲכִילָה לְשׁוּם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל. כֵּיוָן שֶׁאֵין אִסּוּרָן אֶלָּא מִשּׁוּם קְנָס, לֹא רָצוּ לְקָנְסוֹ אֶלָּא בַּאֲכִילָה וְלֹא בְּטִלְטוּל:

סימן תו

א מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעַת וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם, שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת, וְהֻצְרַךְ לִנְקָבָיו — יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶן עַד שֶׁיִּמְצָא מָקוֹם צָנוּעַ לִפָּנוֹת, שֶׁגָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְעֵצָה טוֹבָה לוֹ שֶׁיִּתְקָרֵב לְצַד תְּחוּמוֹ שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ, שֶׁאִם לֹא יִמְצָא מָקוֹם צָנוּעַ עַד תְּחוּמוֹ — יָכוֹל לִכְנוֹס, וּלְאַחַר שֶׁנִּכְנַס הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ לֹא יָצָא, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס בִּרְשׁוּת. אֲבָל אִם מָצָא מָקוֹם צָנוּעַ קֹדֶם — לֹא יִכְנוֹס, אֶלָּא יִפָּנֶה שָׁם וְיִתְרַחֵק מִמָּקוֹם שֶׁנִּפְנָה עַד שֶׁיִּכְלֶה הֲרֵיחַ, וְשָׁם יֵשׁ לוֹ ד' אַמּוֹת. וְאִם נִתְרַחֵק מֵהֲרֵיחַ וְנִכְנַס בְּתְחוּמוֹ — כְּאִלּוּ לֹא יָצָא, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס בִּרְשׁוּת חֲכָמִים, שֶׁחָסוּ עַל כְּבוֹדוֹ וְלֹא הִצְרִיכוּהוּ לַעֲמוֹד בְּמָקוֹם מְטֻנָּף אוֹ רֵיחַ רָע. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיָּצָא

שֶׁלֹּא לְדַעַת. אֲבָל אִם יָצָא לְדַעַת, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס בִּרְשׁוּת לְתוֹךְ תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ — אֵין לוֹ שָׁם אֶלָּא ד' אַמּוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס לָעִיר שֶׁשָּׁבַת בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ה:

ב וֶה שֶׁאָמְרוּ בְּהֶצְרֵךְ לִנְקָבָיו — יֵשׁ אוֹמְרִים אֲפִלּוּ לִקְטַנִּים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הֻקְלוּ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לָצֵאת חוּץ לְד' אַמּוֹת אֶלָּא בִּגְדוֹלִים, אֲבָל בִּקְטַנִּים אֵין כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת כָּל כָּךְ, שֶׁהֲרֵי מַשְׁתִּינִים מַיִם בִּפְנֵי רַבִּים, וְגַם אֵין לָחוּשׁ שֶׁיֵּעָמוֹד בְּמָקוֹם מְטֻנָּף, מִפְּנֵי שֶׁבְּמֵי רַגְלַיִם אֵין כָּל כָּךְ טִנּוּף, שֶׁנִּבְלָעִים בִּמְקוֹמָם. (וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם) דְּבַתְרַאי נִינְהוּ:

ג לֹא בְּהֶצְרֵךְ לִנְקָבָיו בִּלְבָד הֻקְלוּ כֵּן, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם גָּשְׁמִים יוֹרְדִים עָלָיו אוֹ שֶׁהַחַמָּה זוֹרַחַת עָלָיו וּמְצַעֲרָתוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ד:

סימן תז

א מִי הֵם שֶׁיְּכוֹלִים לֵילֵךְ חוּץ לַתְּחוּם וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם מִשּׁוּם פְּקוּחַ נֶפֶשׁ, כְּגוֹן חֲכָמָה הַבָּאָה לְיַלֵּד וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — יֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִמָּקוֹם שֶׁהִגִּיעַ לוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא מַכְשֶׁלְתּוֹ לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁיִּמָּנַע מִלֵּילֵךְ אִם לֹא יִהְיֶה לוֹ שָׁם אֶלָּא ד' אַמּוֹת. וְאִם הִגִּיעַ לָעִיר, הֲרֵי הוּא כְּאַנְשֵׁי הָעִיר, וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ חוּץ לָעִיר:

ב הָיָה יוֹצֵא בִּרְשׁוּת וְהוּא הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, וְאָמְרוּ לוֹ "כְּבָר נַעֲשֵׂית הַמִּצְוָה שֶׁיָּצָאתָ לַעֲשׂוֹת" — יֵשׁ לוֹ מִמְּקוֹמוֹ אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ. וְאִם מִקְצַת הַתְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ בִּרְשׁוּת הוּא מֻבְלָע בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמְּקוֹמוֹ — הֲרֵי זֶה חוֹזֵר לְעִירוֹ וּכְאִלּוּ לֹא יָצָא, שֶׁהַבְלָעַת הַתְּחוּמִים מוֹעֶלֶת כְּשֶׁיָּצָא בִּרְשׁוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ה:

ג כָּל הַיּוֹצְאִים לְהַצִּיל נְפָשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל מִיָּד נָכְרִים אוֹ מִן הַנָּהָר אוֹ מִן הַמַּפֹּלֶת — יֵשׁ לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִמָּקוֹם שֶׁהִצִּילוּ בּוֹ. וְאִם הָיְתָה יַד נָכְרִים תַּקִּיפָה, וְהָיוּ מְפַחֲדִים לִשְׁבוֹת בְּמָקוֹם שֶׁהִצִּילוּ בּוֹ — הֲרֵי אֵלּוּ חוֹזְרִים בְּשַׁבָּת לִמְקוֹמָם וּבִכְלֵי זֵינָם:

סימן תח

דִּין הַנָּחַת עֵרוּב וְקִנְיַן שְׁבִיתָה וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

מִפְּנֵי שֶׁתְּחוּמִין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הֻקְלוּ בָּהֶם, וְהִתִּירוּ לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לֵילֵךְ ד' אַלְפַּיִם אַמָּה לְרוּחַ אַחַת מֵרוּחוֹת הָעִיר שֶׁיַּנִּיחַ מָזוֹן ב' סְעֻדּוֹת בְּסוֹף אַלְפַּיִם מִן הָעִיר, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא "עֵרוּבֵי תְּחוּמִין", שֶׁמְּעָרֵב הַתְּחוּמִין זֶה עִם זֶה. וְיִתְכַּוֵּן לִקְנוֹת שְׁבִיתָתוֹ בְּמָקוֹם עֵרוּבוֹ

אוֹ סָמוּךְ לוֹ, בְּמָקוֹם שֶׁיּוּכַל לְהָבִיא לְשָׁם עֵרוּבוֹ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת וּלְאָכְלוֹ אִם הָיָה רוֹצֶה לִהְיוֹת שָׁם עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וּלְאָכְלוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ מוֹעִיל לוֹ עֵרוּבוֹ לִקְנוֹת שָׁם שְׁבִיתָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁנַּחְשׁוֹב אוֹתוֹ כְּאִלּוּ שָׁבַת שָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שָׁם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, לְפִי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם וְדִירָתוֹ בְּמָקוֹם מְזוֹנוֹתָיו הוּא, וְכֵיוָן שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו מֻנָּחִים שָׁם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הוּא עַצְמוֹ שָׁבַת שָׁם, וְיָכוֹל לְהַלֵּךְ לְמָחָר מִמְּקוֹם עֵרוּבוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁבַת וְלָן בַּבַּיִת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַף שֶׁמִּשְׁתַּכֵּר בְּעֵרוּבוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁעַכְשָׁו יָכוֹל לְהַלֵּךְ מִן הָעִיר ד' אַלְפַּיִם לְרוּחַ אַחַת — אַלְפַּיִם עַד עֵרוּבוֹ וְאַלְפַּיִם לְהָלְאָה מֵעֵרוּבוֹ — הֲרֵי הוּא מַפְסִיד בּוֹ אַלְפַּיִם שֶׁמִּן הָעִיר לְרוּחוֹת אֲחֵרוֹת, כְּגוֹן אִם הִנִּיחַ עֵרוּבוֹ לְסוֹף אַלְפַּיִם לְמִזְרָח הָעִיר, אֵין לוֹ מִמְּקוֹם עֵרוּבוֹ אֶלָּא אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ עִם ד' קַרְנַיִם, שֶׁכָּל קֶרֶן הוּא גַּם כֵּן אַלְפַּיִם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ט. נִמְצָא שֶׁהָאַלְפַּיִם שֶׁלְּמַעֲרָב הֵם בְּצַד מִזְרַח הָעִיר, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ חוּץ לְשַׁעַר הָעִיר לְצַד צָפוֹן וּלְצַד דָּרוֹם אֲפִלּוּ פְּסִיעָה אַחַת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְצַד מַעֲרָב הָעִיר. וַאֲפִלּוּ לְצַד מִזְרָחָה אֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כֻלָּהּ אִם הִיא רְחָבָה יוֹתֵר מִד' אַלְפַּיִם וְד' אַמּוֹת, שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר שֶׁל מַעֲרָב עֵרוּבוֹ — אַלְפַּיִם שֶׁל רֹחַב קֶרֶן צְפוֹנִית מַעֲרָבִית וְאַלְפַּיִם שֶׁל רֹחַב קֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, וְד' אַמּוֹת בֵּינֵיהֶן כְּשִׁעוּר רֹחַב מְקוֹם קְנִיַּת שְׁבִיתָתוֹ שֶׁקּוֹנֶה לוֹ עֵרוּבוֹ, שֶׁכָּל הַמַּנִּיחַ עֵרוּב יֵשׁ לוֹ שָׁם ד' אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ט, כְּשֶׁמּוֹדְדִים לוֹ אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ מֵעֵרוּבוֹ מוֹדְדִים מִחוּץ לְד' אַמּוֹת אֵלּוּ, וְאַחַר כָּךְ מְמַלְּאִים הַקְּרָנוֹת:

סימן תכט

א הִלְכוֹת פֶּסַח

יֵשׁ בְּכָלָן שְׁמוֹנָה מִצְוֹת, שָׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה וְחָמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פִּרְטָן:

א. שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל חָמֵץ בְּיוֹם י"ד מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וּלְמַעְלָה:

ב. לְבַעֵר חָמֵץ מִן הָעוֹלָם מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וּלְמַעְלָה:

ג. שֶׁלֹּא יֵרָאֶה חָמֵץ כָּל שִׁבְעָה:

ד. שֶׁלֹּא יִמָּצֵא חָמֵץ כָּל שִׁבְעָה:

ה. שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל חָמֵץ כָּל שִׁבְעָה:

ו. שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל כָּל שִׁבְעָה תַּעֲרֹבֶת חָמֵץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס מֵהַתַּעֲרֹבֶת, אַף עַל פִּי שֶׁבַּאֲכִילַת הַתַּעֲרֹבֶת אֵין טוֹעֲמִים כְּלָל הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ, וְאֵין נוֹתְנִים בְּתוֹכוֹ אֶת הֶחָמֵץ אֶלָּא לְקִיּוּהָא בְּעָלְמָא, כְּגוֹן כּוּתָח (פֵּרוּשׁ נַסְיוֹבָא דַּחֲלָבָא) הַבָּבְלִי, שֶׁמְּפָרְרִין בְּתוֹכוֹ פֵּרוּרֵי לֶחֶם חָמֵץ לְהַחְמִיצוֹ, שֶׁאֵין בַּכּוּתָח טַעַם הַלֶּחֶם, אֶלָּא חֲמִיצוּת הַלֶּחֶם הֶחְמִיץ אֶת הַכּוּתָח, שֶׁכֵּיוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר אִסּוּרִין אֵין כָּאן אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל בְּחָמֵץ בְּפֶסַח הֶחֱמִירָה תּוֹרָה וְאָמְרָה. "כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ", אֲפִלּוּ תַּעֲרֹבְתּוֹ. אֲבָל כָּרֵת אֵינוֹ חַיָּב, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בְּתַעֲרֹבְתּוֹ טַעַם חָמֵץ כְּמוֹ בִּשְׁאָר אִסּוּרִים, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב וּבְיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"א:

ז. לֶאֱכֹל מַצָּה בְּלֵיל ט"ו בְּנִיסָן:

ח. לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה:

מִנְהַג יְמֵי נִיסָן וּבוֹ י"ט סְעִיפִים:

חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים תִּקְּנוּ בְּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, שֶׁיִּתְחִילוּ הַדּוֹרְשָׁנִים לִדְרֹשׁ בָּרַבִּים הִלְכוֹת הֶרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי הֶרֶגֶל, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּפּוּרִים וָאֵילָךְ יִדְרְשׁוּ הִלְכוֹת פֶּסַח, וּמֵחֲמִשָּׁה בְּאִיָּר וָאֵילָךְ יִדְרְשׁוּ הִלְכוֹת עֲצֶרֶת, וּמִי"ד בֶּאֱלוּל וָאֵילָךְ יִדְרְשׁוּ הִלְכוֹת הֶחָג, לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד הַדַּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חַיָּב לְהָבִיא בָּרֶגֶל ג' קָרְבָּנוֹת, עוֹלַת רְאִיָּה וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה וְשַׁלְמֵי שִׂמְחָה, וְכָל קָרְבָּן צָרִיךְ לְהִיוֹת נָקִי מִכָּל מוּם וּמִשְׁאָר דְּבָרִים הַפּוֹסְלִים אֶת הַקָּרְבָּן, לְפִיכָךְ תִּקְּנוּ חֲכָמִים לִדְרֹשׁ הִלְכוֹת הֶרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם לְפָנָיו, כְּדֵי לְהַזְכִּיר הָעָם אֶת הֶרֶגֶל, שֶׁלֹּא יִשְׁכְּחוּ לְהָכִין בְּהֵמוֹת הַכְּשֵׁרִים לְקָרְבָּן, וְיִהְיֶה לָהֶם שְׁהוּת כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם:

ב וְתַקָּנָה זוֹ לֹא נִתְבַּטְּלָה מִיִּשְׂרָאֵל אַף לְאַחַר שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁכָּל חָכָם הָיָה שׁוֹנֶה לְתַלְמִידָיו הִלְכוֹת הֶרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם לְפָנָיו, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ בְּקִיאִים בְּהִלְכוֹתָיו וְיֵדְעוּ הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן, וְלַהֲמוֹן עַם הָיוּ דּוֹרְשִׁים הִלְכוֹת הֶרֶגֶל בַּשַּׁבָּת שֶׁלְּפָנָיו, שֶׁבְּשַׁבָּת זוֹ הָיוּ מִתְקַבְּצִין כָּל הָעָם מִכָּל הַכְּפָרִים לִשְׁמֹעַ הִלְכוֹת הֶרֶגֶל מִפִּי הֶחָכָם. לְפִיכָךְ, נָהֲגוּ בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שֶׁהֶחָכָם דּוֹרֵשׁ הִלְכוֹת פֶּסַח בַּשַּׁבָּת שֶׁלְּפָנָיו אִם אֵינוֹ עֶרֶב פֶּסַח, וְהִלְכוֹת הֶחָג דּוֹרֵשׁ בְּשַׁבַּת שׁוּבָה (אֲבָל עֲצֶרֶת אֵין בּוֹ הֲלָכוֹת מְיֻחָדוֹת, שֶׁכָּל אִסּוּר וְהֶתֵּר הַנּוֹהֲגִין בּוֹ נוֹהֲגִין גַּם כֵּן בְּפֶסַח וְסֻכּוֹת).

וְהָעִקָּר לִדְרֹשׁ וּלְהוֹרוֹת לָהֶם דַּרְכֵי ה' וּלְלַמֵּד לָהֶם הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין עַכְשָׁו:

ג וּבַדּוֹרוֹת הַלָּלוּ שֶׁאֵין הֶחָכָם שׁוֹנֶה לְתַלְמִידָיו הֲלָכוֹת (לְפִי שֶׁהַכֹּל כָּתוּב בַּסֵּפֶר), מִצְוָה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁיִּלְמֹד הִלְכוֹת הָרֶגֶל קֹדֶם הָרֶגֶל עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בָּהֶם וְיֵדַע הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה:

ד מִשֶּׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם תִּקֵּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיֶה כָּל חֲכַם הָעִיר דּוֹרֵשׁ לִבְנֵי עִירוֹ בְּכָל רֶגֶל בְּעִנְיְנוֹ שֶׁל יוֹם נֵס הַנַּעֲשָׂה בּוֹ בַּיּוֹם, כְּגוֹן בְּפֶסַח בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וּבַעֲצֶרֶת בְּמַתַּן תּוֹרָה, וּבֶחָג בְּהֶקֵּף עַנְנֵי כָבוֹד.

וְגַם כֵּן יִדְרֹשׁ לָעָם בְּכָל רֶגֶל הֲלָכוֹת הַצְּרִיכוֹת לִבּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁיּוֹדִיעַ לָהֶם הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר בּוֹ בַּיּוֹם, הִלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, וְהִלְכוֹת עֲצֶרֶת בַּעֲצֶרֶת, וְהִלְכוֹת חַג בֶּחָג, אַף עַל פִּי שֶׁדָּרַשׁ לָהֶם הִלְכוֹת הָרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם לְפָנָיו.

וְעַכְשָׁו אֵין נוֹהֲגִין לִדְרֹשׁ הֲלָכוֹת בַּחַג עַצְמוֹ (לְפִי שֶׁהַכֹּל כָּתוּב בַּסֵּפֶר), אֶלָּא דּוֹרְשִׁין בְּאַגָּדָה מֵעִנְיְנוֹ שֶׁל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקכ"ט:

ה מִנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל קָהָל וְקָהָל מְשִׁימִים מַס עַל בְּנֵי עִירָן לְצֹרֶךְ חִטִּים לְפֶסַח לִקְנוֹתָם וּלְחַלְּקָם לַעֲנֵיֵי עִירָן. וְכָל מִי שֶׁדָּר בָּעִיר י"ב חֹדֶשׁ נַעֲשָׂה כִּבְנֵי הָעִיר, וְחַיָּב לִתֵּן מַס עִמָּהֶם לָזֶה. וַאֲפִלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַפְּטוּרִין מִמַּס נוֹתְנִין חֶלְקָם, לְפִי שֶׁצְּדָקָה הִיא זוֹ. וְכָל עָנִי הַדָּר בָּעִיר י"ב חֹדֶשׁ נַעֲשָׂה כַּעֲנֵיֵי הָעִיר, וְחַיָּבִין בְּנֵי הָעִיר לִתֵּן לוֹ חִטִּים לְפֶסַח.

וְעַכְשָׁו מֵרֹב הַגָּלוּת נָהֲגוּ הָעָם דִּין שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁכָּל מִי שֶׁדָּר בָּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם נַעֲשָׂה כִּבְנֵי הָעִיר, וְכוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן עִמָּהֶם לְצֹרֶךְ חִטִּים לְפֶסַח. וְכֵן כָּל עָנִי הַדָּר בָּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם נַעֲשָׂה כַּעֲנֵיֵי הָעִיר, וְחַיָּבִים בְּנֵי הָעִיר לִתֵּן לוֹ חִטִּים לְפֶסַח:

ו וְכָל זֶה שֶׁבָּא לָעִיר לָגוּר שָׁם וְאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם. אֲבָל מִי שֶׁבָּא לָעִיר לְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם, נַעֲשָׂה כִּבְנֵי הָעִיר מִיָּד, וְכוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן עִמָּהֶם לְצֹרֶךְ חִטִּים לְפֶסַח. וְכֵן עָנִי שֶׁבָּא לָעִיר כְּדֵי לְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם נַעֲשָׂה כַּעֲנֵיֵי הָעִיר, וְחַיָּבִים לִתֵּן לוֹ חִטִּים לְפֶסַח:

ז וְעָנִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בָּעִיר וְלֹא שָׁהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּנֵי הָעִיר חַיָּבִים לִתֵּן לוֹ חִטִּים, מִכָּל מָקוֹם חַיָּבִים לִתֵּן לוֹ מַצָּה בְּפֶסַח כְּדֶרֶךְ שֶׁחַיָּבִים לִתֵּן לוֹ פַּת

בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה, מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל יוֹם וְיוֹם מִימוֹת הַחֹל שֶׁהוּא שׁוֹהֶה בָּעִיר, וּבְשַׁבָּת מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רנ"ו עַיֵּן שָׁם:

ח נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁבְּכָל חֹדֶשׁ נִיסָן אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן, וְלֹא "וְהוּא רַחוּם" בְּבֵ' וְהֵ', וְלֹא "יְהִי רָצוֹן" שֶׁאַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה, וְלֹא צוֹ"צ שֶׁבְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת. וְאֵין מַזְכִּירִין נְשָׁמוֹת כְּלָל (וְהוּא הַדִּין שֶׁאֵין אוֹמְרִים "אָב הָרַחֲמִים"), חוּץ מִבְּיוֹם הָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח. וְאֵין אוֹמְרִים צִדּוּק הַדִּין וְקַדִּישׁ שֶׁלְּאַחֲרָיו, אֲפִלּוּ הָיָה הַמֵּת תַּלְמִיד חָכָם מֻפְלָג וּגְדוֹל הַדּוֹר, אֶלָּא דּוֹרְשִׁין עָלָיו וְאוֹמְרִים קַדִּישׁ אַחַר הַדְּרָשָׁה אִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם אֲפִלּוּ אֵינוֹ מֻפְלָג. אֲבָל אִם אֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם, אֵין דּוֹרְשִׁין עָלָיו וְאֵין מַסְפִּידִין עָלָיו, שֶׁאֵין מַסְפִּידִין בְּכָל הַחֹדֶשׁ אֶלָּא לְחָכָם בְּפָנָיו, דְּהַיְנוּ בְּעוֹד שֶׁלֹּא נִקְבַּר:

ט וְאֵין מִתְעַנִּין בְּכָל חֹדֶשׁ נִיסָן אֲפִלּוּ תַּעֲנִית יָחִיד. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בְּכָל הַחֹדֶשׁ.

וְכָל דְּבָרִים אֵלּוּ אֵינָם מֵעִקַּר הַדִּין, אֶלָּא הֵם מִנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים, וְסָמְכוּ עַל מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁבְּא' בְּנִיסָן הִתְחִילוּ הַנְּשִׂיאִים לְהַקְרִיב אֶת קָרְבְּנֵיהֶם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ, "נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם" עַד י"ג בְּנִיסָן, וְכָל נָשִׂיא בְּיוֹם שֶׁהִקְרִיב קָרְבָּנוֹ הָיָה יוֹם טוֹב שֶׁלּוֹ, וְעֶרֶב פֶּסַח הוּא יוֹם טוֹב לְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מַקְרִיבִין הַפֶּסַח, וְאֵין כָּאן פָּנוּי אֶלָּא יוֹם י"ג שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ יוֹם טוֹב, וְאַחַר כָּךְ ח' יְמֵי הַפֶּסַח הֵן יָמִים טוֹבִים, אִם כֵּן יָצָא רֹב הַחֹדֶשׁ בְּקֻדָּשָׁה, לְפִיכָךְ נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת כֻּלּוֹ קֹדֶשׁ כְּעֵין יוֹם טוֹב.

וְאֵין מִתְעַנִּין אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיָּר. וַאֲפִלּוּ תַּעֲנִית יוֹם שְׁמֵת בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ (שְׁקוֹרִין יָאר־צַייט) אֵין מִתְעַנִּין בְּכָל הַחֹדֶשׁ. אֲבָל הֶחָתָן וְהַכַּלָּה בְּיוֹם חֻפָּתָם נוֹהֲגִין לְהִתְעַנּוֹת אֲפִלּוּ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקע"ג:

י וּלְפִי שֶׁאִסּוּר הַתַּעֲנִית בְּכָל חֹדֶשׁ זֶה, חוּץ מִשַּׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג, לְפִיכָךְ הַמִּתְעַנֶּה בּוֹ תַּעֲנִית חֲלוֹם (שֶׁאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב מֻתָּר לְהִתְעַנּוֹת תַּעֲנִית חֲלוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ח) — אֵין צָרִיךְ לֵישֵׁב בְּתַעֲנִית בְּחֹדֶשׁ אִיָּר כְּדֵי שֶׁיְּכַפֵּר לוֹ עַל מַה שֶּׁחָטָא שֶׁהִתְעַנָּה בְּחֹדֶשׁ נִיסָן עַל חֲלוֹמוֹ, כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שֶׁהוּא צָרִיךְ לֵישֵׁב בְּתַעֲנִית עַל תַּעֲנִיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תי"ח:

יא מִי שֶׁהִתְעַנָּה תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת שֶׁבְּחֹדֶשׁ נִיסָן, מֻתָּר לְהִתְעַנּוֹת לְמָחָר בְּיוֹם רִאשׁוֹן עַל מַה שֶׁהִתְעַנָּה בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר הַתַּעֲנִית זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג. וַאֲפִלּוּ אִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת וּבְשַׁבָּת שֶׁלְּפָנָיו הִתְעַנָּה תַּעֲנִית חֲלוֹם, מֻתָּר לוֹ לֵישֵׁב בְּתַעֲנִית בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן עַל מַה שֶׁהִתְעַנָּה בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ח, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

יב בְּכָל הַחֹדֶשׁ, אַף שֶׁאֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן, אוֹמְרִים "לַמְנַצֵּחַ יַעַנְךָ וְגוֹ'", וּבְשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי אוֹמְרִים "אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם", אֲבָל בְּעֶרֶב פֶּסַח אֵין אוֹמְרִים "לַמְנַצֵּחַ" וְ"אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם", וְאֵין עֶרֶב פֶּסַח דּוֹמֶה לְשְׁאָר עֶרֶב יוֹם טוֹב, כִּי הוּא עַצְמוֹ יוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ח:

יג בְּעֶרֶב פֶּסַח וְחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד אֵין אוֹמְרִים "מִזְמוֹר לְתוֹדָה", מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"א, עַיֵּן שָׁם:

יד לִתֵּן חֵרֶם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לְאֵיזֶה צֹרֶךְ גָּדוֹל מֻתָּר בְּכָל חֹדֶשׁ נִיסָן, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר בְּתִשְׁרֵי, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"ב:

טו נוֹהֲגִין מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְאֵילָךְ לִקְרוֹת פָּרָשַׁת הַנָּשִׂיא שֶׁהִקְרִיב בּוֹ בַּיּוֹם, וּבְיוֹם י"ג פָּרָשַׁת "בְּהַעֲלֹתְךָ" עַד "כֵּן עָשָׂה אֶת הַמְּנֹרָה", שֶׁהוּא נֶגֶד שֵׁבֶט לֵוִי:

טז בְּעֶרֶב פֶּסַח שַׁחֲרִית מַשְׁכִּימִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי שֶׁיִּגְמֹר סְעוּדָתוֹ קוֹדֶם שָׁעָה ד', עַיֵּן סִימָן תמ"ג:

יז כָּל הָעוֹשֶׂה אִסּוּר (פֵּרוּשׁ אֲגַדָּה) לֶחָג בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּרְבֶּה קְצָת בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחַר הֶחָג, וְעוֹשֵׂהוּ טָפֵל לֶחָג, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ בָּנָה מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר "אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים (וּפֵרוּשׁוֹ. בְּהֵמוֹת עָבוֹת וּשְׁמֵנוֹת) עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ". לְפִיכָךְ נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַרְבּוֹת קְצָת בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחַר הֶחָג בְּכָל שָׁלֹשׁ רְגָלִים.

וְאֵין מִתְעַנִּין אֲפִלּוּ חָתָן וְכַלָּה בְּיוֹם חֻפָּתָם, וְלֹא תַּעֲנִית יוֹם שֶׁמֵּת בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקס"ח וְתקע"ג. וְאִסּוּר זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג, אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין אֵין אִסּוּר כְּלָל לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ, אֶלָּא שֶׁהַמּוֹנֵעַ הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

יח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח וְשֶׁלְּאַחַר הַסֻּכּוֹת, אֲבָל בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחַר חַג הַשָּׁבוּעוֹת, מִן הַדִּין אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תצ"ד:

יט יֵשׁ מְגַדּוֹלֵי הַמּוֹרִים שֶׁהָיָה מַנְהִיג לִבְנֵי דּוֹרוֹ שֶׁיִּהְיוּ מַפְרִישִׁין מְעַט קֶמַח מִן הַקֶּמַח שֶׁנִּטְחַן לְפֶסַח וְיַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ פַּת אוֹ תַּבְשִׁיל וְיֹאכְלוּהוּ קֹדֶם הַפֶּסַח. וְטוֹב לִתֵּן לַעֲנִיִּים שֶׁיֹּאכְלוּהוּ קֹדֶם הַפֶּסַח. וְטַעַם מִנְהָג זֶה הוּא, כְּדֵי שֶׁאַף אִם יֵשׁ חֲשַׁשׁ חָמֵץ מַשֶּׁהוּ בְּתוֹךְ הַקֶּמַח הַזֶּה נוּכַל לִתְלוֹת וְלוֹמַר שֶׁאוֹתוֹ הַחֲשַׁשׁ חָמֵץ הָיָה כֻּלּוֹ בְּתוֹךְ הַמִּקְצָת שֶׁנֶּאֱכַל כְּבָר קֹדֶם הַפֶּסַח (כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג וְתס"ו). וּמִכָּל מָקוֹם מִנְהָג זֶה אֵינוֹ אֶלָּא חֻמְרָא בְּעָלְמָא, שֶׁמֵּעִקַּר הַדִּין אֵין אָנוּ מַחֲזִיקִין רֵעוּתָא לָחֹשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ בַּקֶּמַח חֲשַׁשׁ חִמּוּץ מַשֶּׁהוּ.

סימן תל

א מִנְהַג שַׁבַּת הַגָּדוֹל וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

שַׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח קוֹרִין אוֹתוֹ "שַׁבַּת הַגָּדוֹל", לְפִי שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ נֵס גָּדוֹל, שֶׁפֶּסַח מִצְרַיִם הָיָה מְקוּחוֹ מִבֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת וְגוֹ'", וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שַׁבָּת הָיָה, שֶׁהֲרֵי בְּהּ' בַּשַּׁבָּת יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תצ"ד, וְכֵיוָן שֶׁט"ו בְּנִיסָן הָיָה בְּהּ' בַּשַּׁבָּת, אִם כֵּן עֲשָׂרָה בְּנִיסָן הָיָה בַּשַּׁבָּת, וּכְשֶׁלָּקְחוּ יִשְׂרָאֵל פִּסְחֵיהֶם בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת, נִתְקַבְּצוּ בְּכוֹרֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם אֵצֶל יִשְׂרָאֵל וּשְׁאָלוּם. לָמָּה זֶה הֵם עוֹשִׂין כָּךְ? אָמְרוּ לָהֶם. זֶבַח פֶּסַח הוּא לַה' שֶׁיְּהַרֹּג בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, הָלְכוּ בְּכוֹרֵיהֶם אֵצֶל אֲבוֹתֵיהֶם וְאָל פַּרְעֹה לְבַקֵּשׁ מֵהֶם שֶׁיְּשַׁלְּחוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא רָצוּ, וְעָשׂוּ הַבְּכוֹרוֹת עִמָּהֶם מִלְחָמָה וְהָרְגוּ הַרְבֵּה מֵהֶם, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב "לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם". וְקִבְּעוּ נֵס זֶה לְזִכָּרוֹן לְדוֹרוֹת בְּשַׁבָּת, וּקְרָאוּהוּ "שַׁבַּת הַגָּדוֹל".

וְלָמָּה לֹא קִבְּעוּהוּ בַּעֲשִׂירִי לַחֹדֶשׁ סְתָם, בֵּין שֶׁחָל בְּשַׁבָּת בֵּין שֶׁחָל בְּחֹל, כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּקְבְּעוּ כָּל הַמּוֹעֲדִים? לְפִי שֶׁבַּעֲשָׂרָה בְּנִיסָן מֵתָה מִרְיָם, וְקִבְּעוּ בּוֹ תַּעֲנִית כְּשֶׁחָל בְּחֹל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"פ, עַיֵּן שָׁם:

ב נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁבְּשַׁבַּת הַגָּדוֹל בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים "בָּרְכִי נַפְשִׁי", אֶלָּא אוֹמְרִים "עֲבָדִים הָיִינוּ וְכוּ'", לְפִי שֶׁבְּשַׁבַּת הַגָּדוֹל הָיְתָה הַתְחָלַת הַגְּאֻלָּה וְהַנִּסִּים. וַאֲפִלּוּ שַׁבַּת הַגָּדוֹל הוּא עֶרֶב פֶּסַח אוֹמְרִים "עֲבָדִים הָיִינוּ":

ג נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ כְּשֶׁשַּׁבַּת הַגָּדוֹל הוּא עֶרֶב פֶּסַח, מַפְטִירִין בּוֹ בְּמַלְאָכִי "וְעָרְבָה וְגוֹ'", לְפִי שֶׁבְּאוֹתוֹ פָּרָשָׁה כָּתוּב: "הָבִיאוּ...הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר וְגוֹ'", וַהֲרֵי זֶה

מֵעֵין הַמְאֹרָע, שֶׁבְּעֶרֶב פֶּסַח הוּא זְמַן הַבִּעוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁבְּעֶרֶב פֶּסַח שֶׁל שָׁנָה הָרְבִיעִית שֶׁבַּשְּׁמִיטָה וּבְעֶרֶב פֶּסַח שֶׁל שָׁנָה שְׁבִיעִית שֶׁבַּשְּׁמִיטָה, חַיָּב כָּל אָדָם לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ כָּל הַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁהִפְרִישׁ מִתְּבוּאָתוֹ כָּל הַג' שָׁנִים שֶׁעָבְרוּ מֵהַשְּׁמִיטָה, וְהָיוּ הַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁהִפְרִישׁ מֻנָּחִים בְּבֵיתוֹ, וּבְעֶרֶב פֶּסַח זֶה מְחֻיָּב לַהֲבִיאָן לְבֵית הַלֵּוִי.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁזְּמַן הַבִּעוּר אֵינוֹ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח אֶלָּא בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְכֵן עִקָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן של"א, מִכָּל מָקוֹם נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג עַל פִּי סְבָרָא רְאשׁוֹנָה).

סימן תלא

א זְמַן בְּדִיקַת הֶחָמֵץ וּבוֹ י"א סְעִיפִים:

אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אָדָם עוֹבֵר עַל חֲמֵצוֹ בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" אֶלָּא מִלַּיל ט"ו בְּנִיסָן וָאֵילָךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם וְגוֹ' וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְגוֹ'", אֲבָל קֹדֶם שִׁבְעַת יָמִים אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה כְּשֶׁשָּׁהָה הֶחָמֵץ בְּבֵיתוֹ, מִכָּל מָקוֹם עוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה מֵחְצוֹת יוֹם י"ד וְאֵילָךְ בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע שֶׁאֵינוֹ מְבַעֵר הֶחָמֵץ מִן הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר "שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ, אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם וְגוֹ'", וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁיּוֹם רִאשׁוֹן זֶה הוּא י"ד בְּנִיסָן, וְנִקְרָא רִאשׁוֹן לְשִׁבְעַת יְמֵי הַפֶּסַח, כְּלוֹמַר קֹדֶם לָהֶם, וְכַוָּנַת הַכָּתוּב לוֹמַר: "שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ", וּבְיוֹם שֶׁקֹּדֶם "שִׁבְעַת יָמִים" — "תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר וְגוֹ'".

רְאָיָה לְדָבָר זֶה מִמַּה שֶּׁאָמְרָה תּוֹרָה: "לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי", כְּלוֹמַר "לֹא תִשְׁחַט" אֶת הַפֶּסַח וַעֲדַיִן חָמֵץ קַיָּם, וּזְמַן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח הוּא בְּי"ד מֵחְצוֹת הַיּוֹם וּלְמַעְלָה, מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁזְּמַן הַשְׁבָּתַת הֶחָמֵץ הוּא בִּזְמַן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, דְּהַיְנוּ מֵחְצוֹת יוֹם י"ד וּלְמַעְלָה:

ב וּמַה הִיא הַשְׁבָּתָה זוֹ שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה? הוּא שֶׁיַּשְׁבִּית וִיבַעֵר הֶחָמֵץ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי עַד שֶׁשּׁוּם אָדָם לֹא יוּכַל עוֹד לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ה. אֲבָל אִם רוֹצֶה לְבַטְּלוֹ וּלְהַפְקִירוֹ — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן אִסּוּר אֲכִילָתוֹ וַהֲנָאָתוֹ מִן הַתּוֹרָה, דְּהַיְנוּ מֵחְצוֹת הַיּוֹם י"ד וּלְמַעְלָה, שֶׁהָאוֹכֵל אוֹ הַנֶּהֱנֶה אָז מִן הֶחָמֵץ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר

"לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ", כְּלוֹמַר עַל קָרְבַּן הַפֶּסַח.

וְלֹא בָּא הַכָּתוּב לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל חָמֵץ בְּשָׁעַת אֲכִילַת הַפֶּסַח, דְּהַיְנוּ בְּלֵיל ט"ו, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר "וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ", אֶלָּא בָּא לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל חָמֵץ בְּשָׁעַת שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, דְּהַיְנוּ מֶחֱצוֹת יוֹם י"ד וּלְמַעְלָה.

וְקִבְּלוּ חֲכָמִים שֶׁאִסּוּר חָמֵץ בְּי"ד דּוֹמֶה לְאִסּוּרוֹ כָּל ז' יְמֵי הַפֶּסַח, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁכָּל ז' יְמֵי הַפֶּסַח הוּא אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא יֵאָכֵל", כְּלוֹמַר לֹא יְהֵא בּוֹ הֶתֵּר הַמֻּבְיָא לִידֵי שׁוּם אֲכִילָה, אֲפִלּוּ שֶׁל הֶתֵּר, דְּהַיְנוּ הֶתֵּר הֲנָאָה, שֶׁסְּתָם הֲנָאָה בָּאָה לִידֵי אֲכִילָה, שֶׁלּוֹקֵחַ בְּדָמִים מַאֲכָל — כָּךְ מֶחֱצוֹת יוֹם י"ד וּלְמַעְלָה הוּא אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה, וְכֵיוָן שֶׁאָסוּר לוֹ לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ הֲרֵי אֵין לוֹ שׁוּם זְכוּת בּוֹ וְאֵינוֹ שֶׁלּוֹ כְּלָל, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ וּלְהַפְקִירוֹ.

אֲבָל קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן אִסּוּר הֲנָאָתוֹ, יָכוֹל הוּא לְבַטְּלוֹ וּלְהַפְקִירוֹ, וּמֻתָּר לוֹ מִן הַתּוֹרָה לְהַשְׁהוֹתוֹ עִמּוֹ בַּבַּיִת כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר מִן הַתּוֹרָה בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" אֶלָּא עַל חָמֵץ שֶׁלּוֹ שֶׁלֹּא הִפְקִירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ", שֶׁלְּךָ, אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל הֶפְקֵר:

ג אֲבָל חֲכָמִים גָּזְרוּ שֶׁאֵין בְּטוּל וְהֶפְקֵר מוֹעִיל כְּלוּם לֶחָמֵץ אַף קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן אִסּוּר הֲנָאָתוֹ, אֶלָּא הוּא צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו בַּמַּחֲבוֹאוֹת וּבַחוֹרִים (אִם דֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם כָּל הַשָּׁנָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג) וְלִבְדֹּק וּלְהוֹצִיאוֹ מִכָּל גְּבוּלוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ כַּמִּשְׁפָּט שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ה:

ד וּמִפְּנֵי ב' דְּבָרִים נִזְקְקוּ חֲכָמִים לְכָךְ. הָא', לְפִי שֶׁהַבִּטּוּל וְהַהֶפְקֵר תָּלוּי בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁיַּפְקִירֶנּוּ בְּלֵב שָׁלֵם וְיוֹצִיאֶנּוּ מִלִּבּוֹ לְגַמְרֵי, וּלְפִי שֶׁאֵין דַּעַת כָּל בְּנֵי אָדָם שָׁוִין, וְאֶפְשָׁר מִי שֶׁיְּקַל בַּדָּבָר וְלֹא יַפְקִירֶנּוּ בְּלֵב שָׁלֵם וְלֹא יוֹצִיאֶנּוּ מִלִּבּוֹ לְגַמְרֵי, לְפִיכָךְ גָּזְרוּ שֶׁאֵין בִּטּוּל וְהֶפְקֵר מוֹעִיל כְּלוּם עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת הֶחָמֵץ מִכָּל גְּבוּלוֹ (עַיֵּן סִימָן תמ"ה).

הַב' לְפִי שֶׁהָאָדָם רָגִיל בְּכָל הַשָּׁנָה בְּחָמֵץ, וּמֵחֲמַת רְגִילוּתוֹ קָרוֹב הוּא לְשִׁכְחָה, שֶׁיִּשְׁכַּח אֶת אִסּוּרוֹ וְיֹאכַל מִמֶּנּוּ אִם יִהְיֶה מֻנָּח בִּגְבוּלוֹ בְּפֶסַח, לְפִיכָךְ הִצְרִיכוּ לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו וְלִבְדֹּק וּלְהוֹצִיאוֹ מִכָּל גְּבוּלוֹ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן אִסּוּר אֲכִילָתוֹ:

ה וּזְמַן בְּדִיקָה זוֹ מִן הַדִּין הָיָה רָאוּי לִקְבָעָהּ בְּיוֹם י"ד בְּתְחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית, כְּדֵי שֶׁיַּשְׁלִים כָּל אֶחָד בְּדִיקָתוֹ בְּסוֹף שָׁעָה שִׁשִּׁית, וִיבַעֵר הֶחָמֵץ בְּתְחִלַּת שָׁעָה שְׁבִיעִית כַּמִּשְׁפָּט הָאָמוּר בַּתּוֹרָה, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ה.

אֶלָּא לְפִי שֶׁבְּיוֹם רֹב בְּנֵי אָדָם אֵינָם מְצוּיִים בְּבָתֵּיהֶם, אֶלָּא טְרוּדִין בְּעִסְקֵיהֶם בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת, וּכְשֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית קָרוֹב הַדָּבָר שֶׁיִּשְׁכְּחוּ חוֹבַת הַבְּדִיקָה, לְפִיכָךְ תִּקְּנוּ חֲכָמִים זְמַן הַבְּדִיקָה בְּלֵיל י"ד, שֶׁבַּלַּיְלָה כָּל אָדָם מָצוּי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

אֶלָּא שֶׁאַף בְּעוֹדוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ יֵשׁ לְחוֹשׁ שֶׁמָּא יִתְעַסֵּק בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְשֵׁנָה אוֹ בְּמְלָאכָה, אוֹ בְּתוֹרָה אִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם, וְעַל יְדֵי כֵן יִשְׁכַּח חוֹבַת הַבְּדִיקָה, לְפִיכָךְ הָיָה רָאוּי לְתַקֵּן וְלִקְבֹּעַ זְמַן הַבְּדִיקָה תֵּכֶף וּמִיָּד בִּכְנִיסַת הָאָדָם לְתוֹךְ בֵּיתוֹ סָמוּךְ לָעֶרֶב, שֶׁבְּרֶגַע זוֹ הוּא פָּנוּי מִכָּל עֲסָקִים.

אֶלָּא לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו בַּחוֹרִים וּבַסְּדָקִים, וְחִפּוּשׂ זֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא לְאוֹר הַנֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר "בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת יְרוּשָׁלַם בַּנֵּרוֹת וְגוֹ'", מִכָּאן סָמְכוּ חֲכָמִים שֶׁאוֹר הַנֵּר יָפֶה לִבְדִיקַת חָמֵץ, וְאֵין הַנֵּר מֵאִיר וּמַבְהִיק יָפֶה בַּיּוֹם כִּי אִם בַּלַּיְלָה, לְפִיכָךְ אֵחֲרוּ זְמַן הַבְּדִיקָה עַד זְמַן הַבְּהָקַת הַנֵּר, דְּהַיְנוּ צֵאת הַכּוֹכָבִים [כְּשֶׁיֵּשׁ עֲדַיִן אוֹר הַיּוֹם קְצָת].

וּבְאוֹתוֹ זְמַן שֶׁבֵּין כְּנִיסַת הָאָדָם לְבֵיתוֹ וּבֵין זְמַן הַבְּדִיקָה, דְּהַיְנוּ צֵאת הַכּוֹכָבִים, וְשִׁעוּר אוֹתוֹ זְמַן שֶׁבֵּינֵיהֶם כְּמוֹ חֲצִי שָׁעָה, אָסְרוּ לוֹ לֶאֱכֹל וְלִלְמֹד אֲפִלּוּ פֶּרֶק אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹכַל לִגְמֹר הַפֶּרֶק קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא עַל יְדֵי עִיּוּנוֹ בְּלִמּוּדוֹ יִשְׁכַּח חוֹבַת הַבְּדִיקָה וְיִלְמֹד יוֹתֵר, אוֹ שֶׁמָּא יָבוֹא לוֹ עִיּוּן חָדָשׁ בְּלִמּוּדוֹ וְיִשְׁהֶה בְּעִיּוּנוֹ עַד זְמַן מָה לְאַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים (כְּשֶׁיֵּשׁ עֲדַיִן אוֹר הַיּוֹם קְצָת).

וְכֵן אָסְרוּ בַּחֲצִי שָׁעָה זוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים לַעֲשׂוֹתָם קֹדֶם תְּפִלַּת מִנְחָה אוֹ תְּפִלַּת עַרְבִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן רל"ב ורל"ה.

וּמִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא בָּדַק בְּלֵיל אַרְבָּעָה עָשָׂר וְנִזְכַּר בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר, הֲרֵי הוּא אָסוּר בְּכָל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ עַד שֶׁיִּבְדֹּק:

ו וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה עוֹסֵק בְּאֶחָד מִכָּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבְּדִיקָה, חַיָּב לְהַפְסִיק כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַנָּהּ, אֲפִלּוּ הָיָה עוֹסֵק בְּהֶתֵּר, דְּהַיְנוּ שֶׁהִתְחִיל לַעֲסֹק קֹדֶם חֲצִי שָׁעָה לִפְנֵי צֵאת הַכּוֹכָבִים, וַאֲפִלּוּ הוּא עוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁאִם לֹא יַפְסִיק לִבְדֹּק מִיָּד

בְּתְחִלַּת כְּנִיסַת הַלַּיְלָה אַף עַל פִּי שֶׁיִּבְדֹּק אַחַר כָּךְ — הֲרֵי זֶה מְבַטֵּל תַּקָּנַת חֲכָמִים, שֶׁתִּקְּנוּ לִבְדֹּק בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים מִיָּד, כְּשֶׁיֵּשׁ עֲדַיִן אוֹר הַיּוֹם קְצָת.

וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית, וּקְרִיאַת שְׁמַע הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, וְגַם הִיא תְּדִירָה, בְּכָל יוֹם וְיוֹם ב' פְּעָמִים קְרִיאַת שְׁמַע, וְכָל הַתְּדִיר מֻחֲבָרוֹ קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְהַקְדִּים אֶת הַבְּדִיקָה לִפְנֵי קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, לְפִי שֶׁהִיא מִצְוָה עוֹבֶרֶת, שֶׁאִם לֹא יִבְדֹּק מִיָּד בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים — הֲרֵי הוּא נִקְרָא עוֹבֵר עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים. אֲבָל בִּקְרִיאַת שְׁמַע, אַף עַל פִּי שֶׁמִּצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לִקְרוֹתָהּ בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ נִקְרָא עוֹבֵר עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים אֶלָּא אִם כֵּן קוֹרֵא אוֹתָהּ אַחַר חֲצִי הַלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ה:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִי שֶׁרָגִיל לְהִתְפַּלֵּל קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה שֶׁל עַרְבִית כָּל הַשָּׁנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. אֲבָל מִי שֶׁרָגִיל לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַשָּׁנָה עִם הַצִּבּוּר מִבְּעוֹד יוֹם וְעַכְשָׁו לֹא הִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם — יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְיִתְפַּלֵּל מִיָּד בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים וְאַחַר כָּךְ יִבְדֹּק, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ רָגִיל כָּל הַשָּׁנָה לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּבֵיתוֹ, יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא עַל יְדֵי טִרְדָּתוֹ וְהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בִּבְדִיקַת הֶחָמֵץ יִשְׁכַּח עַל קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה:

ח וְכָל זֶה בִּתְפִלַּת יָחִיד, אֲבָל אִם יֵּשׁ עֲשָׂרָה שֶׁמִּתְפַּלְּלִים עַרְבִית בְּזִמְנוֹ, דְּהַיְנוּ צֵאת הַכּוֹכָבִים, יִתְפַּלְּלוּ מִיָּד בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים וְאַחַר כָּךְ יֵלְכוּ לְבָתֵּיהֶם לִבְדֹּק הֶחָמֵץ, שֶׁאִם יֵּלְכוּ לִבְדֹּק קֹדֶם תְּפִלַּת עַרְבִית יִהְיֶה טֹרַח לְקַבְּצָם אַחַר כָּךְ לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲשָׂרָה, וְתִתְבַּטֵּל מִצְוַת תְּפִלַּת הַצִּבּוּר לְגַמְרֵי מֵחֲמַת הַקְדָּמַת הַבְּדִיקָה, אֲבָל אִם יִתְפַּלְּלוּ בַּעֲשָׂרָה קֹדֶם הַבְּדִיקָה — לֹא תִתְבַּטֵּל מִצְוַת הַבְּדִיקָה לְגַמְרֵי:

ט וְכֵן בִּמְקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שִׁעוּר קָבוּעַ לִלְמֹד הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אַחַר הַתְּפִלָּה, אַל יְבַטְּלוּ לְמוּדָם בְּלַיְלָה זוֹ מֵחֲמַת בְּדִיקַת חָמֵץ, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לִבְדֹּק אַחַר כָּךְ וְלֹא תִתְבַּטֵּל מִצְוַת הַבְּדִיקָה לְגַמְרֵי. וְאֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִמָּשְׁכוּ בִּלְמוּדָם עַד שֶׁיִּשְׁכְּחוּ חוֹבַת הַבְּדִיקָה, שֶׁהֲרֵי מֻכְרָחִים הֵם לָבוֹא אֶל בָּתֵּיהֶם לָלוּן, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יָלִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּכְשֶׁיָּבֹא כָּל אֶחָד מֵהֶם לְבֵיתוֹ יִזְכֹּר חוֹבַת הַבְּדִיקָה:

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעוֹסְקִין בִּדְבַר הֲלָכָה בְּלֹא פִּלְפּוּל, אֲבָל אָסוּר לַעֲסֹק בְּפִלְפּוּל אֶפִלּוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁיֵּשׁ לְחוֹשׁ שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ כָּל כָּךְ בְּפִלְפּוּל עַד שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ טָרוּד בְּאוֹתוֹ פִּלְפּוּל וְיִשְׁכַּח חוֹבַת הַבְּדִיקָה אַף בְּבוֹאוֹ לְבֵיתוֹ:

יא אִם הוּא יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים וְאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שֶׁאֵינוֹ לוֹמֵד שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַבְּדִיקָה יַזְכִּיר אוֹתוֹ וְיַפְסִיקוּ מִלְּמוּדוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, אַף אִם הוּא תּוֹךְ חֲצִי שָׁעָה לִפְנֵי צֵאת הַכּוֹכָבִים.

סימן תלב

א דִּין בִּרְכַּת בְּדִיקַת הֶחָמֵץ וּבוֹ י"ב סְעִיפִים:

קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל לִבְדֹּק צָרִיךְ לְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִין עַל כָּל מִצְוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּמַה הוּא מְבָרֵךְ? "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל בִּעוּר חָמֵץ". וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁעָה זוֹ אֵינוֹ מְבַעֲרוֹ עֲדַיִן, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלְּאַחַר הַבְּדִיקָה מִיָּד הוּא מְבַטֵּל וּמַפְקִיר כָּל הֶחָמֵץ שֶׁנִּשְׁאַר בְּבֵיתוֹ שֶׁלֹּא מָצָאוּ בִּבְדִיקָה זוֹ, הֲרֵי בִּטּוּל זֶה נִקְרָא בִּעוּר כְּדִינוֹ לְחָמֵץ שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ לוֹ שֶׁלֹּא מָצָאוּ בַּבְּדִיקָה. וְהֶחָמֵץ הַיָּדוּעַ לוֹ הוּא מַצְנִיעוֹ עַד לְמָחָר, שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ עַד שָׁעָה ה', וְהַמּוֹתָר מְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם. וּבִעוּר זֶה שֶׁבְּיוֹם י"ד וּבִטּוּל זֶה שֶׁבְּלֵיל י"ד, אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם כְּלוּם, וְהֵן נִפְטָרִין בִּבְרָכָה שֶׁבֵּרַךְ עַל הַבְּדִיקָה שֶׁהִיא תְּחִלַּת הַבִּעוּר, לְפִיכָךְ מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "עַל בִּעוּר חָמֵץ":

ב וְלָמָּה אֵין מְבָרְכִין "עַל בְּדִיקַת חָמֵץ" שֶׁהוּא מַתְחִיל בָּהּ מִיָּד? לְפִי שֶׁאֵין הַבְּדִיקָה תַּכְלִית הַמִּצְוָה, שֶׁהֲרֵי מִי שֶׁבָּדַק וְלֹא בִּעֵר אֶת הֶחָמֵץ שֶׁמָּצָא בַּבְּדִיקָה לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם. וְכֵן אִם לֹא בִּטֵּל חֲמִצּוֹ אַחַר הַבְּדִיקָה, עֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מִצְוַת בִּעוּר חָמֵץ:

ג וְלָמָּה אֵין מְבָרְכִין "שֶׁהֶחֱיָנוּ" קֹדֶם הַבְּדִיקָה, וַהֲרֵי הִיא מִצְוָה הַבָּאָה מִזְּמַן לִזְמַן? לְפִי שֶׁמִּצְוָה זוֹ הִיא לְצֹרֶךְ הֶרֶגֶל, לְתַקֵּן הַבַּיִת וּלְבַעֵר הֶחָמֵץ מִתּוֹכוֹ לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, לְפִיכָךְ הִיא נִפְטֶרֶת בִּבְרָכַת "שֶׁהֶחֱיָנוּ" שֶׁמְּבָרְכִין בֶּרֶגֶל בְּקִדּוּשׁ לַיְלָה:

ד אִם בֵּרַךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְבַעֵר חָמֵץ" — יָצָא, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר מִצְוֹת שֶׁמְּבָרְכִין עֲלֵיהֶם בִּלְשׁוֹן "עַל", כְּמוֹ "עַל אֲכִילַת מַצָּה", "עַל אֲכִילַת מָרוֹר", אִם בֵּרַךְ עֲלֵיהֶן בִּלְמֵ"ד, "לֶאֱכֹל מַצָּה", "לֶאֱכֹל מָרוֹר" — יָצָא. וְכֵן כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁמְּבָרְכִין עֲלֵיהֶן בִּלְמֵ"ד, "לִקְבֹּעַ מְזוּזָה", "לִקְרֹא אֶת הַלֵּל", אִם בֵּרַךְ בִּלְשׁוֹן "עַל קְבִיעַת מְזוּזָה", "עַל קְרִיאַת הַלֵּל" — יָצָא.

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל מִצְוָה בְּרָכָה שֶׁתִּקְּנוּ לָהּ חֲכָמִים. וְטַעַם שִׁנּוּי הַנֻּסְחָאוֹת בִּבְרָכַת הַמִּצְוֹת הוּא מְבֹאָר בְּרֵאשׁוֹנִים, עַיֵּן שָׁם:

ה אִם שָׁכַח לְבָרֵךְ קֹדֶם הַתְחָלַת הַבְּדִיקָה, אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁגָּמַר אֶת הַבְּדִיקָה לְגַמְרֵי, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ עֲדַיִן לִבְדֹּק מָקוֹם אֶחָד, אוֹ אֲפִלּוּ זָוִית אַחַת, וַאֲפִלּוּ חוֹר אֶחָד (אִם הוּא בְּעַנְיָן שֶׁיֵּשׁ לְחֹשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם בַּחוֹר כְּזַיִת חָמֵץ עַיֵּן סִימָן תמ"ו) — חַיָּב לְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר בְּדִיקָה זוֹ. אֲבָל אִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁגָּמַר בְּדִיקָתוֹ לְגַמְרֵי — לֹא יְבָרֵךְ כְּלוּם, שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן, אֲבָל לְאַחַר גְּמַר עֲשׂיָתָן הֵיאַךְ יְבָרֵךְ. וְצִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה פְּלוֹנִית, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, שֶׁכְּבָר עָשָׂה.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף עַל פִּי כֵן יְבָרֵךְ לְמָחָר בְּסוֹף שָׁעָה ה' כְּשֶׁשּׁוֹרֵף אֶת הֶחָמֵץ שֶׁמָּצָא בַּבְּדִיקָה, שֶׁהֲרֵי שְׂרֵפָה זוֹ עִקַּר בִּעוּר חָמֵץ, וְהָיָה רָאוּי לְבָרֵךְ עָלֶיהָ, אֶלָּא שֶׁפּוֹטְרִין אוֹתָהּ בְּבִרְכַּת "עַל בִּעוּר חָמֵץ" שֶׁמְּבָרְכִין בִּשְׁעַת בְּדִיקָה, וְזֶה שֶׁלֹּא בֵּרַךְ בִּשְׁעַת בְּדִיקָה — צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּשְׁעַת הַשְּׂרֵפָה. וְיֵשׁ לְחֹשׁ לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּלֹא שֵׁם וּמַלְכוּת:

ו אָסוּר לְהַפְסִיק בְּשׂוּם דִּבּוּר בֵּין הַבְּרָכָה לִתְחִלַּת הַבְּדִיקָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת בֵּין הַבְּרָכָה לִתְחִלַּת עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹת. וּלְכַתְּחִלָּה יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יְדַבֵּר בֵּינְתַיִם כְּלָל, אֲפִלּוּ מֵעִנְיְנֵי צָרְכֵי הַבְּדִיקָה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַתְחִיל לִבְדֹּק אִם לֹא יְשִׂיחַ. אֲבָל אִם עָבַר וְשָׂח בֵּינְתַיִם בְּצָרְכֵי הַבְּדִיקָה אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, אֲפִלּוּ הָיָה אֶפְשָׁר לִבְדֹּק בְּלֹא שִׂיחָה זוֹ. אֲבָל אִם שָׂח בֵּינְתַיִם שִׂיחָה שֶׁאֵינָהּ מֵעִנְיַן הַבְּדִיקָה כְּלָל — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשָּׂח קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל לִבְדֹּק, אֲבָל אִם שָׂח לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל לִבְדֹּק אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִתְחִיל בַּמִּצְוָה שֶׁבֵּרַךְ עָלֶיהָ (עַיֵּן סִימָן תקצ"ב). וְכֵן אִם הוֹלֵךְ וּבוֹדֵק מֵחֶדֶר לְחֶדֶר וּמִבַּיִת לְבַיִת — אֵין הֲלִיכָה זוֹ שֶׁבְּאֶמְצַע מִצְוָה חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק לְהַצְרִיכוֹ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁאֵין הַשִּׂיחָה שֶׁבְּאֶמְצַע מִצְוָה חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק.

וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אֵין לְהַשִּׂיחַ שׂוּם שִׂיחָה בְּאֶמְצַע הַבְּדִיקָה אֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, כִּי אִם מֵעִנְיְנֵי צָרְכֵי הַבְּדִיקָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף הַמַּשִּׂיחַ בְּאֶמְצַע הַמִּצְוָה הֲרֵי זֶה הֶפְסֵק וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ כְּשֶׁיִּגְמֹר הַמִּצְוָה. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמַשִּׂיחַ בְּאֶמְצַע סְעוּדָתוֹ

כְּשֶׁיּוֹשֵׁב בַּסֻּכָּה שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה", לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַכְרִחַ בִּישִׁיבָה זוֹ שֶׁלְּאַחַר הַשֵּׁינָה, שֶׁאִם יִרְצֶה שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עוֹד וְשֶׁלֹּא לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, אֲבָל בִּבְדִיקַת חָמֵץ מַכְרִחַ הוּא לִגְמֹר אֶת הַבְּדִיקָה שֶׁלְּאַחַר הַשֵּׁינָה, שֶׁחַיָּב לִבְדֹּק בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמַּכְנִיסִין בָּהֶן חָמֵץ, וְאִלּוּ הָיָה שׁוֹכֵחַ לְבָרֵךְ בִּתְחִלַּת בְּדִיקָתוֹ הָיָה חַיָּב לְבָרֵךְ בִּגְמַר בְּדִיקָתוֹ, לָכֵן גַּם עַכְשָׁו חַיָּב לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. כֵּיוָן שֶׁהִפְסִיק בְּשִׂיחָה אַחַר בְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר כָּל מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה וְאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ מֵהֶן:

ח חוֹבַת הַבְּדִיקָה הִיא עַל בַּעַל הַבַּיִת, אֲבָל בְּנֵי בֵּיתוֹ הָאוֹכְלִים מִשֶּׁלּוֹ אֵין חִיּוּב הַבְּדִיקָה חָל עֲלֵיהֶם כְּלָל (אֶלָּא אִם כֵּן אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר סִימָן תל"ו), כֵּיוָן שֶׁאֵין הֶחָמֵץ שֶׁלָּהֶם.

אֲבָל אִם בַּעַל הַבַּיִת רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בְּנֵי בֵּיתוֹ שְׁלוּחִים לְדָבָר מִצְוָה שֶׁיִּבְדְּקוּ הֵם — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וִיבָרְכוּ הֵם בִּרְכַּת "עַל בִּעוּר חָמֵץ".

וּמִכָּל מָקוֹם נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁיִּבְדֹּק הוּא בְּעַצְמוֹ, שֶׁכֵּן הוּא בְּכָל הַמִּצְוֹת "מִצְוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבְּשֶׁלּוּחוֹ". וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לִטְרֹחַ בְּעַצְמוֹ לִבְדֹּק בְּכָל הַחֲדָרִים וּבְכָל הַמְּקוֹמוֹת, יִבְדֹּק הוּא חֶדֶר אֶחָד אוֹ זָוִית אַחַת, וְיַעֲמִיד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ אֶצְלוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמְּבָרֵךְ עַל בְּדִיקָתוֹ וִיכַוֵּן לְהוֹצִיאָם בִּבְרָכָתוֹ, וְהֵם יַעֲנוּ "אָמֵן" אַחַר בִּרְכָתוֹ וְיִתְכַּוְּנוּ לָצֵאת בִּבְרָכָתוֹ, וְיִתְפַּזְּרוּ לִבְדֹּק אִישׁ אִישׁ לִמְקוֹמוֹ. וְיִזָּהֲרוּ שֶׁמִּיָּד אַחַר שֶׁשָּׁמְעוּ הַבְּרָכָה יַתְחִילוּ לִבְדֹּק בַּחֲדָרִים הַסְּמוּכִים לַבַּיִת שֶׁשָּׁמְעוּ הַבְּרָכָה בְּתוֹכוֹ, אֲבָל לֹא יֵלְכוּ מִיָּד לְבַיִת אַחֵר לִבְדֹּק, לְפִי שֶׁהַהֲלִיכָה מִבַּיִת לְבַיִת חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק בֵּין הַבְּרָכָה לִתְחִלַּת עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ח' עַיֵּן שָׁם:

ט וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁעָבְרוּ וְהִפְסִיקוּ בֵּין שְׁמִיעַת הַבְּרָכָה לִתְחִלַּת הַבְּדִיקָה, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא שָׁמְעוּ כְּלָל אֶת הַבְּרָכָה מִבַּעַל הַבַּיִת, אֵינָן צְרִיכִים לְבָרֵךְ עַל בְּדִיקָתָם, כֵּיוָן שֶׁהֵם עַצְמָם אֵינָם חַיָּבִים בִּבְדִיקָה זוֹ, וְאֵינָן בּוֹדְקִין אֶלָּא כְּדֵי לִפְטֹר אֶת בַּעַל הַבַּיִת מֵחִיּוּבוֹ, וְכֵיוָן שֶׁבַּעַל הַבַּיִת בְּעַצְמוֹ אִם הָיָה בּוֹדֵק גַּם אוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁבְּנֵי בֵּיתוֹ בּוֹדְקִין לֹא הָיָה מְחֻיָּב לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל אוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת כֵּיוָן שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ פַּעַם אַחַת, לְפִיכָךְ גַּם בְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁעוֹשִׂים שְׁלִיחוּתוֹ אֵינָם חַיָּבִין לְבָרֵךְ.

וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אֵין לָהֶם לִבְדֹּק בְּלֹא שְׁמִיעַת הַבְּרָכָה, שֶׁהֲרֵי הֵם עוֹשִׂים מִצְוָה, וְאֵין לַעֲשׂוֹת מִצְוָה בְּלֹא בְּרָכָה לְפָנֶיהָ:

י כְּשֶׁהוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ לִבְדִיקַת חָמֵץ, יָכוֹל לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה, אוֹ קָטָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת וְיוֹכֶלֶת לִבְדֹּק כְּכָל מִשְׁפְּטֵי הַבְּדִיקָה שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ בְּסִימָן תל"ג, שֶׁהַכֹּל כְּשֵׁרִים לִבְדִיקַת חָמֵץ, וְהַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל הַבְּדִיקָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִתְעַצְּלוּ לִבְדֹּק יָפֶה וְיִשַּׁקְרוּ לוֹמַר "יָפֶה בָּדַקְנוּ", דְּכֵיוָן שֶׁבְּדִיקַת חָמֵץ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמִּן הַתּוֹרָה דַּי בְּבִטּוּל בְּלִבַּד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"א, לְפִיכָךְ הֶאֱמִינוּם חֲכָמִים, וְהֵם אָמְרוּ לִבְדֹּק וְהֵם אָמְרוּ שֶׁהַלָּלוּ נֶאֱמָנִים עַל הַבְּדִיקָה.

(וְאַף עַל גַּב דְּכָל הֵיכָא דְּאִתְחַזַּק אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן אֵין הַקָּטָן נֶאֱמָן לוֹמַר "תִּקַּנְתִּי הָאִסּוּר", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קכ"ז, וְהָכָא נַמִּי אִתְחַזַּק אִסּוּרָא, שֶׁהַבַּיִת הוּא מָלֵא חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה, אֲפִלּוּ הָכִי נֶאֱמָן הַקָּטָן לוֹמַר "בִּעַרְתִּי הֶחָמֵץ מִן הַבַּיִת", הוֹאִיל וְהָיָה בְּיָדוֹ לְבַעֵר, וְכָל דָּבָר שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁעָשָׂאהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם וּבְסִימָן ק"כ עַיֵּן שָׁם).

וּמִכָּל מָקוֹם מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ לְכַתְּחִלָּה בִּבְדִיקָתוֹ אֶלָּא עַל אֲנָשִׁים בְּנֵי חוֹרִין שֶׁהִגִּיעוּ לְכְלַל הַמִּצְוֹת, דְּהַיְנוּ מִי"ג שָׁנָה וְאֵילָךְ, לְפִי שֶׁהַבְּדִיקָה כְּהִלְכָתָהּ יֵשׁ בָּהּ טֹרַח גָּדוֹל, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִתְעַצְּלוּ וְלֹא יִבְדְּקוּ יָפֶה:

יא הַנּוֹהֲגִים לְהַנִּיחַ פְּתִיתֵי חָמֵץ בַּבַּיִת בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת קֹדֶם בְּדִיקַת הַבּוֹדֵק, יְזַהֲרוּ לְהַנִּיחַ חָמֵץ קָשֶׁה שֶׁאֵינוֹ מִתְפָּרֵר, שֶׁמָּא יִתְפָּרֵר מִמְּנוּ מְעַט וְיִשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ בַּבַּיִת בְּפֶסַח. וְגַם יְזַהֲרוּ לְשָׁמְרוֹ שֶׁלֹּא יִגְרְרוּ מִמֶּנּוּ עַכְבָּרִים אוֹ קְטַנִּים, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד.

וּמֵעִקַּר הַדִּין אֵין צָרִיךְ כְּלָל לְהַנִּיחַ פְּתִיתִים הַלָּלוּ קֹדֶם בְּדִיקָה, שֶׁאַף אִם יִבְדֹּק הַבּוֹדֵק וְלֹא יִמְצָא שׁוּם חָמֵץ בִּבְדִיקָתוֹ, אַף עַל פִּי כֵן לֹא בֵּרַךְ לְבַטָּלָה, שֶׁכָּךְ הַמִּצְוָה לִבְדֹּק הֶחָמֵץ וּלְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו שֶׁמָּא יִמְצָא מִמֶּנּוּ מְאוּמָה, וְאִם לֹא מָצָא אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וּכְבָר קַיֵּם הַמִּצְוָה כְּתִקּוּנָהּ. אֲבָל כְּבָר נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג לְהַנִּיחַ, וּמִנְהָגָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה הִיא:

יב יֵשׁ מֵהַמְדַקְדְּקִים לִטֹּל יָדֵיהֶם קֹדֶם הַבְּדִיקָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַנּוֹטֵל יָדָיו בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ הַחֲכָמִים הֲרֵי זֶה מְגַסֵּי הָרוּחַ, מִכָּל מָקוֹם מֵאַחַר שֶׁבְּדִיקַת חָמֵץ הִיא בָּאָה לְטַהֲרַת הָרֶגֶל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, אִם כֵּן מִצְוָה חֲשׁוּבָה הִיא, וּרְאוּיָה לִהְיוֹת בִּנְקִיּוּת.

סימן תלג

א **דִּינֵי בְּדִיקַת חָמֵץ וּבוֹ מ"ג סְעִיפִים:**

הַבְּדִיקָה צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה לְאוֹר הַנֵּר, וְלֹא לְאוֹר הַלְּבָנָה, וְלֹא לְאוֹר הַחַמָּה, כְּגוֹן אִם עָבַר וְלֹא בָּדַק בְּלֵיל י"ד וְחַיָּב הוּא לִבְדֹּק בְּיוֹם י"ד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ה, לֹא יִבְדֹּק לְאוֹר הַחַמָּה אֶלָּא לְאוֹר הַנֵּר, שֶׁאוֹר הַנֵּר יָפֶה לִבְדִיקָה וְחִפּוּשׂ בַּמַּחֲבוֹאוֹת בַּחוֹרִים וּבַסְּדָקִים:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֶדֶר מְקֹרֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ ד' מְחִיצוֹת וְאֵין אוֹר הַחַמָּה נִכְנָס לְתוֹכוֹ אֶלָּא דֶּרֶךְ חוֹרִים וְחַלּוֹנוֹת, אֲבָל חֶדֶר שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא ג' מְחִיצוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקֹרֶה וְהוּא הַנִּקְרָא אַכְסַדְרָה, כֵּיוָן שֶׁאוֹרוֹ רַב מִאד — יָכוֹל לְבָדְקוֹ לְכַתְּחִלָּה בַּיּוֹם בְּלֹא אוֹר הַנֵּר אֶפִלּוּ בַּיּוֹם הַמְעֻנָּן:

ג וַאֲפִלּוּ חֶדֶר שֶׁיֵּשׁ לוֹ ד' מְחִיצוֹת, אִם יֵּשׁ שָׁם אֲרֻבָּה בְּגָגוֹ (פֵּרוּשׁ, שֶׁגַּגּוֹתֵיהֶן הָיוּ שָׁוִין וְלֹא הָיָה עֲלֵיהֶם עוֹד גַּג אַחֵר מְשֻׁפָּע מִלְמַעְלָה) וַאֲרֻבָּה זוֹ הִיא פְּתוּחָה לְגַמְרֵי, שֶׁאֵין בָּהּ מְחִצָּה שֶׁל זְכוּכִית — מֻתָּר לִבְדֹּק בְּקַרְקַעִית הַחֶדֶר שֶׁכְּנֶגֶד הָאֲרֻבָּה בַּיּוֹם בְּלֹא אוֹר הַנֵּר אֶפִלּוּ הוּא יוֹם הַמְעֻנָּן, אֲבָל שְׁאָר קַרְקַעִית הַחֶדֶר שֶׁאֵינָהּ כְּנֶגֶד הָאֲרֻבָּה מַמָּשׁ צָרִיךְ לִבְדֹּק לְאוֹר הַנֵּר:

ד וְכֵן חַלּוֹן שֶׁבַּכֹּתֶל, אִם אֵין בָּהּ מְחִצָּה שֶׁל זְכוּכִית, כָּל מַה שֶּׁמְּכֻוָּן כְּנֶגְדּוֹ מַמָּשׁ אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה לְאוֹר הַנֵּר אִם הוּא בּוֹדֵק בַּיּוֹם אֶפִלּוּ הוּא יוֹם הַמְעֻנָּן:

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁעָבַר אוֹ שָׁכַח וְלֹא בָּדַק בְּלֵיל י"ד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֶפִלּוּ אַכְסַדְרָה וְשֶׁכְּנֶגֶד אֲרֻבָּה וְחַלּוֹן אֵין לִבְדֹּק כִּי אִם בְּלֵיל י"ד לְאוֹר הַנֵּר. וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְהַקְדִּים וּלְבָדְקָם בְּיוֹם י"ג לְאוֹר הַחַמָּה — אֵינוֹ רַשַּׁאי, שֶׁמְּבַטֵּל הוּא תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ לִבְדֹּק בַּלַּיְלָה בְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם מְצוּיִין בְּבָתֵּיהֶם.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם עָבַר וּבָדַק אֶת הָאַכְסַדְרָה בְּיוֹם י"ג אוֹ בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה וְנִזְהַר שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס שָׁם עוֹד חָמֵץ — יָצָא, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָדְקָהּ בְּלֵיל י"ד לְאוֹר הַנֵּר:

ו אֲבָל שְׁאָר כָּל הַחֲדָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם ד' מְחִצוֹת, אִם עָבַר וּבָדַק בְּיוֹם י"ג לְאוֹר הַנֵּר — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָדְקָן בְּלֵיל י"ד, לְפִי שֶׁאֵין אוֹר הַנֵּר מַבְהִיק יָפֶה בַּיּוֹם. וַאֲפִלּוּ אִם בָּדַק חֶדֶר אֶפֶל בְּיוֹם י"ג לְאוֹר הַנֵּר שֶׁהַחֹשֶׁךְ בְּתוֹכוֹ שָׁוֶה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָדְקוֹ בְּלֵיל י"ד, לְפִי שֶׁאֵין הַבְהָקַת הַנֵּר בַּיּוֹם אֲפִלּוּ בְּחֶדֶר אֶפֶל דּוֹמֶה לְהַבְהָקָתוֹ בַּלַּיְלָה:

ז אֲבָל אִם רוֹצֶה לִבְדֹּק כָּל חֲדָרָיו בְּלֵיל י"ג אוֹ בְּשַׁאַר לֵילוֹת הַשָּׁנָה לְאוֹר הַנֵּר וּלְהָזְהֵר שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס לְשָׁם עוֹד חָמֵץ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, רַק שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ עַל בְּדִיקָה זוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ו. לְפִיכָךְ, נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁיְּשַׁיֵּר חֶדֶר אֶחָד לְבָדְקוֹ בְּלֵיל י"ד וּלְבָרֵךְ עַל בְּדִיקָתוֹ, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד בְּרָכָה בַּיָּדִים.

וּמִכָּל מָקוֹם אַף אִם בָּדַק כָּל חֲדָרָיו וְלֹא שִׁיֵּר כְּלוּם — צָרִיךְ הוּא לַחֲזוֹר וְלִבְדֹּק פַּעַם אַחֶרֶת לֹא פָּחוֹת חֶדֶר אֶחָד בְּלֵיל י"ד, כֵּיוָן שֶׁבְּלֵילָה זֶה חָל חִיּוּב הַבְּדִיקָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא בָּדְקוּ עֲדַיִן — חָל הַחִיּוּב גַּם עַל זֶה שֶׁבָּדַק כְּבָר, שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בֵּינוֹ וּבֵין כָּל יִשְׂרָאֵל.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִבְדֹּק כְּלוּם בְּלֵיל י"ד, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר בָּדַק כָּל חֲדָרָיו כְּדִינָם בַּלַּיְלָה לְאוֹר הַנֵּר. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ כְּשֶׁחוֹזֵר וּבוֹדֵק חֶדֶר אֶחָד בְּלֵיל י"ד:

ח אֵין בּוֹדְקִין לְאוֹר הָאֲבוּקָה, אֶלָּא לְאוֹר נֵר קָטָן יְחִידִי, לְפִי שֶׁאוֹר הָאֲבוּקָה אֵין יָכוֹל לְהַכְנִיסוֹ לְחוֹרִים וּסְדָקִים, וְגַם הוּא מִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יִשְׂרֹף בּוֹ הַבַּיִת, וְיִהְיֶה לִבּוֹ טָרוּד בְּיִרְאָה זוֹ וְלֹא יִבְדֹּק יָפֶה.

וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִבְדֹּק כִּי אִם בְּנֵר שֶׁל שַׁעֲוָה, אֲבָל לֹא בְּנֵר שֶׁל חֵלֶב, לְפִי שֶׁהוּא מִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יַטִּיף מִמֶּנּוּ עַל כֵּלִים כְּשֵׁרִים, וְלֹא בְּנֵר שֶׁל שֶׁמֶן, לְפִי שֶׁמִּתְיָרֵא שֶׁלֹּא יַטִּיף מִמֶּנּוּ עַל כְּלֵי חָלָב, וְלֹא בְּנֵר שֶׁל שֶׁמֶן, לְפִי שֶׁמִּתְיָרֵא שֶׁלֹּא יַטִּיף מִמֶּנּוּ עַל הַבְּגָדִים וִיטַנְּפֵם, וְגַם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיסוֹ יָפֶה לַחוֹרִים וְלַסְּדָקִים.

אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר בָּדַק (ב) בְּאֶחָד מִנֵּרוֹת הַלָּלוּ יָצָא, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִבְדֹּק בְּנֵר שֶׁל שַׁעֲוָה. וְכֵן אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאֵין לוֹ נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה — הֲרֵי זֶה כְּדִיעֲבַד, וְיִבְדֹּק לְכַתְּחִלָּה בְּנֵרוֹת אֲחֵרוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּנֵר שֶׁל שֶׁמֶן לֹא יִבְדֹּק בְּשֶׁל חֵלֶב, שֶׁכְּשֶׁהוּא בּוֹדֵק בְּשֶׁל שֶׁמֶן אֵינוֹ מִתְיָרֵא רַק שֶׁלֹּא יַטִּיף עַל כְּלֵי חָלָב אֲבָל לֹא עַל כְּלֵי בָּשָׂר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשֶׁל חֵלֶב. וְאִם אֵין לוֹ שֶׁל שֶׁמֶן וְיֵשׁ לוֹ שֶׁל חֵלֶב — יִבְדֹּק בּוֹ וְלֹא יִבְדֹּק בְּשֶׁל שֶׁמֶן, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיסוֹ יָפֶה לַחוֹרִים וְלַסְּדָקִים כְּמוֹ שֶׁל חֵלֶב:

ט אִם עָבַר וּבָדַק לְאוֹר הָאֲבוּקָה — לֹא יָצָא, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִבְדֹּק לְאוֹר הַנֵּר. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִבְדֹּק. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לִדְבָרָיו שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ כְּשֶׁחוֹזֵר וּבוֹדֵק:

י נֵר שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁדּוֹלְקִין בְּתוֹכוֹ ב' פְּתִילוֹת — דֵּינוֹ כַּאֲבוּקָה, שֶׁאֲפִלּוּ עָבַר וּבָדַק בּוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק. וְכֵן אִם הִדְלִיק ב' נֵרוֹת שֶׁל שַׁעֲוָה וּסְמָכָן זוֹ לְזוֹ וּבָדַק בָּהֶן — לֹא עָלְתָה לוֹ בְּדִיקָה. וַאֲפִלּוּ קָלָעָן יַחַד וַעֲשָׂאָן כְּעֵין נֵר אֶחָד (אוֹ שֶׁדִּבֵּק וְחִבֵּר זוֹ לְזוֹ עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ נֵר אֶחָד), מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן ב' פְּתִילוֹת דּוֹלְקוֹת — הֲרֵי זוֹ אֲבוּקָה:

יא אֵין בּוֹדְקִין לְאוֹר הָעֵצִים, שֶׁהָעֵץ אֵינוֹ דּוֹלֵק יָפֶה כְּשֶׁהוּא יְחִידִי. וּשְׁנֵי עֵצִים אֲפִלּוּ הֵם דַּקִּים מְאֹד — דֵּינָם כַּאֲבוּקָה. וַאֲפִלּוּ מִין עֵץ שֶׁדּוֹלֵק יְחִידִי שֶׁקּוֹרִין (בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז קי"ן) — אֵין לִבְדֹּק בּוֹ לְכַתְּחִלָּה (אִם יֵשׁ לוֹ נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה), דְּכֵיוָן שֶׁרֵיחוֹ רַע, וְגַם נִיצוֹצוֹת מְנַתְּזִין מִמֶּנּוּ כְּשֶׁדּוֹלֵק, יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁעַל יְדֵי כֵן לֹא יִבְדֹּק הֵיטֵב:

יב כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"א שֶׁמִּן הַתּוֹרָה כְּשֶׁמְּבַטֵּל אֶת הֶחָמֵץ וּמַפְקִירוֹ קֹדֶם זְמַן אִסּוּרוֹ — דַּיּוֹ. וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְבַטְּלוֹ וּלְהַפְקִירוֹ — חַיָּב הוּא לִבְדֹּק וּלְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו מִן הַתּוֹרָה כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן אִסּוּרוֹ וּלְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי.

וּכְשֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּךְ, אִם בְּתוֹךְ הַפֶּסַח מָצָא כְּזַיִת חָמֵץ בְּבֵיתוֹ שֶׁלֹּא מָצָא בִּבְדִיקָתוֹ — לֹא עָבַר עָלָיו לְמַפְרֵעַ בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", שֶׁהֲרֵי אָנוּס הוּא, כֵּיוָן שֶׁבָּדַק כְּדִינוֹ. וְאֵינוֹ חַיָּב לִבְדֹּק מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בִּמְקוֹמוֹת שֶׁרָגִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה בִּתְדִירוּת, כְּגוֹן הַבַּיִת וַחֲדָרָיו שֶׁרָגִיל לֶאֱכֹל בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵר וְנָפַל שָׁם פֵּרוּר חָמֵץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּזַיִת, וְעוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יִמָּצֵא" מִן הַתּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה לוֹ (עַיֵּן סִימָן ת"מ) כָּל יְמֵי הַפֶּסַח. אֲבָל שְׁאָר הַחֲדָרִים שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ בִּתְדִירוּת וְקָרוֹב הַדָּבָר שֶׁלֹּא נִשְׁתַּיֵּר בָּהֶן חָמֵץ כְּזַיִת — אֵין צָרִיךְ לְבָדְקָן מִן הַתּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִּטֵּל:

יג אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף עַל פִּי שֶׁבִּטֵּל כָּל חֲמֵצוֹ — חַיָּב הוּא לִבְדֹּק וּלְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ וּלְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא הִכְנִיס לְשָׁם חָמֵץ בְּאַקְרַאי. לְפִיכָךְ, כָּל חַדְרֵי הַבַּיִת וְהָעֲלִיּוֹת, אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁבָּרִי לוֹ שֶׁלֹּא אָכַל בָּהֶן חָמֵץ מֵעוֹלָם — הֲרֵי הֵם צְרִיכִים בְּדִיקָה כְּדִינָהּ בַּלַּיְלָה לְאוֹר הַנֵּר, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים אָדָם קָם מִתּוֹךְ סְעוּדָתוֹ וּפִתּוֹ בְּיָדוֹ וְנִכְנָס לַחֲדָרָיו לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן תַּשְׁמִישָׁיו, כְּגוֹן חֲדַר הַמַּשְׁכ[וֹ]נוֹת שֶׁלִּפְעָמִים נִכְנָס לְתוֹכוֹ בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה לְהוֹצִיא מִשָּׁם מַשְׁכוֹן לְהַחֲזִירוֹ לִבְעָלָיו, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא שָׁכַח שָׁם אֶת פִּתּוֹ אוֹ שֶׁמָּא נִתְפָּרֵר מִמֶּנּוּ שׁוּם פֵּרוּר חָמֵץ:

יד אֲבָל אוֹתָן חֲדָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאָדָם לִכָּנֵס בָּהֶן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, כְּגוֹן אוֹצָרוֹת יַיִן וְשֵׁכָר, שֶׁאֵין מִסְתַּפֵּק מֵהֶן לִשְׁתּוֹתָן אוֹ לִמְכֹּר מֵהֶן, וְכֵן בֵּית הַתֶּבֶן — אֵין צְרִיכִים בְּדִיקָה, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ לוֹ שֶׁהִכְנִיס לְשָׁם חָמֵץ פַּעַם אַחַת:

טו אֲבָל אוֹצָרוֹת יַיִן וְשֵׁכָר שֶׁמִּסְתַּפֵּק מֵהֶן — צְרִיכִין בְּדִיקָה, שֶׁלִּפְעָמִים בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה הֵם כָּלִים עַל הַשֻּׁלְחָן וְהוֹלֵךְ הַשַּׁמָּשׁ לְהָבִיא מֵהֶן וּפִתְאוֹ בְּיָדוֹ. וְכֵן הַחֲדָרִים שֶׁמְּשִׁימִין בָּהֶם מֶלַח אוֹ גְּבִינוֹת אוֹ מִינֵי כְּבוּשִׁים אוֹ נֵרוֹת — הֲרֵי הֵם צְרִיכִים בְּדִיקָה, שֶׁלִּפְעָמִים הֵם כָּלִים בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה וְהוֹלֵךְ הַשַּׁמָּשׁ לְהָבִיא מֵהֶן וּפִתְאוֹ בְּיָדוֹ:

טז אֲבָל אוֹתָן חֲדָרִים שֶׁמְּשִׁימִין דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ קֶבַע לְסִפּוּקָן, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשַּׁמָּשׁ יוֹדֵעַ קֹדֶם הַסְּעוּדָה כַּמָּה צְרִיכִין לִסְעוּדָה זוֹ וְהוֹלֵךְ וּמֵבִיא וְאֵין צָרִיךְ לְהָבִיא עוֹד בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה, כְּגוֹן אוֹצָרוֹת שֶׁל שֶׁמֶן, וְכֵיוֹצֵא בּוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵין רְגִילִין בָּהֶן תָּדִיר, וְאֵין דֶּרֶךְ לְמַלֵּךְ וּלְהָבִיאָן עוֹד עַל הַשֻּׁלְחָן בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה — אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה. וְאִם הוּא מָקוֹם שֶׁרְגִילִין לְהַדְלִיק בּוֹ נֵרוֹת שֶׁל שֶׁמֶן — צָרִיךְ בְּדִיקָה אִם דֶּרֶךְ לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ לְנֵרוֹת:

יז חוֹרִים שֶׁבְּכֹתֶל הַבַּיִת, וְכֵן זִיזִים הַבּוֹלְטִים מֵהַכְּתָלִים, אִם אֵינָן גְּבוֹהִים יוֹתֵר מִדַּאי וְלֹא נְמוּכִים יוֹתֵר מִדַּאי — הֲרֵי הֵן צְרִיכִין בְּדִיקָה, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן (אֲבָל חוֹרִים קְטַנִּים מְאֹד, וְכֵן הַסְּדָקִים קְטַנִּים שֶׁבַּכּוֹתָלִים שֶׁאֵין רְאוּיִין לְשׂוּם תַּשְׁמִישׁ, אֵינָם צְרִיכִים בְּדִיקָה), וְיֵשׁ לָחוֹשׁ לְשֶׁמָּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ וְנִשְׁאַר מֵנַח שָׁם פֵּרוּרֵי חָמֵץ. אֲבָל אִם גְּבוֹהִים כָּל כָּךְ עַד שֶׁאֵין יַד אָדָם מַגַּעַת לְשָׁם, וְכֵן אִם הֵם נְמוּכִים לְמַטָּה מִג' טְפָחִים סָמוּךְ לְקַרְקַע הַבַּיִת — אֵינָם צְרִיכִים בְּדִיקָה, שֶׁמִּן הַסְּתָם לֹא נִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ. אֲבָל אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת — הֲרֵי הֵן צְרִיכִין בְּדִיקָה. וּבְבַיִת שֶׁהַתִּינוֹקוֹת מְצוּיִין בּוֹ, אֲפִלּוּ הַנְּמוּכִים מִג' טְפָחִים צְרִיכִין בְּדִיקָה, שֶׁמָּא הִצְנִיעוּ שָׁם הַתִּינוֹקוֹת מְעַט חָמֵץ:

יח וְכָל זֶה בַּחוֹרִים שֶׁבַּכְּתָלִים, אֲבָל הַחוֹרִים וּסְדָקִים שֶׁבַּקַּרְקַעַת הַבַּיִת צְרִיכִין בְּדִיקָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין תִּינוֹקוֹת מְצוּיִין שָׁם, שֶׁיֵּשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא נָפַל וְנִתְגַּלְגֵּל לְשָׁם מְעַט חָמֵץ:

יט וְאִם קַרְקַעִית הַבַּיִת הִיא מְרֻצֶּפֶת בִּנְסָרִים וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם חוֹרִים קְטַנִּים עֲמֻקִּים וְאֵין יָכוֹל לְהַכְנִיס אֶת יָדוֹ לְתוֹךְ הַחוֹר לִבְדֹּק — אֵין צָרִיךְ לְקַעֲקֵעַ אֶת הַנְּסָרִים לִבְדֹּק תַּחְתֵּיהֶם. וַאֲפִלּוּ אִם רָאָה שֶׁנָּפַל חָמֵץ לְחוֹר זֶה הַקָּטָן, וְאִם לֹא יוֹצִיאֶנּוּ מִשָּׁם יִהְיֶה מֻנָּח שָׁם כָּל יְמֵי הַפֶּסַח — אַף עַל פִּי כֵן אֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם, אֶלָּא מְבַטְּלוֹ

וְדַיּוֹ, שֶׁהֲרֵי עִקַּר תַּקָּנַת הֶחְמֵץ אַחַר שֶׁבִּטְּלוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבוֹא לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, וְזֶה הֶחְמֵץ שֶׁהוּא מֻנָּח בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹכוֹ — בְּוַדַּאי לֹא יֹאכְלֶנּוּ בְּפֶסַח:

כ וְכֵן הַדִּין בְּחוֹר שֶׁהוּא רָחָב וְיָכוֹל לְהַכְנִיס יָדָיו לְתוֹכוֹ אֶלָּא שֶׁהוּא עָמֹק מְאֹד וְאֵין יַד אָדָם מַגַּעַת לִבְדֹּק בְּכֻלּוֹ, בֵּין שֶׁהַחוֹר הוּא בְּכָתְלֵי הַבַּיִת, בֵּין שֶׁהוּא בְּקַרְקָעִיתוֹ — הֲרֵי הוּא בּוֹדֵק בְּתוֹכוֹ עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת, וְהַשְּׁאָר דַּי לוֹ בְּבִטּוּל אֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם וַדַּאי חָמֵץ, עַיֵּן סוֹף סִימָן תל"ח:

כא כֹּתֶל עָב מְאֹד שֶׁהוּא מְחִצָּה בֵּין שְׁנֵי בָּתִּים שֶׁל שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וְהַחוֹר עוֹבֵר בְּתוֹכוֹ מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר — זֶה בּוֹדֵק מִצַּד זֶה עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת, וְזֶה בּוֹדֵק מִצַּד זֶה עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת. וּשְׁאָר אֹרֶךְ הַחוֹר שֶׁבְּאֶמְצַע הַכֹּתֶל, יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִתְגַּלְגֵּל לְתוֹכוֹ חָמֵץ מִצַּד זֶה, וְשֶׁמָּא נִתְגַּלְגֵּל לְתוֹכוֹ חָמֵץ מִצַּד זֶה, לְפִיכָךְ שְׁנֵיהֶם חַיָּבִים לְבַטֵּל כָּל חָמֵץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֲפִלּוּ אֵינָן יוֹדְעִים בְּבֵרוּר שֶׁיֵּשׁ שָׁם חָמֵץ:

כב וְאִם זֶה הַכֹּתֶל הוּא מְחִצָּה בֵּין בֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְבֵיתוֹ שֶׁל נָכְרִי — לֹא יִבְדֹּק הַיִּשְׂרָאֵל כְּלָל אֶת חוֹרֵי הַכֹּתֶל הָעוֹבְרִים בְּתוֹכוֹ מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר. וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ שָׁם חָמֵץ וַדַּאי בְּתוֹכוֹ — אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק וּלְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם בְּלֵיל י"ד, מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ סַכָּנָה, שֶׁכְּשֶׁיִּרְאֶה הַנָּכְרִי אֶת הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מְמַשְׁמֵשׁ בַּחוֹר לְאוֹר הַנֵּר, יֹאמַר "כְּשָׁפִים הוּא עוֹשֶׂה לִי". וּמִכָּל מָקוֹם לְמָחָר בְּיוֹם י"ד יִבְדֹּק בּוֹ לְאוֹר הַיּוֹם עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת אֲפִלּוּ אֵין שָׁם חָמֵץ וַדַּאי, שֶׁכְּשֶׁמְּמַשְׁמֵשׁ בּוֹ לְאוֹר הַיּוֹם — אֵין כָּאן חֲשַׁשׁ סַכָּנָה, שֶׁהֲרֵי כָּךְ הָיָה מְשָׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה לְאוֹר הַיּוֹם (שֶׁכָּל חוֹר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּלוּם — אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה), וְהַשְּׁאָר דַּי לוֹ בְּבִטּוּל אֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם וַדַּאי חָמֵץ:

כג גַּג הַמְשֻׁפָּע כְּמוֹ גַּגּוֹת שֶׁלָּנוּ — אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְשׁוּם תַּשְׁמִישׁ. (אֲבָל גַּג הַשָּׁוֶה שֶׁתַּחַת גַּג הַמְשֻׁפָּע, אִם דֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ — צָרִיךְ בְּדִיקָה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מְיֻחָד לְתַשְׁמִישׁ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה, כְּגוֹן שֶׁעֲשָׂאוֹ אוֹצָר לְיַיִן אוֹ שֶׁכָּר, וְאֵינוֹ מִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ כְּלָל לֹא לִשְׁתּוֹת וְלֹא לִמְכֹּר, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה).

וַאֲפִלּוּ גַּג מְשֻׁפָּע שֶׁהוּא נָמוּךְ מְאֹד, וַאֲפִלּוּ הוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַבַּיִת, כְּגוֹן גַּג הַמִּגְדָּל (פֵּרוּשׁ, כְּגוֹן אלמע"ר אוֹ שאפ"ע בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז, וּמַצְנִיעִים בְּתוֹכוֹ כֵּלִים וַאֲכָלִים) — אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה.

אֲבָל תּוֹךְ הַמִּגְדָּל, וְכֵן תּוֹךְ הַתֵּבוֹת, צְרִיכִים בְּדִיקָה, שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם חָמֵץ לִפְעָמִים:

כד רֶפֶת שֶׁל בָּקָר אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה, שֶׁכָּל חָמֵץ שֶׁנָּפַל שָׁמָּה יֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁהַבְּהֵמוֹת אֲכָלוּהוּ, וַהֲרֵי יֵשׁ כָּאן סָפֵק סְפֵקָא, שֶׁמָּא לֹא הָיָה שָׁם חָמֵץ מֵעוֹלָם, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר הָיָה, שֶׁמָּא אֲכָלוּהוּ הַבְּהֵמוֹת, וּסְפֵק אֲכִילַת הַבְּהֵמוֹת מוֹצִיא מִידֵי סְפֵק חָמֵץ:

כה וְכֵן לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה, שֶׁכָּל חָמֵץ שֶׁהָיָה שָׁם יֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁהַתַּרְנְגוֹלִים אֲכָלוּהוּ.

(ה) וְכֵן בַּיִת שֶׁהַתַּרְנְגוֹלִים מְצוּיִין בּוֹ אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה בְּקַרְקָעִיתוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁסָּמוּךְ לַפֶּסַח, דְּהַיְנוּ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח, נִזְהָר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל חָמֵץ בְּתוֹךְ זֶה הַבַּיִת, אֲבָל אִם לֹא נִזְהַר מִלֶּאֱכֹל בְּתוֹכוֹ חָמֵץ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח — הֲרֵי קַרְקָעִיתוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה כְּדִינָהּ בַּלַּיְלָה לְאוֹר הַנֵּר, דְּכֵיוָן שֶׁאָכְלוּ שָׁם חָמֵץ אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא נָפַל שָׁם חָמֵץ עַל הַקַּרְקַע, וַהֲרֵי יֵשׁ כָּאן וַדַּאי חָמֵץ, וְסָפֵק אֲכָלוּהוּ הַתַּרְנְגוֹלִים, וְסָפֵק לֹא אֲכָלוּהוּ, וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי.

(ו) אֲבָל כָּל חָמֵץ שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ זְמַן רַב קֹדֶם פֶּסַח, דְּהַיְנוּ קֹדֶם ל' יוֹם, יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי סְפֵקוֹת לְהָקֵל, שֶׁמָּא אֲכָלוּהוּ (וְשֶׁמָּא לֹא הִכְנִיסוּ לְשָׁם חָמֵץ), וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר שֶׁלֹּא אֲכָלוּהוּ הַתַּרְנְגוֹלִים, שֶׁמָּא נִתְעַפֵּשׁ בְּאֹרֶךְ הַזְּמַן שֶׁנִּפְסַל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב, וְאֵין צָרִיךְ לְבַעֵרוֹ כְּלָל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב[2].

[2] וְאַף עַל פִּי שֶׁחַיָּב אָדָם לְבַדֵּק בְּכָל הַחֲדָרִים שֶׁיֵּשׁ לְחֹשׁ בָּהֶם לְשֶׁמָּא הִכְנִיסוּ לְשָׁם חָמֵץ פַּעַם אַחַת, אַף שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה סְפֵקוֹת לְהָקֵל, שֶׁמָּא לֹא הִכְנִיסוּ שָׁם חָמֵץ מֵעוֹלָם, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר הִכְנִיסוּ, שֶׁמָּא חָזְרוּ וּנְטָלוּהוּ כֻּלּוֹ מִשָּׁם וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ שָׁם כְּלוּם, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ מְעַט, שֶׁמָּא הָיָה זְמַן רַב קֹדֶם הַפֶּסַח וְנִתְעַפֵּשׁ בְּאֹרֶךְ הַזְּמַן אוֹ נִמְאַס עַד שֶׁנִּפְסַל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב — הֵיְנוּ לְפִי שֶׁעִקַּר תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְנוּ לְבַדֵּק וּלְחַפֵּשׂ אַחַר הֶחָמֵץ אֵינָהּ אֶלָּא עַל הַסָּפֵק, שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם חָמֵץ, וּמִן הַתּוֹרָה אֵין לְחֹשׁ כְּלָל לְסָפֵק כָּזֶה, שֶׁכְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה "אֵין מַחֲזִיקִין רֵעוּתָא", כַּמְבֹאָר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ל"ט, אֶלָּא שֶׁחֲכָמִים מֵחֲמַת חֹמֶר אִסּוּר הֶחָמֵץ הֶחֱמִירוּ לְחֹשׁ אַף לְסָפֵק כָּזֶה, וְלָכֵן הִתְקִינוּ מִצְוַת הַבְּדִיקָה, וְאִם כֵּן מַה לִּי סָפֵק אֶחָד וּמַה לִּי כַּמָּה סְפֵקוֹת.

אֲבָל סָפֵק הֶרְגֵּיל מְאֹד, שֶׁרְגִילוּת הִיא שֶׁהַתַּרְנְגוֹלִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אוֹכְלִין כָּל מַה שֶּׁמּוֹצְאִין וְהוּא קָרוֹב לְוַדַּאי, אֶלָּא שֶׁסָּפֵק זֶה בִּלְבַד אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִידֵי וַדַּאי גָּמוּר, דְּהַיְנוּ חֶזְקַת חָמֵץ שֶׁהָיָה שָׁם, שֶׁוַּדַּאי גָּמוּר עָדִיף מִקָּרוֹב לְוַדַּאי, אֲבָל אִם יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק עוֹד סָפֵק אֶחָד, דְּהַיְנוּ שֶׁמָּא נִפְסַל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב בְּאֹרֶךְ הַזְּמַן, אַף עַל פִּי שֶׁסָּפֵק זֶה אֵינוֹ קָרוֹב לְוַדַּאי, מִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי סָפֵק זֶה הוּרַע כֹּחוֹ שֶׁל הַוַּדַּאי גָּמוּר, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ לְהַסְתַּפֵּק סָפֵק אַחֵר — הֲרֵי אֵינוֹ וַדַּאי

כו וְכֵן הַדִּין בְּכָל הַחֲדָרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה כְּלָל מֵחֲמַת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַכְנִיס בָּהֶן חָמֵץ מֵעוֹלָם וְרָאָה קֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁהִכְנִיס עַכְבָּר בָּהֶם חֲתִיכוֹת חָמֵץ — אֵין צָרִיךְ לְבָדְקָן בְּלֵיל י"ד מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֲבָל אִם רָאָה תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם צָרִיךְ לְבָדְקָן בְּלֵיל י"ד, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ח, וְעַיֵּן בְּסִימָן תס"ה:

כז וְכֵן רֶפֶת שֶׁל בָּקָר וְלוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים, אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁהָיָה בָּהֶם וַדַּאי חָמֵץ בְּתוֹךְ ל' יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא מֻנָּח שָׁם, הוּא חַיָּב לִבְדֹּק וּלְחַפֵּשׂ בָּהֶם אֶת הֶחָמֵץ בְּלֵיל י"ד לְאוֹר הַנֵּר וּלְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם.

וְאִם הוּא רוֹצֶה לִתֵּן לִפְנֵי הַבְּהֵמוֹת וְתַרְנְגוֹלִים לֶאֱכֹל זֶה הֶחָמֵץ אוֹ חָמֵץ אַחֵר — צָרִיךְ הוּא לַעֲמֹד עֲלֵיהֶם עַד שֶׁיִּגְמְרוּ לֶאֱכֹל, וּלְעַיֵּן עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִדְחֲפוּ וְיַגַּלְגְּלוּ מִן הֶחָמֵץ כְּלוּם לְמָקוֹם אַחֵר צָנוּעַ שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה, שֶׁמָּא יְהֵא מֻנָּח שָׁם עַד כְּנִיסַת הַפֶּסַח וְיֵעָבֵר עָלָיו בְּ"בַל יִמָּצֵא". וְאִם נִשְׁתַּיֵּר מְעַט חָמֵץ מֵאָכְלָתָם — יִטְּלֶנּוּ מִשָּׁם וְלֹא יַנִּיחַ לִפְנֵיהֶם, שֶׁמָּא יִשָּׁאֵר מֻנָּח שָׁם עַד כְּנִיסַת הַפֶּסַח.

וַאֲפִלּוּ אִם דַּעְתּוֹ לֵילֵךְ אֲלֵיהֶם כְּשֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית וְלִרְאוֹת אִם מֻנָּח שָׁם מְעַט חָמֵץ שֶׁיְּבַעֲרֶנּוּ, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְחוֹשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה הַבְּעוּר חָמֵץ יִשְׁכַּח עַל הֶחָמֵץ שֶׁנָּתַן לִפְנֵיהֶם, לְפִי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ אָז לָחוֹשׁ שֶׁמָּא נִשְׁתַּיֵּר מְעַט חָמֵץ מֵאָכְלָתָם, לְפִיכָךְ צָרִיךְ הוּא בְּשָׁעָה שֶׁהוּא נוֹתֵן לִפְנֵיהֶם לֶאֱכֹל שֶׁלֹּא לָזוּז מֵהֶם עַד שֶׁיִּגְמְרוּ לֶאֱכֹל, וַיְצַנִּיעַ הַמִּשְׁיָר כְּדֶרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד, שֶׁאָז בְּוַדַּאי לֹא יִשְׁכַּח לְבַעֲרוֹ בְּשָׁעַת הַבְּעוּר, כְּמוֹ שֶׁאֵין שׁוֹכֵחַ לְבַעֵר כָּל חָמֵץ הַיָּדוּעַ לוֹ:

כח קַרְקָעִית הֶחָצֵר אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה, לְפִי שֶׁעוֹרְבִין וּשְׁאָר עוֹפוֹת מְצוּיִין שָׁם, וְהֵם אוֹכְלִים כָּל חָמֵץ שֶׁנּוֹפֵל. וַאֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁיֵּשׁ שָׁם בֶּחָצֵר וַדַּאי חָמֵץ — אֵין צָרִיךְ לְבָטְלוֹ מִשָּׁם בִּשְׁעַת בְּדִיקַת לֵיל י"ד.

וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לְהַשְׁלִיךְ חָמֵץ לֶחָצֵר קֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית, וּכְשֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה

גְּמוּר, וְאֵינוֹ אֶלָּא כְּקָרוֹב לְוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ כָּאן חָמֵץ, וְיוֹכֵל סָפֵק שֶׁל אָכִילַת תַּרְנְגוֹלִים שֶׁהִיא קָרוֹב לְוַדַּאי לְהוֹצִיא מִידֵי קָרוֹב לְוַדַּאי.

וְעַיֵּן בְּסִימָן תמ"ד שֶׁאֲפִלּוּ בַּיִת הַצָּרִיךְ בְּדִיקָה בְּקַרְקָעִיתוֹ, אֵין צָרִיךְ לְבָדֹק וּלְחַפֵּשׂ אֶלָּא אַחַר פֵּרוּרִין גְּדוֹלִים קְצָת, אֲבָל פֵּרוּרִים הַדַּקִּין אֲפִלּוּ רוֹאֶה אוֹתָם מֻנָּחִים עַל גַּבָּיו — אֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיהָם וּלְבַעֲרָם אִם הֵם מֻנָּחִים בְּמָקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי בְּנֵי אָדָם, שֶׁמְּאֲלֵיהֶם הֵם מִתְבַּעֲרִים עַל יְדֵי דְּרִיסַת הָרַגְלַיִם, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹאֶה אוֹתָם מֻנָּחִים שָׁם לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית, שֶׁאָז הוּא חַיָּב לְבַעֲרָם מִן הָעוֹלָם מִיָּד שֶׁיִּרְאֵם עַיִן שָׁם]:

שִׁשִּׁית יֵלֵךְ לִרְאוֹת הֶחָמֵץ בֶּחָצֵר, וְאִם עֲדַיִן הוּא מֻנָּח שָׁם שֶׁלֹּא אָכְלוּהוּ הָעוֹרְבִים — חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי מִיָּד שֶׁיִּרְאֶנּוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ה. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח לֵילֵךְ וְלִרְאוֹתוֹ כְּשֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית, שֶׁאַף אִם יִשְׁכַּח עָלָיו אֵין כָּאן אִסּוּר, שֶׁבְּוַדַּאי נְטָלוּהוּ הָעוֹרְבִין קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית וְהוֹלִיכוּהוּ לַמָּקוֹם שֶׁבָּאוּ מִשָּׁם. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְיִתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ח וְתל"ט, שֶׁאֵין סָפֵק אֲכִילָה מוֹצִיא מִיָּדֵי וַדַּאי חָמֵץ, מִכָּל מָקוֹם (ח) נְטִילַת הָעוֹרְבִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם וּגְרִירַת הַחֻלְדָּה וְהָעַכְבָּרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם הִיא וַדַּאִית, אֶלָּא שֶׁהָאֲכִילָה הִיא סָפֵק, כִּי שֶׁמָּא לֹא הָיוּ רְעֵבִים בְּאוֹתוֹ שָׁעָה, לְפִיכָךְ גַּבֵּי עַכְבָּרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִשְׁאָר מִינֵי חַיָּה הַגְּדֵלִים בַּבַּיִת, אָנוּ מַחֲמִירִים בְּוַדַּאי חָמֵץ, שֶׁאַף אִם גְּרָרוּהוּ הֲרֵי הוּא טָמוּן בַּבַּיִת אוֹ בֶּחָצֵר, וְעוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יִמָּצֵא", וְאֵין כָּאן צַד הֶהֵתֵר אֶלָּא לִתְלוֹת שֶׁמָּא אֲכָלוּהוּ, וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִיָּדֵי וַדַּאי. אֲבָל עוֹרְבִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁאֵינָם בְּנֵי תַּרְבּוּת וּמִמָּקוֹם אַחֵר הֵם רְגִילִין לָבוֹא לְכָאן, אִם כֵּן כְּשֶׁנְּטָלוּהוּ בְּוַדַּאי הוֹלִיכוּהוּ לַמָּקוֹם שֶׁבָּאוּ מִשָּׁם. אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אֵין לִסְמֹךְ עַל זֶה כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר, דְּהַיְנוּ תְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית, דְּכֵיוָן שֶׁהָיָה יָכוֹל לֵילֵךְ לֶחָצֵר וְלִרְאוֹת אִם הֶחָמֵץ מֻנָּח עֲדַיִן שָׁם — יֵלֵךְ וְיִרְאֶנּוּ:

כט הַחוֹרִים שֶׁבְּכָתְלֵי הֶחָצֵר, אִם אֵינָן גְּבוֹהִים יוֹתֵר מִדַּאי וְלֹא נְמוּכִין יוֹתֵר מִדַּאי — הֲרֵי הֵם צְרִיכִין בְּדִיקָה אִם דֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, לְפִי שֶׁהָעוֹרְבִים אֵינָם מְצוּיִים בַּחוֹרִים:

ל חָמֵץ שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת (פֵּרוּשׁ גַּל שֶׁל אֲבָנִים וְעָפָר), אִם אֵין הַכֶּלֶב יָכוֹל לְהָרִיחַ רֵיחוֹ וּלְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו גֹּבַהּ ג' טְפָחִים — הֲרֵי הוּא כִּמְבֹעָר מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, וְאֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִן הַתּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִּטְּלוֹ.

(ט) וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לְהַפִּיל עָלָיו מַפֹּלֶת מִן הַתּוֹרָה אַף לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר וּבְכָךְ הוּא מְבֹעָר מִן הָעוֹלָם, וּלְאַחַר הַפֶּסַח יָכוֹל לְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל וְלַחֲזֹר וְלִזְכּוֹת בֶּחָמֵץ הַטָּמוּן. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֲפִלּוּ אִם נָפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת מֵאֵלָיו — צָרִיךְ לְבַטְּלוֹ קֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְפַּקֵּחַ הַגַּל בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְיִתְגַּלֶּה הֶחָמֵץ, וְיַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִן הַתּוֹרָה אִם לֹא הָיָה מְבַטְּלוֹ קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית, שֶׁמִּשָּׁעָה שִׁשִּׁית וָאֵילָךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל עוֹד, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל עוֹד לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ מֵחֲמַת גְּזֵרַת חֲכָמִים שֶׁאָסְרוּהוּ בַּהֲנָאָה מִתְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית וָאֵילָךְ — הֲרֵי אֵין לוֹ שׁוּם חֵלֶק וּזְכוּת

בּוֹ, וְאֵינוֹ נִקְרָא שֶׁלּוֹ שֶׁיּוּכַל לְבַטְּלוֹ וּלְהַפְקִירוֹ.
וְאִם לֹא בִּטְּלָהּ קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁעָבַר עַל מִצְוַת חֲכָמִים אֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ לְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל לְהוֹצִיא אֶת הֶחָמֵץ מִשָּׁם וּלְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם.
וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים, שֶׁאַף שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים אֵינוֹ כִּמְבֹעָר מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּטָמוּן בְּבוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת, שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ. לְפִיכָךְ אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל לְהוֹצִיא הֶחָמֵץ וּלְבַעֲרוֹ בִּזְמַן הַבִּעוּר — הֲרֵי הוּא חַיָּב מִן הַתּוֹרָה לְבַטְּלוֹ קֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית, וּבְבִטּוּל זֶה הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהֲרֵי עִקַּר גְּזֵרַת חֲכָמִים שֶׁגָּזְרוּ שֶׁאֵין בִּטּוּל וְהֶפְקֵר מוֹעִיל לֶחָמֵץ, אֵינָהּ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח וְיָבֹא לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח אִם יְבַטְּלֶנּוּ וְלֹא יְבַעֲרֶנּוּ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, וְחָמֵץ זֶה שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים, שֶׁאֵין הַכֶּלֶב יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם וּלְהַנִּיחוֹ בְּמָקוֹם מְגֻלֶּה — אֵין לָחֹשׁ בּוֹ שֶׁמָּא יָבוֹא אָדָם לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ בַּפֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁכָּל יְמֵי הַפֶּסַח יִהְיֶה טָמוּן וּמְכֻסֶּה מִן הָעַיִן. אֲבָל אִם לֹא בִּטְּלוֹ קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית — חַיָּב הוּא מִן הַתּוֹרָה לְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל לְהוֹצִיא הֶחָמֵץ מִשָּׁם וּלְבַעֲרוֹ. וְאִם יֵשׁ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה לְפַקֵּחַ בַּגַּל בַּיָּדַיִם, כְּגוֹן שֶׁהוּא מָקוֹם שֶׁמְּצוּיִים שָׁם עַקְרַבִּים (אֲבָל נָחָשׁ לֹא בָּרִי הֶזֵּקָא עַיֵּן סִימָן ק"ד) בָּאַשְׁפּוֹת וּבַגַּלִּים — הֲרֵי הוּא (י) חַיָּב לִשְׂכֹּר פּוֹעֲלִים שֶׁיְּפַקְּחוּ אֶת הַגַּל עַל יְדֵי מָרָא וְקַרְדֹּם וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם, בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה עַד שֶׁיּוֹצִיאוּ אֶת הֶחָמֵץ מִשָּׁם.
וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, (יא) יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה כִּסְבָרָא אַחֲרוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם נָפַל עָלָיו גַּל גָּדוֹל שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְפַקְּחוֹ אֶפִלּוּ עַל יְדֵי מָרָא וְקַרְדֹּם, וַהֲרֵי זֶה הֶחָמֵץ אָבוּד מִבְּעָלָיו וּמִשְּׁאָר כָּל אָדָם — הֲרֵי זֶה כִּמְבֹעָר מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי לְדִבְרֵי הַכֹּל. וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַטְּלוֹ כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה "וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ" — "שֶׁלְּךָ" אִי אַתָּה רוֹאֶה, וְחָמֵץ זֶה אֵינוֹ נִקְרָא "שֶׁלְּךָ", דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִן הַגַּל — הֲרֵי אֵין לוֹ שׁוּם זְכוּת בּוֹ:

לא וְאִם נָפַל עָלָיו גַּל קָטָן בְּעִנְיָן שֶׁהַכֶּלֶב יָכוֹל לְהָרִיחַ רֵיחוֹ וּלְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו וּלְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין עָלָיו גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁבִּטְּלוֹ וְהִפְקִירוֹ — חַיָּב הוּא לְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל וּלְבַעֵר הֶחָמֵץ בִּזְמַן הַבִּעוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא כְּשֶׁיּוֹצִיאֶנּוּ מִשָּׁם הַכֶּלֶב לְאָכְלוֹ יְשַׁיֵּר

מְעַט מֵאֲכִילָתוֹ וְיִנִּיחֶנּוּ מְגֻלֶּה, וּכְשֶׁיִּרְאֶה אָדָם יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנָּה. וְאִם יֵשׁ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה לְפַקֵּחַ בַּגַּל בַּיָּדַיִם — חַיָּב הוּא לְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל עַל יְדֵי מָרָא וְקַרְדֹּם בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה:

לב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁבָּרִי לוֹ עַכְשָׁו בִּזְמַן הַבְּעוּר שֶׁיֵּשׁ וַדַּאי חָמֵץ בְּתוֹךְ הַגַּל, אֲבָל אִם לֹא בָּרִי לוֹ עַכְשָׁו בִּשְׁעַת הַבְּעוּר שֶׁיֵּשׁ בַּגַּל וַדַּאי חָמֵץ, כְּגוֹן חוֹרִים שֶׁבַּכֹּתֶל שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם חָמֵץ, וְאַחַר כָּךְ נָפַל הַכֹּתֶל וְנַעֲשָׂה גַּל, שֶׁיֵּשׁ לְהַסְתַּפֵּק וְלוֹמַר שֶׁמָּא כְּבָר נִטַּל הֶחָמֵץ מֵהַחוֹרִים קֹדֶם שֶׁנָּפַל הַכֹּתֶל, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה בְּהַחוֹרִים, וְעַכְשָׁו בִּזְמַן הַבְּעוּר אֵין מִן הֶחָמֵץ כְּלוּם בְּתוֹךְ הַגַּל, וּלְפִיכָךְ, אִם כְּבָר בִּטֵּל אֶת הֶחָמֵץ הַזֶּה, אוֹ שֶׁיָּכוֹל עֲדַיִן לְבַטְּלוֹ, שֶׁאַף אִם יֵשׁ עֲדַיִן בְּתוֹךְ הַגַּל אֵינוֹ חַיָּב לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם וּלְבַעֲרוֹ מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם עַל יְדֵי מָרָא וְקַרְדֹּם, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁאֵין שָׁם חָמֵץ כְּלָל.

וְגַם לֹא הִצְרִיכוּהוּ לִבְדֹּק וּלְחַפֵּשׂ בַּגַּל בַּיָּדַיִם וְלִבְטֵל עַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יַזִּיקֵנּוּ עַקְרָב שֶׁשָּׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִזּוֹקִין

(וְהָא דְּחָיְשִׁינַן לְסַכָּנָה גַּבֵּי חוֹר שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל לְנָכְרִי, הָתָם שְׁכִיחָא הֶזֵּקָא, וְהֵיכָא דְּשָׁכִיחָא הֶזֵּקָא לֹא סָמְכִינַן אַנִּסָּא אֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמִצְוַת הַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי, וַיֹּאמֶר ה' עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח וְגוֹ'". אֲבָל הָכָא לֹא שָׁכִיחָא הֶזֵּקָא, שֶׁמָּא אֵין כָּאן עַקְרָב כְּלָל בַּגַּל, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר יֵשׁ בּוֹ, שֶׁמָּא לֹא יִגַּע בּוֹ בְּיָדָיו כְּשֶׁיְּבַדֵּק וְיחַפֵּשׂ בַּגַּל, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר יִגַּע בּוֹ, שֶׁמָּא לֹא יַזִּיקֶנּוּ, כִּי לֹא יוּכַל מֵחֲמַת שֶׁהוּא מֻטְמָן בַּגַּל, וְאֵין כָּאן אֶלָּא חֲשָׁשָׁא בְּעָלְמָא, וְלֹא חָיְשִׁינַן לָהּ אֶלָּא לְאַחַר שֶׁהִשְׁלִים הַמִּצְוָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר),

לְפִי שֶׁחֲשׁוּ חֲכָמִים שֶׁמָּא תֹּאבַד לוֹ מַחַט בְּגַל זֶה קֹדֶם בְּדִיקָה זוֹ (שֶׁבִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה בְּוַדַּאי לֹא יֹאבַד מִמֶּנּוּ כְּלוּם עַל יְדֵי טִרְדָּתוֹ בַּבְּדִיקָה, שֶׁשְּׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִזּוֹקִין לֹא בְּגוּפָם וְלֹא בְּמָמוֹנָם), וְלֹא יִרְצֶה לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיהָ קֹדֶם בְּדִיקָה זוֹ, לְפִי שֶׁיִּתְיָרֵא מֵעַקְרְבִים הַמְצוּיִין שָׁם, רַק בִּשְׁעַת בְּדִיקָה שֶׁאָז הוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה יְחַפֵּשׂ גַּם אַחַר הַמַּחַט, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא גַּם אַחַר גְּמַר הַבְּדִיקָה יְחַפֵּשׂ גַּם כֵּן אַחַר הַמַּחַט, וְאָז אֵין עוֹסֵק בְּמִצְוָה כְּלָל

וְיוּכַל לָבֹא לִידֵי סַכָּנָה[3].

אֲבָל אִם לֹא בִּטְּלוֹ וּכְבָר הִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְבַטְּלוֹ — חַיָּב הוּא לְפַקֵּחַ (יד) עַל יְדֵי מָרָא וְקָרְדֹּם וְלִבְדֹּק וּלְחַפֵּשׂ שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם מִן הֶחָמֵץ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בַּחוֹרִין תּוֹךְ ל' יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח. אֲבָל הֶחָמֵץ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם קֹדֶם ל' יוֹם יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה סְפֵקוֹת לְהָקֵל, שֶׁמָּא נִטַּל כֻּלּוֹ מֵהַחוֹרִים, וְשֶׁמָּא נִתְעַפֵּשׁ בְּאֹרֶךְ זְמַן (וְשֶׁמָּא יֵשׁ עָלָיו גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים שֶׁהוּא כְּמִבְעָר מִן הַתּוֹרָה), וְאֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וַחֲכָמִים לֹא הִטְרִיחוּהוּ לְפַקֵּחַ הַגַּל עַל יְדֵי מָרָא וְקָרְדֹּם, כֵּיוָן שֶׁאֵין שָׁם חָמֵץ וַדַּאי:

לג וְכָל זֶה כְּשֶׁהוּא בְּעִנְיַן שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם חָמֵץ מֻנָּח בַּגַּל וְאֵין עָלָיו גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים, אֲבָל אִם בָּרִי לוֹ שֶׁאִם יֵשׁ שָׁם חָמֵץ בַּגַּל יֵשׁ עָלָיו בְּוַדַּאי גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים — אֵין צָרִיךְ לִטְרֹחַ וּלְפַקֵּחַ בַּגַּל עַל יְדֵי מָרָא וְקָרְדֹּם אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ חָמֵץ בַּחוֹרִים תּוֹךְ ל' יוֹם, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן סָפֵק שֶׁמָּא אֵין מִן הֶחָמֵץ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בַּחוֹרִים כְּלוּם בְּתוֹךְ גַּל זֶה, שֶׁכְּבָר נִטַּל כֻּלּוֹ מִן הַחוֹרִים קֹדֶם שֶׁנָּפַל הַכֹּתֶל, לְכָךְ יֵשׁ לְהָקֵל כְּהָאוֹמְרִים שֶׁהֶחָמֵץ שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים אֵין צָרִיךְ לְפַקֵּחַ בַּגַּל כְּלָל כְּדֵי לְבַעֲרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִּטְּלוֹ וְאֵין בְּיָדוֹ לְבַטְּלוֹ:

לד חָמֵץ שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים וּבִטְּלוֹ קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית כְּמִשְׁפָּטוֹ, וּלְאַחַר הַפֶּסַח נִתְפַּקַּח הַגַּל וְנִתְגַּלָּה הֶחָמֵץ — הֲרֵי הוּא מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, שֶׁחָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִשּׁוּם קְנָס, שֶׁקְּנָסוּהוּ חֲכָמִים עַל שֶׁעָבַר בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִן הַתּוֹרָה אוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח, וְחָמֵץ זֶה שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת לֹא עָבַר עָלָיו כְּלוּם — אֵין לָנוּ לְקָנְסוֹ.

(וְעַיֵּן בְּסִימָן תל"ו שֶׁאִם בְּשָׁעָה שֶׁנָּפְלָה עָלָיו הַמַּפֹּלֶת עַל הֶחָמֵץ הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְפַנּוֹת הַגַּל לְאַחַר הַפֶּסַח וְלִזְכוֹת בֶּחָמֵץ שֶׁתַּחְתָּיו — הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם):

לה דֶּרֶךְ אוֹצְרֵי יַיִן וְשֶׁמֶן לְסַדֵּר חָבִיּוֹתֵיהֶן שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת עַד שֶׁמְּמַלְּאִין כָּל קַרְקַע הַמַּרְתֵּף בְּשׁוּרוֹת שֶׁל חָבִיּוֹת, וְחוֹזְרִין וּמַנִּיחִין חָבִיּוֹת עַל חָבִיּוֹת כְּשׁוּרוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת עַל פְּנֵי כָּל אֹרֶךְ וְרֹחַב הַמַּרְתֵּף, וְחוֹזְרִין וְעוֹשִׂין כֵּן כַּמָּה פְּעָמִים עַד שֶׁנִּתְמַלֵּא כָּל הַמַּרְתֵּף חָבִיּוֹת

[3][אֲבָל בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה, אֲפִלּוּ מְחַפֵּשׂ גַּם אַחַר הַמַּחַט — הֲוֵי לֵיהּ עוֹסֵק בְּמִצְוָה, כְּמוֹ הָאוֹמֵר "הֲרֵי סֶלַע זוֹ לִצְדָקָה בִּשְׁבִיל שֶׁיִּחְיֶה בְּנִי, אוֹ שֶׁאֶהְיֶה בֶּן עוֹלָם הַבָּא", דְּהֲוֵי צַדִּיק גָּמוּר בַּמִּצְוָה אַף שֶׁמִּתְכַּוֵּן גַּם לְהַנָּאָתוֹ, וְלֹא אָמְרִינַן שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ הוּא עוֹשֶׂה, אֶלָּא קַיֵּם מִצְוֹת בּוֹרְאוֹ שֶׁצִּוָּהוּ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה, וּמִתְכַּוֵּן בָּהּ אַף לְהַנָּאַת עַצְמוֹ שֶׁיִּחְיֶה בְּנוֹ אוֹ שֶׁיִּהְיֶה בֶּן עוֹלָם הַבָּא].

מִקַּרְקָעִיתוֹ עַד תִּקְרָתוֹ עַל פְּנֵי כָּל אָרְכּוֹ (פְּרוּשׁ, מִן הַכֹּתֶל שֶׁבּוֹ פָּתוּחַ הַפֶּתַח וְעַד הַכֹּתֶל שֶׁכְּנֶגְדּוֹ נִקְרָא אֹרֶךְ, וּמִן הַכֹּתֶל שֶׁבְּצַד זֶה וְעַד הַכֹּתֶל שֶׁבְּצַד זֶה נִקְרָא רֹחַב) וְעַל פְּנֵי כָּל רָחְבּוֹ, כְּשֶׁהוּא בָּא לְבָדְקוֹ מֵחָמֵץ (וּכְגוֹן שֶׁדָּרֶךְ לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא צָרִיךְ בְּדִיקָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה) — אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק בְּכֻלּוֹ, אֶלָּא בּוֹדֵק בֵּין הֶחָבִיּוֹת שֶׁבִּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הַסְּמוּכוֹת לַכֹּתֶל שֶׁבּוֹ הַפֶּתַח, דְּהַיְנוּ שׁוּרָה אַחַת עַל פְּנֵי כָּל רֹחַב הַמַּרְתֵּף מֵהַכֹּתֶל שֶׁבְּצַד הַפֶּתַח עַד הַכֹּתֶל שֶׁכְּנֶגְדָּהּ, וְהוּא אֹרֶךְ שׁוּרָה זוֹ, וְרָחְבָּהּ הוּא אֹרֶךְ חֲבִית אַחַת, וְשׁוּרָה זוֹ הִיא סְמוּכָה לַכֹּתֶל שֶׁבּוֹ הַפֶּתַח, וְהִיא עֶלְיוֹנָה עַל גַּבֵּי כָּל הַשּׁוּרוֹת הַסְּמוּכוֹת לְכֹתֶל זוֹ, וְעוֹד בּוֹדֵק בַּשּׁוּרָה שֶׁתַּחַת שׁוּרָה זוֹ וְדַיּוֹ, שֶׁבִּשְׁתֵּי אֵלּוּ שׁוּרוֹת רָגִיל הַשַּׁמָּשׁ לְהַנִּיחַ פִּתּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמּוֹזֵג יַיִן מִן הֶחָבִיּוֹת:

לו בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת צְרִיכִין בְּדִיקָה בְּלֵיל י"ד לְאוֹר הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהַתִּינוֹקוֹת מַכְנִיסִין בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה.

וְהַשַּׁמָּשִׁים אֵינָם נִזְהָרִים לִבְדֹּק בַּלַּיְלָה אֶלָּא מִכַּבְדִּין הֵיטֵב בַּיּוֹם, וְלֹא יָפָה הֵם עוֹשִׂים, וְצָרִיךְ לְהַזְהִירָם עַל כָּךְ שֶׁיְקַיְּמוּ מִצְוַת חֲכָמֵינוּ כְּתִקּוּנָהּ (וְיכוֹלִין לְבָרֵךְ עַל בְּדִיקָה זוֹ). אֲבָל אֵין צְרִיכִים לְבַטֵּל אַחַר הַבְּדִיקָה, לְפִי שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְבַטֵּל וּלְהַפְקִיר חָמֵץ שֶׁאֵינוֹ שֶׁלָּהֶם, שֶׁאֵין אָדָם מַפְקִיר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ:

לז אִם עָבַר וְלֹא בָּדַק בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת בְּלֵיל י"ד — יָכוֹל לְבָדְקָם לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם י"ד לְאוֹר הַיּוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק לְאוֹר הַנֵּר, לְפִי שֶׁדָּרֶךְ לְהַרְבּוֹת בָּהֶם חֲלוֹנוֹת וְיֵשׁ בָּהֶם אוֹרָה גְּדוֹלָה, וַהֲרֵי דִּינָם כְּדִין אַכְסַדְרָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְכֵן שְׁאָר בָּתִּים וַחֲדָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חֲלוֹנוֹת הַרְבֵּה וְאוֹרָה גְּדוֹלָה דִּינָם כְּאַכְסַדְרָה:

לח כָּל חֶדֶר הַצָּרִיךְ בְּדִיקָה, צָרִיךְ לְכַבְּדוֹ קֹדֶם הַבְּדִיקָה, לְפִי שֶׁקֹּדֶם הַכִּבּוּד יֵשׁ עַפְרוּרִית הַרְבֵּה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִבְדֹּק יָפֶה. וְיַזְהִיר כָּל אָדָם אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁיְכַבְּדוּ גַּם תַּחַת הַמִּטּוֹת, שָׁמָּא נִתְגַּלְגֵּל לְשָׁם מְעַט חָמֵץ:

לט וְאַחַר שֶׁכִּבְּדוּ הֵיטֵב בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, צָרִיךְ הוּא לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת לְאוֹר הַנֵּר בַּחוֹרִים וּבַסְּדָקִים הַצְּרִיכִין בְּדִיקָה, שָׁמָּא יֵשׁ שָׁם מְעַט חָמֵץ, שֶׁהַכִּבּוּד אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם לְמַה שֶּׁבַּחוֹרִים וּסְדָקִים:

מ וַאֲפִלּוּ תַּחַת הַמִּטּוֹת צָרִיךְ הוּא לִבְדֹּק לְאוֹר הַנֵּר אַחַר הַכִּבּוּד, אֶלָּא אִם כֵּן תַּרְנְגוֹלִים מְצוּיִין שָׁם, שֶׁאָז יֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁהֵם אָכְלוּ כָּל הֶחָמֵץ שֶׁנִּתְגַּלְגֵּל תַּחַת הַמִּטּוֹת:

מא אֲבָל תַּחַת הַסַּפְסָלִים צָרִיךְ לִבְדֹּק לְאוֹר הַנֵּר אַף אִם מְצוּיִין שָׁם תַּרְנְגוֹלִים, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא נָפַל לְשָׁם חֻמָּץ אִם הוּא חֶדֶר שֶׁאוֹכְלִין בּוֹ, וַהֲרֵי יֵשׁ כָּאן חֻמָּץ וַדַּאי תַּחַת הַסַּפְסָלִים, וְאֵין סְפֵק אֲכִילַת הַתַּרְנְגוֹלִין מוֹצִיאָה מִידֵי וַדַּאי חָמֵץ:

מב וְיִזָּהֵר כָּל אָדָם לִבְדֹּק וּלְנַעֵר הַבָּתֵּי יָדַיִם וְהַכִּיסִים שֶׁל הַבְּגָדִים שֶׁלּוֹ וְשֶׁל הַתִּינוֹקוֹת, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים מַכְנִיסִין בָּהֶן חָמֵץ. וְאֵין צָרִיךְ לְבָדְקָן בְּלֵיל י"ד, שֶׁהֲרֵי לְמָחָר כְּשֶׁיֹּאכַל חָמֵץ אֶפְשָׁר שֶׁיַּחֲזֹר וְיַכְנִיס בָּהֶן חָמֵץ, וּמַה הוֹעִיל בִּבְדִיקָתוֹ? אֶלָּא יִבְדֹּקֵם וְינַעֲרֵם לְמָחָר בְּשָׁעַת הַבִּעוּר. וְאַף אִם רוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וּלְבָדְקָם בְּלֵיל י"ד — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָדְקָם לְמָחָר בְּשָׁעַת הַבִּעוּר, שֶׁמָּא חָזַר וְהִכְנִיס בָּהֶם מֵחָמֵץ שֶׁאָכַל אַחַר הַבְּדִיקָה:

מג וְכָל זֶה בְּמִי שֶׁדַּרְכּוֹ לִפְעָמִים לְתֵּן חָמֵץ לְתוֹךְ הַבָּתֵּי יָדַיִם וְהַכִּיסִים שֶׁל הַבְּגָדִים, אֲבָל מִי שֶׁלְּעוֹלָם אֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ — אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה כְּלָל לֹא בְּלֵיל י"ד וְלֹא בְּשָׁעַת הַבִּעוּר. וּמִכָּל מָקוֹם הַמַּחֲמִיר תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה.

סימן תלד

א **דִּינִים הַנּוֹהֲגִים תֵּכֶף אַחַר הַבְּדִיקָה וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים:**

כְּשֶׁבּוֹדֵק אָדָם וּמְחַפֵּשׂ אַחַר הֶחָמֵץ בְּלֵיל י"ד, מוֹצִיאוֹ מִן הַחוֹרִים וּמִן הַסְּדָקִים וּמִן הַמַּחֲבוֹאוֹת וּמִן הַזָּוִיוֹת, וּמְקַבֵּץ הַכֹּל וּמַנִּיחוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד, וְאֵינוֹ מְבַעֲרוֹ מִיָּד, אֶלָּא צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד לָמָחָר בְּסוֹף שָׁעָה חֲמִישִׁית, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ה.

וְצָרִיךְ הוּא לְהִזָּהֵר בּוֹ לְשָׁמְרוֹ שֶׁלֹּא יִתְגָּרֵר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה עַל יְדֵי קְטַנִּים אוֹ עַכְבָּרִים, וְיִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק פַּעַם אַחֶרֶת כְּשֶׁיִּתְבָּרֵר לוֹ שֶׁגָּרְרוּ מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא יִמְצָא כָּל כָּךְ חֲתִיכוֹת כְּמִנְיַן חֲתִיכוֹת שֶׁהָיָה בּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהִנִּיחָן שָׁם מִיָּד אַחַר הַבְּדִיקָה, וּבְוַדַּאי נֶחְסַר מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי תִּינוֹקוֹת אוֹ עַכְבָּרִים שֶׁגָּרְרוּ מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא הִנִּיחוּהוּ בְּאֶחָד מֵחוֹרֵי הַבַּיִת, וּלְכָךְ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָדְקוֹ פַּעַם אַחֶרֶת וְשֶׁמָּא יִשְׁכַּח, אוֹ שֶׁמָּא לֹא יִהְיֶה בָּקִי בַּהֲלָכָה שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁצָּרִיךְ הוּא לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק, לְפִיכָךְ הִטִּילוּ חֲכָמִים עַל כָּל אִישׁ שֶׁיְּהֵא בֶּחָמֵץ שֶׁמָּצָא בַּבְּדִיקָה שֶׁיִּשְׁמְרֶנּוּ יָפֶה מִפְּנֵי הַתִּינוֹקוֹת וְהָעַכְבָּרִים.

וְכֵיצַד יִשְׁמְרֶנּוּ מִפְּנֵיהֶם? מַצְנִיעוֹ בְּתֵבָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מָקוֹם שֶׁאֵין הַתִּינוֹקוֹת וְעַכְבָּרִים יְכוֹלִין לִטֹּל מִשָּׁם, אוֹ יִתְלֶנּוּ בָּאֲוִיר, אוֹ יִכְפֶּה עָלָיו כְּלִי רָחָב וְיַנִּיחֶנּוּ בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ קְצָת

שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הַתִּינוֹקוֹת לִטְלוֹ מִשָּׁם. וְלֹא יִכְפֶּה עָלָיו כְּלִי קָטָן וְצַר, מִפְּנֵי שֶׁהָעַכְבָּרִים יְכוֹלִין לְגַלּוֹתוֹ׃

ב וְכֵן הֶחָמֵץ הַמּוּכָן וּמֻנָּח בַּבַּיִת אוֹ בְּשֹׁאָר חֲדָרִים הַצְּרִיכִים בְּדִיקָה לָאֲכֹל מִמֶּנּוּ בַּלַּיְלָה וּלְמָחָר עַד שָׁעָה חֲמִישִׁית, צָרִיךְ הוּא לְהַצְנִיעַ כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְאֵימָתַי מַצְנִיעוֹ? קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל לִבְדֹּק, שֶׁאִם לֹא יַצְנִיעַ מִקֹּדֶם — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁבִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה עַצְמָהּ, כְּשֶׁבָּדַק זָוִית אַחַת וְהוֹלֵךְ מִמֶּנָּה לְזָוִית אַחֶרֶת, שֶׁמָּא יִרְאֶה בְּעֵינָיו שֶׁעַכְבָּר אוֹ חֻלְדָּה נָטְלָה מְעַט חָמֵץ מִן הֶחָמֵץ הַמּוּכָן לַאֲכִילָה, וְיִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק פַּעַם אַחֶרֶת אוֹתָהּ זָוִית שֶׁבָּדַק, שֶׁמָּא גָּרְרוּ אֶת הֶחָמֵץ שֶׁנָּטְלוּ וְהִנִּיחוּ בְּזָוִית זוֹ.

וּמִטַּעַם זֶה צָרִיךְ לְהִזָּהֵר כְּשֶׁהוֹלֵךְ לִבְדֹּק מִזָּוִית לְזָוִית, שֶׁיִּשְׁמֹר יָפֶה אֶת הֶחָמֵץ שֶׁמָּצָא בַּזָּוִית הָרִאשׁוֹנָה, וְיוֹלִיכֶנּוּ עִמּוֹ אוֹ יַצְנִיעוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר׃

ג וְהָעוֹלָם אֵין נִזְהָרִין אֶלָּא לְהַצְנִיעַ הֶחָמֵץ שֶׁמּוֹצְאִין בַּבְּדִיקָה, אֲבָל שְׁאָר הֶחָמֵץ מוֹלִיכִין אָנֶה וָאָנָה בְּתוֹךְ הַחֲדָרִים הַבְּדוּקִים, וְאֵינָן נִזְהָרִים בּוֹ לְשָׁמְרוֹ שֶׁלֹּא יִתְגָּרֵר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה, וְלֹא יָפֶה הֵם עוֹשִׂים, וְצָרִיךְ לְלַמְּדָם וּלְהַזְהִירָם שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ כֵּן׃

ד אִם הִצְנִיעַ אֶת הֶחָמֵץ כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר וְאַחַר כָּךְ מְצָאוֹ חָסֵר, אוֹ שֶׁנִּטַּל לְגַמְרֵי — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק מַה שֶּׁבָּדַק כְּבָר, שֶׁבְּוַדַּאי אָדָם נָטָלוֹ מִשָּׁם וְלֹא תִּינוֹקוֹת וְעַכְבָּרִים׃

ה וְאִם עָבַר וְלֹא הִצְנִיעוֹ כְּלָל, אֶלָּא הִנִּיחוֹ מְפֻזָּר וּמְפֹרָד בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְלֹא נִזְהַר לְשָׁמְרוֹ כְּלָל, וְגַם אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִנְיַן הַחֲתִיכוֹת שֶׁהָיָה בּוֹ, וְאֶפְשָׁר שֶׁנֶּחְסַר מִמֶּנּוּ כַּמָּה חֲתִיכוֹת וּגְרוּם הַתִּינוֹקוֹת וְהָעַכְבָּרִים — אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק פַּעַם אַחֶרֶת, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין בָּרוּר לוֹ שֶׁנֶּחְסַר מִמֶּנּוּ אֵין אָנוּ מַצְרִיכִין אוֹתוֹ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק מַה שֶּׁבָּדַק כְּבָר בִּשְׁבִיל חֲשָׁשָׁא בְּעָלְמָא שֶׁמָּא גָּרְרוּ הָעַכְבָּרִים מִן הֶחָמֵץ (פֵּרוּשׁ חֲתִיכָה גְּדוֹלָה, שֶׁאֵין הָעַכְבָּר יָכוֹל לְאָכְלָהּ כֻּלָּהּ, אֲבָל אִם הָיָה גּוֹרֵר חֲתִיכָה קְטַנָּה הֲיֵינוּ תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁאָכְלָהּ כֻּלָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג, שֶׁסְּפֵק אֲכִילָה מוֹצִיא מִידֵי סְפֵק חָמֵץ, עַיֵּן שָׁם) וְהִנִּיחוּהוּ בְּאֶחָד מֵחוֹרֵי הַבַּיִת, שֶׁאִם נַצְרִיכוּהוּ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק בִּשְׁבִיל חֲשָׁשָׁא כָּזוֹ — אֵין לַדָּבָר סוֹף, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּגְמְרוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת בְּדִיקַת חֻמְצָם בְּרֶגַע אֶחָד, וּכְשֶׁאֶחָד גָּמַר בְּדִיקָתוֹ קֹדֶם שֶׁגָּמַר חֲבֵרוֹ לִבְדֹּק אֶת כָּל חֲדָרָיו — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא בְּרֶגַע זוֹ נָטַל הָעַכְבָּר חָמֵץ

מֵחֲדָרִים שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁאֵינָן בְּדוּקִין עֲדַיִן וְיֵשׁ בָּהֶן חָמֵץ לְרֹב, וְגָרַר אֶת הֶחָמֵץ וְהוֹלִיכוֹ לַחֲדָרִים הַבְּדוּקִים שֶׁל זֶה שֶׁגָּמַר בְּדִיקָתוֹ, וְיִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק, וְאֵין לַדָּבָר סוֹף:

ו וְאַחַר הַבְּדִיקָה מִיָּד יְבַטֵּל כָּל חָמֵץ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל גְּבוּלוֹ שֶׁלֹּא מְצָאוֹ בַּבְּדִיקָה. וּבְטוּל זֶה תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא.

וְלָמָּה תִּקְּנוּהוּ חֲכָמִים, וַהֲלֹא אַף אִם נִשְׁאֲרוּ כַּמָּה פֵּרוּרִים חָמֵץ בְּזָוִיוֹת וּבְחוֹרִים וּבִסְדָקִים שֶׁלֹּא מְצָאָם בַּבְּדִיקָה הֲרֵי הֵם בְּטֵלִים מֵאֲלֵיהֶם, וְאֵין צָרִיךְ לְבַטְּלָם וּלְהַפְקִירָם, שֶׁמֵּאֲלֵיהֶם הֵם הֶפְקֵר, שֶׁהֲרֵי אֵינָם חֲשׁוּבִים כְּלָל בְּעֵינֵי בְּנֵי אָדָם, וְאַף אִם הָיָה מוֹצֵא אוֹתָם בִּבְדִיקָתוֹ לֹא הָיָה נוֹטְלָם וְאוֹכְלָם, אֶלָּא הָיָה מַשְׁלִיכָם לִמְקוֹם הֶפְקֵר אוֹ שׁוֹרְפָם, וְאִם כֵּן לָמָּה תִּקְּנוּהוּ חֲכָמִים בְּטוּל זֶה? אֶלָּא לְפִי שֶׁחָשְׁשׁוּ שֶׁמָּא נִשְׁאֲרָה גְּלֹסְקָא יָפָה שֶׁל חָמֵץ בְּאֶחָד מִן הַזָּוִיוֹת אוֹ בְּאֶחָד מִן הַחוֹרִים שֶׁלֹּא מְצָאָהּ בַּבְּדִיקָה, וְאִלּוּ הָיָה מוֹצְאָהּ הָיְתָה חֲשׁוּבָה בְּעֵינָיו וְלֹא הָיָה מַפְקִירָהּ, וּלְכָךְ אֵינָהּ בְּטֵלָה מֵאֲלֵיהָ כְּמוֹ פֵּרוּרִין, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִמְצָאֶנָּה בְּפֶסַח וְיַעֲבֹר עָלֶיהָ בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּבְ"בַל יִמָּצֵא".

(אֲבָל קֻדֶּם שֶׁמְּצָאָהּ אֵינוֹ עוֹבֵר בְּ"בַל יִמָּצֵא" אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה טְמוּנָה בְּבֵיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם).

וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּיָּד שֶׁיִּמְצָאֶנָּה יְבַעֲרֶנָּה מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי? יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁהֶה מְעַט קֹדֶם שֶׁיִּתְעַסֵּק בְּבִעוּר, וְעַל שְׁהִיָּה זוֹ עוֹבֵר בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא". אֲבָל כְּשֶׁבִּטֵּל כָּל חָמֵץ שֶׁלֹּא מְצָאוֹ בַּבְּדִיקָה, אַף אִם יִמְצָא גְּלֹסְקָא בַּפֶּסַח וְלֹא יְבַעֲרֶנָּה מִיָּד — לֹא יַעֲבֹר עָלֶיהָ בְּ"בַל יֵרָאֶה" מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ז וְעִקַּר הַבִּטּוּל הוּא בַּלֵּב, שֶׁיְּשִׁים בְּלִבּוֹ כָּל חָמֵץ שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ אֵינוֹ וְאֵינוֹ חָשׁוּב כְּלוּם, וַהֲרֵי הוּא כֶּעָפָר וּכְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ צָרְךְ כְּלָל. וּכְשֶׁגּוֹמֵר בְּלִבּוֹ כָּךְ, הֲרֵי הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִכָּל חָמֵץ שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ וְנַעֲשָׂה הֶפְקֵר גָּמוּר, וְשׁוּב אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּסִימָן תל"א.

וּמִכָּל מָקוֹם תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיּוֹצִיא דְּבָרִים הַלָּלוּ בְּפִיו. וְיֹאמַר. "כָּל חֲמִירָא דְּאִכָּא בִּרְשׁוּתִי דְּלָא חֲזִיתֵיהּ וּדְלָא בְּעַרְתֵּיהּ לִבָּטֵל וְלֶהֱוֵי כְּעַפְרָא דְּאַרְעָא".

(פֵּרוּשׁ, לְפִי שֶׁהַזָּהָב נִקְרָא גַּם כֵּן עָפָר שֶׁנֶּאֱמַר "וְעַפְרֹת זָהָב לוֹ", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן כ"ח, לְכָךְ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ עַפְרָא דְּאַרְעָא).

וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לְהַפְקִיר נְכָסָיו וְאָמַר הֲרֵי נְכָסַי כֶּעָפָר אֵין זֶה כְּלוּם מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁזֶּה הֶחָמֵץ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" אֵינוֹ שֶׁלּוֹ כְּלָל וְאֵין לוֹ שׁוּם חֵלֶק וּזְכוּת בּוֹ שֶׁהֲרֵי אָסוּר לוֹ לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ אֶלָּא שֶׁהַכָּתוּב עָשָׂאוֹ כְּשֶׁלּוֹ שֶׁיְּהֵא שְׁמוֹ נִקְרָא עָלָיו שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּבְ"בַל יִמָּצֵא" לְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ לְהַפְקִירוֹ בִּלְשׁוֹן הֶפְקֵר גָּמוּר אֶלָּא כְּשֶׁהוּא מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ וּמְבַטֵּל בְּלִבּוֹ וּמְחַשְּׁבוֹ כֶּעָפָר דַּיּוֹ בְּכָךְ לְהַפְקִיעַ שְׁמוֹ מֵעָלָיו שֶׁלֹּא יְהֵא נִקְרָא שֶׁלּוֹ וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו כְּלוּם.

וּמִכָּל מָקוֹם כָּל מְדַקְדֵּק בְּמַעֲשָׂיו יְפָרֵט בְּפֵרוּשׁ הַבִּטּוּל בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי לְשׁוֹן הֶפְקֵר גָּמוּר וְיֹאמַר לֶהֱוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

ח וְלָמָּה נִתְקַן (ד) נֹסַח הַבִּטּוּל בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי? מִפְּנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁאֵינָם מְבִינִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כִּי אִם בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי. לְפִיכָךְ, בָּאֲרָצוֹת הַלָּלוּ שֶׁאֵין עַמֵּי הָאָרֶץ מְבִינִים גַּם לְשׁוֹן אֲרַמִּי, צָרִיךְ לְלַמְּדָם וּלְהַזְהִירָם שֶׁיֹּאמְרוּ נֹסַח הַבִּטּוּל בִּלְשׁוֹן שֶׁהֵם מְבִינִים, שֶׁהֲרֵי עִקַּר הַבִּטּוּל הוּא בַּלֵּב, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהָבִין בַּלֵּב מַה שֶּׁהוּא מוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו.

וְאִם עָבַר וְאָמַר הַבִּטּוּל בִּלְשׁוֹן שֶׁאֵינוֹ מְבִינוֹ כְּלָל, אִם הוּא יוֹדֵעַ כַּוָּנַת הַבִּטּוּל, שֶׁכַּוָּנָתוֹ הוּא לְבַטֵּל הֶחָמֵץ וּלְהַפְקִירוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֵבִין פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת שֶׁהוּא מוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. אֲבָל אוֹתָן עַמֵּי הָאָרֶץ וְכֵן נָשִׁים שֶׁאֵינָן יוֹדְעִים כְּלָל עִנְיַן הַבִּטּוּל וְכַוָּנָתוֹ, וְנִדְמֶה בְּעֵינֵיהֶם שֶׁהֵם אוֹמְרִים אֵיזֶה תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּהוּ בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי אוֹ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ — לֹא יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן, שֶׁהֲרֵי עִקַּר הַבִּטּוּל וְהַהֶפְקֵר הוּא בַּלֵּב, שֶׁאִם אֵינוֹ מַפְקִירוֹ בְּלִבּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁמַּפְקִירוֹ — אֵין זֶה כְּלוּם, שֶׁכָּל הֶפְקֵר צָרִיךְ לִהְיוֹת פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִין:

ט כְּשֶׁאוֹמֵר הַבִּטּוּל בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ — צָרִיךְ לְהַזְכִּיר חָמֵץ וּשְׂאוֹר, שֶׁיֹּאמַר "כָּל חָמֵץ וּשְׂאוֹר שֶׁיֵּשׁ בִּרְשׁוּתִי כוּ'", שֶׁהֲרֵי עַל שְׁנֵיהֶם עוֹבְרִים בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" אִם לֹא בִּטְּלָם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר וְגוֹ'". וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁמְּבַטֵּל בִּשְׂאָר לְשׁוֹנוֹת יַזְכִּיר שְׁנֵיהֶם בְּפֵרוּשׁ. אֲבָל כְּשֶׁמְּבַטֵּל בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר, כִּי "חֲמִירָא" כּוֹלֵל חָמֵץ וּשְׂאוֹר, שֶׁאַף הֶחָמֵץ נִקְרָא "חֲמִירָא" לְפְעָמִים.

וּמִכָּל מָקוֹם רָאוּי לְכָל מְדַקְדֵּק בְּמַעֲשָׂיו שֶׁלֹּא יִסְמֹךְ עַל זֶה וְיַזְכִּיר שְׁנֵיהֶם בְּפֵרוּשׁ אַף שֶׁמְּבַטֵּל בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי, שֶׁיֹּאמַר "כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְּאִכָּא וְכוּ'":

י כְּשֶׁמְּבַטֵּל הֶחָמֵץ בְּלֵיל י"ד מִיָּד אַחַר הַבְּדִיקָה — אֵינוֹ מְבַטֵּל אֶלָּא הֶחָמֵץ שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ לוֹ שֶׁלֹּא מְצָאוֹ בַּבְּדִיקָה, אֲבָל חָמֵץ הַיָּדוּעַ לוֹ שְׁדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ בַּלַּיְלָה וּלְמָחָר עַד שָׁעָה ה' — אַף אִם בִּטְּלוֹ אֵינוֹ מְבֻטָּל, שֶׁעִקַּר הַבִּטּוּל הוּא בַּלֵּב, שֶׁיַּסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, וְחָמֵץ זֶה שֶׁשַּׁיָּר לְמַאֲכָלוֹ הֲרֵי לִבּוֹ וְדַעְתּוֹ עָלָיו לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ מַפְקִר אֶצְלוֹ:

יא וּלְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִתְגַּלְגֵּל כְּזַיִת מֵחָמֵץ זֶה שֶׁאָכַל מִמֶּנּוּ עַד שָׁעָה ה' וְנָפַל לְאֶחָד מִן הַחוֹרִים אוֹ לְאַחַת מִן הַזְּוִיּוֹת, וּכְשֶׁיַּגִּיעַ הַפֶּסַח יִמְצָאֶנּוּ וְיַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" (אִם יִשְׁהֶה מְעַט קֹדֶם שֶׁיִּתְעַסֵּק בְּבִעוּרוֹ, שֶׁכְּזַיִת אֵינוֹ דּוֹמֶה לְפֵרוּרִין [שֶׁבְּטֵלִים מֵאֲלֵיהֶם] לְפִי שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבִים, אֲבָל כְּזַיִת חָשׁוּב הוּא וְאֵינוֹ בָּטֵל מֵאֲלָיו). לְפִיכָךְ, נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהוּא מְבַעֵר מִן בֵּיתוֹ אֶת הֶחָמֵץ שֶׁשַּׁיֵּר לְמַאֲכָלוֹ — יַחֲזֹר וִיבַטֵּל פַּעַם שֵׁנִית כָּל חָמֵץ שֶׁיֵּשׁ בִּרְשׁוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּבַטֵּל גַּם כֵּן הֶחָמֵץ שֶׁנִּתְגַּלְגֵּל מֵחָמֵץ זֶה שֶׁשִּׁיֵּרוֹ לְמַאֲכָלוֹ, וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" כְּשֶׁיִּמְצָאֶנּוּ בְּפֶסַח:

יב וְכֵיוָן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְבַטֵּל בְּשָׁעַת הַבִּעוּר (מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר), צָרִיךְ הוּא לְזַהֵר וּלְבַעֵר קֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית, שֶׁמִּתְחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵילָךְ אֵין בְּיָדוֹ לְבַטְּלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג.

וּבְבִטּוּל זֶה שֶׁבְּשָׁעַת הַבִּעוּר יֹאמַר "כָּל חֲמִירָא דְּאִכָּא בִּרְשׁוּתִי דַּחֲזִיתֵיהּ וּדְלָא חֲזִיתֵיהּ דְּבַעַרְתֵּיהּ וּדְלָא בַעַרְתֵּיהּ וְכוּ'", שֶׁהֲרֵי מְבַטֵּל הַכֹּל וְאֵינוֹ מְשַׁיֵּר כְּלוּם לְעַצְמוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּבִטּוּל הַלַּיְלָה שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְבַטֵּל אֶלָּא הֶחָמֵץ שֶׁלֹּא רָאָה וְלֹא מָצָא בַּבְּדִיקָה, לְכָךְ הוּא אוֹמֵר "דְּלָא חֲזִיתֵיהּ וּדְלָא בַעַרְתֵּיהּ":

יג וְאֵין לְאָדָם לִסְמֹךְ עַל בִּטּוּל זֶה בְּלִבָּד שֶׁלֹּא יְבַטֵּל בַּלַּיְלָה מִיָּד אַחַר הַבְּדִיקָה, לְפִי שֶׁבִּטּוּל זֶה שֶׁלְּאַחַר הַבְּדִיקָה הוּא תַּקָּנַת חַכְמֵי הַגְּמָרָא, שֶׁתִּתְקַנּוּהוּ מִיָּד לְאַחַר הַבְּדִיקָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ זְמַן קָבוּעַ, שֶׁאִם לֹא הָיָה לוֹ זְמַן קָבוּעַ הָיָה נִשְׁכַּח מִלֵּב בְּנֵי אָדָם הָעֲלוּלִין לִשְׁכֹּחַ.

וְלֹא רָצוּ לִקְבֹּעַ זְמַנּוֹ בְּשָׁעַת הַבִּעוּר, לְפִי שֶׁשָּׁעַת הַבִּעוּר מֵעִקַּר הַדִּין הוּא בְּתְחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ה, וְאָז אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ.

וְלֹא רָצוּ לִקְבֹּעַ בְּיוֹם י"ד קֹדֶם שָׁעַת הַבִּעוּר, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין הָאָדָם עוֹסֵק אָז בְּבִעוּר חָמֵץ וְלֹא בִּבְדִיקָתוֹ, יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח לְבַטֵּל, שֶׁעַל יְדֵי מַה יִּזָּכֵר? אֲבָל בַּלַּיְלָה שֶׁעוֹסֵק

בַּבְּדִיקָה יִזְכֹּר גַּם כֵּן לְבַטְּלוֹ.

וּבְבטוּל זֶה בִּלְבַד הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבַטֵּל פַּעַם ב' בַּיּוֹם מֵעִקַּר הַדִּין, שֶׁמִּן הַדִּין אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִתְגַּלְגֵּל כְּזַיִת מֵחָמֵץ שֶׁשִּׁירוֹ לְמַאֲכָלוֹ, שֶׁהֶחָמֵץ הַמְשֻׁיָּר לַאֲכִילָה מַצְנִיעִין אוֹתוֹ בְּמָקוֹם מְשֻׁמָּר, וְנִזְהָרִין בּוֹ שֶׁלֹּא יִתְגַּלְגֵּל מִמֶּנּוּ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְעַכְשָׁו בְּדוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲמִיר וּלְבַעֵר חָמֵץ בְּסוֹף שָׁעָה ה' וּלְבַטְּלוֹ בְּשָׁעַת הַבִּעוּר, לֹא בָּאוּ אֶלָּא לְהוֹסִיף עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים וְלֹא לִגְרֹעַ, שֶׁהֲרֵי אִם לֹא יְבַטֵּל מִיָּד לְאַחַר בְּדִיקָה יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח מִלְּבַעֵר הֶחָמֵץ עַד שֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית, וְאָז אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ:

יד טוֹב לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְבַטֵּל הֶחָמֵץ פַּעַם ב' בַּיּוֹם עַד שֶׁיְּבַעֵר תְּחִלָּה מִן בֵּיתוֹ כָּל הֶחָמֵץ הַיָּדוּעַ לוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּקַיֵּם מִצְוַת בִּעוּר חָמֵץ בֶּחָמֵץ שֶׁלּוֹ, שֶׁלְּאַחַר הַבִּטּוּל אֵין הֶחָמֵץ שֶׁלּוֹ, שֶׁהֲרֵי בִּטְּלוֹ וְהִפְקִירוֹ:

טו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבֵּין בְּבִטּוּל הַלַּיְלָה וּבֵין בְּבִטּוּל הַיּוֹם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ שֶׁיְּבַטֵּל חֲמֵצוֹ, אֶלָּא יְבַטֵּל בְּעַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ "צֵא וְהַפְקֵר נְכָסַי" — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, עַד שֶׁיַּפְקִירֵם הוּא בְּעַצְמוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַבִּטּוּל אֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת דּוֹמֶה מַמָּשׁ לְהֶפְקֵר בְּדָבָר זֶה, שֶׁהֲרֵי הֶחָמֵץ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" אֵינוֹ שֶׁלּוֹ כְּלָל, אֶלָּא שֶׁהַכָּתוּב עָשָׂאוֹ כְּשֶׁלּוֹ, שֶׁיִּהְיֶה שְׁמוֹ נִקְרָא עָלָיו שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו, לְפִיכָךְ, בְּגִלּוּי דַּעַת בִּלְבַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה דַּעְתּוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שָׁלִיחַ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בּוֹ כְּלָל — דַּי בְּכָךְ לְהַפְקִיעַ שְׁמוֹ מֵעָלָיו שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו. וְכֵן עִקַּר. וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב לָחֹשׁ לְכַתְּחִלָּה לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

טז אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל יְתוֹמִים חַיָּב לְבַדֵּק וּלְבַטֵּל חָמֵץ שֶׁל יְתוֹמִים, כְּמוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לַעֲשׂוֹת לָהֶם כָּל שְׁאָרֵי מִצְוֹת, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ר"צ.

סימן תלה

א **דִּין מִי שֶׁלֹּא בָּדַק בְּלֵיל י"ד וּבוֹ ד' סְעִיפִים**:

מִי שֶׁשָּׁכַח אוֹ הֵזִיד וְלֹא בָּדַק בְּלֵיל י"ד — יִבְדֹּק בְּיוֹם י"ד לְאוֹר הַנֵּר, וְיָבֶרֶךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בִּעוּר חָמֵץ". וְאַחַר הַבְּדִיקָה יְבַטֵּל אִם עָדַיִן לֹא הִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית:

ב עָבַר כָּל יוֹם י"ד וְלֹא בָּדַק — יִבְדֹּק בְּתוֹךְ הַפֶּסַח לְאוֹר הַנֵּר, דְּהַיְנוּ מִתְּחִלַּת לֵיל ט"ו עַד סוֹף יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבַגּוֹלָה ב' יָמִים, חַיָּב הוּא לְבָדְקָ (מִיָּד בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁנִּזְכַּר, עַיֵּן סִימָן תל"א) כְּכָל מִשְׁפְּטֵי הַבְּדִיקָה שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ סִימָן תל"ג. (א) וְקֹדֶם הַבְּדִיקָה חַיָּב לְבָרֵךְ "עַל בִּעוּר חָמֵץ".

אֲפִלּוּ אִם כְּבָר בִּטֵּל כָּל חֲמֵצוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח שֶׁאֵינוֹ מְצֻוֶּה לְבַעֲרוֹ מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים חַיָּב הוּא לְבָדְקָ וּלְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו וּלְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, שֶׁחָשְׁשׁוּ חֲכָמִים אִם לֹא יִבְדֹּק וְיחַפֵּשׂ אַחֲרָיו לְבַעֲרוֹ שֶׁמָּא יִמְצָאֶנּוּ מֵאֵלָיו וְיִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ. אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו אַף אִם יִמְצָאֶנּוּ לֹא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ, שֶׁהֲרֵי כָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ מְחַזֵּר אַחֲרָיו אֶלָּא כְּדֵי לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם, וְאֵיךְ יִשְׁכַּח אִסּוּרוֹ וְיֹאכְלֶנּוּ:

ג וּכְשֶׁהוּא בּוֹדֵק וּמְחַפֵּשׂ אַחַר הֶחָמֵץ בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, בֵּין בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בֵּין בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת, וּמָצָא חָמֵץ בִּבְדִיקָתוֹ — לֹא יִגַּע בּוֹ, אֶלָּא יִכְפֶּה עָלָיו כְּלִי עַד הָעֶרֶב, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מְכֻסֶּה מִן הָעַיִן וְלֹא יָבוֹא לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ, וְלָעֶרֶב יְבַעֲרֶנּוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ו, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה.

(אֲבָל בְּשַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הַפֶּסַח לֹא יִבְדֹּק כְּלָל, שֶׁאֵין בְּדִיקָה אֶלָּא לְאוֹר הַנֵּר, וּבְשַׁבָּת אָסוּר לְטַלְטֵל אֶת הַנֵּר, עַיֵּן סִימָן תמ"ד):

ד עָבַר כָּל הֶרֶגֶל וְלֹא בָּדַק — חַיָּב לִבְדֹּק לְאַחַר הֶרֶגֶל לְאוֹר הַנֵּר, כְּדֵי לְבַעֵר (מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ה) כָּל חָמֵץ שֶׁיִּמְצָא בִּבְדִיקָתוֹ, שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה מִשּׁוּם שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח, וְאִם לֹא יִבְדֹּק וְיחַפֵּשׂ אַחֲרָיו כְּדֵי לְבַעֲרוֹ — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִמְצָאֶנּוּ מֵאֵלָיו וְיִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ וְעַל בְּדִיקָה שֶׁלְּאַחַר הֶרֶגֶל לֹא יְבָרֵךְ כְּלוּם, כִּי אֵיךְ יְבָרֵךְ "וְצִוָּנוּ עַל בִּעוּר חָמֵץ", וַהֲרֵי הוּא אוֹכֵל חָמֵץ.

וּמַה שֶּׁהוּא מְצֻוֶּה וּמְחֻיָּב לְבַעֵר חָמֵץ זֶה שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ תַּקָּלָה, שֶׁלֹּא יָבֹא לְאָכְלוֹ, אֲבָל הַבְּעוּר הַזֶּה מִצַּד עַצְמוֹ אֵין בּוֹ מִצְוָה כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אַף אִם מַשְׁהֶה אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְאֵינוֹ מְבַעֲרוֹ — אֵינוֹ עוֹבֵר עַל שְׁהִיָּה זוֹ מִצַּד עַצְמָהּ בְּ"בַל

יֵרָאֶה" וּבְ"בַל יִמָּצֵא" אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא שֶׁנִּקְרָא עוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים שֶׁאָסְרוּ לְשַׁהוֹתוֹ שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי מִכְשׁוֹל אֲכִילָה. אֲבָל אִם לֹא הָיִינוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁיָּבֹא לִידֵי מִכְשׁוֹל — אֵין בְּשָׁהִיָּה זוֹ מִצַּד עַצְמָהּ אִסּוּר כְּלָל, וּלְכָךְ אֵין לְבָרֵךְ עַל בְּעוּר זֶה (כְּמוֹ שֶׁהַמְּמִית עוֹפוֹת שֶׁנִּדְרְסוּ, שֶׁאָסוּר לְהַשְׁהוֹתָן מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ תַּקָּלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן נ"ז, וְאֵין מְבָרֵךְ עַל בְּעוּרָן מִבֵּיתוֹ).

מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהוּא בּוֹדֵק וּמְבַעֵר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, שֶׁאָז יֵשׁ בַּבְּעוּר מִצְוָה מִצַּד עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם". וְאִם אֵינוֹ מְבַעֲרוֹ — עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא". וְאַף אִם כְּבָר בִּטֵּל כָּל חֲמֵצוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח שֶׁאֵינוֹ מְצֻוֶּה לְבַעֲרוֹ מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁגָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין בִּטּוּל מוֹעִיל כְּלוּם מִטְּעָמִים יְדוּעִים — הֲרֵי חָמֵץ זֶה כְּאִלּוּ לֹא נִתְבַּטֵּל, וְעוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְגַם יֵשׁ בּוֹ מִצְוַת "תַּשְׁבִּיתוּ" מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּלְכָךְ מְבָרֵךְ "וְצִוָּנוּ עַל בְּעוּר חָמֵץ".

סימן תלו

א דִּין הַמְפָרֵשׁ בַּיָּם וְהַיּוֹצֵא בְּשַׁיָּרָא וּבוֹ כ"ג סְעִיפִים:

הַיּוֹצֵא מִבֵּיתוֹ (א) לְעִיר אַחֶרֶת קֹדֶם הַפֶּסַח וְדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא לַחֲזֹר לְבֵיתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, אוֹ שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא יַחֲזֹר לְבֵיתוֹ לְעוֹלָם, וְאֵינוֹ מַנִּיחַ בְּבֵיתוֹ אָדָם שֶׁיּוּכַל לִבְדֹּק כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן הַבְּדִיקָה, אִם הוּא יוֹצֵא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁשּׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהִלְכוֹת פֶּסַח — חָל עָלָיו לְהִזָּהֵר וּלְקַיֵּם כָּל מִצְוֹת חֲכָמִים, לְפִיכָךְ חַיָּב הוּא לִבְדֹּק כָּל חֲדָרָיו בַּלַּיְלָה שֶׁלִּפְנֵי יְצִיאָתוֹ לְאוֹר הַנֵּר. וְאִם שָׁכַח וְלֹא בָדַק בַּלַּיְלָה — יִבְדֹּק בַּיּוֹם לְאוֹר הַנֵּר.

וּמֵיָּד אַחַר הַבְּדִיקָה יְבַטֵּל כָּל הֶחָמֵץ שֶׁאֵין יָדוּעַ לוֹ שֶׁלֹּא מְצָאוֹ בִּבְדִיקָתוֹ, כְּתַקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ לְבַטֵּל תֵּכֶף וּמִיָּד אַחַר הַבְּדִיקָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד עַיֵּן שָׁם.

וְעַל בְּדִיקָה זוֹ לֹא יְבָרֵךְ "עַל בִּעוּר חָמֵץ" כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין עַל בְּדִיקַת לֵיל י"ד, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ בַּזְּמַן הָעִקָּרִי שֶׁתִּקְּנוּ לָהּ חֲכָמִים, דְּהַיְנוּ לֵיל י"ד (וּמִמֶּנּוּ וָאֵילָךְ עַד סוֹף הָרֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ה).

וּבָרֶגַע שֶׁקֹּדֶם יְצִיאָתוֹ חַיָּב הוּא לְהוֹצִיא הֶחָמֵץ מִכָּל גְּבוּלוֹ שֶׁבְּעִיר זוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא מִמֶּנָּה. וְאִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים קְטַנִּים בְּבֵיתוֹ וְצָרִיךְ הוּא לְהַנִּיחַ לָהֶם חָמֵץ לֶאֱכֹל — יוֹצִיאֵנוּ מִבֵּיתוֹ

לְבֵית אָדָם אַחֵר, וְשָׁם יְנִיחַ חָמֵץ לֶאֱכֹל, וְיִסְגֹּר אֶת בֵּיתוֹ וְאֶת כָּל חֲדָרָיו הַבְּדוּקִים, שֶׁלֹּא יַכְנִיס שׁוּם אָדָם עוֹד חָמֵץ לְשָׁם, שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן אֵין בְּדִיקָתוֹ שָׁוָה כְּלוּם:

ב אֲבָל אִם הוּא מַנִּיחַ בְּבֵיתוֹ אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ הַגְּדוֹלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת וְיִכֹּלֶת לִבְדֹּק כָּכָל מִשְׁפְּטֵי הַבְּדִיקָה שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּסִימָן תל"ג — אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק כְּלוּם קֹדֶם יְצִיאָתוֹ, אֶלָּא יְצַוֶּה לְאֶחָד מֵהֶם (ד) וִימַנֶּה אוֹתוֹ שֶׁיִּבְדֹּק וִיבַטֵּל הֶחָמֵץ כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַזְּמַן, שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ[4]:

ג וְאִם שָׁכַח וְיָצָא מִבֵּיתוֹ וְלֹא צִוָּה לְאֶחָד מֵהֶם שֶׁיִּבְדֹּק — אַף עַל פִּי כֵן חַיָּבִים הֵם לִבְדֹּק אֲפִלּוּ אוֹתָן חֲדָרִים שֶׁלֹּא הִכְנִיסוּ בָּהֶם חָמֵץ אַחַר יְצִיאַת בַּעַל הַבַּיִת מִבֵּיתוֹ, וַאֲפִלּוּ אוֹתָן הַחֲדָרִים שֶׁהֵם לֹא יִכָּנְסוּ בָּהֶם בְּפֶסַח כְּלָל וְלֹא יְבוֹאוּ לֶאֱכֹל מֵהֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכָם, דְּכֵיוָן שֶׁבַּעַל הַבַּיִת נִתְחַיֵּב בִּבְדִיקַת כָּל הַחֲדָרִים הַצְּרִיכִין בְּדִיקָה — חַיָּבִין הַנִּשְׁאָרִים בְּבֵיתוֹ לְפָטְרוֹ מֵחִיּוּבוֹ, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה בָּזֶה:

ד וְאַחַר הַבְּדִיקָה טוֹב שֶׁיְּבַטְּלוּ גַּם כֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּטּוּלָם מוֹעִיל כָּל כָּךְ כֵּיוָן שֶׁאֵין הֶחָמֵץ שֶׁלָּהֶם וְהַבַּעַל הַבַּיִת לֹא צִוָּה לָהֶם לְבַטֵּל וְלֹא עָשָׂה אוֹתָם שְׁלוּחִים לְכָךְ,[5] מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְחוֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח בַּעַל הַבַּיִת לְבַטֵּל בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק שָׁם בִּבְדִיקַת הֶחָמֵץ וּבְבִעוּר הוּא קָרוֹב לִשְׁכְּחָה וְלֹא יְבַטֵּל הֶחָמֵץ כְּלָל, וּמוּטָב שֶׁיְּבַטְּלוּ הֵם מִמַּה שֶּׁלֹּא יְבַטֵּל הֶחָמֵץ כְּלָל. וְרָאוּי לְהַזְהִירָם עַל כָּךְ, כְּדֵי לְצֵאת יְדֵי סָפֵק[וְאַף עַל גַּב דְּמִסְתָּמָא נִיחָא לֵיהּ, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ הוּא לְגַלּוֹת דַּעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ, וְאִם לָאו — אֵין בִּטּוּל הַשָּׁלִיחַ מוֹעִיל כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן תל"ד עַיֵּן שָׁם].

ה וְאִם יוֹצֵא קֹדֶם ל' יוֹם, אֲפִלּוּ אֵינוֹ מַנִּיחַ בְּבֵיתוֹ מִי שֶׁיִּבְדֹּק, אִם דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא לַחֲזֹר לְבֵיתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק כְּלוּם קֹדֶם יְצִיאָתוֹ, שֶׁעֲדַיִן לֹא חָל עָלָיו לְהַזְהֵר בְּצָרְכֵי הַפֶּסַח, וּכְשֶׁיִּגִּיעַ עֶרֶב פֶּסַח יְבַטֵּל כָּל הֶחָמֵץ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּכָל גְּבוּלוֹ. וְלֹא יְבָרֵךְ עַל בִּטּוּל זֶה, לְפִי שֶׁעִקַּר הַבִּטּוּל הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד, וְאֵין מְבָרְכִין עַל דְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? (ה) בְּאוֹתָן חֲדָרִים שֶׁחִיּוּב הַבְּדִיקָה בָּהֶם בְּלֵיל י"ד אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵין חוֹשְׁשִׁין כְּלָל שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם כְּזַיִת חָמֵץ, כְּגוֹן אוֹצְרוֹת יַיִן

[4] [וְעַיֵּן בְּסִימָן תל"ב שֶׁלְּכַתְּחִלָּה טוֹב לְהַזְהֵר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת אִשָּׁה שְׁלִיחַ לְבִדִיקַת חָמֵץ. וְעַיֵּן בְּסִימָן תל"ד שֶׁנָּכוֹן הַדָּבָר שֶׁיְּבַטֵּל גַּם הוּא בְּעֶצְמוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא שָׁם כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן הַבִּטּוּל, עַיֵּן שָׁם].

[5]

וְשֶׁמָּן שֶׁמִּסְתַּפֵּק מֵהֶן לַסְּעוּדָה, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, וּשְׁאָר כָּל הַחֲדָרִים שֶׁאֵין רְגִילוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ בִּתְדִירוּת, וְאֵין צָרִיךְ לְבָדְקָן כְּלָל מִן הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ לֹא בִּטֵּל חֲמֵצוֹ, אֶלָּא שֶׁחֲכָמִים תִּקְּנוּ לִבְדֹּק בָּהֶן, וְהֵן אָמְרוּ שֶׁהַיּוֹצֵא מִבֵּיתוֹ קֹדֶם ל' יוֹם לֹא חָלָה עָלָיו עֲדַיִן תַּקָּנָתָן, וּמַעֲמִידִין אוֹתוֹ עַל דִּין תּוֹרָה.

אֲבָל הַבַּיִת וַחֲדָרָיו שֶׁרְגִילוּת לֶאֱכֹל בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא נִתְפַּרֵר וְנָפַל שָׁם פֵּרוּר חָמֵץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּזַיִת, וַהֲרֵי הוּא חַיָּב לְבָדְקָן וּלְבַעֵר הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכָם מִן הַתּוֹרָה כְּשֶׁשַּׁגִּיעַ חֲצוֹת יוֹם י"ד, שֶׁנֶּאֱמַר "אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ וְגוֹ'", וְזֶה שֶׁיּוֹצֵא מִבֵּיתוֹ וְלֹא יַחֲזֹר קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁכְּשֶׁשַּׁגִּיעַ חֲצוֹת יוֹם י"ד לֹא יוּכַל לִבְדֹּק וּלְבַעֵר הֶחָמֵץ שֶׁבְּבֵיתוֹ — הֲרֵי בְּשָׁעָה זוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג מִבֵּיתוֹ חָל עָלָיו מִצְוַת "תַּשְׁבִּיתוּ" מִן הַתּוֹרָה, שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵין חִלּוּק בֵּין תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לְקֹדֶם שְׁלֹשִׁים, וְכֵיוָן שֶׁחָל עָלָיו מִצְוַת "תַּשְׁבִּיתוּ" — חָל עָלָיו גְּזֵרַת חֲכָמִים שֶׁגָּזְרוּ שֶׁהַשְׁבָּתָה זוֹ אֵינָהּ מִתְקַיֶּמֶת בְּבִטּוּל וְהֶפְקֵר בִּלְבַד, אֶלָּא עַד שֶׁמּוֹצִיא אֶת הֶחָמֵץ מִבֵּיתוֹ וּמִכָּל גְּבוּלוֹ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ יֵשׁ וַדַּאי חָמֵץ הַרְבֵּה מְאֹד בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אֵינוֹ זָקוּק לוֹ אִם יוֹצֵא קֹדֶם ל' יוֹם, וְדַי לוֹ בְּבִטּוּל שֶׁיְּבַטֵּל בַּמָּקוֹם שֶׁיִּהְיֶה שָׁם כְּשֶׁשַּׁגִּיעַ עֶרֶב פֶּסַח. וְגַם בִּטּוּל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵינוֹ עוֹבֵר כְּלָל בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" עַל הֶחָמֵץ שֶׁבְּבֵיתוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין מָצוּי אֶצְלוֹ בִּימוֹת הַפֶּסַח, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "לֹא יִמָּצֵא", מִי שֶׁמָּצוּי בְּיָדְךָ, וְהֲרֵי חָמֵץ זֶה נֶחְשָׁב אֶצְלוֹ כְּחָמֵץ שֶׁנָּפַל עָלָיו מַפֹּלֶת, וּכְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּמְבֹעָר מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי וְאֵין צָרִיךְ אֲפִלּוּ לְבַטְּלוֹ מִדִּבְרֵי תּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו כְּלָל בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", אַף חָמֵץ זֶה שֶׁאֵינוֹ מָצוּי אֶצְלוֹ בִּימוֹת הַפֶּסַח הֲרֵי הוּא אֶצְלוֹ כְּמְבֹעָר. אֶלָּא שֶׁחֲכָמִים גָּזְרוּ שֶׁאֵין יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּבִעוּר כָּזֶה, אֶלָּא חַיָּב הוּא לְבַעֲרוֹ בְּעוּר גָּמוּר כְּדִינוֹ קֹדֶם שֶׁיָּצָא מִבֵּיתוֹ אִם יוֹצֵא בְּתוֹךְ ל' יוֹם, אֲבָל קֹדֶם ל' יוֹם לֹא חָלָה עָלָיו גְּזֵרַת חֲכָמִים, וּמִן הַתּוֹרָה יָכוֹל הוּא לְבַעֲרוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּבִעוּר כָּזֶה, דְּהַיְנוּ בְּמַה שֶׁמַּפְלִיג מִבֵּיתוֹ שֶׁכְּשֶׁשַּׁגִּיעַ הַפֶּסַח לֹא יִהְיֶה הֶחָמֵץ מָצוּי אֶצְלוֹ וְיִהְיֶה אֶצְלוֹ כִּמְבֹעָר.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה יֵשׁ לָחוּשׁ לְכַתְּחִלָּה לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. אֲבָל בְּדִיעֲבַד, כְּגוֹן שֶׁשָּׁכַח וְיָצָא

מִבֵּיתוֹ וְלֹא בְּעֵר הֶחָמֵץ מִמֶּנּוּ וְנִזְכַּר בַּדֶּרֶךְ וְטוֹרַח לוֹ לַחֲזוֹר וּלְבַעֵר — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ לְבַעֵר אִם יָצָא קֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם:

ז אֲבָל אִם שָׁכַח וְיָצָא מִבֵּיתוֹ תּוֹךְ ל' יוֹם וְלֹא בְּעֵר הֶחָמֵץ שֶׁבּוֹ וְנִזְכַּר כְּשֶׁהִפְלִיג בַּדֶּרֶךְ מַהֲלַךְ כַּמָּה יָמִים, שֶׁיֵּשׁ טוֹרַח גָּדוֹל וְהֶפְסֵד מְרֻבֶּה לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ, אַף עַל פִּי כֵן אִם יָדוּעַ לוֹ בְּבֵרוּר שֶׁיֵּשׁ כְּבֵיצָה חָמֵץ בְּבֵיתוֹ — חַיָּב הוּא לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ אוֹ לִשְׁלֹחַ שָׁלִיחַ לְבֵיתוֹ שֶׁיְּבַעֵר הֶחָמֵץ מִמֶּנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן תמ"ד, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

ח וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, אוֹ שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לְעוֹלָם, אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ בְּתְחִלַּת הַשָּׁנָה, דְּהַיְנוּ אַחַר פֶּסַח הֶעָבָר — חַיָּב הוּא לְבְדֹק קֹדֶם יְצִיאָתוֹ אֶת כָּל הַחֲדָרִים הַצְּרִיכִים בְּדִיקָה בְּלֵיל י"ד, אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁאֵינָן צְרִיכִים בְּדִיקָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהֲרֵי יַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וְיֵשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל מֵהֶחָמֵץ שֶׁיִּמְצָא בְּבֵיתוֹ וּבִשְׁאָר חֲדָרָיו שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַכְנִיס בָּהֶם חָמֵץ לִפְעָמִים:

ט אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר קֹדֶם הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ וַדַּאי חָמֵץ הַרְבֵּה מְאֹד בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ קֹדֶם יְצִיאָתוֹ, אֲפִלּוּ יוֹצֵא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לְבַעֲרוֹ כְּשֶׁיַּחֲזֹר לְבֵיתוֹ[6]. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יָבֹא לְבֵיתוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנַאי לְבַעֵר קֹדֶם יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם כֵּיוָן שֶׁדַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר קֹדֶם הַפֶּסַח, בְּוַדַּאי יְמַהֵר וְיָחִישׁ חֲזָרָתוֹ וְיִקְדִּים לָבוֹא קֹדֶם י"ד, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִבְדֹּק חֲדָרָיו בְּלֵיל י"ד כְּתַקָּנַת חֲכָמִים וּלְבַעֵר הֶחָמֵץ בְּזְמַן הַבִּעוּר.

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, אֲבָל הַמְפָרֵשׁ מִן הַיַּבָּשָׁה לַיָּם, וְהַיּוֹצֵא בִּשַּׁיָּרָא לֶלֶכֶת לְמֶרְחַקִּים, אֲפִלּוּ יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה וְדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר זְמַן רַב קֹדֶם הַפֶּסַח — חַיָּב הוּא לְבְדֹק קֹדֶם יְצִיאָתוֹ כָּל חֲדָרָיו, אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁאֵינָן צְרִיכִים בְּדִיקָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁהַמַּפְרִישִׁים בַּיָּם וְהַיּוֹצְאִים בִּשַּׁיָּרָא לְמֶרְחַקִּים רְגִילוּת הוּא לְהִזְדַּמֵּן לָהֶם כַּמָּה סִבּוֹת וְעִנְיָנִים בַּדֶּרֶךְ, וְיֵשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁתַּהֶה הַרְבֵּה בַּדֶּרֶךְ וְלֹא יַחֲזֹר לְבֵיתוֹ עַד

[6] [וְאִם לְאַחַר שֶׁיָּצָא מִבֵּיתוֹ וְהִפְלִיג בַּדֶּרֶךְ נִמְלַךְ שֶׁלֹּא יַחֲזֹר לְבֵיתוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח אֶלָּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — אֵין צָרִיךְ לִשְׁלֹחַ שְׁלִיחַ לְבֵיתוֹ שֶׁיְּבַעֵר הֶחָמֵץ שֶׁבּוֹ, אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ שָׁם וַדַּאי חָמֵץ הַרְבֵּה, אֶלָּא דַּי לוֹ בְּבִטּוּל שֶׁיְּבַטֵּל בַּמָּקוֹם שֶׁיִּהְיֶה שָׁם כְּשֶׁיִּגִּיעַ עֶרֶב פֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁיְּצָא מִבֵּיתוֹ בְּהֶתֵּר, שֶׁאָז הָיָה בְּדַעְתּוֹ לַחֲזֹר קֹדֶם הַפֶּסַח]:

עֶרֶב פֶּסַח סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנַאי לְבַעֵר קֹדֶם יוֹם טוֹב.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁדַּיִן הַמְפָרֵשׁ לַיָּם וְהַיּוֹצֵא בְּשַׁיָּרָא כְּדִין שְׁאָר יוֹצֵא לַדֶּרֶךְ.

וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּשָׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁשָּׁכַח וְיָצָא מִבֵּיתוֹ וְלֹא בִּעֵר הֶחָמֵץ מִמֶּנּוּ וְנִזְכַּר לְאַחַר שֶׁהִפְלִיג מִבֵּיתוֹ וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִפְרֹשׁ מִן הַסְּפִינָה אוֹ מִן הַשַּׁיָּרָא:

יא כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא חַיָּב לְבַדֵּק קֹדֶם יְצִיאָתוֹ וְשָׁכַח אוֹ עָבַר וְיָצָא מִבֵּיתוֹ וְלֹא בָּדַק, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב לְבַטֵּל בַּמָּקוֹם שֶׁיִּהְיֶה שָׁם כְּשֶׁיִּגִּיעַ עֶרֶב פֶּסַח, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּטוּל זֶה הוּא מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — אַף עַל פִּי כֵן לֹא יְבָרֵךְ עַל בִּטּוּל זֶה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

יב כָּל חֶדֶר הַצָּרִיךְ בְּדִיקָה בְּלֵיל י"ד, בֵּין שֶׁצָּרִיךְ בְּדִיקָה מִן הַתּוֹרָה, בֵּין שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְרוֹצֶה לַעֲשׂוֹתוֹ אוֹצָר (פֵּרוּשׁ שֶׁרוֹצֶה לֶאֱצֹר בְּתוֹכוֹ פֵּרוֹת אוֹ עֵצִים אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים וּמֵחֲמַת זֶה לֹא יוּכַל לְבָדְקוֹ כְּדִינוֹ בְּלֵיל י"ד), אִם דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹת הָאוֹצָר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — חַיָּב לִבְדֹּק זֶה הַחֶדֶר מִתְּחִלָּה בַּלַּיְלָה לְאוֹר הַנֵּר וְאַחַר כָּךְ מַכְנִיס לְתוֹכוֹ אוֹצָרוֹ, אֲפִלּוּ הוּא תְּחִלַּת הַשָּׁנָה, דְּהַיְנוּ מִיָּד אַחַר פֶּסַח הֶעָבָר. וְאִם עָבַר אוֹ שָׁכַח וְהִכְנִיס אוֹצָרוֹ לְתוֹכוֹ קֹדֶם שֶׁבְּדָקוֹ — חַיָּב הוּא לְפַנּוֹת הָאוֹצָר וְלִבְדֹּק תַּחְתָּיו מִיָּד שֶׁנִּזְכַּר, אֲפִלּוּ יֵשׁ בַּדָּבָר טֹרַח גָּדוֹל וְהֶסְרוֹן כִּיס:

יג אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹת הָאוֹצָר קֹדֶם הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ יֵשׁ בְּחֶדֶר זֶה וַדַּאי חָמֵץ הַרְבֵּה — אֵינוֹ זָקוּק לוֹ, וּמֻתָּר לוֹ לְהַנִּיחַ הָאוֹצָר עָלָיו אֲפִלּוּ הוּא תּוֹךְ ל' יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח, וּכְשֶׁיַּגִּיעַ לֵיל י"ד יְפַנֶּה וְיִבְדֹּק תַּחְתָּיו.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח — חַיָּב לְבָדְקוֹ מִתְּחִלָּה, אֲפִלּוּ הוּא תְּחִלַּת הַשָּׁנָה, וַאֲפִלּוּ הוּא חֶדֶר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁחָשְׁשׁוּ חֲכָמִים שֶׁמָּא יַתְחִיל לְפַנּוֹתוֹ קֹדֶם לֵיל י"ד וְלֹא יִגְמֹר לְפַנּוֹתוֹ, אֶלָּא יִשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מִגֹּבַהּ ג' טְפָחִים מְכֻסֶּה עַל הֶחָמֵץ (שֶׁאִם הָיָה נִשְׁאָר עָלָיו גֹּבַהּ ג' טְפָחִים הָיָה כִּמְבֹעָר לְגַמְרֵי, כְּמוֹ חָמֵץ שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת גָּבוֹהַּ ג' טְפָחִים, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר), וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיַּגִּיעַ לֵיל י"ד יִשְׁכַּח עַל הֶחָמֵץ שֶׁתַּחַת הָאוֹצָר, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְכֻסֶּה מִן הָעַיִן וְלֹא יִתֵּן אֶל לִבּוֹ לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם. וְאַף שֶׁבְּטָלוֹ — הֲרֵי עוֹבֵר עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ שֶׁאֵין בִּטּוּל וְהֶפְקֵר מוֹעִיל כְּלוּם.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כְּגוֹן שֶׁכְּבָר הִכְנִיס אוֹצָרוֹ לְתוֹכוֹ קוֹדֶם שֶׁבִּעֵר הֶחָמֵץ מִמֶּנּוּ וְיֵשׁ חֶסְרוֹן כִּיס לְפַנּוֹתוֹ מִיָּד וְלַחֲזֹר וּלְהַכְנִיסוֹ, שֶׁאָז יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יד וְאִם דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא לְפַנּוֹת הָאוֹצָר עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, אִם הוּא בְּתוֹךְ ל' יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁחָל עָלָיו לְקַיֵּם תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ בְּגָלַל הַפֶּסַח — חַיָּב הוּא לְבָדֵק וְה הַחֶדֶר מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה לְאוֹר הַנֵּר, וְאַחַר כָּךְ יַכְנִיס אוֹצָרוֹ לְתוֹכוֹ. וְאִם הוּא מִקֹּדֶם ל' יוֹם — אֵין צָרִיךְ לְבָדְקוֹ מִתְּחִלָּה, אֶלָּא דַּי לוֹ בְּבִטּוּל שֶׁיְּבַטֵּל כָּל חֲמֵצוֹ בְּלֵיל י"ד:

טו וַאֲפִלּוּ אִם הוּא חֶדֶר הַצָּרִיךְ בְּדִיקָה מִן הַתּוֹרָה, וּבְדָבָר שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה אֵין לְחַלֵּק בֵּין תּוֹךְ ל' יוֹם לְקֹדֶם ל' יוֹם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה עַיֵּן שָׁם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אוֹצָר עַל הֶחָמֵץ שֶׁבְּחֶדֶר זֶה — הֲרֵי חָמֵץ זֶה שֶׁתַּחַת הָאוֹצָר דּוֹמֶה לְחָמֵץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת שֶׁהוּא כִּמְבֹעָר לְגַמְרֵי מִן הַתּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ לְבַטְּלוֹ אֵין צָרִיךְ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג. אֶלָּא שֶׁהַחֲכָמִים גָּזְרוּ שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אֵין לְבַעֵרוֹ בְּבִעוּר כָּזֶה, אֶלָּא אִם כֵּן נָפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת מֵאֵלֶיהָ, אֲבָל אֵין לְהַפִּיל עָלָיו מַפֹּלֶת בַּיָּדַיִם וְלֹא לֶאֱצֹר עָלָיו אוֹצָר תּוֹךְ ל' יוֹם אַף עַל פִּי שֶׁמְּבַטֵּל וּמַפְקִיר זֶה הֶחָמֵץ בְּפִיו וּבְלִבּוֹ, אֲבָל קֹדֶם ל' יוֹם לֹא חָלָה עָלָיו גְּזֵרָה זוֹ.

וּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר שֶׁחָמֵץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת אֵינוֹ כִּמְבֹעָר מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, וְאִם לֹא בִּטְּלוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת יוֹם י"ד הֲרֵי הוּא חַיָּב מִן הַתּוֹרָה לְפַקֵּחַ הַגַּל וּלְהוֹצִיאוֹ וּלְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג, אִם כֵּן חָמֵץ זֶה שֶׁתַּחַת הָאוֹצָר שֶׁלֹּא יוּכַל לְבַעֲרוֹ בְּיוֹם י"ד מֵחֲמַת הָאוֹצָר שֶׁעָלָיו שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח — הֲרֵי עַכְשָׁו בְּשָׁעָה שֶׁמַּכְנִיס עָלָיו הָאוֹצָר חָלָה עָלָיו חוֹבַת בִּעוּרוֹ בְּחֶדֶר זֶה מִן הַתּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קֹדֶם ל' יוֹם, וְחָל עָלָיו גַּם כֵּן גְּזֵרַת חֲכָמִים שֶׁגָּזְרוּ עַל בִּעוּר הָאָמוּר בַּתּוֹרָה שֶׁאֵין מִתְקַיֵּם עַל יְדֵי בִּטּוּל וְהֶפְקֵר בִּלְבַד אֶלָּא בְּבִעוּר מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר הִכְנִיס אוֹצָרוֹ לְשָׁם, אֲפִלּוּ יֵשׁ תַּחְתָּיו וַדַּאי חָמֵץ הַרְבֵּה — אֵין צָרִיךְ לְפַנּוֹתוֹ וְלִבְדֹּק תַּחְתָּיו, אֶלָּא מְבַטֵּל וְדַיּוֹ, שֶׁלְּאַחַר בִּטּוּל הֶחָמֵץ אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּבְדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

טז אֲבָל אִם עָבַר אוֹ שָׁכַח וְהִכְנִיס אוֹצָרוֹ לְשָׁם תּוֹךְ ל' יוֹם, אֲפִלּוּ אֵין שָׁם וַדַּאי חָמֵץ, וְהוּא חֶדֶר שֶׁאֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב לְבַטֵּל הָאוֹצָר וְלִבְדֹּק תַּחְתָּיו מִיָּד כְּשֶׁנִּזְכַּר:

יז וְאִם אָצַר וְהִכְנִיס לַבּוֹר חִטִּים שֶׁאֵינָם מְחֻמָּצוֹת וְאַחַר כָּךְ מֻחֶמֶת לַחוּת הַבּוֹר נִתְחַמְּצוּ הַחִטִּים שֶׁבְּקַרְקַעִית הַבּוֹר וְשֶׁבְּקִירוֹתָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאָצָרָן בַּבּוֹר בְּתוֹךְ ל' יוֹם — אֵין צָרִיךְ לְפַנּוֹת הַבּוֹר בְּלֵיל י"ד לְהוֹצִיא הַחִטִּים הַמְחֻמָּצוֹת שֶׁבְּתוֹכוֹ, אֶלָּא דַּי לוֹ בְּבִטּוּל, דְּכֵיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה אוֹצָר זֶה עָשָׂה בְּהֶתֵּר שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם עֲדַיִן חָמֵץ — הֲרֵי דִּינוֹ כְּאִלּוּ עָשָׂה קֹדֶם ל' יוֹם, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְפַנּוֹת הָאוֹצָר לְבַעֵר הֶחָמֵץ שֶׁתַּחְתָּיו אֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם וַדַּאי חָמֵץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

יח וְאִם בְּשָׁעָה שֶׁאָצָרָן בַּבּוֹר הָיוּ כְּבָר חִטִּים מְחֻמָּצוֹת בְּאוֹצָר זֶה עַצְמוֹ בְּאֶמְצָעִיתוֹ, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם חִטִּים טוֹבִים בְּגֹבַהּ ג' טְפָחִים (שֶׁהוּא שִׁעוּר גֹּבַהּ הַמַּפֹּלֶת שֶׁנָּפְלָה עַל חָמֵץ שֶׁהוּא כְּמִבֹּעַר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג), אִם נַעֲשָׂה אוֹצָר זֶה בְּתוֹךְ ל' יוֹם — חַיָּב לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם וְלִבְרֹר הֶחָמֵץ מִתּוֹכוֹ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ חָמֵץ בָּרוּר אֶלָּא סָפֵק חָמֵץ. וְאִם נַעֲשָׂה קֹדֶם ל' יוֹם — אֵינוֹ זָקוּק לוֹ כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם וַדַּאי חָמֵץ הַרְבֵּה, אֶלָּא מְבַטְּלוֹ וְדַיּוֹ.

וּכְשֶׁהוּא מְפַנֶּה אֶת הַבּוֹר לְאַחַר הַפֶּסַח וּמוֹצֵא חִטִּים בְּקַרְקָעִיתוֹ — אֲסוּרוֹת בַּהֲנָאָה, וְחַיָּב לְבַעֲרוֹ כְּדִין חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח. וְאֵינָן דּוֹמוֹת לְחָמֵץ שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח הוּא מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁהַמַּפֹּלֶת בְּשָׁעָה שֶׁנָּפְלָה עַל הֶחָמֵץ לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְפַנּוֹתָהּ וּלְפַקְּחָהּ אַחַר הַפֶּסַח, אֶלָּא מֵאֵלָיו נִמְצָא הֶחָמֵץ לְאַחַר הַפֶּסַח, לְפִיכָךְ אֵין לָנוּ לְקָנְסוֹ וּלְאָסְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם, אֲבָל חִטִּים הַלָּלוּ בְּשָׁעָה שֶׁהִכְנִיס הָאוֹצָר לַבּוֹר הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְזָכוֹת בָּהֶם לְאַחַר הַפֶּסַח כְּשֶׁיְּפַנֶּה אֶת הָאוֹצָר (אִם הָיֵינוּ מַתִּירִין לוֹ לֵהָנוֹת מֵהֶן לְאַחַר הַפֶּסַח), וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמִבַּעֵר אֶת הֶחָמֵץ וּמְכַוֵּן לַחֲזֹר וְלִזְכּוֹת בּוֹ אַחַר הַפֶּסַח, שֶׁאֵין זֶה בְּעִוּר גָּמוּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ה, לְפִיכָךְ אָסְרוּ חֲכָמִים לֵהָנוֹת מֵהֶן לְאַחַר הַפֶּסַח:

יט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמָּצָא חִטִּים מְבֻקָּעוֹת, אֲז אָסוּר לוֹ לֵהָנוֹת מֵחִטִּים הַלָּלוּ שֶׁמָּצָא. וְכֵן אִם יָדוּעַ לוֹ בְּבֵרוּר שֶׁיֵּשׁ בְּבוֹר זֶה חִטִּים מְחֻמָּצוֹת חִמּוּץ גָּמוּר, אֲזַי אָסוּר

לוֹ לִמְכֹּר כְּלוּם מִן הָאוֹצָר אֲפִלּוּ לְנָכְרִי עַד שֶׁיִּבְרֹר מִמֶּנּוּ הַחִטִּים הַמְחֻמָּצוֹת. אֲבָל מִן הַסְּתָם, שֶׁאֵין יָדוּעַ לוֹ בְּבֵרוּר שֶׁיֵּשׁ חִטִּים מְחֻמָּצוֹת חְמוּץ גָּמוּר — מֻתָּר לוֹ לִקַּח חִטִּים מִן הָאוֹצָר וְלִמְכֹּר אֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ בְּתוֹכָן חִטִּים מְבֻקָּעוֹת, שֶׁאַף אִם נִתְבַּקְּעוּ מִקְצָתָן קָרוֹב הַדָּבָר לוֹמַר שֶׁאֵין זֶה חְמוּץ אֶלָּא עִפְּשׁוּת וְהֶפְסֵד, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַחִטִּים שֶׁבְּקַרְקָעִית הַבּוֹר וְשֶׁבְּקִירוֹתָיו לְהִתְבַּקֵּעַ מֵחֲמַת עִפּוּשׁ וְהֶפְסֵד, וְאֵינוֹ חָמֵץ כְּלָל, וְגַם יֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח נִתְחַמְּצוּ, וְכָל סְפֵק חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח מֻתָּר בַּהֲנָאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח.[7]

כ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה דָּר בְּבֵית שֶׁל נָכְרִי וְרוֹצֶה לָצֵאת מִמֶּנּוּ לָדוּר בְּבֵית אַחֵר בְּעִיר זוֹ אוֹ בְּאַחֶרֶת (י) וְהַנָּכְרִי יְכֻנַּס לְבֵיתוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ הוּא יוֹצֵא בְּתוֹךְ ל' יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח שֶׁכְּבָר חָל עָלָיו חוֹבַת הַבְּעוּר, אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק אֶת בֵּית הַנָּכְרִי שֶׁהוּא יוֹצֵא מִמֶּנָּה. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם וַדַּאי חָמֵץ הַרְבֵּה אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ מִשָּׁם, שֶׁהֲרֵי יוּכַל לְקַיֵּם מִצְוַת בִּעוּר בְּאוֹתוֹ בַּיִת שֶׁיָּדוּר בּוֹ בְּפֶסַח. וַאֲפִלּוּ אִם יָדוּר בְּבֵית אַחֵר עִם אָדָם אַחֵר וְאוֹתוֹ אָדָם הוּא הַבַּעַל הַבַּיִת וְיִבְדֹּק אֶת בֵּיתוֹ וִיבַעֵר הֶחָמֵץ בְּעַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאוֹתוֹ בַּעַל הַבַּיִת יִבְדֹּק וִיבַעֵר גַּם הֶחָמֵץ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ זֶה בְּבֵיתוֹ מִיּוֹם בּוֹאוֹ עַד הַפֶּסַח — הֲרֵי אוֹתוֹ בַּעַל הַבַּיִת הוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל זֶה לִבְדֹּק וּלְבַעֵר חֲמֵצוֹ, וּשְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ בְּעַצְמוֹ בִּעֵר חֲמֵצוֹ. וְעַל חֲמֵצוֹ שֶׁנִּשְׁאַר בְּבֵית הַנָּכְרִי אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו כְּלוּם אַף אִם יִהְיֶה מָנַח שָׁם כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, דְּכֵיוָן שֶׁיָּצָא מִבֵּית הַנָּכְרִי וְעָזַב שָׁם חֲמֵצוֹ וְלֹא נִטְלוֹ עִמּוֹ הֲרֵי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ וְהִפְקִירוֹ, שֶׁהֲרֵי בְּוַדַּאי יִטְּלֶנּוּ הַנָּכְרִי לְעַצְמוֹ.

וְלֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין בִּטּוּל וְהֶפְקֵר מוֹעִיל לֶחָמֵץ, אֶלָּא כְּשֶׁהֶחָמֵץ לְאַחַר שֶׁהִפְקִירוֹ הוּא מָנַח בְּפֶסַח בִּגְבוּל הַמְיֻחָד לְיִשְׂרָאֵל זֶה בַּעַל הֶחָמֵץ, אוֹ בִּגְבוּל הַמְיֻחָד לְיִשְׂרְאֵלִים אֲחֵרִים, אוֹ אֲפִלּוּ בִּגְבוּל הַמְיֻחָד לְנָכְרִי אֶלָּא שֶׁאֵין הַנָּכְרִי יוֹדֵעַ שֶׁהִפְקִירוֹ הַיִּשְׂרָאֵל וְלֹא יִטְּלֶנּוּ לְעַצְמוֹ, אֲבָל כְּשֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁהַנָּכְרִי יִטְּלֶנּוּ לְעַצְמוֹ כְּשֶׁיִּמְצָאֶנּוּ בִּגְבוּלוֹ[8] — הֲרֵי אֵין לְךָ הֶפְקֵר גָּדוֹל מִזֶּה.

---

[7] [וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לִקַּח חִטִּים מִן הָאוֹצָר וּלְטַחְנָן וּלְאָכְלָם. וַאֲפִלּוּ אִם רָאָה בָּהֶם חִטִּים מְחֻמָּצוֹת חְמוּץ גָּמוּר — אֵין צָרִיךְ לְהַסִּיר קֹדֶם הַטְּחִינָה, שֶׁעַל יְדֵי הַטְּחִינָה מִתְעָרֵב כָּל הַקֶּמַח וְנִבְלָל יָפֶה קֶמַח הֶחָמֵץ בְּתוֹךְ שְׁאָר הַקֶּמַח וּמִתְבַּטֵּל בְּרֹב אוֹ בְּשִׁשִּׁים, עַיֵּן סִימָן תמ"ז וּבְסִימָן תנ"ג וּבְסִימָן תס"ז].

[8] [אַף אִם כְּשֶׁהַגִּיעַ הַפֶּסַח עֲדַיִן לֹא מְצָאוֹ הַנָּכְרִי, אוֹ שֶׁמְּצָאוֹ וְלֹא נְטָלוֹ עֲדַיִן, כֵּיוָן שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה לִטֹּל הָיָה נוֹטְלוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה נוֹטְלוֹ מֵחֲמַת שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁנִּתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ הַיִּשְׂרָאֵל וְהִפְקִירוֹ, וּבֵין שֶׁהָיָה נוֹטְלוֹ מֵחֲמַת שֶׁהוּא תַּקִּיף וְאֹלֶם].

וְלֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים אֶלָּא שֶׁמִּמַּה שֶּׁהָאָדָם מַפְקִיר חָמֵץ בְּפִיו וּבְלִבּוֹ זֶה אֵין מוֹעִיל כְּלוּם, אֲבָל כְּשֶׁהֶחָמֵץ הוּא הֶפְקֵר מֵאֵלָיו, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ בִּרְשׁוּת הַמְיֻחֶדֶת לְנָכְרִי בְּעִנְיָן שֶׁהוּא מֻפְקָר מֵאֵלָיו לְנָכְרִי זֶה בַּעַל הָרְשׁוּת, בְּהֶפְקֵר גָּדוֹל כָּזֶה לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים אִם הִפְקִירוֹ קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח, עַיֵּן סִימָן תמ"ה.

כא אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁיּוֹצֵא מִבֵּיתוֹ זֶה דַּעְתּוֹ לְפָרֵשׁ לַיָּם אוֹ לָצֵאת בְּשַׁיָּרָא קֹדֶם הַפֶּסַח בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יָדוּר בַּבַּיִת בְּפֶסַח וְלֹא יוּכַל לְקַיֵּם מִצְוַת "תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם", יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא חַיָּב לְבַדֵּק בֵּית הַנָּכְרִי שֶׁהוּא יוֹצֵא מִמֶּנּוּ וּלְבַעֵר הֶחָמֵץ מִתּוֹכוֹ אִם הוּא יוֹצֵא מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְאֵין יִשְׂרָאֵל אַחֵר נִכְנָס תַּחְתָּיו לָדוּר בְּבַיִת זֶה שֶׁהוּא יוֹצֵא מִמֶּנּוּ אֶלָּא הַנָּכְרִי בַּעַל הַבַּיִת בְּעַצְמוֹ אוֹ נָכְרִי אַחֵר (אֲבָל אִם יִשְׂרָאֵל אַחֵר נִכְנָס תַּחְתָּיו — הָאַחֲרוֹן חַיָּב לְבַדֵּק וּלְבַעֵר חֲמֵצוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ז עַיֵּן שָׁם). אַף עַל פִּי שֶׁלְּאַחַר בְּדִיקָתוֹ יִכָּנֵס הַנָּכְרִי לְתוֹכוֹ וְיִכָּנִיס בּוֹ חָמֵץ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח — אֵין בָּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאֵין הַיִּשְׂרָאֵל מָזְהָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה חָמֵץ בְּבָתֵּי הַנָּכְרִים בְּפֶסַח, וְאֵין הַיִּשְׂרָאֵל בּוֹדֵק וּמְבַעֵר הֶחָמֵץ מִבַּיִת זֶה שֶׁהוּא יוֹצֵא מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת "תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם", שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב בָּהּ מִשֶּׁהִגִּיעַ ל' יוֹם שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח אִם לֹא יוּכַל לְקַיְּמָהּ כְּשֶׁיַּגִּיעַ הַפֶּסַח, שֶׁכָּל ל' יוֹם אֵלּוּ חַיָּב הוּא לְהִזָּהֵר בְּצָרְכֵי הַפֶּסַח, דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל מִצְוָה מִמִּצְוֹת הַפֶּסַח שֶׁלֹּא יוּכַל לְקַיְּמָהּ כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַנָּהּ וְאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְּמָהּ בְּתוֹךְ ל' יוֹם אֵלּוּ — חַיָּב הוּא לְקַיְּמָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָדְקוֹ כְּלָל, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם חָמֵץ וַדַּאי הַרְבֵּה — אֵינוֹ זָקוּק לוֹ, שֶׁאַף שֶׁהִגִּיעוּ ל' יוֹם לֹא חָלָה עָלָיו מִצְוַת "תַּשְׁבִּיתוּ וְגוֹ'", כֵּיוָן שֶׁיִּהְיֶה פָּטוּר מִמֶּנָּה כְּשֶׁיַּגִּיעַ הַפֶּסַח וְלֹא יָדוּר בַּבַּיִת, שֶׁמִּצְוַת "תַּשְׁבִּיתוּ" אֵינָהּ חוֹבַת הַגּוּף שֶׁיִּתְחַיֵּב אָדָם לִהְיוֹת לוֹ בַּיִת לְבַעֵר הֶחָמֵץ מִתּוֹכוֹ, אֶלָּא אִם יֵשׁ לוֹ בַּיִת וּבְתוֹכוֹ חָמֵץ יֵשׁ עָלָיו מִצְוַת "תַּשְׁבִּיתוּ", וְאִם אֵין לוֹ בַּיִת אֵין עָלָיו מִצְוָה כְּלָל. וְאַף אִם בְּתוֹךְ ל' יוֹם יֵשׁ לוֹ בַּיִת וּבְתוֹכוֹ חָמֵץ וְיָדוּעַ לוֹ שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ הַפֶּסַח לֹא יִהְיֶה לוֹ — אֵינוֹ מְחֻיָּב אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְבַעֵר הֶחָמֵץ מִבֵּיתוֹ קֹדֶם זְמַן שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים, כֵּיוָן שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעַ הַפֶּסַח לֹא יִהְיֶה עָלָיו מִצְוַת "תַּשְׁבִּיתוּ" כְּלָל. וְאִם יִהְיֶה לוֹ אָז חָמֵץ בְּלֹא בַּיִת — יְבַעֲרֶנּוּ אָז כְּמִצְוָתוֹ.

(וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהָקֵל כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲמִיר — יַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ, אֲבָל לֹא יוֹרֶה כֵּן לְאֲחֵרִים):

כב וְכָל זֶה (יא) כְּשֶׁהַנָּכְרִי נִכְנַס לְתוֹכוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁכְּשֶׁנִּכְנַס הַנָּכְרִי לְבֵיתוֹ נַעֲשָׂה חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמֻּנָּח שָׁם הֶפְקֵר מֵאֵלָיו לְנָכְרִי זֶה, שֶׁכְּשֶׁיִּרְצֶה לִטְּלוֹ יִטְּלוֹ. אֲבָל אִם לֹא יִכָּנֵס לְתוֹכוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח אוֹ עַד תּוֹךְ הַפֶּסַח אוֹ עַד שֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח, שֶׁאָז אַף אִם נַעֲשָׂה הֶחָמֵץ הֶפְקֵר לְנָכְרִי זֶה בִּכְנִיסָתוֹ לְבֵיתוֹ — אֵין זֶה מוֹעִיל, דְּכֵיוָן שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית קֹדֶם שֶׁנַּעֲשָׂה הֶפְקֵר מֵאֵלָיו הֲרֵי כְּבָר נִתְחַיֵּב חָמֵץ זֶה בְּבִעוּר מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, וְאֵין הֶפְקֵר מוֹעִיל לוֹ עוֹד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ה.

לְפִיכָךְ, חַיָּב הַיִּשְׂרָאֵל לִבְדֹּק בֵּית הַנָּכְרִי שֶׁהוּא יוֹצֵא מִמֶּנּוּ אַף אוֹתָן חֲדָרִים שֶׁאֵין צְרִיכִים בְּדִיקָה כִּי אִם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלּוּ אִם יָדוּר בְּבֵית בַּפֶּסַח בְּעִיר זוֹ אוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת, שֶׁאַף שֶׁיּוּכַל לְקַיֵּם שָׁם מִצְוַת "תַּשְׁבִּיתוּ", מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא יִבְדֹּק וּמְבַעֵר הֶחָמֵץ מִבֵּית זֶה שֶׁהוּא יוֹצֵא מִמֶּנּוּ — יַעֲבֹר עָלָיו בְּפֶסַח בְּ"בַל יִמָּצֵא" מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁגָּזְרוּ שֶׁמָּא שֶׁהָאָדָם מְבַטֵּל וּמַפְקִיר הֶחָמֵץ בְּפִיו וּבְלִבּוֹ אֵין מוֹעִיל כְּלוּם.[9]

כג כָּל שִׁלְשִׁים יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח טוֹב לְזָהֵר וּלְעַיֵּן בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר דָּבוּק בּוֹ חָמֵץ בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יוּכַל לַהֲסִירוֹ בְּנָקֵל כְּשֶׁיַּגִּיעַ עֶרֶב פֶּסַח.

סימן תלז

א **הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ עַל מִי חָל חוֹבַת בִּעוּר וּבּוֹ ז' סְעִיפִים:**

הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ קֹדֶם תְּחִלַּת לֵיל י"ד וּקְנָאוֹ הַשּׂוֹכֵר בְּאֶחָד מֵהַדְּרָכִים שֶׁמַּשְׁכִּירוּת בַּיִת נִקְנֶה בּוֹ, דְּהַיְנוּ בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר אוֹ בַּחֲזָקָה אוֹ בְּקִנְיַן סוּדָר, וְהַמַּשְׁכִּיר יָצָא מִן הַבַּיִת וּסְגָרוֹ וְלֹא מָסַר אֶת הַמַּפְתֵּחַ לְיַד הַשּׂוֹכֵר עַד לְאַחַר שֶׁכְּבָר נִכְנַס לֵיל י"ד — חַיָּב הַמַּשְׁכִּיר לִבְדֹּק אֶת הַבַּיִת שֶׁהִשְׁכִּיר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא יִכָּנֵס בּוֹ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח וְאִם כֵּן לֹא יָבֹא לֶאֱכֹל מֵחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ, וְגַם אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יִמָּצֵא", לְפִי שֶׁבְּוַדַּאי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ וְהִפְקִירוֹ כְּשֶׁיָּצָא מִן הַבַּיִת וְעָזַב שָׁם חָמֵץ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁגּוּף הַבַּיִת שֶׁל הַמַּשְׁכִּיר (וְאֵינוֹ קָנוּי לְהַשּׂוֹכֵר אֶלָּא לָדוּר בְּתוֹכוֹ, וְגַם הֶחָמֵץ הָיָה שָׁלוֹ, וּבִתְחִלַּת

[9] [וְאֵימָתַי יִבְדֹּקֶם? אִם יוֹצֵא לָדוּר בְּבֵית בְּעִיר אַחֶרֶת, אוֹ שֶׁהוּא מְפֻרָשׁ לַיָּם, אוֹ יוֹצֵא בְּשַׁיָּרָא — חַיָּב לְבַדְּקָהּ בַּלַּיְלָה שֶׁלְּפָנָיו, יְצִיאָתוֹ מִבֵּית הַנָּכְרִי אִם הוּא יוֹצֵא מְמֻנֶּה בְּתוֹךְ ל' יוֹם, שֶׁאָז חָל עָלָיו חוֹבַת בִּעוּר. וְאִם הוּא נִכְנָס בְּבֵית לָדוּר בָּעִיר זוֹ, אֲפִלּוּ הוּא יוֹצֵא מִבֵּית הַנָּכְרִי קֹדֶם ל' יוֹם — הֲרֵי הוּא חַיָּב לְבַדְּקָהּ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא חַיָּב לִבְדֹּק בֵּיתוֹ שֶׁיָּדוּר בּוֹ בַּפֶּסַח, דְּהַיְנוּ בְּלֵיל י"ד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכָהּ בְּ"בַל יִמָּצֵא" מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים]:

לֵיל י"ד שֶׁאָז הוּא עִקַּר זְמַן חִיּוּב הַבְּדִיקָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"א) הָיָה הַבַּיִת עֲדַיִן מְעֻכָּב אֵצֶל הַמַּשְׁכִּיר, שֶׁלֹּא הָיָה הַשּׁוֹכֵר יָכוֹל לִכָּנֵס לְתוֹכוֹ מֵחֲמַת שֶׁהַמַּפְתֵּחַ הָיָה עֲדַיִן בְּיַד הַמַּשְׁכִּיר, לְפִיכָךְ, בְּשָׁעָה זוֹ, דְּהַיְנוּ תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַלַּיְלָה, חָל חִיּוּב הַבְּדִיקָה עַל הַמַּשְׁכִּיר, וְשׁוּב לֹא נִפְקַע מִמֶּנּוּ אַף לְאַחַר שֶׁנִּכְנַס הַשּׁוֹכֵר לְתוֹכוֹ.

וּלְאַחַר שֶׁיִּגְמֹר הַמַּשְׁכִּיר מִלְּבְדֹּק יְבַטֵּל כָּל הֶחָמֵץ שֶׁלֹּא מָצָא בִּבְדִיקָתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִפְקִירוֹ בְּלִבּוֹ כְּשֶׁיָּצָא מִן הַבַּיִת, אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב הוּא לַחֲזֹר וּלְבַטְּלוֹ בְּפֵרוּשׁ אַחַר הַבְּדִיקָה כְּתִקּוּן חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ לְהוֹצִיא הַבִּטּוּל בְּפִיו.

וְגַם הַשּׁוֹכֵר חַיָּב לְבַטֵּל כָּל הֶחָמֵץ שֶׁבַּבַּיִת, וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ נִכְנָס לָדוּר בְּתוֹכוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח, לְפִי שֶׁמִּיָּד שֶׁקָּנָה הַבַּיִת בְּאֶחָד מֵהַדְּרָכִים שֶׁשְּׁכִירוּת קַרְקַע נִקְנֶה בּוֹ — זָכָה גַּם כֵּן בֶּחָמֵץ שֶׁעָזַב שָׁם הַמַּשְׁכִּיר, שֶׁהֲרֵי כְּבָר הִפְקִירוֹ הַמַּשְׁכִּיר, וְכָל דָּבָר הֶפְקֵר הַמֻּנָּח בַּבַּיִת הַמֻּשְׂכָּר לַשּׁוֹכֵר זָכָה בּוֹ הַשּׁוֹכֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ר"ס, וְאִם כֵּן מַה שֶּׁהַמַּשְׁכִּיר מְבַטֵּל אֵין מוֹעִיל כְּלוּם לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ לְבַטֵּל אַחַר הַבְּדִיקָה, שֶׁהֲרֵי אֵין הֶחָמֵץ שֶׁלּוֹ אֶלָּא שֶׁל הַשּׁוֹכֵר, לְפִיכָךְ חַיָּב הַשּׁוֹכֵר לְבַטְּלוֹ:

ב אֲבָל אִם מָסַר לוֹ הַמַּפְתֵּחַ קֹדֶם כְּנִיסַת תְּחִלַּת לֵיל י"ד, אֲפִלּוּ אִם חָזַר הַשּׁוֹכֵר וְהִפְקִיד הַמַּפְתֵּחַ אֵצֶל הַמַּשְׁכִּיר — מְחֻיָּב הוּא לִטֹּל מִיַּד הַמַּשְׁכִּיר וְלִבְדֹּק, אֲפִלּוּ אִם לֹא יִכְנֹס לָדוּר בּוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַמַּשְׁכִּיר מְעַכֵּב עַל הַשּׁוֹכֵר מִלְּכָנֵס לַבַּיִת, שֶׁהֲרֵי כְּבָר מָסַר לוֹ הַמַּפְתֵּחַ. וְכֵן אִם הוּא בַּיִת שֶׁאֵינוֹ נָעוּל, שֶׁאֵין צָרִיךְ מַפְתֵּחַ, חַיָּב הַשּׁוֹכֵר לִבְדֹּק.

וְאַחַר הַבְּדִיקָה יְבַטֵּל (ג) כְּתַקָּנַת חֲכָמִים, וְגַם הַמַּשְׁכִּיר יְבַטֵּל בְּפֵרוּשׁ אַף שֶׁכְּבָר הִפְקִירוֹ בְּלִבּוֹ:

ג וְכָל זֶה כְּשֶׁכְּבָר קָנָאוֹ הַשּׁוֹכֵר בְּאֶחָד מֵהַדְּרָכִים שֶׁשְּׁכִירוּת בַּיִת נִקְנֶה בּוֹ קֹדֶם כְּנִיסַת לֵיל י"ד, אֲבָל אִם לֹא קָנָאוֹ עַד לְאַחַר כְּנִיסַת לֵיל י"ד, וַאֲפִלּוּ קָנָאוֹ קֹדֶם הַלַּיְלָה אֶלָּא שֶׁשְּׂכָרוֹ לְצֹרֶךְ יוֹם י"ד וּמִמֶּנּוּ וָאֵילָךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּיּוֹם י"ד וָאֵילָךְ הוּא רַשַּׁאי לְכָנֵס לְהַבַּיִת וְלָדוּר בְּתוֹכוֹ עַד סוֹף מֶשֶׁךְ זְמַן שְׂכִירָתוֹ, וְנִמְצָא שֶׁבְּלֵיל י"ד שֶׁהוּא עִקַּר זְמַן חִיּוּב הַבְּדִיקָה לֹא הָיָה עֲדַיִן הַבַּיִת קָנוּי לְהַשּׁוֹכֵר כְּלָל, לְפִיכָךְ חָל עַל הַמַּשְׁכִּיר חוֹבַת הַבְּדִיקָה:

ד וְכָל זֶה בְּמַשְׁכִּיר, אֲבָל הַמּוֹכֵר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ וְיָצָא מֵהַבַּיִת וּסְגָרוֹ וְהַלּוֹקֵחַ קָנָאוֹ בְּאֶחָד מֵהַדְּרָכִים שֶׁהַבַּיִת נִקְנֶה בּוֹ קֹדֶם לֵיל י"ד, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָסַר הַמַּפְתֵּחַ לְיַד הַלּוֹקֵחַ עַד לְאַחַר כְּנִיסַת לֵיל י"ד, אַף עַל פִּי כֵן לֹא חָל עַל הַמּוֹכֵר חוֹבַת הַבְּדִיקָה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִקְנָה גּוּף הַבַּיִת לְהַלּוֹקֵחַ — הוּא חַיָּב לִבְדֹּק וּלְבַטֵּל, וְהַמּוֹכֵר דַּי לוֹ בְּבִטּוּל בִּלְבַד:

ה הַשּׁוֹכֵר בַּיִת מֵחֲבֵרוֹ בְּיוֹם י"ד אוֹ בְּתוֹךְ לֵיל י"ד לְאַחַר שֶׁכְּבָר עָבַר זְמַן שֶׁהָיָה יָכוֹל הַמַּשְׁכִּיר לִבְדֹּק בֵּיתוֹ בְּאוֹתוֹ זְמַן וְהַשּׁוֹכֵר אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם בְּדָקוֹ הַמַּשְׁכִּיר אִם לָאו, אִם הַמַּשְׁכִּיר אוֹ אִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵּיתוֹ בָּעִיר — יִשְׁאַל לָהֶם אִם בָּדְקוּ. אַף עַל פִּי שֶׁדֶּרֶךְ הַכְּשֵׁרִים לִבְדֹּק בְּתְחִלַּת לֵיל י"ד כְּתִקּוּן חֲכָמִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּחֶזְקַת כָּשֵׁר הוּא, וּמִן הַסְּתָם בָּדַק כְּבָר, אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב לִשְׁאֹל, לְפִי שֶׁכָּל הַשָּׁנָה הָיָה הַבַּיִת בְּחֶזְקַת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חָמֵץ וּבַחֲזָקָה זוֹ שֶׁמִּן הַסְּתָם בָּדְקוּ אַתָּה בָּא לְהוֹצִיאוֹ מֵחֶזְקַת חָמֵץ — אֵין אָנוּ סוֹמְכִין עַל הַחֲזָקָה לְכַתְּחִלָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לְבָרֵר.

וְאִם אֵין הַמַּשְׁכִּיר וְלֹא אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ בָּעִיר — סוֹמְכִין עַל הַחֲזָקָה וְאֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק, אֶלָּא מְבַטְּלוֹ וְדַיּוֹ.

וְאִם יֵשׁ מִבְּנֵי בֵּיתוֹ בָּעִיר, אֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ לָנוּ שֶׁהַמַּשְׁכִּיר בְּעַצְמוֹ לֹא בָּדַק וְאֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ אוֹמֵר שֶׁבָּדַק הוּא, אֲפִלּוּ הוּא עֶבֶד אוֹ קָטָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לִבְדֹּק אוֹ אִשָּׁה — הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק, דְּכֵיוָן שֶׁבְּדִיקַת חָמֵץ הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים הֶאֱמִינוּם חֲכָמִים:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַשּׁוֹכֵר בִּטֵּל כָּל הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹךְ הַחֲדָרִים הַמֻּשְׁכָּרִים לוֹ, אֲבָל אִם לֹא בִּטֵּל וּכְבָר הִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל עוֹד לְבַטֵּל — אֵין לוֹ לִסְמֹךְ עַל בְּדִיקַת נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים, וְחַיָּב הוּא לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק בְּכָל הַחֲדָרִים הַצְּרִיכִים בְּדִיקָה מִן הַתּוֹרָה (עַיֵּן סִימָן תל"ג).

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַנָּשִׁים נֶאֱמָנוֹת אֲפִלּוּ בְּאִסּוּרֵי תוֹרָה כָּל שֶׁהָיָה בְּיָדָן לְתַקֵּן הָאִסּוּר, כְּגוֹן נִדָּה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר שֶׁטָּבְלָה הוֹאִיל וְהָיָה בְּיָדָהּ לִטְבֹּל, וְכֵן נֶאֱמֶנֶת עַל הַשְׁחִיטָה וְעַל הַנִּקּוּר לוֹמַר שֶׁשָּׁחֲטָה וְנִקְּרָה כְּהִלְכָתָם הוֹאִיל וְהָיָה בְּיָדָהּ לִשְׁחֹט וּלְנַקֵּר כְּהִלְכָתָם, מִכָּל מָקוֹם אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר שֶׁבָּדְקָה כְּהִלְכוֹת הַבְּדִיקָה אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּיָדָהּ לִבְדֹּק כַּהֲלָכָה, לְפִי שֶׁהַבְּדִיקָה כְּהִלְכָתָהּ יֵשׁ בָּהּ טֹרַח גָּדוֹל, וְהַנָּשִׁים עַצְלָנִיּוֹת הֵן, וְהֵן בּוֹדְקוֹת

קְמָעָא וְאוֹמְרוֹת "יָפָה בָּדַקְנוּ", לְפִיכָךְ לֹא הֶאֱמִינוּ לָהֶן חֲכָמִים אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה כִּי אִם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ז הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ בְּחֶזְקַת בָּדוּק, דְּהַיְינוּ שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ בְּפֵרוּשׁ עַל מְנָת שֶׁהוּא בָּדוּק וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק, אַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁכִּיר לוֹ בְּיוֹם י"ד וְנִמְצָא שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב הַמַּשְׁכִּיר בַּבְּדִיקָה, אֲפִלּוּ הָכִי אִם אוֹמֵר הַמַּשְׁכִּיר "אֵינִי רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה", אוֹ שֶׁאֵינוֹ לְפָנֵינוּ שֶׁהָלַךְ לְדַרְכּוֹ — חַיָּב הַשּׂוֹכֵר לִבְדֹּק, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר מִמִּקָּחוֹ וְלוֹמַר שֶׁמִּקָּחוֹ הָיָה בְּטָעוּת.

אֲפִלּוּ אִם הוּא מָקוֹם שֶׁאֵין נוֹהֲגִין שָׁם לִבְדֹּק כָּל אִישׁ בְּבֵיתוֹ אֶלָּא שׁוֹכְרִין לָהֶן אֲנָשִׁים אֲחֵרִים שֶׁיִּבְדְּקוּ לָהֶם, וְנִמְצָא שֶׁשּׂוֹכֵר זֶה יֵשׁ לוֹ מִזֶּה הֶפְסֵד מָמוֹן, שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִשְׂכֹּר מִי שֶׁיִּבְדֹּק לוֹ בַּיִת זֶה — אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ, לְפִי שֶׁוַּדַּאי בְּדַעְתּוֹ הָיָה שֶׁאַף אִם לֹא יִהְיֶה בָּדוּק יִתְקַיֵּם הַמִּקָּח, שֶׁמִּן הַסְּתָם נוֹחַ לְאָדָם לַעֲסֹק בְּמִצְוֹת בֵּין בְּגוּפוֹ (ד) בֵּין בְּמָמוֹנוֹ, וּמַה שֶּׁחָזַר בּוֹ עַכְשָׁו הוּא מִפְּנֵי דָּבָר אַחֵר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּכָּל מָקוֹם חַיָּב הַמַּשְׁכִּיר לְהַחֲזִיר מַה שֶּׁיִּצְטָרֵךְ לְהוֹצִיא שָׂכָר בְּעַד הַבְּדִיקָה, הוֹאִיל וְהִתְנָה עִמּוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיְּהֵא בָּדוּק. וְאַף עַל פִּי שֶׁוַּדַּעְתּוֹ הָיָה שֶׁאַף אִם לֹא יִהְיֶה בָּדוּק יִתְקַיֵּם הַמִּקָּח, מִכָּל מָקוֹם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִמְחֹל שְׂכַר הַבְּדִיקָה, שֶׁאֵין נוֹחַ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת מִצְוָה בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמָמוֹנוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חֶסְרוֹן כִּיס, כְּגוֹן לְבָרֵךְ עַל טַלִּית שֶׁלּוֹ, אֲבָל בְּחֶסְרוֹן כִּיס אֵין נוֹחַ לוֹ כְּלָל.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יָכוֹל הַמַּחְזִק לוֹמַר "קִים לִי כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה".

סימן תלח

א עַכְבָּר שֶׁנִּכְנַס לְמָקוֹם בָּדוּק וְכִבֵּר בְּפִיו וּבוֹ י"ב סְעִיפִים:

עַכְבָּר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית בָּדוּק וְכִבֵּר בְּפִיו וְנִכְנַס אַחֲרָיו וּמָצָא פֵּרוּרִין (וְאִם מָצָא כְּבָר שָׁלֵם יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ט), אֲפִלּוּ מָצָא כְּדֵי כָּל הַכְּבָר — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק כָּל הַבַּיִת, אוֹ עַד שֶׁיִּמְצָא אוֹתוֹ הַכְּבָר שֶׁהִכְנִיס הָעַכְבָּר (פֵּרוּשׁ שֶׁמַּכִּיר בְּטִבְיעוּת עַיִן שֶׁזֶּהוּ הַכְּבָר שֶׁהִכְנִיס), לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ שֶׁל עַכְבָּר לְפָרֵר, וְאֵלּוּ פֵּרוּרִין בְּוַדַּאי הָיוּ שָׁם מִתְּחִלָּה וְלֹא מֵאוֹתוֹ כְּבָר הֵן.

וַאֲפִלּוּ אִם הַכְּבָר שֶׁהִכְנִיס הָיָה קָטָן מְאֹד, שֶׁיֵּשׁ לְתָלוֹת וְלוֹמַר שֶׁהָעַכְבָּר אֲכָלוֹ, וַאֲפִלּוּ

אִם כְּבָר בִּטֵּל חֲמֵצוֹ שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים, אַף עַל פִּי כֵן אֵין סְפֵק אֲכִילַת הָעַכְבָּר מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי חָמֵץ שֶׁרָאִינוּ שֶׁהִכְנִיס לְשָׁם:

ב וּמִכָּל מָקוֹם אֵין צָרִיךְ לְבְדֹק אֶלָּא אוֹתוֹ חֶדֶר שֶׁרָאִינוּ שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם, אֲבָל שְׁאָר הַחֲדָרִים אַף עַל פִּי שֶׁפְּתוּחִים לְאוֹתוֹ חֶדֶר אֵינָם צְרִיכִים בְּדִיקָה אִם כְּבָר בִּטֵּל כָּל חֲמֵצוֹ אוֹ שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית וְרוֹצֶה עֲדַיִן לְבַטֵּל, שֶׁאָז הַבְּדִיקָה אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּסְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל, וְתוֹלִין לוֹמַר שֶׁלֹּא נִכְנַס הָעַכְבָּר עִם הַכְּפָר אֶלָּא לְאוֹתוֹ חֶדֶר שֶׁרָאִינוּ שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם.

וְאִם בָּדַק כָּל אוֹתוֹ הַחֶדֶר וְלֹא מָצָא הַכְּפָר — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא גָּרְרוֹ לִשְׁאָר חֲדָרִים הַבְּדוּקִים, אֶלָּא תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁגָּרְרוֹ מִשָּׁם לְרֹשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ לֶחָצֵר, אוֹ לִשְׁאָר מְקוֹמוֹת שֶׁאֵינָן בְּדוּקִין כְּלָל הַסְּמוּכִים לְאוֹתוֹ חֶדֶר, אוֹ שֶׁגָּרְרוֹ בְּאוֹתוֹ חֶדֶר עַצְמוֹ לְחוֹר עָמֹק שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְגַּלּוֹת מִשָּׁם וְלֹא יָבֹא לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח:

ג וְאִם הַכְּפָר הָיָה קָטָן בְּעֵנְיַן שֶׁיֵּשׁ לְתְלוֹת שֶׁמָּא אֲכָלוֹ הָעַכְבָּר כֻּלּוֹ, אֲפִלּוּ אִם לֹא בִּטְּלוֹ וּכְבָר הִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל עוֹד לְבַטְּלוֹ, אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לִבְדֹק שְׁאָר הַחֲדָרִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ כָּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל, שֶׁמָּא לֹא הִכְנִיס הָעַכְבָּר מֵעוֹלָם אֶת הַכְּפָר לְשְׁאָר הַחֲדָרִים, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר הִכְנִיס שֶׁמָּא אֲכָלוֹ כֻּלּוֹ וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ כְּלוּם, וְכָל ב' סְפֵקוֹת הוֹלְכִין בָּהֶם לְהָקֵל אַף בְּשֶׁל תּוֹרָה:

ד וְאִם נִכְנַס אַחֲרָיו (לְאוֹתוֹ חֶדֶר) וּמְצָא כְּבָר וּמַכִּיר בְּטְבִיעַת עַיִן שֶׁזֶּהוּ הַכְּפָר שֶׁנָּטַל, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּחְסַר מִמֶּנּוּ קְצָת אָנוּ תּוֹלִין שֶׁהָעַכְבָּר אָכַל קְצָתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אֲפִלּוּ אִם לֹא בִּטֵּל:

ה כָּלֶב וְתַרְנְגוֹל דִּינָם שָׁוֶה לְעַכְבָּר, שֶׁאֵין דַּרְכָּם לְפָרֵר.

אֲבָל אִם תִּינוֹק נִכְנַס לְבֵית בָּדוּק וְכִבָּר בְּיָדוֹ וְנִכְנַס אַחֲרָיו וּמְצָא פֵּרוּרִין — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אֲפִלּוּ אִם לֹא בִּטֵּל, דְּכֵיוָן שֶׁמִּיָּד נִכְנַס אַחֲרָיו וּמָצָא פֵּרוּרִין, הֲרֵי רַגְלַיִם לַדָּבָר שֶׁאָכְלוֹ הַתִּינוֹק וְאֵלּוּ הַפֵּרוּרִין הֵן שֶׁנָּפְלוּ מִמֶּנּוּ בְּשָׁעַת אֲכִילָה, שֶׁדֶּרֶךְ הַתִּינוֹק לְפָרֵר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם אֵין בַּפֵּרוּרִין כְּדֵי כָּל הַכְּפָר צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אִם הוּא תִּינוֹק שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַתִּינוֹק לֶאֱכֹל אֶלָּא לְפָרֵר (אֲבָל אִם הוּא תִּינוֹק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת

יִשְׁאָלֶנּוּ, וְאִם אוֹמֵר שֶׁאָכַל — נֶאֱמָן, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ז).

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם אִם לֹא בִּטֵּל, שֶׁיֵּשׁ כָּאן סַפֵּק אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה. אֲבָל אִם כְּבָר בִּטֵּל, אוֹ שֶׁעֲדַיִן יָכוֹל לְבַטֵּל — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא עִקָּר:

י אִם נִכְנַס עַכְבָּר לְבֵית בָּדוּק וְכֹכָר בְּפִיו וְיָצָא עַכְבָּר מִשָּׁם וְכֹכָר בְּפִיו — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אֲפִלּוּ אִם לֹא בִּטֵּל וְאֵינוֹ יָכוֹל עוֹד לְבַטֵּל, דְּכֵיוָן שֶׁרָאִינוּ עַכְבָּר נִכְנַס עִם כֹּכָר וְעַכְבָּר יָצָא עִם כֹּכָר — הֲרֵי רַגְלַיִם לַדָּבָר שֶׁהָרִאשׁוֹן שֶׁנִּכְנַס הוּא הָאַחֲרוֹן שֶׁיָּצָא:

יא אֲבָל אִם הָיָה הָרִאשׁוֹן שָׁחוֹר וְהָאַחֲרוֹן לָבָן — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אֲפִלּוּ כְּבָר בִּטְּלוֹ, וְאֵין תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁהָאַחֲרוֹן חָטַף הַכֹּכָר מִפִּי הָרִאשׁוֹן וְיָצָא, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָעַכְבָּרִים לִטֹּל זֶה מִזֶּה כְּלוּם:

יב וְכֵן אִם עַכְבָּר נִכְנַס לְבֵית בָּדוּק וְכֹכָר בְּפִיו וְיָצְאוּ מִשָּׁם חֲלָדָה וְכֹכָר בְּפִיהָ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אֲפִלּוּ אִם כְּבָר בִּטְּלוֹ וְאֵין תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁהַחֲלָדָה חָטְפָה הַכֹּכָר מִפִּי הָעַכְבָּר, שֶׁאִם הָיָה הַדָּבָר כֵּן גַּם הָעַכְבָּר עַצְמוֹ הָיָה נִמְצָא בְּפִי הַחֲלָדָה:

יג וְאִם יָצְאוּ מִשָּׁם חֲלָדָה וּבְפִיהָ כֹּכָר מִכָּאן וְעַכְבָּר מִכָּאן — הֲרֵי הַדָּבָר סָפֵק, שֶׁיֵּשׁ סְבָרָא לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ כֹּכָר אַחֵר, שֶׁאִם הָיָה הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיָה בְּפִי הָעַכְבָּר שֶׁנִּטְלַתּוּ חֲלָדָה עִם הַכֹּכָר שֶׁבְּפִיהָ — הָיָה לוֹ לְהַכֹּכָר לְהִמָּצֵא בְּפִי הָעַכְבָּר וְהָעַכְבָּר בְּפִי הַחֲלָדָה. אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁזֶּהוּ כֹּכָר הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיָה בְּפִי הָעַכְבָּר, וּמַה שֶּׁלֹּא נִמְצָא עַכְשָׁו בְּפִי הָעַכְבָּר הוּא מֻחֲמַת אֵימַת הַחֲלָדָה עַל הָעַכְבָּר נָפַל הַכֹּכָר מִפִּיו וּנְטָלַתּוּ הַחֲלָדָה עִם גּוּף הָעַכְבָּר. לְפִיכָךְ, אִם כְּבָר בִּטְּלוֹ אוֹ שֶׁיָּכוֹל עֲדַיִן לְבַטְּלוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק, שֶׁכָּל סָפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל. אֲבָל אִם לֹא בִּטְּלוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל עוֹד לְבַטְּלוֹ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק. אֲפִלּוּ אִם הָיָה כֹּכָר קָטָן מְאֹד — אֵין תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁאָכְלוֹ עַכְבָּר, לְפִי שֶׁכָּל סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה הוֹלְכִין בּוֹ לְהַחֲמִיר. וְאֵין כָּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל, שֶׁסָּפֵק הָרִאשׁוֹן הוּא שֶׁמָּא זֶה הַכֹּכָר שֶׁהוֹצִיאָה הַחֲלָדָה הוּא כֹּכָר הָרִאשׁוֹן שֶׁהִכְנִיס הָעַכְבָּר וְנִמְצָא שֶׁאֵין כָּאן עוֹד חֲמֵץ בְּבֵית זֶה, וְסָפֵק הַשֵּׁנִי הוּא שֶׁמָּא אָכַל הָעַכְבָּר אֶת כֹּכָר הָרִאשׁוֹן וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ כְּלוּם וְנִמְצֵאת שֶׁאֵין כָּאן עוֹד חֲמֵץ בְּבֵית זֶה, וַהֲרֵי ב' הַסְּפֵקוֹת הֵן שֵׁם אֶחָד, שֶׁמָּא אֵין כָּאן עוֹד חֲמֵץ בְּבֵית זֶה, וְאֵין סָפֵק אֶחָד מוֹסִיף עַל חֲבֵרוֹ כְּלוּם, וּלְכָךְ אֵינָם נִדּוֹנִים כְּסָפֵק סְפֵקָא.

וְלֹא אָמְרוּ שֶׁסְּפֵק אֲכִילַת הָעַכְבָּר נֶחְשָׁב לְסָפֵק שֵׁנִי לִהְיוֹת נִדּוֹן כִּסְפֵק סְפֵקָא, אֶלָּא כְּשֶׁסְּפֵק הָרִאשׁוֹן הוּא שֶׁמָּא לֹא נִכְנַס מֵעוֹלָם חָמֵץ לְחֶדֶר זֶה אַחַר שֶׁנִּבְדַּק, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר נִכְנַס שֶׁמָּא נֶאֱכַל כֻּלּוֹ וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ כְּלוּם, שֶׁב' סְפֵקוֹת הַלָּלוּ הֵן שֶׁמּוֹת מְחֻלָּקִים, סָפֵק אֶחָד שֶׁמָּא לֹא נִכְנַס חָמֵץ לְכָאן, וְסָפֵק שֵׁנִי שֶׁמָּא לֹא נִשְׁאַר כָּאן חָמֵץ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁבְּוַדַּאי נִכְנַס לְכָאן חָמֵץ אַחַר הַבְּדִיקָה, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ ב' סְפֵקוֹת בְּהוֹצָאַת הֶחָמֵץ מִכָּאן — אֵינָן נֶחְשָׁבִים אֶלָּא לְסָפֵק אֶחָד, דְּמַה לִּי שֶׁנֶּאֱכַל הֶחָמֵץ וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כְּלוּם בְּבַיִת זֶה, אוֹ שֶׁהוֹצִיאַתּוּ הַחֻלְדָּה וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כְּלוּם בְּבַיִת זֶה, הֲרֵי הַכֹּל סָפֵק אֶחָד, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ט:

י נָחָשׁ שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת בָּדוּק וְכִכַּר בְּפִיו — אֵין צָרִיךְ לִשְׁכֹּר חָבֵר לְהוֹצִיא הַכִּכָּר מִפִּיו אִם כְּבָר בִּטְּלוֹ אוֹ שֶׁיָּכוֹל עֲדַיִן לְבַטְּלוֹ, שֶׁאָז אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְלֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים לְהוֹצִיא מָמוֹן עַל כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיֹּאכַל הַנָּחָשׁ אֶת כָּל הַכִּכָּר אוֹ שֶׁיּוֹצִיאֶנּוּ מִבַּיִת זֶה:

יא כְּזַיִת חָמֵץ שֶׁהוּא מֻנָּח בְּתוֹךְ הַבַּיִת לְמַעְלָה עַל הַקּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר בִּטְּלוֹ — מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהָבִיא סֵלָם לְהוֹרִידוֹ בְּלֵיל י"ד, מִפְּנֵי שֶׁלִּפְעָמִים יִפֹּל מֵהַקּוֹרָה וְשֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ.

אֲבָל אִם הָיָה חָמֵץ בַּבּוֹר, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַיִם וּבֵין שֶׁאֵין בּוֹ, אִם אֵין דֶּרֶךְ לֵירֵד בְּתוֹכוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כָּל הַשָּׁנָה — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יֵרֵד לְתוֹכוֹ בְּפֶסַח וְיֹאכַל מֵהֶחָמֵץ, לְפִיכָךְ אֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לְהָבִיא סֵלָם לְהַעֲלוֹת הֶחָמֵץ מִשָּׁם, אֶלָּא מְבַטְּלוֹ וְדַיּוֹ:

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִנִּיחַ חָמֵץ בַּבּוֹר עַל דַּעַת לְפַנּוֹתוֹ מִשָּׁם קֹדֶם הַפֶּסַח, אוֹ שֶׁנָּפַל מֵאֵלָיו, אֲבָל אָסוּר לְהַטְמִין שָׁם חָמֵץ עַל דַּעַת שֶׁיִּשָּׁאֵר שָׁם עַד אַחַר הַפֶּסַח אֲפִלּוּ בִּטְּלוֹ.

וְאִם הִטְמִינוֹ שָׁם — אֵין מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם, וְצָרִיךְ לְהוֹצִיאוֹ וּלְבַעֲרוֹ בְּי"ד אֲפִלּוּ אִם הִטְמִינוֹ שָׁם (ג) קֹדֶם ל' יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח, עַיֵּן סִימָן תל"ו:

סימן תלט

א **דִּין מִי שֶׁבָּדַק וְלֹא מָצָא מִסְפַּר כִּכָּרוֹת שֶׁהִנִּיחַ וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

תִּשְׁעָה צִבּוּרִים שֶׁל מַצָּה וְאֶחָד שֶׁל חָמֵץ שֶׁהָיוּ מֻנָּחִים לְפָנֵינוּ וּבָא עַכְבָּר וְנָטַל מֵהֶם

כְּכָר אֶחָד בְּפָנֵינוּ, וְלֹא יָדַעְנוּ אִם חָמֵץ נָטַל אוֹ מַצָּה נָטַל וְנִכְנַס לַבַּיִת בְּפָנֵינוּ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק. וְאֵין אוֹמְרִים "כָּל דְּפָרִישׁ מֵרֶבָּא פָּרִישׁ" וּמַצָּה נָטַל, דְּכֵיוָן שֶׁרָאִינוּ שֶׁנְּטָלוֹ, אִם כֵּן נוֹלַד לָנוּ הַסָּפֵק עַל כְּכָר זֶה אִם הוּא חָמֵץ אוֹ מַצָּה כְּשֶׁהָיָה עֲדַיִן בִּמְקוֹם קְבִיעוּת הֶחָמֵץ וְהַמַּצָּה, דְּהַיְנוּ בְּשָׁעָה שֶׁנְּטַל הָעַכְבָּר, וְכָל הַקְּבוּעַ דִּינוֹ כְּמֻחֲצֶה עַל מֻחֲצֶה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמִים מִמִּדְרַשׁ הַפְּסוּקִים.

וַאֲפִלּוּ אִם כְּבָר בִּטֵּל כָּל חֲמֵצוֹ, שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים, וַאֲפִלּוּ אִם הַכְּכָר שֶׁנְּטַל הָעַכְבָּר הָיָה קָטָן (א) שֶׁיֵּשׁ לִתְלוֹת שֶׁאָכְלוֹ הָעַכְבָּר, וְהֲרֵי יֵשׁ כָּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל וְהָיָה לָנוּ לְהָקֵל אַף אִם לֹא בִּטֵּל, אַף עַל פִּי כֵן הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים כָּאן אַף אִם בִּטֵּל, לְפִי שֶׁלֹּא הֵקֵלּוּ חֲכָמִים בְּסָפֵק אֶחָד אִם בִּטֵּל וּבְב' סְפֵקוֹת אִם לֹא בִּטֵּל אֶלָּא בְּבֵית שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּחֶזְקַת בָּדוּק, שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּחֶזְקָתוֹ וְלֹא הִטְרִיחוּהוּ לַחֲזֹר וּלְבָדְקוֹ פַּעַם ב', אֲבָל כָּל חֶדֶר שֶׁלֹּא נִבְדַּק, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה סְפֵקוֹת לְפָטְרוֹ מִן הַבְּדִיקָה — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁכָּךְ הוּא עִקַּר תַּקָּנַת הַבְּדִיקָה לִבְדֹּק אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם חָמֵץ בָּרוּר אֶלָּא סָפֵק וּסְפֵק סְפֵקוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג, וּבַיִת זֶה כֵּיוָן שֶׁרָאִינוּ שֶׁהִכְנִיס עַכְבָּר כְּכָר לְתוֹכוֹ — הֲרֵי הוּא עוֹמֵד בְּחֶזְקַת שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק, שֶׁאַף שֶׁכְּכָר זֶה הוּא סְפֵק חָמֵץ סְפֵק מַצָּה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבְּוַדַּאי נִכְנַס כִּכָּר זֶה שֶׁהוּא סְפֵק חָמֵץ לְבַיִת זֶה אַחַר בְּדִיקָתוֹ — הֲרֵי נִגְרָעָה חֶזְקַת בְּדִיקָתוֹ, וְהַסָּפֵק שֶׁהוּא מַצָּה וְהַסָּפֵק שֶׁאָכְלוֹ הָעַכְבָּר אֵינָם מוֹעִילִים כְּלוּם, שֶׁכָּךְ הִיא תַּקָּנַת חֲכָמִים לִבְדֹּק בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ בְּחֶזְקַת בָּדוּק אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה סְפֵקוֹת לְהָקֵל.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאִם הַכִּכָּר הָיָה קָטָן בְּעֵינָיו שֶׁיֵּשׁ לִתְלוֹת שֶׁאָכְלוֹ הָעַכְבָּר אוֹ שֶׁאֹכְלָנוּ עֲדַיִן עַד שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אֲפִלּוּ אִם לֹא בִּטְּלוֹ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל, שֶׁמָּא מַצָּה נָטַל וְשֶׁמָּא אֲכָלוֹ כֶּלֶב. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם אִם כְּבָר בִּטֵּל אוֹ שֶׁיָּכוֹל עֲדַיִן לְבַטֵּל, שֶׁאָז הַבְּדִיקָה אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּבְדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

ב וְאִם פֵּרֵשׁ הַכִּכָּר מִמְּקוֹם קְבִיעָתוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנֵינוּ וּמִשָּׁם נְטָלוֹ הָעַכְבָּר בְּפָנֵינוּ וְנִכְנַס לְבַיִת בָּדוּק, כֵּיוָן שֶׁנּוֹלַד הַסָּפֵק עַל כִּכָּר זֶה אִם הוּא חָמֵץ אוֹ מַצָּה לְאַחַר שֶׁפֵּרֵשׁ מִמְּקוֹם קְבִיעוּת הֶחָמֵץ וְהַמַּצָּה, שֶׁהֲרֵי פֵּרֵשׁ שֶׁלֹּא בְּפָנֵינוּ — הֲרֵי אָנוּ הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב, דְּ"כָל

דְּפָרִישׁ מֵרֻבָּא פָּרִישׁ" וּמַצָּה הוּא, וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ לֹא בִּטֵּל וּכְבָר הִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל, אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אֲפִלּוּ אִם הַכְּכָר הוּא גָּדוֹל:

ג וְכֵן אִם נִתְעָרְבוּ הַצְּבוּרִים בְּמִקּוֹם קְבִיעוּתָם, אֲפִלּוּ נָטַל עַכְבָּר מֵהֶם בְּפָנֵינוּ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק, שֶׁאֵין זֶה נִקְרָא קָבוּעַ, כֵּיוָן שֶׁאֵין הֶחָמֵץ עוֹמֵד בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֶלָּא הוּא מְעֹרָב עִם הַמַּצָּה:

ד שְׁנֵי צְבוּרִים אֶחָד שֶׁל חָמֵץ וְאֶחָד שֶׁל מַצָּה וּשְׁנֵי בָּתִּים אֶחָד בָּדוּק וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק וּבָאוּ שְׁנֵי עַכְבָּרִים זֶה נָטַל חָמֵץ וְזֶה נָטַל מַצָּה וְכָל אֶחָד נִכְנַס לְבַיִת אֶחָד וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶה בַּיִת נִכְנַס זֶה שֶׁנָּטַל חָמֵץ, אִם כְּבָר בִּטְּלוֹ אוֹ שֶׁיְּכוֹלִים עֲדַיִן לְבַטֵּל, שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים, אוֹ שֶׁהוּא כִּכָּר קָטָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס כָּל כִּכָּר לְבַיִת אֶחָד נוֹלַד לוֹ הַסָּפֵק עַל כָּל כִּכָּר אִם הוּא חָמֵץ אוֹ מַצָּה, וְאִם כֵּן הֲרֵי יָדוּעַ לָנוּ שֶׁלְּכָל בַּיִת נִכְנַס כִּכָּר סְפֵק חָמֵץ, אַף עַל פִּי כֵן אֵין הַבַּיִת עוֹמֵד בְּחֶזְקַת שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק, וְלֹא נִגְרְעָה חֶזְקַת בְּדִיקָתוֹ עַל יְדֵי סְפֵק חָמֵץ שֶׁנִּכְנַס לְתוֹכוֹ.

אֶלָּא אִם כֵּן נוֹלַד לוֹ הַסָּפֵק כְּשֶׁהָיָה הַכִּכָּר בְּמָקוֹם שֶׁקִּבּוּעַ שָׁם חָמֵץ וַדַּאי, שֶׁהַסָּפֵק הַנּוֹלָד בְּמָקוֹם קְבִיעַת הֶחָמֵץ, כֵּיוָן שֶׁהֶחֱמִירָה בּוֹ תּוֹרָה שֶׁלֹּא לֵילֵךְ בּוֹ אַחַר הָרֹב, שֶׁאַף שֶׁהָרֹב הוּא מַצָּה אַף עַל פִּי כֵן נִדּוֹן כְּמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה — הֶחֱמִירוּ בּוֹ חֲכָמִים גַּם כֵּן וְאָמְרוּ שֶׁסְּפֵק זֶה מְגָרֵעַ חֶזְקַת בְּדִיקַת הַבַּיִת.

אֲבָל שְׁאָר סְפֵקוֹת שֶׁלֹּא נוֹלְדוּ בְּמָקוֹם שֶׁקִּבּוּעַ שָׁם חָמֵץ וַדַּאי — לֹא הֶחֱמִירוּ בָּהֶם חֲכָמִים כָּל כָּךְ שֶׁיּוֹצִיא הַבַּיִת מֵחֶזְקַת בְּדִיקָתוֹ:

ה שְׁנֵי בָּתִּים בְּדוּקִים וְצִבּוּר אֶחָד שֶׁל חָמֵץ וּבָא עַכְבָּר וְנָטַל וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶה בַּיִת נִכְנַס, אִם הַבָּתִּים הֵן שֶׁל שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וּבָאִין לִשְׁאֹל זֶה אַחַר זֶה — שְׁנֵיהֶם אֵין צְרִיכִין לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אִם בִּטְּלוּם אוֹ יְכוֹלִין לְבַטֵּל, וְכָל אֶחָד יָכוֹל לִתְלוֹת הֶחָמֵץ בְּבֵית חֲבֵרוֹ.

אֲבָל אִם לֹא בִּטְּלוּ וְאֵינָן יְכוֹלִין עוֹד לְבַטְּלוֹ — שְׁנֵיהֶם צְרִיכִין לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק אֲפִלּוּ אִם הָיָה כִּכָּר קָטָן. וְאֵין כָּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל, לְפִי שֶׁסְּפֵק זֶה שֶׁמָּא לֹא נִכְנַס לְבֵית זֶה אוֹ שֶׁמָּא לֹא נִכְנַס לְבֵית זֶה אֵינוֹ נֶחְשָׁב לְסָפֵק כְּלָל מִן הַתּוֹרָה, שֶׁבְּוַדַּאי נִכְנַס לְאֶחָד מֵהֶן,

וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ אֵיזֶהוּ — שְׁנֵיהֶם צְרִיכִין בְּדִיקָה, דְּהֵי מִנַּיְיהוּ מַפְקַת.

וְאַף שֶׁבָּאוּ לִשְׁאֹל זֶה אַחַר זֶה — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא אִם כֵּן בִּטְּלוּ, שֶׁאָז אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וַחֲכָמִים הֵקֵלּוּ בִּסְפֵק דִּבְרֵיהֶם וְאָמְרוּ, שֶׁאִם בָּאוּ לִשְׁאֹל זֶה אַחַר זֶה, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לוֹמַר לְכָל אֶחָד שֶׁהוּא אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק לְפִי שֶׁהֶחָמֵץ הוּא בְּבֵית חֲבֵרוֹ — אוֹמְרִים כֵּן.

אֲבָל אִם בָּאוּ לִשְׁאֹל בְּבַת אַחַת, אוֹ שֶׁאֶחָד מֵהֶם שׁוֹאֵל עָלָיו וְעַל בֵּית חֲבֵרוֹ, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר לָהֶם שֶׁשְּׁנֵיהֶם אֵין צְרִיכִין לִבְדֹּק, שֶׁהֲרֵי בְּבַיִת אֶחָד יֵשׁ וַדַּאי חָמֵץ, אִם כֵּן שְׁנֵיהֶם צְרִיכִין לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק, דְּהֵי מִנַּיְיהוּ מַפְקַת:

ו עַכְבָּר שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת וְנִכְנַס אַחֲרָיו וּבְדַק יָפֶה כְּכָל הַלְּכוֹת בְּדִיקָה וְלֹא מָצָא כְּלוּם, אֲפִלּוּ לֹא בִּטֵּל אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק, כֵּיוָן שֶׁלֹּא מְצָאוֹ, וַדַּאי אֲכָלוֹ הָעַכְבָּר אוֹ גָּרְרוֹ לְמָקוֹם שֶׁאֵין יָכוֹל לְהִתְגַּלּוֹת מִשָּׁם, וְלֹא יָבֹא לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח.

וְאִם בָּדַק קְצָת הַבַּיִת וּמָצָא כְּבָר — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק שְׁאָר הַבַּיִת אִם בִּטֵּל אוֹ שֶׁיָּכוֹל עֲדַיִן לְבַטֵּל, שֶׁאָנוּ תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ הַכְּבָר שֶׁנִּטַּל הָעַכְבָּר. אֲבָל אִם הִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלִבְדֹּק, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל הֲרֵי הוּא סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה כְּבָר קָטָן אֵין כָּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ח:

ז אִם הִנִּיחַ עֲשָׂרָה כִּכָּרוֹת חָמֵץ קְשׁוּרִים וּמָצָא ט' וְאֵינוֹ מַכִּיר אִם הֵן הֵן הַכִּכָּרוֹת שֶׁהִנִּיחַ — צָרִיךְ לִבְדֹּק כָּל הַבַּיִת אוֹ עַד שֶׁיִּמְצָא עֲשָׂרָה כִּכָּרוֹת, לְפִי שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים מַה שֶּׁהִנִּיחַ נָטְלוּ קְטַנִּים אוֹ עַכְבָּרִים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְהַתִּיר הַקֶּשֶׁר. וּלְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ בִּטֵּל צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק כָּל הַבַּיִת, אוֹ עַד שֶׁיִּמְצָא עֲשָׂרָה כִּכָּרוֹת.

אֲבָל אִם לֹא הָיוּ קְשׁוּרִים יַחַד — אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק אֶלָּא עַד שֶׁיִּמְצָא כִּכָּר אֶחָד אִם בִּטֵּל אוֹ שֶׁיָּכוֹל לְבַטֵּל:

ח אֲבָל אִם הִנִּיחַ תֵּשַׁע וּמָצָא עֶשֶׂר, אֲפִלּוּ לֹא הָיוּ קְשׁוּרִין — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִבְדֹּק כָּל הַבַּיִת, אוֹ עַד שֶׁיִּמְצָא עוֹד תֵּשַׁע כִּכָּרוֹת, אֲפִלּוּ כְּבָר בִּטֵּל כָּל הַתֵּשַׁע כִּכָּרוֹת שֶׁהִנִּיחַ, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָלוֹת לְהָקֵל וְלוֹמַר שֶׁהֵן הֵן הַתֵּשַׁע כִּכָּרוֹת הָרִאשׁוֹנִים וְכִכָּר הָעֶשִׂירִי הֵבִיא אִישׁ אַחֵר וְהִנִּיחוֹ כָּאן, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ כִּכָּרוֹתֵיהֶם אֵצֶל כִּכְּרֵי חַבְרֵיהֶם, אֶלָּא מְיַחֲדִים לָהֶם מָקוֹם לְעַצְמָן שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ, לְפִיכָךְ אָנוּ אוֹמְרִים שֶׁבָּא אִישׁ אַחֵר שֶׁהָיוּ

בְּיָדוֹ עֲשָׂרָה כִּכָּרוֹת וְהִנִּיחָן כָּאן שֶׁלֹּא הָיָה מָנַח כָּאן כְּלוּם, כִּי הַט' הָרִאשׁוֹנִים כְּבָר לָקְחוּ מִכָּאן, שֶׁגְּרָרוּם קְטַנִּים אוֹ עַכְבָּרִים, וּלְכָךְ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִבְדֹּק כָּל הַבַּיִת, אוֹ עַד שֶׁיִּמְצָא עוֹד תִּשְׁעָה כִּכָּרוֹת:

ט הִנִּיחַ כִּכָּרוֹת בְּזָוִית זוֹ וּמָצָא בְּזָוִית אַחֶרֶת — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִבְדֹּק כָּל הַבַּיִת, שֶׁמָּא אֵלּוּ אֲחֵרִים הֵן כֵּיוָן שֶׁמְּצָאָן בְּמָקוֹם אַחֵר, וְהָרִאשׁוֹנִים נְטָלוּם קְטַנִּים אוֹ עַכְבָּרִים וְהִנִּיחוּם בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאוֹתוֹ הַבַּיִת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִנַּיִן הַכִּכָּרוֹת שֶׁהִנִּיחַ, אֲבָל אִם יוֹדֵעַ מִנַּיִן הַכִּכָּרוֹת וּמָצָא בְּזָוִית אַחֶרֶת כַּמִּנְיָן שֶׁהִנִּיחַ — אֵין צָרִיךְ לִבְדֹּק אִם בִּטֵּל אוֹ שֶׁיָּכוֹל עֲדַיִן לְבַטֵּל, כֵּיוָן שֶׁהַבְּדִיקָה אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אָנוּ תּוֹלִין לְהָקֵל שֶׁמִּן הַסְּתָם הֵן הֵן הַכִּכָּרוֹת שֶׁהִנִּיחַ, כֵּיוָן שֶׁהֵן שָׁוִין בְּמִנְיָנָם:

סימן תמ

א **דִּין חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי שֶׁהַפְקַד אֵצֶל יִשְׂרָאֵל וּבוֹ י"ז סְעִיפִים:**

כָּתוּב בַּתּוֹרָה "לֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ", יָכוֹל אִם טָמַן אוֹתוֹ בְּבוֹר עַד שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה, אוֹ שֶׁהִפְקִיד אוֹתוֹ בְּיַד נָכְרִי, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר עָלָיו, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ נִרְאֶה לוֹ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, תַּלְמוּד לוֹמַר "שִׁבְעַת יָמִים שְׁאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם", אֲפִלּוּ הִטְמִינוֹ אוֹ הִפְקִידוֹ בֵּין בְּיַד נָכְרִי בֵּין בְּיַד יִשְׂרָאֵל. אֲפִלּוּ אִם הַנִּפְקָד קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת שֶׁאִם יִגָּנֵב אוֹ יֹאבַד מִמֶּנּוּ יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי חֲמֵצוֹ, וְנִמְצָא שֶׁהַנִּפְקָד עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אַף עַל פִּי כֵן עוֹבֵר עָלָיו גַּם הַמַּפְקִיד בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", כֵּיוָן שֶׁגּוּף הֶחָמֵץ הוּא שָׁלוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם", וְחָמֵץ זֶה אֵינוֹ בְּבֵיתוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַנִּפְקָד קִבֵּל הַפִּקָּדוֹן מִדַּעְתּוֹ וְנוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת לְהַנִּיחוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, הֲרֵי הִשְׁאִיל לְהַמַּפְקִיד אֶת הַמָּקוֹם שֶׁהֶחְמֵץ מֻנָּח עָלָיו, וַהֲרֵי מָקוֹם זֶה קָנוּי לְהַמַּפְקִיד, לְפִיכָךְ עוֹבֵר הוּא עַל הֶחָמֵץ הַמֻּנָּח שָׁם כְּאִלּוּ הָיָה מֻנָּח בְּבֵיתוֹ שֶׁהוּא דָּר בּוֹ, שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה "לֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׁאֹר בְּכָל גְּבֻלֶךָ", כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא גְּבוּלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בֵּיתוֹ שֶׁהוּא דָּר בּוֹ.

אֲבָל מִי שֶׁהִטְמִין חֲמֵצוֹ בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁאִיל לוֹ חֲבֵרוֹ מָקוֹם בַּחֲצֵרוֹ לְהַנִּיחַ שָׁם חֲמֵצוֹ — אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו מִן הַתּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מֻנָּח לֹא בְּבֵיתוֹ וְלֹא

בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל בַּעַל הֶחָמֵץ.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים חַיָּב לְבַעֲרוֹ אוֹ לְמָכְרוֹ לְאֵינוֹ יְהוּדִי בְּעֶרֶב פֶּסַח קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית, כֵּיוָן שֶׁגְּזוּף הֶחָמֵץ הוּא שֶׁלּוֹ אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ מֻנָּח בִּרְשׁוּתוֹ. וְאִם לֹא מְכָרוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית — חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, וְכָל רֶגַע וְרֶגַע שֶׁאֵינוֹ מְבַעֲרוֹ הוּא עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יִמָּצֵא" מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאִם עָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרוֹ — הֲרֵי חָמֵץ זֶה אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, כִּדְיִן חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח בְּבֵית יִשְׂרָאֵל:

ב הוֹאִיל וְהָאָדָם עוֹבֵר עַל חֲמֵצוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻפְקָד בְּיַד אֲחֵרִים אוֹ שֶׁהוּא טָמוּן שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה לוֹ, אִם כֵּן לָמָּה אָמְרָה תּוֹרָה "לֹא יֵרָאֶה לְךָ", לוֹמַר לְךָ שֶׁאַף הֶחָמֵץ הַנִּרְאֶה לְךָ וְהוּא מָצוּי בְּבֵיתְךָ, אַף עַל פִּי כֵן אֵין אַתָּה עוֹבֵר עָלָיו אֶלָּא אִם כֵּן אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ "לְךָ", כְּלוֹמַר שֶׁהוּא שֶׁלְּךָ, פָּרָט לַחֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי הַמֻּפְקָד בְּיַד הַיִּשְׂרָאֵל. אֲפִלּוּ הוּא עִמּוֹ בְּבֵיתוֹ שֶׁהוּא דָּר בּוֹ בְּפֶסַח — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ.

וַאֲפִלּוּ הֶחָמֵץ הוּא שֶׁל גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁיָּד הַיִּשְׂרָאֵל שׁוֹלֶטֶת עָלָיו וְעַל נְכָסָיו, וַאֲפִלּוּ הוּא שָׂרוּי בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ כָּבוּשׁ תַּחַת יַד יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי כֵן כָּל זְמַן שֶׁאֵין שָׁם הַיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא עַל זֶה הֶחָמֵץ — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ:

ג וּמִכָּל מָקוֹם, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים נָכְרִי שֶׁהֵבִיא חֲמֵצוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַפֶּסַח כְּדֵי לְהַפְקִידוֹ אֶצְלוֹ — לֹא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בְּהֶחָמֵץ בְּיָדוֹ אֶלָּא הוּא אוֹמֵר לְהַנָּכְרִי: "הִנֵּה הַבַּיִת לְפָנֶיךָ הַנַּח בְּמָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה" — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵין הַנָּכְרִי מְשַׁמֵּר חֲמֵצוֹ שֶׁלֹּא יֹאכַל מִמֶּנּוּ הַיִּשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ הֲרֵי סָמַךְ עַל נֶאֱמָנוּתוֹ.

אֲבָל אִם הַנָּכְרִי אֵינוֹ מַפְקִיד אֶצְלוֹ הֶחָמֵץ — מֻתָּר לוֹ לְהַנִּיחוֹ שֶׁיִּכָּנֵס לְבֵיתוֹ וַחֲמֵצוֹ עִמּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל רוֹאֶה אוֹתוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "לְךָ" — שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נָכְרִי זֶה הוּא עַבְדּוֹ אוֹ פּוֹעֲלוֹ שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו עָלָיו — אֵין לְהַנִּיחוֹ שֶׁיִּכָּנֵס לַבַּיִת לֶאֱכֹל חָמֵץ, אַף עַל פִּי שֶׁהֶחָמֵץ הוּא שֶׁל הַנָּכְרִי, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחֹשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן שֶׁיַּחְשְׁדוּ אוֹתוֹ שֶׁהוּא מַאֲכִיל אֶת עַבְדּוֹ חָמֵץ בְּפֶסַח. אֲבָל נָכְרִי אַחֵר שֶׁאֵין מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו — מֻתָּר לְהַנִּיחוֹ לִכְנֹס לַבַּיִת לֶאֱכֹל מֵחֲמֵצוֹ.

אֲבָל אָסוּר לְהַנִּיחוֹ שֶׁיֹּאכַל מֵחֲמֵצוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל אוֹכֵל עַל זֶה הַשֻּׁלְחָן, אֲפִלּוּ אִם זֶה הַיִּשְׂרָאֵל אֵין לוֹ שׁוּם הֶכֵּרוּת עִם זֶה הַנָּכְרִי, שֶׁאֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַאֲכִילֶנּוּ הַנָּכְרִי מֵחֲמֵצוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ, רָחוֹק הַדָּבָר שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב פֵּרוּר אֶחָד שֶׁל הַנָּכְרִי בְּשֶׁל יִשְׂרָאֵל. וַאֲפִלּוּ אִם הַיִּשְׂרָאֵל הוּא אוֹכֵל עַל מַפָּה מְיֻחֶדֶת, אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא יֹאכַל עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁהַנָּכְרִי אוֹכֵל עָלָיו חֲמֵצוֹ, מִשּׁוּם "לֵךְ לֵךְ אָמְרִינַן לִנְזִירָא, סְחוֹר סְחוֹר, לְכַרְמָא לֹא תִקְרַב":

ד אֲבָל מֻתָּר לְהַנִּיחוֹ לֶאֱכֹל חֲמֵצוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן בְּשָׁעָה שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל אוֹכֵל עָלָיו, רַק שֶׁיִּזָּהֵר הַיִּשְׂרָאֵל לְנַקּוֹת הַשֻּׁלְחָן יָפֶה אַחַר אֲכִילַת הַנָּכְרִי, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֲרוּ שָׁם פֵּרוּרִין מֵחֲמֵצוֹ.

וְכֵן צָרִיךְ לְזַהֵר כְּשֶׁיֵּלֵךְ הַנָּכְרִי מִבֵּיתוֹ שֶׁיִּטֹּל כָּל חֲמֵצוֹ עִמּוֹ, וְלֹא יִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה בְּבֵית הַיִּשְׂרָאֵל, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכִלֶנּוּ, כֵּיוָן שֶׁהוּא רָגִיל בְּחָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה — יֵשׁ בּוֹ לָחֹשׁ לְשִׁכְחָה יוֹתֵר מִשְּׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁים בְּשְׁאָר אִסּוּרֵי תוֹרָה, שֶׁאָדָם בּוֹדֵל עַצְמוֹ מֵהֶם וְאֵינוֹ שׁוֹכֵחַ אִסּוּרוֹ כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בָּהֶם.

אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַנָּכְרִי בַּבַּיִת — אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק הַיִּשְׂרָאֵל מֵחֲמֵצוֹ, שֶׁהֲרֵי הַנָּכְרִי הוּא מְשַׁמְּרוֹ בְּעַצְמוֹ:

ה וְאִם הָלַךְ מִשָּׁם הַנָּכְרִי וְהִנִּיחַ חֲמֵצוֹ מֻנָּח בְּבֵית יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְאֵין הַיִּשְׂרָאֵל רוֹצֶה לְהִתְגָּרוֹת עִם הַנָּכְרִי לְהַשְׁלִיךְ חֲמֵצוֹ מִן בֵּיתוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים — צָרִיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה לְפָנָיו מְחִצָּה גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֶכֵּר וְלֹא יִשְׁכַּח עַל אִסּוּר חָמֵץ וְלֹא יָבֹא לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ.

וְצָרִיךְ שֶׁתְּהֵא הַמְּחִצָּה עֲשׂוּיָה מִדָּבָר קָבוּעַ שֶׁחוֹסֶמֶת הִיא הָעוֹבְרִים שָׁם, אֲבָל לֹא מִסָּדִין וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁיְּכוֹלִין לֵילֵךְ וְלָבֹא תַּחַת הַסָּדִין — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לְהִסְתַּפֵּק מִן הֶחָמֵץ הַמֻּנָּח שָׁם. וְאִם הוּא שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה מִדָּבָר קָבוּעַ — יִכְפֶּה עָלָיו אֶת הַכְּלִי עַד הָעֶרֶב, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מְכֻסֶּה מִן הָעַיִן וְלֹא יָבוֹאוּ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ, וְלָעֶרֶב מִיָּד יַעֲשֶׂה לְפָנָיו מְחִצָּה כְּהִלְכָתָהּ, וְלֹא יִסְמֹךְ עַל כְּפִיַּת הַכְּלִי, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִנָּטֵל הַכְּלִי לְצָרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ וְיִתְגַּלֶּה הֶחָמֵץ וְיִשְׁכַּח וְיֹאכִלֶנּוּ:

ו וְאִם הַדָּבָר בָּרוּר וְיָדוּעַ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּהֶה הַנָּכְרִי חוּץ לְבֵיתוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁחֲמֵצוֹ מֻנָּח בְּתוֹכוֹ רַק כַּחֲצִי הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ יַחֲזֹר לְבֵית הַיִּשְׂרָאֵל לְטֹל חֲמֵצוֹ מִשָּׁם — אֵין צָרִיךְ

לַעֲשׂוֹת לְפָנָיו מְחִצָּה, אֲפִלּוּ הוּא חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד שֶׁמַּתִּיר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה (שֶׁאֵינָהּ מַעֲשֶׂה אֻמָּן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"מ), אֶלָּא דַּי לוֹ בִּכְפִּיַּת כְּלִי עַד שֶׁיָּבֹא הַנָּכְרִי וְיִטֹּל חֲמָצוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא יִשְׁתַּהֶה הַנָּכְרִי רַק כַּחֲצִי הַיּוֹם — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִנָּטֵל הַכְּלִי בַּחֲצִי יוֹם זֶה:

ז וְכָל זֶה כְּשֶׁכְּבָר הָלַךְ לוֹ הַנָּכְרִי וְנִשְׁאַר חֲמֵצוֹ מֻנָּח בְּבֵית הַיִּשְׂרְאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַיִּשְׂרְאֵל, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לֹא יַנִּיחֶנּוּ הַיִּשְׂרְאֵל לֵילֵךְ מִבֵּיתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יִטֹּל חֲמֵצוֹ עִמּוֹ, אֲפִלּוּ לֹא יִשְׁתַּהֶה שָׁם חוּץ לְבֵיתוֹ רַק שָׁעָה אַחַת, וַאֲפִלּוּ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת לְפָנָיו מְחִצָּה כְּהִלְכָתָהּ:

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית וּלְמַעְלָה, אֲבָל קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית מֻתָּר לְקַבֵּל פִּקָּדוֹנוֹת חָמֵץ מִן הַנָּכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁיִּהְיֶה הַפִּקָּדוֹן בְּבֵיתוֹ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, רַק שֶׁיַּעֲשֶׂה לְפָנָיו מְחִצָּה כְּהִלְכָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין אַחֲרָיוּת הַפִּקָּדוֹן עַל יִשְׂרְאֵל מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּאֹנֶס, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם יִשְׁמְרֵנוּ הַיִּשְׂרְאֵל כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים וְאַחַר כָּךְ יִגָּנֵב אוֹ יֹאבַד מִמֶּנּוּ, לֹא יִתְחַיֵּב הַיִּשְׂרְאֵל לְשַׁלֵּם לוֹ מִדִּין תּוֹרָה, וְלֹא מִדִּין הַמֶּלֶךְ וְחֻקָּיו עַל עַמּוֹ, כְּגוֹן שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ הַפִּקָּדוֹן בְּסָתָם, וְלֹא אָמַר לוֹ הַיִּשְׂרְאֵל שֶׁיִּתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם לוֹ אִם יִגָּנֵב אוֹ יֹאבַד מִמֶּנּוּ בְּאֹנֶס. אֲבָל אִם אַחֲרָיוּת הַפִּקָּדוֹן עַל הַיִּשְׂרְאֵל, שֶׁאִם יִגָּנֵב אוֹ יֹאבַד מִמֶּנּוּ בְּאֹנֶס יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם לוֹ מִדִּין תּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּשַׁע בִּשְׁמִירָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ הַיִּשְׂרְאֵל: "אִם יִגָּנֵב אוֹ יֹאבַד מִמֶּנִּי אֲשַׁלֵּם לָךְ", וְקָנָה מִמֶּנּוּ הַנָּכְרִי בְּקִנְיַן סוּדָר שֶׁלֹּא יַחֲזֹר בּוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא קָנָה מִמֶּנּוּ אֶלָּא שֶׁדִּין הַמֶּלֶךְ הוּא שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ, כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ כֵּן בְּפֵרוּשׁ בִּשְׁעַת הַפִּקָּדוֹן וְעַל סְמַךְ זֶה הִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ — הֲרֵי פִּקָּדוֹן זֶה נֶחְשָׁב לְהַיִּשְׂרְאֵל לְעִנְיַן בְּעוּר חָמֵץ כְּאִלּוּ הוּא שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, כֵּיוָן שֶׁהוּא חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, וְחַיָּב לְבַעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִן הַתּוֹרָה. וְאִם לֹא בִּעֲרוֹ — עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם", וְלֹא נֶאֱמַר "לֹא יִמָּצֵא לָכֶם בְּבָתֵּיכֶם", פָּרַט לְשֶׁל אֲחֵרִים, אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ אַף בְּשֶׁל אֲחֵרִים עוֹבֵר עָלָיו אִם הוּא מֻפְקָד אֶצְלוֹ.

וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אַף כְּשֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת יַעֲבֹר עָלָיו, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר "לֹא יֵרָאֶה לְךָ" — שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים, הָא אֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא

כְּשֶׁקִּבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת, כֵּיוָן שֶׁאִלּוּ הָיָה נִגְנָב אוֹ נֶאֱבַד חָל הַהֶפְסֵד עַל הַיִּשְׂרָאֵל — הֲרֵי הוּא כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ לְעִנְיַן בְּעוּר חָמֵץ בִּלְבַד מִגְּזֵרַת הַכָּתוּב:

י אֲבָל אִם לֹא קִבֵּל עָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל אַחֲרָיוּת גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּאֹנֶס, [10] וַאֲפִלּוּ אִם הַנָּכְרִי הוּא אֵלֶּם וְיִכְפֵּהוּ לְשַׁלֵּם לוֹ אַף אִם יִגְנֹב אוֹ יֹאבַד מִמֶּנּוּ בְּאֹנֶס, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל לֹא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הָאֹנֶס וְהוּא פָּטוּר מִדִּין תּוֹרָה וּמִדִּין הַמֶּלֶךְ — אֵין הֶחָמֵץ נֶחְשָׁב כְּשֶׁלּוֹ, עַד שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ בִּגְזֵלַת הַנָּכְרִי:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ הַפִּקָּדוֹן בְּסֵתֶם, שֶׁלֹּא יִחֵד לוֹ מָקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ הַפִּקָּדוֹן, אֶלָּא נְטָלוֹ הַיִּשְׂרָאֵל מִיַּד הַנָּכְרִי וְהִנִּיחוֹ בְּאֵיזֶה זָוִית שֶׁבְּבֵיתוֹ, וּרְשׁוּת בְּיָדוֹ לְטַלְטְלוֹ וּלְפַנּוֹתוֹ מִזָּוִית זוֹ וּלְהַנִּיחוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִבְטִיחַ לְהַנָּכְרִי לְיַחֵד קֶרֶן זָוִית אַחַת לַחֲמֵצוֹ. וְכֵן אִם אָמַר לְהַנָּכְרִי: "הֲרֵי כָּל בֵּיתִי לְפָנֶיךָ, הַנַּח פִּקָּדוֹנְךָ בְּאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה בַּבַּיִת", דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא יִחֵד לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל זָוִית מְיֻחֶדֶת לַחֲמֵצוֹ — הֲרֵי הֶחָמֵץ מָסוּר בְּיַד הַיִּשְׂרָאֵל לְפַנּוֹתוֹ מִקֶּרֶן זָוִית זוֹ וּלְהַנִּיחוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת כְּמוֹ חָמֵץ שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, לְפִיכָךְ אִם קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּתוֹ — הֲרֵי הוּא נַעֲשֶׂה כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ וְעוֹבֵר עָלָיו.

אֲבָל אִם בְּשָׁעָה שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ יִחֵד לוֹ זָוִית מְיֻחֶדֶת שֶׁיִּהְיֶה חֲמֵצוֹ מֻנָּח שָׁם עַד שֶׁיָּבֹא הַנָּכְרִי לִטְּלוֹ מִשָּׁם, וְהִנִּיחוֹ הַנָּכְרִי בְּעַצְמוֹ בְּאוֹתָהּ זָוִית שֶׁיִּחֵד לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ שָׁם הַיִּשְׂרָאֵל בְּמַעֲמַד הַנָּכְרִי, וְהִבְטִיחַ לוֹ שֶׁזָּוִית זוֹ תִּהְיֶה מְיֻחֶדֶת לַחֲמֵצוֹ עַד שֶׁיָּבֹא הַנָּכְרִי וְיִטְּלֶנָּה מִשָּׁם, כֵּיוָן שֶׁאֵין הֶחָמֵץ מָסוּר בְּיַד הַיִּשְׂרָאֵל לְטַלְטְלוֹ וּלְפַנּוֹתוֹ מִזָּוִית זוֹ לְמָקוֹם אַחֵר, שֶׁהֲרֵי כְּבָר מָסַר אוֹתָהּ זָוִית לְהַנָּכְרִי — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ אַף שֶׁקִּבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּאֹנֶס (רַק שֶׁיִּזָּהֲרוּ לַעֲשׂוֹת לְפָנָיו מְחִצָּה כְּהִלְכָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר), שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִמָּצֵא", מִי שֶׁמָּצוּי בְּיָדְךָ, יָצָא זֶה שֶׁאֵינוֹ מָצוּי בְּיָדְךָ, שֶׁהֲרֵי הוּא מֻנָּח בְּזָוִית הַמְיֻחֶדֶת לַנָּכְרִי, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמִקַּבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי הַמֻּנָּח בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו.

אַף עַל פִּי שֶׁהֶחָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מַמָּשׁ הַמֻּנָּח בִּרְשׁוּת נָכְרִי הֲרֵי זֶה עוֹבֵר עָלָיו כְּמוֹ

[10] [אַף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לִשְׁמֹרוֹ שְׁמִירָה מְעֻלָּה כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים, וְאִם יִפְשַׁע בִּשְׁמִירָתוֹ וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם לוֹ — אֵין זֶה נִקְרָא קִבָּלַת אַחֲרָיוּת לְהֱיוֹת הַפִּקָּדוֹן נֶחְשָׁב כְּשֶׁלּוֹ עַל יְדֵי כֵן כֵּיוָן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּתוֹ, אֶלָּא זֶה נִקְרָא קִבָּלַת הַשְׁמִירָה בִּלְבַד, שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שֶׁיִּשְׁמֹר חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי, וְאִם יִפְשַׁע וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ יָפֶה — חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ, שֶׁהַפּוֹשֵׁעַ הוּא כְּמַזִּיק בְּיָדַיִם, כֵּיוָן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לִשְׁמֹר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים, וְהַמַּפְקִיד סָמַךְ עָלָיו וְלֹא שָׁמְרוֹ בְּעַצְמוֹ]:

שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם חָמֵץ זֶה הוּא שֶׁל הַנָּכְרִי, אֶלָּא שֶׁאַחֲרָיוּתוֹ הוּא עַל הַיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ אֵין לוֹ דִּין חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מַמָּשׁ, וְאֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מָסוּר בְּיָדוֹ לְטַלְטְלוֹ וּלְפַנּוֹתוֹ לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה כְּמוֹ חָמֵץ שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ:

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֶחְמֵץ הַזֶּה בִּשְׁעַת הַבִּעוּר, דְּהַיְנוּ שָׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח, הוּא מֻנָּח בְּאוֹתָהּ זְוִית שֶׁיִּחֵד לוֹ, וּלְכָךְ אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ. וְכֵן בְּכָל יְמֵי הַפֶּסַח, כָּל זְמַן שֶׁהֶחְמֵץ הוּא מֻנָּח בַּזְּוִית שֶׁיִּחֵד לוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֲבָל אִם פִּנָּה הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הֶחָמֵץ מִזְּוִית זוֹ שֶׁיִּחֵד לוֹ לְזָוִית אַחֶרֶת שֶׁבַּבַּיִת אוֹ שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ, וּכְשֶׁהִגִּיעַ שְׁעַת הַבִּעוּר הוּא מֻנָּח בְּאוֹתוֹ זְוִית הָאַחֶרֶת — חַיָּב לְבַעֲרוֹ, אוֹ שֶׁיְּחַזְּירֶנּוּ מִיָּד לִמְקוֹמוֹ.

וַאֲפִלּוּ נָטַל הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הֶחָמֵץ הַזֶּה קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר וְהוֹלִיכוֹ לְנָכְרִי אַחֵר וְהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ בְּבֵיתוֹ, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר חַיָּב לֵילֵךְ וְלִטְּלוֹ מִיָּד הַנָּכְרִי וּלְבַעֲרוֹ, אוֹ שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לְאוֹתוֹ זְוִית שֶׁיִּחֵד לְהַנָּכְרִי הַמַּפְקִיד.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַנָּכְרִי הַנִּפְקָד הַשֵּׁנִי לֹא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הֶחָמֵץ כְּדֶרֶךְ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל, אֲבָל אִם כָּל הָאַחֲרָיוּת שֶׁהָיָה עַל הַיִּשְׂרָאֵל קִבֵּל עָלָיו גַּם כֵּן הַנָּכְרִי הַנִּפְקָד הַשֵּׁנִי — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ.

אַף עַל פִּי שֶׁחָמֵץ שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל מַמָּשׁ הַמֻּפְקָד אֶצֶל נָכְרִי אַף שֶׁקִּבֵּל עָלָיו הַנָּכְרִי אַחֲרָיוּת אֵין מוֹעִיל כְּלוּם לִפְטֹר אֶת הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם חָמֵץ זֶה שֶׁהוּא שֶׁל נָכְרִי אֶלָּא שֶׁאַחֲרָיוּתוֹ הוּא עַל הַיִּשְׂרָאֵל וְעַל יְדֵי כֵן נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ הָיָה שֶׁלּוֹ, וְכֵיוָן שֶׁנָּכְרִי אַחֵר קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת שֶׁהָיְתָה עַל הַיִּשְׂרָאֵל — אֵין לְיִשְׂרָאֵל חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּחָמֵץ זֶה, וְאֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ כְּלָל אַף אִם הַיִּשְׂרָאֵל לֹא יִחֵד זְוִית מְיֻחֶדֶת לַנָּכְרִי הַמַּפְקִיד:

יג וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים דְּכָל שֶׁאַחֲרָיוּת הֶחָמֵץ הוּא עַל הַיִּשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ לֹא קִבֵּל עָלָיו אֶלָּא אַחֲרָיוּת שֶׁל גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה הַבָּאִים מֵחֲמַת פְּשִׁיעוּתוֹ שֶׁלֹּא שָׁמַר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים, וְלֹא בְּאַחֲרָיוּת שֶׁל גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה הַבָּאִים בְּאֹנֶס, וְכֵן אֲפִלּוּ אִם לֹא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת כְּלָל בֵּין מֵחֲמַת פְּשִׁיעָה בֵּין מֵחֲמַת אֹנֶס אֶלָּא לִשְׁמֹר בְּחִנָּם, וְנִמְצָא שֶׁהַנָּכְרִי הוּא אַלָּם וְיִפָּרַע מִמֶּנּוּ אִם יִגְנֹב וְיֹאבַד מִמֶּנּוּ מֵחֲמַת פְּשִׁיעוּתוֹ בִּשְׁמִירָתוֹ — הֲרֵי חָמֵץ

זֶה הוּא כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, וְחַיָּב לְבַעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִן הַתּוֹרָה.

וְכֵן אֲפִלּוּ אִם הִשְׁכִּיר לַנָּכְרִי חֶדֶר מְיֻחָד בְּבֵיתוֹ שֶׁיִּנִּיחַ שָׁם חֲמֵצוֹ, שֶׁאֵינוֹ נִפְטָר מֵחִיּוּבוֹ בְּשִׁבִּיל זֶה, (אֶלָּא) שֶׁאֵין הֶחָמֵץ מָסוּר בְּיַד הַיִּשְׂרְאֵל לְטַלְטְלוֹ וּלְפַנּוֹתוֹ לְמָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה:

יד וְכֵן אֲפִלּוּ אִם נָטַל הַיִּשְׂרְאֵל אֶת הַפִּקָּדוֹן וְהוֹלִיכוֹ לְבֵית נָכְרִי אַחֵר וְהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ וְקִבֵּל עָלָיו הַנָּכְרִי הַשֵּׁנִי כָּל הָאַחֲרָיוּת שֶׁהָיָה עַל הַיִּשְׂרְאֵל — אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב לְבַעֵר, דְּכֵיוָן שֶׁאִם יִגָּנֵב אוֹ יֹאבַד מֵהַנָּכְרִי הַשֵּׁנִי הֲרֵי נָכְרִי הַמַּפְקִיד חוֹזֵר עַל הַיִּשְׂרְאֵל שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ חֲמֵצוֹ, וְאֵין לוֹ כְּלוּם עַל הַנָּכְרִי הַשֵּׁנִי, שֶׁהֲרֵי לֹא הִפְקִיד בְּיָדוֹ מְאוּמָה, לְפִיכָךְ נֶחְשָׁב חָמֵץ זֶה לְהַיִּשְׂרְאֵל כְּאִלּוּ הָיָה שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, שֶׁהוּא חַיָּב לְבַעֲרוֹ אַף אִם הוּא מֻפְקָד בְּיַד נָכְרִי וְקִבֵּל עָלָיו הַנָּכְרִי אֲפִלּוּ אַחֲרָיוּת שֶׁל גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּאֹנֶס, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֲבָל אִם הַנָּכְרִי הַמַּפְקִיד לֹא הִפְקִיד כְּלָל אֶת הֶחָמֵץ בְּיַד הַיִּשְׂרְאֵל אֶלָּא הִפְקִידוֹ בְּיַד הַנָּכְרִי אַחֵר וְהַיִּשְׂרְאֵל קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הַפִּקָּדוֹן — אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו, אֲפִלּוּ אִם הַנָּכְרִי הַנִּפְקָד לֹא קִבֵּל עָלָיו שׁוּם אַחֲרָיוּת, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "בְּבָתֵּיכֶם", וְזֶה הֶחָמֵץ אֵינוֹ בְּבֵיתוֹ וּבִרְשׁוּתוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל, שֶׁהֲרֵי נָכְרִי הַנִּפְקָד לֹא הִשְׁאִיל לְהַיִּשְׂרְאֵל אֶת הַמָּקוֹם שֶׁהֶחָמֵץ מֻנָּח עָלָיו בְּבֵיתוֹ, אֶלָּא לְהַנָּכְרִי הַמַּפְקִיד אֶצְלוֹ הוּא שֶׁהִשְׁאִילוֹ.

וְאַף מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁגּוּף הֶחָמֵץ אֵינוֹ שֶׁלּוֹ, אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁאַחֲרָיוּתוֹ עָלָיו הוּא נַעֲשָׂה כְּשֶׁלּוֹ, לְפִיכָךְ לֹא גָּזְרוּ עָלָיו חֲכָמִים בְּשֶׁלֹּא הִפְקִידוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ בְּיַד הַנָּכְרִי:

טו וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם אַחַר שֶׁהִפְקִיד הַנָּכְרִי בַּעַל הֶחָמֵץ אֶת חֲמֵצוֹ בְּיַד הַיִּשְׂרְאֵל וְקִבֵּל עָלָיו הַיִּשְׂרְאֵל אַחֲרָיוּת חָזַר הַיִּשְׂרְאֵל וְהוֹלִיכוֹ לְבֵית בַּעֲלָיו הַנָּכְרִי וְהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ הַנָּכְרִי שֶׁיִּהְיֶה עָלָיו עֲדַיִן אַחֲרָיוּת הַפִּקָּדוֹן כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם, אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ בְּבֵיתוֹ וְלֹא בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל:

טז וּלְעִנְיַן הֲלָכָה בְּכָל אַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בֵּין סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה — יֵשׁ לְהַחְמִיר לְכַתְּחִלָּה כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחֲזִיר הַפִּקָּדוֹן לִבְעָלָיו, אוֹ שֶׁיִּמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי אַחֵר קֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח. אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ג, וְגַם הַנָּכְרִי בַּעַל הֶחָמֵץ

אֵינוֹ בָּעִיר שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לוֹ — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה בְּכָל זֶה, וְאֵין הַיִּשְׂרָאֵל חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, אֶלָּא מֻתָּר לוֹ לְהַשְׁהוֹת חָמֵץ זֶה עַד שֶׁיָּבֹא בְּעָלָיו הַנָּכְרִי לָעִיר. אֲפִלּוּ בָּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — יַחֲזִיר לוֹ חֲמֵצוֹ מִיָּד בְּבוֹאוֹ (רַק שֶׁיְּזָהֵר שֶׁלֹּא יִגַּע בּוֹ בְּיָדָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ד), כְּדֵי לָצֵאת מֵחֲשַׁשׁ אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בִּשְׁהִיָּה זוֹ לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְאַחַר הַפֶּסַח מֻתָּר חָמֵץ זֶה אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, אֲפִלּוּ לֹא הֶחֱזִירוֹ לִבְעָלָיו עַד אַחַר הַפֶּסַח:

יז אֲבָל כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא חַיָּב לְבַעֲרוֹ אַף לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה וְשָׂכַח אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא בִּעֲרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁגּוּף הֶחָמֵץ הוּא שֶׁל הַנָּכְרִי, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעָבַר עָלָיו יִשְׂרָאֵל בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" — הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, כְּדִין חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם בָּא הַנָּכְרִי בַּעַל הֶחָמֵץ לִטֹּל חֲמֵצוֹ, בֵּין שֶׁבָּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח בֵּין שֶׁבָּא לְאַחַר הַפֶּסַח — רַשַּׁאי הַיִּשְׂרָאֵל לִתֵּן לוֹ וְאֵין זֶה כְּפוֹרֵעַ חוֹבוֹ מֵאִסּוּרֵי הֲנָאָה, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְחַיֵּב הַיִּשְׂרָאֵל כְּלוּם לְהַנָּכְרִי, כֵּיוָן שֶׁחֲמֵצוֹ הוּא בְּעֵין — הֲרֵי אוֹמֵר לוֹ "הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ".

וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִמְכֹּר הַנָּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ הַזֶּה לְאַחַר הַפֶּסַח לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁעָבַר עָלָיו יִשְׂרָאֵל בְּ"בַל יֵרָאֶה", וְעַל יְדֵי כֵן אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה, וְיֹאכַל וְיֵהָנֶה מִמֶּנּוּ, מִכָּל מָקוֹם מִפְּנֵי חֲשָׁשָׁא זוֹ אֵין לָנוּ לָכֹף אֶת הַיִּשְׂרָאֵל הַנִּפְקָד שֶׁיְּבַעֵר חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי וִישַׁלֵּם לוֹ דָּמָיו מִכִּיסוֹ. וְלֹא אָסְרוּ מִפְּנֵי זֶה אֶלָּא לִמְכֹּר לְנָכְרִי חֲמֵצוֹ מֵמָשׁ אִם הוּא בְּעֵנְיָן שֶׁאֶפְשָׁר לָבֹא תַּקָּלָה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר שֶׁיִּקַּח חֲמֵצוֹ מִן הַנָּכְרִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז. אֲבָל זֶה אֵינוֹ מוֹכֵר לוֹ כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה מִמֶּנּוּ — אֵין לָנוּ לָכֹף אוֹתוֹ עַל כָּךְ, רַק אִם יִרְצֶה מֵעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר לְבַעֵר וּלְשַׁלֵּם לְהַנָּכְרִי דָּמָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּבֹא תַּקָּלָה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר עַל יָדוֹ — תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה:

סימן תמא

א דִּין מִי שֶׁהִלְוָה עַל חָמֵץ וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים:

יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ וְנָתַן לוֹ הַלְוָה מַשְׁכּוֹן שֶׁל חָמֵץ, בֵּין שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ בְּיָדוֹ בִּשְׁעַת הַלְוָאָה בֵּין לְאַחַר כָּךְ, וְאָמַר אִם לֹא אֶפְרַע לִזְמַן פְּלוֹנִי תִּגְבֶּה חוֹבְךָ מִמַּשְׁכּוֹנוֹ זֶה שֶׁבְּיָדְךָ,

אַף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל לוֹ זְמַן פֵּרְעוֹן לְאַחַר הַפֶּסַח — אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁיִּגִּיעַ הַפֶּסַח חַיָּב לְבַעֵר מַשְׁכּוֹנוֹ מִן הַתּוֹרָה, וְאִם אֵינוֹ מְבַעֲרוֹ — עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה". אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנָה עִם הַלֹּוֶה שֶׁאִם יִגָּנֵב מִמֶּנּוּ הַמַּשְׁכּוֹן אוֹ יֹאבַד קֹדֶם שֶׁיִּגִּיעַ זְמַן פֵּרָעוֹן לֹא יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ וְיִפְרַע לוֹ כָּל חוֹבוֹ מִשֶּׁלֶם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַמַּשְׁכּוֹן הוּא בְּיַד הַמַּלְוֶה הוּא קָנוּי לוֹ וַהֲרֵי הוּא כְּשֶׁלּוֹ לְכָל דָּבָר, לְקַדֵּשׁ בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה וּלְקָנוֹת בּוֹ עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאֶבֶן הָעֶזֶר סִימָן כ"ח, שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל קוֹנֶה מַשְׁכּוֹן מִגְּזֵרַת הַכָּתוּב, לְפִיכָךְ הוּא עוֹבֵר עָלָיו כְּאִלּוּ הָיָה שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ (וְכִיצַד יִתְנַהֵג בְּבַעוּרוֹ? עַיֵּן בְּסִימָן תמ"ג):

ב נָכְרִי שֶׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל וְנָתַן לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל מַשְׁכּוֹן שֶׁל חָמֵץ, וְאָמַר לוֹ: מֵעַכְשָׁו יְהֵא כָּל חָמֵץ זֶה שֶׁלְּךָ בְּמַתָּנָה אוֹ בְּמִכִּירָה גְּמוּרָה בְּעַד הַמָּעוֹת שֶׁנָּתַתָּ לִי אִם לֹא אֶפְרַע אוֹתָהּ לְךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ הַנָּכְרִי שֶׁאִם יִגָּנֵב מִמֶּנּוּ הַמַּשְׁכּוֹן אוֹ יֹאבַד לֹא יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, וְנִמְצָא שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרַע לוֹ הוּא בְּאַחֲרָיוּת הַיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁיִּגִּיעַ הַפֶּסַח אֵין הַיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְפַדּוֹתוֹ מֵהַנָּכְרִי כְּדֵי לְבַעֲרוֹ.

אַף עַל פִּי שֶׁזְּמַן הַפֵּרָעוֹן שֶׁקִּבֵּל לַנָּכְרִי הוּא לְאַחַר הַפֶּסַח, וְכָל יְמֵי הַפֶּסַח עֲדַיִן הֶחָמֵץ הוּא בְּאַחֲרָיוּת הַיִּשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם אִם עַכְשָׁו בִּזְמַן בִּעוּר חָמֵץ דַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל הוּא שֶׁלֹּא לְפַדּוֹת חֲמֵצוֹ מִיַּד הַנָּכְרִי בִּזְמַן שֶׁקִּבֵּל לוֹ לְפַדּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ, נִמְצָא שֶׁלְּמַפְרֵעַ הָיָה כָּל הֶחָמֵץ שֶׁל הַנָּכְרִי מִשָּׁעָה שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ בְּיָדוֹ וָאֵילָךְ, שֶׁהֲרֵי אָמַר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל: מֵעַכְשָׁו יְהֶיֶה כֻּלּוֹ שֶׁלְּךָ אִם לֹא אֶפְדֶּנּוּ מִמְּךָ בִּזְמַן פְּלוֹנִי, וּלְפִיכָךְ הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמִקַּבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת עַל חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי הַמֻּנָּח בְּבֵיתוֹ שֶׁל נָכְרִי, שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ:

ג וְאִם נִתְלַךְ הַיִּשְׂרָאֵל לְאַחַר הַפֶּסַח וּפְדָאוֹ מִמֶּנּוּ בַּזְּמַן שֶׁקִּבְּעוּ לוֹ — נִמְצָא שֶׁלְּמַפְרֵעַ הָיָה חָמֵץ זֶה שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, וְעָבַר עָלָיו בְּ"בַל יִמָּצֵא", לְפִיכָךְ הוּא אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל כִּשְׁאָר חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח:

ד אֲבָל אִם לֹא אָמַר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל "מֵעַכְשָׁו יְהֶיֶה כֻּלּוֹ שֶׁלְּךָ", אֶלָּא מִשְׁכְּנוֹ אֶצְלוֹ בִּסְתָם, וְאָמַר לוֹ: "אִם לֹא אֶפְרַע לְךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי יְהֶיֶה כֻּלּוֹ שֶׁלְּךָ", אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא פָּרַע לוֹ, וְנִמְצָא שֶׁכְּבָר נֶחְלַט הֶחָמֵץ לְהַנָּכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי אַף אִם הַיִּשְׂרָאֵל רוֹצֶה לִפְדּוֹתוֹ מִיַּד הַנָּכְרִי לְאַחַר שֶׁעָבַר הַזְּמַן אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ

מִמֶּנּוּ בַּעַל כָּרְחוֹ בְּדִינֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל יָכוֹל לִפְדּוֹתוֹ אַף לְאַחַר הַזְּמַן, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו יִהְיֶה שֶׁלְּךָ" — הֲרֵי זֶה אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא,[11] וְנִמְצָא שֶׁחָמֵץ זֶה אֵינוֹ קָנוּי לְהַנָּכְרִי מִדִּין תּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הַיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לִפְדּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם, וְאֵין לוֹ בּוֹ אֶלָּא שִׁעְבּוּד עַל חוֹבוֹ וְגוּף הֶחָמֵץ הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַנָּכְרִי אֵין קוֹנֶה מַשְׁכּוֹן מִיִּשְׂרָאֵל.

לְפִיכָךְ חָמֵץ זֶה לְאַחַר הַפֶּסַח הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ שֶׁאָסוּר לְכָל אָדָם לִקְנוֹתוֹ מִן הַנָּכְרִי, שֶׁהֲרֵי הַיִּשְׂרָאֵל בַּעַל הֶחָמֵץ עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יִמָּצֵא", וַהֲרֵי דִּינוֹ כִּשְׁאָר חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח. אֲבָל יִשְׂרָאֵל בַּעַל הֶחָמֵץ חַיָּב לְפַדּוֹתוֹ מֵהַנָּכְרִי וּלְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב לְהַנָּכְרִי מָעוֹת, וְעַל יְדֵי חָמֵץ זֶה הָאָסוּר בַּהֲנָאָה שֶׁנֶּחְלַט בְּיַד הַנָּכְרִי הוּא נִפְטָר מֵחוֹבוֹ, נִמְצָא שֶׁהוּא פּוֹרֵעַ חוֹבוֹ מֵאִסּוּרֵי הֲנָאָה:

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁהֶחָמֵץ הוּא שָׁוֶה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהוּא חַיָּב לְהַנָּכְרִי, שֶׁאָז יֵשׁ בּוֹ דִּין אַסְמַכְתָּא, אֲבָל אִם אֵין הֶחָמֵץ שָׁוֶה אֶלָּא כְּדֵי חוֹבוֹ, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין בּוֹ דִּין אַסְמַכְתָּא, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ר"ז, וּלְפִיכָךְ אִם כְּבָר הִגִּיעַ זְמַן פֵּרָעוֹן קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא פָּרַע לוֹ בִּזְמַנּוֹ הֲרֵי כְּבָר נִקְנָה הֶחָמֵץ לְהַנָּכְרִי מִדִּין תּוֹרָה, וַהֲרֵי זֶה כַּחֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח שֶׁהוּא מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּאִסּוּר חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח:

ו וְאִם הִקְנָה הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הֶחָמֵץ הַזֶּה לְנָכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח בְּקִנְיָן גָּמוּר הַמּוֹעִיל שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ חָלוּט לוֹ בְּעַד חוֹבוֹ וְלֹא יָכוֹל לִפְדּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ לְעוֹלָם, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח: "כָּל חֲמֵצִי שֶׁתַּחַת יָדְךָ הֲרֵינִי נוֹתְנוֹ לְךָ בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה אוֹ בְּמִכְירָה בְּעַד הַמָּעוֹת שֶׁהִלְוֵיתָ לִי", אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: "יְהֵא כֻּלּוֹ שֶׁלְּךָ בְּעַד חוֹבִי", שֶׁבַּאֲמִירָה זוֹ נִקְנָה כָּל הֶחָמֵץ לְהַנָּכְרִי אַף שֶׁהוּא יוֹתֵר מִכְּדֵי חוֹבוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ע"ג, לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ אִם לֹא הִגִּיעַ זְמַן פֵּרָעוֹן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח וְהָלַךְ הַיִּשְׂרָאֵל בַּעַל הֶחָמֵץ וּפָדָה חֲמֵצוֹ

[11] [פָּרוּשׁ, שֶׁסָּמַךְ בְּדַעְתּוֹ שֶׁבְּוַדַּאי יִפְדֶּנּוּ מִמֶּנּוּ בִּזְמַנּוֹ וְעַל הַסָּמַךְ זֶה אָמַר שֶׁאִם לֹא יִפְדֶּנּוּ בִּזְמַנּוֹ יְהֵא קָנוּי לוֹ לְחֻלּוּטִין, וְאִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁלְּבַסּוֹף לֹא יְהֵא סָפֵק בְּיָדוֹ לִפְדּוֹתוֹ בִּזְמַנּוֹ לֹא הָיָה אוֹמֵר לוֹ כָּךְ, וְנִמְצָא שֶׁהַקִּנְאָתוֹ הָיְתָה בְּטָעוּת וּמֵעוֹלָם לֹא גָּמַר בְּלִבּוֹ לְהַקְנוֹתוֹ לוֹ לְחֻלּוּטִין. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאָמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו", בְּוַדַּאי גָּמַר בְּלִבּוֹ לְהַקְנוֹת לוֹ אִם לֹא יִפְדֶּנּוּ בִּזְמַנּוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ר"ז, עַיֵּן שָׁם].

מִיַּד הַנָּכְרִי שֶׁנִּתְרַצָּה לְהַחֲזִירוֹ לוֹ — הֲרֵי חָמֵץ זֶה מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, שֶׁהֲרֵי כָּל יְמֵי הַפֶּסַח הָיָה קָנוּי לְהַנָּכְרִי לַחֲלוּטִין:

ז וְכָל זֶה כְּשֶׁחָמֵץ הַזֶּה הָיָה מֻנָּח בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, אֲבָל אִם הָיָה מֻנָּח בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא מִשְּׁכָנוֹ בְּיַד הַנָּכְרִי מֵעוֹלָם, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו יְהֵא כֻּלּוֹ שֶׁלְּךָ אִם לֹא אֶפְרַע לְךָ לִזְמַן פְּרָעוֹן", וַאֲפִלּוּ הִגִּיעַ הַזְּמַן קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא פָּרַע לוֹ וּכְבָר נִקְנָה הֶחָמֵץ לַנָּכְרִי לַחֲלוּטִין, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא מֻנָּח בִּרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל הֲרֵי הוּא חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ מִדִּין תּוֹרָה, שֶׁאִם יִגָּנֵב אוֹ יֹאבַד מִמֶּנּוּ יִתְחַיֵּב לְפָרֵעַ לוֹ כָּל חוֹבוֹ מִשֶּׁלּוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר לוֹ "לֹא יְהֵא לְךָ פֵּרָעוֹן רַק מִזֶּה הֶחָמֵץ", אֶלָּא לָוָה מִמֶּנּוּ בְּסָתָם, וּבְהַלְוָאָה זוֹ נִשְׁתַּעְבְּדוּ כָּל נִכְסֵי הַיִּשְׂרָאֵל לְפִרְעוֹן חוֹבוֹ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל הִקְנָה לוֹ הֶחָמֵץ בְּאִם שֶׁלֹּא יִפְרַע לוֹ בִּזְמַנּוֹ, מִכָּל מָקוֹם בְּהַקְנָאָה זוֹ לֹא נִפְקַע שִׁעְבּוּדוֹ מִשְּׁאָר נְכָסָיו, וְכֵיוָן שֶׁאִם יִגָּנֵב מִמֶּנּוּ הֶחָמֵץ אוֹ יֹאבַד חָל הַהֶפְסֵד עַל הַיִּשְׂרָאֵל — הֲרֵי הוּא כְּשֶׁלּוֹ וְחַיָּב לְבַעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִן הַתּוֹרָה. וְאִם לֹא בִּעֲרוֹ — הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה לְאַחַר הַפֶּסַח כְּדִין חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח. וְאִם בָּא הַנָּכְרִי לִטֹּל אוֹתוֹ — מְחַיָּב הַיִּשְׂרָאֵל לִפְדּוֹתוֹ מִיָּדוֹ וּלְבַעֲרוֹ וְלֹא יַנִּיחֶנּוּ לִטֹּל אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יְהֵא פּוֹרֵעַ חוֹבוֹ בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ח אֲבָל אִם הִתְנָה הַיִּשְׂרָאֵל עִם הַנָּכְרִי שֶׁאִם יִגָּנֵב מִמֶּנּוּ הֶחָמֵץ אוֹ יֹאבַד לֹא יִתְחַיֵּב הוּא בְּאַחֲרָיוּתוֹ אֶלָּא הַנָּכְרִי יַפְסִיד חוֹבוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ, וַהֲרֵי דֵּינוֹ כְּאִלּוּ הָיָה מֻנָּח בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

ט וְאִם הִקְנָה הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הֶחָמֵץ לְהַנָּכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח בְּקִנְיָן גָּמוּר הַמּוֹעִיל לְהַקְנוֹתוֹ לְהַנָּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ שֶׁיִּהְיֶה קָנוּי לוֹ לַחֲלוּטִין אַף כְּשֶׁהוּא מֻנָּח עֲדַיִן בִּרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל, כְּגוֹן שֶׁהִקְנָה לוֹ עַל יְדֵי קִנְיָן סוּדָר אוֹ אַגַּב קַרְקַע (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן קצ"ה וְר"ה וְר"ב, וְעַיֵּן שָׁם בְּסִימָן קצ"ד) — הֲרֵי דֵּינוֹ כְּאִלּוּ לֹא הָיָה חָמֵצוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל מֵעוֹלָם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִקְנָה לְהַנָּכְרִי לְחַלּוּטִין קֹדֶם הַפֶּסַח.

וּלְפִיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהִלְוָה לוֹ הַנָּכְרִי אָמַר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל: "אִם לֹא אֶפְרַע לְךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי תִּגְבֶּה מִמֶּנִּי חוֹבְךָ מֵאוֹתוֹ זְמַן וְאֵילָךְ וְהַמּוֹתָר יִהְיֶה שֶׁלִּי", וְלֹא הִגִּיעַ זְמַן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, וּכְשֶׁהִגִּיעַ זְמַן פָּרַע לוֹ חוֹבוֹ וְנִתְרַצָּה הַנָּכְרִי לְהַנִּיחַ לוֹ חֲמֵצוֹ — הֲרֵי חָמֵץ

זֶה מֻתָּר בַּהֲנָאָה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא עָבַר עָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי כְּבָר הִקְנָה אוֹתוֹ לְהַנָּכְרִי בְּקִנְיָן גָּמוּר קֹדֶם הַפֶּסַח בְּעַד פְּרָעוֹן חוֹבוֹ, אִם כֵּן כְּבָר נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַ[יִּשְׂרָאֵל] מִכֹּל וָכֹל, וְשׁוּב אֵין אַחֲרָיוּת הֶחָמֵץ מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּאֹנֶס עַל יִשְׂרָאֵל מִן הַסְּתָם, אֶלָּא אִם כֵּן קִבֵּל עָלָיו בְּפֵרוּשׁ אַחֲרָיוּת הֶחָמֵץ מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּאֹנֶס, דְּאָז נֶאֱסַר הֶחָמֵץ בַּהֲנָאָה כִּשְׁאָר חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ.

וְאִם הִתְנָה הַיִּשְׂרָאֵל עִם הַנָּכְרִי שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּת מִשָּׁעָה שֶׁהִקְנָה לוֹ וְאֵילָךְ אֲפִלּוּ מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה מֻחֶמֶת פְּשִׁיעָה שֶׁלֹּא יִשְׁמְרֶנּוּ יָפֶה כְּדַרְכּוֹ הַשּׁוֹמְרִים — אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לוֹ לְהַשְׁהוֹת חָמֵץ זֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, רַק שֶׁיְּזַהֵר לַעֲשׂוֹת לְפָנָיו מְחִצָּה גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ עַיֵּן שָׁם:

י יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה לְנָכְרִי וּמִשְׁכַּן הַנָּכְרִי אֶת חֲמֵצוֹ בְּיַד הַיִּשְׂרָאֵל וְאָמַר לוֹ: "אִם לֹא אֶפְרַע לְךָ לְזְמַן פְּלוֹנִי יְהֵא חָמֵץ זֶה קָנוּי לְךָ מֵעַכְשָׁו", וְהִגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא פְּרָעוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַזְּמַן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, וְכָל יְמֵי הַפֶּסַח הָיָה הֶחָמֵץ בְּאַחֲרָיוּת הַנָּכְרִי, שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁאַף אִם יִגָּנֵב מִמֶּנּוּ אוֹ יֹאבַד לֹא יַפְסִיד אֶת חוֹבוֹ בִּשְׁבִיל כָּךְ — הֲרֵי חָמֵץ זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה. אֲפִלּוּ הָיָה מֻנָּח כָּל יְמֵי הַפֶּסַח בְּבֵית הַנָּכְרִי בְּעָלָיו, שֶׁחָזַר הַיִּשְׂרָאֵל וְהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא פְּרָעוֹ הֲרֵי נִקְנָה הֶחָמֵץ לְהַיִּשְׂרָאֵל לְמַפְרֵעַ קֹדֶם הַפֶּסַח, מִשָּׁעָה שֶׁמִּשְׁכַּן אֶצְלוֹ הַנָּכְרִי וְאָמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו יְהֵא שֶׁלְּךָ אִם לֹא אֶפְרַע לְךָ לְזְמַן פְּלוֹנִי" — הֲרֵי זֶה כַּחֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמֻּפְקָד בְּיַד נָכְרִי כָּל יְמֵי הַפֶּסַח (שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ), לְפִיכָךְ חַיָּב הַיִּשְׂרָאֵל לְבַעֵר זֶה הֶחָמֵץ בְּעֶרֶב פֶּסַח כְּחָמֵץ שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, שֶׁמָּא לֹא יִפְרַע לוֹ הַנָּכְרִי בִּזְמַנּוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלְּמַפְרֵעַ הָיָה הֶחָמֵץ שֶׁלּוֹ וְעָבַר עָלָיו בְּ"בַל יִמָּצֵא":

יא וְאִם עָבַר וְלֹא בִּעֲרוֹ וּבָא הַנָּכְרִי תּוֹךְ הַפֶּסַח לִפְדּוֹתוֹ — רַשַּׁאי לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַמָּעוֹת וּלְהַנִּיחוֹ שֶׁיִּטֹּל חֲמֵצוֹ, וְאֵין זֶה מִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה, דְּכֵיוָן שֶׁהַנָּכְרִי פּוֹדֵהוּ — נִמְצָא שֶׁלְּמַפְרֵעַ לֹא הָיָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל מֵעוֹלָם:

יב וְאִם לֹא מִשְׁכְּנוֹ בְּיַד הַיִּשְׂרָאֵל קֹדֶם הַפֶּסַח, אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁהִלְוָה לוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח הָיָה מֻנָּח הֶחָמֵץ בְּבֵית הַנָּכְרִי וְאַחַר הַפֶּסַח הוֹלִיכוֹ הַיִּשְׂרָאֵל לְבֵיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַזְּמַן פֵּרְעוֹן שֶׁקָּבַע לוֹ כְּבָר הִגִּיעַ קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא פָּרַע לוֹ, וְנִמְצָא שֶׁכְּבָר נֶחְלַט לוֹ הֶחָמֵץ

מֵהַנָּכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי אָמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו יְהֵא שֶׁלְּךָ אִם לֹא אֶפְרַע לְךָ", וְאֵין כָּאן אַסְמַכְתָּא אֲפִלּוּ בְּדִינֵינוּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלֹּא מָשַׁךְ הַיִּשְׂרְאֵל אֶת הֶחָמֵץ לְבֵיתוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח לֹא קָנָה אוֹתוֹ בְּדָמִים בִּלְבַד, דְּהַיְנוּ בְּאוֹתָן מָעוֹת שֶׁהִלְוָה לוֹ עַל חֲמֵצוֹ, לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִנָּכְרִי וְנָכְרִי מִיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ קוֹנֶה שׁוּם דָּבָר בְּכֶסֶף בִּלְבַד אֶלָּא בְּמְשִׁיכָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן קצ"ד עַיֵּן שָׁם, וּלְפִיכָךְ חֲמֵץ זֶה לְאַחַר הַפֶּסַח מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה.

וַאֲפִלּוּ מִשְּׁכָנוֹ בְּיָדוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח, אִם לֹא אָמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו יְהֵא שֶׁלְּךָ", אֶלָּא אָמַר לוֹ "אִם לֹא אֶפְרַע לְךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי יְהֵא שֶׁלְּךָ מֵאוֹתוֹ זְמַן וָאֵילָךְ", וְלֹא הִגִּיעַ הַזְּמַן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, וְכָל יְמֵי הַפֶּסַח הָיָה הֶחָמֵץ בְּאַחֲרָיוּת הַנָּכְרִי מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּאֹנֶס, שֶׁלֹּא הִתְנָה עִם הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁאִם יִגָּנֵב מִמֶּנּוּ הֶחָמֵץ אוֹ יֹאבַד יַפְסִיד חוֹבוֹ, וּמִדִּין תּוֹרָה הַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּת הַמַּשְׁכוֹן שֶׁל נָכְרִי שֶׁבְּיָדוֹ מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּאֹנֶס, שֶׁאַף בְּאַחֲרָיוּת הַמַּשְׁכוֹן שֶׁמֻּשְׁכָּן אֶצְלוֹ מִיִּשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִדִּין שׁוֹמְרִין, שֶׁהוּא עָלָיו כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ע"ב, וְאֵין דִּין שׁוֹמְרִין לְמָמוֹן שֶׁל נָכְרִי, שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ", פָּרַט לְשֶׁל נָכְרִי, לְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן וְלֹא פָּרַע לוֹ וְנֶחְלַט הֶחָמֵץ בְּיַד הַיִּשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם כָּל יְמֵי הַפֶּסַח הָיָה עֲדַיִן שֶׁל הַנָּכְרִי, וְלֹא הָיָה הַיִּשְׂרָאֵל מְחֻיָּב לְבַעֲרוֹ מֵעִקַּר הַדִּין, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה חַיָּב מִדִּין תּוֹרָה בְּאַחֲרָיוּת מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּאֹנֶס, וַהֲרֵי דִּינוֹ כַּחֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח שֶׁהוּא מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה.

וַאֲפִלּוּ רָאָה הַיִּשְׂרָאֵל מַדְּעָתוֹ שֶׁל הַנָּכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח שֶׁהוּא רוֹצֶה לִשְׁקֹעַ חֲמֵצוֹ בְּיָדוֹ לַחֲלוּטִין שֶׁלֹּא לִפְדּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וְאֵין הַיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה", אֶלָּא אִם כֵּן הִקְנָה לוֹ הַנָּכְרִי אֶת חֲמֵצוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח בְּקִנְיָן גָּמוּר הַמּוֹעִיל שֶׁלֹּא יוּכַל לַחֲזֹר בּוֹ מִדִּין תּוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ "חֲמֵצִי שֶׁתַּחַת יָדְךָ הֲרֵינִי נוֹתְנוֹ לְךָ בְּמַתָּנָה אוֹ בְּמְכִירָה גְּמוּרָה בְּעַד הַמָּעוֹת שֶׁהִלְוִיתָ לִי", אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ "יִהְיֶה שֶׁלְּךָ בְּעַד חוֹבִי", שֶׁבַּאֲמִירָה נִקְנֶה הֶחָמֵץ לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ע"ג:

יג אֲבָל אִם כְּבָר הִגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא פָּרַע לוֹ בִּזְמַנּוֹ — הֲרֵי כְּבָר נִקְנָה הֶחָמֵץ לְהַיִּשְׂרָאֵל בְּקִנְיָן גָּמוּר קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי אָמַר לוֹ הַנָּכְרִי "אִם לֹא אֶפְרַע לְךָ לִזְמַן

פְּלוֹנִי יִהְיֶה כֻּלּוֹ שֶׁלְּךָ".

וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו יִהְיֶה שֶׁלְּךָ", אֵין כָּאן דִּין אַסְמַכְתָּא, אַף עַל פִּי שֶׁהֶחְמֵץ הוּא שָׁוֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִכְּדֵי חוֹבוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁבְּדִינֵיהֶם זָכָה הַיִּשְׂרָאֵל בְּכָל הֶחְמֵץ, וְאֵין הַנָּכְרִי יָכוֹל לִפְדּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ, שֶׁהֲרֵי בְּדִינֵיהֶם אֵין דָּנִין דִּין אַסְמַכְתָּא, אִם כֵּן אַף בְּדִינֵינוּ זָכָה הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁכָּךְ הוּא דִּין הַתּוֹרָה: אִם בָּאוּ לְפָנֶיךָ יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי לְדִין, אִם יָכוֹל אַתָּה לְזַכּוֹת אֶת הַיִּשְׂרָאֵל בְּדִין תּוֹרָה — אֱמוֹר לְהַנָּכְרִי: כָּךְ הוּא בְּדִינֵינוּ, וְאִם אַתָּה יָכוֹל לְזַכּוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם — אֱמוֹר לוֹ: כָּךְ הוּא בְּדִינֵיהֶם, וּלְפִיכָךְ חַיָּב הוּא לְבַעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִן הַתּוֹרָה. וְאִם לֹא בִּעֲרוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה כְּדִין חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח:

יד וַאֲפִלּוּ לֹא הִגִּיעַ זְמַן הַפְּרָעוֹן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, וְגַם לֹא אָמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו יִהְיֶה שֶׁלְּךָ", אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ הַיִּשְׂרָאֵל לְבַעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח, שֶׁהֲרֵי אִם יִגְנֹב אוֹ יֹאבַד מִמֶּנּוּ מֵחֲמַת פְּשִׁיעוּתוֹ בִּשְׁמִירָתוֹ יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, שֶׁלֹּא אָמְרוּ: אֵין דִּין שׁוֹמְרִין לְמָמוֹן שֶׁל נָכְרִי, אֶלָּא לְעִנְיַן גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה הַבָּאִים בְּאֹנֶס, אֲבָל לֹא לְעִנְיַן הַבָּאִים עַל יְדֵי פְּשִׁיעָה, שֶׁהַפּוֹשֵׁעַ הוּא כְּמַזִּיק בַּיָּדַיִם. וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְבַעֵר בְּעֶרֶב פֶּסַח אַף אִם אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בְּאַחֲרָיוּת גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה הַבָּאִים עַל יְדֵי פְּשִׁיעָה:

טו וְאִם הִתְנָה עִם הַנָּכְרִי שֶׁכָּל יְמֵי הַפֶּסַח לֹא יִתְחַיֵּב אֲפִלּוּ בְּאַחֲרָיוּת גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה הַבָּאִים עַל יְדֵי פְּשִׁיעָה, אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ אִם לֹא הִגִּיעַ זְמַן הַפְּרָעוֹן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח וְלֹא אָמַר לוֹ הַנָּכְרִי "מֵעַכְשָׁו יִהְיֶה שֶׁלְּךָ", רַק שֶׁיְּזַהֵר לַעֲשׂוֹת לְפָנָיו מְחִצָּה גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים:

טז יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתַן חֲמֵצוֹ לְנָכְרִי בְּמַתָּנָה עַל תְּנַאי שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ: "אִם לֹא אֶעֱשֶׂה לְךָ דָּבָר פְּלוֹנִי לִזְמַן פְּלוֹנִי יִהְיֶה כָּל הֶחְמֵץ קָנוּי לְךָ מֵעַכְשָׁו", אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ הַזְּמַן קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא עָשָׂה אוֹתוֹ דָּבָר וּכְבָר נֶחְלַט הֶחְמֵץ לְהַנָּכְרִי, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבְּדִינֵינוּ לֹא זָכָה הַנָּכְרִי בֶּחָמֵץ הַזֶּה, שֶׁהֲרֵי אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הִיא זוֹ שֶׁסָּמַךְ הַיִּשְׂרָאֵל בְּדַעְתּוֹ, שֶׁבְּוַדַּאי יוּכַל לַעֲשׂוֹת לוֹ אוֹתוֹ דָּבָר לִזְמַן פְּלוֹנִי, וְעַל סְמַךְ זֶה נָתַן לוֹ, וְאַסְמַכְתָּא אֵינוֹ קוֹנֶה בְּמַתָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו יְהֵא שֶׁלְּךָ", שֶׁאֵין אֲמִירַת "מֵעַכְשָׁו" מוֹעֶלֶת לְהוֹצִיא מִדִּין אַסְמַכְתָּא אֶלָּא לְגַבֵּי מַשְׁכוֹן בִּלְבַד, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן

ר"ז, וּלְפִיכָךְ חָמֵץ זֶה הוּא לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁאָסוּר לְכָל אָדָם לְקָנוֹתוֹ מֵהַנָּכְרִי, שֶׁהֲרֵי יִשְׂרָאֵל בַּעַל הֶחָמֵץ עָבַר עָלָיו בְּ"בַל יִמָּצֵא" אִם לֹא חָזַר וּנְתָנוֹ לַנָּכְרִי בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה קֹדֶם הַפֶּסַח בְּלִי שׁוּם תְּנַאי, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְאִם הֶחָמֵץ הוּא עֲדַיִן בִּרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא נְתָנוֹ עֲדַיִן לְיַד הַנָּכְרִי — אָסוּר לוֹ לִתְּנוֹ לוֹ, כְּדִין כָּל אִסּוּרֵי הֲנָאָה שֶׁאָסוּר לִתֵּן אוֹתוֹ לְנָכְרִי. אֲבָל אִם כְּבָר נְתָנוֹ לְיַד הַנָּכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה לְאַחַר הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי כֵן אֵין הַיִּשְׂרָאֵל מְחֻיָּב לְפַדּוֹתוֹ מֵהַנָּכְרִי כְּדֵי לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי אֵין מַגִּיעַ לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מִמַּה שֶׁחָמֵצוֹ נֶחְלַט בְּיַד הַנָּכְרִי, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נְתָנוֹ לוֹ בְּעַד חוֹבוֹ אֶלָּא בְּתוֹרַת מַתָּנָה:

סימן תמב

א דִּין בְּעוּר תַּעֲרֹבֶת חָמֵץ קֹדֶם הַפֶּסַח וּבוֹ ל"ד סְעִיפִים:

כְּזַיִת חָמֵץ דָּגָן גָּמוּר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִין מַאֲכָל אַחֵר, אִם יֵשׁ בַּתַּעֲרֹבֶת הַזֶּה טַעַם חָמֵץ — חַיָּב לְבַעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִן הַתּוֹרָה. וְאִם לֹא בִּעֲרוֹ — עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא". אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּזֶה הַתַּעֲרֹבֶת יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס (פֵּרוּשׁ ג' בֵּיצִים שֶׁהֵן חֲצִי כְּכָר), וְנִמְצָא שֶׁבְּפְרָס מֵהַתַּעֲרֹבֶת אֵין בּוֹ כְּזַיִת חָמֵץ, וְאִם כֵּן אֲפִלּוּ אָכַל כָּל הַתַּעֲרֹבֶת בְּפֶסַח אֵינוֹ לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁכְּזַיִת הֶחָמֵץ הוּא מְעֹרָב בְּכָל הַתַּעֲרֹבֶת, וְנִמְצָא שֶׁשָּׁהָה בַּאֲכִילַת כְּזַיִת חָמֵץ כְּדֵי שְׁהִיַּת אֲכִילַת כָּל הַתַּעֲרֹבֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִפְּרָס, וְהַלָּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא שֶׁכָּל שֶׁשָּׁהָה בַּאֲכִילַת כְּזַיִת יוֹתֵר מִשְּׁהִיַּת אֲכִילַת פְּרָס בְּצִמְצוּם אֵינוֹ חַיָּב בַּאֲכִילָה זוֹ, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן "בַּל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" עוֹבֵר עָלָיו, אַף שֶׁכְּזַיִת הֶחָמֵץ הוּא מְפֻזָּר בְּכָל הַתַּעֲרֹבֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִפְּרָס, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁכָּל חֲלָקָיו הֵן מֻנָּחִין בְּכֶלִי אֶחָד וּמְעֹרָבִין בְּמִין מַאֲכָל אֶחָד — הֲרֵי הֵן מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לִשְׁעוּר כְּזַיִת, וְאֵינָן בְּטֵלִין בְּהַתַּעֲרֹבֶת, כֵּיוָן שֶׁנִּרְגָּשׁ בּוֹ הֶחָמֵץ:

ב וְאִם שָׁכַח וְלֹא בִּעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח וְנִזְכַּר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר בִּטֵּל אֶת הֶחָמֵץ הַזֶּה קֹדֶם הַפֶּסַח, וִיבָרֵךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בִּעוּר חָמֵץ", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ו:

ג וּמְדִבְרֵי סוֹפְרִים אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִכְּזַיִת חָמֵץ שֶׁנִּתְעָרֵב וְיֵשׁ בְּהַתַּעֲרֹבֶת טַעַם חָמֵץ חַיָּב לְבַעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח, גְּזֵרָה מִשּׁוּם כְּזַיִת שָׁלֵם.

וְאִם שָׂכַח וְלֹא בִּעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח וְנִזְכַּר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי (אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עַל בִּעוּר זֶה, שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ מְבַעֵר מַמָּשׁוּת חָמֵץ כְּזַיִת — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אִם כְּבָר בִּטֵּל אֶת הֶחָמֵץ הַזֶּה קֹדֶם הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ו).

וְאִם עָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרוֹ — הֲרֵי כָּל הַתַּעֲרֹבֶת הַזֶּה אָסוּר בַּאֲכִילָה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טַעַם חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח. אֲבָל מֻתָּר לֵהָנוֹת מִכָּל הַתַּעֲרֹבֶת, רַק שֶׁיִּפְדֶּה אֶת הָאִסּוּר שֶׁבּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשַּׁעֵר אֶת הֶחָמֵץ שֶׁנִּתְעָרֵב כַּמָּה דָּמִים הוּא שָׁוֶה וְיִטֹּל סְכוּם דָּמִים אֵלּוּ וְיַשְׁלִיכֵם לְאִבּוּד, כְּגוֹן לַיָּם אוֹ לְנָהָר עָמֹק שֶׁלֹּא יִמְצָאֻנּוּ שׁוּם אָדָם.

וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בַּתַּעֲרֹבֶת הַרְבֵּה חָמֵץ יוֹתֵר מִכְּזַיִת שֶׁהוּא חַיָּב לְבַעֵר מִן הַתּוֹרָה וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרוֹ — הֲרֵי הוּא מֻתָּר בַּהֲנָאָה עַל יְדֵי שֶׁיִּפְדֶּה אֶת הֶחָמֵץ שֶׁבּוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהֶחָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אֵינוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה אֶלָּא מִשּׁוּם קְנָס שֶׁקְּנָסוּהוּ חֲכָמִים עַל שֶׁעָבַר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה", וְזֶה שֶׁמַּשְׁלִיךְ דְּמֵי הֶחָמֵץ לְאִבּוּד וְאֵינוֹ נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ — אֵין לָנוּ עוֹד לְקָנְסוֹ.

וְכֵן יָכוֹל לְמָכֹר כָּל הַתַּעֲרוֹבוֹת לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִטֹּל מִמֶּנּוּ דָּמִים רַק מַה שֶּׁהַתַּעֲרֹבֶת הוּא שָׁוֶה בְּלֹא הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ, דִּנְמְצָא שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל מֵהֶחָמֵץ. וְלֹא הִתִּירוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן אֶלָּא לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁאַף הֶחָמֵץ עַצְמוֹ, שֶׁהוּא בָּעַיִן, שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל בְּפֶסַח אָסוּר לִמְכֹּר שׁוּם תַּעֲרֹבֶת חָמֵץ הָאָסוּר אֶלָּא אִם כֵּן נִתְעָרֵב יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז:

ד וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ בַּתַּעֲרֹבֶת טַעַם הֶחָמֵץ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין בּוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הֶחָמֵץ, אֲבָל אִם יֵשׁ בּוֹ שִׁשִּׁים, שֶׁבְּוַדַּאי אֵין הֶחָמֵץ נוֹתֵן טַעַם בְּשִׁשִּׁים פְּעָמִים כְּמוֹתוֹ, אִם נִבְלַל הֶחָמֵץ בְּהַתַּעֲרֹבֶת יָפֶה יָפֶה, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בּוֹ חָמֵץ מַשֶּׁהוּ עוֹמֵד בְּעֵינוֹ בְּתוֹךְ הַתַּעֲרֹבֶת — מֻתָּר אֲפִלּוּ לֶאֱכֹל כָּל הַתַּעֲרֹבֶת בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

ה אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְבַטֵּל חָמֵץ בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח בְּמִתְכַּוֵּן כְּדֵי לְאָכְלוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִבַטֵּל אִסּוּר בַּיָּדַיִם. וְאַף עַל פִּי שֶׁקֹּדֶם הַפֶּסַח עֲדַיִן שְׁעַת הֶתֵּר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן כְּדֵי לְאָכְלוֹ בִּשְׁעַת אִסּוּרוֹ, דְּהַיְנוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — הֲרֵי זֶה כְּמִבַטֵּל אִסּוּר.

אֲבָל מֻתָּר לְבַטֵּל הֶחָמֵץ בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח כְּדֵי לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא מְבַטְּלוֹ בְּשָׁעַת הֶתֵּר כְּדֵי לְאָכְלוֹ בְּשָׁעַת הֶתֵּר — אֵין כָּאן מְבַטֵּל אִסּוּר:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ תִּקּוּן עֲשִׂיָּתוֹ עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת חָמֵץ, רַק שֶׁהוּא רוֹצֶה לְעָרֵב בּוֹ חָמֵץ בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְבַעֲרוֹ, אֲבָל דָּבָר שֶׁדֶּרֶךְ עֲשִׂיָּתוֹ הוּא עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת חָמֵץ, כְּגוֹן מוּרְיָס (פֵּרוּשׁ שֶׁמַּן דָּגִים) שֶׁמְּשִׁימִין בּוֹ לֶחֶם קָלוּי, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַלֶּחֶם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁדֶּרֶךְ תִּקּוּן הַמּוּרְיָס הוּא עַל יְדֵי לֶחֶם — הֲרֵי הוּא חָשׁוּב וְאֵינוֹ בָּטֵל בַּמּוּרְיָס אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף, וּלְפִיכָךְ חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים קֹדֶם הַפֶּסַח. וְאִם לֹא בִּעֲרוֹ וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח — אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה, אֶלָּא אִם כֵּן פּוֹדֶה אֶת הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ אוֹ מוֹכֵר לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבּוֹ, כְּדִין חָמֵץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח:

ז וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ בַּתַּעֲרֹבֶת מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ אֶלָּא שֶׁנִּבְלַל יָפֶה יָפֶה וְאֵינוֹ נִכָּר, אֲבָל אִם אֵין מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ כְּלוּם בְּתוֹךְ הַתַּעֲרֹבֶת אֶלָּא טַעְמוֹ בִּלְבַד, כְּגוֹן תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בִּכְלִי אֶחָד עִם חָמֵץ וְקִבֵּל טַעַם הֶחָמֵץ וְאֵין בּוֹ כְּלוּם מִמַּמָּשׁוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְאָכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "לֹא יֵרָאֶה לְךָ", וְטַעַם חָמֵץ זֶה הַמַּבְלָע בַּתַּבְשִׁיל אֵינוֹ נִרְאֶה לְךָ.[12]

וּמִכָּל מָקוֹם, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְקַיְּמוֹ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ יַצְנִיעֶנּוּ בְּחֶדֶר מְיֻחָד שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לֵילֵךְ לְשָׁם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח עַל אִסּוּר חָמֵץ, שֶׁהֲרֵי רָגִיל בּוֹ כָּל הַשָּׁנָה וְיֵלֵךְ וְיֹאכְלֶנּוּ. וְאִם שְׁכַח וְלֹא בִּעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח וְנִזְכַּר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי. אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עַל בִּעוּר זֶה, כֵּיוָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ רַק מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ תַּקָּלָה שֶׁמָּא יֹאכַל מִמֶּנּוּ, אֲבָל הַבִּעוּר מִצַּד עַצְמוֹ אֵין בּוֹ מִצְוָה — לֹא שַׁיָּךְ לְבָרֵךְ עַל מִצְוַת בִּעוּר.

וְאִם עָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרוֹ — הֲרֵי הוּא מֻתָּר בַּהֲנָאָה, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא עָבַר עַל אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה בְּמַה שֶּׁהִשְׁהָה אוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — לֹא קְנָסוּהוּ חֲכָמִים לְאָסְרוֹ בַּהֲנָאָה. וְאַף בַּאֲכִילָה יֵשׁ לְהַתִּיר אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁיֵּשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אַף אִם לֹא נֶאֱסַר אוֹתוֹ אֶלָּא בַּאֲכִילָה. וְאִם אֵין בּוֹ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אַף אִם נֶאֱסַר אוֹתוֹ בַּהֲנָאָה — טוֹב לְהַחֲמִיר וְלֶאֱסֹר אַף בַּהֲנָאָה, כְּדֵי לָחוּשׁ לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁכָּל תַּעֲרֹבֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טַעַם חָמֵץ, כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר

[12] [מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ בְּתוֹךְ הַתַּעֲרֹבֶת, הֲרֵי גּוּף הֶחָמֵץ נִרְאֶה לְעַיִן, אֶלָּא שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ מַחֲמַת שֶׁנִּשְׁתַּנִּית צוּרָתוֹ עַל יְדֵי הַתַּעֲרֹבֶת].

מִן הַתּוֹרָה לְאָכְלוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח כָּךְ הוּא חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הַתּוֹרָה, וּלְפִיכָךְ אִם עָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרוֹ הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, כִּי אִם עַל יְדֵי פִּדְיוֹן אוֹ שֶׁיִּמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי טַעַם חָמֵץ שֶׁבּוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁעָבַר עַל אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה קְנָסוּהוּ חֲכָמִים:

ח וְכָל זֶה בְּתַבְשִׁיל שֶׁקִּבֵּל טַעַם הֶחָמֵץ עַצְמוֹ, אֲבָל תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל קֹדֶם הַפֶּסַח בְּקֻדֵּרָה שֶׁבִּשֵּׁל בָּהּ הֶחָמֵץ בּוֹ בַּיּוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּתַּבְשִׁיל שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד חָמֵץ שֶׁנִּפְלַט לְתוֹכוֹ מִן הַקֻּדֵּרָה — מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהַתִּירוֹ בַּאֲכִילָה מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, וְיִזָּהֵר לְהַצְנִיעוֹ בְּחֶדֶר שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לֵילֵךְ לְשָׁם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א:

ט זֶעָה הַיּוֹצֵאת מֵחָמֵץ הֲרֵי הִיא כְּעַצְמוֹ שֶׁל חָמֵץ, לְפִיכָךְ יֵין־שָׂרָף הַנַּעֲשִׂית מִתְּבוּאָה חֲמוּצָה שֶׁקּוֹרִין מאל"ץ — אֵין דִּינוֹ כְּתַעֲרֹבֶת חָמֵץ אֶלָּא כְּמַמָּשׁוֹ שֶׁל חָמֵץ עַצְמוֹ.

וְכֵן יֵין־שָׂרָף הַנַּעֲשֶׂה מִשְּׁמָרֵי שֵׂכָר שֶׁל שְׂעוֹרִים אוֹ שֶׁל חִטִּים — דִּינוֹ כְּמַמָּשׁוֹ שֶׁל חָמֵץ עַצְמוֹ, לְפִי שֶׁשֵּׂכָר הַנַּעֲשֶׂה מִשְּׂעוֹרִים אוֹ מֵחִטִּים יֵשׁ בּוֹ כְּזַיִת חָמֵץ בִּכְדֵי שְׁתִּיַּת פְּרָס מֵהַשֵּׂכָר, וַהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא בְּכָל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל כְּזַיִת אִסּוּר שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲכִילַת פְּרָס מֵהֶתֵּר הֲרֵי כָּל הַפְּרָס שֶׁל הֶתֵּר נִתְהַפֵּךְ לִהְיוֹת כְּגוּפוֹ שֶׁל אִסּוּר עַצְמוֹ, וְכָל הָאוֹכֵל כְּזַיִת מִפְּרָס הַזֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁבִּכְזַיִת הַזֶּה אֵין בּוֹ כְּזַיִת שָׁלֵם שֶׁל אִסּוּר — הֲרֵי הוּא חַיָּב כְּאִלּוּ אָכַל כְּזַיִת שָׁלֵם שֶׁל אִסּוּר, כֵּיוָן שֶׁגּוּף הַהֶתֵּר נַעֲשָׂה אִסּוּר, וְכֵיוָן שֶׁשֵּׂכָר הַזֶּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חָמֵץ כְּזַיִת בִּכְדֵי שְׁתִּיַּת פְּרָס — נַעֲשָׂה כֻּלּוֹ חָמֵץ, וְהַשּׁוֹתֶה כְּזַיִת מִמֶּנּוּ חַיָּב כָּרֵת כְּמוֹ עַל עַצְמוֹ שֶׁל חָמֵץ, לְפִיכָךְ גַּם יֵין־שָׂרָף הַנַּעֲשָׂה מִשְּׁמָרִים שֶׁל שֵׂכָר זֶה דִּינוֹ כְּעַצְמוֹ שֶׁל חָמֵץ, שֶׁהֲרֵי הַשְּׁמָרִים יֵשׁ בָּהֶן יוֹתֵר חֲמִיצוּת מִבַּשֵּׂכָר עַצְמוֹ, לְפִי שֶׁגּוּף קֶמַח הַשְּׂעוֹרִים אוֹ הַחִטִּים חֲמוּצִים הוּא נִצָּל לְמַטָּה בַּשְּׁמָרִים.[13]

[13] [(הַגָּהָה מֵאֲחִיו מַהֲרִי"ל)
וְצָרִיךְ לְבַעֲרוֹ מִן הַתּוֹרָה. וְאִם עָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרוֹ — הֲרֵי זֶה אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ בְּזֶה הֶפְסֵד גָּדוֹל מְאֹד — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים (תוס', רי"ף, רא"ש, ר"ן) שֶׁאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ בַּתַּעֲרֹבֶת כְּזַיִת חָמֵץ בִּכְדֵי אֲכִילַת אוֹ שְׁתִּיַּת פְּרָס אֶלָּא שֶׁהוּא דָּבָר חָרִיף וְחָזָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֶאֱכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת פְּרָס מֵהַתַּעֲרֹבֶת אִם לֹא שֶׁיִּשְׁהֶה בֵּינְתַיִם, וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל אוֹ שׁוֹתֶה כְּזַיִת מֵהֶחָמֵץ בִּכְדֵי שִׁעוּר אֲכִילַת אוֹ שְׁתִּיַּת פְּרָס מֵהַתַּעֲרֹבֶת, מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּפֶסַח מִן הַתּוֹרָה אִם אֵין הֶחָמֵץ נוֹתֵן טַעַם בַּתַּעֲרֹבֶת וְאֵין נוֹתְנִין בּוֹ אֶת הֶחָמֵץ אֶלָּא לְקִיּוּהָא בְּעַלְמָא (טור). דְּהֵיְינוּ לַחֲרִיפוּת וְלַחֲמִיצוּת, וְאֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים (תוס', ר"ן, מ"א). וּלְפִיכָךְ אִם עָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָאָה (ר"ן), כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן תמ"ז. וּלְדִבְרֵיהֶם אַף יֵין־שָׂרָף זֶה שֶׁנַּעֲשָׂה מִתְּבוּאָה חֲמוּצָה אוֹ מִשְּׁמָרֵי שֵׂכָר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ כְּזַיִת חָמֵץ בִּכְדֵי שְׁתִּיַּת פְּרָס מֵהַתַּעֲרֹבֶת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַיַּיִן־שָׂרָף הוּא

י וְכֵן יֵין־שָׂרָף הַנַּעֲשֶׂה אֲפִלּוּ מִתְּבוּאָה שֶׁאֵינָהּ חֲמוּצָה אֶלָּא שֶׁהֶעֱמִיד אוֹתָהּ בְּשִׁמְרֵי שֵׂכָר, וְכֵן גְּבִינָה שֶׁהֶעֱמִיד אוֹתָהּ בְּשֵׂכָר אוֹ בְּחֹמֶץ שֶׁל שֵׂכָר, אוֹ בְּיֵין־שָׂרָף הַנַּעֲשֶׂה מִתְּבוּאָה שֶׁהֶעֱמִידוּהָ בְּשִׁמְרֵי שֵׂכָר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בַּיֵּין־ שָׂרָף וּגְבִינָה שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד דָּבָר הַמַּעֲמִידוֹ — אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב לְבַעֵרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאִם עָבַר עֲלֵיהֶם הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרָם — אֲסוּרִין אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה, לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר הַמַּעֲמִיד אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵל.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁכָּל דָּבָר הַמַּעֲמִיד הֲרֵי הוּא חָשׁוּב כְּאִלּוּ הוּא בְּעַיִן מַמָּשׁ. וּלְפִיכָךְ מֵי דְּבַשׁ שֶׁהֶעֱמִידוּהוּ בְּשִׁמְרֵי שֵׂכָר, וּבְשִׁמְרֵי מֵי דְּבַשׁ זֶה הֶעֱמִידוּ מֵי דְּבַשׁ שֵׁנִי, וּבְשִׁמְרֵי מֵי הַדְּבַשׁ הַשֵּׁנִי הֶעֱמִידוּ מֵי דְּבַשׁ שְׁלִישִׁי, וְכֵן לְעוֹלָם — הֲרֵי הוּא חַיָּב לְבַעֵר אֲפִלּוּ מֵי דְּבַשׁ הָאַחֲרוֹן, דְּכֵיוָן שֶׁמֵּי דְּבַשׁ הָרִאשׁוֹן הֶעֱמַד בְּשִׁמְרֵי שֵׂכָר — הֲרֵי הוּא נַעֲשֶׂה כֻּלּוֹ חֹמֶץ. וְגַם שְׁמָרִים [שֶׁל מֵי דְּבַשׁ הַשֵּׁנִי] נַעֲשָׂה כֻּלּוֹ חֹמֶץ מֵחֲמַת שֶׁהֶעֱמַד בְּשִׁמְרֵי מֵי דְּבַשׁ הָרִאשׁוֹן, וְכֵן לְעוֹלָם.

וּלְפִיכָךְ אִם לֹא בִּעֵר אֶת כֻּלָּם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה, אֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְפַדּוֹת אֶת דָּבָר הַמַּעֲמִיד, דְּהַיְנוּ לְהַשְׁלִיךְ דְּמֵי הַשְּׁמָרִים לַיָּם הַמֶּלַח, לְפִי שֶׁאֵין פִּדְיוֹן מוֹעִיל אֶלָּא לְהַתִּיר אִסּוּרֵי הֲנָאָה שֶׁנִּתְעָרְבוּ וְאֵינָן עוֹמְדִין בְּעֵינָן, אֲבָל כָּל דָּבָר הַמַּעֲמִיד כֵּיוָן שֶׁהוּא חָשׁוּב כְּאִלּוּ הוּא עוֹמֵד בְּעֵינוֹ — אֵין פִּדְיוֹן מוֹעִיל לוֹ. וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים דְּפִדְיוֹן מוֹעִיל לְדָבָר הַמַּעֲמִיד לְהַתִּירוֹ בַּהֲנָאָה כְּמוֹ בִּשְׁאָר תַּעֲרוֹבוֹת. וְכֵן יָכוֹל לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבּוֹ אִם הוּא דָּבָר שֶׁאֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַחֲזוֹר הַנָּכְרִי וְיִמְכְּרֶנּוּ לְיִשְׂרָאֵל וְיֹאכְלֶנּוּ, כְּגוֹן גְּבִינָה וְכֵיוֹצֵא בָּהּ שֶׁאִם הִיא שֶׁל נָכְרִי אָסוּר לְאָכְלָהּ. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה.

וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמֵּי דְּבַשׁ הָרְבִיעִי שֶׁהֶעֱמַד בְּשִׁמְרֵי מֵי דְּבַשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא מֻתָּר אֲפִלּוּ

דָּבָר חָרִיף וְחָזָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת פְּרֹס מִמֶּנּוּ בְּלִי הֶפְסֵק שֶׁהִיא בֵּינְתַיִם, וְאֵין הֶחְמֵץ נוֹתֵן טַעַם בַּתַּעֲרֹבֶת, שֶׁהֲרֵי הַיֵּין־שָׂרָף הַנַּעֲשֶׂה מִמִּינֵי קִטְנִיּוֹת שֶׁקּוֹרִין גְּרִיקֶ"א אוֹ מִמֵּי דְּבַשׁ טַעֲמוֹ שָׁוֶה לְיֵין־שָׂרָף הַנַּעֲשֶׂה מִתְּבוּאָה חֲמוּצָה, וְאֵין בְּיֵין־שָׂרָף זֶה אֶלָּא כֹּחַ הֶחְמֵץ שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי כֵּן חָרִיף וְחָזָק, שֶׁהוּא רַק קִיּוּהָא בְּעָלְמָא, וּלְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאִם עָבַר עֲלָיו הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרוֹ מֻתָּר בַּהֲנָאָה. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם בִּמְקוֹם הֶפְסֵד גָּדוֹל מְאֹד, כֵּיוָן שֶׁחֹמֶץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְדִבְרֵי הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח, וְיֵשׁ לְהַתִּיר בַּהֲנָאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּמְכְּרֶנּוּ לָנָכְרִי. רַק שֶׁיִּזָּהֵר שֶׁיִּהְא בְּעֵנְיַן שֶׁלֹּא יַחֲזֹר הַנָּכְרִי וְיִמְכְּרֶנּוּ לְיִשְׂרָאֵל וְיִשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ, וּבִשְׁתֵּיָה אָסוּר לְכָל יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁאֵין הֶחְמֵץ שָׁלּוּ. אֲבָל אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד גָּדוֹל מְאֹד — אֵין לְהַתִּיר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה]:

בִּשְׁתִיָּה בְּלֹא פִּדְיוֹן, לְפִי שֶׁכְּבָר כָּלָה כֹּחַ שִׁמְרֵי הַשֵּׁכָר בְּג' מֵי דְּבַשׁ הָרִאשׁוֹנִים. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דְּבָרָיו אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אִם נֶאֱסַר אוֹתוֹ בִּשְׁתִיָּה:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁמֵּי דְּבַשׁ הָרִאשׁוֹן הֶעָמַד בְּשִׁמְרֵי שֵׁכָר בִּלְבַד (וְכֵן מֵי דְּבַשׁ הַב' בְּשִׁמְרֵי מֵי דְּבַשׁ הָא' בִּלְבַד וְכֵן כֻּלָּם), אֲבָל אִם בְּשִׁמְרֵי שֵׁכָר בִּלְבַד לֹא הָיָה דַּי לְהַעֲמִידוֹ וְעֵרְבוּ בּוֹ גַּם דָּבָר אַחֵר הַמַּעֲמִיד שֶׁאֵינוֹ חָמֵץ וּבְהִצְטָרְפוּתָם הֶעָמַד — הֲרֵי הוּא מֻתָּר אַף בִּשְׁתִיָּה אִם יֵשׁ בּוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד שִׁמְרֵי הַשֵּׁכָר, דְּכָל זֶה וְזֶה (פֵּרוּשׁ אִסּוּר וְהֶתֵּר) גּוֹרֵם לְהַעֲמִידוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר אִם אֵין כֹּחַ בְּאִסּוּר בִּלְבַד לְהַעֲמִידוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן פ"ז:

יב חָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ בְּשִׁמְרֵי שֵׁכָר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַשְּׁמָרִים — חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁכָּל דָּבָר הַמְחַמֵּץ אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵל. וְאִם עָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרוֹ — הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְאֵין פִּדְיוֹן מוֹעִיל לְהַתִּירוֹ בַּהֲנָאָה, לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר הַמְחַמֵּץ כֵּיוָן שֶׁפִּעֲלָתוֹ נִכֶּרֶת בְּגוּף דָּבָר הַמְחֻמָּץ — הֲרֵי הוּא חָשׁוּב כְּאִלּוּ הוּא עוֹמֵד בְּעֵינוֹ, וְאֵין פִּדְיוֹן מוֹעִיל לְדָבָר שֶׁהוּא בְּעַיִן.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים דְּפִדְיוֹן מוֹעִיל אַף לְדָבָר הַמְחַמֵּץ. וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם:

יג חָמֵץ שֶׁנִּתְעָרֵב וְנִבְלַל מִין בְּמִינוֹ, כְּגוֹן קֶמַח מְתֻבּוּאָה חָמוּצָה שֶׁנִּתְעָרֵב וְנִבְלַל תּוֹךְ קֶמַח הַרְבֵּה מִתְּבוּאָה שֶׁלֹּא נִתְחַמְּצָה, כֵּיוָן שֶׁאַף לְאָכְלָהּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אֵין אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמִּן הַתּוֹרָה מִין בְּמִינוֹ בָּטֵל בְּרֹב, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן בּוֹ טַעַם, שֶׁהֲרֵי טַעֲמָם שָׁוֶה, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבַעֲרָם מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְאָכְלָם בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — חַיָּב גַּם כֵּן לְבַעֲרָם בְּעֶרֶב פֶּסַח, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל מֵהֶם בְּפֶסַח. וְאִם שָׁכַח וְלֹא בִּעֵר בְּעֶרֶב פֶּסַח וְנִזְכַּר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — צָרִיךְ לְבַעֲרָם מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי (אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה).

וְאִם עָבַר הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֵר — הֲרֵי הֵן מֻתָּרִין אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, דְּכֵיוָן שֶׁבִּשְׁהִיָּה זוֹ לֹא עָבַר עַל אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה — לֹא קְנָסוּהוּ חֲכָמִים:

יד חָמֵץ שֶׁנִּתְעָרֵב מִין בְּמִינוֹ יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ שֶׁאֵין נִבְלָלִים זֶה בְּתוֹךְ זֶה, כְּגוֹן שֶׁנָּפְלוּ חִטִּים שֶׁנָּפְלוּ עֲלֵיהֶם מַיִם וְנִתְבַּקְּעוּ וְנִתְנַגְּבוּ וְנִתְיַבְּשׁוּ וְאֵין בְּקוּעָן נָכָר וְנִתְעָרְבוּ בְּחִטִּים יְבֵשִׁים כְּשֵׁרִים הַרְבֵּה מֵהֶם — מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח לְפִי דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁכָּל

אִסּוּר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּרֹב הֶהָתֵר יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ מֻתָּר לְבַשֵּׁל כָּל הַתַּעֲרֹבֶת בִּקְדֵרָה אַחַת וּלְאָכְלָם בְּיַחַד בְּבַת אַחַת, לְפִי שֶׁהָאִסּוּר שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּרֹב נִתְהַפֵּךְ לְהֶיּוֹת הֶהָתֵר גָּמוּר אַף מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ט, אִם כֵּן גַּם כָּאן נִתְהַפְּכוּ הַחִתִּים הַחֲמוּצִים לְהֶיּוֹת כְּמוֹ חִטִּים כְּשֵׁרִים מַמָּשׁ, וּלְפִיכָךְ אֵין אִסּוּר כְּלָל לְהַשְׁהוֹתָם בְּפֶסַח.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאִסּוּר לְאָכְלָם, לְפִי שֶׁהָאִסּוּר שֶׁנִּתְבַּטֵּל קֹדֶם הַפֶּסַח חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִבְלַל בְּתוֹךְ הַהֶתֵּר קֹדֶם הַפֶּסַח, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר אֲכִילָה זוֹ אֵינוֹ אֶלָּא חֲמָרָא שֶׁהֶחֱמִירוּ בְּחָמֵץ בְּפֶסַח שֶׁאֵינוֹ מִתְבַּטֵּל לְעוֹלָם, אֲבָל בִּשְׁאָר כָּל הָאִסּוּרִים כֵּיוָן שֶׁנִּתְבַּטֵּל הָאִסּוּר בְּרֹב מֻתָּר לְאָכְלוֹ, לְפִיכָךְ לֹא הֶחֱמִירוּ בּוֹ כָּל כָּךְ לֶאֱסֹר אַף לְהַשְׁהוֹתוֹ, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה הַתַּעֲרֹבֶת קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁאָז הוּא מִתְבַּטֵּל בְּרֹב כְּמוֹ שְׁאָר אִסּוּרִים, לְעִנְיַן שֶׁמֻּתָּר לְאָכְלוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה ה' עַד הַלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז:

טו אֲבָל לְהָאוֹמְרִים שֶׁכָּל אִסּוּר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּרֹב הֶהָתֵר יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ אִסּוּר לֶאֱכֹל כָּל הַתַּעֲרֹבֶת בְּיַחַד בְּבַת אַחַת, לְפִי שֶׁהָאִסּוּר שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּרֹב לֹא נִתְהַפֵּךְ לְהֶיּוֹת הֶהָתֵר גָּמוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵינוֹ מֻתָּר אֶלָּא לְאָכְלָם בָּזֶה אַחַר זֶה, שֶׁכְּשֶׁאוֹכֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ הַהֶתֵּר, וּכְשֶׁאוֹכֵל הָאַחֲרוֹן יֵשׁ לוֹמַר גַּם כֵּן שֶׁזֶּהוּ הֶהָתֵר גָּמוּר וְהָאִסּוּר כְּבָר אָכָלוֹ, וּלְכָךְ הֵקֵלּוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֶה, לְפִי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה כְּבָר נִתְבַּטֵּל הָאִסּוּר וְנַעֲשָׂה הֶהָתֵר גָּמוּר. אֲבָל כְּשֶׁאוֹכְלָם בְּבַת אַחַת יֵשׁ בַּאֲכִילָה זוֹ אִסּוּר בָּרוּר לְמַרְאִית עַיִן, גָּזְרוּ עָלָיו חֲכָמִים גְּזֵרָה מִשּׁוּם תַּעֲרֹבֶת מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אִם אֵין שָׁם שִׁשִּׁים, אִם כֵּן גַּם חִטִּים חֲמוּצִים הַלָּלוּ שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּחִטִּים כְּשֵׁרִים לֹא נִתְהַפְּכוּ לְהֶיּוֹת הֶהָתֵר גָּמוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף שֶׁיֵּשׁ בַּכְּשֵׁרִים יוֹתֵר מֵאֶלֶף כְּנֶגֶד הַחֲמוּצִים, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְהַשְׁהוֹתָם בְּפֶסַח (שֶׁאִסּוּר הַשְׁהָיָה הוּא דּוֹמֶה לְאִסּוּר אֲכִילָה בְּבַת אַחַת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה).

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם שָׁכַח אוֹ עָבַר וְהִשְׁהָה אוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה, דְּכֵיוָן שֶׁבִּשְׁהִיָּה זוֹ לֹא עָבַר עַל אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה — לֹא קְנָסוּהוּ חֲכָמִים. אֲבָל אִם נִזְכַּר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — צָרִיךְ לְבַעֲרָם מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי (אוֹ יִמְכְּרֵם לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז עַיֵּן שָׁם).

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְמָכְרָם לְנָכְרִי וְיֵשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה בַּדָּבָר — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה

וְאֵין צָרִיךְ לְבַעֲרָם. אֲבָל אִם אֵין הֶפְסֵד מְרֻבֶּה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם:

טז וְקֹדֶם הַפֶּסַח מֻתָּר לוֹ לִטְחוֹן כָּל הַחִטִּים בְּיַחַד כְּדֵי שֶׁיִּתְעָרֵב קֶמַח הֶחָמֵץ בַּקֶּמַח הַכָּשֵׁר וְיִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּשִׁשִּׁים, שֶׁהֵן נִבְלָלִין זֶה בָּזֶה, וְשׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח, וּמֻתָּרִין אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה. וְטוֹב שֶׁיֹּאפֶה הַמַּצּוֹת קֹדֶם הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג עַיֵּן שָׁם.

(וְאִם אֵין בַּחִטִּים הַכְּשֵׁרִים שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַחֲמוּצִים — יָכוֹל לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם עוֹד חִטִּים כְּשֵׁרִים עַד שֶׁיִּהְיֶה שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַחֲמוּצִים, וְיִטְחֹן הַכֹּל בְּיַחַד כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּטֵּל קֶמַח הֶחָמֵץ בְּשִׁשִּׁים, וְיִהְיוּ מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה בְּפֶסַח).

וְאֵין זֶה מְבַטֵּל אִסּוּר בַּיָּדַיִם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְבַּטֵּל הָאִסּוּר בְּרֹב הֶתֵּר מֵאֲלֵיהֶן, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה בְּשְׂאָר אִסּוּרִים אֵין אִסּוּר אֶלָּא לֶאֱכֹל כָּל הַתַּעֲרֹבֶת בְּבַת אַחַת, אֲבָל לְאָכְלוֹ כָּלוֹ בָּזֶה אַחַר זֶה הוּא הֶתֵּר גָּמוּר אַף מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אִם כֵּן אֵין זֶה מְבַטֵּל אִסּוּר, אֶלָּא מְבַטֵּל הֶתֵּר הוּא, שֶׁהֲרֵי מְבַטְּלוֹ בְּשָׁעָה שֶׁדִּין בְּטוּל הֶחָמֵץ הוּא כְּדִין בְּטוּל שְׂאָר אִסּוּרִים, דְּהַיְנוּ קֹדֶם הַפֶּסַח:

יז וְאִם אֵין לוֹ עוֹד חִטִּים כְּשֵׁרִים יְשֵׁעֹר בְּאָמַד דַּעְתּוֹ כַּמָּה הָיוּ הַחִטִּים הַחֲמוּצִים, וְיִטֹּל כָּל כָּךְ חִטִּים מֵהַתַּעֲרֹבֶת וְיבַעֲרֵם מִבֵּיתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּמְכְּרֵם קֹדֶם הַפֶּסַח אוֹ לְנָכְרִי אוֹ אֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל אֶחָד קֹדֶם הַפֶּסַח, וְהַשְּׂאָר מֻתָּר לוֹ לְהַשְׁהוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח.

וְכֵן אוֹתוֹ הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ הַחִטִּים — מֻתָּר לוֹ לְהַשְׁהוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי אִסּוּר הַשְׁהָיָה דּוֹמֶה לְאִסּוּר אֲכִילָה בְּבַת אַחַת לִשְׂאָר אִסּוּרִין, וּבִשְׂאָר אִסּוּרִין אֵין אִסּוּר לֶאֱכֹל בְּבַת אַחַת אֶלָּא לְאָדָם אֶחָד, אֲבָל שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם מֻתָּרִין לֶאֱכֹל כָּל הַתַּעֲרֹבֶת אֲפִלּוּ בְּרֶגַע אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם:

יח וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר לֶאֱכֹל בְּפֶסַח כְּלוּם מִזֶּה הַתַּעֲרֹבֶת, וַאֲפִלּוּ מָכַר כָּל הַתַּעֲרֹבֶת לְנָכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא שִׁיֵּר מִמֶּנּוּ אֶלָּא מַשֶּׁהוּ אִסּוּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח — אִסּוּר גַּם כֵּן לְהַשְׁהוֹתָן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לְאָכְלוֹ. וְאִם שָׁכַח וְלֹא בִּעֲרוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח וְנִזְכַּר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי. וְיֵשׁ לְחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה:

יט וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ בַּחִטִּים הַכְּשֵׁרִים רֹב כְּנֶגֶד הַחֲמוּצִים, אֲבָל אִם הָיָה שָׁוֶה בְּשָׁוֶה — לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לְהַשְׁהוֹתָם בְּפֶסַח.[14] וְאִם (לֹא הוֹסִיף עֲלֵיהֶם כְּלוּם וְ)שָׁכַח וְהִשְׁהָה אוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה, אֶלָּא אִם כֵּן פּוֹדֶה אֶת הָאִסּוּר שֶׁבָּהֶן, אוֹ שֶׁיִּמְכְּרֵם לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבָּהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

רַק שֶׁיִּזָּהֵר לְתַקֵּן בְּעִנְיַן שֶׁלֹּא יַחֲזֹר הַנָּכְרִי וְיִמְכְּרֵם לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּטְחֲנֵם וְיַעֲשֶׂה מֵהֶם פַּת וְיִמְכֹּר הַפַּת לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבּוֹ, אִם הוּא מָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין אִסּוּר בְּפַת שֶׁל נָכְרִי. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין הֶתֵּר — צָרִיךְ לַחְתֹּךְ כָּל הַפַּת לַחֲתִיכוֹת וְאַחַר כָּךְ יִמְכְּרֵם לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבָּהֶם, שֶׁאָסוּר לִקַּח מִנָּכְרִי חֲתִיכוֹת פַּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קי"ב.

וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח הוּא אָסוּר בַּאֲכִילָה וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה — צָרִיךְ לְזַהֵר כְּשֶׁמּוֹכְרוֹ לְנָכְרִי שֶׁיִּמְכְּרֶנּוּ לוֹ בְּעִנְיַן שֶׁאֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַחֲזֹר הַנָּכְרִי וְיִמְכְּרֶנּוּ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר וְיֹאכְלֶנּוּ, עַיֵּן סִימָן תס"ז:

כ אֵין אָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא חָמֵץ גָּמוּר שֶׁהוּא רָאוּי לַאֲכִילָה, אֲבָל עִסָּה שֶׁהִתְחִילָה לְהִתְחַמֵּץ וְלֹא הִגִּיעָה לְחִמּוּץ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ט, אַף כְּשֶׁיֹּאפוּ אוֹתָהּ לֹא תְּהֵא רְאוּיָה לַאֲכִילָה מֵחֲמַת חֲמִיצוּתָהּ שֶׁלֹּא גָּמְרָה כָּל צָרְכָּהּ, וְכֵן אוֹתוֹ בָּצֵק שֶׁהַסּוֹפְרִים מְדַבְּקִין בּוֹ נְיָרוֹתֵיהֶם שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ מֵעֲפַר הָרֵחַיִם, שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה כְּשֶׁיֹּאפוּ אוֹתוֹ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה — הֲרֵי זֶה נִקְרָא חָמֵץ נָקִשָׁה, וּמֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח מִן הַתּוֹרָה, שֶׁאֵין זֶה חָמֵץ כְּלָל.

אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּהוּ בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה, וְהִצְרִיכוּ גַּם כֵּן לְבַעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח, שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק הוּא רָאוּי לַאֲכִילָה. וְאִם שָׁכַח וְלֹא בִּעֲרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח וְנִזְכַּר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְאִם עָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרוֹ — הֲרֵי הוּא מֻתָּר בַּהֲנָאָה, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא עָבַר עָלָיו עַל אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה לֹא קְנָסוּהוּ חֲכָמִים. אֲבָל אָסוּר לְאָכְלוֹ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ עָלָיו שֵׁם חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח:

[14] וְאָסוּר לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם עוֹד חִטִּים כְּשֵׁרִים וּלְטָחְנָן כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּטֵּל הֶחָמֵץ בְּשִׁשִּׁים וְיִהְיֶה מֻתָּר בַּאֲכִילָה בְּפֶסַח, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא נִתְבַּטֵּל הֶחָמֵץ בְּרֹב מֵאֶלְיו — הֲרֵי זֶה מְבַטֵּל אִסּוּר בְּיָדַיִם. אֲבָל מֻתָּר לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם וּלְטָחְנָן כְּדֵי לְהַשְׁהוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, וְאֵין זֶה מְבַטֵּל אִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה):

כא וְאֵינוֹ נִקְרָא חָמֵץ נָקְשֶׁה אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁמִּשֶּׁעָה שֶׁנִּתְחַמֵּץ לֹא הָיָה רָאוּי לַאֲכִילָה מֵעוֹלָם כִּי אִם עַל יְדֵי הַדְּחָק, אֲבָל אִם הָיָה רָאוּי לַאֲכִילָה מִשֶּׁנִּתְחַמֵּץ וְאַחַר כָּךְ נִפְסַל מֵאֲכִילַת אָדָם, כְּגוֹן הַפַּת שֶׁל חָמֵץ אוֹ שֶׁל שְׂאוֹר שֶׁעִפְּשָׁה וּמְלוּגְמָא (פֵּרוּשׁ מְלֹא לוּגְמָא שֶׁלּוֹעֵס חִטִּים וְנוֹתְנָם עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ) שֶׁנִּסְרְחוּ וְנִתְקַלְקְלוּ מֵאֲכִילַת אָדָם — חַיָּב לְבַעֲרָם מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִפְסְלוּ מֵאֲכִילַת כֶּלֶב קוֹדֶם שְׁעַת הַבִּעוּר, דְּהַיְנוּ קוֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית, דִּכְשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר — אֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת אֹכֶל שֶׁיִּתְחַיֵּב לְבַעֲרָם, וַהֲרֵי הֵן כְּעָפָר בְּעָלְמָא. אֲבָל אִם נִפְסְלוּ מֵאֲכִילַת כֶּלֶב אַחַר שְׁעַת הַבִּעוּר, בֵּין שֶׁנִּתְחַמְּצוּ אַחַר שְׁעַת הַבִּעוּר, בֵּין מִקֹּדֶם — חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי מִן הַתּוֹרָה, דְּכֵיוָן שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶם שָׁעָה אַחַת שֵׁם חָמֵץ לְאַחַר זְמַן אִסּוּרוֹ — אֵינוֹ נִפְקָע מֵהֶם לְעוֹלָם, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהֶם כְּתוֹרַת חָמֵץ:

כב וְכָל זֶה בְּחָמֵץ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּעֵינוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְעֹרָב בְּדָבָר אַחֵר, אֲבָל חָמֵץ גָּמוּר שֶׁהָיָה רָאוּי לַאֲכִילָה שֶׁעֵרֵב אוֹתוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מַאֲכַל אָדָם כְּלָל, אוֹ שֶׁאֵינוֹ מַאֲכַל כָּל אָדָם, כְּגוֹן הַתְרִיאַק"ה, שֶׁאֵינוֹ מַאֲכָל אֶלָּא לְחוֹלִים — מֻתָּר לְקַיְּמוֹ בְּפֶסַח. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בַּתַּעֲרֹבֶת הַזֶּה חָמֵץ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִכְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה — הֲרֵי נִפְסָדָה צוּרַת הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ, וְאֵין עָלָיו תּוֹרַת חָמֵץ כְּלָל.

אֲבָל אָסוּר לֶאֱכֹל מִזֶּה הַתַּעֲרֹבֶת בְּפֶסַח, וַאֲפִלּוּ אֵין בּוֹ אֶלָּא חָמֵץ כָּל שֶׁהוּא אִם דֶּרֶךְ עֲשִׂיָּתוֹ הוּא עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת חָמֵץ, כְּגוֹן התריאק"ה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — אֵינוֹ בָּטֵל בְּתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כג עֲרֵבַת הַעֲבָדִנִין שֶׁנָּתַן לְתוֹכָן קֶמַח וְעוֹרוֹת, אֲפִלּוּ נָתַן שָׁעָה אַחַת קוֹדֶם הַבִּעוּר — הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְקַיְּמָן בְּפֶסַח, שֶׁכְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר כְּבָר הִסְרִיחַ הַקֶּמַח מֵחֲמַת הָעוֹרוֹת שֶׁבְּתוֹכוֹ וְנִפְסַל מֵאֲכִילַת אָדָם וְנַעֲשָׂה כְּחָמֵץ נָקְשֶׁה, וְכֵיוָן שֶׁהוּא מְעֹרָב בִּדְבָרִים אֲחֵרִים שֶׁבְּעֲרָבָה — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ, שֶׁכְּבָר נִפְסְדָה צוּרָתוֹ עַל יְדֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת. אֲבָל אִם נְתָנָן בְּפָחוֹת מִשָּׁעָה לִשְׁעַת הַבִּעוּר — חַיָּב לְבַעֵר.

וְאִם לֹא נָתַן הָעוֹרוֹת לְתוֹךְ הָעֲרֵבָה וְנָתַן הַקֶּמַח בְּתוֹכָהּ קוֹדֶם ג' יָמִים לִשְׁעַת הַבִּעוּר — מֻתָּר לְקַיְּמָן בְּפֶסַח, שֶׁכְּבָר נִבְאַשׁ וְנִפְסַד. אֲבָל אִם נָתַן הַקֶּמַח תּוֹךְ ג' יָמִים לִשְׁעַת הַבִּעוּר — חַיָּב לְבַעֵר:

כד כָּל דָּבָר שֶׁמֻּתָּר לְקַיְּמוֹ מֻתָּר לְהָנוֹת מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח, כְּגוֹן לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי אוֹ שְׁאָר מִינֵי הֲנָאוֹת:

כה בְּגָדִים הַמְכֻבָּסִים בְּחֵלֶב חִטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאֶה בָּהֶן מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ — מֻתָּר לְקַיְּמָן בְּפֶסַח, שֶׁכְּבָר נִפְסְדָה צוּרָתוֹ. וְכֵן נְיָרוֹת שֶׁדִּבְּקוּ אוֹתָן בְּבָצֵק שֶׁמַּמָּשׁוּת הֶחָמֵץ נִרְאֶה מִבַּחוּץ אֵין צָרִיךְ לְגָרְרוֹ וּלְבַעֲרוֹ, שֶׁכְּבָר נִפְסְדָה צוּרָתוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּכְבְּסוּ הַבְּגָדִים וְנִדְבְּקוּ הַנְּיָרוֹת קֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח, שֶׁכְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר כְּבָר נִתְקַשָּׁה הֶחָמֵץ שֶׁבָּהֶן וְנִפְסְדָה צוּרָתוֹ, אֲבָל אִם נִכְבְּסוּ וְנִדְבְּקוּ תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם נִרְאֶה בָּהֶן מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ — צָרִיךְ לִגְרֹר מַה שֶּׁנִּרְאֶה אִם יֵשׁ מִמֶּנּוּ כְּזַיִת בְּבֶגֶד אֶחָד אוֹ בִּנְיָר אֶחָד. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְפֻזָּר עַל פְּנֵי כָּל הַנְּיָר וְאֵין מִמֶּנּוּ כְּזַיִת בְּמָקוֹם אֶחָד — הֲרֵי הַנְּיָר מְצָרְפָן. וְאִם דְּבֵק נְיָרוֹת הַרְבֵּה בְּחֲלוֹן אֶחָד וְאֵין מִן הֶחָמֵץ כְּזַיִת בְּמָקוֹם אֶחָד — אֵין הַחֲלוֹן מְצָרְפָן, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא מְחֻבָּר לַבַּיִת הֲרֵי הוּא כַּבַּיִת, וְאֵין הַבַּיִת מְצָרֵף אֶת חֲצָאֵי זֵיתִים הַמְדֻבָּקִים בִּכְתָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִפְלוּ נִכְבְּסוּ וְנִדְבְּקוּ תּוֹךְ ל' וְנִרְאֶה בָּהֶן מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר נִפְסְלוּ מֵאֲכִילַת הַכֶּלֶב וַהֲרֵי הוּא כְּעָפָר בְּעָלְמָא. וְטוֹב לְחֹשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

כו בְּגָדִים הַמְכֻבָּסִים בְּחֵלֶב חִטָּה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נִרְאֶה בָּהֶן מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ — אָסוּר לְהַנִּיחַ בְּתוֹכָן קֶמַח שֶׁל פֶּסַח, דְּלִפְעָמִים יֵשׁ בָּהֶן קְצָת מַמָּשׁוּת מִקֶּמַח חֵלֶב חִטָּה וְאֵינוֹ נִרְאֶה, וְיֵשׁ לְחֹשׁ שֶׁמָּא יִפָּרֵךְ מֵהֶן לְתוֹךְ הַקֶּמַח שֶׁל פֶּסַח (עַיֵּן סִימָן תס"[ו]).

וְכֵן אָסוּר לְהַצִּיעַ אוֹתָן הַבְּגָדִים בְּפֶסַח עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁאוֹכְלִין עָלָיו, שֶׁמָּא יִפָּרֵךְ קְצָת מֵהֶן לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל. וְגַם צְעִיפֵי נָשִׁים הָרְגִילִים לְתַקְּנָן עִם קֶמַח עַד שֶׁנַּעֲשִׂין עָבִין קְצָת שֶׁדָּרֵךְ לִפָּרֵךְ מֵהֶן — יֵשׁ לְהַסִּירָן בִּשְׁעַת אֲכִילָה (וְגַם יֵשׁ לִמְנֹעַ מִלִּשְׂחֹק בְּפֶסַח בִּקְלָפִין הַנִּקְרָאִין קַארְטִין עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁאוֹכְלִין עָלָיו, שֶׁמָּא יִפָּרֵךְ מֵחֻמֵּץ נָקִשֶׁה שֶׁבָּהֶן לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל):

כז בָּצֵק הַמֻּנָּח בְּסִדְקֵי עֲרֵבָה, אִם יֵשׁ מִמֶּנּוּ כְּזַיִת בְּמָקוֹם אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁמְּדֻבָּק שָׁם בְּחֹזֶק וְעָשׂוּי לְחַזֵּק שִׁבְרֵי הָעֲרֵבָה אוֹ לִסְתֹּם נָקֵב — חַיָּב לְבַעֲרוֹ וּלְגָרְדוֹ אַף עַל פִּי שֶׁבְּטֵלוֹ, אוֹ יְטִיחֶנּוּ בְּטִיט, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּזַיִת — הֲרֵי הוּא חָשׁוּב וְאֵינוֹ בָּטֵל לְגַבֵּי הָעֲרֵבָה לִהְיוֹת נֶחְשָׁב מִכְּלַל דַּפְנוֹתֶיהָ, אֶלָּא אִם כֵּן טְחָאוֹ בְּטִיט.

אֲבָל אִם אֵין מִמֶּנּוּ כְּזַיִת בְּמָקוֹם אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּעֲרֵבָה הַרְבֵּה חֲצָאֵי זֵיתִים בְּהַרְבֵּה סְדָקִים, אִם הֵן עֲשׂוּיִים לְחַזֵּק שִׁבְרֵי הָעֲרֵבָה אוֹ לִסְתֹּם נְקָבִים — הֲרֵי הֵן בְּטֵלִין לְגַבֵּי הָעֲרֵבָה וְנֶחְשָׁבִין מִכְּלַל דִּפְנוֹתֶיהָ, וּלְפִיכָךְ אֵין הָעֲרֵבָה מְצָרֶפְתָּן לִכְזַיִת, בֵּין שֶׁהֵן מְדֻבָּקִין בָּהּ בְּחֹזֶק, בֵּין שֶׁהֵן מֻנָּחִין בָּהּ בִּרְפִיּוֹן (וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבַעֵרוֹ אִם כְּבָר בִּטְּלוֹ, אוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה עֲדַיִן לְבַטְּלוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּא קֹדֶם שְׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח).

וְאִם יֵשׁ בָּהּ סֶדֶק אָרֹךְ וּמֻנָּחִין בּוֹ שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בָּצֵק לְחַזֵּק שְׁבָרֶיהָ אוֹ לִסְתֹּם נְקָבֶיהָ וְחוּט שֶׁל בָּצֵק הוֹלֵךְ בְּתוֹךְ הַסֶּדֶק מֵחֲצִי זַיִת זֶה לַחֲצִי זַיִת זֶה — רוֹאִין אָנוּ: כָּל שֶׁאִלּוּ יִנָּטֵל הַחוּט בַּיָּד יִנָּטְלוּ עִמּוֹ גַּם ב' חֲצָאֵי זֵיתִים — הֲרֵי הֵן חֲשׁוּבִים כִּמְחֻבָּרִין יַחַד עַל יְדֵי חוּט זֶה הַמְחַבְּרָן, וְחַיָּב לְבַעֲרָן וּלְגָרְדָן אַף עַל פִּי שֶׁבִּטְּלָן. וְאִם אֵינָן נִטָּלִין עִם זֶה הַחוּט — אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לִכְזַיִת:

כח אֲבָל אִם אֵינָן עֲשׂוּיִין לְחַזֵּק שְׁבָרֶיהָ וְלֹא לִסְתֹּם נְקָבֶיהָ, אִם הֵן מְדֻבָּקִים בָּעֲרֵבָה — הֲרֵי הָעֲרֵבָה מְצָרֶפְתָּן לִכְזַיִת, וְחַיָּב לְגָרְדָן וּלְבַעֲרָן.

וְאִם אַף כְּשֶׁנִּצְרַךְ כָּל הַבָּצֵק שֶׁבָּעֲרֵבָה שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְחַזֵּק וְלִסְתֹּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ כְּזַיִת — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ, אֶלָּא דַּי לוֹ בְּבִטּוּל, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין בּוֹ כְּזַיִת אֵינוֹ חָשׁוּב, וְהוּא בָּטֵל לְגַבֵּי הָעֲרֵבָה אִם הוּא מֻדְבָּק בָּהּ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ דָּבוּק בָּהּ אֶלָּא הוּא מֻנָּח בַּסְּדָקִים בִּרְפִיּוֹן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אֵינוֹ מֻנָּח בַּסֶּדֶק — חַיָּב לְבַעֲרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר בִּטֵּל. וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ אִם לֹא בִּטְּלוֹ אֵינוֹ חַיָּב לְבַעֲרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ כְּזַיִת, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ וְגוֹ' וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאוֹר וְגוֹ'", מָה אֲכִילָה בְּכְזַיִת אַף רְאִיָּה בְּכְזַיִת, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִכְּזַיִת חָמֵץ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּעֵינוֹ וְאֵינוֹ מֻדְבָּק לְדָבָר אַחֵר חַיָּב לְבַעֲרוֹ, גְּזֵרָה מִשּׁוּם כְּזַיִת.

וַאֲפִלּוּ נִתְעָרֵב בְּדָבָר אַחֵר וְיֵשׁ בַּתַּעֲרוֹבוֹת טַעַם חָמֵץ — חַיָּב לְבַעֲרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁבִּטְּלוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח, וְיֵשׁ כָּאן אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁבְּכָל אִסּוּרֵי מַאֲכָלוֹת אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִכְּזַיִת אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "כָּל חֵלֶב וְגוֹ'", "כָּל" לְרַבּוֹת חֲצִי שִׁעוּר. לְפִיכָךְ אִם הוּא מְטֻנָּף קְצָת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ אֲפִלּוּ הוּא עוֹמֵד בְּעֵינוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ כְּזַיִת, וּכְבָר בִּטְּלוֹ:

כט וְכָל זֶה בְּבָצֵק שֶׁבַּעֲרֵבָה אוֹ שֶׁבִּשְׁאָר כֵּלִים, אֲבָל בָּצֵק הַדָּבוּק לְכֹתֶל הַבַּיִת אוֹ לְקַרְקַעִיתוֹ אוֹ לְקוֹרוֹתָיו, אִם אֵין מִמֶּנּוּ כְּזַיִת בְּמָקוֹם אֶחָד — אֵין הַבַּיִת מִצְטָרְפִין אֶלָּא דַּי לוֹ בְּבִטּוּל מִן הַתּוֹרָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אִם ב' חֲצָאֵי זֵתִים דְּבוּקִים בְּבַיִת אֶחָד, אֲפִלּוּ הֵם בְּב' כְּתָלִים הָרְחוֹקִים זֶה מִזֶּה — חַיָּב לְבַעֲרָן, מִפְּנֵי שֶׁלִּפְעָמִים הֵן מִתְקַבְּצִין בְּיַחַד עַל יְדֵי כְּבוּד הַבַּיִת וְנִדְבָּקִין זֶה בָּזֶה.

אֲבָל אִם הָיוּ כַּחֲצִי זַיִת בָּצֵק דָּבוּק בְּבַיִת זֶה וְכַחֲצִי זַיִת אַחֵר דָּבוּק בְּבַיִת שֶׁלִּפְנִים הֵימֶנּוּ, אוֹ בְּאַכְסַדְרָה שֶׁלְּפָנָיו, אוֹ בַּעֲלִיָּה שֶׁעַל גַּבָּיו, כֵּיוָן שֶׁב' הַחֲצָאֵי זֵיתִים אֵינָם דְּבוּקִים בְּחֶדֶר אֶחָד — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִתְקַבְּצוּ בְּיַחַד, וּלְפִיכָךְ דַּי לוֹ בְּבִטּוּל כְּמוֹ לַחֲצִי זַיִת בִּלְבַד הַמְדֻבָּק בַּבַּיִת אוֹ בַּכֵּלִים.

אֲבָל אִם לֹא בִּטְּלָן וּכְבָר הִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְבַטְּלָן, אֲפִלּוּ אִם אֵין שָׁם אֶלָּא פָּחוֹת מִכְּזַיִת וְהוּא דָּבוּק בַּבַּיִת אוֹ בַּכְּלִי — חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, גְּזֵרָה מִשּׁוּם כְּזַיִת, שֶׁהוּא עוֹבֵר עָלָיו מִן הַתּוֹרָה אִם לֹא בִּטְּלוֹ:

ל וְכָל זֶה מֵעִקַּר הַדִּין, אֲבָל יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם וְנוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר עַל עַצְמָן, וְגוֹרְרִים כָּל הֶחָמֵץ הַנִּמְצָא אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ וְהוּא דָּבוּק בַּבַּיִת אוֹ בַּכְּלִי. וּמַחֲמִירִין עוֹד לִגְרֹר הַסַּפְסָלִים וְהַכִּסְאוֹת וְהַכְּתָלִים שֶׁנִּגַּע בָּהֶן חָמֵץ. וְאִם יֵשׁ חָמֵץ בְּסֶדֶק שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְחַשֵּׁט אַחֲרָיו — יָטִיחַ עָלָיו מְעַט טִיט:

לא וַעֲרֵבָה שֶׁלְּשִׁין בָּהּ חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה — אֲפִלּוּ מֵעִקַּר הַדִּין צָרִיךְ לְטוּחָהּ בְּטִיט, אוֹ לִתְּנָהּ לְנָכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח, אִם הִיא מִנְסָרִים רַבִּים שֶׁיֵּשׁ חֲרִיצִין בֵּין נֶסֶר לְנֶסֶר וְאִי אֶפְשָׁר לְנַקֵּר הֵיטֵב כָּל הַבָּצֵק שֶׁבַּחֲרִיצִים שֶׁלֹּא יִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ כְּזַיִת אִם נְצָרֵךְ מַה שֶּׁיֵּשׁ מִמֶּנּוּ בְּכָל הָעֲרֵבָה, שֶׁהָעֲרֵבָה מְצָרֶפֶת לְכְזַיִת.

אֲבָל עֲרֵבוֹת הָעֲשׁוּיוֹת מֵחֲתִיכָה אַחַת שֶׁאֵין בָּהֶן סְדָקִים וַחֲרִיצִים — יוֹכַל לְנַקֵּר הֶחָמֵץ מֵהֶם וּלְרָחְצָם הֵיטֵב, וְיִטְמִינֵם בְּחֶדֶר שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לֵילֵךְ לְשָׁם כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א. וְכֵן יַעֲשֶׂה בַּעֲצֵי מְגַלְגְּלִין וּשְׁאָר הַכֵּלִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בָּעִסָּה וְאֵין בָּהֶם סְדָקִים וַחֲרִיצִין.

אֲבָל סַלֵּי נְצָרִים שֶׁמַּנִּיחִין בָּהֶם חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנַקְּרָם הֵיטֵב — טוֹב

לְהַחֲמִיר וְלִתְּנֵם לְנָכְרִי בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה קֹדֶם הַפֶּסַח, וְיַחֲזֹר וְיִטְּלֵם מִמֶּנּוּ אַחַר הַפֶּסַח. וְכֵן טוֹב לַעֲשׂוֹת בְּכֵלִים שֶׁמַּנִּיחִין בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּפֶסַח.

וְדִין הָעֲרָבָה וּשְׁאָר כְּלֵי הַלִּישָׁה וְכֵן הַסַּלִּים וּכְלֵי הַקֶּמַח שֶׁרוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּפֶסַח — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א וְתנ"ג:

לב חָמֵץ שֶׁנִּתְעַפֵּשׁ וְנִפְסַל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב, אוֹ שֶׁשְּׂרָפוֹ בָּאֵשׁ קֹדֶם זְמַן הַבִּעוּר וְנֶחֱרַךְ עַד שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכֶלֶב, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְקַיְּמוֹ בְּפֶסַח — אָסוּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נֶחְשָׁב לְאֹכֶל כְּלָל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא רוֹצֶה לְאָכְלוֹ — הֲרֵי הוּא מַחֲשִׁיבוֹ לַאֲכִילָה, וַהֲרֵי הוּא נֶחְשָׁב לוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּאֹכֶל גָּמוּר עַל יְדֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁהוּא מְחַשֵּׁב לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ:

לג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לְאָכְלוֹ, אֲבָל אִם הוּא מִתְכַּוֵּן לֶאֱכֹל מַאֲכָל אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְעָרֵב בְּתוֹכוֹ חָמֵץ זֶה שֶׁנִּפְסַל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב קֹדֶם זְמַן הַבִּעוּר, אִם יֵשׁ בְּמַאֲכָל זֶה רֹב כְּנֶגֶד חָמֵץ זֶה — מֻתָּר לְאָכְלוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְחָמֵץ זֶה שֶׁבְּתוֹכוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן כְּדֵי לְאָכְלוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא עֵרְבוֹ בְּתוֹכוֹ בְּכַוָּנָה, אֶלָּא מֵאֲלֵיו נָפַל שָׁמָּה, אוֹ שֶׁנִּתְעָרֵב שָׁם בְּשׁוֹגֵג — הֲרֵי לֹא נֶחְשָׁב לוֹ חָמֵץ זֶה כְּאֹכֶל גָּמוּר, וַהֲרֵי זֶה כְּאוֹכֵל עָפָר, שֶׁהֲרֵי אֵין עָלָיו תּוֹרַת אֹכֶל כְּלָל אֶלָּא עַל יְדֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁמְּחַשֵּׁב עָלָיו לַאֲכִילָה:

לד דְּיוֹ שֶׁבִּשְּׁלוֹ נָכְרִי בְּשֵׁכָר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — אָסוּר לִכְתֹּב בּוֹ בַּמּוֹעֵד, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתֵּן קֻלְמוֹסוֹ לְתוֹךְ פִּיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַשֵּׂכָר שֶׁבִּדְיוֹ זֶה נִפְסַל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִפְסַל עַד לְאַחַר זְמַן הַבִּעוּר — כְּבָר נֶאֱסַר בַּהֲנָאָה קֹדֶם שֶׁנִּפְסַל, וְאֵין אִסּוּר זֶה נִפְקָע מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם.

אֲבָל אִם נִתְבַּשֵּׁל בְּשֵׂכָר קֹדֶם זְמַן הַבִּעוּר — מֻתָּר לִכְתֹּב בּוֹ בַּמּוֹעֵד, דְּאַף אִם יִשְׁכַּח וְיִתֵּן קֻלְמוֹסוֹ לְתוֹךְ פִּיו — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לֶאֱכֹלוֹ:

סימן תמג

א **דִּין חָמֵץ בְּעֶרֶב פֶּסַח לְאַחַר שֵׁשׁ וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:**

אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵין חָמֵץ אָסוּר בַּאֲכִילָה בְּיוֹם י"ד אֶלָּא מִסּוֹף שָׁעָה שִׁשִּׁית וּלְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"א, מִכָּל מָקוֹם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִטְעוֹת בַּיּוֹם הַמְעֻנָּן

— אֲסָרוּהוּ חֲכָמִים ב' שָׁעוֹת קֹדֶם חֲצוֹת הַיּוֹם, דְּהַיְנוּ חֲמִישִׁית וְשִׁשִּׁית.

אֶלָּא שֶׁכָּל שָׁעָה ה' לֹא אֲסָרוּהוּ אֶלָּא בַּאֲכִילָה. וַאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאִסּוּר אֲכִילָתוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אָסוּר לְאָכְלוֹ מִשָּׁעָה ה' וְאֵילָךְ. אֲבָל מֻתָּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ כָּל מִינֵי הֲנָאוֹת בְּשָׁעָה ה'. אֲפִלּוּ הוּא חָמֵץ גָּמוּר הָאָסוּר בַּהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָה מֻחָצוֹת הַיּוֹם וְאֵילָךְ, אַף עַל פִּי כֵן לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְגָזֹר עָלָיו אִסּוּר הֲנָאָה בְּשָׁעָה ה', וּלְפִיכָךְ יָכוֹל לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי אֲפִלּוּ הַרְבֵּה בְּיַחַד, אַף עַל פִּי שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יֹאכְלֶנּוּ הַנָּכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח:

ב וְכֵן יָכוֹל לְהַאֲכִילָן כָּל שָׁעָה ה' לִבְהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וּבִלְבַד שֶׁיְּזָהֵר לַעֲמֹד עֲלֵיהֶם עַד שֶׁיִּגְמְרוּ לֶאֱכֹל קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית, וְיִרְאֶה שֶׁלֹּא יַצְנִיעוּ מִמַּה שֶּׁהֵן אוֹכְלִין בַּחֲצֵרוֹ וְיִשָּׁאֵר מֻצְנָע שָׁם לְאַחַר זְמַן הַבְּעוּר וְיַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה". וּמַה שֶּׁיִּשְׁתַּיֵּר מֵאֲכִילָתָם — יְבַעֲרֶנּוּ כְּשֶׁתַּגִּיעַ שְׁעַת הַבְּעוּר. וְאַף אִם מַאֲכִילָם קֹדֶם שָׁעָה ה' — צָרִיךְ לְזָהֵר בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג עַיֵּן שָׁם:

ג אֲבָל מִתְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית וּלְמַעְלָה אֲסָרוּהוּ גַּם בַּהֲנָאָה. וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי, וְלֹא לִתְּנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה, וְלֹא לְהַפְקִירוֹ, וְלֹא לְהַאֲכִילוֹ לִבְהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, אֲפִלּוּ אֵינָן שֶׁלּוֹ אֶלָּא שֶׁל הֶפְקֵר, וַאֲפִלּוּ חֲמֻצּוֹ שֶׁל נָכְרִי אָסוּר בַּהֲנָאָה (לְפִיכָךְ אָסוּר לְהָרִיחַ פַּת חֲמֵץ שֶׁל נָכְרִי מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵילָךְ):

ד שָׁעוֹת הַלָּלוּ מְשַׁעֲרִין אוֹתָן לְפִי עִנְיַן הַיּוֹם, כְּגוֹן בִּשְׁנַת הָעִבּוּר שֶׁהַיּוֹם אָרֹךְ נֶחְשָׁב כָּל שָׁעָה מִשָּׁעוֹת הַלָּלוּ שָׁעָה וּרְבִיעַ מִשָּׁעוֹת בֵּינוֹנִית שֶׁהֵן כ"ד לְמֵעֵת לְעֵת, לְפִי שֶׁהַיּוֹם דְּהַיְנוּ מִנֵּץ הַחַמָּה עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה הוּא נֶחְשָׁב לְעוֹלָם לְי"ב שָׁעוֹת בֵּין שֶׁהוּא אָרֹךְ בֵּין שֶׁהוּא קָצָר. וּלְפִיכָךְ אֵין לֶאֱכֹל חָמֵץ אֶלָּא עַד שְׁלִישׁ הַיּוֹם, דְּהַיְנוּ ב' שָׁעוֹת וּמֻחֲצָה קֹדֶם חֲצוֹת בִּשְׁנַת הָעִבּוּר. וְאֵין לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי אֶלָּא עַד שָׁעָה וּרְבִיעַ קֹדֶם חֲצוֹת הַיּוֹם. וְאִם לֹא מְכָרוֹ עֲדַיִן וְיֵשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה — יֵשׁ לוֹ שְׁהוּת לְמָכְרוֹ עַד שָׁעָה קֹדֶם חֲצוֹת לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּב' שָׁעוֹת הַלָּלוּ שֶׁאָמְרוּ לְעִנְיַן חָמֵץ דְּהַיְנוּ חֲמִישִׁית וְשִׁשִּׁית מְשַׁעֲרִין אוֹתָן בְּשָׁעוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת שֶׁהֵן כ"ד לְמֵעֵת לְעֵת, וּבִמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דְּבָרָיו.

(חָמֵץ הַנִּשְׁאָר בְּיוֹם י"ד אָסוּר לִתְּנוֹ לְעַבְּדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַנָּכְרִים אִם הֶחְמֵץ רַב שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיֹּאכְלוּהוּ קֹדֶם זְמַן אִסּוּרוֹ בַּהֲנָאָה, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶם — הֲרֵי זֶה כְּפוֹרֵעַ חוֹבוֹ מֵאִסּוּרֵי הֲנָאָה):

ה אִם יֵשׁ מֵת בְּעֶרֶב פֶּסַח וְאַחַר הַקְּבוּרָה לֹא יִהְיֶה שְׁהוּת לֶאֱכֹל חָמֵץ — מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת קֹדֶם הָאֲכִילָה וּמְלַוִּין אוֹתוֹ כָּל הָעָם וְחוֹזְרִין לְבָתֵּיהֶם לֶאֱכֹל חָמֵץ, וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּרִין אוֹתוֹ כָּרָאוּי. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לֶאֱכֹל סְעוּדַת קֶבַע בְּעוֹד שֶׁלֹּא נִקְבַּר הַמֵּת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הוֹצִיאוּהוּ לְבֵית הַקְּבָרוֹת כְּדֵי לְקָבְרוֹ — יֵשׁ לְהָקֵל, וּבְפָרָט בְּשִׁעַת הַדְּחַק כָּזֶה שֶׁצְּרִיכִין רַבִּים לְלַוּוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ לֹא יִהְיֶה לָהֶם שְׁהוּת לֶאֱכֹל.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם הִתְחִילוּ בְּהוֹצָאַת הַמֵּת אֵין מַפְסִיקִין אֲפִלּוּ לִקְרִיאַת שְׁמַע כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ע"ב, הַיְנוּ שֶׁאֵין מַפְסִיקִין בְּאֶמְצַע הֲלִיכָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת, וְכֵן אִם הֵבִיאוּהוּ לְבֵית הַקְּבָרוֹת וְהַקֶּבֶר הוּא מוּכָן צָרִיךְ לְקָבְרוֹ מִיָּד, אֲבָל כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא הֵכִינוּ הַקֶּבֶר אוֹ שְׁאָר כָּל צָרְכֵי קְבוּרָה — מֻתָּר בֵּין הֲבָאַת הַמֵּת לְבֵית הַקְּבָרוֹת לַהֲכָנַת הַקֶּבֶר וּשְׁאָר צָרְכֵי קְבוּרָה, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵין זוֹ הַפְסָקָה בְּאֶמְצַע עֵסֶק הַמִּצְוָה:

ו יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה מֻפְקָד בְּיָדוֹ חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אַחֵר חֲבֵרוֹ (אוֹ שֶׁהָיָה מְמֻשְׁכָּן אֶצְלוֹ) — יַמְתִּין מִלְּמָכְרוֹ עַד שֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה ה' בְּעֶרֶב פֶּסַח, שֶׁמָּא יָבֹא בַּעַל חָמֵץ וְיִקָּחֶנּוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם הוּא דָּבָר שֶׁלֹּא יִמְצָא לוֹ קוֹנִים בְּרֶוַח בְּשָׁעָה ה' וְיִצְטָרֵךְ לְמָכְרוֹ בְּזוֹל — מֻתָּר לוֹ לְמָכְרוֹ קֹדֶם לָכֵן. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁיּוֹכַל לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי הַמַּכִּירוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ אַחַר הַפֶּסַח — אָסוּר לְמָכְרוֹ מְכִירָה חֲלוּטָה:

ז וְאִם לֹא מְכָרוֹ כְּלָל עַד שֶׁהִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית — חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי. אֲפִלּוּ הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה", כְּגוֹן שֶׁאֵין אַחֲרָיוּת הֶחָמֵץ עָלָיו אֲפִלּוּ מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה הַבָּאִים עַל יְדֵי פְּשִׁיעָה, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ הוּא לְבַעֲרוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו בַּעַל הֶחָמֵץ בְּ"בַל יִמָּצֵא", שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה בָּזֶה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֲפִלּוּ שֶׁבַּעַל הֶחָמֵץ מָכַר חָמֵץ זֶה לְנָכְרִי בְּמָקוֹם שֶׁהוּא וְהִקְנָה אוֹתוֹ לוֹ בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַקְּנִיּוֹת שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ בְּסִימָן תמ"ח, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן וַדַּאי חָמֵץ וְסָפֵק מְכָרוֹ בְּעָלָיו לְנָכְרִי וְסָפֵק לֹא מְכָרוּהוּ — אֵין סָפֵק מְכִירָה מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי חָמֵץ:

ח אִם בָּא בַּעַל הֶחָמֵץ אַחַר הַפֶּסַח וְתוֹבְעוֹ בְּדִין עַל שֶׁלֹּא מָכַר אֶת הֶחָמֵץ לְנָכְרִי קֹדֶם זְמַן הַבְּעוּר — אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ, לְפִי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אֶלָּא לִשְׁמֹר אֶת הֶחָמֵץ שֶׁיִּהְיֶה שָׁמוּר לְבָעָלָיו וְלֹא יֶחְסַר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה עַד שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ בִּשְׁלֵמוּת לְבָעָלָיו, אֲבָל לֹא קִבֵּל

עָלָיו לְמָכְרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח, שֶׁאֵין זוֹ בִּכְלַל שְׁמִירָה, שֶׁהֲרֵי בִּמְכִירָה זוֹ מוֹצִיאָהּ מֵרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ, וְאֵינוֹ חַיָּב כְּלָל לְמָכְרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח מֵחֲמַת שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לְשָׁמְרוֹ אֶלָּא מֵחֲמַת מִצְוַת הַשָּׁבַת אֲבֵדָה לַבְּעָלִים, דְּכֵיוָן שֶׁהִגִּיעָה שָׁעָה שֶׁהוּא קָרוֹב לֶאֱסֹר בַּהֲנָאָה הֲרֵי הוּא כְּאָבוּד מִבְּעָלָיו, וְחַיָּב כָּל אָדָם הָרוֹאֶה אוֹתוֹ נֶאֱבָד לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת הַשָּׁבַת אֲבֵדָה.

(וְאִם חָמֵץ זֶה שֶׁבִּעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי הָיָה מְמַשְׁכָּן אֶצְלוֹ, בֵּין שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא פָּרַע לוֹ, בֵּין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, אִם הָיָה הַמַּשְׁכוֹן שָׁוֶה יוֹתֵר מִכְּדֵי חוֹבוֹ — הֲרֵי יֵשׁ לַמַּלְוֶה דִּין שׁוֹמֵר עַל זֶה הַמּוֹתָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ע"ב), וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם לַלֹּוֶה עַל מַה שֶּׁלֹּא מָכַר מוֹתָר הַזֶּה לְנָכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁהַשּׁוֹמֵר אֵינוֹ חַיָּב, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם הִפְסִיד חוֹבוֹ, וְאֵין הַלֹּוֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ כְּלוּם.

אַף עַל פִּי שֶׁגַּם עַל מַה שֶּׁכְּנֶגֶד חוֹבוֹ אֵין לַמַּלְוֶה אֶלָּא דִּין שׁוֹמֵר, וְאִם נֶאֱנַס מִמֶּנּוּ לֹא הִפְסִיד חוֹבוֹ, מִכָּל מָקוֹם וַדַּאי דַּעַת כָּל מְמַשְׁכֵּן הוּא שֶׁעַל מְנָת כֵּן מְמַשְׁכֵּן לוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא יַחֲזִיר לוֹ הַמַּלְוֶה מַשְׁכּוֹנוֹ לֹא יוּכַל לִתְבֹּעַ מִמֶּנּוּ חוֹבוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יִהְיֶה הַמַּלְוֶה אָנוּס בַּאֲבֵדַת הַמַּשְׁכּוֹן, כְּגוֹן שֶׁיִּגְזְלֶנּוּ מִמֶּנּוּ לִסְטִים מְזֻיָּן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִשְּׁאָר הָאֳנָסִים (שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ש"ג), שֶׁאֵין כֹּחַ בְּיַד הַמַּלְוֶה לְהִנָּצֵל מֵהֶם. אֲבָל כָּאן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְהַמַּלְוֶה לְמָכְרוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא מְכָרוֹ — הֲרֵי עַצְלוּתוֹ גָּרְמָה הֶפְסֵד הַמַּשְׁכּוֹן, שְׁנָאֲסַר בַּהֲנָאָה וְנִתְחַיֵּב בְּבִעוּר, וּבְוַדַּאי לֹא הָיָה דַּעַת הַלֹּוֶה כְּשֶׁמִּשְׁכְּנוֹ אֶצְלוֹ שֶׁיִּשַּׁלֵּם לוֹ חוֹבוֹ אִם לֹא יַחֲזִיר לוֹ מַשְׁכּוֹנוֹ מֵחֲמַת שֶׁנִּפְסַד וְלֹא הָיָה הַמַּלְוֶה אָנוּס מִלְּהַצִּילוֹ מֵאוֹתוֹ הֶפְסֵד.

וְאִם לֹא בְּעָרוֹ הַמַּלְוֶה לְאַחַר זְמַן הַבִּעוּר וְהִשְׁהָה אוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נֶאֱסַר בַּהֲנָאָה כְּדִין חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, מִכָּל מָקוֹם אִם הוּא מַחֲזִירוֹ לַלֹּוֶה — חַיָּב הַלֹּוֶה לְקַבְּלוֹ מִיָּדוֹ וְלִפְרֹעַ לוֹ חוֹבוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּלְוֶה יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: "הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ שָׁלֵם כְּמוֹ שֶׁנִּתַּתָּ לִי" (וְאַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, חִסָּרוֹן שֶׁאֵינוֹ נִכָּר הוּא):

ט חָמֵץ בְּפֶסַח, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מִינֵי הֲנָאוֹת וְאָסוּר לְמָכְרוֹ אוֹ לְהַחֲלִיפוֹ, מִכָּל מָקוֹם אִם עָבַר וּמְכָרוֹ אוֹ הֶחֱלִיפוֹ — אֵין אִסּוּרוֹ תּוֹפֵס אֶת דָּמָיו וְחִלּוּפָיו שֶׁיִּהְיוּ אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה כָּמוֹהוּ, אֶלָּא מֻתָּר לֵהָנוֹת מִדְּמֵי הֶחָמֵץ אוֹ מֵחֲלִיפָיו אַף עַל פִּי שֶׁמְּכָרוֹ אוֹ הֶחֱלִיפוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, מִפְּנֵי שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה הִיא גַּם כֵּן מֵאִסּוּרֵי הֲנָאָה, וְהִיא תּוֹפֶסֶת אֶת דָּמֶיהָ וְחִלּוּפֶיהָ, שֶׁהֵן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה כְּמוֹהָ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: כָּל מַה שֶּׁאַתָּה מְהַוֶּה מִמֶּנָּה, דְּהַיְנוּ דָּמֶיהָ וְחִלּוּפֶיהָ — הֲרֵי הֵן חֵרֶם כָּמוֹהוּ, וְאָמְרָה תּוֹרָה בְּאִסּוּר עֲבוֹדָה זָרָה: "כִּי חֵרֶם הוּא", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: "הוּא" חֵרֶם וְתוֹפֵס אֶת דָּמוֹ וְחִלּוּפָיו, אֲבָל שְׁאָר אִסּוּרֵי הֲנָאָה, כְּגוֹן עָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם וּבָשָׂר בְּחָלָב וְחָמֵץ בְּפֶסַח, אֵינָן תּוֹפְסִין אֶת דְּמֵיהֶן וְחִלּוּפֵיהֶן:

י וְכָל זֶה מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לוֹ לֵהָנוֹת מִדְּמֵי הֶחָמֵץ אוֹ מֵחֲלִיפָיו שֶׁמְּכָרוֹ אוֹ שֶׁהֶחֱלִיפוֹ מִתְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵילָךְ, דְּכֵיוָן שֶׁאֵלּוּ הַדָּמִים אוֹ אֵלּוּ הַחֲלִיפִין בָּאוּ לְיָדוֹ עַל יְדֵי הֶחָמֵץ — הֲרֵי זֶה מִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה.

אֲבָל אֲחֵרִים מֻתָּרִין לֵהָנוֹת מִדָּמִים וְחִלּוּפִין אֵלּוּ, כֵּיוָן שֶׁהֲנָאָה זוֹ אֵינָהּ בָּאָה לָהֶם עַל יְדֵי הֶחָמֵץ, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה שֶׁלָּהֶם, הֲרֵי אֵינָן מִשְׁתַּכְּרִין בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁמְּכָרוֹ וְהֶחֱלִיפוֹ יִשְׂרָאֵל בַּעַל הֶחָמֵץ בְּעַצְמוֹ אוֹ עַל יְדֵי שְׁלוּחוֹ בֵּין שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל בֵּין שֶׁהוּא נָכְרִי, אֲבָל אִם מְכָרוֹ וְהֶחֱלִיפוֹ אָדָם אַחֵר שֶׁלֹּא מִדַּעַת בַּעַל הֶחָמֵץ — הֲרֵי דָּמִים וַחֲלִיפִין אֵלּוּ מֻתָּרִין אֲפִלּוּ לְבַעַל הֶחָמֵץ עַצְמוֹ, אֲבָל אֲסוּרִין הֵן לְאוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁמָּכַר אוֹ שֶׁהֶחֱלִיף:

יב וְאִם מָשַׁךְ הַנָּכְרִי הַלּוֹקֵחַ תְּחִלָּה אֶת הֶחָמֵץ לִרְשׁוּתוֹ וְאַחַר כָּךְ נָתַן דָּמָיו אוֹ חֲלִיפָיו — הֲרֵי הֵן מֻתָּרִין, אֲפִלּוּ מָכַר וְהֶחֱלִיף הוּא בְּעַצְמוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁמָּשַׁךְ הַנָּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ לִרְשׁוּתוֹ נִקְנָה לוֹ הֶחָמֵץ מִיָּד עַל יְדֵי מְשִׁיכָה זוֹ, וַהֲרֵי הֵן כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, וּמַה שֶּׁנּוֹתֵן אַחַר כָּךְ דָּמָיו אוֹ חֲלִיפָיו — הֲרֵי הֵן כְּמַתָּנָה בְּעָלְמָא, וְאֵינָן נִקְרָאִין דְּמֵי הֶחָמֵץ וַחֲלִיפָיו.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ מְכָרוֹ וְהֶחֱלִיפוֹ בַּעַל הֶחָמֵץ בְּעַצְמוֹ וְנָטַל דָּמָיו אוֹ חֲלִיפָיו וְאַחַר כָּךְ מָשַׁךְ הַנָּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ לִרְשׁוּתוֹ — מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת מִדָּמִים וַחֲלִיפִין אֵלּוּ. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הֶפְסֵד מְרֻבֶּה

— יֵשׁ לְהַחֲמִיר, אֲפִלּוּ לֹא מְכָרוֹ וְהֶחֱלִיפוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח שֶׁאֵינוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

יג וְכָל זֶה בִּדְמֵי הֶחָמֵץ וַחֲלִיפָיו, אֲבָל הֶחָמֵץ עַצְמוֹ לְעוֹלָם הוּא עוֹמֵד בְּאִסּוּרוֹ, שֶׁאָסוּר לְכָל אָדָם לְקַח אוֹתוֹ מֵהַנָּכְרִי, אֲפִלּוּ לֹא מְכָרוֹ לוֹ הַיִּשְׂרְאֵל עַד לְאַחַר הַפֶּסַח. וְאִם נְתָנוֹ הַנָּכְרִי בְּמַתָּנָה לְאַחַר הַפֶּסַח — חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם, כְּדִין חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ה:

סימן תמד

א דִּין עֶרֶב פֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת וּבוֹ כ' סְעִיפִים:

י"ד בְּנִיסָן שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְבָדְקוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְטַלְטֵל אֶת הַנֵּר לְבָדְקוֹ לְאוֹרוֹ, וְגַם בַּיּוֹם אִי אֶפְשָׁר לְבָדְקוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג, לְפִיכָךְ מַקְדִּימִין הַכֹּל לְבָדְקוֹ בְּלֵיל שִׁשִּׁי, שֶׁהוּא לֵיל י"ג, וּמְבָרְכִין "עַל בִּעוּר חָמֵץ", וּמְבַטְּלִין כָּל חָמֵץ שֶׁנִּשְׁאַר בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁלֹּא מָצְאוּ בִּבְדִיקָה זוֹ, וְנִזְהָרִין בֶּחָמֵץ הַנִּמְצָא בַּבְּדִיקָה וּבֶחָמֵץ שֶׁמִּשַּׁיְרִין לַאֲכִילָה לְהַנִּיחוֹ בְּמָקוֹם מֻצְנָע, שֶׁלֹּא יִגָּרְרוּ מִמֶּנּוּ קְטַנִּים אוֹ שְׂרָצִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד:

ב וּבְיוֹם עֶרֶב שַׁבָּת צָרִיךְ לְבַעֵר כָּל הֶחָמֵץ שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ, וְלֹא יְשַׁיֵּר מִמֶּנּוּ רַק מָזוֹן ב' סְעוּדוֹת לְשַׁבָּת, אֲבָל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, כֵּיוָן שֶׁזְּמַנָּהּ הוּא אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, אִי אֶפְשָׁר לְאָכְלָהּ רַק מַצָּה עֲשִׁירָה, דְּהַיְנוּ מַצָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּיַיִן אוֹ שֶׁמֶן אוֹ דְּבַשׁ אוֹ חָלָב אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת, שֶׁכָּל אֵלּוּ אֵינָן נִקְרָאִין "לֶחֶם עֹנִי", וְאֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבַת אֲכִילַת מַצָּה בְּפֶסַח, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח. אֲבָל כָּל מַצָּה שֶׁאָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפֶסַח אָסוּר לְאָכְלָהּ בְּעֶרֶב פֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"א:

ג וּבְמִדְינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין נוֹהֲגִין כְּלָל לֶאֱכֹל מַצָּה עֲשִׁירָה בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה ה' וְאֵילָךְ מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב — יְקַיְּמוּ סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בְּבָשָׂר וְדָגִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן בְּשִׁאָר מִינֵי לִפְתָּן, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּדְבָרִים אֵלּוּ אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בְּכָל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"א:

ד וְאִם אֵין לוֹ מִינֵי לִפְתָּן — יְקַיְּמֶנָּה בְּמִינֵי פֵּרוֹת, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם בָּזֶה יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְהָיָה רָאוּי לְקַיְּמָהּ בְּמַצָּה מְבֻשֶּׁלֶת שֶׁלֹּא נִמּוֹחָה לְגַמְרֵי בְּבִשּׁוּלָהּ אֶלָּא פְּרוּסוֹתֶיהָ קַיָּמִין,

דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶן כְּזַיִת בְּעִנְיַן שֶׁמְּבָרְכִין עֲלֵיהֶן "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, וְיָכוֹל לְקַיֵּם בָּהּ סְעוּדָה ג' לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁהֲרֵי מַתִּיר לְאָכְלָהּ בְּעֶרֶב פֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁאֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפֶסַח בְּמַצָּה מְבֻשֶּׁלֶת (כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א), אֶלָּא שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת כֵּן.

וּמִי שֶׁנּוֹהֵג כֵּן, וְכֵן בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לֶאֱכֹל מַצָּה עֲשִׁירָה — צְרִיכִין לִזָּהֵר שֶׁיֹּאכַל סְעוּדָה ג' זוֹ קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית, שֶׁמִּכָּאן וָאֵילָךְ אָסוּר לֶאֱכֹל פַּת עַד הָעֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"א:

ה כְּשֶׁמְּבַעֵר הֶחָמֵץ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין יָכוֹל לְבַעֲרוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְאֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ קֹדֶם חֲצוֹת הַיּוֹם כְּמוֹ בִּשְׁאָר כָּל הַשָּׁנִים, שֶׁהֲרֵי מַתִּיר לְאָכְלוֹ עַד לְמָחָר בְּשָׁעָה ה', מִכָּל מָקוֹם טוֹב לְזָהֵר לְבַעֲרוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶם חֲצוֹת הַיּוֹם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִטְעוֹת בִּשְׁאָר שָׁנִים לְבַעֵר גַּם כֵּן אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם בְּעֶרֶב פֶּסַח:

ו אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְבַטֵּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת בִּשְׁעַת הַבִּעוּר כְּמוֹ בִּשְׁאָר הַשָּׁנִים, שֶׁהֲרֵי כְּבָר בִּטֵּל בְּלֵיל ו' כָּל הֶחָמֵץ שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ שֶׁלֹּא מְצָאוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִמֶּנּוּ, וּמַה שֶּׁיֵּשׁ בִּרְשׁוּתוֹ מִן הֶחָמֵץ הַיָּדוּעַ לוֹ אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְבַטְּלוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ הוּא לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת:

ז יֵשׁ לְהַזְהִיר לַשְּׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁלֹּא יַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּה בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית, מִשּׁוּם אֲכִילַת חָמֵץ, שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי אִסּוּר:

ח אֵין לְבַשֵּׁל לְשַׁבָּת זֶה מִינֵי הֲרִיפוֹת אוֹ מִינֵי קְמָחִים אוֹ שְׁאָר כָּל מִינֵי תַּבְשִׁילִין שֶׁדַּרְכָּן לְדַבֵּק בַּקְּדֵרָה אוֹ בַּקְּעָרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַדִּיחָן בְּשַׁבָּת אַחַר גְּמַר הָאֲכִילָה לְהָסִיר אֶת הֶחָמֵץ הַדָּבוּק בָּהֶן, שֶׁהֲרֵי הַדָּחָה זוֹ אֵינָהּ לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, וְאָסוּר לְהַדִּיחַ כֵּלִים שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ג.

וְאִם עָבַר וּבִשֵּׁל מִינִים אֵלּוּ וְנִדְבְּקוּ בַּכֵּלִים בְּעִנְיַן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַנְּחָם הֵיטֵב שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר בָּהֶם מְאוּמָה — מֻתָּר לְהַדִּיחָם בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בַּהֲדָחָה זוֹ צֹרֶךְ מִצְוָה, לְהַעֲבִיר הֶחָמֵץ מֵהַכְּלִי כְּדֵי לְבַעֲרוֹ. וְטוֹב לְהַדִּיחָם אֲפִלּוּ אֵין בָּהֶם אֶלָּא מְעַט חָמֵץ בְּעִנְיַן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ מֵעִקַּר הַדִּין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב. אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְקַנְּחָם הֵיטֵב — אָסוּר לְהַדִּיחָם בְּשַׁבָּת:

ט אַחַר שֶׁגָּמַר מִלֶּאֱכֹל סְעוּדַת שַׁחֲרִית בְּשַׁבָּת זֶה קֹדֶם שָׁעָה חֲמִישִׁית, יְנַעֵר הֵיטֵב הַמַּפָּה שֶׁאָכְלוּ עָלֶיהָ מִן הַפֵּרוּרִין הַדְּקִין שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בָּהּ, וְהַקְּדֵרוֹת וְהַקְּעָרוֹת וְהַכַּפּוֹת

וּשְׁאָר הַכֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ יְקַנְּחֵם הֵיטֵב בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר בָּהֶם חָמֵץ בְּעֵין (וַיִּטְמִין הַמַּפָּה עִם שְׁאָר כְּלֵי הֶחָמֵץ בְּחֶדֶר שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לֵילֵךְ לְשָׁם כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א), וַיַּשְׁלִיךְ הַקְּנוּחַ וְהַפֵּרוּרִין הַדְּקִים בִּמְקוֹם דְּרִיסַת הָרַגְלַיִם אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, דִּכְשֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית כְּבָר הֵן מְבֹעָרִין עַל יְדֵי דְּרִיסַת הָרַגְלַיִם.

אֲבָל אִם נִשְׁאֲרוּ לוֹ פֵּרוּרִין גְּדוֹלִים, צָרִיךְ לִתְּנָם לְנָכְרִי בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לִתֵּן בְּשַׁבָּת מַתָּנָה שֶׁאֵין בָּהּ צֹרֶךְ הַשַּׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ו עַיֵּן שָׁם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן כְּדֵי לְבַעֵר הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו בְּפֶסַח בְּ"בַל יֵרָאֶה", הֲרֵי יֵשׁ בְּנָתִינָה זוֹ צֹרֶךְ מִצְוָה, וּמֻתָּר לִתֵּן מַתָּנָה לְצֹרֶךְ מִצְוָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ לְהוֹצִיאָן מִבֵּיתוֹ לְמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ בְּשַׁבָּת מִן הַתּוֹרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַנָּכְרִי יוֹצִיאֵנוּ וְעַל מְנָת כֵּן הוּא נוֹתֵן, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיּוֹצִיאֵנוּ, הֲרֵי הַנָּכְרִי עוֹשֶׂה כֵּן מִדַּעַת עַצְמוֹ וְאֵינוֹ שְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְכֵן צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יִתֵּן לוֹ אֶלָּא דָּבָר מוּעָט, דְּהַיְנוּ מְזוֹן סְעוּדָה אַחַת, שֶׁאִם הָיָה הַנָּכְרִי רוֹצֶה הָיָה יָכוֹל לְאָכְלָהּ כֻּלָּהּ בְּבֵית הַיִּשְׂרָאֵל. וְאִם הוֹצִיאוֹ הַנָּכְרִי וְחָזַר וּבָא לְבֵית הַיִּשְׂרָאֵל, יָכוֹל לַחֲזוֹר וְלִתֵּן לוֹ מְזוֹן סְעוּדָה אַחַת, וְכֵן אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים. אֲבָל אָסוּר לִתֵּן לוֹ בְּפַעַם אַחַת יוֹתֵר מִמְּזוֹן סְעוּדָה אַחַת, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל כֻּלּוֹ עַכְשָׁו בְּבֵית הַיִּשְׂרָאֵל, הֲרֵי נִכָּר הַדָּבָר שֶׁנּוֹתֵן לוֹ עַל מְנָת לְהוֹצִיאוֹ, וַהֲרֵי כְּאִלּוּ אָמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ לְהוֹצִיאוֹ:

י וְכָל זֶה כְּשֶׁהַנָּכְרִי מוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל אִם הוּא מוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מֻתָּר לִתֵּן לוֹ הַרְבֵּה בְּבַת אַחַת, וְלוֹמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיּוֹצִיאֵנוּ, שֶׁבִּמְקוֹם מִצְוָה הִתִּירוּ לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ז:

יא וְאִם אֵין נָכְרִי לִתֵּן לוֹ, אוֹ שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁאָסוּר לִתְּנָהּ לְנָכְרִי, יִכְפֶּה עָלָיו כְּלִי עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב וִיבַעֲרֶנּוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ו, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

יב אִם שָׂכַח לְהַפְרִישׁ חַלָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִלֶּחֶם חָמֵץ שֶׁאָפָה לְשַׁבָּת זֶה וְלֹא נִזְכַּר עַד שֶׁחָשְׁכָה לֵיל שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאִם אֵרַע כֵּן בְּשִׁאָר שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה יֵשׁ תַּקָּנָה לְלֶחֶם זֶה

אִם הוּא בְּחוּץ לָאָרֶץ, שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכֹל בְּלֹא הַפְרָשַׁת חַלָּה רַק שֶׁיְּשַׁיֵּר מִמֶּנּוּ שִׁעוּר חַלָּה וְעוֹד מַשֶּׁהוּ, כְּדֵי שֶׁלְּאַחַר הַשַּׁבָּת יַפְרִישׁ חַלָּה מִן הַמְשֻׁיָּר הַזֶּה גַּם עַל הַלֶּחֶם שֶׁאָכַל בְּשַׁבָּת, שֶׁהֵקִלּוּ חֲכָמִים בְּחַלַּת חוּץ לָאָרֶץ לִהְיוֹת אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישׁ, אֲבָל בְּשַׁבָּת זֶה אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לִתֵּן הַמְשֻׁיָּר הַזֶּה לְנָכְרִי בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה קֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית, וְאָסוּר לוֹ לְהַזְהִיר אֶת הַנָּכְרִי שֶׁלֹּא יֹאכְלֶנּוּ וְשֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח, וְאִם לֹא יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ הַנָּכְרִי לְאַחַר הַפֶּסַח לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ חַלָּה נִמְצָא שֶׁלְּמַפְרֵעַ אָכַל טֶבֶל בְּשַׁבָּת זֶה, לְפִיכָךְ אֵין לְטֶבֶל זֶה תַּקָּנָה אֶלָּא צָרִיךְ לִתְּנָהּ כֻּלָּהּ בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה לְנָכְרִי קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית:

יג מֻתָּר לְטַלְטֵל חָמֵץ בְּשָׁעָה חֲמִישִׁית בְּשַׁבָּת זֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ שֶׁהֲרֵי הוּא אָסוּר בַּאֲכִילָה, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי הוּא יָכוֹל לְהַאֲכִילוֹ לִבְהֵמָה חַיָּה וְעוֹף אוֹ לִתְּנוֹ לְנָכְרִי, וַהֲרֵי דִּינוֹ כִּבְשַׂר נְבֵלָה וּטְרֵפָה שֶׁאֵינוֹ רָאוּי אֶלָּא לְהַאֲכִילוֹ לִכְלָבִים אוֹ לִתְּנוֹ לְנָכְרִי, וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ד עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵילָךְ שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, הֲרֵי הוּא מֻקְצֶה כְּעֵצִים וַאֲבָנִים, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ לִכְלוּם, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְטַלְטְלוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר, כְּגוֹן לְדָחֳפוֹ בְּקָנֶה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא צָרִיךְ לִמְקוֹמוֹ, שֶׁאָז מֻתָּר לְדָחֳפוֹ בְּקָנֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"א.

אֲבָל לִגַּע בּוֹ בְּיָדָיו אָסוּר אֲפִלּוּ חֹל עֶרֶב פֶּסַח בֵּימוֹת הַחֹל, אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְעַסֵּק בּוֹ לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ו, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב:

יד אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאַר לוֹ שׁוּם חָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ אַחַר סְעוּדַת שַׁחֲרִית שַׁבָּת זֶה, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁתַּגִּיעַ סוֹף שָׁעָה חֲמִישִׁית צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבַטֵּל כָּל חֲמֵצוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבַטֵּל בְּשִׁאָר עַרְבֵי פְּסָחִים, שֶׁאוֹמֵר: "כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְּאִכָּא בִּרְשׁוּתִי דַּחֲזִיתֵיהּ וּדְלָא חֲזִיתֵיהּ כּוּ'", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד:

טו מִי שֶׁהָלַךְ מִבֵּיתוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית, בֵּין שֶׁחָל בְּחֹל בֵּין שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, וְקֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר נִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁלֹּא בִּעֲרוֹ, וְאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ עַד לְאַחַר שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר, אִם הוּא הוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה שֶׁזְּמַנָּהּ כָּל הַיּוֹם, כְּגוֹן לָמוּל אֶת בְּנוֹ, אוֹ שֶׁהָלַךְ לִסְעוּדַת מִצְוָה, כְּגוֹן סְעוּדַת מִילָה וּפִדְיוֹן הַבֵּן, וּסְעוּדַת אֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין

שֶׁל בַּת תַּלְמִיד חָכָם לְתַלְמִיד חָכָם וּבַת עַם הָאָרֶץ לְעַם הָאָרֶץ, אֲבָל בַּת תַּלְמִיד חָכָם לְעַם הָאָרֶץ אוֹ בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרְאֵל כֵּיוָן שֶׁאֵין זוּגָן עוֹלֶה יָפֶה אֵינָהּ נִקְרֵאת סְעוּדַת מִצְוָה, וַאֲפִלּוּ הַסְּעוּדָה שֶׁעוֹשִׂין כְּשֶׁהֶחְתָּן מְשַׁלֵּחַ סִבְלוֹנוֹת לְכַלָּתוֹ שֶׁקּוֹרִין אוֹתָהּ סְעוּדַת קִנְיָן גַּם הִיא נִקְרֵאת סְעוּדַת מִצְוָה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ וּלְבַעֵר הֶחָמֵץ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם כָּל כָּךְ — יְבַטְּלֶנּוּ בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא, שֶׁהֲרֵי אַחַר הַבִּטּוּל אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּבְמָקוֹם מִצְוָה הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה:

טז אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבְּעוּר נִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁאָז אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד — חַיָּב לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ מִיָּד כְּדֵי לְבַעֵר הֶחָמֵץ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי אִם הוּא חֹל. וְאַף עַל פִּי שֶׁאַחַר כָּךְ לֹא יִהְיֶה לוֹ שְׁהוּת לֵילֵךְ וּלְקַיֵּם הַמִּצְוָה, מִכָּל מָקוֹם אֵין שׁוּם מִצְוֹת עֲשֵׂה דּוֹחָה מִצְוַת עֲשֵׂה דְּהַשְׁבָּתַת חָמֵץ, שֶׁהֲרֵי כָּל רָגַע וְרָגַע שֶׁאֵינוֹ מְבַעֵר הֶחָמֵץ הוּא עוֹבֵר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל "תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם", מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה.

חוּץ מִמַּת מִצְוָה שֶׁאֵין לוֹ קוֹבְרִין וְהוּא מוּטָל עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בִּבְזִיּוֹן, שֶׁכָּל הַפּוֹגֵעַ בּוֹ חַיָּב לְקָבְרוֹ מִיָּד, אַף עַל פִּי שֶׁנִּזְכַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְהוּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ וְהוּא עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", וַאֲפִלּוּ יֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁיּוּכַל לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ וּלְבַעֵר הֶחָמֵץ וְלַחֲזוֹר וְלֵילֵךְ וּלְקָבְרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לוֹ לָזוּז מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיְּקָבְרֶנּוּ, שֶׁגָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שֶׁדּוֹחֶה אֶת כָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה (כְּלוֹמַר שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה בַּיָּדַיִם, אֶלָּא מֵאֵלֶיהָ הִיא מִתְבַּטֶּלֶת עַל יְדֵי שֶׁהוּא מִתְעַסֵּק בִּקְבוּרַת הַמֵּת):

יז הָיָה הוֹלֵךְ לְהַצִּיל מִן הַנָּהָר אוֹ מִן הַדְּלֵקָה אוֹ מִן הַמַּפֹּלֶת אוֹ מִן הַלִּסְטִים, וְקֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבְּעוּר נִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁיּוּכַל לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ וּלְבַעֵר הֶחָמֵץ וְלַחֲזוֹר וְלֵילֵךְ וּלְהַצִּיל, אַף עַל פִּי כֵן לֹא יַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ, אֶלָּא יְבַטֵּל הֶחָמֵץ בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְהַצָּלַת נְפָשׁוֹת הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים עַל דִּין תּוֹרָה שֶׁדַּי לוֹ בְּבִטּוּל בִּלְבַד.

אֲבָל אִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁהִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ — צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ

לְבַעֲרוֹ אִם יֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁיּוּכַל לַחֲזֹר וְלֵילֵךְ וּלְהַצִּיל. וְהוּא שֶׁבָּרִי לוֹ שֶׁיּוּכַל לְהַצִּיל כָּל כָּךְ כְּשֶׁיֵּלֵךְ אַחַר כָּךְ כְּמוֹ שֶׁיַּצִּיל כְּשֶׁיֵּלֵךְ עַכְשָׁו, אֲבָל אִם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא כְּשֶׁיֵּלֵךְ עַכְשָׁו יוּכַל לְהַצִּיל יוֹתֵר מִמַּה שֶׁיּוּכַל לְהַצִּיל אַחַר כָּךְ — לֹא יַחֲזֹר לְבֵיתוֹ, אֲפִלּוּ הוּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח שֶׁהוּא עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", לְפִי שֶׁכָּל סָפֵק נְפָשׁוֹת דּוֹחֶה אֲפִלּוּ שַׁבָּת הַחֲמוּרָה:

יח וְאִם הוֹלֵךְ לְדָבָר הָרְשׁוּת וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֲפִלּוּ לֹא הִגִּיעַ עֲדַיִן זְמַן הַבִּעוּר, שֶׁהוּא יָכוֹל עֲדַיִן לְבַטְּלוֹ, אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב הוּא לַחֲזֹר לְבֵיתוֹ מִיָּד וּלְבַעֵר כְּמִצְוַת חֲכָמִים, שֶׁאֵין דּוֹחִין מִצְוַת חֲכָמִים מִפְּנֵי דְּבַר הָרְשׁוּת.

וַאֲפִלּוּ הוּא הוֹלֵךְ לִלְמֹד תּוֹרָה אֵצֶל רַבּוֹ, הֲרֵי זֶה כִּדְבַר הָרְשׁוּת אֵצֶל בִּעוּר חָמֵץ שֶׁהֵיא מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת הוּא גָּדוֹל מֵהַתַּלְמוּד כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּם הַמִּצְוָה עַל יְדֵי אֲחֵרִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּצְוַת הַלִּמּוּד הוּא בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע, וְנִמְצָא שֶׁבַּעֲשִׂיַּת מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים הוּא מְבַטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תַּלְמוּד תּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ אִם גַּם הַמִּצְוָה הִיא שֶׁל תּוֹרָה, הֲרֵי שְׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין וְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה יַעֲשֶׂה, שֶׁכָּל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פָּטוּר מִמִּצְוָה אַחֶרֶת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַמִּצְוָה הִיא עוֹבֶרֶת, שֶׁאִם יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְלֹא יְקַיְּמֶנָּה תִּתְבַּטֵּל הַמִּצְוָה לְגַמְרֵי, וּבַעֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה לֹא תִּתְבַּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְגַמְרֵי, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לִלְמֹד אַחַר כָּךְ, לְפִיכָךְ תַּלְמוּד תּוֹרָה נִדְחֶה מִפְּנֵי כָּל הַמִּצְוֹת אֲפִלּוּ הֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן עַל יְדֵי אֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רמ"ו:

יט וַאֲפִלּוּ הוֹלֵךְ לְדָבָר הָרְשׁוּת מַמָּשׁ, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ כְּבֵיצָה חָמֵץ, אֲבָל אִם אֵין שָׁם כְּבֵיצָה לֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים לַחֲזֹר מִיָּד, אֶלָּא דַּי לוֹ בְּבִטּוּל אִם לֹא הִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית.

אֲבָל אִם הִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל — צָרִיךְ לַחֲזֹר מִיָּד אֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא כְּזַיִת חָמֵץ, שֶׁהֲרֵי כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ מְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי הוּא עוֹבֵר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה.

אֲבָל אִם אֵין שָׁם אֶלָּא פָּחוֹת מִכְּזַיִת, שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים לַחֲזֹר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ, אֶלָּא יֵלֵךְ לְדַרְכּוֹ וּכְשֶׁיַּחֲזֹר

לְבֵיתוֹ יְבַעֲרוֹ מִיָּד בְּבוֹאוֹ, וְאִם הוּא יוֹם טוֹב אוֹ שַׁבָּת יִכְפֶּה עָלָיו אֶת הַכְּלִי עַד הָעֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ו:

כ כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁמִּשֶּׁהִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח אֵין אָדָם יָכוֹל לְבַטֵּל חֲמֵצוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱסַר בַּהֲנָאָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁכְּבָר נִתְחַמֵּץ הֶחָמֵץ, אֲבָל קֹדֶם שֶׁנִּתְחַמֵּץ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִן הַתּוֹרָה לְאַחַר שֶׁנִּתְחַמֵּץ. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִסָּה שֶׁל מַצָּה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית וּלְמַעְלָה וְהוּא טָרוּד בְּמָקוֹם אַחֵר וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָבֹא לְבֵיתוֹ מִיָּד לְאֲפוֹתָהּ וּמִתְיָרֵא שֶׁמָּא תַּחְמִיץ עַד שֶׁיַּחֲזוֹר לְבֵיתוֹ — יְבַטְּלֶנָּה קֹדֶם שֶׁתַּחְמִיץ, שֶׁמִּשֶּׁתַּחְמִיץ אֵין בְּיָדוֹ לְבַטְּלָהּ, וְעוֹבֵר עָלֶיהָ בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִן הַתּוֹרָה.

סימן תמה

א **דִּין בְּעוּר חָמֵץ וּבוֹ י"ב סְעִיפִים**:

כְּשֵׁם שֶׁמִּן הַתּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחִלַּת שָׁעָה ז' הוּא מִצְוָה שֶׁלֹּא יִמָּצֵא חָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ, וְכָל רֶגַע וְרֶגַע שֶׁנִּמְצָא חָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ וְאֵינוֹ מִתְעַסֵּק לְבַעֲרוֹ הוּא עוֹבֵר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ מְחֻיָּב לְבַעֲרוֹ בְּסוֹף שָׁעָה שִׁשִּׁית כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בִּתְחִלַּת ז', אֶלָּא מִתְּחִלַּת ז' וְאֵילָךְ הוּא שֶׁמְּחֻיָּב לְבַעֲרוֹ — כָּךְ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵילָךְ הוּא מִצְוָה שֶׁלֹּא יִמָּצֵא חָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ, וְכָל רֶגַע וְרֶגַע שֶׁנִּמְצָא חָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ וְאֵינוֹ מִתְעַסֵּק לְבַעֲרוֹ הוּא עוֹבֵר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ מְחֻיָּב לְבַעֲרוֹ בְּסוֹף שָׁעָה חֲמִשִּׁית כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בִּרְשׁוּתוֹ בִּתְחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית, אֶלָּא מִתְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵילָךְ הוּא שֶׁמְּחֻיָּב לְבַעֲרוֹ (וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לִנְהֹג לְבַעֲרוֹ בְּסוֹף ה', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד).

וְאִם רוֹצֶה לְבַעֵר קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, אֶלָּא דַּי לוֹ בְּמַה שֶּׁמְּבַעֲרוֹ מֵרְשׁוּתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי אוֹ יִתְּנֶנּוּ לוֹ בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה. וַאֲפִלּוּ אִם כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן הַבְּעוּר, דְּהַיְנוּ שָׁעָה שִׁשִּׁית, עֲדַיִן הַנָּכְרִי מַחֲזִיק חֲמֵצוֹ בְּבֵית הַיִּשְׂרָאֵל — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ.

וְכֵן אִם קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבְּעוּר הוֹצִיא הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּתוֹ וְהִפְקִירוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא

מֻפְקָר לַכֹּל, כְּגוֹן בַּדְּרָכִים וּבָרְחוֹבוֹת, שְׁרְשׁוּת לְכָל אָדָם לַעֲבֹר שָׁם וְלִטֹּל הֶחָמֵץ, אֲפִלּוּ אִם לֹא נְטָלוֹ שׁוּם אָדָם וַהֲרֵי הוּא מֻנָּח שָׁם כָּל יְמֵי הַפֶּסַח וּבְעָלָיו רוֹאִין אוֹתוֹ מֻנָּח שָׁם — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, שֶׁכְּבָר הִפְקִירוֹ, וְגַם מֻנָּח בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "בְּכָל גְּבֻלֶךָ", וּגְבוּל זֶה אֵינוֹ שֶׁלּוֹ אֶלָּא הֶפְקֵר לַכֹּל, עַיֵּן סִימָן תל"א:

ב אֲבָל אִם הִפְקִירוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מֻפְקָר לַכֹּל, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחוֹ בְּחָצֵר שֶׁהִיא מְיֻחֶדֶת לְאַנְשֵׁי הֶחָצֵר הַדָּרִים שָׁם בִּלְבַד, וְאֵין שׁוּם אָדָם יָכוֹל לַעֲבֹר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּתָם, אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", שֶׁהֲרֵי כְּבָר הִפְקִירוֹ וְאֵינוֹ שֶׁלּוֹ כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים חַיָּב לְבַעֲרוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁאִם לֹא הָיָה מַפְקִירוֹ קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר הָיָה מְחֻיָּב מִן הַתּוֹרָה לְבַעֲרוֹ כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר, שֶׁהֲרֵי הוּא מֻנָּח בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מֻפְקָר לַכֹּל, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הָיָה מֻנָּח בְּמָקוֹם שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ, לְפִיכָךְ גַּם עַתָּה שֶׁהִפְקִירוֹ לֹא נִפְטָר מִגְּזֵרַת חֲכָמִים, שֶׁהֲרֵי גָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין בְּטוּל וְהֶפְקֵר מוֹעִיל לְחָמֵץ הַיָּדוּעַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"א.

וַאֲפִלּוּ הִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם הַמֻּפְקָר לַכֹּל — צָרִיךְ שֶׁיְּפַקְּירֶנּוּ לְגַמְרֵי בְּפִיו וּבְלִבּוֹ, וְלֹא יִהְיֶה בְּדַעְתּוֹ בְּשָׁעַת הֶפְקֵר לַחֲזֹר וְלִזְכּוֹת בּוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח אִם לֹא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר, שֶׁאִם יֵשׁ בְּדַעְתּוֹ כֵּן — אֵינוֹ הֶפְקֵר גָּמוּר, וַהֲרֵי הוּא כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא זָכָה בּוֹ אַחֵר, כֵּיוָן שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה שֶׁמָּא לֹא יִזְכֶּה אַחֵר וְיִזְכֶּה בּוֹ הוּא:

ג וְאִם הוּא מְבַעֵר חָמֵץ בְּזְמַן הַבִּעוּר, דְּהַיְנוּ מִתְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית עַד כְּלוֹת יְמֵי הַפֶּסַח — צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, וְלֹא דֵּי בְּמַה שֶׁמּוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּתוֹ וּמַנִּיחוֹ בְּמָקוֹם הֶפְקֵר, שֶׁהֲרֵי מִשֶּׁהִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית כְּבָר נֶאֱסַר בַּהֲנָאָה וְאֵינוֹ שֶׁלּוֹ כְּלָל, וְאַף עַל פִּי כֵן הַתּוֹרָה עָשְׂאָה אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא שֶׁלּוֹ, שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", וּלְפִיכָךְ אַף כְּשֶׁמּוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּתוֹ הֲרֵי הוּא עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", שֶׁעָשָׂאתוֹ הַתּוֹרָה כְּאִלּוּ הוּא מֻנָּח בִּרְשׁוּתוֹ מַמָּשׁ. וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא שֶׁיְּבַעֲרֶנּוּ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּשְׁלִיכֶנּוּ לְאַבּוּד בְּעִנְיָן שֶׁשּׁוּם אָדָם לֹא יוּכַל לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּרִיּוֹת אֲחֵרוֹת יְכוֹלוֹת לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁשּׁוּם אָדָם לֹא יוּכַל לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ — הֲרֵי זֶה נִקְרָא בְּעוּר מִן הָעוֹלָם:

ד כֵּיצַד מְבַעֵר? שׁוֹרְפוֹ עַד שֶׁנַּעֲשָׂה פֶּחָמִים (אֲבָל אִם לֹא נַעֲשָׂה פֶּחָם, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּחֱרַךְ וְנִפְסַל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּפֶסַח, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִפְסַל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב עַד לְאַחַר זְמַן הַבִּעוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב), אוֹ פּוֹרְרוֹ לְפֵרוּרִין דַּקִּים וְזוֹרֶה אוֹתוֹ לָרוּחַ, אוֹ פּוֹרֵר וְזוֹרֵק לַנָּהָר, אִם הוּא פַּת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁאִם לֹא יְפָרְרֵנוּ וְיִזְרְקֵנוּ לַנָּהָר אוֹ לַיָּם הֲרֵי הוּא שָׁט עַל פְּנֵי הַמַּיִם וְיוֹכַל אָדָם הַמְהַלֵּךְ בִּסְפִינָה לֵהָנוֹת [מִמֶּנּוּ], אֲבָל כְּשֶׁמְּפָרְרוֹ לְפֵרוּרִין דַּקִּים וְזוֹרְקוֹ לַמַּיִם הֲרֵי הֵן נִמּוֹסִין וְנִמּוֹחִין בְּתוֹךְ הַמַּיִם. אֲבָל אִם הָיָה הֶחָמֵץ פֵּרוּרִין פֵּרוּרִין, כְּגוֹן חִטִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן — אֵין צָרִיךְ לְפָרְרָן עוֹד, אֶלָּא מַשְׁלִיכָן מִן הַשֹּׂק לְתוֹךְ הַמַּיִם וְהֵן מִתְפַּזְּרִים מֵאֲלֵיהֶם עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא יֵהָנֶה מֵהֶן שׁוּם אָדָם.

וְיֵשׁ מַחֲמִירִין בְּחִטִּים אוֹ שְׂאָר מִינֵי תְּבוּאָה לַחְתּוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבַ' אוֹ לְגַ' חֲתִיכוֹת וְאַחַר כָּךְ יַשְׁלִיכֵם לַמַּיִם, כֵּיוָן שֶׁהֵם קָשׁוֹת וְאֵינָן נִמּוֹסִין בְּתוֹךְ הַמַּיִם. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר, כְּגוֹן שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא מְעַט חִטִּים שֶׁיּוּכַל לְחָתְכָן בְּשָׁעָה מוּעֶטֶת. אֲבָל אִם הֵן הַרְבֵּה שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְשָׁהוֹת הַרְבֵּה בַּחֲתִיכָתָן אוֹ עַד שֶׁיִּטְחֲנֵם — אֵין לְהַשְׁהוֹת הֶחָמֵץ בִּשְׁבִיל כָּךְ (וּבִפְרָט אִם נִתְחַמְּצוּ לְאַחַר זְמַן הַבִּעוּר, שֶׁלֹּא הָיוּ בִּכְלַל הַבִּטּוּל שֶׁמְּבַטֵּל כָּל אָדָם אֶת חֲמֵצוֹ בְּסוֹף שָׁעָה חֲמִישִׁית כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד, וְאִם כֵּן יֵשׁ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה לְהַשְׁהוֹתָם).

וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ה וְאִם מַשְׁלִיכוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא הֲרֵי הוּא כִּמְבַעֵר מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, כֵּיוָן שֶׁשּׁוּם אָדָם לֹא יוּכַל עוֹד לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ. וְאֵין צָרִיךְ לְפָרְרוֹ קֹדֶם שֶׁמַּשְׁלִיכוֹ, אֲפִלּוּ הוּא פַּת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַשְׁלִיכֶנּוּ שָׁם לִפְנֵי חֲזִיר, שֶׁאָסוּר לְהַאֲכִיל לִבְהֵמָה אֲפִלּוּ הִיא שֶׁל נָכְרִי אוֹ שֶׁל הֶפְקֵר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ג. אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ מַשְׁלִיכוֹ שָׁם לִפְנֵי חֲזִיר, אַף עַל פִּי שֶׁסּוֹפוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לְפָנָיו לֶאֱכֹל:

ו מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַיִם מְכֻנָּסִין וּבָהֶם דָּגִים — לֹא יַשְׁלִיךְ לְשָׁם הֶחָמֵץ שֶׁצָּרִיךְ לְבַעֲרוֹ, אֲפִלּוּ הוּא מְפָרְרוֹ קֹדֶם שֶׁמַּשְׁלִיכוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא נֶהֱנֶה בְּמַה שֶּׁהַדָּגִים יֹאכְלוּהוּ:

ז וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁהֶחָמֵץ שֶׁצָּרִיךְ לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי אֵין בְּעוּרוֹ אֶלָּא בִּשְׂרֵפָה, שֶׁאָנוּ לְמֵדִין מִנּוֹתָר, מַה נּוֹתָר יֶשְׁנוֹ בְּ"בַל תּוֹתִירוּ" וְטָעוּן שְׂרֵפָה, אַף חָמֵץ

שֶׁיֵּשְׁנוֹ בְּ"בַל תּוֹתָר" (פְּרוּשׁ "בַּל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא") טָעוּן שְׂרֵפָה.

וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "וְשָׂרַפְתָּ אֶת הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: הַנּוֹתָר טָעוּן שְׂרֵפָה, וְאֵין כָּל אִסּוּרֵי הֶנָאָה שֶׁבַּתּוֹרָה טְעוּנִין שְׂרֵפָה. וְאַף עַל פִּי כֵן הַמִּנְהָג בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

וּלְפִיכָךְ נוֹהֲגִין שֶׁהֶחֱמֵץ שֶׁמּוֹצְאִין בִּבְדִיקַת לֵיל י"ד אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ מִיָּד בַּלַּיְלָה אֶלָּא מַצְנִיעִין אוֹתוֹ לְשָׂרְפוֹ לְמָחָר בַּיּוֹם, כְּדֵי לְדַמּוֹתוֹ לְנוֹתָר שֶׁמִּצְוָתוֹ לִשְׂרְפוֹ בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף", וְלֹא בַּלַּיְלָה. אַךְ אִם יִרְצֶה לִשְׂרֹף הֶחָמֵץ מִיָּד אַחַר הַבְּדִיקָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגָּרְרוּהוּ קְטַנִּים אוֹ חֻלְדָּה וְעַכְבָּרִים — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

וְאִם לֹא מָצָא שׁוּם חָמֵץ בִּבְדִיקָתוֹ — טוֹב לִשְׂרֹף הַכְּלִי שֶׁלָּקַח לַבְּדִיקָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח חוֹבַת הַבְּעוּר לְשָׁנָה הַבָּאָה, וְגַם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח לְבַטֵּל בְּטוּל הַשֵּׁנִי שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד:

ח כְּשֶׁשּׁוֹרֵף הֶחָמֵץ לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ מְדוּרָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְלֹא יַשְׁלִיכֶנּוּ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר שֶׁמַּסִּיקוֹ לֶאֱפוֹת אוֹ לְבַשֵּׁל בְּתוֹכוֹ, לְפִי שֶׁאָסוּר לֶהֱנוֹת מֵהֶחָמֵץ אַף בִּשְׁעַת בְּעוּרוֹ, לֶאֱפוֹת אוֹ לְבַשֵּׁל עָלָיו, אוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ, אוֹ לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדּוֹ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר מִינֵי הֲנָאוֹת. וְאַף הַפֶּחָמִים וְהָאֵפֶר שֶׁל הֶחָמֵץ אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה.

אֲבָל הַפֶּחָמִים וְהָאֵפֶר שֶׁל הָעֵצִים שֶׁשָּׂרְפוּ בָּהֶן הֶחָמֵץ מֻתָּרִים בַּהֲנָאָה אִם הוּא מַכִּירָן, שֶׁיּוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁהֵן מֵהָעֵצִים וְלֹא מֵהֶחָמֵץ. אֲבָל אִם נִתְעָרְבוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ שֶׁאֵינוֹ מַכִּירָן — הֲרֵי כֻּלָּן אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, וְאֵין הַפֶּחָמִין וְהָאֵפֶר שֶׁל הֶחָמֵץ בְּטֵלִין אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף שֶׁל הֶתֵּר, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהֶם הֶתֵּר הֲנָאָה בְּלֹא בְּטוּל, דְּהַיְנוּ לְהַשְׁהוֹתָן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵל.

אֲבָל מֻתָּר לְכַסּוֹת דַּם חַיָּה וְעוֹף בְּאֵפֶר שְׂרֵפַת הֶחָמֵץ, שֶׁמִּצְוֹת לָאו לֵהָנוֹת נִתְּנוּ, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא נִתְּנוּ הַמִּצְוֹת לְיִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת קִיּוּמָם הֲנָאָה לָהֶם, אֶלָּא לְעֹל עַל צַוָּארָם נִתְּנוּ:

ט וְאִם הֶסֵּק הַתַּנּוּר בְּחָמֵץ וְאָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת אוֹ שֶׁבִּשֵּׁל בּוֹ תַּבְשִׁיל, בֵּין שֶׁאָפָה וּבִשֵּׁל עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים, בֵּין שֶׁאָפָה וּבִשֵּׁל בְּחֻמּוֹ שֶׁל תַּנּוּר לְאַחַר שֶׁגָּרַף אֶת הַגֶּחָלִים — הֲרֵי

פַּת וְתַבְשִׁיל זֶה אָסוּרִין בַּהֲנָאָה.

וְאִם נִתְעָרְבוּ בַּאֲחֵרִים כֻּלָּן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה, וְאֵין לָהֶם תַּקָּנָה עַל יְדֵי פִּדְיוֹן דְּמֵי הֲנָאַת הֶחָמֵץ שֶׁיַּשְׁלִיךְ הַדָּמִים לְאִבּוּד, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"י. אֲבָל מֻתָּר לְמָכְרָן לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבָּהֶן דְּהַיְנוּ שֶׁיְּנַכֶּה דְּמֵי הֲנָאַת הֶחָמֵץ שֶׁהִסִּיק בּוֹ הַתַּנּוּר מִדְּמֵי הַפַּת וְהַתַּבְשִׁיל שֶׁנּוֹטֵל מֵהַנָּכְרִי, דְּנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל מֵהֶחָמֵץ שֶׁהִסִּיק בּוֹ. רַק שֶׁיְּזַהֵר לְפָרֵר הַפַּת קֹדֶם שֶׁיִּמְכְּרֶנּוּ לַנָּכְרִי אִם הוּא מָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין הֶתֵּר בְּפַת שֶׁל עַכּוּ"ם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב.

וַאֲפִלּוּ לֹא נִתְעָרְבוּ פַּת וְתַבְשִׁיל זֶה בַּאֲחֵרִים — מֻתָּר לְמָכְרָם כָּךְ. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר אִם לֹא נִתְעָרְבוּ. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרָיו אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וְלֹא שְׁעַת הַדְּחָק:

י וְכָל זֶה כְּשֶׁהֶסַּק חָמֵץ הָרִבּה בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר שֶׁיֵּשׁ בְּהֶסֵּק זֶה בִּלְבַד, בְּלֹא הִצְטָרְפוּת עֵצִים כְּדֵי לֶאֱפוֹת הַפַּת שֶׁאָפָה בּוֹ אוֹ כְּדֵי לְבַשֵּׁל הַתַּבְשִׁיל שֶׁבִּשֵּׁל בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהִסִּיק בּוֹ עֵצִים הַרְבֵּה כְּדֵי שֶׁתֶּאֱחֹז בּוֹ הָאוּר יָפֶה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלְּאַחַר שֶׁאָחֲזָה בּוֹ הָאוּר יֵשׁ בְּהֶסֵּקוֹ כְּדֵי לֶאֱפוֹת הַפַּת אוֹ כְּדֵי לְבַשֵּׁל הַתַּבְשִׁיל — הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. אֲבָל אִם אֵין בְּהֶסֵּק הֶחָמֵץ כְּדֵי לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל אֶלָּא בְּהִצְטָרְפוּת הָעֵצִים, אַף עַל פִּי שֶׁגַּם בְּהָעֵצִים בְּעַצְמָם אֵין לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל אֶלָּא בְּהִצְטָרְפוּת הֶסֵּק הֶחָמֵץ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהֶתֵּר וְאִסּוּר גּוּרְמִין לֶאֱפוֹת אוֹ לְבַשֵּׁל — הֲרֵי פַּת וְתַבְשִׁיל זֶה מֻתָּרִין אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאָפָה אוֹ בִּשֵּׁל מִתְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית עַד הַלַּיְלָה, אֲבָל אִם אָפָה אוֹ בִּשֵּׁל מִלֵּיל ט"ו וְאֵילָךְ, כֵּיוָן שֶׁחָמֵץ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אוֹסֵר בְּמַשֶּׁהוּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז, לְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁהֶתֵּר עִם אִסּוּר גּוּרְמִין לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל — הֲרֵי הַפַּת וְהַתַּבְשִׁיל אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה (אֶלָּא אִם כֵּן מוֹכְרָן לְנָכְרִי, חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר), שֶׁהֲרֵי עַל כָּל פָּנִים יֵשׁ הֲנָאַת מַשֶּׁהוּ מֵהֶחָמֵץ תּוֹךְ הַפַּת וְתַבְשִׁיל.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים דְּאֵין חִלּוּק בֵּין אָפָה וּבִשֵּׁל תּוֹךְ הַפֶּסַח לְאָפָה וּבִשֵּׁל קֹדֶם הַפֶּסַח מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵילָךְ. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ בְּשַׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן לְצֹרֶךְ שִׂמְחַת יוֹם טוֹב שֶׁאֵין לוֹ מַאֲכָלִים אֲחֵרִים:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁמַּבְעֵר הֶחָמֵץ אַחַר שֶׁהִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית, אֲבָל כְּשֶׁמְּבַעֲרוֹ קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁהוּא מֻתָּר בַּהֲנָאָה אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ מְדוּרָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא מֻתָּר לְהַסִּיק

בּוֹ הַתַּנּוּר וּלְבַשֵּׁל עָלָיו, וְכָל שְׁאָר מִינֵי הֲנָאוֹת. וַאֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁהִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית מֻתָּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ אִם כְּבָר נִתְחָרֵךְ וְנִפְסַל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב קוֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית.

וּמִכָּל מָקוֹם, נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת לוֹ מְדוּרָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֲפִלּוּ כְּשֶׁשּׁוֹרְפִין אוֹתוֹ קוֹדֶם שֶׁהִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית:

יב יֵשׁ נוֹהֲגִין לִשְׂרֹף אֶת הֶחָמֵץ בָּעֲרֵבָה שֶׁחָבְטוּ אוֹתָהּ בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה, לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ מִצְוָה אַחַת נָכוֹן לַעֲשׂוֹת בָּהּ מִצְוָה אַחֶרֶת. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת הֶסֵּק מֵעַרְבוֹת הַלּוּלָב בְּפִי הַתַּנּוּר בִּשְׁעַת אֲפִיַּת הַמַּצּוֹת:

סימן תמו

א **מִי שֶׁמּוֹצֵא חָמֵץ בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד וּבוֹ ח' סְעִיפִים**:

הַמּוֹצֵא בְּפֶסַח חֲתִיכַת חָמֵץ שֶׁלֹּא מְצָאָהּ בִּבְדִיקַת לֵיל י"ד, בֵּין שֶׁמְּצָאָהּ בְּבֵיתוֹ בֵּין שֶׁמְּצָאָהּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא בִּרְשׁוּתוֹ, אִם הוּא חֹל הַמּוֹעֵד — חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם מִיָּד שֶׁיִּרְאֶנָּה, וְיָבֵרְךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בִּעוּר חָמֵץ", אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר בִּטֵּל כָּל חֲמֵצוֹ בְּלֵיל י"ד, מִכָּל מָקוֹם חַיָּב לְבַעֲרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנָּה, וְחַיָּב לְבָרֵךְ כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִין עַל כָּל מִצְוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ עַל בִּעוּר חָמֵץ בְּלֵיל י"ד, וּבִבְרָכָה זוֹ נִפְטַר מִלְּבָרֵךְ עַל בִּעוּר בְּיוֹם י"ד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ב), מִכָּל מָקוֹם לֹא נִפְטָר אֶלָּא כְּשֶׁמְּבַעֵר אֶת הֶחָמֵץ שֶׁמָּצָא בַּבְּדִיקָה אוֹ אֶת הֶחָמֵץ שֶׁקָּנָה לַאֲכִילַת י"ד, לְפִי שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא בִּעֵר אֶת הֶחָמֵץ שֶׁמָּצָא בַּבְּדִיקָה הֲרֵי עֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה הַבְּדִיקָה שֶׁבֵּרַךְ עָלֶיהָ, שֶׁבְּדִיקָה בְּלֹא בִעוּר אֵינָהּ שָׁוָה כְּלוּם, וּלְפִיכָךְ כָּל חָמֵץ שֶׁמְּבַעֵר קוֹדֶם שֶׁגָּמַר לְבַעֵר אֶת הֶחָמֵץ שֶׁמָּצָא בַּבְּדִיקָה אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו, לְפִי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מִצְוַת הַבְּדִיקָה שֶׁבֵּרַךְ עָלֶיהָ.

וַאֲפִלּוּ לֹא מָצָא שׁוּם חָמֵץ בַּבְּדִיקָה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ כְּשֶׁמְּבַעֵר בְּיוֹם י"ד אֶת הֶחָמֵץ שֶׁהָיָה יָדוּעַ לוֹ בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְמָחָר לְבַעֲרוֹ, שֶׁגָּמַר הַבְּדִיקָה הוּא זֶה. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁמְּבַעֵר חָמֵץ אַחֵר שֶׁלֹּא הָיָה יָדוּעַ לוֹ בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה טָמוּן בְּחוֹר בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה וּבָדַק וְלֹא מְצָאוֹ וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּלְגֵּל מִשָּׁם וּמְצָאוֹ, אוֹ שֶׁנִּמְלַךְ לְמָחָר וְקָנָה חָמֵץ, אוֹ שֶׁנִּמְלַךְ לֶאֱפוֹת לֶחֶם חָמֵץ — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל בִּעוּרוֹ, אִם מְבַעֲרוֹ קוֹדֶם שֶׁגָּמַר לְבַעֵר אֶת הֶחָמֵץ שֶׁהָיָה יָדוּעַ לוֹ בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְבַעֲרוֹ, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מִצְוַת

הַבְּדִיקָה, שֶׁהֲרֵי בֵּרַךְ עָלֶיהָ "עַל מִצְוַת בִּעוּר", וַעֲדַיִן לֹא גָּמַר לְבַעֵר אֶת הֶחָמֵץ שֶׁהָיָה יָדוּעַ לוֹ בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְבַעֲרוֹ. אֲבָל כְּשֶׁמְּבַעֵר הֶחָמֵץ שֶׁמְּצָא לְאַחַר שֶׁגָּמַר לְבַעֵר אֶת הֶחָמֵץ הַיָּדוּעַ לוֹ בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְבַעֲרוֹ — חַיָּב לְבָרֵךְ עָלָיו, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נִגְמְרָה מִצְוַת הַבְּדִיקָה שֶׁבֵּרַךְ עָלֶיהָ:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּבַעֲרוֹ לְאַחַר שֶׁהִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית, אֲבָל כְּשֶׁמְּבַעֲרוֹ קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר גָּמַר לְבַעֵר כָּל הֶחָמֵץ שֶׁהָיָה יָדוּעַ לוֹ בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה, לְפִי שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית עֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מִצְוַת הַבְּדִיקָה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ בּוֹדֵק אֶלָּא כְּדֵי לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלָל מִצְוָה בִּבְדִיקָתוֹ וּבְבִעוּרוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵין חָמֵץ נִמְצָא בִּרְשׁוּתוֹ, אֲזַי לְמַפְרֵעַ עָשָׂה מִצְוָה בִּבְדִיקָתוֹ וּבְבִעוּרוֹ. וְאֶפְשָׁר שֶׁאַף כְּשֶׁמְּבַעֵר מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵילָךְ עַד הַלַּיְלָה אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן מְבַעֲרוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, דְּכָל שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַפֶּסַח עֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מִצְוַת הַבְּדִיקָה וְהַבִּעוּר, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּבְ"בַל יִמָּצֵא" עַד הַלַּיְלָה, וְלֹא צִוְּתָה תּוֹרָה לְבַעֵר הֶחָמֵץ בְּעֶרֶב פֶּסַח מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וּלְמַעְלָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ב, וְנִמְצָא דִּכְשֶׁמַּגִּיעַ הַפֶּסַח נִגְמְרָה לְמַפְרֵעַ מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה בְּמַה שֶׁבָּדַק וּבִעֵר אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּתוֹ. וּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

ג (וְכָל זֶה) כְּשֶׁיֵּשׁ כְּזַיִת בַּחֲתִיכַת חָמֵץ זוֹ שֶׁמָּצָא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אֲבָל אִם אֵין בָּהּ כְּזַיִת לֹא יְבָרֵךְ עַל בִּעוּרָהּ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁפָּחוֹת מִכְּזַיִת חָמֵץ אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ כְּלָל אִם כְּבָר בִּטְּלוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ט וְיֵשׁ לָחֹשׁ לִדְבְרֵיהֶם שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ עַל בִּעוּר פָּחוֹת מִכְּזַיִת חָמֵץ, שֶׁכָּל סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמָּצָא חָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁכְּבָר בִּטְּלוֹ כְּשֶׁאָמַר "כָּל חֲמִיעָא כוּ'", אֲבָל אִם נִתְחַמְּצָה לוֹ עִסָּה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, שֶׁאֵין בִּיָדוֹ לְבַטְּלוֹ עַכְשָׁו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ כְּזַיִת חַיָּב לְבַעֲרוֹ לְדִבְרֵי הַכֹּל, גְּזֵרָה מִשּׁוּם כְּזַיִת שֶׁלֹּם שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִן הַתּוֹרָה, וּלְפִיכָךְ חַיָּב לְבָרֵךְ עַל בִּעוּרָהּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּתְחַמְּצָה חִמּוּץ גָּמוּר שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ט, אֲבָל אִם לֹא נִתְחַמְּצָה חִמּוּץ גָּמוּר, וְכֵן חִטָּה הַנִּמְצֵאת בְּתַבְשִׁיל אוֹ שֶׁנִּשְׁרֵת בְּמַיִם שֶׁאַף עַל פִּי

שֶׁנִּתְבַּקְּעָה אֵינָהּ חָמֵץ גָּמוּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז — לֹא יְבָרֵךְ עַל בִּעוּרָהּ אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְחַמְּצָה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח:

ה וְאִם מָצָא חֲתִיכַת חָמֵץ בְּבֵיתוֹ בְּיוֹם טוֹב אוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ יֵשׁ בָּהּ כְּזַיִת לֹא יְבַעֲרֶנָּה בּוֹ בַּיּוֹם, אֶלָּא יִכְפֶּה עָלֶיהָ כְּלִי עַד הָעֶרֶב לְכַסּוֹתָהּ מִן הָעַיִן שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנָּה, וּבָעֶרֶב יְבַעֲרֶנָּה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ קֹדֶם שֶׁבִּטֵּל חֲמֵצוֹ בְּי"ד, שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל בְּחָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ בְּפֶסַח — הֲרֵי זֶה מְבַעֲרוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא".

וְכֵיצַד מְבַעֲרוֹ? אִם יֵשׁ לְפָנָיו נָהָר — יְפָרְרֶנּוּ וְיַשְׁלִיכֶנּוּ לַנָּהָר, וְאַל יִשְׁרְפֶנּוּ, כְּדֵי לְמַעֵט בְּחִלּוּל יוֹם טוֹב. וְאִם אֵין לְפָנָיו נָהָר — יִשְׁרְפֶנּוּ אוֹ יְפָרְרֶנּוּ וְיִזְרֶה לָרוּחַ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁשְּׁבִיתַת יוֹם טוֹב יֵשׁ בָּהּ מִצְוַת עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תצ"ה, וּבְעוּר חָמֵץ בְּפֶסַח אֵין בּוֹ גַּם כֵּן אֶלָּא מִצְוַת עֲשֵׂה "תַּשְׁבִּיתוּ שְׁאֹר וְגוֹ'" וְלֹא תַעֲשֶׂה "בַּל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", וְאֵין דּוֹחִין עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה מִפְּנֵי עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁמְּלֶאכֶת הַהַבְעָרָה וְהַזְּרִיָּה לָרוּחַ הֻתְּרָה בְּיוֹם טוֹב מִן הַתּוֹרָה לְצֹרֶךְ אֲכִילָה — הֻתְּרָה לְגַמְרֵי אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶן צֹרֶךְ יוֹם טוֹב, כְּגוֹן לְצֹרֶךְ מִצְוָה עוֹבֶרֶת שֶׁזְּמַנָּהּ בּוֹ בַּיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תצ"ה, וּבְעוּר חָמֵץ גַּם כֵּן הִיא מִצְוָה עוֹבֶרֶת, שֶׁהֲרֵי כָּל רֶגַע וְרֶגַע שֶׁמַּשְׁהֶה אוֹתוֹ וְאֵינוֹ מְבַעֲרוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא".

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ נִתְחַמְּצָה בְּפֶסַח — לֹא יְבַעֲרֶנָּה בְּיוֹם טוֹב, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לְפָנָיו נָהָר — לֹא יַשְׁלִיכֶנָּה לְשָׁם, דִּכְיוָן שֶׁהֶחָמֵץ אָסוּר בַּהֲנָאָה בְּפֶסַח — הֲרֵי הוּא מֻקְצֶה, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי לְכָלוּם. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר טִלְטוּל הַמֻּקְצֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּבְעוּר חָמֵץ שֶׁלֹּא בִּטְּלוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח הוּא מִן הַתּוֹרָה, שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", מִכָּל מָקוֹם חֲכָמִים הֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיַד הַחֲכָמִים לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה בְּ"שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה", כְּלוֹמַר שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר מִצְוַת הַתּוֹרָה בְּיָדַיִם, אֶלָּא הוּא יוֹשֵׁב וּבְטֵל וְהִיא מִתְבַּטֶּלֶת מֵאֵלֶיהָ.

וַאֲפִלּוּ לִשְׂרָפָה בִּמְקוֹמָהּ אָסוּר. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטְלוֹ, וּמְלֶאכֶת הַשְּׂרָפָה הֻתְּרָה

לְצָרְךָ אֲכִילָה — אֵין אוֹמְרִים שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֻתְּרָה לְצָרְךָ אֲכִילָה הֻתְּרָה לְצָרְךָ מִצְוָה, כֵּיוָן שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֶפְשָׁר לְקַיֵּם הַמִּצְוָה בְּלֹא חִלּוּל יוֹם טוֹב, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּשְׁלִיכֶנּוּ לַנָּהָר אוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא, שֶׁהֲרֵי טִלְטוּל הַמֻּקְצֶה אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְכֵן יָכוֹל מִן הַתּוֹרָה לְפָרֵר וְלִזְרוֹת לָרוּחַ, וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהַזּוֹרֶה הוּא מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת, אֶלָּא בְּזוֹרֶה תְּבוּאָה כְּדֵי לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה אֶת הַמֹּץ שֶׁהוּא בּוֹרֵר (אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת) (פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל), אֲבָל כְּשֶׁזּוֹרֶה כָּל הָאֹכֶל לָרוּחַ — אֵין כָּאן אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה.

וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְשָׁרֵךְ הֶחָמֵץ בְּיוֹם טוֹב מִן הַתּוֹרָה, וְאִי אֶפְשָׁר לַחֲכָמִים לְהַתִּיר דָּבָר הָאָסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא כּוֹפֶה עָלָיו כְּלִי עַד הָעֶרֶב. וְעַל שְׁהִיָּה זוֹ שֶׁמַּשְׁהֶה אֶת הֶחָמֵץ עַד הָעֶרֶב — אֵינוֹ עוֹבֵר בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", כֵּיוָן שֶׁהוּא רוֹצֶה לְבַעֲרוֹ אֶלָּא שֶׁחֲכָמִים מוֹנְעִים אוֹתוֹ — הֲרֵי הוּא אָנוּס, וְלֹא הִזְהִירָה תּוֹרָה "בַּל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" אֶלָּא לְמִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְבַעֵר:

ו וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה — אֵין לְמִחוֹת בְּיָדָם. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, יָכוֹל לוֹמַר לְנָכְרִי שֶׁיַּשְׁלִיכֶנָּה לַנָּהָר אוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא. וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת יָכוֹל לוֹמַר כֵּן, רַק שֶׁלֹּא יַעֲבִירֶנָּה בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל מִן הַתּוֹרָה. וַאֲפִלּוּ נִתְחַמְּצָה קֹדֶם שֶׁבִּטֵּל חֲמֵצוֹ בְּי"ד שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִצְוָה לְבַעֲרָהּ, וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ז שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מֻתָּר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ צָרְךָ מִצְוָה.[15]

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה כְּשֶׁנִּתְחַמְּצָה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְיֵשׁ בָּהּ כְּזַיִת שֶׁעוֹבֵר בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִן הַתּוֹרָה. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַשְׁלִיכָהּ לְבֵית הַכִּסֵּא אוֹ לַנָּהָר, לֹא יִשְׁרְפֶנָּה וְלֹא יִזְרֶנָּה לָרוּחַ, כְּדֵי לְמַעֵט בְּחִלּוּל יוֹם טוֹב. וְכֵן אִם אֶפְשָׁר עַל יְדֵי נָכְרִי, לֹא יַעֲשֶׂה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל.

[15] וְאֲבָל לֹא יֹאמַר לְנָכְרִי לְפָרֵר וְלִזְרוֹת לְרוּחַ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ בִּזְרִיָּה זוֹ מְלָאכָה גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ט עַיֵּן שָׁם. וַאֲפִלּוּ נִתְחַמְּצָה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח שֶׁיֵּשׁ כָּאן מִצְוֹת בְּעוֹר מִן הַתּוֹרָה, אַף עַל פִּי כֵן חֲכָמִים הֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם וְלֹא הִתִּירוּ לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה גְּמוּרָה לְצָרְךָ שׁוּם מִצְוָה מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה, חוּץ מִמִּצְוַת מִילָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן של"א].

וּכְשֶׁהוּא מְבַעֵר עַל יְדֵי נָכְרִי לֹא יְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ מְקַיֵּם הַמִּצְוָה. וְעַכְשָׁו אֵין נוֹהֲגִין לְבַעֵר עַל יְדֵי נָכְרִי, אֲפִלּוּ לוֹמַר לוֹ לְהַשְׁלִיכוֹ לַנָּהָר, וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, לְפִי שֶׁחוֹשְׁשִׁין לְסַכָּנָה, שֶׁלֹּא יֹאמַר הַנָּכְרִי: "כְּשָׁפִים הוּא עוֹשֶׂה לִי":

ז גַּגּוֹ שֶׁל נָכְרִי שֶׁהָיָה סָמוּךְ לְגַגּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְנִתְגַּלְגֵּל הֶחָמֵץ מִגַּגּוֹ שֶׁל נָכְרִי לְגַגּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם הוּא חֹל הַמּוֹעֵד אוֹ עֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית וָאֵילָךְ — הֲרֵי זֶה דּוֹחֲפוֹ בְּקָנֶה לְגַגּוֹ שֶׁל נָכְרִי אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ כְּשֶׁיַּעֲלֶה עַל גַּגּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם. אֲבָל לֹא יְטַלְטְלֶנּוּ בְּיָדָיו לְהַחֲזִירוֹ לְגַגּוֹ שֶׁל נָכְרִי, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֶכֵּר עַל יְדֵי דְּחִיפַת הַקָּנֶה וְלֹא יִשְׁכַּח עַל אִסּוּר חָמֵץ וְלֹא יָבֹא לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ עַכְשָׁו בְּשָׁעָה שֶׁמַּחֲזִירוֹ לְגַגּוֹ שֶׁל נָכְרִי. וּמִטַּעַם זֶה אָסוּר לִגַּע בְּחָמֵץ שֶׁל נָכְרִי כָּל יְמֵי הַפֶּסַח. אֲבָל מֻתָּר לִגַּע בְּחָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְעַסֵּק לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם בְּעֶרֶב פֶּסַח אוֹ בְּחֹל הַמּוֹעֵד, וְאֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ, כֵּיוָן שֶׁכָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ מִתְעַסֵּק בּוֹ אֶלָּא כְּדֵי לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם הֵיאַךְ יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ.

וְאִם מָצָא בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי שֶׁנִּתְגַּלְגֵּל לְגַגּוֹ — לֹא יִדְחֶפֶנּוּ בְּקָנֶה, שֶׁהֲרֵי מְטַלְטֵל מֻקְצֶה, שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל מֻקְצֶה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"א, אֶלָּא יִכְפֶּה עָלָיו כְּלִי עַד הָעֶרֶב, וְאָז יִדְחֶפֶנּוּ בְּקָנֶה לְגַגּוֹ שֶׁל נָכְרִי אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים:

ח מָצָא פַּת בְּבֵיתוֹ בְּפֶסַח וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם חָמֵץ אוֹ מַצָּה — הֲרֵי הוּא מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, שֶׁבְּוַדַּאי מַצָּה הִיא, שֶׁהֲרֵי בָּדַק כָּל הַבַּיִת קֹדֶם הַפֶּסַח וּבִעֵר כָּל הֶחָמֵץ שֶׁהָיָה בּוֹ. וַאֲפִלּוּ מָצָא פַּת זוֹ בְּגַמָּא אוֹ בְּחֹר, אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא לֹא רָאָה אוֹתָהּ בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה, שֶׁמִּן הַסְּתָם בָּדַק כְּדִינוֹ בַּחֹרִין וּבַסְּדָקִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג עַיֵּן שָׁם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַגַּמָּא הִיא מְגֻלָּה, שֶׁבְּוַדַּאי רָאָה אוֹתָהּ כְּשֶׁבָּדַק, וּמִן הַסְּתָם בָּדַק בְּתוֹכָהּ, אֲבָל אִם מָצָא פַּת בְּגַמָּא שֶׁאֵינוֹ נִרְאֵית לַכֹּל, כְּגוֹן שֶׁמָּצָא בְּחָרִיץ שֶׁבְּשׁוּלֵי הַתֵּבָה וְהִיא מְכֻסָּה בְּקַרְשֵׁי שׁוּלֵי הַתֵּבָה וְאֵין נִרְאֶה לַכֹּל שֶׁיֵּשׁ שָׁם חָרִיץ — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא פַּת זוֹ הִיא חָמֵץ, וְחַיָּב לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם מִיָּד.

וַאֲפִלּוּ מָצָא פַּת בְּאֶמְצַע הַבַּיִת אֶלָּא שֶׁהִיא מְעֻפֶּשֶׁת, אִם הִיא בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְהִתְעַפֵּשׁ מִשֶּׁנִּכְנַס הַפֶּסַח (אוֹ מִשָּׁעָה שֶׁאָפָה מַצּוֹת בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאוֹפִין קֹדֶם הַפֶּסַח) —

הֲרֵי נִכְרִי הַדָּבָר שֶׁבְּוַדַּאי הִיא שֶׁל חָמֵץ, וְחַיָּב לְבַעֲרָהּ מִיָּד. אֲבָל אִם עָבְרוּ כָּל כָּךְ מִימֵי הַפֶּסַח (אוֹ מִשָּׁעָה שֶׁאָפָה הַמַּצּוֹת) בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ לִתְלוֹת שֶׁנִּתְעַפְּשָׁה בִּשְׁהִיָּתָהּ מִשֶּׁנִּכְנַס הַפֶּסַח (אוֹ מִשָּׁעָה שֶׁאָפָה הַמַּצּוֹת) עַד עַתָּה — תּוֹלִין לְהָקֵל וּמֻתֶּרֶת אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, כֵּיוָן שֶׁבְּדַרְךְ אֶת הַבַּיִת קֹדֶם הַפֶּסַח. וְאִם נוֹהֲגִין בְּאוֹתוֹ בַּיִת לֶאֱפוֹת בְּפֶסַח פַּת חַמָּה בְּכָל יוֹם, תּוֹלִין לְהָקֵל אֲפִלּוּ אִם פַּת זוֹ שֶׁמָּצָא הִיא מְעֻפֶּשֶׁת הַרְבֵּה, שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים: פַּת חַמָּה אָפָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם וְהִנִּיחַ פַּת הַחַמָּה עַל פַּת זוֹ שֶׁמָּצָא וּלְכָךְ הִרְבְּתָה לְהִתְעַפֵּשׁ:

סימן תמז

א דִּין תַּעֲרוֹבוֹת חָמֵץ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וּבוֹ ס"ג סְעִיפִים:

אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּתְעָרְבוּ אֵינָן אוֹסְרִין תַּעֲרֻבְתָּן אֶלָּא כְּדֵי לִתֵּן טַעַם בַּתַּעֲרוֹבוֹת, דְּהַיְנוּ עַד שִׁשִּׁים, אֲבָל חָמֵץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּתוֹךְ הַפֶּסַח דְּהַיְנוּ מִלֵּיל ט"ו עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁהֶחֱמִירָה בּוֹ תּוֹרָה לַעֲנֹשׁ כָּרֵת וְלַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", וּבְנֵי אָדָם מֵחֲמַת שֶׁהֵן רְגִילִין בּוֹ כָּל הַשָּׁנָה הֵן קְרוֹבִין לִשְׁכְּחָה, לְפִיכָךְ הֶחֱמִירוּ בּוֹ חֲכָמִים שֶׁאוֹסֵר תַּעֲרֻבְתּוֹ בְּמַשֶּׁהוּ, בֵּין בַּאֲכִילָה בֵּין בַּהֲנָאָה, בֵּין שֶׁנִּתְעָרֵב יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ (פֵּרוּשׁ שֶׁנִּתְעָרֵב צוֹנֵן בְּצוֹנֵן אוֹ חַם בְּחַם בְּלֹא רֹטֶב, אֲבָל אִם הֵן מֻנָּחִין בְּרֹטֶב רוֹתֵחַ, הַיְנוּ לַח בְּלַח, שֶׁהֲרֵי נִפְלָט טַעַם הָאִסּוּר בְּתוֹךְ הַהֶתֵּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר), כְּגוֹן פְּרוּסַת פַּת שֶׁל תְּבוּאָה מְחֻמֶּצֶת שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאֶלֶף פְּרוּסוֹת שֶׁל מַצָּה, וּבֵין שֶׁנִּתְעָרֵב לַח בְּלַח, כְּגוֹן שֶׁכָּר מִתְּבוּאָה מְחֻמֶּצֶת שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ מֵי דְּבַשׁ שֶׁל פֶּסַח, בֵּין שֶׁנִּתְעָרֵב בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ וּבֵין שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִינוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁשְּׁנֵיהֶן שָׁוִין בְּטַעְמָן, כְּגוֹן חֻמְצַת פַּת שֶׁנִּלּוֹשָׁה מִקֶּמַח שֶׁל תְּבוּאָה מְחֻמֶּצֶת שֶׁנָּפְלָה לִקְדֵרָה מַצָּה מְבֻשֶּׁלֶת, וַאֲפִלּוּ אֵין בַּתַּעֲרֻבֶת כְּלוּם מִמַּשּׁוּת הֶחָמֵץ, כְּגוֹן שֶׁהוּא מַכִּיר אֶת חֻמְצַת חָמֵץ שֶׁנָּפְלָה לַקְּדֵרָה וְהֶסִירָהּ מִן הַקְּדֵרָה מִיָּד, אַף עַל פִּי כֵן טַעַם מַשֶּׁהוּ שֶׁנִּפְלַט מִמֶּנָּה לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה אוֹסֵר בַּהֲנָאָה אֲפִלּוּ אֶת הַמַּצָּה שֶׁשָּׁוָה לָהּ בַּטַּעַם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין מִמַּשּׁוּת הֶחָמֵץ כְּלוּם בַּתַּעֲרֻבֶת אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ — יֵשׁ מַתִּירִין לִמְכֹּר לְנָכְרִי כָּל הַתַּעֲרֻבֶת (אִם הוּא דָּבָר שֶׁאֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַחֲזֹר הַנָּכְרִי וְיִמְכֹּר הַתַּעֲרֻבֶת לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַּעֲרֻבֶת חָמֵץ וְיֹאכְלֶנָּה בְּפֶסַח כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב), שֶׁהֲרֵי אֵין הַנָּכְרִי מוֹסִיף לוֹ דָּמִים בְּעַד טַעַם הֶחָמֵץ מַשֶּׁהוּ שֶׁבְּתוֹכוֹ, וְנִמְצָא

שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל מֵהֶחָמֵץ.

רַק שֶׁיְּזַהֵר לְמָכֹר כָּל הַתַּעֲרֹבֶת תֵּכֶף וּמִיָּד שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ הֶחָמֵץ שֶׁאָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּפֶסַח (אֶלָּא אִם כֵּן הוּא יוֹם שְׁמִינִי שֶׁל פֶּסַח כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז), שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָן זְמַן מוּעָט כְּמוֹ חֹדֶשׁ אוֹ שְׁנֵי חֳדָשִׁים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן נ"ז, מִכָּל מָקוֹם חָמֵץ כֵּיוָן שֶׁהוּא רָגִיל בּוֹ כָּל הַשָּׁנָה יֵשׁ לָחֹשׁ יוֹתֵר לְשִׁכְחָה. וּלְפִיכָךְ הֶחֱמִירוּ בּוֹ חֲמֻרוֹת הַרְבֵּה וְגָדְרוּ כַּמָּה גְּדֵרִים כְּדֵי לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ, וּלְכָךְ אֵין לִלְמֹד מִמֶּנּוּ לְשְׁאָר אִסּוּרֵי תּוֹרָה.

אֲבָל אִם יֵשׁ בַּתַּעֲרוֹבוֹת מַמָּשׁוּת חָמֵץ וְהוּא מְעֹרָב בּוֹ כְּעֵין תַּעֲרוֹבוֹת לַח בְּלַח, שֶׁהֵן נִבְלָלִין יָפֶה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַפְרִידָן זֶה מִזֶּה, כְּגוֹן קֶמַח מִתְבּוּאָה חֲמוּצָה שֶׁנִּתְעָרֵב וְנִבְלַל עִם קֶמַח שֶׁל תְּבוּאָה שֶׁאֵינָהּ חֲמוּצָה, שֶׁהַקֶּמַח הוּא נִמּוֹחַ וְנִבְלָל בְּכָל הַקֶּמַח שֶׁל הֶתֵּר, וְאִי אֶפְשָׁר לְמַעֵט קֶמַח מִן הַתַּעֲרֹבֶת שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ מַשֶּׁהוּ מִן קֶמַח שֶׁל אִסּוּר — אָסוּר לְמָכֹר לְנָכְרִי כָּל הַתַּעֲרוֹבוֹת אֲפִלּוּ חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִטֹּל מִמֶּנּוּ דָּמִים רַק מַה שֶּׁהַתַּעֲרֹבֶת הָיָה שָׁוֶה קֹדֶם שֶׁנִּתְעָרֵב הֶחָמֵץ בְּתוֹכוֹ.

לְפִי שֶׁלֹּא הִתִּירוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת כֵּן אֶלָּא בְּחָמֵץ שֶׁנִּתְעָרֵב יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ, דְּהַיְנוּ כִּכָּר שֶׁל חָמֵץ שֶׁנִּתְעָרֵב עִם שְׁנֵי כִּכָּרוֹת שֶׁל מַצָּה, שֶׁהָאִסּוּר וְהַהֶתֵּר אֵינָן נִבְלָלִין זֶה בָּזֶה אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹמֵד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, רַק שֶׁאֵין אָנוּ מַכִּירִין אֶת הָאִסּוּר וְאִלּוּ הָיִינוּ מַכִּירִין אוֹתוֹ הָיָה אֶפְשָׁר לְהַפְרִידוֹ מִשָּׁם, וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁמּוֹכְרוֹ לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבּוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל דָּמִים בְּעַד הָאִסּוּר — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ מַפְרִידוֹ מִן הַהֶתֵּר. אֲבָל כָּל שֶׁהָאִסּוּר מְעֹרָב בְּהֶתֵּר כְּעֵין תַּעֲרוֹבוֹת לַח בְּלַח שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַפְרִידָן זֶה מִזֶּה — לֹא הִתִּירוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֶלָּא צָרִיךְ לְבַעֵר כָּל הַתַּעֲרוֹבוֹת מִן הָעוֹלָם מִיָּד, אֶלָּא אִם כֵּן אֵין בַּתַּעֲרוֹבוֹת כְּלוּם מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ אֶלָּא טַעַם מַשֶּׁהוּ שֶׁנִּפְלַט מִמֶּנּוּ לְתוֹךְ הַתַּעֲרֹבֶת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּקֶמַח שֶׁנִּתְעָרֵב אֵין לוֹ דִּין תַּעֲרֹבֶת לַח בְּלַח שֶׁאָסוּר לְמָכֹר הַתַּעֲרֹבֶת לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבּוֹ, אֶלָּא יֵשׁ לוֹ דִּין תַּעֲרֹבֶת יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ, אֶלָּא אִם כֵּן נִתְעָרֵב תְּבוּאָה מְחֻמֶּצֶת בִּתְבוּאָה שֶׁאֵינָהּ מְחֻמֶּצֶת וְטָחַן אֶת הַתַּעֲרֹבֶת, אֲזַי יֵשׁ לְהַקֶּמַח הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ דִּין תַּעֲרוֹבוֹת לַח בְּלַח, שֶׁעַל יְדֵי הַטְּחִינָה מִתְעָרְבִין וְנִבְלָלִין יָפֶה הַקֶּמַח שֶׁל אִסּוּר עִם הַקֶּמַח שֶׁל הֶתֵּר. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה:

ב אֲבָל יֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ אֵין בַּתַּעֲרֹבֶת כְּלוּם מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ אֶלָּא שֶׁנִּפְלַט לְשָׁם טַעַם חָמֵץ מַשֶּׁהוּ — אָסוּר לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי, אֶלָּא שׁוֹרְפִין כָּל הַתַּעֲרֹבֶת מִיָּד. וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ. וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ הֶפְסֵד גָּדוֹל (מְאֹד), שֶׁאָז יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

אֲבָל בְּתַעֲרֹבֶת יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ לְדִבְרֵי הַכֹּל יָכוֹל לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל אִסּוּר לוֹ לִטֹּל מֵהַנָּכְרִי דְּמֵי כָּל הַתַּעֲרֹבֶת עִם הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ וּלְהַשְׁלִיךְ דְּמֵי הֶחָמֵץ שֶׁבּוֹ לַיָּם, שֶׁאֵין תַּקָּנָה זוֹ מוֹעֶלֶת אֶלָּא בַּעֲבוֹדָה זָרָה אֲבָל לֹא בִּשְׁאָר אִסּוּרֵי הֲנָאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"י, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

ג כֵּלִים שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהֶן חָמֵץ בְּפֶסַח מִשַּׁפְשְׁפָן וּמִדְּיָחָן הֵיטֵב שֶׁלֹּא יְהֵא חָמֵץ נִרְאֶה בָּהֶן בְּעַיִן, שֶׁהֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּדְּפָנוֹת אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מָצוּי לְךָ, לְפִיכָךְ מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁאָז מֻתָּר לְבַשֵּׁל בָּהֶן בְּלֹא הַגְעָלָה וְהֶכְשֵׁר כְּלָל. רַק שֶׁיְּזַהֵר לְהַצְנִיעָן בְּמָקוֹם צָנוּעַ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א. וְכֵן מֻתָּר לְמָכְרָן אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח. וְכֵן לְהַנִּיחַ בְּתוֹכָן דָּבָר צוֹנֵן דֶּרֶךְ עֲרַאי, אוֹ לְהָחֵם בָּהֶן מַיִם חַמִּין לִרְחִיצָה וְלִכְבִיסָה דֶּרֶךְ עֲרַאי — מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּפֶסַח, כְּדִין כְּלִי שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ חָמֵץ קֹדֶם הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁ[יְּ]תְבָּאֵר בְּסִימָן ת"נ, וְלֹא חָשׁוּ חֲכָמִים אִם יַשְׁהֶה אוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וִיבַשֵּׁל בָּהֶן בְּתוֹךְ הַפֶּסַח כְּמוֹ שֶׁחָשְׁשׁוּ בְּמַאֲכָל הַנֶּאֱסָר בַּאֲכִילָה בְּפֶסַח מִשּׁוּם חֲשָׁשָׁא זוֹ:

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח אוֹסֵר תַּעֲרֹבְתּוֹ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ כְּשֶׁנִּבְלַל וְנִתְפַּשֵּׁט טַעַם הֶחָמֵץ בְּכָל הַהֶתֵּר, כְּגוֹן מַשֶּׁהוּ חָמֵץ שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ תַּבְשִׁיל חַם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, בֵּין שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הָרֹטֶב בֵּין שֶׁנָּפַל עַל גַּבֵּי חֲתִיכַת בָּשָׂר שֶׁמְּמֻנַּחַת מִקְצָתָהּ בְּתוֹךְ הָרֹטֶב, שֶׁהָרֹטֶב מוֹלִיךְ טַעַם הֶחָמֵץ מַשֶּׁהוּ בְּכָל הַקְּדֵרָה, אֶלָּא שֶׁבִּשְׁאָר אִסּוּרִין מִתְבַּטֵּל טַעַם מַשֶּׁהוּ זֶה בְּשִׁשִּׁים, אֲבָל חָמֵץ בְּפֶסַח אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל אֲפִלּוּ בְּאַלְפֵי אֲלָפִים, וּלְפִיכָךְ נֶאֱסָר כָּל מַה שֶּׁבַּקְּדֵרָה:

ה אֲבָל אִם לֹא נִתְפַּשֵּׁט טַעַם הֶחָמֵץ בְּכָל הַהֶתֵּר אֶלָּא בְּמִקְצָת מִמֶּנּוּ — אֵין אוֹסֵר אֶלָּא הַמִּקְצָת שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט בּוֹ, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה. כֵּיצַד? כִּכַּר חָמֵץ שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ

שֶׁנָּגַע בְּכַכַּר מַצָּה חַם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּסִיר מֵהַמַּצָּה אֶת הַמָּקוֹם שֶׁנָּגַע בּוֹ הֶחָמֵץ, וְיָסִיר אוֹתָהּ בְּעֹמֶק כִּרְחַב אֲגוּדָל, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, שֶׁהֲרֵי לֹא נִפְלַט לְשָׁם טַעַם חָמֵץ כְּלָל אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין שָׁם רֹטֶב לְהוֹלִיךְ אֶת טַעַם הֶחָמֵץ — אֵין טַעַם הֶחָמֵץ הוֹלֵךְ מֵעַצְמוֹ בְּטִבְעוֹ יוֹתֵר מִמְּקוֹם מַגָּעוֹ. וְאִם בִּשֵּׁל אֶת הַמַּצָּה שֶׁנָּגַע בָּהּ חָמֵץ וְלֹא הֵסִיר מְקוֹם מַגָּעוֹ, אֲפִלּוּ אִם אֻפְשָׁר לְהָסִירוֹ עַכְשָׁו שֶׁהוּא מַכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ — הֲרֵי כָּל מַצָּה זוֹ עִם כָּל מַה שֶּׁנִּתְבַּשֵּׁל עִמָּהּ בַּקְּדֵרָה הַכֹּל אָסוּר, לְפִי שֶׁטַּעַם הֶחָמֵץ שֶׁהָיָה בָּלוּעַ בְּמְקוֹם מַגָּעוֹ נִתְפַּשֵּׁט עַכְשָׁו בְּכָל הַתַּבְשִׁיל עַל יְדֵי הָרֹטֶב וְאוֹסֵר אֶת הַכֹּל, שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ:

ו וְכָל זֶה כְּשֶׁהַהֶתֵּר שֶׁנָּגַע בּוֹ הֶחָמֵץ הוּא כָּחוּשׁ כְּמַצָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, אֲבָל אִם הַהֶתֵּר הוּא שֶׁמֶן, כְּגוֹן מַצָּה הַמְשׁוּחָה בְּשֶׁמֶן, אוֹ בָּשָׂר שֶׁמֵּן צָלִי אוֹ מְבֻשָּׁל, וְהוּא מֻנָּח כֻּלּוֹ חוּץ לְרֹטֶב — הֲרֵי הַשַּׁמְנוּנִית שֶׁל הֶתֵּר שֶׁבִּמְקוֹם מַגָּעוֹ הוּא מְפַטֵּם וּמַשְׁמִין אֶת טַעַם הֶחָמֵץ מַשֶּׁהוּ הַנִּפְלָט, וְעַל יְדֵי כֵן מְפַעְפֵּעַ טַעַם מַשֶּׁהוּ זֶה וּמִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הַהֶתֵּר, כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ כָּל דָּבָר שֶׁמֵּן לְפַעְפֵּעַ וּלְהִתְפַּשֵּׁט כְּשֶׁהוּא חַם כָּל כָּךְ עַד שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וְכֵיוָן שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט טַעַם חָמֵץ מַשֶּׁהוּ בְּכָל הַהֶתֵּר — הֲרֵי הוּא אוֹסֵר אֶת כֻּלּוֹ, שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֶּשְׁנוֹ אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל לְעוֹלָם:

ז וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר בְּבָשָׂר חַם שֶׁנָּגַע בּוֹ חָמֵץ חַם לֶאֱסֹר אֶת כֻּלּוֹ אֲפִלּוּ הוּא כָּחוּשׁ, לְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים לְחַלֵּק בֵּין כָּחוּשׁ לְשָׁמֵן, שֶׁלִּפְעָמִים הַבָּשָׂר נִרְאֶה כָּחוּשׁ מִבַּחוּץ וְהוּא שָׁמֵן מִבִּפְנִים. לְפִיכָךְ נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר בְּכָל דָּבָר שֶׁשַּׁיָּךְ בּוֹ שַׁמְנוּנִית לֶאֱסֹר אֶת כֻּלּוֹ בַּהֲנָאָה אִם נָגַע בּוֹ חָמֵץ וּשְׁנֵיהֶם חַמִּין אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם רֹטֶב. וְאֵין אָנוּ מְקִלִּין אֶלָּא בְּחָמֵץ שֶׁנָּגַע בְּמַצָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מִדְּבָרִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא בָּהֶם שׁוּם צַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם שַׁמְנוּנִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א וְתס"ז, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּינִים אֵלּוּ:

ח אַף עַל פִּי שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח אוֹסֵר בְּמַשֶּׁהוּ, שֶׁאֵין טַעַם הֶחָמֵץ נִרְגָּשׁ בְּתַעֲרֻבְתּוֹ, מִכָּל מָקוֹם אִם הֶחָמֵץ נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם בְּהַתַּעֲרֻבֶת אֵינוֹ אוֹסֵר כְּלָל אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, בֵּין שֶׁנִּתְעָרֵב מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לִתֵּן טַעַם לְפָגָם בְּהַתַּעֲרֻבֶת, בֵּין שֶׁלֹּא נִתְעָרֵב מִמֶּנּוּ אֶלָּא מְעַט שֶׁאֵין טַעְמוֹ פּוֹגֵם הַתַּעֲרֻבֶת לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִרְגָּשׁ כְּלָל, לְפִי שֶׁכָּל טַעַם שֶׁפּוֹגֵם בַּתַּעֲרֻבֶת אֵינוֹ נִקְרָא טַעַם כְּלָל, וּכְאִלּוּ לֹא נִפְלַט כְּלָל לְתוֹךְ הַתַּעֲרֻבֶת.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים: כֵּיוָן שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח אוֹסֵר בְּמַשֶּׁהוּ, וְאֵין לְךָ בְּטוּל טַעַם יוֹתֵר מִמַּשֶּׁהוּ בְּאַלְפֵי אֲלָפִים וְאַף עַל פִּי כֵן אָסוּר, וְהוּא הַדִּין לְנוֹתֵן טַעַם לִפְגָם, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לִתֵּן טַעַם לִפְגָם בֵּין שֶׁאֵין בּוֹ. וַאֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאַלְפֵי אֲלָפִים אוֹסֵר הַכֹּל בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה. וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְהָג יָדוּעַ יֵשׁ לְהוֹרוֹת שֶׁהַמֵּקֵל כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לֹא הִפְסִיד, אֲבָל הַמַּחֲמִיר תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה:

ט אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁאָר אִסּוּרִין אֵינָן אוֹסְרִין אֶת הַהֶתֵּר אֶלָּא אִם כֵּן נָתְנוּ טַעַם בַּהֶתֵּר, אֲבָל אִם אֵין בַּהֶתֵּר כְּלוּם מִטַּעַם הָאִסּוּר אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְלַט בּוֹ רֵיחַ הָאִסּוּר אֵין רֵיחַ זֶה אוֹסֵר אֶת הַהֶתֵּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ח, אֲבָל חָמֵץ בְּפֶסַח כֵּיוָן שֶׁהוּא אוֹסֵר תַּעֲרֻבְתּוֹ בְּמַשֶּׁהוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין טוֹעֲמִין טַעַם הֶחָמֵץ בַּתַּעֲרֹבֶת, לְפִיכָךְ גַּם רֵיחוֹ אָסוּר, כְּגוֹן כִּכַּר חָמֵץ שֶׁנֶּאֶפָה בְּתַנּוּר וּבְעֵת אֲפִיָּתוֹ הוּא נִצְלֶה בַּתַּנּוּר בָּשָׂר שָׁמֵן, בֵּין שֶׁנִּצְלֶה בְּשַׁפּוּד בֵּין שֶׁנִּצְלֶה בִּקְדֵרָה מְגֻלֶּה — הֲרֵי רֵיחַ הַשַּׁמְנוּנִית שֶׁל הַצְּלִי נִכְנָס בְּהַכִּכָּר וּמְפַשֵּׁט אֶת רֵיחוֹ, וְחוֹזֵר רֵיחַ הַשַּׁמְנוּנִית וּמוֹלִיךְ עִמּוֹ רֵיחַ הַכָּחוּשׁ שֶׁל הֶחָמֵץ וְיַבְלִיעוֹ בַּצְּלִי.

וְהוּא שֶׁהַתַּנּוּר קָטָן שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיק י"ב עִשָּׂרוֹנִים שֶׁל מַצָּה (דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין יְכוֹלִין לֶאֱפוֹת בְּקַרְקַעְיתוֹ בְּבַת אַחַת י"ב כִּכָּרוֹת שֶׁל מַצָּה שֶׁל עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן, וְעֶבְיָ כָּל כִּכָּר הוּא פָּחוֹת מִטֶּפַח מַשֶּׁהוּ, כְּדִין אֲפִיַּת הַמַּצּוֹת שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"ס), וּפִי הַתַּנּוּר הוּא סָתוּם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ סָתוּם לְגַמְרֵי אֶלָּא פָּתוּחַ קְצָת מִן הַצַּד, וְכֵן יֵשׁ בַּתַּנּוּר נֶקֶב פִּי פָּתוּחַ לְמַעְלָה בַּמָּקוֹם שֶׁהָעָשָׁן יוֹצֵא, אַף עַל פִּי כֵן, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר פִּיו הוּא סָתוּם — אֵין מָקוֹם לְהָרִיחַ לְהִתְפַּשֵּׁט לַחוּץ וְנִקְלָט בְּהַהֶתֵּר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּצְלִי שְׁמֵן, אֲבָל אִם הוּא כָּחוּשׁ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר פַּת מַצָּה שֶׁנֶּאֱפֵית בְּתַנּוּר אֶחָד עִם כִּכָּרוֹת שֶׁל חָמֵץ, אֲפִלּוּ הֶחָמֵץ מְרֻבֶּה מֵהַמַּצָּה הַכֹּל מֻתָּר, אֲפִלּוּ אִם הַתַּנּוּר סָתוּם לְגַמְרֵי מִכָּל צַד וְאֵין בּוֹ שׁוּם נֶקֶב פָּתוּחַ, וַאֲפִלּוּ נִשְׁתַּהוּ הֶחָמֵץ וְהַהֶתֵּר בְּתוֹכוֹ כַּמָּה יָמִים, כֵּיוָן שֶׁהֵם כְּחוּשִׁים אֵין רֵיחָם נוֹדֵף כְּלָל. וַאֲפִלּוּ אִם הַכִּכָּרוֹת הֵן נִלּוּשִׁין בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּשֶׁמֶן, אַף עַל פִּי כֵן הֵן נִקְרָאִין כְּחוּשִׁים.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַמָּקוֹם שֶׁנֶּאֶפָה שָׁם הֶחָמֵץ צָרִיךְ הֶסֵּק לְהַכְשִׁירוֹ לֶאֱפוֹת שָׁם מַצָּה, אֲבָל שְׁאָר כָּל הַתַּנּוּר אֵין צָרִיךְ, שֶׁאֵין בְּלִיעַת הֶחָמֵץ מִתְפַּשֶּׁטֶת בְּכֻלּוֹ בְּלֹא רֹטֶב:

י וְכֵן אִם בְּעֵת אֲפִיַּת הֶחָמֵץ נִתְבַּשֵּׁל בַּתַּנּוּר בָּשָׂר שֶׁמֵּן בִּקְדֵרָה אֵינוֹ נֶאֱסָר אֲפִלּוּ נִשְׁתַּהוּ בְּיַחַד בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר כַּמָּה יָמִים, לְפִי שֶׁדָּבָר הַמִּתְבַּשֵּׁל אֵין רֵיחוֹ נוֹדֵף כָּל כָּךְ כְּמוֹ רֵיחַ הַצָּלִי, וְאֵין בּוֹ כֹּחַ לְפַשֵּׁם אֶת רֵיחַ הֶחָמֵץ וְלַחֲזֹר וּלְהַבְלִיעוֹ בְּתוֹכוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא הָיָה הַתַּנּוּר סָתוּם לְגַמְרֵי, אֲבָל אִם הָיָה סָתוּם לְגַמְרֵי וְלֹא הָיָה בּוֹ שׁוּם נֶקֶב פָּתוּחַ וְנִשְׁתַּהָה בְּתוֹכוֹ זְמַן מְרֻבֶּה, אֲפִלּוּ תַּבְשִׁיל שֶׁל חָמֵץ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּתַנּוּר אֶחָד עִם תַּבְשִׁיל שֶׁל הֶתֵּר וְאֶחָד מֵהֶם הוּא שָׁמֵן, בֵּין שֶׁהָאִסּוּר הוּא שָׁמֵן בֵּין שֶׁהַהֶתֵּר שָׁמֵן, וּשְׁנֵיהֶם מְגֻלִּין בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר וְהַתַּנּוּר הוּא סָתוּם לְגַמְרֵי וְאֵין בּוֹ שׁוּם נֶקֶב פָּתוּחַ, וְנִשְׁתַּהוּ הַתַּבְשִׁילִין בְּתוֹכוֹ זְמַן מְרֻבֶּה כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לְהַטְמִין חַמִּין לְשַׁבָּת בְּתַנּוּר סָתוּם וְשׁוֹהִין בְּתוֹכוֹ הַרְבֵּה — הֲרֵי הַכֹּל אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה, שֶׁהֲרֵי עֵינֵינוּ רוֹאוֹת שֶׁחַמִּין הַטְמוּנִים לְשַׁבָּת יֵשׁ לָהֶם רֵיחַ חָזָק. אֲבָל אִם מְבַשְּׁלִין בְּחֹל שָׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם וְסוֹתְמִין הַתַּנּוּר לְגַמְרֵי לְפִי שָׁעָה — אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִקְלַט רֵיחַ הָאִסּוּר בְּהַהֶתֵּר אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם שְׁמֵנִים. וְכֵן אִם אֶחָד מֵהֶן מְכֻסֶּה — אֵין הָרֵיחַ שֶׁלּוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ וְלֹא רֵיחַ אַחֵר נִקְלָט לְתוֹכוֹ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁרֵיחַ הֶחָמֵץ בִּלְבַד אֵינוֹ אוֹסֵר כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִקְלַט בְּהַהֶתֵּר מִטַּעַם הֶחָמֵץ כְּלוּם אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ. וּלְפִיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵי הַתַּבְשִׁילִין הֵן שְׁמֵנִים וְהֵם מְגֻלִּין בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר שֶׁהוּא סָתוּם לְגַמְרֵי וְנִשְׁתַּהוּ בְּתוֹכוֹ כַּמָּה יָמִים וְנִקְלַט רֵיחַ הֶחָמֵץ בְּתַבְשִׁיל אוֹ בְּצָלִי שֶׁל הֶתֵּר — מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח.

וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ בְּשָׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן לְצֹרֶךְ שִׁמְחַת יוֹם טוֹב שֶׁאֵין לוֹ מַאֲכָלִים אֲחֵרִים — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם. וְכֵן נוֹהֲגִין. וּמִכָּל מָקוֹם, הַמַּחֲמִיר — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁהָאִסּוּר וְהַהֶתֵּר שְׁנֵיהֶם אֵינָן מִדְּבָרִים הַחֲרִיפִים, אֲבָל אִם אֶחָד מֵהֶם הוּא דָּבָר חָרִיף וּשְׁנֵיהֶם מְגֻלִּין בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר, אֲפִלּוּ בִּשְׁאָר אִסּוּרִין אָסוּר, אֲפִלּוּ אִם הַתַּנּוּר גָּדוֹל וּפָתוּחַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ח, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

יב וְכָל זֶה כְּשֶׁרֵיחַ הֶחָמֵץ אֵינוֹ פּוֹגֵם בַּהֶתֵּר, אֲבָל אִם הוּא לְפָגְם בַּהֶתֵּר — יֵשׁ לְהַתִּיר בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ אֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ טַעַם לִפְגָם וְכֵן עִקָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

יג אִם סָתְמוּ פִּי הַתַּנּוּר בְּפֶסַח בְּדַף שֶׁסּוֹתְמִין בּוֹ הַתַּנּוּר כָּל הַשָּׁנָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵדִיחוּ הַדַּף כְּלָל קֹדֶם שֶׁסָּתְמוּ בּוֹ — אַף עַל פִּי כֵן כָּל מַה שֶּׁבַּתַּנּוּר מֻתָּר:

יד חָמֵץ בְּפֶסַח שֶׁנִּתְעָרֵב יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ, כְּגוֹן חֲתִיכַת חָמֵץ בְּאֶלֶף חֲתִיכוֹת מַצָּה וְנֶאֱבְדָה אַחַת מֵהַחֲתִיכוֹת מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, כְּגוֹן שֶׁנֶּאֱכְלָה בְּשׁוֹגֵג אוֹ שֶׁנִּשְׂרְפָה — הֲרֵי כָּל הַתַּעֲרֹבֶת מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, שֶׁאָנוּ תּוֹלִין לוֹמַר אוֹתָהּ הַחֲתִיכָה שֶׁל חָמֵץ הִיא שֶׁנֶּאֱבְדָה מִן הָעוֹלָם, כֵּיוָן שֶׁמִּמֵּה שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בְּרֹב אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּסְפֵק דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"י, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם עִם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

טו וַאֲפִלּוּ לֹא נֶאֱבְדָה שׁוּם חֲתִיכָה מֵהֶן, אֶלָּא שֶׁנִּתְעָרֵב מִעוּטָן בְּרֹב חֲתִיכוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁל מַצָּה וּמִתַּעֲרֹבֶת זוֹ הַשְּׁנִיָּה נִתְעָרֵב מִעוּטָן בְּרֹב חֲתִיכוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁל מַצָּה — הֲרֵי הַתַּעֲרֹבֶת זוֹ הַשְּׁלִישִׁית מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"י, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

טז וְכָל זֶה בְּיָבֵשׁ, אֲבָל לַח בְּלַח שֶׁנִּתְעָרֵב בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ נֶאֱבַד רֹב הַתַּעֲרֹבֶת מִן הָעוֹלָם — הֲרֵי הַשְּׁאָר עוֹמֵד בְּאִסּוּרוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב מִקְצָת תַּעֲרֹבֶת זֶה בְּתַעֲרֹבֶת שֵׁנִית וּמֵהַתַּעֲרֹבֶת הַשֵּׁנִית לְתַעֲרֹבֶת שְׁלִישִׁית וּמִשְּׁלִישִׁית לִרְבִיעִית וְכֵן לְעוֹלָם, כְּגוֹן תַּבְשִׁיל שֶׁנֶּאֱסַר מֵחֲמַת חָמֵץ מַשֶּׁהוּ וְנָפַל מְעַט רֹטֶב מִתַּבְשִׁיל זֶה לְתַבְשִׁיל אַחֵר וּמִתַּבְשִׁיל שֵׁנִי לְתַבְשִׁיל שְׁלִישִׁי וּמִשְּׁלִישִׁי לִרְבִיעִי וְכֵן לְעוֹלָם — כֻּלָּם אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה.

וְכֵן חֲתִיכַת בָּשָׂר שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה בְּאֶחָד מִתַּבְשִׁילִין הַלָּלוּ שֶׁנֶּאֱסְרוּ וְנֶאֱסְרָה הִיא עִמָּהֶם וְאַחַר כָּךְ נִתְבַּשְּׁלָה עִם תַּבְשִׁיל אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ תַּבְשִׁיל שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד אוֹתָהּ הַחֲתִיכָה — הֲרֵי הִיא אוֹסֶרֶת אֶת הַכֹּל, לְפִי שֶׁמַּשֶּׁהוּ חָמֵץ שֶׁנִּבְלַע בְּתַבְשִׁיל רִאשׁוֹן נִתְפַּשֵּׁט בְּכָל חֶלְקֵי הַתַּבְשִׁיל, וְאֵין מַשֶּׁהוּ בַּתַּבְשִׁיל שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ מַשֶּׁהוּ מִטַּעַם הֶחָמֵץ, שֶׁמַּשֶּׁהוּ אֵין לוֹ שִׁעוּר, וְיָכוֹל הוּא לְהִתְפַּשֵּׁט וּלְהִתְחַלֵּק לְאַלְפֵי אֲלָפִים מַשֶּׁהוּיִין, וּכְשֶׁנָּפַל מְעַט רֹטֶב מִתַּבְשִׁיל זֶה לְתַבְשִׁיל אַחֵר נָפַל עִמּוֹ גַּם מַשֶּׁהוּ מִטַּעַם הֶחָמֵץ וְנִתְפַּשֵּׁט מַשֶּׁהוּ זֶה בְּכָל חֶלְקֵי הַתַּבְשִׁיל, וְכֵן לְעוֹלָם.

וְכֵן חֲתִיכַת בָּשָׂר שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה בְּאֶחָד מִתַּבְשִׁילִין הַנֶּאֱסָרִים, קִבְּלָה מַשֶּׁהוּ מִטַּעַם הֶחָמֵץ

מַשֶּׁהוּ שֶׁבַּתַּבְשִׁיל, וּכְשֶׁבִּשְּׁלָהּ בְּתַבְשִׁיל אַחֵר הִיא פּוֹלֶטֶת מְעַט מִטַּעַם חָמֵץ מַשֶּׁהוּ שֶׁבְּתוֹכָהּ וְאוֹסֶרֶת כָּל הַתַּבְשִׁיל.

וַאֲפִלּוּ נִתְעָרְבָה חֲתִיכָה זוֹ בְּאֶלֶף חֲתִיכוֹת יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ — כֻּלָּן אֲסוּרוֹת בַּאֲכִילָה, אֶלָּא יִמְכְּרֵם לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבָּהֶן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה אִם נִתְעָרְבָה בְּב' חֲתִיכוֹת אֲחֵרוֹת יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ, כֵּיוָן שֶׁאֵין בַּחֲתִיכָה זוֹ אֶלָּא טַעַם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק, וְיָסִיר חֲתִיכָה אַחַת לְפִי הַמִּנְהָג שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ט:

יז וְכֵן כַּף שֶׁהֻגִּיס בּוֹ אֶחָד מֵהַתַּבְשִׁילִין הַלָּלוּ וְאַחַר כָּךְ הֻגִּיס בּוֹ בַּיּוֹם (וּלְמִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאוֹסְרִים נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם בְּפֶסַח אֲפִלּוּ הֻגִּיס בּוֹ אַחַר מֵעֵת לְעֵת לַהֲגָסָה רִאשׁוֹנָה הַדִּין כֵּן) תַּבְשִׁיל אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַכַּף הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָאָה. וְכֵן כָּל הַכֵּלִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּאוֹתוֹ תַּבְשִׁיל כְּשֶׁהוּא חַם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, צָרִיךְ לְהַצְנִיעָן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח.

וְאִם נִתְעָרֵב אֶחָד מֵהַכֵּלִים הַלָּלוּ בְּאֶלֶף כֵּלִים אֲחֵרִים — צָרִיךְ לְהַצְנִיעָן כֻּלָּן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח אֵין לוֹ בִּטּוּל לְעוֹלָם בְּשׁוּם עִנְיָן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נִתְעָרֵב אֶחָד מִכֵּלִים הַלָּלוּ בִּשְׁנֵי כֵּלִים אֲחֵרִים — הֲרֵי הוּא בָּטֵל בְּרֹב, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נֶאֱסַר אֶלָּא מֵחֲמַת מַשֶּׁהוּ. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק, וְיָסִיר כְּלִי אַחַת לְפִי הַמִּנְהָג שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ט:

יח וְכָל זֶה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אֲבָל קֹדֶם הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית עַד הַלַּיְלָה שֶׁהֶחָמֵץ אָסוּר אָז בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת לֹא הֶחֱמִירוּ בּוֹ חֲכָמִים יוֹתֵר מִבִּשְׁאָר אִסּוּרֵי תּוֹרָה, וּלְפִיכָךְ הוּא מִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים כִּשְׁאָר אִסּוּרִין אִם נִתְעָרֵב לַח בְּלַח, וְאִם נִתְעָרֵב יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ נִתְבַּטֵּל בְּרֹב כְּמוֹ בִּשְׁאָר אִסּוּרִין (וְאֵינוֹ נִקְרָא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין", דְּהַיְנוּ לְאַחַר הַפֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁאַף לְאַחַר הַפֶּסַח אֵין לוֹ הֶתֵּר אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּרֹב, שֶׁהֲרֵי הֶחָמֵץ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּעֵינוֹ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה). וְכֵן אֵין רֵיחוֹ אוֹסֵר לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְכֵן נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם מֻתָּר בּוֹ לְדִבְרֵי הַכֹּל כְּמוֹ בִּשְׁאָר אִסּוּרִין. וְכֵן הַדִּין בְּחָמֵץ נָקְשָׁה אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת — הֲרֵי דִּינוֹ כְּחָמֵץ גָּמוּר בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשֵּׁשׁ וּלְמַעְלָה:

יט עִסַּת חָמֵץ שֶׁנָּפְלָה לְמַיִם צוֹנְנִין, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁרֵית בְּתוֹכָן מֵעֵת לְעֵת — מֻתָּר לִשְׁתּוֹתָן בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשֵּׁשׁ וּלְמַעְלָה אַחַר שֶׁשִּׁמֵּן הַסְּתָם עִסָּה שֶׁל חָמֵץ הוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם בַּמַּיִם. וְכֵן שְׁעוֹרִים נוֹתְנִים טַעַם לִפְגָם בַּמַּיִם, שֶׁהֵן מַבְאִישִׁין אוֹתָם:

כ כְּכָר שֶׁלֵּם שֶׁל חָמֵץ שֶׁנִּתְעָרֵב אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף כִּכָּרוֹת שֶׁל מַצָּה אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בְּתוֹכָם, וְאָסוּר לֶאֱכֹל מֵהַתַּעֲרֹבֶת בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה חֲמִישִׁית וָאֵילָךְ, לְפִי שֶׁכְּכָר שָׁלֵם הוּא דָּבָר שֶׁבִּמְנָיָן (פֵּרוּשׁ שֶׁצָּרִיךְ לְמָכְרוֹ בְּמִנְיָן מֵחֲמַת חֲשִׁיבוּתוֹ וְאֵינוֹ נִמְכָּר בְּאֹמֶד כְּמוֹ שֶׁדֶּרֶךְ לִמְכֹּר דְּבָרִים שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבִין), וְכָל דָּבָר שֶׁבִּמְנָיָן אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"י:

כא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַכְּכָר הוּא אָסוּר מֵחֲמַת עַצְמוֹ שֶׁהוּא חָמֵץ, אֲבָל כִּכָּר שֶׁל מַצָּה שֶׁנֶּאֱסַר מֵחֲמַת שֶׁנִּבְלַע בּוֹ אִסּוּר, כְּגוֹן שֶׁמָּצְאוּ בּוֹ חִטָּה חֲמוּצָה שֶׁנֶּאֱפֵית בְּתוֹכוֹ וֶהֱסִירָהּ מִמֶּנָּה וְצָרִיךְ לְהָסִיר מִמֶּנָּה עוֹד מַצָּה, וְכֵן מַצָּה שֶׁנִּתְכַּפְּלָה מִקְצָתָהּ וְאַחַר שֶׁחָתַךְ מִמֶּנָּה מָקוֹם הַכָּפוּל שֶׁהוּא חָמֵץ צָרִיךְ לְהָסִיר מִמֶּנָּה עוֹד כְּדֵי נְטִילָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א, מִפְּנֵי שֶׁנִּבְלַע בָּהּ טַעַם הֶחָמֵץ, וְאִם קֹדֶם שֶׁהֵסִיר מִמֶּנָּה כְּדֵי נְטִילָה נִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת — כֻּלָּם מֻתָּרִין, וּמֻתָּר לְאָכְלָם בְּעֶרֶב פֶּסַח עַד הַלַּיְלָה, וְאֵין צָרִיךְ לְהָסִיר מֵהֶם כְּלוּם, שֶׁאוֹתָהּ מַצָּה הַבְּלוּעָה מֵאִסּוּר נִתְבַּטְּלָה בְּרֹב, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁבִּמְנָיָן אַף לְאַחַר שֶׁנֶּחְתַּךְ מִמֶּנּוּ מְעַט, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי הִיא בְּעַצְמָהּ מֻתֶּרֶת הִיא, וְהָאִסּוּר שֶׁבְּתוֹכָהּ אֵינוֹ דָּבָר שֶׁבִּמְנָיָן:

כב אֲפִלּוּ כִּכָּר שֶׁנֶּחְתַּךְ מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה וְנִתְבַּטֵּל חֲשִׁיבוּתוֹ וְאַחַר כָּךְ נִתְעָרֵב בִּפְרוּסוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁל מַצָּה — אָסוּר לֶאֱכֹל וְלֵהָנוֹת מֵהַתַּעֲרֹבֶת בְּתוֹךְ הַפֶּסַח מִלֵּיל ט"ו וָאֵילָךְ. וַאֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְבַּטֵּל הָאִסּוּר בְּרֹב קֹדֶם הַפֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁאֵין גּוּף הָאִסּוּר נִבְלָל בְּגוּף הַהֶתֵּר אֶלָּא הוּא עוֹמֵד בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַתַּעֲרֹבֶת, לְפִיכָךְ כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַפֶּסַח הֲרֵי הוּא חוֹזֵר וְנֵעוֹר וְאוֹסֵר אֶת כָּל הַתַּעֲרֹבֶת כְּאִלּוּ נִתְעָרֵב עַכְשָׁו בַּפֶּסַח.

(וְיֵשׁ חוֹלְקִין. וְיֵשׁ לְסָמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּשָׁעַת הַדְּחָק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

אֲבָל חָמֵץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּהֶתֵּר לַח בְּלַח שֶׁהֵן נִבְלָלִין, וְנִתְבַּטֵּל קֹדֶם הַפֶּסַח בְּשִׁשִּׁים אוֹ מֵחֲמַת שֶׁהוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם — מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, דְּכֵיוָן שֶׁגּוּף הָאִסּוּר בָּלוּל

בְּגוּף הַהֶתֵּר וְנִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ — הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁאֵינוֹ בָּעוֹלָם כְּלָל, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַשֶּׁהוּ מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ בְּתוֹךְ הַתַּעֲרֹבֶת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּלוּל בְּגוּף הַהֶתֵּר, הוּא חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח וְאוֹסֵר אֶת הַתַּעֲרֹבֶת.

וְיֵשׁ מַחֲמִירִין עוֹד דַּאֲפִלּוּ אִם אֵין בְּתוֹךְ הַתַּעֲרֹבֶת כְּלוּם מִמַּמְּשׁוּת הֶחָמֵץ אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ אֶלָּא שֶׁנִּפְלַט לְשָׁם טַעַם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ וְנִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח — הֲרֵי הוּא חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח, כְּגוֹן תַּרְנְגֹלֶת מְבֻשֶּׁלֶת שֶׁמָּצָא בָּהּ חִטָּה מְחֻמֶּצֶת וְהֵסִיר מִמֶּנָּה הַחִטָּה קֹדֶם הַפֶּסַח — אָסוּר לֶאֱכָלָהּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, מִפְּנֵי שֶׁטַּעַם מַשֶּׁהוּ שֶׁנִּפְלַט מִן הַחִטָּה לַתַּרְנְגֹלֶת חוֹזֵר וְנֵעוֹר וְאוֹסֵר אֶת כָּל הַתַּרְנְגֹלֶת.

וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲמִיר כְּאַחַת מִשְּׁתֵּי סְבָרוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת — יַחֲמִיר לְעַצְמוֹ, אֲבָל לֹא יוֹרֶה כֵן לַאֲחֵרִים.

אֲבָל אִם לֹא הֵסִיר הַחִטָּה מִן הַתַּרְנְגֹלֶת עַד שֶׁנִּכְנַס הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת הַתַּרְנְגֹלֶת מֵהַקְּדֵרָה קֹדֶם כְּנִיסַת הַפֶּסַח וְהִנִּיחָהּ בְּקַעֲרָה בְּלֹא רֹטֶב, אִם כְּשֶׁנִּכְנַס הַפֶּסַח הָיְתָה הַתַּרְנְגֹלֶת עֲדַיִן חַמָּה בְּכְדֵי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, אֲפִלּוּ לֹא הָיְתָה חַמָּה אֶלָּא רֶגַע אֶחָד — הֲרֵי בְּאוֹתָהּ רֶגַע שֶׁבְּתוֹךְ הַפֶּסַח חָזְרָה הַחִטָּה וּפָלְטָה טַעַם מַשֶּׁהוּ לְתוֹךְ הַתַּרְנְגֹלֶת וְאוֹסֶרֶת אֶת כֻּלָּהּ אִם הַתַּרְנְגֹלֶת הִיא שְׁמֵנָה. וְאִם הִיא כְּחוּשָׁה — צָרִיךְ לְהַסִיר מִמֶּנָּה בְּמָקוֹם הַחִטָּה כָּעֵבִי רֹחַב גּוּדֶל. וּלְמִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין מְחַלְּקִין בֵּין כְּחוּשָׁה לִשְׁמֵנָה — הֲרֵי כָּל הַתַּרְנְגֹלֶת אֲסוּרָה בְּכָל עִנְיָן:

כג כְּלִי שֶׁה[וּ]א בָּלוּעַ מֵחָמֵץ שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּכְלִים אֲחֵרִים — אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בְּתוֹכָם אֲפִלּוּ הֵן אֶלֶף. וְצָרִיךְ לְהַגְעִיל אֶת כֻּלָּם אִם רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחַמִּין לְצָרֶךְ אֲכִילַת הַפֶּסַח, אוֹ לְצָרֶךְ אֲכִילַת עֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה ה' וְאֵילָךְ, דְּכֵיוָן שֶׁעַל יְדֵי הַגְעָלָה אֶפְשָׁר לְהַפְרִיד מִן הַכֵּלִים אֶת הָאִסּוּר הַבָּלוּעַ בַּכֵּלִי — הֲרֵי זֶה כְּ"דָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" שֶׁאֵינוֹ בָּטֵל לְעוֹלָם (וְאַף עַל גַּב דְּבִשְׁאָר אִסּוּרִין לֹא קַיְימָא לָן הָכִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ב, מִכָּל מָקוֹם בְּחָמֵץ בְּפֶסַח מַחֲמִירִין טְפֵי).

לְפִיכָךְ אִם הָיָה כְּלִי זֶה שָׁנִּבְלַע בּוֹ חָמֵץ כְּלִי חֶרֶס שֶׁאֵינוֹ נִכְשָׁר בְּהַגְעָלָה — הֲרֵי הוּא מִתְבַּטֵּל בְּרֹב כְּלֵי חֶרֶס אֲחֵרִים שֶׁל הֶתֵּר, וּמֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֵּלִים בְּחַמִּין בְּעֶרֶב

פֶּסַח עַד הַלַּיְלָה, וּמֻתָּר לֶאֱכֹל חָמִין הַלָּלוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח. אֲבָל אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחָמִין בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כְּדִין יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּרֹב קֹדֶם הַפֶּסַח שֶׁהוּא חוֹזֵר וְנֶעוֹר בְּפֶסַח:

כד פְּרוּסַת פַּת שֶׁנָּפַל לְיַיִן צוֹנֵן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּטְלָה מִשָּׁם קֹדֶם הַפֶּסַח, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִתְפָּרְרוּ מִמֶּנּוּ פֵּרוּרִין דַּקִּין וְנִשְׁאֲרוּ בְּתוֹךְ הַיַּיִן, וּלְפִיכָךְ אִם לֹא סִנְּנוּ אֶת הַיַּיִן עַד שֶׁנִּכְנַס הַפֶּסַח — הֲרֵי נִפְלָט טַעַם הַפֵּרוּרִין לְתוֹךְ הַיַּיִן בְּפֶסַח עַל יְדֵי שֶׁנִּכְבְּשׁוּ בְּתוֹכוֹ מֵעֵת לְעֵת, דְּהַיְנוּ מִשָּׁעָה שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ עַד שָׁעָה שֶׁמְּסַנְּנוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, שֶׁבְּסוֹף הַמֵּעֵת לְעֵת נַעֲשָׂה כִּמְבֻשָּׁל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ה, וְאָז הוּא פּוֹלֵט, וְהוֹלֵךְ טַעְמוֹ לְתוֹךְ הַיַּיִן וְנֶאֱסָר כָּל הַיַּיִן אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה, וְאָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁסִּנְּנוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וּמָצָא בּוֹ פֵּרוּרִין דַּקִּין, אֲבָל אִם עָדַיִן לֹא סִנְּנוֹ — מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח. וְכֵן מֻתָּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ בְּכָל מִינֵי הֲנָאוֹת בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הֵסִיר מִמֶּנּוּ קֹדֶם הַפֶּסַח אֶת הַפַּת שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ, וְאֵין בּוֹ אֶלָּא חֲשָׁשׁ בְּעָלְמָא שֶׁמָּא נִשְׁאֲרוּ בּוֹ פֵּרוּרִין, וְדַי לֶאֱסֹר אוֹתוֹ בִּשְׁתִיָּה. וְאִם נִתְעָרֵב מִיַּיִן זֶה לְיַיִן אַחֵר — גַּם הוּא אָסוּר בִּשְׁתִיָּה.

וְאִם סִנֵּן אוֹתוֹ[16] קֹדֶם הַפֶּסַח — מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ יֵשׁ כַּמָּה יָמִים מִשָּׁעָה שֶׁנָּפַל הַפַּת לְתוֹכוֹ עַד שָׁעָה שֶׁמְּסַנְּנוֹ, שֶׁאַף שֶׁנִּפְלַט טַעַם הַפַּת לְתוֹךְ הַיַּיִן — הֲרֵי כְּבָר נִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֶעוֹר:

כה וּכְשֶׁמְּסַנְּנוֹ בֵּין קֹדֶם הַפֶּסַח בֵּין תּוֹךְ הַפֶּסַח — צָרִיךְ לְזָהֵר לְסַנְּנוֹ בְּבֶגֶד עָב קָצָת, שֶׁלֹּא יוּכַל שׁוּם פֵּרוּר דַּק לַעֲבֹר תּוֹךְ נְקֻבֵי הַבֶּגֶד. לְפִיכָךְ, אִם נָפַל פַּת לְתוֹךְ מֵי דְּבַשׁ, אִם הוּא עָב קְצָת שֶׁלֹּא יוּכַל לַעֲבֹר בֶּגֶד שֶׁהוּא עָב קָצָת — אֵין לוֹ תַּקָּנָה לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח אַף עַל פִּי שֶׁהֵסִיר מִמֶּנּוּ אֶת הַפַּת שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ, שֶׁמָּא נִשְׁאֲרוּ שָׁם פֵּרוּרִין דַּקִּין:

---

[16] [וְאֲפִלּוּ אִם סִנְּנוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְלֹא מָצָא שׁוּם פֵּרוּר עַל הַמְסַנֶּנֶת, אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא הָיָה בּוֹ פֵּרוּר דַּק מְאֹד שֶׁאֵינוֹ נִרְגָּשׁ בִּרְאוּת הָעַיִן מֵחֲמַת שֶׁהוּא מְעֹרָב בְּלַחְלוּחִית יַיִן שֶׁעַל פִּי הַמְסַנֶּנֶת, וְנִפְלַט טַעְמוֹ בְּפֶסַח לְתוֹךְ הַיַּיִן. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין מֵעֵת לְעֵת מֵחֲמַת שֶׁהוּא שָׁנָפַל הַפַּת לְתוֹךְ הַיַּיִן עַד שָׁעָה שֶׁמְּסַנְּנוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִפְלַט טַעַם הַפֵּרוּרִין לְתוֹךְ הַיַּיִן כְּמוֹ שֶׁהוּא צוֹנֵן. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מַחֲמִירִין בְּחֹמֶץ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ נִשְׂרָה הֶחְמֵץ בְּצוֹנֵן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּאן חֹמֶץ גָּמוּר אֶלָּא קִפַּח שֶׁמָּא נִשְׁאֲרוּ בּוֹ פֵּרוּרִין דַּקִּין — יֵשׁ לְהָקֵל בַּדָּבָר. וַאֲפִלּוּ אִם כְּשֶׁסִּנְּנוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח מָצָא פֵּרוּרִין עַל פִּי הַמְסַנֶּנֶת שֶׁבְּוַדַּאי הָיוּ בְּתוֹךְ הַיַּיִן בְּפֶסַח, מִכָּל מָקוֹם אִם הוּא שָׁעַת הַדְּחַק כְּגוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְיַיִן זֶה לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת אוֹ לְקִדּוּשׁ וּלְהַבְדָּלָה — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁחֹמֶץ בְּפֶסַח אֵינוֹ אוֹסֵר בְּפַחוֹת מִמֵּעֵת לְעֵת]:

כו כָּל מִינֵי מְלוּחִים מֻתָּר לְאָכְלָם בְּפֶסַח מִן הַדִּין בְּלֹא שׁוּם שְׁרִיָּה וַהֲדָחָה כְּלָל אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִזָּהֲרוּ בָּהֶן מֵחְמוּץ, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא בָּדְקוּ אֶת הַמֶּלַח מִפְּרוּרֵי חָמֵץ שֶׁדָּרֶךְ לְהִמָּצֵא בּוֹ, שֶׁהֲרֵי אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ בּוֹ פֵּרוּרֵי חָמֵץ — כְּבָר נִמּוֹסוּ וְנִמּוֹחוּ וְנִתְבַּטְּלוּ בְּשִׁשִּׁים קוֹדֶם הַפֶּסַח.

וַאֲפִלּוּ נִמְלְחוּ בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁל חָמֵץ בֶּן יוֹמוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ חָמֵץ בְּחַמִּין תּוֹךְ מֵעֵת לְעֵת לַמְּלִיחָה, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִפְגַּם חָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּכְּלִי, אַף עַל פִּי כֵן אֵין הַמֶּלַח מַפְלִיטוֹ מִן הַכְּלִי וּמַבְלִיעוֹ בָּאֹכֶל הַנִּמְלָח בְּתוֹכוֹ, לְפִי שֶׁאֵין כֹּחַ בְּמֶלַח אֶלָּא לְהַפְלִיט מֹהַל מִן הָאֹכֶל שֶׁהוּא רַךְ, אֲבָל לֹא מִן הַכְּלִי שֶׁהוּא קָשֶׁה:

כז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִינֵי מְלוּחִים יְבֵשִׁים, כְּגוֹן גְּבִינָה מְלוּחָה וְדָגִים מְלוּחִים שֶׁאֵינָן שְׁרוּיִם בְּמַיִם אוֹ בְּצִיר מֵעֵת לְעֵת בְּתוֹךְ כְּלִי חָמֵץ, אֲבָל אִם הָיוּ שְׁרוּיִם בְּמַיִם אוֹ בְּצִיר מֵעֵת לְעֵת, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה הַכְּלִי בֶּן יוֹמוֹ בְּשָׁעָה שֶׁנָּתְנוּ הַמֶּלַח לְתוֹכוֹ — אָסוּר (וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ה דְּלֹא נֶאֱסַר אֶלָּא מַה שֶּׁמָּנוּ מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְהַצִּיר, אֲבָל הַמִּקְצָת שֶׁיּוֹצֵא חוּץ מֵהַמַּיִם וְהַצִּיר לֹא נֶאֱסָר) לְאָכְלוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיא מֵהַכְּלִי שֶׁל חָמֵץ קוֹדֶם הַפֶּסַח וֶהֱדִיחוֹ יָפֶה יָפֶה בְּכְלִי שֶׁל פֶּסַח מִן הַמֶּלַח הַדָּבוּק בּוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁנִּכְבַּשׁ מֵעֵת לְעֵת בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁל חָמֵץ — הֲרֵי נִפְלַט טַעַם הֶחָמֵץ מִן הַכְּלִי לְתוֹכוֹ עַל יְדֵי כְּבִישָׁה זוֹ, שֶׁכָּל הַכָּבוּשׁ מֵעֵת לְעֵת — הֲרֵי הוּא כִּמְבֻשָּׁל.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכְּלִי לֹא הָיָה בֶּן יוֹמוֹ וְנִפְגַּם טַעַם הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁהַטַּעַם הַפָּגוּם נִבְלַע לְתוֹךְ הַמֶּלַח שֶׁהוּא חָרִיף וְחָזָק מֵחֲמַת טַעַם הַמֶּלַח שֶׁנִּכְנַס בּוֹ — הֲרֵי טַעַם פָּגוּם זֶה נֶהֱפַךְ בּוֹ לְשֶׁבַח, שֶׁהַחֲרִיפוּת מְבַטֵּל אֶת פְּגִימָתוֹ:

כח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמֶלַח שֶׁהוּא מָלוּחַ הַרְבֵּה מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לְמַלֵּחַ בָּשָׂר אוֹ דָּגִים כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ זְמַן מְרֻבֶּה וּמַרְבִּים בָּהֶם מֶלַח, וּלְפִיכָךְ אַף שֶׁהֵן שְׁרוּיִן בְּמַיִם אֵין הַמַּיִם מְבַטְּלִין חֲרִיפוּתָן. אֲבָל אִם אֵינוֹ מָלוּחַ כָּל כָּךְ — אֵינוֹ נִקְרָא דָּבָר חָרִיף, כֵּיוָן שֶׁהוּא שָׁרוּי בַּמַּיִם הֵן מְבַטְּלִין אֶת חֲרִיפוּתוֹ. וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ אִם הָיָה הַכְּלִי בֶּן יוֹמוֹ בְּשָׁעָה שֶׁכְּבָשׁוּהוּ לְתוֹכוֹ — מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, שֶׁהֲרֵי לֹא נִפְלַט הֶחָמֵץ מֵהַכְּלִי לְתוֹכוֹ

עַד סוֹף מֵעֵת לְעֵת מִשָּׁעָה שֶׁנִּכְבַּשׁ, וּבָרַגַע הַהִיא שֶׁבְּסוֹף הַמֵּעֵת לְעֵת כְּבָר יֵשׁ יוֹתֵר מִמֵּעֵת לְעֵת מִשָּׁעָה שֶׁנִּבְלַע הֶחָמֵץ לְתוֹךְ הַכְּלִי, וּכְבָר נִפְגַּם טַעְמוֹ׃

כט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנָּתַן עָלָיו הַמַּיִם קוֹדֶם שֶׁנִּזְרְאָה הַצִּיר בְּתוֹךְ הַכְּלִי שֶׁל חָמֵץ שֶׁנִּכְבַּשׁ בְּתוֹכוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא נָתַן עָלָיו אֶת הַמַּיִם עַד לְאַחַר שֶׁנִּזְרְאָה צִיר בְּתוֹךְ הַכְּלִי, אֶלָּא שֶׁלֹּא שָׁהָה הַצִּיר בְּתוֹךְ הַכְּלִי (קוֹדֶם שֶׁנָּתַן עָלָיו מַיִם) כְּשִׁעוּר בִּשּׁוּל, דְּהַיְנוּ בְּכְדֵי שֶׁאִם הָיָה נוֹתֵן הַכְּלִי עִם הַצִּיר שֶׁבְּתוֹכוֹ עַל גַּבֵּי הָאוּר הָיָה הַצִּיר מַתְחִיל לְהַרְתִּיחַ, אֲבָל אִם לֹא נָתַן עָלָיו מַיִם עַד לְאַחַר שֶׁשָּׁהָה הַצִּיר בְּתוֹךְ הַכְּלִי כְּשִׁעוּר בִּשּׁוּל, אִם הָיָה הַכְּלִי בֶּן יוֹמוֹ — אָסוּר לֶאֱכֹל מֵהַמָּלִיחַ שֶׁנִּכְבַּשׁ בְּתוֹכוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, לְפִי שֶׁהַצִּיר הוּא דָּבָר חָרִיף, כֵּיוָן שֶׁהוּא יוֹצֵא מֵהַמָּלִיחַ עַל יְדֵי כֹּחַ הַמֶּלַח שֶׁעָלָיו, הֲרֵי כָּל כֹּחַ הַמֶּלַח בַּצִּיר, וְדִינוֹ כְּרוֹתֵחַ גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ס"ט וְצ"א, וְכֵיוָן שֶׁשָּׁהָה הַצִּיר בַּכְּלִי כְּשִׁעוּר בִּשּׁוּל — הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ נִתְבַּשֵּׁל בְּתוֹכוֹ וְנִבְלַע חֲרִיפוּת הַצִּיר בְּתוֹךְ הַכְּלִי, וְעַל יְדֵי כֵן נַעֲשָׂה טַעַם הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּכְּלִי חָרִיף מְעַט עַל יְדֵי חֲרִיפוּת הַצִּיר שֶׁנִּכְנַס בְּתוֹכוֹ, וְכֵיוָן שֶׁטַּעַם הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּכְּלִי נַעֲשָׂה חָרִיף מְעַט בְּעוֹדוֹ מְשֻׁבָּח, דְּהַיְנוּ בְּעוֹד שֶׁהַכְּלִי הוּא בֶּן יוֹמוֹ — אֵינוֹ נִפְגָּם לְעוֹלָם אֲפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה יָמִים׃

ל וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא יוֹדֵעַ שִׁעוּר הַמָּקוֹם מִן הַכְּלִי שֶׁהָיָה בּוֹ הַצִּיר קוֹדֶם שֶׁנָּתַן בּוֹ הַמַּיִם, וּבָרוּר לוֹ שֶׁיֵּשׁ שִׁשִּׁים בַּמָּלִיחַ הַנִּכְבָּשׁ עִם מֵי הַכִּבִּישָׁה כְּנֶגֶד אוֹתוֹ מָקוֹם מִן הַכְּלִי בְּכָל עֶבְיוֹ — מֻתָּר לֶאֱכֹל מָלִיחַ זֶה בְּפֶסַח, שֶׁהֲרֵי לֹא נִכְנַס חֲרִיפוּת הַצִּיר אֶלָּא בְּאוֹתוֹ מָקוֹם מִן הַכְּלִי שֶׁהָיָה מֻנָּח עָלָיו, וּשְׁאָר הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בִּשְׁאָר הַכְּלִי הוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם בְּשָׁעָה שֶׁנִּפְלַט לְתוֹךְ הַמָּלִיחַ, דְּהַיְנוּ לְאַחַר מֵעֵת לְעֵת מִשָּׁעָה שֶׁנִּכְבַּשׁ הַמָּלִיחַ בַּמַּיִם בְּתוֹךְ כְּלִי זֶה׃

לא וּמִכָּל מָקוֹם, לְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאוֹסְרִין נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם בְּפֶסַח — אָסוּר לֶאֱכֹלוֹ בְּפֶסַח בְּכָל עִנְיָן, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹצִיאוֹ קוֹדֶם הַפֶּסַח מִן הַכְּלִי שֶׁל חָמֵץ שֶׁהָיָה שָׁרוּי בְּתוֹכוֹ, אֲבָל כְּשֶׁהוּא שָׁרוּי בְּתוֹכוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבַר עָלָיו מֵעֵת לְעֵת מִשָּׁעָה שֶׁנִּשְׁרָה בְּתוֹכוֹ עַד שָׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֶה לְקָנוֹתוֹ וּלְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, וְכָל צוֹנֵן שֶׁהוּא שָׁרוּי בִּכְלִי אֵינוֹ מַפְלִיט כְּלוּם מֵהַכְּלִי פָּחוֹת [מִ]מֵּעֵת לְעֵת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה טוֹב לְזָהֵר מִלְּקָנוֹתוֹ אִם אֵין שָׁם שִׁעֲת הַדְּחָק, אֲבָל אִם יֵשׁ שִׁעַת

הַדְּחָק מֻתָּר לִקְנוֹתוֹ וּלְאָכְלוֹ בְּפֶסַח אִם עֲדַיִן לֹא עָבַר מֵעֵת לְעֵת מִשָּׁעָה שֶׁנִּשְׁרָה בִּכְלִי שֶׁל חָמֵץ עַד שָׁעָה שֶׁמּוֹצִיאוֹ מִתּוֹכוֹ בְּפֶסַח.

אֲבָל אִם כְּבָר עָבַר מֵעֵת לְעֵת — אָסוּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שְׁרִיָּה וַהֲדָחָה. וַאֲפִלּוּ אִם כְּלִי זֶה שֶׁל חָמֵץ זֶה שֶׁנִּכְבַּשׁ בְּתוֹכוֹ לֹא נִבְלַע בּוֹ מֵעוֹלָם כָּל כָּךְ חָמֵץ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בַּדְּבָר שֶׁנִּכְבַּשׁ בְּתוֹכוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּכְּלִי, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא כָּבוּשׁ בְּתוֹכוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וְחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ, וְאֵין לוֹ בִּטּוּל לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ הוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם לְפִי מִנְהָגֵנוּ:

לב אֲבָל אִם הוֹצִיאוֹ מֵהַכְּלִי שֶׁל חָמֵץ קֹדֶם הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מָלוּחַ הַרְבֵּה מְאֹד וְהָיָה כָּבוּשׁ בְּתוֹךְ הַכְּלִי כַּמָּה יָמִים, מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא נִבְלַע מֵעוֹלָם כָּל כָּךְ חָמֵץ בִּכְלִי זֶה שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּמָלִיחַ זֶה שִׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ — מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, שֶׁאַף אִם נִפְלַט הֶחָמֵץ מֵהַכְּלִי לְתוֹכוֹ הֲרֵי נִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֶעוֹר בְּפֶסַח:

לג בָּשָׂר שֶׁמְּלָחוּהוּ בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁל חָמֵץ אֲפִלּוּ הוּא בֶּן יוֹמוֹ וְנִכְבַּשׁ בְּתוֹכוֹ כַּמָּה יָמִים בְּתוֹךְ הַצִּיר שֶׁנִּפְלַט מִמֶּנּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְלַח הַבָּשָׂר הַרְבֵּה מְאֹד וַהֲרֵי חֲרִיפוּתוֹ מְבַטֵּל פְּגִימַת טַעַם הֶחָמֵץ שֶׁנִּפְלַט לְתוֹכוֹ, מִכָּל מָקוֹם אִם אַחַר כָּךְ נִתְיַבֵּשׁ הַבָּשָׂר כְּמוֹ שֶׁהוּא דָּרֶךְ לְיַבֵּשׁ בָּשָׂר כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם לִזְמַן מְרֻבֶּה — מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, דְּכֵיוָן שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ נִתְבַּטֵּל טַעַם הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ:

לד וְאִם בָּשָׂר יָבֵשׁ זֶה הָיָה תָּלוּי בְּחֶדֶר שֶׁמְּרַקְּדִין שָׁם קֶמַח — אֵין שְׁרִיָּה וַהֲדָחָה מוֹעִיל לוֹ לְהַתִּירוֹ בְּפֶסַח, שֶׁהַקֶּמַח אֵינוֹ עוֹבֵר עַל יְדֵי הֲדָחָה, וְאַדְּרַבָּה הוּא מִתְדַּבֵּק וְנַעֲשֶׂה פְּרוּרֵי בָּצֵק דַּקִּין מְאֹד וְנִדְבָּקִין מְאֹד בַּבָּשָׂר:

לה וְכֵן שְׁאָר אֳכָלִין וּמַשְׁקִין וְכֵלִים שֶׁל פֶּסַח — צָרִיךְ לְהַזְהִיר לָעָם שֶׁלֹּא יְרַקְּדוּ קֶמַח בְּסָמוּךְ לָהֶם מָקוֹם שֶׁאָבָק הַקֶּמַח יָכוֹל לְהַגִּיעַ אֲלֵיהֶם:

לו וְכָל זֶה מֵעִקַּר הַדִּין, אֲבָל כְּבָר נָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּפֶסַח עַד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת כָּל מִינֵי מְלוּחִים שֶׁלֹּא נִזְהֲרוּ לִבְדֹּק הַמֶּלַח מִפְּרוּרֵי חָמֵץ הַנִּמְצָאִים בּוֹ, לְפִי שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יֵשׁ עֲלֵיהֶן עֲדַיִן פֵּרוּר דַּק שֶׁל חָמֵץ בְּעַיִן שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ מִן הַמֶּלַח וּמֵחֲמַת דַּקּוּתוֹ אֵינוֹ נִרְאֶה לָעַיִן. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא רוֹצֶה לִשְׁרוֹתָן בְּמַיִם וּלְהַדִּיחָן יָפֶה וְנִמְצָא שֶׁאַף אִם הָיָה עֲלֵיהֶם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ בְּעַיִן כְּבָר יַעֲבֹר עַל יְדֵי שְׁרִיָּה וַהֲדָחָה — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ בְּלֹא הֲדָחָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִינֵי מְלוּחִים שֶׁדַּרְכָּן לְאָכְלָם בְּכָל הַשָּׁנָה בְּלֹא הֲדָחָה, כְּגוֹן דָּגִים לַחִים מְלוּחִים שֶׁנִּמְלְחוּ מִזְּמַן קָרוֹב, וּמִינֵי קִשּׁוּאִין (שְׁקוֹרִין אוּגֶרְקֶעס) וְלִימוֹנִי"שׁ מְלוּחִים וּכְבוּשִׁים, וּגְבִינָה מְלוּחָה, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲבָל מִינֵי מְלוּחִים שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה אֵינָן נֶאֱכָלִים בְּלֹא הֲדָחָה, כְּגוֹן דָּגִים יְבֵשִׁים, אוֹ הַמְּלוּחִים בְּחָבִית (שְׁקוֹרִין הֶערִינְג), שֶׁהֵן מְלוּחִין מִזְּמַן מְרֻבֶּה וְאֵינָן נֶאֱכָלִין בְּלֹא הֲדָחָה, וּבָשָׂר מָלוּחַ אֲפִלּוּ הוּא לַח וַאֲפִלּוּ נִמְלַח מִקָּרוֹב אֵין דַּרְכּוֹ לְהֵאָכֵל בְּלֹא הֲדָחָה, וּלְפִיכָךְ אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח לְהַדִּיחוֹ, וּמֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח עַל יְדֵי הֲדָחָה, שֶׁיַּשְׁרֶנּוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּמַיִם.

(וְאִם יַשְׁרֶנּוּ בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁל פֶּסַח וְגַם יְדִיחֶנּוּ יָפֶה) [קוֹדֶם הַפֶּסַח בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁל פֶּסַח וִידִיחֶנּוּ יָפֶה] וְיַעֲבֹר מֵעָלָיו מַשֶּׁהוּ חָמֵץ הַדָּבוּק בּוֹ [וְהַמַּחֲמִיר בְּכָל עִנְיָן] — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח:

לז אֲבָל כַּרְכָּשׁוֹת יְבֵשׁוֹת שֶׁנִּמְלְחוּ בְּמֶלַח שֶׁלֹּא נִבְדַּק מֵהֶחָמֵץ — אֵין שְׁרִיָּה וַהֲדָחָה מוֹעִיל לָהֶן לְהַתִּירָן לְאָכְלָן בְּפֶסַח. אֲפִלּוּ אִם הַמּוֹלִיְתָא שֶׁבִּפְנִים הוּא מִבָּשָׂר שֶׁנִּמְלַח וְנִכְשַׁר לְשֵׁם פֶּסַח, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי בְּשָׁעָה שֶׁמָּלְחוּ הַכַּרְכָּשׁוֹת לְהַכְשִׁירָן מִידֵי דָּמָן מָלְחוּ אוֹתָן בַּצַּד הַחִיצוֹן שֶׁלָּהֶם, מָקוֹם שֶׁהַשֶּׁמֶן דָּבוּק שָׁם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ע"ה, וְאַחַר כָּךְ מְהַפְּכִין אוֹתָם וְצַד הַחִיצוֹן שֶׁנִּמְלַח הוּא מִבִּפְנִים, וְהָאֵיךְ תּוֹעִיל לוֹ הֲדָחָה שֶׁמִּבַּחוּץ:

לח וְכָל מִנְהָגִים אֵלּוּ הֵן לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר בִּשֵּׁל אֶחָד מִדְּבָרִים הַלָּלוּ בְּלֹא שׁוּם הֲדָחָה וּשְׁרִיָּה, וְאִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּם אוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל — מַעֲמִידִין עַל עִקַּר הַדִּין, וּמֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נִתְעָרֵב אֶחָד מִדְּבָרִים הַלָּלוּ בִּדְבָרִים אֲחֵרִים אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים — מֻתָּר לֶאֱכֹל כָּל הַתַּעֲרוֹבוֹת בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח:

לט אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאֵין לוֹ בָּשָׂר אַחֵר לְיוֹם טוֹב רַק כַּרְכָּשׁוֹת הַמְּמֻלָּאִים בְּבָשָׂר שֶׁנִּמְלַח בְּמֶלַח שֶׁלֹּא נִבְדַּק מִפְּרוּרֵי חָמֵץ וְגַם נֶחְתַּךְ דַּק דַּק בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַסְּתָם לֹא הָיָה הַסַּכִּין מְקֻנָּח יָפֶה קֹדֶם שֶׁחָתַךְ בּוֹ הַבָּשָׂר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל סַכִּין שֶׁל חָמֵץ שֶׁאֵינוֹ מְקֻנָּח יָפֶה אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְהֵא מַשֶּׁהוּ חָמֵץ דָּבוּק בּוֹ, וְאִם כֵּן יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא עַל יְדֵי דְּחַק הַסַּכִּין בַּבָּשָׂר בַּחֲתִיכָתוֹ נִפְרָד מַשֶּׁהוּ חָמֵץ מִן הַסַּכִּין וְנִדְבַּק בַּבָּשָׂר,

וּכְשֶׁמַּגִּיעַ הַפֶּסַח עֲדַיִן הֶחָמֵץ מַשֶּׁהוּ בְּעַיִן בְּתוֹךְ הַבָּשָׂר שֶׁבַּכְּרָכָשׁוֹת, כֵּיוָן שֶׁהוּא שְׁעַת הַדְּחָק יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים דְּסָתָם סַכִּין שֶׁמְּחַתְּכִין בּוֹ מְקֻנָּח הוּא מִן הֶחָמֵץ הַדָּבוּק בּוֹ, שֶׁהֶחָמֵץ אֵינוֹ דָּבָר הַנִּסָּרֵךְ וְנִדְבָּק, וּבְקִנּוּחַ מְעַט הוּא נִפְרָד מֵהַסַּכִּין:

מ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין בַּמִּלּוּי שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּרָכָשׁוֹת לֹא שׁוּם וְלֹא בָּצָל וְלֹא שְׂאָר דָּבָר חָרִיף, אֲבָל אִם יֵשׁ בּוֹ אֶחָד מֵהַדְּבָרִים הַחֲרִיפִים — אָסוּר לֶאֱכֹל כַּרְכָּשׁוֹת אֵלּוּ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת. וְאִם נָפַל מֵהֶם לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, אִם הוּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — הֲרֵי הֵם אוֹסְרִין אֶת הַתַּבְשִׁיל בְּמַשֶּׁהוּ, שֶׁהֲרֵי הַדָּבָר הֶחָרִיף שֶׁבְּתוֹכוֹ בְּוַדַּאי נֶחְתַּךְ בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ [כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ לֶאֱכֹל מֵהֶן בְּפֶסַח, וְכָל דָּבָר חָרִיף שֶׁנֶּחְתַּךְ בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ] אֲפִלּוּ הָיָה מְקֻנָּח וְנָקִי וְלֹא הָיָה בָּן יוֹמוֹ — אָסוּר לְאָכְלוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, וְאוֹסֵר אֶת תַּעֲרֻבְתּוֹ בְּמַשֶּׁהוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

מא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשׁוּם וּבָצָל שֶׁבְּתוֹךְ הַמּוּלְיָתָא, אֲבָל שׁוּם שֶׁחוֹתְכִין אוֹתוֹ דַּק דַּק וּמְעָרְבִין אוֹתוֹ בַּמֶּלַח שֶׁמּוֹלְחִין בּוֹ בָּשָׂר לְיַבֵּשׁ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רֵיחַ הַשּׁוּם נוֹדֵף לְתוֹךְ הַבָּשָׂר — מֻתָּר לֶאֱכֹל הַבָּשָׂר בְּפֶסַח עַל יְדֵי שְׁרִיָּה וַהֲדָחָה, שֶׁאַף שֶׁהַשּׁוּם נֶחְתַּךְ בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ, מִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי שְׁרִיָּה וַהֲדָחָה נוֹפֵל עִקַּר כָּל מַמָּשׁוּת הַשּׁוּם מֵעַל גַּבֵּי הַבָּשָׂר, וְלֹא נִשְׁאַר בּוֹ אֶלָּא רֵיחוֹ, וְרֵיחַ זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מֵהַשּׁוּם בִּלְבַדּוֹ, וְאֵין בּוֹ כְּלוּם מֵרֵיחַ חָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּסַּכִּין שֶׁנֶּחְתַּךְ בּוֹ הַשּׁוּם:

מב אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאֵין לוֹ בָּשָׂר לְיוֹם טוֹב רַק דְּגִים מְלוּחִים אוֹ בָּשָׂר מָלוּחַ שֶׁנִּמְלְחוּ בְּמֶלַח שֶׁלֹּא נִבְדְּקוּ מִפְּרוּרֵי חָמֵץ וְלֹא הֶדִיחָם קֹדֶם הַפֶּסַח — מֻתָּר לִשְׁרוֹתָם וּלְהַדִּיחָם בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁל חָמֵץ אִם אֵין לוֹ כְּלִי שֶׁל פֶּסַח, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַשְׁרֶה בְּתוֹכוֹ מֵעֵת לְעֵת, שֶׁבְּפָחוֹת מִמֵּעֵת לְעֵת אֵין מַיִם צוֹנְנִין מַפְלִיטִין כְּלוּם מֵהַכְּלִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז:

מג אָסוּר לֶאֱכֹל בְּפֶסַח עַד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן מֵהַשֶּׂמֶן שֶׁהִתִּיכוּהוּ קֹדֶם הַפֶּסַח אִם לֹא נִתְכַּוְּנוּ בְּהַתָּכָתוֹ כְּדֵי לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא נִזָּהֲרוּ בּוֹ מֵחָמוּץ בִּשְׁעַת הַתָּכָתוֹ, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִתְעָרֵב אָז בְּתוֹכוֹ פֵּרוּר חָמֵץ מַשֶּׁהוּ וַעֲדַיִן הוּא עוֹמֵד בְּעֵינוֹ בְּתוֹךְ הַשֶּׂמֶן, שֶׁהֲרֵי הַפֵּרוּר אֵינוֹ מִתְעָרֵב וְנִבְלָל יָפֶה בְּתוֹךְ הַשֶּׂמֶן שֶׁיִּתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִתְעָרֵב בְּמַאֲכָלִים אֲחֵרִים בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — אֵינוֹ אוֹסֵר תַּעֲרֻבְתּוֹ בְּמַשֶּׁהוּ,

אֶלָּא מִתְבַּטֵּל הוּא בְּשִׁשִּׁים, כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא חֲשַׁשׁ מַשֶּׁהוּ חָמֵץ. וּבִמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ בְּשָׁעַת הַדְּחָק — יֵשׁ לְהָקֵל אֲפִלּוּ אִם נִתְעָרֵב בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים.

וְאִם חָזַר וְהִתִּיךְ שֶׁמָּן זֶה קֹדֶם הַפֶּסַח וְסִנֵּן אוֹתוֹ בְּבֶגֶד עָב קְצָת כְּדֵי לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֲבָל בְּפֶסַח אֵין סִנּוּן מוֹעִיל לוֹ, שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לְהַתִּיכוֹ קֹדֶם הַסִּנּוּן, וְנִמְצָא שֶׁאִם הָיוּ בְּתוֹכוֹ פֵּרוּרֵי חָמֵץ אַף עַל פִּי שֶׁסִּנְּנוֹ מִתּוֹכוֹ הֲרֵי כְּבָר נִתְבַּשְּׁלוּ בְּתוֹכוֹ וְנִפְלַט טַעְמָן לְתוֹכוֹ וְחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ, וְגַם יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא הָיוּ בְּתוֹכוֹ פֵּרוּרֵי חָמֵץ וְנִמּוֹחוּ עַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל:

מד וַאֲפִלּוּ הוּא אוֹמֵר: "בָּרֵי לִי שֶׁלֹּא נִתְעָרֵב בָּזֶה שׁוּם פֵּרוּרֵי חָמֵץ בְּשָׁעָה שֶׁהִתִּיכוּהוּ קֹדֶם הַפֶּסַח" — אֵין זֶה כְּלוּם, לְפִי שֶׁאֵין זוֹכֵר אֶלָּא דָּבָר שֶׁעָשָׂה בְּמִתְכַּוֵּן, וְדָבָר שֶׁנִּתְכַּוֵּן נִזְהָר לַעֲשׂוֹתוֹ, אֲבָל זֶה שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהִתִּיךְ אֶת הַשֶּׁמֶן לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ עַל הַפֶּסַח וְלֹא נִתְכַּוֵּן לְהִזָּהֵר בּוֹ מִפֵּרוּרֵי חָמֵץ, אִם כֵּן אַף אִם נִתְעָרֵב בּוֹ פֵּרוּר מַשֶּׁהוּ לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ עָלָיו וְלֹא הִשְׁגִּיחַ בּוֹ, וְאֵינוֹ נִזְכָּר מִזֶּה לְאַחַר זְמַן:

מה אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן בְּהַתָּכָתוֹ כְּדֵי לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח וְנִזְהַר בּוֹ מִפֵּרוּרֵי חָמֵץ, אַף עַל פִּי שֶׁהִתִּיכוֹ בְּתוֹךְ קְדֵרָה שֶׁל חָמֵץ בַּת יוֹמָהּ — מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, שֶׁהֲרֵי אֵין בּוֹ אֶלָּא נוֹתֵן טַעַם בָּן נוֹתֵן טַעַם שֶׁל הֶתֵּר, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא נִפְלַט לְתוֹךְ הַשֶּׁמֶן שׁוּם טַעַם מִן הֶחָמֵץ עַצְמוֹ, אֶלָּא מִן הֶחָמֵץ נִפְלַט לַקְּדֵרָה וּמִקְּדֵרָה לַשֶּׁמֶן, וַהֲרֵי יֵשׁ כָּאן [נוֹתֵן טַעַם] בֶּן נוֹתֵן טַעַם, וַעֲדַיִן הַכֹּל הֶתֵּר כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ הַפֶּסַח וְלֹא נֶאֱסַר הֶחָמֵץ כְּלָל, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, דְּכָל טַעַם שֶׁאֵינוֹ נִפְלָט מִמְּשׁוּת הַמַּאֲכָל עַצְמוֹ הוּא קָלוּשׁ מְאֹד, וּכְשֶׁהוּא נִבְלָע בְּתוֹךְ מַאֲכָל אַחֵר בְּשָׁעָה שֶׁטַּעַם זֶה מֻתָּר עֲדַיִן בַּאֲכִילָה — אֵין בּוֹ כֹּחַ לֶאֱסֹר אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן אִסּוּרוֹ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ נוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם שֶׁל הֶתֵּר אֶלָּא כְּשֶׁהַהֶתֵּר וְהָאִסּוּר הֵן שֵׁמוֹת מְחֻלָּקִין, שֶׁאֵין שְׁמוֹתֵיהֶן שָׁוִין זֶה לָזֶה, כְּגוֹן בָּשָׂר בְּחָלָב, שֶׁבָּשָׂר לְבַדּוֹ הוּא הֶתֵּר גָּמוּר וּשְׁמוֹ בָּשָׂר, וְנוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם שֶׁלּוֹ מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּחָלָב, דְּכֵיוָן שֶׁטַּעַם הַבָּשָׂר נִקְלַשׁ כָּל כָּךְ — אֵין בּוֹ מַמָּשׁוּת כָּל כָּךְ שֶׁיּוּכַל לְחוּל עָלָיו שֵׁם חָדָשׁ שֶׁל אִסּוּר, דְּהַיְנוּ שֵׁם "בָּשָׂר בְּחָלָב", אֲבָל נוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם שֶׁל חָמֵץ, אַף עַל פִּי שֶׁקֹּדֶם הַפֶּסַח הוּא עֲדַיִן שֶׁל הֶתֵּר, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן אִסּוּרוֹ לֹא חָל עָלָיו שֵׁם חָדָשׁ,

שֶׁהֲרֵי מִתְּחִלָּה אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה קָלוּשׁ מְאֹד הָיָה שְׁמוֹ חָמֵץ וְעַכְשָׁו שְׁמוֹ חָמֵץ, אֶלָּא שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא אָסְרוּ הַכָּתוּב, וְעַכְשָׁו הוּא כַּחֲתִיכַת נְבֵלָה, וְכֵיוָן שֶׁאֵין כָּאן שֵׁם חָדָשׁ אֶלָּא אִסּוּר הַבָּא מֵאֵלָיו — יָכוֹל הוּא לָחוּל אֲפִלּוּ עַל טַעַם קָלוּשׁ כָּזֶה, כֵּיוָן שֶׁמֵּאֵלָיו הוּא נֶאֱסָר, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לֶאֱכֹל מִשֶּׁמֶן זֶה אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה חֲמִישִׁית וָאֵילָךְ, וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן.

אֲבָל אִם קִדֵּם הַפֶּסַח עֵרָה שֶׁמֶן זֶה כְּשֶׁהוּא רוֹתֵחַ לְתוֹךְ כְּלִי אַחֵר — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתוֹ כְּלִי בְּפֶסַח בְּלֹא הֶכְשֵׁר, דְּכֵיוָן שֶׁטַּעַם חָמֵץ שֶׁבַּשֶּׁמֶן הוּא קָלוּשׁ מְאֹד — אֵין בּוֹ כֹּחַ לְהַקְרוֹת שֵׁם חָמֵץ לְאוֹתוֹ מְעַט שֶׁמֶן שֶׁנִּבְלַע בְּתוֹךְ הַכְּלִי כְּדֵי שֶׁיֵּאָסֵר כְּשֶׁיַּגִּיעַ הַפֶּסַח.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁמֶן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָם חֲרִיפִים, אֲבָל דָּבָר חָרִיף שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בִּכְלִי חָמֵץ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה בֶּן יוֹמוֹ וְעֵרָה אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא רוֹתֵחַ לְתוֹךְ כְּלִי אַחֵר שֶׁל פֶּסַח — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּפֶסַח בְּלֹא הֶכְשֵׁר אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, לְפִי שֶׁהַחֲרִיפוּת מוֹצִיא אֶת עִקַּר וְגוּף הַטַּעַם הַבָּלוּעַ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הָיָה מְקַבֵּל הַדָּבָר חָרִיף אֶת טַעַם הֶחָמֵץ מִן מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ עַצְמוֹ וְלֹא עַל יְדֵי הַכְּלִי, וְנִמְצָא שֶׁדָּבָר הֶחָרִיף הוּא נוֹתֵן טַעַם רִאשׁוֹן שֶׁל הֶחָמֵץ, וְהַכְּלִי שֶׁל פֶּסַח שֶׁעֵרוּהוּ לְתוֹכוֹ הוּא נוֹתֵן טַעַם שֵׁנִי, וַעֲדַיִן יֵשׁ עָלָיו שֵׁם טַעַם חָמֵץ, וְנֶאֱסָר כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַפֶּסַח.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. אֲבָל אִם בְּתוֹךְ הַפֶּסַח נִתְעָרֵב הַשֶּׁמֶן זֶה בְּמַאֲכָלִים אֲחֵרִים — אֵינוֹ אוֹסֵר בְּמַשֶּׁהוּ, כְּמוֹ שֶׁאִם הָיָה בָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ טַעַם מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ עַצְמוֹ, אֶלָּא מִתְבַּטֵּל הוּא בְּשִׁשִּׁים, כֵּיוָן שֶׁלִּפְנֵי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה מֻתָּר לֶאֱכֹלוֹ בְּלֹא שׁוּם בִּטּוּל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ שִׁשִּׁים אֵין צָרִיךְ לְבַטְּלוֹ, לְפִי שֶׁבְּדִיעֲבַד סוֹמְכִין לְגַמְרֵי עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק:

מו וְכֵן הַדִּין בְּיַיִן מְבֻשָּׁל וּמֵי דְּבַשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בִּכְלִי חָמֵץ בֶּן יוֹמוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁאָסוּר לִשְׁתּוֹתָן בְּפֶסַח אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת. וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם נִתְבַּשְּׁלוּ בִּכְלִי שֶׁהוּא בֶּן יוֹמוֹ אוֹ בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ, וּסְתָם כֵּלִים אֵינָן בְּנֵי יוֹמָן, מִכָּל מָקוֹם מִשּׁוּם חֲמִרַת חָמֵץ יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלַחֹשׁ שֶׁמָּא הָיָה הַכְּלִי בֶּן יוֹמוֹ, וְאֵין לִשְׁתּוֹת שׁוּם מַשְׁקֶה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בִּסְתָם כְּלִי אֶלָּא אִם כֵּן בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ.

וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר חָרִיף, אֲבָל אִם הוּא דָּבָר חָרִיף, כְּגוֹן מִרְקַחַת שֶׁנַּעֲשָׂה מִדָּבָר קִיּוּהָא וְחָרִיף — אֵין לְאָכְלוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, שֶׁהַחֲרִיפוּת מְבַטֵּל אֶת פְּגִימוּת הַטַּעַם שֶׁנִּפְלַט מֵהַכְּלִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ וְנַעֲשֶׂה בּוֹ טַעַם לְשֶׁבַח.[17] וְכֵן מֵי דְּבַשׁ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּיוֹרָה שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהּ יֵין־שָׂרָף, אֲפִלּוּ יֵשׁ כַּמָּה יָמִים בֵּין ב' הַבִּשּׁוּלִים — אָסוּר לִשְׁתּוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, שֶׁהַיַּיִן־שָׂרָף הוּא חָרִיף מְאֹד וּמַחֲמַת חֲרִיפוּתוֹ אֵין טַעְמוֹ (הַבָּלוּעַ בַּיּוֹרָה) נִפְגָּם אֲפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה יָמִים, וְהוּא נוֹתֵן טַעַם לְשֶׁבַח בְּמֵי דְּבַשׁ, לְפִיכָךְ אֵין לִקַּח בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן מֵי דְּבַשׁ שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה אֶלָּא מִיִּשְׂרְאֵל שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא בִּשְּׁלוֹ בְּיוֹרָה שֶׁבִּשֵּׁל בָּהּ יֵין־שָׂרָף, וְגַם נִזְהָר מִלְּהַחְמִיצוֹ בִּשְׁמָרִים שֶׁל שֵׁכָר:

מז דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חָרִיף שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בִּכְלִי חָמֵץ שֶׁיִּדּוּעַ שֶׁלֹּא הָיָה בֶּן יוֹמוֹ, כְּגוֹן שֶׁבִּשְּׁלוֹ לְשֵׁם הַפֶּסַח וְקוֹדֶם הַפֶּסַח עֵרָה אוֹתוֹ מֵהַכְּלִי חָמֵץ לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁל פֶּסַח — מֻתָּר לוֹ לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, שֶׁכָּל נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם שֶׁנַּעֲשָׂה קוֹדֶם הַפֶּסַח — אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְבַשֵּׁל לְשֵׁם פֶּסַח בִּכְלִי שֶׁל חָמֵץ שֶׁאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ, שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ג.

אֲבָל אִם לֹא בִּשְּׁלוֹ לְשֵׁם הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: "בָּרֵי לִי שֶׁלֹּא הָיָה הַכְּלִי בֶּן יוֹמוֹ מִבְּלִיעַת הֶחָמֵץ בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ" — אֵין זֶה כְּלוּם, וְאֵין לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ עַד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, דְּכֵיוָן שֶׁבִּשְּׁעָה שֶׁבִּשְּׁלוֹ לֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ עַל הַפֶּסַח, וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְדַקְדֵּק אִם הַכְּלִי אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ. וְאַף לְפִי דְּבָרָיו שֶׁאוֹמֵר שֶׁבָּרֵי לִי שֶׁלֹּא הָיָה בֶּן יוֹמוֹ, הֲרֵי הוּא לֹא נִתְכַּוֵּן לָכָךְ, וְאֵין אָדָם זוֹכֵר מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל אִם בְּשָׁעָה שֶׁבִּשְּׁלוֹ דִּקְדֵּק וְנִזְהַר שֶׁלֹּא לְבַשְּׁלוֹ בִּכְלִי שֶׁהוּא בָּלוּעַ מֵחָמֵץ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ לְשֵׁם הַפֶּסַח אֶלָּא מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר נִזְהַר בָּזֶה, כְּגוֹן שֶׁבִּשְּׁלוֹ בִּכְלִי

[17] [לְפִיכָךְ אִם הֶעֱמִיד גְּבִינָה קוֹדֶם הַפֶּסַח בְּחֶלֶב (צָלוּל) הַנִּמְצָא בְּתוֹךְ הַקֵּבָה שֶׁהוּא חָרִיף וְחָמוּץ וּמַעֲמִידִין בּוֹ גְּבִינוֹת, וְזֶה הֶחָלֶב הָיָה מֵעֵת לְעֵת בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁל חָמֵץ, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה בֶּן יוֹמוֹ — אָסוּר לֶאֱכֹל גְּבִינָה זוֹ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהֶחָלֶב שֶׁהֶעֱמִיד מִמֶּנּוּ הַגְּבִינָה שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הֶחָלֶב שֶׁל קֵיבָה שֶׁהֶעֱמִיד בּוֹ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַכְּלִי שֶׁל חָמֵץ שֶׁחֶלֶב הַקֵּבָה הָיָה בְּתוֹכָהּ מֵעֵת לְעֵת, דְּנִמְצָא שֶׁטַּעַם חָמֵץ שֶׁבַּחֶלֶב הַקֵּבָה נִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים בְּתוֹךְ חֶלֶב הַגְּבִינָה קוֹדֶם הַפֶּסַח, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח. וְלֹא אָמְרוּ: דָּבָר הַמֵּעֲמִיד אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף לֹא בָּטֵל, אֶלָּא כְּשֶׁהַדָּבָר הַמֵּעֲמִיד הוּא אָסוּר מֵחֲמַת עַצְמוֹ, אֲבָל אִם אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁנִּבְלַע בּוֹ אָסוּר, כְּגוֹן טַעַם חָמֵץ הַבָּלוּעַ בְּחֶלֶב הַקֵּבָה — הֲרֵי הוּא מִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן פ"ז, שֶׁהֲרֵי אִסּוּר הַבָּלוּעַ אֵינוֹ מֵעֲמִיד כְּלָל]:

חָדָשׁ לִרְפוּאָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח. וּמִכָּל מָקוֹם, מֵחֲמַת חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא נִתְעָרֵב בּוֹ פֵּרוּר חָמֵץ מַשֶּׁהוּ — צָרִיךְ לְסַנְּנוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח. וְאִם לֹא סִנְּנוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח — צָרִיךְ לְסַנְּנוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח. וְאִם לֹא מָצָא שׁוּם פֵּרוּר חָמֵץ עַל פִּי הַמְסַנֶּנֶת — מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ, וְאֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יֵשׁ פֵּרוּר דַּק שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא רָאִינוּ מֵעוֹלָם שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ חָמֵץ:

מח הַמְבַשֵּׁל מֵי דְּבַשׁ לְצָרֶךְ הַפֶּסַח וְרוֹצֶה לְהַחְמִיצוֹ — לֹא יִשְׁפְּכֵנוּ לְתוֹךְ כְּלִי הַמְיֻחָד לְכָךְ (שֶׁקּוֹרִין קוואסני"ק בִּלְשׁוֹן רוּסְיָא) שֶׁהוּא מְחַמֵּץ כָּל מֵי דְּבַשׁ שֶׁשּׁוֹפְכִין לְתוֹכוֹ, לְפִי שֶׁהַכֹּחַ הַמְחַמֵּץ הַבָּלוּעַ מֵאוֹתוֹ כְּלִי הוּא מֵחֲמַת שֶׁמַּחְמִיצִין בְּתוֹכוֹ מֵי דְּבַשׁ כָּל הַשָּׁנָה, וְהֵן חָמֵץ גָּמוּר שֶׁנִּתְחַמְּצוּ בְּשִׁמְרֵי שֵׁכָר, וְגַם נִתְבַּשְּׁלוּ בְּיוֹרָה שֶׁל שֵׁכָר אוֹ שֶׁל יֵין־שָׂרָף:

מט יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּק בְּפֶסַח מֵחֹמֶץ יַיִן שֶׁמִּסְתַּפְּקִין מִמֶּנּוּ כָּל הַשָּׁנָה. אַף עַל פִּי שֶׁנִּזְהֲרוּ שֶׁלֹּא לִשְׁאֹב מִמֶּנּוּ בִּכְלֵי חָמֵץ, מִכָּל מָקוֹם חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הֶחֱזִירוּ לְתוֹכוֹ חֹמֶץ שֶׁנִּשְׁאַר מִסְּעוּדָה, וְלִפְעָמִים יֵשׁ בְּחֹמֶץ זֶה מִפֵּרוּרֵי לֶחֶם שֶׁנָּפְלוּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה. וּבְמָקוֹמוֹת הַלָּלוּ שֶׁאֵין חֹמֶץ יַיִן מָצוּי — אֵין נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר בָּזֶה, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא חֹמֶץ אַחֵר בְּקַל:

נ בְּמָקוֹמוֹת שֶׁמְּעָרְבִין צוּקֶר בְּחֹמֶץ יַיִן — אֵין לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח, אֶלָּא אִם כֵּן סִנְּנוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח עַיֵּן סִימָן תס"ז:

נא יֵשׁ נִזְהָרִין כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי הַפֶּסַח שֶׁלֹּא לִשְׁאֹב בִּכְלֵי חָמֵץ מִן יַיִן וְחֹמֶץ הַמֻּצְנָע לְפֶסַח, אֶלָּא אִם כֵּן הַכְּלֵי חָמֵץ הוּא מֹרַק וְשֶׁטַּף שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם לִכְלוּךְ חָמֵץ. וְאִם לֹא נִזְהֲרוּ וְשָׁאֲבוּ מִמֶּנּוּ בִּכְלֵי חָמֵץ שֶׁאֵינוֹ מֹרַק וְשֶׁטַּף — נִזְהָרִין שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח. אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין אֵין כָּאן חֲשַׁשׁ אִסּוּר, שֶׁהֲרֵי סְתָם כֵּלִים הֵן נְקִיִּים וְאֵין בָּהֶם לִכְלוּךְ בְּעַיִן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ה, וּמַה שֶּׁבָּלוּעַ בְּדָפְנֵי הַכְּלֵי אֵינוֹ נִפְלָט בְּצוֹנֶן אֶלָּא עַל יְדֵי כְּבִישָׁה מֵעֵת לְעֵת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ה:

נב יַיִן לָבָן שֶׁהֻכְהָה מַרְאִיתוֹ וְרוֹצִים לְתַקְּנוֹ עַל יְדֵי שֶׁמְּשִׁימִין לְתוֹכוֹ מְעַט חָלָב בְּהֵמָה וּמְעַט חֵלֶב חִטָּה — צְרִיכִין לְהַזְהֵר שֶׁיִּהְיֶה בְּהַיַּיִן שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח, אוֹ שֶׁמָּא יִשְׁתֶּה אוֹתוֹ עִם בָּשָׂר, כֵּיוָן שֶׁאֵין הֶחָלָב נִכָּר בּוֹ, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁשִּׁים אֵין כָּאן חֲשַׁשׁ אִסּוּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְבַטֵּל אִסּוּר בַּיָּדִים בְּשִׁשִּׁים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ לְתַקְּנוֹ כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ עִם בָּשָׂר אוֹ כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח, אֶלָּא כַּוָּנָתוֹ לְתַקְּנוֹ

כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ לְבַדּוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח אוֹ לְאַחֲרָיו, אִם כֵּן אֵינוֹ מְבַטֵּל שׁוּם אִסּוּר כְּלָל. וְאַחַר שֶׁנִּתְבַּטֵּל הֶחָלָב בְּשִׁשִּׁים בְּתוֹךְ הַיַּיִן — מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ עִם בָּשָׂר, אֲבָל אָסוּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח (אֶלָּא אִם כֵּן סְנָנוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח), לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא אֵין כָּל חֵלֶב חִטָּה בָּלוּל יָפֶה יָפֶה בְּתוֹךְ הַיַּיִן אֶלָּא נִצְלַל מִמֶּנּוּ מְעַט וְיָרַד לְמַטָּה וְהוּא עוֹמֵד בְּעֵינוֹ בְּתוֹךְ הַיַּיִן בְּפֶסַח וְנִפְלַט מִמֶּנּוּ טַעַם מַשֶּׁהוּ לְתוֹךְ הַיַּיִן:

נג חֲבִית שֶׁל יַיִן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַשֶּׁהוּ בָּצַק שֶׁדָּבְקוּ בּוֹ נְסָרִים, אַף עַל פִּי שֶׁבָּצַק זֶה הוּא חָמֵץ נָקֵשֶׁה — אָסוּר לִשְׁתּוֹת מִיַּיִן שֶׁל חֲבִית זוֹ בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁנִּפְלַט מִמֶּנּוּ טַעַם מַשֶּׁהוּ לְתוֹךְ הַיַּיִן בְּפֶסַח, וְאֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים, כֵּיוָן שֶׁהוּא נָתָן הַיַּיִן בַּיָּדַיִם לְתוֹךְ חֲבִית זוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בָּצַק דָּבוּק — הֲרֵי זֶה כְּמִתְכַּוֵּן לְבַטֵּל אִסּוּר בַּיָּדַיִם, וּלְפִיכָךְ אֵין לוֹ בִּטּוּל עוֹלָמִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ט.

וְאַף שֶׁאָז בְּשָׁעָה שֶׁנָּתַן אֶת הַיַּיִן שָׁם הָיְתָה שְׁעַת הֶתֵּר אֲכִילַת חָמֵץ, מִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה מוֹעִיל אֶלָּא לְהַתַּעֲרֹבֶת שֶׁנַּעֲשָׂה בִּשְׁעַת הֶתֵּר, דְּהַיְנוּ הַטַּעַם שֶׁנִּפְלַט מֵהַבָּצֵק לְתוֹךְ הַיַּיִן קֹדֶם הַפֶּסַח הוּא מִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֶעוֹר בְּפֶסַח כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְבַּטֵּל בִּשְׁעַת הֶתֵּר, אֲבָל הַתַּעֲרֹבֶת שֶׁנַּעֲשָׂה בִּשְׁעַת אִסּוּר, דְּהַיְנוּ הַטַּעַם שֶׁנִּפְלַט מֵהַבָּצֵק בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף, כֵּיוָן שֶׁהַתַּעֲרֹבֶת זֶה נַעֲשָׂה בַּיָּדַיִם עַל יְדֵי שֶׁנָּתַן הַיַּיִן בְּחֲבִית זוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בָּצֵק. וְאַף שֶׁאָז הָיְתָה שְׁעַת הֶתֵּר, מִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי כֵן נַעֲשָׂה תַּעֲרֹבֶת גַּם בִּשְׁעַת אִסּוּר:

נד וְאִם בָּצַק זֶה דָּבַק ב' חֲדָשִׁים קֹדֶם הַפֶּסַח — בְּוַדַּאי כְּבָר נִתְקַשֶּׁה כְּשֶׁהִגִּיעַ הַפֶּסַח וְאֵין נִפְלָט מִמֶּנּוּ שׁוּם טַעַם, וּלְכָךְ מֻתָּר לִשְׁתּוֹת יַיִן זֶה בְּפֶסַח.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵּשׁ מִבָּצֵק זֶה כְּזַיִת בְּמָקוֹם אֶחָד מִסִּדְקֵי הֶחָבִית — חַיָּב לְבַעֲרוֹ כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַפֶּסַח, אוֹ שֶׁיִּטְיַח עָלָיו טִיט, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

נה כָּל דָּבָר שֶׁהוּא חָרִיף, כְּגוֹן מֶלַח אוֹ בֹּסֶר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים הַחֲרִיפִים שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ו, שֶׁנִּדּוֹכוּ בִּמְדוֹכָה שֶׁל חָמֵץ אֲפִלּוּ אֵינָהּ בַּת יוֹמָהּ וְהִיא מוּדַחַת וּנְקִיָּה שֶׁאֵין בָּהּ מַשֶּׁהוּ בְּעַיִן — אָסוּר לְאָכְלָם בְּפֶסַח, אַף עַל פִּי שֶׁנִּדּוֹכוּ קֹדֶם הַפֶּסַח, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי חֲרִיפוּתָם וְעַל יְדֵי דּוֹחַק הַדְּיכָה הֵן בּוֹלְעִין מֵחָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּמְּדוֹכָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בַּמְּדוֹכָה שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵין רְגִילִין לָדוּךְ בָּהֶן חָמֵץ, וְאֵין בָּהֶם חֲשָׁשׁ אֶלָּא שֶׁמָּא

נִדְּךְ בָּהֶן מַשֶּׁהוּ חָמֵץ בְּתוֹךְ הַתְּבָלִין הַחֲרִיפִים שֶׁנִּדּוֹכוּ בָּהֶם כָּל הַשָּׁנָה, וְאִם כֵּן אַף אִם נִפְלַט מֵהֶם טַעַם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ לְתוֹךְ הַמֶּלַח אוֹ תְּבָלִין הַחֲרִיפִים שֶׁנִּדּוֹכוּ בָּהֶן כְּבָר נִתְבַּטֵּל טַעַם זֶה בְּשִׁשִּׁים קֻדֶּם הַפֶּסַח, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לֶאֱכֹל מֶלַח וּתְבָלִין הַלָּלוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח:

נו מֶלַח הַנָּתוּן בִּכְלֵי שֶׁל חָמֵץ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, אִם הַכְּלִי הָיָה נָקִי, וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הָיָה נָקִי — הֲרֵי סְתָם כֵּלִים נְקִיִּים הֵן, וְאֵין הַמֶּלַח מַפְלִיט מַה שֶּׁבָּלוּעַ בְּתוֹךְ הַכְּלִי אֶלָּא אִם כֵּן נִדּוֹךְ בְּתוֹכוֹ. מִכָּל מָקוֹם הַמַּחֲמִיר [שֶׁלֹּא] לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶסַח בְּמֶלַח שֶׁהָיָה מֻנָּח בִּכְלִי הַבָּלוּעַ מֵחָמֵץ אֲפִלּוּ לֹא הָיָה בֶּן יוֹמוֹ וְהָיָה מוּדָּח וְנָקִי — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהַמֶּלַח יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְהַפְלִיט מַה שֶּׁבָּלוּעַ בְּתוֹךְ הַכְּלִי.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֶלַח הַנָּתוּן בִּכְלִי שֶׁאֵין רְגִילִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חָמֵץ בְּחַמִּין, כְּגוֹן מְדוֹכָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ — אֵין לְהַחֲמִיר:

נז כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חָרִיף שֶׁנִּדּוֹךְ בִּכְלֵי הַבָּלוּעַ מֵחָמֵץ אֲפִלּוּ הוּא בֶּן יוֹמוֹ — מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, אֲפִלּוּ נִדּוֹךְ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, לְפִי שֶׁאֵין הַדִּיכָה מַפְלֶטֶת מַה שֶּׁבָּלוּעַ בְּתוֹךְ הַכְּלִי כְּשֶׁהַנִּדָּךְ אֵינוֹ דָּבָר חָרִיף.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסְתָם כְּלִי, שֶׁמִּן הַסְּתָם הוּא נָקִי וְאֵין בּוֹ לִכְלוּךְ חָמֵץ בְּעַיִן, אֲבָל אִם נִדַּךְ בִּכְלִי שֶׁהוּא מְלֻכְלָךְ קְצָת מֵחָמֵץ, אֲפִלּוּ נִדּוֹךְ קֻדֶּם הַפֶּסַח — אָסוּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, אֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְהַדִּיחוֹ יָפֶה יָפֶה, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי דִּחַק הַדִּיכָה נִבְלַע בְּתוֹכוֹ קְצָת מִן הַלִּכְלוּךְ שֶׁהָיָה בְּעַיִן עַל פְּנֵי הַכְּלִי, וְאֵינוֹ נִפְלָט מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי הֲדָחָה:

נח כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חָרִיף שֶׁנָּחְתַּךְ בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ אֲפִלּוּ הוּא בֶּן יוֹמוֹ — מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח עַל יְדֵי שֶׁיְּדִיחֶנּוּ יָפֶה בְּמָקוֹם הַחֲתָךְ (וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ו דִּבְקִשּׁוּאִים אֵין הֲדָחָה מוֹעֶלֶת כְּלוּם, וְצָרִיךְ לִגְרֹר מְקוֹם הַחֲתָךְ, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנָּחְתַּךְ בְּבֵיתוֹ, שֶׁהוּא אַקְרַאי בְּעָלְמָא, אֲבָל דָּבָר שֶׁנָּחְתַּךְ בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ בְּקַבִּיעוּת בְּיַד הַנָּכְרִי, כְּגוֹן חֲתִיכַת דָּג (שֶׁקּוֹרִין לַאקְסִין) שֶׁמּוֹכְרִים הַנָּכְרִים בְּפֶסַח, וְהוּא נֶחְתַּךְ בְּפֶסַח בְּסַכִּינִים שֶׁלָּהֶם שֶׁחוֹתְכִין בָּהֶן פַּת — טוֹב לְהַחֲמִיר מִשּׁוּם חֲמִרַת חָמֵץ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּפֶסַח אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הֲדָחָה.

אֲבָל כְּשֶׁחָתְכוּהוּ קֻדֶּם הַפֶּסַח — אֵין צָרִיךְ לְהַחֲמִיר, וּמֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח עַל יְדֵי הֲדָחָה.

וְאִם לֹא הֵדִיחוּהוּ וְנָפַל לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל בְּפֶסַח — הֲרֵי כָּל הַתַּבְשִׁיל אָסוּר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁנֶּחְתַּךְ בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ, וְאֲפִלּוּ נֶחְתַּךְ בְּבֵיתוֹ בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא בְּסַכִּין שֶׁיָּדוּעַ לוֹ שֶׁלֹּא הָיָה בֶּן יוֹמוֹ, מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא קִנַּח אֶת הַסַּכִּין יָפֶה קֹדֶם שֶׁחָתַךְ אוֹתוֹ דָּבָר, מִן הַסְּתָם הָיָה מְעַט חָמֵץ דָּבוּק בּוֹ, וּכְשֶׁנֶּחְתַּךְ בּוֹ אוֹתוֹ דָּבָר עַל יְדֵי דּוֹחַק הַסַּכִּין בַּחֲתִיכָתוֹ נִפְרַד מִמֶּנּוּ חָמֵץ מִן הַסַּכִּין וְנִדְבַּק בַּדָּבָר שֶׁנֶּחְתַּךְ, וּכְשֶׁנִּפַּל אוֹתוֹ דָּבָר עִם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ הַדָּבוּק בּוֹ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל — נֶאֱסַר כָּל הַתַּבְשִׁיל מֵחֲמַת הַמַּשֶּׁהוּ חָמֵץ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים: סְתָם סַכִּין אֵינוֹ נָקִי, אֶלָּא מִן שַׁמְנוּנִית, שֶׁהוּא דָּבָר הַנִּדְבָּק וְנִסְרָךְ, אֲבָל חָמֵץ שֶׁאֵינוֹ דָּבָר נִדְבָּק וְנִסְרָךְ לוֹ, בְּקִנּוּחַ מְעַט הוּא נִפְרָד מֵהַסַּכִּין, הֲרֵי כָּל סְתָם סַכִּין נָקִי הוּא מִמֶּנּוּ, וּלְפִיכָךְ כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חָרִיף שֶׁנֶּחְתַּךְ בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ, אֲפִלּוּ נֶחְתַּךְ בְּקִבְיעוּת בְּיַד הַנָּכְרִי בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וְקֹדֶם שֶׁהֵדִיחוֹ נָפַל לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל — הֲרֵי הַתַּבְשִׁיל מֻתָּר בַּאֲכִילָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ בְּשָׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן לְצֹרֶךְ שִׂמְחַת יוֹם טוֹב שֶׁאֵין לוֹ מַאֲכָלִים אֲחֵרִים כָּל צָרְכּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

נט כָּל דָּבָר חָרִיף שֶׁנֶּחְתַּךְ בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ וְהוּא נָקִי וּמְקֻנָּח יָפֶה, וַאֲפִלּוּ נֶחְתַּךְ קֹדֶם הַפֶּסַח — אָסוּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי חֲרִיפוּתוֹ וְעַל יְדֵי דּוֹחַק הַסַּכִּין בַּחֲתִיכָתוֹ נִפְלָט טַעַם הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּסַּכִּין וְנִבְלָע בַּנֶּחְתָּךְ, וְעַל יְדֵי חֲרִיפוּתוֹ מְבַטֵּל אֶת פְּגִימַת הַטַּעַם מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ וְנַעֲשֶׂה טַעַם לְשֶׁבַח:

ס זֵיתִים מֵחֲמַת מְרִירוּתָן הֵן נִקְרָאִין דָּבָר חָרִיף, וְאִם חֲתָכָן בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ אֲפִלּוּ אֵינוֹ נָקִי וְהוּא בֶּן יוֹמוֹ, וְאַחַר כָּךְ כָּבַשׁ אוֹתָם בְּמֶלַח וּמַיִם בִּכְלִי שֶׁל חָמֵץ בֶּן יוֹמוֹ — הֲרֵי מֵי הַכְּבִישָׁה מַתִּירִין בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁכְּבָר נִתְבַּטֵּל בָּהֶן הֶחָמֵץ בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח.

אֲבָל הַזֵּיתִים עַצְמָן אֲסוּרִין אֲפִלּוּ לֹא הָיָה הַסַּכִּין בֶּן יוֹמוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֵן חֲרִיפִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם נִצְרַךְ כָּל הַזֵּיתִים שֶׁנֶּחְתְּכוּ בְּסַכִּין זֶה יֵשׁ בָּהֶן שִׁשִּׁים לְבַטֵּל פְּלִיטַת הַסַּכִּין, אַף עַל פִּי כֵן כֻּלָּם אֲסוּרִין, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא כָּל זַיִת וְזַיִת נִבְלַע מַשֶּׁהוּ מִפְּלִיטַת הַסַּכִּין וְלֹא נִתְפַּשֵּׁט מַשֶּׁהוּ זֶה בְּכָל גּוּף הַזַּיִת שֶׁיִּתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּשִׁשִּׁים, אֶלָּא כָּל מַשֶּׁהוּ זֶה נִבְלַע בְּמָקוֹם הַחֲתָךְ וְסָמוּךְ לוֹ מְעַט, בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ בְּמַשֶּׁהוּ זֶה כְּדֵי לִתֵּן טַעַם חָמֵץ גָּמוּר בְּאוֹתוֹ

מָקוֹם מֵהַזַּיִת שֶׁהוּא בָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ, וְכֵן יֵשׁ לָחֹשׁ בְּכָל זַיִת וְזַיִת, וּלְכָךְ כֻּלָּם אֲסוּרִין, אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן. וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְהָסִיר מִכָּל זַיִת אֶת מְקוֹם הַחֲתָךְ וְסָמוּךְ לוֹ מְעַט וְלֶאֱכֹל הַמּוֹתָר — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, דְּאֶפְשָׁר שֶׁבְּכַמָּה זֵיתִים נִתְפַּשְּׁטָה בָּהֶן פְּלִיטַת הַסַּכִּין בְּכָל גּוּפָן, וּלְפִי שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אוֹתוֹ לְפִיכָךְ כֻּלָּם אֲסוּרִין.

(וַאֲפִלּוּ אִם בְּשִׁשִּׁים זֵיתִים מֵהֶן יֵשׁ כְּדֵי לְבַטֵּל פְּלִיטַת כָּל הַסַּכִּין בְּשִׁשִּׁים, וְיֵשׁ כָּאן עוֹד הַרְבֵּה זֵיתִים מְאֹד כְּדֵי לְבַטֵּל הַשִּׁשִּׁים זֵיתִים בְּרֹב — אֵין זֶה כְּלוּם, שֶׁכְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁכָּל יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּרֹב קוֹדֶם הַפֶּסַח הוּא חוֹזֵר וְנֶעוֹר בְּפֶסַח).

וְאִם חָזַר וּבִשֵּׁל כָּל זֵיתִים אֵלּוּ יַחַד קוֹדֶם הַפֶּסַח — מֻתָּר לְאָכְלָן בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל נִפְלָט טַעַם הֶחָמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁהָיָה בָּלוּעַ בְּכָל זַיִת וְזַיִת וְנִתְפַּשֵּׁט בְּכָל גּוּף הַזֵּיתִים וְנִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים קוֹדֶם הַפֶּסַח, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֶעוֹר בְּפֶסַח. אֲבָל אִם לֹא בִּשְּׁלָן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּבוּשִׁין בַּמַּיִם כַּמָּה יָמִים, וְכָל כְּבוּשׁ הוּא כְּמִבֻּשָּׁל, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ כְּמִבֻּשָּׁל מַמָּשׁ, וְאֵין סוֹמְכִין עַל הַכְּבִישָׁה שֶׁעַל יְדֵי כֵן יְהֵא אִסּוּר נִפְלָט מִמָּקוֹם שֶׁנִּבְלַע בּוֹ כְּמוֹ שֶׁסּוֹמְכִין עַל הַבִּשּׁוּל, שֶׁהֲרֵי הֶכְשֵׁר כֵּלִים הָאֲסוּרִין הוּא עַל יְדֵי הַגְעָלָה בְּחַמִּין, וְלֹא עַל יְדֵי כְּבִישָׁה בְּמַיִם צוֹנְנִין אֲפִלּוּ כַּמָּה יָמִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בִּשֵּׁל כָּל הַזֵּיתִים בְּיַחַד קוֹדֶם הַפֶּסַח, וַאֲפִלּוּ בִּשֵּׁל עִמָּהֶם עוֹד דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד כָּל הַזֵּיתִים, אַף עַל פִּי כֵן הַזֵּיתִים עוֹמְדִין בְּאִסּוּרָן בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁכָּל זַיִת וְזַיִת לֹא נִפְלַט מִמֶּנּוּ טַעַם הֶחָמֵץ לְגַמְרֵי עַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל, אֶלָּא נִשְׁאַר בּוֹ מַשֶּׁהוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּשֶּׁהוּ זֶה נִתְפַּשֵּׁט עַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל בְּכָל גּוּף הַזַּיִת וְנִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּשִׁשִּׁים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁקּוֹדֶם שֶׁבִּשְּׁלוֹ הָיָה נִרְגָּשׁ טַעַם הֶחָמֵץ בְּמִקְצָת הַזַּיִת, דְּהַיְנוּ בְּמִקּוֹם הַחֲתָךְ וְסָמוּךְ לוֹ מְעַט, וְהָיָה נִקְרָא שֵׁם חָמֵץ עַל אוֹתוֹ טַעַם הַבָּלוּעַ בְּאוֹתוֹ מִקְצָת כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִפְלַט מִמֶּנּוּ הֶחָמֵץ לְגַמְרֵי — הֲרֵי טַעַם זֶה נִקְרָא טַעַם חָמֵץ כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִקְרָא קוֹדֶם שֶׁבִּשְּׁלוֹ, שֶׁהָיָה בּוֹ כְּדֵי לִתֵּן טַעַם מָרְגָּשׁ בְּאוֹתוֹ מִקְצָת. וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ שָׁם חָמֵץ עַל טַעַם מַשֶּׁהוּ זֶה הַבָּלוּעַ בְּאוֹתוֹ מִקְצָת — הֲרֵי הוּא חוֹזֵר וְנֶעוֹר בְּפֶסַח וְאוֹסֵר אֶת הַמִּקְצָת הַזֶּה שֶׁהוּא בָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ, וְהֶחָמֵץ בְּפֶסַח אֵין לוֹ בִּטּוּל לְעוֹלָם כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁם חָמֵץ עָלָיו. וּלְפִי שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים כַּמָּה הוּא שִׁעוּרוֹ שֶׁל הַמִּקְצָת הַזֶּה שֶׁהָיָה נִרְגָּשׁ בּוֹ טַעַם חָמֵץ קוֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, לְפִיכָךְ כָּל הַזַּיִת אָסוּר, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁהָיָה נִרְגָּשׁ בְּכֻלּוֹ, וְכֵן כָּל זַיִת

וְזֵית יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ שֶׁמָּא הָיָה נִרְגָּשׁ טַעַם הֶחָמֵץ בְּכֻלּוֹ.

אֲבָל חָמֵץ גָּמוּר שֶׁנִּתְעָרֵב קֹדֶם הַפֶּסַח בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים לַח בְּלַח, כְּגוֹן שֶׁכָּר לְתוֹךְ מֵי דְּבַשׁ, וְאַחַר כָּךְ נָפַל לְתוֹכוֹ עוֹד מֵי דְּבַשׁ קֹדֶם הַפֶּסַח בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַכֹּל שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַשֶּׁכָר שֶׁבְּתוֹכָם — מֻתָּר לִשְׁתּוֹת הַכֹּל בְּפֶסַח, וְאֵין הַשֶּׁכָר חוֹזֵר וְנַעֲוֹר. אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְעָרֵב תְּחִלָּה בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים וְהָיָה טַעַם שֶׁכָּר נִרְגָּשׁ בַּתַּעֲרוֹבוֹת וְנִקְרָא עָלָיו שֵׁם חָמֵץ — אֵין אוֹמְרִים: כֵּיוָן שֶׁנִּקְרָא עָלָיו שֵׁם חָמֵץ שׁוּב אֵינוֹ נִפְקָע מִמֶּנּוּ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ו, עַיֵּן שָׁם.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר מַשֶּׁהוּ בְּפֶסַח מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — יֵשׁ לְהָקֵל כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, הַמַּחֲמִיר שֶׁלֹּא לְאָכְלָם עַד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה.

וְכָל זֶה כְּשֶׁנֶּחְתְּכוּ בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ, אֲפִלּוּ הוּא מְקֻנָּח וְנָקִי וְאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ, אֲבָל אִם נִזְהַר לְחָתְכָם בְּסַכִּין חֲדָשָׁה, אוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ חָמֵץ בְּחַמִּין מֵעוֹלָם — מֻתָּר לְאָכְלָם בְּפֶסַח מֵעִקַּר הַדִּין, אֲפִלּוּ נִכְבְּשׁוּ קֹדֶם הַפֶּסַח בְּמֶלַח וּמַיִם בִּקְדָרָה שֶׁל חָמֵץ שֶׁלֹּא הָיְתָה בַּת יוֹמָהּ, לְפִי שֶׁהֶחָמֵץ שֶׁנִּפְלַט מֵהַקְּדֵרָה לַזֵּיתִים קֹדֶם הַפֶּסַח הוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּדָבָר חָרִיף אֵין אוֹמְרִים נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁנָּתַן הַמַּיִם עַל הַזֵּיתִים — כְּבָר הֶחְלַשׁ כֹּחָן וְנִתְבַּטֵּל חֲרִיפוּתָן (עַל יְדֵי הַמַּיִם שֶׁנִּבְלְעוּ בָּהֶם עַל יְדֵי כְּבִישָׁה זוֹ). וְהוּא שֶׁהַמַּיִם הֵן הָרְבֵּה מֵהַזֵּיתִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קי"ד. וְאִם נִכְבְּשׁוּ בִּכְלֵי חָמֵץ בֶּן יוֹמוֹ, דֵּינוֹ כִּשְׁאָר מִינֵי מְלוּחִים וּכְבוּשִׁים שֶׁאֵין מַרְבִּים בָּהֶם מֶלַח שֶׁנִּמְלְחוּ וְנִכְבְּשׁוּ בִּכְלֵי שֶׁל חָמֵץ בֶּן יוֹמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

סא חָמֵץ דָּגָן גָּמוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, וְנִתְעָרֵב לְאַחַר הַפֶּסַח בְּשׁוֹגֵג, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, בֵּין לַח בְּלַח בֵּין יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ — הֲרֵי הוּא בָּטֵל בְּרֹב, וּמֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, דְּכֵיוָן שֶׁחָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִשּׁוּם קְנָס שֶׁקְּנָסוּהוּ חֲכָמִים עַל שֶׁעָבַר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", לְפִיכָךְ אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד בְּעֵינוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּשָׁעָה שֶׁעָבַר עָלָיו, אֲבָל אִם נִתְעָרֵב אַחַר כָּךְ בְּרֹב הֶתֵּר, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִכְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּשָׁעָה שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח — לֹא קְנָסוּהוּ חֲכָמִים. וּמִכָּל מָקוֹם, אָסוּר לְעָרְבוֹ בַּיָּדַיִם בְּרֹב הֶתֵּר, שֶׁאֵין מְבַטְּלִין אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה. וְאִם עָבַר

וְעֵרְבוֹ בְּמֵזִיד, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּדַע שֶׁאָסוּר לְעָרְבוֹ וְאַף עַל פִּי כֵן עֵרְבוֹ בְּרֹב הֶחֵר כְּדֵי לְבַטְּלוֹ — דְּינוֹ כִּשְׁאָר מְבַטֵּל אִסּוּר בְּמֵזִיד, שֶׁאָסוּר לוֹ וּלְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וּמֻתָּר לַאֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ט, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁחָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח כֵּיוָן שֶׁהוּא אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים הֲרֵי דִּינוֹ כִּשְׁאָר אִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁאֵינָן בְּטֵלִין בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים אִם הַתַּעֲרוֹבוֹת הוּא לַח בְּלַח, בֵּין שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בַּתַּעֲרֹבֶת מַמָּשׁוֹ שֶׁל אִסּוּר בֵּין שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא טַעְמוֹ בִּלְבַד, כְּגוֹן חֲתִיכַת חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח שֶׁנִּפְלָה לְתַבְשִׁיל רוֹתֵחַ שֶׁל חָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ לְאַחַר הַפֶּסַח וְאֵין בַּתַּבְשִׁיל שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַחֲתִיכָה — הֲרֵי הַתַּבְשִׁיל אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה אַף לְאַחַר שֶׁהֵסִיר הַחֲתִיכָה מִמֶּנּוּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי, שֶׁהֲרֵי אֵין הַנָּכְרִי מוֹסִיף לוֹ דָּמִים בְּעֵד טַעַם הַחֲתִיכָה שֶׁנִּפְלַט לְשָׁם, וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל מִמֶּנָּה. אֲבָל אִם יֵשׁ בְּהַתַּעֲרֹבֶת מִמָּשׁוּת חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יְקַבֵּל דָּמִים מֵהַנָּכְרִי רַק מַה שֶּׁהַתַּעֲרֹבֶת הָיְה שָׁוֶה קֹדֶם שֶׁנִּפַּל הֶחָמֵץ לְתוֹכוֹ, אוֹ שֶׁיְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ כָּל דְּמֵי הַתַּעֲרֹבֶת עִם הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ וְיַשְׁלִיךְ דְּמֵי הֶחָמֵץ לְאִבּוּד, כְּגוֹן לַיָּם אוֹ לְנָהָר עָמֹק, דְּנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל מֵחָמֵץ זֶה.

וַאֲפִלּוּ הוּא עַצְמוֹ מֻתָּר לֶאֱכֹל כָּל הַתַּעֲרֹבֶת עַל יְדֵי שֶׁיְּפַדֶּה אֶת הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּטֹּל מִמָּעוֹתָיו סְכוּם דְּמֵי הֶחָמֵץ זֶה וְיַשְׁלִיכֵם לְאִבּוּד, דְּנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל בְּמַה שֶּׁעָבַר הַפֶּסַח עַל חָמֵץ זֶה, וְשׁוּב אֵין לָנוּ לְקָנְסוֹ שֶׁלֹּא יֹאכְלֶנּוּ, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְעָרֵב בְּהֶתֵּר.

וְאִם הַתַּעֲרֹבֶת הוּא יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ — הֲרֵי הוּא בָּטֵל בְּרֹב כְּמוֹ בִּשְׁאָר אִסּוּרִין, וּמֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה. וְאִם אֵין בַּתַּעֲרֹבֶת רֹב כְּנֶגֶד חָמֵץ זֶה, כְּגוֹן שֶׁנִּתְעָרֵב אֶחָד בְּאֶחָד אוֹ שְׁנַיִם בִּשְׁנַיִם — צָרִיךְ לְפַדּוֹת אֶת הֶחָמֵץ וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל אֶת כָּל הַתַּעֲרֹבֶת, אוֹ שֶׁיִּמְכֹּר הַכֹּל לְנָכְרִי וְלֹא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ רַק מַחֲצִית הַדָּמִים, דְּהַיְנוּ דְּמֵי הֶחֵר בִּלְבַד.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחְמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. אֲבָל אִם הוּא הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (כִּי כֵן עִקָּר):

סב עִסָּה שֶׁנִּתְחַמְּצָה לְאַחַר הַפֶּסַח בְּשִׁמְרֵי שֵׁכָר שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַשְּׁמָרִים — הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה, דְּכֵיוָן שֶׁהַשְּׁמָרִים הֶעֱמִידוּ אוֹתָהּ, וְכָל דָּבָר הַמַּעֲמִיד הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ הוּא עוֹמֵד בְּעַיִן — הֲרֵי כְּאִלּוּ כָּל הָעִסָּה הִיא

שְׁמָרִים.

לְפִיכָךְ, אִם הוּא רוֹצֶה לְמָכְרָהּ לְנָכְרִי וְלֹא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ רַק כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה הָעִסָּה שָׁוָה קֹדֶם שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ הַשְּׁמָרִים — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאָנוּ רוֹאִים כָּל הָעִסָּה כְּאִלּוּ הִיא שְׁמָרִים. וְכֵן אִם הוּא רוֹצֶה לִפְדּוֹת אֶת הַשְּׁמָרִים — אֵין מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁאֵין פִּדְיוֹן מוֹעִיל לְדָבָר שֶׁהוּא בְּעַיִן.

וְכֵן הַדִּין אִם הֶעֱמִיד גְּבִינוֹת בְּחֹמֶץ שֶׁל שֵׂכָר שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אוֹ שֶׁהֶעֱמִיד מֵי דְּבַשׁ בְּשִׁמְרֵי שֵׂכָר שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁפִּדְיוֹן מוֹעִיל לְדָבָר הַמַּעֲמִיד. וְכֵן יָכוֹל לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי וְלֹא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דְּמֵי דָּבָר הַמַּעֲמִיד. וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם:

סג אִם לָקַח שְׂאוֹר מֵעִסָּה שֶׁנִּתְחַמְּצָה בְּשַׁאוֹר שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, וּמֵעִסָּה זוֹ הַשְּׁנִיָּה לָקַח שְׂאוֹר וְחִמֵּץ בּוֹ עִסָּה שְׁלִישִׁית, וּמֵעִסָּה זוֹ הַשְּׁלִישִׁית לָקַח שְׂאוֹר וְחִמֵּץ בּוֹ עִסָּה רְבִיעִית — הֲרֵי עִסָּה זוֹ הָרְבִיעִית מֻתֶּרֶת אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה בְּלֹא שׁוּם פִּדְיוֹן. אֲבָל עִסָּה הַב' וְהַג' דִּינָן כָּעִסָּה הָרִאשׁוֹנָה.

וְכֵן אִם לָקַח שְׁמָרִים מִמֵּי דְּבַשׁ שֶׁהֶעֱמִידוּהוּ בְּשִׁמְרֵי שֵׂכָר שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְהֶעֱמִיד בָּהֶם מֵי דְּבַשׁ ב', וּמִמֵּי דְּבַשׁ הַב' לָקַח שְׁמָרִים וְהֶעֱמִיד בָּהֶם מֵי דְּבַשׁ ג', וּמִמֵּי דְּבַשׁ הַג' לָקַח שְׁמָרִים וְהֶעֱמִיד בָּהֶם מֵי דְּבַשׁ ד' — הֲרֵי מֵי דְּבַשׁ הַד' מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּשְׁתִיָּה לְדִבְרֵי הַכֹּל, עַיֵּן סִימָן תמ"ב, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

סימן תמח

א דִּין חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וּבוֹ ל"א סְעִיפִים:

חָמֵץ דָּגָן גָּמוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, בֵּין שֶׁעָבַר עָלָיו כָּל הַפֶּסַח וּבֵין שֶׁלֹּא עָבַר עָלָיו אֶלָּא מִקְצָת הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ מִקְצָת יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת — הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁקְּנָסוּהוּ חֲכָמִים לְבַעַל הֶחָמֵץ עַל שֶׁעָבַר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא". וְלֹא רָצוּ חֲכָמִים לַחֲלֹק בִּגְזֵרָתָם, וַאֲסָרוּהוּ עַל כָּל אָדָם. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ הָיָה בַּעַל הֶחָמֵץ אָנוּס שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְבַעֲרוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ מִמֶּנּוּ כְּלָל עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי כֵן אֲסָרוּהוּ בַּהֲנָאָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַנִּיחַ כָּל אָדָם חֲמֵצוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח וְיֹאמַר: "אָנוּס הָיִיתִי":

ב אֲבָל חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה אִם הוּא בָּצַק, אוֹ פַּת בְּמָקוֹם שְׁנוֹהֲגִין הֶתֵּר בְּפַת שֶׁל נָכְרִי, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בּוֹ עֲבֵרָה בִּשְׁהִיָּתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — לֹא אֲסָרוּהוּ חֲכָמִים:

ג נָכְרִי שֶׁהֵבִיא לְיִשְׂרָאֵל דּוֹרוֹן שֶׁל חָמֵץ, אֲפִלּוּ הֵבִיאוֹ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה — לֹא יְקַבְּלֶנּוּ הַיִּשְׂרָאֵל מִיָּדוֹ, שֶׁהֲרֵי בְּקַבָּלָה זוֹ נִקְנֶה לוֹ הַדּוֹרוֹן בְּקִנְיָן גָּמוּר וְנַעֲשָׂה חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" בְּרֶגַע זוֹ שֶׁעַד הַלַּיְלָה. וְכֵן לֹא יֹאמַר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁיַּנִּיחַ הַדּוֹרוֹן בְּמָקוֹם צָנוּעַ וְכֵיוֹצֵא בִּדְבָרִים כָּאֵלּוּ שֶׁנִּכָּר מֵהֶן שֶׁהוּא חָפֵץ בַּדּוֹרוֹן, שֶׁאִם הוּא חָפֵץ בּוֹ הוּא נִקְנֶה לוֹ עַל יְדֵי שֶׁהוּא מֻנָּח בְּבֵיתוֹ אוֹ בַּחֲצֵרוֹ, שֶׁכָּל הַדָּבָר הַמֻּנָּח בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל אָדָם נִקְנֶה לוֹ כְּאִלּוּ הוּא מֻנָּח בְּיָדוֹ מַמָּשׁ, שֶׁחֲצֵרוֹ הוּא כִּשְׁלוּחוֹ לְכָל דָּבָר.

אֲבָל כְּשֶׁאֵין נִכָּר מִתּוֹךְ דְּבָרָיו אוֹ מַעֲשָׂיו שֶׁהוּא חָפֵץ בְּהַדּוֹרוֹן — אֵין חֲצֵרוֹ קוֹנָה לוֹ, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם אֵין נוֹחַ לְאָדָם לִקְנוֹת לוֹ דָּבָר הָאָסוּר לוֹ לִקְנוֹתוֹ, וְכֵיוָן שֶׁאֵין נוֹחַ לוֹ לִקְנוֹתוֹ אֵין חֲצֵרוֹ נַעֲשֶׂה כִּשְׁלוּחוֹ לִקְנוֹת לוֹ דָּבָר שֶׁאֵין נוֹחַ לוֹ, שֶׁאֵין אָדָם נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לַחֲבֵרוֹ בַּעַל כָּרְחוֹ:

ד וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְהַחֲמִיר וּלְפָרֵשׁ בְּפִיו שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיִּקְנֶה לוֹ חֲצֵרוֹ אֶת הַדּוֹרוֹן שֶׁל הַנָּכְרִי.

וְצָרִיךְ לִזָּהֵר לְכָפּוֹת עָלָיו אֶת הַכְּלִי עַד הָעֶרֶב אִם הוּא שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ, אֶלָּא אִם כֵּן הֶבִיאוֹ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, שֶׁבְּשָׁעָה מוּעֶטֶת אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכְלֶנּוּ. וְאִם הוּא חֹל הַמּוֹעֵד צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לְפָנָיו מְחִצָּה גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

ה וְכָל זֶה בְּדוֹרוֹן וְכֵיוֹצֵא בּוֹ שֶׁאֵין הָאַחֲרִיוּת עַל הַיִּשְׂרָאֵל אִם יִגָּנֵב הֶחָמֵץ אוֹ יֹאבַד, אֲבָל אִם הַנָּכְרִי מֵבִיא לְבֵית הַיִּשְׂרָאֵל לְמִכֹּר אוֹ לְהַפְקִיד אֶצְלוֹ — צָרִיךְ הַיִּשְׂרָאֵל לוֹמַר בְּפֵרוּשׁ לְהַנָּכְרִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבְּלוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב בַּאֲחָרִיוּתוֹ כְּלָל, וְלֹא יוּכַל הַנָּכְרִי לִכְפּוֹתוֹ לְשַׁלֵּם אַף אִם הוּא אָלָם. וְאִם אֵינוֹ אָלָם וְאֵין הֶכְרֵחַ כְּלָל לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיְּקַבֵּל פִּקָּדוֹנוֹ — לֹא יַנִּיחֶנּוּ שֶׁיַּנִּיחַ הֶחָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ בְּכָל עִנְיָן, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, עַיֵּן סִימָן ת"מ:

ו יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵץ הַרְבֵּה בְּעֶרֶב פֶּסַח וְרוֹצֶה לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי הַמַּכִּירוֹ וּמְיַדְּעוֹ אוֹ לִתְּנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּהַנָּכְרִי שֶׁלֹּא יִגַּע בַּחָמֵצוֹ כְּלָל אֶלָּא יִשְׁמְרֶנּוּ לוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח וְאָז יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, דְּכֵיוָן שֶׁאִם לֹא הָיָה הַנָּכְרִי רוֹצֶה לְהַחֲזִירוֹ לוֹ לֹא הָיָה יָכוֹל לִתְבֹּעַ מִמֶּנּוּ בְּדִין שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לוֹ אִם כְּבָר קָנָהוּ הַנָּכְרִי בְּאֶחָד מִדְּרָכֵי הַקִּנְיָה שֶׁיִּתְבָּאֵר, נִמְצָא שֶׁכָּל יְמֵי הַפֶּסַח הֶחָמֵץ קָנוּי לְהַנָּכְרִי בְּקִנְיָן גָּמוּר, וְאַחַר הַפֶּסַח שֶׁהוּא מַחֲזִירוֹ לוֹ — מַתָּנָה הוּא שֶׁהוּא נוֹתֵן לוֹ:

ז וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יִמְכְּרֶנּוּ וְיִתְּנֶנּוּ לְעַבְדּוֹ הַקָּנוּי לוֹ לִצְמִיתוּת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּר מִחוּץ לְבֵית הַיִּשְׂרְאֵל וּמוֹשֵׁךְ אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרְאֵל לִרְשׁוּתוֹ, אַף עַל פִּי כֵן אֵין הֶחָמֵץ קָנוּי לוֹ כְּלָל, שֶׁכָּל מַה שֶּׁקָּנָה עֶבֶד קָנָה רַבּוֹ. אֲבָל אִם אֵין גּוּף הָעֶבֶד קָנוּי לוֹ לִצְמִיתוּת אֶלָּא שֶׁהוּא שָׂכִיר אֶצְלוֹ — מֻתָּר לְמָכְרוֹ לוֹ וְלִתְּנוֹ לוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּר בְּבֵית הַיִּשְׂרְאֵל.

וּבִלְבַד שֶׁיִּמְשֹׁךְ הַנָּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרְאֵל לִרְשׁוּתוֹ אוֹ לִרְשׁוּת שֶׁל הֶפְקֵר, כְּדֵי שֶׁיִּקְנֶה אֶת הֶחָמֵץ בִּמְשִׁיכָה זוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם קָנָה הַנָּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ בְּאֶחָד מִשְּׁאָר דַּרְכֵי הַקִּנְיוֹת שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ, אַף עַל פִּי כֵן, אִם אֶפְשָׁר טוֹב הוּא שֶׁיּוֹצִיא הַנָּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרְאֵל קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁאִם יִשָּׁאֵר הֶחָמֵץ מֻנָּח בִּרְשׁוּת הַיִּשְׂרְאֵל — יְהֵא נִרְאֶה כְּאִלּוּ קִבֵּל הַיִּשְׂרְאֵל אֶת הֶחָמֵץ בְּפִקָּדוֹן מִיַּד הַנָּכְרִי, וְאַחֲרָיוּת הַפִּקָּדוֹן עַל יִשְׂרָאֵל. אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין אֵין לָחוֹשׁ לָזֶה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם לֹא יוֹצִיאֶנּוּ הַנָּכְרִי מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרְאֵל יִתְחַיֵּב הַיִּשְׂרְאֵל בְּאַחֲרָיוּתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם יִגָּנֵב מִמֶּנּוּ הֶחָמֵץ אוֹ יֹאבַד יִתְחַיֵּב לְהַחֲזִיר לְהַנָּכְרִי דְּמֵי הַמְּכִירָה שֶׁנָּתַן לוֹ בְּעֵת קִנְיָתוֹ מִמֶּנּוּ אֶת הֶחָמֵץ — צָרִיךְ הַיִּשְׂרְאֵל לְהַזְהִיר אֶת הַנָּכְרִי שֶׁיּוֹצִיא אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב לְהַחֲזִיר לוֹ דָּמָיו אִם יִגָּנֵב מִמֶּנּוּ אוֹ יֹאבַד:

ח וּמִכָּל מָקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיא הַנָּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרְאֵל לִרְשׁוּתוֹ אוֹ לִרְשׁוּת שֶׁל הֶפְקֵר, אַף עַל פִּי כֵן לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ שֶׁיִּטֹּל מִמֶּנּוּ הַיִּשְׂרְאֵל כֶּסֶף אוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף כְּפִי שִׁוּוִי כָּל הַמִּקָּח שֶׁל כָּל הֶחָמֵץ בְּשַׁעַר שֶׁבַּשּׁוּק, אוֹ שֶׁיִּקַּח מִמֶּנּוּ מְעַט כֶּסֶף אוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף, וּבְעֵד הַשְּׁאָר יַעֲמִיד לוֹ עֶרֶב קַבְּלָן בְּעֵד כָּל הַמָּעוֹת שֶׁיִּשָּׁלֵם לוֹ לִזְמַן פֵּרָעוֹן שֶׁקָּבַע לוֹ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם טַעֲנָה וּמַעֲנֶה עַל הַנָּכְרִי בְּעֵד הַמָּעוֹת כִּי אִם עַל

הֶעָרֵב קַבְלָן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ קוֹנֶה מִטַּלְטְלִין בִּמְשִׁיכָה אֶלָּא בְּכֶסֶף. אֲבָל בִּדְיֵעֲבַד שֶׁלֹּא קָנָה הַנָּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ אֶלָּא בִּמְשִׁיכָה בִּלְבַד אוֹ בְּכֶסֶף בִּלְבַד וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח — הֲרֵי זֶה מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה. וְכֵן אִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁהִגִּיעָה שָׁעָה שִׁשִּׁית, שֶׁאָז אֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְנוֹתוֹ לְנָכְרִי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ג — אֵין צָרִיךְ לִפְדּוֹתוֹ מֵהַנָּכְרִי וּלְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם.

וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ קוֹנֶה מִטַּלְטְלִין בְּכֶסֶף בִּלְבַד אֶלָּא בִּמְשִׁיכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן קצ"ד, וְזֶה שֶׁלֹּא מָשַׁךְ אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל לֹא קָנָהוּ כְּלָל אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ כָּל דָּמָיו, וַהֲרֵי הוּא חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם (הֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַנָּכְרִי קוֹנֶה מִטַּלְטְלִין אֲפִלּוּ בְּכֶסֶף בִּלְבַד אוֹ בִּמְשִׁיכָה בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קל"ב, וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּחָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח שֶׁאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁבִּדְבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל, וְעוֹד) כֵּיוָן שֶׁהֶחָמֵץ לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן בִּעוּרוֹ אַף אִם לֹא הָיָה מוֹכְרוֹ לְנָכְרִי לֹא הָיָה בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל וְלֹא נִקְרָא שֶׁלּוֹ כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אֵין רַשַּׁאי לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ, אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה הֶעֱמִידָה אֶת הֶחָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ לִהְיוֹת שְׁמוֹ נִקְרָא עָלָיו שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" אִם לֹא הוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּתוֹ קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר וְלֹא בִּעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר, לְפִיכָךְ בְּגִלּוּי דַּעַת בִּלְבַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה דַּעְתּוֹ קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַבִּעוּר שֶׁאֵין רְצוֹנוֹ כְּלָל שֶׁיִּהְיֶה הֶחָמֵץ שֶׁלּוֹ דַּי בָּזֶה לְהַפְקִיעַ מֵעָלָיו אִסּוּר "בַּל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", וְגִלּוּי דַּעַת זֶה הוּא מַה שֶּׁמַּקְנֶה אוֹתוֹ לַנָּכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קִנְיָן גָּמוּר הַמּוֹעִיל מִדִּין תּוֹרָה שֶׁלֹּא יוּכַל אֶחָד מֵהֶן לַחֲזֹר בּוֹ וּלְבַטֵּל הַמַּקָּח:

ט וְכָל זֶה כְּשֶׁמּוֹכֵר חֲמֵצוֹ, אֲבָל אִם נוֹתְנוֹ בְּמַתָּנָה לְנָכְרִי — אֵין צָרִיךְ אֶלָּא מְשִׁיכָה בִּלְבַד לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁקִּנְיָנוֹ שֶׁל נָכְרִי הוּא בְּכֶסֶף אֶלָּא בְּמֶכֶר, שֶׁהַנָּכְרִי צָרִיךְ לִתֵּן כֶּסֶף מִקְנָתוֹ לְהַמּוֹכֵר וּבָזֶה נִקְנֶה לוֹ הַמֶּכֶר, אֲבָל בְּמַתָּנָה שֶׁאֵין שָׁם כֶּסֶף מִקְנָה דַּי בְּמְשִׁיכָה בִּלְבַד:

י אִם אוֹתוֹ הַנָּכְרִי שֶׁהוּא מַקְנֶה לוֹ חֲמֵצוֹ לֹא מָשַׁךְ בְּעַצְמוֹ אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל, אֶלָּא צִוָּה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר אוֹ לְנָכְרִי אַחֵר שֶׁיָּבִיא לוֹ אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל — אֵין

וֶה כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אוֹמְרִים שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁנַּעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן קפ"ח:

יא לְפִיכָךְ, אִם הָיָה הֶחְמֵץ רַב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַנָּכְרִי בְּעַצְמוֹ לְהוֹצִיא אֶת כֻּלּוֹ מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל קֹדֶם הַפֶּסַח, וְכֵן אִם אֵין הַנָּכְרִי רוֹצֶה לְהוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל, וְכֵן אִם אֵין הֶחְמֵץ כָּאן אֵצֶל הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁיּוּכַל הַנָּכְרִי לְמָשְׁכוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּא בְּעִיר אַחֶרֶת אוֹ עַל הַדֶּרֶךְ — צָרִיךְ לְהַקְנוֹתוֹ לְהַנָּכְרִי בְּאֶחָד מִשְּׁאָר דְּרָכֵי הַקְּנִיָּה שֶׁהֵן קִנְיָן גָּמוּר הַמּוֹעִיל שֶׁלֹּא יוּכַל אֶחָד מֵהֶן לַחֲזֹר בּוֹ, כְּגוֹן בְּכָל דָּבָר שֶׁנָּהֲגוּ הַסּוֹחֲרִים לִקְנוֹת בּוֹ, דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי הָרְשֶׁם שֶׁנָּהֲגוּ בְּקִצָּת מְקוֹמוֹת שֶׁכְּשֶׁהַלּוֹקֵחַ רוֹשֵׁם עַל הַמֶּקַח כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ סִימָן יָדוּעַ שֶׁהוּא קָנוּי לוֹ קִנְיָן גָּמוּר, אוֹ עַל יְדֵי תְּקִיעַת כַּף, אוֹ עַל יְדֵי נְתִינַת פְּרוּטָה בְּמָקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁכְּשֶׁהַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן פְּרוּטָה לַמּוֹכֵר, אוֹ שֶׁמַּכִּין בְּכַפֵּיהֶן זֶה עַל גַּבֵּי זֶה — נִגְמַר הַמֶּקַח וְאֵין אֶחָד מֵהֶם יְכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ.

אוֹ עַל יְדֵי שֶׁיִּמְסֹר הַיִּשְׂרָאֵל לְהַנָּכְרִי אֶת הַמַּפְתֵּחַ מִן הַחֶדֶר שֶׁהֶחְמֵץ מֻנָּח בְּתוֹכוֹ אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁמְּסִירַת הַמַּפְתֵּחַ קוֹנָה קִנְיָן גָּמוּר.

אוֹ עַל יְדֵי אַגַּב קַרְקַע, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּמְכֹּר לְהַנָּכְרִי גַּם הַחֶדֶר שֶׁהֶחְמֵץ מֻנָּח בְּתוֹכוֹ, וְיֹאמַר: "אַגַּב הַחֶדֶר תִּזְכֶּה הֶחְמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ", אֲבָל אִם אֵינוֹ אוֹמֵר כַּלָּשׁוֹן הַזֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחִלָּה מָכַר לוֹ אֶת הַחֶדֶר וְאַחַר כָּךְ מָכַר לוֹ אֶת הֶחְמֵץ שֶׁבְּתוֹכוֹ — אֵין הֶחְמֵץ נִקְנֶה לְהַנָּכְרִי עַל יְדֵי שֶׁהוּא מֻנָּח בְּחַדְרוֹ שֶׁל נָכְרִי, שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲצֵרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֶחָצֵר הוּא כִּשְׁלוּחוֹ וּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹתוֹ, אֲבָל אֵין שְׁלוּחוֹ שֶׁל נָכְרִי כְּמוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

יב כְּשֶׁמּוֹכֵר לְהַנָּכְרִי אֶת הַחֶדֶר — צָרִיךְ שֶׁיִּטֹּל מֵהַנָּכְרִי כֶּסֶף אוֹ שְׁוֵה כֶּסֶף בְּעַד כָּל דְּמֵי הַמְכִירָה, אוֹ שֶׁיַּקִּיחַ מִעַט כֶּסֶף אוֹ שְׁוֵה כֶּסֶף וּבְעַד הַשְּׁאָר יַעֲמִיד לוֹ עֲרֵב קַבְלָן שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ לִזְמַן פֵּרָעוֹן שֶׁקָּבַע לְהַנָּכְרִי. וְגַם יִכְתֹּב לוֹ שְׁטַר מְכִירָה, שֶׁאֵין הַנָּכְרִי קוֹנֶה קַרְקַע לֹא בְּכֶסֶף בִּלְבַד וְלֹא בַּחֲזָקָה, אֶלָּא בִּשְׁטָר עִם הַכֶּסֶף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן קצ"ד (וְעַיֵּן שָׁם בְּסִימָן קצ"א הֵאֵיךְ יִכְתֹּב לְשׁוֹן הַמְכִירָה בִּשְׁטָר).

אַךְ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִרְאַת ה' נָגַע בְּלִבּוֹ לָצֵאת יְדֵי כָּל הַדֵּעוֹת בְּמִכִירַת חָמֵץ שֶׁתִּהְיֶה מְכִירָה גְּמוּרָה לְדִבְרֵי הַכֹּל — יִכְתֹּב הַשְּׁטַר מְכִירָה כַּנּוֹסָח הַכָּתוּב בַּסִּדּוּר:

יג אֲפִלּוּ אִם הִקְנָה אֶת הֶחָמֵץ לְהַנָּכְרִי בְּאֶחָד מִשְּׁאָר דַּרְכֵי הַקְּנִיָּה וְלֹא מָכַר לוֹ אֶת הַחֶדֶר, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לִמְסֹר לְהַנָּכְרִי אֶת הַמַּפְתֵּחַ מִן הַחֶדֶר שֶׁהֶחָמֵץ מֻנָּח בְּתוֹכוֹ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַנָּכְרִי לִכָּנֵס לְהַחֶדֶר וְלִטֹּל אֶת חֲמֵצוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה מִכָּל יְמֵי הַפֶּסַח. וְכֵן צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יַנִּיחַ הַיִּשְׂרָאֵל אֶת חוֹתָמוֹ עַל הֶחָמֵץ כְּדֵי שֶׁיִּירָא הַנָּכְרִי לִטֹּל מִן הֶחָמֵץ כְּלוּם שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל.

וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אָסוּר הֶחָמֵץ בַּהֲנָאָה לְאַחַר הַפֶּסַח אִם לֹא מָסַר לוֹ אֶת הַמַּפְתֵּחַ קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ חוֹתָמוֹ עַל הֶחָמֵץ קֹדֶם מְכִירָתוֹ אוֹ בְּשִׁעַת מְכִירָתוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁבְּשִׁעַת מְכִירָה גִּלָּה הַיִּשְׂרָאֵל דַּעְתּוֹ לְהַנָּכְרִי שֶׁאֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיִּטֹּל הַנָּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ — הֲרֵי לֹא מָכַר לוֹ כְּלוּם, וְאֵין זֶה אֶלָּא הַעֲרָמָה בְּעָלְמָא. אֲבָל אִם מָכַר לוֹ הֶחָמֵץ כְּדִינוֹ בְּמִסִּירַת הַמַּפְתֵּחַ וְאַחַר כָּךְ הִנִּיחַ הַיִּשְׂרָאֵל חוֹתָמוֹ עַל הֶחָמֵץ, אַף שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְצָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיַד הָעוֹשֶׂה כֵּן, מִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד לֹא נֶאֱסַר הֶחָמֵץ לְאַחַר הַפֶּסַח, דְּכֵיוָן שֶׁמָּכַר הֶחָמֵץ לְהַנָּכְרִי כְּדִינוֹ — מִיָּד נִקְנָה הֶחָמֵץ לְהַנָּכְרִי קִנְיָן גָּמוּר, וַהֲרֵי הוּא כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, וְאַף שֶׁאַחַר כָּךְ חָתָמוֹ הַיִּשְׂרָאֵל בְּחוֹתָמוֹ לֹא יָצָא הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַנָּכְרִי עַל יְדֵי כָּךְ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ חָתַם אֶת הֶחָמֵץ שֶׁהוּא שֶׁל נָכְרִי מַמָּשׁ, וְלֹא הָיָה לְהַיִּשְׂרָאֵל חֵלֶק וּזְכוּת בּוֹ מֵעוֹלָם, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא נֶאֱסַר הֶחָמֵץ בִּשְׁבִיל כָּךְ, כִּי כָּל אֵימַת וּמָתַי שֶׁהַנָּכְרִי רוֹצֶה הוּא מֵסִיר אֶת הַחוֹתָם וְנוֹטֵל מִן הֶחָמֵץ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה:

יד (אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁמָּסַר אֶת הַמַּפְתֵּחַ לַנָּכְרִי בִּשְׁעַת מְכִירָה חָזַר וּנְטָלוֹ מִמֶּנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס הַנָּכְרִי לְתוֹךְ הַחֶדֶר וְיִטֹּל כְּלוּם מֵהֶחָמֵץ — הֲרֵי חָמֵץ זֶה לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא הִנִּיחַ אֶת הַנָּכְרִי לְכָנֵס לְתוֹךְ הַחֶדֶר שֶׁהֶחָמֵץ מֻנָּח שָׁם — הֲרֵי נִפְטָר הַנָּכְרִי מֵאַחֲרָיוּת הֶחָמֵץ, שֶׁאִם יִגָּנֵב מִשָּׁם הֶחָמֵץ חָל הַהֶפְסֵד עַל הַיִּשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ הַנָּכְרִי לְשַׁלֵּם לוֹ חוֹבוֹ שֶׁחַיָּב לוֹ בְּעַד הֶחָמֵץ שֶׁמָּכַר לוֹ, וְכָל חָמֵץ שֶׁיַּגִּיעַ מִמֶּנּוּ הֶפְסֵד לְיִשְׂרָאֵל אִם יִגָּנֵב אוֹ יֹאבַד — עוֹבֵר עָלָיו יִשְׂרָאֵל בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", וּלְאַחַר הַפֶּסַח הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה כַּחֲמֵצוֹ מַמָּשׁ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ):

טו צָרִיךְ לְהַזְהִיר לַהַמוֹן עַם שֶׁיֹּאמְרוּ לְהַנָּכְרִי: "הֲרֵינִי מוֹכֵר לְךָ אֶת כָּל הֶחָמֵץ שֶׁיֵּשׁ לִי", וְלֹא יֹאמַר לוֹ: "הֲרֵינִי מוֹכֵר לְךָ אֶת הַמַּפְתֵּחַ", שֶׁזֶּה אֵינוֹ כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אָסוּר הֶחָמֵץ בַּהֲנָאָה לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי לֹא מָכְרוֹ כְּלָל:

טז עֶרֶב פֶּסַח שֶׁחָל בְּשַׁבָּת וְשָׁכַח וְלֹא מָכַר חֲמֵצוֹ לְנָכְרִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת — לֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ אֵינוֹ לוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ מָעוֹת כְּלָל אֶלָּא קוֹצֵץ עִמּוֹ סְכוּם הַמִּקָּח אוֹ מוֹכְרוֹ לוֹ כְּשַׁעַר שֶׁבַּשּׁוּק בְּלֹא קְצִיצַת סְכוּם מִקָּח וּמַקָּנֶה לוֹ הֶחָמֵץ בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַקְּנִיָּה — הֲרֵי זֶה אָסוּר אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה. אַף עַל פִּי שֶׁמְּכִירָה זוֹ הִיא לְצֹרֶךְ מִצְוַת בְּעוּר חָמֵץ — לֹא הִתִּירוּהָ חֲכָמִים בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ו, שֶׁמִּקָּח וּמִמְכָּר גָּמוּר לֹא הִתִּירוּ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, עַיֵּן שָׁם.

אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יִתְּנֶנּוּ בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה לְנָכְרִי הַמַּכִּירוֹ וּמְיֻדָּעוֹ, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח, וְיִזָּהֵר לְהַקְנוֹת לוֹ הֶחָמֵץ בְּהַגְבָּהָה אוֹ בְּמִשִּׁיכָה שֶׁיִּמְשְׁכֶנּוּ הַנָּכְרִי לִרְשׁוּתוֹ אִם אֵין צָרִיךְ לְהַעֲבִירוֹ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ד עַיֵּן שָׁם. וְאִם הֶחָמֵץ רַב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמָשְׁכוֹ — יְזַהֵר לְהַקְנוֹת לוֹ בְּמִסִּירַת הַמַּפְתֵּחַ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לִתֵּן מַתָּנָה בְּשַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם לְצֹרֶךְ מִצְוָה הִתִּירוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ו, עַיֵּן שָׁם:

יז רַשַׁאי יִשְׂרָאֵל לוֹמַר לְנָכְרִי בְּשָׁעָה ה' בְּעֶרֶב פֶּסַח אוֹ קֹדֶם: "עַד שֶׁאַתָּה לוֹקֵחַ חָמֵץ מִנָּכְרִי אוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אַחֵר בְּמָנֶה, קַח מִמֶּנִּי בְּמָאתַיִם, וְאֶקָּחֶנּוּ מִמְּךָ לְאַחַר הַפֶּסַח וְאַחֲזִיר לְךָ מָעוֹתֶיךָ, וְאוֹסִיף לְךָ עוֹד רֶוַח עַל זֶה". וְאַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי הוּא מֻכְרָח לְהַחֲזִיר לוֹ הֶחָמֵץ לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי לָקַח מִמֶּנּוּ בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי שָׁוְיוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁכְּבָר מָכַר לוֹ אֶת הֶחָמֵץ בְּמִכִּירָה גְּמוּרָה וְהִקְנָה לוֹ בְּקִנְיָן גָּמוּר — הֲרֵי הוּא כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא חָזַר הַיִּשְׂרָאֵל וּלְקָחוֹ מִמֶּנּוּ:

יח אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ הַנּוֹתֵן מַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה לוֹ לְאַחַר זְמַן הֲרֵי הִיא מַתָּנָה גְּמוּרָה וַהֲרֵי הִיא כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ בְּתוֹךְ הַזְּמַן, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן חָמֵץ בְּפֶסַח הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים וְאָסְרוּ לִתֵּן הֶחָמֵץ בְּמַתָּנָה לְנָכְרִי עַל מְנָת שֶׁיַּחֲזִירוֹ לוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח. וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ אוֹמֵר לַנָּכְרִי: "עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזִירוֹ לִי", אֶלָּא נוֹתְנוֹ לוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: "רְאֵה שֶׁתַּחֲזִירוֹ לִי לְאַחַר הַפֶּסַח, וְאַף אִם לֹא תַּחֲזִירוֹ לִי הֲרֵי הוּא שֶׁלְּךָ בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה כָּל

יְמֵי הַפֶּסַח", אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁהוּא אוֹמֵר לְהַנָּכְרִי בְּפֵרוּשׁ שֶׁיַּחֲזִירוּ לוֹ, הֶחֱמִירוּ בּוֹ חֲכָמִים מֵחֲמַת חֲמָרַת חָמֵץ, וְאֵין לִלְמֹד מִכָּאן לְמָקוֹמוֹת אֲחֵרִים:

יט וַאֲפִלּוּ לִתֵּן אוֹ לִמְכֹּר עַל תְּנַאי, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ: "הֲרֵינִי מוֹכְרוֹ אוֹ נוֹתְנוֹ לְךָ בְּמַתָּנָה לַחֲלוּטִין מֵעַכְשָׁו עַל מְנָת שֶׁתַּעֲשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח", אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁיַּעֲשֶׂה הַנָּכְרִי אוֹתוֹ דָּבָר בַּזְּמַן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו נִמְצָא שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לְמַפְרֵעַ הָיָה הֶחָמֵץ שֶׁלּוֹ מִקֹּדֶם הַפֶּסַח, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְיֵשׁ כָּאן סְפֵק אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁמָּא לֹא יַעֲשֶׂה הַנָּכְרִי אוֹתוֹ דָּבָר בַּזְּמַן שֶׁקִּבֵּל, וְנִמְצָא שֶׁלְּמַפְרֵעַ לֹא נִקְנָה הֶחָמֵץ לַנָּכְרִי מֵעוֹלָם, וַהֲרֵי זֶה כַּחֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמַּפְקִיד בְּיַד נָכְרִי שֶׁעוֹבֵר עָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"מ:

כ אֲבָל אִם לֹא אָמַר לוֹ "מֵעַכְשָׁו", אֶלָּא נָתְנוֹ לוֹ בְּסָתָם, וְאָמַר לוֹ: "אִם תַּעֲשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח יִהְיֶה הֶחָמֵץ שֶׁלְּךָ", אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה הַנָּכְרִי אוֹתוֹ דָּבָר בַּזְּמַן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו, אַף עַל פִּי כֵן לֹא נִקְנָה לוֹ הֶחָמֵץ אֶלָּא מֵאוֹתוֹ זְמַן וְאֵילָךְ, וְקֹדֶם אוֹתוֹ זְמַן הָיָה הֶחָמֵץ כְּמֻפְקָד בְּיַד הַנָּכְרִי, וְעָבַר עָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא". וּלְפִיכָךְ חָמֵץ זֶה לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְאָסוּר לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְקָנוֹתוֹ מִן הַנָּכְרִי:

כא וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: "הֲרֵינִי מוֹכְרוֹ לְךָ עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזִירֵהוּ לִי כְּשֶׁיִּהְיֶה לִי דָּמִים לְפִדְיוֹתוֹ מִמְּךָ" — אֵין זוֹ מְכִירָה כְּלָל, אַף אִם נָתַן לוֹ הַנָּכְרִי כָּל דְּמֵי הֶחָמֵץ, שֶׁהֲרֵי בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִימֵי הַפֶּסַח אִם יָבֹא הַיִּשְׂרָאֵל לִפְדּוֹת חֲמֵצוֹ אֵין הַנָּכְרִי יָכוֹל לְעַכֵּב עַל יָדוֹ, נִמְצָא שֶׁאֵין הֶחָמֵץ קָנוּי לְהַנָּכְרִי כְּלָל וְאֵינוֹ כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, וּלְפִיכָךְ חָמֵץ זֶה לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁהֲרֵי עָבַר עָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא":

כב אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: "עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזִירֵהוּ לִי לְאַחַר הַפֶּסַח", כֵּיוָן שֶׁכָּל יְמֵי הַפֶּסַח לֹא הָיָה מְחֻיָּב לְהַחֲזִירוֹ לְהַיִּשְׂרָאֵל — הֲרֵי הוּא כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, וּלְפִיכָךְ לְאַחַר הַפֶּסַח הוּא מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא עָבַר עָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

כג אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר לוֹ לְכַתְּחִלָּה: "הֲרֵינִי מוֹכְרוֹ לְךָ בְּמִכְרָה גְּמוּרָה לַחֲלוּטִין, אֲבָל זְכוּת זֶה שֶׁיִּרְתִּי לִי בּוֹ שֶׁאִם תִּרְצֶה לְמָכְרוֹ לֹא תִּמְכְּרֶנּוּ לְשׁוּם אָדָם חוּץ מִמֶּנִּי". וְטוֹב שֶׁכָּל אָדָם הַמּוֹכֵר חֲמֵצוֹ לְנָכְרִי יֹאמַר לוֹ כֵּן בְּפֵרוּשׁ, וְיוֹעִיל בָּזֶה שֶׁשּׁוּם אָדָם חוּץ מִמֶּנּוּ לֹא יוּכַל לִקְנוֹת חֲמֵצוֹ מִן הַנָּכְרִי לְאַחַר הַפֶּסַח.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַף אִם לֹא אָמַר לוֹ כֵּן בְּפֵרוּשׁ — אֵין שׁוּם אָדָם יָכוֹל לִקְנוֹתוֹ מִן הַנָּכְרִי, שֶׁבְּוַדַּאי הָיְתָה דַּעְתּוֹ כֵּן כְּשֶׁמָּכַר לַנָּכְרִי שֶׁיִּשָּׁאֵר לוֹ זְכוּת זֶה בַּחֲמֵצוֹ שֶׁשּׁוּם אָדָם לֹא יוּכַל לִקְנוֹתוֹ מִן הַנָּכְרִי:

כד אֲבָל לֹא יַתְנֶה עִם הַנָּכְרִי בִּשְׁעַת מְכִירָה שֶׁ"עַל מְנָת כֵּן אֲנִי מוֹכֵר לְךָ שֶׁלֹּא תִּמְכְּרֶנּוּ לְשׁוּם אָדָם חוּץ מִמֶּנִּי", שֶׁמָּא יַעֲבֹר הַנָּכְרִי עַל תְּנַאי זֶה וְיִמְכְּרֶנּוּ לְאָדָם אַחֵר, וְנִמְצָא שֶׁלְּמַפְרֵעַ לֹא הָיָה הֶחְמֵץ קָנוּי לְהַנָּכְרִי מֵעוֹלָם, וְעָבַר עָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", וְיֵאָסֵר הֶחְמֵץ בַּהֲנָאָה:

כה אִם אֵין הַנָּכְרִי רוֹצֶה לְהַחֲזִיר לוֹ הֶחְמֵץ לְאַחַר הַפֶּסַח אֶלָּא רוֹצֶה לְהַחֲזִיקוֹ לְעַצְמוֹ וּלְשַׁלֵּם דָּמָיו לְיִשְׂרָאֵל — אָסוּר לְתִבֵּעַ אוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם אוֹ לְכֻפּוֹ בִּשְׁאָר כְּפִיּוֹת עַד שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לוֹ, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נִמְכַּר לוֹ לַחֲלוּטִין:

כו אֵין לִמְכֹּר אֶת הֶחְמֵץ לְמוּמָר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁחָטָא יִשְׂרָאֵל הוּא, וַחֲמֵצוֹ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה כַּחֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאִם עָבַר וּמָכַר לוֹ חֲמֵצוֹ בְּדָבָר מוּעָט מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַכִּירוֹ וְיוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהֶחְמֵץ יְהֵא אָסוּר בַּהֲנָאָה, אִם יֵשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה בַּדָּבָר — יֵשׁ לְהַתִּיר לוֹ שֶׁיֹּאמַר לְהַמּוּמָר שֶׁיַּחֲלִיף אֶת הֶחְמֵץ עִם נָכְרִי עַל חָמֵץ אַחֵר אוֹ עַל דָּבָר אַחֵר, אוֹ שֶׁיִּמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי, וְהַחֲלִיפִין אוֹ הַמָּעוֹת מֻתָּרִין לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ג עַיֵּן שָׁם:

כז יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי שֶׁהָיָה לָהֶם שֻׁתָּפוּת בְּחָמֵץ וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁהַחֵצִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל נֶאֱסָר בַּהֲנָאָה וְהוּא מְעֹרָב עִם הַחֵצִי שֶׁל הַנָּכְרִי, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁיַּחֲלֹקוּ אַחַר הַפֶּסַח הֲרֵי הַחֵצִי שֶׁל נָכְרִי מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה וְחֵצִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה:

כח יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה לוֹ בְּבֵית הַרַחַיִם תְּבוּאָה שֶׁאֵינָהּ מְחֻמֶּצֶת לְטָחֲנָהּ קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא נִטְחֲנָה עַד שֶׁהִגִּיעַ הַפֶּסַח שֶׁאָז טָחֲנָהּ הַנָּכְרִי בְּעַל הָרַחַיִם וְאָפָה מִמֶּנָּה פַּת וּלְאַחַר הַפֶּסַח הֵבִיא אֶת הַפַּת לְיִשְׂרָאֵל לְהַרְאוֹת לוֹ טוֹבָתוֹ — מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לִקַּח דָּמִים מִן הַנָּכְרִי בְּעַד הַתְּבוּאָה, וְאֵין זֶה נֶהֱנֶה מֵחָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, לְפִי שֶׁהַנָּכְרִי בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה מִמֶּנָּה עִסָּה וְחִמְּצָהּ הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ שְׂרָפָהּ, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה עוֹד לְהַיִּשְׂרָאֵל, וְקֹדֶם שֶׁחִמְּצָהּ הָיְתָה עֲדַיִן מֻתֶּרֶת לַיִּשְׂרָאֵל, אִם כֵּן דְּמֵי הֶהֵתֵר הוּא מְקַבֵּל מִן הַנָּכְרִי.

וְאֵין מְחַיְּבִין אֶת הַיִּשְׂרָאֵל לִקַּח הַפַּת מִן הַנָּכְרִי וּלְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְכְּרֶנּוּ הַנָּכְרִי לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְיֹאכְלֶנּוּ,

לְפִי שֶׁאֵין הַיִּשְׂרְאֵל מְחֻיָּב לְהַפְסִיד מָמוֹנוֹ מִפְּנֵי תַּקָּלַת אֲחֵרִים, כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ נוֹתֵן לִפְנֵיהֶם תַּקָּלָה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מוֹכֵר הֶחָמֵץ לְהַנָּכְרִי, אֶלָּא הַנָּכְרִי מְשַׁלֵּם לוֹ נִזְקוֹ, וּמִמֵּילָא נִשְׁאָר הֶחָמֵץ לְהַנָּכְרִי, עַיֵּן סִימָן ת"מ:

כט חָמֵץ הַנִּמְצָא בִּרְשׁוּת יִשְׂרְאֵל לְאַחַר הַפֶּסַח מִיָּד וְיָדוּעַ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁבָּדַק בְּלֵיל י"ד כְּתַקָּנַת חֲכָמִים וּבִטֵּל כָּל חֲמֵצוֹ שֶׁנִּשְׁאַר בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁלֹּא מְצָאוֹ בַּבְּדִיקָה, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא עָבַר בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים עַל חָמֵץ זֶה שֶׁנִּמְצָא בִּרְשׁוּתוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח, אַף עַל פִּי כֵן הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ עֵדִים שֶׁבִּטֵּל כָּל חֲמֵצוֹ אוֹ שֶׁהִפְקִירוֹ בִּפְנֵיהֶם בִּלְשׁוֹן הֶפְקֵר מַמָּשׁ, שֶׁאִם יְהֵא מֻתָּר בַּהֲנָאָה יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַנִּיחַ כָּל אָדָם חֲמֵצוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח וְיֹאמַר שֶׁהִפְקִירוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח כְּדֵי שֶׁנַּתִּיר לוֹ לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ.

וַאֲפִלּוּ חָמֵץ שֶׁנִּמְצָא מֻשְׁלָךְ בִּמְקוֹם הֶפְקֵר, שֶׁהִשְׁלִיכוֹ שָׁם יִשְׂרְאֵל קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" בְּפֶסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ה, שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה, מִכָּל מָקוֹם לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרְאֵל לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ:

ל בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיָּדוּעַ שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרְאֵל, אוֹ שֶׁרֹב עוֹבְרֵי מָקוֹם הַהוּא הֵן יִשְׂרְאֵל, שֶׁמִּן הַסְּתָם נָפַל שָׁמָּה מִן הָרֹב, אֲבָל אִם רֹב עוֹבְרֵי מָקוֹם הַהוּא הֵן נָכְרִים, אוֹ אֲפִלּוּ מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה — תּוֹלִין לְהָקֵל לוֹמַר שֶׁמִּן נָכְרִי נָפַל שָׁמָּה, וּמֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, שֶׁכָּל סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל.

וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּמְצָא מִיָּד לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִתְלוֹת שֶׁנָּפַל שָׁמָּה לְאַחַר הַפֶּסַח, אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לִתְלוֹת שֶׁנָּפַל שָׁמָּה לְאַחַר הַפֶּסַח — מֻתָּר בַּאֲכִילָה בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ נִמְצָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרְאֵל, שֶׁכָּל סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל.

לְפִיכָךְ, יֵשׁ לְהַתִּיר לִקְנוֹת מִן הַמּוּמָר אַחַר הַפֶּסַח שֵׁכָר וְיֵין־שָׂרָף וּשְׁאָר חָמֵץ אִם יֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁנַּעֲשָׂה אַחַר הַפֶּסַח וְלֹא עָבַר עָלָיו אֲפִלּוּ מִקְצַת הַפֶּסַח.

וְיֵשׁ מַחֲמִירִין בְּכָל סְפֵק חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח לְאָסְרוֹ בַּאֲכִילָה. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לִדְבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה. אֲבָל בַּהֲנָאָה מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל:

לא חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח — אָסוּר לְהַאֲכִילוֹ אֲפִלּוּ לִבְהֵמוֹת נָכְרִים אוֹ שֶׁל הֶפְקֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ג לְעִנְיַן חָמֵץ בְּפֶסַח, עַיֵּן שָׁם:

סימן תמט

א **דִּין חָמֵץ שֶׁנִּמְצָא בַּחֲנוּת יִשְׂרָאֵל וְהַפּוֹעֲלִים נָכְרִים אוֹ בְּהֶפֶךְ וּבוֹ ג' סְעִיפִים:**

חֲנוּת וּמְלַאי (פֵּרוּשׁ: סְחוֹרָה, כְּגוֹן פַּת וְיַיִן הַנִּמְכָּר בְּתוֹכָהּ) שֶׁבְּתוֹכָהּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּפוֹעֲלִים הַמְשֻׁתַּדְּלִים בָּהּ בִּמְכִירַת הַמְלַאי הֵן נָכְרִים — חָמֵץ הַנִּמְצָא בַּחֲנוּת זוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה, שֶׁבְּוַדַּאי הוּא מִן הַמְלַאי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין תּוֹלִין לְהָקֵל לוֹמַר שֶׁמִּן נָכְרִים הַפּוֹעֲלִים נָפַל שָׁמָּה, כֵּיוָן שֶׁהַמְלַאי קָבוּעַ בַּחֲנוּת תָּמִיד, וְהַפּוֹעֲלִים אֵינָן קְבוּעִים תָּמִיד אֶלָּא נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין:

ב חֲנוּת וּמְלַאי שֶׁל נָכְרִי וְהַפּוֹעֲלִים הֵם יִשְׂרָאֵל — חָמֵץ הַנִּמְצָא שָׁם לְאַחַר הַפֶּסַח מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, שֶׁבְּוַדַּאי הוּא מִן הַמְלַאי שֶׁל נָכְרִי:

ג וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ חָמֵץ בַּמְלַאי הַנִּמְכָּר בְּתוֹךְ הַחֲנוּת, שֶׁאֶפְשָׁר לִתְלוֹת שֶׁחָמֵץ זֶה הַנִּמְצָא הוּא מִן הַמְלַאי, אֲבָל אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִתְלוֹת שֶׁחָמֵץ זֶה הוּא מִן הַמְלַאי — הֲרֵי הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַפּוֹעֲלִים, אִם הֵן יִשְׂרָאֵל אַף עַל פִּי שֶׁהַחֲנוּת וּמְלַאי שֶׁל נָכְרִי — הֲרֵי הֶחָמֵץ אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה, שֶׁבְּוַדַּאי מִן הַפּוֹעֲלִים נָפַל שָׁמָּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁיָּצְאוּ הַפּוֹעֲלִים מִן הַחֲנוּת קֹדֶם הַפֶּסַח בְּוַדַּאי כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ מִן הֶחָמֵץ שֶׁנָּפַל מֵהֶם בְּתוֹךְ הַחֲנוּת שֶׁל נָכְרִי שֶׁהַנָּכְרִי יִמְצָאֵהוּ וְיֹאכְלֵהוּ, וְאִם כֵּן הָיָה חָמֵץ זֶה כָּל יְמֵי הַפֶּסַח הֶפְקֵר גָּמוּר וְלֹא עָבְרוּ עָלָיו הַפּוֹעֲלִים בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח שֶׁאַף חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהִפְקִירוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה לְאַחַר הַפֶּסַח. וְאִם הַפּוֹעֲלִים הֵן נָכְרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהַחֲנוּת וּמְלַאי שֶׁל יִשְׂרָאֵל — הֲרֵי הֶחָמֵץ מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁיָּצְאוּ הַפּוֹעֲלִים מִן הַחֲנוּת קֹדֶם הַפֶּסַח בְּוַדַּאי נִתְיָאֲשׁוּ מִן הֶחָמֵץ שֶׁנָּפַל מֵהֶם בְּתוֹךְ הַחֲנוּת שֶׁל נָכְרִי, וְכָל דָּבָר הֶפְקֵר גָּמוּר, וְכָל דָּבָר הַמֻּנָּח בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָדָם מִישְׂרָאֵל זָכְתָה לוֹ רְשׁוּתוֹ וְנַעֲשָׂה כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, אַף עַל פִּי כֵן לֹא נִקְנָה לְהַיִשְׂרָאֵל חָמֵץ זֶה שֶׁהָיָה בַּחֲנוּתוֹ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח עַיֵּן שָׁם:

סימן תנ

א דִּין יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שֻׁתָּפוּת וּבוֹ כ"ז סְעִיפִים:

יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּוָה כֹּכָר שֶׁל חִטִּין מֵחֲבֵרוֹ וְלֹא פָּרַע לוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ הַפֶּסַח — חַיָּב לְפָרֵעַ לוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח, וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם גָּזֵל אִם אֵינוֹ פּוֹרֵעַ לוֹ, כֵּיוָן שֶׁהִלְוָה לוֹ בִּשְׁעַת הֶתֵּר. וְאִם בָּא לְפָרֵעַ לוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח בְּמָעוֹת אוֹ בִּשְׂאָר דְּבָרִים — רַשַּׁאי הַמַּלְוֶה לְקַבְּלָם מִמֶּנּוּ וְלֵהָנוֹת מֵהֶם אֲפִלּוּ בְּפֶסַח. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא לָוֶה מִמֶּנּוּ כֹּכָר שֶׁל חִטִּין שֶׁיִּפְרַע לוֹ כֹּכָר שֶׁל חִטִּין, וְנִמְצָא שְׁמָעוֹת אֵלּוּ הֵן חֲלִיפֵי הַכֹּכָר שֶׁל חִטִּין שֶׁהוּא חַיָּב לְפָרֵעַ לוֹ, וְאָסוּר לֵהָנוֹת מֵחֲלִיפֵי חִטִּין בְּפֶסַח אֲפִלּוּ לְאַחַר הַפֶּסַח כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ג, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהַלְוָה פּוֹרֵעַ הַמָּעוֹת לְהַמַּלְוֶה אֵין בִּרְשׁוּת הַלְוָה שׁוּם כֹּכָר שֶׁל חִטִּין שֶׁיּוּכַל לִתְּנוֹ לְהַמַּלְוֶה בְּפִרְעוֹן חוֹבוֹ, לְכָךְ אֵין שָׁם חֲלִיפִין נִקְרָא עַל מָעוֹת הַלָּלוּ, שֶׁלָּשׁוֹן חֲלִיפִין אֵינוֹ נוֹפֵל אֶלָּא כְּשֶׁמַּחֲלִיף דָּבָר עַל דָּבָר שֶׁהוּא בְּעַיִן:

ב וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ כֹּכָרוֹת שֶׁל חִטִּין בְּעַיִן בִּרְשׁוּת הַלְוָה בְּשָׁעָה שֶׁהוּא פּוֹרֵעַ הַמָּעוֹת לְהַמַּלְוֶה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כְּגוֹן שֶׁהַלְוָה הוּא נָכְרִי, אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לְהַמַּלְוֶה לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַמָּעוֹת בְּעַד הַכֹּכָר שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר עָבַר מִקְצָת הַפֶּסַח עַל כֹּכָר זֶה שֶׁהוּא חַיָּב וְנֶאֱסָר בַּהֲנָאָה אִם הָיָה בִּרְשׁוּת הַיִּשְׂרָאֵל וְגַם חֲלִיפָיו הָיוּ אֲסוּרִין כְּדִין חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי דִּינוֹ כַּחֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשֻׁעְבָּד לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי לָוָה מִמֶּנּוּ כֹּכָר שֶׁיִּפְרַע לוֹ כֹּכָר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְיַחֵד שִׁעְבּוּדוֹ עַל כִּכָּרוֹת אֵלּוּ שֶׁמֻּנָּחִים בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי בְּפֶסַח, שֶׁהֲרֵי הַנָּכְרִי יָכוֹל לְקָנוֹת כֹּכָר מִן הַשּׁוּק וְלִפְרַע לוֹ חוֹבוֹ, וְכִכָּרוֹת אֵלּוּ שֶׁמֻּנָּחִים בִּרְשׁוּתוֹ בְּפֶסַח יָכוֹל הוּא לְאָכְלָם וּלְהוֹצִיאָם לְכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל, נִמְצָא שֶׁאֵין לְיִשְׂרָאֵל שׁוּם זְכִיָּה בַּכִּכָּרוֹת הַמֻּנָּחִים בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי בְּפֶסַח שֶׁיִּהְיוּ נֶאֱסָרִין מִשּׁוּם חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, וְאֵין לוֹ עַל הַנָּכְרִי אֶלָּא חוֹב שֶׁל חִטִּין בִּלְבַד, וְהַחוֹב שֶׁל חִטִּין אֵינוֹ נֶאֱסָר מֵחֲמַת שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁגּוּף הֶחָמֵץ הוּא שֶׁל נָכְרִי, וְאֵין לְהַיִּשְׂרָאֵל שׁוּם זְכִיָּה בּוֹ:

ג וּמִטַּעַם זֶה יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה מָעוֹת לְנָכְרִי בְּרִבִּית שֶׁל חָמֵץ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא יִפְרַע לוֹ מָעוֹתָיו יִתֵּן לוֹ בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ כַּמָּה כִּכָּרוֹת שֶׁל חָמֵץ — מֻתָּר לוֹ לְקַבֵּל מִן הַנָּכְרִי לְאַחַר הַפֶּסַח אֶת הַכִּכָּרוֹת שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ בְּעַד שָׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח. וַאֲפִלּוּ נוֹתֵן לוֹ כִּכָּרוֹת שֶׁנִּתְחַמְּצוּ בְּפֶסַח אוֹ שֶׁנִּתְחַמְּצוּ קֹדֶם הַפֶּסַח וַהֲרֵי הֵן חָמֵץ שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן הַפֶּסַח, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁכָּל יְמֵי הַפֶּסַח הָיוּ בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי וְלֹא הָיָה לְהַיִשְׂרָאֵל שׁוּם זְכִיָּה בָּהֶן — הֲרֵי דִּינָם כַּחֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן הַפֶּסַח.

וּלְפִי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִין עַל טַעַם זֶה, לְפִיכָךְ לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהַתְנוֹת עִם הַנָּכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח שֶׁלֹּא יִתֵּן לוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח בְּעַד שָׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח כִּכָּרוֹת שֶׁנִּתְחַמְּצוּ בְּפֶסַח אוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח, אֶלָּא יִתֵּן לוֹ מָעוֹת אוֹ קֶמַח אוֹ כִּכָּרוֹת שֶׁנִּתְחַמְּצוּ לְאַחַר הַפֶּסַח, כְּדֵי שֶׁכָּל יְמֵי הַפֶּסַח לֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם שִׁעְבּוּד עַל חֲמֵצוֹ שֶׁל הַנָּכְרִי, וְכֵיוָן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ תְּנַאי זֶה, אֲפִלּוּ אִם לְאַחַר הַפֶּסַח נוֹתֵן לוֹ הַנָּכְרִי כִּכָּרוֹת שֶׁנִּתְחַמְּצוּ בְּפֶסַח אוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח — מֻתָּר לוֹ לְקַבְּלָם מִמֶּנּוּ וּלְאָכְלָם, לְפִי שֶׁכִּכָּרוֹת הַלָּלוּ הֵן חֶלְיֵי הַמָּעוֹת שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ לָתֵת לוֹ בְּעַד שָׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח. אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁלֹּא הִתְנָה עִמּוֹ תְּנַאי זוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח וּלְאַחַר הַפֶּסַח הֵבִיא לוֹ הַנָּכְרִי בְּעַד שָׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח כִּכָּרוֹת שֶׁנִּתְחַמְּצוּ בְּפֶסַח — מֻתָּר לוֹ לְקַבְּלָם וּלְאָכְלָם, שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ד וְכֵן הַדִּין בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָה חֹק הַכּוֹמְרִים (פֵּרוּשׁ שֶׁהַמֶּלֶךְ נוֹתֵן לַכּוֹמְרִים לֶחֶם חֻקָּם בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ, וְהֵן מָכְרוּ לְיִשְׂרָאֵל בִּתְחִלַּת הַשָּׁנָה כָּל הַלֶּחֶם שֶׁיִּנָּתֵן לָהֶם בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ כָּל הַשָּׁנָה), שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁיִּתְּנֶה עִמָּהֶם קֹדֶם הַפֶּסַח שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח לֹא יִתְּנוּ לוֹ בְּעַד שָׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח לֶחֶם חָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אֶלָּא מָעוֹת אוֹ שְׁאָר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חָמֵץ אוֹ חָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ לְאַחַר הַפֶּסַח, וּכְשֶׁמַּתְנֶה עִמָּהֶם כָּךְ, אַף אִם לְאַחַר הַפֶּסַח יִתְּנוּ לוֹ הַכּוֹמְרִים בְּעַד שָׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח לֶחֶם חָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — יִהְיֶה מֻתָּר לוֹ לְקַבְּלוֹ וּלְאָכְלוֹ. וּבְדִיעֲבַד שֶׁלֹּא הִתְנָה עִמָּהֶם כְּלוּם, וּלְאַחַר הַפֶּסַח נָתְנוּ לוֹ בְּעַד שָׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח לֶחֶם חָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — מֻתָּר לוֹ לְקַבְּלוֹ וּלְאָכְלוֹ מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ה יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּנּוּר וְאָפָה בּוֹ נָכְרִי חָמֵץ בְּפֶסַח שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַיִשְׂרָאֵל — אָסוּר לוֹ לְקַבֵּל מָעוֹת מִן הַנָּכְרִי בְּעַד שְׂכַר הַתַּנּוּר אֲפִלּוּ לְאַחַר הַפֶּסַח.

וְאִם עָבַר וְקִבֵּל מָעוֹת מִן הַנָּכְרִי אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת מֵהֶם. אַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי נוֹתֵן לוֹ מָעוֹת אֵלּוּ בְּעַד אֲפִיַּת הֶחָמֵץ שֶׁאָפָה בְּתַנּוּרוֹ בְּפֶסַח בְּשָׁעָה שֶׁהֶחָמֵץ אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְנִמְצָא שֶׁהוּא נֶהֱנֶה מֵאִסּוּרֵי הֲנָאָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁמָּעוֹת אֵלּוּ אֵינָן לֹא דְּמֵי הֶחָמֵץ וְלֹא חֲלִיפֵי הֶחָמֵץ, אֶלָּא שֶׁחָמֵץ גּוֹרֵם לַמָּעוֹת שֶׁיָּבֹאוּ לְיַד הַיִּשְׂרְאֵל, לְפִיכָךְ אֵין כָּאן אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה לְכַתְּחִלָּה, וּלְכָךְ אָסְרוּ לְקַבֵּל הַמָּעוֹת לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל אִם כְּבָר קִבְּלָם — לֹא קָנָסוּהוּ לְהַפְסִיד מָעוֹתָיו, אֶלָּא בִּשְׁכַר יֵין נָסָךְ בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קל"ג.

אֲבָל אִם הֵבִיא הַנָּכְרִי לְאַחַר הַפֶּסַח בְּעַד שְׂכַר הַתַּנּוּר כִּכָּרוֹת שֶׁל חָמֵץ שֶׁאָפָה אוֹתָם בְּפֶסַח בְּתַנּוּרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ עָבַר הַיִּשְׂרָאֵל וְקִבְּלָם — אָסוּר לוֹ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל לֵהָנוֹת מֵהֶם, דְּכֵיוָן שֶׁדֶּרֶךְ כָּל שׁוֹכְרֵי תַּנּוּר לִתֵּן לְבַעַל הַתַּנּוּר בִּשְׂכָרוֹ כִּכָּר מִן הַכִּכָּרוֹת שֶׁאוֹפִין בְּתַנּוּרוֹ, נִמְצָא שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָפָה הַנָּכְרִי בְּתַנּוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּבָר זָכָה הַיִּשְׂרָאֵל בְּכָכָּר מִן הַכִּכָּרוֹת שֶׁל נָכְרִי שֶׁאָפָה אוֹתָן בַּתַּנּוּר, וַהֲרֵי זֶה חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל:

ו לְפִיכָךְ, יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תַּנּוּר בְּשֻׁתָּפוּת — לֹא יֹאמַר לְהַנָּכְרִי: "טֹל אַתָּה בִּלְבַדְּךָ שְׂכַר הַתַּנּוּר מִמַּה שֶּׁיֹּאפוּ בּוֹ הַנָּכְרִים חָמֵץ בַּשָּׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח וַאֲנִי אֶטֹּל בִּלְבַדִּי כְּנֶגֶד זֶה שָׁבוּעַ שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח", דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל חֵלֶק בְּגוּף הַתַּנּוּר, אִם כֵּן מִתְּחִלַּת הַשֻּׁתָּפוּת זָכָה הַיִּשְׂרָאֵל בְּמַחֲצִית הֶחָמֵץ שֶׁיְּקַבֵּל הַנָּכְרִי בְּעַד שְׂכַר הַתַּנּוּר בְּפֶסַח, וּמַה שֶּׁאוֹמֵר לְהַנָּכְרִי אַחַר כָּךְ שֶׁיִּטֹּל הוּא בִּלְבַדּוֹ בַּשָּׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח וְהוּא יִטֹּל כְּנֶגְדּוֹ בַּשָּׁבוּעַ שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח — הֲרֵי זֶה כְּמַחֲלִיף חֲמֵצוֹ שֶׁזָּכָה בּוֹ בְּפֶסַח עַל חָמֵץ אַחֵר.

וְאֵין הֶתֵּר אֶלָּא שֶׁבִּתְחִלַּת הַשֻּׁתָּפוּת יַתְנֶה עִם הַנָּכְרִי שֶׁיִּטֹּל הוּא בִּלְבַדּוֹ בַּשָּׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח וְהוּא יִטֹּל כְּנֶגְדּוֹ בַּשָּׁבוּעַ שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח, דְּנִמְצָא שֶׁלֹּא זָכָה הַיִּשְׂרָאֵל מֵעוֹלָם בְּמַחֲצִית הֶחָמֵץ שֶׁל פֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר סִלֵּק אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ בִּתְחִלַּת הַשֻּׁתָּפוּת:

ז וְאִם לֹא הִתְנָה עִמּוֹ כָּךְ בִּתְחִלַּת הַשֻּׁתָּפוּת (וְעַיֵּן בְּסִימָן רמ"ה שֶׁיֵּשׁ עוֹד תַּקָּנָה לָזֶה) — יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה שֶׁקֹּדֶם הַפֶּסַח יִמְכֹּר אֶת מַחֲצִית הַתַּנּוּר שֶׁלּוֹ לְהַנָּכְרִי עַל כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל יְמֵי הַפֶּסַח יִהְיֶה כָּל גּוּף הַתַּנּוּר שֶׁל הַנָּכְרִי וְיַקְבֵּל דָּמִים מִן הַנָּכְרִי בְּעַד מַחֲצִית תַּנּוּרוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח, אוֹ יַקְנֶה לְהַנָּכְרִי אֶת מַחֲצִית תַּנּוּרוֹ בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַקְּנָיָה

שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט הִלְכוֹת מִקָּח וּמִמְכָּר, וְיִתְּנֶה עִמּוֹ שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח יִתֵּן לוֹ בְּעַד מַחֲצִיתוֹ מָעוֹת אוֹ שְׁאָרֵי דְּבָרִים שֶׁאֵינָן חָמֵץ אוֹ חָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ לְאַחַר הַפֶּסַח, וּכְשֶׁהִתְנָה עִמּוֹ כָּךְ אַף אִם לְאַחַר הַפֶּסַח נוֹתֵן לוֹ הַנָּכְרִי לֶחֶם חָמֵץ שֶׁנֶּאֱפָה בְּפֶסַח בְּתַנּוּרוֹ — מֻתָּר לוֹ לְקַבְּלוֹ וּלְאָכְלוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא זָכָה הַיִּשְׂרָאֵל בְּלֶחֶם זֶה קֹדֶם שֶׁנִּתָּנוֹ הַנָּכְרִי לְיָדוֹ, כֵּיוָן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ מָעוֹת אוֹ שְׁאָרֵי דְּבָרִים:

ח אָסוּר לְהַשְׂכִּיר לְנָכְרִי חָמוֹר לְהוֹלִיךְ עָלָיו חָמֵץ בְּפֶסַח, אוֹ חֶדֶר לְשׁוּם בְּתוֹכוֹ חָמֵץ בְּפֶסַח, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה. אֲבָל מֻתָּר לְהַשְׂכִּיר לוֹ חֲמוֹר עַל שָׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח בִּסְתָם, שֶׁאֵין הַנָּכְרִי מְפָרֵשׁ לוֹ שֶׁיּוֹלִיךְ עָלָיו חָמֵץ בְּפֶסַח. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַנָּכְרִי יוֹלִיךְ עָלָיו חָמֵץ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, דְּכֵיוָן שֶׁאַף אִם לֹא יוֹלִיךְ עָלָיו כְּלוּם יִצְטָרֵךְ לִפְרֹעַ לְיִשְׂרָאֵל כָּל שְׂכָרוֹ מִשָּׁלֵם, כֵּיוָן שֶׁהִשְׂכִּירוֹ לוֹ לְשָׁבוּעַ, בֵּין שֶׁיּוֹלִיךְ עָלָיו כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ (חוּץ מִשַּׁבָּת וְיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רמ"ו), בֵּין שֶׁלֹּא יוֹלִיךְ עָלָיו כְּלָל, אִם כֵּן אֵין הַיִּשְׂרָאֵל מִשְׁתַּכֵּר כְּלוּם בְּמַה שֶׁהַנָּכְרִי מוֹלִיךְ עָלָיו חָמֵץ בְּפֶסַח:

ט וְכֵן מֻתָּר לְהַשְׂכִּיר לוֹ חֶדֶר שֶׁיָּדוּר בּוֹ בְּפֶסַח, אַף עַל פִּי שֶׁיָּדוּעַ שֶׁיַּכְנִיס לְתוֹכוֹ חָמֵץ, מִכָּל מָקוֹם הַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ נוֹטֵל מִמֶּנּוּ שְׂכַר הַכְנָסַת הֶחָמֵץ אֶלָּא שְׂכַר הַדִּירָה, שֶׁאַף אִם לֹא יַכְנִיס חָמֵץ לְתוֹכוֹ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח לֹא יְנַכֶּה לוֹ כְּלוּם מִשְׂכָּרוֹ:

י אֲבָל אָסוּר לְהַשְׂכִּיר לוֹ תַּנּוּר לֶאֱפוֹת בּוֹ בְּפֶסַח, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַנָּכְרִי מְפָרֵשׁ לוֹ שֶׁיֹּאפֶה בּוֹ חָמֵץ, מִכָּל מָקוֹם סְתָם אֲפִיַּת הַנָּכְרִי הוּא חָמֵץ, וַהֲרֵי זֶה כְּמְפָרֵשׁ לוֹ שֶׁיֹּאפֶה בּוֹ חָמֵץ, וְנִרְאֶה כְּמִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ הַיִּשְׂרָאֵל לְהַתְנוֹת עִם הַנָּכְרִי בְּשָׁעָה שֶׁמַּשְׂכִּיר לוֹ שֶׁלֹּא יֹאפֶה בּוֹ חָמֵץ בְּפֶסַח, אֶלָּא יְבַשֵּׁל בּוֹ תַּבְשִׁילוֹ וְיֹאפֶה בּוֹ מַצָּה, וּכְשֶׁמַּתְנֶה עִמּוֹ כָּךְ אַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי אוֹפֶה בּוֹ חָמֵץ בְּפֶסַח — אֵין צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ. וּמֻתָּר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ שְׂכַר הַתַּנּוּר אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וְאֵין זֶה מִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה, כֵּיוָן שֶׁאַף אִם לֹא הָיָה הַנָּכְרִי אוֹפֶה בּוֹ כְּלוּם הָיָה צָרִיךְ לִפְרֹעַ לְיִשְׂרָאֵל כָּל שְׂכָרוֹ מִשָּׁלֵם, שֶׁהֲרֵי הִשְׂכִּירוֹ לוֹ לְשָׁבוּעַ, בֵּין יֹאפֶה בּוֹ הַרְבֵּה בֵּין לֹא יֹאפֶה בּוֹ כְּלוּם, אִם כֵּן אֵין הַיִּשְׂרָאֵל מִשְׁתַּכֵּר כְּלוּם בְּמַה שֶׁהַנָּכְרִי אוֹפֶה בּוֹ חָמֵץ. אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהַתְנוֹת עִמּוֹ כָּךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּמִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה, כֵּיוָן שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין הַנָּכְרִי שׂוֹכֵר הַתַּנּוּר אֶלָּא כְּדֵי לֶאֱפוֹת בּוֹ חָמֵץ:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁמַּשְׁכִּיר לוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח אֲפִלּוּ קֹדֶם שָׁעָה חֲמִישִׁית, אֲבָל קֹדֶם עֶרֶב פֶּסַח מֻתָּר לְהַשְׁכִּיר לְנָכְרִי בֵּין חָמוֹר בֵּין תְּנוּר בֵּין חֶדֶר, אַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי מְפָרֵשׁ לוֹ שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ בְּפֶסַח וְעַל מְנָת כֵּן הוּא שׂוֹכְרָם מִמֶּנּוּ, דְּכֵיוָן שֶׁהַנָּכְרִי יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ יוֹם אֶחָד בָּהֶם חָמֵץ בִּשְׁעַת הֶתֵּר, דְּהַיְנוּ מִשָּׁעָה שֶׁמַּשְׁכִּירָם לוֹ עַד שָׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח, אִם כֵּן הַשָּׂכָר שֶׁנּוֹטֵל מִמֶּנּוּ הַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ נִכָּר וְנִרְאֶה שֶׁהוּא בְּעַד שְׁעַת אִסּוּר, דְּהַיְנוּ בְּעַד שָׁבוּעַ שֶׁל פֶּסַח, אֶלָּא בְּעַד שְׁעַת הֶתֵּר, דְּהַיְנוּ בְּעַד מַה שֶּׁהַנָּכְרִי יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ מִשָּׁעָה שֶׁמַּשְׁכִּירָם לוֹ עַד שָׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח:

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּחָמוֹר וְחֶדֶר וְתַנּוּר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאֵין שׁוּם הֲנָאָה מַגַּעַת לְיִשְׂרָאֵל מִמַּה שֶּׁהַנָּכְרִי יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֶן חָמֵץ בְּפֶסַח, אֲבָל אָסוּר לְהַשְׁכִּיר לְנָכְרִי כְּלֵי שֶׁמְּבַשְּׁלִין בּוֹ עַל גַּבֵּי הָאוּר, כְּגוֹן קְדֵרָה וְיוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲפִלּוּ כַּמָּה יָמִים קֹדֶם הַפֶּסַח אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁיְּבַשֵּׁל בּוֹ חָמֵץ בְּפֶסַח, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַנָּכְרִי מְפָרֵשׁ לוֹ שֶׁיְּבַשֵּׁל בּוֹ חָמֵץ. וַאֲפִלּוּ לְהַשְׁאִיל לוֹ בְּחִנָּם אָסוּר, לְפִי שֶׁאִם יְבַשֵּׁל בּוֹ חָמֵץ בְּפֶסַח יַגִּיעַ לְהַיִּשְׂרָאֵל הֲנָאָה מֵהֶחָמֵץ, שֶׁהֲרֵי אִם הַנָּכְרִי הָיָה מְעָרֶה מִן הַכְּלִי אֶת הֶחָמֵץ שֶׁמִּתְבַּשֵּׁל בְּתוֹכוֹ עַל גַּבֵּי הָאוּר וְהָיָה הַכְּלִי נִשְׁאָר רֵיקָן עַל גַּבֵּי הָאוּר הָיָה הַכְּלִי מִתְבַּקֵּעַ מֵחֲמַת הָאוּר, וְעַכְשָׁו שֶׁהֶחָמֵץ מִתְבַּשֵּׁל בְּתוֹכוֹ עַל גַּבֵּי הָאוּר אֵין הַכְּלִי מִתְבַּקֵּעַ, נִמְצָא שֶׁמַּגִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל קְצָת הֲנָאָה מֵהֶחָמֵץ בְּפֶסַח.

אֲבָל אִם אֵין יָדוּעַ לָנוּ שֶׁהַנָּכְרִי יְבַשֵּׁל בּוֹ חָמֵץ — מֻתָּר לְהַשְׁכִּיר לוֹ אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח. אַף עַל פִּי שֶׁהַכְּלִי לֹא הֻכְשַׁר לְשֵׁם פֶּסַח, וַהֲרֵי הוּא בָּלוּעַ מֵחָמֵץ הַרְבֵּה שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה, מִכָּל מָקוֹם גּוּף הַכְּלִי לֹא נֶאֱסַר בַּהֲנָאָה, וְאֵין הַנָּכְרִי שׂוֹכֵר מִמֶּנּוּ וְנוֹתֵן לוֹ דָּמִים בְּעַד הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּכְּלִי אֶלָּא בְּעַד גּוּף הַכְּלִי הַמֻּתָּר בַּהֲנָאָה:

יג וּמִטַּעַם זֶה מֻתָּר לְהָחֵם חַמִּין בְּפֶסַח בִּכְלֵי הַבָּלוּעַ מֵחָמֵץ כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחַמִּין אֵלּוּ לִרְחִיצָה וְלִכְבִיסָה וְלָחוֹף בָּהֶן אֶת הָרֹאשׁ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ נֶהֱנֶה אֶלָּא מִן הַכְּלִי וְלֹא מִן חָמֵץ הַבָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נִפְלָט מִן הַכְּלִי לְתוֹךְ חַמִּין הַלָּלוּ וְיֵשׁ בָּהֶן טַעַם הֶחָמֵץ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד לִשְׁתִיָּה אֶלָּא לִרְחִיצָה וּכְבִיסָה הֲרֵי אֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלוּם מִן טַעַם הֶחָמֵץ שֶׁנִּפְלָט לְתוֹכָן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּכְלֵי הַמְיֻחָד לִרְחִיצָה וְלִכְבִיסָה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ

לַאֲכִילָה וְלִשְׁתִיָה, אֲבָל כְּלִי שֶׁדָּרָךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לִפְעָמִים לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָה — צָרִיךְ לְהַצְנִיעוֹ בְּמָקוֹם צָנוּעַ שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לֵילֵךְ לְשָׁם כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א, וְאֵין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֲפִלּוּ לִרְחִיצָה וּכְבִיסָה, וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי צוֹנֵן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּפֶסַח בְּקִבְיעוּת, אֲבָל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ דֶּרֶךְ עֲרַאי בְּמִקְרֶה עַל יְדֵי צוֹנֵן — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ אֲכִילָה וּשְׁתִיָה אִם אֵינוֹ כְּלִי חֶרֶס, אוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי חַמִּין לְצֹרֶךְ רְחִיצָה וּכְבִיסָה אֲפִלּוּ הוּא כְּלִי חֶרֶס, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

יד מִי שֶׁמַּחֲזִיק יוֹרוֹת מִמּוֹשֵׁל הָעִיר וְיֵשׁ לוֹ חֹק קָבוּעַ מֵהַמּוֹשֵׁל עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר שֶׁכָּל מִי שֶׁמְּבַשֵּׁל בְּיוֹרוֹת אֵלּוּ צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ מִדָּה אַחַת מִכָּל בִּשּׁוּל, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁמִּתְיַשְּׁנִים הַיּוֹרוֹת אוֹ שֶׁמִּתְקַלְקְלִין צָרִיךְ יִשְׂרָאֵל זֶה הַנּוֹטֵל שְׂכָרָן לְתַקְּנָם אוֹ לַעֲשׂוֹת חֲדָשִׁים — הֲרֵי יוֹרוֹת אֵלּוּ הֵן כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, וְאָסוּר לוֹ לְהַנִּיחַ לְהַנָּכְרִים שֶׁיְּבַשְּׁלוּ בָּהֶן חָמֵץ בְּפֶסַח מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְאִם אֵין לוֹ כֹּחַ לִמְנֹעַ אוֹתָן וְהֵן מְבַשְּׁלִין חָמֵץ בְּעַל כָּרְחוֹ — עַל כָּל פָּנִים אָסוּר לוֹ לִטֹּל לְאַחַר הַפֶּסַח אֶת הַמִּדּוֹת שֶׁל בִּשּׁוּלֵי חָמֵץ שֶׁהִפְרִישׁוּ הַנָּכְרִים בְּעַד שְׂכַר הַיּוֹרוֹת שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהֶן חָמֵץ בְּפֶסַח. וַאֲפִלּוּ אִם עָבַר אוֹ שָׂכַח וְנָטַל מִדּוֹת אֵלּוּ — אָסוּר לֵהָנוֹת מֵהֶן, דְּכֵיוָן שֶׁדַּרְכָּן לְעוֹלָם לָתֵת מִדָּה מִן הַבִּשּׁוּל בְּעַד שְׂכַר הַיּוֹרוֹת — הֲרֵי זָכָה הַיִּשְׂרָאֵל בְּמִדָּה זוֹ בִּשְׁעַת הַבִּשּׁוּל בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וְנַעֲשָׂה חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח. וַאֲפִלּוּ מָעוֹת אָסוּר לוֹ לְקַבֵּל לְאַחַר הַפֶּסַח בְּעַד שְׂכַר הַיּוֹרוֹת שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהֶן חָמֵץ בְּפֶסַח, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׂתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה. אֶלָּא שֶׁאִם עָבַר וְקִבְּלָם — מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְכֵיצַד יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל זֶה כְּשֶׁיַּגִּיעַ הַפֶּסַח? יִמְכֹּר לְנָכְרִי עַל כָּל יְמֵי הַפֶּסַח אֶת כָּל הַיּוֹרוֹת עִם כָּל הַמִּדּוֹת בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַקִּנְיָה שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט הִלְכוֹת מְקַח וּמִמְכָּר, וְיִתְּנֶה עִמּוֹ שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח יִתֵּן לוֹ בְּעַד זֶה מָעוֹת אוֹ שְׁאָרֵי דְּבָרִים. וּכְשֶׁמַּתְנֶה עִמּוֹ כָּךְ, אַף אִם לְאַחַר הַפֶּסַח נוֹתֵן לוֹ הַנָּכְרִי אֶת הַמִּדּוֹת שֶׁל חָמֵץ שֶׁקִּבֵּל בְּפֶסַח בִּשְׂכַר הַיּוֹרוֹת — מֻתָּר לוֹ לְקַבְּלָם וּלְאָכְלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

טו אֲבָל אִם אֵינוֹ מֻטָּל עַל הַיִּשְׂרְאֵל לְתַקֵּן הַיְּרוֹת כְּשֶׁמִּתְקַלְקְלִין אוֹ כְּשֶׁמִּתְיַשְּׁנִין — הֲרֵי הֵן בִּרְשׁוּת הַמּוֹשֵׁל, וְאֵין הַיִּשְׂרְאֵל מַזְהִיר שֶׁלֹּא יְבַשְּׁלוּ בָּהֶן נָכְרִים חָמֵץ בְּפֶסַח, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מִן הֶחָמֵץ הַמִּתְבַּשֵּׁל בְּתוֹכָן, שֶׁאַף אִם יִנָּטֵל הֶחָמֵץ מִתּוֹכָן וְיִשָּׁאֲרוּ רֵיקָנִין עַל גַּבֵּי הָאוּר וְיִתְבַּקְּעוּ לֹא יִצְטָרֵךְ הַיִּשְׂרְאֵל לְתַקְּנָן.

וְאִם הוּא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר אֶת הַנָּכְרִים שֶׁיְּבַשְּׁלוּ חָמֵץ בְּפֶסַח — יַתְנֶה עִמָּהֶם קֹדֶם הַפֶּסַח שֶׁלְּאַחַר הַפֶּסַח יִתְּנוּ לוֹ בְּעַד שְׂכַר הַיְּרוֹת מָעוֹת אוֹ שְׂאָרֵי דְּבָרִים שֶׁאֵינוֹ חָמֵץ, אוֹ חָמֵץ שֶׁנִּתְחַמֵּץ לְאַחַר הַפֶּסַח, כְּדֵי שֶׁכָּל יְמֵי הַפֶּסַח לֹא יִהְיֶה לְהַיִּשְׂרְאֵל שׁוּם חוֹב שֶׁל חָמֵץ. וּכְשֶׁהִתְנָה עִמָּהֶם תְּנַאי זֶה, אַף אִם לְאַחַר הַפֶּסַח נוֹתְנִים לוֹ הַנָּכְרִים הַמְּדוֹת מִן הַבְּשׁוּלִים שֶׁל חָמֵץ שֶׁבִּשְּׁלוּ בְּפֶסַח — מֻתָּר לוֹ לְקַבְּלָם.

וְאֵין זֶה מִשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה, כֵּיוָן שֶׁגּוּף הַיְּרוֹת הֵן שֶׁל הַמּוֹשֵׁל לְגַמְרֵי, וְאֵין לְהַיִּשְׂרְאֵל שׁוּם זְכִיָּה בָּהֶן, שֶׁלֹּא שָׂכַר גּוּף הַיְּרוֹת אֶלָּא חֹק הַמַּגִּיעַ בִּלְבַד, וְהַנָּכְרִים הַמְבַשְּׁלִים אֵינָן נוֹתְנִין מַה שֶּׁנּוֹתְנִין אֶלָּא בְּעַד שְׂכַר הַיְּרוֹת שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהֶן אֶת הֶחָמֵץ, וְכֵיוָן שֶׁהַיְּרוֹת הֵן שֶׁל הַמּוֹשֵׁל נִמְצָא שֶׁהַמּוֹשֵׁל זָכָה בִּשְׂכָרָן מִיָּד שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהֶן, וְהוּא הַמִּשְׁתַּכֵּר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה, וְהַיִּשְׂרְאֵל חוֹזֵר וְזוֹכֶה מִן הַמּוֹשֵׁל, וְאֵינוֹ מִשְׁתַּכֵּר כְּלָל בְּעַד אִסּוּרֵי הֲנָאָה, אֶלָּא בְּעַד הַמָּעוֹת שֶׁנָּתַן אוֹ שֶׁיִּתֵּן לְהַמּוֹשֵׁל:

טז אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁעָבַר אוֹ שָׂכַח וְלֹא הִתְנָה עִמָּהֶם תְּנַאי זֶה קֹדֶם הַפֶּסַח וּלְאַחַר הַפֶּסַח נוֹתְנִין לוֹ הַנָּכְרִים הַמְּדוֹת מִן הַבְּשׁוּלִים שֶׁל חָמֵץ שֶׁבִּשְּׁלוּ בְּפֶסַח — מֻתָּר לוֹ לְקַבְּלָם. וְכֵן אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה נָכְרִי יְבַשֵּׁל חָמֵץ בְּפֶסַח שֶׁיַּתְנֶה עִמּוֹ תְּנַאי זֶה קֹדֶם הַפֶּסַח — הֲרֵי זֶה כְּדִיעֲבַד.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר, טוֹב לְמִכֹּר לְנָכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח כָּל הַמְּדוֹת שֶׁל פֶּסַח שֶׁיַּפְרִישׁוּ הַמְבַשְּׁלִים בְּפֶסַח עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, אוֹ יְצַוֶּה לַנָּכְרִים הַמְּשָׁרְתִים בְּבֵית הַיְּרוֹת וּמְמֻנִּים לְהַפְרִישׁ הַמְּדוֹת מִן הַבְּשׁוּלִים שֶׁלֹּא יַפְרִישׁוּ כְּלוּם מִבְּשׁוּל חָמֵץ שֶׁיְּבַשְּׁלוּ בְּפֶסַח, אֶלָּא יִכְתְּבוּ שָׁם הַמְבַשְּׁלִים וְיִגְבּוּ מֵהֶן הַמְּדוֹת לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִפְרִישׁוּ הַמְּדוֹת לֹא זָכָה בָּהֶן הַיִּשְׂרְאֵל, שֶׁהֲרֵי לֹא קָנָה מֵהַמּוֹשֵׁל אֶלָּא הַמְּדוֹת שֶׁיַּפְרִישׁוּ מִן הַבְּשׁוּלִים שֶׁיְּבַשְּׁלוּ בַּיְּרוֹת שֶׁל הַמּוֹשֵׁל:

יז מִי שֶׁמַּחֲזִיק רַחַיִם מִמּוֹשֵׁל הָעִיר וְיֵשׁ לוֹ חֹק קְבוּעַ מֵהַמּוֹשֵׁל עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר שֶׁכָּל מִי שֶׁיִּטְחֹן תְּבוּאָה בְּרַחַיִם אֵלּוּ יִתֵּן לוֹ מִדָּה אַחַת קֶמַח מִקֶּמַח הַנִּטְחָן — דִּינוֹ בְּפֶסַח לְעִנְיַן טָחִינַת תְּבוּאָה מְחֻמֶּצֶת שֶׁקּוֹרִין (מאל"ץ) כְּדִין מִי שֶׁמַּחֲזִיק יוֹרוֹת לְעִנְיַן בִּשּׁוּלֵי חָמֵץ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

יח אָסוּר לִתֵּן בְּהֶמְתּוֹ לְנָכְרִי לְהַאֲכִילָהּ בִּימֵי הַפֶּסַח אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁהַנָּכְרִי יַאֲכִילֶנָּה פְּסֹלֶת שֶׁל שְׂעוֹרִים שֶׁהוּא חָמֵץ, לְפִי שֶׁאֲכִילַת הַבְּהֵמָה הִיא הֲנָאַת הָאָדָם, שֶׁעַל יְדֵי כֵן הִיא מִתְעַלָּה וּמִשַּׁבַּחַת וּמִתְוַסֶּפֶת בְּדָמִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם הָיְתָה אוֹכֶלֶת דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁאֵינָן חָמֵץ הָיְתָה גַּם כֵּן מִתְעַלָּה וּמִשַּׁבַּחַת, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו שֶׁשָּׁבַח וְעִלּוּי זֶה בָּא לָהּ עַל יְדֵי חָמֵץ בְּפֶסַח — הֲרֵי זֶה אָסוּר אַף עַל פִּי שֶׁהֶחָמֵץ הוּא שֶׁל נָכְרִי.

(וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ס' וְסִימָן קמ"ב שֶׁאִם עָבַר הַיִּשְׂרְאֵל וְהֶאֱכִילָהּ בְּעַצְמוֹ חָמֵץ בְּפֶסַח, שֶׁמַּתִּיר לְשָׁחֲטָהּ וּלְאָכְלָהּ בְּפֶסַח, וְאֵין צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ דְּמֵי הֲנָאַת הֶחָמֵץ לְאִבּוּד, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם).

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין יָדוּעַ לוֹ בְּוַדַּאי שֶׁיַּאֲכִילֶנָּה חָמֵץ — מֻתָּר לִתְּנָהּ לוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַאֲכִילֶנָּה חָמֵץ:

יט אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר בְּפֶסַח לְעַבְדּוֹ נָכְרִי: "הֵילֵךְ דִּינָר זֶה וּקְנֵה וֶאֱכֹל", אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהָעֶבֶד יֵלֵךְ וְיִקְנֶה חָמֵץ וְיֹאכַל, לְפִי שֶׁאֲכִילַת הָעֶבֶד אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֲנָאָה לְרַבּוֹ כְּמוֹ אֲכִילַת הַבְּהֵמָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רכ"א:

כ אֲבָל לֹא יֹאמַר אָדָם בְּפֶסַח לְנָכְרִי, בֵּין שֶׁהוּא עַבְדּוֹ בֵּין שֶׁאֵינוֹ עַבְדּוֹ: "הֵילֵךְ דִּינָר זֶה וּקְנֵה לְךָ חָמֵץ מִן הַחֲנְוָנִי וֶאֱכֹל", דְּכֵיוָן שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל בְּעַצְמוֹ אָסוּר לוֹ לִקְנוֹת חָמֵץ בְּפֶסַח — אָסוּר לוֹ לוֹמַר לְנָכְרִי לִקְנוֹתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי קוֹנֶה אוֹתוֹ לְעַצְמוֹ וְלֹא בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרְאֵל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל נוֹתֵן דִּינָר לְהַנָּכְרִי וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁיִּקְנֶה בּוֹ חָמֵץ וְהַנָּכְרִי קוֹנֶה אוֹתוֹ בְּדִבּוּרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כִּשְׁלוּחוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ז. אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר לוֹ: "קְנֵה לְךָ חָמֵץ בְּדִינָר שֶׁלְּךָ וֶאֱכֹל":

כא וְכֵן מֻתָּר לוֹמַר בְּפֶסַח לְנָכְרִי, אֲפִלּוּ הוּא עַבְדּוֹ שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו עָלָיו: "לֵךְ וְקַח עָלַי חָמֵץ מִן הַחֲנְוָנִי וֶאֱכֹל וַאֲנִי אֶפְרַע לוֹ". וּמֻתָּר לוֹ לְפָרֵעַ לַחֲנְוָנִי אֲפִלּוּ בְּעוֹד שֶׁהֶחָמֵץ בָּעוֹלָם שֶׁעֲדַיִן לֹא אָכְלוֹ הָעֶבֶד, וְאֵין הֶחָמֵץ נִקְנֶה לְיִשְׂרָאֵל בְּפֵרָעוֹן זֶה, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה זוֹ אֵין

הֶחָמֵץ בְּיַד הַיִּשְׂרְאֵל אֶלָּא בְּיַד הָעֶבֶד.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעֶבֶד הִנִּיחַ הֶחָמֵץ בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל, מִכָּל מָקוֹם אֵין חֲצֵרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ דָּבָר שֶׁאֵין נוֹחַ לוֹ, כְּגוֹן חָמֵץ בְּפֶסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח).

וְגַם בְּשָׁעָה שֶׁמְּשַׁכֵּךְ הָעֶבֶד אֶת הֶחָמֵץ מִן הַחֲנָוְנִי לֹא נִתְכַּוֵּן בִּמְשִׁיכָתוֹ אֶלָּא לִזְכוֹת בּוֹ לְעַצְמוֹ וְלֹא בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרְאֵל. וְגַם הַחֲנָוְנִי נִתְכַּוֵּן לְהַקְנוֹת הֶחָמֵץ לְהָעֶבֶד בִּמְשִׁיכָתוֹ וְלֹא לְהַיִּשְׂרְאֵל, רַק שֶׁיַּחֲזֹר עַל הַיִּשְׂרְאֵל שֶׁיִּפְרַע לוֹ בְּעַד עַבְדּוֹ, נִמְצָא שֶׁחֲמֵצוֹ שֶׁל חֲנָוְנִי הוּא שֶׁאוֹכֵל הָעֶבֶד וְלֹא חֲמֵצוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל רַבּוֹ:

כב אֲבָל אִסּוּר לְיִשְׂרְאֵל לְהַקְדִּים דִּינָר לְחֲנָוְנִי נָכְרִי וְלוֹמַר לוֹ שֶׁיִּתֵּן מְזוֹנוֹת לְעַבְדּוֹ בְּפֶסַח וְאַחַר הַפֶּסַח יַעֲשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן, שֶׁמָּא יִתֵּן לוֹ חָמֵץ, וְחָמֵץ זֶה הוּא שֶׁל יִשְׂרְאֵל, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נָתַן עָלָיו דִּינָר לְהַחֲנָוְנִי.

(וַאֲפִלּוּ לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁיִּשְׂרְאֵל אֵינוֹ קוֹנֶה מִטַּלְטְלִין מִנָּכְרִי בְּכֶסֶף בִּלְבַד, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַחֲנָוְנִי כְּבָר קִבֵּל הַדִּינָר מִן הַיִּשְׂרְאֵל הֲרֵי דַּעְתּוֹ לְהַקְנוֹת לְהַיִּשְׂרְאֵל מְזוֹנוֹת כְּנֶגֶד דִּינָרוֹ, וּכְשֶׁהַחֲנָוְנִי נוֹתֵן אַחַר כָּךְ חָמֵץ לְהָעֶבֶד אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ בְּתוֹרַת מְכִירַת חָמֵץ שֶׁלּוֹ אֶלָּא בְּתוֹרַת נְתִינַת חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרְאֵל, וְהוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּת הַיִּשְׂרְאֵל שֶׁצִּוָּה לוֹ לִתֵּן מְזוֹנוֹת לְעַבְדּוֹ):

כג אֲבָל אִם אֵינוֹ מַקְדִּים לוֹ דִּינָר — מֻתָּר לוֹמַר לוֹ: "תֵּן חָמֵץ לְעַבְדִּי וַאֲנִי אֶפְרַע לְךָ", שֶׁכָּל שֶׁלֹּא פָּרַע לוֹ הַיִּשְׂרְאֵל קֹדֶם שֶׁנּוֹתֵן הֶחָמֵץ לְעַבְדּוֹ הֲרֵי הוּא נוֹתְנוֹ לוֹ בְּתוֹרַת מְכִירַת חָמֵץ שֶׁלּוֹ וְהַיִּשְׂרְאֵל יִפְרַע לוֹ בַּעֲדוֹ.

(וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קל"ב שֶׁאִם הוּא חַיָּב לִתֵּן לְעַבְדּוֹ מְזוֹנוֹת שֶׁל חָמֵץ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ בְּמַה שֶׁיִּתֵּן לוֹ מְזוֹנוֹת אֲחֵרִים שֶׁאֵינָן חָמֵץ בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל הָעֶבֶד — אִסּוּר לוֹ לוֹמַר לְחֲנָוְנִי נָכְרִי: "פָּטְרֵנִי מִמְּזוֹנוֹת עַבְדִּי וְתֵן לוֹ חָמֵץ בְּפֶסַח וַאֲנִי אֶפְרַע לְךָ לְאַחַר הַפֶּסַח").

וְכָל זֶה מֵעִקַּר הַדִּין, אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּחֲמַת חֻמְרוֹת חָמֵץ יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לוֹמַר לְנָכְרִי בְּפֶסַח: "קְנֵה לְךָ חָמֵץ מִן הַחֲנָוְנִי וַאֲנִי אֶפְרַע לוֹ". וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יֹאמַר לַחֲנָוְנִי: "תֵּן חָמֵץ לְנָכְרִי זֶה וַאֲנִי אֶפְרַע לְךָ". וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

כד לְפִיכָךְ, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תִּינוֹק חוֹלֶה קְצָת שֶׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת חָמֵץ — יְזַהֵר שֶׁלֹּא יֹאמַר לְנָכְרִי: "תֵּן חָמֵץ לְתִינוֹק זֶה וַאֲנִי אֶפְרַע לְךָ", אֶלָּא יְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּתֵּן הֶחָמֵץ בְּמַתָּנָה לְהַתִּינוֹק. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא בְּקַל מִי שֶׁיִּתֵּן בְּמַתָּנָה — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וּמֻתָּר לְפָרֵעַ לוֹ אַחַר שֶׁנָּתַן הֶחָמֵץ לְיַד הַתִּינוֹק, אוֹ אַחַר שֶׁהִנִּיחַ חָמֵץ בְּבֵית הַיִּשְׂרְאֵל, שֶׁכְּבָר יָצָא הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַנָּכְרִי קֹדֶם הַפֵּרָעוֹן וְלִרְשׁוּת הַיִּשְׂרְאֵל עֲדַיִן לֹא בָּא אַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחוֹ בְּבֵיתוֹ, שֶׁאֵין חֲצֵרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ, וְגַם הַנָּכְרִי לֹא מָכַר אֶת הֶחָמֵץ לוֹ אֶלָּא לְהַתִּינוֹק.

אֲבָל אָסוּר לְקַבֵּל הֶחָמֵץ בַּיָּד מִן הַנָּכְרִי אֲפִלּוּ קֹדֶם הַפֵּרָעוֹן, אֶלָּא אִם כֵּן זָכָה בּוֹ כְּבָר הַתִּינוֹק בְּהַגְבָּהָה, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא זָכָה בּוֹ הַתִּינוֹק, אֲפִלּוּ הִנִּיחוֹ הַנָּכְרִי בְּבֵית הַיִּשְׂרְאֵל וְחָזַר וּנְטָלוֹ — הֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ כְּשֶׁהָיָה, וּכְשֶׁנּוֹטְלוֹ הַיִּשְׂרְאֵל מִיָּדוֹ — הֲרֵי זֶה כְּקוֹנֶה חָמֵץ בְּפֶסַח:

כה וַאֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁזָּכָה הַתִּינוֹק בֶּחָמֵץ — אָסוּר לְיִשְׂרְאֵל גָּדוֹל לְהַאֲכִילוֹ וּלְהַשְׁקוֹתוֹ אֶת הֶחָמֵץ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח הַגָּדוֹל עַל אִסּוּר חָמֵץ וְיִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ לְגַע בְּחָמֵץ אָסוּר מֵחֲמַת גְּזֵרָה זוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ו, אֶלָּא יֹאמַר לְנָכְרִי אוֹ לְקָטָן אֲפִלּוּ יִשְׂרְאֵל שֶׁיַּאֲכִיל וְיַשְׁקֶה אֶת הֶחָמֵץ לְהַתִּינוֹק.

אֲבָל מֻתָּר לְהַשְׁהוֹת חָמֵץ זֶה בְּתוֹךְ הַבַּיִת. אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכְּחוּ וְיִסְתַּפְּקוּ מִמֶּנּוּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַתִּינוֹק הוּא חוֹלֶה וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיאוֹ מִן הַבַּיִת, וְגַם מִן הַסְּתָם אִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא נָכְרִי שֶׁיְּבִיא מְעַט חָמֵץ בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שֶׁיִּרְצֶה הַתִּינוֹק לֶאֱכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת, לְפִיכָךְ הִתִּירוּ לוֹ לְהַשְׁהוֹת חָמֵץ בְּבֵיתוֹ בְּפֶסַח. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר טוֹב לַעֲשׂוֹת בִּפְנֵי הֶחָמֵץ מְחִצָּה גְּבוֹהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ לְכִפּוֹת עָלָיו כְּלִי אִם הוּא שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב.

וְכָל זֶה כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא נָכְרִי שֶׁיְּבִיא מְעַט מְעַט בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שֶׁיִּרְצֶה הַתִּינוֹק לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת. וְכֵן אִם אִי אֶפְשָׁר לְהַאֲכִילוֹ וּלְהַשְׁקוֹתוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי אוֹ קָטָן — מֻתָּר לְהַאֲכִילוֹ וּלְהַשְׁקוֹתוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרְאֵל גָּדוֹל. אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לְהָבִיא לוֹ חָמֵץ עַל יְדֵי נָכְרִי מְעַט מְעַט בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שֶׁיִּרְצֶה לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת — אֵין לְהָבִיא הַרְבֵּה בְּבַת אַחַת.

וְאִם אֵין הַתִּינוֹק חוֹלֶה כָּל כָּךְ בְּעִנְיַן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיאוֹ מִן הַבַּיִת — יוֹצִיאֶנּוּ מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַנָּכְרִי וְשָׁם יַאֲכִילוּהוּ וְיַשְׁקוּהוּ חָמֵץ, וְאַל יַכְנִיס חָמֵץ לְבֵיתוֹ כְּלָל:

כו וְכָל זֶה בְּחוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, אֲבָל בְּחוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה — אֵין לְדַקְדֵּק בְּכָל זֶה. וַאֲפִלּוּ לִקְנוֹת חָמֵץ מִן הַשּׁוּק מָתֹק כְּדֵי לְמַהֵר בַּאֲכִילָתוֹ אִם הוּא צָרִיךְ לַאֲכִילַת חָמֵץ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְלָאו שֶׁל "בַּל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" שֶׁהַקּוֹנֶה אֶת הֶחָמֵץ עוֹבֵר עָלָיו, שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ח וּבְיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קנ"ה עַיֵּן שָׁם:

כז אָסוּר לְהָיוֹת שָׁלִיחַ לְנָכְרִי לִקְנוֹת לוֹ חָמֵץ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ בְּמָעוֹתָיו שֶׁל נָכְרִי, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מוֹשֵׁךְ אֶת הֶחָמֵץ מֵרְשׁוּת הַמּוֹכֵר אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ דָּמִים בִּלְבַד בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּשְׂרָאֵל קוֹנֶה מִטַּלְטְלִין מִנָּכְרִי בְּכֶסֶף בִּלְבַד, וְנִמְצָא שֶׁהֶחָמֵץ נִקְנֶה לְהַיִּשְׂרָאֵל בְּפֶסַח, וְעוֹבֵר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא". וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ לְהַמּוֹכֵר שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה אֶת הֶחָמֵץ לְעַצְמוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַנָּכְרִי שֶׁשְּׁלָחוֹ, אַף עַל פִּי כֵן נִקְנֶה הֶחָמֵץ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתַּן הַמָּעוֹת מְיָדוֹ לְיַד הַמּוֹכֵר. וְאֵין אוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁהַמָּעוֹת הֵן שֶׁל נָכְרִי וְהַיִּשְׂרָאֵל נָתַנָם בִּשְׁלִיחוּתוֹ הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נָתָנָם הַנָּכְרִי בְּעַצְמוֹ, שֶׁאֵין אוֹמְרִים "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ" אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁלִיחַ לְיִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן קפ"ח.

סימן תנא

א **דִּינֵי הַגְעָלַת כֵּלִים וּבוֹ ע"ח סְעִיפִים**:

כָּל הַכֵּלִים שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַכְשִׁירָן לְפֶסַח עַל יְדֵי הַגְעָלָה אוֹ לִבּוּן, וְכֵן כָּל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁאֵין לָהֶם הֶכְשֵׁר עַל יְדֵי הַגְעָלָה וְלִבּוּן, אִם הוּא רוֹצֶה לְהַשְׁהוֹתָן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — צָרִיךְ לְשַׁפְשְׁפָן (עַיֵּן סִימָן תמ"ד) הֵיטֵב קֹדֶם שָׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח וְלַהֲדִיחָן מְעַט בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יְהֵא חָמֵץ נִכָּר בָּהֶן, וְיַצְנִיעֵם בְּמָקוֹם צָנוּעַ שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לֵילֵךְ לְשָׁם כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּפֶסַח. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַכֵּלִים הַבְּלוּעִים מִשְּׁאָר אִסּוּרִין מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָן עִמּוֹ בַּבַּיִת וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְשִׁכְחָה, מִכָּל מָקוֹם חָמֵץ כֵּיוָן שֶׁהוּא רָגִיל בּוֹ כָּל הַשָּׁנָה יֵשׁ לָחֹשׁ בּוֹ יוֹתֵר לְשִׁכְחָה. וְטוֹב לְסָגְרָם בְּחֶדֶר מְיֻחָד וּלְהַצְנִיעַ הַמַּפְתֵּחַ שֶׁלֹּא יֵלֵךְ לְשָׁם כָּל יְמֵי הַפֶּסַח:

ב וּמִכָּל מָקוֹם, דֶּרֶךְ עֲרַאי וּמִקְרֶה מֻתָּר לְהוֹצִיאָן מִמָּקוֹם שֶׁהִצְנִיעָן וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן דָּבָר צוֹנֵן, בֵּין לַח וּבֵין יָבֵשׁ. רַק שֶׁיְּזַהֵר לְהַדִּיחַ אֶת הַכְּלִי הֵיטֵב קֹדֶם שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ דָּבוּק בּוֹ בְּעַיִן (וּלְעִנְיַן דִּיעֲבַד — עַיֵּן סִימָן תמ"ז).

וַאֲפִלּוּ הִיא קְדֵרָה שֶׁל חֶרֶס שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה — דַּי לָהּ בַּהֲדָחָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ צוֹנֵן בְּפֶסַח מֵעִקַּר הַדִּין (אֲבָל הַמִּנְהָג הוּא שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּלָל בְּפֶסַח בִּכְלֵי חֶרֶס יְשָׁנִים אֲפִלּוּ בְּצוֹנֵן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וְאִם הוּא סָכִין — צָרִיךְ לְנַעֲצוֹ עֶשֶׂר פְּעָמִים בְּקַרְקַע קָשֶׁה קֹדֶם שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ צוֹנֵן בְּפֶסַח.

אֲבָל אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּקִבְיעוּת מִשָּׁעָה ה' בְּעֶרֶב פֶּסַח וְאֵילָךְ אֲפִלּוּ בְּצוֹנֵן עַד שֶׁיַּכְשִׁירֵם לְפֶסַח עַל יְדֵי הַגְעָלָה אוֹ לִבּוּן, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחַמִּין:

ג אִם שָׁכַח בְּעֶרֶב פֶּסַח וְלֹא שִׁפְשֵׁף אֶת הַכֵּלִים מֵחָמֵץ הַדָּבוּק בָּהֶן וְנִזְכַּר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אִם הוּא חֹל הַמּוֹעֵד (אֲבָל בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אָסוּר לִגַּע בְּהֶחָמֵץ אֲפִלּוּ כְּדֵי לְבַעֲרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ו עַיֵּן שָׁם) — צָרִיךְ לְשַׁפְשְׁפָן מִיָּד שֶׁנִּזְכָּר. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל מֵהֶחָמֵץ בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹגֵעַ בּוֹ כְּשֶׁמְּשַׁפְשְׁפוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ה. וְאִם עָבַר הַפֶּסַח וְלֹא שִׁפְשְׁפָן — צָרִיךְ לְשַׁפְשְׁפָן לְאַחַר הַפֶּסַח לְהַעֲבִיר מֵהֶן הֶחָמֵץ הַדָּבוּק בָּהֶן, שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה מִפְּנֵי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח:

ד יֵשׁ נוֹהֲגִין לְסַדֵּר כְּלֵי בְּדִיל שֶׁל חָמֵץ בְּתוֹךְ הַבַּיִת בְּגֹבַהּ הַכֹּתֶל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יַד אָדָם מַגַּעַת לְשָׁם, וְהֵם סְדוּרִין שָׁם כָּל יְמֵי הַפֶּסַח לְנוֹי, וְאֵין לְמַחוֹת בְּיָדָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנָּזְרוּ עָלָיו חֲכָמִים מֵחֲמַת חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לֹא חִלְקוּ בְּגְזֵרָתָם וְאָסְרוּ אֲפִלּוּ הִגְבִּיהַּ אוֹתוֹ דָּבָר עֶשֶׂר קוֹמוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ה וְסִימָן ש"ז, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאָסוּר זֶה שֶׁאָסוּר לְהַשְׁהוֹת כְּלֵי חָמֵץ בְּתוֹךְ הַבַּיִת בְּפֶסַח לֹא גָּזְרוּ עָלָיו חֲכָמֵי הַגְּמָרָא אֶלָּא חֲכָמֵי הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים הוּא שֶׁהֶחֱמִירוּ כֵּן, לְפִיכָךְ אֵין לְהַחֲמִיר בּוֹ כָּל כָּךְ. וּבִפְרָט שֶׁעַל פִּי הָרֹב אֵין הַכֵּלִים בְּנֵי יוֹמָן מִבְּלִיעַת הֶחָמֵץ בְּשָׁעָה שֶׁמְּסַדְּרִין אוֹתָם בְּעֶרֶב פֶּסַח בְּגֹבַהּ הַכֹּתֶל. זֶהוּ טַעַם הַמִּנְהָג.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַמַּחֲמִיר לְהַצְנִיעָן בְּמָקוֹם צָנוּעַ — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה:

ה נָכְרִי הַמּוֹכֵר כֵּלִים חֲדָשִׁים בַּשּׁוּק, בֵּין שֶׁל חֶרֶס בֵּין שֶׁל מַתָּכוֹת בֵּין שֶׁל זְכוּכִית — לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ כָּל כְּלִי שֶׁהוּא נִרְאֶה חָדָשׁ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הַנָּכְרִי פַּעַם אַחַת, שֶׁכָּל כְּלֵי הֶעָשׂוּי לִמְכֹּר אֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ כְּלָל.

אֲבָל אִם נִכְנַס לְבֵית הַנָּכְרִי לִקַּח מִמֶּנּוּ כֵּלִים חֲדָשִׁים — לֹא יִקַּח אֶלָּא כְּלֵי חָדָשׁ שֶׁמַּכִּיר בּוֹ הֵיטֵב שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן. אֲבָל אִם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ פַּעַם אַחַת אַף שֶׁהוּא נִרְאֶה חָדָשׁ — אֵין לְלָקְחוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הַנָּכְרִי מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן, אוֹ שֶׁהוּא לוֹקֵחַ כְּלִי אֶחָד מִתּוֹךְ הַרְבֵּה כֵּלִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קכ"ב עַיֵּן שָׁם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא עָשָׂאוֹ הַנָּכְרִי לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ וּכְבָר נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ פַּעַם אַחַת וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לְמָכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַבָּא אֵלָיו.

וּמִכָּל מָקוֹם, בִּכְלֵי זְכוּכִית יֵשׁ לְהַתִּיר לִקְנוֹת הַצְּלוּלִים אֲפִלּוּ אֵין הַנָּכְרִי מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאֵינוֹ לוֹקֵחַ כְּלִי מִתּוֹךְ הַכֵּלִים, דְּכֵיוָן שֶׁהֵם צְלוּלִים בְּוַדַּאי לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם עֲדַיִן:

ו כָּל כְּלִי חֶרֶס שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חָמֵץ בְּחַמִּין שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ בְּעֵנְיָן שֶׁכַּיּוֹצֵא בּוֹ בְּשָׂאָר כֵּלִים צְרִיכִין הַגְעָלָה, אֲבָל כְּלִי חֶרֶס אֵין לוֹ תַּקָּנָה עַל יְדֵי הַגְעָלָה, שֶׁהַתּוֹרָה הֵעִידָה עַל כְּלִי חֶרֶס שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי דְּפִיו (פֵּרוּשׁ גְּעוּל הַנִּבְלָע בּוֹ) לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ יַגְעִילֶנּוּ כַּמָּה פְּעָמִים, אֶלָּא לְעוֹלָם פּוֹלֵט הוּא מֵעַט מֵעַט בְּכָל הַגְּעָלָה, וְעִקַּר גְּעוּל הַבָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ אֵינוֹ נִפְלָט מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, וּכְשֶׁיִּבָּשְׁלוּ בּוֹ הֶתֵּר אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה הַגְעָלוֹת — יִפְלֹט מֵעַט מֵהַבָּלוּעַ שֶׁבְּתוֹכוֹ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל. וְהֵיכָן הֵעִידָה תּוֹרָה כָּךְ? גַּבֵּי כֵּלִים הַבְּלוּעִים מִנּוֹתָר, שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה: "וּכְלִי חֶרֶ[שׁ] אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר", לְמַדְנוּ מִכָּאן שֶׁאֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לִכְלִי חֶרֶס:

ז וּמִכָּל מָקוֹם, קִבְּלוּ חֲכָמִים שֶׁיֵּשׁ לִכְלִי חֶרֶס הֶכְשֵׁר עַל יְדֵי לִבּוּן בָּאוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּסִיקֶנּוּ כָּל כָּךְ עַד שֶׁיִּהְיוּ נִיצוֹצוֹת נִתָּזִים מִמֶּנָּה, שֶׁאָז נִשְׂרָף וְנִכְלֶה כָּל הָאסוּר הַבָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ:

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמַּסִּיקוֹ מִבִּפְנִים (פֵּרוּשׁ בְּתוֹךְ חֲלַל הַכְּלִי), וְגַם דֶּרֶךְ הֶסֵּקוֹ כָּל הַשָּׁנָה הוּא מִבִּפְנִים, כְּגוֹן תַּנּוּר שֶׁל חֶרֶס וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. אֲבָל כְּלִי חֶרֶס שֶׁדֶּרֶךְ הֶסֵּקוֹ כָּל הַשָּׁנָה הוּא מִבַּחוּץ, כְּגוֹן קְדֵרָה וּמַחֲבַת וְטַפְקָא שֶׁל חֶרֶס, דְּהַיְנוּ כְּלִי חֶרֶס שֶׁמַּסִּיקִין אוֹתוֹ תַּחְתָּיו מִלְּמַטָּה וְאוֹפִין עַל גַּבָּיו מִלְּמַעְלָה, אַף אִם הוּא רוֹצֶה לְהַכְשִׁירוֹ עַל יְדֵי הֶסֵּק מִבִּפְנִים, כְּגוֹן שֶׁיְּמַלְּאֶנּוּ גֶּחָלִים בּוֹעֲרוֹת — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָחוּס

עָלָיו שֶׁלֹּא יִתְבַּקֵּעַ מֵחֲמַת הַגֶּחָלִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין זֶה דַּרְכּוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה. וְלֹא יְמַלְאֶנּוּ גֶּחָלִים בּוֹעֲרוֹת וְיַסִּיקֶנּוּ מִבַּחוּץ וְהֶסֵּק חִיצוֹן אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הָאִסּוּר נִשְׁתַּמֵּשׁ וְנִבְלָע בִּפְנִימִית הַכְּלִי וְצָרִיךְ לְהַפְלִיטוֹ גַּם כֵּן דֶּרֶךְ פְּנִימִית הַכְּלִי, דְּ"כְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וּכְשֶׁמַּסִּיקוֹ מִבַּחוּץ אֵין הָאִסּוּר נִפְלָט דֶּרֶךְ פְּנִימִית הַכְּלִי עַל יְדֵי הֶסֵּק חִיצוֹן זֶה:

ט וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְהַסִּיקוֹ מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ, כְּגוֹן שֶׁמַּכְנִיסוֹ רַיקָן לְתוֹךְ הַתַּנּוּר מָלֵא אֵשׁ, שֶׁשַּׁלְהֶבֶת עוֹלָה מִכָּל צְדָדֵי הַכְּלִי, וּמִלְּבָנוֹ יָפֶה מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָחוּס עָלָיו שֶׁלֹּא יִתְבַּקֵּעַ וְיוֹצִיאֶנּוּ מִן הַתַּנּוּר טֶרֶם שֶׁיִּתְלַבֵּן יָפֶה יָפֶה עַד שֶׁיִּהְיוּ נִיצוֹצוֹת נִתָּזִים מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם מַחֲזִירוֹ לְתוֹךְ כִּבְשָׁן מָלֵא אֵשׁ שֶׁמְּצָרְפִין בּוֹ כְּלֵי חֶרֶס חֲדָשִׁים — הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּפֶסַח, דְּכֵיוָן שֶׁמַּכְנִיסָן לְהֶסֵּק גָּדוֹל כָּזֶה בְּוַדַּאי אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עֲלֵיהֶם אִם יִתְבַּקְּעוּ:

י וְכָל זֶה בִּכְלֵי חֶרֶס, אֲבָל בִּכְלֵי מַתָּכוֹת שֶׁאֵינוֹ נִפְקָע מֵחֲמַת חֹם הָאֵשׁ — הֲרֵי הוּא יָכוֹל לְמַלְאתוֹ גֶּחָלִים מִבִּפְנִים וְיַשְׁהֶה אוֹתָם בְּתוֹכוֹ, עַד שֶׁאִם יִגַּע אָדָם בַּצַּד הַחִיצוֹן שֶׁל הַכְּלִי יִהְיֶה הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ מֵחֲמַת שֶׁנִּתְלַבֵּן הַכְּלִי מִן הַגֶּחָלִים, שֶׁאָז בְּוַדַּאי נִשְׁרָף כָּל הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְלַבֵּן כָּל כָּךְ עַד שֶׁיִּהְיוּ נִיצוֹצוֹת נִתָּזִים מִמֶּנּוּ, שֶׁהֲרֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת הֵן נִכְשָׁרִין עַל יְדֵי הַגְעָלָה, וְלִבּוּן קַל הַזֶּה אֵינוֹ גָּרוּעַ מֵהַגְעָלָה:

יא בּוּכְיָא (וְהוּא כְּלֵי הֶעָשׁוּי מִלְּבֵנִים וְעָפָר וּמַסִּיקִין אוֹתוֹ מִבַּחוּץ וְאוֹפִין וּמְטַגְּנִין בְּתוֹכוֹ), אִם הִסִּיקוֹ מִבַּחוּץ — אֵינוֹ נִכְשָׁר לְפֶסַח עַל יְדֵי הֶסֵּק זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֲבָל אִם מִלְּאוּהוּ גֶּחָלִים מִבִּפְנִים, אוֹ שֶׁהִסִּיקוֹ מִבִּפְנִים עַד שֶׁנִּתְלַבֵּן כְּדִינוֹ וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּפֶסַח. וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא לֹא יִלְבְּנוֹ יָפֶה יָפֶה מֵחֲמַת שֶׁיָּחוּס עָלָיו שֶׁלֹּא יִתְבַּקֵּעַ, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא עָשׂוּי מִלְּבֵנִים וְעָפָר — אֵין לָחוּשׁ בּוֹ שֶׁמָּא יִתְבַּקַּע:

יב לְפִיכָךְ, לְבֵנִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה — מֻתָּר לְלַבְּנָם בָּאוּר וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּפֶסַח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּלְבֵנִים שֶׁנִּצְרְפוּ בְּכִבְשָׁן, אֲבָל לְבֵנִים שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ בַּחַמָּה אִם לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ עַל יְדֵי הָאוּר כְּמוֹ צְלִיָּה וַאֲפִיָּה אֶלָּא שֶׁנִּשְׁפַּךְ עֲלֵיהֶם תַּבְשִׁיל

רוֹתֵחַ שֶׁל חָמֵץ — אֵין צְרִיכִים לִבּוּן, וְדַי לָהֶם בְּהַגְעָלָה כִּשְׁאָר כְּלֵי אֲדָמָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וּמֻתָּר לֶאֱפוֹת וְלִצְלוֹת עֲלֵיהֶם בְּפֶסַח:

יג אֲבָל אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ עַל יְדֵי הָאוּר, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים אֲפִלּוּ שֶׁל מִינֵי מַתָּכוֹת שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ וְנִבְלָע בָּהֶן חָמֵץ עַל יְדֵי הָאוּר בִּלְבַד שֶׁלֹּא עַל יְדֵי מַשְׁקֶה, כְּגוֹן הַשַּׁפּוּדִים וְהָאַסְכְּלָאוֹת שֶׁצָּלוּ עֲלֵיהֶם מוּלְיְתָא שֶׁל חָמֵץ, שֶׁגּוּף הֶחָמֵץ נוֹגֵעַ בָּהֶן בִּשְׁעַת צְלִיָּתוֹ, וְאֵין בֵּינֵיהֶם שׁוּם מַשְׁקֶה (טוֹפֵחַ) שֶׁיּוֹלִיךְ טַעַם הֶחָמֵץ לְתוֹךְ הַשַּׁפּוּד וְהָאַסְכְּלָה, אֶלָּא עַל יְדֵי חֹם הָאֵשׁ בִּלְבַד נִבְלָע בָּהֶם טַעַם הֶחָמֵץ, לְפִיכָךְ אֵינוֹ נִפְלָט מֵהֶם עַל יְדֵי הַגְעָלָה בְּמַיִם רוֹתְחִים, דְּ"כְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ", וּכְלִי שֶׁנִּבְלָע בּוֹ חָמֵץ עַל יְדֵי מַשְׁקֶה — נִפְלָט מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי הַגְעָלָה בְּמַיִם רוֹתְחִים, אֲבָל כָּל כְּלִי שֶׁנִּבְלָע בּוֹ הֶחָמֵץ עַל יְדֵי חֹם הָאֵשׁ בִּלְבַד שֶׁלֹּא עַל יְדֵי מַשְׁקֶה — אֵינוֹ נִפְלָט מִמֶּנּוּ אֶלָּא עַל יְדֵי חֹם הָאֵשׁ בִּלְבַד, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּלַבְּנוּ בָּאוּר יָפֶה יָפֶה עַד שֶׁיִּהְיוּ נִיצוֹצוֹת מְנַתְּזִין מִמֶּנּוּ, אוֹ עַד שֶׁתִּשְׁתַּיֵּר קְלִפָּתוֹ הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁאָז בְּוַדַּאי נִשְׁרָף כָּל הָאִסּוּר הַבָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ.[18]

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁכָּל הַכֵּלִים שֶׁבָּלְעוּ חָמֵץ קֹדֶם הַפֶּסַח אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הָאוּר בִּלְבַד — הֲרֵי הֵן נִכְשָׁרִין עַל יְדֵי הַגְעָלָה, דְּכֵיוָן שֶׁבִּשְׁעַת בְּלִיעָתָן בָּלְעוּ דָּבָר הֶתֵּר וַאֲחַר כָּךְ כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן אִסּוּרָן כְּבָר אֵין הָאִסּוּר בְּעַיִן אֶלָּא הוּא בָּלוּעַ בְּתוֹכָן, לְפִיכָךְ הֵקֵלּוּ לְהַכְשִׁירָן עַל יְדֵי הַגְעָלָה בִּלְבַד.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּחַמִּין בְּאוֹתָן כֵּלִים הַבְּלוּעִים מֵחָמֵץ עַל יְדֵי הָאוּר בִּלְבַד וְהֻגְעֲלוּ קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא לִבְּנָם בָּאוּר יָפֶה יָפֶה כַּשָּׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר — הֲרֵי חַמִּין הַלָּלוּ אֲסוּרִין בְּפֶסַח. אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ מְנִיעַת

[18] וְכֵן הַדִּין בְּכֵלִים שֶׁנִּבְלָע בָּהֶן שְׁאָר אִסּוּרֵי תּוֹרָה אוֹ אִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים עַל יְדֵי הָאוּר בִּלְבַד, שֶׁצָּרִיךְ לְלַבְּנָם יָפֶה יָפֶה כַּשָּׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֶלָּא שֶׁבִּשְׁאָר אִסּוּרִין אֵין צָרִיךְ לִבּוּן אֶלָּא כְּשֶׁנִּבְלַע בָּהֶם דָּבָר אִסּוּר, אֲבָל אִם נִבְלַע בָּהֶם עַל יְדֵי הָאוּר דָּבָר הֶתֵּר וְאַחַר כָּךְ נַעֲשָׂה אִסּוּר, כְּגוֹן שֶׁנִּצְלָה עֲלֵיהֶם בְּשָׂר לְבַדּוֹ שֶׁהוּא הֶתֵּר וְאַחַר כָּךְ נִבְלַע בָּהֶן חֵלֶב — הֲרֵי הֵן נִכְשָׁרִין עַל יְדֵי הַגְעָלָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁטַּעַם בְּשָׂר הַנִּבְלַע בָּהֶן עַל יְדֵי הָאוּר אֵינוֹ נִפְלָט מֵהֶם לְגַמְרֵי עַל יְדֵי הַגְעָלָה, מִכָּל מָקוֹם אוֹתוֹ מוּעָט טַעַם בְּשָׂר הַבָּלוּעַ מְאֹד בְּתוֹכָם עַד שֶׁאֵינוֹ נִפְלָט מֵהֶם רַק עַל יְדֵי הָאוּר קָלוּשׁ הוּא מְאֹד, וְאֵינוֹ כְּדַאי שֶׁיְּחוּשׁ עָלָיו שֵׁם חָדָשׁ, דְּהַיְנוּ שֵׁם "בְּשָׂר בְּחֵלֶב", לְפִיכָךְ דַּי לָהֶם בְּהַגְעָלָה כְּדֵי לְהַפְלִיט מֵהֶם עִקַּר טַעַם הַבָּשָׂר עִם עִקַּר טַעַם הֶחֵלֶב, שֶׁהֵן אֲסוּרִין מֵחֲמַת שֶׁהֵן כְּדַאי לְהִקָּרֵא עֲלֵיהֶם שֵׁם "בְּשָׂר בְּחֵלֶב", וְהֵן נִפְלָטִין עַל יְדֵי הַגְעָלָה, לְפִי שֶׁאֵינָן בָּלוּעִין מְאֹד, וּמוֹתַר טַעַם הַבָּשָׂר עִם מוֹתַר טַעַם הֶחֵלֶב שֶׁהֵן בָּלוּעִין מְאֹד הֲרֵי הֵן קָלוּשִׁין מְאֹד, וְאֵינָן כְּדַאי לִהְיוֹת נִקְרָא עֲלֵיהֶן שֵׁם "בְּשָׂר בְּחֵלֶב", כֵּיוָן שֶׁטַּעַם הַבָּשָׂר הָיָה קָלוּשׁ מְאֹד קֹדֶם שֶׁנִּבְלַע בּוֹ הֶחֵלֶב — אֵין שָׁם חָדָשׁ יָכוֹל לְחוּל עַל טַעַם קָלוּשׁ הַזֶּה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁנִּצְלָה עֲלֵיהֶם חָמֵץ קֹדֶם הַפֶּסַח — אֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לָהֶם לְהַכְשִׁירָן לְפֶסַח. אַף עַל פִּי שֶׁהֶחָמֵץ בְּשָׁעָה שֶׁנִּבְלַע בָּהֶם הָיָה מַתִּיר בַּאֲכִילָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהָיָה עָלָיו שֵׁם חָמֵץ — לֹא נִפְקַע שֵׁם זֶה גַּם מִטַּעַם הַקָּלוּשׁ שֶׁנִּבְלַע מְאֹד בְּתוֹכָם עַל יְדֵי הָאוּר, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ הַפֶּסַח מִמֵּילָא נֶאֱסָר טַעַם קָלוּשׁ הַזֶּה שֶׁבְּתוֹכָם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִקְרָא עָלָיו שֵׁם חָמֵץ מִשָּׁעָה שֶׁנִּפְלַט וְנִתְפָּרֵשׁ מִמַּשּׁוּת הֶחָמֵץ שֶׁנִּצְלָה עֲלֵיהֶם].

שִׁמְחַת יוֹם טוֹב, שֶׁאָז יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְכֵן בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עוֹד צַד אַחֵר לְהָקֵל — יֵשׁ לְצָרֵף גַּם סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה וְלִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה לְהַכְשִׁיר בְּהַגְעָלָה אֶת הַכֵּלִים הַבְּלוּעִים מֵחֲמֵץ עַל יְדֵי הָאוּר, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יד מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְכָל מִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיְּקַנֶּה לוֹ סַכִּינִים חֲדָשִׁים לְפֶסַח. אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין אֲפִלּוּ אוֹתָן סַכִּינִים שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶם חָמֵץ בְּחַמִּין כָּל הַשָּׁנָה — דַּי לָהֶם בְּהַגְעָלָה לְפֶסַח. וְאַף עַל פִּי שֶׁסַּכִּינִים הַבְּלוּעִים מִשְּׁאָר אִסּוּרִין יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְלַבְּנָם בְּאוּר כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחַמִּין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קכ"א, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ כֵּלִים הַבְּלוּעִים מֵחֲמֵץ עַל יְדֵי הָאוּר בִּלְבַד דַּי לָהֶם בְּהַגְעָלָה לְפֶסַח, וְגַם יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁסַּכִּינִים אֵין לָהֶם דִּין כֵּלִים הַבְּלוּעִים עַל יְדֵי הָאוּר בִּלְבַד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם, לְפִיכָךְ יֵשׁ לְהַתִּיר לְכַתְּחִלָּה לְהַכְשִׁיר סַכִּינִים בֵּין גְּדוֹלִים וּבֵין קְטַנִּים עַל יְדֵי הַגְעָלָה בִּלְבַד.

וְהוּא שֶׁיַּגְעִילֵם בְּרוֹתְחִין בִּכְלֵי רִאשׁוֹן, וּכְלֵי רִאשׁוֹן נִקְרָא הַכְּלִי שֶׁהִרְתִּיחוּ בּוֹ הַמַּיִם אֲצֶל הָאֵשׁ. אֲפִלּוּ אִם עַכְשָׁו בְּשָׁעָה שֶׁמַּגְעִילִין בְּתוֹכוֹ אֵינוֹ עוֹמֵד אֲצֶל הָאֵשׁ — הֲרֵי זֶה נִקְרָא כְּלִי רִאשׁוֹן, וּמַגְעִילִין בְּתוֹכוֹ כָּל כְּלִי הַצָּרִיךְ הַגְעָלָה בִּכְלִי רִאשׁוֹן אִם הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ הֵן עֲדַיִן רוֹתְחִין, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּעֲלִין רְתִיחָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ב:

טו וְקֹדֶם הַגְעָלָה צָרִיךְ לָשׁוּף אֶת הַסַּכִּינִים בְּמַשְׁחֶזֶת אוֹ בְּרֵחַיִם אוֹ בְּדָבָר אַחֵר הַמֵּסִיר אֶת כָּל הַחֲלֵדָּה שֶׁבָּהֶן, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים צָרִיךְ לְהָסִיר כָּל הַחֲלֵדָּה וְהַטִּנּוֹפֶת שֶׁבָּהֶן קֹדֶם שֶׁמַּגְעִילִן, שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת הַגְעָלַת כְּלֵי מִדְיָן "אַךְ אֶת הַזָּהָב וְכוּ'", כְּלוֹמַר "רַק אֶת הַזָּהָב וְגוֹ'", דְּהַיְנוּ כְּשֶׁאֵין שָׁם חֲלֵדָּה רַק זָהָב בִּלְבַד — מוֹעֶלֶת הַגְעָלָה לְהַפְלִיט הַבְּלוּעַ, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם חֲלֵדָּה אוֹ שְׁאָר טִנּוֹפֶת — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם מַשֶּׁהוּ מִמַּמְשׁוּת הָאִסּוּר בְּעֵין תַּחַת הַחֲלֵדָּה וְהַטִּנּוֹפֶת, וְאֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לְמַה שֶּׁהוּא עוֹמֵד בְּעֵינוֹ וְאֵינוֹ בָּלוּעַ בְּתוֹךְ דְּפְנֵי הַכְּלִי:

טז וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲבִיר הַחֲלֵדָּה, אוֹ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִטְרֹחַ וּלְהַעֲבִירָהּ — יָשִׁים גֶּחָלִים בּוֹעֲרוֹת עַל מְקוֹם הַחֲלֵדָּה וְיַשְׁהֶה אוֹתָם שָׁם עַד שֶׁאִם יִגַּע אָדָם בַּצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁל הַכְּלִי בַּמָּקוֹם שֶׁכְּנֶגֶד הַחֲלֵדָּה יִהְיֶה הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ מֵחֲמַת שֶׁנִּתְלַבֵּן הַכְּלִי מִן הַגֶּחָלִים, שֶׁאָז בְּוַדַּאי נִשְׂרָף כָּל מַמָּשׁוּת אִסּוּר שֶׁתַּחַת הַחֲלֵדָּה.

וְהָעוֹלָם נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר לְהַשְׁהוֹת הַגְּחָלִים כָּל כָּךְ עַל הַחַלֶּדֶה עַד שֶׁיִּהְיֶה קַשׁ אוֹ חוּט נִשְׂרָף מִצַּד הַשֵּׁנִי (דְּהַיְנוּ שֶׁקּוֹשְׁרִין קַשׁ אוֹ חוּט סְבִיב הַכְּלִי מִצַּד הַשֵּׁנִי נֶגֶד הַגֶּחָלִים שֶׁעַל גַּבֵּי הַחַלֶּדֶה וּמַשְׁהֶה אֶת הַגֶּחָלִים כָּל כָּךְ עַד שֶׁיִּשָּׂרֵף הַקַּשׁ אוֹ הַחוּט שֶׁכְּנֶגְדָּן בְּצַד הַשֵּׁנִי), וְאַחַר כָּךְ מַגְעִילִין אֶת הַכְּלִי. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן קֹדֶם הַגְּעָלָה — יַעֲשֶׂה כֵּן אַחַר הַהַגְעָלָה:

יז וְכָל זֶה כְּשֶׁהַחַלֶּדֶה הוּא בְּצַד הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּלִי בְּמָקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ בְּקֶבַע, אֲבָל אִם הוּא בְּצַד הַחִיצוֹן שֶׁל הַכְּלִי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם חָמֵץ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים מַגִּיעַ תַּשְׁמִישׁ הֶחָמֵץ גַּם מִבַּחוּץ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁרֹב הַפְּעָמִים אֵין מַגִּיעַ תַּשְׁמִישׁ הֶחָמֵץ עַד לְשָׁם, לְפִיכָךְ אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ בְּעֵין תַּחַת הַחַלֶּדֶה, וְאֵין צָרִיךְ לְהַעֲבִירָהּ כְּלָל:

יח וְכָל זֶה בַּחַלֶּדֶה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קְצָת מַמָּשׁוּת (שֶׁקּוֹרִין ראש"ט), שֶׁכְּשֶׁגּוֹרְדִין אוֹתָהּ מִשָּׁם יֵשׁ בָּהּ כַּמָּה עַפְרוּרִית, שֶׁאָז יֵשׁ לָחוּשׁ אִם לֹא יְגָרְדוּ אוֹתָהּ מִשָּׁם שֶׁמָּא יֵשׁ תַּחְתֶּיהָ מַשֶּׁהוּ מַמָּשׁוּת הָאסוּר בְּעֵין וְאֵינוֹ נִרְאֶה לָעַיִן מֵחֲמַת שֶׁהַחַלֶּדֶה מְכַסֶּהוּ. אֲבָל אִם אֵין בַּחַלֶּדֶה מַמָּשׁוּת כְּלָל רַק מַרְאֶה בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא לְפְעָמִים שֶׁיֵּשׁ שַׁחֲרוּת אוֹ אַדְמִימוּת בַּצַּד הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּלִי, שֶׁאַף אִם יְגָרְדוּ אוֹתָם לֹא יִהְיֶה שָׁם שׁוּם עַפְרוּרִית — אֵין לָחוּשׁ כְּלָל שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה. וְכֵן הַדִּין בְּאוֹתָן כְּתָמִים הַנַּעֲשִׂים בִּכְלֵי בְּדִיל (שֶׁקּוֹרִין ערד פלעקי"ן) שֶׁאֵין מְעַכְּבִין אֶת הַהַגְעָלָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהֶם מַמָּשׁוּת רַק מַרְאֶה בִּלְבַד:

יט סַכִּין אוֹ אֶחָד מִשְּׁאָר כֵּלִים הַצְּרִיכִין הַגְעָלָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גֻּמָּא אוֹ סֶדֶק אוֹ נֶקֶב שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְחַטֵּט בְּתוֹכָן לְנַקְּרָן וּלְנַקּוֹתָן הֵיטֵב — אֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לָהֶם אִם הֵן בְּמָקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ בְּקֶבַע, דְּהַיְנוּ מִצַּד הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּלִי, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם מַשֶּׁהוּ מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ בְּעֵין, וְאֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לְמַה שֶּׁהוּא בְּעֵין, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַנִּיחַ גֶּחָלִים בּוֹעֲרוֹת עַל הַסֶּדֶק וְהַגֻּמָּא וְיַשְׁהֶה אוֹתָם שָׁם עַד שֶׁאִם יֵצֵא אָדָם כְּנֶגְדָּן בְּצַד הַחִיצוֹן שֶׁל הַכְּלִי יִהְיֶה הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, שֶׁאָז בְּוַדַּאי נִשְׂרָף כָּל מַמָּשׁוּת אִסּוּר שֶׁבְּתוֹךְ הַסֶּדֶק אוֹ הַגֻּמָּא.

וְהָעוֹלָם נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר לְהַשְׁהוֹת שָׁם כָּל כָּךְ אֶת הַנֶּחָלִים עַד שֶׁיִּהְיֶה קַשׁ אוֹ חוּט נִשְׂרָף בַּצַּד הַחִיצוֹן, וְאַחַר כָּךְ מַגְעִילָן. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן קֹדֶם הַהַגְעָלָה — יַעֲשֶׂה כֵּן אַחַר הַהַגְעָלָה:

כ לְפִיכָךְ אוֹתָם סַכִּינִים שֶׁיְּדוֹתֵיהֶן תְּחוּבִין תּוֹךְ בֵּית יָד וְהֵן קְבוּעִין שָׁם בְּמַסְמְרִים קְטַנִּים — אֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לָהֶם, כִּי יֵשׁ גֻּמּוֹת דַּקּוֹת הָרְבֵּה בְּמָקוֹם (סְבִיב) הַמַּסְמְרִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם גּוּף הַבֵּית יָד נַעֲשָׂה מִב' חֲלָקִים מְדֻבָּקִין וְיֵשׁ רֶוַח מְעַט בֵּינֵיהֶם לְהַכְנִיס לְשָׁם אֶת הַסַּכִּין, שֶׁעַל פִּי הָרֹב אִי אֶפְשָׁר לְנַקֵּר שָׁם הֵיטֵב שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם טִנּוֹפֶת דָּבוּק שָׁם, וְאֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא לִכְלִי זָךְ וְנָקִי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְכֵן אִם יַד הַסַּכִּין דְּבוּקָה בְּבֵית יָד עַל יְדֵי דֶּבֶק — אֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לָהּ, דְּכֵינָן שֶׁהַדֶּבֶק מִתְקַלְקֵל בְּמַיִם רוֹתְחִין — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יָחוּס עַל הַדֶּבֶק וְלֹא יַרְתִּיחַ אֶת הַמַּיִם יָפֶה יָפֶה.

וְכֵן אִם הַבֵּית יָד הִיא עֲשׂוּיָה מִקֶּרֶן, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִין מִקֶּרֶן — אֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לָהֶן, שֶׁהַקֶּרֶן מִתְקַלְקֵל בְּמַיִם רוֹתְחִין, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יָחוּס עָלָיו:

כא וְכָל זֶה בְּבֵית יָד שֶׁל סַכִּין שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין חָמֵץ בְּגוּף הַסַּכִּין וְרֹב הַפְּעָמִים מַגִּיעַ תַּשְׁמִישׁ הֶחָמֵץ גַּם בְּהַבֵּית יָד שֶׁל סַכִּין, אֲבָל שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים שֶׁיֵּשׁ בִּידוֹתֵיהֶן גֻּמּוֹת וּסְדָקִים וַחֲלֵדָה — אֵין צָרִיךְ לְנַקְּרָן כְּלָל. וַאֲפִלּוּ אִם לֹא הִגְעִיל כְּלָל אֶת הַיָּדוֹת וּתְחָבָן בְּפֶסַח לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל — הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּאֲכִילָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ חָמֵץ בִּידוֹת הַכֵּלִים. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהַגְעִיל גַּם אֶת הַיָּדוֹת עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן לְכָל הַפָּחוֹת, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים כְּשֶׁמְּדִיחִין אֶת הַכֵּלִים מִלְּכְלוּךְ חָמֵץ שֶׁבָּהֶן בְּתוֹךְ מַיִם חַמִּין נִבְלָע קְצָת מִלְּכְלוּךְ הֶחָמֵץ לְתוֹךְ הַיָּדוֹת:

כב וְאִם לֹא הִגְעִיל כְּלָל אֲפִלּוּ אֶת גּוּף הַכְּלִי וְתָחַב אֶת יַד הַכְּלִי לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל — יֵשׁ אוֹסְרִין אֶת הַתַּבְשִׁיל אִם הַכְּלִי וְיָדוֹ הֵן שֶׁל מַתֶּכֶת, לְפִי שֶׁכְּשֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ חָמֵץ בְּחַמִּין בְּגוּף הַכְּלִי נִבְלָע הֶחָמֵץ גַּם בְּיַד הַכְּלִי, שֶׁכָּל מַתֶּכֶת שֶׁחַם מִקְצָתוֹ חַם כֻּלּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁנִּבְלָע הֶחָמֵץ בְּהַיָּד עַל יְדֵי גּוּף הַכְּלִי כָּךְ הוּא נִפְלָט מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי גּוּף הַכְּלִי, אֲבָל כְּשֶׁלֹּא הִגְעִיל אֲפִלּוּ אֶת גּוּף הַכְּלִי — הֲרֵי נִשְׁאֲרָה בְּלִיעַת הֶחָמֵץ בְּתוֹךְ הַיָּד, וְנִפְלָט מִמֶּנּוּ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מַתֶּכֶת שֶׁחַם מִקְצָתוֹ חַם כֻּלּוֹ, אַף עַל פִּי כֵן הַבָּלוּעַ שֶׁבְּמִקְצָתוֹ אֵינוֹ מִתְפַּשֵּׁט בְּכֻלּוֹ עַל יְדֵי חֹם זֶה. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ בְּמָקוֹם מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב:

כג הַנָּדָן שֶׁל סַכִּינִים שֶׁמַּכְנִיסִין לְתוֹכוֹ סַכִּין שֶׁל חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה — אֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לוֹ לְהַכְשִׁירוֹ לְהַכְנִיס לְתוֹכוֹ סַכִּין שֶׁל פֶּסַח, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנַקְּרוֹ וּלְנַקּוֹתוֹ הֵיטֵב מִן הֶחָמֵץ בְּעַיִן שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ, כִּי עָמֹק עָמֹק הוּא מִי יִמְצָאֶנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן פּוֹתֵחַ אֶת הַתְּפִירוֹת וּמְגָרְדוֹ יָפֶה יָפֶה (שֶׁאָז אֶפְלוּ הַגְעָלָה אֵין צָרִיךְ):

כד חֲצוּבָה (שְׁקוֹרִין דרייפוס) וְהוּא כְּלִי שֵׁישׁ לוֹ ג' רַגְלַיִם וּמַעֲמִידִין עָלֶיהָ קְדֵרָה אוֹ מַחֲבַת בַּתַּנּוּר עַל הָאוּר כָּל הַשָּׁנָה, אִם רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּפֶסַח — צָרִיךְ לְלַבְּנָהּ בָּאוּר, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים נִשְׁפַּךְ עָלֶיהָ עִסָּה וְנִבְלָע בָּהּ טַעַם חָמֵץ עַל יְדֵי הָאוּר שֶׁלֹּא עַל יְדֵי מַשְׁקֶה:

כה אֶחָד כְּלֵי מַתֶּכֶת וְאֶחָד כְּלֵי עֵץ וְאֶחָד כְּלֵי גְּלָלִים וּכְלֵי אֲבָנִים וּכְלֵי אֲדָמָה (פֵּרוּשׁ כְּלֵי חֶרֶס שֶׁלֹּא נִצְרְפוּ בְּכִבְשָׁן אֶלָּא נִתְיַבְּשׁוּ בַּחַמָּה), וְאֶחָד כְּלֵי עֶצֶם (חוּץ מִקֶּרֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה). וּמַה שֶּׁקּוֹרִין פערי"ל מוט"ר שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ עַל יְדֵי מַשְׁקִין חַמִּין, כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כָּךְ צָרִיךְ לְהַכְשִׁירָן עַל יְדֵי הַגְעָלָה.

כֵּיצַד? כֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ וְנִבְלָע בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה עַל יְדֵי חֹם כְּלֵי רִאשׁוֹן, כְּגוֹן קְדֵרוֹת וְאִלְפָּסִין וְיוֹרוֹת, וְכֵן כַּף שֶׁהוּא מְיֻחָד לְהָגִיס בּוֹ הַקְּדֵרָה כְּשֶׁהִיא אֵצֶל הָאֵשׁ, אוֹ אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁהֻעֲבִירָה מִן הָאֵשׁ אֶלָּא שֶׁהַתַּבְשִׁיל בְּתוֹכָהּ חַם בִּכְדֵי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וְכֵן כַּף שֶׁהוּא מְיֻחָד לְהוֹצִיא בּוֹ הַתַּבְשִׁיל מֵהַקְּדֵרָה לְתוֹךְ הַקְּעָרָה, כָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁדֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה עַל יְדֵי חֹם כְּלֵי רִאשׁוֹן — צָרִיךְ לְהַגְעִילָן בְּתוֹךְ כְּלֵי רִאשׁוֹן רוֹתֵחַ, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ב.

וְנִקְרָא כְּלֵי רִאשׁוֹן אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁהֻעֲבִירוּהוּ מִן הָאֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל כְּלִי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אִסּוּר עַל יְדֵי חֹם כְּלֵי רִאשׁוֹן כְּשֶׁהָיָה הַכְּלִי רִאשׁוֹן אֵצֶל הָאֵשׁ — צָרִיךְ לְהַגְעִילוֹ גַּם כֵּן בְּתוֹךְ כְּלֵי רִאשׁוֹן הָעוֹמֵד אֵצֶל הָאֵשׁ, דְּ"כְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ". וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלֶחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם בִּשְׁאָר אִסּוּרִים, אֲבָל בְּחָמֵץ אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ כֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ

בָּהֶן חָמֵץ עַל יְדֵי הָאוּר בִּלְבַד מוֹעֶלֶת לָהֶם הַגְעָלָה בִּכְלִי רִאשׁוֹן לְאַחַר שֶׁהֶעֱבִירוּהוּ מִן הָאֵשׁ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כְּשֶׁמַּגְעִיל כְּלִי הַבָּלוּעַ מִבָּשָׂר וְחָלָב, שֶׁלְּדִבְרֵי הַכֹּל יָכוֹל לְהַגְעִילוֹ בִּכְלִי רִאשׁוֹן לְאַחַר שֶׁהֶעֱבִירוּהוּ מִן הָאֵשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁטַּעַם הַבָּשָׂר וְהֶחָלָב נִבְלָעוּ בּוֹ עַל יְדֵי הָאוּר, אִם לֹא נִבְלְעוּ בּוֹ בְּבַת אַחַת אֶלָּא בָּזֶה אַחַר זֶה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כו וְכֵלִים שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶם חָמֵץ עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן, כְּגוֹן קְעָרוֹת אֵין צָרִיךְ לְהַגְעִילָן בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן, אֶלָּא דַּי לָהֶם שֶׁיְּעָרוּ עֲלֵיהֶם רוֹתְחִין מִכְּלִי רִאשׁוֹן כְּדֶרֶךְ תַּשְׁמִישָׁן.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים כּוֹפִין קְעָרָה עַל גַּבֵּי אִלְפָּס שֶׁאֵצֶל הָאֵשׁ וְעוֹלֶה הַהֶבֶל מֵהַתַּבְשִׁיל שֶׁבָּאִלְפָּס וְנִבְלָע בְּהַקְּעָרָה, וְנִמְצָא שֶׁנִּבְלָע בָּהּ חָמֵץ לִפְעָמִים עַל יְדֵי חֹם כְּלִי רִאשׁוֹן, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁרֹב תַּשְׁמִישׁ הַקְּעָרוֹת הוּא לְעָרוֹת לְתוֹכָן מִכְּלִי רִאשׁוֹן — הֲרֵי נִכְשָׁרִין גַּם כֵּן עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן, שֶׁאָנוּ הוֹלְכִים בְּכָל כְּלִי אַחַר רֹב תַּשְׁמִישׁוֹ).

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים: כֵּיוָן שֶׁלִּפְעָמִים מִשְׁתַּמְּשִׁין חָמֵץ בְּקְעָרוֹת עַל יְדֵי חֹם כְּלִי רִאשׁוֹן — צָרִיךְ לְהַגְעִילָן גַּם כֵּן בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן, כִּי אֵיךְ תּוֹעִיל הַגְעָלַת עֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן לְהַפְלִיט מִן הַקְּעָרָה מַה שֶּׁבָּלוּעַ בָּהּ לִפְעָמִים עַל יְדֵי חֹם כְּלִי רִאשׁוֹן עַצְמוֹ:

כז וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְכֵן נוֹהֲגִין, וְאֵין לְשַׁנּוֹת.

וְאִם הַקְּעָרָה הִיא גְּדוֹלָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגְעִילָהּ בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן — יִתֵּן עָלֶיהָ אֶבֶן מְלֵבֶן וְיִעֲרֶה עָלֶיהָ מַיִם רוֹתְחִין מִן כְּלִי רִאשׁוֹן, וְיַעֲבִיר עָלֶיהָ הָאֶבֶן עַל פְּנֵי הַקְּעָרָה, כְּדֵי שֶׁיִּרְתִּיחַ אֶת כָּל הַמַּיִם שֶׁעֵרָה עָלֶיהָ וְיִהְיֶה חָמֵם כָּל כָּךְ גְּדוֹל כְּחֹם כְּלִי רִאשׁוֹן. וְכֵן יַעֲשֶׂה בְּכָל הַצָּרִיךְ הַגְעָלָה בִּכְלִי רִאשׁוֹן.

אֲבָל כְּלִי קָטָן שֶׁיָּכוֹל לְהַכְנִיסוֹ בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן, וְכֵן קְעָרוֹת קְטַנּוֹת — אֵין לְהַגְעִילָן עַל יְדֵי עֵרוּי וְאֶבֶן מְלֵבֶן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁהַגְעָלָה כָּזוֹ אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כְּהַגְעָלָה בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן.

וַאֲפִלּוּ קְעָרָה גְּדוֹלָה, אִם יֵשׁ לָהּ אֲגַנִּין וּבְלִיטוֹת כְּעֵין כַּפְתּוֹרִים וּפְרָחִים — אֵין לָהּ תַּקָּנָה עַל יְדֵי עֵרוּי וְאֶבֶן מְלֵבֶן, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַעֲבִיר הָאֶבֶן עַל פְּנֵי כֻּלָּהּ:

כח וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר הִגְעִיל אֶת הַקְּעָרוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן בִּלְבַד בְּלִי אֶבֶן מְלֵבֶן וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּפֶסַח בְּחַמִּין — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא

הָרִאשׁוֹנָה, וּמֻתָּר לֶאֱכֹל חַמִּין הַלָּלוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח.

וְהוּא שֶׁהִגְעִילָן עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלֵי רִאשׁוֹן עַצְמוֹ, אוֹ שֶׁהִכְנִיס כְּלֵי רֵיקָן לְתוֹךְ כְּלֵי רִאשׁוֹן רוֹתֵחַ וְאַחַר שֶׁנִּשְׁאֲבוּ הַמַּיִם לְתוֹךְ הַכְּלֵי רֵיקָן הִשְׁהָה מְעַט אֶת הַכְּלֵי רֵיקָן בְּתוֹךְ הַכְּלֵי רִאשׁוֹן עַד שֶׁהַמַּיִם שֶׁנִּשְׁאֲבוּ לְתוֹכוֹ הֶעֱלוּ רְתִיחָה בְּתוֹכוֹ וְאַחַר כָּךְ הוֹצִיאוֹ מִתּוֹךְ הַכְּלֵי רִאשׁוֹן וְעֵרָה מִמֶּנּוּ עַל הַקְּעָרוֹת, שֶׁדִּין עֵרוּי זֶה כְּעֵרוּי כְּלֵי רִאשׁוֹן עַצְמוֹ.

(דְּכֵיוָן שֶׁכְּלֵי זֶה שָׁהָה בְּתוֹךְ הַכְּלֵי רִאשׁוֹן עַד שֶׁהַמַּיִם שֶׁנִּשְׁאֲבוּ לְתוֹכוֹ הֶעֱלוּ רְתִיחָה, בְּוַדַּאי נִתְחַמְּמוּ דָּפְנֵי כְּלֵי זֶה חֹם גָּדוֹל, וְאַף לְאַחַר שֶׁהוֹצִיאוֹ עִם הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ מִתּוֹךְ הַכְּלֵי רִאשׁוֹן — הֲרֵי דַּפְנוֹתָיו מַעֲמִידִין אֶת חֹם הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ, וּלְפִיכָךְ דִּין כְּלֵי זֶה כְּדִין כְּלֵי רִאשׁוֹן עַצְמוֹ).

אֲבָל אִם לֹא שָׁהָה בְּתוֹךְ הַכְּלֵי רִאשׁוֹן כַּשִּׁעוּר הַזֶּה — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ אִם דִּינוֹ כִּכְלֵי רִאשׁוֹן עַצְמוֹ אוֹ לָאו, וְהוֹלְכִין בּוֹ לְהַחֲמִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ו. לְפִיכָךְ אִם עֵרוּ מֵהָרוֹתְחִין שֶׁבְּתוֹכוֹ עַל קְעָרוֹת שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלֵי רִאשׁוֹן עַצְמוֹ — לֹא עָלְתָה לָהֶם הַגְעָלָה, וְאוֹסְרִין אֶת הַחַמִּין שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן בְּפֶסַח:

כט וַאֲפִלּוּ אִם עֵרָה עַל הַקְּעָרָה מִכְּלֵי רִאשׁוֹן עַצְמוֹ לֹא עָלְתָה לָהֶם הַגְעָלָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִזְהָר שֶׁלֹּא יִפְסֹק הַקִּלּוּחַ מִן הַכְּלֵי רִאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁנָּגַע הַקִּלּוּחַ בִּגּוּף הַקְּעָרָה, שֶׁכָּל קִלּוּחַ שֶׁנִּפְסָק וְאֵינוֹ מְחֻבָּר לִכְלִי רִאשׁוֹן — הֲרֵי נִתְקָרֵר וְנִתְמַעֵט חֲמוֹ מֵחֹם קִלּוּחַ שֶׁהוּא מְחֻבָּר לִכְלִי רִאשׁוֹן, לְפִיכָךְ אֵין קִלּוּחַ זֶה מַפְלִיט מִן הַקְּעָרָה מַה שֶּׁנִּבְלַע בָּהּ עַל יְדֵי קִלּוּחַ הַמְחֻבָּר לְהַכְּלֵי רִאשׁוֹן שֶׁהוּא מְקַלֵּחַ מִמֶּנּוּ:

ל אֲבָל כְּשֶׁמַּגְעִיל עַל יְדֵי אֶבֶן מִלַּבֵּן — אֵין נוֹהֲגִין לְזַהֵר בְּכָל זֶה, שֶׁאַף שֶׁנִּפְסָק הַקִּלּוּחַ קֹדֶם שֶׁמַּגִּיעַ לְהַקְּעָרָה וְנִתְקָרֵר מְעַט הֲרֵי הוּא חוֹזֵר וּמַרְתִּיחַ עַל יְדֵי אֶבֶן הַמְלֻבָּן. וְכֵן אִם אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְעֻרֶה עַל הַקְּעָרָה מֵהַכְּלֵי רִאשׁוֹן עַצְמוֹ, אֶלָּא מְעֻרֶה מֵהַכְּלֵי רִאשׁוֹן לִכְלֵי אַחֵר וּמֵאוֹתוֹ כְּלֵי מְעֻרֶה עַל הַקְּעָרָה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁאֶבֶן הַמְלֻבָּן הוּא מַרְתִּיחַ אֶת הַמַּיִם וּמְחַמֵּם אוֹתָם חֹם גָּדוֹל כְּחֹם כְּלֵי רִאשׁוֹן.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב לְהַחֲמִיר וְלִזָּהֵר בְּכָל זֶה אַף כְּשֶׁמַּגְעִיל עַל יְדֵי אֶבֶן מְלֻבָּן, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֶבֶן הַמְלֻבָּן אֵין לוֹ כֹּחַ לְהַרְתִּיחַ אֶת הַמַּיִם וּלְחַמֵּם אוֹתָם חֹם גָּדוֹל כְּחֹם כְּלֵי רִאשׁוֹן:

לא וְכָל זֶה כְּשֶׁהַקְּעָרָה אֵינָהּ בַּת יוֹמָהּ מִתַּשְׁמִישׁ כְּלִי רִאשׁוֹן, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא כְּפוּהָ עַל אִלְפָּס רוֹתֵחַ בְּתוֹךְ מֵעֵת לְעֵת לְהַגְעָלָה זוֹ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּבְלַע בָּהּ עַל יְדֵי כְּלִי רִאשׁוֹן קֹדֶם מֵעֵת לְעֵת לְהַגְעָלָה זוֹ הוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְנָם, וְאֵין צָרִיךְ לְהַגְעִילָהּ וּלְהַפְלִיטָהּ כְּלָל מִן הַקְּעָרָה מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וַחֲכָמִים הֵקֵלּוּ לֵילֵךְ אַחַר רֹב תַּשְׁמִישׁ הַכְּלִי, לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. אֲבָל אִם הִיא בַּת יוֹמָהּ מִתַּשְׁמִישׁ כְּלִי רִאשׁוֹן — צָרִיךְ לְהַגְעִילָהּ בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן מַמָּשׁ לְדִבְרֵי הַכֹּל. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אוֹסֶרֶת הַחַמִּין שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ בְּתוֹךְ מֵעֵת לְעֵת לְתַשְׁמִישׁ כְּלִי רִאשׁוֹן, אִם הִגְעִילָהּ עַל יְדֵי עֵרוּי בִּלֹּא אֲבָן מְלֻבָּן:

לב וְכֵלִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ וְנִבְלַע בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה עַל יְדֵי חֹם כְּלִי שֵׁנִי, כְּגוֹן כַּפּוֹת שֶׁאֵינָן מְיֻחָדִין לְהָגִיס הַקְּדֵרָה אוֹ לְהוֹצִיא בָּהֶן תַּבְשִׁיל מֵהַקְּדֵרָה, אֶלָּא רֹב תַּשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לָהֶם הוּא לֶאֱכֹל בָּהֶם מֵהַקְּעָרָה, שֶׁהִיא נִקְרֵאת כְּלִי שֵׁנִי (לְאַחַר שֶׁנִּפְסַק הַקִּלּוּחַ מֵהַכְּלִי רִאשׁוֹן) — הֲרֵי הֵן נִכְשָׁרִין עַל יְדֵי הַגְעָלָה בְּכְלִי שֵׁנִי, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּעָרָה רוֹתְחִין מִכְּלִי רִאשׁוֹן לְתוֹךְ כְּלִי שֵׁנִי, וְיָשִׁים הַכַּפּוֹת בְּתוֹךְ הָרוֹתְחִין שֶׁבִּכְלִי שֵׁנִי.

וּלְהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין הוֹלְכִים בְּכֵלִים אַחַר רֹב תַּשְׁמִישָׁן — צָרִיךְ לְהַגְעִיל כָּל כַּף וְכַף בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן, שֶׁלִּפְעָמִים מְגִיסִין בּוֹ הַקְּדֵרָה אוֹ מוֹצִיאִין בּוֹ תַּבְשִׁיל מֵהַקְּדֵרָה. וְכֵן נוֹהֲגִין, וְאֵין לְשַׁנּוֹת:

לג וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ לֹא הִגְעִיל כְּלָל אֶת הַכַּפּוֹת וּתְחָבָן בְּפֶסַח לְתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן — יֵשׁ לְהַתִּירוֹ בַּאֲכִילָה אִם יֵשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוֹלְכִין בְּכָל כְּלִי אַחַר רֹב תַּשְׁמִישׁוֹ, וְעַל דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁכָּל הַכֵּלִים שֶׁנִּבְלָע בָּהֶם אִסּוּר עַל יְדֵי חֹם כְּלִי שֵׁנִי — אֵין צָרִיךְ הַגְעָלָה כְּלָל, לְפִי שֶׁחֹם כְּלִי שֵׁנִי אֵין בּוֹ כֹּחַ לְהַבְלִיעַ כְּלָל.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהָקֵל אֶלָּא כְּשֶׁאֵין הַכַּפּוֹת בְּנֵי יוֹמָן, שֶׁאָז יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁנּוֹתֵן טַעַם לִפְגָם מֵתֶר אַף בְּפֶסַח, כִּי כֵן עִקַּר. אֲבָל אִם הֵן בְּנֵי יוֹמָן מִבְּלִיעַת חָמֵץ — אֵין לְהָקֵל:

לד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּחֹם כְּלִי שֵׁנִי עַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ הַכַּפּוֹת שֶׁבָּלְעוּ חָמֵץ עַל יְדֵי חֹם כְּלִי שֵׁנִי, דְּהַיְנוּ בְּתוֹךְ הַקְּעָרָה שֶׁהוּא כְּלִי שֵׁנִי, אֲבָל עֵרוּי מִכְּלִי שֵׁנִי, כְּגוֹן רֹטֶב חַם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ שֶׁל חָמֵץ שֶׁבְּתוֹךְ הַקְּעָרָה שֶׁנִּשְׁפַּךְ עַל דְּבַר הֶתֵּר בְּפֶסַח — אֵין לְהַחֲמִיר

בּוֹ, וְדַי לוֹ בַּהֲדָחָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּאן נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁחֹם כְּלִי שְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי אֵינוֹ אוֹסֵר בְּפֶסַח אַף שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהָקֵל בָּזֶה אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַחֲמִירִין אַף בִּשְׁאָר אִסּוּרִים בְּכָל חֹם שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ אַף שֶׁהוּא כְּלִי שְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי, שֶׁאַף שֶׁאֵין לוֹ כֹּחַ לְבַשֵּׁל מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְהַבְלִיעַ וּלְהַפְלִיט, אִם כֵּן עַל כָּל פָּנִים בְּחָמֵץ בְּפֶסַח יֵשׁ לִנְהֹג כְּמוֹתָם, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ מַחֲמִירִין בְּחָמֵץ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ בְּצוֹנֵן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז:

לה סְלִים שֶׁמּוֹלְחִים בָּהֶם בָּשָׂר כָּל הַשָּׁנָה בְּמֶלַח שֶׁלֹּא נִבְדַּק מֵחָמֵץ (בֵּין סְלִים מְנֻקָּבִים שֶׁמּוֹלְחִין בָּהֶן בָּשָׂר לְקַדֵּרָה לְהַכְשִׁירוֹ מִדָּמוֹ וּבֵין סְלִים שֶׁאֵינָן מְנֻקָּבִין שֶׁמּוֹלְחִין בָּהֶם הַבָּשָׂר לְאַחַר שֶׁהִכְשִׁירוּהוּ מִדָּמוֹ), אִם רוֹצֶה לִמְלֹחַ בָּהֶן בָּשָׂר לְפֶסַח — טוֹב לְהַחֲמִיר וּלְהַגְעִילָן עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן לְהַפְלִיט מֵהֶם טַעַם פִּרּוּר חָמֵץ מַשֶּׁהוּ שֶׁבֵּין הַמֶּלַח שֶׁנִּבְלָע בָּהֶן עַל יְדֵי מְלִיחַת הַבָּשָׂר בְּתוֹכָם כָּל הַשָּׁנָה, שֶׁטַּעַם מַשֶּׁהוּ זֶה הַבָּלוּעַ בְּתוֹךְ גּוּף הַסַּל אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בְּתוֹכָם בְּשִׁשִּׁים, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ט.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם לֹא הִגְעִילָן כְּלָל וּמָלַח בָּהֶן בָּשָׂר בְּפֶסַח — מֻתָּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר זֶה בְּפֶסַח, אֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁנִּבְלָע בָּהֶן חָמֵץ הַרְבֵּה פְּעָמִים עַל יְדֵי מְלִיחָה אוֹ עַל יְדֵי חַמֵּי הָאוּר, אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר זֶה בְּפֶסַח, שֶׁאֵין הַמֶּלַח מַפְלִיט מַה שֶּׁבָּלוּעַ בְּתוֹךְ כֵּלִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

לו מַחֲבַת שֶׁמְּטַגְּנִין בָּהּ עִסַּת חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּשֻׁמָּן — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצְּרִיכָה לִבּוּן גָּמוּר כְּדִינוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים נִשְׂרָף וְנִכְלֶה הַשֶּׁמֶן אוֹ הַשֻּׁמָּן שֶׁתַּחַת כָּל הָעִסָּה אוֹ שֶׁתַּחַת מִקְצָתָהּ וְנִבְלָע בָּהּ טַעַם הָעִסָּה בַּמַּחֲבַת עַל יְדֵי הָאוּר בְּלִבַּד שֶׁלֹּא עַל יְדֵי מַשְׁקֶה, וְטַעַם זֶה אֵינוֹ נִפְלָט מִמֶּנָּה עַל יְדֵי הַגְעָלָה אֶלָּא עַל יְדֵי לִבּוּן, דְּ"כְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ".

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאִם בָּאנוּ לָחֹשׁ לָזֶה אִם כֵּן כָּל קְדֵרוֹת שֶׁל מַתְּכוֹת שֶׁמְּבַשֵּׁל בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה לֹא תּוֹעִיל לָהֶן הַגְעָלָה, כִּי לִפְעָמִים מַקְדִּיחַ הָרֹטֶב וְנֶחְסָר הָרְבֵּה עַד שֶׁהַתַּבְשִׁיל נִשְׂרָף וְנִדְבָּק לְדָפְנֵי הַכְּלִי, וְהַטַּעַם שֶׁאֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁים לָזֶה לְפִי שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהַתַּבְשִׁיל נִשְׂרָף וְנִדְבָּק לְדָפְנֵי הַכְּלִי, מִכָּל מָקוֹם לַחְלוּחִית מַשְׁקֶה יֵשׁ

בְּתוֹכוֹ וּבְפְנִימִיּוּתוֹ, וְלֹא נִתְיַבֵּשׁ אֶלָּא צַד הַחִיצוֹן שֶׁאֵצֶל דֹּפֶן הַקְּדֵרָה, וְגַם שָׁם יֵשׁ קְצָת לַחְלוּחִית מַשְׁקֶה אֶלָּא שֶׁהוּא יָבֵשׁ, וְאֵין הַקְּדֵרָה נִקְרֵאת בִּשְׁבִיל כָּךְ "תַּשְׁמִישָׁהּ עַל יְדֵי הָאוּר" לְהַצְרִיכָהּ לִבּוּן, וְהוּא הַדִּין וְהוּא הַטַּעַם לְמַחֲבַת שֶׁמְּטַגְּנִין בָּהּ.

אֲבָל מַחֲבַת שֶׁאָפוּ בָּהּ עִסָּה, אַף עַל פִּי שֶׁמְּשַׁח אֶת הַמַּחֲבַת בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּשֶׁמֶן תַּחַת הָעִסָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׂרֵף — אֵין זֶה נִקְרָא טִגּוּן אֶלָּא אֲפִיָּה, כֵּיוָן שֶׁאֵין הָעִסָּה רוֹחֶשֶׁת בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּשֶׁמֶן, וַהֲרֵי נִבְלָע בָּהּ הֶחָמֵץ עַל יְדֵי הָאוּר בִּלְבַד, וּצְרִיכָה לִבּוּן גָּמוּר כְּדִינוֹ, וְכֵן הַדִּין בְּאַגָּנוֹת שֶׁאוֹפִין בָּהֶן עוּגוֹת:

לז וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּמַחֲבַת הַבָּלוּעַ מִשְּׁאָר אִסּוּרִין — יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. אֲבָל מַחֲבַת הַבָּלוּעַ מֵחָמֵץ — יֵשׁ לְהָקֵל כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל הַכֵּלִים אֲפִלּוּ תַּשְׁמִישָׁן עַל יְדֵי הָאוּר בִּלְבַד דֵּי לָהֶם בְּהַגְעָלָה לְפֶסַח.

וְאִם הַמַּחֲבַת הִיא אֲרֻכָּה וְאִי אֶפְשָׁר לְהַכְנִיסָהּ כֻּלָּהּ כְּאַחַת בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן — יַכְנִיס חֶצְיָהּ וְהוֹפְכָהּ וּמַכְנִיס חֶצְיָהּ הָאַחֶרֶת. וְאִם הִיא אֲרֻכָּה בְּיוֹתֵר שֶׁאַף אִם יַכְנִיסֶנָּה חֲצָאִין יִשָּׁאֵר בְּאֶמְצָעִיתָהּ מָקוֹם שֶׁלֹּא נִגְעַל — יְלַבֵּן אוֹתוֹ מָקוֹם בָּאוּר, אוֹ יָשִׂים עָלָיו גֶּחָלִים עַד שֶׁאִם יִגַּע אָדָם בַּצַּד הַחִיצוֹן כְּנֶגֶד אוֹתוֹ מָקוֹם יִהְיֶה הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וְכֵן יֵעָשֶׂה בִּשְׁאָר כָּל הַכֵּלִים שֶׁהֵן אֲרֻכִּין בְּיוֹתֵר:

לח כָּל כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טְלַאי (אִם הַטְּלַאי הוּא בְּצַד פְּנִימֵי שֶׁל הַכְּלִי) — אֵינוֹ נִכְשָׁר בְּהַגְעָלָה עַד שֶׁיָּסִיר אֶת הַטְּלַאי קֹדֶם הַהַגְעָלָה, לְפִי שֶׁהַבָּלוּעַ שֶׁבָּעֵבִי הַכֹּתֶל תַּחַת הַטְּלַאי אֵינוֹ נִפְלָט לְגַמְרֵי מִן הַכְּלִי עַל יְדֵי הַגְעָלָה, שֶׁהַטְּלַאי מְעַכֵּב עַל הָרוֹתְחִים שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי וְאֵין בָּהֶם כֹּחַ לְהַפְלִיט הַבָּלוּעַ שֶׁמֵּעֵבֶר לַטְּלַאי (וַאֲפִלּוּ אִם מַכְנִיס כָּל הַכְּלִי לְתוֹךְ רוֹתְחִין וְנִמְצָא שֶׁהָרוֹתְחִין מַגִּיעִין גַּם בְּצַד הַחִיצוֹן שֶׁל הַכְּלִי שֶׁאֵין שָׁם טְלַאי, אַף עַל פִּי כֵן אֵין בָּהֶן כֹּחַ לְהַפְלִיט הַבָּלוּעַ מִשָּׁם, לְפִי שֶׁ"כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ", וְהָאסּוּר נִבְלָע בְּצַד הַכְּלִי מִצַּד הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ שֶׁשָּׁם הוּא דֶּרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ, וְצָרִיךְ לְהַפְלִיט הָאסּוּר גַּם כֵּן מִצַּד הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּלִי עַל יְדֵי הָרוֹתְחִין שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי, וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ שָׁם טְלַאי אֵין כֹּחַ בָּרוֹתְחִין שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי לְהַפְלִיט כָּל הָאסּוּר שֶׁמֵּעֵבֶר לַטְּלַאי) בְּפַעַם אַחַת, אֶלָּא נִפְלָט הוּא מְעַט מְעַט, וְעַל יְדֵי הַגְעָלָה זוֹ נִפְלָט מְעַט, וּכְשֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ בְּפֶסַח יִהְיֶה חוֹזֵר וְנִפְלָט מְעַט, וּלְפִיכָךְ אֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא שֶׁיְּלַבֵּן מְקוֹם הַטְּלַאי לִבּוּן גָּמוּר כְּדִינוֹ, שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹרֵף אֶת כָּל הַבָּלוּעַ

אַף שֶׁמֵּעֵבֶר לַטַּלַאי שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי. וְאִם הוּא כְּלִי שֶׁל עֵץ — אֵין לוֹ תַּקָּנָה עַד שֶׁיָּסִיר הַטַּלַאי קֹדֶם הַהַגְעָלָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁקְּדָמָה בְּלִיעַת הָאִסּוּר בַּכְּלִי לְהַטַּלַאי, דְּהַיְנוּ שֶׁקֹּדֶם שֶׁשָּׂמוּ הַטַּלַאי בַּכְּלִי כְּבָר נִשְׁתַּמֵּשׁ וְנִבְלָע אִסּוּר בַּכְּלִי בִּמְקוֹם הַטַּלַאי, וְאוֹתוֹ בָּלוּעַ כְּשֶׁמִּשִּׁימִין עָלָיו טַלַאי אֵינוֹ נִפְלָט לְגַמְרֵי מִן הַכְּלִי עַל יְדֵי הַגְעָלָה, אֲבָל אִם קֹדֶם הַטַּלַאי לִבְלִיעַת הָאִסּוּר בַּכְּלִי, דְּהַיְנוּ שֶׁשָּׂמוּ הַטַּלַאי בַּכְּלִי כְּשֶׁהָיָה הַכְּלִי חָדָשׁ שֶׁלֹּא נִבְלַע בּוֹ אִסּוּר עֲדַיִן, אוֹ אֲפִלּוּ נִבְלַע בּוֹ אִסּוּר אֶלָּא שֶׁהִגְעִילוּהוּ וְהִכְשִׁירוּהוּ קֹדֶם שֶׁשָּׂמוּ בּוֹ אֶת הַטַּלַאי וְאַחַר כָּךְ חָזַר וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אִסּוּר, וְכֵן אֲפִלּוּ אִם לֹא הִגְעִילוּהוּ עַד לְאַחַר שִׁימַת הַטַּלַאי אֶלָּא שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהִגְעִילוּהוּ לִבֵּן אֶת מְקוֹם הַטַּלַאי כְּדֵינוֹ וְאַחַר כָּךְ חָזַר וְנִשְׁתַּמֵּשׁ וְנִבְלַע בּוֹ אִסּוּר — כָּל זֶה נִקְרָא "קֹדֶם הַטַּלַאי לִבְלִיעַת הָאִסּוּר בַּכְּלִי", וַהֲרֵי הוּא נִכְשָׁר עַל יְדֵי הַגְעָלָה. וְאַף הַבָּלוּעַ שֶׁתַּחַת הַטַּלַאי נִפְלָט עַל יְדֵי הַגְעָלָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא נִבְלַע שָׁם כְּשֶׁהָיָה הַטַּלַאי כָּבָר שָׁם מֻדְבָּק בַּכְּלִי — הֲרֵי הוּא נִפְלָט גַּם כֵּן כְּשֶׁהַטַּלַאי מֻדְבָּק בַּכְּלִי, דְּ"כְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ".

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין הַטַּלַאי מֻדְבָּק לַכְּלִי יָפֶה אֶלָּא יֵשׁ שָׁם קְצָת סֶדֶק וְגַמָּא בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִכְנַס שָׁם תַּחַת הַטַּלַאי קְצָת מַשֶּׁהוּ מִמַּמָּשׁוּת הָאִסּוּר — צָרִיךְ לְהַנִּיחַ גֶּחָלִים בּוֹעֲרוֹת עַל הַטַּלַאי (וְיֵשׁ הֶהָה אוֹתָם עַד שֶׁאִם יִגַּע אָדָם בַּצַּד הַחִיצוֹן כְּנֶגֶד אוֹתוֹ מָקוֹם יִהְיֶה הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, אוֹ עַד שֶׁאִם יַנִּיחַ שָׁם קַשׁ אוֹ חוּט יִהְיוּ נִשְׂרָפִין לְפִי הַמִּנְהָג שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה) כְּדֵי שֶׁיִּשְׂרֹף מַמָּשׁוּת הָאִסּוּר שֶׁתַּחְתָּיו אִם יֶשְׁנוֹ שָׁם. אוֹ יַרְחִיב הַסֶּדֶק הָרִבֵּה כָּל כָּךְ עַד שֶׁיּוּכַל לְנַקֵּר בְּתוֹכוֹ יָפֶה וּלְהוֹצִיא כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם קֹדֶמָה בְּלִיעַת אִסּוּר לְהַטַּלַאי הֲרֵי הוּא נִכְשָׁר בְּהַגְעָלָה, שֶׁהַהַגְעָלָה מַפְלֶטֶת אַף הַבָּלוּעַ שֶׁמֵּעֵבֶר לַטַּלַאי, אֶלָּא שֶׁאִם קֹדֶם תַּשְׁמִישׁ הָאִסּוּר בַּכְּלִי לְהַטַּלַאי, וְהַטַּלַאי הוּא בְּמָקוֹם שְׁמִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ בְּקֶבַע, דְּהַיְנוּ מִצַּד הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּלִי — אָנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִשְׁאַר מַשֶּׁהוּ מִמַּמָּשׁוּת הֶחָמֵץ בַּכְּלִי תַּחַת הַטַּלַאי, וּלְפִיכָךְ אַף אִם הוּא מֻדְבָּק יָפֶה לְהַכְּלִי צָרִיךְ לְהַנִּיחַ גֶּחָלִים עַל הַטַּלַאי כְּדֵי שֶׁיִּשְׂרֹף מַמָּשׁוּת הָאִסּוּר שֶׁתַּחְתָּיו, אוֹ יַגְבִּיהֶנּוּ מְעַט בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכַל לְנַקֵּר תַּחְתָּיו יָפֶה. אֲבָל אִם קֹדֶם הַטַּלַאי לִבְלִיעַת הָאִסּוּר בַּכְּלִי — אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ עָלָיו גֶּחָלִים, אֶלָּא אִם כֵּן אֵינוֹ מֻדְבָּק יָפֶה לְהַכְּלִי.

וּלְעִנְיַן פְּסַק הֲלָכָה — יֵשׁ לְהָקֵל כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר טוֹב לְחֹשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

לט וְכָל זֶה בִּטְלַאי שֶׁהוּא כְּעֵין טַס וּמְדֻבָּק לַכְּלִי עַל יְדֵי מַסְמְרִים כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לְהַמְצֵא בְּיוֹרוֹת וּבְאִלְפְּסִין, אֲבָל טְלַאי שֶׁלֹּא נִדְבָּק בַּכְּלִי עַל יְדֵי מַסְמְרִים אֶלָּא עַל יְדֵי הָאֵשׁ כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת בִּכְלֵי בְּדִיל שֶׁנִּקְבוּ שֶׁמַּטִּיפִין עֲלֵיהֶם בְּדִיל שֶׁנִּתַּךְ בָּאֵשׁ — הֲרֵי הֵם נִכְשָׁרִים בְּהַגְעָלָה, וְאֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ גֻּחָלִים עַל הַטְּלַאי אַף אִם קָדְמָה בְּלִיעַת הָאִסּוּר בַּכְּלִי, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי חֹם הַבְּדִיל נִשְׁרָף כָּל מַמָּשׁוּת הָאִסּוּר שֶׁתַּחְתָּיו אִם יֶשְׁנוֹ שָׁם, וְגַם הַבָּלוּעַ שֶׁמֵּעֵבֶר לַטְּלַאי נִפְלָט בְּהַגְעָלָה, וְאֵין הַטְּלַאי מְעַכֵּב כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מֻדְבָּק לַכְּלִי עַל יְדֵי מַסְמְרִים אֶלָּא עַל יְדֵי חֹם הָאֵשׁ — הֲרֵי נַעֲשָׂה הַכֹּל גּוּף אֶחָד וּכְלִי אֶחָד מַמָּשׁ.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם בְּעֵת שִׁימַת הַטְּלַאי לִבֵּן אֶת מְקוֹם הַטְּלַאי בָּאוּר כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת בִּכְלֵי בַּרְזֶל שֶׁנִּקְבוּ שֶׁמְּשִׁימִין חֲתִיכַת בַּרְזֶל עַל הַנֶּקֶב וְעַל יְדֵי הָאֵשׁ מִתְחַבֶּרֶת חֲתִיכָה זוֹ לְגוּף הַכְּלִי וְנַעֲשָׂה הַכֹּל גּוּף אֶחָד, שֶׁאָז אֵין צָרִיךְ לְהַגְעִיל כְּלָל אֶת הַמָּקוֹם שֶׁנִּתְלַבֵּן בָּאוּר אִם לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אִסּוּר אַחַר כָּךְ:

מ רִשָּׁם שֶׁהָאֻמָּנִים עוֹשִׂים בְּתוֹךְ הַכְּלִי לְהַכִּיר מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם — הֲרֵי הוּא נִכְשָׁר בְּהַגְעָלָה, מֵאַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה כְּשֶׁהַכְּלִי הָיָה חָדָשׁ — הֲרֵי קָדַם הוּא לִבְלִיעַת הָאִסּוּר בַּכְּלִי וּ"כְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ". וּבִלְבַד שֶׁיְּנַקֵּר אוֹתוֹ הֵיטֵב אוֹ יַנִּיחַ עָלָיו גֻּחָלִים:

מא כְּסוּי שֶׁל בַּרְזֶל שֶׁמְּכַסִּים בּוֹ הַקְּדֵרָה כָּל הַשָּׁנָה — צָרִיךְ הַגְעָלָה בִּכְלִי רִאשׁוֹן, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא מַזִּיעַ מֵחֹם הַתַּבְשִׁיל שֶׁבַּקְּדֵרָה — הֲרֵי נִבְלָע בּוֹ הֶחָמֵץ עַל יְדֵי חֹם כְּלִי רִאשׁוֹן, וּ"כְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ".

וְאִם לֹא הִגְעִילוֹ וְשָׁכַח וְשָׁמוֹ בְּפֶסַח עַל הַקְּדֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תַּבְשִׁיל רוֹתֵחַ, אִם נִזְכַּר מִיָּד וְהֵסִירוֹ מִן הַקְּדֵרָה וְרָאָה שֶׁהוּא יָבֵשׁ עַדַיִן שֶׁלֹּא הִתְחִיל לְהַזִּיעַ מֵחֹם הַתַּבְשִׁיל שֶׁבַּקְּדֵרָה — הֲרֵי הַתַּבְשִׁיל מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה אִם לֹא נָגַע בּוֹ הַכְּסוּי, וְגַם הַקְּדֵרָה מֻתֶּרֶת אַף עַל פִּי שֶׁנָּגַע בָּהּ הַכְּסוּי, שֶׁאֵין אִסּוּר יוֹצֵא מִכְּלִי לְכְלִי בְּלֹא רֹטֶב כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ה. אֲבָל אִם שָׁהָה הַכְּסוּי מְעַט עַל הַקְּדֵרָה בְּעִנְיַן שֶׁיֵּשׁ לְחֹשׁ שֶׁמָּא כְּבָר הִתְחִיל צַד הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּסוּי לְהַזִּיעַ עַד שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ בְּזֶעָה זוֹ וְחָזַר וְנִתְיַבֵּשׁ מֵחֲמַת חֹם,

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם כְּשֶׁמַּסִּיר הַכִּסּוּי מֵהַקְּדֵרָה רוֹאֶה בּוֹ קְצָת לַחְלוּחִית שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ שֶׁהִזִּיעַ מֵחֹם הַתַּבְשִׁיל שֶׁבַּקְּדֵרָה — הֲרֵי הַתַּבְשִׁיל וְהַקְּדֵרָה אֲסוּרִין (אִם הַכִּסּוּי הוּא בֶּן יוֹמוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ לְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאוֹסְרִין נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם בְּפֶסַח, אוֹ לְפִי מִנְהַג קְצָת מְקוֹמוֹת שֶׁמַּחֲמִירִים בְּכִסּוּי קְדֵרָה אֲפִלּוּ בִּשְׁאָר אִסּוּרִין וְאוֹסְרִין אַף שֶׁאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ג עַיֵּן שָׁם), לְפִי שֶׁהַהֶבֶל הָעוֹלֶה מֵהַתַּבְשִׁיל לְהַכִּסּוּי הוּא מְחַבֵּר אֶת זֵעַת הַכִּסּוּי עִם הַתַּבְשִׁיל, וְנַעֲשָׂה כְּאִלּוּ נִתְעָרְבָה הַזֵּעָה בַּתַּבְשִׁיל, וְזֵעָה זוֹ יֵשׁ בָּהּ טַעַם חָמֵץ שֶׁהוּא נִפְלָט מִן הַכִּסּוּי כְּשֶׁהוּא מַזִּיעַ:

מב כִּסּוּי שֶׁל בַּרְזֶל שֶׁמְּשִׁימִין עַל חֲרָרָה כְּשֶׁנֶּאֱפֶת עַל הַכִּירָה — צָרִיךְ לְלַבְּנוֹ לִבּוּן גָּמוּר כְּדִינוֹ, לְפִי שֶׁבְּרֹב הַפְּעָמִים הוּא נוֹגֵעַ בְּגוּף הַחֲרָרָה שֶׁתַּחְתָּיו וּבוֹלֵעַ מִמֶּנָּה טַעַם הֶחָמֵץ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי מַשְׁקֶה אֶלָּא עַל יְדֵי חֹם הָאֵשׁ בִּלְבַד:

מג כָּל הַכֵּלִים אֲפִלּוּ שֶׁל חֶרֶס שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה בְּצוֹנֵן — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ [בָּהֶן] מַצָּה בְּפֶסַח אֲפִלּוּ שֶׁל חֶרֶס שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה בְּצוֹנֵן — לֹא בָלְעוּ כְּלוּם, וְדַי לָהֶם בַּהֲדָחָה לְהַעֲבִיר מַה שָּׁדְבוּק בְּעֵין לְדִפְנֵי הַכְּלִי. חוּץ מִבֵּית שְׁאוֹר, דְּהַיְנוּ כְּלִי שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹרָה (וּמַנַּחַת) בּוֹ אֶת הַשְּׁאוֹר לִתְּנוֹ בָּעִסָּה, וּפְעָמִים שֶׁהַשְּׁאוֹר שׁוֹהֶה הַרְבֵּה בְּאוֹתוֹ כְּלִי וּמֻחֶמֶת חֲרִיפוּתוֹ נִבְלָע טַעְמוֹ בְּאוֹתוֹ כְּלִי אֲפִלּוּ בְּצוֹנֵן, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מַצָּה בְּחַמִּין.

אֲבָל בְּצוֹנֵן מֻתָּר, כְּגוֹן לִתֵּן בְּתוֹכָהּ מַצָּה אֲפוּיָה צוֹנֶנֶת, אוֹ שְׁאָר דָּבָר צוֹנֵן אֲפִלּוּ לַח דֶּרֶךְ עֲרַאי וּמִקָּרֶה (אֲבָל אֵין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּקִבְיעוּת כִּי אִם לִכְבִיסָה וְלִרְחִיצָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"נ), שֶׁהַצּוֹנֵן אֲפִלּוּ הוּא לַח אֵינוֹ מַפְלִיט מַה שֶּׁבָּלוּעַ בְּתוֹךְ הַכְּלִי, אֶלָּא אִם כֵּן שׁוֹהֶה בְּתוֹכוֹ מֵעֵת לְעֵת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֲבָל אָסוּר לָלוּשׁ בְּתוֹכוֹ מַצָּה אַף עַל פִּי שֶׁתַּשְׁמִישׁ בְּצוֹנֵן הוּא, מִכָּל מָקוֹם רֵיחַ הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּכְּלִי גּוֹרֵם לְמַהֵר חִמּוּץ הָעִסָּה הַנִּלּוֹשָׁה בְּתוֹכוֹ קֹדֶם הַגְּעָלָה.

אֲבָל לְאַחַר הַגְּעָלָה מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֲפִלּוּ בְּחַמִּין, שֶׁהַהַגְעָלָה מַפְלֶטֶת כָּל טַעַם וְרֵיחַ הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בַּכְּלִי, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא שֶׁל חֶרֶס, שֶׁאֵין הַגְּעָלָה מוֹעֶלֶת לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּחַמִּין אוֹ לָלוּשׁ בְּתוֹכוֹ.

וְעַכְשָׁו בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּלָל בְּפֶסַח בִּכְלֵי חֶרֶס כִּי

אִם בַּחֲדָשִׁים, אֲבָל כְּלֵי חֶרֶס הַיְשָׁנִים אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ מֵעוֹלָם כִּי אִם בְּצוֹנֵן — אֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶם בְּפֶסַח אֲפִלּוּ בְּצוֹנֵן:

מד וּבֵית חֲרֹסֶת, דְּהַיְנוּ כְּלִי שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ חֹמֶץ וּשְׁאָר דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִיּוּהָא וַחֲרִיפוּת, וּרְגִילִין לִתֵּן בְּתוֹכָהּ קֶמַח וְהוּא מִתְחַמֵּץ מֵחֲמַת הַקִּיּוּהָא, וְעָשׂוּי לְטַבֵּל בּוֹ בָּשָׂר, וּמֵחֲמַת חֲרִיפוּת הַחֲרֹסֶת (פֵּרוּשׁ כָּל דָּבָר קִיּוּהָא נִקְרָא חֲרֹסֶת) נִבְלָע גַּם טַעַם הֶחָמֵץ בְּתוֹךְ הַכְּלִי, וּלְפִיכָךְ דִּינוֹ כְּדִין בֵּית שְׁאוֹר, שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ בְּחַמִּין וְלֹא לְשִׁין בְּתוֹכוֹ אֶלָּא לְאַחַר הַגְעָלָה אִם אֵינוֹ כְּלִי חֶרֶס.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת כְּלוּם לְבֵית שְׁאוֹר וּבֵית חֲרֹסֶת, הוֹאִיל וְחִמּוּצָן קָשֶׁה, שֶׁנִּבְלָע בָּהֶן עַל יְדֵי חֲרִיפוּת הַחֲרֹסֶת אוֹ הַשְּׁאוֹר, לְפִיכָךְ אֵין לוֹ תַּקָּנָה.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהַבְּלִיעָה שֶׁמֵּחֲמַת הַחֲרִיפוּת אֵינָהּ גְּדוֹלָה וַחֲזָקָה מֵהַבְּלוּעַ שֶׁמֵּחֲמַת חֲמֵי הָאוּר, שֶׁהִיא נִפְלֶטֶת עַל יְדֵי הַגְעָלָה בְּרוֹתְחִין, וְכָל שֶׁכֵּן הַבְּלִיעָה בְּצוֹנֵן שֶׁמֵּחֲמַת הַחֲרִיפוּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַמִּנְהָג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר, כְּגוֹן שֶׁהוּא כְּלִי שֶׁל בַּרְזֶל אוֹ נְחשֶׁת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁאֶפְשָׁר לְלַבְּנוֹ בָּאוּר — מַחֲמִירִין לְלַבְּנוֹ לִבּוּן קַל, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּהֵא קַשׁ אוֹ חוּט נִשְׂרָף עָלָיו מִבַּחוּץ. אֲבָל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁל בְּדִיל אוֹ שֶׁל עֵץ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְלַבְּנוֹ — דַּי לוֹ בְּהַגְעָלָה בִּכְלֵי רִאשׁוֹן. אֲבָל בֵּית שְׁאוֹר דִּינוֹ כִּשְׁאָר כָּל כְּלֵי הַלִּישָׁה, שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּפֶסַח אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַגְעָלָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

מה מְדוֹכָה שֶׁרְגִילִין לָדוּךְ בְּתוֹכָהּ שׁוּמִים וּשְׁאָר דְּבָרִים חֲרִיפִים עִם פֵּרוּרֵי לֶחֶם חָמֵץ — הֲרֵי דִּינוֹ כְּבֵית חֲרֹסֶת. וְאִם הוּא שֶׁל בְּדִיל אוֹ שֶׁל עֵץ — דַּי לָהֶם בְּהַגְעָלָה בִּכְלֵי רִאשׁוֹן. אֶלָּא שֶׁאִם הִיא שֶׁל עֵץ — יֵשׁ לְקַלְּפָהּ בִּכְלֵי אֻמָּנוּת לְהַחֲלִיקָהּ קֹדֶם הַגְעָלָה, לְפִי שֶׁמְּצוּיִין בָּהּ גֻּמּוֹת וּבְקָעִים. וְאִם הִיא גְּדוֹלָה מְאֹד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיסָהּ לְתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן לְהַגְעִילָהּ — יְמַלְּאֶנָּה מַיִם רוֹתְחִין וְיַכְנִיס בְּתוֹכָהּ אֶבֶן מְלֻבָּן עַד שֶׁיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וְיַרְתִּיחוּ וְיַעֲלוּ וְיִכָּסוּ עַל כָּל שִׂפָתָהּ, דְּכֵיוָן שֶׁהִרְתִּיחוּ הַמַּיִם מֵחֲמַת הָאֶבֶן הַמְלֻבָּן שֶׁבְּתוֹכָם — הֲרֵי חֻמָּן גָּדוֹל כְּחֹם כְּלִי רִאשׁוֹן.

(אֲבָל שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים הַגְּדוֹלִים שֶׁאֵינָן שֶׁל עֵץ וּבְדִיל — טוֹב שֶׁיַּרְתִּיחַ מַיִם בְּהֶן עַצְמָן,

וְיַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן תנ"ב, וְאַל יְעָרֶה לְתוֹכוֹ רוֹתְחִין מִכְּלִי רִאשׁוֹן אַחֵר וְאֶבֶן מְלֻבָּן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָאֶבֶן הַמְלֻבָּן אֵין לוֹ כֹּחַ לְחַמֵּם הַמַּיִם חֹם גָּדוֹל כְּחֹם כְּלִי רִאשׁוֹן, וּלְפִיכָךְ אֵין זוֹ הַגְעָלָה חֲשׁוּבָה כְּהַגְעָלַת כְּלִי רִאשׁוֹן).

וְאִם הִיא שֶׁל בַּרְזֶל — נוֹהֲגִין לְלַבְּנָהּ לִבּוּן קַל:

מו אֲבָל מְדוֹכוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁלְּעוֹלָם אֵין דָּכִין בָּהֶם פֵּרוּרֵי לֶחֶם וְלֹא שְׁאָר חָמֵץ, אֲפִלּוּ הִיא שֶׁל בַּרְזֶל וּנְחשֶׁת — אֵין צָרִיךְ לְלַבְּנָהּ כְּלָל. וְאַף לְהַגְעִילָהּ אֵין צָרִיךְ מַעֲקַר הַדִּין, אֶלָּא שֶׁלִּפְנֵי שֶׁיֵּשׁ לָחשׁ שֶׁמָּא נָפַל לְתוֹכָהּ פֵּרוּר חָמֵץ פַּעַם אַחַת וְאַחַר כָּךְ דָּכוּ בָּהּ תַּבְלִין חֲרִיפִים וְנִדַּךְ גַּם הַפֵּרוּר חָמֵץ עִמָּהֶם וּמֻחֶמֶת חֲרִיפוּתָם נִבְלָע גַּם הוּא עִמָּהֶם בְּתוֹךְ הַמְדוֹכָה, לְפִיכָךְ טוֹב לְהַחֲמִיר וּלְהַגְעִילָהּ בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן.

וְאִם דָּכוּ בָּהּ תַּבְלִין בְּפֶסַח בִּלֹּא הַגְעָלָה וּנְתָנָם בַּתַּבְשִׁיל — מֻתָּר לֶאֱכֹל הַתַּבְשִׁיל בְּפֶסַח עִם הַתַּבְלִין שֶׁבְּתוֹכָהּ, דְּכֵיוָן שֶׁבַּמְּדוֹכוֹת שֶׁלָּנוּ אֵין בָּהֶן אֶלָּא חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא נָפַל לְתוֹכָהּ פֵּרוּר חָמֵץ, וּבְשָׁבִיל חֲשָׁשׁ זֶה אֵין לֶאֱסֹר בְּדִיעֲבַד, שֶׁמַּעֲקַר הַדִּין אֵין לָחשׁ כְּלָל לָזֶה, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִסָּפֵק כַּמְּבֹאָר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ל"ט.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עֲדַיִן לֹא נָתָנָם בַּתַּבְשִׁיל — טוֹב שֶׁלֹּא יִתֵּנֵם בַּתַּבְשִׁיל עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, דְּכֵיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְהַצְנִיעַם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — הֲרֵי זֶה לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל אִם קִדֵּם הַפֶּסַח דָּכוּ בָּהּ תַּבְלִין בִּלֹּא הַגְעָלָה — מֻתָּר לֶאֱכֹלָם בְּפֶסַח, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז עַיֵּן שָׁם):

מז עֶרְבָה שֶׁלָּשִׁין בָּהּ וּמַשְׁהִין בָּהּ הָעִסָּה עַד שֶׁתַּחְמִיץ — הֲרֵי הִיא כְּבֵית שְׁאוֹר שֶׁבּוֹלֵעַ אֲפִלּוּ בְּצוֹנֵן. וּלְפִיכָךְ אֵין לָשִׁין בָּהּ מַצָּה עַד שֶׁיַּגְעִילֶנָּה בִּכְלִי רִאשׁוֹן. וְכֵן הַדַּף שֶׁעוֹרְכִין עָלָיו הֶחָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה בִּתְדִירוּת — דֵּינוֹ כְּבֵית שְׁאוֹר, וְאֵין עוֹרְכִין עָלָיו מַצָּה עַד שֶׁיַּגְעִילֶנּוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן.

(אֲבָל הַשֻּׁלְחָנוֹת שֶׁאֵין עוֹרְכִין עֲלֵיהֶם חָמֵץ בִּתְדִירוּת אֶלָּא לִפְרָקִים — אֵין דִּינָם כְּבֵית שְׁאוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְקַלְּפוֹ בִּכְלִי אֻמָּנוּת — אֵין מוֹעִיל לוֹ וְלֹא לִשְׁאָר כְּלֵי עֵץ הַצָּרִיךְ הַגְעָלָה, לְפִי שֶׁהַהַגְעָלָה מַפְלֶטֶת מִמֶּנּוּ כָּל הַגִּעוּל הַבָּלוּעַ בְּכָל עָבְיוֹ מֵעֵבֶר לְעֵבֶר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן קִלּוּף בִּכְלִי אֻמָּנוּת:

מח וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לָלוּשׁ וְלַעֲרֹךְ בְּדַפִּים וַעֲרֻבוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַגְעָלָה, לְפִי שֶׁחוֹשְׁשִׁים לִדְבָרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁאֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לְבֵית שְׁאוֹר, וְעוֹד שֶׁמִּן הַסְּתָם אִי אֶפְשָׁר לְנַקְּרָם הֵיטֵב שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ דָּבוּק בָּהֶן בְּעַיִן. וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְקַלְּפָן וּלְהַחֲלִיקָן בִּכְלִי אֻמָּנוּת וּלְהַגְעִילָן אַחַר כָּךְ — אֵין מוֹעִיל לָהֶם וְלֹא לִשְׁאָר כָּל הַכֵּלִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בָּעִסָּה, כְּגוֹן עֲצֵי מְגַלְגְּלִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג.

(וְאִם לֹא קִלְּפָן וְיֵשׁ בָּהֶן בְּקִיעִים וַחֲרִיצִים — טוֹב לְטוּחָם בְּטִיט אוֹ לְמָכְרָם לְנָכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב).

וְאִם מֵשִׁים סָדִין בַּעֲרֻבָה אוֹ עַל הַדַּף לְאַחַר שֶׁהִגְעִיל — מֻתָּר לְהַנִּיחַ מַצּוֹת חַמּוֹת עַל הַסָּדִין בֵּין שֶׁקִּלְּפָן בֵּין שֶׁלֹּא קִלְּפָן, לְפִי שֶׁהַסָּדִין מַפְסִיק בֵּין הַמַּצּוֹת וּבֵין פְּרוּרֵי הֶחָמֵץ שֶׁבְּתוֹךְ הַגֻּמּוֹת וּבְקָעִים. אֲבָל מַצָּה צוֹנֶנֶת מֻתָּר לְהַנִּיחַ עַל הַסָּדִין דֶּרֶךְ עֲרַאי וּמִקָּרֶה אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁהִגְעִילָן. אֲבָל אֵין לָלוּשׁ וְלַעֲרֹךְ עַל הַסָּדִין, כֵּיוָן שֶׁכְּבָד הַלִּישָׁה וְהָעֲרִיכָה מַגִּיעַ אֶל גּוּף הָעֲרֻבָה וְהַדַּף — הֲרֵי זֶה כְּלָשׁ וְעוֹרֵךְ עַל הָעֲרֻבָה וְהַדַּף עַצְמָם, שֶׁיֵּשׁ כָּאן אִסּוּר מֵעִקַּר הַדִּין אִם לֹא הִגְעִילָן. וְאַף אִם הִגְעִילָן — אֵין לְהָקֵל בַּדָּבָר לְפִי הַמִּנְהָג שֶׁנִּתְבָּאֵר:

מט כָּל הַכֵּלִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּקֶמַח כָּל הַשָּׁנָה — אֲפִלּוּ לְהַגְעִילָן אֵין צָרִיךְ מֵעִקַּר הַדִּין, כְּדִין כֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם חָמֵץ בְּצוֹנֵן שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּפֶסַח אֲפִלּוּ בְּחַמִּין בְּלֹא הַגְעָלָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לָלוּשׁ בָּהֶם אוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם שְׁאָר תַּשְׁמִישֵׁי צוֹנֵן, רַק שֶׁיְּזָהֵר לַהֲדִיחָם וּלְשַׁפְשְׁפָם בְּמַיִם יָפֶה יָפֶה קֹדֶם שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. וַאֲפִלּוּ הַנָּפָה שֶׁרְקָדוּ בָּהּ קֶמַח שֶׁל חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה, שֶׁאַף שֶׁהִיא כֻּלָּהּ מְלֵאָה נְקָבִים וַחֲרִיצִים — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לְרַקֵּד בָּהּ קֶמַח בְּפֶסַח בְּלֹא הַגְעָלָה. אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְדַקְדֵּק בָּהּ מְאֹד לְנַקּוֹתָהּ מִן הַקֶּמַח שֶׁל חָמֵץ הַדָּבוּק וְנִסְרָךְ בִּנְקָבֵי אֲרִיגַת הַנָּפָה וְהַדָּבוּק בָּעֵץ הַמְסַבֵּב אֶת הָאֲרִיגָה, וְיָדִיחַ וִישַׁפְשֵׁף אוֹתָם בְּמַיִם יָפֶה יָפֶה. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר כָּל כְּלֵי הַקֶּמַח וּכְלֵי הַלִּישָׁה, שֶׁהַשִּׁפְשׁוּף בָּהֶם עִקָּר גָּדוֹל:

נ וְכָל זֶה מֵעִקַּר הַדִּין, אֲבָל כְּבָר נָהֲגוּ בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי עֵץ שֶׁהָיָה בּוֹ קֶמַח תָּמִיד אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הֲדָחָה וְשִׁפְשׁוּף וְהַגְעָלָה, שֶׁחוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִשְׁאַר מִשֶּׁהוּ קֶמַח דָּבוּק בַּכְּלִי.

אֲבָל אִם קֹדֶם הַפְּסַח הֶחֱזִיק בּוֹ מַיִם אֵיזֶה זְמַן — נוֹהֲגִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַל יְדֵי הַגְּעָלָה, שֶׁהַמַּיִם שֶׁשָּׁהוּ בְּתוֹכוֹ הֵדִיחוּ וְהֶעֱבִירוּ כָּל הֶחָמֵץ הַדָּבוּק בּוֹ. וְכֵן כְּלֵי עֵץ שֶׁהָיָה בּוֹ מַשְׁקֶה הֶעָשׂוּי מִמֵּי סְבִּין (שֶׁקּוֹרִין בָּאר"ש"ט בִּמְדִינוֹת רוּסְיָא) — אֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ אֶפְלוּ עַל יְדֵי הֲדָחָה וְשִׁפְשׁוּף וְהַגְעָלָה, אֶלָּא אִם כֵּן הֶחֱזִיקוּ בּוֹ מַיִם אֵיזֶה זְמַן.

אֲבָל אִם הוּא כְּלֵי נְחֹשֶׁת אוֹ בְּדִיל אוֹ שְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת — נוֹהֲגִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם עַל יְדֵי הַגְעָלָה אַף שֶׁלֹּא הֶחֱזִיקוּ בּוֹ מַיִם, לְפִי שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַעֲבִיר הֶחָמֵץ מֵהֶם עַל יְדֵי הֲדָחָה וְשִׁפְשׁוּף:

נא וְכֵן נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּסַלִּים אֲרוּגִים שֶׁהָיָה מָנַח בָּהֶם פַּת אוֹ שְׁאָר חָמֵץ וַדַּאי (אֲבָל אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא חֲשַׁשׁ חָמֵץ, כְּגוֹן שֶׁמָּלַח בָּהֶם בָּשָׂר בְּמֶלַח שֶׁלֹּא נִבְדַּק מֵחָמֵץ — מוּתָּרִים לָהֶם הַגְעָלָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה), אֲפִלּוּ נִשְׁרוּ בְּמַיִם יָמִים רַבִּים, לְפִי שֶׁחוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִשְׁאַר פֵּרוּר חָמֵץ בֵּין נְקָבֵי הָאֲרִיגָה, וּלְכָךְ אֲפִלּוּ הַגְעָלָה אֵינָהּ מוֹעֶלֶת לָהֶם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחַמִּין אוֹ אֲפִלּוּ בְּצוֹנֶן בְּלֹא פְּרִיסַת סָדִין בְּתוֹכָם.

(אֲבָל אִם פָּרַס סָדִין בְּתוֹכָם — מֻתָּר לְהַנִּיחַ מַצָּה צוֹנָנֶת עַל הַסָּדִין קֹדֶם הַפְּסַח. אֲבָל בְּתוֹךְ הַפְּסַח טוֹב שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כְּלָל, אֶלָּא יִמְכְּרֵם לְנָכְרִי אוֹ יְטוּחֵם בְּטִיט קֹדֶם הַפְּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב עַיֵּן שָׁם):

נב וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִשְּׁאָר כֵּלִים הַנְּקוּבִים, כְּגוֹן הַכִּיס שֶׁל רֵחַיִם אוֹ הַנָּפָה, נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הֲדָחָה וְשִׁפְשׁוּף וְהַגְעָלָה.

וַאֲפִלּוּ נָפָה חֲדָשָׁה שֶׁהִתְחִילוּ לְנַפּוֹת בָּהּ קֶמַח לְפֶסַח וְנָפַל עָלֶיהָ מַיִם אֲפִלּוּ עַל מְקֻצָּתָהּ — אֵין לָהּ תַּקָּנָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ עוֹד אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַגְעָלָה, אֶלָּא צָרִיךְ לִקְנוֹת נָפָה אַחֶרֶת חֲדָשָׁה:

נג וְאִם עָבַר וְרִקֵּד קֶמַח לְפֶסַח בְּנָפָה שֶׁל חָמֵץ עַל יְדֵי הֲדָחָה וְשִׁפְשׁוּף בְּלֹא הַגְעָלָה, אֲפִלּוּ רִקְּדוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — הֲרֵי זֶה מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, שֶׁבְּדִיעֲבַד מַעֲמִידִין עַל עִקַּר הַדִּין.

וְכֵן אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחַק כְּגוֹן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמְצֹא נָפָה חֲדָשָׁה, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְלוּשׁ בְּלֹא רִקּוּד הַקֶּמַח, כְּגוֹן שֶׁאֵין הָרֵחַיִם טוֹחֲנוֹת יָפֶה וְאִם לֹא יְרַקְּדוּ הַקֶּמַח יִמְצְאוּ בְּהֶעְסָּה

חִטִּים שְׂבוּרוֹת — הֲרֵי זֶה כְּדִיעֲבַד, וּמַעֲמִידִין עַל עִקַּר הַדִּין, וּמֵתֵר לְנַפּוֹת בְּנָפָה יְשָׁנָה עַל יְדֵי שִׁפְשׁוּף וְהַגְעָלָה:

נד וְכֵן נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמוֹרַג חָרוּץ (שֶׁקּוֹרִין ריב אייזן) אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הֲדָחָה וְהַגְעָלָה, אֶלָּא אִם כֵּן לִבְּנוֹ בָּאוּר. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד שֶׁהִגְעִילוֹ וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — יֵשׁ לֶאֱסֹר בַּאֲכִילָה מַה שֶּׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים מְגָרְרִין עָלָיו לֶחֶם חָמֵץ, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא נִשְׁתַּיֵּר פֵּרוּר מַשֶּׁהוּ בְּתוֹךְ נְקָבָיו. וְגַם הַתַּמְכָא (שֶׁקּוֹרִין קרי"ן) שֶׁגָּרְרוּ עָלָיו כָּל הַשָּׁנָה נֶחְתָּךְ בְּסַכִּין שֶׁל חָמֵץ, וְהַתַּמְכָא הוּא דָּבָר חָרִיף, עַיֵּן סִימָן תמ"ז.

אֲבָל מַה שֶּׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח, אַף אִם נִתְעָרֵב בְּתוֹכוֹ פֵּרוּר חָמֵץ — הֲרֵי הוּא מִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּשִׁשִּׁים (וּמֵתֵר לֶאֱכֹל בְּעֶרֶב פֶּסַח עַד הַלַּיְלָה, אֲבָל כְּשֶׁהִגִּיעַ הַלַּיְלָה — הֲרֵי הַפֵּרוּר חוֹזֵר וְנֵעוֹר, וְאוֹסֵר בְּמַשֶּׁהוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"[ו]).

דִּין הַשּׁוֹקִים שֶׁל קֶמַח — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג עַיֵּן שָׁם:

נה הָרַחַת (שֶׁקּוֹרִין שובי"ל) שֶׁמַּכְנִיסִין בָּהּ הַלֶּחֶם לַתַּנּוּר וּמוֹצִיאִין בָּהּ מִן הַתַּנּוּר — אֵינָהּ נִכְשֶׁרֶת עַל יְדֵי הַגְעָלָה, לְפִי שֶׁהִיא בּוֹלַעַת מִן הֶחָמֵץ עַל יְדֵי חֹם הָאוּר בִּלְבַד בְּלִי שׁוּם מַשֶּׁקֶה, וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ לְלַבְּנָהּ בָּאוּר לִבּוּן גָּמוּר כְּדִינוֹ — "כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ". וְאִם הִיא שֶׁל עֵץ — אֵין לָהּ תַּקָּנָה, וְצָרִיךְ לִקְנוֹת חֲדָשָׁה. וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְקַלֵּף הַיְשָׁנָה בִּכְלִי אֻמָּנוּת וּלְהַגְעִילָהּ אַחַר כָּךְ — אֵין מוֹעִיל כְּלוּם.

אֲבָל אִם רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּרַחַת שֶׁל פֶּסַח הֶעָבָר, אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה שֶׁהִצְנִיעַ אוֹתָהּ בְּמָקוֹם מְיֻחָד וְנִזְהַר לְשָׁמְרָהּ לַפֶּסַח הַבָּא — אֵין צָרִיךְ אֲפִלּוּ לְהַגְעִילָהּ אִם בְּשָׁעָה שֶׁנָּמַר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּפֶסַח הֶעָבָר נִזְהַר לְנַקְּרָהּ הֵיטֵב שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַשֶּׁהוּ בָּצֵק דָּבוּק בָּהּ, וְגַם עַכְשָׁו בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ רוֹאֶה אוֹתָהּ שֶׁהִיא נְקִיָּה. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וּלְהַגְעִילָהּ — לֹא טוֹב הוּא עוֹשֶׂה, מִפְּנֵי הָרוֹאִים שֶׁיִּרְאוּ אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא מַגְעִילָהּ וְאֵינָן יוֹדְעִין שֶׁהִיא שֶׁל פֶּסַח הֶעָבָר, וְיֹאמְרוּ שֶׁהַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לְרַחַת שֶׁל חָמֵץ. אֶלָּא אִם רוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ — יִקְנֶה לוֹ חֲדָשָׁה. וְנָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן לְמִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ, כִּי יֵשׁ מַחֲמִירִין. וּמִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ — יַגְעִילֶנָּה בְּצִנְעָה:

נו אִם הוֹצִיא מַצָּה חַמָּה מֵהַתַּנּוּר בְּרַחַת שֶׁל חָמֵץ אֲפִלּוּ הוּא תּוֹךְ הַפֶּסַח — דַּי בְּקִלִּיפָה שֶׁיְּקַלֵּף תַּחְתּוֹנִית הַמַּצָּה שֶׁנָּגַע בָּרַחַת. וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם נָגַע כִּכָּר שֶׁל חָמֵץ בְּכִכָּר שֶׁל

מַצָּה חַם צָרִיךְ לִטֹּל מְקוֹם מַגָּעוֹ בְּעֹבִי כִּרְחַב גּוּדָל, מִכָּל מָקוֹם כָּאן שֶׁאֵין הֶחָמֵץ בְּעַיִן אֶלָּא בָּלוּעַ בְּתוֹךְ הָרַחַת — דַּי בִּקְלִיפָּה.

לְפִיכָךְ, אִם לֹא הָיְתָה הָרַחַת נְקִיָּה וּמוּדַחַת יָפֶה אֶלָּא הָיָה בָּהּ לִכְלוּךְ חָמֵץ בְּעַיִן — צָרִיךְ לִטֹּל בְּכָל תַּחְתּוֹנִית הַמַּצָּה בְּעֹבִי כִּרְחַב גּוּדָל. וְאִם הוֹצִיא בְּרַחַת זוֹ עוֹד מַצּוֹת מִן הַתַּנּוּר — אֵין צָרִיךְ לִטֹּל מֵהֶן כִּרְחַב גּוּדָל, אֶלָּא דַּי לָהֶם בִּקְלִיפָּה, לְפִי שֶׁהַלִּכְלוּךְ שֶׁעַל פְּנֵי הָרַחַת כְּבָר נִתְקַנֵּחַ בַּמַּצָּה הָרִאשׁוֹנָה.

וְאִם יֵשׁ בְּלִכְלוּךְ זֶה חֲשַׁשׁ שַׁמְנוּנִית, כְּגוֹן שֶׁאָפוּ בְּרַחַת זוֹ עוּגוֹת שֶׁל חָמֵץ עִם שֶׁמֶן — הֲרֵי מַצָּה הָרִאשׁוֹנָה כֻּלָּהּ אֲסוּרָה אַף אִם יֵשׁ בָּעֲבָיָהּ הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵרֹחַב גּוּדָל, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז, וְהָאַחֲרוֹנִים דַּי לָהֶם בִּקְלִיפָּה.

וְאִם נִתְעָרְבוּ בְּהַרְבֵּה מַצּוֹת אֲחֵרוֹת כְּשֵׁרוֹת — הֲרֵי הֵן בְּטֵלוֹת בְּרֹב אִם נִתְעָרְבוּ בְּעֶרֶב פֶּסַח אוֹ קֹדֶם וְרוֹצֶה לְאָכְלָם קֹדֶם כְּנִיסַת לֵיל ט"ו (פֵּרוּשׁ שֶׁרוֹצֶה לְבַשְּׁלָם קֹדֶם שֶׁיֹּאכְלֵם, שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל בְּעֶרֶב פֶּסַח מַצָּה שֶׁאֵין מְבֻשֶּׁלֶת), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּל זֶה בְּסִימָן תמ"ז:

נג מַצָּה שֶׁנִּתְחַמְּצָה חִמּוּץ גָּמוּר וְהוֹצִיאָהּ מִן הַתַּנּוּר בְּרַחַת שֶׁל פֶּסַח — הֲרֵי נִתְחַמְּצָה הָרַחַת, וְאָסוּר לְהוֹצִיא בָּהּ עוֹד מַצּוֹת אֲחֵרוֹת. וְאִם עָבַר וְהוֹצִיאָם — צָרִיךְ לְקַלְּפָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל אִם הַמַּצָּה לֹא הָיְתָה חֲמוּצָה חִמּוּץ גָּמוּר, אֶלָּא שֶׁמַּחֲמִירִין לְאָסְרָהּ, כְּגוֹן מַצָּה נְפוּחָה אוֹ שֶׁנִּתְכַּפְּלָה בַּתַּנּוּר, שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א, אַף שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אֵין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ עוֹד, מִכָּל מָקוֹם, בְּדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וְהוֹצִיא בָּהּ עוֹד מַצּוֹת מֵהַתַּנּוּר — אֵין צָרִיךְ לְקַלְּפָם.

וְכֵן אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא בְּקַל רַחַת אַחֶרֶת חֲדָשָׁה — הֲרֵי זֶה כְּדִיעֲבַד, וּמֻתָּר לְהוֹצִיא בָּהּ עוֹד מַצּוֹת אֲחֵרוֹת לְכַתְּחִלָּה:

נח הַשִּׁלְחָנוֹת שֶׁאוֹכְלִים עֲלֵיהֶם כָּל הַשָּׁנָה וְהַתֵּבוֹת שֶׁדֶּרֶךְ לְהַצְנִיעַ בָּהֶן אֳכָלִים כָּל הַשָּׁנָה — נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַגְעִילָן עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים נִשְׁפַּךְ עֲלֵיהֶם מָרָק מִן הַקְּדֵרָה, וּ"כְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ". וְצָרִיךְ לְזָהֵר בְּכָל מִשְׁפְּטֵי הָעֵרוּי שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְעַכְשָׁו נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַגְעִילָן עַל יְדֵי עֵרוּי עִם אֶבֶן מְלֻבָּן, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים מַנִּיחִים

עֲלֵיהֶם פַּשְׁטִידָ"א חַמָּה (פַּת חַמָּה).

אֲבָל סְתָם תַּבּוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַצְנִיעַ בָּהֶן מַאֲכָלִין חַמִּין — אֵין צָרִיךְ לְהַגְעִילָן:

נט נוֹהֲגוֹת הַנָּשִׁים שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶסַח בִּקְדֵרָה שֶׁעָרוּ מִמֶּנָּה רוֹתְחִין תַּחַת הָאֶבֶן. וְיֵשׁ שֶׁנָּתְנוּ טַעַם לְמִנְהָג זֶה לְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ה שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אָסוּר לְעָרוֹת מִכְּלִי כָּשֵׁר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֵׁמֶן כָּשֵׁר לְתוֹךְ נֵר דּוֹלֵק מִשֶּׁמַּן טְרֵפָה, לְפִי שֶׁהַהֶבֶל עוֹלֶה מֵהַתַּחְתּוֹן לָעֶלְיוֹן דֶּרֶךְ עַמּוּד הַנִּצּוֹק הַמְחַבְּרָם, וְהוּא הַדִּין כָּאן, הֶבֶל הֶחָמֵץ הַנִּפְלָט מִכְּלִי הַתַּחְתּוֹן הַנִּגְעָל עוֹלֶה לְהָעֶלְיוֹן דֶּרֶךְ עַמּוּד הַנִּצּוֹק הַמְחַבְּרָם. (וּלְפִי טַעַם זֶה אֵין לֶאֱסֹר אֶלָּא כְּשֶׁמְּעָרֶה עַל כְּלִי הַנִּגְעָל מִתּוֹךְ הַקְּדֵרָה עַצְמָהּ וְלֹא נִפְסַק הַקִּלּוּחַ).

וְאִם עָבַר וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶסַח בְּאוֹתָהּ קְדֵרָה — הֲרֵי הַתַּבְשִׁיל מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה:

ס כָּל הַכֵּלִים שֶׁנִּשְׁתָּרָה וְנִכְבַּשׁ בָּהֶן חָמֵץ כ"ד שָׁעוֹת רְצוּפִים, אֲפִלּוּ נִכְבַּשׁ בְּמַשְׁקֶה צוֹנֵן, כְּגוֹן שֶׁשָּׁרָה פִּתִּיתֵי לֶחֶם בְּמַיִם צוֹנְנִים וְשָׁהוּ מֵעֵת לְעֵת בְּתוֹךְ הַכְּלִי — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נִתְבַּשְּׁלוּ בְּתוֹכוֹ, שֶׁכָּל הַכָּבוּשׁ הוּא כִּמְבֻשָּׁל, וְצָרִיךְ לְהַגְעִילוֹ בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן (מֵעִקַּר הַדִּין אִם הוּא בֶּן יוֹמוֹ מִבְּלִיעַת הָאִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲפִלּוּ אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ).

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם עָמַד בְּתוֹכוֹ מַשְׁקֶה שֶׁל חָמֵץ, כְּגוֹן שֵׂכָר שֶׁל חִטִּים וּשְׂעוֹרִים וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַגְעִילוֹ בִּכְלִי רִאשׁוֹן אִם עָמַד בְּתוֹכוֹ כ"ד שָׁעוֹת רְצוּפִים (וְהוּא בֶּן יוֹמוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ, אֶלָּא שֶׁרֹב תַּשְׁמִישׁ כְּלִי זֶה כָּל הַשָּׁנָה הוּא לְהַשָּׁהוֹת מַשְׁקֶה חָמֵץ בְּתוֹכוֹ מֵעֵת לְעֵת אוֹ יוֹתֵר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ רֹב תַּשְׁמִישׁוֹ אֵינוֹ כֵּן וְאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ הַדִּין כֵּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר).

וַאֲפִלּוּ הוּא כְּלִי מְזֻפָּף מִתּוֹכוֹ — מוֹעֶלֶת לוֹ הַגְעָלָה.

אִם חוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יִתְרַפֶּה הַזֶּפֶת עַל יְדֵי הָרוֹתְחִין וְרוֹצֶה לְהַכְשִׁירוֹ בְּלֹא הַגְעָלָה — יַכְשִׁירֶנּוּ עַל יְדֵי מִלּוּי וְעֵרוּי שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּמַלְּאֶנּוּ מַיִם אֲפִלּוּ צוֹנְנִין עַל כָּל גְּדוֹתָיו וְיִשְׁהוּ בְּתוֹכוֹ כ"ד שָׁעוֹת רְצוּפִין אוֹ יוֹתֵר, וְאַחַר כָּךְ יְעָרֶה מִמֶּנּוּ אֶת הַמַּיִם וִימַלְּאֶנּוּ מַיִם אֲחֵרִים וְיִשְׁהוּ בְּתוֹכוֹ כ"ד שָׁעוֹת רְצוּפִין אוֹ יוֹתֵר, וְאַחַר כָּךְ יְעָרֶה אוֹתָם מִמֶּנּוּ וְיַחֲזֹר וִימַלְּאֶנּוּ מַיִם אֲחֵרִים וְיִשְׁהוּ בְּתוֹכוֹ כ"ד שָׁעוֹת רְצוּפִין אוֹ יוֹתֵר, וְג' מֵעֵת

לְעֵת הַלָּלוּ אֵינָם צְרִיכִים לִהְיוֹת רְצוּפִין, אֶלָּא אֲפִלּוּ מְפֻזָּרִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קל"ה, עַיֵּן שָׁם כָּל טַעֲמֵי דִּין זֶה:

סא וַאֲפִלּוּ הוּא כְּלִי חֶרֶס מוּעִיל לוֹ מִלּוּי וְעֵרוּי אוֹ הַגְעָלָה. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁכְּלִי חֶרֶס אֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי דָּפְיוֹ לְעוֹלָם, אֶלָּא כְּשֶׁנִּבְלָע בּוֹ הָאִסּוּר עַל יְדֵי חַמִּין, אוֹ עַל יְדֵי חֲרִיפוּת, דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי מְלִיחָה, אוֹ שֶׁהוּא בֵּית שְׁאוֹר וּבֵית חֲרֹסֶת, שֶׁחֲרִיפוּת הַמֶּלַח אוֹ הַשְּׂאוֹר וַחֲרֹסֶת דּוֹמֶה לְרוֹתֵחַ. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים שֶׁנִּבְלָע בָּהֶן אִסּוּר עַל יְדֵי חַמִּין אוֹ עַל יְדֵי חֲרִיפוּת — אֵין מוֹעִיל לָהֶם אֶלָּא הַגְעָלָה וְלִבּוּן.

אֲבָל כְּשֶׁנִּבְלָע בָּהֶן הָאִסּוּר בְּצוֹנֵן עַל יְדֵי כְּבִישָׁה מֵעֵת לְעֵת, הוּא נִפְלָט גַּם כֵּן בְּצוֹנֵן עַל יְדֵי מִלּוּי וְעֵרוּי. וַאֲפִלּוּ הוּא כְּלִי חֶרֶס מוּעֶלֶת לוֹ הַגְעָלָה אַף אִם שָׁהָה הֶחָמֵץ בְּתוֹכוֹ בְּצוֹנֵן יָמִים וְשָׁנִים, כְּגוֹן חָבִית שֶׁל שֵׂכָר.

וְכֵיצַד יַגְעִיל אֶת הֶחָבִית שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיסָהּ בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן? יְלַבֵּן אֲבָנִים וְיַכְנִיסֵם לְתוֹךְ הֶחָבִית, וְיִשְׁפֹּךְ לְתוֹכָהּ עַל הָאֲבָנִים מַיִם רוֹתְחִין, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְיגַלְגֵּל הֶחָבִית כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעוּ הַמַּיִם עַל כֻּלָּהּ.

וְקֻדֶּם הַהַגְעָלָה יְדִיחֶנָּה בְּמַיִם יָפֶה יָפֶה. וְאִם הִיא שֶׁל עֵץ — יִפְתַּח אֶחָד מִשּׁוּלֶיהָ כְּדֵי לְנַקֵּר וּלְהָסִיר כָּל הַזֶּהֱמָא שֶׁבֵּין נֶסֶר לְנֶסֶר.

וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶסַח בְּחָבִית שֶׁל שֵׂכָר אֲפִלּוּ עַל יְדֵי מִלּוּי וְעֵרוּי וְהַגְעָלָה, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנַקֵּר הֵיטֵב בֵּין הַנְּסָרִים שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר שָׁם מַשֶּׁהוּ זֶהֱמָא בְּעַיִן וְהוּא חָמֵץ גָּמוּר.

אֲבָל חָבִית שֶׁל מֵי דְּבַשׁ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּיוֹרֶה שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהּ שֵׂכָר, אֲפִלּוּ הָיְתָה בַּת יוֹמָהּ מִבִּשּׁוּל הַשֵּׂכָר — מַכְשִׁירִין הֶחָבִית לְפֶסַח עַל יְדֵי הַגְעָלָה אוֹ מִלּוּי וְעֵרוּי, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ מַתִּירִין לִשְׁתּוֹת הַמֵּי דְּבַשׁ עַצְמוֹ בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁהוּא נוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז עַיֵּן שָׁם.

(וּלְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר שָׁם הָיְתָה הֶחָבִית מֻתֶּרֶת בְּלֹא שׁוּם הֶכְשֵׁר, רַק שֶׁיְּנַקְּרָהּ הֵיטֵב, שֶׁהֲרֵי מַה שֶּׁבָּלוּעַ בָּהּ הוּא נוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם, וְהוּא מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ב. אֶלָּא שֶׁלְּפִי שֶׁיֵּשׁ לְחֹשׁ שֶׁמָּא פַּעַם אַחַת הָיָה שֵׂכָר בְּחָבִית זוֹ, אוֹ

שֶׁמָּא נִתְחַמֵּץ מֵי דְּבַשׁ זֶה בִּשְׁמָרִים שֶׁל מֵי דְּבַשׁ שֶׁנִּתְחַמֵּץ בִּשְׁמָרֵי שֵׁכָר, אוֹ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּיוֹרָה שֶׁל יֵין־שָׂרָף, עַיֵּן סִימָן תמ"ב ותמ"ז, לְכָךְ צָרִיךְ לְהַכְשִׁירָהּ):

סב וְנָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶסַח בִּכְלִים שֶׁהָיָה בָּהֶן יֵין־שָׂרָף תָּמִיד, כְּגוֹן חָבִיּוֹת וְנוֹדוֹת שֶׁדֶּרֶךְ לְהַכְנִיס בָּהֶן יֵין־שָׂרָף לְקִיּוּם, וְאֵין טַעַם וְרֵיחַ יֵין־שָׂרָף נִפְלָט מֵהֶן אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַגְעָלָה בִּכְלִי רִאשׁוֹן, וּגְרוּעִים הֵם מִבֵּית שְׁאוֹר וַחֲרֹסֶת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם בִּשֵּׁל אוֹתָם הֵיטֵב בְּמַיִם עִם אֵפֶר עַד שֶׁנִּסְתַּלֵּק מֵהֶם הָרֵיחַ לְגַמְרֵי — מוּעֶלֶת לָהֶם הַגְעָלָה אַחַר כָּךְ:

סג וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁשָּׁכַח וְהִכְנִיס מֵי דְּבַשׁ שֶׁל פֶּסַח לְתוֹךְ חָבִית שֶׁל יֵין־שָׂרָף שֶׁהִגְעִילָהּ כְּדִינוֹ, אֲפִלּוּ הִכְנִיסוֹ לְתוֹכָהּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְשָׁהָה בָּהּ כַּמָּה יָמִים — מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח (אִם אֵין מַרְגִּישִׁין בּוֹ רֵיחַ יֵין־שָׂרָף עַיֵּן סִימָן תמ"ג). וּמִכָּל מָקוֹם, מִיָּד שֶׁנִּזְכָּר יְעָרֶה אוֹתוֹ מֵחָבִית זוֹ לְחָבִית אַחֶרֶת שֶׁל פֶּסַח.

אֲבָל אִם הִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ חָבִית שֶׁל יֵין־שָׂרָף שֶׁלֹּא הָגְעֲלָה כְּדִינָהּ, אֲפִלּוּ הִכְנִיסוֹ לְתוֹכָהּ קֹדֶם הַפֶּסַח וְשָׁהָה בְּתוֹכָהּ מֵעֵת לְעֵת — אָסוּר לִשְׁתּוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת, אַף אִם לֹא הָיְתָה הֶחָבִית בַּת יוֹמָהּ מִבְּלִיעַת הַיֵּין־שָׂרָף, שֶׁטַּעַם הַיֵּין־שָׂרָף אֵינוֹ נִפְגָּם אֲפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה יָמִים, וְהוּא נוֹתֵן טַעַם לְשֶׁבַח בְּמֵי דְּבַשׁ.

אֲבָל אִם הִכְנִיסוֹ לְתוֹךְ חָבִית שֶׁל שֵׁכָר שֶׁלֹּא הָגְעֲלָה כְּלָל, רַק שֶׁהֶדִיחָהּ הֵיטֵב תְּחִלָּה מִן הַשְּׁמָרִים הַדְּבוּקִים בְּדָפְנוֹתֶיהָ וְשׁוּלֶיהָ, אֲפִלּוּ שָׁהָה בְּתוֹכָהּ כַּמָּה יָמִים — מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח (אֲפִלּוּ הָיְתָה הֶחָבִית) בַּת יוֹמָהּ מִבְּלִיעַת הַשֵּׁכָר, שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה זוֹ שֶׁהָמֵי דְּבַשׁ בּוֹלְעִין טַעַם הַשֵּׁכָר מִן הֶחָבִית, דְּהַיְנוּ בְּסוֹף מֵעֵת לְעֵת אַחַר כְּנִיסָתוֹ לְתוֹכָהּ, אָז בָּרֵנַע הַהוּא יֵשׁ יוֹתֵר מִמֵּעֵת לְעֵת לִבְלִיעַת הַשֵּׁכָר בְּתוֹךְ הֶחָבִית, וּכְבָר נִפְגָּם בָּלוּעַ זֶה.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הִכְנִיס יַיִן לְחָבִית שֶׁל שֵׁכָר שֶׁלֹּא הָגְעֲלָה אֲפִלּוּ הִיא בַּת יוֹמָהּ, שֶׁמֻּתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ שָׁהָה בְּתוֹכָהּ כַּמָּה יָמִים, שֶׁכָּל שֵׁכָר הוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָּם בְּיַיִן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָרָה הַיַּיִן אוֹ הַמֵּי דְּבַשׁ מֵחָבִית זוֹ לְחָבִית אַחֶרֶת קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁכָּל נוֹתֵן טַעַם לִפְגָּם שֶׁנַּעֲשָׂה קֹדֶם הַפֶּסַח אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח. אֲבָל אִם לֹא עֵרָה

אוֹתָם עַד כְּנִיסַת הַפֶּסַח — אָסוּר לִשְׁתּוֹתוֹ אֶפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת לְפִי מִנְהָגֵנוּ שֶׁאָנוּ אוֹסְרִין נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם בְּפֶסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז:

סד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא הֶגְעֲלָה הֶחָבִית כְּלָל, אֲבָל אִם הִגְעִילָהּ וְהֶדִיחָהּ הֵיטֵב קֹדֶם הַהַגְעָלָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּתַח אֶחָד מִשּׁוּלֶיהָ לְנַקֵּר וּלְהָסִיר הַזֶּהֱמָא שֶׁבֵּין הַנְּסָרִים — אֵין זֶה מְעַכֵּב בְּדִיעֲבַד לֶאֱסֹר בִּשְׁבִיל כָּךְ אֶת הַיַּיִן אוֹ מֵי דְּבַשׁ אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ.

וַאֲפִלּוּ לֹא הִגְעִילָהּ בְּתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן אֶלָּא עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלֵי רִאשׁוֹן בְּלֹא אֲבָנִים מְלֻבָּנוֹת — יֵשׁ לְהַתִּיר בְּדִיעֲבַד (בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק), שֶׁיֵּשׁ לִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁאַף לְכַתְּחִלָּה דַּי לָהּ בְּעֵרוּי מִכְּלֵי רִאשׁוֹן, כֵּיוָן שֶׁבְּלִיעָתָהּ הָיְתָה בְּצוֹנֵן, עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קל"ה:

סה תַּנּוּר שֶׁל בֵּית הַחֹרֶף (פִּרוּשׁ תַּנּוּר גָּדוֹל הַמַּקֵּף קכלי"ן סָבִיב שֶׁמְּחַמְּמִין בּוֹ בֵּית הַחֹרֶף) — אָסוּר לְהַנִּיחַ בְּפֶסַח שׁוּם דָּבָר עַל גַּבָּיו מִלְמַעְלָה אוֹ בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר קָטָן שֶׁבְּתוֹכוֹ (פֵּרוּשׁ כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין בְּמִקְצָת תַּנּוּרֵי בֵּית הַחֹרֶף שֶׁמַּנִּיחִין חָלָל בֵּין הַקכלי"ן וּמַקִּיפִין אוֹתוֹ בְּקכלי"ן מִג' רוּחוֹתָיו וְעוֹשִׂין כְּסוּי מִלְמַעְלָה עַל אוֹתוֹ חָלָל וְנַעֲשָׂה כְּתַנּוּר קָטָן), כְּדִין כְּלִי חֶרֶס שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חָמֵץ בְּחַמִּין שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי כָּל הַשָּׁנָה רְגִילוּת לְהַנִּיחַ שָׁם פַּשְׁטִידָ"א וּשְׁאָר חָמֵץ בְּשָׁעָה שֶׁהַתַּנּוּר מִתְחַמֵּם, וְנִבְלָע שָׁם טַעַם חָמֵץ עַל יְדֵי חֹם הָאוּר, וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי דָּפְיוֹ לְעוֹלָם.

וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְהַסִּיק אֶת הַתַּנּוּר הֶסֵּק גָּדוֹל — אַף עַל פִּי כֵן אֵין הֶחָמֵץ נִפְלָט מִשָּׁם עַל יְדֵי הֶסֵּק זֶה שֶׁהוּא בְּתוֹךְ חָלָל הַתַּנּוּר, שֶׁהֲרֵי אֵין הֶחָמֵץ נִבְלָע שָׁם דֶּרֶךְ חָלָל הַתַּנּוּר אֶלָּא דֶּרֶךְ גַּבָּיו, וּ"כְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶסַח עַל גַּבֵּי הַתַּנּוּר — מַנִּיחַ עָלָיו חֲתִיכַת בַּרְזֶל אוֹ שְׁאָר דָּבָר שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ בְּפֶסַח, וְעַל גַּבֵּי זֶה הַדָּבָר הַמַּפְסִיק מֻתָּר לְהַנִּיחַ אֲפִלּוּ מַאֲכָלִים חַמִּים בְּשָׁעָה שֶׁהַתַּנּוּר מִתְחַמֵּם בְּפֶסַח. אֲבָל אִם הִנִּיחַ סָדִין עָלָיו — אֵין לְהַנִּיחַ עַל הַסָּדִין אֶלָּא מַאֲכָל צוֹנֵן בְּשָׁעָה שֶׁהַתַּנּוּר צוֹנֵן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר קָטָן שֶׁבְּתוֹכוֹ אֵין לְהַנִּיחַ תַּבְשִׁיל (רוֹתֵחַ) אֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי חֲתִיכַת בַּרְזֶל, וַאֲפִלּוּ הַתַּנּוּר הוּא צוֹנֵן, לְפִי שֶׁאַף גַּגּוֹ שֶׁל תַּנּוּר קָטָן זֶה הוּא בָּלוּעַ מֵחָמֵץ, שֶׁהֲרֵי כָּל הַשָּׁנָה מַנִּיחִין בְּתוֹכוֹ קְדֵרוֹת רוֹתְחוֹת, וְעוֹלֶה הַהֶבֶל מֵהַתַּבְשִׁיל שֶׁבַּקְּדֵרוֹת וְנִבְלָע בְּגַגּוֹ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁגַּג זֶה לֹא הִזִּיעַ זֹאת חַמָּה שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ אוֹסֵר בְּדִיעֲבַד אִם הֶעֱמִיד תַּחְתָּיו קְדֵרָה רוֹתַחַת שֶׁהֶעֱמִידוּ תַּחְתָּיו בְּפֶסַח, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אֵין לְהַעֲמִידָהּ שָׁם אֶלָּא אִם כֵּן הֵטִיחַ בְּטִיט אֶת כָּל הַתַּנּוּר קָטָן זֶה מִתּוֹכוֹ וְאֶת גַּגּוֹ וְאֶת קִירוֹתָיו סָבִיב וְאֶת קַרְקָעִיתוֹ, וְיֵהָא עֲבִי הַטִּיט כְּרֹחַב גּוּדָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א:

סו וְאִם שָׁכַח וְהִנִּיחַ מַצָּה חַמָּה בְּתוֹךְ תַּנּוּר קָטָן זֶה אוֹ עַל גַּבֵּי תַּנּוּר בֵּית הַחֹרֶף בְּלִי שׁוּם דָּבָר הַמַּפְסִיק בֵּינְתַיִם — צָרִיךְ לְקַלֵּף תַּחְתּוֹנִיּוּת הַמַּצָּה שֶׁנָּגַע בְּגוּף הַתַּנּוּר (דְּכֵיוָן שֶׁהָאסּוּר הוּא בָּלוּעַ בַּתַּנּוּר אֵינוֹ אוֹסֵר יוֹתֵר מִכְּדֵי קְלִיפָּה אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה), אֲפִלּוּ הָיָה הַתַּנּוּר צוֹנֵן.

וְאִם הָיָה הַתַּנּוּר חַם, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּאֲכָל שֶׁהִנִּיחַ עָלָיו הָיָה צוֹנֵן — צָרִיךְ לִטֹּל מִמֶּנּוּ כְּדֵי קְלִיפָּה. וְאִם הוּא מַאֲכָל שָׁמֵן — כֻּלּוֹ אָסוּר.

וּלְמִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין מְחַלְּקִין בֵּין כָּחוּשׁ לְשָׁמֵן — בְּכָל עִנְיָן כֻּלּוֹ אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מַאֲכָל שֶׁאֵין שַׂיָּךְ בּוֹ שַׁמְנוּנִית, כְּגוֹן מַצָּה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז:

סז אֲבָל אִם הִנִּיחַ שָׁם תַּבְשִׁיל בִּקְדֵרָה, אֲפִלּוּ הָיָה הַתַּנּוּר חַם — הַתַּבְשִׁיל מֻתָּר. אֲפִלּוּ אִם מְקוֹם מוֹשַׁב הַקְּדֵרָה הָיָה מְלֻכְלָךְ מֵחֻמֵּץ בְּעַיִן, אַף עַל פִּי כֵן אִם אֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ שַׁמְנוּנִית — אֵינוֹ אוֹסֵר יוֹתֵר מִכְּדֵי קְלִיפָּה, וּבֶעֱבִי שׁוּלֵי הַקְּדֵרָה יֵשׁ יוֹתֵר מִכְּדֵי קְלִיפָּה.

וְגַם הַקְּדֵרָה יֵשׁ לְהַתִּיר אִם בָּרִי לוֹ שֶׁמְּקוֹם מוֹשָׁבָהּ הָיָה נָקִי, שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ בְּעַיִן, שֶׁהָאסּוּר הַבָּלוּעַ בַּתַּנּוּר אֵינוֹ נִפְלָט לַקְּדֵרָה שֶׁעָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ב, שֶׁאֵין אִסּוּר בָּלוּעַ יוֹצֵא מִדֹּפֶן לְדֹפֶן בְּלֹא רֹטֶב, עַיֵּן שָׁם:

סח וְכֵן אִם הִנִּיחַ קְדֵרוֹת רוֹתְחוֹת בְּפֶסַח בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר שֶׁל בֵּית הַחֹרֶף לְאַחַר שֶׁהֻסַּק כְּבָר, אַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים מַנִּיחִין שָׁם קְדֵרָה שֶׁל חָמֵץ — הֲרֵי הַתַּבְשִׁיל מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, וְגַם הַקְּדֵרָה מֻתֶּרֶת אִם הָיָה מְקוֹם מוֹשָׁבָהּ נָקִי מֵחָמֵץ בְּעַיִן. וְאַף עַל פִּי שֶׁגַּג הַתַּנּוּר הִזִּיעַ תַּחְתָּיו מִבִּפְנִים מֵחֲמַת חֹם הַתַּבְשִׁיל שֶׁתַּחְתָּיו, וּבְזֶה זוֹ יֵשׁ טַעַם חָמֵץ שֶׁנִּפְלַט לְתוֹכָהּ מִגַּג הַתַּנּוּר שֶׁנִּבְלַע בּוֹ טַעַם חָמֵץ עַל יְדֵי הַזֵּעָה שֶׁהִזִּיעַ כְּשֶׁהָיוּ תַּחְתָּיו קְדֵרוֹת רוֹתְחוֹת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הֻסַּק הַתַּנּוּר — הֲרֵי נִתְלַבֵּן גַּגּוֹ עַל יְדֵי הַשַּׁלְהֶבֶת וְנִשְׁרָף כָּל הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁהִסִּיק אֶת הַתַּנּוּר לֹא נִתְכַּוֵּן לְהַכְשִׁיר גַּגּוֹ לְפֶסַח עַל יְדֵי הֶסֵּק זֶה — אֵין כַּוָּנָה זוֹ מְעַכֶּבֶת בְּדִיעֲבַד, עַיֵּן סִימָן תס"א:

סט כְּלֵי חֶרֶס הַמְצֻפִּים מִתּוֹכָם בְּהִתּוּךְ זְכוּכִית שְׁקוּרִין (גיגלייזר"ט) — אֵין דִּינָם כִּכְלֵי זְכוּכִית שֶׁיֵּשׁ מַכְשִׁירִין אוֹתָם בְּלֹא הַגְעָלָה לְפִי שֶׁאֵינָם בּוֹלְעִים כְּלוּם, אֶלָּא הֲרֵי הֵם כִּכְלֵי חֶרֶס, שֶׁאֲפִלּוּ הַגְעָלָה אֵינָהּ מוֹעֶלֶת לָהֶם אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ בְּחַמִּין, דְּכֵיוָן שֶׁהַזְּכוּכִית הוּא מְחֻפֶּה עַל הַחֶרֶס וְנִצְרָךְ עִמּוֹ בַּכִּבְשָׁן — הֲרֵי הוּא בּוֹלֵעַ כָּמוֹהוּ.

וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶסַח בִּכְלֵי חֶרֶס הַמְצֻפִּים בְּתוֹכָם בִּזְכוּכִית, אֲפִלּוּ הֵם חֲדָשִׁים שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ מֵעוֹלָם, לְפִי שֶׁמִּקְצָת הָאֻמָּנִים עוֹשִׂים פְּעָלַת הַצִּפּוּי עַל יְדֵי סֻבִּין, וַהֲרֵי יֵשׁ כָּאן חָמֵץ בָּלוּעַ בְּתוֹךְ הַצִּפּוּי.

אֲבָל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁאֵינָן מְצֻפִּים אֶלָּא שֶׁנִּטַּף עֲלֵיהֶן מְעַט זְכוּכִית מִצִּפּוּי כְּלֵי אַחֵר — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אִם הוּא חָדָשׁ, לְפִי שֶׁאַחַר כָּךְ מַכְנִיסִין אוֹתוֹ לְכִבְשָׁן אוֹ לְתַנּוּר מָלֵא אֵשׁ וְנִשְׂרָף הַסֻּבִּין שֶׁבּוֹ, שֶׁאֵין הָאֻמָּן חָס עָלָיו לְשָׂרְפוֹ וּלְצָרְפוֹ הֵיטֵב, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְצֻפֶּה בִּזְכוּכִית אֵינוֹ מִתְקַלְקֵל כְּלוּם בָּאֵשׁ. אֲבָל אוֹתוֹ כְּלֵי חֶרֶס שֶׁהוּא מְצֻפֶּה בִּזְכוּכִית חָס עָלָיו שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל הַזְּכוּכִית שֶׁבּוֹ מֵחֲמַת חֹם הָאֵשׁ, וּלְכָךְ מְמַהֵר הוּא לְהוֹצִיאוֹ מִן הָאֵשׁ, וּלְפִיכָךְ מַחֲמִירִין שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּפֶסַח:

ע וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְהַחֲמִיר אֶלָּא בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲמִיר. וְגַם בְּאוֹתָן מְקוֹמוֹת, אִם בָּרִי לוֹ שֶׁכְּלֵי חֶרֶס זֶה לֹא עֵרַב הָאֻמָּן סֻבִּין בַּצִּפּוּי — יֵשׁ לְהָקֵל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּפֶסַח אִם אֵין שָׁם מִנְהָג יָדוּעַ לְהַחֲמִיר גַּם בָּזֶה.

וּלְפִיכָךְ נוֹהֲגִים בִּקְצָת מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּפֶסַח אֲפִלּוּ הֵם חֲדָשִׁים, אֶלָּא אִם כֵּן עָמַד הַיִּשְׂרְאֵל עַל גַּבֵּי הָאֻמָּן לִרְאוֹת שֶׁלֹּא יְתַקֵּן צִפּוּי הַבְּדִיל וְהַצֶּבַע עַל יְדֵי סֻבִּין.

וְאֵין לְהַחֲמִיר בָּזֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם הַמִּנְהָג, שֶׁמֵּעִקַּר הַדִּין אֵין לָחוּשׁ לָזֶה, שֶׁהֲרֵי אֵין הַבְּדִיל אוֹ הַצֶּבַע מִתְדַּבְּקִין בַּכְּלֵי אֶלָּא עַל יְדֵי לִבּוּן הַכְּלִי בָּאֵשׁ, וְאָז נִשְׂרָף כָּל מַמְשׁוּת הַסֻּבִּין.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ כְּלִי מַתֶּכֶת יָשָׁן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ חָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה וְאַחַר כָּךְ חִפָּהוּ בִּבְדִיל — יֵשׁ לְהַתִּיר מֵעִקַּר הַדִּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּפֶסַח בְּלֹא הַגְעָלָה, לְפִי שֶׁהַלִּבּוּן שֶׁמְּלַבְּנִים אוֹתוֹ בְּשָׁעַת צִפּוּי מַפְלִיט הָאסּוּר מִמֶּנּוּ כְּמוֹ שֶׁאִם הָיָה מַגְעִילוֹ, שֶׁהֲרֵי הָאֵשׁ מְחַמְּמוֹ כָּל כָּךְ מִבַּחוּץ עַד שֶׁהַבְּדִיל נִתָּךְ בְּתוֹכוֹ מִבִּפְנִים, וְלִבּוּן כָּזֶה אֵינוֹ גָּרוּעַ מֵהַגְעָלָה, כֵּיוָן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ מִשְּׁנֵי עֲבָרָיו מִבַּיִת וּמִחוּץ בְּכָל שֶׁטַח הַכְּלִי.

אֶלָּא לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים עוֹשִׂים זֶה הַצִּפּוּי בְּמָהִירוּת וְאֵינוֹ עוֹלֶה בְּכָל שֶׁטַח הַכְּלִי לְפִי שֶׁלֹּא

הִרְתִּיחוּ אוֹתוֹ יָפֶה, וְזֶה מְצוּי מְאֹד, לְפִיכָךְ נָכוֹן לְהוֹרוֹת שֶׁיַּגְעִילוּ אוֹתָם אַחַר הַצִּפּוּי (וְאִם הָאֻמָּן שֶׁצִּפָּהוּ הוּא נָכְרִי — צָרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ בְּלֹא בְּרָכָה אַחַר הַצִּפּוּי קֹדֶם הַהַגְעָלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"כ).

אֲבָל כְּלֵי חֶרֶס יָשָׁן הַמְחֻפֶּה בְּבְדִיל אוֹ עוֹפֶרֶת — אֲפִלּוּ הַגְעָלָה וְלִבּוּן אֵין מוֹעִילִין לוֹ לְהַכְשִׁירוֹ, כְּדִין כְּלֵי חֶרֶס שֶׁאֵינוֹ נִכְשָׁר עַל יְדֵי הַגְעָלָה וְלִבּוּן. וְאַף עַל פִּי שֶׁחִפָּהוּ כְּשֶׁהָיָה חָדָשׁ שֶׁעֲדַיִן לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלֹא נִבְלַע כְּלוּם בְּהַחֶרֶס עַד לְאַחַר שֶׁחִפָּהוּ בְּעוֹפֶרֶת וְאָז עוֹפֶרֶת הוּא מַפְסִיק בֵּין הַחֶרֶס וּבֵין הֶחָמֵץ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּתוֹכוֹ — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם לִהְיוֹת נִדּוֹן כִּכְלֵי מַתָּכוֹת הַנִּכְשָׁרִים עַל יְדֵי הַגְעָלָה, לְפִי כְּשֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חָמֵץ בְּחַמִּין נִבְלָע הֶחָמֵץ בְּכָל עֲבִי הַכְּלִי, וְנִבְלָע גַּם בַּחֶרֶס שֶׁתַּחַת הָעוֹפֶרֶת, וְשׁוּב אֵינוֹ נִפְלָט מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם:

עא כְּלֵי עֵץ הַמְצֻפִּים בְּסַמְמָנִים דִּינָם כִּכְלֵי חֶרֶס, שֶׁאֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לָהֶם אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם חָמֵץ בְּחַמִּין, שֶׁהַסַּמְמָנִים מְעַכְּבִים עַל מִי הַהַגְעָלָה שֶׁלֹּא יַפְלִיטוּ מַה שֶּׁבָּלוּעַ בְּתוֹךְ הָעֵץ שֶׁתַּחְתֵּיהֶם.

(אֲבָל אִם לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם חָמֵץ — אֵינָם אֲסוּרִים בְּפֶסַח אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲמִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה):

עב כָּל כְּלֵי הַשְׁתִּיָה, בֵּין כּוֹסוֹת בֵּין צַלּוֹחִיּוֹת בֵּין קַנְקַנִּים, אֲפִלּוּ הֵם שֶׁל חֶרֶס, כֵּיוָן שֶׁתַּשְׁמִישָׁן בְּצוֹנֵן כָּל הַשָּׁנָה — הֲרֵי לֹא נִבְלַע בָּהֶם כְּלוּם, וּלְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ לְהַגְעִילָן כְּלָל, אֶלָּא דַּי לָהֶם בִּשְׁטִיפָה מֵעִקָּר הַדִּין (אֲבָל הַמִּנְהָג הוּא שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶסַח כְּלָל בִּכְלֵי חֶרֶס יְשָׁנִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה), דְּהַיְנוּ שֶׁיִּדְיֵחֵם וְיִשְׁפְּשְׁפֵם הֵיטֵב בְּמַיִם כְּדֵי לְהָסִיר וּלְמָרֵק הָאָסוּר הַדָּבוּק בָּהֶם בְּעַיִן, וְאַחַר כָּךְ חוֹזֵר וְשׁוֹטְפָן בְּמַיִם בְּלִי שִׁפְשׁוּף, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קכ"א, וּמֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן אַחַר כָּךְ אֲפִלּוּ בְּחַמִּין.

וְאַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים מַנִּיחִין אוֹתָם אֵצֶל הָאֵשׁ לְחַמֵּם בָּהֶן יַיִן וְנוֹתְנִים פִּתִּיתֵי לֶחֶם חָמֵץ בַּיַּיִן הַחַם שֶׁבְּתוֹכָן, וְגַם כּוֹסוֹת שֶׁל עֵץ לִפְעָמִים מְעָרִין לְתוֹכָם שֵׂכָר חַם עִם שֵׂכָר צוֹנֵן, וְלִפְעָמִים שׁוֹהֶה בְּתוֹכָם מֵעֵת לְעֵת וְנַעֲשָׂה כָּבוּשׁ כִּמְבֻשָּׁל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁרֹב תַּשְׁמִישָׁן כָּל הַשָּׁנָה הוּא בְּצוֹנֵן פָּחוֹת מִמֵּעֵת לְעֵת — לֹא הֶחֱמִירוּ בָּהֶן חֲכָמִים לְהַגְעִילָם אִם אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ מִבְּלִיעַת הֶחָמֵץ שֶׁנִּבְלַע בָּהֶן עַל יְדֵי חַמִּין אוֹ

עַל יְדֵי כְּבִישָׁה מֵעֵת לְעֵת.

אֲבָל כֵּלִים שֶׁרֹב תַּשְׁמִישָׁן כָּל הַשָּׁנָה הוּא לְהַשְׁהוֹת מַשְׁקֶה חָמֵץ בְּתוֹכָם מֵעֵת לְעֵת אוֹ יוֹתֵר, כְּגוֹן חָבִית וְכַדִּים שֶׁל שֵׂכָר — צָרִיךְ לְהַכְשִׁירָם עַל יְדֵי מִלּוּי וְעֵרוּי אוֹ עַל יְדֵי הַגְעָלָה בִּכְלִי רִאשׁוֹן אַף אִם אֵינָם בְּנֵי יוֹמָן.

וּלְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁאֵין הוֹלְכִים בְּהַגְעָלַת כֵּלִים אַחַר רֹב תַּשְׁמִישָׁן — אַף כּוֹסוֹת וּצְלוֹחִית צָרִיךְ לְהַכְשִׁיר עַל יְדֵי מִלּוּי וְעֵרוּי אוֹ עַל יְדֵי הַגְעָלָה בִּכְלִי רִאשׁוֹן. וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּמִדִינוֹת אֵלּוּ, וְאֵין לְשַׁנּוֹת. אֲבָל אִם עָבַר וְלֹא הִכְשִׁירָם כְּלָל רַק שֶׁהֶדִיחָם וְשִׁפְשְׁפָם הֵיטֵב וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּפֶסַח אֲפִלּוּ בְּחַמִּין — הֲרֵי חַמִּין הַלָּלוּ מֻתָּרִין, לְפִי שֶׁבְּדִיעֲבַד סוֹמְכִין עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

עג כָּל כְּלֵי זְכוּכִית, אֲפִלּוּ נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ בְּחַמִּין כָּל הַשָּׁנָה, וַאֲפִלּוּ אוֹתָם שֶׁשָּׁהָה מַשְׁקֶה חָמֵץ בְּתוֹכָם כַּמָּה יָמִים וְשָׁנִים, כְּגוֹן צְלוֹחִיּוֹת שֶׁפִּיהֶם צַר שֶׁדֶּרֶךְ לְהַכְנִיס בָּהֶם שֵׂכָר לְקִיּוּם — אֵין צְרִיכִים שׁוּם הֶכְשֵׁר לְפֶסַח, אֶלָּא דַּי לָהֶם בִּשְׁטִיפָה כְּדִינָהּ, לְפִי שֶׁהֵם חֲלָקִים וְקָשִׁים וְאֵינָן בּוֹלְעִים כְּלוּם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הַגְעָלָה אֵינָהּ מוֹעֶלֶת לִכְלֵי זְכוּכִית שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָמֵץ בְּחַמִּין אוֹ עַל יְדֵי כְּבִישָׁה מֵעֵת לְעֵת, דְּכֵיוָן שֶׁתְּחִלַּת בְּרִיָּתָן הוּא מִן הַחוֹל — הֲרֵי הֵן כִּכְלֵי חֶרֶס. וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּמִדִינוֹת אֵלּוּ.

לְפִיכָךְ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶסַח בְּשׁוּם כְּלִי זְכוּכִית שֶׁיֵּשׁ לְחֹשׁ בּוֹ שֶׁמָּא עֵרוּ לְתוֹכוֹ מַשְׁקֶה חָמֵץ חַם אוֹ שֶׁמָּא נִשְׁתַּהָה בְּתוֹכוֹ מַשְׁקֶה חָמֵץ מֵעֵת לְעֵת. אֲבָל אִם עָבַר וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ בְּחַמִּין בְּלֹא שׁוּם הֶכְשֵׁר — הֲרֵי חַמִּין הַלָּלוּ מֻתָּרִין אִם רֹב תַּשְׁמִישׁ כְּלִי זֶה כָּל הַשָּׁנָה הוּא בְּצוֹנֵן פְּחוֹת מֵעֵת לְעֵת.

אֲבָל אִם רֹב תַּשְׁמִישׁוֹ כָּל הַשָּׁנָה הוּא בְּחַמִּין, אוֹ אֲפִלּוּ בְּצוֹנֵן אֶלָּא שֶׁרֹב הַפְּעָמִים דֶּרֶךְ לְהַשְׁהוֹת מַשְׁקֶה חָמֵץ בְּתוֹכוֹ מֵעֵת לְעֵת אוֹ יוֹתֵר, כְּגוֹן צְלוֹחִיּוֹת שֶׁפִּיהֶם צַר שֶׁדֶּרֶךְ לְהַכְנִיס בָּהֶן יַיִן־שָׂרָף לְקִיּוּם — אַף בְּדִיעֲבַד אֲסוּרִין הַחַמִּין שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ אוֹ הַמַּשְׁקֶה שֶׁעָמַד בּוֹ מֵעֵת לְעֵת, אֶלָּא אִם כֵּן הִכְשִׁירוֹ קֹדֶם שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַל יְדֵי הַגְעָלָה אוֹ עַל יְדֵי מִלּוּי וְעֵרוּי:

עה כְּלֵי כֶּסֶף הַמְצֻיָּרִים בַּצַּד הַפְּנִימִית שֶׁלָּהֶם בְּהִתּוּךְ זְכוּכִית (שֶׁקּוֹרִין גישמעלצ"ט) — אֵין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּפֶסַח לְכַתְּחִלָּה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַגְעָלָה לְפִי מִנְהַג מְדִינָתֵנוּ שֶׁמַּחֲמִירִין כְּהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת לִזְכוּכִית. אֲבָל אִם הוּא בַּצַּד הַחִיצוֹן שֶׁל הַכְּלִי — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּפֶסַח עַל יְדֵי הַגְעָלָה אוֹ עַל יְדֵי מִלּוּי וְעֵרוּי, שֶׁהֲרֵי הַהִתּוּךְ זְכוּכִית שֶׁמִּבַּחוּץ לֹא בָלַע כְּלוּם מֵהֶחָמֵץ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מִבִּפְנִים.

וְאַף שֶׁלִּפְעָמִים עֵרוּ לְתוֹכוֹ חָמֵץ רוֹתֵחַ, וּכְלֵי מַתָּכוֹת שֶׁחַם מִקְצָתוֹ חַם כֻּלּוֹ, וְנִתְחַמֵּם גַּם צַד הַחִיצוֹן שֶׁל הַכְּלִי וְנִבְלָע שָׁם טַעַם הֶחָמֵץ בַּזְּכוּכִית הַקְּבוּעַ שָׁם (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה שֶׁיֵּשׁ סוֹבְרִין כֵּן), מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּפֶסַח לֹא יִהְיֶה נִפְלָט כְּלוּם מֵהַזְּכוּכִית לַמַּשְׁקֶה שֶׁבְּתוֹכוֹ אַף אִם יִהְיֶה מַשְׁקֶה רוֹתֵחַ וְעַל יְדֵי כֵּן יִתְחַמֵּם גַּם צַד הַחִיצוֹן שֶׁל הַכְּלִי, שֶׁכְּלֵי מַתָּכוֹת שֶׁחַם מִקְצָתוֹ חַם כֻּלּוֹ, מִכָּל מָקוֹם מִקְצָת חֹם זֶה שֶׁאֵינוֹ חַם אֶלָּא מֵחֲמַת חֹם מִקְצָת הַשֵּׁנִי — אֵין לוֹ כֹּחַ לְהַפְלִיט גְּעוּל הַבָּלוּעַ שָׁם וּלְהוֹלִיכוֹ לַמִּקְצָת הַשֵּׁנִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ד.

(וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַרְתִּיחַ בּוֹ מַשְׁקֶה אֵצֶל הָאֵשׁ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְיִתְחַמֵּם צַד הַחִיצוֹן שֶׁל הַכְּלִי חֹם גָּדוֹל מֵחֲמַת הָאֵשׁ וְיִפָּלֵט טַעַם הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בְּהִתּוּךְ זְכוּכִית הַקְּבוּעָה בּוֹ, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לְהַרְתִּיחַ אֵצֶל הָאֵשׁ כְּלֵי כֶּסֶף חֲשׁוּבִים הַמְצֻיָּרִים):

עו עוֹפוֹת שֶׁנִּצְלוּ בְּפֶסַח בְּשַׁפּוּד יָשָׁן שֶׁכָּל הַשָּׁנָה צָלוּ בּוֹ בָּשָׂר מָלוּחַ בְּמֶלַח שֶׁלֹּא נִבְדַּק מִפְּרוּרֵי חָמֵץ שֶׁדַּרְכָּם לְהִמָּצֵא בֵּין הַמֶּלַח — הֲרֵי עוֹפוֹת הַלָּלוּ מֻתָּרִין, כֵּיוָן שֶׁאֵין בַּשַּׁפּוּד חָמֵץ וַדַּאי אֶלָּא חֲשַׁשׁ סְפֵק פְּרוּרֵי חָמֵץ שֶׁבֵּין הַמֶּלַח, וּמִסָּפֵק אֵין לֶאֱסֹר בְּדִיעֲבַד, כִּי אֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִסָּפֵק.

אֲבָל אִם פַּעַם אַחַת צָלוּ בְּשַׁפּוּד זֶה מוּלְיָתָא אוֹ שְׂאָר חָמֵץ אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ וּבְפֶסַח צָלוּ בּוֹ בָּשָׂר בְּלֹא הֶכְשֵׁר בֵּינְתַיִם — הֲרֵי בָּשָׂר זֶה אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה (אִם הַשַּׁפּוּד הוּא בֶּן יוֹמוֹ, וּלְמִנְהָגֵנוּ אֲפִלּוּ אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ), שֶׁמַּשֶּׁהוּ חָמֵץ שֶׁנִּבְלַע בַּשַּׁפּוּד קֹדֶם הַפֶּסַח לֹא נִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּשִׁשִּׁים, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ט עַיֵּן שָׁם:

עז נוֹהֲגִין לְהָדִיחַ הַבְּרָזוֹת שֶׁבְּחָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן שֶׁמִּסְתַּפְּקִין מֵהֶן כָּל הַשָּׁנָה וְרוֹצֶה לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁכָּל הַשָּׁנָה מִשְׁתַּמְּשִׁין בַּבְּרָזוֹת בְּיָדַיִם הַמְלֻכְלָכוֹת מֵחָמֵץ:

עח הָעֵצִים שֶׁתּוֹחֲבִים בָּהֶם כְּלֵי שְׁתִיָּה שֶׁל שֵׂכָר בְּוַדַּאי נִתְלַכְלֵךְ הָעֵץ מִלְּכְלוּכִית הַשֵּׂכָר שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי, כֵּיוָן שֶׁהָעֵץ נִתְחָב לְתוֹךְ חֲלַל הַכְּלִי, וּלְפִיכָךְ אֵין לְתְחֹב בּוֹ כֵּלִים בְּפֶסַח אֶלָּא אִם כֵּן הֵדִיחוֹ יָפֶה:

סימן תנב

א **סֵדֶר וְזֶמַן הַגְעָלַת כֵּלִים וּבוֹ ל' סְעִיפִים:**

סֵדֶר הַגְעָלָה: לוֹקֵחַ יוֹרֶה וּמַרְתִּיחַ בָּהּ מַיִם וּמַכְנִיס לְתוֹכָהּ כָּל כֵּלִים הַצְּרִיכִים הַגְעָלָה בִּכְלִי רִאשׁוֹן.

וּכְלִי גָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ נִכְנָס כֻּלּוֹ לְתוֹכָהּ — יַעֲשֶׂה שָׂפָה שֶׁל טִיט סָבִיב לְפִיו כְּדֵי שֶׁיִּקָּבֵל מַיִם רַבִּים וְיַעְבְּרוּ הַמַּיִם עַל כָּל שְׂפָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ יְמַלְּאֶנּוּ מַיִם עַל כָּל שְׂפָתוֹ וְיַרְתִּיחֵם בְּתוֹכוֹ אֵצֶל הָאֵשׁ, וְנִמְצָא שֶׁגַּם שְׂפַת הַכְּלִי הֶגְעֵל עַל יְדֵי הָרוֹתְחִים שֶׁעָבְרוּ עַל גַּבָּיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָרוֹתְחִין אֵינָן מִתְעַכְּבִין הַרְבֵּה עַל שְׂפַת הַכְּלִי, שֶׁמִּיָּד הֵן זָבִין וְיוֹרְדִים מִשָּׁם דֶּרֶךְ הַטִּיט, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי גַּם כָּל הַשָּׁנָה לֹא נִתְעַכֵּב הֶחָמֵץ עַל גַּבֵּי שְׂפַת הַכְּלִי וְלֹא נִבְלַע בּוֹ הֶחָמֵץ אֶלָּא עַל יְדֵי נִיצוֹצוֹת הַנִּתָּזִים מֵהַתַּבְשִׁיל לִשְׂפַת הַכְּלִי.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם לֹא יַעֲשֶׂה שָׂפָה לְפִיו כְּדֵי שֶׁיַּעַבְרוּ הָרוֹתְחִין עַל שְׂפָתוֹ — אֵין הַגְעָלָה עוֹלָה לִשְׂפָתוֹ עַל יְדֵי נִיצוֹצוֹת הַנִּתָּזִין עַל גַּבָּיו מֵהָרוֹתְחִין שֶׁבְּתוֹכוֹ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא עַכְשָׁיו בִּשְׁעַת הַגְעָלָה זוֹ לֹא יַעֲלֶה נִיצוֹצוֹת עַל (כָּל) שְׂפָתוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הָאִסּוּר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּתוֹכוֹ פְּעָמִים הַרְבֵּה — אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הֶעֱלָה נִיצוֹצוֹת עַל (כָּל) שְׂפָתוֹ פַּעַם אַחַת.

וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת לוֹ שָׂפָה — יְמַלְּאֶנּוּ מַיִם הֵיטֵב וְיַרְתִּיחֵם בְּתוֹכוֹ אֵצֶל הָאֵשׁ וְיִקַּח אֶבֶן רוֹתֵחַ אוֹ לַפִּיד אֵשׁ וְיַשְׁלִיכֵנוּ לְתוֹךְ הָרוֹתְחִין, וּמִתּוֹךְ כָּךְ יַרְתִּיחוּ יוֹתֵר וְיִגְבְּרוּ וְיַעֲלוּ עַל כָּל שְׂפָתוֹ:

ב (וּלְאַחַר שֶׁהִגְעִילוֹ עַל יְדֵי שָׂפָה אוֹ עַל יְדֵי אֶבֶן וְלַפִּיד — יִשְׁפֹּךְ הָרוֹתְחִין מִתּוֹכוֹ וְיִשְׁטְפֶנּוּ בְּמַיִם קָרִים, וְיַחֲזֹר וימַלְּאֶנּוּ מַיִם וְיַרְתִּיחֵם בְּתוֹכוֹ וְיַגְעִילֶנּוּ כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן עַל יְדֵי שָׂפָה אוֹ אֶבֶן וְלַפִּיד אֵשׁ אִם הוּא מַגְעִיל בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה חֲמִישִׁית וְאֵילָךְ וְהַכְּלִי הוּא בֶּן יוֹמוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וְכָל זֶה בִּכְלִי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חָמֵץ אֶלָּא מִתּוֹכוֹ כְּדֶרֶךְ תַּשְׁמִישׁ כָּל הַכֵּלִים, וּלְכָךְ הוּא

נִכְשָׁר עַל יְדֵי הַגְעָלַת הָרוֹתְחִין שֶׁבְּתוֹכוֹ, דְּ"כְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ". אֲבָל כְּלִי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ חָמֵץ גַּם בַּצַּד הַחִיצוֹן שֶׁלּוֹ, כְּגוֹן כְּלִי שֶׁשּׁוֹאֲבִין בּוֹ רוֹתְחִין מִכְּלִי רִאשׁוֹן, וְכֵן קְעָרָה שֶׁמְּכַסִּין הָאִלְפָּס בַּצַּד הַחִיצוֹן שֶׁלָּהּ — אֵינָן נִכְשָׁרִין עַל יְדֵי הַגְעָלַת הָרוֹתְחִין שֶׁמִּתּוֹכָן, אֶלָּא צָרִיךְ לְהַכְנִיסָן כֻּלָּם לְתוֹךְ יוֹרָה גְּדוֹלָה, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה הָרוֹתְחִים עַל צַד הַחִיצוֹן שֶׁלָּהֶם:

ג וּכְשֶׁמַּכְנִיס הַכֵּלִים לַיּוֹרָה — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם מַעֲלִין רְתִיחָה, דְּהַיְנוּ אֲבַעְבּוּעוֹת, בִּשְׁעַת כְּנִיסַת הַכֵּלִים לְתוֹכָם, שֶׁהַהַגְעָלָה אֵינָהּ אֶלָּא בְּרוֹתְחִין שֶׁמַּעֲלִין אֲבַעְבּוּעוֹת, אֲבָל לֹא בְּחַמִּין אַף עַל פִּי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ.

וְאִם מַכְנִיס לַיּוֹרָה כֵּלִים הַרְבֵּה זֶה אַחַר זֶה וּרְגִילוּת כְּשֶׁמַּכְנִיסִין כְּלִי אֶחָד לְתוֹךְ הָרוֹתְחִין מִיָּד נָחִים מֵרְתִיחָתָם — צָרִיךְ לְהַמְתִּין שֶׁלֹּא יַכְנִיס כְּלִי הַשְּׁנִיָּה עַד יָשׁוּבוּ הַמַּיִם וְיַעֲלוּ אֲבַעְבּוּעוֹת, וְכֵן יַמְתִּין בְּהַכְנָסַת כָּל כְּלִי וּכְלִי. וּמְאֹד צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בָּזֶה, שֶׁאִם לֹא נִזָּהֵר בָּזֶה — הֲרֵי הִפְסִיד הַהַגְעָלָה לְגַמְרֵי.

אֲבָל הָעוֹלָם אֵינָן נִזְהָרִין בָּזֶה, וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַגְעִיל רַק כַּפּוֹת שֶׁרֹב תַּשְׁמִישָׁן הוּא בִּכְלִי שֵׁנִי, וּקְעָרוֹת שֶׁרֹב תַּשְׁמִישָׁן הוּא עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן, וְכוֹסוֹת שֶׁרֹב תַּשְׁמִישָׁן הוּא בְּצוֹנֵן, וְכֵלִים הַלָּלוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם אֵין צָרִיךְ לְהַגְעִילָן בְּרוֹתְחִין, אֶלָּא דַּי לָהֶם בְּחַמִּין שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. אֲבָל כֵּלִים שֶׁרֹב תַּשְׁמִישָׁן הוּא עַל יְדֵי חֹם כְּלִי רִאשׁוֹן — אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אוֹסְרִין אֶת הַחַמִּין שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶם, אִם הִגְעִילָן בְּחַמִּין שֶׁלֹּא הֶעֱלוּ רְתִיחָה:

ד יֵשׁ מַצְרִיכִין לְהַשְׁהוֹת הַכֵּלִים בְּתוֹךְ הָרוֹתְחִין בְּאֹמֶד הַדַּעַת, בִּכְדֵי שֶׁיַּפְלִיטוּ כָּל גֵּעוּלָם.

וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן, וּמִנְהָגָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה הוּא, כִּי מִי יוֹדֵעַ לְשַׁעֵר מָתַי יַפְלִיט הַכְּלִי כָּל גֵּעוּלוֹ, שֶׁאִם בָּאנוּ לוֹמַר שֶׁיַּשְׁהֶה אוֹתוֹ כָּל כָּךְ בְּרוֹתְחִין כְּדֶרֶךְ שֶׁשָּׁהָה בּוֹ הָאִסּוּר כְּשֶׁנִּבְלַע בּוֹ — לֹא הָיְתָה הַגְעָלָה אַחַת מוֹעֶלֶת לוֹ כְּלָל, שֶׁהֲרֵי נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אִסּוּר זֶה כַּמָּה יָמִים, וְהֵאֵיךְ יִפְלֹט כֻּלּוֹ בְּהַגְעָלָה אַחַת? אֶלָּא וַדַּאי כָּךְ קִבְּלוּ חֲכָמִים שֶׁבְּהַגְעָלָה אַחַת הוּא פּוֹלֵט אֶת הַכֹּל, וְאִם כֵּן אֵין חִלּוּק בֵּין אִם יִשְׁהֶה הַרְבֵּה בְּרוֹתְחִין אוֹ אִם יוֹצִיאֵנוּ מִיָּד.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְהַשְׁהוֹתוֹ מְעַט מִזְּעֵיר, בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה פָּנַאי לְהָרוֹתְחִין לִכְנֹס לְתוֹךְ עֲבִי הַכְּלִי וּלְהַפְלִיט הַגִּעוּל מִמֶּשֶׁם, שֶׁאַף שֶׁהַפְלִיטָה נַעֲשֵׂית כְּרֶגַע, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ קְצָת שֶׁהִיָּה כְּדֵי כְּנִיסַת הָרוֹתְחִין לְתוֹךְ עֲבִי הַכְּלִי וּכְדֵי יְצִיאַת הַגִּעוּל לַחוּץ:

ה וּלְאַחַר הַגְּעָלַת כָּל כְּלִי וּכְלִי נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְשָׁטְפוֹ תֵּכֶף וּמִיָּד בְּמַיִם קָרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְלַע מִלְּכְלוּךְ מַיִם רוֹתְחִים שֶׁעַל גַּבָּיו, שֶׁגִּעוּל פְּלִיטַת הַכְּלִי נִתְעָרֵב בְּרוֹתְחִין. וְאַף שֶׁכְּבָר נִתְבַּטֵּל בְּתוֹכָם בְּשִׁשִּׁים, אַף עַל פִּי כֵן נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה לְהַעֲבִירוֹ מֵעַל גַּבֵּי הַכְּלִי עַל יְדֵי שְׁטִיפָה בְּצוֹנֵן:

ו וּלְאַחַר גְּמַר הַגְּעָלַת הַכֵּלִים — יִשְׁפֹּךְ הָרוֹתְחִין שֶׁבַּיּוֹרָה הַחוּצָה, שֶׁאָסוּר לֵהָנוֹת מֵהֶם לְכַתְּחִלָּה, לְפִי שֶׁגִּעוּל פְּלִיטַת הַכֵּלִים מְעָרֵב בָּהֶם. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּתוֹכָם בְּשִׁשִּׁים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַמַּגְעִיל מַכְנִיס הַכְּלִי בַּיָּדַיִם לְתוֹךְ הָרוֹתְחִים כְּדֵי לְהַפְלִיט הָאִסּוּר מִן הַכְּלִי לְתוֹךְ הָרוֹתְחִין — הֲרֵי זֶה כִּמְבַטֵּל אִסּוּר בְּתוֹךְ הַהֶתֵּר בְּיָדַיִם אִם יֵהָנֶה מֵהָרוֹתְחִין שֶׁהָאִסּוּר נִתְבַּטֵּל בָּהֶם. אֲבָל אִם לֹא יֵהָנֶה מֵהֶם — אֵינוֹ כִּמְבַטֵּל אִסּוּר בְּיָדַיִם, כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ רַק לְהַפְלִיט הָאִסּוּר מִן הַכְּלִי, וְלֹא לֵהָנוֹת מֵהַמַּיִם שֶׁהָאִסּוּר נִפְלַט לְתוֹכָם.

(וַאֲפִלּוּ אִם הַכֵּלִים הַנִּגְעָלִים לֹא הָיוּ בְּנֵי יוֹמָן, שֶׁהַגִּעוּל הַנִּפְלָט מֵהֶם הוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם — אַף עַל פִּי כֵן אֵין לְהַתִּיר לֵהָנוֹת לְכַתְּחִלָּה מִן הַמַּיִם שֶׁבַּיּוֹרָה, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם אֶלָּא כְּשֶׁעָבַר וּבִשֵּׁל בְּקְדֵרָה שֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָהּ, שֶׁהַתַּבְשִׁיל מֻתָּר בַּאֲכִילָה, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּקְדֵרָה שֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָהּ, וְזֶה שֶׁמַּכְנִיס הַכְּלִי בַּיָּדַיִם לְתוֹךְ הַמַּיִם כְּדֵי לְהַפְלִיט הָאִסּוּר הַפָּגוּם מִן הַכְּלִי לְתוֹךְ הַמַּיִם — הֲרֵי זֶה כִּמְבַטֵּל בְּקְדֵרָה שֶׁאֵינָהּ בַּת יוֹמָהּ אִם יֵהָנֶה מִן הַמַּיִם שֶׁהָאִסּוּר הַפָּגוּם נִפְלַט לְתוֹכָם):

ז וְכָל הַכֵּלִים אֲפִלּוּ שֶׁלְּחָנוֹת וְתֵבוֹת הַצְּרִיכִין הַגְּעָלָה — יֵשׁ לִזָּהֵר לַהֲדִיחָם וּלְשַׁפְשְׁפָם יָפֶה קֹדֶם הַהַגְעָלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבוּק בָּהֶם שׁוּם מַשֶּׁהוּ אִסּוּר בְּעַיִן (אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין סְתָם כֵּלִים נְקִיִּים הֵם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ה). וְאַחַר כָּךְ יְנַגְּבֵם יָפֶה מִמֵּי הַהֲדָחָה שֶׁעַל גַּבֵּיהֶם שֶׁהֵם צוֹנְנִים, שֶׁלֹּא יְצַנְּנוּ מְעַט אֶת מֵי הַהַגְעָלָה:

ח הַמַּגְעִיל כֵּלִים הַבְּלוּעִים מֵחָמֵץ לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן אִסּוּר אֲכִילָתוֹ, דְּהַיְנוּ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִתְּחִלַּת שָׁעָה ה' וְאֵילָךְ — צָרִיךְ לְהַגְעִיל מִתְּחִלָּה אֶת הַיּוֹרָה שֶׁמַּגְעִיל בָּהּ אֶת הַכֵּלִים, וְיִשְׁפֹּךְ אֶת מֵי הַהַגְעָלָה לַחוּץ וְיִשְׁטְפֶנָּה בְּצוֹנֵן, וְיַרְתִּיחַ בָּהּ מַיִם אֲחֵרִים וַיַכְנִיס בְּתוֹכָהּ

אֶת הַכֵּלִים, שֶׁאִם לֹא יַגְעִיל הַיּוֹרֶה מִתְּחִלָּה — הֲרֵי הַמַּיִם שֶׁבַּיּוֹרֶה נֶאֱסָרִין מֵחֲמַת הַיּוֹרֶה, שֶׁאֵין בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד כָּל עֲבִי דְּפְנֵי הַיּוֹרֶה וְשׁוּלֶיהָ, וְחוֹזְרִין הַמַּיִם הַנֶּאֱסָרִים וְאוֹסְרִין אֶת הַכֵּלִים הַנִּגְעָלִין בְּתוֹכוֹ, שֶׁפְּלִיטַת הַיּוֹרֶה שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּיִם נִבְלָע בַּכֵּלִים:

ט וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בַּמַּיִם שֶׁבַּיּוֹרֶה שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד כָּל הַכֵּלִים הַנִּגְעָלִים בְּתוֹכָם, שֶׁאִם אֵין בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַכֵּלִים — הֲרֵי הַמַּיִם נֶאֱסָרִין מֵחֲמַת פְּלִיטַת הַכֵּלִים, וְחוֹזְרִין וְאוֹסְרִין אֶת הַכֵּלִים, שֶׁפְּלִיטַת הַכֵּלִים שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּיִם חוֹזֶרֶת וְנִבְלַעַת בָּהֶם וְאוֹסַרְתָּן, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְבַּטְּלָה בְּשִׁשִּׁים בְּתוֹךְ הַמַּיִם:

י וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מַגְעִיל כָּל הַכֵּלִים בְּבַת אַחַת אֶלָּא מַגְעִילָן זֶה אַחַר זֶה — לֹא דַּי שֶׁיִּהְיֶה בְּמַיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד כָּל כְּלִי וּכְלִי בִּלְבַדּוֹ, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד כֻּלָּם בְּיַחַד, לְפִי שֶׁגַּעוּל הַנִּפְלָט מִכְּלִי הַב' אוֹ הַג' — הֲרֵי גַּם גִּעוּל הָרִאשׁוֹן חוֹזֵר וְנַעֲוֹר וּמִצְטָרֵף עִם גִּעוּל הַב' וְג' וְאוֹסְרִין אֶת הַמַּיִם שֶׁאֵין בָּהֶם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ט עַיֵּן שָׁם:

יא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַכֵּלִים בְּשָׁעָה שֶׁמַּגְעִילָן הֵם בְּנֵי יוֹמָן מִבְּלִיעַת הָאִסּוּר, אֲבָל אִם אֵינָן בְּנֵי יוֹמָן — אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בַּמַּיִם שִׁשִּׁים אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד כְּלִי אֶחָד מֵהֶם, שֶׁהַגִּעוּל הַנִּפְלָט מֵהַכֵּלִים הוּא פָּגוּם, וְאַף אִם חוֹזֵר וְנִבְלָע בָּהֶם — הֲרֵי הוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם, וּמֵתֵר כְּשֶׁנַּעֲשָׂה קֹדֶם הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז.

וְאַף עַל פִּי שֶׁקֹּדֶם שֶׁנִּפְלַט הַגִּעוּל מִן הַכֵּלִים הָיָה גַּם כֵּן פָּגוּם וְאַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְהַגְעִילוֹ וּלְהַפְלִיטוֹ מִן הַכְּלִי מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים גְּזֵרָה מִשּׁוּם כְּלִי בֶּן יוֹמוֹ, וְאִם כֵּן עַכְשָׁיו שֶׁהַגִּעוּל חָזַר וְנִבְלַע בָּהֶם — מָה הוֹעִיל כְּלוּם בְּהַגְעָלָתוֹ? מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהַגִּעוּל בְּעַצְמוֹ הַפָּגוּם מֵתֵר גָּמוּר הוּא אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הֲרֵי יֵשׁ נוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם שֶׁל הֶתֵּר, דְּהַיְנוּ טַעַם פָּגוּם שֶׁהָיָה בָּלוּעַ בַּכְּלִי קֹדֶם הַהַגְעָלָה הוּא נוֹתֵן טַעַם אֶחָד שֶׁל הֶתֵּר, וּמִמֶּנּוּ נִפְלָט הַגִּעוּל הַפָּגוּם לְתוֹךְ הַמַּיִם הֲרֵי נוֹתֵן טַעַם ב' שֶׁל הֶתֵּר, וְכֵן הַמַּיִם חָזְרוּ וְנִבְלְעוּ בַּכֵּלִים הֲרֵי נוֹתֵן טַעַם ג' שֶׁל הֶתֵּר, וְהוּא מֵתֵר גָּמוּר אַף בְּאִסּוּרֵי תוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ה:

יב וְכֵן אִם הַיּוֹרָה אֵינָהּ בַּת יוֹמָהּ — אֵין צָרִיךְ לְהַגְעִילָהּ קֹדֶם הַגְּעָלַת הַכֵּלִים בְּתוֹכָהּ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ כָּאן ג' נוֹתְנֵי טַעַם שֶׁל הֶתֵּר: מִן הֶחָמֵץ לַיּוֹרָה, וּמִן הַיּוֹרָה לַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ, וּמִן הַמַּיִם לַכֵּלִים הַנִּגְעָלִים, וְהַכֹּל שֶׁל הֶתֵּר, כֵּיוָן שֶׁהַגִּעוּל הוּא פָּגוּם:

יג וְכָל זֶה כְּשֶׁמַּגְעִיל בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה ה' וְאֵילָךְ. וְכֵן אֶפְלּוּ בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה, אִם מַגְעִיל כְּלִי הַבָּלוּעַ מִשְּׁאָר אִסּוּרֵי תוֹרָה אוֹ אִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים — צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֶּן יוֹמוֹ, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ, וְאָז מֻתָּר לְהַגְעִיל אֲפִלּוּ אִם מַגְעִיל כֵּלִים הַבְּלוּעִים מֵאִסּוּר עִם כֵּלִים כְּשֵׁרִים הַבְּלוּעִים מֵחָמֵץ, וַאֲפִלּוּ אִם מַכְנִיס לַיּוֹרָה כְּלִי הַבָּלוּעַ מֵאִסּוּר קֹדֶם שֶׁמַּכְנִיס כֵּלִים הַכְּשֵׁרִים אוֹ שֶׁמַּכְנִיסָן בְּיַחַד בְּבַת אַחַת.

אֲבָל אִם מַגְעִיל כְּלִי הֶחָמֵץ קֹדֶם שָׁעָה ה', אַף אִם הַיּוֹרָה הוּא בֶּן יוֹמוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהַגְעִילוֹ תְּחִלָּה, וְכֵן אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַכֵּלִים אַף אִם הֵם בְּנֵי יוֹמָן, דְּכֵיוָן שֶׁהֶחָמֵץ הוּא מֻתָּר עֲדַיִן בַּאֲכִילָה — הֲרֵי יֵשׁ כָּאן ג' נוֹתְנֵי טַעַם שֶׁל הֶתֵּר קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִכְלַל אִסּוּר, דְּהַיְנוּ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן אִסּוּרוֹ, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֶאֱסָר אַף כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן אִסּוּרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז.[19]

יד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמַּגְעִיל כְּלֵי חָלָב לִבְדָּם אוֹ כְּלֵי בָּשָׂר לִבְדָּם, אֲבָל אִם מַגְעִילָם בְּיַחַד, דְּהַיְנוּ שֶׁתּוֹחֵב אוֹתָם בַּיּוֹרָה בְּבַת אַחַת מַמָּשׁ — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁיִּהְיֶה בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד אֶחָד מֵהֶם, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ, שֶׁאִם שְׁנֵיהֶן הֵן בְּנֵי יוֹמָן וְאֵין בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד אֶחָד מֵהֶם — הֲרֵי נֶאֱסְרוּ הַמַּיִם מֵחֲמַת פְּלִיטַת הַבָּשָׂר וּפְלִיטַת הֶחָלָב הַמְעֹרָבֶת בָּהֶם, וְחוֹזְרִין וְאוֹסְרִין אֶת הַכֵּלִים וְאֶת הַיּוֹרָה. אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ מַגְעִילָן בְּיַחַד, אַף עַל פִּי שֶׁמַּגְעִילָן בְּיוֹרָה אַחַת אֶלָּא שֶׁמַּכְנִיסָן זֶה אַחַר זֶה — לֹא נֶאֱסְרוּ הַמַּיִם כְּלָל, לְפִי שֶׁיֵּשׁ כָּאן נוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם שֶׁל הֶתֵּר קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא לִכְלַל אִסּוּר, דְּהַיְנוּ מִן הַבָּשָׂר אוֹ הֶחָלָב לַכֵּלִי וּמִן הַכֵּלִי לְהַמַּיִם שֶׁבַּיּוֹרָה, וַעֲדַיִן הַכֹּל הֶתֵּר, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא נִפְלַט לְתוֹךְ הַמַּיִם אֶלָּא טַעַם חָלָב לְבַדּוֹ אוֹ טַעַם בָּשָׂר לְבַדּוֹ:

---

[19] וְעַיֵּן שָׁם שֶׁאַף הָאוֹסְרִים בְּב' נוֹתְנֵי טַעַם מוֹדִים בְּג' נוֹתְנֵי טַעַם, מִטַּעַם הַמְבֹאָר שָׁם. וְאֵין הַדָּבָר דּוֹמֶה לְדָגִים שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בְּקֻדָּרָה שֶׁל בָּשָׂר שֶׁיֵּשׁ אוֹסְרִים לֶאֱכָלָם בְּחָלָב, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ ג' נוֹתְנֵי טַעַם: מִן הַבָּשָׂר לַקֻּדָּרָה, וּמֵהַקֻּדָּרָה לְהָרֹטֶב שֶׁל דָּגִים שֶׁבְּתוֹכָהּ, וּמֵהָרֹטֶב לַדָּגִים, לְפִי שֶׁטַּעַם קָלוּשׁ שֶׁל בָּשָׂר הַמָּבְלָע בַּדָּגִים יֵשׁ בּוֹ חֲשִׁיבוּת טַעַם קָצָת, כִּי נִבְלָע אֹכֶל בְּאֹכֶל, שֶׁהַדָּגִים רְאוּיִין לֶאֱכִילָה וְהַבָּשָׂר נָתַן בָּהֶם טַעַם לִשְׁבָחָם, לָכֵךְ אָסוּר לֶאֱכָלוֹ בְּחָלָב אִם נִתְבַּשְּׁלוּ בְּקֻדָּרָה שֶׁל בָּשָׂר. אֲבָל טַעַם קָלוּשׁ שֶׁל חֹמֶץ שֶׁנִּפְלַט מִן הַכֵּלִים אוֹ מִן הַיּוֹרָה וְחוֹזֵר וְנִבְלָע בַּכֵּלִים — אֵינוֹ חָשׁוּב טַעַם כְּלָל כְּשֶׁיַּחֲזֹר וְיִפָּלֵט בְּפֶסַח לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל):

טו וְכָל זֶה מֵעִקַּר הַדִּין, אֲבָל כְּבָר נָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַחֲמִיר לְהַגְעִיל הַיּוֹרָה תְּחִלָּה אַף אִם אֵינָהּ בַּת יוֹמָהּ וּמַגְעִיל בְּתוֹכָהּ קֹדֶם שָׁעָה ה'.

וְכֵן נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַגְעִיל שׁוּם כְּלִי כְּשֶׁהוּא בֶּן יוֹמוֹ אַף שֶׁהוּא יְחִידִי וְיֵשׁ בַּמַּיִם יוֹתֵר מִשִּׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ. וַאֲפִלּוּ רוֹצֶה לְהַגְעִילוֹ קֹדֶם שָׁעָה ה' — לֹא יַגְעִילֶנּוּ כְּשֶׁהוּא בֶּן יוֹמוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטְעוּ לְהַגְעִיל כְּלִי הַבָּלוּעַ מִשְּׁאָר אִסּוּרֵי תוֹרָה כְּשֶׁהוּא בֶּן יוֹמוֹ, וְלֹא יְדַקְדְּקוּ אִם יֵשׁ בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ, וְיַחְזְרוּ הַמַּיִם וְיִבָּלְעוּ בַּכְּלִי וְיַאסְרוּ אוֹתָם אִם אֵין בָּהֶם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן נוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם שֶׁל הֶתֵּר אֶלָּא שֶׁל אִסּוּר הַבָּלוּעַ בַּכְּלִי:

טז וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים: אַף כְּשֶׁמַּגְעִיל מִשָּׁעָה ה' וָאֵילָךְ — אֵין צָרִיךְ לְהַגְעִיל הַיּוֹרָה תְּחִלָּה אַף שֶׁהִיא בַּת יוֹמָהּ, וְכֵן אֵין צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַכֵּלִים אַף אִם הֵם בְּנֵי יוֹמָן, לְפִי שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַכֵּלִים טְרוּדִים לִפְלֹט הַגִּעוּל הַבָּלוּעַ בָּהֶם — אֵינָן בּוֹלְעִים כְּלוּם מֵהַגִּעוּל הַנִּפְלָט מֵהֶם וְלֹא הֵן מֵהַגִּעוּל הַנִּפְלָט מִן הַיּוֹרָה, שֶׁמֵּחֲמַת טִרְדָּתָם לִפְלֹט אֵין בָּהֶם כֹּחַ לִבְלֹעַ.

רַק שֶׁצָּרִיךְ הוּא לְהַזֵּהֵר שֶׁלֹּא יַשְׁהֶה הַכֵּלִים בְּתוֹךְ הַיּוֹרָה יוֹתֵר מִדַּאי, אֶלָּא יַשְׁהֶה אוֹתָם שָׁם בְּאֹמֶד הַדַּעַת בִּכְדֵי שֶׁיִּפְלִיטוּ כָּל גִּעוּלָם, וְיוֹצִיאֵם מִיָּד, שֶׁאִם יַשְׁהֶה אוֹתָם שָׁם לְאַחַר שֶׁהִפְלִיטוּ כָּל גִּעוּלָם — הֲרֵי הֵם חוֹזְרִין וּבוֹלְעִין מִגִּעוּל הַנִּפְלָט מֵהֶם כְּבָר אוֹ מִן גִּעוּל הַנִּפְלָט מִן הַיּוֹרָה, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָם טְרוּדִין עוֹד לִפְלֹט — הֲרֵי הֵם חוֹזְרִין וּבוֹלְעִין, וְנֶאֱסָרִין אִם הֵם בְּנֵי יוֹמָן וְאֵין בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּן, אוֹ אִם הַיּוֹרָה הִיא בַּת יוֹמָהּ אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּן:

יז וְכֵן צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַגְעִיל בְּיַחַד כֵּלִים שֶׁנִּבְלַע בָּהֶם אִסּוּר מְרֻבֶּה עִם כֵּלִים שֶׁנִּבְלַע בָּהֶם אִסּוּר מוּעָט, כְּגוֹן כַּפּוֹת שֶׁרֹב תַּשְׁמִישָׁן בִּכְלִי שֵׁנִי, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כּוֹסוֹת שֶׁרֹב תַּשְׁמִישָׁן בְּצוֹנֵן — לֹא יַגְעִילֶנּוּ בְּבַת אַחַת עִם קְעָרוֹת שֶׁרֹב תַּשְׁמִישָׁן עַל יְדֵי עֵרוּי מִכְּלִי רִאשׁוֹן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עִם קְדֵרוֹת שֶׁל מַתָּכוֹת אוֹ עִם כַּפּוֹת שֶׁמְּגִיסִין בָּהֶם הַקְּדֵרָה (אֶלָּא מִתְּחִלָּה יַכְנִיס לַיּוֹרָה הַכֵּלִים שֶׁבְּלִיעָתָן מוּעֶטֶת, וְאַחַר כָּךְ יַכְנִיס הַכֵּלִים שֶׁבְּלִיעָתָן מְרֻבָּה) שֶׁמְּמַהֲרִין לִפְלֹט גִּעוּל הַבָּלוּעַ מֵהֶם, וּלְאַחַר שֶׁפָּלְטוּ כָּל גִּעוּלָם שֶׁאֵינָם טְרוּדִין עוֹד לִפְלֹט — הֲרֵי הֵם חוֹזְרִין וּבוֹלְעִין גִּעוּל הַנִּפְלָט מִכְּלִי שֶׁבְּלִיעָתָן מְרֻבָּה.

וְכֵן צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַגְעִיל מִקְצַת כְּלִי אֶחָד ב' פְּעָמִים, כְּגוֹן כְּשֶׁמַּגְעִיל כֵּלִים גְּדוֹלִים

שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַכְנִיס כָּל הַכֵּלִי בְּתוֹךְ הַיּוֹרָה בְּבַת אַחַת — לֹא יְגַלְגְּלוֹ בַּיָּד סָבִיב בַּמַּיִם, שֶׁלֹּא יַחֲזֹר וְיַכְנִיס בַּמַּיִם מִמְּקֹצֶת שֶׁכְּבָר הֶגְעִיל פַּעַם אַחַת וּפָלַט כְּבָר כָּל גְּעוּלוֹ, וְעַכְשָׁיו כְּשֶׁחוֹזֵר וּמַכְנִיסוֹ בַּמַּיִם — הוּא חוֹזֵר וּבוֹלֵעַ גְּעוּל שֶׁפָּלַט כְּבָר, אוֹ גְּעוּל שֶׁנִּפְלַט מִשְּׁאָר כֵּלִים שֶׁהֶגְעֲלוּ כְּבָר, אוֹ גְּעוּל שֶׁנִּפְלַט מֵהַיּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁיו אֵינוֹ טָרוּד עוֹד לִפְלֹט. אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַכְנִיס בַּמַּיִם חֲצִי הַכֵּלִי אוֹ שְׁלִישִׁיתוֹ וְיוֹצִיאֶנּוּ לְאַחַר שֶׁפָּלַט גְּעוּלוֹ, וְיַחֲזֹר וְיַכְנִיס צַד הַשֵּׁנִי, וְיִצְמְצֵם כְּפִי יְכָלְתּוֹ שֶׁלֹּא יַכְנִיס מִקְצָת אֶחָד פַּעֲמַיִם:

יח וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לִזָּהֵר בְּכָל זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁמַּגְעִיל מִשָּׁעָה ה' וָאֵילָךְ וְהַכֵּלִים הֵם בְּנֵי יוֹמָן וְאֵין בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּן וְהַיּוֹרָה הִיא גַּם כֵּן בַּת יוֹמָהּ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַחְזְרוּ וְיִבְלְעוּ מֵהַגְּעוּל שֶׁפָּלְטוּ אוֹ מֵהַגְּעוּל שֶׁנִּפְלַט מֵהַיּוֹרָה, לְפִי שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל שֶׁטֶּבַע הָרוֹתְחִין לִבְלֹעַ וְלֹא לִפְלֹט מַה שֶּׁבָּלְעוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ב, וְכֵן אֵלּוּ הָרוֹתְחִין שֶׁבַּיּוֹרָה בּוֹלְעִין הַגְּעוּל הַנִּפְלָט מֵהַכֵּלִים וּמִן הַיּוֹרָה וְאֵינָן פּוֹלְטִין אֶת הַגְּעוּל שֶׁבָּלְעוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינָן מַבְלִיעִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַכֵּלִים כָּל זְמַן שֶׁהֵן רוֹתְחִין, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּעֲלִין רְתִיחָה וַאֲבָעְבּוּעוֹת.

וּלְפִיכָךְ אִם קָדַם וְהוֹצִיא אֶת הַכֵּלִים מִן הַיּוֹרָה בְּעוֹד שֶׁהָרוֹתְחִין מַעֲלִין רְתִיחָה — הֲרֵי לֹא נִבְלַע בְּהַכֵּלִים שׁוּם גְּעוּל. אֲבָל אִם הוֹצִיא לְאַחַר שֶׁנָּחוּ מֵרְתִיחָתָן אַף עַל פִּי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — הֲרֵי חָזְרוּ הַכֵּלִים וּבָלְעוּ גְּעוּל שֶׁנִּפְלַט מֵהֶם אוֹ מֵהַיּוֹרָה, לְכָךְ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהַרְתִּיחַ הַמַּיִם וְיַגְעִיל הַכֵּלִים פַּעַם שֵׁנִית, וְיוֹצִיאֵם טֶרֶם שֶׁיָּנוּחוּ הַמַּיִם מֵרְתִיחָתָן:

יט וּלְפִי ב' סְבָרוֹת אֵלּוּ הָאַחֲרוֹנוֹת — מֻתָּר לְהַגְעִיל כֵּלִים אַף בְּתוֹךְ הַפֶּסַח (פֵּרוּשׁ בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב אֵין לְהַכְשִׁיר כֵּלִים, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ט עַיֵּן שָׁם).

אֲבָל לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין תַּקָּנָה לְהַגְעָלָה אֶלָּא עַל יְדֵי בִּטּוּל בְּשִׁשִּׁים אוֹ עַל יְדֵי הֶתֵּר נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם, אִם כֵּן מִלֵּיל ט"ו שֶׁהֶחְמֵץ אָסוּר בְּמַשֶּׁהוּ וְגַם נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם אָסוּר לְפִי מִנְהָגֵנוּ — אֵין לְהַכְשִׁיר שׁוּם כְּלִי אֶלָּא עַל יְדֵי לִבּוּן בְּאוּר, שֶׁאָז הָאִסּוּר נִשְׂרָף וְנִכְלֶה לְגַמְרֵי, וְאֵין לָחֹשׁ בּוֹ שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִבְלַע בַּכֵּלִי:

כ וּלְעִנְיַן פְּסַק הֲלָכָה — הָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁרְתִיחַת הַמַּיִם אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת אֶת הַכֵּלִים מִלִּבְלֹעַ, וְגַם טָרְדַּת פְּלִיטַת הַכֵּלִים אֵינָהּ מְעַכַּבְתָּן מִלִּבְלֹעַ (אֶת הַגְּעוּל, שֶׁהוּא

רַךְ וְנִסְרָךְ וְנִדְבָּק וְנִבְלָע בַּכְּלִי, שֶׁהֲרֵי הוּא דּוֹמֶה לְצִיר שֶׁהוּא נִבְלָע בַּבָּשָׂר אַף כְּשֶׁהַבָּשָׂר טָרוּד לִפְלֹט אֶת דָּמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ע').

וְעוֹד, שֶׁפְּלִיטַת הַכֵּלִים נִגְמֶרֶת בִּמְהֵרָה מִיָּד שֶׁמַּכְנִיסָן לַמַּיִם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאִם מַשְׁהֶה אוֹתָם בַּמַּיִם מְעַט יוֹתֵר — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא חָזְרוּ וּבָלְעוּ מַה שֶּׁפָּלְטוּ אוֹ מַה שֶּׁפָּלְטָה הַיּוֹרֶה.

וְעוֹד, שֶׁכְּשֶׁמּוֹצִיא הַכֵּלִים מֵהַיּוֹרֶה וְהֵן מְלֵכְלָכִין בְּמַיִם חַמִּין — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא בְּרֶגַע זוֹ בָּלְעוּ מִמַּיִם הַלָּלוּ שֶׁעַל גַּבֵּיהֶן (שֶׁבְּרֶגַע זוֹ אֵינָן טְרוּדִין לִפְלֹט).

לְפִיכָךְ, אֵין הַגְעָלָה מוֹעֶלֶת מִשָּׁעָה ה' וָאֵילָךְ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַכֵּלִים אִם הֵם בְּנֵי יוֹמָן. וְאִם הַיּוֹרֶה הִיא בַּת יוֹמָהּ — צָרִיךְ לְהַגְעִילָהּ תְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

כא וּמִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלָחֹשׁ גַּם לַסְּבָרוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת, וּלְפִיכָךְ אַף אִם הַיּוֹרֶה וְהַכֵּלִים אֵינָן בְּנֵי יוֹמָן וְגַם יֵשׁ בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַכֵּלִים — יְזַהֵר בְּכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְזַהֵר לְפִי סְבָרָא הַשְּׁנִיָּה וּבְמַה שֶּׁצָּרִיךְ לְזַהֵר לְפִי סְבָרָא שְׁלִישִׁית.

דְּהַיְנוּ, שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַגְעִיל כֵּלִים שֶׁבְּלִיעָתָם מוּעֶטֶת עִם כֵּלִים שֶׁבְּלִיעָתָם מְרֻבָּה, וְשֶׁלֹּא לְהַגְעִיל מִקְצָת כְּלֵי שְׁתֵּי פְּעָמִים, וְשֶׁלֹּא לְהַשְׁהוֹת הַכֵּלִים יוֹתֵר מִדַּאי שֶׁלֹּא יַחְזְרוּ וְיִבְלְעוּ הַגּוּשׁ שֶׁפָּלְטוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הַגּוּשׁ הוּא נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם, וְגַם יֵשׁ בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ, מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא יְזַהֵר בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ — הֲרֵי זֶה כְּמַבְלִיעַ הַגּוּשׁ בְּיָדַיִם בְּתוֹךְ הַכֵּלִים לְפִי סְבָרָא הַשְּׁנִיָּה (שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַכֵּלִים טְרוּדִים לִפְלֹט אֵינָן בּוֹלְעִים כְּלוּם, וּמֻחֶמֶת שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר יִבְלָעוּ), וּלְכַתְּחִלָּה בְּוַדַּאי אֵין לְהַבְלִיעוֹ בְּתוֹךְ הַכֵּלִים, שֶׁהֲרֵי הַמַּיִם שֶׁבַּיּוֹרֶה אֲסוּרִין לְהֶנּוֹת מֵהֶם לְכַתְּחִלָּה מֻחֶמֶת שֶׁהַגּוּשׁ בָּלוּעַ בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְכֵלִים הַלָּלוּ שֶׁהוּא רוֹצֶה לֵהָנוֹת מֵהֶם וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אֵיךְ יַבְלִיעַ בָּהֶם אֶת הַגּוּשׁ?

וְכֵן יְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַשְׁהוֹת הַכֵּלִים עַד שֶׁיְּנוּחוּ הַמַּיִם מֵרְתִיחָתָם, שֶׁכְּשֶׁמַּשְׁהֶה אוֹתָן בְּמַיִם חַמִּים שֶׁאֵינָן רוֹתְחִין — הֲרֵי זֶה כְּמַבְלִיעַ בָּהֶם הַגּוּשׁ בְּיָדַיִם לְפִי סְבָרָא הַשְּׁלִישִׁית. וּמִטַּעַם זֶה צָרִיךְ לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס הַכֵּלִים עַד שֶׁהַמַּיִם יַעֲלוּ רְתִיחָה, שֶׁכְּשֶׁמַּכְנִיסָם קֹדֶם לָכֵן יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁיִּפְלִיטוּ וְיַחְזְרוּ וְיִבְלְיעוּ. וְאַף שֶׁאֵין הַדָּבָר בָּרוּר שֶׁיִּבְלְיעוּ מַה שֶּׁיַּפְלִיטוּ, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יַסְפִּיקוּ לִפְלֹט וְלִבְלֹעַ קֹדֶם שֶׁיִּרְתִּיחוּ הַמַּיִם, מִכָּל

מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אֵין לְהַבְלִיעַ בָּהֶם הַגְּעוּל אַף שֶׁהוּא נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם וְיֵשׁ בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ, אִם כֵּן כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לוֹ לְתַקֵּן שֶׁלֹּא יַבְלִיעַ כְּלוּם צָרִיךְ הוּא לְתַקֵּן. וְכֵיוָן שֶׁלְּפִי סְבָרָא הַשְּׁלִישִׁית אִם יְזַהֵר לְהַכְנִיס הַכֵּלִים לַיּוֹרָה כְּשֶׁהַמַּיִם רוֹתְחִין כְּבָר וּלְהוֹצִיאָם מֵהַיּוֹרָה בְּעוֹד שֶׁהַמַּיִם הֵם רוֹתְחִין בְּוַדַּאי לֹא יַבְלִיעוּ כְּלוּם, וְאִם לֹא יְזַהֵר בְּכָךְ אֶפְשָׁר שֶׁיַּבְלִעוּ — צָרִיךְ הוּא לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה וּלְהַגְעִיל בְּעִנְיָן שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יַבְלִעוּ כְּלוּם. וְאַף עַל פִּי שֶׁאַף אִם יַבְלִעוּ קֹדֶם רְתִיחַת הַמַּיִם יַפְלִיטוּ אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיַּרְתִּיחוּ הַמַּיִם וְשׁוּב לֹא יַבְלִעוּ כְּשֶׁיְּזַהֵר לְהוֹצִיאָם מֵהַיּוֹרָה טֶרֶם שֶׁיָּנוּחוּ הַמַּיִם מֵרְתִיחָתָם, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַבְלִיעוּ כְּלָל, שֶׁאֵין לְהַבְלִיעַ אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה עַל דַּעַת שֶׁיַּגְעִילוּ וְיַפְלִיטוּ אַחַר כָּךְ.

וְכֵיוָן שֶׁצָּרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּכָל דְּבָרִים הַלָּלוּ כְּשֶׁמַּגְעִיל מִשָּׁעָה ה' וְאֵילָךְ, לְפִיכָךְ טוֹב לוֹ לָאָדָם שֶׁיְּזַהֵר לְהַגְעִיל קֹדֶם שָׁעָה ה', כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִזָּהֵר וּלְדַקְדֵּק בְּכָל דְּבָרִים הַלָּלוּ. וְיֵשׁ (מַהַמְדַקְדְּקִים) שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַגְעִיל ג' יָמִים קֹדֶם הַפֶּסַח:

כב וְאִם רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֶסַח בְּיוֹרָה זוֹ שֶׁהִגְעִיל בָּהּ הַכֵּלִים קֹדֶם שָׁעָה ה', אוֹ אֲפִלּוּ אַחַר שָׁעָה ה' אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיוּ הַכֵּלִים בְּנֵי יוֹמָן, אוֹ אֲפִלּוּ הָיוּ בְּנֵי יוֹמָן אֶלָּא שֶׁהָיָה בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּן — אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהַגְעִיל אֶת הַיּוֹרָה אַחַר הַגְּעָלַת הַכֵּלִים בְּתוֹכָהּ אִם הִגְעִילָהּ כְּבָר קֹדֶם הַגְּעָלַת הַכֵּלִים, שֶׁהֲרֵי הַגְּעוּל שֶׁנִּבְלַע בָּהּ מִפְּלִיטַת הַכֵּלִים כְּבָר נִתְבַּטֵּל בַּמַּיִם בְּשִׁשִּׁים, אוֹ שֶׁהוּא נוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם שֶׁל הֶתֵּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם בְּשָׁעָה שֶׁהִגְעִיל אֶת הַיּוֹרָה בַּתְּחִלָּה הָיְתָה בַּת יוֹמָהּ וְהִגְעִילָהּ מִשָּׁעָה ה' וְאֵילָךְ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהַגְעִילָהּ פַּעַם שֵׁנִית אַף אִם לֹא הָיוּ הַכֵּלִים בְּנֵי יוֹמָן וְהָיָה בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּן (וְאַף אִם אֵינוֹ רוֹצֶה כְּלָל לְהַגְעִיל בְּתוֹכָהּ כֵּלִים — צָרִיךְ לְהַגְעִילָהּ ב' פְּעָמִים) לְהַכְשִׁירָהּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁכְּשֶׁהִגְעִילָהּ בַּתְּחִלָּה חָזְרוּ הַמַּיִם וְנִבְלְעוּ בָּהּ וַאֲסָרוּהָ, שֶׁהֲרֵי הַגְּעוּל שֶׁנִּפְלַט מִן הַיּוֹרָה לֹא נִתְבַּטֵּל בַּמַּיִם בְּשִׁשִּׁים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְגַם אֵינוֹ נוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם שֶׁל הֶתֵּר, כֵּיוָן שֶׁהוּא בֶּן יוֹמוֹ וּכְבָר הִגִּיעַ זְמַן אִסּוּר הֶחָמֵץ בִּשְׁעַת הַגְּעָלָה, אֶלָּא לְפִי שֶׁהַמַּיִם הַלָּלוּ שֶׁחָזְרוּ וְנִבְלְעוּ בַּיּוֹרָה אֵין כָּל גּוּפָן מַמָּשׁוּת אִסּוּר, וְאֵין בָּהֶם אִסּוּר אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן, דְּהַיְנוּ לְפִי עֵרֶךְ גְּעוּל פְּלִיטַת כָּל גּוּף הַיּוֹרָה נֶגֶד כָּל הַמַּיִם שֶׁבַּיּוֹרָה, כְּגוֹן אִם יֵשׁ בְּכָל הַמַּיִם שֶׁבַּיּוֹרָה עֶשֶׂר

פְּעָמִים כְּמוֹ כָּל גּוּף הַיּוֹרֶה, יֵשׁ גַּם כֵּן בַּמַּיִם הַלָּלוּ שֶׁחָזְרוּ וְנִבְלְעוּ בַּיּוֹרֶה עֶשֶׂר חֲלָקִים שֶׁל מַיִם הַמַּתְּרִים שֶׁהָיוּ בַּיּוֹרֶה, וְחֵלֶק אַחַד עָשָׂר הוּא הַגִּעוּל שֶׁנִּפְלַט מֵהַיּוֹרֶה לַמַּיִם, לְפִיכָךְ כְּשֶׁחוֹזֵר וּמַגְעִיל הַיּוֹרֶה פַּעַם ב' — הֲרֵי חוֹזֵר וְנִפְלָט מִמֶּנָּה הַגִּעוּל שֶׁחָזַר וְנִבְלַע בְּתוֹכָהּ בְּהַגְעָלָה רִאשׁוֹנָה וְעַכְשָׁיו הוּא מִתְבַּטֵּל בַּמַּיִם שֶׁבַּיּוֹרֶה בְּיוֹתֵר מִשִּׁשִּׁים. וְאַף שֶׁחוֹזֵר וְנִבְלָע בַּיּוֹרֶה גַּם בְּהַגְעָלָה זוֹ, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ אוֹסֵר אֶת הַיּוֹרֶה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים.

וּלְפִי טַעַם זֶה, כְּשֶׁמַּגְעִילִהּ ב' פְּעָמִים קוֹדֶם הַגְעָלַת הַכֵּלִים בְּתוֹכָהּ — דַּי בְּכָךְ. אֲבָל נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר וְלַחֲזוֹר וּלְהַגְעִיל הַיּוֹרֶה אַחַר הַגְעָלַת הַכֵּלִים בְּתוֹכָהּ כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּפֶסַח אַף אִם לֹא הָיוּ הַכֵּלִים בְּנֵי יוֹמָן וְהִגְעִילָם בְּתוֹכָהּ קוֹדֶם שָׁעָה ה' וְגַם הַיּוֹרֶה לֹא הָיְתָה בַּת יוֹמָהּ בִּשְׁעַת הַגְעָלָתָהּ:

כג וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הָיוּ בַּמַּיִם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַכֵּלִים — אֵין מַחֲמִירִין לַחֲזוֹר וּלְהַגְעִיל הַיּוֹרֶה. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לְהַגְעִיל כְּלִי הַבָּלוּעַ מֵאִסּוּר בְּתוֹךְ קְדֵרָה כְּשֶׁרָה מְלֵאָה רוֹתְחִין אִם יֵשׁ בָּהֶם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַכְּלִי שֶׁמַּגְעִיל (רַק שֶׁיְּזַהֵר לִשְׁפֹּךְ הָרוֹתְחִין שֶׁבַּקְּדֵרָה, שֶׁאָסוּר לֶהָנוֹת מֵהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר):

כד וְאַף אִם לֹא הָיוּ בַּמַּיִם שֶׁבַּיּוֹרֶה שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַכֵּלִים — אֵין צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ הַמַּיִם הַחוּצָה וְלַחֲזוֹר וּלְמַלְאוֹתָהּ מַיִם אֲחֵרִים לְהַגְעִילָהּ, אֶלָּא בְּעוֹד מַיִם רוֹתְחִין הַלָּלוּ בְּתוֹכָהּ לְאַחַר גְּמַר הַגְעָלַת הַכֵּלִים מַכְנִיס לְתוֹךְ הַמַּיִם אֶבֶן מְלֵבֶן אוֹ לַפִּיד בּוֹעֵר, וּמִתּוֹךְ כָּךְ יִרְתִּיחוּ הַמַּיִם בְּיוֹתֵר וְיִגְבְּרוּ וְיַעֲלוּ עַל שִׂפַּת הַיּוֹרֶה, וְזוֹ הִיא הַגְעָלָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כה לֹא יַנִּיחַ כֵּלִים הַרְבֵּה לְתוֹךְ סַל אֶחָד מְנֻקָּב אוֹ לְתוֹךְ שְׂבָכָה אַחַת וְיַגְעִילֵם יַחַד, אֶלָּא אִם כֵּן הֵם מֻנָּחִים שָׁם בְּרֶוַח שֶׁאֵינָם נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, לְפִי שֶׁבִּמְקוֹם נְגִיעָתָם אֵין הַגְעָלָה עוֹלָה שָׁם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם מַגִּיעִים שָׁם, שֶׁהֲרֵי לְעִנְיַן טְבִילָה אֵין נְגִיעָה זוֹ חֲשׁוּבָה חֲצִיצָה, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן הַגְעָלָה צָרִיךְ שְׁרִתִּיחַת הַמַּיִם יַגִּיעוּ בְּכָל שֶׁטַח הַכְּלִי, וּבִמְקוֹם נְגִיעָתָם אֵין הָרְתִּיחָה עוֹלָה יָפֶה.

(אֲבָל בְּתוֹךְ כְּלִי שֶׁאֵינוֹ מְנֻקָּב לֹא יַגְעִיל אֲפִלּוּ כְּלִי אֶחָד אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צָף בְּתוֹכוֹ וְאֵין נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, אֶלָּא אִם כֵּן מַשְׁהֶה אוֹתָם בְּתוֹךְ הַיּוֹרֶה כִּשְׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א, עַיֵּן שָׁם):

כו אִם אוֹחֵז אֶת הַכְּלִי בְּתוֹךְ הָרוֹתְחִין עַל יְדֵי צְבָת — צָרִיךְ לְגַלְגֵּל מְעַט אֶת הַכְּלִי, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּפְתַּח אֶת הַצְּבָת בְּתוֹךְ הָרוֹתְחִין וְיֹאחֵז הַכְּלִי בְּמָקוֹם אַחֵר כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ הָרוֹתְחִין עַל מְקוֹם אֲחִיזַת הַצְּבָת, וּלְפִיכָךְ יוֹתֵר טוֹב לְהַגְעִיל בְּשֻׁבָּכָה אוֹ בְּסַל מְנֻקָּב:

כז חַמֵּי טְבֶרְיָא דִּינָם כְּחַמֵּי הָאוּר לְהַחֲמִיר, כְּגוֹן לְעִנְיַן בְּלִיעָה, שֶׁאִם נִשְׁתַּמֵּשׁ אִסּוּר בִּכְלִי עַל יְדֵי חַמֵּי טְבֶרְיָא — נֶאֱסַר הַכְּלִי. אֲבָל אֵין מַגְעִילִין בְּתוֹכָם כֵּלִים שֶׁנֶּאֶסְרוּ עַל יְדֵי חַמֵּי הָאוּר, אֲפִלּוּ לֹא נֶאֶסְרוּ אֶלָּא עַל יְדֵי חֹם כְּלִי שֵׁנִי, לְפִי שֶׁחַמֵּי טְבֶרְיָא אֵינָן תּוֹלְדוֹת הָאוּר, וּכְבָר אָמְרוּ: "כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ", מַה בּוֹלְעוֹ עַל יְדֵי תּוֹלְדוֹת הָאוּר — אַף פּוֹלְטוֹ עַל יְדֵי תּוֹלְדוֹת הָאוּר. אֲבָל אִם לֹא נֶאֶסְרוּ רַק עַל יְדֵי חַמֵּי טְבֶרְיָא — יָכוֹל לְהַגְעִילָם עַל יָדָם, וְכָל שֶׁכֵּן עַל יְדֵי חַמֵּי הָאוּר:

כח אֵין מַגְעִילִין בְּשׁוּם מַשְׁקֶה רַק בְּמַיִם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׁאָר מַשְׁקִים אֵין בָּהֶם כֹּחַ לְהַפְלִיט כָּל הַגּוּשׁ כְּמוֹ הַמַּיִם, וּמַיִם הַמְעֹרָבִים עִם אֵפֶר (שֶׁקּוֹרִין לוֹ"ג) דִּינָם כִּשְׁאָר מַשְׁקִים, שֶׁהָאֵפֶר מְבַטֵּל כֹּחַ הַמַּיִם. וּבְדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וְהִגְעִיל בָּהֶם אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקִין — עָלְתָה לָהֶם הַגְעָלָה:

כט אִם הִגְעִיל הָרְבֵּה כֵּלִים בַּיּוֹרָה עַד שֶׁמֵּרֹב פְּלִיטַת הַכֵּלִים נַעֲשׂוּ הַמַּיִם כְּצִיר — אֵין לְהַגְעִיל עוֹד בְּאוֹתָן הַמַּיִם:

ל וּלְפִי שֶׁרַבּוּ מְאֹד הַדִּקְדּוּקִים בְּהִלְכוֹת הַגְעָלָה וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בָּהֶם, לְפִיכָךְ רָאוּי וְנָכוֹן שֶׁבַּעַל תּוֹרָה הַבָּקִי בְּהִלְכוֹת הַגְעָלָה הוּא יַגְעִיל אֶת הַכֵּלִים, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין עַכְשָׁיו:

סימן תנג

א דִּינֵי הַחִטִּים וּטְחִינָתָם לְמַצּוֹת וּבוֹ ל"ג סְעִיפִים:

הַמַּצָּה שֶׁאָדָם חַיָּב לֶאֱכֹל בְּלֵיל ט"ו — צְרִיכָה לִהְיוֹת מֵאֶחָד מֵחֲמִשָּׁה מִינֵי דָּגָן, שֶׁהֵם: חִטִּים וּשְׂעוֹרִים וְכֻסְמִין וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְשִׁיפּוֹן.

אֲבָל אִם עָשָׂה מַצָּה מֵאֹרֶז אוֹ דֹּחַן אוֹ שְׁאָר מִינֵי קִטְנִיּוֹת וַאֲכָלָהּ — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וְגוֹ'", דְּבָרִים הַבָּאִים לִידֵי חִמּוּץ — אָדָם יוֹצֵא בָּהֶם יְדֵי חוֹבָתוֹ אִם עָשָׂאן מַצָּה, יָצְאוּ מִינֵי קִטְנִיּוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁאֵינָם בָּאִים לִידֵי חִמּוּץ לְעוֹלָם אֶלָּא לִידֵי סִרְחוֹן, שֶׁאֲפִלּוּ אִם לָשׁ אָדָם קֶמַח אֹרֶז וְכַיּוֹצֵא בּוֹ

בְּרוֹתְחִין וְכִסָּהוּ בִּבְגָדִים עַד שֶׁנִּתְפַּח כְּמוֹ בָּצֵק שֶׁהֶחְמִיץ — אֵין זֶה חִמּוּץ אֶלָּא סִרְחוֹן, וְהוּא מֻתָּר בַּאֲכִילָה, וּלְפִיכָךְ אַף אִם עָשָׂאוֹ מַצָּה — אֵינוֹ יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ:

ב וּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְכַתְּחִלָּה לִקַּח חִטִּים לְמַצַּת מִצְוָה, וְלֹא אֶחָד מִשְּׁאָר אַרְבָּעָה מִינֵי דָּגָן, וְכֵן הַמִּנְהָג. וְאִם אֵין לוֹ חִטִּים — יִקַּח מִשְּׁאָר מִינֵי דָּגָן מִן הֶחָבִיב עָלָיו יוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל מַצָּה לְתֵאָבוֹן:

ג מִין הַנִּקְרָא בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז טירקשי"ן וויי"ץ — אֵינוֹ מִין חִטִּים רַק לְמִינֵי קִטְנִיּוֹת יֵחָשֵׁב. טטרק"י (אוֹ היידי"ן אוֹ גריק"ע) הוּא מִמִּינֵי קִטְנִיּוֹת, וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ תַּבְשִׁיל בְּפֶסַח, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹת מִשְּׁאָר מִינֵי קִטְנִיּוֹת מֵעִקַּר הַדִּין.

אֲבָל נָהֲגוּ בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּפֶסַח תַּבְשִׁיל שֶׁל אֹרֶז וְדוֹחַן וּפוֹלִין וַעֲדָשִׁים וְשֶׁמְּשִׁמִּים וּשְׁאָר מִינֵי קִטְנִיּוֹת אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן, לְפִי שֶׁבַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים רַבּוּ עַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁאֵינָן בְּקִיאִין בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר, וְאִם יִרְאוּ שֶׁאוֹכְלִים בְּפֶסַח תַּבְשִׁיל שֶׁל מִינֵי קִטְנִיּוֹת — יִטְעוּ לְהַתִּיר גַּם כֵּן תַּבְשִׁיל שֶׁל מִינֵי דָּגָן, הוֹאִיל וְכָל הַשָּׁנָה דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת תַּבְשִׁיל מִמִּינֵי קִטְנִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁדֶּרֶךְ מִמִּינֵי דָּגָן, יִדְמֶה בְּעֵינֵיהֶם שֶׁדִּינָם שָׁוֶה בְּפֶסַח, לְפִיכָךְ נָהֲגוּ לֶאֱסֹר הַכֹּל:

ד וְלֹא נָהֲגוּ אִסּוּר אֶלָּא בְּמִינֵי קִטְנִיּוֹת, שֶׁהַתַּבְשִׁיל הַנַּעֲשֶׂה מֵהֶם מִתְחַלֵּף בְּתַבְשִׁיל הַנַּעֲשֶׂה מִמִּינֵי דָּגָן, שֶׁהֵם דּוֹמִים זֶה לָזֶה, שֶׁשְּׁנֵיהֶם נִקְרָאִים מַעֲשֵׂה קְדֵרָה, וּלְכָךְ אָסְרוּ זֶה בִּשְׁבִיל זֶה.

אֲבָל מִינֵי זְרָעִים, כְּגוֹן הַשֶּׁבֶת (שֶׁקוֹרִין עניי"ש) וְהַכֶּסְבָּר (שֶׁקוֹרִין אליינד"ר) וְזֶרַע אקלייז"א, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִשְּׁאָר מִינֵי זְרָעוֹנֵי גִּנָּה — אֵין נוֹהֲגִין בָּהֶם אִסּוּר.

חוּץ מִן הַחַרְדָּל, לְפִי שֶׁגִּדּוּלוֹ הוּא בְּשַׁרְבִיטִין, וַהֲרֵי הוּא דּוֹמֶה לְגִדּוּל מִינֵי קִטְנִיּוֹת, וְנֶאֱסָר בִּכְלָלָם.

וְחוּץ מִן הַכַּמּוֹן הַנִּמְכָּר בַּחֲנוּת (שֶׁקוֹרִין קראם קימל) שֶׁמְּבִיאִין אוֹתוֹ לְכָאן מִמְּדִינוֹת אֲחֵרוֹת וְגַרְעִינָיו דּוֹמֶה לְדָגָן, וּלְכָךְ מַחֲמִירִין בּוֹ כְּמוֹ שֶׁמַּחֲמִירִין בְּכָל מִינֵי קִטְנִיּוֹת.

אֲבָל מִין כַּמּוֹן (שֶׁקוֹרִין פעלד קימל) שֶׁאֵין צוּרָתוֹ דּוֹמָה לְדָגָן — אֵין מַחֲמִירִין בּוֹ כְּלָל.

וְכֵן כָּל מִינֵי יְרָקוֹת — אֵין מַחֲמִירִין בָּהֶם, הוֹאִיל וְאֵינָן דּוֹמִים כְּלָל לְדָגָן:

ה וַאֲפִלּוּ בְּמִינֵי קִטְנִיּוֹת לֹא נָהֲגוּ אֶלָּא אִסּוּר אֲכִילָה אִם נָפְלוּ עֲלֵיהֶם מַיִם, בְּעִנְיַן שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּה' מִינֵי דָּגָן אִסּוּר מֵעִקַּר הַדִּין, אֲבָל מֻתָּר לֲהָנוֹת מֵהֶם בְּפֶסַח.

וְכֵן מֻתָּר לְהַדְלִיק בִּשְׁמָנִים הַנַּעֲשִׂים מֵהֶם (אֲבָל הַשְּׁמָנִים שֶׁאֵינָם נַעֲשִׂים מִמִּינֵי קִטְנִיּוֹת מֻתָּרִים אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה) אֲפִלּוּ עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁאוֹכְלִים עָלָיו. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִפֹּל מֵהַשֶּׁמֶן לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, שֶׁאַף אִם יִפֹּל לְתוֹכוֹ מְעַט שֶׁמֶן — הֲרֵי הוּא מִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּרֹב, כֵּיוָן שֶׁמִּנְהַג אִסּוּר זֶה אֵינוֹ אֶלָּא חֻמְרָא בְּעָלְמָא. וְאַף עַל פִּי שֶׁקֹּדֶם עֲשִׂיַּת הַשֶּׁמֶן כּוֹתְשִׁין אוֹתוֹ בְּמַכְתֶּשֶׁת שֶׁשּׁוֹרִין בָּהּ שְׁעוֹרִים לִפְעָמִים, מִכָּל מָקוֹם אֵין טַעַם שְׁעוֹרִים הַבָּלוּעַ בַּמַּכְתֶּשֶׁת נִפְלָט לְתוֹךְ הַשֶּׁמֶן עַל יְדֵי כְּתִישָׁתוֹ בְּתוֹכָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ דָּבָר חָרִיף.

וְכֵן מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָם עִמּוֹ בַּבַּיִת אֲפִלּוּ נִשְׁרוּ בַּמַּיִם, כְּגוֹן מִינֵי הֲרֵיפוֹת הַנִּכְתָּשִׁין בְּמַכְתֶּשֶׁת וּמְלַחְלְחִין אוֹתָן בְּמַיִם קֹדֶם הַכְּתִישָׁה.

אֲבָל מִינֵי הֲרֵיפוֹת שֶׁל ה' מִינֵי דָּגָן הֵן חֵמֶץ גְּמוּר, וְאִם עָבַר עֲלֵיהֶם הַפֶּסַח — אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, אֶלָּא אִם כֵּן בָּרִי לוֹ שֶׁלֹּא נִתְלַחְלְחוּ בְּמַיִם קֹדֶם הַכְּתִישָׁה:

ו כָּל מִינֵי זְרָעִים הַמֻּתָּרִים בְּפֶסַח צְרִיכִין בְּדִיקָה רַבָּה קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה מֵהֶם תַּבְשִׁיל, לְבָרֵר מֵהֶם גַּרְעִינֵי דָּגָן שֶׁדַּרְכָּן לְהִמָּצֵא בֵּינֵיהֶם, וּלְפִיכָךְ הַמַּחֲמִיר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל כַּמּוֹן וְשֶׁבֶת עַד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְבָרְרָם יָפֶה:

ז אִם עֵרֶב קֶמַח חִטִּים עִם קֶמַח אֹרֶז וְעָשָׂה מֵהֶם מַצָּה, אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם חִטִּים — הֲרֵי הִיא כְּאִלּוּ הָיְתָה כֻּלָּהּ מֵחִטִּים, וּכְשֶׁאוֹכֵל כְּזַיִת מִמֶּנָּה — יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב כְּזַיִת זֶה הוּא אֹרֶז, לְפִי שֶׁטָּבַע הָאֹרֶז לְהִגָּרֵר אַחַר הַחִטִּים, וְנִשְׁתַּנָּה טַעֲמוֹ לְטַעַם חִטִּים כְּשֶׁהֵן מְעֹרָבִים עִמּוֹ.

אֲבָל אִם עֵרֵב קֶמַח חִטִּים עִם קֶמַח דֹּחַן אוֹ שְׁאָר מִינֵי קִטְנִיּוֹת, וְכֵן אִם עֵרֵב קֶמַח שֶׁל אֶחָד מִשְּׁאָר ד' מִינֵי דָּגָן עִם קֶמַח אֹרֶז וְעָשָׂה מֵהֶן מַצָּה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן — אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהּ קֶמַח דָּגָן כְּזַיִת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס מִמֶּנָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁבְּכָל פְּרָס מִמֶּנּוּ יֵשׁ בּוֹ כְּזַיִת קֶמַח דָּגָן, שֶׁאָז יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּכְזַיִת מִמֶּנָּה, לְפִי שֶׁטַּעַם כְּזַיִת דָּגָן הַנִּרְגָּשׁ בְּתוֹךְ הַפְּרָס שֶׁל אֹרֶז אוֹ שְׁאָר מִינֵי קִטְנִיּוֹת מְהַפֵּךְ אֶת הַפְּרָס לִהְיוֹת כְּמוֹ דָּגָן מַמָּשׁ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ אָכַל כְּזַיִת דָּגָן מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי עִקַּר הָאֲכִילָה הוּא הַטַּעַם, וְכֵיוָן שֶׁטָּעַם טַעַם בִּכְזַיִת מַצָּה — יָצָא.

אֲבָל אִם אֵין בְּמַצָּה זוֹ כְּזַיִת דָּגָן בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס — אֵין כֹּחַ בְּטַעַם הַדָּגָן לְהַפִּיךְ אֶת מַמָּשׁוּת הַקִּטְנִיּוֹת לִהְיוֹת כְּמוֹ דָּגָן מַמָּשׁ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ מַצָּה הַנַּעֲשֵׂית מִתַּעֲרֹבֶת קֶמַח חִטִּים עִם קֶמַח אֹרֶז — אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהּ כְּזַיִת חִטִּים בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס. וְאִם נַעֲשֵׂית מִקֶּמַח חִטִּים עִם שְׁאָר מִינֵי קִטְנִיּוֹת אוֹ מִקֶּמַח אֹרֶז עִם שְׁאָר מִינֵי דָּגָן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּזַיִת דָּגָן בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס — אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָה, שֶׁאַף שֶׁטַּעַם הַכְּזַיִת דָּגָן הָפַךְ אֶת הַפְּרָס לִהְיוֹת כְּמוֹ דָּגָן מַמָּשׁ, מִכָּל מָקוֹם עִסָּה זוֹ לֹא הָיְתָה בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ לְעוֹלָם, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה רֻבָּהּ דָּגָן, וְכָל עִסָּה שֶׁאֵינָהּ בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ — אֵין יוֹצְאִין בָּהּ יְדֵי חוֹבַת מַצָּה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁנַּעֲשֵׂית מִקֶּמַח חִטִּים עִם הָאֹרֶז, שֶׁהַחִטִּים גּוֹרְרִין אֶת הָאֹרֶז וְגוֹרְמִין לוֹ לָבוֹא לִידֵי חִמּוּץ.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לָחוּשׁ לְכַתְּחִלָּה לִסְבָרָא אַחֲרוֹנָה לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה. אֲבָל בִּשְׁעַת הַדְּחָק — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כִּי כֵן עִקָּר:

ח חִטִּים שֶׁאָכְלוּ מֵהֶם עַכְבָּרִים וְנִשְׁאֲרוּ בְּתוֹכָן הַרְבֵּה חִטִּים נְשׁוּכִין מֵאֲכִילַת הָעַכְבָּר שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ בָּהֶן שֶׁמָּא נִתְחַמְּצוּ מֵחֲמַת הָרֹק שֶׁבְּפִי הָעַכְבָּר, שֶׁהָרֹק מַחְמִיץ כְּמוֹ מַיִם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ו, אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לְבָרֵר וּלְהָסִיר הַחִטִּים הַנְּשׁוּכִים מֵהַחִטִּים הַשְּׁלֵמִים, אֶלָּא טוֹחֵן הַכֹּל בְּיַחַד, וְעַל יְדֵי כֵן מִתְעָרֵב קֶמַח הַנְּשׁוּכִים בְּקֶמַח הַשְּׁלֵמִים, וְנִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח, וְשׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר, אַף אִם יֹאפֶה מִמֶּנָּה מַצּוֹת בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז. וְאֵין זֶה כְּמִבַּטֵּל אִסּוּר בְּיָדִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ לִטְחֹן כְּדֵי לְבַטֵּל, אֶלָּא טוֹחֵן כְּדֵי לֶאֱכֹל, וּמֵאֵלָיו הוּא מִתְבַּטֵּל.

וְאִם אֵין בַּחִטִּים הַשְּׁלֵמִים שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַנְּשׁוּכִין — לֹא יִטְחֲנֵם עַד שֶׁיִּבְרֹר מֵהֶם הַנְּשׁוּכִים (הָעוֹדְפִים עַל הַמִּתְבַּטְּלִין בְּשִׁשִּׁים).

וְאִם לֹא בֵּרְרָם וְטָחַן הַכֹּל בְּיַחַד — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁקֶּמַח הַנְּשׁוּכִין אֵינוֹ אוֹסֵר אֶת קֶמַח הַשְּׁלֵמִים בְּדִיעֲבַד, לְפִי שֶׁהַנְּשׁוּכִין עַצְמָן אֵין בָּהֶם חֲשַׁשׁ גְּמוּר שֶׁל חִמּוּץ, שֶׁהַחִטִּים הֵם קָשִׁים וְאֵינָם מְמַהֲרִין לְהַחְמִיץ, וְרֻחוֹק הַדָּבָר שֶׁיִּתְחַמְּצוּ מֵחֲמַת מְעַט רֹק שֶׁבְּפִי הָעַכְבָּר. אֲבָל אִם אָכְלוּ עַכְבָּרִים מִשְׁעוֹרִים (אוֹ מִשִּׁיפּוֹן וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל) וְאֵין שִׁשִּׁים בְּהַשְּׁלֵמִים כְּנֶגֶד הַנְּשׁוּכִין וְשָׁכַח וְטָחַן הַכֹּל בְּיַחַד — יֵשׁ לְהַחֲמִיר וּלְבַעֲרָם קֹדֶם הַפֶּסַח (עַיֵּן סִימָן

תמ"ב), שֶׁהַשְּׁעוֹרִין (וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְשִׁיפּוֹן) הֵם רַכִּים וּמְמַהֲרִים לְהַחְמִיץ, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִתְחַמְּצוּ בְּמְעַט רַק שֶׁבְּפִי הָעַכְבָּר:

ט חִטִּים שֶׁצָּמְחוּ (שֶׁקּוֹרִין אוי"ס גיוואקסין) וְהֵן חָמֵץ גָּמוּר, וַהֲרֵי הֵן מְעֹרָבִין בְּתוֹךְ חִטִּים כְּשֵׁרִים, אִם יֵשׁ בְּהַכְּשֵׁרִים שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּן — מֻתָּר לִטְחֹן הַכֹּל בְּיַחַד וְלֶאֱפוֹת מֵהֶם מַצּוֹת אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וּלְפִי דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁקֶמַח הַמְעֹרָב בְּקֶמַח יֵשׁ לְתַעֲרוֹבוֹת זֶה דִּין תַּעֲרֹבֶת יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סִימָן תמ"ז — אָסוּר לֶאֱפוֹת בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, לְפִי שֶׁקֶמַח הֶחָמֵץ שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּקֶמַח הַכָּשֵׁר קֹדֶם הַפֶּסַח הוּא חוֹזֵר וְנַעֲוֹר בְּפֶסַח, כְּדִין יָבֵשׁ שֶׁנִּתְעָרֵב וְנִתְבַּטֵּל בְּיָבֵשׁ קֹדֶם הַפֶּסַח שֶׁהוּא חוֹזֵר וְנַעֲוֹר בְּפֶסַח וְאוֹסֵר הַתַּעֲרֹבֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז. אֲבָל כְּשֶׁאוֹפֶה קֹדֶם הַפֶּסַח — הֲרֵי נַעֲשָׂה כָּל הַקֶּמַח שֶׁבְּכָל מַצָּה וּמַצָּה חֲתִיכָה אַחַת מַמָּשׁ עַל יְדֵי הָאֲפִיָּה, וּלְכָךְ אֵינוֹ חוֹזֵר וְנַעֲוֹר בְּפֶסַח.

וְכָל בַּעַל נֶפֶשׁ יַחֲמִיר לְעַצְמוֹ לְכַתְּחִלָּה לָחֹשׁ לִסְבָרָא זוֹ. וּמִפְּנֵי כָּךְ נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לֶאֱפוֹת כָּל הַמַּצּוֹת קֹדֶם הַפֶּסַח, לְפִי שֶׁרֹב הַחִטִּים יֵשׁ בָּהֶם תַּעֲרוֹבוֹת מְעַט מֵחִטִּים שֶׁצָּמְחוּ:

י וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּן, אֲבָל אִם אֵין שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּן — אֵין לָהֶם תַּקָּנָה, וְצָרִיךְ לְבַעֲרָם קֹדֶם הַפֶּסַח. וְאִם עָבַר עֲלֵיהֶם הַפֶּסַח וְלֹא בִּעֲרָן — יִמְכְּרֵם לְנָכְרִי חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבָּהֶן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב. וְאֵין לוֹ לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם קֹדֶם הַפֶּסַח עוֹד חִטִּים כְּשֵׁרִים וּלְטָחֹן הַכֹּל בְּיַחַד כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּטֵּל קֶמַח הֶחָמֵץ בְּשִׁשִּׁים בַּקֶּמַח הַכָּשֵׁר, שֶׁאָסוּר לְבַטֵּל אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה:

יא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחִטִּים שֶׁצָּמְחוּ, שֶׁאַף שֶׁנִּתְעָרֵב בְּחִטִּים כְּשֵׁרִים נִכָּרִין הֵן בְּתוֹכָן, וּלְכָךְ אֵינָם מִתְבַּטְּלִים בְּתוֹכָם בְּרֹב כְּדִין יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ שֶׁהוּא בָּטֵל בְּרֹב בְּכָל אִסּוּרֵי תוֹרָה. וְכֵן שְׁעוֹרִין הַנִּשּׁוּכִין מֵאֲכִילַת עַכְבָּר נִכָּרִין הֵם בְּתוֹךְ הַשְּׁלֵמִים, וּלְכָךְ אֵינָם מִתְבַּטְּלִין בְּתוֹכָם בְּרֹב.

אֲבָל דָּגָן שֶׁנִּתְחַמֵּץ וְאֵין חִמּוּצוֹ נִכָּר, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלוּ עָלָיו מַיִם וְנִתְבַּקֵּעַ (עַיֵּן סִימָן תס"ז) וְאַחַר כָּךְ נִתְיַבֵּשׁ וְאֵין בְּקִיּוּעוֹ נִכָּר וְנִתְעָרֵב בְּדָגָן כָּשֵׁר הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ — הֲרֵי נִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּרֹב, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר אִסּוּרִין, נַעֲשָׂה הַכֹּל הֶתֵּר גָּמוּר, וְאֵין כָּאן אִסּוּר כְּלָל. לְפִיכָךְ,

מֻתָּר לְהוֹסִיף עָלָיו עוֹד דָּגָן כָּשֵׁר הַרְבֵּה עַד שֶׁיִּהְיֶה שִׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ, וְאָז יִטְחֹן הַכֹּל בְּיַחַד כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּטֵּל קֶמַח הֶחָמֵץ בְּשִׁשִּׁים בַּקֶּמַח הַכָּשֵׁר קֹדֶם הַפֶּסַח, וְיִהְיֶה מֻתָּר לֶאֱכֹל הַכֹּל בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וְאֵין זֶה מְבַטֵּל אִסּוּר בְּיָדִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב:

יב וַאֲפִלּוּ חִטָּה אַחַת שֶׁנָּפְלוּ עָלֶיהָ מַיִם וְנִתְבַּקְּעָה וְאַחַר כָּךְ נִתְיַבְּשָׁה וְנָפְלָה לְתוֹךְ כְּרִי גָּדוֹל שֶׁל חִטִּים, אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְטָחֲנָם קֹדֶם הַפֶּסַח — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתָם כְּדִין יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ שֶׁנִּתְבַּטֵּל קֹדֶם הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? אִם יֵשׁ הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק — יָסִיר חִטָּה אַחַת מֵהַכְּרִי וְיֹאכְלֶנָּה אוֹ יַשְׁלִיכֶנָּה לְאִבּוּד קֹדֶם הַפֶּסַח, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר לוֹ אֲפִלּוּ לְטָחֲנָם בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְלֶאֱכֹל, לְפִי שֶׁיֵּשׁ כָּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל: שֶׁמָּא הַחִטָּה שֶׁנֶּאֱכְלָה אוֹ שֶׁנֶּאֱבְדָה מִן הָעוֹלָם הִיא הִיא הַחִטָּה הַמְחֻמֶּצֶת שֶׁנִּתְעָרְבָה בַּכְּרִי, וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֶׁאוֹתָהּ [חִטָּה] עֲדַיִן הִיא מְעֹרֶבֶת בַּכְּרִי, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁאוֹכֵל בְּפֶסַח מַצָּה הַנַּעֲשֵׂית מֵחִטִּים שֶׁבַּכְּרִי — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק עַל כָּל חֲתִיכַת מַצָּה שֶׁהוּא בּוֹלֵעַ שֶׁמָּא אֵין בַּחֲתִיכָה זוֹ כְּלוּם מֵאוֹתָהּ חִטָּה הַמְחֻמֶּצֶת, וְאֵין בַּאֲכִילָה זוֹ שׁוּם אִסּוּר כְּלָל, וְנִמְצָא שֶׁעַל כָּל חֲתִיכַת מַצָּה שֶׁהוּא בוֹלֵעַ יֵשׁ בָּהּ סְפֵק סְפֵקָא לְהָקֵל וְלוֹמַר שֶׁאֵין בַּאֲכִילָה זוֹ אִסּוּר כְּלָל, וְהֵקֵלוּ חֲכָמִים בִּסְפֵק סְפֵקָא כְּזֶה, לְפִי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה כְּבָר נִתְבַּטֵּל הָאִסּוּר בְּרֹב יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּסְפֵק סְפֵקָא כָּזֶה בִּשְׁאָר אִסּוּרִים שֶׁאֵינָם מִתְבַּטְּלִים בְּרֹב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּגוֹן חֲתִיכַת בְּשַׂר טְרֵפָה וְהִיא חֲתִיכָה גְּדוֹלָה וַחֲשׁוּבָה הָרְאוּיָה לְהִתְכַּבֵּד בָּהּ לִפְנֵי הָאוֹרְחִים שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּהַרְבֵּה חֲתִיכוֹת בְּשַׂר כְּשֵׁרָה וְנֶאֱבְדָה אַחַת מֵהַחֲתִיכוֹת, שֶׁאַף שֶׁמֻּתָּר לוֹ לֶאֱכֹל הַשְּׁאָר בָּזֶה אַחַר זֶה מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּכָל חֲתִיכָה שֶׁאוֹכֵל בּוֹ ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל חֲתִיכָה חֲתִיכָה לְבַדָּהּ, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיֹּאכַל שְׁתַּיִם בְּיַחַד בְּבַת אַחַת, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּקַּח מְעַט מֵהַחֲתִיכָה אַחַת וּמְעַט מֵהַחֲתִיכָה אַחֶרֶת וְיִבְלְעֵם בְּיַחַד בְּבַת אַחַת, כְּדֵי שֶׁבִּבְלִיעָה זוֹ יִהְיֶה בָּהּ בְּוַדַּאי הֶתֵּר בָּרוּר, שֶׁאַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן הִיא בְּוַדַּאי הֶתֵּר בָּרוּר, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְעָרְבָה אֶלָּא חֲתִיכָה אַחַת שֶׁל אִסּוּר.

אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ בוֹלֵעַ אֶלָּא מֵחֲתִיכָה אַחַת בִּלְבַד — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא בְּלִיעָה וַאֲכִילָה זוֹ הִיא כֻּלָּהּ מֵהָאִסּוּר בִּלְבַד וְאֵין בָּהּ מֵהַהֶתֵּר, וְלֹא רָצוּ חֲכָמִים לְסָמֹךְ עַל ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"י.

אַף עַל פִּי כֵן כָּאן אֵין צָרִיךְ לֶאֱכֹל ב' חֲתִיכוֹת מַצָּה בְּיַחַד, לְפִי שֶׁאַף בַּחֲתִיכָה אַחַת שֶׁהוּא בּוֹלֵעַ יֵשׁ בָּהּ בְּוַדַּאי גַּם מֵהַהֶתֵּר, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְעָרֵב בַּכְּרִי אֶלָּא חִטָּה אַחַת מְחֻמֶּצֶת. לְפִיכָךְ, אִם נִתְעָרְבוּ בַּכְּרִי כָּל כָּךְ חִטִּים מְחֻמָּצוֹת עַד שֶׁבַּחֲתִיכַת מַצָּה שֶׁהוּא בּוֹלֵעַ אֵין בָּהּ פִּי שְׁנַיִם כְּנֶגֶד הַחִטִּים הַמְחֻמָּצוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בַּחֲתִיכָה זוֹ הֶתֵּר בָּרוּר כָּל כָּךְ כְּמוֹ הַחֻשָּׁשׁ אִסּוּר (מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם) — אֵין לוֹ לִכְרִי זֶה תַּקָּנָה אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב:

יג וַאֲפִלּוּ לֹא נִתְעָרְבָה אֶלָּא חִטָּה אַחַת וְנֶאֱכְלָה אוֹ נֶאֱבְדָה קֹדֶם הַפֶּסַח — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִטְחֹן כָּל הַכְּרִי בְּיַחַד בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב כָּל הַקֶּמַח בְּיַחַד וְיִהְיֶה כֻּלּוֹ אָסוּר מִסָּפֵק, שֶׁמָּא נִשְׁאֲרָה חִטָּה הַמְחֻמֶּצֶת בְּתוֹךְ הַכְּרִי וְנִטְחֲנָה עִמּוֹ וְנִתְעָרֵב קֶמַח בְּקֶמַח וְנִבְלַל בְּקֶמַח כָּל הַכְּרִי, שֶׁעִקַּר כִּדְבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁקֶּמַח בְּקֶמַח מִתְעָרֵב וְנִבְלָל יָפֶה, וְאֵין מַעַט קֶמַח מִקֶּמַח הַכְּרִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ מַשֶּׁהוּ מִקֶּמַח הַחִטָּה הַמְחֻמֶּצֶת, וְאֵין כָּאן עוֹד ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל:

יד אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא בְּמַצָּה שֶׁשְּׁמָרָהּ יִשְׂרָאֵל מֵחמוּץ לְשֵׁם הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת", שֶׁיִּשְׁמְרֻנָהּ יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם מִצְוַת מַצָּה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לְשֵׁם מִצְוַת "בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לְשֵׁם מִצְוַת "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכְלוּ מַצּוֹת", דְּהַיְנוּ שֶׁאִם שָׁמָרָהּ לְשֵׁם מַצָּה שֶׁיֹּאכְלֶנָּה בְּז' יְמֵי הַפֶּסַח — יוֹצֵא בָּהּ. וְכֵן עִקָּר:

טו וּמַהוּ שְׁמוּרַת זֶה הָאָמוּר בַּתּוֹרָה? הוּא כְּשֶׁרוֹאֶה אוֹתָהּ קְרוֹבָה לָבֹא לִידֵי חִמּוּץ יִשְׁמְרֶנָּה וְיִשְׁתַּדֵּל בָּהּ שֶׁלֹּא תַּחְמִיץ, כְּגוֹן מִתְּחִלַּת לִישָׁתָהּ וַאֲיֵלֵךְ, שֶׁכְּבָר בָּאוּ עָלֶיהָ מַיִם וְהִיא קְרוֹבָה לְהַחְמִיץ אִם לֹא יְמַהֵר לְהִתְעַסֵּק בָּהּ בְּיָדַיִם בְּלִישָׁתָהּ וַעֲרִיכָתָהּ וַאֲפִיָּתָהּ — צָרִיךְ יִשְׂרָאֵל בֶּן דַּעַת לְהִתְעַסֵּק בַּעֲסָקִים הַלָּלוּ לְשֵׁם מַצָּה, אֲבָל לֹא נָכְרִי וְלֹא חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"ס.

אֲבָל קֹדֶם שֶׁבָּאוּ עָלֶיהָ מַיִם, דְּהַיְנוּ קֹדֶם הַלִּישָׁה — אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁמֹר יִשְׂרָאֵל אֶת הַדָּגָן אוֹ אֶת הַקֶּמַח שֶׁלֹּא יָבֹא עֲלֵיהֶם מַיִם, אֶלָּא כָּל דָּגָן שֶׁבָּא לְפָנֵינוּ וְאֵין אָנוּ רוֹאִין שׁוּם חֲשַׁשׁ חִמּוּץ — מֻתָּר לְטָחֲנוֹ לְפֶסַח. וְכֵן כָּל קֶמַח הַבָּא לְפָנֵינוּ וְאֵין אָנוּ רוֹאִין בּוֹ שׁוּם חֲשַׁשׁ חִמּוּץ — מֻתָּר לָלוּשׁ מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ מַצַּת מִצְוָה. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא קֶמַח זֶה בָּא

מִתְּבוּאָה שֶׁנִּפְלָה מַיִם עָלֶיהָ וְנִתְחַמְּצָה, כִּי אֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִסָּפֵק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז:

טז וְכָל זֶה מֵעִקַּר הַדִּין, אֲבָל כְּבָר נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִשְׁמֹר הַחִטִּים שֶׁל מַצַּת מִצְוָה מִשְּׁעַת טְחִינָה וָאֵילָךְ, לְפִי שֶׁאָז הֵם קְרוֹבִים לָבֹא לִידֵי חִמּוּץ, שֶׁהֲרֵי מְקָרְבִין אוֹתָן אֶל הַמַּיִם כְּשֶׁמְּבִיאִין אוֹתָן לְבֵית הָרֵחַיִם שֶׁל מַיִם לִטְחֹן, וְגַם כְּשֶׁטּוֹחֲנִין בְּרֵחַיִם שֶׁל יָד, רְגִילוּת הוּא בְּשִׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה לְרָחֹץ הַחִטִּים קֹדֶם טְחִינָתָן, וְהֵן קְרוֹבִין לָבֹא לִידֵי חִמּוּץ, לְפִיכָךְ שֶׁיִּשְׁרָאֵל יִשְׁמְרֵם מֵחִמּוּץ בְּשָׁעַת הַטְּחִינָה.

אֲבָל הַטְּחִינָה עַצְמָהּ מֻתֶּרֶת אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, כְּגוֹן בְּרֵחַיִם שֶׁל יָד, רַק שֶׁיִּשְׂרָאֵל בֶּן דַּעַת יַעֲמֹד עַל גַּבָּיו מִתְּחִלַּת הַטְּחִינָה עַד סוֹפָהּ, אֲבָל לֹא חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן. וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁטּוֹחֲנָן בְּרֵחַיִם שֶׁל מַיִם — לֹא יִשְׁמֹר שָׁם חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, אֶלָּא יִשְׂרָאֵל גָּדוֹל שֶׁהִגִּיעַ לְכְלַל הַמִּצְוֹת:

יז וְאִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא חִטִּים לְשָׁמְרָם מִשְּׁעַת הַטְּחִינָה וָאֵילָךְ — מַעֲמִידִין עַל עִקַּר הַדִּין, וּמֻתָּר לִקַּח קֶמַח מִן הַשּׁוּק אֲפִלּוּ לְמַצַּת מִצְוָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא קֶמַח זֶה בָּא מִתְּבוּאָה שֶׁנִּפְלוּ עָלֶיהָ מַיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לִרְחֹץ הַחִטִּים קֹדֶם הַטְּחִינָה וְשׁוֹהִין אוֹתָן בְּמַיִם אֵיזֶה זְמַן — אָסוּר לִקְנוֹת קֶמַח מִן הַשּׁוּק אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת הַדְּחָק, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנִּפְלוּ עָלָיו מַיִם וְשָׁהוּ עָלָיו כְּשִׁעוּר מִיל — הוּא בָּא לִידֵי חִמּוּץ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז:

יח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיָּדוּעַ לָנוּ שֶׁמִּקְצָת הַמּוֹכְרֵי קֶמַח שֶׁבָּעִיר דַּרְכָּם לִרְחֹץ הַחִטִּים תָּמִיד קֹדֶם הַטְּחִינָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁרֻבָּם אֵינָן רוֹחֲצִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין אָנוּ מַכִּירִים אוֹתָם שֶׁאֵינָן רוֹחֲצִין — אָסוּר לָנוּ לֵילֵךְ אֶצְלָם לְבָתֵּיהֶם וְלִקַּח מֵהֶם קֶמַח, כֵּיוָן שֶׁהַמּוֹכְרִים הֵם קְבוּעִים בָּעִיר כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּבֵיתוֹ, וְכָל הַקָּבוּעַ כְּמֻחֲזָק עַל מָחֳצָה. וְכֵן אָסוּר לֵילֵךְ אֶצְלָם לַמָּקוֹם שֶׁהֵן קְבוּעִין בַּשּׁוּק לִמְכֹּר שָׁם.

אֲבָל אִם אֵין יָדוּעַ לָנוּ בְּוַדַּאי שֶׁמִּקְצָת מוֹכְרֵי הַקֶּמַח רְגִילִין לִרְחֹץ תָּמִיד הַחִטִּים — אֵין זֶה נִקְרָא אִסּוּר קָבוּעַ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אִסּוּר בָּרוּר, וּלְפִיכָךְ הוֹלְכִין אַחַר רֹב מוֹכְרֵי קֶמַח שֶׁאֵינָן רוֹחֲצִין, וּמֻתָּר אֲפִלּוּ לֵילֵךְ לְבָתֵּיהֶם לִקַּח מֵהֶם. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יִקַּח מִן הַנַּחְתּוֹמִים, שֶׁבְּוַדַּאי דַּרְכָּם לִרְחֹץ הַחִטִּים. אֲבָל קֶמַח שֶׁל שְׁאָר ד' מִינֵי דָּגָן — מֻתָּר

לִקַּח מֵהֶם, שֶׁאֵין דַּרְכָּם לִרְחֹץ אוֹתָם.

וְכֵן מֻתָּר לִקַּח אֲפִלּוּ קֶמַח חִטִּים מִן בְּנֵי הַכְּפָרִים הַמְּבִיאִים בְּכָל יוֹם קֶמַח מִן הַכְּפָרִים, לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּם לִרְחֹץ הַחִטִּים. וְאַף אִם יָדוּעַ לָנוּ שֶׁמִּקְצָתָם רוֹחֲצִים הַחִטִּים — הֲרֵי פֵּרְשׁוּ מִמְּקוֹם קְבִיעוּתָם, וְהוֹלְכִין אַחַר הָרֹב שֶׁאֵינָן רוֹחֲצִין. וְכֵן אֲפִלּוּ אֶחָד מִמּוֹכְרֵי קֶמַח שֶׁבָּעִיר שֶׁהֵבִיא קֶמַח לְבֵית הַיִּשְׂרְאֵל — מֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ אִם יָדוּעַ לָנוּ שֶׁרֹב הַמּוֹכְרִים שֶׁבָּעִיר אֵינָן רוֹחֲצִים הַחִטִּים, דְּכֵיוָן שֶׁפֵּרַשׁ מִמְּקוֹם קְבִיעָתוֹ — אָנוּ תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁהוּא מִן הָרֹב שֶׁאֵינָן רוֹחֲצִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם מוֹכֵר סֹלֶת נְקִיָּה — אָסוּר לִקַּח אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁבְּוַדַּאי נִבְלְלוּ הַחִטִּים בְּמַיִם לְהָסִיר קְלִפָּתָן לַעֲשׂוֹת מֵהֶן סֹלֶת:

יט וְכָל זֶה בִּשְׁעַת הַדְּחָק, אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק — יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים, וְנוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר אֲפִלּוּ בְּמַצּוֹת שֶׁל כָּל יְמֵי הַפֶּסַח לִשְׁמֹר אוֹתָם מִשְּׁעַת טְחִינָה וָאֵילָךְ, וְלֹא לִקַּח קֶמַח מִן הַשּׁוּק אֲפִלּוּ בְּדֶרֶךְ הַמֻּתָּר בִּשְׁעַת הַדְּחָק.

אֲבָל הַחִטִּים שֶׁל מַצַּת מִצְוָה — טוֹב לְהַחֲמִיר אִם אֶפְשָׁר לְשָׁמְרָם מִשָּׁעַת קְצִירָה וָאֵילָךְ שֶׁלֹּא יִפָּלוּ עֲלֵיהֶם מַיִם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפֶסַח אֶלָּא בְּמַצָּה שֶׁשְּׁמָרָהּ יִשְׂרָאֵל מֵחִמּוּץ מִתְּחִלַּת שָׁעָה שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לָבֹא לִידֵי חִמּוּץ, דְּהַיְנוּ מִיָּד בִּתְלִישַׁת הַשִּׁבֳּלִים מֵהַמְּחֻבָּר, שֶׁאָז אִם הָיוּ נוֹפְלִים עֲלֵיהֶם מַיִם הָיוּ מַחְמִיצִין.

(אֲבָל בְּעוֹדָם בִּמְחֻבָּר — אֵינָם בָּאִים לִידֵי חִמּוּץ אִם הֵם צְרִיכִים לַקַּרְקַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז):

כ מֻתָּר לִלְתֹּת אֶת הַחִטִּים, דְּהַיְנוּ שֶׁבּוֹלְלִין אוֹתָן בְּמַיִם קֹדֶם הַטְּחִינָה, לְפִי שֶׁכָּל זְמַן שֶׁבּוֹלְלִין אוֹתָן וְעוֹסְקִין בָּהֶם בְּיָדַיִם אֵינָם בָּאִים לִידֵי חִמּוּץ, שֶׁהַחִטִּים הֵם קָשִׁים וְאֵינָם מְמַהֲרִים לְהַחְמִיץ. וּמִיָּד אַחַר גְּמַר הַלְּתִיתָה צָרִיךְ לְטָחֲנָם, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם שְׁהוּת לְהַחְמִיץ. אֲבָל אָסוּר לִלְתֹּת אֶת הַשְּׂעוֹרִים וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְשִׁיפּוֹן, שֶׁהֵם רַכִּים וּמְמַהֲרִים לְהַחְמִיץ, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לִידֵי חִמּוּץ בִּשְׁעַת הַלְּתִיתָה:

כא וְכָל זֶה מִדִּינָא דִּגְמָרָא, אֲבָל הַגְּאוֹנִים אָסְרוּ כָּל לְתִיתָה אֲפִלּוּ שֶׁל חִטִּים, לְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין לִלְתֹּת יָפֶה שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי חִמּוּץ בִּשְׁעַת הַלְּתִיתָה, וְעוֹד שֶׁמָּא יִשְׁהוּ מְעַט

אַחַר גְּמַר הַלְּתִיתָה קוֹדֶם הַטְּחִינָה וְיָבוֹאוּ לִידֵי חִמּוּץ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא אָסְרוּ אֶלָּא בַּאֲכִילָה, אֲבָל מֻתָּר לְהַשְׁהוֹת הַחִטִּים הַלְּתוּתִים. רַק שֶׁיִּזָּהֵר לְטָחֲנָם מִיָּד אַחַר הַלְּתִיתָה, אֲבָל אִם לֹא טְחָנָם מִיָּד אֶלָּא שָׁהוּ בְּלִלְחוּחַ הַמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶם כְּדֵי הִלּוּחַ מִיל — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז עַיֵּן שָׁם:

כב בְּמָקוֹמוֹת שֶׁדֶּרֶךְ הַטּוֹחֲנִים לִרְחֹץ הַחִטִּים קוֹדֶם הַטְּחִינָה — יֵשׁ לְהַזְהִיר לַהֶמּוֹן עַם שֶׁלֹּא יִקְחוּ חִטִּים מִבַּעַל הָרֵחַיִם, לְפִי שֶׁהוּא לוֹקֵחַ מִדּוֹת חִטִּים מִכָּל חִטִּים הַנִּטְחָנִים אֶצְלוֹ כָּל הַשָּׁנָה וּמוֹכְרוֹ לַאֲחֵרִים:

כג שַׂקִּים שֶׁנּוֹתְנִים בָּהֶם קֶמַח כָּל הַשָּׁנָה, אִם רוֹצֶה לִתֵּן בָּהֶם קֶמַח שֶׁל פֶּסַח — לֹא דַּי לָהֶם בְּכִבּוּס בְּצוֹנֵן, אֶלָּא צְרִיכִין כִּבּוּס בְּחַמִּין עִם אֵפֶר וַחֲבִיטָה (פֵּרוּשׁ הַכָּאוֹת שֶׁהַכּוֹבֵס מַכֶּה עַל הַבְּגָדִים בִּשְׁעַת כְּבִיסָתָן), לְפִי שֶׁהַקֶּמַח הַדָּבוּק בַּשַּׂק נַעֲשֶׂה בָּצֵק עַל יְדֵי מַיִם צוֹנְנִין וּמִתְדַּבֵּק יוֹתֵר בַּשַּׂק, וְאֵינוֹ נִפְרָד מִמֶּנּוּ, וַאֲפִלּוּ יְכַבְּסֶנּוּ כַּמָּה פְּעָמִים בְּצוֹנֵן, עַד שֶׁיְּכַבְּסֶנּוּ בְּחַמִּין עִם אֵפֶר וַחֲבִיטָה. וְכֵן מַפָּה שֶׁהָיְתָה מֻנַּחַת עַל שַׂק שֶׁל קֶמַח אֲפִלּוּ שֶׁל פֶּסַח, אִם רוֹצֶה לֶאֱכֹל עָלֶיהָ בְּפֶסַח — לֹא דַּי לָהּ בִּנְעִוּר וְלֹא בְּכִבּוּס בְּצוֹנֵן, אֶלָּא צְרִיךְ לְכַבְּסָהּ בְּחַמִּין עִם אֵפֶר וַחֲבִיטָה:

כד וְקוֹדֶם הַכִּבּוּס צָרִיךְ לְהַתִּיר כָּל הַתְּפִירוֹת שֶׁבִּקְצוֹת הַשַּׂקִּים, וְכֵן הַתְּפִירוֹת שֶׁבְּאִמְרָא שֶׁעַל שְׁפָתוֹ. וְאִם הֵם מְטֻלָּאִים — צָרִיךְ לְהַתִּיר כָּל הַתְּפִירוֹת שֶׁבַּטְּלָאִים קוֹדֶם הַכִּבּוּס, שֶׁהַקֶּמַח שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּפִירוֹת אֵינוֹ יוֹצֵא עַל יְדֵי כִּבּוּס. וַאֲפִלּוּ שַׂקִּים חֲדָשִׁים שֶׁנָּתַן בָּהֶם פַּעַם אַחַת קֶמַח שֶׁל פֶּסַח, אִם רוֹצֶה לְכַבְּסָם צָרִיךְ לְהַתִּיר כָּל הַתְּפִירוֹת שֶׁבָּהֶם קוֹדֶם הַכִּבּוּס.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ שַׂקִּים יְשָׁנִים שֶׁלֹּא הִתִּיר הַתְּפִירוֹת שֶׁבָּהֶם קוֹדֶם הַכִּבּוּס וְנָתַן בָּהֶם קֶמַח שֶׁל פֶּסַח — יֵשׁ לְהַתִּיר הַקֶּמַח לְפֶסַח:

כה וְכָל זֶה מֵעִקַּר הַדִּין, אֲבָל מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְמִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיִּקְנֶה לוֹ שַׂקִּים חֲדָשִׁים לְפֶסַח, כִּי רָחוֹק הַדָּבָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַשֶּׁהוּ בְּצַק דָּבוּק בְּאֶחָד מִנִּקְבֵי הַשַּׂק אַחַר הַכִּבּוּס:

כו צָרִיךְ לְמַהֵר לִטְחֹן הַחִטִּים יוֹם אוֹ יוֹמַיִם קוֹדֶם הַלִּישָׁה, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם אֶפְשָׁר לוֹ יִרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה שְׁהוּת ב' יָמִים בֵּין הַטְּחִינָה לְהַלִּישָׁה. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם שְׁהוּת ב' יָמִים — יִשְׁתַּדֵּל שֶׁיִּהְיֶה שְׁהוּת בֵּינֵיהֶם יוֹם אֶחָד מֵעֵת לְעֵת, וּלְפָחוֹת תִּהְיֶה מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶם לִינַת לַיְלָה, שֶׁהַלַּיְלָה מְקָרֵר אֶת הַקֶּמַח שֶׁהָיָה רוֹתֵחַ בִּשְׁעַת הַטְּחִינָה. אֲבָל בּוֹ

בַּיּוֹם שֶׁנִּטְחַן עֲדַיִן הוּא רוֹתֵחַ, וְאִם יָלוּשׁ אוֹתוֹ בּוֹ בַּיּוֹם — הֲרֵי הוּא מְחַמֵּם אֶת הַמַּיִם, וְעַל יְדֵי כֵּן הָעִסָּה נוֹחָה לְהַחְמִיץ. וַאֲפִלּוּ נִטְחַן בְּעֶרֶב פֶּסַח אָסוּר לָלוּשׁ אוֹתוֹ בּוֹ בַּיּוֹם. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָבַר וְלָשׁ אוֹתוֹ בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּטְחַן — אֵין לֶאֱסֹר הָעִסָּה לְפֶסַח, וְיִשְׁמְרֶנָּה הֵיטֵב מֵחְמוּץ, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּעֲסֹק בָּהּ בִּזְרִיזוּת יוֹתֵר מִשְּׁאָר עִסּוֹת:

כז כְּשֶׁמּוֹלִיכִין הַשַּׂקִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קֶמַח מִן הָרֵחַיִם אוֹ מִשְּׁאָר מָקוֹם — אָסוּר לְהַנִּיחָם עַל גַּבֵּי סוּס אוֹ חֲמוֹר שֶׁאֵין עָלָיו אֲכָף אוֹ עוֹר עָב תַּחַת הַשַּׂקִּים, לְפִי שֶׁהַקֶּמַח מִתְחַמֵּם בְּגוּף הַבְּהֵמָה כְּשֶׁמַּנָּח עַל גַּבָּהּ מַמָּשׁ, וְעַל יְדֵי כֵּן הוּא מְמַהֵר לְהַחְמִיץ בִּשְׁעַת הַלִּישָׁה, וְעוֹד שֶׁרְגִילוּת הַבְּהֵמוֹת הוּא לְהַזִּיעַ תַּחַת כֹּבֶד הַמַּשָּׂא, וְיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא זֵעַת הַבְּהֵמָה הִיא מְחַמֶּצֶת כְּמוֹ מַיִם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָבַר וְנָתַן הַשַּׂקִּים עַל גַּבֵּי גּוּף הַבְּהֵמָה מַמָּשׁ — אֵין לֶאֱסֹר הַקֶּמַח לְפֶסַח, לְפִי שֶׁהַדַּעַת נוֹטָה שֶׁזֵּעַת הַבְּהֵמָה הִיא דּוֹמָה לְזֵעַת אָדָם שֶׁאֵינָהּ מְחַמֶּצֶת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ו. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שְׁהוּת יוֹם אוֹ יוֹמַיִם בֵּין הוֹלָכָה זוֹ לְהַלִּישָׁה, לְקָרֵר אֶת הַקֶּמַח שֶׁנִּתְחַמֵּם מִגּוּף הַבְּהֵמָה:

כח יֵשׁ לְזָהֵר לְכַתְּחִלָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ הָרִבְדֵּה שַׂקִּים עִם קֶמַח זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, שֶׁלֹּא יִתְחַמֵּם הַקֶּמַח שֶׁבַּשַּׂקִּים הַתַּחְתּוֹנִים מֵחֲמַת כֹּבֶד מַשָּׂא שַׂקִּים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁעֲלֵיהֶם. וְאִם עָבַר וְהִנִּיחָם — יַמְתִּין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם קֹדֶם הַלִּישָׁה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְכֵן טוֹב לְזָהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לֵישֵׁב עַל שַׂק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קֶמַח שֶׁל פֶּסַח, שֶׁלֹּא יִתְחַמֵּם הַקֶּמַח מֵחֲמַת כֹּבֶד יְשִׁיבָתוֹ:

כט נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְנַקֵּר הָרֵחַיִם קֹדֶם שֶׁיִּטְחֲנוּ בָּהֶם קֶמַח שֶׁל פֶּסַח, לְפִי שֶׁלִּפְעָמִים טָחֲנוּ בָּהֶם תְּבוּאָה לְתוּתָה לְסֹלֶת. וְכָל שֶׁכֵּן בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁכָּל הַשָּׁנָה טוֹחֲנִין בָּהֶם שְׁעוֹרִים חֲמוּצִים (שֶׁקּוֹרִין מאל"ץ) בְּעוֹדָם לַחִים קְצָת וְנִדְבָּקִים מְאֹד בָּרֵחַיִם:

ל וְנוֹהֲגִין שֶׁקֶמַח הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּטְחַן בָּרֵחַיִם לְאַחַר שֶׁנִּקְרוּ אוֹתָם אֵין אוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּפֶסַח (שֶׁחוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא לֹא נִקְרוּ אוֹתָם הֵיטֵב וְנִשְׁאַר דָּבוּק בָּהֶם מְעַט קֶמַח חָמֵץ וְנִתְעָרֵב מִמֶּנּוּ לְתוֹךְ קֶמַח זֶה הָרִאשׁוֹן, לְפִיכָךְ) מַצְנִיעִין אוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, אוֹ אוֹכְלִין אוֹתוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח. וְעַכְשָׁיו שֶׁנָּהֲגוּ לְכַסּוֹת (סְבִיב) הָרֵחַיִם בְּבֶגֶד פִּשְׁתָּן אַחַר הַנִּקּוּר — יֵשׁ לְהַתִּיר גַּם הַקֶּמַח הָרִאשׁוֹן לְפֶסַח:

לא וְכָל זֶה כְּשֶׁטּוֹחֵן בְּתוֹךְ ל' יוֹם שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח, אֲבָל כְּשֶׁטּוֹחֵן קֹדֶם ל' יוֹם — יֵשׁ לְהַתִּיר לְטָחֹן בְּלִי נְקוּר הָרֵחַיִם, שֶׁהֲרֵי מֵעִקַּר הַדִּין לֹא הָיָה צָרִיךְ לְנַקְּרָם אַף בְּתוֹךְ ל' יוֹם, שֶׁאַף אִם יִתְעָרֵב מְעַט חָמֵץ לְתוֹךְ הַקֶּמַח שֶׁל פֶּסַח הֲרֵי הוּא מִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח לְדִבְרֵי הַכֹּל אִם אוֹפֶה מִמֶּנּוּ מַצּוֹת קֹדֶם הַפֶּסַח כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲמִיר וּלְנַקְּרָם, וְקֹדֶם ל' יוֹם לֹא חָל עָלָיו חוֹבַת מִנְהָג זֶה, כְּמוֹ שֶׁלֹּא חָל עֲדַיִן כָּל תַּקָּנוֹת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ בְּגִלַּל הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"[ו].

וְאַף בְּתוֹךְ ל' יוֹם, אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּקַל לְנַקֵּר הָרֵחַיִם, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לְנַקְּרָם כִּי הוּא סָמוּךְ לְפֶסַח — מֵעֲמִידִין עַל עִקַּר הַדִּין, וּמֻתָּר לְטָחֹן בְּלִי נְקוּר הָרֵחַיִם אִם טוֹחֵן קֹדֶם הַפֶּסַח. וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְזַהֵר לֶאֱפוֹת כָּל הַמַּצּוֹת קֹדֶם הַפֶּסַח, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

לב צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִטְחֲנוּ (קֹדֶם) [קֶמַח] לְפֶסַח בְּבֵית הָרֵחַיִם בְּשָׁעָה שֶׁטּוֹחֲנִין בּוֹ תְּבוּאָה לְתוּתָה. אַף עַל פִּי שֶׁטּוֹחֲנִין אוֹתָהּ בְּרֵחַיִם אַחֶרֶת רָחוֹק מֵהָרֵחַיִם שֶׁרוֹצִים לְטָחֹן בָּהֶם קֶמַח לְפֶסַח, מִכָּל מָקוֹם הָאָבָק שֶׁלָּהּ פּוֹרֵחַ וּמִתְעָרֵב בְּקֶמַח שֶׁל פֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּבֵית אֶחָד.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיָּדוּעַ לָנוּ שֶׁאוֹתָהּ תְּבוּאָה הִיא לְתוּתָה, אֲבָל אִם אֵין הַדָּבָר יָדוּעַ בְּבֵרוּר — נָהֲגוּ לְהָקֵל אִם טוֹחֲנָן קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי אַף אִם אוֹתָהּ תְּבוּאָה הִיא לְתוּתָה וְנִתְעָרֵב הָאָבָק שֶׁלָּהּ בְּקֶמַח שֶׁל פֶּסַח — אֵין אִסּוּר בְּדִיעֲבַד, שֶׁהֲרֵי נִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח:

לג אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הַמְדַקְדְּקִים בְּמִצְוֹת רְגִילִין לֵילֵךְ בְּעַצְמָם אֶל מְקוֹם הָרֵחַיִם לִרְאוֹת הֵם בְּעַצְמָם טְחִינַת קְמְחֵיהֶם, שֶׁכֵּן הוּא בְּכָל הַמִּצְוֹת: "מִצְוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבִּשְׁלוּחוֹ", וְכָךְ הָיוּ נוֹהֲגִין גְּדוֹלֵי חַכְמֵי הַגְּמָרָא:

סימן תנד

א **בְּאֵיזוֹ מַצָּה אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים:**

אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפֶסַח לֹא בְּפַת שֶׁל סֹבִין (פֵּרוּשׁ קְלִפָּה הַנּוֹשֶׁרֶת מִן הַחִטָּה בְּשָׁעַת כְּתִישָׁתָהּ), וְלֹא בְּפַת שֶׁל מֹרֶסֶן (פֵּרוּשׁ קְלִפָּה דַּקָּה הַנִּשְׁאֶרֶת בַּנָּפָה אַחַר יְצִיאַת

הַקֶּמַח מִתּוֹכָהּ), לְפִי שֶׁאֵינָן קְרוּיִים לֶחֶם לְעִנְיַן חַלָּה (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שכ"[ד]), וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם וְגוֹ'", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: "וְהָיָה בַּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ וְגוֹ'", וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ: "לֶחֶם" "לֶחֶם" לִגְזֵרָה שָׁוָה, שֶׁאֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפֶסַח אֶלָּא בְּפַת הַקָּרוּי "לֶחֶם" לְעִנְיַן חַלָּה:

ב אֲבָל מֻתָּר לָלוּשׁ אֶת הַקֶּמַח עִם הַסֹּבִין וְהַמָּרָק שֶׁבּוֹ וְיוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהֲרֵי עִסָּה זוֹ חַיֶּבֶת בְּחַלָּה אִם יֵשׁ בָּהּ כְּשִׁעוּר חִיּוּב חַלָּה, דְּהַיְנוּ עִשָּׂרוֹן. אֲבָל אִם הִפְרִישׁ אֶת הַסֹּבִין אוֹ אֶת הַמָּרָק מִן הַקֶּמַח וְחָזַר וְעֵרְבוֹ בְּתוֹכוֹ וְלָשׁ מִמֶּנּוּ עִסָּה, כֵּיוָן שֶׁעִסָּה זוֹ אֵינָהּ חַיֶּבֶת בְּחַלָּה אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהּ כְּשִׁעוּר חַלָּה לְבַד מִן הַסֹּבִין אוֹ הַמָּרָק — אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מַצָּה, אֶלָּא אִם כֵּן אָכַל כְּזַיִת לְבַד מִן הַסֹּבִין אוֹ מִן הַמָּרָק, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין הַסֹּבִין אוֹ הַמָּרָק מִצְטָרְפִין לְכְזַיִת מַצָּה כְּמוֹ שֶׁאֵינָן מִצְטָרְפִין לְעִשָּׂרוֹן לְעִנְיַן חַלָּה:

ג מִתּוֹךְ שֶׁהֲצְרְכוּ חֲכָמִים לוֹמַר שֶׁאֵין יוֹצְאִין בְּפַת סֹבִין לְפִי שֶׁאֵינָהּ קְרוּיָה "לֶחֶם", מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁהַסֹּבִין יְכוֹלִין לָבוֹא לִידֵי חִמּוּץ כְּשֶׁיִּבּוֹאוּ בְּמַיִם, שֶׁהֲרֵי אֵין יוֹצְאִין אֶלָּא בְּפַת שֶׁיְּכוֹל לָבוֹא לִידֵי חִמּוּץ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֹבִין, שֶׁהוּא קְלִפָּה מֵהַחִטָּה עַצְמָהּ, אֲבָל קְלִפָּה מִקַּשׁ שֶׁקּוֹרִין שפרייא"ר — אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ:

ד יוֹצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַצָּה הָעֲשׂוּיָה מִסֹּלֶת נְקִיָּה, אֲפִלּוּ הִיא יָפָה כְּמַצָּתוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה. אַף עַל פִּי שֶׁהַכָּתוּב קְרָאוֹ "לֶחֶם עֹנִי", הֲרֵי כְּבָר רִבְּתָה הַתּוֹרָה "מַצּוֹת" "מַצּוֹת" הַרְבֵּה פְּעָמִים, לְרַבּוֹת אֲפִלּוּ כְּמַצָּתוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה, אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֶחֶם עֹנִי"? פָּרַט לְמַצָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית עֲשִׁירָה בִּידֵי אָדָם, כְּגוֹן שֶׁעֵרֵב בָּהּ יַיִן אוֹ שֶׁמֶן אוֹ דְּבַשׁ אוֹ שְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב:

ה וְכֵן אִם עָשָׂאהּ גְּלֶסְקָא גְּדוֹלָה כְּמוֹ שִׁשִּׁית הָאֵיפָה, וְהִיא נִקְרֵאת "אֲשִׁישָׁה", וְהוּא דֶּרֶךְ חֲשִׁיבוּת וּגְדֻלָּה — הֲרֵי זוֹ מַצָּה עֲשִׁירָה וְאֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ. לְפִיכָךְ, טוֹב לְזָהֵר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת הַמַּצָּה שֶׁל מִצְוָה רְחָבָה יוֹתֵר מִדַּאי, שֶׁלֹּא תְּהֵא נִרְאֶה כְּעֵין אֲשִׁישָׁה:

ו וְכֵן אִם חָלַט הַקֶּמַח בְּרוֹתְחִין קֹדֶם הַלִּישָׁה וְאַחַר כָּךְ לָשׁ אוֹתוֹ וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ עִסָּה שֶׁבְּלֵילָתוֹ עָבָה וַאֲפָאהּ בַּתַּנּוּר כְּמוֹ שְׁאָר פַּת — אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ, דְּכֵיוָן שֶׁחָלָטָהּ בְּרוֹתְחִין — הֲרֵי זוֹ מַצָּה עֲשִׁירָה (שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הָעֲשִׁירִים לַחְלֹט הַקֶּמַח כְּדֵי לְלַבְּנוֹ). אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁנִּחְלַט הַקֶּמַח עָשָׂה מִמֶּנּוּ עִסָּה שֶׁבְּלֵילָתָהּ רַכָּה וַאֲפָאהּ בַּתַּנּוּר — יוֹצֵא בָּהּ, הוֹאִיל וּבְלִילָתָהּ רַכָּה — אֵין זוֹ מַצָּה עֲשִׁירָה.

וְכָל זֶה בְּמַצָּה שֶׁל מִצְוָה, אֲבָל שְׁאָר הַמַּצּוֹת בֵּין שֶׁבְּלִילָתָן רַכָּה וּבֵין שֶׁבְּלִילָתָן עָבָה לְאַחַר שֶׁנֶּחְלַט הַקֶּמַח בְּרוֹתְחִין — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וְאֵין כָּאן חֲשַׁשׁ חִמּוּץ לוֹמַר: שֶׁמָּא כְּבָר נִתְחַמֵּץ הַקֶּמַח כְּשֶׁהָיָה בְּתוֹךְ הָרוֹתְחִין קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל לַעֲסֹק בָּהּ בְּיָדִים בְּלִישָׁה וַעֲרִיכָה, לְפִי שֶׁרְתִיחַת הָרוֹתְחִין מְמַהֶרֶת לְבַשֵּׁל אֶת הַקֶּמַח קֹדֶם, וְכֵיוָן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל — שׁוּב אֵינָהּ בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ לְעוֹלָם אַף לְאַחַר שֶׁנָּחוּ הָרוֹתְחִין מֵרְתִיחָתָם, כְּמוֹ שֶׁדָּבָר הָאָפוּי אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ג:

ז וְכָל זֶה מִדִּינָא דִּגְמָרָא, אֲבָל הַגְּאוֹנִים אָסְרוּ לָנוּ כָּל מִין חֲלִיטָה בְּרוֹתְחִין, לְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בַּחֲלִיטַת הָרוֹתְחִין, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא לֹא יַרְתִּיחַ אֶת הַמַּיִם יָפֶה יָפֶה.

וְאִם נָפְלָה חֲתִיכַת עִסָּה שֶׁל מַצָּה לְתוֹךְ הָרוֹתְחִין שֶׁבַּקְּדֵרָה אַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאָהּ מִיָּד — הֲרֵי כָּל מַה שֶּׁבַּקְּדֵרָה אָסוּר בַּאֲכִילָה, אֲבָל מֻתָּר בַּהֲנָאָה, אוֹ לְהַשְׁהוֹת עַד לְאַחַר הַפֶּסַח אִם יֵשׁ שָׁם שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הָעִסָּה, שֶׁאֵין אָנוּ מַחֲמִירִין כָּל כָּךְ בַּחֲלִיטָה לֶאֱסֹר בְּמַשֶּׁהוּ אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה, אוֹ לְהַשְׁהוֹתוֹ, וְדֵי שֶׁאוֹסְרִין בַּאֲכִילָה:

ח עִסָּה שֶׁעוֹשִׁין בִּשְׁבִיל הַכְּלָבִים שֶׁל הָרוֹעִים, אִם נִתְכַּוֵּן בַּעֲשִׂיָּתָהּ גַּם בִּשְׁבִיל אֲכִילַת אָדָם, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁגַּם הָרוֹעִים יֹאכְלוּ מִמֶּנָּה כְּשֶׁיִּרְצוּ — יוֹצְאִין בָּהּ בְּפֶסַח אִם נִשְׁמְרָה מֵחֲמוּץ, אֲפִלּוּ הוּא פַּת קִבָּר. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂאָהּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַכְּלָבִים בִּלְבַד, שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיֹּאכְלוּ הָרוֹעִים מִמֶּנָּה — אֵין יוֹצְאִין בָּהּ. וַאֲפִלּוּ נַעֲשֵׂית מִסֹּלֶת נְקִיָּה וַהֲרֵי הִיא רְאוּיָה לַאֲכִילַת כָּל אָדָם וְהִיא חֲיֵבֶת בְּחַלָּה, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי לֹא נִשְׁמְרָה מֵחֲמוּץ לְשֵׁם מַצַּת מִצְוָה, אֶלָּא לְשֵׁם הַכְּלָבִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם אֵינָהּ רְאוּיָה לַאֲכִילַת הָרוֹעִים, כְּגוֹן שֶׁעֵרֶב בָּהּ מֶרְסָן הַרְבֵּה, אֲפִלּוּ אִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁגַּם הָרוֹעִים יֹאכְלוּ מִמֶּנָּה — בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהּ אֲפִלּוּ אָכַל הַרְבֵּה מִמֶּנָּה בְּעִנְיָן שֶׁאָכַל כְּזַיִת לְבַד מִן הַמֶּרְסָן שֶׁבָּהּ, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לַאֲכִילַת הָרוֹעִים — אֵינָהּ קְרוּיָה לֶחֶם כְּלָל וּפְטוּרָה מִן הַחַלָּה. וְכֵן עִקָּר:

ט אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא בְּמַצָּה שֶׁלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן "לֶחֶם", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן בְּחַלָּה: "וְהָיָה בַּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ וְגוֹ'", מַה לְּהַלָּן אֵין אָדָם חַיָּב לְהַפְרִישׁ חַלָּה אֶלָּא כְּשֶׁמְּגַלְגֵּל עִסָּה שֶׁלּוֹ אֲבָל לֹא שֶׁל חֲבֵרוֹ, אַף כָּאן אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא בְּשֶׁלּוֹ אֲבָל לֹא בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן נְתָנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה, שֶׁאָז נַעֲשָׂה שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ.

אֲבָל אִם (אָכַל מַצָּה שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם) גְּזָלָהּ מֵחֲבֵרוֹ וַאֲכָלָהּ — לֹא יָצָא, שֶׁהֲרֵי אִם בָּא הַנִּגְזָל לִתְבֹּעַ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ חַיָּב לְהַחֲזִירָהּ לוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ בְּדָמִים בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל הַנִּגְזָל — נִמְצֵאת שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ:

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּגְזַל מַצָּה, אֲבָל אִם גָּזַל קֶמַח וַעֲשָׂאָהּ מַצָּה וַאֲכָלָהּ — יָצָא, שֶׁהֲרֵי אִם בָּא הַנִּגְזָל לִתְבֹּעַ אֶת הַמַּצָּה אֵינוֹ חַיָּב לִתְּנָהּ לוֹ, אֶלָּא מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי קִמְחוֹ וְנִפְטָר מִמֶּנּוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמַּצָּה נַעֲשֵׂית מִקִּמְחוֹ, מִכָּל מָקוֹם כְּבָר קָנָה הַגַּזְלָן אֶת הַגְּזֵלָה עַל יְדֵי שִׁנּוּי מַעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה בָּהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁעָשָׂה מִקֶּמַח פַּת, וְעַל יְדֵי כֵּן נַעֲשֵׂית כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, וְדָמִים בִּלְבַד הוּא שֶׁחַיָּב לְהַנִּגְזָל, לְפִיכָךְ יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם (לְכַתְּחִלָּה אֵין לוֹ לָצֵאת בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י"א. וְאִם אֵין לוֹ מַצָּה אַחֶרֶת — עַל כָּל פָּנִים) לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו, אֲפִלּוּ גָּזַל קֶמַח אוֹ חִטִּים מִנָּכְרִי, דְּכֵיוָן שֶׁעַל יְדֵי עֲבֵרָה בָּאָה לְיָדוֹ מִצְוָה זוֹ — אֵין זֶה מְבָרֵךְ אֶלָּא מְנָאֵץ (שֶׁנִּרְאֶה כִּמְבָרֵךְ עַל עֲבֵרָה שֶׁנִּזְדַּמְּנָה לְיָדוֹ).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּגַּזְלָן עַצְמוֹ, אֲבָל אִם נָתַן מַצָּה זוֹ לַאֲחֵרִים — מֻתָּרִים לְבָרֵךְ עָלֶיהָ, שֶׁהֲרֵי לֹא עַל יְדֵי עֲבֵרָה בָּאָה מִצְוָה זוֹ לְיָדָם, (שֶׁ)כֵּיוָן שֶׁכְּבָר קָנָאָהּ הַגַּזְלָן בְּשִׁנּוּי קֹדֶם שֶׁנִּתְּנָהּ לָהֶם:

יא אֲבָל אִם גָּזַל מַצָּה וּנְתָנָהּ לַאֲחֵרִים — אֵינָן יוֹצְאִין בָּהּ, אֶלָּא אִם כֵּן נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנָּה הַנִּגְזָל קֹדֶם שֶׁנִּתְּנָהּ לָהֶם הַגַּזְלָן, שֶׁאָז נִקְנֵית הִיא לָהֶם בְּיֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת (פְּרוּשׁ מֵרְשׁוּת הַגַּזְלָן לִרְשׁוּתָם). וּמֻתָּרִים הֵם אָז לְבָרֵךְ עָלֶיהָ, שֶׁהֲרֵי לֹא עַל יְדֵי עֲבֵרָה בָּאָה מִצְוָה זוֹ לְיָדָם, שֶׁכְּבָר נִתְיָאֵשׁ הַנִּגְזָל מִמֶּנָּה קֹדֶם שֶׁבָּאָה לְיָדָם.

וְאִם לְאַחַר שֶׁנִּתְּנָהּ הַגַּזְלָן לָהֶם בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה הֶחֱזִירוּ אוֹתָהּ לוֹ וְנָתְנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה — מֻתָּר לוֹ לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ וּלְבָרֵךְ עָלֶיהָ, שֶׁעַכְשָׁיו אֵין הַמִּצְוָה בָּאָה לְיָדוֹ בַּעֲבֵרָה:

יב מִי שֶׁהוֹצִיא מַצָּה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד בְּלֵיל ט"ו שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — מֻתָּר לוֹ לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ וּלְבָרֵךְ עָלֶיהָ, וְאֵין זוֹ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה שֶׁלּוֹ קֹדֶם שֶׁהוֹצִיאָהּ אוֹ הִכְנִיסָהּ — נִמְצָא שֶׁלֹּא בָּאָה מִצְוָה זוֹ לְיָדוֹ עַל יְדֵי עֲבֵרָה, אֶלָּא שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּהּ עֲבֵרָה, אֲבָל הִיא לֹא נַעֲשֵׂית בַּעֲבֵרָה, וְלֹא בָּאָה לְיָדוֹ עַל יְדֵי עֲבֵרָה שֶׁעָשָׂה הוּא:

יג כְּשֶׁהַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם אוֹפִין מַצּוֹת שֶׁל מִצְוָה בְּתַנּוּר אֶחָד — טוֹב שֶׁיֹּאמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם: "כָּל מִי שֶׁהִגִּיעַ מַצָּתִי לְיָדוֹ הֲרֵי הִיא נְתוּנָה לוֹ בְּמַתָּנָה", לְפִי שֶׁיֵּשׁ לַחֹשׁ שֶׁמָּא יִתְחַלְּפוּ מַצּוֹת שֶׁל זֶה לָזֶה, וְאֵין אָדָם יוֹצֵא אֶלָּא בְּמַצָּה שֶׁלּוֹ. וְכֵן טוֹב לוֹמַר בִּשְׁעַת הַטְּחִינָה כְּשֶׁטּוֹחֲנִין הָרְבֵּה בְּיַחַד, שֶׁלִּפְעָמִים מִתְחַלֵּף הַקֶּמַח וְנִמְצָא מְבָרֵךְ שֶׁלֹּא כַּדִּת:

יד אִם שָׁאַל מַצָּה מֵחֲבֵרוֹ — יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ לְכַתְּחִלָּה, שֶׁהֲרֵי לֹא הִשְׁאִילָהּ לוֹ עַל מְנָת שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה לוֹ, אֶלָּא עַל מְנָת שֶׁיֹּאכְלֶנָּה וְיַחֲזִיר לוֹ מַצָּה אַחֶרֶת, וְנִמְצָא מַצָּה זוֹ הִיא שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ לְכָל דָּבָר (עֵין סִימָן תס"א):

טו כְּשֵׁם שֶׁאֵין אָדָם יוֹצֵא בְּמַצָּה שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, כָּךְ אֵין אָדָם יוֹצֵא בְּמָרוֹר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים וְגוֹ'", הֻקְּשׁוּ זֶה לָזֶה לְכָל הַלְכוֹתֵיהֶם. וְגַם עַכְשָׁיו בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁמִּצְוֹת אֲכִילַת מָרוֹר אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה, מִכָּל מָקוֹם כָּל מַה שֶּׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים — תִּקְּנוּ כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה:

סימן תנה

א **דִּין מַיִם שֶׁלָּשִׁין בָּהֶם הַמַּצָּה וּבוֹ ל"ד סְעִיפִים:**

הַמַּצָּה שֶׁאָדָם אוֹכֵל כָּל יְמֵי הַפֶּסַח אֵין לָשִׁין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּמַיִם צוֹנְנִין, אֲבָל לֹא בְּפוּשָׁרִין, דְּהַיְנוּ כַּחֲמִימוּת הָרֹק, לְפִי שֶׁבְּקַל תּוּכַל לְבוֹא לִידֵי חִמּוּץ כְּשֶׁאֵין הַמַּיִם צוֹנְנִין אִם לֹא יִתְעַסְּקוּ בְּזְרִיזוּת יְתֵרָה מְאֹד, וְאֵין אָנוּ בְּחֶזְקַת זְרִיזִין כָּל כָּךְ, לְפִיכָךְ אָסְרוּ לָנוּ חֲכָמִים לָלוּשׁ בְּפוּשָׁרִין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּחַמִּין (אֲבָל בְּרוֹתְחִין הָיָה מֻתָּר מֵעִקַּר הַדִּין, אֶלָּא שֶׁהַגְּאוֹנִים הֶחֱמִירוּ וְאָסְרוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ד):

ב וַאֲפִלּוּ בְּמַיִם צוֹנְנִין אָסְרוּ חֲכָמִים לָלוּשׁ בָּהֶם בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּשְׁאֲבוּ מֵהַנָּהָר אוֹ מֵהַמַּעְיָן, אֶלָּא צָרִיךְ לְהָלִינָם קֹדֶם שֶׁיִּלּוֹשׁ בָּהֶם. וְטַעַם לִינָה זוֹ, יֵשׁ אוֹמְרִים: לְפִי שֶׁיְּמֵי נִיסָן עֲדַיִן מִימוֹת הַחֹרֶף הֵן, שֶׁהַמַּעְיָנוֹת הֵן רוֹתְחִין מֵעַט, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְצַנְּנָם לַיְלָה אֶחָד לְאַחַר שֶׁנִּתְלְשׁוּ מִמְּקוֹם רְתִיחָתָן, דְּהַיְנוּ לְאַחַר שֶׁנִּשְׁאֲבוּ מֵהַמַּעְיָן.

וּמֵי הַנְּהָרוֹת שֶׁאֵינָן נִמְשָׁכִין מִמַּעְיָנוֹת צְרִיכִין גַּם כֵּן צִנּוּן לַיְלָה אֶחָד, לְפִי שֶׁהַכָּה עֲלֵיהֶם חֹם הַשֶּׁמֶשׁ בַּיּוֹם וְנִתְחַמְּמוּ מְעַט:

ג וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר לְשָׁאֲבָן קֹדֶם כְּנִיסַת תְּחִלַּת הַלַּיְלָה, כְּדֵי שֶׁיַּעֲבֹר עֲלֵיהֶם צִנּוּן כָּל הַלַּיְלָה לְאַחַר שֶׁנִּתְלְשׁוּ מִמְּקוֹם רְתִיחָתָן. וּבְדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וּשְׁאָבָן לְאַחַר כְּנִיסַת תְּחִלַּת הַלַּיְלָה — מֻתָּר לָלוּשׁ בָּהֶם לְכַתְּחִלָּה לְמָחָר לְאַחַר שֶׁיָּאִיר הַיּוֹם אִם שְׁאָבָן קֹדֶם חֲצִי

הַלַּיְלָה, לְפִי שֶׁעִקַּר צְנוּן הַלַּיְלָה הוּא מֵחֲצוֹת עַד עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁבְּכָל שִׁשָּׁה שָׁעוֹת הַלָּלוּ מְנַשֶּׁבֶת רוּחַ צְפוֹנִית.

אֲבָל קֹדֶם עַמּוּד הַשַּׁחַר אָסוּר לָלוּשׁ בָּהֶן, אֲפִלּוּ שְׁאָבָן אֶתְמוֹל קֹדֶם עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיַּעַבְרוּ עֲלֵיהֶם לְאַחַר שֶׁנִּתְלְשׁוּ מִמְּקוֹם רְתִיחָתָן כָּל שִׁשָּׁה שָׁעוֹת שֶׁמֵּחֲצוֹת הַלַּיְלָה עַד עַמּוּד הַשַּׁחַר רְצוּפִין. אֲבָל כְּשֶׁרוֹצֶה לָלוּשׁ בָּהֶן לְמָחָר לְאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר — רַשַּׁאי לְשָׁאֲבָן הַיּוֹם בְּכָל שָׁעָה שֶׁיִּרְצֶה מֵהַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי יִצְטַנְּנוּ כָּל הַלַּיְלָה. וּמִכָּל מָקוֹם, עִקַּר הַצִּנּוּן הוּא בַּלַּיְלָה שֶׁאֵין שָׁם חֹם הַשֶּׁמֶשׁ, אֲבָל בַּיּוֹם אַף לְאַחַר שֶׁנִּתְלְשׁוּ מִמְּקוֹם רְתִיחָתָן אֵינָם מִצְטַנְּנִים כְּלָל, שֶׁחֹם הַשֶּׁמֶשׁ מְחַמְּמָן:

ד אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁטַּעַם לֵילָה זוּ: לְפִי שֶׁבַּלַּיְלָה כָּל מֵי מַעְיָנוֹת וּנְהָרוֹת הֵן רוֹתְחִין מְעַט שֶׁהַחַמָּה מְחַמַּמְתָּן תַּחַת הַקַּרְקַע, תֵּדַע, שֶׁבַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר אַתָּה רוֹאֶה עָשָׁן עַל הַנְּהָרוֹת. לְפִיכָךְ, כְּשֶׁרוֹצֶה לָלוּשׁ בָּהֶן צָרִיךְ שֶׁכָּל הַלַּיְלָה יִהְיוּ תְּלוּשִׁין מִמְּקוֹם רְתִיחָתָן, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשְׁאֲבֵם תְּחִלַּת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ. וְאִם שְׁאָבָן לְאַחַר תְּחִלַּת הַלַּיְלָה — אָסוּר לָלוּשׁ בָּהֶן, שֶׁכְּבָר נִתְחַמְּמוּ בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה. אֲבָל הַמַּיִם שֶׁנִּשְׁאֲבוּ בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ, אַף שֶׁכְּבָר נִתְחַמְּמוּ בְּלֵיל אֶתְמוֹל, מִכָּל מָקוֹם כְּבָר נִצְטַנְּנוּ מֵחֲמוּם זֶה כְּשֶׁהָיוּ מְחֻבָּרִין בַּמַּעְיָן יוֹם תָּמִים, שֶׁהַמַּעְיָנוֹת הֵן צוֹנְנִים בַּיּוֹם, לְפִי שֶׁהַחַמָּה גְּבוֹהָה מֵהֶן, וְהַקַּרְקַע שֶׁתַּחְתֵּיהֶן צוֹנֶנֶת וּמְצַנַּנְתָּן:

ה וּלְפִי טַעַם זֶה, אֵין לִשְׁאֹב הַמַּיִם לְלֵישַׁת הַמַּצּוֹת אֶלָּא בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת בִּלְבַד, שֶׁקֹּדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת עֲדַיִן לֹא נִצְטַנְּנוּ הַמַּיִם מֵרְתִיחָתָן שֶׁהָיוּ רוֹתְחִין בַּלַּיְלָה הֶעָבָר, שֶׁהֲרֵי לֹא עָבַר יוֹם תָּמִים מִסּוֹף לַיְלָה הֶעָבָר, וְאַחַר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא כְּבָר הוּא אַחַר תְּחִלַּת הַלַּיְלָה (שֶׁאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין לְצַמְצֵם תְּחִלַּת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ), וּכְבָר נִתְחַמְּמוּ הַמַּיִם מְעַט, וְאֵין לָהֶם תַּקָּנָה לָלוּשׁ בָּהֶם אֲפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה לֵילוֹת, שֶׁאֵין צְנוּן מוֹעִיל לַמַּיִם לְפִי סְבָרָא זוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִצְטַנְּנוּ בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע יוֹם תָּמִים, וְאֵין הַלֵּילָה מוֹסֶפֶת לָהֶם עוֹד צְנוּן.

(וּמַה שֶּׁהִזְכִּירוּ חֲכָמִים לֵילָה, הוּא כְּדֵי לְלַמְּדֵנוּ שֶׁהַלֵּילָה בְּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע הִיא הַגּוֹרֶמֶת הָאִסּוּר, שֶׁבַּלַּיְלָה הַמַּעְיָנוֹת הֵן רוֹתְחִין אֲבָל לֹא בַּיּוֹם, וּמִמֵּילָא נִשְׁמַע שֶׁצָּרִיךְ לְשָׁאֲבָם

בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּדֵי שֶׁיַּעַבְרוּ עֲלֵיהֶם י"ב שָׁעוֹת שֶׁל יוֹם תָּמִים בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, שֶׁיִּצְטַנְּנוּ מֵרְתִיחָתָן שֶׁהָיוּ רוֹתְחִין י"ב שָׁעוֹת שֶׁל לַיְלָה הֶעָבָר):

ו וּלְעִנְיַן פְּסַק הֲלָכָה, לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּחֹמֶר ב' הַסְּבָרוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשָּׁאֵבֶן בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְלֹא יָלוּשׁ בָּהֶן עַד לְאַחַר שֶׁיָּאִיר הַיּוֹם לְמָחָר.

וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְכַוֵּן לִשְׁאֹב בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת מַמָּשׁ — יַקְדִּים מְעַט לִשְׁאֹב בְּשָׁעָה שֶׁבָּרִי לוֹ שֶׁעֲדַיִן לֹא עָבַר כָּל אֹרֶךְ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת (וְשִׁעוּר אֹרֶךְ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת עַיֵּן בְּסִימָן רס"א). וְאֵין לָחֹשׁ לוֹ שֶׁמָּא עֲדַיִן הוּא יוֹם גָּדוֹל, שֶׁהֲרֵי לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה מֻתָּר לִשְׁאֹב לְכַתְּחִלָּה בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל.

אֲבָל אִם הוּא חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא כְּבָר עָבַר כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וּכְבָר הוּא אַחַר הַתְּחָלַת הַלַּיְלָה — לֹא יִשְׁאַב עוֹד, שֶׁהֲרֵי אַף לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה צָרִיךְ לִשְׁאֹב לְכַתְּחִלָּה בְּהַתְחָלַת הַלַּיְלָה מַמָּשׁ.

וּבְדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וּשְׁאָבָן בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וּמֻתָּר לָלוּשׁ בָּהֶן לְמָחָר לְאַחַר שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם. וְכֵן אִם עָבַר וּשְׁאָבָן לְאַחַר תְּחִלַּת הַלַּיְלָה — מֻתָּר לָלוּשׁ בָּהֶם לְמָחָר אִם נִשְׁאֲבוּ קֹדֶם חֲצוֹת הַלַּיְלָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לְהַמְתִּין מִלָּלוּשׁ בָּהֶם עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עֲלֵיהֶם י"ב שָׁעוֹת מֵעֵת שֶׁנִּשְׁאֲבוּ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הַמַּיִם מִצְטַנְּנִים מֵרְתִיחָתָן שֶׁהָיוּ רוֹתְחִין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עֲלֵיהֶם י"ב שָׁעוֹת מֵעֵת שֶׁנִּתְלַשּׁוּ מִמְּקוֹם רְתִיחָתָן:

ז יֵשׁ לִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה כְּשֶׁמְּלִינִים הַמַּיִם, שֶׁלֹּא יְלִינֵם בְּתוֹךְ בֵּית הַחֹרֶף, וְלֹא בְּחֶדֶר אַחֵר, אֶלָּא בְּמָקוֹם מְגֻלֶּה, כְּדֵי שֶׁיִּצְטַנְּנוּ בַּאֲוִיר הָעוֹלָם. וְאִם אֲוִיר הָעוֹלָם הוּא חַם — לֹא יְלִינֵם בָּאֲוִיר אֶלָּא בְּמַרְתֵּף, שֶׁהַמַּרְתֵּף הוּא קַר בִּזְמַן הַחֹם (וְאִם אֵין לוֹ מַרְתֵּף — יַנִּיחֵם בְּתוֹךְ הַבַּיִת). וְאִם אֲוִיר הָעוֹלָם הוּא קַר — לֹא יַנִּיחֵם בַּמַּרְתֵּף שֶׁהוּא חַם בִּזְמַן הַקֹּר, אֶלָּא יְלִינֵם בָּאֲוִיר:

ח וּכְשֶׁמְּלִינָם בָּאֲוִיר — צָרִיךְ לִזָּהֵר לְהַכְנִיסָם תַּחַת הַתִּקְרָה אוֹ לְתוֹךְ חֶדֶר מְקֹרֶה קֹדֶם זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁלֹּא יִתְחַמְּמוּ בְּחֹם הַשֶּׁמֶשׁ. וְאַף בְּיוֹם הַמְעֻנָּן עוֹבֵר חֹם הַשֶּׁמֶשׁ דֶּרֶךְ הֶעָבִים וּמְחַמֵּם הַמַּיִם. וַאֲפִלּוּ הֵם מְכֻסִּים, אֵין הַכִּסּוּי מֵגֵן עֲלֵיהֶם אִם יִשְׁתַּהוּ הַרְבֵּה בַּחַמָּה. לְפִיכָךְ, יוֹתֵר טוֹב לְהָלִינָם תַּחַת הַתִּקְרָה, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח לְהַכְנִיסָם קֹדֶם שֶׁיִּזְרַח

הַשֶּׁמֶשׁ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הֵלִינָם בָּאֲוִיר וְלֹא הִכְנִיסָם קוֹדֶם זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ — מֻתָּר לָלוּשׁ בָּהֶם אֲפִלּוּ זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עֲלֵיהֶם, אִם לֹא נִשְׁתַּהוּ שָׁם עַד כְּדֵי שֶׁיּוּחַמּוּ הַמַּיִם בְּחֹם הַשֶּׁמֶשׁ אֶלָּא מְצָאָן צוֹנְנִים:

ט כְּשֶׁמּוֹלִיךְ הַמַּיִם בַּיּוֹם תַּחַת אֲוִיר הָרָקִיעַ, כְּגוֹן שֶׁמּוֹלִיכָן מִן הַמַּרְתֵּף לְבֵית הַלִּישָׁה, יֵשׁ לְזַהֵר לְכַסּוֹתָן בְּמַפָּה אִם הוּא יוֹם הַמְעֻנָּן, אוֹ שֶׁמּוֹלִיכָן בִּמְקוֹם זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁלֹּא יִתְחַמְּמוּ מְעַט בְּחֹם הַשֶּׁמֶשׁ. וְאִם מוֹלִיכָן בִּכְלִי זְכוּכִית — אֵין מוֹעִיל מַה שֶּׁמְּכַסֶּה בְּמַפָּה עַל גַּבֵּיהֶם, כִּי חֹם הַשֶּׁמֶשׁ עוֹבֵר דֶּרֶךְ דַּפְנוֹת הַכְּלִי.

(וְצָרִיךְ לְכַסּוֹת הַמַּפָּה עַל הַדְּפָנוֹת שֶׁכְּנֶגֶד זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְאִם הוּא יוֹם הַמְעֻנָּן צָרִיךְ לְכַסּוֹת עַל כָּל הַדְּפָנוֹת).

אֲבָל כְּשֶׁמּוֹלִיךְ הַמַּיִם בַּלַּיְלָה אוֹ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּגוֹן בִּשְׁעַת שְׁאִיבָתָן מֵהַנָּהָר אוֹ מֵהַמַּעְיָן שֶׁמּוֹלִיכָן מִשָּׁם לְבֵיתוֹ דֶּרֶךְ אֲוִיר הָרָקִיעַ — אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ כְּלָל, שֶׁהֲרֵי כְּבָר שָׁקְעָה הַחַמָּה וְלֹא יִתְחַמְּמוּ עוֹד, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ לְכַסּוֹתָן שֶׁלֹּא יִפֹּל לְתוֹכָם שׁוּם דְּבַר חֲמוּץ.

וּמִטַּעַם זֶה נוֹהֲגִין לְסַנֵּן הַמַּיִם בִּשְׁעַת הַשְּׁאִיבָה בְּבֶגֶד לָבָן וְנָקִי:

י מֻתָּר לִשְׁאֹב מַיִם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת אֶחָד לְצָרְכֵי יָמִים הַרְבֵּה. וְאַף שֶׁבְּכָל יוֹם אֲוִיר הָעוֹלָם הוּא חַם מֵחֹם הַשֶּׁמֶשׁ, אַף עַל פִּי כֵן אֵין הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי מִתְחַמְּמִין, כֵּיוָן שֶׁהֵם בְּתוֹךְ הַבַּיִת, שֶׁאֵין חֹם הַשֶּׁמֶשׁ מַכֶּה עֲלֵיהֶם. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּכָל לַיְלָה יְנִיחֵם בָּאֲוִיר תַּחַת הַתִּקְרָה. וְאִם אֲוִיר הָעוֹלָם הוּא חַם — יְנִיחֵם בַּמַּרְתֵּף, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, עַד הַלִּישָׁה:

יא הַנּוֹהֲגִים לֶאֱפוֹת מַצָּה שֶׁל מִצְוָה בְּלֵיל ט"ו מִטַּעַם שֶׁיִּתְבַּאֵר בְּסִימָן תנ"ח, אִם חָל ט"ו בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת — צְרִיכִים הֵם לִשְׁאֹב הַמַּיִם בְּיוֹם ה' סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל שִׁשִּׁי, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִשְׁאֹב בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל שַׁבָּת אֲפִלּוּ מִבְּאֵר שֶׁבְּחָצֵר, לְפִי שֶׁאָסוּר לְהָכִין מִשַּׁבָּת לְיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ מְלָאכָה אֲסוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תי"ו, וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת סָפֵק שַׁבָּת הוּא:

יב וְאִם שָׁכַח וְלֹא שָׁאַב בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל ו' — יִשְׁאַב בְּיוֹם ו' סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה קוֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מְעַט, שֶׁיֵּשׁ לִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לִשְׁאֹב הַמַּיִם אֲפִלּוּ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל.

וְאִם שָׂכַח וְלֹא שְׁאָבָן קֹדֶם בֵּין הַשִּׁמָּשׁוֹת וְנִזְכַּר בְּבֵין הַשִּׁמָּשׁוֹת — יִשְׁאַב עַל יְדֵי נָכְרִי (אֲפִלּוּ אֵין בּוֹר בַּחֲצֵרוֹ וְצָרִיךְ לְהוֹלִיכָן דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁאֲמִירָה לְנָכְרִי הִיא שְׁבוּת, וּבְבֵין הַשִּׁמָּשׁוֹת לֹא גָּזְרוּ עַל שְׁבוּת בִּמְקוֹם מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"א). וְאַף שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אֵין לִשְׁאֹב הַמַּיִם שֶׁל מַצּוֹת מִצְוָה עַל יְדֵי נָכְרִי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם כָּאן שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר — הֲרֵי זֶה כְּדִיעֲבַד:

יג וְאִם יֵשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ מַיִם שְׁאוּבִים מִבְּעוֹד יוֹם אַף שֶׁלֹּא נִשְׁאֲבוּ לְשֵׁם מִצְוָה — יִקַּח אוֹתָם לָלוּשׁ בָּהֶם, וְלֹא יֹאמַר לְנָכְרִי שֶׁיִּשְׁאַב לוֹ עוֹד מַיִם אֲחֵרִים בְּבֵין הַשִּׁמָּשׁוֹת אִם צָרִיךְ לְהוֹלִיכָן דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁאַף הַמַּיִם שֶׁנִּשְׁאֲבוּ מִבְּעוֹד יוֹם כְּשֵׁרִים לָלוּשׁ בָּהֶם לְכַתְּחִלָּה, וְאִם כֵּן אֵין כָּאן מִצְוָה כְּלָל לִשְׁאֹב עוֹד מַיִם:

יד אֲבָל אִם אֵין צָרִיךְ לְהוֹלִיכָן אֶלָּא דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית — יֹאמַר לְנָכְרִי שֶׁיִּשְׁאַב לוֹ מַיִם וְיִבְיאֵם בֵּין הַשִּׁמָּשׁוֹת, וְאַל יִקַּח הַמַּיִם שֶׁבְּבֵיתוֹ שֶׁנִּשְׁאֲבוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם יֵשׁ לוֹ בּוֹר בַּחֲצֵרוֹ, שֶׁיֹּאמַר לְנָכְרִי לִשְׁאֹב לוֹ בְּבֵין הַשִּׁמָּשׁוֹת, שֶׁאִסּוּר הַטִּלְטוּל בְּכַרְמְלִית, וְכֵן אִסּוּר הֲכָנָה מִשַּׁבָּת לְיוֹם טוֹב בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ מְלָאכָה, אֵינָהּ אֶלָּא שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּכְשֶׁאוֹמֵר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת הֲרֵי הוּא שְׁבוּת דְּשְׁבוּת, וְלֹא גָּזְרוּ עָלָיו בְּבֵין הַשִּׁמָּשׁוֹת אַף שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ"ט.

וְאִם שָׂכַח בְּבֵין הַשִּׁמָּשׁוֹת וְלֹא אָמַר לְנָכְרִי לִשְׁאֹב לוֹ מַיִם — יִקַּח הַמַּיִם שְׁאוּבִים שֶׁבְּבֵיתוֹ שֶׁנִּשְׁאֲבוּ מִבְּעוֹד יוֹם אַף שֶׁלֹּא נִשְׁאֲבוּ לְשֵׁם מִצְוָה, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר:

טו מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁשְּׁאָבָן לְלֵילַת הַמַּצָּה וְנָפְלָה הַתְּקוּפָה בַּלַּיְלָה אוֹ בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁמֵּת אֶחָד בְּשִׁכּוּנָתוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁפֹּךְ כָּל הַמַּיִם שֶׁבַּשִּׁכּוּנָה מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ סַכָּנָה, אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ מַיִם הַלָּלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר "שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע". וְאִם רוֹצֶה לְהַחֲמִיר וּלְשָׁפְכָם — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְנָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לְמְצֹא מַיִם אֲחֵרִים שֶׁלָּנוּ, אוֹ שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לָלוּשׁ בְּיוֹם אַחֵר בְּמַיִם אֲחֵרִים שֶׁיִּשְׁאַב בְּבֵין הַשִּׁמָּשׁוֹת שֶׁלְּפָנָיו:

טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַיִם שֶׁשְּׁאָבָן לְלֵילַת הַמַּצָּה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מִצְוָה, שֶׁהִיא קְרוֹבָה לִדְבַר הָרְשׁוּת, שֶׁהָרְשׁוּת בְּיָדוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מַצָּה כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, לְפִיכָךְ רַשַּׁאי לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וּלְשָׁפְכָם. אֲבָל הַמַּיִם שֶׁנִּשְׁאֲבוּ לְלֵילַת הַמַּצּוֹת שֶׁל מִצְוָה, אַף אִם אֶפְשָׁר לוֹ

לְמִצֹא מַיִם אֲחֵרִים וּמַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וְשׁוֹפְכָן — לֹא טוֹב הוּא עוֹשֶׂה, שֶׁנִּרְאֶה כְּמִזַּלְזֵל בְּמַאֲמַר הַכָּתוּב: "שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע".

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁהַתְּקוּפָה נוֹפֶלֶת לֹא יִסְמֹךְ עַל זֶה, וְיָשִׂים לְתוֹכוֹ בַּרְזֶל. וְטוֹב לְזַהֵר שֶׁיְּהֵא הַבַּרְזֶל נָקִי כְּעֵין מַחַט וְכֵיוֹצֵא בָּהּ, שֶׁלֹּא יְהֵא (מְאוּמָה פֵּרוּר חָמֵץ מַשֶּׁהוּ) דָּבוּק בַּבַּרְזֶל וְיִפָּרֵר מִמֶּנּוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם:

יז וְטוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַשְׁהוֹת הַבַּרְזֶל בְּתוֹךְ הַמַּיִם, אֶלָּא יוֹצִיאֶנּוּ מִיָּד לְאַחַר שֶׁנָּפְלָה הַתְּקוּפָה, שֶׁהַבַּרְזֶל מְחַמֵּם מְעַט אֶת הַמַּיִם. וְכֵן טוֹב לְזַהֵר לְקַשֵּׁר הַבַּרְזֶל בְּחוּט אוֹ בְּמִשְׁיָחָה וְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי שֶׁל הַחוּט יִהְיֶה חוּץ לַמַּיִם, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לֶאֱחֹז בּוֹ לְהוֹצִיא הַבַּרְזֶל מִן הַמַּיִם, וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְהַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם, שֶׁהַיָּד מְחַמֶּמֶת מְעַט אֶת הַמַּיִם:

יח יֵשׁ לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לִשְׁאֹב הַמַּיִם לְלִישַׁת הַמַּצּוֹת שֶׁל מִצְוָה עַל יְדֵי נָכְרִי (וְלֹא עַל יְדֵי חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן), לְפִי שֶׁמַּכְשִׁירֵי הַמִּצְוָה הֵן כְּמִצְוָה, וְהַלִּישָׁה שֶׁל מַצַּת מִצְוָה אֵינָהּ כְּשֵׁרָה כִּי אִם עַל יְדֵי יִשְׂרְאֵל (גְּדוֹל בֶּן דַּעַת) שֶׁיִּשְׁמֹר אוֹתָהּ מֵחֲמוּץ לְשֵׁם מִצְוָה. וְאַף לְלִישַׁת שְׁאָר הַמַּצּוֹת טוֹב שֶׁיִּשְׁאַב יִשְׂרָאֵל אִם אֶפְשָׁר:

יט נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לִשְׁאֹב הַמַּיִם בִּכְלֵי חֶרֶס אֶלָּא אִם כֵּן הֵם חֲדָשִׁים, אֲבָל לֹא בִּישָׁנִים אֲפִלּוּ הֵם שֶׁל פֶּסַח הֶעָבָר, אֶלָּא אִם כֵּן הֵם מְצֻפִּים (עַיֵּן בְּסִימָן תנ"א), שֶׁכְּלֵי חֶרֶס יְשָׁנִים שֶׁאֵינָן מְצֻפִּין אֵינָן הִדּוּר לְמִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרע"ג, וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג. אֲבָל בִּשְׁאָר כָּל הַכֵּלִים אֲפִלּוּ שֶׁל עֵץ — אֵין לְהַקְפִּיד בָּהֶם אִם הֵם יְשָׁנִים.

וּבִלְבַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אֶלָּא בְּמַיִם בִּלְבַד, אֲבָל אִם הָיָה בָּהֶם מֵי פֵּרוֹת (פֵּרוּשׁ כָּל הַמַּשְׁקִין חוּץ מִמַּיִם נִקְרָא מֵי פֵּרוֹת לְעִנְיָן זֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב) — טוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לִשְׁאֹב בּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הִגְעִילוֹ מִקֹּדֶם, לְפִי שֶׁמֵּי פֵּרוֹת כְּשֶׁמִּתְעָרֵב מְעַט מֵהֶם בְּמַיִם מְמַהֲרִין הַמַּיִם לְהַחְמִיץ אֶת הָעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב.

וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לִשְׁאֹב בִּכְלֵי נְחֹשֶׁת וַאֲפִלּוּ הוּא חָדָשׁ, לְפִי שֶׁהַנְּחֹשֶׁת מְחַמֵּם. אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֵין לָחוּשׁ. וַאֲפִלּוּ נִשְׁתַּהוּ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ יָמִים הַרְבֵּה — מֻתָּר לָלוּשׁ בָּהֶם:

כ וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה נוֹהֲגִין הֶתֵּר לָלוּשׁ בִּכְלִי נְחשֶׁת, וְאֵין נִזְהָרִין אֶלָּא שֶׁלֹּא לִשְׁאֹב בּוֹ מַיִם, שֶׁהַמַּיִם צְרִיכִין צִנּוּן לַיְלָה אֶחָד, וּכְשֶׁהֵם בִּכְלִי נְחשֶׁת אֵינָן מִצְטַנְּנִין כָּל כָּךְ כְּמוֹ בְּשְׁאָר כֵּלִים:

כא נוֹהֲגִין שֶׁאֵין לְשִׁין הַמַּצּוֹת שֶׁל מִצְוָה בְּמַיִם שֶׁנִּשְׁאֲבוּ לְיִלְיֹשֶׁת שְׁאָר הַמַּצּוֹת, אֶלָּא שׁוֹאֵב מַיִם מְיֻחָדִים לְיִלְיֹשֶׁת הַמַּצּוֹת שֶׁל מִצְוָה, וְאוֹמְרִים בִּשְׁעַת הַשְּׁאִיבָה: "הֲרֵינִי שׁוֹאֵב לְשֵׁם מַצַּת מִצְוָה":

כב לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִשְׁאֹב מִן הַנְּהָרוֹת אִם אֶפְשָׁר לוֹ וְלֹא מִן הַבְּאֵרוֹת, לְפִי שֶׁמֵּי הַבְּאֵרוֹת בִּימוֹת הַחֹרֶף הֵם רוֹתְחִים יוֹתֵר מִמֵּי הַנְּהָרוֹת (וּימֵי נִיסָן מִימוֹת הַחֹרֶף הֵן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר), וְכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לְהַדֵּר אַחַר מַיִם קָרִים בְּיוֹתֵר מְהַדְּרִין.

אֲבָל כְּשֶׁהַנְּהָרוֹת גְּדוֹלוֹת מֵהַפְּשָׁרַת שְׁלָגִים וּגְשָׁמִים — טוֹב יוֹתֵר לִשְׁאֹב מִן הַבְּאֵרוֹת אִם אֶפְשָׁר, לְפִי שֶׁמֵּי הַגְּשָׁמִים וּמֵי הַפְּשָׁרַת שְׁלָגִים הֵן רוֹתְחִין יוֹתֵר מִמֵּי הַבְּאֵרוֹת:

כג מֵי הַבְּאֵרוֹת וּמְעָרוֹת וּמַרְתֵּפוֹת צְרִיכִין גַּם כֵּן צִנּוּן לַיְלָה אֶחָד קֹדֶם הַלִּישָׁה, שֶׁהֲרֵי הֵן מַעֲלִין הֶבֶל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וּימֵי נִיסָן עֲדַיִן מִימוֹת הַגְּשָׁמִים הֵן.

אֲבָל מֵי הַדּוּת, דְּהַיְנוּ בּוֹר שֶׁהוּא מְרֻצָּף בְּבִנְיָן בְּקַרְקַעְיתוֹ וּבְקִירוֹתָיו סָבִיב וְהַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ הֵן כְּמֻנָּחִין בְּתֵבָה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לָלוּשׁ בָּהֶם בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּשְׁאֲבוּ, לְפִי שֶׁחֲמִימוּת מֵי הַבְּאֵרוֹת וְהַבּוֹרוֹת בִּימוֹת הַחֹרֶף אֵינוֹ אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁהַחַמָּה מְהַלֶּכֶת אָז בְּשִׁפּוּלוֹ שֶׁל רָקִיעַ סָמוּךְ לָאָרֶץ וְעַל יְדֵי כֵּן מִתְחַמֵּם כָּל גּוּף הָאָרֶץ עִם הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ, אֶלָּא שֶׁהָאֲוִיר שֶׁעַל גַּבֵּי הָאָרֶץ הוּא קַר וּמְקָרֵר גַּם כֵּן מִקְצָת עֲבִי הָאָרֶץ מִלְּמַעְלָה, אֲבָל גּוּף הָאָרֶץ מִלְּמַטָּה הוּא חַם בִּימוֹת הַחֹרֶף יוֹתֵר מִבִּימוֹת הַחַמָּה, וּלְכָךְ גַּם הַמַּיִם שֶׁלְּמַטָּה הֵן חַמִּין מְעַט, אֲבָל הַמַּיִם שֶׁבַּדּוּת שֶׁהַבִּנְיָן מַפְסִיק בֵּין הָאָרֶץ לַמַּיִם מִכָּל צְדָדֵיהֶם — אֵין חֹם הַחַמָּה מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם, וּלְכָךְ אֵין צָרִיךְ לְהָלִינָם קֹדֶם הַלִּישָׁה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא זוֹ כִּי אִם בִּשְׁעַת הַדְּחָק, שֶׁהֲרֵי עֵינֵינוּ רוֹאוֹת שֶׁמַּיִם הַלָּלוּ בִּימוֹת הַחֹרֶף הֵם חַמִּים כְּמוֹ מֵי בְּאֵר:

כד אִם עָבַר וְלָשׁ עִסָּה בְּמַיִם שֶׁלֹּא לָנוּ — אָסוּר לְאָכְלָהּ בְּפֶסַח, שֶׁקִּנְסוּהוּ חֲכָמִים, וְהֶחֱמִירוּ בְּקִנָּס זֶה לְאָסְרָהּ עַל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַפְרִיצוּ בָּזֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים

אֲמוּרִים? כְּשֶׁלָּשׁ בְּמֵזִיד, אֲבָל אִם לָשׁ בְּשׁוֹגֵג — לֹא קָנְסוּהוּ חֲכָמִים, וּמֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח:

כה בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת מַצָּה אֶלָּא אִם כֵּן יְלוּשׁ בְּמַיִם שֶׁלֹּא לָנוּ, כְּגוֹן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְמָצֹא מַיִם שֶׁלָּנוּ, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְמָצֹא מַצָּה אֲחֶרֶת, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַמְתִּין מִלְּלוּשׁ עַד שֶׁיִּשְׁאַב מַיִם וִילִינֵם, כְּגוֹן שֶׁהוּא עֶרֶב פֶּסַח — מֻתָּר לוֹ לָלוּשׁ לְכַתְּחִלָּה בְּמַיִם שֶׁלֹּא לָנוּ, כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת מַצָּה שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה.

(וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר טוֹב לִשְׁאֹב מַיִם בְּעֶרֶב פֶּסַח בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל יוֹם טוֹב, וְיָלוּשׁ בָּהֶם מִיָּד בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּיִם הַלָּלוּ הֵם חֲשׁוּבִים כְּמַיִם שֶׁלָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה):

כו אֲפִלּוּ מַיִם שֶׁלָּנוּ, אִם נִתְחַמְּמוּ מְעַט עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ פּוֹשְׁרִין, דְּהַיְנוּ כַּחֲמִימוּת הָרֹק — אֵין לָשִׁין בָּהֶם, בֵּין שֶׁהָיוּ סָמוּךְ לְאֵשׁ וְנִתְחַמְּמוּ מְעַט מֵחֹם הָאֵשׁ, בֵּין שֶׁעָמְדוּ בַּחַמָּה עַד שֶׁנִּתְחַמְּמוּ מְעַט, בֵּין שֶׁהִכְנִיסָן לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל הָאֵשׁ וְהוּרַד וְשָׁהוּ בְּתוֹכוֹ עַד שֶׁנִּתְחַמְּמוּ מְעַט, כְּגוֹן שֶׁהִכְנִיסָן לְתוֹךְ דּוּד גָּדוֹל שֶׁל נְחֹשֶׁת אוֹ שֶׁל חֶרֶס לְאַחַר שֶׁהוּרִידוּהוּ מֵעַל הָאֵשׁ, וּמֵחֲמַת שֶׁהַשּׁוּלַיִם שֶׁלּוֹ עֲבֵה וְהוּא עוֹמֵד תָּמִיד עַל הָאֵשׁ הוּא מְשַׁמֵּר אֶת חֲמוֹ, וּמְחַמֵּם אֶת הַמַּיִם הַנִּשְׁפָּכִים לְשׁוּלָיו אַף לְאַחַר שֶׁהוֹרִידוּהוּ מֵעַל הָאֵשׁ:

כז הַפּוֹשְׁרִין שֶׁנִּצְטַנְּנוּ — מֻתָּר לָלוּשׁ בָּהֶם. אֲבָל הַחַמִּין שֶׁנִּצְטַנְּנוּ — יֵשׁ אוֹסְרִין לָלוּשׁ בָּהֶן אִם נִתְחַמְּמוּ מֵחֲמַת חֹם הָאֵשׁ, שֶׁאֵין צִנּוּן מוֹעִיל לְחַמֵּי הָאוּר. וְיֵשׁ חוֹלְקִין וּמַתִּירִין. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּשְׁעַת הַדְּחָק אוֹ בְּהֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כְּגוֹן שֶׁעָבַר וְלָשׁ בָּהֶם מַצּוֹת הַרְבֵּה בְּמֵזִיד.

אֲבָל אִם לָשׁ בְּשׁוֹגֵג, אֲפִלּוּ לָשׁ בְּחַמִּין — יֵשׁ מַתִּירִין בַּאֲכִילָה (רַק שֶׁיְּזָהֵר לַעֲסֹק בָּהּ בִּזְרִיזוּת יְתֵרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה), שֶׁלֹּא קָנְסוּ עַל הַשּׁוֹגֵג.

וְיֵשׁ אוֹסְרִין בַּאֲכִילָה אֲפִלּוּ לָשׁ בְּשׁוֹגֵג בְּפוֹשְׁרִין, וְלֹא מִשּׁוּם קְנָס, אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ חִמּוּץ, שֶׁכְּשֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּפוֹשְׁרִין הִיא מְמַהֶרֶת לְהַחְמִיץ. וְכֵן עִקַּר (וּמִכָּל מָקוֹם, בִּשְׁעַת הַדְּחָק יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהַתִּיר בַּאֲכִילָה אִם לָשׁ בְּשׁוֹגֵג).

אֲבָל בַּהֲנָאָה אוֹ לְהַשְׁהוֹת עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ לָשׁ בְּחַמִּין בְּמֵזִיד:

כח מַיִם שֶׁלֹּא לָנוּ, אֲפִלּוּ הֵן פּוֹשְׁרִין, וְאֲפִלּוּ הֵן חַמִּין, אִם נִתְעָרְבוּ בְּרֹב מַיִם שֶׁלָּנוּ צוֹנְנִין — מֻתָּר לְלוּשׁ בָּהֶן לְכַתְּחִלָּה, אִם אֵינָן פּוֹשְׁרִין עַכְשָׁיו.

וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה נוֹהֲגִין הֶתֵּר לְעָרֵב מַיִם שֶׁלֹּא לָנוּ בְּרֹב מַיִם שֶׁלָּנוּ, וְאֵין זֶה כְּמְבַטֵּל אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה, לְפִי שֶׁמַּה שֶּׁמֻּתָּר לָלוּשׁ בָּהֶם לְאַחַר שֶׁנִּתְעָרְבוּ אֵינוֹ מֵחֲמַת שֶׁהַמַּיִם שֶׁלֹּא לָנוּ נִתְבַּטְּלוּ בְּרֹב, אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁנִּצְטַנְּנוּ בְּרֹב מַיִם שֶׁלָּנוּ שֶׁהֵן צוֹנְנִין, וְאַף לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לְצַנְּנָן.

וְאַף שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹסְרִין לְעָרֵב בְּיָדַיִם, מִכָּל מָקוֹם אֵין לִמְחוֹת בְּיַד הַמְקִלִּין כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (אֲבָל לְעַצְמוֹ טוֹב לְהַחֲמִיר וְלָחֹשׁ לְדִבְרֵי הַמַּחֲמִירִין אִם אֶפְשָׁר בְּקַל לְמְצֹא עוֹד מַיִם שֶׁלָּנוּ, אוֹ שֶׁאֶפְשָׁר בְּקַל לָלוּשׁ בְּיוֹם אַחֵר קֹדֶם הַפֶּסַח בְּמַיִם שֶׁלָּנוּ):

כט נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִתֵּן מֶלַח תּוֹךְ עִסַּת הַמַּצָּה. וְנָכוֹן הַדָּבָר, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַמֶּלַח מְחַמֵּם אֶת הָעִסָּה, שֶׁהֲרֵי הַמְּלִיחַ הוּא כְּרוֹתֵחַ וְעַל יְדֵי כֵּן הָעִסָּה נוֹחָה לְהַחְמִיץ. וְעוֹד, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַמֶּלַח דֵּינוֹ כְּמֵי פֵּרוֹת, שֶׁכְּשֶׁהֵם מְעֹרָבִין בְּעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם הִיא מְמַהֶרֶת לְהַחְמִיץ, דְּהַיְנוּ שֶׁהָעֵסֶק שֶׁעוֹסְקִין בָּהּ בְּיָדַיִם אֵינוֹ מַצִּיל אוֹתָהּ מִידֵי חִמּוּץ, וּלְפִיכָךְ אֵין לָהּ תַּקָּנָה אֶלָּא לֶאֱפוֹתָהּ תֵּכֶף וּמִיָּד שֶׁנִּתְעָרְבוּ מֵי הַפֵּרוֹת בְּתוֹכָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב:

ל וְאִם עָבַר וְנָתַן בָּהּ מְעַט מֶלַח (וְנִלּוֹשׁ הַמֶּלַח בְּתוֹכָהּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲסִירוֹ מִמֶּנָּה) — יֹאפֶנָּה מִיָּד. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִתְחַמְּמָה הָעִסָּה מִן הַמֶּלַח, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּעַט מֶלַח אֵין לוֹ כֹּחַ לְחַמֵּם הָעִסָּה, שֶׁהֲרֵי הַמְּלִיחַ אֵינוֹ כְּרוֹתֵחַ אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מָלוּחַ הַרְבֵּה עַד שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל מֵחֲמַת מִלְחוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"א עַיֵּן שָׁם.

וְאִם לֹא אֲפָאָהּ מִיָּד — יֵשׁ לְהַחֲמִיר וּלְאָסְרָהּ בַּאֲכִילָה. וְאַף שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַמֶּלַח אֵין לוֹ דִּין מֵי פֵּרוֹת וְכֵן עִקַּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף מְעַט מֶלַח מְחַמֵּם אֶת הָעִסָּה וְאוֹסְרָהּ:

לא וְאִם הָעִסָּה הִיא נִלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת בִּלְבַד, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אֲפָאָהּ מִיָּד — מֻתֶּרֶת, אֲפִלּוּ נָתַן בָּהּ מֶלַח הַרְבֵּה עַד שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהֵאָכֵל מֵחֲמַת מְלִחָהּ, שֶׁאַף אִם נִתְחַמְּמָה אֵינָהּ בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ, כֵּיוָן שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת.

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁלֹּא לִתֵּן מֶלַח בָּעִסָּה כְּלָל אֲפִלּוּ מְעַט

(וְאֶפְלוּ נִלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת[)], לְפִי שֶׁהָעִקָּר הוּא שֶׁהַמֶּלַח אֵין לוֹ דִּין מֵי פֵּרוֹת אֶלָּא דִּין מַיִם, וְעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת אֵין לְעָרֵב בָּהּ מַיִם לְכַתְּחִלָּה אֲפִלּוּ מְעַט, אֲפִלּוּ רוֹצֶה לֶאֱפוֹתָהּ מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב:

לב וְכֵן יָזֵהֶר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לִתֵּן שׁוּם תַּבְלִין בָּעִסָּה (שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם), לְפִי שֶׁהֵן חֲרִיפִין קְצָת וּמְחַמְּמִין קְצָת אֶת הָעִסָּה. וְאִם עָבַר וּנְתָנָן בְּתוֹכָהּ — מֻתָּרֶת.

אֲבָל אִם נָתַן בְּתוֹכָהּ פִּלְפְּלִין, אֲפִלּוּ קוֹרֶט אֶחָד פִּלְפְּלִין שֶׁנִּלּוֹשׁ בְּתוֹךְ הָעִסָּה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר וּלְאָסְרָהּ כֻּלָּהּ בַּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁפִּלְפֵּל הוּא חָרִיף מְאֹד וּמְחַמֵּם אֶת כָּל הָעִסָּה.

אֲבָל זַנְגְּבִיל וְכַרְכֹּם וְנֶעְגְּלִיף, דֵּינָם כִּשְׁאָר תַּבְלִין שֶׁאֵינָם אוֹסְרִין בְּדִיעֲבַד.

אֲבָל קֻצָּח וְשֶׁמְשֶׁמִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִמִּינֵי זְרָעִים שֶׁאֵין בָּהֶם חֲרִיפוּת כְּלָל — אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לְעָרְבָם בְּתוֹךְ הָעִסָּה (אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְכָתְשָׁם קֹדֶם שֶׁיְּשִׁימֵם בָּעִסָּה, וְאַל יְשִׁימֵם בְּתוֹכָהּ כְּשֶׁהֵם שְׁלֵמִים, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן ת"ס עַיֵּן שָׁם):

לג וּמִכָּל מָקוֹם, הַמַּצָּה שֶׁל מִצְוָה שֶׁאָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ — צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בָּהּ רַק קֶמַח וּמַיִם בִּלְבַד. אֲבָל אִם עֵרֵב בָּהּ קֻצָּח וְשֶׁמְשֶׁמִין אוֹ מִינֵי תַּבְלִין — הֲרֵי זוֹ מַצָּה עֲשִׁירָה, וְאֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְאָכְלָהּ בְּעֶרֶב פֶּסַח (עַיֵּן סִימָן תע"א). אֲבָל אִם עָבַר וְנָתַן בָּהּ מֶלַח — אֵינָהּ נִקְרֵאת עֲשִׁירָה מֵחֲמַת הַמֶּלַח שֶׁבָּהּ, שֶׁהֲרֵי גַּם הֶעָנִי נוֹתֵן מֶלַח בָּעִסָּה, לְפִיכָךְ אָסוּר לְאָכְלָהּ בְּעֶרֶב פֶּסַח.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף אִם עֵרֵב בָּהּ מִינֵי תַּבְלִין הָרְבֵּה אֵינָהּ נִקְרֵאת מַצָּה עֲשִׁירָה בִּשְׁבִיל כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר עֲשִׁיָּתָהּ, דְּהַיְנוּ לִישַׁת הַקֶּמַח אֵינוֹ אֶלָּא בְּמַיִם בִּלְבַד.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא נִקְרֵאת מַצָּה עֲשִׁירָה, וְאַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְאָכְלָהּ בְּעֶרֶב פֶּסַח, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ עַל סְבָרָא הַב' שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת מַצָּה עֲשִׁירָה (כִּי כֵן נִרְאֶה עִקָּר):

לד אִם נָפַל מְעַט סִיד בְּתוֹךְ הָעִסָּה וְנִלּוֹשׁ בְּתוֹכָהּ — יֵשׁ לְהַחֲמִיר וּלְאָסְרָהּ בַּאֲכִילָה, שֶׁהַסִּיד מְחַמֵּם אוֹתָהּ וּמְמַהֶרֶת לְהַחְמִיץ. אֲבָל אִם נָפַל עָלֶיהָ וְלֹא נִלּוֹשׁ בְּתוֹכָהּ — יְסִירֶנּוּ מִמֶּנָּה וּמֻתֶּרֶת. וְכֵן אִם נָפְלוּ עָלֶיהָ פִּלְפְּלִין וְלֹא נִלּוֹשׁוּ בְּתוֹכָהּ — יְסִירֵם מִמֶּנָּה וּמֻתֶּרֶת. וְאַף אִם נִלּוֹשׁוּ בָּהּ פִּלְפְּלִין וְסִיד אוֹ מֶלַח הַרְבֵּה — אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא בַּאֲכִילָה, אֲבָל

לֹא בַּהֲנָאָה, וְכֵן מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ אִם לָשָׂה בְּחַמֵּי הָאוּר אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא בַּאֲכִילָה בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

סימן תנו

א שִׁעוּר כַּמּוּת לִישַׁת הַמַּצּוֹת וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

אֵין לָשִׁין לְפֶסַח עִסָּה גְּדוֹלָה מִשִּׁעוּר חַלָּה, דְּהַיְנוּ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה קֶמַח, לְפִי שֶׁכָּךְ שִׁעֲרוּ חֲכָמִים, שֶׁהָעֵסֶק שֶׁהָאָדָם מִתְעַסֵּק בְּיָדוֹ בָּעִסָּה בְּלִישָׁה וַעֲרִיכָה אֵינוֹ מַצִּילָהּ מִידֵי חֲמוּץ כְּשֶׁהִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מֵעִשָּׂרוֹן, שֶׁאֵין הַיָּדַיִם מַסְפִּיקוֹת לְהִתְעַסֵּק בָּהּ מִתּוֹךְ גָּדְלָהּ. וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְהִתְעַסֵּק בָּהּ כָּל כָּךְ בִּזְרִיזוּת עַד שֶׁמִּתְחִלַּת הַלִּישָׁה עַד הָאֲפִיָּה לֹא יִהְיֶה שְׁהוּת כְּדֵי הִלּוּךְ מִיל, וְנִמְצָא שֶׁאַף אִם לֹא הָיָה מִתְעַסֵּק בָּהּ כְּלָל הָיְתָה מֻתֶּרֶת, שֶׁבְּפָחוֹת מִכְּדֵי הִלּוּךְ מִיל אֵינָהּ בָּאָה לִידֵי חֲמוּץ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אָסוּר לְהַשְׁהוֹת הָעִסָּה אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד בְּלֹא עֵסֶק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ט, לְפִיכָךְ אָסוּר גַּם כֵּן לָלוּשׁ לְכַתְּחִלָּה יוֹתֵר מֵעִשָּׂרוֹן, שֶׁהֲרֵי הָעֵסֶק שֶׁיִּתְעַסֵּק בְּעִסָּה זוֹ — הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ אֵינוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם לְהַצִּיל מֵחֲמוּץ:

ב וְכַמָּה הוּא עִשָּׂרוֹן? כְּמוֹ מ"ג בֵּיצִים וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה מִבֵּיצִים הַבֵּינוֹנִיּוֹת שֶׁל בֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת. וְכֵיצַד יְשַׁעֲרֵנוּ? יִקַּח כְּלִי גָּדוֹל וִימַלְּאֶנּוּ מַיִם עַל כָּל גְּדוֹתָיו וְיִעֲרֶה מִמֶּנּוּ הַמַּיִם לְתוֹךְ כְּלִי אַחֵר רֵיקָן, וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן מ"ג בֵּיצִים בְּתוֹךְ הַכְּלִי שֶׁעֵרָה מִמֶּנּוּ הַמַּיִם, וְאַחַר כָּךְ יַחֲזֹר וְיַעֲרֶה לְתוֹכוֹ אֶת הַמַּיִם עַד שֶׁיִּהְיֶה מָלֵא עַל כָּל גְּדוֹתָיו כְּבָרִאשׁוֹנָה, וְהַמַּיִם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ הֵן הֵן כְּמוֹ מ"ג בֵּיצִים, וְיוֹסִיף עֲלֵיהֶם עוֹד מְעַט מַיִם כְּמוֹ חֹמֶשׁ בֵּיצָה, וְיִקַּח כְּלִי וִימַלְּאֶנּוּ בַּמַּיִם הַלָּלוּ, וּכְלִי זֶה הוּא עִשָּׂרוֹן הָאָמוּר בַּתּוֹרָה.

וִימַלְּאֶנּוּ קֶמַח בְּפִזּוּר כְּדֶרֶךְ הַמּוֹכְרִים, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִדְחֹק הַקֶּמַח בְּתוֹכוֹ, שֶׁאָז הוּא מַחֲזִיק יוֹתֵר מֵעִשָּׂרוֹן קֶמַח, אֶלָּא יַכְנִיסֶנּוּ לְתוֹכוֹ בְּרִפּוּי, וְלֹא יִגְדֹּשׁ הַקֶּמַח עַל גַּבֵּי הַכְּלִי אֶלָּא יְמַלְּאֶנּוּ בְּשָׁוֶה עִם שְׂפָתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּלֹא אוֹתוֹ בַּמַּיִם הַלָּלוּ, שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם גֹּדֶשׁ:

ג וְטוֹב לְצַמְצֵם בְּעִשָּׂרוֹן זֶה שֶׁהוּא מוֹדֵד בָּהּ קֶמַח לְפֶסַח, וְלֹא יַעֲשֶׂנּוּ אֶלָּא כְּמוֹ מ"ג בֵּיצִים אוֹ פְּחוֹת. וְאִם מוֹדֵד הַקֶּמַח בְּעִשָּׂרוֹן הַמָּדוּד לְחַלָּה שֶׁהוּא מַחֲזִיק עִשָּׂרוֹן בְּרֶוַח — טוֹב שֶׁלֹּא יְמַלְּאֶנּוּ קְצָת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁרוֹצֶה לָלוּשׁ ב' עִסּוֹת אוֹ יוֹתֵר, שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַפְרִישׁ חַלָּה

כְּשֶׁיִּצְרַךְ אוֹתָן יַחַד עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ז, אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לָלוּשׁ אֶלָּא עִסָּה אַחַת, וְאִם יְצַמְצֵם בָּהּ הָעִשָּׂרוֹן לֹא יוּכַל לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה בִּבְרָכָה מֵחֲמַת חֲשַׁשׁ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וְאַף אִם יְצַמְצֵם בָּהּ כָּל כָּךְ עַד שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יִהְיֶה בָּהּ עִשָּׂרוֹן וּתְהֵא פְּטוּרָה מִן הַחַלָּה — גַּם כֵּן אֵינוֹ נָכוֹן, שֶׁאָסוּר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת עִסָּתוֹ פָּחוֹת מֵעִשָּׂרוֹן בְּמִתְכַּוֵּן כְּדֵי לְפָטְרָהּ מִן הַחַלָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שכ"ד, לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹ לְמִדַּד הָעִשָּׂרוֹן בְּרֶוַח כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהַפְרִישׁ מֵעִסָּה זוֹ בִּבְרָכָה בְּלִי שׁוּם סָפֵק, וְאֵין בָּהּ חֲשַׁשׁ חִמּוּץ מֵחֲמַת מְעַט קֶמַח שֶׁמּוֹסִיף עַל הָעִשָּׂרוֹן כְּשֶׁמּוֹדְדוֹ בְּרֶוַח:

ד יֵשׁ לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה לְאַחַר שֶׁנָּתַן הַקֶּמַח בְּתוֹךְ הַמִּדָּה אוֹ בְּתוֹךְ הָעֲרֵבָה, שֶׁלֹּא יְדַחֹק אוֹתוֹ בַּיָּדַיִם אוֹ בְּדָבָר אַחֵר, לְפִי שֶׁכְּשֶׁהַקֶּמַח הוּא דָּחוּק וּמְקֻבָּץ אֵינוֹ נִלּוֹשׁ יָפֶה, שֶׁאֵין הַמַּיִם נִכְנָסִין לְשָׁם יָפֶה וְנִשְׁאָר קְצָת קֶמַח בְּתוֹךְ הָעִסָּה, וְהוּא בָּא לִידֵי חִמּוּץ כְּשֶׁיַּעֲשׂוּ תַּבְשִׁיל מֵהָעִסָּה לְאַחַר אֲפִיָּתָהּ:

ה טוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ הַיָּד עַל הַקֶּמַח שֶׁלֹּא לְצָרֵךְ, שֶׁהַיָּד מְחַמֶּמֶת קְצָת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ה:

ו כְּשֶׁנּוֹתֵן הַקֶּמַח לְתוֹךְ הָעֲרֵבָה אוֹ לְתוֹךְ הַמִּדָּה לְלִישַׁת הַמַּצּוֹת שֶׁל מִצְוָה — טוֹב שֶׁיֹּאמַר בְּפִיו שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לְשֵׁם מַצָּה שֶׁל מִצְוָה, וְכֵן יֹאמַר בִּשְׁעַת נְתִינַת הַמַּיִם לְקֶמַח, עַיֵּן בְּסִימָן תנ"ה:

ז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת עִסָּה גְּדוֹלָה מֵעִשָּׂרוֹן אֶלָּא בִּזְמַנֵּיהֶם, שֶׁהַתַּנּוּרִים שֶׁלָּהֶם הָיוּ קְטַנִּים וּבְקַל מִצְטַנְּנִים, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִצְטָרְכוּ הַמַּצּוֹת לִשְׁהוֹת זְמַן אָרֹךְ בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר אוֹ חוּץ לַתַּנּוּר וְיָבוֹאוּ לִידֵי חִמּוּץ, אֲבָל בַּתַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ שֶׁהֵם גְּדוֹלִים — אֵין לָחֹשׁ לָזֶה. לְפִיכָךְ מֻתָּר לָנוּ לָלוּשׁ עִסָּה גְּדוֹלָה מֵעִשָּׂרוֹן כְּפִי מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם הָעוֹזְרִים בְּתִקּוּן הַמַּצּוֹת וַעֲרֵיכָתָם. וְטוֹב הוּא לָלוּשׁ כָּל כָּךְ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ כָּל הָעוֹזְרִים כֻּלָּם וְכָל הַכֵּלִים שֶׁבִּידֵיהֶם עוֹסְקִים בַּבָּצֵק תָּמִיד, וְלֹא יַחְמִיץ הַבָּצֵק הַדָּבוּק בִּידֵיהֶם וּבַכֵּלִים שֶׁבִּידֵיהֶם:

ח וְעַל סָבָרָא זוֹ סָמְכוּ הָעוֹלָם עַכְשָׁו שֶׁנָּהֲגוּ לָלוּשׁ הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵעִשָּׂרוֹן כְּפִי שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם הָעוֹזְרִים, וְאֵין בָּנוּ כֹּחַ לִמְחוֹת בְּיָדָם, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ.

אֲבָל כָּל אָדָם יַחְמִיר עַל עַצְמוֹ כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה כִּי כֵן עִקָּר, שֶׁאַף אִם יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה עוֹזְרִים בְּתִקּוּן הַמַּצּוֹת וַעֲרֵיכָתָם, וְגַם יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה תַּנּוּרִים גְּדוֹלִים נִסּוֹקִים — סוֹף סוֹף

בְּשָׁעַת לֵישַׁת הָעִסָּה יֵשׁ חֲשַׁשׁ חִמּוּץ, שֶׁהֲרֵי אִשָּׁה אַחַת לָשָׁה עִסָּה אַחַת, וְאִם הָעִסָּה גְּדוֹלָה מֵעִשָּׂרוֹן — אֵין יְדֵי הָאִשָּׁה מַסְפִּיקוֹת לְהִתְעַסֵּק יָפֶה בְּכֻלָּהּ שֶׁלֹּא יֵצֵא חוּץ לְיָדָהּ קְצָת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָבַר וְלָשׁ עִסָּה גְּדוֹלָה מֵעִשָּׂרוֹן, אֲפִלּוּ לָשׁ בְּמֵזִיד — מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה, וְאֵין לְקַנֵּס עַל שֶׁעָבַר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה. וְאֵין לְחַשׁ שֶׁמָּא נִתְחַמְּצָה בִּשְׁעַת הַלִּישָׁה, כֵּיוָן שֶׁמִּתְּחִלַּת הַלִּישָׁה עַד שֶׁיַּתְחִילוּ הָעוֹזְרִים לַעֲרֹךְ הַמַּצּוֹת אֵין שָׁם שְׁהוּת כְּדֵי הִלּוּךְ מִיל, וּבְפָחוֹת מִכְּדֵי הִלּוּךְ מִיל אַף אִם לֹא הָיוּ מִתְעַסְּקִין בָּהּ כָּלָל לֹא הָיְתָה בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ אַף עַל פִּי שֶׁהִיא גְּדוֹלָה מֵעִשָּׂרוֹן. אֲבָל אִם הָיָה שָׁם שְׁהוּת כְּדֵי הִלּוּךְ מִיל — טוֹב לְהַחֲמִיר לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא לְאָכְלָהּ בְּפֶסַח אִם אֶפְשָׁר לוֹ:

ט כְּשֶׁרוֹצֶה לָלוּשׁ עִסָּה בְּיוֹם טוֹב — יֵשׁ לִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה לִמְדֹּד הַקֶּמַח בְּעִשָּׂרוֹן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁבְּיוֹם טוֹב אָסוּר לִמְדֹּד אֲפִלּוּ לְדָבָר מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ו. וְאִם לֹא מָדַד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — יִקַּח עִשָּׂרוֹן קֶמַח בְּאֹמֶד הַדַּעַת, וְלֹא יַרְבֶּה עַל עִשָּׂרוֹן בְּאֹמֶד דַּעְתּוֹ מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ חִמּוּץ. אֲבָל מֻתָּר לוֹ לְפָחוֹת מֵעִשָּׂרוֹן, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ז. וּמִכָּל מָקוֹם, יוֹתֵר טוֹב לָלוּשׁ הָעִסָּה בְּב' פְּעָמִים, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּקַּח יוֹתֵר מֵחֲצִי עִשָּׂרוֹן וְיָלוּשׁ מִמֶּנּוּ עִסָּה אַחַת, וְאַחַר כָּךְ יַחֲזֹר וְיִקַּח יוֹתֵר מֵחֲצִי עִשָּׂרוֹן קֶמַח וְיָלוּשׁ מִמֶּנּוּ עוֹד עִסָּה אַחַת, וְיִצְרֵף ב' הָעִסּוֹת יַחַד עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ז, וַיַּפְרִישׁ מֵהֶן חַלָּה. וּכְשֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן — אַף לְכַתְּחִלָּה אֵין צָרִיךְ לִמְדֹּד הַקֶּמַח מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב:

סימן תנז

א **דִּינֵי הַנְּהָגַת חַלָּה בְּעִסַּת מַצָּה וּבוֹ כ"א סְעִיפִים:**

הוֹאִיל וְצָרִיךְ לְצַמְצֵם בְּשִׁעוּר כָּל עִסָּה וְעִסָּה שֶׁלֹּא תְּהֵא גְּדוֹלָה מִשִּׁעוּר חַלָּה, וְאִם כֵּן יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא מִקְצָת הָעִסּוֹת לֹא הָיָה בָּהֶן שִׁעוּר חַלָּה, לְפִיכָךְ טוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַפְרִישׁ מִן כָּל עִסָּה וְעִסָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁהֲרֵי חַלָּה זוֹ שֶׁהִפְרִישׁ מֵהָעִסּוֹת שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶן שִׁעוּר חַלָּה אֵינָהּ שָׁוָה כְּלוּם, וְאִם כֵּן כְּשֶׁאֹפֶה מֵהֶן מַצּוֹת יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַנִּיחַ הָרִבֵּה מַצּוֹת מִמַּצּוֹת הַלָּלוּ בִּכְלִי אֶחָד, וְאָז יִתְחַיְּבוּ בְּחַלָּה אִם יֵשׁ בָּהֶן שִׁעוּר חַלָּה כְּשֶׁנִּצְטָרְפ[וּ] יַחַד, שֶׁהַכְּלִי

מְצָרְפָן לְשִׁעוּר חַלָּה, וְהוּא לֹא יָשִׁים אֶל לִבּוֹ לְהַפְרִישׁ חַלָּה מִמַּצּוֹת הַלָּלוּ שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי, שֶׁיִּסְמֹךְ עַל הַחַלָּה שֶׁהִפְרִישׁ מֵהָעִסּוֹת, וְנִמְצָא אוֹכֵל טֶבֶל:

ב אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַפְרִישׁ חַלָּה אַחַת מִכָּל שְׁתֵּי עִסּוֹת (אוֹ יוֹתֵר) שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק בָּהֶן שֶׁמָּא אֵין שִׁעוּר חַלָּה בְּכָל אַחַת וְאַחַת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּקַּח שְׁתֵּי עִסּוֹת (אוֹ יוֹתֵר) וְיַדְבֵּק קְצוֹתָם זוֹ בָּזוֹ עַד שֶׁיִּהְיוּ נוֹשְׁכוֹת זוֹ בָּזוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ כָּל כָּךְ דְּבוּקוֹת עַד שֶׁאִם יִרְצֶה לְהַפְרִידָן יִתָּלֵשׁ מְעַט עִסָּה מִזּוֹ וְיִדְבַּק בַּחֲבֶרְתָּהּ וּמְעַט עִסָּה מֵחֲבֶרְתָּהּ יִדְבַּק בָּהּ, וְעַל יְדֵי כֵּן נֶחְשָׁבוֹת כְּעִסָּה אַחַת, וּמְצָרְפוֹת לְשִׁעוּר חַלָּה, וְיַפְרִישׁ מֵאַחַד מֵהֶן חַלָּה אַחַת וְדַי בְּכָךְ, כֵּיוָן שֶׁהֵם נֶחְשָׁבוֹת כְּעִסָּה אַחַת:

ג וְאִם הָעִסּוֹת הֵן קָשׁוֹת קְצָת וְאֵינָן נִדְבָּקִין הֵיטֵב זוֹ בָּזוֹ — יַנִּיחַ קְצֵה הָאַחַת עַל קְצֵה הַשֵּׁנִית וְיַחְתֹּךְ חַלָּה אַחַת מִשְּׁתֵּי קְצוֹת הָעִסָּה יַחַד, וְעַל יְדֵי דְּחַק הַחִתּוּךְ הֵן נִדְבָּקִין הֵיטֵב זוֹ בָּזוֹ:

ד וְעַכְשָׁו שֶׁנָּהֲגוּ הָעוֹלָם לָלוּשׁ עִסּוֹת גְּדוֹלוֹת מִשִּׁעוּר חַלָּה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ו (עַיֵּן שָׁם שֶׁאֵין לִנְהֹג כֵּן) — הֵן מַפְרִישִׁין חַלָּה מִכָּל עִסָּה וְעִסָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

וְנָהֲגוּ שֶׁמִּכָּל עִסָּה וְעִסָּה מַפְרֶשֶׁת אִשָּׁה אַחֶרֶת וּמְבָרֶכֶת לְעַצְמָהּ. אֲבָל אִם אָדָם אֶחָד מַפְרִישׁ מִכָּל הָעִסּוֹת — דַּי בִּבְרָכָה אַחַת לְכֻלָּן אִם אֵינוֹ נִמְלָךְ (עַיֵּן סִימָן קס"ט וְקע"ז וְר"ו), שֶׁאִם בִּשְׁעַת בְּרָכָה הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִפְטֹר בִּבְרָכָה זוֹ כָּל הַחַלּוֹת שֶׁיַּפְרִישׁ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ אָז כַּמָּה חַלּוֹת יַפְרִישׁ — אֵין זֶה נִמְלָךְ, אֶלָּא אִם כֵּן הִפְסִיק בֵּינְתַיִם בְּשִׂיחָה שֶׁאֵין בָּהּ צֹרֶךְ לְהַפְרָשַׁת חַלָּה. אֲבָל אִם הֵשִׂיחַ בְּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן צֹרֶךְ לְהַפְרָשַׁת חַלָּה שֶׁיַּפְרִישׁ מִן הָעִסּוֹת שֶׁיָּלוּשׁ עוֹד, כְּגוֹן שֶׁשָּׁח מַעֲנְיְנֵי לִישַׁת הָעִסּוֹת שֶׁיָּלוּשׁ עוֹד — אֵין שִׂיחָה זוֹ מַפְסֶקֶת (עַיֵּן סִימָן קס"ז):

ה יֵשׁ לְמְחוֹת בַּנָּשִׁים שֶׁכּוֹפְלִין בָּעִסָּה בִּשְׁעַת הַפְרָשַׁת חַלָּה כְּדֵי לְהַפְרִישׁ מִשְּׁתֵּי קְצוֹתֶיהָ, וְיֵשׁ לְלַמְּדָן שֶׁיַּפְרִישׁוּ מִקְצֵה אֶחָד, וְאֶחָד יַעֲרֹךְ בִּמְגַלְגֶּלֶת בַּקְצֵה הַב', שֶׁלֹּא תְּהֵא הָעִסָּה פְּנוּיָה מֵעֵסֶק אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד:

ו וְאִם הַמִּתְעַסְּקִין בָּעִסָּה מִתְעַסְּקִין בָּהּ בִּמְהִירוּת כָּל כָּךְ עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַפְרִישׁ חַלָּה מֵהָעִסָּה בְּעוֹדָן מִתְעַסְּקִין בָּהּ עַד שֶׁיִּבָּטְלוּ אוֹתָם מִמְּהִירוּתָן — אֵין צָרִיךְ לְבַטְּלָן, אֶלָּא יַפְרִישׁ חַלָּה לְאַחַר אֲפִיָּה מִיָּד שֶׁיִּתֵּן כָּל הַמַּצּוֹת לְכְלִי אֶחָד, וְהַכְּלִי מְצָרְפָן לְשִׁעוּר חַלָּה אַף אִם לֹא הָיָה בְּכָל עִסָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ כַּשִּׁעוּר, וּמַפְרִישׁ חֲתִיכָה מִמַּצָּה אַחַת עַל כָּל

הַמצוֹת שֶׁבַּכְּלִי.

וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּכַתְּחִלָּה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְהַפְרִישׁ חַלָּה מִן הָעִסָּה וְלֹא מִן הַפַּת (פְּרוּשׁ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִן הַדִּין, וּבְחוּץ לָאָרֶץ מִמִּדַּת חֲסִידוּת) כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר "רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם", בְּעוֹדָהּ עִסָּה, מִכָּל מָקוֹם זֶה שֶׁנִּמְנָע לְהַפְרִישׁ מִן הָעִסָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַטֵּל הָעוֹסְקִין בָּהּ מִמְּהִירוּתָן — הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה גַּם כֵּן מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר. וְנָכוֹן לְכָל אָדָם לַעֲשׂוֹת כֵּן:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיךְ צֵרוּף כְּלִי? כְּשֶׁמַּפְרִישׁ מִמַּצּוֹת הַנַּעֲשׂוֹת מֵעִסּוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק בָּהֶן שֶׁמָּא לֹא הָיָה שִׁעוּר חַלָּה בְּכָל עִסָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא נִתְחַיְּבוּ הַמַּצּוֹת בְּחַלָּה חִיּוּב בָּרוּר אֶלָּא אִם כֵּן נִצְטָרְפוּ יַחַד, לְכֵן צָרִיךְ צֵרוּף כְּלִי. אֲבָל עִסָּה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁעוּר חַלָּה וְשָׁכַח וְלֹא הִפְרִישׁ מִמֶּנָּה בְּעוֹדָהּ עִסָּה וְנִזְכַּר לְאַחַר שֶׁאָפָה מִמֶּנָּה מַצּוֹת — אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִכָּל מַצָּה וּמַצָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְכֵן אֵין צָרִיךְ לְצָרֵף הַמַּצּוֹת בִּכְלִי וּלְהַפְרִישׁ מֵאַחַת עַל כֻּלָּן, אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִצְטָרְפוּ יַחַד מַפְרִישׁ מֵאַחַת עַל כֻּלָּן, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נִצְטָרְפוּ וְנִתְחַיְּבוּ בְּחַלָּה בְּעוֹדָם עִסָּה:

ח וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַמַּצּוֹת הַלָּלוּ מֻנָּחוֹת לְפָנָיו סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ מֵאַחַת מֵהֶן עַל כֻּלָּן, שֶׁחַלַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ נִטֶּלֶת אֶלָּא מִן הַמֻּקָּף (פְּרוּשׁ מִן הַסָּמוּךְ), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שכ"ג. אֲבָל אֵין צָרִיךְ שֶׁיְּגַעוּ זֶה בָּזֶה בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהֵן סְמוּכוֹת וּמְקֹרָבוֹת זוֹ לָזוֹ — הֲרֵי זֶה מִן הַמֻּקָּף:

ט אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ אֵין צָרִיךְ לִתְרֹם מִן הַמֻּקָּף. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁמֻּתָּר לוֹ לֶאֱכֹל כָּל הַמַּצּוֹת הַלָּלוּ קֹדֶם הַפְרָשַׁת חַלָּה, רַק שֶׁיְּשַׁיֵּר חֲתִיכָה מֵאַחַת מֵהֶן וְיַפְרִישׁ חַלָּה מֵחֲתִיכָה זוֹ עַל כָּל הַמַּצּוֹת שֶׁאָכַל, שֶׁהֵקֵלּוּ חֲכָמִים בְּחַלַּת חוּצָה לָאָרֶץ לִהְיוֹת אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם:

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁכָּל מַצּוֹת הַלָּלוּ הֵן מֵעִסָּה אַחַת, שֶׁכְּבָר הָיוּ מֻקָּפוֹת וּמְחֻבָּרוֹת זוֹ לָזוֹ פַּעַם אַחַת בְּעוֹדָם עִסָּה, לְכָךְ הֵקֵלּוּ בָּהֶן חֲכָמִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהַקִּיפָם בְּשָׁעַת הַפְרָשַׁת חַלָּה אִם הִיא חַלַּת חוּצָה לָאָרֶץ. אֲבָל מַצּוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּעוֹת שֶׁהָיָה בָּהֶן שִׁעוּר חַלָּה בְּכָל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אִם רוֹצֶה לְהַפְרִישׁ מַצָּה אַחַת

עַל כֻּלָּן — צָרִיךְ שֶׁיְּהִיוּ הַמַּצּוֹת שֶׁל עִסָּה הַשֵּׁנִית מֻקָּפוֹת עִם מַצָּה זוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ מִמֶּנָּה עֲלֵיהֶן, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא הָיוּ מֻקָּפוֹת וּמְחֻבָּרוֹת זוֹ עִם זוֹ מֵעוֹלָם — לֹא הֵקִלּוּ חֲכָמִים בָּהֶן לְהַפְרִישׁ מֵאַחַת עַל חֲבֶרְתָּהּ שֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף אֶפִלּוּ בְּחוּצָה לָאָרֶץ. אֲבָל כְּשֶׁמַּקִּיפָן זוֹ לְזוֹ — דַּי בְּכָךְ, וְאֵין צָרִיךְ לְצָרְפָם בִּכְלִי, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְחַיְּבוּ בְּחַלָּה בְּעוֹדָם עִסָּה.

אֲבָל מַצּוֹת הַבָּאוֹת מֵעִסּוֹת שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶן שִׁעוּר חַלָּה בְּכָל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְנָתַן הַמַּצּוֹת בְּתוֹךְ כְּלִי אֶחָד לְצָרְפָם לְשִׁעוּר חַלָּה — אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מֵהֶן בְּעוֹדָן מִצְטָרְפִין בַּכְּלִי, אֶלָּא יָכוֹל לֶאֱכֹל מֵהֶן וְאַחַר כָּךְ יַפְרִישׁ מֵחֻתִּיכַת מַצָּה אַחַת גַּם עַל מַה שֶּׁאָכַל כְּבָר, דְּכֵיוָן שֶׁנִּצְטָרְפוּ הַמַּצּוֹת לְחַלָּה בִּכְלִי אֶחָד — (שֶׁ)הֲרֵי נַעֲשׂוּ כְּמַצָּה אַחַת גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁעוּר חַלָּה, שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה קֹדֶם הַפְרָשַׁת חַלָּה.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹסְרִין לֶאֱכֹל מִמַּצּוֹת הַלָּלוּ קֹדֶם הַפְרָשַׁת חַלָּה, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לִתְרֹם מֵהֶן מִן הַמֻּקָּף כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיוּ מְחֻבָּרוֹת זוֹ בָּזוֹ בְּעוֹדָן עִסָּה, וְאַף שֶׁלְּאַחַר כֵּן נִצְטָרְפוּ בִּכְלִי אֶחָד — אֵין צָרוּף זֶה מוֹעִיל לְחַבְּרָן שֶׁיְּהִיוּ נֶחְשָׁבִין כְּמַצָּה אַחַת מַמָּשׁ:

יא וּלְפִי סְבָרָא זוֹ, אִם שָׁכַח לְהַפְרִישׁ חַלָּה מִמַּצּוֹת הַלָּלוּ קֹדֶם יוֹם טוֹב וְנִזְכַּר בְּיוֹם טוֹב, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַפְרִישׁ חַלָּה בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ו — לֹא דַּי בְּמַה שֶׁיְּשַׁיֵּר מַצָּה אַחַת לְהַפְרִישׁ חַלָּה מִמֶּנָּה לְאַחַר יוֹם טוֹב גַּם עַל מַצּוֹת שֶׁאָכַל בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא צָרִיךְ הוּא לְשַׁיֵּר מְעַט מִכָּל מַצָּה כְּדֵי לִתְרֹם מִן הַמֻּקָּף, אוֹ יַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ו.

אֲבָל לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, דַּי שֶׁיְּשַׁיֵּר מְעַט מִמַּצָּה אַחַת אִם כְּבָר נִצְטָרְפוּ מַצּוֹת הַלָּלוּ בִּכְלִי אֶחָד קֹדֶם יוֹם טוֹב. אֲבָל אִם נִצְטָרְפוּ בְּיוֹם טוֹב — אֵין צָרִיךְ לְשַׁיֵּר מֵהֶם כְּלוּם, אֶלָּא יָכוֹל לְהַפְרִישׁ מֵהֶן חַלָּה בְּיוֹם טוֹב, שֶׁלֹּא אָסְרוּ לְהַפְרִישׁ חַלָּה בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא מֵעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה וְנִתְחַיְּבָה בְּחַלָּה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְהַפְרִישָׁהּ מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל מַצּוֹת הַלָּלוּ שֶׁהָיוּ פְּטוּרוֹת בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב וְנִתְחַיְּבוּ בְּיוֹם טוֹב עַל יְדֵי צֵרוּף כְּלִי — מֻתָּר לְהַפְרִישׁ מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב, כְּדֶרֶךְ שֶׁמֻּתָּר לְהַפְרִישׁ מֵעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּיוֹם טוֹב.

וּלְעִנְיַן פְּסַק הֲלָכָה — הָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב לָחֹשׁ לְכַתְּחִלָּה לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה לִתְרֹם מִמַּצּוֹת הַלָּלוּ מִן הַמֻּקָּף אַף שֶׁהָיוּ מְצֹרָפִין כְּבָר בִּכְלִי.

וְטוֹב לְהַחֲמִיר שֶׁאַף שֶׁמַּפְרִישׁ מֵהֶן בְּעוֹדָן מְצֹרָפִין בִּכְלִי — יִזָּהֵר שֶׁיִּגְּעוּ זֶה בָּזֶה, לְפִי

שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין נִקְרָא מִן הַמֻּקָּף אֶלָּא כְּשֶׁנּוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא מִן הַמֻּקָּף אֶלָּא אִם כֵּן הֵם בְּתוֹךְ כְּלִי אֶחָד אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, וְיֵרֵא שָׁמַיִם יוֹצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם:

יב וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מַצּוֹת הַלָּלוּ בָּאוֹת מִשְּׁתֵּי עִסּוֹת שֶׁהָיָה שִׁעוּר חַלָּה בְּכָל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ שֶׁהֵן צְרִיכִין הַקָּפָה מֵעִקַּר הַדִּין בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ מֵאַחַת עַל חֲבֶרְתָּהּ, שֶׁטּוֹב לְהַחֲמִיר שֶׁיִּגְּעוּ זֶה בָּזֶה בִּשְׁעַת הַפְּרָשָׁה.

וַאֲפִלּוּ מַצּוֹת הַבָּאוֹת מֵעִסָּה אַחַת שֶׁהָיָה בָּהּ שִׁעוּר חַלָּה שֶׁלְּדִבְרֵי הַכֹּל אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מֵהֶן מִן הַמֻּקָּף בְּחוּצָה לָאָרֶץ אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ חַלַּת חוּצָה לָאָרֶץ אוֹכֶל וְהוֹלֵךְ וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישׁ — אַף עַל פִּי כֵן מִדַּת חֲסִידוּת הוּא לְהַחֲמִיר לְהַפְרִישׁ מֵהֶן מִן הַמֻּקָּף שֶׁיִּגְּעוּ זוֹ בָּזוֹ בְּתוֹךְ הַכְּלִי בִּשְׁעַת הַפְּרָשָׁה. וּלְפִיכָךְ אֵין לֶאֱכֹל מֵהֶן קֹדֶם הַפְּרָשָׁה, שֶׁהֲרֵי מַה שֶּׁאֹכַל לֹא יִהְיֶה מֻקָּף עִם מַה שֶּׁיַּפְרִישׁ, וְכֵן נוֹהֲגִין. עַיֵּן סִימָן ר"ס:

יג וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וְהִפְרִישׁ שֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף, אֲפִלּוּ ב' עִסּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ שִׁעוּר חַלָּה וְאֵינָן סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ אֶלָּא זוֹ מֻנַּחַת בְּבַיִת זֶה וְזוֹ מֻנַּחַת בְּבַיִת אַחֵר וְהִפְרִישׁ חַלָּה מֵאַחַת מֵהֶן וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לִפְטֹר בְּחַלָּה זוֹ גַּם אֶת הַשְּׁנִיָּה — הֲרֵי זֶה פְּטוּרָה, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהַפְרִישׁ גַּם מִמֶּנָּה, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ חֲכָמִים לְתָרֹם מִן הַמֻּקָּף אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה:

יד אֲבָל ב' עִסּוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן שִׁעוּר חַלָּה בְּכָל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְעָבַר וְהִפְרִישׁ מֵהֶן חַלָּה בְּלֹא צְרוּף כְּלִי, אֲפִלּוּ הָיוּ שְׁתֵּיהֶן סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ, וַאֲפִלּוּ הָיוּ נוֹגְעוֹת זוֹ בָּזוֹ, אִם לֹא הָיוּ נוֹשְׁכוֹת זוֹ בָּזוֹ — אֵינָן מִצְטָרְפוֹת. וּלְפִיכָךְ אֵין חַלָּה זוֹ שָׁוָה כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהִפְרִישָׁהּ בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ פְּטוּרוֹת:

טו מִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא הִפְרִישׁ חַלָּה מֵעִסָּה שֶׁל מַצַּת מִצְוָה שֶׁהָיָה בָּהּ שִׁעוּר חַלָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ אוֹ עַל יְדֵי צְרוּף עִם עִסָּה אַחֶרֶת שֶׁל מַצַּת מִצְוָה וְנִזְכַּר לְאַחַר שֶׁאָפָה מִמֶּנּוּ ג' מַצּוֹת הַצְּרִיכוֹת לוֹ לְסֶדֶר לֵיל שֶׁל פֶּסַח — לֹא יַפְרִישׁ מֵאוֹתָן מַצּוֹת שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת שְׁלֵמוֹת עַל הַקְּעָרָה, דְּהַיְנוּ מַצָּה עֶלְיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה, שֶׁהָעֶלְיוֹנָה צְרִיכָה לִהְיוֹת שְׁלֵמָה לְבָרֵךְ עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא", וְהַתַּחְתּוֹנָה צְרִיכָה לִהְיוֹת שְׁלֵמָה לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה כְּרִיכוֹת עִם הַמָּרוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה, אֶלָּא יַפְרִישׁ מֵאוֹתָהּ מַצָּה שֶׁאֵין צְרִיכָה לִהְיוֹת

שְׁלֵמָה, דְּהַיְנוּ מַצָּה הָאֲמְצָעִית הַמְזֻמֶּנֶת לִבְצֹעַ מִמֶּנָּה חֲתִיכָה לְאֲפִיקוֹמָן קֹדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה:

טז מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עִסּוֹת הַרְבֵּה שֶׁהָיָה בָּהֶן שִׁעוּר חַלָּה בְּכָל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְהִפְרִישׁ חַלָּה מִמְּקָצָת הָעִסּוֹת וּמִמְּקָצָתָן לֹא הִפְרִישׁ, וְאָפָה כָּל הָעִסּוֹת בְּיַחַד וְנִתְעָרְבוּ מַצּוֹת הַחַיָּבוֹת עַדַיִן בְּחַלָּה עִם מַצּוֹת שֶׁנִּפְטְרוּ כְּבָר בְּחִיּוּבָן — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ מִמַּצָּה אַחַת עַל כֻּלָּן אֲפִלּוּ אִם יַכְנִיס כֻּלָּן לְתוֹךְ כְּלִי אֶחָד וְיִגְּעוּ זֶה בָּזֶה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא מַצָּה זוֹ שֶׁהוּא מַפְרִישׁ מִמֶּנָּה הִיא מִמַּצּוֹת שֶׁנִּפְטְרוּ מֵחִיּוּבָן, וְאֵין מַפְרִישִׁין מִן הַפָּטוּר עַל הַחִיּוּב. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ הוּא לְהַפְרִישׁ מִכָּל מַצָּה וּמַצָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אוֹ יָלוּשׁ עוֹד עִסָּה קְטַנָּה וְיֹאפֶה אוֹתָהּ וְיִצְרְפָהּ בִּכְלִי אֶחָד עִם כָּל הַמַּצּוֹת הַלָּלוּ, וְעַל יְדֵי כֵּן נִתְחַיְּבָה בְּחַלָּה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ כַּשִּׁעוּר, וְיַפְרִישׁ מִמֶּנָּה עַל הַמַּצּוֹת הַחַיָּבוֹת עֲדַיִן.

אֲבָל קֹדֶם שֶׁיֹּאפֶה אוֹתָהּ — אֵין לְצָרֵף אוֹתָהּ עִם הַמַּצּוֹת בִּכְלִי אֶחָד כְּדֵי לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה עֲלֵיהֶן, שֶׁהֲרֵי הַצֵּרוּף עוֹשֶׂה אוֹתָן כְּאִלּוּ הֵן דָּבָר אֶחָד וַחֲתִיכָה אַחַת מַמָּשׁ, וְכֵיוָן שֶׁהִיא עִסָּה וְהֵן מַצּוֹת אֲפוּיוֹת — אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁיִּצְטָרְפוּ וְיִהְיוּ כַּחֲתִיכָה אַחַת מַמָּשׁ?

אֲבָל אִם יֵּשׁ בְּעִסָּה זוֹ שִׁעוּר חַלָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ בִּלֹּא צֵרוּף כְּלִי — אֵין צָרִיךְ לֶאֱפוֹתָהּ קֹדֶם הַפְרָשַׁת חַלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְצָרְפָהּ בִּכְלִי עִם הַמַּצּוֹת מֵעִקַּר הַדִּין, אֶלָּא יַקִּיפֵם יַחַד וְיַפְרִישׁ מֵעִסָּה זוֹ גַּם עַל הַמַּצּוֹת הַחַיָּבוֹת עֲדַיִן.

וְאִם הוּא מַכִּיר מַצָּה אַחַת בִּטְבִיעוּת עַיִן וְיוֹדֵעַ בָּהּ שֶׁהִיא מִמַּצּוֹת הַחַיָּבוֹת — אֵין צָרִיךְ לְכָל זֶה, אֶלָּא מַפְרִישׁ מִמַּצָּה זוֹ עַל כָּל שְׁאָר מַצּוֹת הַחַיָּבוֹת אַף שֶׁאֵינָן מֻקָּפוֹת מֵעִקַּר הַדִּין:

יז אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לָאָדָם לָלוּשׁ עִסָּתוֹ פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר כְּדֵי לְפָטְרָהּ מִן הַחַלָּה, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח הִתִּירוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן (עַיֵּן בְּסוֹף סִימָן תנ"ו אֵיךְ לִנְהֹג בָּזֶה), שֶׁאִם יָלוּשׁ כַּשִּׁעוּר וְיַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה — אֵין לְחַלָּה זוֹ תַּקָּנָה בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין מַאֲכִילִין אוֹתָהּ לַכֹּהֲנִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שכ"ב, וְאִם כֵּן אָסוּר לֶאֱפוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁאֵין בַּאֲפִיָּה זוֹ צֹרֶךְ אֹכֶל נֶפֶשׁ, וּלְשָׁרְפָהּ גַּם כֵּן אֵינוֹ יָכוֹל, שֶׁאֵין שׂוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ו, וְאִם יַנִּיחֶנָּה כָּךְ כְּשֶׁהִיא עִסָּה עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב וְאָז יִשְׂרְפֶנָּה — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא תַּחְמִיץ וְיַעֲבֹר עָלֶיהָ בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", וְאַף שֶׁנֶּאֱמַר

"לֹא יֵרָאֶה לְךָ", שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה — אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל גְּבוֹהַּ, מִכָּל מָקוֹם חַלָּה זוֹ אֵינָהּ נִקְרֵאת שֶׁל גְּבוֹהַּ אֶלָּא שֶׁלּוֹ, הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּהּ צַד הֶתֵּר, שֶׁאִם יִתְחָרֵט עַל מַה שֶּׁהִפְרִישׁ אוֹתָהּ לְחַלָּה יִשְׁאַל לְחָכָם וְיַתִּיר לוֹ וְתַחֲזֹר חַלָּה זוֹ לִהְיוֹת חֻלִּין כְּמָה שֶׁהָיְתָה וְיַחֲזֹר וְיַפְרִישׁ חַלָּה אַחֶרֶת:

יח וְאִם אֵרַע שֶׁלָּשׁ שִׁעוּר חַלָּה — לֹא יַפְרִישׁ חַלָּה מִן הָעִסָּה, אֶלָּא יֹאפֶה מִמֶּנָּה מַצּוֹת וְיַפְרִישׁ מִמַּצָּה אַחַת עַל כֻּלָּן.

וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לִבְצֹעַ הַמַּצָּה אֶלָּא רוֹצֶה לֶאֱפוֹת עוּגָה קְטַנָּה לְהַפְרִישׁ אוֹתָהּ לְחַלָּה אַחַר אֲפִיָּתָהּ — צָרִיךְ הוּא לְזַהֵר קֹדֶם אֲפִיָּתָהּ שֶׁלֹּא יִקְרָא לָהּ שֵׁם חַלָּה אֶלָּא יִקְרָאֶנָּה עוּגָה אוֹ מַצָּה (וְגַם לֹא יִהְיֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁתְּחוּל עָלֶיהָ קְדֻשַּׁת חַלָּה עַד לְאַחַר אֲפִיָּתָהּ), שֶׁאִם קֹדֶם אֲפִיָּתָהּ (הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁזּוֹ הִיא חַלָּה מִן הָעִסָּה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם) קָרָא לָהּ שֵׁם חַלָּה בְּפִיו — הֲרֵי כְּבָר נִתְקַדְּשָׁה לְחַלָּה, שֶׁהֲרֵי כָּל קְדֻשַּׁת תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת הֵן עַל יְדֵי דִּבּוּר (אוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי מַחֲשָׁבָה בִּלְבַד), וְאִם כֵּן אָסוּר לוֹ לֶאֱפוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב.

אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְקַדְּשָׁה לְחַלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ בְּשָׁעַת אֲפִיָּה שֶׁיִּקְרָא לָהּ שֵׁם חַלָּה לְאַחַר אֲפִיָּתָהּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעַת אֲפִיָּתָהּ אֵין בְּדַעְתּוֹ שֶׁיְּהֵא עָלֶיהָ קְדֻשַּׁת חַלָּה, וְאִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה יָכוֹל לְהַפְרִישׁ מַצָּה אַחֶרֶת לְחַלָּה וְלֶאֱכֹל עוּגָה זוֹ — נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּהּ צַד הֶתֵּר אֲכִילָה בְּשָׁעַת אֲפִיָּתָהּ, לְפִיכָךְ הִתִּירוּ לוֹ לֶאֱפוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב אַף שֶׁאֵין כָּאן הֶתֵּר גָּמוּר, שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעַת אֲפִיַּת עוּגָה זוֹ יוֹדֵעַ הוּא שֶׁסּוֹפוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי כֵן הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ הֶתֵּר גָּמוּר.

(שֶׁאַף שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ שֶׁלֹּא לְהַפְרִישׁ עוּגָה שְׁלֵמָה לְחַלָּה אֶלָּא יַפְרִישׁ חֲתִיכָה מִמַּצָּה אַחַת וּמַה שֶּׁיִּשָּׁאֵר מֵאוֹתָהּ מַצָּה יֹאכַל בְּיוֹם טוֹב, וְנִמְצָא שֶׁאֲפִיַּת אוֹתָהּ הַמַּצָּה הָיָה בָּהּ גַּם צֹרֶךְ אֹכֶל נֶפֶשׁ וְלֹא בִּשְׁבִיל הַחַלָּה בִּלְבַד, מִכָּל מָקוֹם גַּם אִם יַעֲשֶׂה כֵּן אֵין כָּאן הֶתֵּר גָּמוּר אִם הָיָה אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמִים: עֹסָה חֲצָיָהּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְחֲצָיָהּ שֶׁל נָכְרִי אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לֶאֱפוֹתָהּ כֻּלָּהּ בְּיוֹם טוֹב, אַף שֶׁעוֹשֶׂה מִמֶּנָּה כִּכָּר אֶחָד וְאוֹפֶאוֹ בְּבַת אַחַת וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ בַּאֲפִיָּה זוֹ גַּם צֹרֶךְ אֲכִילַת יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי כֵן אָסְרוּ חֲכָמִים, הוֹאִיל שֶׁבַּאֲפִיַּת חֲצָיָהּ שֶׁל נָכְרִי אֵין בָּהּ צֹרֶךְ לַאֲכִילַת הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לְחַלֵּק

עִם הַנָּכְרִי קֹדֶם הָאֲפִיָּה וְלֶאֱפוֹת חֶלְקוֹ בִּלְבַדּוֹ, אַף כָּאן הוֹאִיל שֶׁבַּאֲפִיַּת חֲתִיכַת הַחַלָּה שֶׁבְּאוֹתָהּ מַצָּה אֵין בָּהּ צֹרֶךְ לַאֲפִיַּת הַשְּׁאָר שֶׁל אוֹתָהּ מַצָּה, שֶׁהֲרֵי אַף אִם הָיָה מַפְרִישׁ הַחַלָּה מֵאוֹתָהּ מַצָּה קֹדֶם אֲפִיָּתָהּ הָיְתָה אוֹתָהּ מַצָּה נֶאֱפֵית יָפֶה כָּל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱפֵית עַכְשָׁו עִם הַחַלָּה, לְפִיכָךְ הָיָה רָאוּי לֶאֱסֹר לֶאֱפוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיַן אַחֵר).

וְאִם שָׁכַח אוֹ עָבַר וְהִפְרִישׁ חַלָּה מֵעִסָּה זוֹ וְקָרָא לָהּ שֵׁם חַלָּה — לֹא יֹאפֶה חַלָּה זוֹ וְלֹא יִשְׁרְפֶנָּה, אֶלָּא יְטִילֶנָּה לְמַיִם צוֹנְנִים בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תַּחְמִיץ, שֶׁהַצּוֹנְנִים מְעַכְּבִים אוֹתָהּ שֶׁלֹּא תַּחְמִיץ, וּלְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב יִשְׂרְפֶנָּה. וּכְשֶׁרוֹאֶה שֶׁהַמַּיִם מִתְחַמְּמִים קָצַת בְּעָמְדָם בַּבַּיִת — יְזַהֵר לְהַחֲלִיפָם בְּמַיִם אֲחֵרִים צוֹנְנִים, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשְׁאַב מַיִם הַלָּלוּ מִן הַכְּלִי שֶׁהַחַלָּה מֻנַּחַת שָׁם וְיִשְׁפֹּךְ לְשָׁם מַיִם אֲחֵרִים צוֹנְנִים, אֲבָל לֹא יְטַלְטֵל הַכְּלִי שֶׁהַחַלָּה מֻנַּחַת בּוֹ כְּדֵי לִשְׁפֹּךְ מַיִם הַלָּלוּ מִתּוֹכָהּ, שֶׁכְּלִי זֶה נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר בְּטִלְטוּל, דְּהַיְנוּ הַחַלָּה שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּטִלְטוּל לְאַחַר שֶׁקָּרָא לָהּ שֵׁם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ו (עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה).

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לֹא יִקְרָא לָהּ שֵׁם לַחַלָּה בְּעוֹדָהּ עִסָּה וּלְהַטִּילָהּ לְמַיִם צוֹנְנִין, גְּזֵרָה שֶׁמָּא לֹא יְזַהֵר יָפֶה שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם צוֹנְנִין:

יט וְכָל זֶה כְּשֶׁבַּעַל הַבַּיִת בְּעַצְמוֹ קָרָא לָהּ שֵׁם חַלָּה (אוֹ שְׁאָר כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת מִמֶּנּוּ לְהַפְרִישׁ חַלָּה מֵעִסָּתוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא כִּשְׁלוּחוֹ, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שכ"ח). אֲבָל אִם אָדָם שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת מִמֶּנּוּ לְהַפְרִישׁ חַלָּה מֵעִסָּתוֹ קָרָא לָהּ שֵׁם חַלָּה — אֵינָהּ חַלָּה כְּלָל, וּמֻתָּר לֶאֱפוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב:

כ וְכָל זֶה בְּחַלַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת לַכֹּהֲנִים בִּזְמַן הַזֶּה, שֶׁכֻּלָּנוּ טְמֵאֵי מֵתִים וְנִטְמֵאת הַחַלָּה, וַאֲסוּרָה לְהַאֲכִיל אֲפִלּוּ לְכֹהֵן טָהוֹר, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לֶאֱפוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל חַלַּת חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁאֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא עַל מִי שֶׁטָּמְאָה יוֹצְאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ, כְּגוֹן זָב אוֹ בַּעַל קֶרִי, בֵּין לְאָנְסוֹ בֵּין לִרְצוֹנוֹ, אֲבָל כֹּהֵן הַטָּהוֹר מִזָּב וּמִקֶּרִי, כְּגוֹן כֹּהֵן קָטָן פָּחוֹת מִבֶּן ט' שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּקֶרִי, וְגַם מִן הַסְּתָם לֹא רָאָה זִיבָה כֵּיוָן שֶׁהוּא פָּחוֹת מִבֶּן ט' (אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁרָאָה זִיבָה אֲפִלּוּ הוּא בֶּן יוֹם אֶחָד טָמֵא), וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁרָאָה קֶרִי אֶלָּא שֶׁטָּבַל לְקֶרְיוֹ בִּמ' סְאָה בְּמַיִם כְּשֵׁרִים, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה

דֵּעָה סִימָן ר"א, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ — רַשַּׁאי הוּא לֶאֱכֹל חַלַּת חוּצָה לָאָרֶץ. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא מִטֻּמְאַת מֵת וּשְׁאָר טֻמְאוֹת, וְגַם הַחַלָּה טְמֵאָה הִיא, אַף עַל פִּי כֵן הֻקְלוּ חֲכָמִים בְּחַלַּת חוּצָה לָאָרֶץ, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא לְהֶכֵּר וּלְזִכָּרוֹן שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרַת חַלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שכ"ב, לְפִיכָךְ אִם קָרָא לָהּ שֵׁם בְּיוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח — רַשַּׁאי לֶאֱפוֹתָהּ אִם יֵשׁ כֹּהֵן קָטָן אוֹ גָּדוֹל שֶׁטָּבַל שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב. וְטוֹב לְזַהֵר שֶׁיֹּאכַל מְיָד אַחַר טְבִילָתוֹ, וְלֹא יָטִיל מַיִם בֵּין טְבִילָה לַאֲכִילָה, שֶׁמָּא יָטִיל מַיִם חֲלוּקִים אוֹ עֲכוּרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חֲשַׁשׁ קֶרִי, וְיִהְיֶה אָסוּר לֶאֱכֹל חַלָּה זוֹ עַד שֶׁיַּחֲזוֹר וְיִטְבֹּל. וְכָל כֹּהֵן שֶׁהוּא יוֹתֵר מִבֶּן ט' שָׁנִים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁלֹּא רָאָה קֶרִי — אֵין מַאֲכִילִין לוֹ חַלָּה אֶלָּא אִם כֵּן טָבַל, דְּכֵיוָן שֶׁבֶּן ט' בִּיאָתוֹ בִּיאָה — הֲרֵי הוּא בַּחֲזָקָה שֶׁרָאָה קֶרִי:

כא וְאִם אֵין שָׁם אֶלָּא כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּא טָבַל לְקֶרְיוֹ — יָכוֹל לֶאֱפוֹתָהּ עַל יְדֵי שֶׁיְּבַטְּלֶנָּה בְּרֹב קֹדֶם הָאֲפִיָּה, דְּכֵיוָן שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּרֹב — מֻתֶּרֶת אֲפִלּוּ לְכֹהֵן טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שכ"ג.

(וְכָל זֶה כְּשֶׁכְּבָר קָרָא לָהּ שֵׁם חַלָּה, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין לִקְרוֹת לָהּ שֵׁם חַלָּה בְּעוֹדָהּ עִסָּה אֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם כֹּהֵן טָהוֹר, שֶׁכְּבָר נָהֲגוּ בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לְהַאֲכִיל חַלָּה לַכֹּהֵן, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שכ"ב עַיֵּן שָׁם):

סימן תנח

א **זְמַן וְסֵדֶר לִישַׁת מַצַּת הַמִּצְוָה וּבוֹ י"ז סְעִיפִים**:

נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לָלוּשׁ הַמַּצּוֹת שֶׁל מִצְוָה עַד אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם בְּעֶרֶב פֶּסַח שֶׁהוּא זְמַן הַקְרֵבַת הַפֶּסַח, שֶׁמִּצְוַת מַצָּה הֻקְּשָׁה לְמִצְוַת הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֵהוּ". וּלְפִי שֶׁאֵין הַכֹּל בְּקִיאִים בַּחֲצוֹת הַיּוֹם מַמָּשׁ, לְפִיכָךְ נָכוֹן לְהַמְתִּין חֲצִי שָׁעָה אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, כִּי כֵן הָיוּ מַמְתִּינִים בִּשְׁחִיטַת הַפֶּסַח שֶׁלֹּא לְשָׁחֲטוֹ עַד לְאַחַר שֵׁשׁ וּמֶחֱצָה:

ב וְכָל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין אֲפִלּוּ מַצּוֹת מִצְוָה שֶׁנֶּאֶפּוּ כַּמָּה חֳדָשִׁים לִפְנֵי הַפֶּסַח — יָכוֹל לָצֵאת בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ לְכַתְּחִלָּה, לְפִי שֶׁלֹּא הֻקְּשָׁה מַצַּת מִצְוָה לְמַצּוֹת פֶּסַח אֶלָּא לִזְמַן אֲכִילָתָהּ בִּלְבַד, שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכָלָהּ קֹדֶם חֲצוֹת הַלַּיְלָה כְּמוֹ

הַפֶּסַח שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֵהוּ", הֻקְּשָׁה אֲכִילַת מַצָּה לַאֲכִילַת הַפֶּסַח, אֲבָל לְעִנְיַן זְמַן עֲשִׂיָּתָן לֹא הֻקְּשׁוּ כְּלָל, וְיָכוֹל לֶאֱפוֹתָן מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה, וְהוּא שֶׁיֹּאפֶה אוֹתָן לְשֵׁם הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג. אֲבָל אִם לֹא אֲפָאָן לְשֵׁם הַפֶּסַח — מִן הַסְּתָם לֹא נִזְהַר יָפֶה מֵחָמֵץ בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן, לְפִיכָךְ הֵן אֲסוּרִין לְכָל יְמֵי הַפֶּסַח:

ג וּבִשְׁעַת הַדְּחָק מַעֲמִידִין עַל עִקַּר הַדִּין, כְּגוֹן אוֹתָן שֶׁאוֹפִין מַצּוֹת וְשׁוֹלְחִין לְמֶרְחַקִּים — מֻתָּרִין לֶאֱפוֹת אֲפִלּוּ כַּמָּה חֲדָשִׁים קֹדֶם הַפֶּסַח. וְכֵן הַמְפָרְשִׁים מִיַּבֶּשָׁה לַיָּם כַּמָּה חֲדָשִׁים קֹדֶם הַפֶּסַח — אוֹפִין מַצּוֹת קֹדֶם יְצִיאָתָם מִבֵּיתָם, אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק אֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג:

ד וְאִם חָל עֶרֶב פֶּסַח בְּשַׁבָּת — נוֹהֲגִין לָלוּשׁ בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לָלוּשׁ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, דְּהַיְנוּ בְּלֵיל יוֹם טוֹב, וְנוֹתְנִין טַעַם לְמִנְהָגָם: לְפִי שֶׁחֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ. וְאֵין רָאוּי לְנָהֹג כֵּן, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לְמַהֵר הָאֲכִילָה בְּלֵיל פֶּסַח מִיָּד בִּכְנִיסַת הַלַּיְלָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁנוּ הַתִּינוֹקוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ב, וְאִם יִתְעַסֵּק בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה בְּלֵילַת הַמַּצּוֹת וַאֲפִיָּתָן — בְּוַדַּאי יִשְׁנוּ הַתִּינוֹקוֹת. וְעוֹד, שֶׁהָאוֹפֶה מַצּוֹת בְּיוֹם טוֹב צָרִיךְ לְהַזְהֵר בְּכַמָּה הֲלָכוֹת: הָאֵיךְ לְהַפְרִישׁ חַלָּה מֵהֶן (שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ז), וְהָאֵיךְ לְנַקּוֹת כְּלֵי הַלִּישָׁה מֵחָמֵץ הַנִּדְבָּק בָּהֶן (שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ט), וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ וְיָבֹאוּ לִשְׁרֹף הַחַלָּה בְּיוֹם טוֹב וְלִגְרֹד וּלְהַדִּיחַ הַכֵּלִי עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל (עַיֵּן סִימָן תנ"ט).

וְאַף בְּחֹל הַמּוֹעֵד רָאוּי לְנָהֹג שֶׁלֹּא לֶאֱפוֹת מַצּוֹת, אֶלָּא יֹאפֶה הַכֹּל קֹדֶם הַפֶּסַח אִם אֶפְשָׁר לוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג:

ה נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁהַגְּ' מַצּוֹת שֶׁל מִצְוָה הֵן נַעֲשִׂין מֵעִשָּׂרוֹן אֶחָד קֶמַח כְּעֵין לַחְמֵי תּוֹדָה, שֶׁהָיוּ גְּ' חַלּוֹת נַעֲשׂוֹת מֵעִשָּׂרוֹן אֶחָד, שֶׁהֲרֵי הָיוּ בָּהּ שְׁלֹשִׁים חַלּוֹת שֶׁל מַצָּה נַעֲשׂוֹת מֵעֲשָׂרָה עֶשְׂרוֹנִים, נִמְצְאוּ שָׁלֹשׁ חַלּוֹת לְעִשָּׂרוֹן, לְפִיכָךְ אָנוּ עוֹשִׂין גַּם כֵּן גְּ' מַצּוֹת לְעִשָּׂרוֹן זֵכֶר לְלַחְמֵי תּוֹדָה, שֶׁהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאָסוּרִין חַיָּב לְהָבִיא תּוֹדָה, וְאָנוּ בְּפֶסַח יָצָאנוּ מִבֵּית הָאָסוּרִין מִשִּׁעְבּוּד מִצְרַיִם, לְפִיכָךְ אָנוּ עוֹשִׂין זֵכֶר לְלַחְמֵי תּוֹדָה:

ו וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּנֵי בַּיִת רַבִּים וְאֵין מַסְפִּיק לוֹ עִשָּׂרוֹן אֶחָד — יָכוֹל לְהוֹסִיף עַל עִשָּׂרוֹן בְּג' מַצּוֹת הַלָּלוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּלוּשׁ ב' עִסּוֹת שֶׁאֵין בְּכָל אַחַת מֵהֶן יוֹתֵר מֵעִשָּׂרוֹן, וְיַעֲשֶׂה שְׁתֵּי עִסּוֹת, וּמִשְּׁתֵּיהֶן יַעֲשֶׂה ג' מַצּוֹת, וְאִם בְּכָל אַחַת מֵהֶן בִּפְנֵי עַצְמָהּ אֵין לָהּ עִשָּׂרוֹן מְרֻוָּח — יְצָרֵף שְׁתֵּיהֶן יַחַד עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ז וְיַפְרִישׁ מֵהֶן חַלָּה, וְאַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה מֵהֶן ג' מַצּוֹת.

וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ מֵהֶן בְּעוֹדָן עִסָּה מִפְּנֵי מְהִירוּת הַמִּתְעַסְּקִין בָּהֶן — יַעֲשֶׂה מֵהֶן ג' מַצּוֹת וְעוּגָה אַחַת, וְיֹאפֶה אֶת כֻּלָּן, וּלְאַחַר הָאֲפִיָּה יְצָרְפֵם יַחַד בִּכְלִי אֶחָד וְיַפְרִישׁ מִן הָעוּגָה עַל כֻּלָּן.

אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ בְּנֵי בַּיִת מְרֻבִּים — טוֹב שֶׁיִּקַּח עִשָּׂרוֹן מְרֻוָּח וְיַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ ג' מַצּוֹת וְעוּגָה אַחַת, וְיַחֲזֹר וְיָלוּשׁ עוֹד עִשָּׂרוֹן מְצֻמְצָם וְיַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ ג' מַצּוֹת לְצֹרֶךְ לֵיל שֵׁנִי, וּלְאַחַר שֶׁיֹּאפֶה אֶת כֻּלָּם — יְצָרְפֵם בִּכְלִי וְיַפְרִישׁ מִן הָעוּגָה עַל כֻּלָּם:

ז וְנוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת בָּהֶן סִימָן אֵיזוֹ מֵהֶן רִאשׁוֹנָה וְאֵיזוֹ מֵהֶן שְׁנִיָּה וְאֵיזוֹ מֵהֶן שְׁלִישִׁית, שֶׁבְּהָרִאשׁוֹנָה עוֹשִׂין בָּהּ מִצְוָה הָרִאשׁוֹנָה, דְּהַיְנוּ בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא", שֶׁבְּרָכָה זוֹ הִיא הַמִּצְוָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁעוֹשִׂין בַּמַּצּוֹת הַלָּלוּ, וּבַשְּׁנִיָּה עוֹשִׂין הַמִּצְוָה הַשְּׁנִיָּה, דְּהַיְנוּ בִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה", וּבַשְּׁלִישִׁית עוֹשִׂין מִצְוָה הַשְּׁלִישִׁית, דְּהַיְנוּ הַכְּרִיכָה עִם הַמָּרוֹר.

לְפִיכָךְ, כְּשֶׁמַּנִּיחִין אוֹתָן עַל הַקְּעָרָה — יַנִּיחַ אוֹתָן גַּם כֵּן עַל סֵדֶר הַזֶּה: הַשְּׁלִישִׁית לְמַטָּה, וְהַשְּׁנִיָּה עַל גַּבָּהּ, וְהָרִאשׁוֹנָה עַל גַּבֵּי הַשְּׁנִיָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַעֲבִיר עַל הַמִּצְוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם, סֵדֶר זֶה אֵינוֹ מְעַכֵּב שֶׁאַף אִם שִׂנָּה כָּל סִדְרָן, שֶׁהִנִּיחַ הָרִאשׁוֹנָה לְמַטָּה וְהַשְּׁנִיָּה לְמַעְלָה וְהַשְּׁלִישִׁית בָּרִאשׁוֹנָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם בְּדִיעֲבַד:

ח וְהַסִּימָנִים שֶׁעוֹשֶׂה בָּהֶן לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָן כְּמִין אוֹתִיּוֹת עַל יְדֵי דְּפוּס אוֹ בְּיָדָיו (מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"ס, וְעוֹד) שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לְשָׁבְרָם בְּיוֹם טוֹב, וְיֵשׁ אוֹסְרִין לִשְׁבֹּר עוּגָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּמִין אוֹתִיּוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְמָחְקָם אֶלָּא לְאָכְלָם בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"מ, אֶלָּא עוֹשִׂין סִימָנִין הַלָּלוּ עַל יְדֵי נְקָבִים אוֹ חֲרִיצִין, רַק שֶׁיִּזָּהֲרוּ לְמַהֵר מְאֹד בַּעֲשִׂיָּתָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"ס עַיֵּן שָׁם:

ט וְיִזְהֵר לֶאֱפוֹת הָרִאשׁוֹנָה קֹדֶם הַשְּׁנִיָּה וְהַשְּׁנִיָּה קֹדֶם הַשְּׁלִישִׁית, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּכְנִיסֵם לַתַּנּוּר זֶה אַחַר זֶה, שֶׁאִם יֹאפֶה אוֹתָן בְּבַת אַחַת — לֹא הוֹעִיל כְּלוּם בַּסִּימָנִים שֶׁנָּתַן בָּהֶם, דְּכֵיוָן שֶׁגָּמַר עֲשִׂיָּתָם הוּא בְּבַת אַחַת — אֵין לְאַחַת קְדִימָה וּמַעֲלָה עַל חֲבֶרְתָּהּ:

י הַמַּצָּה הַשְּׁנִיָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת יוֹתֵר גְּדוֹלָה מֵהָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁלִישִׁית, לְפִי שֶׁמִּמֶּנָּה צָרִיךְ כְּשֶׁנֵּי זֵיתִים לְכָל אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ, כְּזַיִת אֶחָד לְבִרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה" וּכְזַיִת אֶחָד לַאֲפִיקוֹמָן:

יא וְאִם נֶאֶבְדָה אַחַת מִמַּצּוֹת הַלֵּלוּ — נָכוֹן לֶאֱפוֹת ג' מַצּוֹת אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ ג' מַצּוֹת הַנַּעֲשׂוֹת מֵעִשָּׂרוֹן אֶחָד קֶמַח כְּעֵין לַחְמֵי תּוֹדָה לְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ. וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ שָׁלֹשׁ מַצּוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ מִן עִשָּׂרוֹן אֶחָד — אֵין לוֹ לְקַח אוֹתָן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ בָּהֶן שֶׁמָּא נַעֲשׂוּ עַל יְדֵי קְטַנִּים, דְּכֵיוָן שֶׁבִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן שֶׁיִּהְיוּ מַצּוֹת מִצְוָה — מִן הַסְּתָם לֹא נִזְהַר בָּהֶם מִקְּטַנִּים וּמִשְּׁאָר הַפְּסוּלִין לְהִתְעַסֵּק בְּמַצּוֹת מִצְוָה, וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סְפֵק פְּסוּל, לְפִיכָךְ אִי אֶפְשָׁר לִקַּח אוֹתָן לְבִרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה", שֶׁאֲכִילָתָהּ הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְסָפֵק שֶׁל תּוֹרָה לְהַחֲמִיר.

(אֲבָל מֵתָר לֶאֱכֹל מֵהֶן אֲפִיקוֹמָן אוֹ לַעֲשׂוֹת מֵהֶן כְּרִיכָה), שֶׁאֲכִילָה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּסְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ז:

יב אֲבָל אִם נִשְׁבְּרָה אַחַת מִמַּצּוֹת הַלֵּלוּ — אֵין צָרִיךְ לִטְרֹחַ וְלֶאֱפוֹת עוֹד אֲפִלּוּ עַדַיִן לֹא נִכְנַס לֵיל יוֹם טוֹב, אֶלָּא יִקַּח הַשְּׁבוּרָה וְיָשִׂים אוֹתָהּ בָּאֶמְצַע בֵּין הָעֶלְיוֹנָה לַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהָאֶמְצָעִית אֵינָהּ צְרִיכָה לִהְיוֹת שְׁלֵמָה, שֶׁהֲרֵי בּוֹצְעִין מִמֶּנָּה חֲתִיכָה אַחַת לָאֲפִיקוֹמָן קֹדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה. וְאַף שֶׁלְּכַתְּחִלָּה הִדּוּר מִצְוָה הוּא שֶׁכָּל הַג' מַצּוֹת יִהְיוּ שְׁלֵמוֹת בְּשָׁעָה שֶׁמְּבִיאִין אוֹתָן עַל הַשֻּׁלְחָן, מִכָּל מָקוֹם אֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ בִּשְׁבִיל כָּךְ לֶאֱפוֹת עוֹד, וַאֲפִלּוּ נִשְׁבְּרָה מַצָּה הַשְּׁלִישִׁית וּכְשֶׁיָּשִׂים אוֹתָהּ בָּאֶמְצַע וְהַשְּׁנִיָּה יָשִׂים לְמַטָּה, נִמְצָא שֶׁיַּעֲשֶׂה מַצָּה הַשְּׁלִישִׁית מִשְּׁנִיָּה, וַהֲרֵי זֶה כְּמוֹרִידָהּ מִקְּדֻשָּׁתָהּ:

יג וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לֶאֱפוֹת עוֹד ג' מַצּוֹת מֵעִשָּׂרוֹן אֶחָד וְקוֹרִין אוֹתָן מַצּוֹת סְפֵקוֹת, כְּלוֹמַר שֶׁנַּעֲשׂוּ בִּשְׁבִיל סָפֵק, שֶׁמָּא תַּחְמִיץ אוֹ תֹּאבַד אֶחָד מִג' הָרִאשׁוֹנוֹת אֲזַי יִקַּח ג' מַצּוֹת הַלֵּלוּ.

אֲבָל אִם נִשְׁבְּרָה אַחַת מֵהֶן, אֲפִלּוּ נִשְׁבְּרָה הַשְּׁלִישִׁית וְאִם יִתֵּן אוֹתָהּ בָּאֶמְצַע וְהָאֶמְצָעִית

לְמַטָּה הֲרֵי זֶה כְּמוֹרִידָהּ מִקִּדֻּשָּׁתָהּ — אַף עַל פִּי כֵן מוּטָב לְהוֹרִידָהּ מִקִּדֻּשָּׁתָהּ מִלִּדְחוֹת מַצּוֹת הַלָּלוּ לְגַמְרֵי וְלִקַּח אֶת הַסְּפֵקוֹת, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִדְחוֹת אֶת הַשִּׁבּוּרָה בִּלְבַד וְלִקַּח בְּמָקוֹמָהּ מַצָּה אַחֶרֶת מֵהַסְּפֵקוֹת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ מֵעִשָּׂרוֹן אֶחָד:

יד וְיֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁאֵין אוֹפִין ג' סְפֵקוֹת מֵעִשָּׂרוֹן אֶחָד, אֶלָּא מֵעִשָּׂרוֹן אֶחָד אוֹפִין ד' מַצּוֹת, דְּהַיְנוּ ג' מַצּוֹת מִצְוָה וּסְפֵקָא אַחַת (וְאַף עַל פִּי שֶׁעוֹשִׂין כְּעֵין לַחְמֵי תוֹדָה וּבְלַחְמֵי תוֹדָה לֹא הָיָה אֶלָּא ג' מַצּוֹת לְעִשָּׂרוֹן, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁמַּצָּה הָרְבִיעִית אֵינָהּ נַעֲשֵׂית לְשֵׁם מַצּוֹת מִצְוָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל סָפֵק — אֵינָהּ עוֹלָה לַחֶשְׁבּוֹן). וְכֵן אוֹפִין מֵעִשָּׂרוֹן הַשֵּׁנִי לְצֹרֶךְ לֵיל ב'. וּלְפִיכָךְ אִם נִשְׁבְּרָה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁל מַצַּת מִצְוָה אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ אֶמְצָעִית וְהָאֶמְצָעִית לְמַטָּה שֶׁלֹּא יוֹרִידֶנָּה מִקְּדֻשָּׁתָהּ, אֶלָּא דּוֹחִין לְגַמְרֵי אֶת הַשְּׁלִישִׁית הַשְּׁבוּרָה וּמְשִׁימִין בְּמָקוֹמָהּ אֶת הַסְּפֵקָא, שֶׁהֲרֵי הִיא נַעֲשֵׂית מֵעִשָּׂרוֹן אֶחָד עִם הַמַּצּוֹת שֶׁל מִצְוָה:

טו וְכָל דְּבָרִים אֵלּוּ אֵינָן אֶלָּא מִנְהָג וּזְרִיזוּת לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין אֵין צָרִיךְ לִזָּהֵר כְּלָל בְּכָל דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּסִימָן זֶה:

טז הַנּוֹהֲגִין לֶאֱפוֹת מַצָּה שֶׁל מִצְוָה בְּלֵיל יוֹם טוֹב כְּשֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — יְזָהֲרוּ שֶׁלֹּא יֹאפוּ אָז הַסְּפֵקוֹת, שֶׁמָּא לֹא יִצְטָרֵךְ לָהֶם, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלָאכָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב. וְכֵן יְזָהֲרוּ שֶׁלֹּא יֹאפֶה בְּלֵיל יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן הַמַּצּוֹת הַצְּרִיכוֹת לְלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי:

יז מִי שֶׁלֹּשׁ עִסָּה בְּעֶרֶב פֶּסַח סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְלֹא הִסְפִּיק לֶאֱפוֹתָהּ עַד שֶׁחֲשֵׁכָה לֵיל יוֹם טוֹב, אִם אֵין דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי אוֹ בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַצּוֹת לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — אָסוּר לוֹ לֶאֱפוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב. אַף עַל פִּי שֶׁאִם לֹא יֹאפֶה אוֹתָהּ תַּחְמִיץ וְיַעֲבֹר עָלֶיהָ בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", מִכָּל מָקוֹם לֹא יַעֲשֶׂה אִסּוּר בַּיָּדַיִם, וּכְשֶׁיֹּאפֶה אוֹתָהּ יַעֲשֶׂה אִסּוּר בַּיָּדַיִם. לְפִיכָךְ אֵין לוֹ תַּקָּנָה לְהִנָּצֵל מֵאִסּוּר אֶלָּא שֶׁיְּגַמֵּר בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן כְּזַיִת מִכָּל מַצָּה וּמַצָּה שֶׁיֹּאפֶה מֵעִסָּה זוֹ, אוֹ שֶׁיַּאֲכִיל לְקַטַּנִּים, וְאָז מֻתָּר לוֹ לֶאֱפוֹתָהּ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁזּוֹ הִיא הָעֲרָמָה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לַמַּצּוֹת הַלָּלוּ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, וְאֵין בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל מֵהֶן אֶלָּא כְּדֵי לְהַתִּיר לוֹ אֲפִיָּתָן, אַף עַל פִּי כֵן הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת כֵּן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ג וְתק"ז, וְהוּא שֶׁיְּקַיֵּם הָעֲרָמָתוֹ וְיֹאכַל כְּזַיִת מִכָּל מַצָּה וּמַצָּה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

סימן תנט

א **מְקוֹם וְסֵדֶר לִישַׁת הַמַּצּוֹת וּבוֹ ל"ב סְעִיפִים:**

אֵין לָשִׁין הָעִסָּה שֶׁל פֶּסַח בְּמָקוֹם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַ שָׁם, שֶׁחֹם הַשֶּׁמֶשׁ מְחַמֵּם הָעִסָּה וּבְקַל תּוֹכַל לָבוֹא לִידֵי חִמּוּץ. אֲבָל בִּמְקוֹם הַצֵּל — מֻתָּר לָלוּשׁ, אֲפִלּוּ תַּחַת אֲוִיר הָרָקִיעַ אִם אֵינוֹ יוֹם הַמְעֻנָּן, אֲבָל בְּיוֹם הַמְעֻנָּן אָסוּר לָלוּשׁ תַּחַת כָּל אֲוִיר הָרָקִיעַ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם צֵל, לְפִי שֶׁהַחַמָּה בּוֹקַעַת בְּכָל מָקוֹם, וְאֵינָהּ יוֹצְאָה דֶּרֶךְ חַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹנָהּ, שֶׁהֲעָבִים עוֹמְדִים בְּפָנֶיהָ וְהִיא מִתְפַּשֶּׁטֶת עֲלֵיהֶם וּבוֹקַעַת בְּכָל פִּסּוּק שֶׁבָּהֶם:

ב וַאֲפִלּוּ בַּבַּיִת אָסוּר לָלוּשׁ בְּיוֹם הַמְעֻנָּן כְּנֶגֶד חַלּוֹן פָּתוּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ לֹא יוּכַל לִזְרֹחַ לְתוֹכוֹ לְעוֹלָם, כְּגוֹן שֶׁהוּא פָּתוּחַ לִרוּחַ צָפוֹן:

ג וְנֶהֱגוּ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לָלוּשׁ כְּנֶגֶד חַלּוֹן פָּתוּחַ אֲפִלּוּ בְּיוֹם שֶׁאֵינוֹ מְעֻנָּן וְגַם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יוּכַל לִזְרֹחַ לְתוֹכוֹ, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא פִּתְאוֹם יִתְכַּסּוּ הַשָּׁמַיִם בְּעָבִים וְיִהְיֶה יוֹם הַמְעֻנָּן וְהוּא לֹא יַרְגִּישׁ בַּדָּבָר שֶׁיְּסִיר מִיָּד אֶת הָעִסָּה מִכְּנֶגֶד הַחַלּוֹן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁלָּשׁ תַּחַת אֲוִיר הָרָקִיעַ אִם יָבֹאוּ עֲנָנִים וְתִתְכַּסֶּה הַחַמָּה, מִיָּד יַרְגִּישׁ בַּדָּבָר וְיִכְנִיס הָעִסָּה לַבַּיִת מִיָּד:

ד וְכָל זֶה כְּנֶגֶד הַחַלּוֹן מַמָּשׁ, אֲבָל מִן הַצַּד שֶׁל חַלּוֹן — מֻתָּר לָלוּשׁ אֲפִלּוּ אִם הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַ לְתוֹךְ הַחַלּוֹן וְהוּא לָשׁ בַּצֵּל קָרוֹב לִמְקוֹם זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ:

ה וְכָל זֶה בְּחַלּוֹן פָּתוּחַ מַמָּשׁ, אֲבָל אִם הוּא סָתוּם בִּזְכוּכִית אַף עַל פִּי שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַ שָׁם — מֻתָּר לָלוּשׁ כְּנֶגְדּוֹ (וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא תְּחַמֵּם הָעִסָּה):

ו יֵשׁ לִזָּהֵר כְּשֶׁמּוֹלִיךְ קֶמַח שֶׁל פֶּסַח בַּיּוֹם, וְכֵן כְּשֶׁמּוֹלִיךְ הַמַּצּוֹת לַתַּנּוּר לֶאֱפוֹתָן בַּיּוֹם — לֹא יוֹלִיכֵם מְגֻלִּין תַּחַת אֲוִיר הָרָקִיעַ אִם הוּא יוֹם הַמְעֻנָּן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יוֹלִיכֵם מְגֻלִּין בְּמָקוֹם זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, אֶלָּא יְכַסֶּה אוֹתָן בְּמַפָּה. וְאֵין לְכַסּוֹת פְּעָמִים הָרְבֵּה בְּמַפָּה אַחַת, דְּשֶׁמָּא נִדְבַּק בָּהּ מְעַט בָּצֵק וְנִתְחַמֵּץ (כְּשֶׁשָּׁהָה כְּדֵי הִלּוּךְ מִיל) כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם מוֹלִיכָן בַּלַּיְלָה, אוֹ אֲפִלּוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹתָן כְּלָל (עַיֵּן סִימָן תנ"ה):

ז לֹא יִתְקָרֵב לָלוּשׁ אֵצֶל פִּי הַתַּנּוּר מִפְּנֵי חֹם הַתַּנּוּר שֶׁמְּחַמֵּם הָעִסָּה, אֲבָל מֵאֲחוֹרָיו אוֹ מִצִּדָּיו מֻתָּר לָלוּשׁ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתַנּוּר שֶׁאוֹפִין בּוֹ, שֶׁהוּא עָשׂוּי מִלְּבֵנִים עֲבִים וְאֵין חֲמוֹ שׁוֹלֵט חוּץ לְדַפְנוֹתָיו, אֲבָל תַּנּוּר בֵּית הַחֹרֶף שֶׁהַסַּק — אֵין לָלוּשׁ בְּסָמוּךְ לוֹ מִכָּל צְדָדָיו, לְפִי

שֶׁהוּא מַחֲזִיק חֲמוֹ בְּיוֹתֵר וּמִתְפַּשֵּׁט חֲמוֹ חוּץ לְדַפְנוֹתָיו. וְאַף בְּרִחוּק מְמֻנּוּ אִם מַרְגִּישִׁים שָׁם חֹם הַהַסָּקָה — אֵין לָלוּשׁ בְּאוֹתוֹ בַּיִת, עַד שֶׁיִּפְתַּח הַדֶּלֶת וְהַחַלּוֹנוֹת שֶׁיֵּצֵא הַחֹם. לְפִיכָךְ, נָכוֹן שֶׁלֹּא לְהַסִּיק תַּנּוּר בֵּית הַחֹרֶף בּוֹ בַּיּוֹם:

ח עָבַר וְלָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ אוֹ סָמוּךְ לַתַּנּוּר, אִם עַל יְדֵי כֵּן הוּחַמָּה הָעִסָּה — אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה, וְאִם לָאו — מֻתֶּרֶת אֲפִלּוּ לָשׁ בְּמֻזִּיד:

ט לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְהָנִיחַ הָעִסָּה בְּלֹא עֵסֶק אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד, וְכָל זְמַן שֶׁעוֹסְקִין בַּבָּצֵק אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ — אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ. וְאִם הֲנִיחוּהוּ בְּלֹא עֵסֶק כְּדֵי הִלּוּךְ מִיל — הֲרֵי זֶה חָמֵץ.

וְאִם שָׁהָה פָּחוֹת מִמִּיל וְחָזַר וְנִתְעַסֵּק וְחָזַר וְשָׁהָה פָּחוֹת מִמִּיל — אֵין הַשְּׁהִיּוֹת מִצְטָרְפוֹת לִכְדֵי הִלּוּךְ מִיל, שֶׁהָעֵסֶק שֶׁמִּתְעַסֵּק בּוֹ בֵּינְתַיִם מְבַטֵּל אֶת הַחִמּוּץ מְעַט שֶׁהִתְחִיל לְהִתְחַמֵּץ בַּשְּׁהִיָּה הָרִאשׁוֹנָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּתְעַסֵּק בְּעֵסֶק גָּמוּר, כְּגוֹן בְּעִיטַת הַיָּדַיִם בָּעִסָּה, אוֹ הָרִדּוּד שֶׁמְּרַדְּדִין הַמַּצּוֹת בְּעֵץ עָגֹל, אֲבָל הַנִּקּוּר שֶׁמְּנַקְּרִין הַמַּצּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּחוּ — אֵינוֹ נִקְרָא עֵסֶק גָּמוּר לְבַטֵּל הַחִמּוּץ מְעַט שֶׁהִתְחִיל כְּבָר לְהִתְחַמֵּץ בַּשְּׁהִיָּה הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, נִקְרָא עֵסֶק קָצָת לְעִנְיַן שֶׁאֵין הַמַּצָּה בָּא לִידֵי חֲמֵץ בִּשְׁעַת הַנִּקּוּר.

אֲבָל מַה שֶּׁנּוֹהֲגִין הֶמּוֹן עַם כְּשֶׁרוֹאִין מַצָּה הָעֲשׂוּיָה מֻנַּחַת וְאִי אֶפְשָׁר לֶאֱפוֹתָהּ מִיָּד לְפִי שֶׁעֲדַיִן לֹא גָּרְפוּ הַגֶּחָלִים מִן הַתַּנּוּר אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ מָקוֹם בַּתַּנּוּר, וּכְדֵי שֶׁלֹּא תָּבוֹא לִידֵי חִמּוּץ מְשַׁשְּׁשִׁפִין בָּהּ בְּיָדַיִם — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, וְאַדְּרַבָּה הַיָּד מְחַמֶּמֶת אֶת הַבָּצֵק וּמְמַהֵר לְהַחְמִיץ (וּלְכָךְ יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ הַיָּד עַל הַבָּצֵק שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ), עַיֵּן סִימָן תנ"ו.

אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה (אִם מִתְיָרֵא שֶׁלֹּא תִּשְׁהֶה שִׁעוּר מִיל חוּץ לַתַּנּוּר וְתַחְמִיץ)? יִשְׁבְּרֶנָּה וְיַעֲשֶׂנָּה חֲתִיכַת בָּצֵק וְיַחֲזֹר וְיִתְקָנָהּ כְּבַתְּחִלָּה, כְּדֵי שֶׁהָעֵסֶק יְבַטֵּל הַחִמּוּץ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי כָּךְ, שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁיִּתְקָנָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה לֹא יַעֲרֹךְ אוֹתָהּ יָפֶה יָפֶה שֶׁתִּהְיֶה גּוּשׁ מַמָּשׁ, אֶלָּא יִהְיֶה בָּהּ סְדָקִים וּכְפִילוּת, וַהֲרֵי זֶה כְּעֵין מַצָּה כְּפוּלָה שֶׁנּוֹהֲגִין לֶאֱסֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א.

לְפִיכָךְ, יֵשׁ לְהִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לְהַתְחִיל לְהַעֲרִיךְ הַמַּצּוֹת וּלְרַדְּדָם עַד שֶׁיִּתְחִילוּ לִגְרֹף

הַגָּחָלִים מִן הַתַּנּוּר כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לֶאֱפוֹת מִיָּד. וְגַם מִתְּחִלָּה לֹא יַתְחִילוּ לָלוּשׁ הָעִסָּה עַד זְמַן מָה אַחַר שֶׁהֵסַק הַתַּנּוּר, בִּכְדֵי שֶׁמִּיָּד אַחַר הַלִּישָׁה יוּכְלוּ לְגָרֹף הַתַּנּוּר וּלְהַתְחִיל לְהַעֲרִיךְ הַמַּצּוֹת וְלֶאֱפוֹתָן מִיָּד.

וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֵין לֶאֱסֹר אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁתַּהֶה שִׁעוּר מִיל בְּלֹא עֵסֶק:

י שִׁעוּר מִיל הוּא רְבִיעִית שָׁעָה וְחֵלֶק עֶשְׂרִים, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמִים: מַהֲלַךְ אָדָם בֵּינוֹנִי בְּיוֹם בֵּינוֹנִי, דְּהַיְנוּ בִּימֵי נִיסָן וְתִשְׁרֵי שֶׁהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה שָׁוִין, הוּא אַרְבָּעִים מִיל, וְהַיּוֹם י"ב שָׁעוֹת, תְּחַלֵּק הַי"ב שָׁעוֹת לְאַרְבָּעִים מִיל יַגִּיעַ לְכָל מִיל רְבִיעִית שָׁעָה וְחֵלֶק עֶשְׂרִים מִשָּׁעָה, שֶׁהֲרֵי עֶשֶׂר שָׁעוֹת שֶׁכְּשֶׁתְּחַלְּקֵם לְמ' חֲלָקִים יַגִּיעַ לְכָל חֵלֶק רְבִיעִית שָׁעָה, וְהַב' שָׁעוֹת כְּשֶׁתְּחַלְּקֵם לְאַרְבָּעִים חֲלָקִים יַגִּיעַ לְכָל חֵלֶק עֶשְׂרִים מִשָּׁעָה.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁשִּׁעוּר מִיל הוּא שְׁנֵי חֲמִשֵּׁי שָׁעָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיְּמֵי נִיסָן וְתִשְׁרֵי שֶׁאָדָם יָכוֹל לַהֲלֹךְ בָּהֶם אַרְבָּעִים מִיל מֵעַמּוּד הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים יֵשׁ בָּהֶם יוֹתֵר מִי"ב שָׁעוֹת בֵּינוֹנִית (פֵּרוּשׁ אוֹתָן שָׁעוֹת שֶׁיֵּשׁ מֵהֶן כ"ד בְּמֵעֵת לְעֵת נִקְרָאִין שָׁעוֹת בֵּינוֹנִית, לְפִי שֶׁיֵּשׁ שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"ח), וְאֵינָן נִקְרָאִין יָמִים בֵּינוֹנִים אֶלָּא לְפִי שֶׁמַּהֲנֵץ הַחַמָּה עַד שְׁקִיעָתָהּ הוּא כְּמוֹ מִשְּׁקִיעָתָהּ עַד הֱנָצָה, וּלְפִי זֶה עַל כָּרְחָךְ יֵשׁ מַהֲנֵץ הַחַמָּה עַד שְׁקִיעָתָהּ י"ב שָׁעוֹת בֵּינוֹנִית, שֶׁהֲרֵי הַמֵּעֵת לְעֵת הוּא כ"ד שָׁעוֹת בֵּינוֹנִית, וּמַהֲנֵץ הַחַמָּה עַד שְׁקִיעָתָהּ אֵין אָדָם יָכוֹל לְהַלֹּךְ כִּי אִם שְׁלֹשִׁים מִיל, אִם כֵּן מַגִּיעַ לְכָל מִיל שְׁנֵי חֲמִשֵּׁי שָׁעָה, שֶׁהֲרֵי בִּי"ב שָׁעוֹת יֵשׁ בָּהֶם שִׁשִּׁים חֲמִשִּׁין, תְּחַלְּקֵם לִשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים יַגִּיעַ לְכָל חֵלֶק שְׁנֵי חֲמִשִּׁין.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, הָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, וּמִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה:

יא לֹא אָמְרוּ חֲכָמִים שִׁעוּר מִיל אֶלָּא כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְחַמֵּם הַבְּצֵק עַל יְדֵי עֵסֶק הַיָּדַיִם, אֲבָל לְאַחַר שֶׁנִּתְחַמֵּם עַל יְדֵי עֵסֶק הַיָּדַיִם, אִם יְנִיחוּהוּ בְּלֹא עֵסֶק — מִיָּד יַחְמִיץ. וְכֵן בְּמָקוֹם חַם, כְּגוֹן סָמוּךְ לְפִי הַתַּנּוּר שֶׁאוֹפִין בּוֹ, אוֹ שֶׁלֹּשׁ בְּבֵית שֶׁהֵסַק בּוֹ תַּנּוּר בֵּית הַחֹרֶף וּמַרְגִּישִׁין חֻמּוֹ עֲדַיִן, אִם שָׁהָה הַבְּצֵק בְּלֹא עֵסֶק יָכוֹל לָבוֹא לִידֵי חִמּוּץ אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁעוּר מִיל. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁמַּרְגִּישִׁין בּוֹ חֹם קָצָת, וּלְפִי יִתְרוֹן הַחֲמִימוּת מְמַהֵר הוּא לְהַחְמִיץ, וְצָרִיךְ לְתֵת לֵב לְפִי הָעִנְיָן:

יב אִם הִתְחִילוּ לָלוּשׁ ב' עִסּוֹת כְּאַחַת וְהֶחְמִיצָה אַחַת מֵהֶן קֹדֶם שֶׁשָּׁהֲתָה שִׁעוּר מִיל בְּלֹא עֵסֶק, כְּגוֹן שֶׁנִּרְאוּ בָּהּ סִימָנֵי חִמּוּץ שֶׁיִּתְבָּאֵר, בְּיָדוּעַ שֶׁהֶחְמִיצָה גַּם הַשֵּׁנִית אִם שָׁהֲתָה כָּל כָּךְ כְּמוֹ חֲבֶרְתָּהּ. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה שִׁעוּר מִיל וְגַם לֹא נִרְאוּ בָּהּ סִימָנֵי חִמּוּץ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַמְּצָה אַחַת מֵהֶן, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֵיזֶה חֲמִימוּת שֶׁמְּמַהֵר לְהַחְמִיץ קֹדֶם שִׁעוּר מִיל:

יג בָּצַק שֶׁהֶחְמִיץ עַד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סְדָקִים, אֲפִלּוּ לֹא נִתְעָרְבוּ הַסְּדָקִים זֶה בָּזֶה אֶלָּא אֶחָד הוֹלֵךְ הֵנָּה וְאֶחָד הוֹלֵךְ הֵנָּה — הֲרֵי זֶה חָמֵץ גָּמוּר, וְהָאוֹכְלוֹ חַיָּב כָּרֵת. וַאֲפִלּוּ אֵין סְדָקִים נִרְאֶה אֶלָּא בְּמִקְצַת הָעִסָּה — הֲרֵי כָּל הָעִסָּה חָמֵץ גָּמוּר.

וְאִם אֵין בּוֹ שׁוּם סֵדֶק אֶלָּא שֶׁהִכְסִיפוּ פָּנָיו (פֵּרוּשׁ מַרְאֶה לָבָן הַנּוֹטָה לְשַׁחֲרוּת שֶׁקּוֹרִין בלייכלי"ך בְּל"א) כְּאָדָם שֶׁעָמְדוּ שַׂעֲרוֹתָיו מִתּוֹךְ פַּחַד וְרֶתֶת שֶׁפָּנָיו מַכְסִיפִין, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּשְׁתַּנִּית צוּרָתוֹ — הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּחָמֵץ גָּמוּר, וְהוּא נִקְרָא חָמֵץ נָקְשֶׁה, שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה מֵחֲמַת חֲמִיצוּתוֹ שֶׁלֹּא נִמַּר כָּל צָרְכּוֹ (עַיֵּן סִימָן תמ"ב). וְצָרִיךְ לְמָחוֹת בַּהֲמוֹן עַם שֶׁמַּשְׁהִין הָעִסּוֹת עַד שֶׁמַּכְסִיפִין פְּנֵיהֶם:

יד אִם הָאִשָּׁה שֶׁלָּשָׁה הִיא אוֹפָה בְּעַצְמָהּ, כְּשֶׁתָּבוֹא לָלוּשׁ עוֹד לְאַחַר שֶׁאָפְתָה עִסָּה הָרִאשׁוֹנָה — צְרִיכָה הִיא לְצַנֵּן יָדֶיהָ בְּמַיִם צוֹנְנִין קֹדֶם שֶׁתְּלוּשׁ, לְפִי שֶׁיָּדֶיהָ נִתְחַמְּמוּ מֵחֹם הַתַּנּוּר וּמְחַמְּמִים אֶת הָעִסָּה. וְאִם עָבְרָה וְלֹא צִנְּנָה יָדֶיהָ קֹדֶם הַלִּישָׁה — הַפַּת מֻתֶּרֶת:

טו אִם הָאִשָּׁה שֶׁלָּשָׁה הִיא מְקַטֶּפֶת (פֵּרוּשׁ שֶׁטָּחָה פְּנֵי הַחֲרָרָה בְּמַיִם קֹדֶם הָאֲפִיָּה) — לֹא תְּקַטֵּף בְּאוֹתָן מַיִם שֶׁמְּצַנֶּנֶת בָּהֶם יָדֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִתְחַמְּמִין מֵחֹם יָדֶיהָ וּמַחְמִיצִין אֶת הַחֲרָרָה, אֶלָּא יְהֵא לָהּ כְּלִי אַחֵר מָלֵא מַיִם שֶׁתְּקַטֵּף בָּהֶם.

וּבְמָדִינוֹת אֵלּוּ אֵין נוֹהֲגִין כְּלָל לְקַטֵּף הַמַּצּוֹת בְּמַיִם. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵרַע כָּךְ — אֵין אוֹסְרִין הַמַּצָּה בַּאֲכִילָה:

טז אִם לָשׁ אַחַר זְמַן אִסּוּר חָמֵץ, דְּהַיְנוּ מִתְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵילָךְ — צָרִיךְ לְזַהֵר בַּמַּיִם שֶׁרוֹחֲצִין בָּהֶם הָעֲרָבָה עִם שְׁאָר הַכֵּלִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בָּעִסָּה וּבַמַּיִם שֶׁמְּקַטֶּפֶת בָּהֶן וּבַמַּיִם שֶׁמְּצַנֶּנֶת בָּהֶם יָדֶיהָ, שֶׁלֹּא יִשְׁפְּכֵם אֶלָּא בִּמְקוֹם מִדְרוֹן, כְּדֵי שֶׁיִּבָּלְעוּ מֵהֶרָה בַּקַּרְקַע. אֲבָל אִם שׁוֹפְכָן שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִדְרוֹן — יֵשׁ לְחוֹשׁ שֶׁמָּא יִתְקַבְּצוּ בְּמָקוֹם אֶחָד וְיַחְמִיצוּ

קֹדֶם שֶׁיִּבָּלְעוּ בַּקַּרְקַע, וְנִמְצָא שֶׁיִּהְיֶה חֹמֶץ בִּרְשׁוּתוֹ בְּפֶסַח. וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹפְכָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְנִמְצְאוּ שֶׁיָּצְאוּ מֵרְשׁוּתוֹ קֹדֶם שֶׁנִּתְחַמְּצוּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ זְמַן אִסּוּר חָמֵץ — צָרִיךְ הוּא לְזָהֵר לְכַתְּחִלָּה בְּכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי חִמּוּץ כְּלָל:

יז וְלֹא יִשְׁפְּכֵם עַל גַּבֵּי רִצְפַּת אֲבָנִים אֲפִלּוּ הִיא מְדֹרוֹן, שֶׁהֲרֵי אֵינָם נִבְלָעִין בַּקַּרְקַע בְּמְהֵרָה:

יח כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אָסוּר לְהַשְׁהוֹת הַבָּצֵק בְּלֹא עֵסֶק אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִשִּׁעוּר מִיל, לְפִיכָךְ כָּל הַכֵּלִים הַמְשַׁמְּשִׁים בָּעִסָּה, כְּגוֹן הָעֲרֵבוֹת וְהַסַּכִּין שֶׁחוֹתְכִין בּוֹ הָעִסָּה וַעֲצֵי מְגַלְגְּלִין שֶׁמְּרַדְּדִין בָּהֶם הַמַּצּוֹת וְעֵצִים שֶׁמְּנַקְּרִין בָּהֶם הַמַּצּוֹת — צָרִיךְ לִזָּהֵר לְגָרְדָם יָפֶה בֵּין כָּל עִסָּה וְעִסָּה, לְנַקּוֹתָם מִפֵּרוּרֵי בָּצֵק הַנִּדְבָּקִים בָּהֶם. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שׁוֹהִין שִׁעוּר מִיל בֵּין כָּל עִסָּה וְעִסָּה, וְנִמְצָא שֶׁהַבָּצֵק הַדָּבוּק בַּכֵּלִים אֵינוֹ שׁוֹהֶא בְּלֹא עֵסֶק, אַף עַל פִּי כֵן לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִזָּהֵר בְּכָךְ.

וְאִם אֵין שׁוֹהִין כְּלָל בֵּין עִסָּה לְעִסָּה, אֶלָּא לָשׁ מִיָּד זוֹ אַחַר זוֹ בְּלֹא הֶפְסֵק כְּלָל, וְאֵין הַכֵּלִים פְּנוּיִים מִמְּלַאכְתָּם כְּלָל, וְנִמְצָא שֶׁהַבָּצֵק הַדָּבוּק בַּכֵּלִים אֵינוֹ שׁוֹהֶא כְּלוּם בְּלֹא עֵסֶק — אֵין צָרִיךְ לְגָרְדָם בֵּין עִסָּה לְעִסָּה:

כ וְאַחַר גְּמַר לִישַׁת הָעִסּוֹת הַנֶּאֱפוֹת בְּהֶסֵּק תַּנּוּר אֶחָד, כְּשֶׁחוֹזֵר וּמַסִּיקוֹ לֶאֱפוֹת בּוֹ פַּעַם שֵׁנִית — יְדִיחַ כָּל הַכֵּלִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בָּעִסָּה וְינַגְּבֵם לַחֲזוֹר וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם פַּעַם שֵׁנִית, וְלֹא דַּי לָהֶם בִּגְרִידָה בִּלְבַד כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין הָעוֹלָם, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְנַקּוֹתָם לְגַמְרֵי עַל יְדֵי גְּרִידָה בִּלְבַד.

וְאִם הוּא יוֹם טוֹב שֶׁאָסוּר לְהַדִּיחַ כֵּלִים שֶׁאֵין לוֹ צֹרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם עוֹד בּוֹ בַּיּוֹם — יְדִיחֵם עַל יְדֵי נָכְרִי, שֶׁהַהֲדָחָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב הִיא שְׁבוּת וְהָאֱמִירָה לְנָכְרִי הוּא שְׁבוּת דִּשְׁבוּת, וּשְׁבוּת דִּשְׁבוּת לֹא גָּזְרוּ בִּמְקוֹם מִצְוָה, דְּהַיְנוּ לְבַעֵר וּלְהַעֲבִיר הֶחָמֵץ הַדָּבוּק בַּכֵּלִים:

כא וְאִם אֵין שָׁם נָכְרִי לְהַדִּיחָם — דַּי לוֹ בְּבִטּוּל שֶׁיְּבַטֵּל וְיַפְקִיר הַבָּצֵק הַדָּבוּק בַּכֵּלִים קֹדֶם שֶׁנִּתְחַמֵּץ, שֶׁאָז הוּא עֲדַיִן בִּרְשׁוּתוֹ לְבַטְּלוֹ וּלְהַפְקִירוֹ. וְאַף כְּשֶׁיִּתְחַמֵּץ אַחַר כָּךְ — אֵין צָרִיךְ לְהַעֲבִירוֹ וּלְבַעֲרוֹ אִם בְּכָל כְּלִי וּכְלִי בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֵין בּוֹ כְּזַיִת בָּצֵק דָּבוּק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב עַיֵּן שָׁם.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ הוּא לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי חִמּוּץ כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. לְפִיכָךְ אִם אֵין שָׁם נָכְרִי — יְטִילֵם לְמַיִם צוֹנְנִים שֶׁהַצּוֹנְנִים מוֹנְעִים מִלְּהַחְמִיץ, וְיִזָּהֵר לְהַכְבִּידָם לְמַטָּה בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְאַל יָצוּפוּ לְמַעְלָה:

כב וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלֶאֱפוֹת עוֹד מַצּוֹת, וְנִמְצָא שֶׁהַכֵּלִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בָּעִסָּה אֵין לוֹ עוֹד צֹרֶךְ בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, וּלְכָךְ אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַדִּיחָם.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּצֹרֶךְ מִצְוַת בִּעוּר חָמֵץ מֻתָּר לְהַדִּיחַ כֵּלִים אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ד, מִכָּל מָקוֹם כָּאן כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ תַּקָּנָה שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי חִמּוּץ כְּלָל — לֹא הִתִּירוּ לְהַדִּיחַ כֵּלִים שֶׁאֵין בָּהֶן עוֹד צֹרֶךְ בְּיוֹם טוֹב).

אֲבָל כְּשֶׁדַּעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלֶאֱפוֹת עוֹד מַצּוֹת פַּעַם שֵׁנִית בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ — מֻתָּר לְהַדִּיחַ כָּל הַכֵּלִים אַחַר אֲפִיָּה הָרִאשׁוֹנָה, כֵּיוָן שֶׁהֵן צְרִיכִין לוֹ עוֹד בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ. לְפִיכָךְ מֻתָּר לְהַדִּיחַ אֶת הָעֲרֵבָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלֶאֱפוֹת עוֹד מַצּוֹת בּוֹ בַּיּוֹם, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהּ תּוֹךְ יָכוֹל הוּא לִתֵּן בְּתוֹכָהּ דְּבָרִים אֲחֵרִים בּוֹ בַּיּוֹם, וְנִמְצָא שֶׁהִיא צְרִיכָה לוֹ בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ:

כג אֲבָל אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְגָרֵד אֶת הָעֲרֵבָה אוֹ שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים, אַף עַל פִּי שֶׁדַּעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלֶאֱפוֹת בּוֹ בַּיּוֹם וְנִמְצָא שֶׁגְּרִידָה זוֹ הִיא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב עַצְמוֹ, אַף עַל פִּי כֵן לֹא הִתִּירוּהוּ, לְפִי שֶׁאִסּוּר הַגְּרִידָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַחֵק הָעֵץ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ג, וּמְחִיקָה אֵין בָּהּ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְהַעֲבִיר הַבָּצֵק מֵהַכֵּלִים בְּלֹא מְחִיקַת הָעֵץ, כְּגוֹן עַל יְדֵי הֲדָחָה:

כד יֵשׁ לְזָהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לִתֵּן הָעֲרֵבָה שֶׁלְּשִׁין בָּהּ עַל גַּבֵּי כַּר אוֹ כֶּסֶת שֶׁל צֶמֶר בִּשְׁעַת הַלִּישָׁה, לְפִי שֶׁהֵן מְחַמְּמִין אֶת הָעֲרֵבָה וְהִיא מְחַמֶּמֶת אֶת הָעִסָּה שֶׁבְּתוֹכָהּ. אֲבָל מֻתָּר לִתֵּן אוֹתָהּ עַל גַּבֵּי בֶּגֶד שֶׁל צֶמֶר אוֹ עַל גַּבֵּי כַּר אוֹ כֶּסֶת שֶׁל עוֹר, לְפִי שֶׁאֵינָן מְחַמְּמִין כָּל כָּךְ:

כה אִם הָעִסָּה הִיא רַכָּה מְאֹד שֶׁנָּתְנוּ בָּהּ מַיִם יוֹתֵר מִן הָרָאוּי — אֵין לְהוֹסִיף קֶמַח לְתוֹךְ הַלִּישָׁה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הָעִסָּה כָּרָאוּי, לְפִי שֶׁהַקֶּמַח שֶׁמּוֹסִיפִין יֵשׁ לָחֹשׁ בּוֹ שֶׁמָּא אֵין כֻּלּוֹ נִלּוֹשׁ וְנִגְבָּל יָפֶה עַד שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ בָּצֵק, אֶלָּא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ מְעַט קֶמַח בְּעַיִן בְּתוֹךְ הָעִסָּה, וַאֲפִלּוּ לְאַחַר אֲפִיָּה עוֹדֶנּוּ בְּעַיִן, וְשֶׁמָּא לֹא נִקְלָה אוֹתוֹ קֶמַח יָפֶה (שֶׁהַקֶּמַח שֶׁנִּקְלָה יָפֶה

אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ג), וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יָבֹא לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל בְּפֶסַח וְיִתְחַמֵּץ.

אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יָלוּשׁ אָדָם אַחֵר עוֹד עִסָּה אַחֶרֶת קְטַנָּה מֵגְבוּל קְשֶׁה וִיבֵשׁוּת מַיִם וְיַעֲרֵב אוֹתָהּ עִם הָעִסָּה הָרִכָּה הַמְלֻחְלֶחֶת שֶׁנִּתּוֹסֵף בָּהּ מַיִם, וְיִקַּבְּלוּ זוֹ מִזּוֹ וְזוֹ מִזּוֹ לַחְלוּחִית וִיבֵשׁוּת עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְמִדָּה בֵּינוֹנִית. אֲבָל אָדָם אֶחָד אֵין לוֹ לָלוּשׁ שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָלוּשׁ שְׁתֵּי עִסּוֹת כְּאַחַת וּלְהִתְעַסֵּק בָּהֶן יָפֶה:

כו וּבְדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וְהוֹסִיף קֶמַח בָּעִסָּה הָרִכָּה — מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר בַּמַּצּוֹת הַלָּלוּ שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְתוֹךְ דָּבָר לַח, שֶׁלֹּא יִתְחַמֵּץ הַקֶּמַח שֶׁבְּתוֹכָן. אֲבָל כְּשֶׁאוֹכְלָן כְּשֶׁהֵן יְבֵשׁוֹת, וְאַף שֶׁלּוֹעֲסָן בְּשִׁנָּיו — אֵין הָרֹק מַחְמִיצוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין שׁוֹהִין בַּפֶּה שִׁעוּר מִיל.

אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וְעָשָׂה מֵהֶן תַּבְשִׁיל — מֻתָּר בַּאֲכִילָה, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן אֶלָּא חֲשָׁשָׁא בְּעָלְמָא, שֶׁמָּא נִשְׁאַר מְעַט קֶמַח בְּעַיִן, וְשֶׁמָּא לֹא נִקְלָה יָפֶה.

אֲבָל מַצָּה שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁנִּלּוֹשׁ בְּתוֹכָהּ קֶמַח — יֵשׁ לְהַחֲמִיר אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וּנְתָנָהּ לְתוֹךְ דָּבָר לַח, עַיֵּן סִימָן תס"ג:

כז צָרִיךְ לְזָהֵר לְהַרְחִיק הַמַּצּוֹת מִן הַקֶּמַח, כִּי הַקֶּמַח הַנִּדְבָּק בָּהֶן בָּא אַחַר כָּךְ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל וּמִתְחַמֵּץ. וְלָכֵן אוֹתוֹ הַמּוֹדֵד קֶמַח לְתוֹךְ הָעֲרֵבָה — לֹא יִקְרַב אֶל הָעִסּוֹת עַד שֶׁיְּנַקֶּה מַלְבּוּשָׁיו מִקֶּמַח וְיָדָיו תְּחִלָּה:

כח הַמְדַקְדְּקִים נוֹהֲגִין לָלוּשׁ בְּסֵפֶל, וְאַחַר כָּל עִסָּה וְעִסָּה יָדֵיהֶם וְהַסֵּפֶל וִינַגְּבוּ בְּמַפָּה, אֶלָּא אִם כֵּן לֹשׁ מִיָּד בְּלִי הֶפְסֵק. וְהַמְּנָהָג הַנָּכוֹן לִהְיוֹת לוֹ שְׁנֵי סְפָלִים, לְהַחֲלִיף בֵּין עִסָּה לְעִסָּה:

כט אוֹתוֹ שֶׁלָּשׁ הָעִסָּה וְאוֹתָן שֶׁתִּקְנוּ הַמַּצּוֹת (וְכֵן אוֹתוֹ שֶׁנּוֹתֵן הַקֶּמַח) יָדֵיהֶם בֵּין כָּל עִסָּה וְעִסָּה (אֶלָּא אִם כֵּן מִתְעַסְּקִין מִיָּד בְּלִי הֶפְסֵק כְּלָל):

ל וְצָרִיךְ לְזָהֵר לְבַעֵר הַפֵּרוּרִין מֵעַל הַשֻּׁלְחָן אַחַר כָּל עִסָּה וְעִסָּה. וְאִם יֵשׁ בּוֹ נֶקֶב אוֹ סֵדֶק — צָרִיךְ לְסָתְמָן שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בָּהֶן בָּצֵק וְיֵחָמֵיץ שָׁם וְאַחַר כָּךְ יִתְעָרֵב בָּעִסָּה.

וּלְפִי שֶׁרֹב הַשֻּׁלְחָנוֹת יֵשׁ בָּהֶם סְדָקִים, לְפִיכָךְ יֵשׁ נוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת הַמַּצָּה עַל הַסָּדִין. וְסָדִין שֶׁעָשׂוּ עָלָיו מַצּוֹת פַּעַם אַחַת, אִם רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עָלָיו פַּעַם ב' — לֹא דַי לוֹ בַּהֲדָחָה, לְפִי שֶׁהֶחָמֵץ נִדְבַּק בּוֹ, אֶלָּא צָרִיךְ לְכַבְּסוֹ הֵיטֵב. וַאֲפִלּוּ לֹא עָשָׂה מַצּוֹת בַּפַּעַם הָא'

אֶלָּא עַל עֵבֶר אֶחָד שֶׁל הַסָּדִין — אֵין לוֹ לְהָפְכוֹ לַעֲשׂוֹת עַל עֵבֶר הַשֵּׁנִי בְּלֹא כִּבּוּס, לְפִי שֶׁהֶחֱמִיץ מְבַצְבֵּץ וְיוֹצֵא מֵעֵבֶר עַל עֵבֶר. וְקוֹדֶם הַכִּבּוּס צָרִיךְ לְהַתִּיר כָּל הַתְּפִירוֹת שֶׁבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג, חוּץ מִן הַתְּפִירוֹת שֶׁבָּאִימְרָא שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַתִּיר, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת מַצּוֹת עַל הָאִימְרָא אֶלָּא בְּאֶמְצַע הַסָּדִין.

וְאִם עָבַר וְעָשָׂה עָלָיו מַצּוֹת בְּלֹא כִּבּוּס, אִם הוּא תּוֹךְ הַפֶּסַח — יֵשׁ לְאָסְרָן, כֵּיוָן שֶׁחֻמֵּץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ, וְקָרוֹב לְוַדַּאי שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן פֵּרוּר מַשֶּׁהוּ. אַךְ אִם הָפַךְ הַסָּדִין אוֹ שֶׁכִּבְּסוֹ, אַף שֶׁלֹּא הִתִּיר הַתְּפִירוֹת — אֵין לְהַחֲמִיר וְלֶאֱסֹר הַמַּצּוֹת:

לא הָעֲרֵבָה שֶׁלְּשִׁין בָּהּ — יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ שׁוּם גֶּמָא וְסֶדֶק שֶׁלֹּא יוּכַל לְנַקְּרָם אַחַר הַלִּישָׁה. וַאֲפִלּוּ עַל שְׂפָתָהּ לֹא יִהְיֶה שׁוּם גֶּמָא וְסֶדֶק שֶׁלֹּא יוּכַל לְנַקְּרָם, לְפִי שֶׁהַבָּצֵק הַנִּכְנָס שָׁם מִתְחַמֵּץ כְּשֶׁשּׁוֹהֶה שְׁעוּר מִיל, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁחוֹזֵר וְלָשׁ בָּהּ מִתְעָרֵב בְּצֵק זֶה בָּעִסָּה. וְכֵיצַד יַעֲשֶׂה? אִם יֵשׁ סְדָקִים בָּעֲרֵבָה — יַרְחִיב אוֹתָם כְּרֹחַב אֶצְבַּע אוֹ פָּחוֹת, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְנַקְּרָם הֵיטֵב, וְאַחַר כָּךְ יִסְתְּמֵם וְיַחֲלִיקֵם לְהַשְׁווֹתָם יָפֶה:

לב וְכֵן הַמַּרְדֵּה שֶׁמַּכְנִיסִין בָּהּ הַפַּת לַתַּנּוּר וּמוֹצִיאִין בָּהּ מִן הַתַּנּוּר תְּהֵא חֲלָקָה בְּלִי שׁוּם סֶדֶק וְגֶמָא, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְשָׁם בָּצֵק וְיִתְחַמֵּץ. אֲבָל כְּשֶׁהִיא חֲלָקָה אֵין בָּצֵק מִתְדַּבֵּק בָּהּ כְּלָל, וְלָכֵן אֵין צָרִיךְ לְהַדִּיחָהּ כְּלָל אַחַר גְּמַר הָאֲפִיָּה אַף שֶׁצְּרִיכָה לוֹ לַחֲזֹר וְלֶאֱפוֹת בּוֹ פַּעַם אַחֶרֶת:

סימן תס

א דִּינֵי מַצּוֹת הַמִּצְוָה וּבוֹ י"ב סְעִיפִים:

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג שֶׁאֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא בְּמַצָּה שֶׁיִּשְׂרָאֵל בֶּן דַּעַת נִתְעַסֵּק בְּלִישָׁתָהּ וַעֲרִיכָתָהּ וַאֲפִיָּתָהּ לְשֵׁם הַפֶּסַח, אֲבָל אִם בְּאֶחָד מֵהָעֲסָקִים הַלָּלוּ נִתְעַסֵּק נָכְרִי אוֹ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, [חֵרֵשׁ] דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, אוֹ שׁוֹטֶה דְּהַיְנוּ שֶׁמְּאַבֵּד מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לוֹ, אוֹ קָטָן דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, אֲפִלּוּ אִם יִשְׂרָאֵל גָּדוֹל בֶּן דַּעַת עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְלַמְּדָם וּמַזְהִירָם שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בָּהּ לְשֵׁם הַפֶּסַח — אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהּ, לְפִי שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל הַמַּזְהִירוֹ וְהוּא עוֹשֶׂה עַל דַּעַת עַצְמוֹ וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְשֵׁם הַפֶּסַח, וְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן אֵין בָּהֶם דַּעַת לְכַוֵּן לְשֵׁם הַפֶּסַח. וְאַף אִם הֵם אוֹמְרִים בְּפֵרוּשׁ שֶׁמִּתְכַּוְּנִים לְשֵׁם הַפֶּסַח — אֵין כַּוָּנָתָם וּמַחֲשַׁבְתָּם שָׁוָה

כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהֶם דַּעַת.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאִם יִשְׂרָאֵל גָּדוֹל בֶּן דַּעַת עוֹמֵד וּמַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא תִּתְחַמֵּץ הָעִסָּה בִּידֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם אֵינָם מִתְכַּוְּנִים לְשֵׁם הַפֶּסַח, שֶׁאֵין צָרִיךְ כְּלָל שֶׁתְּהֵא כַּוָּנַת הַלִּישָׁה לְשֵׁם פֶּסַח, אֶלָּא שֶׁיְּהֵא הַשִּׁמּוּר מֵחְמוּץ מִלִּישָׁה וְאֵילָךְ לְשֵׁם הַפֶּסַח כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג, וְכָאן הֲרֵי יִשְׂרָאֵל בֶּן דַּעַת עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמַשְׁגִּיחַ עַל הָעִסָּה שֶׁבִּידֵיהֶם וּמְשַׁמְּרָהּ מֵחְמוּץ לְשֵׁם פֶּסַח.

וְהָעִקָּר כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בִּשְׁעַת הַדְּחַק שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, כְּגוֹן זָקֵן אוֹ חוֹלֶה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָלוּשׁ וְלֶאֱפוֹת בְּעַצְמוֹ וְהוּא בֵּין הַנָּכְרִים וְאֵין שָׁם יִשְׂרָאֵל — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סָבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁיְּלַמֵּד וְיַזְהִ[י]ר אֶת הַנָּכְרִי שֶׁיַּעֲסֹק בָּהּ לְשֵׁם פֶּסַח, וְגַם הוּא יְסַיֵּעַ קְצָת בְּלִישָׁתָהּ, שֶׁאָז עוֹשֶׂה הַנָּכְרִי עַל דַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל הַמְסַיְּעוֹ וְלֹא עַל דַּעַת עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י"א עַיֵּן שָׁם.

וְאִם אֶפְשָׁר לוֹ לְמְצֹא יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, מוּטָב שֶׁיַּעֲשׂוּ הֵם שֶׁהֵם שׁוֹמְעִים בְּקוֹלוֹ וְעוֹשִׂין לְדַעְתּוֹ, מִשֶּׁיַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי נָכְרִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹלוֹ:

ב הַנִּקּוּר שֶׁמְּנַקְּרִין הַמַּצּוֹת שֶׁל מִצְוָה — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי אוֹ עַל יְדֵי חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן. וְטוֹב לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה אֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל בֶּן דַּעַת עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמַזְהִירָם שֶׁיַּעֲשׂוּ לְשֵׁם הַפֶּסַח.

אֲבָל שְׁאָר הַמַּצּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיִּשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם וְנֶהֱגוּ לַעֲשׂוֹת לָהֶם שְׁמוּר מֵחְמוּץ לְשֵׁם הַפֶּסַח, מִכָּל מָקוֹם נוֹהֲגִים לְנַקְּרָם עַל יְדֵי קְטַנִּים, כֵּיוָן שֶׁגַּם גְּדוֹלִים עוֹמְדִים עַל גַּבֵּיהֶם וּמַשְׁגִּיחִין עַל הַמַּצּוֹת שֶׁבִּידֵיהֶם שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לִידֵי חִמּוּץ, וְזֶה נִקְרָא שְׁמוּר גָּמוּר לְפִי סָבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר, עַיֵּן סִימָן תע"ז:

ג גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ מִשְׁתַּדְּלִין בְּעַצְמָן בְּמַצּוֹת מִצְוָה וְעוֹמְדִין עַל עֲשִׂיָּתָן וּמְזָרְזִין אֶת הָעוֹסְקִין בָּהֶן וּמְסַיְּעִין בַּעֲרִיכָתָן. וְכֵן רָאוּי לְכָל אָדָם לַעֲשׂוֹת לְהִסְתַּפֵּל הוּא עַצְמוֹ בַּמִּצְוָה, שֶׁכֵּן הוּא בְּכָל הַמִּצְוֹת: "מִצְוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבִּשְׁלוּחוֹ":

ד וְעַכְשָׁו שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ הַדּוֹרוֹת וְרֹב הֶמּוֹן עַם אֵין נִזְהָרִין בְּכָל דִּקְדּוּקִים שֶׁדִּקְדְּקוּ חֲכָמִים בְּשִׁמִּירַת הַמַּצּוֹת מֵחְמוּץ — רָאוּי לְכָל אָדָם אַף בִּשְׁאָר הַמַּצּוֹת לַעֲמֹד עַל עֲשִׂיָּתָן, וְלֹא לְהַאֲמִין לְעַמֵּי הָאָרֶץ:

ה הַלָּשׁ עִסָּה אַחַר זְמַן אִסּוּר חָמֵץ — טוֹב שֶׁיֹּאמַר בִּשְׁעַת לִישָׁה: "כָּל פֵּרוּרִין שֶׁיִּפָּלוּ בִּשְׁעַת לִישָׁה וַעֲרִיכָה וְכֵן הַבָּצֵק שֶׁיִּדְבַּק בַּכֵּלִים אֲנִי מְבַטֵּל וּמַפְקִיר אוֹתָם". וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר כֵּן, אַף כְּשֶׁיִּתְחַמְּצוּ הַפֵּרוּרִין — אֵינוֹ עוֹבֵר עֲלֵיהֶם בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", אַף אִם יֵשׁ בָּהֶם כְּזַיִת כְּשֶׁיִּתְקַבְּצוּ וְיִתְדַּבְּקוּ יַחַד, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר בִּטְּלָם קוֹדֶם שֶׁנִּתְחַמְּצוּ, שֶׁאָז הֵם עֲדַיִן בִּרְשׁוּתוֹ לְבַטְּלָן וּלְהַפְקִירָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ד.

אֲבָל אִם לֹא יְבַטְּלֵם קוֹדֶם שֶׁיִּתְחַמְּצוּ — יֵשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא לֹא יְבַעֲרֵם מִן הָעוֹלָם מִיָּד לְאַחַר שֶׁנִּתְחַמְּצוּ, וְיַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף שֶׁאֵין בָּהֶם כְּזַיִת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב.

(וְאַף שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד שֶׁהַפֵּרוּרִים אֵין צָרִיךְ לְבַטְּלָם וּלְהַפְקִירָם כְּלָל שֶׁמֵּאֲלֵיהֶם הֵם הֶפְקֵר, הַיְנוּ פֵּרוּרֵי הַפַּת שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְדַּבְּקוּ יַחַד וְכָל פֵּרוּר בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלוּם וּבָטֵל מֵאֵלָיו, אֲבָל פֵּרוּרֵי בָּצֵק כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁעַל יְדֵי כְּבוּד הַבַּיִת יִתְקַבְּצוּ וְיִתְדַּבְּקוּ וְיִהְיוּ חֲתִיכָה אַחַת — יֵשׁ בָּהֶן חֲשִׁיבוּת קְצָת וְאֵינָן בְּטֵלִים מֵאֲלֵיהֶם).

וּכְשֶׁמְּבַטֵּל הַפֵּרוּרִין יֹאמַר: "הַפֵּרוּרִין יִהְיוּ הֶפְקֵר", אוֹ "אֲנִי מַפְקִירָם", וְלֹא כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים הֲמוֹן עַם לוֹמַר: "פֵּרוּרִין הֶפְקֵר", דְּמִשְׁמַע שֶׁמֵּאֲלֵיהֶם הֵם הֶפְקֵר וְלֹא שֶׁהוּא מַפְקִירָם. וְאַף שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁיִּשְׁבּוּ הַמִּנְהָג, מִכָּל מָקוֹם יוֹתֵר טוֹב לוֹמַר בַּלָּשׁוֹן הַמְבֹרָר יוֹתֵר, וְעַל כָּל פָּנִים שֶׁיֹּאמַר בְּלָשׁוֹן שֶׁמֵּבִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד:

ו וּלְאַחַר גְּמַר הַלִּישָׁה — צָרִיךְ לְכַבֵּד אֶת הַבַּיִת וְאֶת הַשֻּׁלְחָן שֶׁעָשׂוּ עָלָיו מַצּוֹת וְאֶת מָקוֹם הַלִּישָׁה, כְּדֵי לְבַעֵר אֶת הַפֵּרוּרִין, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁבִּטְּלָם קוֹדֶם שֶׁנִּתְחַמְּצוּ, מִכָּל מָקוֹם לְאַחַר שֶׁנִּתְחַמְּצוּ צָרִיךְ הוּא לְבַעֲרָם שֶׁלֹּא יִהְיֶה חָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ בְּפֶסַח, וְהַפֵּרוּרִין שֶׁמּוֹצֵא — יִשְׂרְפֵם, וְלֹא יִדְרְסֵם בְּרַגְלָיו בָּעָפָר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵם מִתְבַּעֲרִים בְּכָךְ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ זְמַן אִסּוּר חָמֵץ — אֵין בְּעִוּר חָמֵץ אֶלָּא בִּשְׂרֵפָה לְפִי מִנְהָג מְדִינוֹת אֵלּוּ. לְפִיכָךְ, טוֹב שֶׁמִּיָּד שֶׁהַפֵּרוּרִין נוֹפְלִין לָאָרֶץ קוֹדֶם שֶׁיִּתְחַמְּצוּ — יִדְרְסֵם בְּרַגְלָיו בָּעָפָר כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּעֲרוּ מִיָּד, וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְשָׂרְפָם אַחַר כָּךְ:

ז אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין הַמְצָיְרִין, דְּהַיְנוּ לְצַיֵּר בַּמַּצּוֹת כְּמִין חַיָּה וְעוֹף, לְפִי שֶׁהוּא שׁוֹהֶא עֲלֵיהֶן לְצַיְּרָן, וּפְעָמִים יָבוֹאוּ לִידֵי חִמּוּץ עַל יְדֵי שְׁהִיָּה זוֹ. וַאֲפִלּוּ הַמַּצּוֹת הֵן רְקִיקִים דַּקִּים שֶׁאֵינָן מְמַהֲרִין לְהַחְמִיץ, אַף עַל פִּי כֵן אָסְרוּ חֲכָמִים. וַאֲפִלּוּ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת הַצִּיּוּר

עַל יְדֵי דְּפוּס שֶׁאֵינוֹ שׁוֹהֶה כְּלוּם, אַף עַל פִּי כֵן לֹא חִלְקוּ חֲכָמִים בִּגְזֵרָתָם, לְפִי שֶׁהָרוֹאֶה שֶׁיֹּאפֶה מַצּוֹת מְצֻיָּרוֹת אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל יְדֵי דְּפוּס וְיָבֹא לְהַתִּיר לַעֲשׂוֹת בְּלֹא דְּפוּס:

ח אֲבָל הַנִּקּוּר שֶׁמְּנַקְּרִין הַמַּצּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּחוּ, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה עַל יְדֵי מַסְרֵק וְנַעֲשֶׂה כְּעֵין צִיּוּר עַל הַמַּצָּה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְצִיּוּר — הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְמַהֵר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁמְּנַקֵּר מִקְצָתָהּ הָאֶחָד שׁוֹהֶה מִקְצָתָהּ הַשֵּׁנִי בְּלֹא עֲסָק כְּלָל:

ט אִם עָבַר וְעָשָׂה צִיּוּרִין עַל הַמַּצּוֹת — מֻתָּרוֹת בַּאֲכִילָה אִם לֹא שָׁהָה בְּצִיּוּרָן שִׁעוּר חִמּוּץ. וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה אָדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ:

י אֵין עוֹשִׂין מַצָּה עֲבָה טֶפַח, שֶׁכְּשֶׁהִיא עֲבָה כָּל כָּךְ יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא לֹא יִשְׁלֹט חֹם הָאֵשׁ בְּתוֹכָהּ וְתִתְחַמֵּץ בְּתוֹכָהּ בִּשְׁעַת אֲפִיָּתָהּ. אֲבָל פָּחוֹת מִטֶּפַח אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לְכַתְּחִלָּה מֵעִקַּר הַדִּין, לְפִי שֶׁחֹם הַתַּנּוּר שׁוֹלֵט בְּתוֹךְ עָבְיוֹ כְּשֶׁאֵין בּוֹ טֶפַח.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לַעֲשׂוֹת הַמַּצּוֹת רְקִיקִין דַּקִּין, שֶׁאֵין מְמַהֲרִין לְהַחְמִיץ כָּל כָּךְ כְּמוֹ הָעֲבוֹת כְּשֶׁעֲדַיִן הֵן חוּץ לַתַּנּוּר.

וְאִם עָבַר וְעָשָׂה מַצּוֹת עֲבוֹת טֶפַח אוֹ יוֹתֵר — מֻתָּרוֹת בַּאֲכִילָה. וּמִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לְעַיֵּן בְּתוֹךְ עָבְיָהּ אִם נֶאֱפֵית יָפֶה וְלֹא נִתְחַמְּצָה שָׁם. וְאַף עַל פִּי כֵן טוֹב שֶׁלֹּא לִקַּח אוֹתָהּ לְמַצּוֹת מִצְוָה:

יא אֵין לְהָקֵל בְּמַה שֶׁהֶחְמִירוּ הַקְּדָמוֹנִים שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בְּפֶסַח מִינֵי מוּלָיְתוֹת, שֶׁקּוֹרִין פאנד"ש אוֹ פלאדינ"ש, דְּהַיְנוּ עִסּוֹת מַצּוֹת מְמֻלָּאוֹת בְּבָשָׂר אוֹ בִּגְבִינָה, לְפִי שֶׁבִּשְׁעַת אֲפִיָּה יוֹצֵא לֵחָה מֵהַבָּשָׂר וְהַגְּבִינָה וּמְלַחְלַחַת אֶת הָעִסָּה וּמְעַכֶּבֶת אֲפִיָּתָהּ. וְעוֹד שֶׁלֵּחָה זוֹ דֵּינָהּ כְּמֵי פֵּרוֹת שֶׁכְּשֶׁהֵם מִתְעָרְבִים בְּעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם הִיא מְמַהֶרֶת לְהַחְמִיץ מַיָּד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב, וְאִם כֵּן יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁיְּצָאָה הַלֵּחָה לְתוֹךְ הָעִסָּה נִתְחַמְּצָה מַיָּד קֹדֶם שֶׁהִסְפִּיק חֹם הָאֵשׁ לִשְׁלֹט בָּהּ לֶאֱפוֹתָהּ.

וְכֵן אֵין לִתֵּן בֵּיצִים לְתוֹךְ הַמַּצָּה שֶׁיִּתְאַפֶּה עִמָּהֶם, לְפִי שֶׁהַלֵּחָה הַיּוֹצֵאָה מֵהֶם מְעַכֶּבֶת אֲפִיָּתָהּ. וַאֲפִלּוּ בֵּיצָה מְבֻשֶּׁלֶת אֵין לִתֵּן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לֵחָה יוֹצֵאת מִמֶּנָּה, מִכָּל מָקוֹם בְּמָקוֹם הַבֵּיצָה אֵין חֹם הָאֵשׁ שׁוֹלֵט שָׁם וְאֵין נֶאֱפֶה שָׁם יָפֶה.

וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד שֶׁשָּׂכַח וְנָתַן אוֹתָהּ בְּתוֹךְ הַמַּצָּה — יֵשׁ לֶאֱסֹר הַמַּצָּה בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה,

לְפִי מִנְהָגֵנוּ שֶׁאָנוּ אוֹסְרִין מַצָּה שֶׁנִּתְכַּפְּלָה בַּתַּנּוּר, לְפִי שֶׁאֵין חֹם הָאֵשׁ שׁוֹלֵט בִּמְקוֹם הַכֵּפֶל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א עַיֵּן שָׁם:

יב אֲבָל אִם נָתַן לְתוֹכָהּ זֵרְעוֹנִים אֲפִלּוּ אֵינָם כְּתוּשִׁים — מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁדָּבָר קָטָן כָּזֶה אֵינוֹ מְעַכֵּב אֲפִיָּתָהּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִתֵּן לְתוֹכָהּ אֲפִלּוּ דְּבָרִים קְטַנִּים, אֶלָּא אִם כֵּן הֵם כְּתוּשִׁים, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֲפִלּוּ דְּבָרִים קְטַנִּים מְעַכְּבִים אֶת הָאֲפִיָּה.

סימן תסא

א דִּינֵי אֲפִיַּת הַמַּצָּה וּבְאֵיזֶה מַצָּה יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ וּבוֹ כ"ט סְעִיפִים:

תַּנּוּר שֶׁאָפוּ בּוֹ חָמֵץ כְּשֶׁרוֹצֶה לֶאֱפוֹת בּוֹ מַצָּה — צָרִיךְ לְהַכְשִׁירוֹ עַל יְדֵי לִבּוּן בָּאוּר, כְּדִין כְּלִי חֶרֶס שֶׁאֵין לוֹ הֶכְשֵׁר אֶלָּא עַל יְדֵי לִבּוּן. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְהַסִּיקוֹ כָּל כָּךְ עַד שֶׁיִּהְיוּ נִיצוֹצוֹת נִתָּזִין מִמֶּנָּה, שֶׁבְּפָחוֹת מִכֵּן אֵינוֹ נִקְרָא לִבּוּן גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א. וְצָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁיֵּלְכוּ הַגָּחָלִים עַל פְּנֵי כֻּלּוֹ (כְּדֵי לְהַכְשִׁיר אֶת כֻּלּוֹ), וְאֵין דַּי לוֹ (לְהַכְשִׁירוֹ) בְּלֶהָבָה בִּלְבַד, לְפִי שֶׁכְּמוֹ שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה כְּשֶׁנֶּאֱפָה חָמֵץ בְּתוֹכוֹ בּוֹלֵעַ מַמָּשׁ עַל יְדֵי גֶּחָלִים (שֶׁמְּפַזְּרִים אוֹתָם עַל גַּבֵּי הַתַּנּוּר קֹדֶם הָאֲפִיָּה) — כָּךְ הוּא פּוֹלְטוֹ עַל יְדֵי גֶּחָלִים. לְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ אִם הִסִּיקוּהוּ כַּמָּה פְּעָמִים קֹדֶם הַפֶּסַח — אֵינוֹ מַסְפִּיק לְהַתִּיר לֶאֱפוֹת בּוֹ מַצָּה לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא אִם כֵּן כִּוֵּן לְהַתִּירוֹ לְצֹרֶךְ הַפֶּסַח, כִּי שָׁמָּא לֹא הָלְכוּ הַגֶּחָלִים עַל פְּנֵי כֻּלּוֹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְכָךְ.

אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וְאָפָה בּוֹ מַצּוֹת — יֵשׁ לְהַתִּירָם בַּאֲכִילָה, דְּכִיוָן שֶׁהַסַּק כַּמָּה פְּעָמִים קָרוֹב הַדָּבָר שֶׁהָיוּ גֶּחָלִים עַל פְּנֵי כֻּלּוֹ, פַּעַם בְּמִקְצָת זֶה וּפַעַם בְּמִקְצָת זֶה. אֲבָל אִם לֹא הִסַּק אֶלָּא פַּעַם אַחַת וְלֹא כִּוֵּן לְהַתִּירוֹ לְצֹרֶךְ הַפֶּסַח עַל יְדֵי הֶסֵּק זֶה וְסָפֵק לָנוּ אִם הָלְכוּ הַגֶּחָלִים עַל פְּנֵי כֻּלּוֹ — יֵשׁ לֶאֱסֹר אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד:

ב יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַטִּיל בַּתַּנּוּר קַרְקַע חֲדָשָׁה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְהַכְשִׁירוֹ עַל יְדֵי הֶסֵּק, שֶׁהֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בְּגַגּוֹ וּבְקִירוֹתָיו הוּא נִפְלָט עַל יְדֵי לִבּוּן הַשַּׁלְהֶבֶת כְּשֶׁמַּסִּיקִין אוֹתוֹ לֶאֱפוֹת בּוֹ הַמַּצּוֹת. וּמִנְהָג יָפֶה הוּא. וּבִלְבַד שֶׁיִּטְּילוּ בּוֹ קַרְקַע עָבָה בִּכְדֵי אֲצַבַּע אוֹ יוֹתֵר עַל פְּנֵי כֻּלּוֹ, אֲבָל הֲטָחָה מוּעֶטֶת אֵינָהּ מוֹעֶלֶת כְּלוּם, שֶׁאֵינָהּ מַפְסֶקֶת בִּפְנֵי גִּעוּל חָמֵץ הַבָּלוּעַ בְּקַרְקָעִיתוֹ הַיְשָׁנָה שֶׁלֹּא יֵצֵא לַחוּץ:

ג כְּשֶׁמַּכְשִׁירוֹ עַל יְדֵי הֶסֵּק — טוֹב וְיָשָׁר הוּא לְגָרְפוֹ וּלְנַקּוֹתוֹ הֵיטֵב אַחַר הַהֶסֵּק וּלְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּצְטַנֵּן קְצָת וְאַחַר כָּךְ יַחֲזֹר וְיַסִּיקוּהוּ שְׁנִית לֶאֱפוֹת בּוֹ הַמַּצּוֹת, שֶׁאִם לֹא יַסִּיקוּהוּ שְׁנִית אֶלָּא יֹאפֶה בּוֹ מִיָּד לְאַחַר שֶׁגָּרַף הַגֶּחָלִים אַחַר הַהֶסֵּק הָרִאשׁוֹן, וְכֵן אִם לֹא יַמְתִּין בֵּין הֶסֵּק לְהֶסֵּק עַד שֶׁיִּצְטַנֵּן קְצָת — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא לֹא יַסִּיקֶנּוּ הֵיטֵב כָּל כָּךְ בַּהֶסֵּק הָרִאשׁוֹן שֶׁמַּסִּיקוֹ לְהַכְשִׁירוֹ, לְפִי שֶׁיִּתְיָרֵא שֶׁלֹּא יִשָּׂרְפוּ הַמַּצּוֹת שֶׁיֹּאפֶה בּוֹ אַחַר הֶסֵּק הָרִאשׁוֹן אוֹ אַחַר הֶסֵּק הַשֵּׁנִי:

ד טַפְּקָא שֶׁל חֶרֶס חֲדָשָׁה, דְּהַיְינוּ כְּלִי שֶׁמַּסִּיקִין תַּחְתָּיו מִלְּמַטָּה וְאוֹפִין עַל גַּבָּהּ מִלְּמַעְלָה — מֻתָּר לֶאֱפוֹת עָלָיו מַצּוֹת, דְּכֵיוָן שֶׁהָאוּר שׁוֹלֵט תַּחְתָּיו הוּא נִרְתָּח יָפֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַשַּׁלְהֶבֶת עוֹלָה עַל גַּבָּיו, וְהַפַּת נֶאֱפֵית מִיָּד וְאֵינָהּ בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ.

אֲבָל יֵשׁ לְזָהֵר לְהַסִּיק תַּחְתָּיו תְּחִלָּה עַד שֶׁיִּהְיֶה מֻרְתָּח הֵיטֵב וְאַחַר כָּךְ יַדְבִּיק הַפַּת עַל גַּבָּיו. וְכֵן כְּשֶׁאוֹפֶה בְּאִלְפָּס בְּלֹא מַשְׁקֶה [יְזָהֵר] לְהַסִּיק תַּחְתָּיו תְּחִלָּה עַד שֶׁיִּהְיֶה מֻרְתָּח הֵיטֵב וְאַחַר כָּךְ יַדְבִּיק הַפַּת בְּתוֹכוֹ, שֶׁאִם יַדְבִּיק הַפַּת מִתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יַרְתִּיחֶנּוּ — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא קֹדֶם שֶׁיִּהְיֶה מֻרְתָּח הֵיטֵב תַּחְמִיץ הַפַּת. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד שֶׁעָבַר וְהִדְבִּיק וְאַחַר כָּךְ הִרְתִּיחַ — נָכוֹן לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְאָכְלָהּ בְּפֶסַח אִם אֶפְשָׁר לוֹ:

ה אִם שָׁמוּ מַצָּה עַל הַנָּיָר בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר לֶאֱפוֹתָהּ עִם הַנָּיָר — אֵין לְהַחֲמִיר בָּהּ בְּדִיעֲבַד, שֶׁבְּוַדַּאי שָׁלַט בָּהּ חֹם הָאוּר דֶּרֶךְ הַנָּיָר וְנֶאֱפֵית בִּמְהֵרָה קֹדֶם שֶׁתַּסְפִּיק לְהִתְחַמֵּץ, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה טוֹב לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֵּן:

ו טוֹב לְהַחֲמִיר וְלִמְחוֹת שֶׁלֹּא יֹאפֶה חֲרֵרוֹת בְּרֶמֶץ, וְכֵן שֶׁלֹּא יֹאפֶה בַּחַמָּה, שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַחְמִיצוּ קֹדֶם שֶׁיִּתְחִילוּ לֶאֱפוֹת. וְאִם עָבַר וְאָפָה בְּרֶמֶץ — מֻתָּרוֹת בַּאֲכִילָה, וּמֻתָּר לָצֵאת בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ.

אֲבָל אִם עָבַר וְאָפָה בַּחַמָּה, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּרוֹת בַּאֲכִילָה, דְּכֵיוָן שֶׁהַחֹם גָּדוֹל כָּל כָּךְ עַד שֶׁיּוּכַל לֶאֱפוֹת אֵין הַחֹם מְנִיחָן לְהִתְחַמֵּץ אֶלָּא מִיָּד הֵן מַתְחִילִין לְהֶאָפוֹת, מִכָּל מָקוֹם אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, לְפִי שֶׁהָאָפוּי בַּחַמָּה אֵינוֹ קָרוּי לֶחֶם כְּלָל, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "לֶחֶם עֹנִי".

אֲבָל הָאָפוּי בְּחֹם הָאוּר קָרוּי לֶחֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱפֶה בַּתַּנּוּר אֶלָּא בָּאִלְפָּס בְּלֹא מַשְׁקֶה:

ז וְכֵן אִם נֶאֶפָּה בַּקַּרְקַע, כְּגוֹן טְרוֹקְנִין, וְהוּא שֶׁעוֹשִׂין גּוּמָּא בְּקַרְקַע הַכִּירָה וְנוֹתְנִין שָׁם קֶמַח וּמַיִם מְעֹרָבִין וְנֶאֱפֶה שָׁם. אַף עַל פִּי שֶׁבְּלִילָתָהּ רַכָּה מְאֹד וְאֵין עָלָיו צוּרַת פַּת וּלְכָךְ אֵין מְבָרְכִין עָלָיו "הַמּוֹצִיא" אֶלָּא אִם כֵּן קָבַע עָלָיו סְעוּדָתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ח — אַף עַל פִּי כֵן אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפֶסַח אֶפְלוּ לְכַתְּחִלָּה, לְפִי שֶׁזֶּהוּ "לֶחֶם עֹנִי", שֶׁאֵין לָעֲנִי תַּנּוּר וְאוֹפֶה לַחְמוֹ בַּקַּרְקַע:

ח מַצָּה שֶׁנֶּאֱפֵית עַד שֶׁאִם פּוֹרְסִין אוֹתָהּ אֵין חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִפְרֶכֶת כְּשֶׁמְּטַלְטְלִין אוֹתָהּ — אַף עַל פִּי כֵן יוֹצְאִין בָּהּ אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל קֹדֶם שֶׁנֶּאֱפֵית כַּשִּׁעוּר הַזֶּה — אֵינָהּ נִקְרֵאת לֶחֶם אֶלָּא עִסָּה, וְהָאוֹכְלָהּ לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהוֹצִיאָהּ מִן הַתַּנּוּר קֹדֶם שֶׁנֶּאֱפֵית כַּשִּׁעוּר הַזֶּה אַף שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה מְיָד, דְּכֵיוָן שֶׁהִיא נִקְרֵאת עִסָּה יְכוֹלָה הִיא לָבוֹא לִידֵי חִמּוּץ כְּשֶׁהִיא חוּץ לַתַּנּוּר. וְאִם עָבַר וְהוֹצִיאָהּ, בֵּין שֶׁהֶחֱזִירָהּ בֵּין שֶׁלֹּא הֶחֱזִירָהּ כְּלָל — מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. וְיֵשׁ אוֹסְרִין אֲפִלּוּ הֶחֱזִירָהּ מְיָד, דְּכֵיוָן שֶׁהַמַּצָּה הִיא חַמָּה יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִתְחַמְּצָה בְּרֶגַע אֶחָד זוֹ שֶׁהָיְתָה חוּץ לַתַּנּוּר, כִּי עַל יְדֵי הַחֲמִימוּת מְמַהֶרֶת לְהַחְמִיץ אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁעוּר מִיל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ט. וְאַף הַמַּרְדֶּה שֶׁהוֹצִיאוּהָ בָּהּ מִן הַתַּנּוּר אָסוּרָה, כִּי שֶׁמָּא נִתְחַמְּצָה בְּעוֹדָהּ עַל הַמַּרְדֶּה חוּץ לַתַּנּוּר:

ט וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג לֶאֱסֹר מַצָּה שֶׁחוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה. וְאִם אֵין יְכוֹלִין לַעֲמֹד עָלֶיהָ אִם חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה אִם לָאו — טוֹב לְהַחֲמִיר וּלְאָסְרָהּ מִסָּפֵק. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם תּוֹחֵב אֶצְבָּעוֹ לְתוֹכָהּ וְאֵין בָּצֵק נִדְבָּק בּוֹ — אֵין לְהִסְתַּפֵּק כְּלָל אִם חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה. וְאִם עָדַיִן לֹא קָרְמוּ פָּנֶיהָ — בְּיָדוּעַ שֶׁחוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה:

י וְאִם הֶחֱזִירָהּ לַתַּנּוּר כְּשֶׁהִיא שְׁלֵמָה שֶׁלֹּא פֵּרְסָהּ לִרְאוֹת אִם חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה — יֵשׁ לְהַתִּירָהּ אִם קָרְמוּ פָּנֶיהָ קְצָת כְּשֶׁהוֹצִיאָהּ, וְיֵשׁ לִסְמֹךְ בָּזֶה עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיק אִסּוּר מִסָּפֵק לוֹמַר שֶׁמָּא הָיָה חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה:

יא וְהַמַּרְדֶּה אִם הוֹצִיאוּ בָּהּ מַצָּה שֶׁהָיוּ חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה — אֵין לְאָסְרָהּ אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה, שֶׁאֵין לְהוֹצִיא בָּהּ עוֹד מַצּוֹת, אֲבָל בְּדִיעֲבַד יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא לֶאֱסֹר הַמַּצּוֹת שֶׁהוֹצִיא בָּהּ אַחַר כָּךְ:

יב יוֹצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַצָּה שְׁרוּיָה בְּמַיִם לְאַחַר אֲפִיָּתָהּ, וְהוּא שֶׁלֹּא נִמּוֹחָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַסְמְסָה בַּמַּיִם — לֹא יָצָא(ת)ה מִכְּלַל לֶחֶם כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִמּוֹחָה לְגַמְרֵי.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב שֶׁלֹּא לָצֵאת בְּמַצָּה שְׁרוּיָה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא זָקֵן אוֹ חוֹלֶה וְקָשֶׁה לוֹ לֶאֱכֹל מַצָּה יְבֵשָׁה — אָז שׁוֹרִין לוֹ בְּמַיִם.

וְצָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא תְּהֵא נִשְׁרֵית בַּמַּיִם כ"ד שָׁעוֹת, שֶׁכָּל הַנִּשְׁרֶה מֵעֵת לְעֵת נִקְרָא כָּבוּשׁ, וַהֲרֵי הוּא כִּמְבֻשָּׁל, וְאֵין יוֹצְאִין בְּמַצָּה מְבֻשֶּׁלֶת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְצָרִיךְ לְזַהֵר לִשְׁרוֹת כְּזַיִת שָׁלֵם בְּיַחַד, אֲבָל אִם יַשְׁרֶה פְּרוּסוֹת פְּחוּתוֹת מִכְּזַיִת — אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ אִם נִשְׁרוּ כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּתְלַבְּנוּ הַמַּיִם מֵחֲמָתָן, שֶׁכְּבָר נִתְבַּטְּלוּ מִתּוֹרַת לֶחֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ח.

וְלֹא יַשְׁרֶה אֶלָּא בְּמַיִם, אֲבָל לֹא בִּשְׁאָר מַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת, וְלֹא בְּמָרָק, לְפִי שֶׁהֵן מְפִיגִין אֶת טַעַם הַמַּצָּה, שֶׁנּוֹתְנִין בָּהּ טַעַם שֶׁלָּהֶם. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּטְעֹם טַעַם מַצָּה בְּפִיו, שֶׁאֲפִלּוּ בָּלַע מַצָּה וְלֹא לָעָסָהּ — יָצָא כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ח, מִכָּל מָקוֹם הַמַּצָּה עַצְמָהּ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ טַעַם מַצָּה, וְלֹא שֶׁיּוּפַג טַעְמָהּ עַל יְדֵי טַעַם אַחֵר:

יג וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַזָּקֵן אוֹ הַחוֹלֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכֹל מַצָּה הַשְׁרוּיָה בְּמַיִם — שׁוֹרִין לוֹ בְּיַיִן אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל מִמִּצְוַת מַצָּה, כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף הַיַּיִן וּשְׁאָר מַשְׁקִין אֵינָן מְפִיגִין טַעַם הַמַּצָּה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְבַּשְּׁלָה בָּהֶן אֶלָּא שֶׁנִּשְׁרֵית בָּהֶן.

אֲבָל שְׁאָר כָּל אָדָם שֶׁאָכַל מַצָּה הַשְׁרוּיָה בִּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין חוּץ מִמַּיִם — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל מַצָּה אַחֶרֶת, בֵּין הַכְּזַיִת שֶׁל בִּרְכַּת מַצָּה בֵּין הַכְּזַיִת שֶׁל אֲפִיקוֹמָן, כִּי הָעִקָּר כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יד אֵין יוֹצְאִין בְּמַצָּה הַמְבֻשֶּׁלֶת לְאַחַר אֲפִיָּתָהּ אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, אֲפִלּוּ לְזָקֵן אוֹ לְחוֹלֶה, לְפִי שֶׁהַבִּשּׁוּל מְבַטֵּל אֶת טַעַם הַמַּצָּה. וַאֲפִלּוּ לֹא נִתְבַּשְּׁלָה בִּרוֹתְחִין אֶלָּא שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ מַיִם חַמִּין שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ וֶהֱסִירָהּ מִיָּד — הֲרֵי הִיא נִקְרֵאת מְבֻשֶּׁלֶת, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ כְּלִי רִאשׁוֹן, אֲבָל אִם נָפְלָה לְתוֹךְ כְּלִי שֵׁנִי — יוֹצְאִין בָּהּ, שֶׁכְּלִי שֵׁנִי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל.

וּמִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה אִם לֹא לְצֹרֶךְ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִסְתַּפְּקִין וְחוֹשְׁשִׁין עַל הַפַּת שֶׁמָּא הִיא מִתְבַּשֶּׁלֶת אַף בִּכְלִי שֵׁנִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ח:

טו דִּין מַצָּה שֶׁנֶּאֱפֵית עִם חָמֵץ בְּתַנּוּר אֶחָד אוֹ אִם נָגְעוּ זֶה בָּזֶה — נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז, עַיֵּן שָׁם:

טז מַצָּה שֶׁנִּתְכַּפְּלָה בַּתַּנּוּר וְנִתְדַּבְּקָה שָׁם בְּמָקוֹם הַכֵּפֶל, אִם הוּא קֹדֶם הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה — מֵסִיר מָקוֹם הַכֵּפֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲשַׁשׁ חִמּוּץ, כִּי שֶׁמָּא לֹא הָיָה חֹם הָאֵשׁ יָכוֹל לִשְׁלֹט בְּכֹחַ בֵּין הַדְּבָקִים לְהַתְחִיל לֶאֱפוֹת שָׁם מִיָּד וְנִתְחַמֵּץ שָׁם קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל לֶאֱפוֹת שָׁם, וּמֵסִיר עוֹד מָקוֹם מַגָּעוֹ, דְּהַיְנוּ כְּרֹחַב גּוּדָל סָמוּךְ לְמָקוֹם הַכֵּפֶל, כְּדִין חָמֵץ שֶׁנָּגַע בְּמַצָּה שֶׁאוֹסֵר מָקוֹם מַגָּעוֹ בְּעֹמֶק כְּרֹחַב גּוּדָל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז, וּשְׁאָר הַמַּצָּה מֻתָּר בַּאֲכִילָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ שִׁשִּׁים נֶגֶד מָקוֹם הַכֵּפֶל. אֲבָל מַצָּה שֶׁנֶּאֱפֵית בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְנִתְכַּפְּלָה בַּתַּנּוּר, אֲפִלּוּ לֹא נִתְכַּפֵּל אֶלָּא מַשֶּׁהוּ מִמֶּנָּה — מַחֲמִירִין לְאָסְרָהּ כֻּלָּהּ, דְּכֵיוָן שֶׁהֶחְמֵץ מְחֻבָּר בַּמַּצָּה בַּחֲתִיכָה אַחַת — חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִתְפַּשֵּׁט טַעַם הֶחְמֵץ בְּכָל הַמַּצָּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בַּמַּצָּה שִׁשִּׁים נֶגְדּוֹ — אֵינָהּ מִתְבַּטֶּלֶת בְּתוֹכָהּ, שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ.

אֲבָל אִם מָקוֹם הַכֵּפֶל הַזֶּה נִתְחַבֵּר בַּתַּנּוּר בְּמַצָּה אַחֶרֶת אֲפִלּוּ הֵן נוֹשְׁכִין (עַיֵּן סִימָן תנ"ז) — אֵינוֹ אוֹסֵר אֶת כֻּלָּהּ, וְדֵי בִּנְטִילַת מָקוֹם מַגָּעוֹ כְּרֹחַב גּוּדָל, לְפִי שֶׁהַנִּשִׁיכָה אֵינָהּ מְחַבֶּרֶת אוֹתָן לִהְיוֹת כַּחֲתִיכָה אַחַת מַמָּשׁ:

יז וְאִם מָקוֹם הַכֵּפֶל הוּא מָשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן וְנָגַע בְּמַצָּה אַחֶרֶת חַמָּה שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וְכֵן אִם אוֹתָהּ מַצָּה שֶׁנָּגְעָה בָּהּ הִיא מְשׁוּחָה בְּשֶׁמֶן בְּמָקוֹם מַגָּעָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁמָּקוֹם הַכֵּפֶל אֵינוֹ מָשׁוּחַ — הֲרֵי הוּא אוֹסֵר אֶת כֻּלָּהּ, כְּדִין כִּכָּר חָמֵץ שֶׁנָּגַע בְּכִכַּר מַצָּה וְאֶחָד מֵהֶן מָשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

יח אֲבָל אִם מַצָּה זוֹ שֶׁנִּתְכַּפְּלָה נָגְעָה בְּמַצָּה אַחֶרֶת שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם הַכֵּפֶל, אֶלָּא מִקְצָתָהּ הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא נִתְכַּפְּלָה נָגְעָה בְּמַצָּה אַחֶרֶת, אֲפִלּוּ שְׁתֵּיהֶן מְשׁוּחוֹת בְּשֶׁמֶן — אֵין צָרִיךְ לִטֹּל בְּמָקוֹם מַגָּעָהּ אֶלָּא כְּדֵי קְלִפָּה בִּלְבַד, לְפִי שֶׁטַּעַם הַבָּלוּעַ אֵינוֹ יוֹצֵא מֵחֲתִיכָה לַחֲתִיכָה בְּלֹא רֹטֶב, אֲפִלּוּ שְׁתֵּיהֶן שְׁמֵנוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הָאסּוּר עַצְמוֹ הוּא שָׁמֵן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם.

וַאֲפִלּוּ אִם שְׁתֵּי מַצּוֹת הַלָּלוּ נִתְחַבְּרוּ בַּתַּנּוּר עַד שֶׁנִּשְׁכוּ זוֹ בְּזוֹ — אֵין הַנִּשִׁיכָה מְחַבַּרְתָּן

לִהְיוֹת כַּחֲתִיכָה אַחַת מַמָּשׁ, אֶלָּא כִּשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת שֶׁנִּגְּעוּ זוֹ בְּזוֹ, וְאֵין אִסּוּר הַבָּלוּעַ יוֹצֵא מֵחֲתִיכָה לַחֲתִיכָה בְּלֹא רֹטֶב:

יט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּתְחַבְּרוּ זוֹ בְּצַד זוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁעֻבֵי מַצָּה זוֹ נִתְחַבֵּר לְעֻבֵי מַצָּה זוֹ, אֲבָל אִם מִקְצַת מַצָּה זוֹ הָיָה מֻנָּח בַּתַּנּוּר עַל מִקְצַת מַצָּה זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַבְּרוּ זוֹ לְזוֹ, אֶלָּא שֶׁהָיוּ דְּבוּקִין זוֹ לְזוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהָיוּ מֻנָּחִין בַּתַּנּוּר זוֹ עַל גַּב זוֹ מַמָּשׁ בְּלִי שׁוּם הֶפְסֵק אֲוִיר בֵּינְתַיִם — שִׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת, לְפִי שֶׁמְּקוֹם הַדְּבוּק יֵשׁ לוֹ דִּין מַצָּה כְּפוּלָה, שֶׁאֵין הָאֵשׁ שׁוֹלֶטֶת שָׁם, וְהוּא אוֹסֵר אֶת כָּל מַצָּה זוֹ, וְאֶת כָּל מַצָּה זוֹ שֶׁהוּא מְחַבֵּר לִשְׁתֵּיהֶן. וְאִם הוּא קֹדֶם הַפֶּסַח — מֵסִיר מְקוֹם הַדְּבוּק עִם רֹחַב גּוּדָל מִמַּצָּה זוֹ וְרֹחַב גּוּדָל מִמַּצָּה זוֹ:

כ וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִגְּעוּ הַמַּצּוֹת בַּתַּנּוּר אֲפִלּוּ זוֹ בְּצַד זוֹ, לְפִי שֶׁבְּמְקוֹם נְגִיעָתָן אֵין חֹם הָאֵשׁ שׁוֹלֶטֶת שָׁם. אֲבָל בְּדִיעֲבַד מֻתֶּרֶת אֲפִלּוּ נִשְׁכוּ זוֹ בְּזוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁחֹם הָאֵשׁ שׁוֹלֶטֶת בְּכָל שֶׁטַח הַמַּצָּה מִלְּמַטָּה וּמִלְּמַעְלָה — הֵיא נֶאֱפֵית יָפֶה וְאֵינָהּ בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ:

כא כְּשֶׁמֵּסִיר מְקוֹם הַכֶּפֶל עִם מְקוֹם מַגָּעוֹ מִמַּצָּה כְּפוּלָה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית וּלְמַעְלָה — טוֹב לְהַחֲמִיר וּלְשָׂרְפָם אִם אֶפְשָׁר לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חָמֵץ בָּרוּר אֶלָּא חֲשָׁשׁ בְּעָלְמָא:

כב אֵין אוֹסְרִין מַצָּה כְּפוּלָה אֶלָּא כְּשֶׁשְּׁנֵי צִדֵּי הַכֶּפֶל הֵם דְּבוּקִין זֶה לָזֶה, דְּהַיְנוּ מֻנָּחִין זֶה עַל גַּב זֶה מַמָּשׁ בְּלִי שׁוּם הֶפְסֵק אֲוִיר בֵּינְתַיִם, שֶׁאָז יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא אֵין חֹם הָאֵשׁ שׁוֹלֶטֶת שָׁם. אֲבָל אִם אֵינָן דְּבוּקִין מַמָּשׁ אֶלָּא שֶׁהֵן סְמוּכִין זֶה לָזֶה, אַף עַל פִּי שֶׁכִּמְעַט הֵן דְּבוּקִין — אֵין לְאָסְרָהּ אֲפִלּוּ הֵן בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ מְעַט הֶפְסֵק בֵּינֵיהֶם — חֹם הָאֵשׁ שׁוֹלֶטֶת שָׁם יָפֶה וּמַתְחִיל לֶאֱפוֹת שָׁם קֹדֶם שֶׁיַּסְפִּיק לְהַתְחִיל לְהַחְמִיץ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם שָׁם בִּמְקוֹם הַכֶּפֶל לֹא קָרְמוּ פָּנֶיהָ — אֲסוּרָה לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

כג נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַחֲמִיר [וְלֶאֱסֹר] מַצָּה שֶׁהִיא נְפוּחָה בְּאֶמְצָעִיתָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁתְּפַח גּוּף הַמַּצָּה וְנַעֲשֵׂית כְּהַר בְּאֶמְצָעִיתָהּ עַל יְדֵי הָאֲפִיָּה, כְּדֶרֶךְ הֶחָמֵץ שֶׁמִּתְחַמֵּץ וּמִתְנַשֵּׂא לְמַעְלָה בְּאֶמְצָעִיתָהּ:

כד מַצָּה שֶׁעָלְתָה עָלֶיהָ קְרוּם כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹלֶה עַל הַפַּת בִּשְׁעַת אֲפִיָּה — מֻתֶּרֶת. אֲבָל אִם עֲבֵי הַמַּצָּה נֶחְלַק לִשְׁנַיִם וְצַד הָעֶלְיוֹן עָלָה לְמַעְלָה וְיֵשׁ חָלָל בְּאֶמְצָעִיתָהּ — הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת

גַּם כֵּן נְפוּחָה, וְנוֹהֲגִים לְאָסְרָהּ אִם הֶחְלִל עָלָה לְמַעְלָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַצַּד הָעֶלְיוֹן עָלָה גַּם כֵּן לְמַעְלָה, עַד שֶׁהֶחְלִל שֶׁנַּעֲשָׂה תַּחְתָּיו גַּם כֵּן הוּא גָּבוֹהַּ מִשֶּׁטַח פְּנֵי הַמַּצָּה אֲשֶׁר סְבִיבָיו:

כה וְאֵין אוֹסְרִין אֶלָּא אִם כֵּן הֶחְלִל הוּא גָּדוֹל כָּל כָּךְ, כְּמוֹ אֱגוֹז לוּז (שֶׁקּוֹרִין האזיל נוס), אוֹ כְּמוֹ אֶצְבַּע גֹּדֶל בֵּינוֹנִי, אֲז נֶאֱסָרָה כָּל הַמַּצָּה אֲפִלּוּ הוּא קֹדֶם פֶּסַח, וְיֵשׁ בַּמַּצָּה שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד מָקוֹם הַנְּפוּחַ, לְפִי שֶׁהַנְּפוּחַ שֶׁבְּמָקוֹם אֶחָד מְגַלֶּה הֶחָמֵץ שֶׁל כָּל הַמַּצָּה, שֶׁלֹּא נִתְעַסְּקוּ בָּהּ עֵסֶק גָּמוּר לְבַטֵּל הַתְחָלַת הַחִמּוּץ, וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁהוֹשִׁיבוּהָ בַּתַּנּוּר עַל יְדֵי חֹם הַתַּנּוּר — יָצָא בָּהּ חִמּוּץ לַפַּעַל וְנִתְגַּלָּה בָּשְׁתָּהּ, וּלְפִיכָךְ נִתְפּוֹחָה:

כו וְאִם לֹא עָלָה הֶחְלִל לְמַעְלָה אֶלָּא שֶׁבְּתוֹךְ עֻבְיֵי הַמַּצָּה יֵשׁ נֶקֶב חָלָל כְּשַׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר — אוֹסְרִין מָקוֹם הַנֶּקֶב בִּלְבַד, שֶׁאוֹתוֹ מָקוֹם דּוֹמֶה לְמַצָּה כְּפוּלָה שֶׁאֵין חֹם הָאֵשׁ שׁוֹלֵט שָׁם, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר אֲפִלּוּ הוּא תּוֹךְ הַפֶּסַח. וְאֵין אוֹסְרִין אֲפִלּוּ מָקוֹם הַנֶּקֶב אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ אֲבַעְבּוּעוֹת שֶׁקּוֹרִין בלעזלי"ך שֶׁהֵם סִימָן לְחִמּוּץ, אֲבָל אִם הוּא חָלָק מֻתָּר. וְאִם יֵשׁ בַּמַּצָּה שְׁנֵי נְקָבִים כְּאַחַת נֶקֶב בְּתוֹךְ נֶקֶב — חוֹשְׁשִׁין לֶאֱסֹר כֻּלָּהּ:

כז וְכָל אִסּוּרִין אֵלּוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמַצָּה כְּפוּלָה וּנְפוּחָה אֵין לָהֶם עִקָּר בַּגְּמָרָא, וְאֵינָן אֶלָּא מִנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָנוּ לְהָקֵל בְּדָבָר שֶׁאֲבוֹתֵינוּ נָהֲגוּ בּוֹ אִסּוּר, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ", מִכָּל מָקוֹם אֵין לְהַחֲמִיר בָּהֶם כְּמוֹ בְּחֶמֵץ גָּמוּר שֶׁאוֹסֵר תַּעֲרֹבֶת בְּמַשֶּׁהוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וְדַי לְהַחֲמִיר לֶאֱסֹר אוֹתָהּ מַצָּה עַצְמָהּ שֶׁנִּתְכַּפְּלָה אוֹ שֶׁנִּתְפּוֹחָה אֲבָל לֹא תַּעֲרֹבֶת:

כח וְכֵן אֵין צָרִיךְ לְהַסִּיק וּלְהַכְשִׁיר אֶת הַתַּנּוּר בַּמָּקוֹם שֶׁיִּשְׁבָּה עָלָיו הַמַּצָּה, וְכֵן הַמַּרְדֶּה שֶׁהוֹצִיאוּהָ בָּהּ מִן הַתַּנּוּר אֵין לֶאֱסֹר אוֹתָהּ אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּאַחֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א. וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַכֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ וּבָלְעוּ מִמֶּנָּה:

כט וְכֵן אִם עָבַר עָלֶיהָ הַפֶּסַח מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה, שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהּ אֶלָּא חֲשַׁשׁ חִמּוּץ, וּסְפֵק חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח — מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח:

סימן תסב

א דִּין מֵי פֵּרוֹת אִם מַחְמִיצִין וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים:

אֵין נִקְרָא חָמֵץ בִּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה אֶלָּא עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם וְנִתְחַמְּצָה עַל יְדֵי שְׁאוֹר, אוֹ שֶׁהִנִּיחוּהָ בְּלֹא עֵסֶק עַד שֶׁנִּתְחַמְּצָה מֵאֲלֵיהָ, אוֹ אֲפִלּוּ נִתְחַמְּצָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שֶׁאֵינָהּ מִינָהּ, כְּגוֹן עַל יְדֵי שִׁמְרֵי יַיִן שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ הַשָּׁמְרִים בַּתַּנּוּר — הֲרֵי זֶה חָמֵץ גָּמוּר,

וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי כָּל אֹכֵל מַחֲמֶצֶת וְנִכְרְתָה וְגוֹ'", וְלֹא נֶאֱמַר "כִּי כָּל אֹכֵל חָמֵץ" [אֶלָּא] לְרַבּוֹת נִתְחַמְּצָה מֻחֶמֶת דָּבָר אַחֵר.

אֲבָל עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת אֲפִלּוּ שֶׁהֻתָּה כָּל הַיּוֹם בְּלֹא עֵסֶק עַד שֶׁנִּתְפַּחָה — אֵין זֶה חָמֵץ וּמֻתָּר לְאָכְלָהּ בְּפֶסַח, אֲבָל אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, בֵּין בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן בֵּין בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַצָּה עֲשִׁירָה וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "לֶחֶם עֹנִי", וְעוֹד שֶׁאֵין יוֹצְאִין אֶלָּא בְּמַצָּה שֶׁהָיְתָה יְכוֹלָה לָבֹא לִידֵי חִמּוּץ אִם לֹא הָיָה מְשַׁמְּרָהּ מֵחִמּוּץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג:

ב וְכָל הַמַּשְׁקִין שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁאֵינָן מִתּוֹלְדוֹת הַמַּיִם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ו הֵם נִקְרָאִים מֵי פֵּרוֹת, כְּגוֹן הַיַּיִן וְשִׁמְרֵי הַיַּיִן וְהַשֶּׁמֶן וּמֵי תּוּתִים וְרִמּוֹנִים וּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת. וַאֲפִלּוּ מַשְׁקִין שֶׁאֵינָם בָּאִים מִפֵּרוֹת, כְּגוֹן הֶחָלָב וְהִדְּבַשׁ וּמֵי בֵּיצִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, הֵם בִּכְלַל מֵי פֵּרוֹת לְעִנְיָן זֶה. וַאֲפִלּוּ מַשְׁקִים חֲמוּצִים, כְּגוֹן מֵי תַּפּוּחִים חֲמוּצִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אִם לָשׁ בָּהֶן עִסָּה אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְחַמְּצָה מֵהֶם — מֻתֶּרֶת, שֶׁאֵין זֶה חָמֵץ שֶׁאָסְרָה תּוֹרָה:

ג וְכָל זֶה כְּשֶׁלֹּא נִתְעָרֵב בָּהֶם שׁוּם מַיִם בָּעוֹלָם, אֲבָל מֵי פֵּרוֹת שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶם מַיִם אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא — הֲרֵי אֵלּוּ מַחְמִיצִים עַל יְדֵי הַמַּיִם שֶׁבָּהֶם חִמּוּץ גָּמוּר שֶׁחַיָּבִים עָלָיו כָּרֵת. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהֵם מְמַהֲרִים לְהַחְמִיץ הָעִסָּה יוֹתֵר מִמַּיִם לְבַדָּם, שֶׁהַמַּיִם לְבַדָּם אֵין מַחְמִיצִין אֶת הָעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בָּהֶם אֶלָּא אִם כֵּן שָׁהֲתָה שִׁעוּר מִיל בְּלֹא עֵסֶק, אֲבָל עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת עִם מַיִם מְמַהֶרֶת לְהַחְמִיץ אַף אִם לֹא שָׁהֲתָה שִׁעוּר מִיל בְּלֹא עֵסֶק. לְפִיכָךְ אִסְרוּ חֲכָמִים לָלוּשׁ בָּהֶם עִסָּה לְפֶסַח, שֶׁקָּשָׁה לְשַׁמְּרָהּ מֵחִמּוּץ.

וְאִם עָבַר וְלָשׁ בָּהֶם — צָרִיךְ לֶאֱפוֹתָהּ מִיָּד (אַחַר גְּמַר הַלִּישָׁה וְהָעֲרִיכָה), שֶׁאַף שֶׁעִסָּה הַנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם לְבַד יָכוֹל לְהַשְׁהוֹתָהּ כָּל הַיּוֹם שֶׁאֵינָהּ בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ עַל יְדֵי כֵּן אִם עוֹסֵק בָּהּ עֵסֶק גָּמוּר, אֲבָל עִסָּה זוֹ שֶׁמְּמַהֶרֶת לְהַחְמִיץ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַשְׁהוֹתָהּ כְּלָל (אַחַר גְּמַר הַלִּישָׁה, אֶלָּא יַעֲרִיכֶנָּה) וְיֹאפֶנָּה מִיָּד.

וְאִם עָבַר וְלֹא אָפָה מִיָּד, אַף עַל פִּי שֶׁעָסַק בָּהּ עֵסֶק גָּמוּר — אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה, אֲבָל מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה אוֹ לְהַשְׁהוֹתָהּ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח כָּל שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה שִׁעוּר מִיל בְּלֹא עֵסֶק:

ד אֵין חִלּוּק בֵּין אִם לָשׁ עִסָּה בְּמֵי פֵּרוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בָּהֶם מַיִם קֹדֶם הַלִּישָׁה אוֹ בִּשְׁעַת הַלִּישָׁה, וּבֵין אִם הָעִסָּה נִלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת בִּלְבַד וְאַחַר כָּךְ נִתְעָרְבוּ בָּהֶם מַיִם קֹדֶם

הָאֲפִיָּה, אוֹ שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם לְבַד וְאַחַר כָּךְ נִתְעָרְבוּ בָּהּ מֵי פֵּרוֹת קֹדֶם הָאֲפִיָּה. לְפִיכָךְ, אֵין מְבַשְּׁלִין עִסַּת מַצּוֹת אֲפִלּוּ בְּמֵי פֵּרוֹת, שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא תִּמַהֵר לְהַחְמִיץ קֹדֶם שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל, כֵּיוָן שֶׁהִיא נִלּוֹשָׁה בְּמַיִם.

(אֲבָל מֻתָּר לְקִטֹּף הַמַּצּוֹת בְּמֵי פֵּרוֹת קֹדֶם הָאֲפִיָּה אַף עַל פִּי שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם, לְפִי שֶׁהַקִּטּוּף הוּא דָּבָר מוּעָט וְאֵינָהּ מְמַהֶרֶת לְהַחְמִיץ עַל יְדֵי כֵן. וּמִטַּעַם זֶה יֵשׁ לְהַתִּיר אִם נָפְלוּ מְעַט מֵי פֵּרוֹת לְתוֹךְ הָעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם וְלֹא אֲפָאָהּ מִיָּד):

ה אַף עַל פִּי שֶׁמֵּי פֵּרוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בָּהֶם מַיִם אֵין לָשִׁין בָּהֶם — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לָלוּשׁ בְּיַיִן. אַף שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא נִתְעָרְבָה בּוֹ טִפָּה מַיִם בִּשְׁעַת הַבְּצִיר, וְגַם לְכַתְּחִלָּה רְגִילִין לְעָרֵב בּוֹ מַיִם בִּשְׁעַת הַבְּצִיר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קכ"ו — אֵין חוֹשְׁשִׁין לַמַּיִם הַלָּלוּ, דְּכֵיוָן שֶׁנִּתְעָרְבוּ בּוֹ בְּעוֹדוֹ תִּירוֹשׁ שֶׁלֹּא הָיָה עֲדַיִן יַיִן, וְכָל שֶׁהוּא תּוֹסֵס הוּא נִתְבַּטֵּל וְנַעֲשֶׂה יַיִן, אִם כֵּן גַּם הַמַּיִם שֶׁנִּתְעָרְבוּ בּוֹ הוּפַג טַעְמָן וְנִשְׁתַּנּוּ לִהְיוֹת יַיִן כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה הַתִּירוֹשׁ וְנֶהְפַּךְ לְיַיִן. אֲבָל בְּעוֹדוֹ תִּירוֹשׁ אָסוּר לָלוּשׁ בּוֹ:

ו עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם עִם מֵי פֵּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא יְכוֹלָה לָבוֹא לִידֵי חִמּוּץ — אֵין יוֹצְאִין בָּהּ יְדֵי חוֹבָה אִם שְׁמָרָהּ מֵחִמּוּץ וַאֲפָאָהּ מִיָּד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַצָּה עֲשִׁירָה. וַאֲפִלּוּ אִם נִלּוֹשָׁה בְּמַיִם רַבִּים וּמְעַט מֵי פֵּרוֹת, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טַעַם מֵי פֵּרוֹת — הֲרֵי הִיא נִקְרֵאת מַצָּה עֲשִׁירָה. אֲבָל אִם אֵין בָּהּ טַעַם מֵי פֵּרוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַמֵּי פֵּרוֹת שֶׁעֵרֵב בָּהּ — מֻתָּר לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ אִם אֲפָאָהּ מִיָּד.

אֲבָל אָסוּר לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַצּוֹת הַקִּטּוּפוֹת בְּמֵי פֵּרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַקִּטּוּף שֶׁעַל גַּבֵּיהֶן, דְּכֵיוָן שֶׁהַקִּטּוּף אֵינוֹ מְעֹרָב בְּתוֹךְ הַמַּצָּה — אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בָּהּ, וְהִיא נִקְרֵאת מַצָּה עֲשִׁירָה:

ז וְכָל זֶה מֵעִקַּר הַדִּין, אֲבָל כְּבָר נָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לָלוּשׁ אֲפִלּוּ בְּמֵי פֵּרוֹת בִּלְבַד, לְפִי שֶׁחוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִתְעָרֵב בָּהֶם מַיִם כָּל שֶׁהוּא. וְאִם עָבַר וְלָשׁ, אֲפִלּוּ אֲפָאָהּ מִיָּד — אֵין אוֹכְלִין אוֹתָהּ בְּפֶסַח, שֶׁחוֹשְׁשִׁין אִם נַתִּיר לוֹ לְאָכְלָהּ שֶׁמָּא פַּעַם אַחֶרֶת לֹא יֹאפֶה מִיָּד, לְפִי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִתְעָרֵב בָּהֶם מְעַט מַיִם. וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג, אִם לֹא לְחוֹלֶה אוֹ לְזָקֵן הַצְּרִיכִים לְכָךְ, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמֵּעִקַּר הַדִּין מֵי פֵּרוֹת הֵן מַחְמִיצִין, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהֵן מְמַהֲרִין לְהַחְמִיץ יוֹתֵר מִמַּיִם, וְעִסָּה

שֶׁנִּלּוֹשָׁה בָּהֶן דֵּינָהּ כְּדִין עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת עִם מַיִם לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא שֶׁאֵין חִמּוּצָן חָמֵץ גָּמוּר אֶלָּא חָמֵץ נָקִשָׁה, וְאִסּוּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ח וַאֲפִלּוּ לְקַטֵּף הַמַּצּוֹת אֵין נוֹהֲגִין רַק לְאַחַר אֲפִיָּתָן בְּעוֹדָן חַמִּין. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְקַטֵּף בִּשְׁנֵי יָמִים הָרִאשׁוֹנִים אֲפִלּוּ לְאַחַר אֲפִיָּתָן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקַּח אוֹתָהּ לְמַצּוֹת מִצְוָה וְהֵן פְּסוּלוֹת, לְפִי שֶׁהַמַּצָּה שֶׁאָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ תַּעֲרֹבֶת שׂוּם טַעַם אַחֵר אֶלָּא טַעַם מַצָּה בִּלְבַד, שֶׁאִם יֵשׁ בָּהּ תַּעֲרֹבֶת טַעַם אַחֵר, אוֹתוֹ טַעַם הוּא מֵפִיג אֶת טַעַם הַמַּצָּה, עַיֵּן סִימָן תס"א סְעִיף י"ב:

ט חִטָּה שֶׁנִּמְצֵאת בְּמֵי פֵּרוֹת שֶׁלֹּא נִתְעָרֵב בָּהֶם שׂוּם מַיִם בָּעוֹלָם, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַכְּכָה הַחִטָּה — אֵין לָחוּשׁ בָּהּ שֶׁמָּא הֶחְמִיצָה, שֶׁהֲרֵי מֵי פֵּרוֹת אֵין מַחְמִיצִין, לְפִיכָךְ אִם נִתְבַּשְּׁלָה הַחִטָּה עִם הַמֵּי פֵּרוֹת בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְנָתְנָה בָּהֶם טַעַם — אֵינָהּ אוֹסֶרְתָּן. וַאֲפִלּוּ אִם הַחִטָּה הִיא מְבֻקַּעַת וְהַבְּקוּעַ הוּא סִימָן חָמוּץ, אַף עַל פִּי כֵן אָנוּ תּוֹלִין שֶׁמֵּחֲמַת שֶׁנִּשְׁרֵית הַרְבֵּה בְּתוֹךְ הַמֵּי פֵּרוֹת נִתְפַּחָה וְנִתְבַּקְּעָה, שֶׁהֲרֵי אַף עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת בִּלְבַד הִיא נִתְפַּחַת וּמִתְחַמֶּצֶת כְּשֶׁהִיא שׁוֹהָה הַרְבֵּה אֶלָּא שֶׁאֵין זֶה חָמֵץ שֶׁאָסְרָה תּוֹרָה. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהַבְּקוּעַ הוּא סִימָן חָמוּץ גָּמוּר אֶלָּא בְּחִטָּה שֶׁנִּמְצֵאת בְּמַיִם, אוֹ בְּמֵי פֵּרוֹת שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶם מַיִם, אוֹ אֲפִלּוּ חִטָּה נְגוּבָה וִיבֵשָׁה שֶׁנִּמְצֵאת בְּקוּעָה, בְּיָדוּעַ שֶׁהָיְתָה כְּבָר בַּמַּיִם וְנִתְבַּקְּעָה שָׁם, שֶׁמִּן הַסְּתָם כָּל בְּקוּעַ הוּא מֵחֲמַת מַיִם, אֲבָל כְּשֶׁנִּמְצֵאת בְּמֵי פֵּרוֹת תּוֹלִין שֶׁנִּתְבַּקְּעָה לְאַחַר שֶׁנִּפְלָה לְתוֹכָם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא כְּבָר הָיְתָה בְּקוּעָה קֹדֶם שֶׁנִּפְלָה לְתוֹכָם, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מְסֻפָּק:

י אֲפִלּוּ לְמַנְהֲגֵנוּ שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין בְּכָל מֵי פֵּרוֹת שֶׁמָּא נִתְעָרֵב בָּהֶם מַיִם, אַף עַל פִּי כֵן אֵין לְהַחֲמִיר בְּחִטָּה הַנִּמְצֵאת בְּתוֹכָם, כִּי חֲשָׁשָׁא זוֹ אֵינָהּ כְּדַאי אֶלָּא לֶאֱסֹר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לָלוּשׁ בָּהֶם עִסָּה וְשֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מֵהֶם תַּבְשִׁיל עִם קֶמַח, אֲבָל בְּדִיעֲבַד לֹא הָיָה כְּדַאי לֶאֱסֹר בִּשְׁבִיל חֲשָׁשָׁא זוֹ. וְאֵין אָנוּ מַחְמִירִין אַף בְּדִיעֲבַד אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כֵּן פַּעַם אַחֶרֶת לְכַתְּחִלָּה אִם נַתִּירֵם לוֹ לְאָכְלָם בְּפֶסַח, אֲבָל בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה מֵאֵלָיו, כְּגוֹן חִטָּה שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ מֵי פֵּרוֹת — אֵין לְהַחֲמִיר בְּדִיעֲבַד:

יא יֵין צְמוּקִים דִּינוֹ כְּמֵי פֵּרוֹת לְעִנְיַן חָמֵץ, כִּי הַמַּיִם שֶׁשָּׁרוּ בָּהֶן הַצְּמוּקִים נִשְׁתַּנּוּ מִבְּרִיָּתָן לְאַחַר שֶׁנִּתְנוּ בָּהֶן הַצְּמוּקִין טַעַם יַיִן וְנִתְהַפְּכוּ לִהְיוֹת הֵן עַצְמָן יַיִן, וּלְכָךְ מֻתָּר לוֹמַר עֲלֵיהֶן קִדּוּשׁ הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ער"ב:

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּצְמוּקִים שֶׁהֵם עֲנָבִים שְׁלֵמִים, אֲבָל שֶׁנִּכְמְשׁוּ וְעָדַיִן כָּל כֹּחָם בָּהֶם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִדְרְכוּ מֵעוֹלָם, לְפִיכָךְ כֹּחָם חָזָק לְהַפֵּךְ אֶת הַמַּיִם שֶׁנִּשְׁרוּ בָּהֶם לִהְיוֹת כְּמוֹ יַיִן מַמָּשׁ. אֲבָל עֲנָבִים שֶׁנִּדְרְכוּ וְנֶעֱצְרוּ בַּגַּת עַל יְדֵי קוֹרָה וְאַחַר כְּךָ נָתַן מַיִם עַל הַחַרְצַנִּים, אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁמֻּתָּר לְקַדֵּשׁ עֲלֵיהֶן, אַף עַל פִּי כֵן לֹא נִתְהַפְּכוּ לִהְיוֹת יַיִן מַמָּשׁ, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כְּיַיִן מָזוּג בְּמַיִם, שֶׁהֲרֵי אֵין מְקַדְּשִׁין עֲלֵיהֶן אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן עֲלֵיהֶם שָׁלֹשׁ מִדּוֹת מַיִם וְאַחַר כָּךְ מָצָא אַרְבַּע, שֶׁהָרְבִיעִית הִיא יַיִן שֶׁיָּצָא מִן הַחַרְצַנִּין לְתוֹךְ הַמַּיִם, וַהֲרֵי זֶה כְּדֶרֶךְ מְזִיגַת הַיַּיִן שֶׁאֵין שׁוֹתִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא חַי, אֶלָּא מוֹזְגִין אוֹתוֹ ג' חֲלָקִים מַיִם וְאֶחָד יַיִן, וְאֵין כֹּחַ הַיַּיִן וְלֹא כֹּחַ הַחַרְצַנִּים חָזָק כָּל כָּךְ לְהַפֵּךְ אֶת הַמַּיִם לִהְיוֹת כְּמוֹ יַיִן מַמָּשׁ, וַהֲרֵי דִּינָם כְּיַיִן מְעֹרָב בְּמַיִם לְעִנְיַן חָמֵץ:

יג וּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת חוּץ מִן הָעֲנָבִים, אֲפִלּוּ בְּעוֹדָן שְׁלֵמִים שֶׁלֹּא נִסְחַט מֵהֶם כְּלוּם — אֵין כֹּחָם חָזָק לְהַפֵּךְ אֶת הַמַּיִם שֶׁנִּשְׁרוּ בָּהֶם לִהְיוֹת דִּינָם כְּמֵי פֵּרוֹת בִּלְבַד, אֶלָּא דִּינָם כְּמֵי פֵּרוֹת עִם מַיִם אִם נִסְחַט לְתוֹכָם מֹהַל מֵהַפֵּרוֹת. וְכֵן מַשְׁקֶה הֶעָשׂוּי מִדְּבַשׁ (שֶׁקּוֹרִין מע"ד) דִּינוֹ כְּמֵי פֵּרוֹת עִם מַיִם, כֵּיוָן שֶׁעִקָּרוֹ מַיִם:

יד אֲבָל דְּבַשׁ שֶׁעוֹשִׂין מִצְּמוּקִין שֶׁשּׁוֹרִין אוֹתָן בְּמַיִם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ סוֹחֲטִין אוֹתָם וְיוֹצֵא מֵהֶם דֶּבְשָׁם עִם הַמַּיִם שֶׁנִּבְלְעוּ בָּהֶם וְאַחַר כָּךְ מְבַשְּׁלִים אֶת הַמַּיִם הַנִּסְחָטִין מֵהֶם עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה דְּבַשׁ — הֲרֵי דִּינוֹ כְּמֵי פֵּרוֹת בִּלְבַד, לְפִי שֶׁהַמַּיִם שֶׁבּוֹ נִשְׁתַּנּוּ מִבְּרִיָּתָן עַל יְדֵי הָאוּר לִהְיוֹת דְּבַשׁ:

טו שֶׁמֶן מְהֻתָּךְ דִּינוֹ כְּמֵי פֵּרוֹת בִּלְבַד, אֲפִלּוּ אִם מִיָּד לְאַחַר שֶׁהֻדַּיחוּהוּ לְהַכְשִׁירוֹ מִדָּמוֹ בְּעוֹדוֹ מְלֻ[חְ]לָ[ח] בַּמַּיִם שֶׁמּוּהוּ בְּקֻדָּרָה לְהַתִּיכוֹ וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַּעֲרֹבֶת מַיִם — אַף עַל פִּי כֵן אֵין לְחֹשׁ, לְפִי שֶׁכְּשֶׁנִּתְבַּשֵּׁל שֶׁמֶן בַּקֻּדָּרָה [אוֹ] בָּאִלְפָּס בִּשּׁוּל יָפֶה נִשְׁרְפוּ הַמַּיִם בַּבִּשּׁוּל וְהָלְכוּ לָהֶם לְגַמְרֵי.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִמְצֵאת חֻטָּה בַּשֶּׁמֶן כְּשֶׁעוֹדָנוּ בָּאִלְפָּס שֶׁהִתִּיכוּהוּ בּוֹ, בֵּין שֶׁעֲדַיִן הוּא לַח וְצָלוּל, בֵּין שֶׁכְּבָר קָרוּשׁ שָׁם בְּתוֹךְ הָאִלְפָּס, אִם הִתִּיכוּהוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — יֵשׁ

לְאָסְרוֹ, שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נָפְלָה הַחִטָּה לְתוֹכוֹ בָּאִלְפָּס כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְבַּשֵּׁל בִּשּׁוּל יָפֶה בְּעוֹד שֶׁהָיוּ בּוֹ צְחִצּוּחֵי מַיִם מֵהַמַּיִם שֶׁהוּדַח בָּהֶם, וְאָז נִתְחַמְּצָה הַחִטָּה בְּמְהֵרָה קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה שָׁם, וְנֶאֱסַר כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבָּאִלְפָּס, שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ:

טז אֲבָל אִם הוֹרִיקוּ הַשֶּׁמֶן מֵהָאִלְפָּס לִכְלִי אַחֵר וּבְאוֹתוֹ כְּלִי נִמְצֵאת חִטָּה בְּתוֹךְ הַשֶּׁמֶן, אֲפִלּוּ הוֹרִיקוּהוּ לְתוֹכוֹ כְּשֶׁהָיָה רוֹתֵחַ, וַאֲפִלּוּ אִם עֲדַיִן הוּא רוֹתֵחַ וְנִפְלַט לְתוֹכוֹ טַעַם הַחִטָּה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, לְפִי שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים: כָּאן נִמְצָא — כָּאן הָיָה, דְּהַיְנוּ חִטָּה זוֹ שֶׁנִּמְצֵאת עַכְשָׁו בִּכְלִי זֶה — כְּבָר הָיְתָה בְּתוֹכוֹ קֹדֶם שֶׁשָּׁמוּ הַשֶּׁמֶן לְתוֹכוֹ, וְלֹא הָיְתָה מֵעוֹלָם עִם הַשֶּׁמֶן בְּתוֹךְ הָאִלְפָּס כְּשֶׁעֲדַיִן הָיָה בּוֹ צְחִצּוּחֵי מַיִם, וְלֹא נִתְחַמְּצָה חִטָּה זוֹ מֵעוֹלָם, וְעַכְשָׁו אֵינָהּ בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ עַל יְדֵי הַשֶּׁמֶן, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הָלְכוּ מִמֶּנּוּ צְחִצּוּחֵי מַיִם לְגַמְרֵי כְּשֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בִּשּׁוּל יָפֶה בָּאִלְפָּס:

יז וְכָל זֶה כְּשֶׁלֹּא נִתְנַגֵּב הַשֶּׁמֶן מִמֵּי הַהֲדָחָה קֹדֶם שֶׁשָּׁמוּהוּ בָּאִלְפָּס, אֲבָל אִם נִתְנַגֵּב לְגַמְרֵי מִמֵּי הַהֲדָחָה וְאַחַר כָּךְ שָׁמוּהוּ בָּאִלְפָּס וְנִמְצֵאת שָׁם חִטָּה, אֲפִלּוּ נִמְצֵאת קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בִּשּׁוּל יָפֶה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא מֵי פֵּרוֹת בִּלְבַד, וְאֵין הַחִטָּה בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ.

וַאֲפִלּוּ אִם נִשְׁרָה כַּמָּה יָמִים בַּמַּיִם עַד שֶׁנִּבְלְעוּ בְּתוֹכוֹ, וְאַף שֶׁאַחַר כָּךְ נִתְנַגֵּב מִלַּחְלוּחִית מַיִם שֶׁעָלָיו קֹדֶם שֶׁהִתִּיכוּהוּ, מִכָּל מָקוֹם הַמַּיִם שֶׁהָיוּ בְּלוּעִים בְּתוֹכוֹ נִתְעָרְבוּ בּוֹ כְּשֶׁהֻתַּךְ, אַף עַל פִּי כֵן דִּינוֹ כְּמֵי פֵּרוֹת בִּלְבַד בְּלֹא מַיִם, לְפִי שֶׁהַמַּיִם הַבְּלוּעִים אֵין שָׁם מַיִם עֲלֵיהֶם כְּלָל עַד שֶׁיִּתְגַּלּוּ וְיֵצְאוּ לַחוּץ, כְּגוֹן בָּשָׂר יָבֵשׁ שֶׁמַּזִּיעַ בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים מֵחֲמַת הַמַּיִם שֶׁהוּדַח בָּהֶם, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ו עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל הַמַּצָּה שֶׁשּׁוֹרִין אוֹתָהּ בְּמַיִם לְאַחַר אֲפִיָּתָהּ וְסוֹחֲטִין אוֹתָהּ וְאַחַר כָּךְ לָשִׁין אוֹתָהּ בְּשֶׁמֶן, אִם נָפְלָה חִטָּה לְתוֹכָהּ — יֵשׁ לְהַחֲמִיר וּלְאָסְרָהּ, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְסָחֲטָהּ כָּל כָּךְ, וְנִשְׁאֶרֶת בְּתוֹכָהּ מַיִם בְּעַיִן:

יח לַחְלוּחִית הַיּוֹצֵא מֵהַמֶּלַח דִּינוֹ כְּמֵי פֵּרוֹת, שֶׁהַמֶּלַח אֵינוֹ מִתּוֹלְדוֹת הַמַּיִם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמֶלַח שֶׁחוֹפְרִין מֵהַקַּרְקַע, אֲבָל מֶלַח שֶׁלָּנוּ שֶׁמְּבַשְּׁלִין אוֹתָהּ מִמַּיִם דִּינוֹ כְּמַיִם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדִּינוֹ כְּמֵי פֵּרוֹת. וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לָחֹשׁ גַּם לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ה:

יט כָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ לִבְדֹּק הַתַּבְלִין וְהַמֶּלַח קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן מֵהֶם לַקְּדֵרָה בְּפֶסַח, שֶׁמָּא יֵשׁ חִטָּה בְּתוֹכָם וְתִתְחַמֵּץ בְּתוֹךְ הַקְּדֵרָה. וְאִם כְּשֶׁבָּדַק הַתַּבְלִין מָצָא בָּהֶם חִטָּה, אֲפִלּוּ הִיא מְלֻחְלֶחֶת וְנִתְרַכְּכָה וְנִתְבַּקְּעָה — שׁוֹרְפָהּ, אִם הוּא מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית וָאֵילָךְ, וְהַתַּבְלִין מֻתָּרִין אֲפִלּוּ הוּא תּוֹךְ הַפֶּסַח, דְּכֵיוָן שֶׁהֵם יְבֵשִׁים לֹא נִבְלַע בָּהֶם כְּלוּם מִן הַחִטָּה אֲפִלּוּ שֶׁהָתָה בְּתוֹכָהּ כַּמָּה יָמִים:

כ אֲבָל אִם מָצָא חִטָּה בַּמֶּלַח — יֵשׁ לָחוֹשׁ בָּהּ שֶׁמָּא נִכְנַס בָּהּ לַחְלוּחִית הַמֶּלַח מְעַט מְעַט עַד שֶׁהֶחְמִיצָה, וְאַחַר כָּךְ נִפְלַט מִמֶּנָּה לַחְלוּחִית לְתוֹךְ הַמֶּלַח, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַמֶּלַח לִבְלֹעַ מִמַּאֲכָל הַמֶּנַּח אֶצְלוֹ. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לִטֹּל וּלְהָסִיר מֵהַמֶּלַח מְקוֹם מַגָּעָהּ שֶׁל הַחִטָּה, דְּהַיְנוּ כִּרְחַב גּוּדָל סָבִיב לָהּ, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר אִם הוּא קֹדֶם הַפֶּסַח, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח.

אֲבָל אִם הָיָה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — טוֹב לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה לְהַשְׁהוֹת כָּל הַמֶּלַח עַד לְאַחַר הַפֶּסַח. אֲפִלּוּ מָצָא חִטָּה אַחַת בְּחֲבִית מְלֵאָה מֶלַח — אֵין לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּפֶסַח לְכַתְּחִלָּה. לְפִיכָךְ, יְזַהֵר אָדָם לִבְדֹּק קֹדֶם הַפֶּסַח כָּל הַמֶּלַח הַצָּרִיךְ לוֹ לְכָל יְמֵי הַפֶּסַח, שֶׁבְּתוֹךְ הַפֶּסַח, דְּהַיְנוּ מִלֵּיל ט"ו וָאֵילָךְ, אִם יִמְצָא בּוֹ חִטָּה אַחַת — יַפְסִיד אֶת כֻּלּוֹ:

כא וּבְדִיעֲבַד, שֶׁנָּתְנוּ לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה מִמֶּלַח זֶה שֶׁנִּמְצָא בּוֹ חִטָּה בְּפֶסַח — אֵין לֶאֱסֹר הַמַּאֲכָל שֶׁבַּקְּדֵרָה, שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם שַׁמְנוּנִית וְלֹא רִטֵּב שֶׁיּוֹלִיךְ טַעַם הֶחָמֵץ בְּכָל הַמֶּלַח. אֲבָל אִם נָטַל מֶלַח מִמְּקוֹם מַגָּעָהּ שֶׁל הַחִטָּה וְנָתַן לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה — יֵשׁ לֶאֱסֹר אַף בְּדִיעֲבַד:

כב וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּתְלַחְלְחָה הַחִטָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְרַכְּכָה, שֶׁאָז יוּכַל לִפְלֹט מִמֶּנָּה קְצָת לַחְלוּחִית לְתוֹךְ הַמֶּלַח. אֲבָל אִם לֹא נִתְלַחְלְחָה הַחִטָּה — אֲפִלּוּ מְקוֹם מַגָּעָהּ אֵין צָרִיךְ לְהָסִיר אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ יְכוֹלָה לִפְלֹט כְּלוּם:

סימן תסג

א אם מֻתָּר לַחֲרֹךְ שְׁבָלִים יַחַד וְדִינֵי כַּרְמֶל ובו ה' סְעִיפִים:

מֻתָּר לַחֲרֹךְ שְׁנֵי שִׁבֳּלִים בְּיַחַד, וְכֵן מֻתָּר לְמַלְאוֹת קְדֵרָה שִׁבֳּלִים לְיַבְּשָׁם בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עַל יְדֵי חֹם הָאוּר יֵצְאוּ מַיִם מִשִּׁבֹּלֶת אַחַת וְיִפְּלוּ עַל גַּבֵּי חֲבֶרְתָּהּ וְתַחְמִיץ, לְפִי שֶׁמַּיִם אֵלּוּ נִקְרָאִים מֵי פֵּרוֹת וְאֵינָן מַחְמִיצִין. וְאַף לְמִנְהָגֵנוּ שֶׁאָנוּ

מַחֲמִירִין בְּכָל מֵי פֵּרוֹת, מִכָּל מָקוֹם אֵין הַדָּבָר מָצוּי שֶׁיֵּצְאוּ מַיִם מֵהַשִּׁבֳּלִים, לְפִיכָךְ אֵין חוֹשְׁשִׁין לָזֶה כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאַף שֶׁיֵּאָרַע לִפְעָמִים שֶׁיֵּצְאוּ מֵהֶם מַיִם — אֵין כָּאן אִסּוּר גָּמוּר שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי אַף לַמַּחֲמִירִין בְּכָל מֵי פֵּרוֹת מֵעִקַּר הַדִּין, מִכָּל מָקוֹם אֵין חֲמוּצָה חֲמוּץ גָּמוּר אֶלָּא נָקֻשָּׁה, וְאִסּוּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ב הַשִּׁבֳּלִים אוֹ הַחִטִּים עַצְמָן שֶׁנִּקְלוּ בַּתַּנּוּר אוֹ בָּאוּר, אִם טְחָנָן לֹא יְבַשֵּׁל הַקֶּמַח שֶׁלָּהֶם בְּמַיִם, שֶׁמָּא לֹא נִקְלוּ בָּאוּר יָפֶה וְיָבוֹאוּ לִידֵי חֲמוּץ בְּתוֹךְ הַמַּיִם קֹדֶם שֶׁיַּסְפִּיקוּ לְהִתְבַּשֵּׁל שָׁם. וְאֶפְלוּ אִם הַקֶּמַח עַצְמוֹ נִקְלָה בַּתַּנּוּר — לֹא יְבַשְּׁלֶנּוּ בַּמַּיִם, שֶׁמָּא לֹא נִקְלָה יָפֶה (וְיָבוֹא לִידֵי חֲמוּץ).

וְיֵשׁ מַתִּירִין לְבַשֵּׁל קֶמַח הַקָּלוּי, לְפִי שֶׁחֹם הָאוּר שׁוֹלֵט בּוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁשּׁוֹלֵט בְּהַחִטִּים. וְיֵשׁ לְסָמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּדִיעֲבַד, שֶׁאִם עָבַר וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ תַּבְשִׁיל — יֵשׁ לְהַתִּירוֹ בַּהֲנָאָה אוֹ לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח:

ג אֲבָל מַצָּה אֲפוּיָה שֶׁחָזַר וּטְחָנָהּ — מֻתָּר לְבַשֵּׁל הַקֶּמַח שֶׁלָּהּ וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה. אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁמְּצוּיִים עֲבָדִים שֶׁמְּזַלְזְלִים בְּאִסּוּרִים, אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא כְּשֶׁיִּרְאוּ שֶׁמַּתִּירִים לַעֲשׂוֹת תַּבְשִׁיל מִקֶּמַח שֶׁל מַצָּה יִתְפָּרְצוּ לְהַתִּיר לְעַצְמָם לַעֲשׂוֹת תַּבְשִׁיל מִקֶּמַח שֶׁל חִטִּים:

ד וְתִיקָא, וְהוּא תַּבְשִׁיל הֶעָשׂוּי מִשֶּׁמֶן וּמֶלַח עִם קֶמַח — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּפֶסַח אִם אֵין שָׁם תַּעֲרֹבֶת מַיִם כָּל שֶׁהוּא. וַאֲפִלּוּ בְּמֶלַח שֶׁלָּנוּ שֶׁמְּבַשְּׁלִים אוֹתוֹ מִמַּיִם וַהֲרֵי דֵּינוֹ כְּמַיִם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא מוּעָט וְנִשְׁתַּנָּה צוּרָתוֹ מִצּוּרַת הַמַּיִם — אֵין בּוֹ כֹּחַ עִם הַשֶּׁמֶן. אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם מֶלַח מְרֻבֶּה — יֵשׁ לְחוֹשׁ וּלְהַחֲמִיר כְּדִין מֵי פֵּרוֹת עִם מַיִם שֶׁמְּמַהֲרִים לְהַחְמִיץ:

ה כְּשֶׁמּוֹלְלִין אֶת הַקְּדֵרוֹת הַחֲדָשׁוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּבַשְּׁלִים בָּהֶם קֶמַח וּמַיִם וְחוֹמֶץ כְּדֵי לְהַקְשׁוֹתָן וּלְחַזְּקָן, אִם הוּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח (פְּרוּשׁ: בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, עַיֵּן סִימָן תק"ב) — לֹא יִמְלֹל אֶלָּא בְּקֶמַח שֶׁל מַצָּה אֲפוּיָה, אֲבָל לֹא בְּקֶמַח שֶׁל חִטִּים:

סימן תסד

א חַרְדָּל שֶׁנִּתְעָרֵב בְּתוֹכוֹ קֶמַח וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

כָּל מִינֵי טְבוּלִים שֶׁמִּטַּבְּלִים בָּהֶם הַבָּשָׂר וְיֵשׁ בָּהֶם חֹמֶץ וּשְׁאָר דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִיּוּהָא וּרְגִילִין לִתֵּן בְּתוֹכָם קֶמַח, שֶׁהַקֶּמַח מִתְחַמֵּץ גַּם כֵּן עַל יְדֵי קִיּוּהָא, אִם נִתְעָרֵב שָׁם מְעַט

מַיִם — אָסוּר לִתֵּן בְּתוֹכָם קֶמַח, שֶׁהֲרֵי הֵם כְּמֵי פֵּרוֹת עִם מַיִם שֶׁמְּמַהֲרִים לְהַחְמִיץ. וְאִם עָבַר וְנָתַן שָׁם קֶמַח בְּפֶסַח — אֵין לוֹ תַּקָּנָה לְאָכְלָהּ מִיָּד כְּמוֹ שֶׁהִתִּירוּ בְּעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת לֶאֱפוֹתָהּ מִיָּד, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא אוֹפֶה אוֹתָהּ תֵּכֶף וּמִיָּד — אִי אֶפְשָׁר לָהּ לָבוֹא לִידֵי חִמּוּץ. אֲבָל מֵינֵי טִבּוּלִים שֶׁמְּטַבֵּל בָּהֶם בָּשָׂר, עַל כָּרְחָךְ הוּא מִשְׁתַּהֶא מְעַט בַּאֲכִילָתָם, וְכֵיוָן שֶׁמֵּי פֵּרוֹת עִם מַיִם מְמַהֲרִים לְהַחְמִיץ — יֵשׁ לְחֹשׁ שֶׁמָּא כְּבָר הֶחְמִיצוּ מִיָּד שֶׁהִתְחִיל לְאָכְלָם, לְפִיכָךְ אֵין לָהֶם תַּקָּנָה אֶלָּא לְשָׂרְפָם מִיָּד שֶׁנָּתַן הַקֶּמַח לְתוֹכָם, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְהַשְׁהוֹתָם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר כָּל מֵינֵי טִבּוּלִים, חוּץ מִן הַחַרְדָּל, שֶׁאִם עָבַר וְנָתַן קֶמַח לְתוֹךְ הַחַרְדָּל — יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה לְאָכְלָהּ מִיָּד. וְאֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא כְּבָר הֶחְמִיץ הַקֶּמַח מִיָּד שֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל, לְפִי שֶׁהַחַרְדָּל הוּא חַד (יוֹתֵר מִפִּלְפְּלִין, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהֵן חַדִּין הֵן מְמַהֲרִין אֶת הָעִסָּה לְהַחְמִיץ, אֲבָל הַחַרְדָּל הוּא חַד) יוֹתֵר מִדַּאי, וְעַל יְדֵי כֵּן אֵינוֹ מֵנִיחַ אֶת הַקֶּמַח שֶׁבְּתוֹכוֹ שֶׁיְּמַהֵר לְהַחְמִיץ:

ב וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג הַמִּנְהָג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל כְּלָל חַרְדָּל בְּפֶסַח, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וַאֲפִלּוּ אִם קֹדֶם הַפֶּסַח כְּתָשׁוֹ וּטְחָנוֹ וְעֵרְבוֹ עִם יַיִן — אַף עַל פִּי כֵן אֵין אוֹכְלִין אוֹתָהּ בְּפֶסַח, דְּכֵיוָן שֶׁהַחַרְדָּל הוּא עִקָּר וְהוּא נִכָּר וְנִרְאֶה — אֵין זֶה נִקְרָא תַּעֲרֹבֶת שֶׁמַּתִּירִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וְעוֹד, שֶׁלֹּא הֵקֵלּוּ אֶלָּא בְּהַתַּעֲרֹבֶת שֶׁנַּעֲשָׂה מֵאֵלָיו, אֲבָל הַמְעָרֵב בַּיָּדַיִם כְּדֵי לֶאֱכֹל הַתַּעֲרֹבֶת בְּפֶסַח — אֵין מַתִּירִין לוֹ לְאָכְלָהּ:

סימן תסה

א **דִּין מֶרְסָן בְּפֶסַח וּבוֹ ו' סְעִיפִים:**

אֵין שׁוֹרִין מֶרְסָן בְּמַיִם [לַתַּרְנְגוֹלִים] מִתְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית וָאֵילָךְ. אֲפִלּוּ אִם הוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם לִרְאוֹת שֶׁלֹּא יִשְׁהֶה הַמֶּרְסָן לִפְנֵיהֶם כְּשִׁעוּר מִיל, וְכָל פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר, שֶׁהֲרֵי אָסְרוּ לְהָנִיחַ עִסָּה בְּלֹא עֵסֶק לְכַתְּחִלָּה אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ט:

ב אֲבָל מֻתָּר לַחְלֹט אֶת הַמַּרְסָן בְּרוֹתְחִין וְאַחַר כָּךְ נוֹתְנָן לִפְנֵי הַתַּרְנְגוֹלִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁשּׁוֹהֶה כַּמָּה יָמִים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֶחָלוּט אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ כְּלָל, אֲבָל הַגְּאוֹנִים אָסְרוּ כָּל חֲלִיטָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ד:

ג וּכְשֶׁהוּא נוֹתֵן לִפְנֵיהֶם שְׂעוֹרִים אוֹ חִטִּים מִשֵּׁשׁ וְאֵילָךְ — צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְהַשְׁלִיכָם בְּמָקוֹם לַח שֶׁיּוּכְלוּ לָבוֹא לִידֵי חִמּוּץ.

אֲבָל קוֹדֶם שֵׁשׁ מֻתָּר לִתֵּן לִפְנֵיהֶם אֲפִלּוּ חָמֵץ גָּמוּר, רַק שֶׁצָּרִיךְ לְזָהֵר מִתְּחִלַּת לֵיל י"ד אַחַר הַבְּדִיקָה וְאֵילָךְ לַעֲמֹד עֲלֵיהֶם מִשְּׁעַת אֲכִילָתָם עַד שֶׁיִּגְמְרוּ לֶאֱכֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג. וּמַה שֶּׁמִּשְׁתַּיֵּר מֵאֲכִילָתָם לֹא יַנִּיחֻנּוּ מוּטָל לִפְנֵיהֶם, אֶלָּא יַנִּיחֻנּוּ בְּמָקוֹם מְשֻׁמָּר עַד זְמַן הַבִּעוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְטוֹב לְזָהֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם קוֹדֶם הַפֶּסַח וְאֵילָךְ שֶׁלֹּא לְהַשְׁלִיךְ לִפְנֵיהֶם שְׂעוֹרִים בְּמָקוֹם לַח (אֶלָּא אִם כֵּן עוֹמֵד עֲלֵיהֶם בִּשְׁעַת אֲכִילָתָם עַד שֶׁיִּגְמְרוּ לֶאֱכֹל, וּמַה שֶּׁנִּשְׁתַּיֵּר לֹא יַנִּיחֻנּוּ מוּטָל לִפְנֵיהֶם), כִּי יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַבְּדִיקָה לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁהַמָּקוֹם שֶׁהִשְׁלִיךְ שָׁם שְׂעוֹרִים הָיָה לַח וְלֹא יִבְדֹּק שָׁם, וְאַף אִם יִבְדֹּק שָׁם יִמְצָא שְׂעוֹרִים שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ מֵאֲכִילָתָם וְלֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ לְבַעֲרָם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְנַגְּבוּ וְאֵין חֲמוּצָן נָכָר.

וְטוֹב לְזָהֵר שֶׁלֹּא לִתֵּן לִפְנֵיהֶם מַיִם לִשְׁתּוֹת בְּעוֹד שֶׁהַשְּׂעוֹרִים מֻנָּחִין לִפְנֵיהֶם, אֶלָּא יְכַבֵּד מִתְּחִלָּה אוֹתוֹ מָקוֹם הֵיטֵב וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן שָׁם מַיִם:

ד לֹא תַּשְׁרֶה הָאִשָּׁה אֶת הַמַּרְסָן בְּמַיִם מִשֵּׁשׁ וְאֵילָךְ לְשׁוּף בּוֹ אֶת בְּשָׂרָהּ בַּמֶּרְחָץ. אֲבָל מֻתֶּרֶת לְשׁוּף עַל בְּשָׂרָהּ מֶרְסָן יָבֵשׁ אֲפִלּוּ בְּעוֹד שֶׁמֵּי הַזֵּעָה טוֹפְחִין עַל בְּשָׂרָהּ, לְפִי שֶׁזֵּעַת הָאָדָם אֵינוֹ כְּמַיִם לְהַבִיא לִידֵי חִמּוּץ אִם אֵינוֹ מַזִּיעַ מֻחֲמַת חֹם הַמַּיִם אֶלָּא מֻחֲמַת חֹם הָאוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ו.

וּמִכָּל מָקוֹם, צְרִיכָה הִיא לְזָהֵר לְהַעֲבִיר כָּל הַמַּרְסָן מֵעַל כָּל בְּשָׂרָהּ קוֹדֶם שֶׁתִּרְחַץ גּוּפָהּ בְּמַיִם בֵּין בְּחַמִּים בֵּין בְּצוֹנְנִין. וּלְפִי שֶׁעַכְשָׁו אֵין הַנָּשִׁים בְּקִיאוֹת בְּכָךְ, לְפִיכָךְ אָסוּר לָהֶם לְשׁוּף מֶרְסָן עַל בְּשָׂרָן אֲפִלּוּ הוּא יָבֵשׁ:

ה אִם שִׁפְשְׁפוּ מֶרְסָן בְּאַוְוֵי לַח מִמַּיִם אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צוֹנֵן, בֵּין בְּעוֹדוֹ בְּעוֹרוֹ בֵּין כְּשֶׁהֶפְשִׁיט מֵעוֹרוֹ — אָסוּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, מִפְּנֵי שֶׁהַמֶּרְסָן נִכְנָס בַּנְּקָבִים שֶׁיֵּשׁ בְּעוֹרוֹ,

וְגַם בַּבָּשָׂר יֵשׁ בְּקָעִים בְּכָל צַד, וְדֶרֶךְ הַנְּקָבִים וְהַבְּקָעִים נִבְלָע טַעַם הַמֶּרְסָן בָּאוּז.
וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁאָר אִסּוּרִים, כְּגוֹן בָּשָׂר צוֹנֵן שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ חָלָב צוֹנֵן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בַּבָּשָׂר בְּקָעִים הָרְבֵּה נוֹהֲגִין לְהַתִּיר הַבָּשָׂר עַל יְדֵי שְׁטִיפָה וַהֲדָחָה בְּהֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"א, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן חָמֵץ בְּפֶסַח שֶׁאוֹסֵר אֲפִלּוּ בְּמַשֶּׁהוּ — יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלֶאֱסֹר בַּאֲכִילָה.
אֲבָל אִם שִׁפְשְׁפוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב פֶּסַח אַחַר שָׁעָה שִׁשִּׁית וָאֵילָךְ — יֵשׁ לְהַתִּיר בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק אַף לְאָכְלוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וּבִלְבַד שֶׁיְּזָהֵר לְהָדִיחוֹ וּלְשַׁפְשְׁפוֹ בְּמַיִם יָפֶה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח:

ו יֵשׁ לְזָהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא יְהַבְהֲבוּ הָעוֹפוֹת בְּפֶסַח בְּקַשִּׁין, דְּהַיְנוּ זַנְבוֹת הַשִּׁבֳּלִים, כִּי שֶׁמָּא יֵשׁ גַּרְגִּיר דָּגָן חָמֵץ בְּתוֹךְ הַשִּׁבֳּלִין וְיִתֵּן טַעַם בָּעוֹפוֹת בִּשְׁעַת הַהֲבָהוּב.
וּמִכָּל מָקוֹם, בְּדִיעֲבַד אֵין לֶאֱסֹר הָעוֹפוֹת. וַאֲפִלּוּ אִם מָצָא הַרְבֵּה גַּרְגְּרִים הַמְחֻמָּצִים בַּשִּׁבֳּלִים הַנּוֹתָרִים לְאַחַר הַהֲבָהוּב — אֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִסָּפֵק לוֹמַר שֶׁגַּם בַּשִּׁבֳּלִים שֶׁהֻבְהֲבוּ בָּהֶם הָיָה בָּהֶם גַּרְגְּרִים מְחֻמָּצִים, אֶלָּא תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁכָּל הַגַּרְגְּרִים נָפְלוּ מֵהֶם בִּשְׁעַת הַדִּישָׁה.
(אֲבָל אִם יָדוּעַ לָנוּ שֶׁהָיָה גַּרְגִּיר מְחֻמָּץ בַּשִּׁבֳּלִים שֶׁהֻבְהֲבוּ בָּהֶם — יֵשׁ לֶאֱסֹר הָעוֹפוֹת בַּאֲכִילָה, שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ).
וְכֵן אִם נִמְצָא שִׁבֹּלֶת רֵקָנִית בְּתַבְשִׁיל נְמוֹחַ — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הָיָה דָּגָן מְחֻמָּץ בַּשִּׁבֹּלֶת וְנָפַל לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל וְנִמּוֹחַ שָׁם:

סימן תסו

א **אִם הָרֹק וּמֵי רַגְלַיִם וְדוֹמָיו מַחְמִיצִין וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים**:

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב שֶׁאֵין מֵבִיא אֶת הַדָּגָן אוֹ אֶת הַקֶּמַח לִידֵי חִמּוּץ אֶלָּא מַיִם אוֹ תּוֹלְדוֹת מַיִם. וְאֵלּוּ הֵן תּוֹלְדוֹת הַמַּיִם: הַיּוֹצֵא מִן הָעַיִן, מִן הָאֹזֶן, מִן הַחֹטֶם, מִן הַפֶּה, בֵּין שֶׁל אָדָם בֵּין שֶׁל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וּמֵי רַגְלַיִם שֶׁל אָדָם, בֵּין קְטַנִּים בֵּין גְּדוֹלִים, דְּהַיְנוּ מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִפִּי הַטַּבַּעַת.
אֲבָל הַצּוֹאָה, בֵּין שֶׁל אָדָם בֵּין שֶׁל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וּמֵי רַגְלַיִם שֶׁל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וְזֵעַת אָדָם (אֲבָל שֶׁל בְּהֵמָה נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג), וְהֶחָלָב, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַחֵלֶב, וּמֵי הַמָּרָה

— דִּינָם כְּמֵי פֵּרוֹת שֶׁאֵין מַחְמִיצִין.

אֶלָּא אִם כֵּן נִתְעָרֵב בָּהֶם מַיִם כָּל שֶׁהוּא, וְאָז הֵן מְמַהֲרִין לְהַחְמִיץ יוֹתֵר מִמַּיִם בִּלְבַד. לְפִיכָךְ, אִם נָפְלוּ לְתוֹךְ הָעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם — צָרִיךְ לֶאֱפוֹתָהּ מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב.

אֲבָל אִם נָפְלוּ עַל הַקֶּמַח וְנִתְלַחְלֵחַ הַקֶּמַח מֵהֶם וְאַחַר כָּךְ נִתְנַגֵּב — מֻתָּר לְלוֹשׁ אוֹתָהּ בְּמַיִם, וְאֵין צָרִיךְ לֶאֱפוֹתָהּ מִיָּד (אַחַר גְּמַר הַלִּישָׁה), דְּכֵיוָן שֶׁכְּבָר נִתְנַגְּבוּ וְנִבְלְעוּ בְּתוֹךְ הַקֶּמַח קֹדֶם שֶׁבָּאוּ עָלָיו מַיִם — שׁוּב אֵין בָּהֶם כֹּחַ לְמַהֵר הַחִמּוּץ כְּשֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו מַיִם:

ב הַטַּל דִּינוֹ כְּמַיִם. וְהַדָּם דִּינוֹ כְּמֵי פֵּרוֹת. וְאִם נָפַל לְתוֹכוֹ דָּגָן וְלֹא שָׁהָה בְּתוֹכוֹ מֵעֵת לְעֵת, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַכְּכָה בְּתוֹכָהּ — אֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ חִמּוּץ, וּמְדִיחוֹ וּמֻתָּר. אֲפִלּוּ אִם נִתְבַּקֵּעַ הַדָּגָן — יֵשׁ לְהַתִּיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב לְעִנְיַן חִטָּה שֶׁנִּמְצֵאת בְּתוֹךְ מֵי פֵּרוֹת, עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל מִי שֶׁרָקַק דָּם, אִם מְצָצוֹ בְּשִׁנָּיו כְּדֶרֶךְ הָרוֹקְקִים — הֲרֵי זֶה מַחְמִיץ, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא צְחִצּוּחֵי רֹק:

ג וְכֵיוָן שֶׁהָרֹק מַחְמִיץ, לְפִיכָךְ לֹא יִלְעֹס אָדָם חִטִּים וְיַנִּיחַ עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְחַמְּצוֹת עַל יְדֵי הָרֹק שֶׁבְּפִיו כְּשֶׁשּׁוֹהִין עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה שִׁעוּר מִיל, וְעוֹבֵר עֲלֵיהֶן בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא".

וַאֲפִלּוּ לְעָסָן וְהִנִּיחַ עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח — צָרִיךְ לְהַסִּירָן כְּשֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה שִׁשִּׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח, אֶלָּא אִם כֵּן כְּבָר נִסְרְחָה עַד שֶׁנִּפְסְלָה מֵאֲכִילַת כֶּלֶב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב:

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחִטִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל חִטִּים שֶׁל נָכְרִי שֶׁלְּעָסָן הַנָּכְרִי וְהִשְׁאִילָן לְיִשְׂרָאֵל לְהַנִּיחָן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ בְּפֶסַח — הֲרֵי זֶה מֻתָּר אִם אֵין אַחֲרָיוּתוֹ עַל הַיִּשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְזִכּוֹת בָּהֶם שֶׁיִּהְיֶה שֶׁלּוֹ, אֶלָּא עֲדַיִן הֵן בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי, וּלְכָךְ אֵינוֹ עוֹבֵר עֲלֵיהֶם בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא". וְאִם אֵין לַנָּכְרִי חִטִּים — יָכוֹל הַיִּשְׂרָאֵל לְהַקְנוֹת לוֹ חִטִּים וְיִלְעֲסֵן הַנָּכְרִי וְיַשְׁאִילֵן לְהַיִּשְׂרָאֵל.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא נֶהֱנֶה וּמִתְרַפֵּא מֵחַמֵּץ בְּפֶסַח — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהוּא שֹׁלֹא כְּדֶרֶךְ הֲנָאָתוֹ אֵין בּוֹ אִסּוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּבִמְקוֹם רְפוּאָה לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים:

ה וְכָל זֶה בְּמַכָּה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, אֲבָל אִם יֵּשׁ שָׁם חֲשַׁשׁ סַכָּנָה — מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הֶחְמֵץ מִשֶּׁלּוֹ לְרִפּוּאָה, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הָרִפּוּאָה יָדוּעַ אוֹ עַל פִּי מֻמְחֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קנ"ה.

וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֹלִי בְּבִטְנוֹ (שֶׁקּוֹרִין הַיי"ב מוט"ר) שֶׁרְפוּאָתוֹ שֶׁמְּבַשְּׁלִין שְׁעוֹרִין אוֹ שִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וּמַנִּיחִין עַל גַּבֵּי בִּטְנוֹ, אִם אֵרַע חֹלִי זֶה בְּפֶסַח וְיֵשׁ בּוֹ סַכָּנָה — מַרְתִּיחִין הַמַּיִם הֵיטֵב וְאַחַר כָּךְ חוֹלְטִין הַשְּׁעוֹרִין בְּתוֹכָן, וְשׁוּב אֵינָן בָּאִים לִידֵי חִמּוּץ, לְפִי שֶׁכָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּהֶתֵּר צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת. וְכֵן אִם אֶפְשָׁר לַחְלֹט הַשְּׁעוֹרִים בְּמֵי פֵּרוֹת — לֹא יַחְלִיטֵם בְּמַיִם, שֶׁהֲרֵי הַגְּאוֹנִים אָסְרוּ כָּל מִינֵי חֲלִיטָה בְּמַיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ד:

ו הַנּוֹתֵן שְׁעוֹרִים לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ בְּפֶסַח וְאַחַר כָּךְ מָצָא בָּהֶם רִיר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַבְּהֵמָה — צָרִיךְ לְבַעֲרָם שֶׁמָּא כְּבָר הֶחְמִיצוּ. וְאַף אִם לֹא שָׁהָה שִׁעוּר מִיל, מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא יְבַעֲרָם יָבוֹאוּ לִידֵי חִמּוּץ כְּשֶׁיִּשְׁהוּ שִׁעוּר מִיל וְיַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא", וְאִם תֹּאכְלֵם בְּהֶמְתּוֹ — נִמְצָא נֶהֱנֶה מֵחָמֵץ בְּפֶסַח. אֲבָל מִן הַסְּתָם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם יֵּשׁ בָּהֶם רִיר אִם לָאו — אֵין צָרִיךְ לְבַעֲרָם, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִסָּפֵק.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׂאָר מִינֵי בְּהֵמָה, חוּץ מִן הַבָּקָר, שֶׁדֶּרֶךְ הַבָּקָר לְהוֹצִיא רִיר בִּשְׁעַת אֲכִילָה, וּמִן הַסְּתָם יֵשׁ רִיר בְּמַה שֶּׁנִּשְׁתַּיֵּר מֵאֲכִילָתוֹ, לְפִיכָךְ יֵשׁ לִזָּהֵר לִתֵּן לוֹ לֶאֱכֹל מְעַט מְעַט בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִשְׁתַּיֵּר כְּלוּם מֵאֲכִילָתוֹ.

וְיֵשׁ מַחֲמִירִין גַּם בִּשְׂאָר מִינֵי בְּהֵמָה לִתֵּן לִפְנֵיהֶם מְעַט מְעַט. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

ז זֵעַת הַחוֹמָה — דִּינָהּ כְּמַיִם, כִּי הַחוֹמָה מִזֵּיעָה מִכֹּחַ הַמַּיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהּ. וְאַף זֵעַת כֹּתֶל שֶׁל עֵץ — דִּינָהּ כְּמַיִם, כִּי הָעֵץ מַזִּיעַ מִכֹּחַ הַמַּיִם שֶׁקִּבֵּל בְּעוֹדוֹ בְּמֻחְבָּר. וְכֵן זֵעַת בָּשָׂר יָבֵשׁ שֶׁמַּזִּיעַ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים — דִּינָהּ כְּמַיִם, כִּי הוּא מַזִּיעַ מִכֹּחַ הַמַּיִם שֶׁהוּדַּח בָּהֶן קֹדֶם מְלִיחָתוֹ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁזֵּעַת הַחוֹמָה וּבָשָׂר יָבֵשׁ אַף שֶׁהִיא בָּאָה מִכֹּחַ הַמַּיִם — אֵין דִּינָהּ כְּמַיִם, אֶלָּא כְּמֵי פֵּרוֹת. אֲבָל זֵעָה מִמַּיִם עַצְמָן, כְּגוֹן זֵעַת הַמֶּרְחָץ שֶׁהוּא מַזִּיעַ מֵהֶבֶל הַמַּיִם חַמִּין שֶׁבְּתוֹכָהּ — דִּינָהּ כְּמַיִם. אֲבָל אִם מַזִּיעַ מֵחֹם הָאוּר — דִּינָהּ כְּמֵי פֵּרוֹת.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּחֲמֵרֵי שְׁתֵּי הַסְּבָרוֹת לְעִנְיַן אֲכִילָה בְּפֶסַח, דְּהַיְינוּ שֶׁיֵּשׁ לִתֵּן עַל זֶעָה זוֹ חֲמֵרֵי מַיִם שֶׁהֵם בִּלְבַדָּן יְכוֹלִין לְהָבִיא לִידֵי חִמּוּץ, וְחֲמֵרֵי מֵי פֵּרוֹת שֶׁהֵם מְמַהֲרִין לְהַחְמִיץ עִם תַּעֲרֹבֶת מַיִם כָּל שֶׁהוּא יוֹתֵר מִמַּיִם בִּלְבַדָּן, וְאִם נָפְלוּ לְתוֹךְ הָעִסָּה — צָרִיךְ לֶאֱפוֹתָהּ מִיָּד.

אֲבָל לְעִנְיַן לְהַשְׁהוֹת עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — יֵשׁ לְהָקֵל כְּקַלֵּי ב' הַסְּבָרוֹת, שֶׁאִם נָפְלָה זֶעָה זוֹ בִּלְבַדָּהּ עַל הַקֶּמַח — יָכוֹל לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח. וְכֵן אִם נָפְלָה לְתוֹךְ עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם וְלֹא אֲפָאָהּ מִיָּד — יָכוֹל לְהַשְׁהוֹתָהּ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח:

ח אִם נָפְלוּ מַיִם עַל קֶמַח — יְסִיר מְקוֹם הַמְלֻחְלָח וְהַשְׁאָר מֻתָּר, אֲפִלּוּ נָפְלוּ הַמַּיִם בְּתוֹךְ הַפֶּסַח. וְטוֹב לְרַקְּדוֹ אַחַר כָּךְ. וְכֵן אִם שַׂק מָלֵא קֶמַח נִתְלַחְלֵחַ מִקְצָתוֹ מִמַּיִם — יֶאֱחֹז בְּיָדוֹ אֶת מְקוֹם הַמְלֻחְלָח עִם הַקֶּמַח שֶׁאָצְלוֹ עַד שֶׁיָּרִיק כָּל הַקֶּמַח שֶׁבַּשַּׂק וְאַחַר כָּךְ יְרַקְּדֶנּוּ.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן, כְּגוֹן שֶׁנִּתְלַחְלֵחַ בְּצִדּוֹ בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת — יְרַקֵּד כָּל הַקֶּמַח, וְכָל קֶמַח שֶׁנִּתְלַחְלֵחַ וְהָיָה כְּמוֹ עִסָּה יִשָּׁאֵר לְמַעְלָה, וְהַשְׁאָר מֻתָּר אֲפִלּוּ הוּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח.

וְאִם הוּא יוֹם טוֹב שֶׁאָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְרַקֵּד כָּל הַקֶּמַח אִם אֵין צָרִיךְ לְכָלּוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁהֲרֵי הוּא טוֹרֵחַ לְצֹרֶךְ הַחֹל — יְרַקְּדֶנּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, דְּכֵיוָן שֶׁכְּבָר נִרְקַד הַקֶּמַח פַּעַם אַחַת קֹדֶם יוֹם טוֹב וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַסְּבִין וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְרוֹקְדוֹ אֶלָּא כְּדֵי לְבַעֵר הֶחָמֵץ מִתּוֹכוֹ, אִם כֵּן אֵין כָּאן מְלָאכָה גְּמוּרָה אֶלָּא שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ו, וְהָאֲמִירָה לְנָכְרִי הוּא שְׁבוּת דְּשָׁבוּת, וְהִתִּירוּהוּ לְצֹרֶךְ מִצְוַת בִּעוּר חָמֵץ, שֶׁכְּשֶׁמֵּסִיר קֶמַח הַמְלֻחְלָח מִשְּׁאָר הַקֶּמַח וּמַשְׁלִיכוֹ אַרְצָה הוּא מִתְבַּעֵר מֵאֵלָיו עַל יְדֵי דְּרִיסַת הָרַגְלַיִם.

וְאִם הוּא רוֹצֶה יָכוֹל הוּא לִתֵּן כָּל הַקֶּמַח שֶׁבַּשַּׂק בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה לְנָכְרִי מִיָּד שֶׁנִּתְלַחְלֵחַ קֹדֶם שֶׁשָּׁהָה שִׁעוּר מִיל, וְאָז לֹא יִצְטָרֵךְ לְרַקְּדוֹ כְּלָל:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמּוֹעִיל רְקוּד? בִּזְמַן שֶׁהַקֶּמַח מְלֻחְלָח, אֲבָל אִם נִתְיַבֵּשׁ הַלַּחְלוּחִית בְּמָקוֹמוֹת הַרְבֵּה — אֵין רְקוּד מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ עַל הַקֶּמַח שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ שֶׁמָּא נִפְרַךְ וְנַעֲשָׂה מִמֶּנּוּ פֵּרוּרִין דַּקִּים וְהֵן יוֹצְאִין דֶּרֶךְ נְקָבֵי הַנָּפָה וּמִתְעָרְבִין בְּשְׁאָר

הַקֶּמַח.

וְאֵינָן בְּטֵלִים בְּתוֹכָהּ בְּשִׁשִּׁים, לְפִי שֶׁזֶּהוּ דּוֹמֶה לְתַעֲרֹבֶת יָבֵשׁ בְּלַח, שֶׁהֲרֵי הַקֶּמַח דִּינוֹ כְּלַח, לְפִי שֶׁהוּא נִמּוֹחַ וּמִתְפַּשֵּׁט וְנִבְלָל יָפֶה, וְהַפֵּרוּר אַף שֶׁהוּא דַּק כְּקֶמַח דִּינוֹ כְּיָבֵשׁ, לְפִי שֶׁהוּא גּוּשׁ אֶחָד וְאֵינוֹ נִמּוֹחַ וּמִתְפַּשֵּׁט, וּלְכָךְ אֵינוֹ נִבְלָל בְּתוֹךְ הַקֶּמַח אֶלָּא הוּא עוֹמֵד שָׁם בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵין זֶה נִקְרָא תַּעֲרֹבֶת, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל שָׁם.

וְאַף לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים (בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ד) שֶׁהַיָּבֵשׁ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּלַח בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָסִירוֹ מִשָּׁם, כְּגוֹן פֵּרוּר שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ רֹטֶב עָבֶה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְסַנְּנוֹ, הֲרֵי הוּא מִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים, דְּכֵיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהַפְרִיד הַפֵּרוּר מֵהָרֹטֶב, אַף שֶׁאֵינָן נִבְלָלִין זֶה בָּזֶה אֶלָּא הוּא עוֹמֵד בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הָרֹטֶב, הֲרֵי זֶה נִקְרָא תַּעֲרֹבֶת, מִכָּל מָקוֹם קֶמַח זֶה שֶׁיֵּשׁ פֵּרוּר חָמֵץ בְּתוֹכוֹ — אִי אֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח אַף שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ קוֹדֶם הַפֶּסַח, לְפִי שֶׁהַפֵּרוּר חוֹזֵר וְנֵעוֹר כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַפֶּסַח, שֶׁחָמֵץ בְּמַשֶּׁהוּ, שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְתַעֲרֹבֶת לַח בְּלַח שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים קוֹדֶם הַפֶּסַח שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁלַּח בְּלַח נִבְלָלִין זֶה בָּזֶה יָפֶה וְנַעֲשִׂין גּוּף אֶחָד מַמָּשׁ, וּלְכָךְ אֵין הַמִּתְבַּטֵּל חוֹזֵר וְנֵעוֹר כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה גּוּף אֶחָד עִם הַמְבַטֵּל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַפֵּרוּר שֶׁאֵינוֹ נִבְלָל בְּתוֹךְ הַקֶּמַח אֶלָּא הוּא עוֹמֵד שָׁם בְּעֵינוֹ — הֲרֵי הוּא חוֹזֵר וְנֵעוֹר:

י וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לֶאֱפוֹת הַמַּצּוֹת מִקֶּמַח זֶה קוֹדֶם הַפֶּסַח, וְנִמְצָא שֶׁנַּעֲשׂוּ הַפֵּרוּרִין עִם הַקֶּמַח גּוּף אֶחָד מַמָּשׁ עַל יְדֵי הָאֲפִיָּה קוֹדֶם הַפֶּסַח, וְשׁוּב אֵין חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחֹשׁ לְהָאוֹמְרִים שֶׁיָּבֵשׁ בְּלַח אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל כְּלָל, וְאִם כֵּן הַפֵּרוּר שֶׁהוּא יָבֵשׁ נֶקְשֶׁה אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בַּקֶּמַח אַף לְאַחַר הַלִּישָׁה וְהָאֲפִיָּה, שֶׁהֲרֵי אֵין בְּעִסַּת הַמַּצָּה פֵּרוּרִין יְבֵשִׁים שֶׁיִּתְבַּטְּלוּ פֵּרוּרֵי הֶחָמֵץ בְּתוֹכָם בְּרֹב כְּדֵין תַּעֲרֹבֶת יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין וּמַתִּירִין אִם רוֹצֶה לֶאֱפוֹת מַצּוֹת מִקֶּמַח זֶה קוֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁכְּבָר נַעֲשׂוּ אֵלּוּ הַפֵּרוּרִין גּוּף אֶחָד וְנִתְבַּטְּלוּ קוֹדֶם הַפֶּסַח וְשׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר, שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְתַעֲרֹבֶת יָבֵשׁ בְּלַח, מֵאַחַר שֶׁהַפֵּרוּר הוּא נַעֲשָׂה דַּק כְּקֶמַח, אֶלָּא שֶׁחוֹשְׁשִׁין לְהָאוֹמְרִים דְּקֶמַח שֶׁנִּתְעָרֵב בְּקֶמַח יֵשׁ לוֹ דִּין יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ שֶׁחוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים כֵּן, וּלְפִיכָךְ אִם אָפָה קוֹדֶם פֶּסַח — מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאֵינוֹ מָצוּי לִקְנוֹת קֶמַח אַחֵר אוֹ לִטְחֹן חִטִּים אֲחֵרִים. וּמִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לְהַחֲמִיר לִטֹּל מֵהַקֶּמַח וְלֶאֱכֹל קֹדֶם הַפֶּסַח, כְּדֵי לִתְלוֹת הַפֵּרוּרִין בְּמַה שֶּׁאָכַל כְּבָר, עַיֵּן סִימָן תכ"ט:

יא וּמִכָּל מָקוֹם, לְדִבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר לְהַשְׁהוֹת הַקֶּמַח לְאַחַר שֶׁרִקְדוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי אַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁתַּעֲרֹבֶת לַח בְּלַח שֶׁנִּתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח חוֹזֵר וְנֵעֹר בְּפֶסַח וְאָסוּר לְאָכְלוֹ, אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז.

וְאַף שֶׁיֵּשׁ לְהַחֲמִיר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁיְּבֵשׁ בְּלַח אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל, וְאִם כֵּן פֵּרוּרִין שֶׁבְּתוֹךְ הַקֶּמַח לֹא נִתְבַּטֵּל מֵעוֹלָם, וְהָיָה רָאוּי לֶאֱסֹר לְהַשְׁהוֹת הַקֶּמַח בְּפֶסַח שֶׁהַפֵּרוּרִים הֵם בְּתוֹכוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאָסוּר שְׁהִיָּה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים (שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם פֵּרוּר כְּזַיִת), וְגַם אֵין כָּאן חָמֵץ וַדַּאי אֶלָּא סָפֵק שֶׁמָּא יָצָא פֵּרוּר דֶּרֶךְ נְקֵבֵי הַנָּפָה, לְכָךְ יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁיְּבֵשׁ בְּלַח מִתְבַּטֵּל, וּכְבָר נִתְבַּטְּלוּ הַפֵּרוּרִים בְּתוֹךְ הַקֶּמַח קֹדֶם הַפֶּסַח, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ:

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּתְיַבֵּשׁ לַחְלוּחִית הַקֶּמַח קֹדֶם הַפֶּסַח אַף שֶׁרִקְדוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אֲבָל אִם נִתְיַבֵּשׁ בְּפֶסַח — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ אַף לְאַחַר שֶׁיְּרַקְּדֶנּוּ, שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִתְפָּרֵר לְתוֹכוֹ פֵּרוּרִים דַּקִּים, וַהֲרֵי נַעֲשָׂה תַּעֲרֹבֶת זֶה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, שֶׁהֲרֵי קֹדֶם הַפֶּסַח עֲדַיִן לֹא נִתְיַבֵּשׁ הַלַּחְלוּחִית, וְהָיָה אָז כְּמוֹ עִסָּה וְלֹא הָיָה מְעָרֵב כְּלָל בִּשְׁאָר הַקֶּמַח:

יג וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּתְיַבֵּשׁ הַלַּחְלוּחִית בְּמָקוֹמוֹת הָרְבֵּה, אֲבָל אִם נִתְיַבֵּשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד מִצִּדֵּי הַשַּׁק, אֲפִלּוּ נִתְיַבֵּשׁ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — יֶאֱחֹז בְּיָדוֹ אֶת הַמָּקוֹם שֶׁנִּתְלַחְלֵחַ וְנִתְיַבֵּשׁ בַּשַּׂק עִם הַקֶּמַח שֶׁאָצְלוֹ עַד שֶׁיּוֹרִיק כָּל הַקֶּמַח שֶׁבַּשַּׂק, וְאַחַר כָּךְ יְרַקְּדֶנּוּ. וְאִם לֹא רִקְּדוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הֵסִיר אֶת הַמָּקוֹם שֶׁנִּפְלוּ עָלָיו מַיִם:

יד וְכָל זֶה כְּשֶׁיָּדוּעַ שֶׁנִּתְלַחְלֵחַ מִמַּיִם, אֲבָל אִם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא בְּמֵי פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן מְבִיאִין לִידֵי חִמּוּץ — יֵשׁ לְהַתִּיר עַל יְדֵי רְקוּד אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, אַף אִם נִתְיַבֵּשׁ הַלַּחְלוּחִית בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, כִּי יֵשׁ כָּאן סְפֵק סְפֵקָא: שֶׁמָּא נִתְלַחְלֵחַ בְּמֵי פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן מְבִיאִין לִידֵי חִמּוּץ, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר מִמַּיִם, שֶׁמָּא לֹא נִתְעָרֵב כְּלוּם בְּהַקֶּמַח מִלַּחְלוּחִית שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ לְתוֹךְ שְׁאָר הַקֶּמַח.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לִמְצֹא קֶמַח אַחֵר לְפֶסַח — אֵין לִסְמֹךְ עַל הַסְּפֵּק סְפֵּיקָא לְאֵכֹל קֶמַח זֶה בְּפֶסַח, אֶלָּא יַצְנִיעֶנּוּ לְאַחַר הַפֶּסַח:

טו שַׁק מָלֵא קֶמַח שֶׁנִּשְׁכוּ בּוֹ הָעַכְבָּרִים, אֲפִלּוּ רוֹאֶה לַחְלוּחִית עַל הַקֶּמַח בַּמָּקוֹם הַנִּשּׁוּךְ שֶׁנִּתְלַחְלַח מֵרֹק שֶׁבְּפִי הָעַכְבָּר, וַאֲפִלּוּ נִתְיַבֵּשׁ הַלַּחְלוּחִית בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — יֶאֱחֹז בְּיָדוֹ אֶת מְקוֹם הַנִּשּׁוּךְ בַּשַּׁק עִם הַקֶּמַח שֶׁאָצְלוֹ וְיִקְשֹׁר שָׁם עַד שֶׁיְּרִיק כָּל הַקֶּמַח שֶׁבַּשַּׁק, וְאַחַר כָּךְ יְרַקְּדֶנּוּ.

וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא הָלְכוּ הָעַכְבָּרִים בְּכָל הַקֶּמַח שֶׁבַּשַּׁק וְאָכְלוּ שָׁם וְנִתְחַמֵּץ מֵהָרִיר שֶׁיָּצָא מִפִּיהֶם, לְפִי שֶׁאַף אִם אָכְלוּ שָׁם הַדָּבָר קָרוֹב לְוַדַּאי שֶׁלֹּא יָצָא רִיר מִפִּיהֶם, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָעַכְבָּר לְהוֹצִיא רִיר מִפִּיו בִּשְׁעַת אֲכִילָתוֹ.

אֲבָל הַקֶּמַח שֶׁבַּמָּקוֹם הַנִּשּׁוּךְ — יֵשׁ לְאָסְרוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹאֶה עָלָיו וְלֹא עַל הַשַּׁק שׁוּם לַחְלוּחִית.

וְאִם נִעֲנַע אֶת הַשַּׁק עַד שֶׁהַקֶּמַח שֶׁבַּמָּקוֹם הַנִּשּׁוּךְ נִתְעָרֵב בִּשְׁאָר הַקֶּמַח שֶׁבַּשַּׁק, אִם הוּא קֹדֶם הַפֶּסַח — יְרַקֵּד כָּל הַקֶּמַח וְיִשְׁהֶנָּה עַד לְאַחַר הַפֶּסַח. וְאִם הוּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּרְאֶה לָעַיִן שֶׁאָכַל הָעַכְבָּר קְצָת מִן הַקֶּמַח שֶׁבַּמָּקוֹם הַנִּשּׁוּךְ, אֲבָל אִם נָשַׁךְ רַק הַשַּׁק וְיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא לֹא אָכַל כְּלוּם מִן הַקֶּמַח — מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ אֲפִלּוּ נָשַׁךְ הַשַּׁק וְנִעֲנַע אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח.

וְאֵין צָרִיךְ לְרַקְּדוֹ כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נוֹלַד רֵעוּתָא בַּקֶּמַח עַצְמוֹ אֶלָּא בַּשַּׁק. אֲבָל אֵין לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ עַל יְדֵי רִקּוּד אִם נִעֲנַע אֶת הַשַּׁק, אֲפִלּוּ נִעֲנַע אוֹתוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח (כִּי הַקֶּמַח שֶׁבַּמָּקוֹם הַנִּשּׁוּךְ יֵשׁ בּוֹ חֲשָׁשׁ חִמּוּץ גָּמוּר, שֶׁהַדָּבָר קָרוֹב לְוַדַּאי שֶׁעַל יְדֵי דּחַק נְשִׁיכַת הָעַכְבָּר בַּשַּׁק יָצָא רֹק מִפִּיו עַל יְדֵי דּחַק הַנְּשִׁיכָה, וְאֶפְשָׁר שֶׁנָּפַל עַל הַקֶּמַח שֶׁאָצְלוֹ וְנִתְחַמֵּץ):

טז קֶמַח שֶׁנָּפַל עָלָיו דֶּלֶף הַיּוֹרֵד מִן הַגַּג אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ — אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ, שֶׁטִּרְדַּת הַדֶּלֶף מוֹנַעַ מִלְּהַחְמִיץ אֶת הַקֶּמַח הַשָּׁרוּי בְּמֵי הַדֶּלֶף. וְהוּא שֶׁהָיָה הַדֶּלֶף טוֹרֵד טִפָּה אַחַר טִפָּה מִיָּד בְּלִי הֶפְסֵק כְּלָל בֵּינְתַיִם. וְאִם הוּא מְסֻפָּק אִם הַדֶּלֶף טוֹרֵד אִם לָאו — אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה, וּכְשֶׁיִּפְסֹק טִרְדַּת הַדֶּלֶף — צָרִיךְ

לְלוּשׁוֹ מִיָּד וְלֶאֱפוֹתוֹ, וְאִם שָׁהָא שִׁעוּר מִיל — הֲרֵי זֶה אָסוּר.
וְכֵן דָּגָן שֶׁהַדֶּלֶף טוֹרֵד עָלָיו אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ, וּכְשֶׁיִּפְסֹק טִרְדַּת הַדֶּלֶף — צָרִיךְ לְטָחֲנוֹ מִיָּד:

סימן תסז

א דִּין חִטִּים שֶׁנִּפַּל עֲלֵיהֶם מַיִם וְתַבְשִׁיל שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹכוֹ חִטָּה וּבוֹ ס"ה סְעִיפִים:
כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג שֶׁמִּדִּין הַגְּמָרָא מַתִּיר לִלְתּוֹת אֶת הַחִטִּים, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁבּוֹלֵל אוֹתָם בְּמַיִם אֵינָן בָּאִים לִידֵי חִמּוּץ מִן הַסְּתָם כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְבַּקְּעוּ, שֶׁעֵסֶק הַבְּלִילָה מִן הַסְּתָם הוּא מוֹנֵעַ אוֹתָן מִלְּהַחְמִיץ. אֲבָל אִם רוֹאֶה אוֹתָן שֶׁנִּתְבַּקְּעוּ בִּשְׁעַת הַלְּתִיתָה — הֲרֵי הֵן אֲסוּרוֹת מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהַבְּקִיעַ הוּא סִימָן שֶׁהֵן קְרוֹבוֹת לְהַחְמִיץ, וּבְוַדַּאי יַחְמִיצוּ תֵּכֶף וּמִיָּד חִמּוּץ גָּמוּר שֶׁחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת:
ב אֲבָל לְאַחַר גְּמַר הַלְּתִיתָה שֶׁשּׁוּב אֵינוֹ עוֹסֵק בָּהֶן בְּיָדַיִם, אִם הֵן שׁוֹהִין בַּמַּיִם שִׁעוּר מִיל — יְכוֹלִין הֵן לָבֹא לִידֵי חִמּוּץ גָּמוּר בְּלֹא בְּקִיעַ, וּלְפִיכָךְ הֵן אֲסוּרוֹת מִן הַתּוֹרָה מִסָּפֵק, שֶׁמָּא כְּבָר הֶחְמִיצוּ. וְכֵן כָּל דָּגָן שֶׁנָּפְלוּ עָלָיו מַיִם אֲפִלּוּ מוּעָטִים, וַאֲפִלּוּ הָיוּ גְּשָׁמִים מְזַלְּפִין עָלָיו זְלִיפָה מוּעֶטֶת, אִם שָׁהָה לַחֲלוּחִית הַמַּיִם עָלָיו שִׁעוּר מִיל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְרַכֵּךְ בַּמַּיִם אֶלָּא הוּא קָשֶׁה כְּמוֹ שֶׁהָיָה — הֲרֵי זֶה אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא נִתְבַּקֵּעַ.

אֶלָּא מוֹכְרוֹ מִעַט מִעַט לְנָכְרִים, בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ לִתְלוֹת שֶׁיֹּאכְלוּהוּ הַנָּכְרִים קֹדֶם הַפֶּסַח, אֲבָל לֹא יִמְכֹּר מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה לְנָכְרִי אֶחָד, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחֲזֹר הַנָּכְרִי וְיִמְכְּרֶנּוּ אוֹ יִתְּנֶנּוּ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁנָּפְלוּ עָלָיו מַיִם וְיֹאכְלֶנּוּ הַיִּשְׂרָאֵל בְּפֶסַח, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמּוֹכְרוֹ מִעַט מִעַט יֵשׁ כָּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל: שֶׁמָּא יֹאכְלֶנּוּ הַנָּכְרִי בְּעַצְמוֹ וְלֹא יִמְכֹּר וְיִתֵּן מִמֶּנּוּ לְיִשְׂרָאֵל, וְאַף אִם יַחֲזֹר הַנָּכְרִי וְיִמְכֹּר הַמַּעַט הַזֶּה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר — יֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁיֹּאכַל הַיִּשְׂרָאֵל כָּל הַמַּעַט הַזֶּה קֹדֶם הַפֶּסַח:
ג וְאִם רוֹצֶה לְמָכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ מוֹכְרוֹ מִעַט מִעַט — צָרִיךְ הוּא לְהוֹדִיעַ לְהַקּוֹנִים שֶׁנָּפְלוּ עָלָיו מַיִם וְלֹא יֹאכְלוּהוּ בְּפֶסַח, שֶׁאִם לֹא יוֹדִיעֵם יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִשַּׂיֵּר אֶחָד מֵהֶם מֵהַמַּעַט הַזֶּה לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח. אֲבָל כְּשֶׁמּוֹדִיעַ לְהַקּוֹנִים שֶׁנָּפְלוּ עָלָיו מַיִם — יָכוֹל

לִמְכֹּר אֲפִלּוּ הַרְבֵּה לְאָדָם אֶחָד, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח הַלּוֹקֵחַ מַה שֶּׁהוֹדִיעוֹ הַמּוֹכֵר וְיֹאכַל מִמֶּנָּה בְּפֶסַח:

ד וְכָל זֶה בְּדָגָן שֶׁלֹּא נִתְבַּקֵּעַ שֶׁאֵין חִמּוּצוֹ נִכָּר, אֲבָל אִם נִתְבַּקֵּעַ שֶׁחִמּוּצוֹ נִכָּר — יָכוֹל לִמְכֹּר אֲפִלּוּ הַרְבֵּה לְנָכְרִי אֶחָד. וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יִטְחֲנֵם הַנָּכְרִי וְלֹא יִהְיֶה חִמּוּצָם נִכָּר וַאֲחַר כָּךְ יִמְכֹּר מֵהַקֶּמַח לְיִשְׂרָאֵל וְיֹאכְלֶנָּה בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁכְּבָר אָסְרוּ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לִקַּח מִנָּכְרִי קֶמַח לְפֶסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ג.

וְיֵשׁ אוֹסְרִין לִמְכֹּר הַרְבֵּה לְנָכְרִי אֶחָד, שֶׁחוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִטְחֲנֵם הַנָּכְרִי וְלֹא יְהֵא חִמּוּצָם נִכָּר וְיִמְכֹּר הַקֶּמַח לְיִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הַקֶּמַח עַד לְאַחַר הַפֶּסַח וְיַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא". וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה.

אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כְּגוֹן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח דָּגָן הַרְבֵּה שֶׁנִּתְבַּקֵּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְמָכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין הַיִּשְׂרָאֵל קוֹנֶה חֲמֵץ הַרְבֵּה בְּעֶרֶב פֶּסַח — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְיָכוֹל לְמָכְרוֹ כֻּלּוֹ לְנָכְרִי אֶחָד (שֶׁהֲרֵי אַף אִם יִטְחֲנוֹ הַנָּכְרִי וְיִמְכֹּר הַקֶּמַח לְיִשְׂרָאֵל אַחַר זְמַן אִסּוּר חָמֵץ — לֹא יַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה", לְפִי שֶׁהוּא מֻקָּח טָעוּת, שֶׁאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַקֶּמַח הוּא מִדָּגָן שֶׁנִּפְלוּ עָלָיו מַיִם — לֹא הָיָה לוֹקְחוֹ, שֶׁמִּן הַסְּתָם אֵין נֹחַ לְאָדָם לִקְנוֹת דָּבָר הָאָסוּר לוֹ לִקְנוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח. וְאִם יִמְכְּרֶנּוּ לְיִשְׂרָאֵל קוֹדֶם זְמַן אִסּוּר חָמֵץ גַּם כֵּן — לֹא יַעֲבֹר עָלָיו בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְבַטֵּל בְּסוֹף שָׁעָה ה' כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ד. וְעוֹד, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין אָדָם עוֹבֵר בְּ"בַל יֵרָאֶה" וּ"בַל יִמָּצֵא" אֶלָּא עַל חָמֵצוֹ הַיָּדוּעַ לוֹ אֲבָל לֹא עַל חָמֵצוֹ שֶׁאֵין יָדוּעַ לוֹ, וְקֶמַח זֶה אֵין הַלּוֹקְחוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חָמֵץ).

אֲבָל אִם לֹא נִתְבַּקֵּעַ — לֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי מְכִירָה חֲלוּטָה, אֶלָּא יִמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי הַמַּכִּירוֹ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁלֹּא יִגַּע בַּחֲמֵצוֹ אֶלָּא יִשְׁמְרֶנּוּ לוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח וְיַחֲזִירֶנּוּ לוֹ וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ח, אוֹ יְבַקֵּשׁ מִנָּכְרִי אַחֵר שֶׁיִּקַּח שְׁוֶה מָנֶה בְּמֵאתַיִם וְיַבְטִיחַ לוֹ שֶׁיַּחֲזֹר וְיִקַּח מִמֶּנּוּ לְאַחַר הַפֶּסַח וְיִתֵּן לוֹ רֶוַח כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, שֶׁמַּעֲתָּה אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִמְכְּרֶנּוּ הַנָּכְרִי לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יַפְסִיד הַנָּכְרִי מָעוֹתָיו. מִכָּל מָקוֹם, אֵין לִסְמֹךְ עַל הַתִּרִים הַלָּלוּ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה:

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁשָּׁהָה לַחְלוּחִית הַמַּיִם עַל הַדָּגָן שִׁעוּר מִיל, אֲבָל קֹדֶם לָכֵן, אֲפִלּוּ דָּגָן הַרְבֵּה שֶׁנִּשְׁרָה בַּמַּיִם בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — יָכוֹל לְמָכְרוֹ כֻּלּוֹ לְנָכְרִי אֶחָד קֹדֶם שֶׁיִּשְׁהֶה שִׁעוּר מִיל, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְחַמֵּץ וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה:

ו יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח חִטִּים מִנָּכְרִי וְאַחַר כָּךְ הָיָה הַנָּכְרִי מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ שֶׁרְחַץ הַחִטִּים בְּמַיִם — הֲרֵי הֵן מֻתָּרוֹת, שֶׁאֵין הַנָּכְרִי נֶאֱמָן בָּזֶה שֶׁאָמַר לְאַחַר שֶׁמְּכָרָם וְיָצְאוּ מִתַּחַת יָדוֹ.

אֲבָל אִם אָמַר כֵּן בִּשְׁעַת הַמֶּכֶר בְּעוֹדָן בְּיָדוֹ — נֶאֱמָן אֲפִלּוּ לֹא הָיָה מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ. וְאִם הַנָּכְרִי הוּא מֻחְזָק לְנֶאֱמָן בְּעֵינָיו, אַף אִם אָמַר כֵּן לְאַחַר שֶׁמְּכָרָן — אֲסוּרִין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ:

ז דָּגָן שֶׁנִּטְבַּע בַּנָּהָר וְשָׁהָה שָׁם שִׁעוּר מִיל אוֹ יוֹתֵר, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַכֵּךְ בַּמַּיִם וְקָרוֹב לְהִתְבַּקֵּעַ — אֵינוֹ חָמֵץ וַדַּאי אֶלָּא סָפֵק. לְפִיכָךְ, אִם נִתְנַגֵּב וְנִתְיַבֵּשׁ וְנִתְעָרֵב בְּדָגָן אַחֵר הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ נִתְעָרֵב בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — יֵשׁ מַתִּירִין הַתַּעֲרֹבֶת אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, שֶׁהֲרֵי בְּכָל אִסּוּרֵי תוֹרָה יָבֵשׁ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּיָבֵשׁ בָּטֵל בְּרֹב, אֶלָּא שֶׁבְּחָמֵץ בְּפֶסַח הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים לֶאֱסֹר בְּמַשֶּׁהוּ, וְלֹא הֶחֱמִירוּ אֶלָּא בְּחָמֵץ וַדַּאי אֲבָל לֹא בִּסְפֵק חָמֵץ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹסְרִין אִם כְּבָר הָיָה מְרֻכָּךְ קֹדֶם שֶׁנִּתְעָרֵב. וְכֵן הַמִּנְהָג בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ כְּמוֹ שֶׁ[יְ]תֻבָּאֵר.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כְּגוֹן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא נָכְרִי לְמָכְרוֹ לוֹ חוּץ מִדְּמֵי אִסּוּר שֶׁבּוֹ (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז) — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהַתִּיר לְהַשְׁהוֹת הַתַּעֲרֹבֶת עַד לְאַחַר הַפֶּסַח אֲפִלּוּ נַעֲשָׂה הַתַּעֲרֹבֶת בְּתוֹךְ הַפֶּסַח. אֲבָל אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה — אֵין לְהָקֵל אֲפִלּוּ נַעֲשָׂה קֹדֶם הַפֶּסַח, אֶלָּא יַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ב וְתנ"ג בְּדָגָן שֶׁנִּתְחַמֵּץ חִמּוּץ גָּמוּר וְאַחַר כָּךְ נִתְעָרֵב, עַיֵּן שָׁם:

ח דָּגָן שֶׁהָיָה מֻנָּח בַּעֲלִיָּה וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים דֶּרֶךְ הַגַּג לְתוֹךְ הָעֲלִיָּה וְנִתְלַחְלְחוּ מִקְצָת הַחִטִּים — אוֹתָן שֶׁנִּתְלַחְלְחוּ אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתָן, וְהַשְּׁאָר אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק בָּהֶן שֶׁמָּא יָרְדוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים וְאַחַר כָּךְ נִתְנַגְּבוּ — אַף עַל פִּי כֵן הֵן מֻתָּרוֹת אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵקָא: שֶׁמָּא לֹא יָרְדוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר יָרְדוּ, שֶׁמָּא לֹא נִתְחַמְּצוּ. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לִמְצֹא חִטִּים אֲחֵרִים לְפֶסַח — אֵין לוֹ לִסְמֹךְ עַל הַסְּפֵק

סְפֵקָא לֶאֱכֹל מֵהֶם בְּפֶסַח, אֶלָּא יַשְׁהֶה אוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ הֶפְסֵד בְּשׁהִיָּתָן:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁרָאָה שֶׁנִּתְלַחְלְחוּ מִקְצָת הַחִטִּים שֶׁבַּעֲלִיָּה, שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִתְלַחְלְחוּ גַּם הַשְּׁאָר וְאַחַר כָּךְ נִתְנַגְּבוּ. אֲבָל אִם לֹא נִתְלַחְלְחוּ בַּעֲלִיָּה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַרְבֵּה מְבֻקָּעוֹת שֶׁנִּתְבַּקְּעוּ בְּעוֹדָן בַּגְּדִישׁ מֵחֲמַת הַגְּשָׁמִים שֶׁיָּרְדוּ עֲלֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם הַשְּׁאָר שֶׁלֹּא נִתְבַּקְּעוּ מֻתָּרוֹת אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁהַדָּבָר מָצוּי שֶׁבִּשְׁעַת הַגְּשָׁמִים עֶלְיוֹנוֹת הַגְּדִישׁ וְתַחְתּוֹנוֹת מִתְחַמֵּץ וּמִתְבַּקֵּעַ וְאֵין הַמַּיִם נוֹגְעִין בְּאֶמְצָעִיתוֹ כְּלָל:

י שָׁנָה שֶׁרַבּוּ בוֹ הַגְּשָׁמִים וְיָרְדוּ עַל הָעֲרֵמוֹת שֶׁבַּשָּׂדוֹת עַד שֶׁקְּצָת מֵהַשִּׁבֳּלִים שֶׁעַל הָעֲרֵמוֹת הָיוּ מַעֲלִין צְמָחִים — אַף עַל פִּי כֵן אֵין חוֹשְׁשִׁין לְסָתָם חִטִּים שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה כָּל שֶׁאֵין רוֹאִין בָּהֶם סִימַן חִמּוּץ, לְפִי שֶׁאָנוּ הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב וְאֵין הָרֹב מַחְמִיצִין. וְאַף אוֹתָם עֲרֵמוֹת שֶׁרָאִינוּ שֶׁנָּפְלוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים — תּוֹלִין לְהָקֵל, שֶׁמָּא לֹא נִכְנְסוּ הַגְּשָׁמִים אֶלָּא בַּשִּׁבֳּלִים הָעֶלְיוֹנִים אֲבָל לֹא בְּבֶטֶן הָעֲרֵמָה, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר נִכְנְסוּ, שֶׁמָּא לֹא הִסְפִּיקוּ לְהַחְמִיץ:

יא חִטִּים שֶׁבָּאוּ בִּסְפִינָה, אִם הֵם יְבֵשׁוֹת וְקָשׁוֹת וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ מֵרְאִיתָן — אֵין מַחֲזִיקִין בָּהֶן אִסּוּר מִסָּפֵק לוֹמַר: שֶׁמָּא בָּאוּ בַּמַּיִם וְאַחַר כָּךְ נִתְנַגְּבוּ וְנִתְיַבְּשׁוּ. אֲבָל אִם נִשְׁתַּנָּה מַרְאִיתָן אוֹ שֶׁהֵן לַחוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְרַכְּכוּ — אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתָן:

יב דָּגָן שֶׁמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע, אִם נִתְיַבֵּשׁ לְגַמְרֵי וְאֵין צָרִיךְ עוֹד לִינֹק מִן הָאָרֶץ — הֲרֵי הוּא כְּתָלוּשׁ וּמֻתָּר בְּכַד, וְיָכוֹל לָבֹא לִידֵי חִמּוּץ אִם יֵרְדוּ עָלָיו גְּשָׁמִים:

יג יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בּוֹרוֹת מְלֵאִים חִטִּים — נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ו, עַיֵּן שָׁם:

יד נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל דְּבַשׁ בְּפֶסַח, שֶׁחוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עֵרְבוּ בּוֹ קֶמַח מֵחִטִּים שֶׁנִּרְחֲצוּ בְּמַיִם קֹדֶם הַטְּחִינָה. וַאֲפִלּוּ דְּבַשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁרָדָה אוֹתוֹ מְכַוֶּרֶת שֶׁלּוֹ וְיָדוּעַ לוֹ שֶׁלֹּא נִתְעָרֵב בּוֹ קֶמַח — אַף עַל פִּי כֵן אֵין לְאָכְלוֹ וְלֹא לִתְּנוֹ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל וְלֹא לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מַשְׁקֶה מֵי דְּבַשׁ (שֻׁלְחָן עָרוּךְ מע"ד) בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

אֲבָל קֹדֶם הַפֶּסַח, אֲפִלּוּ דְּבַשׁ שֶׁל נָכְרִי — מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מַשְׁקֶה מֵי דְּבַשׁ לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח, שֶׁאַף אִם נִתְעָרֵב מְעַט קֶמַח בְּתוֹךְ הַדְּבַשׁ — הֲרֵי הוּא מִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים בְּתוֹךְ

הַמַּשְׁקֶה קוֹדֶם הַפֶּסַח, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּפֶסַח.

וַאֲפִלּוּ דָּבָשׁ בִּפְנֵי עַצְמוֹ שֶׁבִּשְׁלוֹ קוֹדֶם הַפֶּסַח — מֻתָּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, שֶׁאַף אִם הָיָה בְּתוֹכוֹ מְעַט חָמֵץ — הֲרֵי הוּא נִתְבַּטֵּל בְּתוֹכוֹ בְּשִׁשִּׁים, כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא חֲשַׁשׁ חִמּוּץ.

וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ בִּמְקוֹם מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב:

טו וְכָל זֶה בִּדְבַשׁ שֶׁמִּבִּיאִין בִּכְלֵים קְטַנִּים, שֶׁכְּבָר הֻבְדַּל מִן הַשַּׁעֲוָה, וּלְכָךְ יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא עֵרְבוּ בּוֹ קֶמַח כְּדֵי שֶׁאַף הַקֶּמַח יִתְהַפֵּךְ לִדְבַשׁ, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַדְּבַשׁ לְהַחֲזִיר אֶת הַדָּבָר הַנּוֹפֵל לְתוֹכוֹ וּלְהָפְכוֹ לִדְבַשׁ. אֲבָל דְּבַשׁ שֶׁמִּבִּיאִין בְּחָבִיּוֹת מִן הַכַּוֶּרֶת שֶׁעֲדַיִן הוּא מְעֹרָב בְּתוֹךְ הַשַּׁעֲוָה — אֵין דֶּרֶךְ לְעָרֵב בּוֹ קֶמַח, וּלְכָךְ מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מַשְׁקֶה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אוֹ לְאָכְלוֹ בְּעֵינוֹ.

וְיֵשׁ מַחְמִירִין שֶׁלֹּא לְאָכְלוֹ בְּעֵינוֹ, וְשֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מַשְׁקֶה בְּפֶסַח. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם שֶׁלֹּא לְאָכְלוֹ בְּעֵינוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִתְבַּשֵּׁל קוֹדֶם הַפֶּסַח.

אֲבָל לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מַשְׁקֶה, הַמֵּקֵל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין לָנוּ שְׁתִיָּה אַחֶרֶת בְּפֶסַח — לֹא הִפְסִיד, וְשֶׁבַח כְּבוֹד יוֹם טוֹב בְּיָדוֹ:

טז וְכָל זֶה בִּסְתָם מְקוֹמוֹת, אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁיְּדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְעָרֵב בַּדְּבַשׁ שׁוּם קֶמַח — יֵשׁ לְהַתִּיר שָׁם אֲפִלּוּ הַדְּבַשׁ שֶׁהֻבְדַּל מֵהַשַּׁעֲוָה אַף לְאָכְלוֹ בְּעֵינוֹ.

וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁיְּדוּעַ שֶׁדֶּרֶךְ הַנָּכְרִים לְעָרֵב הַרְבֵּה קֶמַח בַּדְּבַשׁ עַד שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ בַּדְּבַשׁ שֶׁהֻבְדַּל מֵהַשַּׁעֲוָה שֶׁמָּא עֵרְבוּ בּוֹ כָּל כָּךְ קֶמַח עַד שֶׁאֵין בְּהַדְּבַשׁ שִׁשִּׁים כְּנֶגְדּוֹ — אֵין לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מַשְׁקֶה אֲפִלּוּ קוֹדֶם הַפֶּסַח.

אֲבָל מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח. וְאִם נָפַל לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל בְּפֶסַח — הֲרֵי הוּא מִתְבַּטֵּל אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים אִם יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁכָּל אִסּוּר שֶׁנּוֹפֵל לְתוֹךְ הַדְּבַשׁ וְנִתְהַפֵּךְ לִהְיוֹת דְּבַשׁ נִפְקָע אִסּוּרוֹ מִמֶּנּוּ וַהֲרֵי הוּא הֶתֵּר גָּמוּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא זוֹ לְהָקֵל אֶלָּא כְּשֶׁאֵין יָדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁעֵרְבוּ קֶמַח חָמֵץ בִּדְבַשׁ זֶה שֶׁרוֹצֶה לְהַשְׁהוֹתוֹ, אוֹ בִּדְבַשׁ זֶה שֶׁנָּפַל מִמֶּנּוּ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, שֶׁיֵּשׁ בְּדְבַשׁ זֶה הַרְבֵּה צְדָדִים לְהָקֵל בְּלֹא סְבָרָא זוֹ, שֶׁמָּא לֹא עֵרְבוּ בּוֹ קֶמַח כְּלָל, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר עֵרְבוּ,

שֶׁמָּא הַקֶּמַח הוּא מֻחְטִים שֶׁלֹּא נִרְחֲצוּ, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר נִרְחֲצוּ, שֶׁמָּא לֹא נִתְחַמְּצוּ, שֶׁאַף שֶׁשָּׁהוּ הַחִטִּים הַרְבֵּה בְּמַיִם אֵינָן חָמֵץ וַדַּאי אֶלָּא סָפֵק כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל אִם יָדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁעֵרְבוּ קֶמַח חָמֵץ (עַיֵּן סִימָן תנ"ג) אַף שֶׁנִּתְהַפֵּךְ לִדְבַשׁ — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ. וְאִם נָפַל לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל — אוֹסֵר תַּעֲרֻבְתּוֹ בְּמַשֶּׁהוּ אַף בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וּמְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב:

יז נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּפֶסַח עַד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת כָּל מִינֵי גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִין וּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ לְפַזֵּר קֶמַח עַל הַגְּרוֹגָרוֹת בְּשָׁעָה שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתָן, וְהַצִּמּוּקִין רְגִילִין לְעָרְבָם עִם הַגְּרוֹגָרוֹת בְּשָׁעָה שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתָן, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת הַיְבֵשִׁים רְגִילִין לְפַזֵּר עֲלֵיהֶם קֶמַח, וְגַם יֵשׁ שֶׁרְגִילִין לְיַבְּשָׁם בְּתַנּוּר, וּפְעָמִים שֶׁמְּיַבְּשִׁין בּוֹ לְאַחַר שֶׁאָפוּ בּוֹ לֶחֶם חָמֵץ.

אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁאֵין בָּהֶם חֲשַׁשׁ חִמּוּץ, כְּגוֹן שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְנִזְהַר בָּהֶם מֵחָמֵץ — אֵין לְהַחֲמִיר בָּהֶם:

יח וַאֲפִלּוּ נִתְיַבְּשׁוּ בְּיַד הַנָּכְרִי, אִם נָפְלוּ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל — אֵינָן אוֹסְרִין אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּהַתַּבְשִׁיל שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּם.

וְאַף לְכַתְּחִלָּה נוֹהֲגִין הֶתֵּר בִּקְצָת מְקוֹמוֹת לַעֲשׂוֹת מֵהֶם מַשְׁקֶה בְּפֶסַח, דְּהַיְנוּ שֶׁשּׁוֹרִין אוֹתָם בְּמַיִם עַד שֶׁנִּקְלָט טַעְמָן בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְשׁוֹתִין הַמַּיִם בְּפֶסַח, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין בָּהֶם אֶלָּא חֲשָׁשׁ בְּעָלְמָא — אֵין מַחֲמִירִין כָּל כָּךְ לֶאֱסֹר אַף מֵי שְׁרִיָּתָן.

אֲבָל אֵין מְקִילִין כָּל כָּךְ לְבַשֵּׁל אוֹתָם בְּפֶסַח כְּדֵי לִשְׁתּוֹת מֵי בִּשּׁוּלָם בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל נִקְלָט טַעְמָם בַּמַּיִם יוֹתֵר מֵעַל יְדֵי שְׁרִיָּה. וּבִמְקָצָת מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר בְּמֵי שְׁרִיָּתָן כְּמוֹ בְּמֵי בִּשּׁוּלָן, אֶלָּא אִם כֵּן שְׁרָאָן וּבִשְּׁלָן קֹדֶם הַפֶּסַח:

יט הַצּוֹעֵר הֶעָשׂוּי כְּכוֹבַע (שֶׁקּוֹרִין הוט צוקר) — אֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ חָמֵץ, וּמֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּפֶסַח.

וְאַף עַל פִּי כֵן נוֹהֲגִין לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי קֹדֶם הַפֶּסַח. וּבְדִיעֲבַד שֶׁשָּׁכַח וְהִשְׁהָה אוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת מֻתָּר לְאָכְלוֹ. וְאִם נִזְכַּר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — יָכוֹל לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי. וְאִם נָפַל לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל — אֵינוֹ אוֹסֵר אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים:

כ אֲבָל הַצּוֹקֶר הַמְבֻשָּׁל הַנָּחְתָּךְ לַחֲתִיכוֹת (שֶׁקּוֹרִין צוקר קאנדיל), וְכֵן מִינֵי בְּלִילוֹת צוֹקֶר שֶׁמְּחַפִּין בָּהֶם מִינֵי פֵּרוֹת וּבְשָׂמִים — יֵשׁ בָּהֶם חֲשָׁשׁ חִמּוּץ, וְאֵין לְהַשְׁהוֹתָם בְּפֶסַח, וְאֵין לְאָכְלָם אֶפְלוּ בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נָפְלוּ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל — אֵינָן אוֹסְרִין אֶפְלוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים אִם יֵשׁ שָׁם הֶפֵּסֵד מְרֻבֶּה אוֹ מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב. וְכֵן אִם עָבַר וְהִשְׁהָה אוֹתָם עַד לְאַחַר הַפֶּסַח — יֵשׁ לְהַתִּירָם בַּהֲנָאָה.

וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה יֵשׁ לְהַתִּיר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ כָּאן הַרְבֵּה צְדָדִים לְהָקֵל: שֶׁמָּא לֹא עֵרְבוּ בָּהֶם קֶמַח, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר עֵרְבוּ, שֶׁמָּא נִתְבַּטֵּל בָּהֶם בְּשִׁשִּׁים, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר לֹא נִתְבַּטֵּל, שֶׁמָּא הַקֶּמַח הוּא מֻחְטִים שֶׁלֹּא נִרְחֲצוּ, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר נִרְחֲצוּ שֶׁמָּא לֹא נִתְחַמְּצוּ. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא בִּשְּׁלוּ הַצּוֹקֶר בִּכְלִים חֲמוּצִים, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי יֵשׁ מַתִּירִין דָּבָר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בִּכְלִי חָמֵץ קֹדֶם הַפֶּסַח אֲפִלּוּ לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז:

כא נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל צִפֹּרֶן (שֶׁקּוֹרִין נעגלי"ך) וְכַרְכֹּם (שֶׁקּוֹרִין זאפרי"ן), לְפִי שֶׁבּוֹחֲשִׁין קֶמַח עִם מַיִם וּמְזַלְּפִין עַל הַכַּרְכֹּם בְּשָׁעָה שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתָם, וְהַצִּפֹּרֶן שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּמֵי שְׂעוֹרִים קֹדֶם שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתוֹ:

כב וְאַף כַּרְכֹּם הַגָּדֵל בְּגִנַּת בֵּיתוֹ וְנִזְהַר בּוֹ מֵחָמֵץ — נוֹהֲגִין בּוֹ אִסּוּר, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁהַכַּרְכֹּם אֵינוֹ מָצוּי בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ וְיִסְבְּרוּ שֶׁהוּא כַּרְכֹּם הַבָּא מִמָּקוֹם מְחֻזָּקִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן שְׂאָר כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְנִזְהַר בָּהֶם מֵחָמֵץ שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין בָּהֶם לְמַרְאִית הָעַיִן, לְפִי שֶׁהֵם מְצוּיִין וְהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁלִּפְעָמִים מְיַבְּשִׁין אוֹתָם עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל:

כג כֵּלִים הַצְּבוּעִים בְּכַרְכֹּם נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּפֶסַח. וְכַרְכֹּם וְצִפֹּרֶן שֶׁנָּפְלוּ לְתַבְשִׁיל אֵינָן אוֹסְרִין תַּעֲרֻבְתָּם אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים:

כד הַטאב"ק דֶּרֶךְ לִשְׁרוֹתוֹ בְּשֵׂכָר בִּקְצָת מְקוֹמוֹת — צָרִיךְ לְסָגְרוֹ בְּחֶדֶר אוֹ לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה לְפָנָיו. וְכֵן הַכַּרְכֹּם בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין בּוֹ אִסּוּר:

כה חִטָּה אוֹ שְׂעוֹרָה שֶׁנִּמְצֵאת בְּתַבְשִׁיל בְּפֶסַח, אִם הִיא מְבֻקַּעַת מַמָּשׁ — כָּל הַתַּבְשִׁיל אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה, שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ. אֲבָל אִם אֵינָהּ מְבֻקַּעַת מַמָּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַכְּכָה וְהִיא קְרוֹבָה לְהִתְבַּקֵּעַ — יֵשׁ מַתִּירִין הַתַּבְשִׁיל אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה אִם יֵשׁ בּוֹ שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּהּ, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא נִתְבַּקְּעָה עֲדַיִן אֵינָהּ חָמֵץ וַדַּאי אֶלָּא סָפֵק, וְלֹא הֶחֱמִירוּ לֶאֱסֹר

בְּמַשֶּׁהוּ אֶלָּא בְּחָמֵץ וַדַּאי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנִּתְרַכֵּךְ בְּמַיִם כָּל כָּךְ עַד שֶׁהוּא רָאוּי לְהִתְבַּקֵּעַ — הֲרֵי זֶה חָמֵץ וַדַּאי מִן הַתּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְבַּקֵּעַ עֲדַיִן, לְפִי שֶׁבְּוַדַּאי יָבוֹא לִידֵי חִמּוּץ תֵּכֶף וּמִיָּד. וּלְפִי שֶׁעַכְשָׁו אֵין אָנוּ בְּקִיאִין מַה נִּקְרָא רָאוּי לְהִתְבַּקֵּעַ, לְפִיכָךְ כָּל שֶׁנִּתְרַכְּכָה הַחִטָּה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְבַּקְּעָה — נֶאֱסָר כָּל הַתַּבְשִׁיל אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה. וְאִם נִתְעָרֵב מַשֶּׁהוּ מִתַּבְשִׁיל זֶה לְתַבְשִׁילִין אֲחֵרִים — כֻּלָּם נֶאֱסָרִים בַּהֲנָאָה. וְגַם כָּל הַכֵּלִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּתַבְשִׁילִין אֵלּוּ בְּעוֹדָן חַמִּין שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ — צָרִיךְ לְהַצְנִיעָן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז בְּחָמֵץ וַדַּאי, עַיֵּן שָׁם. וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ, וְאֵין לְשַׁנּוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהַתִּיר הַתַּעֲרֹבֶת בַּהֲנָאָה, אוֹ לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח לְאַחַר שֶׁיָּסִיר מִשָּׁם אֶת הַחִטָּה וִיבַעֲרֶנָּה.

וְכָל זֶה כְּשֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל חִטָּה אוֹ שְׂעוֹרָה מְרֻכֶּכֶת, אוֹ שֶׁנִּתְרַכְּכָה בְּתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל. אֲבָל אִם לֹא נִתְרַכְּכָה — אֵינָהּ אוֹסֶרֶת כְּלָל אֶת הַתַּבְשִׁיל אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה:

כו וַאֲפִלּוּ חִטָּה מְבֻקַּעַת שֶׁנִּמְצֵאת בְּתַבְשִׁיל, שֶׁהַתַּבְשִׁיל אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה לְדִבְרֵי הַכֹּל, מִכָּל מָקוֹם יָכוֹל לְמָכְרָהּ לְנָכְרִי לְאַחַר שֶׁהֵסִיר הַחִטָּה מִמֶּנּוּ אִם הוּא חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז.

וְיֵשׁ אוֹסְרִין. וְכֵן הַמִּנְהָג בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ, וְאֵין לְשַׁנּוֹת אֶלָּא בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין הַחִטָּה בְּקוּעָה — יֵשׁ לְהַתִּיר לְמִכֹּר לְנָכְרִי אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה מְאֹד. אֲבָל אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה כְּלָל — אֵין לְהָקֵל:

כז כְּשֶׁרוֹצֶה לְמָכְרוֹ — צָרִיךְ לְמָכְרוֹ תֵּכֶף וּמִיָּד שֶׁנּוֹדַע הַתַּעֲרֹבֶת, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּפֶסַח מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְאִם הוּא שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב — יוּכַל לִתְּנוֹ לְנָכְרִי בְּמַתָּנָה לְדִבְרֵי הַמַּתִּירִין לְמָכְרוֹ בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לִתֵּן מְזוֹנוֹת לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ה:

כח וְאִם עָבַר וְהִשְׁהָה אוֹתָם עַד שְׁמִינִי שֶׁל פֶּסַח, אֲפִלּוּ הָיְתָה הַחִטָּה בְּקוּעָה — יָכוֹל לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נַעֲשָׂה הַתַּעֲרוֹבוֹת בְּיוֹם שְׁמִינִי שֶׁל פֶּסַח, שֶׁרַשַּׁאי לְהַשְׁהוֹתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לִתְּנוֹ לְנָכְרִי לְדִבְרֵי הַמַּתִּירִין, דְּכֵיוָן שֶׁיּוֹם שְׁמִינִי אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא הֶחֱמִירוּ בּוֹ כָּל כָּךְ לֶאֱסֹר לְהַשְׁהוֹת תַּעֲרֹבֶת חָמֵץ מַשֶּׁהוּ. אֲבָל הֶחָמֵץ מַשֶּׁהוּ עַצְמוֹ — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם שְׁמִינִי, אֶלָּא יַעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ו, עַיֵּן שָׁם:

כט אַף עַל פִּי שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ אוֹסֵר בְּצוֹנֵן, כְּגוֹן אִם נִמְצֵאת חִטָּה בְּקוּעָה בְּפֶסַח בְּמַיִם אוֹ בְּיַיִן צוֹנְנִים — הֲרֵי הֵם מֻתָּרִין אִם יָדוּעַ שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה בְּתוֹכָם מֵעֵת לְעֵת, לְפִי שֶׁהַצּוֹנֵן אֵינוֹ מַפְלִיט וּמַבְלִיעַ כְּלוּם, וְלֹא נִפְלַט מִן הַחִטָּה אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ לְתוֹךְ הַיַּיִן אוֹ הַמַּיִם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נָפְלָה לְתוֹכָם פְּרוּסַת לֶחֶם אוֹ עִסָּה, אֲפִלּוּ נָפְלָה קֹדֶם הַפֶּסַח וְהֻסִּירָהּ מִשָּׁם קֹדֶם הַפֶּסַח — אָסוּר לִשְׁתּוֹתָם בְּפֶסַח, אֶלָּא אִם כֵּן סְנָנָם קֹדֶם הַפֶּסַח, לְפִי שֶׁהַלֶּחֶם וְהָעִסָּה עֲשׂוּיִין לְהִתְפָּרֵר, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִשְׁאֲרוּ פֵּרוּרִין בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְהַיַּיִן (עַיֵּן סִימָן תמ"ז).

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁהַצּוֹנֵן מַפְלִיט וּמַבְלִיעַ מַשֶּׁהוּ, וְאִם נִמְצֵאת חִטָּה בְּקוּעָה בְּמַיִם שֶׁשָּׁרוּ בָהֶם בָּשָׂר בְּפֶסַח — הַבָּשָׂר אָסוּר, לְפִי שֶׁהַמַּיִם מַפְלִיטִין טַעַם מַשֶּׁהוּ מִן הַחִטָּה וּמַבְלִיעִין בַּבָּשָׂר אַף שֶׁלֹּא שָׁהָה בְּתוֹכָם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהַמַּיִם אֲסוּרִים, וְאִם בִּשֵּׁל בָּהּ תַּבְשִׁיל — הַתַּבְשִׁיל אָסוּר, וַאֲפִלּוּ לֹא נִתְבַּקְּעָה הַחִטָּה אֶלָּא שֶׁנִּתְרַכְּכָה בַּמַּיִם הַלָּלוּ שֶׁנָּפְלָה לְתוֹכָם, אוֹ שֶׁנָּפְלָה לְתוֹכָם כְּשֶׁהִיא מְרֻכֶּכֶת — הֲרֵי הִיא כְּאִלּוּ נִתְבַּקְּעָה לְפִי מִנְהָג מְדִינוֹת אֵלּוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ל וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲמִיר — אֵין לְשַׁנּוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק, שֶׁאָז יֵשׁ לְהָקֵל אֲפִלּוּ בְּחִטָּה בְּקוּעָה.

וְכֵן אִם יֵשׁ שָׁם עוֹד צַד אֶחָד לְהָקֵל, כְּגוֹן שֶׁנִּמְצֵאת הַחִטָּה בַּמַּיִם לְאַחַר שֶׁהֻסִּירוּ מִשָּׁם הַבָּשָׂר שֶׁנִּשְׁרָה בְּתוֹכָם, שֶׁיֵּשׁ לִתְלוֹת וְלוֹמַר שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַבָּשָׂר הָיָה שָׁרוּי בַּמַּיִם לֹא הָיְתָה שָׁם חִטָּה, וְאַחַר שֶׁהֻסִּירוּהוּ מִשָּׁם נָפְלָה הַחִטָּה שָׁמָּה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

וְכֵן אִם נָטַל מַיִם מִמַּיִם [אֵלּוּ] קוֹדֶם שֶׁנִּמְצֵאת בָּהֶם הַחִטָּה וּבִשֵּׁל בָּהֶם תַּבְשִׁיל — הַתַּבְשִׁיל מֻתָּר אֲפִלּוּ הָיְתָה הַחִטָּה בְּקוּעָה:

לא וַאֲפִלּוּ מַיִם חַמִּין שֶׁנִּמְצֵאת בָּהֶן חִטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַכְּכָה אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ בְּקוּעָה — יֵשׁ לְהַתִּיר הַתַּבְשִׁיל שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהֶם קוֹדֶם שֶׁמָּצְאוּ בָּהֶם חִטָּה, מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵקָא: שֶׁמָּא אַחַר כָּךְ נָפְלָה שָׁמָּה הַחִטָּה, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר קוֹדֶם לָכֵן נָפְלָה, שֶׁמָּא לֹא נִתְרַכְּכָה עַד עַתָּה. וּבְלֹא נִתְרַכְּכָה — אֵין לֶאֱסֹר הַתַּבְשִׁיל אֲפִלּוּ לְפִי מִנְהָגֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

לב אֲבָל חָמֵץ גָּמוּר, כְּגוֹן לֶחֶם אוֹ עִסָּה אוֹ חִטָּה בְּקוּעָה שֶׁנִּמְצְאוּ בְּמַיִם חַמִּים, אֲפִלּוּ הֵם בְּתוֹךְ כְּלִי שֵׁנִי — יֵשׁ לֶאֱסֹר אַף הַתַּבְשִׁיל שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהּ קוֹדֶם שֶׁנִּמְצָא בָּהֶם הֶחָמֵץ. וַאֲפִלּוּ בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וּמְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב — אֵין לְהַקֵּל. וְאַף לְהַשְׁהוֹתוֹ אָסוּר. לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם הָיָה כְּבָר הֶחָמֵץ בְּתוֹךְ הַמַּיִם כְּשֶׁנִּטְלוּ מֵהֶם לְבַשֵּׁל הַתַּבְשִׁיל, שֶׁכָּל הָאִסּוּרִין אָנוּ דָּנִין אוֹתָן כִּשְׁעַת מְצִיאָתָן לְמַפְרֵעַ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁאָנוּ מוֹצְאִין אִסּוּר בְּמָקוֹם אֶחָד — אָנוּ מַחֲזִיקִין אִסּוּר בַּמָּקוֹם הַזֶּה לְמַפְרֵעַ, וְאוֹמְרִים: כָּאן נִמְצָא הָאִסּוּר עַכְשָׁו, וְכָאן הָיָה כְּבָר קוֹדֶם לָכֵן. וְאֵין זֶה נִקְרָא סָפֵק, אֶלָּא לְעִנְיַן שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם עוֹד סָפֵק אֶחָד — הֲרֵי זֶה נִקְרָא סְפֵק סְפֵקָא.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נִתְעָרֵב מַשֶּׁהוּ מִתַּבְשִׁיל זֶה בְּתַבְשִׁיל אַחֵר — יֵשׁ לְהַתִּיר אוֹתוֹ תַּבְשִׁיל אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה אִם יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וּמְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב:

לג וְכֵן בָּשָׂר שֶׁנִּשְׁרָה בַּחַמִּין הַלָּלוּ קוֹדֶם שֶׁנִּמְצָא בָּהֶם הֶחָמֵץ — אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתוֹ. וְאִם נִמְצָא בָּהֶם חִטָּה שֶׁאֵינָהּ בְּקוּעָה — יֵשׁ לְהַתִּיר הַבָּשָׂר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹסְרִין הַבָּשָׂר שֶׁנִּשְׁרָה בָּהֶם אוֹ הַתַּבְשִׁיל שֶׁבִּשְּׁלוּ בָּהֶם אַף שֶׁנִּמְצָא בָּהֶם חִטָּה שֶׁאֵינָהּ בְּקוּעָה אֶלָּא שֶׁנִּתְרַכְּכָה לְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וְלֹא מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב.

וְאַף לְפִי דִּבְרֵיהֶם מֻתָּר לְמִכֹּר הַבָּשָׂר אוֹ הַתַּבְשִׁיל לְנָכְרִי, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן סְפֵק סְפֵקָא לְהָקֵל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר — אֵין מַחֲמִירִין כָּל כָּךְ לֶאֱסֹר אַף הַמְּכִירָה לְנָכְרִי, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין אַף הַתַּבְשִׁיל שֶׁנִּמְצָא בּוֹ חִטָּה בְּקוּעָה:

לד וְכָל זֶה בִּבְשַׂר בְּהֵמָה וְחַיָּה אוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׂר עוֹף אֲבָל שֶׁהַחִטָּה שֶׁנִּמְצֵאת בַּמַּיִם הִיא שְׁלֵמָה, אֲבָל אִם נִשְׁרָה בְּשַׂר עוֹף בְּמַיִם חַמִּין אֲפִלּוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן וּלְאַחַר שֶׁסִּלְּקוּהוּ מִשָּׁם מָצְאוּ שָׁם חִטָּה שְׁבוּרָה, אֲפִלּוּ הִיא בְּקוּעָה — יֵשׁ לְהַתִּיר הָעוֹף אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵקָא: שֶׁמָּא עַתָּה נָפְלָה הַחִטָּה שָׁם לְאַחַר שֶׁסִּלְּקוּ הָעוֹף מִשָּׁם, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר קֹדֶם לָכֵן הָיְתָה שָׁם, שֶׁמָּא הָיָה חִטָּה זוֹ כְּבָר בִּמְעֵי הָעוֹף וְנִתְעַכֵּל כְּבָר בְּמֵעָיו עַד שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וְשׁוּב אֵין בָּהּ אִסּוּר חָמֵץ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וּמִמֵּעָיו נָפְלָה לְבָשָׂרוֹ וּמִבְּשָׂרוֹ נָפְלָה לְתוֹךְ הַמַּיִם שֶׁנִּמְצֵאת בָּהֶם:

לה חִטָּה בְּקוּעָה שֶׁנִּמְצֵאת בְּפֶסַח בְּעִסָּה אוֹ בְּמַצָּה אֲפוּיָה — יֵשׁ רוֹצִים לְהָקֵל לְהַתִּיר כָּל הַמַּצָּה וְהָעִסָּה, לְפִי שֶׁהַחִטָּה שֶׁנִּתְבַּקְּעָה אֵינָהּ חָמֵץ גָּמוּר מִיָּד שֶׁנִּתְבַּקְּעָה אֶלָּא הִיא קְרוֹבָה לְהַחְמִיץ, וְתֵכֶף וּמִיָּד תָּבוֹא לִידֵי חִמּוּץ גָּמוּר, וְחִטָּה זוֹ שֶׁנִּמְצֵאת בָּעִסָּה אוֹ בַּמַּצָּה בְּוַדַּאי עֲדַיִן לֹא בָּאָה לִידֵי חִמּוּץ, שֶׁהֲרֵי מִן הַסְּתָם לֹא נָפְלָה לְתוֹךְ הָעִסָּה בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה עוֹסֵק בָּהּ בְּלִישָׁה וַעֲרִיכָה, שֶׁהֲרֵי הָיָה רוֹאֶה אוֹתָהּ וּמְסִירָהּ, אֶלָּא בְּוַדַּאי נָפְלָה לְתוֹךְ הַקֶּמַח קֹדֶם הַלִּישָׁה, וְאָז בְּוַדַּאי לֹא הֶחְמִיצָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין שָׁם מַיִם, וְגַם אַחַר כָּךְ שֶׁנִּלּוֹשׁ הַקֶּמַח בְּמַיִם בְּוַדַּאי גַּם כֵּן לֹא הֶחְמִיצָה הַחִטָּה, שֶׁהַחִטָּה הִיא קָשָׁה וְאֵינָהּ מִתְהֶרֶת לְהַחְמִיץ כְּמוֹ הָעִסָּה, וְכֵיוָן שֶׁהָעִסָּה לֹא הֶחְמִיצָה כָּל שֶׁכֵּן הַחִטָּה.

וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הָיְתָה הַחִטָּה כְּבָר בְּקוּעָה קֹדֶם שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ הַקֶּמַח, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מְסֻפָּק לוֹמַר שֶׁכְּבָר בָּאָה בַּמַּיִם וְנִתְבַּקְּעָה קֹדֶם שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ הַקֶּמַח, אֶלָּא תּוֹלִין שֶׁנִּתְבַּקְּעָה מֵחֲמַת הַמַּיִם שֶׁבְּעִסָּה זוֹ שֶׁנִּמְצֵאת בָּהּ, וְכֵיוָן שֶׁהָעִסָּה לֹא נִתְחַמְּצָה גַּם הַחִטָּה לֹא נִתְחַמְּצָה.

וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הָיְתָה חִטָּה זוֹ בְּתוֹךְ הַמַּיִם שֶׁלָּשׁוּ בָּהֶם הָעִסָּה וּכְבָר נִתְבַּקְּעָה שָׁם בְּתוֹךְ הַמַּיִם קֹדֶם שֶׁבָּאָה לְעִסָּה זוֹ, לְפִי שֶׁרְגִילִין יִשְׂרָאֵל לִשְׁמֹר יָפֶה אֶת הַמַּיִם שֶׁנִּשְׁאֲבוּ לְלִישַׁת הַמַּצָּה שֶׁלֹּא יִפֹּל לְתוֹכָם שׁוּם דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ה:

לו וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְהָסִיר מִן הָעִסָּה אוֹ מֵהַמַּצָּה כְּדֵי נְטִילַת מָקוֹם, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּסִיר בְּמָקוֹם מַגָּעָהּ שֶׁל הַחִטָּה בְּרֹחַב גּוּדָל מִכָּל סְבִיבוֹתֶיהָ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא הָיְתָה הַחִטָּה כְּבָר בְּקוּעָה כְּשֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ הָעִסָּה, וְאוֹסֶרֶת אֶת הָעִסָּה בְּמָקוֹם מַגָּעָהּ. וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח אֵינוֹ אוֹסֵר בְּצוֹנֵן, מִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי דּוֹחַק הַלִּישָׁה

מִתְמַצֶּה וְנִסְחָט מֵהַחִטָּה לְתוֹךְ הָעִסָּה כְּרוֹחַב גּוּדֶל מִכָּל סְבִיבוֹתֶיהָ. וּלְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ הַדִּין כֵּן אֲפִלּוּ אִם לֹא נִתְבַּקְּעָה הַחִטָּה אֶלָּא שֶׁנִּתְרַכְּכָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נִמְצֵאת חִטָּה בְּקוּעָה בָּעִסָּה, וּלְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ אֲפִלּוּ לֹא נִתְבַּקְּעָה אֶלָּא שֶׁנִּתְרַכְּכָה — כָּל הָעִסָּה אֲסוּרָה, לְפִי שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם אֶחָד בִּלְבַד נִבְקְעָה הַחִטָּה, אֶלָּא כָּאן וְכָאן בִּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה דֶּרֶךְ גִּלְגּוּלָהּ שֶׁל עִסָּה, וּבְכָל מָקוֹם וּמָקוֹם יֵשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא נִסְחַט לְשָׁם מַשֶּׁהוּ מֵהַחִטָּה, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לְאָסְרָהּ כֻּלָּהּ אִם הוּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, שֶׁחֲמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ. אֲבָל קֹדֶם הַפֶּסַח אֵין צָרִיךְ לְהַסִּיר מִמֶּנָּה אֶלָּא כְּדֵי נְטִילַת מָקוֹם בִּלְבַד. וְאַף אִם נִמְצֵאת בָּהּ לְאַחַר אֲפִיָּתָהּ, דַּי בִּנְטִילַת מָקוֹם בִּלְבַד (עַיִן סִימָן תס"א).

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְכֵן נוֹהֲגִין. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּהֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ שְׁעַת הַדְּחָק יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הַשְּׁנִיָּה. וְאַף בְּתוֹךְ הַפֶּסַח דֵּי בִּנְטִילַת מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף נְטִילַת מָקוֹם אֵין צָרִיךְ:

לז וְאִם חָתַךְ עִסָּה אַחַת גְּדוֹלָה לְמַצּוֹת הַרְבֵּה וְנִמְצֵאת חִטָּה בְּקוּעָה בְּאַחַת מִן הַמַּצּוֹת, בֵּין שֶׁנִּמְצֵאת בָּהּ לְאַחַר אֲפִיָּתָהּ, בֵּין שֶׁנִּמְצֵאת בָּהּ בְּעוֹדָהּ בָּצֵק — הֵיא אֲסוּרָה אִם נִלּוֹשָׁה בָּהּ הַחִטָּה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וּשְׁאָר הַמַּצּוֹת מֻתָּרוֹת.

וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הָיְתָה חִטָּה זוֹ בְּתוֹךְ הָעִסָּה הַגְּדוֹלָה וְנֶאֱסְרָה כֻּלָּהּ, אֶלָּא תּוֹלִין לְהָקֵל לוֹמַר: לְאַחַר שֶׁנֶּחְתְּכָה מִמֶּנָּה הַמַּצָּה נָפְלָה הַחִטָּה לְתוֹךְ מַצָּה אַחַת מֵהֶן, לְפִי שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים: כָּאן נִמְצֵאת הַחִטָּה עַכְשָׁו בְּמַצָּה זוֹ — כָּאן הָיְתָה בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁנִּפְלָה, וְלֹא נָפְלָה מֵעוֹלָם לְתוֹךְ עִסָּה הַגְּדוֹלָה, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם:

לח וְאִם הַחִטָּה הִיא מְלֵאָה מַיִם וּמְלֵחָה מֵעֲבָר אֶל עֵבֶר, אִם כֵּן נִרְאֶה שֶׁהָיְתָה בַּמַּיִם וּבָעִסָּה הַגְּדוֹלָה, לָכֵן יֵשׁ לְאָסְרָהּ כָּל הַמַּצּוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁהָיְתָה בְּמָקוֹם אַחֵר בְּלוּעָה מִמַּיִם וְנָפְלָה עַכְשָׁו לְתוֹךְ מַצָּה זוֹ — תּוֹלִין לְהָקֵל אִם יֵשׁ בְּמַה לִּתְלוֹת (שֶׁלְּעוֹלָם תּוֹלִין בַּמָּצוּי, בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחֲמִיר, וְאֵינוֹ נִקְרָא סָפֵק אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לִתְלוֹת בָּזֶה כְּמוֹ בָזֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה):

לט אֲבָל מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִזְּמַן לִזְמַן בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּגוֹן מִי שֶׁחָתַךְ עִסָּה גְּדוֹלָה לְמַצּוֹת הַרְבֵּה וְחִלְּקָן לִבְנֵי אָדָם הַרְבֵּה וְנִתְפַּזְּרוּ אִישׁ לִמְקוֹמוֹ לַעֲשׂוֹתָן וּמַצָּה אַחַת הוֹתִיר בְּיָדוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁחָתַךְ אֶת הָעִסָּה וְנִמְצֵאת בָּהּ חִטָּה — כֻּלָּם אֲסוּרוֹת, שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין

שֶׁמָּא הָיְתָה בָּהּ הַחִטָּה קוֹדֶם לָכֵן, כְּשֶׁהָיוּ עֲדַיִן כָּל הַמַּצּוֹת מְחֻבָּרוֹת עִמָּהּ קוֹדֶם שֶׁנִּחְתְּכוּ מִמֶּנָּה, וְנֶאֱסְרוּ כֻּלָּם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין הַחִטָּה בְּקוּעָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַכְּכָה — יֵשׁ לְהַתִּיר לְמִכֹּר שְׁאָר הַמַּצּוֹת לְנָכְרִי, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן הַרְבֵּה צְדָדִים לְהָקֵל: שֶׁמָּא לֹא נִתְחַמְּצָה הַחִטָּה, וְשֶׁמָּא נָפְלָה שָׁמָּה לְאַחַר שֶׁנִּחְתְּכוּ שְׁאָר הַמַּצּוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין זֶה סְפֵק סְפֵקָא גָּמוּר לְהַתִּירָם אַף בַּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁהַסָּפֵק שֶׁמָּא לֹא נִתְחַמְּצָה הוּא סָפֵק מֻחָמַת חֶסְרוֹן יְדִיעָה, דְּכֵיוָן שֶׁנִּתְרַכְּכָה אֵין אָנוּ בְּקִיאִין אִם הִיא רְאוּיָה לְהִתְבַּקֵּעַ אִם לָאו כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְכָל סָפֵק שֶׁהוּא מֻחָמַת חֶסְרוֹן יְדִיעָה — אֵינוֹ נִקְרָא סָפֵק כְּלָל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה, וְאֵינוֹ מוֹעִיל אֶלָּא לְהַתִּיר הַמְכִירָה לְנָכְרִי, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּחִטָּה בְּקוּעָה:

מ וְכֵן כְּרוּב מָלִיחַ הַכָּבוּשׁ בְּחָבִית וְנָטַל מִעַט צִיר מִן הֶחָבִית לְתוֹךְ הַקְּעָרָה וְנִמְצֵאת חִטָּה בְּקוּעָה בַּקְּעָרָה — הַכְּרוּב שֶׁבֶּחָבִית מֻתָּר, שֶׁאָנוּ תּוֹלִין שֶׁלְּתוֹךְ הַקְּעָרָה נָפְלָה וְלֹא הָיְתָה מֵעוֹלָם בֶּחָבִית, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.

אֲבָל אִם נִמְצֵאת חִטָּה בְּקוּעָה בֶּחָבִית לְאַחַר שֶׁנִּתַּן מִמֶּנָּה לְתוֹךְ הַקְּעָרָה — גַּם הַכְּרוּב שֶׁבַּקְּעָרָה אָסוּר, שֶׁמַּחֲזִיקִין אִסּוּר מִזְּמַן לִזְמַן, וְשֶׁמָּא הָיְתָה הַחִטָּה בֶּחָבִית קוֹדֶם שֶׁנִּתְּנוּ מִמֶּנָּה לַקְּעָרָה, וְנֶאֱסַר אָז כָּל מַה שֶּׁבֶּחָבִית אַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח אֵינוֹ אוֹסֵר בְּצוֹנֵן, שֶׁיֵּשׁ לְחֹשׁ שֶׁמָּא נִכְבְּשָׁה הַחִטָּה מֵעֵת לְעֵת בְּתוֹךְ הֶחָבִית, וְכָל הַכָּבוּשׁ מֵעֵת לְעֵת — הֲרֵי הוּא כִּמְבֻשָּׁל.

וְאֵין לְהַתִּיר מַה שֶּׁבַּקְּעָרָה מִכֹּחַ סָפֵק סְפֵקָא, שֶׁמָּא עַתָּה נָפְלָה הַחִטָּה לְתוֹךְ הֶחָבִית לְאַחַר שֶׁכְּבָר נָתַן מִמֶּנָּה לְתוֹךְ הַקְּעָרָה, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר קוֹדֶם לָכֵן נָפְלָה שֶׁמָּא לֹא שָׁהֲתָה שָׁמָּה מֵעֵת לְעֵת, דְּכֵיוָן שֶׁמַּחֲזִיקִין אִסּוּר מִזְּמַן לִזְמַן, אָנוּ אוֹמְרִים שֶׁחִטָּה זוֹ שֶׁנִּמְצֵאת עַתָּה בֶּחָבִית כְּבָר הָיְתָה שָׁם בֶּחָבִית מִזְּמַן מְרֻבֶּה יוֹתֵר מִמֵּעֵת לְעֵת, וּמִמֵּילָא נֶאֱסַר גַּם מַה שֶּׁנִּתְּנוּ מִמֶּנָּה לְתוֹךְ הַקְּעָרָה בְּתוֹךְ זֶה הַזְּמַן, וְאֵין כָּאן סָפֵק סְפֵקָא כְּלָל:

מא וְכָל זֶה כְּשֶׁהַחִטָּה מְבֻקַּעַת, אֲבָל אִם לֹא נִתְבַּקְּעָה הַחִטָּה — יֵשׁ לְהַתִּיר מַה שֶּׁבֶּחָבִית אִם יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, מִכֹּחַ סָפֵק סְפֵקָא: שֶׁמָּא נָפְלָה שָׁם תּוֹךְ מֵעֵת לְעֵת, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר נָפְלָה קוֹדֶם לָכֵן, שֶׁמָּא לֹא נִתְרַכְּכָה עַד תּוֹךְ מֵעֵת לְעֵת:

מב וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּמְצָא הַחִטָּה בְּתוֹךְ הַצִּיר שֶׁבָּחֲבִית, אֲבָל אִם נִמְצָא עַל גַּבֵּי חֲתִיכַת כְּרוּב וְאֵין הַצִּיר עוֹלֶה עַל גַּבָּהּ — אֵין בָּהּ דִּין כָּבוּשׁ כְּלָל, אֶלָּא דִּין מָלִיחַ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

מג מִי שֶׁפָּרַס חֲתִיכַת מַצָּה קְטַנָּה מֵחֲתִיכַת מַצָּה גְּדוֹלָה וּנְתָנָהּ לְתוֹךְ פִּיו, וְנָטַל חֲתִיכַת בָּשָׂר קְטַנָּה מֵהַבָּשָׂר צוֹנֵן הַמֻּנָּח לְפָנָיו וּנְתָנָהּ גַּם כֵּן לְתוֹךְ פִּיו וּלְעָסָן יַחַד, וְהִרְגִּישׁ בְּפִיו שֶׁיֵּשׁ שָׁם חִטָּה, וְנָטַל הַמַּאֲכָל מִפִּיו וְרָאָה שָׁם חִטָּה בְּקוּעָה, וְאֵין נִכָּר אִם הָיְתָה בַּמַּצָּה אוֹ בַּבָּשָׂר — יֵשׁ לְהַתִּיר הַבָּשָׂר שֶׁנִּשְׁאַר מֻנָּח לְפָנָיו, שֶׁאָנוּ תּוֹלִין שֶׁנִּפְלָה הַחִטָּה עָלָיו לְאַחַר שֶׁהִנִּיחוֹ לְפָנָיו, וְאָז הָיָה צוֹנֵן, וְצוֹנֵן יָבֵשׁ בְּלֹא רֹטֶב אֵינוֹ אוֹסֵר לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נָפְלָה עָלָיו בְּעוֹדוֹ רוֹתֵחַ בַּקְּדֵרָה אוֹ בַּקְּעָרָה, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְגַם חֲתִיכַת מַצָּה הַגְּדוֹלָה יֵשׁ לְהַתִּיר אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא הָיְתָה הַחִטָּה בְּתוֹךְ הַמַּצָּה בְּפִיו, וּבְוַדַּאי לֹא נָפְלָה עָלֶיהָ לְאַחַר הָאֲפִיָּה, שֶׁהֲרֵי הָיְתָה מִתְגַּלְגֶּלֶת וְיוֹרֶדֶת, אֶלָּא נָפְלָה עָלֶיהָ קֹדֶם אֲפִיָּתָהּ בִּשְׁעַת לִישָׁתָהּ, וְנֶאֱסֶרֶת כָּל הַמַּצָּה אִם נֶאֱפֵית בְּתוֹךְ הַפֶּסַח שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשֶּׁהוּ (עַיֵּן סִימָן תס"א).

מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר מַשֶּׁהוּ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — תּוֹלִין לְהָקֵל שֶׁלֹּא הָיְתָה הַחִטָּה מֵעוֹלָם בְּתוֹךְ הַמַּצָּה אֶלָּא בְּתוֹךְ הַבָּשָׂר לְאַחַר שֶׁנִּצְטַנֵּן, וּשְׁנֵיהֶם מֻתָּרִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְהָסִיר כְּדֵי נְטִילַת מָקוֹם מֵחֲתִיכַת מַצָּה הַגְּדוֹלָה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁפָּרַס מִמֶּנָּה הַחֲתִיכָה קְטַנָּה, שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא הָיְתָה הַחִטָּה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וְנֶאֱסַר שָׁם כְּדֵי נְטִילַת מָקוֹם מִן הַמַּצָּה, לְפִי שֶׁנִּפְלַט טַעַם הַחִטָּה לְשָׁם, וְטַעַם הוּא כְּעִקָּר מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ח:

מד וְכָל זֶה כְּשֶׁהַבָּשָׂר הַמֻּנָּח לְפָנָיו הָיָה צוֹנֵן כְּבָר כְּשֶׁהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם זֶה, אֲבָל אִם הִנִּיחוֹ לְפָנָיו כְּשֶׁהוּא רוֹתֵחַ בַּקְּעָרָה שֶׁהוּא כְּלִי שֵׁנִי — אָסוּר (אוֹ אֻפְלוּ לֹא הָיָה שָׁם רֹטֶב לְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר), שֶׁהֲרֵי מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִזְּמַן לִזְמַן.

וְאֵין לְהַתִּיר מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵקָא: שֶׁמָּא חִטָּה זוֹ הָיְתָה בַּמַּצָּה שֶׁבְּפִיו, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר בַּבָּשָׂר שֶׁמָּא נָפְלָה עָלָיו לְאַחַר שֶׁנִּצְטַנֵּן, שֶׁאִם כֵּן, צָרִיךְ אַתָּה לֶאֱסֹר אֶת הַמַּצָּה קֹדֶם שֶׁתַּתִּיר אֶת הַבָּשָׂר, וּמָה רָאִיתָ לְהַתִּיר הַבָּשָׂר וְלוֹמַר שֶׁהַחִטָּה הָיְתָה בַּמַּצָּה וְלֶאֱסֹר הַמַּצָּה? שֶׁמָּא הָיְתָה בַּבָּשָׂר וְהַמַּצָּה מֻתֶּרֶת, שֶׁכָּל סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל.

וְאִם תַּתִּיר אֶת הַמַּצָּה אִי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר אֶת הַבָּשָׂר, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא סְפֵק אֶחָד לְהָקֵל,

דְּהַיְנוּ שֶׁמָּא נָפְלָה עָלָיו לְאַחַר שֶׁנִּצְטַנֵּן, וְאֵין מְקִלִּין מִסָּפֵק זֶה בִּלְבַד, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּמָקוֹם אֶחָד מִזְּמַן לִזְמַן, וְכֵיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְךָ לְהַתִּיר שְׁנֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי בְּוַדַּאי הָיְתָה הַחִטָּה בְּאֶחָד מֵהֶם — צָרִיךְ אַתָּה לֶאֱסֹר שְׁנֵיהֶם:

מה וְכָל זֶה בִּבְשַׂר בְּהֵמָה וְחַיָּה, אוֹ אֲפִלּוּ בִּבְשַׂר עוֹף אֶלָּא שֶׁהַחִטָּה הִיא שְׁלֵמָה, אֲבָל אִם הוּא בְּשַׂר עוֹף וְהַחִטָּה הִיא שְׁבוּרָה — יֵשׁ לְהַתִּיר הַבָּשָׂר מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵקָא: שֶׁמָּא נָפְלָה עָלָיו לְאַחַר שֶׁנִּצְטַנֵּן, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר קֹדֶם לָכֵן, שֶׁמָּא הָיְתָה כְּבָר בְּמֵעֵי הָעוֹף וְנִתְעַכְּלָה שָׁם בְּמֵעָיו עַד שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וְשׁוּב אֵין בָּהּ אִסּוּר חֻמֵּץ, וּמִמֵּעָיו נִדְבְּקָה לִבְשָׂרוֹ, וְכֵיוָן שֶׁהַבָּשָׂר מֻתָּר — יֵשׁ לְהַתִּיר גַּם הַמַּצָּה, שֶׁאָנוּ תּוֹלִין שֶׁהַחִטָּה נָפְלָה לְתוֹךְ הַבָּשָׂר לְאַחַר שֶׁנִּצְטַנֵּן, אוֹ שֶׁנִּתְעַכְּלָה כְּבָר בְּמֵעָיו, וּלְפִיכָךְ שְׁנֵיהֶם מֻתָּרִים, שֶׁכָּל סְפֵק דְּבָרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל. רַק שֶׁיְּסִיר כְּדֵי נְטִילָה מֵהַמַּצָּה, אֲבָל מֵהַבָּשָׂר אֵין צָרִיךְ לְהָסִיר כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סְפֵק סְפֵקָא, וְכָל סְפֵק סְפֵקָא מוֹעִיל אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה:

מו אִם הִגְעִילוּ יוֹרָה מְחֻמֶּצֶת קֹדֶם הַפֶּסַח וְשָׁפְכוּ מֵי הַגְּעָלָה הַמְחֻמָּצִים וְיָרְדוּ לְבוֹר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח — נֶאֱסְרוּ הַמַּיִם שֶׁבַּבּוֹר אַף לְהַאוֹמְרִים שֶׁחֻמֵּץ בְּפֶסַח אֵינוֹ אוֹסֵר בְּצוֹנֵן, שֶׁלֹּא אָמְרוּ כֵּן אֶלָּא כְּשֶׁהֶסִּיר מַמָּשׁוּת הֶחָמֵץ מֵהַצּוֹנֵן, שֶׁאֵין טַעְמוֹ נִפְלָט בְּצוֹנֵן, אֲבָל כָּאן הַמַּיִם הַמְחֻמָּצִין הֵן מְעֹרָבִין בְּמֵימֵי הַבּוֹר, וְאֵין מִתְבַּטְּלִין בְּתוֹכוֹ בְּשִׁשִּׁים, כֵּיוָן שֶׁנִּתְעָרְבוּ בָּהֶם בְּתוֹךְ הַפֶּסַח.

אֲבָל אִם יָרְדוּ לַבּוֹר קֹדֶם הַפֶּסַח וְנִתְבַּטְּלוּ שָׁם בְּשִׁשִּׁים — מֻתָּרִין. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמֵּי הַגְּעָלָה אֵינָן מִתְעָרְבִין יָפֶה בְּמֵימֵי הַבּוֹר אֶלָּא הֵם נְקָוִים וְעוֹמְדִים לְמַעְלָה — אָסוּר לִשְׁאֹב מֵהַבּוֹר בְּפֶסַח, אֶלָּא אִם כֵּן כְּבָר שָׁאַב מִמֶּנּוּ פְּעָמִים רַבּוֹת קֹדֶם הַפֶּסַח לְאַחַר שֶׁיָּרְדוּ לְשָׁם מֵי הַגְּעָלָה, שֶׁעַל יְדֵי הַשְּׁאִיבָה מִתְעָרְבִים יָפֶה מֵי הַגְּעָלָה בְּמֵימֵי הַבּוֹר וּמִתְבַּטְּלִים בָּהֶם בְּשִׁשִּׁים קֹדֶם הַפֶּסַח.

וְאִם לֹא שָׁאַב מִמֶּנּוּ כְּלוּם קֹדֶם הַפֶּסַח וְשָׁאַב מִמֶּנּוּ מַיִם בְּפֶסַח וּבִשֵּׁל בָּהֶם תַּבְשִׁיל — יֵשׁ לְהַתִּיר הַתַּבְשִׁיל, שֶׁבְּוַדַּאי יֵשׁ שִׁשִּׁים בַּמַּיִם הַלָּלוּ כְּנֶגֶד מְעַט מֵי הַגְּעָלָה שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּתוֹכָם עַל יְדֵי הַשְּׁאִיבָה, וּמֵי הַגְּעָלָה אֵינָן אוֹסְרִין בְּמַשֶּׁהוּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהֶם חֲשַׁשׁ חָמוּץ אֶלָּא מֻחֶמֶת שֶׁהֻרְתְּחוּ בְּיוֹרָה מְחֻמֶּצֶת, וַהֲרֵי יֵשׁ בָּהֶם נוֹתֵן טַעַם בֶּן נוֹתֵן טַעַם שֶׁל הֶתֵּר (עֵין סִימָן תמ"ז).

וְכָל זֶה כְּשֶׁהַיְּוֹרָה הָיְתָה בַּת יוֹמָא מִבְּלִיעַת חָמֵץ בְּשָׁעָה שֶׁהִגְעִילוּהָ, אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה בַּת יוֹמָא, אַף אִם יָרְדוּ מֵי הַגְּעָלָה לַבּוֹר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְאֵין בְּמֵי הַבּוֹר שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּם — מֻתָּר לִשְׁתּוֹת מֵהַבּוֹר בְּפֶסַח אַף אִם לֹא נִתְעָרְבוּ יָפֶה מֵי הַהַגְעָלָה בְּמֵי הַבּוֹר, דְּכֵיוָן שֶׁהַיְּוֹרָה לֹא הָיְתָה בַּת יוֹמָא — הֲרֵי הֶחָמֵץ הַבָּלוּעַ בָּהּ נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם בְּמֵי הַגְּעָלָה, וְכָל נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם שֶׁנַּעֲשָׂה קֹדֶם הַפֶּסַח — אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֶעְכָּר בְּפֶסַח.

(וּמִכָּל מָקוֹם, קֹדֶם שֶׁנָּפְלוּ מֵי הַגְּעָלָה לְתוֹךְ מֵי הַבּוֹר — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמֵי הַגְּעָלָה אַף שֶׁהֶחָמֵץ הָיָה נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם בָּהֶם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"ב):

מז אִם נִמְצֵאת חִטָּה בְּקִוּעָה בִּבְאֵר בְּפֶסַח — אָסוּר לִשְׁאֹב עוֹד מַיִם מֵהַבְּאֵר כָּל יְמֵי הַפֶּסַח אַף לְהַאוֹמְרִים שֶׁחָמֵץ בְּפֶסַח אֵינוֹ אוֹסֵר בְּצוֹנֵן, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נִשְׁרֵית שָׁם חִטָּה מֵעֵת לְעֵת.

אֲבָל אִם אֵין הַחִטָּה בְּקִוּעָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַכְּכָה, אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמְצֹא מַיִם אֲחֵרִים אֶלָּא עַל יְדֵי הַדְּחָק — יֵשׁ לְהַתִּיר מִכֹּחַ סְפֵק סְפֵקָא אַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר בְּצוֹנֵן בְּפֶסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְאִם נִמְצֵאת פְּרוּסַת לֶחֶם אוֹ עִסָּה בַּבְּאֵר, אֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּהֲה שָׁם מֵעֵת לְעֵת, וְהוּא מָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר בְּצוֹנֵן — אֵין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמֵי הַבְּאֵר אֶלָּא עַל יְדֵי סְנוּן אֲפִלּוּ נִמְצְאוּ קֹדֶם הַפֶּסַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

מח מִי שֶׁרוֹצֶה לִשְׁאֹב בְּפֶסַח מִבְּאֵרוֹת שֶׁל נָכְרִים, אוֹ מִבְּאֵרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נִזָּהֲרוּ בָּהֶן מֵחָמֵץ כָּל הַשָּׁנָה — טוֹב שֶׁיְּסַנֵּן הַמַּיִם בְּבֶגֶד נָקִי בְּכָל פַּעַם שֶׁשּׁוֹאֵב. אֲבָל מֵעִקָּר הַדִּין אֵין מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִסָּפֵק:

מט בָּשָׂר חַי שֶׁנִּמְצָא עָלָיו חִטָּה בְּקִוּעָה קֹדֶם מְלִיחָתוֹ, אִם הַחִטָּה הִיא מְנֻגֶּבֶת וְגַם הַבָּשָׂר הוּא מְנֻגָּב בַּמָּקוֹם שֶׁנִּגְעָה בּוֹ הַחִטָּה — אֲפִלּוּ הֲדָחָה אֵין צָרִיךְ.

אֲבָל אִם אֶחָד מֵהֶם לַח קְצָת בְּמִקּוֹם נְגִיעָתָן — צָרִיךְ לְהַדִּיחַ הַבָּשָׂר בַּמָּקוֹם שֶׁנִּגְעָה בּוֹ הַחִטָּה, וְדַי לוֹ בַּהֲדָחָה שֶׁמְּדִיחוֹ קֹדֶם הַמְּלִיחָה לְהַכְשִׁירוֹ מִדָּמוֹ. וְאִם נִמְצֵאת עָלָיו חִטָּה לְאַחַר שֶׁהוּדַח קֹדֶם הַמְּלִיחָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהַדִּיחוֹ קֹדֶם הַמְּלִיחָה בַּמָּקוֹם שֶׁנִּגְעָה בּוֹ הַחִטָּה. וְאֵין לוֹ לִסְמֹךְ עַל הַהֲדָחָה שֶׁמְּדִיחוֹ אַחַר הַמְּלִיחָה, לְפִי שֶׁאוּתוֹ מַשֶּׁהוּ לַחְלוּחִית שֶׁנִּגַּע בַּחִטָּה שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲבִירוֹ מֵהַבָּשָׂר עַל יְדֵי הֲדָחָה, אִם לֹא יַעֲבִירֶנּוּ קֹדֶם

הַמְּלִיחָה — הֲרֵי הוּא נִבְלָע בַּבָּשָׂר עַל יְדֵי הַמְּלִיחָה.

וְאַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר בְּצוֹנֵן בְּפֶסַח — דַּי לוֹ בַּהֲדָחָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ בִּמְקוֹם הַחִטָּה אֶלָּא קְצָת לַחְלוּחִית, וְלֹא הֶחֱמִירוּ אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם רֹטֶב הַרְבֵּה וְהֶחָמֵץ הוּא נִשְׂרֶה בְּתוֹךְ הָרֹטֶב, שֶׁאָז נִפְלָט טַעַם מַשֶּׁהוּ מֵהֶחָמֵץ לְתוֹךְ הָרֹטֶב וְהָרֹטֶב מַבְלִיעַ אוֹתוֹ טַעַם מַשֶּׁהוּ בְּתוֹךְ הַהֶתֵּר:

נ וְאִם נִמְצֵאת עָלָיו הַחִטָּה לְאַחַר שֶׁנִּמְלַח בְּעוֹד שֶׁהַמֶּלַח עָלָיו — צָרִיךְ לִטֹּל מִמֶּנּוּ כְּדֵי קְלִיפָּה בְּמָקוֹם מַגָּעָהּ שֶׁל הַחִטָּה אִם יָדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁלֹּא נָגְעָה בּוֹ אֶלָּא בַּמָּקוֹם שֶׁנִּמְצֵאת בּוֹ.

אֲבָל אִם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא נָגְעָה בּוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר — צָרִיךְ לִטֹּל כְּדֵי קְלִיפָּה מִכֻּלּוֹ, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם כְּבָר הָיְתָה עָלָיו הַחִטָּה בְּשָׁעָה שֶׁמְּלָחוֹ, שֶׁהֲרֵי מַחֲזִיקִין אִסּוּר מִזְּמַן לְזְמַן, וּמִן הַסְּתָם נָפַל קְצָת מֶלַח גַּם עַל הַחִטָּה, וְדֶרֶךְ הַמֶּלַח לְהַפְלִיט צִיר מִדָּבָר הַמָּלוּחַ, וְהַצִּיר שֶׁהִפְלִיט מֵהַחִטָּה נִבְלַע בַּבָּשָׂר בִּמְקוֹם מַגָּעָהּ שֶׁל הַחִטָּה לְפִי שֶׁהוּא כְּרוֹתֵחַ:

נא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַבָּשָׂר הוּא כָּחוּשׁ, אֲבָל אִם הוּא שָׁמֵן בִּמְקוֹם מַגָּעָהּ שֶׁל הַחִטָּה — הֲרֵי כָּל אוֹתָהּ הַחֲתִיכָה שֶׁנִּמְצֵאת הַחִטָּה עָלֶיהָ אֲסוּרָה אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתָהּ אוֹ לְמָכְרָהּ לְנָכְרִי, לְפִי שֶׁשַּׁמְנוּנִית הַבָּשָׂר מְפַשֶּׁם אֶת הַצִּיר הַנִּבְלָע בּוֹ וְנַעֲשֶׂה כְּאִלּוּ הוּא עַצְמוֹ שָׁמֵן, וְאָז הוּא מְפַעְפֵּעַ וּמִתְפַּשֵּׁט וְנִבְלָע בְּכָל אוֹתָהּ הַחֲתִיכָה, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַשָּׁמֵן לְפַעְפֵּעַ כְּשֶׁהוּא רוֹתֵחַ, וְהַצִּיר הוּא כְּרוֹתֵחַ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין כֹּחַ בְּשַׁמְנוּנִית הַבָּשָׂר לְפַשֵּׁם אֶת הַצִּיר הַנִּבְלָע, כֵּיוָן שֶׁהַשַּׁמְנוּנִית הוּא צוֹנֵן, וְאַף שֶׁהוּא מָלוּחַ וְהַמָּלוּחַ דֵּינוֹ כְּרוֹתֵחַ, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ כְּרוֹתֵחַ מַמָּשׁ לְעִנְיָן זֶה שֶׁיְּהֵא בּוֹ כֹּחַ לְפַשֵּׁם אֶת הַצִּיר הַנִּבְלָע בּוֹ. וְכֵן עִקָּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וְלֹא מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב — יֵשׁ לְחוֹשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח. אֲבָל יָכוֹל לְהַשְׁהוֹתוֹ לְאַחַר שֶׁהֵסִיר מִמֶּנָּה כְּדֵי קְלִיפָּה אוֹ לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי.

וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בֵּין בָּשָׂר כָּחוּשׁ לְשָׁמֵן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תמ"ז, אַף אִם אוֹתָהּ חֲתִיכָה שֶׁנִּמְצֵאת הַחִטָּה עָלֶיהָ הִיא כְּחוּשָׁה כֻּלָּהּ — אֵין לְאָכְלָהּ בְּפֶסַח אֲפִלּוּ אִם אֵין הַחִטָּה בְּקוּעָה אֶלָּא שֶׁנִּתְרַכְּכָה, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כְּגוֹן שֶׁהוּא עָנִי

וְהִיא חֲתִיכָה גְּדוֹלָה וַחֲשׁוּבָה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ שָׁם מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, שֶׁאָז יֵשׁ לְהַתִּירָהּ לְאַחַר שֶׁיָּסִיר כְּדֵי קְלִיפָּה:

נב וְכָל זֶה בְּאוֹתָהּ חֲתִיכָה עַצְמָהּ שֶׁנִּמְצֵאת הַחִטָּה עָלֶיהָ, אֲבָל שְׁאָר הַחֲתִיכוֹת שֶׁנִּמְלְחוּ עִמָּהּ בְּיַחַד, אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ נוֹגְעוֹת בָּהּ וְנִבְלַע בָּהֶן הַצִּיר הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה — אֵינָן נֶאֱסָרוֹת כְּלָל אֲפִלּוּ אִם הֵן שְׁמֵנוֹת, וְגַם אוֹתָהּ חֲתִיכָה הִיא שְׁמֵנָה, לְפִי שֶׁאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁשַּׁמְנוּנִית הַבָּשָׂר מְפַשֶּׁטֶת אֶת הַצִּיר הַיּוֹצֵא מֵהַחִטָּה, מִכָּל מָקוֹם אֵין בְּצִיר זֶה כֹּחַ לְפַעְפֵּעַ מֵחֲתִיכָה לַחֲתִיכָה בְּלֹא רֹטֶב, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שָׁמֵן מִצַּד עַצְמוֹ, וְנִמְצָא שֶׁאֵין בְּשְׁאָר הַחֲתִיכוֹת אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ מִצִּיר זֶה שֶׁיָּצָא מֵהַחִטָּה:

נג וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים: כֵּיוָן שֶׁבְּכָל אִסּוּרֵי תּוֹרָה שֶׁנִּמְלְחוּ עִם הַהֶתֵּר אַף עַל פִּי שֶׁהָאִסּוּר וְהַהֶתֵּר הֵם כְּחוּשִׁים אַף עַל פִּי כֵן אָנוּ מַחֲמִירִין לֶאֱסֹר עַד שִׁשִּׁים אֲפִלּוּ הֵן חֲתִיכוֹת הַרְבֵּה נוֹגְעוֹת זוֹ בָּזוֹ וְהָאִסּוּר אֵינוֹ נוֹגֵעַ אֶלָּא בְּאֶחָד מֵהֶן בִּלְבַד, וְהַטַּעַם הוּא כְּדֵי שֶׁלֹּא נִצְטָרֵךְ לְהַבְחִין לְחַלֵּק בֵּין אִסּוּר כָּחוּשׁ לְאִסּוּר שָׁמֵן, שֶׁבְּאִסּוּר שָׁמֵן מִן הַדִּין יֵשׁ לְהַחֲמִיר עַד שִׁשִּׁים אֲפִלּוּ הֵן חֲתִיכוֹת הַרְבֵּה, לְפִי שֶׁהָאִסּוּר עַצְמוֹ מְפַעְפֵּעַ מֵחֲתִיכָה לַחֲתִיכָה כֵּיוָן שֶׁהוּא שָׁמֵן מִצַּד עַצְמוֹ, אִם כֵּן בְּחָמֵץ בְּפֶסַח שֶׁאֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בְּשִׁשִּׁים — יֵשׁ לְהַחֲמִיר לֶאֱסֹר כָּל חֲתִיכוֹת שֶׁנִּמְלְחוּ עִמָּהּ יַחַד אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אִסּוּר כָּחוּשׁ.

וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד כְּלָל כְּשֶׁיַּשְׁהֶה אוֹתָן עַד לְאַחַר הַפֶּסַח אוֹ שֶׁיִּמְכְּרֵם לְנָכְרִי.

אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד קְצָת אוֹ קְצָת שְׁעַת הַדְּחָק, וְהַחִטָּה אֵינָהּ בְּקוּעָה אֶלָּא שֶׁנִּתְרַכְּכָה — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כִּי כֵן עִקַּר. שֶׁאֵין אָנוּ מַחֲמִירִין בִּשְׁאָר אִסּוּרִין לְשַׁעֵר בְּשִׁשִּׁים בִּמְלִיחָה אֲפִלּוּ בְּאִסּוּר כָּחוּשׁ, אֶלָּא בְּאִסּוּר שֶׁשַּׁיָּךְ בּוֹ קְצָת שַׁמְנוּנִית, כְּגוֹן בְּשַׂר טְרֵפָה כְּחוּשָׁה שֶׁנִּמְלַח עִם הֶתֵּר, שֶׁיֵּשׁ טְרֵפָה כְּחוּשָׁה וְיֵשׁ טְרֵפָה שְׁמֵנָה, לְפִיכָךְ אָנוּ מַחֲמִירִין בְּכָל טְרֵפָה אֲפִלּוּ כְּחוּשָׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא נִצְטָרֵךְ לְהַבְחִין וּלְחַלֵּק בֵּין כְּחוּשָׁה לִשְׁמֵנָה, שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בָּזֶה, אֲבָל אִסּוּר שֶׁלְּעוֹלָם הוּא כָּחוּשׁ וְאֵין שַׁיָּךְ בּוֹ שַׁמְנוּנִית כְּלָל, כְּגוֹן חָמֵץ בְּפֶסַח — אֵין לְהַחֲמִיר בּוֹ כְּמוֹ בְּאִסּוּר שָׁמֵן בֵּין לְעִנְיַן מְלִיחָה בֵּין לְעִנְיַן צָלִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

נד וְכָל זֶה כְּשֶׁיָּדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁלֹּא נִגְעָה הַחִטָּה אֶלָּא בְּאוֹתָהּ חֲתִיכָה שֶׁנִּמְצֵאת עָלֶיהָ, כְּגוֹן שֶׁנִּמְצֵאת תּוֹךְ תַּרְנְגֹלֶת, אֲבָל אִם יֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא נִגְעָה גַּם בִּשְׁאָר הַחֲתִיכוֹת, כְּגוֹן שֶׁנִּמְצֵאת עַל הַתַּרְנְגֹלֶת מִבַּחוּץ אוֹ עַל שְׁאָר בָּשָׂר — הֲרֵי כֻּלָּן צְרִיכוֹת קְלִיפָּה מֵעִקַּר הַדִּין.

וַאֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁלֹּא נִגְעָה אֶלָּא בְּאַחַת מִשְּׁאָר הַחֲתִיכוֹת וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא — אֵינָהּ מִתְבַּטֶּלֶת בְּתוֹכָן בְּרֹב, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, וּלְפִיכָךְ כֻּלָּן צְרִיכוֹת קְלִיפָּה מְסֻפֶּקֶת.

וְאִם הֵן שְׁמֵנוֹת — כֻּלָּן אֲסוּרוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן יֵּשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב. וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בֵּין כָּחוּשׁ לְשָׁמֵן, אַף אִם הֵם כְּחוּשׁוֹת דֵּינָם כִּשְׁמֵנוֹת.

וְאִם עָבַר וּבִשְּׁלָם בְּלֹא קְלִיפָּה — יֵּשׁ לֶאֱסֹר כָּל הַתַּבְשִׁיל בַּאֲכִילָה, אֲפִלּוּ יֵּשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וּמְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב.

אֲבָל מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָן אוֹ לְמָכְרָן לְנָכְרִי אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה בְּלֹא קְלִיפָּה, כֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהֶן אֶלָּא סְפֵק נְגִיעָה:

נה וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּמְצֵאת הַחִטָּה עַל הַבָּשָׂר קֹדֶם שֶׁהוּדַח אַחַר הַמְּלִיחָה, אֲבָל אִם נִמְצֵאת עָלָיו לְאַחַר שֶׁהוּדַח — בְּוַדַּאי עַכְשָׁו נִפְלָה עָלָיו וְלֹא הָיְתָה עָלָיו בִּשְׁעַת מְלִיחָתוֹ, וּמֵדִיחַ מְקוֹם מַגָּעָהּ וְדַי, שֶׁאִם הָיְתָה עָלָיו בִּשְׁעַת מְלִיחָתוֹ — הָיְתָה עוֹבֶרֶת מֵעָלָיו עַל יְדֵי הֲדָחָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּמְצֵאת עַל גַּבֵּי הַבָּשָׂר אוֹ עַל גַּבֵּי הַתַּרְנְגֹלֶת, אֲבָל אִם נִמְצֵאת בְּתוֹךְ הַתַּרְנְגֹלֶת — בְּוַדַּאי הָיְתָה שָׁם בִּשְׁעַת מְלִיחָה, שֶׁהֲרֵי בְּוַדַּאי לֹא נִפְלָה מִמָּקוֹם אַחֵר לְתוֹךְ הַתַּרְנְגֹלֶת, אֶלָּא הָיְתָה שָׁם בְּמֵעֶיהָ וּמִמֵּעֶיהָ נִפְלָה שָׁם עַל בְּשָׂרָהּ:

נו וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּמְצֵאת הַחִטָּה מֻנַּחַת בַּבָּשָׂר, וְהוּא הַדִּין בְּדָגִים, אֲבָל אִם נִמְצֵאת נִשְׁרֶית בְּתוֹךְ צִיר הַיּוֹצֵא מִבָּשָׂר אוֹ דָּגִים בִּשְׁעַת מְלִיחָתָן — הֲרֵי כָּל הַחֲתִיכוֹת הַמֻּנָּחוֹת בְּתוֹךְ הַצִּיר, אֲפִלּוּ הֵן כְּחוּשׁוֹת — כֻּלָּן אֲסוּרוֹת אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתָן אוֹ לְמָכְרָן לְנָכְרִי אִם שֶׁהָתָה הַחִטָּה עִם הַחֲתִיכוֹת בְּתוֹךְ הַצִּיר בְּכְדֵי שֶׁאִם הָיָה נוֹתֵן הַצִּיר בִּכְלִי עַל הָאֵשׁ הָיָה מַתְחִיל לְהַרְתִּיחַ וּלְהִתְבַּשֵּׁל, דְּכֵיוָן שֶׁשָּׁהוּ בְּתוֹכוֹ כְּשִׁעוּר בִּשּׁוּל — הֲרֵי הֵן כְּאִלּוּ נִתְבַּשְּׁלוּ מַמָּשׁ בְּתוֹכוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין הַחִטָּה מְבֻקַּעַת — יֵשׁ לְהַתִּיר לְהַשְׁהוֹתָן אוֹ לְמָכְרָן לְנָכְרִי אִם יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

נז וְאִם מִקְצָת הַחֲתִיכָה בְּתוֹךְ הַצִּיר וּמִקְצָתָהּ לְמַעְלָה מִן הַצִּיר — הַמִּקְצָת שֶׁבְּתוֹךְ הַצִּיר אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתָהּ אוֹ לְמָכְרָהּ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, וְהַמִּקְצָת שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַצִּיר מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָהּ אוֹ לְמָכְרָהּ אֲפִלּוּ אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה. רַק שֶׁיִּזָּהֵר לְהָסִיר מִמֶּנָּה כְּדֵי קְלִיפָּה בַּמָּקוֹם שֶׁהָיָה מְחֻבָּר לְמִקְצַת הַב' שֶׁבְּתוֹךְ הַצִּיר. וְאִם יֵשׁ שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וּמְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב — יֵשׁ לְהַתִּירוֹ אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה:

נח אִם נִשְׁאַר מְעַט שֵׂכָר בִּכְלֵי וְנִטְלוּ בְּתוֹכוֹ מַיִם וְהֵדִיחוּ בָּהֶן בָּשָׂר אַחַר אַחַר מְלִיחָתוֹ בְּפֶסַח — יֵשׁ לְהַתִּיר הַבָּשָׂר אַף בְּלֹא קְלִיפָּה מֵעִקַּר הַדִּין, שֶׁאַף שֶׁהַמַּיִם נֶאֱסְרוּ מֵחֲמַת הַשֵּׂכָר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּתוֹכָם, מִכָּל מָקוֹם הַבָּשָׂר לֹא בָּלַע כְּלוּם מִמַּיִם הַלָּלוּ, כֵּיוָן שֶׁהוּא צוֹנֵן, שֶׁאַף הַמַּחֲמִירִין בְּפֶסַח בְּצוֹנֵן — לֹא הֶחֱמִירוּ אֶלָּא כְּשֶׁנִּשְׁרָה הָאִסּוּר בְּתוֹךְ הֶתֵּר צוֹנֵן אוֹ שֶׁנִּשְׁרָה הַהֶתֵּר בְּתוֹךְ אִסּוּר צוֹנֵן אוֹ שֶׁנִּשְׁרָה הָאִסּוּר וְהַהֶתֵּר בְּתוֹךְ רֹטֶב צוֹנֵן, אֲבָל כָּאן שֶׁהָאִסּוּר עָבַר עַל הַהֶתֵּר דֶּרֶךְ הַעֲבָרָה בְּעָלְמָא — לֹא נֶאֱסַר כְּלָל בְּצוֹנֵן לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַבָּשָׂר הָיָה מָלוּחַ עֲדַיִן בְּשָׁעָה שֶׁהֶדִּיחוֹ, וְהַמָּלוּחַ הוּא כְּרוֹתֵחַ, מִכָּל מָקוֹם, לֹא בָּלַע כְּלוּם מִמַּיִם הַלָּלוּ, לְפִי שֶׁמִּיָּד שֶׁהִגִּיעוּ עָלָיו הַמַּיִם — נִתְבַּטֵּל רְתִיחָתוֹ, כִּי הַמַּיִם שֶׁהֶדִּיחוּ בָּהֶם הֵם מְבַטְּלִים כֹּחַ הַמֶּלַח, וְאֵין לוֹ כֹּחַ לְהַבְלִיעַ הַמַּיִם בַּבָּשָׂר.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻחֲמַת חֲמִרַת חָמֵץ בְּפֶסַח — יֵשׁ לִקְלֹף מְעַט הַבָּשָׂר בַּמָּקוֹם שֶׁנָּגְעוּ בּוֹ הַמַּיִם הַלָּלוּ, וְהִיא חֲמָרָא בְּעָלְמָא:

נט אִם נִמְצֵאת חִטָּה בְּקוּעָה בְּפֶסַח בְּתַרְנְגֹלֶת צְלוּיָה אוֹ בִּשְׂאָר בָּשָׂר צָלִי — צָרִיךְ לְהָסִיר מָקוֹם פְּעָפּוּעָהּ לְפִי אֹמֶד הַדַּעַת. וּמִן הַסְּתָם אֵינָהּ אוֹסֶרֶת יוֹתֵר מִכְּדֵי קְלִיפָּה, שֶׁהַחִטָּה הִיא קְטַנָּה וּכְחוּשָׁה וּפְלִיטָתָהּ מוּעֶטֶת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּצָלִי כָּחוּשׁ, אֲבָל אִם הוּא שָׁמֵן בְּמָקוֹם מַגָּעָהּ שֶׁל הַחִטָּה — כֻּלּוֹ אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתוֹ אוֹ לְמָכְרוֹ.

וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בֵּין כָּחוּשׁ לְשָׁמֵן — אַף אִם הוּא כָּחוּשׁ יֵשׁ לֶאֱסֹר כֻּלּוֹ, אַף אִם לֹא נִתְבַּקְּעָה הַחִטָּה, אֶלָּא שֶׁנִּתְרַכְּכָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּהֶפְסֵד מְרֻבֶּה אוֹ בְּמָקוֹם מְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל

בְּקִיאוּתֵנוּ אִם הוּא כָּחוּשׁ לְהַתִּירוֹ אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה לְאַחַר שֶׁיְּסִיר מִמֶּנּוּ כְּדֵי קְלִיפָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ה:

ס וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּצְלָה בִּקְדֵרָה אוֹ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים, אֲבָל אִם נִצְלָה בְּשַׁפּוּד, אֲפִלּוּ הוּא כָּחוּשׁ לְגַמְרֵי — כֻּלּוֹ אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַשְׁהוֹתוֹ אוֹ לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי, לְפִי כְּשֶׁמְּהַפְּכִים הַשַּׁפּוּד מִתְפַּשֵּׁט טַעַם מַשֶּׁהוּ מֵהַחֵטָה בְּכָל הַצָּלִי.

וְאִם נִצְלוּ תַּרְנְגוֹלוֹת הַרְבֵּה עַל שַׁפּוּד אֶחָד בְּבַת אַחַת וְהֵן נוֹגְעוֹת זוֹ בָּזוֹ וְנִמְצֵאת חִטָּה עַל אַחַת מֵהֶן — כֻּלָּן אֲסוּרוֹת אֲפִלּוּ הֵן כְּחוּשׁוֹת, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי הִפּוּךְ הַשַּׁפּוּד מִתְפַּשֵּׁט הַטַּעַם מַשֶּׁהוּ מִזּוֹ לָזוֹ וּמִזּוֹ לָזוֹ. אֲבָל אִם אֵינָן נוֹגְעוֹת זוֹ בָּזוֹ — מֻתָּרוֹת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַתַּרְנְגֹלֶת שֶׁנִּמְצֵאת הַחִטָּה עָלֶיהָ הִיא כְּחוּשָׁה, אֲבָל אִם הִיא שְׁמֵנָה — הֲרֵי הַשֶּׁמֶן מְפַטֵּם אֶת טַעַם מַשֶּׁהוּ חֶמֶץ הַבָּלוּעַ בְּתוֹכוֹ, וְעַל יְדֵי הַשַּׁפּוּד מְפַעְפֵּעַ וּמִתְפַּשֵּׁט טַעַם מַשֶּׁהוּ זֶה וְנִבְלָע בְּכָל אֹרֶךְ הַשַּׁפּוּד וְאוֹסֵר אֶת כָּל תַּרְנְגוֹלוֹת הַצְּלוּיוֹת בַּשַּׁפּוּד.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין הַחִטָּה מְבֻקַּעַת — יֵשׁ לְהַתִּיר בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה לִמְכֹּר לְנָכְרִי אוֹ לְהַשְׁהוֹת אֲפִלּוּ הַתַּרְנְגֹלֶת שֶׁנִּמְצֵאת הַחִטָּה עָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

סא אִם נִמְצְאָה חִטָּה אוֹ שְׂעוֹרָה בְּקוּעָה בְּפֶסַח בְּזֶפֶק הָעוֹף לְאַחַר שֶׁהִבְהֲבוּ אוֹתוֹ בָּאוּר לְהָסִיר נוֹצַת הָעוֹף — מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי הַחִטָּה אֵינָהּ אוֹסֶרֶת אֲפִלּוּ בְּצָלִי מַמָּשׁ יוֹתֵר מִכְּדֵי קְלִיפָּה, וְכָאן הַזֶּפֶק הוּא הַקְּלִפָּה שֶׁמְּסִירִין וּמַשְׁלִיכִין אוֹתוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם הָעוֹף שָׁמֵן — אֵין לְהַחֲמִיר בּוֹ יוֹתֵר מִכְּדֵי קְלִיפָּה, כִּי הַהִבְהוּב אֵינוֹ דּוֹמֶה כְּלָל לְצָלִי, הוֹאִיל וְאֵינוֹ מְהַבְהְבוֹ הַרְבֵּה בְּמָקוֹם אֶחָד, אֶלָּא מַעֲבִירוֹ תָּמִיד הֵנָּה וְהֵנָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ס"ח:

סב וְאוֹתָהּ הַחִטָּה שֶׁנִּמְצֵאת בַּזֶּפֶק — צָרִיךְ לְשָׂרְפָהּ אֲפִלּוּ לֹא נִתְבַּקְּעָה אֶלָּא שֶׁנִּתְרַכְּכָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיא שְׁלֵמָה, אֲבָל אִם הִיא שְׁבוּרָה — הֲרֵי נִכָּר שֶׁשָּׁלַט בָּהּ הָעִכּוּל עַד שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה, וַהֲרֵי זוֹ כְּפֵרֵשׁ וְנִפְקָע אִסּוּר חֶמֶץ מִמֶּנָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְבַעֲרָהּ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינָהּ אוֹסֶרֶת אֲפִלּוּ כְּדֵי קְלִיפָּה:

סג וְכָל זֶה בְּחִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁבְּלָעָן הָעוֹף כְּשֶׁהֵן שְׁלֵמִים וְלֹא לְעֶסֶן כְּלָל, וּלְכָךְ אֵינָן חֲשׁוּבִים כִּמְעֻכָּלִים עַד שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ שָׁם בְּמֵעָיו. אֲבָל אִם אָכַל

מֶרְסָן וְכֵיוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים רַכִּים שֶׁבְּוַדַּאי נִלְעָסוּ בְּפִיו, אִם שָׁהוּ בְּמֵעָיו כְּשִׁעוּר עִכּוּל, דְּהַיְנוּ מֵעֵת לְעֵת — הֲרֵי הֵם כִּמְעֻכָּלִים לְגַמְרֵי וְנִפְקָע מֵהֶם אִסּוּר חָמֵץ. וְאִם הֶקִיאָן דֶּרֶךְ בֵּית הָרְעִי, אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ מֵעֵת לְעֵת — נִפְקָע מֵהֶם אִסּוּר חָמֵץ. אֲבָל אִם בָּלַע חִטִּים וּשְׂעוֹרִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן וְהֶקִיאָן כְּשֶׁהֵן שְׁלֵמִים, אַף שֶׁשָּׁהוּ בְּמֵעָיו יוֹתֵר מִמֵּעֵת לְעֵת — לֹא נִפְקָע אִסּוּרָן. וְכֵן אִם בָּלַע שְׂאָר אִסּוּרִין — דִּינוֹ כְּחָמֵץ בְּפֶסַח לְעִנְיָן זֶה:

סד כָּל מָקוֹם שֶׁמְּקִלִּין מֵחֲמַת הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, אִם יָכוֹל לְהַשְׁהוֹת עַד לְאַחַר הַפֶּסַח אוֹ לְמִכֹּר לְנָכְרִי בְּפֶסַח וְלֹא יִהְיֶה שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה — אֵין לְהָקֵל:

סה כָּל מָקוֹם שֶׁמְּקִלִּין מֵחֲמַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב — יֵשׁ לְהָקֵל אֲפִלּוּ בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שֶׁאַף הוּא בִּכְלַל יוֹם טוֹב לְעִנְיַן שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקכ"ט:

סימן תסח

א שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרֶב פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת וּבוֹ כ"ג סְעִיפִים:

בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם אָסְרוּ חֲכָמִים לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרֶב פֶּסַח מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וּלְמַעְלָה, לְפִי שֶׁמֵּחֲצוֹת וְאֵילָךְ הוּא זְמַן הַקְרָבַת הַפֶּסַח, וְכָל אָדָם שֶׁמַּקְרִיב קָרְבָּן בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה אוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא יוֹם טוֹב שֶׁלּוֹ מִדִּבְרֵיהֶם, וְאָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם כְּעֵין יוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ בְּעֶרֶב פֶּסַח מֵחֲצוֹת וְאֵילָךְ שֶׁהוּא זְמַן הַקְרָבַת הַפֶּסַח לְכָל יִשְׂרָאֵל הֲרֵי הוּא יוֹם טוֹב שֶׁלָּהֶם, וְאָסוּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה אַף לְמִי שֶׁפְּטוּר מֵהַקְרָבַת הַפֶּסַח, כְּגוֹן שֶׁדָּר בְּחוּץ לָאָרֶץ, כֵּיוָן שֶׁהוּא יוֹם טוֹב לְרֹב יִשְׂרָאֵל הַמַּקְרִיבִים בּוֹ פֶּסַח:

ב וְאַף לְאַחַר שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּבָטַל קָרְבַּן פֶּסַח, אַף עַל פִּי כֵן לֹא נִתְבַּטֵּל אִסּוּר עֲשִׂיַּת מְלָאכָה, כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱסַר בְּמִנְיַן חֲכָמִים עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְכָל דָּבָר שֶׁנֶּאֱסַר בְּמִנְיַן חֲכָמִים עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, אַף שֶׁאַחַר כָּךְ נִתְבַּטֵּל הַטַּעַם שֶׁבִּגְלָלוֹ אֲסָרוּהוּ, אַף עַל פִּי כֵן לֹא נִתְבַּטֵּל הָאִסּוּר, עַד שֶׁנִּתְוַעֲדוּ בְּמִנְיַן כַּמִּנְיַן הָרִאשׁוֹן לְהַתִּירוֹ בְּפֵרוּשׁ:

ג וּלְפִיכָךְ, הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּזְמַן הַזֶּה מֵחֲצוֹת וְאֵילָךְ — מְשַׁמְּתִין אוֹתוֹ, כְּדִין הָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים, וְגַם אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה לְעוֹלָם, שֶׁמַּה שֶּׁהוּא מִשְׁתַּכֵּר בְּמְלָאכָה זוֹ יִהְיֶה לוֹ הֶפְסֵד כְּנֶגְדָּהּ בְּמָקוֹם אַחֵר:

ד וְאַף אִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּדֵי לְהִשְׁתַּכֵּר אֶלָּא עוֹשֶׂה בְּחִנָּם, בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים, אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב — הֲרֵי זֶה אָסוּר. לְפִיכָךְ, אָסוּר לְסַפֵּר לְיִשְׂרָאֵל מֵחֲצוֹת וְאֵילָךְ, אַף עַל

פִּי שֶׁעוֹשֶׂה בְּחִנָּם וּמִתְכַּוֵּן לִכְבוֹד יוֹם טוֹב. וַאֲפִלּוּ לְסַפֵּר אֶת עַצְמוֹ אָסוּר. אֲבָל מֻתָּר לְהִסְתַּפֵּר עַל יְדֵי נָכְרִי. אַף עַל פִּי שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל מַטֶּה רֹאשׁוֹ אֵלָיו, וַהֲרֵי הוּא כִּמְסַיֵּעַ קְצָת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁמְּסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ לְעִנְיָן זֶה:

ה וְכֵן שְׁאָר כָּל הַמְּלָאכוֹת נוֹהֲגִין לְהַתִּיר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי נָכְרִי, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֲמִירָה לְנָכְרִי שְׁבוּת, אֶלָּא בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֲבָל עֶרֶב פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת — אֵין בּוֹ קְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב כְּלָל, וְקַל הוּא יוֹתֵר מֵחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד.

לְפִיכָךְ, כָּל מַה שֶּׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹת בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, כְּגוֹן דָּבָר הָאָבֵד, אוֹ שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה הֶדְיוֹט וְלֹא מַעֲשֶׂה אֻמָּן וְיֵשׁ בּוֹ צֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִשְּׁאָר דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּרִים בְּעֶרֶב פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת.

וְכֵן כָּל אוֹתָן שֶׁהִתִּירוּ לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, כְּגוֹן הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים — מֻתָּרִין גַּם כֵּן בְּעֶרֶב פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת:

ו יֵשׁ אוֹסְרִין לִטֹּל הַצִּפָּרְנַיִם מֵחֲצוֹת וְאֵילָךְ. וְיֵשׁ מְקִלִּין, הוֹאִיל וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקל"ב, וּכְדַאי הֵם לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם עַל כָּל פָּנִים בְּעֶרֶב פֶּסַח, שֶׁהוּא קַל יוֹתֵר מֵחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה וְיִטְּלֵם קֹדֶם חֲצוֹת. אֲבָל אִם שָׁכַח וְלֹא נָטְלָם קֹדֶם חֲצוֹת — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, וְיָכוֹל לִטְלָם אַחַר חֲצוֹת:

ז לֹא אָסְרוּ בְּעֶרֶב פֶּסַח אֶלָּא מְלָאכָה גְּמוּרָה, כְּגוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּלִים חֲדָשִׁים, אוֹ לִתְפֹּר בְּגָדִים חֲדָשִׁים. אֲבָל רַשַּׁאי הוּא לְתַקֵּן כְּלִי יָשָׁן שֶׁנִּתְקַלְקֵל קְצָת אִם יֵשׁ בּוֹ צֹרֶךְ הַמּוֹעֵד. וְכֵן בְּגָדִים שֶׁנִּקְרְעוּ קְצָת — רַשַּׁאי לְתָפְרָם וּלְתַקְּנָן לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, אֲפִלּוּ מַעֲשֶׂה אֻמָּן, בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים בְּחִנָּם.

אֲבָל בְּשָׂכָר — אָסוּר אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, אֲפִלּוּ מַעֲשֶׂה הֶדְיוֹט:

ח לְכַתֵּב סְפָרִים לַאֲחֵרִים אֲפִלּוּ בְּחִנָּם אָסוּר, שֶׁהַכְּתִיבָה הִיא מְלָאכָה גְּמוּרָה, וְלֹא הִתִּירוּהָ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ מִצְוָה, אֶלָּא אִם כֵּן בְּדֶרֶךְ שֶׁמֻּתָּר בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד.

אֲבָל מֻתָּר לִכְתֹּב סְפָרִים לְעַצְמוֹ דֶּרֶךְ לִמּוּדוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁדֶּרֶךְ לִמּוּדוֹ וּלְעַצְמוֹ הוּא כּוֹתֵב — אֵינוֹ נִרְאֵית כִּמְלָאכָה גְּמוּרָה, שֶׁבְּוַדַּאי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לִכְתִיבָה גְּמוּרָה וַהֲגוּנָה, וַהֲרֵי דֵּינוֹ

כְּתִקּוּן בְּעֶלְמָא שֶׁהִתִּירוּ לְצָרְךְ הַמּוֹעֵד, וְהוּא הַדִּין צָרְךְ מִצְוַת כְּתִיבַת דִּבְרֵי תּוֹרָה שֶׁיִּהְיוּ לוֹ לְזִכָּרוֹן:

ט בְּעֶרֶב פֶּסַח קֹדֶם חֲצוֹת תְּלוּי בְּמִנְהָג, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת — עוֹשִׂין כָּל הַמְּלָאכוֹת אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצָרְךְ הַמּוֹעֵד. וּבְמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת — אֵין עוֹשִׂין. וְאַף בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת הַדָּרִים בָּעִיר הַזֹּאת — אֵינָן רַשָּׁאִין לְשַׁנּוֹת מִמִּנְהַג אֲבוֹתֵיהֶן, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ".

וְאַף מִי שֶׁיָּצָא מִמָּקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת וּבָא לָגוּר בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת, אִם אֵין דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִיר דִּירָתוֹ לְעוֹלָם לַמָּקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם, אֶלָּא דַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם בַּמָּקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם — הֲרֵי הוּא נַעֲשֶׂה מִיָּד כְּאַנְשֵׁי אוֹתוֹ מָקוֹם, וְחָלוּ עָלָיו כָּל הַחֻמְרוֹת שֶׁמַּחֲמִירִין בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְאָסוּר לוֹ לְהָקֵל אֲפִלּוּ בְּצִנְעָה, וַאֲפִלּוּ חוּץ לִתְחוּמָהּ שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר:

י וּמִכָּל מָקוֹם, כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ לְתוֹךְ תְּחוּמָהּ שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר — לֹא חָלוּ עָלָיו עֲדַיִן חֻמְרֵי אוֹתָהּ הָעִיר. אֲבָל מִשֶּׁהִגִּיעַ לְתוֹךְ תְּחוּמָהּ שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁדַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם, אַף שֶׁאַחַר כָּךְ הָלַךְ מִשָּׁם לְמָקוֹם אַחֵר וְדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר לְאוֹתָהּ הָעִיר — לֹא נִפְקְעוּ מִמֶּנּוּ חֻמְרוֹתֶיהָ.

וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ לְעוֹלָם בְּאוֹתָהּ הָעִיר, אֶלָּא דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לַמָּקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם, אוֹ לְמָקוֹם אַחֵר שֶׁנּוֹהֲגִין בּוֹ הֶתֵּר, אֲפִלּוּ דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא לַחֲזוֹר עַד לְאַחַר זְמַן מֻרְבֶּה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּאוֹתָהּ הָעִיר לְעוֹלָם — לֹא חָלוּ עָלָיו חֻמְרֵי אוֹתוֹ מָקוֹם, וּמֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשָּׂדֶה חוּץ לִתְחוּמָהּ שֶׁל עִיר. אֲבָל בְּתוֹךְ הַתְּחוּם — אָסוּר לְשַׁנּוֹת מִנְהָגָם, מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת. וַאֲפִלּוּ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בְּצִנְעָה — אָסוּר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְלָאכָה לִהְיוֹת כָּל כָּךְ בְּצִנְעָה שֶׁלֹּא יִוָּדַע הַדָּבָר לְשׁוּם אָדָם:

יא אֲבָל שְׁאָר כָּל חֻמְרוֹת שֶׁאֵינָן בְּאִסּוּר מְלָאכָה שֶׁמַּחֲמִירִין בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם, אִם אֵין דַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם — רַשַּׁאי לְהָקֵל בָּהֶן אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הָעִיר, רַק שֶׁיִּהְיֶה בְּצִנְעָה, שֶׁלֹּא יִוָּדַע הַדָּבָר לַהֲמוֹן עַם וְיָבוֹאוּ לִידֵי מַחֲלֹקֶת.

אֲבָל אִם יִוָּדַע הַדָּבָר לְתַלְמִיד חָכָם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהַתַּלְמִיד חָכָם יוֹדֵעַ שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בְּמִנְהָג וְלֹא יָבוֹאוּ לִידֵי מַחֲלֹקֶת. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אֵין לוֹ לְהָקֵל בִּפְנֵי הַתַּלְמִיד

חָכָם, אֶלָּא שֶׁאִם נָהֲגוּ לְהָקֵל בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּבָאֶמְצַע בָּא הַתַּלְמִיד חָכָם לְבֵיתוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק מִפָּנָיו, אֶלָּא יָכוֹל לִגְמֹר הַדָּבָר שֶׁנּוֹהֲגִ בּוֹ לְהָקֵל בִּפְנֵי הַתַּלְמִיד חָכָם, דְּכֵיוָן שֶׁהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת בְּצִנְעָה — לֹא יָבֹא הַתַּלְמִיד חָכָם עִמּוֹ לְיָדֵי מַחֲלֹקֶת, שֶׁהַתַּלְמִיד חָכָם יוֹדֵעַ שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְהָקֵל בְּצִנְעָה. אֲבָל אִם אָדָם אַחֵר שֶׁאֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם בָּא לְתוֹךְ בֵּיתוֹ — צָרִיךְ לְהַפְסִיק מִפָּנָיו, שֶׁלֹּא יִוָּדַע לוֹ הַדָּבָר וְיָבֹא לִידֵי מַחֲלֹקֶת:

יב הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים בּוֹ אִסּוּר וּבָא לְמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין בּוֹ הֶתֵּר וְדַעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם לְעוֹלָם, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְתוֹךְ תְּחוּמָהּ שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁדַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בָּהּ — נִפְקָעוּ מִמֶּנּוּ חֻמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם, וּמֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מִלְּאכָה אֲפִלּוּ בְּפַרְהֶסְיָא:

יג וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם לְעוֹלָם, אֶלָּא דַּעְתּוֹ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ אוֹ לְמָקוֹם אַחֵר שֶׁנּוֹהֲגִין בּוֹ אִסּוּר — נוֹתְנִין עָלָיו חֻמְרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם, וְאָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בֵּין בְּצִנְעָה בֵּין בְּפַרְהֶסְיָא. וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא יִתְרָאֶה בִּפְנֵי אַנְשֵׁי אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהוּא בָּטֵל מִמְּלָאכָה מֵחֲמַת אִסּוּר כְּמִנְהַג מְקוֹמוֹ, שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי מַחֲלֹקֶת, אֶלָּא יְהֵא נִדְמֶה בְּעֵינֵיהֶם שֶׁהוּא בָּטֵל מֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ מְלָאכָה לַעֲשׂוֹת:

יד וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל חֻמְרוֹת שֶׁמַּחְמִירִין בַּמָּקוֹם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ וּמְקִלִּין בָּהֶם בַּמָּקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם, שֶׁאַף שֶׁדַּעְתּוֹ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וְלֹא נִפְקְעוּ מִמֶּנּוּ חֻמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם, אַף עַל פִּי כֵן לֹא יִתְרָאֶה בִּפְנֵיהֶם שֶׁהוּא מַחְמִיר בְּמַה שֶׁהֵם מְקִלִּין, שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי מַחֲלֹקֶת, אֶלָּא יַחְמִיר בְּצִנְעָה, שֶׁלֹּא יִוָּדַע הַדָּבָר לַהֲמוֹן עַם.

וְאִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַחְמִיר אֶלָּא אִם כֵּן יִוָּדַע הַדָּבָר לַהֲמוֹן עַם — לֹא יַחְמִיר כְּלָל, אֶלָּא יִנְהַג הֶתֵּר כְּמוֹתָם, שֶׁגָּדוֹל הַשָּׁלוֹם, וְיֵשׁ לוֹ לַעֲבֹר עַל מִנְהַג מְקוֹמוֹ מִפְּנֵי הַשָּׁלוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר עַל אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה (וְלֹא עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים) אֶלָּא עַל מִנְהָג בִּלְבַד:

טו וְכָל זֶה כְּשֶׁבָּא לְעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִנְהָג קָבוּעַ לְהָקֵל, אֲבָל אִם אֵין בָּהּ מִנְהָג קָבוּעַ לְהָקֵל, אַף שֶׁאֵין בָּהּ גַּם כֵּן מִנְהָג קָבוּעַ לְהַחְמִיר, אַף אִם דַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בָּהּ לְעוֹלָם — לֹא נִפְקְעוּ מִמֶּנּוּ חֻמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם, עַד שֶׁיִּהְיֶה נִקְבָּע בָּעִיר מִנְהָג קָבוּעַ לְהָקֵל:

טז אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת — לֹא נָהֲגוּ מִן הַסְּתָם אֶלָּא מֵהֶנֵּץ הַחַמָּה וְאֵילָךְ, אֲבָל קֹדֶם לָכֵן — מֻתָּר.

וְאִם יֵשׁ מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִנְהָג קָבוּעַ בְּבֵרוּר לֶאֱסֹר אַף קֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה — אֵין זֶה מִנְהָג

חָשׁוּב כְּלָל, וְכָל מִי שֶׁבָּא לְשָׁם מִמָּקוֹם אַחֵר אַף שֶׁדַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם — לֹא חָלָה עָלָיו חֶמְרָא זוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מֵחֲמֻרוֹת שֶׁאֵין לָהֶם מִנְהָג הָגוּן, וְלֹא נִקְבְּעוּ בָּעִיר עַל פִּי תַּלְמִיד חָכָם, אֶלָּא הָעָם הֶחֱמִירוּ כֵּן מֵעַצְמָם.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַקֵּל בִּפְנֵי הֲמוֹן עַם, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ לְזַלְזֵל בְּאִסּוּרִין וְיָבוֹאוּ עַל יְדֵי כֵן לְזַלְזֵל בִּשְׁאָר אִסּוּרִין שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִן הַדִּין. אֲבָל בִּפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם — רַשַּׁאי לְהָקֵל.

אֲבָל הַתַּלְמִיד חָכָם עַצְמוֹ כֵּיוָן שֶׁהוּא מַאֲנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר — אָסוּר לוֹ לְהָקֵל אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁבְּנֵי הָעִיר יוֹדְעִים שֶׁדָּבָר זֶה מֻתָּר הוּא מִן הַדִּין וְאַף עַל פִּי כֵן נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר — הֲרֵי חֶמְרָא זוֹ כְּנֶגֶד עַל כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר, וְאֵינָהּ נִתֶּרֶת אֶלָּא בִּשְׁאֵלָה וַחֲרָטָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רי"ד:

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר עַצְמוֹ שֶׁנָּהֲגוּ חֶמְרָא זוֹ, וְכֵן בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם שֶׁנָּהֲגוּ חֶמְרָא זוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּחַיֵּי אֲבוֹתֵיהֶם אוֹ לְאַחַר מִיתָתָם, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא נָהֲגוּ אֶלָּא פַּעַם אַחַת אֶלָּא שֶׁהָיָה בְּדַעְתָּם אָז לִנְהֹג כֵּן לְעוֹלָם — הֲרֵי נַעֲשֵׂית חֶמְרָא זוֹ עֲלֵיהֶם כְּנֶדֶר.

אֲבָל אִם לֹא הָיָה בְּדַעְתָּם כֵּן, וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֲבוֹתֵיהֶם קִבְּלוּהָ עֲלֵיהֶם בְּנֶדֶר וְנָהֲגוּ בָּהּ כָּל יְמֵיהֶם — אֵין בְּנֵיהֶם חַיָּבִים לְקַיֵּם מִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁהוּא מִנְהָג גָּרוּעַ שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה עַל פִּי תַּלְמִיד חָכָם, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן הֶהָמוֹן מֵעַצְמָם, וְאֵין טַעַם נָכוֹן לְמִנְהָגָם.

אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת — לֹא נָהֲגוּ מִן הַסְּתָם אֶלָּא שֶׁלֹּא לְהַתְחִיל מְלָאכָה בְּי"ד שַׁחֲרִית, אֲבָל כָּל מְלָאכָה שֶׁהִתְחִיל בָּהּ קֹדֶם י"ד — יָכוֹל לְגָמְרָהּ בְּי"ד עַד חֲצוֹת אִם הִיא לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד.

חוּץ מִשָּׁלֹשׁ אֻמָּנִיּוֹת, שֶׁהֵן: הַחַיָּטִין, וְהַסַּפָּרִין, וְהַכּוֹבְסִין, שֶׁהֵן יְכוֹלִים אֲפִלּוּ לְהַתְחִיל בְּתוֹךְ חֲלָה בְּי"ד שַׁחֲרִית אִם יְכוֹלִים לִגְמֹר עַד חֲצוֹת, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לֵהָנוֹת מִמְּלַאכְתּוֹ בַּמּוֹעֵד.

וְלָמָּה הֵקֵלּוּ בְּשָׁלֹשׁ אֻמָּנִיּוֹת אֵלּוּ? לְפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהֵקֵלּוּ בָּהֶן בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שֶׁמְּלָאכֶת הַתְּפִירָה הוּתְּרוּ לְהֶדְיוֹט שֶׁאֵינוֹ אָמָן, שֶׁמֻּתָּר לוֹ לִתְפֹּר בְּגָדִים בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְהַגִּלּוּחַ וְהַכִּבּוּס הוּתְּרוּ לְמִי שֶׁבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם וּלְיוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְיוֹם

זֶה הוּא קַל יוֹתֵר מֵחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, לְפִיכָךְ יֵשׁ לְהַתִּיר הַתְּפִירָה אֲפִלּוּ לְאָמָן, וְהַגְּלוּחַ וְהַכִּבּוּס אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁאֵינוֹ בָּא מִמְּדִינַת הַיָּם. וְעוֹד, שֶׁשְּׁלֹשׁ אֻמָּנִיּוֹת אֵלּוּ הֵן צְרִיכוֹת אֶל הָעָם צֹרֶךְ גָּדוֹל לְכָבוֹד יוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ הֻקְּלוּ בָּהֶן יוֹתֵר מִבִּשְׁאָר מְלָאכוֹת שֶׁאֵינָן צְרִיכִין כָּל כָּךְ לְכָבוֹד יוֹם טוֹב:

יח וְכָל זֶה בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת — מֻתָּר לְהַתְחִיל כָּל הַמְּלָאכוֹת עַד חֲצוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן צֹרֶךְ הַמּוֹעֵד כְּלָל:

יט מוֹשִׁיבִין שׁוֹבָכִין לְיוֹנִים כָּל הַיּוֹם. וְכֵן לְתַקֵּן מָקוֹם שֶׁיַּעַמְדוּ שָׁם הַתַּרְנְגוֹלִים וְהַתַּרְנְגוֹלוֹת — מֻתָּר כָּל הַיּוֹם, אֲפִלּוּ לְאַחַר חֲצוֹת.

אֲבָל אָסוּר לְהוֹשִׁיב הַתַּרְנְגֹלֶת עַל הַבֵּיצִים בְּתְחִלָּה בְּי"ד אַחַר חֲצוֹת כְּדֵי לְגַדֵּל אֶפְרוֹחִים, אוֹ קֹדֶם חֲצוֹת בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת. אֲבָל אִם יָשְׁבָה כְּבָר עַל הַבֵּיצִים שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יוֹתֵר וּמֻתָּה — מֻתָּר לְהוֹשִׁיב אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ בְּי"ד אֲפִלּוּ אַחַר חֲצוֹת, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר הָאָבֵד, שֶׁאִם לֹא יוֹשִׁיב תַּרְנְגֹלֶת עַל הַבֵּיצִים — שׁוּב אֵינָן רְאוּיִים לְכְלוּם, שֶׁכְּבָר נִפְסְלוּ מֵאֲכִילַת אָדָם כְּשֶׁנִּתְחַמְּמוּ תַּחַת הַתַּרְנְגֹלֶת שְׁלֹשָׁה יָמִים, עַיֵּן סִימָן תקל"ו:

כ גּוֹרְפִין זֶבֶל מִתַּחַת רַגְלֵי הַבְּהֵמָה בְּי"ד כָּל הַיּוֹם וּמַשְׁלִיכִין אוֹתוֹ חוּץ לֶרֶפֶת, אֲפִלּוּ הָרֶפֶת גְּדוֹלָה וְהַזֶּבֶל מְעַט וְיָכוֹל לְסַלֵּק לִצְדָדִין בְּתוֹךְ הָרֶפֶת, אַף עַל פִּי כֵן רַשַּׁאי לְהוֹצִיאָהּ חוּץ לֶרֶפֶת, מִפְּנֵי שֶׁהָרֶפֶת נִוּוּלָהּ קָשֶׁה אֲפִלּוּ אֵין שָׁם אֶלָּא מְעַט זֶבֶל.

אֲבָל הַזֶּבֶל שֶׁבְּחָצֵר — לֹא יוֹצִיאֶנּוּ לַחוּץ אִם אֵין שָׁם אֶלָּא מְעַט זֶבֶל שֶׁיָּכוֹל לְסַלְּקוֹ לִצְדָדִים, שֶׁהֶחָצֵר אֵין נִוּוּלָהּ קָשֶׁה כָּל כָּךְ כְּשֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא מְעַט זֶבֶל מְסֻלָּק לִצְדָדֶיהָ. אֲבָל אִם נִתְרַבָּה הַזֶּבֶל בֶּחָצֵר (כָּל כָּךְ עַד שֶׁנַּעֲשֵׂית הֶחָצֵר כְּרֶפֶת) — מֻתָּר לוֹ לְהוֹצִיא הַזֶּבֶל לָאַשְׁפָּה לַחוּץ לִרְשׁוּת הָרַבִּים:

כא מֻתָּר לְהוֹלִיךְ כֵּלִים לְבֵית הָאֻמָּן בְּי"ד כָּל הַיּוֹם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִתַּקְּנֵם עַד לְאַחַר הַמּוֹעֵד. וְכֵן מֻתָּר לְהָבִיא כֵּלִים מִבֵּית הָאֻמָּן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם צֹרֶךְ הַמּוֹעֵד כְּלָל. עַיֵּן סִימָן תקל"ד:

כב נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְהַקִּיז דָּם בְּשׁוּם עֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאֵין לְשַׁנּוֹת. לְפִי שֶׁבְּיוֹם שָׁבוּעוֹת קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה יָצָא רוּחַ שֶׁשְּׁמוֹ "טְבוּחַ", שֶׁאִם לֹא יְקַבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה הָיָה טוֹבֵחַ לְדָמָם וּבְשָׂרָם, לְפִיכָךְ יֵשׁ סַכָּנָה לְדוֹרוֹת לְהַקִּיז דָּם בְּאוֹתוֹ יוֹם, דְּהַיְנוּ בְּעֶרֶב שָׁבוּעוֹת. וְנִזְהָרִים עַל כָּל עֶרֶב יוֹם טוֹב מִשּׁוּם עֶרֶב שָׁבוּעוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח — מֻתָּר לְהַקִּיז, שֶׁהַכֹּל רֶגֶל אֶחָד הוּא וְאֵינוֹ עֶרֶב יוֹם טוֹב אֶלָּא אֶמְצַע יְמֵים טוֹבִים. אֲבָל בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, דְּהַיְנוּ בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה — אָסוּר לְהַקִּיז, שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם טוֹב מַמָּשׁ, שֶׁשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ לְעִנְיַן כַּמָּה דְּבָרִים.

וּבְלֵיל עֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְהַקִּיז, חוּץ מִלֵּיל הוֹשַׁעְנָא רַבָּה, שֶׁהוּא לֵיל דִּין:

כג הַקָּזָה שֶׁקּוֹרִין קע"פ זעצי"ן, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְהַקָּזַת דָּם מַמָּשׁ — יֵשׁ לְהַתִּיר בְּעֶרֶב פֶּסַח וּבְעֶרֶב סֻכּוֹת, שֶׁאֵין אִסּוּרָן אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה בְּעָלְמָא. אֲבָל בְּעֶרֶב שָׁבוּעוֹת שֶׁאִסּוּרוֹ מִשּׁוּם סַכָּנָה — יֵשׁ לְזָהֵר. וְכֵן בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה, שֶׁהוּא יוֹם דִּין:

סימן תסט

א **שֶׁלֹּא לְיַחֵד בָּשָׂר לְפֶסַח וּבוֹ ה' סְעִיפִים:**

אָסוּר לָאָדָם שֶׁיֹּאמַר (עַל בְּהֶמְתּוֹ): "בָּשָׂר זֶה לְפֶסַח הוּא", וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יֹאמַר כֵּן עַל גְּדִי וְטָלֶה, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ סָבוּר שֶׁהוּא מַקְדִּישׁ אוֹתָם לְפֶסַח, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיֹּאכְלֵם יְהֵא נִרְאֶה כְּאוֹכֵל קָדָשִׁים בַּחוּץ. אֶלָּא אֲפִלּוּ עַל שׁוּם מִין בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, בֵּין חַיִּים בֵּין שְׁחוּטִים — לֹא יֹאמַר: "בָּשָׂר זֶה לְפֶסַח", אֶלָּא יֹאמַר: "בָּשָׂר זֶה לְיוֹם טוֹב", שֶׁאִם יֹאמַר: "לְפֶסַח", יְהֵא הַשּׁוֹמֵעַ סָבוּר שֶׁמַּקְדִּישׁ הַבָּשָׂר לִדְמֵי פֶּסַח, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּמְכֹּר הַבָּשָׂר וְיִקַּח פֶּסַח בְּדָמָיו, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיֹּאכַל הוּא עַצְמוֹ אֶת הַבָּשָׂר — יְהֵא נִרְאֶה כְּמוֹעֵל בְּקָדָשִׁים.

וְכֵן לֹא יֹאמַר אָדָם לִשְׁלוּחוֹ: "הֵילֵךְ מָעוֹת הַלָּלוּ וְקַח לִי בָּהֶם בָּשָׂר לְפֶסַח", אֶלָּא יֹאמַר: "קַח לִי בָּשָׂר לְיוֹם טוֹב":

ב אֲבָל עַל דָּגִים וְעַל כָּל שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מִין בָּשָׂר כְּלָל — מֻתָּר לוֹמַר: "זֶה יְהֵא לְפֶסַח", שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יְהֵא נִדְמֶה לְהַשּׁוֹמֵעַ שֶׁהוּא מַקְדִּישׁ דָּבָר זֶה לִדְמֵי פֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁדָּבָר זֶה אֵין לוֹ שַׁיְכוּת כְּלָל עִם פֶּסַח, שֶׁהֲרֵי אֵינָן מִין בָּשָׂר כְּלָל.

וְיֵשׁ מַחֲמִירִין שֶׁלֹּא לוֹמַר עַל שׁוּם דָּבָר: "זֶה לְפֶסַח", חוּץ מִן הַחִטִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים הַצְּרִיכִים שִׁמּוּר מֵחֲמוּץ, שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ שֶׁהוּא אוֹמֵר: "חִטִּים אֵלּוּ לְפֶסַח", יְהֵא סָבוּר שֶׁאוֹמֵר: חִטִּים אֵלּוּ אַצְנִיעֵם וְאֶשְׁמְרֵם מֵחֲמוּץ לְצֹרֶךְ הַפֶּסַח. וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה.

אֲבָל בְּדִיעֲבַד, אֲפִלּוּ אִם אָמַר עַל גְּדִי וְטָלֶה חַיִּים: "בָּשָׂר זֶה לְפֶסַח" — מֻתָּרִים בַּאֲכִילָה, אֲפִלּוּ אָמַר כֵּן בְּעֶרֶב פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת, דְּמִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן אֵין לֶאֱסֹר בְּדִיעֲבַד.

(וְיֵשׁ מַחֲמִירִין בִּגְדִי וְטָלֶה לְאָסְרָם בַּאֲכִילָה לְעוֹלָם, בֵּין בְּפֶסַח בֵּין קֹדֶם הַפֶּסַח אוֹ אַחֲרָיו, אֲפִלּוּ אָמַר כֵּן עַל בְּשַׂר גְּדִי וְטָלֶה, שֶׁחוֹשְׁשִׁים לְפִי שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ שֶׁהוּא אוֹמֵר בָּשָׂר זֶה לְפֶסַח הוּא סָבוּר שֶׁכְּבָר הִקְדִּישׁוֹ מֵחַיִּים לְשֵׁם פֶּסַח, וְיֵהֵא נִרְאֶה כְּאוֹכֵל קָדְשִׁים בַּחוּץ. אֲבָל מֻתָּרִים בַּהֲנָאָה, דְּמִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן בִּלְבַד אֵין אוֹסְרִין בַּהֲנָאָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ה'. וְטוֹב לְחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם אֵין שָׁם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וְלֹא שְׁעַת הַדְּחָק. וְכָל זֶה כְּשֶׁהַגְּדִי וְטָלֶה הֵן שָׁלוֹ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֻׁתָּפוּת בָּהֶן, אֲבָל אִם אֵין לוֹ חֵלֶק בָּהֶן — אֵין לְהַחֲמִיר כְּלָל, שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ):

ג לֹא אָסְרוּ אֶלָּא לוֹמַר: "בָּשָׂר זֶה לְפֶסַח", אֲבָל לוֹמַר: "בָּשָׂר זֶה עַל פֶּסַח", כְּמוֹ שֶׁהוּא הַמִּנְהָג לוֹמַר כֵּן בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז — מֻתָּר אֲפִלּוּ עַל גְּדִי וְטָלֶה חַיִּים, שֶׁאֵין כָּאן חֲשַׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁאִם הָיָה מַקְדִּישׁ אוֹתָם לְפֶסַח — הָיָה לוֹ לוֹמַר: "בָּשָׂר זֶה לְפֶסַח":

ד אָסוּר לַעֲשׂוֹת גְּדִי אוֹ טָלֶה מְקֻלָּס, דְּהַיְנוּ לִצְלוֹתוֹ (בְּעֶרֶב פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת אוֹ בְּלֵיל פֶּסַח) כְּשֶׁהוּא שָׁלֵם (רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ) כְּעֵין צְלִיַּת הַפֶּסַח. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אָסוּר לְאָכְלוֹ בְּלֵיל פֶּסַח, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרַשׁ: "בָּשָׂר זֶה לְפֶסַח" (וַאֲפִלּוּ צְלָאוֹ כַּמָּה יָמִים קֹדֶם הַפֶּסַח), כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ו, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

ה לֹא יֹאמַר אָדָם: "כַּמָּה טוֹרַח פֶּסַח זֶה", כִּי "רָשָׁע מַה הוּא אוֹמֵר? מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם" — מַה טּוֹרַח זֶה לָכֶם.

וְעַכְשָׁו אֵין הָעוֹלָם נִזְהָרִין בָּזֶה, וְיֵשׁ שֶׁלּוֹמֵד עֲלֵיהֶם זְכוּת, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא רָשָׁע אֶלָּא כְּשֶׁאוֹמֵר: "מַה טּוֹרַח זֶה" עַל טּוֹרַח הַקָּרְבַּת הַפֶּסַח, שֶׁהִיא מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה, וְנִרְאֶה מִדְּבָרָיו שֶׁמִּצְוֹת הַתּוֹרָה הֵן עָלָיו לְטוֹרַח, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּזְמַן הַזֶּה כְּשֶׁאוֹמֵר עַל גַּדֵּל הַזְּהִירוּת וְחֻמְרוֹת יְתֵרוֹת: "כַּמָּה טוֹרַח" — אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר:

סימן תע

א **שֶׁהַבְּכוֹרוֹת מִתְעַנִּין בְּעֶרֶב פֶּסַח וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

נוֹהֲגִין הַבְּכוֹרוֹת לְהִתְעַנּוֹת וּלְהַשְׁלִים בְּכָל עֶרֶב פֶּסַח, זֵכֶר לַנֵּס שֶׁנִּצּוֹלוּ מִמַּכַּת בְּכוֹרוֹת. וּמִתְעַנִּין אֲפִלּוּ הַבְּכוֹר מֵאָב בִּלְבַד אוֹ מֵאֵם בִּלְבַד, שֶׁבְּכֻלָּם הָיְתָה הַמַּכָּה, שֶׁכֵּן נִקְרָאִין

בְּכוֹרוֹת, הַבְּכוֹר מֵאָב נִקְרָא בְּכוֹר לְנַחֲלָה וִירֻשָּׁה, וְהַבְּכוֹר מֵאֵם נִקְרָא בְּכוֹר לְעִנְיַן פִּדְיוֹן הַבֵּן.

וְאַף בְּכוֹר מֵאֵם שֶׁהוּא כֹּהֵן אוֹ לֵוִי, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא בְּכוֹר לְעִנְיַן פִּדְיוֹן הַבֵּן, שֶׁהֲרֵי הוּא פָּטוּר מִפִּדְיוֹן — אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם בְּכוֹר הוּא אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה פְּטָרָתּוֹ מִפִּדְיוֹן:

ב אִשָּׁה שֶׁהִפִּילָה נֵפֶל וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה בֵּן קַיָּמָא, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹתוֹ הַבֵּן אֵינוֹ נִקְרָא בְּכוֹר לְעִנְיַן פִּדְיוֹן, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ "פֶּטֶר רֶחֶם", שֶׁכְּבָר נִפְטַר רַחְמָהּ, מִכָּל מָקוֹם, הֲרֵי הוּא בְּכוֹר לְעִנְיַן נַחֲלָה, וְצָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת.

לְפִיכָךְ אִם נוֹלַד לְאָב זֶה בֵּן קַיָּמָא כְּבָר מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת, וְאִם כֵּן בֵּן זֶה אֵינוֹ בְּכוֹר לֹא לְנַחֲלָה וְלֹא לְפִדְיוֹן — אֵין צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת:

ג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁגַּם הַנְּקֵבוֹת בְּכוֹרוֹת מִתְעַנּוֹת, שֶׁגַּם בָּהֶם הָיְתָה הַמַּכָּה. וְאֵין נוֹהֲגִין כֵּן בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ. וְכֵן בְּבָתִּים שֶׁאֵין בָּהֶם בְּכוֹר — אֵין גְּדוֹלֵי הַבַּיִת מִתְעַנִּין, אַף עַל פִּי שֶׁגַּם בָּהֶם הָיְתָה הַמַּכָּה. דְּכֵיוָן שֶׁעִקַּר תַּעֲנִית הַבְּכוֹרוֹת אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג — לֹא נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר כָּל כָּךְ, מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר הַהַתְרָאָה וְהַמַּכָּה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה בְּפֵרוּשׁ — לֹא הָיְתָה אֶלָּא עַל הַבְּכוֹרִים הַזְּכָרִים:

ד נוֹהֲגִין שֶׁהָאָב מִתְעַנֶּה תַּחַת בְּנוֹ הַבְּכוֹר כְּשֶׁעֲדַיִן הוּא בְּכוֹר קָטָן, עַד שֶׁיִּגְדַּל וְאָז יִתְעַנֶּה הוּא בְּעַצְמוֹ. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים קְטַנִּים וּשְׁנֵיהֶם בְּכוֹרוֹת, הָרִאשׁוֹן הוּא בְּכוֹר לְאָבִיו וְהַשֵּׁנִי בְּכוֹר לְאִמּוֹ — הֲרֵי תַּעֲנִית הָאָב עוֹלָה בְּעַד שְׁנֵיהֶם:

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין הָאָב בְּכוֹר, אֲבָל אִם הוּא בְּכוֹר וְצָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת בְּעַד עַצְמוֹ — אֵין תַּעֲנִיתוֹ עוֹלָה בְּעַד בְּנוֹ, אֶלָּא הָאֵם מִתְעַנָּה תַּחַת בְּנָהּ הַקָּטָן עַד שֶׁיִּגְדַּיל.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הָאֵם צְרִיכָה לְהִתְעַנּוֹת, שֶׁתַּעֲנִית הָאָב עוֹלָה גַּם בְּעַד בְּנוֹ, כֵּיוָן שֶׁתַּעֲנִית זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְזֵכֶר לַנֵּס, וְזִכָּרוֹן אֶחָד עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם צַעַר, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִיא מְעֻבֶּרֶת אוֹ מֵנִיקָה.

וְאַף אִם אֵין לָהּ בַּעַל שֶׁיִּתְעַנֶּה בְּעַד בְּנוֹ — אֵינָהּ צְרִיכָה לְהִתְעַנּוֹת אִם הִיא מְעֻבֶּרֶת אוֹ מֵנִיקָה וְיֵשׁ לָהּ צַעַר מִן הַתַּעֲנִית. וְכֵן יוֹלֶדֶת כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף שֶׁאֵין לָהּ צַעַר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הִתְעַנִּית כְּבָר פַּעַם אַחַת בְּעֵד בְּנָהּ וְהָיָה אָז בְּדַעְתָּהּ לִנְהֹג כֵּן לְעוֹלָם עַד שֶׁיִּגְדַּל בְּנָהּ — הֲרֵי תַּעֲנִית זֶה עָלֶיהָ כְּנֶדֶר, וְצָרִיךְ לְהַתִּירָהּ עַל יְדֵי שְׁאֵלָה וַחֲרָטָה:

ו הַבְּכוֹרוֹת אוֹמְרִים "עֲנֵנוּ" בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה. וְאִם עָשְׂרָה בְּכוֹרוֹת מִתְפַּלְּלִין בְּיַחַד וְאֶחָד מֵהֶם שְׁלִיחַ צִבּוּר — מַחֲזִיר הַתְּפִלָּה יֹאמַר "עֲנֵנוּ" בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", כְּדִין תַּעֲנִית יְחִידִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַבְּכוֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר כְּשֶׁעֲשָׂרָה בְּכוֹרוֹת מִתְפַּלְּלִין יַחַד, כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין נָכוֹן לְהַזְכִּיר הַתַּעֲנִית בְּצִבּוּר בַּחֲזָרַת הַתְּפִלָּה, כֵּיוָן שֶׁהוּא חֹדֶשׁ נִיסָן, עַיֵּן סִימָן תכ"ט:

ז אִם חָל עֶרֶב פֶּסַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת — מִתְעַנִּין הַבְּכוֹרוֹת בּוֹ בַּיּוֹם. אֲבָל אִם חָל בְּשַׁבָּת — נִדְחֶה לְיוֹם ה' שֶׁלְּפָנָיו. וְאִם קָשָׁה לָהֶם הַתַּעֲנִית בְּיוֹם ה', כֵּיוָן שֶׁבַּלַּיְלָה בּוֹדְקִין אֶת הֶחָמֵץ, וְאֵין רַשָּׁאִין לִסְעֹד קֹדֶם הַבְּדִיקָה, וְיֵשׁ לָהֶם הַרְבֵּה חֲדָרִים לִבְדֹּק — יְכוֹלִים לִטְעֹם מְעַט קֹדֶם הַבְּדִיקָה, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא סְעוּדָה (וְשִׁעוּר טְעִימָה, עַיֵּן סִימָן רל"ב), אוֹ יְצַוּוּ לְאַחֵר לִבְדֹּק וְהֵם יֹאכְלוּ:

ח בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְהָג יָדוּעַ — יְכוֹלִין הַבְּכוֹרוֹת לֶאֱכֹל עַל סְעוּדַת מִצְוָה. וּמִכָּל מָקוֹם, הַמַּחֲמִיר — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה.

אֲבָל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ כְּבָר נָהֲגוּ לְהַחֲמִיר. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל עַל סְעוּדַת מִצְוָה — צָרִיךְ לְהַתִּיר לוֹ עַל יְדֵי שְׁאֵלָה וַחֲרָטָה, דְּכֵיוָן שֶׁהִתְעַנָּה פַּעַם אַחַת בְּעֶרֶב פֶּסַח וְהָיָה אָז בְּדַעְתּוֹ לִנְהֹג כֵּן לְעוֹלָם, אַף שֶׁאָז לֹא הָיְתָה סְעוּדַת מִצְוָה בָּעִיר, מִכָּל מָקוֹם מִן הַסְּתָם הִתְעַנָּה עַל דַּעַת הַמִּנְהָג, וְכֵיוָן שֶׁהַמִּנְהָג הוּא שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עַל סְעוּדַת מִצְוָה, אִם כֵּן נַעֲשָׂה זֶה הַמִּנְהָג עָלָיו כְּנֶדֶר, כֵּיוָן שֶׁהָיָה אָז בְּדַעְתּוֹ לִנְהֹג כֵּן לְעוֹלָם. וְהַמַּחֲמִיר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אַף עַל יְדֵי שְׁאֵלָה וַחֲרָטָה — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה.

אֲבָל בַּעֲלֵי הַבְּרִית, דְּהַיְנוּ הַמּוֹהֵל וְהַסַּנְדָּק וְאֲבִי הַבֵּן, כֵּיוָן שֶׁיּוֹם טוֹב שֶׁלָּהֶם הוּא — יְכוֹלִין לֶאֱכֹל (אַף בְּלֹא שְׁאֵלָה וַחֲרָטָה), עַל יְדֵי שֶׁיִּלְווּ הַתַּעֲנִית וְיִפְרְעוּ תַּעֲנִית אַחֵר לְאַחַר הַפֶּסַח, (אוֹ יַתִּירוּ הַנֶּדֶר) עַל יְדֵי שְׁאֵלָה וַחֲרָטָה.

וּמִי שֶׁמִּתְעַנֶּה בְּעֵד בְּנוֹ, אַף שֶׁאֵינוֹ מִבַּעֲלֵי הַבְּרִית — יָכוֹל לֶאֱכֹל עַל הַמִּילָה עַל יְדֵי שְׁאֵלָה וַחֲרָטָה:

ט מִי שֶׁהוּא אִסְטְנִיס כָּל כָּךְ שֶׁאִם יֹאכַל בַּיּוֹם לֹא יוּכַל לֶאֱכֹל בַּלַּיְלָה מַצָּה לְתַאֲבוֹן — יֵשׁ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת בְּעֶרֶב פֶּסַח, כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל מַצָּה לְתַאֲבוֹן בַּלַּיְלָה, לְקַיֵּם מִצְוַת "בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת" לְתַאֲבוֹן:

סימן תעא

א בְּעֶרֶב פֶּסַח אַחַר שָׁעָה עֲשִׂירִית אָסוּר לֶאֱכֹל פַּת וּבוֹ י"ד סְעִיפִים:

כָּל אָדָם, אַף שֶׁאֵינוֹ אִסְטְנִיס — אָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל פַּת, דְּהַיְנוּ מַצָּה עֲשִׂירָה (כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר) מִתְּחִלַּת שָׁעָה עֲשִׂירִית בְּעֶרֶב פֶּסַח עַד הַלַּיְלָה, כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל מַצָּה בַּלַּיְלָה לְתַאֲבוֹן, וּבֵין שֶׁהַיּוֹם אָרֹךְ וּבֵין שֶׁהַיּוֹם קָצָר — לְעוֹלָם אָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל מִתְּחִלַּת רְבִיעַ יוֹם הָאַחֲרוֹן עַד הַלַּיְלָה.

וַאֲפִלּוּ לְהַתְחִיל קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית אָסוּר, אִם יוֹדֵעַ שֶׁתִּמְשֹׁךְ סְעוּדָתוֹ עַד תּוֹךְ שָׁעָה עֲשִׂירִית:

ב אֲבָל מֻתָּר לֶאֱכֹל מְעַט פֵּרוֹת אוֹ מְעַט יְרָקוֹת, בֵּין חַיִּין בֵּין מְבֻשָּׁלִין, אוֹ מְעַט תַּבְשִׁיל הֶעָשׂוּי מֵחֲמִשָּׁה הַמִּינִים שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בְּמֵי פֵּרוֹת לְהַנּוֹהֲגִין הֶתֵּר בְּמֵי פֵּרוֹת, אוֹ מְעַט בָּשָׂר וְדָגִים וּגְבִינָה וּבֵיצִים, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַמִּינִין, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא פַּת בִּלְבַד שֶׁסּוֹעֶדֶת אֶת הַלֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד". וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא הִתִּירוּ מִשְּׁאָר הַמִּינִים אֶלָּא מְעַט, אֲבָל לֹא יְמַלֵּא כְּרֵסוֹ מֵהֶן.

וְכֵן יָכוֹל לִשְׁתּוֹת כָּל הַמַּשְׁקִין, חוּץ מִיַּיִן, שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ מְעַט, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹעֵד אֶת הַלֵּב כְּמוֹ פַּת, אֲבָל הַרְבֵּה יַיִן יָכוֹל לִשְׁתּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁהוּא שׁוֹתֶה הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ — הוּא גּוֹרֵר תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יִשְׁתֶּה הַרְבֵּה כָּל כָּךְ עַד שֶׁיֵּהָא שָׁבֵעַ, כִּי בְּוַדַּאי הוּא מְקַלְקֵל תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל:

ג מִי שֶׁהוּא אִסְטְנִיס שֶׁאַף כְּשֶׁהוּא אוֹכֵל מְעַט בַּיּוֹם מִשָּׁעָה עֲשִׂירִית וְאֵילָךְ לֹא יוּכַל לֶאֱכֹל בַּלַּיְלָה לְתַאֲבוֹן — אָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל אֲפִלּוּ מְעַט מִשְּׁאָר כָּל הַמִּינִים:

ד קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית מֻתָּר לֶאֱכֹל פַּת עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רמ"ט. וּמַה הִיא הַפַּת שֶׁיֹּאכַל? שֶׁהֲרֵי חָמֵץ אֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל מִשָּׁעָה חֲמִישִׁית וְאֵילָךְ, וּמַצָּה אֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל כָּל הַיּוֹם מֵעַמּוּד הַשַּׁחַר וְאֵילָךְ, שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הָאוֹכֵל מַצָּה בְּעֶרֶב פֶּסַח — כְּאִלּוּ בוֹעֵל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו קֹדֶם שֶׁיִּכָּנְסָנָה לַחֻפָּה לְבָרֵךְ עָלֶיהָ שֶׁבַע בְּרָכוֹת, וּמַכִּין אוֹתוֹ

מַכַּת מַרְדּוּת. הָא אֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל אֶלָּא מַצָּה עֲשִׁירָה, דְּהַיְינוּ שֶׁעֵרֵב בָּהּ מֵי פֵּרוֹת, שֶׁלֹּא אָסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכֹל בְּעֶרֶב פֶּסַח אֶלָּא מַצָּה שֶׁאָדָם יָכוֹל לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּלַּיְלָה, אֲבָל מַצָּה עֲשִׁירָה אֵין יוֹצְאִין בָּהּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

ה אֵינָהּ נִקְרֵאת מַצָּה עֲשִׁירָה אֶלָּא אִם כֵּן טַעַם הַמֵּי פֵּרוֹת נִרְגָּשׁ בַּמַּצָּה, אֲבָל אִם עֵרֵב בָּהּ מְעַט מֵי פֵּרוֹת וְאֵין טַעְמָן נִרְגָּשׁ בָּהּ — אֵינָהּ נִקְרֵאת מַצָּה עֲשִׁירָה, וְאָסוּר לֶאֱכֹלָהּ בְּעֶרֶב פֶּסַח:

ו וְכָל זֶה בְּמִקּוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת מַצָּה עֲשִׁירָה, אֲבָל כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ב שֶׁבִּמְדִינוֹת אֵלּוּ אֵין נוֹהֲגִין כְּלָל לַעֲשׂוֹת מַצָּה עֲשִׁירָה, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב:

ז מַצָּה כְּפוּלָה אוֹ נְפוּחָה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א שֶׁאוֹסְרִין אוֹתָהּ בַּאֲכִילָה בְּפֶסַח מִסָּפֵק שֶׁמָּא נִתְחַמְּצָה — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לֶאֱכֹלָהּ בְּעֶרֶב פֶּסַח אֲפִלּוּ קֹדֶם שָׁעָה חֲמִישִׁית, שֶׁיֵּשׁ לְחוֹשׁ שֶׁמָּא לֹא נִתְחַמְּצָה וּמַצָּה גְּמוּרָה הִיא, וְאָסוּר לֶאֱכֹל מַצָּה בְּעֶרֶב פֶּסַח:

ח מַצָּה שֶׁנֶּאֶפֵית כְּתִקּוּנָהּ וְאַחַר כָּךְ נִתְפָּרְרָה בֵּין בְּמַיִם בֵּין בְּשִׁאָר מַשְׁקִים וּמֵי פֵּרוֹת וְנִתְבַּשְּׁלָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַפֵּרוּסוֹת קַיָּמוֹת בְּעֵנְיָן שֶׁמְּבָרְכִין עֲלֵיהֶם "הַמּוֹצִיא" וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לֶאֱכָלָהּ בְּעֶרֶב פֶּסַח קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית, שֶׁהֲרֵי אֵין אָדָם יָכוֹל לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א.

וְאִם אֵין הַפֵּרוּסוֹת קַיָּמוֹת, דְּהַיְינוּ שֶׁאֵין מֵהֶם כְּזַיִת בְּעֵנְיָן שֶׁמְּבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּמֵעֵין שָׁלֹשׁ — מֻתָּר לֶאֱכָלָן אַף מִשָּׁעָה עֲשִׂירִית וּלְמַעְלָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת פַּת כְּלָל לְעִנְיַן בְּרָכָה.

מַצָּה שֶׁנֶּאֶפֵית כְּתִקּוּנָהּ וְאַחַר כָּךְ נִתְפָּרְרָה אֲפִלּוּ לְפֵרוּרִין דַּקִּין מְאֹד — אָסוּר לֶאֱכֹל הַפֵּרוּרִין בְּעֶרֶב פֶּסַח, וְאָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפֶסַח, שֶׁעֲדַיִן תּוֹרַת לֶחֶם עֲלֵיהֶם לְכָל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ח:

ט וְאִם חָזַר וְלָשׁ אֶת הַפֵּרוּרִין הַלָּלוּ בְּיַיִן וְשֶׁמֶן וּשְׁאָר מַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת, וְלֹא בִּשְּׁלָן וְלֹא טִגְּנָן אַחַר כָּךְ — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם הִיא נִקְרֵאת מַצָּה עֲשִׂירָה. כִּי יֵשׁ לוֹמַר: כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נֶאֶפֵית בְּעִנְיַן אַף שֶׁאַחַר כָּךְ נִתְעַשְּׂרָה, אַף עַל פִּי כֵן אֲנִי קוֹרֵא לָהּ "לֶחֶם עֹנִי", שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנַּעֲשֵׂית "לֶחֶם", דְּהַיְינוּ בִּשְׁעַת אֲפִיָּה, הָיְתָה בְּ"עֹנִי". אוֹ יֵשׁ לוֹמַר: כֵּיוָן שֶׁנִּתְפָּרְרָה וְאַחַר כָּךְ חָזַר וְלָשׁ אוֹתָהּ בְּמֵי פֵּרוֹת — הֲרֵי נִשְׁתַּנֵּית מִמַּה שֶׁהָיְתָה וְנִפְקַע מִמֶּנָּה שְׁמָהּ הָרִאשׁוֹן

וְנַעֲשֵׂית מַצָּה עֲשִׂירָה. לְפִיכָךְ יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָה בְּפֶסַח, כִּי שֶׁמָּא הִיא מַצָּה עֲשִׂירָה, וְגַם שֶׁלֹּא לְאָכְלָהּ בְּעֶרֶב פֶּסַח, כִּי שֶׁמָּא אֵינָהּ מַצָּה עֲשִׂירָה:

י קָטָן אוֹ קְטַנָּה שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין מַה שֶּׁמְּסַפְּרִים לָהֶן בִּיצִיאַת מִצְרַיִם — מֻתָּר לְהַאֲכִילָם מַצָּה בְּעֶרֶב פֶּסַח כָּל הַיּוֹם, וַאֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה קֹדֶם קִדּוּשׁ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ"ג. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְהַאֲכִיל הַקְּטָן בְּיָדִים דְּבָרִים הָאֲסוּרִין, אֲפִלּוּ אֵינָן אֲסוּרִין אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם דְּבָרִים שֶׁאֵינָן אֲסוּרִים מֵחֲמַת עַצְמָן אֶלָּא שֶׁהוּא זְמַן אִסּוּר, כְּגוֹן מַצָּה בְּעֶרֶב פֶּסַח, אוֹ לֶאֱכֹל קֹדֶם קִדּוּשׁ — מֻתָּר לְהַאֲכִילָם בְּיָדַיִם אִם הֵם צְרִיכִין לְכָךְ, כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לְהַאֲכִילָם בְּיָדַיִם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאֵין מְעַנִּין אוֹתָם אֲפִלּוּ יְכוֹלִין לִסְבֹּל הַתַּעֲנִית.

אֲבָל קָטָן וּקְטַנָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם דַּעַת לְהָבִין מַה שֶּׁמְּסַפְּרִים לָהֶם בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"[ב] — אָסוּר לְהַאֲכִילָם בְּעֶרֶב פֶּסַח, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה וְכוּ'", "בַּעֲבוּר זֶה", הַיְנוּ מַצָּה וּמָרוֹר הַמֻּנָּחִים לְפָנֶיךָ, וְאִם הַתִּינוֹק מֹלֵא כְּרֵסוֹ מִמַּצָּה — הַאֵיךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר לוֹ "בַּעֲבוּר זֶה":

יא יֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מָרוֹר בְּעֶרֶב פֶּסַח, כְּדֵי שֶׁיֹּאכְלֶנּוּ בַּלַּיְלָה לְתֹאבוֹן. וְכֵן שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, כְּדֵי לְאָכְלוֹ בְּלֵיל שֵׁנִי לְתֹאבוֹן. וְכֵן נוֹהֲגִין קְצָת בְּנֵי אָדָם לְמַעֵט בַּאֲכִילַת מַצָּה בְּיוֹם רִאשׁוֹן, כְּדֵי לְאָכְלוֹ בְּלֵיל שֵׁנִי לְתֹאבוֹן:

יב אֲבָל יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר עוֹד שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל פֵּרוֹת בְּעֶרֶב פֶּסַח אוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, כְּדֵי לֶאֱכֹל חֲרֹסֶת בַּלַּיְלָה לְתֹאבוֹן. וְאֵין לָחֹשׁ לַמִּנְהָג הַהוּא, כִּי הַחֲרֹסֶת אֵין מִצְוָה לְאָכְלוֹ אֶלָּא כְּדֵי לְבַטֵּל הָאֳרֶס שֶׁבַּמָּרוֹר שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ, וְאַדְרַבָּה אָסוּר לֶאֱכֹל הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ עִם הַמָּרוֹר, וְצָרִיךְ לְנַפְּצוֹ מֵעַל הַמָּרוֹר שֶׁלֹּא יְבַטֵּל טַעַם הַמָּרוֹר, וְאִם כֵּן לָמָּה לֹא יֹאכַל פֵּרוֹת בּוֹ בַּיּוֹם?

יג יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְשַׁבֵּר אוֹ לְפָרֵר הַמַּצּוֹת בְּעֶרֶב פֶּסַח, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל מֵהֶן. וְגַם לְמִנְהָג זֶה אֵין לָחֹשׁ, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בְּמַצָּה כָּל הַשָּׁנָה — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל. וְעוֹד, דְּכֵיוָן שֶׁאָסוּר אֲכִילַת מַצָּה בְּעֶרֶב פֶּסַח אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין מַחֲמִירִין בּוֹ כָּל כָּךְ:

יד אִם הִתְחִיל לֶאֱכֹל מַצָּה עֲשִׂירָה קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית — אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק כְּשֶׁתַּגִּיעַ שָׁעָה עֲשִׂירִית, אֶלָּא יָכוֹל לְמְשֹׁךְ סְעוּדָתוֹ עַד הַלַּיְלָה, דְּהַיְנוּ עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא

סְפֵק חֲשֵׁכָה, שֶׁאָז צָרִיךְ לְהַפְסִיק סְעוּדָתוֹ.

וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִיָּד, אֶלָּא יַמְתִּין עַד שֶׁיִּהְיֶה וַדַּאי חֲשֵׁכָה מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ב, וְאָז יִפְרֹס מַפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן לְכַסּוֹת הַפַּת עַד לְאַחַר קִדּוּשׁ מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"א, וְיֹאמַר קִדּוּשׁ הַיּוֹם עַל כּוֹס רִאשׁוֹן, וְלֹא יְבָרֵךְ עָלָיו כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה, וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר הַמַּגְדִּיל עַל כּוֹס שֵׁנִי, וְגַם כֵּן לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו (וּלְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ד צָרִיךְ לְבָרֵךְ בֵּין עַל כּוֹס רִאשׁוֹן בֵּין עַל כּוֹס שֵׁנִי, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם), וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה" עַל "לֶחֶם עֹנִי", וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ כְּלָל מֵהָאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּל זֶה בְּסִימָן רע"א:

סימן תעב

א **דִּינֵי הֲסִבָּה וְד' כּוֹסוֹת וּבוֹ ל"א סְעִיפִים:**

יְהֶיה שֻׁלְחָנוֹ עָרוּךְ מִבְּעוֹד יוֹם, כְּדֵי לְהַתְחִיל הַסֵּדֶר מִיָּד כְּשֶׁתֶּחֱשַׁךְ. וְאַף אִם הוּא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ — יָקוּם מִיָּד כְּשֶׁתֶּחֱשַׁךְ, שֶׁמִּצְוָה לְמַהֵר לְהַתְחִיל הַסֵּדֶר בִּשְׁבִיל הַתִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא יִשְׁנוּ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא":

ב וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יְמַהֵר לְהַתְחִיל הַקִּדּוּשׁ קֹדֶם שֶׁיִּהְיֶה וַדַּאי חֲשֵׁכָה. אַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁאָר יָמִים טוֹבִים יָכוֹל הָאָדָם לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ וְלֶאֱכֹל מִבְּעוֹד יוֹם, מִכָּל מָקוֹם בְּפֶסַח אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן, לְפִי שֶׁאֲכִילַת מַצָּה הוּקְשָׁה לַאֲכִילַת פֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֵהוּ", וּבְפֶסַח נֶאֱמַר: "וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה", בַּלַּיְלָה מַמָּשׁ, וְכֵיוָן שֶׁאֲכִילַת מַצָּה שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ אֶלָּא בַּלַּיְלָה, לָכֵן גַּם כָּל הָאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים אֵינוֹ אֶלָּא בַּלַּיְלָה, בַּזְּמַן הָרָאוּי לַאֲכִילַת מַצָּה, שֶׁכָּל מַה שֶּׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה תִּקְּנוּ, וְכוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ הוּא אֶחָד מִן הָאַרְבַּע כּוֹסוֹת, לְפִיכָךְ צָרִיךְ בַּלַּיְלָה מַמָּשׁ, וְלֹא בְּמַה שֶּׁהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ:

ג מִי שֶׁהוּא אָבֵל אֲפִלּוּ עַל אָבִיו וְאִמּוֹ — חַיָּב לְהָסֵב, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְנֹעַ מִלְּהָסֵב מֵחֲמַת הָאֲבֵלוּת, שֶׁהֲרֵי מִשֶּׁעָבְרוּ שִׁבְעָה רַשַּׁאי לְהָסֵב עַל מִטָּתוֹ אֲפִלּוּ בְּחֹל, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בִּכְפִיַּת הַמִּטָּה אֶלָּא תּוֹךְ שִׁבְעָה.

וַאֲפִלּוּ נִקְבַּר מֵתוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח, מִכָּל מָקוֹם מִיָּד שֶׁהִגִּיעַ הַפֶּסַח — בָּטְלָה מִמֶּנּוּ הָאֲבֵלוּת שִׁבְעָה אִם נָהַג אֲבֵלוּת שָׁעָה אַחַת קֹדֶם הַלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שצ"ט:

ד אֲבָל אִם לֹא נָהַג אֲבֵלוּת כְּלָל קֹדֶם הַפֶּסַח בְּעִנְיָן שֶׁעֲדַיִן לֹא בָּטְלָה מַמָּשׁ אֲבֵלוּת שִׁבְעָה — נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהָסֵב בְּלֵיל פֶּסַח, לְפִי שֶׁחוֹשְׁבִין הֶסְבָּה זוֹ כִּדְבָרִים שֶׁבִּצְנָעָה שֶׁהוּא נוֹהֵג אוֹתָם בָּרֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם.

וּמִכָּל מָקוֹם, יָכוֹל לִלְבֹּשׁ הַקִּיטֶל שֶׁלּוֹבְשִׁין בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַסֵּדֶר, שֶׁבֶּגֶד זֶה הוּא בֶּגֶד מֻתָּרִים, וְלוֹבְשִׁין אוֹתוֹ לְהַכְנִיעַ הַלֵּב, שֶׁלֹּא תָּזוּחַ דַּעְתּוֹ מֵחֲמַת הַשִּׂמְחָה וְהַחֵרוּת שֶׁעוֹשִׂין בְּלֵיל זֶה:

ה וְחַיָּב הָאָבֵל בְּהַלֵּל שֶׁבְּלֵילָה זֶה. אַף שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לִקְרוֹת הַלֵּל בְּבֵית הָאָבֵל, מִכָּל מָקוֹם הַלֵּל זֶה חוֹבָה הוּא:

ו אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה טוֹב לְמַעֵט בְּכֵלִים נָאִים זֶכֶר לַחֻרְבָּן, מִכָּל מָקוֹם בְּלֵיל פֶּסַח טוֹב לְהַרְבּוֹת בְּכֵלִים נָאִים כְּפִי כֹּחוֹ, אֲפִלּוּ הַכֵּלִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לַסְּעוּדָה יְסַדְּרֵם יָפֶה עַל הַשֻּׁלְחָן לְנוֹי, זֶכֶר לְחֵרוּת.

וַאֲפִלּוּ כֵּלִים הַמְמֻשְׁכָּנִים בְּיָדוֹ מִן הַנָּכְרִי יְסַדְּרֵם עַל הַשֻּׁלְחָן לְנוֹי. וְאַף אִם יִרְצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם גֵּזֶל הַנָּכְרִי וְלֹא מִשּׁוּם גְּנֵבַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"כ:

ז וְיָכִין מָקוֹם מוֹשָׁבוֹ, שֶׁיֵּשֵׁב בַּהֶסְבָּה דֶּרֶךְ חֵרוּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים וְהַגְּדוֹלִים אוֹכְלִים, לְפִי שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר חַיָּב הָאָדָם לְהַרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא עַתָּה יוֹצֵא מִשִּׁעְבּוּד מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר "בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם", וְעַל דָּבָר זֶה צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרָיִם", כְּאִלּוּ אַתָּה בְּעַצְמְךָ הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם עֶבֶד וְנִפְדֵּיתָ וְיָצָאתָ לְחֵרוּת, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כָּל מַעֲשֶׂה לֵילָה זֶה דֶּרֶךְ חֵרוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ח וְעָנִי שֶׁאֵין לוֹ כָּרִים וּכְסָתוֹת לְהָסֵב עֲלֵיהֶן, מִכָּל מָקוֹם יֵשֵׁב עַל הַסַּפְסָל וְלֹא עַל הַקַּרְקַע כִּבְשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְאִם אֶפְשָׁר לוֹ לִסְמֹךְ עַל יֶרֶךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ — הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת הֶסְבָּה. אֲבָל לֹא יִסְמֹךְ עַל יֶרֶךְ עַצְמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּדוֹאֵג, וְאֵין זוֹ דֶּרֶךְ חֵרוּת:

ט וּכְשֶׁהוּא מֵסֵב — לֹא יַטֶּה עַל גַּבּוֹ וְלֹא עַל פָּנָיו, שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ חֵרוּת, אֶלָּא יַטֶּה עַל צִדּוֹ הַשְּׂמְאלִית, וְלֹא עַל הַיְמָנִית שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הֶסְבָּה בְּכָךְ, שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לֶאֱכֹל בְּיָמִין. וְעוֹד שֶׁאִם יָסֵב בְּיָמִין יוּכַל לָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה, לְפִי שֶׁהַוֵּשֶׁט הוּא בְּיָמִין וְהַקֵּנָה בִּשְׂמֹאל, וְאִם

יַטֶּה עַל יְמִינוֹ — יִהְיֶה הַוֵּשֶׁט מִלְמַטָּה וְקָנֶה מִלְמַעְלָה, וְיֵהָא נִפְתָּח הַכּוֹבַע שֶׁעַל פִּי הַקָּנֶה מֵאֵלָיו וְיִכָּנֵס הַמַּאֲכָל דֶּרֶךְ הַקָּנֶה וְיָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה. וּלְפִיכָךְ, אַף מִי שֶׁהוּא אִטֵּר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל בִּשְׂמֹאל, אַף עַל פִּי כֵן יָסֵב עַל שְׂמֹאלוֹ שֶׁהוּא שְׂמֹאל כָּל אָדָם:

י אִשָּׁה, בֵּין נְשׂוּאָה בֵּין אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה — אֵינָהּ צְרִיכָה הֶסְבָּה, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים לְהָסֵב וְאֵין זֶה דֶּרֶךְ חֵרוּת לָהֶן. וְאִם הִיא חֲשׁוּבָה וְדַרְכָּהּ לְהָסֵב — צְרִיכָה הֶסְבָּה. וְכָל הַנָּשִׁים שֶׁלָּנוּ נִקְרָאוֹת חֲשׁוּבוֹת, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא נָהֲגוּ לְהָסֵב, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה אֵין צָרִיךְ לְהָסֵב כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאַף בִּשְׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵין רְגִילוּת לְהָסֵב כְּלָל בָּאֲרָצוֹת הַלָּלוּ, אֶלָּא אַף הַמְּלָכִים וְהַגְּדוֹלִים יוֹשְׁבִין כְּדַרְכָּן, וְעַל דִּבְרֵיהֶן סוֹמְכוֹת הַנָּשִׁים עַכְשָׁו שֶׁלֹּא לְהָסֵב:

יא בֵּן הָאוֹכֵל אֵצֶל אָבִיו — צְרִיךְ הֶסְבָּה, אֲפִלּוּ אִם אָבִיו הוּא רַבּוֹ מֻבְהָק, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם הָאָב מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ לִבְנוֹ. אֲבָל תַּלְמִיד הָאוֹכֵל לִפְנֵי רַבּוֹ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ רַבּוֹ מֻבְהָק — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהָסֵב בְּפָנָיו, מִשּׁוּם מוֹרָא וּכְבוֹד הָרַב, אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לוֹ הָרַב רְשׁוּת לְהָסֵב בְּפָנָיו, שֶׁאָז חַיָּב הוּא לְהָסֵב. וְאֵין חִיּוּב עַל הָרַב לִתֵּן רְשׁוּת לְתַלְמִידוֹ לְהָסֵב בְּפָנָיו, אֶלָּא אִם רוֹצֶה לִמְחֹל עַל כְּבוֹדוֹ וְלִתֵּן לוֹ רְשׁוּת לְהָסֵב — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

וְכֵן הָאוֹכֵל אֵצֶל תַּלְמִיד חָכָם מֻפְלָג בְּדוֹרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לְמַד מִמֶּנּוּ כְּלוּם — חָשׁוּב כְּרַבּוֹ, וְאֵין לוֹ לְהָסֵב בְּפָנָיו עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ רְשׁוּת.

וְכָל זֶה כְּשֶׁאוֹכֵל עַל שֻׁלְחָן אֶחָד עִם הָרַב, אֲבָל אִם אוֹכֵל עַל שֻׁלְחָן אַחֵר — חַיָּב לְהָסֵב, אֲפִלּוּ הוּא רַבּוֹ מֻבְהָק וְגָדוֹל בְּדוֹרוֹ:

יב וְכָל זֶה בְּתַלְמִיד שֶׁל תּוֹרָה, אֲבָל תַּלְמִיד הַלּוֹמֵד אֻמָּנוּת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְיָרֵא מֵרַבּוֹ וּמְכַבְּדוֹ וּמְשָׁרְתוֹ, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְהָסֵב אֲפִלּוּ בְּפָנָיו. וְכֵן עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת הָעִבְרִים צְרִיכִין הֶסְבָּה. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן צְרִיכִין לֵילֵךְ אָנָה וָאָנָה לְשַׁמֵּשׁ בַּסְּעוּדָה, מִכָּל מָקוֹם בִּשְׁעַת אֲכִילַת כְּזַיִת מַצָּה וַאֲפִיקוֹמָן וּשְׁתֵּית אַרְבַּע כּוֹסוֹת שְׁבָּהֶן עִקַּר מִצְוַת הֶסְבָּה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר — אֶפְשָׁר לָהֶם לְהָסֵב:

יג כָּל מִי שֶׁפָּטוּר מֵהֶסְבָּה וּמֵסֵב — הֲרֵי זֶה נִקְרָא הֶדְיוֹט:

יד אֵימָתַי צָרִיךְ לְהָסֵב? בִּשְׁעַת אֲכִילַת כְּזַיִת שֶׁמְּבָרֵךְ עָלָיו עַל אֲכִילַת מַצָּה, וּבִשְׁעַת אֲכִילַת הַכְּרִיכָה מַצָּה וּמָרוֹר, וּבִשְׁעַת אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן, וּבִשְׁעַת שְׁתִיַּת ד' כּוֹסוֹת, לְפִי שֶׁכָּל דְּבָרִים אֵלּוּ הֵם זֵכֶר לִגְאֻלָּה וּלְחֵרוּת, שֶׁהַד' כּוֹסוֹת תִּקְּנוּ חֲכָמִים כְּנֶגֶד ד' לְשׁוֹנוֹת

שֶׁל גְּאֻלָּה הָאֲמוּרִים בְּפָרָשָׁה וְאֵרָא: "וְהוֹצֵאתִי וְנָאַלְתִּי וְלָקַחְתִּי וְהִצַּלְתִּי", וְהָאֲפִיקוֹמָן וְהַכְּרִיכָה הֵם זֵכֶר לַפֶּסַח, שֶׁהָיָה נֶאֱכָל דֶּרֶךְ חֵרוּת, לְפִיכָךְ הֵם צְרִיכִין הַסְבָּה דֶּרֶךְ חֵרוּת. אֲבָל שְׁאָר כָּל הַסְּעוּדָה, אִם רָצָה לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּלֹא הֲסִבָּה — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וְאֵין בְּיָדֵינוּ לְהַצְרִיכוֹ לְהָסֵב. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם, הַמֵּסֵב בְּכָל הַסְּעוּדָה — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח וְעוֹשֶׂה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר:

טו כָּל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְהָסֵב וְאָכַל אוֹ שָׁתָה בְּלֹא הֲסִבָּה — צָרִיךְ לַחֲזֹר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בַּהֲסִבָּה מֵעִקַּר הַדִּין.

אֲבָל לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה אֵין צָרִיךְ לְהָסֵב כְּלָל בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְעִנְיַן שֶׁבְּדִיעֲבַד יָצָא בְּלֹא הֲסִבָּה. וּמִכָּל מָקוֹם, לְעִנְיַן אֲכִילַת מַצָּה — טוֹב לְהַחֲמִיר לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל בַּהֲסִבָּה. וְכֵן לְעִנְיַן כּוֹס שֵׁנִי, אִם שָׁתָה בְּלֹא הֲסִבָּה — יַחֲזֹר וְיִשְׁתֶּה בַּהֲסִבָּה. וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", כִּי בִּרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" שֶׁבֵּרַךְ עַל כּוֹס שֵׁנִי שֶׁהוּא סָמוּךְ לַסְּעוּדָה הִיא פּוֹטֶרֶת אֲפִלּוּ הַיַּיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ד.

אֲבָל אִם שָׁתָה כּוֹס רִאשׁוֹן אוֹ שְׁלִישִׁי אוֹ רְבִיעִי בְּלֹא הֲסִבָּה — אֵין לוֹ לַחֲזֹר וְלִשְׁתּוֹתוֹ בַּהֲסִבָּה, לְפִי שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עָלָיו, שֶׁהֲרֵי עַכְשָׁו אֵין דֶּרֶךְ לִשְׁתּוֹת בֵּין כּוֹס רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי, וּבֵין כּוֹס שְׁלִישִׁי לִרְבִיעִי מִן הַדִּין אָסוּר לוֹ לִשְׁתּוֹת מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ט, וְכֵן לְאַחַר כּוֹס רְבִיעִי אָסוּר לִשְׁתּוֹת עוֹד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"א, וְאִם כֵּן בְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ עַל כָּל כּוֹס מִשְּׁלֹשָׁה כּוֹסוֹת אֵלּוּ בְּלֹא הֲסִבָּה וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁנִּזְכַּר שֶׁשָּׁתָה בְּלֹא הֲסִבָּה וְרוֹצֶה לַחֲזֹר וְלִשְׁתּוֹת — הֲרֵי זֶה נִמְלָךְ, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, וְיֵהֵא נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל מִנְיַן הַכּוֹסוֹת שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים, לָכֵן טוֹב יוֹתֵר שֶׁלֹּא לַחֲזֹר וְלִשְׁתּוֹת, וְלִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה אֵין צָרִיךְ לְהָסֵב כְּלָל.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב שֶׁיִּהְיֶה בְּדַעְתּוֹ בִּתְחִלַּת הֲסִבָּה קֹדֶם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל כּוֹס רִאשׁוֹן שֶׁיַּחֲזֹר וְיִשְׁתֶּה בֵּין כּוֹס רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי עַל סְמַךְ בִּרְכָה זוֹ, וְאָז אֲפִלּוּ אִם יִטְעֶה וְיִשְׁתֶּה כּוֹס רִאשׁוֹן בְּלֹא הֲסִבָּה — יוֹכַל לַחֲזֹר וְלִשְׁתּוֹת בְּלֹא בְּרָכָה, וְלֹא יֵהֵא נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת, כֵּיוָן שֶׁהוּא נִפְטָר בְּבִרְכַּת כּוֹס רִאשׁוֹן, אִם כֵּן הַכֹּל שִׁתְיָה אַחַת הִיא מֻפְסֶקֶת לִשְׁנַיִם:

טז צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת הַד' כּוֹסוֹת עַל הַסֵּדֶר שֶׁיִּתְבָּאֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁבֵּין כּוֹס רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי וּבֵין שְׁלִישִׁי לִרְבִיעִי יַפְסִיק בַּאֲמִירַת הַהַגָּדָה וְהַהַלֵּל, וּבֵין שֵׁנִי לִשְׁלִישִׁי יַפְסִיק בַּאֲכִילַת מַצָּה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן.

וְאִם לֹא הִפְסִיק בֵּינֵיהֶם בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ, אֶלָּא שָׁתָה ד' כּוֹסוֹת זֶה אַחַר זֶה — לֹא יָצָא יְדֵי ד' כּוֹסוֹת, אֶלָּא כֻּלָּן נֶחְשָׁבִין לוֹ לְכוֹס אֶחָד, וְחַיָּב לִשְׁתּוֹת עוֹד [ג'] כּוֹסוֹת עַל הַסֵּדֶר שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יז כָּל אֶחָד מִד' כּוֹסוֹת הַלָּלוּ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ לֹא פָּחוֹת מֵרְבִיעִית יַיִן לְאַחַר שֶׁיְּמָזְגֶנּוּ אִם הוּא יַיִן חָזָק שֶׁצָּרִיךְ מְזִיגָה, וְשִׁעוּר מְזִיגָה הוּא לְפִי דַּעַת הַשּׁוֹתֶה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה שְׁתִיָּה עֲרֵבָה דֶּרֶךְ חֵרוּת. וְאִם שְׁתָאוֹ חַי בְּלֹא מְזִיגָה, אִם יֵשׁ רְבִיעִית יַיִן בְּכָל כּוֹס — יָצָא יְדֵי ד' כּוֹסוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִשְׁתּוֹת, אֲבָל יְדֵי חֵרוּת לֹא יָצָא, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא קִיֵּם מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר. וּסְתָם יֵינוֹת שֶׁלָּנוּ אֵינָן חֲזָקִים, וְאֵין צָרִיךְ מְזִיגָה כְּלָל:

יח שִׁעוּר הַכּוֹס שֶׁמַּחֲזִיק רְבִיעִית, אָרְכּוֹ כְּרֹחַב ב' גּוּדָלִין, וְרָחְבּוֹ כְּרֹחַב ב' גּוּדָלִין, וְגָבְהוֹ כְּרֹחַב ב' גּוּדָלִין וַחֲצִי גּוּדָל וְחֹמֶשׁ גּוּדָל. וְשִׁעוּר זֶה הוּא כְּשֶׁהַכּוֹס מְרֻבָּע עַל פְּנֵי כָּל גָּבְהוֹ, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה תְּשַׁעֵר בְּכוֹס עָגֹל, שֶׁהָעִגּוּל פָּחוֹת מִמְּרֻבָּע — רְבִיעַ (שֶׁהוּא ד' חֻמְשִׁין וַחֲצִי), וְאִם כֵּן אִם הַכּוֹס הוּא ב' גּוּדָלִין אֹרֶךְ וּב' גּוּדָלִין רֹחַב — צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גָּבְהוֹ ג' גּוּדָלִין וְג' חֻמְשֵׁי גּוּדָלִין:

יט יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלְּכַתְּחִלָּה מִצְוָה לִשְׁתּוֹת כָּל הַכּוֹס, אֲפִלּוּ מַחֲזִיק כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁבְּקִדּוּשׁ שֶׁל שְׁאָר יָמִים טוֹבִים וְשַׁבָּתוֹת אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה דַּי בִּשְׁתִיַּת מְלֹא לֻגְמָיו, דְּהַיְנוּ רֹב רְבִיעִית, מִכָּל מָקוֹם בְּד' כּוֹסוֹת שֶׁל פֶּסַח הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים לִשְׁתּוֹת כָּל הַכּוֹס לְכַתְּחִלָּה. וּבְדִיעֲבַד שֶׁשָּׁתָה רֹב הַכּוֹס — יָצָא. אֲבָל אִם לֹא שָׁתָה אֶלָּא חֲצִי הַכּוֹס, אֲפִלּוּ שֶׁחֲצִיוֹ מַחֲזִיק כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת — לֹא יָצָא.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאַף לְכַתְּחִלָּה דַּי בִּשְׁתִיַּת רֹב רְבִיעִית אַף אִם הַכּוֹס מַחֲזִיק כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת. וְכֵן עִקַּר, וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לָחֹשׁ לִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה וְלִקַּח כּוֹס קָטָן וְלִשְׁתּוֹת כֻּלּוֹ. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁהַיַּיִן בְּיֹקֶר — דַּי בִּשְׁתִיַּת רֻבּוֹ.

וְכָל זֶה בְּג' כּוֹסוֹת הָרִאשׁוֹנִים, אֲבָל בַּכּוֹס הָאַחֲרוֹן — צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת רְבִיעִית שָׁלֵם, כְּדֵי

שֶׁיּוּכַל לְבָרֵךְ בְּרָכָה הָאַחֲרוֹנָה בְּלִי שׁוּם פְּקָפּוּק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"צ לְעִנְיַן כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, עַיֵּן שָׁם:

כ צָרִיךְ לְזָהֵר לְכַתְּחִלָּה לִשְׁתּוֹת רֹב הָרְבִיעִית בְּבַת אַחַת, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשְׁתֶּה אוֹתוֹ בִּשְׁתִיָּה אַחַת וְלֹא יַפְסִיקֶנּוּ לִשְׁתֵּי שְׁתִיּוֹת. וְלָכֵן אֵין לִקַּח כּוֹס שֶׁפִּיו צַר כְּעֵין שֶׁקּוֹרִין (קלו"ג גלא"ז), מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָכוֹל לִשְׁתּוֹת רְבִיעִית בְּבַת אַחַת.

וּבְדִיעֲבַד אֲפִלּוּ הִפְסִיק כַּמָּה פְּעָמִים בָּאֶמְצַע — יָצָא. וְהוּא שֶׁלֹּא יִשְׁהֶה מִתְּחִלַּת הַשְּׁתִיָּה עַד סוֹפָהּ יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ שֶׁלֹּא יִשְׁהֶה מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה יוֹתֵר מִכְּדֵי שְׁתֵּית רְבִיעִית (עֵיֵן סִימָן תרי"ב). וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְעִנְיַן שְׁנֵי כּוֹסוֹת הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁאִם הִפְסִיק כָּל כָּךְ בְּאֶמְצַע הַשְּׁתִיָּה עַד שֶׁיֵּשׁ מִתְּחִלַּת הַשְּׁתִיָּה עַד סוֹפָהּ יוֹתֵר מִכְּדֵי שְׁתֵּית רְבִיעִית — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִשְׁתּוֹת אוֹתוֹ הַכּוֹס בְּלֹא בְּרָכָה. אֲבָל בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁאִם יִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וְלִשְׁתּוֹת יְהֵא נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל מִנְיַן הַכּוֹסוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְלֹא יַחֲזֹר וְיִשְׁתֶּה אֶלָּא אִם כֵּן שָׁהָה מִתְּחִלַּת הַשְּׁתִיָּה עַד סוֹפָהּ יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס:

כא מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן כָּל הַשָּׁנָה מִפְּנֵי שֶׁשּׁוֹנְאוֹ אוֹ שֶׁמַּזִּיקוֹ — אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ לִשְׁתּוֹת ד' כּוֹסוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים עַל רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִילְעַי שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל פֶּסַח וְאַחַר כָּךְ הָיָה צָרִיךְ לַחֲגֹר צְדָעָיו עַד עֶצֶרֶת:

כב אֲבָל קִדּוּשׁ שֶׁל שְׁאָר יָמִים טוֹבִים וְשַׁבָּתוֹת — אֵין צָרִיךְ לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ לִשְׁתּוֹת הַכּוֹס, אֶלָּא יָכוֹל לִשְׁמֹעַ הַקִּדּוּשׁ מֵאַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ער"ב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל פֶּסַח, שֶׁאַף בְּנֵי הַבַּיִת שֶׁהֵן שׁוֹמְעִין הַקִּדּוּשׁ וְהַהַגָּדָה מִבַּעַל הַבַּיִת, אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִשְׁתּוֹת ד' כּוֹסוֹת דֶּרֶךְ חֵרוּת:

כג אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת הַסֵּדֶר בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה מִיָּד וְהַתִּינוֹקוֹת רוֹצִים לֶאֱכֹל, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לִתֵּן לָהֶם לֶאֱכֹל קֹדֶם שֶׁיִּשְׁמְעוּ הַקִּדּוּשׁ וְהַהַגָּדָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ט וְתע"א, מִכָּל מָקוֹם יְמַהֵר לְסַלֵּק הַמַּאֲכָל מִלִּפְנֵיהֶם וְלֹא יְנִיחֵם לֶאֱכֹל הַרְבֵּה, שֶׁלֹּא יִשְׁנוּ בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַהַגָּדָה.

(וְאֶפְשָׁר שֶׁמַּצַּת "לֶחֶם עֹנִי" אָסוּר לְהַאֲכִילָם אֲפִלּוּ מְעַט קֹדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"א, עַיֵּן שָׁם):

כד וְאִם הַכּוֹס שֶׁשָּׁתָה בַּעַל הַבַּיִת מִמֶּנּוּ הוּא גָּדוֹל וּמַחֲזִיק כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת — יְכוֹלִין בָּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ לָצֵאת בְּמַה שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר בַּכּוֹס מִשְּׁתִיַּת בַּעַל הַבַּיִת, וּבִלְבַד שֶׁיַּגִּיעַ רֹב רְבִיעִית לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וּמִכָּל מָקוֹם מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לִתֵּן כּוֹס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּדֵי שֶׁכָּל אֶחָד יִשְׁתֶּה מִכּוֹס מָלֵא, שֶׁזֶּה הֲדוּר מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג:

כה וְאַף הַקְּטַנִּים חַיָּב אֲבִיהֶם לְחַנְּכָם בְּמִצְוֹת לְהַשְׁקוֹתָם כּוֹסוֹת עַל הַסֵּדֶר שֶׁיִּתְבָּאֵר אִם כְּבָר הִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ (דְּהַיְנוּ שֶׁהִגִּיעוּ לַזְּמַן שֶׁרָאוּי לְחַנְּכָם לִשְׁמֹעַ הַדְּבָרִים שֶׁאוֹמְרִים עַל הַכּוֹסוֹת, כְּגוֹן שֶׁהֵן יוֹדְעִין מֵעִנְיַן קְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב, וְלָכֵן רָאוּי לְחַנְּכָם לִשְׁמֹעַ הַקִּדּוּשׁ שֶׁאוֹמְרִים עַל כּוֹס רִאשׁוֹן (עַיֵּן סִימָן רס"ט). וְגַם יֵשׁ בָּהֶן דַּעַת לְהָבִין מַה שֶּׁמְּסַפְּרִים לָהֶם מִיְּצִיאַת מִצְרַיִם בַּאֲמִירַת הַהַגָּדָה, וְלָכֵן רָאוּי לְחַנְּכָם לִשְׁמֹעַ הַהַגָּדָה שֶׁאוֹמְרִים עַל כּוֹס שֵׁנִי. וְכֵן חַיָּב לְחַנְּכָם לִשְׁמֹעַ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁאוֹמְרִים עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי, וּגְמַר הַהַלֵּל וְהַלֵּל הַגָּדוֹל וְ"נִשְׁמַת" שֶׁאוֹמְרִים עַל כּוֹס רְבִיעִי).

וְאַף הַקְּטַנּוֹת שֶׁהִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ דִּינָם כְּקְטַנִּים. וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּלַיְלָה זֶה — אֵין חִלּוּק בֵּין אֲנָשִׁים לְנָשִׁים, שֶׁאַף שֶׁהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת מִכָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, אַף עַל פִּי כֵן חִיְּבוּ אוֹתָן חֲכָמִים בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁתִּקְנוּ בְּלַיְלָה זֶה, לְפִי שֶׁאַף הֵם הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם.

וּבַאֲכִילַת מַצָּה הֵן חַיָּבוֹת מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁהוּקְּשָׁה מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל אֲכִילַת מַצָּה לְמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל אֲכִילַת חָמֵץ, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת", לוֹמַר לְךָ שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהַנָּשִׁים מֻזְהָרוֹת עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל אֲכִילַת חָמֵץ, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה וְגוֹ'", "כִּי כָל" לְרַבּוֹת הַנָּשִׁים — כָּךְ הֵן מֻזְהָרוֹת עַל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל אֲכִילַת מַצָּה:

כו מִצְוָה לַחֲזֹר אַחַר יַיִן אָדֹם אִם אֵין הַלָּבָן מְשֻׁבָּח מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר "אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם", מַשְׁמַע שֶׁחֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁל יַיִן כְּשֶׁהוּא אָדֹם. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּקִדּוּשׁ שֶׁל שְׁאָר יָמִים טוֹבִים וְשַׁבָּתוֹת נוֹהֲגִין כְּהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחַר יַיִן אָדֹם אִם אֵינוֹ מְשֻׁבָּח מִן הַלָּבָן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ער"ב, מִכָּל מָקוֹם בְּד' כּוֹסוֹת יֵשׁ לְנָהֹג כְּהָאוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר אַחֲרָיו, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זֵכֶר לַדָּם, שֶׁהָיָה פַּרְעֹה שׁוֹחֵט אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְעַכְשָׁו שֶׁמְּצוּיִם לַעֲלֹל עֲלִילוֹת שְׁקָרִים — נִמְנְעוּ מִלְּקַח יַיִן אָדֹם לְפֶסַח:

כז כָּל הַיֵּינוֹת הַכְּשֵׁרִים לְקִדּוּשׁ בְּשַׁאָר יָמִים טוֹבִים וְשַׁבָּתוֹת כְּשֵׁרִים לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת, כְּגוֹן יַיִן מְבֻשָּׁל וְקוֹנְדִיטוֹן, דְּהַיְנוּ יַיִן שֶׁמְּעָרְבִין בּוֹ דְּבַשׁ וּפִלְפְּלִין. וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לְצֵאת בָּהֶם אִם אֵין לוֹ יַיִן אַחֵר מְשֻׁבָּח כְּמוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ער"ב.

וְכֵן מֵי שְׂרֵית צְמוּקִים כְּשֵׁרִים לְד' כּוֹסוֹת אִם הֵם בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֵׁרִים לְקִדּוּשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶן לַחְלוּחִית קְצָת עַל יְדֵי דְּרִיכָה בְּלֹא שְׂרִיָּה בְּמַיִם. וּלְפִיכָךְ מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן מֻחֲמַת נֶדֶר — יִקַּח מֵי צְמוּקִים לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת:

כח וְכֵן בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאֵין יַיִן מָצוּי — מְצָוָה מִן הַמֻּבְחָר לִקַּח מֵי צְמוּקִים. אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאֵין יַיִן מָצוּי, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּהֲלַךְ יוֹם אֶחָד סְבִיבוֹת הָעִיר אֵין גָּדֵל שָׁם יַיִן הָרָבֵּה אֶלָּא מְעַט מִזְּעִיר — יָכוֹל לִקַּח לְד' כּוֹסוֹת שְׁאָר מַשְׁקִים שֶׁהֵם חֲמַר מְדִינָה בְּאוֹתוֹ הָעִיר, כְּגוֹן מֵי דְּבַשׁ בְּמָקוֹמוֹת שֶׁרְגִילִין לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפֶסַח וְאֵינָן חוֹשְׁשִׁין לְזִיּוּף קֶמַח, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"ז.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּקִדּוּשׁ שֶׁל שְׁאָר יָמִים טוֹבִים וְשַׁבָּתוֹת יוֹתֵר טוֹב לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת מִלְּקַדֵּשׁ עַל שְׁאָר מַשְׁקִים אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חֲמַר מְדִינָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ער"ב, מִכָּל מָקוֹם בְּלֵיל פֶּסַח אִי אֶפְשָׁר לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, שֶׁהֲרֵי חַיָּב בְּאַרְבַּע כּוֹסוֹת, וְהָרִאשׁוֹן הוּא כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ:

כט וְכָל זֶה בְּמֵי דְּבַשׁ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִשְּׁאָר מַשְׁקִין הַחֲשׁוּבִים, שֶׁהֲרֵי הֵם בְּאוֹתוֹ הָעִיר בְּמָקוֹם יַיִן. אֲבָל שְׁאָר מַשְׁקִין הַגְּרוּעִין, כְּגוֹן מֵי תַּפּוּחִים (שֶׁקּוֹרִין עפי"ל טראנ"ק), וּמֵי זַנְגְּבִיל שֶׁקּוֹרִין (אינגב"ר וואש"ר), וּמֵי שׂוֹרֶשׁ שֶׁקּוֹרִין (לאקרי"ץ), אַף עַל פִּי שֶׁרֹב שְׁתִיַּת הַבֵּינוֹנִים בְּאוֹתָהּ הָעִיר הִיא מִמַּשְׁקִים הַלָּלוּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינָן מַשְׁקִין חֲשׁוּבִין — הֲרֵי הֵן כְּמוֹ מַיִם, שֶׁאַף שֶׁרֹב שְׁתִיַּת הָעִיר הוּא מַיִם — אֵין נוֹטְלִין אוֹתָן לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ב:

ל אֲפִלּוּ עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה וְאֵין לוֹ מָעוֹת לִקְנוֹת יַיִן לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת, שְׁלֹא נָתְנוּ לוֹ הַגַּבָּאִים — חַיָּב לִלְוֹת אוֹ לִמְכֹּר כְּסוּתוֹ אוֹ לְהַשְׂכִּיר אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁבִיל יַיִן לְד' כּוֹסוֹת אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים בְּמָקוֹם שֶׁהֵם חֲמַר מְדִינָה.

וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא מְעַט מָעוֹת וְאִם יִקְנֶה בָּהֶן יַיִן לְד' כּוֹסוֹת לֹא יִהְיֶה לוֹ נֵר בְּבֵיתוֹ — הֲרֵי נֵר בֵּיתוֹ קוֹדֶם לְד' כּוֹסוֹת מִפְּנֵי שְׁלוֹם בֵּיתוֹ, וְיַעֲשֶׂה הַסֵּדֶר עַל הַפַּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר

בְּסִימָן תפ"ג.

(וְעַיֵּן שָׁם דִּין מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְעַט יַיִן וְאֵינוֹ מַסְפִּיק לוֹ לְד' כּוֹסוֹת לִשְׁנֵי הַלֵּילוֹת אֵיךְ יַעֲשֶׂה):

לא מִצְוָה לְחַלֵּק לַתִּינוֹקוֹת קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים בְּלֵיל פֶּסַח קֹדֶם עֲשִׂיַּת הַסֵּדֶר, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ שִׁנּוּי וְיִשְׁאֲלוּ: "מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת". וְאַף עַל פִּי שֶׁעַל שְׁאֵלָה זוֹ אֵין לָנוּ מַה לְהָשִׁיב לָהֶם, מִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי שֶׁיִּרְאוּ שִׁנּוּי זֶה וְיִתְעוֹרְרוּ לִשְׁאֹל עָלָיו יִתְעוֹרְרוּ גַּם כֵּן לִשְׁאֹל עַל שִׁנּוּיִים אֲחֵרִים, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹכְלִין מַצָּה וּמָרוֹר וְיוֹשְׁבִין בַּהֲסִבָּה, וְיָשִׁיבוּ לָהֶם: "עֲבָדִים הָיִינוּ וְכוּ'":

סימן תעג

א **דִּינֵי כּוֹס רִאשׁוֹן וְסֵדֶר הַפֶּסַח עַד כּוֹס שֵׁנִי וּבוֹ נ"ג סְעִיפִים:**

מִוֹּזֵג כּוֹס רִאשׁוֹן וְאוֹמֵר עָלָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם. וְאִם אֶפְשָׁר טוֹב שֶׁלֹּא יִמְזֹג הַבַּעַל הַבַּיִת בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא אַחֵר יִמְזֹג לוֹ, שֶׁיְּהֵא לוֹ כִּמְשָׁרְתוֹ, כְּלוֹמַר דֶּרֶךְ חֵרוּת וּשְׁרָרוּת, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם:

ב לְאַחַר גְּמַר הַקִּדּוּשׁ קֹדֶם שֶׁיִּשְׁתֶּה הַכּוֹס — מְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ". וְאִם שָׁכַח לְבָרֵךְ קֹדֶם הַשְּׁתִיָּה — יְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ מִיָּד כְּשֶׁנִּזְכַּר. וַאֲפִלּוּ נִזְכַּר לְמָחָר בַּיּוֹם — יְבָרֵךְ, וַאֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַשּׁוּק. וְאִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת — הֲרֵי הוּא נִפְטָר בְּ"שֶׁהֶחֱיָנוּ" שֶׁיְּבָרֵךְ עַל הַכּוֹס לְאַחַר הַקִּדּוּשׁ. וְאִם שָׁכַח לְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בְּקִדּוּשׁ לֵיל שֵׁנִי, אֲפִלּוּ אִם בֵּרַךְ כְּבָר בְּלֵיל רִאשׁוֹן — חַיָּב לְבָרֵךְ אֵימָתַי שֶׁנִּזְכַּר בְּכָל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג, דְּהַיְנוּ עַד סוֹף יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת:

ג אִם שָׁכַח לְקַדֵּשׁ בַּלַּיְלָה — יֵשׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין לְמָחָר כְּמוֹ בְּקִדּוּשׁ שֶׁל שַׁבָּת, דְּהַיְנוּ שֶׁלְּמָחָר בַּיּוֹם יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ "אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ כוּ'".

אֲבָל מִי שֶׁשָּׁכַח לוֹמַר הַהַגָּדָה — אֵין לוֹ תַּשְׁלוּמִין בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר "בַּעֲבוּר זֶה וְגוֹ'", "בַּעֲבוּר זֶה" — לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ לְשֵׁם חוֹבָה, דְּהַיְנוּ בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, אֲבָל מִכָּאן וָאֵילָךְ אֲכִילַת מַצָּה הִיא רְשׁוּת:

ד אֵין לִטֹּל הַיָּדַיִם קֹדֶם קִדּוּשׁ אֶלָּא אִם כֵּן אֵין יָדָיו נְקִיּוֹת.

וְאַף הַנּוֹהֲגִים בְּכָל יָמִים טוֹבִים וְשַׁבָּתוֹת לִטֹּל הַיָּדַיִם לַסְּעוּדָה קֹדֶם קִדּוּשׁ, לְפִי שֶׁסּוֹבְרִין שֶׁהַקִּדּוּשׁ אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק בֵּין נְטִילַת יָדַיִם לַסְּעוּדָה הוֹאִיל וְהוּא מִצְרְכֵי הַסְּעוּדָה כְּמוֹ

שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"א, מִכָּל מָקוֹם בְּלֵיל פֶּסַח שֶׁמַּפְסִיקִין הַרְבֵּה אַחַר הַקִּדּוּשׁ בַּאֲמִירַת הַהַגָּדָה וּבְתוֹךְ כָּךְ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירַת יָדָיו, לְפִיכָךְ אַף אִם יִטֹּל יָדָיו קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ — אֵין נְטִילָה זוֹ שָׁוָה כְּלוּם, וְיִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו לַסְּעוּדָה אַחַר הַהַגָּדָה.

וְאַף שֶׁנִּטְלָה זוֹ מוֹעֶלֶת שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו אַחַר הַקִּדּוּשׁ קֹדֶם אֲכִילַת יְרָקוֹת שֶׁמְּטַבֵּל אוֹתָם בְּמַשְׁקֶה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְכָל דָּבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם בְּלֹא בָּרָכָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח, מִכָּל מָקוֹם יוֹתֵר טוֹב שֶׁיִּטֹּל יָדָיו אַחַר הַקִּדּוּשׁ קֹדֶם הַטִּבּוּל, שֶׁאִם יִטֹּל קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִטְעוּ מִקְצַת הֶהָמוֹן וִיבָרְכוּ עַל נְטִילָה זוֹ, לְפִי שֶׁיְּדֻמֶּה בְּעֵינֵיהֶם נְטִילָה זוֹ שָׁוָה לִשְׁאָר נְטִילוֹת שֶׁנּוֹטְלִין קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ בְּכָל יָמִים טוֹבִים וְשַׁבָּתוֹת, שֶׁמְּבָרְכִין עֲלֵיהֶם "עַל נְטִילַת יָדַיִם":

ה אִם חָל בְּשַׁבָּת נוֹהֲגִין לוֹמַר "וַיְכֻלּוּ" קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ, כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא שָׁמְעוּ כְּשֶׁאָמְרוּ הַצִּבּוּר "וַיְכֻלּוּ" אַחַר הַתְּפִלָּה.

(וְעַיֵּן בְּסִימָן ער"ה שֶׁמַּתִּיר לוֹמַר הַהַגָּדָה לְאוֹר הַנֵּר):

ו אִם חָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת צָרִיךְ לוֹמַר הַבְדָּלָה לְאַחַר הַקִּדּוּשׁ, וְאִם יֵשׁ לוֹ נֵר יְבָרֵךְ עָלָיו קֹדֶם הַהַבְדָּלָה לְאַחַר הַקִּדּוּשׁ, וְאַחַר הַהַבְדָּלָה יְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ", נִמְצָא סֵדֶר הַבְּרָכוֹת: יקנה"ז.

(וְאִם שִׁנָּה הַסֵּדֶר שֶׁהִקְדִּים הַמְאֻחָר וְאֵחֵר הַמֻּקְדָּם — יָצָא, וְלֹא יַחֲזֹר וִיבָרֵךְ, חוּץ מֵאִם הִקְדִּים הַקִּדּוּשׁ לְבִרְכַּת הַיַּיִן, שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַקִּדּוּשׁ לְפִי שֶׁעָשָׂה כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי כְּנֶגֶד דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל, וְכָל הָעוֹשֶׂה כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ).

(עַיֵּן סִימָן רח"צ).

אֲבָל אֵין מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁמַּה שֶּׁמְּבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת הוּא כְּדֵי לְהָשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא דּוֹאֶבֶת לִיצִיאַת הַנֶּפֶשׁ הַשַּׁבָּת מֵחֲמַת נְשָׁמָה הַיְתֵרָה שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנּוּ, וּבְיוֹם טוֹב אֵין צָרִיךְ לִבְשָׂמִים, שֶׁתַּעֲנוּג יוֹם טוֹב וְשִׂמְחָתוֹ מֵשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ:

ז אִם שָׁכַח לְהַבְדִּיל וְלֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל הַהַגָּדָה — יַשְׁלִים הַהַגָּדָה עַד לְאַחַר "גָּאַל יִשְׂרָאֵל" וְלֹא יִשְׁתֶּה הַכּוֹס מִיָּד, אֶלָּא יֹאמַר עָלָיו בִּרְכַּת הַנֵּר וְהַהַבְדָּלָה וְאַחַר כָּךְ יִשְׁתֶּנּוּ.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מִצְוֹת עַל כּוֹס אֶחָד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"א, מִכָּל מָקוֹם כָּאן אִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, שֶׁאִם יַבְדִּיל עַל הַכּוֹס בְּאֶמְצַע הַהַגָּדָה — יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל כּוֹס הַהוּא לְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁבִּרְכַּת כּוֹס הָרִאשׁוֹן אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת מִלְּבָרֵךְ עַל הַכּוֹס הַשֵּׁנִי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ד, וְאִם כֵּן יְהֵא נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל מִנְיַן הַכּוֹסוֹת שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים.

(וְהוּא הַדִּין אִם נִזְכַּר קֹדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה מִיָּד לְאַחַר שֶׁשָּׁתָה כּוֹס רִאשׁוֹן שֶׁל קִדּוּשׁ קֹדֶם שֶׁאָכַל הַיְרָקוֹת שֶׁל טִבּוּל — לֹא יִמְזֹג מִיָּד כּוֹס שֵׁנִי לְהַבְדִּיל עָלָיו, שֶׁלֹּא יְהֵא מוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת. וּמוּטָב לִטְעֹם הַיְרָקוֹת קֹדֶם הַהַבְדָּלָה, וְלוֹמַר כָּל הַהַגָּדָה עַד לְאַחַר "גָּאַל יִשְׂרָאֵל", וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר בִּרְכַּת הַנֵּר וְהַהַבְדָּלָה, וְיִשְׁתֶּה הַכּוֹס).

וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד תּוֹךְ הַסְּעוּדָה — צָרִיךְ לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע אֲכִילָתוֹ מִיָּד שֶׁנִּזְכַּר וּלְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס, וְלֹא יְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ עַל "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל כּוֹס הַשֵּׁנִי הָיָה דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת עוֹד יַיִן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, עַיֵּן סִימָן רצ"ט וְקע"ד.

(וְהוּא הַדִּין אִם נִזְכַּר מִיָּד לְאַחַר שֶׁשָּׁתָה כּוֹס הַשֵּׁנִי — צָרִיךְ לִמְזֹג מִיָּד כּוֹס שְׁלִישִׁי וְיַבְדִּיל עָלָיו, וְלֹא יְבָרֵךְ עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ עַל כּוֹס הַשֵּׁנִי הָיָה דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת עוֹד יַיִן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְלֹא קֹדֶם הַסְּעוּדָה).

וְאִם לֹא נִזְכַּר (עַד לְאַחַר גְּמַר הַסְּעוּדָה, דְּהַיְנוּ לְאַחַר שֶׁאָכַל אֲפִיקוֹמָן — לֹא יַבְדִּיל עַל הַכּוֹס קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁלֹּא יְהֵא כְּמוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת, שֶׁחֲכָמִים תִּקְנוּ שְׁנֵי כוֹסוֹת אַחַר הַסְּעוּדָה וְהוּא יִשְׁתֶּה שְׁלִשָּׁה (מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּאֶמְצַע שֶׁלֹּא תִּקְנוּ כְּלוּם — אֵין כָּאן הוֹסָפָה), אֶלָּא יַמְתִּין עַד לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁאָז יֹאמַר בִּרְכַּת הַנֵּר וְהַהַבְדָּלָה, וְיִשְׁתֶּה הַכּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְאִם לֹא נִזְכַּר) עַד לְאַחַר שֶׁשָּׁתָה כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — יַמְתִּין עַד לְאַחַר גְּמַר הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה, וְאָז יַבְדִּיל עַל כּוֹס הָרְבִיעִי.

(וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁשָּׁתָה כּוֹס רְבִיעִי — יַבְדִּיל עַל כּוֹס חֲמִישִׁי, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר):

ח אַף שֶׁנּוֹהֲגִין לְעַמֵּד בִּשְׁעַת הַבְדָּלָה בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת לִכְבוֹד הַמֶּלֶךְ שֶׁאָנוּ מְלַוִּין אוֹתוֹ, מִכָּל מָקוֹם בְּהַבְדָּלָה שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב, הוֹאִיל וְאוֹמְרִים אוֹתָהּ בְּתוֹךְ הַקִּדּוּשׁ — אוֹמְרִים אוֹתָהּ מְיֻשָּׁב כְּמוֹ הַקִּדּוּשׁ, עַיֵּן סִימָן רע"א:

ט בְּהַבְדָּלָה שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב צָרִיךְ לַחְתֹּם: "הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ". וּלְפִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר מֵעֵין חֲתִימָה סָמוּךְ לַחֲתִימָה, לְפִיכָךְ הוֹסִיפוּ לוֹמַר: "בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ". נִמְצָא נוֹסַח הַבְדָּלָה מֵעִקַּר הַדִּין הוּא: "הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל, בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים, בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ, בָּרוּךְ אַתָּה ה', הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ".

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר "בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשָּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה", שֶׁהֲרֵי בְּהַבְדָּלָה שֶׁבְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵין אוֹמְרִים "בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשָּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה" אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֵעֵין חֲתִימָה סָמוּךְ לַחֲתִימָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ו, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב שֶׁחוֹתְמִין "בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ" וְקָבְעוּ לוֹמַר "בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת וְכוּ'" סָמוּךְ לַחֲתִימָה — שׁוּב אֵין צָרִיךְ לוֹמַר: "בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי כוּ'".

וּבַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים נָהֲגוּ לוֹמַר: "בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי כוּ' בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ, וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ, הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ, בָּרוּךְ אַתָּה ה' הַמַּבְדִּיל כוּ'".

וְהַטַּעַם הוּא, לְפִי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים בְּהַבְדָּלוֹת שֶׁבְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וּמְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב: "הַפּוֹחֶת — לֹא יִפְחֹת מִשָּׁלֹשׁ הַבְדָּלוֹת", דְּהַיְנוּ "בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל" אַחַת, "בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ" שְׁתַּיִם, "בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים" שָׁלֹשׁ, חוּץ מִן "בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי כוּ'", אוֹ "בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת כוּ'", שֶׁהֵן אֵינָן מִמְּנַיַן הַשָּׁלֹשׁ הַהַבְדָּלוֹת, שֶׁאֵין אוֹמְרִים אוֹתָם אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֵעֵין הַחֲתִימָה סָמוּךְ לַחֲתִימָה, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהוֹסִיף בְּהַבְדָּלוֹת יָכוֹל לְהוֹסִיף עַד שִׁבְעָה, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה רְקִיעִים, וּלְפִיכָךְ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב מַחֲמַת חוֹבַת הַיּוֹם נָהֲגוּ לְהוֹסִיף בְּהַבְדָּלוֹת כְּדֵי לוֹמַר פַּעַם אַחַת שִׁבְעָה הַבְדָּלוֹת, דְּהַיְנוּ שָׁלֹשׁ שֶׁבְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, רְבִיעִית "בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי כוּ'", דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ סָמוּךְ לַחֲתִימָה הוּא עוֹלֶה מִן הַמְּנָיָן, חֲמִישִׁית "בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת כוּ', וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה", דְּהַיְנוּ מֵחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד — "קִדַּשְׁתָּ", וְהַכֹּל הַבְדָּלָה אַחַת, שֶׁהַשַּׁבָּת מַבְדֶּלֶת

מִיּוֹם טוֹב וּמֵחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, "הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ כוּ'" — הֵן שְׁתֵּי הַבְדָּלוֹת, בֵּין כֹּהֲנִים לִלְוִיִּם בֵּין לְוִיִּם לְיִשְׂרְאֵל, וּשְׁתֵּי הַבְדָּלוֹת אֵלּוּ הֵן מֵעֵין חֲתִימָה, שֶׁהִיא בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

י אַחַר כּוֹס רִאשׁוֹן לֹא יְבָרֵךְ בְּרָכָה אֲחֵרוֹנָה אֲפִלּוּ שָׁתָה רְבִיעִית וְיוֹתֵר, בֵּין שֶׁהוּא יַיִן בֵּין שֶׁהוּא שְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁהֵם חֲמַר מְדִינָה, לְפִי שֶׁהַכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ הוּא מִצְוָתָן שֶׁל הַסְּעוּדָה, וַהֲרֵי הוּא כַּדְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה שֶׁאֵינָם צְרִיכִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם, לְפִי שֶׁהֵם טְפֵלִים לַסְּעוּדָה וְנִפְטָרִים בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן שֶׁלְּאַחַר הַסְּעוּדָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ד וְקע"ז.

וְעוֹד, שֶׁהוּא נִפְטָר בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁיְּבָרֵךְ אַחַר כּוֹס רְבִיעִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁשּׁוֹתֶה הַרְבֵּה בֵּינְתַיִם — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם (שֶׁהֲרֵי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְעַכֵּל בְּמֵעָיו יָכוֹל לְבָרֵךְ עָלָיו בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ד, וְכָל זְמַן שֶׁהָאִצְטוֹמָכָא פְּתוּחָה לֶאֱכֹל אֵינוֹ מִתְעַכֵּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם):

יא אִם רוֹצֶה לִשְׁתּוֹת כַּמָּה כוֹסוֹת, בֵּין מִיָּד לְאַחַר הַקִּדּוּשׁ בֵּין בְּאֶמְצַע הַהַגָּדָה קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל בִּרְכַת "אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ כוּ'" — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ מֵעִקַּר הַדִּין. וְאַף עַל פִּי כֵן רָאוּי לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן וְלֹא שׁוּם מַשְׁקֶה הַמְשַׁכֵּר קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם הַהַגָּדָה וְשָׁתָה כּוֹס שֵׁנִי אִם לֹא לְצֹרֶךְ הַרְבֵּה, שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר וְיִמָּנַע מִקְּרִיאַת הַהַגָּדָה.

אֲבָל לְאַחַר שֶׁשָּׁתָה כּוֹס שֵׁנִי יָכוֹל לִשְׁתּוֹת יַיִן הֵן רַב הֵן מְעַט אֲפִלּוּ קֹדֶם הַסְּעוּדָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"א שֶׁאָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן מְעַט בְּעֶרֶב פֶּסַח מִפְּנֵי [שֶׁ]כְּשֶׁהוּא שׁוֹתֶה מְמֻנּוּ מְעַט הוּא סוֹעֵד אֶת הַלֵּב וְלֹא יֹאכַל בַּלַּיְלָה מַצָּה לְתֵאָבוֹן, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו שֶׁשּׁוֹתֶה ב' כּוֹסוֹת שֶׁל קִדּוּשׁ וְשֶׁל הַהַגָּדָה, אֲפִלּוּ כְּשֶׁשּׁוֹתֶה עוֹד מְעַט — הֲרֵי זֶה נִקְרָא הַרְבֵּה עִם שְׁנֵי כּוֹסוֹת הַלָּלוּ וְגוֹרֵר אֶת תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁשּׁוֹתֶה מְעַט בְּעֶרֶב פֶּסַח — אֵין אוֹתוֹ הַמְּעַט מִצְטָרֵף עִם שְׁנֵי כּוֹסוֹת הַלָּלוּ לִהְיוֹת נִקְרָא הַרְבֵּה, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת הַרְבֵּה בֵּינְתַיִם:

יב וְכָל זֶה כְּשֶׁהוּא בְּעִנְיַן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל מַה שֶּׁרוֹצֶה לִשְׁתּוֹת, כְּגוֹן שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁבֵּרַךְ עַל כּוֹס הָרִאשׁוֹן אוֹ הַשֵּׁנִי הָיָה דַּעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת עוֹד יַיִן אַחַר כָּךְ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אוֹ קֹדֶם הַסְּעוּדָה. אֲבָל אִם לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת עוֹד יַיִן וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לִשְׁתּוֹת עוֹד (קֹדֶם הַסְּעוּדָה), כֵּיוָן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" כְּדֶרֶךְ

שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל כָּל ד' כּוֹסוֹת לְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל מִנְיַן הַכּוֹסוֹת:

יג וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לִשְׁתּוֹת שְׁאָר מַשְׁקִין אַף שֶׁהוּא בְּעִנְיַן שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת, שֶׁהֲרֵי הַד' כּוֹסוֹת הֵן שֶׁל יַיִן. וּבְמָקוֹמוֹת שֶׁשָּׁאר מַשְׁקִין הֵם חֲמַר מְדִינָה (אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹתֶה ד' כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן — אַף עַל פִּי כֵן) אָסוּר לוֹ לִשְׁתּוֹת עוֹד כִּי אִם הַמַּשְׁקֶה שֶׁאֵינוֹ חֲמַר מְדִינָה אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁרוֹצֶה לִשְׁתּוֹת עוֹד:

יד אַחַר שֶׁשָּׁתוּ כּוֹס רִאשׁוֹן — צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לֶאֱכֹל מְעַט יְרָקוֹת בְּטִבּוּל, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּטְבְּלֵנּוּ בְּחֹמֶץ אוֹ בְּמֵי מֶלַח אוֹ בִּשְׁאָר מִינֵי טִבּוּלִים. וְאִם אֵין לוֹ — יִטְבְּלֶנּוּ בַּחַרֹסֶת. וְלָמָּה תִּקְּנוּ חֲכָמִים דָּבָר זֶה? כְּדֵי לְהַתְמִיהַ אֶת הַתִּינוֹקוֹת, שֶׁיִּרְאוּ שִׁנּוּי שֶׁאוֹכְלִין יְרָקוֹת בְּטִבּוּל שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְאָכְלָם קֹדֶם הַסְּעוּדָה בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְיִשְׁאֲלוּ עַל שִׁנּוּי זֶה, שֶׁאֲמִירַת הַהַגָּדָה מִצְוָתָהּ לְאָמְרָהּ דֶּרֶךְ תְּשׁוּבָה עַל שְׁאֵלוֹת שֶׁשְּׁאָלוּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ וְגוֹ', וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ וְגוֹ'":

טו וְכֵיוָן שֶׁאֲכִילָה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא לְהַתְמִיהַ אֶת הַתִּינוֹקוֹת, לְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ כְּזַיִת כִּשְׁאָר אֲכִילוֹת שֶׁמַּתּוֹרָה שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת אֲכִילָה בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת, אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּמַשֶּׁהוּ דַּי לְהַתְמִיהַ הַתִּינוֹקוֹת.

(וְאַף מִי שֶׁיּוֹשֵׁב יְחִידִי וְאֵין לְפָנָיו תִּינוֹקוֹת שֶׁיִּשְׁאָלוּ אוֹתוֹ — אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב בְּטִבּוּל זֶה, שֶׁלֹּא חִלְקוּ חֲכָמִים):

טז וְנוֹהֲגִין לַחֲזֹר אַחַר יָרָק הַנִּקְרָא "כַּרְפַּס" (איפ"ך בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז), לְפִי שֶׁהוּא נוֹטָרִיקוֹן "ס' פֶּרֶךְ", כְּלוֹמַר שִׁשִּׁים רִבּוֹא עָבְדוּ עֲבוֹדַת פֶּרֶךְ.

וְאִם אֵין לוֹ כַּרְפַּס — יִקַּח יָרָק אַחֵר מֵאֵיזֶה מִין יָרָק שֶׁיִּרְצֶה. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה מֵהַיְרָקוֹת שֶׁיּוֹצְאִין בּוֹ יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר, שֶׁאִם יֹאכַל עַכְשָׁו מֵהֶן — אֵיךְ יַחֲזֹר וִיבָרֵךְ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר", כֵּיוָן שֶׁכְּבָר אָכַל מִמֶּנּוּ קֹדֶם לָכֵן:

יז וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַיָּרָק מִמִּינֵי יְרָקוֹת שֶׁבֵּרְכָתָן הִיא "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" כְּשֶׁאוֹכְלָן חַיִּים, כְּדֵי שֶׁיִּפָּטֵר מִלְּבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" עַל הַמָּרוֹר שֶׁיֹּאכַל בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּפְסִיק בֵּינָתַיִם בַּהַגָּדָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ד. וּלְפִיכָךְ, לֹא יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת" אַחַר יָרָק זֶה אֲפִלּוּ אָכַל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ

"בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" עַל הַמָּרוֹר. וְאַחַר הַמָּרוֹר גַּם כֵּן אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת" אֲפִלּוּ אָכַל מֵהַיָּרָק כְּזַיִת, דְּכֵיוָן שֶׁהַמָּרוֹר נִפְטָר בְּבִרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" שֶׁעַל הַיְּרָקוֹת, לָכֵן גַּם הַיְּרָקוֹת נִפְטָרִים בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל הַמָּרוֹר, דְּהַיְנוּ בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁהַמָּרוֹר הוּא בָּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְהוּא טָפֵל לַסְּעוּדָה וְנִפְטָר בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן, כְּמוֹ שְׁאָר פֵּרוֹת הַבָּאִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו, שֶׁהֵם נִפְטָרִים בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן. וְאִם אֵרַע שֶׁבֵּרַךְ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת" אַחַר הַיְּרָקוֹת — צָרִיךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" עַל הַמָּרוֹר. וְכֵן אִם אֵין לוֹ אֶלָּא יְרָקוֹת שֶׁבֵּרְכָתָן הִיא "שֶׁהַכֹּל" כְּשֶׁהֵם חַיִּים — צָרִיךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" עַל הַמָּרוֹר.

וְיֵשׁ חוֹלְקִים עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁמַּפְסִיקִין הַרְבֵּה בֵּין אֲכִילַת הַיְּרָקוֹת לַאֲכִילַת הַמָּרוֹר בַּהַגָּדָה וְהַלֵּל, לְפִיכָךְ אֵין הַמָּרוֹר נִפְטָר בְּ"בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" שֶׁעַל הַיְּרָקוֹת, וּמַה שֶּׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" עַל הַמָּרוֹר, הוּא מִשּׁוּם שֶׁהַמָּרוֹר הוּא מִצְוַת הַסְּעוּדָה, שֶׁחַיָּב הוּא לֶאֱכֹל מָרוֹר אַחַר הַמַּצָּה מִיָּד, וַהֲרֵי הֵם כַּדְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁאֵינָם צְרִיכִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם, שֶׁהֵם טְפֵלִים לַפַּת, וְנִפְטָרִים בִּבְרַכַּת "הַמּוֹצִיא", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ז. וְכֵיוָן שֶׁהַמָּרוֹר אֵינוֹ נִפְטָר בִּבְרַכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" שֶׁעַל הַיְּרָקוֹת — חַיָּב הוּא לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת" אַחַר הַיְּרָקוֹת אִם אָכַל כְּזַיִת:

יח וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְחוֹשׁ לִדְבַר הַסְּבָרוֹת. וְלָכֵן לֹא יֹאכַל מֵהַיְּרָקוֹת כְּזַיִת שָׁלֵם, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת" לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

וְאִם אֵרַע שֶׁאָכַל כְּזַיִת — לֹא יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת", שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ לְבַטָּלָה לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְאִם אֵרַע שֶׁבֵּרַךְ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת", וְכֵן אִם אֵין לוֹ אֶלָּא יְרָקוֹת שֶׁבֵּרְכָתָן "שֶׁהַכֹּל" כְּשֶׁהֵן חַיִּים — אַף עַל פִּי כֵן לֹא יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" עַל הַמָּרוֹר, שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ לְבַטָּלָה לְפִי סְבָרָא הַב':

יט קֹדֶם שֶׁמְּטַבֵּל הַיָּרָק בְּחֹמֶץ אוֹ בְּמֵי מֶלַח וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו בְּלֹא בְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה צָרִיךְ נְטִילָה בְּלֹא בְּרָכָה.

(וְעַיֵּן בְּסִימָן שכ"א שֶׁאִם חָל פֶּסַח בְּשַׁבָּת — יְכוֹל לַעֲשׂוֹת הַמֵּי מֶלַח בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד

שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶלָּא מִעַט מִזְעֵיר מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְטִבּוּל זֶה בִּלְבַד. וּלְפִי שֶׁקָּשֶׁה הַדָּבָר לְצַמְצֵם כָּל כָּךְ, לָכֵן יַעֲשֶׂה הַמִּי מֶלַח מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְאִם שָׁכַח — יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת מִעַט מִזְעֵיר):

כ אַחַר שֶׁאָכַל הַיְרָקוֹת יְבִיאוּ לִפְנֵי מִי שֶׁאוֹמֵר הַגָּדָה ג' מַצּוֹת שֶׁל מִצְוָה כְּדֵי לוֹמַר עֲלֵיהֶם הַגָּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֶחֶם עֹנִי", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: "לֶחֶם שֶׁעוֹנִין עָלָיו דְּבָרִים הַרְבֵּה", דְּהַיְנוּ אֲמִירַת הַגָּדָה. וְעוֹד נֶאֱמַר "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה וְגוֹ'", "בַּעֲבוּר זֶה" — לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ, לְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא גַּם הַמָּרוֹר לְפָנָיו בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַגָּדָה. וְעוֹד, שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר עָלָיו "מָרוֹר זֶה כּוֹ'". וְתִקְּנוּ שֶׁיְּהֵיֶה לְפָנָיו חֲרֹסֶת בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַגָּדָה, שֶׁהַחֲרֹסֶת הוּא זֵכֶר לַטִּיט שֶׁנִּשְׁתַּעְבְּדוּ בּוֹ אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְזֵכֶר לַתַּפּוּחַ כְּמוֹ שֶׁן[יְ]תְבָּאֵר, לְכָךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת עַל הַשֻּׁלְחָן בְּשָׁעָה שֶׁמְּסַפֵּר שִׁעְבּוּד מִצְרַיִם.

וּבְזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם — הָיָה צָרִיךְ לְהָבִיא גַּם אֶת הַפֶּסַח בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַגָּדָה. וְעַכְשָׁו שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ — תִּקְנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּהְיוּ עַל הַשֻּׁלְחָן בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַגָּדָה שְׁנֵי מִינֵי תַּבְשִׁילִין, אֶחָד זֵכֶר לַפֶּסַח וְאֶחָד זֵכֶר לַחֲגִיגָה, וְאֶחָד מֵהַתַּבְשִׁילִין (נָהֲגוּ שֶׁיִּהְיֶה בָּשָׂר, וְהַשֵּׁנִי יָכוֹל לִהְיוֹת אֲפִלּוּ הַמָּרָק שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ הַבָּשָׂר. וּכְבָר נָהֲגוּ מִדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהַבָּשָׂר יִהְיֶה מִפֶּרֶק הַנָּקְרָא "זְרוֹעַ", לִזְכֹּר שֶׁגְּאֻלָּם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּזְרוֹעַ נְטוּיָה, וְהַשֵּׁנִי יִהְיֶה בֵּיצָה, לְפִי שֶׁהוּא "בֵּיעָא" בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי, כְּלוֹמַר דְּבָעָא רַחֲמָנָא לְמִפְרַק יָתָנָא בִּדְרָעָא מְרָמְמָא. וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹתָן בֵּין צְלוּיִין בֵּין מְבֻשָּׁלִין מֵעִקַּר הַדִּין):

כא וְנָהֲגוּ שֶׁהַבָּשָׂר יִהְיֶה צָלִי עַל הַגֶּחָלִים, זֵכֶר לַפֶּסַח שֶׁהָיָה צְלִי אֵשׁ. וְאַף שֶׁהַפֶּסַח הָיָה נִצְלֶה בְּשַׁפּוּד לְכַתְּחִלָּה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִצְלוֹת הַבָּשָׂר בְּשַׁפּוּד שֶׁהַפֶּסַח נִצְלֶה בּוֹ, שֶׁהַפֶּסַח לֹא הָיָה נִצְלֶה אֶלָּא בְּשַׁפּוּד שֶׁל רִמּוֹן, וְטוֹרֵח הוּא לְחַזֵּר אַחַר שַׁפּוּד שֶׁל רִמּוֹן, לְפִיכָךְ צוֹלִין עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים, שְׁאַף הַפֶּסַח שֶׁנִּצְלָה עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים — כָּשֵׁר. וְהַבֵּיצָה עוֹשִׂין בֵּין צְלוּיָה בֵּין מְבֻשֶּׁלֶת, וְאוֹכְלִין אוֹתָהּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה כְּמוֹ שֶׁן[יְ]תְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ו.

אֲבָל הַבָּשָׂר אֵין נוֹהֲגִין לְאָכְלוֹ בַּלַּיְלָה הַזֶּה אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין הֶתֵּר בַּאֲכִילַת בָּשָׂר צְלִי בַּלַּיְלָה, מִכָּל מָקוֹם זֶה הַבָּשָׂר שֶׁמְּבִיאִין אוֹתוֹ זֵכֶר לַפֶּסַח אִם יֹאכְלֶנּוּ בְּלַיְלָה זֶה — יְהֵא נִרְאֶה כְּאוֹכֵל קָדָשִׁים בַּחוּץ. לְפִיכָךְ אִם שָׁכַח לִצְלוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — לֹא יִצְלֶה

בְּיוֹם טוֹב מִשֶּׁחֲשְׁכָה, אֶלָּא אִם כֵּן דַּעְתּוֹ לְאָכְלוֹ לְמָחָר בַּיּוֹם. אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לְהָנִיחוֹ לַלַּיְלָה הַשֵּׁנִי — אָסוּר לִצְלוֹתוֹ בְּלַיְלָה רִאשׁוֹן. וְכֵן יִזָּהֵר כְּשֶׁצּוֹלֶה בַּלַּיְלָה הַשֵּׁנִי שֶׁיֹּאכַל לְמָחָר בַּיּוֹם, וְלֹא יְנִיחֵם עַד הַלַּיְלָה:

כב צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁיִּהְיֶה מְעַט בָּשָׂר כָּרוּךְ עַל הָעֶצֶם הַזְּרוֹעַ, שֶׁעֶצֶם בְּלֹא בָּשָׂר אֵינוֹ נִקְרָא תַּבְשִׁיל:

כג אִם חָל פֶּסַח בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אַף שֶׁלֹּא הָיְתָה חֲגִיגָה נֶאֱכֶלֶת בְּלַיְלָה זֶה, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשַׁחֲטָהּ וּלְהַקְרִיבָהּ בְּשַׁבָּת, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְהַקְרִיבָהּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד שֶׁבֵּין הַשְּׁנֵי יָמִים, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְהָבִיא שְׁנֵי תַּבְשִׁילִים, אֶחָד זֵכֶר לַפֶּסַח וְאֶחָד זֵכֶר לַחֲגִיגָה, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין מְבִיאִין אֶלָּא לְזֵכֶר בְּעָלְמָא — אֵין לָחוֹשׁ אִם לֹא הָיְתָה חֲגִיגָה נֶאֱכֶלֶת בְּלַיְלָה זֶה, וְאַדְרַבָּה הַמְדַקְדֵּק בָּזֶה נִרְאֶה שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין קְדָשִׁים מַמָּשׁ:

כד כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ, דְּהַיְנוּ הַמַּצּוֹת וְהַמָּרוֹר וְהַחֲרֹסֶת וּשְׁנֵי תַּבְשִׁילִין — אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא אֶלָּא לִפְנֵי מִי שֶׁאוֹמֵר הַהַגָּדָה, דְּהַיְנוּ לִפְנֵי בַּעַל הַבַּיִת, אֲבָל בְּנֵי הַבַּיִת שֶׁהֵן יוֹצְאִין בִּשְׁמִיעָה מִבַּעַל הַבַּיִת (שֶׁכֵּן נָכוֹן לַעֲשׂוֹת מִשּׁוּם "בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ח') — אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרִים אֵלּוּ לִפְנֵיהֶם, לֹא בִּשְׁעַת שְׁמִיעַת הַהַגָּדָה וְלֹא בִּשְׁעַת הַסְּעוּדָה, שֶׁבַּעַל הַבַּיִת יְחַלֵּק מַצָּה וּמָרוֹר וַחֲרֹסֶת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁאַף שֶׁבְּיוֹם טוֹב צָרִיךְ לִבְצֹעַ עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהֵם יוֹצְאִין בִּבְרָכַת "הַמּוֹצִיא" שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת — הֵם יוֹצְאִים גַּם כֵּן בְּלֶחֶם מִשְׁנֶה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת:

כה וְנָהֲגוּ לְהָבִיא כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ לִפְנֵי בַּעַל הַבַּיִת מִיָּד אַחַר קִדּוּשׁ קֹדֶם אֲכִילַת הַיָּרָקוֹת (כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַקִּדּוּשׁ סָמוּךְ לְהַתְחָלַת הַסְּעוּדָה, דְּהַיְנוּ הֲבָאַת הַמַּצָּה וְהַמָּרוֹר, עַיֵּן סִימָן רע"א).

וּלְאַחַר שֶׁאָכְלוּ מֵהַיָּרָקוֹת — יָכוֹל לְסַלֵּק מֵעַל הַשֻּׁלְחָן אֶת מַה שֶּׁנִּשְׁתַּיֵּר מֵהַיָּרָקוֹת וְהַחֹמֶץ אוֹ מֵי הַמֶּלַח:

כו כְּשֶׁמֵּבִיא לְפָנָיו הַיָּרָקוֹת עִם כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ — טוֹב שֶׁיְּסַדְּרֵם לְפָנָיו בַּקְּעָרָה בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יְצַטָּרֵךְ לַעֲבֹר עַל הַמְּצוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁהַיָּרָקוֹת יִהְיוּ סְמוּכִים לוֹ יוֹתֵר מִן הַמַּצָּה, וְהַמַּצָּה מִן הַמָּרוֹר וְהַחֲרֹסֶת, וְהַמָּרוֹר וְהַחֲרֹסֶת מִן שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין.

וְיֵשׁ שֶׁאֵין מַקְפִּידִין עַל הַחֲרֹסֶת וּשְׁנֵי תַּבְשִׁילִין אִם יִהְיוּ סְמוּכִים אֵלָיו, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָן

בָּאִין עַל הַשֻּׁלְחָן אֶלָּא לְזָכֶר בְּעָלְמָא — לֹא שַׁיָּךְ אֶצְלָם "אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת". וְגַם עַל הַמָּרוֹר אֵין מַקְפִּידִין אִם יִהְיֶה סָמוּךְ לוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ חָבִיב עַל הָאָדָם וְאֵין לוֹ דִּין קְדִימָה לְעַנְיַן בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין, לָכֵן גַּם כָּאן אֵין מַקְפִּידִין אִם יִצְטָרֵךְ לַעֲבֹר עָלָיו וּלְבָרֵךְ עַל הַיְרָקוֹת בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ עַל הַמַּצָּה וְאַחַר כָּךְ עַל הַמָּרוֹר.

וְעַל זֶה סוֹמְכִים הַנּוֹהֲגִים מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לְסַדֵּר כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ עַל גַּבֵּי הַמַּצָּה, דְּהַיְנוּ לְאַחַר שֶׁסִּדְּרוּ הַמַּצּוֹת בְּתוֹךְ הַקְּעָרָה כְּסִדְרָן: כֹּהֵן מִלְמַעְלָה, וְלֵוִי תַּחְתָּיו, וְיִשְׂרָאֵל תַּחְתָּיו — מְסַדְּרִין עַל גַּבֵּי הַכֹּהֵן הַזְּרוֹעַ שֶׁל טָלֶה מִיָּמִין, וְהַבֵּיצָה מִשְּׂמֹאל, וְהַמָּרוֹר לְמַטָּה מִעַט כְּנֶגֶד אֶמְצָעָם כְּעֵין סָגוֹ"ל, וְאַחַר כָּךְ הַחֲרוֹסֶת מִיָּמִין, וְהַכַּרְפַּס מִשְּׂמֹאל, וְהַמָּרוֹר שֶׁל כְּרִיכָה לְמַטָּה מְעַט כְּנֶגֶד אֶמְצָעָם כְּעֵין סָגוֹ"ל שֵׁנִי:

כז אֵלּוּ יְרָקוֹת שֶׁאָדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר: בַּחֲזֶרֶת (שֶׁקּוֹרִין סאל"ט) בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז, וּבְלָשׁוֹן סְפָרַד סאלאטא, וְשֵׁם הָעֶצֶם שֶׁלּוֹ הוּא לטוגא בתוגרמ"א וְאִיטַלְיָא וְאַשְׁכְּנַז וּפוֹרְטְגָאל, וּבְסִפְרֵי הָרְפוּאוֹת נִקְרָא לאטיגא סאלאט, וְאֵינוֹ מָצוּי בִּזְמַן הַפֶּסַח אֶלָּא בַּמְּדִינוֹת הַחַמּוֹת, וְאֵינוֹ יָרָק הַנִּקְרָא זערזו"ך בִּלְשׁוֹן פּוֹלִין[)], בְּעֶלְשִׁין (שֶׁקּוֹרִין אנדיבי), בְּתַמְכָא (שֶׁקּוֹרִין קרין אוֹ מערטך, וּבְלַעַז מרובייא), בְּחַרְחֲבִינָא (שֶׁקּוֹרִין בערבי אלקרצינא), וּבְמָרוֹר (שֶׁקּוֹרִין וועמט בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז, וְהוּא לַעֲנָה), לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה מָרוֹר סְתָם, וְקִבְּלוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין שׁוּם מִין יָרָק מַר נִקְרָא בְּשֵׁם מָרוֹר סְתָם אֶלָּא ה' מִינֵי יְרָקוֹת אֵלּוּ:

כח חֲמִשָּׁה מִינִים הַלָּלוּ מִצְטָרְפוֹת לִכְזַיִת. וְיוֹצְאִים בָּהֶם בֵּין בֶּעָלִין בֵּין בִּקְלָחִים, אֲבָל לֹא בְּשָׁרָשִׁים, דְּהַיְנוּ שָׁרָשִׁים הַקְּטַנִּים הַמִּתְפַּצְּלִים לְכָאן וּלְכָאן. אֲבָל הַשֹּׁרֶשׁ הַגָּדוֹל שֶׁבּוֹ גְּדֵלִים הֶעָלִים אַף שֶׁהוּא טָמוּן בַּקַּרְקַע — הֲרֵי זֶה בִּכְלַל קָלָח.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב יוֹתֵר לִטֹּל הֶעָלִים וְהַקָּלָח הַיּוֹצֵא חוּץ לַקַּרְקַע, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּה שֶּׁהוּא טָמוּן בַּקַּרְקַע הוּא נִקְרָא שֹׁרֶשׁ. אֲבָל הָעִקָּר הוּא כַּסָּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

כט הֶעָלִין אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן אֶלָּא אִם כֵּן הֵם לַחִין, אֲבָל לֹא כְּמוּשִׁים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר יְבֵשִׁים (עַיֵּן סִימָן תרמ"ח). אֲבָל הַקְּלָחִים יוֹצְאִין בָּהֶם בֵּין לַחִים בֵּין יְבֵשִׁים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כְּמוּשִׁים, דְּכֵיוָן שֶׁהַקָּלָח הוּא עָב — אֵין טַעַם מְרִירָתוֹ נִפְסָד עַל יְדֵי שֶׁמִּתְיַבֵּשׁ. אֲבָל אֵין יוֹצְאִין בְּקָלָח מְבֻשָּׁל, לְפִי שֶׁנִּפְסָד טַעַם מְרִירָתוֹ עַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל, וְהַכָּבוּשׁ הוּא

כְּמִבֻּשָּׁל, דְּהַיְנוּ אִם נִשְׁרָה בְּצִיר אוֹ בְּחוֹמֶץ חָזָק וְשָׁהָה שָׁם בִּכְדֵי שֶׁאִם הָיוּ נוֹתְנִין הַצִּיר וְהַחוֹמֶץ עַל גַּבֵּי הָאוּר הָיוּ מַתְחִילִין לְהַרְתִּיחַ.

וְכֵן אִם נִשְׁרָה מֵעֵת לְעֵת אֲפִלּוּ בְּמַיִם צוֹנְנִים — אֵין יוֹצְאִין בּוֹ.

וּמִקְצַת הֶהָמוֹן אֵין נִזְהָרִין, וְנָהֲגוּ לִשְׁרוֹת הַמָּרוֹר יוֹתֵר מִמֵּעֵת לְעֵת בְּצוֹנֵן כְּדֵי לְהָפִיג מְרִירָתוֹ קְצָת. וְיֵשׁ מִי שֶׁמְּיַשֵּׁב מִנְהָגָם לוֹמַר שֶׁאַף שֶׁהִשְׁרוּ בְּמַיִם מֵעֵת לְעֵת נִקְרָא כָּבוּשׁ, וַהֲרֵי הוּא כְּמִבֻּשָּׁל לְעִנְיַן כָּל אִסּוּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן מָרוֹר אֵינוֹ כְּמִבֻּשָּׁל אֶלָּא אִם כֵּן כָּבוּשׁ בְּחוֹמֶץ וְצִיר, לְפִי שֶׁטַּעַם הַחוֹמֶץ אוֹ הַצִּיר מְשַׁנֶּה וּמְבַטֵּל טַעַם מְרִירוּת הַמָּרוֹר הַנִּכְבָּשׁ בָּהֶם לְגַמְרֵי, אֲבָל הַמַּיִם אֵין מְבַטְּלִין הַמְרִירוּת אֶלָּא מְפִיגִין טַעֲמוֹ קְצָת, וְכָל שֶׁלֹּא נִכְבַּשׁ בְּחוֹמֶץ וְצִיר עֲדַיִן יֵשׁ בּוֹ מְרִירוּת קְצָת. וְעוֹד, שֶׁאַף בְּכָל אִסּוּרִים יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ "כָּבוּשׁ כִּמְבֻשָּׁל" אֶלָּא כָּבוּשׁ בְּחוֹמֶץ וְצִיר, וְלֹא בְּמַיִם. וְאַף שֶׁאָנוּ מַחֲמִירִין בְּכָל אִסּוּרִים, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן מָרוֹר אֵין לְהַחֲמִיר, שֶׁהִיא חֲמָרָא הַבָּאָה לִידֵי קֻלָּא, בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאֵין חֲזֶרֶת מָצוּי וְאוֹכְלִין הַתַּמְכָא לְמִצְוַת מָרוֹר, וּמַחֲמַת חֲרִיפוּתוֹ אֵין יְכוֹלִין לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת, וְלָכֵן שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּמַיִם יוֹם אוֹ יוֹמַיִם לְהָפִיג מְרִירָתוֹ קְצָת.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְהוֹצִיא מֵהַמַּיִם תּוֹךְ מֵעֵת לְעֵת, וְיַחֲזֹר וְיַשְׁרֵנוּ שָׁם, שֶׁכְּשֶׁאֵינוֹ שָׁרוּי בְּמַיִם כ"ד שָׁעוֹת רְצוּפִים — אֵינוֹ נִקְרָא כָּבוּשׁ לְדִבְרֵי הַכֹּל:

ל אַף עַל פִּי שֶׁכָּל ה' מִינִים אֵלּוּ נִקְרָאִים מָרוֹר בִּלְשׁוֹן תּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִצְוָה לַחֲזֹר אַחַר חֲזֶרֶת אֲפִלּוּ לִקְנוֹתוֹ בְּדָמִים יְקָרִים, עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרנ"ו לְעִנְיַן אֶתְרוֹג הֲדוּר עַיֵּן שָׁם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַחֲזֶרֶת אֵין בָּהּ מְרִירוּת, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁהִיא שׁוֹהָה בַּקְּרָקַע מִתְקַשֶּׁה הַקֶּלַח שֶׁלָּהּ וְנַעֲשֶׂה מַר מְאֹד, וּמִפְּנֵי כָּךְ הִיא נִקְרֵאת מָרוֹר.

וּמִצְוָה לַחֲזֹר אַחֲרֶיהָ אַף כְּשֶׁהִיא מְתוּקָה, לְפִי שֶׁמִּצְוַת מָרוֹר הִיא זֵכֶר לְמַה שֶּׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בַּעֲבוֹדַת פָּרֶךְ, וְהֵם נִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהֶם בִּתְחִלָּה בְּפֶה רַךְ עַל יְדֵי פִּיּוּסִים, וְנָתְנוּ לָהֶם שָׂכָר, וּלְבַסּוֹף מֵרְרוּ חַיֵּיהֶם בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה, לָכֵן יֵשׁ לֶאֱכֹל הַחֲזֶרֶת שֶׁתְּחִלָּתָהּ מְתוּקָה וְרַכָּה וְסוֹפָהּ קָשָׁה וָמַר, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁהַקֶּלַח שֶׁלָּהּ מִתְקַשֶּׁה כְּעֵץ וְנַעֲשֶׂה מַר כַּלַּעֲנָה:

לא וְאִם אֵין לוֹ חֲזֶרֶת — יַחֲזִיר אַחַר עֲלִשִׁין. וְאִם אֵין לוֹ עֲלִשִׁין — יַחֲזִיר אַחַר תַּמְכָא. וְאִם אֵין לוֹ תַּמְכָא — יַחֲזִיר אַחַר חַרְחֲבִינָא. וְאִם אֵין לוֹ חַרְחֲבִינָא — אֲזַי יִקַּח הַמָּרוֹר, דְּהַיְנוּ לַעֲנָה.

וְאִם אֵין לוֹ אֲפִלּוּ מָרוֹר — יִקַּח אֵיזֶה יֶרֶק מַר שֶׁיִּרְצֶה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל יֶרֶק מַר שֶׁרָאוּי לַאֲכִילָה נִקְרָא מָרוֹר בִּלְשׁוֹן תּוֹרָה. וְהוּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁרְף (פֵּרוּשׁ כְּשֶׁמַּחְתְּכִין בּוֹ וְסוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּמָקוֹם חִתּוּכוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ מֹהַל לָבָן כְּחָלָב) וּפָנָיו מַכְסִיפִין, דְּהַיְנוּ שֶׁעָלֶה שֶׁלּוֹ אֵינוֹ יָרֹק מְאֹד כַּעֲלֵי הַכְּרַשִּׁים וּבְצָלִים וּשְׁאָר יְרָקוֹת, אֶלָּא נוֹטֶה קְצָת לִלְבָן הַנּוֹטֶה לְשַׁחֲרוּת שֶׁקּוֹרִין (בלייכלי"ך בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז). וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, שֶׁהֶעִקָּר הוּא כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

(וְאִם אֵין לוֹ יָרָק שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁרְף וּפָנָיו מַכְסִיפִין — טוֹב שֶׁיֹּאכַל אֵיזֶה יָרָק אַחֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מְרִירוּת קְצָת לְזֵכֶר בְּעָלְמָא, וְאֵין צָרִיךְ כְּזַיִת. וְכֵן) מִי שֶׁהוּא חוֹלֶה אוֹ אִסְטְנִיס וְאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל מָרוֹר — טוֹב שֶׁיִּלְעֹס מְעַט עַד שֶׁיַּרְגִּישׁ טַעַם מְרִירוּת בְּפִיו לְזֵכֶר בְּעָלְמָא בִּלֹא בְּרָכָה, וְזֶהוּ כְּשֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ כְּלָל.

אֲבָל חַיָּב אָדָם לְדַחֹק אֶת עַצְמוֹ לְקַיֵּם מִצְוַת חֲכָמִים לֶאֱכֹל כְּזַיִת שָׁלֵם אַף אִם יִכְאַב עָלָיו. וְשִׁעוּר כְּזַיִת יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ו עַיֵּן שָׁם:

לב הַחֲרֹסֶת צָרִיךְ לִהְיוֹת עָב, לְפִי שֶׁהוּא זֵכֶר לַטִּיט שֶׁנִּשְׁתַּעְבְּדוּ בּוֹ אֲבוֹתֵינוּ, וְאַחַר כָּךְ צָרִיךְ לְרַכֵּךְ אוֹתוֹ בְּמַשְׁקֶה זֵכֶר לַדָּם. וְיֵשׁ לְרַכְּכוֹ בְּמַשְׁקֶה אָדֹם, כְּגוֹן חֹמֶץ אוֹ יַיִן אֲדֻמִּים. וְיֵשׁ לַעֲשׂוֹת הַחֲרֹסֶת מִפֵּרוֹת שֶׁנִּמְשְׁלוּ בָּהֶם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן תְּאֵנִים, שֶׁנֶּאֱמַר "הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַּגֶּיהָ", וֶאֱגוֹזִים, שֶׁנֶּאֱמַר "אֶל גִּנַּת אֱגוֹז", וּתְמָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר "אֱעֶלֶה בְתָמָר", וְרִמּוֹנִים, שֶׁנֶּאֱמַר "כְּפֶלַח הָרִמּוֹן", וְתַפּוּחִים, זֵכֶר לְ"תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ", שֶׁהָיוּ יוֹלְדוֹת שָׁם בְּנֵיהֶם בְּלֹא עֶצֶב, וּשְׁקֵדִים, עַל שֵׁם שֶׁשָּׁקַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַקֵּץ לַעֲשׂוֹת.

וּמֵעִקָּר הַדִּין יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ אֲפִלּוּ מִירָקוֹת, וּלְרַכְּכוֹ אֲפִלּוּ בְּמַיִם וּשְׁאָר מַשְׁקִין. אֲבָל עַל כָּל פָּנִים, צָרִיךְ לִתֵּן לְתוֹכוֹ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִיּוּהָא, כְּגוֹן תַּפּוּחִים אוֹ יַיִן וְחֹמֶץ, זֵכֶר לַשִּׁעְבּוּד שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּעְבְּדִים בְּיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהָיוּ שִׂנֵיהֶם קֵהוֹת:

לג וְצָרִיךְ לִתֵּן בְּתוֹכוֹ תַּבְלִין הַדּוֹמִין לְתֶבֶן, כְּגוֹן קִנָּמוֹן וְזַנְגְּבִיל שֶׁאֵינָן נִדּוֹכִין הָדֵק הֵיטֵב וְיֵשׁ בָּהֶן לְאַחַר הַדִּיכָה חוּטִין קָשִׁין וַאֲרֻכִּין קְצָת כְּמוֹ תֶּבֶן, זֶכֶר לַתֶּבֶן שֶׁהָיוּ מְגַבְּלִין בְּתוֹךְ הַטִּיט:

לד אִם חָל פֶּסַח בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לִזָּהֵר לְרַכֵּךְ הַחֲרֹסֶת בְּמַשְׁקֶה מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְאִם שָׁכַח לְרַכְּכוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — יְרַכְּכוֹ בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי שִׁנּוּי, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְחִלָּה יִתֵּן הַמַּשְׁקֶה לְתוֹךְ הַכְּלִי וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן לְתוֹכוֹ הַחֲרֹסֶת, וְיָכוֹל לְעָרְבוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ אוֹ אוֹחֵז בַּכְּלִי וּמְנַעֲנֵעַ עַד שֶׁיִּתְעָרֵב, עַיֵּן סִימָן שכ"א:

לה אַחַר שֶׁאָכְלוּ מֵהַיְרָקוֹת בְּטִבּוּל — צָרִיךְ לִקַּח מַצָּה הָאֶמְצָעִית מִשָּׁלֹשׁ מַצּוֹת הַמֻּנָּחִים לְפָנָיו בַּקְּעָרָה וְלִבְצֹעַ מִקְצָתָהּ מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְנָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּקְצָת זֶה שֶׁבּוֹצְעִים מֵהַמַּצָּה עוֹשִׁין בּוֹ גַּם כֵּן מִצְוָה אַחֶרֶת, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּשַׁמְּרִין אוֹתוֹ לַאֲפִיקוֹמָן. וּלְפִיכָךְ, נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁיִּהְיֶה מִקְצָת הַזֶּה רֹב הַמַּצָּה, שֶׁאֲפִיקוֹמָן הִיא מִצְוָה חֲשׁוּבָה, שֶׁהוּא לָנוּ בְּמָקוֹם הַפֶּסַח.

וְנוֹהֲגִין לְהַצְנִיעוֹ תַּחַת הַמַּפָּה, זֶכֶר לְ"מִשְׁאֲרֹתָם צְרֻרֹת בְּשִׂמְלֹתָם". וְיֵשׁ שֶׁכּוֹרְכִין אוֹתוֹ בְּמִטְפַּחַת וּמְשִׂימִין עַל שִׁכְמָם, זֶכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם:

לו וּמִקְצָתָהּ הַשֵּׁנִי צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לַקְּעָרָה וְלִתֵּן אוֹתוֹ בְּתוֹךְ שְׁתֵּי מַצּוֹת הַשְּׁלֵמוֹת, כְּדֵי לוֹמַר עָלָיו הַהַגָּדָה, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר הַהַגָּדָה עַל מַצָּה הָרָאוּי לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר "תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים שֶׁעוֹנִין עָלָיו דְּבָרִים הַרְבֵּה, וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר "לֶחֶם עֹנִי" חָסֵר וָא"ו, דָּרְשׁוּ חֲכָמִים: "לֶחֶם עָנִי", מַה דַּרְכּוֹ שֶׁל עָנִי בִּפְרוּסָה — אַף כָּאן בִּפְרוּסָה, שֶׁהַמַּצָּה שֶׁיּוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ לֹא תִּהְיֶה שְׁלֵמָה אֶלָּא פְּרוּסָה, וְעָלֶיהָ יֹאמַר הַהַגָּדָה (וּבְסִימָן תע"ה יִתְבָּאֵר לָמָּה מְשִׂימִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת).

אַחַר כָּךְ נוֹהֲגִין לְהַגְבִּיהַּ הַקְּעָרָה שֶׁבָּהּ הַמַּצּוֹת, וְאוֹמְרִים "הֵא לַחְמָא וְכוּ'" עַד "מַה נִּשְׁתַּנָּה". וְאֵין צָרִיךְ לְהָסִיר הַתַּבְשִׁילִין מֵהַקְּעָרָה קֹדֶם הַהַגְבָּהָה, אֶלָּא יָכוֹל לְהַגְבִּיהַּ עִם כָּל הַדְּבָרִים שֶׁעָלֶיהָ:

לז יֵשׁ מְדַקְדְּקִים לוֹמַר "כְּהֵא לַחְמָא" אוֹ "הֵא כַּלַּחְמָא", לְפִי שֶׁאֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר "הֵא לַחְמָא דִּי אֲכָלוּ אַבָהָתָנָא", שֶׁהֲרֵי אֵין זֶה הַלֶּחֶם מַמָּשׁ שֶׁאָכְלוּ אֲבוֹתֵינוּ. וּלְפִיכָךְ, אַף שֶׁבְּכָל

הַסְּפָרִים הַנִּסָּח הוּא: "הֵא לַחְמָא", מִכָּל מָקוֹם, הָאוֹמֵר: "כְּהֵא לַחְמָא" אוֹ "הֵא כְּלַחְמָא" — לֹא הִפְסִיד:

לח בֵּימֵי חַכְמֵי הַגְּמָרָא שֶׁהָיוּ לָהֶם שֻׁלְחָנוֹת קְטַנִּים לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַמְסֻבִּין — הִצְרִיכוּ חֲכָמִים לַעֲקֹר מִלִּפְנֵי מִי שֶׁאוֹמֵר הַהַגָּדָה אֶת הַשֻּׁלְחָן הַקָּטָן שֶׁלְּפָנָיו עִם הַמַּצּוֹת הַמֻּנָּחוֹת עָלָיו וּלְהַנִּיחָם בְּזָוִית אַחֶרֶת, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הַתִּינוֹקוֹת וְיִשְׁאֲלוּ: לָמָּה מְסִירִין הַמַּצּוֹת וַעֲדַיִן לֹא אָכַלְנוּ, וְעַל יְדֵי כֵן יִתְעוֹרְרוּ לִשְׁאֹל גַּם כֵּן שְׁאָר הַשְּׁאֵלוֹת: "מַה נִּשְׁתַּנָּה כוּ'", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וּבַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שֶׁכָּל הַמְסֻבִּין אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד גָּדוֹל וְיֵשׁ טוֹרַח גָּדוֹל בַּעֲקִירָתוֹ — נָהֲגוּ לַעֲקֹר הַקְּעָרָה שֶׁבָּהּ הַמַּצּוֹת מִלִּפְנֵי בַּעַל הַבַּיִת הָאוֹמֵר הַהַגָּדָה וּלְהַנִּיחוֹ בְּסוֹף הַשֻּׁלְחָן כְּאִלּוּ כְּבָר אָכְלוּ, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֲלוּ הַתִּינוֹקוֹת.

וְעַכְשָׁו אֵין נוֹהֲגִין אֲפִלּוּ בַּעֲקִירַת הַקְּעָרָה, לְפִי שֶׁהַתִּינוֹקוֹת יוֹדְעִין שֶׁעִקַּר הָאֲכִילָה לֹא תִּהְיֶה מִמַּצּוֹת אֵלּוּ שֶׁבַּקְּעָרָה, וּלְפִיכָךְ לֹא יִשְׁאֲלוּ כְּלוּם כְּשֶׁיִּסִירִין מֵעַל הַשֻּׁלְחָן:

לט אַחַר כָּךְ צָרִיךְ לִמְזֹג כּוֹס שֵׁנִי. וְאֵין צָרִיךְ שְׁטִיפָה וַהֲדָחָה, שֶׁהֲרֵי שְׁטָפוֹ וְהֶדִיחוֹ קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ:

מ וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ לֶאֱחֹז הַכּוֹס בְּיָדוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ ל"לְפִיכָךְ" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לִמְזֹג מִיָּד קֹדֶם הַתְחָלַת אֲמִירַת הַהַגָּדָה, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֲלוּ הַתִּינוֹקוֹת: לָמָּה שׁוֹתִין כּוֹס שֵׁנִי קֹדֶם הַסְּעוּדָה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִשְׁתּוֹת כֵּן בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְעַל יְדֵי כָּךְ יִתְעוֹרְרוּ לִשְׁאֹל גַּם כֵּן שְׁאָר הַשְּׁאֵלוֹת: "מַה נִּשְׁתַּנָּה וְכוּ'", לְקַיֵּם לְבָנָיו מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְגוֹ', וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ וְכוּ'".

וְאִם אֵין דַּעַת בַּבֵּן לִשְׁאֹל — הֲרֵי אָבִיו חַיָּב לְלַמְּדוֹ לִשְׁאֹל "מַה נִּשְׁתַּנָּה כוּ'". וְאִם אֵין לוֹ בֵּן — הֲרֵי אִשְׁתּוֹ חַיֶּבֶת לִשְׁאֹל אוֹתוֹ. וְאִם אֵין לוֹ אִשָּׁה — הוּא שׁוֹאֵל אֶת עַצְמוֹ "מַה נִּשְׁתַּנָּה כוּ'".

וַאֲפִלּוּ אִם מְסֻבִּין שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַבְּקִיאִים בְּהִלְכוֹת פֶּסַח — שׁוֹאֵל אֶחָד מֵהֶם אֶת חֲבֵרוֹ "מַה נִּשְׁתַּנָּה כוּ'". וְאַחַר כָּךְ מַתְחִילִין שְׁנֵיהֶם "עֲבָדִים הָיִינוּ", וְאֵין הַשֵּׁנִי צָרִיךְ לוֹמַר "מַה נִּשְׁתַּנָּה".

וְכֵן כְּשֶׁהַבֵּן אוֹ הָאִשָּׁה שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ — אֵין הוּא צָרִיךְ לוֹמַר "מַה נִּשְׁתַּנָּה", אֶלָּא מַתְחִיל "עֲבָדִים הָיִינוּ":

מא צָרִיךְ לוֹמַר: "אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֶפְלּוּ פַּעַם אֶחָת". אֲבָל אֵין לוֹמַר: "אֵין אָנוּ חַיָּבִים לְטַבֵּל אֲפִלּוּ פַּעַם אֶחָת", לְפִי שֶׁאֵיךְ יֹאמַר: "הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים", שֶׁיִּהְיֶה מַשְׁמַע שֶׁחַיָּבִים לְהַטְבִּיל שְׁתֵּי פְּעָמִים, וּבֶאֱמֶת אֵין מַטְבִּילִין מֻחְמֶצֶת חִיּוּב אֶלָּא פַּעַם אַחַת, דְּהַיְנוּ הַמָּרוֹר שֶׁמַּטְבִּילִין בַּחֲרֹסֶת, אֲבָל טְבוּל הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מֻחְמֶצֶת חִיּוּב, אֶלָּא כְּדֵי לְהַתְמִיהַ הַתִּינוֹקוֹת:

מב וּלְפִי דַּעְתּוֹ שֶׁל בֵּן אָבִיו מְלַמְּדוֹ הַתְּשׁוּבָה עַל שְׁאֵלוֹתָיו, דְּהַיְנוּ אֲמִירַת הַהַגָּדָה, שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה אֶפְלּוּ אִם לֹא שָׁאַל אוֹתוֹ הַבֵּן כְּלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא וְגוֹ'". וּלְפִיכָךְ, צָרִיךְ לוֹמַר הַהַגָּדָה בְּלָשׁוֹן שֶׁמְּבִינִים הַקְּטַנִּים וְהַנָּשִׁים, אוֹ יְפָרֵשׁ לָהֶם הָעִנְיָן לְפִי דַּעְתָּם, אִם הֵם מְבִינִים הַרְבֵּה — יְפָרֵשׁ לָהֶם הַכֹּל:

מג וְעִקַּר נִסַּח הַהַגָּדָה שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים חוֹבָה עַל הַכֹּל, הוּא מִתְּחִלַּת "עֲבָדִים הָיִינוּ" עַד "הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח", וְאַחַר כָּךְ "מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ כוּ'" עַד סוֹף דְּרוּשׁ "פָּרָשַׁת אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי", וְאַחַר כָּךְ "פֶּסַח שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין כוּ', מַצָּה זוֹ כוּ', מָרוֹר זֶה כוּ', בְּכָל דּוֹר וָדוֹר כוּ', וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם כוּ', לְפִיכָךְ כוּ'", עַד "בָּרוּךְ אַתָּה ה' גָּאַל יִשְׂרָאֵל".

וּשְׁאָר כָּל נִסַּח הַהַגָּדָה הוּא מִנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים:

מד בִּזְמַן שֶׁהָיוּ מְסִירִין הַשֻּׁלְחָן אוֹ הַקְּעָרָה מִלְּפָנָיו הָאוֹמֵר הַגָּדָה — הָיוּ צְרִיכִים לְהַחֲזִירָן לְפָנָיו כְּשֶׁמַּתְחִיל "עֲבָדִים הָיִינוּ", לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר הַהַגָּדָה עַל מַצָּה וּמָרוֹר וַחֲרֹסֶת וּשְׁנֵי תַּבְשִׁילִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְלָכֵן יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁתְּהֵא הַמַּצָּה מְגֻלָּה קְצָת עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְ"לְפִיכָךְ", שֶׁאָז נוֹהֲגִין לְהַגְבִּיהַּ כָּל אֶחָד כּוֹסוֹ וְלֶאֱחֹז בְּיָדוֹ עַד שֶׁחוֹתֵם "גָּאַל יִשְׂרָאֵל". וּלְפִיכָךְ, נָכוֹן לְכַסּוֹת הַמַּצּוֹת שֶׁלֹּא יִרְאֶה הַפַּת בָּשְׁתּוֹ כְּשֶׁנּוֹטְלִין הַכּוֹס.

וְכֵן כְּשֶׁאוֹמֵר "וְהִיא שֶׁעָמְדָה כוּ'", יֵשׁ נוֹהֲגִין לֶאֱחֹז הַכּוֹס בַּיָּד עַד "וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם" — נָכוֹן גַּם כֵּן שֶׁתְּהֵא הַמַּצָּה מְכֻסָּה עַד שֶׁיַּעֲמִיד הַכּוֹס עַל הַשֻּׁלְחָן, וְאָז יְגַלֶּנָּה:

מה כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְ"מַצָּה זוֹ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִין כוּ'" — צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ הַמַּצָּה לְהַרְאוֹתָהּ לְהַמְסֻבִּין שֶׁתֵּחָבֵב הַמִּצְוָה עֲלֵיהֶם. וְיֵשׁ לְהַגְבִּיהַּ הָאֶמְצָעִית הַפְּרוּסָה שֶׁהִיא נִקְרֵאת "לֶחֶם עֹנִי"

וּבָה הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְכֵן כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְ"מָרוֹר זֶה" — צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ הַמָּרוֹר לְהַרְאוֹתוֹ לַמְּסֻבִּין. אֲבָל כְּשֶׁיֹּאמַר "פֶּסַח (זֶה) שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ כוּ'" — לֹא יַגְבִּיהַּ הַתַּבְשִׁיל שֶׁבַּקְּעָרָה שֶׁהוּא זֵכֶר לַפֶּסַח, שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּאִלּוּ הִקְדִּישׁוֹ לְכָךְ:

מו "וְנֶאֱמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה הַלְלוּיָהּ" — צָרִיךְ לוֹמַר הַנּוּ"ן שֶׁל "וְנֶאֱמַר" בְּסָגוֹ"ל, וְיִהְיֶה פֵּרוּשׁוֹ שֶׁכְּבָר אָמְרוּ לְפָנָיו מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם "שִׁירָה חֲדָשָׁה", דְּהַיְנוּ שִׁירַת הַיָּם, וְגַם יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֹּשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּ אֶת הַהַלֵּל.

אֲבָל לֹא יֹאמַר הַנּוּ"ן בְּחוֹלָם, וְ[וַ]יְהִיֶה פֵּרוּשׁוֹ עַל גְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, אִם כֵּן הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר: "וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁיר חָדָשׁ", בִּלְשׁוֹן זָכָר, שֶׁכָּךְ אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ: כָּל הַשִּׁירוֹת נִקְרָאוֹת "שִׁירָה" לְשׁוֹן נְקֵבָה, כִּי תְּשׁוּעָתָם כְּיוֹלֶדֶת שֶׁהִמְלִיטָה זָכָר וְנִפְטְרָה מִצַּעַר הַלֵּדָה וְאַחַר כָּךְ חוֹזֶרֶת וְיוֹלֶדֶת בְּצַעַר, כָּךְ כָּל הַגְּאֻלּוֹת הָיוּ אַחֲרֵיהֶן גָּלֻיּוֹת וְצָרוֹת, אֲבָל גְּאֻלָּה אַחֲרוֹנָה לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵיהָ צָרָה כְּלָל, לְכָךְ נֶאֱמַר "שִׁירוּ לַה' שִׁיר חָדָשׁ", לְשׁוֹן זָכָר.

וּלְפִיכָךְ, צָרִיךְ לוֹמַר בְּבִרְכַּת "אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ": "וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חָדָשׁ", וְלֹא יֹאמַר "שִׁירָה חֲדָשָׁה":

מז אֵין מְבָרְכִין עַל הַהַלֵּל שֶׁקּוֹרִין בְּלֵילָה זֶה, לְפִי שֶׁאֵין קוֹרִין אוֹתָהּ בְּפַעַם אֶחָד, אֶלָּא קוֹרִין מִקְצָתוֹ לִפְנֵי הַסְּעוּדָה וּמִקְצָתוֹ לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן:

מח אַף עַל פִּי שֶׁקְּרִיאַת הַהַלֵּל הִיא מְעֻמָּד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"כ, מִכָּל מָקוֹם הַהַלֵּל שֶׁבְּלֵילָה זֶה קוֹרִין אֲפִלּוּ מְיֻשָּׁב, לְפִי שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי לֵילָה זֶה הוּא דֶּרֶךְ חֵרוּת, לְפִיכָךְ אֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לַעֲמֹד.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יִקְרָא הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה כְּשֶׁהוּא מֻטֶּה עַל צִדּוֹ, אֶלָּא יֵשֵׁב בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה, עַיֵּן סִימָן ס"ג:

מט בְּבִרְכַּת "אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ" צָרִיךְ לוֹמַר "מִן הַזְּבָחִים" וְאַחַר כָּךְ "מִן הַפְּסָחִים", לְפִי שֶׁהַזֶּבַח הִיא הַחֲגִיגָה הַנֶּאֱכֶלֶת בְּלֵילָה זֶה קֹדֶם אֲכִילַת הַפֶּסַח, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַפֶּסַח נֶאֱכָל עַל הַשֹּׂבַע. וּכְשֶׁחָל פֶּסַח בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — יֵשׁ מְדַקְדְּקִין לוֹמַר: "מִן הַפְּסָחִים וּמִן הַזְּבָחִים", שֶׁהֲרֵי אֵין חֲגִיגָה נֶאֱכֶלֶת בְּלֵילָה זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְהַזְּבָחִים הֵם הַחֲגִיגָה וְשַׁלְמֵי שִׂמְחָה שֶׁמַּקְרִיבִין לְמָחָר בַּיּוֹם.

וְיֵשׁ שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בְּכָךְ וְאוֹמְרִים הַכֹּל נֹסַח אֶחָד, שֶׁהֲרֵי אָנוּ מְבַקְּשִׁים שֶׁיְּגִיעֵנוּ

ה' לְמוֹעֲדִים הַבָּאִים שִׁשִּׁים בַּעֲבוּדָתוֹ", וְשָׁם נֹאכַל לְשָׁנָה הַבָּאָה, כְּשֶׁלֹּא יִהְיֶה פֶּסַח בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִן הַזְּבָחִים מִתְּחִלָּה, דְּהַיְנוּ מֻחְגֶּגֶת שֶׁנֶּאֱכֶלֶת בְּלֵילָה זֶה, וְאַחַר כָּךְ מִן הַפְּסָחִים. וַאֲפִלּוּ אִם עַל פִּי חֶשְׁבּוֹן הַקְּבִיעוּת הַמָּסוֹר בְּיָדֵינוּ יִהְיֶה פֶּסַח הַבָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם, כְּשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יְקַדְּשׁוּ עַל פִּי הָרְאִיָּה, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת:

נ נוֹהֲגִין לִזְרֹק מְעַט מִן הַכּוֹס כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְ"דָם וָאֵשׁ וְתִמְרוֹת עָשָׁן", וְכֵן כְּשֶׁמַּזְכִּיר הַמַּכּוֹת בְּשֶׁמּוֹתָן בְּפָרָט, וְכֵן כְּשֶׁמַּזְכִּירָן בִּכְלָל, דְּהַיְנוּ "דְּצַ"ךְ עֲדַ"שׁ בְּאַחַ"ב", סַךְ הַכֹּל י"ו פְּעָמִים, כְּנֶגֶד חֲרִבּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרֵאת יוה"ך, וְהוּא מַלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עַל הַנְּקָמָה:

נא וְנוֹהֲגִין לִזְרֹק מְעַט מִן הַכּוֹס בְּאֶצְבָּעוֹ הַסָּמוּךְ לַגְּוִדָּל, שֶׁהוּא נִקְרָא אֶצְבַּע סְתָם, רָמְז עַל מַה שֶּׁכָּתוּב "אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִיא". וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִזְרֹק בָּאֶצְבַּע הַנִּקְרָא קְמִיצָה, לְפִי שֶׁבְּאֶצְבַּע זוֹ הִכָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמִצְרַיִם, וְיֵשׁ נוֹהֲגִין מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לִזְרֹק מִן הַכּוֹס עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא עַל יְדֵי אֶצְבַּע:

נב סוּמָא חַיָּב בְּקְרִיאַת הַהַגָּדָה אוֹ בִּשְׁמִיעָתָהּ מִן הַתּוֹרָה. וּלְפִיכָךְ, הוּא מוֹצִיא הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן, אַף אִם הוּא סוּמָא מֵעֵת הִוָּלְדוֹ:

נג מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה תָּפוּס בְּיָדֵי נָכְרִים וְלֹא יָדַע בַּאֲמִירַת הַהַגָּדָה בְּעַל פֶּה, וְהָיָה לוֹ חֻמָּשׁ וְאָמַר כָּל הַפָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם:

סימן תעד

א עַל כּוֹס שֵׁנִי אֵין מְבָרְכִין וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

יֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל כּוֹס שֵׁנִי, לְפִי שֶׁנִּפְטַר בְּ"בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" שֶׁבֵּרַךְ עַל כּוֹס רִאשׁוֹן. וְכֵן לֹא יְבָרֵךְ עַל כּוֹס רְבִיעִי, לְפִי שֶׁנִּפְטַר בְּמַה שֶּׁבֵּרַךְ עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק הַרְבֵּה בֵּינְתַיִם בַּאֲמִירַת הַהַגָּדָה וְהַלֵּל, כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּאן הֶסַח הַדַּעַת מִשְּׁתִיָּה, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁבֵּרַךְ עַל כּוֹס רִאשׁוֹן הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׁתֶּה עוֹד כּוֹס שֵׁנִי. וְכֵן כְּשֶׁבֵּרַךְ עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׁתֶּה עוֹד כּוֹס רְבִיעִי. וְגַם בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַהַגָּדָה לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁתִיָּה, שֶׁהֲרֵי אִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה יָכוֹל לִשְׁתּוֹת בְּאֶמְצַע הַהַגָּדָה מֵעִקַּר הַדִּין. וְאַף בֵּין שְׁלִישִׁי לִרְבִיעִי שֶׁאָסוּר לִשְׁתּוֹת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַכּוֹס עוֹמֵד לְפָנָיו וְדַעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ כְּשֶׁיִּסַּיֵּם הַהַגָּדָה — הֲרֵי לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁתִיָּה, וּלְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר

וּלְבָרֵךְ עַל הַשְּׁתִיָּה.

וּמַה שֶּׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אַף עַל פִּי [שֶׁ]כְּשֶׁבֵּרַךְ עַל כּוֹס רִאשׁוֹן הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִשְׁתּוֹת עוֹד ג' כּוֹסוֹת, הַטַּעַם הוּא: לְפִי שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן הוּא גְּמַר וְסִלּוּק עַל הַסְּעוּדָה שֶׁאָכַל — הֲרֵי זוֹ חֲשׁוּבָה כְּהֶפְסֵק וְהֶסֵּח הַדַּעַת מִשְּׁתִיָּה, כֵּיוָן שֶׁבִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁתּוֹת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹת וּלְדַבֵּר כְּאֶחָד. אֲבָל אֲמִירַת הַהַגָּדָה וְהַהַלֵּל אַף עַל פִּי שֶׁגַּם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁתּוֹת וּלְדַבֵּר כְּאֶחָד, אַף עַל פִּי כֵן אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק וְהֶסֵּח הַדַּעַת מִשְּׁתִיָּה, שֶׁאֲמִירָה זוֹ אֵינָהּ גְּמַר וְסִלּוּק עַל מַה שֶּׁקֹּדֶם לָכֵן (עֵין סִימָן קע"ח):

ב וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ גַּם עַל כּוֹס שֵׁנִי וּרְבִיעִי, לְפִי שֶׁד' כּוֹסוֹת אֵלּוּ תִּקְּנוּ חֲכָמִים לִשְׁתּוֹתָם דֶּרֶךְ חֵרוּת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הוּא חֵרוּת וּמִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וּלְפִיכָךְ אֵינָן מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְהִפָּטֵר בִּבְרָכָה אַחַת, אֶלָּא צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ:

ג וְכָל זֶה לְעִנְיַן בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, אֲבָל בְּרָכָה הָאַחֲרוֹנָה עַל הַיַּיִן — אֵין לְבָרֵךְ אַחַר שׁוּם כּוֹס, כִּי אִם אַחַר כּוֹס הָאַחֲרוֹן. וַאֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים שֶׁהַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה חֲשׁוּבִים הֶפְסֵק לְעִנְיַן בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה אֵינָן חֲשׁוּבִים הֶפְסֵק, וְכָל הַכּוֹסוֹת נִפְטָרִין בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁיְּבָרֵךְ אַחַר כּוֹס הָאַחֲרוֹן.

וַאֲפִלּוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁהוּא גְּמַר וְסִלּוּק עַל הַסְּעוּדָה וְחָשׁוּב כְּהֶפְסֵק וְהֶסֵּח הַדַּעַת לְעִנְיַן בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה אֵין הֶסֵּח הַדַּעַת מַזִּקִּיק לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה מִיָּד אַחַר הָאֲכִילָה אוֹ הַשְּׁתִיָּה שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה, אֶלָּא יָכוֹל לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּהְיֶה נִמְלָךְ לַחֲזוֹר וְלֶאֱכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת, וִיבָרֵךְ אַחַר אוֹתָהּ הָאֲכִילָה אוֹ שְׁתִיָּה וְיִפְטֹר גַּם אֶת זוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט:

סימן תעה

א **יֶתֶר דִּינֵי הַסֵּדֶר וּבוֹ ל"ג סְעִיפִים:**

אַף עַל פִּי שֶׁנָּטַל יָדָיו לְצֹרֶךְ טִבּוּל הַיָּרָקוֹת, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו לַסְּעוּדָה וּלְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" אַחַר גְּמַר הַהַגָּדָה וְהַהַלֵּל, לְפִי שֶׁבִּשְׁעַת אֲמִירַת הַהַגָּדָה וְהַהַלֵּל הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירַת יָדָיו, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נָגַע בְּמָקוֹם הַטִּנּוֹפֶת, שֶׁהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת הֵן:

ב וְאַף אִם בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַהַגָּדָה וְהַהַלֵּל לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירַת יָדָיו, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו לַסְּעוּדָה בְּלֹא בְּרָכָה, לְפִי כְּשֶׁנָּטַל יָדָיו לְצֹרֶךְ טִבּוּל הַיְרָקוֹת לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁתַּעֲלֶה לוֹ נְטִילָה זוֹ לַסְּעוּדָה, וְכָל הַנּוֹטֵל יָדָיו לְדָבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה — אֵין נְטִילָה זוֹ עוֹלָה לוֹ לֶאֱכֹל לֶחֶם אִם לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ לְכָךְ בִּשְׁעַת נְטִילָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"ח.

וְאִם כְּשֶׁנָּטַל יָדָיו לְטִבּוּל הַיְרָקוֹת הָיָה דַּעְתּוֹ שֶׁתַּעֲלֶה לוֹ נְטִילָה זוֹ גַּם לַסְּעוּדָה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל לַסְּעוּדָה אִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירַת יָדָיו בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַגָּדָה וְהַלֵּל. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אֵין נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ד:

ג אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל יוֹם טוֹב חַיָּב הָאָדָם לִבְצֹעַ עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקכ"ט, מִכָּל מָקוֹם בְּלֵיל פֶּסַח יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ כִּי אִם אַחַת וּמֻחֶצָה, לְפִי שֶׁמַּה שֶּׁדָּרְשׁוּ חֲכָמִים מִמַּה שֶּׁכָּתוּב "לֶחֶם עֹנִי" חָסֵר וא"ו, שֶׁתְּהֵא הַמַּצָּה פְּרוּסָה כְּדַרְכּוֹ שֶׁל עָנִי — לֹא דָּרְשׁוּ אֶלָּא לְגָרֵעַ מִלֶּחֶם מִשְׁנֶה, שֶׁאַחַת מֵהֶם לֹא תִּהְיֶה שְׁלֵמָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא דָּרְשׁוּ אֶלָּא לְהוֹסִיף עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה, שֶׁמִּלְּבַד ב' מַצּוֹת שְׁלֵמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לִבְצֹעַ עֲלֵיהֶן כְּמוֹ בִּשְׁאָר יוֹם טוֹב — צָרִיךְ לִהְיוֹת עוֹד פְּרוּסָה אַחַת מִשּׁוּם "לֶחֶם עֹנִי". וְכֵן הַמִּנְהָג פָּשׁוּט, וְאֵין לְשַׁנּוֹת אֶלָּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ב:

ד וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאחַז שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת בְּיָדוֹ בִּשְׁעַת בְּרִכַּת "הַמּוֹצִיא", וְהַפְּרוּסָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת, וְלֹא יַנִּיחַ הַפְּרוּסָה מִלְּמַעְלָה, לְפִי שֶׁבַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וְאַחַר כָּךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה", וּבִרְכַּת "הַמּוֹצִיא" הִיא עַל הַשְּׁלֵמָה וּבִרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה" הִיא עַל הַפְּרוּסָה, שֶׁהִיא "לֶחֶם עֹנִי", וְאִם הַפְּרוּסָה תִּהְיֶה מִלְּמַעְלָה — יִצְטָרֵךְ לַעֲבֹר עַל הַמַּצּוֹת כְּשֶׁיְּבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" בַּתְּחִלָּה:

ה וּלְאַחַר שֶׁגָּמַר בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" — יֵשׁ לְהַשְׁמִיט הַשְּׁלִישִׁית הַשְּׁלֵמָה מִן יָדוֹ, וְיֶאֱחֹז בַּפְּרוּסָה מִלְּמַטָּה וּבְהֶעְלִיוֹנָה מִלְּמַעְלָה וִיבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה".

אֲבָל לֹא יַשְׁמִיט מִיָּדוֹ מַצָּה הַשְּׁלֵמָה הָעֶלְיוֹנָה קֹדֶם בִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה", וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יִבְצַע מִמֶּנָּה כְּלוּם עַד לְאַחַר גְּמַר בִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה", לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" הִיא עַל הַפְּרוּסָה, שֶׁהִיא "לֶחֶם עֹנִי" וּבִרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה" הִיא עַל הַשְּׁלֵמָה, לְפִיכָךְ טוֹב לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם, וּלְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה שְׁתֵּי בְּרָכוֹת

אֵלּוּ, וְאַחַר כָּךְ יִבְצַע כְּזַיִת מֵהָעֶלְיוֹנָה הַשְׁלֵמָה וּכְזַיִת מֵהַפְּרוּסָה.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁבִיל בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" בִּלְבַד אֵין צָרִיךְ לִבְצֹעַ כְּזַיִת מֵעִקַּר הַדִּין, אֶלָּא אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא יָכוֹל לְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבִּשְׁבִיל בִּרְכַּת "אֲכִילַת מַצָּה" צָרִיךְ לִבְצֹעַ כְּזַיִת, שֶׁעַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפָחוֹת מִכְּזַיִת, וְאִם כֵּן לְהָאוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה" הִיא עַל הַשְׁלֵמָה הָעֶלְיוֹנָה — צָרִיךְ לִבְצֹעַ מִמֶּנָּה כְּזַיִת, וְלַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (שֶׁהִיא עִקָּר) שֶׁבִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה" הִיא עַל הַפְּרוּסָה — צָרִיךְ לִבְצֹעַ כְּזַיִת מִן הַפְּרוּסָה, לְפִיכָךְ לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם צָרִיךְ לִבְצֹעַ כְּזַיִת מִזּוֹ וּכְזַיִת מִזּוֹ:

י וּשְׁנֵי כְּזֵיתִים אֵלּוּ צָרִיךְ לֶאֱכָלָם בְּיַחַד, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּכְנִיסֵם לְפִיו בְּבַת אַחַת, שֶׁאִם יֹאכַל מִתְּחִלָּה אֶת הַכְּזַיִת שֶׁל "הַמּוֹצִיא" דְּהַיְנוּ שֶׁל הַשְׁלֵמָה וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל הַכְּזַיִת שֶׁל "אֲכִילַת מַצָּה" דְּהַיְנוּ שֶׁל הַפְּרוּסָה — יִהְיֶה מַפְסִיק בֵּין בִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה" לַאֲכִילַת כְּזַיִת מֵהַפְּרוּסָה בַּאֲכִילַת מַצָּה כְּזַיִת מֵהַשְׁלֵמָה, וְכֵן לְהָאוֹמֵר שֶׁבִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" הִיא עַל הַפְּרוּסָה, אִם יֹאכַל מִתְּחִלָּה הַכְּזַיִת מֵהַפְּרוּסָה וְאַחַר כָּךְ הַכְּזַיִת מֵהַשְׁלֵמָה — הֲרֵי הוּא מַפְסִיק בֵּין בִּרְכַּת אֲכִילַת מַצָּה לַאֲכִילַת כְּזַיִת מֵהַשְׁלֵמָה, לְפִיכָךְ יַכְנִיסֵם לְפִיו בְּבַת אַחַת.

אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְבָלְעָם בְּבַת אַחַת, אֶלָּא יְרַסְּקֵם בְּפִיו, וְיִבְלַע בַּתְּחִלָּה כְּזַיִת אֶחָד כֻּלּוֹ בְּבַת אַחַת, וְאַחַר כָּךְ יִבְלַע כְּזַיִת הַשֵּׁנִי בְּבַת אַחַת:

יא וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְרַסֵּק בְּפִיו שְׁנֵי הַזֵּיתִים בְּיַחַד — יֹאכַל בַּתְּחִלָּה הַכְּזַיִת שֶׁל "הַמּוֹצִיא", דְּהַיְנוּ שֶׁל הַשְׁלֵמָה לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (שֶׁהִיא עִקָּר), וְאַחַר כָּךְ הַכְּזַיִת שֶׁל "אֲכִילַת מַצָּה", וְאֵין אֲכִילַת הַכְּזַיִת שֶׁל "הַמּוֹצִיא" חָשׁוּב הֶפְסֵק בְּדִיעֲבַד בֵּין בִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה" לַאֲכִילַת כְּזַיִת מֵהַפְּרוּסָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ אוֹתוֹ כְּזַיִת, דְּהַיְנוּ לְצֹרֶךְ בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ גַּם עַל אוֹתוֹ כְּזַיִת שֶׁל הַפְּרוּסָה:

יב וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ לֹא אָכַל אֶלָּא כְּזַיִת אֶחָד בְּלִבַּד, בֵּין מֵהַשְׁלֵמָה בֵּין מֵהַפְּרוּסָה, וְאֲפִלּוּ אָכַל בָּזֶה אַחַר זֶה בַּאֲכִילוֹת הַרְבֵּה, אִם אֵין מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס, דְּהַיְנוּ ג' בֵּיצִים (עַיֵּן סִימָן תרי"ב) — יָצָא.

וַאֲפִלּוּ הֵשִׁיחַ הַרְבֵּה בְּאֶמְצַע הַכְּזַיִת בֵּין אֲכִילָה לַאֲכִילָה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה", וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר "הַמּוֹצִיא", כֵּיוָן שֶׁלֹּא הֵשִׁיחַ בֵּין בְּרָכָה לִתְחִלַּת הָאֲכִילָה (עַיֵּן סִימָן תל"ב):

ט כְּשֶׁאוֹכֵל בַּתְּחִלָּה הַכְּזַיִת שֶׁל "הַמּוֹצִיא" וְאַחַר כָּךְ הַכְּזַיִת שֶׁל "אֲכִילַת מַצָּה" — צָרִיךְ לְהָסֵב גַּם בַּאֲכִילַת כְּזַיִת שֶׁל "הַמּוֹצִיא", דְּהַיְנוּ כְּזַיִת שֶׁל הַשְּׁלֵמָה.

(כְּדֵי לָצֵאת גַּם לְהָאוֹמְרִים שֶׁהַכְּזַיִת שֶׁל הַשְּׁלֵמָה עָלָיו הוּא מְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה" וּבוֹ הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵינוֹ יוֹצֵא אֶלָּא בַּהֲסִבָּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּדִבְרֵיהֶם צָרִיךְ לֶאֱכֹל תְּחִלָּה הַכְּזַיִת שֶׁל הַפְּרוֹסָה דְּהַיְנוּ שֶׁל "הַמּוֹצִיא" וְאַחַר כָּךְ כְּזַיִת שֶׁל הַשְּׁלֵמָה, מִכָּל מָקוֹם אִם הִפֵּךְ אֵין בְּכָאן אִסּוּר גָּמוּר אַף לְפִי דִּבְרֵיהֶם. אֶלָּא שֶׁלְּכַתְּחִלָּה נָכוֹן הַדָּבָר לְהַקְדִּים הַכְּזַיִת שֶׁל הַפְּרוֹסָה לְפִי דִּבְרֵיהֶם שֶׁבִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" שֶׁמְּבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה הִיא עַל הַפְּרוֹסָה, אֲבָל הָעִקָּר הוּא כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" שֶׁמְּבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה הִיא עַל הַשְּׁלֵמָה, וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַנִּיחַ הַפְּרוֹסָה תַּחַת הַשְּׁלֵמָה קֹדֶם הַבְּצִיעָה, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַעֲבֹר עַל הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְלָכֵן אוֹכֵל בַּתְּחִלָּה הַכְּזַיִת מֵהַשְּׁלֵמָה, וְאֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ חֲשָׁשׁ אַף לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כְּגוֹן לֶאֱכֹל כְּזַיִת שָׁלֵם מֵהַשְּׁלֵמָה בַּהֲסִבָּה):

י יֵשׁ נוֹהֲגִין לְטַבֵּל בְּמֶלַח אֶת הַכְּזַיִת שֶׁל "הַמּוֹצִיא" וְשֶׁל "אֲכִילַת מַצָּה". וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ אֵין נוֹהֲגִין כֵּן, לְפִי שֶׁפַּת נְקִיָּה אֵין צָרִיךְ מֶלַח, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז. וְאַף שֶׁבִּשְׁאָר יְמוֹת הַפֶּסַח מַטְבִּילִין הַמַּצָּה בְּמֶלַח אַף שֶׁהִיא נְקִיָּה, מִכָּל מָקוֹם בְּב' לֵילוֹת אֵלּוּ שֶׁל פֶּסַח — אֵין נוֹהֲגִין כֵּן, מִפְּנֵי חִבּוּב מַצָּה, לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַצָּה שֶׁאֵין עִמָּהּ תַּעֲרֹבֶת טַעַם אַחֵר כְּלָל. אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין אֵין לָחֹשׁ לָזֶה.

(אֲבָל לְטַבֵּל הַמַּצָּה בְּמַשְׁקִין — יֵשׁ לִמְנֹעַ מֵעִקַּר הַדִּין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תס"א):

יא אַחַר שֶׁאָכַל הַכְּזַיִת שֶׁל אֲכִילַת מַצָּה — יִקַּח מִיָּד כְּזַיִת מָרוֹר וְיִשְׂקָעֶנּוּ כֻּלּוֹ בַּחֲרֹסֶת, כְּדֵי לְהָמִית אֶת הַקִּפָּא (פֵּרוּשׁ מִין תּוֹלַעַת יֵשׁ בַּמָּרוֹר וְהוּא מֵת עַל יְדֵי הַחֲרֹסֶת) שֶׁבַּמָּרוֹר שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ. וְעַכְשָׁו אֵין נוֹהֲגִין לְשַׂקְּעוֹ כֻּלּוֹ, אֶלָּא בְּטִבּוּל מְקֻצָתוֹ. וְיֵשׁ שֶׁמְּיַשְּׁבִין הַמִּנְהָג, לְפִי שֶׁקִּפָּא זֶה אֵינוֹ מָצוּי בֵּינֵינוּ, וְאֵין מַטְבִּילִין בַּחֲרֹסֶת אֶלָּא מִשּׁוּם מִצְוָה, שֶׁהוּא זֵכֶר לַטִּיט. וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין מְבָרְכִין עָלָיו, לְפִי שֶׁהוּא טָפֵל לַמָּרוֹר וְנִפְטָר בִּבְרָכַת הַמָּרוֹר:

יב וְאַחַר שֶׁטִּבְּלוֹ בַּחֲרֹסֶת — יְבָרֵךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר", וְלֹא יְבָרֵךְ קֹדֶם הַטְּבוּל, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לִתְפֹּס הַבְּרָכָה לַעֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה, דְּהַיְנוּ הָאֲכִילָה בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר. וּכְשֶׁהוּא מְטַבְּלוֹ בַּחֲרֹסֶת — יְזָהֵר לְהוֹצִיאוֹ מִיָּד, וְלֹא יַשְׁהֶנּוּ בְּתוֹכוֹ, שֶׁמָּא יִתְבַּטֵּל טַעַם מְרִירָתוֹ עַל יְדֵי הַקִּיּוּהָא שֶׁבַּחֲרֹסֶת. וּמִטַּעַם זֶה צָרִיךְ לְנַעֵר הַחֲרֹסֶת מֵעָלָיו מִיָּד לְאַחַר הַטְּבוּל:

יג אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהָסֵב בַּאֲכִילַת מָרוֹר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ב, מִכָּל מָקוֹם אִם רָצָה לְהָסֵב רַשַּׁאי:

יד אַף עַל פִּי שֶׁבַּמַּצָּה צָרִיךְ לִבְלֹעַ כָּל הַכְּזַיִת בְּבַת אַחַת לְכַתְּחִלָּה, מִכָּל מָקוֹם בַּמָּרוֹר אִם קָשֶׁה עָלָיו לִבְלֹעַ כְּזַיִת בְּבַת אַחַת — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין צָרִיךְ לִבְלֹעַ כָּל הַכְּזַיִת בְּבַת אַחַת, אֶלָּא יָכוֹל לְבָלְעוֹ מְעַט מְעַט, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִשְׁהֶה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס:

טו מִצְוַת מָרוֹר מִן הַתּוֹרָה אֵינָהּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ", אֲבָל בִּזְמַן הַזֶּה אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁתִּקְּנוּ זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ.

אֲבָל חִיּוּב אֲכִילַת מַצָּה בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן אַף בִּזְמַן הַזֶּה הוּא מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת", וְלֹא הֻזְכַּר שָׁם פֶּסַח:

טז לְפִיכָךְ, אִם כָּרַךְ אָדָם כְּזַיִת מַצָּה וּכְזַיִת מָרוֹר וּלְעָסָן יַחַד וַאֲכָלָן בִּזְמַן הַזֶּה — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהַמָּרוֹר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מְבַטֵּל אֶת טַעַם הַמַּצָּה שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה.

אֲבָל בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם שֶׁהַמָּרוֹר הוּא גַּם כֵּן מִן הַתּוֹרָה — יָצָא יְדֵי חוֹבַת מַצָּה וִידֵי חוֹבַת מָרוֹר, לְפִי שֶׁמִּצְוֹת שֶׁל תּוֹרָה אֵינָן מְבַטְּלוֹת זוֹ אֶת זוֹ, שֶׁשְּׁקוּלִין הֵן כְּאַחַת, שֶׁכֻּלָּן קִיּוּם מִצְוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵן.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁלְּפִי דַּעַת הַלֵּל הַזָּקֵן אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא אִם כֵּן כּוֹרֵךְ כְּזַיִת פֶּסַח וּכְזַיִת מָרוֹר וּכְזַיִת מַצָּה וְאוֹכְלָן בְּיַחַד, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ":

יז וְאַף בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁמָּרוֹר אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּמַצָּה הִיא מִן הַתּוֹרָה, וְאִם כָּרְכָן בְּיַחַד וַאֲכָלָן אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף לְפִי דַּעַת הַלֵּל, שֶׁהַמָּרוֹר מְבַטֵּל אֶת טַעַם הַמַּצָּה, וְאִם כֵּן חַיָּב הוּא לֶאֱכֹל כְּזַיִת מַצָּה בִּלְבַדָּהּ בְּלֹא מָרוֹר לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת מַצָּה מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר לְפִי דַּעַת הַלֵּל אֶלָּא אִם כֵּן נוֹטֵל עוֹד כְּזַיִת

מַצָּה וְכוֹרְכוֹ עִם כְּזַיִת מָרוֹר וְאוֹכְלָן בְּיַחַד, שֶׁהֲרֵי מָרוֹר בִּזְמַן הַזֶּה תִּקָּנוּהוּ חֲכָמִים זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהָיָה אָז חִיּוּבוֹ מִן הַתּוֹרָה, וּבִזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר מִן הַתּוֹרָה לְפִי דַּעַת הַלֵּל אֶלָּא אִם כֵּן כּוֹרְכוֹ עִם הַמַּצָּה, לְפִיכָךְ גַּם עַכְשָׁו צָרִיךְ לְכָרְכוֹ עִם מַצָּה:

יח וּלְפִי שֶׁחוֹלְקִין עָלָיו חֲבֵרָיו עַל הַלֵּל וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְכָרְכָם כְּלָל, לֹא מִן הַתּוֹרָה בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים בִּזְמַן הַזֶּה, וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם אִם אוֹכֵל בַּתְּחִלָּה כְּזַיִת מַצָּה בִּלְבַדָּהּ וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל כְּזַיִת מָרוֹר בִּכְרִיכָה עִם כְּזַיִת מַצָּה — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר, לְפִי שֶׁכְּזַיִת מַצָּה שֶׁבַּכְּרִיכָה הִיא רְשׁוּת וְאֵין בָּהּ שׁוּם מִצְוָה לְפִי דִּבְרֵיהֶם, וַהֲרֵי הוּא מְבַטֵּל אֶת טַעַם הַמָּרוֹר שֶׁבַּכְּרִיכָה כְּשֶׁלּוֹעֲסָן יַחַד.

אֲבָל לְפִי דַּעַת הַלֵּל שֶׁהַמַּצָּה שֶׁבַּכְּרִיכָה הִיא חוֹבָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵינָהּ מְבַטֶּלֶת אֶת טַעַם הַמָּרוֹר שֶׁהוּא גַּם כֵּן חוֹבָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהֵן: זֶה כְּזֶה, וְאֵינָן מְבַטְּלִין זֶה אֶת זֶה.

וְכֵיוָן שֶׁלֹּא נִפְסְקָה הֲלָכָה לֹא כְּהַלֵּל וְלֹא כַּחֲבֵרָיו, לְפִיכָךְ לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם — צָרִיךְ אָדָם שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת מַצָּה בִּלְבַד בְּלֹא מָרוֹר, וְיָבֵרְךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה", שֶׁבִּכְזַיִת זֶה הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה אַף לְפִי דַּעַת הַלֵּל, וְאַחַר כָּךְ צָרִיךְ שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת מָרוֹר בִּלְבַד בְּלֹא מַצָּה, וְיָבֵרְךְ "עַל אֲכִילַת מָרוֹר", שֶׁבִּכְזַיִת זֶה הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר לְפִי דִּבְרֵי חֲבֵרָיו, וְאַחַר כָּךְ יִכְרֹךְ כְּזַיִת מַצָּה וּכְזַיִת מָרוֹר וְיֹאכְלֵם בְּיַחַד זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ כְּהַלֵּל, וְלֹא יְבָרֵךְ עַל כְּרִיכָה זוֹ לֹא בִּרְכַּת הַמַּצָּה וְלֹא בִּרְכַּת הַמָּרוֹר, שֶׁמָּא הֲלָכָה כַּחֲבֵרָיו וְאֵין בִּכְרִיכָה זוֹ שׁוּם מִצְוָה, וְאַף לְפִי דַּעַת הַלֵּל הוּא יוֹצֵא בְּבִרְכַּת הַמַּצָּה וְהַמָּרוֹר שֶׁבֵּרַךְ כְּבָר.

וְלָכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַשִּׂיחַ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מֵעִנְיַן הַסְּעוּדָה מִשֶּׁבֵּרַךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה" עַד שֶׁיֹּאכַל כְּרִיכָה זוֹ, כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה בְּרָכָה זוֹ וּבִרְכַּת הַמָּרוֹר גַּם לִכְרִיכָה זוֹ לְפִי דַּעַת הַלֵּל. וְאִם עָבַר וְשָׂח — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ עַל כְּרִיכָה זוֹ, שֶׁמָּא הֲלָכָה כַּחֲבֵרָיו.

אֲבָל אִם עָבַר וְשָׂח בֵּין הַבְּרָכָה לְהַתְחָלַת אֲכִילַת הַמַּצָּה אוֹ הַמָּרוֹר — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ אִם שָׂח בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מֵעִנְיַן הַסְּעוּדָה. וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁהוּא מֵעִנְיַן הַסְּעוּדָה — אֵין לְהַשִּׂיחַ לְכַתְּחִלָּה בֵּין הַבְּרָכָה לְהַתְחָלַת הָאֲכִילָה.

וְיֵשׁ נִזְהָרִין בָּזֶה שֶׁלֹּא לְהַשִּׂיחַ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מֵעִנְיַן הַסְּעוּדָה מִשֶּׁבֵּרַךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה"

עַד שֶׁיֹּאכַל הָאֲפִיקוֹמָן, כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה בְּרָכָה זוֹ גַּם לַאֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן. וְחֶמְרָא יְתֵרָא הִיא. נוֹהֲגִין בְּמִדִינוֹת אֵלּוּ לוֹמַר קֹדֶם אֲכִילַת כְּרִיכָה זוֹ: "כֵּן עָשָׂה הִלֵּל בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם הָיָה כּוֹרֵךְ מַצָּה וּמָרוֹר כּוּ'". וְאֵין מַזְכִּירִין פֶּסַח אַף שֶׁהִלֵּל הָיָה כּוֹרֵךְ גַּם כְּזַיִת פֶּסַח בְּכְרִיכָה זוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים: "כֵּן עָשָׂה", וְאָנוּ אֵין לָנוּ פֶּסַח — לְפִיכָךְ אֵין מַזְכִּירִין אוֹתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, הַמַּזְכִּיר — לֹא הִפְסִיד:

יט הַמָּרוֹר שֶׁל כְּרִיכָה זוֹ אֵין צָרִיךְ לְטָבְלוֹ בַּחֲרֹסֶת, שֶׁכְּבָר קַיֵּם מִצְוַת חֲרֹסֶת בְּטִבּוּל מָרוֹר רִאשׁוֹן. וְגַם אֵין לָחֹשׁ לַקַּפָּא שֶׁבְּמָרוֹר זֶה שֶׁאוֹכְלוֹ עִם מַצָּה בִּכְרִיכָה. וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְטָבְלוֹ בַּחֲרֹסֶת, שֶׁהֲרֵי כְּרִיכָה זוֹ הִיא זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ כְּהִלֵּל, וְהִלֵּל הָיָה מְקַיֵּם מִצְוַת חֲרֹסֶת בְּמָרוֹר זֶה שֶׁבַּכְּרִיכָה, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה אוֹכֵל מָרוֹר כְּלָל קֹדֶם כְּרִיכָה זוֹ. וְהַמִּנְהָג בְּמִדִינוֹת אֵלּוּ כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל הָעִקָּר הוּא כַּסְּבָרָא הַשְּׁנִיָּה:

כ כְּרִיכָה זוֹ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ הֲסִבָּה, כֵּיוָן שֶׁאוֹכְלִין בָּהּ מָרוֹר, וּמָרוֹר אֵין צָרִיךְ הֲסִבָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצְּרִיכָה הֲסִבָּה, כֵּיוָן שֶׁמַּצָּה צְרִיכָה הֲסִבָּה. וְאַף שֶׁכְּבָר אָכַל מַצָּה בַּהֲסִבָּה, מִכָּל מָקוֹם כְּרִיכָה זוֹ הִיא זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ כְּהִלֵּל, וְהִלֵּל לֹא הָיָה אוֹכֵל מַצָּה קֹדֶם כְּרִיכָה זוֹ, וּבַמַּצָּה שֶׁבִּכְרִיכָה זוֹ הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְהָיָה צָרִיךְ לְהָסֵב בַּאֲכִילָתָהּ, לְפִיכָךְ גַּם אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהָסֵב. וְכֵן עִקָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ב.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּדִיעֲבַד שֶׁשָּׁכַח וְאָכַל בְּלֹא הֲסִבָּה — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל בַּהֲסִבָּה:

כא הַמַּצָּה וְהַמָּרוֹר שֶׁבִּכְרִיכָה זוֹ — צָרִיךְ לִבְלֹעַ אוֹתָהּ בְּבַת אַחַת. וּלְכַתְּחִלָּה יִזָּהֵר לִבְלֹעַ כָּל הַכְּזַיִת מַצָּה בְּבַת אַחַת עִם כָּל הַכְּזַיִת מָרוֹר כְּשֶׁהֵן מְרֻסָּקִים בְּפִיו, אֶלָּא אִם כֵּן קָשֶׁה עָלָיו לִבְלֹעַ ב' הַזֵּיתִים בְּבַת אַחַת, שֶׁאָז יָכוֹל לִבְלֹעַ מְעַט מִכְּזַיִת זֶה וּמְעַט מִכְּזַיִת זֶה בְּבַת אַחַת, וְאַחַר כָּךְ יַחֲזֹר וְיִבְלַע מְעַט מִכְּזַיִת זֶה וּמְעַט מִכְּזַיִת זֶה בְּבַת אַחַת, עַד שֶׁיֹּאכַל כָּל הַשְּׁנֵי זֵיתִים:

כב מִי שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם יְרָקוֹת לֶאֱכֹל בְּטִבּוּל קֹדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה כִּי אִם מִינֵי יְרָקוֹת שֶׁיּוֹצְאִים בָּהֶם יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר — יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "עַל אֲכִילַת מָרוֹר" כְּשֶׁמַּטְבִּילָם בְּחוֹמֶץ אוֹ בְּמֵי מֶלַח קֹדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה, וְאֵין צָרִיךְ לֶאֱכֹל מֵהֶם כְּזַיִת, וְאַחַר כָּךְ, אַחַר שֶׁאָכַל הַכְּזַיִת שֶׁל "אֲכִילַת מַצָּה" — יַטְבִּיל כְּזַיִת מָרוֹר בַּחֲרֹסֶת וְיֹאכְלֶנּוּ בְּלֹא בְּרָכָה, שֶׁאִי

אֶפְשָׁר לוֹ לְבָרֵךְ עַל אֲכִילָה זוֹ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר", כֵּיוָן שֶׁכְּבָר אָכַל מִמֶּנּוּ קֹדֶם לָכֵן.

וְאַף שֶׁמַּפְסִיק הַרְבֵּה בֵּין בִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מָרוֹר" לְהַכְזִית מָרוֹר שֶׁאוֹכֵל אַחַר הַמַּצָּה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁמִּיָּד אַחַר הַבְּרָכָה טָעַם מְעַט מֵהַמָּרוֹר — הֲרֵי הִתְחִיל בַּמִּצְוָה, וְאֵין כָּאן הֶפְסֵק בֵּין הַבְּרָכָה לִתְחִלַּת עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֲפִלּוּ אָכַל כְּזַיִת מָרוֹר אוֹ יוֹתֵר בַּטִּבּוּל שֶׁקֹּדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלֶאֱכֹל כְּזַיִת אַחַר אֲכִילַת מַצָּה, לְפִי שֶׁהָאֲכִילָה הָרִאשׁוֹנָה אֵינָהּ אֶלָּא כְּדֵי לְהַתְמִיהַ הַתִּינוֹקוֹת, וּבָאֲכִילָה הַשְּׁנִיָּה הוּא שֶׁיּוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר, שֶׁכָּךְ הִיא הַמִּצְוָה לְכַתְּחִלָּה, שֶׁלֹּא לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר קֹדֶם שֶׁיָּצָא יְדֵי חוֹבַת מַצָּה, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים":

כג וּכְשֶׁאוֹכֵל מֵהַמָּרוֹר קֹדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה — יְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" קֹדֶם בִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מָרוֹר" אִם הוּא רָאוּי לַאֲכִילָה כְּשֶׁהוּא חַי, כְּגוֹן חֻזֶּרֶת וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, אֲבָל אִם אֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה כְּלָל כְּשֶׁהוּא חַי, כְּגוֹן הַתַּמְכָא (שֶׁקּוֹרִין קרין) וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו כִּי אִם בִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מָרוֹר":

כד וְכָל זֶה כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא שְׁאָר יְרָקוֹת, אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לְמָצְאָם — טוֹב לַחֲזוֹר אַחֲרֵיהֶם, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מָרוֹר" כְּשֶׁמְּטַבְּלוֹ קֹדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה, שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן.

(וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רצ"ו מַה הֵם הַמִּינֵי יְרָקוֹת):

כה בָּלַע מַצָּה וְלֹא לְעָסָהּ — יָצָא אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁ טַעַם מַצָּה בְּפִיו, דְּכֵיוָן שֶׁנֶּהֱנָה גְּרוֹנוֹ מִמֶּנָּה — הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת אֲכִילָה. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְלָעֲסָהּ עַד שֶׁיַּרְגִּישׁ טַעְמָהּ בְּפִיו.

אֲבָל אִם בָּלַע מָרוֹר וְלֹא לְעָסוֹ עַד שֶׁיַּרְגִּישׁ טַעַם מְרִירָתוֹ בְּפִיו — לֹא יָצָא, שֶׁהַתּוֹרָה הִקְפִּידָה לְמָרֵר פִּיו שֶׁל אוֹכֵל, זֶכֶר לְ"וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם":

כו בָּלַע מַצָּה וּמָרוֹר כְּאֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר — יָצָא יְדֵי חוֹבַת מַצָּה. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהַמָּרוֹר מְבַטֵּל אֶת טַעַם הַמַּצָּה, אֶלָּא כְּשֶׁלּוֹעֲסָן יַחַד, שֶׁאָז הוּא מַרְגִּישׁ טַעְמָן בְּפִיו, וְלָכֵן מְבַטֵּל טַעַם הַמָּרוֹר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֶת טַעַם הַמַּצָּה שֶׁהִיא

מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל כְּשֶׁבּוֹלְעָן בְּלִי לְעִיסָה שֶׁאֵין מַרְגִּישׁ טַעְמָן כְּלָל — אֵין הַמָּרוֹר מְבַטֵּל אֶת הַמַּצָּה:

כז וַאֲפִלּוּ אִם הַמָּרוֹר כָּרוּךְ סְבִיב הַמַּצָּה וְנִמְצָא שֶׁהוּא חוֹצֵץ בֵּין הַמַּצָּה לְבֵית הַבְּלִיעָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵיהֶם מִינֵי מַאֲכָל — הֲרֵי הֵן כְּמִין אֶחָד, וּמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. אֲבָל אִם כָּרַךְ הַמַּצָּה בְּסִיב וּבְלָעָהּ — לֹא יָצָא, שֶׁהַסִּיב שֶׁאֵינוֹ מִין מַאֲכָל חוֹצֵץ בֵּין הַמַּצָּה לְבֵית הַבְּלִיעָה, וְאֵין דֶּרֶךְ אֲכִילָה בְּכָךְ:

כח אָכַל מַצָּה בְּלֹא כַּוָּנָה, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּאֲכִילָה זוֹ — יָצָא.

וְלֹא אָמְרוּ שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת שֶׁעָשָׂאן שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּעֲשִׂיָּה זוֹ לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֶלָּא בְּמִצְוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן הֲנָאַת הַגּוּף כְּלָל, כְּגוֹן קְרִיאַת שְׁמַע (בְּסִימָן ס'), וּתְקִיעַת שׁוֹפָר (בְּסִימָן תקפ"ט), וּנְטִילַת לוּלָב (בְּסִימָן תרנ"א), וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁכְּשֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן בַּעֲשִׂיָּתָן לְשֵׁם מִצְוָה — לֹא קָיְמָ הַמִּצְוָה כְּלָל, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּמִתְעַסֵּק בְּעָלְמָא, וְאֵין עֲשִׂיָּתוֹ נִקְרֵאת עֲשִׂיַּת מִצְוָה. אֲבָל מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בַּאֲכִילָה, כְּגוֹן פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הֲנָאָה לַגּוּף, אַף שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לָצֵאת בַּאֲכִילָה זוֹ — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהֲרֵי עַל כָּרְחוֹ נֶהֱנָה הַגּוּף מֵאֲכִילָה, וַהֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת אֲכִילָה, וְנִמְצָא שֶׁקִּיֵּם מִצְוַת הָאֲכִילָה.

וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ לֹא רָצָה לֶאֱכֹל מַצָּה וּכְפָאוּהוּ נָכְרִים אוֹ לִסְטִים לְאָכְלָהּ — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּאֲכִילָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁבְּעַל כָּרְחוֹ נֶהֱנָה מִמֶּנָּה גּוּפוֹ:

כט וְכָל זֶה כְּשֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁלַּיְלָה זוֹ פֶּסַח וְשֶׁזּוֹ הִיא מַצָּה אֶלָּא שֶׁאָכָלָהּ שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן אוֹ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנוֹ, אֲבָל אִם לֹא יָדַע שֶׁהַלַּיְלָה פֶּסַח וְאָכַל מַצָּה אֲפִלּוּ בִּרְצוֹנוֹ, וְכֵן אֲפִלּוּ אִם יָדַע שֶׁהַלַּיְלָה פֶּסַח, אֶלָּא שֶׁהָיָה סָבוּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְנִזְדַּמְּנָה לוֹ מַצָּה וַאֲכָלָהּ כְּסָבוּר שֶׁזֶּהוּ בָּשָׂר — לֹא יָצָא בַּאֲכִילָה זוֹ.

אֲבָל אִם אָכַל מָרוֹר בְּעִנְיָן זֶה — יָצָא, לְפִי שֶׁמָּרוֹר בִּזְמַן הַזֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְכָל מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֵין צָרִיךְ כַּוָּנָה.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁגַּם הַמִּצְוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים צְרִיכוֹת כַּוָּנָה, לְפִי שֶׁכָּל מַה שֶּׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים תִּקְּנוּ כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה. וְטוֹב לְחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם, לַחֲזוֹר וְלֶאֱכֹל מָרוֹר בְּכַוָּנָה בְּלֹא בְּרָכָה:

ל אֲבָל אִם אָכַל בְּעִנְיָן זֶה בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֶׁל גָּלֻיּוֹת אַף שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁאֵין לְחַלֵּק כְּלָל בֵּין יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי בְּשׁוּם דָּבָר, שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ בּוֹ לְזַלְזֵל עַל יְדֵי כֵן:

לא מִי שֶׁאָכַל מַצָּה כְּשֶׁהוּא נִכְפֶּה בְּעֵת שְׁטוּתוֹ וְאַחַר כָּךְ נִתְרַפֵּא — חַיָּב לֶאֱכֹל אַחַר שֶׁנִּתְרַפֵּא, לְפִי שֶׁאֲכִילָה רִאשׁוֹנָה הָיְתָה בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה פָּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת:

לב וְאֵין חִיּוּב אֲכִילַת מַצָּה אֶלָּא בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר "בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת". אֲבָל שְׁאָר כָּל הַלֵּילוֹת וְכָל הַיָּמִים — אֵינוֹ מֻזְהָר אֶלָּא שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל חָמֵץ, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם רוֹצֶה לֶאֱכֹל פַּת שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם — יְזַהֵר שֶׁלֹּא תָּבֹא לִידֵי חִמּוּץ, אֶלָּא יֹאפֶנָּה כְּשֶׁהִיא מַצָּה שֶׁלֹּא נִתְחַמְּצָה עֲדַיִן. וְעַל זֶה אָמְרָה תּוֹרָה: "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצֹּת", כְּלוֹמַר וְלֹא חָמֵץ. אֲבָל אִם לֹא רָצָה לֶאֱכֹל כְּלָל פַּת שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם אֶלָּא שְׁאָר מִינֵי מַאֲכָלִים — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

וְאַף שֶׁבְּיוֹם טוֹב חַיָּב לֶאֱכֹל פַּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ח, מִכָּל מָקוֹם יָכוֹל לֶאֱכֹל פַּת שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת שֶׁהִיא מַצָּה עֲשִׁירָה (וְעַיֵּן סִימָן תס"ב שֶׁבְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ אֵין נוֹהֲגִין בְּמַצָּה עֲשִׁירָה כְּלָל). אֲבָל "לֶחֶם עֹנִי" אֵין צָרִיךְ לֶאֱכֹל אֶלָּא בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר "שִׁשַּׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת וְגוֹ'", הֲרֵי יוֹם הַשְּׁבִיעִי הוּא דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל, וְיָצָא מִן הַכְּלָל לְלַמֵּד, שֶׁהֲרֵי הָיָה בִּכְלַל "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצֹּת", וְכָאן יָצָא יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכְּלַל אֲכִילַת מַצָּה, לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֵין חוֹבָה לֶאֱכֹל מַצָּה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְכָל דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא מִן הַכְּלָל לְלַמֵּד, לֹא לְלַמֵּד עַל עַצְמוֹ יָצָא, אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכְּלָל כֻּלּוֹ יָצָא, דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל הַשִּׁבְעַת יָמִים אֵינוֹ מֻזְהָר לֶאֱכֹל מַצָּה אֶלָּא שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל חָמֵץ עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר. יָכוֹל אַף בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת", הַכָּתוּב קְבָעוֹ חוֹבָה.

וּמִשֶּׁאָכַל כְּזַיִת — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה:

לג וְאִם נֶאֱנַס וְלֹא אָכַל מַצָּה בְּלַיְלָה זֶה — אֵין לוֹ תַּשְׁלוּמִין בְּשְׁאָר לֵילוֹת וְיָמִים. לְפִיכָךְ כְּשֶׁאוֹכֵל מַצָּה בְּשְׁאָר לֵילוֹת וְיָמִים — אֵינוֹ מְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה" אַף שֶׁלֹּא אָכַל מַצָּה עֲדַיִן מִכְּנִיסַת הַפֶּסַח וְלֹא בֵּרַךְ עָלֶיהָ:

סימן תעו

א מִנְהַג אֲכִילַת צָלִי בְּלֵיל פֶּסַח וּבוֹ ז' סְעִיפִים:

מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לֶאֱכֹל בָּשָׂר צָלִי בְּלֵיל פֶּסַח — אוֹכְלִין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ פֶּסַח הוּא — אָסוּר לָהֶם לְשַׁנּוֹת מִנְהָגָם. וְאַף בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם אֵינָן רַשָּׁאִין לְשַׁנּוֹת מִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם. וְאַף מִי שֶׁבָּא לָדוּר שָׁם מִמָּקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לֶאֱכֹל — אָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל, עַיֵּן סִימָן תס"ח. וּבְמָדִינוֹת אֵלּוּ נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל:

ב וּבְכָל מָקוֹם אָסוּר לֶאֱכֹל בְּלֵילָה זֶה גְּדָיִים הַמְקֻלָּסִין (פֵּרוּשׁ "מְקֻלָּס" הוּא לְשׁוֹן מְזֻיָּן, שֶׁכְּרָעָיו וּבְנֵי מֵעָיו בִּשְׁעַת צְלִיָּתוֹ הֵן תְּלוּיִן לְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹ אוֹ מִצִּדּוֹ כְּגִבּוֹר מְזֻיָּן שֶׁכּוֹבַע נְחֹשֶׁת לְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹ וּכְלֵי זֵינוֹ בְּצִדּוֹ), דְּהַיְנוּ גְּדִי אוֹ כֶּבֶשׂ צָלוּי כֻּלּוֹ כְּאֶחָד ("רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ"), וְלֹא נֶחְסַר מִמֶּנּוּ שׁוּם אֵבֶר, שֶׁהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לִצְלִיַּת הַפֶּסַח, שֶׁהָיָה נִצְלֶה כְּשֶׁהוּא שָׁלֵם כֻּלּוֹ כְּאֶחָד (וּכְרָעָיו וּבְנֵי מֵעָיו תְּלוּיִן חוּצָה לוֹ), וְיֵהָא נִרְאֶה כְּאוֹכֵל פֶּסַח בַּחוּץ. אֲבָל אִם צָלָה אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא מְחֻתָּךְ, אוֹ אֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא מְחֻבָּר אֶלָּא שֶׁנֶּחְתַּךְ אֵבֶר אֶחָד מִגּוּפוֹ קֹדֶם הַצְּלִיָּה, אוֹ שֶׁשָּׁלַק בּוֹ אֵבֶר אֶחָד כְּשֶׁהוּא מְחֻבָּר וְאַחַר כָּךְ צָלָה אוֹתוֹ כֻּלּוֹ כְּאֶחָד, הוֹאִיל וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִצְלִיַּת הַפֶּסַח — הֲרֵי זֶה מֻתָּר בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לֶאֱכֹל צָלִי בְּלֵילָה זֶה:

ג אֲפִלּוּ בְּשַׂר עֵגֶל וְעוֹף שֶׁאֵין הַפֶּסַח בָּא מֵהֶם, וְכֵן כָּל דָּבָר הַטָּעוּן שְׁחִיטָה — אָסוּר לְאָכְלוֹ צָלִי בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל, לְפִי שֶׁהָעוֹלָם יִטְעוּ בֵּין צָלִי לְצָלִי וְיָבוֹאוּ לְהַתִּיר גַּם בְּשַׂר צָלוּי מִכְּבָשִׁים וְעִזִּים, כֵּיוָן שֶׁהַכֹּל מִין בָּשָׂר, אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ טָעוּן שְׁחִיטָה, כְּגוֹן דָּגִים וּבֵיצִים — מֻתָּר לְאָכְלָם צְלוּיִים, לְפִי שֶׁאֵינָן דּוֹמִין כְּלָל לְבָשָׂר וְלֹא יִטְעוּ בָּהֶם:

ד צָלִי קֻדָּר (פֵּרוּשׁ שֶׁנִּצְלָה בִּקְדֵרָה בְּלֹא מַיִם וְשׁוּם מַשְׁקֶה, אֶלָּא מִתְבַּשֵּׁל בַּמֹּהַל הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ), אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לִצְלִיַּת הַפֶּסַח, שֶׁהַפֶּסַח שֶׁנִּצְלָה בִּקְדֵרָה פָּסוּל, אַף עַל פִּי כֵן בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל צָלִי — יֵשׁ לֶאֱסֹרוֹ מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁלֹּא יִטְעוּ לְהַתִּיר גַּם צְלִי אֵשׁ. וַאֲפִלּוּ אִם בִּשְּׁלוֹ מִתְּחִלָּה בְּמַיִם וְאַחַר כָּךְ עֲשָׂאוֹ צְלִי קֻדָּר — יֵשׁ לֶאֱסֹר מִטַּעַם זֶה. וּמִכָּל מָקוֹם, לְצֹרֶךְ חוֹלֶה קָצַת יֵשׁ לְהָקֵל בָּזֶה, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר צְלִי קֻדָּר. אֲבָל אִם צְלָאוֹ אֲפִלּוּ צְלִי אֵשׁ וְאַחַר כָּךְ בִּשְּׁלוֹ — מֻתָּר, לְפִי שֶׁהַבִּשּׁוּל מְבַטֵּל אֶת הַצְּלִיָּה, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בְּפֶסַח פָּסוּל:

ה יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל וְלֹא לִשְׁתּוֹת בְּסְעוּדָה זוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדַּאי, שֶׁלֹּא יֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן בַּאֲכִילָה גַּסָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ תֹּאֵב כְּלָל לֶאֱכֹל, שֶׁאָז אֵינוֹ עוֹשֶׂה [מִצְוָה] מִן הַמֻּבְחָר, שֶׁאַף שֶׁהָאֲפִיקוֹמָן הוּא זֵכֶר לַפֶּסַח וְהַפֶּסַח הָיָה נֶאֱכָל עַל הַשֹּׂבַע, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא שָׂבֵעַ כְּבָר, וְלָכֵן אוֹכְלִין הָאֲפִיקוֹמָן אַחַר גְּמַר כָּל הַסְּעוּדָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ז, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁיִּהֶא לוֹ קְצָת תַּאֲוָה לֶאֱכֹל, אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְאַוֶּה כְּלָל וְאוֹכֵל — הֲרֵי זוֹ אֲכִילָה גַּסָּה, וְאֵין זוֹ מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּאֲכִילָה זוֹ. אֲבָל אִם שָׂבַע כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּפְשׁוֹ קָצָה בַּאֲכִילָה מֵרֹב שִׂבְעוֹ, אַף שֶׁדּוֹחֵק אֶת עַצְמוֹ לֶאֱכֹל — אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּאֲכִילָה זוֹ, שֶׁאֲכִילָה גַּסָּה כָּזוֹ אֵינָהּ נִקְרֵאת אֲכִילָה כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרי"ב:

ו נוֹהֲגִין בִּקְצָת מְקוֹמוֹת לֶאֱכֹל בֵּיצִים בַּסְּעוּדָה זֵכֶר לַאֲבֵלוּת חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁכְּשֶׁהָיָה קַיָּם הָיוּ מַקְרִיבִין פֶּסַח וְאוֹכְלִין בְּלֵילָה זֶה, וְעַכְשָׁו אֵין לָנוּ פֶּסַח לָכֵן מִתְאַבְּלִין עָלָיו עַל זֶה. וּמִזֶּה הַטַּעַם אוֹכְלִין בֵּיצִים גַּם בַּלֵּילָה הַשֵּׁנִי:

ז יֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּלֵילָה זֶה שׁוּם טִבּוּל רַק שְׁנֵי טִבּוּלִים אֵלּוּ, דְּהַיְנוּ טִבּוּל הָרִאשׁוֹן שֶׁקֹּדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה, וְטִבּוּל הַמָּרוֹר בַּחֲרֹסֶת, כְּדֵי שֶׁיִּהֶא נִכָּר שֶׁשְּׁנֵי טִבּוּלִים אֵלּוּ הֵם לְשֵׁם מִצְוָה:

סימן תעז

א דִּינֵי אֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן וּבוֹ י"א סְעִיפִים:

בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם הָיוּ אוֹכְלִין הַפֶּסַח בְּסוֹף כָּל הַסְּעוּדָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נֶאֱכָל עַל הַשֹּׂבַע, דְּהַיְנוּ שֶׁהַפֶּסַח יְהֵא גְּמַר כָּל הַשְּׂבִיעָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נֶהֱנִין בַּאֲכִילָתוֹ וְתֵחָשֵׁב לָהֶם, שֶׁאֲכִילַת כָּל הַקָּדָשִׁים צָרִיךְ לִהְיוֹת דֶּרֶךְ חֲשִׁיבוּת וּגְדֻלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר "קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתֻתִים לְמָשְׁחָה", כְּלוֹמַר לִגְדֻלָּה וַחֲשִׁיבוּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים וְהַגְּדוֹלִים אוֹכְלִים:

ב וְאֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִפְטָרִין מֵאֲכִילַת הַפֶּסַח בַּאֲפִיקוֹמָן (פֵּרוּשׁ "אֲפִיקוֹמָן", כְּלוֹמַר הוֹצִיאוּ וְהָבִיאוּ מְזוֹנוֹת וּמַאֲכָלִים עַל הַשֻּׁלְחָן), דְּהַיְנוּ שֶׁלְּאַחַר אֲכִילַת הַפֶּסַח לֹא יֹאכְלוּ שׁוּם מִין מָזוֹן וּמַאֲכָל בָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יַעֲבֹר טַעַם הַפֶּסַח מִפִּיו עַל יְדֵי טַעַם אוֹתוֹ מַאֲכָל:

ג וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין לָנוּ פֶּסַח — צָרִיךְ כָּל אֶחָד לֶאֱכֹל כְּזַיִת [מַצָּה] זֵכֶר לַפֶּסַח מִלְּבַד הַמַּצָּה שֶׁאָכַל לְשֵׁם אֲכִילַת מַצָּה. וְצָרִיךְ לֶאֱכֹל כְּזַיִת זֶה לְאַחַר גְּמַר כָּל הַסְּעוּדָה כְּמוֹ הַפֶּסַח, וְלֹא יֹאכַל אַחֲרָיו שׁוּם מַאֲכָל כְּמוֹ אַחַר הַפֶּסַח. וּכְזַיִת זֶה נִקְרָא "אֲפִיקוֹמָן".

וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לֶאֱכֹל שְׁנֵי זֵיתִים, אֶחָד זֵכֶר לַפֶּסַח וְאֶחָד זֵכֶר לַמַּצָּה הַנֶּאֱכֶלֶת עִם הַפֶּסַח. וְאִם קָשֶׁה עָלָיו לֶאֱכֹל שְׁנֵי כְּזֵיתִים — עַל כָּל פָּנִים לֹא יִפְחֹת מִכְּזַיִת:

ד הָאֲפִיקוֹמָן צָרִיךְ לְאָכְלוֹ בַּהֲסִבָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְעִנְיַן דִּיעֲבַד, שֶׁאִם שָׂכַח וַאֲכָלוֹ בְּלֹא הֲסִבָּה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל:

ה יֵשׁ נוֹהֲגִין לִטֹּל הָאֲפִיקוֹמָן כָּרוּךְ בְּמִטְפַּחַת וּמְשַׁלְשְׁלִין אוֹתוֹ לַאֲחוֹרֵיהֶם עַל כְּתֵפֵיהֶם וְהוֹלְכִין בַּבַּיִת כְּדֵי אַמּוֹת וְאוֹמְרִים: כָּךְ הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ הוֹלְכִין "מִשְּׁאֲרוֹתָם צְרֻרֹת בְּשִׂמְלֹתָם עַל שִׁכְמָם", וְאַחַר כָּךְ אוֹכְלִין אוֹתוֹ. וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ אֵין נוֹהֲגִין כֵּן, אֶלָּא מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִתַּחַת הַמַּפָּה שֶׁהִצְנִיעוּהוּ שָׁם וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ:

ו צָרִיךְ לִזָּהֵר לֶאֱכֹל הָאֲפִיקוֹמָן קֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה, כְּמוֹ הַפֶּסַח שֶׁלֹּא הָיָה נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת. וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לְהַקְדִּים אֶת עַצְמוֹ לִגְמֹר אֶת הַהַלֵּל שֶׁאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן קֹדֶם חֲצוֹת:

ז אִם שָׂכַח לֶאֱכֹל אֲפִיקוֹמָן וְנִזְכַּר לְאַחַר שֶׁנָּטַל מַיִם אַחֲרוֹנִים אוֹ לְאַחַר שֶׁאָמַר "הַב לָן וְנִיבָרֵךְ", אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהָאֲכִילָה, וּכְשֶׁנִּמְלַךְ לֶאֱכֹל עוֹד צָרִיךְ הוּא לְבָרֵךְ בָּרָכָה רִאשׁוֹנָה עַל מַה שֶּׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט, מִכָּל מָקוֹם הָאֲפִיקוֹמָן יֹאכַל בְּלֹא "הַמּוֹצִיא", לְפִי שֶׁאֵין הָאֲפִיקוֹמָן תְּלוּי בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, שֶׁבְּעַל כָּרְחוֹ חַיָּב לֶאֱכֹלוֹ. לְפִיכָךְ, אַף אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהָאֲכִילָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַדָּבָר תָּלוּי בְּדַעְתּוֹ. וְיִזָּהֵר לִטֹּל יָדָיו בְּלֹא בָּרָכָה קֹדֶם אֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ט:

ח וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁבֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן קֹדֶם שֶׁבֵּרַךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל הַכּוֹס — יִטֹּל יָדָיו (וִיבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם") וִיבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל הָאֲפִיקוֹמָן, וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" עַל הַכּוֹס.

וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁבֵּרַךְ עַל הַכּוֹס — יִשְׁתֶּנוּ וְיִטֹּל יָדָיו וִיבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל הָאֲפִיקוֹמָן, וְאַחַר כָּךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כוֹס, שֶׁלֹּא יְהֵא כְּמוֹסִיף עַל מִנְיַן הַכּוֹסוֹת שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים.

(וְטוֹב שֶׁיִּמְזֹג כּוֹס קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְלֹא יִשְׁתֶּנּוּ מִיָּד אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֶלָּא יִגְמֹר עָלָיו הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה וְאַחַר כָּךְ יִשְׁתֶּנּוּ).

וְאַף שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס לִשְׁתּוֹתוֹ מִיָּד אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי עַכְשָׁו אֵין אָנוּ נִזְהָרִין בְּכָךְ כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְאָנוּ מְבָרְכִין לִפְעָמִים בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כּוֹס, לְפִי שֶׁאָנוּ סוֹמְכִין עַל הָאוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ב:

ט וְכֵן אִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל לִגְמֹר הַהַלֵּל — יִגְמֹר הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה וְיִשְׁתֶּה הַכּוֹס, וְאַחַר כָּךְ יִטֹּל יָדָיו וְיֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כּוֹס.

וּמִי שֶׁמַּחֲמִיר עַל עַצְמוֹ כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה וְנִזְהָר שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כּוֹס, אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בַּחֲתִימָה שֶׁלְּאַחַר הַהַלֵּל (דְּהַיְנוּ "בָּרוּךְ אַתָּה ה' מֶלֶךְ מְהֻלָּל כוּ'", אוֹ "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל כוּ'", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"פ) — יַפְסִיק בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר וְיִטֹּל יָדָיו וְיֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל כּוֹס זֶה, וְלֹא יִשְׁתֶּנּוּ מִיָּד לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֶלָּא יַחֲזֹר וְיַתְחִיל "לֹא לָנוּ", וְיִגְמֹר הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה וְיִשְׁתֶּה הַכּוֹס.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מִצְוֹת עַל כּוֹס אֶחָד, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג כְּהָאוֹמְרִים בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס, אִם כֵּן אֵינוֹ עוֹשֶׂה עַל כּוֹס זֶה כִּי אִם מִצְוָה אַחַת מֵעִקַּר הַדִּין, דְּהַיְנוּ גְּמַר הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה.

אֲבָל אִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁהִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם שֶׁבַּחֲתִימָה — יִגְמֹר אֶת הַחֲתִימָה וְיִשְׁתֶּה הַכּוֹס, וְאַחַר כָּךְ יִטֹּל יָדָיו וְיֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כּוֹס, שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עַל מִנְיַן הַכּוֹסוֹת.

וְאַף שֶׁהוּא מַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כּוֹס, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו אִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּעִנְיָן אַחֵר אִם לֹא שֶׁלֹּא יֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן כְּלָל, וּמוּטָב שֶׁיַּנִּיחַ זְהִירָתוֹ וְיִנְהַג כַּמִּנְהָג הַפָּשׁוּט לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֹא כּוֹס מִמַּה שֶׁלֹּא יֹאכַל אֲפִיקוֹמָן כְּלָל.

שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכֹל הָאֲפִיקוֹמָן קֹדֶם שְׁתִיַּת כּוֹס רְבִיעִי, לְפִי שֶׁלְּהָאוֹמְרִים בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס — הֲרֵי הוּא עוֹשֶׂה אִסּוּר בְּמַה שֶׁמַּפְסִיק הַרְבֵּה בֵּין גְּמַר הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה לִשְׁתִיַּת הַכּוֹס בַּאֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְאֵינוֹ שׁוֹתֶה מִיָּד לְאַחַר חֲתִימַת הַהַלֵּל

כְּתַקָּנַת חֲכָמִים. וְהָאוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס — הֲרֵי הוּא עוֹשֶׂה אִסּוּר בְּמַה שֶׁהוּא אוֹמֵר ב' מְצוֹת עַל כּוֹס אֶחָד, וְגַם בְּמַה שֶּׁמַּפְסִיק בַּאֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן בֵּין חֲתִימַת הַהַלֵּל לִשְׁתִיַּת הַכּוֹס שֶׁלְּאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן (אֲבָל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק לְהָאוֹמְרִים שֶׁאַף הִיא טְעוּנָה כּוֹס, שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִים יקנה"ז עַל כּוֹס אֶחָד).

וְגַם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לַחֲזֹר וְלוֹמַר גְּמַר הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה עִם הַחֲתִימָה אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל כּוֹס, שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, דְּהַיְנוּ בִּרְכַּת הַחֲתִימָה, שֶׁכְּבָר אֲמָרָהּ פַּעַם אַחַת:

י אִם נֶאֱבַד הָאֲפִיקוֹמָן, אִם יֵשׁ לוֹ מַצַּת מִצְוָה אַחֶרֶת, בֵּין שְׁלֵמָה בֵּין שְׁבוּרָה — יֹאכַל מִמֶּנָּה.

(וְאִם אֵין לוֹ עוֹד מַצַּת מִצְוָה — יֹאכַל מִמַּצָּה אַחֶרֶת שֶׁהִיא שְׁמוּרָה מֵחָמוּץ מִשְּׁעַת קְצִירָה אוֹ מִשְּׁעַת לִישָׁתָהּ וְאֵילָךְ. וְכָל הַמַּצּוֹת שֶׁלָּנוּ הֵן שְׁמוּרוֹת מִשְּׁעַת לִישָׁה וְאֵילָךְ וּכְשֵׁרוֹת לָאֲפִיקוֹמָן, שֶׁאַף שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא נַעֲשׂוּ עַל יְדֵי חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת לִשְׁמֹר מֵחָמוּץ לְשֵׁם מַצַּת מִצְוָה, מִכָּל מָקוֹם כָּל סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל. וְאִם יֵשׁ לוֹ ג' מַצּוֹת מִצְוָה לֵילֵי ב' — יִשְׁבֹּר חֲתִיכָה מֵהָאֶמְצָעִית וְיֹאכַל בְּלֵיל א'). (עַיֵּן סִימָן תנ"ח):

יא הַנּוֹהֲגִין לִנְקֹב חֲתִיכַת אֲפִיקוֹמָן וְלִתְלוֹתָהּ — אֵין בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם נוֹקֵב בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁאִסּוּר עֲשִׂיַּת נֶקֶב אֵפִלּוּ בְּשַׁבָּת אֵינוֹ שַׁיָּךְ בָּאֳכָלִין אֶלָּא בְּעֵצִים וַאֲבָנִים וּמַתְּכוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם (מִשְׁאָר דְּבָרִים הָרְאוּיִם לַעֲשׂוֹת מֵהֶן כֵּלִים, עַיֵּן סִימָן שי"ד):

סימן תעח

א **שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אַחַר אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן וּבוֹ ו' סְעִיפִים:**

אַחַר אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן אָסוּר לֶאֱכֹל שׁוּם מַאֲכָל בָּעוֹלָם, חוּץ מִמַּצָּה שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת קְצִירָה אוֹ מִשְּׁעַת לִישָׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר מִפִּיו טַעַם מַצָּה שְׁמוּרָה שֶׁל הָאֲפִיקוֹמָן עַל יְדֵי טַעַם אוֹתוֹ מַאֲכָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ז.

אֲבָל מֻתָּר לִשְׁתּוֹת כָּל הַמַּשְׁקִין שֶׁאֵינָן מְשַׁכְּרִין (אֲבָל מַשְׁקִין הַמְשַׁכְּרִין אָסוּר לִשְׁתּוֹת, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"א), לְפִי שֶׁטַּעַם הַשְּׁתִיָּה אֵינוֹ מַעֲבִיר אֶת טַעַם הָאֲכִילָה מִפִּיו.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁטַּעַם כָּל הַמַּשְׁקִין מְבַטֵּל מִפִּיו אֶת טַעַם מַצָּה שְׁמוּרָה שֶׁל

אֲפִיקוֹמָן, חוּץ מִמַּיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"א. וְיֵשׁ לָחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם, אִם לֹא לְצֹרֶךְ גָּדוֹל:

ב לֹא יֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת. וַאֲפִלּוּ בְּחֶדֶר אֶחָד לֹא יֹאכְלֶנּוּ בְּב' שֻׁלְחָנוֹת, מִקְצָתוֹ בְּשֻׁלְחָן זֶה וּמִקְצָתוֹ בְּשֻׁלְחָן זֶה, לְפִי שֶׁהָאֲפִיקוֹמָן הוּא זֵכֶר לַפֶּסַח, וְאָסוּר לֶאֱכֹל מִן הַפֶּסַח בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל":

ג מִי שֶׁיָּשַׁן בְּאֶמְצַע אֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן וְנֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ — אָסוּר לוֹ לַחֲזוֹר וְלֶאֱכֹל עוֹד מִן הָאֲפִיקוֹמָן אֲפִלּוּ לֹא אָכַל עֲדַיִן כְּזַיִת, לְפִי שֶׁהַשֵּׁנָה חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק בֵּין אֲכִילָה לַאֲכִילָה, וּכְשֶׁאוֹכֵל אַחַר הַשֵּׁנָה — הֲרֵי הוּא כְּאוֹכֵל בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא בַּמָּקוֹם הָרִאשׁוֹן, וְאָסוּר לֶאֱכֹל הָאֲפִיקוֹמָן בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת:

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמֵּסֵב בִּלְבַד, אֲבָל בְּנֵי הַחֲבוּרָה הַמְסֻבִּין וְיָשְׁנוּ מִקְצָתָן בְּאֶמְצַע אֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן וְנֵעֹרוּ — יְכוֹלִין לַחֲזוֹר וְלֶאֱכֹל עוֹד אֲפִלּוּ אָכְלוּ כְּבָר כְּזַיִת, שֶׁאֵין שֵׁנָתָם חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק, כֵּיוָן שֶׁמִּקְצָת חֲבוּרָתָם נִשְׁאֲרוּ בְּלֹא שֵׁנָה. אֲבָל אִם יָשְׁנוּ כָּל בְּנֵי הַחֲבוּרָה וְנֵעֹרוּ — אֵינָן חוֹזְרִין לֶאֱכֹל עוֹד:

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּרְדְּמוּ בְּשֵׁנָה, אֲבָל אִם נִתְנַמְנְמוּ בִּלְבַד וְנֵעוֹרוּ, וְכֵן יָחִיד שֶׁמֵּסֵב וְנִתְנַמְנֵם וְנֵעוֹר — יְכוֹלִין לַחֲזוֹר וְלֶאֱכֹל.

וְאֵיזֶהוּ מִתְנַמְנֵם? יָשֵׁן וְאֵינוֹ יָשֵׁן, נֵעוֹר וְאֵינוֹ נֵעוֹר, כְּגוֹן שֶׁאִם קוֹרִין אוֹתוֹ וְהוּא עוֹנֶה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהָשִׁיב דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְהֵר קֹדֶם שֶׁיָּשִׁיב, וּכְשֶׁמַּזְכִּירִין אוֹתוֹ הוּא נִזְכָּר, כְּגוֹן שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ: בְּאֵיזֶה מָקוֹם הִנַּחְתָּ חֶפְץ פְּלוֹנִי? וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהַרְהֵר וְלִזְכֹּר בְּעוֹדוֹ מִתְנַמְנֵם בְּאֵיזֶה מָקוֹם הִנִּיחוֹ, וּכְשֶׁמַּזְכִּירִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ: הִנַּחְתָּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי — הוּא נִזְכָּר, וְאוֹמֵר: הֵן אוֹ לָאו, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה:

ו וְכָל זֶה כְּשֶׁיָּשַׁן לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל הָאֲפִיקוֹמָן, אֲבָל אִם יָשַׁן קֹדֶם לָכֵן וְנֵעוֹר — יָכוֹל לַחֲזוֹר וְלֶאֱכֹל כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה וְלֶאֱכֹל הָאֲפִיקוֹמָן אַחַר כָּךְ.

וְכֵן יָכוֹל לֶאֱכֹל סְעוּדָתוֹ בַּבַּיִת וְלֵילֵךְ לֶאֱכֹל הָאֲפִיקוֹמָן בְּבַיִת אַחֵר:

סימן תעט

א בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

אַחַר אֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן צָרִיךְ לְמָזֹג כּוֹס שְׁלִישִׁי לְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וְתִקְּנוּ חֲכָמִים לִשְׁתּוֹת

ד' כוֹסוֹת בְּלַיְלָה זֶה — יֵשׁ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְעַל הַשְּׁלִישִׁי יְבָרֵךְ עַל מְזוֹנוֹ. (וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת ד' כוֹסוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ב):

ב כּוֹס זֶה צָרִיךְ לְדַקְדֵּק בּוֹ אִם הוּא נָקִי מִשִּׁיּוּרֵי כּוֹסוֹת, דְּהַיְנוּ שִׁיּוּרֵי יַיִן שֶׁשָּׁרָה בּוֹ פַּת, שֶׁאִם אֵינוֹ נָקִי צָרִיךְ שְׁטִיפָה וַהֲדָחָה אוֹ לְקַנְּחוֹ יָפֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ג. וְאַף מִי שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר בָּזֶה כָּל הַשָּׁנָה (לְפִי שֶׁבְּרִכַּת הַמָּזוֹן אֵין צָרִיךְ כּוֹס מֻעָקָר הַדִּין), מִכָּל מָקוֹם בְּלַיְלָה זֶה צָרִיךְ לְזַהֵר:

ג אַחַר שֶׁשָּׁתָה כּוֹס זֶה אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן אוֹ שְׁאָר מַשְׁקֶה הַמְשַׁכֵּר עַד כּוֹס הָרְבִיעִי, שֶׁמָּא יִשְׁתַּכֵּר וְיִשֵּׁן וְיִמָּנַע מִקְּרִיאַת גְּמַר הַהַלֵּל. וְאַף מִמַּשְׁקֶה שֶׁאֵינוֹ מְשַׁכֵּר יֵשׁ לְמָנַע, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ח, חוּץ מִמַּיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"א:

ד אֲבָל כּוֹס זֶה הַשְּׁלִישִׁי יָכוֹל לִשְׁתּוֹתוֹ כֻּלּוֹ אֲפִלּוּ מַחֲזִיק הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵרְבִיעִית, וַאֲפִלּוּ מַפְסִיק הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּאֶמְצַע שְׁתִיַּת הַכּוֹס, אַף עַל פִּי כֵן הַכֹּל נֶחְשָׁב לְכוֹס אֶחָד, אֲפִלּוּ שׁוֹהֶה מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַכּוֹס מַחֲזִיק הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדַּאי — לֹא יִשְׁתֶּנּוּ כֻּלּוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר:

ה וַאֲפִלּוּ בְּכוֹס קָטָן, אִם שָׁתָה מִמֶּנּוּ רֹב רְבִיעִית אוֹ יוֹתֵר וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת עוֹד מִמֶּנּוּ וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לַחֲזֹר וְלִשְׁתּוֹת עוֹד מִמֶּנּוּ, כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה עַל מַה שֶּׁרוֹצֶה לִשְׁתּוֹת — אָסוּר לוֹ לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ (אוֹ מִכּוֹס אַחֵר) אֲפִלּוּ אֵינוֹ יַיִן אֶלָּא שְׁאָר מַשְׁקֶה שֶׁהוּא חָמַר מְדִינָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ג:

ו מִצְוָה לַחֲזֹר אַחַר זִמּוּן לַאֲמִירַת הַהַלֵּל כְּדֵי לוֹמַר "הוֹדוּ" בִּשְׁלֹשָׁה, דְּהַיְנוּ שֶׁהָאֶחָד יֹאמַר לַשְּׁנַיִם שֶׁעִמּוֹ "הוֹדוּ לַה' וְגוֹ'" וְהֵם יַעֲנוּ אַחֲרָיו "הוֹדוּ לַה' וְגוֹ'", וְכֵן בְּ"אָנָּא ה' וְגוֹ'", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ב, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. וְהַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הוּא אוֹמֵר "הוֹדוּ" וְהַשְּׁנַיִם הַקְּטַנִּים מִמֶּנּוּ עוֹנִים אַחֲרָיו. וְיָכוֹל הַגָּדוֹל לִתֵּן רְשׁוּת לַקָּטָן.

וַאֲפִלּוּ אִם אוֹתָן הַשְּׁנַיִם אָכְלוּ בְּבֵית אַחֵר וּכְבָר קָרְאוּ אֶת הַהַלֵּל לְעַצְמָן — מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן לְהַלֵּל.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁאֵין שְׁנַיִם אוֹכְלִין עִמּוֹ בַּבַּיִת — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחַר שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים מִבַּיִת אַחֵר, אֶלָּא דַּי בְּאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו שֶׁהִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ שֶׁיַּעֲנוּ אַחֲרָיו. וְאַף שֶׁלְּכַתְּחִלָּה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לוֹמַר "הוֹדוּ" וְ"אָנָּא" בְּג' אֲנָשִׁים שֶׁהִגִּיעוּ לְכָלַל מִצְוֹת, מִכָּל מָקוֹם אֵין צָרִיךְ

לְהַקְפִּיד כָּל כָּךְ בִּשְׁבִיל זֶה לִטְרֹחַ אַחֲרֵיהֶם וּלְהָבִיאָם מִבַּיִת אַחֵר, אֶלָּא דַּי בְּאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו שֶׁהִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ.

וְיָכוֹל לִתֵּן רְשׁוּת לְקָטָן לוֹמַר "אָנָּא וְגוֹ'" וְהוּא יַעֲנֶה אַחֲרָיו. אֲבָל "הוֹדוּ" לֹא יַעֲנֶה אַחַר הַקָּטָן, אֶלָּא יַתְחִיל הוּא בְּעַצְמוֹ וְהַקָּטָן יַעֲנֶה אַחֲרָיו, לְפִי שֶׁ"הוֹדוּ" הוּא תְּחִלַּת הַפֶּרֶק וּכְשֶׁהַקָּטָן מַתְחִיל וְהוּא עוֹנֶה אַחֲרָיו — נִרְאֶה כְּאִלּוּ הַקָּטָן הוּא שְׁלוּחוֹ, וְתָבֹא לוֹ מְאֵרָה שֶׁמְּבַזֶּה אֶת קוֹנוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ שְׁלוּחִים כָּאֵלּוּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, "יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל" וְ"יֹאמְרוּ נָא בֵּית אַהֲרֹן" וְ"יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי ה'", אִם אָמָרָם הַקָּטָן וְהוּא עוֹנֶה אַחֲרָיו "הוֹדוּ לַה' וְגוֹ'" — אַף בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן חָזַר וְאָמַר גַּם כֵּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ "יֹאמַר נָא וְגוֹ'", אֲבָל אֵינוֹ יוֹצֵא בְּמַה שֶׁשָּׁמַע מֵהַקָּטָן, כֵּיוָן שֶׁהַקָּטָן הוּא פָּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ חַיָּב בָּהֶם אֶלָּא (מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים) כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת:

ז אֲבָל יָכוֹל לִתֵּן רְשׁוּת לְאִשְׁתּוֹ לוֹמַר "הוֹדוּ" וְ"יֹאמַר נָא" וְ"יֹאמְרוּ נָא", וְהוּא יַעֲנֶה אַחֲרֶיהָ "הוֹדוּ", וְיֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַה שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּיהָ "יֹאמַר נָא" וְ"יֹאמְרוּ נָא וְגוֹ'", שֶׁאַף שֶׁהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת מִכָּל הַלֵּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ב — בְּהַלֵּל זֶה חַיָּבוֹת, וְאֵין שׁוּם חִלּוּק בֵּינֵיהֶן לַאֲנָשִׁים בְּכָל מַה שֶּׁנּוֹהֵג בַּלַּיְלָה זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ב:

ח וְכָל זֶה בְּ"הוֹדוּ" שֶׁבְּהַלֵּל זֶה, אֲבָל לְ"הוֹדוּ" שֶׁבְּהַלֵּל הַגָּדוֹל אֵין צָרִיךְ זִמּוּן כְּלָל. וְכֵן לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחַר זִמּוּן.

וְהַנּוֹהֲגִין לָצֵאת מִבָּתֵּיהֶם לְבֵית חַבְרֵיהֶם לְבָרֵךְ שָׁם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּזִמּוּן — הוּא מִנְהָג בּוּרוּת. וְגַם יֵשׁ אִסּוּר בַּדָּבָר אִם יוֹצְאִין מִבָּתֵּיהֶן אַחַר אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן, שֶׁאָסוּר לָהֶם לִטְעֹם כְּלוּם בַּבַּיִת שֶׁהָלְכוּ לְשָׁם, וְאִם כֵּן הַאֵיךְ יְבָרְכוּ שָׁם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן? הֲלֹא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּמְקוֹם גְּמַר הָאֲכִילָה. וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל הָאֲפִיקוֹמָן בַּבַּיִת שֶׁהָלְכוּ לְשָׁם, שֶׁאֵין אוֹכְלִין אֲפִיקוֹמָן בְּב' מְקוֹמוֹת אֲפִלּוּ לֹא אָכַל בַּמָּקוֹם הָרִאשׁוֹן כְּזַיִת. אֶלָּא אִם הֵם רוֹצִים יֵלְכוּ לְשָׁם קֹדֶם אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן, וְיֹאכְלוּ שָׁם הָאֲפִיקוֹמָן, וִיבָרְכוּ שָׁם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְהַלֵּל בְּזִמּוּן.

אוֹ יֹאכְלוּ הָאֲפִיקוֹמָן וִיבָרְכוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּבֵיתָם, וְאַחַר כָּךְ יֵלְכוּ לְשָׁם אִם יִרְצוּ לוֹמַר הַלֵּל בְּזִמּוּן שִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים:

ט נָהֲגוּ שֶׁבַּעַל הַבַּיִת הָאוֹמֵר הַהַגָּדָה הוּא מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלֵילָה זֶה אַף אִם יֵשׁ שָׁם אוֹרֵחַ, שֶׁנֶּאֱמַר (וְ)"טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ" חָסֵר וָא"ו, כְּלוֹמַר "יְבָרֵךְ", וְלָמְדוּ חֲכָמִים מִכָּאן שֶׁאֵין נוֹתְנִין לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא "טוֹב עַיִן", וּבְלֵילָה זֶה נִקְרָא בַּעַל הַבַּיִת הָאוֹמֵר הַהַגָּדָה "טוֹב עַיִן", שֶׁאוֹמֵר "כֹּל דִּכְפִין יֵיתֵי וְיֵכוֹל".
וּמִכָּל מָקוֹם, יָכוֹל לִתֵּן רְשׁוּת לְבָרֵךְ לְאַחֵר:

סימן תפ

א **סֵדֶר כּוֹס רְבִיעִי וּבוֹ ה' סְעִיפִים**:

אַחַר שֶׁשָּׁתָה כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — צָרִיךְ לִמְזֹג כּוֹס רְבִיעִי לִגְמֹר עָלָיו הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה, וּמַתְחִיל מִ"לֹא לָנוּ" בְּלֹא בְּרָכָה עַד סוֹף הַהַלֵּל.
וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַשִּׁיר. יֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּהַיְנוּ "יְהַלְלוּךָ", וְחוֹתֵם "בָּרוּךְ אַתָּה ה' מֶלֶךְ כו'". וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַיְנוּ "נִשְׁמַת כָּל חַי כו' יִשְׁתַּבַּח כו'", וְחוֹתֵם "בָּרוּךְ אַתָּה ה' כו' הַבּוֹחֵר כו'". וּמִנְהַג הָעוֹלָם כְּשְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.
וְצָרִיךְ לוֹמַר עָלָיו גַּם כֵּן הַלֵּל הַגָּדוֹל, דְּהַיְנוּ מֵ"הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב" עַד "עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל", שֶׁהֵם כ"ו "כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ". וְלֹא יֹאמַר "רַנְּנוּ צַדִּיקִים".
(וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַיְנוּ מֵ"הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה'" עַד "עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל". וְכֵן נָהֲגוּ עַכְשָׁו).
וּמִנְהַג הָעוֹלָם בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לוֹמַר הַלֵּל הַגָּדוֹל בְּאֶמְצַע בִּרְכַּת הַשִּׁיר, דְּהַיְנוּ שֶׁמֵּיָּד אַחַר גְּמַר הַלֵּל אוֹמְרִים: "יְהַלְלוּךָ" עַד "אַתָּה אֵל", וְאֵינוֹ חוֹתֵם "בָּרוּךְ אַתָּה ה' מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת", מֵאַחַר שֶׁעֲתִיד לַחְתֹּם אַחַר "יִשְׁתַּבַּח": "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל (וּמְהֻלָּל) בַּתִּשְׁבָּחוֹת", וְלָמָּה יַחְתֹּם ב' פְּעָמִים בְּעִנְיָן אֶחָד? וְאִם שָׁכַח וְחָתַם בְּ"יְהַלְלוּךָ" — לֹא יַחְתֹּם "בָּרוּךְ אַתָּה ה'" בְּ"יִשְׁתַּבַּח". וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים הַלֵּל הַגָּדוֹל, וְאַחַר כָּךְ "נִשְׁמַת כו' יִשְׁתַּבַּח כו'", וְחוֹתֵם: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' כו' הַבּוֹחֵר כו'".
וְיֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לוֹמַר "יְהַלְלוּךָ" מִיָּד לְאַחַר גְּמַר הַלֵּל, אֶלָּא אוֹמְרִים הַלֵּל הַגָּדוֹל מִיָּד לְאַחַר גְּמַר הַהַלֵּל, וְאַחַר כָּךְ "נִשְׁמַת" וְ"יִשְׁתַּבַּח" עַד "וְעַד עוֹלָם (אַתָּה אֵל)", וְאֵינוֹ חוֹתֵם בַּחֲתִימַת "יִשְׁתַּבַּח", אֶלָּא אוֹמֵר: "יְהַלְלוּךָ" כֻּלּוֹ עַד סוֹפוֹ עִם הַחֲתִימָה שֶׁל "יְהַלְלוּךָ".
וְאִם שָׁכַח וְחָתַם בְּ"יִשְׁתַּבַּח" — יֹאמַר אַחַר כָּךְ "יְהַלְלוּךָ" בְּלֹא חֲתִימָה:

ב אֵין צָרִיךְ לִגְמֹר הַלֵּל בִּמְקוֹם הַסְּעוּדָה, אֶלָּא יָכוֹל לְגָמְרָהּ אַף בְּבֵית אַחֵר. וְאַף שֶׁאֵינוֹ שׁוֹתֶה הַד' כּוֹסוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם:

ג יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁתּוֹת הַכּוֹס מִיָּד לְאַחַר חֲתִימַת "יִשְׁתַּבַּח" אוֹ "יְהַלְלוּךָ" שֶׁלְּאַחַר "יִשְׁתַּבַּח" קֹדֶם אֲמִירַת הַפִּיּוּטִים שֶׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר, שֶׁהֲרֵי תַּקָּנַת חֲכָמִים הָיְתָה לִגְמֹר הַהַלֵּל וּבִרְכַּת הַשִּׁיר עַל כּוֹס ד', וְאִם כֵּן אֵין לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם בְּפִיּוּטִים שֶׁאֵינָן מִתַּקָּנָה כְּלָל. אֲבָל אֵין נוֹהֲגִין כֵּן בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ:

ד נוֹהֲגִין לוֹמַר "שְׁפוֹךְ חֲמָתְךָ וְגוֹ'" קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל "לֹא לָנוּ". וּפוֹתְחִין הַדֶּלֶת, כְּדֵי לִזְכֹּר שֶׁהוּא "לֵיל שִׁמֻּרִים" וְאֵין מִתְיָרְאִין מִשּׁוּם דָּבָר. וּבִזְכוּת אֱמוּנָה זוֹ יָבֹא מָשִׁיחַ, וְיִשְׁפֹּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת חֲמָתוֹ עַל הַגּוֹיִם:

ה וּבְקָצָת מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְנָעֵל הַחֲדָרִים שֶׁיִּשְׁנִים שָׁם בְּלֵיל פֶּסַח, כִּי הוּא "לֵיל שִׁמֻּרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרֹתָם" לְהוֹצִיאָם מִגְּלוּת הַזֶּה, וְאִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ — יִמְצָא פֶּתַח פָּתוּחַ וְנֵצֵא לִקְרָאתוֹ בְּמְהֵרָה, וְאָנוּ מַאֲמִינִים בָּזֶה, וְיֵשׁ בָּאֱמוּנָה זוֹ שָׂכָר גָּדוֹל.

וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁמְּצוּיִין גַּנָּבִים — אֵין לִסְמֹךְ עַל הַנֵּס, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תל"ג.

וְנוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לִמְזֹג כּוֹס אֶחָד יוֹתֵר מֵהַמְּסֻבִּין, וְקוֹרִין אוֹתוֹ "כּוֹס שֶׁל אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא":

סימן תפא

א **שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת אַחַר אַרְבַּע כּוֹסוֹת וּבוֹ ב' סְעִיפִים:**

אַחַר ד' כּוֹסוֹת נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן אוֹ שְׁאָר מַשְׁקֶה הַמְשַׁכֵּר, לְפִי שֶׁחַיָּב אָדָם לַעֲסֹק כָּל הַלַּיְלָה בְּהִלְכוֹת פֶּסַח וּבִיצִיאַת מִצְרַיִם וּלְסַפֵּר בְּנִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַאֲבוֹתֵינוּ עַד שֶׁתַּחְטְפֵנוּ שֵׁנָה, וְאִם יְהֵא מֻתָּר לוֹ לִשְׁתּוֹת — יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁתַּכֵּר וְלֹא יַעֲסֹק וְיסַפֵּר כְּלָל. אֲבָל לְאַחַר שֶׁחֲטָפַתּוּ שֵׁנָה — מֻתָּר לוֹ לִשְׁתּוֹת.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁמֵּעִקַּר הַדִּין אָסוּר לִשְׁתּוֹת כָּל מַשְׁקֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר מִפִּיו טַעַם מַצָּה שֶׁל הָאַפִּיקוֹמָן, חוּץ מִמַּיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, כְּגוֹן מֵי זַנְגְּבִיל (שֶׁקּוֹרִין אינגבר וואשר), וּמֵי שׂוֹרֶשׁ (שֶׁקּוֹרִין לאקריץ), וּמֵי תַּפּוּחִים (שֶׁקּוֹרִין עפיל טראנק) שֶׁמְּבַשְּׁלִים מַיִם עִם תַּפּוּחִים, אֲבָל עפיל טראנק שֶׁעוֹשִׂין בְּאַשְׁכְּנַז שֶׁכּוֹתְשִׁין הַתַּפּוּחִים

בְּבֵית הַבַּד וְיֵשׁ לוֹ טַעַם גָּדוֹל — אֵינוֹ כְּמַיִם, וְאָסוּר לִשְׁתּוֹת.

וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם לֹא לְצֹרֶךְ הַרְבֵּה, כְּגוֹן שֶׁהוּא אִסְטְנִיס אוֹ שֶׁתָּאֵב הַרְבֵּה לִשְׁתּוֹת — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לְהַתִּיר לוֹ לִשְׁתּוֹת שְׁאָר הַמַּשְׁקִין שֶׁאֵינָן מְשַׁכְּרִין. וְאִם אֵין לוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין רַק יַיִן — יֵשׁ לְהַתִּיר לוֹ לִשְׁתּוֹת כּוֹס חֲמִישִׁי וְלוֹמַר עָלָיו הַלֵּל הַגָּדוֹל וְ"נִשְׁמַת" וְ"יִשְׁתַּבַּח" עַד הַחֲתִימָה, וְהוּא שֶׁלֹּא יֹאמְרֵם עַל כּוֹס רְבִיעִי.

וּבְלֵיל ב' — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לִשְׁתּוֹת כָּל הַמַּשְׁקִין שֶׁאֵינָן מְשַׁכְּרִין אַף שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַרְבֵּה, לְפִי שֶׁמַּעֲקַר הַדִּין אֵין אִסּוּר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּלֵיל ב' אַחַר כּוֹס שְׁלִישִׁי וְאַחַר כּוֹס רְבִיעִי.

אֶלָּא שֶׁהַמְהַדְּרִין נוֹהֲגִין לֵיל ב' כְּלֵיל א', וְהָאוֹכֵל וְהַשּׁוֹתֶה — אֵין עָלָיו כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא מוֹצִיא עַצְמוֹ מִכְּלַל הַמְהַדְּרִין, וְעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים שֶׁאָמְרוּ: לְעוֹלָם אַל יוֹצִיא אָדָם אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל.

אֲבָל בִּשְׁאָר הַדְּבָרִים הַנּוֹהֲגִין בְּלֵילָה זֶה — אֵין חִלּוּק בֵּין לֵיל א' לְלֵיל ב' בְּשׁוּם עִנְיָן:

ב נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִקְרוֹת עַל מִטָּתוֹ רַק בִּרְכַּת "הַמַּפִּיל" וּפָרָשַׁת "שְׁמַע", שֶׁפָּרָשָׁה זוֹ מֻזְכֶּרֶת בַּגְּמָרָא, אֲבָל לֹא שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁנּוֹהֲגִין לִקְרוֹת בִּשְׁאָר לֵילוֹת כְּדֵי לְהָגֵן, כִּי לַיְלָה זֶה לַיְלָה הַמְשֻׁמֶּרֶת הִיא מִן הַמַּזִּיקִין.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם כְּשֶׁקָּרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לֹא הָיָה עֲדַיִן לַיְלָה מַמָּשׁ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹת כָּל הַג' פָּרָשִׁיּוֹת עַל מִטָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ה עַיֵּן שָׁם:

סימן תפב

א דִּין מִי שֶׁאֵין לוֹ מַצָּה שְׁמוּרָה וּבוֹ ז' סְעִיפִים:

מִי שֶׁאֵין לוֹ מַצָּה שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת לִישָׁה וְאֵילָךְ כִּי אִם כְּזַיִת אֶחָד בִּלְבַד — לֹא יֹאכְלֶנּוּ בְּתְחִלַּת הַסְּעוּדָה קֹדֶם אֲכִילַת מָרוֹר, אֶלָּא יֹאכְלֶנּוּ אֲפִיקוֹמָן אַחַר גְּמַר כָּל הַסְּעוּדָה, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר טַעַם מַצָּה בְּפִיו, וִיבָרֵךְ עָלָיו "עַל אֲכִילַת מַצָּה".

וּבְתְחִלַּת הַסְּעוּדָה יְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" בִּלְבַד עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁלֵמוֹת מִמַּצָּה שֶׁאֵינָהּ שְׁמוּרָה, וְיֹאכַל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת מִיָּד כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַקִּדּוּשׁ בִּמְקוֹם סְעוּדָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ג, וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מָרוֹר" וְיֹאכַל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת אֶחָד, וְאֵין צָרִיךְ עוֹד כְּזַיִת לְכָרְכוֹ עִם מַצָּה, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ שְׁמוּרָה אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבַת כְּרִיכָה, וְאוֹתוֹ

כְּזַיִת הַשְּׁמוּר אִי אֶפְשָׁר לְכָרְכוֹ עִם מָרוֹר, שֶׁלֹּא יְבַטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל אֲכִילַת מַצָּה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מַצָּה בַּאֲכִילַת כְּרִיכָה זוֹ, לְפִי שֶׁמַּצָּה בִּזְמַן הַזֶּה מִן הַתּוֹרָה וְהַמָּרוֹר הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּמְבַטֵּל הַמָּרוֹר אֶת טַעַם הַמַּצָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה:

ב אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ כַּמָּה זֵיתִים מִמַּצָּה שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת לִישָׁה אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ מַצָּה שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת קְצִירָה כִּי אִם כְּזַיִת אֶחָד בִּלְבַד — יַנִּיחַ אוֹתוֹ כְּזַיִת בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת וְיָבֵרְךְ "הַמּוֹצִיא" וְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה", וְיֹאכַל אוֹתוֹ כְּזַיִת עִם כְּזַיִת מֵהַשְּׁלֵמָה, וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מָרוֹר" וְיֹאכַל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת אֶחָד, וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת שֵׁנִי בִּכְרִיכָה עִם מַצָּה שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת לִישָׁה, וְאַחַר גְּמַר כָּל הַסְּעוּדָה יֹאכַל הָאַפִּיקוֹמָן מִמַּצָּה שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת לִישָׁה.

וְאַף שֶׁלֹּא יִשְׁאַר בְּפִיו טַעַם מַצָּה שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת קְצִירָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁמַּעִקַּר הַדִּין דַּי בְּשִׁמּוּר מִשְּׁעַת לִישָׁה — אִם כֵּן מוּטָב שֶׁיִּשָּׁאֵר בְּפִיו טַעַם שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת לִישָׁה, וְהַשְּׁמוּרָה מִשְּׁעַת קְצִירָה יְבָרֵךְ עָלֶיהָ לְהֵאָבוֹן בִּתְחִלַּת הַסְּעוּדָה וְיֹאכְלֶנָּה קֹדֶם אֲכִילַת הַמָּרוֹר, מִמַּה שֶּׁיֹּאכְלֶנָּה שֶׁלֹּא לְהֵאָבוֹן אַחַר גְּמַר כָּל הַסְּעוּדָה בְּלֹא בְּרָכָה, וְיִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה" עַל מַצָּה שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת לִישָׁה קֹדֶם אֲכִילַת הַמָּרוֹר, כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת מַצָּה קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר, וְגַם כְּדֵי לְאָכְלָהּ לְהֵאָבוֹן, וְגַם כְּדֵי לִפְטֹר בִּבְרָכָה זוֹ אֶת הַכְּזַיִת מַצָּה שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת לִישָׁה שֶׁיֹּאכַל בִּכְרִיכָה עִם מָרוֹר, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַצָּה שְׁמוּרָה מִשְּׁעַת לִישָׁה שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה מֵעִקַּר הַדִּין, עַל כֵּן חַיָּב הוּא לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה לְהֵאָבוֹן קֹדֶם אֲכִילַת הַמָּרוֹר, וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה כְּרִיכָה, וְחַיָּב גַּם כֵּן לְבָרֵךְ עָלֶיהָ מֵעִקַּר הַדִּין:

ג (מִי שֶׁאֵין לוֹ מַצָּה כְּלָל אֲפִלּוּ שֶׁאֵינָהּ שְׁמוּרָה כִּי אִם כְּזַיִת אֶחָד בִּלְבַד שְׁמוּר מִשְּׁעַת לִישָׁה אוֹ מִשְּׁעַת קְצִירָה, וְכֵן) חוֹלֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל מַצָּה כִּי אִם כְּזַיִת אֶחָד בִּלְבַד — יֹאכַל תַּבְשִׁילוֹ וּשְׁאָר סְעוּדָתוֹ בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם וְ"הַמּוֹצִיא", וְאַחַר גְּמַר סְעוּדָתוֹ יִטֹּל יָדָיו בְּלֹא בְּרָכָה, וִיבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה" וְיֹאכַל אוֹתוֹ כְּזַיִת, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר טַעַם מַצָּה שְׁמוּרָה בְּפִיו, וְלֹא יִטְעֹם אַחַר כָּךְ כְּלוּם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁקִּדֵּשׁ עַל הַיַּיִן, אֲבָל אִם אֵין לוֹ יַיִן וְלֹא שְׁאָר מַשְׁקֶה שֶׁהוּא

חָמַר מְדִינָה, וְצָרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ג, אִם כֵּן מִתְּחִלָּה יֹאכַל אוֹתוֹ כְּזַיִת וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל תַּבְשִׁילוֹ וּשְׁאָר סְעוּדָתוֹ:

ד מִי שֶׁאֵין לוֹ לִשְׁנֵי הַלֵּילוֹת רַק שָׁלֹשׁ מַצּוֹת בִּלְבַד שְׁמוּרוֹת מִשְּׁעַת לִישָׁה אוֹ מִשְּׁעַת קְצִירָה — יְבָרֵךְ לֵיל רִאשׁוֹן "הַמּוֹצִיא" וְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה" עַל הַפְּרוּסָה שֶׁפָּרַס מִמֶּנָּה כְּבָר כְּזַיִת לָאֲפִיקוֹמָן, וְיֹאכַל מִמֶּנָּה מֵהַשְּׁאָר כְּזַיִת אֶחָד לְ"הַמּוֹצִיא" וְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה", וּכְזַיִת שֵׁנִי יֹאכַל מִמֶּנָּה בִּכְרִיכָה עִם מָרוֹר, וְיִשְׁתַּיְרוּ לוֹ שְׁתֵּי מַצּוֹת שְׁלֵמוֹת לְלֶחֶם מִשְׁנֶה לְלֵיל ב'.

וְלֹא יִבְצַע פְּרוּסָה לַאֲפִיקוֹמָן בְּלֵיל ב' עַד לְאַחַר בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" קֹדֶם בִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה", כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁלֵמוֹת, וְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה" יְבָרֵךְ עַל הַפְּרוּסָה, שֶׁהַפְּרוּסָה הִיא "לֶחֶם עֹנִי", וּבָהּ הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת מַצָּה, וְלָכֵן יֹאכַל מִמֶּנָּה כְּזַיִת אֶחָד, וּכְזַיִת אֶחָד יֹאכַל מֵהַשְּׁלֵמָה שֶׁבְּרַךְ עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה, וּכְזַיִת שְׁלִישִׁי יֹאכַל מֵהַשְּׁלֵמָה בִּכְרִיכָה עִם מָרוֹר, וְלֹא מֵהַפְּרוּסָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" הִיא עַל הַפְּרוּסָה, וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם לֹא נַעֲשֵׂית עֲדַיִן שׁוּם מִצְוָה בַּמַּצָּה הַשְּׁלֵמָה, וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לַעֲשׂוֹת בְּכָל מַצָּה מִצְוָה אַחַת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה, וְאַחַר גְּמַר כָּל הַסְּעוּדָה יֹאכַל אֲפִיקוֹמָן מֵחֲתִיכָה שֶׁפָּרַס בֵּין "הַמּוֹצִיא" לְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה":

ה וְאִם אֶפְשָׁר לוֹ לְשַׁיֵּר פְּרוּסָה קְטַנָּה כְּזַיִת מִלֵּיל רִאשׁוֹן — יְשַׁיֵּר וְיַנִּיחֶנָּה בְּלֵיל שֵׁנִי בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת, שֶׁכֵּן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לְכַתְּחִלָּה, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה מִלְּבַד הַפְּרוּסָה שֶׁמְּבָרֵךְ עָלֶיהָ "עַל אֲכִילַת מַצָּה", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה:

ו (וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין לוֹ רַק שָׁלֹשׁ מַצּוֹת שְׁמוּרוֹת לִשְׁנֵי הַלֵּילוֹת, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ עוֹד מַצָּה אַחַת שֶׁאֵינָהּ שְׁמוּרָה לְשֵׁם מִצְוָה — יַנִּיחֶנָּה לְלֵיל שֵׁנִי, וּבְלֵיל רִאשׁוֹן יְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה", וְיִבְצַע כְּזַיִת מֵהַשְּׁלֵמָה לְ"הַמּוֹצִיא" וּכְזַיִת לְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה" מֵהַפְּרוּסָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה, וְהָאֲפִיקוֹמָן וְהַכְּרִיכָה יַעֲשֶׂה גַּם כֵּן מֵהַפְּרוּסָה, וּמַה שֶּׁנִּשְׁאַר מֵהַשְּׁלֵמָה הָעֶלְיוֹנָה עִם הַשְּׁלֵמָה הַתַּחְתּוֹנָה יַנִּיחַ לְלֵיל שֵׁנִי עִם מַצָּה הַשְּׁלֵמָה שֶׁאֵינָהּ שְׁמוּרָה כְּלָל, וְיַנִּיחַ הַשְּׁמוּרָה מִלְּמַטָּה וְשֶׁאֵינָהּ שְׁמוּרָה מִלְּמַעְלָה, וּבֵינֵיהֶן יַנִּיחַ הַפְּרוּסָה שֶׁנִּשְׁאֲרָה מֵהַשְּׁלֵמָה שֶׁל לֵיל רִאשׁוֹן לְאַחַר שֶׁבָּצַע אֲפִיקוֹמָן

מִפְּרוֹסָה זוֹ, וִיבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה", וְיִבְצַע מְעַט מֵהָעֶלְיוֹנָה לְ"הַמּוֹצִיא" וּכְזַיִת מֵהַפְּרוֹסָה לְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה", וְהַכְּרִיכָה יַעֲשֶׂה מֵהַתַּחְתּוֹנָה הַשְּׁמוּרָה):

ז מִי שֶׁאֵין לוֹ רַק שָׁלֹשׁ מַצּוֹת שְׁמוּרוֹת לִשְׁנֵי הַלֵּילוֹת וְאֵין מַצָּה אַחַת מַסְפֶּקֶת לוֹ בְּלֵיל רִאשׁוֹן לְחַלֵּק מִמֶּנָּה לְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ שְׁלֹשָׁה כְּזֵיתִים לַאֲכִילַת מַצָּה וְלִכְרִיכָה וְלַאֲפִיקוֹמָן — יִפְרֹס מַצָּה אַחַת חֲצִיָּהּ לַאֲכִילַת מַצָּה וְחֶצְיָהּ לַאֲפִיקוֹמָן, וְאַחַר אֲכִילַת הַמָּרוֹר יַעֲשֶׂה כְּרִיכָה בַּחֲצִי מַצָּה מִמַּצּוֹת הַשְּׁלֵמוֹת, וְיִשְׁתַּיְרוּ לוֹ מַצָּה אַחַת וּמֶחֱצָה לְלֵיל שֵׁנִי, וִיבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וְ"עַל אֲכִילַת מַצָּה" עַל הַפְּרוֹסָה שֶׁעַל גַּבֵּי הַשְּׁלֵמָה, וְיַחֲלֹק מִמֶּנָּה כְּזַיִת לְכָל אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא שְׁעַת הַדְּחָק — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁבְּלֵיל פֶּסַח אֵין צָרִיךְ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁלֵמוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה, וּמֵהַשְּׁלֵמָה יַעֲשֶׂה הַכְּרִיכָה וְהָאֲפִיקוֹמָן:

סימן תפג

א **דִּין מִי שֶׁאֵין לוֹ יַיִן וּבוֹ וּ' סְעִיפִים**:

מִי שֶׁאֵין לוֹ יַיִן וְלֹא שׁוּם מַשְׁקֶה שֶׁהוּא חֲמַר מְדִינָה — יְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת קֹדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה. וְקֹדֶם קִדּוּשׁ יִבְצַע מַצָּה הָאֶמְצָעִית לִשְׁנַיִם, חֶצְיָהּ יַצְנִיעַ לַאֲפִיקוֹמָן וְחֶצְיָהּ יָשִׂים בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת, וְיֶאֱחֹז שְׁלִשְׁתָּן בְּיָדוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיֶּאֱחֹז בָּעֶלְיוֹנָה מִלְמַעְלָה וּבַתַּחְתּוֹנָה מִלְמַטָּה וְהַפְּרוֹסָה בֵּינֵיהֶן, וִיבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", וְאַחַר כָּךְ יָכוֹל לְהַשְׁמִיט יָדוֹ מִתַּחַת הַתַּחְתּוֹנָה וְיַנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו עַל גַּבֵּי הָעֶלְיוֹנָה וְיֹאמַר קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְ"שֶׁהֶחֱיָנוּ".

וְאִם חָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — אוֹמֵר יַיִן־קִדּוּשׁ־נֵר־הַבְדָּלָה־זְמַן, וְאַחַר כָּךְ יֶאֱחֹז בָּעֶלְיוֹנָה וּבַפְּרוֹסָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ וִיבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה", וְיִבְצַע מִשְּׁתֵּיהֶן יַחַד וְיֹאכַל כְּזַיִת מִזּוֹ וּכְזַיִת מִזּוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם לְכָל זֶה.

וְלָמָּה אֵינוֹ מְבָרֵךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה" מִיָּד אַחַר "הַמּוֹצִיא"? לְפִי שֶׁקִּדּוּשׁ הַיּוֹם הוּא תָּדִיר יוֹתֵר מִבִּרְכַּת "עַל אֲכִילַת מַצָּה", שֶׁהוּא נוֹהֵג בְּכָל יוֹם טוֹב וְשַׁבָּת, וְכָל הַתָּדִיר מֵחֲבֵרוֹ — קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ:

ב וְאַחַר שֶׁאָכַל הַשְּׁנֵי כְּזֵיתִים מַצָּה — לֹא יֹאכַל יוֹתֵר קֹדֶם אֲמִירַת הַהַגָּדָה, אֶלָּא מִיָּד יִקַּח יְרָקוֹת וְיֹאכְלֵם בְּטִבּוּל, וִיבָרֵךְ עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" אִם הֵם מִמִּינֵי יְרָקוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִלְפֹּת בָּהֶם אֶת הַפַּת, שֶׁאֵין בִּרְכַּת הַפַּת פּוֹטַרְתָּם, עַיֵּן סִימָן קע"ז. וְאַחַר

כָּךְ אוֹמֵר "מַה נִּשְׁתַּנָּה" וְכָל הַהַגָּדָה עַד סוֹף בִּרְכַּת "גָּאַל יִשְׂרָאֵל". וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַמָּרוֹר, וְאוֹכֵל אַחַר כָּךְ הַכְּרִיכָה.

וְלָמָּה אֵינוֹ אוֹכֵל הַמָּרוֹר מִיָּד אַחַר אֲכִילַת הַמַּצָּה קֹדֶם הַהַגָּדָה? לְפִי שֶׁמִּן הַדִּין אֵין נָכוֹן כְּלָל לֶאֱכֹל מַצָּה וּמָרוֹר קֹדֶם הַהַגָּדָה (שֶׁהֲרֵי בְּמִצְוֹת הַהַגָּדָה נֶאֱמַר: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: "בַּעֲבוּר זֶה", בַּעֲבוּר מַצָּה וּמָרוֹר הַמֻּנָּחִים לְפָנֶיךָ, וְאִם כְּבָר אָכַל מֵהֶם — הַאֵיךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר "בַּעֲבוּר זֶה"), אֶלָּא שֶׁמַּצָּה מֻכְרָח הוּא לֶאֱכֹלָהּ קֹדֶם הַהַגָּדָה כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ הוּא לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַדֵּשׁ אַחַר הַהַגָּדָה לְפִי שֶׁלֹּא יוּכַל לֶאֱכֹל הַיְרָקוֹת קֹדֶם הַהַגָּדָה, שֶׁאָסוּר לִטְעֹם כְּלוּם קֹדֶם קִדּוּשׁ:

ג וְאַחַר הַכְּרִיכָה אוֹכֵל כָּל סְעוּדָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ אֲפִיקוֹמָן וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, וְגוֹמֵר הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה, וְלֹא יֹאמַר הַבְּרָכָה שֶׁבַּחֲתִימַת "יְהַלְלוּךָ" אוֹ שֶׁבַּחֲתִימַת "יִשְׁתַּבַּח", לְפִי שֶׁהַבְּרָכָה זוֹ לֹא נִתְקְנָה בְּלֵיל פֶּסַח אֶלָּא עַל הַכּוֹס, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּרְכַּת "אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ" שֶׁמְּבָרֵךְ אוֹתָהּ אַף בְּלֹא כוֹס, לְפִי שֶׁנִּתְקְנָה כְּנֶגֶד בִּרְכַּת "שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ" שֶׁמְּבָרְכִין עַל כָּל הַנִּסִּים בְּלֹא כוֹס:

ד וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵין לוֹ יַיִן כְּלָל וְלֹא שׁוּם מַשְׁקֶה שֶׁהוּא חֲמַר מְדִינָה, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ כּוֹס אֶחָד יַיִן אוֹ חֲמַר מְדִינָה — יְקַדֵּשׁ עָלָיו, וְלֹא יְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, אַף אִם בִּשְׁאָר יָמִים טוֹבִים וְשַׁבָּתוֹת הוּא מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, מִכָּל מָקוֹם בְּלֵילָה זֶה כְּשֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים ד' כּוֹסוֹת תִּקְּנוּ לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְלֹא עַל הַפַּת:

ה וְאִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כּוֹסוֹת — יְקַדֵּשׁ עַל הָרִאשׁוֹן, וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר הַהַגָּדָה בְּלֹא כוֹס, וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן יְבָרֵךְ עַל כּוֹס הַשֵּׁנִי.

וְאַף שֶׁאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת וְהָיָה רָאוּי לוֹמַר הַהַגָּדָה עַל כּוֹס שֵׁנִי, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים בְּלֵיל זֶה כּוֹס לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְכוֹס לַהַגָּדָה, וּשְׁנֵי כּוֹסוֹת הַלָּלוּ שְׁקוּלִין הֵן, שֶׁשְּׁנֵיהֶם מִתַּקְּנַת חֲכָמִים בְּלֵילָה זֶה, אִם כֵּן כְּשֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ רַק כּוֹס אֶחָד — רָאוּי יוֹתֵר לְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁאַף בְּלֹא תַקָּנָה זוֹ יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טָעוּנָה כּוֹס אֲפִלּוּ בְּיָחִיד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ב.

אֲבָל כְּשֶׁאֵין לוֹ רַק כּוֹס אֶחָד בִּלְבַד — מְקַדֵּשׁ עָלָיו, וְאֵינוֹ מַנִּיחוֹ לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן וּמְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַפַּת כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ער"ב:

ו וְאִם יֵשׁ לוֹ ג' כּוֹסוֹת — מְקַדֵּשׁ עַל אֶחָד, וְאוֹמֵר הַהַגָּדָה עַל אֶחָד, וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן עַל אֶחָד, וְאֵינוֹ מַנִּיחַ אֶחָד לְהַלֵּל שֶׁלְּאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן (כְּדֵי לוֹמַר עָלָיו "יְהַלְלוּךָ"), לְפִי שֶׁאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת.

וְאִם יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע כּוֹסוֹת — יִשְׁתֶּה כֻּלָּם בְּלֵיל רִאשׁוֹן, וְלֹא יַנִּיחַ אֶחָד מֵהֶם לְלֵיל שֵׁנִי, לְפִי שֶׁלֵּיל רִאשׁוֹן הוּא עִקָּר, שֶׁאָנוּ בְּקִיאִין בִּקְבִיעַת הַחֹדֶשׁ וְיוֹדְעִין אָנוּ שֶׁיּוֹם רִאשׁוֹן הוּא קִדֻּשׁ וְהַשֵּׁנִי חֹל, וְאֵין אָנוּ נוֹהֲגִין בּוֹ קִדֻּשׁ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא לְזַלְזֵל בְּמִנְהַג אֲבוֹתֵינוּ׃

סימן תפד

א מִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת הַסֵּדֶר בְּהַרְבֵּה בָּתִּים וּבוֹ ו' סְעִיפִים׃

מִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת הַסֵּדֶר בְּהַרְבֵּה בָּתִּים לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶם מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְקַדֵּשׁ וְלוֹמַר הַהַגָּדָה וְהַלֵּל וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְצָרִיךְ לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָם, כֵּיצַד יִתְנַהֵג? יַעֲשֶׂה הַסֵּדֶר תְּחִלָּה בְּבֵיתוֹ עַד לְאַחַר שְׁתִיַּת כּוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְאָז אִם יִרְצֶה לֵילֵךְ לְבֵית אַחֵר יִקַּח כּוֹסוֹ שֶׁל אֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת וִיבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם וְ"שֶׁהֶחֱיָנוּ", וְיַחֲזִיר לָהֶם הַכּוֹס וְיִשְׁתּוּ כָּל אֶחָד מִכּוֹסוֹ, אֲבָל הוּא לֹא יִטְעֹם כְּלוּם מֵהַכּוֹס, שֶׁהֲרֵי כְּבָר אָכַל הָאֲפִיקוֹמָן בְּבֵיתוֹ, וְגַם עֲדַיִן לֹא גָּמַר הַהַלֵּל בְּבֵיתוֹ, וְאָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן קֹדֶם גְּמַר הַהַלֵּל. וְאַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל הוּא לְבָרֵךְ לָהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אַף שֶׁאֵינוֹ טוֹעֵם עִמָּהֶם כְּלוּם, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" זוֹ שֶׁעַל כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ אֵינָהּ כִּשְׁאָר בִּרְכוֹת הַנֶּהֱנִין שֶׁאֵינָן חוֹבָה עַל הָאָדָם, וְלָכֵן אִם הוּא אֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלוּם אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז, אֲבָל בִּרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" זוֹ הִיא חוֹבָה כְּמוֹ קִדּוּשׁ, וְלָכֵן דִּינָהּ כְּמוֹ קִדּוּשׁ עַצְמוֹ שֶׁיָּכוֹל לְקַדֵּשׁ לַאֲחֵרִים שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין לְקַדֵּשׁ אַף שֶׁהוּא עַצְמוֹ אֵין צָרִיךְ לְקִדּוּשׁ זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ג עַיֵּן שָׁם׃

ב וְאַחַר כָּךְ יַאֲכִילֵם יְרָקוֹת בְּטִבּוּל, וִיבָרֵךְ לָהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" אִם אֵין בָּהֶם מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְבָרֵךְ.

וְאַף שֶׁהוּא לֹא יִטְעֹם מֵהַיְרָקוֹת, שֶׁהֲרֵי כְּבָר אָכַל הָאֲפִיקוֹמָן — אַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל לְבָרֵךְ לָהֶם, לְפִי שֶׁגַּם בִּרְכַּת "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" זוֹ אֵינָהּ כִּשְׁאָר בִּרְכַּת הַנֶּהֱנִין שֶׁהֵן רְשׁוּת, אֶלָּא הִיא כְּמוֹ חוֹבָה מֻחְמֶּמֶת תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ לֶאֱכֹל יָרָק קֹדֶם הַהַגָּדָה, וְאִי אֶפְשָׁר

לְאָכְלוֹ בְּלֹא בְּרָכָה, וְלָכֵן דִּינָהּ כְּ"בוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" שֶׁל קִדּוּשׁ שֶׁיָּכוֹל לְבָרֵךְ לָהֶם אַף שֶׁאֵינוֹ טוֹעֵם כְּלוּם עִמָּהֶם:

ג וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר לִפְנֵיהֶם: "מַה נִּשְׁתַּנָּה" וְכָל הַהַגָּדָה בְּלָשׁוֹן שֶׁהֵם מְבִינִים (אוֹ יְפָרֵשׁ לָהֶם הָעִנְיָן שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר מֵעִקַּר הַדִּין, עַיֵּן סִימָן תע"ג).

וְאַחַר כָּךְ הַלֵּל עַד סוֹף בִּרְכַּת "אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ" אַף אִם אֵינָן מְבִינִים הַלָּשׁוֹן.

וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ לָהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", לְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ד, אִם אֵין בָּהֶם מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְבָרֵךְ, וְיִשְׁתּוּ כָּל אֶחָד כּוֹסוֹ.

וְאַחַר כָּךְ יֹאכְלוּ מַצָּה וּמָרוֹר, וְהוּא יְבָרֵךְ לָהֶם "עַל אֲכִילַת מַצָּה" וְ"עַל אֲכִילַת מָרוֹר", שֶׁכָּל בִּרְכוֹת הַמִּצְוֹת אַף מִי שֶׁיָּצָא כְּבָר יְדֵי חוֹבָתוֹ — יָכוֹל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין. וְגַם "הַמּוֹצִיא" יָכוֹל לְבָרֵךְ לָהֶם אִם אֵין בָּהֶם מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְבָרֵךְ אַף שֶׁהוּא אֵינוֹ טוֹעֵם עִמָּהֶם, לְפִי שֶׁבִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" שֶׁל אֲכִילַת מַצָּה בְּלֵיל רִאשׁוֹן הוּא חוֹבָה כְּמוֹ אֲכִילַת מַצָּה עַצְמָהּ, וְדִינָהּ כְּ"בוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" שֶׁל קִדּוּשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"ז.

וְאַחַר כָּךְ יְנִיחֵם לֶאֱכֹל הַכְּרִיכָה וְכָל הַסְּעוּדָה עַד לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וּבְתוֹךְ כָּךְ יֵלֵךְ הוּא לְבֵית אַחֵר וְיַעֲשֶׂה כַּסֵּדֶר הַזֶּה, וְכֵן לְבֵית שְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי.

אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ לָהֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כֵּיוָן שֶׁלֹּא אָכַל עִמָּהֶם, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ", מִי שֶׁאוֹכֵל — הוּא יְבָרֵךְ, עַיֵּן סִימָן קפ"ו (כִּי שָׁם נִתְבָּאֵר שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים הוּא שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְבָרֵךְ לָהֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וּמִקְרָא זֶה אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הוּא), עַיֵּן שָׁם:

ד וְאַחַר כָּךְ יֵלֵךְ לְבֵיתוֹ לִגְמֹר הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה לִבְנֵי בֵּיתוֹ, וְאַחַר כָּךְ יֵלֵךְ לְבָתֵּיהֶם לִגְמֹר לָהֶם הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה, וְהֵם שׁוֹתִים כּוֹס רְבִיעִי, וְהוּא אֵינוֹ שׁוֹתֶה עִמָּהֶם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר שָׁתָה ד' כּוֹסוֹת.

(וְאִם הוּא רוֹצֶה — יָכוֹל לְהַקְדִּים לִגְמֹר הַהַלֵּל וְהַגָּדָה בְּבָתֵּיהֶם, וְיָכוֹל לִשְׁתּוֹת כּוֹס רְבִיעִי בְּבֵית אֶחָד מֵהֶם.

וְאִם הֵם אֵינָן יוֹדְעִין לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — יִקְרָא הוּא עִמָּהֶם כָּל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מִלָּה בְּמִלָּה, וְאֵינוֹ כִּמְבָרֵךְ לְבַטָּלָה, כֵּיוָן שֶׁהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו כָּל מִלָּה וּמִלָּה, וַהֲרֵי הוּא כְּמַקְרֵא אֶת הַקָּטָן וּמְלַמְּדוֹ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אַחַר אֲכִילָתוֹ.

וְאַחַר כָּךְ יֵלֵךְ לְבֵיתוֹ לִגְמֹר הַהַלֵּל וְהַהַגָּדָה לִבְנֵי בֵּיתוֹ, וְהֵם שׁוֹתִים כּוֹס הָרְבִיעִי, וְהוּא אֵינוֹ שׁוֹתֶה עִמָּהֶם אִם כְּבָר שָׁתָה בְּאֶחָד מֵהַבָּתִּים):

ה וְאִם הוּא רוֹצֶה — יָכוֹל לִגְמֹר הַהַלֵּל וְהַגָּדָה מִתְּחִלָּה בְּבֵיתוֹ, וְאַחַר כָּךְ יֵלֵךְ לָבָתִּים אֲחֵרִים לְקַדֵּשׁ לָהֶם וְלוֹמַר לָהֶם הַהַגָּדָה וְהַלֵּל, וְלֹא יִטְעֹם עִמָּהֶם אַף מִן הַכּוֹס רְבִיעִי אִם כְּבָר שָׁתָה כּוֹס הָרְבִיעִי בְּבֵיתוֹ.

וְאִם הוּא רוֹצֶה לְהַקְדִּים לַעֲשׂוֹת כָּל הַסֵּדֶר בְּבָתִּים אֲחֵרִים וְלֵילֵךְ אַחַר כָּךְ לְבֵיתוֹ לְהַתְחִיל הַסֵּדֶר מִקִּדּוּשׁ וְאֵילָךְ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְיִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִטְעֹם כְּלוּם בְּבָתֵּיהֶם, שֶׁאָסוּר לִטְעֹם קֹדֶם קִדּוּשׁ, וְהוּא אֵינוֹ יוֹצֵא בְּמַה שֶׁמְּקַדֵּשׁ בְּבָתֵּיהֶם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ סוֹעֵד שָׁם בְּבָתֵּיהֶם, וְאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה:

ו אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְקַדֵּשׁ בְּתְחִלָּה בְּבֵיתוֹ וְלַעֲשׂוֹת כָּל הַסֵּדֶר עַד לְאַחַר הַכְּרִיכָה וְלֵילֵךְ אַחַר כָּךְ לְבַיִת אַחֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן, לְפִי שֶׁאָסוּר לְאָדָם לַעֲקֹר מִסְּעוּדָתוֹ קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לֵילֵךְ לְבַיִת אַחֵר אַף שֶׁדַּעְתּוֹ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ לֶאֱכֹל עוֹד וּלְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה עוֹבֶרֶת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קע"ח וְקפ"ד, וְכָאן אֵין מִצְוָה עוֹבֶרֶת, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַסֵּדֶר בְּבָתִּים אֲחֵרִים לְאַחַר שֶׁיְּגַמֵּר סְעוּדָתוֹ וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּבֵיתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, יָכוֹל לַעֲקֹר מִסְּעוּדָתוֹ קֹדֶם אֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן וְיֵלֵךְ לְבַיִת אַחֵר וְיַעֲשֶׂה לָהֶם כָּל הַסֵּדֶר וְיֹאכַל שָׁם עִמָּהֶם הָאֲפִיקוֹמָן וִיבָרֵךְ שָׁם עִמָּהֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אִם הָיְתָה דַּעְתּוֹ לְכָךְ מִתְּחִלָּה כְּשֶׁבֵּרַךְ "הַמּוֹצִיא" שֶׁיְּגַמֵּר סְעוּדָתוֹ בְּבַיִת אַחֵר וִיבָרֵךְ שָׁם, עַיֵּן סִימָן קע"ח וְתע"ט:

סימן תפה

א **דִּין מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מַצָּה וּבוֹ ג' סְעִיפִים:**

מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מַצָּה בְּלֵיל פֶּסַח — כּוֹפִין אוֹתוֹ לֶאֱכֹל, שֶׁאֵין הַשְּׁבוּעָה חָלָה לְבַטֵּל שׁוּם מִצְוָה מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁכְּבָר מֻשְׁבָּע וְעוֹמֵד הוּא עֲלֵיהֶם מֵהַר סִינַי.

וּבֵין שֶׁאָכַל בְּלֵיל פֶּסַח וּבֵין שֶׁלֹּא אָכַל — הָיוּ מַלְקִין אוֹתוֹ עַל שֶׁנִּשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה, דְּכֵיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְבַטְּלָהּ, שֶׁהֲרֵי כְּבָר מֻשְׁבָּע הוּא לְקַיְּמָהּ, אִם כֵּן הֲרֵי זֶה כְּנִשְׁבָּע לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ כְּלָל, שֶׁלּוֹקֶה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שָׁוְא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רל"ו:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁפֵּרֵשׁ לֵיל פֶּסַח, בֵּין שֶׁנִּשְׁבַּע בְּלֵילָה זֶה בֵּין שֶׁנִּשְׁבַּע קֹדֶם לָכֵן, אֲבָל אִם נִשְׁבַּע סְתָם שֶׁלֹּא יֹאכַל מַצָּה וְלֹא הִזְכִּיר לֵיל פֶּסַח, מִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבוּעָתוֹ עַל מַצַּת הָרְשׁוּת, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יֹאכַל מַצָּה קֹדֶם לַיְלָה זֶה, וְאַחֲרֵיהָ חָלָה גַּם כֵּן עַל מַצַּת מִצְוָה שֶׁבְּלֵיל זֶה, שֶׁהַשְׁבוּעָה חָלָה לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה בְּ"שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה", עַל יְדֵי שֶׁכּוֹלֵל עִמָּהּ בַּשְּׁבוּעָה גַּם דְּבַר הָרְשׁוּת.

וְכָל זֶה בִּשְׁבוּעָה (וְנֹסַח לְשׁוֹן שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה אוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רל"ז). אֲבָל אִם נָדַר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מַצָּה בְּלֵיל פֶּסַח, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: "אֲכִילַת מַצַּת מִצְוָה עָלַי קוֹנָם" — אָסוּר לְאָכְלוֹ, שֶׁהַנְּדָרִים חָלִים עַל דְּבַר מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רט"ו.

וּמִכָּל מָקוֹם, כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַתִּיר נִדְרוֹ עַל יְדֵי שְׁאֵלָה וַחֲרָטָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם:

ג נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת ד' כּוֹסוֹת בְּלֵיל פֶּסַח, אוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בּוֹ מָרוֹר בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מַצָּה בְּלֵיל שֵׁנִי — חָלָה שְׁבוּעָתוֹ, שֶׁהַשְׁבוּעָה חָלָה לְבַטֵּל מִצְוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה.

וּמִכָּל מָקוֹם, רָאוּי לְכֻפּוֹ לְהַתִּיר שְׁבוּעָתוֹ עַל יְדֵי שְׁאֵלָה וַחֲרָטָה וּלְקַיֵּם הַמִּצְוָה אַף אִם כָּלַל עִמָּהּ בִּשְׁבוּעָה גַּם דְּבַר הָרְשׁוּת:

סימן תפו

א דִּין שִׁעוּר כְּזַיִת וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

כְּזַיִת הָאָמוּר בְּכָל מָקוֹם — אֵינוֹ לֹא קָטָן וְלֹא גָּדוֹל, אֶלָּא בֵּינוֹנִי, וְזֶה זַיִת הַנִּקְרָא "אֲגוּרִי", שֶׁשִּׁמְנוֹ אָגוּר בְּתוֹכוֹ.

וְשִׁעוּרוֹ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כַּחֲצִי בֵּיצָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא פָּחוֹת מְעַט מִשְּׁלִישׁ, לְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שס"ח שֶׁמְּזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת שֶׁל עֵרוּב שֶׁהוּא י"ח גְּרוֹגָרוֹת יֵשׁ בָּהֶן כְּשִׁשָּׁה בֵּיצִים, אִם כֵּן הַגְּרוֹגֶרֶת הוּא שְׁלִישׁ בֵּיצָה, וְהַזַּיִת הוּא קָטָן מֵהַגְּרוֹגֶרֶת. וּלְפִי סָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, הַי"ח גְּרוֹגָרוֹת שֶׁל שְׁנֵי סְעוּדוֹת שֶׁל עֵרוּב הוּא יוֹתֵר מִי"ח חֲצָאֵי בֵּיצָה.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן שס"ח וְת"ט שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ יוֹתֵר מִכְּשִׁשָּׁה בֵּיצִים

לְעֵרוּב, לְפִי שֶׁהָעֵרוּב הוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְהוֹלְכִין בּוֹ לְהָקֵל. וְאִם כֵּן בְּמָרוֹר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁשִּׁעְבְּדוּ בִּכְזַיִת — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁהוּא פָּחוֹת מִעַט מִשְּׁלִישׁ בֵּיצָה.

אֲבָל בְּמַצָּה שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

אֲבָל לְעִנְיַן בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁשִּׁעְבְּדוּ בִּכְזַיִת — סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, וְלֹא יְבָרֵךְ עַד שֶׁיֹּאכַל כַּחֲצִי בֵּיצָה.

וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס עַצְמוֹ לִידֵי סְפֵק בְּרָכָה, וְיֹאכַל כַּחֲצִי בֵּיצָה אוֹ הַרְבֵּה פָּחוֹת מִשְּׁלִישׁ בֵּיצָה בְּדָבָר שֶׁאֵין צָרִיךְ כְּזַיִת.

וְכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר לְדַקְדֵּק בִּשְׁאָר דָּבָר שֶׁשִּׁעְבּוּר גָּדוֹל הוּא קֻלָּא וְשִׁעְבּוּר קָטָן הוּא חֻמְרָא, כְּגוֹן בְּעוּר חָמֵץ, עַיֵּן סִימָן תמ"ב וְתמ"ד:

ב צָרִיךְ לִזָּהֵר כְּשֶׁמְּשַׁעֵר כְּזַיִת בִּירָקוֹת שֶׁיּוֹצֵא בָּהֶם יְדֵי חוֹבַת מָרוֹר, שֶׁיְּמַעֵךְ הָאֲוִיר שֶׁבֵּין עֲלֵי הַיְּרָקוֹת וִישַׁעֵר שִׁעוּר כְּזַיִת בַּיְּרָקוֹת עַצְמָם וְלֹא בָּאֲוִיר שֶׁבֵּינֵיהֶם. וְכֵן אִם יֵשׁ חָלָל בַּמַּצָּה — אֵין הֶחָלָל מִצְטָרֵף לִכְזַיִת, וְצָרִיךְ לְמַעֲכוֹ.

(אֲבָל אִם אֵין חָלָל בַּמַּצָּה, אֲפִלּוּ הִיא רַכָּה וַעֲשׂוּיָה כִּסְפוֹג — אֵין צָרִיךְ לְמַעֲכוֹ).

סימן תפז

א סֵדֶר תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל פֶּסַח וּבוֹ ח' סְעִיפִים:

בְּכָל יָמִים טוֹבִים עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה, מִתְפַּלֵּל שְׁלֹשָׁה בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת וּשְׁלֹשָׁה אַחֲרוֹנוֹת וּבִרְכַּת קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בָּאֶמְצַע, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּזְכֹּר עִנְיַן קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בִּתְחִלַּת הַבְּרָכָה, וּבְסוֹפָהּ סָמוּךְ לַחֲתִימָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֵעֵין חֲתִימָה סָמוּךְ לַחֲתִימָה, וְיַחְתֹּם "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים", לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם מְקַדְּשִׁין הַזְּמַנִּים עַל פִּי קְבִיעוּת הַחֳדָשִׁים הַמָּסוּר בְּיָדָם.

וְאַף אִם לֹא אָמַר הַנֹּסַח מַמָּשׁ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים, דְּהַיְנוּ "אַתָּה בְחַרְתָּנוּ כוּ'", "וַתִּתֶּן לָנוּ כוּ'", "וְהַשְׁאִילֵנוּ כוּ'" — יָצָא, וְאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ אִם (הִזְכִּיר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה, כְּגוֹן שֶׁהִתְחִיל הַבְּרָכָה בְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא", שֶׁמַּזְכִּיר שָׁם קְדֻשַּׁת הַיּוֹם: "לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם חַג כוּ'", וְגַם) חָתַם "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים".

אֲבָל אִם (לֹא הִזְכִּיר כְּלָל קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה קֹדֶם הַחֲתִימָה, אוֹ אֲפִלּוּ אָמַר כָּל הַנֹּסַח שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים, אֶלָּא שֶׁבַּחֲתִימָה) טָעָה וְלֹא אָמַר "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים", אֶלָּא חָתַם בְּעִנְיָן אַחֵר, וַאֲפִלּוּ טָעָה וְחָתַם "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת", אַף עַל פִּי שֶׁגַּם יוֹם טוֹב נִקְרָא שַׁבָּת, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁשִּׁנָּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בְּעִקַּר עִנְיַן הַבְּרָכָה — לֹא יָצָא, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ אוֹתָהּ בְּרָכָה אִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי דִּבּוּר אַחַר חֲתִימָתוֹ. אֲבָל אִם נִזְכַּר בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר — יַחֲזֹר וְיֹאמַר מִיָּד "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים", וְלֹא יַחֲזֹר לָרֹאשׁ:

ב אֲבָל מִי שֶׁטָּעָה וְהִתְפַּלֵּל י"ח שֶׁל חֹל בְּיוֹם טוֹב, אִם הִזְכִּיר יוֹם טוֹב בִּבְרָכָה אַחַת מֵהֶן, כְּגוֹן שֶׁאָמַר "יַעֲלֶה וְיָבֹא" בָּעֲבוֹדָה, וְהִזְכִּיר שָׁם יוֹם טוֹב זֶה — יָצָא, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר יוֹם טוֹב בְּשׁוּם חֲתִימָה, לְפִי שֶׁלֹּא שִׁנָּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ בְּעִקַּר עִנְיַן הָעֲבוֹדָה, שֶׁהֲרֵי מִן הַדִּין הָיָה רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל כָּל י"ח בְּיוֹם טוֹב וְשַׁבָּת כְּמוֹ בְּחֹל רַק לְהַזְכִּיר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בִּבְרָכָה אַחַת מֵהֶן, אֶלָּא שֶׁהַחֲכָמִים הֵקִלּוּ עַל הָאָדָם וְלֹא הִטְרִיחוּהוּ בְּיוֹם טוֹב לְהִתְפַּלֵּל כָּל י"ח, וְקָבְעוּ בָּרָכָה אַחַת בִּלְבַד בְּשִׁבְיל קְדֻשַּׁת הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ח. אֲבָל אִם לֹא הִזְכִּיר בְּשׁוּם בְּרָכָה — לֹא יָצָא, אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי:

ג אִם חָל יוֹם טוֹב בְּשַׁבָּת — צָרִיךְ לְהַזְכִּיר גַּם קְדֻשַּׁת שַׁבָּת בִּתְחִלַּת הַבְּרָכָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיֹּאמַר "וַתִּתֶּן לָנוּ כוּ' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה" כְּפִי נֻסְחָתֵנוּ, אוֹ "אֶת יוֹם הַמָּנוֹחַ הַזֶּה" כְּפִי נֻסְחָאוֹת אֲחֵרִים, וְסָמוּךְ לַחֲתִימָה צָרִיךְ לוֹמַר: "שַׁבָּת וּמוֹעֲדֵי כוּ'", וְיַחְתֹּם "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים" כְּפִי נֻסְחָתֵנוּ, אוֹ "יִשְׂרָאֵל" בִּלֹּא וָא"ו כְּפִי נֻסְחָאוֹת אֲחֵרִים. אֲבָל לֹא יַחְתֹּם "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַשַּׁבָּת וְהַזְּמַנִּים", לְפִי שֶׁהַשַּׁבָּת הִיא קְדוּשָׁה מֵאֵלֶיהָ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל.

וְאִם לֹא (אָמַר "אַתָּה בְחַרְתָּנוּ" כְּלָל, אֶלָּא הִתְחִיל בְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא", אִם הִזְכִּיר בּוֹ שַׁבָּת — יָצָא. אֲבָל אִם לֹא) הִזְכִּיר שַׁבָּת בַּחֲתִימָה, אַף שֶׁאָמַר "אַתָּה בְחַרְתָּנוּ" וְהִזְכִּיר בּוֹ שַׁבָּת, וְגַם הִזְכִּירוֹ בְּיַעֲלֶה וְיָבֹא — לֹא יָצָא, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ אִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי דִּבּוּר. וְכֵן הַדִּין אִם טָעָה וְחָתַם בְּשַׁבָּת בִּלְבַד.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאִם חָתַם בְּיוֹם טוֹב בִּלְבַד אוֹ בְּשַׁבָּת בִּלְבַד — יָצָא, כֵּיוָן

שֶׁכְּבָר הִזְכִּיר שְׁנֵיהֶם בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה קֹדֶם הַחֲתִימָה. אַף שֶׁלֹּא הִזְכִּיר שְׁנֵיהֶם בַּחֲתִימָה אֶלָּא אֶחָד מֵהֶן — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם בְּדִיעֲבַד, שֶׁהֲרֵי מִי שֶׁהִתְפַּלֵּל י"ח שֶׁל חֹל, אִם הִזְכִּיר יוֹם טוֹב בְּאַחַת מֵהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָתַם בָּהּ בְּיוֹם טוֹב — יָצָא בְּדִיעֲבַד, לְפִי שֶׁלֹּא שִׁנָּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בְּנֹסַח חֲתִימַת הַבְּרָכָה כְּשֶׁאוֹמְרָהּ בְּחֹל וְהָיְתָה רְאוּיָה גַּם כֵּן בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, אִם כֵּן הוּא הַדִּין כְּשֶׁחָתַם בְּיוֹם טוֹב בִּלְבַד — הֲרֵי לֹא שִׁנָּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בְּנֹסַח חֲתִימַת הַבְּרָכָה בְּכָל יוֹם טוֹב. וְאַף שֶׁלֹּא הִזְכִּיר בָּהּ שַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי כְּבָר הִזְכִּירוֹ בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה, וְגַם חֲתָמָהּ בְּמַטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ בּוֹ חֲכָמִים בְּכָל יוֹם טוֹב, וְגַם הַיּוֹם הוּא יוֹם טוֹב. וְכֵן כְּשֶׁחָתַם בְּשַׁבָּת בִּלְבַד — הֲרֵי חָתַם בְּמַטְבֵּעַ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים בְּכָל שַׁבָּת, וְגַם הַיּוֹם שַׁבָּת הוּא, וְגַם יוֹם טוֹב הִזְכִּיר כְּבָר בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה.

וְטוֹב לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם שֶׁלֹּא לַחֲזֹר לָרֹאשׁ, שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס עַצְמוֹ לִידֵי סְפֵק בְּרָכָה לְבַטָּלָה:

ד כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת — אֵין הַשְׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר לוֹמַר בִּרְכַּת מֵעֵין שֶׁבַּע אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְקְנָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל אוֹתוֹ שֶׁאֵחַר לָבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁיִּסְמֹךְ אֶת תְּפִלָּתוֹ בְּעוֹד שֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר בְּרָכָה זוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁאַר לְבַדּוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁלֹּא יֵזֵק שָׁם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ח, וְלֵיל פֶּסַח אֵין צָרִיךְ לָזֶה, כִּי הוּא "לֵיל שִׁמֻּרִים" מִן הַמַּזִּיקִין:

ה כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שַׁבָּת בְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא", כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִזְכִּירוֹ פַּעַם אַחַת בְּ"וַתִּתֶּן לָנוּ" — לָמָּה יַחֲזֹר וְיַזְכִּירֵנוּ בְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא"? שֶׁהֲרֵי "יַעֲלֶה וְיָבֹא" לֹא נִתְקַן כְּלָל בִּשְׁבִיל שַׁבָּת, אֶלָּא בִּשְׁבִיל יוֹם טוֹב.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהַזְכִּירוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא" כְּמוֹ שֶׁחוֹזֵר וּמַזְכִּיר בּוֹ יוֹם טוֹב (שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת שֶׁאֵין מַזְכִּירִין שַׁבָּת בְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא", מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ה).

וְכִסְבָרָא זוֹ יֵשׁ לִנְהֹג לְכַתְּחִלָּה, שֶׁהֲרֵי אַף לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אֵין שׁוּם חֲשַׁשׁ אִסּוּר אִם חוֹזֵר וּמַזְכִּירוֹ, וְלַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה צָרִיךְ לְהַזְכִּיר — נִמְצָא כְּשֶׁמַּזְכִּיר יוֹצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם.

אֲבָל בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שַׁבָּת בְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא", כֵּיוָן שֶׁכְּבָר אָמַר "רְצֵה" בְּשַׁבְּיל שַׁבָּת — לָמָּה יַזְכִּירֵנוּ פַּעַם ב'? הֲרֵי גַּם יוֹם טוֹב אֵינוֹ מַזְכִּיר בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן כִּי אִם פַּעַם אֶחָד בִּלְבַד, דְּהַיְנוּ בְּ"יַעֲלֶה וְיָבֹא", שֶׁנִּתְקַן בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בִּשְׁבִיל יוֹם טוֹב בִּלְבַד

וְלֹא בִּשְׁבִיל שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְקַן "רְצֵה" בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן בִּשְׁבִיל שַׁבָּת בִּלְבַד וְלֹא בִּשְׁבִיל יוֹם טוֹב:

ו כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת — נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לוֹמַר שְׁנֵי פְּעָמִים "בְּאַהֲבָה", דְּהַיְנוּ "וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה כוּ' בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ כוּ'". אֲבָל כְּשֶׁחָל בְּחֹל אוֹמְרִים פַּעַם אַחַת בִּלְבַד, דְּהַיְנוּ "בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה כוּ'", "אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה זְמַן חֵרוּתֵנוּ כוּ'".

בְּקָצָת מְדִינוֹת אוֹמְרִים: "אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה, אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה, זְמַן חֵרוּתֵנוּ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם כוּ'". וּבְמוֹסָף שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד נוֹהֲגִין שָׁם לוֹמַר: "אֶת יוֹם מִקְרָא קֹדֶשׁ כוּ'", וְלֹא "יוֹם טוֹב", לְפִי שֶׁחֹל הַמּוֹעֵד אֵינוֹ נִקְרָא יוֹם טוֹב. וּלְפִיכָךְ אֵין לוֹמַר בְּחֹל הַמּוֹעֵד בְּבִרְכַת הַמָּזוֹן: "הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב":

ז נוֹהֲגִין שֶׁאֵין הַשְׁלִיחַ צִבּוּר מְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּלֵיל פֶּסַח אַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְקַדֵּשׁ שָׁם בְּכָל לֵיל יוֹם טוֹב וְשַׁבָּת כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ יַיִן בְּבֵיתוֹ לְקַדֵּשׁ עָלָיו, מִכָּל מָקוֹם בְּלֵיל פֶּסַח אֵין צָרִיךְ לָזֶה, שֶׁאֵין עָנִי בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּלֵילָה זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ב.

וְאַף אִם אֵרַע שֶׁאֵין יַיִן בָּעִיר וְלֹא שׁוּם מַשְׁקֶה שֶׁהוּא חֲמַר מְדִינָה כִּי אִם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּלְבַד — אַף עַל פִּי כֵן אֵין לְקַדֵּשׁ עָלָיו בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּדֵי לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָם, שֶׁהֲרֵי הֵם אֵינָם יוֹצְאִים בְּקִדּוּשׁ זֶה כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ בִּמְקוֹם סְעוּדָתָם, וּצְרִיכִים הֵם לַחֲזֹר וּלְקַדֵּשׁ בְּבֵיתָם עַל הַפַּת. וְאֵין מְקַדְּשִׁין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּכָל לֵיל יוֹם טוֹב וְשַׁבָּת אֶלָּא שֶׁלֹּא לְבַטֵּל תַּקָּנַת קַדְמוֹנִים שֶׁתִּקְנוּ לְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ מְצוּיִים אוֹרְחִים לִשְׁבֹּת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֶאֱכֹל שָׁם סְעוּדָתָם, וּכְשֶׁאֵין לָהֶם יַיִן הֵם יוֹצְאִים בְּקִדּוּשׁ שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁהוּא בִּמְקוֹם סְעוּדָתָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ט. וּבְלֵיל פֶּסַח לֹא תִּקְנוּ מֵעוֹלָם לְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי כְּלָל שֶׁלֹּא יִהְיֶה יַיִן לְהָאוֹרְחִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין עָנִי בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ ד' כּוֹסוֹת:

ח יֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לִגְמֹר הַהַלֵּל בְּצִבּוּר בִּבְרָכָה תְּחִלָּה וְסוֹף בְּלֵיל רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, וְכֵן בְּלֵיל שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת. וְאֵין נוֹהֲגִין כֵּן בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, שֶׁאֵין אָנוּ קוֹרִין כְּלָל הַהַלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּלֵילָה זֶה:

סימן תפח

א **סֵדֶר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁל פֶּסַח וּבוֹ ח' סְעִיפִים**:

בְּכָל יָמִים טוֹבִים שַׁחֲרִית וְעַרְבִית נוֹהֲגִין לִקְרוֹת הַמְּזְמוֹרִים שֶׁמּוֹסִיפִים בְּשַׁבָּת בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה. וְיֵשׁ שֶׁמַּדְלְגִין "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת" וּמַתְחִילִין "טוֹב לְהוֹדוֹת לַה' וְגוֹ'". וְאֵין נוֹהֲגִין כֵּן בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ, לְפִי שֶׁגַּם יוֹם טוֹב נִקְרָא שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ וְגוֹ'":

ב בְּכָל שָׁלֹשׁ רְגָלִים צָרִיךְ לִגְמֹר הַהַלֵּל בַּיּוֹם, וּלְבָרֵךְ עָלָיו: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרוֹת הַהַלֵּל", לְפִי שֶׁהוּא מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִתַּקָּנַת הַנְּבִיאִים.

וְאֵין מְבָרְכִין "לִגְמֹר הַהַלֵּל", שֶׁמָּא יְדַלֵּג תֵּבָה אַחַת אוֹ אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת וְנִמְצָא שֶׁבֵּרַךְ לְבַטָּלָה, שֶׁהֲרֵי לֹא גָּמְרוּ כֻּלּוֹ. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין לָזֶה וּמְבָרְכִין "לִגְמֹר הַהַלֵּל", לְפִי שֶׁגַּם "לִגְמֹר" הוּא לְשׁוֹן קְרִיאָה. וּמִכָּל מָקוֹם, יוֹתֵר טוֹב לְבָרֵךְ "לִקְרוֹת" כְּמִנְהָגֵנוּ:

ג וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַהַלֵּל, מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, שֶׁאִם לֹא קָרָא מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית — יָכוֹל לִקְרוֹת כָּל הַיּוֹם עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים. וּלְכַתְּחִלָּה לֹא יִקְרְאוּ אוֹתוֹ קֹדֶם נֵץ הַחַמָּה, לְפִי שֶׁעַדַיִן הוּא כְּלַיְלָה בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. וְאִם עָבַר וְקָרָא — יָצָא.

וּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לִקְרוֹתוֹ עִם הַצִּבּוּר מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, כְּדֵי שֶׁיַּעֲנֶה עִמָּהֶם "הוֹדוּ" וְ"אָנָּא" אַחַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר.

וְאִם בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחַר שֶׁהִתְפַּלְּלוּ הַצִּבּוּר שַׁחֲרִית וְעוֹמְדִים לִקְרוֹת הַהַלֵּל וְהוּא לֹא הִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — טוֹב לוֹ שֶׁיִּקְרָא תְּחִלָּה הַהַלֵּל עִם הַצִּבּוּר וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל, אַף בְּאוֹתָן הַיָּמִים שֶׁגַּם הַיָּחִיד גּוֹמֵר בָּהֶם הַהַלֵּל בִּבְרָכָה לְדִבְרֵי הַכֹּל, עַיֵּן סִימָן תכ"ב.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא עוֹמֵד לְאַחַר "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מַתְחִילִין הַהַלֵּל — לֹא יַפְסִיק לִקְרוֹת עִמָּהֶן בְּאוֹתָן הַיָּמִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וּלְעִנְיַן אִם יָכוֹל לְהַפְסִיק בּוֹ לִשְׁאֵלַת שָׁלוֹם בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק אוֹ בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק — דִּינוֹ כְּמוֹ בִּקְרִיאַת שְׁמַע, עַיֵּן סִימָן ס"ו.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיָמִים שֶׁגּוֹמְרִים בָּהֶם הַהַלֵּל, שֶׁבַּיָּמִים הַלָּלוּ קְרִיאָתוֹ הִוא חוֹבָה וּמִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲבָל בְּיָמִים שֶׁאֵין גּוֹמְרִין אוֹתוֹ בָּהֶם, כְּגוֹן בְּשִׁשָּׁה יָמִים

הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל פֶּסַח, כֵּיוָן שֶׁאֵין קְרִיאָתוֹ אֶלָּא מִנְהָג, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"צ, לְפִיכָךְ דִּינוֹ כְּהַלֵּל שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְעִנְיַן הַפְסָקָה, עַיֵּן סִימָן תכ"ב (וְעַיֵּן שָׁם אִם שָׁהָה בְּאֶמְצַע הַהַלֵּל כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלּוֹ בְּיָמִים שֶׁגּוֹמְרִין אוֹ בְּיָמִים שֶׁאֵין גּוֹמְרִין):

ד אֶפְלוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם יְכוֹלִין לִקְרוֹת הַהַלֵּל כְּאֶחָד וּשְׁאָר הַצִּבּוּר שׁוֹמְעִין וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָן בִּשְׁמִיעָה. וְאַף שֶׁשְּׁנֵי קוֹלוֹת הַיּוֹצְאִים כְּאֶחָד אֵין שׁוֹמְעִין יָפֶה אֶפְלוּ אֶחָד מֵהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קמ"א, מִכָּל מָקוֹם הַהַלֵּל הוּא חָבִיב עַל הַצִּבּוּר וְנוֹתְנִין דַּעְתָּם יָפֶה לִשְׁמֹעַ אוֹתוֹ, וְלָכֵן יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ אוֹתוֹ יָפֶה אַף כְּשֶׁהַרְבֵּה קוֹלוֹת יוֹצְאִין מִכָּל אֶחָד.

וּמִטַּעַם זֶה אֵין לִמְחוֹת בְּב' וְג' בַּעֲלֵי בָּתִּים הָאוֹכְלִים בְּבַיִת אֶחָד וּמַמְתִּינִים זֶה עַל זֶה בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם וּמְקַדְּשִׁים כֻּלָּם כְּאֶחָד וּבְנֵי בֵּיתָם שׁוֹמְעִים מֵהֶם וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם, לְפִי שֶׁהַקִּדּוּשׁ הוּא חָבִיב עֲלֵיהֶם וְנוֹתְנִים דַּעְתָּם יָפֶה לִשְׁמֹעַ אוֹתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם יוֹתֵר טוֹב שֶׁלֹּא יַמְתִּינוּ זֶה עַל זֶה:

ה מִשֶּׁה תִּקֵּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין חֲמִשָּׁה גְּבָרִי בְּכָל יוֹם טוֹב מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל יוֹם, וְרֶמֶז לָזֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁתִּקֵּן לָהֶם שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּזְמַנּוֹ.

וְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תִּקְּנוּ לְהַפְטִיר בַּנָּבִיא בְּכָל יוֹם טוֹב בְּעִנְיָנוֹ שֶׁל יוֹם, וְחַכְמֵי הַמִּשְׁנָה וְהַגְּמָרָא בֵּרְרוּ עִנְיַן כָּל יוֹם וְיוֹם בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים, וְסִדְּרוּ לָנוּ לִקְרוֹת בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח חֲמִשָּׁה גְּבָרֵי בְּפָרָשַׁת "מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן וְגוֹ'", וּמַפְטִיר בְּפֶסַח גִּלְגָּל בִּיהוֹשֻׁעַ. יֵשׁ מַתְחִילִין מִן "בָּעֵת הַהִיא וְגוֹ'", וְיֵשׁ מַתְחִילִין "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם הִתְקַדָּשׁוּ", וְכֵן נוֹהֲגִין עַכְשָׁו.

(וְאִם יָכוֹל לְהוֹסִיף בְּיוֹם טוֹב עַל מִנְיַן הַקְּרוּאִים, נִתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ב):

ו הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא צָרִיךְ שֶׁיִּקְרָא בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה קֹדֶם הַהַפְטָרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ב.

וּבִימֵי חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה וְהַגְּמָרָא הָיָה קוֹרֵא בַּתּוֹרָה בְּעִנְיָנוֹ שֶׁל יוֹם וְהָיָה עוֹלֶה לְמִנְיַן ה' גְּבָרִי.

וְרַבָּנָן סְבוֹרָאֵי תִּקְּנוּ, וְכֵן הִנְהִיגוּ הַגְּאוֹנִים אַחֲרֵיהֶם, שֶׁיִּקְרָא הַמַּפְטִיר בְּפָרָשַׁת הַמּוֹסָפִין שֶׁבְּפִנְחָס. וְסָמְכוּ לָהֶם עַל מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁאָמַר אַבְרָהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם אֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ, מַה יְהֵא עַל בָּנַי כְּשֶׁיַּחְטְאוּ, שֶׁמָּא אַתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם כְּדוֹר הַמַּבּוּל וְהַפְּלָגָה? אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: כְּבָר תִּקַּנְתִּי לָהֶם סֵדֶר קָרְבָּנוֹת, כָּל זְמַן שֶׁקּוֹרִין בָּהֶם — מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיהֶם כְּאִלּוּ מַקְרִיבִין לְפָנַי קָרְבָּן, וּמוֹחֵל אֲנִי עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם.

וּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהוֹצִיא שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרוֹת, אֶחָד לְעַנְיָנוֹ שֶׁל יוֹם וְהַשְּׁנִיָּה לְמַפְטִיר. וְלֹא דַּי בְּסֵפֶר תּוֹרָה אֶחָד וְלִגְלֵל אַחַר כָּךְ עַד פָּרָשַׁת הַמּוּסָפִין, לְפִי שֶׁאֵין גּוֹלְלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצִבּוּר מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קמ"ד, עַיֵּן שָׁם:

ז נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁהַצִּבּוּר מַזְכִּיר הַגֶּשֶׁם בִּתְפִלַּת מוּסָף יוֹם א' שֶׁל פֶּסַח, וְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֵינוֹ מַזְכִּיר בַּחֲזָרַת הַתְּפִלָּה, וּלְאַחַר שֶׁפָּסַק הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְהַזְכִּיר — גַּם הַצִּבּוּר אֵין מַזְכִּירִין מִתְּפִלַּת הַמִּנְחָה וְאֵילָךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ד עַיֵּן שָׁם.

וְאַף הַיָּחִיד שֶׁאַחַר תְּפִלַּת הַמּוּסָף עַד לְאַחַר שֶׁפָּסַק הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְהַזְכִּיר — גַּם הוּא לֹא יַזְכִּיר עוֹד, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר עַיֵּן שָׁם:

ח בְּכָל תְּפִלַּת הַמּוּסָפִין נָהֲגוּ לְהַזְכִּיר קָרְבְּנוֹת הַיּוֹם כְּמוֹ שֶׁהֵם כְּתוּבִים בַּתּוֹרָה, וְקוֹרֵא אוֹתָם הַפְּסוּקִים מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר, עַיֵּן סִימָן מ"ט. וְאִם לֹא הִזְכִּיר, כֵּיוָן שֶׁאָמַר "כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ" — יָצָא. וְכֵן נוֹהֲגִין אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה בְּמִקְצָת מְדִינוֹת בְּשֶׁלֹּשׁ רְגָלִים וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקצ"א. אֲבָל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִין לְאָמְרָם לְכַתְּחִלָּה אֲפִלּוּ בְּשֶׁלֹּשׁ רְגָלִים וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם:

סימן תפט

א סֵדֶר תְּפִלַּת לֵיל שֵׁנִי שֶׁל פֶּסַח וּסְפִירַת הָעֹמֶר וּבוֹ ל' סְעִיפִים:

מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁיִּסְפֹּר כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת יָמִים מִיּוֹם הֲבָאַת קָרְבַּן הָעֹמֶר, שֶׁנֶּאֱמַר "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה", וְאוֹמֵר "שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפָּר לָךְ וְגוֹ'", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: "תִּסְפָּר לָךְ", יָכוֹל בְּבֵית דִּין, כְּמוֹ בְּיוֹבֵל שֶׁסּוֹפְרִין בְּבֵית דִּין שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת שָׁנִים וּמַקְדִּישִׁין שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים לַיּוֹבֵל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם", כְּדֵי לְסָפְרָהּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְאֵין הַצִּבּוּר אוֹ שְׁלִיחַ צִבּוּר יְכוֹלִים לִסְפֹּר בְּעַד כֻּלָּם. אַף אִם אֶחָד מְצַוֶּה לַחֲבֵרוֹ שֶׁיִּסְפֹּר בִּשְׁבִילוֹ וַעֲשָׂאוֹ שְׁלִיחַ לְכָךְ — אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּשֶׁלֹּא שָׁמַע הַסְּפִירָה

מִפִּי חֲבֵרוֹ.

אֲבָל אִם הוּא בְּעַצְמוֹ שָׁמַע הַסְפִּירָה מִפִּי חֲבֵרוֹ, אִם נִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעָה זוֹ, וְגַם חֲבֵרוֹ הַמַּשְׁמִיעַ נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיאוֹ — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ הוּא כְּאוֹמֵר. וְהוּא שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַמְחַיֵּב בְּמִצְוָה זוֹ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ שֶׁתְּהֵא סְפִירָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מַמָּשׁ, שֶׁכָּל אֶחָד יִסְפֹּר בְּעַצְמוֹ. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְכַתְּחִלָּה, שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ עַל שְׁמִיעַת הַסְּפִירָה מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר.

אֲבָל הַבְּרָכָה יָכוֹל לִשְׁמֹעַ מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְכַתְּחִלָּה אַף אִם הוּא יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ, שֶׁעֲשָׂרָה שֶׁעוֹשִׂין מִצְוָה בְּבַת אַחַת — יָכוֹל אֶחָד מֵהֶן לְבָרֵךְ בִּשְׁבִיל כֻּלָּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ח'. וְאַחַר שֶׁשָּׁמַע הַבְּרָכָה יִסְפֹּר מִיָּד:

ב נָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִים מִמִּצְוָה זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא. וּבְמִקְצָת מְדִינוֹת שָׁמוּ הַנָּשִׁים מִצְוָה זוֹ עֲלֵיהֶם חוֹבָה. וְאֵין חֲשַׁשׁ אִסּוּר בְּמַה שֶׁהֵן מְבָרְכוֹת עָלֶיהָ אַף שֶׁהֵם פְּטוּרוֹת מִמֶּנָּה, עַיֵּן סִימָן י"[ז].

וּמִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם וְאֵין מַקְרִיבִין הָעֹמֶר — אֵין מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת כְּלָל מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁתִּקְּנוּ "זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ". וְכֵן עִקַּר. וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל מַה שֶּׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים תִּקְּנוּ כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, וְאֵין חִלּוּק בֵּינֵיהֶם אֶלָּא בַּדְּבָרִים שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ג זְמַן הַקְרָבַת הָעֹמֶר הוּא בְּט"ז בְּנִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ וְגוֹ'". וְקִבְּלוּ חֲכָמִים שֶׁזֶּה הוּא מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּמִיּוֹם זֶה עַצְמוֹ מַתְחִילִין לִסְפֹּר וְלֹא מִיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר "מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה תָּחֵל לִסְפֹּר וְגוֹ'", הָא לְמַדְתָּ שֶׁזְּמַן הַסְּפִירָה הוּא בִּזְמַן רֹאשִׁית הַקְּצִירָה, דְּהַיְנוּ בִּזְמַן קְצִירַת הָעֹמֶר, וּקְצִירָתוֹ הוּא קֹדֶם הֲבָאָתוֹ וְלֹא אַחַר כָּךְ.

וְאִי אֶפְשָׁר לְהַתְחִיל הַסְּפִירָה בְּיוֹם הֲבָאָתוֹ מַמָּשׁ (וְאֵין הָעֹמֶר קָרֵב אֶלָּא בַּיּוֹם מַמָּשׁ), שֶׁנֶּאֱמַר "תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה", וְאֵין אַתָּה מוֹצֵא "תְּמִימֹת" אֶלָּא כְּשֶׁמַּתְחִיל לִסְפֹּר בָּעֶרֶב, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּתְחִיל הוּא לִסְפֹּר יוֹם הָרִאשׁוֹן בְּלֵיל ט"ז קֹדֶם אוֹר הַבֹּקֶר. וְהוּא הַדִּין סְפִירַת

שְׁאָר הַיָּמִים שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא בַּלַּיְלָה, שֶׁמִּן הַסְּתָם סְפִירַת כָּל הַיָּמִים הֵם שָׁוִין.
וְכָל הַלַּיְלָה כָּשֵׁר לִסְפִירַת הָעֹמֶר, שֶׁאִם שָׁכַח וְלֹא סָפַר בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר — חַיָּב לִסְפֹּר. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לִסְפֹּר בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית.
וְקֹדֶם שֶׁיִּסְפֹּר בַּלַּיְלָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין עַל כָּל הַמִּצְוֹת, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים.
אֲבָל אִם שָׁכַח לִסְפֹּר בַּלַּיְלָה וְנִזְכַּר בַּיּוֹם — יִסְפֹּר בְּלֹא בְּרָכָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם לֹא נִקְצַר הָעֹמֶר בַּלַּיְלָה קוֹצְרִין אוֹתוֹ בַּיּוֹם, וּלְפִיכָךְ אִם שָׁכַח אוֹ הֵזִיד וְלֹא סָפַר בַּלַּיְלָה — חַיָּב לִסְפֹּר בַּיּוֹם וּלְבָרֵךְ, וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה, לְפִיכָךְ יִסְפֹּר בְּלֹא בְּרָכָה, שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

ד הַסְּפִירָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ מְעֻמָּד, שֶׁנֶּאֱמַר "בַּקָּמָה", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: אַל תִּקְרָא "בַּקָּמָה" אֶלָּא "בְּקוֹמָה" תָּחֵל לִסְפֹּר. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם מָנָה מְיֻשָּׁב — יָצָא, לְפִי שֶׁדָּרְשָׁה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא:

ה מִן הַתּוֹרָה צָרִיךְ לִמְנוֹת הַיָּמִים וְגַם הַשָּׁבוּעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", כְּלוֹמַר עַד חֲמִשִּׁים, וְאוֹמֵר "שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת תִּסְפָּר לָךְ", כֵּיצַד יִסְפֹּר שְׁנֵיהֶם? כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְשִׁבְעָה יָמִים יֹאמַר: "הַיּוֹם שִׁבְעָה יָמִים שֶׁהֵם שָׁבוּעַ אֶחָד", וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר יֹאמַר: "הַיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם שֶׁהֵם שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת", וְכֵן בְּשְׁאָר כָּל סוֹף שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה:

ו אֲבָל בַּיָּמִים שֶׁבֵּין כָּל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ, דְּהַיְנוּ מִיּוֹם ח' עַד יוֹם י"ג וְעַד בְּכְלָל, וּמִיּוֹם ט"ו עַד יוֹם עֶשְׂרִים, וְכֵן הַיָּמִים שֶׁבֵּין שְׁאָר הַשָּׁבוּעוֹת — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לִמְנוֹת בָּהֶן הַשָּׁבוּעוֹת אֶלָּא הַיָּמִים בִּלְבַד, כְּגוֹן בְּיוֹם ח' יֹאמַר: "הַיּוֹם שְׁמוֹנָה יָמִים", וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר "שֶׁהֵם שָׁבוּעַ אֶחָד וְיוֹם אֶחָד".
וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְהַפּוּךְ, בְּיוֹם ח' יֹאמַר: "הַיּוֹם שָׁבוּעַ אֶחָד וְיוֹם אֶחָד", וּבְיוֹם ט"ו יֹאמַר: "הַיּוֹם ב' שָׁבוּעוֹת וְיוֹם אֶחָד".
וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר בָּהֶם סְכוּם הַיָּמִים וְהַשָּׁבוּעוֹת, כְּגוֹן בְּיוֹם ח' יֹאמַר: "שְׁמוֹנָה יָמִים שֶׁהֵם שָׁבוּעַ אֶחָד וְיוֹם אֶחָד", וְכֵן בְּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים צָרִיךְ לוֹמַר סְכוּם כָּל הַיָּמִים

וְהַשָּׁבוּעוֹת וּמִנְיַן הַיָּמִים הָעוֹדְפִים עַל הַשָּׁבוּעַ. וְכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאֵין לְשַׁנּוֹת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם טָעָה וּמָנָה בְּאַחַת מִכ' הַסְּפִירוֹת (הָרִאשׁוֹנוֹת) בַּיָּמִים שֶׁבְּאֶמְצַע הַשָּׁבוּעוֹת — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִסְפֹּר בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁהַסְּפִירָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְאַף בַּיָּמִים שֶׁהֵם סוֹפֵי הַשָּׁבוּעוֹת, כְּגוֹן יוֹם ז' וְי"ד וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אִם טָעָה וְלֹא מָנָה אֶלָּא הַיָּמִים בִּלְבַד וְלֹא הִזְכִּיר הַשָּׁבוּעוֹת כְּלָל — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִסְפֹּר בַּזְּמַן הַזֶּה, שֶׁהַסְּפִירָה אֵינָהּ אֶלָּא "זֵכֶר", וְכֵיוָן שֶׁסָּפַר הַיָּמִים — יָצָא.

אֲבָל אִם סָפַר שָׁבוּעוֹת בִּלְבַד, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: "הַיּוֹם שָׁבוּעַ אֶחָד" אוֹ "שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת", וְלֹא הִזְכִּיר מִנְיַן הַיָּמִים — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִסְפֹּר, לְפִי שֶׁעִקַּר הַסְּפִירָה הוּא מִנְיַן הַיָּמִים, שֶׁבְּמִנְיַן הַיָּמִים בִּלְבַד יְכוֹלִין לִסְפֹּר כָּל הַמ"ט יוֹם, אֲבָל בְּמִנְיַן הַשָּׁבוּעוֹת בִּלְבַד בְּלֹא הַזְכָּרַת שׁוּם מִנְיַן יָמִים אִי אֶפְשָׁר לִסְפֹּר אֶלָּא הַיָּמִים שֶׁהֵם סוֹפֵי הַשָּׁבוּעוֹת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף אִם מָנָה הַיָּמִים לְבַד צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִסְפֹּר, שֶׁכָּל מַה שֶּׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים תִּקְּנוּ כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה. וְיֵשׁ לְחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לַחֲזֹר וְלִסְפֹּר בְּלֹא בְּרָכָה:

ז אִם סָפַר בְּאוֹתִיּוֹת א"ב שֶׁאָמַר: "הַיּוֹם יוֹם אֶלֶ"ף", אוֹ "יוֹם ב'", אוֹ "ג' יָמִים" — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא יָצָא. וְיֵשׁ לָחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לַחֲזֹר וְלִסְפֹּר בְּלֹא בְּרָכָה.

אִם לֹא אָמַר "הַיּוֹם", אֶלָּא מָנָה סְתָם: כָּךְ וְכָךְ יָמִים לָעֹמֶר — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִסְפֹּר בִּבְרָכָה, דְּכֵיוָן שֶׁאָמַר: כָּךְ וְכָךְ יָמִים, הֲרֵי לֹא סָפַר אֶת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", שֶׁתִּסְפֹּר הַיּוֹם עַצְמוֹ, שֶׁיֹּאמַר: הַיּוֹם כָּךְ וְכָךְ.

אֲבָל אִם אָמַר: הַיּוֹם כָּךְ וְכָךְ וְלֹא אָמַר "לָעֹמֶר" — יָצָא, שֶׁמַּעִקַּר הַדִּין אֵין צָרִיךְ לוֹמַר כְּלָל "לָעֹמֶר", אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ כָּךְ לְבָאֵר יָפֶה בַּסְּפִירָה לְאַזְהָרָה דָּבָר סוֹפְרִים, וְאֵין זֶה מְעַכֵּב כְּלָל בְּדִיעֲבַד.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר "בָּעֹמֶר". וְאֵין לְשַׁבֵּשׁ שׁוּם נֻסַּח כִּי שְׁנֵיהֶם נְכוֹנִים.

(וְיֵשׁ נוֹהֲגִין מִטַּעַם הַיְדוּעַ לָהֶם לוֹמַר "לָעֹמֶר" אַחַר מִנְיַן הַיָּמִים קֹדֶם מִנְיַן הַשָּׁבוּעוֹת, כְּגוֹן "הַיּוֹם שְׁמוֹנָה יָמִים לָעֹמֶר שֶׁהֵם שָׁבוּעַ אֶחָד וְיוֹם אֶחָד"):

ח דֶּרֶךְ צַחוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ לוֹמַר "יָמִים" לְשׁוֹן רַבִּים מִשְּׁנַיִם וְעַד עֲשָׂרָה וְעַד בִּכְלָל, אֲבָל מֵאַחַד עָשָׂר וָאֵילָךְ יֹאמַר "יוֹם" לְשׁוֹן יָחִיד. וְטוֹב לוֹמַר מִנְיַן הַמּוּעָט קֹדֶם מִנְיַן הַמְרֻבֶּה, כְּגוֹן "אֶחָד וְעֶשְׂרִים" וְלֹא "עֶשְׂרִים וְאֶחָד". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁדַּרְכָּן לִסְפֹּר מִנְיַן הַמּוּעָט קֹדֶם, אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁדַּרְכָּן לִסְפֹּר מִנְיַן הַמְרֻבֶּה קֹדֶם — יָכוֹל לוֹמַר גַּם בַּסְּפִירָה כְּמִנְהָג מְקוֹמוֹ:

ט "שָׁבוּעַ" הוּא לְשׁוֹן זָכָר, וְלָכֵן יֹאמַר "שָׁבוּעַ אֶחָד" וְלֹא "אַחַת", וּבַשָּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי יֹאמַר "שְׁנֵי" וְלֹא "שְׁתֵּי", וּבַשָּׁבוּעַ הַשְּׁלִישִׁי יֹאמַר "שְׁלִשָּׁה" וְלֹא "שָׁלֹשׁ", וְכֵן בַּשְּׁאָר הַשָּׁבוּעוֹת:

י מַתְּר לִסְפֹּר בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁמֵּבִין, אֲבָל אִם אֵינוֹ מֵבִין הַלָּשׁוֹן שֶׁסּוֹפֵר בּוֹ, אָפִלּוּ סָפַר בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אִם אֵינוֹ מְבִינוֹ — לֹא יָצָא, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הַמִּנְיָן — אֵין זוֹ סְפִירָה כְּלָל:

יא אַחַר הַסְּפִירָה נוֹהֲגִין לוֹמַר: "יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כוּ'", לְפִי שֶׁעַכְשָׁו אֵין אָנוּ סוֹפְרִין אֶלָּא "זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ", וְאֵין בִּסְפִירָה זוֹ עֲשִׂיַּת מִצְוָה כְּלָל, שֶׁהַמִּצְוָה הוּא לִסְפֹּר לָעֹמֶר, וְעַכְשָׁו אֵין לָנוּ עֹמֶר לִסְפֹּר לוֹ, אֶלָּא שֶׁחָכָמִים תִּקְּנוּ לִסְפֹּר "זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ", לְפִיכָךְ מִתְפַּלְּלִין: "שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ" וּנְקַיֵּם הַמִּצְוָה כְּתִקּוּנָהּ.

(וְיֵשׁ נוֹהֲגִין מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם לוֹמַר אַחַר כָּךְ מִזְמוֹר "אֱלֹהִים יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ" וְ"אָנָּא בְּכֹחַ" וְ"רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם"):

יב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לְבָרֵךְ וְלִסְפֹּר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סְפֵק לַיְלָה וּסְפֵק יוֹם הֶעָבָר, וְאִם כֵּן הֵיאַךְ יֹאמַר: "הַיּוֹם שְׁנֵי יָמִים", שֶׁמָּא עֲדַיִן הוּא יוֹם רִאשׁוֹן? מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַסְּפִירָה בַּזְּמַן הַזֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — סְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אֵין לְהַכְנִיס עַצְמוֹ לִידֵי סָפֵק אָפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵין לִסְפֹּר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים שֶׁהוּא לַיְלָה וַדַּאי. וְכֵן עוֹשִׂין הַמְדַקְדְּקִים. וְכֵן רָאוּי לְכָל אָדָם לַעֲשׂוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם, הַמִּנְהָג הֶהָמוֹן עַכְשָׁו כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לִסְפֹּר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת.

וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְדַקְדֵּק לִסְפֹּר בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים וְהוּא מִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם עִם צִבּוּר הַמִּתְפַּלְּלִין עַרְבִית עִם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְסוֹפְרִים בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — טוֹב שֶׁיִּסְפֹּר עִמָּהֶם בְּלֹא בְּרָכָה, וְיַחְשֹׁב בְּדַעְתּוֹ: אִם אֶשְׁכַּח לִסְפֹּר בַּלַּיְלָה הֲרֵינִי סוֹמֵךְ עַל סְפִירָה זוֹ לָצֵאת

בָּהּ יְדֵי חוֹבָתִי, וְאִם לֹא אֶשְׁכַּח בַּלַּיְלָה הֲרֵי דַּעְתִּי עַכְשָׁו שֶׁלֹּא לָצֵאת בִּסְפִירָה זוֹ, שֶׁאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁמִּצְוֹת אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּנָה לָצֵאת בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁמְּכַוֵּן בְּפֵרוּשׁ שֶׁלֹּא לָצֵאת בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ — בְּוַדַּאי אֵינוֹ יוֹצֵא בְּעַל כָּרְחוֹ, וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁיִּזְכֹּר בַּלַּיְלָה יִסְפֹּר בִּבְרָכָה.

אֲבָל אִם לֹא הִתְנָה בְּדַעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁלֹּא לָצֵאת בִּסְפִירָה זוֹ כְּשֶׁיִּזְכֹּר בַּלַּיְלָה, אֲלָא סָפַר סְתָם, אַף שֶׁלֹּא בֵּרַךְ עַכְשָׁו וְגַם לֹא עָנָה "אָמֵן" אַחַר בִּרְכַּת הַצְּבּוּר — לֹא יְבָרֵךְ כְּשֶׁיִּסְפֹּר בַּלַּיְלָה, שֶׁמָּא הָיָה כְּבָר לַיְלָה כְּשֶׁסָּפַר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וּכְבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ לְהָאוֹמְרִים שֶׁמִּצְוֹת אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּנָה. וְאַף לְהָאוֹמְרִים שֶׁמִּצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּנָה, מִכָּל מָקוֹם הַסְּפִירָה בַּזְּמַן הַזֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּצְוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה.

וַאֲפִלּוּ לֹא סָפַר עִמָּהֶם כְּלָל, אֶלָּא שֶׁשָּׁמַע הַסְּפִירָה מִן אֶחָד (ו)מִן הַצִּבּוּר שֶׁסָּפְרוּ וְלֹא נִתְכַּוֵּן כְּלָל לְהוֹצִיאוֹ, וְגַם הוּא לֹא נִתְכַּוֵּן לָצֵאת בִּשְׁמִיעָה זוֹ, אֶלָּא שָׁמַע לְפִי תֻּמּוֹ — לֹא יְבָרֵךְ כְּשֶׁיִּסְפֹּר בַּלַּיְלָה, שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה מְחַשֵּׁב: אֵין אֲנִי מִתְכַּוֵּן לָצֵאת בִּסְפִירָה זוֹ — אֵין זֶה כְּלוּם, לְהָאוֹמְרִים שֶׁמִּצְוֹת אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּנָה כְּלָל, אֶלָּא אִם כֵּן מְחַשֵּׁב: אֲנִי מִתְכַּוֵּן שֶׁלֹּא לָצֵאת בָּהּ.

וְכָל זֶה הוּא בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲבָל קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — אֵין מְנָהָג כְּלָל לִסְפֹּר.

אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁמַּקְדִּימִין לִגְמֹר תְּפִלַּת עַרְבִית בְּצִבּוּר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — אֵין הַצִּבּוּר סוֹפְרִין כְּלָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֶלָּא כָּל אֶחָד סוֹפֵר בְּבֵיתוֹ כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַזְּמַן.

וְאִם טָעוּ בַּיּוֹם הַמְעֻנָּן וּבֵרְכוּ וְסָפְרוּ וְאַחַר כָּךְ נִתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים וְנוֹדַע שֶׁהָיָה קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — צְרִיכִין לַחֲזוֹר וְלִסְפֹּר, אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ שֵׁנִית אִם כְּשֶׁסָּפְרוּ הָיָה מִפְּלַג הַמִּנְחָה וְאֵילָךְ, שֶׁהֲרֵי מִנְהַג הָעוֹלָם לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית מִפְּלַג הַמִּנְחָה וְאֵילָךְ לְפִי שֶׁסּוֹמְכִין עַל הָאוֹמְרִים שֶׁמִּפְּלַג הַמִּנְחָה וְאֵילָךְ כְּשֵׁם שֶׁהוּא כְּלַיְלָה לְעִנְיַן תְּפִלַּת עַרְבִית לְרַבִּי יְהוּדָה כָּךְ הוּא כְּלַיְלָה לְעִנְיַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית, וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין שֶׁהוּא כְּלַיְלָה לְעִנְיַן סְפִירַת הָעֹמֶר לְרַבִּי יְהוּדָה לְפִי דִּבְרֵיהֶם. וּמִכָּל מָקוֹם, צְרִיכִים לַחֲזוֹר וְלִסְפֹּר כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַזְּמַן, לְפִי שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁמִּפְּלַג הַמִּנְחָה אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלַיְלָה

אֲפִלּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא לְעִנְיַן תְּפִלָּה בְּלִבַּד, אֲבָל לֹא לְעִנְיַן שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁמִּצְוָתָם בַּלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ה:

יג אֲבָל הַמְדַקְדְּקִים לִסְפֹּר בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים שֶׁטָּעוּ בַּיּוֹם הַמְעֻנָּן וְסָפְרוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִסְפֹּר כָּלָל בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים מֵעִקַּר הַדִּין אֲפִלּוּ בְּלֹא בָּרְכָה, לְפִי שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ לְגַמְרֵי מֵעִקַּר הַדִּין בְּמַה שֶׁסָּפְרוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא סְפֵק לַיְלָה, וּסְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל.

(וּמִכָּל מָקוֹם כְּדֵי לָחֹשׁ לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁסְּפִירָה בַּזְּמַן הַזֶּה מִן הַתּוֹרָה — טוֹב לָהֶם שֶׁיַּחְזְרוּ לִסְפֹּר בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים בְּלֹא בָּרְכָה):

יד מִי שֶׁשּׁוֹאֵל אוֹתוֹ חֲבֵרוֹ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת כַּמָּה יְמֵי הַסְּפִירָה בְּלַיְלָה זֶה — יֹאמַר לוֹ: אֶתְמוֹל הָיָה כָּךְ וְכָךְ, שֶׁאִם יֹאמַר לוֹ: הַיּוֹם כָּךְ וְכָךְ — לֹא יוֹכַל הוּא עַצְמוֹ לַחֲזֹר וְלִמְנוֹת בִּבְרָכָה, לְפִי שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמַה שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ: הַיּוֹם כָּךְ וְכָךְ, לְפִי דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ כַּוָּנָה לָצֵאת. אַף שֶׁלֹּא אָמַר "לָעֹמֶר" — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

אֲבָל הַשּׁוֹאֵל יָכוֹל לִסְפֹּר בִּבְרָכָה אַף שֶׁשָּׁמַע כְּבָר הַסְּפוּר מֵהַמְשִׁיב, מִכָּל מָקוֹם בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁמַע הָיָה בְּדַעְתּוֹ לַחֲזֹר וְלִסְפֹּר, שֶׁהֲרֵי בִּשְׁבִיל כָּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ, וְנִמְצָא שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁלֹּא לָצֵאת בִּשְׁמִיעָה זוֹ.

אֲבָל הַמַּשִׁיב לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ בִּשְׁעַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁרוֹצֶה לַחֲזֹר וְלִסְפֹּר שֵׁנִית אַחַר כָּךְ אַף שֶׁבֶּאֱמֶת כֵּן הוּא, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ לְהָאוֹמְרִים שֶׁאֵין צְרִיכוֹת כַּוָּנָה.

אֲבָל אִם לֹא אָמַר לוֹ: הַיּוֹם כָּךְ וְכָךְ, אֶלָּא הֵשִׁיב לוֹ סְתָם: כָּךְ וְכָךְ לָעֹמֶר — לֹא יָצָא בָּזֶה לְדִבְרֵי הַכֹּל, וְיַחְזֹר וְיִסְפֹּר בִּבְרָכָה. וּמִכָּל מָקוֹם, יוֹתֵר טוֹב לוֹמַר: אֶתְמוֹל הָיָה כָּךְ וְכָךְ:

טו וְכָל זֶה כְּשֶׁשּׁוֹאֲלוֹ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲבָל קֹדֶם לָכֵן אַף אִם אָמַר לוֹ: הַיּוֹם כָּךְ וְכָךְ לָעֹמֶר — חוֹזֵר וְסוֹפֵר בִּבְרָכָה, כֵּיוָן שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁאַף מִפְּלַג הַמִּנְחָה וְאֵילָךְ אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלַיְלָה אֶלָּא לְעִנְיַן תְּפִלָּה בִּלְבַד, וְגַם לְהָאוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּלַיְלָה — הֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף מִצְוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים צְרִיכוֹת כַּוָּנָה לָצֵאת בָּהֶן.

(וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה טוֹב לְזַהֵר מִפְּלַג הַמִּנְחָה וְאֵילָךְ שֶׁלֹּא יֹאמַר: הַיּוֹם כָּךְ וְכָךְ):

טז מֵתֵר לְסַפֵּר קֹדֶם תְּפִלַּת עַרְבִית אֲפִלּוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁמּוֹסִיפִין מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם לַיְלָה הוּא וְאֵינוֹ נֶחְשָׁב לְיוֹם הֶעָבָר אֶלָּא לְיוֹם הַמָּחֳרָת. וּמִכָּל מָקוֹם, רָאוּי לְהַקְדִּים תְּפִלַּת עַרְבִית לַסְּפִירָה, שֶׁתְּפִלַּת עַרְבִית הִיא תְּדִירָה וְהַסְּפִירָה אֵינָהּ תְּדִירָה, וְתָדִיר קוֹדֵם לְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר:

יז וְאִם דַּרְכּוֹ לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם וְלִקְרוֹת עַל מִטָּתוֹ כָּל הַג' פָּרָשִׁיוֹת, אַף שֶׁמַּתָּר לוֹ לֶאֱכֹל קֹדֶם קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ה, מִכָּל מָקוֹם בִּימֵי הַסְּפִירָה לֹא יַתְחִיל לֶאֱכֹל אֲפִלּוּ סְעוּדָה קְטַנָּה חֲצִי שָׁעָה קֹדֶם זְמַן סְפִירָה, דְּהַיְנוּ חֲצִי שָׁעָה קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ בִּסְעוּדָתוֹ וְיִמָּנַע מִסְּפִירַת הָעֹמֶר. אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁהַשַּׁמָּשׁ קוֹרֵא לְסַפֵּר סְפִירָה כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַנָּהּ, שֶׁאָז אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ בִּסְעוּדָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ב.

(וַאֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא נָהֲגוּ כֵּן, אִם עָבַר וְהִתְחִיל בִּסְעוּדָה בְּתוֹךְ חֲצִי שָׁעָה סָמוּךְ לִזְמַן הַסְּפִירָה — אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע סְעוּדָתוֹ).

אֲבָל אִם הִתְחִיל הַסְּעוּדָה לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַסְּפִירָה — צָרִיךְ לְהַפְסִיק וְלִסְפֹּר בְּאֶמְצַע סְעוּדָתוֹ לְהָאוֹמְרִים שֶׁסְּפִירָה בַּזְּמַן הַזֶּה הִיא מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רל"ה. וְאַף שֶׁהָעִקָּר כְּהָאוֹמְרִים שֶׁסְּפִירָה בַּזְּמַן הַזֶּה הִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ טֹרַח כְּלָל, דְּהַיְנוּ לְהַפְסִיק מְעַט וְלִסְפֹּר — יֵשׁ לָחֹשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יח אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה יוֹם הוּא בַּסְּפִירָה וּפָתַח וּבֵרַךְ עַל דַּעַת שֶׁיִּסְפֹּר כְּמוֹ שֶׁיִּשְׁמַע מֵחֲבֵרוֹ, וְאַחַר הַבְּרָכָה שָׁתַק וְשָׁמַע מֵחֲבֵרוֹ וְסָפַר כָּמוֹהוּ — יָצָא יְדֵי חוֹבַת הַבְּרָכָה, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ שֵׁנִית קֹדֶם סְפִירָתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעַת בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ עַל אֵיזֶה יוֹם הוּא מְבָרֵךְ:

יט אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְלֹא יְבָרֵךְ עַד שֶׁיּוֹדֵעַ אֵיזֶה יוֹם הוּא מֵהַסְּפִירָה, כְּדֵי שֶׁיֵּדַע עַל מַה הוּא מְבָרֵךְ:

כ אִם בֵּרַךְ עַל דַּעַת לְסַפֵּר "אַרְבָּעָה יָמִים לָעֹמֶר", שֶׁהוּא סָבוּר שֶׁהַיּוֹם יוֹם רְבִיעִי, וּלְאַחַר שֶׁגָּמַר הַבְּרָכָה נִזְכַּר שֶׁהַיּוֹם יוֹם חֲמִישִׁי — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, אֶלָּא סוֹפֵר מִיָּד "חֲמִשָּׁה" עַל סְמַךְ הַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ כְּבָר. אַף עַל פִּי שֶׁהַבְּרָכָה הָיְתָה עַל דַּעַת יוֹם רְבִיעִי — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁדִּבְּרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָן דְּבָרִים לְעִנְיָן זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ט:

כא אִם הָיָה עוֹמֵד בְּיוֹם רְבִיעִי וּבֵרַךְ עַל דַּעַת לִסְפּוֹר "אַרְבָּעָה" וְטָעָה בְּדִבּוּרוֹ וְסָפַר "חֲמִשָּׁה" — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִסְפּוֹר "אַרְבָּעָה", כֵּיוָן שֶׁיָּצָא שֶׁקֶר מִפִּיו, שֶׁהַיּוֹם יוֹם רְבִיעִי הוּא וְהוּא סָפַר "חֲמִשָּׁה" בְּפִיו. אַף שֶׁהָיָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ "אַרְבָּעָה" — אֵין זֶה כְּלוּם, שֶׁמִּצְוֹת הַסְּפִירָה הִיא בַּפֶּה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁחוֹזֵר לִסְפּוֹר "אַרְבָּעָה" (אֶפְלוּ אִם טָעָה בְּתְחִלָּה בְּדַעְתּוֹ, שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁהוּא יוֹם חֲמִישִׁי וּבֵרַךְ עַל דַּעַת לִסְפּוֹר "חֲמִשָּׁה", וּלְאַחַר שֶׁסָּפַר נִזְכַּר שֶׁהַיּוֹם יוֹם רְבִיעִי — אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ), לְפִי שֶׁיּוֹצֵא בַּבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ כְּבָר אִם לֹא הִפְסִיק בֵּינְתַיִם בִּדְבָרִים אֲחֵרִים. אֲבָל הַסְּפִירָה הָרִאשׁוֹנָה אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק, כֵּיוָן שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּדָבָר שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלָה בְּיָדוֹ כַּהֶגֶן:

כב (וּכְשֶׁחוֹזֵר לִסְפּוֹר "אַרְבָּעָה" — צָרִיךְ לוֹמַר: "הַיּוֹם אַרְבָּעָה כוּ'". וְאִם חוֹזֵר לִסְפּוֹר בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר לַסְּפִירָה הָרִאשׁוֹנָה — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלוֹמַר "הַיּוֹם", אֶלָּא יֹאמַר מִיָּד: "אַרְבָּעָה יָמִים לָעֹמֶר"):

כג וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם שָׁכַח לִסְפּוֹר בְּלַיְלָה אַחַת — אֵין צָרִיךְ לִסְפּוֹר כְּלָל בְּשְׁאָר כָּל הַלֵּילוֹת, לְפִי שֶׁכְּבָר הִפְסִיד מִמִּצְוַת סְפִירַת הָעֹמֶר לְגַמְרֵי כְּשֶׁחִסֵּר מִמֶּנּוּ יוֹם אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר "תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה".

וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְאוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לִסְפּוֹר בִּשְׁאָר כָּל הַלֵּילוֹת, לְפִי שֶׁכָּל לַיְלָה הִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְאֵינָן תְּלוּיוֹת זוֹ בָּזוֹ:

כד וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, נוֹהֲגִין לִסְפּוֹר בִּשְׁאָר לֵילוֹת בְּלֹא בְּרָכָה, בֵּין שֶׁשָּׁכַח בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן בֵּין שֶׁשָּׁכַח בְּאֶחָד מִשְּׁאָר כָּל הַלֵּילוֹת, לְפִי שֶׁסְּפָק בְּרָכוֹת לְהָקֵל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא נִזְכַּר כָּל הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמָּחֳרָת, אֲבָל אִם נִזְכַּר לְמָחָר בַּיּוֹם וְסָפַר בְּלֹא בְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — יִסְפּוֹר בִּשְׁאָר כָּל הַלֵּילוֹת בִּבְרָכָה, שֶׁהֲרֵי אַף לְפִי הַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה לֹא הִפְסִיד מִצְוַת הַסְּפִירָה בְּחֶסְרוֹן לַיְלָה אֶחָד, כֵּיוָן שֶׁסָּפַר לְמָחָר בַּיּוֹם, וַהֲרֵי הֵן נִקְרָאוֹת "תְּמִימֹת", שֶׁסּוֹפֵר כָּל הַמ"ט יוֹם. וְאַף שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַסְּפִירָה אֵינָהּ אֶלָּא בַּלַּיְלָה, שֶׁאַף אִם שָׁכַח לִסְפּוֹר בַּלַּיְלָה אֵין צָרִיךְ לִסְפּוֹר בַּיּוֹם, וְאִם כֵּן אַף אִם סָפַר בַּיּוֹם אֵין סְפִירָה זוֹ שָׁוָה כְּלוּם לְהַשְׁלִים מִסְפַּר הַמ"ט יוֹם, מִכָּל מָקוֹם

הֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף אִם לֹא סָפַר כָּלָל יוֹם אֶחָד אוֹ אֲפִלּוּ יָמִים הַרְבֵּה סוֹפֵר בִּשְׁאָר הַלֵּילוֹת בִּבְרָכָה:

כה וְכָל זֶה כְּשֶׁבָּרִי לוֹ שֶׁלֹּא סָפַר בְּלַיְלָה אֶחָד, אֲבָל אִם הוּא מְסֻפָּק בַּדָּבָר, אַף שֶׁלֹּא סָפַר לְמָחָר בַּיּוֹם — יִסְפֹּר בִּשְׁאָר לֵילוֹת בִּבְרָכָה, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא סָפַר בַּלַּיְלָה, וְיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק גַּם כֵּן שֶׁמָּא כְּהָאוֹמְרִים שֶׁכָּל לַיְלָה וְלַיְלָה הִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְאֵינָן תְּלוּיוֹת זֶה בָּזֶה, נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ כָּאן סְפֵק סְפֵקָא לְהַחֲמִיר לְהַצְרִיךְ בְּרָכָה וּסְפִירָה בִּשְׁאָר הַלֵּילוֹת.

וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִסְפֹּר בְּלֹא בְּרָכָה מֵחֲמַת הַסָּפֵק שֶׁיֵּשׁ בַּסְּפִירָה הָרִאשׁוֹנָה, אִם לֹא חָזַר וְסָפַר — יִסְפֹּר בִּשְׁאָר הַלֵּילוֹת בִּבְרָכָה:

כו בְּמָקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לְקַדֵּשׁ וּלְהַבְדִּיל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עַל הַיַּיִן — סוֹפְרִים הָעֹמֶר בְּלֵיל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אַחַר הַקִּדּוּשׁ, לְפִי שֶׁכָּל מַה שֶּׁנּוֹכַל לְהַקְדִּים קְדֻשַּׁת הַיּוֹם יֵשׁ לָנוּ לְהַקְדִּים. וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב סוֹפְרִים קֹדֶם הַהַבְדָּלָה, לְפִי שֶׁכָּל מַה שֶּׁנּוֹכַל לְאַחַר הַהַבְדָּלָה יֵשׁ לָנוּ לְאַחֲרָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קְדֻשַּׁת הַיּוֹם נִרְאֵית עָלֵינוּ כְּמַשֹּׁאוֹי.

וּבֵין בְּמָקוֹמוֹת שֶׁמַּבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת קֹדֶם "וְיִתֶּן לְךָ" מִיָּד אַחַר קַדִּישׁ "תִּתְקַבֵּל" [וּבֵין בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאוֹמְרִים "וְיִתֶּן לְךָ" קֹדֶם הַהַבְדָּלָה — סוֹפְרִים מִיָּד אַחַר קַדִּישׁ "תִּתְקַבֵּל"], לְפִי שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לְהַקְדִּים הַסְּפִירָה בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר, וּמִיָּד שֶׁנִּסְתַּלְּקָה הַתְּפִלָּה בְּקַדִּישׁ שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — חָל עָלֵינוּ מִצְוַת סְפִירָה:

כז וּכְשֶׁחָל יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁאוֹמְרִים קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה עַל כּוֹס אֶחָד — אִי אֶפְשָׁר לִסְפֹּר אַחַר הַקִּדּוּשׁ וְקֹדֶם הַהַבְדָּלָה כְּמוֹ בְּשְׁאָר לֵיל יוֹם טוֹב וּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם כְּלָל, אֲזַי סוֹפְרִים קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ וְהַהַבְדָּלָה וְלֹא אַחַר כָּךְ, לְפִי שֶׁכָּל מַה שֶּׁנּוֹכַל לְאַחֵר הַהַבְדָּלָה יֵשׁ לָנוּ לְאַחֲרָהּ.

(אֲבָל יוֹם שֵׁנִי שֶׁל פֶּסַח שֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — אֵין מְקַדְּשִׁין וְאֵין מַבְדִּילִין כְּלָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ז):

כח בְּכָל יוֹם טוֹב כְּשֶׁחָל יוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת נוֹהֲגִין לוֹמַר בְּלֵיל שֵׁנִי הַמַּעֲרֶבִית הַשַּׁיָּכִים לְלֵיל רִאשׁוֹן, שֶׁבְּלֵיל שַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים מַעֲרֶבִית מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ער"ה, חוּץ

מִיּוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר בְּלֵיל שֵׁנִי הַמַּעֲרֶבִית הַשַּׁיָּכִים לְלֵיל שֵׁנִי, מִשּׁוּם בִּכּוּר לַסְּפִירָה שֶׁהֶזְכֵּר בּוֹ סֵדֶר קְצִירַת הָעֹמֶר שֶׁהָיָה נִקְצָר בְּלַיְלָה זֶה:

כט אְסוּר לֶאֱכֹל חָדָשׁ אַף בְּזְמַן הַזֶּה, בֵּין לֶחֶם בֵּין קָלִי בֵּין כַּרְמֶל, עַד תְּחִלַּת לֵיל י"ז בְּנִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְגוֹ'", עַד וְעַד בִּכְלָל. אֶלָּא שֶׁבִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, מִשֶּׁקָּרַב הָעֹמֶר בְּיוֹם ט"ז — הֻתַּר הֶחָדָשׁ מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר "עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם", אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁאֵין לָנוּ קָרְבָּן — הֲרֵי עֶצֶם הַיּוֹם מַתִּיר, דְּהַיְנוּ לְאַחַר שֶׁעָבַר כָּל עֶצֶם הַיּוֹם.

וּבַגּוֹלָה כְּשֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים יוֹם שֶׁנִּקְבַּע בּוֹ הַחֹדֶשׁ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — הָיוּ אֲסוּרִין לֶאֱכֹל חָדָשׁ גַּם כָּל יוֹם י"ז עַד תְּחִלַּת לֵיל י"ח, לְפִי שֶׁהוּא סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהֶחָדָשׁ אָסוּר גַּם בְּחוּץ לָאָרֶץ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם". וְגַם עַכְשָׁו שֶׁאָנוּ יוֹדְעִים יוֹם קְבִיעוּת הַחֹדֶשׁ — אֵין לְשַׁנּוֹת מִנְהַג אֲבוֹתֵינוּ, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ל וְעַכְשָׁו אֵין הָעוֹלָם נִזְהָרִין כְּלָל בְּאִסּוּר חָדָשׁ.

וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת בְּמִקּוֹמוֹת שֶׁרֹב הַתְּבוּאָה נִזְרַעַת קֹדֶם הַפֶּסַח, אוֹ בְּמִקּוֹמוֹת שֶׁמְּבִיאִין לָהֶם תְּבוּאָה מִמְּקוֹמוֹת שֶׁרֹב הַתְּבוּאָה נִזְרַעַת קֹדֶם הַפֶּסַח, שֶׁאֵין בָּהּ אִסּוּר חָדָשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רצ"ג עַיֵּן שָׁם.

וְהַמַּחְמִירִים עַל עַצְמָם בַּמְּקוֹמוֹת הָהֵם וְנִזְהָר מִסְּתָם תְּבוּאָה שֶׁאֵינָהּ יְדוּעָה לוֹ שֶׁהִיא יֶשְׁנָהּ — אֵין צָרִיךְ לִזָּהֵר מִפְּלִיטַת הַכֵּלִים שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהֶם מִמִּין שֶׁרוֹצֶה לְבַשֵּׁל עַכְשָׁו יָשָׁן, לְפִי שֶׁמִּין בְּמִינוֹ אֵין צָרִיךְ שִׁשִּׁים אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵין לְהַחְמִיר כָּל כָּךְ בְּסְתָם תְּבוּאָה שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא חֻמְרָא בְּעָלְמָא.

וְגַם בְּמְקוֹמוֹת שֶׁרֹב הַתְּבוּאָה נִזְרַעַת אַחַר הַפֶּסַח, כְּגוֹן בְּמְדִינוֹת פּוֹלִין שֶׁרֹב הַשִּׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְהַשְּׁעוֹרִים שֶׁעוֹשִׂין מֵהֶם הַשֵּׁכָר נִזְרָעִין אַחַר הַפֶּסַח, וְגַם אֵין מְבִיאִין לְשָׁם תְּבוּאָה כְּלָל מִמְּדִינוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁזּוֹרְעִין בָּהֶם קֹדֶם הַפֶּסַח — אַף עַל פִּי כֵן אֵין רֹב הָעוֹלָם נוֹהֲגִין שָׁם אִסּוּר חָדָשׁ.

וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת לְפִי שֶׁשָּׁם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק, שֶׁעִקַּר שְׁתִיָּתָם הוּא הַשֵּׁכָר, לְפִיכָךְ הֵם סוֹמְכִים עַל מִקְצָת הָרִאשׁוֹנִים הַסּוֹבְרִים שֶׁחָדָשׁ בְּחוּץ לָאָרֶץ אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁגָּזְרוּ מִשּׁוּם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא גָּזְרוּ אֶלָּא בַּמְּקוֹמוֹת הַסְּמוּכִים לְאָרֶץ

יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן מִצְרַיִם וְעַמּוֹן וּמוֹאָב וּבָבֶל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן של"א. וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת אַחֵר שֶׁסּוֹבְרִים שֶׁחָדָשׁ אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּתִבוּאָה שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת קְצִירָה, אֲבָל לֹא בְּשֶׁל נָכְרִים. וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לְהַזְהִיר לְיִשְׂרְאֵלִים הַדָּרִים בַּכְּפָרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תְּבוּאָה זְרוּעָה אַחַר הַפֶּסַח בְּשָׂדֶה שֶׁל הַשַּׂר שֶׁיִּנָּהֲגוּ בָּהּ אִסּוּר חָדָשׁ. אֲבָל כָּל בַּעַל נֶפֶשׁ לֹא יִסְמֹךְ עַל הַמַּתִּירִים הַלָּלוּ וְיַחֲמִיר לְעַצְמוֹ בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לוֹ כְּהַסְכָּמַת רֹב הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים שֶׁהֶחָדָשׁ נוֹהֵג מִן הַתּוֹרָה אַף בְּחוּץ לָאָרֶץ וּבְכָל מָקוֹם אַף בְּשֶׁל נָכְרִים, כִּי כֵּן עִקַּר.

עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רצ"ג שֶׁהַנִּזְהָר מֵחָדָשׁ יֵשׁ לוֹ לִזָּהֵר גַּם מִיֵּין־שָׂרָף וּמִמֵּי דְּבַשׁ שֶׁהֶעֱמִידוּהוּ בְּשִׁמְרֵי שֵׁכָר, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין הֶחָדָשׁ:

סימן תצ

א סַדֶּר תְּפִלַּת יוֹם שֵׁנִי וּתְפִלַּת חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד וּבוֹ י"ח סְעִיפִים:

בְּכָל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת מִתְפַּלְּלִין כְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה שֶׁל יוֹם רִאשׁוֹן, וְכֵן צָרִיךְ לוֹמַר קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְ"שֶׁהֶחֱיָנוּ". וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין אָנוּ נוֹהֲגִין בּוֹ קְדֻשָּׁה אֶלָּא מֻחָמֶת סָפֵק שֶׁנִּסְתַּפֵּק לַאֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שֶׁנִּקְבַּע בּוֹ הַחֹדֶשׁ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא יִתְפַּלְּלוּ בּוֹ תְּפִלַּת יוֹם טוֹב אוֹ שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ בּוֹ קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְ"שֶׁהֶחֱיָנוּ" — יָבֹאוּ לְזַלְזֵל בּוֹ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ יוֹם טוֹב כְּלָל, וְעַל יְדֵי כֵן יָבֹאוּ גַּם כֵּן לַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה:

ב בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל פֶּסַח קוֹרִין בְּפָרָשַׁת מוֹעֲדוֹת שֶׁבְּ"תוֹרַת כֹּהֲנִים", דְּהַיְנוּ בְּפָרָשַׁת "אֱמֹר": "שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב וְגוֹ'" עַד סוֹף פָּסוּק "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגוֹ'", וְהַמַּפְטִיר קוֹרֵא בַּתּוֹרָה כְּמוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, וּמַפְטִיר בַּנָּבִיא בְּפֶסַח דְּיֹאשִׁיָּהוּ מ"וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ" עַד "לֹא קָם כָּמֹהוּ".

וְטוֹב לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה דָּבָר בַּסְּעוּדָה בְּיוֹם שֵׁנִי לְזָכֶר לְסְעוּדַת אֶסְתֵּר שֶׁהָיְתָה בְּיוֹם זֶה, שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם נִתְלָה הָמָן:

ג בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד עַרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה — מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַחֹל כְּדַרְכּוֹ כָּל יְמוֹת הַחֹל, רַק צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְאֹרָע בָּעֲבוֹדָה, דְּהַיְנוּ "יַעֲלֶה וְיָבֹא". וְאִם לֹא הִזְכִּיר — צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ב לְעִנְיַן רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְאַף אִם לֹא הִזְכִּיר

בִּתְפִלַּת עַרְבִית — צָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, מִטַּעַם הַמְבֹאָר שָׁם:

ד וְכֵן צָרִיךְ לְהַזְכִּירוֹ בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. וְאִם לֹא הִזְכִּירוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ח, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

ה בְּמוֹסָף שֶׁל חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְשֶׁל יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן — מִתְפַּלֵּל כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן.

(אֲלָא שֶׁבְּמִקְצָת מְדִינוֹת אֵין אוֹמְרִים "מִקְרָא קֹדֶשׁ" בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ז עַיֵּן שָׁם).

אֲלָא שֶׁבִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאוֹמְרִים פְּסוּקֵי קָרְבְּנוֹת הַמּוּסָפִין — לֹא יֹאמַר פָּסוּק "וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם וְגוֹ'", אֶלָּא יַתְחִיל "וְהִקְרַבְתֶּם וְגוֹ'":

ו לֹא תִּקְּנוּ חֲכָמִים לִקְרוֹת הַהַלֵּל אֶלָּא בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל פֶּסַח, אֲבָל לֹא בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְיָמִים טוֹבִים הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁאֵינָן דּוֹמִים לְחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד שֶׁל סֻכּוֹת שֶׁתִּקְּנוּ לִקְרוֹת בּוֹ בְּכָל יוֹם, לְפִי שֶׁכָּל יוֹם הוּא חָלוּק בְּקָרְבְּנוֹתָיו מִיּוֹם חֲבֵרוֹ וּמִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן, וְהָרֵי כָּל יוֹם הוּא כְּמוֹעֵד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפֶסַח שֶׁקָּרְבְּנוֹת כָּל הַיָּמִים הֵן שָׁוִין לְקָרְבְּנוֹת יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן, לְפִיכָךְ כֻּלָּן טְפֵלִים לְיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן, וְאֵין שׁוּם אֶחָד מֵהֶן כְּמוֹעֵד בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְלֹא תִּקְּנוּ לִקְרוֹת הַהַלֵּל אֶלָּא בַּפְּרָקִים, דְּהַיְנוּ בַּמּוֹעֲדִים שֶׁהֵן בְּאֵין מִזְמַן לִזְמַן, וּבְהַתְחָלַת הַמּוֹעֵד הוּא שֶׁתִּקְּנוּ לִקְרוֹתוֹ:

ז אֲבָל נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִקְרוֹת הַהַלֵּל בְּדִלּוּג בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְיָמִים טוֹבִים הָאַחֲרוֹנִים כְּמוֹ שֶׁנָּהֲגוּ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְלָכֵן דִּין הַהַלֵּל בַּיָּמִים הָאֵלּוּ הוּא כְּדִינוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ לְכָל דָּבָר, עַיֵּן סִימָן תכ"ב.

וְעַיֵּן סִימָן כ"ה אֵימָתַי חוֹלְצִין הַתְּפִלִּין בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד. וְעַיֵּן בְּסִימָן ל"א אִם יֵשׁ לְבָרֵךְ עַל הַתְּפִלִּין בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, עַיֵּן שָׁם:

ח בְּיוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁהוּא רִאשׁוֹן שֶׁל חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין פָּרָשַׁת "קַדֵּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר" עַד סוֹף הַסֵּדֶר.

וּבְיוֹם ב' שֶׁל חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין פָּרָשַׁת "אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי" עַד "בַּחֲלֹב אִמּוֹ".

בְּיוֹם ג' שֶׁל חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין פָּרָשַׁת "פָּסֹל לְךָ" עַד "בַּחֲלֹב אִמּוֹ".

בְּיוֹם רְבִיעִי קוֹרִין פָּרָשַׁת "בְּמִדְבַּר סִינַי" שֶׁבְּפָרָשַׁת "בְּהַעֲלֹתְךָ" עַד "וּלְאֶזְרַח הָאָרֶץ".

וְשַׁבָּת שֶׁל חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד לְעוֹלָם קוֹרִין פָּרָשַׁת "פְּסָל לְךָ", אֲפִלּוּ [הוּא] יוֹם א' שֶׁל חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וַאֲפִלּוּ הוּא חֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל סְכּוֹת, לְפִי שֶׁבְּפָרָשָׁה זוֹ יֵשׁ בָּהּ גַּם כֵּן מֵעִנְיַן שַׁבָּת וְגַם מֵעִנְיַן חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם: "אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים וְגוֹ'", וּמִכָּאן לָמְדוּ חֲכָמִים לֶאֱסֹר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ל, אֶלָּא שֶׁבְּשַׁבָּת מַתְחִילִין מִן "רְאֵה אַתָּה אֹמֵר אֵלַי", כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִקְרוֹת שִׁבְעָה קְרוּאִים.

וּבְשִׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח קוֹרִין פָּרָשַׁת "בְּשַׁלַּח" עַד סוֹף הַשִּׁירָה, וְנוֹהֲגִין לִקְרוֹת עַד "כִּי אֲנִי ה' רֹפְאֶךָ".

וּבְיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן קוֹרִין "כָּל הַבְּכוֹר".

נִמְצָא סִימָן סֵדֶר פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל כָּל הַח' יָמִים: "מִשְׁךְ", "תּוֹרָא", "קַדֶּשׁ", "בְּכַסְפָּא", "פְּסֹל", "בְּמַדְבְּרָא", "שְׁלַח", "בּוּכְרָא".

וְזֶה הַסֵּדֶר לֹא יִשְׁתַּנֶּה מֵחֲמַת הַשַּׁבָּת שֶׁל חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, כִּי אִם כְּשֶׁחָל פֶּסַח בְּיוֹם חֲמִישִׁי, שֶׁאָז קוֹרִין בְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא יוֹם א' שֶׁל חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, פָּרָשַׁת "רְאֵה אַתָּה", שֶׁהִיא "פְּסֹל", וּבְיוֹם ב' ג' ד' קוֹרִין: "קַדֶּשׁ", "בְּכַסְפָּא", "בְּמַדְבְּרָא".

אֲבָל כְּשֶׁחָל פֶּסַח בְּיוֹם ג' הֲרֵי קוֹרִין פָּרָשַׁת "פְּסֹל", בְּיוֹמָהּ, דְּהַיְנוּ בְּיוֹם ג' שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד שֶׁהוּא שַׁבָּת.

וּכְשֶׁחָל פֶּסַח בְּיוֹם ז' אוֹ בְּיוֹם א' — אֵין שָׁם שַׁבָּת כְּלָל בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. וּבְיוֹם בד"ו אֵין פֶּסַח כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם בְּסִימָן תכ"ח:

ט וְהַטַּעַם מִזֶּה הַסֵּדֶר הוּא, לְפִי שֶׁמִּן הָרָאוּי לִקְרוֹת שְׁמוֹנָה פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ בְּשִׁמּוֹנַת הַיָּמִים לְפִי הַסֵּדֶר שֶׁהֵם כְּתוּבִים בַּתּוֹרָה: הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא "מִשְׁכוּ" בְּיוֹם א', וְהַשְּׁמִינִי שֶׁהִיא "כָּל הַבְּכוֹר" בְּיוֹם ח'. אֶלָּא שֶׁבְּיוֹם ב' שֶׁהוּא יוֹם טוֹב יֵשׁ לִקְרוֹת פָּרָשָׁה הַכּוֹלֶלֶת כָּל הַמּוֹעֲדִים וְיָמִים טוֹבִים, וְגַם הֶזְכֵּר בָּהּ יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּפֵרוּשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּפָּרָשׁוֹת הַקּוֹדְמוֹת לָהּ (וְגַם הֶזְכֵּר בָּהּ הַקְּרֵבַת הָעֹמֶר שֶׁהָיָה קָרֵב בּוֹ, וּמִטַּעַם זֶה קוֹרִין פָּרָשָׁה זוֹ בְּיוֹם זֶה אַף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל). וּבְיוֹם ז' יֵשׁ לִקְרוֹת פָּרָשַׁת "בְּשַׁלַּח", שֶׁהוּא מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל יוֹם שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם נִקְרַע הַיָּם, אֲבָל בְּד' יְמֵי חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין כְּסֵדֶר שֶׁהֵן כְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה.

וְאִם טָעָה וְהֶחֱלִיף פָּרָשַׁת יוֹם אֶחָד מֵהֶם בְּפָרָשַׁת יוֹם חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָרָא

כַּסֵּדֶר שֶׁהֵן כְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה — יָצָא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ד לְעִנְיַן סֵדֶר פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע:

י בִּימֵי חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין ד' גְּבָרֵי — אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קְרַבַּן מוּסָף לְפִיכָךְ הוֹסִיפוּ לִקְרוֹת אֶחָד יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁקּוֹרִין בְּשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי. וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁמַּתְּרִ לְהוֹסִיף בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב עַל מִנְיַן הַקְּרוּאִים, לְפִי שֶׁבְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד יֵשׁ בּוֹ מְלָאכָה לָעָם, וּבְמַה שֶּׁהֵם מִתְאַחֲרִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת יִקָּשֶׁה בְּעֵינֵיהֶם הָאִחוּר, וְאָסוּר לְהַטְרִיחַ אֶת הַצִּבּוּר:

יא וּבִימֵי חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה וְהַגְּמָרָא הָיוּ כָּל הַד' קוֹרִין בְּפָרָשַׁת הַיּוֹם "קָדֵשׁ", "בְּכַסְפָּא", "פְּסֹל", "בְּמַדְבְּרָא". וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁתִּקְּנוּ רַבָּנָן סָבוֹרָאֵי לְהוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה שְׁנִיָּה בְּכָל יוֹם לִקְרוֹת בּוֹ פָּרָשַׁת הַמּוּסָפִין שֶׁבְּפִינְחָס, דְּהַיְנוּ "וְהִקְרַבְתֶּם וְגוֹ'", אֲזַי אֵין קוֹרִין בְּד' פָּרָשִׁיּוֹת הַיּוֹם רַק ג' גְּבָרֵי, וְהַד' קוֹרֵא בְּפָרָשַׁת הַמּוּסָפִין, שֶׁהֲרֵי בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד אָסוּר לְהוֹסִיף עַל ד' גְּבָרֵי.

וְאֵין לוֹמַר קַדִּישׁ אַחַר גְּמַר פָּרָשַׁת הַיּוֹם קֹדֶם קְרִיאַת פָּרָשַׁת הַמּוּסָפִין כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁבְּיוֹם טוֹב נִשְׁלָם מִנְיַן הַקְּרוּאִים, דְּהַיְנוּ ה' גְּבָרֵי, בְּפָרָשַׁת הַיּוֹם, וְהַמַּפְטִיר שֶׁקּוֹרֵא בְּפָרָשַׁת הַמּוּסָפִין אֵינוֹ מִמִּנְיַן הַקְּרוּאִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ב, לָכֵן מַפְסִיקִין בְּקַדִּישׁ בֵּינְתַיִם, אֲבָל בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד לֹא נִשְׁלָם מִנְיַן הַקְּרוּאִים, דְּהַיְנוּ ד' גְּבָרֵי, עַד לְאַחַר פָּרָשַׁת הַמּוּסָפִין, לָכֵן אֵין אוֹמְרִים הַקַּדִּישׁ עַד לְאַחַר קְרִיאַת פָּרָשַׁת הַמּוּסָפִין:

יב בְּשִׁבְיעִי וּשְׁמִינִי שֶׁל פֶּסַח נוֹהֲגִין לוֹמַר בַּתְּפִלָּה וּבַקִּדּוּשׁ "זְמַן חֵרוּתֵנוּ" כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן. וְאֵין אוֹמְרִים "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בַּקִּדּוּשׁ שֶׁל שְׁתֵּי לֵילוֹת, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר אֲמָרוֹ בְּשְׁתֵּי לֵילוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל פֶּסַח:

יג וְקוֹרֵא בַּתּוֹרָה "וְהִקְרַבְתֶּם וְגוֹ'", כְּמוֹ בְּחֹל הַמּוֹעֵד. וּמַפְטִיר בַּנָּבִיא בְּשִׁמּוּאֵל: "וַיְדַבֵּר דָּוִד אֶת דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְגוֹ'", שֶׁהִיא גַּם כֵּן שִׁירָה כְּמוֹ שִׁירַת הַיָּם שֶׁקְּרָאוּ בַּתּוֹרָה, וְגַם מְדַבֵּר בָּהּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם: "וַיִּשְׁלַח חִצִּים וְגוֹ'", "וַיֵּרָאוּ אֲפִקֵי יָם וְגוֹ'". וּבַשְּׁמִינִי מַפְטִיר: "עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לַעֲמֹד וְגוֹ'", לְפִי שֶׁבְּלֵיל פֶּסַח הָיְתָה מַפַּלְתּוֹ שֶׁל סַנְחֵרִיב, שֶׁנֶּאֱמַר "הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלֵיל הִתְקַדֶּשׁ חָג וְגוֹ'":

יד אִם יֵשׁ מִילָה בַּשַּׁחֲרִית, אוֹמְרִים: "יוֹם לְיַבֵּשָׁה וְכוּ'", אֲפִלּוּ כְּשֶׁחָל בְּחֹל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשִׁאָר יָמִים טוֹבִים, שֶׁאֵין אוֹמְרִים אֶלָּא אִם כֵּן חָל בְּשַׁבָּת:

טו שַׁבָּת בְּחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל פֶּסַח אוֹ סֻכּוֹת עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה — מִתְפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת כְּדַרְכּוֹ בְּכָל הַשַּׁבָּתוֹת, אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר "יַעֲלֶה וְיָבֹא" בָּעֲבוֹדָה.

וּבְמוּסָף מִתְפַּלֵּל שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד, הַיְנוּ: "אַתָּה בְחַרְתָּנוּ", "וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ כוּ'". אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶם לְיוֹם הַמַּאֲרָע, דְּהַיְנוּ שֶׁיֹּאמַר: "וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת יוֹם הַחַג הַזֶּה כוּ', וְאֶת מוּסַף יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה כוּ', וְאֶת יוֹם הַחַג הַזֶּה כוּ'", וְחוֹתֵם: "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים". וְאִם טָעָה וְחָתַם "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת" בִּלְבַד, אוֹ "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים" בִּלְבַד — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ז:

טז בְּשַׁבָּת שֶׁחָל בְּחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל פֶּסַח מַפְטִירִין "הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת", וּבְשַׁבָּת שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת מַפְטִירִין בְּמִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג, לְפִי שֶׁתְּחִיַּת הַמֵּתִים עֲתִידָה לִהְיוֹת בְּנִיסָן, וּמִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג בְּתִשְׁרֵי.

וּבְשַׁבָּת שֶׁחָל בְּחֹל הַמּוֹעֵד פֶּסַח אֵין מַזְכִּיר מַעֵין הַמְּאוֹרָע בַּהֲתִימַת בִּרְכַּת הַפְּטָרָה שֶׁחוֹתֵם: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת" בִּלְבַד, וְאֵינוֹ אוֹמֵר: "וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים", כְּמוֹ כְּשֶׁחָל שַׁבָּת בְּיוֹם טוֹב, שֶׁבְּכָל יוֹם טוֹב יֵשׁ הַפְּטָרָה אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵינוֹ חָל בְּשַׁבָּת, וְאָז הוּא חוֹתֵם: "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים", לְפִיכָךְ כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת צָרִיךְ לְהַזְכִּירוֹ בַּהֲתִימַת בִּרְכַּת הַפְּטָרָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַהַפְטָרָה בָּאָה בִּשְׁבִיל שַׁבָּת בִּלְבַד אֶלָּא גַּם בִּשְׁבִיל יוֹם טוֹב, אֲבָל בְּשַׁבָּת שֶׁחָל בְּחֹל הַמּוֹעֵד פֶּסַח אֵין הַהַפְטָרָה בָּאָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל שַׁבָּת בִּלְבַד, שֶׁהֲרֵי אֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא בְּשִׁאָר יְמֵי חֹל הַמּוֹעֵד.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּשַׁבָּת שֶׁבְּחֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לַחְתֹּם בַּהַפְטָרָה גַּם "יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים", לְפִי שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם מֵחֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת הוּא כְּמוֹעֵד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה סָעִיף ו':

יז נוֹהֲגִין לִקְרוֹת מְגִלַּת שִׁיר הַשִּׁירִים בְּשַׁבָּת שֶׁחָל בְּחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל פֶּסַח, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵעִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְאֵין מְבָרְכִין שׁוּם בְּרָכָה עַל קְרִיאָתָהּ, לְפִי שֶׁחִיּוּב קְרִיאָתָהּ אֵינוֹ נִזְכָּר בַּגְּמָרָא וְאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג בְּעָלְמָא וְאֵיךְ יְבָרֵךְ עָלֶיהָ "וְצִוָּנוּ"? וְאִלּוּ הָיָה

בְּקִרְיאָתָהּ חִיּוּב גָּמוּר — הָיָה צָרִיךְ לְכָתְבָהּ עַל הַקְּלָף כְּמוֹ מְגִלַּת אֶסְתֵּר. וַאֲפִלּוּ מְגִלַּת אֶסְתֵּר שֶׁחַיָּבִים לִקְרוֹתָהּ חִיּוּב גָּמוּר מִתַּקָּנַת הַנְּבִיאִים — אַף עַל פִּי כֵן אֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ כְּשֶׁאֵינָהּ כְּתוּבָה עַל הַקְּלָף כְּדִינָהּ, קַל וָחֹמֶר לְמְגִלָּה זוֹ וְכַיּוֹצֵא, כְּגוֹן מְגִלַּת רוּת בְּשָׁבוּעוֹת, וּמְגִלַּת אֵיכָה בְּט' בְּאָב, וּמְגִלַּת קוֹהֶלֶת בְּסֻכּוֹת:

יח אִם אֵין שַׁבָּת בְּחֹל הַמּוֹעֵד — קוֹרִין "שִׁיר הַשִּׁירִים" בְּאֶחָד מִשְּׁנֵי יָמִים טוֹבִים הָאַחֲרוֹנִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. וְאִם חָל יוֹם ז' בְּשַׁבָּת אוֹמֵר בְּ"יוֹצֵר" הַפִּיּוּטִים שֶׁל שַׁבָּת חֹל הַמּוֹעֵד, וּבְשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה מַתְחִילִין לוֹמַר הַפִּיּוּטִים שֶׁל יוֹם ז':

סימן תצא

א **סֵדֶר הַבְדָּלָה בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, בֵּין בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְחֹל וּבֵין בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד — צָרִיךְ לוֹמַר הַבְדָּלָה בִּבְרָכַת "חוֹנֵן הַדָּעַת", דְּהַיְנוּ "אַתָּה חוֹנַנְתָּנוּ" כְּמוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְצָרִיךְ גַּם כֵּן לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס כְּמוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

אֶלָּא שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים, לְפִי שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁנֶּאֱסַר אוֹר כָּל הַיּוֹם וְעַכְשָׁו חוֹזֵר לְהֶתֵּרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רח"צ, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב לֹא נֶאֱסַר הָאוֹר לְעוֹלָם לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב. וְעַל הַבְּשָׂמִים גַּם כֵּן אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, כְּדֵי לְהָשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁכּוֹאֶבֶת עַל הַנְּשָׁמָה יְתֵרָה שֶׁהָיְתָה בּוֹ בְּשַׁבָּת וְהָלְכָה מִמֶּנּוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב אֵין לָאָדָם נְשָׁמָה יְתֵרָה כְּלָל:

ב בְּהַבְדָּלָה שֶׁבְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֶׁהוּא חָל בְּחֹל גַּם כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר: "בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ו. וְאַף שֶׁעַכְשָׁו הוּא אֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁסִּדֵּר הַבְדָּלוֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה הוּא מוֹנֶה: "בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל", "בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ", "בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים" כוּ':

ג מִי שֶׁנִּמְשְׁכָה סְעוּדָתוֹ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח עַד לְאַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים — מֻתָּר לֶאֱכֹל חָמֵץ בַּסְּעוּדָה אַף שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית וְלֹא הִבְדִּיל כְּלָל, לְפִי שֶׁאִסּוּר חָמֵץ אֵינוֹ תָּלוּי בְּהַבְדָּלָה כְּלָל, דְּכֵיוָן שֶׁחֲשֵׁכָה הוּא לַיְלָה לְכָל דָּבָר, וּכְבָר הָלְכָה מִמֶּנּוּ קְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב. וּמַה שֶּׁאָסוּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה קֹדֶם הַהַבְדָּלָה אֵינוֹ מֵחֲמַת קְדֻשַּׁת יוֹם

טוֹב, אֶלָּא שֶׁהַחֲכָמִים אָסְרוּהוּ מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ט.

(וְאַף לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ אֵין צָרִיךְ כִּי אִם לְעִנְיַן שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב מִמְּלָאכָה, שֶׁזֶּה נִלְמַד מִמַּה שֶּׁכָּתוּב: "תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"א).

אֲבָל לְעִנְיַן שְׁאָר דְּבָרִים הַתְּלוּיִים בִּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם, כְּגוֹן מִצְוַת "מִקְרָא קֹדֶשׁ" עַיֵּן סִימָן תקכ"ט — אֵין צָרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. וְכָל שֶׁכֵּן לְעִנְיַן אֲכִילַת חָמֵץ, שֶׁאֵינוֹ תָּלוּי כְּלָל בִּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי אַף בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד אָסוּר לֶאֱכֹל חָמֵץ:

ד יוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת — אֵין מַבְדִּילִין, שֶׁהֲרֵי קְדֻשַּׁת שַׁבָּת חֲמוּרָה מִקְּדֻשַּׁת יוֹם טוֹב. אֲבָל יוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — צָרִיךְ לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ג, וְגַם צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בַּתְּפִלָּה, שֶׁיֹּאמַר "וַתּוֹדִיעֵנוּ כוּ'" קֹדֶם "וַתִּתֶּן לָנוּ":

סימן תצב

א **תַּעֲנִית שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי אַחַר הַמּוֹעֲדִים וּבוֹ ה' סְעִיפִים**:

נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לְהִתְעַנּוֹת שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי אַחַר הַפֶּסַח וְכֵן אַחַר חַג הַסֻּכּוֹת, לְפִי שֶׁחוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִתּוֹךְ מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחַת הַמּוֹעֵד בָּאוּ לִידֵי עֲבֵרָה, לָכֵן מִתְעַנִּין לִתְשׁוּבָה וּלְכַפָּרָה, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּאִיּוֹב שֶׁלְּאַחַר שֶׁהִקִּיפוּ יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וְשִׂמְחַת בָּנָיו הֶעֱלָה עוֹלוֹת מִסְפַּר כֻּלָּם, "כִּי אָמַר אוּלַי חָטְאוּ בָנַי וְגוֹ'".

אֲבָל לְאַחַר שֶׁבּוּעוֹת אֵין נוֹהֲגִין לְהִתְעַנּוֹת, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא ב' יָמִים — אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא חָטְאוּ בּוֹ.

וְדִין אֲמִירַת הַסְּלִיחוֹת וַ"עֲנֵנוּ" בֵּין "גּוֹאֵל" לְ"רוֹפֵא" וּקְרִיאַת "וַיְחַל" — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תקס"ו:

ב נוֹהֲגִין לְהַמְתִּין לְהִתְעַנּוֹת אַחַר הַפֶּסַח עַד שֶׁיֵּצֵא כָּל חֹדֶשׁ נִיסָן, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ט. וְאַחַר הַסֻּכּוֹת מַמְתִּינִין עַד שֶׁיֵּצֵא כָּל חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי, לְפִי שֶׁהוּא מְרֻבֶּה בְּמוֹעֲדוֹת. וְאַף שֶׁנּוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁמַּתָּר לְהִתְעַנּוֹת בְּתִשְׁרֵי אַחַר אִסְרוּ חַג, מִכָּל מָקוֹם אֵין רוֹצִין לְקַבֵּעַ בּוֹ לְכַתְּחִלָּה תַּעֲנִית קָבוּעַ, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְהַמְתִּין לְהִתְעַנּוֹת אַחַר כָּךְ:

ג וְנוֹהֲגִין לְבָרֵךְ כָּל מִי שֶׁיִּתְעַנֶּה בה"ב אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּשַׁבָּת שֶׁלְּפָנֵי בה"ב. וּמִי שֶׁעָנָה "אָמֵן" עַל זֶה — אֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל עוֹד הַתַּעֲנִית בְּמִנְחָה שֶׁלְּפָנֵי יְמֵי הַתַּעֲנִית. וּמִכָּל

מָקוֹם, אִם אַחַר כָּךְ נִמְלַךְ שֶׁלֹּא לְהִתְעַנּוֹת — אֵינוֹ מְחֻיָּב לְהִתְעַנּוֹת מֵחֲמַת עֲנִיַּת אָמֵן. וְאַף שֶׁאָז הָיְתָה דַּעְתּוֹ לְהִתְעַנּוֹת עַל יְדֵי "אָמֵן" זֶה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם אִם לֹא קִבֵּל עָלָיו הַתַּעֲנִית בְּפֵרוּשׁ בְּפִיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקס"ג:

ד וְנוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ בה"ב בְּשַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ נִיסָן אוֹ תִּשְׁרֵי, לְפִי שֶׁבְּאוֹתוֹ שַׁבָּת מְבָרְכִין הַחֹדֶשׁ אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין מְבָרְכִין בה"ב בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיָּר אוֹ חֶשְׁוָן, אֶלָּא מַמְתִּינִים לְבָרֵךְ בְּשַׁבָּת הַבָּא, וְאַחַר אוֹתוֹ שַׁבָּת מַתְחִילִין לְהִתְעַנּוֹת בה"ב.

אֲבָל אִם יֵשׁ מִילָה אוֹ חֲתֻנָּה בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ בּוֹ בה"ב — מְבָרְכִין בּוֹ בה"ב, אֶלָּא שֶׁנּוֹהֲגִין לְבָרֵךְ בְּמִנְחָה אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה:

ה אִם אֵרַע בְּרִית מִילָה אוֹ שְׁאָר סְעוּדַת מִצְוָה בְּתַעֲנִית בה"ב — מִצְוָה לֶאֱכֹל, וְאֵין צָרִיךְ הַתָּרָה כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקס"ח:

סימן תצג

א **דִּינִים הַנּוֹהֲגִים בִּימֵי הָעֹמֶר וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִשָּׂא אִשָּׁה וְשֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּר בֵּין פֶּסַח לַעֲצֶרֶת, שֶׁמִּתְאַבְּלִין עַל כ"ד אֶלְפִים מִתַּלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁמֵּתוּ בַּיָּמִים הַלָּלוּ.

אֲבָל מֻתָּר לַעֲשׂוֹת שִׁדּוּכִין [אוֹ קִדּוּשִׁין] בְּלֹא נִשּׂוּאִין, שֶׁמָּא יַקְדִּימֶנּוּ אַחֵר. וּמֻתָּר גַּם כֵּן לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לְאַחַר הַשִּׁדּוּכִין אוֹ לְאַחַר הַקִּדּוּשִׁין.

אֲבָל לֹא יַעֲשׂוּ רִקּוּדִין וּמְחוֹלוֹת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ רִקּוּדִין וּמְחוֹלוֹת שֶׁל רְשׁוּת. אֲבָל מֻתָּר לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת הָרְשׁוּת, כְּגוֹן שִׂמְחַת מְרֵיעוּת, בְּלֹא רִקּוּדִין וּמְחוֹלוֹת וּשְׂמָחוֹת יְתֵרוֹת:

ב מִי שֶׁקָּפַץ וְנָשָׂא בַּיָּמִים הַלָּלוּ — אֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה מִצְוָה. אֲבָל מִי שֶׁהִסְתַּפֵּר בַּיָּמִים הַלָּלוּ — קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל שֶׁעָבַר עַל הַמִּנְהָג:

ג מִי שֶׁלֹּא קִיֵּם עֲדַיִן מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה אוֹ שֶׁאֵין לוֹ מִי שֶׁיְּשַׁמְּשֶׁנּוּ, כֵּיוָן שֶׁמֻּתָּר לוֹ לִשָּׂא אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים לַאֲבֵלוּת אָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁחַיָּב לְהִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם מִגְּזֵרַת חֲכָמִים, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר לוֹ לִשָּׂא בַּאֲבֵלוּת יָמִים הַלָּלוּ שֶׁאֵינָן אֶלָּא מִנְהָג בְּעָלְמָא. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ נָהֲגוּ לְהַחְמִיר:

ד כְּשֶׁיֵּשׁ מִילָה בַּיָּמִים הַלָּלוּ — מֻתָּרִים בַּעֲלֵי הַבְּרִית, דְּהַיְנוּ הַמּוֹהֵל וְהַסַּנְדָּק וַאֲבִי הַבֵּן, בַּיּוֹם שֶׁלִּפְנֵי הַמִּילָה סָמוּךְ לָעֶרֶב קֹדֶם הֲלִיכָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִסְתַּפֵּר:

ה ל"ג יָמִים יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵם מַתְחִילִין מִיּוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר וּמְסַיְּמִין בְּל"ג בָּעֹמֶר, שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם מֵתוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל הכ"ד אֶלֶף. לְפִיכָךְ נוֹהֲגִין קְצָת לְהַרְבּוֹת בְּשִׂמְחָה בְּיוֹם זֶה, וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ תַּחֲנוּן, לְפִי שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם פָּסְקוּ לָמוּת.

וְאַף שֶׁמֵּתוּ מִקְצָת מֵהֶם בְּיוֹם זֶה, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי לְעִנְיַן אֲבֵלוּת יוֹם הָאַחֲרוֹן אָנוּ אוֹמְרִים: "מִקְצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שצ"ה, לְפִיכָךְ כְּשֶׁנּוֹהֲגִ אֲבֵלוּת שָׁעָה אַחַת אוֹ פָּחוֹת בְּיוֹם ל"ג, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹנֵעַ מִלְּהִסְתַּפֵּר עַד לְאַחַר שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם בְּל"ג — דַּי בְּכָךְ, וּמֻתָּר לוֹ לְהִסְתַּפֵּר בְּל"ג לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ מַשֶּׁהוּ מֵהַיּוֹם וְלִשָּׂא בּוֹ אִשָּׁה, וְכֵן מִל"ג וָאֵילָךְ.

וְאִם חָל ל"ג בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת — נוֹהֲגִין לְהִסְתַּפֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֲפִלּוּ בְּל"ג עַצְמוֹ יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּר קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם, לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים אֶלָּא "מִקְצָת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ", אֲבָל לַיְלָה אֲפִלּוּ כֻּלָּהּ — אֵינָהּ כְּכָל הַיּוֹם, וְלֹא פָּסְקָה אֲבֵלוּת עַד לְמָחָר בַּיּוֹם. וְלָכֵן אוֹמְרִים תַּחֲנוּן בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁל עֶרֶב ל"ג.

וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לוֹמַר תַּחֲנוּן בְּמִנְחָה שֶׁל עֶרֶב ל"ג, לְפִי שֶׁסּוֹמְכִין שֶׁבְּתְחִלַּת לֵיל ל"ג פָּסְקוּ הָאֲבֵלוּת, וְלָכֵן אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן בְּמִנְחָה שֶׁלְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁאֵין אוֹמְרִים בְּמִנְחָה שֶׁלְּפָנֵי שְׁאָר הַיָּמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן שֶׁלֵּילֵם כְּיוֹמָם.

וּלְפִי מִנְהָגָם מֻתָּרִים גַּם כֵּן לְהִסְתַּפֵּר וְלִשָּׂא בְּלֵיל ל"ג (שֶׁלְּפִי דִּבְרֵיהֶם אֵין נוֹהֲגִין אֲבֵלוּת אֶלָּא ל"ב יוֹם):

ו וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁל"ג יָמִים אֵלּוּ מַתְחִילִין מִיּוֹם ב' לְחֹדֶשׁ אִיָּר וּמְסַיְּמִין בְּעֶרֶב שָׁבוּעוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהִסְתַּפֵּר וְלִשָּׂא בְּל"ג בָּעֹמֶר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין הֶתֵּר אֶלָּא לְאַחַר שֶׁעָבַר מִקְצָת הַיּוֹם שֶׁהוּא כְּכֻלּוֹ, לָכֵן עוֹלֶה הַל"ג בָּעֹמֶר גַּם כֵּן לְחֶשְׁבּוֹן הַל"ג יָמִים שֶׁנּוֹהֲגִין בָּהֶם אֲבֵלוּת.

וְעַל פִּי דִּבְרֵיהֶם יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהִסְתַּפֵּר וְלִשָּׂא בְּכָל שְׁלִשָּׁה יְמֵי הַגְּבָלָה, אֶלָּא שֶׁהֵם אֵין מִסְתַּפְּרִין וְנוֹשְׂאִין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיָּר אֶלָּא עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּלְבַד וְלֹא עַד בְּכָלָל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נוֹהֲגִין אֲבֵלוּת ל"ג יָמִים, שֶׁהֵן מַתְחִילִין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיָּר וּמְסַיְּמִין בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל

הַהַגְבָּלָה. וּמִקְצָת אוֹתוֹ יוֹם הָאַחֲרוֹן הוּא כְּכֻלּוֹ, וְלָכֵן מִסְתַּפְּרִין וְנוֹשְׂאִין מִשֶּׁהֵאִיר יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל הַגְבָּלָה וְאֵילָךְ:

ז אִם יֵשׁ לוֹ סָפֵק בְּמִנְהַג הַמָּקוֹם — אֵינוֹ יָכוֹל לִתְפֹּס קַלֵּי הַמִּנְהָגִים, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּנְהַג הֶתֵּר עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיָּר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, וְגַם יִנְהַג הֶתֵּר מִל"ג בָּעֹמֶר וְאֵילָךְ עַד עֶרֶב עֲצֶרֶת כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כְּיָוֹן שֶׁב' קֻלּוֹת אֵלּוּ סוֹתְרוֹת זוֹ אֶת זוֹ.

אֲבָל יָכוֹל לִתְפֹּס חֻמְרֵי הַמִּנְהָגִים, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּנְהַג אִסּוּר מִפֶּסַח וְעַד עֶרֶב שָׁבוּעוֹת אוֹ עַד יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל הַגְבָּלָה חוּץ מִל"ג בָּעֹמֶר. וְאַף שֶׁנּוֹהֵג ב' חֻמְרוֹת שֶׁסּוֹתְרוֹת זוֹ אֶת זוֹ — אֵינוֹ כְּכְסִיל הַהוֹלֵךְ בַּחֹשֶׁךְ, כְּיָוֹן שֶׁעֲשָׂה כֵּן מֵחֲמַת הַסָּפֵק שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אֵיזֶה מִנְהָג הוּא עִקָּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֶלָּא יָכוֹל לִתְפֹּס אֵיזֶה מִנְהָג שֶׁיִּרְצֶה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִנְהַג מָקוֹם הַזֶּה אֵינוֹ כֵּן, כְּיָוֹן שֶׁאֲבֵלוּת אֵינָהּ אֶלָּא מִנְהָג בְּעָלְמָא — אֵין לְהַחְמִיר בְּסָפֵקָא.

אֲבָל אִם יָדוּעַ לוֹ מִנְהַג הַמָּקוֹם — אֵין לוֹ לְשַׁנּוֹת מִן מִנְהַג הַמָּקוֹם לְהָקֵל בַּיָּמִים שֶׁאַנְשֵׁי הַמָּקוֹם מַחֲמִירִין, אוֹ לְהַחֲמִיר בַּיָּמִים שֶׁהֵן מְקִלִּין, אִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן מֵחֲמַת חֻמְרָא בְּעָלְמָא שֶׁמַּחֲמִיר עַל עַצְמוֹ לָחֹשׁ לְדִבְרֵי הַמַּחֲמִירִין בְּיָמִים אֵלּוּ, אֶלָּא הוּא מִתְרָאֶה שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לְפִי שֶׁכֵּן רָאוּי לַעֲשׂוֹת לְכָל אָדָם, מִפְּנֵי שֶׁהָעִקָּר הוּא כְּהַמַּחֲמִירִין, שֶׁאָז נִרְאֶה הַדָּבָר כִּשְׁתֵּי תּוֹרוֹת, שֶׁהוּא מַחֲמִיר וְאַנְשֵׁי הַמָּקוֹם מְקִלִּין אוֹ לְהֵפֶךְ, וְיֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר "לֹא תִתְגֹּדְדוּ", כְּלוֹמַר: לֹא תַּעֲשׂוּ אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת. אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין לָחֹשׁ לְמַחֲלֹקֶת, כְּגוֹן שֶׁאֵין הוּא יְחִידִי בָּעִיר אֶלָּא הָרַבֵּה מֵאַנְשֵׁי הַמָּקוֹם נוֹהֲגִין כָּךְ וְהָרַבֵּה מֵהֶן נוֹהֲגִין כָּךְ, וְאֵין מַקְפִּידִין זֶה עַל זֶה כְּלָל:

ח אַף לְהַנּוֹהֲגִין אִסּוּר גַּם עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיָּר, מִכָּל מָקוֹם אִם חָל בְּשַׁבָּת, כְּיָוֹן שֶׁיֵּשׁ כָּאן תּוֹסֶפֶת שִׂמְחָה, שַׁבָּת וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ — יֵשׁ לְהַתִּיר לְהִסְתַּפֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, וְגַם לִשְׂא אִשָּׁה בּוֹ בַּיּוֹם, כְּיָוֹן שֶׁעִקַּר סְעוּדַת הַנִּשּׂוּאִין יִהְיֶה בְּשַׁבָּת וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ:

ט נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים כָּל יְמֵי הַסְּפִירָה מִשְּׁקִיעַת הַחַמָּה עַד לְאַחַר סְפִירַת הָעֹמֶר, וְרֶמֶז לָזֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת", מִלְּשׁוֹן שְׁבוּת,

שֶׁבִּזְמַן הַסְּפִירָה, דְּהַיְנוּ מִשֶּׁקִּיעַת הַחַמָּה וָאֵילָךְ, יֵשׁ לִשְׁבֹּת מִמְּלָאכָה עַד לְאַחַר שֶׁיִּסְפֹּר (וְאוֹתָן הַנָּשִׁים שֶׁאֵינָן סוֹפְרוֹת — אֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ [לָהֶן לִשְׁבֹּת] מִמְּלָאכָה כָּל הַלַּיְלָה):

סימן תצד

א **סֵדֶר תְּפִלַּת חַג הַשָּׁבוּעוֹת וּבוֹ כ' סְעִיפִים:**

בְּיוֹם חֲמִשִּׁים לִסְפִירַת הָעֹמֶר הוּא חַג הַשָּׁבוּעוֹת הַנִּקְרָא עֲצֶרֶת בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם וְגוֹ' וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ וְגוֹ'".

וּלְפִי חֶשְׁבּוֹן קְבִיעוּת הַחֳדָשִׁים הַמָּסוֹר בְּיָדֵינוּ שֶׁחֹדֶשׁ נִיסָן הוּא מָלֵא לְעוֹלָם וְחֹדֶשׁ אִיָּר הוּא חָסֵר לְעוֹלָם — יִהְיֶה חַג זֶה בְּשִׁשָּׁה בְּסִיוָן, שֶׁהֲרֵי יְמֵי הַסְּפִירָה מַתְחִילִין מִט"ז בְּנִיסָן, אִם כֵּן ט"ו יוֹם שֶׁמִּט"ז עַד סוֹף הַחֹדֶשׁ וְכ"ט יוֹם שֶׁל אִיָּר וְשִׁשָּׁה יָמִים בְּסִיוָן הֵם חֲמִשִּׁים יוֹם. לְפִיכָךְ אָנוּ אוֹמְרִים בְּשָׁבוּעוֹת: "זְמַן מַתַּן תּוֹרָתֵנוּ", שֶׁבְּשִׁשָּׁה בְּסִיוָן נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל.

אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהָיוּ מְקַדְּשִׁין הַחֳדָשִׁים עַל פִּי הָרְאִיָּה הָיָה אֶפְשָׁר לִהְיוֹת גַּם חֹדֶשׁ נִיסָן חָסֵר, וְהָיָה חַג הַשָּׁבוּעוֹת, שֶׁהוּא יוֹם חֲמִשִּׁים לָעֹמֶר, בְּשִׁבְעָה בְּסִיוָן. וְאִם הָיָה גַּם חֹדֶשׁ אִיָּר מָלֵא, הָיָה חַג הַשָּׁבוּעוֹת, שֶׁהוּא יוֹם חֲמִשִּׁים לָעֹמֶר, בַּחֲמִשָּׁה בְּסִיוָן. אַף שֶׁאֵינוֹ בְּיוֹם מַתַּן תּוֹרָה — אֵין בָּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהַכָּתוּב לֹא תָלָה חַג הַזֶּה בְּיוֹם מַתַּן תּוֹרָה, וְלֹא בְּכַמָּה יָמִים לַחֹדֶשׁ, רַק בַּחֲמִשִּׁים לָעֹמֶר, אֶלָּא שֶׁלְּפִי חֶשְׁבּוֹן הַמָּסוֹר בְּיָדֵינוּ לְעוֹלָם יִהְיֶה יוֹם חֲמִשִּׁים לָעֹמֶר בְּשִׁשָּׁה בְּסִיוָן שֶׁהוּא יוֹם מַתַּן תּוֹרָה.

וְאַף שֶׁשִּׁשָּׁה בְּסִיוָן שֶׁלָּנוּ הוּא יוֹם נ"א מִט"ו בְּנִיסָן שֶׁבּוֹ יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְהַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּיוֹם נ"ב לְצֵאתָם מִמִּצְרַיִם, שֶׁהֲרֵי בַּחֲמִשָּׁה בְּשַׁבָּת יָצְאוּ מִמִּצְרַיִם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"ל, וְהַתּוֹרָה נִתְּנָה "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי" בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁהוּא שִׁשָּׁה בְּסִיוָן, שֶׁחֹדֶשׁ נִיסָן וְאִיָּר הָיוּ אָז שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים, וְכִיוָן שֶׁט"ו בְּנִיסָן הָיָה חֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת הָיָה יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל אִיָּר בְּשַׁבָּת, דְּהַיְנוּ [י"ז] יוֹם לְצֵאתָם מִמִּצְרַיִם, וְיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל סִיוָן הָיָה בְּיוֹם ב', דְּהַיְנוּ [מ"ז] יוֹם לְצֵאתָם מִמִּצְרַיִם, וְשַׁבָּת הוּא שִׁשָּׁה בְּסִיוָן, דְּהַיְנוּ נ"ב יוֹם לְצֵאתָם מִמִּצְרַיִם, שֶׁהוּא יוֹם נ"א לָעֹמֶר — אַף עַל פִּי כֵן אָנוּ אוֹמְרִים: "זְמַן מַתַּן תּוֹרָתֵנוּ" בַּחֲמִשִּׁים לָעֹמֶר, כִּיוָן שֶׁהוּא לָנוּ בְּשִׁשָּׁה בְּסִיוָן, וּבְשִׁשָּׁה בְּסִיוָן נִתְּנָה הַתּוֹרָה:

ב אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל עַרְבֵי יוֹם טוֹב נוֹהֲגִין לְהַקְדִּים תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל יוֹם טוֹב מִבְּעוֹד יוֹם מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ז, מִכָּל מָקוֹם בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת מְאַחֲרִין לְהִתְפַּלֵּל לְאַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים, שֶׁאִם יַקְדִּימוּ וְיקַבְּלוּ קְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב בִּתְפִלָּה מִבְּעוֹד יוֹם — הֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁחִסְּרוּ מְעַט מִמ"ט יְמֵי הַסְּפִירָה שֶׁלְּפָנֵי חַג הַזֶּה, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה. וּמִזֶּה הַטַּעַם אֵין לְקַדֵּשׁ גַּם כֵּן קִדּוּשׁ הַיּוֹם מִבְּעוֹד יוֹם אַף קוֹדֶם תְּפִלַּת עַרְבִית:

ג נוֹהֲגִין הָרַבֵּה לְהֱיוֹת נֵעוֹרִים כָּל הַלַּיְלָה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה (וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא לֵיל טְבִילָה — יְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ, עַיֵּן סִימָן ר"מ), וְעִקַּר הָעֵסֶק יִהְיֶה בְּתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וּצְרִיכִים הֵם לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" בַּבֹּקֶר" עַיֵּן סִימָן ד', וְשֶׁלֹּא לְבָרֵךְ עַל הַטַּלִּית קָטָן שֶׁהָיָה לָבוּשׁ בּוֹ בַּלַּיְלָה עַיֵּן סִימָן ח'. וְאִם יְבָרְכוּ בִּרְכַּת הַתּוֹרָה בַּבֹּקֶר — נִתְבָּאֵר בְּסִימָן מ"ז, עַיֵּן שָׁם:

ד בְּיוֹם א' שֶׁל שָׁבוּעוֹת אַחַר גְּמַר הַהַלֵּל (וְכָל דִּינֵי הַהַלֵּל בְּיוֹם זֶה נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ח) מוֹצִיאִין ב' סִפְרֵי תּוֹרָה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ח. וְקוֹרִין בְּסֵפֶר תּוֹרָה א' חֲמִשָּׁה גְּבָרֵי בְּפָרָשַׁת יִתְרוֹ: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת" עַד סוֹף הַסִּדְרָה, שֶׁהוּא עִנְיָנוֹ שֶׁל יוֹם שֶׁבּוֹ נִתְּנָה הַתּוֹרָה. וְהַמַּפְטִיר קוֹרֵא בְּסֵפֶר תּוֹרָה ב' בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס: "וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים וְגוֹ'". וּמַפְטִיר בַּנָּבִיא בְּמֶרְכָּבָה דְּיֶחֱזְקֵאל, עַל שֵׁם שֶׁנִּגְלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּסִינַי בְּרִבּוֹא רְבָבוֹת "אַלְפֵי שִׁנְאָן". וְנוֹהֲגִין לְסַיֵּם בַּפָּסוּק "וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ", אַף שֶׁאֵינוֹ כָּתוּב כְּלָל אֵצֶל הַמֶּרְכָּבָה:

ה וְנוֹהֲגִין בִּמְקֻצָּת מְקוֹמוֹת שֶׁגָּדוֹל וְחָכָם קוֹרֵא זֹאת הַהַפְטָרָה. וְסֶמֶךְ לַדָּבָר: "וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חָכָם וּמֵבִין מִדַּעְתּוֹ":

ו יֵשׁ נוֹהֲגִין לְאָמְרָהּ מְעֻמָּד, וְלֹא הַמַּפְטִיר בִּלְבַד שֶׁהוּא צָרִיךְ לַעֲמֹד לְכַתְּחִלָּה בְּכָל הַהַפְטָרוֹת מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר, אֶלָּא אַף כָּל מִי שֶׁקּוֹרֵא אוֹתָהּ בְּלַחַשׁ עִם הַמַּפְטִיר קוֹרְאָהּ מְעֻמָּד, מִפְּנֵי כְּבוֹדָהּ:

ז הַנּוֹהֲגִין לְשׁוֹרֵר "אַקְדָּמוּת" אַחַר שֶׁקָּרְאוּ בַּתּוֹרָה פָּסוּק רִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁמַּפְסִיקִין בְּאֶמְצַע הַקְּרִיאָה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִךְ הַקְּרִיאָה — אֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם, כִּי יֵשׁ שֶׁמְּיַשְּׁבִין מִנְהָגָם. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג, יוֹתֵר טוֹב לְשׁוֹרֵר "אַקְדָּמוּת" קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל הַכֹּהֵן

לְבָרֵךְ לִפְנֵי קְרִיאַת הַתּוֹרָה. וְכֵן "יַצִּיב פִּתְגָּם" בְּיוֹם שֵׁנִי, יוֹתֵר טוֹב לוֹמַר קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל הַמַּפְטִיר לְבָרֵךְ לִפְנֵי הַהַפְטָרָה. וְכֵן נָהֲגוּ עַכְשָׁו בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת:

ח בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת יֵשׁ ב' מִינֵי נְגִינוֹת: הָאֶחָד עוֹשֶׂה מִכָּל דִּבּוּר פָּסוּק אֶחָד, אַף שֶׁהוּא אָרֹךְ אוֹ קָצָר מְאֹד, דְּהַיְנוּ שֶׁ"אָנֹכִי", וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ", וְ"לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ", וְ"לֹא תִשְׂתַּחֲוֶה", "וְעֹשֶׂה חֶסֶד", הֵם פָּסוּק אֶחָד, שֶׁ"אָנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" בְּדִבּוּר אֶחָד נֶאֶמְרוּ. וּלְפִיכָךְ תֵּבַת "פָּנַי" הַנּוּ"ן נְקוּדָה פַּתָּ"ח וְלֹא קָמַ"ץ, שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם אֶתְנַחְתָּא וְלֹא סוֹף פָּסוּק. וְכֵן "זָכוֹר", וְ"שֵׁשֶׁת יָמִים", "וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי", וְ"כִּי שֵׁשֶׁת", הֵם פָּסוּק אֶחָד. וּלְפִיכָךְ הַכָּ"ף שֶׁל תֵּבַת "כָּל" הַסְּמוּכָה לְתֵבַת "וְעָשִׂיתָ" הִיא רְפוּיָה וְלֹא דְּגוּשָׁה.

וּב' תֵּבוֹת "לֹא תִרְצָח" הֵם פָּסוּק אֶחָד שָׁלֵם. וּלְפִיכָךְ הַצָּדֵ"י הִיא נְקוּדָה קָמַ"ץ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שָׁם סוֹף פָּסוּק, וְהַתָּי"ו דְּגוּשָׁה, לְפִי שֶׁתֵּבַת "לֹא" הִיא מֻטְעֶמֶת בְּטַעַם מַפְסִיק, דְּהַיְנוּ טִפְחָא.

וְכֵן "לֹא תִנְאָף" הוּא פָּסוּק אֶחָד שָׁלֵם, וְהַתָּי"ו דְּגוּשָׁה וְהָאָלֶ"ף נְקוּדָה קָמַ"ץ.

וְכֵן "לֹא תִגְנֹב", הַתָּי"ו דְּגוּשָׁה:

ט וְהַשֵּׁנִי עוֹשֶׂה מֵ"אָנֹכִי" פָּסוּק אֶחָד, וּמִ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" פָּסוּק שֵׁנִי. וּלְפִי זֶה הַנּוּ"ן שֶׁל "פָּנָי" הוּא בְּקָמַ"ץ, שֶׁיֵּשׁ שָׁם סוֹף פָּסוּק.

וְכֵן "זָכוֹר" הוּא פָּסוּק אֶחָד, וְ"שֵׁשֶׁת יָמִים" הוּא פָּסוּק שֵׁנִי. וּלְפִי זֶה הַכָּ"ף שֶׁל תֵּבַת "כָּל" הִיא דְּגוּשָׁה.

"לֹא תִרְצַח", וְ"לֹא תִנְאָף", וְ"לֹא תִגְנֹב", וְ"לֹא תַעֲנֶה", הַכֹּל פָּסוּק אֶחָד. וּלְפִי זֶה כָּל תָּי"ו מֵהֶם רְפוּיָה, וְהַצָּדֵ"י שֶׁל "תִּרְצַח" הִיא בְּפַתָּח, וְהָאָלֶ"ף שֶׁל "תִּנְאָף" הִיא בְּקָמַ"ץ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֶתְנַחְתָּא:

י וְטַעַם ב' נְגִינוֹת הוּא, שֶׁהָרִאשׁוֹן הוּא מְסֻדָּר לְפִי הַכָּתוּב, שֶׁנִּכְתַּב כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר בְּפָרָשָׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁמֵּ"אָנֹכִי" עַד "לֹא תִשָּׂא" הִיא פָּרָשָׁה אַחַת סְתוּמָה וְדִבּוּר אֶחָד, לְכָךְ נַעֲשָׂה מִמֶּנּוּ פָּסוּק אֶחָד. וְכֵן מִ"זָכוֹר" עַד "לֹא תִרְצָח". אֲבָל מִ"לֹא תִרְצָח" עַד "לֹא תַחְמֹד" נִכְתַּב בְּד' פָּרָשִׁיּוֹת סְתוּמוֹת, וְהֵם ד' דִּבּוּרִים, לְכָךְ נַעֲשָׂה מֵהֶם ד' פְּסוּקִים:

יא וְהַשֵּׁנִי הוּא מְסֻדָּר לְפִי הַקְּרִי, שֶׁלְּעִנְיַן הַקְּרִיאָה אֵין מִ"לֹא תִרְצַח" עַד "לֹא תַחְמֹד" אֶלָּא פָּסוּק אֶחָד בִּלְבַד, דְּהַיְנוּ שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק קְרִיאָתוֹ לְגַמְרֵי בְּתוֹךְ אֶמְצַע פָּסוּק

זֶה אֶפְלוּ כְּשֶׁקּוֹרֵא בְּיָחִיד, שֶׁכָּל הַפָּסָקוֹת הַפְּסוּקִים הֵם הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, וְאָסוּר לְהַפְסִיק בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא פָּסַק לָנוּ מֹשֶׁה מִסִּינַי, וְכֵיוָן שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק הַקְּרִיאָה לְגַמְרֵי בְּאֶמְצַע ד' פָּרָשִׁיּוֹת קְטַנּוֹת הַלָּלוּ, אִם כֵּן גַּם כְּשֶׁקּוֹרְאִין בְּפַעַם אֶחָד — הֵם נִקְרָאִים בִּנְגִינָה הַמְחֻבֶּרֶת אוֹתָן לַעֲשׂוֹת מִכֻּלָּן פָּסוּק אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁהֵם בֶּאֱמֶת פָּסוּק אֶחָד, שֶׁאֵין לָנוּ בְּכָל הַתּוֹרָה פְּסוּק פָּחוֹת מִג' תֵּבוֹת.

וְכֵן מֵ"אָנֹכִי" עַד "לֹא תִשָּׂא", וּמִ"זָכוֹר" עַד "לֹא תִרְצַח", הֵן מֻפְסָקִים לְכַמָּה פְּסוּקִים לְעִנְיַן הַקְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ לְעִנְיַן שֶׁהַיָּחִיד מֻתָּר לְהַפְסִיק קְרִיאָתוֹ לְגַמְרֵי בְּאֶמְצַע פָּרָשַׁת "אָנֹכִי" וְ"זָכוֹר", רַק שֶׁיִּהְיֶה בְּסוֹף פָּסוּק. וְאַף בְּצִבּוּר אֵין אָסוּר לְהַפְסִיק שָׁם אֶלָּא מִשּׁוּם הַנִּכְנָסִין וְיוֹצְאִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קל"ח, לְכָךְ הֵם נִקְרָאִים בִּנְגִינָה הַמַּפְסֶקֶת אוֹתָן לַעֲשׂוֹת מֵהֶן כַּמָּה פְּסוּקִים, כְּמוֹ שֶׁהֵן בֶּאֱמֶת כַּמָּה פְּסוּקִים לְעִנְיַן מִנְיַן הַפְּסוּקִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, בַּעֲצֶרֶת נוֹהֲגִין לִקְרוֹת בְּצִבּוּר בְּהָרִאשׁוֹן, לַעֲשׂוֹת מִכָּל דִּבּוּר פָּסוּק אֶחָד, לְפִי שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם נִתְּנוּ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, לְכָךְ קוֹרִין אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנוּ כָּל דִּבּוּר בְּפָסוּק אֶחָד.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִקְרוֹת בְּצִבּוּר בְּהָרִאשׁוֹן לְעוֹלָם, אַף בְּשַׁבָּת פָּרָשַׁת יִתְרוֹ וּבְשַׁבָּת פָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן, רַק הַיָּחִיד הַקּוֹרֵא לְעַצְמוֹ — קוֹרֵא בַּשֵּׁנִי:

יב בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי קוֹרִין חֲמִשָּׁה גַּבְרֵי בְּפָרָשַׁת "כָּל הַבְּכוֹר", וְהַמַּפְטִיר קוֹרֵא בַּתּוֹרָה "וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים" כְּמוֹ בָּרִאשׁוֹן, וּמַפְטִיר בַּנָּבִיא "תִּפְלָה לַחֲבַקּוּק" עַד "לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹתָי". וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמַּתְחִילִין מִן "וְהִ' בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ":

יג נוֹהֲגִין לִקְרוֹת מְגִלַּת רוּת בְּשָׁבוּעוֹת שֶׁהוּא זְמַן מַתַּן תּוֹרָה, כְּדֵי לִלְמֹד שֶׁלֹּא נִתְּנָה תּוֹרָה אֶלָּא עַל יְדֵי יִסּוּרִין וְעֹנִי כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְרוּת כְּשֶׁנִּתְגַּיְּרָה. וְאֵין מְבָרְכִין כְּלוּם עַל קְרִיאַת מְגִלָּה זוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"צ:

יד וְנוֹהֲגִין לִשְׁטֹחַ עֲשָׂבִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבַבָּתִּים בְּשָׁבוּעוֹת, זֵכֶר לִשְׂמְחַת מַתַּן תּוֹרָה. וְאַף בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ מֻתָּר לִשְׁטְחָן אֲפִלּוּ אִם אֵינָן רְאוּיִין לְמַאֲכָל, וְאֵין בָּהֶם אִסּוּר מֻקְצֶה, כֵּיוָן שֶׁחָשַׁב עֲלֵיהֶן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לִשְׁטְחָן בְּיוֹם טוֹב, עַיֵּן סִימָן ש"ח.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם חָל שָׁבוּעוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת — לֹא יִשְׁטְחֵם בְּשַׁבָּת. אַף שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלָם, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁשְּׁטָחָן בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב — הֲרֵי זֶה כְּמוֹ מֵכִין מִשַּׁבָּת לְיוֹם טוֹב,

וְאָסוּר לְהָכִין כְּלוּם מִשַּׁבָּת לְיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם טֹרַח מְלָאכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ג:

טו נוֹהֲגִין לְהַעֲמִיד אִילָנוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבַבָּתִּים, כְּדֵי לְהַזְכִּיר שֶׁבַּעֲצֶרֶת נִדּוֹנִין עַל פֵּרוֹת הָאִילָן וְיִתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם:

טז נוֹהֲגִין בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת לֶאֱכֹל מַאכְלֵי חָלָב בְּיוֹם א' שֶׁל שָׁבוּעוֹת, וּמְנָהַג אֲבוֹתֵינוּ תּוֹרָה הִיא, כִּי הָרְבֵּה טְעָמִים נֶאֶמְרוּ עָלָיו.

וּלְפִי שֶׁמְּצְוָה לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל יוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקכ"ט, לְפִיכָךְ צְרִיכִין לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי אִסּוּר בָּשָׂר בְּחָלָב, וְיֵעָשׂוּ כַּכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן פ"ח וּפ"ט. וְהַנּוֹהֲגִים לֶאֱפוֹת לֶחֶם נִלּוּשׁ בְּחָלָב אוֹ בְּחֶמְאָה — יִזָּהֲרוּ כְּשֶׁמַּסִּיקִין הַתַּנּוּר קֹדֶם הָאֲפִיָּה שֶׁיַּסִּיקוּהוּ יָפֶה בְּעָנְיַן שֶׁיִּהְיוּ נִצּוֹצוֹת נִתָּזִין מִמֶּנּוּ, כְּדֵי לְהַפְלִיט מִמֶּנּוּ אֶת רֹטֶב שֶׁל בָּשָׂר שֶׁנִּשְׁפַּךְ עָלָיו לִפְעָמִים וְנִבְלַע בְּתוֹכוֹ (וְשֶׁיִּהְיוּ הַגֶּחָלִים מְהַלְּכִים עַל פְּנֵי כֻּלּוֹ, עַיֵּן סִימָן תס"א).

וְכֵן יִזָּהֲרוּ לִקַּח מַרְדָּה חֲדָשָׁה לְהוֹצִיא בָּהּ לֶחֶם זֶה מִן הַתַּנּוּר. וְלֹא יוֹצִיאוּהוּ בְּמַרְדֶּה שֶׁמּוֹצִיאִין בָּהּ שְׂאָר כָּל הַלְּחָמִים שֶׁאֵינָן שֶׁל חָלָב, אֲפִלּוּ אִם רוֹצִים לְהָפְכָהּ עַל צִדָּהּ הַשֵּׁנִי, לְפִי שֶׁעַכְשָׁו יֵהָא נִבְלָע בָּהּ טַעַם הֶחָלָב בְּכָל עָבְיָהּ כְּשֶׁיּוֹצִיאוּ בָּהּ לֶחֶם נִלּוּשׁ בְּחָלָב, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיֹּאפוּ לֶחֶם אַחֵר לְאָכְלוֹ עִם בָּשָׂר וְיוֹצִיאוּהוּ בְּמַרְדֶּה זוֹ — יֵהָא נִפְלָט מִמֶּנּוּ טַעַם הֶחָלָב וְיִבָּלַע בַּלֶּחֶם (כְּדֵי קְלִיפָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תנ"א).

וְאַף שֶׁאִם עָבַר וְעָשָׂה כֵּן מֻתָּר לֶאֱכֹל לֶחֶם הַהוּא עִם בָּשָׂר, לְפִי שֶׁהוּא נוֹתֵן טַעַם בַּר נוֹתֵן טַעַם שֶׁל הֶתֵּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ד, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲשׂוֹת נוֹתֵן טַעַם בַּר נוֹתֵן טַעַם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ"ה.

(וְדִין הֶחָלָב שֶׁנֶּחְלַב בְּיוֹם טוֹב — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ה עַיֵּן שָׁם):

יז הַמַּחֲלִיק עִשְׂבֵי בְּשָׂמִים לְהַצְּבוּר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְחַלֵּק לָהֶם מִ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" עַד לְאַחַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, שֶׁקֹּדֶם "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" אוֹ לְאַחַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה יְכוֹלִין הֵן לְבָרֵךְ עַל הָרֵיחַ הַמַּגִּיעַ לָהֶם, אֲבָל מִ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" עַד לְאַחַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אָסוּר לְהַפְסִיק בְּדִבּוּר וְיֵהָנֶה מֵהָרֵיחַ בְּלֹא בְּרָכָה, שֶׁאֲפִלּוּ בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק שֶׁמֻּתָּר לְהַפְסִיק אֲפִלּוּ בִּשְׁבִיל כְּבוֹד בָּשָׂר וָדָם — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְהַפְסִיק לְבָרֵךְ עַל הָרֵיחַ, לְפִי

שֶׁבְּרָכָה זוֹ אֵינָהּ חוֹבָה כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הָרֵיחַ אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהָרִיחַ, אֲבָל אִם הָרֵיחַ מַגִּיעַ לוֹ מֵאֲלָיו וְהוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֲלָיו אַף שֶׁבְּעַל כָּרְחוֹ נֶהֱנָה מִמֶּנּוּ — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רי"ז, אִם כֵּן זֶה שֶׁעוֹמֵד בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק — לֹא יִתְכַּוֵּן לְהָרִיחַ וְלֹא יַפְסִיק לְבָרֵךְ עַל הָרֵיחַ:

יח אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת תַּעֲנִית חֲלוֹם בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת, לְפִי שֶׁהוּא יוֹם שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ הַתּוֹרָה, וְצָרִיךְ לֶאֱכֹל וְלִשְׂמֹחַ בּוֹ, לְהַרְאוֹת שֶׁנֹּחַ וּמְקֻבָּל לְיִשְׂרָאֵל יוֹם שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ הַתּוֹרָה, לְפִיכָךְ אֵינוֹ דּוֹמֶה לְשְׁאָר יָמִים טוֹבִים וְשַׁבָּתוֹת שֶׁמֻּתָּר לְהִתְעַנּוֹת בָּהֶם תַּעֲנִית חֲלוֹם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ח:

יט בְּמוֹצָאֵי חַג הַשָּׁבוּעוֹת אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת מֵעִקַּר הַדִּין, לְפִי שֶׁהָיָה "יוֹם טָבוּחַ" בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, דְּהַיְנוּ שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם הָיוּ מַקְרִיבִין עוֹלוֹת רְאִיָּה שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לְהַקְרִיב בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶם שׁוּם צֹרֶךְ אֹכֶל נֶפֶשׁ, וְאֵין מְחַלְּלִין יוֹם טוֹב בִּשְׁבִילָם, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְהַקְרִיבָן אַחַר יוֹם טוֹב, שֶׁהֲעֲצֶרֶת יֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הוּא לְדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, אֲבָל לְדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל מֻתָּר לְהַקְרִיבָן אַף בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבְּדָבָר זֶה עָשׂוּ בֵּית הִלֵּל כְּדִבְרֵיהֶם, וְהַרְבֵּה מִיִּשְׂרָאֵל נָהֲגוּ כְּמוֹתָם לְהַקְרִיבָן אַחַר יוֹם טוֹב, וְנַעֲשָׂה לָהֶם יוֹם זֶה שֶׁהוּא מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב כְּמוֹ יוֹם טוֹב עַצְמוֹ לְהֶאֱסֵר בּוֹ בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית, אִם כֵּן אַף עַתָּה מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ — לֹא הֻתְּרָה הֶהֱסְפֵּד וְהַתַּעֲנִית בּוֹ בַּיּוֹם.

אֲבָל בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח וְשֶׁל סֻכּוֹת לֹא הָיָה "יוֹם טָבוּחַ" אַף לְדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, שֶׁכָּל עוֹלוֹת רְאִיָּה הָיוּ נִקְרָבוֹת בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, לְפִיכָךְ אֵין בָּהֶם אִסּוּר לְהִתְעַנּוֹת מֵעִקַּר הַדִּין אֶלָּא מֻחְמַת מִנְהָג בְּעָלְמָא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ט:

כ וְנוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לְהִתְעַנּוֹת וְשֶׁלֹּא לוֹמַר תַּחֲנוּן מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ עַד ח' בּוֹ וְעַד בְּכָלָל, דְּהַיְנוּ עַד אַחַר מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הַנִּקְרָא "אִסְרוּ חַג", לְפִי שֶׁמִּיָּד אַחַר רֹאשׁ חֹדֶשׁ הִתְחִיל מֹשֶׁה לְהִתְעַסֵּק עִמָּהֶם בְּעִנְיַן קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁבִּשְׁנֵי בַּשַּׁבָּת הָיָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּבַשְּׁלִישִׁי בַּשַּׁבָּת אָמַר לָהֶם: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹ'", וּבָרְבִיעִי אָמַר לָהֶם מִצְוַת הַגְּבָלָה: "הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בָּהָר וְגוֹ'", וּבַחֲמִישִׁי אָמַר לָהֶם מִצְוַת פְּרִישָׁה,

שֶׁיִּפְרְשׁוּ מִנְּשׁוֹתֵיהֶן "הַיּוֹם וּמָחָר", וְיִהְיוּ נְכוֹנִים "לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי" שֶׁהוּא שַׁבָּת, שֶׁבּוֹ נִתְּנָה הַתּוֹרָה:

סְלִיק סִימָן תצ"ד וּסְלִיק כָּל הִלְכוֹת פֶּסַח:

סימן תצה

א **אֵיזֶה מְלָאכוֹת אֲסוּרִים בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים:**

שִׁשָּׁה יָמִים אֵלּוּ, שֶׁהֵן רִאשׁוֹן וּשְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח, וְחַג הַשָּׁבוּעוֹת, וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְרִאשׁוֹן וּשְׁמִינִי שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת, הֵן הַנִּקְרָאִים "יָמִים טוֹבִים". וְכָל הָעוֹשֶׂה "מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה" בְּאֶחָד מֵהֶן — הֲרֵי זֶה לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ". וְכָל הַשּׁוֹבֵת בָּהֶן מִ"מְּלֶאכֶת עֲבוֹדָה" — הֲרֵי זֶה קַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בָּהֶן "שַׁבָּתוֹן", כְּלוֹמַר שְׁבוּת.

ב וּמַהוּ "מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה"? כָּל מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ נַעֲשֵׂית בְּאֹכֶל אוֹ מַשְׁקֶה, וְאֵין בִּמְלָאכָה זוֹ צֹרֶךְ לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, כְּגוֹן שֶׁכִּבְּדָה אֶת הַגֶּר, אוֹ שֶׁחָפַר, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ. אֲבָל כָּל מְלָאכָה הַנַּעֲשֵׂית בְּאֹכֶל אוֹ בְּמַשְׁקֶה, כְּגוֹן הַקְצִירָה, וְהַדִּישָׁה, וְהָעִמּוּר, וְהַזְּרִיָּה, וְהַבְּרִירָה, וְהַטְחִינָה, וְהַהֲרְקָדָה, וְהַלִּישָׁה, וְהָאֲפִיָּה, וְהַשְׁחִיטָה, וְהַבִּשּׁוּל, וְהַבְּצִירָה, וְהַסְחִיטָה, וְהַצִּידָה, וְהַהוֹצָאָה מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, כָּל אֵלּוּ, כֵּיוָן שֶׁהֵן נַעֲשִׂין בְּגוּף הָאֹכֶל וּמַשְׁקֶה, וּכְשֶׁאָדָם נֶהֱנֶה מֵהָאֹכֶל וּמַשְׁקֶה — הֲרֵי נֶהֱנֶה מִגּוּף הַמְּלָאכָה עַצְמָהּ (הַנַּעֲשֵׂית לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, אוֹ לִשְׁאָר צֹרֶךְ יוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר), לְפִיכָךְ נִקְרָאִין כָּל מְלָאכוֹת אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן: "מְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ", שֶׁהַתּוֹרָה הִתִּירָה לַעֲשׂוֹתָהּ לְצֹרֶךְ אֲכִילַת יוֹם טוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר "אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם".

וְכֵן הַהַבְעָרָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ נַעֲשֵׂית בְּגוּף הָאֹכֶל אַף אִם הִיא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, שֶׁהֲרֵי הוּא מַבְעִיר אֵשׁ בְּעֵצִים וּמְבַשֵּׁל עֲלֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהִיא מְתַקֶּנֶת אֶת הָאֹכֶל, שֶׁהֲרֵי עִנְיַן הַהַבְעָרָה הוּא הוֹצָאַת הָאֵשׁ, אוֹ שֶׁמַּרְבֶּה הָאֵשׁ, וְגוּף הָאֵשׁ זוֹ שֶׁהוֹצִיא אוֹ שֶׁהִרְבָּה הִיא הַמְתַקֶּנֶת וּמְבַשֶּׁלֶת אֶת הָאֹכֶל — הֲרֵי גַּם הִיא בִּכְלַל "מְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ".

ג וְקִבְּלוּ חֲכָמִים שֶׁכָּל מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" מִתּוֹךְ שֶׁהִתִּירָה הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹתָן לְצֹרֶךְ אֲכִילַת יוֹם טוֹב — הֻתְּרוּ לְגַמְרֵי אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילַת יוֹם טוֹב, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶן קְצָת צֹרֶךְ יוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צֹרֶךְ אֲכִילָה, אֶלָּא צֹרֶךְ הֲנָאַת הַגּוּף, אוֹ צֹרֶךְ מִצְוָה

עוֹבֶרֶת שֶׁזְּמַנָּהּ בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁהִיא גַּם כֵּן כַּהֲנָאַת הַגּוּף לְעִנְיָן זֶה. וְהוּא שֶׁתְּהֵא הֲנָאַת הַגּוּף זוֹ שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"א וְתקי"ב.

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁגּוּפוֹ נֶהֱנֶה מִגּוּף הַמְּלָאכָה עַצְמָהּ אֶלָּא מַדָּבָר שֶׁנִּתְקַן וְנִתְכַּשֵּׁר לַהֲנָאַת הָאָדָם עַל יְדֵי עֲשִׂיַּת הַמְּלָאכָה, כְּגוֹן שֶׁמְּתַקֵּן שַׁפּוּד לִצְלוֹת בּוֹ, שֶׁאֵין גּוּפוֹ נֶהֱנֶה מִגּוּף הַשַּׁפּוּד אֶלָּא מֵהַצָּלִי שֶׁנִּצְלָה בּוֹ, אוֹ שֶׁמְּבַקֵּעַ קוֹרָה לְעֵצִים דַּקִּים מְאֹד לְהַצִּית בָּהֶם הָאוּר תַּחַת קְדֵרָתוֹ, שֶׁאֵין גּוּפוֹ נֶהֱנֶה מִגּוּף הָעֵצִים שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהֶם מְלָאכָה אֶלָּא מֵהַהַבְשֵׁל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עַל יְדֵי מְלָאכָה זוֹ, כָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָן לְצֹרֶךְ אֲכִילַת יוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּגוּף הַ"אֹכֶל נֶפֶשׁ" אֶלָּא בְּדָבָר הַמַּכְשִׁירוֹ לַאֲכִילָה — הֲרֵי הֵן נִקְרָאִין "מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ", שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב מִן הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם לֹא כֵן יַפְסִיד אֲכִילָתוֹ לְגַמְרֵי וְיִתְעַנֶּה בְּיוֹם טוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר "הוּא לָכֶם", "הוּא" וְלֹא מַכְשִׁירָיו.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַכְשִׁירִים שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן לַעֲשׂוֹת שַׁפּוּד חָדָשׁ, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב (וְאֲפִלּוּ הָיָה אָנוּס בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב וְלֹא הָיָה לוֹ פְּנַאי לַעֲשׂוֹת הַשַּׁפּוּד, מִכָּל מָקוֹם הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ כַּמָּה יָמִים קֹדֶם יוֹם טוֹב), וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל מַכְשִׁירִין שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן לְתַקֵּן הַשַּׁפּוּד שֶׁנִּשְׁבַּר בְּיוֹם טוֹב, אוֹ אֲפִלּוּ שֶׁנִּשְׁבַּר בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְתַקְּנוֹ בּוֹ בַּיּוֹם מֻחְמַת אֵיזֶה אֹנֶס גָּדוֹל — מֻתָּר לְתַקְּנוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר "יֵעָשֶׂה לָכֶם", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: "לָכֶם" — לְכָל צָרְכֵיכֶם, לְרַבּוֹת מַכְשִׁירִין שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

ה וְכָל זֶה בְּמַכְשִׁירִין, אֲבָל מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" עַצְמָן, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב מִן הַתּוֹרָה.

אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כָּל מְלָאכָה שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְלֹא יִהְיֶה

בָּהּ הֶפְסֵד וְלֹא חֶסְרוֹן טַעַם אִם הָיְתָה נַעֲשֵׂית מִבְּעוֹד יוֹם, אֲפִלּוּ שָׁכַח וְלֹא עָשָׂאהּ, אוֹ שֶׁהָיָה טָרוּד וְלֹא הָיָה לוֹ פְּנַאי לַעֲשׂוֹתָהּ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה אָנוּס בְּדָבָר — אָסוּר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן מְשַׁנֶּה קְצָת בַּעֲשִׂיָּתָהּ מִדֶּרֶךְ הַחֹל.

אֲבָל מֻתָּר לָלוּשׁ וְלֶאֱפוֹת וּלְשָׁחוֹט וּלְבַשֵּׁל כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל, לְפִי שֶׁאִם עָשָׂה אֶחָד מֵאֵלּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — יֵשׁ בְּכָךְ הֶפְסֵד אוֹ חֶסְרוֹן טַעַם, שֶׁאֵין לֶחֶם שֶׁנִּלּוֹשׁ וְנֶאֱפָה הַיּוֹם כְּלֶחֶם שֶׁנִּלּוֹשׁ וְנֶאֱפָה מֵאֶתְמוֹל, וְלֹא תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל הַיּוֹם כְּתַבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל מֵאֶתְמוֹל, וְלֹא בָּשָׂר שֶׁנִּשְׁחַט הַיּוֹם כְּבָשָׂר שֶׁנִּשְׁחַט מֵאֶתְמוֹל.

וְכֵן מֻתָּר לְהַבְעִיר אֵשׁ אִם רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאֵשׁ דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב בְּלֹא הֶפְסֵד וְחִסָּרוֹן, אוֹ כְּדֵי לְהָאִיר, אוֹ בִּשְׁאָר עִנְיָנִים שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ בְּסִמָּן תקי"א וְתקי"ד.

יא אֲבָל אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם הֶפְסֵד וְלֹא חֶסְרוֹן טַעַם אִם הָיָה מְבַשְּׁלָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן פֵּרוֹת הַיְבֵשִׁים שֶׁהֵם טוֹבִים יוֹתֵר כְּשֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ מֵאֶתְמוֹל. וְכֵן אָסוּר לָלוּשׁ בְּיוֹם טוֹב דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם קִלְקוּל טַעַם אִם הָיָה נִלּוֹשׁ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן מַה שֶּׁקּוֹרִין בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז וווֹרִימְזִלִי"ן וּבְאַרְצֵנוּ לָאקְשִׁי"ן, שֶׁהַיְשָׁנִים יוֹתֵר טוֹבִים, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב וְלָמָּה אָסְרוּ דָּבָר זֶה? גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְנַע אָדָם מִלַּעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְיַנִּיחֵן לַעֲשׂוֹת אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב שֶׁהוּא יוֹם בָּטֵל, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב כֻּלּוֹ הוֹלֵךְ בַּעֲשִׂיַּת אוֹתָן מְלָאכוֹת, וְיִתְבַּטֵּל מִשִּׁמְחַת יוֹם טוֹב.

יג וּמִזֶּה הַטַּעַם לֹא אָסְרוּ הַהוֹצָאָה, אַף שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְלָמָּה לֹא אָסְרוּהָ — כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב וְיוֹלִיךְ וְיָבִיא כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה וְיַשְׁלִים חֻפָּצָיו, וְלֹא יִהְיֶה כְּמוֹ שֶׁיָּדָיו אֲסוּרוֹת.

יד וְכֵן מִזֶּה הַטַּעַם שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל מִשִּׁמְחַת יוֹם טוֹב אָסְרוּ חֲכָמִים הַקְּצִירָה, וְהַדִּישָׁה, וְהַעְמִּיר, וְהַזְּרִיָּה, וּבְרִירַת מִינֵי תְבוּאָה שֶׁדֶּרֶךְ לְבֹר אוֹתָם הַרְבֵּה בְּיַחַד, וְהַטְּחִינָה שֶׁל כָּל מִינֵי הַנִּטְחָנִים בָּרֵחַיִם שֶׁדֶּרֶךְ לְטָחוֹן אוֹתָם הַרְבֵּה בְּיַחַד, וְהַהַרְקָדָה, וְהַתְּלִישָׁה מֵהַמְּחֻבָּר שֶׁהִיא תּוֹלֶדֶת הַקְּצִירָה, וּסְחִיטַת פֵּרוֹת שֶׁהִיא תּוֹלֶדֶת דִּישָׁה שֶׁמְּפָרֵק דָּבָר מִגַּדּוּלוֹ, כָּל מְלָאכוֹת אֵלּוּ וְתוֹלְדוֹתֵיהֶם, וְכָל דָּבָר הַנֶּאֱסָר בִּשְׁבִילָם בְּשַׁבָּת מִדִּבְרֵי

סוֹפְרִים שֶׁמָּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת הַמְּלָאכָה עַצְמָהּ — אָסוּר גַּם בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי, וַאֲפִלּוּ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁכָּל מְלָאכוֹת הַלָּלוּ דַּרְכָּן לְהֵעָשׂוֹת הַרְבֵּה בְּיַחַד בְּיוֹם אֶחָד לְצֹרֶךְ אֲכִילַת יָמִים הַרְבֵּה, שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ הָאָדָם לְקָצוֹר כָּל שָׁדֵהוּ בְּיַחַד וְלִבְצוֹר כָּל עֲנָבָיו בְּיַחַד, וּלְעַמֵּר וְלָדוּשׁ וְלִבְרוֹר וְלִטְחוֹן הַרְבֵּה תְּבוּאוֹת בְּיַחַד, וּלְרַקֵּד קֶמַח הַרְבֵּה, וְלִדְרוֹךְ עֲנָבִים וְזֵיתִים הַרְבֵּה בְּיַחַד, חָשׁוּ חֲכָמִים אִם מְלָאכוֹת אֵלּוּ יִהְיוּ מֻתָּרִין לוֹ — יִטְרַח בְּיוֹם טוֹב גַּם לְצֹרֶךְ הַחֹל, כֵּיוָן שֶׁדֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹתָן לְצֹרֶךְ יָמִים רַבִּים, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנַאי לְהִתְעַסֵּק בְּשִׁמְחַת יוֹם טוֹב.

וְכֵן אָסְרוּ הַצַּיָּדָה, לְפִי שֶׁעַל הָרֹב אֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹתָהּ לְצֹרֶךְ הַיּוֹם אֶלָּא לְצֹרֶךְ מָחָר, לְפִי שֶׁאֵין הָאָדָם סוֹמֵךְ עַל הַסָּפֵק שֶׁלֹּא לְתַקֵּן מַאֲכָלוֹ עַד שֶׁיָּצוּד, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁמָּא תַּעֲלֶה מְצוּדָתוֹ רֵיקָנִית, אֶלָּא עִקָּרָהּ מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ הוּא.

וְכֵן אָסְרוּ חֲלִיבַת הַבְּהֵמָה, לְפִי שֶׁגַּם הִיא נַעֲשֵׂית לְצֹרֶךְ אֲכִילַת יָמִים רַבִּים, שֶׁהֲרֵי אָדָם חוֹלֵב כָּל צֹאנוֹ בְּיַחַד.

אֲבָל הִתִּירוּ שְׁחִיקַת הַמֶּלַח וּתְבָלִין וּבְרִירַת מִינֵי קְטָנִיּוֹת, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹתָן הַרְבֵּה בְּיַחַד לְצֹרֶךְ יָמִים רַבִּים, אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ מֵהֶם לְבוֹ בַּיּוֹם בִּלְבָד, אֶלָּא שֶׁכָּל שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב כִּי אִם עַל יְדֵי שִׁנּוּי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ד וְתק"י.

י כֹּל שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ, שֶׁהָאֲמִירָה לְנָכְרִי הִיא שְׁבוּת בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ בְּשַׁבָּת.

יא אֵין מוֹצִיאִין מַשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין הַטַּעַם מִשּׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ שֶׁמּוֹצִיאָה הַמַּשָּׂא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, שֶׁהֲרֵי אַף הָאָדָם בְּעַצְמוֹ מֻתָּר לְהוֹצִיא בְּיוֹם טוֹב מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, אֶלָּא שֶׁחָכְמִים אָסְרוּ לְהוֹצִיא מַשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוּם זִלְזוּל יוֹם טוֹב, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בּוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְעוֹד שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּבַעֲלֵי חַיִּים כָּל עִקָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יב כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבַעֲלֵי חַיִּים וּבְמֻחְבָּר לַקַּרְקַע בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ה וְשל"ו — כָּךְ אָסוּר בְּיוֹם טוֹב.

יג כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת דְּאֵין אִסּוּר מֻקְצֶה בְּשַׁבָּת אֶלָּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן (ש"ח), אוֹ מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר שֶׁנִּדְחָה בִּידֵי אָדָם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּגוֹן נֵר שֶׁהִדְלִיקוּ בוֹ בְּשַׁבָּת, אוֹ מֻקְצֶה כְּעֵין גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִין שֶׁמַּעֲלִין אוֹתָן לַגָּג לְיַבְּשָׁן וְאָדָם מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם מִפְּנֵי שֶׁאֵין רְאוּיִים לַאֲכִילָה עַד לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה, אֲבָל שְׁאָר כָּל דָּבָר שֶׁרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִמֶּנּוּ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ מֻקְצֶה מֵחֲמַת מְאוּס אוֹ מֵחֲמַת שֶׁעוֹמֵד לִסְחוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל בְּיוֹם טוֹב נֶחְלְקוּ הַפּוֹסְקִים, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכֹל שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ אוֹ לְאָכְלוֹ בְּשַׁבָּת מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ וְכֵן לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְכֹל שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ אוֹ לְאָכְלוֹ בְּשַׁבָּת אָסוּר לְאָכְלוֹ וּלְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן מְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ אֲכִילַת דָּבָר הֶתֵּר, דְּאָז מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, כְּמוֹ שֶׁהֻתְּרוּ כָּל הַמַּלְאכוֹת לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, עַיֵּן סִמָּן תק"ו[ט].

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבֵּין מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר שֶׁלֹּא נִדְחָה בִּידֵי אָדָם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, בֵּין מֻקְצֶה מֵחֲמַת מְאוּס אוֹ מֵחֲמַת שֶׁעוֹמֵד לִסְחוֹרָה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י, אוֹ דָּבָר שֶׁהִכְנִיסוֹ לְאוֹצָר וְאֵין דַּעְתּוֹ לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ עַד לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה — אָסוּר לְטַלְטְלָם בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן מְטַלְטְלָם לְצֹרֶךְ אֲכִילַת דָּבָר הֶתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם טוֹב קַל מִשַּׁבָּת לְפִיכָךְ אָסְרוּ בוֹ הַמֻּקְצֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְזַלְזֵל בּוֹ. וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם בְּהֵמָה הָעוֹמֶדֶת לַחֲלָבָהּ וְתַרְנְגֹלֶת הָעוֹמֶדֶת לְגַדֵּל בֵּיצִים וְשׁוֹר הָעוֹמֵד לַחֲרִישָׁה — אָסוּר לְשָׁחֳטָן בְּיוֹם טוֹב עַד שֶׁיָּכִין אוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחְשׁוֹב עֲלֵיהֶן לַאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל מֻקְצֶה שֶׁמֻּתָּר בְּשַׁבָּת מֻתָּר בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל כָּל נוֹלָד אָסוּר בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּיוֹם טוֹב.

וּמַהוּ נוֹלָד? דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי הַיּוֹם לְמַה שֶּׁהָיָה רָאוּי בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּגוֹן כְּלִי שֶׁנִּשְׁבַּר בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁבֶר הַכְּלִי מַה שֶּׁהָיָה יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּשֶׁהַכְּלִי הָיָה שָׁלֵם אֶלָּא תַּשְׁמִישׁ אַחֵר, כְּגוֹן כְּלֵי מַשְׁקִין שֶׁנִּשְׁבְּרוּ אוֹ נִקְּבוּ בְּיוֹם טוֹב אוֹ בְּשַׁבָּת וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁבָרֵיהֶם מַשְׁקִין כְּמִקֹּדֶם אֶלָּא אֹכָלִין אוֹ דְּבָרִים אֲחֵרִים — אָסוּר לְטַלְטֵל הַשְּׁבָרִים בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁתַּשְׁמִישׁ זֶה נוֹלַד בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב וְאֶתְמוֹל לֹא הָיָה הַכְּלִי עוֹמֵד וּמוּכָן לְתַשְׁמִישׁ זֶה. וְכֵן

עֲצָמוֹת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ מִן הַבָּשָׂר בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְאוּיִין לַכֶּלֶב — אָסוּר לְטַלְטְלָם בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּתְפָּרְקוּ, שֶׁהֲרֵי אֶתְמוֹל הָיוּ מְחֻבָּרִין לַבָּשָׂר וְנֶחְשָׁבִין כְּבָשָׂר עַצְמוֹ שֶׁעוֹמֵד לַאֲכִילַת אָדָם וְהַיּוֹם שֶׁנִּתְפָּרְקוּ מֵהַבָּשָׂר עוֹמְדִין לַכְּלָבִים, וַהֲרֵי זֶה נוֹלָד. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ מֻקְצֶה אָסוּר בּוֹ. אֲבָל בְּשַׁבָּת יֵשׁ לְהַתִּיר אֲפִלּוּ נוֹלָד, כִּי כֵן עִקָּר. אֲבָל בְּמֻקְצֶה נוֹהֲגִין לְהָקֵל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ אַף בְּיוֹם טוֹב. וְהַמַּחְמִיר בְּיוֹם טוֹב — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה.

יד כָּל מֻקְצֶה שֶׁהַקְצָאתוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מֵחֲמַת מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלְּאָכְלוֹ וּמִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, כְּגוֹן בְּהֵמָה הָעוֹמֶדֶת לַחֲלָבָהּ, שֶׁהַקְצָאָתָהּ בְּיוֹם טוֹב אֵינָהּ אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ לַאֲכִילָה (וְעַיֵּן בְּסִמָּן תק"ה יִתְבָּאֵר לְךָ דְּיֵשׁ נַפְקוּתָא מֵהֲלָכָה זוֹ אֲפִלּוּ לְדִידָן דִּמְקִילִינַן בְּמֻקְצֶה אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב), לְפִיכָךְ אִם חִשֵּׁב עָלֶיהָ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לַאֲכִילָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו — הֲרֵי הִיא מוּכֶנֶת לַאֲכִילָה עַל יְדֵי מַחֲשָׁבָה זוֹ, וּמֻתָּר לְשָׁחֳטָהּ בְּיוֹם טוֹב אַף לְהָאוֹסְרִין מֻקְצֶה בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁמַּחֲשָׁבָה זוֹ מוֹצִיאָה מִיָּד מַחֲשָׁבָה הָרִאשׁוֹנָה, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

אֲבָל כָּל מֻקְצֶה שֶׁהַקְצָאתוֹ בָּאָה לוֹ עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה בְּנֵי אָדָם, כְּגוֹן תְּאֵנִים וַעֲנָבִים שֶׁהֵעֱלָן לַגֶּגֶ לְיַבְּשָׁן שֶׁיֵּעָשׂוּ גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים, אִם הֵם בְּעִנְיָן שֶׁמּוֹעֶלֶת לָהֶם הֲכָנָה מִבְּעוֹד יוֹם, כְּגוֹן שֶׁכְּבָר הֵן רְאוּיִים לַאֲכִילָה לְמֻקְצֶת בְּנֵי אָדָם שֶׁדַּעְתָּם יָפָה, אֶלָּא שֶׁלְּמֻקְצֶת בְּנֵי אָדָם אֵינָן רְאוּיִים לַאֲכִילָה, וּלְכָךְ צָרִיךְ לְהַזְמִינָם מִבְּעוֹד יוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י, וְכֵן שְׁאָר מִינֵי פֵּרוֹת שֶׁהֵעֱלָן לַגֶּגֶ לְיַבְּשָׁן, וְצָרִיךְ לְהַזְמִינָם מִבְּעוֹד יוֹם לְהָאוֹסְרִים מֻקְצֶה בְּיוֹם טוֹב, הַזְמָנָה וַהֲכָנָה זוֹ אֵינָהּ בְּמַחֲשָׁבָה בִּלְבַד שֶׁיְּחַשּׁוֹב עֲלֵיהֶם לַאֲכִילָה, אֶלָּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם הֲכָנָה גְּמוּרָה עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה (דְּהַיְנוּ שֶׁיְּשַׁעֵר בְּדַעְתּוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב כַּמָּה יִצְטָרֵךְ לְטוֹל מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב) וּמְיַחֵד לוֹ מָקוֹם אֶחָד בְּתוֹךְ הַפֵּרוֹת, שֶׁמֵּאוֹתוֹ מָקוֹם בִּלְבַד יִטּוֹל פֵּרוֹת בְּיוֹם טוֹב, וְיִרְשׁוֹם (פֵּרוּשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה סִמָּן) אוֹתוֹ הַמָּקוֹם בְּתְחִלָּתוֹ וּבְסוֹפוֹ, וְיֹאמַר: "מִכַּאן וְעַד כַּאן אֲנִי אוֹכֵל בְּיוֹם טוֹב". אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹשֵׁם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר: "מִכַּאן אֲנִי אוֹכֵל לְמָחָר" — אֵין אֲמִירָה זוֹ מוֹצִיאָה אוֹתָם מִיָּדֵי הַקְצָאָתָן שֶׁהָיְתָה עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵעֱלָן בְּיָדָיו לְיַבְּשָׁן, וְעַל יְדֵי הַעֲלָאָה זוֹ הֻקְצוּ מֵאֲכִילָה.

טו וַהֲכָנָה גְמוּרָה זוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַעֲשֶׂה — אָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן כְּדֵי לֶאֱכוֹל מֵהַפֵּרוֹת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאִם עָבַר וַעֲשָׂאָהּ הוֹעִילוּ מַעֲשָׂיו וּמֻתָּר לֶאֱכוֹל מֵהַפֵּרוֹת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, שֶׁהֲרֵי לֹא הִנְהִיגוּ חֲכָמִים אֶת בְּנֵי הַגּוֹלָה לַעֲשׂוֹת יוֹם טוֹב שֵׁנִי אֶלָּא מֵחֲמַת הַסָּפֵק שֶׁמָּא יוֹם רִאשׁוֹן הָיָה חֹל, וְנִמְצָא שֶׁפֵּרוֹת הַלָּלוּ הוּכְנוּ מֵחֹל לְיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בָּהֶם הֲכָנָה גְמוּרָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְרַשּׁוֹם פֵּרוֹת הַמֻּקְצִין, שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּטִלְטוּל בְּיוֹם טוֹב, וַאֲפִלּוּ לִגַּע בָּהֶן אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹגֵעַ בָּהֶן לְצֹרֶךְ דָּבָר הַמֻּתָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח.

אֲבָל כָּל מֻקְצֶה שֶׁאֵין צָרִיךְ מַעֲשֶׂה בַּהֲכָנָתוֹ, כְּגוֹן בְּהֵמָה הָעוֹמֶדֶת לַחֲלָבָהּ וּפֵרוֹת הָעוֹמְדִין לִסְחוֹרָה (שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י), לְהָאוֹסְרִין מֻקְצֶה בְּיוֹם טוֹב — מֻתָּר לְהָכִין אוֹתָם בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת כְּדֵי לֶאֱכוֹל מֵהֶם לְמָחָר בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי.

וְלֹא אָסְרוּ לַעֲשׂוֹת שׁוּם הֲכָנָה מִיּוֹם טוֹב לַחֲבֵרוֹ (כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג) אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁמִּתַּקְּנוֹ וּמְקָרְבוֹ לַהֲנָאַת הָאָדָם עַל יְדֵי הֲכָנָה זוֹ, כְּגוֹן לְהַכְנִיס יַיִן מִן הַמַּרְתֵּף לַבַּיִת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן כְּדֵי לְקַדֵּשׁ עָלָיו בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי, שֶׁאִם יוֹם שֵׁנִי הוּא חֹל — נִמְצָא מֵכִין בְּיוֹם טוֹב הֲנָאַת הַחֹל.

אֲבָל הֲכָנַת הַמֻּקְצֶה מֻתֶּרֶת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בְּמַמָּה נַפְשָׁךְ: אִם יוֹם שֵׁנִי הוּא קֹדֶשׁ וְהַמֻּקְצֶה אָסוּר בּוֹ — הֲרֵי יוֹם רִאשׁוֹן הוּא חֹל וּמֵכִין מֵחֹל לְיוֹם טוֹב, וְאִם יוֹם רִאשׁוֹן הוּא קֹדֶשׁ — הֲרֵי יוֹם שֵׁנִי הוּא חֹל וּמֻקְצֶה מֻתָּר בּוֹ וְאֵין צָרִיךְ לְהָכִין כְּלָל. וְנִמְצָא שֶׁהֲכָנָה זוֹ שֶׁמֵּכִין בְּיוֹם טוֹב אֵינָהּ מִתַּקֶּנֶת כְּלוּם וְאֵינָהּ נִקְרֵאת הֲכָנָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ מַכְשֶׁרֶת וְאֵינָהּ מְקָרֶבֶת שׁוּם דָּבָר לַהֲנָאַת הָאָדָם, הָא לָמָּה זֶה דּוֹמֶה: לְנוֹטֵל מִין מַאֲכָל שֶׁל הֶתֵּר בְּיָדוֹ בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב וְאוֹמֵר "מַאֲכָל זֶה אֲנִי אוֹכֵל לְמָחָר", שֶׁאֵין בְּכַאן אִסּוּר הֲכָנָה מִשַּׁבָּת וְיוֹם טוֹב לְחֹל.

סימן תצו

א **דִּין יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת וּבוֹ י"א סְעִיפִים:**

בְּגָלֻיּוֹת שֶׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים מִסָּפֵק, כָּל מַה שֶּׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת בָּרִאשׁוֹן — אָסוּר לַעֲשׂוֹת בַּשֵּׁנִי. וְכָל הַמְחַלֵּל יוֹם טוֹב שֵׁנִי בְּמֵזִיד, בֵּין בְּדָבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בָּרִאשׁוֹן מִן

הַתּוֹרָה, בֵּין בְּדָבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בָּרִאשׁוֹן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּגוֹן שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — מְנַדִּין אוֹתוֹ.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁעִקְּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּכְשֶׁמְּחַלְּלוֹ אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — הֲרֵי עוֹקֵר לְכָל הַמְּצָוָה, שֶׁהֲרֵי עִקָּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לָכֵן מְנַדִּין אוֹתוֹ.

אֲבָל דָּבָר שֶׁעִקָּרוֹ מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה בּוֹ מְלָאכָה הָאֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל אִם חִלְּלוֹ בְּדָבָר שֶׁאִסּוּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ, אֶלָּא מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

וְאִם עָשָׂה עַל פִּי הוֹרָאַת חָכָם שֶׁטָּעָה אוֹ שֶׁעָשָׂה בְּשׁוֹגֵג — אֵין מַלְקִין וְאֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ, אֲפִלּוּ חִלְּלוֹ בְּדָבָר שֶׁאִסּוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה.

ג כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא חַיָּב נִדּוּי, אִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם — אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ, אֶלָּא מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

ד אֵין חִלּוּק בֵּין רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי אֶלָּא לְעִנְיַן מֵת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקכ"ו.

וְכֵן לִכְחוֹל אֶת הָעַיִן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה אִם לֹא יִכְחוֹל, כְּגוֹן שֶׁכְּבָר הִתְחִילָה הָעַיִן לְהִתְרַפְּאוֹת, דְּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן אֵין לִכְחוֹל אֶלָּא עַל יְדֵי נָכְרִי, מִכָּל מָקוֹם בַּשֵּׁנִי מֻתָּר לִכְחוֹל אֲפִלּוּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְצָת חֹלִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַחֹלִי כּוֹלֵל אֶת כָּל הַגּוּף.

ה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹת כָּל שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְחוּשׁ שֶׁמִּצְטַעֵר וְחָלָה מִמֶּנּוּ כָּל גּוּפוֹ, בְּעִנְיַן שֶׁאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן מֻתָּר לַעֲשׂוֹת לוֹ שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים עַל יְדֵי שִׁנּוּי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ח, וּבְיוֹם טוֹב שֵׁנִי אֵין צָרִיךְ שִׁנּוּי כְּלָל.

חוּץ מִיּוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּינוֹ לְיוֹם רִאשׁוֹן אֶלָּא לְעִנְיַן מֵת בִּלְבָד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקכ"ו, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ר עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל דָּבָר שֶׁאִסּוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה — אָסוּר לַעֲשׂוֹת לוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, וַאֲפִלּוּ חָלָה כָּל גּוּפוֹ, אִם אֵין בּוֹ סַכָּנָה.

ו מִי שֶׁנָּפַל וְנִצְרַר הַדָּם — אָסוּר לְהַקִּיז דָּם שֶׁקּוֹרִין קֶעפּפִי"ן אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר לְהַמְתִּין עַד לְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב.

ז בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּאוּ לְחוּץ לָאָרֶץ — אֲסוּרִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי בְּיִשּׁוּב יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ בְּצִנְעָא, וַאֲפִלּוּ בַּמִּדְבָּר אִם הוּא תּוֹךְ הַתְּחוּם לְעִיר שֶׁיִּשְׂרָאֵל דָּרִין בָּהּ, וַאֲפִלּוּ דַּעְתָּם לַחֲזוֹר לִמְקוֹמָם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תס"ח.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָשׂוּ מְלָאכָה — אֵין מְנַדִּין וְאֵין מַלְקִין אוֹתָם, כֵּיוָן שֶׁדַּעְתָּם לַחֲזוֹר לִמְקוֹמָן.

ח אִם חָל יוֹם טוֹב שֵׁנִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת — אֵינָם צְרִיכִים לְעָרֵב עֵרוּבֵי תַבְשִׁילִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁבִּצְנָעָא, וְלָכֵן אֵין צָרִיךְ לִנְהוֹג בָּזֶה כְּחֻמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם, כֵּיוָן שֶׁדַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר (עַיֵּן סִמָּן תס"ח).

וּמִטַּעַם זֶה צְרִיכִים הֵם לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּלַחַשׁ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, וְכֵן לְהָנִיחַ תְּפִלִּין בְּצִנְעָא, כֵּיוָן שֶׁדַּעְתָּ[ם] לַחֲזוֹר, נוֹתְנִים עֲלֵיהֶם חֻמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁיָּצְאוּ מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תס"ח.

אֲבָל צְרִיכִים לִלְבּוֹשׁ מַלְבּוּשֵׁי יוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁל פַּרְהֶסְיָא.

ט אֲבָל אִם אֵין דַּעְתָּם לַחֲזוֹר לִמְקוֹמָן, אִם הִגִּיעוּ תּוֹךְ תְּחוּם לְעִיר מֵעֲיָרוֹת שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ, אֲפִלּוּ אֵין בָּעִיר יִשְׂרָאֵל — נַעֲשׂוּ כִּבְנֵי חוּץ לָאָרֶץ מִיָּד, וַאֲסוּרִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, בֵּין תּוֹךְ הַתְּחוּם בֵּין חוּץ לַתְּחוּם, וּמִתְפַּלְּלִין כִּבְנֵי חוּץ לָאָרֶץ, וְכֵן צְרִיכִים לְעָרֵב עֵרוּב תַּבְשִׁילִין כִּבְנֵי חוּץ לָאָרֶץ.

אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְתוֹךְ הַתְּחוּם שֶׁל עִיר מֵעֲיָרוֹת שֶׁל חוּץ לָאָרֶץ — עֲדַיִן לֹא הֶקְבְּעוּ לִהְיוֹת כִּבְנֵי חוּץ לָאָרֶץ, וּמֻתָּרִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, וַהֲרֵי הֵם עֲדַיִן כִּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר.

י הָעוֹקֵר דִּירָתוֹ עִם אִשְׁתּוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁדַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר דֵּינוֹ כְּמִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר.

יא בְּנֵי חוּץ לָאָרֶץ שֶׁבָּאוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁדַּעְתָּן לַחֲזוֹר — אֵין עוֹשִׂין אֶלָּא יוֹם אֶחָד כִּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ חוֹלְקִין.

כָּל מִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאִשְׁתּוֹ נִשְׁאֶרֶת בִּמְקוֹמוֹ — נִקְרָא אֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר.

סימן תצז

א דִּין הֲכָנָה בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ל"ב סְעִיפִים.

(אֵין צָדִין דָּגִים מִן הַבֵּיבָרִין בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְצוּדָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב).

דָּגִים הַמְּכֻנָּסִים בַּבֵּיבָרִים מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אָסוּר לִטּוֹל מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ הוּא בֵּיבָר קָטָן מְאֹד בְּעִנְיָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ תַּחְבּוּלוֹת כְּדֵי לְצוּדָן עַל יְדֵי פְּרִיסַת מַאֲכָל אוֹ עַל יְדֵי מְצוּדָה אֶלָּא יָכוֹל לְתָפְסָן בְּיָדוֹ בְּקַל. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַצָּד בְּשַׁבָּת מִבֵּיבָר קָטָן כָּזֶה פָּטוּר לְפִי שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת צֵידָה, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לִטּוֹל מֵהֶם אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ אֲכִילַת יוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְקֻצִּין, כֵּיוָן שֶׁהֵם מְכֻנָּסִין מִן הָעַיִן וְאֵין דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם מִן הַסְּתָם, אֶלָּא אִם כֵּן הֵכִין אוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁהִכְנִיסָם לְאַרְנָז מָלֵא מַיִם, אוֹ שֶׁסָּכַר אַמַּת הַמַּיִם בִּכְנִיסָה וּבִיצִיאָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, דְּכֵיוָן שֶׁעָשָׂה בָּהֶם מַעֲשֶׂה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב כְּדֵי לְהַזְמִינָם — אֵין זֶה מֻקְצֶה, וּמֻתָּר לְצוּדָן בְּיוֹם טוֹב אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ מְצוּדָה אֶלָּא יָכוֹל לְתָפְסָן בְּיָדוֹ, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לְתָפְסָן בִּשְׁחִיָּה אַחַת אֶלָּא צָרִיךְ לְטָרוֹחַ כַּמָּה פְּעָמִים עַד שֶׁיִּתְפֹּס.

ב (וַאֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁיָּכוֹל לְתָפְסָן בְּקַל בְּיָדוֹ — טוֹב לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְצוּדָן בִּמְצוּדָה, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל).

ג וְאִם הֵם בְּבוֹר עָמֹק — אֵינוֹ צָרִיךְ לֵירֵד לְמַטָּה כְּדֵי לְתָפְסָן בְּיָדוֹ, אֶלָּא עוֹמֵד לְמַעְלָה וְתוֹפְסָן עַל יְדֵי כְּלִי.

ד אִם בְּשָׁעָה שֶׁהִכְנִיס הַדָּגִים לְאַרְנָז אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁסָּכַר אַמַּת הַמַּיִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁאֲפְשָׁר שֶׁיִּצְטָרֵךְ בְּיוֹם טוֹב לְכָל הַדָּגִים שֶׁבְּאַרְנָז אוֹ שֶׁבְּאַמַּת הַמַּיִם, אִם כֵּן הֲרֵי הוּכְנוּ כָּל הַדָּגִים, וְלָכֵן מֻתָּר לְבָרוֹר מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב מַה שֶּׁצָּרִיךְ וּלְהַחֲזִיר הַשְּׁאָר לְמַיִם, וְאֵין זֶה מְטַלְטֵל מַה שֶּׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הוּכְנוּ כֻּלָּם קֹדֶם יוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב.

אֲבָל אִם בְּשָׁעָה שֶׁהִכְנִיס הַדָּגִים לְאַרְנָז אוֹ לְאַמַּת הַמַּיִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יִצְטָרֵךְ בְּיוֹם טוֹב לְכָל הַדָּגִים אֶלָּא לְמִקְצָתָן, אִם כֵּן הֲרֵי לֹא הוּכְנוּ אֶלָּא אוֹתָם שֶׁיִּצְטָרֵךְ לָהֶם בְּיוֹם טוֹב, וְלָכֵן אָסוּר לְבָרוֹר מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ וּלְהַחֲזִיר לְמַיִם הַמּוֹתָר, שֶׁהֲרֵי הוּא מְטַלְטֵל מֻקְצֶה, אֶלָּא צָרִיךְ לִקַּח וְלֶאֱכוֹל כֹּל שֶׁיַּעֲלֶה בְּיָדוֹ, בֵּין טוֹב וּבֵין רָע.

ה כֹּל שֶׁאָסוּר לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה, בֵּין בְּהֵמָה בֵּין חַיָּה וְעוֹף בֵּין דָּגִים — אֵין מַשְׁקִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב וְאֵין נוֹתְנִים לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִקָּחֵם לֶאֱכוֹל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לִפְנֵיהֶם מַמָּשׁ, אֲבָל בְּרָחוֹק מֵהֶם קְצָת מַתָּר לִתֵּן מְזוֹנוֹת אוֹ מַיִם וְהֵן בָּאִים וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים, דְּכֵיוָן שֶׁהִצְרִיכוּהוּ לְהַרְחִיק מֵהֶם קְצָת — יֵשׁ לוֹ הֶכֵּר, וְלֹא יִשְׁכַּח וְלֹא יָבֹא לִקַּח אוֹתָן.

י כָּל דָּבָר שֶׁאֵין רְאוּי לַאֲכִילָה, כְּגוֹן בְּהֵמוֹת טְמֵאִים וְעוֹפוֹת טְמֵאִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִקְחֵם לֶאֱכוֹל, לְכֵן מַתָּר לִתֵּן מְזוֹנוֹת לִפְנֵיהֶם מַמָּשׁ וּלְהַשְׁקוֹתָן אִם מְזוֹנוֹתָן עֲלֵיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ד עַיֵּן שָׁם.

יא כָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב אוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

יב כָּל דָּבָר שֶׁהוּא סָפֵק אִם הוּא מֻקְצֶה אוֹ אֵינוֹ מֻקְצֶה, כְּגוֹן מְצוּדוֹת חַיָּה עוֹפוֹת וְדָגִים שֶׁהָיוּ פְּרוּשׁוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וּלְמָחָר מוֹצֵא בָהֶם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם נִצּוֹד הַיּוֹם אוֹ אֶתְמוֹל — אָסוּרִים בֵּין בַּאֲכִילָה בֵּין בְּטִלְטוּל עַד הָעֶרֶב, בֵּין שֶׁהַיּוֹם הוּא יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בֵּין שֶׁהוּא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, לְפִי שֶׁהַמֻּקְצֶה הוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין", לְפִיכָךְ הוֹלְכִין בִּסְפֵקוֹ לְהַחֲמִיר (עַיֵּן סִמָּן תקט"ו).

וְאִם מָצָא הַמְּצוּדָה מְקֻלְקֶלֶת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — בְּיָדוּעַ שֶׁנִּצּוֹד בָּהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וּלְפִיכָךְ נִתְקַלְקְלָה הַמְּצוּדָה, מֻחֲמֶת שֶׁהַדָּבָר שֶׁנִּצּוֹד מִתְרַפֵּק וּמִתְנַתֵּק לָצֵאת.

יג וַאֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁנִּצּוֹד בְּיוֹם טוֹב — אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, אֲבָל לְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב מֻתָּר מִיָּד וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה מְלֶאכֶת אִסּוּר בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי מֵאֵלָיו נִצּוֹד עַל יְדֵי מְצוּדוֹת הַפְּרוּשׁוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. אֲבָל אִם חָל שַׁבָּת בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב — אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקט"ו.

וַאֲפִלּוּ בַּגְּלֻיּוֹת שֶׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, אִם נִצּוֹד בָּרִאשׁוֹן — מֻתָּר בַּשֵּׁנִי מִיָּד, חוּץ מִשְּׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהֵן קְדֻשָּׁה אַחַת וְהֵן כְּיוֹם אֶחָד אָרוֹךְ, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ר, עַיֵּן סִמָּן תקט"ו.

יד אֲוִזִּים וְתַרְנְגוֹלִים וְיוֹנִים שֶׁבַּבַּיִת, וְכֵן שְׁאָר עוֹפוֹת שֶׁהֵן בַּבַּיִת, כֵּיוָן שֶׁהֵן בָּאִין לְכָלּוּבָן לָעֶרֶב — הֲרֵי אֵינָם מְחֻסָּרִין צִידָה, וְהַצָּד אוֹתָן בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ חוּץ לְכָלּוּבָן פָּטוּר. וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְצוּדָן לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב לְצָרְכּוֹ אֲכִילָה, אֲפִלּוּ אִי אֶפְשָׁר לְתָפְסָן אֶלָּא עַל יְדֵי

מְצוּדָה, אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאָכְלָן — אָסוּר לְצוּדָן בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ו.

יא אֲבָל אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִים וְיוֹנִים שֶׁקָּנָה מֵחָדָשׁ וַעֲדַיִן לֹא הֻרְגְּלוּ בְּבֵיתוֹ וְאֵינָן בָּאִין לִכְלוּבָן לָעֶרֶב — דֵּינָן כִּשְׂאָר כָּל חַיָּה וְעוֹף שֶׁאֵינָן בְּנֵי תַּרְבּוּת, וְאִם הֵן מְחֻסָּרִין צִידָה בְּעִנְיָן שֶׁהַצָּד אוֹתָם בְּשַׁבָּת חַיָּב עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ו — אָסוּר לְצוּדָן בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ אֲכִילָה.

וְאִם אֵינָן מְחֻסָּרִין צִידָה, כְּגוֹן חַיָּה שֶׁנִּכְנְסָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לְבֵיתָר קָטָן כָּל כָּךְ בְּעִנְיָן שֶׁיְּכוֹלִין לְצוּד אוֹתָהּ בְּשִׁחְיָה אַחַת, וְכֵן עוֹף שֶׁנִּכְנַס מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לְבֵית קָטָן אוֹ בֵיתָר קָטָן מִקֹּרֶה בְּעִנְיָן שֶׁיְּכוֹל לְתָפְסוֹ בְּשִׁחְיָה אַחַת, וְכֵן צִפּוֹר דְּרוֹר שֶׁנִּכְנַס מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לְמִגְדָּל, שֶׁכָּל אֵלּוּ כְּבָר נִצּוֹדִין וְעוֹמְדִין הֵן, אַף עַל פִּי שֶׁבְּשַׁבָּת אָסוּר לְצוּדָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוּם שִׂמְחַת יוֹם טוֹב הִתִּירוּ לְצוּדָן לְצֹרֶךְ אֲכִילָה אֲפִלּוּ לֹא יָדַע בָּהֶן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מַקְצֶה.

יב אַיָּל אוֹ צְבִי שֶׁקִּנְּנוּ בְּפַרְדֵּס הַסָּמוּךְ לָעִיר בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְד' טְפָחִים וְיָלְדוּ בּוֹ עֲפָרִים וַעֲדַיִן הֵן קְטַנִּים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים צִידָה — מֻתָּר לִקַּח אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא זִמֵּן אוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מַקְצֶה, כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה אוֹתָם בְּכָל יוֹם וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶם — הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ זִמֵּן אוֹתָם.

אֲבָל אִם הַפַּרְדֵּס הוּא חוּץ מִשִּׁבְעִים אַמָּה וְד' טְפָחִים — וַדַּאי אֵין דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב, וְאָסוּר לִקַּח מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא אִם כֵּן זִמֵּן אוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

יג כֹּל שֶׁמְּחֻסָּר צִידָה בְּעִנְיָן שֶׁהַצָּד אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת חַיָּב, אֲפִלּוּ זִמֵּן אוֹתוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְדַעְתּוֹ עָלָיו — אֵין מוֹעִיל כְּלוּם, וְאָסוּר לִקַּח אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ נָצוֹד מֵאֵלָיו בְּיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיָה מְחֻסָּר צִידָה — הֲרֵי זֶה מֻקְצֶה.

יד כֹּל שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר צִידָה, כְּגוֹן חַיָּה וְעוֹף שֶׁהֵן בְּנֵי תַּרְבּוּת וּגְדֵלִין בְּבֵיתוֹ שֶׁל אָדָם, אוֹ שֶׁכְּבָר נִצּוֹדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לְמָקוֹם שֶׁאֵין צָרִיךְ לְצוּדָן מִשָּׁם עַל יְדֵי מְצוּדָה אוֹ תַּחְבּוּלוֹת אֲחֵרוֹת — מֻתָּר לִקַּח אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ לֹא זִמֵּן אוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם הֵן עוֹמְדִין לַאֲכִילָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה דַּעְתּוֹ בְּבֵרוּר עֲלֵיהֶם לְגַדֵּל וְלָדוֹת אוֹ לְגַדֵּל

בֵּיצִים, שֶׁאָז הֵן צְרִיכִים זְמוּן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִין מֻקְצֶה בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה.

טו כָּל אֵלּוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְזַמֵּן אוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְבָרוֹר מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב לְטוֹל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ וְהוּטַב בְּעֵינָיו, וּמַה שֶּׁלֹּא הוּטַב בְּעֵינָיו יַחֲזִיר לִמְקוֹמוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְטַלְטֵל מַה שֶּׁאֵין צָרִיךְ לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מֻקְצֶה כְּלָל. וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל יְרֵא שָׁמַיִם יִבְרוֹר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב כָּל מַה שֶּׁיִּצְטָרֵךְ לְיוֹם טוֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְטָרוֹחַ בְּיוֹם טוֹב.

טז יוֹנֵי שׁוֹבָךְ וְיוֹנֵי עֲלִיָּה, דְּהַיְנוּ יוֹנֵי הֶפְקֵר, שֶׁבָּאִים וּמְקַנְּנִים בְּשׁוֹבָךְ וּבַעֲלִיָּה, וְכֵן צִפֳּרִים שֶׁקִּנְּנוּ בִּטְפִיחִים (פֵּרוּשׁ כְּלֵי חֶרֶס הַבְּנוּיִים בְּכוֹתֶל לְקַנֵּן בָּהֶם הָעוֹפוֹת), אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בָּאִין לִכְלוּבָן לָעֲרֶב, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעֲשׂוּיִין לְהִשָּׁמֵט וְלִבְרוֹחַ מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם וּבוֹרְחִין עַד קִנָּן וְצָרִיךְ לַעֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן, וְגַם שָׁם נִשְׁמָטִין מִמֶּנּוּ וְיוֹרְדִין וְאֵין נוֹחַ לְתָפְסָן אֲפִלּוּ בִּכְלוּבָן, לְפִיכָךְ הַצָּד אוֹתָם בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ מִכְּלוּבָן חַיָּב, וְלָכֵן אָסוּר לְצוֹדָן בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ אָכְלָה, וַאֲפִלּוּ זְמַן אוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אֵין מוֹעִיל כְּלוּם. וַאֲפִלּוּ אִם נוֹחַ לְתָפְסָן — אָסוּר, כֵּיוָן שֶׁאֵין מְזוֹנוֹתָם עָלֶיךָ לֹא חֲשִׁיבִי כִּמְזֻמָּן.

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּגְדוֹלִים שֶׁיְּכוֹלִין לִפְרוֹחַ הֵיטֵב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יְכוֹלִין לִפְרוֹחַ חוּץ לַתְּחוּם, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהֵם יְכוֹלִין לִבְרוֹחַ מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם — הֲרֵי הֵן מְחֻסָּרִין צֵידָה, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְצוֹדָן בְּיוֹם טוֹב.

אֲבָל קְטַנִּים שֶׁאֵין מַפְרִיחִין אֶלָּא מְעַט וְאֵין יְכוֹלִים לִבְרוֹחַ מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם — אֵין בָּהֶם אִסּוּר צֵידָה, שֶׁכְּבָר הֵן נִצּוֹדִים וְעוֹמְדִים. אֲבָל יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם מֻקְצֶה, שֶׁהֲרֵי אֵינָן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָדָם וְאֵינָן מוּכָנִין לוֹ, וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ לְזַמֵּן אוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

יח וְכֵיצַד הוּא הַזְּמוּן? עוֹמֵד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וּבוֹרֵר מֵהֶן מַה שֶּׁיִּצְטָרֵךְ לוֹ בְּיוֹם טוֹב, אוֹ אוֹמֵד בְּדַעְתּוֹ כַּמָּה יִצְטָרֵךְ בְּיוֹם טוֹב, וְעוֹשֶׂה בָּהֶן סְמָן אוֹ טְבִיעַת עַיִן שֶׁיַּכִּירֵם לְמָחָר, וְיֹאמַר: "אֵלּוּ אֲנִי נוֹטֵל לְמָחָר".

אֲבָל אִם לֹא בָּרַר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאָמַר סְתָם: "מִכָּאן אֲנִי נוֹטֵל לְמָחָר" — אֵין הַזְּמָנָה זוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם, וְאָסוּר לְטוֹל מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב. וַאֲפִלּוּ אִם לֹא יִרְצֶה לִבְרוֹר כְּלוּם אֶלָּא רוֹצֶה לְטוֹל מִן הַבָּא לְיָדוֹ הֵן כְּחוּשָׁה הֵן שְׁמֵנָה — אָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִבְרוֹר הַשְּׁמֵנוֹת מִן

הַכְחוּשׁוֹת וְיִטּוֹל אֶת הַשְּׁמֵנוֹת וְיִנִּיחַ אֶת הַכְּחוּשׁוֹת, וְנִמְצָא טִלְטֵל אֶת הַכְּחוּשׁוֹת שֶׁהֵן מֻקְצֶה, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַזְמִין אֶלָּא מַה שֶּׁיֹּאכַל בְּיוֹם טוֹב.

יט וַאֲפִלּוּ אִם זִמֵּן אֶת כָּל הַיּוֹנִים שֶׁבַּשּׁוֹבָךְ, וְאָמַר: "אֶת כֻּלָּם אֲנִי נוֹטֵל לְמָחָר", וְיוֹדֵעַ שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יֹאכַל אֶת כֻּלָּם בְּיוֹם טוֹב, וְכֵן אִם אָמַר: "אֵלּוּ שְׁנֵי זוּגִים אֲנִי נוֹטֵל לְמָחָר", וְיוֹדֵעַ שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יֹאכַל בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא זוּג אֶחָד — אֵין הַזְמָנָתוֹ מוֹעֶלֶת כְּלוּם לְאוֹתָם שֶׁלֹּא יֹאכַל מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב, וְהֲרֵי הֵם נִשְׁאָרִים מֻקְצֶה, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לִקַּח אֲפִלּוּ פְּרִידָה אַחַת מִן הַיּוֹנִים שֶׁזִּמֵּן בְּהַזְמָנָה זוֹ. וַאֲפִלּוּ רוֹצֶה לִטּוֹל מִן הַבָּא לְיָדוֹ — אָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִבְרוֹר.

אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יֹאכַל מִן כָּל הַיּוֹנִים שֶׁזִּמֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּרוּר לוֹ שֶׁבְּוַדַּאי יֹאכַל מִכָּל מַה שֶּׁזִּמֵּן, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיֹּאכַל מִכֻּלָּם — מוֹעֶלֶת הַזְמָנָתוֹ לְכָל מַה שֶּׁזִּמֵּן, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְבָרוֹר מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ וּלְהַנִּיחַ הַשְּׁאָר, וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּטַלְטֵל הַשְּׁאָר בְּיָדוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי אֵינָם מֻקְצֶה כְּלָל.

כ זִמֵּן שְׁנֵי יוֹנִים וּמָצָא שְׁלֹשָׁה וְאֵינוֹ מַכִּיר אוֹתָם שֶׁזִּמֵּן — כֻּלָּם אֲסוּרִים מִפְּנֵי אֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְזֻמָּן שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶם, וְאֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בְּרֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין". וְאִם נֶאֱכַל אֶחָד מֵהֶן אוֹ נֶאֱבַד אוֹ נָפַל לַיָּם — הֲרֵי הַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים מֻתָּרִים, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ק"י, עַיֵּן שָׁם.

כא זִמֵּן יוֹנִים שְׁחוֹרִים בְּקֵן אֶחָד וּלְבָנִים בְּקֵן שֶׁאֶצְלוֹ וּלְמָחָר מָצָא לְבָנִים בִּמְקוֹם שְׁחוֹרִים וּשְׁחוֹרִים בִּמְקוֹם לְבָנִים, אִם הֵן יְכוֹלִין לִפְרוֹחַ מֵעַט — כֻּלָּם אֲסוּרִים, שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא אוֹתָם שֶׁזִּמֵּן פָּרְחוּ וְהָלְכוּ לָהֶם וְאֵלּוּ אֲחֵרִים הֵן שֶׁבָּאוּ מִמָּקוֹם אַחֵר לְכַאן.

אֲבָל אִם זִמֵּן בְּקֵן אֶחָד שְׁחוֹרִים בְּצַד זֶה וּלְבָנִים בְּצַד זֶה וּמָצָא שְׁחוֹרִים בִּמְקוֹם לְבָנִים וּלְבָנִים בִּמְקוֹם שְׁחוֹרִים — הֲרֵי הֵם מֻתָּרִים, שֶׁאָנוּ תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁהֵן הֵן הָרִאשׁוֹנִים אֶלָּא שֶׁהֶחֱלִיפוּ מְקוֹמָן.

כב אִם בְּשָׁעָה שֶׁזִּמֵּן אֶת הַיּוֹנִים הָיוּ בְּתוֹךְ הַקֵּן וּלְמָחָר מָצָא אוֹתָם עַל פֶּתַח הַקֵּן — מֻתָּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מוֹצְאָן בִּמְקוֹמָן, הֲרֵי הִזְמִין מַה שֶּׁיִּהְיוּ בְּכָל הַקֵּן.

אֲבָל אִם מְצָאָן לִפְנֵי הַקֵּן, אִם הֵן יְכוֹלִין לִפְרוֹחַ מְעַט — אֲסוּרִים, שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא אֵלּוּ שֶׁהִזְמִין פָּרְחוּ וְהָלְכוּ לָהֶם וְאֵלּוּ הֵן אֲחֵרִים שֶׁבָּאוּ מִמָּקוֹם אַחֵר לְכַאן.

אֲבָל אִם אֵין הַיּוֹנִים שֶׁהַזְּמִין יְכוֹלִים לִפְרוֹחַ אֲפִלּוּ מְעַט, אֶלָּא יְכוֹלִין לְדַדּוֹת מְעַט מְעַט, אִם לֹא הָיָה אֶתְמוֹל קִנִּים אֲחֵרִים שֶׁל יוֹנִים תּוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה סְבִיבוֹת זֶה הַקֵּן שֶׁהַזְּמִין הַיּוֹנִים שֶׁבּוֹ — הֲרֵי אֵלּוּ הַיּוֹנִים שֶׁמְּצָאָן לִפְנֵי הַקֵּן מֻתָּרִים, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין אֶלָּא לְדַדּוֹת, וְכָל הַמְדַדֶּה אֵינוֹ מְדַדֶּה יוֹתֵר מִן חֲמִשִּׁים אַמָּה, וְאִם כֵּן אֵלּוּ הַיּוֹנִים בְּוַדַּאי לֹא בָּאוּ מִמָּקוֹם אַחֵר אֶלָּא הֵן הֵן הַיּוֹנִים שֶׁהַזְּמִין.

וַאֲפִלּוּ יֵשׁ קִנִּים אֲחֵרִים שֶׁל יוֹנִים סְבִיבוֹת זֶה הַקֵּן אֶלָּא שֶׁהֵן בְּקֶרֶן זָוִית בְּעֵינָיִן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִרְאוֹתָם מִמָּקוֹם שֶׁלִּפְנֵי זֶה הַקֵּן שֶׁמָּצָא בּוֹ הַיּוֹנִים שֶׁזִּמֵּן — הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים, לְפִי שֶׁכָּל הַמְדַדֶּה אֵינוֹ מְדַדֶּה אֶלָּא עַד מָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לִרְאוֹת מִשָּׁם אֶת קִנּוֹ שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ.

אֲבָל אִם אֶתְמוֹל בְּשָׁעָה שֶׁזִּמֵּן אוֹתָם הָיוּ קִנִּים אֲחֵרִים שֶׁל יוֹנִים מֻקָּצִים תּוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה סְבִיבוֹת זֶה הַקֵּן, וּבְיוֹם טוֹב בְּשָׁעָה שֶׁמָּצָא אֶת הַיּוֹנִים שֶׁזִּמֵּן לִפְנֵי הַקֵּן לֹא מָצָא מִנְיַן יוֹנִים שֶׁל מֻקָּצֶה שֶׁבְּקִנִּים אֲחֵרִים כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִנְיָנָם אֶתְמוֹל — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא הַיּוֹנִים שֶׁזִּמֵּן הָלְכוּ לָהֶם וְאֵלּוּ שֶׁלִּפְנֵי הַקֵּן הֵן יוֹנִים מֻקָּצִים שֶׁהָיוּ מְדַדִּין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁהִגִּיעוּ עַד לִפְנֵי זֶה הַקֵּן, וּלְפִיכָךְ הֵם אֲסוּרִים.

כג וְכֵן הַדִּין אִם זִמֵּן לְבָנִים בְּקֵן אֶחָד וּשְׁחוֹרִים בְּקֵן שֶׁאֶצְלוֹ וּלְמָחָר מָצָא שְׁחוֹרִים בִּמְקוֹם לְבָנִים וּלְבָנִים בִּמְקוֹם שְׁחוֹרִים, אִם אֵין יְכוֹלִים לִפְרוֹחַ אֶלָּא לְדַדּוֹת וְתוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה סְבִיבוֹת אֵלּוּ הַקִּנִּים אֵין שָׁם קִנִּים אֲחֵרִים שֶׁל יוֹנִים שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לִרְאוֹתָם מִתּוֹךְ הַקִּנִּים שֶׁזִּמֵּן — הֲרֵי אֵלּוּ הַיּוֹנִים שֶׁזִּמֵּן מֻתָּרִים, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר.

כד אִם זִמֵּן שְׁלֹשָׁה יוֹנִים בְּקֵן אֶחָד וּלְמָחָר לֹא מָצָא בְּאוֹתוֹ הַקֵּן רַק שְׁנַיִם, אֲפִלּוּ יֵשׁ סְבִיבוֹת זֶה הַקֵּן קִנִּים שֶׁל יוֹנִים אֲחֵרִים, וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא הָרִאשׁוֹנִים הָלְכוּ לָהֶם וְאֵלּוּ הַשְּׁנַיִם הֵן שֶׁל קִנִּים הַמֻּקָּצִים — אַף עַל פִּי כֵן הֵן מֻתָּרִים, לְפִי שֶׁאָנוּ תּוֹלִין שֶׁהַשְּׁלִישִׁי הָלַךְ לוֹ וְהַנִּשְׁאָרִים הֵן אוֹתָם שֶׁזִּמֵּן.

וַאֲפִלּוּ אִם בְּשָׁעָה שֶׁזִּמֵּן אוֹתָם קָשַׁר אֶת שִׁלְשְׁתָּן זֶה בָּזֶה וּלְמָחָר לֹא מָצָא רַק שְׁנַיִם קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה אוֹ מֻתָּרִין זֶה מִזֶּה — הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ הַבַּעֲלֵי חַיִּים לְהִתְפָּרֵק וּלְהִנָּתֵק מִקְּשִׁירָתָם.

וַאֲפִלּוּ לֹא זִמֵּן אֶלָּא שְׁנַיִם בְּקֵן אֶחָד וּקְשָׁרָן זֶה בָּזֶה וּלְמָחָר מָצָא שְׁלֹשָׁה קְשׁוּרִין זֶה בָּזֶה — הֲרֵי כֻּלָּם מֻתָּרִים, שֶׁבְּוַדַּאי אָדָם קְשָׁרָן זֶה בָּזֶה וּמִן הַסְּתָם לֹא קְשָׁרָן בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא

בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאִם כֵּן הֲרֵי כָּל הַשְּׁלֹשָׁה מוּכָנִין מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב עַל יְדֵי קְשִׁירָה זוֹ.
אֲבָל אִם לְמָחָר מָצָא שְׁלֹשָׁה מְפֹרָדִין זֶה מִזֶּה — הֲרֵי כֻּלָּן אֲסוּרִין, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כַּאן אֶחָד שֶׁלֹּא זְמַּן אוֹתוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ כֻּלָּם אֲסוּרִים.
וְאִם מָצָא שְׁנַיִם קְשׁוּרִין זֶה בָּזֶה וְהַשְּׁלִישִׁי אֵינוֹ קָשׁוּר — הַשְּׁנַיִם הַקְּשׁוּרִין מֻתָּרִים, שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁהֵן הֵן אוֹתָן שֶׁזִּמַּן, וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁלֹּא זְמַּנוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אָסוּר.

כה כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מֻקְצֶה אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא אִם כֵּן בְּעָלָיו הִקְצוּ אוֹתוֹ וְהִסִּיחוּ דַּעְתָּם מִמֶּנּוּ, אֲבָל אִם בְּעָלָיו לֹא הִסִּיחוּ דַּעְתָּם מִמֶּנּוּ — אֵינוֹ נִקְרָא מֻקְצֶה כְּלָל, וְלָכֵן נָכְרִי שֶׁהֵבִיא דוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי יוֹנָה קְטַנִּים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים צֵידָה מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם — מֻתָּרִים, לְפִי שֶׁאֵין הַנָּכְרִי מַקְצֶה מִדַּעְתּוֹ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י.
אֲבָל אִם הֵם גְּדוֹלִים כָּל כָּךְ עַד שֶׁצְּרִיכִים צֵידָה — אֲסוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא צָדָן בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁצְּרִיךְ לְבַקֵּשׁ תַּחְבּוּלוֹת כְּדֵי לְתָפְסָן — אֵין מוֹעִיל כְּלוּם מַה שֶּׁאֵין הַנָּכְרִי מַקְצֶה דַּעְתּוֹ מֵהֶן, לְפִי שֶׁאֵין זֶה הַדָּבָר תָּלוּי בְּדַעְתּוֹ, שֶׁמָּא לֹא יוּכַל לְתָפְסָן.

כו הַבּוֹדֵק בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב יִבְדְּקֶנָּה בְּמָקוֹם שֶׁיִּהְיֶה בְּאֶפְשָׁר לְהַנִּיחָהּ שָׁם אִם תִּהְיֶה טְרֵפָה, לְפִי שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלָהּ כְּשֶׁתִּמָּצֵא טְרֵפָה מִמָּקוֹם זֶה לְמָקוֹם אַחֵר.
וְכֵן חָכָם הַמּוֹרֶה הוֹרָאָה בְּדָבָר שֶׁיִּהְיֶה אָסוּר לְטַלְטְלוֹ אִם יֵאָסֵר — לֹא יוֹרֶה עַד שֶׁיְּנִיחוּהוּ מִקֹּדֶם בְּמָקוֹם הַמְיֻחָד לוֹ, כִּי אַחַר שֶׁיֵּאָסוֹר יִהְיֶה אָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

כז הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב — מֻתָּר לְהַפְשִׁיטָהּ קֹדֶם הַבְּדִיקָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּמָּצֵא טְרֵפָה, לְפִי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּחֶזְקַת הֶתֵּר, שֶׁרֹב בְּהֵמוֹת הֵן כְּשֵׁרוֹת.
וְטוֹב לוֹ שֶׁיְּפַשְּׁטֶנָּה קֹדֶם בְּדִיקָה, שֶׁאִם יִבְדּוֹק וְתִמָּצֵא טְרֵפָה — לֹא יְהֵא רַשַּׁאי לְהַפְשִׁיטָהּ, שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹשֶׂה מְלָאכָה גְּמוּרָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה.

כח אִם נִמְצֵאת טְרֵפָה — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ אֲפִלּוּ מֵחֲמָה לְצֵל לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֶתְמוֹל הָיְתָה עוֹמֶדֶת וּמוּכָנֶת לַאֲכִילַת אָדָם וְעַכְשָׁו שֶׁנִּטְרְפָה עוֹמֶדֶת לַכְּלָבִים וַהֲרֵי זֶה נוֹלָד, וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה שֶׁיֵּשׁ לְהַחֲמִיר וְלֶאֱסוֹר נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב.

כט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁלֹּא הָיוּ טְרֵפוֹת מְצוּיִין, אֲבָל בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאָנוּ מַחֲמִירִין הַרְבֵּה חֲמֻרוֹת בִּטְרֵפוֹת, וּלְפִיכָךְ הַטְּרֵפוֹת מְצוּיִין מְאֹד, וְאִם נֶאֱסוֹר לְטַלְטֵל הַטְּרֵפָה מֵחֲמָה לְצֵל כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּסְרַח יִמָּנַע וְלֹא יִשְׁחוֹט כְּלָל, וְנִמְצָא מְמַעֵט בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ הִתִּירוּ לוֹ לְטַלְטְלָהּ מֵחֲמָה לְצֵל.

ל וְכֵן מִטַּעַם זֶה הִתִּירוּ לוֹ לְמָכְרָהּ לְנָכְרִי עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְכִירָה לְיִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִטּוֹל דָּמִים, וְלֹא יִשְׁקוֹל, וְלֹא יִזְכּוֹר לוֹ סְכוּם דָּמִים. וְאִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ — יִקַּח מִמֶּנּוּ מַשְׁכּוֹן.

לא וְכֵן מִטַּעַם זֶה הִתִּירוּ לִמְכּוֹר לְנָכְרִי חֵלֶק הָאֲחוֹרַיִם אֲפִלּוּ מִבְּהֵמָה כְּשֵׁרָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מְנַקֵּר מָצוּי.

וְאִם אֶפְשָׁר לְהַצְנִיעַ עַד לְאַחַר יוֹם טוֹב בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ — אָסוּר לִמְכּוֹר לְנָכְרִי טְרֵפָה אוֹ אֲחוֹרַיִם.

וְאִם שְׁחָטָהּ עֶרֶב יוֹם טוֹב וְהָיָה לוֹ שָׁהוּת לִמְכּוֹר לְנָכְרִי קֹדֶם יוֹם טוֹב — אָסוּר לִמְכּוֹר בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ אִי אֶפְשָׁר לִשְׁמוֹר שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לִמְכּוֹר אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט אִם נֶאֱסוֹר לוֹ לִמְכּוֹר, אֲבָל כְּשֶׁנִּשְׁחֲטָה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב וְהָיָה לוֹ שָׁהוּת לִמְכּוֹר קֹדֶם יוֹם טוֹב, אַף אִם נֶאֱסוֹר לוֹ לִמְכּוֹר בְּיוֹם טוֹב — לֹא יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט בִּשְׁבִיל זֶה, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְכּוֹר קֹדֶם יוֹם טוֹב.

לב דָּבָר שֶׁאֵין הַטַּרְפוּת מָצוּי בּוֹ, כְּגוֹן אַוְזִין וְתַרְנְגוֹלִים — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ מֵחֲמָה לְצֵל אִם נִטְרַף, וַאֲפִלּוּ יַסְרִיחַ בְּוַדַּאי. וְכֵן אָסוּר לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַטַּרְפוּת מָצוּי בּוֹ — לֹא יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט בִּשְׁבִיל כָּךְ.

סימן תצח

א **דִּין שְׁחִיטָה בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ל"ח סְעִיפִים**:

אֵין מַרְאִין סַכִּין לְחָכָם בְּיוֹם טוֹב לִרְאוֹת אִם הִיא רְאוּיָה לִשְׁחוֹט בָּהּ כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַמִּנְהָג בִּימֵי חַכְמֵי הַשַּׁ"ס, שֶׁמָּא תִּהְיֶה פְּגוּמָה וְיֹאמַר לוֹ שֶׁאָסוּר לִשְׁחוֹט בָּהּ מִפְּנֵי פְּגִימוּתָהּ וְיֵלֵךְ וִיחַדְּדֶנָּה בְּמַשְׁחֶזֶת, וְנִמְצָא מְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב.

אֲבָל הֶחָכָם יָכוֹל לִרְאוֹת סַכִּין כְּדֵי שֶׁיִּשְׁחוֹט בָּהּ הוּא בְּעַצְמוֹ, וְיָכוֹל לְהַשְׁאִילָהּ לַאֲחֵרִים. וְכֵן חָכָם יָכוֹל לְהַרְאוֹת סַכִּינוֹ לְחָכָם אַחֵר, מִפְּנֵי שֶׁהֶחָכָם יוֹדֵעַ שֶׁהַשְׁחָזָה אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב וְלֹא יָבֹא לְהַשְׁחִיזָהּ.

ב וְכֵן בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁכָּל שׁוֹחֵט בּוֹדֵק הַסַּכִּין בְּעַצְמוֹ — אָסוּר לוֹ לְבַדּוֹק בְּיוֹם טוֹב, שֶׁמָּא יַשְׁחִיזֶנָּה אֶלָּא מִשּׁוּם וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ לְהַרְאוֹת הַסַּכִּין לְחָכָם מִשּׁוּם דְּשֶׁמָּא יַשְׁחִיזֶנָּה אֶלָּא מִשּׁוּם

דְּבִימֵיהֶם לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁחוֹט בְּלֹא רְאִיַּת הֶחָכָם אֶת הַסַּכִּין אֲפִלּוּ אִם הַסַּכִּין יָפֶה, וְנִמְצָא רְאִיַּת הֶחָכָם לְבַד הִיא הַמַּכְשֶׁרֶת אֶת הַסַּכִּין, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה קְצָת לִמְתַקֵּן כְּלִי, אֲבָל בִּזְמַן הַזֶּה אֵין רְאִיַּת הַסַּכִּין אֶלָּא כְּדֵי לְבָרֵר הַסָּפֵק אִם יֵשׁ בָּהּ פְּגִימָה אִם לָאו, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַדָּבָר תָּלוּי בָּרְאִיָּה אֶלָּא בִּשְׁלֵמוּת הַסַּכִּין שֶׁלֹּא הָיְתָה פְּגוּמָה (קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל לְבָדְקָהּ), וּרְאִיָּה זוֹ בְּעַצְמָהּ אֵינָהּ מַכְשֶׁרֶת אֶת הַסַּכִּין אֶלָּא מְבָרֶרֶת אֶת הַסָּפֵק בִּלְבָד, וְלָכֵן אֵין לְאָסְרָהּ בְּיוֹם טוֹב.

וַהֲלָכָה כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בִּשְׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁלֹּא בָדַק הַסַּכִּין מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְנִצְרַךְ לְבָשָׂר בְּיוֹם טוֹב — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה וּמֻתָּר לִבְדּוֹק הַסַּכִּין בְּיוֹם טוֹב.

ג וְכָל אָדָם אֲפִלּוּ אֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם — מֻתָּר לִבְדּוֹק הַסַּכִּין אַחַר הַשְּׁחִיטָה, מִשּׁוּם דְּאַף אִם יִמְצָאֶנָּה פְּגוּמָה בְּוַדַּאי לֹא יַשְׁחִיזֶנָּה.

ד הַטַּבָּח יָכוֹל לְהוֹלִיךְ הַסַּכִּין אֵצֶל הַבְּהֵמָה אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים. וְכֵן מֻתָּר לְהוֹלִיךְ הַבְּהֵמָה וְהַסַּכִּין אֵצֶל הַטַּבָּח, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִמְלֹךְ וְלֹא יִשְׁחַט וְנִמְצָא טָרַח בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ. אֲפִלּוּ גְּדִי קָטָן שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹלִיךְ עַל כְּתֵפוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְהוֹלִיכוֹ מֵאֶתְמוֹל, לְפִי שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל הַהוֹצָאָה שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה.

ה בְּהֵמוֹת שֶׁיּוֹצְאוֹת וְרוֹעוֹת חוּץ לַתְּחוּם וּבָאוֹת וְלָנוֹת תּוֹךְ הַתְּחוּם — הֲרֵי אֵלּוּ מוּכָנוֹת, וְלוֹקְחִין מֵהֶן וְשׁוֹחֲטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל בְּהֵמוֹת הָרוֹעוֹת וְלָנוֹת חוּץ לַתְּחוּם כָּל יְמֵי הַקַּיִץ, אַף שֶׁנִּכְנָסִים לַבַּיִת בִּתְחִלַּת יְמוֹת הַגְּשָׁמִים, מִכָּל מָקוֹם כָּל יְמֵי הַקַּיִץ אֵין דַּעַת אַנְשֵׁי הָעִיר עֲלֵיהֶם וַהֲרֵי הֵן מֻקְצִין. וְאִם בָּאוּ בְּיוֹם טוֹב לָעִיר — אֵין שׁוֹחֲטִים אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב אִם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיוּ חוּץ לַתְּחוּם. אַף עַל פִּי שֶׁבָּאוּ לָעִיר (מֵאֲלֵיהֶם) בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַיִּשְׂרְאֵל — אֵין שׁוֹחֲטִים אוֹתָן.

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבֶהֱמַת יִשְׂרְאֵל, אֲבָל בְּהֵמוֹת שֶׁל נָכְרִי — אֵין בָּהֶם דִּין מֻקְצֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י. וּלְפִיכָךְ נָכְרִי שֶׁהֵבִיא בְּהֵמוֹת בְּמָקוֹלִין בְּיוֹם טוֹב, אִם הֻבִיאָן לְצֹרֶךְ נָכְרִי, אוֹ אֲפִלּוּ אִם הֻבִיאָן סְתָם לְעִיר שֶׁרֻבָּהּ נָכְרִים, שֶׁכָּל הַמֵּבִיא מִן הַסְּתָם לְצֹרֶךְ הָרֹב הוּא מֵבִיא — הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים אֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁלָּנוּ חוּץ לַתְּחוּם, שֶׁהֲרֵי אִסּוּר

מָקְצָה אֵין בָּהֶם, כֵּיוָן שֶׁהֵן שֶׁל נָכְרִי, וּמִשּׁוּם שֶׁבָּאוּ מִחוּץ לַתְּחוּם אֵין לָחוּשׁ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הֵבִיאָן לְצָרְכּוֹ יִשְׂרָאֵל.

ז אַף עַל פִּי שֶׁסִּפֵּק מָקְצָה אָסוּר בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גְּלֻיּוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ז — סְפֵק תְּחוּמִין מֻתָּר. כֵּיצַד? בְּהֵמוֹת שֶׁל נָכְרִי שֶׁהֵן רְגִילוֹת לְלוּן חוּץ לַתְּחוּם וּבְיוֹם טוֹב שֵׁנִי נִמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעִיר — מֻתָּר לִקַּח מֵהֶן וּלְשָׁחֳטָן בְּיוֹם טוֹב, שֶׁאֲנוּ תּוֹלִין לוֹמַר מֵאֶמֶשׁ הִכְנִיסָן לְתוֹךְ הַתְּחוּם וְחוּץ לְחוֹמַת הָעִיר לָנוּ, וּלְפִיכָךְ לֹא רָאִינוּ אוֹתָם אֶמֶשׁ. וְכָל שֶׁכֵּן הַנִּמְצָאוֹת בָּעִיר בַּבֹּקֶר, שֶׁחֲזָקָה מֵאֶמֶשׁ הִכְנִיסָם לְתוֹךְ הַתְּחוּם.

ח עֻבָּל שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם טוֹב, אִם הָאֵם עוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה — מֻתָּר לְשָׁחֳטוֹ בְּיוֹם טוֹב אַף לְהָאוֹסְרִין מָקְצָה בְּיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁאִמּוֹ מוּכָנֶת וְעוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה — הֲרֵי הוּא מוּכָן אַגַּב אִמּוֹ, שֶׁאִם הָיְתָה רוֹצָה הָיְתָה שׁוֹחֶטֶת הָאֵם קֹדֶם שֶׁנּוֹלַד הָעֻבָּל וְאוֹכֶלֶת שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם טוֹב.

וַאֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁהָאֵם הִיא טְרֵפָה, מִכָּל מָקוֹם אֵינָהּ מָקְצָה בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי הִיא מוּכֶנֶת כְּבָר לַכְּלָבִים, אִם כֵּן גַּם הָעֻבָּל אֵינוֹ מָקְצֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא מוּכָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לַכְּלָבִים אַגַּב אִמּוֹ, שֶׁאִם קֹדֶם שֶׁנּוֹלַד הָיְתָה רוֹצָה לְטַלְטֵל שְׁנֵיהֶם וּלְהַשְׁלִיכָם לַכְּלָבִים הָיָה מֻתָּר, וְכֵיוָן שֶׁהָעֻבָּל מוּכָן לַכְּלָבִים מֻתָּר גַּם כֵּן לְאָכְלוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מָקְצֶה.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּלוּ לוֹ תִּשְׁעַת חֳדָשֵׁי הָעִבּוּר לְגַסָּה וַחֲמִשָּׁה חֳדָשִׁים לְדַקָּה, כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא מִתּוֹרַת נֶפֶל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ט"ו.

(וְיֵשׁ מַחְמִירִין שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיַּפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ).

ט וּלְפִי מִנְהַג מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין אוֹסְרִין מָקְצָה בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא נוֹלָד — יֵשׁ לְהַתִּיר עֻבָּל שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ אִם אִמּוֹ עוֹמֶדֶת לְגַדֵּל וְלָדוֹת, וְאֵין לְאָסְרוֹ מִשּׁוּם נוֹלָד, כֵּיוָן שֶׁהַלָּדָה לֹא עָשְׂתָה שִׁנּוּי בְּגוּפוֹ כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אַף קֹדֶם לֵדָתוֹ הָיָה רָאוּי לַאֲכִילָה כְּמוֹ אַחַר שֶׁנּוֹלַד.

י וּמִטַּעַם זֶה אִם הֵם שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב סְמוּכִים זֶה לָזֶה וְנוֹלַד בְּאֶחָד מֵהֶם — מֻתָּר בַּאֲכִילָה בְּיוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב אוֹ שַׁבָּת וְאֵין שַׁבָּת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב וְלֹא יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת (עַיֵּן סִמָּן תקי"ג), לְפִי שֶׁאֵין לֵדָה זוֹ חֲשׁוּבָה הֲכָנָה, כֵּיוָן שֶׁהָיָה רָאוּי לַאֲכִילָה קֹדֶם הַלֵּדָה כְּמוֹ אַחַר הַלֵּדָה.

יא בְּהֵמָה שֶׁהִיא מְסֻכֶּנֶת וְהוּא יֵרָא שֶׁמָּא תָּמוּת, אִם כְּבָר גָּמַר סְעֲדַת יוֹם טוֹב וְאֵין צָרִיךְ לָהּ עוֹד בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְשָׁחֳטָהּ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁמִּשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ לֹא הִתִּירוּ לוֹ

מְלָאכָה גְמוּרָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה.

אֲבָל אִם אֵין בַּמְּלָאכָה אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם לֶאֱכוֹל מִבְּהֵמָה זוֹ כְּזַיִת צָלִי אַחַר שֶׁתֵּצֵא נַפְשָׁהּ (כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן כ"ז), אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שְׁהוּת בַּיּוֹם כְּדֵי לְבָדְקָהּ קוֹדֶם אֲכִילַת הַכְּזַיִת, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יֹאכַל שׁוּם אָדָם מִמֶּנָּה כְּלוּם בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם כְּדֵי לֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה כְּזַיִת — אֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה לְשָׁחֳטָהּ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁאִם הָיוּ מְזַדְּמָנִים לוֹ אוֹרְחִים שֶׁלֹּא אָכְלוּ עֲדַיִן הַיּוֹם וְרוֹצִים לֶאֱכוֹל מִבְּהֵמָה זוֹ — הֲיִתָּה הַשְׁחִיטָה מֻתֶּרֶת, אִם כֵּן שְׁחִיטָה זוֹ נִקְרֵאת "מְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ", וְלָכֵן אַף שֶׁאֵין לוֹ אוֹרְחִים שֶׁרוֹצִים לֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַשְׁחִיטָה מֻתֶּרֶת וּמַכְשֶׁרֶת אֶת הַבָּשָׂר שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לֶאֱכוֹל בְּיוֹם טוֹב אִם יְזַדְּמְנוּ לוֹ אוֹכְלִים — אֵין בִּשְׁחִיטָה זוֹ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁחַכְמִים אֲסָרוּהָ כֹּל שֶׁאֵין בָּהּ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב, וּבְמָקוֹם הֶפְסֵד לֹא הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים אֶת דִּבְרֵיהֶם.

יב וּמִזֶּה הַטַּעַם הִתִּירוּ לוֹ גַּם כֵּן לְהַפְשִׁיטָהּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם לֹא יַפְשִׁיטֶנָּה יַסְרִיחַ הַבָּשָׂר, כֵּיוָן שֶׁמִּן הַתּוֹרָה מֻתָּר לְהַפְשִׁיטָהּ כְּשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לִשְׁחָטָהּ, וּמִן הַטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֶלָּא שֶׁחַכְמִים אֲסָרוּהָ, וְלֹא הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים אֶת דִּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם הֶפְסֵד.

יג וּמִכָּל מָקוֹם, הָעוֹר הוּא נוֹלָד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ט, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן שִׁיֵּר בּוֹ אֵבֶר אֶחָד, שֶׁאָז הָעוֹר בָּטֵל לְגַבֵּי הָאֵבֶר וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ עִמּוֹ.

יד וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לוֹ כְּלָל לְהַפְשִׁיטָהּ בְּיוֹם טוֹב כֹּל שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט עוֹף מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְסֻכָּן וְאֵין דַּעְתּוֹ לֶאֱכוֹל בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְמָרוֹט נוֹצָתוֹ בְּיוֹם טוֹב.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

טו הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה בַּשַּׁבָּת — לֹא יְבִיאֶנָּה לְעִיר בְּמוֹט אוֹ בְּמוֹטָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, מִשּׁוּם זִלְזוּל יוֹם טוֹב, אֶלָּא מְבִיאָהּ בְּיָדוֹ אֲבָרִים אֲבָרִים.

טז עוֹף שֶׁנִּדְרַס בְּרַגְלַיִם וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא נִתְרַסְקוּ אֵבָרָיו, וְלָכֵן צָרִיךְ לְהַשְׁהוֹתוֹ מֵעֵת לְעֵת וְאַחַר כָּךְ יִשְׁחָטֶנּוּ, וְיִבְדּוֹק אוֹתוֹ אַחַר הַשְׁחִיטָה שֶׁמָּא נִתְרַסְקוּ אֵיבָרָיו הַפְּנִימִיִּים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן נ"ח עַיֵּן שָׁם, וְאִם כָּלָה כְּבָר הַמֵּעַת לְעֵת מֻתָּר לִשְׁחָטוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִמָּצֵא טְרֵפָה וְנִמְצָא עָשָׂה מְלָאכָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּחֶזְקַת הֶתֵּר, שֶׁרֹב הָעוֹפוֹת הֵן כְּשֵׁרִים.

וּמִזֶּה הַטַּעַם מֻתָּר לִשְׁחוֹט בְּהֵמוֹת בְּיוֹם טוֹב אַף בְּמָקוֹם שֶׁהַטְּרֵפוֹת מְצוּיוֹת כָּל כָּךְ כְּמוֹ הַכְּשֵׁרוֹת, לְפִי שֶׁאָנוּ הוֹלְכִים אַחַר רֹב בְּהֵמוֹת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁהֵן כְּשֵׁרוֹת.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים דִּבְמָקוֹם שֶׁהַטְּרֵפוֹת מְצוּיוֹת כָּל כָּךְ כְּמוֹ הַכְּשֵׁרוֹת אָסוּר לִשְׁחוֹט בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, וְכֵן עוֹף שֶׁנִּדְרַס בְּרַגְלַיִם שֶׁצָּרִיךְ בְּדִיקָה אָסוּר לִשְׁחֹטוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁמָּא יִמְצֵא טְרֵפָה וְנִמְצָא שֶׁשָּׁחַט שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב. וּלְפִי דִבְרֵיהֶם עֵגֶל שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם טוֹב אָסוּר לִשְׁחֹטוֹ בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא אִם כֵּן הִפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע, דְּשֶׁמָּא עַל יְדֵי שֶׁנִּתְרַסֵּק בְּבֵית הָרֶחֶם שֶׁהוּא צָר יִמָּצֵא בּוֹ טַרְפוּת גָּמוּר.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לִשְׁחוֹט בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַטְּרֵפוֹת מְצוּיִין, שֶׁמָּא תִּמָּצֵא טְרֵפָה. וּלְפִי שֶׁזֶּהוּ חֻמְרָא יְתֵרָה, לָכֵן אִם צָרִיךְ לָהּ בְּיוֹם טוֹב — יֵשׁ לְהָקֵל. וְהוּא הַדִּין בְּמָקוֹם הֶפְסֵד, כְּגוֹן מְסֻכֶּנֶת.

יז בְּכוֹר בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין יָכוֹל לִשְׁחֹטוֹ בְּלֹא מוּם — אֵין חָכָם וְלֹא שִׁלְשָׁה הֶדְיוֹטוֹת יְכוֹלִין לְרָאוֹתוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ מוּם כְּדֵי לְהַתִּירוֹ לִשְׁחֹטוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ בּוֹ מוּם וְלֹא הֶרְאָהוּ לְחָכָם אוֹ לִשְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת וּשְׁחָטוֹ — הֲרֵי זֶה אָסוּר, וְאִם כֵּן רְאִיַּת הֶחָכָם אוֹ שְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת הִיא הַמַּתֶּרֶת אֶת הַבְּכוֹר, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמְתַקֵּן.

אֲבָל מֻתָּר לִרְאוֹת אֶת הַבְּכוֹר וְלִשְׁתּוֹק וְלֹא לְהַתִּירוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא גּוֹמֵר בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא מֻתָּר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְתַקֵּן כְּלוּם.

יח אִם עָבַר וְרָאָה הַמּוּם שֶׁבּוֹ וְהִתִּירוֹ — אָסוּר לִשְׁחֹטוֹ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֶּה. וַאֲפִלּוּ לְהַמַּתִּירִין מְקַצֶּה בְּיוֹם טוֹב — מוֹדִים בְּמְקַצֶּה גָּדוֹל כָּזֶה, שֶׁהֲרֵי אֶתְמוֹל וַדַּאי הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ מִלְּאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ כְּלָל שֶׁיַּעֲשֶׂה אָדָם אִסּוּר וְיַעֲבוֹר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים שֶׁאָסְרוּ לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת בְּיוֹם טוֹב.

אֲבָל אִם נוֹלַד בְּיוֹם טוֹב וְנָפַל בּוֹ מוּם בְּיוֹם טוֹב וְעָבַר וְרָאָה אֶת הַמּוּם שֶׁבּוֹ וְהִתִּירוֹ — מֻתָּר לִשְׁחֹטוֹ בְּיוֹם טוֹב אִם כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו, לְפִי שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא הִתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב הָיָה מוּכָן וְרָאוּי לְאָדָם אַגַּב אִמּוֹ, שֶׁאִלּוּ הָיָה רוֹצֶה הָיָה שׁוֹחֵט אֶת אִמּוֹ וְאוֹכֵל גַּם אֶת הָעֻבָּר שֶׁבְּמֵעֶיהָ, וְכֵיוָן שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לֹא הָיָה מֻקְצֶה, לָכֵן אַף שֶׁחָזַר וְנַעֲשָׂה מֻקְצֶה כְּשֶׁנּוֹלַד, שֶׁהֲרֵי הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלְּאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוּם דְּאֵין מַתִּירִין בְּכוֹרוֹת

בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁעָבַר וְרָאָהוּ וְהִתִּירוֹ — הֲרֵי הוּא חוֹזֵר לְהֶתֵּרוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י דְּאֵין מֻקְצֶה לַחֲצִי שַׁבָּת, עַיֵּן שָׁם, וְהוּא הַדִּין בְּיוֹם טוֹב.

יט אִם רָאָה הַמּוּם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְרָאָה שֶׁהוּא מוּם קָבוּעַ שֶׁרָאוּי לִשְׁחוֹט עָלָיו — יָכוֹל לַחֲקוֹר עָלָיו אִם נָפַל הַמּוּם מֵאֵלָיו וּמֵתִּירוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֻתַּרוֹ הוּא מֵחֲמַת רְאִיָּתוֹ, וְהָרְאִיָּה הָיְתָה מֵאֶתְמוֹל, אִם כֵּן כְּבָר נִגְמַר עִקַּר הַהֶתֵּר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאֵינוֹ מְתַקֵּן כְּלוּם בְּיוֹם טוֹב.

כ בְּכוֹר שֶׁנָּפַל לְבוֹר — אָסוּר לְהַעֲלוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי לְשָׁחֳטוֹ בְּיוֹם טוֹב, וַהֲרֵי הוּא מְטַלְטֵל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא עוֹשֶׂה לוֹ פַּרְנָסָה בִּמְקוֹמוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יָמוּת.

כא "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" שֶׁנָּפְלוּ לְבוֹר — מַעֲלֶה אֶת הָרִאשׁוֹן עַל מְנָת לִשְׁחֹטוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹחֲטוֹ, וְחוֹזֵר וּמַעֲרִים וּמַעֲלֶה אֶת הַשֵּׁנִי עַל מְנָת לִשְׁחֹטוֹ, רָצָה זֶה שׁוֹחֵט, רָצָה זֶה שׁוֹחֵט, דְּמִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הִתִּירוּ לוֹ לְהַעֲרִים, אֲבָל עַל כָּל פָּנִים צָרִיךְ לִשְׁחוֹט אֶת אַחַד מֵהֶן.

אֲבָל אִם נָפְלוּ בְּהֵמוֹת שֶׁאֵינָן "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" — מֻתָּר לְהַעֲלוֹתָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹחֵט אֶחָד מֵהֶן, כֵּיוָן שֶׁרְאוּיוֹת כֻּלָּם לִשְׁחֹטָן הַיּוֹם.

כב בְּהֵמָה שֶׁהִיא חֲצִיהּ שֶׁל יִשְׂרְאֵל וְחֶצְיהּ שֶׁל נָכְרִי — מֻתָּר לִשְׁחֹטָהּ בְּיוֹם טוֹב, וְאֵינוֹ כְּשׁוֹחֵט גַּם בִּשְׁבִיל הַנָּכְרִי, דְּכֵיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִכְזַיִת בָּשָׂר בְּלֹא שְׁחִיטָה — נִמְצֵאת כָּל הַשְּׁחִיטָה הוּא צָרֵךְ הַיִּשְׂרְאֵל.

וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לָהֶם שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת בְּשֻׁתָּפוּת — יְכוֹלִין לִשְׁחוֹט שְׁתֵּיהֶן, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַחֲלוֹק שֶׁיִּטּוֹל זֶה אֶחָד וְזֶה אֶחָד, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שָׁווֹת בְּכָל הָעִנְיָנִים, שֶׁאִם זוֹ גְּדוֹלָה וּכְחוּשָׁה וְזוֹ קְטַנָּה וּשְׁמֵנָה אַף שֶׁהֵן שָׁווֹת בְּדָמִים — יָכוֹל לוֹמַר: אִי אֶפְשִׁי לִקַּח כָּל חֶלְקִי בִּקְטַנָּה, אוֹ אִי אֶפְשִׁי לִקַּח כָּל חֶלְקִי בִּכְחוּשָׁה.

אֲבָל אִם הֵם שָׁווֹת לְגַמְרֵי בְּכָל הָעִנְיָנִים, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הַנָּכְרִי רוֹצֶה לִתֵּן לוֹ הַגְּדוֹלָה וְהַטּוֹבָה — אָסוּר לִשְׁחוֹט אֶת הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְחַלֵּק.

אֲבָל מֻתָּר לוֹ לִשְׁחוֹט אֶחָד מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב וּלְחַלֵּק אוֹתָהּ עִם הַנָּכְרִי, וְאַחַר יוֹם טוֹב יְחַלְּקוּ אֶת הַשְּׁנִיָּה, וְאֵין אוֹמְרִים: יִשְׁחוֹט הַיִּשְׂרְאֵל בְּהֵמָה אַחַת לְצָרְכּוֹ בִּלְבָד בְּלֹא שֻׁתָּפוּת הַנָּכְרִי שֶׁהֲרֵי הֵן שָׁווֹת לְגַמְרֵי, אוֹ שֶׁהַנָּכְרִי רוֹצֶה לִתֵּן הַגְּדוֹלָה וְהַטּוֹבָה, לְפִי

שֶׁאֵין הַיִּשְׂרְאֵל רוֹצֶה לִשְׁחוֹט בְּהֵמָה שְׁלֵמָה לְצָרְכּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְחֶצְיָהּ, וְאִם תִּהְיֶה כֻּלָּהּ שֶׁלּוֹ — יִפְסֹד הַבָּשָׂר.

כג הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב — לֹא יִתְלוֹשׁ אֶת הַצֶּמֶר שֶׁבִּמְקוֹם שְׁחִיטָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מָקוֹם לַסַּכִּין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ גְּזִיזָה בְּכָךְ וְהָעוֹשֶׂה כָּךְ בְּשַׁבָּת אֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם גּוֹזֵז, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי הוּא חַיָּב מִשּׁוּם עוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ, לְפִיכָךְ אָסוּר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהּ צֹרֶךְ אֲכִילָה, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר לִשְׁחוֹט אַף אִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן.

וְכֵן מִזֶּה הַטַּעַם הַשּׁוֹחֵט עוֹף בְּיוֹם טוֹב — לֹא יִמְרוֹט אֶת הַנּוֹצָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מָקוֹם לַסַּכִּין, שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ, וְעוֹד שֶׁהֶעוֹשֶׂה מְלָאכָה זוֹ בְּשַׁבָּת יֵשׁ לְחַיְּבוֹ גַּם מִשּׁוּם גּוֹזֵז, שֶׁהֲרֵי כֵּן דֶּרֶךְ הָעוֹף לְתִלּוֹשׁ נוֹצָתוֹ בְּיָד.

אֲבָל מֻתָּר לְפַנּוֹת הַצֶּמֶר אוֹ הַנּוֹצָה מִמְּקוֹם הַשְּׁחִיטָה עַל יְדֵי שֶׁיִּמְשְׁכֵם בְּיָדוֹ אֵילַךְ וְאֵילַךְ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לִתְלוֹשׁ, וְאִם נִתְלַשׁ מֵאֵלָיו — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי הוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּאִסּוּרֵי תוֹרָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּפַנֶּה בְּיָדוֹ, אֲבָל אָסוּר לְפַנּוֹת עַל יְדֵי סַכִּין אוֹ כְּלִי אַחֵר, מִפְּנֵי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְזַהֵר הֵיטֵב שֶׁלֹּא יִתְלוֹשׁ, וְקָרוֹב לְוַדַּאי שֶׁיִּתְלוֹשׁ, וּלְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"כ.

וַאֲפִלּוּ אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁחוֹט אֶלָּא אִם כֵּן תִּלַּשׁ הַצֶּמֶר אוֹ הַנּוֹצָה בְּיָדוֹ, אוֹ עַל יְדֵי שֶׁיְּפַנֶּה אוֹתָם עַל יְדֵי שֶׁיִּמְשְׁכֵם אֵילַךְ וְאֵילַךְ עַל יְדֵי כְּלִי — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁמְּלָאכוֹת אֵלּוּ רֹב פְּעָמִים אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, עַיֵּן סִמָּן תצ"ה.

כד אֶפֶר כִּירָה שֶׁהֻסַּק מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוּכָן לְכָל צָרְכֵי הָאָדָם: לְכַסּוֹת בּוֹ רֹק אוֹ צוֹאָה, אוֹ דַּם חֲיָה וְעוֹף.

אֲבָל אִם הֻסַּק בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ. וְאַף הַמַּתִּירִים בְּנוֹלָד מוֹדִים בְּנוֹלָד גָּדוֹל כָּזֶה דְּמַעֲשֶׂה חָדָשׁ הוּא, שֶׁאֻתְמוֹל הָיָה עֵצִים וְעַכְשָׁו אֵפֶר.

וְאִם הִסִּיק בְּיוֹם טוֹב עֵצִים עַל גַּבֵּי אֵפֶר שֶׁל אֶתְמוֹל וְנִתְעָרֵב אֵפֶר שֶׁל הַיּוֹם בְּאֵפֶר שֶׁל אֶתְמוֹל בְּעִנְיָן שֶׁאֵפֶר שֶׁל הַיּוֹם לֹא הָיָה נִכָּר מֵעוֹלָם בִּפְנֵי עַצְמוֹ — הֲרֵי הוּא בָּטֵל בְּרֹב,

וְאֵין דָּנִין כַּאן דִּין "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין", כֵּיוָן שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא נִקְרָא עָלָיו שֵׁם אִסּוּר, שֶׁהֲרֵי בִּתְחִלַּת הֲוָיָתוֹ נִתְבַּטֵּל בְּרֹב בְּאֶפֶר שֶׁל אֻתְמוֹל.

כה אֶפֶר כִּירָה שֶׁהֻסַּק בְּיוֹם טוֹב וְהוּא עֲדַיִן חַם שֶׁרָאוּי לִצְלוֹת בּוֹ בֵּיצָה — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְכָל צָרְכֵי הָאָדָם, שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹמֵד וְרָאוּי לְמַלֹּאכְתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיְתָה רָאוּי לָהּ כְּשֶׁהָיְתָה עֵצִים, דְּהַיְנוּ לַאֲפִיָּה וּלְבִשּׁוּל. וְכֵן אִם נִצְטַנֵּן וְחָזַר וְהוּחַם — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ.

כו גֶּחָלִים עוֹמְמוֹת אָסוּר לְטַלְטְלָן בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ נִתְעַמְּמוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֵינָן רְאוּיִים לְכְלוּם.

כז אִם הִכְנִיס מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב עָפָר הַרְבֵּה לְצָרְכּוֹ גִּנָּתוֹ אוֹ לְצָרְכּוֹ חֲרְבָּתוֹ וְהוּא כָּנוּס וְצָבוּר בְּמָקוֹם אֶחָד — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מֻקְצֶה כְּלָל, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא צָבוּר דַּעְתּוֹ עָלָיו לְכָל מַה שֶּׁיִּצְטָרֵךְ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִכְנִיס עָפָר הַרְבֵּה שֶׁאֵינוֹ בָּטֵל אַגַּב קַרְקַע הַגִּנָּה וְהַחֲרָבָה, אֲבָל אִם הִכְנִיס מִלֹּא קֻפָּתוֹ עָפָר וּשְׁטָחָהּ בְּקַרְקָעִית הַגִּנָּה אוֹ הַחֲרָבָה, מֵאַחַר שֶׁהֶעָפָר מוּעָט — הֲרֵי הוּא בָּטֵל לְגַבֵּי הַקַּרְקַע וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּגִנָּה וְחֲרָבָה, אֲבָל אִם הִכְנִיס מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב מִלֹּא קֻפָּתוֹ עָפָר וְעֵרָה אֶת הֶעָפָר בְּקַרְקָעִית הֶחָצֵר אוֹ הַבַּיִת — אֵינוֹ בָּטֵל לְגַבֵּי הַקַּרְקַע וּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, וְהוּא שֶׁיִּחֵד לוֹ קֶרֶן זָוִית, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא שְׁטָחוֹ בְּאֶמְצַע הֶחָצֵר וְהַבַּיִת לְמִרְמַס רַגְלַיִם — נִכָּר הַדָּבָר שֶׁחָפֵץ בּוֹ לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו וְדַעְתּוֹ עָלָיו לְכָל מַה שֶּׁיִּצְטָרֵךְ.

כח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים דְּמֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְכָל מַה שֶּׁיִּצְטָרֵךְ? כְּשֶׁהִכְנִיסוֹ בְּסִתָם, דְּמִן הַסְּתָם דַּעְתּוֹ לְכָל מַה שֶּׁיִּצְטָרֵךְ לְמָחָר. אֲבָל אִם הִכְנִיסוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב כְּדֵי לְכַסּוֹת בּוֹ דַּם חֲיָה וָעוֹף שֶׁיִּשְׁחוֹט לְמָחָר — אָסוּר לְכַסּוֹת בּוֹ צוֹאָה, שֶׁהֲרֵי אֻתְמוֹל כְּשֶׁהֲכִין אֶת הֶעָפָר לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיַּעֲשֶׂה הַתִּינוֹק צְרָכָיו בְּמָקוֹם הַמָּאוּס שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְכַסּוֹת צוֹאָתוֹ, וְלֹא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ בְּהַכְנָסָתוֹ אֶת הֶעָפָר אֶלָּא לְכַסּוֹת דַּם חֲיָה וָעוֹף שֶׁבָּרוּר לוֹ שֶׁיִּשְׁחוֹט לְמָחָר, וְהַמַּכִּין לְדָבָר שֶׁוַּדַּאי לוֹ — אֵין הֲכָנָתוֹ מוֹעֶלֶת לְצֹרֶךְ דָּבָר שֶׁסָּפֵק לוֹ בִּשְׁעַת הֲכָנָה, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים דְּמֻתָּר לְטַלְטֵל עָפָר בְּיוֹם טוֹב? כְּשֶׁהֶעָפָר תִּחוּחַ כָּל כָּךְ שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה גוּמָא בִּנְטִילָתוֹ, שֶׁמִּיָּד שֶׁנּוֹטֵל הֶעָפָר נוֹפֵל עָפָר אַחֵר תַּחְתָּיו לִמְקוֹמוֹ. אֲבָל אִם אֵינוֹ תִּחוּחַ כָּל כָּךְ, אֲפִלּוּ הוּא תָּלוּשׁ וְנָתוּן בִּכְלִי — אָסוּר לְטָלְטְלוֹ מִן הַכְּלִי, שֶׁלֹּא

יַעֲשֶׂה גּוּמָא בְּהֶעָפָר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְלֵאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַגּוּמָא עַצְמָהּ אֶלָּא לַעֲפָרָהּ, וּמִן הַתּוֹרָה אֵין חַיָּבִים עַל מְלֵאכָה כָּזוֹ, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲשׂוֹתָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

אֲבָל מֻתָּר לִטְלוֹ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה גּוּמָא בֶּעָפָר, כְּגוֹן שֶׁהוּא צָבוּר כְּעֵין הַר — מֻתָּר לִטְלוֹ מִן רֹאשׁ הַשִּׁפּוּעַ.

ל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵפֶר הָרְאוּי לְטַלְטְלוֹ אוֹ עֲפַר תְּחוּחַ מוּכָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב בְּעִנְיָן שֶׁמֻּתָּר לִטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר — הֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט חַיָּה וָעוֹף בְּיוֹם טוֹב וּמְכַסֶּה דָּמָם. וּמֻתָּר לִתֵּן עָפָר אוֹ אֵפֶר לְמַטָּה קֹדֶם הַשְּׁחִיטָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן כ"ח, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא אַחַר כָּךְ יִמְלֹךְ וְלֹא יִשְׁחוֹט וְנִמְצָא טָרַח שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ.

לא אֲבָל אִם אֵין לוֹ עָפָר אוֹ אֵפֶר הָרְאוּיִים לְטִלְטוּל — הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחוֹט. וְאִם עָבַר וְשָׁחַט, אִם יֵשׁ לוֹ אֵפֶר כִּירָה שֶׁהֻסַּק בְּיוֹם טוֹב, אוֹ עָפָר שֶׁאֵינוֹ מוּכָן וְהוּא תְּחוּחַ כָּל כָּךְ עַד שֶׁאֵין נַעֲשֶׂה גּוּמָא בִּנְטִילָתוֹ מִמְּקוֹמוֹ — מֻתָּר לְכַסּוֹת בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁמִּצְוַת כִּסּוּי שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה דּוֹחֶה אִסּוּר טִלְטוּל מָקְצָה שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם.

לב וְאִם אֵין לוֹ אֵפֶר שֶׁהֻסַּק בְּיוֹם טוֹב וְלֹא עָפָר תְּחוּחַ הַרְבֵּה, אֶלָּא עָפָר תְּחוּחַ מְעַט וְהוּא מֻנָּח עַל גַּבֵּי עָפָר קָשֶׁה בְּעִנְיָן שֶׁאִם יִטּוֹל קְצָת מִן הֶעָפָר יִשָּׁאֵר גּוּמָא בְּמָקוֹם נְטִילָתוֹ, אִם זֶה הֶעָפָר הוּא מוּכָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁתְּלָשׁוֹ מִן הַקַּרְקַע וְהִנִּיחוֹ בַּחֲצֵרוֹ כְּדֵי לְכַסּוֹת בּוֹ בְּיוֹם טוֹב, אוֹ אֲפִלּוּ אִם הוּא מְחֻבָּר לַקַּרְקַע אֶלָּא שֶׁנִּעַץ בּוֹ דֶּקֶר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב כְּדֵי לְכַסּוֹת בּוֹ בְּיוֹם טוֹב — הֲרֵי הִזְמִין אוֹתוֹ לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מֻקְצֶה, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְכַסּוֹת בּוֹ אִם כְּבָר עָבַר וְשָׁחַט.

וְאִם לֹא נָעַץ אֶלָּא דֶּקֶר אֶחָד וּלְמָחָר נִצְרַךְ לִדְקִירוֹת הַרְבֵּה מִפְּנֵי שֶׁשָּׁחַט הַרְבֵּה — מֻתָּר לִדְקוֹר כַּמָּה דְּקִירוֹת בְּיוֹם טוֹב בַּעֲפַר תְּחוּחַ שֶׁנָּעַץ בּוֹ הַדֶּקֶר בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי כְּבָר הֻכִינוֹ לְכָךְ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ כַּאן אִסּוּר עֲשִׂיַּת גּוּמָא, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר — לֹא הֶעֱמִידוּ אֶת דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם מִצְוַת כִּסּוּי.

אֲבָל אִם לֹא נָעַץ בּוֹ דֶּקֶר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב כְּדֵי לַהֲכִינוֹ לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב — אָסוּר לְכַסּוֹת בּוֹ בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ כְּבָר עָבַר וְשָׁחַט, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כַּאן שְׁנֵי אִסּוּרִים: אִסּוּר עֲשִׂיַּת גּוּמָא

וְאִסּוּר טְלְטוּל מֻקְצֶה — לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְבַטֵּל דִּבְרֵיהֶם כָּל כָּךְ, וְיֵשׁ כֹּחַ בְּיַד הַחֲכָמִים לַעֲקוֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה בְּ"שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה".

לג וַאֲפִלּוּ אִם נָעַץ דֶּקֶר בְּעָפָר הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע שֶׁהוּא תְּחוּחַ כָּל כָּךְ עַד שֶׁאֵין נַעֲשֶׂה גּוּמָא בִּנְטִילָתוֹ מִמְּקוֹמוֹ — אַף עַל פִּי כֵן לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לִשְׁחוֹט חַיָּה וָעוֹף בְּיוֹם טוֹב אִם אֵין לוֹ אֵפֶר אוֹ עָפָר אַחֵר מוּכָן, מִפְּנֵי שֶׁנִּעְיצַת הַדֶּקֶר אֵין עוֹשֶׂה הַכָנָה גְּמוּרָה. וְאֵין סוֹמְכִין עָלֶיהָ אֶלָּא אִם כֵּן כְּבָר עָבַר וְשָׁחַט.

לד אִם כְּבָר עָבַר וְשָׁחַט וְאֵין לוֹ אֶלָּא גּוּשׁ עָפָר שֶׁאֵין רְאוּי לְכַסּוֹת בּוֹ עַד שֶׁיִּכְתְּשֶׁנּוּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָן כ"ח — הֲרֵי זֶה לֹא יִכְתְּשֶׁנּוּ בְּיוֹם טוֹב מִן הַתּוֹרָה, שֶׁאֵין מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל כִּסּוּי הַדָּם דּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם טוֹב שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בָּהּ "שַׁבָּתוֹן", כְּלוֹמַר: שְׁבוּת מִמְּלָאכָה, וְזוֹהִי מִצְוַת עֲשֵׂה.

לה כּוֹי, שֶׁהוּא סְפֵק חַיָּה וְדָמוֹ טָעוּן כִּסּוּי, סְפֵק שֶׁהוּא בְּהֵמָה וְאֵין דָּמוֹ טָעוּן כִּסּוּי — אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב. וְאִם עָבַר וּשְׁחָטוֹ — אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ אֵפֶר אוֹ עָפָר תְּחוּחַ מוּכָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מִפְּנֵי הָרוֹאִים, שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְהַתִּיר חֻלְבּוֹ, שֶׁיֹּאמְרוּ: וַדַּאי חַיָּה הוּא, דְּאִם לֹא כֵן לֹא הָיוּ מַטְרִיחִין מִסְּפֵק לְכַסּוֹת דָּמוֹ בְּיוֹם טוֹב.

וּמִזֶּה הַטַּעַם אָסוּר לְשָׁחֲטוֹ לְתוֹךְ הַכְּלִי וְלִתֵּן עָפָר מְעַט לְתוֹךְ הַכְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ הַדָּם כְּדֵי לְכַסּוֹתוֹ לֶעָרֶב, אַף עַל פִּי שֶׁבְּחֹל מֻתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָן י"א, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁלֹּא יָבֹאוּ הָרוֹאִים לְהַתִּיר חֻלְבּוֹ. וְאִם עָבַר וּשְׁחָטוֹ בְּיוֹם טוֹב וְנִבְלַע הַדָּם בַּקַּרְקַע, אִם רִשּׁוּמוֹ נִכָּר בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב — צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָן כ"ח.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ בְּיוֹם טוֹב? כְּשֶׁשְּׁחָטוֹ בְּקֶרֶן זָוִית וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה מָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ דְּרִיסַת הָרֶגֶל תָּמִיד, אֲבָל אִם שְׁחָטוֹ בְּאֶמְצַע הֶחָצֵר — אֲפִלּוּ דַּם בְּהֵמָה יָכוֹל לְכַסּוֹת אִם יֵשׁ לוֹ אֵפֶר אוֹ עָפָר מוּכָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְכַסּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ כֵּלָיו בֶּחָצֵר, וְלָכֵן גַּם הָרוֹאֶה שֶׁמְּכַסֶּה דַּם הַכּוֹי לֹא יִטְעֶה לְהַתִּיר חֻלְבּוֹ, כִּי יוֹדֵעַ הוּא גַּם כֵּן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְנַקֵּר חֲצֵרוֹ.

לו שָׁחַט כּוֹי וְחַיָּה וָעוֹף אוֹ בְּהֵמָה וְחַיָּה וָעוֹף וְנִתְעָרְבוּ דָּמָם זֶה בָּזֶה בְּעִנְיָן שֶׁחַיָּב בְּכִסּוּי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָן כ"ח, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם לֹא הָיוּ הַדָּמִים מְעֹרָבִים הָיָה

מְכַסֶּה דַּם חַיָּה וְעוֹף בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ דֶּקֶר נָעוּץ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם יֵּשׁ לוֹ אֵפֶר אוֹ עֲפַר תְּחוּחַ הַרְבֵּה מוּכָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — הֲרֵי זֶה מְכַסֶּה כָּל תַּעֲרֹבֶת הַדָּמִים בְּיוֹם טוֹב.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיָּכוֹל לְכַסּוֹת אֶת הַכֹּל בְּמַעַט דְּקִירוֹת, בְּעִנְיַן שֶׁאַף אִם לֹא הָיָה צָרִיךְ אֶלָּא לְכַסּוֹת אֶת דַּם הַחַיָּה וְעוֹף בִּלְבָד הָיָה צָרִיךְ לְכָל כָּךְ דְּקִירוֹת, אֲבָל אִם אֵין יָכוֹל לְכַסּוֹת כָּל דַּם הַתַּעֲרוֹבוֹת אֶלָּא עַל יְדֵי דְּקִירוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה צָרִיךְ לְדַם חַיָּה וְעוֹף בִּלְבָד — אָסוּר לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ דְּקִירָה אַחַת, וַאֲפִלּוּ בְּאֵפֶר אוֹ בַּעֲפַר תְּחוּחַ מוּכָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, דְּשֶׁמָּא לֹא יְכַסֶּה דַּם הַמְּחֻיָּב בְּכִסּוּי, וְנִמְצָא טוֹרֵחַ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְכַסּוֹת אֶת כָּל דַּם הַתַּעֲרֹבֶת, שֶׁהֲרֵי בְּוַדַּאי הוּא טוֹרֵחַ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ.

לז שְׁחַט חַיָּה וְעוֹף בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב וְלֹא כִסָּה דָּמָם — אָסוּר לְכַסּוֹתָם בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ בְּעָפָר מוּכָן, שֶׁהֲרֵי אַף אִם לֹא יְכַסֶּה — יְהֵא מֻתָּר לְאָכְלָם בְּיוֹם טוֹב, וְנִמְצָא טוֹרֵחַ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב מַה שֶּׁהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

לח הַשּׁוֹחֵט חַיָּה וְעוֹף בְּיוֹם טוֹב עַל גַּבֵּי קַרְקַע קָשֶׁה וְשָׁכַח וְלֹא נָתַן עֲפַר תְּחוּחַ לְמַטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁבְּחֹל צָרִיךְ לִגְרוֹר אֶת הַדָּם וְלִתְּנוֹ עַל עֲפַר תְּחוּחַ וּלְכַסּוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן כ"ח, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן אִם נִתְיַבֵּשׁ הַדָּם קָצַת, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּכַאן מְלָאכָה גְּמוּרָה שֶׁנּוֹטֵל גַּבְשׁוּשִׁית מֵעַל הָאָרֶץ, וּבְשַׁבָּת חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ב.

סימן תצט

א **דִּין הֶפְשֵׁט וּמְלִיחָה בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:**

אֵין מְרַגְּילִין בְּיוֹם טוֹב. כֵּיצַד הוּא הַמַּרְגִּיל? זֶה הַמַּפְשִׁיט אֶת הָעוֹר מֵרַגְלֶיהָ כְּלַפֵּי רֹאשָׁהּ וּמוֹצִיא כָּל הָעוֹר שֶׁל הַגּוּף שָׁלֵם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ נֹאד, שֶׁנִּמְצָא שֶׁטּוֹרֵחַ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַיּוֹם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא לְהוֹצִיא כָּל הַבָּשָׂר מֵרֶגֶל אֶחָד כְּדֵי שֶׁיּוֹצִיא כָּל הָעוֹר שָׁלֵם בְּלִי שׁוּם קֶרַע, שֶׁטּוֹרֵחַ בְּהֶפְשֵׁט זוֹ טֹרַח גָּדוֹל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

ב אָסוּר לִמְלוֹג כָּל הַבְּהֵמָה כְּדֵי לְהַפְשִׁיטָהּ עַל יְדֵי כָךְ, מִפְּנֵי שֶׁקַּל יוֹתֵר לְהַפְשִׁיט מִלְּמְלוֹג. וְאַפְלוּ לִמְלוֹג הַגִּדִּי כְּדֵי לְאָכְלוֹ בְּעוֹרוֹ — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה יוֹתֵר כְּמַעֲשֶׂה חֹל בְּמִלְיָנָה מִבְּהֶפְשֵׁט.

אֲבָל עוֹף שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַפְשִׁיטוֹ — מֻתָּר לְמָלְגוֹ וּלְהַבְהֵב כָּל גּוּפוֹ.

וְכֵן מֻתָּר לִמְלוֹג הָרֹאשׁ וְרַגְלַיִם אֲפִלּוּ שֶׁל בְּהֵמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ק.

ג בְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה בְּיוֹם טוֹב — מֻתָּר לְטַלְטֵל עוֹרָהּ מֵחֲמָה לְצֵל אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלֶיהָ בָּשָׂר. וּמֻתָּר לִתְּנָהּ בִּמְקוֹם דְּרִיסַת הָרַגְלַיִם שֶׁלֹּא יִפְסֶד הָעוֹר, שֶׁאִם לֹא נַתִּיר לוֹ יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט, וְנִמְצָא מְמַעֵט בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב.

אֲבָל אָסוּר לְהַגְבִּיהַּ הָעוֹר לְשָׂטְחָהּ עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת, מִפְּנֵי שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא לְצָרְכָּהּ הָעוֹר, וְאִם נַתִּיר לוֹ זֶה — יַתִּיר לְעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת גַּם כֵּן שְׁאָר צָרְכֵי הָעוֹר, דְּהַיְנוּ מְלִיחָה וְעִבּוּד, וְלֹא הִתִּירוּ אֶלָּא לִתְּנָהּ בִּמְקוֹם דְּרִיסַת הָרַגְלַיִם, שֶׁאֵין נִכָּר שֶׁהִתִּירוּ לוֹ מִשּׁוּם צָרְכָּהּ הָעוֹר בִּלְבָד, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי לֵישֵׁב עָלֶיהָ.

ד וְאֵין מוֹלְחִין עַל גַּבֵּי הָעוֹר בָּשָׂר לְקַדֵּרָה. אֲפִלּוּ אִם הוּא מֻנָּח בְּשִׁפּוּעַ שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר מִשּׁוּם מוֹלֵחַ עַל גַּבֵּי כְּלִי שֶׁאֵינוֹ מְנֻקָּב — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְמָלְחוֹ הֵיטֵב, וְנִמְצָא מְעַבֵּד אֶת הָעוֹר.

אֲבָל מֻתָּר לְמָלְחוֹ עָלָיו בָּשָׂר מְלִיחָה קַלָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹלְחִין לְצָלִי שֶׁיִּתֵּן הַמֶּלַח טַעַם בּוֹ, דְּהַצָּלִי אֵין צָרִיךְ מְלִיחָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ע"ו.

וּמֻתָּר לְהַעֲרִים וְלִמְלוֹחַ כָּאן בָּשָׂר מְעַט וְכָאן בָּשָׂר מְעַט עַד שֶׁיִּמְלַח אֶת כֻּלָּהּ.

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּשְׁחֲטָה בְּיוֹם טוֹב, שֶׁאִם לֹא יַתִּירוּ לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט. אֲבָל אִם נִשְׁחֲטָה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ הֻפְשְׁטָה בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְטַלְטֵל אֶת הָעוֹר וְלִתְּנוֹ בִּמְקוֹם דְּרִיסַת הָרַגְלַיִם. וְכֵן אָסוּר לְמָלְחוֹ עָלָיו בָּשָׂר אֲפִלּוּ מְלִיחָה קַלָּה, דְּאַף אִם נָאֱסוֹר לוֹ לֹא יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, דַּהֲרֵי יָכוֹל לְהַפְשִׁיטָהּ וְלַעֲשׂוֹת כָּל צָרְכֵי הָעוֹר בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב.

אֲבָל אִם נִשְׁחֲטָה סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, שֶׁלֹּא הָיָה שָׁהוּת לְהַפְשִׁיטָהּ קֹדֶם יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְטַלְטֵל הָעוֹר מֵחֲמָה לְצֵל, וְלִתְּנוֹ בִּמְקוֹם דְּרִיסַת הָרַגְלַיִם, וְלִמְלוֹחַ עָלָיו מְלִיחָה קַלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְסֶד הָעוֹר.

אֲבָל אִם יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא יִפָּסֵד הָעוֹר — אָסוּר אֲפִלּוּ לְטַלְטְלוֹ מֵחַמָּה לְצֵל, וַאֲפִלּוּ נִשְׁחֲטָה בְּיוֹם טוֹב.

ו בַּגְּלֵיּוֹת שֶׁעוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים מִסָּפֵק — הֲרֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן נֶחְשָׁב לְחֹל לְגַבֵּי יוֹם טוֹב שֵׁנִי, לְפִיכָךְ אִם נִשְׁחֲטָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — דִּינָהּ כְּאִלּוּ נִשְׁחֲטָה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב לְעִנְיַן טִלְטוּל הָעוֹר וּמְלִיחָתוֹ.

ז נוֹצוֹת שֶׁל עוֹף הֵן מֻקְצִים, שֶׁהֲרֵי אֵינָן רְאוּיִים לִכְלוּם, וּלְפִיכָךְ אֵין לְטַלְטְלָם בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁחַט הָעוֹף בְּיוֹם טוֹב, דְּאָז הִתִּירוּ לְטַלְטְלָן לְהַצְנִיעָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט.

ח עוֹר שֶׁהֻפְשַׁט מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — דִּינוֹ כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁאִם הוּא לַח — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִישִׁיבָה, וְאִם הוּא יָבֵשׁ — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"[ח].

אֲבָל אִם הֻפְשַׁט בְּיוֹם טוֹב, אִם הוּא לַח — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ מֵחַמָּה לְצֵל כְּדֵי שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאִם הוּא יָבֵשׁ, לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, דְּאֶתְמוֹל הָיָה טָפֵל לַבְּהֵמָה וְנֶחְשָׁב כַּבְּהֵמָה עַצְמָהּ וְעַכְשָׁו הוּא כְּלִי בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְהֲרֵי זֶה נוֹלָד, וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה דְּיֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּנוֹלָד עַצְמוֹ.

ט אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עִבּוּד בָּאֹכָלִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"א, מִכָּל מָקוֹם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ אֹכֶל גָּמוּר, כְּגוֹן חֲלָבִים — הַמּוֹלְחָן חַיָּב מִשּׁוּם מְעַבֵּד. לְפִיכָךְ אֵין מוֹלְחִין אֶת הַחֲלָבִים בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ נִשְׁחֲטָה הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי הֵם אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלָאכָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב.

וְאָסוּר לְמָלְחוֹ עֲלֵיהֶם בָּשָׂר בָּאֲוִיר בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בָּהֶם, כְּדֵי שֶׁיִּפּוֹל הַמֶּלַח גַּם עֲלֵיהֶם. וַאֲפִלּוּ מְלִיחָה קַלָּה אָסוּר לְמָלְחוֹ עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם דַּחֲלָבִים דַּי לָהֶם בִּמְלִיחָה מוּעֶטֶת, וְנִמְצָא דַּהֲרֵי הוּא כִּמְעַבֵּד.

י וְכֵן אֵין מְהַפְּכִין אֶת הַחֲלָבִים, וְאֵין שׁוֹטְחִין אוֹתָן בָּאֲוִיר עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַסְרִיחוּ, אֲפִלּוּ נִשְׁחֲטָה הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב. וְאֵין מַתִּירִין לוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט, לְפִי שֶׁהַדָּבָר נִכָּר שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לְצֹרֶךְ הַחֲלָבִים, וְאִם נַתִּיר לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן — אַף הוּא יַתִּיר לְעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁאָר צָרְכֵי הַחֲלָבִים, דְּהַיְנוּ לְמָלְחָן.

אֲבָל מֻתָּר לְטַלְטְלָן מֵחַמָּה לְצֵל כְּדֵי שֶׁלֹּא יַסְרִיחוּ, אוֹ לְהַצְנִיעָן בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יֹאבְדוּ, שֶׁאִם לֹא נַתִּיר לוֹ יִמָּנַע וְלֹא יִשְׁחוֹט כְּלָל, וְכֵיוָן שֶׁאֵין מַתִּירִים לוֹ אֶלָּא טִלְטוּל בְּעָלְמָא,

וְאֵין מַתִּירִין לוֹ לְשָׁטְחָן בָּאֲוִיר — אֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַתִּיר לְעַצְמוֹ אַף מִלִּיחָתָן.
אֲבָל אִם הֵן מֻנָּחִים בְּצַל בְּמָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר — אָסוּר לְטַלְטְלָן לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֻתְמוֹל הָיוּ מְחֻבָּרִים וּטְפֵלִים לְגַבֵּי הַבְּהֵמָה וְנֶחְשָׁבִים כַּבְּהֵמָה עַצְמָהּ וְעַכְשָׁו אֵינָן רְאוּיִים וְעוֹמְדִים אֶלָּא לְהַדְלָקָה, וַהֲרֵי זֶה נוֹלָד.

יא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּשְׁחֲטָה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל אִם נִשְׁחֲטָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְטַלְטֵל הַחֲלָבִים בְּיוֹם טוֹב אִם לֹא הִקְצָה אוֹתָם לִסְחוֹרָה, שֶׁהֲרֵי מֵאֶתְמוֹל הֵן עוֹמְדִים לְהַדְלָקָה, וְאֵין כַּאן נוֹלָד כְּלָל.
וְכֵן חֲתִיכַת שַׁעֲוָה שֶׁיּוֹכַל לְהַנִּיחַ פְּתִילָה עַל גַּבָּהּ — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן הִקְצָה אוֹתָהּ לִסְחוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הִיא רְאוּיָה לְהַדְלָקָה. וּמִכָּל מָקוֹם, נָכוֹן לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְטַלְטְלָן כִּי אִם לְצֹרֶךְ הַרְבֵּה, כְּגוֹן שֶׁמִּתְיָרֵא שֶׁלֹּא יִגָּנְבוּ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ב גַּבֵּי טַלְטוּל עֲצִים יְבֵשִׁים, עַיֵּן שָׁם.

יב עֶלִי, שֶׁהוּא דַּף עָב וְכָבֵד, וּכְלִי הוּא, אֶלָּא שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, לְכָתּוֹשׁ בּוֹ הָרִיפוֹת — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ אוֹ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ, כְּגוֹן לְקַצֵּב עָלָיו בָּשָׂר. וּלְאַחַר שֶׁקִּצֵּב עָלָיו בָּשָׂר — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ, כְּדִין כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח.

יג אַף עַל פִּי שֶׁבְּשַׁבָּת אָסוּר לְטַלְטֵל כָּל כְּלִי שֶׁהוּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס שֶׁמַּקְפִּיד עָלָיו מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תַּשְׁמִישׁ אַחֵר, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ שִׁמְחַת יוֹם טוֹב, כְּגוֹן לְקַצֵּב עָלָיו בָּשָׂר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, עַיֵּן סִמָּן תק"ט.

סימן תק

א **הַנִּצְרָךְ לְבָשָׂר בְּיוֹם טוֹב הַיּאַךְ יִתְנַהֵג וְסֵדֶר מְלִיחָתוֹ וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים:**
דְּבָרִים רַבִּים אָסְרוּ בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוּם גְּזֵרַת מִקֶּה וּמְמָכֶּר. כֵּיצַד? חֲבוּרָה שֶׁרוֹצִין לִקַּח בְּהֵמָה שְׁלֵמָה מֵהַטַּבָּח — אֵין פּוֹסְקִין לוֹ דָּמִים עָלֶיהָ, אֶלָּא הַטַּבָּח מֵבִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שָׁווֹת וְאוֹמֵר לָהֶם: רְאוּ שֶׁזּוֹ כָּזוֹ, וְהֵן לוֹקְחִין אַחַת מֵהֶן וְשׁוֹחֲטִים וּמְחַלְּקִים בֵּינֵיהֶם בְּלֹא הֲטָלַת גּוֹרָל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ב עַיֵּן שָׁם, וּלְאַחַר יוֹם טוֹב יוֹדְעִים כַּמָּה דְּמֵי הַשְּׁנַיָּה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן דְּמֵי חֶלְקוֹ.

וְלֹא יֹאמְרוּ הַלּוֹקְחִין לַטַּבָּח: מַה שֶּׁאַתָּה נוֹטֵל לְמָחָר בְּעַד זוֹ אָנוּ נוֹתְנִין לְךָ בְּעַד זוֹ שֶׁנִּשְׁחֲטוּ הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ סְכוּם מְקֻחַ שֶׁאָסוּר לְהַזְכִּיר בְּיוֹם טוֹב.

ב וְלֹא יֹאמַר אָדָם לְהַלּוֹקְחִין: הֲרֵינִי שֻׁתָּף עִמָּכֶם בְּסֶלַע, דְּהַיְנוּ שֶׁאָטוֹל עִמָּכֶם חֵלֶק בָּשָׂר שֶׁשָּׁוֶה סֶלַע, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְהַזְכִּיר סְכוּם דָּמִים בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אוֹמֵר לָהֶם: הֲרֵינִי שֻׁתָּף עִמָּכֶם לִשְׁלִישׁ הַבָּשָׂר אוֹ לִרְבִיעַ, דְּאָז אֵינוֹ נִכָּר וְנִרְאֶה כְּמִקָּח וּמִמְכָּר אֶלָּא כְּשֻׁתָּפוּת.

ג אֲבָל אָסוּר לוֹמַר לְהַנָּכְרִי: הֲרֵינִי שֻׁתָּף עִמְּךָ לִשְׁלִישׁ אוֹ לִרְבִיעַ, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין רְגִילוּת לְהִשְׁתַּתֵּף עִם הַנָּכְרִי, וְנִכָּר שֶׁהוּא מִקָּח וּמִמְכָּר אַף שֶׁאֵינוֹ מַזְכִּיר סְכוּם דָּמִים.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁאֵין שִׁעוּר מִקָּחוֹ יָדוּעַ, כְּגוֹן בָּשָׂר שֶׁאֵין כָּל הַבְּהֵמוֹת שָׁוּוֹת, אֲבָל דָּבָר שֶׁשִּׁעוּר מִקָּחוֹ יָדוּעַ, כְּגוֹן בֵּיצִים וֶאֱגוֹזִים — מֻתָּר לִקַּח עִם הַנָּכְרִי אִם אֵינוֹ מַזְכִּיר לוֹ סְכוּם דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"ז. וַאֲפִלּוּ אִם מַזְכִּיר לוֹ סְכוּם דָּמִים — יֵשׁ מַתִּירִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵין שִׁעוּר מִקָּחוֹ יָדוּעַ — מֻתָּר לִקַּח אֲפִלּוּ מִן הַנָּכְרִי אִם אֵין מַזְכִּיר לוֹ סְכוּם דָּמִים.

וְטוֹב לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

ד אֵין לוֹקְחִין בָּשָׂר מֵהַטַּבָּח בְּפִסּוּק דָּמִים, שֶׁיֹּאמַר לוֹ: תֵּן לִי בְּסֶלַע אוֹ בִּשְׁתַּיִם. וְכֵן לֹא יֹאמַר לוֹ: הֲרֵינִי שֻׁתָּף עִמְּךָ בְּסֶלַע, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה כְּשֻׁתָּפוּת וְלֹא כְּמִקָּח וּמִמְכָּר, דְּמִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁמַּזְכִּיר לוֹ סְכוּם דָּמִים — נִכָּר שֶׁהוּא מִקָּח וּמִמְכָּר.

אֶלָּא הַטַּבָּח מְחַלֵּק לָהֶם שְׁלִישִׁיּוֹת אוֹ רְבִיעִיּוֹת, אוֹ כְּפִי דֶּרֶךְ הַחֲלָקִים שֶׁדֶּרֶךְ לְחַלֵּק בָּעִיר, בְּלֹא הַזְכָּרַת סְכוּם דָּמִים, וּמֵבִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שָׁוּוֹת וְאוֹמֵר לָהֶם: רְאוּ שֶׁזּוֹ כָּזוֹ, וּלְמָחָר שָׁמִין הַנִּשְׁאֶרֶת, וּכְפִי שֶׁשָּׁוֶה כָּךְ יִפְרְעוּ לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

ה אָסוּר לִשְׁקוֹל בְּיוֹם טוֹב, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וַאֲפִלּוּ לִשְׁקוֹל בָּשָׂר בְּבֵיתוֹ לְיַדַּע כַּמָּה יְבַשֵּׁל — אָסוּר. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְדַקְדֵּק בְּמִשְׁקָלוֹ רַק פּוֹחֶתֶת מְעַט אוֹ מוֹסִיף מְעַט — אָסוּר. וְכֵן אָסוּר לִקַּח בְּיָד אַחַת הַמִּשְׁקָל וּבְיָד הַשְּׁנִיָּה בָּשָׂר לְשַׁעֵר מִשְׁקָלוֹ. וְכֵן אָסוּר לִשְׁקוֹל מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה שֶׁיּוֹדֵעַ כְּבָר מִשְׁקָלָהּ.

ו וּמֻתָּר לִשְׁקוֹל בְּיָדוֹ, שֶׁלּוֹקֵחַ הַחֲתִיכָה בְּיָדוֹ וּמְשַׁעֵר כַּמָּה מִשְׁקָלָהּ.

וְטַבָּח אוּמָּן שֶׁיּוֹדֵעַ לְכַוֵּן לְשַׁעֵר בְּצִמְצוּם — אָסוּר לוֹ לִשְׁקוֹל חֲתִיכַת בָּשָׂר בְּיָד כְּדֵי

לְמָכְרָהּ, אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְמָכְרָהּ רַק שֶׁהוּא שׁוֹקְלָהּ לֵידַע כַּמָּה יְבַשֵּׁל — מֻתָּר לְשָׁקְלָהּ בְּיָד אֲפִלּוּ הוּא טַבָּח אוּמָן.

ז טַבָּח אוּמָן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְכַוֵּן בְּדֶרֶךְ חֲתִיכָתוֹ לְחַתֵּךְ לִיטְרָא אוֹ חֲצִי לִיטְרָא — חוֹתֵךְ כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, אֲפִלּוּ חוֹתֵךְ כְּדֵי לִמְכּוֹר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ שׁוֹקֵל בְּיָד.

ח כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנָתוֹת וְנוֹתֵן בּוֹ מְעַט מַיִם וּמַנִּיחַ הַבָּשָׂר בַּמַּיִם וּכְשֶׁהַמַּיִם מַגִּיעִים עַד הַשְּׁנָתוֹת יוֹדֵעַ כַּמָּה לִיטְרוֹת יֵשׁ בַּבָּשָׂר — אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ פְּחֹת מְעַט אוֹ הוֹסִיף מְעַט, מִפְּנֵי שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר שֶׁמְּכַוֵּן לְמִדָּה.

ט אָסוּר לְהַנִּיחַ בָּשָׂר בְּכַף מֹאזְנַיִם. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְשָׁקְלוֹ, רַק שֶׁהוּא מַנִּיחוֹ שָׁם כְּדֵי לְשָׁמְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים, אִם הַכַּף מֹאזְנַיִם הוּא תָּלוּי בְּמָקוֹם שֶׁרְגִילִין לִשְׁקוֹל שָׁם — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּרוֹצֶה לִשְׁקוֹל.

י אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְהַזְכִּיר שֵׁם דְּמִים בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם שֵׁם מִשְׁקָל מֻתָּר לְהַזְכִּיר, דְּהַיְנוּ שֶׁיֹּאמַר לוֹ: תֵּן לִי לִיטְרָא בָּשָׂר, דְּאֵינוֹ מְכַוֵּן לַמִּשְׁקָל אֶלָּא לוֹמַר לוֹ כַּמָּה הוּא צָרִיךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר גַּבֵּי שֵׁם מִנְיָן בְּסִמָּן שכ"ג, עַיֵּן שָׁם.

יא אֵין נוֹקְבִין נֶקֶב בְּבָשָׂר בְּסַכִּין כְּדֵי לִתְלוֹתוֹ בּוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, כְּשֶׁמּוֹכֵר בָּשָׂר עוֹשֶׂה בּוֹ בֵּית יָד וְנוֹתְנוֹ לַלּוֹקֵחַ לְהוֹלִיכוֹ לְבֵיתוֹ, לְפִי שֶׁבְּיוֹם טוֹב צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת, לַעֲשׂוֹת הֻכַּר שֶׁאֵין מִקָּח וּמִמְכָּר מֻתָּר בּוֹ. וּלְפִיכָךְ אֵין נוֹקְבוֹ בְּסַכִּין אֶלָּא בְּאֶצְבָּעוֹ, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת. וְאִם רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בּוֹ סִמָּן שֶׁלֹּא יַחֲלִיפֶנּוּ אָדָם — מֻתָּר לְנָקְבוֹ אֲפִלּוּ בְּסַכִּין.

יב מוֹלְגִין אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הָרַגְלַיִם בְּרוֹתְחִין כְּדֵי לְהָסִיר הַשֵּׂעָר, וּמְהַבְהֲבִין אוֹתָן בְּאוּר, וְטוֹמְנִין אוֹתָן בְּרֶמֶץ, שֶׁכָּל אֵלּוּ הֵן מְלָאכוֹת שֶׁלְּצָרְכָּךְ אֲכִילָה.

אֲבָל אֵין טוֹפְלִין אוֹתָן בְּסִיד, וְלֹא בְּחַרְסִית, וְלֹא בַּאֲדָמָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמְעַבֵּד. וְאֵין גּוֹזְזִין אוֹתָן בְּמִסְפָּרַיִם, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֶׂה לְצָרְכָּךְ הַשֵּׂעָר.

יג מֻתָּר לִמְלוֹחַ הַבָּשָׂר בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת דָּמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְמָלְחוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מִשּׁוּם דְּאִם הָיָה מוֹלְחוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — הָיָה צָרִיךְ לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּמֶלַח עַד לְמָחָר, דְּאִם לֹא כֵּן הָיָה מִתְקַלְקֵל, וְדָבָר יָדוּעַ הוּא כְּשֶׁהַבָּשָׂר שׁוֹהֶא בְּמֶלַח הוּא מֵפִיג טַעְמוֹ, לְפִיכָךְ מֻתָּר לִמְלוֹחַ בְּיוֹם טוֹב הַבָּשָׂר שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכוֹל בּוֹ בַּיּוֹם.

וַאֲפִלּוּ הַבָּשָׂר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לֶאֱכוֹל בְּיוֹם טוֹב, אִם חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַסְרִיחַ — מֻתָּר לְמָלְחוֹ בְּיַחַד עִם הַבָּשָׂר שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכוֹל, כֵּיוָן שֶׁטֹּרַח אֶחָד הוּא טוֹרֵחַ לְכָל הַבָּשָׂר, וְאֵינוֹ מוֹסִיף

טִרְחָא יְתֵרָה בִּשְׁבִיל מְלִיחַת הַבָּשָׂר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לֶאֱכוֹל בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי מוֹלֵחַ הַכֹּל בְּיַחַד. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוֹסִיף קְצָת טִרְחָא, שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לְהַפְּךְ כָּל חֲתִיכָה וַחֲתִיכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ כְּדֵי לְמָלְחָם בְּצַד הַשֵּׁנִי, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר מְלִיחַת בָּשָׂר בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, דְּמִן הַתּוֹרָה אֵין עִבּוּד בָּאֹכָלִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"א, לְפִיכָךְ הֵקֵלּוּ בּוֹ.

יד וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מוֹלֵחַ הַכֹּל בְּיַחַד אֶלָּא זֶה אַחַר זֶה — מֻתָּר, עַל יְדֵי שֶׁיַּעֲרִים עַל כָּל חֲתִיכָה לוֹמַר: מִזּוֹ אֲנִי חָפֵץ לֶאֱכוֹל הַיּוֹם, וּמוֹלְחָהּ, דְּהַיְנוּ לְאַחַר שֶׁמָּלַח חֲתִיכָה אַחַת לְאָכְלָהּ בְּיוֹם טוֹב — אוֹמֵר: חֲבֵרְתָּהּ עֲרֵבָה עָלַי בְּיוֹתֵר לְאָכְלָהּ הַיּוֹם, וּמוֹלְחָהּ גַּם כֵּן, וְכֵן יַעֲשֶׂה בְּכָל חֲתִיכָה וַחֲתִיכָה שֶׁיִּמְלַח.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְמַלּוֹחַ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְלָמָּה הִתִּירוּ לוֹ דָּבָר זֶה? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט מֵחֲמַת שֶׁיִּחוּשׁ לַהֲפָגַת טַעַם הַבָּשָׂר הַנִּמְלָח מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְיִרְבֶּה בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב.

טו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? קֹדֶם אֲכִילַת סְעֻדַּת שַׁחֲרִית, אֲבָל לְאַחַר סְעֻדַּת שַׁחֲרִית אָסוּר לְמַלּוֹחַ בָּשָׂר כְּדֵי שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ. וַאֲפִלּוּ רוֹצֶה לְבַשֵּׁל וְלֶאֱכוֹל חֲתִיכָה מִמֶּנּוּ וּמוֹלֵחַ זוֹ הַחֲתִיכָה עִם שְׁאָר הַחֲתִיכוֹת בְּיַחַד — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְמַלּוֹחַ שְׁאָר הַחֲתִיכוֹת, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לֶאֱכוֹל זוֹ הַחֲתִיכָה, וְאֵינוֹ אוֹכְלָהּ אֶלָּא כְּדֵי לְהַתִּיר לוֹ מְלִיחַת שְׁאָר הַחֲתִיכוֹת — הֲרֵי זוֹ הַעֲרָמָה.

טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵינוֹ מוֹלֵחַ אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יַסְרִיחַ, אֲבָל אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁבְּוַדַּאי יַסְרִיחַ — מֻתָּר לְמָלְחוֹ אֲפִלּוּ אַחַר אֲכִילָה, מִשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ, וַאֲפִלּוּ זֶה אַחַר זֶה, עַל יְדֵי שֶׁיַּעֲרִים עַל כָּל חֲתִיכָה לוֹמַר: מִזּוֹ אֹכַל הַיּוֹם, וְאוֹכֵל כְּזַיִת מֵאַחַת מֵהֶן. וְלֹא הִתִּירוּ דָּבָר זֶה לְמַלּוֹחַ אַחַר אֲכִילָה, אֶלָּא כְּשֶׁשָּׁחַט בְּיוֹם טוֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט, אֲבָל אִם שְׁחָטָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְמַלּוֹחַ קֹדֶם יוֹם טוֹב — אָסוּר לְמַלּוֹחַ בָּשָׂר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן מוֹלְחוֹ קֹדֶם אֲכִילָה, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

יז וַאֲפִלּוּ קֹדֶם סְעֻדַּת שַׁחֲרִית אֵינוֹ רַשַּׁאי לְמַלּוֹחַ הַבָּשָׂר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לֶאֱכֹל בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא מְלִיחָה שֶׁהִיא כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת הַדָּם, אֲבָל לְאַחַר שֶׁנִּמְלַח הַבָּשָׂר מְלִיחָה זוֹ —

אָסוּר לוֹ לַחֲזוֹר וּלְמָלְחוֹ פַּעַם שֵׁנִית כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְרִיחַ, אֲפִלּוּ אִם מוֹלְחוֹ בְּיַחַד עִם הַבָּשָׂר שֶׁרוֹצֶה לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, דְּכֵיוָן שֶׁהַבָּשָׂר שֶׁרוֹצֶה לְאָכְלוֹ הַיּוֹם אֵין צָרִיךְ לְמָלִיחָה זוֹ הַשֵּׁנִיָּה, שֶׁהֲרֵי יְבַשְּׁלֶנּוּ מִיָּד, וְאִם כֵּן אֵינוֹ טוֹרֵחַ אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַבָּשָׂר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב.

אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה שֶׁלֹּא יִסְרִיחַ אַחַר שֶׁמְּלָחוֹ לְהוֹצִיא אֶת דָּמוֹ? לֹא יְדִיחֶנּוּ מִיָּד, אֶלָּא יַשְׁהֶנּוּ בְּמִלְחוֹ עַד קָרוֹב לְי"ב שָׁעוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ע', וְאַחַר כָּךְ יְדִיחֶנּוּ. וּבְלֵיל יוֹם טוֹב שֶׁנִּי יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְמָלְחוֹ עַל יְדֵי שֶׁיְּעָרִים עַל כָּל חֲתִיכָה לוֹמַר: מִזּוֹ אֹכַל לְמָחָר, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי בְּשַׁחֲרִית אָסוּר לְמָלְחוֹ עַל יְדֵי הַעָרְמָה זוֹ, שֶׁהֲרֵי הַבָּשָׂר שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכוֹל יְבַשְּׁלֶנּוּ מִיָּד, וְאֵין צָרִיךְ מְלִיחָה.

יח מֻתָּר לְנַקֵּר בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחֲטָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְהָיָה אֶפְשָׁר לְנַקֵּרָהּ קֹדֶם יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהַנִּקּוּר אֵין בּוֹ מְלָאכָה גְּמוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בּוֹרֵר וּמַפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם כֵּיוָן שֶׁהַכֹּל מִין אֶחָד אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה אָסְרָתּוּ בַּאֲכִילָה, וְאֵין אִסּוּר בּוֹרֵר שַׁיָּךְ אֶלָּא בְּבוֹרֵר וּמַפְרִיד שְׁנֵי מִינִים זֶה מִזֶּה, אוֹ פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל שֶׁהֵן כְּעֵין שְׁנֵי מִינִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב לְשַׁנּוֹת בְּנִקּוּר בְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְהָיָה אֶפְשָׁר לְנַקֵּרָהּ קֹדֶם יוֹם טוֹב, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּנַקֵּר בְּקַרְדֹּם אוֹ בְּקוֹפִיץ אוֹ שִׁנּוּי אַחֵר. אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשַׁנּוֹת — מֻתָּר לְנַקֵּר כְּדַרְכּוֹ, אֲפִלּוּ חֵלֶק הָאֲחוֹרִים שֶׁיֵּשׁ טֹרַח רַב בְּנִקּוּרָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא צָרֵךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ".

יט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבָשָׂר שֶׁרוֹצֶה לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל בָּשָׂר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְנַקְּרוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי הוּא טוֹרֵחַ לְצֹרֶךְ חֹל, אֶלָּא אִם כֵּן חוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ הַבָּשָׂר וְרוֹצֶה לְמָלְחוֹ בְּיוֹם טוֹב עַל יְדֵי הַעָרְמָה וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאִי אֶפְשָׁר לְמָלְחוֹ קֹדֶם הַנִּקּוּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ס"ה — אֲזַי מֻתָּר לְנַקְּרוֹ גַּם כֵּן עַל יְדֵי הַעָרְמָה, דְּהַיְנוּ לְאַחַר שֶׁנִּנְקַר חֲתִיכָה אַחַת לְאָכְלָהּ הַיּוֹם אוֹמֵר: חֲבֶרְתָּהּ עֲרֵבָה עָלַי יוֹתֵר לְאָכְלָהּ הַיּוֹם, וְחוֹזֵר וּמְנַקְּרָהּ גַּם כֵּן.

וְלֹא הִתִּירוּ לוֹ דָּבָר זֶה אֶלָּא כְּשֶׁנִּשְׁחֲטָה בְּיוֹם טוֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלִּשְׁחוֹט. אֲבָל אִם נִשְׁחֲטָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְהָיָה אֶפְשָׁר לְנַקְּרָהּ קֹדֶם יוֹם טוֹב — אָסוּר לְנַקֵּר בְּיוֹם טוֹב

אֶלָּא הַבָּשָׂר שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכוֹל הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי הַנִּקּוּר אֵינוֹ מַפִּיג טַעַם הַבָּשָׂר כְּלָל, וְאַדְרַבָּה כְּשֶׁאֵינוֹ מְנֻקָּר מַסְרִיחַ יוֹתֵר בְּמְהֵרָה, וְאִם כֵּן הָיָה לוֹ לְנַקְּרוֹ קֹדֶם יוֹם טוֹב.

וַאֲפִלּוּ אִם נִשְׁחֲטָה בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְנַקֵּר עַל יְדֵי הַעֲרָמָה זוֹ לְאַחַר שֶׁכְּבָר אָכַל סְעֻדַּת שַׁחֲרִית, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

כ בָּשָׂר מְנֻקָּר שֶׁשָּׁהָה בְּלֹא מְלִיחָה שְׁנֵי יָמִים קֹדֶם יוֹם טוֹב וְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי חָל לִהְיוֹת בְּיוֹם טוֹב, וְאִם לֹא יִשְׁרָנּוּ בְּמַיִם בּוֹ בַּיּוֹם יְהֵא אָסוּר לְאָכְלוֹ כִּי אִם צָלִי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ס"ט — מֻתָּר לִשְׁרוֹתוֹ בְּמַיִם, אַף שֶׁכְּבָר אָכַל סְעֻדָּתוֹ וְאֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לְבָשָׂר זֶה בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁרָאוּי לְאָכְלוֹ הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נִקְּרוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר גַּם כֵּן לִשְׁרוֹתוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ מֵחֲמַת שֶׁהוּא רָאוּי לַאֲכִילָה בּוֹ בַּיּוֹם.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת שׁוּם מַעֲשֶׂה לְצֹרֶךְ חֹל אַף שֶׁאֵין בּוֹ מְלָאכָה, כְּגוֹן לְהַדִּיחַ הַכֵּלִים וּלְשַׁפְשְׁפָן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג וְתק"ט, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מֵדִיחַ הַבָּשָׂר בְּיָדָיו רַק שֶׁשּׁוֹרֶה אוֹתוֹ בְּמַיִם — אֵינוֹ דּוֹמֶה לַהֲדָחַת כֵּלִים שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּיָדִים שֶׁמְּדִיחָן.

כא אַף עַל פִּי שֶׁהַבָּשָׂר שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכוֹל בְּיוֹם טוֹב מֻתָּר לְמָלְחוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֲפוּשָׁר לוֹ לְמָלְחוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם דָּגִים שֶׁקֵּרְעוּ אוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אָסוּר לְמָלְחָן בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהַדָּגִים מַשְׁבִּיחִין כְּשֶׁשּׁוֹהִין בְּמֶלַח, וְאִם כֵּן הָיָה לוֹ לְמָלְחָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לָתֵת מֶלַח לְתוֹךְ הַמַּחֲבַת שֶׁמְּבַשְּׁלִין אוֹתָם בָּהּ, דְּאֵין אִסּוּר בִּמְלִיחָה אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרַת עִבּוּד, וְזֶה אֵין שַׂיָּךְ בְּתַבְשִׁיל שֶׁנּוֹתֵן הַמֶּלַח לְתוֹךְ הַמַּיִם.

כב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִינֵי דָגִים שֶׁמַּשְׁבִּיחִים בְּמִלְחָן, אֲבָל מִינֵי דָגִים שֶׁבְּשָׂרָם רַךְ וּמִתְקַלְקְלִים כְּשֶׁשּׁוֹהִים בְּמֶלַח — מֻתָּר לְמָלְחָן בְּיוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֲפוּשָׁר לוֹ לְמָלְחָן בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְדִינָן כִּמְלִיחַת בָּשָׂר לְכָל דָּבָר.

סימן תקא

א **עֵצִים הָאֲסוּרִים וְהַמֻּתָּרִים בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ י"ח סְעִיפִים.**

אֵין מְבַקְּעִין עֵצִים מִן הַקּוֹרוֹת הָעוֹמְדוֹת לִבְנְיָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַקְצָה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס, שֶׁאָדָם מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן מִלְּהַסִּיקָן, וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן לְהֻסַּק (עַיֵּן סִמָּן

ש"[ח] סְעִיף כ"ו).

וְלֹא מְקוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב, מִשּׁוּם דְּאָתְמוֹל לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁתִּשָּׁבֵר וְלֹא הָיָה דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ לְהֶסֵּק, וַאֲפִלּוּ לְהַמַּתִּירִין מֻקְצֶה וְנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב — מוֹדִים בְּמֻקְצֶה גָּדוֹל כָּזֶה, דְּקוֹרָה בְּרִיאָה וַחֲזָקָה אֵינָהּ עֲשׂוּיָה כְּלָל לְהִשָּׁבֵר.

אֲבָל אִם הָיְתָה רְעוּעָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וּקְרוֹבָה לְהִשָּׁבֵר, כֵּיוָן שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁתִּשָּׁבֵר וְדַעְתּוֹ עָלֶיהָ לְהַסֵּקָה, לָכֵן מֻתָּר לְבַקְּעוֹת מִמֶּנָּה לְהַמַּתִּירִים נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל לְהָאוֹסְרִים נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְבַקְּעוֹת מִמֶּנָּה, דְּאָתְמוֹל הָיָה כְּלִי שָׁלֵם רָאוּי לְמְלַאכְתּוֹ, דְּהַיְנוּ בְּנָיָן, וְהַיּוֹם הִיא שֶׁבֶר כְּלִי, וַהֲרֵי זֶה נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב. וּכְבָר נִתְבָּאֵר דְּיֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב.

ב אֲבָל אִם נִשְׁבְּרָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אִם אִי אֶפְשָׁר לְהַסִּיקָהּ בְּלֹא בִּקּוּעַ מֻחֲמַת גָּדְלָהּ וְעָבְיָהּ — מֻתָּר לְבַקְּעוֹת מִמֶּנָּה חֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְבַקְּעוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁאֵין בִּבְקִיעַת עֵצִים לַחֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת מְלָאכָה גְּמוּרָה, וְאַף בְּשַׁבָּת אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים מִשּׁוּם עוֹבָדִין דְּחֹל, וּמִשּׁוּם שִׂמְחַת יוֹם טוֹב הִתִּירוּ לְגַמְרֵי.

אֲבָל אָסוּר לְבַקְּעוֹת מִמֶּנָּה חֲתִיכוֹת קְטַנּוֹת מְאֹד כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבַקְּעִים עֵצִים דַּקִּים מְאֹד כְּדֵי לְהַצִּית בָּהֶן הָאוּר, מִפְּנֵי שֶׁהַעוֹשֶׂה כֵּן בְּשַׁבָּת חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תּוֹלֶדֶת הַטּוֹחֵן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"א, לְפִיכָךְ לֹא הִתִּירוּ דָּבָר זֶה מִשּׁוּם שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁזֶּהוּ כְּמַכְשִׁירִין שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

ג וּכְשֶׁהוּא מְבַקֵּעַ — לֹא יְבַקֵּעַ בְּקַרְדֹּם, וְלֹא בְּמַגָּל, וְלֹא בְּמִגְרָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבַקֵּעַ בְּחֹל, דְּכֵיוָן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְבַקְּעוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — הִצְרִיכוּהוּ חֲכָמִים לְשַׁנּוֹת שֶׁלֹּא יְבַקֵּעַ אֶלָּא בְּקוֹפִּיץ (פֵּרוּשׁ: סַכִּין שֶׁל קַצָּבִים וְיֵשׁ עוֹשִׂים בּוֹ שְׁנֵי רָאשִׁים וְדוֹמֶה קְצָת לְקַרְדֹּם), וּבַצַּד הַקָּצָר שֶׁלּוֹ, אֲבָל לֹא בַּצַּד הָרָחָב, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת.

וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים מַהוּ קַרְדֹּם וּמַהוּ קוֹפִּיץ — יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְבַקְּעוֹת אֶלָּא בְּסַכִּין אוֹ בְּיָד.

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֵצִים גְּדוֹלִים מְאֹד, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַסִּיקָן כְּלָל בְּלֹא בִּקּוּעַ, כְּגוֹן קוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ, אֲבָל עֵצִים שֶׁל הַסָּקָה שֶׁהֵן גְּדוֹלִים קְצָת וּרְאוּיִים לְהַסָּקָה בְּלֹא בִּקּוּעַ

— לֹא יְבַקְּעֵם כְּלָל אֲפִלּוּ בְּסַכִּין, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְהַסִּיקָן בְּלֹא בְקוּעַ — הֲרֵי זֶה טִרְחָא שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה. וְלָכֵן יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְשַׁבְּרָן אֲפִלּוּ בְּיָד, אֲפִלּוּ לַחֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת, בְּעִנְיַן שֶׁאֵין לֶאֱסוֹר מִשּׁוּם תּוֹלֶדֶת טוֹחֵן. וְכֵן לֹא יַכְנִיס הָעֵץ בְּחוֹר כְּדֵי לְשַׁבְּרוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְהַסִּיקוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא.

ה וְהַמְדַקְדְּקִים נוֹהֲגִים לֶאֱסוֹר הַבִּקּוּעַ שֶׁל עֵצִים הָרְאוּיִים לְהַסָּקָה בְּלִי בִקּוּעַ אֲפִלּוּ בְּחֹל הַמּוֹעֵד, וּמְתַקְּנִים וּמְכִינִים כָּל הָעֵצִים הַקְּטַנִּים הַצְּרִיכִים לְבִשּׁוּל דָּגִים קֹדֶם יוֹם טוֹב, דְּחוֹשְׁשִׁין לְטִרְחָא שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לְבַעֲרָם בְּלֹא בְקוּעַ. וְכֵן נָכוֹן לְהַחֲמִיר. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁהָעֵצִים יְקָרִים, דְּיֵשׁ הֶפְסֵד מֻרְבֶּה אִם נַצְרִיךְ לְהַבְעִיר בְּלִי בִקּוּעַ — מֻתָּר לוֹ לְבַקֵּעַ בַּמּוֹעֵד אֲפִלּוּ עֵצִים שֶׁאֶפְשָׁר לְהַסִּיקָן בְּלֹא בִקּוּעַ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְבַקָּעוֹת בִּכְלִי, אֲבָל לְשַׁבֵּר בְּיָד, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל — אֵין לְהַחֲמִיר בּוֹ כְּלָל בַּמּוֹעֵד, אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין הָעֵצִים יְקָרִים.

ו עֵצִים הַמְפֻזָּרִין בֶּחָצֵר, בֵּין שֶׁהֵם גְּדוֹלִים בֵּין שֶׁהֵם קְטַנִּים — אָסוּר לְגַבְּבָן בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְלַקֵּט לְצֹרֶךְ חֹל, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ לְגַבֵּב הַיּוֹם לְצֹרֶךְ מָחָר.

אֲבָל אִם רוֹצֶה לְבַשֵּׁל קְדֵרָתוֹ בֶּחָצֵר — מֻתָּר לְגַבֵּב סָמוּךְ לְמָקוֹם בִּשּׁוּל קְדֵרָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁקְּדֵרָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שֶׁאֵינוֹ מְגַבֵּב לְצֹרֶךְ מָחָר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֵצִים הַמְפֻזָּרִין, אֲבָל עֵצִים הַמְכֻנָּסִים בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד — מֻתָּר לְטוֹל מֵהֶן וּלְהוֹלִיכָן אֲפִלּוּ לְחָצֵר אַחֶרֶת וּלְהַסִּיקָן שָׁם.

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בֶּחָצֵר, אֲבָל בַּשָּׂדֶה אָסוּר לְלַקֵּט עֵצִים, אֲפִלּוּ רוֹצֶה לְבַשֵּׁל קְדֵרָתוֹ בַּשָּׂדֶה וּלְלַקֵּט עֵצִים סָמוּךְ לְמָקוֹם בִּשּׁוּל קְדֵרָתוֹ, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ עֵצִים לִהְיוֹת גְּדֵלִים בַּשָּׂדֶה, וְהַמְלַקֵּט שָׁם עֵצִים נִרְאֶה כִּמְעַמֵּר דָּבָר בִּמְקוֹם גִּדּוּלוֹ (עַיֵּן סִמָּן ש"מ).

וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה שֶׁהָעִמּוּר הוּא מִמְּלָאכוֹת שֶׁלֹּא הֻתְּרוּ לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ", וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ מִן הַמְכֻנָּסִים שֶׁבַּשָּׂדֶה אָסוּר לְקַח, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקַּח מִן הַמְפֻזָּרִין, וְנִרְאֶה כִּמְעַמֵּר.

ח קַרְפֵּף, שֶׁהוּא מָקוֹם הַמֻּקָּף מְחִצּוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֻקָּף לְדִירָה, אִם יֵשׁ לוֹ מִסְגֶּרֶת, אוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְד' טְפָחִים לָעִיר, כֵּיוָן שֶׁהוּא מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר — הֲרֵי הוּא כֶּחָצֵר, וּמֻתָּר לְהָבִיא מִן הָעֵצִים הַמְכֻנָּסִים שֶׁבְּתוֹכוֹ.

אֲבָל אִם אֵין לוֹ מִסְגֶּרֶת וְאֵינוֹ עוֹמֵד בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְד' טְפָחִים לָעִיר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר — הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁאֵינוֹ מַקִּף מְחִצּוֹת כְּלָל, וְאֵין מְבִיאִין מִמֶּנּוּ עֵצִים אֲפִלּוּ מִן הַמְכֻנָּסִים שֶׁבְּתוֹכוֹ.

ט עֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי גְפָנִים שֶׁהֵן מְכֻנָּסִים וּמֻנָּחִים בַּקַּרְפֵּף, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִסְגֶּרֶת וְעוֹמֵד בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְד' טְפָחִים לָעִיר — הֲרֵי הֵן כִּמְפֻזָּרִים וְאָסוּר לִקַּח מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יְפַזְּרֵם הָרוּחַ בְּשָׁעָה שֶׁיָּבֹא לִקַּח אוֹתָם וְיָבֹא לְלַקְּטָם. וְאִם הִנִּיחַ עֲלֵיהֶם כְּלִי כָּבֵד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁלֹּא יְפַזְּרֵם הָרוּחַ — מֻתָּר לִקַּח מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב.

י עֵצִים שֶׁנִּשְׁרוּ מִן הָאִילָן בְּיוֹם טוֹב — אֵין מַסִּיקִין בָּהֶן בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ לְהַמְתִּירִין נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהֵן בִּכְלַל גְּזֵרַת פֵּרוֹת הַנּוֹשְׁרִין מֵאֲלֵיהֶן בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁאֲסָרוּם חֲכָמִים בּוֹ בַּיּוֹם בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"[ה].

וְאִם נָפְלוּ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ז בְּעֶזְרַת ה'.

יא כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁיֵּשׁ לְהַחֲמִיר בְּנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ כֵּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב וְאֵין עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה — אֵין מַסִּיקִין בָּהֶן מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹלָד, וַאֲסוּרִין בְּטִלְטוּל. וַאֲפִלּוּ לְשָׂרְפָן בִּמְקוֹמָן אָסוּר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטְלָן, לְפִי שֶׁהַמַּקָּצָה אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ט.

יב וְכֵן נָכְרִי שֶׁחָקַק בֵּית קִבּוּל בְּבֶקַע בְּיוֹם טוֹב — הֲרֵי עֲשָׂאָה כְּלִי, וְאֵין מַסִּיקִין בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹלָד.

יג אֲבָל מַסִּיקִין בִּכְלִים שֶׁלִּמִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נֶהֱנֶה מִן הַכְּלִי לְאַחַר שֶׁהֻדְלַק מִקְצָתוֹ וְנַעֲשָׂה שֶׁבֶר כְּלִי — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם כֵּיוָן שֶׁהַהֲנָאָה בָּאָה לוֹ מֵאֵלֶיהָ, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַמַּקָּצָה, עַיֵּן סוֹף סִמָּן תק"ט.

אֲבָל אָסוּר לַהֲפוֹךְ בָּאֵשׁ לְאַחַר שֶׁהֻדְלַק מִקְצָתוֹ, דְּאָז נַעֲשָׂה שֶׁבֶר כְּלִי, וְכִיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מַרְבֶּה עֲלֵיהֶם עֵצִים מוּכָנִים וּמַסִּיקָן, דְּאָז יָכוֹל לַהֲפוֹךְ בָּאֵשׁ אַף לְאַחַר שֶׁהֻדְלְקוּ מִקְצָת מִן הַכֵּלִים, לְפִי שֶׁהֵן בְּטֵלִים בְּרֹב עֵצִים הַמּוּכָנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ז בְּעֶזְרַת ה'.

יד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין לוֹ עֵצִים מוּכָנִים כְּדֵי כָּל צָרְכּוֹ, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ כְּדֵי כָּל צָרְכּוֹ — אָסוּר לְהַסִּיק בִּכְלִים שְׁלֵמִים אֲפִלּוּ בְּחֹל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל "בַּל תַּשְׁחִית".

טו כְּלִי שֶׁנִּשְׁבַּר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְאֵין עָלָיו תֹּאַר כְּלִי — מֻתָּר לְהַסִּיקוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי הוּא כְּבָר מוּכָן וְעוֹמֵד לְהַסָּקָה.

וְאִם יֵשׁ עָלָיו תֹּאַר כְּלִי וְנִשְׁבַּר בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְהַסִּיקוֹ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹלָד.

טז הַכֵּלִים וְהָאֹכָלִין מְטַלְטְלִין אוֹתָן לְכָל דָּבָר, וְאֵין אוֹמְרִים: לֹא נִתְּנוּ הַכֵּלִים אֶלָּא לְתַשְׁמִישָׁן וְהָאֹכָלִין אֶלָּא לַאֲכִילָה, וּלְפִיכָךְ מַסִּיקִין בֶּאֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים.

וְאִם אָכְלָן בְּיוֹם טוֹב — אֵין מַסִּיקִין בִּקְלִפֵּיהֶן אֲפִלּוּ הֵן רְאוּיִים לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, מִפְּנֵי שֶׁאֻתְמוֹל הָיוּ מְחֻבָּרִים וּטְפֵלִים לְהָאֹכֶל וְנֶחְשָׁבִין כָּאֹכֶל עַצְמוֹ, וְעַכְשָׁו אֵין נֶחְשָׁבִין כְּאֹכֶל כְּלָל, וַהֲרֵי זֶה נוֹלָד.

יז עֵץ שֶׁמְּחַתִּין בּוֹ הָאֵשׁ, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְיֻחָד לְכָךְ — הֲרֵי הוּא כְּלִי, וְאִם נִשְׁבַּר בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְהַסִּיקוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

יח יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר שַׁבָּת — אָסוּר לְהַדְלִיק בְּיוֹם טוֹב שִׁיּוּרֵי הַלַּפִּידִים וְהַפְּתִילוֹת שֶׁנִּדְלְקוּ וְכָבוּ בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן נִדְלְקוּ וְכָבוּ פַּעַם אַחַת קֹדֶם הַשַּׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם יוֹתֵר נוֹחִים לְהַדְלִיק כְּשֶׁנִּדְלְקוּ כְּבָר פַּעַם אַחַת וְכָבוּ, שֶׁהָאוּר נֶאֱחָז בָּהֶן הֵיטֵב, וְנִמְצָא שֶׁהַכְּבִיָּה שֶׁנִּכְבּוּ בְּשַׁבָּת הִיא מַכְשֶׁרֶת וּמְכִינָה אוֹתָם לְהַדְלָקָה בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין שַׁבָּת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"ג עַיֵּן שָׁם.

לְפִיכָךְ, אָסוּר לְהַדְלִיקָן בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ בַּצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא נִדְלַק עֲדַיִן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַדְלֵק בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁנִּדְלַק כְּבָר וְנִכְבֶּה בְּשַׁבָּת. וְכֵיוָן שֶׁאָסוּר לְהַדְלִיקָן בְּיוֹם טוֹב — יֵשׁ עַל שִׁיּוּרֵי הַפְּתִילָה דִּין כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, שֶׁאֵין לְטַלְטְלוֹ כִּי אִם לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח. אֲבָל שִׁיּוּרֵי הַלַּפִּידִים כֵּיוָן שֶׁאֵין רְאוּיִים לְהַסָּקָה בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְטַלְטְלָם אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפָן וּמְקוֹמָן, לְפִי שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי כְּלָל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, אֲבָל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מֻתָּר לְהַדְלִיקָן בַּצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא נִדְלַק עֲדַיִן, דְּכֵיוָן שֶׁיּוֹם טוֹב שֵׁנִי אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא גָּזְרוּ שֶׁמָּא יַדְלִיק בַּצַּד שֶׁנִּדְלַק כְּבָר. וְכֵיוָן שֶׁהֵן רְאוּיִים לְהַדְלָקָה — מֻתָּר גַּם כֵּן לְטַלְטְלָן כְּדִין כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח.

אֲבָל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁחָל בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת וּמְמֻנּוּ וְאֵילַךְ — מֻתָּר לְהַדְלִיק בּוֹ שִׁיּוּרֵי פְּתִילוֹת וְלַפִּידִים אֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁנִּדְלְקוּ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן.

וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה מֻתָּר לְהַדְלִיק, מִמָּה נַפְשָׁךְ: אִם יוֹם שֵׁנִי חֹל — מֻתָּר לְהַדְלִיק בּוֹ כְּמוֹ בְּחֹל, וְאִם הוּא קֹדֶשׁ וְיוֹם רִאשׁוֹן חֹל — כָּל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר, שֶׁהֲרֵי חֹל מֻכְיָן לְיוֹם טוֹב, וְאִם שְׁנֵיהֶם קְדוֹשִׁים — אִם כֵּן הֲרֵי הֵן קְדֻשָּׁה אַחַת, שֶׁהֲרֵי כְּיוֹם אֶחָד אָרוֹךְ הֵן חֲשׁוּבִים, וְאֵין שַׁיָּךְ כַּאן אִסּוּר הֲכָנָה מִיּוֹם טוֹב לַחֲבֵרוֹ כֵּיוָן שֶׁהֵן יוֹם אֶחָד.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת מֻתָּר לְהַדְלִיק שִׁיּוּרֵי הַלַּפִּידִים וְהַפְּתִילוֹת שֶׁנִּדְלְקוּ וְכָבוּ בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁאֵין כְּבִיָּה זוֹ חֲשׁוּבָה הֲכָנָה גְּמוּרָה, כֵּיוָן שֶׁגּוּף הַפְּתִילָה כְּבָר הָיָה בָּעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁעַל יְדֵי כְּבִיָּה זוֹ הִיא נוֹחָה יוֹתֵר לְהַדְלִיק, וְאֵין בָּזֶה כְּדַאי לְאֱסוֹר אֶת גּוּף הַפְּתִילָה וְהַלַּפִּידִים.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לָחוּשׁ לִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה וְלַעֲשׂוֹת פְּתִילוֹת חֲדָשׁוֹת. וְאִם הַיְשָׁנָה מֻנַּחַת עַל פִּי הַנֵּר — מֻתָּר לְהוֹצִיאָהּ מִשָּׁם כְּדֵי לְהַנִּיחַ אַחֶרֶת בִּמְקוֹמָהּ, דְּכֵיוָן דְּאִסּוּר טִלְטוּל אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

סימן תקב

א **דִּינֵי הָאֵשׁ בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

אֵין מוֹצִיאִין הָאֵשׁ לֹא מִן הָעֵצִים, וְלֹא מִן הָאֲבָנִים, וְלֹא מִן הֶעָפָר כְּגוֹן צְפִיעֵי הַבָּקָר, וְלֹא מִן הַמַּיִם שֶׁמִּקָּרְבִין נְעֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן אֵצֶל זְכוּכִית לְבָנָה מְלֵאָה מַיִם שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתָהּ כְּנֶגֶד עֵין הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁיַּחֲזוֹר נָגְהָהּ לְהַנְּעֹרֶת וְתִדְלֵק, כָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹלִיד דָּבָר חָדָשׁ, וְדוֹמֶה קְצָת לִמְלָאכָה, וְכֵיוָן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם טוֹב.

וְאִם עָבַר וְעָשָׂה — מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהָאֵשׁ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁלֹּא קָנְסוּ חֲכָמִים לְהָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁקָּנְסוּ לְהָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת הַחֲמוּרָה.

ב אֵין עוֹשִׂין פֶּחָמִין אֶפְלּוּ רוֹצֶה לְהַסִּיקָן תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי, שֶׁהֲרֵי הֵן רְאוּיִים לְצוֹרְפֵי זָהָב. וְעוֹד, שֶׁהוּא מְכַבֶּה, שֶׁבַּעֲשִׂיַּת הַפֶּחָם נִכְבֶּה הָאֵשׁ.

ג אֵין נוֹפְחִין בְּמַפּוּחַ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאוּמָנִין עוֹשִׂין. אֲבָל נוֹפְחִין בִּשְׂפוֹפֶרֶת. וְהָעוֹלָם נוֹהֲגִין הֶתֵּר בְּמַפּוּחַ שֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים עַל יְדֵי שִׁנּוּי לְהַפְּכוֹ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, אֲבָל בְּמַפּוּחַ שֶׁל אוּמָן אָסוּר אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי.

ד מֻתָּר לְכַסּוֹת הָאֵשׁ בִּכְלִי אוֹ בְּעָפָר מוּכָן כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּמֵּר הָאֵשׁ וְלֹא יִכְבֶּה לְגַמְרֵי, וְאַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי כִּסּוּיוֹ אֶפְשָׁר שֶׁהָאֵשׁ נִכְבֶּה מְעַט, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר בְּלֹא כִבּוּי, אַף אִם נִכְבֶּה מְעַט — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכִבּוּי.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁצָּרִיךְ לְהָאֵשׁ בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, אֲבָל אָסוּר לְכַסּוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּמֵּר לְיוֹם טוֹב שֵׁנִי, אֲפִלּוּ הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה, דְּאֵין מְכִינִין מִיּוֹם טוֹב אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג.

ה דֶּרֶךְ עוֹשֵׂי מְדוּרָה גְּדוֹלָה לַעֲשׂוֹת אַרְבַּע שׁוּרוֹת שֶׁל עֵצִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת כְּעֵין אַרְבַּע דְּפְנֵי הַתֵּבָה, וְנוֹתְנִים עֲלֵיהֶם עֵצִים לְמַעְלָה וְדוֹמֶה לְאֹהֶל, לְפִיכָךְ הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת כָּךְ בְּיוֹם טוֹב — לֹא יַעֲשֶׂה הַדְּפָנוֹת תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה עֲלֵיהֶם הַגַּג, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ דֶּרֶךְ בְּנָיָן, וַאֲפִלּוּ בִּנְיַן עֲרַאי אָסוּר בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אָדָם אֶחָד יֵאָחוֹז הָעֵצִים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁהֵם לְגָג בְּיָדָיו בָּאֲוִיר, וְאַחַר כָּךְ יְסַדְּרוּ הַדְּפָנוֹת תַּחְתֵּיהֶם, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת מִדֶּרֶךְ חֹל.

וְכֵן אִם הוּא מְסַדֵּר עֵצִים כְּעֵין גַּג עַל גַּבֵּי שְׁנֵי אֲבָנִים הָעֲשׂוּיִין כְּעֵין דְּפָנוֹת — יֵאָחוֹז הָעֵצִים בְּיָדָיו בָּאֲוִיר, וְאַחַר כָּךְ יְסַדְּרוּ הָאֲבָנִים תַּחְתֵּיהֶם.

וְכֵן הַשּׁוֹפֶת אֶת הַקְּדֵרָה עַל גַּבֵּי שְׁנֵי אֲבָנִים — יֵאָחוֹז הַקְּדֵרָה בְּיָדוֹ בָּאֲוִיר, וְאַחַר כָּךְ יְסַדֵּר הָאֲבָנִים תַּחְתֶּיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי בְּלֹי שִׁנּוּי.

וְכֵן בֵּיצִים כְּשֶׁצּוֹלִין אוֹתָן וּמַנִּיחִים אֶחָד עַל גַּבֵּי שְׁנַיִם וְהָאֵשׁ בֵּינֵיהֶם — יֵאָחוֹז הָעֶלְיוֹנָה בְּיָדוֹ וְיִתֵּן הָאַחֲרוֹת תַּחְתֶּיהָ.

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמַּנִּיחַ אֵשׁ בֵּין שְׁתֵּי הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֲרֵי הוּא צָרִיךְ לָאֲוִיר שֶׁבֵּינֵיהֶם, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְאֹהֶל שֶׁהוּא צָרִיךְ לָאֲוִיר שֶׁתַּחְתָּיו, אֲבָל אִם אֵין צָרִיךְ לָאֲוִיר שֶׁבֵּינֵיהֶם — אֵינוֹ דּוֹמֶה כְּלָל לַעֲשׂוּיַת אֹהֶל, וּמֻתָּר לְסַדֵּר הָעֶלְיוֹנָה עַל גַּבֵּי הַתַּחְתּוֹנָה.

וְלָכֵן מֻתָּר לְסַדֵּר דַּף הַשֻּׁלְחָן עַל גַּבֵּי רַגְלָיו אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן דְּפָנוֹת מַגִּיעוֹת לָאָרֶץ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, כֵּיוָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לָאֲוִיר שֶׁבֵּינֵיהֶן. וְעַיֵּן בְּסִמָּן שט"ו.

ז אֲגַדָּה שֶׁל עֵצִים שֶׁהֻדְלְקָה בְּמְדוּרָה, כָּל עֵץ שֶׁלֹּא אָחַז בּוֹ הָאוּר — מֻתָּר לְשָׁמְטוֹ מִן הַמְּדוּרָה. אֲבָל אוֹתָן עֵצִים שֶׁאָחֲזָה בָּהֶן הָאוּר — אָסוּר לְסַלְקָן מִן הַמְּדוּרָה, שֶׁהֲרֵי הוּא מַכְחִישׁ אוּרָן, דִּכְשֶׁהֵן בַּאֲגַדָּה אַחַת הֵן דּוֹלְקִין יוֹתֵר בְּטוֹב מִכְּשֶׁהֵן נִפְרָדִין, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמְכַבֶּה.

אֲבָל מֻתָּר לְטַלְטֵל מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַמְּדוּרָה וּלְהַנִּיחָן בְּצַד אַחֵר שֶׁל הַמְּדוּרָה, אוֹ לְהַנִּיחָן בְּמְדוּרָה אַחֶרֶת, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ מְסִירָן לְגַמְרֵי מִן הָאֵשׁ — אֵינוֹ דּוֹמֶה לְמְכַבֶּה. וְאַף שֶׁלִּפְעָמִים הֵן נִכְבִּים קְצָת קֹדֶם שֶׁמַּחֲזִירָן לִמְדוּרָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר בְּלֹא כִבּוּי כְּלָל, וְהוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכִבּוּי.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לַהֲסִירָן לְגַמְרֵי? בְּעֵצִים אֲגוּדִים בְּיַחַד, אוֹ אֲפִלּוּ אִם אֵינָן אֲגוּדִים אֶלָּא שֶׁהֵם עֵצִים דַּקִּים, דִּכְשֶׁמַּסִּיר אֶחָד מֵהֶם הוּא קָרוֹב לְכָבוֹת, אֲבָל עֵצִים גַּסִּים שֶׁאֵינָם אֲגוּדִים — מֻתָּר לַהֲסִירָן לְגַמְרֵי מִן הָאֵשׁ אֲפִלּוּ כְּבָר אָחֲזָה בָּהֶן הָאוּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, הָעוֹלָם נִזְהָרִים בְּכָךְ, וְאֵין מְסִירִין לְגַמְרֵי מִן הַמְּדוּרָה שׁוּם עֵץ שֶׁאָחֲזָה בּוֹ הָאוּר. וְכֵן נָכוֹן לְהַחֲמִיר.

ח אֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּדֵרָה וְלֹא שׁוּם דָּבָר אַחֵר בִּבְקַעַת שֶׁל עֵץ, וְלֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל עֵצִים אֶלָּא לְהַסָּקָה בִּלְבָד, לְפִי שֶׁהֵן עוֹמְדִין וּמְיֻחָדִין לְכָךְ, אֲבָל שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַסָּקָה — אָסוּר לְטַלְטְלָן אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפָן וּמְקוֹמָן, מִפְּנֵי שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי כְּלָל, וַהֲרֵי הֵן כַּאֲבָנִים שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלָן שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ט.

אֲבָל עֲנַף עֵץ שֶׁהוּא חַד בְּרֹאשׁוֹ כְּקוֹץ וְרָאוּי לְתָקְעוֹ בְּצָלִי כְּמִין שַׁפּוּד וְלִצְלוֹת בּוֹ — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ כְּדֵי לִצְלוֹת בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁתַּשְׁמִישׁ זֶה דּוֹמֶה לְהַסָּקָה, דְּמַה לִּי לִצְלוֹת בּוֹ אוֹ לִצְלוֹת בְּגַחֲלָתוֹ, שֶׁאִלּוּ הָיָה רוֹצֶה הָיָה מַסִּיקוֹ תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוּא יָבֵשׁ דְּרָאוּי לְהַסָּקָה, אֲבָל אִם הוּא רָטֹב שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהַסָּקָה בְּלִי תַּעֲרֹבֶת עֵצִים אֲחֵרִים וְאֵינוֹ יָכוֹל לִצְלוֹת בְּגַחֲלָתוֹ בִּלְבָד — אָסוּר לְתָקְעוֹ בְּצָלִי כְּעֵין שַׁפּוּד.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְהַסִּיק עִם עֵצִים אֲחֵרִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהַסִּיק בְּפָנֵי עַצְמוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּעֵצִים יְבֵשִׁים כֵּיוָן שֶׁהֵן רְאוּיִים לְהַסָּקָה — הֲרֵי הֵן מוּכָנִים לְיוֹם טוֹב וְאֵין עֲלֵיהֶם דִּין מֻקְצֶה, וּמֻתָּר לְטַלְטְלָן אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַסָּקָה וְשֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ צְלִיָּה. אֲבָל עֵץ רָטֹב שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהַסָּקָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ רַק עַל יְדֵי תַּעֲרֹבֶת עֵצִים אֲחֵרִים — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ צְלִיָּה רַק לְהַסִּיקוֹ עִם עֵצִים אֲחֵרִים, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לָחוּשׁ לִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁנִּצְרַךְ לוֹ מְאֹד לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֵץ יָבֵשׁ — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

ט אָסוּר לְבַשֵּׁל בִּקְדֵרָה חֲדָשָׁה שֶׁל חֶרֶס בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי בִּשּׁוּל הָרִאשׁוֹן הֵן מִתְחַזְּקִין וּמִתְקַשִּׁין וּמַחֲזִיקִין מַיִם בְּטוֹב, וְזֶהוּ גְּמַר תִּקּוּן עֲשִׂיָתָן, וְאָסוּר מִשּׁוּם תּוֹלֶדֶת מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ, שֶׁהוּא גְּמַר מְלָאכָה שֶׁל כָּל דָּבָר וְדָבָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ב עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל מֻתָּר לְבַשֵּׁל בִּכְלֵי חֶרֶס הַמְצֻפִּין שֶׁקּוֹרִין (גִּיגְלִיזֶוֶר"ט), לְפִי שֶׁהֵן מַחֲזִיקִין מַיִם בְּטוֹב אֲפִלּוּ קֹדֶם הַבִּשּׁוּל הָרִאשׁוֹן, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַבִּשּׁוּל גְּמַר מְלַאכְתָּן.

וְיֵשׁ מַתִּירִין לְבַשֵּׁל בִּכְלֵי חֶרֶס חֲדָשִׁים שֶׁלָּנוּ אֲפִלּוּ אֵינָן מְצֻפִּין, לְפִי שֶׁכָּל תִּקּוּנָן וּגְמַר עֲשִׂיָתָן שֶׁל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁלָּנוּ הוּא בְּתַנּוּר שֶׁל יוֹצְרִים.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וְלָכֵן נָהֲגוּ כְּשֶׁקּוֹנִין קְדֵרוֹת חֲדָשׁוֹת בְּפֶסַח — מְבַשְּׁלִין בָּהֶם פַּעַם אַחַת קֹדֶם יוֹם טוֹב. אֲבָל בִּשְׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁאֵין לוֹ קְדֵרוֹת אֲחֵרוֹת וְנִמְצָא בָּטֵל מִשְּׁמְחַת יוֹם טוֹב — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

סימן תקג

א שֶׁלֹּא לְהָכִין מִיּוֹם טוֹב לַחֲבֵרוֹ וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:

כָּל "מְלָאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ" לֹא הֻתְּרָה בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּדֵי לֵהָנוֹת בָּהּ בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל אָסוּר לֶאֱפוֹת וְלִשְׁחוֹט וּלְבַשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב מַה שֶּׁיֹּאכַל בְּחֹל. וְאִם אָפָה וְשָׁחַט וּבִשֵּׁל אוֹ עָשָׂה שְׁאָר מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ מָחָר, אֲפִלּוּ הוּא שַׁבָּת שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר יוֹם טוֹב — הֲרֵי זֶה לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָשָׂה הַמְּלָאכָה בְּיוֹם טוֹב סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, בְּעִנְיַן שֶׁאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ אֶלָּא לְצֹרֶךְ חֹל — הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַתּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה צְרִיכָה לוֹ כְּלָל בְּיוֹם טוֹב, שֶׁכְּבָר אָכַל כָּל סְעֻדָּתוֹ, הוֹאִיל אִם הָיוּ מְזֻדָּמְנִים לוֹ אוֹרְחִים שֶׁלֹּא אָכְלוּ עֲדַיִן הַיּוֹם הָיְתָה מְלָאכָה זוֹ צְרִיכָה לָהֶם וְהָיָה מֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ, אִם כֵּן הֲרֵי מְלָאכָה זוֹ נִקְרֵאת "מְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ". וְאַף שֶׁאֵין לוֹ אוֹרְחִים — אֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹתָהּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, חֲכָמִים אֲסָרוּהָ, וְהָעוֹשֶׂה כֵּן — מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

ג וַאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מְלָאכָה כְּלָל, כְּגוֹן לְהַדִּיחַ כֵּלִים וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה — אָסוּר לַעֲשׂוֹת וּלְהָכִין בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ חֹל, וַאֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ שַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו אִם לֹא הִנִּיחַ עֵרוּבֵי תַבְשִׁילִין, וְכֵן לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב שֵׁנִי בַּגּוֹלָה, וַאֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהֵן קְדֵשָׁה אַחַת וְנֶחְשָׁבִים כְּיוֹם אֶחָד אָרוּךְ לְהַחֲמִיר, אֲבָל לֹא לְהָקֵל, שֶׁהֲרֵי אָנוּ בְּקִיאִין בִּקְבִיעוּת הַחֹדֶשׁ, וְאָנוּ יוֹדְעִים שֶׁיּוֹם אֶחָד הוּא קֹדֶשׁ מִן הַתּוֹרָה וְיוֹם שֵׁנִי חֹל גָּמוּר מִן הַתּוֹרָה, וְנִמְצָא מֵכִין מִיּוֹם טוֹב לְחֹל.

וְלָכֵן יֵשׁ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהָבִיא יַיִן בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן לְצֹרֶךְ קִדּוּשׁ שֶׁל לֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי. וְכֵן לֹא יְחַפֵּשׂ בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן מַה שֶּׁצָּרִיךְ לִקְרוֹת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, אוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁאַחַר יוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחַ עֵרוּבֵי תַבְשִׁילִין, שֶׁאֵין עֵרוּב תַּבְשִׁילִין מַתִּיר אֶלָּא תִּקּוּן צָרְכֵי סְעֻדַּת שַׁבָּת אֲבָל לֹא שְׁאָר הֲכָנוֹת מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ג.

ד בְּשֶׁנֵּי דְּרָכִים הִתִּירוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת "מְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ" בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ הַחֹל אִם נֶהֱנָה מִן מְקֻצָּת מְלָאכָה זוֹ בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ:

הָא', שֶׁעוֹשֶׂה כָּל הַמְּלָאכָה בְּבַת אַחַת, כְּגוֹן שֶׁמְּמַלֵּא חָבִית שֶׁל מַיִם וְנוֹתְנָהּ עַל הָאֵשׁ וְאֵין צָרִיךְ לוֹ בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא קִיתוֹן אֶחָד — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, כֵּיוָן דְּבִשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמְּלָאכָה, דְּהַיְנוּ בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹתְנָהּ עַל הָאֵשׁ, הִיא נַעֲשֵׂית כֻּלָּהּ כְּאַחַת, וְאֵינוֹ מוֹסִיף מְלָאכָה לְצֹרֶךְ הַחֹל. וּמִכָּל מָקוֹם, אָסוּר לוֹמַר בְּפֶה בִּשְׁעַת בִּשּׁוּל הַמַּיִם שֶׁהַמּוֹתָר יִהְיֶה לְחֹל, אֶלָּא מְבַשֵּׁל סְתָם.

וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ צָרִיךְ בְּיוֹם טוֹב אֶפְלּוּ קִיתוֹן אֶחָד שֶׁל מַיִם שֶׁמְּבַשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב — מֻתָּר לוֹ לְהַעֲרִים וְלוֹמַר: צָרִיךְ אֲנִי לְקִיתוֹן אֶחָד שֶׁל מַיִם חַמִּין, וּמֻתָּר לוֹ לְבַשֵּׁל חָבִית מְלֵאָה מַיִם כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּקִיתוֹן אֶחָד שֶׁל מַיִם חַמִּין בְּיוֹם טוֹב, וְהוּא שֶׁיְּקַיֵּם הַעֲרָמָתוֹ וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בְּיוֹם טוֹב בְּקִיתוֹן אֶחָד שֶׁל מַיִם שֶׁמְּבַשֵּׁל.

ה הַב', שֶׁמִּקְצָת הַמְּלָאכָה שֶׁנֶּהֱנָה מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב הִיא מַשְׁבַּחַת וּמִתְעַלָּה עַל יְדֵי שְׁאֵרִית הַמְּלָאכָה שֶׁהִיא לְצֹרֶךְ הַחֹל, וּלְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּל הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּבַת אַחַת — הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

כֵּיצַד? מֻתָּר לְמַלֹּאת קְדֵרָה בָּשָׂר אַף עַל פִּי שֶׁבְּיוֹם טוֹב אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא חֲתִיכָה אַחַת,

וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּאַחַר שֶׁהֶעֱמִיד הַקְּדֵרָה אֵצֶל הָאֵשׁ הוֹסִיף בָּהּ עוֹד בָּשָׂר, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה קְדֵרָה קְטַנָּה וְעֵרָה מִמֶּנָּה לִקְדֵרָה גְּדוֹלָה וְהוֹסִיף בָּהּ — הַכֹּל מֻתָּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוֹסִיף בִּמְלָאכָה לְצֹרֶךְ הַחֹל, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהַתַּבְשִׁיל יוֹתֵר מִשְׁתַּבֵּחַ וּמִתַּקֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ בָּשָׂר הַרְבֵּה בַּקְּדֵרָה — נִמְצָא שֶׁמַּה שֶּׁהוּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב הוּא מִתְעַלֶּה עַל יְדֵי מַה שֶּׁהִיא לְצֹרֶךְ הַחֹל, וְהֲרֵי כָּל הַמְּלָאכָה הִיא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב. אֲבָל אָסוּר לוֹמַר בְּפֶה בִּשְׁעַת בִּשּׁוּל שֶׁהַמּוֹתָר יִהְיֶה לְצֹרֶךְ הַחֹל, אֶלָּא יְבַשֵּׁל בִּסְתָם.

ו אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לִקְדֵרָה זוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲחֵרוֹת, וְאֵינוֹ מְבַשֵּׁל אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַחֹל, אוֹ לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב שֵׁנִי, אוֹ לְצֹרֶךְ שַׁבָּת וְלֹא הִנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין, אַף עַל פִּי שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכוֹל בְּיוֹם טוֹב גַּם מִקְּדֵרָה זוֹ — אֵין הַעֲרָמָה זוֹ מוֹעֶלֶת לוֹ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא כְּדֵי לְהַתִּיר לוֹ הַבִּשּׁוּל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כָּל הַמְּלָאכָה בְּבַת אַחַת, דְּהַיְנוּ שֶׁלְּאַחַר שֶׁנָּתַן הַקְּדֵרָה אֵצֶל הָאֵשׁ הוֹסִיף בָּהּ בָּשָׂר לְצֹרֶךְ מָחָר, וְנִמְצָא שֶׁהוּא מוֹסִיף בִּמְלָאכָה לְצֹרֶךְ מָחָר, וּלְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁמַּה שֶּׁאוֹכֵל מִקְּדֵרָה זוֹ בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ הוּא מִשְׁתַּבֵּחַ וּמִתְעַלֶּה עַל יְדֵי תּוֹסֶפֶת מְלָאכָה זוֹ — אֵין שָׂבַח וְעִלּוּי זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְשֶׂבַח וְעִלּוּי זֶה כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ צָרִיךְ לֶאֱכוֹל כְּלָל מִן קְדֵרָה זוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאֵינוֹ אוֹכֵל מִמֶּנָּה אֶלָּא כְּדֵי לְהַתִּיר לוֹ לְבַשְּׁלָהּ לְצֹרֶךְ מָחָר.

אֲבָל אִם הוּא עוֹשֶׂה כָּל הַמְּלָאכָה בְּבַת אַחַת, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְּחִלָּה נָתַן כָּל הַבָּשָׂר בִּקְדֵרָה וְהֶעֱמִידָהּ אֵצֶל הָאֵשׁ, וְנִמְצָא בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמְּלָאכָה, דְּהַיְנוּ עֲמִידַת הַקְּדֵרָה אֵצֶל הָאֵשׁ, הִיא נַעֲשֵׂית כֻּלָּהּ כְּאַחַת — מֻתָּר לְהַעֲרִים וְלוֹמַר: אֹכַל מִקְּדֵרָה זוֹ הַיּוֹם. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לַאֲכִילָה זוֹ — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לוֹ לְבַשְּׁלָהּ בִּשְׁבִיל אֲכִילָה זוֹ, לְפִי שֶׁלֹּא חִלְּקָה הַתּוֹרָה בִּ"מְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ" בֵּין שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכוֹל בֵּין שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לֶאֱכוֹל וְאוֹכֵל, וְכֵיוָן שֶׁמַּה שֶּׁאֹכַל בְּיוֹם טוֹב הוּא מְבַשֵּׁל בְּבַת אַחַת עִם שְׁאָר הַבָּשָׂר שֶׁאֹכַל בְּחֹל וְאֵינוֹ מוֹסִיף בִּשְׁבִיל הַחֹל — הֲרֵי זֶה הֶתֵּר גָּמוּר.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֹאמַר בְּפִיו שֶׁהוּא מְבַשֵּׁל שְׁאָר הַבָּשָׂר לְצֹרֶךְ הַחֹל, כֵּיוָן שֶׁהֶתֵּר זֶה הוּא עַל יְדֵי הַעֲרָמָה, שֶׁהֲרֵי בֶּאֱמֶת אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לֶאֱכוֹל מִקְּדֵרָה זוֹ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ מַעֲרִים כְּלָל, אֶלָּא בֶּאֱמֶת הוּא צָרִיךְ לְקְצָת בָּשָׂר שֶׁבִּקְדֵרָה זוֹ — מֻתָּר לוֹמַר

בְּפֶה שֶׁהַמּוֹתָר צָרִיךְ לוֹ לְחֹל, כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּאן שׁוּם חֶשֶׁשׁ אִסּוּר כְּלָל, שֶׁהֲרֵי הוּא צָרִיךְ לְמָעֵט בָּשָׂר, וְאוֹתוֹ הַמָּעֵט הוּא מְבַשֵּׁל בְּבֵת אַחַת עִם שְׁאָר הַבָּשָׂר, וְגַם אוֹתוֹ הַמּוּעָט מִשְׁתַּבֵּחַ וּמִתְעַלֶּה עַל יְדֵי שְׁאָר הַבָּשָׂר.

ז וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ הָעוֹלָם לְבַשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בְּשַׁחֲרִית לְצֹרֶךְ לֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי, וְטוֹעֲמִין מְעַט מִתַּבְשִׁיל זֶה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, וְאֵין נִזְהָרִין מִלּוֹמַר בְּפֵרוּשׁ שֶׁמְּבַשְּׁלִין לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה, וְצָרִיךְ לְהַזְהִירָם עַל כָּךְ.

וְגַם צָרִיךְ לְהַזְהִירָם, שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ בָּשָׂר בִּקְדֵרָה אַחַר שֶׁכְּבָר הֶעֱמִידוּהָ אֵצֶל הָאֵשׁ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל מִמֶּנָּה אֶלָּא מְעַט — נִמְצָא שֶׁהוּא מוֹסִיף בִּמְלָאכָה בִּשְׁבִיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי, וְלֹא הֻתְּרָה הַעֲרָמָה אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה כָּל הַמְּלָאכָה בְּבַת אַחַת.

ח וְגַם נָכוֹן לְהַזְהִירָם, שֶׁלֹּא יְנַהֲגוּ כֵּן אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן לְצֹרֶךְ לֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי, שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ מְצוַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא יְבַשְּׁלוּ בְּהַעֲרָמָה זוֹ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי לְצֹרֶךְ הַחֹל, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מַחְמִירִין וְאוֹסְרִים הַהַעֲרָמָה לְגַמְרֵי, וְאֵין הֶתֵּר אֶלָּא אִם כֵּן בֶּאֱמֶת הוּא צָרִיךְ לְמָעֵט בָּשָׂר, וְאָז הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים עַל דְּרָכִים הַלָּלוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

וְכָל בַּעַל נֶפֶשׁ יָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם אַף בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן לְצֹרֶךְ לֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי.

ט וְאַף לִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אֵין הֶתֵּר לְהַעֲרִים אֶלָּא קֹדֶם אֲכִילַת שַׁחֲרִית, הוֹאִיל וּמְבַשֵּׁל בְּשָׂעָה שֶׁכָּל הַבָּשָׂר הוּא רָאוּי לוֹ, שֶׁאִלּוּ הָיָה רוֹצֶה הָיָה אוֹכֵל כָּל בָּשָׂר הַזֶּה בִּסְעֲדַת שַׁחֲרִית, אֲבָל אַחַר אֲכִילַת שַׁחֲרִית — אֵין הֶתֵּר לְהַעֲרִים.

אֶלָּא אִם כֵּן בֶּאֱמֶת הוּא צָרִיךְ לַחֲתִיכָה אַחַת — מֻתָּר לוֹ לְהוֹסִיף בִּקְדֵרָה כַּמָּה חֲתִיכוֹת אֲפִלּוּ בְּזֶה אַחַר זֶה. וְאַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לְצֹרֶךְ הַחֹל, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁמַּה שֶּׁלְּצֹרֶךְ יוֹם טוֹב מִשְׁתַּבֵּחַ וּמִתְעַלֶּה עַל יְדֵי רִבּוּי הַבָּשָׂר — הֲרֵי הַכֹּל נֶחְשָׁב צֹרֶךְ יוֹם טוֹב.

י וַאֲפִלּוּ קֹדֶם אֲכִילָה אֵין הֶתֵּר לְהַעֲרִים אֶלָּא בִּקְדֵרָה אַחַת, אֲבָל אָסוּר לְבַשֵּׁל מִין אֶחָד בִּשְׁתֵּי קְדֵרוֹת וְלִטְעוֹם מִכָּל אַחַת, כֵּיוָן שֶׁטַּעַם שְׁתֵּי הַקְּדֵרוֹת הוּא שָׁוֶה, אִם כֵּן כָּל מַה שֶּׁטּוֹעֵם מִשְּׁתֵּיהֶן יָכוֹל לִטְעוֹם מֵאַחַת, וְנִמְצָא שֶׁהַקְּדֵרָה הַשֵּׁנִית אֵינָהּ מִתְבַּשֶּׁלֶת אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַחֹל.

אֲבָל מֻתָּר לְבַשֵּׁל כַּמָּה מַטְעַמִּים בְּכַמָּה מִינֵי קְדֵרוֹת קֹדֶם אֲכִילַת שַׁחֲרִית (בְּיוֹם טוֹב

רִאשׁוֹן לְצֹרֶךְ לֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי), וְטוֹעֵם כְּזַיִת מִכָּל אַחַת וְאַחַת, וַאֲפִלּוּ מַטְעִים לְתִינוֹק דֵּי בְּכָךְ לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא עִקָּר.

יא וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר בִּשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ הַחֹל אֲפִלּוּ אַחַר אֲכִילַת שַׁחֲרִית, וַאֲפִלּוּ בִּשֵּׁל בְּכַמָּה קְדֵרוֹת, אִם הֵם מִינֵי מַטְעַמִּים שׁוֹנִים בְּכָל קְדֵרָה וּקְדֵרָה — הֲרֵי זֶה טוֹעֵם כְּזַיִת מִכָּל קְדֵרָה בְּיוֹם טוֹב, וּמֻתָּר לְאָכְלָם בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב מִיָּד, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַמְתִּין כְּלוּם. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּשֵּׁל בְּאִסּוּר — לֹא קְנָסוּהוּ חֲכָמִים, כֵּיוָן שֶׁטָּעַם מִכָּל קְדֵרָה וּקְדֵרָה בְּיוֹם טוֹב וְלֹא הָיָה בִּשּׁוּלוֹ לְגַמְרֵי לְצֹרֶךְ הַחֹל.

וַאֲפִלּוּ לֹא טָעַם מְאוּמָה מֵהַקְּדֵרוֹת, אֶלָּא שֶׁבִּשְׁעַת הַבִּשּׁוּל הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְטְעוֹם מִכָּל אַחַת וְאַחַת, אִם בִּשֵּׁל קֹדֶם אֲכִילַת שַׁחֲרִית — מֻתָּר לֶאֱכוֹל מֵהֶם בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב מִיָּד, כֵּיוָן שֶׁבִּשּׁוּלוֹ הָיָה בְּהֶתֵּר, שֶׁהָיָה רוֹצֶה לֶאֱכוֹל מִכָּל אַחַת וְאַחַת.

יב אֲבָל אִם בִּשֵּׁל לְצֹרֶךְ הַחֹל שְׁתֵּי קְדֵרוֹת מִמִּין אֶחָד שָׁוִין בְּטַעְמָן, אַף עַל פִּי שֶׁבִּשֵּׁל קֹדֶם אֲכִילַת שַׁחֲרִית עַל סְמַךְ הֶתֵּר הָעֲרָמָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת מִכָּל אַחַת וְאַחַת, אוֹ אֲפִלּוּ אָכַל כְּזַיִת מִכָּל אַחַת וְאַחַת, אוֹ שֶׁהֶעֱרִים לוֹמַר: שֶׁמָּא יְזַדְּמְנוּ לִי אוֹרְחִים וְאֶצְטָרֵךְ לִשְׁתֵּי הַקְּדֵרוֹת, בֵּין שֶׁאָכַל מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב בֵּין שֶׁלֹּא אָכַל — הֲרֵי מַאֲכָלִים הַלָּלוּ אָסוּר לוֹ וּלְכָל אַנְשֵׁי בֵיתוֹ לְעוֹלָם, כֵּיוָן שֶׁהוֹרָה הֶתֵּר לְעַצְמוֹ לְהַעֲרִים הַעֲרָמָה שֶׁאֲסָרוּהָ חֲכָמִים — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יַתִּיר לְעַצְמוֹ פַּעַם אַחֶרֶת, וְגַם אֲחֵרִים יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ הֶתֵּר זֶה — לְכָךְ קְנָסוּהוּ חֲכָמִים. אֲבָל אֲחֵרִים מֻתָּרִים לֶאֱכוֹל מֵהֶם בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב מִיָּד.

יג וְכָל זֶה בְּמַעֲרִים, שֶׁסָּבוּר שֶׁעוֹשֶׂה כְּהֶתֵּר חֲכָמִים, אֲבָל הַמְבַשֵּׁל בְּמֵזִיד בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ הַחֹל — הֲרֵי תַּבְשִׁיל זֶה מֻתָּר בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב מִיָּד אֲפִלּוּ לְהַמְבַשֵּׁל עַצְמוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא רָשָׁע שֶׁעָשָׂה בְּמֵזִיד — אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִלְמְדוּ אֲחֵרִים מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּמֵזִיד, וְגַם הוּא עַצְמוֹ מֻשָּׁם אֶל לִבּוֹ וְשָׁב, לְכָךְ לֹא קְנָסוּהוּ חֲכָמִים.

וְגַם עַל מַה שֶּׁכְּבָר עָבַר וּבִשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב — לֹא רָאוּ חֲכָמִים לְקָנְסוֹ עַל אִסּוּרֵי יוֹם טוֹב הַקַּלִּים, אֶלָּא עַל אִסּוּרֵי שַׁבָּת הַחֲמוּרִים הוּא שֶׁקָּנָסוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ח וְשכ"ג וְשל"ט.

וְכֵן הַדִּין בְּעוֹשֶׂה שְׁאָר מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" לְצֹרֶךְ הַחֹל, אוֹ לְצֹרֶךְ שַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו וְלֹא הִנִּיחַ עֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין, אוֹ לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב שֵׁנִי.

סימן תקד

א דִּין הַתְּבָלִין בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

דָּכִין אֶת הַתְּבָלִין בְּמַכְתֶּשֶׁת כְּדַרְכָּן, וְאֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שׁוּם שִׁנּוּי, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת "מְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ" זוֹ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב בְּלֹא הֶפְסֵד וְחֶסְרוֹן טַעַם, שֶׁהֲרֵי אִם יָדוּחַ אוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב יָפִיגוּ טַעְמָן. וְהוּא הַדִּין כָּל הַנִּדּוֹכִין הַמְפִיגִין טַעְמָן, כְּגוֹן שׁוּם וְשַׁחֲלַיִם וּפִלְפְּלִין.

אֲבָל אָסוּר לָדוּחַ בְּיוֹם טוֹב דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מֵפִיג טַעַם אִם הָיָה נִדּוּחַ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן מֶלַח וְכַרְכֹּם, אֶלָּא אִם כֵּן הִטָּה הַמַּכְתֶּשֶׁת עַל צִדָּהּ בְּשָׁעַת דִּיכָה, אוֹ שֶׁיָּדוּחַ בְּקֵעָרָה, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאַנֶּה מִדַּרְכּוֹ הַדִּיכָה בְּחֹל וְיִהְיֶה נִכָּר שֶׁהַיּוֹם הוּא יוֹם טוֹב, וְלֹא יָבֹאוּ לְזַלְזֵל בּוֹ בְּשִׁאָר מְלָאכוֹת.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ תְּבָלִין הַמְפִיגִין טַעְמָן אָסוּר לָדוּכָן כְּדַרְכָּן בְּיוֹם טוֹב בְּלֹא שׁוּם שִׁנּוּי, שֶׁמֻּחֲמַת קִלְקוּל טַעַם מוּעָט שֶׁהָיָה מִתְקַלְקֵל אִם הָיָה נִדּוּחַ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אֵין אָנוּ מַתִּירִים לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה גְּמוּרָה בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן לֹא יָדַע בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב אִם יִצְטָרֵךְ כְּלָל לִתְבָלִין בְּיוֹם טוֹב, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יָדַע אֵיזֶה מִין תַּבְשִׁיל יְבַשֵּׁל לְמָחָר, שֶׁאֵין כָּל [הַ]תַּבְשִׁילִין צְרִיכִים תְּבָלִין. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם.

ב וַאֲפִלּוּ אִם לֹא יָדַע בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב אִם יִצְטָרֵךְ לִתְבָלִין בְּיוֹם טוֹב — נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר לְשַׁנּוֹת קְצָת בְּדִיכָתָן, כְּדֵי שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יִהְיוּ זְכוּרִין שֶׁאָסוּר לָדוּחַ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁצָּרִיךְ לְיוֹם טוֹב. וְכֵן רָאוּי לְהוֹרוֹת לַהֲמוֹן עָם, שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין לְחַלֵּק בֵּין יָדַע מֵאֶתְמוֹל שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִתְבָלִין לְמָחָר לְשֶׁלֹּא יָדַע אִם יִצְטָרֵךְ.

ג וּמֻתָּר לְהוֹלִיךְ תְּבָלִין אוֹ מָדוֹךְ אֲצֶל מְדוּכָה אוֹ מְדוּכָה אֵצֶל תְּבָלִין וּמָדוֹךְ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִמְלֹךְ וְלֹא יָדוּחַ, וְנִמְצָא טָרַח בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ.

וַאֲפִלּוּ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מֻתָּר לְהוֹלִיכָם אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְהוֹלִיכָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל הוֹצָאָה שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה.

ד וְכָל זֶה בִּמְדוּכָה, אֲבָל אָסוּר לִשְׁחוֹק אֶת הַפִּלְפְּלִין וְאֶת הַחַרְדָּל בְּרֵחַיִם קְטַנִּים שֶׁלָּהֶם אֲפִלּוּ שׁוֹחֲקָן אֶחָד אֶחָד, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכָּן לִשְׁחוֹק הַרְבֵּה בְּיוֹם אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד לְצֹרֶךְ יָמִים רַבִּים — הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְעוֹבָדִין דְּחֹל, וְהוּא זִלְזוּל לְיוֹם טוֹב.

וּמִטַּעַם זֶה אָסוּר לְגָרֵר בְּיוֹם טוֹב הַתַּמְכָּא שֶׁקּוֹרִין קְרֵיי"ן בְּמוֹרַג חָרוּץ, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ לְגָרְרוֹ הַרְבֵּה בְּיַחַד לְצָרְכּוֹ ב' וְג' יָמִים.

ה אֲבָל מֻתָּר לְגָרוֹר הַגְּבִינָה בְּמוֹרַג חָרוּץ, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִגְרוֹר הַרְבֵּה אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לְשָׁעָתוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת קְצָת מִדֶּרֶךְ הַחֹל, כֵּיוָן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְגָרוֹר אוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְלֹא הָיָה טַעְמָהּ מֻפְלָג. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה טַעְמָהּ מֻפְלָג — יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלַעֲשׂוֹת שִׁנּוּי מְעַט אִם הָיָה יוֹדֵעַ מֵאֶתְמוֹל שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִגְרוֹר לְמָחָר, מִטַּעַם שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה לְסָבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

ו אֲבָל מֻתָּר לְגָרוֹר כְּדַרְכּוֹ בְּמוֹרַג חָרוּץ לֶחֶם הָאָפוּי, כֵּיוָן שֶׁהַחִטִּים כְּבָר נִטְחֲנוּ פַּעַם אַחַת — שׁוּב אֵין אִסּוּר טְחִינָה שַׁיָּךְ בָּהֶם, שֶׁאֵין טְחִינָה אַחַר טְחִינָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"א.

אֲבָל מִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לִבְרוֹר פֵּרוּרִין הַגְּדוֹלִים קְצָת מִתּוֹךְ פֵּרוּרִים הַנִּטְחָנִים וְדַקִּים כְּקֶמַח, לְפִי שֶׁהֵן חֲשׁוּבִים כִּשְׁנֵי מִינִים שׁוֹנִים, שֶׁאָסוּר לִבְרוֹר מִין אֶחָד מִתּוֹךְ חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ו עַיֵּן שָׁם, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ט עַיֵּן שָׁם.

ז אֵין כּוֹתְשִׁין הָרִיפוֹת (פֵּרוּשׁ שֶׁכּוֹתְשִׁין חִטִּים וּשְׂעוֹרִים לְהָסִיר קְלִפָּתָן) בְּמַכְתֶּשֶׁת גְּדוֹלָה, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, מִשּׁוּם זִלְזוּל יוֹם טוֹב. אֲבָל כּוֹתְשִׁין בְּמַכְתֶּשֶׁת קְטַנָּה, שֶׁזֶּהוּ שִׁנּוּי שֶׁלָּהֶם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּמְקוֹמוֹת שֶׁרְגִילִין כָּל הַשָּׁנָה בַּאֲכִילַת הָרִיפוֹת וְהֵן עִקַּר תַּבְשִׁילֵיהֶם, וּלְכָךְ רְגִילִין לַעֲשׂוֹתָן בְּמַכְתֶּשֶׁת גְּדוֹלָה, וּמַכְתֶּשֶׁת קְטַנָּה הִיא שִׁנּוּי לָהֶם. אֲבָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכֵיוֹצֵא בָהּ מֵהַמְּקוֹמוֹת שֶׁאֵין רְגִילִין בְּרִיפוֹת, וְדֵי לָהֶם כָּל הַשָּׁנָה בְּמַכְתֶּשֶׁת קְטַנָּה, וְאֵין לָהֶם שִׁנּוּי בִּקְטַנָּה, לְכָךְ אָסוּר לָהֶם לִכְתּוֹשׁ בְּיוֹם טוֹב אַף בְּמַכְתֶּשֶׁת קְטַנָּה.

ח וְעַכְשָׁו כֵּיוָן שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אֵיזוֹ מַכְתֶּשֶׁת נִקְרֵאת גְּדוֹלָה וְאֵיזוֹ קְטַנָּה — יֵשׁ לֶאֱסוֹר הַכֹּל בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת.

ט אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לִמְדּוֹד בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם מֻתָּר אָדָם לִמְדּוֹד תְּבָלִין וְלִתֵּן בִּקְדֵרָה בְּמִדָּה וְצִמְצוּם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַקְדִּימַ תַּבְשִׁילוֹ.

וְעַכְשָׁו שֶׁאַף בְּחֹל אֵין נוֹהֲגִין לִמְדּוֹד תְּבָלִין וְנוֹתְנִין בְּקִדֵּרָה בְּאֹמֶד הַדַּעַת, וְאֵינָן חוֹשְׁשִׁין לִקְדִירַת הַתַּבְשִׁיל, לְפִיכָךְ אַף בְּיוֹם טוֹב אֲסוּרִים לִמְדּוֹד.

סימן תקה

א דִּין הַחוֹלֵב בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ח' סְעִיפִים:

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה שֶׁאָסוּר לַחֲלוֹב בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ רוֹצֶה לֶאֱכוֹל הֶחָלָב בּוֹ בַּיּוֹם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁחוֹלֵב לְתוֹךְ כְּלִי רֵיקָן אוֹ לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַשְׁקִין, אֲבָל מֻתָּר לַחֲלוֹב לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַאֲכָל, לְפִי שֶׁמַּשְׁקֶה הַבָּא לְאָכָל — הֲרֵי הוּא כְּאָכָל, וְנִמְצָא שֶׁאֵין עַל הֶחָלָב תּוֹרַת מַשְׁקֶה אֶלָּא תּוֹרַת אֹכֶל, וַהֲרֵי זֶה כְּמַפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל בַּחֲלִיבָתוֹ, וְאֵין זֶה מְפָרֵק, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּדֶרֶךְ פְּרִיקָתוֹ, שֶׁהוּא הַפְרָדַת הֶחָלָב שֶׁהוּא מַשְׁקֶה מִגּוּף הַבְּהֵמָה שֶׁהוּא אֹכֶל.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁחוֹלֵב לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל כְּדֵי לְתַקְּנוֹ עַל יְדֵי חֲלָב זֶה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בַּכְּלִי פֵּרוּרִין וְהֶחָלָב נִבְלָע בָּהֶם וּמִתְעָרֵב עִמָּהֶם יָפֶה, שֶׁאָז הוּא בָּטֵל לְגַבֵּי הָאֹכֶל וְתוֹרַת אֹכֶל עָלָיו, אֲבָל הַחוֹלֵב חָלָב הַרְבֵּה לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מְעַט לֶחֶם, אַף עַל פִּי שֶׁמְּעַט חָלָב נִבְלָע בַּלֶּחֶם, כֵּיוָן שֶׁהַרְבֵּה חָלָב נִשְׁאָר לְבַדּוֹ בַּכְּלִי שֶׁאֵינוֹ מִעֹרָב עִם הָאֹכֶל — הֲרֵי תּוֹרַת מַשְׁקֶה עָלָיו, וְאָסוּר מִשּׁוּם מְפָרֵק.

ג וַאֲפִלּוּ חוֹלֵב לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל לְתַקְּנוֹ — אֵין הֶתֵּר אֶלָּא בִּבְהֵמָה הָעוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא הִקְצוּהָ לַחֲלָבָהּ, אֶלָּא דַּעְתּוֹ לְשָׁחֳטָהּ, וְאִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה שׁוֹחֲטָהּ וְאוֹכְלָהּ בְּיוֹם טוֹב עִם הֶחָלָב שֶׁבְּתוֹכָהּ, וְנִמְצָא שֶׁאֵין עַל הֶחָלָב תּוֹרַת נוֹלָד, כֵּיוָן שֶׁאַף כְּשֶׁהָיָה בְּגוּף הַבְּהֵמָה הָיָה יָכוֹל לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאֵינוֹ אֶלָּא כְּמַפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל הַמְּחֻבָּר לוֹ, שֶׁאֵין עַל שׁוּם אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם תּוֹרַת נוֹלָד.

אֲבָל בְּהֵמָה שֶׁהִקְצוּהָ לַחֲלָבָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְשָׁחֳטָהּ — אֵין עָלֶיהָ תּוֹרַת אֹכֶל כְּלָל אֲפִלּוּ לְהַמַּתִּירִין מֻקְצֶה בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֵין דַּעְתּוֹ לְאָכְלָהּ, וְנִמְצָא שֶׁהֶחָלָב הַמֻּפְרָד מִמֶּנָּה יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת נוֹלָד, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהָיְתָה בְּגוּף הַבְּהֵמָה לֹא הָיְתָה אוֹכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, וּלְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁחוֹלְבוֹ לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל וְיֵשׁ תּוֹרַת אֹכֶל עָלָיו, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לְאָכְלוֹ

בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוּם נוֹלָד לְמִנְהָגֵנוּ שֶׁאָנוּ מַחְמִירִים בְּנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב, וְאָסוּר לַחֲלוֹב שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב.

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבֶהֱמַת יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מֻתָּר לַחֲלוֹב בֶּהֱמַת הַנָּכְרִי לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻקְצֵית לַחֲלָבָהּ, דְּאֵין מֻקְצֶה שַׁיָּךְ בְּשֶׁל נָכְרִי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ח, וַהֲרֵי זוֹ כְּאִלּוּ הָיְתָה עוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה, שֶׁמֻּתָּר לַחֲלוֹב מִמֶּנָּה לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל.

ה וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר נָחְלַב לְתוֹךְ כְּלֵי רֵיקָן וְהִיא עוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה — הֲרֵי חֶלֶב זֶה מֻתָּר בַּאֲכִילָה בּוֹ בַּיּוֹם אֲפִלּוּ לְהַחוֹלֵב עַצְמוֹ.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם חֶלְבָּהּ הַנָּכְרִי אֲפִלּוּ מִדַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מֻתָּר, לְפִי שֶׁאֵין תּוֹרַת נוֹלָד עַל חֶלֶב זֶה, כֵּיוָן שֶׁהַבְּהֵמָה עוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה, וְאִלּוּ הָיָה הַיִּשְׂרָאֵל רוֹצֶה הָיָה חוֹלְבָהּ בְּעַצְמוֹ בְּהֶתֵּר, דְּהַיְנוּ לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל, וְנִמְצָא שֶׁחֶלֶב זֶה הוּא מוּכָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי בְּיָדוֹ הוּא לַחֲלוֹב אֶת בְּהֶמְתּוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ הִיא בֶּהֱמַת הַנָּכְרִי, וַאֲפִלּוּ חֶלְבָהּ הַנָּכְרִי לְצָרְכוֹ וְיִשְׂרָאֵל רָאָהוּ (דְּאִם לֹא כֵּן בְּלָאוֹ הָכִי אָסוּר מִשּׁוּם חָלֵב הַנָּכְרִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קט"ו) — הֲרֵי חֶלֶב זֶה אָסוּר בּוֹ בַּיּוֹם, לְפִי שֶׁכְּשֶׁהָיָה חֶלֶב זֶה בְּגוּף הַבְּהֵמָה הָיָה עָלָיו תּוֹרַת אֹכֶל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָפֵל לְגַבֵּי הַבְּהֵמָה וְנֶחְשָׁב אֹכֶל כְּמוֹתָהּ, וְעַכְשָׁו שֶׁנֶּחְלַב לְתוֹךְ כְּלֵי רֵיקָן — הֲרֵי תּוֹרַת מַשְׁקֶה עָלָיו, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מֵהָאֹכָלִין שֶׁאֲסוּרִין בּוֹ בַּיּוֹם, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"כ עַיֵּן שָׁם.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, כְּבָר נָהֲגוּ כִּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, וְאֵין לְשַׁנּוֹת.

ו וְכָל זֶה בִּבְהֵמָה הָעוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה, אוֹ שֶׁהִיא שֶׁל נָכְרִי, אֲבָל אִם הִיא עוֹמֶדֶת לַחֲלָבָהּ וְהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ חֶלְבָהּ נָכְרִי לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל לְצָרְכוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל וְרָאָהוּ יִשְׂרָאֵל אַחֵר — הֲרֵי זֶה אָסוּר מִשּׁוּם נוֹלָד אַף לְסִבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהֲרֵי אַף אִם הַיִּשְׂרָאֵל הָיָה רוֹצֶה לֹא הָיָה מֻתָּר לוֹ לְחָלְבָהּ אֲפִלּוּ לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל, כֵּיוָן שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת לְחָלֶב.

ז וְכָל זֶה בְּחָלֶב שֶׁנֶּחְלַב בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, אֲבָל אִם נֶחְלַב בְּשַׁבָּת שֶׁלְּפָנָיו, אֲפִלּוּ הָיְתָה הַבְּהֵמָה עוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה — הֲרֵי זוֹ כְּאִלּוּ הָיְתָה עוֹמֶדֶת לַחֲלָבָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשָׁחֳטָהּ בּוֹ בַּיּוֹם, וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ חֶלְבָהּ נָכְרִי לְצָרְכוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל וְרָאָהוּ יִשְׂרָאֵל

אַחֵר — הֲרֵי חָלָב זֶה אָסוּר בְּשַׁבָּת (מִשּׁוּם נוֹלָד אֲפִלּוּ חֲלָבָהּ לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ה עַיֵּן שָׁם.

וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו אָסוּר, מִשּׁוּם הֲכָנָה, שֶׁאֵין שַׁבָּת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"ג, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם. אֲבָל מֻתָּר לֶאֱכוֹל חָלָב זֶה בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת.

וַאֲפִלּוּ נֶחְלַב בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — מֻתָּר לֶאֱכָלוֹ בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי מִיָּד, וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אֲפִלּוּ אִם חֲלָבוֹ נָכְרִי מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל לְתוֹךְ כְּלִי רֵיקָן וְהִיא עוֹמֶדֶת לְחָלָב, שֶׁהֲרֵי מִמָּה נַפְשָׁךְ: אִם יוֹם רִאשׁוֹן הוּא קֹדֶשׁ — יוֹם שֵׁנִי הוּא חֹל, וְאֵין אִסּוּר נוֹלָד נוֹהֵג בּוֹ, וְאֵין שַׁיָּךְ לִגְזוֹר כַּאן: שֶׁמָּא יֹאמַר לְהַנָּכְרִי לַחֲלוֹב בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה כְּדֵי לְמַהֵר אֲכִילָתוֹ בְּלֵיל שֵׁנִי אִם נַתִּיר לוֹ לֶאֱכוֹל הֶחָלָב בְּלֵיל שֵׁנִי מִיָּד, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לוֹמַר לְנָכְרִי: "חֲלֹב פָּרָתִי", אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ה.

ח מִי שֶׁהוּא מִצְטַעֵר מֵחֲמַת רְעָבוֹן — מֻתָּר לִינַק מֵהַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁמִּפְרֵק כִּלְאַחַר יָד הוּא, וּבְמָקוֹם צַעַר לֹא גָּזְרוּ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁאִסּוּר מִפְרֵק בּוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְאִם יֵשׁ לוֹ מַאֲכָל — אָסוּר לִינַק בְּפִיו, אֶלָּא יַחֲלוֹב לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל. וְכֵן אִם יֵשׁ נָכְרִי — יַחֲלוֹב לוֹ הַנָּכְרִי.

סימן תקו

א **דִּינֵי לִישָּׁה בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים**:

אָסוּר לְמַדּוֹד בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבְדִין דְּחֹל, וְנִרְאֶה כְּמוֹכֵר. וַאֲפִלּוּ לְעַצְמוֹ (שֶׁאֵינוֹ מוֹכֵר כְּלוּם) — אָסוּר לְמַדּוֹד.

וַאֲפִלּוּ מִתְכַּוֵּן לְמִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁמּוֹדֵד קֶמַח לְעִסָּתוֹ כְּדֵי לֵידַע שִׁעוּר חַלָּה — לֹא יִמְדּוֹד, אֶלָּא יִקַּח בְּאֹמֶד הַדַּעַת, שֶׁהֲרֵי הָיָה אֶפְשָׁר לְמַדּוֹד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

ב אֵין צָרִיךְ לַעֲרוֹת הַקֶּמַח מֵהַכְּלִי לְתוֹךְ הָעֲרֵבָה, אֶלָּא מֻתָּר לְקָחוֹ בְּיָדָיו מֵהַכְּלִי אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה גוּמָא בַּקֶּמַח הַנִּשְׁאָר בַּכְּלִי, שֶׁאֵין אִסּוּר עֲשִׂיַּת גוּמָא שַׁיָּךְ לֹא בְּקֶמַח

וְלֹא בְּפֵרוֹת, שֶׁהֲרֵי אִסּוּר עֲשִׂיַּת גּוּמָא אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם בּוֹנֶה, וְאֵין בִּנְיָן אֶלָּא בְּקַרְקַע אוֹ בְּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע.

ג הַהַרְקָדָה הִיא מִמְּלָאכוֹת הָאֲסוּרוֹת בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה, לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי אָסוּר לְרַקֵּד, וַאֲפִלּוּ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְרַקֵּד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

וּמִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לְהַתִּיר לְרַקֵּד עַל יְדֵי נָכְרִי אִם יְשַׁנֶּה קְצָת, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל מֻתָּר לְרַקֵּד עַל יְדֵי שִׁנּוּי קְצָת, לָכֵן יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דְּבָרָיו לְהָקֵל עַל יְדֵי נָכְרִי.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּהַרְקָדָה רִאשׁוֹנָה, אֲבָל אִם כְּבָר נִרְקַד הַקְּמַח פַּעַם אַחַת וְרוֹצֶה לְרַקְּדוֹ שֵׁנִית בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַפַּת נָאֶה — מֻתָּר, לְפִי שֶׁאֵין אִסּוּר בִּמְרַקֵּד אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת עַל יְדֵי נָפָה אוֹ כְּבָרָה, וְכַאן הַכֹּל יוֹצֵא מֵהַנָּפָה וְאֵין שָׁם פְּסֹלֶת.

וּמִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְטָרוֹחַ טִרְחָא זוֹ קֹדֶם יוֹם טוֹב (וְעוֹד שֶׁהִיא כְּעֵין עוֹבָדִין דְּחֹל), (לְפִיכָךְ) צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת קְצָת בִּרְקִידָתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יְרַקֵּד עַל גַּבֵּי עֲרֵבָה כְּדַרְכּוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה, אֶלָּא עַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן. וְאִם אַף בְּכָל הַשָּׁנָה הוּא מְרַקֵּד עַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן — צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שִׁנּוּי אַחֵר.

ד קֶמַח שֶׁנִּרְקַד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְנָפַל לְתוֹכוֹ צְרוֹר אוֹ קֵיסָם בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לִטְּלוֹ מִשָּׁם בְּיָדָיו, שֶׁהֲרֵי הוּא בּוֹרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל, וְהַבּוֹרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל אֲפִלּוּ בְּיָדוֹ — חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹרֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ט, וּמְלֶאכֶת הַבְּרִירָה הִיא מִמְּלָאכוֹת הָאֲסוּרוֹת בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה.

אֲבָל מֻתָּר לְרַקְּדוֹ פַּעַם הַשֵּׁנִית בְּיוֹם טוֹב וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת כְּלָל, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ שִׁנּוּי אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְזֶה שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר וּמְרַקֵּד כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַפַּת נָאֶה אֶלָּא בִּשְׁבִיל צְרוֹר וְקֵיסָם שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ, וְכֵיוָן שֶׁלֹּא נָפַל לְתוֹכוֹ אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב, אִם כֵּן בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב לֹא הָיָה צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְרַקְּדוֹ.

ה הַלֹּשׁ עִסָּה בְּיוֹם טוֹב — מֻתָּר לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה, אֲפִלּוּ אֵין לְפָנָיו כֹּהֵן שֶׁיִּתֵּן לוֹ לֶאֱכוֹל, אוֹ שֶׁהוּא בִּמְקוֹמוֹת שֶׁהַחַלָּה נִשְׂרֶפֶת וְאֵין צֹרֶךְ אֲכִילָה כְּלָל בְּהַפְרָשָׁה זוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַפְרָשַׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת בְּיוֹם טוֹב יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם שְׁבוּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן

כְּלִי בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהִתִּירוּ לָלוּשׁ בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל פַּת חַמָּה, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכוֹל בְּלֹא הַפְרָשַׁת חַלָּה — הִתִּירוּ גַּם כֵּן לְהַפְרִישׁ.

ו אֲבָל עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אָסוּר לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי הָיָה יָכוֹל לְהַפְרִישָׁהּ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב. אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? אִם הוּא בְּחוּץ לָאָרֶץ — לֹא יֹאפֶה כָּל הָעִסָּה בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא יְשַׁיֵּר מִקְצָתָהּ, וְאַחַר יוֹם טוֹב יַפְרִישׁ חַלָּה מִן הַמְשֻׁיָּר, וְיִפְטוֹר כָּל הָעִסָּה שֶׁאָכְלָהּ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֻקְּלוּ בְּחַלַּת חוּץ לָאָרֶץ לִהְיוֹת אוֹכֶל וְהוֹלֵךְ וְאַחַר כָּךְ מַפְרִישׁ חַלָּה מֵהַמְשֻׁיָּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן שכ"ג עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל אָסוּר לֶאֱפוֹת כָּל הָעִסָּה בְּיוֹם טוֹב וּלְשַׁיֵּר מִקְצָת הַפַּת כְּדֵי לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה לְאַחַר יוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי מִקְצָת זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְנִמְצָא כְּשֶׁאָפָה אוֹתוֹ עָשָׂה מְלָאכָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתִּירוּ לְמַלֹּאת הַתַּנּוּר פַּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְכָל הַפַּת בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהַפַּת נֶאֱפֶה יָפֶה כְּשֶׁיֵּשׁ פַּת הַרְבֵּה בַּתַּנּוּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ז, מִכָּל מָקוֹם לֹא הִתִּירוּ לוֹ אֶלָּא כְּשֶׁכָּל הַפַּת שָׁלוֹ, שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכוֹל כָּל פַּת וּפַת אֵיזוֹ שֶׁיִּרְצֶה, וְאִם יְזַדְּמְנוּ לוֹ אוֹרְחִים יָכוֹל לֶאֱכוֹל אֶת כָּל הַפַּת. אֲבָל כְּשֶׁמִּקְצָת הַפַּת אֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ לְאָכְלוֹ כְּשֶׁיִּרְצֶה, וּבְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְהַפְרִישׁ וּלְחַלֵּק מִקְצָת זֶה מִכָּל הָעִסָּה — אָסוּר לֶאֱפוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים דְּאֵין אִסּוּר אֶלָּא כְּשֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַפְרִישׁ וּלְחַלֵּק מִקְצָת זֶה מֵהָעִסָּה בְּיוֹם טוֹב בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצֶה לֶאֱפוֹתָהּ, אֲבָל כַּאן שֶׁאָסוּר לוֹ לְהַפְרִישׁ חַלָּה בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְשַׁיֵּר מִקְצָת הָעִסָּה, שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ מִקְצָת יוֹתֵר מִכְּדֵי שִׁעוּר חַלָּה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאוֹתוֹ מִקְצָת הַיּוֹתֵר עַל כְּדֵי שִׁעוּר חַלָּה אֵין אִסּוּר לֶאֱפוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי הוּא מֻתָּר בַּאֲכִילָה לְזָרִים, וְהַחַלָּה עַצְמָהּ שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לַאֲכִילָה אָסוּר לְהַפְרִישָׁהּ וּלְחַלְּקָהּ מֵהָעִסָּה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא לָהּ שֵׁם, אַף עַל פִּי שֶׁבְּעֶרֶב יוֹם טוֹב הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְחַלְּקָהּ מֵהָעִסָּה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁבִּשְׁעַת הָאֲפִיָּה אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְחַלְּקָהּ מֵהָעִסָּה — מֻתָּר לֶאֱפוֹת הַכֹּל בְּיַחַד, לְפִי שֶׁאֲפִיַּת הַחַלָּה הִיא גַּם כֵּן צֹרֶךְ יוֹם טוֹב, שֶׁאִם לֹא יְהֵא מֻתָּר לוֹ לֶאֱפוֹתָהּ — לֹא יוּכַל לֶאֱפוֹת כָּל הָעִסָּה, וְיִתְבַּטֵּל מִשְׂמְחַת יוֹם טוֹב.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלָחוּשׁ לִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

ז וְאִם הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵן בְּחוּץ לָאָרֶץ, אִם הוּא רוֹצֶה יוֹכַל לְלוּשׁ עוֹד עִסָּה קְטַנָּה בְּיוֹם טוֹב וְיִצָּרֵף שְׁתֵּי הָעִסּוֹת בִּכְלִי אֶחָד בְּעַנְיָן שֶׁהֵם מִצְטָרְפוֹת לְחַלָּה, וְכֵיוָן שֶׁגַּם עִסָּה הַקְּטַנָּה נִתְחַיְּבָה בְּחַלָּה עַל יְדֵי צֵרוּף זֶה — יַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה גַּם עַל הָעִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְאִם רוֹצֶה לְלוּשׁ עוֹד עִסָּה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁעוּר חַלָּה — אֵינוֹ צָרִיךְ לְצָרְפָן בִּכְלִי אֶחָד, רַק שֶׁיְּזַהֵר שֶׁבִּשְׁעַת הַפְרָשַׁת חַלָּה יִהְיוּ שְׁתֵּי הָעִסּוֹת סְמוּכוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תנ"ז.

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁצָּרִיךְ לְעִסָּה הַקְּטַנָּה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לָהּ בְּיוֹם טוֹב, וְאֵינוֹ אוֹפֶה אוֹתָהּ אֶלָּא כְּדֵי לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה עַל הָעִסָּה הַנִּלּוֹשָׁה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — הֲרֵי זֶה אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן אוֹכְלָהּ כֻּלָּהּ בְּיוֹם טוֹב.

ט הַמַּפְרִישׁ חַלָּה מֵעִסָּה טְמֵאָה אוֹ מֵעִסָּה טְהוֹרָה וְנִטְמֵאת הַחַלָּה — הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׂרָפֶנָּה בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מִצְוַת עֲשֵׂה בִּשְׂרֵפָתָהּ, לְפִי שֶׁיּוֹם טוֹב הוּא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין עֲשֵׂה דּוֹחֶה לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה.

לְפִיכָךְ, בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁכֻּלָּנוּ טְמֵאִים וְנִטְמֵאת הַחַלָּה — אָסוּר לְשָׂרְפָהּ בְּיוֹם טוֹב, וְגַם אָסוּר לֶאֱפוֹתָהּ, שֶׁהֲרֵי הִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה, וְגַם לְטַלְטְלָהּ אָסוּר, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לִכְלוּם. אֲבָל מִיָּד כְּשֶׁקְּרָא לָהּ שֵׁם חַלָּה וַעֲדַיִן הִיא בְּיָדוֹ קֹדֶם שֶׁהִנִּיחָהּ — רַשַּׁאי לְטַלְטְלָהּ לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"ו עַיֵּן שָׁם. וּמַנִּיחָהּ שָׁם עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, וְאָז יִשְׂרָפֶנָּה.

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחַלַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אֲסוּרָה לִטְמֵאִים, וְכֵן בְּחַלַּת חוּץ לָאָרֶץ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין נוֹהֲגִים לְהַאֲכִילָהּ לְכֹהֵן טָהוֹר מִקֶּרִי, דְּהַיְנוּ כֹּהֵן קָטָן פְּחוֹת מִבֶּן שָׁנִים, אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁטָּבַל לְקֶרְיוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַאֲכִילָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין שָׁם כֹּהֵן טָהוֹר מִקֶּרִי, אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם כֹּהֵן טָהוֹר מִקֶּרִי — מֻתָּר לֶאֱפוֹתָהּ, וּמֻתָּר לוֹ לְהוֹלִיכָהּ לוֹ לְבֵיתוֹ, אֲפִלּוּ אִם הִפְרִישָׁהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְהָיָה אֶפְשָׁר לְהוֹלִיכָהּ לוֹ קֹדֶם יוֹם טוֹב.

יא מֻתָּר לֶאֱפוֹת כִּכָּרוֹת עָבוֹת וּגְדוֹלוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁכִּכָּרוֹת קְטַנּוֹת יֵשׁ בָּהֶן טֹרַח יוֹתֵר בַּעֲרִיכַת כָּל אַחַת וְאַחַת אֲבָל כִּכָּרוֹת גְּדוֹלוֹת אֵין בָּהֶן טֹרַח כָּל כָּךְ — אֵין אָנוּ מְחַיְּבִין

אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת כִּכָּרוֹת קְטַנּוֹת כְּדֵי לְהַטְרִיחוֹ, וְעַל יְדֵי כֵן לֹא יָבֹא לֶאֱפוֹת יוֹתֵר מִכְּדֵי צָרְכּוֹ יוֹם טוֹב.

יב הָיָה לוֹ קֶמַח אוֹ עִסָּה בְּשֻׁתָּפוּת עִם הַנָּכְרִי — אָסוּר לוֹ לֶאֱפוֹת כָּל הַקֶּמַח אוֹ כָּל הָעִסָּה וְלַחֲלוֹק עִם הַנָּכְרִי אַחַר הָאֲפִיָּה, שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹפֶה בְּיוֹם טוֹב בִּשְׁבִיל נָכְרִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁגַּם חֶלְקוֹ הוּא מִשְׁתַּבֵּחַ וּמִתְעַלֶּה עַל יְדֵי חֶלְקוֹ שֶׁל נָכְרִי, שֶׁהַפַּת נֶאֱפֶה יָפֶה כְּשֶׁיֵּשׁ פַּת הַרְבֵּה בַּתַּנּוּר, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁחֶלְקוֹ שֶׁל נָכְרִי אֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאָכְלוֹ אִם יִרְצֶה, וְאֵין לוֹ בּוֹ אֶלָּא מְעַט טוֹבַת הֲנָאָה, וְעִקַּר הֲנָאַת הָאֲפִיָּה הִיא לַנָּכְרִי — הֲרֵי הֲנָאָה מוּעֶטֶת זוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל בְּטֵלָה אֵצֶל הֲנָאַת הַנָּכְרִי שֶׁהִיא מְרֻבָּה מִמֶּנָּה, וַהֲרֵי כָּל הָאֲפִיָּה הִיא לַהֲנָאַת הַנָּכְרִי, וְכֵיוָן שֶׁאֲפִשָּׁר לַחֲלוֹק עִם הַנָּכְרִי קֹדֶם הָאֲפִיָּה — אָסוּר לוֹ לֶאֱפוֹת עִסָּתוֹ שֶׁל נָכְרִי בְּיוֹם טוֹב.

יג אִם יֵשׁ לְאָדָם פַּת נְקִיָּה הַרְבֵּה מַסְפִּיק לוֹ לְכָל הַיּוֹם — אָסוּר לוֹ לֶאֱפוֹת עוֹד פַּת בְּיוֹם טוֹב (אֶלָּא אִם כֵּן רוֹצֶה לֶאֱכוֹל פַּת (חַמָּה) שֶׁנִּלּוֹשָׁה הַיּוֹם), אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בְּנֵי בַּיִת שֶׁרְגִיל לְהַאֲכִילָם פַּת הַדְּרָאָה. אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ פַּת הַדְּרָאָה הַרְבֵּה — מֻתָּר לוֹ לֶאֱפוֹת פַּת נְקִיָּה לְצָרְכּוֹ יוֹם טוֹב.

יד אָסוּר לַעֲשׂוֹת שְׁאוֹר לְעִסָּה בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא עַל יְדֵי שִׁנּוּי, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁכָּל כָּךְ יָפֶה הַפַּת שֶׁנַּעֲשָׂה שְׁאוֹר שֶׁלּוֹ מֵאֶתְמוֹל כְּמוֹ הַפַּת שֶׁנַּעֲשָׂה שְׁאוֹר בּוֹ בַּיּוֹם.

טו מֻתָּר לְהַפְרִישׁ הַמַּתָּנוֹת, שֶׁהֵם הַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה, וּמֻתָּר לְהוֹלִיכָם לַכֹּהֵן, אֲפִלּוּ נִשְׁחֲטָה הַבְּהֵמָה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב וְהָיָה אֶפְשָׁר לְהַפְרִישָׁן קֹדֶם יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁאֵין שׁוּם אִסּוּר כְּלָל בְּהַפְרָשָׁה זוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְתַקֵּן כְּלוּם, שֶׁאַף אִם לֹא הִפְרִישָׁן הַבְּהֵמָה מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. וְעוֹד, שֶׁמִּפְרָשׁוֹת וְעוֹמְדוֹת הֵן, שֶׁהֲרֵי נִכָּרִין הֵן קֹדֶם הַפְרָשָׁה כְּלַאֲחַר הַפְרָשָׁה, וּכְשֶׁמַּפְרִישָׁן אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם.

סימן תקז

א דִּינֵי אֲפִיָּה בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ כ"א סְעִיפִים:

מֻתָּר לֶאֱפוֹת בְּפוּרְנִי, דְּהַיְנוּ תַּנּוּר גָּדוֹל וּפִיו מִן הַצַּד כְּעֵין תַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא טוֹרֵחַ טִרְחָא מְרֻבָּה יוֹתֵר מִשֶּׁהָיָה אוֹפֶה בְּתַנּוּר קָטָן שֶׁפִּיו לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְכָךְ, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹכְלִין הַרְבֵּה וְצָרִיךְ לְהַרְבֵּה פַּת — אֵין חוֹשְׁשִׁין

לְטִרְחָא מִרֻבָּה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפוּרְנִי יְשָׁנָה, דְּהַיְינוּ שֶׁאָפוּ בָּהּ כְּבָר פַּעַם אַחַת קוֹדֶם יוֹם טוֹב, אֲבָל אִם הִיא חֲדָשָׁה שֶׁעֲדַיִן לֹא אָפוּ בָּהּ כְּלָל — אָסוּר לֶאֱפוֹת בָּהּ פַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בְּיוֹם טוֹב, שֶׁמָּא תִּפָּחֵת מֵחֲמַת גָּדְלָהּ וְיִפָּסֵד הַלֶּחֶם, וְיִמָּנַע מִשִּׁמְחַת יוֹם טוֹב.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפוּרְנִי גְּדוֹלָה, אֲבָל בְּקַטַנָּה מֻתָּר. לְפִיכָךְ, יֵשׁ לְהַקֵּל בְּתַנּוּרִים שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינָן גְּדוֹלִים מְאֹד, וְעוֹד שֶׁתַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ אֵין דַּרְכָּן לִפָּחֵת לְעוֹלָם אֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵן חֲדָשִׁים.

ב מֻתָּר לְהַחֵם חַמִּין בְּאַנְטִיכִי, דְּהַיְינוּ יוֹרָה גְּדוֹלָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים לְמַרְאִית הָעַיִן: שֶׁמָּא יֹאמְרוּ בְּוַדַּאי לְצֹרֶךְ חֹל הוּא מְחַמֵּם הַרְבֵּה כָּל כָּךְ.

ג אַף עַל פִּי שֶׁעֲצִים שֶׁנִּשְׁרוּ מִן הָאִילָן בְּיוֹם טוֹב אָסוּר לְהַסְקָן בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"א, מִכָּל מָקוֹם, אִם נָפְלוּ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר, אוֹ שֶׁהִנִּיחָם שָׁם נָכְרִי שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַיִּשְׂרְאֵל, אִם יֵשׁ בַּתַּנּוּר עֵצִים אֲחֵרִים שֶׁל הֶתֵּר, אַף עַל פִּי שֶׁעֲצֵי הָאִסּוּר הֵם הַרְבֵּה מֵהֶם — מֻתָּר לְהוֹסִיף וּלְהַנִּיחַ עוֹד עֵצִים שֶׁל הֶתֵּר בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר כְּדֵי לְבַטֵּל עֲצֵי הָאִסּוּר בְּרֹב עֲצֵי הֶתֵּר וְאַחַר כָּךְ מַסִּיקָן, רַק שֶׁיְּזָהֵר מִלִּגַּע בַּעֲצֵי הָאִסּוּר קוֹדֶם שֶׁיְּבַטֵּל בְּרֹב.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְבַטֵּל אִסּוּר בְּיָדַיִם, וְגַם הוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין", שֶׁהֲרֵי לְאַחַר יוֹם טוֹב הֵן מֻתָּרִים בְּלֹא בִּטּוּל, וְכָל "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף אֵינוֹ בָּטֵל, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאִסּוּרָן אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְגַם אֵינוֹ נֶהֱנֶה מֵהֶם עַד אַחַר שֶׁנִּשְׂרְפוּ, שֶׁאָז אוֹפֶה אֶת הַפַּת, וְאָז אֵין הָאִסּוּר בְּעֵין — לְכָךְ הֵקֵלּוּ חֲכָמִים לְבַטְּלָן אַף עַל פִּי שֶׁהוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין".

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לְהָנוֹת מֵהֶן אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת בְּעוּרָן, כְּגוֹן לְבַשֵּׁל קְדֵרָה כְּנֶגְדָּן. אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הָאִסּוּר הוּא בְּעֵין, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁבִּשּׁוּל הַתַּבְשִׁיל אֵינוֹ עִקַּר הֲנָאָתוֹ, אֶלָּא אֲכִילָתוֹ הִיא עִקַּר הֲנָאָתוֹ, וּבִשְׁעַת אֲכִילָתוֹ אֵינוֹ נֶהֱנֶה אֶלָּא מֵחֹם הָאֵשׁ שֶׁל אִסּוּר שֶׁבַּתַּבְשִׁיל, וְחֹם זֶה שֶׁבַּתַּבְשִׁיל הוּא מֻפְרָד וּמְבֻדָּל כְּבָר מִן גּוּף הָאֵשׁ שֶׁל אִסּוּר — הֲרֵי אֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל מִגּוּף הָאִסּוּר שֶׁהוּא בְּעֵין.

ד וְכֵן מֻתָּר לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּן וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָן אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נֶהֱנֶה מִגּוּף הָאִסּוּר שֶׁהוּא בְּעֵין, לְפִי שֶׁעֲצִים שֶׁנִּתְלַשׁוּ בְּיוֹם טוֹב דִּינָם כַּעֲצֵי מֻקְצֶה, שֶׁמֻּתָּר לֶהָנוֹת מֵהֶם

הֲנָאָה הַבָּאָה מֵאֵלֶיהָ, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַמַּקְצָה בַּהֲנָאָתוֹ מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ט עַיֵּן שָׁם, וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא לְהַסִּיקָן, שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַמַּקְצָה, וְעֵצִים הַלָּלוּ שֶׁנִּפְלוּ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁרוֹצֶה לְהַסִּיק אֵינָן עוֹמְדִין לַהֲנָאַת חַמּוּם כְּנֶגְדָּן וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָן, שֶׁהֲנָאָה זוֹ הִיא מִגּוּף הָאִסּוּר שֶׁהוּא בְּעֵין, אֶלָּא כְּבָר הֵן עוֹמְדִין לַהֲנָאַת אֲפִיָּה וּבִשּׁוּל, שֶׁהֲנָאָה זוֹ הִיא לְאַחַר שֶׁהָאִסּוּר אֵינוֹ בְּעֵין, לְפִיכָךְ הֵן בְּטֵלִים בְּרֹב.

אַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו בִּשְׁעַת הַסָּקָה עֲדַיִן הָאִסּוּר בְּעֵין, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁעִקַּר הֲנָאָתָן שֶׁלְּכָךְ הֵן עוֹמְדִים וּלְכָךְ הוּא מַסִּיקָן אֵינָהּ בָּאָה לוֹ אֶלָּא עַד לְאַחַר שֶׁהָאִסּוּר אֵינוֹ בְּעֵין — לֹא הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים כָּל כָּךְ בְּאִסּוּר מֻקְצֶה שֶׁאֵין לוֹ עִקָּר מִן הַתּוֹרָה, וְגַם עִקַּר הֲנָאָתוֹ אֵינוֹ נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהָאִסּוּר הוּא בְּעֵין.

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁעֲצֵי הָאִסּוּר אֵינָן נִכָּרִים תּוֹךְ עֲצֵי הֶתֵּר, אֲבָל אִם הֵם נִכָּרִים — אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף אֵינָן בְּטֵלִין.

ו עֵצִים שֶׁנִּתְלַשׁוּ מִן הָאִילָן בְּשַׁבָּת — אָסוּר לְהַסִּיק בָּהֶן בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו, לְפִי שֶׁתְּלִישָׁה זוֹ מְכִינָה אוֹתָם לְהַסָּקָה, וְאֵין שַׁבָּת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"ג.

וַאֲפִלּוּ בְּטוּל בְּרֹב אֵין מוֹעִיל לְהַתִּירָן, לְפִי שֶׁאִסּוּר הֲכָנָה מִשַּׁבָּת לְיוֹם טוֹב הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְלֹא הֻקְלוּ בְּ"דָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מֵאִסּוּר שֶׁהוּא בְּעֵין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאִסּוּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

ז אָסוּר לִקַּח עֵץ מִבֵּין הָעֵצִים לַחְתּוֹת בּוֹ הָאֵשׁ בַּתַּנּוּר אֲפִלּוּ הוּא יָבֵשׁ וְרָאוּי לְהַסִּיק בּוֹ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל אִם הֻכְנוּ לְכָךְ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר.

ח אוֹתָן הַמַּסִּיקִין בְּתֶבֶן דִּרְכָּן לַעֲשׂוֹת מֵהַתֶּבֶן קֹדֶם הַסָּקָה חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת קְטַנּוֹת, וְאוֹגְדִים הַחֲבִילוֹת וּמַסִּיקִין בָּהֶם, וּכְשֶׁרוֹצִין לְהַסִּיק בְּתֶבֶן בְּיוֹם טוֹב — צְרִיכִים לֶאֱגוֹד הַחֲבִילוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב אָסוּר לְאָגְדָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב.

ט תַּנּוּרִים שֶׁבֵּימֵיהֶם הָיוּ עֲשׂוּיִים כְּקֻדָּרָה וּפִיהֶן לְמַעְלָה, וְהָיוּ מְדַבְּקִין הַפַּת בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר סְבִיבוֹת דָּפְנוֹתָיו, וְהָעֵצִים וְהָאֵשׁ עַל שׁוּלֵי הַתַּנּוּר, וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים כְּלָל לִגְרוֹף אֶת

הַתַּנּוּר, וְאִם נָפַל לְתוֹכוֹ מִטִּיחַ הַטִּיט שֶׁבְּדָפְנוֹתָיו, וְיֵשׁ בְּטִיחַ זֶה כְּדֵי לְחָרֵךְ אֶת הַפַּת, דְּהַיְינוּ שֶׁטִּיחַ הַזֶּה שֶׁנָּפַל לְשׁוּלֵי הַתַּנּוּר הוּא גָּדוֹל כָּל כָּךְ עַד שֶׁנּוֹגֵעַ בַּפַּת הַדָּבוּק בְּדָפְנוֹת וּמְחָרְכוֹ — מֻתָּר לְגָרְפוֹ מִן הַתַּנּוּר. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַקְצֶה וְאָסוּר בְּטַלְטוּל, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי לְכְלוּם בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם לְצֹרֶךְ תִּקּוּן "אֹכֶל נֶפֶשׁ" הִתִּירוּ לְטַלְטֵל מֻקְצֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ט עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לֶאֱפוֹת בַּתַּנּוּר בְּעַנְיָן שֶׁלֹּא יִתְחָרֵךְ הַפַּת — אָסוּר לְגָרְפוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטַלְטְלוֹ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ".

י וְכֵן אִם נָפַל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְיָדַע בּוֹ וְהָיָה לוֹ שָׁהוּת לְתַקְּנוֹ אוֹ לְגָרְפוֹ, וְשָׁכַח אוֹ עָבַר וְלֹא תִקְּנוֹ — אָסוּר לְגָרְפוֹ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן כְּלִי, וַהֲרֵי זֶה כְּ"מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ" שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ט.

יא אֲבָל מֻתָּר לְהַשְׁכִּיב הָאֵשׁ וְהָאֵפֶר הַחַם שֶׁבְּשׁוּלֵי הַתַּנּוּר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגְּעוּ בַּפַּת כְּלָל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעַנְיָן שֶׁאַף אִם הָיוּ נוֹגְעִין בּוֹ מְעַט לֹא הָיָה מִתְחָרֵךְ, לְפִי שֶׁהָאֵשׁ וְהָאֵפֶר הַחַם אֵינָן מֻקְצִין כְּלָל בְּיוֹם טוֹב, עַיֵּן סִמָּן תצ"ו[ח].

יב וְכָל זֶה בַּתַּנּוּרִים שֶׁלָּהֶם, אֲבָל תַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֶאֱפוֹת בָּהֶם בְּלֹא גְּרִיפָה — מֻתָּר לְגָרְפוֹ מֵהָאֵפֶר וְהַגֶּחָלִים אֲפִלּוּ בְּמַכְבֶּדֶת שֶׁטִּבְלָהּ בְּמַיִם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְכַבֶּה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֶאֱפוֹת בְּלֹא כִבּוּי — הֲרֵי כִּבּוּי זֶה צֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ", וּמֻתָּר כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לְהַבְעִיר לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ".

אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לֶאֱפוֹת בְּלֹא כִבּוּי, כְּגוֹן שֶׁהַתַּנּוּר גָּדוֹל וְנָרְחָ מִקְצַת הַתַּנּוּר וְאֶפְשָׁר לֶאֱפוֹת בְּאוֹתוֹ מִקְצָת — אָסוּר לִגְרוֹף שְׁאָר הַגֶּחָלִים שֶׁבַּתַּנּוּר אֲפִלּוּ אִם הוּא חוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יִגְּעוּ הַגֶּחָלִים בַּפַּת וְיֵחָרֵךְ מִקְצָתוֹ, לְפִי שֶׁבִּגְרִיפָה זוֹ הוּא מְכַבֶּה מִקְצַת הַגֶּחָלִים, אֲפִלּוּ מְכַבֵּד אוֹתָם בְּמַכְבֶּדֶת שֶׁלֹּא טִבְּלָהּ בְּמַיִם.

וְאַף עַל פִּי שֶׁכִּבּוּי זֶה יֵשׁ בּוֹ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב קְצָת, שֶׁלֹּא יֵחָרֵךְ מִקְצַת הַפַּת, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ", שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לֶאֱפוֹת בְּלֹא גְּרִיפָה זוֹ — אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב. וְאֵין אוֹמְרִים: "מִתּוֹךְ שֶׁהַתְּרָה מְלֻאכָה זוֹ לְצֹרֶךְ אֹכֶל נֶפֶשׁ הֻתְּרָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא

לְצֹרֶךְ אֹכֶל נֶפֶשׁ", כֵּיוָן שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּגוּף הָ"אֹכֶל נֶפֶשׁ" עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה.

יג וַאֲפִלּוּ אִם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁגָּרַף נִשְׁאֲרוּ בּוֹ גֶּחָלִים דַּקִּים שֶׁאֵין מְעַכְּבִין אֶת הָאֲפִיָּה וְרוֹצֶה לְכַבְּדָן לְיַפּוֹת אֶת הַפַּת — אָסוּר אֲפִלּוּ לֹא טִבֵּל הַמַּכְבֶּדֶת בְּמַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּד שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ".

יד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין צָרִיךְ לְהָפִיג חֹם הַתַּנּוּר, אֲבָל אִם הֵסַק הַתַּנּוּר בְּיוֹתֵר וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא תִשָּׂרֵף הַפַּת — מֻתָּר לְטַבֵּל הַמַּכְבֶּדֶת בְּמַיִם וּלְכַבֵּד אֶת (כָּל) הַתַּנּוּר אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאֲרוּ שָׁם רַק גֶּחָלִים דַּקִּים, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְכַבֶּה, כֵּיוָן שֶׁהוּא צֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" שֶׁלֹּא תִתְקַלְקֵל הַפַּת — הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

טו אֲבָל אַחַר שֶׁכִּבֵּד הַתַּנּוּר — אָסוּר לְטַבֵּל הַמַּכְבֶּדֶת בְּמַיִם לְכַבּוֹתָהּ שֶׁלֹּא תִשָּׂרֵף, שֶׁהֲרֵי הוּא מְכַבֶּה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה.

וַאֲפִלּוּ אִם הוּא צָרִיךְ לָהּ עוֹד, שֶׁרוֹצֶה לֶאֱפוֹת עוֹד בּוֹ בַּיּוֹם, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָיָה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא "מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ", שֶׁהֲרֵי אֵין גּוּפוֹ נֶהֱנֶה מִכְּבָיָה זוֹ עַצְמָהּ, לְפִיכָךְ אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַשְׁאִיל מַכְבֶּדֶת אַחֶרֶת — אָסוּר לְכַבּוֹתָהּ אַף עַל פִּי שֶׁתִּשָּׂרֵף כֻּלָּהּ, עַיֵּן סִמָּן תק"ט.

טז מֻתָּר לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל בְּתַנּוּר וְכִירַיִם חֲדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵסִקוּ עֲדַיִן מֵעוֹלָם וְהֶסֵּק רִאשׁוֹן שֶׁלָּהֶם הוּא בְּיוֹם טוֹב, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְפַיֵּם בְּצוֹנֵן אַחַר הֶסֵּקָן כְּדֵי לְחַסְּמָן (פֵּרוּשׁ לְהַקְשׁוֹתָן וּלְחַזְּקָן), מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב.

וְאִם הֵסִקוּ יוֹתֵר מִדַּאי וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא תִשָּׂרֵף הַפַּת וְרוֹצֶה לְהָפִיגָן בְּצוֹנֵן — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְחַסְּמָן בְּמַיִם צוֹנְנִין, אֶלָּא מַנִּיחִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּצְטַנְּנוּ מֵאֲלֵיהֶן, אֲבָל הַצּוֹנְנִים פְּעָמִים שֶׁמְּקַלְקְלִים אוֹתָהּ, לְפִיכָךְ אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא אִם כֵּן מִתְכַּוֵּן לְחַסְּמָן עַל יְדֵי כֵן.

יז אֲבָל אֵין סָכִין אוֹתָם בְּשֶׁמֶן לְהַחֲלִיקָן וּלְצַחְצְחָן, וְאֵין שָׁפִין אוֹתָם בְּמַטְלִית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב.

יח מֻתָּר לֶאֱפוֹת תַּנּוּר מָלֵא פַּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא פַּת אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהַפַּת נֶאֱפֶה יָפֶה כְּשֶׁיֵּשׁ פַּת הַרְבֵּה בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר, וְנִמְצָא שֶׁאֲפִיַּת כָּל הַפַּת הִיא צֹרֶךְ יוֹם טוֹב.

אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ אֶפִלּוּ פַּת אֶחָד בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְהַעֲרִים וְלוֹמַר: אֹכַל פַּת אֶחָד בְּיוֹם טוֹב, כְּדֵי לְהַתִּיר לוֹ לֶאֱפוֹת פַּת הַרְבֵּה, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְהַעֲרִים אֶלָּא כְּשֶׁכָּל הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּבַת אַחַת, כְּגוֹן שֶׁאוֹפֶה כִּכָּר אֶחָד גָּדוֹל מְאֹד כְּדֵי שֶׁיּוֹתִיר מִמֶּנּוּ לְחֹל, אֲבָל לֹא כְּשֶׁאוֹפֶה כִּכָּרוֹת הַרְבֵּה וְאוֹכֵל אֶחָד מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַנִּיחָהּ בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר בְּבַת אַחַת אֶלָּא בְּזֶה אַחַר זֶה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הוּא מְלָאכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

לְפִיכָךְ, אֶפִלּוּ אִם רוֹצֶה לֶאֱפוֹת כֻּלָּן בְּבַת אַחַת — לֹא חִלְקוּ חֲכָמִים בֵּין אֶפְיָה לַאֶפְיָה, וְאָסְרוּ לְהַעֲרִים בְּכָל עִנְיָן, עַיֵּן סִמָּן תק"ג.

יט וְכָל זֶה בְּתַנּוּרִים שֶׁלָּהֶם שֶׁהָיוּ קְטַנִּים וְהָיוּ מְדַבְּקִים הַפַּת סְבִיב דְּפָנוֹת הַתַּנּוּר, וּמִתּוֹךְ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פַּת הַרְבֵּה אֵין מָקוֹם לְחַמּוֹ לְהִתְפַּשֵּׁט וְהַפַּת נֶאֱפֶה יָפֶה, אֲבָל בְּתַנּוּרִים שֶׁלָּנוּ שֶׁמַּנִּיחִים הַפַּת עַל שׁוּלֵי הַתַּנּוּר, אֶפִלּוּ הוּא קָטָן מְאֹד — אָסוּר לֶאֱפוֹת בּוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ בְּיוֹם טוֹב.

וְיֵשׁ שֶׁאֵין מְחַלְּקִין בֵּין תַּנּוּרִים שֶׁלָּנוּ לְתַנּוּרִים שֶׁלָּהֶם. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בְּשָׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן מִי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין וְצָרִיךְ לוֹ פַּת לְשַׁבָּת — מֻתָּר לוֹ לֶאֱפוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת (קֹדֶם אֲכִילַת שַׁחֲרִית, עַיֵּן סִמָּן תק"ג) לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת אִם הוּא צָרִיךְ לְפַת אֶחָד בּוֹ בַּיּוֹם עַצְמוֹ.

כ מֻתָּר לִסְתּוֹם פִּי הַתַּנּוּר בְּטִיט הַמַּגְבָּל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא טָח וּמְמָרֵחַ פִּי הַתַּנּוּר וּבְשַׁבָּת הָיָה חַיָּב מִשּׁוּם לָשׁ, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, שֶׁעַל יְדֵי כֵן הַתַּנּוּר מַחֲזִיק חַמּוֹ וְהַתַּבְשִׁיל מִצְטַמֵּק יָפֶה.

אֲבָל אָסוּר לְגַבֵּל הַטִּיט בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְגַבְּלוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְכָל "מַכְשִׁירֵי אֹכֶל [נֶפֶשׁ"] שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אָסוּר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב מִן הַתּוֹרָה.

וַאֲפִלּוּ בְּטִיט הַמַּגְבָּל מִבְּעוֹד יוֹם — אֵין הֶתֵּר אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה דַּעְתּוֹ עָלָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לִסְתּוֹם פִּי הַתַּנּוּר, שֶׁאָז אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מֻקְצֶה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּטִיט הַתָּלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע, כְּגוֹן הַטִּיט שֶׁבָּרְחוֹב וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. אֲבָל טִיט הַמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע, כְּגוֹן הַטִּיט שֶׁעַל שִׂפַּת הַנָּהָר, אֶפִלּוּ זְמוֹן בְּפֶה אֵין מוֹעִיל לוֹ, אֶלָּא צָרִיךְ לְנַתְּקוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ סִמָּן, וְאָז מֻתָּר לְטוֹל מִמֶּנּוּ בְּיוֹם טוֹב.

כא וְכָל זֶה בְּטִיט, אֲבָל אֵפֶר מֵתָר אֲפִלּוּ לְגַבְּלוֹ בְּיוֹם טוֹב וְלִסְתּוֹם בּוֹ פִּי הַתַּנּוּר, לְפִי שֶׁאִם יְגַבְּלוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — יִתְיַבֵּשׁ וְלֹא יוּכַל לִסְתּוֹם בּוֹ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה, וְאוֹסְרִין לְגַבֵּל אֲפִלּוּ אֶת הָאֵפֶר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְגַבְּלוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם.

סימן תקח

א **דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּיוֹם טוֹב לַהֲכָנַת צָלִי וּבוֹ ג' סְעִיפִים:**

אֵין מְלַבְּנִים אֶת הָרְעָפִים בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לֶאֱפוֹת אוֹ לִצְלוֹת עֲלֵיהֶם, אֲפִלּוּ אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱפוֹת וְלִצְלוֹת בְּעָנְיָן אַחֵר, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי הַלִּבּוּן הֵן מִתְחַסְּמִין (פֵּרוּשׁ מִתְקַשְּׁשִׁין וּמִתְחַזְּקִין), וַאֲפִלּוּ הֵן יְשָׁנִים, מִכָּל מָקוֹם כָּל שָׁעָה שֶׁהֵן מִתְלַבְּנִים הֵן מִתְחַזְּקִין יוֹתֵר, וַהֲרֵי זֶה מְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב (עַיֵּן סִמָּן תצ"ה).

ב הַצּוֹלֶה דָּגִים עַל גַּבֵּי הָאִסְכָּלָה — הֲרֵי זֶה לֹא יַחְתּוֹךְ חֲתִיכַת נְיָר כְּדֵי לִשְׁרוֹתָהּ בְּמַיִם וְלִתְּנָהּ תַּחַת הַדָּג עַל גַּבֵּי הָאִסְכָּלָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף הַדָּג, וְכֵן לֹא יִשְׁבּוֹר חֲתִיכַת חֶרֶס כְּדֵי לִתְּנָהּ תַּחַת הַדָּג, וְכֵן לֹא יִפְצַע אֶת הַקָּנֶה לִתֵּן קְרוּם שֶׁלּוֹ תַּחַת הַדָּג, וְכֵן אֵין פּוֹצְעִין אֶת הַקָּנֶה לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמִין שַׁפּוּד לִצְלוֹת בּוֹ, לְפִי שֶׁכָּל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וּמְתַקֵּן דָּבָר הָרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ — הֲרֵי זֶה כְּמְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב.

ג מֵתָר לִפְצוֹעַ אֶת הָאֱגוֹז בְּמַטְלִית וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּקָּרַע, שֶׁאַף אִם תִּקָּרַע הֲרֵי זֶה מְקַלְקֵל וּפָטוּר מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא אִם כֵּן קוֹרֵעַ עַל מְנָת לִתְפּוֹר.

סימן תקט

א **כַּמָּה דִּינִים פְּרָטִיִּים לְהִלָּכוֹת יוֹם טוֹב וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים:**

שַׁפּוּד שֶׁנֶּעֱקַם וְנִכְפַּף, אִם יָכוֹל לִצְלוֹת בּוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא בְּלִי שֶׁיַּפְשִׁיטֶנּוּ — אָסוּר לְפַשְּׁטוֹ בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ בְּיָדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טוֹרֵחַ בְּיוֹם טוֹב טִרְחָא שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לִצְלוֹת בּוֹ בְּלֹא תִקּוּן, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לִמְצוֹא שַׁפּוּד אַחֵר אֲפִלּוּ אֵצֶל אָדָם אַחֵר שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁאוֹל מִמֶּנּוּ, וְגַם לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְתַקְּנוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁנִּכְפַּף בְּיוֹם טוֹב, אוֹ אֲפִלּוּ נִכְפַּף מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְלֹא יָדַע מִמֶּנּוּ עַד שֶׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם, אוֹ אֲפִלּוּ יָדַע מִמֶּנּוּ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְלֹא הָיָה שָׁהוּת לְתַקְּנוֹ קֹדֶם יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְתַקְּנוֹ בְּיוֹם טוֹב.

אֲבָל אֵין מוֹרִין כֵּן לְאַחֵר, וְאָדָם הַבָּא לִשְׁאוֹל הֲלָכָה זוֹ לְמַעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ שֶׁשּׁוֹאֵל הֵיאַךְ

לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה — אֵין אוֹמְרִים לוֹ הֶתֵּר זֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לְהַתִּיר אַף אִם הָיָה אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְשָׁכַח וְלֹא תִקְּנוֹ; דְּאָז אָסוּר מִן הַתּוֹרָה לְתַקְּנוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּדִין כָּל מַכְשִׁירֵי "אֹכֶל נֶפֶשׁ" שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

אֲבָל כָּל אָדָם מֻתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מֵעַצְמוֹ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כֵּן בִּפְנֵי אָדָם אַחֵר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הֶתֵּר זֶה, דְּכֵיוָן שֶׁעוֹשֶׂה לְפָנָיו — הֲרֵי זֶה כְּמוֹרֶה לוֹ הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה.

וְאִם נִכְפַּף בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — אָסוּר לְתַקְּנוֹ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת אִם יֵשׁ שָׁהוּת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן כְּדֵי לְתַקְּנוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב וְאָסוּר לְתַקְּנוֹ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מֵחֲמַת הַסָּפֵק שֶׁמָּא הָרִאשׁוֹן הוּא חֹל — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ וּלְתַקְּנוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן.

ב וְכֵן הַדִּין בְּכָל "מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ", שֶׁאִם הָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן אִם הָיָה חֹל — אָסוּר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת.

וְגַם אֵין הֶתֵּר לַעֲשׂוֹתָם אֶלָּא בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ אֲחֵרִים מִמֶּנּוּ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

ג שַׁפּוּד שֶׁרוֹצֶה לְצָלוֹת בּוֹ שֶׁהָיָה אָרֹךְ יוֹתֵר מִדַּאי — אָסוּר לְחַתְּכוֹ אוֹ לְשָׁרְפוֹ כְּדֵי לְקַצְּרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב.

וְאִם לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְקַצְּרוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְמְצוֹא שַׁפּוּד אַחֵר — מֻתָּר לְקַצְּרוֹ, כְּדִין "מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ" שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

ד אַחַת סַכִּין שֶׁנִּפְגְּמָה וְאַחַת סַכִּין שֶׁעָמְדָה, אֲפִלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לַחְתּוֹךְ בָּהּ כְּלָל — אֵין מַשְׁחִיזִין אוֹתָהּ בְּמַשְׁחֶזֶת הַמְיֻחֶדֶת לְכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב, וַאֲפִלּוּ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהַשְׁחִיזָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁנִּפְגְּמָה וְעָמְדָה בְּיוֹם טוֹב.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מַכְשִׁירִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָם בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם בְּסַכִּין הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר הַמָּצוּי אֵצֶל רֹב בְּנֵי אָדָם, וְרֹב הַפְּעָמִים אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁאוֹל סַכִּין מֵחֲבֵרוֹ לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְמְצוֹא סַכִּין אַחֶרֶת — לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְחַלֵּק בְּכָךְ, וְאָסְרוּ הַשְׁחָזַת הַסַּכִּין כְּדַרְכָּהּ בְּמַשְׁחֶזֶת בְּכָל עִנְיָן).

ה אֲבָל הִתִּירוּ לְחַזְּדָהּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי, כְּגוֹן עַל גַּבֵּי סַכִּין אַחֶרֶת, אוֹ עַל גַּבֵּי עֵץ אוֹ עַל גַּבֵּי אֶבֶן אוֹ עַל גַּבֵּי חֶרֶס, אֲפִלּוּ הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְחַזְּדָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כֵּן בִּפְנֵי אָדָם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הֶתֵּר זֶה, שֶׁלֹּא יִלְמַד מִמֶּנּוּ לְהָקֵל בְּדָבָר זֶה, וְיִתְּיר לְעַצְמוֹ אַף בְּמַשְׁחֶזֶת, אֶלָּא אִם כֵּן אֵין נִכָּר שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לְחַזְּדָהּ, אֶלָּא אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ שֶׁהוּא מֻתָּר.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין מוֹרִין הֶתֵּר זֶה לְאָדָם הַבָּא לִשְׁאוֹל הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְחַזְּדָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֶלָּא כָּל אָדָם מַעֲצִמוֹ מֻתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן.

ו אֲבָל אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְחַזְּדָהּ אֶלָּא לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ — מֻתָּר לְהַשְׁאִיהָ עַל גַּבֵּי חֲבֶרְתָּהּ אוֹ עַל גַּבֵּי עֵץ וְאֶבֶן אוֹ עַל גַּבֵּי חֶרֶס, וּמוֹרִין כֵּן לָרַבִּים. אֲבָל לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ עַל גַּבֵּי מַשְׁחֶזֶת — אֵין מוֹרִין כֵּן, אֶלָּא כָּל אָדָם בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ מֻתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן.

ז לֹא הִתִּירוּ לְחַזְּדָהּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי אֶלָּא כְּשֶׁעֲדַיִן יָכוֹל לַחְתּוֹךְ בָּהּ עַל יְדֵי הַדְּחָק, דְּכֵיוָן שֶׁחִדּוּד עַל יְדֵי שִׁנּוּי מוֹעִיל לָהּ, לְפִיכָךְ אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְחַזְּדֶנָּה בְּמַשְׁחֶזֶת. אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לַחְתּוֹךְ בָּהּ כְּלָל — אָסוּר לְחַזְּדָהּ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין מוֹעִיל לָהּ חִדּוּד עַל יְדֵי שִׁנּוּי — יֵשׁ לָחוּשׁ אִם נַתִּיר לוֹ לְחַזְּדָהּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי, שֶׁמָּא יֵלֵךְ וִיחַזְּדֶנָּה בְּמַשְׁחֶזֶת כְּדַרְכָּהּ.

ח עוֹפוֹת שֶׁמְּמַלְּאִים אוֹתָם בְּבָשָׂר וּבֵיצִים בְּיוֹם טוֹב — מֻתָּר לְתָפְרָם, שֶׁהֲרֵי תְּפִירָה זוֹ צֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" הִיא, וּבִלְבָד שֶׁיְּתַקֵּן הַחוּט לְמִדָּתוֹ (שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָרֹךְ יוֹתֵר מִדַּאי) וְיִשָּׁמְנוּ בְּמַחַט מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַחְתּוֹךְ אֶת הַחוּט בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לְקַצְּרוֹ, וְאִם לֹא נָתְנוּ בְּמַחַט מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אָסוּר לִתְּנוֹ בְּמַחַט בְּיוֹם טוֹב, שֶׁמָּא יִהְיֶה הַחוּט אָרֹךְ יוֹתֵר מִדַּאי וְלֹא יוּכַל לִתְפּוֹר בּוֹ וְיַחְתְּכֶנּוּ כְּדֵי לְקַצְּרוֹ, וְנִמְצָא מְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתִּירוּ לוֹ הַתְּפִירָה — לֹא הִתִּירוּ לוֹ מְלֶאכֶת תִּקּוּן כְּלִי, לְפִי שֶׁהוּא מִ"מַּכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ", וְהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

אֲבָל מֻתָּר לַחְתּוֹךְ הַחוּט הַנִּשְׁאָר תָּלוּי בָּעוֹף לְאַחַר הַתְּפִירָה, לְפִי שֶׁהִיא מְלָאכָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

וּמִכָּל מָקוֹם, נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְחַתְּכוֹ אֶלָּא לְשָׁרְפוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל אֶחָד, שֶׁכְּמוֹ כֵן הוּא מְתַקֵּן כְּלִי (פֵּרוּשׁ גּוּף הָעוֹף) בִּשְׁרֵפַת הַחוּט כְּמוֹ בַּחֲתִיכָתוֹ.

ט מֻתָּר לַחְתּוֹךְ אוֹ לִשְׂרוֹף בְּיוֹם טוֹב אֶגֶד גְּדִיִּים וְעוֹפוֹת הַקְּשׁוּרִים בְּשַׁפּוּד שֶׁנִּצְלוּ בּוֹ, וְכֵן מֻתָּר לַחְתּוֹךְ חוּטֵי תְּפִירָתָם, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם קוֹרֵעַ, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת מֻתָּר לְחַתְּכָם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ד, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם.

י כְּלִי הַצָּרִיךְ הַגְעָלָה אוֹ לִבּוּן — אָסוּר לְהַגְעִילוֹ אוֹ לְלַבְּנוֹ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב, וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ", מִכָּל מָקוֹם, אִם הָיָה אֶפְשָׁר לְהַכְשִׁירוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב אֶלָּא שֶׁשָּׁכַח — אָסוּר לְהַכְשִׁירוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּדִין מַכְשִׁירִין שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְאִם לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהַכְשִׁירוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְהַכְשִׁירוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא שֶׁאֵין מוֹרִין כֵּן, כְּדִין מַכְשִׁירִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

יא מֻתָּר לְלַבֵּן בְּיוֹם טוֹב כְּלִי בַרְזֶל שֶׁאָפוּ בּוֹ מַאֲכָל שֶׁל גְּבִינָה כְּדֵי לֶאֱפוֹת בּוֹ בַּיּוֹם מַאֲכָל שֶׁל בָּשָׂר אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְלַבְּנוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִכָּר שֶׁמִּתְקֵן כְּלִי אֶלָּא הוּא מְחַמְּמוֹ כְּדֵי לֶאֱפוֹת בּוֹ. וּבִלְבָד שֶׁמְּיַד שֶׁיַּעֲבִירֶנּוּ מִן הָאֵשׁ יִתֵּן בּוֹ הַמַּאֲכָל שֶׁל בָּשָׂר, אֲבָל אִם יְצַטְּנֵן הַכְּלִי וְאַחַר כָּךְ יְלַבְּנוֹ שִׁנִּית כְּדֵי לֶאֱפוֹת בּוֹ, אִם כֵּן הֲרֵי לִבּוּן הָרִאשׁוֹן לֹא הָיָה רַק לְהַכְשִׁירוֹ, וְנִמְצָא עָשָׂה הַבְעָרָה כְּדֵי לְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב.

יב וְכָל זֶה כְּשֶׁמְּלַבֵּן מֵחָלָב לְבָשָׂר אוֹ מִבָּשָׂר לְחָלָב, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְלַבְּנוֹ הֵיטֵב עַד שֶׁיִּהֶא נִיצוֹצוֹת נִתָּזִים מִמֶּנּוּ אֶלָּא דַּי לוֹ בְּלִבּוּן קַל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תנ"א וּבְיוֹרֶה דֵּעָה בְּסִמָּן קכ"א — אֵינוֹ נִכָּר שֶׁמְּתַקֵּן כְּלִי, אֶלָּא הוּא מְחַמְּמוֹ כְּדֵי לֶאֱפוֹת בּוֹ.

אֲבָל אָסוּר לְלַבֵּן בְּיוֹם טוֹב כְּלִי בַרְזֶל הַבָּלוּעַ מֵאִסּוּר אִם הָיָה אֶפְשָׁר לְלַבְּנוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ רוֹצֶה לֶאֱפוֹת מַאֲכָל שֶׁל הֶתֵּר מִיָּד שֶׁיְּעַבְּירֶנּוּ מִן הָאֵשׁ, דְּכֵיוָן שֶׁצָּרִיךְ לְלַבְּנוֹ עַד שֶׁיִּהְיוּ נִיצוֹצוֹת נִתָּזִים הֵימֶנּוּ — הֲרֵי נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַכְשִׁירוֹ וּלְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב.

יג וְכָל זֶה בִּכְלֵי שֶׁמִּן הַדִּין צָרִיךְ הַגְעָלָה אוֹ לִבּוּן, אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא מֵחֲמַת חֲמְרָא בְּעָלְמָא, כְּגוֹן שֶׁפּוּד שֶׁצָּלוּ בּוֹ בָּשָׂר שֶׁאֵינוֹ מָלוּחַ וְרוֹצֶה לַחֲזוֹר וְלִצְלוֹת בּוֹ בְּיוֹם טוֹב — מֻתָּר לְלַבְּנוֹ תְּחִלָּה אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְלַבְּנוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, דְּכֵיוָן שֶׁמִּן הַדִּין אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לִבּוּן וְלֹא הַגְעָלָה — הֲרֵי אֵינוֹ מְתַקֵּן כְּלוּם.

יד כְּשֵׁם שֶׁאֵין נוֹקְבִין נֶקֶב חָדָשׁ בְּחָבִית בְּשַׁבָּת מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ד — כָּךְ אֵין נוֹקְבִין בְּיוֹם טוֹב אֶפְלּוּ לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְנָקְבָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְאִם

לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְנַקְבָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְנַקְבָהּ בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין מוֹרִין כֵּן, כְּדִין מַכְשִׁירִין שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

טו לְהָדִיחַ כְּלֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיָה וּלְשַׁפְשְׁפָן בְּיוֹם טוֹב וְכֵן לְהַטְבִּיל כְּלֵי חָדָשׁ בְּיוֹם טוֹב — דִינָן כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, וּכְמוֹ שֶׁנִתְבָּאֵר בְּסִמָן שכ"ג. וְאִם לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהַטְבִּילוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְהַטְבִּילוֹ בְּיוֹם טוֹב לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲבָל אֵין מוֹרִין כֵּן, כְּדִין מַכְשִׁירִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

טז מֻתָּר לְטַלְטֵל מָקְצָה לְצָרֵךְ אֲכִילָה, כְּגוֹן אֲבָנִים הַמֻּנָּחִים עַל גַּבֵּי פֵּרוֹת — מֻתָּר לְטַלְטֵל הָאֲבָנִים כְּדֵי לֶאֱכוֹל הַפֵּרוֹת בְּיוֹם טוֹב, לֹא יְהֵא טִלְטוּל הַמָּקְצָה חָמוּר מֵעֲשִׂיַת מְלָאכָה גְמוּרָה שֶׁהֻתְּרָה לְצָרֵךְ אֲכִילָה.

אֲבָל אֹכְלִין הַמָּקְצִין אָסוּר לְאָכְלָם בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁאֲכִילַת יוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִצְוָה, אֵינָהּ דּוֹחָה אֲפִלּוּ אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵיהֶם. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל מְלָאכוֹת הֻתְּרוּ לְצָרֵךְ אֲכִילַת יוֹם טוֹב, אֲבָל מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת לֹא הֻתְּרוּ.

וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לֶאֱכוֹל אֶת הַמָּקְצָה — כָּךְ אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֲפִלּוּ לְצָרֵךְ אֲכִילָה, כְּגוֹן לִסְמוֹךְ אֶת הַקְּדֵרָה בָּאֲבָנִים אוֹ בָּעֵצִים הַמָּקְצִים, שֶׁהַהֲנָאָה שֶׁהוּא נֶהֱנֶה בְּמַה שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּקְצָה הִיא אֲסוּרָה כַּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁתַּשְׁמִישָׁן שֶׁל עֵצִים וַאֲבָנִים זוֹ הִיא אֲכִילָתָם, וְלֹא חִלְקוּ חֲכָמִים בֵּין עֵצִים וַאֲבָנִים לָאֹכְלִין וּמַשְׁקִין הַמָּקְצִים, וְאָסְרוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא מָקְצָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בִּגוּף הַמָּקְצָה, כְּגוֹן שֶׁמְּטַלְטֵל אֶת הָאֶבֶן לִסְמוֹךְ בָּהּ הַקְּדֵרָה, אוֹ שֶׁמַּסִּיק בָּעֵצִים הַמָּקְצִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִזִּיזָם מִמְּקוֹמָם, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁנּוֹתֵן תַּחְתֵּיהֶם אֵשׁ וּמַבְעִיר אוֹתָם — הֲרֵי עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בִּגוּף הַמָּקְצָה.

אֲבָל מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּקְצָה כְּשֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה בִּגוּף הַמָּקְצָה, כְּגוֹן לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה הַנַּעֲשֵׂית מֵעֲצֵי מָקְצָה אוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא נֶהֱנֶה מֵהַמָּקְצָה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהַהֲנָאָה בָּא לוֹ מֵאֵלֶיהָ, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה בִּגוּף הַמָּקְצָה בַּהֲנָאָתוֹ מִמֶּנָּה — לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים עַל כָּךְ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִתְבָּאֵר בְּסִמָן ש"ח.

סימן תקי

א כַּמָּה דְּבָרִים הָאֲסוּרִים לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם טוֹב וְאֵיזוֹ מֵהֶם מֻתָּרִים עַל יְדֵי שִׁנּוּי וּבוֹ כ"א סְעִיפִים:

מֻתָּר לְמָלוֹל שִׁבֳּלִים שֶׁל תְּבוּאָה בְּיָדָיו כְּדֵי שֶׁיִּפּוֹל הַזֶּרַע מִן הַשִּׁבֹּלֶת, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְמָלוֹל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְכֵן מֻתָּר לְפָרֵךְ הַשַּׁרְבִיטִים שֶׁל קִטְנִיּוֹת בְּיָדָיו כְּדֵי שֶׁיִּתָּלְשׁוּ הַזֶּרָעוֹנִים מִמְּקוֹם חִבּוּרָם בַּשַּׁרְבִיט וְיוֹצִיאֵם מִתּוֹכָם בְּיָדָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְפָרֵק דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ, וְאִלּוּ הָיָה עוֹשֶׂה כֵּן בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי כְּלִי הַמְיֻחָד לְכָךְ, אוֹ שֶׁהָיָה מְפָרֵק הַזֶּרָעוֹנִים בְּיָדָיו מִמְּקוֹם חִבּוּרָם הָיָה חַיָּב מִשּׁוּם דָּשׁ, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר הַדִּישָׁה לְצָרְכָּהּ אֲכִילָה אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא גָּזְרוּ אֶלָּא עַל דִּישָׁה גְּמוּרָה שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּהּ בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים, דְּאַף בְּיוֹם טוֹב לֹא הִתִּירוּ לִמְלוֹל וּלְפָרֵךְ אֶלָּא עַל יְדֵי שִׁנּוּי, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּמְלוֹל וִיפָרֵךְ בְּרַאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו שֶׁל יָדוֹ אַחַת בִּלְבָד.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם אִם אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן עַל יְדֵי שִׁנּוּי — טוֹב לְהַחֲמִיר וְלָחוּשׁ לִסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

ב הַזֶּרָעוֹנִים אַחַר שֶׁנִּתְפָּרְכוּ מֵהַשִּׁבֳּלִים וַעֲדַיִן הֵם מְעֹרָבִים עִם הַמֹּץ — מֻתָּר לְנַעֲרָן מִיָּדוֹ הָאַחַת לְיָדוֹ הַשֵּׁנִית וּלְנַפֵּחַ מֵהֶן הַמֹּץ. וְלֹא יְנַפֵּחַ הָרְבֵּה בְּיַחַד, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְנַפֵּחַ לְצָרְכּוֹ הַחֹל, אֶלָּא מְנַפֵּחַ מְעַט מְעַט וְאוֹכֵל מִיָּד. וַאֲפִלּוּ בְּקִנּוֹן, שֶׁהוּא כְּלִי שֶׁרֹאשׁוֹ אֶחָד רָחָב וְרֹאשׁוֹ הַשֵּׁנִי עָשׂוּי כְּמִין מַרְזֵב קָצָר — מֻתָּר לִתֵּן הַזֶּרָעוֹנִים בְּתוֹךְ הָרָחָב וּלְנַעֲנֵעַ, וְהָאֹכֶל מִתְגַּלְגֵּל דֶּרֶךְ הַמַּרְזֵב וְהַפְּסֹלֶת נִשְׁאָר בַּכְּלִי.

אֲבָל לֹא יְנַפֶּה אוֹתָם בְּנָפָה וּכְבָרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְנַפּוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְנַפֶּה אֶלָּא מְעַט מְעַט וְאוֹכֵל מִיָּד, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁמַּכְלִים הַלָּלוּ אֵין דֶּרֶךְ לְנַפּוֹת מְעַט אֶלָּא הַרְבֵּה בְּיַחַד, לְפִיכָךְ הַמְנַפֶּה בָּהֶם נִרְאֶה כִּמְנַפֶּה לְיָמִים רַבִּים.

ג הַבּוֹרֵר קִטְנִיּוֹת הַמְעֹרָבִים עִם עַפְרוּרִית אוֹ עִם מֹץ שֶׁלָּהֶם — בּוֹרֵר כְּדַרְכּוֹ אֲפִלּוּ פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל, וַאֲפִלּוּ בְּקִנּוֹן, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ אוֹכֵל מֵהֶם לְאַלְתַּר אֶלָּא בּוֹרֵר בְּשַׁחֲרִית לָאֲכוֹל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְאַף עַל פִּי שֶׁכַּיּוֹצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת אֲפִלּוּ בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב לְצָרְכָּהּ אֲכִילָה הִתִּירוּ לְבָרוֹר כְּדַרְכּוֹ אֲפִלּוּ פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל.

וְלֹא אָמְרוּ דְּהַבְּרִירָה הִיא מִמְּלָאכוֹת הָאֲסוּרוֹת בְּיוֹם טוֹב אַף לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, אֶלָּא בְּבְרִירַת תְּבוּאָה, שֶׁדֶּרֶךְ לָבֹר אוֹתָהּ הַרְבֵּה בְּיַחַד, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם, אֲבָל מִינֵי קִטְנִיּוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לָבֹר אוֹתָן אֶלָּא מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ מֵהֶם בּוֹ בַּיּוֹם — מֻתָּר לְבָרוֹר כְּדַרְכּוֹ.

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָאֹכֶל מְרֻבֶּה עַל הַפְּסֹלֶת, שֶׁיֵּשׁ יוֹתֵר טֹרַח בִּבְרִירַת הָאֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת מִבִּבְרִירַת הַפְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל, לְפִיכָךְ הִצְרִיכוּ אוֹתוֹ לְבָרוֹר הַפְּסֹלֶת כְּדֵי לְמַעֵט בְּטֹרַח בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל אִם הַפְּסֹלֶת מְרֻבָּה עַל הָאֹכֶל — צָרִיךְ לְבָרוֹר אֶת הָאֹכֶל וּלְהַנִּיחַ אֶת הַפְּסֹלֶת, כְּדֵי לְמַעֵט בְּטֹרַח.

וְכֵן אֲפִלּוּ אִם הָאֹכֶל מְרֻבֶּה עַל הַפְּסֹלֶת, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ יוֹתֵר טֹרַח בִּבְרִירַת הַפְּסֹלֶת מִבִּבְרִירַת הָאֹכֶל, כְּגוֹן שֶׁהַפְּסֹלֶת הוּא דַּק מְאֹד וְיֵשׁ טֹרַח לְקַח אוֹתוֹ בְּיָדוֹ — צָרִיךְ לְבָרוֹר הָאֹכֶל וּלְהַנִּיחַ הַפְּסֹלֶת, כְּדֵי לְמַעֵט בְּטֹרַח.

וְכֵן אִם הַפְּסֹלֶת מְרֻבֶּה עַל הָאֹכֶל, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ יוֹתֵר טֹרַח בִּבְרִירַת הָאֹכֶל מִבִּבְרִירַת הַפְּסֹלֶת, כְּגוֹן שֶׁהָאֹכֶל הוּא דַּק מְאֹד — צָרִיךְ לְבָרוֹר אֶת הָאֹכֶל וּלְהַנִּיחַ אֶת הַפְּסֹלֶת, כֵּיוָן שֶׁכַּמּוּת הַפְּסֹלֶת מְרֻבָּה עַל כַּמּוּת הָאֹכֶל.

אֲבָל אִם כַּמּוּת הָאֹכֶל הוּא שָׁוֶה לְכַמּוּת הַפְּסֹלֶת וְיֵשׁ יוֹתֵר טֹרַח בִּבְרִירַת הָאֹכֶל מִבִּבְרִירַת הַפְּסֹלֶת — צָרִיךְ לְבָרוֹר אֶת הַפְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל, כְּדֵי לְמַעֵט בְּטֹרַח.

וְאִם הָאֹכֶל וְהַפְּסֹלֶת שְׁנֵיהֶם שָׁוִין בְּכַמּוּתָן וּבְטִרְחָתָן — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ לְבָרוֹר אֵיזוֹ שֶׁיִּרְצֶה.

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְבָרוֹר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֲבָל אִם הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְבָרוֹר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אָסוּר לְבָרוֹר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל אֲפִלּוּ בְּיָדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהָאֹכֶל מְרֻבֶּה עַל הַפְּסֹלֶת וְיֵשׁ יוֹתֵר טֹרַח בִּבְרִירַת הָאֹכֶל מִבִּבְרִירַת הַפְּסֹלֶת.

וַאֲפִלּוּ אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת אֵין לוֹ לְבָרוֹר אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכוֹל לְאַלְתַּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ט לְעִנְיַן שַׁבָּת, לְפִי שֶׁכָּל "מְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ" שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְלֹא יִהְיֶה בְּכָךְ הֶפְסֵד וְלֹא חֶסְרוֹן טַעַם — אָסוּר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה.

ו וְאֶפִלּוּ אִם לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לִבְרוֹר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אָסוּר לְהַנִּיחַ הַקִּטְנִיּוֹת בְּמַיִם כְּדֵי שֶׁיְּצוּף הַפְּסֹלֶת לְמַעְלָה, אוֹ כְּדֵי שֶׁיֵּרֵד הָעַפְרוּרִית לְמַטָּה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְנַפּוֹתָן בְּנָפָה וּכְבָרָה, מִטַּעַם שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה.

ז אֵין מְסַנְּנִין אֶת הַחַרְדָּל בִּמְסַנֶּנֶת שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹרֵר, שֶׁמַּשְׁלִיךְ הַסֹּבִין שֶׁלּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין זֶה בּוֹרֵר מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי גַּם הַסֹּבִין רְאוּיִים לַאֲכִילָה וְאֵינָן נִקְרָאִים פְּסֹלֶת, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹרֵר — אֲסָרוּהוּ חֲכָמִים, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְסַנְּנוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

אֲבָל אִם לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְסַנְּנוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְסַנְּנוֹ בְּיוֹם טוֹב.

ח הַחַרְדָּל הוּא מַר וּרְגִילִין לְמַתְּקוֹ עַל יְדֵי שֶׁמְּכַבְּשִׁין בְּתוֹכוֹ גַּחֶלֶת אוֹ אֶבֶן נִסּוֹקֶת, וּבְיוֹם טוֹב אָסוּר לְכַבּוֹת בְּתוֹכוֹ גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ, לְפִי שֶׁאֵין כִּבּוּי זֶה צָרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" מַמָּשׁ, שֶׁאֶפְשָׁר לֶאֱכוֹל בָּשָׂר בְּלֹא חַרְדָּל, וְאֵין צָרִיךְ אֶלָּא לִמְעָנְגִים, וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ — אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"א עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל מֻתָּר לְכַבּוֹת בְּתוֹכוֹ גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת אוֹ אֶבֶן נִסּוֹקֶת, לְפִי שֶׁאֵין שַׂיָּךְ כִּבּוּי בְּמַתֶּכֶת, שֶׁאַף אִם לֹא יְכַבֶּנּוּ לֹא יִשָּׁרֵף, וְלֹא יֵעָשֶׂה פֶּחָם. וְאַף בְּשַׁבָּת אֵין אִסּוּר לְכַבּוֹתוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּבְיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ אֲכִילָה לֹא גָּזְרוּ. וּמִטַּעַם זֶה מֻתָּר לִתֵּן שַׁפּוּד שֶׁל מַתֶּכֶת מְלֻבָּן לְתוֹךְ הַמַּשְׁקֶה כְּדֵי שֶׁיִּתְחַמֵּץ, אִם הוּא רָאוּי לִשְׁתּוֹתוֹ בּוֹ בַּיּוֹם.

ט מְשַׁמֶּרֶת שֶׁהָיְתָה תְּלוּיָה וְעוֹמֶדֶת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לִתֵּן בָּהּ שְׁמָרִים שֶׁל יַיִן לְסַנְּנָן, וְכֵן שְׁמָרִים שֶׁל שְׁאָר מַשְׁקִים טוֹבִים וַחֲזָקִים, בְּעִנְיָן שֶׁאִם הָיָה מְסַנְּנָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לֹא הָיָה הַמַּשְׁקֶה הַיּוֹצֵא מִן הַשְּׁמָרִים כָּל כָּךְ טוֹב וְחָזָק כְּמוֹ שֶׁהוּא עַכְשָׁו שֶׁמְּסַנֵּן בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁשּׁוֹתֶה אוֹתוֹ.

אֲבָל אָסוּר לִתְלוֹת אֶת הַמְּשַׁמֶּרֶת לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לְסַנֵּן בָּהּ, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, מִשּׁוּם זִלְזוּל יוֹם טוֹב, שֶׁנִּרְאֶה כְּמְתַקֵּן וְקוֹבֵעַ הַמְּשַׁמֶּרֶת לְסַנֵּן בָּהּ יַיִן הַרְבֵּה בְּקֶבַע.

י וּמֻתָּר לְהַעֲרִים לִתְלוֹת הַמְּשַׁמֶּרֶת כְּדֵי לְהַנִּיחַ בְּתוֹכָהּ פֵּרוֹת וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן בָּהּ שְׁמָרִים לְסַנְּנָן לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב, וְהוּא שֶׁנָּתַן בָּהּ פֵּרוֹת קֹדֶם שֶׁנָּתַן בָּהּ שְׁמָרִים, אֲבָל אִם נוֹתֵן בָּהּ שְׁמָרִים קֹדֶם שֶׁנָּתַן בָּהּ פֵּרוֹת — נִכָּר הַדָּבָר שֶׁתּוֹלֶה אוֹתָהּ בִּשְׁבִיל הַשְּׁמָרִים וְאָסוּר.

יא אֵין עוֹשִׂין גְּבִינָה בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁהַגְּבִינָה יְשָׁנָה טוֹבָה מֵהַחֲדָשָׁה.

יב אֵין מַעֲמִידִין חָלָב בְּיוֹם טוֹב, דְּהַיְינוּ שֶׁנּוֹתְנִין לְתוֹכָהּ קִבָּה לְהַעֲמִידוֹ, וְאָסוּר מִשּׁוּם בּוֹרֵר, שֶׁמַּפְרִיד הַקּוֹם מִן הֶחָלָב. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא "מְלֶאכֶת אוֹכֶל נֶפֶשׁ", מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַעֲמִיד הַרְבֵּה חָלָב בְּבַת אַחַת, חָשְׁשׁוּ חֲכָמִים אִם נַתִּיר לוֹ לְהַעֲמִיד בְּיוֹם טוֹב — שֶׁמָּא יַעֲמִיד הַרְבֵּה לְצֹרֶךְ הַחֹל.

וּמִטַּעַם זֶה אָסוּר לַעֲשׂוֹת חֶמְאָה מִן שׁוּמָן שֶׁצָּף עַל פְּנֵי הֶחָלָב, שֶׁהֲרֵי הוּא בּוֹרֵר, שֶׁמַּפְרִיד הֶחָלָב מִן הַחֶמְאָה שֶׁבּוֹ. וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי אָסוּר לַעֲשׂוֹת, כְּדִין שְׁאָר אִסּוּרֵי יוֹם טוֹב שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי.

יג יָרָק תָּלוּשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רָאשֵׁי עָלִין נִרְקָבִין — אֵין גּוֹזְזִים אוֹתָם בְּמִסְפָּרַיִם שֶׁדַּרְכּוֹ לְחַתְּכָם בָּהֶם מֵהַמְחֻבָּר, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁהָרוֹאֶה (אֶת הַמִּסְפָּרַיִם אֵצֶל הַיָּרָק) יֹאמַר שֶׁהַיּוֹם נִגְזְזוּ מֵהַמְחֻבָּר.

יד מֻתָּר לְתַקֵּן אֶת הַקַּנְדִּס וְאֶת הָעַכָּבִיּוֹת, וְהֵן מִינֵי יְרָקוֹת שֶׁיֵּשׁ טוֹרַח הַרְבֵּה בְּתִקּוּנָן.

טו מֻתָּר לְמָלוֹחַ הַרְבֵּה חֲתִיכוֹת צְנוֹן בְּיַחַד אִם רוֹצֶה לְאָכְלָם אַחַר כָּךְ בּוֹ בַּיּוֹם אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אִם הָיָה עוֹשֶׂה כֵּן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב הָיָה מֵפִיג טַעַם הַצְּנוֹן.

וְיֵשׁ מַחְמִירִין שֶׁלֹּא לְמָלוֹחַ הַרְבֵּה חֲתִיכוֹת בְּיַחַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"[א] לְעִנְיַן שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְמָלוֹחַ כָּל חֲתִיכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁאֵין הָאַחַת מַשְׁבַּחַת בְּמְלִיחַת חֲבֶרְתָּהּ. וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ הֶפְסֵד כְּלָל.

טז אַף עַל פִּי שֶׁהֻתָּרָה הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, מִכָּל מָקוֹם לֹא יִשָּׂא מַשָּׂאוֹת גְּדוֹלוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא בְּחֹל, אֶלָּא צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת. כֵּיצַד? הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם — לֹא יוֹלִיכֵם בְּסַל אוֹ בְּקֻפָּה, דְּהַיְינוּ שֶׁלֹּא יִתֵּן אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה כַּדִּים בְּסַל אוֹ בְּקֻפָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, אֶלָּא יוֹלִיכֵם עַל כְּתֵפוֹ אוֹ לְפָנָיו אֶחָד אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם שְׁנַיִם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר שֶׁלְּצֹרֶךְ יוֹם טוֹב הוּא מוֹלִיכָם.

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמּוֹלִיכֵם בְּמָקוֹם שֶׁמְּצוּיִים בּוֹ רַבִּים, כְּגוֹן בָּרְחוֹבוֹת אוֹ בְּמָבוֹאוֹת, אֲבָל אִם מוֹלִיכֵם מִבַּיִת לְבַיִת בְּחָצֵר אַחַת — אֵין צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת כְּלָל.

וּמֻתָּר לְהוֹלִיךְ הַרְבֵּה כַּדִּים בְּקֻפָּה אַחַת, וְאַדְרַבָּה יוֹתֵר טוֹב הוּא לְהוֹלִיךְ הַרְבֵּה בְּיַחַד מִשֶּׁיּוֹלִיךְ מְעַט מְעַט וְיִצְטָרֵךְ לְהַרְבּוֹת בְּהִלּוּךְ, וְאָסוּר לִטְרוֹחַ בְּיוֹם טוֹב טִרְחָא שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה.

יח הַמּוֹלִיךְ תֵּבָן בְּקֻפָּה לְהֶסֵּק אוֹ לִבְהֵמָה — לֹא יַפְשִׁיל אֶת הַקֻּפָּה לַאֲחוֹרָיו, לְפִי שֶׁהוּא גְּנַאי יוֹם טוֹב, שֶׁנִּרְאֶה כְּמִי שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְמָלְאכָה רַבָּה אוֹ לְהוֹלִיךְ לְמָקוֹם רָחוֹק כְּדֶרֶךְ חֹל.

יט הַנּוֹשֵׂא מַשָּׂאוֹת שְׁדֵרְכָּן לִשָּׂא אוֹתָן בְּמוֹט — יִשָּׂא אוֹתָן עַל גַּבּוֹ מֵאֲחוֹרָיו, וְשֶׁדַּרְכָּן לִשָּׂא אוֹתָן עַל גַּבּוֹ מֵאֲחוֹרָיו — יִשָּׂא אוֹתָן עַל כְּתֵפוֹ, וְשֶׁדַּרְכָּן לְהִנָּשֵׂא עַל הַכָּתֵף — יִשָּׂא אוֹתָן בְּיָדוֹ לְפָנָיו, אוֹ יִפְרוֹשׂ עֲלֵיהֶן בֶּגֶד אִם הֵן מַשְׁקִין שֶׁאֵין לָחוּשׁ בָּהֶן שֶׁמָּא יָבֹאוּ לִידֵי סְחִיטָה, כְּגוֹן בְּיֵינוֹ אָדֹם אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁאֵין מְלַבְּנִים, וְאַף אִם יִסְחוֹט — אֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם מְלַבֵּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ט עַיֵּן שָׁם.

כ וְכָל זֶה כְּשֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְשַׁנּוֹת, אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשַׁנּוֹת, כְּגוֹן שֶׁזִּמֵּן אוֹרְחִים וְצָרִיךְ לְמַהֵר וּלְהָבִיא לִפְנֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁהָאוֹרְחִים הֵן מֵאוֹתָהּ הָעִיר שֶׁאֵין כַּאן מִצְוַת הַכְנָסַת אוֹרְחִים, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא נָחְפָּז וְצָרִיךְ לְמַהֵר — אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שׁוּם שִׁנּוּי מִדֶּרֶךְ הַחֹל, וּמֻתָּר לְהוֹלִיךְ הַרְבֵּה כַּדִּים בְּסַל וּבְקֻפָּה וּלְהַפְשִׁילָם לַאֲחוֹרָיו.

כא אֵין מְבִיאִין עֲצִים כְּרוּכִים בְּחֶבֶל וְלֹא בְּמַחֲצֶלֶת וְלֹא בְּקֻפָּה, אֲבָל מְבִיאִין כְּרוּכִים בְּמִטְפַּחַת אוֹ בְּחֵיקוֹ.

סימן תקיא

א **הַבְעָרָה וּלְהָחֵם מַיִם מֻתָּר בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ז' סְעִיפִים**:

כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה, דְּמִתּוֹךְ שֶׁהַת�ּוֹרָה הַבְעָרָה לְצֹרֶךְ אֲכִילָה — הֻתְּרָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, וּבִלְבָד שֶׁיְּהֵא בָּהּ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן מֻתָּר לְהָחֵם מְעַט מַיִם לְרַחוץ בָּהֶם פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל אָסוּר לְהָחֵם מַיִם רַבִּים כְּדֵי לְרַחוץ בָּהֶם כָּל גּוּפוֹ.

וְזֶה הָאִסּוּר יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם, לְפִי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה מִתּוֹךְ שֶׁהֻתְּרוּ הַבְעָרָה וּבִשּׁוּל לְצֹרֶךְ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה — הֻתְּרוּ לְצֹרֶךְ רְחִיצַת יוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ אַף מִדִּבְרֵיהֶם מֻתָּר לְרַחוץ כָּל גּוּפוֹ בְּמַיִם שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין אִם נַתִּיר לוֹ לְרַחוץ בְּחַמִּין בְּיוֹם טוֹב שֶׁמָּא יָחֵם מַיִם בְּיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁאֵין אִסּוּר לְהָחֵם מַיִם בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה לְגְזֵרָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁרוֹחֵץ חוּץ לַמֶּרְחָץ, אֲבָל בְּתוֹךְ הַמֶּרְחָץ אָסוּר לְרַחוץ בְּחַמִּין אֲפִלּוּ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בִּלְבָד, וכ"ז בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֲבָל כָּל גּוּפוֹ בְּבַת

אַחַת אָסוּר אֲפִלּוּ לְהִשְׁתַּטֵּחַ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

וְכֵן אָסוּר לִרְחוֹץ כָּל גּוּפּוֹ אֲפִלּוּ חוּץ לַמָּרְחָץ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ הוּחַמּוּ לְצֹרֶךְ שְׁתִיָּה, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ רוֹחֵץ כָּל גּוּפּוֹ בְּבַת אַחַת אֶלָּא רוֹחֲצוֹ אֵבֶר אֵבֶר אָסוּר.

אֲבָל תִּינוֹק שֶׁדָּרֶךְ לְרָחְצוֹ בְּכָל יוֹם — מֻתָּר לִרְחוֹץ כָּל גּוּפּוֹ בְּבַת אַחַת אֲפִלּוּ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ שְׁתִיָּה, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא צָרְכּוֹ שֶׁל תִּינוֹק — לֹא גָּזְרוּ עָלָיו.

אֲבָל אָסוּר לְהָחֵם בְּיוֹם טוֹב בִּשְׁבִיל רְחִיצָתוֹ בִּלְבַד כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְהָחֵם בִּשְׁבִיל רְחִיצַת כָּל גּוּפּוֹ שֶׁל הַגְּדוֹל, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מְחַמֵּם לְצֹרֶךְ שְׁתִיָּה אוֹ לְצֹרֶךְ הֲדַחַת כְּלֵי "אֹכֶל נֶפֶשׁ", דְּאָז מֻתָּר לוֹ לְהוֹסִיף מַיִם בַּקְּדֵרָה בִּשְׁבִיל רְחִיצַת הַקָּטָן. וְהוּא שֶׁיּוֹסִיף קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן הַקְּדֵרָה אֵצֶל הָאֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה.

וְעַכְשָׁו בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאַף בְּחֹל פְּעָמִים שֶׁאֵין רוֹחֲצִים אֶת הַתִּינוֹק שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים — אַף בְּיוֹם טוֹב אָסוּר לִרְחוֹץ כָּל גּוּפּוֹ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ רוֹחֲצוֹ אֵבֶר אֵבֶר.

אֲבָל יֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים דְּמִן הַתּוֹרָה אָסוּר לְהָחֵם מַיִם רַבִּים בִּשְׁבִיל רְחִיצַת כָּל הַגּוּף (אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מְחַמֵּם כָּל הַמַּיִם בְּיַחַד בִּכְלִי אֶחָד עִם הַמַּיִם שֶׁרוֹחֵץ בָּהֶם פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג), לְפִי שֶׁרְחִיצַת כָּל הַגּוּף אֵינָהּ צֹרֶךְ כָּל נֶפֶשׁ אֶלָּא לִמְעַנְּגִים וּמְפַנְּקִים בִּלְבָד, וְלֹא הִתִּירָה הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ הַמְּלָאכָה שֶׁלְּצֹרֶךְ אֲכִילָה אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהּ צֹרֶךְ כָּל נֶפֶשׁ, אֲבָל אִם אֵין בָּהּ צֹרֶךְ אֶלָּא לְמַעְנְּגִים אָסוּר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה — יֵשׁ לֶאֱסוֹר לִרְחוֹץ כָּל גּוּפּוֹ בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ חוּץ לַמָּרְחָץ, וַאֲפִלּוּ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָחֵם מַיִם בְּיוֹם טוֹב בִּשְׁבִיל רְחִיצַת כָּל גּוּפּוֹ וְיַעֲשֶׂה אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה.

וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם אַף תִּינוֹק שֶׁדָּרֶךְ לְרָחְצוֹ בְּכָל יוֹם אָסוּר לְרָחֲצוֹ אֲפִלּוּ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"א, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָחֵם בְּיוֹם טוֹב בִּשְׁבִילוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לִרְחוֹץ כָּל גּוּפּוֹ בְּבַת אַחַת, אֲבָל לִרְחוֹץ כָּל גּוּפּוֹ אֵבֶר אֵבֶר בְּחַמִּים שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְגָדוֹל, שֶׁכָּל אֵבֶר וְאֵבֶר שֶׁהוּא רוֹחֵץ הוּא רוֹחֵץ בְּהֶתֵּר, דְּאֵין לְגָזוֹר שֶׁמָּא יָחֵם מַיִם בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לְהָחֵם מַיִם בְּיוֹם טוֹב בִּשְׁבִיל רְחִיצַת אֵבֶר אֶחָד, וְאֵין אִסּוּר אֶלָּא לְהָחֵם בִּשְׁבִיל רְחִיצַת כָּל הַגּוּף, שֶׁאֵין

צָרִיךְ אֶלָּא לְמְעֻנָּגִים.

(אֲבָל כָּל גּוּפוֹ בְּבַת אַחַת אָסוּר אֲפִלּוּ לְהִשְׁתַּטֵּחַ בְּחַמִּין, אֲפִלּוּ הוּחַמּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב).

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה בְּכָל זֶה, מִכָּל מָקוֹם כְּבָר נָהֲגוּ בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג.

ב יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין הֶתֵּר לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַקֹּר גָּדוֹל כָּל כָּךְ עַד שֶׁרֹב בְּנֵי אָדָם צְרִיכִים לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, אֲבָל אִם אֵין הַקֹּר גָּדוֹל כָּל כָּךְ בְּעִנְיָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לִמְדוּרָה רַק מִי שֶׁהוּא אִסְטְנִיס (פֵּרוּשׁ אִישׁ מְצֻנָּן) אוֹ מְעֻנָּג — אֵין לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה וְלֹא לְהָחֵם תַּנּוּרֵי בָּתֵּי הַחֹרֶף רַק עַל יְדֵי נָכְרִי, כֵּיוָן שֶׁמִּלְאכָה זוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה לְכָל נֶפֶשׁ. אֲבָל אֵין הַמִּנְהָג כִּדְבָרָיו.

וְאַף לִדְבָרָיו, אִם הַקֹּר גָּדוֹל כָּל כָּךְ עַד שֶׁהַמַּאֲכָלִים הַשְּׁמֵנִים שֶׁהוּא רוֹצֶה לֶאֱכוֹל יִהְיוּ נִקְרָשִׁים מֵחֲמַת הַקֹּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַקֹּר גָּדוֹל כָּל כָּךְ שֶׁיִּהְיוּ רֹב בְּנֵי אָדָם צְרִיכִים לְהִתְחַמֵּם — מֻתָּר לוֹ לְהָחֵם בֵּית הַחֹרֶף בִּשְׁבִיל הַמַּאֲכָלִים, שֶׁהֲרֵי הוּא צָרֵךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ".

ג מֻתָּר לְהַנִּיחַ בָּשָׂר עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים לִצְלוֹתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהַשַּׁמְנוּנִית הַנּוֹטֶפֶת מֵהַבָּשָׂר מְכַבֶּה אֶת הַגֶּחָלִים, וְכִבּוּי זֶה אֵין בּוֹ צֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לִצְלוֹתוֹ בְּשַׁפּוּד, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְצָת צֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ", שֶׁהֲרֵי הוּא חָפֵץ וּמִתְאַוֶּה לֶאֱכוֹל בְּעִנְיָן זֶה — הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּאן כִּבּוּי גָּמוּר, שֶׁהֲרֵי סוֹפוֹ מַבְעִיר.

ד וְכֵן מֻתָּר לְעַשֵּׁן פֵּרוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּפַזֵּר מִינֵי בְשָׂמִים עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים תַּחַת הַפֵּרוֹת כְּדֵי שֶׁיְּקַלְּטוּ טַעַם הַבֹּשֶׂם וְיִהְיוּ יוֹתֵר טוֹבִים לַאֲכִילָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַגֶּחָלִים נִכְבִּים קְצָת בְּתִחִלַּת הַנָּחַת הַבְּשָׂמִים עֲלֵיהֶם, וְכִבּוּי זֶה אֵין בּוֹ צֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי הַפֵּרוֹת רְאוּיִין לַאֲכִילָה בְּלֹא עִשּׁוּן, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא חָפֵץ לֶאֱכוֹל כָּךְ — הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּאן כִּבּוּי גָּמוּר, שֶׁהֲרֵי סוֹפוֹ מַבְעִיר.

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּפַזֵּר אֶת הַבְּשָׂמִים עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים שֶׁהֶבְעֲרוּ כְּבָר לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" אוֹ לְצֹרֶךְ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁמֻּתָּר לְהַבְעִיר בְּשַׁבִּילָם בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל אָסוּר לְהַבְעִיר עֵצִים כְּדֵי לְפַזֵּר מִינֵי בְשָׂמִים תַּחַת הַפֵּרוֹת עַל גַּבֵּי גַחֶלְתָּן, לְפִי שֶׁהֲנָאָה זוֹ שֶׁל טַעַם הַבְּשָׂמִים אֵינָהּ צְרִיכָה לְכָל נֶפֶשׁ אֶלָּא לְהַמְעֻנָּגִים וּמְפֻנָּקִים בִּלְבָד, וְלֹא הִתִּירָה

הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה מִמְּלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" אֶלָּא לְדָבָר שֶׁהוּא צָרִיךְ לְכָל נֶפֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ וְגוֹ'".

ו וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים שֶׁהֻבְעֲרוּ כְּבָר אֵין לְפַזֵּר מִינֵי בְשָׂמִים כְּדֵי לְגַמֵּר אֶת הַבַּיִת אוֹ אֶת הַכֵּלִים, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין כַּאן צֹרֶךְ אֲכִילָה כְּלָל — לֹא הִתִּירוּ אֲפִלּוּ הַבְעָרָה מוּעֶטֶת, שֶׁהַבְּשָׂמִים מִתְבַּעֲרִים עַל הַגֶּחָלִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַהַבְעָרָה הֻתְּרָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, מִכָּל מָקוֹם לֹא הֻתְּרָה אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהּ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב וְצֹרֶךְ זֶה הוּא שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

ז וַאֲפִלּוּ לְעַשֵּׁן פֵּרוֹת אֵין הֶתֵּר אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן כְּדֵי שֶׁיִּקָּלְטוּ הַפֵּרוֹת טַעַם הַבֹּשֶׂם וְיִהְיוּ יוֹתֵר טוֹבִים לַאֲכִילָה, אֲבָל אָסוּר לְעַשֵּׁן פֵּרוֹת כְּדֵי שֶׁיִּקָּלְטוּ רֵיחַ הַבֹּשֶׂם וּבַאֲכִילָתוֹ אוֹתָם יֵהָנֶה מֵרֵיחָם הַטּוֹב, לְפִי שֶׁאָסוּר לְהוֹלִיד רֵיחַ בְּיוֹם טוֹב בְּדָבָר שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ רֵיחַ, שֶׁהַמּוֹלִיד דָּבָר חָדָשׁ קָרוֹב הוּא לְעוֹשֶׂה מְלָאכָה חֲדָשָׁה. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמְּלָאכוֹת הֻתְּרוּ לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, מִכָּל מָקוֹם הוֹלָדַת רֵיחַ זֶה אֵין בּוֹ צֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" כָּל כָּךְ וְאֵינוֹ שָׁוֶה לַכֹּל.

וְלֹא הִתִּירוּ לְעַשֵּׁן אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן שֶׁיִּקָּלְטוּ הַפֵּרוֹת רֵיחַ הַבֹּשֶׂם אֶלָּא טַעַם הַבֹּשֶׂם וְיִהְיוּ יוֹתֵר טוֹבִים לַאֲכִילָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּמֵּילָא נוֹלָד בָּהֶן רֵיחַ חָדָשׁ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן (שֶׁהָעִקָּר) שֶׁהוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהוֹלִיד — לֹא גָּזְרוּ עָלָיו. וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְהַנִּיחַ מִינֵי בְשָׂמִים עַל הַבֶּגֶד אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהוֹלִיד רֵיחַ בַּבֶּגֶד, אֲבָל אִם הוּא מִתְכַּוֵּן לְכָךְ אָסוּר. וְאִם כְּבָר הָיָה מָנֹחַ מִין בֹּשֶׂם זֶה עַל בֶּגֶד זֶה בְּעִנְיָן שֶׁכְּבָר נִכְנַס רֵיחַ הַבֹּשֶׂם בַּבֶּגֶד — מֻתָּר לְהַנִּיחַ עָלָיו בְּיוֹם טוֹב עוֹד מִמִּין בֹּשֶׂם זֶה כְּדֵי לְהוֹסִיף רֵיחַ בֹּשֶׂם זֶה בַּבֶּגֶד, אֲבָל אָסוּר לְהַנִּיחַ עָלָיו מִין בֹּשֶׂם אַחֵר, שֶׁהֲרֵי הוּא מוֹלִיד רֵיחַ חָדָשׁ בַּבֶּגֶד בְּיוֹם טוֹב.

וְשֶׁלֹּא כַּדִּין עוֹשִׂין בְּמִקְצָת מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹתְנִין שֶׁמֶן שֶׁמַּרְיחַ (שֶׁקּוֹרִין שְׁפִּיגְנַאר"ד) לְתוֹךְ הַמַּיִם שֶׁהַכֹּהֲנִים נוֹטְלִין מֵהֶם לַיָּדַיִם לַעֲלוֹת לַדּוּכָן, שֶׁהֲרֵי הֵם מִתְכַּוְּנִים לְהוֹלִיד רֵיחַ חָדָשׁ עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁשּׁוֹפְכִין הַשֶּׁמֶן לְתוֹךְ הַמַּיִם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב כְּשֶׁהַכֹּהֲנִים נוֹטְלִין יְדֵיהֶן הֵן מוֹלִידִין רֵיחַ חָדָשׁ בִּידֵיהֶם, וְהֵן נֶהֱנִים מֵרֵיחַ זֶה, וְהוּא נוֹחַ לָהֶם וּמִתְכַּוְּנִים לְכָךְ, עַל כֵּן יֵשׁ לִמְנוֹעַ מִלַּעֲשׂוֹת כֵּן.

סימן תקיב

א **שֶׁלֹּא לְבַשֵּׁל לְצֹרֶךְ נָכְרִי בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ז' סְעִיפִים.**

כָּל מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" לֹא הֻתְּרוּ אֶלָּא לְצֹרֶךְ אֲכִילַת יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא לְצֹרֶךְ אֲכִילַת נָכְרִי וְלֹא לְצֹרֶךְ אֲכִילַת בְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר "הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם" —"לָכֶם" וְלֹא לְנָכְרִים, "לָכֶם" וְלֹא לִבְהֵמָה.

לְפִיכָךְ אָסוּר לְזַמֵּן נָכְרִי שֶׁיָּבֹא אֶצְלוֹ לֶאֱכוֹל בְּבֵיתוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְבֶּה לְבַשֵּׁל עוֹד קְדֵרָה אַחֶרֶת בִּשְׁבִיל הַנָּכְרִי. אֲבָל מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ לוֹ מַאֲכָל לְבֵיתוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ מַזְמִינוֹ לְבֵיתוֹ — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ.

רַק שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא יִשְׁלַח לוֹ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים אֲפִלּוּ שׁוֹלֵחַ לוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי, דְּאָסוּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת בִּשְׁבִיל נָכְרִי, וְכֹל שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ — אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ.

אֲבָל מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ לוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל שְׁבוּת דִּשְׁבוּת שֶׁל אִסּוּר הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אִם יֵשׁ בָּהּ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב קְצָת — מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל.

ב וְכֵן נָכְרִי שֶׁבָּא מֵאֵלָיו לְבֵית הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִזְמִינוֹ כְּלָל, וְכֵן שֶׁלִּיחַ שֶׁנִּשְׁתַּלַּח אֵלָיו — מֻתָּר לְהַאֲכִילוֹ עִמּוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ אֶלָּא כְּשֶׁמַּזְמִינוֹ לְבֵיתוֹ, שֶׁהוּא רוֹצֶה לְכַבְּדוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַיִּשְׂרָאֵל נוֹתֵן לוֹ לֶאֱכוֹל בְּלִי שׁוּם הַזְמָנָה וְהַפְצָרָה, אֲבָל אָסוּר לְהַפְצִיר בּוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, אֲפִלּוּ כְּבָר בִּשֵּׁל וְתִקֵּן כָּל צָרְכֵי סְעֻדָּתוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא מַפְצִיר בּוֹ וְרוֹצֶה לְכַבְּדוֹ — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְבַשֵּׁל עוֹד קְדֵרָה אַחֶרֶת בִּשְׁבִילוֹ.

ג אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהוֹסִיף בָּשָׂר בִּקְדֵרָה לְצֹרֶךְ הַחֹל וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג, מִכָּל מָקוֹם לְצֹרֶךְ הַנָּכְרִי אָסוּר לְהוֹסִיף כְּלוּם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַזְמִינוֹ שֶׁמֻּתָּר לְהַאֲכִילוֹ עִמּוֹ וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא רוֹצֶה לְכַבְּדוֹ וּמוֹסִיף בָּשָׂר בִּשְׁבִילוֹ — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְבַשֵּׁל בִּשְׁבִילוֹ עוֹד קְדֵרָה אַחֶרֶת, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב בִּשְׁבִיל הַנָּכְרִי בִּלְבָד.

אֲבָל מֻתָּר לְהוֹסִיף בָּשָׂר בִּשְׁבִיל עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ אוֹ בִּשְׁבִיל כַּלְבּוֹ בִּקְדֵרָה שֶׁמְּבַשֵּׁל בָּהּ לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם לֶאֱכוֹל בִּשְׁבִיל כְּבוֹדָם אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁמְּזוֹנוֹתָם

עָלָיו — אֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְבַשֵּׁל עוֹד קְדֵרָה אַחֶרֶת בִּשְׁבִילָם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִתֵּן לָהֶם בָּשָׂר יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁמּוֹסִיף בִּשְׁבִילָם.

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמּוֹסִיף בָּשָׂר בִּקְדֵרָה קֹדֶם שֶׁנִּתְּנָה אֵצֶל הָאֵשׁ, דְּנִמְצָא שֶׁכָּל מְלֵאכֶת הַבִּשּׁוּל, דְּהַיְנוּ נְתִינַת הַבָּשָׂר אֵצֶל הָאֵשׁ, נַעֲשָׂה בְּבַת אַחַת, וְאֵינוֹ מוֹסִיף שׁוּם מְלָאכָה בִּשְׁבִילָן, אֲבָל לְאַחַר שֶׁנָּתַן הַקְּדֵרָה אֵצֶל הָאֵשׁ — אָסוּר לְהוֹסִיף בָּהּ בָּשָׂר בִּשְׁבִיל עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ אוֹ בִּשְׁבִיל כַּלְבּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלְּצֹרֶךְ הַחֹל מֻתָּר לְהוֹסִיף בָּשָׂר בִּקְדֵרָה אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁנִּתְּנָה אֵצֶל הָאֵשׁ (וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג), לְפִי שֶׁהַתַּבְשִׁיל הוּא יוֹתֵר מִשְׁתַּבֵּחַ וּמִתְתַּקֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה בָּשָׂר בַּקְּדֵרָה, וְנִמְצָא שֶׁכָּל הַבָּשָׂר שֶׁבַּקְּדֵרָה הוּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם הֶתֵּר זֶה אֵינוֹ מוֹעִיל אֶלָּא אִם כֵּן יָכוֹל לֶאֱכוֹל כָּל הַבָּשָׂר בְּיוֹם טוֹב אִם יִרְצֶה, אֲבָל כַּאן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל כָּל הַבָּשָׂר בְּיוֹם טוֹב אִם יִרְצֶה, שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לִתֵּן מִקְצָתוֹ לְעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ וְכַלְבּוֹ שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו עָלָיו — אֵין הֶתֵּר זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ו.

לְפִיכָךְ אִם יֵשׁ לוֹ מַאֲכָלִים אֲחֵרִים שֶׁיּוּכַל לִתֵּן לְעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ אוֹ לְפָנֵי כַלְבּוֹ — מֻתָּר לְהוֹסִיף בִּשְׁבִילָם בָּשָׂר בַּקְּדֵרָה שֶׁמְּבַשֵּׁל לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב, וְכֵן מֻתָּר לֶאֱפוֹת בִּשְׁבִילָם פַּת בַּתַּנּוּר שֶׁאָפָה בּוֹ לְצָרְכּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה בִּשְׁבִילָם, שֶׁהֲרֵי כָּל פַּת וּפַת צָרִיךְ טִרְחָא בְּפָנֵי עַצְמוֹ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁכָּל הַפַּת רָאוּי לוֹ, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ מַאֲכָלִים אֲחֵרִים לִתֵּן לִפְנֵיהֶם, וְגַם הַפַּת שֶׁיֹּאכַל בְּיוֹם טוֹב הוּא מִשְׁתַּבֵּחַ וּמִתְתַּקֵּן עַל יְדֵי אֲפִיָּה זוֹ שֶׁאוֹפֶה בִּשְׁבִילָם, שֶׁהַפַּת נֶאֱפֶה יָפֶה בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה פַּת בַּתַּנּוּר — נִמְצָא שֶׁכָּל הָאֲפִיָּה הִיא צֹרֶךְ יוֹם טוֹב.

ה יִשְׂרָאֵל הָאוֹפֶה בְּתַנּוּרוֹ שֶׁל נָכְרִי וְצָרִיךְ לָתֵת לְהַנָּכְרִי בְּעַד שְׂכַר הַתַּנּוּר — לֹא יִיחֵד לוֹ פַּת אֶחָד קֹדֶם הָאֲפִיָּה, דְּאָז נִמְצָא שֶׁהוּא אוֹפֶה פַּת שֶׁל נָכְרִי, אֶלָּא יֹאפֶה כָּל הַפַּת בְּסָתָם, וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן לוֹ פַּת אֶחָד בִּשְׂכַר תַּנּוּרוֹ.

ו בְּנֵי הַחַיִל שֶׁנָּתְנוּ קֶמַח שֶׁלָּהֶם לְיִשְׂרָאֵל לֶאֱפוֹת לָהֶם פַּת, אִם אֵינָן מַקְפִּידִין כְּשֶׁהַיִּשְׂרָאֵל נוֹתֵן פַּת אֶחָד לַתִּינוֹק מֵהַפַּת שֶׁאָפָה לָהֶם — מֻתָּר לֶאֱפוֹת לָהֶם בְּיוֹם טוֹב עַל יְדֵי שֶׁיִּתֵּן פַּת אֶחָד מֵהֶם לַתִּינוֹק, שֶׁהֲרֵי אִם לֹא יֹאפֶה לָהֶם כָּל הַפַּת לֹא יַנִּיחוּ לִתֵּן לַתִּינוֹק, כֵּיוָן שֶׁכָּל הַקֶּמַח הוּא שֶׁלָּהֶם — נִמְצָא שֶׁכָּל הָאֲפִיָּה הִיא לְצֹרֶךְ אֲכִילַת הַתִּינוֹק.

וְכֵן אִם אָפִלּוּ הַיִּשְׂרְאֵל נוֹתֵן לָהֶם הַקֶּמַח מֵחֹק הַמַּלְכוּת, אֶלָּא שֶׁאֵין הַיִּשְׂרְאֵל רַשַּׁאי לֶאֱפוֹת מִקֶּמַח פַּת אֶחָד לַתִּינוֹק אֶלָּא אִם כֵּן יֹאפֶה לָהֶם כָּל הַפַּת — מֻתָּר לֶאֱפוֹת לָהֶם בְּיוֹם טוֹב עַל יְדֵי שֶׁיִּתֵּן פַּת אֶחָד מֵהֶם לַתִּינוֹק.

וְאַף עַל פִּי שֶׁזּוֹ הִיא הָעֲרָמָה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ נוֹתֵן הַפַּת לַתִּינוֹק אֶלָּא כְּדֵי לְהַתִּיר לוֹ לֶאֱפוֹת בְּיוֹם טוֹב, וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ז שֶׁאָסוּר לְהָעֲרִים בַּאֲפִיַּת הַפַּת, מִכָּל מָקוֹם מֻתָּרֶת הַדְּחָק הִתִּירוּ לוֹ לְהָעֲרִים, שֶׁקָּשֶׁה לְהִפָּטֵר מִבְּנֵי הַחַיִל שֶׁיֵּשׁ חִיּוּב מֵחֹק הַמַּלְכוּת לֶאֱפוֹת לָהֶם, וּלְפִיכָךְ הִתִּירוּ לְהָעֲרִים אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁכְּבָר אָכְלוּ סְעֻדַּת יוֹם טוֹב (עַיֵּן סִמָּן תק"ג), וְאֵין לִלְמוֹד מִכַּאן לִשְׁאָר מְקוֹמוֹת.

ז מֻתָּר לְטַלְטֵל מְזוֹנוֹת שֶׁאֵינָן רְאוּיִין אֶלָּא לִבְהֵמָה אֲפִלּוּ אֵין לוֹ בְּהֵמָה בְּבֵיתוֹ.

וְאִם יֵשׁ לוֹ — מֻתָּר לִטְרוֹחַ וְלִתֵּן לְפָנֶיהָ מְזוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ד לְעִנְיַן שַׁבָּת. וּבִלְבָד שֶׁיִּזָּהֵר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה שׁוּם מְלָאכָה בִּשְׁבִילָהּ, אֲפִלּוּ שְׁבוּת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, כְּגוֹן לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. לְפִיכָךְ, אָסוּר לְגַבֵּל אֶת הַמֶּרְסָן כִּי אִם עַל יְדֵי שִׁנּוּי, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ד לְעִנְיַן שַׁבָּת.

סימן תקיג

א דִּין בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ י"ט סְעִיפִים:

בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת אוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁאַחַר יוֹם טוֹב — אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה בּוֹ בַּיּוֹם מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁכָּל בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם זֶה כְּבָר הִיא נִגְמֶרֶת בְּמַעֵי הַתַּרְנְגֹלֶת בְּיוֹם שֶׁלְּפָנָיו, וְנִמְצָא שֶׁיּוֹם אֶתְמוֹל הֵכִין אֶת הַבֵּיצָה לְאָכְלָהּ בְּיוֹם זֶה שֶׁנּוֹלְדָה בּוֹ, וְאִם אֶתְמוֹל הָיָה שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב, נִמְצָא שֶׁשַּׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב הֵכִין וְתִקֵּן אֲכִילַת יוֹם טוֹב אוֹ שַׁבָּת שֶׁאַחֲרָיו, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְגוֹ'", וְאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר בַּאֲפִיָּה וּבִשּׁוּל וּשְׁאָר תִּקּוּן צָרְכֵי סְעֻדָּה הַנַּעֲשִׂים בִּידֵי אָדָם, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר: "אֵת אֲשֶׁר תֹּאפוּ אֵפוּ וְגוֹ'", הָא אֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בַּהֲכָנַת שָׁמַיִם, כְּגוֹן בֵּיצָה שֶׁנִּגְמֶרֶת בְּמַעֵי אִמָּהּ וּמוּכָנֶת לְאָכְלָהּ לְמָחָר, וְאָמְרָה תּוֹרָה: "בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי", כְּלוֹמַר סְתָם שִׁשִּׁי יוֹם חֹל הוּא, וּבוֹ "וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ", כְּלוֹמַר יוֹם זֶה שֶׁהוּא חֹל מֵכִין אֲכִילַת יוֹם קֹדֶשׁ שֶׁלְּאַחֲרָיו, אֲבָל יוֹם קֹדֶשׁ, דְּהַיְנוּ יוֹם טוֹב, אֵינוֹ מֵכִין לְיוֹם קֹדֶשׁ שֶׁלְּאַחֲרָיו, וּבֵיצָה שֶׁנִּגְמְרָה בְּמַעֵי אִמָּהּ בְּיוֹם טוֹב אֲסוּרָה בְּשַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו, וְכֵן

שֶׁנִּגְמְרָה בְּשַׁבָּת אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו, שֶׁגַּם יוֹם טוֹב נִקְרָא שַׁבָּת, וַאֲכִילָתוֹ הִיא חֲשׁוּבָה בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם לְהַצְרִיךְ לָהּ הֲכָנָה וְהַזְמָנָה מִיּוֹם חֹל כְּמוֹ שַׁבָּת.

אֲבָל בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב — מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁאֵין אֲכִילַת הַחֹל חֲשׁוּבָה כְּלוּם, וְלֹא שַׁיָּךְ בָּהּ כְּלָל הֲכָנָה וְהַזְמָנָה.

ב וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁכָּל בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּשַׁבָּת שֶׁאֵינוֹ לְאַחַר יוֹם טוֹב אוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁאֵינוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת, אֲפִלּוּ נוֹלְדָה מִתַּרְנְגֹלֶת הָעוֹמֶדֶת לַאֲכִילָה שֶׁאֵין כַּאן דִּין מֻקְצֶה כְּלָל — הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה עַד לָעֶרֶב, גְּזֵרָה מִשּׁוּם בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּשַׁבָּת שֶׁלְּאַחַר יוֹם טוֹב אוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחַר הַשַּׁבָּת.

ג וְכֵיוָן שֶׁהִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה — אֲסוּרָה גַּם כֵּן בְּטִלְטוּל, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לִכְלוּם בּוֹ בַּיּוֹם.

וַאֲפִלּוּ לִגַּע בָּהּ אָסוּר, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לִגַּע בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא מֻקְצֶה וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּטִלְטוּל, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהַבֵּיצָה הִיא עֲגֻלָּה, אִם יִגַּע בָּהּ קָרוֹב הַדָּבָר שֶׁיְּזִיזֶנָּה מִעַט.

אֲבָל מֻתָּר לִכְפּוֹת עָלֶיהָ כְּלִי בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִגַּע בָּהּ הַכְּלִי, עַיֵּן סִמָּן ש"ח.

ד וְאִם נִתְעָרְבָה בְּבֵיצִים אֲחֵרוֹת — כֻּלָּן אֲסוּרוֹת בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל, וְאֵינָהּ בְּטֵלָה אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף בֵּיצִים, שֶׁהֲרֵי לְמָחָר הִיא מֻתֶּרֶת בְּלֹא בִטּוּל, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף אֵינוֹ בָּטֵל.

וַאֲפִלּוּ אִם הוּא סָפֵק אִם נוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב אוֹ בְּחֹל — כֻּלָּן אֲסוּרוֹת, כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לְאָכְלָם לְמָחָר בְּהֶתֵּר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת יֵשׁ לְהַתִּיר הַתַּעֲרֹבֶת שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ סָפֵק בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב אִם הוּא צָרִיךְ לְבֵיצִים הַלָּלוּ לְשִׁמְחַת יוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁאַף קֹדֶם שֶׁנִּתְעָרְבָה הָיוּ כַּאן שְׁתֵּי סְפֵקוֹת: סָפֵק יוֹם טוֹב סָפֵק חֹל, סָפֵק נוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב סָפֵק נוֹלְדָה בְּחֹל.

אֲבָל בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן יֵשׁ לְהַחֲמִיר בִּסְפֵק בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ בִּשְׁתֵּי תַּעֲרוֹבוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּן תַּעֲרֹבֶת הָרִאשׁוֹן נִפְלָה בֵּיצָה אַחַת לְתוֹךְ אֶלֶף בֵּיצִים אֲחֵרוֹת —

כֵּלִין אֲסוּרוֹת בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הֶתֵּר אֲכִילָה לְמָחָר — אֵין לִסְמוֹךְ עַל מַה שֶּׁנִּתְבַּטְּלָה בְּיִצָּה הָאֲסוּרָה בְּכַמָּה תַּעֲרוֹבוֹת בֵּיצִים שֶׁל הֶתֵּר.

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁאֵינוֹ מַכִּיר אֶת הַבֵּיצָה הָאֲסוּרָה, אֲבָל אִם הוּא מַכִּירָהּ, אֲפִלּוּ אִם נִתְבַּשְּׁלוּ עִמָּהּ וְנִתְנָה בָּהֶם טַעַם — הֲרֵי הִיא בִּלְבַדָּהּ אֲסוּרָה וּשְׁאָר הַבֵּיצִים מֻתָּרוֹת אִם יֵשׁ בָּהֶן שִׁשִּׁים (דְּהַיְנוּ ס"א בֵּיצִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן פ"ו עַיֵּן שָׁם) כְּנֶגֶד בֵּיצָה הָאֲסוּרָה, שֶׁלֹּא הֶחֱמִירוּ בְּאִסּוּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין אֶלָּא בְּמַמָּשׁוֹ שֶׁל אִסּוּר שֶׁנִּתְעָרֵב, אֲבָל אִם אֵין שָׁם מַמָּשׁוֹ שֶׁל אִסּוּר אֶלָּא טַעְמוֹ בִּלְבָד — הוּא בָּטֵל בְּשִׁשִּׁים כִּשְׁאָר כָּל הָאִסּוּרִין. וְהוּא שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְבַטְּלוֹ בְּמֵזִיד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן צ"ט עַיֵּן שָׁם.

וְאִם בֵּיצָה הָאֲסוּרָה הִיא שְׁלֵמָה בְּקִלְפָּתָהּ — אֲפִלּוּ שִׁשִּׁים אֵינָהּ צְרִיכָה, לְפִי שֶׁאֵינָהּ פּוֹלֶטֶת כְּלָל מִגּוּפָהּ, שֶׁהַקְּלִפָּה מְעַכַּבְתָּהּ מִלְּפָלוֹט.

וְאִם בֵּיצָה הָאֲסוּרָה הִיא קְלוּפָה וּבֵיצִים שֶׁל הֶתֵּר שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ עִמָּהּ אֵינָן קְלוּפוֹת, אִם יֵשׁ בַּבֵּיצִים שֶׁל הֶתֵּר עִם קְלִפּוֹתֵיהֶם וְעִם הַמַּיִם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ בָּהֶם ס"א כְּנֶגֶד בֵּיצָה הָאֲסוּרָה — מֻתָּר לֶאֱכָלָן בְּיוֹם טוֹב, עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן פ"ו.

ו וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה עִם בֵּיצִים אֲחֵרוֹת, אֲבָל אִם נִתְבַּשְּׁלָה עִם בָּשָׂר אוֹ שְׁאָר מִינֵי תַּבְשִׁילִין, אֲפִלּוּ נִמּוֹחָה כָּל הַבֵּיצָה וְנִבְלְלָה בַּתַּבְשִׁיל, אִם יֵשׁ בַּתַּבְשִׁיל שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּהּ — מֻתָּר לֶאֱכָלוֹ בּוֹ בַּיּוֹם אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁוֹ שֶׁל אִסּוּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, לְפִי שֶׁלֹּא הֶחֱמִירוּ בְּ"דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" אֶלָּא כְּשֶׁנִּתְעָרֵב מִין בְּמִינוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ק"ב, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם.

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא נִתְּנָהּ בַּקְּדֵרָה כְּדֵי לְתַקֵּן אֶת הַתַּבְשִׁיל, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל בְּקִדֵּרָה זוֹ עִם הַתַּבְשִׁיל וְיֹאכְלֶנָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֲבָל אִם נִתְּנָהּ בַּקְּדֵרָה לְתַקֵּן הַתַּבְשִׁיל, כְּגוֹן לְלַבְּנוֹ, אוֹ שֶׁמִּלְּאָהּ בַּתַּרְנְגֹלֶת עִם תַּעֲרֹבֶת שְׁאָר מִינִים, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בַּתַּעֲרֹבֶת שִׁשִּׁים כְּנֶגְדָּהּ — אֵינָהּ בְּטֵלָה, אַף עַל פִּי שֶׁבְּבֵיצָה זוֹ בִּלְבָד אֵין בָּהּ כְּדֵי לְתַקֵּן הַתַּבְשִׁיל וְלֹא לְלַבְּנוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁמְּעָרֵב עִמָּהּ דְּבָרִים אֲחֵרִים, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהִיא בָּאָה בַּתַּבְשִׁיל לְתַקְּנוֹ — הֲרֵי הִיא נֶחְשֶׁבֶת מִין אֶחָד עִם הַתַּבְשִׁיל, וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין שֶׁנִּתְעָרֵב מִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ בָּטֵל אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף אַף עַל פִּי שֶׁאֵין טַעְמוֹ נִרְגָּשׁ כְּלָל.

ח נוֹלָדָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — מֻתֶּרֶת בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת מִיָּד, שֶׁהֲרֵי מִמָּה נַפְשָׁךְ אֶחָד מֵהֶן הוּא חֹל, אֲבָל שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה נוֹלָדָה בָּרִאשׁוֹן אֲסוּרָה אַף בַּשֵּׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁנֵי הַיָּמִים הֵן קֹדֶשׁ וּכְיוֹם אֶחָד אָרְךְ הֵן חֲשׁוּבִים.

ט שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה, בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בָּרִאשׁוֹן אֲסוּרָה אַף בַּשֵּׁנִי עַד הָעֶרֶב, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי לֵדָה זוֹ הִיא מוּכֶנֶת לַאֲכִילָה, שֶׁיּוֹתֵר טוֹבָה הִיא לַאֲכִילָה בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה וְיָצְאָה לָאֲוִיר הָעוֹלָם מִבֵּיצָה הַנִּמְצֵאת בְּמֵעֵי תַּרְנְגֹלֶת הַשְּׁחוּטָה, וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁאֵין יוֹם טוֹב מֵכִין לְשַׁבָּת וְלֹא שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב.

וְאִסּוּר זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהֲרֵי בֵּיצָה זוֹ מִן הַתּוֹרָה מֻתָּר לְאָכְלָהּ בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנּוֹלְדָה, שֶׁהֲרֵי נִגְמְרָה בְּמֵעֵי אִמָּהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְכֵיוָן שֶׁמֻּתֶּרֶת בּוֹ בַּיּוֹם, נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי לֵדָה זוֹ הוּכְנָה לְאָכְלָהּ בּוֹ בַּיּוֹם, וּלְפִיכָךְ הִיא מֻתֶּרֶת גַּם בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו, כֵּיוָן שֶׁיּוֹם זֶה לְעַצְמוֹ הֻכְשַׁר וְלֹא לַיּוֹם שֶׁאַחֲרָיו. וַאֲפִלּוּ יוֹם זֶה שֶׁנּוֹלְדָה בּוֹ שַׁבָּת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְבַשְּׁלָהּ וּלְאָכְלָהּ, מִכָּל מָקוֹם רְאוּיָה לְגָמְעָהּ חַיָּה, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְאָכְלָהּ בַּיּוֹם שֶׁנּוֹלְדָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, נִמְצָא שֶׁיּוֹם זֶה שֶׁנּוֹלְדָה בּוֹ הֻכְשַׁר אֶת הַבֵּיצָה לְאָכְלָהּ בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו, וְכֵיוָן שֶׁאֵין יוֹם טוֹב מֵכִין לְשַׁבָּת וְלֹא שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ אָסוּר לְאָכְלָהּ גַּם בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

י יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת הַסָּמוּךְ לְשַׁבָּת בֵּין מִלְּפָנָיו בֵּין מִלְּאַחֲרָיו — דִּינוֹ כְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן לְעִנְיָן זֶה. וְאִם שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת חָלוּ לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת — בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּשַׁבָּת מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, שֶׁהֲרֵי אִם יוֹם שֵׁנִי הוּא קֹדֶשׁ יוֹם הָרִאשׁוֹן הוּא חֹל, וְנִמְצָא שֶׁיּוֹם חֹל מַפְסִיק בֵּין לֵדַת הַבֵּיצָה לַאֲכִילָתָהּ. אֲבָל אִם שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה חָלוּ לִהְיוֹת לִפְנֵי הַשַּׁבָּת — בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן אֲסוּרָה אַף בְּשַׁבָּת עַד הָעֶרֶב, מִפְּנֵי שְׁשֵׁנֵי הַיָּמִים הֵן קְדֻשָּׁה אַחַת וּכְיוֹם אֶחָד אָרְךְ הֵן חֲשׁוּבִין.

יא בֵּיצָה שֶׁיָּצְאָה רֻבָּהּ מִמְּעֵי אִמָּהּ וְחָזְרָה לִמְעֵי אִמָּהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְאַחַר כָּךְ נוֹלְדָה כֻּלָּהּ בְּיוֹם טוֹב — מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה בּוֹ בַּיּוֹם, דְּכֵיוָן שֶׁיָּצְאָה רֻבָּהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — הֲרֵי הִיא כְּאִלּוּ כְּבָר נוֹלְדָה כֻּלָּהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. לְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ בְּדַק בְּקִנָּהּ שֶׁל תַּרְנְגֹלֶת עֶרֶב יוֹם טוֹב סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וְלֹא מָצָא בָּהּ בֵּיצָה וּלְמָחָר הִשְׁכִּים קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר וּמָצָא

בָּהּ בֵּיצָה — מֻתֶּרֶת, שֶׁתַּרְנְגֹלֶת אֵינָהּ יוֹלֶדֶת כָּלָל בַּלַּיְלָה, וּבְוַדַּאי יָצְאָה רֻבָּהּ מִמְּעֵי אִמָּהּ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב בַּיּוֹם וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה לִמְעֵי אִמָּהּ, וּלְפִיכָךְ לֹא מָצָא כְּלוּם כְּשֶׁבָּדַק, וְאַחַר כָּךְ בְּלֵיל יוֹם טוֹב נוֹלְדָה כֻּלָּהּ, דְּכֵיוָן שֶׁיָּצְאָה רֻבָּהּ בַּיּוֹם — הֲרֵי כְּבָר נוֹלְדָה בַּיּוֹם, וְיכוֹלָה לַחֲזוֹר וְלָצֵאת בַּלַּיְלָה.

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיֵּשׁ תַּרְנְגוֹל זָכָר תּוֹךְ שִׁשִּׁים בָּתִּים לִמְקוֹם הַתַּרְנְגֹלֶת וְאֵין מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם נָהָר שֶׁאֵין בּוֹ גֶּשֶׁר, דְּכֵיוָן שֶׁיְּכוֹלָה לָבֹא אֵצֶל הַתַּרְנְגוֹל — בְּוַדַּאי בֵּיצָה זוֹ מֵהַתַּרְנְגוֹל הִיא, וּבֵיצָה הַנּוֹלֶדֶת מֵחֲמַת תַּרְנְגוֹל אֵינָהּ נוֹלֶדֶת אֶלָּא בַּיּוֹם.

אֲבָל אִם אֵין תַּרְנְגוֹל זָכָר תּוֹךְ שִׁשִּׁים בָּתִּים לִמְקוֹם הַתַּרְנְגֹלֶת, אוֹ שֶׁמַּפְסִיק בֵּינֵיהֶם נָהָר שֶׁאֵין בּוֹ גֶּשֶׁר בְּעִנְיָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַתַּרְנְגֹלֶת לָבֹא אֵצֶל הַתַּרְנְגוֹל, וְאָז דִּרְכָּהּ לְהִתְעַפֵּר בֶּעָפָר לְהִתְחַמֵּם וְלֵילֵד בֵּיצִים, וּבֵיצִים הַלָּלוּ אַף שֶׁרֹב הַפְּעָמִים דִּרְכָּן לְהִוָּלֵד בַּיּוֹם, מִכָּל מָקוֹם פְּעָמִים שֶׁהֵן נוֹלְדִין אַף בַּלַּיְלָה, לְפִיכָךְ אִם בָּדַק מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְלֹא מָצָא בָּהּ בֵּיצָה — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא נוֹלְדָה בַּלַּיְלָה, וְאֵין אָנוּ תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁיָּצְאָה רֻבָּהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְחָזְרָה, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֵּדָתָהּ בַּלַּיְלָה הוּא גַּם כֵּן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי, מִכָּל מָקוֹם מִידֵי סָפֵק לֹא יָצָאנוּ שֶׁמָּא נוֹלְדָה בְּלֵיל יוֹם טוֹב, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין" — הֻחֲמִירוּ בּוֹ חֲכָמִים אֶפִלּוּ נִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

יג אֲבָל אִם לֹא בָדַק מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לָבֹא אֵצֶל הַתַּרְנְגוֹל — הַבֵּיצָה מֻתֶּרֶת, שֶׁאָנוּ תּוֹלִין לוֹמַר שֶׁבְּעֶרֶב יוֹם טוֹב נוֹלְדָה בַּיּוֹם, שֶׁהֲרֵי אַף הַבֵּיצִים הַנּוֹלָדִים בְּלֹא תַּרְנְגוֹל רֹב הַפְּעָמִים דִּרְכָּן לְהִוָּלֵד בַּיּוֹם, וְזֶה שֶׁמָּצָא הַבֵּיצָה קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם — מִן הַסְּתָם נוֹלְדָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

יד לְפִיכָךְ, מֻתָּר לִקַּח בֵּיצִים מִן הַנָּכְרִי בְּלֵיל יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, דְּמִן הַסְּתָם נוֹלְדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְכֵן הַדִּין בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, שֶׁהַבֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן מֻתֶּרֶת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי.

אֲבָל בֵּיצִים הַנִּקָּחִין מִנָּכְרִי בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְכֵן בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחַר הַשַּׁבָּת — אֲסוּרוֹת, שֶׁמָּא נוֹלְדוּ בְּיוֹם שֶׁלִּפְנֵי לֵילָה זֶה.

טו נָכְרִי הַמֵּבִיא בֵּיצִים בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, וּמֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאוֹמֵר שֶׁנּוֹלְדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לִסְמוֹךְ עָלָיו, לְפִי שֶׁאִסּוּר בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּבְכָל אִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים סוֹמְכִין עַל נָכְרִי מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ס"ט.

לְפִיכָךְ, אִם הֵבִיא בֵּיצִים בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת, שֶׁאִסּוּר בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בּוֹ בַּיּוֹם הוּא מִן הַתּוֹרָה — אֵין סוֹמְכִין עַל הַנָּכְרִי שֶׁמֵּסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאוֹמֵר שֶׁנּוֹלְדָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

אֲבָל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת, אֲפִלּוּ הוּא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ר — מֻתָּר לִסְמוֹךְ עַל הַנָּכְרִי מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ.

טז וְעַכְשָׁו בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁמְּצוּיִים הַרְבֵּה בֵּיצִים לְמָכוֹר וּמְבִיאִים הַרְבֵּה בְּבַת אַחַת — וַדַּאי רֹב הַבֵּיצִים שֶׁמְּבִיאִין לְמָכוֹר הֵן הַנּוֹלָדִים מֵאֶתְמוֹל, לְפִיכָךְ אַף בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁאַחַר הַשַּׁבָּת אֵין בְּבֵיצִים אֵלּוּ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים: "כָּל דְּפָרִישׁ מֵרוּבָּא פָּרִישׁ", וּמִן הַסְּתָם הֵן מֵהַנּוֹלָדִים מֵאֶתְמוֹל בְּשַׁבָּת, וְאֵין כַּאן אִסּוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, לְפִיכָךְ אִם הַנָּכְרִי הוּא מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאוֹמֵר שֶׁמֵּעֶרֶב שַׁבָּת נוֹלְדוּ — מֻתָּר לִסְמוֹךְ עָלָיו.

יז וְכָל זֶה כְּשֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁבֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה הַיּוֹם אֲסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל אִם הוּא יוֹדֵעַ מִזֶּה — אֵין סוֹמְכִין עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ, דְּשָׁמָא הוּא מַעֲרִים כְּדֵי שֶׁיִּקָּחוּ מִמֶּנּוּ.

אֲבָל אִם הַבֵּיצִים הֵן שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל וְנָכְרִי מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאוֹמֵר שֶׁנּוֹלְדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב אוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁבֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה הַיּוֹם אֲסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁלַּנָּכְרִי בְּעַצְמוֹ אֵין מַגִּיעַ שׁוּם תּוֹעֶלֶת מִמַּה שֶּׁיְּשַׁקֵּר לוֹמַר שֶׁנּוֹלְדָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לִסְמוֹךְ עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁהוּא מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ.

אֲבָל אִם שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ אֵימָתַי נוֹלְדָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁרוֹצִים לִסְמוֹךְ עַל אֲמִירָתוֹ — חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְשַׁקֵּר.

יח תַּרְנְגֹלֶת שֶׁנִּשְׁחֲטָה בְּיוֹם טוֹב וּמָצָא בָהּ בֵּיצִים — מֻתָּרוֹת אֲפִלּוּ הוּא יוֹם טוֹב שֶׁאַחַר הַשַּׁבָּת וְהַבֵּיצִים הֵן גְּמוּרוֹת עִם קְלִפָּתָן כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין לִהְיוֹת בְּשִׁעַת לֵדָתָן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא אִם לֹא הָיָה שׁוֹחֲטָהּ הָיוּ נוֹלָדִין הַיּוֹם וְנִמְצָא שֶׁכְּבָר נִגְמְרוּ מֵאֶתְמוֹל בְּשַׁבָּת, דְּאַף שֶׁנִּגְמְרָה בְּשַׁבָּת אֵין זוֹ חֲשׁוּבָה הֲכָנָה אֶלָּא אִם כֵּן נוֹלְדָה עַל יְדֵי גְּמַר זֶה, אֲבָל כְּשֶׁלֹּא נוֹלְדָה עַל יְדֵי גְּמַר זֶה — אֵין גְּמַר זֶה נִקְרָא הֲכָנָה, לְפִי שֶׁטַּעַם הַבֵּיצָה הוּא שֶׁוֶּה קֹדֶם גְּמַר זֶה וְאַחַר גְּמַר זֶה.

יט אֶפְרוֹחַ שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל עַד הָעֶרֶב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה, וְאַף הַמַּתִּירִין מֻקְצֶה בְּיוֹם טוֹב — מוֹדִים בְּמֻקְצֶה כָּזֶה שֶׁעַד שֶׁיֵּצֵא הָאֶפְרוֹחַ לָאֲוִיר הָעוֹלָם לֹא הָיָה רָאוּי לִכְלוּם, וְאַף הַכֹּלְבִים לֹא הָיוּ אוֹכְלִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהָיָה בְּקִלְפָּתוֹ.

וְאִם נוֹלַד בְּשַׁבָּת — אָסוּר בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי לֵדָה זוֹ הוּכַן לַאֲכִילָה, וְכֵיוָן שֶׁבְּשַׁבָּת אִי אֶפְשָׁר לְשַׁחֲטוֹ וּלְאָכְלוֹ — נִמְצָא שֶׁהוּכַן בְּשַׁבָּת לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו, וּכְבָר נִתְבָּאֵר דְּאֵין שַׁבָּת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב.

סימן תקיד

א **שֶׁלֹּא לְכַבּוֹת בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ כ"ה סְעִיפִים:**

אָסוּר לְכַבּוֹת דְּלֵקָה בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ רוֹאֶה בֵּיתוֹ שֶׁנִּשְׂרָף, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁם חֲשַׁשׁ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת, שֶׁאָז מֻתָּר לְכַבּוֹת אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד עַיֵּן שָׁם.

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּכַבֶּה מִשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ בִּלְבָד, אֲבָל אִם יֵשׁ צֹרֶךְ אֲכִילָה בִּכְבִיָּה זוֹ, כְּגוֹן שֶׁעֲדַיִן לֹא גָּמַר סְעֻדַּת יוֹם טוֹב, וְאִם יִשָּׂרֵף בֵּיתוֹ לֹא יִהְיֶה לוֹ מָקוֹם לֶאֱכוֹל שָׁם וְיַפְסִיד סְעֻדָּתוֹ — מֻתָּר לְכַבּוֹת, שֶׁהֲרֵי כִּבּוּי זֶה הוּא כְּ"מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ" שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב.

אֲבָל אִם יוּכַל לֶאֱכוֹל בְּמָקוֹם אַחֵר, אֲפִלּוּ בְּבֵית הַנָּכְרִי — אָסוּר לְכַבּוֹת. וְאִם כְּשֶׁלֹּא יְכַבֶּה יִשָּׂרְפוּ כָּלֵי אֲכִילָה, וְאֵין לוֹ כֵּלִים אֲחֵרִים לֶאֱכוֹל בָּהֶן בְּיוֹם טוֹב, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לִשְׁאוֹל כֵּלִים מֵאֲחֵרִים לְצֹרֶךְ אֲכִילַת יוֹם טוֹב, וְנִמְצָא שֶׁיַּפְסִיד סְעֻדָּתוֹ אִם לֹא יְכַבֶּה — מֻתָּר לְכַבּוֹת כְּדֵי לְהַצִּילָם.

ג בְּקַעַת הַדְּוֹלֶקֶת וּמְעַשֶּׂנֶת אֶת הַבַּיִת — אָסוּר לְכַבּוֹתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ בַּיִת אַחֵר לֵישֵׁב שָׁם וְיִצְטָרֵךְ לֵישֵׁב בְּעִשּׁוּן עֵינַיִם.

ד וְכֵן אָסוּר לְכַבּוֹת הַבְּקַעַת בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תִתְעַשֵּׁן הַקְּדֵרָה וְיִפָּסֵד הַתַּבְשִׁיל, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְהַצִּיל הַקְּדֵרָה מֵעִשּׁוּן בְּלִי כִּבּוּי עַל יְדֵי שֶׁיַּשְׁלִיךְ הַבְּקַעַת לַחוּץ. וְאִם הוּא צָרִיךְ לִבְקַעַת זוֹ שֶׁמִּקְצָתָהּ דּוֹלֵק יָפֶה וּמְבַשֵּׁל בּוֹ קְדֵרָתוֹ, וְאֵין לוֹ אֵשׁ אַחֶרֶת לְבַשֵּׁל בָּהּ רַק שֶׁל זוֹ הַבְּקַעַת, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַצִּיל הַקְּדֵרָה מֵעִשּׁוּן רַק עַל יְדֵי שֶׁיְּכַבֶּה מִקְצָת הַבְּקַעַת שֶׁהוּא מִתְעַשֵּׁן — מֻתָּר לְכַבּוֹת, שֶׁהֲרֵי כִּבּוּי זֶה לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" הוּא מַמָּשׁ.

ה אָסוּר לְכַבּוֹת אֶת הַנֵּר אֲפִלּוּ צָרִיךְ לְכִבּוּתוֹ בִּשְׁבִיל הֶנָּאַת הַגּוּף, כְּגוֹן שֶׁרוֹצֶה לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ וְאֵין לוֹ חֶדֶר אַחֵר לְהוֹצִיא אֶת הַנֵּר לְשָׁם, אֶלָּא יִכְפֶּה עָלָיו אֶת הַכְּלִי, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"[ז] עַיֵּן שָׁם, אוֹ יַעֲשֶׂה לְפָנָיו מְחִצָּה, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שט"ו עַיֵּן שָׁם.

ו נֵר שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁהוּא דּוֹלֵק — אָסוּר לְהַגְבִּיהוֹ קְצָת כְּדֵי שֶׁיִּסְתַּלֵּק הַשֶּׁמֶן לָאֲחוֹרָיו וְלֹא יְכַבֶּה אֶת הָאֵשׁ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר הַדּוֹלֵק, דְּכֵיוָן שֶׁמֵּסִיר שֶׁמֶן מִמַּעַט מֵהַנֵּר — הוּא גּוֹרֵם שֶׁהַשֶּׁמֶן הַנִּשְׁאָר בַּנֵּר מִתְרַחֵק מִמַּעַט מֵאוֹר הַדּוֹלֵק, וְעַל יְדֵי זֶה כֵּהֶה אוֹרוֹ קְצָת, וַהֲרֵי זֶה כְּמְכַבֶּה.

ז וְכֵן אָסוּר לְהוֹצִיא פְּתִילָה הַדּוֹלֶקֶת בְּנֵר אֲפִלּוּ רוֹצֶה לְהַנִּיחָהּ מִיָּד בְּנֵר אַחֵר, דְּמִיָּד שֶׁמּוֹצִיאָהּ הוּא מַכֶּהָ אוֹרָהּ, וְאֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם מַה שֶּׁמַּנִּיחָהּ מִיָּד בְּנֵר אַחֵר, אוֹ שֶׁמַּחֲזִירָהּ מִיָּד לְאוֹתוֹ הַנֵּר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמּוֹצִיאָהּ לְגַמְרֵי מִן הַשֶּׁמֶן, אֲבָל מֻתָּר לְהוֹצִיא מִקְצָתָהּ הָעֶלְיוֹן חוּץ לַשֶּׁמֶן כְּדֵי שֶׁתֶּאֱחוֹז הָאוֹר בְּזֶה הַמִּקְצָת שֶׁהוֹצִיא מֵהַשֶּׁמֶן וּתְהֵא הַפְּתִילָה דּוֹלֶקֶת יָפֶה.

וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱחוֹז בַּפְּתִילָה לְהוֹצִיא מִקְצָתָהּ חוּץ לַשֶּׁמֶן מֵחֲמַת שֶׁהַשֶּׁמֶן סָמוּךְ מְאֹד לָאֵשׁ הַדּוֹלֵק — מֻתָּר לְהַגְבִּיהַּ הַנֵּר מְעַט כְּדֵי שֶׁיִּסְתַּלֵּק הַשֶּׁמֶן מְעַט לַאֲחוֹרָיו וְיוּכַל לֶאֱחוֹז בַּפְּתִילָה וּלְהוֹצִיא מִקְצָתָהּ כְּדֵי שֶׁתֶּאֱחוֹז בּוֹ הָאוֹר, וְאַחַר כָּךְ יַחֲזוֹר וְיִקָּרֵב הַשֶּׁמֶן אֶל הָאֵשׁ כְּשֶׁהָיָה, דְּכֵיוָן שֶׁבְּהַגְבָּהָה זוֹ אֵינוֹ מַכֶּהָ לְגַמְרֵי אֶת אוֹר הַנֵּר, שֶׁהֲרֵי מִקְצָת הַפְּתִילָה נִשְׁאֶרֶת מֻנַּחַת בְּתוֹךְ הַשֶּׁמֶן, וְעַל יְדֵי הַגְבָּהָה זוֹ יוּכַל לְהַרְבּוֹת אֶת אוֹרוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה מִקֹּדֶם, לְפִיכָךְ אֵין כַּאן חֲשַׁשׁ כִּבּוּי כְּלָל.

ח נֵר שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁהוּא דוֹלֵק יָפֶה — מֻתָּר לְהַנִּיחַ בְּתוֹכוֹ עוֹד פְּתִילוֹת הַרְבֵּה וּלְהַדְלִיקָם כְּדֵי שֶׁיִּכְלֶה הַשֶּׁמֶן בְּמְהֵרָה, וְאֵין זֶה דּוֹמֶה לְגָרַם כִּבּוּי שֶׁהוּא אָסוּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן עַל יְדֵי רִבּוּי הַבְעָרָה.

וְכֵן מֻתָּר לְכַפּוֹל נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה וּלְהַדְלִיקוֹ כְּדֵי שֶׁיִּשָּׂרֵף בְּמְהֵרָה, וְכֵן מֻתָּר לְהַטּוֹת נֵר דּוֹלֵק שֶׁל שַׁעֲוָה אוֹ שֶׁל חֵלֶב לְהַתִּיךְ הַשַּׁעֲוָה אוֹ הַחֵלֶב כְּדֵי שֶׁיִּכְלֶה הַנֵּר בְּמְהֵרָה, אַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי זֶה גּוֹרֵם לְמַהֵר כִּבּוּיוֹ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֶה עַל יְדֵי רִבּוּי הַבְעָרָה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

וְכֵן מֻתָּר לְקַצְּרוֹ עַל יְדֵי שֶׁיַּבְעִירֶנּוּ בְּאֶמְצָעִיתוֹ עַד שֶׁיְּחַלְּקֶנּוּ לִשְׁתֵּי נֵרוֹת דּוֹלְקוֹת, אֲפִלּוּ אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לְהַדְלִיק חֵלֶק הַשֵּׁנִי אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּשָּׂרֵף הַנֵּר בִּמְהֵרָה.

אֲבָל אָסוּר לְקַצְּרוֹ עַל יְדֵי שֶׁיְּחַתְּכֶנּוּ מִלְמַטָּה בְּסַכִּין אוֹ בְּדָבָר אַחֵר, אֲפִלּוּ אִם הוּא נֵר גָּדוֹל מְאֹד וְחָס עָלָיו שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף כֻּלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹרֵם לְמַהֵר כִּבּוּי הַנֵּר שֶׁלֹּא עַל יְדֵי רִבּוּי הַבְעָרָה.

ט אֲבָל מֻתָּר לִתֵּן לְמַטָּה סְבִיבוֹת הַנֵּר דָּבָר הַמּוֹנְעוֹ מִלְּהִשָּׂרֵף בְּעִנְיָן שֶׁיִּכְבֶּה כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְשָׁם, כְּגוֹן לְתָחֵבוֹ לְתוֹךְ חוֹל תִּחוּחַ, בְּעִנְיָן שֶׁאֵין נַעֲשֶׂית בּוֹ גוּמָא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ח, דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף דָּבָר הַדּוֹלֵק, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא גּוֹרֵם לְמַהֵר כִּבּוּי — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְגָרוֹם כִּבּוּי אִם לֹא בְּמָקוֹם הֶפְסֵד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהַדָּבָר הַמַּנָּח סְבִיבוֹת הַנֵּר אֵינוֹ מְכַבֶּה מַמָּשׁ אֶת הָאֵשׁ אֶלָּא שֶׁהוּא מוֹנֵעַ אוֹתוֹ מִלְּהִשָּׂרֵף, לְפִיכָךְ לֹא גָּזְרוּ בְּזֶה מִשּׁוּם גְּרַם כִּבּוּי.

וְכֵן אִם מָנְחִים הַרְבֵּה חֲתִיכוֹת חֵלֶב אוֹ שַׁעֲוָה בְּתוֹךְ הַנֵּר — מֻתָּר לִקַּח אַחַת מֵהַחֲתִיכוֹת הָרְחוֹקוֹת מֵהַפְּתִילָה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ נוֹגֵעַ בְּגוּף דָּבָר הַדּוֹלֵק, כֵּיוָן שֶׁחֲתִיכָה שֶׁהוּא נוֹטֵל אֵינָהּ מְחֻבֶּרֶת עִם חֲתִיכָה הַדּוֹלֶקֶת.

י אָסוּר לְהַעֲמִיד נֵר דּוֹלֵק בְּמָקוֹם שֶׁהָרוּחַ שׁוֹלֶטֶת שָׁם אֲפִלּוּ אֵין רוּחַ מְנַשֵּׁב כְּלָל, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲמִידֶנּוּ שָׁם בְּשָׁעָה שֶׁהָרוּחַ מְנַשֵּׁב, וְנִמְצָא בָּא לִידֵי כִּבּוּי. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל לְכִבּוּי, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת אִי אֶפְשָׁר בְּלֹא כִּבּוּי.

וְכֵן אָסוּר לִפְתּוֹחַ דֶּלֶת אוֹ חַלּוֹן כְּנֶגֶד נֵר הַדּוֹלֵק אֲפִלּוּ אֵין רוּחַ מְנַשֶּׁבֶת כְּלָל, כְּמוֹ

שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רע"ז לְעִנְיַן שַׁבָּת עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל מֻתָּר לְפִתּוֹחַ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְכַבֶּה אֶלָּא מַבְעִיר.

יא אָסוּר לְחַמֵּם נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה וּלְדַבְּקוֹ בַּכֹּתֶל אוֹ בַּמְּנוֹרָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְמָרֵחַ, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּשַׁפְּשְׁפֶנּוּ לְהַחֲלִיקוֹ עַל פְּנֵי שֶׁטַח הַכֹּתֶל, וְהוּא תּוֹלֶדֶת הַמְּמַחֵק.

יב נֵר שֶׁכָּבָה וְרוֹצֶה לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיקוֹ בּוֹ בַּיּוֹם — מֻתָּר לַחְתּוֹךְ הַפֶּחָם שֶׁבְּרֹאשׁ הַפְּתִילָה כְּדֵי שֶׁתֵּהֵא נוֹחָה לְדָלֵק אֲפִלּוּ בִּכְלִי הַמְיֻחָד לְכָךְ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיקוֹ בּוֹ בַּיּוֹם — אָסוּר לְהָסִיר הַפֶּחָם אֲפִלּוּ בְּיָדוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא מֵכִין מִיּוֹם טוֹב לְחֹל.

יג נֵר שֶׁל בַּטָּלָה, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ כְּלָל — אָסוּר לְהַדְלִיקוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁלֹּא הֻתְּרָה הַבְעָרָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהּ צֹרֶךְ הַיּוֹם קְצָת.

אֲבָל אִם הוּא מִתְכַּוֵּן לְהַרְבּוֹת בַּנֵּרוֹת לִכְבוֹד יוֹם טוֹב — אֵין זֶה נֵר שֶׁל בַּטָּלָה. וַאֲפִלּוּ כְּבָר בֵּרַךְ עַל הַנֵּרוֹת — יָכוֹל לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם עוֹד נֵרוֹת לְהַדְלִיקָן לִכְבוֹד יוֹם טוֹב, וְאֵין זֶה נִקְרָא נֵר שֶׁל בַּטָּלָה, אֶלָּא אִם כֵּן מִתְכַּוֵּן בַּנֵּרוֹת כְּדֵי לְהַרְאוֹת עָשְׁרוֹ וּנְדִיבָתוֹ וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל בְּזֶה לִכְבוֹד יוֹם טוֹב.

יד וְכֵן כָּל נֵר שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן נֵרוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת — אֵין זֶה נֵר שֶׁל בַּטָּלָה, וּמֻתָּר לְהַדְלִיקָן אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב אַחַר מִנְחָה. וְאֵין בְּזֶה מִשּׁוּם מֵכִין מִיּוֹם טוֹב לְחֹל, שֶׁהֲרֵי בְּהַדְלָקָתוֹ יֵשׁ מִצְוָה לְאוֹתָהּ שָׁעָה אֲפִלּוּ אֵין שָׁם שׁוּם אָדָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבוֹד הַמָּקוֹם כְּשֶׁמַּדְלִיקִין נֵרוֹת לְפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל כֵּן בָּאוּרִים כַּבְּדוּ ה'".

טו אֲבָל אָסוּר לְתַקֵּן בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן מֵהַפְּתִילוֹת וְהָעֲשָׁשִׁיוֹת שֶׁל נֵרוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁאֵינוֹ כְּדֵי לְהַדְלִיקָן בּוֹ בַּיּוֹם, וְאֵינוֹ מְתַקְּנָן אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מְזֻמָּנִים לוֹ לְהַדְלִיקָן בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי, וְכֵן אָסוּר לְהַעֲמִיד הַנֵּרוֹת שֶׁל שַׁעֲוָה כְּדֵי לְהַדְלִיקָן בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי, לְפִי שֶׁאָסוּר לְהָכִין שׁוּם הֶכָנָה מִיּוֹם טוֹב לַחֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם חֲשַׁשׁ מְלָאכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג.

וּמִכָּל מָקוֹם, מֻתָּר לְאָדָם לְהַדְלִיק נֵרוֹת בְּבֵיתוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְאֵין זֶה כְּמֵכִין מִיּוֹם טוֹב לַחֲבֵרוֹ, שֶׁהֲרֵי אַף בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁמַּדְלִיק הוּא צָרִיךְ לְאוֹר הַנֵּר, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הֶחְשִׁיךְ הַיּוֹם.

טז אָסוּר לְהַנִּיחַ נֵר דּוֹלֵק עַל גַּבֵּי אִילָן אֲפִלּוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב אִם רוֹצֶה לְהַנִּיחוֹ דּוֹלֵק שָׁם עַד הַלַּיְלָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטְלֶנּוּ מֵעַל גַּבֵּי הָאִילָן לִכְשֶׁיִּכְבֶּה בְּיוֹם טוֹב, וְנִמְצָא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע בְּיוֹם טוֹב, עַיֵּן סִמָּן של"ו.

יז אֵין פּוֹחֲתִין נֵר שֶׁל חֶרֶס, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁעוֹדוֹ רַךְ כְּמוֹ בֵּיצִים שֶׁל יוֹצֵר וּמְמַעֲכִים אוֹתוֹ בְּיָד לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית קִבּוּל, וּבְיוֹם טוֹב אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי.

וְכֵן אָסוּר לִטּוֹל מֵהַנֵּר אֶת הַקֶּשׁ שֶׁמְּשִׂימִין בַּאֲוִירוֹ בְּעוֹדוֹ רַךְ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ הַדְּפָנוֹת יַחַד וּכְשֶׁמִּתְיַבֵּשׁ הַנֵּר נוֹטְלִין הַקֶּשׁ מִמֶּנּוּ, וּבְיוֹם טוֹב אָסוּר לִטְּלוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי, שֶׁזֶּהוּ גְּמַר מְלַאכְתּוֹ.

יח שְׁנֵי כֵּלִים שֶׁהֵן מְחֻבָּרִים יַחַד בִּתְחִלַּת עֲשִׂיָּתָן, כְּמוֹ שֶׁדֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי כוֹסוֹת, אוֹ שְׁתֵּי נֵרוֹת דְּבוּקִין זֶה בָּזֶה — אֵין פּוֹחֲתִין אוֹתָם לִשְׁנַיִם בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי.

אֲבָל אִם לֹא נִדְבְּקוּ בִּתְחִלַּת עֲשִׂיָּתָן רַק אַחַר כָּךְ נִדְבְּקוּ מִמֵּילָא דֶּרֶךְ עֲרַאי — מֻתָּר לְפָחֲתָן אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין כַּאן תִּקּוּן כְּלִי, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הָיוּ מְפֹרָדִין לְאַחַר גְּמַר מְלַאכְתָּן, עַיֵּן סוֹף סִמָּן ש"מ.

יט פְּתִילָה שֶׁהִיא אֲרֻכָּה וְרוֹצֶה לְקַצְּרָהּ — אָסוּר לְקַצְּרָהּ בְּיוֹם טוֹב, בֵּין בְּסַכִּין בֵּין בָּאוּר. וַאֲפִלּוּ רוֹצֶה לְפָרֵק מִקְצָתָהּ בְּיָדוֹ — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן כְּלִי, שֶׁעוֹשֶׂה מִפְּתִילָה אֲרֻכָּה פְּתִילָה קְצָרָה.

וְכֵן אִם רוֹצֶה לְחַלְּקָהּ לִשְׁתֵּי פְּתִילוֹת — אָסוּר לְחַתְּכָהּ בְּסַכִּין אוֹ בְּיָדוֹ, אֶלָּא נוֹתֵן שְׁתֵּי רָאשֶׁיהָ בְּפִי שְׁתֵּי נֵרוֹת וּמַדְלִיקָהּ בָּאֶמְצַע, דְּאָז אֵין נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְתַקֵּן כְּלִי אֶלָּא לְהַדְלָקָה בְּעָלְמָא.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁצָּרִיךְ שְׁתֵּי הַנֵּרוֹת לְהָאִיר אוֹ לִכְבוֹד יוֹם טוֹב, אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְאַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ מַדְלִיק הַשֵּׁנִית אֶלָּא כְּדֵי לְקַצֵּר הַפְּתִילָה שֶׁל הָרִאשׁוֹנָה — הֲרֵי זֶה אָסוּר.

כ אָסוּר לַעֲשׂוֹת פְּתִילָה, דְּהַיְנוּ שֶׁאָסוּר לְגָדְלָהּ לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי.

אֲבָל אִם כְּבָר הָיְתָה גְּדוֹלָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ קָשָׁה כָּל צָרְכָּהּ — מֻתָּר לְמַעֲכָהּ

בְּיָדוֹ כְּדֵי לְהַקְשׁוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תִּקּוּן כֹּלְאַחַר יָד.

וּמֻתָּר לִשְׁרוֹתָהּ בְּשֶׁמֶן קֹדֶם שֶׁיִּנִּיחֶנָּה בַּנֵּר, רַק שֶׁיִּזָּהֵר מִלִּשְׁרוֹתָהּ בְּשֶׁמֶן שֶׁבְּנֵר דּוֹלֵק, שֶׁהֲרֵי מְמַעֵט מְעַט שֶׁמֶן מֵהַנֵּר, וַהֲרֵי זֶה כִּמְכַבֶּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל אָסוּר לְהַבְהֵב (פֵּרוּשׁ לַחֲרוֹךְ) אוֹתָהּ בְּאוּר כְּדֵי שֶׁתֶּאֱחוֹז בָּהּ הָאוּר יָפֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְתַקֵּן כְּלִי.

כא יֵשׁ לְמְחוֹת בְּיַד מְקַצָּת הֶהָמוֹן הַנּוֹהֲגִים בְּיוֹם שִׂמְחַת תּוֹרָה לְהַבְעִיר מִינֵי נֵפְט שֶׁקּוֹרִין פּוּלְוּוי"ר, דְּאַף שֶׁהֵם מִתְכַּוְּנִים לְשִׂמְחַת הַיּוֹם, מִכָּל מָקוֹם שִׂמְחָה זוֹ אֵינָהּ שָׁוָה לְכָל נָפֶשׁ, וְאָסוּר לְהַבְעִיר בִּשְׁבִילָהּ בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"א.

אֲבָל מֻתָּר לְקַבּוֹעַ פּוּלְוּוי"ר בִּשְׁפוֹפֶרֶת שֶׁתְּחוּב בְּתוֹכָהּ נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה אוֹ שֶׁל חֵלֶב, דִּכְשֶׁיַּגִּיעַ הָאוּר לְשָׁם יִתְבַּעֵר פּוּלְוּוי"ר מֵאֲלָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא גּוֹרֵם עַל יְדֵי זֶה כִּבּוּי הַנֵּר, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לְמִצְוָה — הִתִּירוּ לוֹ גְּרַם כִּבּוּי, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִתִּירוּ גְּרַם כִּבּוּי בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ד.

כב כְּשֵׁם שֶׁאֵין גּוֹדְלִים פְּתִילָה לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְתַקֵּן כְּלִי — כָּךְ אָסוּר לְהַתִּיר קְלִיעָתָהּ בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסוֹתֵר כְּלִי.

וְכֵן נֵר קָלוּעַ שֶׁל שַׁעֲוָה — אָסוּר לְהַתִּיר קְלִיעָתָהּ בְּיוֹם טוֹב.

כג אָסוּר לְהָסִיר הַפֶּחָם שֶׁבְּרֹאשׁ הַנֵּר כְּשֶׁהוּא דּוֹלֵק, בֵּין בְּיָד בֵּין בִּכְלִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּה הַפֶּחָם בְּיָדַיִם. וְאַף עַל פִּי שֶׁכִּבּוּי זֶה הוּא צֹרֶךְ הַבְעָרָה, שֶׁעַל יְדֵי כָךְ הַנֵּר דּוֹלֵק יָפֶה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּהַבְעָרָה זוֹ צֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" מַמָּשׁ אֶלָּא כְּדֵי לְהָאִיר — אָסוּר לְכַבּוֹת בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁמְּלֶאכֶת הַכִּבּוּי לֹא הֻתְּרָה אֶלָּא לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ז.

אֲבָל מֻתָּר לְנַפֵּץ אֶת הַפֶּחָם בְּאֶצְבָּעוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְכַבֵּהוּ בְּיָדַיִם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְהַטּוֹת בְּאֶצְבָּעוֹ אֶת רֹאשׁ הַפְּתִילָה כְּדֵי שֶׁתִּדְלַק יָפֶה.

כד כְּשֵׁם שֶׁחַיָּב אָדָם לְהַדְלִיק בְּבֵיתוֹ נֵר אֶחָד לְכָל הַפָּחוֹת בְּשַׁבָּת — כָּךְ הוּא חַיָּב בְּיוֹם טוֹב. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּשְׁעַת הַדְלָקָה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב".

וְאוֹתוֹ נֵר שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו, הוֹאִיל וְנִתְכַּוֵּן בּוֹ לְשֵׁם מִצְוֹת הַדְלָקַת נֵרוֹת בְּיוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ

אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמַּה שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ לְאַחַר שֶׁנִּכְבָּה, כְּגוֹן אִם הוּא שֶׁל שׁוּמָן אָסוּר לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא יַחֲזוֹר וְיַדְלִיקֶנּוּ בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹ יַמְתִּין מִלְּהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִדְלִיקוֹ קֹדֶם כְּנִיסַת לֵיל יוֹם טוֹב, דְּכֵיוָן שֶׁבִּשְׁעַת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב הָיָה אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ מֵחֲמַת שֶׁהַקְצָה כֻּלּוֹ לְשֵׁם הַדְלָקַת מִצְוָה, וְהַמִּסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא דוֹלֵק לְשֵׁם מִצְוָה הוּא מְבַזֶּה אֶת הַמִּצְוָה, וְכֵיוָן שֶׁנֶּאֱסַר מֵחֲמַת מֻקְצֶה בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב — נֶאֱסַר לְכָל יוֹם טוֹב כֻּלּוֹ.

אֲבָל אִם הִדְלִיקוֹ אַחַר כְּנִיסַת תְּחִלַּת לֵיל יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ לְאַחַר שֶׁנִּכְבָּה, דְּאֵין מֻקְצֶה לַחֲצִי שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י עַיֵּן שָׁם.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּשָׁעָה שֶׁהוּא דוֹלֵק אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִן הַשּׁוּמָן הַנּוֹטֵף מֵהַנֵּר, לְפִי שֶׁבְּשָׁעָה זוֹ הוּא מֻקְצֶה כֻּלּוֹ לְמִצְוָתוֹ.

אֲבָל מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְאַחַר שֶׁנָּטַף מֵהַנֵּר מֵאֵלָיו אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַנֵּר דּוֹלֵק, שֶׁהֲרֵי הוּא רָאוּי לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיקוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְאֵינוֹ מֻקְצֶה אֶלָּא מִלְּהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ.

כה וְכָל זֶה בְּנֵר שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו, שֶׁנִּתְכַּוֵּן בּוֹ לְשֵׁם עִקַּר מִצְוַת הַדְלָקַת הַנֵּר בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל שְׁאָר הַנֵּרוֹת שֶׁמּוֹסִיף לִכְבוֹד יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְהִסְתַּפֵּק מִן הַנּוֹטֵף אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַנֵּר דּוֹלֵק. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְהִסְתַּפֵּק מִמַּה שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר מִן הַנֵּר לְאַחַר שֶׁנִּכְבָּה אֲפִלּוּ נִדְלַק קֹדֶם כְּנִיסַת לֵיל יוֹם טוֹב.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב לֹא הָיָה יָכוֹל לַחְתּוֹךְ אֲפִלּוּ מְעַט שׁוּמָן מִן הַנֵּר הַדּוֹלֵק מִפְּנֵי שֶׁהוּא גוֹרֵם לְמַהֵר כִּבּוּי, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְכֵיוָן שֶׁנֶּאֱסַר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב נֶאֱסַר לְכָל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאַף בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב הָיָה לוֹ צַד הֶתֵּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ, דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁיָּשִׂים סְבִיבוֹת הַנֵּר דָּבָר הַמּוֹנֵעַ אוֹתוֹ מִלִּשְׁרוֹף בְּעִנְיָן שֶׁיִּכְבֶּה כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְשָׁם וְיוּכַל לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ — נִמְצָא שֶׁלֹּא נֶאֱסַר מֵעוֹלָם.

סימן תקטו

א **דִּין דְּבָרִים הַבָּאִים בְּיוֹם טוֹב חוּץ לַתְּחוּם וּבוֹ כ"ד סְעִיפִים:**

נָכְרִי שֶׁהֵבִיא דּוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל מִינֵי פֵּרוֹת שֶׁיֵּשׁ מֵאוֹתוֹ הַמִּין בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר

שֶׁאֵלּוּ שֶׁהֵבִיא הָיוּ מְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב, וְכֵן אִם הֵבִיא מִינֵי בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁיֵּשׁ מֵאוֹתוֹ הַמִּין מְחֻסָּר צֵידָה, שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁאֵלּוּ שֶׁהֵבִיא הָיוּ מְחֻסָּרִין צֵידָה בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב — הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל עַד הָעֶרֶב. וַאֲפִלּוּ עָבַר אוֹ שָׁכַח וְנָתַן לְתוֹךְ פִּיו — אָסוּר לִבְלוֹעַ, אֶלָּא יְפַלּוֹט מִיָּד כְּדִין כָּל מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת.

וַאֲפִלּוּ לָעֶרֶב אֵינָן מֻתָּרִין אֶלָּא לְאַחַר שֶׁהִמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ (פֵּרוּשׁ בִּכְדֵי שֶׁיֵּלֵךְ הַנָּכְרִי לְמָקוֹם שֶׁלִּקֵּט אוֹ צָד מִשָּׁם וְיַגְמוֹר הַמְּלָאכָה וְיַחֲזוֹר לְכַאן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר), דְּכֵיוָן שֶׁהֵבִיא הַדּוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּוַדַּאי לִקֵּט אוֹ צָד לִשְׁמוֹ, וְכָל הַמֵּבִיא דּוֹרוֹן הוּא מִתְכַּוֵּן לְהָבִיא מִן הַמֻּשָּׁבָּח וְהַמֻּבְחָר וְיָבִיא מֵאוֹתָן שֶׁלִּקֵּט וְצָד הַיּוֹם, וְנִמְצָא שֶׁעָשָׂה הַנָּכְרִי מְלָאכָה גְּמוּרָה בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ הַיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הִצְרִיכוּ חֲכָמִים לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, שֶׁלֹּא יֵהָנֶה כְּלוּם מִמְּלָאכֶת יוֹם טוֹב הַנַּעֲשֵׂית בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. וּמִטַּעַם זֶה אֲפִלּוּ אָדָם אַחֵר שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמְּלָאכֶת יוֹם טוֹב.

וּלְפִי זֶה הַטַּעַם, אִם הֵבִיא בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — מֻתָּרִים בַּאֲכִילָה בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת לְאַחַר שֶׁהִמְתִּין לָעֶרֶב כְּנִיסַת יוֹם טוֹב שֵׁנִי בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה זוֹ בְּעֶרֶב זֶה שֶׁהוּא יוֹם טוֹב וְנִמְצָא שֶׁנֶּהֱנֶה מִמַּה שֶׁהֵבִיא הַנָּכְרִי בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם, מִמַּה נַפְשָׁךְ: אִם עֶרֶב זֶה הוּא יוֹם טוֹב — הֲרֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁהוּבָא בּוֹ הָיָה חֹל וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַמְתִּין כְּלָל. וּמִכָּל מָקוֹם, קֹדֶם שֶׁהִמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אֲסוּרִין גַּם כֵּן בְּטִלְטוּל, כֵּיוָן שֶׁהַיּוֹם הוּא יוֹם טוֹב וְהֵן אֵין רְאוּיִין עֲדַיִן לַאֲכִילָה, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב.

אֲבָל אִם הֵבִיא לוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵי הַיָּמִים הֵן קְדוֹשִׁים בְּוַדַּאי — צָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, שֶׁאִם לֹא יַמְתִּין וְיֹאכַל מִיָּד — הֲרֵי נֶהֱנֶה מִמְּלֶאכֶת יוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אִם לֹא הָיָה מֵבִיא לוֹ בְּיוֹם טוֹב לֹא הָיָה יָכוֹל לֵהָנוֹת מֵהֶן בְּהֶתֵּר אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מֵבִיא לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּלֵךְ לְשָׁם וְיָבִיא. וְהוּא הַדִּין בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת וְהֵבִיא לוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁאֲסוּרִין עַד שֶׁיַּמְתִּין בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. וְכֵן הַדִּין בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁשְּׁנֵי הַיָּמִים הֵן קְדוֹשִׁים בְּוַדַּאי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ר, לְפִיכָךְ אִם הֵבִיא לוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן צָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֵׁנִי בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמְּלֶאכֶת

יוֹם טוֹב.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּה שֶּׁהִצְרִיכוּ חֲכָמִים לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אֵין הַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לֶהָנוֹת מִמְּלֶאכֶת יוֹם טוֹב, אֶלָּא שֶׁחָשְׁשׁוּ חֲכָמִים אִם נַתִּיר לוֹ לֶהָנוֹת בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב מִיָּד מִן הַמְּלָאכָה שֶׁנַּעֲשֵׂית בִּשְׁבִילוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁמָּא יֹאמַר לְהַנָּכְרִי שֶׁיָּבִיא לוֹ בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לְמַהֵר אֲכִילָתוֹ בְּלֵיל מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, שֶׁאָסוּר אֲמִירָה לְנָכְרִי הוּא קַל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, לְפִיכָךְ הִצְרִיכוּהוּ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, דְּאָז כֵּיוָן שֶׁלֹּא יַרְוִיחַ כְּלוּם בְּמַה שֶּׁהֵבִיא בְּיוֹם טוֹב לֹא יַעֲשֶׂה אִסּוּר בְּחִנָּם.

וּלְפִי דִבְרֵיהֶם, אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אֶלָּא מִי שֶׁהַנָּכְרִי הֵבִיא בִּשְׁבִילוֹ, וְכֵן אַנְשֵׁי בֵיתוֹ כָּמוֹהוּ, אֲבָל אָדָם אַחֵר שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ מֻתָּר לֶאֱכוֹל מֵהֶם בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב מִיָּד, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לְהַמְתִּין אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמַר לְהַנָּכְרִי שֶׁיָּבִיא לוֹ בְּיוֹם טוֹב, אִם כֵּן דַּי לָנוּ אִם נֶאֱסוֹר עַל מִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁהֲרֵי אִם מִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, דְּהַיְנוּ מִי שֶׁיְּצַוֶּה אֶת הַנָּכְרִי שֶׁיָּבִיא בְּיוֹם טוֹב יִצְטָרֵךְ לְהַמְתִּין, אִם כֵּן שׁוּב אֵין לָחוּשׁ שֶׁיֹּאמַר שׁוּם אָדָם לְנָכְרִי שֶׁיָּבִיא בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי שֶׁחֲבֵרוֹ יְמַהֵר אֲכִילָתוֹ בְּלֵיל מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ לֹא יַרְוִיחַ כְּלוּם בַּאֲמִירָה זוֹ — אֵין אָדָם חוֹטֵא וְלֹא לוֹ.

וּלְפִי סְבָרָא זוֹ, אִם הֵבִיא לוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — צְרִיכִים הוּא וְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ לְהַמְתִּין בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֵׁנִי בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אַף אִם הוּא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּמָּה נַפְשָׁךְ אֶחָד מֵהֶם הוּא חֹל, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו אָסְרוּ לָנוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בִּשְׁנֵי הַיָּמִים, אִם נַתִּיר לוֹ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי בְּמַה שֶּׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֹאמַר לְהַנָּכְרִי שֶׁיָּבִיא לוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן כְּדֵי שֶׁיְּמַהֵר אֲכִילָתוֹ בְּלֵיל מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֵׁנִי.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין אִסּוּר אֶלָּא בַּאֲכִילָה, אֲבָל לְטַלְטֵל מֻתָּר מִיָּד בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁהִמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, וַאֲפִלּוּ הוּא שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, דְּכֵיוָן שֶׁלְּאָדָם אַחֵר מֻתָּר אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה — אֵין לְזֶה דִּין מַקְצֶה כְּלָל, וְאַף הוּא בְּעַצְמוֹ מֻתָּר לְטַלְטֵל, שֶׁהֲרֵי דָּבָר זֶה רָאוּי לַאֲכִילָה לְכָל בְּנֵי אָדָם, וְאֵין אִסּוּר אֶלָּא לוֹ וּלְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ.

וְאִם חָל יוֹם טוֹב בַּחֲמִישִׁי וּבַשִּׁשִּׁי — מֻתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל בְּשַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶן מַה שֶּׁהֵבִיא

לוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, וּבִלְבָד שֶׁיַּמְתִּין בְּלֵיל שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ לְפִי סְבָרָא זוֹ, וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֹאמַר לְהַנָּכְרִי שֶׁיָּבִיא בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל מִזֶּה בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ עֲדַיִן שְׁנֵי יָמִים עַד הַשַּׁבָּת. אֲבָל אִם הֵבִיא לוֹ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, דְּהַיְנוּ בָּעֶרֶב שַׁבָּת — צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אַף לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, כְּבָר נָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְנוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר אֲפִלּוּ לְאָדָם אַחֵר שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ שֶׁיַּמְתִּין עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֵׁנִי בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אַף בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת. וּלְפִיכָךְ נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר אֲפִלּוּ בְּטִלְטוּל עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֵׁנִי, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה לְשׁוּם אָדָם.

וְאִם מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֵׁנִי הוּא שַׁבָּת — (אֵין מְטַלְטְלִין עַד שֶׁיַּמְתִּין בְּלֵיל שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, וּמִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁהוּא עֶרֶב שַׁבָּת) מֻתָּר לְבַשְּׁלוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי (בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׂוּם בִּשּׁוּלֵי נָכְרִים, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קי"ג עַיֵּן שָׁם) לְצֹרֶךְ אֲכִילַת שַׁבָּת לְאַחַר שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר הַטִּלְטוּל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי אֵינוֹ אֶלָּא חֻמְרָא בְּעָלְמָא, לְפִיכָךְ יֵשׁ לְהָקֵל עַל יְדֵי נָכְרִי.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמִּין זֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לִכְבוֹד שַׁבָּת, אֲבָל אִם אֵין לוֹ מִמִּין זֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְהוּא צָרִיךְ לוֹ לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת — מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ וּלְבַשְּׁלוֹ בְּעַצְמוֹ לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת לְאַחַר שֶׁהִמְתִּין בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן כִּבְכֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, רַק שֶׁיְּזָהֵר מִלְּטָעוֹם מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיַּמְתִּין בְּלֵיל שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ.

וְאִם יֵשׁ אוֹרְחִים סְמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ בְּיוֹם טוֹב, בֵּין שֶׁבָּאוּ אֵלָיו קֹדֶם יוֹם טוֹב, בֵּין שֶׁזִּמֵּן אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב לְאַחַר שֶׁהֵבִיא הַנָּכְרִי אֵלָיו אֶת הַדְּוֹרוֹן, אִם הָאוֹרְחִין הֵן מֵעִיר אַחֶרֶת שֶׁיֵּשׁ כַּאן מִצְוַת הַכְנָסַת אוֹרְחִים — מֻתָּר לְהַאֲכִילָם בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת מַה שֶּׁהֵבִיא לוֹ הַנָּכְרִי בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, וְאַף הוּא עַצְמוֹ שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ מֻתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל עִמָּהֶם, דְּאֵין זֶה כְּבוֹדָם שֶׁלֹּא יֹאכַל עִמָּהֶם, וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ כַּאן מִצְוַת הַכְנָסַת אוֹרְחִים — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין לוֹ מִמִּין זֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְהוּא צָרִיךְ לוֹ לִכְבוֹד הָאוֹרְחִים, וְהוּא הַדִּין אִם צָרִיךְ לוֹ לְצֹרֶךְ שְׁאָר סְעֻדּוֹת מִצְוָה. אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ מִמִּין זֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ

שֶׁמַּסְפִּיק לוֹ לְכָל בְּנֵי הַסְּעֻדָּה — אֵין לִתֵּן לִפְנֵיהֶם מִמִּין זֶה כְּדֵי שֶׁיַּאֲכִיל לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

וְכָל זֶה לְאַחַר שֶׁהִמְתִּין בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, אֲבָל קֹדֶם שִׁעוּר זֶה — אָסוּר בֵּין בַּאֲכִילָה בֵּין בְּטִלְטוּל, בֵּין לוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כִּי כֵּן הַסְכָּמַת רֹב הַמּוֹרִים[20].

ב שִׁעוּר בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ הוּא: כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ הַנָּכְרִי בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב מִשֶּׁחִשְּׁכָה מִבֵּיתוֹ לְמָקוֹם שֶׁלִּקֵּט הַפֵּרוֹת, אוֹ לְמָקוֹם שֶׁצָּד הַדָּגִים, וְיִגְמוֹר הַמְּלָאכָה וְיַחֲזוֹר לְכַאן.

וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ מֵהֵיכָן הֶבִיאָן הַנָּכְרִי — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין רַק בִּכְדֵי שֶׁיָּבֹאוּ מִחוּץ לַתְּחוּם.

אִם הֶבִיאָן הַנָּכְרִי רוֹכֵב עַל הַסּוּס — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין רַק בִּכְדֵי שֶׁשָּׁהָה הַנָּכְרִי בִּרְכִיבָה זוֹ עַד שֶׁהֶבִיאָן לְכַאן.

ג וְכָל זֶה בְּנָכְרִי שֶׁהֵבִיא דּוּרוֹן לְיִשְׂרָאֵל, דְּמִן הַסְּתָם לִקֵּט אוֹ צָד הַיּוֹם בִּשְׁבִיל הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהֵבִיא לוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, אֲבָל אִם הוּא בְּעַנְיָן שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא נִלְקַט וְנִצּוֹד מֵאֶתְמוֹל, וְגַם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא לִקֵּט וְצָד לְצָרְכּוֹ אוֹ לְצָרְכֵי נָכְרִי אַחֵר וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וְהֵבִיאָן לְיִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כַּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל — הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים בַּאֲכִילָה בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב מִיָּד, וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ.

אֲבָל אִם אֵין כַּאן אֶלָּא סָפֵק אֶחָד, שֶׁמָּא נִלְקְטוּ וְנִצּוֹדוּ מֵאֶתְמוֹל בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁמָּא לִקֵּט וְצָד הַיּוֹם וּבִשְׁבִיל נָכְרִי וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וְהֵבִיאָן לְיִשְׂרָאֵל — צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, לְפִי שֶׁהוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין", דְּהַיְנוּ אַחַר שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, לְפִיכָךְ אֵין אוֹמְרִים כַּאן: סְפֵק דְּבָרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל.

---

[20] וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּסִמָּן שכה בַּאֲרָנוּ דְּעִקַּר הַטַּעַם בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִצְרִיכוּ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ הוּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר לַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, וְאִם כֵּן הָיָה רָאוּי שֶׁלֹּא לֶאֱסוֹר אֶלָּא עַל מִי שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בִּשְׁבִילוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְחַלֵּק בְּגְזֵרָתָם וְאָסְרוּ עַל הַכֹּל אַף עַל מִי שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית בִּשְׁבִילוֹ עַד לְאַחַר בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, לְפִי שֶׁרַאוּ חֲכָמִים לְהַחֲמִיר הַרְבֵּה בְּדָבָר שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ מְלָאכָה גְּמוּרָה עַל יְדֵי נָכְרִי. וּמִכָּל מָקוֹם לְאַחַר שֶׁהִמְתִּין בְּלֵיל מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב א' כְּדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ — רָאוּי לְהָקֵל אַף אִם הוּא יוֹם טוֹב ב' שֶׁל גָּלֻיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן הָרִאשׁוֹנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא יָצְאנוּ מִידֵי חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יֹאמַר לְנָכְרִי שֶׁיָּבִיא לוֹ בְּיוֹם טוֹב א' כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לֵהָנוֹת מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב ב' אַחַר הַמְתָּנַת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, מִכָּל מָקוֹם לֹא רָצוּ לְהַחֲמִיר כָּל כָּךְ בְּהַמְתָּנָה זוֹ שֶׁיַּמְתִּין עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב ב' בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, כֵּיוָן שֶׁהַמְתָּנָה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא קָנֶס בְּעָלְמָא, שֶׁלֹּא יֹאמַר לְהַנָּכְרִי שֶׁיַּעֲשֶׂה כֵּן פַּעַם אַחֶרֶת, אִם כֵּן כֵּיוָן שֶׁקָּנְסוּהוּ וּמְנָעוּהוּ מִלְּהָנוֹת מִזֶּה בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב א' מִיָּד עַד לְאַחַר שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ — דַּי בְּכָךְ, כִּי בְּזֶה יִהְיֶה לוֹ הֶכֵּר וְזִכָּרוֹן שֶׁלֹּא יֹאמַר לְהַנָּכְרִי שֶׁיַּעֲשֶׂה כֵּן פַּעַם אַחֶרֶת.

ד וְכָל זֶה לְעִנְיַן הַמְּתֻנַּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, אֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁלִּקֵּט וְצָד לְצָרְכּוֹ נָכְרִי, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא לִקֵּט וְצָד הַיּוֹם, וְכֵן פֵּרוֹת הַנִּמְצָאִים תַּחַת הָאִילָן שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא נָשְׁרוּ מֵהָאִילָן בְּיוֹם טוֹב — הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל עַד הָעֶרֶב, אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁאֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מֻקְצֶה, כְּגוֹן דֶּקֶל הָעוֹמֵד בַּחֲצֵרוֹ וְהָיְתָה דַּעְתּוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב עַל הַתְּמָרִים שֶׁיַּשִּׁיר הָרוּחַ מִן הַדֶּקֶל בְּיוֹם טוֹב, אוֹ שֶׁשָּׁמַע מִנָּכְרִי בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁאָמַר: "לְמָחָר אֶתְלוֹשׁ פֵּרוֹת הַלָּלוּ", וּתְלָשָׁן בְּיוֹם טוֹב לְצָרְכּוֹ — הֲרֵי הֵן אֲסוּרִים לְיִשְׂרָאֵל בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל, לְפִי שֶׁחָכָמִים גָּזְרוּ עַל כָּל דָּבָר שֶׁנַּעֲקָר מֵהַמְּחֻבָּר בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב לְאָסְרוֹ בַּאֲכִילָה בוֹ בַּיּוֹם אִם הוּא דָּבָר מַאֲכָל, וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אִם אֵינוֹ דָּבָר מַאֲכָל, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְלוֹשׁ בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ב, וְכֵיוָן שֶׁאָסוּר לְאָכְלוֹ וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ — אָסוּר גַּם כֵּן לְטַלְטְלוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רָאוּי לִכְלוּם בּוֹ בַּיּוֹם.

וַאֲפִלּוּ בְּסָפֵק הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים אַף בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁיּוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת אֵינוֹ אֶלָּא מֵחֲמַת סָפֵק, וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ כַּאן ב' סְפֵקוֹת לְהָקֵל, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִנְהִיגוּ חֲכָמִים אֶת כָּל בְּנֵי הַגּוֹלָה לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים — הֲרֵי הוּא כְּוַדַּאי שֶׁל דִּבְרֵיהֶם לְעִנְיַן זֶה שֶׁלֹּא לְהַתִּיר בּוֹ סְפֵק מֻקְצֶה, שֶׁעִקַּר אִסּוּר הַמֻּקְצֶה בְּשַׁבָּת הוּא סְיָג לְאִסּוּרֵי תוֹרָה, שֶׁלֹּא יַעֲלֶה וְיִתְלוֹשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ב, אוֹ מִשּׁוּם גָּדֵר לְהוֹצָאָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח, לְפִיכָךְ הֶחֱמִירוּ בְּסָפֵקוֹ אַף בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בֵּינוֹ לְרִאשׁוֹן. אֲבָל לְעִנְיַן שְׁאָר דְּבָרִים אֵין דִּינוֹ כְּוַדַּאי שֶׁל דִּבְרֵיהֶם אֶלָּא כְּסָפֵק, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ה אִם הַפֵּרוֹת נְכָרִים שֶׁלֹּא נִתְלְשׁוּ הַיּוֹם, כְּגוֹן שֶׁהֵן כְּמוּשִׁין, וְכֵן אִם נְכָרִים הַדָּגִים שֶׁנִּצּוֹדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁנָּס לֵחָן וְאַדְמוּמִית שֶׁתַּחַת לְחָיֵיהֶן שֶׁבּוֹדְקִין אוֹתָן שָׁם — מֻתָּרִין אַף לְמִי שֶׁהוּבְאוּ בְּשִׁבְילוֹ, אִם יָדוּעַ שֶׁבָּאוּ מִתּוֹךְ הַתְּחוּם. וְהוּא הַדִּין אִם הוּבְאוּ לוֹ בְּתְחִלַּת לֵיל יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בְּעִנְיַן שֶׁבְּוַדַּאי נִלְקְטוּ וְנִצּוֹדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

ו אֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁנִּלְקְטוּ וְנִצּוֹדוּ הַיּוֹם, אִם יָדוּעַ שֶׁלֹּא לִקֵּט וְצָד בְּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — מֻתָּרִין לָעֶרֶב אֲפִלּוּ הוּא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, שֶׁהֲרֵי מִמָּה נַפְשָׁךְ אֶחָד מֵהֶן הוּא חֹל. אֲבָל אִם הוּא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲפִלּוּ אִם הוּא סָפֵק אִם נִתְלַשׁ וְנִצּוֹד בְּיוֹם

טוֹב רִאשׁוֹן — אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל גַּם בַּשֵּׁנִי עַד הָעֶרֶב, לְפִי שֶׁשֵּׁנֵי הַיָּמִים הֵן קְדֻשָּׁה אַחַת וּכְיוֹם אֶחָד אָרֹךְ הֵן.

ז וְכֵן סָפֵק שֶׁנִּתְלַשׁ וְנִצּוֹד בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ הוּא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת — אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל גַּם בְּשַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי תְּלִישָׁה זוֹ אוֹ צֵידָה זוֹ הֵן מוּכָנִין לַאֲכִילָה, וְאֵין יוֹם טוֹב מֵכִין לְשַׁבָּת.

וְאִסּוּר הֻכָּנָה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהֲרֵי מִן הַתּוֹרָה מֻתָּר לְאָכְלָן בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּתְלְשׁוּ וְנִצּוֹדוּ בּוֹ, וְאִם כֵּן יוֹם טוֹב לְעַצְמוֹ הֵכִין, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְאָכְלָן בַּיּוֹם שֶׁנִּתְלְשׁוּ וְנִצּוֹדוּ בּוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו — נִמְצָא שֶׁיּוֹם טוֹב הֵכִין לְשַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו.

ח וְכֵן הַדִּין בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחַר הַשַּׁבָּת, שֶׁהַפֵּרוֹת שֶׁנִּתְלְשׁוּ בְּשַׁבָּת אֲסוּרִים גַּם בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו, וְאִסּוּרָן אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפֵרוֹת הַנֶּאֱכָלִין חַיִּין בְּלֹא בִּשּׁוּל, שֶׁיָּכוֹל לְאָכְלָם בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל בְּפֵרוֹת שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין חַיִּים, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן רְאוּיִים לַאֲכִילָה בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, שֶׁאָסוּר לְבַשְּׁלָן, נִמְצָא שֶׁשַּׁבָּת הֵכִינָה לְיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו, לְפִיכָךְ הֵן אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה בְּיוֹם טוֹב.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפֵרוֹת שֶׁנִּתְלְשׁוּ בְּשַׁבָּת, אֲבָל בְּדָגִים שֶׁנִּצּוֹדוּ בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִים חַיִּים — אַף עַל פִּי כֵן אֵינָן אֲסוּרִים בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁהַצֵּידָה בְּעַצְמָהּ אֵינָהּ נִקְרֵאת הֻכָּנָה כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אֵין נַעֲשֶׂה שׁוּם שִׁנּוּי בְּגוּף הַדָּג עַל יְדֵי הַצֵּידָה, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁאִם הָיָה נִצּוֹד בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְאָכְלָם בּוֹ בַּיּוֹם מֵחֲמַת גְּזֵרַת חֲכָמִים, וְאִם הִנִּיחוֹ בְּשַׁבָּת יְהֵא מֻתָּר בְּיוֹם טוֹב נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי הַצֵּידָה שֶׁבְּשַׁבָּת הֵתַר לַאֲכִילָה בְּיוֹם טוֹב, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה כְּאִלּוּ שַׁבָּת הֵכִינָה לְיוֹם טוֹב, וְאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

ט רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּחֲמִישִׁי וּבַשִּׁשִּׁי, פֵּרוֹת שֶׁנִּתְלְשׁוּ וְדָגִים שֶׁנִּצּוֹדוּ בַּחֲמִישִׁי, אֲפִלּוּ נִתְלְשׁוּ וְנִצּוֹדוּ בִּשְׁבִיל נָכְרִי, אוֹ שֶׁנִּתְלְשׁוּ וְנִצּוֹדוּ מֵאֲלֵיהֶן — הֲרֵי הֵן אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל גַּם בְּשַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁאִם הָיוּ נִתְלָשִׁין וְנִצּוֹדִין בַּשִּׁשִּׁי שֶׁהָיוּ אֲסוּרִין גַּם בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם אִסּוּר הֻכָּנָה, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵי יָמִים אֵלּוּ הֵן כְּיוֹם אֶחָד אָרֹךְ.

אֲבָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה מִיָּד, אֲפִלּוּ נִתְלַשׁ וְנִצּוֹד בַּחֲמִישִׁי בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבַּאֵר לְמַעְלָה. אֲבָל נִתְלַשׁ וְנִצּוֹד בַּשִּׁשִּׁי בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — צָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבַּאֵר לְמַעְלָה.

י נָכְרִי שֶׁהֵבִיא בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחַר הַשַּׁבָּת פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין חַיִּים, אֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁנִּלְקְטוּ בִּשְׁבִיל נָכְרִי, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא נִתְלְשׁוּ בְּשַׁבָּת, וְנָכְרִי זֶה אוֹ אַחֵר מֵסִיחַ לִפְנֵי תָּמוֹ שֶׁנִּתְלְשׁוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — אֵין סוֹמְכִין עָלָיו לְאָכְלָם בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחַר הַשַּׁבָּת, שֶׁהֵן אֲסוּרִים בּוֹ בַּיּוֹם מִן הַתּוֹרָה.

וְאֵין סוֹמְכִים עַל נָכְרִי מֵסִיחַ לִפְנֵי תָּמוֹ אֶלָּא בְּאִסּוּר דִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּגוֹן לְאָכְלָם בְּיוֹם טוֹב שֶׁנִּי שֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲפִלּוּ הוּא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁאִסּוּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אִם הֵן פֵּרוֹת הַנֶּאֱכָלִים חַיִּים, אוֹ לְהַתִּירָן בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁהֵבִיאָן אִם הֻבִיאָן בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן סָמוּךְ לוֹ מִלְּפָנָיו, אוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁאֵין שַׁבָּת סָמוּךְ לוֹ מִלְּפָנָיו, שֶׁבְּכָל אֵלּוּ אֵין שׁוּם חֲשַׁשׁ הֲכָנָה שֶׁל תּוֹרָה.

וְעַיֵּן בְּסִמָּן תקי"ג אֵימָתַי סוֹמְכִין עַל נָכְרִי מֵסִיחַ לִפְנֵי תָּמוֹ.

יא נָכְרִי שֶׁהֵבִיא לָעִיר דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ בְּמֻחְבָּר וְאֵינוֹ מְחֻסָּר צִידָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵבִיא פֵּרוֹת יְבֵשִׁים, אוֹ בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת שֶׁאֵינָן מְחֻסָּרִין צִידָה, כְּגוֹן אַוָּזִים וְתַרְנְגוֹלִים, אִם מִתּוֹךְ הַתְּחוּם הֻבִיאָם — מֻתָּרִים לַכֹּל, אַף לְמִי שֶׁהוּבְאוּ בִּשְׁבִילוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבַּאֵר לְמַעְלָה, אֲבָל אִם מִחוּץ לַתְּחוּם הֻבִיאָם, דְּהַיְנוּ שֶׁבִּתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב הָיוּ עֲדַיִן חוּץ לַתְּחוּם — הֲרֵי אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה בּוֹ בַּיּוֹם לְמִי שֶׁהוּבְאוּ בִּשְׁבִילוֹ וּלְכָל אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ הַסְּמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ, שֶׁגַּם בִּשְׁבִילָם נִתְכַּוֵּן הַנָּכְרִי בַּהֲבָאָתוֹ, וְלָעֶרֶב צְרִיכִים לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשְׁהֶה כָּל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁשָּׁהָה הַנָּכְרִי בַּהֲבָאָתוֹ אוֹתָם מִמָּקוֹם שֶׁהֶחְשִׁיךְ לוֹ הַיּוֹם בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב עַד שֶׁהֵבִיא אוֹתָם לְתוֹךְ עִבּוּרָהּ שֶׁל עִיר שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵל, דְּהַיְנוּ מָקוֹם שֶׁמִּשָּׁם מַתְחִילִין לִמְדּוֹד תְּחוּמֵי הָעִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן [ש]צ"ח עַיֵּן שָׁם.

יב הַטַּעַם שֶׁהִצְרִיכוּ חֲכָמִים לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אֵינוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמְּלֶאכֶת יוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל מִגּוּף הַמְּלָאכָה, דְּהַיְנוּ הַהֲלִיכָה מִחוּץ לַתְּחוּם, אֶלָּא

הוּא נֶהֱנֶה מֵהַדָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ הַמְּלָאכָה אֲבָל לֹא מִן גּוּף הַמְּלָאכָה בְּעַצְמָהּ, וּלְפִיכָךְ לֹא הָיוּ חֲכָמִים מַצְרִיכִים לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, וְלָמָּה הִצְרִיכוּ לְהַמְתִּין? מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר לְנָכְרִי שֶׁיָּבִיא לוֹ מִינֵי מַאֲכָל מִחוּץ לַתְּחוּם בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לְמַהֵר אֲכִילָתוֹ בַּלַּיְלָה, וְכֵיוָן שֶׁקִּנְסוּ אוֹתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמִּן הַדִּין הָיָה מֻתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל, דְּהַיְנוּ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב — שׁוּב לֹא יֹאמַר לְנָכְרִי לְהָבִיא לוֹ.

יג וַאֲפִלּוּ אִם מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הוּא שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב שֶׁנִּי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹ יוֹם טוֹב שֶׁנִּי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, שֶׁאַף שֶׁמַּתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֹאמַר לְנָכְרִי שֶׁיָּבִיא לוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן כְּדֵי לֶאֱכוֹל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי אוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו לְאַחַר שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, מִכָּל מָקוֹם לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְקַנְסוֹ כָּל כָּךְ שֶׁלֹּא יֹאכַל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹ עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֵׁנִי, דְּכֵיוָן שֶׁאִסּוּר תְּחוּמִין הוּא קַל, שֶׁאֵינוֹ נִתְקָן בִּשְׁבִיל סְיָג לְאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, לְפִיכָךְ הֵקֵלּוּ בּוֹ, וְדַי אִם קְנָסוּהוּ שֶׁלֹּא יֹאכַל בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁהֵבִיאוּ לוֹ וּבִכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו.

יד וְכָל זֶה לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ וּלְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ, אֲבָל לִשְׁאָר כָּל אָדָם מֻתָּר בַּאֲכִילָה אֲפִלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁהֵבִיא מִחוּץ לַתְּחוּם, דְּכֵיוָן שֶׁאִסּוּר תְּחוּמִים הוּא קַל — הֵקֵלּוּ בּוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱסוֹר אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם הֵבִיא הַנָּכְרִי מִחוּץ לְג' פַּרְסָאוֹת, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים דִּבְג' פַּרְסָאוֹת יֵשׁ אִסּוּר תְּחוּמִין מִן הַתּוֹרָה, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֶאֱסוֹר לְכָל בְּנֵי אָדָם בְּשָׁוֶה, שֶׁהֲרֵי אִסּוּר תְּחוּמִין הוּא אֵינוֹ שָׁוֶה לְכָל בְּנֵי אָדָם, שְׁמַּה שֶּׁהוּא חוּץ לִתְחוּמוֹ שֶׁל זֶה הוּא תּוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל זֶה, וְכֵיוָן שֶׁהֻצְרְכוּ חֲכָמִים לְחַלֵּק בְּאִסּוּר זֶה לֶאֱסוֹר לְזֶה וּלְהַתִּיר לְזֶה — עָשׂוּ עוֹד חִלּוּק בֵּין מִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ לְמִי שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁאֵין רָאוּי לֶאֱסוֹר לוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל.

טו וְכֵיוָן שֶׁהוּא רָאוּי לַאֲכִילָה בּוֹ בַּיּוֹם לְמִי שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, לְפִיכָךְ אַף מִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין לוֹ דִּין מֻקְצֶה כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁרָאוּי לַאֲחֵרִים בּוֹ בַּיּוֹם. רַק שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא יְטַלְטְלֶנּוּ חוּץ לְד' אַמּוֹת בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל בְּשַׁבָּת, בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֻתַּר לוֹ לְאָכְלוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, מִכָּל מָקוֹם לֹא הֻתַּר לוֹ לְהוֹצִיא חוּץ לְד' אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, כְּגוֹן שֶׁרוֹצֶה לְבַשְּׁלוֹ וְאִי אֶפְשָׁר

לוֹ לְבַשְּׁלוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יוֹצִיאֶנּוּ חוּץ מִד' אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית — אָסוּר לוֹ לְהוֹצִיאוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, וַאֲפִלּוּ הוּבָא לְצָרְכּוֹ נָכְרִי, דְּכֵיוָן שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם — אֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"א.

אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁמַּתִּיר לְטַלְטֵל שָׁם בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן בֶּחָצֵר, אוֹ בָּעִיר שֶׁתִּקְּנוּ מְבוֹאוֹתֶיהָ בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה אוֹ צוּרַת הַפֶּתַח, אוֹ שֶׁהִיא מֻקֶּפֶת חוֹמָה, וְכֵן מִבְצָר, שֶׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁמַּתִּיר לְטַלְטֵל בּוֹ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁיָּדוּעַ שֶׁיָּשַׁב (פֵּרוּשׁ שֶׁבָּנוּ בּוֹ בָּתִּים לְדִירָה) וְלִבְסוֹף הֶקֵּף כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שנ"ח וְת"א — מֻתָּר לְטַלְטֵל בָּהֶן גַּם מַה שֶּׁהוּבָא מִחוּץ לַתְּחוּם, דְּכָל רְשׁוּת שֶׁמַּתִּיר לְטַלְטֵל בּוֹ בְּשַׁבָּת — הֲרֵי כֻּלּוֹ נֶחְשָׁב כְּד' אַמּוֹת לְעִנְיָן יוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ה עַיֵּן שָׁם.

טז וְכָל זֶה כְּשֶׁיָּדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁהֶבִיא בְּיוֹם טוֹב מִחוּץ לַתְּחוּם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אִם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב הָיָה הַנָּכְרִי כְּבָר בְּתוֹךְ תְּחוּם הָעִיר — יֵשׁ לְהָקֵל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת אַף לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כַּאן ב' סְפֵקוֹת, שֶׁהֲרֵי יוֹם טוֹב שֵׁנִי עִקַּר תַּקָּנָתוֹ מֵחֲמַת הַסָּפֵק. אֲבָל בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן יֵשׁ לְהַחֲמִיר אַף בְּסָפֵק, כֵּיוָן שֶׁהוּא "דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין".

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַנָּכְרִי שֶׁהֵבִיא הַדּוֹרוֹן הוּא דָּר חוּץ לָעִיר, אוֹ שֶׁהוּא דָּר בָּעִיר אֶלָּא שֶׁפֵּרוֹתָיו הֵן חוּץ לָעִיר, אֲבָל נָכְרִי הַדָּר בָּעִיר וְיֵשׁ לוֹ פֵּרוֹת בָּעִיר כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ שֶׁהֵבִיא לְהַיִּשְׂרָאֵל — מֻתָּר אַף לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, אֲפִלּוּ הוּא יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, לְפִי שֶׁאֵין כַּאן סָפֵק כְּלָל אֶלָּא הוּא בְּוַדַּאי, דְּמִן הַסְּתָם הֵבִיא מִפֵּרוֹתָיו שֶׁבָּעִיר.

וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לְהַנָּכְרִי ב' בָּתִּים וּבָהֶן פֵּרוֹת, אֶחָד מֵהֶן תּוֹךְ הַתְּחוּם וְהַב' חוּץ לַתְּחוּם — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הֵבִיא מֵאוֹתָן שֶׁחוּץ לַתְּחוּם, אֶלָּא מִן הַסְּתָם הֵבִיא מֵאוֹתָן שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּחוּם שֶׁהֵן קְרוֹבִים יוֹתֵר לָעִיר.

יח וְכָל זֶה בְּנָכְרִי שֶׁהֵבִיא דּוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל נָכְרִי שֶׁהֵבִיא לִמְכּוֹר, אִם רֹב הָעִיר הֵן נָכְרִים — בְּוַדַּאי לְצָרְכּוֹ הַנָּכְרִי הֵבִיא, וּמֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ (עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג עַיֵּן שָׁם) וְלֶאֱכוֹל אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, אִם הוּא דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ בְּמְחֻבָּר וְאֵינוֹ מְחֻסָּר צְיָדָה. וְאִם הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ בְּמְחֻבָּר אוֹ מְחֻסָּר צְיָדָה — מֻתָּר בַּאֲכִילָה לְעֶרֶב מִיָּד, וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ כְּדִין מֵבִיא לְצָרְכּוֹ נָכְרִי, דְּכֵיוָן שֶׁרֹּב הָעִיר הֵן נָכְרִים —

מִן הַסְּתָם הֵבִיא לְצָרֶךְ רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר.

וְאִם אָנוּ רוֹאִים שֶׁאִם נַתִּיר לִקַּח מִמֶּנּוּ בְּיוֹם טוֹב יַרְבֶּה לְהָבִיא עוֹד בְּיוֹם טוֹב אַף לְצָרֶךְ יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ בְּיוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב הָעִיר הֵן נָכְרִים. אֲבָל מִן הַסְּתָם אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַרְבֶּה לְהָבִיא גַּם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וּמֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ בְּעִיר שֶׁרֻּבָּהּ נָכְרִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, נָכְרֵי הַמֵּבִיא דָּגִים לִמְכּוֹר בְּעִיר שֶׁרֻּבָּהּ נָכְרִים — אַף בִּסְתָם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיַּרְבֶּה לְהָבִיא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אִם אָנוּ מַתִּירִין לִקַּח מִמֶּנּוּ, כֵּיוָן שֶׁדַּרְכָּן יִשְׂרָאֵל לִקְנוֹת דָּגִים לִכְבוֹד יוֹם טוֹב. וְצָרִיךְ לְהִתְיַשֵּׁב בְּדָבָר זֶה, כִּי הַכֹּל לְפִי רְאוֹת עֵינֵי הַמּוֹרֶה.

יט אֲבָל הָעִיר שֶׁחֶצְיָהּ נָכְרִים וְחֶצְיָהּ יִשְׂרָאֵל, נָכְרֵי הַמֵּבִיא שָׁם לִמְכּוֹר בְּוַדַּאי לְצָרֶךְ שְׁנֵיהֶם הוּא מֵבִיא, וְכֵיוָן שֶׁכַּוָּנָתוֹ גַּם לְצָרֶךְ יִשְׂרָאֵל — הֲרֵי דִּינוֹ כְּדִין נָכְרֵי שֶׁהֵבִיא דּוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל (שֶׁאִם יֵשׁ בְּמִינוֹ בְּמָחֳבָּר צָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַמְתִּין בְּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אַף מִי שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, וְאִם אֵין בְּמִינוֹ בְּמָחֳבָּר אֶלָּא שֶׁהוּבָא מִחוּץ לַתְּחוּם — מֻתָּר לְמִי שֶׁלֹּא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, דְּהַיְנוּ מִי שֶׁאֵינוֹ מֵאַנְשֵׁי הָעִיר וּבָא לָעִיר אַחַר שֶׁכְּבָר הָיָה הַנָּכְרִי בְּתוֹךְ תְּחוּם הָעִיר).

כ וְכָל זֶה כְּשֶׁהַנָּכְרִי שֶׁהֵבִיא לִמְכּוֹר הוּא דָּר בְּעִיר זוֹ שֶׁמּוֹכֵר בָּהּ וְהֵבִיא מִפֵּרוֹתָיו שֶׁחוּץ לַתְּחוּם, אֲבָל אִם הוּא דָּר בִּכְפָר חוּץ לָעִיר, אֲפִלּוּ אִם הָרֹב הֵן יִשְׂרָאֵל וְהֵבִיא לְשָׁם דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ בְּמָחֳבָּר אוֹ מְחֻסָּר צִידָה — דִּינוֹ כְּדִין מֵבִיא לְעִיר שֶׁרֻּבָּהּ נָכְרִים, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא דָּר מִחוּץ לָעִיר אָנוּ הוֹלְכִים אַחַר רֹב הָעוֹלָם, וְאָנוּ אוֹמְרִים שְׁמֵן הַסְּתָם לִקְטָן וְצָדָן לְצָרֶךְ נָכְרִים שֶׁהֵן רֹב הָעוֹלָם וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וֶהֱבִיאָן לָעִיר זוֹ.

לְפִיכָךְ, אִם הֱבִיאָן מִתּוֹךְ הַתְּחוּם — מֻתָּר לָעֶרֶב מִיָּד, כְּדִין פֵּרוֹת שֶׁנִּלְקְטוּ בִּשְׁבִיל נָכְרִי. וְאִם הֱבִיאָן מִחוּץ לַתְּחוּם — מֻתָּרִים לָעֶרֶב אַחַר שֶׁהִמְתִּין בְּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, אַף אִם הוּא שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב שֶׁנִּי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹ שֶׁל גְּלֻיּוֹת, כְּדִין דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ בְּמָחֳבָּר שֶׁהוּבָא לְצָרֶךְ יִשְׂרָאֵל מִחוּץ לַתְּחוּם.

כא יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּצֵּץ דְּמִים לְנָכְרִי שֶׁיָּבִיא לוֹ דָּגִים בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב בְּעַד סְכוּם דְּמִים אֵלּוּ שֶׁקִּצֵּץ לוֹ וְנִשְׁתַּהֶה הַנָּכְרִי וֶהֱבִיאָן בְּיוֹם טוֹב, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא נִצּוֹדוּ בְּיוֹם טוֹב — הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל עַד הָעֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֲבָל בָּעֶרֶב יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ חֲכָמִים לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ בְּמֹלָאכָה הַנַּעֲשֵׂית בְּיוֹם טוֹב בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם נֶאֱסוֹר [לְ]הַיִשְׂרָאֵל לֵהָנוֹת מִמְּלָאכָה זוֹ עַד לְאַחַר שֶׁיַּמְתִּין בָּעֶרֶב בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אֲזַי לֹא יַעֲשֶׂה הַנָּכְרִי הַמְּלָאכָה בְּיוֹם טוֹב עַד הָעֶרֶב בְּשָׁעָה שֶׁהַיִשְׂרָאֵל רַשַּׁאי לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה, כְּגוֹן שֶׁהַיִשְׂרָאֵל לֹא קָצַץ עִם הַנָּכְרִי שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלָאכָה זוֹ בִּשְׁבִילוֹ, אֶלָּא הַנָּכְרִי מִדַּעַת עַצְמוֹ הוּא עוֹשֶׂה כֵּן לְצָרְכּוֹ הַיִשְׂרָאֵל, וְאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ הַנָּכְרִי שֶׁהַיִשְׂרָאֵל לֹא יֵהָנֶה מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מְזָרֵז אֶת עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, וְנִמְצָא כְּשֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב בְּוַדַּאי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ לְדַעַת כֵּן שֶׁיֵּהָנֶה מִמֶּנָּה הַיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ קְנָסוּהוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ וְגַם לָעֶרֶב עַד לְאַחַר שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, אֲבָל כְּשֶׁהַיִשְׂרָאֵל קָצַץ עִם הַנָּכְרִי מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ מְלָאכָה זוֹ, וְאַף אִם נֶאֱסוֹר לְהַיִשְׂרָאֵל לֵהָנוֹת מִמְּלָאכָה זוֹ אַף עַל פִּי כֵן יַעֲשֶׂנָּה הַנָּכְרִי לְהַשְׁלִים קְצִיצָתוֹ וְלִטּוֹל דָּמָיו מֵהַיִשְׂרָאֵל, נִמְצָא כְּשֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה בְּיוֹם טוֹב אֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּהָנֶה מִמֶּנָּה הַיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ הוּא מְזָרֵז אֶת עַצְמוֹ לְמַהֵר מְלַאכְתּוֹ, לְפִיכָךְ אֶפְשָׁר שֶׁזֶּהוּ דּוֹמֶה לְקָצַץ עִם הַנָּכְרִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ מְנָעֲלִים וֶהֱבִיאָן לוֹ הַנָּכְרִי בְּשַׁבָּת שֶׁהֵן מֻתָּרִים לְהַיִשְׂרָאֵל בּוֹ בַּיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רנ"ב עַיֵּן שָׁם.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר שָׁם דְּיֵשׁ אוֹסְרִין לִלְבּוֹשׁ הַמְּנָעֲלִים עַד שֶׁיַּמְתִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, וּלְדִבְרֵיהֶם אַף דְּגִים אֵלּוּ אֲסוּרִין עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ.

אֲבָל לְאַחַר כְּדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ אֶפְשָׁר שֶׁהֵן מֻתָּרִים אַף אִם הוּא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִנְיַן הַמְּנָעֲלִים.

וְאִם יָדוּעַ שֶׁדְּגִים אֵלּוּ נִצּוֹדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב אֶלָּא שֶׁהֻבִיאָן בְּיוֹם טוֹב מִחוּץ לַתְּחוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּאן אִסּוּר מַקָּצָה — אֶפְשָׁר שֶׁהֵן מֻתָּרִים אַף בּוֹ בַּיּוֹם לְהַמַּתִּירִין גַּבֵּי מְנָעֲלִים. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שָׁם שֶׁבִּשְׁעַת הַדְּחָק (שֶׁהוּא צָרִיךְ לְמְנָעֲלִים אֵלּוּ בְּשַׁבָּת) יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל הַמַּתִּירִין, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטִים אֵלּוּ.

כב יִשְׂרָאֵל שֶׁשִּׁגֵּר דּוֹרוֹן לַחֲבֵרוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְהֵבִיא הַנָּכְרִי אֶת הַדּוֹרוֹן לַחֲבֵרוֹ בְּיוֹם טוֹב מִחוּץ לַתְּחוּם, אִם יִשְׂרָאֵל הַשּׁוֹלֵחַ הוּא יוֹדֵעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּגִּיעַ הַדּוֹרוֹן

לְיַד חֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵלֵךְ הַנָּכְרִי בְּיוֹם טוֹב חוּץ לַתְּחוּם — הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּאֲכִילָה לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ (וּלְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ), וְלָעֶרֶב צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה אִסּוּר בִּשְׁבִילוֹ.

אֲבָל אִם הִשּׁוֹלֵחַ לֹא יָדַע שֶׁיֵּלֵךְ הַנָּכְרִי בְּיוֹם טוֹב חוּץ לַתְּחוּם, שֶׁהָיָה לוֹ שְׁהוּת לְהַגִּיעַ לְשָׁם מִבְּעוֹד יוֹם וְנִתְעַכֵּב הַשָּׁלִיחַ בַּדֶּרֶךְ וְהֵבִיא בְּיוֹם טוֹב מִחוּץ לַתְּחוּם — הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּאֲכִילָה אַף לְמִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין הַנָּכְרִי מֵבִיא מִשֶּׁלּוֹ כְּדֵי שֶׁנִּגְזוֹר שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ: הָבֵא לִי מִחוּץ לַתְּחוּם, אֶלָּא מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל אַחֵר הוּא מֵבִיא, וְהַיִּשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁמַע אֵלָיו לִשְׁלוֹחַ לוֹ בְּיוֹם טוֹב מִחוּץ לַתְּחוּם, שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא וְלֹא לוֹ.

רַק שֶׁצָּרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יְטַלְטְלֵנּוּ חוּץ לד' אַמּוֹת בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל שָׁם בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ אִם לֹא הוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

כג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ בִּמְחֻבָּר וְאֵינוֹ מְחֻסָּר צִידָּה, אֲבָל אִם הַדּוֹרוֹן הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ בִּמְחֻבָּר אוֹ מְחֻסָּר צִידָּה — אָסוּר לְקַבְּלוֹ מִיַּד הַנָּכְרִי בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי יָצָא מִבֵּית יִשְׂרָאֵל הַמְשַׁלֵּחַ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְאִם כֵּן דּוֹרוֹן זֶה נִלְקָט וְנִצּוֹד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא הֶחֱלִיף הַנָּכְרִי אֶת הַדּוֹרוֹן בְּפֵרוֹת שֶׁנִּלְקְטוּ הַיּוֹם, וּלְפִיכָךְ אֵין לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אֶלָּא אִם כֵּן חָתוּם בְּתוֹךְ חוֹתָם אֶחָד, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קי"ח עַיֵּן שָׁם.

כד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁשִּׁגֵּר דּוֹרוֹן לַחֲבֵרוֹ מִשֶּׁלּוֹ, שֶׁמְּקַבֵּל הַדּוֹרוֹן אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם מַה שֶּׁשִּׁגֵּר לוֹ חֲבֵרוֹ הָיָה טוֹב וְיָפֶה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהֵבִיא לוֹ הַנָּכְרִי אוֹ לָאו, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא הָיָה טוֹב יוֹתֵר וְהֶחֱלִיפוֹ הַנָּכְרִי בְּרַע מִמֶּנּוּ (שֶׁנִּלְקַט וְנִצּוֹד בְּיוֹם טוֹב), כֵּיוָן שֶׁהוּא נֶהֱנֶה בַּחֲלִיפִין.

אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ בִּמְחֻבָּר אוֹ מְחֻסָּר צִידָּה וְהִנִּיחוֹ בְּיַד הַנָּכְרִי בְּלֹא חוֹתָם עַד לְמָחָר, וּלְמָחָר רָאָה שֶׁהוּא טוֹב וְיָפֶה כְּמוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁהִנִּיחַ אֶצְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר בִּטְבִיעוּת עַיִן שֶׁזֶּהוּ הָרִאשׁוֹן שֶׁהִנִּיחַ אֶצְלוֹ — מֻתָּר, וְאֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא הֶחֱלִיפוֹ הַנָּכְרִי, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה בַּחֲלִיפִין, שֶׁהֲרֵי זֶה הוּא כָּל כָּךְ טוֹב וְיָפֶה כְּמוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁהִנִּיחַ אֶצְלוֹ.

סימן תקטז

א **דִּין אֵיזֶה דְּבָרִים מַתִּירִים לִשְׁלוֹחַ בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ו' סְעִיפִים:**

מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ לַחֲבֵרוֹ בְּיוֹם טוֹב דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים כָּל מִינֵי מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה הָרְאוּיִים לְבוֹ בַּיּוֹם, אֲפִלּוּ אֵינָן רְאוּיִים אֶלָּא עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה שֶׁיַּעֲשׂוּ בְּגוּפָן, כְּגוֹן בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף חַיִּים שֶׁאֵינָן רְאוּיִים עַד שֶׁיִּשְׁחֲטֵם, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁמֻּתָּר לִשְׁחוֹט בְּיוֹם טוֹב — מֻתָּר גַּם כֵּן לִשְׁלוֹחַ לַחֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁחֲבֵרוֹ לֹא יִשְׁחָטֵם בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאִלּוּ הָיָה רוֹצֶה הָיָה שׁוֹחֲטָן וְאוֹכְלָן — מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ לוֹ.

ב וְכֵן מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ לוֹ כָּל כְּלֵי תַּשְׁמִישׁ, וְכֵן בְּגָדִים אֲפִלּוּ אֵינָן תְּפוּרִין עֲדַיִן, לְפִי שֶׁהֵן רְאוּיִין לִשָּׁעֵן עֲלֵיהֶם. וַאֲפִלּוּ בֶּגֶד כִּלְאַיִם מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ אִם הוּא קָשֶׁה בְּעִנְיַן שֶׁמֻּתָּר לֵישֵׁב וְלִשָּׁעֵן עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ש"א עַיֵּן שָׁם.

ג וַאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבוֹ בַּיּוֹם, אִם הוּא רָאוּי לֶהָנוֹת מִמֶּנּוּ בְּחֹל בְּלִי שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה בְּגוּפוֹ, כְּגוֹן תְּפִלִּין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ בְּיוֹם טוֹב אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְהוֹצִיא שׁוּם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ בְּיוֹם טוֹב וְאֵינוֹ מוֹצִיאוֹ אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַחֹל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא נֶהֱנֶה וְשָׂמֵחַ בְּמַה שֶּׁמְּשַׁלֵּחַ דּוֹרוֹנוֹת לַחֲבֵרוֹ — הֲרֵי זֶה צֹרֶךְ שִׂמְחַת יוֹם טוֹב.

ד אֲבָל אָסוּר לִשְׁלוֹחַ דָּבָר שֶׁאַף בְּחֹל אֵינוֹ רָאוּי עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ בּוֹ מַעֲשֶׂה (הָאֲסוּרָה לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם טוֹב), כְּגוֹן מִינֵי תְּבוּאָה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְבַשְּׁלָן שְׁלֵמִים אֶלָּא טוֹחֲנִין אוֹתָן וְעוֹשִׂין מֵהֶם פַּת (וּטְחִינָה אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב). אֲבָל מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ מִינֵי קִטְנִיּוֹת שֶׁדֶּרֶךְ לְבַשְּׁלָן שְׁלֵמִים בְּלֹא טְחִינָה, וַהֲרֵי הֵן רְאוּיִין אֲפִלּוּ לְבוֹ בַּיּוֹם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לִשְׁלוֹחַ יֵינוֹת וּשְׁמָנִים וּסְלָתוֹת.

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁמְּשַׁלֵּחַ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית שֶׁהוּא מָקוֹם שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ בְּשַׁבָּת, וְגַם בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב כְּלָל, אֲבָל כְּשֶׁמְּשַׁלֵּחַ דֶּרֶךְ מָקוֹם שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בּוֹ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן בְּחָצֵר אַחַת אוֹ בְּעִיר הַמְעֹרָבֶת — מֻתָּר לִשְׁלוֹחַ כָּל דָּבָר, אֲפִלּוּ מִינֵי תְּבוּאָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים הַמֻּתָּרִים בְּטִלְטוּל.

ו כָּל דָּבָר שֶׁמֻּתָּר לִשְׁלוֹחַ בְּיוֹם טוֹב — לֹא יִשְׁלְחֶנּוּ בְּשׁוּרָה, דְּהַיְנוּ שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם נוֹשְׂאִין מִין אֶחָד וְהֵן הוֹלְכִין כֻּלָּן כְּאֶחָד זֶה אַחַר זֶה בְּשׁוּרָה אַחַת, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל מִשּׁוּם זְלִזּוּל יוֹם טוֹב. לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בּוֹ בְּשַׁבָּת,

כְּגוֹן בְּחָצֵר אוֹ בְּמָבוֹי הַמְעֹרָב, אִם רַבִּים מְצוּיִין שָׁם — אָסוּר מִשּׁוּם זִלְזוּל יוֹם טוֹב, אֲבָל אִם כָּל אֶחָד נוֹשֵׂא מִין אֶחָד — מֻתָּר אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

סימן תקיז

א **בְּאֵיזֶה אֹפֶן מֻתָּר לִקַּח בְּיוֹם טוֹב מִן הַחֲנָוָנִי מִינֵי מַאֲכָל וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

מֻתָּר לִקַּח מִן הַחֲנָוָנִי מִינֵי מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה בְּיוֹם טוֹב, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַזְכִּיר לוֹ סְכוּם מְנָיָן, וְלֹא שֵׁם מְדָּה, וְלֹא שֵׁם דְּמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּמִקַּח וּמִמְכָּר אֶלָּא כִּשְׁאֵלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג לְעִנְיַן שַׁבָּת, וְהוּא הַדִּין לְיוֹם טוֹב.

ב וְאִם הַחֲנָוָנִי הוּא נָכְרִי — אָסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ הַמִּין בִּמְחֻבָּר אוֹ מְחֻסָּר צִידָּה, כְּגוֹן פֵּרוֹת רְטֻבִּים אוֹ דָגִים, אֶלָּא אִם כֵּן נִכָּר בָּהֶם שֶׁלֹּא נִלְקְטוּ וְשֶׁלֹּא נִצּוֹדוּ הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקט"ו, עַיֵּן שָׁם כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה. וְכֵן אָסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ בֵּיצִים, שֶׁמָּא נוֹלְדוּ הַיּוֹם.

אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ בִּמְחֻבָּר וְלֹא מְחֻסָּר צִידָּה, כְּגוֹן פֵּרוֹת יְבֵשִׁים וְאֲגוֹזִים וְתַרְנְגוֹלִים — מֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ (עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג) אֲפִלּוּ הוּבְאוּ הַיּוֹם מֵחוּץ לַתְּחוּם אִם הִיא עִיר שֶׁרֻבָּהּ נָכְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקט"ו עַיֵּן שָׁם.

ג וְכֵן מֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ קֶמַח אֲפִלּוּ נִטְחַן הַיּוֹם אִם רֹב לוֹקְחֵי קֶמַח שֶׁבָּעִיר הֵן נָכְרִים, שֶׁבְּוַדַּאי לְצֹרֶךְ נָכְרִי טְחָנוּהוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁקֶּמַח זֶה נוֹלַד בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי כֵן הוּא מֻתָּר אַף לְהָאוֹסְרִים נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב, דְּכֵיוָן שֶׁגַּם הַתְּבוּאָה קֹדֶם שֶׁטְּחָנָהּ הִיא רְאוּיָה לַאֲכִילָה לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה קְלִיּוֹת אוֹ דַיְסָא, נִמְצָא שֶׁקֶּמַח הַזֶּה אֵינוֹ אֶלָּא כְּאֹכֶל שֶׁנִּפְרַד מֵאֹכֶל אַחֵר, וְאֵין בּוֹ דִּין נוֹלָד, כֵּיוָן שֶׁאַף כְּשֶׁהָיָה קֶמַח זֶה כָּנוּס בְּתוֹךְ הַחִטָּה הָיָה עָלָיו תּוֹרַת אֹכֶל.

ד וְכֵן מֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ פַּת שֶׁנֶּאֱפָה בְּיוֹם טוֹב (בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין הֶתֵּר בְּפַת שֶׁל פַּלְטֵר נָכְרִי שֶׁאֲפָאוֹ כְּדֵי לְמָכְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן קי"ב) אִם רֹב לוֹקְחֵי פַּת שֶׁבָּעִיר הֵן נָכְרִים, שֶׁבְּוַדַּאי בִּשְׁבִילָם נִטְחַן הַקֶּמַח. וְאִם יָדוּעַ שֶׁהַקֶּמַח נִטְחַן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁהֵבִיאוּ קֶמַח לְהַפַּלְטֵר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וַחֲתָמוֹ יִשְׂרָאֵל בְּחוֹתָמוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחֲלִיפֶנּוּ הַנָּכְרִי בְּקֶמַח שֶׁנִּטְחַן בְּיוֹם טוֹב וּלְמָחָר בָּא הַיִּשְׂרְאֵל וְרָאָה שֶׁלֹּא

נִתְקַלְקֵל חוֹתְמוֹ — מֻתָּר לִקַּח מִקֶּמַח זֶה אֲפִלּוּ אִם רֹב לוֹקְחֵי קֶמַח שֶׁבָּעִיר הֵן יִשְׂרְאֵל. וְכֵן מֻתָּר לִקַּח הַפַּת שֶׁאָפָה הַנָּכְרִי מִקֶּמַח זֶה אֲפִלּוּ אִם רֹב לוֹקְחֵי פַּת שֶׁבָּעִיר הֵן יִשְׂרְאֵל.

ה פַּת שֶׁל פַּלְטֵר נָכְרִי שֶׁנֶּאֱפָה בְּשַׁבָּת — אָסוּר לִקַּח אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו מִשּׁוּם אִסּוּר הֲכָנָה אִם רֹב לוֹקְחֵי פַּת שֶׁבָּעִיר הֵן יִשְׂרְאֵל, אֲפִלּוּ נִטְחַן הַקֶּמַח מֵעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי פַּת זֶה אֵינוֹ רָאוּי לְיִשְׂרְאֵל בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנֶּאֱפָה, כֵּיוָן שֶׁרֹב הַלּוֹקְחִין הֵן יִשְׂרְאֵל בְּוַדַּאי בְּשִׁבְילָם אֲפָה, נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי אֲפִיָּה שֶׁבְּשַׁבָּת הוּכַן הַפַּת לְאָכְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין שַׁבָּת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב.

אֲבָל אִם רֹב לוֹקְחֵי פַּת שֶׁבָּעִיר הֵן נָכְרִים, אַף עַל פִּי שֶׁבְּשַׁבָּת עַצְמָהּ יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לִקַּח פַּת שֶׁנֶּאֱפָה בּוֹ בַּיּוֹם אַף עַל פִּי שֶׁאֲפָאוֹ לְצֹרֶךְ נָכְרִי, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ה, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּאַחֲרָיו יֵשׁ לְהַתִּירוֹ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת עַצְמוֹ, וְדִבְרֵיהֶם עִקָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

ו כָּל הֶתֵּר לְקִיחוֹת אֵלּוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּסִמָּן זֶה וּבְסִמָּן תקט"ו וּבְסִמָּן תקי"ג, הֵן פֵּרוֹת, הֵן דְּגִים, הֵן קֶמַח, הֵן פַּת, וְכֵן שְׁאָר כָּל לְקִיחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם — אֵין הֶתֵּר אֶלָּא כְּשֶׁשּׁוּמַת הַמֹּקֵחַ יָדוּעַ וְאֵין צָרִיךְ לִקְצוֹץ דָּמִים עִם הַנָּכְרִי.

וְאַף עַל פִּי שֶׁשּׁוּמָתוֹ יָדוּעַ — אָסוּר לְשַׁלֵּם לוֹ הַמָּעוֹת בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ. אֲפִלּוּ אִם מַרְאֶה לִפְנֵי הַנָּכְרִי אֶת הַמָּעוֹת כְּדֵי שֶׁיִּטּוֹל בְּעַצְמוֹ — אָסוּר, וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי אַחֵר אָסוּר לְשַׁלֵּם לוֹ, דְּכָל שֶׁהַמָּעוֹת מַגִּיעִין לְיַד הַמּוֹכֵר בְּיוֹם טוֹב — נִכָּר הַדָּבָר שֶׁהוּא מִקֶּח וּמִמְכָּר, שֶׁאִסּוּרוֹ מְפֹרָשׁ בַּכָּתוּב בִּנְחֶמְיָה, וְלֹא הִתִּירוּ אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ מָעוֹת, דַּאֲזַי אֵין נִרְאֶה כְּמֹקֵחַ וּמִמְכָּר אֶלָּא כִּשְׁאֵלָה, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג עַיֵּן שָׁם.

ז וַאֲפִלּוּ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי שֶׁיִּקְנֶה לוֹ לְמָחָר מִינֵי מַאֲכָל, אֲפִלּוּ הוּא צָרִיךְ לָהֶם לְשִׁמְחַת יוֹם טוֹב. וַאֲפִלּוּ אוֹמֵר לְהַנָּכְרִי שֶׁיִּקְנֶה לוֹ בְּעַד מָעוֹת שֶׁלּוֹ וְאַחַר יוֹם טוֹב יַחֲזִיר לוֹ מְעוֹתָיו — הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁהֲרֵי הַנָּכְרִי הוּא שְׁלוּחוֹ לִקְנוֹת בְּיוֹם טוֹב. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר קָנָה לוֹ הַנָּכְרִי בִּשְׁלִיחוּתוֹ — אָסוּר לֵהָנוֹת מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב אִם הַיִּשְׂרְאֵל הוּא רָגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן, דְּאִם נַתִּיר אוֹתָם בַּאֲכִילָה בְּיוֹם טוֹב — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיַּחֲזוֹר לַעֲשׂוֹת כֵּן, כֵּיוָן שֶׁהוּא חָשׁוּד עַל כָּךְ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ רָגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן — אֵין לְקַנְסוֹ עַל זֶה, וּמֻתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ אִם יָדוּעַ שֶׁהוּבְאוּ מִתּוֹךְ הַתְּחוּם אוֹ שֶׁהִיא עִיר שֶׁרֻבָּהּ נָכְרִים.

ח לוֹמַר לְחֶנְוָנִי: מַלֵּא לִי כְּלִי זֶה יַיִן — דֵּינוֹ בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ג עַיֵּן שָׁם. וְכֵן לְהָטִיל גּוֹרָלוֹת — דֵּינוֹ בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ב עַיֵּן שָׁם.

ט לֹא יָמֹד אָדָם שְׁעוֹרִים וְיִתֵּן לִפְנֵי בְהֶמְתּוֹ, שֶׁאָסוּר לִמְדּוֹד בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא מְשַׁעֵר בְּאֹמֶד דַּעְתּוֹ וְנוֹתֵן לָהּ.

סימן תקיח

א דִּינֵי הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים:

כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּסִמָּן תצ"ה דְּמִתּוֹךְ שֶׁהַתּוֹרָה הוֹצִיאָה לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ" — הֻתְּרָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ "אֹכֶל נֶפֶשׁ", וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב קָצָת, אֲפִלּוּ אֵינָהּ לְצֹרֶךְ הֲנָאַת הַגּוּף אֶלָּא לְצֹרֶךְ מִצְוָה, כְּגוֹן קָטָן לְמוּלוֹ וְסֵפֶר תּוֹרָה לִקְרוֹת בּוֹ. וְכֵן אִם הוּא צָרִיךְ לַיֹּלֶךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְטַיֵּל לְשַׂמְּחַת יוֹם טוֹב וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַנִּיחַ אֶת הַקָּטָן בַּבַּיִת יְחִידִי, אוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהוֹלִיכוֹ עִמּוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אוֹ כְּדֵי לְטַיֵּל עִמּוֹ — מֻתָּר לוֹ לְהוֹלִיכוֹ, שֶׁגַּם הַטִּיּוּל הוּא צֹרֶךְ שִׂמְחַת יוֹם טוֹב.

וְכֵן מֻתָּר לְהוֹלִיךְ סְדוּרִים וּמַחֲזוֹרִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁצָּרִיךְ לִקְרוֹת בָּהֶם בּוֹ בַּיּוֹם, וּכְשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לְהוֹלִיכָן — כָּךְ מֻתָּר לְהַחֲזִירָן לְבֵיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁבַּחֲזָרָה זוֹ אֵין בָּהּ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב כְּלָל, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מַחֲזִירָן אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגָּנְבוּ וְיֹאבְדוּ, וְאֵין זֶה צֹרֶךְ הַיּוֹם אֶלָּא צֹרֶךְ מָמוֹנוֹ — אַף עַל פִּי כֵן הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לְהַחֲזִירָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלְּהוֹלִיכָם מֵחֲמַת שֶׁיִּתְיָרֵא שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַחֲזִירָן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוֹלִיכָן לְשָׁם בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל אִם הוֹלִיכָן לְשָׁם קֹדֶם יוֹם טוֹב — אָסוּר לְהַחֲזִירָן לְבֵיתוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה לֹא יִמָּנַע מִלְּהוֹלִיכָן לְשָׁם קֹדֶם יוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַחֲזִירָן קֹדֶם יוֹם טוֹב.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְהוֹצִיא לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לְכַרְמְלִית דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב כְּלָל, כְּגוֹן מַפְתֵּחַ שֶׁל תֵּבָתוֹ שֶׁמְּעוֹתָיו מֻנָּחִין בְּתוֹכָהּ, אוֹ שֶׁמֻּנָּחִים בְּתוֹכָהּ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ בּוֹ בַּיּוֹם. אֲבָל אִם מֻנָּחִים בְּתוֹכָהּ אֹכָלִין וּמַשְׁקִין הַצְּרִיכִים לוֹ

בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹ בְּגָדִים וְתַכְשִׁיטִין הַצְּרִיכִים לוֹ בּוֹ בַּיּוֹם — מֻתָּר לְהוֹלִיךְ עִמּוֹ הַמַּפְתֵּחַ אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַנִּיחוֹ בְּבֵיתוֹ שֶׁאֵין שָׁם אָדָם נֶאֱמָן לוֹ.

וְכֵן מֻתָּר לְהוֹלִיךְ עִמּוֹ סַכִּין כָּל הַיּוֹם אַף לְאַחַר שֶׁכְּבָר גָּמַר סְעֻדָּתוֹ, לְפִי שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ כָּל הַיּוֹם, שֶׁאִם יִזְדַּמֵּן לוֹ אֵיזֶה פְּרִי יַחְתּוֹךְ בּוֹ. אֲבָל אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְסַכִּין בַּהֲלִיכָה זוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת — אָסוּר לְהוֹלִיכוֹ עִמּוֹ.

ב וְכָל זֶה בְּעִיר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל בָּהּ בְּשַׁבָּת, אֲבָל אִם הִיא מְעֹרֶבֶת בְּעֵרֶב שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בָּהּ בְּשַׁבָּת — מֻתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ צֹרֶךְ הַיּוֹם כְּלָל.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס לְצֹרֶךְ בְּהֵמָה אוֹ לְצֹרֶךְ נָכְרִי, עַיֵּן סִמָּן תקי"ב.

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דֶּרֶךְ רְחוֹב הָעִיר אוֹ דֶּרֶךְ מְבוֹאוֹתֶיהָ, אֲבָל לְהוֹצִיא מֵחָצֵר לְחָצֵר דֶּרֶךְ פְּתָחִים וְחַלּוֹנוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם — אֵין צָרִיךְ עֵרוּב כְּלָל, וּמֻתָּר לְהוֹצִיא כָּל דָּבָר אֲפִלּוּ שֶׁאֵין בּוֹ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב כְּלָל מֵחָצֵר לְחָצֵר אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ יַחַד.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בְּחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בָּתִּים הַרְבֵּה שֶׁלֹּא עֵרְבוּ יַחַד אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב כְּלָל, רַק שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁאֵין עָלָיו תּוֹרַת מֻקְצֶה.

ד וַאֲפִלּוּ דֶּרֶךְ רְחוֹב הָעִיר וּמְבוֹאוֹתֶיהָ מֻתָּר, אִם הֵם מְתֻקָּנִין בְּלֶחִי אוֹ קוֹרָה אוֹ צוּרַת הַפֶּתַח (עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ג) אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשׂוּ שִׁתּוּף מְבוֹאוֹת, שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת אֶלָּא בְּשַׁבָּת שֶׁהַהוֹצָאָה אֲסוּרָה בּוֹ לְגַמְרֵי, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב כֵּיוָן שֶׁרֹּב הַהוֹצָאוֹת הֵן לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב, וְהֵן מֻתָּרוֹת אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — לֹא הִצְרִיכוּ לְעָרֵב וּלְשַׁתֵּף מִשּׁוּם מִעוּט הַהוֹצָאוֹת שֶׁהֵן שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַיּוֹם כְּלָל.

וּמִכָּל מָקוֹם, בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁנּוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת שִׁתּוּף אֶחָד בְּעֶרֶב פֶּסַח לְכָל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה — נָכוֹן הַדָּבָר לְכִלּוֹל בּוֹ גַּם יוֹם טוֹב, וְלוֹמַר: "בְּדִין יְהֵא שָׁרֵי לָנָא כוּ' לְכָל שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים שֶׁל שָׁנָה זוֹ". וְכֵן יַעֲשֶׂה מִי שֶׁנּוֹהֵג לְעָרֵב עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת לְכָל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה.

וּמִי שֶׁנּוֹהֵג לְעָרֵב וּלְשַׁתֵּף לְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ — יֹאמַר בְּשַׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי יוֹם טוֹב: "לְשַׁבָּת זוֹ וּלְיוֹם טוֹב הַבָּאָה עָלֵינוּ", וְאֵין זֶה נִקְרָא מְשַׁנֶּה אֶת הַמִּנְהָג, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה חָדָשׁ.

ה שַׁפּוּד שֶׁצָּלוּ בוֹ בָּשָׂר, אִם הוּא אֵינוֹ מְיֻחָד לְשַׁפּוּד אֶלָּא שֶׁלָּקַח עֵץ חַד כְּעֵין שַׁפּוּד וְצָלָה בוֹ בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא — אַחַר גְּמַר הַצְלָיָה שׁוֹמְטוֹ מִלְּפָנָיו בִּגְרִירָה וּבְטַלְטוּל מִן הַצַּד עַד שֶׁמַּעֲבִירוֹ מִלְּפָנָיו לְקֶרֶן זָוִית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵזְקוּ בוֹ. אֲבָל אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּטַלְטוּל גָּמוּר לְאַחַר שֶׁנִּטַּל מִמֶּנּוּ הַצָּלִי, לְפִי שֶׁנִּמְאָס, וּמֻקְצֶה. וְאַף הַמַּתִּירִים מֻקְצֶה מֵחֲמַת מְאוּס בְּיוֹם טוֹב לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו, אֲבָל שַׁפּוּד זֶה לְאַחַר שֶׁגָּמְרוּ בּוֹ מְלַאכְתּוֹ — אֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד לְשַׁפּוּד, וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ לְצָרְכּוֹ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ אָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

אֲבָל מֻתָּר לַחֲזוֹר וְלִצְלוֹת בּוֹ, דִּלְעִנְיַן צְלָיָה יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, כֵּיוָן שֶׁהוּא חַד כְּעֵין שַׁפּוּד וְרָאוּי לִצְלָיָה. וְכֵן אִם צָרִיךְ לְמְקוֹמוֹ לְהַעֲמִיד שָׁם קְדֵרָה אוֹ שְׁאָר "אֹכֶל נֶפֶשׁ" — מֻתָּר לְסַלְּקוֹ. וְכֵן הַדִּין בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא מֻקְצֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִמָּן תק"ט עַיֵּן שָׁם.

ו סֶלֶם שֶׁל עֲלִיָּה, דְּהַיְנוּ סֶלֶם גָּדוֹל שֶׁעָשׂוּי לַעֲלוֹת בּוֹ עַל גַּג הַבַּיִת — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח.

וַאֲפִלּוּ אֵין מְטַלְטֵל אֶת כֻּלּוֹ אֶלָּא מִקְצָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁרוֹצֶה לִנְטוֹתוֹ מְעַט מִמָּקוֹם לְמָקוֹם — הֲרֵי זֶה אָסוּר בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּיוֹם טוֹב, כְּדִין כָּל מֻקְצֶה שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל אֲפִלּוּ מִקְצָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א וְש"ח עַיֵּן שָׁם.

ז אֲבָל מֻתָּר לַעֲלוֹת וְלֵירֵד עָלָיו, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְזִיזֶנּוּ מְעַט, דְּאַף אִם יְזִיזֶנּוּ הוּא דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן וּמֻתָּר.

ח סֶלֶם שֶׁל בַּיִת, דְּהַיְנוּ סֶלֶם קָטָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַעֲלוֹת בּוֹ עַל גַּג הַבַּיִת וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ אֶלָּא בְּתוֹךְ הַבַּיִת — מֻתָּר לְטַלְטֵל מִזָּוִית לְזָוִית בְּתוֹךְ הַבַּיִת. אֲבָל אָסוּר לְהוֹצִיאוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲפִלּוּ בְּעִיר הַמְעֹרֶבֶת שֶׁאֵין בָּהּ מִשּׁוּם אִסּוּר הוֹצָאָה, וַאֲפִלּוּ הוּא מוֹצִיאוֹ לְצָרְכּוֹ שִׁמְחַת יוֹם טוֹב, כְּגוֹן לְהוֹלִיכוֹ לְשׁוֹבָכוֹ לְהוֹרִיד מִמֶּנּוּ גוֹזָלוֹת — הֲרֵי זֶה אָסוּר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ עָלָיו שֶׁהוּא מוֹצִיאוֹ לַחוּץ כְּדֵי לַעֲלוֹת בּוֹ עַל הַגָּג לָטוּחַ בְּטִיט (כָּךְ הָיוּ נוֹהֲגִים בִּימֵיהֶם שֶׁגַּגוֹתֵיהֶם הָיוּ חֲלָקִים וְטוּחִים בַּטִּיט מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים), וַהֲרֵי הוּא עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב. אַף עַל פִּי שֶׁסֶּלֶם זֶה הוּא קָטָן וְאֵינוֹ רָאוּי לַעֲלוֹת בּוֹ עַל הַגָּג, מִכָּל מָקוֹם אֶפְשָׁר שֶׁיִּסְמְכֵנוּ לְזִיזִים הַיּוֹצְאִים מֵהַכְּתָלִים וְיַעֲלֶה עֲלֵיהֶם לְהַגָּג.

וַאֲפִלּוּ עַכְשָׁו בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין לָנוּ גַּגִּים טוּחִים בְּטִיט, מִכָּל מָקוֹם גְּזֵרַת חֲכָמִים לֹא בָטְלָה.

ט אֲבָל סֵלֶם שֶׁל שׁוֹבָךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מְיֻחָד לַעֲלוֹת בּוֹ לְשׁוֹבָךְ — מֻתָּר לְהוֹלִיכוֹ מִשּׁוֹבָךְ זֶה לְשׁוֹבָךְ אַחֵר אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְמַרְאִית הָעַיִן, לְפִי שֶׁצּוּרָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו וְהוּא נָכָר שֶׁהוּא מְיֻחָד לְשׁוֹבָךְ, וְיוֹדְעִים הַכֹּל שֶׁהוּא מוֹצִיאוֹ כְּדֵי לְהוֹלִיכוֹ לְשׁוֹבָךְ, וְלֹא יַחְשְׁדוּ אוֹתוֹ שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב.

י לְהוֹצִיא גֶּרֶף שֶׁל רְעִי וּלְהַחֲזִירוֹ — כְּדִינוֹ בְּשַׁבָּת כָּךְ דִּינוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח.

יא בְּהֵמָה שֶׁמַּתָּה בְּיוֹם טוֹב, אִם הָיְתָה מְסֻכֶּנֶת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ וּלְחַתְּכָהּ לִפְנֵי הַכְּלָבִים בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁמֵּאֶתְמוֹל הָיא עוֹמֶדֶת וּמוּכָנֶת לַכְּלָבִים, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁתָּמוּת בְּיוֹם טוֹב.

אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה מְסֻכֶּנֶת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה חוֹלָה — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ בְּיוֹם טוֹב לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה), שֶׁהֲרֵי אֶתְמוֹל כְּשֶׁהָיְתָה עֲדַיִן חַיָּה אֵינָהּ מוּכָנֶת לַכְּלָבִים, שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁתָּמוּת בְּיוֹם טוֹב, וְהַיּוֹם שֶׁמֵּתָה הוּכְנָה לַכְּלָבִים, וַהֲרֵי זֶה נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב.

יב עֲצִים שֶׁהִכְנִיסָן לְאוֹצָר לְהַצְנִיעָן לִימוֹת הַחֹרֶף, אִם לֹא הֵכִין אוֹתָם מִבְּעוֹד יוֹם (דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחְשׁוֹב עֲלֵיהֶם לְהַסָּקָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה) — אָסוּר לְהַסִּיקָן בְּיוֹם טוֹב לְדִבְרֵי הָאוֹסְרִים מַקְצָה בְּיוֹם טוֹב.

וְכֵן עֲרֵמַת הַתֶּבֶן שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה לְמַאֲכַל בְּהֵמָה עַד לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה — אָסוּר לְהַסִּיק מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן הֵכִין אוֹתָהּ מִבְּעוֹד יוֹם לְהָאוֹסְרִים מַקְצָה בְּיוֹם טוֹב.

וְאִם אֵין הַתֶּבֶן רָאוּי אֶלָּא לְהַסָּקָה, כְּגוֹן שֶׁהוּא נִרְקָב וְסָרוּחַ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִבְהֵמָה, וְגַם יֵשׁ בּוֹ קוֹצִים שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְגַבֵּל בּוֹ טִיט לִלְבּוֹן לְבֵנִים מֻחֲמַת הַקּוֹצִים שֶׁבּוֹ שֶׁמְּסָרְטִים יָדָיו וְרַגְלָיו — אֵין צָרִיךְ לְהָכִין אוֹתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁהֲרֵי הוּא מוּכָן וְעוֹמֵד לְהַסָּקָה מִשָּׁעָה שֶׁנִּרְקַב וְנִתְעָרְבוּ בּוֹ הַקּוֹצִים.

וַאֲפִלּוּ אִם קֹדֶם לְכֵן הִכְנִיסוֹ לָאוֹצָר שֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ עַד לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה, מִכָּל

מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהִכְנִיסוֹ לָאוֹצָר הָיָה עֲדַיִן רָאוּי לִבְהֵמָה אוֹ לְטִיט, אִם כֵּן בְּשָׁעָה שֶׁהִכְנִיסוֹ לָאוֹצָר לֹא הִקְצָה אוֹתוֹ אֶלָּא מִמַּאֲכַל בְּהֵמָה וּמִגְבּוּל טִיט, אֲבָל מֵהַסָּקָה לֹא הִקְצָה אוֹתוֹ כְּלָל, שֶׁבְּעֵת הַהִיא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיִּרָקֵב וְיִתְעָרְבוּ בּוֹ קוֹצִים וְלֹא יְהֵא רָאוּי אֶלָּא לְהַסָּקָה, וְאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ לֹא הָיָה מַקְצֶה אוֹתוֹ כְּלָל.

יג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּרְקַב וְנִתְעָרְבוּ בּוֹ הַקּוֹצִים קֹדֶם יוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ מִזֶּה עַד כְּנִיסַת יוֹם טוֹב — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"י. אֲבָל אִם נִרְקַב אוֹ נִתְעָרְבוּ בּוֹ קוֹצִים בְּיוֹם טוֹב — אֵין לְךָ מֻקְצֶה גָּדוֹל מִזֶּה.

יד וְכָל זֶה כְּשֶׁהַתֶּבֶן הוּא יָבֵשׁ, אֲבָל אִם הוּא לַח בְּעֵנְיָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהַסִּיקוֹ אֶלָּא בְּהֶסֵּק גָּדוֹל שֶׁל עֵצִים אוֹ שֶׁל תֶּבֶן אַחֵר — אָסוּר לְהַסִּיקוֹ בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהֶסֵּק גָּדוֹל הוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי, וּמִן הַסְּתָם אֵינוֹ עוֹמֵד לְהֶסֵּק אֶלָּא אִם כֵּן הֵכִין מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

טו וְכָל זֶה לְהָאוֹסְרִין מֻקְצֶה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לְהַמַּתִּירִין מֻקְצֶה בְּיוֹם טוֹב — מֻתָּר לְהַסִּיק אֲפִלּוּ מֵעֵצִים שֶׁהִכְנִיסָן לָאוֹצָר. וְכֵן הַדִּין בְּאוֹצָר שֶׁל תֶּבֶן אֲפִלּוּ לַח, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִרְקַב וְאֵין בּוֹ קוֹצִים. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ נָהֲגוּ לְהָקֵל בְּמֻקְצֶה בְּיוֹם טוֹב.

טז אֵין נוֹטְלִים עֵצִים מִן הַסֻּכָּה בְּיוֹם טוֹב, בֵּין מִן הַדְּפָנוֹת בֵּין מִן הַסְּכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ סֻכָּה שֶׁל מִצְוָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסוֹתֵר בִּנְיָן.

וַאֲפִלּוּ אִם לְאַחַר שֶׁגָּמַר אֶת כָּל הַדְּפָנוֹת הֶעֱמִיד עוֹד חֲבִילוֹת שֶׁל קָנִים אֵצֶל אַחַת מֵהַדְּפָנוֹת כְּדֵי לְהַעֲבוֹתוֹ וּלְחַזְּקוֹ עַל יְדֵי הוֹסָפַת קָנִים אֵלּוּ — אָסוּר לִטּוֹל מִקָּנִים אֵלּוּ בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהֵן בְּטֵלִין לְגַבֵּי הַכֹּתֶל וְנֶחְשָׁבִין כְּמוֹתוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֶעֱמִידָן שָׁם כְּדֵי לְהוֹסִיף בְּעֹבִי הַדֹּפֶן — הֲרֵי הֵן נֶחְשָׁבִין מִכְּלַל הַדֹּפֶן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אֲרָגָן עִמּוֹ, וְהַנּוֹטֵל מֵהֶן הוּא כְּסוֹתֵר בִּנְיָן.

יז אֲבָל אִם לֹא נִתְכַּוֵּן בָּהֶן לְהוֹסִיף בְּעֹבִי הַדֹּפֶן אֶלָּא כְּדֵי לְחַזְּקוֹ וּלְסָמְכוֹ בִּלְבָד, אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱמִידָן שָׁם קֹדֶם גְּמַר אֲרִיגַת הַדֹּפֶן, כֵּיוָן שֶׁלֹּא אֲרָגָן עִם הַדֹּפֶן — אֵינָן בְּטֵלִין לְגַבֵּי הַדֹּפֶן, וְאֵינָן נֶחְשָׁבִין כְּמוֹתוֹ, וְהַנּוֹטֵל מֵהֶם אֵינוֹ כְּסוֹתֵר בִּנְיָן, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר כָּל עֵצִים, וּמֻתָּר לִטּוֹל בְּיוֹם טוֹב מִקָּנִים אֵלּוּ, בֵּין שֶׁהֵם אֲגוּדִים בְּיַחַד וַעֲשׂוּיִין כַּחֲבִילָה, בֵּין שֶׁהֵן נִפְרָדִין, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן בָּהֶן כְּדֵי לְהוֹסִיף בְּעֹבִי הַדֹּפֶן וְגַם לֹא חִבְּרָן עִמּוֹ — בְּוַדַּאי אֵין דַּעְתּוֹ שֶׁיִּהְיוּ עוֹמְדִים כַּאן לְעוֹלָם, אֶלָּא כְּשֶׁיִּצְטָרֵךְ לָהֶם יִטְּלֵם מִכַּאן וְיִסְמוֹךְ אֶת הַדֹּפֶן בְּדָבָר אַחֵר, לְפִיכָךְ אֵינָן בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַדֹּפֶן.

יח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָנִים הָעוֹמְדִים אֵצֶל הַדְּפָנוֹת, אֲבָל קָנִים הַמֻּנָּחִים עַל גַּבֵּי הַסְּכַךְ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוְּנוּ בָּהֶן כְּדֵי לְהוֹסִיף בְּעֹבִי הַסְּכַךְ אֶלָּא כְּדֵי לְהַצְנִיעָן אוֹ כְּדֵי לְיַבְּשָׁן — אָסוּר לִטּוֹל מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב, דְּכֵיוָן שֶׁקָּנֵי הַסְּכַךְ בְּעַצְמָן[ן] אֵינָן אֲרוּגִין בְּיַחַד וְאֵינָן מְחֻבָּרִים זֶה עִם זֶה, אִם כֵּן אֵין שׁוּם הֶפְרֵשׁ בֵּין קָנֵי הַסְּכַךְ לְקָנִים הַלָּלוּ שֶׁהִנִּיחַ עַל גַּבֵּיהֶן וְהַכֹּל נֶחְשָׁב כְּדָבָר אֶחָד, וְהַנּוֹטֵל מֵאֶחָד מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב — הֲרֵי זֶה כְּסוֹתֵר אֹהֶל.

יט אֲבָל אִם קָנִים הַלָּלוּ שֶׁהִנִּיחַ עַל גַּבֵּי הַסְּכַךְ הֵן אֲגוּדִין בְּיַחַד וַעֲשׂוּיִין כַּחֲבִילָה — מֻתָּר לִטּוֹל מֵאֲגֻדָּה זוֹ בְּיוֹם טוֹב, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא הִתִּיר אֲגֻדָּן כְּשֶׁהִנִּיחָן עַל גַּבֵּי הַסְּכַךְ כְּדֶרֶךְ כָּל הַמְסַכְּכִין בְּקָנִים שֶׁמַּתִּירִין אֲגֻדָּן — הֲרֵי נִכָּר הַדָּבָר שֶׁקָּנִים הַלָּלוּ אֵינָן מִכְּלַל הַסְּכַךְ, וְאֵינָן בְּטֵלִים אֶצְלוֹ, וַהֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר כָּל עֵצִים, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִנִּיחָן שָׁם כְּדֵי לְהוֹסִיף בְּעֹבִי הַכֹּתֶל אֶלָּא כְּדֵי לְהַצְנִיעָן אוֹ כְּדֵי לְיַבְּשָׁן.

(וְכָל זֶה בְּסֻכָּה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מִצְוָה, אֲבָל בְּסֻכָּה שֶׁל מִצְוָה — יִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תרל"ח, עַיֵּן שָׁם).

כ כָּל [הָ]עֵצִים שֶׁאָסוּר לִטְלָן מִן הַסֻּכָּה, בֵּין עֲצֵי הַסְּכַךְ וְהַדְּפָנוֹת עַצְמָן, בֵּין עֵצִים שֶׁהוֹסִיף עֲלֵיהֶם בְּעִנְיָן שֶׁאָסוּר לִטְלָן מֵהַסֻּכָּה בְּיוֹם טוֹב וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֲפִלּוּ אִם נָפְלָה הַסֻּכָּה בְּיוֹם טוֹב — אָסוּר לְטַלְטְלָן, וַאֲפִלּוּ לְשָׂרְפָן בִּמְקוֹמָן אָסוּר בְּיוֹם טוֹב.

וַאֲפִלּוּ אִם הַסֻּכָּה הָיְתָה רְעוּעָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְעוֹמֶדֶת לִפּוֹל, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁבְּתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב, דְּהַיְנוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, הָיָה אָסוּר לְטַלְטְלָן מֵחֲמַת אִסּוּר סְתִירַת בִּנְיָן, וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֶסְרוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — נֶאֶסְרוּ לְכָל הַיּוֹם כֻּלּוֹ.

וְאַף הַמַּתִּירִים נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב — מוֹדִים בְּמַקָּצָה מֵחֲמַת אִסּוּר שֶׁנִּדְחָה בִּידֵי אָדָם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁאַף בְּשַׁבָּת הוּא אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה, וְסֻכָּה זוֹ נִדְחֵית בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת בִּידֵי אָדָם שֶׁבָּנוּ אוֹתָהּ.

וַאֲפִלּוּ אִם הִתְנָה עָלֶיהָ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁיִּהְיֶה מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ לִכְשֶׁתִּפּוֹל בְּיוֹם טוֹב — אֵין תְּנַאי זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, דְּאַף שֶׁהָיָה דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם מֻקְצֶה, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם נוֹלָד, שֶׁהֲרֵי אֶתְמוֹל הָיָה עָלֶיהָ שֵׁם סֻכָּה וְהַיּוֹם נִקְרֵאת שִׁבְרֵי עֵצִים, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְטַלְטְלָהּ לְהָאוֹסְרִים נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב.

כא בַּיִת סָתוּם שֶׁהוּא מָלֵא פֵּרוֹת מוּכָנִין שֶׁלֹּא הִכְנִיסָן שָׁם לֶאֱצוֹר אוֹתָם עַד לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה אֶלָּא הֵן עוֹמְדִין לַאֲכִילָה לְכְשֶׁיִּפָּתֵחַ פְּתָחַת בַּבַּיִת, אִם נִפְתַּח הַבַּיִת מֵאֵלָיו בְּיוֹם טוֹב, אוֹ שֶׁפְּתָחוֹ נָכְרִי לְצָרְכּוֹ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל — מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לִטּוֹל פֵּרוֹת מִמְּקוֹם הַפְּתָחַת וּלְאָכְלָן בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁבְּתְחִלַּת כְּנִיסַת יוֹם טוֹב, דְּהַיְנוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ כְּלָל עַל אֵלּוּ הַפֵּרוֹת, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לִטּוֹל מֵהֶם מֻחְמַת אִסּוּר סְתִירַת בִּנְיָן קָבוּעַ שֶׁהוּא חַיָּב מִן הַתּוֹרָה — אֵין אוֹמְרִים: מִתּוֹךְ שֶׁהֻקְצוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הֻקְצוּ לְכָל הַיּוֹם, כֵּיוָן שֶׁאַף בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת לֹא הָיוּ מֻקְצִים מֻחְמַת אִסּוּר עַצְמָן, וְגַם לֹא הָיוּ בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר מֻחְמַת עַצְמוֹ, רַק שֶׁהָיוּ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לֵילֵךְ לְשָׁם, הָא לָמָּה זֶה דּוֹמֶה? לְפֵרוֹת שֶׁהוּבְאוּ מִחוּץ לַתְּחוּם שֶׁהֵן מֻתָּרִים לְמִי שֶׁלֹּא הוּבְאוּ בִּשְׁבִילוֹ, וְאֵינָן אֲסוּרִין מִשּׁוּם מֻקְצֶה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר.

כב אֲבָל אִם פְּתָחוֹ נָכְרִי לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל — הֲרֵי הַפֵּרוֹת אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה וּבְטִלְטוּל עַד הָעֶרֶב, וְגַם לָעֶרֶב צָרִיךְ לְהַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, כִּדְיֵן נָכְרִי שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה גְּמוּרָה לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקט"ו.

וְהוּא הַדִּין מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְפָתוֹת טְמוּנִים בְּבוֹר סָתוּם וּפָתַח נָכְרִי אֶת הַבּוֹר בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל (וְצָרִיךְ לִזָּהֵר בָּזֶה בִּימֵי הַפֶּסַח כְּשֶׁנָּכְרִי מֵבִיא לְפָתוֹת לְמִכּוֹר, אִם יוֹדֵעַ שֶׁהַנָּכְרִי פָּתַח הַיּוֹם אֶת הַבּוֹר — אָסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ).

סימן תקיט

א צִירֵי דְלָתוֹת מֻתָּר לְהָסִיר וּלְהַחֲזִיר לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

חֲנֻיּוֹת שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִים לַקַּרְקַע אֶלָּא הֵן עֲשׂוּיִין כְּעֵין תֵּבָה אוֹ מִגְדָּל שֶׁל עֵץ וּכְשֶׁהוּא רוֹצֶה לִפְתּוֹחַ הַחֲנוּת מְסַלֵּק אֶת הַדֶּלֶת וְשׂוֹמְטוֹ לְגַמְרֵי מִן הַחֲנוּת — מֻתָּר לְסַלְּקוֹ בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי שֶׁיּוֹצִיא תְּבָלִין מֵהַחֲנוּת שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן לְשִׁמְחַת יוֹם טוֹב.

וְאַחַר שֶׁנָּטַל הַתְּבָלִין מֻתָּר גַּם כֵּן לְהַחֲזִיר הַדֶּלֶת וּלְקָבְעוֹ בַּחֲנוּת כְּשֶׁהָיָה, שֶׁאִם לֹא נַתִּיר לוֹ לְהַחֲזִיר — לֹא יִרְצֶה לְפָתְחוֹ, שֶׁיִּחוּשׁ שֶׁמָּא יִגְנְבוּ, וְיִמָּנַע מִשִּׂמְחַת יוֹם טוֹב.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַחֲנוּת עוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ לִגְנֵבָה, אֲבָל אִם עוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לָחוּשׁ לִגְנֵבָה, כְּגוֹן בְּתוֹךְ בַּיִת הַמִּשְׁתַּמֵּר — אָסוּר לְהַחֲזִיר הַדֶּלֶת לְהַחֲנוּת אַחַר שֶׁסִּלְּקוֹ וּשְׂמָטוֹ מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, כֵּיוָן שֶׁאֵין בַּחֲזָרָה זוֹ צֹרֶךְ שִׂמְחַת יוֹם טוֹב.

ב וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַדֶּלֶת צִיר אֶחָד בּוֹלֵט בְּאֶמְצַע אָרְכּוֹ וּכְשֶׁמַּחֲזִיר אֶת הַדֶּלֶת לִמְקוֹמוֹ זֶה הַצִּיר הוּא נִכְנָס לְתוֹךְ חוֹר שֶׁכְּנֶגְדּוֹ בִּמְזוּזוֹת הַחֲנוּת, אֲבָל אִם יֵּשׁ לוֹ צִירִים (פֵּרוּשׁ כָּל צִירִים שֶׁבִּימֵיהֶם הַיְנוּ שֶׁבּוֹלֵט רֹאשׁ אֶחָד מֵהַדֶּלֶת לְמַעְלָה כְּמוֹ יָתֵד וְרֹאשׁ אֶחָד בּוֹלֵט מֵהַדֶּלֶת כְּנֶגְדּוֹ מִלְמַטָּה וּבַמִּשְׁקוֹף הָעֶלְיוֹן הָיָה חוֹר שֶׁנִּכְנָס לְתוֹכוֹ יָתֵד הָעֶלְיוֹן וּבַמִּפְתָּן יֵשׁ חוֹר שֶׁנִּכְנָס לְתוֹכוֹ יָתֵד הַתַּחְתּוֹן) לְמַעְלָה וּלְמַטָּה — אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ אַחַר שֶׁנִּשְׁמַט לְגַמְרֵי מֵהַחֲנוּת אֲפִלּוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יִגְנְבוּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע אֶת הַצִּיר בְּתוֹךְ חוֹרוֹ בְּחָזְקָה בְּמַקָּבוֹת וְגַרְזֶן, וְנִמְצָא מְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב, וְחַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ אוֹ מִשּׁוּם בּוֹנֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח וְשי"ג וְשי"ד.

ג וְאִם אֵין לוֹ צִיר כְּלָל לֹא בָּאֶמְצַע וְלֹא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, אֲפִלּוּ הוּא עוֹמֵד בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לָחוּשׁ לִגְנֵבָה — מֻתָּר לְהַחֲזִירוֹ, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ צִיר בָּאֶמְצַע, גְּזֵרָה מִשּׁוּם יֵשׁ לוֹ צִיר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִתְקַע, וּלְפִיכָךְ לֹא הִתִּירוּ לְהַחֲזִיר אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ לִמְנִיעַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, אֲבָל כְּשֶׁאֵין לוֹ צִיר כָּל עִקָּר — לֹא גָּזְרוּ כְּלָל.

ד וְכָל זֶה בַּחֲנוּת שֶׁאֵינוֹ מְחֻבָּר לַקַּרְקַע, אֲבָל אִם הוּא מְחֻבָּר לַקַּרְקַע, אֲפִלּוּ אֵין לַדֶּלֶת אֶלָּא צִיר אֶחָד בְּאֶמְצָעוֹ — אָסוּר אֲפִלּוּ לְסַלְּקוֹ לְגַמְרֵי מֵחוֹרוֹ שֶׁבַּחֲנוּת אֲפִלּוּ לְצָרֵךְ שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִירוֹ לְחוֹרוֹ אַחַר שֶׁנִּשְׁמַט מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, גְּזֵרָה מִשּׁוּם יֵשׁ לוֹ צִירִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁהַמְסַלֵּק צִירִים הַלָּלוּ מִן חוֹרָם חַיָּב מִשּׁוּם סוֹתֵר, וְהַמַּחֲזִירָם חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה אֲפִלּוּ אֵינוֹ תּוֹקֵעַ בְּחָזְקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ג. אֲבָל אִם אֵין לוֹ צִיר כְּלָל אֲפִלּוּ בָּאֶמְצָעוֹ, אִם הוּא עָשׂוּי לִפְתּוֹחַ וְלִנְעוֹל תָּדִיר, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְקִיּוּם שֶׁלֹּא לְפָתְחוֹ רַק לְעִתִּים רְחוֹקִים אֶלָּא דַּרְכּוֹ לִפְתּוֹחַ וְלִנְעוֹל בְּכָל יוֹם — דֵּינוֹ כְּאִלּוּ אֵינוֹ מְחֻבָּר לַקַּרְקַע, שֶׁמֻּתָּר לְסַלֵּק הַדֶּלֶת לְגַמְרֵי מֵהַחֲנוּת. וּמֻתָּר לְהַחֲזִירוֹ אֲפִלּוּ הוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ בַּיִת הַמִּשְׁתַּמֵּר, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ח וְשי"ג וְשט"ו לְעִנְיַן שַׁבָּת, עַיֵּן שָׁם.

ה כֵּלִים שֶׁהֵם מְפֻצָּלִים, כְּגוֹן מְנוֹרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת וְכִסֵּא וְשֻׁלְחָן, שֶׁהֵם חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת, וְכוֹס שֶׁהוּא פְּרָקִים פְּרָקִים — מֻתָּר לְהַעֲמִידָן בְּיוֹם טוֹב, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְקַע, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יְחַבְּרֵם בְּחָזָק וּגְבוּרָה, שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה אוֹ מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ. אֲבָל

כְּשֶׁאֵינוֹ תּוֹקֵעַ בְּחוֹל — מֻתָּר[21], אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה דַּרְכָּן לִהְיוֹת תְּקוּעִין בְּחוֹל — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִתְעַצֵּל גַּם הַיּוֹם כְּמוֹ שֶׁחוֹשְׁשִׁין בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ג וְרע"ט, לְפִי שֶׁיּוֹם טוֹב קַל מִשַּׁבָּת, לְפִיכָךְ לֹא גָּזְרוּ בּוֹ כָּל כָּךְ.

י נָכְרִי שֶׁהֵבִיא כְּתָב לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב וְהוּא חָתוּם — מֻתָּר הַיִּשְׂרָאֵל לִפְתֹּחַ בְּעַצְמוֹ, שֶׁאֵין אִסּוּר סְתִירָה שַׁיָּךְ בְּכֵלִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּשַׁבָּת אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ז, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם טוֹב לֹא הֶחֱמִירוּ כָּל כָּךְ.

וְהוּא שֶׁאֵין בַּחוֹתָם לֹא צוּרָה וְלֹא אוֹתִיּוֹת, דְּאָז יֵשׁ אִסּוּר מִשּׁוּם מוֹחֵק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"מ עַיֵּן שָׁם.

יא לְהַתִּיר וּלְהַפְקִיעַ וְלַחְתּוֹךְ חוֹתָמוֹת שֶׁבַּכֵּלִים וְשֶׁבַּקַּרְקַע וּלְשַׁבֵּר פּוֹתְחוֹת שֶׁבַּכֵּלִים — כִּדְיָנָם בְּשַׁבָּת כָּךְ דִּינָם בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ד עַיֵּן שָׁם.

יב לְקָטוֹם קַשׁ אוֹ קֵיסָם אוֹ תֶּבֶן אוֹ עֲצֵי בְשָׂמִים, וְכֵן לִמְלוֹל עֲצֵי בְשָׂמִים — כִּדְיָנָם בְּשַׁבָּת כָּךְ דִּינָם בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שכ"ב עַיֵּן שָׁם.

יג קְמָטִים שֶׁעוֹשִׁין הַנָּשִׁים בְּבָתֵּי זְרוֹעוֹתֵיהֶן וּבְבָתֵּי שׁוֹקֵיהֶן, וְכֵן הַקְּמָטִים שֶׁעוֹשִׁין בַּעֲנָק שֶׁבְּצַוָּאר (שֶׁקּוֹרִין קַאלְנ"ר) — אָסוּר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי. וַאֲפִלּוּ בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד אָסוּר לַעֲשׂוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקמ"א.

סימן תקכ

לְכַבֵּד אֶת הַבַּיִת — כְּדִינוֹ בְּשַׁבָּת כָּךְ דִּינוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ז עַיֵּן שָׁם.

סימן תקכא

א **דִּין שְׁלִשּׁוּל פֵּרוֹת בְּיוֹם טוֹב מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִטִּים וּשְׂעוֹרִים אוֹ שְׁאָר פֵּרוֹת שְׁטוּחִים עַל רֹאשׁ גַּגּוֹ לְהִתְיַבֵּשׁ וְרָאָה גְּשָׁמִים מְמַשְׁמְשִׁין וּבָאִים — מִפְּנֵי הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לְטָרוֹחַ בְּיוֹם טוֹב וּלְהַשְׁלִיךְ הַפֵּרוֹת דֶּרֶךְ אֲרֻבָּה שֶׁבַּגָּג. אֲבָל אָסוּר לְטָרוֹחַ וּלְהוֹרִידָם בְּעַצְמוֹ בְּסֻלָּם אוֹ בְּמַדְרֵגָה, אֶלָּא יְשַׁלְשְׁלֵם בַּחֶבֶל דֶּרֶךְ אֲרֻבָּה וְהֵן נוֹפְלִין לָאָרֶץ, שֶׁאֵין כַּאן טִרְחָא יְתֵרָה.

וְאִם אֵין אֲרֻבָּה בְּגַג זֶה — לֹא יוֹלִיכֶנּוּ לְגַג אַחֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֲרֻבָּה, אֲפִלּוּ הֵן סְמוּכִין זֶה לָזֶה וְהֵן שָׁוִין שֶׁאֵין הָאֶחָד גָּבוֹהַּ מֵחֲבֵרוֹ. וְכֵן אִם גַּג זֶה שֶׁאֵין בּוֹ אֲרֻבָּה הוּא מֻקָּף בְּמַעֲקֶה

[21] וּמַה שֶּׁאָסְרוּ לְהַחֲזִיר דֶּלֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צִירִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, הֵינוּ לְפִי שֶׁשָּׁם קָרוֹב הוּא מְאֹד לִתְקוֹעַ מִפְּנֵי הַצִּיר שֶׁהוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כַּאן.

וְיֵשׁ חַלּוֹן בְּמַעֲקֶה זוֹ — לֹא יְשַׁלְשְׁלֵם בְּחֶבֶל דֶּרֶךְ זֶה הַחַלּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ טֹרַח לְהַעֲלוֹתָם מִן הַגַּג עַד הַחַלּוֹן, וְטֹרַח זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ לֹא הִתִּירוּ לוֹ מִפְּנֵי הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ.

ב כְּשֶׁהוּא מְשַׁלְשֵׁל דֶּרֶךְ אֲרֻבָּה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַגַּג — מֻתָּר לוֹ לְשַׁלְשֵׁל אֲפִלּוּ הַרְבֵּה קֻפּוֹת בְּבַת אַחַת, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בַּגַּג הַרְבֵּה מְאֹד — מֻתָּר לוֹ לְפַנּוֹת אֶת הַכֹּל שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר בּוֹ מְאוּמָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְכַבֵּד אֶת הַגַּג וְיַשְׁוֶה הַגּוּמּוֹת שֶׁבּוֹ כְּמוֹ שֶׁחוֹשְׁשִׁין בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ז, מִפְּנֵי שֶׁבְּיוֹם טוֹב לֹא הֶחֱמִירוּ כָּל כָּךְ.

ג מֻתָּר לְכַסּוֹת פֵּרוֹת אוֹ כַּדֵּי יַיִן מִפְּנֵי הַדֶּלֶף, וַאֲפִלּוּ לִבְנִים שֶׁהֵם מְקֻצִּים מֻתָּר לְכַסּוֹתָן מִפְּנֵי הַדֶּלֶף, מִפְּנֵי הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ הִתִּירוּ לוֹ לִטְרוֹחַ טִרְחָא מוּעֶטֶת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ צֹרֶךְ יוֹם טוֹב.

ד לִתֵּן כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף — כְּדִינוֹ בְּשַׁבָּת כָּךְ דִּינוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן של"ח עַיֵּן שָׁם.

סימן תקכב

א **קְצָת דְּבָרִים הָאֲסוּרִים לְטַלְטֵל בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ד' סְעִיפִים:**

הַסּוּמָא וְהַזָּקֵן אֵין יוֹצְאִים בְּמַקֵּל לֹא לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא לְכַרְמְלִית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ חֹל וְזִלְזוּל לְיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַלֵּךְ בְּלֹא מַקֵּל זֶה וְאֵינוֹ נוֹטְלוֹ אֶלָּא לְתַקֵּן וּלְיַשֵּׁר פְּסִיעוֹתָיו.

וְכֵן אֵין הָרוֹעֶה יוֹצֵא בְּתַרְמִילוֹ לֹא לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא לְכַרְמְלִית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ חֹל וְזִלְזוּל לְיוֹם טוֹב.

ב הַקִּטֵּעַ וּמִי שֶׁנִּכְוְצוּ גִּידֵי שׁוֹקָיו וְהַחוֹלֶה — דִּינָם בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"א.

ג מֻתָּר לְהוֹצִיא אָדָם לִרְשׁוּת הָרַבִּים אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יָכוֹל לֵילֵךְ בְּעַצְמוֹ וְאֵינוֹ נוֹשְׂאוֹ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְחָקוּהוּ בְּנֵי הַשּׁוּק, אוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטַּנְפוּ בְּגָדָיו, אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא מַבְעִית לֵילֵךְ בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִפּוֹל, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ צֹרֶךְ קְצָת בְּהוֹצָאָה זוֹ — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"ח.

אֲבָל אָסוּר לְהוֹצִיאוֹ עַל הַכִּסֵּא, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּקַתֶּדְרָא וּבְנֵי אָדָם טוֹעֲנִין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ חֹל וְזִלְזוּל לְיוֹם טוֹב.

וְאִם הוּא אָדָם שֶׁרַבִּים צְרִיכִים אֵלָיו בְּיוֹם טוֹב לִשְׁמוֹעַ חָכְמָתוֹ, אוֹ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְפַקֵּחַ

עַל עִסְקֵי רַבִּים — מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ בַּכִּסֵּא אֲפִלּוּ עַל הַכָּתֵף (פֵּרוּשׁ שֶׁבְּנֵי אָדָם נוֹשְׂאִין הַכִּסֵּא עַל כְּתֵפָם דֶּרֶךְ פַּרְהֶסְיָא) וּבְתוֹךְ אַפְרִיוֹן.

ד אֵין מַנְהִיגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמַקֵּל אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ מְבוֹי הַמְעֹרָב אִם רַבִּים מְצוּיִים שָׁם, וַאֲפִלּוּ הַזְּמַן הַמַּקֵּל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְיֵחָדוֹ לְכָךְ שֶׁאֵין כַּאן אִסּוּר לֹא מִשּׁוּם הוֹצָאָה וְלֹא מִשּׁוּם טִלְטוּל עֵצִים (עַיֵּן סִמָּן תק"ב), מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁנִּרְאֶה כְּמוֹלִיכָהּ לְמָקוֹם רָחוֹק לְמָכְרָהּ שָׁם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַנְהִיגָהּ הַרְבֵּה, וּלְכָךְ הוּא מַנְהִיגָהּ בְּמַקֵּל.

סימן תקכג

א דִּינִים הַנּוֹהֲגִים בְּבְהֵמוֹת בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

זְבוּבִים הַנִּתְלִים בִּבְהֵמָה — מֻתָּר לַהֲסִירָן מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי כֵן נַעֲשֶׂה בָּהּ חַבּוּרָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת חַבּוּרָה — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁזֶּהוּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מֻכְרָח שֶׁיֵּעָשֶׂה בָּהּ חַבּוּרָה, שֶׁהֲרֵי לִפְעָמִים אֵין חַבּוּרָה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי כָךְ.

ב אֵין מְגָרְדִין הַבְּהֵמָה בְּמַגְרֶדֶת בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁמַּשֶּׁרֶת שֵׂעָר, וְחַיָּב מִשּׁוּם גּוֹזֵז. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַשִּׁיר שֵׂעָר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא דָּבָר מֻכְרָח דִּכְשֶׁמְּגָרֵד בְּמַגְרֶדֶת הוּא מַשִּׁיר שֵׂעָר — הֲרֵי זֶה אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"כ עַיֵּן שָׁם.

ג אֵין מְיַלְּדִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, דְּהַיְנוּ שֶׁאָסוּר לְמְשׁוֹךְ הַוָּלָד מִן הָרֶחֶם. אֲבָל מַסְעִידִין אוֹתָהּ בְּלֵדָתָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹחֵז בַּוָּלָד שֶׁלֹּא יִפּוֹל לָאָרֶץ. וְנוֹפֵחַ לוֹ בְּחָטְמוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ דַּד לְתוֹךְ פִּיו.

ד בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁרְחָקָה וְלָדָהּ — מֻתָּר לְזַלֵּף עָלָיו מֵי שִׁלְיָתָהּ (פֵּרוּשׁ שֶׁשּׁוֹרִין אֶת הַשִּׁלְיָא בְּמַיִם) וְלִתֵּן מִלֹּא אֶגְרוֹף מֶלַח בְּרַחְמָהּ כְּדֵי שֶׁיִּכָּאוֹב לָהּ וְתִזְכּוֹר צַעַר הַלֵּדָה וּתְרַחֵם עָלָיו. אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן לִבְהֵמָה טְמֵאָה, לְפִי שֶׁהוּא טוֹרֵחַ בְּיוֹם טוֹב בְּחִנָּם, שֶׁאֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם לִבְהֵמָה טְמֵאָה, שֶׁאֵינָהּ מְקֻרְבָתוֹ לְעוֹלָם אַחַר שֶׁרְחָקַתּוּ.

סימן תקכד

כַּמָּה דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

כְּשֵׁם שֶׁבְּשַׁבָּת אֵין עוֹלִין עַל גַּבֵּי אִילָן, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא מְסַפְּקִין, וְלֹא מְטַפְּחִין, וְלֹא מְרַקְּדִין, וְלֹא דָנִין, וְלֹא מְקַדְּשִׁין, וְלֹא כוֹנְסִין לְחֻפָּה, וְלֹא מְיַבְּמִים, וְלֹא מְגָרְשִׁים, וְלֹא חוֹלְצִים, וְלֹא מַקְדִּישִׁים שׁוּם דָּבָר לְגָבוֹהַּ, וְלֹא

מַפְרִישִׁין חַלָּה וְלֹא תְרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, וְלֹא פּוֹדִין אֶת הַבֵּן, וְאֵין קוֹנִין קִנְיָן אֲפִלּוּ בַּחֲזָקָה אוֹ בְּקִנְיַן סוּדָר, וְאֵין נוֹתְנִין מַתָּנָה שֶׁאֵין בָּהּ צֹרֶךְ שַׁבָּת — כָּךְ אֵין עוֹשִׂין אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ בְּיוֹם טוֹב, עַיֵּן סִמָּן של"ט וְש"ו.

סימן תקכה

א **דִּין הַלָּוָאָה בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ב' סְעִיפִים**:

חֲנָוָנִי הַמַּקִּיף מִינֵי מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה בְּיוֹם טוֹב — יָכוֹל לִתְבּוֹעַ אוֹתָם לְמָחָר בְּדִין שֶׁיִּפְרְעוּ לוֹ.

ב גַּבָּאֵי צְדָקָה גּוֹבִין מֵהַחֲצֵרוֹת מִינֵי מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה בְּיוֹם טוֹב כְּדַרְכָּן בְּחֹל, אֶלָּא שֶׁלֹּא יַכְרִיזוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן מַכְרִיזִין בְּחֹל, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לִגְבוֹת בְּלֹא הַכְרָזָה, אֶלָּא גּוֹבִין בְּצִנְעָא וְנוֹתְנִין לְתוֹךְ חֵיקָם, וּמְחַלְּקִין לְכָל שְׁכוּנָה וּשְׁכוּנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

סימן תקכו

א **דִּין מֵת בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים**:

מֵת הַמֻּטָּל לְקָבְרוֹ, אִם הוּא יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — לֹא יִתְעַסֵּק בּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ מֵת קֹדֶם יוֹם טוֹב שֶׁאִם יַשְׁהוּ אוֹתוֹ עַד הָעֶרֶב יַסְרִיחַ, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְקָבְרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם עַל יְדֵי נָכְרִי — אַף עַל פִּי כֵן אֵין מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל קְבוּרָה דּוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה שֶׁל יוֹם טוֹב.

ב אֲבָל מֵתֶר לְקָבְרוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי, אֲפִלּוּ מֵת בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד הָעֶרֶב וְלֹא יַסְרִיחַ כְּלָל — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד הָעֶרֶב כְּדֵי שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא מְקַבְּרִין אוֹתוֹ מִיָּד עַל יְדֵי נָכְרִי.

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָלְאכוֹת גְּמוּרוֹת הָאֲסוּרוֹת מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן לְתַקֵּן לוֹ קֶבֶר וְאָרוֹן וְתַכְרִיכִין, וְכֵן לְכַסּוֹתוֹ בְּעָפָר לְאַחַר שֶׁשְּׁמּוּהוּ בְּתוֹךְ הַקֶּבֶר, שֶׁהַסּוֹתֵם גּוֹמֵא בְּעָפָר חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"ב. אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵינָן אֲסוּרִים אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּגוֹן לְטַלְטְלוֹ כְּדֵי לְהַלְבִּישׁוֹ וּכְדֵי לְטַהֲרוֹ וּלְשׁוֹמוֹ בַּקֶּבֶר — מֻתָּר עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל.

וְכֵן מֻתָּר לְהָחֵם לוֹ מַיִם עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל כְּדֵי לְטַהֲרוֹ, וְכֵן מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, דְּמִתּוֹךְ שֶׁהַתֹּרָה הַבָּעָרָה וְהוֹצָאָה לְצֹרֶךְ אֲכִילָה — מֻתָּר אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה אִם יֵשׁ בָּהֶם צֹרֶךְ הַיּוֹם, כְּגוֹן לְצֹרֶךְ קְבוּרַת הַמֵּת שֶׁהִיא מִצְוָה שֶׁזְּמַנָּה בּוֹ בַּיּוֹם.

וְטוֹב לִזָּהֵר לְטַהֲרוֹ עַל גַּבֵּי עוֹר אוֹ עַל גַּבֵּי נְסָר, וִיטַהֲרוּ אוֹתוֹ בְּקַשׁ וְתֶבֶן אוֹ בְּיָדַיִם, אֲבָל לֹא יְטַהֲרוּ אוֹתוֹ בִּסְדִינִים, שֶׁלֹּא יְבַאוּ לִידֵי סְחִיטָה.

ד אִם בְּמָקוֹם שֶׁמַּטָּל שָׁם הַמֵּת אֵין שָׁם בֵּית הַקְּבָרוֹת וְצָרִיךְ לְהוֹלִיכוֹ לְמָקוֹם אַחֵר רָחוֹק בְּעָנְיָן שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהַגִּיעַ לְשָׁם בּוֹ בַּיּוֹם, וּלְמָחָר הוּא שַׁבָּת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהוֹלִיכוֹ כְּלָל אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א, וְקֹדֶם שֶׁיּוּכְלוּ לְקָבְרוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת יַסְרִיחַ, מַה יַּעֲשׂוּ? יְקַבְּרוּהוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּהַיְנוּ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, עַל יְדֵי נָכְרִי, וּלְאַחַר הַשַּׁבָּת יוֹצִיאוּהוּ וְיוֹלִיכוּהוּ לְבֵית הַקְּבָרוֹת, אוֹ יַנִּיחוּהוּ בָּאָרוֹן בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, וַיַּחְמִרוּהוּ בַּחֹמֶר וּבַזֶּפֶת עַל יְדֵי נָכְרִי כְּדֵי שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ, עַד לְאַחַר הַשַּׁבָּת שֶׁיּוֹלִיכוּהוּ לְבֵית הַקְּבָרוֹת.

ה כָּל מְלָאכָה שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ הַמֵּת — אָסוּר לוֹ לוֹמַר לַקָּרְאִי"ם שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ, מִשּׁוּם "וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן וְגוֹ'".

ו וְכָל זֶה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, אֲפִלּוּ יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם — הֲרֵי הוּא כְּחֹל לְעִנְיַן קְבוּרַת הַמֵּת. לְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ אִם מֵת בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד הָעֶרֶב וְלֹא יַסְרִיחַ — אֵין מַשְׁהִין אוֹתוֹ כְּלָל, אֶלָּא עוֹשִׂין כָּל צָרְכָיו עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְעִקַּר קְבוּרָתוֹ וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתָן אֶלָּא לְהוֹסִיף בִּכְבוֹדוֹ, כְּגוֹן לַחְתּוֹךְ לוֹ הַדַּס מֵהַמְּחֻבָּר, בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִין לְהַנִּיחַ הֲדַס עַל מִטָּתוֹ בִּשְׁבִיל כְּבוֹדוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁחוֹצְבִין לוֹ קֶבֶר, וְעוֹשִׂין לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִים, וְגוֹזְזִים שְׂעָרוֹ.

וְאִם אֵין בְּאוֹתָהּ הָעִיר מְקוֹם קְבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל — מוֹלִיכִים אוֹתוֹ לְעִיר אַחֶרֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁכוּנַת קְבָרוֹת אֲפִלּוּ חוּץ לַתְּחוּם אִם יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ לְשָׁם וּלְקָבְרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם. וּמַשְׁכִּירִים לוֹ סְפִינָה לְהוֹלִיכוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וַאֲפִלּוּ אֶפְשָׁר לְקָבְרוֹ בְּמָקוֹמוֹ, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵין שָׁם שְׁכוּנַת קִבְרֵי יִשְׂרָאֵל — אֵין זֶה כְּבוֹדוֹ לְהִקָּבֵר שָׁם.

ז וַאֲפִלּוּ אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי — יִתְעַסְּקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁחָכְמִים עָשָׂאוּהוּ לְיוֹם טוֹב שֵׁנִי כְּחֹל לְעִנְיַן קְבוּרַת הַמֵּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵינוֹ כְּחֹל גָּמוּר, אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּפַרְהֶסְיָא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִכָּר שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַמֵּת וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן שֶׁיֹּאמְרוּ לְצָרְכוֹ

הוּא עוֹשֶׂה, כְּגוֹן לַחְצוֹב אֲבָנִים כְּדֵי לִבְנוֹת מֵהֶם קֶבֶר, וְכֵן לְקַצֵּץ אֲרָזִים כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מֵהֶם אָרוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקמ"ז.

אֲבָל מֻתָּר לִנְסוֹר נְסָרִים מִן אֲרָזִים הַקְּצוּצִים מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר שֶׁכְּדֵי לַעֲשׂוֹת מֵהֶן אָרוֹן לְמֵת הוּא מְנַסְּרָן, כֵּיוָן שֶׁמִּן הַסְּתָם יָדוּעַ לְכָל בְּנֵי הָעִיר שֶׁיֵּשׁ מֵת בָּעִיר בְּמָקוֹמוֹת הַלָּלוּ שֶׁאֵין יְהוּדִים רַבִּים דָּרִים בְּעִיר אַחַת, וּכְשֶׁיֵּשׁ מֵת בָּעִיר הוּא יָדוּעַ לְכָל בְּנֵי הָעִיר.

וַאֲפִלּוּ בְּעִיר שֶׁדָּרִים בָּהּ יְהוּדִים רַבִּים, אִם הַמֵּת הוּא אָדָם מְפֻרְסָם שֶׁמִּן הַסְּתָם הַכֹּל יוֹדְעִים בְּמִיתָתוֹ, וְשׁוּב אֵין לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן בְּדָבָר שֶׁנִּכָּר שֶׁלְּצֹרֶךְ הַמֵּת הוּא נַעֲשֶׂה, כְּגוֹן לִנְסוֹר נְסָרִים אִם אֵין לוֹ נְסָרִים מוּכָנִים קְטַנִּים, וְלִקְצוֹץ הֲדַס, וְלִתְפּוֹר תַּכְרִיכִים אִם אֵין לוֹ תַּכְרִיכִים מוּכָנִים, וְאִם יֵשׁ לוֹ תַּכְרִיכִים מוּכָנִים אֶלָּא שֶׁנִּתְטַנְּפוּ וְצָרִיךְ לְכַבְּסָן, וְכֵן לַעֲשׂוֹת לוֹ אָרוֹן — כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מֻתָּר לַעֲשׂוֹת וַאֲפִלּוּ בְּשׁוּק בְּפַרְהֶסְיָא, כֵּיוָן שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁיֵּשׁ מֵת בָּעִיר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לֵילֵךְ חוּץ לַתְּחוּם בִּשְׁבִיל שׁוּם דָּבָר מִצָּרְכֵי הַמֵּת, אֲפִלּוּ כְּדֵי לְהָבִיא לוֹ תַּכְרִיכִים וּנְסָרִים לָאָרוֹן, וַאֲפִלּוּ הוּא מֵת מְפֻרְסָם, מִכָּל מָקוֹם בַּהֲלִיכָה זוֹ אֵין נִכָּר שֶׁלְּצֹרֶךְ הַמֵּת הוּא הוֹלֵךְ חוּץ לַתְּחוּם, וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְמַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ לְצָרְכוֹ הוּא הוֹלֵךְ חוּץ לַתְּחוּם.

ח הַכֹּפָּה שְׁבוּנִים עַל הַקֶּבֶר — אֵין בּוֹנִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ הוּא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, דְּכֵיוָן שֶׁנִּקְבַּר הַמֵּת בַּקֶּבֶר לָמָּה יְחַלְּלוּ יוֹם טוֹב בְּחִנָּם שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל, אֶלָּא יְכַסּוּ הַקֶּבֶר בִּנְסָרִים וְעָפָר.

וּמֻתָּר לִצְבוֹר הֶעָפָר עַל גַּבֵּי הַקֶּבֶר עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּמוֹ תֵּל, לְפִי שֶׁנִּמְצָר הַקִּבּוּרָה הוּא זֶה.

ט וְכָל זֶה מֵעִקַּר הַדִּין, אֲבָל כְּבָר נָהֲגוּ בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל שׁוּם מְלָאכָה גְּמוּרָה הָאֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן לַחְפּוֹר לוֹ קֶבֶר וּלְכַסּוֹתוֹ בֶּעָפָר אַחַר שֶׁנִּקְבַּר וּלְתַקֵּן אָרוֹן וְתַכְרִיכִים, אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, כֹּל שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצוֹא נָכְרִי שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתָם.

אֲבָל לְהָחֵם לוֹ מַיִם וּלְטַהֲרוֹ וּלְהוֹצִיאוֹ וּלְשׁוֹמוֹ בַּקֶּבֶר — עוֹשִׂין עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה לְעִנְיַן יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן.

וְאֵין נִזְהָרִין לְטַהֲרוֹ בְּקַשׁ וְתֶבֶן כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, אֶלָּא מְטַהֲרִין אוֹתוֹ בִּסְדִינִים כְּדַרְכָּן בְּחֹל, כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּאן אֶלָּא גְּזֵרָה שְׁמָא יָבֹאוּ לִידֵי סְחִיטָה, וּבְיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁהוּא מִדִּבְרֵיהֶם אֵין חוֹשְׁשִׁין לְכָךְ, רַק שֶׁיְּזָהֲרוּ שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ סְחִיטָה בְּיָדַיִם.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לִמְצוֹא נָכְרִים שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בּוֹ, אוֹ שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהַמְתִּין כַּמָּה שָׁעוֹת עַד שֶׁיִּמָּצְאוּ נָכְרִים וּמִתּוֹךְ כָּךְ יָבֹא הַמֵּת לִידֵי בְּזָיוֹן שֶׁיִּהֵא רֵיחוֹ נוֹדֵף — עוֹשִׂין הַכֹּל עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ מְלָאכוֹת גְּמוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁהוּא מֵעִקַּר הַדִּין.

י וְכָל זֶה כְּשֶׁרוֹצִים לְקָבְרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, דְּכֵיוָן שֶׁהַמִּצְוָה נִגְמֶרֶת בּוֹ בַּיּוֹם עֲשָׂאוּהוּ חֻכָּמִים כְּחֹל לְעִנְיַן מִצְוָה זוֹ. אֲבָל אִם לֹא יִקְבְּרוּ אוֹתוֹ עַד הָעֶרֶב — אָסוּר לְחַלֵּל יוֹם טוֹב שֵׁנִי אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאִסּוּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְצֹרֶךְ מִצְוָה הַנַּעֲשֵׂית בְּחֹל, לְפִיכָךְ אֵין מוֹצִיאִים אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי אֲפִלּוּ לְכַרְמְלִית אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, וְאֵין מְחַמִּין לוֹ חַמִּין כְּדֵי לְטַהֲרוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוֹצָאָה וְהַבְעָרָה הֻתְּרוּ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, מִכָּל מָקוֹם לֹא הֻתְּרוּ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהֶן צֹרֶךְ הַיּוֹם קְצָת, וְכֵיוָן שֶׁאֵין מְקַבְּרִים אוֹתוֹ בּוֹ בַּיּוֹם — אֵין צֹרֶךְ הַיּוֹם כְּלָל.

אֲבָל לְטַלְטְלוֹ מֵחֵת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְקַבְּרִין אוֹתוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּזֶה שׁוּם מְלָאכָה, רַק טִלְטוּל בְּעָלְמָא.

וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּחְמִיר וְאוֹסֵר גַּם לְטַלְטְלוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין מְקַבְּרִין אוֹתוֹ בּוֹ בַּיּוֹם. וְטוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ הֶפְסֵד כְּלָל אִם אֵין צֹרֶךְ לְטַלְטְלוֹ.

וְאִם יֵשׁ צֹרֶךְ לְטַלְטְלוֹ, כְּגוֹן מִפְּנֵי הַכֹּהֲנִים שֶׁיּוּכְלוּ לִכָּנֵס לַבַּיִת אוֹ לִשְׁאָר צֹרֶךְ — יְטַלְטְלוּהוּ עַל יְדֵי כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כִּכָּר וְתִינוֹק מוֹעִיל לְהַתִּיר טִלְטוּל הַמֵּת בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ הַחַיִּים אֶלָּא אִם כֵּן הוּא לְצֹרֶךְ הַמֵּת, כְּגוֹן שֶׁהוּא מֻטָּל בַּחַמָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שי"א, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ צֹרֶךְ לְטַלְטְלוֹ — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, כִּי כֵן עִקַּר לַהֲלָכָה.

יא כָּל דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים לַעֲשׂוֹת לְמֵת בְּיוֹם טוֹב עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל — מֻתָּר לְכָל אָדָם לַעֲשׂוֹתָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִבְּנֵי הַחֶבּוּרָה הַמְיֻחֶדֶת לְכָךְ. וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹתָן עַל יְדֵי אֲנָשִׁים רַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן עַל יְדֵי אֲנָשִׁים מוּעָטִים — אֵין מְדַקְדְּקִים בְּכָךְ, כֵּיוָן שֶׁיּוֹם טוֹב שֵׁנִי הוּא כְּחֹל לְעִנְיַן קְבוּרַת מֵת.

יב דִּינֵי קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה אִם מֵת לוֹ מֵת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן אוֹ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי — עַיֵּן בְּסִמָּן ע"א, וּשְׁאָר דִּינֵי אֲנִינוּת — עַיֵּן בְּסִמָּן תקמ"ח וּבְיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן שמ"א.

יג כְּשֶׁמְּקַבְּרִין הַמֵּת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי וּצְרִיכִים לִקְנוֹת חֲתִיכַת בֶּגֶד לְתַכְרִיכִים — אָסוּר לְהַזְכִּיר סְכוּם מְקַח וְלֹא סְכוּם מָעוֹת (עַיֵּן סִמָּן ש"ו וְשכ"ג), וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לִתֵּן לוֹ מָעוֹת בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לִקְנוֹת בְּעִנְיָן אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁהַמּוֹכֵר הוּא פּוֹשֵׁעַ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִמְכּוֹר בְּעִנְיָן אַחֵר, אוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצוֹא לִקְנוֹת רַק מִנָּכְרִי.

יד וְכֵן אִם אִי אֶפְשָׁר לִמְצוֹא מִי שֶׁיַּחְפּוֹר לוֹ קֶבֶר אֶלָּא אִם כֵּן יִקְצְצוּ לוֹ שָׂכָר — מֻתָּר לְקַצּוֹץ לוֹ. אֲבָל הַחוֹפֵר הוּא נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ, שֶׁמּוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ מֵהַמְּצָוָה עַד שֶׁיְּקַצְצוּ לוֹ שָׂכָר בְּיוֹם טוֹב.

אֲבָל אִם אֵין קוֹצְצִין לוֹ שָׂכָר בְּיוֹם טוֹב — יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לוֹ לְאַחַר יוֹם טוֹב לִטּוֹל שְׂכַר טָרְחוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לִטּוֹל שְׂכַר שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם מִצְוָה, מִכָּל מָקוֹם בְּמָקוֹם מִצְוָה יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ש"ו. לָכֵן אֵין לִמְחוֹת בְּיַד מִי שֶׁמְּקַל לְעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

טו מֻתָּר לְלַוּוֹת אֶת הַמֵּת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן תּוֹךְ הַתְּחוּם, וּבְיוֹם טוֹב שֵׁנִי אֲפִלּוּ חוּץ לַתְּחוּם, כֵּיוָן שֶׁזֶּהוּ כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַמֵּת, הֲרֵי יוֹם טוֹב שֵׁנִי נֶחְשָׁב כְּחֹל לְעִנְיָן זֶה.

אֲפִלּוּ לְוִוּהוּ כַּמָּה מִילִין — מֻתָּרִין לַחֲזוֹר לִמְקוֹמָן בּוֹ בַּיּוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁבַּחֲזָרָה זוֹ אֵין בָּהּ כְּבוֹד הַמֵּת, מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא יִהְיוּ מֻתָּרִין לַחֲזוֹר לִמְקוֹמָן — לֹא יְלַוּוּהוּ כָּל כָּךְ, וִימַעֲטוּ בִּכְבוֹדוֹ.

וּמִשּׁוּם זֶה מֻתָּרִים הַקַּבְּרָנִים לְהַחֲזִיר עִמָּהֶם לְבָתֵּיהֶם אֶת כָּל כְּלֵי הַקְּבוּרָה שֶׁהוֹלִיכוּ עִמָּהֶם חוּץ לַתְּחוּם.

טז הַמְלַוִּים אֶת הַמֵּת אֲסוּרִים לְרָכוֹב עַל גַּבֵּי בְהֵמָה וְלֵילֵךְ בִּסְפִינָה, אֲפִלּוּ תּוֹךְ הַתְּחוּם, אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁדְּבָרִים הַלָּלוּ אֵינָן אֲסוּרִים אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ כַּאן זִלְזוּל יוֹם טוֹב יוֹתֵר מֵהֲלִיכָה בָּרֶגֶל חוּץ לַתְּחוּם, וְלֹא הִתִּירוּ לְזַלְזֵל בִּכְבוֹד יוֹם טוֹב כְּדֵי לְהוֹסִיף וּלְהַרְבּוֹת כְּבוֹד הַמֵּת, שֶׁהֲרֵי לְוָיָה זוֹ אֵינָהּ מֵעִקַּר צָרְכֵי הַמֵּת, וְאֵינָהּ אֶלָּא כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹדוֹ.

אֲבָל אוֹתָן אֲנָשִׁים הַצְּרִיכִים לְהִתְעַסֵּק בְּעִקַּר צָרְכֵי קְבוּרָתוֹ, אִם יֵשׁ לָהֶם צַעַר לֵילֵךְ בָּרֶגֶל

אוֹ שֶׁהוּא טַרַח גָּדוֹל — מַתִּירִין בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי לֵילֵךְ בִּסְפִינָה אוֹ לִרְכּוֹב עַל גַּבֵּי בְהֵמָה, שֶׁהֲרֵי יוֹם זֶה כְּחֹל הוּא לְעִנְיַן קְבוּרַת הַמֵּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יִרְכְּבוּ בְּתוֹךְ הָעִיר אוֹ כְּפָר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן נָכְרִים, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁמְּחַלְּלִין יוֹם טוֹב.

יז אִם נוֹדַע לִבְנֵי עִיר אַחַת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מֵת מֵטָּל עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּבִזָּיוֹן רָחוֹק מִכַּאן מַהֲלַךְ אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה יָמִים — מַתִּירִים בְּנֵי הָעִיר לָצֵאת לְדֶרֶךְ בּוֹ בַּיּוֹם כְּדֵי לְמַהֵר קְבוּרָתוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְחַלְּלִין יוֹם טוֹב אֶלָּא בִּשְׁבִיל מֵת שֶׁיִּקָּבֵר בּוֹ בַּיּוֹם, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא מֻטָּל עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה — יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֹאכְלוּהוּ כְּלָבִים קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעוּ אַנְשֵׁי הָעִיר לְשָׁם, וְלֹא יָבֹא לִידֵי קְבוּרָה כְּלָל.

אֲבָל אִם הַמֵּת הוּא מֻטָּל בְּבֵית הַמִּשְׁתַּמֵּר, שֶׁבְּוַדַּאי יָבֹא לִידֵי קְבוּרָה אַחַר יוֹם טוֹב — אֲסוּרִין לָצֵאת בְּיוֹם טוֹב חוּץ לַתְּחוּם כְּדֵי לְמַהֵר קְבוּרָתוֹ אַחַר יוֹם טוֹב.

יח מִי שֶׁמֵּת בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁכוּנַת קְבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, וְקֹדֶם מוֹתוֹ צִוָּה שֶׁיּוֹלִיכוּהוּ לְעִיר אַחֶרֶת לְקָבְרוֹ שָׁם אֵצֶל קִבְרֵי אֲבוֹתָיו, אַף עַל פִּי שֶׁמִּצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת, וּבִפְרָט בְּדָבָר שֶׁהוּא כְּבוֹדוֹ שֶׁיִּקָּבֵר אֵצֶל אֲבוֹתָיו, מִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה כְּבוֹדוֹ לְחַלֵּל יוֹם טוֹב בְּחִנָּם, שֶׁהֲרֵי אִם לֹא הָיָה מְצַוֶּה עַל כָּכָה — הָיָה אָסוּר לְהוֹלִיכוֹ מֵעִיר זוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קִבְרֵי יִשְׂרָאֵל לְעִיר אַחֶרֶת, נִמְצָא שְׁצַוָּאתוֹ גוֹרֶמֶת לְחַלֵּל יוֹם טוֹב בִּשְׁבִילוֹ, וְאֵין זֶה כְּבוֹדוֹ, לְפִיכָךְ מַשְׁהִין אוֹתוֹ עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב וּמוֹלִיכִים אוֹתוֹ לְקִבְרוֹת אֲבוֹתָיו.

וְאִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִסְרִיחַ וְיָבֹא לִידֵי בִּזָּיוֹן — מְקַבְּרִין אוֹתוֹ בְּמְקוֹמוֹ בְּיוֹם טוֹב מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה בְּסִמָּן שס"ג עַיֵּן שָׁם.

יט תִּינוֹק שֶׁמֵּת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לְלִדָּתוֹ, אִם נָמְרוּ שְׂעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו — הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקַת בֶּן קַיָּמָא, וּמְקַבְּרִים אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן עַל יְדֵי נָכְרִי, וּבְיוֹם טוֹב שֵׁנִי עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, לְפִי שְׁרֹב הַנָּשִׁים יוֹלְדוֹת וָלָד שֶׁל קַיָּמָא, וּמִן הַסְּתָם כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמֵּת לְאַחַר הַמִּילָה, אוֹ שֶׁהָיָה נָקֵבָה, אֲבָל תִּינוֹק שֶׁמֵּת קֹדֶם מִילָתוֹ, אֲפִלּוּ מֵת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת — אֵין לְקָבְרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לְהַסִּיר עָרְלָתוֹ בִּצְרוֹר אוֹ בְּאֶבֶן קֹדֶם שֶׁיְּקַבְּרוּהוּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רס"ג, וּבְיוֹם

טוֹב אָסוּר לְהָסִיר הָעֲרֵלָה, לְפִי שֶׁדָּבָר זֶה אֵינוֹ מִצְרְכֵי הַקִּבּוּרָה, וְגַם אֵינוֹ בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַתִּינוֹק כְּלָל שֶׁנִּתְחַלֵּל יוֹם טוֹב שֵׁנִי בִּשְׁבִיל כָּךְ, אֶלָּא הוּא מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם.

כ וְאִם לֹא גָּמְרוּ שְׁעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו, אוֹ שֶׁיָּדוּעַ שֶׁלֹּא כָלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו — אֵין מְקַבְּרִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי, אֲפִלּוּ הוּא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, אֲפִלּוּ הִיא נְקֵבָה, דְּכָל שֶׁהַוָּלָד אֵינוֹ בֶּן קַיְמָא אֵין שָׁם בִּזָּיוֹן כְּלָל אִם מַשְׁהִין אוֹתוֹ עַד הָעֶרֶב.

כא אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹם טוֹב שֵׁנִי הוּא כְּחֹל לְעִנְיַן עִסְקֵי הַמֵּת, אַף עַל פִּי כֵן אֵין קְרוֹבִים קוֹרְעִים בִּגְדֵיהֶם עַד הָעֶרֶב, לְפִי שֶׁדָּבָר זֶה אֵינוֹ מֵעִסְקֵי הַמֵּת, אֶלָּא חוֹבַת הַחַיִּים הִיא.

כב כְּשֶׁמֵּת בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי — מַשְׁכִּימִין לְמָחָר וּמְקַבְּרִים אוֹתוֹ קֹדֶם תְּפִלַּת שַׁחֲרִית. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַקְדִּים כָּל כָּךְ אוֹ שֶׁמֵּת אֵיזוֹ שָׁעוֹת עַל הַיּוֹם שֶׁל יוֹם טוֹב שֵׁנִי — מְקַבְּרִין אוֹתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהַשִּׁלִּיחַ צִבּוּר אוֹמֵר פִּיּוּטִים וּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵין חוֹבָה עַל הַכֹּל לְאָמְרָם וּלְשָׁמְעָם. וְטוֹב לְקַבֵּץ מִנְיָן בְּשָׁעַת הַקְּבוּרָה.

וְאִם הַמֵּת הוּא אָדָם חָשׁוּב שֶׁצְּרִיכִים רַבִּים לְלַוּוֹתוֹ — יוֹצִיאוּהוּ לְבֵית הַקְּבָרוֹת אַחַר יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי שֶׁיְּלַוּוּהוּ רַבִּים, וְחוֹזְרִים הַמְלַוִּין לְבָתֵּיהֶם לֶאֱכוֹל סְעֻדַּת יוֹם טוֹב, וְאַחַר הָאֲכִילָה מְקַבְּרִים אוֹתוֹ כָּרָאוּי, עַיֵּן סְמָן תמ"ג הַטַּעַם לְכָל זֶה.

(דִּין צִדּוּק הַדִּין בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן וּבְיוֹם טוֹב שֵׁנִי — עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סְמָן ת"א וּלְעֵיל סְמָן ת"כ).

סימן תקכז

א **דִּינֵי עֵרוּב תַּבְשִׁילִין וּבוֹ ל' סְעִיפִים:**

אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ כָּל מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" לְצֹרֶךְ מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם אִם חָל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִן הַדִּין הָיָה מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו, שֶׁהֲרֵי הַמְבַשֵּׁל (אוֹ עוֹשֶׂה שְׁאָר מְלָאכוֹת) בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ הַחֹל אֵינוֹ לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, הוֹאִיל וְהַתַּבְשִׁיל רָאוּי לְבוֹ בַּיּוֹם (אֶלָּא אִם כֵּן בִּשֵּׁל סְמוּךְ לַחֲשֵׁכָה שֶׁאֵין עוֹד שָׁהוּת בַּיּוֹם לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג, אֶלָּא שֶׁחָכְמִים אָסְרוּ לִטְרוֹחַ בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ הַחֹל כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לִטְרוֹחַ בְּחֹל עַצְמוֹ, אֲבָל שַׁבָּת שֶׁאַחַר יוֹם טוֹב כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִטְרוֹחַ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ הָיָה רָאוּי לְהַתִּיר לִטְרוֹחַ בְּיוֹם טוֹב לִכְבוֹד

הַשַּׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁהוּא שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, וּמִן הַתּוֹרָה אֵין כַּאן שׁוּם אִסּוּר כְּלָל כְּשֶׁמְּבַשֵּׁל בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, שֶׁיֵּשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁאִם מִזְדַּמְּנִים לוֹ אוֹרְחִים שֶׁלֹּא אָכְלוּ עֲדַיִן הַיּוֹם הָיוּ אוֹכְלִים מִתַּבְשִׁיל זֶה שֶׁמְּבַשֵּׁל לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג, אַף עַל פִּי כֵן תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא לְבַשֵּׁל וְלַעֲשׂוֹת שְׁאָר כָּל מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ שַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו אֲפִלּוּ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל אֶלָּא אִם כֵּן הִנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּבַשֵּׁל תַּבְשִׁיל אֶחָד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְיִהְיֶה תַּבְשִׁיל זֶה שָׁמוּר אֶצְלוֹ שֶׁלֹּא יְאַבְּדֶנּוּ וְלֹא יֹאכְלֶנּוּ עַד לְאַחַר שֶׁתִּתְקֵן וְעָשָׂה כָּל צָרְכֵי שַׁבָּת.

ב וּמִפְּנֵי שְׁנֵי דְּבָרִים תִּקְּנוּ חֲכָמִים דָּבָר זֶה:

א', כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד יוֹם טוֹב, שֶׁיֹּאמְרוּ הַבְּרִיּוֹת: מָה אִם לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּתְחִלָּה בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא אִם כֵּן הִתְחִיל לְבַשֵּׁל תַּבְשִׁיל אֶחָד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, דְּמַה שֶּׁמְּבַשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב אֵינוֹ אֶלָּא כְּגוֹמֵר וְהוֹלֵךְ מַה שֶּׁהִתְחִיל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, קַל וָחוֹמֶר שֶׁאָסוּר לְבַשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ הַחֹל אֲפִלּוּ הִתְחִיל לְבַשֵּׁל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

הַב', כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד שַׁבָּת, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁאַתָּה מַזְקִיקוֹ לְבַשֵּׁל תַּבְשִׁיל אֶחָד מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב בִּשְׁבִיל תִּקּוּן צָרְכֵי סְעֻדּוֹת הַשַּׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו הוּא נִזְכָּר עַל כָּל צָרְכֵי הַשַּׁבָּת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וּבוֹרֵר מָנֶה יָפֶה לְשַׁבָּת וּמָנֶה יָפֶה לְיוֹם טוֹב, וְאֵינוֹ מְכַלֶּה אֶת הַכֹּל לְיוֹם טוֹב.

וּלְפִי טַעַם הָרִאשׁוֹן אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ הָעֵרוּב בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב מַמָּשׁ, אֶלָּא מֻתָּר לְהַנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין אֲפִלּוּ כַּמָּה שָׁבוּעוֹת קֹדֶם יוֹם טוֹב, וּלְהַתְנוֹת עָלָיו שֶׁבְּעֵרוּב זֶה יְהֵא מֻתָּר לוֹ לְבַשֵּׁל וְלֶאֱפוֹת בְּיוֹם טוֹב הַבָּא עָלֵינוּ לְשַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו. רַק שֶׁיְּהֵא הָעֵרוּב קַיָּם וְרָאוּי לַאֲכִילָה שֶׁלֹּא נִתְקַלְקֵל בְּהַנָּחָתוֹ עַד יוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁלֹּא עֵרַב בְּתַבְשִׁיל אֶלָּא בְּבָשָׂר מְעֻשָּׁן שֶׁמִּתְקַיֵּם יָמִים רַבִּים. וְכֵן מֻתָּר לְהַנִּיחַ עֵרוּב אֶחָד לְיָמִים טוֹבִים הַרְבֵּה שֶׁיִּהְיוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת אִם מַתְנֶה עָלָיו בְּפֵרוּשׁ שֶׁבְּעֵרוּב זֶה יְהֵא מֻתָּר לִי לְבַשֵּׁל וְלֶאֱפוֹת בְּכָל יָמִים טוֹבִים שֶׁל שָׁנָה זוֹ שֶׁיִּהְיוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, רַק שֶׁיִּהְיֶה הָעֵרוּב קַיָּם וְרָאוּי לַאֲכִילָה בְּכָל יוֹם טוֹב וְיוֹם טוֹב.

אֲבָל לְפִי טַעַם הב' שֶׁבֵּאַרְנוּ צָרִיךְ לְהַנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי אִם הִנִּיחַ הַרְבֵּה יָמִים קֹדֶם יוֹם טוֹב, עֲדַיִן כְּשֶׁמַּגִּיעַ עֶרֶב יוֹם טוֹב לֹא יְהֵא נִזְכָּר עַל צָרְכֵי שַׁבָּת, וְלֹא יִבְרוֹר מָנֶה יָפֶה לְכְבוֹדוֹ. וְכֵן אִם עֵרַב בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב אֶחָד לְיוֹם טוֹב אַחֵר, אֲפִלּוּ

הוּא סָמוּךְ לוֹ, כְּגוֹן יוֹם טוֹב שֶׁל סֻכּוֹת שֶׁחָל בַּחֲמִישִׁי וּבַשִּׁשִּׁי וּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת וְשִׂמְחַת תּוֹרָה גַּם כֵּן בַּחֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי, וְעֵרֶב בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן גַּם לְיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן — לֹא הוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁעֲדַיִן כְּשֶׁמַּגִּיעַ עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן לֹא יְהֵא נִזְכָּר עַל שַׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו. לְפִיכָךְ, לְעִנְיַן מַעֲשֶׂה אֵין לְעֵרֶב לְכַתְּחִלָּה אֶלָּא בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב מַמָּשׁ לְיוֹם טוֹב זֶה בִּלְבָד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְפִי טַעַם הַב', אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר עֵרֵב יָמִים רַבִּים קֹדֶם יוֹם טוֹב וּבְעֶרֶב יוֹם טוֹב מַמָּשׁ שָׁכַח אוֹ הֵזִיד וְלֹא עֵרֵב — מֻתָּר לוֹ לִסְמוֹךְ עַל עֵרוּבוֹ וּלְבַשֵּׁל בַּתְּחִלָּה מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת. אֲבָל אִם נִזְכַּר בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב יַנִּיחַ עוֹד עֵרוּב, אוֹ יִקַּח עֵרוּב הָרִאשׁוֹן וְיֹאמַר עָלָיו: "בְּדִין יְהֵא שָׁרֵי וְכוּ'", אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו. וְכֵן אִם כְּשֶׁהִנִּיחַ הָעֵרוּב הִתְנָה עָלָיו שֶׁבְּעֵרוּב זֶה יְהֵא מֻתָּר לוֹ לְבַשֵּׁל וְלֶאֱפוֹת בְּכָל יָמִים טוֹבִים שֶׁיִּהְיוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְעֵרֵב כְּשֶׁמַּגִּיעַ עֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת, אֶלָּא שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ עָלָיו, רַק יֹאמַר עָלָיו: "בְּדִין יְהֵא שָׁרֵא לָנָא כוּ'" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאִם לֹא עֵרֵב בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב — סוֹמֵךְ עַל עֵרוּבוֹ הָרִאשׁוֹן כָּל זְמַן שֶׁהוּא קַיָּם וְרָאוּי לַאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

ג כֵּיצַד מִצְוַת הַנָּחַת עֵרוּב תַּבְשִׁילִין? נוֹטֵל בְּיָדוֹ חֲתִיכַת פַּת שִׁישׁ בָּהּ כְּבֵיצָה, וּכְזַיִת בָּשָׂר מְבֻשָּׁל אוֹ שְׁאָר דָּבָר מְבֻשָּׁל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּזַיִת, כְּדֵי שֶׁבְּפַת זוֹ יְהֵא מֻתָּר לוֹ לֶאֱפוֹת מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, וּבְתַבְשִׁיל זֶה יְהֵא מֻתָּר לוֹ לְבַשֵּׁל מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת.

וְאִם לֹא עֵרֵב אֶלָּא בְּתַבְשִׁיל לְבָד וְלֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁנִּכְנַס לֵיל יוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ הוּא יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת שֶׁחָל בַּחֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת שֶׁיּוּכַל לְעָרֵב עַל תְּנַאי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר — אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְעָרֵב, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר עֵרֵב בְּתַבְשִׁיל, שֶׁהוּא עִקַּר הָעֵרוּב. אֲבָל אִם עֵרֵב בְּפַת בִּלְבָד — צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְעָרֵב. וְאִם לֹא עֵרֵב — אָסוּר לוֹ אֲפִלּוּ לֶאֱפוֹת מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, שֶׁאֵין זֶה עֵרוּב כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ד וְאַחַר שֶׁנָּטַל הָעֵרוּב בְּיָדוֹ — חַיָּב לְבָרֵךְ: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב", כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִין עַל שְׁאָר כָּל מִצְוַת חֲכָמִים.

ה וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר: "בְּדִין יְהֵא שָׁרֵי לָנָא לַאֲפוּיֵי וּלְבַשּׁוּלֵי וּלְאַטְמוּנֵי וּלְאַדְלוּקֵי שְׁרָגָא וּלְמֶעֱבַד כָּל צָרְכָּנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבַּתָּא". וְאִם אֵינוֹ מֵבִין בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי — יֹאמַר בִּלְשׁוֹן שֶׁמֵּבִין.

ו וְאִם חָל יוֹם טוֹב בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּבְשַׁבָּת — טוֹב שֶׁיִּפָּרֵט הֶחֵר עֲשִׂיַּת מְלָאכָה מִיּוֹם טוֹב רִאשׁוֹן לְיוֹם טוֹב שֵׁנִי, שֶׁיֹּאמַר: "וּלְמֶעֱבַד כָּל צָרְכָנָא מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת וּמִיּוֹם טוֹב לַחֲבֵרוֹ, לְפִי שֶׁאָדָם מְבַשֵּׁל תַּבְשִׁילִין יְתֵרִים לְכְבוֹד יוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּשַׁבָּת יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהוּא מְבַשֵּׁל לְכְבוֹד שַׁבָּת בִּלְבָד, וְאִם לֹא יֹאמַר רַק מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת בִּלְבָד — לֹא יְהֵא נִכְלָל בָּזֶה הֶחֵר בִּשּׁוּל הַתַּבְשִׁילִין הַיְתֵרִים שֶׁמְּבַשֵּׁל לְכְבוֹד יוֹם טוֹב שֵׁנִי.

ז וְאִם בְּדַעְתּוֹ לִשְׁחוֹט מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת בְּהֶמְתּוֹ אוֹ שְׂאָר בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁלּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹחֵט בְּעַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁאִם לֹא הָיָה מַנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין הָיָה הַשּׁוֹחֵט אָסוּר לִשְׁחוֹט לְצָרְכּוֹ, לְפִיכָךְ טוֹב שֶׁגַּם הוּא יְפָרֵט הֶחֵר הַשְׁחִיטָה בְּהַנָּחַת עֵרוּב תַּבְשִׁילִין, שֶׁיֹּאמַר: "וּלְמִשְׁחַט וּלְבַשּׁוּלֵי וְכוּ'". וְהַשּׁוֹחֵט הַקָּבוּעַ לָרַבִּים טוֹב שֶׁיֹּאמַר כֵּן בְּכָל עֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת, שֶׁמָּא יָבִיאוּ לוֹ לִשְׁחוֹט מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם לֹא אָמַר כֵּן, לֹא הַשּׁוֹחֵט וְלֹא מִי שֶׁשּׁוֹחֵט בִּשְׁבִילוֹ — אֵין זֶה מְעַכֵּב כְּלָל, וּמֻתָּר לִשְׁחוֹט לוֹ, לְפִי שֶׁהֶחֵר הַשְׁחִיטָה וְהֶפְשֵׁט הָעוֹר וּמְלִיחַת הַבָּשָׂר נִכְלָל בְּמַה שֶּׁאָמַר "וּלְבַשּׁוּלֵי", שֶׁכָּל הַמְּלָאכוֹת שֶׁקֹּדֶם הַבִּשּׁוּל נִכְלָלִים בְּהֶחֵר הַבִּשּׁוּל, וְכֵן כָּל הַמְּלָאכוֹת שֶׁקֹּדֶם הָאֲפִיָּה נִכְלָלִים בְּהֶחֵר הָאֲפִיָּה, וְהֶחֵר הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְהַכְנָסָה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְכֵן שְׁאָר כָּל מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" נִכְלָלִים בְּמַה שֶּׁאוֹמֵר: "וּלְמֶעֱבַד כָּל צָרְכָנָא". וְלֹא הִצְרִיכוּ לְפָרֵט רַק הָאֲפִיָּה וְהַבִּשּׁוּל, לְפִי שֶׁהֵן עִקַּר שֶׁל כָּל מְלָאכוֹת הָאֲכִילָה, וְהַהַטְמָנָה וְהַדְלָקַת הַנֵּר, לְפִי שֶׁאִם לֹא הָיָה מַנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין הָיָה יוֹתֵר רָאוּי לֶאֱסוֹר הַהַטְמָנָה וְהַדְלָקַת הַנֵּר מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת מִשְּׁאָר כָּל הַמְּלָאכוֹת, לְפִי שֶׁבִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן נִכָּר שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאָדָם לְהַטְמִין חַמִּין לְבוֹ בַּיּוֹם אֶלָּא לְצֹרֶךְ מָחָר, וְכֵן אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי הָאָדָם לְהַדְלִיק נֵר מִבְּעוֹד יוֹם אֶלָּא בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְצֹרֶךְ לֵיל שַׁבָּת, לְפִיכָךְ כְּשֶׁמַּנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין צָרִיךְ לְפָרֵט מְלָאכוֹת אֵלּוּ יוֹתֵר מִשְּׁאָר כָּל הַמְּלָאכוֹת שֶׁהֵן נִכְלָלִים בְּ"וּלְמֶעֱבַד כָּל צָרְכָנָא".

וְאִם עָבַר אוֹ שָׁכַח וְלֹא פֵּרֵט אַחַת מֵאַרְבַּע מְלָאכוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵן הָאֲפִיָּה וְהַבִּשּׁוּל וְהַהַטְמָנָה וְהַדְלָקַת הַנֵּר — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאוֹתָהּ הַמְּלָאכָה שֶׁלֹּא הִזְכִּירָהּ בְּפֵרוּשׁ אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, לֹא הוּא בְּעַצְמוֹ וְלֹא אָדָם אַחֵר בִּשְׁבִילוֹ, וְהֲרֵי הוּא לְאוֹתָהּ מְלָאכָה כְּמִי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ כְּלָל עֵרוּב תַּבְשִׁילִין. וְאִם לֹא הִזְכִּיר שׁוּם אַחַת מֵאַרְבַּע מְלָאכוֹת הַלָּלוּ,

אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר "וּלְמֶעֱבַד כָּל צָרְכָנָא" — הֲרֵי הוּא אָסוּר בְּכָל (הָאַרְבַּע) מְלָאכוֹת, וְדִינוֹ (בָּהֶם) כְּמִי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין כְּלָל.

אֲבָל יֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ לְפָרֵט וְלוֹמַר: "בְּדֵין יְהֵא שָׁרֵי כוּ'" אֶלָּא לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ לֹא אָמַר כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁעָשָׂה תַּבְשִׁיל מְיֻחָד לְשֵׁם עֵרוּב תַּבְשִׁילִין, אוֹ שֶׁנָּטַל תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּבָר וְהִפְרִישׁוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין וּלְבָרֵךְ עָלָיו, וְאַחַר כָּךְ שָׁכַח אוֹ הֵזִיד וְלֹא בֵרַךְ עָלָיו וְלֹא אָמַר עָלָיו כְּלוּם — הֲרֵי עָלָיו שֵׁם עֵרוּב תַּבְשִׁילִין, וּמֻתָּר לִסְמוֹךְ עָלָיו לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכוֹת מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּכָל זֶה כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְצָרִיךְ לְהַקְנוֹת קֶמְחוֹ וְתַבְשִׁילוֹ לַאֲחֵרִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אוֹ יַחֲזוֹר וְיָנִיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין כְּהִלְכָתוֹ בִּתְנַאי, אִם נִזְכַּר בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּחֲמִישִׁי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אֲבָל בִּשְׁעַת הַדְּחַק כְּגוֹן שֶׁלֹּא נִזְכַּר עַד עֶרֶב שַׁבָּת וְאֵין שָׁם אֲחֵרִים שֶׁיַּקְנֶה לָהֶם קֶמְחוֹ וְתַבְשִׁילוֹ — יֵשׁ לִסְמוֹךְ בְּכָל זֶה עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְאִם נִזְכַּר בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב קֹדֶם כְּנִיסַת לֵיל יוֹם טוֹב — יַחֲזוֹר וְיִטּוֹל בְּיָדוֹ אֶת הָעֵרוּב, וְאִם עֲדַיִן לֹא בֵרַךְ עָלָיו — יְבָרֵךְ עָלָיו, וְיֹאמַר: "בְּדֵין יְהֵא שָׁרֵי כוּ'" כְּהִלְכָתוֹ. וְאִם כְּבָר בֵּרַךְ עָלָיו, אֶלָּא שֶׁלֹּא אָמַר עָלָיו כְּלָל "בְּדֵין יְהֵא שָׁרֵי כוּ'", אוֹ שֶׁאָמַר וְדִלֵּג אַחַת מֵהַמְּלָאכוֹת — יֹאמַר עָלָיו "בְּדֵין יְהֵא שָׁרֵי כוּ'" כְּהִלְכָתוֹ, אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו, שֶׁהֲרֵי לְסָבְרָא הָאַחֲרוֹנָה כְּבָר הִנִּיחַ עֵרוּב כָּשֵׁר וְאֵין כַּאן עוֹד מִצְוָה שֶׁיְּבָרֵךְ עָלֶיהָ, וְסָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל.

ח אֵין עֵרוּב תַּבְשִׁילִין מוֹעִיל אֶלָּא לְהַתִּיר לַעֲשׂוֹת כָּל צָרְכֵי שַׁבָּת בְּיוֹם טוֹב בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁאִם הָיוּ מְזַדְּמָנִים לוֹ אוֹרְחִים שֶׁלֹּא אָכְלוּ הַיּוֹם הָיוּ אוֹכְלִים וְנֶהֱנִים בּוֹ בַּיּוֹם קֹדֶם בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת מִמַּלַאכְתּוֹ שֶׁעָשָׂה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל אִם אֵין שָׁהוּת בַּיּוֹם לֵהָנוֹת מִמַּלַאכְתּוֹ — הֲרֵי יֵשׁ כַּאן אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה זוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג, וְאֵין עֵרוּב תַּבְשִׁילִין שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים מוֹעִיל כְּלוּם לְהַתִּיר אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה.

וּלְפִי שֶׁאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בַּהֲלָכָה זוֹ, לְפִיכָךְ נָהֲגוּ כְּשֶׁחָל יוֹם טוֹב בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁמַּקְדִּימִין לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁהַכֹּל הֵן זְרִיזִין לְמַהֵר לִגְמוֹר כָּל צָרְכֵי שַׁבָּת קֹדֶם תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל שַׁבָּת.

ט אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְעָרְבִין עֵרוּב תַּבְשִׁילִין בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ אֶלָּא צָרִיךְ לְהַנִּיחוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם מֻתָּר לְעָרֵב בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל יוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סְפֵק לַיְלָה, לְפִי שֶׁסְּפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל, וְאָנוּ תּוֹלִין לוֹמַר עֲדַיִן יוֹם הוּא.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל יוֹם טוֹב, וְגַם עֲדַיִן לֹא קִבְּלוּ רֹב הַצִּבּוּר עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב, דְּהַיְנוּ שֶׁעֲדַיִן לֹא אָמְרוּ "בָּרְכוּ" שֶׁל תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁאֲמִירַת "בָּרְכוּ" הוּא קַבָּלַת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רס"א, אֲבָל אִם כְּבָר אָמְרוּ רֹב הַצִּבּוּר "בָּרְכוּ" — הֲרֵי הוּא נִגְרָר אַחַר רֹב הַצִּבּוּר, וְחָל גַּם עָלָיו קְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב, וְאָסוּר לְעָרֵב עֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם הוּא בְּעַצְמוֹ קִבֵּל עָלָיו יוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל יוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁהַצִּבּוּר לֹא אָמְרוּ עֲדַיִן "בָּרְכוּ", שֶׁאָסוּר לוֹ לְעָרֵב.

י מִי שֶׁהוּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וַעֲדַיִן לֹא הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה וְנִזְכַּר שֶׁעֲדַיִן לֹא הִנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין וְאִם יֵלֵךְ לְבֵיתוֹ לְהַנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין יַעֲבוֹר זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה — יִתְפַּלֵּל מִנְחָה וְאַל יַנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְהַקָּנוֹת קִמְחוֹ לַאֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יא אֵין מְעָרְבִין עֵרוּב תַּבְשִׁילִין אֶלָּא בְּתַבְשִׁיל הָרָאוּי לְלַפֶּת בּוֹ הַפַּת, כְּגוֹן בָּשָׂר וְדָגִים וּבֵיצִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִמִּינֵי לִפְתָּן שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְלַפֶּת בָּהֶן הַפַּת.

אֲבָל אֵין מְעָרְבִין בְּרִיפוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לְלַפֶּת בָּהֶן הַפַּת, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁמְּלַפְּתִין בָּהֶן הַפַּת אֵין מְעָרְבִין בָּהֶן, לְפִי שֶׁבָּטְלָה דַּעְתָּן אֵצֶל רֹב בְּנֵי אָדָם.

וַאֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם לְלַפֶּת בָּהֶן, אִם יֵשׁ מָקוֹם שֶׁאֲנָשִׁי מָקוֹם הַהוּא אֵין רְגִילִים לְלַפֶּת בָּהֶם, כְּגוֹן תַּפּוּחִים מְבֻשָּׁלִים אוֹ שְׁאָר פֵּרוֹת מְבֻשָּׁלִים שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין מְלַפְּתִין בָּהֶן — אֵין מְעָרְבִין בָּהֶן בְּאוֹתָן מְקוֹמוֹת.

וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר עֵרֵב בָּהֶן — הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁלֹּא עֵרֵב כְּלָל.

יב תַּבְשִׁיל זֶה שֶׁל עֵרוּב תַּבְשִׁילִין אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה מְבֻשָּׁל מַמָּשׁ, אֶלָּא אֲפִלּוּ הוּא צָלִי, אֲפִלּוּ שָׁלוּק (פֵּרוּשׁ מְבֻשָּׁל יוֹתֵר מִדַּאי), אֲפִלּוּ מְעֻשָּׁן, אֲפִלּוּ הוּא חַי אֶלָּא שֶׁנִּכְבַּשׁ מֵעֵת לְעֵת בְּמַיִם אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקִים אוֹ שֶׁנִּכְבַּשׁ בְּחֹמֶץ חָזָק אוֹ בְּצִיר, אֲפִלּוּ לֹא שָׁהָה בְּתוֹכָהּ

אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁאִם הָיוּ נוֹתְנִים הַחֹמֶץ וְהַצִּיר עִם הַתַּבְשִׁיל שֶׁבְּתוֹכָהּ עַל גַּבֵּי הָאוּר הָיָה הַתַּבְשִׁיל מַתְחִיל לְהַרְתִּיחַ — הֲרֵי הוּא כִּמְבֻשָּׁל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן ק"ה, וְאִם הוּא רָאוּי לַאֲכִילָה מְעָרְבִין בּוֹ לְכַתְּחִלָּה.

אֲבָל אִם לֹא נִכְבַּשׁ כְּהִלְכָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מָלוּחַ וְנֶאֱכָל כְּשֶׁהוּא חַי מֻחֲמַת מִלְחוֹ, כְּגוֹן דָּגִים קְטַנִּים מְלוּחִים — אֵין מְעָרְבִים בָּהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן נִתְבַּשְּׁלוּ אוֹ נִכְבְּשׁוּ כְּהִלְכָתָן, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל מִין דָּגִים קְטַנִּים הַנִּקְרָא קֶלְיִת הָאִסְפָּנִין (שְׁקוֹרִין טוּנִינָ"א) שֶׁבְּשָׂרָן רַךְ בְּיוֹתֵר וּמְדִיחִין אוֹתָן בְּמַיִם חַמִּין וְעַל יְדֵי כֵּן הֵם רְאוּיִים לְאָכְלָן חַיִּים בְּלֹא בִּשּׁוּל, אִם הֻדִּיחָן בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב אוֹ קֹדֶם לְכֵן — מֻתָּר לְעָרֵב בָּהֶן, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי הֲדָחָה זוֹ הֵן מֻכְשָׁרִים לַאֲכִילָה כְּמְבֻשָּׁלִין מַמָּשׁ.

יג אִם אֵין לוֹ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב שׁוּם תַּבְשִׁיל אֶלָּא עֲדָשִׁים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בְּשׁוּלֵי קְדֵרָה שֶׁאָכְלָן קֹדֶם יוֹם טוֹב, אִם יֵשׁ בָּהֶם כְּזַיִת — מֻתָּר לְעָרֵב בָּהֶן בְּמָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ לְלַפֵּת בּוֹ הַפַּת. וְכֵן אִם אֵין לוֹ שׁוּם תַּבְשִׁיל אֶלָּא אוֹתוֹ שַׁמְנוּנִית הַנִּדְבָּק בְּסַכִּין שֶׁחוֹתְכִין בּוֹ אֶת הַצָּלִי — הֲרֵי זֶה גּוֹרְרוֹ מֵעַל הַסַּכִּין וּמְעָרֵב בּוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ כְּזַיִת.

אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ תַּבְשִׁיל אַחֵר — אֵין לְעָרֵב לְכַתְּחִלָּה בַּעֲדָשִׁים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בְּשׁוּלֵי קְדֵרָה וְלֹא בְּשַׁמְנוּנִית שֶׁנָּגַר מֵעַל גַּבֵּי הַסַּכִּין, מִפְּנֵי בִּזּוּי מִצְוָה. וְאִם עֵרַב — אֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְעָרֵב.

יד אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אָדָם חַיָּב לְעָרֵב בְּבֵיתוֹ, מִכָּל מָקוֹם כָּל גְּדוֹל הָעִיר יֵשׁ לוֹ לְעָרֵב עַל כָּל בְּנֵי עִירוֹ, כְּדֵי שֶׁאִם יִשְׁכַּח אֶחָד מֵהֶן לְעָרֵב, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה טָרוּד וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנַאי לְעָרֵב בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, אוֹ מִי שֶׁהוּא עַם הָאָרֶץ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְעָרֵב, אוֹ מִי שֶׁעֵרֵב וְנֶאֱבַד עֵרוּבוֹ בְּיוֹם טוֹב קֹדֶם שֶׁתִּקֵּן צָרְכֵי שַׁבָּת, כָּל אֵלּוּ יוּכְלוּ לִסְמוֹךְ עַל עֵרוּבוֹ שֶׁמְּעָרֵב בְּעַד כָּל בְּנֵי הָעִיר.

אֲבָל מִי שֶׁהָיָה לוֹ פְּנַאי לְעָרֵב וּמֵחֲמַת עַצְלוּתוֹ שֶׁאֵינוֹ חָרֵד עַל דְּבַר ה' שָׁכַח וְלֹא עֵרֵב, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה אָנוּס בְּשִׁכְחָה זוֹ אֶלָּא עַצְלוּתוֹ גָּרְמָה לוֹ לִשְׁכּוֹחַ — הֲרֵי זֶה פּוֹשֵׁעַ וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּעֵרוּבוֹ שֶׁל הַגָּדוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לוֹ בִּפְרָטוּת לְהוֹצִיאוֹ בְּעֵרוּבוֹ.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם לֹא שָׁכַח כְּלָל אֶלָּא שֶׁסָּמַךְ עַל עֵרוּבוֹ שֶׁל גָּדוֹל הָעִיר אוֹ עַל אָדָם אַחֵר שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהוֹצִיאוֹ בְּעֵרוּבוֹ, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא בְּעֵרוּב זֶה כְּלָל, שֶׁכָּל אָדָם חַיָּב לְעָרֵב

בְּעַצְמוֹ, אוֹ יְצַוֶּה לַאֲחֵרִים שֶׁיְּעָרְבוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מִשֶּׁלּוֹ, שֶׁ"שְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ".
וְאִם הוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ הֲלָכָה זוֹ וְהָיָה סָבוּר שֶׁאֵין צָרִיךְ לְעָרֵב בְּעַצְמוֹ אֶלָּא מַתִּיר לְסָמוֹךְ עַל עֵרוּבוֹ שֶׁל גְּדוֹל הָעִיר שֶׁמְּעָרֵב בְּעַד כָּל בְּנֵי עִירוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְסָמוֹךְ עַל עֵרוּב זֶה, כֵּיוָן שֶׁהָיָה אָנוּס בְּטָעוּתוֹ.
אֲבָל אִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם וְנִתְעַלְּמָה מִמֶּנּוּ הֲלָכָה זוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא לָמַד אוֹתָהּ מֵעוֹלָם — הֲרֵי זֶה פּוֹשֵׁעַ וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּעֵרוּבוֹ שֶׁל הַגָּדוֹל, שֶׁ"שִׁגְגַת תַּלְמוּד עוֹלָה זָדוֹן".

טו כְּשֶׁמְּעָרֵב עַל כָּל הָעִיר — אֵין צָרִיךְ לְפָרֵט כָּל אֶחָד בִּשְׁמוֹ, אֶלָּא אוֹמֵר: "בְּדִין יְהֵא שָׁרֵי לָנָא כוּ' לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדָּרִים בָּעִיר הַזֹּאת". וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא חוּץ לָעִיר, אִם הוּא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לָבֹא לָעִיר בְּיוֹם טוֹב — הֲרֵי הוּא בִּכְלַל בְּנֵי הָעִיר וְיוֹצֵא בְּעֵרוּב זֶה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.
אֲבָל מִי שֶׁהוּא חוּץ לִתְחוּם הָעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחַ עֵרוּבֵי תְחוּמִין שֶׁהוּא יָכוֹל לָבֹא לְתוֹךְ הָעִיר בְּיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהוּא דָּר חוּץ לַתְּחוּם — מִן הַסְּתָם לֹא הָיָה כְּלָל בְּדַעַת הַמְעָרֵב לְהוֹצִיאוֹ בְּעֵרוּבוֹ, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם אֵינוֹ נוֹתֵן דַּעְתּוֹ אֶלָּא עַל אוֹתָן שֶׁבְּתוֹךְ תְּחוּמוֹ, וְכָל מִי שֶׁאֵין דַּעַת הַמְעָרֵב עָלָיו לְהוֹצִיאוֹ בְּעֵרוּבוֹ אֵינוֹ יוֹצֵא בּוֹ אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, שֶׁהֲרֵי הָעֵרוּב הוּא שֶׁל הַמְעָרֵב.
אֲבָל אִם הִתְנָה הַמְעָרֵב בְּפֵרוּשׁ שֶׁגַּם זֶה הַדָּר חוּץ לַתְּחוּם יְהֵא יוֹצֵא בָּעֵרוּב — הֲרֵי זֶה יוֹצֵא בּוֹ (וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה) אִם הִנִּיחַ עֵרוּבֵי תְחוּמִין.

טז אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ גְּדוֹל הָעִיר, אִם הוּא רוֹצֶה לְעָרֵב עַל אֲחֵרִים — אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָהֶם בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁהוּא רוֹצֶה לְעָרֵב עֲלֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי עֵרוּב זֶה זְכוּת הוּא לָהֶם, וְזָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ. אֲבָל צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָהֶם בְּיוֹם טוֹב קֹדֶם שֶׁיִּתְקַן צָרְכֵי שַׁבָּת, וְאֵין הַלָּה רַשַּׁאי לְהַתְחִיל בְּצָרְכֵי שַׁבָּת עַד שֶׁיֵּדַע בְּבֵרוּר שֶׁהִנִּיחוּ עָלָיו עֵרוּב תַּבְשִׁילִין, וְאַל יִסְמוֹךְ עַל גְּדוֹל הָעִיר לוֹמַר בְּוַדַּאי הִנִּיחַ עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ לוֹ שֶׁדֶּרֶךְ זֶה הַגָּדוֹל לְהַנִּיחַ עַל כָּל בְּנֵי עִירוֹ.

יז כְּשֶׁמְּעָרֵב גַּם לַאֲחֵרִים — אֵין צָרִיךְ לְהוֹסִיף בְּשִׁעוּר הַתַּבְשִׁיל בִּשְׁבִילָם, אֶלָּא בִּכְזַיִת דַּי בֵּין לְאֶחָד בֵּין לַאֲלָפִים.
וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ שֶׁלְּכֻלָּם יִהְיֶה חֵלֶק וּזְכוּת בְּעֵרוּב זֶה, שֶׁאֵין מְעָרְבִין לְאָדָם אֶלָּא בְּשֶׁלּוֹ,

לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְזַכּוֹת לָהֶם אֶת הָעֵרוּב, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּגְבִּיהַּ אָדָם אַחֵר אֶת הָעֵרוּב גֹּבַהּ טֶפַח מִן הַמָּקוֹם שֶׁהָיָה מֻנָּח עָלָיו (שֶׁבְּהַגְבָּהָה פְּחוּתָה מִטֶּפַח אֵינוֹ קוֹנֶה כְּלוּם), וְיֹאמַר לוֹ: "זְכֵה בְּעֵרוּב זֶה בִּשְׁבִיל כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר", כְּלוֹמַר שֶׁהוּא יִהְיֶה שְׁלוּחָם, וּכְאִלּוּ הֵן בְּעַצְמָם הִגְבִּיהוּ הָעֵרוּב וְקָנוּ אוֹתוֹ בְּהַגְבָּהָה, וַהֲרֵי יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק וּזְכוּת בּוֹ.

לְפִיכָךְ, אֵין הַמְעָרֵב יָכוֹל לְזַכּוֹת לָהֶם הָעֵרוּב עַל יְדֵי הַגְבָּהַת עַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי הָעֵרוּב הוּא שֶׁלּוֹ, וּכְשֶׁהוּא מַגְבִּיהוֹ בְּיָדוֹ לִזְכּוֹת בּוֹ — הֲרֵי עֲדַיִן הָעֵרוּב הוּא שֶׁלּוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה, וְאֵין אֲחֵרִים יְכוֹלִים לִזְכּוֹת בְּהַגְבָּהָה זוֹ.

וּכְשֵׁם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְזַכּוֹת עַל יְדֵי עַצְמוֹ — כָּךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְזַכּוֹת עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים אֲפִלּוּ אֵינָן סְמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ אֶלָּא אוֹכְלִים מִשֶּׁלָּהֶם, וְלֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים שֶׁהֵן אוֹכְלִין מִשֶּׁלּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן סְמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ מַמָּשׁ. וְאִם זָכָה עַל יְדֵי אֶחָד מֵאֵלּוּ — אֵין מוֹעִיל כְּלוּם אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, מִפְּנֵי שֶׁיָּדָן כְּיָדוֹ מַמָּשׁ.

אֲבָל עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים שֶׁאוֹכְלִין מִשֶּׁלּוֹ, וְעַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים שֶׁאֵינָן אוֹכְלִים מִשֶּׁלּוֹ, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת מִשֶּׁלּוֹ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּכוֹל לְזַכּוֹת עַל יְדֵיהֶם מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ו, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְזַכּוֹת עַל יְדֵי אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, לְפִיכָךְ, לְכַתְּחִלָּה אֵין לְזַכּוֹת עַל יְדֵי אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר זָכָה עַל יְדֵי אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ וּכְבָר נִכְנַס לֵיל יוֹם טוֹב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת עוֹד — יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵי הַמַּקִּלִּין.

וְכֵן אִם אֵין לוֹ אָדָם אַחֵר לְזַכּוֹת עַל יָדוֹ — יָכוֹל לְזַכּוֹת לְכַתְּחִלָּה עַל יְדֵי אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ.

וְכָל זֶה בִּבְנוֹ וּבִתּוֹ וְאִשְׁתּוֹ, אֲבָל אַחֵר שֶׁאוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ, אֲפִלּוּ הוּא סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ מַמָּשׁ, בֵּין שֶׁאוֹכֵל בְּחִנָּם בֵּין שֶׁאוֹכֵל בְּשָׂכָר, כְּגוֹן עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים — יָכוֹל לְזַכּוֹת עַל יְדֵיהֶן לְכַתְּחִלָּה אֲפִלּוּ הֵן קְטַנִּים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן שס"ו.

וַאֲפִלּוּ בְּנוֹ הַגָּדוֹל אִם הוּא נָשׂוּי אִשָּׁה — יָכוֹל לְזַכּוֹת עַל יָדוֹ לְכַתְּחִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

יח אֵין צָרִיךְ לְזַכּוֹת אֶת הָעֵרוּב אֶלָּא לָאֲחֵרִים, דְּהַיְנוּ כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר שֶׁאֵינָן אוֹכְלִין מֵעִסָּתוֹ וּמִתַּבְשִׁילוֹ, אֲבָל בְּנֵי בֵיתוֹ הָאוֹכְלִים מֵעִסָּתוֹ וּמִתַּבְשִׁילוֹ — אֵין צָרִיךְ לְזַכּוֹת לָהֶם, וְהֵן מַתִּירִים לַעֲשׂוֹת כָּל "מְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ" מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת עַל יְדֵי עֵרוּבוֹ שֶׁל

בַּעַל הַבַּיִת, לְפִי שֶׁהֵן טְפֵלִים לְבַעַל הַבַּיִת וְנִגְרָרִים אַחֲרָיו, כֵּיוָן שֶׁהֵן אוֹכְלִים מַאֲכָלָיו. (אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אוֹכְלִים מִתַּבְשִׁיל אֶחָד, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהַתַּבְשִׁיל שֶׁהֵן אוֹכְלִין הוּא שֶׁלּוֹ — הֲרֵי הֵן טְפֵלִין אֶצְלוֹ וְיוֹצְאִים בְּעֵרוּבוֹ).

אֲבָל אִם אֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת אֵינוֹ אוֹכֵל מִתַּבְשִׁילִין שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אֶלָּא בַּעַל הַבַּיִת נוֹתֵן לוֹ קֶמַח וּבָשָׂר וְהוּא אוֹפֶה וּמְבַשֵּׁל לְעַצְמוֹ, אוֹ שֶׁמְצַוֶּה לְאַחֵר לְבַשֵּׁל לוֹ (דְּכֵיוָן שֶׁבִּשְׁעַת הָאֲכִילָה כְּבָר הַתַּבְשִׁיל הוּא שֶׁלּוֹ, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נָתַן לוֹ הַבַּעַל הַבַּיִת בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה הַקֶּמַח וְהַבָּשָׂר) — הֲרֵי זֶה אֵינוֹ טָפֵל לְבַעַל הַבַּיִת, וְצָרִיךְ עֵרוּב בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

לְפִיכָךְ, יָכוֹל הַבַּעַל הַבַּיִת לְזַכּוֹת עַל יָדוֹ אֶת הָעֵרוּב אֲפִלּוּ הוּא בְּנוֹ אִם אֵינוֹ קָטָן. וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אֵין לְזַכּוֹת עַל יְדֵי בְּנוֹ גָּדוֹל הָאוֹכֵל מִשֶּׁל אָבִיו, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁזֶּה אוֹכֵל בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְצָרִיךְ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אִם כֵּן צָרִיךְ הוּא לְזַכּוֹת בְּעֵרוּב זֶה לְעַצְמוֹ אִם עֲדַיִן לֹא הִנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁזּוֹכֶה בּוֹ לְעַצְמוֹ — זוֹכֶה בּוֹ אַף לְאֲחֵרִים.

וְכֵן אִם הוּא נוֹתֵן לְאִשְׁתּוֹ קֶמַח וּבָשָׂר וְהִיא אוֹפָה וּמְבַשֶּׁלֶת לְעַצְמָהּ וְאֵינָהּ אוֹכֶלֶת מִתַּבְשִׁילִין שֶׁלּוֹ — יָכוֹל לְזַכּוֹת אֶת הָעֵרוּב עַל יָדָהּ לַאֲחֵרִים, כֵּיוָן שֶׁהִיא צְרִיכָה עֵרוּב לְעַצְמָהּ, [וּ]מִתּוֹךְ שֶׁהִיא צְרִיכָה לְזַכּוֹת בּוֹ בִּשְׁבִיל עַצְמָהּ — יְכוֹלָה לְזַכּוֹת אַף בִּשְׁבִיל אֲחֵרִים.

יט נוֹהֲגִין שֶׁהַמְעָרֵב גַּם לַאֲחֵרִים מְזַכֶּה לָהֶם אֶת הָעֵרוּב בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל מִצְוַת עֵרוּב, וְאוֹמֵר: "בְּדִין יְהֵא שָׁרֵי כוּ'". וְאִם יִרְצֶה לְבָרֵךְ וְלוֹמַר "בְּדִין יְהֵא כוּ'" בַּתְּחִלָּה וּלְזַכּוֹת הָעֵרוּב אַחַר כָּךְ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

כ הַמְזַכֶּה עֵרוּבוֹ לְכָל בְּנֵי עִירוֹ — צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר: "בְּדִין יְהֵא כוּ' מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבַּתָּא, לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדָּרִים בָּעִיר הַזֹּאת".

אֲבָל אִם אֵינוֹ מְזַכֶּה לָהֶם עֵרוּבוֹ, אַף אִם הוּא אוֹמֵר כָּךְ — אֵין אֲמִירָה זוֹ מוֹעֶלֶת לָהֶם כְּלוּם.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר דְּכָל גָּדוֹל הָעִיר יֵשׁ לוֹ לְזַכּוֹת עֵרוּבוֹ לְכָל בְּנֵי עִירוֹ, וּבִפְרָט אִם יֵשׁ אַלְמָנוֹת בָּעִיר שֶׁאֵינָן יוֹדְעוֹת לְעָרֵב, אוֹ שְׁאָר עַם הָאָרֶץ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְעָרֵב, שֶׁאָז הוּא חוֹבָה עַל בְּנֵי עִירָם לְהַצִּילָם מֵעָוֹן, שֶׁ"כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה בָּזֶה".

כא שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁחָלוּ לִהְיוֹת בַּחֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת וּבְעֶרֶב שַׁבָּת — מְעָרְבִין עֵרוּב תַּבְשִׁילִין מִיּוֹם רְבִיעִי שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם טוֹב. וְאִם עָבַר אוֹ שָׁכַח וְלֹא עֵרֵב בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב וְנִזְכַּר בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — מַנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין בּוֹ בַּיּוֹם בִּתְנַאי, כֵּיצַד? לוֹקֵחַ בְּיָדוֹ כְּזַיִת תַּבְשִׁיל, בֵּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל הַיּוֹם בֵּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל מֵאֶתְמוֹל, וּכְבֵיצָה פַּת, בֵּין שֶׁנֶּאֱפָה הַיּוֹם בֵּין שֶׁנֶּאֱפָה מֵאֶתְמוֹל (וּבְדִיעֲבַד, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ פַּת, דַּי בְּתַבְשִׁיל בִּלְבָד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה), וּמְבָרֵךְ עָלָיו: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב", וְאוֹמֵר: "אִם הַיּוֹם הוּא יוֹם טוֹב — לְמָחָר הוּא חֹל, וְאֵינִי צָרִיךְ לְעֶרֶב כְּלָל, וְאִם הַיּוֹם הוּא חֹל וּלְמָחָר יוֹם טוֹב — בְּעֵרוּב זֶה יְהֵא שָׁרֵי לָן לַאֲפוּיֵי וּלְבַשּׁוּלֵי כּוּ".

כב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת, אֲבָל בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּזְכַּר בְּיוֹם רִאשׁוֹן — אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְעָרֵב בִּתְנַאי, לְפִי שֶׁאֵין כַּאן סְפֵק חֹל, שֶׁשְּׁנֵי הַיָּמִים הֵן קְדוֹשִׁים בְּוַדַּאי, וְהֵן כְּיוֹם אֶחָד אָרֹךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ת"ר.

כג אֲפִלּוּ בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת אָסוּר לֶאֱפוֹת אוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁאָר מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, בֵּין שֶׁהִנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין בּוֹ בַּיּוֹם בֵּין שֶׁהִנִּיחַ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה יָדוּעַ לוֹ בְּשָׁעַת הַנָּחַת עֵרוּב שֶׁבְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי יֵאָרַע לוֹ אֹנֶס וְלֹא יוּכַל לֶאֱפוֹת בּוֹ לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת, כְּגוֹן שֶׁהוּא יוֹם אֵידָם, וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁעֵרֵב שֶׁבְּעֵרוּב זֶה יְהֵא מֻתָּר לוֹ לֶאֱפוֹת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, אַף עַל פִּי כֵן אֵין מוֹעִיל כְּלוּם, לְפִי שֶׁעֵרוּב תַּבְשִׁילִין אֵינוֹ מַתִּיר אֶלָּא לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת הַסָּמוּךְ לוֹ, שֶׁאֵין יוֹם חֹל מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, אֲבָל זֶה שֶׁאוֹפֶה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, אִם הוּא קוֹדֶשׁ — הֲרֵי יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁהוּא חֹל מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, וַהֲרֵי זֶה כְּאוֹפֶה בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו, שֶׁבְּוַדַּאי אֵין עֵרוּב תַּבְשִׁילִין מוֹעִיל לָזֶה.

כד תַּבְשִׁיל שֶׁל עֵרוּב תַּבְשִׁילִין שֶׁנֶּאֱכַל מִקְצָתוֹ אוֹ שֶׁנֶּאֱבַד קֹדֶם שֶׁתִּקֵּן צָרְכֵי שַׁבָּת — אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁתַּיֵּר מֵהַתַּבְשִׁיל כְּזַיִת שָׁלֵם הָרָאוּי לַאֲכִילָה.

אֲבָל אִם נֶאֱכַל אוֹ נֶאֱבַד הַפַּת שֶׁל עֵרוּב תַּבְשִׁילִין — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וַאֲפִלּוּ חָל יוֹם

טוֹב בַּחֲמִישִׁי וּבַשִּׁשִּׁי וְנִזְכַּר בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן — אֵין צָרִיךְ לְעָרֵב בִּתְנַאי, שֶׁעִקַּר הָעֵרוּב הוּא הַתַּבְשִׁיל.

כה אֲבָל לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ הַפַּת וְהַתַּבְשִׁיל שְׁמוּרִים אֶצְלוֹ עַד לְאַחַר שֶׁתִּקֵּן כָּל צָרְכֵי שַׁבָּת, שֶׁאָז רַשַּׁאי לְאָכְלָם מֵעִקַּר הַדִּין.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְהַמְתִּין מִלֶּאֱכוֹל הַפַּת שֶׁל עֵרוּב תַּבְשִׁילִין עַד אַחַת מִשָּׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת הַשַּׁבָּת כְּדֵי לִבְצוֹעַ עָלָיו אִם הוּא כִּכָּר שָׁלֵם, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ מִצְוָה אַחַת — רָאוּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִצְוָה אַחֶרֶת. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִבְצוֹעַ עָלָיו עַד סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִצְוֹת הַרְבֵּה, שֶׁמַּנִּיחִין זֶה הַכִּכָּר לְלֶחֶם מִשְׁנֶה בִּסְעֻדָּה הָרִאשׁוֹנָה וּבִסְעֻדָּה שְׁנִיָּה שֶׁל שַׁבָּת, וּבִסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית בּוֹצְעִין עָלָיו.

כו מִי שֶׁהִתְחִיל לְלוּשׁ עִסָּתוֹ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת וְקֹדֶם שֶׁהִסְפִּיק לְגָמוֹר לִישָׁתוֹ נֶאֱכַל עֵרוּבוֹ אוֹ שֶׁנֶּאֱבַד — מֻתָּר לוֹ לְגָמוֹר הַלִּישָׁה וְהָאֲפִיָּה שֶׁל עִסָּה זוֹ שֶׁהִתְחִיל בָּהּ בְּהֶתֵּר בְּעוֹד עֵרוּבוֹ קַיָּם. אֲבָל אָסוּר לוֹ לָלוּשׁ עִסָּה אַחֶרֶת מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת אַחַר שֶׁנֶּאֱבַד עֵרוּבוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לוֹ לְבַשֵּׁל אוֹ לְהַתְחִיל לַעֲשׂוֹת שְׁאָר מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת אַחַר שֶׁנֶּאֱבַד עֵרוּבוֹ.

וְכֵן אִם הִתְחִיל לְהִתְעַסֵּק בְּתִקּוּנֵי תַּבְשִׁילוֹ בְּעוֹד עֵרוּבוֹ קַיָּם, כְּגוֹן שֶׁחָתַךְ הַלְּפָתוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה מִתִּקּוּנֵי הַתַּבְשִׁילִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְהַעֲמִיד הַקְּדֵרָה אֵצֶל הָאֵשׁ עַד שֶׁנֶּאֱבַד עֵרוּבוֹ — מֻתָּר לוֹ לְבַשֵּׁל תַּבְשִׁיל זֶה שֶׁהִתְחִיל בּוֹ בְּהֶתֵּר. אֲבָל אָסוּר לוֹ לְבַשֵּׁל תַּבְשִׁילִים אֲחֵרִים שֶׁלֹּא הִתְחִיל לְהִתְעַסֵּק בְּתִקּוּנָם בְּעוֹד עֵרוּבוֹ קַיָּם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לוֹ לָלוּשׁ אוֹ לְהַתְחִיל לַעֲשׂוֹת שְׁאָר מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ לוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּעִיר מִי שֶׁמְּזַכֶּה עֵרוּבוֹ לְכָל בְּנֵי הָעִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

כז מִי שֶׁלֹּא עֵרֵב כְּלָל, אוֹ שֶׁנֶּאֱבַד עֵרוּבוֹ קֹדֶם שֶׁתִּקֵּן צָרְכֵי סְעֻדַּת שַׁחֲרִית שֶׁל יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת — מֻתָּר לוֹ לְבַשֵּׁל הַרְבֵּה קְדֵרוֹת לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יֹאכַל כֻּלָּם וְיוֹתִיר מֵהֶם לְשַׁבָּת. וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִין תַּבְשִׁיל אֶחָד בִּשְׁתֵּי קְדֵרוֹת, אֶלָּא בְּכָל אַחַת וְאַחַת מִין תַּבְשִׁיל אֶחָד שֶׁאֵינוֹ דוֹמֶה לַחֲבֵרוֹ, וְיִטְעוֹם מִכָּל תַּבְשִׁיל וְתַבְשִׁיל בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּל זֶה בְּסִמָּן תק"ג (עַיֵּן שָׁם כָּל הַהֲלָכוֹת הַשַּׁיָּכוֹת לְכַאן).

וַאֲפִלּוּ אִם לֹא בִּשֵּׁל רַק קְדֵרָה אַחַת לְצָרְכּוֹ יוֹם טוֹב בִּלְבָד, וְאַחֵר כָּךְ נִמְלַךְ לְהַנִּיחָהּ לְשַׁבָּת וּלְבַשֵּׁל אַחֶרֶת לְיוֹם טוֹב — צָרִיךְ לְטָעוֹם מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, שֶׁאִם לֹא יִטְעוֹם מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב — נִמְצָא שֶׁבִּשּׁוּלוֹ לְמַפְרֵעַ הָיָה מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת בְּלֹא עֵרוּב תַּבְשִׁילִין. (וּמִכָּל מָקוֹם, אִם עָבַר אוֹ שָׁכַח וְלֹא טָעַם מִמֶּנָּה בְּיוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ בִּשֵּׁל הַרְבֵּה מִינֵי קְדֵרוֹת קוֹדֶם סְעֻדַּת שַׁחֲרִית, וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לִטְעוֹם מִכָּל אַחַת וְאַחַת בְּיוֹם טוֹב עַצְמוֹ וְאַחַר כָּךְ עָבַר אוֹ שָׁכַח וְלֹא טָעַם מְאוּמָה — מֻתָּר לְאָכְלָם בְּשַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁבִּשּׁוּלוֹ הָיָה בְּהֶתֵּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג, עַיֵּן שָׁם כָּל הַהֲלָכוֹת הַשַּׁיְכוֹת לְכַאן לְעִנְיָן זֶה).

אֲבָל אִם לֹא נֶאֱבַד עֵרוּבוֹ עַד לְאַחַר שֶׁבִּשֵּׁל אוֹ אָפָה לְצָרְכּוֹ יוֹם טוֹב — מֻתָּר לוֹ לְהַנִּיחַ פַּת וְתַבְשִׁיל זֶה לְשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לִטְעוֹם מִמֶּנּוּ מְאוּמָה בְּיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה מֻתָּר לוֹ לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, וְיֹאפֶה לוֹ פַּת אַחֵר וִיבַשֵּׁל לוֹ תַּבְשִׁיל אַחֵר לְצָרְכּוֹ יוֹם טוֹב.

כח מִי שֶׁלֹּא עֵרֵב אוֹ שֶׁנֶּאֱבַד עֵרוּבוֹ, כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לוֹ לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל וְלַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת לְצָרְכּוֹ עַצְמוֹ — כָּךְ אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת לַאֲחֵרִים אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתָם, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא הִנִּיחַ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין — הֲרֵי יוֹם שַׁבָּת אֶצְלוֹ כְּיוֹם חֹל, וְכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת אוֹ לְהָכִין מִיּוֹם טוֹב לְחֹל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תק"ג — אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת אוֹ לְהָכִין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים.

וּכְשֵׁם שֶׁהוּא אָסוּר, כָּךְ אֲחֵרִים אַף עַל פִּי שֶׁעֵרְבוּ אֲסוּרִים הֵן לַעֲשׂוֹת אוֹ לְהָכִין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת לְזֶה שֶׁלֹּא עֵרֵב, וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא שֶׁהַקֶּמַח שֶׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱפוֹת וְהַתַּבְשִׁילִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לְבַשֵּׁל וְהַנֵּרוֹת שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַדְלִיק וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהָכִין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת יִתֵּן בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה לְאָדָם אַחֵר שֶׁעֵרֵב, וְהוּא אוֹפֶה וּמְבַשֵּׁל וּמַדְלִיק אֶת הַנֵּרוֹת וּמֵכִין כָּל צָרְכֵי שַׁבָּת לְזֶה שֶׁלֹּא עֵרֵב. וְהוּא שֶׁיְּקַנֶּה אֶת הַמַּתָּנָה בְּקִנְיָן גָּמוּר כְּגוֹן בְּמִשִּׁיכָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ בְּהַגְבָּהָה טָפֵחַ אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל הַנּוֹתֵן.

כט וְאִם אֵין שָׁם אָדָם אַחֵר שֶׁעֵרֵב שֶׁיּוּכַל לְהַקְנוֹת לוֹ קִמְחוֹ וְתַבְשִׁילוֹ וְנֵרוֹתָיו, אוֹ אֲפִלּוּ שֶׁיֵּשׁ אָדָם שֶׁעֵרֵב וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַקְנוֹת לוֹ — הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לְהָכִין כָּל צָרְכֵי שַׁבָּת בְּצִמְצוּם כְּדֵי חַיָּיו, מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת, דְּהַיְנוּ שֶׁיֹּאפֶה לוֹ פַּת אַחַת, וִיבַשֵּׁל לוֹ קְדֵרָה אַחַת, וְיַדְלִיק לוֹ נֵר אֶחָד שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ. אֲבָל בְּחֶדֶר שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל שָׁם אָסוּר לוֹ לְהַדְלִיק

שָׁם נֵר לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, אֲבָל מֻתָּר לוֹ לֵילֵךְ לְתוֹךְ הַחֶדֶר מִבְּעוֹד יוֹם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה לְחַפֵּשׂ אֵיזֶה דָּבָר וְיוֹלִיךְ עִמּוֹ נֵר דּוֹלֵק וְיַנִּיחֶנּוּ שָׁם שֶׁיִּהְיֶה דּוֹלֵק שָׁם בְּשַׁבָּת, מִלְּבַד נֵר אֶחָד הַדּוֹלֵק בְּבֵיתוֹ שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לְהַדְלִיקוֹ לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת מִפְּנֵי שְׁלוֹם בַּיִת, שֶׁלֹּא יֹאכַל בַּחֲשֵׁכָה, וַאֲפִלּוּ בְּלֹא אֲכִילָה אֵין שְׁלוֹם בַּיִת בְּלֹא נֵר.

ל כְּבָר נִתְבָּאֵר דְּאֵין עֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין מַתִּיר לַעֲשׂוֹת מְלָאכוֹת "אֹכֶל נֶפֶשׁ" מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵין כַּאן אִסּוּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה זוֹ, הוֹאִיל וְהִיא רְאוּיָה לוֹ לְבוֹ בַּיּוֹם אִם הָיוּ מְזֻמָּנִים לוֹ אוֹרְחִים שֶׁלֹּא אָכְלוּ עֲדַיִן הַיּוֹם. לְפִיכָךְ מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה מֵחֲמַת נִדְרוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁאָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה לְצֹרֶךְ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁל אֲחֵרִים אֲפִלּוּ יֹאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ בּוֹ בַּיּוֹם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן תצ"ה — אֵין עֵרוּב תַּבְשִׁילִין מוֹעִיל לוֹ שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לוֹ בְּעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁל שַׁבָּת, אֶלָּא מוֹעִיל לוֹ עֵרוּב תַּבְשִׁילִין לְעִנְיַן שֶׁאֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ אוֹ אֲחֵרִים שֶׁעֵרְבוּ יִהְיוּ מֻתָּרִים לַעֲשׂוֹת לוֹ כָּל מְלָאכוֹת שֶׁלְּצֹרֶךְ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁל שַׁבָּת.

סימן תקכח

א דִּין עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת בְּיוֹם טוֹב וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

אִם יוֹם טוֹב צָרִיךְ עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תקי"ח.

ב כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לָצֵאת חוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן הִנִּיחַ עֵרוּבֵי תְחוּמִין — כָּךְ הוּא בְּיוֹם טוֹב. וְכָל הִלְכוֹת תְּחוּמִין נִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת.

ג אִם מַנִּיחִים עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת וְעֵרוּבֵי תְחוּמִין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ג וְתי"ו.

ד וְאִם חָלוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת בַּחֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי אִם מְעָרְבִין עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן עַל תְּנַאי נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן שצ"ג. וְאִם מְעָרְבִין עֵרוּבֵי תְחוּמִין עַל תְּנַאי נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן תי"ו, עַיֵּן שָׁם.

סימן תקכט

א דִּינֵי שִׂמְחַת יוֹם טוֹב וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:

כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבָּת וּלְעַנְּגָהּ — כָּךְ כָּל יָמִים טוֹבִים, שֶׁנֶּאֱמַר "לִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד", וְכָל יָמִים טוֹבִים נֶאֱמַר בָּהֶן "מִקְרָא קֹדֶשׁ".

ב אֵיזֶה כָּבוֹד? זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמִּצְוָה עַל הָאָדָם לְגַלֵּחַ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לָרֶגֶל כְּשֶׁהוּא מְנֻוָּל.

וְכֵן מִצְוָה לִרְחֹץ בְּחַמִּין וְלָחֹף רֹאשׁוֹ וְלִטּוֹל צִפָּרְנָיו בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב כְּמוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן ר"ס.

וְכֵן מִצְוָה לְלוּשׁ פַּת בְּבֵיתוֹ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב לְכָבוֹד יוֹם טוֹב כְּמוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְכָבוֹד שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ב עַיֵּן שָׁם.

וְכֵן מִצְוָה לְהַמְעַט מִלְּקִבּוּעַ סְעֻדָּה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב מִשָּׁעָה עֲשִׂירִית וּלְמַעְלָה כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל סְעֻדַּת יוֹם טוֹב לְתֵאָבוֹן, שֶׁזֶּהוּ מִכְּלַל הַכָּבוֹד.

וְאִם עֶרֶב יוֹם טוֹב הוּא שַׁבָּת שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכוֹל סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית — יֹאכְלֶנָּה קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית. וְאִם שָׁכַח אוֹ עָבַר וְלֹא אָכְלָהּ קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית — יֹאכְלֶנָּה אַחַר כָּךְ. וְכֵן הַדִּין בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת, אוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ג אֵיזֶה עֹנֶג? זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁחַיָּב אָדָם לֶאֱכוֹל בְּכָל יוֹם טוֹב ב' סְעֻדּוֹת, אַחַת בַּלַּיְלָה וְאַחַת בַּיּוֹם בְּשַׁחֲרִית. אֲבָל אֵין צָרִיךְ לֶאֱכוֹל סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית, אֶלָּא אִם כֵּן חָל בְּשַׁבָּת.

ד וְעִקַּר הַסְּעֻדָּה הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַזְהֵר שֶׁיֹּאכַל בְּכָל סְעֻדָּה פַּת יוֹתֵר מִכְּבֵיצָה מְעַט, שֶׁעַד כְּבֵיצָה נִקְרָא אֲכִילַת עֲרַאי.

וְצָרִיךְ לְקַבּוֹעַ כָּל סְעֻדָּה עַל הַיַּיִן, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשְׁתֶּה יַיִן בְּאֶמְצַע סְעֻדָּתוֹ אִם יָדוֹ מַשֶּׂגֶת. וְיַרְבֶּה בְּבָשָׂר וְיַיִן וּמִגְדָּנוֹת כְּפִי יְכָלְתּוֹ, וְאַל יְצַמְצֵם בְּהוֹצָאַת יוֹם טוֹב, שֶׁכָּל מְזוֹנוֹתָיו וִיצִיאוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, חוּץ מֵהוֹצָאוֹת שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, שֶׁאִם פִּחֵת — פּוֹחֲתִין לוֹ, וְאִם הוֹסִיף — מוֹסִיפִין לוֹ, וְעַיֵּן בְּסִמָּן רמ"ב.

ה ב' מִצְוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵן כָּבוֹד וְעֹנֶג, הֵן נוֹהֲגוֹת גַּם כֵּן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בּוֹ "מִקְרָא קֹדֶשׁ". אֲבָל אֵינָן נוֹהֲגוֹת בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שֶׁהֲרֵי לֹא נֶאֱמַר בָּהֶן "מִקְרָא קֹדֶשׁ". וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִמָּן רמ"ב שֶׁהַכָּבוֹד וְהָעֹנֶג הֵן מִצְוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּמִפִּרְשִׁין עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים.

ו וְיֵשׁ בְּחֹל הַמּוֹעֵד מַה שֶּׁאֵין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהוּא שֶׁכָּל שִׂבְעַת יְמֵי הַפֶּסַח וּשְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג, וְכֵן בְּיוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת — חַיָּב אָדָם לְהָיוֹת שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ

וּבְנֵי בֵיתוֹ וְכָל הַנִּלְוִים אֵלָיו, וְשִׂמְחָה זוֹ הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְגוֹ'".

ז כֵּיצַד מְשַׂמְּחָן? הַקְּטַנִּים נוֹתֵן לָהֶם קְלִיּוֹת וֶאֱגוֹזִים, וְהַנָּשִׁים קוֹנֶה לָהֶם בְּגָדִים וְתַכְשִׁיטִין כְּפִי מָמוֹנוֹ, וְהָאֲנָשִׁים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם הָיוּ אוֹכְלִין בָּשָׂר שְׁלָמִים לְשִׂמְחָה, וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם — אֵין יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת שִׂמְחָה אֶלָּא בְּיַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר "וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ". אֲבָל בָּשָׂר אֵין חוֹבָה לֶאֱכוֹל עַכְשָׁו, כֵּיוָן שֶׁאֵין לָנוּ בָּשָׂר שְׁלָמִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה יֵשׁ בַּאֲכִילַת בָּשָׂר בְּיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ שִׂמְחָה, וְהוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לָנוּ לִשְׂמוֹחַ בּוֹ בְּעִקַּר הַשִּׂמְחָה שֶׁהִיא אֲכִילַת בְּשַׂר שְׁלָמִים — יֵשׁ לָנוּ לְשַׂמְּחוֹ בִּשְׁאָר כָּל מִינֵי שְׂמָחוֹת.

לְכָךְ נָהֲגוּ לְהַרְבּוֹת בְּמִינֵי מַאֲכָלִים בְּיוֹם טוֹב יוֹתֵר מִבְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהּ שִׂמְחָה, וְכֵן בְּגָדֵי יוֹם טוֹב צְרִיכִים לִהְיוֹת יוֹתֵר טוֹבִים מִבִּגְדֵי שַׁבָּת.

ח בְּיוֹם טוֹב שַׁחֲרִית מְאַחֲרִין מְעַט לְבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי שֶׁיְּכִינוּ מִקְצָת צָרְכֵי הַסְּעֻדָּה קֹדֶם הֲלִיכָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְהִתְעַכֵּב בְּתִקּוּן כָּל צָרְכֵי סְעֻדָּה בְּבוֹאָם מִבֵּית הַכְּנֶסֶת. וְגַם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֵין מַאֲרִיכִין מְאֹד, אֶלָּא מְמַהֲרִין לְצֵאת כְּדֵי לִשְׂמוֹחַ בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב. וְיֵשׁ לִגְעוֹר בַּחַזָּנִים הַמַּאֲרִיכִים יוֹתֵר מֵחֲצוֹת הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִמָּן רפ"ח עַיֵּן שָׁם.

ט עַכְשָׁו בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁמַּאֲרִיכִים בְּפִיּוּטִים וִיכוֹלוֹת הַנָּשִׁים לְהָכִין צָרְכֵי הַסְּעֻדָּה בְּעוֹד שֶׁאוֹמְרִים הַפִּיּוּטִים, לְפִיכָךְ יְמַהֲרוּ לָבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּמוֹ בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְצָרִיךְ לְמָחוֹת בְּיַד מִקְצָת מְקוֹמוֹת שֶׁמְּאַחֲרִים לָבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּיוֹם טוֹב וְגַם מַאֲרִיכִים בְּפִיּוּטִים קֹדֶם קְרִיאַת שְׁמַע. וּמִתּוֹךְ כָּךְ הֵם עוֹבְרִים זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע.

י אַף עַל פִּי שֶׁהָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה בַּמּוּעָדוֹת הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה — לֹא יְהֵיֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר: "עֲצֶרֶת לַה' אֱלֹהֶיךָ", וְאַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם", כְּבָר פֵּרְשׁוּ חֲכָמִים: חֶצְיוֹ לַה' וְחֶצְיוֹ לָכֶם.

לְפִיכָךְ, כָּךְ הִיא הַדַּת הַנְּכוֹנָה: בַּבֹּקֶר מַשְׁכִּימִין כָּל הָעָם לְבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וּמִתְפַּלְּלִין שַׁחֲרִית וּמוּסָף, וְחוֹזְרִים לְבָתֵּיהֶם וְאוֹכְלִין סְעֻדַּת הַבֹּקֶר, וְהוֹלְכִים לְבָתֵּי

מִדְרָשׁוֹת וְקוֹרִין בַּנְּבִיאִים וְדוֹרְשִׁין בָּאַגָּדָה עַד אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, כְּדֵי לְקַיֵּם "חֻצִיו לַה'", וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלְּלִין מִנְחָה, וְחוֹזְרִין לְבָתֵּיהֶם לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁמוֹחַ שִׂמְחַת יוֹם טוֹב שְׁאָר הַיּוֹם עַד הַלַּיְלָה, כְּדֵי לְקַיֵּם "חֻצִיו לָכֶם".

וְעַכְשָׁו שֶׁמַּאֲרִיכִים בְּנִגּוּנִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה — אֵין זֶה עוֹלֶה בְּכְלַל "חֻצִיו לַה'", אֶלָּא בִּכְלַל "לָכֶם" הוּא.

יא וּכְשֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה — חַיָּב לְהַאֲכִיל לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה עִם שְׁאָר הָעֲנִיִּים הָאֻמְלָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְגוֹ'". אֲבָל מִי שֶׁנּוֹעֵל דַּלְתֵי חֲצֵרוֹ וְאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְאֵינוֹ מַאֲכִיל וּמַשְׁקֶה לָעֲנִיִּים וּלְמָרֵי נֶפֶשׁ — אֵין זוֹ שִׂמְחַת מִצְוָה אֶלָּא שִׂמְחַת כְּרֵסוֹ, וְעַל אֵלּוּ נֶאֱמַר: "זִבְחֵיהֶם כְּלֶחֶם אוֹנִים לָהֶם, כָּל אֹכְלָיו יִטַּמָּאוּ, כִּי לַחְמָם לְנַפְשָׁם" טָמֵא הוּא, וְשִׂמְחָה כָּזוֹ קָלוֹן הוּא לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְזֵרִיתִי פֶּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם".

יב כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְשָׂמֵחַ בָּרֶגֶל — לֹא יִמְשׁוֹךְ בְּיַיִן וּבְשִׂחוֹק וּבְקַלּוּת רֹאשׁ וְיֹאמַר כָּל מִי שֶׁיּוֹסִיף בָּזֶה יַרְבֶּה בְּמִצְוֹת שִׂמְחָה, שֶׁהַשִּׂכְרוּת וְהַשְּׂחוֹק הַרְבֵּה וְקַלּוּת רֹאשׁ אֵינָהּ שִׂמְחָה אֶלָּא הוֹלֵלוּת וְסִכְלוּת, וְלֹא נִצְטַוֵּינוּ עַל הַהוֹלֵלוּת וְהַסִּכְלוּת אֶלָּא עַל הַשִּׂמְחָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדַת יוֹצֵר הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל", הָא לָמַדְתָּ שֶׁהָעֲבוֹדָה הִיא בְּשִׂמְחָה, וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲבוֹד אֶת ה' לֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק וְלֹא מִתּוֹךְ שִׂכְרוּת.

יג חַיָּבִים בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים בָּרָגִלִים, שֶׁיִּהְיוּ מְסַבְּבִין וּמְחַפְּשִׂין בַּגַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים וְעַל הַנְּהָרוֹת, שֶׁלֹּא יִתְקַבְּצוּ שָׁם אֲנָשִׁים וְנָשִׁים לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת וְיָבֹאוּ לִידֵי עֲבֵרָה. וְכֵן יַזְהִירוּ זֶה לְכָל הָעָם שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּבָתֵּיהֶם לְשִׂמְחָה וְלֹא יִמְשְׁכוּ בַּיַּיִן, שֶׁמָּא יָבֹאוּ לִידֵי עֲבֵרָה, אֶלָּא כֻּלָּם יִהְיוּ קְדוֹשִׁים.

(עַד הֵלְכוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹא בָּאוּ בִּדְפוּס מֵעוֹלָם בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ הַזֶּה כִּי לֹא נִמְצְאוּ בִּכְתָבֵי הַמְחַבֵּר נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן).

סימן תקפב

א **סֵדֶר תְּפִלּוֹת עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבוֹ י"ז סְעִיפִים**:

כָּל הַשָּׁנָה אָדָם מִתְפַּלֵּל "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ" בִּבְרָכָה ג' וּ"מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" בִּבְרָכָה

י"א, חוץ מֵעֲשָׂרָה יָמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁבָּהֶן צָרִיךְ לוֹמַר "הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ" "הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט", לְפִי שֶׁבַּיָּמִים הַלָּלוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַרְאֶה מַלְכוּתוֹ לִשְׁפֹּט אֶת הָעוֹלָם.

וְאִם טָעָה וְאָמַר "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ", אוֹ שֶׁהוּא מְסֻפָּק אִם אָמַר "הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ", אִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי שְׁאִילַת שָׁלוֹם תַּלְמִיד לְרַבּוֹ אַחַר גְּמַר הַבְּרָכָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל בְּרָכָה רְבִיעִית — צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת חֲשׁוּבוֹת כְּאַחַת:

ב וְאִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי שִׁעוּר הַזֶּה — אוֹמֵר "הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ", וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ.

וְכֵן הַדִּין בְּ"הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט". וְאִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי שִׁעוּר הַזֶּה שֶׁאָמַר "מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" — אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ, כֵּיוָן שֶׁהִזְכִּיר לְשׁוֹן מַלְכוּת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם תְּפִלָּתוֹ חוֹזֵר לְרֹאשׁ בִּרְכַת "הַשִּׁיבָה", וְאִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם תְּפִלָּתוֹ חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ז, מִשּׁוּם דְּיֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין "מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" לְ"הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט", דִּבְכָל הַשָּׁנָה הַצְּדָקָה עִקָּר וּלְכָךְ הִקְדִּימוּהָ לְמִשְׁפָּט, אֲבָל בַּיָּמִים הַלָּלוּ הַמִּשְׁפָּט עִקָּר וּלְכָךְ אֵין מַזְכִּירִין צְדָקָה כְּלָל.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, וּלְפִיכָךְ אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם תְּפִלָּתוֹ — אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְבִרְכַת "הַשִּׁיבָה", כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ סְפֵק בְּרָכָה לְבַטָּלָה, אֲבָל לְאַחַר שֶׁעָקַר רַגְלָיו — טוֹב שֶׁיִּתְפַּלֵּל עוֹד פַּעַם בְּתוֹרַת נְדָבָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר כֵּיוָן שֶׁמִּתְפַּלֵּל אוֹתָהּ מֵחֲמַת הַסָּפֵק כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ז:

ג אִם אָמַר צ' פְּעָמִים "בָּרוּךְ אַתָּה ה' הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ" אוֹ "בָּרוּךְ אַתָּה ה' הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט" וְאַחַר כָּךְ נִסְתַּפֵּק לוֹ בַּתְּפִלָּה אִם אָמַר "הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ" — אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לַחֲזוֹר לָרֹאשׁ לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קי"ד, דְּכָאן כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לוֹמַר הַשֵּׁם כְּקִרְיאָתוֹ מִשּׁוּם בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וְאִם כֵּן בַּתְּפִלָּה כְּשֶׁאוֹמֵר אֶת הַשֵּׁם כְּקִרְיאָתוֹ — הוּא חוֹזֵר לְלִמּוּדוֹ לוֹמַר "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ":

ד בְּשַׁבַּת תְּשׁוּבָה, וְכֵן אִם חָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹ יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בְּבָרְכָה מֵעֵין שֶׁבַּע שֶׁבְּלֵיל שַׁבָּת "הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ", וְחוֹתֵם בְּשֶׁל שַׁבָּת לְבַד, וְאֵינוֹ מַזְכִּיר לֹא רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא יוֹם הַכִּפּוּרִים, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ח:

ה יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהִתְפַּלֵּל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּכָרִיעָה, וּצְרִיכִים הֵם לְזָקֵף בְּתְחִלַּת כָּל בְּרָכָה וּבְסוֹף כָּל בְּרָכָה קֹדֶם שֶׁיֹּאמַר "בָּרוּךְ אַתָּה", כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְּנוּ לִשְׁחוֹת בִּתְחִלַּת בִּרְכַּת אָבוֹת וּבְסוֹפָהּ וּבִתְחִלַּת בִּרְכַּת הוֹדָאָה וּבְסוֹפָהּ עַיֵּן בְּסִימָן קי"ג, וּבִבְרִכַּת אָבוֹת וּבְבִרְכַּת הוֹדָאָה צָרִיךְ לְזָקֵף כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְאֵיזֶה תֵּבוֹת קֹדֶם הַחֲתִימָה, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְהַחֲתִימָה יִשְׁחֶה כְּתַקָּנַת חֲכָמִים, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

ו הַגְּאוֹנִים תִּקְּנוּ לוֹמַר בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה בִּבְרִכַּת אָבוֹת "זָכְרֵנוּ", וּבִגְבוּרוֹת "מִי כָמוֹךָ", וּבְהוֹדָאָה "וּכְתוֹב", וּב"שִׂים שָׁלוֹם" "בְּסֵפֶר". וְאִם שָׁכַח לְאָמְרָם וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם הַבְּרָכָה שֶׁשָּׁכַח בָּהּ — אוֹמְרָם בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר. וְאִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁהִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם שֶׁבַּחֲתִימַת הַבְּרָכָה — לֹא יֹאמַר בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר, וְגַם לֹא יַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה, מִשּׁוּם אִסּוּר בְּרָכָה לְבַטָּלָה, כֵּיוָן דְּאֵינָן אֶלָּא תִּקּוּן הַגְּאוֹנִים:

ז "לְחַיִּים" יֹאמַר בִּשְׁבָ"א תַּחַת הַלְּמֶ"ד, וְלֹא יֹאמַר בְּפִתְ"ח, דְּלָא לִשְׁתַּמַּע "לַאֲחַיִּים", כְּלוֹמַר לֹא חַיִּים, וּבַיָּמִים הָאֵלּוּ שֶׁהֵן יְמֵי דִּין צָרִיךְ לְדַקְדֵּק וּלְפָרֵט הֵיטֵב תְּפִלָּתוֹ. אֲבָל בְּשִׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אָנוּ אוֹמְרִים: "וְהַעֲמִידֵנוּ מַלְכֵּנוּ לַחַיִּים" בְּפַתְ"ח, וְאֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין, לְפִי שֶׁאַחַר כַּוָּנַת הַלֵּב הֵן הֵן הַדְּבָרִים:

ח וְלֹא יֹאמַר "לְחַיִּים טוֹבִים", רַק "לְחַיִּים", עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְ"וּכְתוֹב לְחַיִּים כוּ'", אָז יֹאמַר: "לְחַיִּים טוֹבִים", כִּי הַמְבַקֵּשׁ צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ תְּחִלָּה דָּבָר מוּעָט וְאַחַר כָּךְ מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ:

ט בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר "וַתִּתֶּן לָנוּ אֶת יוֹם הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה", וְאֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְלוֹמַר "וְאֶת יוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ הַזֶּה", דִּכְשֶׁאוֹמֵר "יוֹם הַזִּכָּרוֹן" גַּם רֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּכְלָל, שֶׁנִּקְרָא זִכָּרוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם וְגוֹ' וְנִזְכַּרְתֶּם". אִם חָל בְּחֹל אוֹמְרִים בַּתְּפִלָּה וּבַקִּדּוּשׁ "יוֹם תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ", וְאִם חָל בְּשַׁבָּת אוֹמְרִים "זִכָּרוֹן תְּרוּעָה":

י בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר אֵין אוֹמְרִים "מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן", מִפְּנֵי שֶׁיָּמִים אֵלּוּ לֹא נִתְּנוּ לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן. וְכֵן אֵין אוֹמְרִים "וְהַשִּׂיאֵנוּ אֶת בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ

כוּ"', לְפִי שֶׁדָּבָר זֶה לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים שֶׁנֶּאֱמַר "שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה וְגוֹ' כְּבִרְכַּת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגוֹ'. וּבְמוֹסָף אֵין אוֹמְרִים "וְאֵין אָנוּ יְכוֹלִים לַעֲלוֹת וְלֵרָאוֹת לְפָנֶיךָ", אֶלָּא "וְאֵין אָנוּ יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ", לְפִי שֶׁמִּצְוֹת רְאִיָּה אֵינָהּ אֶלָּא בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים:

יא בַּחֲתִימַת הַבְּרָכָה אוֹמְרִים "וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְכוּ'", בֵּין בַּתְּפִלָּה בֵּין בַּהַפְטָרָה בֵּין בַּקִּדּוּשׁ, וְלֹא יֹאמַר "וּדְבָרְךָ מַלְכֵּנוּ" אֶלָּא "וּדְבָרְךָ אֱמֶת":

יב "שֶׁהַשָּׁלְטָן" בְּקָמַ"ץ תַּחַת הַשִּׁי"ן שְׁנִיָּה שֶׁפֵּרוּשׁוֹ הַמֶּמְשָׁלָה, וְלֹא יֹאמַר בְּחִירִי"ק שֶׁפֵּרוּשׁוֹ אָדָם הַשַּׁלִּיט:

יג "וְהָרִשְׁעָה" בְּחִירִי"ק תַּחַת (הַשִּׁי"ן) [הָרֵי"שׁ]:

יד אֵין אוֹמְרִים "וְאָז צַדִּיקִים" אֶלָּא "וּבְכֵן צַדִּיקִים":

טו אֵין אוֹמְרִים "בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ" אֶלָּא "יוֹם תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ", וּבְשַׁבָּת "זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ":

טז בְּכָל הַקִּדּוּשִׁים מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים אוֹמְרִים "לְעֵלָּא [וּ]לְעֵלָּא מִכָּל בִּרְכָתָא":

יז וְנוֹהֲגִין שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ "לְשָׁנָה טוֹבָה תִּכָּתֵב", וְאֵין לוֹמַר דָּבָר זֶה בְּיוֹם שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, לְפִי שֶׁכְּבָר נִגְמְרָה הַכְּתִיבָה שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה:

סימן תקפג

א **דְּבָרִים שֶׁנּוֹהֲגִים לֶאֱכֹל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

יְהֵא אָדָם רָגִיל לֶאֱכֹל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כַּרְתִּי, סִילְקָא דְּהַיְנוּ תְּרָדִין, תַּמְרֵי, קָרָא, רוּבְיָא דְּהַיְנוּ תִּלְתָן, וְהוּא הַדִּין מַה שֶּׁנִּקְרָא בִּלְשׁוֹנוֹת אֲחֵרִים לְשׁוֹן רִבּוּי יֹאכְלוּ כָּל אַנְשֵׁי מְדִינָה וּמְדִינָה כִּלְשׁוֹנָם. וּכְשֶׁאוֹכֵל רוּבְיָא וְכֵיוֹצֵא בּוֹ יֹאמַר "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיִּרְבּוּ זְכֻיּוֹתֵינוּ", וּכְשֶׁיֹּאכַל כַּרְתִּי יֹאמַר "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיִּכָּרְתוּ שׂוֹנְאֵינוּ", וּכְשֶׁיֹּאכַל סִילְקָא יֹאמַר "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיִּסְתַּלְקוּ אוֹיְבֵינוּ", וּכְשֶׁיֹּאכַל תַּמְרֵי יֹאמַר "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיִּתַּמּוּ שׂוֹנְאֵינוּ", וּכְשֶׁיֹּאכַל קָרָא יֹאמַר "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיִּקָּרַע גְּזַר דִּינֵנוּ וְיִקָּרְאוּ לְפָנֶיךָ זְכֻיּוֹתֵינוּ".

וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לֶאֱכֹל תַּפּוּחַ מָתוֹק מְטֻבָּל בִּדְבַשׁ וְאוֹמְרִים "תִּתְחַדֵּשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה מְתוּקָה", וִיבָרֵךְ עַל הַתַּפּוּחַ וְלֹא עַל הַדְּבַשׁ, לְפִי שֶׁהַדְּבַשׁ הוּא טָפֵל לַתַּפּוּחַ:

ב וְיֵשׁ אוֹכְלִים דָּגִים לִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת כְּדָגִים, וְאֵין מְבַשְּׁלִים בְּחֹמֶץ:

ג כָּל הַמִּינִים שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ כְּשֶׁאוֹכְלָם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה כְּגוֹן תַּפּוּחִים וּתְמָרִים יֹאמַר הַבַּקָּשָׁה אַחַר הַתְּחִלַּת הָאֲכִילָה, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בֵּין הַבְּרָכָה לַאֲכִילָה:

ד וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לִטְבֹּל פְּרוּסַת הַמּוֹצִיא בִּדְבַשׁ. וְיֵשׁ אוֹכְלִין רִמּוֹנִים וְאוֹמְרִים "נַרְבֶּה זְכֻיּוֹת כָּרִמּוֹן". וְנוֹהֲגִין לֶאֱכֹל בָּשָׂר שָׁמֵן וְלִשְׁתּוֹת דְּבַשׁ וְכָל מִינֵי מְתִיקָה, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַשָּׁנָה הַזֹּאת מְתוּקָה וּשְׁמֵנָה, וְכֵן כָּתוּב בְּעֶזְרָא "אִכְלוּ מַשְׁמַנִּים וּשְׁתוּ מַמְתַקִּים":

ה יֵשׁ לֶאֱכֹל רֹאשׁ אַיִל זֶכֶר לְאֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק, וְאִם אֵין רֹאשׁ אַיִל — יֹאכַל רֹאשׁ כֶּבֶשׂ, וְאִם אֵין רֹאשׁ כֶּבֶשׂ — יֹאכַל רֹאשׁ אֶחָד, לוֹמַר נִהְיֶה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב:

ו יֵשׁ מְדַקְדְּקִים שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אֱגוֹזִים וְלוּזִים (פֵּרוּשׁ אֱגוֹזִים קְטַנִּים), מִפְּנֵי שֶׁהֵם מַרְבִּים כִּיחָה וְנִיעָה וּמְבַטְּלִים הַתְּפִלָּה:

ז וְנוֹהֲגִים לֵילֵךְ אֶל הַנָּהָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּגִים חַיִּים, לְסִימָן שֶׁלֹּא תִּשָּׁלֵט בָּנוּ עַיִן הָרָע וְנִפְרֶה וְנִרְבֶּה כַּדָּגִים, וְאוֹמְרִים שָׁם פָּסוּק "יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ וְגוֹ' וְתַשְׁלִיךְ וְגוֹ'". וְטוֹב שֶׁיִּהְיֶה מִחוּץ לָעִיר. וְיֵשׁ לֵילֵךְ בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַחַר מִנְחָה קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה, וְלוֹמַר פָּסוּק "מִי אֵל כָּמוֹךָ וְגוֹ'":

ח וְנוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִישֹׁן בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִישַׁן מַזְלוֹ. וְהַיּוֹשֵׁב וּבָטֵל — הֲרֵי זֶה כְּיָשֵׁן. וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לִישֹׁן אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם:

סימן תקפד

א סֵדֶר קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

אֵין אוֹמְרִים הַלֵּל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְפִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִּין וְסִפְרֵי חַיִּים וְסִפְרֵי מֵתִים פְּתוּחִים לְפָנָיו וְאֵיךְ יֹאמְרוּ שִׁירָה. וְאוֹתָם הָאוֹמְרִים תְּהִלִּים בְּכָל יוֹם וְאֵרַע לָהֶם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים אֲמִירַת הַלֵּל — מֻתָּרִים לוֹמַר כְּדַרְכָּן, כֵּיוָן שֶׁאֵין אוֹמְרִים אוֹתָן דֶּרֶךְ שִׁירָה רַק דֶּרֶךְ תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה:

ב וְנוֹהֲגִים לוֹמַר "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ" עַל הַסֵּדֶר. וְיֵשׁ שֶׁמַּדְלִגִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ", לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים וִדּוּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלֹּא לִתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לַמְקַטְרֵג, אֲבָל לוֹמַר פְּסוּקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַזְכָּרַת חֵטְא — אֵין קְפֵדָא, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ וִדּוּי. וַאֲפִלּוּ וִדּוּי מַמָּשׁ אֵין לְמְנֹעַ בְּשָׁעַת הַתְּקִיעוֹת שֶׁהַשָּׂטָן הוּא מְעָרְבֵב. וְנָכוֹן הַדָּבָר לְהִתְוַדּוֹת בְּלַחַשׁ בֵּין הַתְּקִיעוֹת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר אוֹמְרִים "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ וְכוּ'":

ג צָרִיךְ לוֹמַר "סְלַח וּמְחַל מְחֵה וְהַעֲבֵר חַטֹּאתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ", כִּי מְחִילָה גְּדוֹלָה מִסְּלִיחָה וּפְשַׁע גָּדוֹל מֵחַטָּאת, וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ תְּחִלָּה עַל הַמּוּעָט וְאַחַר כָּךְ מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ:

ד צָרִיךְ לוֹמַר "רְעֵה גְזֵר" בִּנְשִׁימָה אַחַת, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּקְרַע הוּא יִתְבָּרַךְ הָרֹעַ שֶׁבַּגְּזֵרָה, וּמַה שֶּׁנִּשְׁאַר בַּגְּזֵרָה יִהְיֶה לְרַחֲמִים:

ה אֵין אוֹמְרִים "אֲבִינוּ מַלְכֵּנוּ" בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לִתְבֹּעַ צְרָכָיו בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ:

ו בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מַאֲרִיכִין בְּפִיּוּטִים וּבִתְפִלּוֹת עַד חֲצוֹת הַיּוֹם לְכָל הַפָּחוֹת, וְאִם חָל בְּשַׁבָּת אֵין לְהַאֲרִיךְ יוֹתֵר מֵחֲצוֹת, אֲבָל בְּחֹל יָכוֹל לְהַאֲרִיךְ יוֹתֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפִיּוּטִים וּבִתְפִלּוֹת, אֲבָל בְּנִגּוּנִים אֵין לְהַאֲרִיךְ יוֹתֵר מֵחֲצוֹת, כֵּיוָן שֶׁהוּא יוֹם טוֹב:

ז מוֹצִיאִין שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה, בָּרִאשׁוֹן קוֹרִין חֲמִשָּׁה מִן "וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה" עַד פָּרָשַׁת הָעֲקֵדָה, לְפִי שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִפְקְדָה שָׂרָה, וְאִם הוּא שַׁבָּת קוֹרִין בּוֹ שִׁבְעָה, וּמַפְטִיר קוֹרֵא בְּסֵפֶר תּוֹרָה שֵׁנִי בְּפָרָשַׁת פִּינְחָס "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי", וּמַפְטִיר בְּתְחִלַּת סֵפֶר שְׁמוּאֵל עַד "וְיֵרֵם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ", לְפִי שֶׁגַּם חַנָּה נִפְקְדָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה:

ח וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים לִקְרוֹת הַתּוֹקֵעַ מִמְּנִין חֲמִשָּׁה הָעוֹלִים לְסֵפֶר תּוֹרָה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים לִקְרוֹת גַּם הַמִּתְפַּלֵּל מוּסָף, וְכֵן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

ט אִם יֵשׁ תִּינוֹק לָמוּל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה — אֵין מַמְתִּינִים לְמוּלוֹ עַד אַחַר גְּמַר הַתְּפִלָּה, מִשּׁוּם דִּזְרִיזִין מַקְדִּימִין לְמִצְוָה, אֶלָּא מָלִין אוֹתוֹ אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה קֹדֶם תְּקִיעַת שׁוֹפָר, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זוֹכֵר עֲקֵדַת יִצְחָק טוֹב לִסְמֹךְ הַמִּילָה בְּרִית אַבְרָהָם וַעֲקֵדַת יִצְחָק.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁמָּלִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים לָמוּל כָּל אֶחָד בְּבֵיתוֹ — מָלִין אוֹתוֹ אַחַר יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת:

סימן תקפה

א סֵדֶר הַתְּקִיעוֹת מְיֻשָּׁב וּבוֹ י"א סְעִיפִים:

צָרִיךְ לִתְקֹעַ מְעֻמָּד, שֶׁנֶּאֱמַר "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם", מַה "לָּכֶם" הָאָמוּר שָׁם מְעֻמָּד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ט אַף כָּאן מְעֻמָּד. וּלְפִיכָךְ לֹא יִסְמֹךְ עַל שׁוּם דָּבָר בְּעָנְיָן שֶׁאִם יְנַטֵּל אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁסָּמַךְ עָלָיו הַיָּה נוֹפֵל, שֶׁאֵין זוֹ עֲמִידָה אֶלָּא סְמִיכָה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם עָבַר וְתָקַע אֲפִלּוּ מְיֻשָּׁב — יָצָא, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ

מְעֻמָּד, לְפִי שֶׁעֲמִידָה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ח' וּבְסִימָן תפ"ט עַיֵּן שָׁם:

ב הַשּׁוֹמְעִין הַתְּקִיעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן — אַף עַל פִּי כֵן אֵינָן צְרִיכִים לַעֲמֹד:

ג נוֹהֲגִים לִתְקֹעַ עַל הַבִּימָה בַּמָּקוֹם שֶׁקּוֹרִין. וְרָאוּי לִתֵּן לִתְקֹעַ לְצַדִּיק וְהָגוּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא מַחֲלֹקֶת בַּדָּבָר:

ד קֹדֶם שֶׁיִּתְקַע יְבָרֵךְ מְעֻמָּד "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִשְׁמֹעַ קוֹל שׁוֹפָר", וְלֹא יֹאמַר "בְּקוֹל שׁוֹפָר" דְּמַשְׁמַע לְצַיֵּת לְקוֹל הַשּׁוֹפָר. וְלָמָּה אֵין מְבָרְכִין "לִתְקֹעַ בְּשׁוֹפָר", לְפִי שֶׁהַתְּקִיעָה אֵינָהּ עִקַּר הַמִּצְוָה אֶלָּא שְׁמִיעַת קוֹל שׁוֹפָר הוּא עִקַּר הַמִּצְוָה, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹקֵעַ וְלֹא שָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר לֹא יָצָא כְּמוֹ שֶׁ[יִּ]תְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ז עַיֵּן שָׁם. וּמִכָּל מָקוֹם אִם עָבַר אוֹ טָעָה וּבֵרַךְ "לִתְקֹעַ בְּשׁוֹפָר" אוֹ "עַל תְּקִיעַת שׁוֹפָר" — יָצָא:

ה וְאַחַר בְּרָכָה זוֹ יְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ, לְפִי שֶׁהִיא מִצְוָה הַבָּאָ[ה] מִזְּמַן לִזְמַן. וְאֶחָד הַתּוֹקֵעַ לְעַצְמוֹ וְאֶחָד מִי שֶׁיָּצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְתוֹקֵעַ לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן — מְבָרֵךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת אֵלּוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין הַשּׁוֹמֵעַ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ, אֲבָל אִם הוּא יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ — יְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ, וְלֹא יִשְׁמַע מִמִּי שֶׁכְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ג, עַיֵּן שָׁם:

ו וְאַחַר שֶׁבֵּרַךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת אֵלּוּ יִתְקַע תשר"ת ג' פְּעָמִים וְתש"ת ג' פְּעָמִים וְתר"ת ג' פְּעָמִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"צ, עַיֵּן שָׁם.

מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם שָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה — צָרִיךְ לִתְקֹעַ, אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, וְאִם הוּא בְּיוֹם שֵׁנִי שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין צָרִיךְ לִתְקֹעַ, דִּסְפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל.

טוֹבַ לִתְקֹעַ בְּצַד יָמִין שֶׁל פִּיו אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּכָךְ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַשָּׂטָן עוֹמֵד עַל יְמִינוֹ", וְהַתְּקִיעָה מְעַרְבֶּבֶת הַשָּׂטָן:

ז וְטוֹב שֶׁיַּעֲמִיד פֶּה הַשּׁוֹפָר לְמַעְלָה וְלֹא יַטֶּנּוּ לְצַדְדִים, שֶׁנֶּאֱמַר "עָלָה אֱלֹהִים בִּתְרוּעָה וְגוֹ'":

ח אִם הִתְחִיל לִתְקֹעַ וְלֹא יָכוֹל לְהַשְׁלִים כָּל הַשְּׁלֹשִׁים תְּקִיעוֹת — יִתְקַע אַחֵר תַּחְתָּיו, וְאִם גַּם הַשֵּׁנִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁלִים — יַשְׁלִים אַחֵר תַּחְתָּיו, וְכֵן לְעוֹלָם. וְכֻלָּם אֵינָם

צְרִיכִים לְבָרֵךְ, לְפִי שֶׁכְּבָר נִפְטְרוּ כֻּלָּם בִּבְרָכַת הָרִאשׁוֹן. וַאֲפִלּוּ אִם הָרִאשׁוֹן לֹא הָיָה יָכוֹל לִתְקֹעַ אֲפִלּוּ תְּקִיעָה אַחַת — אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיְתָה בִּרְכָתוֹ לְבַטָּלָה, כֵּיוָן שֶׁכַּוָּנָתוֹ הָיְתָה בִּבְרָכָתוֹ לְהוֹצִיא כָּל הַשּׁוֹמְעִין, וְאִם כֵּן הַתּוֹקְעִין אַחֲרוֹנִים וְכָל הַקָּהָל שֶׁשָּׁמְעוּ בִּרְכָתוֹ אֵינָם צְרִיכִים עוֹד לְבָרֵךְ.

אֲבָל אִם בָּא לִתְקֹעַ תַּחְתָּיו מִי שֶׁלֹּא שָׁמַע בִּרְכָתוֹ — צָרִיךְ לְבָרֵךְ קוֹדֶם שֶׁיִּתְקַע, שֶׁהֲרֵי הוּא לֹא יָצָא בִּבְרַכַת הָרִאשׁוֹן:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁתּוֹקֵעַ זֶה לֹא יָצָא עֲדַיִן יְדֵי חוֹבָתוֹ שֶׁלֹּא שָׁמַע עֲדַיִן כָּל הַתְּקִיעוֹת, אֲבָל אִם כְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ שֶׁשָּׁמַע כְּבָר כָּל הַתְּקִיעוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אַחֶרֶת — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ קוֹדֶם שֶׁיִּתְקַע, שֶׁהֲרֵי הַצִּבּוּר שָׁמְעוּ כְּבָר הַבְּרָכָה מִן הַתּוֹקֵעַ הָרִאשׁוֹן:

י נוֹהֲגִין שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית מַקְרִיא סֵדֶר הַתְּקִיעוֹת לִפְנֵי הַתּוֹקֵעַ מִלָּה בְּמִלָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעֶה בִּתְקִיעוֹתָיו, וּמִנְהָג יָפֶה הוּא. וְעַיֵּן בְּסִימָן תק"צ:

יא (אָסוּר לִטֹּל שָׂכָר לִתְקֹעַ שׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֲפִלּוּ שְׂכָרוּהוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא נוֹטֵל שְׂכַר יוֹם טוֹב וְאָסוּר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ו עַיֵּן שָׁם. וְאִם נָטַל — אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה מֵאוֹתוֹ שָׂכָר לְעוֹלָם):

סימן תקפו

א דִּינֵי שׁוֹפָר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבוֹ כ"ז סְעִיפִים:

שׁוֹפָר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִצְוָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה כָּפוּף, כְּדֵי שֶׁיִּכָּפְפוּ אֶת לִבָּם לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּתְּפִלָּה.

וְכָל הַשּׁוֹפָרוֹת הַכְּפוּפִין כְּשֵׁרִים חוּץ מִשֶּׁל פָּרָה וְשֶׁל שׁוֹר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא שׁוֹפָר אֶלָּא קֶרֶן, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּכוֹר שׁוֹרוֹ וְגוֹ' וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו", וְהוּא הַדִּין קַרְנֵי רֹב הַחַיּוֹת שֶׁהֵם עֶצֶם אֶחָד וְאֵין שְׁמָם שׁוֹפָר, שֶׁאֵין נִקְרָא שׁוֹפָר אֶלָּא קַרְנַיִם הַחֲלוּלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם זַכְרוּת בִּפְנִים וְנִקְלָף גִּידָן מִן הַזַּכְרוּת, כְּגוֹן שֶׁל כְּבָשִׂים וְאֵילִים וְעִזִּים, כִּי שׁוֹפָר הוּא מִלְּשׁוֹן שִׁפּוֹפֶרֶת, אֲבָל קַרְנֵי רֹב הַחַיּוֹת הֵם עֶצֶם אֶחָד וּפְסוּלִין אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד כְּמוֹ שֶׁל פָּרָה וְשֶׁל שׁוֹר:

ב וּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לִתְקֹעַ בְּשׁוֹפָר שֶׁל אַיִל כְּדֵי שֶׁיִּזְכֹּר לָנוּ עֲקֵדַת יִצְחָק, אֲבָל אִם אֵין לוֹ שׁוֹפָר שֶׁל אַיִל — יוֹצֵא בְּשֶׁאָר מִינִים, חוּץ מִשֶּׁל פָּרָה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּפָשׁוּט אִם

אֵין לוֹ כְּפוּף, שֶׁלֹּא אָמְרוּ כָּפוּף אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אִם תָּקַע בְּפָשׁוּט — יָצָא, וְזֶה שֶׁאֵין לוֹ כְּפוּף — הֲרֵי זֶה כְּדִיעֲבַד:

ג שׁוֹפָר מִבְּהֵמָה טְמֵאָה יֵשׁ לְפָסְלוֹ אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, לְפִי שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ לְמִלְאכֶת שָׁמַיִם אֶלָּא טְהוֹרִים בִּלְבַד:

ד הַגּוֹזֵל שׁוֹפָר וְתָקַע בּוֹ — יָצָא, אֲפִלּוּ לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנּוּ, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְלוּלָב וּמַצָּה וְצִיצִית הַגְּזוּלִים, לְפִי שֶׁמִּצְוַת הַשּׁוֹפָר אֵינוֹ אֶלָּא הַשְׁמִיעָה בִּלְבַד, וְאֵין בִּשְׁמִיעַת קוֹל דִּין גָּזֵל, שֶׁהֲרֵי בִּשְׁמִיעָתוֹ אֵינוֹ נוֹגֵעַ בַּשּׁוֹפָר כְּלָל, וּלְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁתָּקַע בּוֹ בְּאִסּוּר גָּזֵל, כֵּיוָן שֶׁבְּעִקַּר הַמִּצְוָה דְּהַיְנוּ הַשְׁמִיעָה אֵין בָּהּ אִסּוּר גָּזֵל — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁעַל יְדֵי גָּזֵל בָּאָה הַמִּצְוָה אֵלָיו — לֹא יְבָרֵךְ עָלֶיהָ, כְּדִין מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה שְׁנִתְבָּאֵר בְּסִימָן י"א וּבְסִימָן תרמ"ט עַיֵּן שָׁם:

ה מֻתָּר לִטֹּל שׁוֹפָר שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ לִתְקֹעַ בּוֹ תְּקִיעָה שֶׁל מִצְוָה וּמְבָרֵךְ עָלָיו, דְּמִן הַסְּתָם נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּעֲשׂוּ מִצְוָה בְּמָמוֹנוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י"ד עַיֵּן שָׁם:

ו הַתּוֹקֵעַ בְּשׁוֹפָר שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לְהַשּׁוֹפָר — לֹא יָצָא, מִשּׁוּם דְּשׁוֹפָר צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ טֶפַח כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְזֶה שֶׁהוּא עוֹמֵד לִשְׁרָף, שֶׁהֲרֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ אִם יְבַטְּלֶנָּה גּוֹי אֵינָהּ מְבֻטֶּלֶת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קל"ט, וְצָרִיךְ לִשְׂרָפָהּ, וְכָל הָעוֹמֵד לִשָּׂרֵף הֲרֵי הוּא כִּכְבָר נִשְׂרָף, וְאִם כֵּן אֵין בּוֹ שִׁעוּר טֶפַח:

חֶסֶר

ז וְכֵן הַדִּין אִם הַסֶּדֶק הוּא רָחָב וּכְשֶׁמְּדַבְּקוֹ בְּדֶבֶק נִכָּר הַדֶּבֶק בֵּין הַסְּדָקִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹתֵם אֶת הֶחָלָל שֶׁבֵּינֵיהֶם דְּינוֹ כְּסוֹתֵם נֶקֶב בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִמִּין הַשּׁוֹפָר שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

ח נִסְדָּק מֵעוֹט אֹרֶךְ הַשּׁוֹפָר וְנִשְׁאַר רֹב אָרְכּוֹ שָׁלֵם וְלֹא דְּבָקוֹ בְּדֶבֶק וְלֹא חִבְּרָם בָּאוּר, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדִּינָם כְּנֶקֶב, שֶׁאֲפִלּוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּר מִסְּיוּם הַסֶּדֶק עַד מְקוֹם הַנָּחַת הַפֶּה כְּדֵי שִׁעוּר שׁוֹפָר כָּשֵׁר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְנֶקֶב נֶקֶב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן מִגּוּף הַשּׁוֹפָר שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לְהָרוּחַ שֶׁמֵּחֲמַת הַתְּקִיעָה לְהִכָּנֵס שָׁם דֶּרֶךְ הַחֶסְרוֹן וְיוֹצֵא הַחוּצָה וְאֵינוֹ מִתְחַזֵּק לְהַסְדִּיק הַשּׁוֹפָר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּסֶדֶק שֶׁאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן מִגּוּף הַשּׁוֹפָר

וְאֵין מָקוֹם לְהָרוּחַ לָצֵאת שָׁם וְעַל כֵּן הוּא מִתְחַזֵּק וּמַסְדִּיק הַסֶּדֶק יוֹתֵר וְסוֹפוֹ לְהַסְדִּיק כָּל אֹרֶךְ הַשּׁוֹפָר, וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ אִם לֹא נִסְדַּק אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא — פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵין שֵׁם שׁוֹפָר עָלָיו כֵּיוָן שֶׁסּוֹפוֹ לְהַסְדִּיק כֻּלּוֹ, וְאִם הִדְקוֹ הַרְבֵּה בְּחוּט אוֹ בְּמִשְׁיחָה — כָּשֵׁר, שֶׁהֲרֵי הַחוּט מַעֲמִידוֹ שֶׁלֹּא יִתְבַּקַּע יוֹתֵר.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, אֲבָל בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאֵין שׁוֹפָר אַחֵר מָצוּי יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

ט נִסְדַּק הַשּׁוֹפָר לְרָחְבּוֹ דְּהַיְנוּ סְבִיב הֶקֵּפוֹ, אִם הַסֶּדֶק הוּא מְעוּט הֶקֵּף הַשּׁוֹפָר וְנִשְׁתַּיֵּר רֹב הֶקֵּפוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שָׁלֵם — כָּשֵׁר, אֲפִלּוּ אִם נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה קֹדֶם שֶׁנִּסְדַּק, שֶׁכָּל הַקּוֹלוֹת כְּשֵׁרִים בְּשׁוֹפָר, וַאֲפִלּוּ אֵין בַּסֶּדֶק חֶסְרוֹן מִגּוּף הַשּׁוֹפָר שֶׁאֵין שָׁם מָקוֹם לָרוּחַ לָצֵאת, לְפִי שֶׁאֵין הָרוּחַ מַסְדִּיק יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אֵלָּא אִם כֵּן נִסְדַּק לְאָרְכּוֹ.

אֲבָל אִם לֹא נִשְׁתַּיֵּר רֹב הֶקֵּפוֹ שָׁלֵם, אִם אֵין מַהַסֶּדֶק עַד מָקוֹם הַנָּחַת הַפֶּה כְּדֵי שִׁעוּר שׁוֹפָר — פָּסוּל, דְּכֵיוָן שֶׁנִּסְדַּק רֻבּוֹ הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ נֶחְתַּךְ כֻּלּוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וְאִם כֵּן הֲרֵי נֶחְסַר הַשּׁוֹפָר מִשִּׁעוּרוֹ, וּלְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה קֹדֶם שֶׁנִּסְדַּק — פָּסוּל.

אֲבָל אִם יֵשׁ מֵהַסֶּדֶק עַד מָקוֹם הַנָּחַת הַפֶּה כְּדֵי שִׁעוּר שׁוֹפָר, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה קֹדֶם שֶׁנִּסְדַּק — כָּשֵׁר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא דֶּרֶךְ הַחֵלֶק שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַסֶּדֶק — אֵין פּוֹסְלִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם קוֹל שׁוֹפָר וְדָבָר אַחֵר, אוֹ מִשּׁוּם קוֹל שְׁנֵי שׁוֹפָרוֹת, דְּכֵיוָן שֶׁבִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַשּׁוֹפָר הָיָה זֶה הַחֵלֶק מְחֻבָּר לְעִקַּר הַשּׁוֹפָר וְלֹא נִפְרַד מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם, לְכֵן הֵן נֶחְשָׁבִין כְּשׁוֹפָר אֶחָד לְעִנְיָן זֶה שֶׁלֹּא לְפָסְלָן מִשּׁוּם שְׁנֵי שׁוֹפָרוֹת, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אֵינָן נֶחְשָׁבִין כְּשׁוֹפָר אֶחָד לְגַמְרֵי כְּדֵי לְהַשְׁלִים לְשִׁעוּר שׁוֹפָר, כֵּיוָן שֶׁנִּסְדְּקוּ וְנִפְרְדוּ זֶה מִזֶּה בְּרֹב הֶקֵּף:

י דְּבֵק שִׁבְרֵי שׁוֹפָר זֶה עִם זֶה וְעָשָׂה מֵהֶם שׁוֹפָר אֶחָד שָׁלֵם — פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵין זֶה קָרוּי שׁוֹפָר, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בַּשֶּׁבֶר שֶׁכְּנֶגֶד פִּיו שִׁעוּר שׁוֹפָר שָׁלֵם מִכָּל צְדָדָיו — אַף עַל פִּי כֵן הוּא נִפְסָל מֵחֲמַת הַשְּׁבָרִים הַנּוֹסָפִים עַל שֶׁבֶר זֶה שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא דֶּרֶךְ שָׁם, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה קוֹל הַיּוֹצֵא מִשּׁוֹפָר אֶחָד וְלֹא הַיּוֹצֵא מִשְּׁנֵי שׁוֹפָרוֹת:

יא וְכֵן מִטַּעַם זֶה אִם הוֹסִיף כָּל שֶׁהוּא עַל אֹרֶךְ הַשּׁוֹפָר שָׁלֵם בְּעִנְיַן שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא דֶּרֶךְ הַתּוֹסֶפֶת הַהִיא, בֵּין שֶׁהַתּוֹסֶפֶת מִמִּין הַשּׁוֹפָר, בֵּין שֶׁאֵינוֹ מִמִּין הַשּׁוֹפָר, בֵּין שֶׁהוֹסִיף בַּצַּד הַקָּצָר, בֵּין שֶׁהוֹסִיף בַּצַּד הָרָחָב — פָּסוּל, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר:

יב הֶפְכּוֹ וְתָקַע בּוֹ — לֹא יָצָא, בֵּין שֶׁהֲפָכוֹ כְּדַרְכּוֹ שֶׁהוֹפְכִין חָלוּק שֶׁהֶחֱזִיר פְּנִימִיּוּת הַשּׁוֹפָר לִהְיוֹת חִיצוֹנִיּוּתוֹ וְחִיצוֹנִיּוּתוֹ לִהְיוֹת פְּנִימִיּוּתוֹ, בֵּין שֶׁהִנִּיחוֹ כְּמוֹת שֶׁהָיָה אֶלָּא שֶׁהִרְחִיב אֶת צַד הַקָּצָר שֶׁלּוֹ וְקִצֵּר אֶת הָרָחָב בְּרוֹתְחִין וְתָקַע בֵּין בַּצַּד הַקָּצָר בֵּין בַּצַּד הָרָחָב שֶׁהָיָה קָצָר מִתְּחִלָּה — לֹא יָצָא, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר וְגוֹ'", כְּדֶרֶךְ הַעֲבָרָתוֹ שֶׁהָאֵיל מַעֲבִירוֹ בְּרֹאשׁוֹ מֵחַיִּים, פְּרָט לְהֻפְכּוֹ. וְעַיֵּן בְּסִימָן תק"צ:

יג הָיָה אָרֹךְ וְקִצְּרוֹ, אִם נִשְׁאַר בּוֹ שִׁעוּר שׁוֹפָר — כָּשֵׁר.

וְכַמָּה שִׁעוּר שׁוֹפָר — טֶפַח, כְּדֵי שֶׁיֵּאָחֲזֶנּוּ הַתּוֹקֵעַ בְּיָדוֹ, דְּהַיְנוּ בִּד' אֶצְבְּעוֹתָיו בֵּינוֹנִים, וְיֵרָאֶה הַשּׁוֹפָר מִכָּאן וּמִכָּאן, שֶׁהַטֶּפַח הוּא ד' אֶצְבָּעוֹת גּוּדְלִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ לְתוֹךְ יָדוֹ הוּא תּוֹקֵעַ. וַאֲפִלּוּ אִם הַתּוֹקֵעַ הוּא אָדָם גָּדוֹל וְאֵין הַשּׁוֹפָר נִרְאֶה מִתּוֹךְ יָדוֹ — אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ יוֹתֵר מִטֶּפַח שֶׁל אָדָם בֵּינוֹנִי דְּהַיְנוּ ד' גּוּדְלִין. וּמוֹדְדִין בַּמָּקוֹם הָרָחָב שֶׁל הַגּוּדָל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י"א. וְכֵן הַדִּין בְּכָל אֶצְבָּעוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה:

יד גֵּרְדּוֹ בֵּין מִבִּפְנִים בֵּין מִבַּחוּץ עַד שֶׁעָשָׂאוֹ דַּק מְאֹד כְּמוֹ גֵּלֶד — כָּשֵׁר, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֵיל מַעֲבִירוֹ בְּרֹאשׁוֹ מַמָּשׁ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא כְּדֶרֶךְ צְמִיחָתוֹ בְּרֹאשׁ הָאַיִל נִקְרָא כְּדֶרֶךְ הַעֲבָרָתוֹ, וְלֹא מִעֲטוֹ אֶלָּא אִם הֲפָכוֹ שֶׁשִּׁנָּה אוֹתוֹ מִדֶּרֶךְ צְמִיחָתוֹ בְּרֹאשׁ הָאַיִל:

טו אִם הוֹצִיא הַזְּכרוּת מִן הַקֶּרֶן וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ שׁוֹפָר כְּגוֹן שֶׁנִּקֵּב בּוֹ — פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵין נִקְרָא שׁוֹפָר אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא חָלוּל בְּטִבְעוֹ, שֶׁשּׁוֹפָר הוּא לְשׁוֹן שְׁפוֹפֶרֶת, וְהַזְּכרוּת כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חָלוּל בְּטִבְעוֹ — אֵינוֹ נִקְרָא שׁוֹפָר. אֲבָל אִם לֹא הוֹצִיא הַזְּכרוּת מִן הַקֶּרֶן אֶלָּא נָקַב בּוֹ נֶקֶב — כָּשֵׁר. וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן. וַאֲפִלּוּ הַזְּכרוּת מַפְסִיק בֵּין הַקּוֹל לְהַדָּבָר הֶחָלוּל בְּטִבְעוֹ שֶׁנִּקְרָא שׁוֹפָר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, דְּמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ וַהֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם זְכרוּת כְּלָל:

טז צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא שׁוּם הֶפְסֵק בֵּין פִּי הַתּוֹקֵעַ לְהַשּׁוֹפָר, לְפִיכָךְ אִם צָפָהוּ זָהָב בְּמָקוֹם הַנָּחַת הַפֶּה כְּדֵי לְנָאוֹתוֹ, אֲפִלּוּ אִם הַצִּפּוּי הוּא בְּאֹרֶךְ הַשּׁוֹפָר, אִם הוּא מְיֻד סָמוּךְ לְרֹאשׁוֹ בַּצַּד הַקָּצָר — פָּסוּל, לְפִי שֶׁהַתּוֹקֵעַ מַכְנִיס קְצָתוֹ בְּפִיו וּשְׂפָתוֹ מְכַסָּה עָלָיו,

וְנִמְצָא הַזָּהָב חוֹצֵץ בֵּין שְׂפָתוֹ לַשּׁוֹפָר. אֲבָל אִם הַצִּפּוּי הוּא רָחוֹק מִפִּי הַתּוֹקֵעַ — כָּשֵׁר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מֵחֲמַת הַצִּפּוּי, אוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם נִשְׁתַּנָּה, דְּמִן הַסְּתָם לֹא נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ בִּשְׁבִיל צִפּוּי כָּל שֶׁהוּא, אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה הַקּוֹל מֵחֲמַת הַצִּפּוּי, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַשִּׁנּוּי הוּא מְעַט — פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵין קוֹל שׁוֹפָר לְבַד אֶלָּא קוֹל שׁוֹפָר וְקוֹל דָּבָר אַחֵר, דְּהַיְנוּ הַצִּפּוּי:

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַצִּפּוּי הוּא הוֹסָפָה עַל עֻבְיֵ הַשּׁוֹפָר אוֹ עַל רָחְבּוֹ, אֲבָל אִם הוּא הוֹסָפָה עַל אָרְכּוֹ, אֲפִלּוּ בַּצַּד הָרָחָב שֶׁלּוֹ, אִם נָתַן שָׁם זָהָב מַשֶּׁהוּ עַל עֻבְיֵ הַשּׁוֹפָר בְּעִנְיַן שֶׁנִּתְאָרֵךְ הַשּׁוֹפָר מַשֶּׁהוּ — פָּסוּל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ כְּלָל, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

יח הַמְצַיְּרִים בַּשּׁוֹפָר צוּרוֹת כְּדֵי לְנָאוֹתוֹ — לֹא יָפֶה הֵן עוֹשִׂין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כֻּלּוֹ מְצֻפֶּה בְּמִינֵי הַצִּיּוּרִין, לִפְעָמִים הַקּוֹל מִשְׁתַּנֶּה. אֲבָל מֻתָּר לַחְקֹק בַּשּׁוֹפָר עַצְמוֹ צוּרוֹת כְּדֵי לְנָאוֹתוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִשְׁתַּנֶּה קוֹלוֹ עַל יְדֵי כֵן — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאֵין כָּאן קוֹל מִן דָּבָר אַחֵר אֶלָּא קוֹל הַשּׁוֹפָר לְבַד, וְכָל הַקּוֹלוֹת כְּשֵׁרִים בַּשּׁוֹפָר:

יט הִרְחִיק אֶת הַשּׁוֹפָר מִעַט מִפִּיו וְנָפַח בּוֹ וְתָקַע — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ הֶפְסֵק מְעַט בֵּין פִּיו לַשּׁוֹפָר:

כ נָתַן שׁוֹפָר בְּתוֹךְ שׁוֹפָר, אִם שָׁמַע קוֹל פְּנִימִי לְבַד, כְּגוֹן שֶׁבַּצַּד הַקָּצָר הוּא בּוֹלֵט יוֹתֵר מִן הַחִיצוֹן וְנָתַן הַפְּנִימִי בְּפִיו וְתָקַע וּבַצַּד הָרָחָב — אֵין הַחִיצוֹן בּוֹלֵט יוֹתֵר מִן הַפְּנִימִי, אֶלָּא הַפְּנִימִי בּוֹלֵט יוֹתֵר אוֹ שֶׁשְּׁנֵיהֶם שָׁוִין, דְּנִמְצָא שֶׁאֵין בִּתְקִיעָה זוֹ שׁוּם תַּעֲרוֹבוֹת קוֹל מִן הַחִיצוֹן אֶלָּא מִן הַפְּנִימִי לְבַד, לְפִיכָךְ יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא קוֹל שׁוֹפָר אֶחָד.

וְהוּא שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מֵחֲמַת שֶׁהוּא נָתוּן בְּתוֹךְ הַחִיצוֹן, אֲבָל אִם נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ, אוֹ שֶׁהַחִיצוֹן בַּצַּד הָרָחָב שֶׁלּוֹ בּוֹלֵט יוֹתֵר מִן הַפְּנִימִי, אוֹ שֶׁבַּצַּד הַקָּצָר שֶׁלּוֹ הֵם שָׁוִים, דְּאָז אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא שָׁמַע אֶלָּא קוֹל שְׁנֵיהֶם — לֹא יָצָא, דְּקוֹל שׁוֹפָר אֶחָד אָמְרָה תּוֹרָה וְלֹא קוֹל שְׁנֵי שׁוֹפָרוֹת:

כא כָּל דָּבָר הַפּוֹסֵל בְּיוֹם רִאשׁוֹן בַּשּׁוֹפָר — פּוֹסֵל גַּם בְּיוֹם שֵׁנִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם:

כב שׁוֹפָר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו יוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם טוֹב הוּא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תצ"ח, וְאֵין עֲשֵׂה דּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה. וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאִסּוּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו, לְפִי שֶׁחָכְמִים הִשְׁווּ אֶת דִּבְרֵיהֶם לְשֶׁל תּוֹרָה, וְהֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם לְבַטֵּל דִּבְרֵי תּוֹרָה בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה:

כג כֵּיצַד? הָיָה הַשּׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הָאִילָן אוֹ מֵעֵבֶר הַנָּהָר וְאֵין לוֹ שׁוֹפָר אַחֵר אֶלָּא הוּא — אֵינוֹ עוֹלֶה בָּאִילָן וְאֵינוֹ שָׁט עַל פְּנֵי הַמַּיִם כְּדֵי לְהָבִיאוֹ. וְאִם נָפַל עָלָיו גַּל שֶׁל אֲבָנִים — אָסוּר לְטַלְטֵל הָאֲבָנִים כְּדֵי לִטְּלוֹ. וְאֵין לַיִּלֵּךְ חוּץ לַתְּחוּם כְּדֵי לִשְׁמֹעַ קוֹל שׁוֹפָר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין מְבִיאִין אוֹתוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם:

כד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל עַל יְדֵי נָכְרִי מֻתָּר לַעֲשׂוֹת כָּל דָּבָר שֶׁאִסּוּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּגוֹן לַעֲלוֹת בָּאִילָן וּלְהָבִיאוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה גְּמוּרָה בִּשְׁבִילוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַנָּכְרִי עָשָׂה מֵעַצְמוֹ מְלָאכָה גְּמוּרָה, כְּגוֹן שֶׁעָשָׂה שׁוֹפָר בְּיוֹם טוֹב — מֻתָּר לִתְקֹעַ בּוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יֹאמַר הַיִּשְׂרָאֵל לַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָזֶה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ הֲנָאָה לְגוּף אָדָם, אֲבָל הַמִּצְוֹת שֶׁלֹּא נִתְּנוּ לַהֲנָאַת הַגּוּף — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁיַּעֲבֹר עֲבֵרָה כְּדֵי לְקַיֵּם הַמִּצְוָה:

כה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָשָׂה הַנָּכְרִי הַשּׁוֹפָר מִקֶּרֶן שֶׁלּוֹ, דְּאֵין בּוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב, כֵּיוָן שֶׁבֵּין הַשְׁמָשׁוֹת הָיָה הַקֶּרֶן בְּיַד הַנָּכְרִי, וְהַנָּכְרִי לֹא הִקְצָה דַּעְתּוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ שׁוֹפָר, שֶׁהֲרֵי בְּיָדוֹ וּבִרְשׁוּתוֹ הוּא לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁיִּרְצֶה.

אֲבָל אִם עָשָׂה נָכְרִי שׁוֹפָר בְּיוֹם טוֹב מִקֶּרֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁבֵּין הַשְׁמָשׁוֹת לֹא הָיָה הַקֶּרֶן עוֹמֵד לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ שׁוֹפָר, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל נָכְרִי, אִם כֵּן זֶה הַשּׁוֹפָר הוּא נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב, וְאָסוּר הַיִּשְׂרָאֵל לְטַלְטְלוֹ כְּדֵי לִתְקֹעַ בּוֹ, שֶׁאֵין דּוֹחִין שְׁבוּת מִפְּנֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין שָׁם שׁוֹפָר אַחֵר אֶלָּא הוּא — מֻתָּר לִתְקֹעַ בּוֹ, וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הַמַּתִּירִין נוֹלָד בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה:

כו אִם נָכְרִי הֵבִיא שׁוֹפָר בְּיוֹם טוֹב מִחוּץ לַתְּחוּם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ הֵבִיאוֹ מִחוּץ לְי"ב מִיל — מֻתָּר לִתְקֹעַ בּוֹ אַף הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, אֲפִלּוּ לְהָאוֹמְרִים דְּחוּץ לְי"ב

מִיל יֵשׁ אִסּוּר תְּחוּמִין מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי דָּבָר הַבָּא מִחוּץ לַתְּחוּם מֻתָּר בְּטִלְטוּל, וְאֵינוֹ אִסּוּר אֶלָּא בַּאֲכִילָה אוֹ בַּהֲנָאָה דְּהַיְנוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקט"ו, וְזֶה שֶׁתּוֹקְעִ בּוֹ תְּקִיעָה שֶׁל מִצְוָה — אֵין זוֹ חֶשׁוּבָה הֲנָאָה כְּלָל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יְטַלְטְלֶנּוּ חוּץ לְד' אַמּוֹת, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקט"ו, וְעַיֵּן שָׁם בְּסוֹף הַסִּימָן:

כז יָכוֹל לִתֵּן בְּתוֹכוֹ מַיִם אוֹ יַיִן כְּדֵי לְצַחְצְחוֹ, וְאֵין זֶה כְּמְתַקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל מֵי רַגְלַיִם אַף בְּחֹל אָסוּר, מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

סימן תקפז

א **דִּין הַתּוֹקֵעַ לְתוֹךְ הַבּוֹר וּבוֹ ה' סְעִיפִים**:

שְׁמִיעַת קוֹל שׁוֹפָר צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּלֹא עֵרְבּוּב קוֹל אַחֵר כְּלָל, אֲבָל אִם שָׁמַע הַקּוֹל בְּעֵרְבּוּבְיָא — לֹא יָצָא. לְפִיכָךְ, הָעוֹמֵד בְּתוֹךְ חֻבִּית גְּדוֹלָה, אוֹ בְּבוֹר, אוֹ בְּדוּת דְּהַיְנוּ בִּנְיָן שֶׁרֻבּוֹ תַּחַת הַקַּרְקַע (אֲבָל אִם רֻבּוֹ לְמַעְלָה מִן הַקַּרְקַע אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ בְּתוֹךְ הַקַּרְקַע — דְּינוֹ כְּבַיִת), וְכֵן הָעוֹמֵד בְּתוֹךְ הַמְּעָרָה וְתוֹקֵעַ וְשָׁמְעוּ אֲחֵרִים מִבַּחוּץ, אִם בָּרוּר לָהֶם שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל שׁוֹפָר — יָצְאוּ, וְאִם לָאו — לֹא יָצְאוּ, לְפִי שֶׁהַקּוֹל מִתְבַּלְבֵּל בְּהֶבֶל הַבּוֹר וְהַדּוּת קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַחוּץ וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ אֶלָּא קוֹל הֶבְרָה. וְטוֹב לְהַחֲמִיר שֶׁאַף שֶׁבָּרוּר לוֹ שֶׁקּוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע — לֹא יִסְמֹךְ עַל בְּקִיאוּתוֹ, וְיַחֲזֹר וְיִשְׁמַע שֵׁנִית הַתְּקִיעוֹת שֶׁלֹּא מִן הַתּוֹקֵעַ בַּבּוֹר, אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ שֵׁנִית, אֶלָּא אִם כֵּן בָּרוּר לוֹ שֶׁשָּׁמַע קוֹל הֶבְרָה, דְּסָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאוֹתָם הָעוֹמְדִים חוּץ לַבּוֹר, אֲבָל הַתּוֹקֵעַ עַצְמוֹ וְכֵן אוֹתָם הָעוֹמְדִים עִמּוֹ בַּבּוֹר — יָצְאוּ, שֶׁבְּוַדַּאי קוֹל שׁוֹפָר שָׁמְעוּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבוֹר וְדוּת וּמְעָרָה, אֲבָל בְּחֻבִּית גְּדוֹלָה שֶׁהֶבְרָתָהּ גְּדוֹלָה, אַף הַתּוֹקֵעַ וְהָעוֹמְדִים עִמּוֹ בְּתוֹכָהּ אֶפְשָׁר שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל הֶבְרָה, לְפִיכָךְ אִם בָּרוּר לָהֶם שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל שׁוֹפָר — יָצְאוּ, וְאִם לָאו — לֹא יָצְאוּ:

ג אִם הִתְחִיל לִתְקֹעַ בַּבּוֹר וְעָלָה חוּץ לַבּוֹר וְגָמַר אֶת הַתְּקִיעָה שֶׁהִתְחִיל בַּבּוֹר — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁשָּׁמַע בֵּין כְּשֶׁהָיָה בִּפְנִים בֵּין כְּשֶׁהָיָה בַּחוּץ הָיָה בְּוַדַּאי קוֹל שׁוֹפָר. וְאִם כְּשֶׁעָלָה מֵהַבּוֹר הוֹצִיא אָזְנָיו חוּץ לַבּוֹר קֹדֶם שֶׁהוֹצִיא הַשּׁוֹפָר לַחוּץ — לֹא

יָצָא, אֶלָּא אִם כֵּן בָּרוּר לוֹ שֶׁבָּרַע הַהִיא שָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר. וּלְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם שֶׁיּוֹצִיא הָאָזְנַיִם וְהַשּׁוֹפָר כְּאֶחָד, לְכֵן טוֹב שֶׁיּוֹצִיא הַשּׁוֹפָר תְּחִלָּה קֹדֶם לָאָזְנַיִם, דְּאָז בְּוַדַּאי יִשְׁמַע קוֹל שׁוֹפָר, כֵּיוָן שֶׁהַשּׁוֹפָר הוּא בַּחוּץ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם קוֹל הֶבָרָה. וְאוֹתָם שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים עִמּוֹ בַּבּוֹר בְּשָׁעָה שֶׁהִתְחִיל לִתְקֹעַ שָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצְאוּ עִמּוֹ מֵהַבּוֹר, אַף עַל פִּי כֵן הֵם יוֹצְאִים בַּתְּקִיעוֹת, דִּכְשֶׁאָדָם בַּבּוֹר וְהַשּׁוֹפָר חוּץ לַבּוֹר בְּוַדַּאי שׁוֹמֵעַ קוֹל הַשּׁוֹפָר וְלֹא קוֹל הֶבָרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ד הַשּׁוֹמֵעַ מִקְצָת תְּקִיעַת קוֹל שׁוֹפָר וּמִקְצָת קוֹל הֶבָרָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה עוֹמֵד חוּץ לַבּוֹר וְהַתּוֹקֵעַ הִתְחִיל לִתְקֹעַ בַּבּוֹר וּבְאֶמְצַע הַתְּקִיעָה יָצָא חוּץ לַבּוֹר וּגְמָרָהּ שָׁם, וְכֵן הַשּׁוֹמֵעַ מִקְצָת תְּקִיעָה שֶׁלֹּא בְּחִיּוּב דְּהַיְנוּ קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם וּמִקְצָתָהּ אַחַר אוֹר הַיּוֹם, וְכֵן הָאוֹמֵר לְמִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּתְקִיעוֹת בְּלֹא כַּוָּנָה לְהוֹצִיא שׁוּם אָדָם בְּתְקִיעָתוֹ וּבְאֶמְצַע הַתְּקִיעָה אָמַר לוֹ כַּוֵּן לְהוֹצִיאֵנִי וְתָקַע וּמָשַׁךְ בָּהּ שִׁעוּר תְּקִיעָה, כָּל אֵלּוּ כֵּיוָן שֶׁמִּקְצָת הַתְּקִיעָה הוּא שֶׁלֹּא כְּתִקְנָהּ אַף עַל פִּי שֶׁבְּמִקְצָתָהּ שֶׁהִיא כְּתִקְנָהּ יֵשׁ בָּהּ שִׁעוּר תְּקִיעָה שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"צ — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, לְפִי שֶׁכָּל תְּקִיעָה צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא בְּכַשְׁרוּת מִתְּחִלָּתָהּ וְעַד סוֹפָהּ אֲפִלּוּ הִיא אֲרֻכָּה הַרְבֵּה:

ה הַתּוֹקֵעַ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיֵשׁ עוֹמְדִים בַּחוּץ רָחוֹק קְצָת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, אִם אֵין בָּרוּר לָהֶם שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל שׁוֹפָר — צְרִיכִים לִשְׁמֹעַ הַתְּקִיעוֹת שֵׁנִית, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל הֶבָרָה, אֲבָל אִם נִרְאֶה לָהֶם בָּרוּר שֶׁקּוֹל שׁוֹפָר שָׁמְעוּ — אֵינָם צְרִיכִים לְהַחֲמִיר עַל עַצְמָן וְלִשְׁמֹעַ שֵׁנִית:

סימן תקפח

א זְמַן תְּקִיעַת שׁוֹפָר וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

זְמַן תְּקִיעַת שׁוֹפָר בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר "יוֹם תְּרוּעָה וְגוֹ'" — בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִתְקִיעַת שׁוֹפָר מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, אֶלָּא שֶׁחֲכָמִים הִצְרִיכוּ לְהַמְתִּין עַד שֶׁתָּנֵץ הַחַמָּה שֶׁיָּצָא מִכְּלַל סָפֵק לַיְלָה, שֶׁאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בְּעַמּוּד הַשַּׁחַר. וּמִכָּל מָקוֹם אִם עָבַר וְתָקַע מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר קֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה — יָצָא, וְאֵין צָרִיךְ לִתְקֹעַ שֵׁנִית:

ב אִם שָׁמַע מִקְצָת תְּקִיעָה קֹדֶם עַמּוּד הַשַּׁחַר וּמִקְצָתָהּ אַחַר עַמּוּד הַשַּׁחַר — נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ז:

ג שָׁמַע תַּשַׁע תְּקִיעוֹת בְּתַשַׁע שָׁעוֹת בַּיּוֹם אוֹ מִתַּשַׁע בְּנֵי אָדָם שֶׁתָּקְעוּ כְּאֶחָד — נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"צ:

ד יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — אֵין תּוֹקְעִין בַּשּׁוֹפָר, אַף עַל פִּי שֶׁהַתְּקִיעָה בַּשּׁוֹפָר אֵינָהּ מְלָאכָה וְאֵינָהּ אֲסוּרָה בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִשּׁוּם עֲבָדִין דְּחֹל. וְלָמָּה אֵין דּוֹחִין אִסּוּר קַל כָּזֶה מִפְּנֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁדּוֹחִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוֹאִיל וְאֵין בּוֹ שְׁבוּת גָּמוּר, לְפִי שֶׁהַכֹּל חַיָּבִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר גְּזָרָה שֶׁמָּא יִטָּלֶנּוּ בְּיָדוֹ וְיֵלֵךְ אֵצֶל הַבָּקִי לְלָמְדוֹ וְיַעֲבִירֶנּוּ ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

ה וְדִין טְלִטּוּל הַשּׁוֹפָר בְּשַׁבָּת זוֹ כְּדִין טְלִטּוּלוֹ בְּכָל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ כִּי אִם לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ אוֹ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ, דְּהַיְנוּ לִסְמֹךְ בּוֹ אֶת הַקְּעָרָה וּכְיוֹצֵא בָּזֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׁבָּת, אֲבָל אִם חָל בְּחֹל אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ כֵּיוָן שֶׁתּוֹקְעִין בּוֹ בַּיּוֹם, וְדֵינוֹ כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ח, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ בּוֹ בַּיּוֹם כְּגוֹן לִסְמֹךְ בּוֹ אֶת הַקְּעָרָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, שֶׁהֲרֵי הֻקְצָה לְמִצְוָתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרס"ה, עַיֵּן שָׁם:

ו קָטָן הַתּוֹקֵעַ בְּשַׁבָּת זוֹ — בֵּית דִּין מְצֻוִּין לְהַפְרִישׁוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ"ג, עַיֵּן שָׁם.

(אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר מִצְוַת שְׁמִיעַת שׁוֹפָר הִיא שְׁמִיעַת קוֹלוֹ בִּלְבַד, מִכָּל מָקוֹם) אִם הַתּוֹקֵעַ הוּא פָּטוּר מִמִּצְוָה זוֹ — אֵינוֹ מוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן בִּתְקִיעָתוֹ. וְאֵלּוּ הֵן הַפְּטוּרִים: נָשִׁים וַעֲבָדִים מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, וְחֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה וְקָטָן אַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הַגְּדוֹלִים יְדֵי חוֹבָתָן שֶׁחַיָּבִים מִן הַתּוֹרָה:

ז חֵרֵשׁ הַשּׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר הֲרֵי הוּא כְּפִקֵּחַ וְחַיָּב בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, וּלְפִיכָךְ הוּא מוֹצִיא אֲחֵרִים יְדֵי חוֹבָתָן, וְאֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִין מְבָרֵךְ וְהוּא תּוֹקֵעַ. אֲבָל הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֵינוֹ מוֹצִיא, דְּכֵיוָן דְּאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְאוֹ בַּר חִיּוּבָא הוּא, דְּאֵין הַמִּצְוָה בַּתְּקִיעָה אֶלָּא בַּשְּׁמִיעָה:

ח סוּמָא חַיָּב בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר. וְאִם הָיָה מֻחְזָק לְתָקֵעַ בְּכָל שָׁנָה וְסִלְקוּהוּ מִפְּנֵי שֶׁחָשְׁשׁוּ לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר דְּסוּמָא פָּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, אִם אֵין בָּקִי בִּתְקִיעָה כָּמוֹהוּ — יַחֲזִירוּהוּ לְמִנּוּיוֹ, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין לְסַלְקוֹ אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא בָּקִי כָּמוֹהוּ, לְפִי שֶׁהָעִקָּר אֲצִלֵנוּ דְּסוּמָא חַיָּב בְּכָל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה:

ט טֶמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס אֵין חַיָּבִין אֶלָּא מִסָּפֵק שֶׁמָּא הֵן זְכָרִים, לְפִיכָךְ אֵינָן מוֹצִיאִין אֶת אֲחֵרִים שֶׁחַיָּבִים בְּוַדַּאי, אֲבָל מוֹצִיא הוּא הָאַנְדְּרוֹגִינוֹס אֶת הָאַנְדְּרוֹגִינוֹס כְּמוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִסָּפֵק, אֲבָל אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הַטֶּמְטוּם, וַאֲפִלּוּ טֶמְטוּם כְּמוֹתוֹ אֵינוֹ מוֹצִיא אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם סָפֵק, דְּשֶׁמָּא לִכְשֶׁיִּקָּרַע טֶמְטוּם זֶה יִמָּצֵא זָכָר וְלִכְשֶׁתִּקָּרַע זוֹ תִּמָּצֵא נְקֵבָה:

סימן תקפט

א מִי הֵם הָרְאוּיִים לִתְקִיעַת שׁוֹפָר וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין צָרִיךְ שֶׁיִּתְקַע לוֹ בֶּן חוֹרִין לְהוֹצִיאוֹ, אֲבָל אֵינוֹ יוֹצֵא בִּתְקִיעָתוֹ שֶׁל עַצְמוֹ, לְפִי שֶׁצַּד חֵרוּת שֶׁבּוֹ נִתְחַיֵּב בְּתַשַׁע תְּקִיעוֹת שְׁלֵמוֹת בְּכַשְׁרוּתוֹ, וְאִם יִתְקַע בְּעַצְמוֹ תֹּהוּ כָּל תְּקִיעָה וּתְקִיעָה שֶׁיּוֹצֵאת מִפִּיו חֶצְיָהּ פְּסוּלָה מֻחְמֶּצֶת צַד עַבְדוּת שֶׁבּוֹ:

ב אַף עַל פִּי שֶׁהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת, מִכָּל מָקוֹם אִם רָצוּ לִתְקֹעַ בְּעַצְמָן הָרְשׁוּת בְּיָדָן. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַתְּקִיעָה בְּיוֹם טוֹב בְּחִנָּם אֲסוּרָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִכָּל מָקוֹם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לַנָּשִׁים הִתִּירוּ לָהֶן אִסּוּר קַל כָּזֶה שֶׁאֵין בּוֹ אֶפְלּוּ מִשּׁוּם שְׁבוּת גָּמוּר אֶלָּא מִשּׁוּם עֲבְדִּין דְּחֹל.

וְכֵן אָדָם אַחַר שֶׁיָּצָא כְּבָר יְדֵי חוֹבָתוֹ מֻתָּר לְתְקֹעַ לָהֶן. וּמֻתָּר לְהוֹצִיא הַשּׁוֹפָר לְרְשׁוּת הָרַבִּים כְּדֵי לִתְקֹעַ לְהֶן.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן י"[ז] שֶׁנָּהֲגוּ הַנָּשִׁים לְבָרֵךְ עַל כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, עַל כֵּן גַּם כָּאן יְבָרְכוּ הַנָּשִׁים לְעַצְמָן, אֲבָל אֲנָשִׁים לֹא יְבָרְכוּ לָהֶן אִם כְּבָר יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָם וְאֵינָן תּוֹקְעִים רַק בִּשְׁבִיל הַנָּשִׁים, לְפִי שֶׁהִיא בְּרָכָה לְבַטָּלָה, שֶׁהֲרֵי הַנָּשִׁים בְּעַצְמָן אֵינָן חַיָּבוֹת בִּבְרָכָה זוֹ שֶׁיְּבָרֵךְ זֶה לְהוֹצִיאָן יְדֵי חוֹבָתָן בִּבְרָכָה זוֹ, אֶלָּא שֶׁלָּהֶן בְּעַצְמָן הָרְשׁוּת בְּיָדָן לְבָרֵךְ מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, אֲבָל אַחֵר לָמָּה יְבָרֵךְ בְּחִנָּם.

וְהָרוֹצֶה לִתְקֹעַ לַנָּשִׁים וּלְבָרֵךְ לָהֶן — יִתְקַע לָהֶן קֹדֶם שֶׁיִּשְׁמַע הַתְּקִיעוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אוֹ שֶׁיְּכַוֵּן בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּתְקִיעוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, דְּאָז יָכוֹל לְבָרֵךְ בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ שֶׁעֲדַיִן לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוֹלֵךְ לָהֶן לִתְקֹעַ בְּבָתֵּיהֶן וְחוֹזֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְשׁוֹמֵעַ הַתְּקִיעוֹת דְּמֵעֲמַד שֶׁעַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת — אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ

עֲלֵיהֶם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק בַּהֲלִיכָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת בֵּין בִּרְכָתוֹ לִתְקִיעוֹת אֵלּוּ, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ אִם הִפְסִיק בְּשִׂיחָה בֵּינְתַיִם אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקצ"ב:

ג מִי שֶׁהוּא מֻדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ שֶׁאָמַר קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה מִפְּלוֹנִי — מֻתָּר חֲבֵרוֹ לִתְקֹעַ לוֹ תְּקִיעָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁאֵין זוֹ חֲשׁוּבָה הֲנָאָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ו. וְהוּא שֶׁיִּתְקַע לוֹ חֲבֵרוֹ מֵעַצְמוֹ, אֲבָל הוּא לֹא יֹאמַר לַחֲבֵרוֹ שֶׁיִּתְקַע לוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁאָסַר חֲבֵרוֹ הֲנָאָתוֹ עָלָיו — אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת חֲבֵרוֹ שָׁלִיחַ לִתְקֹעַ לוֹ:

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאָסַר הֲנָאַת חֲבֵרוֹ עָלָיו, אֲבָל אִם אָסַר תְּקִיעַת חֲבֵרוֹ עָלָיו שֶׁאָמַר קוֹנָם תְּקִיעָתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי עָלָיו — אָסוּר לוֹ לִשְׁמֹעַ אֲפִלּוּ תְּקִיעָה שֶׁל מִצְוָה מֵחֲבֵרוֹ:

ה כָּל הַמִּצְוֹת אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהֶם יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִתְכַּוֵּן בַּעֲשִׂיָּתָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה דָּבָר זֶה לְשֵׁם מִצְוָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס'. לְפִיכָךְ, הַמִּתְעַסֵּק בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר כְּדֵי לְהִתְלַמֵּד — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְכֵן הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַמִּתְעַסֵּק — לֹא יָצָא, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן הַשּׁוֹמֵעַ לְשֵׁם מִצְוָה, כֵּיוָן שֶׁהַתּוֹקֵעַ לֹא נִתְכַּוֵּן אִם כֵּן תְּקִיעָה פְּסוּלָה שָׁמַע:

ו וְכֵן הַתּוֹקֵעַ לְשׁוֹרֵר וְלֹא נִתְכַּוֵּן לִתְקִיעַת מִצְוָה — לֹא יָצָא. וְכֵן הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ — לֹא יָצָא:

ז אִם נִתְכַּוֵּן הַתּוֹקֵעַ לְהוֹצִיא אֶת הַשּׁוֹמֵעַ יְדֵי חוֹבָתוֹ וְלֹא נִתְכַּוֵּן הַשּׁוֹמֵעַ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעָה זוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן הַשּׁוֹמֵעַ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ וְלֹא נִתְכַּוֵּן הַתּוֹקֵעַ לְהוֹצִיא אֶת הַשּׁוֹמֵעַ אֶלָּא תָּקַע לְעַצְמוֹ — לֹא יָצָא הַשּׁוֹמֵעַ יְדֵי חוֹבָתוֹ, עַד שֶׁיִּתְכַּוְּנוּ שְׁנֵיהֶם שׁוֹמֵעַ וּמַשְׁמִיעַ.

מִי שֶׁתָּקַע וְנִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא כָּל מִי שֶׁיִּשְׁמַע תְּקִיעָתוֹ וְשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ וְנִתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַתּוֹקֵעַ מִתְכַּוֵּן לִפְלוֹנִי זֶה שֶׁשָּׁמַע תְּקִיעָתוֹ וְאֵינוֹ יוֹדְעוֹ כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן יָצָא הַשּׁוֹמֵעַ יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹקֵעַ נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא לְכָל מִי שֶׁיִּשְׁמְעֶנּוּ. לְפִיכָךְ מִי שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ אוֹ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְשָׁמַע תְּקִיעוֹת מִשְׁלִיחַ צִבּוּר — יָצָא אִם נִתְכַּוֵּן לָצֵאת בִּשְׁמִיעָה זוֹ, שֶׁהֲרֵי הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר הוּא מִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן בִּתְקִיעָתוֹ:

ח מִי שֶׁשָּׁמַע תְּקִיעַת מִצְוָה וְאַחַר כָּךְ נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִתְכַּוֵּן לָצֵאת בִּשְׁמִיעָתוֹ — צָרִיךְ לִתְקֹעַ לוֹ שֵׁנִית מִסָּפֵק. אֲבָל מִי שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ וְעָמַד כְּדֵי לִשְׁמֹעַ הַתְּקִיעוֹת מִשְׁלִיחַ צִבּוּר

וְאַחַר כָּךְ נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִתְכַּוֵּן לָצֵאת בִּשְׁמִיעָתוֹ — אֵין צָרִיךְ לְתָקְעַ לוֹ שֵׁנִית, דְּכֵיוָן שֶׁעָמַד מֵהַלִּיכָתוֹ חֲזָקָה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ:

ט מִי שֶׁבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּדֵי לִשְׁמֹעַ הַתְּקִיעוֹת מִשֶּׁלִּיחַ צִבּוּר וְלָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ עִם הַצִּבּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁשָּׁמַע לֹא הָיָה לוֹ שׁוּם כַּוָּנָה אֶלָּא שָׁמַע סְתָם — יָצָא, לְפִי שֶׁהוּא נִגְרָר אַחַר מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ. אֲבָל מִי שֶׁבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּסְתָם, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן בְּבִיאָתוֹ כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעַת הַתְּקִיעוֹת מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע בְּסְתָם בְּלֹא שׁוּם כַּוָּנָה — לֹא יָצָא, שֶׁמִּצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּנָה כְּדֵי לָצֵאת בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתָן:

סימן תקצ

א **סֵדֶר הָרָאוּי לִתְקִיעַת שׁוֹפָר וּבוֹ כ"א סְעִיפִים**:

כַּמָּה תְּקִיעוֹת חַיָּב אָדָם לִשְׁמֹעַ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה? תֵּשַׁע — תר"ת תר"ת תר"ת, לְפִי שֶׁשָּׁלֹשׁ פְּעָמִים תְּרוּעָה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה, שְׁנַיִם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְאֶחָד בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל, וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁהֵן לְמֵדִין זֶה מִזֶּה, וּלְכָךְ הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ כָּל הַשָּׁלֹשׁ פְּעָמִים תְּרוּעָה נֶאֱמָרִים בְּכָל אַחַת מֵהֶן, וְכָל תְּרוּעָה צְרִיכָה לִהְיוֹת פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ וּפְשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ, וְהֵן הַנִּקְרָאִים תְּקִיעוֹת סְתָם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה", מַשְׁמָע שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲבִיר קוֹל פָּשׁוּט וְאַחַר כָּךְ תִּהְיֶה הַתְּרוּעָה, דִּלְשׁוֹן "וְהַעֲבַרְתָּ" מַשְׁמָע הַעֲבָרַת קוֹל פָּשׁוּט, וְאַחַר הַתְּרוּעָה נֶאֱמַר "תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר וְגוֹ'", מַשְׁמָע שֶׁאַחַר הַתְּרוּעָה צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהַעֲבִיר קוֹל פָּשׁוּט, וְכֵן בְּכָל תְּרוּעָה וּתְרוּעָה בֵּין שֶׁל יוֹבֵל בֵּין שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהֵן לְמֵדִין זֶה מִזֶּה:

ב תְּרוּעָה זוֹ הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה מְתֻרְגָּמִינָן "יְבָבָא", וּכְתִיב "בְּעֵד הַחַלּוֹן נִשְׁקָפָה וַתְּיַבֵּב אֵם סִיסְרָא", מַשְׁמָע שֶׁהַיְבָבָא הִיא כְּקוֹל שֶׁאָדָם מַשְׁמִיעַ כְּשֶׁהוּא בּוֹכֶה וּמְיַלֵּל, וְיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם יְבָבָא זוֹ הִיא כְּמוֹ שֶׁדָּרְךְ הַחוֹלִים שֶׁמַּאֲרִיכִים בְּגָנִיחוֹתָם וּמַשְׁמִיעִים קוֹל אַחַר קוֹל וּמַאֲרִיכִים בָּהֶם קְצָת, וְזֶה נִקְרָא גָּנַח, אוֹ שֶׁהִיא כְּמוֹ אָדָם הַמְיַלֵּל וּמְקוֹנֵן שֶׁמַּשְׁמִיעַ קוֹלוֹת קְצָרִים מְאֹד תְּכוּפִים זֶה לָזֶה, וְזֶה נִקְרָא יַלֵּיל, אוֹ שֶׁהִיא כְּמוֹ שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד זֶה אַחַר זֶה הַיְלָלָה אַחַר הַגְּנִיחָה, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַבּוֹכֶה מְגַנֵּחַ וְאַחַר כָּךְ מְיַלֵּל. וְתִקְנוּ חֲכָמִים כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי כָּל הַסְּפֵקוֹת לִתְקֹעַ תשר"ת ג' פְּעָמִים, שֶׁמָּא הַתְּרוּעָה הִיא

גְּנִיחָה וִילָלָה בְּיַחַד, וְאַחַר כָּךְ תש"ת ג' פְּעָמִים, שֶׁמָּא הַתְּרוּעָה הִיא גְּנִיחָה לְבַד, וְהָיוּ הַיְלָלוֹת הֶפְסֵק בֵּין הַתְּרוּעָה לְהַתְּקִיעָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה פְּשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ בְּלֹא הֶפְסֵק קוֹל שׁוֹפָר שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט בֵּינָתַיִם, וְאַחַר כָּךְ תר"ת ג' פְּעָמִים, שֶׁמָּא הַתְּרוּעָה הִיא הַיְלָלָה לְבַד, וְהָיוּ הַגְּנִיחָה שֶׁבְּסֵדֶר תשר"ת הֶפְסֵק בֵּין הַתְּרוּעָה לַתְּקִיעָה שֶׁלְּפָנֶיהָ:

ג אִם הִתְנָה בִּתְקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל ג' סִדְרֵי תשר"ת שֶׁאִם סֵדֶר תשר"ת הֵן הֵן עִקַּר הַמִּצְוָה תַּעֲלֶה לוֹ תְּקִיעָה זוֹ לִתְקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל תשר"ת וְאִם סִדְרֵי תש"ת הֵן עִקַּר הַמִּצְוָה וּבָהֶן הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה תַּעֲלֶה לוֹ תְּקִיעָה זוֹ לִתְקִיעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל תש"ת — אֵינוֹ צָרִיךְ לִתְקֹעַ שֵׁנִית לְפָנֵי תש"ת הָרִאשׁוֹן, שֶׁהֲרֵי מִמַּה נַּפְשָׁךְ הוּא יוֹצֵא בִּתְקִיעָה זוֹ. וְכֵן הַדִּין אִם הִתְנָה בִּתְקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל תש"ת שֶׁתַּעֲלֶה לוֹ לִתְקִיעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל תר"ת. אֲבָל אִם לֹא הִתְנָה כֵּן — אֵין תְּקִיעָה אַחַת עוֹלָה לִשְׁנֵי סְדָרִים תשר"ת וְתש"ת וְלֹא לְתש"ת וְתר"ת, לְפִי שֶׁמִּצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּנָה. וְאִם נִתְכַּוֵּן בִּתְקִיעָה זוֹ לְהַשְׁלֵמַת סֵדֶר תשר"ת — אֵינָהּ עוֹלָה לְהִתְחַלַּת תש"ת, שֶׁאִם תש"ת עִקַּר הַמִּצְוָה אִם כֵּן כְּשֶׁנִּתְכַּוֵּן בִּתְקִיעָה זוֹ לְהַשְׁלֵמַת תשר"ת לֹא תָקַע לְשֵׁם מִצְוָה כְּלָל. וְכֵן בִּתְקִיעָה שֶׁבֵּין תש"ת לְתר"ת:

ד שִׁעוּר תְּקִיעָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה כְּשִׁעוּר תְּרוּעָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, וְשִׁעוּר תְּרוּעָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה כְּג' יְבָבוֹת.

יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַיְנוּ ג' כֹּחוֹת בְּעָלְמָא, וְהֵם נִקְרָאִים טְרוּמִיטִין, וְעַכְשָׁו שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים לִתְקֹעַ תשר"ת תש"ת תר"ת כְּדֵי לָצֵאת מִכָּל הַסְּפֵקוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּתְּרוּעָה — צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בִּתְקִיעָה שֶׁל תשר"ת כְּשִׁעוּר תְּרוּעָה שֶׁל סֵדֶר תשר"ת, דְּהַיְנוּ ג' שְׁבָרִים בֵּינוֹנִים שֶׁהֵם כְּג' גְּנִיחוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת וּכְג' יְלָלוֹת קְטַנּוֹת, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל בְּיַחַד הוּא תְּרוּעָה שֶׁל סֵדֶר תשר"ת, וּבְסֵדֶר תש"ת אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בִּתְקִיעוֹתָיו אֶלָּא כְּדֵי שִׁעוּר ג' שְׁבָרִים בֵּינוֹנִים, שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר תְּרוּעָה שֶׁל סֵדֶר תש"ת, וּבִתְקִיעוֹת שֶׁל סֵדֶר תר"ת אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ אֶלָּא כְּדֵי שִׁעוּר ג' יְלָלוֹת קְטַנּוֹת, שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר תְּרוּעָה שֶׁל סֵדֶר תר"ת.

וְאִם רוֹצֶה לְהַאֲרִיךְ הַרְבֵּה בְּכָל תְּקִיעָה — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ לְהַאֲרִיךְ כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה, וְלֹא אָמְרוּ שִׁעוּר לַתְּקִיעוֹת אֶלָּא שֶׁלֹּא יִפְחֹת מֵהַשִּׁעוּר. וְכֵן בַּתְּרוּעָה יָכוֹל לְהַאֲרִיךְ בִּטְרוּמִיטִין כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה. וְכֵן בַּשְּׁבָרִים אִם מוֹסִיף עַל ג' שְׁבָרִים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וְאֵינוֹ כְּמַפְסִיק בֵּין

הַתְּרוּעָה אוֹ הַשְּׁבָרִים לַתְּקִיעָה שֶׁלְּאַחֲרָיו, כֵּיוָן שֶׁעוֹשֶׂה כָּל הַשְּׁבָרִים אוֹ כָּל הַטְּרוּמְיטִין בְּנְשִׁימָה אַחַת.

וּמִכָּל מָקוֹם נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עַל ג' שְׁבָרִים, אֲבָל טְרוּמְיטִין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה. וְיֵשׁ עוֹשִׂין בְּסוֹף הַג' שְׁבָרִים קוֹל פְּשׁוּט כְּעֵין תְּקִיעָה, וְכֵן עוֹשִׂין בְּסוֹף הַטְּרוּמְיטִין. אֲבָל אֵין הַמִּנְהָג לַעֲשׂוֹת כֵּן:

ה וְצָרִיךְ לִזָּהֵר בַּשְּׁבָרִים שֶׁל סֵדֶר תשר"ת שֶׁלֹּא יַאֲרִיךְ בְּשֶׁבֶר אֶחָד מֵהַג' שְׁבָרִים כְּדֵי שִׁעוּר ג' שְׁבָרִים בֵּינוֹנִים וְג' יְלָלוֹת דְּהַיְנוּ טְרוּמְיטִין, שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר תְּקִיעָה שֶׁל סֵדֶר תשר"ת, וְאִם מַאֲרִיךְ בְּשֶׁבֶר אֶחָד כְּשִׁעוּר זֶה — יֵצֵא מִכְּלַל שֶׁבֶר וְיִקָּרֵא בְּשֵׁם תְּקִיעָה. וּבְסֵדֶר תש"ת שֶׁשִּׁעוּר תְּקִיעָה הוּא כְּג' שְׁבָרִים בֵּינוֹנִים — לֹא יַאֲרִיךְ בְּשֶׁבֶר אֶחָד כְּדֵי שִׁעוּר ג' שְׁבָרִים בֵּינוֹנִים, שֶׁלֹּא יֵצֵא מִכְּלַל שֶׁבֶר וְיִקָּרֵא בְּשֵׁם תְּקִיעָה. וְאִם לֹא נִזְהַר בְּכָךְ — אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא (לְפִי סְבָרָא זוֹ).

וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לִזָּהֵר שֶׁאֲפִלּוּ בְּסֵדֶר תשר"ת לֹא יַאֲרִיךְ בְּשֶׁבֶר אֶחָד כְּדֵי שִׁעוּר [ג'] טְרוּמְיטִין, לְפִי שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר תְּקִיעָה שֶׁל סֵדֶר תר"ת, וְאִם יַאֲרִיךְ כַּשִּׁעוּר הַזֶּה יֵהֵא עָלָיו שֵׁם תְּקִיעַת תר"ת לֹא שֵׁם שֶׁבֶר, וּלְפִיכָךְ טוֹב לְקַצֵּר בְּכָל שֶׁבֶר וְשֶׁבֶר בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר, רַק שֶׁלֹּא יְקַצֵּר יוֹתֵר מִדַּאי כְּדֵי שֶׁיִּהֵא עָלָיו שֵׁם גְּנִיחָה וְלֹא שֵׁם יְלָלָה דְּהַיְנוּ טְרוּמְיטִין:

ו וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשִּׁעוּר יְבָבָא הִיא ג' טְרוּמְיטִין, וְשִׁעוּר תְּרוּעָה כְּג' יְבָבוֹת שֶׁהֵם ט' טְרוּמְיטִין, וְשִׁעוּר תְּקִיעָה כְּשִׁעוּר תְּרוּעָה גַּם כֵּן ט' טְרוּמְיטִין, וְשִׁעוּר שְׁבָרִים בְּוַדַּאי לֹא פָּחוֹת הוּא מִשִּׁעוּר תְּרוּעָה גַּם כֵּן ט' טְרוּמְיטִין לְכָל הַפָּחוֹת, וְאִם כֵּן צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בְּכָל שֶׁבֶר לֹא פָּחוֹת מִג' טְרוּמְיטִין כְּדֵי שֶׁבְּג' שְׁבָרִים בְּיַחַד לֹא יֵהֵא פָּחוֹת מִט' טְרוּמְיטִין כְּשִׁעוּר תְּרוּעָה.

וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בִּתְקִיעוֹת שֶׁל תשר"ת לֹא פָּחוֹת מִן י"ח טְרוּמְיטִין, שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר תְּרוּעָה שֶׁל סֵדֶר תשר"ת, דְּהַיְנוּ ג' גְּנִיחוֹת וְג' יְבָבוֹת בְּיַחַד שֶׁהֵם לֹא פָּחוֹת מִי"ח טְרוּמְיטִין.

וְיָכוֹל לְהַאֲרִיךְ בְּכָל שֶׁבֶר עַד פָּחוֹת מִעַט מִן י"ח טְרוּמְיטִין, לְפִי שֶׁעַד י"ח טְרוּמְיטִין אֵין שֵׁם תְּקִיעָה. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה לֹא יַאֲרִיךְ בְּשֶׁבֶר אֶחָד כְּדֵי ט' טְרוּמְיטִין, שֶׁזֶּה שִׁעוּר תְּקִיעָה בְּסֵדֶר תר"ת, וְאִם כֵּן שֵׁם תְּקִיעַת תר"ת עָלָיו. אֲבָל בְּדִיעֲבַד יוֹצֵא אִם

הֶאֱרִיךְ בְּשֶׁבֶר שֶׁל תשר"ת פָּחוֹת מִי"ח טְרוּמִיטִין, כֵּיוָן שֶׁבְּזֶה הַסֵּדֶר עֲדַיִן אֵין עָלָיו שֵׁם תְּקִיעָה.

וּבְסֵדֶר שֶׁל תש"ת צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בַּתְּקִיעוֹת כְּשִׁעוּר ט' טְרוּמִיטִין, שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר [תְּרוּעָה] שֶׁל זֶה הַסֵּדֶר. וְלֹא יַאֲרִיךְ בְּשֶׁבֶר כְּשִׁעוּר ט' טְרוּמִיטִין, וְאִם הֶאֱרִיךְ — אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא, לְפִי שֶׁיָּצָא מִכְּלַל שֶׁבָר וְנִכְנַס בִּכְלַל תְּקִיעוֹת שֶׁל זֶה הַסֵּדֶר:

ז וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה כִּסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, דְּהַיְינוּ שֶׁיַּאֲרִיךְ בִּתְקִיעוֹת תשר"ת כְּשִׁעוּר י"ח טְרוּמִיטִין לְכָל הַפָּחוֹת, וּבִתְקִיעוֹת תש"ת תר"ת כְּשִׁעוּר ט' טְרוּמִיטִין לְכָל הַפָּחוֹת, וּבְכָל שֶׁבָר יַאֲרִיךְ מְעַט כְּדֵי ג' טְרוּמִיטִין, וְלֹא יַאֲרִיךְ עַד ט' טְרוּמִיטִין אֲפִלּוּ בְּסֵדֶר תשר"ת, וּבְכָל תְּרוּעָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת ט' טְרוּמִיטִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר תָּקַע וְשָׁנָה אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ — אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

אֲבָל אִם שָׁנָה בִּשְׁנֵי דְּבָרִים בְּעִנְיַן שֶׁלְּפִי שְׁתֵּי הַסְּבָרוֹת לֹא יָצָא, כְּגוֹן שֶׁלֹּא הֶאֱרִיךְ בִּתְקִיעוֹתָיו כְּשִׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה וְהֶאֱרִיךְ בְּשֶׁבֶר מִן הַשְּׁבָרִים יוֹתֵר מִשִּׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אוֹ שֶׁלֹּא הֶאֱרִיךְ בְּשֶׁבֶר אֶחָד מִן הַשְּׁבָרִים כְּשִׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה דְּהַיְינוּ ג' טְרוּמִיטִין וּבְשֶׁבֶר אֶחָד מִן הַשְּׁבָרִים הֶאֱרִיךְ יוֹתֵר מִשִּׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ (כְּדִין הַטּוֹעֶה בִּתְקִיעוֹתָיו וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר), וְאֵינוֹ יָכוֹל לִתְפֹּס קַלּוֹת שֶׁל שְׁתֵּי הַסְּבָרוֹת כֵּיוָן שֶׁהֵן סוֹתְרוֹת זוֹ אֶת זוֹ:

ח הַיְבָבוֹת שֶׁל תְּרוּעוֹת וְכֵן הַגִּ' שְׁבָרִים שֶׁהֵם בִּמְקוֹם תְּרוּעָה — צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָן בִּנְשִׁימָה אַחַת. וְאִם לֹא עָשָׂאָן בִּנְשִׁימָה אַחַת — לֹא יָצָא, שֶׁתְּרוּעָה אַחַת אָמְרָה תּוֹרָה וְלֹא מֻפְסֶקֶת לִשְׁתֵּי תְּרוּעוֹת.

אֲבָל הַשְּׁלֹשָׁה שְׁבָרִים וּתְרוּעָה דְּתשר"ת אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁתֵּיהֶן בְּיַחַד הֵן בִּמְקוֹם תְּרוּעָה אַחַת הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, דְּשֶׁמָּא הִיא הַגְּנִיחָה וְהַיְלָלָה בְּיַחַד זוֹ אַחַר זוֹ, אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָן בִּנְשִׁימָה אַחַת, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאָדָם לִגְנֹחַ וּלְיַלֵּל בִּנְשִׁימָה אַחַת אֶלָּא מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם כְּדֵי נְשִׁימָה, דְּהַיְינוּ שֶׁעוֹשֶׂה נְשִׁימָה בֵּינְתַיִם, וּלְפִיכָךְ גַּם הַתּוֹקֵעַ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת נְשִׁימָה בֵּינְתַיִם. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יַפְסִיק יוֹתֵר מִכְּדֵי לַעֲשׂוֹת נְשִׁימָה אַחַת

בֵּינָתַיִם. וְלֹא יַמְתִּין מִלְּהָרִיעַ עַד שֶׁיִּקְרָא הַמַּקְרִיא לְפָנָיו מִלַּת תְּרוּעָה, אֶלָּא יָרִיעַ מֵעַצְמוֹ אַחַר הַשְּׁבָרִים תֵּכֶף וּמִיָּד לְאַחַר שֶׁעָשָׂה נְשִׁימָה אַחַת:

ט וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאַף עַל פִּי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאָדָם לִגְנֹחַ וּלְיַלֵּל בִּנְשִׁימָה אַחַת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּמַה שֶּׁאָנוּ תּוֹקְעִין שְׁבָרִים וּתְרוּעָה הוּא מֵחֲמַת סָפֵק דְּשֶׁמָּא זֶהוּ תְּרוּעָה הָאֱמוּרָה בַּתּוֹרָה, אִם כֵּן אֵין לָנוּ לְהַפְסִיק, שֶׁהֲרֵי תְּרוּעָה אַחַת אָמְרָה תּוֹרָה וְלֹא מֻפְסֶקֶת לִשְׁתֵּי תְּרוּעוֹת. לְפִיכָךְ אִם עָשָׂאן בִּשְׁתֵּי נְשִׁימוֹת — לֹא יָצָא, אֶלָּא יַעֲשֶׂה אוֹתָן בִּנְשִׁימָה אַחַת. וּמִכָּל מָקוֹם יַפְסִיק מְעַט בֵּינֵיהֶם בְּעִנְיָן שֶׁיְּהִיוּ נֶחְלָקִין לִשְׁתֵּי קוֹלוֹת.

וְהַמִּנְהָג בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג קָבוּעַ יֵשׁ לְהַנְהִיג לַעֲשׂוֹת בִּתְקִיעוֹת מְיֻשָּׁב בִּנְשִׁימָה אַחַת, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה הַבְּרָכָה שֶׁמְּבָרְכִין עֲלֵיהֶם כַּהֲלָכָה לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁאַף לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם עָשָׂאן בִּנְשִׁימָה אַחַת יָצָא, כְּמוֹ הַתּוֹקֵעַ תר"ת אוֹ תש"ת בִּנְשִׁימָה אַחַת דְּיָצָא כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אֲבָל בִּתְקִיעוֹת מְעֻמָּד שֶׁאֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם — יַעֲשֶׂה בִּשְׁתֵּי נְשִׁימוֹת, כְּדֵי לָחֹשׁ לִסְבָרַת מִי שֶׁאוֹמֵר דְּלַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אִם עָשָׂאן בִּנְשִׁימָה אַחַת לֹא יָצָא.

הַתּוֹקֵעַ תר"ת אוֹ תש"ת בִּנְשִׁימָה אַחַת, אִם הִפְסִיק מְעַט בֵּינֵיהֶם בְּעִנְיָן שֶׁיְּהִיוּ נֶחְלָקִין לְג' קוֹלוֹת — יָצָא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא יָצָא, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ כָּל הַג' קוֹלוֹת, שֶׁהַתְּקִיעָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא הָיָה לָהּ הֶפְסֵק וְסוֹף וְהַתְּקִיעָה הָאַחֲרוֹנָה לֹא הָיָה לָהּ רֹאשׁ וְהַתְחָלָה שֶׁעָשָׂה הַכֹּל בִּנְשִׁימָה אַחַת. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָחֹשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה וְיַחֲזֹר וְיִתְקַע כָּל הַג' קוֹלוֹת:

י וְאִם מָשַׁךְ וְהֶאֱרִיךְ בַּתְּקִיעָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל בָּבָא אַחַת (פֵּרוּשׁ סֵדֶר תשר"ת אַחַת אוֹ תש"ת אַחַת אוֹ תר"ת אַחַת נִקְרֵאת בָּבָא אַחַת) מִבְּבוֹת תשר"ת אוֹ תש"ת אוֹ תר"ת כְּדֵי שִׁעוּר שְׁתֵּי תְּקִיעוֹת כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה לוֹ תְּקִיעָה זוֹ לִשְׁתֵּי תְּקִיעוֹת, דְּהַיְנוּ לְשֵׁם תְּקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ וּלְשֵׁם תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל בָּבָא שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — לֹא עָלְתָה לוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל תְּקִיעָה אַחַת, דְּהַיְנוּ תְּקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ, לְפִי שֶׁכָּל תְּקִיעָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בּוֹ רֹאשׁ וְסוֹף, וְאִם נֶחְלֶק תְּקִיעָה זוֹ לִשְׁתֵּי תְּקִיעוֹת כְּמוֹ שֶׁחָשַׁב הַתּוֹקֵעַ אֵין כָּאן רֹאשׁ לַתְּקִיעָה הָאַחֲרוֹנָה וְלֹא סוֹף לִתְקִיעָה רִאשׁוֹנָה, וּלְפִיכָךְ אֵין אָנוּ הוֹלְכִין אַחַר מַחֲשַׁבְתּוֹ

בָּזֶה אֶלָּא אָנוּ חוֹשְׁבִין תְּקִיעָה זוֹ לִתְקִיעָה אַחַת אֲרֻכָּה, וְעוֹלָה לוֹ בִּשְׁבִיל תְּקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ:

יא וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְאוֹמְרִים שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר מַחֲשַׁבְתּוֹ, וְכֵיוָן שֶׁהוּא חָשַׁב שֶׁתַּעֲלֶה לוֹ לִשְׁתֵּי תְּקִיעוֹת אָנוּ חוֹשְׁבִין אוֹתָהּ כִּשְׁתֵּי תְּקִיעוֹת וּשְׁתֵּיהֶן פְּסוּלוֹת מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר, וּלְכָךְ אֵינָהּ עוֹלָה לוֹ אֲפִלּוּ בִּשְׁבִיל תְּקִיעָה אַחַת, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ וְיִגְמֹר מִשָּׁם וְאֵילָךְ עַל הַסֵּדֶר, כְּדִין מִי שֶׁטָּעָה בְּאֶמְצַע בָּבָא שֶׁחוֹזֵר לָרֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב לְחוֹשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

יב אַף עַל פִּי שֶׁלְּכַתְּחִלָּה אָסוּר לְהַשְׁהוֹת מִתְּחִלַּת תְּקִיעוֹת מְיֻשָּׁב עַד סוֹף הַתְּקִיעוֹת מְעֻמָּד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקצ"[ב], מִכָּל מָקוֹם אִם עָבַר הַתּוֹקֵעַ וְשָׁח, אֲפִלּוּ הִפְסִיק כַּמָּה שָׁעוֹת בְּשִׂיחָה אֲפִלּוּ בֵּין תְּקִיעָה לִתְרוּעָה וּבֵין תְּרוּעָה לִתְקִיעָה וּבֵין בָּבָא לְבָבָא וּבֵין סֵדֶר לְסֵדֶר — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ.

אֲפִלּוּ הִפְסִיק בֵּין הַקּוֹלוֹת שֶׁבְּבָבָא אַחַת בְּקוֹלוֹת אֲחֵרִים, כְּגוֹן שֶׁלְּאַחַר שֶׁתָּקַע אוֹ לְאַחַר שֶׁהֵרִיעַ נִתְעַסֵּק בִּתְקִיעוֹת אוֹ בִּתְרוּעוֹת אֲחֵרוֹת וְהִפְסִיק בָּהֶם בֵּין הַתְּרוּעָה שֶׁל אוֹתָהּ הַבָּבָא לְהַתְּקִיעוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן בַּקּוֹלוֹת הָאֵלּוּ שֶׁנִּתְעַסֵּק בָּהֶם בְּאֶמְצַע הַבָּבָא לְשֵׁם מִצְוָה אֶלָּא כְּמִתְעַסֵּק בְּעָלְמָא, לְפִיכָךְ אֵינָן חֲשׁוּבִין הֶפְסֵק בֵּין הַתְּרוּעָה לַפְּשׁוּטָה שֶׁלְּפָנֶיהָ וְשֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, לְפִי שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא שֶׁלֹּא יַפְסִיק בֵּיניֵהֶם בְּקוֹל שׁוֹפָר שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט שֶׁנִּתְכַּוֵּן בּוֹ הַתּוֹקֵעַ לְשֵׁם מִצְוָה, דְּאָז אֵין כָּאן פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ אוֹ לְאַחֲרֶיהָ אֶלָּא קוֹל שׁוֹפָר שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט לְפָנֶיהָ אוֹ לְאַחֲרֶיהָ, אֲבָל אִם לֹא נִתְכַּוֵּן בּוֹ הַתּוֹקֵעַ לְשֵׁם מִצְוָה אֵין כָּאן קוֹל שׁוֹפָר שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט לְפָנֶיהָ אוֹ לְאַחֲרֶיהָ, לְפִי שֶׁאֵין קוֹלוֹ נֶחְשָׁב לְכְלוּם וְדוֹמֶה לְקוֹל בְּהֵמָה וְחַיָּה כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן בּוֹ לְשֵׁם מִצְוָה:

יג וְכֵן הַשּׁוֹמֵעַ, אִם שָׁמַע הַתְּקִיעוֹת בְּסֵרוּגִין, דְּהַיְנוּ שֶׁהִפְסִיק בֵּינֵיתַיִם הַרְבֵּה בְּשִׂיחָה — יָצָא, וְהוּא שֶׁבְּאֶמְצַע הַבָּבָא לֹא שָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, דְּהַיְנוּ שֶׁבֵּין הַתְּרוּעָה שֶׁל הַבָּבָא לְהַפְּשׁוּטָה שֶׁלְּפָנֶיהָ וְשֶׁלְּאַחֲרֶיהָ לֹא שָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט לְשֵׁם מִצְוָה, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּתוֹקֵעַ:

יד וְכֵן אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁמַע כָּל הַתְּקִיעוֹת מֵאָדָם אֶחָד, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם שָׁמַע אוֹתָן מִכַּמָּה בְּנֵי אָדָם תְּקִיעָה מִזֶּה וּתְרוּעָה מִזֶּה וּתְקִיעָה מִזֶּה וְכֵן עַד סוֹף כָּל הַקּוֹלוֹת — יָצָא. אֲבָל אִם שָׁמַע תְּקִיעָה תְּרוּעָה תְּקִיעָה מִשְּׁלשָׁה בְּנֵי אָדָם שֶׁתָּקְעוּ כֻּלָּם כְּאֶחָד זֶה תְּקִיעָה וְזֶה תְּרוּעָה וְזֶה תְּקִיעָה — לֹא יָצָא, לְפִי שֶׁאֵין כָּאן פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ וּפְשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ כֵּיוָן שֶׁכֻּלָּם תָּקְעוּ בְּבַת אַחַת. וְאִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִשְּׁלָשְׁתָּן תָּקְעוּ תְּקִיעָה תְּרוּעָה תְּקִיעָה, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַקּוֹלוֹת יוֹצְאִין בְּבַת אַחַת וּב' קוֹלוֹת הַיּוֹצְאִין בְּבַת אַחַת אֵין שׁוֹמְעִין אֲפִלּוּ אַחַת מֵהֶן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קמ"א, מִכָּל מָקוֹם בְּשׁוֹפָר כֵּיוָן דְּחָבִיב הוּא עַל הַשּׁוֹמֵעַ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא פַּעַם בְּשָׁנָה, הוּא נוֹתֵן דַּעְתּוֹ וְשׁוֹמֵעַ אֲפִלּוּ כַּמָּה קוֹלוֹת. וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ מִקְצָתָם תָּקְעוּ בַּחֲצוֹצְרוֹת וּמִקְצָתָן תָּקְעוּ בְּשׁוֹפָר — יָצְאוּ, דְּמֵחֲמַת חֲבִיבוּתוֹ נָתַן דַּעְתּוֹ עַל הַשּׁוֹפָר לִשְׁמֹעַ קוֹלוֹ:

טו תּוֹקֵעַ הָעוֹמֵד בְּסֵדֶר תשר"ת וּלְאַחַר שֶׁתָּקַע שְׁנֵי שְׁבָרִים קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם שֶׁבֶר הַשְּׁלִישִׁי טָעָה וְהִתְחִיל לְהָרִיעַ, בֵּין שֶׁגָּמַר אֶת הַתְּרוּעָה שֶׁהִתְחִיל בָּהּ בְּטָעוּת בֵּין שֶׁלֹּא גָּמְרָהּ עֲדַיִן אֶלָּא נִזְכַּר בָּאֶמְצַע — יַחֲזֹר וְיִתְקַע ג' שְׁבָרִים וְיָרִיעַ וְיִגְמֹר מִשָּׁם וָאֵילָךְ עַל הַסֵּדֶר. אֲבָל אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ אֶת הַתְּקִיעָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ, שֶׁכְּבָר תָּקַע קֹדֶם שֶׁטָּעָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק בִּשְׁנֵי שְׁבָרִים וּתְרוּעָה שֶׁתָּקַע בְּטָעוּת בֵּין תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ לִשְׁבָרִים וּתְרוּעָה שֶׁל בָּבָא זוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, דְּכֵיוָן שֶׁהַשְּׁבָרִים תְּרוּעָה שֶׁתָּקַע בְּטָעוּת הֵן מֵעֵין שְׁבָרִים תְּרוּעָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִתְקֹעַ בְּבָבָא זוֹ — אֵין זֶה הֶפְסֵק, הָא לְמָה זֶּה דּוֹמֶה לְתוֹקֵעַ שֶׁמַּתְחִיל לְהָרִיעַ וְאֵין הַקּוֹל עוֹלֶה יָפֶה וּפוֹסֵק וְחוֹזֵר וּמַתְחִיל לְהָרִיעַ, שֶׁאֵין הַקּוֹל הַקָּצָר שֶׁשְּׁמְעוּ בַּשּׁוֹפָר חָשׁוּב הֶפְסֵק בֵּין תְּרוּעָה לַפְּשׁוּטָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, כֵּיוָן שֶׁהוּא מֵעֵין תְּרוּעָה שֶׁצָּרִיךְ לִתְקֹעַ:

טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֵדֶר תשר"ת, אֲבָל אִם עוֹמֵד בְּסֵדֶר תש"ת, בֵּין שֶׁהִתְחִיל לְהָרִיעַ לְאַחַר שֶׁגָּמַר הַשְּׁבָרִים, בֵּין שֶׁהִתְחִיל לְהָרִיעַ קֹדֶם שֶׁגָּמַר הַשְּׁבָרִים אֲפִלּוּ לֹא עָשָׂה אֶלָּא שֶׁבֶר אֶחָד, בֵּין שֶׁהִתְחִיל לְהָרִיעַ קֹדֶם שֶׁתָּקַע אֲפִלּוּ שֶׁבֶר אֶחָד — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ גַּם תְּקִיעָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ, דְּכֵיוָן דִּתְרוּעָה זוֹ אֵינָהּ מֵעֵין הַשְּׁבָרִים שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לִתְקֹעַ בְּבָבָא זוֹ, לְפִיכָךְ הִיא חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק בֵּין הַשְּׁבָרִים לַפְּשׁוּטָה שֶׁלְּפָנֶיהָ. וַאֲפִלּוּ בְּסֵדֶר תשר"ת לֹא אָמְרוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה, אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא

הִפְסִיק בִּנְשִׁימָה בֵּין סִיּוּם הַשִּׁנֵּי שְׁבָרִים לְהַתְחָלַת הַתְּרוּעָה שֶׁהֵרִיעַ בְּטָעוּת, אֲבָל אִם הִפְסִיק בֵּינֵיהֶם בִּנְשִׁימָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ גַּם תְּקִיעָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהִפְסִיק בִּנְשִׁימָה בֵּין הַשְּׁבָרִים לְהַתְּרוּעָה — אֵין שְׁנֵיהֶם נֶחְשָׁבִים כִּתְקִיעָה הָא', וְאֵין הַתְּרוּעָה מִצְטָרֶפֶת כְּלָל עִם הַשְּׁבָרִים, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמִי שֶׁהֵרִיעַ תְּרוּעָה לְבַדּוֹ בְּלֹא שְׁבָרִים קוֹדֶם שֶׁתִּקַּע הַשְּׁלֹשָׁה שְׁבָרִים בְּסֵדֶר תשר"ת, דְּצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ, לְפִי שֶׁהִפְסִיק בִּתְרוּעָה זוֹ בֵּין הַשְּׁבָרִים לַפְּשׁוּטָה שֶׁלִּפְנֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי תְּרוּעָה זוֹ אֵינָהּ מֵעֵין הַשְּׁבָרִים שֶׁצְּרִיכִים לוֹ לִתְקֹעַ בְּבָבָא זוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵעֵין הַתְּרוּעָה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לִתְקֹעַ בְּבָבָא זוֹ — אֵין זוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא תָּקַע עֲדַיִן הַשְּׁבָרִים שֶׁל בָּבָא זוֹ:

יז וְכֵן אִם לְאַחַר שֶׁתָּקַע שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים בֵּין בְּסֵדֶר תשר"ת בֵּין בְּסֵדֶר תש"ת הִפְסִיק בִּנְשִׁימָה וְחָזַר וְתָקַע שְׁבָרִים אֲחֵרִים, וַאֲפִלּוּ לֹא חָזַר וְתָקַע אֶלָּא שֶׁבֶר אֶחָד, וְכֵן אִם לְאַחַר שֶׁגָּמַר אֶת הַתְּרוּעָה דְּהַיְנוּ שְׁלֹשָׁה טְרוּמִיטִין לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבֵּאַרְנוּ הִפְסִיק בִּנְשִׁימָה וְחָזַר וְהֵרִיעַ, אֲפִלּוּ לֹא גָּמַר אֶת הַתְּרוּעָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ גַּם תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ וְגוֹמֵר מִשָּׁם וְאֵילָךְ עַל הַסֵּדֶר, דְּכֵיוָן שֶׁהִפְסִיק בִּשְׁבָרִים יִתֵּרִים אוֹ בִּתְרוּעָה יְתֵרָה בֵּין הַשְּׁבָרִים אוֹ בֵּין הַתְּרוּעָה לַפְּשׁוּטָה שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶן, וְאִם יַחֲזֹר וְיִתְקַע הַשְּׁבָרִים אוֹ הַתְּרוּעָה וְיִגְמֹר מִשָּׁם וְאֵילָךְ עַל הַסֵּדֶר — יִהְיוּ הַשְּׁבָרִים הַיִּתֵּרִים אוֹ הַתְּרוּעָה הַיִּתֵּרָה שֶׁתָּקַע כְּבָר הֶפְסֵק בֵּין הַשְּׁבָרִים אוֹ הַתְּרוּעָה הַכְּשֵׁרִים שֶׁל בָּבָא זוֹ לַפְּשׁוּטָה שֶׁלִּפְנֵיהֶן, לְפִי שֶׁאֵינָן מֵעֵין שְׁבָרִים אוֹ תְּרוּעָה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לִתְקֹעַ בְּבָבָא זוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין צָרִיךְ לוֹ כְּלוּם כֵּיוָן שֶׁכְּבָר תָּקַע אוֹתָם:

יח כָּל מָקוֹם שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ גַּם תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל הַבָּבָא, אִם לֹא נִזְכַּר מֵהַטָּעוּת עַד לְאַחַר שֶׁתָּקַע תְּקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל הַבָּבָא — אוֹתָהּ תְּקִיעָה אַחֲרוֹנָה עוֹלָה לוֹ בִּמְקוֹם תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה וְגוֹמֵר מִשָּׁם וְאֵילָךְ עַל הַסֵּדֶר.

וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁעוֹמֵד בְּבָבָא אַחֶרֶת, אוֹ אֲפִלּוּ בְּסֵדֶר אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁטָּעָה מִסֵּדֶר תשר"ת וְלֹא נִזְכַּר עַד שֶׁעוֹמֵד בְּסֵדֶר תש"ת אוֹ תר"ת — גּוֹמֵר כָּל הַסֵּדֶר שֶׁנִּזְכַּר בּוֹ וְאַחַר כָּךְ תּוֹקֵעַ בָּבָא אַחַת תשר"ת. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק בְּאֶמְצַע הַסֵּדֶר שֶׁל תשר"ת בִּתְקִיעוֹת שֶׁל תש"ת — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּין תְּרוּעָה לִפְשׁוּטָה

שֶׁלְּפָנֶיהָ וְשֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, אֲבָל אִם מַפְסִיק בֵּין בָּבָא לְבָבָא אֲפִלּוּ בְּקוֹל שׁוֹפָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְאוֹתוֹ סֵדֶר — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם:

יט כָּל מָקוֹם שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁאִם טָעָה צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִתְקֹעַ תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל בָּבָא זוֹ שֶׁטָּעָה בָּהּ — אֵין חִלּוּק בֵּין תְּקִיעוֹת מְעֻמָּד לִתְקִיעוֹת מְיֻשָּׁב, בְּכָל אַחַת מֵהֶן צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁתּוֹקְעִין כָּל הַשִּׁלּשִׁים קוֹלוֹת בִּתְקִיעוֹת מְעֻמָּד — אֵין אוֹמְרִים שֶׁאִם טָעָה הַתּוֹקֵעַ בִּתְקִיעוֹת מְיֻשָּׁב נִסְמֹךְ עַל תְּקִיעוֹת מְעֻמָּד וְלֹא יְהֵא צָרִיךְ לַחֲזוֹר, דְּכֵיוָן שֶׁבֵּרַךְ עַל תְּקִיעוֹת אֵלּוּ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָן כַּהֶגֶן שֶׁלֹּא תְּהֵא בְּרָכָתוֹ לְבַטָּלָה. אֲבָל אִם טָעָה בַּתְּקִיעוֹת שֶׁאַחַר הַתְּפִלָּה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁאֵינָן רַק מִנְהָג בְּעָלְמָא:

כ אִם תָּקַע בַּצַּד הָרָחָב שֶׁל שׁוֹפָר — לֹא יָצָא, וְרֶמֶז לַדָּבָר "מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי וְגוֹ'":

כא וְאַחַר שֶׁתָּקַע יַתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה וְגוֹ'", וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר עַד "תָּרוּם קַרְנֵנוּ", וְאַחַר כָּךְ יַתְחִיל "אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי וְכוּ'", וְאַחַר כָּךְ מַחֲזִירִין הַסֵּפֶר תּוֹרָה לִמְקוֹמוֹ:

סימן תקצא

א **סֵדֶר תְּפִלַּת מוּסָף בְּיִחִיד וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים:**

אַף עַל פִּי שֶׁבְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים אָדָם מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע בְּרָכוֹת, דְּהַיְנוּ שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת וּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם בָּאֶמְצַע, אֲבָל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תִּקְּנוּ חֲכָמִים לְהִתְפַּלֵּל בְּמוּסָף שֶׁל שְׁנֵי הַיָּמִים תֵּשַׁע בְּרָכוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁבִּבְרָכַת קְדֻשַּׁת הַיּוֹם כּוֹלֵל פְּסוּקֵי מַלְכֻיּוֹת כְּדֵי לְקַבֵּל עֲלֵינוּ עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים בִּרְכַת זִכְרוֹנוֹת, וְאוֹמֵר בָּהּ פְּסוּקֵי זִכְרוֹנוֹת כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה זִכְרוֹנֵנוּ לְפָנָיו לְטוֹבָה, וְעַל יְדֵי מָה — עַל יְדֵי שׁוֹפָר, לְפִיכָךְ אוֹמֵר אַחַר כָּךְ בִּרְכַת שׁוֹפָרוֹת וְאוֹמֵר פְּסוּקֵי שׁוֹפָרוֹת:

ב אַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵין הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיא בִּתְפִלָּתוֹ אֶלָּא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי אֲבָל הַבָּקִי אֵינוֹ יוֹצֵא בִּתְפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ד, אֲבָל בְּמוּסָף שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַף הַבָּקִי יוֹצֵא בִּתְפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, לְפִי שֶׁהֵן בְּרָכוֹת אֲרֻכּוֹת, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְיִשְׁמַע מִמֶּנּוּ הַתְּפִלָּה מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף. וּמִי שֶׁהוּא אָנוּס וְאֵינוֹ יָכוֹל לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּגוֹן עִם שֶׁבַּשְּׁדוֹת וְזָקֵן וְחוֹלֶה — פּוֹטֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע מִמֶּנּוּ הַתְּפִלָּה:

ג וְעַכְשָׁו שֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר מַפְסִיק בְּפִיּוּטִים בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה — אֵין אָדָם יוֹצֵא בִּתְפִלַּת הַשְׁלִיחַ צִבּוּר, אֲפִלּוּ אִם הוּא לֹא שָׁמַע הַפִּיּוּטִים, מִכָּל מָקוֹם הוּא שׁוֹוֶה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כָּל הַתְּפִלָּה וְצָרִיךְ לַחֲזֹר לָרֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ס"ה, וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ שׁוֹוֶה כָּל כָּךְ, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לִפְסֹק אֲפִלּוּ מְעַט בַּתְּפִלָּה:

ד וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אוֹמְרִים פִּיּוּטִים בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה — אַף עַל פִּי כֵן מוּטָב שֶׁיִּתְפַּלֵּל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּעַצְמוֹ, כִּי מִי שֶׁיִּרְצֶה לָצֵאת בִּתְפִלַּת הַשְׁלִיחַ צִבּוּר צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן לְכָל מַה שֶּׁאוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר, וְאִם חִסֵּר אֲפִלּוּ תֵּבָה אַחַת שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹתָהּ מֵהַשְׁלִיחַ צִבּוּר — לֹא יָצָא, וְאֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לַעֲמֹד בָּזֶה, לְפִיכָךְ נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מוּסָף תֵּשַׁע בְּרָכוֹת בְּלַחַשׁ תְּחִלָּה, וְגַם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר יִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם כְּדֵי לְהַסְדִּיר תְּפִלָּתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ד:

ה צָרִיךְ לְהַזְכִּיר פְּסוּקֵי קָרְבְּנוֹת הַמּוּסָפִים בְּכָל תְּפִלּוֹת שֶׁל מוּסָף, בֵּין שֶׁל שַׁבָּת בֵּין שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ בֵּין שֶׁל יוֹם טוֹב בֵּין שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה לָנוּ הַזְכָּרָתָן בְּמָקוֹם הַקָּרְבָּתָם. וְאִם אָמַר "נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ" — יָצָא, וְשׁוּב אֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִקְרָאוֹת הַמּוּסָפִין.

לְפִיכָךְ נוֹהֲגִין בְּסֶפֶרַד שֶׁאֵין אוֹמְרִים פְּסוּקֵי הַמּוּסָפִין אֶלָּא בְּשַׁבָּת וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁרְגִילִין בָּהֶם וְלֹא יָבוֹאוּ לִטְעוֹת, אֲבָל בִּשְׁאָר הַמּוֹעֲדִים אֵין אוֹמְרִים פְּסוּקֵי הַמּוּסָפִין שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לִטְעוֹת עַל יְדֵי כָּךְ וְתִתְבַּלְבֵּל תְּפִלָּתָם.

אֲבָל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ אֵין חוֹשְׁשִׁין לְכָךְ וְנוֹהֲגִין לוֹמַר פְּסוּקֵי הַמּוּסָפִין אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא שֶׁאֵין אוֹמְרִים פְּסוּקֵי מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְפִי שֶׁדַּי בְּמַה שֶּׁאוֹמְרִים "מִלְּבַד עוֹלַת הַחֹדֶשׁ וְגוֹ'", שֶׁבָּזֶה נִכְלְלוּ כָּל הָעוֹלוֹת שֶׁל מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּכְדֵי לְהַזְכִּיר גַּם הַשָּׂעִיר שֶׁהוּא חַטָּאת אוֹמְרִים "וּשְׁנֵי שְׂעִירִים לְכַפֵּר", וְכֵן אוֹמְרִים "אֶת מוּסְפֵי יוֹם הַזִּכָּרוֹן" לְשׁוֹן רַבִּים, כְּדֵי לִכְלֹל גַּם מוּסַף שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁנִּקְרָא זִכָּרוֹן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ב.

וְאַף בְּיוֹם שְׁנֵי שֶׁאֵינוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ אַף עַל פִּי כֵן אוֹמְרִים "אֶת מוּסְפֵי וְכוּ' וּשְׁנֵי שְׂעִירִים לְכַפֵּר", כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַלְזְלוּ בְּיוֹם שֵׁנִי מֵאַחַר שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁיּוֹם שֵׁנִי הוּא שֵׁנִי בַּחֹדֶשׁ וְאֵינוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה:

ו וְלָמָּה אֵין נוֹהֲגִין לְהַזְכִּיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּפֵרוּשׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה? כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ יוֹם שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ עִקַּר כְּמוֹ בִּשְׁאָר רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְיִמְנוּ מִמֶּנּוּ הַמּוֹעֲדוֹת, דְּכֵיוָן שֶׁיַּזְכִּירוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ גַּם בְּיוֹם שֵׁנִי מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר — יֹאמְרוּ שֶׁרֹּאשׁ חֹדֶשׁ שְׁנֵי יָמִים, וְעוֹד לְעַרְבֵּב הַשָּׁטָן שֶׁלֹּא יֵדַע שֶׁהַיּוֹם הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי (וְלֹא יָבוֹא לְקַטְרֵג), לְפִיכָךְ אֵין אוֹמְרִים פָּרָשַׁת "וּבְרֹאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם" קֹדֶם "אֱיזֶהוּ":

ז אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקֵי מַלְכֻיּוֹת וּמִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקֵי זִכְרוֹנוֹת וּמִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקֵי שׁוֹפָרוֹת, פָּסוּק אֶחָד שֶׁל תּוֹרָה וְהַשֵּׁנִי שֶׁל כְּתוּבִים וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁל נְבִיאִים, וְאִם פָּחַת — לֹא יָצָא. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר עֲשָׂרָה פְּסוּקִים שֶׁל מַלְכֻיּוֹת וַעֲשָׂרָה שֶׁל זִכְרוֹנוֹת וַעֲשָׂרָה שֶׁל שׁוֹפָרוֹת כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם, שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל תּוֹרָה, וּשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים שֶׁל כְּתוּבִים, וּשְׁלֹשָׁה הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל נְבִיאִים, וּמְסַיֵּם בְּפָסוּק אֶחָד שֶׁל תּוֹרָה, וְאִם סִיֵּם בְּנָבִיא, שֶׁאָמַר אַרְבָּעָה פְּסוּקִים שֶׁל נְבִיאִים — יָצָא:

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁכְּבָר הִתְחִיל לוֹמַר פָּסוּק אֶחָד שֶׁל מַלְכֻיּוֹת אוֹ שֶׁל זִכְרוֹנוֹת אוֹ שֶׁל שׁוֹפָרוֹת, אָז צָרִיךְ לְהַזְכִּיר כָּל הָעֲשָׂרָה פְּסוּקִים, אֲבָל אִם לֹא הִתְחִיל עֲדַיִן בְּשׁוּם פָּסוּק, אִם הוּא רוֹצֶה אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר כְּלָל הַפְּסוּקִים, אֶלָּא אוֹמֵר "וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ, וְכֵן כָּתוּב בִּדְבְרֵי קָדְשֶׁךָ, וְכֵן נֶאֱמַר עַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים, אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ מְלֹךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ וְכוּ'", וְכֵן בְּזִכְרוֹנוֹת וְכֵן בְּשׁוֹפָרוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים, אֲבָל בִּזְמַן הַזֶּה אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה, לְפִי שֶׁכְּבָר קִבְּלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם חוֹבָה לוֹמַר כָּל הָעֲשָׂרָה פְּסוּקִים וְאֵין לְשַׁנּוֹת:

ט אֵין אוֹמְרִים לֹא בְּמַלְכֻיּוֹת וְלֹא בְּזִכְרוֹנוֹת וְלֹא בְּשׁוֹפָרוֹת פְּסוּקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן פֻּרְעָנֻיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אוֹמְרִים פְּסוּקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם פֻּרְעָנֻיּוֹת שֶׁל נָכְרִים:

י אֵין אוֹמְרִים פָּסוּק זִכְרוֹנוֹת שֶׁל יָחִיד, כְּגוֹן "זָכְרָה לִּי אֱלֹהַי לְטוֹבָה", "זָכְרֵנִי ה' בִּרְצוֹן עַמֶּךָ":

יא "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" הוּא עוֹלֶה לְמִנְיַן הַמַּלְכֻיּוֹת, דְּמִלַּת אֶחָד הוּא עִנְיַן מַלְכוּת, כְּלוֹמַר שֶׁהוּא יָחִיד וּמְיֻחָד וְאֵין דּוֹמֶה לוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשְׁלָה, וּלְפִיכָךְ אָנוּ מַשְׁלִימִין בּוֹ הַמַּלְכֻיּוֹת כְּדֵי לְסַיֵּם בְּשֶׁל תּוֹרָה:

יב תְּרוּעָה הֲרֵי הוּא כְּשׁוֹפָרוֹת, כְּגוֹן "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם" עוֹלֶה לְמִנְיַן הַשּׁוֹפָרוֹת. וְכֵן תְּקִיעָה הוּא כְּשׁוֹפָרוֹת, כְּגוֹן "וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצוֹצְרוֹת וְגוֹ', וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּתוּב בּוֹ "חֲצוֹצְרוֹת" — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לְשׁוֹן תְּקִיעָה עוֹלֶה לְמִנְיַן שׁוֹפָרוֹת, וּלְפִיכָךְ אָנוּ מְסַיְּמִין בּוֹ הַשּׁוֹפָרוֹת כְּדֵי לְסַיֵּם בְּשֶׁל תּוֹרָה.

יֵשׁ מְדַקְדְּקִים לוֹמַר "וַעֲקֵדַת יִצְחָק לְזַרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הַיּוֹם תִּזְכֹּר", דְּאִם יֹאמַר "לְזַרְעוֹ תִּזְכֹּר" יִהְיֶה גַּם עֵשָׂו בִּכְלָל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְשַׁנּוֹת הַנֻּסְחָא הַיְשָׁנָה וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹמְרִים "לְזַרְעוֹ תִּזְכֹּר" אֵין עֵשָׂו בִּכְלָל זֶה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל", וּלְעֵשָׂו לֹא נִתַּן, מִכְּלָל שֶׁאֵינוֹ נֶחְשָׁב מִזַּרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק כְּלָל. וּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה הוּא עִקָּר, מִשּׁוּם דְּבִתְפִלַּת יָמִים נוֹרָאִים יֵשׁ לָנוּ לְפָרֵשׁ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יְהֵא שׁוּם סָפֵק בְּבַקָּשָׁתֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ב עַיֵּן שָׁם:

יג לֹא יִתְפַּלֵּל אָדָם בְּיָחִיד תְּפִלַּת מוּסָף בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד אַחַר שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת עַל הַיּוֹם, הוֹאִיל וְהוּא אוֹמֵר מַלְכֻיּוֹת זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת יֵשׁ לוֹ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יְעַיְּנוּ בְּמַעֲשָׂיו וְתִדָּחֶה תְּפִלָּתוֹ, שֶׁבַּשָּׁעוֹת הַלָּלוּ אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, לְפִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא אֱמֶת, אֲבָל אַחַר שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת הוּא דָּן אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְכֵיוָן שֶׁרוֹאֶה שֶׁאֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לַעֲמֹד בַּדִּין נִכְנָס עִמָּהֶם לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין וְלֹא תִדָּחֶה תְּפִלָּתוֹ:

יד אֲבָל מוֹסִפִין שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, וְכֵן שַׁחֲרִית אֲפִלּוּ שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הוֹאִיל וְאֵינָן אֶלָּא שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְסִפּוּרֵי מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת — אַף אִם יִתְפַּלֵּל בְּיָחִיד לֹא יְעַיְּנוּ בְּמַעֲשָׂיו.

וְכֵן תְּפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁל חֹל אַף עַל פִּי שֶׁמְּבַקֵּשׁ בָּהּ צָרְכָּיו וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יְעַיְּנוּ בְּמַעֲשָׂיו, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל שֶׁמִּן הַסְּתָם יֵשׁ צִבּוּר אֶחָד שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל, שֶׁהֲרֵי זְמַנָּהּ בַּבֹּקֶר — תְּקֻבַּל תְּפִלָּתוֹ עִם תְּפִלַּת הָרַבִּים, שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹאֵס בִּתְפִלַּת הָרַבִּים לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר "הֵן אֵל כַּבִּיר לֹא יִמְאָס".

אֲבָל בִּתְפִלַּת הַמּוּסָף הוֹאִיל וּזְמַנָּהּ כָּל הַיּוֹם וְיֵשׁ מַקְדִּימִין לְהִתְפַּלֵּל וְיֵשׁ מְאַחֲרִין — יֵשׁ לוֹ לָחֹשׁ שֶׁמָּא בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל אֵין מִתְפַּלְּלִים תְּפִלָּה זוֹ שׁוּם צִבּוּר בָּעוֹלָם וְתִדָּחֶה תְּפִלָּתוֹ.

וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לְזָהֵר בַּקַּיִץ שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית שֶׁל חֹל בְּשָׁעָה רִאשׁוֹנָה, דִּבְוַדַּאי אֵין

הַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִים בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בִּזְמַן הַזֶּה, וְכֵן בַּחֹרֶף לֹא יְאַחֵר לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁעוֹת עַל הַיּוֹם, דִּבְוַדַּאי כְּבָר הִתְפַּלְּלוּ כָּל הַמְקוֹמוֹת, וְצָרִיךְ הַיָּחִיד לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל בַּשָּׁעָה הַשְּׁלִישִׁית.

וְכֵן יְזָהֵר הַיָּחִיד שֶׁלֹּא יִתְקַע תְּקִיעַת מִצְוָה עַד אַחַר שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת עַל הַיּוֹם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר:

טו יֵשׁ לוֹמַר "וְאֵין לְפָרֵשׁ עֲלוּם שְׁמֶךָ", אֲבָל לֹא יֹאמַר "וְאֵין פֵּרוּשׁ כּוּ'", כִּי יֵשׁ פֵּרוּשׁ לְעֲלוּם שְׁמוֹ:

סימן תקצב

א **תְּפִלַּת מוּסָף בְּקוֹל רָם וְסֵדֶר הַתְּקִיעוֹת וּבוֹ י"א סְעִיפִים**:

כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִים תְּפִלַּת מוּסָף בְּצִבּוּר תִּקְּנוּ חֲכָמִים לִתְקֹעַ תר"ת לְמַלְכֻיּוֹת תר"ת לְזִכְרוֹנוֹת וְתר"ת לְשׁוֹפָרוֹת, וּלְפִי שֶׁבִּתְפִלַּת מוּסָף בְּלַחַשׁ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִתְפַּלֵּל לְעַצְמוֹ וְאֵין אֶחָד מְסַיֵּם בְּרָכוֹתָיו בְּשָׁעָה שֶׁחֲבֵרוֹ מְסַיֵּם, לְפִיכָךְ אֵין תּוֹקְעִין בִּתְפִלָּה זוֹ כְּמוֹ שֶׁאֵין תּוֹקְעִין בְּיָחִיד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אֶלָּא מַמְתִּינִין מִלְּתְקֹעַ עַד שֶׁיַּחֲזֹר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֶת הַתְּפִלָּה.

וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לִתְקֹעַ ב' פְּעָמִים אַחַת בִּתְפִלַּת לַחַשׁ וְאַחַת בַּחֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג אֵין לְנַהֵג כֵּן לְכַתְּחִלָּה:

ב תְּקִיעוֹת אֵלּוּ נִקְרָאִים תְּקִיעוֹת מְעֻמָּד, לְפִי שֶׁאַף הַשּׁוֹמְעִין צְרִיכִין לַעֲמֹד בְּעֵת שְׁמִיעַת תְּקִיעוֹת הַלָּלוּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּתְקִיעוֹת מְיֻשָּׁב שֶׁאֵין צָרִיךְ לַעֲמֹד אֶלָּא הַתּוֹקֵעַ בִּלְבַד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ה:

ג וְעַכְשָׁו שֶׁתִּקְּנוּ לָנוּ חֲכָמִים לָצֵאת מִידֵי כָּל הַסְּפֵקוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק בִּתְרוּעָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"צ עַיֵּן שָׁם, הָיָה מֻהָרָאוּי לִתְקֹעַ תשר"ת תש"ת תר"ת לְמַלְכֻיּוֹת וְכֵן לְזִכְרוֹנוֹת וְכֵן לְשׁוֹפָרוֹת כְּדֵי לָצֵאת מִכָּל הַסְּפֵקוֹת שֶׁל תְּרוּעָה, אֶלָּא לְפִי שֶׁאֵין מַטְרִיחִין עַל הַצִּבּוּר אֵין נוֹהֲגִין לִתְקֹעַ אֶלָּא תשר"ת לְמַלְכֻיּוֹת וְכֵן לְזִכְרוֹנוֹת וְכֵן לְשׁוֹפָרוֹת, שֶׁהֲרֵי בְּדָרְךְ זוֹ הוּא עוֹשֶׂה כָּל הַסְּפֵקוֹת שֶׁל תְּרוּעָה, וְאֵין כָּאן חֲשָׁשׁ אֶלָּא (שֶׁמָּא הַתְּרוּעָה אֵינָהּ אֶלָּא שְׁבָרִים לְבַד וּתְרוּעָה לְבַד וְנִמְצָא) שֶׁמָּא הוּא מַפְסִיק בֵּין תְּרוּעָה לִפְשׁוּטָה שֶׁלְּפָנֶיהָ אוֹ שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, וְאֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין לָזֶה כֵּיוָן שֶׁכְּבָר יָצָאנוּ יְדֵי חוֹבָה מִן הַתּוֹרָה בִּתְקִיעוֹת מְיֻשָּׁב, שֶׁבַּתְּקִיעוֹת הָהֵם יָצָאנוּ מִכָּל הַסְּפֵקוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"צ:

ד וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִתְקֹעַ לְמַלְכֵיּוֹת תשר"ת פַּעַם אַחַת וּלְזִכְרוֹנוֹת תש"ת וּלְשׁוֹפָרוֹת תר"ת, לְפִי שֶׁמִּן הַתּוֹרָה בֵּין שְׁבָרִים בֵּין תְּרוּעָה שֶׁלָּנוּ הַכֹּל נִקְרָא תְּרוּעָה, וְאֵיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה אָדָם בֵּין שְׁבָרִים לְבַד בֵּין תְּרוּעָה שֶׁלָּנוּ לְבַד הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וּבַדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מִקְצָת מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת שְׁבָרִים וּמִקְצָת נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת תְּרוּעָה שֶׁלָּנוּ, וְאֵלּוּ וָאֵלּוּ יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָתָן מִן הַתּוֹרָה. אֶלָּא לְפִי שֶׁהָיָה הַדָּבָר נִרְאֶה כְּמַחֲלֹקֶת בְּעֵינֵי הֶהָמוֹן, לָכֵן רָאוּ חֲכָמִים לְתַקֵּן שֶׁיִּהְיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין מַעֲשֶׂה אֶחָד וְלֹא יֵרָאֶה בֵּינֵיהֶם דָּבָר שֶׁנִּרְאֶה כְּמַחֲלֹקֶת בְּעֵינֵי הֶהָמוֹן, הִתְקִינוּ לִתְקֹעַ תשר"ת ג' פְּעָמִים תש"ת ג' פְּעָמִים וְתר"ת ג' פְּעָמִים כְּדֵי לָצֵאת מִסְּפֵקוֹת הֶהָמוֹן מֵחֲמַת חֲלֻקַּת מְנַהֲגִים, לְפִיכָךְ לֹא הִטְרִיחוּ עַל הַצִּבּוּר לִתְקֹעַ כַּדֶּרֶךְ הַזֶּה גַּם בִּתְקִיעוֹת מְעֻמָּד, אֶלָּא מַרְאִין בִּתְקִיעוֹת מְעֻמָּד שֶׁכָּל סְפֵקוֹת הַתְּרוּעָה הֵן נִקְרָאִים תְּרוּעָה וְאָדָם יוֹצֵא בָּהֶם יְדֵי חוֹבָתוֹ, וּלְכָךְ תּוֹקְעִין פַּעַם אַחַת תשר"ת פַּעַם אַחַת תש"ת פַּעַם אַחַת תר"ת כְּדֵי לְהַרְאוֹת שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִסְּדָרִים הַלָּלוּ הֵן נְכוֹנִים וּכְשֵׁרִים:

ה יֵשׁ נוֹהֲגִין לִתְקֹעַ ג' פְּעָמִים תשר"ת לְמַלְכֵיּוֹת ג' פְּעָמִים תש"ת לְזִכְרוֹנוֹת וְג' פְּעָמִים תר"ת לְשׁוֹפָרוֹת. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִתְקֹעַ תשר"ת תש"ת תר"ת לְמַלְכֵיּוֹת וְכֵן לְזִכְרוֹנוֹת וְכֵן לְשׁוֹפָרוֹת. וּמִנְהָג זֶה הוּא הַמֻּבְחָר שֶׁבַּמְּנָהָגִים:

ו וְנוֹהֲגִים לוֹמַר בְּכָל פַּעַם שֶׁתּוֹקְעִין "הַיּוֹם הֲרַת עוֹלָם וְכוּ'", "אֲרֶשֶׁת שְׂפָתֵינוּ וְכוּ'". וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת שֶׁאֵין תּוֹקְעִין אוֹמְרִים "הַיּוֹם הֲרַת כוּ'", אֲבָל אֵין אוֹמְרִים "אֲרֶשֶׁת כוּ'":

ז הַמִּתְפַּלֵּל מוּסָף בְּיָחִיד — אֵין מַפְסִיק כְּדֵי לִתְקֹעַ סֵדֶר הַבְּרָכוֹת, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁתּוֹקֵעַ לוֹ אֵין מַפְסִיק לְשָׁמְעָם, שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ אֶלָּא בְּצִבּוּר. וּמִכָּל מָקוֹם, הַתְּקִיעוֹת שֶׁחַיָּב לִשְׁמֹעַ מִן הַתּוֹרָה, דְּהַיְנוּ תשר"ת ג' פְּעָמִים תש"ת ג' פְּעָמִים תר"ת ג' פְּעָמִים, טוֹב שֶׁיִּשְׁמַע אוֹתָן קֹדֶם תְּפִלַּת מוּסָף.

אַף עַל פִּי שֶׁתְּקִיעוֹת מְעֻמָּד הֵן מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף עַל פִּי כֵן אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִין עַל כָּל מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁנִּפְטָרִין בַּבְּרָכָה שֶׁבֵּרְכוּ עַל תְּקִיעוֹת מְיֻשָּׁב.

וְכֵיוָן שֶׁהֵן נִפְטָרִין בִּבְרָכָה אַחַת לָכֵן יֵשׁ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם בְּשִׂיחָה, וְלֹא

הַתּוֹקֵעַ בִּלְבַד שֶׁבֵּרַךְ עַל הַשּׁוֹפָר, אֶלָּא אֲפִלּוּ הַצִּבּוּר שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ לְעַצְמָן אֶלָּא שָׁמְעוּ בִּרְכַּת הַשּׁוֹפָר מֵהַתּוֹקֵעַ אַף הֵן לֹא יַשִּׂיחוּ מִתְּחִלַּת תְּקִיעוֹת מְיֻשָּׁב עַד אַחַר תְּקִיעוֹת מְעֻמָּד.

וְאִם עָבַר וְשָׂח בֵּין הַתּוֹקֵעַ בֵּין הַשּׁוֹמְעִין — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל תְּקִיעוֹת מְעֻמָּד. וְאַף שֶׁהַפּוֹטֵר שְׁתֵּי מִצְוֹת בִּבְרָכָה אַחַת וְשָׂח בֵּינֵיהֶם צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל מִצְוָה הַשֵּׁנִית כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ח' וּבְסִימָן כ"ה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵלּוּ הַתְּקִיעוֹת מְעֻמָּד וּמְיֻשָּׁב הֵן כְּעֵין מִצְוָה אַחַת, שֶׁהַתּוֹרָה חִיְּבָה אוֹתָנוּ לִשְׁמֹעַ תֵּשַׁע תְּקִיעוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְתִקְּנוּ חֲכָמִים לִשְׁמֹעַ אוֹתָן עַל סֵדֶר בִּרְכוֹת מַלְכֻיּוֹת זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת, אֶלָּא כְּדֵי לְעַרְבֵּב אֶת הַשָּׂטָן (פֵּרוּשׁ כְּדֵי שֶׁיִּתְעָרְבֵב מִיָּד בַּתְּקִיעוֹת שֶׁלִּפְנֵי הַתְּפִלָּה וְלֹא יְקַטְרֵג בַּתְּפִלָּה) עַל כֵּן נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְחַלֵּק אֶת הַתְּקִיעוֹת שֶׁל תּוֹרָה וְשֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים לִשְׁתֵּי פְּעָמִים, וְתוֹקְעִין מְיֻשָּׁב כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה וּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶן, וְגוֹמְרִין אֶת הַמִּצְוָה שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים בִּתְקִיעוֹת מְעֻמָּד שֶׁעַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת כְּמוֹ שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים.

וְכֵיוָן שֶׁהֵן מִצְוָה אַחַת וְנִרְאִין כִּשְׁתֵּי מִצְוֹת, לְפִיכָךְ אֵין לְהַשִּׂיחַ בֵּינֵיהֶם דְּבָרִים בְּטֵלִים, אֲבָל מֻתָּר לְהַשִּׂיחַ בֵּינֵיהֶם מֵעִנְיְנֵי הַתְּפִלָּה וְהַתְּקִיעוֹת, כֵּיוָן שֶׁהֵן בֶּאֱמֶת מִצְוָה אַחַת. וְכֵן אִם עָבַר וְשָׂח אֲפִלּוּ דְּבָרִים בְּטֵלִים — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, דְּאֵין שַׁיָּךְ הֶפְסֵק בְּאֶמְצַע מִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁהַיּוֹשֵׁב בַּסֻּכָּה וְהַלָּבוּשׁ תְּפִלִּין מֻתָּר לְשׂוֹחַ אַף עַל פִּי שֶׁכָּל רֶגַע וָרֶגַע שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בַּסֻּכָּה וְלָבוּשׁ בַּתְּפִלִּין הוּא מְקַיֵּם מִצְוַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

אֲבָל אִם שָׂח בֵּין בָּרָכָה לִתְקִיעוֹת מְיֻשָּׁב, אֲפִלּוּ שָׂח מֵעִנְיְנֵי הַתְּפִלּוֹת — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁהִפְסִיק בֵּין הַבְּרָכָה לְהַדָּבָר שֶׁמְּבָרֵךְ עָלָיו. אֲבָל אִם שָׂח מֵעִנְיְנֵי הַתְּקִיעוֹת — אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְשׂוֹחַ בֵּין הַבְּרָכָה לַתְּקִיעָה אֲפִלּוּ מֵעִנְיְנֵי הַתְּקִיעוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַיֵּם הַמִּצְוָה אִם לֹא יָשִׂיחַ, כְּגוֹן שֶׁאוֹמֵר תְּנוּ לִי הַשּׁוֹפָר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה:

ח וּבְשָׁעַת הַתְּקִיעוֹת עַצְמָן, בֵּין תְּקִיעוֹת מְיֻשָּׁב בֵּין תְּקִיעוֹת מְעֻמָּד, אָסוּר לָרֹק, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁמֹעַ כָּל הַתְּקִיעָה מֵרֹאשָׁהּ עַד סוֹפָהּ אֲפִלּוּ הִיא אֲרֻכָּה הַרְבֵּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"צ. וּלְפִיכָךְ אֵין לְהָבִיא קְטַנִּים שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּעֵת הַתְּקִיעוֹת שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּ דַּעַת הַשּׁוֹמְעִים, אַף הַנָּשִׁים יִקְחוּ אוֹתָן אֶצְלָן שֶׁהֵן פְּטוּרִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ט:

ט נוֹהֲגִין שֶׁבִּתְקִיעוֹת מְיֻשָּׁב עוֹלֶה הַתּוֹקֵעַ עַל הַבִּימָה וְתוֹקֵעַ שָׁם מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר, אֲבָל בִּתְקִיעוֹת מְעֻמָּד כֵּיוָן שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה אֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לַעֲלוֹת אֶלָּא עוֹמֵד [בְּמְקוֹמוֹ] וְתוֹקֵעַ:

י הַתְּקִיעוֹת שֶׁעַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת לֹא יִתְקַע אוֹתָן הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הַמִּתְפַּלֵּל מוּסָף, שֶׁמָּא יִתְבַּלְבֵּל וְלֹא יוּכַל לַחֲזֹר לִתְפִלָּתוֹ בְּלֹא טֵרוּף דַּעַת, אֲבָל אִם הוּא מֻבְטָח בְּעַצְמוֹ שֶׁחוֹזֵר לִתְפִלָּתוֹ בְּלֹא טֵרוּף דַּעַת, אוֹ שֶׁמִּתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר שֶׁבְּוַדַּאי הוּא מֻבְטָח — יוּכַל לִתְקֹעַ אַף אִם יֵשׁ אָדָם אַחֵר שֶׁיּוֹדֵעַ לִתְקֹעַ כְּמוֹתוֹ, לְפִי שֶׁהַתְּקִיעָה אֵינָהּ הֶפְסֵק כְּלָל בַּתְּפִלָּה, כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לִתְקֹעַ עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת, אִם כֵּן הוּא צָרֵךְ הַתְּפִלָּה.

וְלָכֵן הַתּוֹקֵעַ תְּקִיעוֹת מְיֻשָּׁב רָאוּי שֶׁיִּתְקַע גַּם כֵּן תְּקִיעוֹת מְעֻמָּד, שֶׁהַמַּתְחִיל בְּמִצְוָה אוֹמְרִים לוֹ גְּמֹר, אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהוּא שְׁלִיחַ צִבּוּר הַמִּתְפַּלֵּל מוּסָף וְאֵינוֹ מֻבְטָח שֶׁחוֹזֵר לִתְפִלָּתוֹ בְּלֹא טֵרוּף דַּעַת:

יא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים לִתְקֹעַ בְּסָתָם, וְאִם כֵּן זָכָה מִיָּד בְּכָל הַתְּקִיעוֹת אֲפִלּוּ שֶׁל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאֵין לְהַעֲבִיר הַמִּצְוָה מִמֶּנּוּ, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁנּוֹהֲגִין בִּקְצָת מְקוֹמוֹת לִתֵּן הַתְּקִיעוֹת שֶׁמְּעֻמָּד לְאַחֵר, אִם כֵּן מֵעוֹלָם לֹא זָכָה הָרִאשׁוֹן בִּתְקִיעוֹת מְעֻמָּד, וּמֻתָּר לִתֵּן אוֹתָן לְאָדָם אַחֵר בְּכָל מָקוֹם:

סימן תקצג

א אִם הַבְּרָכוֹת וְהַתְּקִיעוֹת מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת שֶׁאוֹמְרִים בְּמוּסָף שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהֵן מַלְכֻיּוֹת זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, שֶׁאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ כָּל הַשָּׁלֹשׁ בְּרָכוֹת — לֹא יֹאמַר כְּלוּם אֲפִלּוּ אוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁיּוֹדֵעַ, אֲבָל בְּרָכוֹת שֶׁל שְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵין מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, אֶלָּא אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ כָּל הַבְּרָכוֹת — יֹאמַר הַמְּקֻצָּת שֶׁיּוֹדֵעַ:

ב סֵדֶר הַבְּרָכוֹת מְעַכְּבוֹת לוֹמַר זִכְרוֹנוֹת אוֹ שׁוֹפָרוֹת לְמַלְכֻיּוֹת אוֹ שׁוֹפָרוֹת לְזִכְרוֹנוֹת — לֹא יָצָא:

ג וְכֵן הַתְּקִיעוֹת מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, שֶׁאִם יוֹדֵעַ לִתְקֹעַ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהָרִיעַ — לֹא יִתְקַע כְּלוּם, לְפִי שֶׁאֵין כָּאן מִצְוָה כְּלָל, אֶלָּא אִם כֵּן תּוֹקֵעַ וּמֵרִיעַ וְתוֹקֵעַ ג' פְּעָמִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"צ. אֲבָל אִם יוֹדֵעַ לְהָרִיעַ תְּרוּעָה שֶׁלָּנוּ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִתְקֹעַ הַשְּׁבָרִים — יִתְקַע תר"ת ג' פְּעָמִים, וְכֵן אִם יוֹדֵעַ לִתְקֹעַ שְׁבָרִים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ הַתְּרוּעָה שֶׁלָּנוּ —

יִתְקַע תש"ת ג' פְּעָמִים, דְּשֶׁמָּא מַה שֶּׁהוּא יוֹדֵעַ זוֹ הִיא תְּרוּעָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה וְנִמְצָא מְקַיֵּם הַמִּצְוָה כְּמַאֲמָרָהּ:

ד הַתְּקִיעוֹת שֶׁעַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת אֶת הַבְּרָכוֹת, שֶׁאִם אֵין בָּהֶם מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְתָקְעַ אַף עַל פִּי כֵן יֹאמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כָּל הַט' בְּרָכוֹת, וְכֵן הַבְּרָכוֹת אֵינָן מְעַכְּבוֹת אֶת הַתְּקִיעוֹת, שֶׁאִם אֵינָן יוֹדְעִים לְבָרֵךְ הַבְּרָכוֹת הָאֵלּוּ אַף עַל פִּי כֵן יִתְקְעוּ ג' סְדָרִים. אִם הִתְפַּלְּלוּ בְּצִבּוּר הַט' בְּרָכוֹת וְלֹא תָּקְעוּ עַד לְאַחַר שֶׁגָּמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֶת הַתְּפִלָּה — יָצְאוּ:

סימן תקצד

יָחִיד שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל אֵין חֲבֵרוֹ מוֹצִיאוֹ וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

אַף עַל פִּי שֶׁבִּט' בְּרָכוֹת שֶׁל מוּסַף רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַף הַבָּקִי יוֹצֵא בִּתְפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקצ"א, מִכָּל מָקוֹם אִם אֵין שָׁם תִּשְׁעָה שֶׁעוֹנִין אָמֵן אַחַר בִּרְכוֹתָיו — אֵין אָדָם יוֹצֵא בִּתְפִלָּתוֹ, אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל בְּעַצְמוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר בִּרְכוֹתָיו, כְּגוֹן שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מוּסָף בְּלַחַשׁ, וְנִמְצָא שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ בְּלַחַשׁ, אֶלָּא שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּקוֹל כְּדֵי לְהוֹצִיא גַּם אֶת שֶׁאֵינוֹ בָּקִי, וְנִמְצָא דְּאַף אִם לֹא יַעֲנוּ אָמֵן אַחַר בִּרְכוֹתָיו אֵין כָּאן חֲשַׁשׁ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, אַף עַל פִּי כֵן אִם אֵין תִּשְׁעָה שֶׁעוֹנִין אָמֵן — אֵין תְּפִלָּתוֹ נִקְרֵאת תְּפִלַּת הַצִּבּוּר, וְאֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעָה אֶלָּא אִם כֵּן שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת הַצִּבּוּר, לְפִי שֶׁכָּךְ הָיְתָה הַתַּקָּנָה בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁתִּקְּנוּ תְּפִלַּת הַצִּבּוּר, שֶׁיַּחֲזִיר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֶת הַתְּפִלָּה בְּקוֹל רָם כְּדֵי לְהוֹצִיא מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי, וְאִם אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַצִּבּוּר אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁהַתְּפִלָּה אֵינָהּ כִּשְׁאָר בְּרָכוֹת שֶׁאָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעָה וַעֲנִיַּת אָמֵן, אֲבָל בִּתְפִלָּה צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים, וְאֵין נָכוֹן לְבַקֵּשׁ עַל יְדֵי שָׁלִיחַ אֶלָּא אִם כֵּן הוּא שְׁלִיחַ צִבּוּר.

אֲבָל בִּתְקִיעוֹת יָכוֹל אָדָם לְצֵאת בִּשְׁמִיעָה אֲפִלּוּ הוּא יוֹדֵעַ לְתָקְעַ בְּעַצְמוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם אֵין שָׁם צִבּוּר שֶׁיִּשְׁמְעוּ עִמּוֹ:

סימן תקצה

א **מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּתִקִּיעוֹת וְלֹא בַּתְּפִלָּה וּבוֹ ב' סְעִיפִים:**

מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּסֵדֶר תְּפִלַּת מוּסָף וְגַם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לִתְקֹעַ אוֹ שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹפָר, וּלְפָנָיו שְׁתֵּי עֲיָרוֹת, בְּאַחַת יוֹדְעִין לִתְקֹעַ אֲבָל אֵין בְּקִיאִין בִּתְפִלַּת מוּסָף וּבְאַחַת בְּקִיאִין בִּתְפִלַּת מוּסָף אֲבָל אֵין לָהֶם שׁוֹפָר אוֹ שֶׁאֵין יוֹדְעִין לִתְקֹעַ — יֵלֵךְ לִמְקוֹם הַתְּקִיעוֹת, אֲפִלּוּ אִם שֶׁל תְּקִיעוֹת הוּא בְּסָפֵק לוֹ וְשֶׁל מוּסָף בְּוַדַּאי, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּקִיעוֹת הֵן מִן הַתּוֹרָה וּתְפִלַּת מוּסָף מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְסָפֵק שֶׁל תּוֹרָה קוֹדֵם לְוַדַּאי דִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ב וְאִם יָכוֹל לֵילֵךְ לִמְקוֹם הַמִּתְפַּלְּלִים וְיֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם שֶׁיִּשְׁמַע אַחַר כָּךְ הַתְּקִיעוֹת בְּמָקוֹם שֶׁתּוֹקְעִין, כְּגוֹן שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם אוֹ שֶׁיָּכוֹל לִשְׁלֹחַ נָכְרִי אַחַר הַשּׁוֹפָר לְהָבִיאוֹ לְכָאן אֲפִלּוּ מִחוּץ לַתְּחוּם — יְקַיֵּם שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת, שֶׁכָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִתְקִיעַת שׁוֹפָר. אֲבָל לֹא יֵלֵךְ תְּחִלָּה לַמָּקוֹם שֶׁתּוֹקְעִין וְאַחַר כָּךְ לַמָּקוֹם שֶׁמִּתְפַּלְּלִים, לְפִי שֶׁתְּפִלַּת מוּסָף זְמַנָּהּ קָצָר מִזְּמַן תְּקִיעַת שׁוֹפָר, שֶׁהֲרֵי לְכַתְּחִלָּה אֵין לְאַחֲרָהּ יוֹתֵר מִשֶּׁבַע שָׁעוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ו:

סימן תקצו

א **וּבוֹ ב' סְעִיפִים:**

יֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין שֶׁלְּאַחַר הַתְּפִלָּה מְרִיעִין תְּרוּעָה גְּדוֹלָה בְּלֹא תְּקִיעָה, כְּדֵי לְעַרְבֵּב אֶת הַשָּׂטָן, שֶׁלֹּא יְקַטְרֵג אַחַר הַתְּפִלָּה שֶׁהוֹלְכִים וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּשְׂמֵחִים לוֹמַר שֶׁאֵינָם יְרֵאִים מֵאֵימַת יוֹם הַדִּין. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים לַחֲזֹר וְלִתְקֹעַ שְׁלֹשִׁים קוֹלוֹת, לְפִי שֶׁחוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִקְצַת הַצִּבּוּר לֹא שָׁמְעוּ כָּל הַתְּקִיעוֹת כָּרָאוּי וְכֵהָנָּן וְיֵצְאוּ בִּשְׁמִיעַת תְּקִיעוֹת אֵלּוּ. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִתְקֹעַ מֵאָה קוֹלוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁתּוֹקְעִין אַחַר הַתְּפִלָּה לְהַשְׁלִים מֵאָה קוֹלוֹת עִם הַתְּקִיעוֹת שֶׁל מְיַשֵּׁב וְשֶׁל מְעַמֵּד:

ב אֲבָל לְאַחַר שֶׁכְּבָר גָּמְרוּ כָּל מִנְיַן תְּקִיעוֹת אֵלּוּ — אֵין לִתְקֹעַ עוֹד בְּחִנָּם, שֶׁהֲרֵי הַתְּקִיעָה הִיא אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְלֹא הִתִּירוּהוּ אֶלָּא לְצֹרֶךְ כְּגוֹן כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לַנָּשִׁים לִתְקֹעַ לָהֶן, וְכֵן הַנּוֹהֲגִין לִתְקֹעַ אַחַר הַתְּפִלָּה כֵּיוָן שֶׁהֵן צְרִיכִין לִתְקִיעָה זוֹ מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם הִתִּירוּ לָהֶם חֲכָמִים, לְפִי שֶׁאֵין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר שׁוּם גְּמוּר אֶלָּא עֲבִדִּין דְּחֹל, אֲבָל לִתְקֹעַ בְּחִנָּם הוּא זִלְזוּל יוֹם טוֹב.

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁיִּתְקַע בְּיוֹם שֵׁנִי — אָסוּר לוֹ לְהִתְלַמֵּד בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהֲרֵי אָנוּ יוֹדְעִין

וּבְקִיאִין בְּקִבְיעַת הַחֹדֶשׁ, וְאָנוּ יוֹדְעִין שֶׁהָרִאשׁוֹן קֹדֶשׁ וְהַשֵּׁנִי חֹל, וְנִמְצָא תּוֹקֵעַ תְּקִיעוֹת שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לוֹ בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא בְּחֹל.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין לְהוֹצִיא אֶת הַשּׁוֹפָר לִרְשׁוּת הָרַבִּים לְתַקֵּעַ תְּקִיעָה שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי הוּא מוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב.

אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר לְקָטָן שֶׁיִּתְקַע כְּדֵי שֶׁיִּתְלַמֵּד, בֵּין שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ בֵּין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, וּמֻתָּר לוֹ לְתָקְעַ כָּל הַיּוֹם אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁיִּשְׁמַע הַתְּקִיעוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, לְפִי שֶׁמִּצְוָה עַל הַגְּדוֹלִים לְלַמֵּד אֶת הַקְּטַנִּים וּלְחַנְּכָם בְּמִצְוֹת:

סימן תקצז

א **אִם מֻתָּר לְהִתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבוֹ ט' סְעִיפִים:**

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּצְוָה לְהִתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְשַׁבַּת תְּשׁוּבָה כְּמוֹ בְּכָל עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, וְאֵין הֲלָכָה כְּדִבְרֵיהֶם, אֶלָּא אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשַׁבַּת תְּשׁוּבָה כְּמוֹ שֶׁאָסוּר בְּשָׁאָר שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב. וַאֲפִלּוּ רָאָה חֲלוֹם רַע וְסָפֵק לוֹ אִם הוּא מֵהַחֲלוֹמוֹת שֶׁמִּתְעַנִּין עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת — לֹא יִתְעַנֶּה.

וּמִצְוָה לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמֹחַ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"א, אָמְנָם לֹא יֹאכְלוּ כָּל שָׂבְעָם לְמַעַן לֹא יָקֵלּוּ רֹאשָׁם וְתִהְיֶה יִרְאַת ה' עַל פְּנֵיהֶם:

ב יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁקִּבָּלָה בְּיָדָם שֶׁכָּל מִי שֶׁרָגִיל לְהִתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּמְשַׁנֶּה רְגִילוּתוֹ וְאֵינוֹ מִתְעַנֶּה — אֵינוֹ מַשְׁלִים שְׁנָתוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם מִי שֶׁאֵינוֹ יָרֵא לְנַפְשׁוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת כָּל יָמָיו, רַק צָרִיךְ הַתָּרָה כִּשְׁאָר נֶדֶר:

ג הַמִּתְעַנֶּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה צָרִיךְ לִלְמֹד כָּל הַיּוֹם אוֹ לוֹמַר תְּחִנּוֹת, שֶׁהֲרֵי כָּל יוֹם טוֹב צָרִיךְ לְחַלֵּק חֶצְיוֹ לַה' וְחֶצְיוֹ לָכֶם, כְּדֵי לְקַיֵּם שְׁנֵי פְּסוּקִים שֶׁבְּאֶחָד כָּתוּב "לַה'" וּבְאֶחָד כָּתוּב "לָכֶם", וְזֶה שֶׁהוּא מִתְעַנֶּה וְאֵינוֹ מְקַיֵּם הַמִּקְרָא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "לָכֶם" — צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֻּלּוֹ לַה', כְּדֵי לְקַיֵּם הַמִּקְרָא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "לַה'" וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ "לָכֶם", וּמַשְׁמַע שֶׁכָּל הַיּוֹם יִהְיֶה לַה' לְבַדּוֹ:

ד הַמִּתְעַנֶּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹ בְּשָׁאָר יוֹם טוֹב — אָסוּר לוֹ לְבַשֵּׁל אוֹ לַעֲשׂוֹת שָׁאָר מְלָאכוֹת אֹכֶל נֶפֶשׁ לְצֹרֶךְ אֲחֵרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקכ"ז, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

ה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁקִּבָּלָה בְּיָדָם שֶׁהַמִּתְעַנֶּה פַּעַם אַחַת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תַּעֲנִית חֲלוֹם אִם הָיָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת שְׁנֵי הַיָּמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל יָמָיו

אֲפִלּוּ כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת, הוֹאִיל וְהֶרְאוּ לוֹ סִימָן רַע פַּעַם אַחַת בְּהַתְחָלַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן רָמְזוּ לוֹ שֶׁתַּעֲנִיתוֹ חָבִיב לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְפִיכָךְ יַעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ וְיִתְעַנֶּה כָּל שְׁנֵי יָמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהֵן כְּיוֹם אֶחָד אָרֹךְ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ת"ר. אֲבָל אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בַּלֵּילוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּמוֹ בִּשְׁאָר יוֹם טוֹב, שֶׁאַף בַּחֲלוֹמוֹ לֹא רָמְזוּ לוֹ אֶלָּא לְהִתְעַנּוֹת בַּיּוֹם, כְּדֶרֶךְ כָּל תַּעֲנִית חֲלוֹם שֶׁאֵין מִתְעַנִּין אֶלָּא בַּיּוֹם:

א וְאִם הֶרְאוּ לוֹ הַחֲלוֹם בְּיוֹם שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה — יִתְעַנֶּה כָּל יָמָיו יוֹם שֵׁנִי בִּלְבַד וְלֹא יוֹם רִאשׁוֹן.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁאֵינוֹ יָרֵא לְנַפְשׁוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לָחֹשׁ לְקַבָּלָה זוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת כָּל יָמָיו כְּלָל לֹא בְּיוֹם רִאשׁוֹן וְלֹא בְּיוֹם שֵׁנִי, אַף שֶׁהָיָה הַחֲלוֹם בְּיוֹם רִאשׁוֹן:

ז הַמִּתְעַנֶּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תַּעֲנִית חֲלוֹם — אֵינוֹ צָרִיךְ לֵישֵׁב בְּחֹל תַּעֲנִית עַל תַּעֲנִיתוֹ כְּמוֹ הַמִּתְעַנֶּה בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ח, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּצְוָה לְהִתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הֲלָכָה כֵּן, מִכָּל מָקוֹם כְּדַאי הֵם לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם לְעַנְיָן שֶׁלֹּא נַחֲזִיק תַּעֲנִית זוֹ לַעֲבֵרָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהִתְעַנּוֹת בְּחֹל בִּשְׁבִיל כָּךְ:

ח אַף עַל פִּי שֶׁמִּי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב אֵין קַבָּלָתוֹ כְּלוּם וּמֻתָּר לֶאֱכֹל בְּלֹא הַתָּרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"ע, מִכָּל מָקוֹם מִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיאוֹ בִּלְשׁוֹן נֶדֶר אֶלָּא בִּלְשׁוֹן קַבָּלַת תַּעֲנִית בְּעָלְמָא שֶׁאָמַר "הֲרֵי עָלַי לְהִתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה" — צָרִיךְ הַתָּרָה, מֵאַחַר דְּיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִצְוָה לְהִתְעַנּוֹת — אֵין זֶה כְּמְקַבֵּל עָלָיו לַעֲבֹר עֲבֵרָה שֶׁאֵין קַבָּלָתוֹ כְּלוּם.

ט וְהַנּוֹהֲגִין לְהִתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה — לֹא יֹאמְרוּ "עֲנֵנוּ", כְּמוֹ שֶׁאֵין אוֹמְרִים "עֲנֵנוּ" בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יְמֵי דִּין וְאֵין שַׂיָּךְ לוֹמַר "בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ":

סימן תקצח

דִּין צוֹ"צ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁאָר יוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים "צִדְקָתְךָ" בְּמִנְחָה, אֲבָל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בְּשַׁבָּת אוֹמְרִים, לְפִי שֶׁהוּא יוֹם דִּין וְרָאוּי לוֹמַר צִדּוּק הַדִּין בְּיוֹם דִּין, וְכָךְ נוֹהֲגִין בְּסִפְרַד. אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁכָּתוּב בּוֹ "מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה", וְאֵין לְעוֹרֵר הַדִּין בְּיוֹם דִּין, וְעוֹד שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ

חֹדֶשׁ וְאֵין אוֹמְרִים "צִדְקָתְךָ" בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ב. וְכִסְבָרָא זוֹ נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ:

סימן תקצט

וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

לֵיל שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹמְרִים "וַתּוֹדִיעֵנוּ" קֹדֶם "וַתִּתֶּן לָנוּ" כְּמוֹ בְּשְׁאָר יוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּזְכִּירִין בּוֹ "חֲגִיגַת הֶרֶגֶל" וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵינוֹ לֹא חַג וְלֹא רֶגֶל — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, מִשּׁוּם דְּאֵין הַכַּוָּנָה שֶׁהַיּוֹם הוּא רֶגֶל אֶלָּא הוּא מוֹנֶה סֵדֶר הַתְּקוּן הַמַּתָּנוֹת שֶׁנִּתַּן לָנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "קְדֻשַּׁת שַׁבָּת וּכְבוֹד מוֹעֵד וַחֲגִיגַת הֶרֶגֶל וְכוּ'".

וּמְקַדְּשִׁים יקנה"ז כְּבִשְׁאָר יוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת:

סימן תר

א **בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְסֵדֶר הַקִּדּוּשׁ וּבוֹ ז' סְעִיפִים**:

אַף בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים רֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְפִי שֶׁמַּה שֶּׁהֵן אֵין עוֹשִׂין שְׁאָר מוֹעֲדוֹת אֶלָּא יוֹם אֶחָד הַטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁאָנוּ בְּקִיאִין בְּהֶחְשְׁבּוֹן קְבִיעוּת הֶחֳדָשִׁים, וְאָנוּ יוֹדְעִים יוֹם שֶׁרָאוּי לְקִבּוּעַ הַחֹדֶשׁ וְלִמְנוֹת מִמֶּנּוּ הַמּוֹעֲדוֹת, וְאַף בְּנֵי גוֹלָה אֵין עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֵם צְרִיכִין לְקַיֵּם מִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים בִּזְמַן שֶׁהָיוּ מְקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרְאִיָּה, שֶׁאֵין הַדָּבָר תָּלוּי בְּהֶחְשְׁבּוֹן כְּלָל אֶלָּא בִּרְאִיַּת הַלְּבָנָה, וְלֹא הָיוּ בְּנֵי גוֹלָה יוֹדְעִין יוֹם שֶׁהֶקְבֵּעַ בּוֹ הַחֹדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם וְהָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִסָּפֵק, אֲבָל בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַקְּרוֹבִים לִירוּשָׁלַיִם לֹא הָיוּ עוֹשִׂין הַמּוֹעֲדוֹת אֶלָּא יוֹם אֶחָד, לְפִי שֶׁהַבַּיִת דִּין שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ שׁוֹלְחִים שְׁלוּחִים לְהוֹדִיעַ לָהֶם יוֹם שֶׁנִּקְבַּע בּוֹ הַחֹדֶשׁ בְּנִיסָן (וּבְסִיוָן) וּבְתִשְׁרֵי, וּבְכָל הַמְּקוֹמוֹת הַקְּרוֹבִים שֶׁהָיוּ הַשְּׁלוּחִים מַגִּיעִין אֲלֵיהֶם קֹדֶם יוֹם טוֹב לֹא הָיוּ עוֹשִׂין אֶלָּא יוֹם אֶחָד, וּלְפִיכָךְ אַף בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם עַכְשָׁו אֵינָן צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים, כֵּיוָן שֶׁאָנוּ בְּקִיאִים בַּהֶחְשְׁבּוֹן וְיוֹדְעִים יוֹם שֶׁרָאוּי לְקִבּוּעַ בּוֹ הַחֹדֶשׁ וְלִמְנוֹת מִמֶּנּוּ הַחֹדֶשׁ.

וְזֶה הַטַּעַם לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא בִּשְׁאָר מוֹעֲדוֹת חוּץ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲבָל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אַף בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לְקַיֵּם מִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים בִּזְמַן שֶׁהָיוּ

מְקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרְאִיָּה, שֶׁלֹּא הָיָה הַדָּבָר תָּלוּי בִּידִיעַת הַחֶשְׁבּוֹן אֶלָּא בִּקְבִיעוּת הַבֵּית דִּין שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם עַל פִּי רְאִיַּת (הָעֵדִים אֶת) הַלְּבָנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַבֵּית דִּין הָיוּ מְשַׁלְּחִין שְׁלוּחִים לְהוֹדִיעַ לַכֹּל, מִכָּל מָקוֹם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהוּא יוֹם טוֹב אֵין הַשְּׁלוּחִים יְכוֹלִים לָצֵאת חוּץ לַתְּחוּם:

ב וְאַף בַּגּוֹלָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא חָלוּק מִשְּׁאָר מוֹעֲדוֹת, שֶׁשְּׁאָר מוֹעֲדוֹת אַף אֲבוֹתֵיהֶם לֹא הָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים אֶלָּא מֵחֲמַת הַסָּפֵק שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים יוֹם שֶׁהַקִּבֵּעַ בּוֹ הַחֹדֶשׁ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבֵיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן מֻתֶּרֶת בְּיוֹם שֵׁנִי, שֶׁאִם הַיּוֹם קֹדֶשׁ לְמָחָר הוּא חֹל וְאֵין בּוֹ אִסּוּר מֻקְצֶה וְנוֹלָד, וְאִם לְמָחָר קֹדֶשׁ הַיּוֹם חֹל וּכְבָר הוּכְנָה הַבֵּיצָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וּלְפִיכָךְ אַף בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הַיּוֹדְעִים בִּקְבִיעוּת הַחֹדֶשׁ וְיוֹדְעִים שֶׁיּוֹם רִאשׁוֹן הוּא עִקַּר יוֹם טוֹב וְיוֹם שֵׁנִי הוּא גַּם כֵּן יוֹם טוֹב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אַף עַל פִּי כֵן אֵין דִּין בֵּיצָה זוֹ כְּדִין בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּשֵׁנֵי יָמִים טוֹבִים הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה כְּגוֹן שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שֶׁאִם נוֹלְדָה בָּזֶה אֲסוּרָה בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקי"ג, דְּכֵיוָן שֶׁהֵן אֵין עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים אֶלָּא מֵחֲמַת מִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם — אֵין צָרִיךְ לְהַחֲמִיר יוֹתֵר מֵאֲבוֹתֵיהֶם שֶׁהָיָה מֻתָּר לָהֶם מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ג אֲבָל בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵינוֹ כֵן, אֶלָּא הֵן נֶחְשָׁבִים כְּיוֹם אֶחָד אָרֹךְ וּקְדֻשָּׁה אַחַת הֵן אַף לִבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבֵיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בָּרִאשׁוֹן, אוֹ דָּבָר שֶׁנִּתְלַשׁ מִן הַמְּחֻבָּר בָּרִאשׁוֹן, אוֹ דָּבָר שֶׁנִּצַּד בָּרִאשׁוֹן, כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר בּוֹ בַּיּוֹם מִשּׁוּם מֻקְצֶה וְנוֹלָד — כָּךְ אָסוּר בְּיוֹם שֵׁנִי שֶׁהֵם כְּיוֹם אֶחָד אָרֹךְ, חוּץ מִלְּעִנְיַן מֵת בְּיוֹם שֵׁנִי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקכ"ו:

ד וְלָמָּה הֵן נֶחְשָׁבִין כְּיוֹם אֶחָד? וַהֲרֵי אָנוּ בְּקִיאִין בִּקְבִיעוּת הַחֹדֶשׁ וְאָנוּ יוֹדְעִין שֶׁרִאשׁוֹן עִקָּר, מִשּׁוּם דְּאַף הַבֵּית דִּין עַצְמָן שֶׁהָיוּ מְקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרְאִיָּה הָיוּ עוֹשִׂין לִפְעָמִים שְׁנֵי יָמִים, כֵּיצַד? בָּרִאשׁוֹנָה כְּשֶׁהִגִּיעַ יוֹם ל' בֶּאֱלוּל הָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְהַבֵּית דִּין נוֹהֲגִין אִסּוּר מְלָאכָה וּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם מִבָּעֶרֶב, דְּשֶׁמָּא יָבוֹאוּ עֵדִים לְמָחָר וְיֹאמְרוּ שֶׁרָאוּ הַלְּבָנָה בְּלֵילָה זוֹ וְיִהְיֶה הַיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי וְהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְנִמְצָא שֶׁהַלַּיְלָה הוּא יוֹם טוֹב, וּבַיּוֹם הָיוּ הַבֵּית דִּין יוֹשְׁבִין וּמְצַפִּים לְבִיאַת עֵדִים רוֹאֵי הַלְּבָנָה אוּלַי יָבוֹאוּ וְכָל שֶׁעָה שֶׁיָּבוֹאוּ בַּיּוֹם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ הָיוּ מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ אוֹתוֹ הַיּוֹם וְהָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה

בּוֹ בַּיּוֹם, וּמֵאוֹתוֹ יוֹם וָהָלְאָה מוֹנִין לְיוֹם הַכִּפּוּרִים וּלְסֻכּוֹת, וְהָיוּ תָּמִיד רְגִילִין לָבוֹא קֹדֶם זְמַן מִנְחָה, דְּהַיְנוּ זְמַן הַקְרָבַת תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, פַּעַם אַחַת נִשְׁתַּהוּ הָעֵדִים מִלָּבוֹא עַד אַחַר הַמִּנְחָה וְהִקְרִיבוּ הַתָּמִיד וְנִתְקַלְקְלוּ הַלְוִיִּם בַּשִּׁיר וְאָמְרוּ שִׁיר שֶׁל חֹל, שֶׁהָיוּ סְבוּרִים שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ הָעֵדִים עוֹד הַיּוֹם, וּכְשֶׁבָּאוּ — נִמְצָא הַיּוֹם לְמַפְרֵעַ קֹדֶשׁ, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וָהָלְאָה הִתְקִינוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יְהִיוּ הַבַּיִת דִּין מְקַבְּלִין אֶת הָעֵדִים אֶלָּא עַד הַמִּנְחָה, וּכְשֶׁיָּבוֹאוּ לְאַחַר הַמִּנְחָה — יִהְיֶה אוֹתוֹ הַיּוֹם מִן חֹדֶשׁ הָעָבָר לְמָנוֹת אוֹתוֹ יוֹם ל' שֶׁל אֱלוּל וְלִמְנוֹת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים וּלְסֻכּוֹת מִיּוֹם הַמָּחֳרָת, שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיַד בֵּית דִּין לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם", "אתם" כְּתִיב בְּלֹא וָא"ו — "אַתֶּם" אֲפִלּוּ מְזִידִין.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מוֹנִין לַמּוֹעֲדוֹת מִיּוֹם זֶה וּכְחֹל הוּא חָשׁוּב וְיוֹם טוֹב יִהְיֶה לְמָחָר, אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיוּ מְזַלְזְלִים בּוֹ וְהָיוּ גּוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּאִסּוּרוֹ בְּקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב עַד הַלַּיְלָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כֵּיוָן שֶׁמִּן הַדִּין הָיָה הוּא רָאוּי לִהְיוֹת יוֹם טוֹב מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא שֶׁנִּתַּן רְשׁוּת לְבֵית דִּין לִדְחוֹת, וּלְמָחָר עוֹשִׂין יוֹם טוֹב וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל תּוֹרָה, וְאֵלּוּ שְׁנֵי הַיָּמִים הֵן קְדֻשָּׁה אַחַת וּכְיוֹם אֶחָד אָרוֹךְ, וּשְׁנֵיהֶם נִקְרָאִים יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם רִאשׁוֹן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְיוֹם שֵׁנִי מִדִּבְרֵי תּוֹרָה.

וְהַמְקוֹמוֹת שֶׁהֵן חוּץ לַתְּחוּם שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם הָיוּ צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, דְּשֶׁמָּא יָבוֹאוּ עֵדִים אַחַר הַמִּנְחָה וְנִמְצָא שֶׁשְּׁנֵי הַיָּמִים הֵן קֹדֶשׁ וּכְיוֹם אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִים, שֶׁהֲרֵי קְדֻשָּׁה אַחַת עֲלֵיהֶם, דְּהַיְנוּ קְדֻשַּׁת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאַחַר יוֹם טוֹב כְּשֶׁהָיוּ הַשְּׁלוּחִים יוֹצְאִין וְהָיוּ מוֹדִיעִים לְכָל בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹם שֶׁהֻקְבַּע בּוֹ הַחֹדֶשׁ, וְהָיוּ הַכֹּל מוֹנִין מִמֶּנּוּ לְיוֹם הַכִּפּוּרִים וּלְסֻכּוֹת.

וְכָךְ הָיָה הַדָּבָר נוֹהֵג תָּמִיד עַד שֶׁבָּטְלוּ סַנְהֶדְרִין וּבָטַל קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ עַל פִּי הָרְאִיָּה וְהִתְחִילוּ לְקַבֵּעַ הֶחָדָשִׁים עַל פִּי הַחֶשְׁבּוֹן, וּלְפִיכָךְ הַכֹּל מוֹנִין מִיּוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים וּלְסֻכּוֹת, לְפִי שֶׁעַל פִּי הַחֶשְׁבּוֹן אֱלוּל לְעוֹלָם חָסֵר, וְאַף עַל פִּי כֵן צְרִיכִין הֵן לְקַיֵּם מִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁהָיוּ בִּזְמַן קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ עַל פִּי הָרְאִיָּה, וְהָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ עוֹשִׂין אוֹתוֹ כְּיוֹם אֶחָד אָרוֹךְ, וּקְדֻשָּׁה אַחַת עֲלֵיהֶן, וּבֵיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בָּזֶה אֲסוּרָה בָּזֶה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁמָּא בָּאוּ עֵדִים

אַחַר הַמִּנְחָה, לְפִיכָךְ אַף שֶׁאֵין טַעַם זֶה שַׁיָּךְ לַזְּמַן שֶׁקּוֹבְעִין חֲדָשִׁים עַל פִּי הַחֶשְׁבּוֹן וּלְעוֹלָם יוֹם רִאשׁוֹן הוּא עִקָּר וְהוּא יוֹם טוֹב שֶׁל תּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם אֵין לְזַלְזֵל בְּיוֹם שֵׁנִי וּלְהָקֵל בּוֹ מַה שֶּׁלֹּא הָיוּ מְקִלִּין בּוֹ אֲבוֹתֵינוּ:

ה אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת אוֹמְרִים זְמַן בַּקִּדּוּשׁ, כֵּיוָן שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ מֵחֲמַת הַסָּפֵק שֶׁהָיָה לַאֲבוֹתֵינוּ (בִּזְמַן שֶׁהָיוּ מְקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרְאִיָּה) שֶׁמָּא הַיּוֹם קֹדֶשׁ וְאֶתְמוֹל חֹל אִם כֵּן לֹא נִפְטַר בַּזְּמַן שֶׁל אֶתְמוֹל, אֲבָל בְּלֵיל שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים זְמַן, כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵי הַיָּמִים הֵן קְדֻשָּׁה אַחַת וּכְיוֹם אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִין, אִם כֵּן נִפְטַר בַּזְּמַן שֶׁל אֶתְמוֹל שֶׁהוּא תְּחִלַּת קְדֻשַּׁת הַיּוֹם, וְלָמָּה יַחֲזֹר לוֹמַר זְמַן בָּאֶמְצַע, וְכֵן בְּיוֹם שֵׁנִי עַל הַשּׁוֹפָר אֵין לוֹמַר זְמַן, שֶׁכְּבָר נִפְטַר בַּזְּמַן שֶׁאָמַר אֶתְמוֹל עַל הַשּׁוֹפָר. אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר זְמַן בֵּין בְּקִדּוּשׁ לֵיל שֵׁנִי בֵּין עַל הַשּׁוֹפָר, מִשּׁוּם שֶׁמַּה שֶּׁהֵן נֶחְשָׁבִין כְּיוֹם אֶחָד אָרְחָ֫אֵינוֹ אֶלָּא מֵחֲמַת מִנְהַג אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיוּ בִּזְמַן קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ עַל פִּי הָרְאִיָּה וְהָיוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא בָּאוּ עֵדִים אַחַר הַמִּנְחָה וְנִמְצָא שֶׁשְּׁנֵי הַיָּמִים הֵן יוֹם טוֹב אֶחָד וּקְדֻשָּׁה אַחַת עֲלֵיהֶם, וְכֵיוָן שֶׁאֲבוֹתֵינוּ הָיוּ מְבָרְכִין זְמַן בְּיוֹם שֵׁנִי אַף שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן קְדֻשָּׁה אַחַת וּכְיוֹם אֶחָד, שֶׁהֲרֵי אִם בָּאוּ עֵדִים אַחַר הַמִּנְחָה עִקַּר הַיּוֹם טוֹב שֶׁל תּוֹרָה הוּא לְמָחָר וְיוֹם רִאשׁוֹן אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּכְחֹל הוּא חָשׁוּב לְגַבֵּי יוֹם שֵׁנִי שֶׁבּוֹ הֻקְבַּע הַחֹדֶשׁ, לְפִיכָךְ גַּם לָנוּ יֵשׁ לְבָרֵךְ זְמַן בְּלֵיל שֵׁנִי (אַף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִין בְּכָל יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת מִמִּנְהַג אֲבוֹתֵינוּ:

ו וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. מִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה טוֹב שֶׁיּוֹצִיא אָדָם אֶת עַצְמוֹ מִיְּדֵי סְפֵק בְּרָכָה, וְיִלְבַּשׁ מַלְבּוּשׁ חָדָשׁ בְּעִנְיַן שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו שֶׁהֶחֱיָנוּ בִּשְׁעַת הַלְבִּישָׁה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רכ"ג, אוֹ יִקַּח פְּרִי חָדָשׁ וְיַנִּיחֵנוּ לְפָנָיו בְּעֵת הַקִּדּוּשׁ, וְיָבֹרֶךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" וְיִהְיֶה דַּעְתּוֹ גַּם עַל הַמַּלְבּוּשׁ אוֹ עַל הַפֵּרִי. וְאִם יֵשׁ לוֹ תִּירוֹשׁ חָדָשׁ — לֹא יְקַדֵּשׁ עָלָיו כְּדֵי לְבָרֵךְ עָלָיו "שֶׁהֶחֱיָנוּ", דְּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְקַדֵּשׁ עַל יַיִן יָשָׁן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ב, אֶלָּא יְקַדֵּשׁ עַל הַיָּשָׁן וְיַנִּיחַ הַתִּירוֹשׁ לְפָנָיו, וּכְשֶׁיַּגִּיעַ לְ"שֶׁהֶחֱיָנוּ" יִקַּח הַכּוֹס שֶׁל תִּירוֹשׁ בְּיָדוֹ אוֹ יִתֵּן עֵינָיו בּוֹ וְיָבֹרֶךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ", וְיִשְׁתֶּה הַכּוֹס שֶׁל יַיִן יָשָׁן. וְאִם אֵין לוֹ בֶּגֶד חָדָשׁ וּפְרִי חָדָשׁ — עִם כָּל זֶה יְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ", שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה:

ז וְכֵן בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר שֶׁל יוֹם שֵׁנִי, לְכַתְּחִלָּה יִלְבַּשׁ הַתּוֹקֵעַ בֶּגֶד חָדָשׁ וְיִהְיֶה עָלָיו בִּשְׁעַת בִּרְכַּת "שֶׁהֶחֱיָנוּ" (וּמִנְהַג סְפָרַד שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ").

וְאִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא תָּקְעוּ בַּשּׁוֹפָר — אֵינוֹ צָרִיךְ לִלְבֹּשׁ בֶּגֶד חָדָשׁ בִּשְׁעַת תְּקִיעוֹת יוֹם שֵׁנִי, כֵּיוָן שֶׁלֹּא בֵּרַךְ עֲדַיִן "שֶׁהֶחֱיָנוּ" עַל הַשּׁוֹפָר:

סימן תרא

א **סֵדֶר יוֹם שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבוֹ ב' סְעִיפִים**:

בְּיוֹם שֵׁנִי מִתְפַּלְּלִים שַׁחֲרִית וּמוּסָף כְּמוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן.

וְקוֹרִין מ"וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם" עַד סוֹף הַסֵּדֶר, כְּדֵי לְהַזְכִּיר עֲקֵדַת יִצְחָק, וּמַפְטִיר קוֹרֵא בַּתּוֹרָה כְּמוֹ אֶתְמוֹל, וּמַפְטִיר בְּיִרְמְיָה "כֹּה אָמַר וְגוֹ' עַד הֶבֶן יַקִּיר וְגוֹ'", מִפְּנֵי שֶׁחוֹבַת הַיּוֹם לְהַזְכִּיר זִכְרוֹנוֹת וּבְאוֹתוֹ עִנְיָן נֶאֱמַר "זָכֹר אֶזְכְּרֵנוּ עוֹד עַל כֵּן הָמוּ מֵעַי וְגוֹ'":

ב וּבְמוֹצָאֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מַבְדִּילִין בֵּין בַּתְּפִלָּה בֵּין עַל הַכּוֹס כְּמוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים וְעַל הָאֵשׁ כְּמוֹ בְּשֹׁאָר מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תצ"א עַיֵּן שָׁם:

סימן תרב

א **סֵדֶר עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה וּבוֹ ה' סְעִיפִים**:

מִתְעַנִּין לְמָחֳרַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְהוּא תַּעֲנִית צִבּוּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקמ"ט, וְכָל הַלְּכוֹתָיו נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תק"נ עַיֵּן שָׁם:

ב וְכָל הַיָּמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים מַרְבִּים בִּתְפִלָּה וְתַחֲנוּנִים. וְנוֹהֲגִים לוֹמַר "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כוּ'" עֶרֶב וָבֹקֶר, מִלְּבַד בְּשַׁבָּת, וְכֵן בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַחַר מִנְחָה אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן (תקצ"ב) [תקפ"ד]:

ג וְאוֹמְרִים בְּכָל יוֹם חוּץ מִשַּׁבָּת ג' פְּעָמִים וְדִוּי קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר, מִלְּבַד בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ אֶלָּא פַּעַם אַחַת:

ד אִם אֵרַע מִילָה בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן וְלֹא "וְהוּא רַחוּם כוּ'", אֲבָל אוֹמְרִים "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ" (וְ"אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם" וְ"לַמְנַצֵּחַ"):

ה אֵין נוֹתְנִים חֵרֶם בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁלֹּא לְעוֹרֵר כֹּחוֹת הַדִּין בַּזְּמַן הַהוּא. וְכֵן אֵין מַשְׁבִּיעִין אָדָם בְּבֵית דִּין בַּיָּמִים הָאֵלּוּ, שֶׁלֹּא לְהָבִיא עֹנֶשׁ שְׁבוּעָה לָעוֹלָם חַס וְשָׁלוֹם. אֲבָל לַעֲשׂוֹת דִּין בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ — בְּוַדַּאי מִצְוָה רַבָּה יֵשׁ לָדוּן וּלְהוֹצִיא הַגְּזֵלָה

מִתַּחַת יָדוֹ, שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה — אֵין דִּין לְמַעְלָה. וְאִם יֵּשׁ עֵסֶק שְׁבוּעָה בֵּינֵיהֶם — יַנִּיחוּהוּ עַד לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים:

סימן תרג

וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

אַף מִי שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר בְּכָל הַשָּׁנָה מִפַּת שֶׁל פַּלְטֵר גּוֹי (עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קי"ב), מִכָּל מָקוֹם בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה יֵשׁ לוֹ לְזָהֵר מִמֶּנּוּ. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱפוֹת בְּעַצְמוֹ — יַכְשִׁיר אֶת הַתַּנּוּר שֶׁאוֹפִין בּוֹ גּוֹיִם, שֶׁיַּשְׁלִיךְ יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר קֶיסָם אֶחָד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קי"ב. מִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אִם אֵין לְפָנָיו פַּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַד יוֹתֵר מֵאַרְבַּע מִילִין מִמָּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ וְרוֹצֶה לֶאֱכֹל — מֻתָּר לוֹ לֶאֱכֹל פַּת שֶׁל פַּלְטֵר גּוֹי אֲפִלּוּ בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם.

וְיֵשׁ לְכָל אָדָם לְחַפֵּשׂ וּלְמַשְׁמֵשׁ בְּמַעֲשָׂיו וְלָשׁוּב מֵהֶם בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, וּסְפֵק עֲבֵרָה צְרִיכָה יוֹתֵר תְּשׁוּבָה מֵעֲבֵרָה וַדַּאִית, כִּי עַל עֲבֵרָה וַדַּאִית אָדָם מִתְחָרֵט בְּכָל לִבּוֹ, אֲבָל סְפֵק עֲבֵרָה הוּא מִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ לוֹמַר שֶׁמָּא לֹא עָשִׂיתִי עֲבֵרָה וְאֵינוֹ מִתְחָרֵט עָלֶיהָ חֲרָטָה גְּמוּרָה וַהֲרֵי נִשְׁאָר עֹנֶשׁ הָעֲבֵרָה עָלָיו, וּלְכָךְ הָיָה צָרִיךְ קָרְבַּן אָשָׁם תָּלוּי הַבָּא עַל הַסָּפֵק לִהְיוֹת יוֹתֵר בְּיִקָּר מִקָּרְבַּן חַטָּאת הַבָּא עַל הַוַּדַּאי:

סימן תרד

א סַדֶּר עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וּבוֹ ז' סְעִיפִים:

"וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וְגוֹ', וְכִי בְּתִשְׁעָה מִתְעַנִּין? וַהֲלֹא אֵין מִתְעַנִּין אֶלָּא בָּעֲשִׂירִי, שֶׁנֶּאֱמַר "בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם", וְנֶאֱמַר "מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב וְגוֹ'", אֶלָּא עִנְיַן הַכָּתוּב הָכִינוּ עַצְמְכֶם בַּתְּשִׁיעִי לְעִנּוּי הָעֲשִׂירִי, שֶׁתֹּאכְלוּ וְתִשְׁתּוּ בַּתְּשִׁיעִי כְּדֵי שֶׁתּוּכְלוּ לְהִתְעַנּוֹת בָּעֲשִׂירִי, וְהוּא מֵאַהֲבַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא צִוָּם לְהִתְעַנּוֹת אֶלָּא יוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה וּלְטוֹבָתָם לְכַפֵּר עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְצִוָּם שֶׁיֹּאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ תְּחִלָּה שֶׁלֹּא יַזִּיק לָהֶם הָעִנּוּי.

וּמַה שֶּׁהוֹצִיא הַכָּתוּב אֶת הָאֲכִילָה בִּלְשׁוֹן עִנּוּי וְלֹא אָמַר בְּפֵרוּשׁ שֶׁיֹּאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ בַּתְּשִׁיעִי, לוֹמַר לְךָ שֶׁהָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בַּתְּשִׁיעִי — מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ הָיָה מִתְעַנֶּה

בּוֹ מֵחֲמַת מִצְוַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁצִּוָּה לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ, שֶׁאֵין שְׂכַר הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה מֵחֲמַת מִצְוַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דּוֹמֶה לִשְׂכַר הַמִּתְעַנֶּה מֵחֲמַת מִצְוַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֲבָל זֶה שֶׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בַּתְּשִׁיעִי שְׂכָרוֹ הַרְבֵּה מְאֹד כְּאִלּוּ הָיָה מִתְעַנֶּה (בַּתְּשִׁיעִי וּבָעָשִׂירִי) מֵחֲמַת מִצְוַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁצִּוָּה לְהִתְעַנּוֹת (בִּשְׁנֵיהֶם).

דִּכְיוָן שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר לְכַבְּדוֹ בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּכַבְּדִין שְׁאָר יוֹם טוֹב — צָרִיךְ לְכַבְּדוֹ בַּיּוֹם שֶׁלְּפָנָיו.

לְפִיכָךְ אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ אֲפִלּוּ תַּעֲנִית חֲלוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהִתְעַנּוֹת תַּעֲנִית חֲלוֹם אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, מִכָּל מָקוֹם בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהָאֲכִילָה נֶחְשֶׁבֶת כְּעִנּוּי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר — אֵין לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ, אֶלָּא יֹאכַל וְיִשְׁתֶּה, וְיֵחָשֵׁב לוֹ כְּאִלּוּ הִתְעַנָּה עַל חֲלוֹמוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִי שֶׁיִּרְצֶה לְהִתְעַנּוֹת עַל חֲלוֹמוֹ עַד סְעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת — אֵין לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵינוֹ דּוֹמֶה לְשַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג", וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת לְשֵׁם תַּעֲנִית אִם אֵינוֹ תַּעֲנִית חֲלוֹם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ח, אֲבָל בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ עֹנֶג אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה לֶאֱכֹל בּוֹ, וְאִם אָכַל פַּעַם אַחַת בַּיּוֹם — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ:

ב וְאִם עָבַר וְטָעָה וְהִתְעַנָּה כָּל הַיּוֹם — צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת אַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲנִית א' לְכַפֵּר עַל מַה שֶּׁהִתְעַנָּה בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים. אֲבָל אִם לֹא הִתְעַנָּה אֶלָּא עַד סְעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת אַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים:

ג אִם נָדַר לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ — עַיֵּן בְּסִימָן תק"ע:

ד אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים מֻתָּר בְּהֶסְפֵּד שֶׁאֵינוֹ יוֹם טוֹב כְּלָל וְאֵין בּוֹ מַעֲלָה אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה לֶאֱכֹל בּוֹ, מִכָּל מָקוֹם נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹתוֹ יוֹם טוֹב, וְאֵין מַסְפִּידִין בּוֹ אֶלָּא עַל חֲכָם בְּפָנָיו, אוֹ בְּיוֹם שֶׁבָּאָה שְׁמוּעָתוֹ שֶׁמֵּת שֶׁהוּא כְּמוֹ בְּפָנָיו כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקמ"ז עַיֵּן שָׁם, וְכֵן אֵין אוֹמְרִים צִדּוּק הַדִּין אֶלָּא עַל חֲכָם בְּפָנָיו.

וְכֵן אֵין אוֹמְרִים בּוֹ תַּחֲנוּן, וְגַם אֵין אוֹמְרִים קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר הַרְבֵּה סְלִיחוֹת כְּבִשְׁאָר יָמִים. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לְהַרְבּוֹת בִּסְלִיחוֹת, לְפִי שֶׁאֵין חוֹשְׁבִין אוֹתוֹ יוֹם טוֹב אֶלָּא מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר וְאֵילָךְ אֲבָל לֹא בַּלַּיְלָה. וְהַכֹּל לְפִי הַמִּנְהָג:

ה מִי שֶׁנּוֹהֵג שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל יְמוֹת הַחֹל כִּי אִם בְּיוֹם שֶׁאֵין אוֹמְרִים בּוֹ תַּחֲנוּן — מֻתָּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר אֲפִלּוּ בְּלֵיל עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְכָל שֶׁכֵּן בַּיּוֹם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין אוֹמְרִים הַרְבֵּה סְלִיחוֹת בַּלַּיְלָה, שֶׁהֵן חוֹשְׁבִין לְיוֹם טוֹב גַּם אֶת הַלַּיְלָה, אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁמַּרְבִּים בִּסְלִיחוֹת שֶׁאֵין חוֹשְׁבִין אֶת הַלַּיְלָה לְיוֹם טוֹב — אֵין לֶאֱכֹל בָּשָׂר בַּלַּיְלָה.

וַאֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין מַרְבִּים בּוֹ בִּסְלִיחוֹת — לֹא יֹאכַל בָּשָׂר קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים שֶׁל לֵיל עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁאֵין חוֹשְׁבִין לְיוֹם טוֹב אֶלָּא לַיְלָה מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִים תַּחֲנוּן אַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁל ח' תִּשְׁרֵי, וּבִשְׁאָר יָמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן אֲפִלּוּ בְּמִנְחָה שֶׁלִּפְנֵיהֶם, מִכְּלָל שֶׁעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר אֵין מַחֲזִיקִין לְיוֹם טוֹב אֶלָּא מִצֵּאת הַכּוֹכָבִים וְאֵילָךְ׃

ו אֵין אוֹמְרִים "לַמְנַצֵּחַ יַעַנְךָ וְגוֹ'", שֶׁאֵינוֹ יוֹם צָרָה. וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "מִזְמוֹר לְתוֹדָה", מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן נ"א עַיֵּן שָׁם׃

ז אֵין אוֹמְרִים בּוֹ "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ", לֹא בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית וְלֹא בְּמִנְחָה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין כְּשֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁבָּת שֶׁאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ" כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרי"ט, אָז אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים שַׁחֲרִית׃

סימן תרה

א מִנְהַג כַּפָּרוֹת בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וּבוֹ ו' סְעִיפִים׃

נוֹהֲגִין בְּאֵלּוּ הָאֲרָצוֹת לִקַּח בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים תַּרְנְגוֹל כַּפָּרָה לְזָכָר וְתַרְנְגֹלֶת לִנְקֵבָה, וְאוֹמְרִים עָלָיו "זֶה חֲלִיפָתִי זֶה תְּמוּרָתִי זֶה כַּפָּרָתִי וְכוּ'", (רְאשִׁי תֵּבוֹת חת"ך) זֶה הַשֵּׁם הַחוֹתֵךְ חַיִּים לְכָל חַי, וּמַחֲזִירוֹ סָבִיב רֹאשׁוֹ, וְיֹאמַר "בְּנֵי אָדָם כּוּ'", וְעוֹשִׂין כֵּן ג' פְּעָמִים. וְסוֹמְכִין עָלָיו יְדֵיהֶם דֶּגְמַת סְמִיכָה בְּקָרְבָּן, וְשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִיָּד, דְּתֵכֶף לִסְמִיכָה — שְׁחִיטָה. וְיֵשׁ נִמְנָעִין מִלִּסְמֹךְ עָלָיו יְדֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּמַקְדִּישׁ קָדָשִׁים וְשׁוֹחֲטָן בַּחוּץ. וְאֵין לָחֹשׁ לָזֶה, כֵּיוָן שֶׁהַתַּרְנְגוֹל הוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַמִּזְבֵּחַ. אֲבָל אִם אֵין לוֹ תַּרְנְגוֹלִים וְלוֹקֵחַ שְׂאָר בַּעֲלֵי חַיִּים לְכַפָּרָה — לֹא יִקַּח תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁהֵם רְאוּיִים לַמִּזְבֵּחַ, וְאִם יִסְמֹךְ יָדָיו עֲלֵיהֶם יְהֵא נִרְאֶה כְּמַקְדִּישׁ קָדָשִׁים וְשׁוֹחֲטָן בַּחוּץ׃

ב וּבוֹחֲרִין בְּתַרְנְגוֹלִים לְבָנִים, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר "אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַלְּבָנִים מְזֻמָּנִים לְפָנָיו אָז יִבְחַר בָּהֶם מִבַּאֲחֵרִים, אֲבָל אִם אֵינָם מְזֻמָּנִים לְפָנָיו — לֹא יְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם בְּדָוְקָא, מִשּׁוּם שֶׁזֶּהוּ כְּעֵין דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, שֶׁדַּרְכָּם לְחַזֵּר אַחַר תַּרְנְגוֹלִים לְבָנִים לְהַקְרִיבָן לַעֲבוֹדָה זָרָה, וּכְתִיב "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ":

ג יֵשׁ נוֹהֲגִין לִפְטֹר כַּמָּה זְכָרִים בְּתַרְנְגוֹל אֶחָד וְכַמָּה נְקֵבוֹת בְּתַרְנְגֹלֶת אַחַת, לְפִיכָךְ אֵין לוֹקְחִין לְמְעֻבֶּרֶת אֶלָּא תַּרְנְגוֹל אֶחָד וְתַרְנְגֹלֶת אַחַת, דְּאִם הָעֻבָּר זָכָר — הֲרֵי יֵשׁ כָּאן תַּרְנְגוֹל אֶחָד, וְאִם הָעֻבָּר נְקֵבָה — דַּי לָהּ וּלְאִמָּהּ בְּתַרְנְגֹלֶת אַחַת. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִקַּח כַּפָּרָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, לְפִיכָךְ לוֹקְחִין לְמְעֻבֶּרֶת ג' — שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר אֶחָד:

ד וְנוֹהֲגִין לִתֵּן הַכַּפָּרוֹת לָעֲנִיִּים. וְיוֹתֵר טוֹב לְפַזְּרוֹת הַכַּפָּרָה בְּמָמוֹן וּלְחַלֵּק הַמָּמוֹן לָעֲנִיִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּיְּשׁוּ הָעֲנִיִּים בְּמַה שֶּׁנּוֹתְנִים לָהֶם הַתַּרְנְגוֹלִים שֶׁלָּקְחוּ לְכַפָּרָה:

ה וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לֵילֵךְ עַל הַקְּבָרוֹת לְהַרְבּוֹת שָׁם בִּצְדָקָה, וּמִנְהָג יָפֶה הוּא. וְהַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתְנִים שָׁם הוּא פִּדְיוֹן הַכַּפָּרוֹת, וּלְכָךְ רָאוּי לָתֵת כְּפִי עֶרֶךְ הַכַּפָּרוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ. וְלֹא יֹאמַר שׁוּם תְּחִנָּה, רַק מַה שֶּׁמְּיֻסָּד מִקַּדְמוֹנִים, שֶׁהֲרֵי אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן בְּיוֹם זֶה:

ו וְזוֹרְקִין הַבְּנֵי מֵעַיִם וְהַכָּבֵד וְהַכְּלָיוֹת שֶׁל הַכַּפָּרוֹת עַל הַגַּגּוֹת אוֹ בֶּחָצֵר, מָקוֹם שֶׁהָעוֹפוֹת יְכוֹלִים לָקַחַת מִשָּׁם, לְפִי שֶׁרָאוּי לְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת בְּיוֹם זֶה כְּדֵי שֶׁיְּרַחֲמוּ עָלֵינוּ מִן הַשָּׁמַיִם:

סימן תרו

א **שֶׁיְּפַיֵּס אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וּבוֹ י"ד סְעִיפִים:**

עֲבֵרָה שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ — אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' גו'", כְּלוֹמַר "חַטֹּאתֵיכֶם" שֶׁהֵם "לִפְנֵי ה'" לְבַד יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, אֲבָל מַה שֶּׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַד שֶׁיְּפַיְּסֶנּוּ. לְפִיכָךְ יִתֵּן כָּל אָדָם אֶל לִבּוֹ בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים לְפַיֵּס לְכָל מִי שֶׁפָּשַׁע כְּנֶגְדּוֹ, וַאֲפִלּוּ לֹא הִקְנִיטוֹ אֶלָּא בִּדְבָרִים — צָרִיךְ לֵילֵךְ וּלְפַיְּסוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּמְחֹל לוֹ, וּבְשָׁעַת בַּקָּשַׁת מְחִילָה צָרִיךְ לְפָרֵט הַחֵטְא שֶׁחָטָא לַחֲבֵרוֹ. וְאִם חֲבֵרוֹ מִתְבַּיֵּשׁ בָּזֶה — לֹא יְפָרֵט הַחֵטְא:

ב וְאִם אֵינוֹ מִתְפַּיֵּס בְּפַעַם רִאשׁוֹן — יַחֲזֹר וְיֵלֵךְ לְפַיְּסוֹ פַּעַם שֵׁנִית בְּמִין רִצּוּי אַחֵר, וְאִם לֹא נִתְפַּיֵּס — יַחֲזֹר וְיֵלֵךְ פַּעַם שְׁלִישִׁית לְפַיְּסוֹ בְּמִין רִצּוּי אַחֵר. וּבְכָל פַּעַם שֶׁהוֹלֵךְ לְפַיְּסוֹ אֲפִלּוּ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹן — יִקַּח עִמּוֹ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים וִיפַיְּסֻנּוּ בִּפְנֵיהֶם. וְאִם לֹא נִתְפַּיֵּס בַּפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית — שׁוּב אֵין זָקוּק לוֹ, וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָרַבִּים דְּהַיְנוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים שֶׁהוּא הָלַךְ לְפַיְּסוֹ וְלֹא רָצָה לְהִתְפַּיֵּס, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ הַבְּרִיּוֹת שֶׁלֹּא רָצָה לְהַכְנִיעַ אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵי חֲבֵרוֹ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ, אֲבָל אִם הִקְנִיט אֶת רַבּוֹ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ רַבּוֹ מֻבְהָק רַק שֶׁשָּׁמַע מִמֶּנּוּ דִּבְרֵי תוֹרָה — צָרִיךְ לֵילֵךְ אֵלָיו כַּמָּה פְּעָמִים עַד שֶׁיִּתְפַּיֵּס. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהִקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ, אִם רוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וְלֵילֵךְ אֵלָיו כַּמָּה פְּעָמִים — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם בִּזָּיוֹן תּוֹרָה:

ד וְהַמּוֹחֵל לֹא יִהְיֶה אַכְזָרִי מִלִּמְחֹל אֶלָּא יִמְחֹל לוֹ מִיָּד, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת הַמְבַקֵּשׁ מְחִילָה כְּדֵי שֶׁיִּכָּנַע לִבּוֹ הֶעָרֵל, אוֹ שֶׁחוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יָבוֹא לוֹ לְעַצְמוֹ אֵיזֶה רָעָה עַל יְדֵי שֶׁיִּמְחֹל לוֹ, דְּאָז אֵינוֹ צָרִיךְ לִמְחֹל לוֹ, דְּחַיָּיו קוֹדְמִין לְחַיֵּי חֲבֵרוֹ.

וְאִם הוֹצִיא עָלָיו שֵׁם רַע — אֵינוֹ צָרִיךְ לִמְחֹל לוֹ בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ אִם יְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כַּמָּה פְּעָמִים, מִשּׁוּם דְּאֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁשָּׁמְעוּ הוֹצָאַת הַלַּעַז עָלָיו וְלֹא שָׁמְעוּ הַפִּיּוּס וְיִדְמֶה לָהֶם שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁהַלַּעַז הוּא אֱמֶת וְלֹא יָצָא עָדַיִן אָדָם זֶה נָקִי מֵחֶשְׁד, וּמִכָּל מָקוֹם מִדַּת עֲנָוָה לִמְחֹל אֲפִלּוּ בְּהוֹצָאַת שֵׁם רַע:

ה וְאִם מֵת מִי שֶׁפָּשַׁע כְּנֶגְדּוֹ — מֵבִיא עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וּמַעֲמִידָם עַל קִבְרוֹ וְאוֹמֵר בִּפְנֵיהֶם "חָטָאתִי לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלוֹנִי זֶה שֶׁפָּשַׁעְתִּי כְּנֶגְדּוֹ". וְצָרִיךְ שֶׁיֵּלֵךְ לְשָׁם יְחִדָּ. וְאִם הוּא חוּץ לְשָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת מִן קִבְרוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לֵילֵךְ בְּעַצְמוֹ לְשָׁם, אֶלָּא יִשְׁלַח שְׁלוּחוֹ שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה בַּעֲבוּר הַשּׁוֹלְחוֹ בִּפְנֵי עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם:

ו וַאֲפִלּוּ הוֹצִיא עָלָיו שֵׁם רַע בְּחַיָּיו — מוֹעִיל מַה שֶּׁיְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ בִּפְנֵי עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, מִשּׁוּם שֶׁאָנוּ אוֹמְדִין דַּעְתּוֹ שֶׁל הַמֵּת דְּמִן הַסְּתָם אִלּוּ הָיָה קַיָּם הָיָה מוֹחֵל לוֹ:

ז וְאִם חֵרְפוֹ לְאַחַר מִיתָה — אֵינוֹ צָרִיךְ לֵילֵךְ עַל קִבְרוֹ, אֶלָּא מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה בַּמָּקוֹם שֶׁבִּיְּשׁוֹ:

ח אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה רָאוּי לְכָל אָדָם לְפַיֵּס תֵּכֶף לְמִי שֶׁפָּשַׁע כְּנֶגְדּוֹ, מִכָּל מָקוֹם בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים צָרִיךְ לְזָהֵר בָּזֶה בְּיוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל שָׁלֵם זֶה עִם זֶה וְלֹא יְהֵא מָקוֹם לַשָּׂטָן לְקַטְרֵג עֲלֵיהֶם:

ט תַּקָּנוֹת קַדְמוֹנִים וְחֵרֶם שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַמֵּתִים:

י מִי שֶׁקָּרָא לַחֲבֵרוֹ מַמְזֵר — לֹא פָּגַם בִּכְבוֹד אֲבוֹתָיו, שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר אֵלֶיךָ לְבַד נִתְכַּוַּנְתִּי לְבַזּוֹתְךָ, אֶלָּא אִם כֵּן קָרָאוֹ מַמְזֵר בֶּן מַמְזֵר:

יא נוֹהֲגִין לִטְבֹּל בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁטַּעַם טְבִילָה זוֹ הוּא מִשּׁוּם קֶרִי, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נְקִיִּים וּטְהוֹרִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וּלְפִי טַעַם זֶה אֵין עִנְיָן כְּלָל לוֹמַר וּדּוּיִים בַּמִּקְוֶה, וְכֵן אֵין צָרִיךְ לִטְבֹּל אֶלָּא פַּעַם אַחַת.

וּמִי שֶׁטָּבַל בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא רָאָה קֶרִי אַחַר כָּךְ — אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לִטְבֹּל בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּשָׁמָא רָאָה אַחַר כָּךְ מַיִם חֲלוּקִים אוֹ עֲכוּרִים, שֶׁהֲרוֹאֶה אוֹתָן טָמֵא מִשּׁוּם בַּעַל קֶרִי.

וּטְבִילָה זוֹ שֶׁהִיא מִשּׁוּם קֶרִי כְּשֵׁרָה אֲפִלּוּ בְּאַרְבָּעִים סְאָה שְׁאוּבִים כְּשֶׁהֵם בַּקַּרְקַע, אֲבָל לֹא בִּכְלִי.

וּמִי שֶׁהוּא מִצְטַעֵר בִּטְבִילָה — יָכוֹל לִשְׁפּוֹךְ עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין מַיִם. וְרַשַּׁאי לִשְׁפּוֹךְ עָלָיו מִשְּׁנַיִם אוֹ מִשְּׁלֹשָׁה כֵּלִים זֶה אַחַר זֶה וּבֵין כֻּלָּם יִהְיֶה תִּשְׁעָה קַבִּין, וּבִלְבַד שֶׁיַּתְחִיל הַשֵּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הָרִאשׁוֹן וְכֵן הַשְּׁלִישִׁי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הַשֵּׁנִי. אֲבָל מֵאַרְבָּעָה כֵּלִים — אֵין מִצְטָרְפִין לְתִשְׁעָה קַבִּין. וַאֲפִלּוּ אִם מְמָרֵק מִכְּלִי אֶחָד — יְזַהֵר לְהָרִיק בְּלֹא הַפְסָקָה כְּלָל. וְאִם נִכְנַס חֻצְיוֹ לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה וְעַל חֻצְיוֹ שָׁפְכוּ ט' קַבִּין — יָצָא.

וְאִשָּׁה שֶׁשִּׁמְּשָׁה תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים לִטְבִילָה זוֹ — צְרִיכָה לְכַבֵּד בֵּיתָהּ בְּחַמִּין קֹדֶם שֶׁתִּטְבֹּל, כְּדֵי לְהַפְלִיט כָּל הַשִּׁכְבַת זֶרַע שֶׁבְּמִקּוֹרָהּ, שֶׁלֹּא תַּפְלִיט אַחַר הַטְּבִילָה וּתְהֵא טְמֵאָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קצ"ו. וְאִם שִׁמְּשָׁה סָמוּךְ לִטְבִילָתָהּ אוֹ סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ, שֶׁבְּאֵלּוּ הַזְּמַנִּים הִיא רְגִילָה לְהִתְעַבֵּר — לֹא תְּכַבֵּד בֵּיתָהּ בְּחַמִּין, שֶׁמָּא תַּשְׁחִית זֶרַע הַהֵרָיוֹן, לְפִיכָךְ אֵינָהּ צְרִיכָה לִטְבֹּל כְּלָל בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים:

יב אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁטַּעַם טְבִילָה זוֹ הוּא מִשּׁוּם תְּשׁוּבָה, כְּגֵר הַמִּתְגַּיֵּר. וּלְפִי זֶה יֵשׁ לִטְבֹּל שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וַאֲפִלּוּ נְעָרִים וּבְתוּלוֹת שֶׁהֵם בְּנֵי מִצְוָה נוֹהֲגִים לִטְבֹּל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין קְרִי שַׁיָּךְ בָּהֶן. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁטָּבַל בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא רָאָה קְרִי אַחַר כָּךְ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטְבֹּל בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים מִשּׁוּם תְּשׁוּבָה:

יג יֵשׁ לִטְבֹּל קֹדֶם תְּפִלַּת מִנְחָה, כְּדֵי לְהִתְוַדּוֹת (בְּמִנְחָה) בְּטָהֳרָה. וְיֵשׁ טוֹבְלִין אַחַר סְעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא סָמוּךְ לְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

יד מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת קֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים — מֻתָּר לוֹ לִרְחֹץ בְּחַמִּין וְלִטְבֹּל בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים דִּינוֹ כָּרְגָלִים שֶׁמְּבַטְּלִים מִמֶּנּוּ גְּזֵרַת שִׁבְעָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקמ"ח, אֶלָּא דְּיֵשׁ לוֹ לְאַחֵר הָרְחִיצָה וְהַטְּבִילָה כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר שֶׁיְּהִיוּ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וּשְׁאָר דִּינֵי אֲבֵלוּת כְּגוֹן יְשִׁיבָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע — צָרִיךְ לִנְהֹג עַד הַלַּיְלָה מַמָּשׁ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

סימן תרז

א **סֵדֶר הַוִּדּוּי בְּמִנְחָה בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים**:

כֵּיוָן שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא יוֹם הַסְּלִיחָה וְכַפָּרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר וְגוֹ'", לְפִיכָךְ צָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיִּתְוַדֶּה עַל חֲטָאָיו, כִּי כֵן מָצִינוּ בְּכָל קָרְבָּנוֹת הַבָּאִים לְכַפֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ".

וּמִצְוַת וִדּוּי מִן הַדִּין הוּא בְּהַתְחָלַת זְמַן הַכַּפָּרָה, דְּהַיְנוּ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ לֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים, אֶלָּא שֶׁחָשְׁשׁוּ חֲכָמִים שֶׁמָּא יֶאֱרַע דְּבַר קַלְקָלָה שֶׁל שִׁכְרוּת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בַּסְּעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת וְלֹא יוּכַל לְהִתְוַדּוֹת בְּהַתְחָלַת זְמַן הַכַּפָּרָה, לְכָךְ תִּקְּנוּ שֶׁיִּתְוַדֶּה כָּל אָדָם בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּמִנְחָה קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל בַּסְּעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדֶּה בְּמִנְחָה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְוַדּוֹת בְּעַרְבִית, שֶׁהִיא הַתְחָלַת זְמַן הַכַּפָּרָה, וְהוּא עִקַּר זְמַן הַוִּדּוּי שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדֶּה עַרְבִית — חוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה בְּתַפִּלַּת שַׁחֲרִית, שֶׁמָּא אֵרַע לוֹ דָּבָר עֲבֵרָה אַחַר הַוִּדּוּי שֶׁל עַרְבִית, וּמִטַּעַם הַזֶּה הוּא צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְוַדּוֹת בְּמוּסָף וּבְמִנְחָה וּבִנְעִילָה שֶׁמָּא אֵרַע לוֹ דָּבָר עֲבֵרָה בְּכָל הַיּוֹם, שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַד סוֹפוֹ עִם חֲשֵׁכָה:

ב וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁזְּמַן מִצְוַת וִדּוּי מִן הַדִּין הוּא קֹדֶם הַתְחָלַת זְמַן הַכַּפָּרָה, דְּהַיְנוּ עִם חֲשֵׁכָה, כְּדֵי שֶׁיִּכְנֹס לַיּוֹם בִּתְשׁוּבָה וְלֹא יְהֵא שְׁהוּת לַחֲטֹא בֵּין הַוִּדּוּי לְהַתְחָלַת זְמַן הַכַּפָּרָה, אֶלָּא שֶׁחָשׁוּ חֲכָמִים שֶׁמָּא יֶאֱרַע לוֹ דָּבָר קַלְקָלָה בַּסְּעוּדָה וְלֹא יוּכַל לְהִתְוַדּוֹת עִם חֲשֵׁכָה, לְכָךְ תִּקְּנוּ לְהִתְוַדּוֹת בְּמִנְחָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה בְּמִנְחָה — חוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה עִם חֲשֵׁכָה, שֶׁהוּא עִקַּר זְמַן וִדּוּי מִן הַדִּין, שֶׁמָּא אֵרַע לוֹ דָּבָר עֲבֵרָה אַחַר מִנְחָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה עִם חֲשֵׁכָה — חוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה בִּתְפִלַּת עַרְבִית וּבְכָל תְּפִלָּה שֶׁל הַיּוֹם, לְפִי שֶׁבְּוַדַּאי גַּם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים עֲצָמוֹ חַיָּב לְהִתְוַדּוֹת וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה.

וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. מִכָּל מָקוֹם, רָאוּי לְכָל אָדָם לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ כַּסְּבָרָא הַשְּׁנִיָּה, וּכְשֶׁרוֹאֶה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מְמַשְׁמֵשׁ וּבָא — יַעֲמֹד וְיִתְוַדֶּה:

ג כְּשֶׁהַיָּחִיד מִתְוַדֶּה, בֵּין בִּתְפִלַּת מִנְחָה שֶׁל עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בֵּין בְּעַרְבִית שַׁחֲרִית מוֹסֵף מִנְחָה וּנְעִילָה שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים — הוּא מִתְוַדֶּה אַחַר שֶׁגָּמַר תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁעָקַר רַגְלָיו, אֲבָל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר הַוִּדּוּי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה.

אֲבָל בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁל עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים — אֵין הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר אֶת הַוִּדּוּי בְּקוֹל רָם, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ הַוִּדּוּי בְּמִנְחָה אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יֶאֱרַע דָּבָר קַלְקָלָה בַּסְּעוּדָה, וְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֵינוֹ מַחֲזִיר אֶת הַתְּפִלָּה אֶלָּא כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי — לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְתַקֵּן שֶׁיַּחֲזֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר אֶת הַוִּדּוּי שֶׁמָּא יֶאֱרַע דָּבָר קַלְקָלָה לְמִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי, שֶׁמּוֹעֲטִין הֵן שֶׁאֵינָן בְּקִיאִים:

ד אִם לֹא פֵּרֵט אֶת חֶטְאָיו אֶלָּא אָמַר סְתָם "חָטָאתִי" — יָצָא יְדֵי מִצְוַת וִדּוּי. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה נָכוֹן לְפָרֵט אֶת הַחֵטְא שֶׁיֹּאמַר "עָשִׂיתִי כָּךְ וְכָךְ, מִפְּנֵי (שעיוה"כ) [שֶׁעַל יְדֵי כֵן] הוּא מִתְבַּיֵּשׁ יוֹתֵר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵחֶטְאָיו וּמִתְחָרֵט עֲלֵיהֶם מֵעֹמֶק לִבּוֹ.

וּכְשֶׁהוּא מְפָרֵט חֶטְאָיו — יִתְוַדֶּה בְּלַחַשׁ, שֶׁאִם יִתְוַדֶּה בְּקוֹל רָם — אָסוּר לוֹ לְפָרֵט חֶטְאָיו בָּרַבִּים, לְפִי שֶׁאֵין זֶה כְּבוֹד הַמָּקוֹם שֶׁמְּגַלֶּה לָרַבִּים שֶׁחָטָא כְּנֶגְדּוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֵטְא שֶׁאֵין מְפָרְסָם, אֲבָל חֵטְא הַמְּפֻרְסָם לָרַבִּים — מֻתָּר לְפָרְטוֹ בָּרַבִּים אֲפִלּוּ בְּקוֹל רָם. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין חוֹבָה לְפָרְטוֹ בְּקוֹל רָם, אֶלָּא יִפְרְטֶנּוּ בְּלַחַשׁ אִם יִרְצֶה:

ה וּמַה שֶּׁאוֹמְרִים "עַל חֵטְא" עַל סֵדֶר א"ב — אֵין זֶה נִקְרָא פּוֹרֵט חֲטָאָיו, הוֹאִיל וְהַכֹּל אוֹמְרִים בְּשָׁוֶה — אֵינוֹ אֶלָּא כְּנֹסַח תְּפִלָּה, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְאָמְרוֹ בְּקוֹל רָם:

ו סֵדֶר הַוִּדּוּי בְּ"עַל חֵטְאִים", שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם עוֹלָה, וְאַחַר כָּךְ חַטָּאת, וְאַחַר כָּךְ קָרְבַּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד, וְאַחַר כָּךְ אָשָׁם וַדַּאי וְתָלוּי, לְפִי שֶׁכָּךְ סִדּוּרִים הַקָּרְבָּנוֹת בְּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא, וְאַחַר כָּךְ שֶׁאָנוּ חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מַכַּת מַרְדּוּת, וְאַחַר כָּךְ מַלְקוּת אַרְבָּעִים, וְאַחַר כָּךְ מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, וְאַחַר כָּךְ כָּרֵת וַעֲרִירִי, וְאַחַר כָּךְ אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין, כִּי צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ עַל הַקַּל קַל תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ב:

ז יֵאָמַר לְשׁוֹן כַּפָּרָה לַחֲטָאִים וּלְשׁוֹן מְחִילָה לָעֲוונוֹת וּלְשׁוֹן סְלִיחָה לַפְּשָׁעִים, כִּי הַחֵטְא קַל מֵעָוון וְעָוון קַל מִפֶּשַׁע וְהַכַּפָּרָה גְּדוֹלָה מֵהַמְּחִילָה וְהַמְּחִילָה גְּדוֹלָה מֵהַסְּלִיחָה, לְפִיכָךְ הַחֵטְא הוּא מִתְכַּפֵּר, וְנִמְחָל הֶעָוון, וְנִסְלָח הַפֶּשַׁע.

וְצָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת מְעֻמָּד, לְפִיכָךְ לֹא יִסְמֹךְ עַל דָּבָר בְּעִנְיָן שֶׁאִם יְנַטֵּל אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עָלָיו הָיָה נוֹפֵל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ח. וְטוֹב לִשְׁחוֹת בְּעֵת הַוִּדּוּי כְּמוֹ בְּ"מוֹדִים", כְּדֵי לְהִתְוַדּוֹת בְּהַכְנָעָה גְּדוֹלָה.

וּכְשֶׁמִּתְוַדֶּה — יַכֶּה בְּאֶגְרוֹפוֹ עַל הַלֵּב, כְּלוֹמַר אַתָּה גָּרַמְתָּ לִי הַחֵטְא. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַכּוֹת עַל הֶחָזֶה מִשּׁוּם הַיְדוּעַ לָהֶם:

ח אַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה בִּתְפִלַּת לַחַשׁ, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מַגִּיעַ לְוִדּוּי — צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלֵעָמֹד וּלְהִתְוַדּוֹת עִמּוֹ, וּבְוִדּוּי זֶה אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַוֵּן הַחֵטְא, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁאָמַר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ" — דַּי, וְרַשַּׁאי לֵישֵׁב אַחַר כָּךְ, וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לְדַבֵּר בְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִתְוַדֶּה:

ט עֲוונוֹת שֶׁהִתְוַדָּה עֲלֵיהֶן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁעָבַר אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְכַּפְּרוּ — אַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל לַחֲזֹר וּלְפָרְטָן בְּוִדּוּיוֹ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהַחוֹזֵר וּפוֹרְטָן — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, שֶׁנֶּאֱמַר "וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד", כְּלוֹמַר אֵינִי סָבוּר שֶׁכִּפַּרְתָּ לִי וַהֲרֵי הוּא תָּמִיד כְּאִלּוּ הוּא נֶגְדִּי עוֹמֵד:

י אֵין חוֹתְמִין בְּוִדּוּי, בֵּין וִדּוּי שֶׁל עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל מִנְחָה, בֵּין וִדּוּי שֶׁל הַיָּחִיד אַחַר תְּפִלָּתוֹ בִּתְפִלּוֹת שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים עַצְמוֹ:

יא נוֹהֲגִין שֶׁאַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים לוֹקִין כָּל הַקָּהָל ל"ט מַלְקוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַלְקוֹת מוֹעִיל בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין לָנוּ דַּיָּנִים סְמוּכִין, וְגַם אֵין חַיָּב מַלְקוֹת אֶלָּא

אִם כֵּן הִתְרוּ בּוֹ שֶׁהַבֵּית דִּין מַלְקִין אוֹתוֹ, מִכָּל מָקוֹם נוֹהֲגִין לְלָקוֹת, שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יִתֵּן אֶל לִבּוֹ לָשׁוּב מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ, וְעוֹד כְּדֵי לְהַכְנִיעַ לְבָבוֹ וְלַהֲכִינָהּ לַעֲבֹד הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה:

יב וְנָהֲגוּ שֶׁהַנִּלְקֶה אוֹמֵר וִדּוּיִים בְּשָׁעָה שֶׁנִּלְקֶה, וְהַמַּלְקֶה אוֹמֵר "וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְגוֹ'" ג' פְּעָמִים, שֶׁהֵם ל"ט תֵּבוֹת נֶגֶד ל"ט מַלְקוֹת:

יג וְנָהֲגוּ לְהַלְקוֹת בִּרְצוּעָה כָּל דְּהוּא, שֶׁאֵין זֶה מַלְקוֹת גָּמוּר שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת רְצוּעָה רְחָבָה טֶפַח:

יד וְלוֹקְחִין רְצוּעָה שֶׁל עֵגֶל, לְעוֹרְרוֹ בִּתְשׁוּבָה, עַל דֶּרֶךְ "יָדַע שׁוֹר קוֹנֵהוּ". אֲבָל אֵין צָרִיךְ לִקַּח שְׁתֵּי רְצוּעוֹת אַחַת שֶׁל חֲמוֹר כְּמוֹ שֶׁהָיוּ בְּמַלְקוֹת גָּמוּר, כֵּיוָן שֶׁאֵין מַלְקוֹת מוֹעִיל בִּזְמַן הַזֶּה:

טו וְהַנִּלְקֶה לֹא יַעֲמֹד וְלֹא יֵשֵׁב, רַק מֻטֶּה אֲחוֹרָיו לַדָּרוֹם וּפָנָיו לַצָּפוֹן, לְפִי שֶׁעִקַּר חֵטְא הָאָדָם הוּא מֵחֲמַת מָמוֹן, וּכְתִיב "מִצָּפוֹן זָהָב יֶאֱתֶה", עַל כֵּן יַכְנִיעַ אֶת עַצְמוֹ לְאוֹתוֹ רוּחַ לְהוֹדִיעַ שֶׁמִּשָּׁם בָּא לוֹ הַחֵטְא:

טז יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל הַשָּׁבִים הַמַּאֲמִינִים בְּכַפָּרָתוֹ, אֲבָל הַמְבַעֵט בּוֹ וּמְחַשֵּׁב בְּלִבּוֹ מַה מוֹעִיל לוֹ יוֹם הַכִּפּוּרִים זֶה — אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר לוֹ:

סימן תרח

א **סֵדֶר סְעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת וּבוֹ י' סְעִיפִים**:

מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְהוֹסִיף מִן הַחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, בֵּין בְּעִנּוּי בֵּין בְּאִסּוּר מְלָאכָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם", יָכוֹל יִתְעַנֶּה בַּתְּשִׁיעִי לַחֹדֶשׁ? תַּלְמוּד לוֹמַר "בָּעֶרֶב", אִי בָּעֶרֶב יָכוֹל מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ? תַּלְמוּד לוֹמַר "בְּתִשְׁעָה", הָא כֵּיצַד? מַתְחִיל וּמִתְעַנֶּה מִבְּעוֹד יוֹם, מִכָּאן שֶׁמּוֹסִיפִים מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ.

(וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּמִּקְרָא זֶה לָמַדְנוּ בְּסִימָן תר"ד שֶׁמִּצְוָה לֶאֱכֹל בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר, מִכָּל מָקוֹם פְּשַׁט הַכָּתוּב מִשּׁוּם תַּעֲנִית מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּאן, אֶלָּא שֶׁמִּצְוַת חֲכָמִים הִיא לְהַרְבּוֹת בִּסְעוּדָה בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, וּמְצָאוּ לָהֶם סָמֶךְ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְעִנִּיתֶם וְגוֹ' בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ", וּפֵרְשׁוּ בּוֹ חֲכָמִים שֶׁיְּכִין אֶת עַצְמוֹ בַּאֲכִילַת תְּשִׁיעִי לְעִנּוּי שֶׁל עֲשִׂירִי).

אֵין לִי אֶלָּא מִלְּפָנָיו, מִלְּאַחֲרָיו מְנַיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב", הֶקְּשׁוּ שְׁנֵי הָעֲרָבִים זֶה לָזֶה, וְאֵין לִי אֶלָּא יוֹם הַכִּפּוּרִים, שַׁבָּת מְנַיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "תִּשְׁבְּתוּ", יוֹם טוֹב מְנַיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "שַׁבַּתְּכֶם", כָּל שְׁבוּת שֶׁאַתָּה שׁוֹבֵת — אַתָּה מוֹסִיף לָהּ בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין מִלְּאַחֲרֶיהָ.

יָכוֹל יְהֵא עָנוּשׁ כָּרֵת עַל הַתּוֹסֶפֶת? תַּלְמוּד לוֹמַר "וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי וְגוֹ'", וְכֵן בְּעִנּוּי הוּא אוֹמֵר "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה וְגוֹ'" — עַל עִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם עָנוּשׁ כָּרֵת, אֲבָל אֵין עִנּוּשׁ כָּרֵת עַל הַתּוֹסֶפֶת:

ב וְתוֹסֶפֶת זֶה צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא קוֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, דְּאִלּוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת עַצְמוֹ (סְפֵק יוֹם) סְפֵק לַיְלָה הוּא וְאֵינוֹ נִקְרָא תּוֹסֶפֶת, וְאַף אִם לֹא הָיָה הַכָּתוּב מַזְהִיר עָלָיו — הָיָה צָרִיךְ לִפְרֹשׁ מִסְּפֵק עֲבֵרָה:

ג וְתוֹסֶפֶת זֶה אֵין לוֹ שִׁעוּר, אֶלָּא שֶׁמִּתְחִלַּת הַשְּׁקִיעָה שֶׁאֵין הַשֶּׁמֶשׁ נִרְאֶה עַל הָאָרֶץ עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא ג' רְבִיעֵי מִילִין קוֹדֶם הַלַּיְלָה, וְהַזְּמַן הַזֶּה שֶׁהוּא מַהֲלַךְ ג' מִילִין וּרְבִיעַ רָצָה לַעֲשׂוֹת כֻּלּוֹ תּוֹסֶפֶת — עוֹשֶׂה, רָצָה לַעֲשׂוֹת מִקְצָתָהּ — עוֹשֶׂה, וּבִלְבַד שֶׁיּוֹסִיף אֵיזֶה זְמַן שֶׁיְּהֶיֶה וַדַּאי מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ:

ד נָשִׁים שֶׁאוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מַמָּשׁ וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת שֶׁמִּצְוָה לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ — אֵין מְמַחִין בְּיָדָן, אִם הוּא יָדוּעַ שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יִשְׁמְעוּ לָנוּ וְיַעֲשׂוּ בְּזָדוֹן, דְּמוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים.

וְכֵן הַדִּין בְּכָל דָּבָר אִסּוּר שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה אֶלָּא שֶׁחָכְמִים לְמָדוּהוּ מִמִּדְרַשׁ הַפְּסוּקִים, אוֹ שֶׁהוּא קַבָּלָה בְּיָדָם הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, אוֹ שֶׁהֵן בְּעַצְמָן אָסְרוּ דָּבָר וְאָדָם אֶחָד עוֹבֵר עַל דִּבְרֵיהֶם בִּשְׁגָגָה שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הָאִסּוּר, וְאַף אִם יוֹדִיעַ לוֹ הָאִסּוּר לֹא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ — אֵינוֹ צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, דְּמוּטָב שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹגֵג וְלֹא יִהְיֶה מֵזִיד:

ה אֲבָל דָּבָר שֶׁאִסּוּרוֹ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁיָּדוּעַ לָנוּ שֶׁהַחוֹטֵא הַזֶּה לֹא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אַף אִם נוֹדִיעַ לוֹ הָאִסּוּר — אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִין זֶה בָּזֶה וְעַל יְדֵי שֶׁמּוֹחֶה בְּיָדוֹ הוּא מוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מֵהֶעָרְבוּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יוֹכִיחֶנּוּ בָּרַבִּים אֶלָּא פַּעַם אַחַת, אֲבָל לֹא יַרְבֶּה בְּתוֹכָחוֹת בָּרַבִּים,

מֵאַחַר שֶׁבָּרוּר לוֹ שֶׁלֹּא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְעַל זֶה אָמְרוּ "כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לוֹמַר דָּבָר הַנִּשְׁמָע כָּךְ מִצְוָה שֶׁלֹּא לוֹמַר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע".

אֲבָל חַיָּב לְהוֹכִיחוֹ בְּיָחִיד אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים עַד שֶׁיְּנַזֵּף בּוֹ הַחוֹטֵא, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוֹדִיעַ לוֹ הָאִסּוּר וְהוּא עוֹבֵר עָלָיו בְּזָדוֹן — חַיָּב כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ" — אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים.

מִכָּל מָקוֹם, אִם הִיא עֲבֵרָה שֶׁבַּסֵּתֶר — יוֹכִיחֶנּוּ בִּתְחִלָּה בַּסֵּתֶר, וְאִם לֹא שָׁב מִדַּרְכּוֹ — מַכְלִימִים אוֹתוֹ בָּרַבִּים עַד שֶׁיֵּשׁוּב, אֲבָל אִם עוֹבֵר עֲבֵרָה בְּגָלוּי — מוֹכִיחִין אוֹתוֹ מִיָּד, שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם:

י מִי שֶׁהוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ וְנָזַף בּוֹ חֲבֵרוֹ הַחוֹטֵא — לֹא יוֹכִיחֶנּוּ עוֹד עַל עֲבֵרָה זוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "אַל תּוֹכַח לֵץ וְגוֹ'":

יא אִם הִפְסִיק מֵאֲכִילָתוֹ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁהִסְכִּים בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עוֹד הַיּוֹם — אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר לוֹ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הוֹצִיא כֵּן בִּשְׂפָתָיו, דִּבְרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָן דְּבָרִים. וְאִם הוֹצִיא כֵּן בִּשְׂפָתָיו — אָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל מִדִּין נֶדֶר (וְלֹא מֻחָמַת אִסּוּר יוֹם הַכִּפּוּרִים), כֵּיוָן שֶׁאָמַר בְּפֵרוּשׁ שֶׁלֹּא יֹאכַל עוֹד הַיּוֹם.

אֲבָל אִם קִבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּסָתָם וְלֹא אָמַר בְּפֵרוּשׁ שֶׁלֹּא יֹאכַל עוֹד, אִם הוּא עֲדַיִן קוֹדֶם פְּלַג הַמִּנְחָה — אֵין קַבָּלָתוֹ כְּלוּם וּמֻתָּר לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל, וְאִם (עַיֵּן סִימָן רס"א טַעַם עַל זֶה) הוּא אַחַר פְּלַג הַמִּנְחָה — אָז מוֹעֶלֶת קַבָּלָתוֹ וְחָל עָלָיו כָּל חֹמֶר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים וְאָסוּר בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וְסִיכָה, חוּץ מִנְּעִילַת הַסַּנְדָּל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקנ"ג, וְשָׁם נִתְבָּאֵר דְּטוֹב לְהַחֲמִיר וּלְהִתְנוֹת בַּסְּעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת שֶׁיִּהְיֶה רַשַּׁאי לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עוֹד אַחַר הַסְּעוּדָה:

ח בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר אֲפִלּוּ בִּסְעוּדַת שַׁחֲרִית — אֵין לֶאֱכֹל אֶלָּא מַאֲכָלִים קַלִּים לְהִתְעַכֵּל (כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׂבֵעַ) כְּגוֹן בְּשַׂר עוֹפוֹת וְדָגִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא שָׂבֵעַ וּמִתְגָּאֶה כְּשֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

וְכֵן אֵין אוֹכְלִים דְּבָרִים הַמַּרְבִּים זֶרַע אֲפִלּוּ בִּסְעוּדַת שַׁחֲרִית, כְּגוֹן שׁוּמִים וּבֵיצִים, אֲבָל מַאֲכְלֵי חָלָב וְחֶמְאָה אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מַרְבִּין זֶרַע — מִכָּל מָקוֹם נוֹהֲגִין לְאָכְלָם בְּשַׁחֲרִית, כֵּיוָן שֶׁהֵם מַאֲכָלִים קַלִּים לְהִתְעַכֵּל.

אֲבָל בַּסְּעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת שֶׁהוּא סָמוּךְ לַלַּיְלָה — אֵין לֶאֱכֹל אוֹתָם. וְכֵן אֵין לֶאֱכֹל בַּסְּעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת דְּבָרִים הַמְחַמְּמִים אֶת הַגּוּף [כְּגוֹן] בְּשָׂמִים וְכַרְכֹּם, שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי קֶרִי בַּלַּיְלָה:

ט אִם אָכַל הַרְבֵּה בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר — לֹא יֶשְׁתֶּה אֶצְבָּעוֹ בְּפִיו לְהָקִיא, שֶׁמָּא יִבָּלַע מִן הַקִּיאָה:

י לֹא יֹאכַל שֶׁמְּשַׁמְּרִין בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲלֶה גֵּרָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

סימן תרט

הַטְמָנַת חַמִּין בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

יֵשׁ אוֹסְרִים לְהַטְמִין חַמִּין מֵעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר לְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְהַטְמִין חַמִּין אֶלָּא לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת, אֲבָל זֶה שֶׁהוּא מַטְמִין לְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהוּא חֹל — לֹא הִתִּירוּ לוֹ כְּלָל, לְפִי שֶׁהַתַּבְשִׁיל מִתְחַמֵּם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְנִמְצָא יוֹם הַכִּפּוּרִים מֵכִין לְחֹל.

וְיֵשׁ מַתִּירִים לְהַטְמִין בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵכִין מֵחֹל לְחֹל, וְאַף עַל פִּי שֶׁשּׁוֹהֶה עַל הַכִּירָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — אֵין זוֹ חֲשׁוּבָה הֲכָנָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. מִכָּל מָקוֹם, נוֹהֲגִין בְּאֵלּוּ הַמְּדִינוֹת לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

סימן תרי

א הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבוֹ י' סְעִיפִים:

יוֹם הַכִּפּוּרִים צָרִיךְ לְכַבְּדוֹ בְּנֵרוֹת כְּמוֹ בְּשַׁאָר יָמִים טוֹבִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין אִסּוּר בְּהַדְלָקַת נֵר בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּבֵית שֶׁאִישׁ וְאִשְׁתּוֹ דָּרִים בּוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְאַוֶּה לְאִשְׁתּוֹ כְּשֶׁיִּרְאֶנָּה לְאוֹר הַנֵּר וְיָבוֹא לִידֵי תַּשְׁמִישׁ, אֲבָל יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמַּדְלִיקִין בַּבַּיִת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָסוּר לְשַׁמֵּשׁ לְאוֹר הַנֵּר — בְּוַדַּאי לֹא יָבוֹא לִידֵי תַּשְׁמִישׁ.

וְאוֹתָן מְקוֹמוֹת שֶׁמַּדְלִיקִין צְרִיכִין לְבָרֵךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים", שֶׁהֲרֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים מִצְוָה לְהַדְלִיק בּוֹ נֵרוֹת כְּמוֹ בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים:

ב אִם יֵשׁ לוֹ נֵר דָּלוּק בַּבַּיִת — צָרִיךְ לְהַדְלִיק נֵר בַּחֲדָר שֶׁלָּן בּוֹ עִם אִשְׁתּוֹ, בֵּין בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לְהַדְלִיק בֵּין בְּמָקוֹם שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לְהַדְלִיק, שֶׁכֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה אֶת אִשְׁתּוֹ לְאוֹר הַנֵּר שֶׁבַּבַּיִת אִם כֵּן יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי תַּשְׁמִישׁ בַּחֲדָר שֶׁאֵין שָׁם נֵר דּוֹלֵק:

ג אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בַּבַּיִת, מִכָּל מָקוֹם מַדְלִיקִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וּבְמָבוֹאוֹת הָאֲפֵלוֹת וְעַל גַּבֵּי הַחוֹלִים.

וְכֵן אִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁבָּת — חַיָּבִין הַכֹּל לְהַדְלִיק אַף בְּבֵיתוֹ, וּמְבָרְכִין "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים":

ד נוֹהֲגִין בְּכָל מָקוֹם לְהַצִּיעַ בְּגָדִים נָאִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְגַם בַּבָּתִּים לְהַצִּיעַ מִפָּה יָפָה עַל הַשֻּׁלְחָן כְּמוֹ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב.

וְכֵן נוֹהֲגִים לְהַרְבּוֹת בְּנֵרוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל כֵּן בָּאֵרִים כַּבְּדוּ ה'", וּמְתַרְגְּמִינַן "בְּפַנְסַיָּא יַקְּרוּ ה'. וְטוֹב לַעֲשׂוֹת פְּתִילוֹת עֲבוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, לְהַרְבּוֹת אוֹרָן.

וְנָהֲגוּ שֶׁכָּל אִישׁ גָּדוֹל וְקָטָן עוֹשִׂין בִּשְׁבִילוֹ נֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וְעַכְשָׁו נוֹהֲגִין שֶׁאֵין עוֹשִׂין נֵר אֶלָּא לְנָשׂוּי בִּלְבַד:

ה גַּם נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת נֵר נְשָׁמָה לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ שֶׁמֵּתוּ:

ו וְאִם כָּבוּ נֵרוֹת אֵלּוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — אֵין לוֹמַר לְנָכְרִי שֶׁיַּחֲזֹר לְהַדְלִיקָן. וַאֲפִלּוּ לְרַמֵּז לוֹ אָסוּר. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאִם בָּא לְהַדְלִיק מֵעַצְמוֹ — צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ו. וְכֵן אֵין לוֹמַר לְנָכְרִי לְקַבֵּל שַׁעֲוָה הַנּוֹטֶפֶת מִן הַנֵּרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַיִּשְׂרְאֵל אָסוּר לוֹ לְטַלְטֵל הַשַּׁעֲוָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַקְצָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ה, וְכָל שֶׁאֵין הֶתֵּר לְהַיִּשְׂרְאֵל לְטַלְטְלוֹ — אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְטַלְטְלוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ו, עַיֵּן שָׁם:

ז וְנָהֲגוּ לִקַּח נָכְרִי לִשְׁמֹר הַנֵּרוֹת שֶׁלֹּא יָבוֹא חַס וְשָׁלוֹם לִידֵי דְּלֵקָה, וּמִכֹּחַ זֶה נָהֲגוּ הֶהָמוֹן לוֹמַר לוֹ לְכַבּוֹת וּלְהַדְלִיק, וְאֵין לָזֶה הֶתֵּר כְּלָל, וְיֵשׁ לִמְחוֹת בְּיָדָם, וּבִפְרָט בְּיוֹם הַדִּין:

ח מִי שֶׁכָּבָה נֵרוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — סִימָן רַע לוֹ. וְתַקָּנָתוֹ, שֶׁיַּחֲזֹר וְיַדְלִיקֶנּוּ בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְלֹא יְכַבֶּנּוּ עוֹד אֶלָּא יַנִּיחֶנּוּ לִדְלֹק עַד גְּמִירָא, וְגַם יְקַבֵּל עָלָיו שֶׁכָּל יָמָיו לֹא יְכַבֶּה נֵרוֹ בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים לֹא הוּא וְלֹא אַחֵר אֶלָּא יַנִּיחֶנּוּ לִדְלֹק עַד גְּמִירָא.

("לִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד" — זֶה יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאֵין בּוֹ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, אָמְרָה תּוֹרָה כַּבְּדוּהוּ בִּכְסוּת נְקִיָּה וּבְנֵרוֹת, לְפִיכָךְ נוֹהֲגִין לְהַצִּיעַ בְּגָדִים נָאִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת):

ט יֵשׁ נוֹהֲגִין לִלְבֹּשׁ בְּגָדִים לְבָנִים נְקִיִּים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּדֵי לִהְיוֹת דֻּגְמַת מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לִלְבֹּשׁ הַקִּיטֶל, שֶׁהוּא בֶּגֶד לָבָן וְנָקִי. וְיֵשׁ עוֹד טַעַם בִּלְבִישַׁת הַקִּיטֶל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בֶּגֶד מֵתִים וְעַל יְדֵי זֶה נִכְנָע לֵב אָדָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וּלְפִיכָךְ גַּם מִי שֶׁהוּא אָבֵל מֻתָּר לִלְבֹּשׁ הַקִּיטֶל.

וְכֵן הַנָּשִׁים יְכוֹלוֹת לִלְבֹּשׁ הַקִּיטֶל כְּדֵי לְהַכְנִיעַ לִבָּן, אֲבָל שְׁאָר בְּגָדִים לְבָנִים אֵין לָהֶן לִלְבֹּשׁ כְּדֵי לִהְיוֹת דֻּגְמַת מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, שֶׁאֵין יְכוֹלוֹת לִהְיוֹת כְּמַלְאָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר "עִיר גִּבּוֹרִים עֲלָה חָכָם וְגוֹ'", "גְּבָרִים" כְּתִיב:

י הַלּוֹבֵשׁ שַׂק מֻחָמַת תְּשׁוּבָה — צָרִיךְ לְפָשְׁטוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב וְצָרִיךְ לְכַבְּדוֹ בִּכְסוּת נְקִיָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

סימן תריא

א לֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים דִּינוֹ כְּיוֹמוֹ וּבוֹ י' סְעִיפִים:

לֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים הֲרֵי הוּא כְּיוֹמוֹ לְכָל דָּבָר, שֶׁכָּל דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בַּיּוֹם — אֲסוּרִים בַּלַּיְלָה. וַאֲפִלּוּ בַּתּוֹסֶפֶת שֶׁמּוֹסִיפִין מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ בֵּין מִלְּפָנָיו בֵּין מִלְּאַחֲרָיו — אֲסוּרִים כָּל הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּעִקַּר הַיּוֹם:

ב וּמָה הֵן הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים? מְלָאכָה, אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, רְחִיצָה וְסִיכָה, נְעִילַת הַסַּנְדָּל, תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. אֲבָל אֵין חִיּוּב כָּרֵת אֶלָּא עַל מְלָאכָה וַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה וְהַאֲבַדְתִּי וְגוֹ'", וְנֶאֱמַר "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה וְנִכְרְתָה וְגוֹ'", וּסְתָם עִנּוּי הוּא מְנִיעַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ וְגוֹ'", וּשְׁתִיָּה בִּכְלַל אֲכִילָה.

אֲבָל רְחִיצָה וְסִיכָה וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל וְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁגַּם הֵם נִקְרָאִים עִנּוּי לִפְעָמִים כְּמוֹ שֶׁלָּמְדוּ חֲכָמִים מִמִּדְרַשׁ הַפְּסוּקִים, מִכָּל מָקוֹם סְתָם עִנּוּי לֹא נֶאֱמַר בְּרֹב הַפְּעָמִים אֶלָּא עַל מְנִיעַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה בִּלְבַד. וּמִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁגַּם הֵם נִקְרָאִים עִנּוּי לִפְעָמִים, לְפִיכָךְ גַּם הֵם אֲסוּרִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן", וְקִבְּלוּ חֲכָמִים בְּפֵרוּשׁ הַפָּסוּק שְׁבוּת מִכָּל דָּבָר שֶׁנִּקְרָא עִנּוּי לִפְעָמִים:

ג וְאִסּוּר דְּבָרִים אֵלּוּ מָסַר הַכָּתוּב לַחֲכָמִים, וְהֵם הֵקֵלּוּ בָּהֶם כַּמָּה קַלּוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִרְאֶה בְּעֵינֵיהֶם לְהָקֵל, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְפָנֵינוּ בְּעֶזְרַת ה':

ד מְלָאכָה כֵּיצַד? כָּל מְלָאכָה שֶׁחַיָּבִים עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת — חַיָּבִים עָלֶיהָ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְכָל שֶׁבְּשַׁבָּת פָּטוּר אָבָל אָסוּר — הוּא גַּם כֵּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֶלָּא שֶׁשַּׁבָּת זְדוֹנוֹ סְקִילָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים זְדוֹנוֹ כָּרֵת. וְכָל אִסּוּרֵי הוֹצָאוֹת שַׁבָּת נוֹהֲגִין גַּם כֵּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

ה אֶלָּא שֶׁבָּזֶה הֵקֵלּוּ בּוֹ, שֶׁהִתִּירוּ לְקַנֵּב יֶרֶק, דְּהַיְנוּ לְנַתֵּק הֶעָלִים מִן הַקְּלָחִים כְּדֵי לְהַשְׁווֹתָם שֶׁיִּהְיוּ מוּכָנִים לְחָתְכָם, וְכֵן לְהָדִיחַ אוֹתוֹ שֶׁיִּהְיֶה מוּכָן לְבַשְּׁלוֹ בָּעֶרֶב מִיָּד, וְכֵן לִפְצֹעַ אֱגוֹזִים כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מוּכָנִים לַאֲכִילַת עֶרֶב, וְלֹא יִצְטָרֵךְ לִטְרֹחַ בָּהֶן בָּעֶרֶב. וְכָל דְּבָרִים אֵלּוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֲסוּרִים בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי הוּא טוֹרֵחַ וּמֵכִין מִשַּׁבָּת לְחֹל כֵּיוָן שֶׁאֵין צְרִיכִים הַיּוֹם עַד לָעֶרֶב, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הִתִּירוּ מִשּׁוּם פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִטְרֹחַ בְּדָבָרִים אֵלּוּ בָּעֶרֶב קֹדֶם אֲכִילָתוֹ וְיִהְיֶה לוֹ עָגְמַת נֶפֶשׁ בְּעַנּוֹת נַפְשׁוֹ בַּעֲשִׂיַּת דְּבָרִים אֵלּוּ כְּשֶׁהוּא מְעֻנֶּה:

ו וְלֹא הִתִּירוּ דְּבָרִים אֵלּוּ אֶלָּא כְּשֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּחֹל, אֲבָל כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת — לֹא הִתִּירוּ דְּבָרִים אֵלּוּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה כֵּן בְּשִׁאָר שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה שֶׁיָּכִין בַּיּוֹם מַה שֶּׁצָּרִיךְ לַאֲכִילַת עֶרֶב, שֶׁלֹּא יַבְחִין שֶׁהִתִּירוּ לוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִשּׁוּם עָגְמַת נֶפֶשׁ:

ז אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל בְּחֹל לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, מִשּׁוּם שֶׁאָז אֵין לָחוֹשׁ שֶׁמָּא עַל יְדֵי הִתְעַסְּקוּתוֹ בְּתִקּוּן הַמַּאֲכָל יִשְׁכַּח שֶׁהוּא יוֹם הַכִּפּוּרִים וְיֹאכַל מִמֶּנּוּ, כֵּיוָן שֶׁהוּא אַחַר הַמִּנְחָה שֶׁהוּא קָרוֹב לְעֵת הֶחֵר אֲכִילָה דְּהַיְנוּ צֵאת הַכּוֹכָבִים וְדוֹמֶה לוֹ כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ. אֲבָל קֹדֶם הַמִּנְחָה — אָסוּר לוֹ לְהִתְעַסֵּק בְּתִקּוּנֵי הַמַּאֲכָל שֶׁל עֶרֶב, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל מִמֶּנּוּ:

ח עַכְשָׁו נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לֶאֱסֹר קְנִיבַת יֶרֶק וְהַפְצָעַת אֱגוֹזִים, וְהוּא הַדִּין שְׁאָר תִּקּוּנֵי מַאֲכָלִים שֶׁל עֶרֶב, אֲפִלּוּ אַחַר הַמִּנְחָה, לְפִי שֶׁבְּדוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים הִתְחִילוּ לְקַלְקֵל לְמַהֵר וְלַעֲשׂוֹת דְּבָרִים אֵלּוּ קֹדֶם הַמִּנְחָה, לְפִיכָךְ הֶחֱמִירוּ עֲלֵיהֶם וְאָסְרוּ אֲפִלּוּ לְאַחַר הַמִּנְחָה:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּהִתְעַסְּקוּת בְּתִקּוּנֵי הַמַּאֲכָל, אֲבָל לִגַּע בָּאֳכָלִין — מֻתָּר כָּל הַיּוֹם, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְחָמֵץ שֶׁאָסוּר לִגַּע בּוֹ בְּפֶסַח, לְפִי שֶׁבְּפֶסַח הוּא אוֹכֶל שְׁאָר דְּבָרִים — חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח אִסּוּר חָמֵץ בְּפֶסַח וְיֹאכַל גַּם אֶת זֶה שֶׁנּוֹגֵעַ, כֵּיוָן שֶׁבְּיָמִים אֵלּוּ אֵינָנּוּ פָּרוּשׁ וּמֻבְדָּל כְּלָל מֵאֲכִילָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהוּא פָּרוּשׁ וּמֻבְדָּל מֵאֲכִילָה לְגַמְרֵי — אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֹאכַל, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מִתְעַסֵּק בְּתִקּוּן

הַמַּאֲכָל לְתַקְּנוֹ וּלְהַכְשִׁירוֹ לַאֲכִילָה, אֲבָל בִּנְגִיעָה בְּעָלְמָא — אֵין חוֹשְׁשִׁין לְכָךְ.
וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לִתֵּן לַקְּטַנִּים לֶאֱכֹל, אַף עַל פִּי שֶׁהַקְּטַנִּים יְכוֹלִים לִטֹּל בְּעַצְמָן מִבְּלִי שֶׁיִּגְעוּ הַגְּדוֹלִים בַּמַּאֲכָל. וְאִם אֵין הַקָּטָן יָכוֹל לֶאֱכֹל אֶלָּא אִם כֵּן יִתְעַסֵּק הַגָּדוֹל בְּתִקּוּן הַמַּאֲכָל לְהַכְשִׁירוֹ וּלְתַקְּנוֹ לַאֲכִילַת הַקָּטָן — מֻתָּר לוֹ לְתַקְּנוֹ, כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַקָּטָן לְאָכְלוֹ מִבַּלְעֲדֵי תִּקּוּן זֶה:

י וְנָהֲגוּ שֶׁהַתִּינוֹקוֹת מְשַׂחֲקִין בֶּאֱגוֹזִים עַל הַשֻּׁלְחָן, עַיֵּן סִימָן של"ח, וְאֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם אֲפִלּוּ קוֹדֶם מִנְחָה:

סימן תריב

א שְׁעוּר אֲכִילָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְשִׁעוּר כַּמּוּתָהּ וּבוֹ ט"ז סְעִיפִים:

אֲכִילָה כֵּיצַד? הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שִׁעוּר שֶׁכְּשֶׁהוּא רָעֵב תִּתְיַשֵּׁב עָלָיו דַּעְתּוֹ בַּאֲכִילָה זוֹ — חַיָּב כָּרֵת, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה וְגוֹ'", וּכְשֶׁאוֹכֵל כַּשִּׁעוּר הַזֶּה — הֲרֵי אֵינוֹ מְעֻנֶּה, וְקִבְּלוּ חֲכָמִים הֶלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁשִּׁעוּר זֶה הוּא כְּכוֹתֶבֶת הַגַּסָּה, וְהוּא פָּחוֹת מִעַט מִכְּבֵיצָה. וְשִׁעוּר זֶה שָׁוֶה לְכָל אָדָם, בֵּין לְנָנֵס בֵּין לְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן, לְפִי שֶׁכָּל אָדָם כְּשֶׁיִּרְעַב תִּתְיַשֵּׁב עָלָיו דַּעְתּוֹ בַּאֲכִילָה כַּשִּׁעוּר הַזֶּה, אֶלָּא שֶׁעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן תִּתְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ מְעַט וּשְׁאָר כָּל אָדָם מִתְיַשֶּׁבֶת דַּעְתָּם הַרְבֵּה:

ב כָּל הָאֳכָלִין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְהַשְׁלִים לְשִׁעוּר זֶה. אֲבָל אֳכָלִין וּמַשְׁקִין שֶׁאָכַל חֲצִי שִׁעוּר וְשָׁתָה חֲצִי שִׁעוּר — אֵין מִצְטָרְפִין, לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מִתְיַשֶּׁבֶת בְּכָךְ. אֲבָל הָאוֹכֵל יָרָק עִם הַצִּיר שֶׁעָלָיו, וְכֵן בָּשָׂר עִם הַמֶּלַח שֶׁעָלָיו — הֲרֵי הַצִּיר וְהַמֶּלַח מִצְטָרְפִין לְהַשְׁלִים לְכַשִּׁעוּר, לְפִי שֶׁכָּל מַשְׁקֶה הַבָּא לְהַכְשִׁיר אֶת הָאֹכֶל — הֲרֵי הוּא כְּאֹכֶל:

ג שְׁתֵּי אֲכִילוֹת מִצְטָרְפוֹת, כְּגוֹן שֶׁאָכַל מְעַט וְהִפְסִיק וְחָזַר וְאָכַל מְעַט עַד שֶׁהִשְׁלִים לְכַשִּׁעוּר — מִצְטָרְפִין, וְהוּא שֶׁלֹּא שָׁהָ[ה] מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס (פֵּרוּשׁ חֲצִי כְּבֵר לֶחֶם), אֲבָל אִם שָׁהָ[ה] יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס — אֵין מִצְטָרְפִין, לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מִתְיַשֶּׁבֶת בַּאֲכִילָה מֻפְסֶקֶת כָּזוֹ:

ד שִׁעוּר אֲכִילַת פְּרָס שֶׁאָמְרוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבְכָל אִסּוּרֵי תוֹרָה, בֵּין שֶׁהֵן מִן הַתּוֹרָה בֵּין שֶׁהֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּמוֹ ד' בֵּיצִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּמוֹ ג' בֵּיצִים שׁוֹחָקוֹת, כְּלוֹמַר בְּמִלּוּי וּבְרֶוַח וְלֹא בְּצִמְצוּם. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, כָּל שֶׁהוּא בְּשֶׁל תּוֹרָה — הַלֵּךְ אַחַר הַמַּחֲמִיר, וְכָל שֶׁהוּא בְּשֶׁל דִּבְרֵיהֶם — הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל:

ה הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֳכִילָה גַּסָּה, כְּגוֹן שֶׁלְּאַחַר שֶׁאָכַל הַרְבֵּה בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים אָכַל מִיָּד בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה כְּשֶׁהָיָה עֲדַיִן שָׂבֵעַ וּמְלֵא מֵאֲכִילַת עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל מֵאֲכִילָה גַּסָּה זוֹ, וְהִיא מַזֶּקֶת לְגוּפוֹ, לְפִיכָךְ הוּא פָּטוּר מִכָּרֵת, שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה" — פָּרַט לְמַזִּיק גּוּפוֹ בַּאֲכִילָה, שֶׁהוּא מְעֻנֶּה:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאָכַל מַאֲכָלִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא רָעֵב, אֲבָל אִם אָכַל מַאֲכָלִים הָרְאוּיִים אַף לְמִי שֶׁהוּא שָׂבֵעַ, כְּגוֹן מַאֲכָלִים הַמְתֻבָּלִים וְהַמְבֻשָּׁמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הֲנָאָה לַגּוּף אַף לַשָּׂבֵעַ — חַיָּב אַף עַל פִּי שֶׁאָכָלָן עַל הַשֹּׂבַע, דְּרַוְחָא לְבִסּוּמָא שְׁכִיחַ. וְהוּא שֶׁלֹּא אָכַל הַרְבֵּה כָּל כָּךְ בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים עַד שֶׁיָּקוּץ בְּכָל מִינֵי מָזוֹן, אֲבָל אִם קָץ בְּמִזּוֹנוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאָכַל מַאֲכָל מְבֻשָּׂם — פָּטוּר, וְאֵין דָּבָר זֶה תָּלוּי אֶלָּא לְפִי מַה שֶּׁמַּרְגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ אִם יֵשׁ לוֹ הֲנָאָה בַּאֲכִילָה גַּסָּה זוֹ:

ז הֲנָאַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אֲסוּרָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹכְלוֹ וְשׁוֹתֵהוּ, כְּגוֹן שֶׁטּוֹעֵם לַחֵךְ וּפוֹלֵט, וַאֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לַאֲכִילָה, כְּגוֹן עֲצֵי בְּשָׂמִים וְעֵץ מָתוֹק — אָסוּר לִטְעֹם כְּדֵי לְלַחְלֵחַ גְּרוֹנוֹ וְלִפְלֹט כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקס"ז.

אֲבָל מֻתָּר לְהָרִיחַ כָּל מִינֵי רֵיחַ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְפִי שֶׁהָרֵיחַ הוּא דָּבָר שֶׁאֵין הַגּוּף נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ כְּלָל אֶלָּא הַנִּשְׁמָה בִּלְבַד נֶהֱנֵית מִמֶּנּוּ, לְפִיכָךְ לֹא נֶאֱסַר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאַדְרַבָּא טוֹב לְהָרִיחַ כְּדֵי לְמַלְאוֹת מִנְיַן מֵאָה בְּרָכוֹת:

ח אָכַל אֳכָלִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לַאֲכִילַת אָדָם, אַף עַל פִּי שֶׁאָכַל הַרְבֵּה מֵהֶם — פָּטוּר מִן הַכָּרֵת, אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת:

ט אָכַל עֲלֵי קָנִים — פָּטוּר, לְפִי שֶׁאֵינָן מַאֲכַל אָדָם:

י אָכַל לוּלְבֵי גְּפָנִים שֶׁלִּבְלְבוּ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה — פָּטוּר, דְּעֵץ בְּעָלְמָא הֵם, וְאִם לִבְלְבוּ אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה עֲדַיִן הֵם רַכִּים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּרְאוּיִים לַאֲכִילַת אָדָם, וּלְפִיכָךְ אִם אָכָלָן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — חַיָּב:

יא אָכַל פִּלְפְּלִין יְבֵשִׁים וְזַנְגְּבִיל יָבֵשׁ — פָּטוּר, לְפִי שֶׁאֵינָן רְאוּיִים לַאֲכִילָה. אָכָלָן כְּשֶׁהֵן רְטֻבִּין, שֶׁאָז הֵן רְאוּיִים לַאֲכִילָה — חַיָּב:

יב הַשּׁוֹתֶה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּמִלְא לֻגְמָיו — חַיָּב, וּמְשַׁעֲרִין בִּמְלֹא לֻגְמָיו שֶׁל הַשּׁוֹתֶה עַצְמוֹ כָּל אָדָם לְפִי מַה שֶּׁהוּא, הַגָּדוֹל לְפִי גָּדְלוֹ וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ, וְלֹא מִלֹּא לֻגְמָיו מַמָּשׁ,

אֶלָּא כָּל שֶׁאִלּוּ מְסַלְּקוֹ לְצַד אֶחָד מִפִּיו וְיֵרָאֶה כִּמְלֹא לֶגְמָיו, וְהוּא פָּחוֹת מֵרְבִיעִית הַלֹּג בְּאָדָם בֵּינוֹנִי:

יג כָּל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְהַשְׁלִים כִּמְלֹא לֶגְמָיו:

יד (שָׁתָה מַשְׁקִין שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לִשְׁתִיָּה, כְּגוֹן צִיר אוֹ מוּרְיָס (פֵּרוּשׁ צִיר שֶׁל דָּגִים), אוֹ חֹמֶץ חַי (פֵּרוּשׁ שֶׁאֵינוֹ מָזוּג בְּמַיִם) שֶׁהוּא חָזָק כָּל כָּךְ שֶׁאִם יַשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ עַל הָאָרֶץ יְבַעְבֵּעַ, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁתָה הַרְבֵּה מֵהֶן — פָּטוּר מִן הַכָּרֵת, אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכּוֹת מַרְדּוּת. אֲבָל אִם שָׁתָה חֹמֶץ מָזוּג בְּמַיִם, אֲפִלּוּ לֹא שָׁתָה אֶלָּא כִּמְלֹא לֶגְמָיו — חַיָּב):

טו שְׁתִיּוֹת מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ, כְּגוֹן שֶׁשָּׁתָה מִעַט מִעַט וְהִפְסִיק מְעַט וְחָזַר וְשָׁתָה מְעַט וּבֵין שְׁתִיּהֶן יֵשׁ כִּמְלֹא לֶגְמָיו — חַיָּב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא שָׁהָה מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה יוֹתֵר מִכְּדֵי שְׁתִיַּת רְבִיעִית הַלֹּג, אֲבָל אִם שָׁהָה יוֹתֵר מִכְּדֵי שְׁתִיַּת רְבִיעִית — אֵין מִצְטָרְפִין.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלְּעוֹלָם הֵן מִצְטָרְפִין, אֶלָּא אִם כֵּן שָׁהָה מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס, כְּמוֹ בְּצֵרוּף שְׁתֵּי אֲכִילוֹת.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִלָּה וּלְפָסְקֹ כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרי"ח, עַיֵּן שָׁם:

טז כָּל שְׁעוּרִין הַלָּלוּ שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּסִימָן זֶה, בֵּין שִׁעוּר אֲכִילָה בֵּין שִׁעוּר שְׁתִיָּה — לֹא נֶאֶמְרוּ אֶלָּא לְעִנְיַן חִיּוּב חַטָּאת (וְגַם לָנוּ יֵשׁ נַפְקָא מִנָּהּ לְעִנְיַן חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם), אֲבָל לְעִנְיַן אִסּוּר אֲפִלּוּ אָכַל כָּל שֶׁהוּא וְשָׁתָה כָּל שֶׁהוּא — הֲרֵי עָשָׂה אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן הַדִּין בְּכָל אִסּוּרִין שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם שִׁעוּרִים, שֶׁאֲפִלּוּ בְּמַשֶּׁהוּ מֵהֶן יֵשׁ אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה:

סימן תריג

א **אִסּוּר רְחִיצָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבוֹ כ"א סְעִיפִים**:

רְחִיצָה כֵּיצַד? כָּל רְחִיצָה שֶׁל תַּעֲנוּג אֲסוּרָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מִשּׁוּם "אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה וְגוֹ'", לְפִיכָךְ אָסוּר לִרְחֹץ מִקְצָת גּוּפוֹ כְּכָל גּוּפוֹ בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֵן, וַאֲפִלּוּ לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּמַיִם — אָסוּר.

אֲבָל אִם הָיוּ יָדָיו אוֹ רַגְלָיו אוֹ שְׁאָר מָקוֹם בְּכָל גּוּפוֹ מְלֻכְלָךְ בְּטִיט אוֹ בְּצוֹאָה, אוֹ שֶׁנָּטַף

דָּם מֻחְטָמוֹ — מֻתָּר לְרָחְצוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְתַעֲנוּג, רַק שֶׁיִּזָּהֵר שֶׁלֹּא יִרְחֹץ אֶלָּא מָקוֹם הַמְטֻנָּף בִּלְבַד:

ב וְכֵן בַּבֹּקֶר כְּשֶׁנֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ — נוֹטֵל יָדָיו ג' פְּעָמִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ד' (מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקנ"ד), וִיבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם". וְיִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִטֹּל אֶלָּא עַד סוֹף קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו, וְלֹא יְכַוֵּן לַהֲנָאַת רְחִיצָה רַק לְהַעֲבִיר הָרוּחַ רָעָה מֵעַל הַיָּדַיִם. וּלְאַחַר שֶׁנִּגֵּב יָדָיו בְּמַפָּה — מַעֲבִיר הַמַּפָּה עַל גַּבֵּי עֵינָיו, לְהַעֲבִיר מֵהֶם ח�ֻבְלֵי שֵׁנָה:

ג וְאִם יֵשׁ לִכְלוֹךְ עַל גַּבֵּי עֵינָיו וְדַרְכּוֹ לְרָחְצָם בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה — רוֹחֵץ אוֹתָם כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְכֵן מִי שֶׁהוּא אִסְטְנִיס וְאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו עַד שֶׁיְּקַנַּח פָּנָיו בְּמַיִם — מֻתָּר לוֹ לְקַנֵּחַ בְּמַיִם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. אֲבָל הַמִּנְהָג לְהַחֲמִיר שֶׁאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא אִסְטְנִיס אֵין מְקַנֵּחַ פָּנָיו וְלֹא עֵינָיו בְּמַיִם, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לִכְלוּךְ עַל פָּנָיו אוֹ עַל גַּבֵּי עֵינָיו, שֶׁאָז מֻתָּר לְכָל אָדָם לִרְחֹץ כְּדַרְכּוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה:

ד אִם הֵטִיל מֵי רַגְלַיִם וְשִׁפְשֵׁף בְּיָדָיו לְהַעֲבִיר הַנִּיצוֹצוֹת מֵעַל רַגְלָיו, אוֹ שֶׁעָשָׂה צָרְכָיו וְקִנַּח בְּיָדוֹ — מֻתָּר לוֹ לִרְחֹץ יָדָיו עַד סוֹף קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו לְהַעֲבִיר מֵהֶן הַלִּכְלוּךְ, וּכְדֵי לְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר" בְּיָדַיִם נְקִיּוֹת. אֲבָל אִם לֹא שִׁפְשֵׁף וְלֹא קִנַּח בְּיָדוֹ — לֹא יִטֹּל יָדָיו כְּלָל, שֶׁמֻּתָּר לְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר" בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְלַכְלְכוּ יָדָיו. וְהָרוֹצֶה לִטֹּל יָדָיו קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר" — יְשַׁפְשֵׁף בְּיָדוֹ וִיקַנַּח כְּדֵי שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִטֹּל יָדָיו, וְכֵן נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כְּדֵי לְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יָצַר" בְּיָדַיִם נְקִיּוֹת וּטְהוֹרוֹת:

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים אַחַר הַתְּפִלָּה, אֲבָל קֹדֶם הַתְּפִלָּה, אוֹ בַּיּוֹם שֶׁמִּתְפַּלְּלִין כָּל הַיּוֹם, אִם הֵטִיל מַיִם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁפְשֵׁף בְּיָדָיו, אוֹ שֶׁעָשָׂה צָרְכָיו אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִנַּח בְּיָדוֹ — מֻתָּר לִטֹּל יָדָיו עַד סוֹף קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו, שֶׁמִּצְוָה לְהִתְפַּלֵּל בְּיָדַיִם טְהוֹרוֹת בְּרַחְיצָה, שֶׁנֶּאֱמַר "הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל":

ו וְכֵן כֹּהֵן הָעוֹלֶה לַדּוּכָן — נוֹטֵל יָדָיו, אַף עַל פִּי שֶׁנָּטַל יָדָיו קֹדֶם הַתְּפִלָּה. וְכֵן הַלֵּוִי בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁהַלֵּוִי נוֹטֵל יָדָיו קֹדֶם שֶׁיּוֹצִיק מַיִם עַל יְדֵי הַכֹּהֵן — מֻתָּר לוֹ לִטֹּל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְתַעֲנוּג.

וּלְפִיכָךְ הַבָּא מִן הַדֶּרֶךְ וְרַגְלָיו כֵּהוֹת — מֻתָּר לְרָחְצָן, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לִרְפוּאָה, וְכֵן כָּל כְּיוֹצֵא בָּזֶה:

ז אָסוּר לִרְחֹץ פִּיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקס"ז, עַיֵּן שָׁם:

ח הַהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אוֹ לְהַקְבִּיל פְּנֵי אָבִיו אוֹ פְּנֵי רַבּוֹ אוֹ מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה, אוֹ לְצָרְכֵי שְׁאָר מִצְווֹת — יָכוֹל לַעֲבֹר בַּמַּיִם עַד צַוָּארוֹ, בֵּין בַּהֲלִיכָה בֵּין בַּחֲזָרָה, וְאֵין חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם אִסּוּר רְחִיצָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כֵּיוָן שֶׁהוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה, וְעוֹד שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְתַעֲנוּג. וּבִלְבַד שֶׁיַּעֲשֶׂה שִׁנּוּי מִכָּל עוֹבֵר בַּמַּיִם בְּחֹל, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יוֹצִיא יָדָיו מִתַּחַת שִׂפַּת חֲלוּקוֹ כְּדֵי לְהַגְבִּיהַּ חֲלוּקוֹ מְעַט כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין כָּל עוֹבְרֵי בַּמַּיִם בְּחֹל, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי הַשִּׁנּוּי יִזְכֹּר שֶׁהַיּוֹם אֵינוֹ חֹל וְלֹא יָבוֹא לִסְחֹט אֶת בְּגָדָיו.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבֶּגֶד שְׂרִיָּתוֹ בְּמַיִם זֶהוּ כִּבּוּסוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ סוֹחֲטוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ב, אַף עַל פִּי כֵן הִתִּירוּ לַעֲבֹר בַּמַּיִם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא אָמְרִינַן שְׂרִיָּתוֹ זֶהוּ כִּבּוּסוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מְלֻכְלָךְ קֹדֶם הַשְׂרִיָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ב, עַיֵּן שָׁם:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאַמַּת הַמַּיִם שֶׁאֵין מֵימָיו רוֹדְפִים מַהֵר, אֲבָל נַחַל שֶׁמֵּימָיו רוֹדְפִין מַהֵר וְשׁוֹטְפִין — אַף בְּחֹל אָסוּר לַעֲבֹר בּוֹ, אֲפִלּוּ אֵין הַמַּיִם מַגִּיעִין לוֹ אֶלָּא מְעַט לְמַעְלָה מִמָּתְנָיו, מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה שֶׁלֹּא יִשְׁטְפוּהוּ הַמַּיִם:

י אֵין הֶתֵּר לַעֲבֹר בַּמַּיִם לִדְבַר מִצְוָה אֶלָּא כְּשֶׁעוֹבֵר בַּמַּיִם עַצְמָן, אֲבָל לַעֲבֹר בִּסְפִינָה קְטַנָּה — אָסוּר אֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה, לְפִי שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לִדְבַר מִצְוָה אֶלָּא אִסּוּר רְחִיצָה כֵּיוָן שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְתַעֲנוּג, אֲבָל לַעֲבֹר בִּסְפִינָה שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה שִׁבּוּת גָּמוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רמ"ח וְשל"ט — הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים אֶת דִּבְרֵיהֶם לְבַטֵּל מִצְוָה בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה:

יא הָרַב אָסוּר לַעֲבֹר בַּמַּיִם כְּדֵי לְקַבֵּל פְּנֵי תַּלְמִידוֹ. וַאֲפִלּוּ לְהַקְבִּיל פְּנֵי חֲבֵרוֹ אָסוּר, אִם אֵין חֲבֵרוֹ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה. אֲבָל אִם רוֹצֶה לִשְׁאֹל דְּבַר הֲלָכָה מֵחֲבֵרוֹ אוֹ מִתַּלְמִידוֹ שֶׁלָּמַד גַּם אֵצֶל חֲכָמִים אֲחֵרִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הוֹלֵךְ לִלְמֹד עִם תַּלְמִידִים כְּגוֹן שֶׁאֵין הַתַּלְמִיד יָכוֹל לָבוֹא אֵצְלוֹ — מֻתָּר לוֹ לַעֲבֹר בַּמַּיִם בַּהֲלִיכָה וּבַחֲזָרָה:

יב הַהוֹלֵךְ לִשְׁמֹר פֵּרוֹתָיו — מֻתָּר לוֹ לַעֲבֹר בַּמַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִצְוָה בַּהֲלִיכָתוֹ, מִכָּל מָקוֹם מִשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹנוֹ הִתִּירוּ לוֹ לַעֲבֹר. אֲבָל בַּחֲזָרָתוֹ — אָסוּר לַעֲבֹר, שֶׁאֵין בְּכָךְ הֶפְסֵד מָמוֹן אִם לֹא יַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ עַד לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים:

יג אַף בְּמָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ לוֹ לַעֲבֹר בַּמַּיִם — לֹא יַעֲבֹר אֶלָּא אִם כֵּן אֵין לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת שֶׁיָּכוֹל לְהַגִּיעַ לִמְחוֹז חֶפְצוֹ אִם לֹא יַעֲבֹר בַּמַּיִם, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לְהַקִּיף אֶת הַמַּיִם

אֲפִלּוּ הִיא אֲרֻכָּה מִזּוֹ — מוּטָב שֶׁיַּרְבֶּה בְּהִלּוּךְ לְהַקִּיף אֶת הַמַּיִם וְאַל יַעֲבֹר בַּמַּיִם, שֶׁיֵּשׁ כָּאן חֲשַׁשׁ רְחִיצָה, וְעוֹד שֶׁהוּא קָרוֹב לָבוֹא לִידֵי סְחִיטָה:

יד מֻתָּר לְהִצְטַנֵּן בְּטִיט אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְצָת לַחְלוּחִית, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר רְחִיצָה, אֲבָל אִם יֵּשׁ בּוֹ כָּל כָּךְ לַחוּת עַד שֶׁאִם יַנִּיחַ עָלָיו יָדוֹ תַּעֲלֶה בָּהּ לַחוּת כָּל כָּךְ עַד שֶׁאִם יַדְבִּיקֶנָּה לְיָדוֹ אַחֶרֶת תִּדְבַּק בָּהּ הַלַּחוּת שֶׁקִּבְּלָה מִן הַטִּיט, וְזֶהוּ נִקְרָא טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ — אָסוּר לְהִצְטַנֵּן בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ כְּרוֹחֵץ בְּמַיִם:

טו וּמֻתָּר לְהִצְטַנֵּן בְּכָל מִינֵי פֵּרוֹת, וּבְתִינוֹק, וּבְכָל מִינֵי כֵּלִים הָרֵיקִים, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל חֶרֶס, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא רְחִיצָה בְּמַיִם, אֲבָל אָסוּר לְהִצְטַנֵּן בִּכְלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מַיִם אֲפִלּוּ אֵינָן מְלֵאִים, שֶׁמָּא יִתְנַעְנְעוּ הַכֵּלִים וְיִשָּׁפְכוּ הַמַּיִם שֶׁבָּהֶן עַל גּוּפוֹ, וְנִמְצָא רוֹחֵץ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

טז אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין מֻתָּר לִשְׂרוֹת מַפָּה בְּמַיִם בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים וּמוֹצִיאָהּ מִן הַמַּיִם קֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים וּמִתְנַגֶּבֶת וְהוֹלֶכֶת עַד שֶׁלֹּא יְהֵא בָּהּ טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ וְאָז מְקַנַּחַ בָּהּ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו כְּדֵי לְהִצְטַנֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה לְהַעֲבִיר הַלְּכְלוּךְ אֶלָּא כְּדֵי לְהִתְעַנֵּג, אַף עַל פִּי כֵן מֻתָּר מִן הַדִּין כֵּיוָן שֶׁהִיא נְגוּבָה מִן הַמַּיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקנ"ד לְעִנְיַן תִּשְׁעָה בְּאָב, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יֵשׁ לְהַחֲמִיר, לְפִי שֶׁאִם הָיָה מְקַנֵּחַ בְּמַפָּה שֶׁאֵינָהּ נְגוּבָה מִן הַמַּיִם — יֵשׁ בְּכָאן אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם סְחִיטָה, לְפִיכָךְ יֵשׁ לְהַחֲמִיר אַף בִּנְגוּבָה מִן הַמַּיִם שֶׁהָיוּ עָלֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא לֹא תִּתְנַגֵּב יָפָה וְיִקָּנַח בָּהּ וְיָבוֹא לִידֵי סְחִיטָה:

יז חוֹלֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה — מֻתָּר לִרְחֹץ כְּדַרְכּוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

יח הַכֹּלָה אֲחַר נִשּׂוּאֶיהָ — מֻתֶּרֶת לִרְחֹץ פָּנֶיהָ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְפִי שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהִתְנָאוֹת עַד שֶׁתִּתְחַבֵּב עַל בַּעְלָהּ. וְכָל שְׁלֹשִׁים יוֹם לְחֻפָּתָהּ הִיא קְרוּיָה כַּלָּה:

יט מִי שֶׁרָאָה קֶרִי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בִּזְמַן הַזֶּה, שֶׁבָּטְלָה תַּקָּנַת עֶזְרָא שֶׁתִּתֵּקֶן טְבִילָה לְבַעַל קֶרִי — אָסוּר לוֹ לִטְבֹּל אוֹ לִשְׁפֹּךְ עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין, אֲפִלּוּ מִי שֶׁנּוֹהֵג כָּךְ בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה — לֹא יְנַהֵג כֵּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁאֵין מְנָהָג לְהַתִּיר אֶת הָאָסוּר אֶלָּא לֶאֱסֹר אֶת הַמֻּתָּר, אֶלָּא אִם הַקֶּרִי עַדַיִן הוּא לַח — מְקַנְּחוֹ בְּמַפָּה וְדַיּוֹ, וְאִם נִתְיַבֵּשׁ כְּבָר אוֹ שֶׁנִּתְלַכְלֵךְ בִּבְשָׂרוֹ — רוֹחֵץ בַּמְּקוֹמוֹת הַמְלֻכְלָכִין שֶׁבּוֹ לְבַד וּמִתְפַּלֵּל:

כ אָסוּר לְאַשָּׁה לִטְבֹּל בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים אֲפִלּוּ הִגִּיעַ זְמַן טְבִילָתָהּ בְּלַיְלָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁאָסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ בְּלַיְלָה זוֹ — אֵין בִּטְבִילָתָהּ מִצְוָה כְּלָל, לְפִי מַה שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קצ"ז דִּטְבִילָה בִּזְמַנָּהּ לָאו מִצְוָה הִיא אֶלָּא אִם כֵּן בַּעְלָהּ עִמָּהּ וּמְשׁוּם בִּטּוּל פְּרִיָה וְרִבְיָה:

כא אֲבָל אִשָּׁה הַלּוֹבֶשֶׁת לְבָנִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — מֻתֶּרֶת לִרְחֹץ קְצָת בֵּין יַרְכוֹתֶיהָ, בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֵן, דְּכֵיוָן שֶׁעַל יְדֵי רְחִיצָה זוֹ הִיא מְמַהֶרֶת לִטְבֹּל וּלְשַׁמֵּשׁ, אִם כֵּן הִיא רְחִיצָה שֶׁל מִצְוָה, וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁכָּל רְחִיצָה שֶׁל מִצְוָה מֻתֶּרֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לְתַעֲנוּג:

סימן תריד

א **דִּינֵי סִיכָה וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבוֹ י"א סְעִיפִים**:

סִיכָה כֵּיצַד? אָסוּר לָסוּךְ מִקְצָת גּוּפוֹ כְּכָל גּוּפוֹ. וְאִם הָיָה חוֹלֶה אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ סַכָּנָה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֻטְטִין בְּרֹאשׁוֹ — סָךְ כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא סִיכָה שֶׁל תַּעֲנוּג. אֲבָל בְּלֹא שׁוּם חֹלִי, אֲפִלּוּ אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְתַעֲנוּג אֶלָּא לְהַעֲבִיר אֶת הַזֵּיעָה — אָסוּר. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְרְחִיצָה שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְתַעֲנוּג מֻתָּר, לְפִי שֶׁהַסִּיכָה מִתְעַנְּגִין בָּהּ יוֹתֵר מִתַּעֲנוּג רְחִיצָה, לְפִיכָךְ הֶחֱמִירוּ בָּהּ יוֹתֵר (וְאָסְרוּ אַף בְּשֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְתַעֲנוּג), אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהַסִּיכָה אֵינָהּ שֶׁל תַּעֲנוּג כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁסָּךְ לִרְפוּאָה:

ב נְעִילַת הַסַּנְדָּל כֵּיצַד? אָסוּר לִנְעֹל מִנְעָל שֶׁל עוֹר וְסַנְדָּל שֶׁל עוֹר אֲפִלּוּ בְּרַגְלוֹ אַחַת, וְאֵין חִלּוּק בֵּין בֵּיתוֹ לְרְשׁוּת הָרַבִּים — בְּכָל מָקוֹם אָסוּר.

וַאֲפִלּוּ סַנְדָּל שֶׁל עֵץ וּמְחֻפֶּה עוֹר — אָסוּר. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא קְטַעַ — אָסוּר לוֹ לִלְבֹּשׁ קַב שֶׁלּוֹ (פֵּרוּשׁ מִי שֶׁנִּקְטְעוּ רַגְלָיו עוֹשֶׂה לוֹ דְּפוּס כְּמִין רֶגֶל וְחוֹקֵק בּוֹ בֵּית קִבּוּל וּמַנִּיחַ רֹאשׁ שׁוֹקוֹ בְּתוֹכוֹ) אִם הוּא מְחֻפֶּה עוֹר. וּמִי שֶׁאָפְשָׁר לוֹ — טוֹב לְהַחֲמִיר בְּסַנְדָּל שֶׁל עֵץ אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְחֻפֶּה עוֹר:

ג אֲבָל מֻתָּר לִנְעֹל סַנְדָּל אוֹ מִנְעָל שֶׁל גֶּמִי וְשֶׁל קַשׁ וְשֶׁל בֶּגֶד אוֹ שֶׁל שְׂאָר מִינִים, שֶׁהֲרֵי גּוּשֵׁי הָאָרֶץ מַגִּיעַ לְרַגְלָיו וּמַרְגִּישׁ שֶׁהוּא יָחֵף, וְעוֹד שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא מִנְעָל וְכָל שֶׁאֵינוֹ שֶׁל עוֹר אֵינוֹ נִקְרָא מִנְעָל אֶלָּא מַלְבּוּשׁ:

ד וְכֵן מֻתָּר לִכְרֹךְ בֶּגֶד קָשֶׁה סְבִיב רַגְלָיו. וּמֻתָּר לָצֵאת בּוֹ אֲפִלּוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה אָסוּר לָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, מִכָּל

מָקוֹם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כֵּיוָן שֶׁאָסוּר בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִנְעֹל מִנְעָל שֶׁל עוֹר — נִקְרָא זֶה דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם.

וְיֵשׁ אוֹסְרִין לָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה, אוֹ לִשְׁאָר דָּבָר הֶכְרֵחִי לוֹ בַּיּוֹם הַהוּא, וְהוּא מְפֻנָּק וְאֵין דַּי לוֹ בִּלְבִישַׁת אַנְפִּילָאוֹת מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין מִבֶּגֶד רַךְ — אָז הִתִּירוּ לוֹ לָצֵאת לִרְשׁוּת הָרַבִּים בְּבֶגֶד קָשֶׁה וְכָרוּךְ סְבִיב רַגְלָיו. וְטוֹב לְהַחֲמִיר כִּסְבָרָא זוֹ.

אֲבָל לָצֵאת לִרְשׁוּת הָרַבִּים בְּאַנְפִּילָאוֹת שֶׁל בֶּגֶד — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן לְדִבְרֵי הַכֹּל, כֵּיוָן שֶׁלּוֹבְשָׁן דֶּרֶךְ לְבִישָׁה. וְהוּא הַדִּין שֶׁמֻּתָּר לָצֵאת בְּכָל מִין מִנְעָל שֶׁאֵינוֹ שֶׁל עוֹר אֲפִלּוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

מֻתָּר לַעֲמֹד בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת אֲפִלּוּ הֵן שֶׁל עוֹר, שֶׁאֵין זֶה הֲנָאַת דֶּרֶךְ נְעִילָה, וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁהוּא מַנְעִיל בְּרַגְלָיו. מִכָּל מָקוֹם הַמַּחֲמִיר בְּכָרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עוֹר — תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, אֲבָל בִּשְׁעָה שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה — אָסוּר לַעֲמֹד עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת אֲפִלּוּ אֵינָן שֶׁל עוֹר, מִשּׁוּם שֶׁנִּרְאֶה כְּמִתְגָּאֶה אִם יַעֲמֹד עַל כָּרִים בִּשְׁעַת תְּפִלָּה. אֲבָל מֻתָּר לַעֲמֹד עַל שְׁאָר דְּבָרִים חוּץ מִן כָּרִים וּכְסָתוֹת אֲפִלּוּ בִּשְׁעָה שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אִם אֵינוֹ גָּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים מִן הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן צ׳:

ה חַיָּה כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחַר לִדְתָּהּ — מֻתֶּרֶת לִנְעֹל אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהַצִּנָּה קָשָׁה לָהּ. וְכֵן חוֹלֶה אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ סַכָּנָה אֶלָּא שֶׁהַצִּנָּה קָשָׁה לוֹ, וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַכָּה בְּרַגְלָיו — מֻתָּרִים לִנְעֹל:

ו וְכֵן אִם יָרְדוּ גְּשָׁמִים וְרוֹצֶה לֵילֵךְ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבֵיתוֹ אוֹ לְהֵפֶךְ, וְהוּא אָדָם מְפֻנָּק וּמִצְטַעֵר בְּלִכְלוּךְ רַגְלָיו בְּמֵי גְּשָׁמִים — מֻתָּר לוֹ לִנְעֹל, וּכְשֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ אוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת יַחְלִצֵם. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְפֻנָּק — אָסוּר.

אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם רֶפֶשׁ וָטִיט — מֻתָּר לְכָל אָדָם לִנְעֹל, לְפִי שֶׁהַכֹּל חֲשׁוּבִין מְפֻנָּקִין לְעִנְיָן זֶה (וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאַף בְּטִיט וָרֶפֶשׁ אֵין הֶתֵּר אֶלָּא לְמִי שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהוּא מְפֻנָּק, אֲבָל אֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לוֹמַר מְפֻנָּק אֲנִי. אֲבָל הַמִּנְהָג כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה).

אֲבָל לֹא כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין רַבִּים מֵהֶמּוֹן עַם שֶׁהוֹלְכִים בָּרְחוֹב בְּמִנְעָלִים אַף שֶׁאֵין שָׁם רֶפֶשׁ וָטִיט וּכְשֶׁבָּאִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת הֵם הוֹלְכִים גַּם כֵּן בְּמִנְעָלִים רַק בְּהַגִּיעוֹ לִמְקוֹמוֹ חוֹלֵץ, וְאֵלּוּ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלְּכוּ וּפוֹשְׁעִים נִקְרָאוּ אִם אֵינָן שׁוֹמְעִים לְקוֹל מוֹרֵיהֶם:

ז הַהוֹלֵךְ בְּמָקוֹם שֶׁמְּצוּיִים עַקְרַבִּים אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים הַנּוֹשְׁכִין — מֻתָּר לוֹ לִנְעֹל אֲפִלּוּ מִנְעָל שֶׁל עוֹר, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ הוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה אֶלָּא לְטַיֵּל — מֻתָּר לִנְעֹל כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכְּנוּ עַקְרָב וְכַיּוֹצֵא בּוֹ:

ח כְּשֶׁהוֹלֵךְ מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּמִנְעָלִים — לֹא יֵלֵךְ בָּהֶן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְכֵן לֹא יַנִּיחֵם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּגָלוּי, לְפִי שֶׁלִּכְלוּךְ שֶׁעַל גַּבֵּי הַמִּנְעָלִים הוּא זִלְזוּל לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּיוֹם קָדוֹשׁ כְּזֶה שֶׁחַיָּבִים לְכַבְּדוֹ בִּכְסוּת נְקִיָּה וּבְכָל דְּבַר טָהֳרָה, אֶלָּא יַנִּיחֵם בְּמָקוֹם מֻצְנָע בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁלֹּא יִרְאוּ, אוֹ יִשְׁלְחֵם לְבֵיתוֹ אִם אֶפְשָׁר לוֹ:

ט הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, אַף עַל פִּי שֶׁבְּתִשְׁעָה בְּאָב מֻתָּר בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל — בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אָסוּר, לְפִי שֶׁעִקַּר אִסּוּר נְעִילַת הַסַּנְדָּל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרי"א עַיֵּן שָׁם, לְפִיכָךְ הֶחֱמִירוּ בּוֹ יוֹתֵר מִבְּתִשְׁעָה בְּאָב:

י וְכֵן מִטַּעַם זֶה הַהוֹלֵךְ בֵּין הַנֶּכְרִים וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יַלְעִיגוּ עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁבְּתִשְׁעָה בְּאָב מֻתָּר לִנְעֹל — בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אָסוּר:

יא כָּל מָקוֹם שֶׁמֻּתָּר לִנְעֹל — טוֹב שֶׁיַּחֲלִיף מִנְעָל שֶׁל שְׂמֹאל בְּיָמִין וְשֶׁל יָמִין לִשְׂמֹאל:

סימן תרטו

א דִּין תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

כְּבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, וּלְפִי שֶׁלִּבּוֹ שֶׁל אָדָם גַּס עִם אִשְׁתּוֹ וּבְקַל יוּכַל לָבוֹא עִמָּהּ לִידֵי הֶרְגֵּל דָּבָר, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִנְהֹג עִמָּהּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כָּל הַרְחָקוֹת שֶׁנּוֹהֵג עִמָּהּ בִּימֵי טֻמְאַת נִדָּתָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִגַּע בָּהּ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יִישַׁן עִמָּהּ בְּמִטָּה אַחַת אֲפִלּוּ הוּא בִּבְגָדָיו וְהִיא בִּבְגָדֶיהָ, וְכֵן לֹא יִרְבֶּה עִמָּהּ בִּדְבָרִים, וְכֵן בְּכָל הַפְּרָטִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קצ"ה.

וּבְכָל דְּבָרִים אֵלּוּ צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בֵּין בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים בֵּין בַּיּוֹם:

ב הָרוֹאֶה קֶרִי בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים — יִדְאַג כָּל הַשָּׁנָה, שֶׁמָּא לֹא קִבְּלוּ תַּעֲנִיתוֹ וְהִשְׁבִּיעוּהוּ בְּמַה שֶׁבְּיָדָם לְהַשְׁבִּיעוֹ, כְּעֶבֶד שֶׁבָּא לִמְזֹג כּוֹס לְרַבּוֹ וְשׁוֹפֵךְ לוֹ רַבּוֹ הַקִּיתוֹן (פֵּרוּשׁ קִיתוֹן שֶׁל מַיִם שֶׁמְּמָנֶה מוֹזֵג הַכּוֹס שֶׁל יַיִן) עַל פָּנָיו, כְּלוֹמַר אִי אֶפְשִׁי בְּשִׁמּוּשְׁךָ,

וְאִם עָלְתָה לוֹ שָׁנָה — מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא, שֶׁבְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ זְכֻיּוֹת הַרְבֵּה שֶׁהֵגִנּוּ עָלָיו, וְהוּא יַאֲרִיךְ יָמִים, שֶׁכָּךְ הַסִּימָן "יִרְאֶה זֶרַע — יַאֲרִיךְ יָמִים":

סימן תרטז

א הַקָּטַנִּים מָתַי יַתְחִילוּ לְהִתְעַנּוֹת וּבוֹ י"א סְעִיפִים:

כָּל הַזְּכָרִים הָאֲסוּרִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִשּׁוּם מִצְוַת עִנּוּי בִּלְבַד — לֹא גָּזְרוּ עַל הַקְּטַנִּים, לְפִיכָךְ מֻתָּר לְגָדוֹל לְהַאֲכִיל אֶת הַקָּטָן וּלְהַשְׁקוֹתוֹ וּלְסוּכוֹ וּלְרָחְצוֹ בְּצוֹנֵן, אֲבָל לֹא יַרְחִיצֶנּוּ בְּחַמִּין כָּל גּוּפוֹ, אֲפִלּוּ הוּחַמּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁהֲרְחִיצָה בְּחַמִּין אֵינָהּ אֲסוּרָה מִשּׁוּם מִצְוַת עִנּוּי בִּלְבַד, שֶׁהֲרֵי בְּכָל שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה אָסוּר לִרְחֹץ בְּחַמִּין, אֶלָּא יֵשׁ בָּהּ גַּם מִשּׁוּם גְּזֵרַת מֶרְחָץ (פֵּרוּשׁ שֶׁהַבַּלָּנִים הֵם חֲשׁוּדִים לְהָחֵם מַיִם בְּשַׁבָּת, וּלְכָךְ אָסְרוּ לְכָנֵס לַמֶּרְחָץ בְּשַׁבָּת) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שכ"ו, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לַעֲשׂוֹתָהּ לְקָטָן בְּיָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְהַאֲכִילוֹ בְּיָדַיִם כָּל הָאִסּוּרִין שֶׁל דִּבְרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ"ג:

ב וְכֵן אָסוּר לְגָדוֹל לִנְעֹל אֶת הַסַּנְדָּל לְקָטָן, לְפִי שֶׁאֵין זֶה עִנּוּי לְהַקָּטָן שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ כָּל כָּךְ אִם לֹא יִנְעֹל, אֲבָל אִם הַקָּטָן נוֹעֵל מֵעַצְמוֹ — אִם צָרִיךְ לְמִחוֹת בְּיָדוֹ נִתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ"ג, עַיֵּן שָׁם:

ג וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לְרַחֵץ וְלָסוּךְ אֶת הַקָּטָן בְּכָל יוֹם, וְאֵין מְנִיעַת הָרְחִיצָה וְהַסִּיכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים נֶחְשֶׁבֶת לוֹ לְעִנּוּי כְּלָל — אֵין לָרָחְצוֹ וּלְסוּכוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכֵן הוּא הַמִּנְהָג:

ד וְכָל זֶה בְּקָטָן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ מִצְוַת עִנּוּי, אֲבָל אִם הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ — אָסוּר לְהַאֲכִילוֹ וּלְהַשְׁקוֹתוֹ וּלְסוּכוֹ וּלְרָחְצוֹ בְּיָדַיִם וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאִם הוּא מֵעַצְמוֹ עוֹשֶׂה אֶחָד מִדְּבָרִים אֵלּוּ — אֵין צָרִיךְ לְמַחוֹת בְּיָדוֹ, חוּץ מֵאֲבִיו שֶׁצָּרִיךְ לְמַחוֹת בְּיָדוֹ וּלְחַנְּכוֹ אֶת בְּנוֹ בְּמִצְוֹות, אֲבָל אִמּוֹ אֵינָהּ מְצֻוָּה עַל כָּךְ, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לָהּ לִתֵּן לְפָנָיו לֶאֱכֹל, דַּהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ מַאֲכִילָתוֹ בְּיָדַיִם:

ה וְכֵיצַד הוּא חִנּוּכוֹ? קָטָן הַבָּרִיא בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים שְׁלֵמוֹת (פֵּרוּשׁ שֶׁנִּשְׁלְמוּ לוֹ תֵּשַׁע שָׁנִים לִפְנֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים), אוֹ בֶּן עֶשֶׂר שָׁנִים שְׁלֵמוֹת אֲפִלּוּ הוּא כָּחוּשׁ וּתְשׁוּשׁ כֹּחַ — מְחַנְּכִין אוֹתוֹ לְשָׁעוֹת מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים. כֵּיצַד? אִם הָיָה רָגִיל לֶאֱכֹל בִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת עַל הַיּוֹם — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּשָׁלֹשׁ, הָיָה רָגִיל לֶאֱכֹל בְּשָׁלֹשׁ — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּאַרְבַּע, לְפִי כֹּחַ הַבֵּן

מוֹסִיפִין לְעַנּוֹת אוֹתוֹ בְּשָׁעוֹת. וְכֵן הַדִּין בִּקְטַנָּה הַבְּרִיאָה אִם הִיא בַּת ט' שָׁנִים שְׁלֵמוֹת, אוֹ בַּת עֶשֶׂר שָׁנִים שְׁלֵמוֹת אֲפִלּוּ אֵינָהּ בְּרִיאָה:

ו בֶּן י"א שָׁנִים שְׁלֵמוֹת, בֵּין זָכָר וּבֵין נְקֵבָה — מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי לְחַנְּכָן בְּמִצְווֹת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּנוֹת י"א שָׁנִים שְׁלֵמוֹת וּבֵן זָכָר בֶּן י"ב שָׁנִים שְׁלֵמוֹת אֵינָן צְרִיכִין לְהַשְׁלִים כְּלָל אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא מְחַנְּכִין אוֹתָן לְשָׁעוֹת וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, דְּכֵיוָן שֶׁהַחִנּוּךְ אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְהַחֲמִיר עֲלֵיהֶם כָּל כָּךְ שֶׁיִּתְעַנּ[וּ] עַד הַלַּיְלָה, וְדַי לָהֶם בְּחִנּוּךְ שָׁעוֹת לְפִי כֹּחָם.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם בְּנַעַר שֶׁהוּא כָּחוּשׁ וּתְשׁוּשׁ כֹּחַ וְאֵינוֹ חָזָק לְסָבֹל הַתַּעֲנִית — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, וּמֻתָּר לְהַאֲכִילוֹ אַף שֶׁאֵין שׁוּם חֶשַׁשׁ סַכָּנָה אִם יַשְׁלִים:

ז וּכְדֶרֶךְ שֶׁמְּחַנְּכִין אוֹתָן בְּאִסּוּר אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה הֵן לְשָׁעוֹת וְהֵן לְהַשְׁלִים וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר — כָּךְ צָרִיךְ לְחַנְּכָן[ן] בְּאִסּוּר רְחִיצָה וְסִיכָה אֲפִלּוּ מִדִּין הַתַּלְמוּד וְלֹא מֻחֲמַת הַמִּנְהָג בִּלְבַד:

ח בֶּן י"ג שָׁנִים שְׁלֵמוֹת וּנְקֵבָה בַּת י"ב שְׁלֵמוֹת, אִם הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת — הֲרֵי הֵם כִּגְדוֹלִים לְכָל הַמִּצְווֹת וְחַיָּבִים לְהַשְׁלִים הַתַּעֲנִית מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל אִם עֲדַיִן לֹא הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת — עֲדַיִן הֵן קְטַנִּים וְאֵין חַיָּבִין לְהַשְׁלִים מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל חַיָּבִים לְהַשְׁלִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְפִי סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבֵּאַרְנוּ שֶׁהִיא עִקָּר.

וַאֲפִלּוּ בְּנַעַר שֶׁהוּא כָּחוּשׁ וְתַשׁ כֹּחַ — אֵין לְהָקֵל לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבֵּאַרְנוּ, דְּכֵיוָן שֶׁעָבְרוּ לוֹ י"ג שָׁנִים אָנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הֵבִיא כְּבָר שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְנִשְׂרוּ, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ הוּא לְהָבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת מִיָּד אַחַר י"ג שָׁנִים, וְאִם כֵּן הֲרֵי יֵשׁ כָּאן סָפֵק שֶׁמָּא הוּא חַיָּב לְהַשְׁלִים מִן הַתּוֹרָה.

וַאֲפִלּוּ נִשְׁלְמוּ לוֹ הַי"ג שָׁנִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים עַצְמוֹ, שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב לְהַשְׁלִים, אֲפִלּוּ הוּא כָּחוּשׁ וְתַשׁ כֹּחַ, לְפִי שֶׁבִּתְחִלַּת כְּנִיסַת לֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּבָר נִשְׁלְמוּ לוֹ י"ג שָׁנִים, וְיֵשׁ לְחֹשׁ שֶׁמָּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְנִשְׂרוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְכָל סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה הוֹלְכִין בּוֹ לְהַחֲמִיר:

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל בִּשְׁאָר תַּעֲנִיּוֹת שֶׁאֵינָן אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אֵין צְרִיכִין לְהִתְעַנּוֹת אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁהֵבִיאוּ שִׁתֵּי שְׂעֹרוֹת:

י קָטָן שֶׁהוּא פָּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים שְׁלֵמוֹת — אֵין מְעַנִּין אוֹתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וַאֲפִלּוּ אִם הַקָּטָן רוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ — מוֹחִין בְּיָדוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה:

יא מַה שֶּׁאֵין מְדַקְדְּקִים עַכְשָׁו שֶׁיִּתְעַנֶּה קָטָן כְּשֶׁהוּא בֶּן י"א שָׁנִים שְׁלֵמוֹת, לְפִי שֶׁהַכֹּל לוֹמְדִים עַכְשָׁו וְהַתּוֹרָה מַתֶּשֶׁת כֹּחָם וּלְכָךְ אֵינָן חֲשׁוּבִין כִּבְרִיאִין לְעִנְיָן זֶה, וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ בָּרִיא אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַשְׁלִים לְפִי שֶׁיֵּשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבַּאַרְנוּ, וְעוֹד דִּבְזְמַן הַזֶּה שֶׁיְּרֵדָה חֻלְשָׁה לָעוֹלָם מִן הַסְּתָם כָּל קָטָן אֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּבָרִיא לְעִנְיָן זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁהוּא בָּרִיא וְחָזָק לִסְבֹּל:

סימן תריז

א **דִּין עֲבָרָה וּמְנִיקָה וְיוֹלֶדֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבוֹ ה' סְעִיפִים**:

עֲבָרוֹת וּמְנִיקוֹת — מִתְעַנּוֹת וּמַשְׁלִימוֹת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

ב עֻבָּרָה שֶׁהֵרִיחָה מַאֲכָל וְאִם לֹא יִתְּנוּ לָהּ מֵהַמַּאֲכָל אֶפְשָׁר שֶׁתַּפִּיל עֻבָּרָהּ, לְפִי שֶׁהָעֻבָּר הֵרִיחַ רֵיחַ הַמַּאֲכָל וּמִתְאַוֶּה לוֹ, וְאִם לֹא תֹּאכַל מִמֶּנּוּ אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְעַקֵּר לְצֵאת וְנִמְצָא שְׁנֵיהֶם מְסֻכָּנִים — לוֹחֲשִׁין לָהּ בְּאָזְנָהּ שֶׁהַיּוֹם הוּא יוֹם הַכִּפּוּרִים אוּלַי תּוּכַל לְהִתְאַפֵּק, וְאִם נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּהּ שֶׁפָּסַק הָעֻבָּר מִתַּאֲוָתוֹ עַל יְדֵי זְכָרוֹן זֶה — מוּטָב.

וְאִם לֹא נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּהּ בָּזֶה אֶלָּא אוֹמֶרֶת צְרִיכָה אֲנִי לֶאֱכֹל (עַיֵּן בְּאוּר דָּבָר זֶה בְּסִימָן תרי"ח), אוֹ שֶׁהִתְחִילוּ פָּנֶיהָ מְשְׁתַּנִּים אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמְרָה צְרִיכָה אֲנִי לֶאֱכֹל — תּוֹחֲבִין כּוֹס בְּרֹטֶב וְנוֹתְנִין לְתוֹךְ פִּיהָ, שֶׁמָּא תִּתְיַשֵּׁב דַּעְתָּהּ בָּזֶה. וְאִם לֹא נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּהּ בְּכָךְ וַעֲדַיִן פָּנֶיהָ מְשֻׁנִּים אוֹ שֶׁעֲדַיִן אוֹמֶרֶת צְרִיכָה אֲנִי — נוֹתְנִין לָהּ מִן הָרֹטֶב עַצְמוֹ (פָּחוֹת פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרי"ח).

וְאִם גַּם בָּזֶה לֹא נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּהּ — נוֹתְנִין לָהּ מִן הַמַּאֲכָל עַצְמוֹ (פָּחוֹת פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר) עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעְתָּהּ:

ג וְלֹא מְעֻבֶּרֶת בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִלּוּ כָּל אָדָם שֶׁהֵרִיחַ מַאֲכָל וְנִשְׁתַּנּוּ פָּנָיו — מְסֻכָּן הוּא אִם לֹא יִתְּנוּ לוֹ לְטָעֹם מֵהַמַּאֲכָל, לְפִיכָךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּאֲכִילִין אֶת הַמְעֻבֶּרֶת שֶׁהֵרִיחָה, אֲבָל אִם לֹא נִשְׁתַּנּוּ פָּנָיו אַף עַל פִּי שֶׁאוֹמֵר צָרִיךְ אֲנִי לֶאֱכֹל — אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ.

אֶלָּא אִם כֵּן הוּא חוֹלֶה, שֶׁאָז אֲפִלּוּ לֹא הֵרִיחַ רֵיחַ מַאֲכָל וְהוּא אוֹמֵר צָרִיךְ אֲנִי, אוֹ שֶׁהָרוֹפְאִים אוֹמְרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מִיָּד שֶׁצָּרִיךְ לוֹ, כְּדֵי הַצָּרִיךְ לוֹ. וְלֹא אָמְרוּ לִתֵּן לוֹ תְּחִלָּה מִן הָרִטָּב, אֶלָּא בְּמְעֻבֶּרֶת אוֹ מִי שֶׁהֵרִיחַ רֵיחַ הַמַּאֲכָל, שֶׁאֵין לָהֶם וְלֹא לָנוּ אֹמֶד בְּיִשּׁוּב דַּעְתָּם, פְּעָמִים מִתְיַשֵּׁב בְּרִטָּב וּפְעָמִים שֶׁצְּרִיכִין לְהַמַּאֲכָל עַצְמוֹ, לְפִיכָךְ מְדַקְדְּקִין עִמָּהֶם בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר, אֲבָל חוֹלֶה שֶׁמַּאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי רוֹפְאִים בְּקִיאִים — נוֹתְנִים לוֹ כְּפִי מַה שֶּׁאוֹמְרִים הַבְּקִיאִים. וְכֵן אִם מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ שֶׁאוֹמֵר צָרִיךְ אֲנִי — נוֹתְנִים לוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר דַּי.

אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְזַהֵר לְהַאֲכִיל אוֹתוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרי"ח:

ד יוֹלֶדֶת תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים — לֹא תִתְעַנֶּה כְּלָל, אֲפִלּוּ אוֹמֶרֶת אֵינִי צְרִיכָה — מַאֲכִילִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהַאֲכִילָהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרי"ח.

מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים עַד סוֹף שִׁבְעַת יָמִים לְלִדְתָּהּ, אִם אָמְרָה צְרִיכָה אֲנִי לֶאֱכֹל אַף עַל פִּי שֶׁחַבְרוֹתֶיהָ וְכֵן הָרוֹפְאִים אוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה — אַף עַל פִּי כֵן מַאֲכִילִין אוֹתָהּ מִיָּד פָּחוֹת פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם.

מִכָּאן וָאֵילָךְ — הֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, לְפִי שֶׁבְּוַדַּאי אֵין שׁוּם סַכָּנָה מֵחֲמַת הַלֵּדָה לְאַחַר שִׁבְעָה יָמִים לְלִדְתָּהּ. לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ אִם אָמְרָה צְרִיכָה אֲנִי לֶאֱכֹל מֵחֲמַת צַעַר הַלֵּדָה — אֵין מַאֲכִילִין אוֹתָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין סַכָּנָה בַּדָּבָר. אֲבָל אִם אָמְרָה צְרִיכָה אֲנִי לֶאֱכֹל מֵחֲמַת שֶׁמִּתְכַּבֵּד עָלַי חֹלִי — מַאֲכִילִין אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּאֲכִילִין כָּל חוֹלֶה שֶׁאוֹמֵר צָרִיךְ אֲנִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם, עַיֵּן שָׁם:

ה שִׁשָּׁה יָמִים אֵלּוּ, וְכֵן שִׁבְעַת יָמִים אֵלּוּ — אֵין מוֹנִין אוֹתָם מֵעֵת לְעֵת, כְּגוֹן אִם יָלְדָה בְּז' בְּתִשְׁרֵי אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם — אֵין מְחַשְּׁבִין הַשִּׁשָּׁה יָמִים עַד אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, אֶלָּא מְחַשְּׁבִין אוֹתָם לְפִי סֵדֶר יְמֵי בְּרֵאשִׁית, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא יוֹם רְבִיעִי לְלִדְתָּהּ.

וְאִם אָמְרָה אֵינִי צְרִיכָה — אֵין מַאֲכִילִין אוֹתָהּ כְּלָל. אֲבָל בְּסָתָם שֶׁאֵינָהּ אוֹמֶרֶת כְּלוּם, אוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת שֶׁאֵינָהּ יוֹדַעַת אִם הִיא צְרִיכָה — מַאֲכִילִין אוֹתָהּ, אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁחַבְרוֹתֶיהָ

אוֹ הָרוֹפְאִים אוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, שֶׁאָז אֵין מַאֲכִילִין אוֹתָהּ, אֶלָּא אִם כֵּן אָמְרָה בְּפֵרוּשׁ צְרִיכָה אֲנִי לֶאֱכֹל:

סימן תריח

א **דִּין חוֹלֶה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבוֹ י"ח סְעִיפִים:**

חוֹלֶה שֶׁהוּא אוֹמֵר צָרִיךְ אֲנִי לֶאֱכֹל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר שֶׁאִם לֹא יֹאכַל אֶפְשָׁר שֶׁיִּסְתַּכֵּן, אֶלָּא לְאַחַר שֶׁהוֹדִיעוּהוּ שֶׁהַיּוֹם הוּא יוֹם הַכִּפּוּרִים אוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ מֵעַצְמוֹ שֶׁהַיּוֹם הוּא יוֹם הַכִּפּוּרִים וְאוֹמֵר תְּנוּ לִי לֶאֱכֹל, אוֹ שֶׁאוֹמֵר אֵינִי יָכוֹל לִסְבֹּל הַתַּעֲנִית מֵחֲמַת חֳלִי, וְכֵיוֹצֵא בִּלְשׁוֹנוֹת אֵלּוּ שֶׁנִּרְאֶה מֵהֶם כַּוָּנָתוֹ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹם הוּא יוֹם הַכִּפּוּרִים אַף עַל פִּי כֵן רְצוֹנוֹ לֶאֱכֹל — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מִיָּד, עַד שֶׁיֹּאמַר דַּי, לְפִי שֶׁאֵין אָנוּ מַחֲזִיקִים אוֹתוֹ לְרָשָׁע, וּמִן הַסְּתָם הוּא מַרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ לְכָךְ, שֶׁהַ"לֵּב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ".

וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ מֵאָה רוֹפְאִים אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לֶאֱכֹל, וַאֲפִלּוּ הֵם אוֹמְרִים שֶׁהַמַּאֲכָל מַזִּיק לוֹ — שׁוֹמְעִין לַחוֹלֶה, שֶׁבְּוַדַּאי הוּא צָרִיךְ לְכָךְ, כֵּיוָן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹם יוֹם הַכִּפּוּרִים וְאַף עַל פִּי כֵן הוּא מְבַקֵּשׁ לֶאֱכֹל:

ב וַאֲפִלּוּ אִם הַחוֹלֶה אוֹמֵר אֵינִי צָרִיךְ לֶאֱכֹל וְיֵשׁ שָׁם רוֹפֵא אֲפִלּוּ הוּא נָכְרִי וְאוֹמֵר שֶׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו, וְהוּא שֶׁיְּהֵא בָּקִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הָרוֹפֵא אוֹמֵר שֶׁאִם לֹא יֹאכַל יִסְתַּכֵּן, רַק שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיַּכְבִּיד עָלָיו חָלְיוֹ — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַכְבִּיד עָלָיו חָלְיוֹ וְיִסְתַּכֵּן. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַחוֹלֶה בְּעַצְמוֹ אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ — אֵין אֲמִירָתוֹ נֶחְשֶׁבֶת לִכְלוּם כְּדֵי שֶׁנַּחֲמִיר עָלָיו בִּשְׁבִיל אֲמִירָתוֹ, דְּשֶׁמָּא מֵחֲמַת טֵרוּף הַדַּעַת הוּא אוֹמֵר כֵּן, שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ בְּחָלְיוֹ מֵחֲמַת רֹב חֻלְשָׁה, וּסְפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל:

ג רוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר שֶׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל וְרוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לֶאֱכֹל, אִם הַחוֹלֶה אֵינוֹ אוֹמֵר כְּלוּם אוֹ שֶׁאוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, שֶׁסְּפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל, אֲבָל אִם גַּם הַחוֹלֶה אוֹמֵר אֵינִי צָרִיךְ — אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ רוֹפֵא אֶחָד שֶׁאוֹמֵר כְּמוֹתוֹ — אֵין אָנוּ תּוֹלִים אֲמִירָתוֹ בְּטֵרוּף הַדַּעַת:

ד אִם הַחוֹלֶה אֵין אוֹמֵר כְּלוּם אוֹ שֶׁאוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, וְרוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר שֶׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל וּשְׁנֵי רוֹפְאִים אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ — אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בְּמִקּוֹם שְׁנַיִם. וְאִם הָאֶחָד הוּא מֻפְלָג בְּחָכְמָה נֶגֶד שְׁנַיִם הָאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ — חוֹשְׁשִׁין לְדִבְרָיו לְהַקֵּל וּלְהַאֲכִילוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא סְפֵק סַכָּנַת נְפָשׁוֹת:

ה אֲבָל אִם שְׁנֵי רוֹפְאִים אוֹמְרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל, אֲפִלּוּ מֵאָה אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, וַאֲפִלּוּ אִם גַּם הַחוֹלֶה אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם הָאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ הֵם יוֹתֵר מֻמְחִים וְהֵן מֻפְלָגִים בְּחָכְמָה נֶגֶד אֵלּוּ הַשְּׁנַיִם — אֵין הוֹלְכִין בַּסְּפֵק נְפָשׁוֹת אַחַר רֹב חָכְמָה וְלֹא אַחַר רֹב מְנָיָן דֵּעוֹת לְהַחֲמִיר, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁשְּׁנַיִם אוֹמְרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל וְהֵן בְּקִיאִים בְּחָכְמָה — הֲרֵי הֵן חֲשׁוּבִין כְּמוֹ חֲכָמִים מֻפְלָגִים, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ לְעִנְיַן עֵדוּת שֶׁשְּׁנַיִם חֲשׁוּבִים כְּמֵאָה מִגְּזֵרַת הַכָּתוּב:

ו אִם הָרוֹפֵא הוּא אִשָּׁה אוֹ נָכְרִי — הֲרֵי הוּא כְּכָשֵׁר שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לְעִנְיָן זֶה, בֵּין לְהַקֵּל בֵּין לְהַחֲמִיר, וְנֶאֱמָן לְהַכְחִישׁ רוֹפֵא הַכָּשֵׁר שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ז אִם הַחוֹלֶה אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ וְהָרוֹפֵא אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁאֵין שׁוּם חֻשָּׁשׁ וְסֵפֶק כְּלָל שֶׁיִּכְבִּיד עָלָיו חָלְיוֹ מֵחֲמַת מְנִיעַת הָאֲכִילָה — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁאִם הָיָה הָרוֹפֵא אוֹמֵר שֶׁיָּדוּעַ לוֹ שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ סָפֵק בַּדָּבָר שֶׁמָּא יַכְבִּיד עָלָיו חָלְיוֹ — הָיוּ מַאֲכִילִים אוֹתוֹ, לָכֵן גַּם עַכְשָׁו שֶׁהוּא מְסֻפָּק בָּזֶה — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, שֶׁכָּל סְפֵק נְפָשׁוֹת הוֹלְכִין לְהָקֵל אֲפִלּוּ בְּכַמָּה וְכַמָּה סְפֵקוֹת:

ח אֲבָל אִם הָרוֹפֵא אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ וְהַחוֹלֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ — אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁל חוֹלֶה לָאוּ כְּלוּם הוּא, שֶׁרֻבָּן שֶׁל חוֹלִים אֵינָן יוֹדְעִין וּבְקִיאִין בַּחֹלִי שֶׁלָּהֶן. אֲבָל אִם הַחוֹלֶה הוּא בְּעַצְמוֹ גַּם כֵּן רוֹפֵא בָּקִי וְהוּא מַכִּיר בְּחָלְיוֹ וְאוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אִם צָרִיךְ לֶאֱכֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁאִלּוּ הָיָה אוֹמֵר צָרִיךְ — הָיוּ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, לָכֵן גַּם עַכְשָׁו שֶׁאוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מִסָּפֵק:

ט וְאִם הָרוֹפֵא אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר אֶת חָלְיוֹ — הֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר כָּל אָדָם, וְאֵין דְּבָרָיו מַעֲלִין כְּשֶׁאוֹמֵר צָרִיךְ אוֹ שֶׁאוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁיֹּאכַל עַל פִּיו. וְכֵן כְּשֶׁאוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ — אֵין דְּבָרָיו מוֹרִידִין כְּלָל. וְאִם הַחוֹלֶה (אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אוֹ שֶׁהַחוֹלֶה) אוֹמֵר אֵינִי צָרִיךְ וְרוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר צָרִיךְ — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ, וְאֵין מַשְׁגִּיחִין בִּדְבְרֵי רוֹפֵא זֶה שֶׁאוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר אֶת הַחֹלִי:

י אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם רוֹפְאִים בְּקִיאִין שֶׁיֵּאַמְדוּהוּ אִם הוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל, מִכָּל מָקוֹם אִם נֶחֱלַשׁ הַרְבֵּה עַד שֶׁנִּרְאֶה לְרֹב בְּנֵי אָדָם שֶׁאָצְלוֹ שֶׁהוּא מְסֻכָּן — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ:

יא אִם הַחוֹלֶה יוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכֹל וּמַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וְאֵינוֹ אוֹכֵל — עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר "וְאַךְ אֶת דָּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֶדְרֹשׁ וְגוֹ'":

יב כָּל מָקוֹם שֶׁמַּתָּר לֶאֱכֹל וְאֵינוֹ רוֹצֶה לֶאֱכֹל — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ:

יג כְּשֶׁמַּאֲכִילִין אֶת הַחוֹלֶה שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר צָרִיךְ אֲנִי לֶאֱכֹל וּמַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי בְּקִיאִים, וְכֵן כְּשֶׁמַּאֲכִילִין אֶת הַמְעֻבֶּרֶת שֶׁהֵרִיחָה מַאֲכָל וְנִשְׁתַּנּוּ פָּנֶיהָ אוֹ כָּל אָדָם שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ פָּנָיו מֵרֵיחַ הַמַּאֲכָל וְלֹא נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּם בְּטָעֲמַת הָרֹטֶב, וְכֵן כְּשֶׁמַּאֲכִילִין אֶת הַיּוֹלֶדֶת שֶׁאֵינָהּ אוֹמֶרֶת צְרִיכָה אֲנִי לֶאֱכֹל כְּגוֹן תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים לְלִדְתָּהּ — כָּל אֵלּוּ מַאֲכִילִין אוֹתָן מְעַט מְעַט כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף לְכַשְׁעוּר שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרי"ב שֶׁחַיָּבִים עָלָיו כָּרֵת וּמַלְקוֹת, כְּדֵי לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם מֵאִסּוּר כָּרֵת וּמַלְקוֹת לְאִסּוּר בִּלְבַד, לְכָךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בַּתְּחִלָּה פָּחוֹת מִכְּכוֹתֶבֶת דְּהַיְנוּ כְּשֶׁנֵּי שְׁלִישֵׁי בֵּיצָה בֵּינוֹנִית אוֹ מְעַט יוֹתֵר, רַק שֶׁלֹּא יִהְיֶה קָרוֹב לְכְבֵיצָה שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר כְּכוֹתֶבֶת, וְאַחַר כָּךְ יִשְׁהוּ כְּדֵי אֲכִילַת אַרְבַּע בֵּיצִים, וּלְפָחוֹת יִשְׁהוּ כְּדֵי אֲכִילַת שָׁלֹשׁ בֵּיצִים (עַיֵּן סִימָן תרי"ב), וְיַחְזְרוּ וְיַאֲכִילוּהוּ כְּשִׁעוּר אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה:

יד וְהַשְׁתִּיָּה — יְבַדְּקוּ בַּחוֹלֶה עַצְמוֹ כַּמָּה הִיא, כְּדֵי שֶׁיְּסַלְקֶנּוּ לְצַד אֶחָד וְיֵרָאֶה כִּמְלֹא לֶגְמָיו, וַיַּשְׁקוּהוּ פָּחוֹת מֵאוֹתוֹ שִׁעוּר, וְיִשְׁהוּ כְּדֵי אֲכִילַת אַרְבַּע בֵּיצִים, וּלְפָחוֹת יִשְׁהוּ כְּדֵי אֲכִילַת שָׁלֹשׁ בֵּיצִים, וּלְכָל הַפָּחוֹת לֹא יִפְחֲתוּ מִלִּשְׁהוֹת כְּדֵי שְׁתִיַּת רְבִיעִית (עַיֵּן סִימָן תרי"ב), וְיַחְזְרוּ וַיַּשְׁקוּהוּ כְּשִׁעוּר שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה.

וְאִם אֲמָדוּהוּ הָרוֹפְאִים אוֹ שְׁאָר בְּקִיאִין (כְּגוֹן בְּיוֹלֶדֶת שֶׁרֹב נָשִׁים בְּקִיאוֹת בְּצָרְכֵי יוֹלֶדֶת וְיֵשׁ לָהֶן נֶאֱמָנוּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ל) שֶׁאֵין שִׁעוּרִים הַלָּלוּ מַסְפִּיקִין לוֹ, אוֹ שֶׁנִּסְתַּפְּקוּ בַּדָּבָר — מַאֲכִילִין וּמַשְׁקִין אוֹתָן כָּל צָרְכָּן מִיָּד כְּפִי מַה שֶּׁיֹּאמְרוּ הַבְּקִיאִין:

טו אֲבָל אִם הַמְעֻבֶּרֶת אוֹ הַיּוֹלֶדֶת בְּתוֹךְ שִׁבְעָה יָמִים אוֹ הַחוֹלֶה יוֹדְעִים בְּעַצְמָם שֶׁצְּרִיכִים לֶאֱכֹל — אֲזַי אֵין מְדַקְדְּקִים עִמָּהֶם בְּכָל שִׁעוּרִים הַלָּלוּ, אֶלָּא נוֹתְנִים לִפְנֵיהֶם מַאֲכָל, וְאוֹמְרִים לוֹ יוֹם כִּפּוּר הוּא, וְאִם אַתָּה יוֹדֵעַ אוֹ שֶׁמִּסְתַּפֵּק לְךָ שֶׁמָּא יֵשׁ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה אִם לֹא תֹּאכַל כַּשִּׁעוּר — אֱכֹל כַּשִּׁעוּר, וְאִם לָאו — אֱכֹל פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר, וְהוּא יֹאכַל כְּפִי מַה שֶּׁיֵּרָאֶה בְּעֵינָיו:

טז מִי שֶׁאָחֲזוֹ בֶּלְמוֹס, וְהוּא חוֹלִי הַבָּא מֵחֲמַת רְעָבוֹן וְסִימָנוֹ שֶׁעֵינָיו כֵּהוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּאוֹרוּ עֵינָיו. וְאִם אֵין שָׁם מַאֲכָל שֶׁל הֶתֵּר — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מַאֲכָל שֶׁל אִסּוּר. וְאִם יֵשׁ כָּאן שְׁנֵי מִינֵי אִסּוּרִים אֶחָד חָמוּר מֵחֲבֵרוֹ — מַאֲכִילִין אוֹתוֹ הַקַּל תְּחִלָּה, שֶׁמָּא יַסְפִּיק לוֹ זֶה בִּלְבַד:

יז אִם צָרִיךְ לְבָשָׂר וְיֵשׁ כָּאן בְּהֵמָה שֶׁצְּרִיכִים לְשָׁחֳטָהּ וּבְשַׂר נְבֵלָה מוּכָנָת — עַיֵּן בְּסִימָן שכ"ח:

יח חוֹלֶה שֶׁאָכַל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְנִתְיַשְּׁבָה דַּעְתּוֹ בְּעִנְיַן שֶׁיְּכוֹל לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן — צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן, שֶׁיֹּאמַר "יַעֲלֶה וְיָבוֹא" בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם". וְאִם חָל בְּשַׁבָּת — יֹאמַר גַּם כֵּן "רְצֵה". אֲבָל אֵינוֹ צָרִיךְ לִבְצֹעַ עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת, וְגַם אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְלֹא עַל הַפַּת, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ חֲכָמִים דְּבָרִים אֵלּוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

סימן תריט

א **סֵדֶר לֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים וּבוֹ י"ח סְעִיפִים:**

לֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים נוֹהֲגִין שֶׁקְּדֶם שֶׁמִּתְפַּלְּלִין — מַתִּירִים לְכָל הָעֲבָרְיָנִים, וְהֵן הָעוֹבְרִים עַל גְּזֵרוֹת וְחֶרְמוֹת הַקָּהָל מַתִּירִין לָהֶן כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם בַּאֲגָדָה אַחַת, שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים כָּל תַּעֲנִית צִבּוּר שֶׁאֵין בּוֹ מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל — אֵינוֹ תַּעֲנִית, שֶׁהֲרֵי חֶלְבְּנָה רֵיחָהּ רַע וּמְנָאָהּ הַכָּתוּב עִם סַמָּנֵי הַקְּטֹרֶת.

וְכֵיצַד מַתִּירִין לָהֶם? הַגָּדוֹל שֶׁבַּקָּהָל מְצָרֵף עִמּוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים, כְּדֵי שֶׁהֵם יִהְיוּ מְשֻׁלָּחִים שֶׁל כָּל הַקָּהָל לְהַתִּיר לָהֶם. וְאִם הַגָּדוֹל שֶׁבַּקָּהָל הוּא שְׁלִיחַ צִבּוּר (קְבוּעַ בָּעִיר) — אֵינוֹ צָרִיךְ לְצָרֵף עִמּוֹ שׁוּם אָדָם לְהַתִּיר לָהֶם, לְפִי שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהוּא שְׁלִיחַ הַצִּבּוּר, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ כָּל הַקָּהָל הִתִּירוּ לָהֶם. וְיֹאמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן "בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה וּבִישִׁיבָה שֶׁל מַטָּה, עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעַת הַקָּהָל, אָנוּ מַתִּירִין לְהִתְפַּלֵּל עִם הָעֲבָרְיָנִים", כְּלוֹמַר שֶׁהַיְשִׁיבוֹת מַסְכִּימוֹת לְצָרֵף דַּעַת הַמָּקוֹם לְדַעַת הַקָּהָל לְהַתִּיר לָהֶם. וְלֹא יֹאמַר בַּתְּחִלָּה "עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעַת הַקָּהָל" וְאַחַר כָּךְ "בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה כּוּ"':

ב וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "כָּל נִדְרֵי כּוּ"'. וְיֹאמַר "מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים זֶה עַד יוֹם כִּפּוּרִים הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה כּוּ"', וְנוֹהֲגִין כֵּן כְּדֵי לְהַתְנוֹת עַל כָּל נְדָרִים שֶׁיִּדְּרוּ בַּשָּׁנָה הַבָּאָה שֶׁיִּהְיוּ בְּטֵלִים, לְפִי שֶׁאֵין הָעוֹלָם נִזְהָרִים בִּנְדָרִים וְעוֹבְרִים עַל "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ",

לְכָךְ מְבַטְּלִין אוֹתָן בַּתְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁיְּחוּלוּ, שֶׁהַתְּנַאי מוֹעִיל לְבַטֵּל הַנֶּדֶר שֶׁלֹּא יָחוּל כְּלָל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רי"א (וְעַיֵּן שָׁם כָּל דִּינֵי בִּטּוּל הַנֶּדֶר), וּלְכָךְ צָרִיךְ לוֹמַר "אֲחֲרֵיטָנָא בְּהוֹן כוּ"', כְּלוֹמַר כָּל הַנְּדָרִים שֶׁאֶדֹּר בַּשָּׁנָה הַבָּאָה אֲנִי מִתְחָרֵט עֲלֵיהֶן מֵעַכְשָׁו וּמַתְנֶה עֲלֵיהֶן שֶׁיִּהְיוּ בְּטֵלִין:

ג וְגַם כָּל הַקָּהָל יֹאמְרוּ "כָּל נִדְרֵי כוּ"" בְּלַחַשׁ עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר (וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם דְּצָרִיךְ לוֹמַר בְּקוֹל רָם מְעַט, בְּעִנְיַן שֶׁיְּהֵא נִשְׁמָע לְהָעוֹמְדִים אֶצְלוֹ), כְּדֵי שֶׁיִּתְּנֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ עַל נְדָרָיו שֶׁיִּדֹּר בַּשָּׁנָה הַבָּאָה, שֶׁאֵין תְּנַאי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מוֹעִיל לַאֲחֵרִים, וּלְכָךְ נִתְקַן בִּלְשׁוֹן יָחִיד "דְּאִנְדַּרְנָא", "אוֹ דִּי נָדְרְנָא", אוֹ "דִּנְדַרְנָא", "אוֹ דְּאִשְׁתַּבַּעְנָא", "אוֹ דְּאַחֲרִימְנָא כוּ"', כְּלוֹמַר מַה שֶּׁאֶדֹּר וְאֶשָּׁבַע וְאַחֲרִים וְאֶאֱסֹר נְכָסַי, בֵּין עַל נַפְשִׁי בֵּין עַל נְפָשׁוֹת אֲחֵרוֹת, "מִיּוֹם כִּפּוּרִים זֶה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים כוּ"' (וְלֹא יֹאמַר דִּי נָדַרְנָא בְּקָמַ"ץ תַּחַת נוּ"ן רִאשׁוֹנָה, לְפִי שֶׁמַּשְׁמָעוּתָהּ הוּא שֶׁנָּדַרְתִּי כְּבָר):

ד וְנוֹהֲגִין לְהַתְחִיל "כָּל נִדְרֵי" מִבְּעוֹד יוֹם, דְּאֵין מַתִּירִין נְדָרִים בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין אָנוּ מַתִּירִין הַנְּדָרִים שֶׁלָּעָבָר אֶלָּא אָנוּ מְבַטְּלִין הַנְּדָרִים שֶׁלְּהַבָּא, מִכָּל מָקוֹם הוּא דּוֹמֶה קְצָת לְהַתָּרַת נְדָרִים, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יִטְעוּ לוֹמַר מַתִּירִין נְדָרִים בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב. וּמִטַּעַם זֶה נוֹהֲגִין לְהַעֲמִיד שְׁנֵי אֲנָשִׁים אֵצֶל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר "כָּל נִדְרֵי", כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לוֹמַר מַתִּירִין נְדָרִים בְּיַחִיד:

ה וְנוֹהֲגִין שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר אוֹתוֹ ג' פְּעָמִים, וְכָל פַּעַם מַגְבִּיהַּ הַקּוֹל יוֹתֵר מִבָּרִאשׁוֹנָה, לְפִי שֶׁבְּדֶרֶךְ זוֹ נִשְׁמָע בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה.

וּמַמְשִׁיךְ בְּנִגּוּנִים עַד הַלַּיְלָה, כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּזְמַנָּהּ:

ו וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר ג' פְּעָמִים "וְנִסְלַח כוּ"', וְהַקָּהָל אוֹמְרִים ג' פְּעָמִים "וַיֹּאמֶר ה' כוּ"'.

וְאַל יְשַׁנֶּה אָדָם מִמִּנְהַג הָעִיר אֲפִלּוּ בְּפִיּוּטִים אוֹ בְּנִגּוּנִים שֶׁמְּנַגְּנִים שָׁם, שֶׁלֹּא יְבַלְבֵּל דַּעַת הַקָּהָל:

ז וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בְּלֹא כוֹס, לְפִי שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא דָּבָר הַבָּא מִזְּמַן לִזְמַן וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" כְּמוֹ בְּכָל הָרְגָלִים, אֶלָּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס מִבְּעוֹד יוֹם, מִשּׁוּם שֶׁכֵּיוָן שֶׁבֵּרַךְ שֶׁ"הִגִּיעָנוּ לִזְמַן הַזֶּה" — הֲרֵי קִבֵּל עָלָיו יוֹם הַכִּפּוּרִים,

וְאָסוּר לוֹ לִשְׁתּוֹת מִן הַכּוֹס, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס וְלִתֵּן מִמֶּנּוּ לְתִינוֹק, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקנ"ו, עַיֵּן שָׁם:

ח וּמִן הַדִּין הָיָה נָכוֹן שֶׁכָּל הַקָּהָל יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן בְּבִרְכַּת הַשְׁלִיחַ צִבּוּר וְלֹא יְבָרֵךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ לְפִי שֶׁ"בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ח, אֶלָּא שֶׁעַכְשָׁו עַל הָרֹב אֵין הַשְׁלִיחַ צִבּוּר מְכַוֵּן כְּלָל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים, לָכֵן יְבָרֵךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעַצְמוֹ בְּלַחַשׁ, וְיִזָּהֵר לְסַיֵּם קֹדֶם שֶׁיְּסַיֵּם הַשְׁלִיחַ צִבּוּר כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר בִּרְכַּת הַשְׁלִיחַ צִבּוּר. וְכֵן הַדִּין בְּבִרְכַּת הַלֵּל. וְכֵן הַדִּין בְּבִרְכַּת הַלּוּלָב שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת:

ט לֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים וּמָחֳרָתוֹ אוֹמְרִים "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" בְּקוֹל רָם, לְפִי שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם שָׁמַע לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁהָיוּ מְקַלְּסִין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", וְהוֹרִידוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְצִוָּה לָהֶם לְאָמְרוֹ בַּחֲשַׁאי, מָשָׁל לְאָדָם שֶׁגָּנַב חֵפֶץ נָאֶה מִתּוֹךְ פַּלְטֵרִין שֶׁל מֶלֶךְ וּנְתָנָהּ לְאִשְׁתּוֹ וְאָמַר לָהּ אַל תִּתְקַשְׁטִי בּוֹ אֶלָּא בְּצִנְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתֵךְ, לָכֵן כָּל הַשָּׁנָה אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּלַחַשׁ, אֲבָל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָנוּ דּוֹמִין לְמַלְאָכִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"י — אָנוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּקוֹל רָם בְּפַרְהֶסְיָא:

י אִם חָל בְּשַׁבָּת — אוֹמְרִים "וַיְכֻלּוּ" אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, וְהַשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר בָּרְכָה אַחַת מֵעֵין שֶׁבַע וְחוֹתֵם "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת", וְאֵינוֹ מַזְכִּיר יוֹם הַכִּפּוּרִים בִּבְרָכָה זוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ח.

וְאֵין אוֹמְרִים קַבָּלַת שַׁבָּת, אֲבָל "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת" יֵשׁ לְאָמְרוֹ קֹדֶם "בָּרְכוּ":

יא וְאֵין אוֹמְרִים "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ" כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת, מִלְּבַד בִּתְפִלַּת נְעִילָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"ג, אֲבָל שְׁאָר הַסְּלִיחוֹת וְהַתְּחִנּוֹת אוֹמְרִים כְּמוֹ כְּשֶׁחָל בְּחֹל:

יב אֵין אוֹמְרִים "בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ" אֲפִלּוּ כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת, אֲבָל "בְּאַהֲבָה" הָרִאשׁוֹן אוֹמְרִים אֲפִלּוּ בְּחֹל:

יג וְנוֹהֲגִין שֶׁאֵין אוֹמְרִים "אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִּמְנוּחָתֵנוּ" כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא יוֹם עִנּוּי אֵין לָנוּ רָצוֹן כָּל כָּךְ בִּמְנוּחָתֵנוּ, וְאֵיךְ נִתְפַּלֵּל שֶׁיִּרְצֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּמְנוּחָתֵנוּ שֶׁאֵינָהּ מְנוּחָה גְּמוּרָה, אֲבָל אוֹמְרִים "וְהַנְחִילֵנוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ כוּ'", שֶׁזֶּהוּ בַּקָּשָׁה עַל כָּל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה שֶׁאֵינָן יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים "וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת כִּי אַתָּה סָלְחָן כוּ'", כְּלוֹמַר שֶׁעַל יְדֵי הַסְּלִיחָה מְטַהֵר לִבֵּנוּ

(וּדְלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּקְצָת מַחֲזוֹרִים בִּתְפִלַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים "וְטַהֵר לִבֵּנוּ כוּ'" קֹדֶם "וְהַנְחִילֵנוּ כוּ'", שֶׁאֵיךְ שַׂיָּךְ לוֹמַר אַחַר כָּךְ "כִּי אַתָּה סָלְחָן כוּ'", אוֹ "כִּי אַתָּה אֱלֹהִים אֱמֶת"):

יד בְּכָל תְּפִלּוֹת יוֹם הַכִּפּוּרִים צָרִיךְ לְהַעֲמִיד שְׁנֵי אֲנָשִׁים אֵצֶל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ, כְּמוֹ בְּכָל תַּעֲנִית צִבּוּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקס"ו עַיֵּן שָׁם, וְעַכְשָׁו אֵין נוֹהֲגִין כְּלָל לְהַעֲמִיד שְׁנֵי אֲנָשִׁים אֵצֶל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּכָל תַּעֲנִית צִבּוּר מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, וְלָכֵן גַּם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין צָרִיךְ לְהַעֲמִיד, וְלָכֵן נוֹהֲגִין שֶׁתֵּכֶף אַחַר "בָּרְכוּ" הוֹלְכִין מֵעַל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הָאֲנָשִׁים שֶׁעָמְדוּ אֶצְלוֹ בִּשְׁעַת אֲמִירַת "כָּל נִדְרֵי":

טו יֵשׁ נוֹהֲגִין לַעֲמֹד עַל רַגְלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה, דְּהַיְנוּ כָּל זְמַן שֶׁהֵם נֵעוֹרִים בַּלַּיְלָה אֵין יוֹשְׁבִין. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם צְרִיכִין לִישֵׁן בַּלַּיְלָה, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְפַּלֵּל בַּיּוֹם בְּכַוָּנָה וְלֹא יִתְנַמְנְמוּ בִּתְפִלָּתָם:

טז וְאִם נֶחְלְשׁוּ — יְכוֹלִים לִסְמֹךְ לְשׁוּם דָּבָר. וּמִי שֶׁעָמַד פַּעַם אַחַת כָּל יוֹם הַכִּפּוּרִים וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לִנְהֹג כֵּן לְעוֹלָם, אִם רוֹצֶה לְשַׁנּוֹת מִנְהָגוֹ — צָרִיךְ הַתָּרָה כְּמוֹ נֶדֶר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רט"ו:

יז הַנָּשִׁים אֵין לָהֶם לַעֲמֹד כָּל יוֹם הַכִּפּוּרִים, לְפִי שֶׁאֵין תּוֹעֶלֶת בַּעֲמִידָתָם, שֶׁעִקַּר טַעַם הָעֲמִידָה הוּא כְּדֵי לִהְיוֹת דֻּגְמַת הַמַּלְאָכִים שֶׁנִּקְרָאִים "עוֹמְדִים", וְזֶה אֵין שַׂיָּךְ בַּנָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"י:

יח אַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה אָסוּר לִישֵׁן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מִכָּל מָקוֹם בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים נוֹהֲגִין לִישֵׁן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, לְפִי שֶׁאוֹמְרִים שָׁם שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת רֹב הַלַּיְלָה, וְיֵשׁ יְשֵׁנִים שָׁם כְּדֵי לִשְׁמֹר אֶת הַנֵּרוֹת, וְאֵין כָּאן חֲשַׁשׁ אִסּוּר כִּיוָן שֶׁהוּא צֹרֶךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ"א. אַךְ יִזָּהֲרוּ לִישֵׁן בְּמַעֲרָב רָחוֹק מִן הָאָרוֹן, אוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל נָשִׁים אִם אֵין שָׁם נָשִׁים. אֲבָל אוֹתָם שֶׁאֵינָם רוֹצִים לוֹמַר שָׁם שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת — לֹא יִישְׁנוּ כְּלָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְהַחַזָּנִים הַמִּתְפַּלְּלִים בַּיּוֹם — לֹא יֵעוֹרוּ כָּל הַלַּיְלָה, לְפִי שֶׁמַּפְסִידִים אֶת קוֹלָם כְּשֶׁאֵינָם יְשֵׁנִים בַּלַּיְלָה. וַאֲפִלּוּ כָּל אָדָם — טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא יֵעוֹר כָּל הַלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְטוֹב לוֹמַר קֹדֶם הַשָּׁנָה ד' מִזְמוֹרִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל תְּהִלִּים, שֶׁהֵם שְׁמִירָה לְקֶרִי. וְגַם

טוֹב לְזָהֵר שֶׁלֹּא יַעֲטֹף אֶת עַצְמוֹ בְּכָרִים וּכְסָתוֹת, שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי חֲמוּם, וְעַל כָּל פָּנִים יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְכַסּוֹת רַגְלָיו, זֶכֶר לַדָּבָר "וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו" שֶׁל בֹּעַז, שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי חֲמוּם:

סימן תרכ

א מִנְהָג יָפֶה לְקַצֵּר בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

טוֹב שֶׁלֹּא לְהַאֲרִיךְ בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, כְּדֵי לְמַהֵר בְּעִנְיַן שֶׁיּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל מוּסָף קֹדֶם ו' שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה. וְאִם הֶאֱרִיךְ הַחַזָּן יוֹתֵר מִדַּאי, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְאַחֲרוּ מוּסָף עַד לְאַחַר ו' שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה — יֵשׁ לְדַלֵּג סְלִיחוֹת וְ"אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ" כְּדֵי לְהַתְחִיל תְּפִלַּת מוּסָף קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, דְּהַיְנוּ ו' שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה, שֶׁאָז מִן הַדִּין צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה תְּחִלָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רפ"ו.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֵרַע שֶׁאֵחֲרוּ לְהִתְפַּלֵּל מוּסָף עַד ו' שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה — אַף עַל פִּי כֵן יִתְפַּלְּלוּ מוּסָף תְּחִלָּה קֹדֶם מִנְחָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, עַיֵּן שָׁם:

ב טוֹב לוֹמַר מְעַט סְלִיחוֹת בְּנַחַת מֵהַרְבֵּה בִּמְרוּצָה:

סימן תרכא

א סֵדֶר קְרִיאַת הַתּוֹרָה וּמִילָה בְּיוֹם כִּפּוּר וּבוֹ י"ז סְעִיפִים:

מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים, וְקוֹרִים בָּרִאשׁוֹן שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים בְּפָרָשַׁת "אַחֲרֵי מוֹת" עַד "וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'", וְאִם חָל בְּשַׁבָּת קוֹרִין שִׁבְעָה, וּמַפְטִיר קוֹרֵא בְּסֵפֶר שֵׁנִי בְּפִינְחָס "וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ", וּמַפְטִיר בִּישַׁעְיָה "וְאָמַר סֹלּוּ סֹלּוּ" עַד "כִּי פִי ה' דִּבֵּר", לְפִי שֶׁבְּפָרָשָׁה זוֹ נִתְבָּאֵר עִנְיַן תְּשׁוּבָה וְתַעֲנִית:

ב בְּבִרְכוֹת הַפְּטָרָה אֵין חוֹתְמִין "בָּרוּךְ אַתָּה ה' מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ", אֶלָּא יֹאמַר "וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד, בָּרוּךְ אַתָּה ה' מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ כו'":

ג אִם יֵשׁ מִילָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — מָלִין בֵּין קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמוּסָף, וְאַחַר הַמִּילָה אוֹמְרִים "אַשְׁרֵי". וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לָמוּל אַחַר "אַשְׁרֵי". וְאִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁמָּלִין הַתִּינוֹק בְּבֵיתוֹ וְלֹא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — אֵין מָלִין עַד חֲזָרַת סְפָרֵי תּוֹרָה לַהֵיכָל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בִּזָּיוֹן סֵפֶר תּוֹרָה לְהַנִּיחוֹ וְלָצֵאת לַחוּץ, וְאַחַר הַמִּילָה חוֹזְרִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְאוֹמְרִים קַדִּישׁ שֶׁלְּפָנֵי תְּפִלַּת מוּסָף:

ד וְאַחַר הַמִּילָה, יֵשׁ נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמִּילָה בְּלֹא כוֹס, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְטַעֵם מִמֶּנּוּ, וְגַם אֵין מַטְעִימִים לְתִינוֹק, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִהְיֶה הַתִּינוֹק רָגִיל בִּשְׁתִיָּה זוֹ שֶׁל מִצְוָה

וְיוֹרֶה הֶתֵּר לְעַצְמוֹ לִשְׁתּוֹת מִכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אַף לִכְשֶׁיִּגְדַּל. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּתִשְׁעָה בְּאָב מַטְעִימִים לַתִּינוֹק וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְכָךְ מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקנ"ט, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה וְעָנוּשׁ כָּרֵת — הֻחֲמִירוּ יוֹתֵר וְחָשְׁשׁוּ אַף לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי:

ה וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס וּלְהַטְעִים מִמֶּנּוּ לַתִּינוֹק הַנִּמּוֹל, שֶׁבְּקָטָן כָּזֶה אֵין לְגָזֹר שֶׁמָּא יִשְׁתֶּה אַף לִכְשֶׁיִּגְדַּל. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ לְהַטְעִים מִמֶּנּוּ לְקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְכָלַל חִנּוּךְ בְּרָכוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ט וְתקנ"ט, מִכָּל מָקוֹם כּוֹס שֶׁל מִילָה שֶׁהַבְּרָכָה נִתְקָנָה בִּשְׁבִיל תִּינוֹק הַנִּמּוֹל לָכֵן דַּי כְּשֶׁנּוֹתְנִים לוֹ לִשְׁתּוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ לִשְׁתּוֹת קְצָת מֵהַכּוֹס, מִלְּבַד מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לְפִיו כְּשֶׁאוֹמֵר "בְּדָמַיִךְ חֲיִי":

ו וְיֵשׁ נוֹהֲגִים שֶׁמְּבָרְכִים עַל הַכּוֹס וּמַטְעִימִים לַתִּינוֹקוֹת, כְּמוֹ בְּתִשְׁעָה בְּאָב. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לְנָהֹג כֵּן לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם אֵין לִמְחוֹת בְּיַד הַנּוֹהֲגִין הֶתֵּר:

ז בְּמוּסָף אוֹמֵר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר סֵדֶר הָעֲבוֹדָה, לְפִי שֶׁעִקַּר עֲבוֹדַת כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הָיְתָה בְּקָרְבָּנוֹת הַמּוּסָפִים, שֶׁבְּאֶמְצַע הַקָּרְבָּתָם הָיָה עוֹבֵד כָּל עֲבוֹדַת הַיּוֹם הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת "אַחֲרֵי מוֹת":

ח עֲשָׂרָה פְּעָמִים הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל מַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ כִּכְתָבוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, ג' פְּעָמִים בְּוִדּוּי רִאשׁוֹן "אָנָּא ה' חָטָאתִי כוּ', אָנָּא ה' כַּפֶּר כוּ', לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ", וְכֵן ג' פְּעָמִים בְּוִדּוּי שֵׁנִי, וְכֵן ג' פְּעָמִים בְּוִדּוּי שְׁלִישִׁי, וּפַעַם אַחַת בְּגוֹרָלוֹת כְּשֶׁאוֹמֵר "לַה' חַטָּאת".

וְכָל מָקוֹם שֶׁהַכֹּהֵן גָּדוֹל הָיָה מַזְכִּיר שֵׁם הַמְפֹרָשׁ — אָנוּ אוֹמְרִים "הַשֵּׁם", וְאֵין אוֹמְרִים "אֲדֹנָי" כְּמוֹ בְּכָל תְּפִלּוֹתֵינוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהֵא נִרְאֶה שֶׁגַּם הַכֹּהֵן גָּדוֹל הָיָה אוֹמֵר בְּכִנּוּי אַדְנוּת כְּמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים, לְפִיכָךְ אָנוּ אוֹמְרִים הַשֵּׁם סְתָם בְּרֶמֶז, לְהוֹרוֹת שֶׁהַכֹּהֵן גָּדוֹל הָיָה מַזְכִּיר כָּאן שֵׁם הַמְפֹרָשׁ, חוּץ מִן "לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ", שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים בְּכִנּוּי שֵׁם אַדְנוּת, לְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בָּאִין בְּכָאן לוֹמַר אֵיךְ הָיָה הַכֹּהֵן גָּדוֹל מַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם, אֶלָּא כַּוָּנָתֵנוּ לִקְרוֹת הַפָּסוּק כְּמוֹ שֶׁדַּרְכֵּנוּ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, דְּהַיְנוּ בְּכִנּוּי אַדְנוּת.

וְכֵן כְּשֶׁאָנוּ אוֹמְרִים "לַה' חַטָּאת" אָנוּ אוֹמְרִים בְּכִנּוּי אַדְנוּת, כְּמוֹ שֶׁדַּרְכֵּנוּ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה "אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַה' וְעָשָׂהוּ חַטָּאת". וּמִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁבַּתּוֹרָה אָנוּ קוֹרִין קָצָת בְּשִׁנּוּי מִמַּה שֶׁאוֹמְרִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהֲרֵי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין אוֹמְרִים תֵּבַת "וְעָשָׂהוּ", לָכֵן נָכוֹן לַעֲשׂוֹת עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב וְלוֹמַר "לְהַשֵּׁם חַטָּאת":

ט אֲבָל כְּשֶׁאוֹמְרִים הַבַּקָּשָׁה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, דְּהַיְנוּ "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ כוּ', וְעַל אַנְשֵׁי הַשָּׁרוֹן הוּא אוֹמֵר יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ כוּ'" — אוֹמְרִים כָּל הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהּ בְּכִנּוּי אַדְנוּת, שֶׁגַּם הַכֹּהֵן גָּדוֹל הָיָה אוֹמֵר כָּאן בְּכִנּוּי אַדְנוּת:

י וְאַף עַל פִּי שֶׁכַּוָּנָתֵנוּ בַּאֲמִירַת בַּקָּשָׁה זוֹ לְסַפֵּר הֵיאַךְ הָיָה הַכֹּהֵן גָּדוֹל מְבַקֵּשׁ — אַף עַל פִּי כֵן אֵין כָּאן הַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה, כֵּיוָן שֶׁגַּם כַּוָּנָתֵנוּ הוּא לְהִתְפַּלֵּל עַל עַצְמֵנוּ, שֶׁהֲרֵי אָנוּ מוֹסִיפִין בָּהּ כַּמָּה בַּקָּשׁוֹת שֶׁלֹּא הָיָה הַכֹּהֵן גָּדוֹל אוֹמְרָם כְּלָל, כְּמוֹ "שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְּשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ" וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה:

יא וּבְכָל שְׁלֹשֶׁת וּדּוּיִים אֵלּוּ אוֹמְרִים בַּתְּחִלָּה "אָנָּא הַ[שֵּׁם] וְכוּ'" וְאַחַר כָּךְ "אָנָּא בְּשֵׁם כַּפֶּר נָא כוּ'", שֶׁכְּשֶׁמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הַכַּפָּרָה יֵשׁ לוֹמַר "אָנָּא בְּשֵׁם", כְּלוֹמַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשִׁיעַ עַל יְדֵי שֵׁם הָעֶצֶם שֶׁהוּא רַחֲמִים גְּמוּרִים (בְּלִי תַּעֲרוֹבוֹת דִּין כְּלָל):

יב וְנוֹהֲגִין לִפֹּל עַל פְּנֵיהֶם כְּשֶׁאוֹמְרִים "וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם כוּ'", וְגַם בְּ"עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ". אֲבָל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אָסוּר לוֹ לַעֲקֹר מְמְקוֹמוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה וְלֵילֵךְ לְאַחוֹרָיו כְּדֵי לִפֹּל עַל פָּנָיו, וְיֵשׁ לִמְחוֹת בְּיַד הָעוֹשִׂים כֵּן. וְנוֹהֲגִין שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עוֹמֵד בַּתְּחִלָּה רָחוֹק קְצָת מִן הַתֵּבָה בְּעֵנְיָן שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַעֲקֹר רַגְלָיו כְּדֵי לִפֹּל עַל פָּנָיו:

יג סֵדֶר הַוִּדּוּי "חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי", לְפִי שֶׁהַחֲטָאִים הֵם הַשְּׁגָגוֹת, וַעֲוֹנוֹת הֵם הַזְּדוֹנוֹת, כְּלוֹמַר הָעֲבֵרוֹת שֶׁעָשָׂה אוֹתָם בְּמֵזִיד שֶׁיָּדַע שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתָן וְעָשָׂה אוֹתָם לַהֲנָאָתוֹ, וּפְשָׁעִים הֵם הַמּוֹרְדִים, כְּלוֹמַר שֶׁעוֹשֶׂה לְהַכְעִיס וְלֹא בִּשְׁבִיל הֲנָאָתוֹ, וְצָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת תְּחִלָּה עַל הַקַּל וְאַחַר כָּךְ עַל הֶחָמוּר:

יד וְנוֹהֲגִין לְהַזְכִּיר נְשָׁמוֹת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְנוֹדְרִים צְדָקָה בַּעֲבוּרָם, לְפִי שֶׁהַמֵּתִים יֵשׁ לָהֶם גַּם כֵּן כַּפָּרָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְעַל כֵּן הוּא נִקְרָא "כִּפּוּרִים" לְשׁוֹן רַבִּים, לַחַיִּים וְלַמֵּתִים, וּכְשֶׁנּוֹדְרִים צְדָקָה בַּעֲבוּרָם — מוֹעִיל לָהֶם לְכַפֵּר בַּעֲדָם, לְפִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ

הוּא בּוֹחֵן לִבּוֹת וְיוֹדֵעַ שֶׁאִלּוּ הָיוּ בַּחַיִּים הָיוּ גַּם כֵּן נוֹתְנִים צְדָקָה. אֲבָל אִם נוֹדֵר צְדָקָה בַּעֲבוּר מִי שֶׁהָיָה רָשָׁע — אֵין מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם:

טו הַמְצַטַּעֵר עַל מִיתַת בְּנֵי אַהֲרֹן וּמוֹרִיד דְּמָעוֹת עֲלֵיהֶם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — מוֹחֲלִים עֲוֹנוֹתָיו וּבָנָיו אֵינָם מֵתִים בְּחַיָּיו:

טז וּמְצָוָה לִלְמֹד בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִשְׁנָיוֹת יוֹמָא, כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה הָאֲמִירָה בְּמָקוֹם הַקְּרָבָה, גַּם בַּגְּמָרָא סוֹף יוֹמָא מַאֲמָרִים הַמְדַבְּרִים בְּמַעֲלוֹת הַתְּשׁוּבָה:

יז וְאֵין לְתַלְמִיד חָכָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּלְהַשְׁמִיט אֶת עַצְמוֹ מִלְּהִתְפַּלֵּל הַתְּפִלּוֹת וְהַסְּלִיחוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת עִם הַצִּבּוּר:

סימן תרכב

א **סֵדֶר תְּפִלַּת מִנְחָה וּבוֹ ו' סְעִיפִים**:

אֵין אוֹמְרִים "אֵין כֵּאלֹהֵינוּ" אַחַר תְּפִלַּת מוּסָף, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים בְּשַׁחֲרִית שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁעִקָּרוֹ לֹא נִתְקַן אֶלָּא כְּנֶגֶד בְּרָכוֹת אֶמְצָעִיּוֹת שֶׁל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁאֵין אוֹמְרִים אוֹתָן בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אֲבָל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּבָר אָמְרוּ פִּיּוּטִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַזְכָּרוֹת בְּרָכוֹת אֵלּוּ כְּגוֹן "אֱהַלֶּלְךָ כוּ'". אֲבָל "פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת", אַף עַל פִּי שֶׁגַּם הִיא נִזְכֶּרֶת בָּעֲבוֹדָה, מִכָּל מָקוֹם פְּרָטֵי סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת לֹא הֻזְכְּרוּ שָׁם, וְלָכֵן יֵשׁ לְאָמְרָם אַחַר תְּפִלַּת מוּסָף:

ב יֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים לוֹמַר "אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן" קֹדֶם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה כְּמוֹ בְּכָל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אֲבָל בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ אֵין אוֹמְרִים "אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן" עַד קֹדֶם נְעִילָה, כְּדֵי לְהַפְסִיק בֵּין תְּפִלַּת מִנְחָה לִנְעִילָה בַּאֲמִירַת "אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן", אֲבָל בֵּין מוּסָף לְמִנְחָה מַפְסִיקִין בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה, לְפִיכָךְ אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק עוֹד בְּ"אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן", וְיֵשׁ לָנוּ לְמַהֵר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר:

ג אֵין אוֹמְרִים "וַאֲנִי תְּפִלָּתִי" אֶפִלּוּ אִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁבְּכָל הַשַּׁבָּתוֹת אוֹמְרִים אוֹתוֹ לִשְׂבַח יִשְׂרָאֵל, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ אַף עַל פִּי כֵן הֵם קוֹרִין בַּתּוֹרָה וּמִתְפַּלְלִין אַחַר כָּךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אֻמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וּפוֹחֲזִין, אֲבָל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין שַׁיָּךְ זֶה:

ד וּמוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים בְּפָרָשַׁת עֲרָיוֹת עַד סוֹף הַפָּרָשָׁה, שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ עֲבֵרָה בְּיָדוֹ יִפְרֹשׁ מֵהֶן, לְפִי שֶׁהָעֲרָיוֹת עֲבֵרָה מְצוּיָה שֶׁנַּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מְחַמַּדְתָּן

וְיִצְרוֹ תּוֹקְפוֹ, וְהַשְּׁלִישִׁי מַפְטִיר בְּיוֹנָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ הַתְּשׁוּבָה וְשֶׁאֵין יְכוֹלִין לִבְרֹחַ מֵאֵת פְּנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְנוֹהֲגִים לְסַיֵּם הַהַפְטָרָה בְּמִיכָה "מִי אֵל כָּמוֹךָ כוּ'".

וְאַחַר הַהַפְטָרָה נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ רַק שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, אֲבָל אֵין אוֹמְרִים "עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה", לְפִי שֶׁכְּבָר נִגְמְרָה עֲבוֹדַת הַיּוֹם קֹדֶם הַמִּנְחָה.

וְנוֹהֲגִים בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין אוֹמְרִים "צִדְקָתְךָ" כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁכָּתוּב בּוֹ "מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה", וְאֵין אָנוּ מְבַקְּשִׁין מִשְׁפָּט בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֶלָּא רַחֲמִים וְלִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, כְּעֵין שֶׁנֶּאֱמַר "וְאַל תָּבוֹא בְמִשְׁפָּט כוּ'":

ה אִם הַשָּׁעָה דְּחוּקָה — יְדַלְּגוּ "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ", כְּדֵי לְהַתְחִיל נְעִילָה בִּזְמַנָּהּ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"ג:

ו אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בְּמִנְחָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ט עַיֵּן שָׁם, אַף עַל פִּי כֵן יֹאמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בִּרְכַּת כֹּהֲנִים וְ"שִׂים שָׁלוֹם" מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, עַיֵּן שָׁם:

סימן תרכג

א **סֵדֶר תְּפִלַּת נְעִילָה וּבוֹ י"[ב] סְעִיפִים:**

בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאוֹמְרִים "אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן" קֹדֶם תְּפִלַּת מִנְחָה — צְרִיכִים לַחֲזֹר וְלוֹמַר "אַשְׁרֵי" קֹדֶם תְּפִלַּת נְעִילָה, כְּדֵי לְהַפְסִיק בֵּין מִנְחָה לִנְעִילָה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ח וְק"ה:

ב הַתְחָלַת זְמַן תְּפִלַּת נְעִילָה הוּא כְּשֶׁהַחַמָּה בְּרֹאשׁ הָאִילָנוֹת, דְּהַיְנוּ קָרוֹב לְהַתְחָלַת הַשְּׁקִיעָה, וְנִמְשָׁךְ זְמַנָּהּ עַד סָמוּךְ לְצֵאת הַכּוֹכָבִים. לְפִיכָךְ צָרִיךְ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְקַצֵּר בְּסִלִּיחוֹת וּפִיּוּטִים שֶׁבְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה, וְגַם אֵין לוֹ לְמָשֹׁךְ בְּתְפִלַּת נְעִילָה כָּל תֵּבָה וְתֵבָה כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹשֵׁךְ בִּשְׁאָר תְּפִלּוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּגְמֹר קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים, לְפִי שֶׁתְּפִלָּה זוֹ הִיא בְּתַעֲנִית צִבּוּר כְּנֶגֶד נְעִילַת שַׁעֲרֵי הֵיכָל שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיָה בַּיּוֹם אַחַר הַדְּלָקַת נֵרוֹת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, כְּעֶבֶד הָרוֹצֶה לָצֵאת מִן הַמֶּלֶךְ וּמְקֹדָם שֶׁיֵּצֵא הוּא מְבַקֵּשׁ פְּרָס וּמְנַת הַמֶּלֶךְ וְיוֹצֵא וְנוֹעֵל הַשַּׁעַר אַחֲרָיו:

ג אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיְּכוֹלִין לְהַאֲרִיךְ וּלְהַמְשִׁיךְ בִּתְפִלַּת נְעִילָה גַּם בַּלַּיְלָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אַחַר נְעִילַת שַׁעֲרֵי הֵיכָל, לְפִי שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ כְּלָל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה זוֹ בְּעֵת נְעִילַת שַׁעֲרֵי הֵיכָל, וּמַה שֶּׁנִּקְרָא תְּפִלַּת נְעִילָה, הַיְנוּ לְפִי שֶׁמִּתְפַּלְּלִין אוֹתָהּ בְּסוֹף הַיּוֹם וְהִיא

גְּמַר תְּפִלּוֹת שֶׁל הַיּוֹם, וּמִתְפַּלְּלִין אוֹתָהּ סָמוּךְ לִנְעִילַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם שֶׁנּוֹעֲלִין אוֹתָם בִּגְמַר הַתְּפִלּוֹת:

ד וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו שֶׁנּוֹהֲגִין כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה — אֵין לְמָחוֹת בְּיָדָם, וּמִכָּל מָקוֹם צְרִיכִין לְהַתְחִיל בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, וְגַם יִזָּהֲרוּ לוֹמַר חָרוּז "הַיּוֹם יִפְנֶה כוּ'" קֹדֶם הָעֲרֵב שֶׁמֶשׁ, דְּאִם לֹא כֵּן הוּא דּוֹבֵר שְׁקָרִים לִפְנֵי ה':

ה וְאוֹמְרִים בְּמָקוֹם "כָּתְבֵנוּ" — "חָתְמֵנוּ", וּבְמָקוֹם "וּכְתֹב" — "וַחֲתֹם", וּבְמָקוֹם "וְנִכָּתֵב" — "וְנֵחָתֵם":

ו וְאִם הוּא שַׁבָּת — מַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בִּתְפִלָּה זוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּזְכִּיר בִּשְׁאָר תְּפִלּוֹת הַיּוֹם, שֶׁהֲרֵי עֲדַיִן יוֹם שַׁבָּת הוּא, וַאֲפִלּוּ אוֹתָם הַמַּמְשִׁיכִים תְּפִלָּה זוֹ בַּלַּיְלָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהִתְחִילוּ מִבְּעוֹד יוֹם — צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קפ"ח).

אֲבָל בַּוִּדּוּי שֶׁלְּאַחַר הַתְּפִלָּה — אֵין מַזְכִּירִין בּוֹ שֶׁל שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר סִיֵּם בִּרְכַּת שַׁבָּת (דְּהַיְנוּ "אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ" שֶׁחוֹתְמִין "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת") וְלֹא מָצִינוּ הַזְכָּרָה אַחַר סִיּוּם הַבְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תכ"ה, עַיֵּן שָׁם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיָחִיד, אֲבָל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כֵּיוָן שֶׁאוֹמֵר הַוִּדּוּי בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה — צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּ"אַתָּה הִבְדַּלְתָּ אֱנוֹשׁ כוּ'" כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּזְכִּיר בּוֹ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהֲרֵי בִּרְכַּת "אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ" הִיא מְיֻחֶדֶת לְשַׁבָּת וּלְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהֲרֵי מַזְכִּיר בָּהּ שֶׁל שַׁבָּת בַּתְּחִלָּה "וַתִּתֶּן לָנוּ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְכוּ'" וּבַסּוֹף חוֹתֵם "מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת כוּ'". וּמִכָּל מָקוֹם, אִם לֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּתוֹךְ הַוִּדּוּי — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, כֵּיוָן שֶׁהִזְכִּירוֹ בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה. אֲבָל אִם לֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת כְּלָל אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, בֵּין יָחִיד בֵּין שְׁלִיחַ צִבּוּר:

ז בְּמָקוֹם שֶׁאוֹמְרִים "כֶּתֶר" בְּמוּסָף — אוֹמְרִים גַּם כֵּן בִּנְעִילָה, וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁאוֹמְרִים "נַעֲרִיצְךָ" בְּמוּסָף — אוֹמְרִים גַּם כֵּן בִּנְעִילָה:

ח נוֹשְׁאִים כַּפַּיִם בִּנְעִילָה. וּלְפִי שֶׁנִּשְׂיֵאת כַּפַּיִם הֶקְשֵׁה לָעֲבוֹדָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קכ"ח וַעֲבוֹדָה אֵינָהּ אֶלָּא בַּיּוֹם, לְפִיכָךְ צָרִיךְ הַשְׁלִיחַ צִבּוּר לְמַהֵר בִּתְפִלַּת נְעִילָה וּלְדַלֵּג הַסְּלִיחוֹת אִם אֵין שְׁהוּת בַּיּוֹם בְּעִנְיָן שֶׁתְּהֵא נְשִׂיֵאת כַּפַּיִם בַּיּוֹם קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים. אֲבָל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ אֵין נוֹהֲגִין כֵּן, אֶלָּא אֵין הַכֹּהֲנִים עוֹלִין לְדוּכָן כְּלָל בִּנְעִילָה, לְפִי שֶׁמַּאֲרִיכִין בִּסְלִיחוֹת וּפִזְמוֹנִים עַד הַלַּיְלָה וְאֵין נְשִׂיֵאת כַּפַּיִם בַּלַּיְלָה. אֲבָל מִכָּל מָקוֹם

אוֹמֵר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר "אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ כוּ'" אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לַיְלָה, שֶׁבָּזֶה אֵין קְפֵדָא כָּל כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁתְּפִלָּה זוֹ רְאוּיָה לִנְשִׁיאַת כַּפַּיִם, שֶׁהֲרֵי הַתְחָלַת זְמַנָּהּ הִיא מִבְּעוֹד יוֹם:

ט וְאַחַר הַתְּפִלָּה אוֹמְרִים "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ" אֲפִלּוּ בְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ עֲדַיִן הוּא יוֹם, וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל הַיּוֹם אֵין אוֹמְרִים "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ" כְּשֶׁהוּא שַׁבָּת, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו יֵשׁ לְאָמְרוֹ, לְפִי שֶׁעַכְשָׁו הוּא גְּמַר הַחֲתִימָה וְאָנוּ צְרִיכִין לְבַקָּשַׁת רַחֲמִים, וְאִם לֹא עַכְשָׁו — אֵימָתַי:

י בְּסוֹף הַסְּלִיחוֹת אוֹמְרִים "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" פַּעַם אַחַת, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים שֶׁבַע פְּעָמִים "ה' הוּא הָאֱלֹהִים" לְלַוּוֹת הַשְׁכִּינָה שֶׁתַּעֲלֶה וְתִסְתַּלֵּק עַכְשָׁו לְמַעְלָה מִשִּׁבְעָה רְקִיעִים, שֶׁבְּעֵת הַתְּפִלָּה הָיְתָה הַשְׁכִּינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵינוּ וְעַכְשָׁו תַּעֲלֶה לִמְקוֹמָהּ:

יא וְאוֹמְרִים קַדִּישׁ שָׁלֵם, וְאַחַר כָּךְ תּוֹקְעִין תְּקִיעָה אַחַת, וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִתְקֹעַ תשר"ת. וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִבְדִּילוּ בַּתְּפִלָּה — אַף עַל פִּי כֵן אֵין כָּאן אִסּוּר כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁהַתְּקִיעָה אֵינָהּ מְלָאכָה כְּלָל וְאֵין בָּהּ אֲפִלּוּ מִשּׁוּם שְׁבוּת גָּמוּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"[ח], וְלֹא אָסְרוּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֶלָּא מִשּׁוּם עֲבָדִין דְּחוֹל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, לְפִיכָךְ יֵשׁ לְהַתִּיר תְּקִיעָה זוֹ אֲפִלּוּ בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת אִם כְּבָר גָּמְרוּ תְּפִלַּת נְעִילָה (וְעַיֵּן בְּסִימָן שמ"ב):

יב יד [יב] וְטַעַם תְּקִיעָה זוֹ הִיא סִימָן לְסִלּוּק שְׁכִינָה לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּמַתַּן תּוֹרָה שֶׁכְּשֶׁעָלְתָה הַשְׁכִּינָה נֶאֱמַר "בִּמְשֹׁךְ הַיּוֹבֵל וְכוּ'", וְנֶאֱמַר "עָלָה אֱלֹהִים בִּתְרוּעָה כוּ'". וְעוֹד יֵשׁ טַעַם בִּתְקִיעָה זוֹ, לְהַרְאוֹת שֶׁהוּא יוֹם טוֹב וּלְהַרְבּוֹת בְּסְעוּדָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין יוֹם טוֹב זֶה מְפֻרְסָם — עֲשׂוּ בּוֹ תַּקָּנָה לְפַרְסְמוֹ, לָכֵן יִפְקְדוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּצֵאתוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרִים בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב:

סימן תרכד

א **סֵדֶר מוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים וּבוֹ ט"ו סְעִיפִים**:

וּמִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת עַרְבִית, שֶׁאֵין תְּפִלַּת נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁל עַרְבִית אֲפִלּוּ אוֹתָם הַמַּמְשִׁיכִים בָּהּ בַּלַּיְלָה, כֵּיוָן שֶׁהִזְכִּירוּ בָּהּ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים.

וְאוֹמְרִים הַבְדָּלָה בְּ"חוֹנֵן הַדַּעַת", כְּמוֹ בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב:

ב וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף מִן הַחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ בִּיצִיאָתוֹ כְּמוֹ בִּכְנִיסָתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"ח, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּמְתִּינוּ מְעַט אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים.

וּבְמָקוֹמוֹת שֶׁמַּבְדִּילִין עַל הַכּוֹס בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב — גַּם עַכְשָׁו יַבְדִּיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְיִטְעֲמוּ מִן הַכּוֹס לְקָטָן, אוֹ לְגָדוֹל אִם מִתְכַּוְּנִין לָצֵאת בְּהַבְדָּלָה זוֹ. וְעַיֵּן בְּסִימָן רצ"ה:

ג הַמַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים, שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּדֵי לְהָשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ יְתֵרָה שֶׁהָלְכָה לָהּ.

אֲבָל אִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁבָּת — מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים כְּמוֹ בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת:

ד אֲבָל עַל הָאוּר צָרִיךְ לְבָרֵךְ אֲפִלּוּ כְּשֶׁחָל בְּחֹל, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר חָדָשׁ שֶׁלֹּא נֶהֱנָה מִמֶּנּוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָסוּר בְּהַבְעָרָה, לְפִיכָךְ אֵינוֹ דּוֹמֶה לִשְׁאָר מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֶׁאֵין מְבָרְכִין עָלָיו, לְפִי שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הָאוּר אֶלָּא בִּשְׁעַת חִדּוּשׁוֹ, דְּהַיְנוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁהוּא תְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ, אוֹ בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהוּא כְּמוֹ דָּבָר חָדָשׁ לָנוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ה וְאֵין מְבָרְכִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים עַל הָאוּר שֶׁהוֹצִיאוּהוּ עַתָּה בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים מִן הָאֲבָנִים אוֹ מִן הָעֵצִים, וְלֹא עַל הָאוּר שֶׁהֶדְלֵק מֵאוּר זֶה, אֶלָּא עַל אוּר שֶׁשָּׁבַת מִמְּלָאכָה, כְּגוֹן עֲשָׂשִׁית שֶׁהָיְתָה דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת מֵעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְבָרְכִין עַל הָאוּר הַיּוֹצֵא מִן הָאֲבָנִים וְעֵצִים, הַיְנוּ לְפִי שֶׁתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הָיְתָה עַל דֶּרֶךְ זֶה, שֶׁנִּטַּל אָדָם הָרִאשׁוֹן שְׁנֵי אֲבָנִים וְהִקִּישָׁן זֶה בָּזֶה וְיָצָא אוּר וּבֵרַךְ עָלָיו "בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ", לָכֵן מְבָרְכִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת עַל כָּל אוּר שֶׁבָּעוֹלָם (אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲשָׂה בּוֹ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רח"צ) אֲפִלּוּ יָצָא עַתָּה מִן הָאֲבָנִים, לְפִי שֶׁזֶּהוּ כְּעֵין בְּרִיָּתוֹ, אֲבָל בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁטַּעַם בִּרְכָתוֹ הוּא לְפִי שֶׁפָּסְקָה הֲנָאָתוֹ בּוֹ בַּיּוֹם וְעַכְשָׁו הֲתַר לוֹ — אֵין לְבָרֵךְ אֶלָּא עַל אוּר שֶׁשָּׁבַת מֵמֶשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁהֶדְלֵק מֵעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וְשָׁבַת כָּל יוֹם הַכִּפּוּרִים.

וַאֲפִלּוּ אִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁבָּת — אֵין מְבָרֵךְ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֶלָּא עַל הָאוּר שֶׁהֶדְלֵק מֵעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וְשָׁבַת כָּל יוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּדֵי לְהַרְאוֹת שֶׁיּוֹם זֶה הוּא מְקֻדָּשׁ שֶׁשָּׁבַת מִן הָאוּר:

ו יִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק מִגּוֹי בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁאּוּרוֹ שֶׁל גּוֹי נַעֲשָׂה בּוֹ מְלָאכָה שֶׁהֶדְלֵק בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְבָרְכִין עָלָיו, לְפִי שֶׁהוּא מְבֹרָךְ עַל תּוֹסֶפֶת שַׁלְהֶבֶת שֶׁל הֶתֵּר שֶׁנִּתְוַסֵּף בְּנֵרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים — אֵין מְבֹרָךְ עָלָיו, לְפִי שֶׁתּוֹסֶפֶת שַׁלְהֶבֶת זוֹ הִיא נוֹלְדָה עַכְשָׁו, וְדוֹמֶה לְאוּר הַיּוֹצֵא מִן הָאֲבָנִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר שֶׁאֵין מְבָרְכִין עָלָיו, וְלֹא עַל הָאוּר שֶׁהֶדְלֵק מִמֶּנּוּ, אֶלָּא עַל הָאוּר שֶׁדָּלַק מֵעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר אוֹ עַל הָאוּר שֶׁהֶדְלֵק מִמֶּנּוּ. וְלָכֵן נוֹהֲגִין לְהַדְלִיק נֵר לַהַבְדָּלָה מֵעֲשָׂשִׂיּוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁדְּלָקוּ מֵעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר:

ז וּמִכָּל מָקוֹם אֲפִלּוּ אוּר שֶׁהֶדְלֵק בְּיוֹם כִּפּוּר עַצְמוֹ, אִם הֶדְלֵק בְּהֶתֵּר כְּגוֹן לְחוֹלֶה — יְכוֹלִים לְבָרֵךְ עָלָיו בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רח"צ:

ח אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין מֻתָּר לְבָרֵךְ בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים עַל הָאוּר שֶׁהֶדְלֵק מִן הָאוּר שֶׁשָּׁבַת, דְּהַיְנוּ שֶׁהֶדְלֵק מֵעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם טוֹב לְהַחֲמִיר וּלְבָרֵךְ עַל אוּר שֶׁשָּׁבַת מִבְּעוֹד יוֹם מַמָּשׁ.

וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יְבָרֵךְ עַל נֵרוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּעַצְמָן אַף עַל פִּי שֶׁהֶדְלְקוּ מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁלֹּא הֶדְלְקוּ רַק לִכְבוֹד הַיּוֹם וְלִכְבוֹד בֵּית הַכְּנֶסֶת וְלֹא בִּשְׁבִיל לְהָאִיר, וְאֵין מְבָרְכִין אֶלָּא עַל הָאוּר שֶׁהֶדְלֵק לְהָאִיר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רח"צ, אֶלָּא מַדְלִיק נֵר אֶחָד מִנֵּר שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת הַדּוֹלֵק מֵעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וִיבָרֵךְ עַל שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַבְדִּיל עַל שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד — יַבְדִּיל עַל נֵר שֶׁהִדְלִיק מִן נֵרוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁהֶדְלְקוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֹא יַבְדִּיל עַל נֵרוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת בִּלְבַד.

וְאִם עָבַר וּבֵרַךְ עַל נֵרוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת בִּלְבַד אַף עַל פִּי שֶׁהֶדְלְקוּ לְכָבוֹד — אַף עַל פִּי כֵן אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ עַל נֵר אַחֵר, כֵּיוָן שֶׁעֲשׂוּיִין גַּם לְהָאִיר, שֶׁהֲרֵי מִתְפַּלְּלִין לְאוֹרָן:

ט וְאוֹכְלִין וּשְׂמֵחִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא קְצָת יוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"ג, וּבַת קוֹל יוֹצֵאת בְּמוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר וְאוֹמֶרֶת "לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה":

י יֵשׁ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה שֶׁמַּחֲמִירִין לַעֲשׂוֹת יוֹם כִּפּוּר שְׁנֵי יָמִים כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים בַּגּוֹלָה בִּשְׁאָר כָּל הַמּוֹעֲדוֹת, וּמִי שֶׁנָּהֵג חֻמְרָא זוֹ וְרוֹצָה לְשַׁנּוֹת מִנְהָגוֹ — צָרִיךְ הַתָּרָה כְּמוֹ נָדָר.

אֲבָל אֵין לִנְהֹג חֻמְרָא זוֹ, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ לְסַכָּנָה, וְעוֹד שֶׁהֲרֵי עַכְשָׁו שֶׁבָּטֵל קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ עַל פִּי הָרְאִיָּה אָנוּ בְּקִיאִים בְּחֶשְׁבּוֹן קְבִיעוּת הֶחֳדָשִׁים, וְאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁאֱלוּל לְעוֹלָם חָסֵר וְיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי וּבָעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הוּא יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁלָּנוּ, וְאֵין אָנוּ עוֹשִׂין שְׁאָר כָּל הַמּוֹעֲדוֹת שְׁנֵי יָמִים אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת מִמִּנְהַג אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיוּ בִּזְמַן שֶׁהָיוּ מְקַדְּשִׁים הֶחֳדָשִׁים עַל פִּי הָרְאִיָּה וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים יוֹם שֶׁנִּרְאֵית בּוֹ הַלְּבָנָה וְנִקְבַּע בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַף אֲבוֹתֵינוּ לֹא עָשׂוּ אֶלָּא יוֹם אֶחָד מֵחֲמַת חֲשַׁשׁ סַכָּנָה, שֶׁאֵין גּוֹזְרִין עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן רֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמֹד בָּהּ, אִם כֵּן לָמָּה לָנוּ לְהַחֲמִיר וּלְהִתְעַנּוֹת בְּחִנָּם:

יא וְאוֹתָן הָעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים יוֹם הַכִּפּוּרִים אֲפִלּוּ הֵם עֲשָׂרָה בְּיַחַד — אַף עַל פִּי כֵן לֹא יְשַׁנּוּ מִתְּפִלּוֹת שֶׁל חֹל, שֶׁכָּל הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁלֹּא תִּקְּנוּהוּ חֲכָמִים לַזְּמַן הַהוּא — הֲרֵי זֶה מְבָרֵךְ לְבַטָּלָה, אַךְ בִּסְלִיחוֹת וּפִיּוּטִים יֹאמְרוּ כִּרְצוֹנָם, כֵּיוָן שֶׁאֵין שָׁם בְּרָכָה לְבַטָּלָה, וּבִלְבַד שֶׁיֹּאמְרוּ אוֹתָם אַחַר סִיּוּם תְּפִלָּתָם, אֲבָל לֹא יַפְסִיקוּ בַּאֲמִירָתָם בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה אֲפִלּוּ כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין בַּצִּבּוּר שֶׁלָּהֶם:

יב וּכְשֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּיוֹם חֲמִישִׁי — אָסוּר לָהֶם לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת אֲפִלּוּ עַל יְדֵי אֲחֵרִים אוֹ עַל יְדֵי גּוֹי, כֵּיוָן שֶׁהֵן מַחֲזִיקִין יוֹם זֶה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אַךְ יֹאכְלוּ בְּשַׁבָּת עִם אֲחֵרִים שֶׁלֹּא הִרְבּוּ לְבַשֵּׁל בְּשָׁבִילָם, אֲבָל אִם גּוֹי בִּשֵּׁל בְּיוֹם זֶה לְצָרְכּוֹ, אִם הוּא מַכִּיר אוֹתָם — אֲסוּרִים לֶאֱכֹל מִבִּשּׁוּלוֹ, אֲפִלּוּ אִם סִיַּע עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעִנְיָן שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי גּוֹיִם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְבֶּה הַגּוֹי בַּשָּׁנָה הַבָּאָה לְבַשֵּׁל גַּם בְּשָׁבִילָם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל הַמְבַשֵּׁל בְּשָׁבִיל עַצְמוֹ — אֵין לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַרְבֶּה לְבַשֵּׁל גַּם בְּשָׁבִילָם, שֶׁמִּן הַסְּתָם לֹא יַעֲבֹר עַל לָאו דְּ"לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל", וְלֹא יַאֲכִיל אוֹתָם מִבִּשּׁוּלוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֵם מַחֲזִיקִין יוֹם זֶה לְיוֹם כִּפּוּר:

יג הַיָּמִים שֶׁבֵּין יוֹם הַכִּפּוּרִים לְסֻכּוֹת הֵן יְמֵי שִׂמְחָה, שֶׁבָּהֶן הָיוּ מְחַנְּכִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ בִּימֵי שְׁלֹמֹה, לְפִיכָךְ אֵין מִתְעַנִּין בָּהֶן אֲפִלּוּ יוֹם מִיתַת אָב וָאֵם, וְאֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן:

יד בַּיּוֹם שֶׁאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים — מַשְׁכִּימִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת:

טו (כָּל הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מֵחֲמַת מִצְוַת עִנּוּי, כְּגוֹן רְחִיצָה וְסִיכָה וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל — מֻתָּרִים מִיָּד אַחַר שֶׁהוֹסִיף מְעַט מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, אֲפִלּוּ לֹא הִבְדִּיל עֲדַיִן

בַּתְּפִלָּה, חוּץ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁלֹּא אָסְרוּ קֹדֶם הַבְדָּלָה אֶלָּא אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וַעֲשִׂיַּת מְלָאכָה מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"ט, עַיֵּן שָׁם):

סימן תרכה

תרכה:

"בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים [גו'], לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" — הֵם הָיוּ עֲנָנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁהִקִּיפָם בָּהֶם לְצֵל לְבַל יַכֶּה בָּהֶם שָׂרָב וְשֶׁמֶשׁ. וְדָגְמָא לָזֶה צִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת סֻכּוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לְצֵל, כְּדֵי שֶׁנִּזְכִּיר נִפְלְאוֹתָיו וְנוֹרְאוֹתָיו.

וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל אָדָם לְכַוֵּן בִּישִׁיבָתוֹ בַּסֻּכָּה, שֶׁיּוֹשֵׁב בָּהּ כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁצִּוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם.

וּמִצְוָה לְתַקֵּן הַסֻּכָּה וְלִבְנוֹתָהּ כֻּלָּהּ מִיָּד לְמָחֳרַת יוֹם הַכִּפּוּרִים אַחַר יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, מִצְוָה הַבָּאָה לְיָדוֹ אַל יַחְמִיצֶנָּה:

סימן תרכו

א **הָעוֹשֶׂה סֻכָּה תַּחַת הָאִילָן אוֹ תַּחַת הַגֶּפֶן וּבוֹ כ"א סְעִיפִים**:

אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא בְּסֻכָּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה אֶלָּא לְצֵל בִּלְבַד דֶּגְמַת עֲנָנֵי כְּבוֹד, אֲבָל אִם הִיא עֲשׂוּיָה גַּם לְדִירָה דְּהַיְנוּ לָדוּר בָּהּ בְּקֶבִיעוּת וְלֹא לְהִסְתּוֹפֵף בְּצִלָּהּ בִּלְבַד, אוֹ שֶׁעֲשׂוּיָה גַּם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ תַּשְׁמִישׁ שֶׁל צְנִיעוּת כְּגוֹן לְאוֹצָר, אוֹ שְׁאָר תַּשְׁמִישׁ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּמָקוֹם צָנוּעַ, אוֹ שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה גַּם לְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר, כָּל שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְצֵל בִּלְבַד — אֵין זוֹ סֻכָּה אֶלָּא בַּיִת, שֶׁהֲרֵי הַבַּיִת הוּא מְיֻחָד לְכָל דְּבָרִים אֵלּוּ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה סֻכָּה וְלֹא בַּיִת:

ב וּצְרִיכָה שֶׁתְּהֵא הַסֻּכָּה תַּחַת אֲוִיר הַשָּׁמַיִם דֶּגְמַת עֲנָנֵי הַכָּבוֹד, אֲבָל אִם עָשָׂאהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת — פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁאֵין צֵל הַסֻּכָּה מִשַּׁמֵּשׁ כְּלוּם, שֶׁאַף בִּלְעֲדֵי הַסְּכָךְ יֵשׁ כָּאן צֵל מֻחְמַת תִּקְרַת הַבַּיִת. וְכֵן הַדִּין בְּעוֹשֶׂה סֻכָּה תַּחַת הָאִילָן, אוֹ תַּחַת שְׁאָר דְּבָרִים הַפְּסוּלִים לִסְכָךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"א, בֵּין שֶׁקִּדְמָה הַסֻּכָּה לַדָּבָר הַפָּסוּל הַמַּאֲהִיל עָלֶיהָ בֵּין שֶׁקִּדֵּם הַדָּבָר הַפָּסוּל לְהַסֻּכָּה, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו אֵין צֵל הַסֻּכָּה מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהַצֵּל הָעֶלְיוֹן עָלָיו:

ג לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ אִם צֵל הַסֻּכָּה מְרֻבֶּה מֵחַמָּתָהּ בְּלֹא צִרּוּף צֵל הָעֲלִיּוֹן כְּלָל, דְּהַיְנוּ שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִנָּטֵל צֵל הָעֲלִיּוֹן מִכָּאן יִהְיֶה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ — אַף עַל פִּי כֵן פְּסוּלָה. וַאֲפִלּוּ אִם צֵל הָעֲלִיּוֹן בִּלְבַד הוּא מְעַט מִזְעֵר, בְּעִנְיָן שֶׁאִם יִנָּטֵל צֵל הַתַּחְתּוֹן דְּהַיְנוּ צֵל הַסְּכָךְ שֶׁעַל גַּבֵּי הַסֻּכָּה תִּהְיֶה חַמָּתוֹ שֶׁל הָעֲלִיּוֹן מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ — אַף עַל פִּי כֵן פְּסוּלָה, דְּכֵיוָן שֶׁצֵּל הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא פָּסוּל עוֹמֵד לְמַעְלָה — הֲרֵי הוּא מְבַטֵּל צֵל הַסְּכָךְ שֶׁתַּחְתָּיו כְּנֶגְדּוֹ מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהָעֲלִיּוֹן מֵצֵל עַל מָקוֹם שֶׁהוּא מֵצֵל, וּלְפִיכָךְ אָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ נִטַּל וְנֶחְסַר מִן צֵל הַסְּכָךְ הַכָּשֵׁר כְּשִׁעוּר צֵל הָעֲלִיּוֹן שֶׁמֵּצֵל עַל הַסֻּכָּה, וּכְאִלּוּ הָיָה הַמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁהָעֲלִיּוֹן מֵצֵל עָלָיו מָקוֹם חַמָּה, וְתִהְיֶה הַסֻּכָּה חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ:

ד אֲבָל אִם צֵל הַסֻּכָּה הוּא מְרֻבֶּה מְאֹד, בְּעִנְיָן שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִנָּטֵל מִמֶּנָּה כְּשִׁעוּר צֵל הָעֲלִיּוֹן וְיִהְיֶה הַמָּקוֹם שֶׁהָעֲלִיּוֹן מֵצֵל עָלָיו מָקוֹם חַמָּה וְאַף עַל פִּי כֵן תִּהְיֶה הַסֻּכָּה צִלָּתָהּ מְרֻבֶּה מֵחַמָּתָהּ — כְּשֵׁרָה:

ה וְכָל זֶה כְּשֶׁהַיָּה הַסְּכָךְ פָּסוּל לְמַעְלָה עַל הַסְּכָךְ כָּשֵׁר, אֲבָל אִם הָיוּ מְעֹרָבִים זֶה בָּזֶה, כְּגוֹן אִילָן שֶׁהָיָה מֵצֵל עַל הַסֻּכָּה שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ וְהִשְׁפִּיל עֲנָפָיו לְמַטָּה וְעֵרָבָן, אִם הַסְּכָךְ הַכָּשֵׁר הוּא מְרֻבֶּה הַרְבֵּה מִן הַסְּכָךְ הַפָּסוּל הַמְעֹרָב בּוֹ — הֲרֵי הַפָּסוּל נִתְבַּטֵּל בָּרֹב, אַף אִם הִנִּיחַ סְכָךְ הַכָּשֵׁר עַל סְכָךְ הַפָּסוּל — נִקְרָא עִרְבּוּב וּבָטֵל בְּרֹב, וְאַף עַל פִּי שֶׁסְּכָךְ הַפָּסוּל הוּא נָכָר בֵּין הַכָּשֵׁר וְאֵינוֹ מְעֹרָב יָפֶה וְהוּא יָכוֹל לְהֵסִירוֹ מִשָּׁם — אַף עַל פִּי כֵן הוּא בָּטֵל.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אִם הוּא מַכִּיר אֶת הָאִסּוּר וְיָכוֹל לְהָסִירוֹ מִן הַתַּעֲרוֹבוֹת אֵינוֹ בָּטֵל אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף, הַיְנוּ שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל אֶת הַתַּעֲרוֹבוֹת, שֶׁלֹּא יִפְגַּע בְּגוּף הָאִסּוּר עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא נִתְבַּטֵּל כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לְהָסִירוֹ מִשָּׁם, אֲבָל כָּאן אֵינוֹ נֶהֱנֶה כְּלָל מִן הָאִסּוּר, שֶׁהֲרֵי אַף אִם יִנָּטֵל סְכָךְ הַפָּסוּל מִן הַסֻּכָּה יִהְיֶה צִלָּתָהּ מְרֻבֶּה מֵחַמָּתָהּ מֵחֲמַת סְכָךְ הַכָּשֵׁר, וְאֵין אָנוּ צְרִיכִים לְבַטֵּל אֶת הַפָּסוּל בְּרֹב אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ לִפְסֹל אֶת הַסְּכָךְ הַכָּשֵׁר הַמְעֹרָב עִמּוֹ:

ו אֲבָל אִם צֵל הַכָּשֵׁר הוּא מְעַט, בְּעִנְיָן שֶׁאִם יִנָּטֵל צֵל הַפָּסוּל מִן הַסֻּכָּה לֹא יְהֵא צִלָּתָהּ מְרֻבֶּה מֵחַמָּתָהּ — הֲרֵי הִיא פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁאֵין צֵל הַפָּסוּל מִצְטָרֵף לְהַשְׁלִים הַשִּׁעוּר לְצֵל הַכָּשֵׁר, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְבַּטֵּל עֲדַיִן בִּטּוּל גָּמוּר, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לְהָסִירוֹ מִשָּׁם:

ז וְכָל זֶה כְּשֶׁהַסְּכָךְ הַפָּסוּל הַמְעֹרָב בַּכָּשֵׁר הוּא בְּעַצְמוֹ קַל וְקָלוּשׁ בְּעִנְיָן שֶׁחַמָּתוֹ מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ, אֲבָל אִם צִלָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ — אֵין בִּטּוּל בְּרֹב מוֹעִיל לוֹ שֶׁלֹּא יִפְסֹל אֶת הַסֻּכָּה בְּצִלּוֹ, כֵּיוָן שֶׁצֵּל הַכָּשֵׁר אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם בְּמָקוֹם שֶׁהַפָּסוּל הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת מֵצֵל שָׁם אִם לֹא נִתְעָרֵב שָׁם, כֵּיוָן שֶׁצִּלָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ, וְלָכֵן אֵין הַסֻּכָּה כְּשֵׁרָה, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהּ סְכָךְ כָּשֵׁר הַרְבֵּה כָּל כָּךְ עַד שֶׁאִם יִנָּטֵל מֵהַסְּכָךְ הַכָּשֵׁר כְּשִׁעוּר הַסְּכָךְ הַפָּסוּל הַמְעֹרָב בּוֹ הָיְתָה הַסֻּכָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ:

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַכָּשֵׁר וְהַפָּסוּל הֵן מְעֹרָבִין, אוֹ שֶׁהַפָּסוּל הוּא מֻנָּח לְמַטָּה מִן הַכָּשֵׁר, שֶׁאָז צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בַּכָּשֵׁר רֹב כְּנֶגֶד הַפָּסוּל כְּדֵי לְבַטְּלוֹ שֶׁלֹּא יִפְסֹל אֶת הַסֻּכָּה בְּצִלּוֹ, אֲבָל אִם הָיוּ מֻנָּחִין עַל הַסֻּכָּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ זֶה בְּצַד זֶה וְאֵינָן מְעֹרָבִין כְּלָל — אֵין צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בַּכָּשֵׁר רֹב כְּנֶגֶד הַפָּסוּל, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם הֵם מֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה גַּם כֵּן — הַסֻּכָּה הִיא כְּשֵׁרָה, שֶׁכָּךְ הִיא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"א, עַיֵּן שָׁם:

ט (וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁאִם הַפָּסוּל מְעֹרָב בַּכָּשֵׁר וּשְׁנֵיהֶן הֵן מִין אֶחָד שֶׁאֵין הַפָּסוּל נִכָּר כְּלָל, כְּגוֹן הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ תַּחַת הָאֵילָן וְהִשְׁפִּיל עֲנָפֵי הָאִילָן וְהוֹרִידָן לְמַטָּה וְעֵרְבָן עִם הַסְּכָךְ הַתָּלוּשׁ שֶׁעַל גַּבֵּי הַסֻּכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יָכוֹל לְהָסִיר אֶת הָאִסּוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּגְבִּיהַּ אֶת הָעֲנָפִים לְעִקַּר הָאִילָן, מִכָּל מָקוֹם כָּל זְמַן שֶׁהֵן מְעֹרָבִין יַחַד וְאֵין נִכָּרִין — הֵן בְּטֵלִים בָּרֹב הַכָּשֵׁר, וּמִצְטָרְפִין עִמּוֹ לְהַשְׁלִים לְשִׁעוּר צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ (דְּלֹא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּדֵּעָה הָרִאשׁוֹנָה)[22].

וְהוּא שֶׁיְּהֵא סְכָךְ פָּסוּל הַמְעֹרָב דַּק וְקָלוּשׁ בְּעִנְיָן שֶׁיְּהֵא חַמָּתוֹ מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ, אֲבָל אִם צִלָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ — אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְהַשְׁלִים לְשִׁעוּר צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ. אֲבָל אִם הַסֻּכָּה הִיא צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ בְּלֹא צֵרוּף צֵל סְכָךְ הַפָּסוּל — אֵינָהּ נִפְסֶלֶת לְעוֹלָם מֵחֲמַת צֵל סְכָךְ הַפָּסוּל, אַף עַל פִּי שֶׁצִּלָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ:

[22] וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּכָל אִסּוּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה אִם יָכוֹל לְהָסִיר אֶת הָאִסּוּר אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בְּרֹב. אֲבָל כָּאן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא שֶׁאֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל הַסְּכָךְ הַצָּרִיךְ לַסֻּכָּה שֶׁיְּהֵא סְכָךְ כָּשֵׁר אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה הָרֹב כָּשֵׁר, וְהַשְּׁאָר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּסוּל — אַף עַל פִּי כֵן הַסֻּכָּה מִתְכַּשֶּׁרֶת בּוֹ, וְאִם כֵּן אֵין עַל הַמְּעוּט שָׁם סְכָךְ פָּסוּל, אֶלָּא גַּם הוּא חוֹזֵר לִהְיוֹת סְכָךְ כָּשֵׁר עַל יְדֵי רֹב הַכָּשֵׁר שֶׁעִמּוֹ. וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְעָרֵב וּלְבַטֵּל סְכָךְ פָּסוּל בְּכָשֵׁר לְכַתְּחִלָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשְׁאָר אִסּוּרִין שֶׁאֵין מִתְבַּטְּלִין אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה, לְפִי שֶׁאֵין שָׁם אִסּוּר כְּלָל עַל הַמְּעוּט הַפָּסוּל הַמְעֹרָב בַּכָּשֵׁר.

י וְאִם סְכָךְ הַפָּסוּל אֵינוֹ מְעֹרָב עִם סְכָךְ הַכָּשֵׁר אֶלָּא הוּא עוֹמֵד לְמַעְלָה וּמֵצֵל עַל הַכָּשֵׁר, אִם אֵין צֵל הַסֻּכָּה מְרֻבֶּה מֵחַמָּתָהּ בְּלֹא צִרּוּף צֵל הַפָּסוּל, אַף עַל פִּי שֶׁהַפָּסוּל חַמָּתוֹ מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ — אַף עַל פִּי כֵן הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהֲרֵי סְכָךְ פָּסוּל מַשְׁלִימָהּ לְשִׁעוּרָהּ, אֲבָל אִם צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ בְּלֹא צִרּוּף צֵל הַפָּסוּל, אַף עַל פִּי שֶׁהַפָּסוּל צִלָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ — הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה.

וְהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה בְּכָל זֶה. וּמִכָּל מָקוֹם, בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאֵין לוֹ סֻכָּה אַחֶרֶת, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְתַקֵּן סֻכָּה זוֹ וּלְהַכְשִׁירָהּ — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, שֶׁלֹּא לְהִתְבַּטֵּל מִמִּצְוַת סֻכָּה:

יא אִם רוֹצֶה לְקַצֵּץ אֶת הָאֵילָן לְהַכְשִׁירוֹ לְסִכּוּךְ — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"ט שֶׁצָּרִיךְ לְנַעֲנֵעַ אֶת כָּל הָאִילָן, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

יב מֻתָּר לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לְמַטָּה בַּבַּיִת תַּחַת הַגָּג שֶׁהֶסִירוּ הָרְעָפִים מִמֶּנּוּ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת סֻכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאֲרוּ עֲדַיִן הָעֵצִים אוֹ הַקוֹרוֹת שֶׁהָרְעָפִים מֻנָּחִים עֲלֵיהֶם.

וּמֻתָּר לֵישֵׁב תַּחַת הָעֵצִים אוֹ הַקוֹרוֹת עַצְמָן אַף עַל פִּי שֶׁהֵם סְכָךְ פָּסוּל, שֶׁהֲרֵי לֹא נִקְבְּעוּ בַּגָּג לְשֵׁם צֵל בִּלְבַד אֶלָּא כְּדֵי לָתֵת עֲלֵיהֶם אֶת הָרְעָפִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה וְהֵסִיר אֶת הָרְעָפִים לְשֵׁם עֲשִׂיַּת סֻכָּה לְצֵל — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ עָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הָעֵצִים אוֹ הַקוֹרוֹת וְהִתְקִינָם לְשֵׁם סֻכָּה, שֶׁהֲרֵי הֵם כְּשֵׁרִים לְסִכּוּךְ, שֶׁהֵן גְּדֵלִים מִן הָאָרֶץ וְאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְחֻבָּרִים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, דְּתָלוּשׁ וּלְבַסּוֹף חִבְּרוֹ — כָּשֵׁר לְסֻכָּה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"ט, וְכֵיוָן שֶׁהֵן עַצְמָן כְּשֵׁרִים לִסְכָךְ עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה זוֹ וְיָכוֹל לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם עוֹד סְכָךְ כָּשֵׁר וְהֵן מִצְטָרְפִין עִם סְכָךְ זֶה לְהַשְׁלִים לְשִׁעוּר צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, וְלָכֵן גַּם עַכְשָׁו שֶׁלֹּא הִנִּיחַ הַסְּכָךְ עֲלֵיהֶם אֶלָּא תַּחְתֵּיהֶן לְמַטָּה בַּבַּיִת — מֻתָּר לֵישֵׁב תַּחְתֵּיהֶן מַמָּשׁ, כֵּיוָן שֶׁהֵם סְכָךְ כָּשֵׁר:

יג אֲבָל אִם לֹא הֵסִיר אֶת הָרְעָפִים כְּדֵי לַעֲשׂוֹת שָׁם סֻכָּה אֶלָּא כָּךְ הָיְתָה מִקֹּדֶם בְּנוּיָה בְּלֹא גַּג, כֵּיוָן שֶׁלֹּא עָשָׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה בַּגָּג לְשֵׁם עֲשִׂיַּת סֻכָּה לְצֵל, אִם כֵּן הָעֵצִים אוֹ הַקוֹרוֹת הֵן סְכָךְ פָּסוּל, וְדֵינוֹ כְּדִין סְכָךְ פָּסוּל הַמַּאֲהִיל עַל גַּבֵּי הַסְּכָךְ כָּשֵׁר וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר (פֵּרוּשׁ שֶׁכָּל שֶׁאֵין סְכָךְ הַכָּשֵׁר הָרִבֶּה כָּל כָּךְ עַד שֶׁאִם יִנָּטֵל מִמֶּנּוּ כְּשִׁעוּר סְכָךְ הַפָּסוּל הַמֵּצֵל עָלָיו יִהְיֶה עֲדַיִן צֵל הַסֻּכָּה מְרֻבֶּה מֵחַמָּתָהּ — פָּסוּל):

יד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּסַכֵּךְ תַּחַת הַגָּג, אֲבָל אִם מְסַכֵּךְ עַל גַּבֵּי הָעֵצִים אוֹ הַקּוֹרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן סְמוּכִין זֶה לָזֶה בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים — הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה, וְאֵין אוֹמְרִים כָּאן לָבוּד שֶׁיִּצְטָרְפוּ כָּל הָעֵצִים וְיִהְיוּ נֶחְשָׁבִין כְּעֵץ אֶחָד רָחָב מִסְּכָךְ הַפָּסוּל יוֹתֵר מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים שֶׁהוּא פּוֹסֵל אֶת הַסֻּכָּה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"ב, שֶׁכְּיָון שֶׁסְּכָךְ כָּשֵׁר מֻנָּח בֵּין עֵץ לַחֲבֵרוֹ — הוּא מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם שֶׁלֹּא יִצְטָרְפוּ, וְאֵין אוֹמְרִים לָבוּד אֶלָּא אִם כֵּן אֵין שׁוּם דָּבָר מַפְסִיק בֵּינְתַיִם:

טו וְאִם מֻתָּר לֵישֵׁב תַּחַת הָעֵצִים — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"א:

טז אִם הִנִּיחַ סְכָךְ פָּסוּל עַל גַּבֵּי הַסֻּכָּה שֶׁלֹּא הָיָה עֲלֵיהָ שׁוּם סְכָךְ וְאַחַר כָּךְ הִנִּיחַ עֲלֵיהָ סְכָךְ כָּשֵׁר עַל גַּבֵּי סְכָךְ הַפָּסוּל, וְאַחַר כָּךְ הֵסִיר סְכָךְ הַפָּסוּל מֵעַל גַּבֵּי הַסֻּכָּה וְנִשְׁאַר סְכָךְ הָעֶלְיוֹן הַכָּשֵׁר בִּלְבַדּוֹ מֻצָּל עַל גַּבֵּי הַסֻּכָּה, וְכֵן הָעוֹשֶׂה דְּפָנוֹת הַסֻּכָּה תַּחַת גַּג הַבַּיִת וְהִנִּיחַ סְכָךְ כָּשֵׁר עַל גַּבֵּי הַגָּג וְאַחַר כָּךְ הֵסִיר אֶת הַגָּג מִתַּחַת הַסְּכָךְ הַמֻּנָּח עֲלֵיהָ — הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה אֶת הַסֻּכָּה, דְּהַיְנוּ בְּשָׁעָה שֶׁהִנִּיחַ סְכָךְ הַכָּשֵׁר שֶׁהוּא עִקַּר הַסֻּכָּה, הָיְתָה הַסֻּכָּה פְּסוּלָה מֻחְמֶּמֶת סְכָךְ הַפָּסוּל שֶׁעָלֶיהָ, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהֵסִיר אֶת הַפָּסוּל לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַסֻּכָּה לְהַכְשִׁירָהּ אֶלָּא מֵאֲלֶיהָ נִתְכַּשְּׁרָה עַל יְדֵי הֶסֶרַת הַפָּסוּל, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ וְגוֹ'", וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי מֵאֲלָיו, שֶׁהֶעֱשָׂיָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיְתָה בִּפְסוּל — אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת עֲשִׂיָּה כְּלָל:

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁפְּסוּל הַסֻּכָּה הָיָה מֻחְמֶּמֶת עַצְמָהּ, כְּגוֹן בַּנְּדוֹן שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁהִנִּיחַ סְכָךְ הַכָּשֵׁר עַל גַּבֵּי הַפָּסוּל, שֶׁגּוּף הַסֻּכָּה דְּהַיְנוּ סְכָךְ הַכָּשֵׁר נַעֲשָׂה בִּפְסוּל מֻחְמֶּמֶת עַצְמוֹ, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא סְכָךְ כְּלָל כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ דָּבָר מַפְסִיק בֵּינוֹ לְהַדְפָּנוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵין צִלּוֹ מוֹעִיל כְּלוּם.

אֲבָל אִם פְּסוּל הַסֻּכָּה הוּא מֻחְמֶּמֶת דָּבָר אַחֵר הַפּוֹסֵל אוֹתָהּ, כְּגוֹן הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ תַּחַת גַּג הַבַּיִת וְאַחַר שֶׁסְּכָכָהּ כְּהִלְכָתָהּ הֵסִיר אֶת הַגָּג מֵעַל גַּבֵּי הַסֻּכָּה — הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּפָהּ לְהַכְשִׁירָהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין פְּסוּלָהּ אֶלָּא מֻחְמֶּמֶת דָּבָר אַחֵר דְּהַיְנוּ גַּג הַבַּיִת שֶׁמֻּצָּל עָלָיו וְלֹא מֻחְמֶּמֶת עַצְמָהּ, שֶׁהֲרֵי הִיא מְסֻכֶּכֶת כְּהִלְכָתָהּ בִּסְכָךְ כָּשֵׁר הַמֻּנָּח עַל גַּבֵּי דְּפְנוֹתֶיהָ, לְכָךְ כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה הַכָּשֵׁר בְּדָבָר הַפּוֹסְלָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵסִיר אֶת עֲצֵי הַגָּג שֶׁהָיוּ קְבוּעִין שָׁם לְשֵׁם דִּירָה וְלֹא לְשֵׁם צֵל, וּלְפִיכָךְ הָיָה עָלֶיהָ

שֵׁם סְכָךְ פָּסוּל, וְעַכְשָׁו שֶׁהֵסִירָן מִשָּׁם לְגַמְרֵי — נִקְרָא עֲלֵיהֶם שֵׁם סְכָךְ כָּשֵׁר, וַאֲפִלּוּ עַל הָעֲצִים הַנִּשְׁאָרִים נִקְרָא עֲלֵיהֶם שֵׁם סְכָךְ כָּשֵׁר כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה, לְפִיכָךְ מוֹעִיל מַעֲשֶׂה הַכָּשֵׁר זֶה לְהַכְשִׁיר אֶת הַסֻּכָּה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיְתָה פְּסוּלָה אֶלָּא מֵחֲמַת הַגֶּג וּכְבָר עָשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה הַכָּשֵׁר:

יח אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה הַכָּשֵׁר בְּדָבָר הַפּוֹסְלָהּ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא הֵסִיר אֶת הַגֶּג לְגַמְרֵי מִמְּקוֹם קְבִיעוּתוֹ, אֶלָּא עָשָׂה אוֹתוֹ כְּעֵין דֶּלֶת לִפְתֹּחַ וְלִסְגֹּר בְּעֵת הַגֶּשֶׁם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הֵסִירוֹ מִשָּׁם לְגַמְרֵי — אֵין זֶה מַעֲשֶׂה גָּמוּר, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ מוֹעִיל לְהַכְשִׁיר אֶת הָעֲצִים הַנִּשְׁאָרִים וְלֹא אֶת הַסֻּכָּה שֶׁנִּפְסְלָה מֵחֲמָתָהּ (כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא נִפְתְּחָה הַדֶּלֶת וְהָיְתָה מַאֲהֶלֶת עַל הַסֻּכָּה):

יט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁסְּכַךְ אֶת הַסֻּכָּה קֹדֶם שֶׁפָּתַח אֶת הַדֶּלֶת בַּגֶּג, אוֹ אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁפָּתַח אֶלָּא שֶׁבִּשְׁעַת הַסְּכוּךְ הָיְתָה הַדֶּלֶת סְגוּרָה וְהָיְתָה מַאֲהֶלֶת עַל הַסֻּכָּה, דְּכֵיוָן שֶׁעֲשִׂיַּת הַסֻּכָּה הָיְתָה בִּפְסוּל — שׁוּב אֵין מוֹעִיל לָהּ מַה שֶּׁאַחַר כָּךְ פָּתַח אֶת הַדֶּלֶת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַסֻּכָּה. אֲבָל אִם בְּשָׁעָה שֶׁסְּכָכָהּ הָיְתָה הַדֶּלֶת פְּתוּחָה כְּהִלְכָתָהּ וְלֹא הָיְתָה מַאֲהֶלֶת עַל הַסֻּכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁאַחַר כָּךְ סְגָרָהּ וְנִפְסְלָה הַסֻּכָּה בְּשָׁעָה שֶׁהַדֶּלֶת סְגוּרָה, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁהוּא פּוֹתֵחַ אֶת הַדֶּלֶת — הַסֻּכָּה חוֹזֶרֶת לְהֶכְשֵׁרָהּ, כֵּיוָן שֶׁתְּחִלַּת עֲשִׂיָּתָהּ הָיְתָה בְּכַשְׁרוּת בְּשָׁעָה שֶׁהַדֶּלֶת הָיְתָה פְּתוּחָה:

כ וְאִם יֵשׁ לְדֶלֶת זוֹ צִירִים שֶׁסּוֹגֵר וּפוֹתֵחַ בָּהֶם — הֲרֵי הִיא כְּפָתַח גָּמוּר, וּמֻתָּר לְסָגְרָהּ וּלְפָתְחָהּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם אִסּוּר סְתִירָה וּבִנְיָן:

כא וְצָרִיךְ שֶׁיְּזַהֵר שֶׁלֹּא יֵשֵׁב תַּחְתֶּיהָ לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה כְּשֶׁהִיא סְגוּרָה, שֶׁאָז הִיא פְּסוּלָה, וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּישִׁיבָה זוֹ:

סימן תרכז

א **דִּין הַיָּשֵׁן בַּסֻּכָּה וּבוֹ זֹ' סְעִיפִים**:

צָרִיךְ לֵישֵׁב תַּחַת אֲוִיר הַסְּכָךְ שֶׁלֹּא יְהֵא אֹהֶל אַחַר מַפְסִיק בֵּינוֹ לְהַסְּכָךְ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה יוֹשֵׁב בְּצֵל סֻכָּה וְלֹא בְּצֵל אֹהֶל, וְאֵינוֹ נִקְרָא אֹהֶל אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִן הָאָרֶץ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ דְּפָנוֹת אָסוּר לֵישֵׁב תַּחְתָּיו, לְפִיכָךְ הַיָּשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה בַּסֻּכָּה אִם הִיא גְּבוֹהָ[ה] עֲשָׂרָה טְפָחִים — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ:

ב וְכֵן הַיָּשֵׁן תַּחַת הַכִּלָּה הַפְּרוּסָה סְבִיבוֹת הַמִּטָּה בְּשִׁפּוּעַ, אִם יֵשׁ לָהּ גַּג טָפַח, דְּהַיְנוּ שֶׁרֹחַב טָפַח מִמֶּנּוּ פָּרוּס בְּיִשֶּׁר עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה וְלֹא בְּשִׁפּוּעַ, כְּגוֹן שֶׁהַכִּלּוֹנָס שֶׁהוּא תָּלוּי בּוֹ וּפְרוּסָה עַל גַּבָּיו יֵשׁ בּוֹ רֹחַב טָפַח, וְיֵשׁ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִן גַּג טָפַח זֶה עַד הָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּמֶּנּוּ עַד הַמִּטָּה שְׁיָשֵׁן עָלֶיהָ אֵין שָׁם עֲשָׂרָה טְפָחִים — אַף עַל פִּי כֵן לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁכָּל גַּג טָפַח הַגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִן הָאָרֶץ — נִקְרָא אֹהֶל, וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ יָשֵׁן בְּצֵל סֻכָּה אֶלָּא בְּצֵל אֹהֶל:

ג וַאֲפִלּוּ אֵין לָהּ גַּג טָפַח, אִם יֵשׁ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים סָמוּךְ לַגַּג רֹחַב טָפַח, דְּהַיְנוּ לְאַחַר שֶׁיָּרְדָה מֵעַל הַכִּלּוֹנָס מִכָּאן וּמִכָּאן וְנִתְרַחֲבוּ טָפַח, אֵין שָׁם מִן טָפַח זֶה עַד הַכִּלּוֹנָס שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּיִשֶּׁר — אָסוּר לִישֹׁן תַּחְתָּיו אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד טָפַח זֶה (עַיֵּן סוֹף סִימָן תרל"א), לְפִי שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים הוּא כְּלָבוּד וּכְאִלּוּ יֵשׁ בְּגַגָּהּ רֹחַב טָפַח, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּג רָחָב טָפַח — כֻּלּוֹ נִקְרָא אֹהֶל, וְנִמְצָא אֹהֶל מַפְסִיק בֵּינוֹ לְהַסְכָּךְ:

ד מִי שֶׁפֵּרַס סָדִין עַל גַּבֵּי קִינּוֹף, דְּהַיְנוּ אַרְבָּעָה קוּנְדָּסִין הַבּוֹלְטִין מֵאַרְבַּעַת רַגְלֵי הַמִּטָּה וּמַנִּיחַ כְּלוֹנָסוֹת מִזֶּה לָזֶה וּפוֹרֵס עֲלֵיהֶן סָדִין — אָסוּר לִישֹׁן תַּחְתָּיו מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלּוּ אִם רָאשֵׁי קוּנְדָּסִין אֵלּוּ אֵינָן גְּבוֹהִין עֲשָׂרָה טְפָחִים מִן הָאָרֶץ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם גַּג רָחָב טָפַח בְּיִשֶּׁר, דְּהַיְנוּ הַסָּדִין שֶׁפָּרוּס עַל גַּבָּיו מִלְמַעְלָה:

ה אֲבָל אִם קוּנְדָּס אֶחָד בּוֹלֵט בְּאֶמְצַע הַמִּטָּה מְרַאֲשׁוֹתֶיהָ וְהַשֵּׁנִי בּוֹלֵט כְּנֶגְדּוֹ בְּמַרְגְּלוֹתֶיהָ וּמַנִּיחַ כְּלוֹנָס מִזֶּה לָזֶה וּפוֹרֵס עֲלֵיו סָדִין, כֵּיוָן שֶׁהַסָּדִין פָּרוּס בְּשִׁפּוּעַ וְאֵין לוֹ גַּג רָחָב טָפַח בְּיִשֶּׁר — מֻתָּר לִישֹׁן תַּחְתָּיו, וְהוּא שֶׁאֵין הַכִּלּוֹנָס גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִן הַמִּטָּה, אֲבָל אִם הוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִן הַמִּטָּה[23] — אָסוּר לִישֹׁן תַּחַת הַסָּדִין:

ו מֻתָּר לִפְרֹס בַּסֻּכָּה קְרָמִים הַמְצֻיָּרִים וּסְדִינִין הַמְצֻיָּרִים כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ, בֵּין סְבִיב הַכְּתָלִים, בֵּין תַּחַת הַסְּכָךְ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טֻמְאָה וּפְסוּלִין לְסִכּוּךְ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"ט — אַף עַל פִּי כֵן אֵין פּוֹסְלִין אֶת הַסֻּכָּה בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים כְּדִין סְכָךְ פָּסוּל, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"ב.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמֻּתָּר אֲפִלּוּ לֵישֵׁב תַּחְתֵּיהֶן מַמָּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּבוֹהִין עֲשָׂרָה טְפָחִים

[23] וּמַה שֶּׁבִּכְלָלָה מוֹדְדִין הָעֲשָׂרָה טְפָחִים מִן הָאָרֶץ וְכָאן מוֹדְדִין אוֹתָן מִן הַמִּטָּה, הֵיְנוּ לְפִי שֶׁהַכִּלּוֹנָס שֶׁהַכְּלָלָה פְּרוּסָה עַל גַּבֵּהּ אֵינֶנּוּ קָבוּעַ בַּמִּטָּה וְאִם תִּנָּטֵל הַמִּטָּה לֹא תִּנָּטֵל הַכְּלָלָה, אֲבָל כָּאן הַכִּלּוֹנָס קָבוּעַ בְּקוּנְדָּסִין הַבּוֹלְטִין מִן הַמִּטָּה וְאִם תִּנָּטֵל הַמִּטָּה יִנָּטֵל הַסָּדִין, וְטַעַם לְחִלּוּק זֶה יִתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן תר"ל, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם.

מִן הָאָרֶץ — אֵינָן חֲשׁוּבִין אֹהֶל לְהַפְסִיק בֵּינוֹ לְהַסָּכָךְ, לְפִי שֶׁהֵן בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַסָּכָךְ, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשׂוּ לְצֹרֶךְ הַסָּכָךְ דְּהַיְנוּ לְנָאוֹתוֹ, וְעוֹד שֶׁכָּל שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְצֵל אֵין שֵׁם סָכָךְ עֲלֵיהֶם, וּלְכָךְ אֵין פּוֹסְלִין אֶת הַסֻּכָּה מִשּׁוּם סְכָךְ פָּסוּל, וּמֻתָּר לֵישֵׁב תַּחְתֵּיהֶן, לְפִי שֶׁהֵן בְּטֵלִין לְגַבֵּי הַסָּכָךְ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵן סְמוּכִין בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים לְהַסָּכָךְ, וְאָז הֵן בְּטֵלִין אֶצְלוֹ, אֲבָל אִם הֵם מֻפְלָגִין מִמֶּנּוּ אַרְבָּעָה טְפָחִים — אֵינָן בְּטֵלִין אֶצְלוֹ, וּפוֹסְלִין אֶת הַסֻּכָּה כְּדִין סְכָךְ פָּסוּל, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"ב.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁסְּכָכָהּ פָּסוּל אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַסֻּכָּה אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים אֲבָל אִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים מֻתָּר אֲפִלּוּ לֵישֵׁב תַּחְתָּיו, אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְהַרְחִיק נוֹיֵי הַסֻּכָּה מִן הַסְּכָךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן אַרְבָּעָה טְפָחִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִהְיֶה בָּהֶן אַרְבָּעָה טְפָחִים, שֶׁאָז אָסוּר לֵישֵׁב תַּחְתֵּיהֶן:

ז וְכָל זֶה בְּנוֹיֵי הַסֻּכָּה, אֲבָל אִם פֵּרַס תַּחַת הַסְּכָךְ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹי לַסֻּכָּה — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"ט, עַיֵּן שָׁם:

סימן תרכח

א דִּינֵי סֻכָּה שֶׁתַּחַת סֻכָּה וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

סֻכָּה שֶׁעַל גַּבֵּי סֻכָּה שֶׁסְּכָכָהּ שֶׁל תַּחְתּוֹנָה הִיא קַרְקָעִיתָהּ שֶׁל עֶלְיוֹנָה, אִם יֵשׁ בֵּין סְכָךְ הַתַּחְתּוֹן לִסְכָךְ הָעֶלְיוֹן עֲשָׂרָה טְפָחִים, שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר הֶכְשֵׁר גֹּבַהּ הַסֻּכָּה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"ג, וְיָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעֶלְיוֹנָה בְּכָרִים וּכְסָתוֹת וְלֹא תִפֹּל בַּסֻּכָּה הַתַּחְתּוֹנָה — הָעֶלְיוֹנָה כְּשֵׁרָה וְהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר "בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ וְגוֹ'", חָסֵר וָא"ו שְׁנִיָּה, מַשְׁמַע סֻכָּה אַחַת, וְלֹא תַּחַת שְׁנֵי סְכָכִים.

אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָרִים וּכְסָתוֹת בָּעֶלְיוֹנָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק, כֵּיוָן שֶׁהָעֶלְיוֹנָה אֵינָהּ רְאוּיָה כְּלָל אֲפִלּוּ לְדִירַת אַרְעַי, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּכָרִים וּכְסָתוֹת — אֵינָהּ נִקְרֵאת סֻכָּה כְּלָל, וְאֵינָהּ פּוֹסֶלֶת אֶת הַתַּחְתּוֹנָה מִשּׁוּם סֻכָּה שֶׁתַּחַת סֻכָּה.

וְכֵן אִם הָעֶלְיוֹנָה אֵינָהּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ שֶׁחַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצֵּלָתָהּ — אֵינָהּ נִקְרֵאת סֻכָּה כְּלָל לִפְסֹל אֶת הַתַּחְתּוֹנָה:

ב לְפִיכָךְ אִם הַתַּחְתּוֹנָה הִיא צְלָתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ בְּלִי צֵרוּף צַל סְכָךְ הָעֶלְיוֹנָה, אָז הִיא כְּשֵׁרָה בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ אִם סְכַךְ הָעֶלְיוֹנָה גְּבוֹהַּ יוֹתֵר מֵעֶשְׂרִים אַמָּה מִקַּרְקַעִית הַתַּחְתּוֹנָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁסְּכַךְ הָעֶלְיוֹנָה הוּא פָּסוּל לַסֻּכָּה הַתַּחְתּוֹנָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, וְנִמְצָא שֶׁסְּכָךְ פָּסוּל מֻצָּל עַל הַתַּחְתּוֹנָה, וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"ו שֶׁכָּל סְכָךְ פָּסוּל פּוֹסֵל סְכָךְ כָּשֵׁר שֶׁתַּחְתָּיו — אַף עַל פִּי כֵן הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה, אֲפִלּוּ אִם סְכָךְ הָעֶלְיוֹן צְלָתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁסְּכָךְ פָּסוּל פּוֹסֵל סְכָךְ כָּשֵׁר שֶׁתַּחְתָּיו אֶלָּא בְּסְכָךְ שֶׁפְּסוּלוֹ הוּא מֵחֲמַת עַצְמוֹ, כְּגוֹן מְחֻבָּר אוֹ דָּבָר שֶׁרָאוּי לְקַבֵּל טֻמְאָה, אֲבָל סְכָךְ שֶׁכָּשֵׁר מֵחֲמַת עַצְמוֹ אֶלָּא שֶׁדָּבָר אַחֵר גּוֹרֵם לוֹ לִפְסֹל, כְּגוֹן שֶׁמַּנָּח לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה — אֵינוֹ פּוֹסֵל סְכָךְ כָּשֵׁר שֶׁתַּחְתָּיו, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ רָאוּי לְסִכּוּךְ בַּסֻּכָּה שֶׁתַּחְתָּיו:

ג אֲבָל אִם הַתַּחְתּוֹנָה אֵין צְלָתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ אֶלָּא עַל יְדֵי צֵרוּף צַל סְכַךְ הָעֶלְיוֹנָה, אִם סְכַךְ הָעֶלְיוֹנָה הוּא לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה מִקַּרְקַעִית הַתַּחְתּוֹנָה — הַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה, שֶׁאֵין סְכָךְ פָּסוּל מִצְטָרֵף לְסִכָּךְ כָּשֵׁר לְהַשְׁלִים לִכְשִׁעוּר:

ד הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דַּיָּבָשָׁה — פְּסוּלָה, וְהַיּוֹשֵׁב בָּהּ אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאֵין שָׁם רוּחַ כְּלָל — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, לְפִי שֶׁאֵינָהּ דִּירָה כְּלָל. אֲבָל אִם יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דַּיָּבָשָׁה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דְּיָם — כְּשֵׁרָה, וְהַיּוֹשֵׁב בָּהּ אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַסְּפִינָה מְהַלֶּכֶת — יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהַסֻּכָּה אֵינָהּ צְרִיכָה לִהְיוֹת דִּירַת קֶבַע (שֶׁתְּהֵא רְאוּיָה לְיָמִים הַרְבֵּה) אֶלָּא דִּירַת עֲרַאי:

ה הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הַגָּמָל אוֹ בְּרֹאשׁ הָאֵילָן, שֶׁרֹּאשׁ הָאֵילָן הוּא קַרְקַעִית סֻכָּתוֹ, וְעָשָׂה שָׁם מְחִצּוֹת וְסִכֵּךְ עַל גַּבֵּיהֶן — כְּשֵׁרָה.

וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבַעֲלֵי חַיִּים וּבְמְחֻבָּר לַקַּרְקַע בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן של"ו, וְאֵין דּוֹחִין אֲפִלּוּ שְׁבוּת שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים מִפְּנֵי קִיּוּם מִצְוַת סֻכָּה, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ו, עַיֵּן שָׁם:

ו וַאֲפִלּוּ אִם הַסֻּכָּה הִיא עַל הָאָרֶץ אֶלָּא שֶׁהַקָּנִים שֶׁל סְכָךְ מְסֻמָּכִין עַל הָאִילָן — אָסוּר לְכָנֵס לְתוֹכָהּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַסְּכָךְ שֶׁיִּנִּיחַ שָׁם חֲפָצָיו, אוֹ יִתְלֶה

בּוֹ שׁוּם דָּבָר וְנִמְצָא מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּצְדָדֵי הָאֵילָן, דְּהַיְנוּ הַסְכָּךְ שֶׁסָּמוּךְ עַל הָאֵילָן נִקְרָא צְדָדֵי הָאֵילָן, וְאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן של"ו:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ רְגִילִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּסְּכָךְ לְהַנִּיחַ וְלִתְלוֹת שָׁם חֻפְצֵיהֶם, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁאֵין רְגִילִין בְּכָךְ — אֵין חוֹשְׁשִׁין לְכָךְ, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לְהַתִּיר לְכַנֵּס לְתוֹכָהּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אֵין לִסְמֹךְ אֶת הַסְּכָךְ עַל הָאֵילָן, שֶׁאֵין מַעֲמִידִין אֶת הַסְּכָךְ לְכַתְּחִלָּה אֶלָּא בְּדָבָר הָרָאוּי לְסִכּוּךְ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"ט, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

ח וְאִם רָאשֵׁי הַקָּנִים שֶׁל הַסְּכָךְ נִסְמָכִים עַל רֹאשׁ הַגֶּמָל — אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ קֶבַע, שֶׁהֲרֵי הַגֶּמָל סוֹפוֹ לֵילֵךְ מִכָּאן וְיִפֹּל הַסְּכָךְ. וְלֹא הִכְשִׁירוּ סֻכָּה בְּרֹאשׁ הַגֶּמָל אֶלָּא אִם כֵּן סָכַךְ עַל גַּבֵּי מְחִצּוֹת שֶׁעַל גַּבֵּי הַגֶּמָל, שֶׁהַסֻּכָּה מִטַּלְטֶלֶת עִם הַגֶּמָל:

ט הָעוֹשֶׂה מִקְצָת קַרְקָעִית סֻכָּתוֹ וּמִקְצָת דְּפָנוֹתֶיהָ עַל רֹאשׁ הָאֵילָן וּמִקְצָת קַרְקָעִיתָהּ וּמִקְצָת דְּפָנוֹתֶיהָ עַל דָּבָר אַחֵר וְסָכַךְ עַל גַּבֵּי הַדְּפָנוֹת, אִם הִיא עֲשׂוּיָה בְּעִנְיָן שֶׁאִם יִנָּטֵל הָאֵילָן תִּשָּׁאֵר הִיא עוֹמֶדֶת עַל הַדָּבָר אַחֵר וְלֹא תִּפֹּל — מֻתָּר לַעֲלוֹת לָהּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב בְּסֵלָּם שֶׁלֹּא עַל דֶּרֶךְ הָאֵילָן, וְאִם לָאו — אֵין עוֹלִין לָהּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, דְּכֵיוָן שֶׁסְּמִיכָתָהּ עַל הָאֵילָן — נִמְצָא כְּשֶׁנִּכְנָס לְתוֹכָהּ מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּצְדָדֵי הָאֵילָן כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה:

סימן תרכט

א מִמַּה צָּרִיךְ לִהְיוֹת הַסְּכָךְ וּבוֹ ל"ג סְעִיפִים:

אֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁהוּא צוֹמֵחַ מִן הָאָרֶץ וְהוּא תָּלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. אֲבָל אִם אֵינוֹ צוֹמֵחַ מִן הָאָרֶץ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כְּגוֹן עוֹרוֹת בְּהֵמָה שֶׁלֹּא נֶעֱבְדוּ שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה, אוֹ עָפָר, אוֹ מִינֵי מַתָּכוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה, וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁרָאוּי לְקַבֵּל טֻמְאָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צוֹמֵחַ מִן הָאָרֶץ, כְּגוֹן כָּל מִינֵי אֳכָלִין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ, וְכָל מִינֵי כֵּלִים אֲפִלּוּ שֶׁל עֵץ שֶׁיֵּשׁ לָהֶן בֵּית קִבּוּל שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טֻמְאָה — אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר "חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ...בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ", בְּפִסֹּלֶת גֹּרֶן וְיֶקֶב הַכָּתוּב מְדַבֵּר, דְּהַיְנוּ קַשִּׁין אוֹ שִׁבֹּלֶת וְקָנִין שֶׁאוֹסְפִים אוֹתָן מִן הַגֹּרֶן וְהַיֶּקֶב, וּמֵהֶן וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן שֶׁצּוֹמְחִין מִן הָאָרֶץ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה — תַּעֲשֶׂה לְךָ סֻכּוֹת, וְלֹא מִדְּבָרִים אֲחֵרִים:

ב כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה רָאוּי לְקַבֵּל טֻמְאָה שָׁעָה אַחַת אַף עַל פִּי שֶׁאַחַר כָּךְ נִטְהַר מִלְּקַבֵּל טֻמְאָה, כְּגוֹן כֵּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ וְאֵין בְּשִׁבְרֵיהֶן כַּשִּׁעוּר הָרָאוּי לְקַבָּלַת טֻמְאָה, וְכֵן מַטְלְנִיּוֹת שֶׁבָּלוּ וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר בָּהֶן שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת שֶׁשּׁוּב אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה, וְכֵן בֵּית יָד שֶׁל כְּלִי שֶׁנִּשְׁבַּר מִן הַכְּלִי שֶׁבְּעוֹדוֹ מְחֻבָּר לַכְּלִי הָיָה מְקַבֵּל טֻמְאָה כְּמוֹהוּ וְעַכְשָׁו נִטְהַר מִלְּקַבֵּל שׁוּם טֻמְאָה, כָּל אֵלּוּ כֵּיוָן שֶׁפַּעַם אַחַת הָיוּ רְאוּיִין לְקַבָּלַת טֻמְאָה — גָּזְרוּ חֲכָמִים עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא לְסַכֵּךְ בָּהֶן לְעוֹלָם. וְאִם עָבַר וְסִכֵּךְ — סֻכָּתוֹ פְּסוּלָה, כְּמוֹ הַמְסַכֵּךְ בִּסְכָךְ שֶׁהוּא פָּסוּל מִן הַתּוֹרָה:

ג הַבֵּית יָד שֶׁל חִצִּים יֵשׁ עוֹשִׂין אוֹתָן זְכָרִים, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין נוֹקְבִין בָּהֶן שׁוּם נֶקֶב אֶלָּא עוֹשִׂין בַּחֵץ כְּעֵין בֵּית קִבּוּל וְתוֹחֲבִין אֶת הַבֵּית יָד לְשָׁם, וְיֵשׁ עוֹשִׂין אוֹתָן נְקֵבוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹשִׂין נֶקֶב בְּרֹאשָׁן וְהַחֵץ עָשׂוּי כְּמַרְצֵעַ וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַנֶּקֶב, וְהַזְּכָרִים אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהֶם בֵּית קִבּוּל, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְסַכֵּךְ בָּהֶן אִם עָדַיִן לֹא הָיוּ קִבּוּעִין בְּהַחֵץ מֵעוֹלָם, אֲבָל הַנְּקֵבוֹת כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית קִבּוּל, אַף עַל פִּי שֶׁהַבֵּית קִבּוּל עָשׂוּי לְמַלְאוֹת עַל יְדֵי הַחֵץ מִלּוּי עוֹלָם שֶׁלֹּא לְהִתְרוֹקֵן עוֹד — אַף עַל פִּי כֵן הוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה, וּלְפִיכָךְ אִם סִכֵּךְ בָּהֶן — סֻכָּתוֹ פְּסוּלָה:

ד קָנִים הַנִּבְרָאִים חֲלוּלִים אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן בֵּית קִבּוּל — אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה, לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְקַבָּלָה, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְסַכֵּךְ בָּהֶם. וְכֵן מֻתָּר לְסַכֵּךְ בְּצִנּוֹר, לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְקַבָּלָה:

ה סִכְּכָהּ בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ, שֶׁלֹּא דֶּךְ אוֹתָן בְּמַכְתֶּשֶׁת וְלֹא נִפֵּץ אוֹתָן בְּמַסְרֵק — כְּשֵׁרָה, שֶׁעֲדַיִן נִכָּרִים שֶׁהֵן עֵץ. אֲבָל אִם דֶּךְ אוֹתָן בְּמַכְתֶּשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִפֵּץ אוֹתָן בְּמַסְרֵק — פְּסוּלָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְפִי שֶׁנִּשְׁתַּנִּית צוּרָתָן וּכְאִלּוּ אֵינָן[ן] מִגִּדּוּלֵי קַרְקַע. וְהוּא הַדִּין צֶמֶר גֶּפֶן אוֹ קַנָּבּוֹס שֶׁנִּפֵּץ אוֹתָן — אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶם. וְכֵן נְעֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן הַנִּדָּק מִן הַפִּשְׁתָּן — אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ:

ו מְסַכְּכִין בַּחֲבָלִים שֶׁל גֶּמִי וְשֶׁל סִיב, לְפִי שֶׁהַחֲבָלִים אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה, שֶׁאֵין לָהֶם בֵּית קִבּוּל, אֲבָל חֲבָלִים שֶׁל פִּשְׁתָּן וְשֶׁל קַנָּבּוֹס — אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנְּתָה צוּרָתוֹ וּכְאִלּוּ אֵינוֹ מִגִּדּוּלֵי קַרְקַע:

ז מַחְצֶלֶת שֶׁל קָנִים וְשֶׁל קַשׁ וְשֶׁל גֶּמִי וְשֶׁל שִׁיפָה, בֵּין שֶׁהִיא חֲלָקָה שֶׁרְאוּיָה לִשְׁכִיבָה, בֵּין שֶׁאֵינָהּ חֲלָקָה, אִם הִיא קְטַנָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא כְּדֵי שְׁכִיבָה — סְתָמָא עוֹמֶדֶת

לִשְׁכִּיבָה וּרְאוּיָה לְקַבֵּל טֻמְאָה אִם יִשְׁכַּב עָלֶיהָ הַזָּב, וּלְפִיכָךְ אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ אֲפִלּוּ עֲדַיִן לֹא שָׁכַב עָלֶיהָ הַזָּב, אֶלָּא אִם כֵּן עֲשָׂאָהּ לְסִכּוּךְ, אוֹ שֶׁלְּקָחָהּ מִן הָאֻמָּן כְּדֵי לְסַכֵּךְ בָּהּ, שֶׁהָאֻמָּן עוֹשֶׂה בִּסְתָם לְמָכְרָן לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לָהֶן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי צָרְכּוֹ, וְאִם כֵּן יֵשׁ לַיְלֵךְ אַחַר דַּעַת הַלּוֹקֵחַ בְּעֵת קְנִיָּתוֹ, וְאִם דַּעְתּוֹ לְסִכּוּךְ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שָׁפָה בְּעָנְיָן שֶׁרְאוּיָה לְקַבָּלָה — אַף עַל פִּי כֵן אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה, וְקִבּוּל זֶה אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהַמַּחְצֶלֶת אֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְקַבָּלָה:

ח אֲבָל אִם הִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִכְּדֵי שְׁכִיבָה — סְתָמָא עוֹמֶדֶת לְסִכּוּךְ, וַאֲפִלּוּ אִם יִשְׁכַּב עָלֶיהָ הַזָּב — אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ מְיֻחֶדֶת לִשְׁכִּיבָה, וְלָכֵן מְסַכְּכִין בָּהּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין לָהּ שָׂפָה מַקֶּפֶת, אֲבָל אִם יֵשׁ לָהּ שָׂפָה מַקֶּפֶת (מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ) בְּעָנְיָן שֶׁרְאוּיָה לְקַבָּלָה — אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ, לְפִי שֶׁסְּתָמָא עֲשׂוּיָה גַּם לְתַשְׁמִישׁ לִתֵּן פֵּרוֹת עַל גַּבָּהּ (וַאֲפִלּוּ אִם נִטַּל שְׂפָתָהּ — אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁאֵין מְסַכְּכִים בְּשִׁבְרֵי כֵּלִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר):

ט וְכָל זֶה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג מְבֹרָר בְּתַשְׁמִישֵׁי הַמַּחְצֶלָאוֹת, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁהַמִּנְהָג שֶׁל רֹב בְּנֵי הָעִיר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחְצֶלָאוֹת קְטַנּוֹת לְסִכּוּךְ — מֻתָּר לְסַכֵּךְ בָּהֶן אֲפִלּוּ בִּסְתָם מַחְצֶלֶת קְטַנָּה, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁנַּעֲשׂוּ לִשְׁכִּיבָה. וּבְמָקוֹם שֶׁמִּנְהַג רֹב בְּנֵי הָעִיר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחְצֶלָאוֹת גְּדוֹלוֹת לִשְׁכִּיבָה כְּמוֹ שֶׁהַמִּנְהָג הוּא בְּמִקּוֹמוֹת הָאֵלּוּ — אֵין מְסַכְּכִין בְּמַחְצֶלֶת גְּדוֹלָה. וַאֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁמַּחְצֶלֶת זוֹ נַעֲשֵׂית לְסִכּוּךְ — אֵין לְסַכֵּךְ בָּהּ, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן שֶׁאֵין הַכֹּל יוֹדְעִין בָּזֶה וְיֹאמְרוּ שֶׁנַּעֲשֵׂית לִשְׁכִּיבָה כְּמוֹ שֶׁהוּא מִנְהַג רֹב בְּנֵי הָעִיר:

י וְכֵן בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים לִקְבֹּעַ מַחְצְלָאוֹת בַּגַּגִּין כְּעֵין תִּקְרָה — אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן, אֲפִלּוּ נַעֲשׂוּ לְסִכּוּךְ שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֵשֵׁב תַּחַת תִּקְרַת הַבַּיִת הָעֲשׂוּיָה מִמַּחְצְלָאוֹת, שֶׁיֹּאמַר מַה בֵּין מַחְצְלָאוֹת אֵלּוּ לְמַחְצְלָאוֹת אֵלּוּ, וּמַחְצְלָאוֹת שֶׁל תִּקְרַת הַבַּיִת פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה, שֶׁלֹּא הֻקְבְּעוּ שָׁם לְשֵׁם צֵל אֶלָּא לְשֵׁם דִּירָה:

יא הַסֵּלָם — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ אִם הוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ בֵּית קִבּוּל וַהֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר כָּל פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה, אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁהַנְּקָבִים שֶׁהַשְּׁלִיבוֹת תְּקוּעוֹת בָּהֶן הֵן דּוֹמִין לְבֵית קִבּוּל, וּלְפִיכָךְ אֵין לְסַכֵּךְ בּוֹ.

וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ עַל גַּבֵּי הַגַּג כְּדֵי לְהַנִּיחַ עָלָיו הַסְּכָךְ, וְכֵן שֶׁלֹּא לְהַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי הַסְּכָךְ כְּדֵי לְהַחֲזִיקוֹ שֶׁלֹּא יְפַזְּרֵנוּ הָרוּחַ. וְהוּא הַדִּין שֶׁאֵין מְחַזְּקִין וְאֵין מַעֲמִידִין אֶת הַסְּכָךְ לְכַתְּחִלָּה בְּכָל דָּבָר שֶׁרָאוּי לְקַבֵּל טֻמְאָה כְּגוֹן כִּסֵּא וְסַפְסָל, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְסַכֵּךְ בָּהֶן:

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַסִּכּוּךְ בְּעַצְמוֹ מֻנָּח עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה, אוֹ שֶׁדָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה מֻנָּח עַל גַּבֵּי הַסְּכָךְ מִמָּשׁ וּמַחֲזִיקוֹ, אֲבָל אִם הַסְּכָךְ מֻנָּח עַל גַּבֵּי כְּלוֹנָסָאוֹת אוֹ עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת וְהֵן מֻנָּחִים עַל גַּבֵּי דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁדָּבָר הַמַּעֲמִיד וּמַחֲזִיק אֶת הַסְּכָךְ נִסְמָךְ עַל גַּבֵּי דָּבָר הַפָּסוּל לְסִכּוּךְ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי כָּל סֻכָּה שֶׁבָּעוֹלָם מַעֲמִידֵי הַסְּכָךְ הֵן נִסְמָכִים עַל גַּבֵּי קַרְקַע עוֹלָם הַפְּסוּלָה לְסִכּוּךְ:

יג וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר הֶעֱמִיד אֶת הַסְּכָךְ עַצְמוֹ עַל גַּבֵּי דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה — מֻתָּר לֵישֵׁב בָּהּ לְכַתְּחִלָּה.

וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לְהַנִּיחַ אֶת הַסְּכָךְ עַצְמוֹ עַל גַּבֵּי הַדְּפָנוֹת אֲפִלּוּ אִם הֵן מִן הַפָּסוּל לְסִכּוּךְ, כְּגוֹן חוֹמַת אֲבָנִים, לְפִי שֶׁאֵין לִגְזֹר שֶׁמָּא יְסַכֵּךְ סֻכָּתוֹ בַּאֲבָנִים, שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהָאֲבָנִים פְּסוּלִין לְסִכּוּךְ, שֶׁהֲרֵי אֵין זוֹ סֻכָּה כְּלָל אֶלָּא כְּעֵין בֵּית דִּירַת קֶבַע.

וְכֵן מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה לְחַבֵּר כְּלוֹנָסָאוֹת הַסֻּכָּה שֶׁהַסְּכָךְ מֻנָּח עָלֶיהָ לְדָפְנוֹת הַסֻּכָּה עַל יְדֵי מַסְמְרִים שֶׁל בַּרְזֶל, אוֹ לְקָשְׁרָן בַּחֲתִיכוֹת בְּגָדִים הַמְקַבְּלִין טֻמְאָה, כֵּיוָן שֶׁהַסְּכָךְ עַצְמוֹ מֻנָּח עַל גַּבֵּי כְּלוֹנָסָאוֹת שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה וּכְשֵׁרִים לְסִכּוּךְ:

יד כָּל פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ הָרְחָבִים קְצָת וְרָאוּי לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם דָּבָר, כְּגוֹן שֻׁלְחָן וּמַגְרֵפָה וּמַרְדֵּה — גָּזְרוּ חֲכָמִים עֲלֵיהֶם טֻמְאָה, לְפִי שֶׁהֵן דּוֹמִין לְבֵית קִבּוּל, לְפִיכָךְ אֵין לְסַכֵּךְ בָּהֶן, וְכֵן אֵין לְהַנִּיחָן עַל גַּבֵּי הַסְּכָךְ לְהַחֲזִיקוֹ, אֲפִלּוּ אִם נִשְׁבְּרוּ, כֵּיוָן שֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְקַבֵּל טֻמְאָה שָׁעָה אַחַת — גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן:

טו כָּל יְדוֹת הָאֲכָלִין כְּגוֹן קַשִּׁין שֶׁל שִׁבֳּלִים וּזְמוֹרוֹת שֶׁל עֲנָבִים וּמַכְבְּדוֹת שֶׁל תְּמָרִים — מְקַבְּלִין טֻמְאָה בְּשָׁעָה שֶׁהֵן מְחֻבָּרִין לְהָאֹכֶל, שֶׁנֶּאֱמַר "טָמֵא הוּא לָכֶם", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים "לָכֶם" — לְכָל דָּבָר שֶׁהוּא צָרִךְ לָכֶם בָּאֹכֶל הַזֶּה, דְּהַיְנוּ יָדוֹת, הוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה כְּאֹכֶל עַצְמוֹ.

וְאֵינוֹ נִקְרָא יָד אֶלָּא שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּקַשִּׁין שֶׁל מִין שִׁבֳּלִים הַנִּקְצָרִין בְּמַגָּל (אֲבָל מִין שִׁבֳּלִים שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִקָּצֵר בְּמַגָּל אֶלָּא עוֹקְרִין אוֹתָן בַּיָּד — אֵין שִׁעוּר לִידוֹתֵיהֶן, שֶׁאֲפִלּוּ הֵן אֲרֻכִּין הַרְבֵּה הֵן מְקַבְּלִים טֻמְאָה מִשּׁוּם יָד), וְאַרְבָּעָה טְפָחִים בְּמַכְבְּדוֹת שֶׁל תְּמָרִים, וּשְׁנֵי טְפָחִים בִּזְמוֹרוֹת שֶׁל עֲנָבִים, דְּהַיְנוּ טֶפַח אֶחָד מִימִין הָאֶשְׁכּוֹל הַתָּלוּי בִּזְמוֹרָה וְטֶפַח אֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ. אֲבָל אִם הֵן אֲרֻכִּים יוֹתֵר מִשִּׁעוּר הַזֶּה — אֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא סָמוּךְ לְהָאֹכֶל כַּשִּׁעוּר הַזֶּה:

טז לְפִיכָךְ הַמְסַכֵּךְ סֻכָּתוֹ בְּקַשִּׁין שֶׁל שִׁבֳּלִים, וּבִזְמוֹרוֹת וּבָהֶן עֲנָבִים, וּבְמַכְבְּדוֹת וּבָהֶן תְּמָרִים, אִם אֵין הַקַּשִּׁין וְהַזְּמוֹרוֹת וְהַמַּכְבְּדוֹת אֲרֻכִּין כָּל כָּךְ עַד שֶׁיְּהֵא בָּהֶן רֹב נֶגֶד הָאֹכֶל וְהַיָּד שֶׁלּוֹ — הֲרֵי הִיא פְּסוּלָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁקִּצַּר אוֹ בָּצַר אוֹתָן לַאֲכִילָה, שֶׁאָז צָרִיךְ חִבּוּר הַיָּד עִם הָאֹכֶל לֶאֱחֹז בּוֹ אֶת הָאֹכֶל, אֲבָל אִם קְצָרָן וּבְצָרָן לְסִכּוּךְ, שֶׁאָז אֵין נוֹחַ לוֹ חִבּוּר הַיָּד עִם הָאֹכֶל, שֶׁהֲרֵי הָאֹכֶל פּוֹסֵל סֻכָּתוֹ, וְלָכֵן אֵין הַיָּד מְקַבֶּל טֻמְאָה, שֶׁאֵין הַיָּד מְקַבֶּל טֻמְאָה אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁהוּא טָפֵל וּמְשַׁמֵּשׁ לָאֹכֶל וְנֶחְשָׁב כְּאֹכֶל עַצְמוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אֹכֶל זֶה שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹ כְּלָל לְסִכּוּךְ שֶׁבִּשְׁבִילוֹ קְצָרוֹ וְאֵין הַיָּד טָפֵל אֵלָיו, וּלְפִיכָךְ הַיָּד מִצְטָרֵף עִם שְׁאָר אֹרֶךְ הַקַּשִּׁין וְהַזְּמוֹרוֹת לְבַטֵּל אֶת הָאֹכֶל בְּרֹב:

יז וְאִם מִתְּחִלָּה קְצָרָן וּבְצָרָן לַאֲכִילָה וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ עֲלֵיהֶן לְסִכּוּךְ — אֵין הַמַּחֲשָׁבָה מוֹצִיאָה אֶת הַיָּדוֹת מִידֵי קִבָּלַת טֻמְאָה, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶן מַעֲשֶׂה שֶׁנִּכָּר כְּשֶׁקִּצַּר אוֹ בָּצַר שֶׁרוֹצֶה אוֹתָם לְסִכּוּךְ וְלֹא לַאֲכִילָה, כְּגוֹן שֶׁיְּדוּשׁ אוֹתָן בְּמַקֵּבוֹת אוֹ בְּרַגְלֵי בְּהֵמָה:

יח כָּל שֶׁהוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה וְאֵין בְּנֵי אָדָם אוֹכְלִין אוֹתָן אֶלָּא לִרְפוּאָה, כְּגוֹן פִּינוּ"גִי הַנִּקְרָא בְּעַרְבִי שוּמ"ר — מְסַכְּכִין בּוֹ לְכַתְּחִלָּה:

יט סְכֵּךְ בִּירָקוֹת שֶׁמְּמַהֲרִים לְהִתְיַבֵּשׁ תּוֹךְ שִׁבְעָה יָמִים וְלִפֹּל הֶעָלִין עַד שֶׁיִּשָּׁאֵר עֲוִיר — הֲרֵי הֵן חֲשׁוּבִין כְּאִלּוּ נָפְלוּ מִיָּד אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא יָבְשׁוּ, וּפוֹסְלִין אֶת הַסֻּכָּה אֲפִלּוּ מִן הַצַּד בִּשְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדִין אֲוִיר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"ב. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טֻמְאָה — אֵין דִּינָן כִּסְכָךְ פָּסוּל שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים בְּאֶמְצַע הַסֻּכָּךְ, דְּכֵיוָן שֶׁסּוֹפָן לִבֹּל וְלִפֹּל תּוֹךְ הֶחָג — אֵין שֵׁם סְכָךְ עֲלֵיהֶן, וּכְאִלּוּ אֵינָן כְּלָל:

כ כָּל דָּבָר הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע — אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לִסְכָּךְ גֹּרֶן וְיֶקֶב שֶׁהֵם תְּלוּשִׁים מִן הַקַּרְקַע. וְאִם סְכֵּךְ בִּמְחֻבָּר וְאַחַר כָּךְ קְצָצוֹ — פָּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר "חַג הַסֻּכֹּת

תַּעֲשֶׂה כוי"', "תַּעֲשֶׂה" — וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי בִּפְסוּל, שֶׁהֶעָשִׂיָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא בִּפְסוּל אֵינָהּ חֲשׁוּבָה עֲשִׂיָּה כְּלָל, כְּאִלּוּ לֹא עָשָׂה מְאוּמָה, וּמַה שֶּׁאַחַר כָּךְ מַכְשִׁירוֹ עַל יְדֵי קְצִיצַת הָאֵילָן — אֵין זוֹ חֲשׁוּבָה עֲשִׂיָּה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה חָדָשׁ בְּהַסְכָּךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ סוֹתְרָהּ כְּלָל, לְפִיכָךְ אֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא אִם כֵּן יְנַעֲנֵעַ כָּל הַסְּכָךְ הַפָּסוּל שֶׁקְּצָצוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּגְבִּיהוֹ מְעַט וְחוֹזֵר וּמַנִּיחוֹ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמַּגְבִּיהוֹ נִתְבַּטְּלָה עֲשִׂיָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיְתָה בִּפְסוּל, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁמַּנִּיחָן הוּא עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה חָדָשׁ בְּגוּף הַסֻּכָּה:

כא יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים לְסַכֵּךְ בָּהֶן לְכַתְּחִלָּה, וְהֵם מִינֵי עֲשָׂבִים שֶׁרֵיחָם רַע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה וְאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה, וְכֵן מִינֵי סְנֶה שֶׁעֲלֵיהֶן נוֹשְׁרִין תָּמִיד אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הָרוּחַ, לְפִי שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִתּוֹךְ שֶׁרֵיחָן רַע אוֹ מִתּוֹךְ שֶׁעֲלֵיהֶן נוֹשְׁרִין יֵצֵא מִן הַסֻּכָּה. וְאִם עָבַר וְסִכֵּךְ בָּהֶן — כְּשֵׁרָה, וּמֻתָּר לֵישֵׁב בָּהּ לְכַתְּחִלָּה:

כב חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים — אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן כְּשֶׁהֵן אֲגוּדִין, מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים שֶׁאָדָם בָּא מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב בְּכָל יְמוֹת הַחַמָּה וַחֲבִילָתוֹ עַל כְּתֵפוֹ וּמַנִּיחָהּ עַל גַּבֵּי סֻכָּתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל יְמוֹת הַחַמָּה לְמַקְּנֵהוּ כְּדֵי לְיַבְּשָׁהּ וְלֹא לְשֵׁם סְכָךְ וּכְשֶׁמַּגִּיעַ הֶחָג נִמְלָךְ עָלֶיהָ לְסִכּוּךְ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "תַּעֲשֶׂה" — וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי בִּפְסוּל, וַחֲבִילָה זוֹ שֶׁהֻנְּחָה שָׁם שֶׁלֹּא לְשֵׁם סְכָךְ אֲפִלּוּ לְצֵל אֶלָּא כְּדֵי לְיַבְּשָׁהּ — אֵין שֵׁם סְכָךְ עָלֶיהָ, וְנִמְצָא שֶׁעֲשִׂיָּתָהּ שֶׁל סֻכָּה זוֹ הִיא בִּפְסוּל, לְפִיכָךְ גָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יְסַכְּכָהּ בַּחֲבִילוֹת אֲפִלּוּ הוּא מְטִילָהּ עַל הַסֻּכָּה לְשֵׁם מִצְוַת סֻכַּת הֶחָג, גְּזֵרָה מֹשִׁוּם חֲבִילוֹת שֶׁל כָּל יְמוֹת הַחַמָּה:

כג וְכֵיוָן שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא מִפְּנֵי גְּזֵרָה זוֹ, לֹא הֻצְרְכוּ לֶאֱסֹר אֶלָּא בַּחֲבִילָה שֶׁדָּרֵךְ לְיַבְּשָׁהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ לֹא פָּחוֹת מִן עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה קָנִים, אֲבָל חֲבִילָה שֶׁאֵין בָּהּ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה קָנִים — מֻתָּר לְסַכֵּךְ בָּהּ:

כד וְאִם עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה קָנִים אוֹ יוֹתֵר יוֹצְאִין מִגֶּזַע אֶחָד וְהֵן מְפֹרָדִין בְּרֹאשָׁן הַשֵּׁנִי וַאֲגָדָן שָׁם, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁעִקָּרָן אֶחָד — אֵינוֹ דּוֹמֶה לַחֲבִילָה שֶׁדָּרֵךְ לְיַבְּשָׁהּ וְלָכֵן מֻתָּר לְסַכֵּךְ בָּהּ. וְאִם אָגַד עִמָּהֶן קָנֶה אֶחָד שֶׁאֵינָהּ מְחֻבֶּרֶת עִמָּהֶן בְּעִקָּר אֶחָד, אִם יֵשׁ בַּחֲבִילָה זוֹ עִם קָנֶה זֶה עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה קָנִים — נִקְרֵאת חֲבִילָה, וְאֵין מְסַכְּכִין בָּהּ:

כה קָנִים שֶׁעוֹשִׁין אוֹתָן חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת כְּדֵי לְמָכְרָן בַּשּׁוּק בְּמִנְיָן וּכְשֶׁקּוֹנֶה אוֹתָן הַלּוֹקֵחַ מַתִּיר אֲגָדָן מִיָּד — מֻתָּר לְסַכֵּךְ בָּהֶן, וְאֵין בָּהֶן מִשּׁוּם גְּזֵרַת חֲבִילָה שֶׁל כָּל יְמוֹת הַחַמָּה, כֵּיוָן שֶׁחֲבִילָה זוֹ אֵין דֶּרֶךְ לְהַצְנִיעָהּ בַּאֲגָדָהּ, וְהַלּוֹקֵחַ כְּדֵי לְיַבְּשָׁהּ מַתִּיר אֲגָדָהּ מִיָּד:

כו חֲבִילוֹת שֶׁעוֹשִׁין מֵעֲרֵבָה וְרֹאשֵׁיהֶן הַגַּסִּים לְצַד אֶחָד וְרֹאשֵׁיהֶן הַדַּקִּין לְצַד אַחֵר וְדַרְכָּן לְקָשְׁרָן בִּשְׁנֵי רָאשֵׁיהֶן, כֵּיוָן שֶׁהַתִּיר קֶשֶׁר שֶׁבְּרֹאשׁ הַגַּס — מֻתָּר לְסַכֵּךְ בָּהֶן, מִשּׁוּם שֶׁהַקֶּשֶׁר שֶׁלַּצַּד הָאַחֵר אֵינוֹ חָזָק כָּל כָּךְ שֶׁיִּתְקַיֵּם אִם יְטַלְטֵל אֶת הַחֲבִילָה, וְכָל אֶגֶד שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְטַלְטְלוֹ בַּאֲגָדוֹ — אֵינוֹ נִקְרָא אֶגֶד כְּלָל:

כז אֲבָל אִם קָשַׁר אֶת הַחֲבִילָה בְּאֶמְצָעָהּ בִּלְבַד — אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִטַּלְטֶלֶת בְּאֶגֶד זֶה:

כח אִם עָבַר וְסִכֵּךְ בַּחֲבִילָה — מַתִּיר אֲגָדָהּ וְהִיא כְּשֵׁרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁתְּחִלַּת עֲשִׂיַּת סֻכָּה זוֹ הָיְתָה בִּפְסוּל — אֵין לְפָסְלָהּ מִשּׁוּם "תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי בִּפְסוּל", כֵּיוָן שֶׁאֵין פְּסוּלָהּ אֶלָּא מֵחֲמַת גְּזֵרָה בְּעָלְמָא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל חֲבִילָה שֶׁהֶעֱלָה אוֹתָהּ לְיַבְּשָׁהּ וּכְשֶׁהִגִּיעַ הֶחָג נִמְלַךְ עָלֶיהָ לְסִכּוּךְ שֶׁפְּסוּלָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי לֹא הֻנְּחָה שָׁם לְשֵׁם צֵל — אֵין מוֹעִיל לָהּ הַתָּרַת הָאֶגֶד לְהַכְשִׁירָהּ, כֵּיוָן שֶׁפְּסוּלָהּ לֹא הָיָה מֵחֲמַת הָאֶגֶד בִּלְבַד, אֶלָּא הַנָּחָתָהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם צֵל גָּרַם לָהּ לְהִפָּסֵל מִן הַתּוֹרָה, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה חָדָשׁ לְהַנָּחָתָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּגְבִּיהֶנּוּ מְעַט וְיַחֲזֹר וְיַנִּיחֵהוּ לְשֵׁם צֵל, וְגַם צָרִיךְ לְהַתִּיר אֲגָדָהּ, שֶׁאֵין מְסַכְּכִין בַּחֲבִילָה גְּזֵרָה מִשּׁוּם חֲבִילָה שֶׁל כָּל יְמוֹת הַחַמָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

כט נְסָרִים שֶׁרְחָבָן אַרְבָּעָה טְפָחִים — אָסוּר לְסַכֵּךְ בָּהֶן, לְפִי שֶׁרֹב תִּקְרוֹת הַבַּיִת עֲשׂוּיוֹת מֵהֶן, וְיֵשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא יֵשֵׁב תַּחַת תִּקְרַת בֵּיתוֹ וְיֹאמַר מַה לִּי לְסַכֵּךְ בִּנְסָרִים אֵלּוּ, מַה לִּי לֵישֵׁב תַּחַת תִּקְרַת בֵּיתִי, אַף הִיא מִנְסָרִים עֲשׂוּיָה, וְתִקְרַת הַבַּיִת הִיא פְּסוּלָה מִן הַתּוֹרָה מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרכ"ו:

ל וַאֲפִלּוּ אִם לֹא הֵטִיל רֹחַב הַנְּסָרִים עַל גַּבֵּי הַסֻּכָּה אֶלָּא הֶפְכָּן וְהִשְׁכִּיבָן עַל צִדָּן שֶׁהוּא פָּחוּת מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים — אַף עַל פִּי כֵן פְּסוּלָה, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ שָׁם פְּסוּל עֲלֵיהֶן — נַעֲשׂוּ כְּשִׁפּוּדִין שֶׁל מַתֶּכֶת הַפְּסוּלִין לְסֻכָּךְ בְּכָל עִנְיָן שֶׁהוֹפְכָן:

לא אֲבָל מֻתָּר לְסַכֵּךְ בִּנְסָרִים שֶׁאֵין רָחְבָּן אַרְבָּעָה טְפָחִים, וַאֲפִלּוּ אִם הֵם מְשֻׁפִּין וְדוֹמִין לְכֵלִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְאוּיִים לִישִׁיבָה, [וְ]גַם הֵן רְאוּיִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן לְהַנִּיחַ פֵּרוֹת

וְכִכָּרוֹת עַל גַּבֵּיהֶן שֶׁהֲרֵי הֵן רְחָבִין קְצָת — אַף עַל פִּי כֵן אֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה אִם אֵינָן מְיֻחָדִין לֹא לִישִׁיבָה וְלֹא לְשׁוּם תַּשְׁמִישׁ, אֶלָּא עוֹמְדִין לְבִנְיָן אוֹ לְסִתְיָרָה:

לב וְעַכְשָׁו בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁמְּסַכְּכִין הַבָּתִּים בִּנְסָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים — יֵשׁ לִפְסֹל סֻכָּה הַמְסֻכֶּכֶת אֲפִלּוּ בִּנְסָרִים שֶׁאֵין בְּרָחְבָּן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֵשֵׁב תַּחַת תִּקְרַת בֵּיתוֹ הֶעָשׂוּיָה מִנְּסָרִים כָּאֵלּוּ.

אֲבָל מֻתָּר לְסַכֵּךְ בִּנְסָרִים קְצָרִים מְאֹד שֶׁקּוֹרִין (לאיטי"ש או שינדלי"ן), שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת תִּקְרַת הַבַּיִת מִנְּסָרִים קְצָרִים כָּאֵלּוּ. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְזָהֵר לַעֲשׂוֹת הַסְּכָךְ עֲרַאי וְקַל, בְּעִנְיָן שֶׁיּוּכְלוּ הַגְּשָׁמִים לֵירֵד בְּתוֹכוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"א. וּלְפִיכָךְ נָהֲגוּ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לְסַכֵּךְ בָּהֶן כְּלָל, שֶׁמָּא יִטְעוּ לְסַכֵּךְ בְּעִנְיָן קְבִיעוּת שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הַגְּשָׁמִים לֵירֵד בְּתוֹכוֹ:

לג וּבְשָׁעַת הַדְּחָק שֶׁאֵין לָהֶם בְּמַה לְסַכֵּךְ — מְסַכְּכִין בִּנְסָרִים אֲפִלּוּ יֵשׁ בָּהֶם אַרְבָּעָה טְפָחִים אִם אִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר. וְהוּא הַדִּין בְּכָל דָּבָר הָאָסוּר מִשּׁוּם גְּזֵרָה:

חֹסֶר

סימן תרלא

א **סֻכָּה שֶׁחַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ וְיֶתֶר דִּינֵי הַסְּכָךְ וּבוֹ י"ב סְעִיפִים:**

הָיָה הַסְּכָךְ כְּסוּי דַּק מְאֹד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֲוִיר הַרְבֵּה, אֶלָּא שֶׁאֵין שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אֲוִיר בְּמָקוֹם אֶחָד, וּבֵין הַכֹּל צִלָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ שֶׁהַסְּכָךְ הִיא מְרֻבָּה מִן הָאֲוִיר — הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה:

ב אֲבָל אִם אֵין הַסְּכָךְ מְרֻבֶּה מִן הָאֲוִיר אֶלָּא הֵן שָׁוִין — פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁהַחַמָּה הַנִּכְנֶסֶת בַּאֲוִיר הַסְּכוּךְ כְּשֶׁהִיא מַגִּיעָה לְקַרְקַעִית הַסֻּכָּה הִיא מִתְפַּשֶּׁטֶת יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִיא לְמַעְלָה בַּאֲוִיר הַסְּכוּךְ, וְנִמְצָא שֶׁהַסֻּכָּה לְמַטָּה בְּקַרְקַעִיתָהּ הִיא חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ:

ג אֲבָל אִם לְמַטָּה בְּקַרְקַעִיתָהּ הִיא חַמָּתָהּ וְצִלָּתָהּ שָׁוִין — כְּשֵׁרָה, לְפִי שֶׁיָּדוּעַ שֶׁלְּמַעְלָה בְּהַסְּכָךְ הָאֲוִיר הוּא מוּעָט מִן הַסְּכוּךְ וְצִלָּתָהּ לְמַעְלָה הִיא מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, וַהֲרֵי זֶה סְכָךְ גָּמוּר:

ד וְאִם רֹב סְכַךְ צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ שְׁתֵּי מַשֶּׁהוּיִין, שֶׁהָאֲוִיר שֶׁבּוֹ הוּא מוּעָט מְאֹד, וּמְעוּט הַסְּכָךְ חַמָּתוֹ מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ מַשֶּׁהוּ, בְּעִנְיָן שֶׁאִם נִצְרַף הַחַמָּה וְהַצֵּל שֶׁל כָּל הַסְּכוּךְ יִהְיֶה צִלָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ מַשֶּׁהוּ — הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה, וּמֻתָּר לֵישֵׁב אֲפִלּוּ תַּחַת מְעוּט הַסְּכָךְ שֶׁחַמָּתוֹ מְרֻבָּה, לְפִי שֶׁהוּא בָּטֵל לְגַבֵּי רֹב הַסְּכָךְ שֶׁצִּלָּתוֹ מְרֻבָּה. מִכָּל

מָקוֹם, אִם מִעוּט הַסְּכָךְ שֶׁחַמָּתוֹ מְרֻבָּה יֵשׁ בּוֹ שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים כְּדֵי שִׁעוּר הֶכְשֵׁר סֻכָּה — אֵין לֵישֵׁב תַּחְתָּיו, לְפִי שֶׁהוּא מָקוֹם חָשׁוּב וְאֵינוֹ בָּטֵל לְגַבֵּי שְׁאָר הַסְּכָךְ שֶׁצִּלָּתוֹ מְרֻבָּה:

ה לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת הַסִּכּוּךְ קַל וְקַלּוּשׁ בְּעַנְיָן שֶׁיִּהְיוּ הַכּוֹכָבִים הַגְּדוֹלִים נִרְאִים מִתּוֹכוֹ בַּלַּיְלָה, וּבְדִיעֲבַד אֲפִלּוּ הָיְתָה מְעֻבָּה כְּמִין בַּיִת עַד שֶׁאֵין זַהֲרוּרֵי שֶׁמֶשׁ נִרְאִים מִתּוֹכָהּ — כְּשֵׁרָה. וְהוּא שֶׁיָּכוֹל הַמָּטָר לֵירֵד בְּתוֹכָהּ, אֲבָל אִם הָיָה הַסְּכָךְ מְעֻבֶּה כָּל כָּךְ עַד שֶׁאֵין הַמָּטָר יָכוֹל לֵירֵד בְּתוֹכָהּ — פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁאֵין נִקְרֵאת סֻכָּה אֶלָּא אִם כֵּן אֵינָהּ מְגִנָּה אֶלָּא מִן הַצֵּל בִּלְבַד, אֲבָל אִם מְגִנָּה גַּם מִן הַמָּטָר — אֵין נִקְרֵאת סֻכָּה, אֶלָּא כְּמִין בַּיִת הִיא זוֹ:

ו הָיָה הַסִּכּוּךְ מְבֻלְבָּל, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּקְצָתוֹ עוֹלֶה מְעַט לְמַעְלָה וּמִקְצָתוֹ יוֹרֵד מְעַט לְמַטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ — כְּשֵׁרָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאִם תַּעֲמֹד הַחַמָּה בְּאֶמְצַע הָרָקִיעַ כְּנֶגֶד רֹאשׁ כָּל אָדָם יִהְיֶה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ — אֵין לִפְסֹל אוֹתָהּ מֵחֲמַת חַמָּה הַבָּאָה מִן הַצַּד בַּאֲלַכְסוֹן:

ז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין בַּגֹּבַהּ שֶׁבֵּין הָעוֹלֶה לְהַיּוֹרֵד ג' טְפָחִים, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִג' טְפָחִים הֲרֵי הוּא כְּלָבוּד וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לִהְיוֹת נִקְרָאִים סְכָךְ אֶחָד, אֲבָל אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה טְפָחִים — אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין זֶה חָשׁוּב סְכָךְ כְּלָל.

וְאִם יֵשׁ בְּרֹחַב הַסִּכּוּךְ הָעוֹלֶה כְּשִׁעוּר גֹּבַהּ דְּהַיְנוּ טֶפַח עַל טֶפַח אוֹ יוֹתֵר וְהוּא מְכֻוָּן כְּנֶגֶד הָאֲוִיר שֶׁבֵּין הַתַּחְתּוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם יוֹתֵר מִג' טְפָחִים — כְּשֵׁרָה, לְפִי שֶׁאָנוּ רוֹאִים אֶת הָעוֹלֶה כְּאִלּוּ יָרַד לְמַטָּה וּמָנַח בָּאֲוִיר שֶׁכְּנֶגְדּוֹ. וְהוּא שֶׁיִּהְא רֹחַב הָאֲוִיר כְּרֹחַב הָעוֹלֶה אוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, אֲבָל אִם הָיָה פָּחוֹת מִמֶּנּוּ, וְכֵן אִם הָעוֹלֶה אֵינוֹ מְכֻוָּן מַמָּשׁ כְּנֶגֶד הָאֲוִיר שֶׁתַּחְתָּיו, בְּעִנְיָן שֶׁאִם הָיָה יוֹרֵד לְמַטָּה כְּנֶגְדּוֹ מַמָּשׁ הָיָה מִקְצָתוֹ נוֹגֵעַ בַּסְּכָךְ הַתַּחְתּוֹן — אֵין אָנוּ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ יָרַד לְמַטָּה.

וְכָל שֶׁעוּרִין הַלָּלוּ הֵן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי:

ח קָנִים הַיּוֹצְאִים מֵאֲחוֹרֵי הַסֻּכָּה וּשְׁתֵּי דְּפָנוֹת נִמְשָׁכִים עִמָּהֶם, כְּגוֹן שֶׁאֲחוֹרֵי דֹּפֶן אֶמְצָעִי שֶׁל הַסֻּכָּה בּוֹלְטִין קָנִים מֵהַסְּכָךְ, וְיֵשׁ בָּהֶן הֶכְשֵׁר סֻכָּה דְּהַיְנוּ שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים, וְצִלָּתָן מְרֻבָּה מֵחַמָּתָן, וְיֵשׁ לָהֶם שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת דְּהַיְנוּ דֹּפֶן הָאֶמְצָעִי

שֶׁל הַסֻּכָּה וְכָל דְּפָנוֹת הָאֲרֻכוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת עִמָּהֶם — הֲרֵי זוֹ סֻכָּה גְּמוּרָה וּכְשֵׁרָה, אַף עַל פִּי שֶׁדֹּפֶן הָאֶמְצָעִי לֹא נַעֲשָׂה בִּשְׁבִילָהּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל עִקַּר הַסֻּכָּה:

ט וְכֵן קָנִים הַבּוֹלְטִים מֵהַסְּכָךְ לְצַד רוּחַ רְבִיעִית הַסֻּכָּה שֶׁהוּא פָּרוּץ וְאֵין בּוֹ דֹּפֶן, וְדֹפֶן אֶחָד נִמְשָׁךְ מֵהַסֻּכָּה עִם קָנִים אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הֶכְשֵׁר סֻכָּה — הֲרֵי מָקוֹם זֶה נֶחְשָׁב גַּם כֵּן מִן הַסֻּכָּה, וּמֻתָּר לֵישֵׁב שָׁם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא דֹּפֶן אֶחָד.

וַאֲפִלּוּ אִם בַּעַל הַסֻּכָּה גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁכַּוָּנָתוֹ הָיְתָה לַעֲשׂוֹת כָּל הַסֻּכָּה בִּדְפָנוֹת אֲרֻכוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת עִם כָּל אֹרֶךְ הַסְּכָךְ, כְּגוֹן שֶׁלְּאַחַר שֶׁעָשָׂה דֹּפֶן אֶחָד אֹרֶךְ בְּאֹרֶךְ כָּל הַסְּכָךְ עָשָׂה דֹּפֶן שֶׁכְּנֶגְדּוֹ אֹרֶךְ יוֹתֵר מִשִּׁבְעָה טְפָחִים — אֵין אוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁהָיָה דַּי לְדֹפֶן שְׁלִישִׁי הַזֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ שִׁבְעָה טְפָחִים בִּלְבַד וְזֶה שֶׁהֶאֱרִיכוֹ יוֹתֵר גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהַמְשִׁיךְ הַדְּפָנוֹת עִם הַסְּכָךְ שֶׁלֹּא לֵישֵׁב תַּחַת הַסְּכָךְ הַפָּרוּץ שֶׁאֵין שְׁתֵּי דְּפָנוֹת נִמְשָׁכוֹת עִמָּהּ, וְאִם כֵּן דֹּפֶן זֶה הַנִּמְשָׁךְ עִם קָנִים אֵלּוּ הַבּוֹלְטִים מִן הַסְּכָךְ אֵין נֶחְשָׁב כְּלָל מִן הַסֻּכָּה אֶלָּא בְּפָנֵי עַצְמוֹ הוּא עוֹמֵד, וְנִמְצָא שֶׁאֵין לְקָנִים אֵלּוּ רַק דֹּפֶן אֶחָד דְּהַיְנוּ דֹּפֶן הַנִּמְשָׁךְ עִמָּהֶם — אֵין אָנוּ אוֹמְרִים כֵּן, מִשּׁוּם שֶׁאֵין אָנוּ הוֹלְכִין אַחַר גִּלּוּי דַּעְתּוֹ בָּזֶה (לְפִי שֶׁעֲשַׂיַּת הַסֻּכָּה אֵינָהּ צְרִיכָה כַּוָּנָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"ה), וּכְאִלּוּ לֹא גִּלָּה דַּעְתּוֹ כְּלָל, שֶׁכָּל הַסְּכָךְ מִתְכַּשֵּׁר בַּדֹּפֶן הַשְּׁלִישִׁי הַזֶּה הַקָּצָר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִמְשָׁךְ עִם כָּל אֹרֶךְ הַסְּכָךְ כְּמוֹ שֶׁנִּמְשַׁךְ דֹּפֶן שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"ל:

י כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּסִימָן תרכ"ו שֶׁאִם סִכֵּךְ בְּסְכָךְ פָּסוּל וּבְסְכָךְ כָּשֵׁר וְאֵינָן מְעֹרָבִין זֶה עִם זֶה אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֻנָּח עַל הַסֻּכָּה בִּפְנֵי עַצְמוֹ זֶה בְּצַד זֶה — אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בַּסְּכָךְ הַכָּשֵׁר רֹב כְּנֶגֶד הַפָּסוּל, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִם הֵן מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה גַּם כֵּן הַסֻּכָּה כְּשֵׁרָה, שֶׁכָּךְ הוּא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁהַסְּכָךְ הַצָּרִיךְ לְהַסֻּכָּה אֵינוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת רֹב מִן הַכָּשֵׁר לְסִכּוּךְ אֶלָּא חֲצִי הַסְּכָךְ בִּלְבַד. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִסְּכָךְ הַפָּסוּל אַרְבָּעָה טְפָחִים בְּמָקוֹם אֶחָד בְּסֻכָּה גְּדוֹלָה, אוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּסֻכָּה קְטַנָּה שֶׁאֵין בָּהּ כִּי אִם שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"ב, עַיֵּן שָׁם:

יא וַאֲפִלּוּ אִם סְכָךְ הַכָּשֵׁר הוּא קַל וְקָלוּשׁ כְּדֵינוֹ, בְּעִנְיַן שֶׁהַכּוֹכָבִים נִרְאִים מִתּוֹכוֹ וּסְכָךְ הַפָּסוּל אֵין הַכּוֹכָבִים נִרְאִים מִתּוֹכוֹ (כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁסִּכֵּךְ בְּשַׁפּוּדִין, שֶׁהֵן סְכָךְ פָּסוּל, וְהִנִּיחַ רֶוַח בֵּין שַׁפּוּד לְשַׁפּוּד כְּמִלֹּא שַׁפּוּד וְנָתַן שָׁם סְכָךְ כָּשֵׁר קַל וְקָלוּשׁ כְּדֵינוֹ, וְנִמְצָא

שֶׁסְּכָךְ הַפָּסוּל הוּא מְרֻבֶּה עַל הַכָּשֵׁר כְּשִׁעוּר הָאֹרֶךְ שֶׁבַּסְּכָךְ הַכָּשֵׁר שֶׁהַכּוֹכָבִים נִרְאִים מִתּוֹכָהּ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֹרֶךְ וְרֹחַב מָקוֹם הַמְסֻכָּךְ בְּסִכָּךְ כָּשֵׁר הוּא כְּאֹרֶךְ וְרֹחַב מָקוֹם הַמְסֻכָּךְ בְּסִכָּךְ פָּסוּל) — הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה מִן הַתּוֹרָה.

אֶלָּא שֶׁלְּפִי שֶׁהָאָדָם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְצַמְצֵם לְמַלְאוֹת כָּל הָאֲוִיר שֶׁבֵּין שַׁפּוּד לְשַׁפּוּד בְּסִכָּךְ כָּשֵׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם אֲוִיר מַשֶּׁהוּ בֵּין הַשַּׁפּוּד לַסִּכָּךְ הַכָּשֵׁר, וְנִמְצָא שֶׁסִּכָּךְ הַפָּסוּל הוּא מְרֻבֶּה עַל הַכָּשֵׁר, שֶׁהֲרֵי אֵין בֵּין שַׁפּוּד לְשַׁפּוּד אֶלָּא כְּמִלֹּא שַׁפּוּד בְּצִמְצוּם, וְגַם מָקוֹם זֶה אֵינוֹ מָלֵא מִסִּכָּךְ כָּשֵׁר אֶלָּא נִשְׁאָר אֲוִיר מַשֶּׁהוּ בֵּינוֹ לַסִּכָּךְ הַפָּסוּל, לְפִיכָךְ אֵין סָכָּה זוֹ כְּשֵׁרָה אֶלָּא אִם כֵּן הֶעְדִּיף מְעַט סִכָּךְ הַכָּשֵׁר וּנְתָנוֹ עַל הַפָּסוּל, שֶׁאָז בְּוַדַּאי נִתְכַּסָּה כָּל הָאֲוִיר שֶׁבֵּין שַׁפּוּד לְשַׁפּוּד.

וְכֵן אִם הָיוּ הַשַּׁפּוּדִין נְתוּנִין שְׁתֵּי, דְּהַיְנוּ לְאֹרֶךְ הַסֻּכָּה, וְהַקָּנִים שֶׁל סִכָּךְ הַכָּשֵׁר נְתוּנִים עֶרֶב, דְּהַיְנוּ לְרֹחַב הַסֻּכָּה, שֶׁאָז עַל כָּרְחָךְ אִם אֵינוֹ נוֹתֵן רָאשֵׁי הַקָּנִים עַל הַשַּׁפּוּד הֲרֵי הֵן נוֹפְלִים לָאָרֶץ, וְאִם כֵּן עַל כָּרְחָךְ בְּוַדַּאי מִתְכַּסֶּה כָּל הָאֲוִיר וְלֹא נִשְׁאָר אֲפִלּוּ אֲוִיר מַשֶּׁהוּ בֵּין הַשַּׁפּוּדִין לַסִּכָּךְ הַכָּשֵׁר:

יב בַּיִת הַמְקֹרֶה בִּנְסָרִים שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם מַעֲזִיבָה (פֵּרוּשׁ רִצְפַּת טִיט שֶׁמְּשִׂימִין עֲלֵיהֶם) וּבָא לְהַכְשִׁירוֹ לֵישֵׁב תַּחְתֵּיהֶן לְשֵׁם סֻכָּה, שֶׁהֲרֵי נְסָרִים אֵלּוּ הֵם פְּסוּלִים לְסִכּוּךְ אֲפִלּוּ אֵין בְּרָחְבָּן אַרְבָּעָה טְפָחִים, לְפִי שֶׁלֹּא הֻנְּחוּ כָּאן לְשֵׁם צֵל אֶלָּא לְשֵׁם דִּירָה, כֵּיצַד מַכְשִׁירָן? נוֹטֵל נָסָר אֶחָד מִבֵּין שְׁנַיִם וְיִתֵּן סִכָּךְ כָּשֵׁר בְּמִקּוֹמָהּ, וְחוֹזֵר וְנוֹטֵל נָסָר אֶחָד וְיִתֵּן סִכָּךְ כָּשֵׁר בְּמִקּוֹמָהּ, וְתִהְיֶה כְּשֵׁרָה כָּל הַסֻּכָּה:

חִסֵּר

סימן תרלו

א דִּין סֻכָּה יְשָׁנָה וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

סֻכָּה יְשָׁנָה, דְּהַיְנוּ שֶׁעָשָׂאהּ קֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁלִּפְנֵי הֶחָג — כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁיְּחַדֵּשׁ בָּהּ לְשֵׁם הֶחָג. וְאִם עֲשָׂאהּ לְשֵׁם חַג אֲפִלּוּ מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה — אֵין צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר:

ב חִדּוּשׁ זֶה שֶׁאָמַרְנוּ — צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בְּגוּף הַסִּכָּךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּנִּיחַ סִכָּךְ חָדָשׁ לְשֵׁם הֶחָג, וַאֲפִלּוּ אֵין בַּסִּכָּךְ הַמְחֻדָּשׁ אֶלָּא טֶפַח עַל טֶפַח מְרֻבָּע — דַּי בְּכָךְ. וְאִם אֹרֶךְ הַחִדּוּשׁ הוּא הוֹלֵךְ עַל פְּנֵי כָּל אֹרֶךְ אוֹ לְרֹחַב הַסֻּכָּה, אֲפִלּוּ אֵין בְּרָחְבּוֹ אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא — דַּי בְּכָךְ.

וְכָל זֶה בַּסְּכָךְ, אֲבָל בַּדְּפָנוֹת אֲפִלּוּ עֲשָׂאָן מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה בְּבֵרוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם הֶחָג — אֵינוֹ צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהֶם דָּבָר:

ג יוֹצֵר כְּלִי חֶרֶס שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי סֻכּוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ וּשְׁתֵּיהֶן עֲשׂוּיוֹת לְצֵל וְעוֹשֶׂה קְדֵרוֹתָיו בַּפְּנִימִית וּמוֹכְרָם בַּחִיצוֹנָה — הַפְּנִימִית אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי סֻכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לְצֵל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהִיא דִּירָתוֹ כָּל הַשָּׁנָה שֶׁהוּא אוֹכֵל וְיָשֵׁן בָּהּ וְעוֹשֶׂה בָּהּ רֹב תַּשְׁמִישׁוֹ — אֵין נִכָּר שֶׁהוּא דָּר בָּהּ עַתָּה לְשֵׁם מִצְוָה, אֲבָל הַחִיצוֹנָה יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי סֻכָּה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ דָּר בָּהּ כָּל הַשָּׁנָה, וַאֲפִלּוּ הַפְּנִימִית אִם מַגְבִּיהַּ אֶת הַסְּכָךְ וְחוֹזֵר וּמַנִּיחוֹ לְשֵׁם סֻכָּה — כְּשֵׁרָה, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ תִּקְרַת הַבַּיִת מִתְכַּשֶּׁרֶת לְסִכּוּךְ עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה זוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"א:

סימן תרלז

א **דִּין סֻכָּה שְׁאוּלָה וּגְזוּלָה וּבוֹ י"ב סְעִיפִים**:

מִי שֶׁלֹּא עָשָׂה סֻכָּה קֹדֶם הֶחָג, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד — הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה סֻכָּה בְּחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְיוֹשֵׁב בָּהּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר "חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים", אֵין כַּוָּנַת הַכָּתוּב לַעֲשׂוֹת סֻכָּה הָרְאוּיָה לְשִׁבְעָה יָמִים פְּרָט לְחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְשִׁבְעָה יָמִים, אֶלָּא כַּוָּנַת הַכָּתוּב כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים תַּעֲשֶׂה סֻכָּה, אִם לֹא עָשִׂיתָ בְּיוֹם רִאשׁוֹן — תַּעֲשֶׂה בְּיוֹם שֵׁנִי, וַאֲפִלּוּ בְּסוֹף יוֹם הַשְּׁבִיעִי:

ב וְכֵן מֻתָּר לָצֵאת מִסֻּכָּה זוֹ וְלֵישֵׁב בְּסֻכָּה אַחֶרֶת, וְאֵין צָרִיךְ לֵישֵׁב כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים בְּסֻכָּה אַחַת:

ג אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה "חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ", "לְךָ" — "מִשֶּׁלְךָ", כְּלוֹמַר שֶׁתְּהֵא הַסֻּכָּה שֶׁלְּךָ וְלֹא שֶׁל חֲבֵרְךָ — אַף עַל פִּי כֵן יוֹצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּסֻכָּה שְׁאוּלָה, דְּכֵיוָן שֶׁנִּכְנָס לָהּ בִּרְשׁוּת — הֲרֵי הִיא כְּשֶׁלּוֹ, וְלֹא נֶאֱמַר "לְךָ מִשֶּׁלְךָ", אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַגְּזוּלָה וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְכֵן יוֹצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּסֻכָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֻׁתָּפוּת בָּהּ עִם חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ אִם נִכְנָס לָהּ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת חֲבֵרוֹ, וְאֵין זֶה נִקְרָא גָּזֵל, כֵּיוָן שֶׁעַל דַּעַת כֵּן נִשְׁתַּתְּפוּ שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כִּרְצוֹנוֹ:

ד וַאֲפִלּוּ סֻכָּה הַגְּזוּלָה — פְּעָמִים שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁתִּקֵּן יִשְׂרָאֵל סֻכָּתוֹ וּבָא חֲבֵרוֹ וְהוֹצִיאוֹ מִסֻּכָּתוֹ וּגְזָלָהּ וְיָשַׁב בָּהּ — יָצָא, שֶׁאֵין הַקַּרְקַע נִגְזָלֶת, כְּלוֹמַר שֶׁאֵין עָלֶיהָ

תּוֹרַת גָּזֵל כְּמִטַּלְטְלִין לַעֲמֹד בְּחֶזְקַת הַגַּזְלָן וּבִרְשׁוּתוֹ לְכָל דָּבָר, כְּגוֹן שֶׁאִם הִשְׁבִּיחָה בִּרְשׁוּת הַגַּזְלָן — אֵין הַשֶּׁבַח שֶׁלּוֹ כְּמוֹ בְּמִטַּלְטְלִין, אֶלָּא לְעוֹלָם הִיא בְּחֶזְקַת בְּעָלֶיהָ, וַהֲרֵי הִיא כִּשְׁאוּלָה בְּיַד הַגַּזְלָן, וְכָל הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע — הֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע, שֶׁאֵינוֹ נִקְנֶה לְהַגַּזְלָן אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּשָׁאוּל בְּיָדוֹ, וּלְפִיכָךְ סֶכָּה זוֹ שֶׁהִיא בְּנוּיָה עַל הַקַּרְקַע — הֲרֵי הִיא כִּשְׁאוּלָה בְּיַד הַגַּזְלָן, וְיוֹצֵא הוּא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּמוֹ שֶׁיּוֹצְאִין בְּסֻכָּה שְׁאוּלָה:

ה וְאִם גָּזַל עֵצִים וְסִכֵּךְ בָּהֶם סֻכָּתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חִבְּרָן לְסֻכָּתוֹ אֶלָּא הִנִּיחָן עַל גַּבֵּי סֻכָּתוֹ, וְלֹא עָשָׂה בָּהֶן שׁוּם שִׁנּוּי בְּעִנְיָן שֶׁבִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה חַיָּב לְהַחֲזִיר הָעֵצִים עַצְמָן לְהַנִּגְזָל, שֶׁהֲרֵי לֹא קָנָה אוֹתָם כְּלָל כֵּיוָן שֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהֶם שׁוּם שִׁנּוּי, מִכָּל מָקוֹם מִשּׁוּם מִצְוַת סֻכָּה תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין לְהַנִּגְזָל אֶלָּא דְּמֵי הָעֵצִים בִּלְבַד, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִסְתֹּר סֻכָּתוֹ כְּדֵי לְהַחֲזִיר לוֹ הָעֵצִים עַצְמָן, וּמֻתָּר לֵישֵׁב בְּסֻכָּה זוֹ וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה.

וְאִם אֵין הַגַּזְלָן רוֹצֶה לָתֵת לוֹ דְּמֵי הָעֵצִים — אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּסֻכָּה זוֹ, שֶׁהֲרֵי גְּזוּלָה הִיא בְּיָדוֹ:

ו וְכֵן אִם גָּזַל סֻכָּה שֶׁאֵינָהּ מְחֻבֶּרֶת לַקַּרְקַע, כְּגוֹן שֶׁעָשׂוּיָה בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, שֶׁהֲרֵי הִיא כְּמִטַּלְטְלִין וְיֵשׁ עָלֶיהָ תּוֹרַת גָּזֵל לִהְיוֹת עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת הַגַּזְלָן לְכָל דָּבָר, וְאֵינָהּ כִּשְׁאוּלָה בְּיָדוֹ אֶלָּא הֲרֵי הִיא גְּזוּלָה תַּחַת יָדוֹ, וּלְפִיכָךְ אִם יָשַׁב בָּהּ בֶּחָג — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לָתֵת לְהַנִּגְזָל דְּמֵי סֻכָּתוֹ — אֵין מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם, שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ חֲכָמִים כֵּן אֶלָּא אִם כֵּן טָרַח עָלֶיהָ לִבְנוֹתָהּ לְשֵׁם מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁגָּזַל עֵצִים וְסִכֵּךְ בָּהֶן, אֲבָל זֶה שֶׁגָּזַל סֻכָּה כְּשֶׁרָה וְלֹא טָרַח עָלֶיהָ וְלֹא הוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצָאוֹת לְהַכְשִׁירָהּ — צָרִיךְ לְהַחֲזִירָהּ בְּעֵינֶיהָ לְבַעְלָהּ:

ז וְכֵן אִם רָאוּבֵן בָּנָה סֻכָּה בְּקַרְקָעִיתוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ וְשִׁמְעוֹן תָּקַף עַל רָאוּבֵן וְהוֹצִיאוֹ מִסֻּכָּתוֹ הַבְּנוּיָה בַּקַּרְקַע שֶׁלּוֹ וְיָשַׁב בָּהּ — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהֲרֵי גְּזוּלָה הִיא תַּחַת יָדוֹ, וְאֵינָהּ כִּשְׁאוּלָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ עוֹמֶדֶת עַל קַרְקַע שֶׁל רָאוּבֵן.

וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע הֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע, וְקַרְקַע אֵין עָלֶיהָ תּוֹרַת גְּזֵלָה אֶלָּא תּוֹרַת שְׁאֵלָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין הַסֻּכָּה עוֹמֶדֶת עַל קַרְקַע שֶׁל נִגְזָל אֶלָּא עַל קַרְקַע שֶׁל הַגַּזְלָן — הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקָתוֹ שֶׁל הַגַּזְלָן לְכָל דָּבָר, כְּמוֹ שְׁאָר מִטַּלְטְלִין, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּכְנָס

לְרְשׁוּת הַגַּזְלָן — הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקָתוֹ לְכָל דָּבָר וְאֵינָהּ כִּשְׁאוּלָה בְּיָדוֹ, אֶלָּא הֲרֵי הֵן גְּזוּלִין תַּחַת יָדוֹ:

ח אֲבָל אִם רְאוּבֵן בָּנָה סֻכָּתוֹ בְּקַרְקַעוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן מִדַּעְתּוֹ, שֶׁהִשְׁאִיל לוֹ הַקַּרְקַע לְשִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג וְאַחַר כָּךְ גָּזַל מִמֶּנּוּ סֻכָּתוֹ וְיָשַׁב בָּהּ — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁכָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג הַקַּרְקַע שֶׁל רְאוּבֵן וְסֻכָּתוֹ עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקָתוֹ אַף לְאַחַר שֶׁגְּזָלָהּ שִׁמְעוֹן מִמֶּנּוּ, שֶׁכָּל הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע — הֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע, שֶׁאֵין עָלֶיהָ תּוֹרַת גְּזֵלָה אֶלָּא תּוֹרַת שְׁאֵלָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ט וְכָל זֶה בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר יָשַׁב בָּהּ — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין לֵישֵׁב בְּסֻכָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְגָזְלָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁמָּא בַּעַל הַסֻּכָּה הוּא מַקְפִּיד עַל זֶה שֶׁלֹּא יִרְאֶה חֲבֵרוֹ אֶת אֲכִילָתוֹ וְאֶת עֲסָקָיו בְּלִי יְדִיעָתוֹ.

אֲבָל מֻתָּר לִכָּנֵס וְלֵישֵׁב בְּסֻכַּת חֲבֵרוֹ בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בַּעַל הַסֻּכָּה שָׁם בְּסֻכָּתוֹ, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יַקְפִּיד עַל זֶה, שֶׁנּוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁתֵּעָשֶׂה מִצְוָה בְּמָמוֹנוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י"ד:

י וְכֵן אֵין לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לְכַתְּחִלָּה בְּקַרְקַע שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, דְּשֶׁמָּא בַּעַל הַקַּרְקַע הוּא מַקְפִּיד עַל שֶׁהוּא קוֹבֵעַ דִּירָתוֹ בִּרְשׁוּתוֹ בְּלִי יְדִיעָתוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּעֲשׂוּ מִצְוָה בְּמָמוֹנוֹ אֶלָּא כְּשֶׁעוֹשִׂין בְּאַקְרַאי בְּעָלְמָא, אֲבָל לֹא כְּשֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּמָמוֹנוֹ בְּקְבִיעוּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י"ד:

יא וְכֵן אֵין לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לְכַתְּחִלָּה בְּקַרְקַע שֶׁל רַבִּים, כְּגוֹן בִּרְחוֹב הָעִיר וְכֵיוֹצֵא בּוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהָרַבִּים עוֹבְרִים שָׁם, וַאֲפִלּוּ אִם כָּל הָעִיר הִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַיִּשְׂרְאֵל הוּא בְּוַדַּאי מוֹחֵל לוֹ עַל כָּךְ, מִכָּל מָקוֹם אֵין לַעֲשׂוֹת סֻכָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לְכָל הָעוֹלָם הִלּוּךְ בּוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּחשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן [ק]ס"ב, וְהַגּוֹיִם אֵינָן מוֹחֲלִין עַל כָּךְ, וַהֲרֵי הִיא סֻכָּה גְּזוּלָה.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּדִיעֲבַד יוֹצֵא בְּסֻכָּה גְּזוּלָה הָעוֹמֶדֶת בְּקַרְקַע [הַנִּגְזָל] כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אֵין לֵישֵׁב בְּסֻכָּה הָעוֹמֶדֶת בְּקַרְקַע שֶׁל חֲבֵרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "תַּעֲשֶׂה לְךָ" — "מִשֶּׁלְךָ", וְאֵינָהּ דּוֹמָה לִשְׁאֵלָה מַמָּשׁ שֶׁהִשְׁאִילָהּ לוֹ מִדַּעְתּוֹ וַהֲרֵי הִיא כְּשֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, וּלְכָךְ יֵשׁ לְמְחוֹת בְּהָעוֹשִׂים סֻכָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

וְכָל מָקוֹם שֶׁבֵּאַרְנוּ שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת שָׁם סֻכָּה לְכַתְּחִלָּה, וְעָבַר וְעָשָׂה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא

כְּשֶׁרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם אֵין לְבָרֵךְ עָלֶיהָ, כֵּיוָן שֶׁעַל יְדֵי עֲבֵרָה בָּאָה סֻכָּה זוֹ לְיָדוֹ — אֵין זֶה מְבָרֵךְ אֶלָּא מְנַאֵץ:

יב לֹא יְקַצֵּץ הַיִּשְׂרְאֵל בְּעַצְמוֹ אֶת הַסְּכָךְ מִיַּעַר שֶׁל גּוֹי אֲפִלּוּ מִדַּעַת הַגּוֹי, אֶלָּא יְקַצְּצֶנּוּ הַגּוֹי וְיִתְּנֶנּוּ לְיַד הַיִּשְׂרְאֵל, אוֹ יְקַצְּצֶנּוּ יִשְׂרְאֵל אַחֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה יוֹשֵׁב בְּסֻכָּה זוֹ שֶׁיַּעֲשׂוּ מִסְּכָךְ זֶה וְיִתְּנֶנּוּ לְיִשְׂרְאֵל בַּעַל הַסֻּכָּה, מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרמ"ט, עַיֵּן שָׁם, וְשָׁם יִתְבָּאֵר כָּל פְּרָטֵי דִּין זֶה:

סימן תרלח

א **סֻכָּה וְנוֹיָהּ אֲסוּרִין כָּל שִׁבְעָה וּבוֹ כ"א סְעִיפִים:**

כְּשֵׁם שֶׁחֹל שֵׁם שָׁמַיִם עַל הַקְּדֻשִּׁים, וּלְכָךְ הֵן אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה — כָּךְ חָל שֵׁם שָׁמַיִם עַל הַסֻּכָּה, שֶׁנֶּאֱמַר "חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַה'", מָה חַג דְּהַיְנוּ חֲגִיגָה לַה' — אַף סֻכָּה לַה'.

וְאֵין נִקְרָא סֻכָּה אֶלָּא הַסְּכָךְ בִּלְבַד, לְפִיכָךְ אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵעֲצֵי הַסְּכָךְ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג מִן הַתּוֹרָה, בֵּין מֵהַסְּכָךְ הַצָּרִיךְ לְהֶכְשֵׁר סֻכָּה, דְּהַיְנוּ ז' טְפָחִים עַל ז' טְפָחִים, בֵּין מֵהַסְּכָךְ הַיָּתֵר עַל הֶכְשֵׁר סֻכָּה.

וַאֲפִלּוּ נָפְלָה הַסֻּכָּה וְנִתְבַּטְּלָה מִצְוָתָהּ — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵעֲצֵי הַסְּכָךְ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג מִן הַתּוֹרָה:

ב וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק אֲפִלּוּ מֵעֲצֵי הַדְּפָנוֹת כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג, אֲפִלּוּ אִם נָפְלָה הַסֻּכָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַדְּפָנוֹת אֵינָן עִקַּר הַסֻּכָּה, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וְהֻקְצוּ לְמִצְוַת סֻכָּה — חָל עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה לְהֵאָסֵר בַּהֲנָאָה כְּמוֹתָהּ. וַאֲפִלּוּ הַדְּפָנוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהֶכְשֵׁר סֻכָּה, כְּגוֹן שֶׁעָשָׂה אַרְבַּע דְּפָנוֹת שְׁלֵמוֹת, אִם עָשָׂה אַרְבַּעְתָּן בִּסְתָם, שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ עַל אֵיזֶה דֹּפֶן כַּוָּנָתוֹ לְהֶכְשֵׁר סֻכָּה וְעַל אֵיזֶה דֹּפֶן כַּוָּנָתוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ דֹּפֶן רְבִיעִי לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר בָּעָלְמָא — הֲרֵי כָּל הַדְּפָנוֹת מֻקְצוֹת לְמִצְוַת הַסֻּכָּה וְחָל עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה. אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁעָשָׂה מִן הַדְּפָנוֹת שִׁעוּר הַצָּרִיךְ לְהֶכְשֵׁר סֻכָּה הוֹסִיף עוֹד דֹּפֶן, שֶׁנִּרְאֶה מִכַּוָּנָתוֹ בַּעֲשִׂיַּת זֶה הַדֹּפֶן שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר בָּעָלְמָא — לֹא נֶאֱסַר כְּלָל זֶה הַדֹּפֶן וְלֹא חָלָה עָלָיו קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה מֵעוֹלָם[24]:

[24] וְעַיֵּן בְּסִימָן תרס"ז שָׁם נִתְבָּאֵר דְּבֵין עֲצֵי הַסְּכָךְ וּבֵין עֲצֵי הַדְּפָנוֹת וּבֵין נוֹי הַסֻּכָּה אָסוּרִין גַּם בִּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְחוּץ לְאֶרֶץ אֲסוּרִים אַף בְּתִשִׁיעִי, עַיֵּן שָׁם הֵטֵב.

ג אִם לְאַחַר שֶׁסִּכֵּךְ כָּל סְכָךְ הַצָּרִיךְ לְסֻכָּתוֹ הוֹסִיף עָלָיו עוֹד קָנִים בָּעֲבִי הַסְּכָךְ — הֲרֵי קָנִים אֵלּוּ שֶׁהוֹסִיף הֵן בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַסְּכָךְ וְחָל עֲלֵיהֶן קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה. אֲבָל אִם הִנִּיחַ עַל הַסְּכָךְ חֲבִילוֹת שֶׁל קָנִים מְקֻשָּׁרִים, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִתִּיר אֶגְדָן — נִכָּר הַדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן עֲלֵיהֶם לְסִכּוּךְ, שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ הָעוֹלָם שֶׁכָּל הַמְסַכֵּךְ בְּקָנִים הוּא מַתִּיר אֶגְדָן, וְזֶה שֶׁלֹּא הִתִּיר נִכָּר הַדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בָּהֶן לְהוֹסִיף בָּעֲבִי הַסְּכָךְ, וּלְפִיכָךְ אֵינָן בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַסְּכָךְ וְלֹא חָלָה עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה:

ד אֲבָל אִם הוֹסִיף קָנִים בָּעֲבִי הַדְּפָנוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁזָּקַף קָנִים אֵצֶל הַדֹּפֶן סָמוּךְ לַדֹּפֶן, בֵּין שֶׁהַקָּנִים הֵן אֲגוּדִים יַחַד כְּעֵין חֲבִילָה, בֵּין שֶׁהֵן מְפֹרָדִין זֶה מִזֶּה, אִם נִתְכַּוֵּן בְּסִמִיכַת הַקָּנִים לַדֹּפֶן כְּדֵי לְחַזֵּק אֶת הַדֹּפֶן אוֹ כְּדֵי לְהוֹסִיף בָּעֲבִיוֹ — הֲרֵי הֵן בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַדֹּפֶן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִין לַדֹּפֶן, וְחָל עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה כְּמוֹ עַל הַדֹּפֶן עַצְמוֹ:

ה וַאֲפִלּוּ עֲצֵי הַסְּכָךְ וְהַדְּפָנוֹת עַצְמָן אֵינָן אֲסוּרִים אֶלָּא לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִטֹּל מֵהֶן שׁוּם דָּבָר, אֲפִלּוּ קַיְסָם לַחְצֹץ בּוֹ שִׁנָּיו, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁמַּפְרִיד הַקַּיְסָם מֵהַסֻּכָּה מַפְקִיעַ הוּא מֵעָלָיו קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה. אֲבָל מֻתָּר לֵהָנוֹת מֵהֶן הֲנָאָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כָּל תַּשְׁמִישׁ כָּל שֶׁאֵינוֹ מַפְקִיעַ מֵעֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה, כְּגוֹן לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם חֲפָצָיו, וּלְהָרִיחַ בָּהֶם אִם הֵם עֲצֵי בְּשָׂמִים, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ו נוֹיֵי הַסֻּכָּה, דְּהַיְנוּ מִינֵי פֵּרוֹת וּמִינֵי מְגָדִים שֶׁתּוֹלִים בַּסֻּכָּה כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ, בֵּין שֶׁהֵן תַּחַת הַסְּכָךְ, בֵּין שֶׁהֵן סְבִיב הַדְּפָנוֹת — אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶם כָּל יְמֵי הֶחָג, וַאֲפִלּוּ אִם נָפְלוּ מֵהַסֻּכָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּזּוּי לַמִּצְוָה כְּשֶׁמִּסְתַּפֵּק מִנּוֹיָהּ. וְכֵיוָן שֶׁהֵן אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה — אֲסוּרִין גַּם בְּטִלְטוּל בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, שֶׁהֲרֵי אֵינָן רְאוּיִים לְכָלוּם כָּל יְמֵי הֶחָג, וַאֲפִלּוּ מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים אוֹ מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים אֲסוּרִים לְטַלְטְלָם:

ז וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב קֹדֶם כְּנִיסַת יוֹם טוֹב, דְּהַיְנוּ קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְאָמַר אֵין אֲנִי בּוֹדֵל מִלְּהִסְתַּפֵּק מֵהֶם כָּל שְׁהוּת אֹרֶךְ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל כָּל שְׁמוֹנַת הַיָּמִים, וְנִמְצָא בְּשָׁעָה שֶׁהָיְתָה הַקְּדֻשָּׁה צְרִיכָה לְחוּל עֲלֵיהֶם, דְּהַיְנוּ בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהִיא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הַיּוֹם, בְּשָׁעָה זוֹ לֹא חָלָה עֲלֵיהֶם כְּלָל, שֶׁהֲרֵי הִתְנָה עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיֶה כֹּחוֹ וּזְכוּתוֹ בָּהֶם, וְאִם כֵּן לֹא הֻקְצוּ כְּלָל לְמִצְוָה, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶם בְּכָל

הֶחָג אֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן תְּלוּיִים בַּסֻּכָּה — אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם בִּזּוּי מִצְוָה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הֻקְצוּ כְּלָל לְמִצְוָה:

ח אֲבָל אִם אֵינוֹ מַתְנֶה עֲלֵיהֶם בְּלָשׁוֹן זֶה שֶׁבֵּאַרְנוּ, רַק אוֹמֵר אֲנִי מַתְנֶה עֲלֵיהֶם שֶׁאֶהֱא מֻתָּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶם כְּשֶׁיִּפְלוּ מֵהַסֻּכָּה — אֵין תְּנַאי זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי לֹא הִתְנָה אֶלָּא עַל שָׁעָה שֶׁלֹּא יִהְיוּ תְּלוּיִים בַּסֻּכָּה, וְאִם כֵּן בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהָיוּ תְּלוּיִים בַּסֻּכָּה — חָלָה עֲלֵיהֶן קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה, וְכֵיוָן שֶׁחָלָה — שׁוּב אֵינָהּ נִפְקַעַת עַל יְדֵי מַה שֶּׁהִתְנָה מִתְּחִלָּה, שֶׁאֵין תְּנַאי מוֹעִיל אֶלָּא לְשֶׁלֹּא תָּחוּל הַקְּדֻשָּׁה, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁחָלָה — שׁוּב אֵינָהּ נִפְקַעַת, וּלְפִיכָךְ אֲפִלּוּ אִם נָפְלָה מֵהַסֻּכָּה — אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶם:

ט וְכֵן אִם אָמַר אֵינִי בוֹדֵל מֵהֶם כָּל שְׁהוּת אֹרֶךְ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל יוֹם הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד, וְלֹא הִתְנָה עַל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל שְׁאָר הַיָּמִים — אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶם מִיּוֹם שֵׁנִי וְאֵילָךְ, לְפִי שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם נֶחְשָׁב לִקְדֻשָּׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְחָלָה עֲלֵיהֶם הַקְּדֻשָּׁה בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת כָּל יוֹם שֶׁלֹּא הִתְנָה עָלָיו.

וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶם שֶׁאֵינוֹ בוֹדֵל מֵהֶם כָּל שְׁהוּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שְׁמִיּוֹם שֵׁנִי וְאֵילָךְ וְלֹא הִתְנָה עַל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל יוֹם הָרִאשׁוֹן — אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶם אֲפִלּוּ מִיּוֹם שֵׁנִי וְאֵילָךְ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁחָלָה עֲלֵיהֶם הַקְּדֻשָּׁה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הָרִאשׁוֹן — שׁוּב אֵינָהּ נִפְקַעַת כָּל יְמֵי הֶחָג, לְפִי שֶׁהֵן יוֹם אֶחָד אָרֹךְ לְעִנְיָן זֶה לְהַחֲמִיר אֲבָל לֹא לְהָקֵל.

אֲבָל אִם הִתְנָה וְאָמַר אֵינִי בוֹדֵל מֵהֶן כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּסָתָם, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר בְּפֵרוּשׁ לַיּוֹם הָרִאשׁוֹן וְלֹא לִשְׁאָר יָמִים — הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ עַל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל כָּל יְמֵי הֶחָג, וַהֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן אֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה, בֵּין בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בֵּין בְּשְׁאָר יָמִים:

י וְכֵן אִם לֹא הִזְכִּיר כְּלָל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֶלָּא אָמַר אֵינִי בוֹדֵל אֶת עַצְמִי מִלְּהִסְתַּפֵּק מֵהֶם בְּכָל עֵת שֶׁאִרְצֶה — הֲרֵי זֶה מִסְתַּפֵּק מֵהֶן אֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִתְנָה לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה — הֲרֵי גַּם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הוּא בִּכְלַל הַתְּנַאי, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא חָלָה עֲלֵיהֶם הַקְּדֻשָּׁה מֵעוֹלָם:

יא וְנֶהֱגוּ הָעוֹלָם שֶׁכָּל דָּבָר חָשׁוּב תּוֹלִין בַּסֻּכָּה לְנוֹי, כְּגוֹן סְדִינִין הַמְצֻיָּרִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, וּמְסִירִין אוֹתָן מִן הַסֻּכָּה בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצוּ, כְּגוֹן [מ]פְּנֵי הַגְּשָׁמִים אוֹ [מ]פְּנֵי הַגַּנָּבִים, אֲפִלּוּ אִם לֹא הִתְנָה עֲלֵיהֶם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

וְיֵשׁ שֶׁנָּתְנוּ טַעַם לַמִּנְהָג, דְּכֵיוָן שֶׁמִּנְהַג הָעוֹלָם לְהָסִירָן מֵהַסֵּפָה מֵחֲמַת חֲשַׁשׁ הַגַּנָּבִים אוֹ [מִ]פְּנֵי הַגְּשָׁמִים, אִם כֵּן כָּל אָדָם שֶׁתּוֹלֶה דְּבָרִים חֲשׁוּבִים בַּסֵּפָה לְנוֹי וַדַּאי אֵין דַּעְתּוֹ אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ הַמִּנְהָג, דְּהַיְנוּ לְהָסִירָן מִשָּׁם בְּעֵת הַצֹּרֶךְ, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִתְנָה עֲלֵיהֶם בְּפֵרוּשׁ תְּנַאי הַמּוֹעִיל לְהָסִירָן מִשָּׁם כְּשֶׁיִּצְטָרֵךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ בּוֹדֵל מֵהֶם כָּל שְׁהוּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל כָּל יְמֵי הֶחָג, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְהָסִירָן מִשָּׁם אֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת הַגֶּשֶׁם, וַאֲפִלּוּ אֵין שָׁם חֲשַׁשׁ מֵהַגַּנָּבִים, שֶׁהֲרֵי לֹא חָלָה עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת הַסֵּפָה מֵעוֹלָם.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה נָכוֹן הַדָּבָר לְהַתְנוֹת עֲלֵיהֶם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב:

יב וְכָל זֶה בְּנוֹיֵי הַסֵּפָה, אֲבָל עֲצֵי הַסְּכָךְ עַצְמָם — אֵין מוֹעִיל לָהֶם שׁוּם תְּנַאי לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן, אֲפִלּוּ לְכְשֶׁתִּפֹּל הַסֵּפָה בְּתוֹךְ שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג, שֶׁהֲרֵי אִסּוּרָן הוּא מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וַאֲפִלּוּ עֲצֵי הַדְּפָנוֹת שֶׁאִסּוּרָן אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הוֹאִיל וְהֻקְצוּ לְמִצְוַת סֵכָּה חָלָה עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת הַסֵּפָה — אַף עַל פִּי כֵן אֵין מוֹעִיל לָהֶם הַתְנַאי לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן אֲפִלּוּ לְכְשֶׁתִּפֹּל הַסֵּפָה בְּתוֹךְ הֶחָג, שֶׁהֲרֵי כָּל שֶׁאֵינוֹ מַתְנֶה שֶׁאֵינוֹ בּוֹדֵל מֵהֶן כָּל שְׁהוּת שֶׁל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — אֵינוֹ תְּנַאי כְּלָל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וּמֵעֲצֵי הַדְּפָנוֹת עַל כָּרְחוֹ הוּא צָרִיךְ לְהִיוֹת מֻבְדָּל מֵהֶן כָּל שְׁהוּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל יוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְטֹל שׁוּם דָּבָר מֵעֲצֵי הַדְּפָנוֹת עַצְמָן מִשּׁוּם סְתִירַת אֹהֶל בְּיוֹם טוֹב, וְאִם כֵּן בְּעַל כָּרְחוֹ חָלָה עֲלֵיהֶם הַקְּדֻשָּׁה מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן, וְשׁוּב אֵינָהּ נִפְקַעַת כָּל יְמֵי הֶחָג, אֲפִלּוּ אִם נָפְלָה הַסֵּכָּה בְּתוֹךְ הֶחָג:

יג אֲבָל אִם לְאַחַר שֶׁגָּמַר עֲשִׂיַּת הַדֹּפֶן הוֹסִיף בְּעָבְיוֹ קָנִים זְקוּפִים סְמוּכִים לַדֹּפֶן כְּדֵי לְחַזְּקוֹ, וְאֵינָן מְחֻבָּרִין עִם הַדֹּפֶן בְּעָנְיָן שֶׁמֻּתָּר לִטֹּל קָנִים אֵלּוּ מֵהַדֹּפֶן בְּיוֹם טוֹב וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם סְתִירַת אֹהֶל כֵּיוָן שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִין לְהַדֹּפֶן, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקי"ח, וְהִתְנָה עַל קָנִים אֵלּוּ תְּנַאי הַמּוֹעִיל לְהִסְתַּפֵּק בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר — הֲרֵי זֶה מִסְתַּפֵּק מֵהֶן בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה, שֶׁהֲרֵי בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הָרִאשׁוֹן הָיָה יָכוֹל לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא חָלָה עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת הַסֵּכָּה מֵעוֹלָם:

יד וְאִם עָשָׂה סֻכָּה בְּחֹל הַמּוֹעֵד וְהִתְנָה עַל עֲצֵי הַדְּפָנוֹת בִּתְנַאי הַמּוֹעִיל לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה — הֲרֵי זֶה מִסְתַּפֵּק מֵהֶן בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַסֻּכָּה קַיֶּמֶת וְיוֹשֵׁב בָּהּ לְשֵׁם מִצְוָה, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם בִּזּוּי מִצְוָה, כֵּיוָן שֶׁהַדְּפָנוֹת לֹא הָקְצוּ כְּלָל לַמִּצְוָה, שֶׁהֲרֵי הִתְנָה עֲלֵיהֶם מִתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה רַשַּׁאי לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא חָלָה עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה מֵעוֹלָם:

טו וְכָל אִסּוּרִים הָאֵלּוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּסִימָן זֶה נוֹהֲגִין אֲפִלּוּ בְּסֻכָּה שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית לְשֵׁם מִצְוָה, וַאֲפִלּוּ לֹא חִדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר, וְהוּא שֶׁיָּשַׁב בָּהּ פַּעַם אַחַת לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה. אֲבָל קֹדֶם שֶׁיָּשַׁב בָּהּ לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה — אֵין עָלֶיהָ קְדֻשָּׁה כְּלָל, אֲפִלּוּ עָשָׂאהּ לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה, וּמֻתָּר לְהִסְתַּפֵּק אֲפִלּוּ מֵעֲצֵי הַסְּכָךְ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מֵעֲצֵי הַדְּפָנוֹת וּמִנּוֹיֵי הַסֻּכָּה, שֶׁכָּל מִצְוָה שֶׁעֲדַיִן לֹא נִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ לְשֵׁם מִצְוָה — אֵין עָלֶיהָ קְדֻשָּׁה כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן מ"ב:

טז וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ סֻכָּה בְּנוִיָּה מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, אַף עַל פִּי שֶׁיָּשַׁב בָּהּ בְּשָׁנָה שֶׁעָבְרָה — אַף עַל פִּי כֵן אֵינָהּ אֲסוּרָה עַד שֶׁיֵּשֵׁב בָּהּ בַּחַג שֶׁל שָׁנָה זוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁעָבַר הַחַג שֶׁל שָׁנָה שֶׁעָבְרָה — בְּטְלָה קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה, וְאֵין הַקְּדֻשָּׁה חָלָה עָלֶיהָ עַד שֶׁיֵּשֵׁב בָּהּ פַּעַם אַחַת לְשֵׁם מִצְוָה:

יז מִי שֶׁרוֹצֶה לְהָסִיר נוֹיֵי הַסֻּכָּה בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים וְהַגַּנָּבִים — יְזַהֵר שֶׁלֹּא יְקַשֵּׁר הַנּוֹיִין בַּסֻּכָּה בְּקֶשֶׁר גָּמוּר, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְהַתִּירָן בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא יַעֲנֵבֵם:

יח אַף מִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְהָסִיר הַנּוֹיִין מֵהַסֻּכָּה כָּל יְמֵי הֶחָג, מִכָּל מָקוֹם אִם יוֹדֵעַ שֶׁהַיְלָדִים יֹאכְלוּ מֵהַנּוֹיִין בְּתוֹךְ הֶחָג — יִתְּנָה עֲלֵיהֶם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב:

יט עֲצֵי הַסְּכָךְ אַחַר שֶׁעָבְרוּ יְמֵי הֶחָג, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ לְנַעֲנֵעַ וּמֻתָּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן לְכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה, מִכָּל מָקוֹם נָכוֹן לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן תַּשְׁמִישׁ בִּזָּיוֹן, שֶׁאֵינָהּ כָּבוֹד לַמִּצְוָה שֶׁעָבְרָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין לִפְסֹעַ עֲלֵיהֶם, שֶׁלֹּא יִנָּהֵג בָּהֶם מִנְהַג בִּזָּיוֹן:

כ אוֹתָן אֲנָשִׁים שֶׁחוֹקְקִים פְּסוּק "בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ כו'" עַל הַדְּלַעַת וְתוֹלִים בַּסֻּכָּה לְנוֹי — צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּיָדָם, לְפִי שֶׁאָסוּר לִכְתֹּב פְּסוּקִים מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהֶם סֵפֶר שָׁלֵם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רפ"ג, וְחֲקִיקָה הִיא כִּכְתִיבָה לְעִנְיָן זֶה:

כא אֵין לִתְלוֹת שַׁעֲטְנֵז סְבִיב הַדְּפָנוֹת שֶׁל הַסֻּכָּה לְנוֹי אֶלָּא אִם כֵּן הוּא לְמַעְלָה מֵרַאֲשׁוֹתָיו שֶׁל אָדָם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ש"א:

סימן תרלט

א **דִּינֵי יְשִׁיבַת סֻכָּה וּבוֹ כ"ו סְעִיפִים:**

"בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים", וְלָמְדוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה "תֵּשְׁבוּ" — כְּעֵין תָּדוּרוּ, כְּלוֹמַר כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא דָּר כָּל הַשָּׁנָה בְּבֵיתוֹ — הִזְקִיקַתּוּ תּוֹרָה לְהַנִּיחַ דִּירָתוֹ וְלָדוּר כָּאן בַּסֻּכָּה עִם מִטּוֹתָיו וּמַצָּעוֹתָיו וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ, מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה בֵּיתוֹ עֲרַאי וְסֻכָּתוֹ קֶבַע. כֵּיצַד? הָיָה לוֹ מַצָּעוֹת נָאוֹת וְכֵלִים נָאִים — מַעֲלָן לַסֻּכָּה, וְכֵן כָּל כְּלֵי שְׁתִיָּה הַצְּרִיכִים לוֹ — יְהִיוּ עִמּוֹ בַּסֻּכָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן עִמּוֹ בְּבֵיתוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה. אֲבָל כֵּלִים שֶׁמַּשְׁהִין בָּהֶן קֶמַח וְהֲעֲרֵובוֹת וְכֵלִים שֶׁל מַיִם — אֵינָן צְרִיכִין לִהְיוֹת בַּסֻּכָּה, שֶׁאַף בְּכָל הַשָּׁנָה אֵין דְּבָרִים אֵלּוּ רְגִילִים לִהְיוֹת עִמּוֹ בְּבֵית דִּירָתוֹ, אֶלָּא בַּיִת יֵשׁ לָהֶם בִּלְבַדָּם:

ב כְּלֵי אֲכִילָה לְאַחַר אֲכִילָה, כְּגוֹן קְדֵרוֹת וּקְעָרוֹת שֶׁאַחַר הָאֲכִילָה הֵן מְאוּסִין — צָרִיךְ לְהוֹצִיאָן מִן הַסֻּכָּה. וְכֵן דְּלִי אוֹ כַּד שֶׁשּׁוֹאֲבִין בּוֹ מַיִם — לֹא יַכְנִיסֶם לְתוֹךְ הַסֻּכָּה. וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה שׁוּם תַּשְׁמִישׁ בְּזוּי בַּסֻּכָּה, כְּגוֹן שְׁטִיפַת קְדֵרוֹת וּקְעָרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְצוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו. אֲבָל מֻתָּר לִשְׁטֹף כְּלֵי הַשְּׁתִיָּה כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְצִנְצָנִיּוֹת בַּסֻּכָּה:

ג הַמְּנוֹרָה בְּשָׁעָה שֶׁהִיא דּוֹלֶקֶת — צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה. וְאִם הַסֻּכָּה קְטַנָּה בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ לַחֹשׁ שֶׁמָּא יִתְקָרֵב הַנֵּר לְדָפְנֵי הַסֻּכָּה אוֹ לְהַסְּכָךְ וְתֵאָחֵז בָּהֶן הָאוּר וְתִשָּׂרֵף סֻכָּתוֹ — צָרִיךְ לְהַנִּיחָהּ חוּץ לַסֻּכָּה, אֲפִלּוּ הִיא שֶׁל זָהָב.

וְנוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס נֵר שֶׁל חֶרֶס אֲפִלּוּ לְסֻכָּה גְּדוֹלָה:

ד כֵּיצַד מִצְוַת יְשִׁיבָה בַּסֻּכָּה? שֶׁיִּהְיֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְיָשֵׁן וִיטַיֵּל וְדָר בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא דָּר בְּבֵיתוֹ בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְאִם הוּא צָרִיךְ לְסַפֵּר עִם חֲבֵרוֹ — יְסַפֵּר עִמּוֹ בַּסֻּכָּה. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, לְעוֹלָם יִדְמֶה עָלָיו סֻכָּתוֹ כְּאִלּוּ הִיא בֵּיתוֹ, וְכָל דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה עוֹשֶׂה חוּץ לְבֵיתוֹ — לֹא יַעֲשֶׂה חוּץ לְסֻכָּתוֹ.

לְפִיכָךְ, כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים צָרִיךְ לִקְרוֹת וְלִלְמֹד בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה (אֶלָּא אִם כֵּן קוֹרֵא וְלוֹמֵד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ). וְאִם הוּא מֵבִין וּמְדַקְדֵּק כְּשֶׁלּוֹמֵד — יָכוֹל לִלְמֹד חוּץ לַסֻּכָּה, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו, שֶׁרֹחַב הָאֲוִיר יָפֶה לוֹ לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, הַכֹּל לְפִי הָעִנְיָן, שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ מְנוּחָה בַּסֻּכָּה — צָרִיךְ לִלְמֹד בַּסֻּכָּה.

וְאִם צָרִיךְ לִלְמֹד מִתּוֹךְ סְפָרִים הָרְבֵּה, אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהָכִין לָהֶם מָקוֹם בְּסֻכָּתוֹ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְפַנּוֹתָם מִסֻּכָּתוֹ בְּעֵת הָאֲכִילָה וְהַשֵּׁנָה וְלַחֲזוֹר וּלְהַכְנִיסָן בְּעֵת הַלִּמּוּד —

צָרִיךְ לִלְמֹד בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה, אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהָכִין לָהֶם מָקוֹם בְּקַל בְּלֹא טֹרַח רַב וְיֵשׁ לוֹ טֹרַח רַב לְפַנּוֹתָם וְלַחֲזֹר וּלְהַכְנִיסָם — יָכוֹל לִלְמֹד חוּץ לַסֻּכָּה, לְפִי שֶׁכָּל טִרְחָא יְתֵרָה שֶׁאֵין הָאָדָם מִצְטַעֵר וּמוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ מִטִּרְחָא זוֹ כְּדֵי לֵישֵׁב בְּבֵיתוֹ בִּקְבִיעוּת — אֵין מְחַיְּב לִטְרֹחַ כְּדֵי לֵישֵׁב בְּסֻכָּתוֹ בִּקְבִיעוּת:

ה הַמִּתְפַּלֵּל, אִם יֵשׁ לוֹ מְנוּחָה בַּסֻּכָּה שֶׁיּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל שָׁם בְּכַוָּנָה — צָרִיךְ לִכְנֹס לַסֻּכָּה וּלְהִתְפַּלֵּל, שֶׁהֲרֵי בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הוּא נִכְנָס לְבֵיתוֹ וּמִתְפַּלֵּל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם בֵּית הַכְּנֶסֶת, אוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לוֹ לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת — יֵלֵךְ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בַּסֻּכָּה:

ו הַמַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס — צָרִיךְ לִכְנֹס לַסֻּכָּה לְהַבְדִּיל שָׁם, שֶׁהֲרֵי בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה נִכְנָס לְבֵיתוֹ לְהַבְדִּיל שָׁם:

ז אוֹכְלִין אֲכִילַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה. אֲבָל אָסוּר לִישֹׁן אֲפִלּוּ שְׁנַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה, לְפִי שֶׁבְּשֵׁנָה אֵין לְחַלֵּק בֵּין עֲרַאי לְקֶבַע, שֶׁלִּפְעָמִים שֶׁאֵינוֹ מְנַמְנֵם אֶלָּא מְעַט וְדַיּוֹ בְּכָךְ, לְפִיכָךְ זוֹ הִיא שְׁנַת קֶבַע שֶׁלּוֹ שֶׁחַיָּב לִכְנֹס לַסֻּכָּה בִּשְׁבִילָהּ:

ח בַּמְּקוֹמוֹת הַקָּרִים שֶׁיֵּשׁ צַעַר לִישֹׁן בַּסֻּכָּה מֵחֲמַת הַקֹּר וְאֵין לוֹ כָּרִים וּכְסָתוֹת כָּרָאוּי אֵין צָרִיךְ לִישֹׁן בַּסֻּכָּה. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ כָּרִים אֶלָּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהָכִין לָהֶם מָקוֹם בַּסֻּכָּה לְכָל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג בְּעִנְיָן שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִטְרֹחַ לְהוֹצִיאָן מֵהַסֻּכָּה בִּשְׁעַת הָאֲכִילָה וְלַחֲזֹר וּלְהַכְנִיסָן בְּעֵת הַשֵּׁנָה, וְהִיא טִרְחָא יְתֵרָה וּמִצְטַעֵר בְּטִרְחָא זוֹ בְּעִנְיָן שֶׁאִם הָיָה לוֹ טִרְחָא כָּזוֹ לִישֹׁן בְּבֵיתוֹ לֹא הָיָה יָשֵׁן בְּבֵיתוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לִישֹׁן בַּסֻּכָּה, שֶׁכָּל הַמִּצְטַעֵר בִּישִׁיבַת הַסֻּכָּה פָּטוּר מִישִׁיבָתָהּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"מ:

ט וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ הָעוֹלָם לְהָקֵל בְּשֵׁנָה, שֶׁאֵין יְשֵׁנִים בַּסֻּכָּה רַק הַמְדַקְדְּקִים בְּמִצְוֹות. וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת, לְמִי שֶׁנִּשּׂוּי אִשָּׁה שֶׁחַיָּב לְשַׂמֵּחַ אֶת אִשְׁתּוֹ בָּרֶגֶל, וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת מִן הַסֻּכָּה, אִם כֵּן אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְפָרֵשׁ מֵאִשְׁתּוֹ — מִקְרֵי דָּבָר מְצוָה, וְכָל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה — פָּטוּר מִמִּצְוָה אַחֶרֶת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"מ, וְעַל כֵּן הוּא פָּטוּר מִשֵּׁנָה בַּסֻּכָּה בַּלַּיְלָה, וַאֲפִלּוּ אִם אִשְׁתּוֹ אֵינָהּ טְהוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם שַׂיָּךְ שִׂמְחָה כְּשֶׁבַּעְלָהּ מִתְיַחֵד עִמָּהּ בְּחֶדֶר אֶחָד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְהַחֲמִיר שֶׁיִּהְיֶה לוֹ סֻכָּה מְיֻחֶדֶת שֶׁיּוּכַל לִישֹׁן שָׁם עִם אִשְׁתּוֹ וִילָדָיו שְׁתֵּי הַמִּצְווֹת:

י הַנּוֹשֵׂא בְּתוֹלָה שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הֶחָג בְּעִנְיַן שֶׁנִּמְשְׁכוּ שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שֶׁלּוֹ בְּתוֹךְ הֶחָג (דְּאִלּוּ בַּחַג עַצְמוֹ אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקמ"ו), בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים שֶׁכָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה הָיוּ מִתְיַחֲדִין הֶחָתָן וְהַכַּלָּה בְּחֶדֶר מְיֻחָד, וְאֵין שׁוּם אָדָם נִכְנָס אֶצְלָם רַק בְּעֵת שֶׁרוֹצִים לְשַׂמֵּחַ אוֹתָן וְלֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִמָּהֶם, וְזֶה הַחֶדֶר נִקְרָא חֻפָּה — הֲרֵי הֶחָתָן וְהַשּׁוֹשְׁבִינִין וְכָל בְּנֵי הַחֻפָּה דְּהַיְנוּ אוֹתָם אֲנָשִׁים שֶׁאוֹכְלִים עִם הֶחָתָן פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, וּמֻתָּרִים לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁמֹחַ חוּץ לַסֻּכָּה, דְּהַיְנוּ בַּחֶדֶר הַנִּקְרָא חֻפָּה, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׂמֹחַ כָּרָאוּי בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה, שֶׁאֵין עִקַּר הַשִּׂמְחָה אֶלָּא בַּחֻפָּה, שֶׁהוּא עִקַּר יְשִׁיבַת הֶחָתָן וְכַלָּה, דְּהַיְנוּ מָקוֹם שֶׁהֵם מִתְיַחֲדִין שָׁם, וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עִקַּר יְשִׁיבַת הֶחָתָן וְכַלָּה בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה, לְפִי שֶׁכָּל סֻכָּה אֵין לָהּ רַק שִׁלְשָׁה דְּפָנוֹת וּפְרוּצָה בְּרוּחַ רְבִיעִית וּבוֹשׁ שָׁם הֶחָתָן לְשַׂחֵק עִם כַּלָּתוֹ.

וְלָכֵן עַכְשָׁו שֶׁנּוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת אַרְבַּע מְחִצּוֹת לַסֻּכָּה — אַף הֶחָתָן חַיָּב בְּסֻכָּה:

יא כְּבָר אָמַרְנוּ שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכֹל אֲכִילַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה. וְכַמָּה הִיא אֲכִילַת עֲרַאי? כְּבֵיצָה, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הָאָדָם לִטְעֹם פַּעַם אַחַת מְלֹא פִּיו חוּץ לְבֵיתוֹ, וּמְלֹא פִּיו הוּא כְּבֵיצָה, שֶׁאֵין בֵּית הַבְּלִיעָה מַחֲזִיק יוֹתֵר מִכְּבֵיצָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפַת הָעֲשׂוּיָה מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים אוֹ בְּתַבְשִׁיל הֶעָשׂוּי מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים, אֲבָל שְׁאָר מִינֵי מַאֲכָלִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִינֵי פֵּרוֹת, אֲפִלּוּ אוֹכֶל מֵהֶם הַרְבֵּה, וַאֲפִלּוּ קוֹבֵעַ עֲלֵיהֶן סְעוּדָתוֹ — מֻתָּר לֶאֱכָלָן חוּץ לַסֻּכָּה, לְפִי שֶׁקִּבְיעַת מִינִים אֵלּוּ אֵינָהּ חֲשׁוּבָה אֶלָּא כַּאֲכִילַת עֲרַאי שֶׁל פַּת:

יב מֻתָּר לִשְׁתּוֹת כָּל הַמַּשְׁקִין חוּץ לַסֻּכָּה, אֲפִלּוּ יַיִן, וַאֲפִלּוּ שׁוֹתֶה יוֹתֵר מֵרְבִיעִית, וְכָל הַמַּחֲמִיר עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת חוּץ לַסֻּכָּה אֲפִלּוּ מַיִם — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשּׁוֹתֶה דֶּרֶךְ עֲרַאי, אֲבָל אִם קוֹבֵעַ אֶת עַצְמוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן, אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁדֶּרֶךְ לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶן, כְּגוֹן מֵי דְּבַשׁ וְשֵׁכָר בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁרְגִילִין לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶן לִשְׁתּוֹת בְּלֹא סְעוּדָה — צָרִיךְ לִכְנֹס לְתוֹךְ הַסֻּכָּה.

אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה", לְפִי שֶׁהַשְׁתִּיָּה הִיא טְפֵלָה לָאֲכִילָה וּבִרְכַת "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה" שֶׁמְּבָרֵךְ עַל אֲכִילַת שַׁחֲרִית הִיא פּוֹטֶרֶת אֶת הַשְׁתִּיָּה שֶׁל כָּל הַיּוֹם, וְכֵן הִיא פּוֹטֶרֶת אֶת הַשֵּׁנָה וְטִיּוּל בַּסֻּכָּה כָּל הַיּוֹם, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, שֶׁאֲפִלּוּ יָצָא חוּץ לְסֻכָּתוֹ אַחַר הָאֲכִילָה וְהִפְסִיק הַרְבֵּה בֵּין הָאֲכִילָה לְהַשְׁתִּיָּה וְשֵׁנָה וְטִיּוּל, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁכֻּלָּם נִמְשָׁכִים וּטְפֵלִים לָאֲכִילָה שֶׁהִיא עִקַּר מִצְוַת הַיְשִׁיבָה בַּסֻּכָּה — בִּרְכַת הָאֲכִילָה פּוֹטַרְתָּם.

וַאֲפִלּוּ שׁוֹתֶה וְיָשֵׁן וּמְטַיֵּל קֹדֶם הָאֲכִילָה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, לְפִי שֶׁהֵן טְפֵלִים לְהָאֲכִילָה שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶם:

יג וְאִם הָיָה קָבוּעַ לִשְׁתִיָּה בַּסֻּכָּה וְנִמְלַךְ לֶאֱכֹל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה" עַל הַשְׁתִיָּה לְפִי שֶׁבִּרְכַת הָאֲכִילָה שֶׁלְּפָנֶיהָ פּוֹטַרְתָּהּ — אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה" עַל אֲכִילָה זוֹ הָאַחֲרוֹנָה, שֶׁאֵין אֲכִילָה זוֹ טְפֵלָה לָאֲכִילָה הָרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא הִיא חֲשׁוּבָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיָּצָא מִן הַסֻּכָּה בֵּין גְּמַר אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה לְהַתְחָלַת אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה וְשָׁהָה שָׁם חוּץ לַסֻּכָּה וְלֹא חָזַר לְאַלְתַּר אֶלָּא לְאַחַר שָׁעָה וּשְׁתַּיִם, אוֹ אֲפִלּוּ אִם חָזַר לְאַלְתַּר אֶלָּא שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁיָּצָא מִן הַסֻּכָּה הָיָה דַּעְתּוֹ לִשְׁהוֹת הַרְבֵּה חוּץ לַסֻּכָּה וְשֶׁלֹּא לַחֲזֹר לַסֻּכָּה לְאַלְתַּר, שֶׁאָז אֵין הַבְּרָכָה שֶׁמְּבָרֵךְ עַל אֲכִילָה הָרִאשׁוֹנָה פּוֹטֶרֶת אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה, כֵּיוָן שֶׁהִפְסִיק בֵּינֵיהֶן בִּיצִיאָה גְּמוּרָה עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לַחֲזֹר לְאַלְתַּר.

אֲבָל אִם לֹא הִפְסִיק בֵּינֵיהֶם בִּיצִיאָה גְּמוּרָה שֶׁלֹּא לַחֲזֹר לְאַלְתַּר — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה. וַאֲפִלּוּ הוּא כָּל ז' יָמִים בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה, אִם לֹא יָצָא מִמֶּנָּה יְצִיאָה גְּמוּרָה שֶׁלֹּא לַחֲזֹר לְאַלְתַּר — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה", רַק בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּכְנַס לַסֻּכָּה:

יד וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּכְנַס לְאוֹתָהּ סֻכָּה שֶׁמְּבָרֵךְ בָּהּ בַּאֲכִילָה רִאשׁוֹנָה, אֲבָל אִם נִכְנַס לְסֻכָּה אַחֶרֶת, אֲפִלּוּ הִיא בְּאוֹתוֹ חָצֵר סְמוּכָה לַסֻּכָּה שֶׁמְּבָרֵךְ בָּהּ בַּאֲכִילָה רִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל בְּסֻכָּה זוֹ דָּבָר שֶׁאָסוּר לְאָכְלוֹ חוּץ לַסֻּכָּה — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה", אֲפִלּוּ אִם הִיא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַת הַנֶּהֱנִין עַל אֲכִילָה זוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאֶמְצַע סְעוּדָתוֹ שֶׁאָכַל בַּסֻּכָּה שֶׁמְּבָרֵךְ בָּהּ וּפוֹסֵק סְעוּדָתוֹ וְהָלַךְ לֶאֱכֹל בְּסֻכָּה אַחֶרֶת — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ:

טו וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לֶאֱכֹל בְּסֻכָּה זוֹ אֶלָּא שֶׁנִּכְנָס לְתוֹכָהּ לִישֹׁן וּלְטַיֵּל — צָרִיךְ לְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה", שֶׁאֵין שֵׁנָה וְטִיּוּל שֶׁבְּסֻכָּה זוֹ נִפְטָרִין בַּבְּרָכָה שֶׁבִּרַךְ בְּסֻכָּה אַחֶרֶת. אֲבָל אִם נִכְנָס לְתוֹכָהּ לֶאֱכֹל בְּתוֹכָהּ מִינֵי מַאֲכָלִים שֶׁמַּתִּיר לְאָכְלָן חוּץ לַסֻּכָּה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

וְאִם רוֹצֶה לִקְבֹּעַ אֶת עַצְמוֹ שָׁם לִשְׁתּוֹת יַיִן וּשְׁאָר מַשְׁקִים שֶׁדַּרְכּוֹ לִקְבֹּעַ עֲלֵיהֶם מִן הַדִּין — צָרִיךְ לְבָרֵךְ, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לִשְׁתּוֹתָן חוּץ לַסֻּכָּה. וּמִכָּל מָקוֹם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מְפַקְפְּקִין עַל בְּרָכָה זוֹ, לָכֵן נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁלֹּא לִקְבֹּעַ אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁתִיָּה, רַק בַּסֻּכָּה שֶׁאָכַל בָּהּ הַיּוֹם וּבֵרַךְ עָלֶיהָ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה":

טז אִם שָׁכַח לְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה" עַד שֶׁגָּמַר סְעוּדָתוֹ — יְבָרֵךְ לְאַחַר סְעוּדָתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשׂוֹתָן, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי גַּם הַיְשִׁיבָה שֶׁיּוֹשֵׁב בַּסֻּכָּה אַחַר הַסְּעוּדָה הוּא גַּם כֵּן בִּכְלַל הַמִּצְוָה, וְאִם כֵּן הֲרֵי הוּא מְבָרֵךְ קֹדֶם עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה:

יז אֵין קִצְבָּה לִסְעוּדוֹת שֶׁל סֻכָּה, אֶלָּא אִם יִרְצֶה יֹאכַל בַּסֻּכָּה, וְאִם יִרְצֶה לֹא יֹאכַל רַק מִינֵי מַאֲכָלִים שֶׁמַּתִּיר לְאָכְלָן חוּץ לַסֻּכָּה, שֶׁאֵין הַמִּצְוָה אֶלָּא שֶׁאִם יֹאכַל לֹא יֹאכַל חוּץ לַסֻּכָּה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב וּבְשַׁבָּת שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הֶחָג שֶׁחַיָּב לֶאֱכֹל פַּת יוֹתֵר מִכְּבֵיצָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רצ"[א] — צָרִיךְ לֶאֱכֹל בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה.

וְאִם יָרְדוּ גְּשָׁמִים — הֲרֵי זֶה נִכְנָס לְתוֹךְ הַבַּיִת, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מִלֵּילָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל חַג וְאֵילָךְ, אֲבָל בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל חַג, דְּהַיְנוּ לֵיל ט"ו בְּתִשְׁרֵי, — צָרִיךְ לֶאֱכֹל בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִצְטַעֵר מֵחֲמַת הַגֶּשֶׁם, וְכָל הַמִּצְטַעֵר פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה, מִכָּל מָקוֹם בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹנָה — חַיָּב לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה, לְפִי שֶׁאָנוּ לְמֵדִין בִּגְזֵרָה שָׁוָה מֵחַג הַמַּצּוֹת: נֶאֱמַר כָּאן בְּחַג הַסֻּכּוֹת "בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן בְּחַג הַמַּצּוֹת "בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ", מַה ט"ו יוֹם הָאָמוּר לְהַלָּן לַיְלָה הָרִאשׁוֹנָה חוֹבָה לֶאֱכֹל כְּזַיִת מַצָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ה — אַף ט"ו הָאָמוּר כָּאן חוֹבָה לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה.

וּבַאֲכִילַת כְּזַיִת בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁיּוֹצֵא בַּאֲכִילַת כְּזַיִת מַצָּה. אֲבָל

מִכָּל מָקוֹם, חַיָּב לֶאֱכֹל עוֹד פַּת בַּבַּיִת, שֶׁהֲרֵי בְּכָל סְעוּדַת יוֹם טוֹב חוֹבָה לֶאֱכֹל יוֹתֵר מִכְּבֵיצָה פַּת, אֶלָּא שֶׁבְּתוֹךְ הַסֵּכָּה בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם — אֵין חוֹבָה לֶאֱכֹל יוֹתֵר מִכְּזַיִת, כְּמוֹ בַּאֲכִילַת מַצָּה.

וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם, אִם יִרְצֶה לֶאֱכֹל כְּזַיִת בַּסֵּכָּה וּכְבֵיצָה מְצֻמְצֶמֶת תּוֹךְ הַבַּיִת — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, אֶלָּא שֶׁהַמַּחֲמִיר לֶאֱכֹל כָּל הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסֵּכָּה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

יח כְּשֶׁאוֹכֵל בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם בַּסֵּכָּה — צָרִיךְ גַּם כֵּן לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן בְּתוֹךְ הַסֵּכָּה, שֶׁהֲרֵי אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה, וִיבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה" קֹדֶם "שֶׁהֶחֱיָנוּ" כְּמוֹ אִם לֹא הָיָה גֶּשֶׁם:

יט וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים שֶׁבְּכָל סְעוּדוֹת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵין צָרִיךְ לֶאֱכֹל פַּת רַק כְּזַיִת, וְאִם כֵּן בְּיוֹם טוֹב וְשַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג אִם יִרְצֶה שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל רַק כְּזַיִת וּלְאָכְלוֹ חוּץ לַסֻּכָּה — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

וְדָבָר זֶה אָנוּ לְמֵדִין בִּגְזֵרָה שָׁוָה מֵחַג הַמַּצּוֹת שֶׁחוֹבָה לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל אֵין לְמֵדִין בִּגְזֵרָה שָׁוָה זוֹ שֶׁיִּהְיֶה חוֹבָה לֶאֱכֹל אַף בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא מִצְטַעֵר מֵחֲמַת הַגְּשָׁמִים הוּא פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה אַף בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹנָה.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה בְּכָל זֶה, מִכָּל מָקוֹם בְּלֵיל שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג שֶׁהֲרֵי אָנוּ בְּקִיאִים בִּקְבִיעוּת הַחֹדֶשׁ — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה וְאֵינוֹ צָרִיךְ לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה בִּשְׁעַת הַגֶּשֶׁם. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ גַּם בְּלֵיל שֵׁנִי כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה — אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ בַּסֻּכָּה, אֶלָּא יְקַדֵּשׁ וְיֹאכַל כָּל סְעוּדָתוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְאַחַר הָאֲכִילָה יִכְנֹס לַסֻּכָּה וְיֹאכַל שָׁם כְּזַיִת וְלֹא יְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה":

כ וְכֵיוָן שֶׁאֲכִילַת לַיְלָה הָרִאשׁוֹנָה נִלְמַד בִּגְזֵרָה שָׁוָה מֵאֲכִילַת מַצָּה — צָרִיךְ לִהְיוֹת דּוֹמֶה לָהּ בְּכָל דָּבָר, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יֹאכַל בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל בַּסֻּכָּה לְתֵאָבוֹן, וְלֹא יֹאכַל בַּסֻּכָּה עַד לְאַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים, וְיִזָּהֵר לֶאֱכֹל קֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה, הַכֹּל כְּמוֹ בַּאֲכִילַת מַצָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת פֶּסַח:

כא מֵאֵימָתַי מֻתָּר לִפָּנוֹת מִן הַסֻּכָּה מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים? בִּשְׁאָר סְעוּדוֹת הֶחָג, חוּץ מִלֵּיְלָה הָרִאשׁוֹנָה, מִשָּׁעָה שֶׁיֵּרְדוּ כָּל כָּךְ טִפּוֹת טִפּוֹת לְתוֹךְ הַסֻּכָּה שֶׁאִם הָיוּ נוֹפְלִים לְתוֹךְ תַּבְשִׁיל שֶׁל פּוֹל שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִתְקַלְקֵל בְּמַיִם מוּעָטִים הָיָה הַתַּבְשִׁיל מִתְקַלְקֵל —

הֲרֵי זֶה יוֹצֵא מִן הַסֻּכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לְפָנָיו תַּבְשִׁיל בַּסֻּכָּה. וּמִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּשִׁעוּר זֶה — יְשַׁעֵר אִם הָיוּ יוֹרְדִים כָּל כָּךְ גְּשָׁמִים לְתוֹךְ הַבַּיִת אִם הָיָה יוֹצֵא מִן הַבַּיִת יוֹצֵא גַּם כֵּן מִן הַסֻּכָּה:

כב וְכָל זֶה בַּאֲכִילָה, אֲבָל בִּשֵּׁנָה אֵין צָרִיךְ לְשַׁעֵר בִּכְדֵי שֶׁיִּתְקַלְקֵל הַתַּבְשִׁיל, שֶׁבִּגְשָׁמִים מוּעָטִים יֵשׁ צַעַר לִישֹׁן שָׁם, וְיוּכַל לָצֵאת מֵהַסֻּכָּה, שֶׁכָּל הַמִּצְטַעֵר פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה. וּכְשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לִפָּנוֹת מִן הַסֻּכָּה מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים — כָּךְ מֻתָּר לִפָּנוֹת מִפְּנֵי הַשָּׁרָב אוֹ מִפְּנֵי הַיְתוּשִׁים, אֲפִלּוּ אֵין הָאָדָם מִצְטַעֵר בְּכָךְ אֶלָּא שֶׁהַתַּבְשִׁיל מִתְקַלְקֵל בְּכָךְ, וְכֵן אִם הָעֵת קֹר שֶׁהַמַּאֲכָלִים הַשְּׁמֵנִים נִקְרָשִׁים בַּסֻּכָּה — אוֹכֵל כָּל סְעוּדָתוֹ בַּבַּיִת:

כג כָּל הַפָּטוּר מִישִׁיבַת הַסֻּכָּה וְאֵינוֹ יוֹצֵא מֵהַסֻּכָּה — אֵינוֹ מְקַבֵּל שָׂכָר עַל אוֹתוֹ יְשִׁיבָה, וְאֵינוֹ אֶלָּא מִן הַהֶדְיוֹטוֹת:

כד הַיּוֹצֵא מֵהַסֻּכָּה מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים — אַל יִבְעַט וְיֵצֵא, אֶלָּא יֵצֵא בְּהַכְנָעָה, כְּעֶבֶד שֶׁבָּא לְמָזֹג כּוֹס לְרַבּוֹ וְשׁוֹפְכוֹ לוֹ רַבּוֹ עַל פָּנָיו, כְּלוֹמַר אֵינִי חָפֵץ בְּשִׁמּוּשְׁךָ:

כה הָיָה אוֹכֵל בַּסֻּכָּה וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְהָלַךְ לְבֵיתוֹ לִגְמֹר סְעוּדָתוֹ וּכְשֶׁיִּשַּׁב לוֹ לֶאֱכֹל פָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים — אֵין מְחַיְבִין אוֹתוֹ לַחֲזֹר לַסֻּכָּה לִגְמֹר סְעוּדָתוֹ, אֶלָּא גּוֹמֵר סְעוּדָתוֹ בְּבֵיתוֹ:

כו הָיָה יָשֵׁן בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַבַּיִת לִגְמֹר שְׁנָתוֹ וְעַד שֶׁלֹּא שָׁכַב פָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים — צָרִיךְ לַחֲזֹר לַסֻּכָּה. אֲבָל אִם כְּבָר שָׁכַב בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְאַחַר כָּךְ פָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים — אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר לַסֻּכָּה, אֶלָּא יָשֵׁן בְּבֵיתוֹ כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה. וַאֲפִלּוּ הֵקִיץ מִשְּׁנָתוֹ קֹדֶם שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר — אֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לַחֲזֹר לַסֻּכָּה לִגְמֹר שָׁם שְׁנָתוֹ, אֶלָּא מֻתָּר לוֹ לִגְמֹר שְׁנָתוֹ בְּבֵיתוֹ. וַאֲפִלּוּ כְּבָר עָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְהוּא עֲדַיִן יָשֵׁן בְּתוֹךְ הַבַּיִת — אֵין צְרִיכִים לְהָקִיצוֹ מִשְּׁנָתוֹ, אֶלָּא מַנִּיחִין אוֹתוֹ לִישֹׁן עַד שֶׁיִּנָּעֵר מֵאֵלָיו. וְאִם הֵקִיץ מִשְּׁנָתוֹ לְאַחַר שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְרוֹצֶה לַחֲזֹר וְלִישֹׁן — צָרִיךְ לֵילֵךְ לְתוֹךְ הַסֻּכָּה וְלִישֹׁן שָׁם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר עָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר:

סימן תרמ

א מִי הֵם הַפְּטוּרִים מִישִׁיבַת סֻכָּה וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים:

נָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא. אֲבָל מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין — חַיָּב בְּסֻכָּה, מֻחְמַת צַד חֵרוּת שֶׁבּוֹ:

ב טֶמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס — חַיָּבִים בְּסֻכָּה מִסָּפֵק שֶׁמָּא הוּא זָכָר, אֲבָל אֵינָם צְרִיכִים לְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה", שֶׁכָּל סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, אֲבָל אִם יִרְצוּ לְבָרֵךְ — הָרְשׁוּת בְּיָדָם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י"ז, עַיֵּן שָׁם.

וַאֲפִלּוּ נְקֵבוֹת וַדָּאוֹת אִם יִרְצוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה וּלְבָרֵךְ — הָרְשׁוּת בְּיָדָם. אֲבָל מִי שֶׁכִּבֵּר בֵּרַךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה" — לֹא יַחֲזֹר וִיבָרֵךְ כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בִּבְרָכָה זוֹ — הֲרֵי זוֹ בְּרָכָה לְבַטָּלָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ט, עַיֵּן שָׁם:

ג אַף עַל פִּי שֶׁהַקְּטַנִּים פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה מִן הַתּוֹרָה עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי י"ג שָׁנִים, מִכָּל מָקוֹם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כָּל קָטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ, דְּהַיְנוּ בֶּן שֵׁשׁ שָׁנִים שְׁלֵמוֹת, וְאִם הַקָּטָן חָכָם וְחָרִיף בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ אֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים שְׁלֵמוֹת — חַיָּב בְּסֻכָּה כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת. אֲבָל כְּשֶׁעֲדַיִן הוּא צָרִיךְ לְאִמּוֹ, כְּשֵׁם שֶׁאִמּוֹ פְּטוּרָה — כָּךְ הוּא פָּטוּר אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כֵּיוָן שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהּ:

ד אַף עַל פִּי שֶׁהַקָּטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ חַיָּב בְּסֻכָּה, מִכָּל מָקוֹם אִם הוּא אוֹכֵל וְיָשֵׁן חוּץ לַסֻּכָּה — אֵין צְרִיכִין לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וּלְגָעֵר בּוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ"ג. אֲבָל אָבִיו חַיָּב לְגָעֵר בּוֹ וְלִמְחוֹת בְּיָדוֹ וּלְהַכְנִיסוֹ לְתוֹךְ הַסֻּכָּה, כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת. אֲבָל אִמּוֹ אֵינָהּ חַיֶּבֶת לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת, וַהֲרֵי הִיא אֶצְלוֹ כִּשְׁאָר כָּל אָדָם. וּמֻתָּר לָהּ לִתֵּן לְפָנָיו לֶאֱכֹל חוּץ לַסֻּכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדַעַת שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יִכְנֹס לַסֻּכָּה לֶאֱכֹל אֶלָּא יֹאכַל בַּמָּקוֹם שֶׁנָּתְנָה לְפָנָיו — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ אוֹמֶרֶת לוֹ שֶׁיֹּאכַל חוּץ לַסֻּכָּה:

ה לֹא חִיְּבָה תּוֹרָה לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁאָדָם דָּר בְּבֵיתוֹ כָּל הַשָּׁנָה, לְפִיכָךְ מִי שֶׁהוּא מִצְטַעֵר בִּישִׁיבַת הַסֻּכָּה וּכְשֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה יִנָּצֵל מִן הַצַּעַר — פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה, שֶׁאַף בְּכָל הַשָּׁנָה אֵין אָדָם דָּר בְּמָקוֹם שֶׁהוּא מִצְטַעֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר סְעוּדוֹת הֶחָג, אֲבָל בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹנָה אַף הַמִּצְטַעֵר חַיָּב לֶאֱכֹל כְּזַיִת בַּסֻּכָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"ט:

ו אֵיזֶהוּ מִצְטַעֵר? זֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל אוֹ לִישֹׁן בַּסֻּכָּה מִפְּנֵי הָרוּחַ שֶׁמְּצַעֲרוֹ, אוֹ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים וְהַפַּרְעוֹשִׁים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אוֹ מִפְּנֵי רֵיחַ רַע שֶׁמְּרִיחִין בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה, וּכְשֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה יִנָּצֵל מִכָּל אֵלּוּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנּוֹלַד לוֹ הַצַּעַר בְּמִקְרֶה אַחַר שֶׁעָשָׂה שָׁם הַסֻּכָּה, אֲבָל אִם עָשָׂה

סָכָּה בְּמָקוֹם שֶׁיְּדוּעַ לוֹ שֶׁיִּצְטַעֵר אַחַר כָּךְ בָּהּ, כְּגוֹן שֶׁעָשָׂה בְּמָקוֹם שֶׁהָרוּחַ מְצוּיָה וְשׁוֹלֶטֶת שָׁם, וַאֲפִלּוּ עָשָׂה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ צַעַר בַּאֲכִילָה אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה לוֹ צַעַר בַּשֵּׁנָה, כְּגוֹן שֶׁעָשָׂה בָּרְחוֹב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִישֹׁן שָׁם בְּנַחַת מֵחֲמַת מוֹרָא הַגַּנָּבִים וְהַלִּסְטִים — הֲרֵי סֻכָּה זוֹ פְּסוּלָה, וְאֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ אֲפִלּוּ בַּאֲכִילָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ צַעַר כְּלָל בָּהּ, לְפִי שֶׁכָּל סֻכָּה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וּלְטַיֵּל וְלִישֹׁן בָּהּ בְּנַחַת בְּלֹא שׁוּם צַעַר — אֵינָהּ נִקְרֵאת דִּירָה כְּלָל, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְבֵיתוֹ שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת שָׁם כָּל צָרְכּוֹ בְּנַחַת.

אֲבָל מִי שֶׁעָשָׂה סֻכָּה בָּרְחוֹב וְאֵינוֹ מִתְיַרֵא בְּנַפְשׁוֹ לִישֹׁן שָׁם בַּלַּיְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְיָרֵא שֶׁלֹּא יִגְנְבוּ כֵּלַי תַּשְׁמִישׁוֹ שֶׁבַּסֻּכָּה — הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה, שֶׁהֲרֵי הִיא רְאוּיָה לוֹ לְדִירָה כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְיָרֵא לִישֹׁן בָּהּ, וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיסָן בַּלַּיְלָה לְתוֹךְ הַבַּיִת.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אֵין לַעֲשׂוֹת סֻכָּה בָּרְחוֹב כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"ז, עַיֵּן שָׁם:

ז מִי שֶׁעָשָׂה סֻכָּה קְטַנָּה בְּעֶנְיָן שֶׁמִּצְטַעֵר בָּהּ בַּשֵּׁנָה שֶׁלֹּא יוּכַל לִפְשֹׁט בָּהּ יָדָיו וְרַגְלָיו — הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה, וְחַיָּב לִישֹׁן בָּהּ וְלִכְפֹּף יָדָיו וְרַגְלָיו, לְפִי שֶׁאֵין חָשׁוּב צַעַר, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הָאָדָם שֶׁלִּפְעָמִים יָשֵׁן בִּכְפִיפַת גּוּפוֹ וְאֵיבָרָיו.

הַמִּצְטַעֵר אֵין פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה אֶלָּא הוּא בְּעַצְמוֹ, אֲבָל מְשַׁמְּשָׁיו חַיָּבִים בְּסֻכָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם הֵם רוֹצִים לֶאֱכֹל אוֹ לִישֹׁן — חַיָּבִים לִכְנֹס לְתוֹךְ הַסֻּכָּה.

אֲבָל מִי שֶׁהוּא חוֹלֶה אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ סַכָּנָה, אֲפִלּוּ אֵין לוֹ אֶלָּא מֵחוּשׁ בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בְּעֵינָיו וְיִשְׁיבַת הַסֻּכָּה קָשָׁה לוֹ — גַּם מְשַׁמְּשָׁיו פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה, לְפִי שֶׁהֵן עוֹסְקִין בְּמִצְוָה, וְכָל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה — פָּטוּר מִמִּצְוָה אַחֶרֶת, לְפִיכָךְ אֵינָן פְּטוּרִין אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהֵם מְשַׁמְּשִׁים אוֹתָן, שֶׁאָז הֵן עוֹסְקִין בְּמִצְוָה:

ח מִי שֶׁמַּקִּיז דָּם — חַיָּב בַּסֻּכָּה, שֶׁאֵינוֹ מִצְטַעֵר כְּלָל, וְאַדְרַבָּה הוּא שָׂמֵחַ וּמַרְבֶּה בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵינוֹ מַקִּיז אֶלָּא כְּדֵי לִשְׁמֹר בְּרִיאוּתוֹ וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם חֹלִי בְּעַצְמוֹ, אֲבָל אִם מַרְגִּישׁ בּוֹ חֹלִי (מֵחֲמַת הַקְזָה) וְיֵשׁ שָׁם קְצָת קְרִירוּת — הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה.

מִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אֵין לְהַקִּיז דָּם בְּתוֹךְ הֶחָג אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַקִּיז קוֹדֶם הֶחָג אוֹ לְהִתְאַחֵר עַד אַחַר הֶחָג, שֶׁאֵין לָאָדָם לְהָבִיא אֶת עַצְמוֹ לִידֵי צַעַר בֶּחָג בְּעֶנְיָן שֶׁיִּפָּטֵר

מִן הַסֻּכָּה.

וּמִטַּעַם זֶה אֵין לִשְׁתּוֹת סַם הַמְשַׁלְשֵׁל בְּתוֹךְ הֶחָג כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַקְדִּים אוֹ לְאַחֵר. וְאִם עָבַר וְשָׁתָה — פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה, כֵּיוָן שֶׁהַקְּרִירוּת קָשָׁה לוֹ:

ט מִי שֶׁכָּבוּ לוֹ נֵרוֹתָיו בַּסֻּכָּה בְּלֵיל שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג וְיֵשׁ לוֹ נֵר דּוֹלֵק בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ — מֻתָּר לוֹ לָצֵאת מֵהַסֻּכָּה וְלֶאֱכֹל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ בִּמְקוֹם הַנֵּר, לְפִי שֶׁצַּעַר הוּא לָאָדָם לֶאֱכֹל בַּחֹשֶׁךְ בְּלֹא נֵר. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לַחֲבֵרוֹ נֵר בְּסֻכָּתוֹ — אֵין אוֹמְרִים לָזֶה שֶׁכָּבוּ נֵרוֹתָיו הָבֵא סְעוּדָתְךָ לְסֻכַּת חֲבֵרְךָ וֶאֱכֹל שָׁם לְאוֹר הַנֵּר, לְפִי שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן צַעַר לָאָדָם לֶאֱכֹל בְּסֻכַּת חֲבֵרוֹ, שֶׁאֵין עֵרֶב לָאָדָם אֶלָּא בְּשֶׁלּוֹ. מִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר לוֹ לָבוֹא לְסֻכַּת חֲבֵרוֹ בְּלֹא טֹרַח גָּדוֹל — אֵין לְהָקֵל בַּדָּבָר, לְפִי שֶׁאֵין זֶה מִצְטַעֵר גָּמוּר שֶׁיִּפָּטֵר מִן הַסֻּכָּה בִּשְׁבִיל כָּךְ:

י מֻתָּר לִפְרֹשׂ בֶּגֶד אוֹ סָדִין בַּסֻּכָּה מִן הַצַּד בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב לְהָגֵן מִפְּנֵי הָרוּחַ שֶׁלֹּא יְכַבֶּה אֶת הַנֵּרוֹת, וְאֵין אִסּוּר מִשּׁוּם עֲשִׂיַּת אֹהֶל בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם טוֹב, שֶׁאֵין בַּמְּחִצָּה מִשּׁוּם אֹהֶל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שט"ו.

אֲבָל אָסוּר לִפְרֹס תַּחַת הַסְּכָךְ, אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה כָּךְ לֹא יוּכַל לֶאֱכֹל כְּלָל בַּסֻּכָּה מֵחֲמַת הָרוּחַ שֶׁיְּכַבֶּה אֶת הַנֵּרוֹת בְּלֵיל שַׁבָּת, לְפִי שֶׁאֵין מִצְוַת סֻכָּה דּוֹחָה אֶת שׁוּם אִסּוּר אֲפִלּוּ שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן תקפ"ו, עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל מֻתָּר לִפְרֹס עַל גַּבֵּי הַסְּכָךְ, אִם (עַיֵּן סִימָן תרכ"ט מָגֵן אַבְרָהָם) הוּא שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה כָּךְ לֹא יוּכַל לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה, לְפִי שֶׁאֵין כָּאן אֹהֶל כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאֵין גֹּבַהּ טֶפַח בֵּין הַסָּדִין לַסְּכָךְ שֶׁתַּחְתָּיו.

אֲבָל אִם אֵין בָּרוּר לוֹ שֶׁאִם לֹא יִפְרֹס שָׁם סָדִין לֹא יוּכַל לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה אֲפִלּוּ בְּחֹל — אָסוּר לִפְרֹס סָדִין תַּחַת הַסְּכָךְ אוֹ עַל גַּבֵּי הַסְּכָךְ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף סִימָן תרכ"ט:

יא אֵין הַמִּצְטַעֵר פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מִצְטַעֵר בְּדָבָר שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִצְטַעֵר בּוֹ, אֲבָל אִם הוּא מִצְטַעֵר בְּדָבָר שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִצְטַעֵר מֵחֲמַת דָּבָר זֶה — בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁהוּא מֵאֲנִיני הַדַּעַת וְהוּא מִצְטַעֵר בְּדָבָר שֶׁכָּל אֲנִיני הַדַּעַת מִצְטַעֲרִין מֵחֲמַת דָּבָר זֶה, אֲבָל אֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לוֹמַר מֵאֲנִיני הַדַּעַת אֲנִי, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁהוּא מֵאֲנִיני הַדַּעַת:

יב אַף עַל פִּי שֶׁהַיְשֵׁן בַּסֻּכָּה בְּכֹלָּה שֵׁינָה לָהּ גַּג רָחָב טֶפַח וְגָבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, מִכָּל מָקוֹם אִם יֵשׁ יְתוּשִׁין בַּסֻּכָּה שֶׁמְּצַעֲרִין אוֹתוֹ — מוּטָב שֶׁיִּישַׁן בְּכֹלָּה זֶה מִשֶּׁיִּישַׁן חוּץ לַסֻּכָּה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לְכַתְּחִלָּה לִישֹׁן בְּכֹלָּה זוֹ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם יְתוּשִׁין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הֲלָכָה כִּדְבָרָיו בְּדָבָר זֶה:

יג אָבֵל חַיָּב בְּסֻכָּה אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, וְאַף עַל פִּי שֶׁצַּעַר הוּא לוֹ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה, שֶׁהָאֵבֶל חָפֵץ לִהְיוֹת מִתְבּוֹדֵד לִהְיוֹת טָרוּד בְּצַעֲרוֹ וּבְאֶבְלוֹ — אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה, וּלְהָסִיר הָאֲבֵלוּת מִלִּבּוֹ בְּעִנְיַן שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ צַעַר כְּלָל בִּישִׁיבָה בַּסֻּכָּה. אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהָסִיר הָאֲבֵלוּת מִלִּבּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהַמֵּת חָבִיב לוֹ מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ צַעַר בַּסֻּכָּה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִיוֹת טָרוּד שָׁם בָּאֲבֵלוּת כְּמוֹ בְּבֵיתוֹ שֶׁיֵּשֵׁב שָׁם בָּדָד — פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה:

יד סְעוּדַת בְּרִית מִילָה, וְכֵן הַסְּעוּדָה שֶׁאוֹכְלִין אֲצֶל הַיּוֹלֶדֶת (כְּךְ הָיָה הַמִּנְהָג בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים) — חַיָּבִים בַּסֻּכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁצַּר לָהֶם הַמָּקוֹם לָשֶׁבֶת שָׁם וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִשְׁמֹחַ כָּרָאוּי — אַף עַל פִּי כֵן יֹאכְלוּ בַּסֻּכָּה, וְאוֹתָם אֲנָשִׁים שֶׁצַּר לָהֶם — לֹא יֹאכְלוּ כְּלָל בְּסְעוּדָה זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁסְּעוּדַת בְּרִית מִילָה הִיא סְעוּדַת מִצְוָה, מִכָּל מָקוֹם אֵינָהּ מִצְוָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ לִדְחוֹת מִצְוַת סֻכָּה בִּשְׁבִילָהּ, שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה:

טו הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ בֵּימֵי הַסַּכּוֹת, אִם הוּא אוֹכֵל וְיָשֵׁן עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם יְשׁוּב כְּלָל — אֵינוֹ צָרִיךְ לִטְרֹחַ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ סֻכָּה, אֲפִלּוּ הוּא יוֹשֵׁב כָּל הֶחָג בְּמָקוֹם אֶחָד בַּשָּׂדֶה וְיֵשׁ לוֹ סִפּוּק לַעֲשׂוֹת לוֹ סֻכָּה בַּמָּקוֹם הַזֶּה — אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ צָרִיךְ לִטְרֹחַ בִּשְׁבִיל כָּךְ, אֶלָּא אִם יֵשׁ שָׁם בְּמָקוֹם חֲנִיָּתוֹ סֻכָּה מוּכָנָה עֲשׂוּיָה לְשֵׁם צֵל — הֲרֵי זֶה יוֹשֵׁב בָּהּ, וְאִם לָאו — אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְיָשֵׁן עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, לְפִי שֶׁהַסֻּכָּה הִיא כְּעֵין דִּירַת בֵּיתוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה, וְאֵין אָדָם קוֹבֵעַ דִּירָתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם יְשׁוּב כְּלָל:

טז אֲבָל כְּשֶׁהִגִּיעַ לְמָקוֹם יְשׁוּב, אֲפִלּוּ הוּא יְשׁוּב גּוֹיִם וְרוֹצֶה לֶאֱכֹל אוֹ לִישֹׁן שָׁם — חַיָּב לַעֲשׂוֹת לוֹ סֻכָּה, וְיִכָּנֵס לְתוֹכָהּ לֶאֱכֹל וְלִישֹׁן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּנַאי לַעֲשׂוֹת סֻכָּה מִשָּׁעָה שֶׁהִגִּיעַ לַיְּשׁוּב עַד שְׁעַת הָאֲכִילָה וְהַשֵּׁנָה שֶׁל עוֹבְרֵי דְּרָכִים כַּיּוֹצֵא בּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם הוּא מְהַלֵּךְ בַּיּוֹם וְלָן בַּלַּיְלָה בְּיִשּׁוּב וְיֵשׁ פְּנַאי לַעֲשׂוֹת סֻכָּה מִשֶּׁהִגִּיעַ לַיְּשׁוּב עַד עֵת הָאֲכִילָה וְהַשֵּׁנָה שֶׁל עוֹבְרֵי דְּרָכִים הַמְהַלְּכִים בַּיּוֹם וְלָנִין בַּיְּשׁוּב וּמְמַהֲרִין לֶאֱכֹל וְלִישֹׁן בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה בְּעִנְיָן

שֶׁיּוּכְלוּ לָקוּם בְּהַשְׁכָּמָה לֵילֵךְ לְדַרְכָּם. אֲבָל אִם הִגִּיעַ לַיִּשּׁוּב סָמוּךְ לְעֵת הָאֹכֶל אוֹ לְעֵת הַשֵּׁנָה שֶׁל עוֹבְרֵי דְּרָכִים כַּיּוֹצֵא בּוֹ, בְּעִנְיָן שֶׁאִם יַטְרִיחַ לַעֲשׂוֹת סָכָּה קֹדֶם עֵת הָאֲכִילָה וְהַשֵּׁנָה שֶׁל עוֹבְרֵי דְּרָכִים כַּיּוֹצֵא בּוֹ יִהְיֶה לוֹ עִכּוּב בְּדַרְכּוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לֵילֵךְ לְמָחָר בְּהַשְׁכָּמָה לְדַרְכּוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לִטְרֹחַ וְלַעֲשׂוֹת סֻכָּה, וּמֻתָּר לוֹ לֶאֱכֹל וְלִישֹׁן בַּבַּיִת.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְעַכֵּב כְּלָל בַּיִּשּׁוּב רַק לֶאֱכֹל וְלִישֹׁן וּלְמַהֵר לֵילֵךְ לְדַרְכּוֹ, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִטְרֹחַ וְלַעֲשׂוֹת סֻכָּה, כֵּיוָן שֶׁמֻּחֶמֶת זֶה יִהְיֶה לוֹ עִכּוּב בְּדַרְכּוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא הוֹלֵךְ לִדְבַר הָרְשׁוּת, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ מְחֻיָּב לָדוּר בַּסֻּכָּה בְּקִבְיעוּת יְמֵי הֶחָג יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהוּא דָּר בְּקִבְיעוּת בְּבֵיתוֹ כָּל הַשָּׁנָה, וּכְשֶׁם שֶׁהוּא מַנִּיחַ אֶת בֵּיתוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה וְהוֹלֵךְ לַדֶּרֶךְ — כָּךְ מֻתָּר לוֹ לְהַנִּיחַ סֻכָּתוֹ וְלֵילֵךְ לַדֶּרֶךְ, וּכְשֵׁם שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה כְּשֶׁהוּא בַּדֶּרֶךְ לִפְעָמִים אֵינוֹ אוֹכֵל בְּתוֹךְ הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ עִכּוּב בְּדַרְכּוֹ — כָּךְ מֻתָּר לוֹ לֶאֱכֹל וְלִישֹׁן חוּץ לַסֻּכָּה מִפְּנֵי אִחוּר דַּרְכּוֹ:

יז אוֹתָן הַהוֹלְכִים לַכְּפָרִים לְתִבְּעַ חוֹבוֹתֵיהֶם וְלָנִים שָׁם בַּכְּפָר, כֵּיוָן שֶׁמִּן הַדִּין הֵם חַיָּבִים לַעֲשׂוֹת שָׁם סֻכָּה, כֵּיוָן שֶׁהֵם שׁוֹהִים וּמִתְעַכְּבִים הַרְבֵּה בְּכָל כְּפָר וּכְפָר, לָכֵן אִם אֵינָן עוֹשִׂים שָׁם סֻכָּה — אָסוּר לָהֶם לֶאֱכֹל וְלִישֹׁן שָׁם, וּצְרִיכִין הֵם לָשׁוּב לְבָתֵּיהֶם בְּכָל לַיְלָה לֶאֱכֹל וְלִישֹׁן בַּסֻּכָּה:

יח וְכָל זֶה בְּמִי שֶׁהוֹלֵךְ לִדְבַר הָרְשׁוּת, אֲבָל מִי שֶׁהוֹלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה, כְּגוֹן לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ אוֹ לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, וְהִגִּיעַ לַיִּשּׁוּב בְּעוֹד שֶׁלֹּא עָשָׂה מִצְוָתוֹ — אֵינוֹ צָרִיךְ לִטְרֹחַ וְלַעֲשׂוֹת סֻכָּה. וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ שָׁם סֻכָּה בְּנוּיָה, אִם אֵינָהּ מְזֻמֶּנֶת לְפָנָיו — אֵינוֹ צָרִיךְ לִטְרֹחַ וְלַחֲזֹר אַחֲרֶיהָ, וּמֻתָּר לוֹ לֶאֱכֹל וְלִישֹׁן בַּבַּיִת, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ בְּבֵיתוֹ וְהוּא טָרוּד בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמִּצְוָה וּבְתִקּוּנֶיהָ — הֲרֵי זֶה נִקְרָא עוֹסֵק בְּמִצְוָה, וְכָל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה אַחַת, אֵין צָרִיךְ לִטְרֹחַ וּלְחַזֵּר אַחַר מִצְוָה אַחֶרֶת בְּעוֹד שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה זוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיֵּם שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת בְּלִי שׁוּם שְׁהוּי וְעִכּוּב לְהַמִּצְוָה שֶׁעוֹסֵק בָּהּ, מִכָּל מָקוֹם הַתּוֹרָה פְּטָרַתּוּ מִלִּטְרֹחַ וּלְחַזֵּר אַחַר מִצְוָה אַחֶרֶת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ל"ח.

אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לִטְרֹחַ וּלְחַזֵּר אַחַר סֻכָּה, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ סֻכָּה מְזֻמֶּנֶת לְפָנָיו — חַיָּב לִכְנֹס לְתוֹכָהּ לֶאֱכֹל וְלִישֹׁן.

וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל וְלִישֵׁן כָּל כָּךְ בְּטוֹב בַּסֻּכָּה כְּמוֹ בַּבַּיִת וְיִהְיֶה יָגֵעַ לְמָחָר מֵחֲמַת מְנִיעַת הַשֵּׁנָה וְלֹא יוּכַל לַעֲסֹק בַּמִּצְוָה כָּרָאוּי — פָּטוּר מִלִּישֵׁן בַּסֻּכָּה:

יט שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּיּוֹם, דְּהַיְנוּ כָּל הַיּוֹם הֵן מְהַלְּכִין סְבִיב הָעִיר לְשָׁמְרָהּ מִגְּיסוֹת הַבָּאוֹת עָלֶיהָ — פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה כָּל הַיּוֹם, וּמֻתָּר לָהֶם לֶאֱכֹל חוּץ לַסֻּכָּה, וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ שָׁם סֻכָּה מוּכָנֶת — אֵינָם צְרִיכִים לִכְנֹס לְתוֹכָהּ לֶאֱכֹל אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁעַל יְדֵי כֵן יִתְבַּטְּלוּ מִשְּׁמִירָתָן, אֲבָל חַיָּבִים בַּסֻּכָּה בַּלַּיְלָה, שֶׁאָז אֵינָן שׁוֹמְרִים אֶת הָעִיר. וְאִם הֵם שׁוֹמְרִים בַּלַּיְלָה וְלֹא בַּיּוֹם — פְּטוּרִים בַּלַּיְלָה וְחַיָּבִים בַּיּוֹם:

כ שׁוֹמְרֵי גְּנוֹת וּפַרְדֵּסִים שֶׁהֵן קְבוּעִין שָׁם בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה — פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן קְבוּעִין בְּמָקוֹם אֶחָד כָּל יְמֵי הֶחָג — אַף עַל פִּי כֵן אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת סֻכָּה בַּמָּקוֹם הַהוּא, לְפִי שֶׁאִם יַעֲשֶׂה הַשּׁוֹמֵר סֻכָּה בְּמָקוֹם אֶחָד יֵדַע הַגַּנָּב שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְשׁוֹמֵר מָקוֹם קָבוּעַ וְיָבוֹא וְיִגְנֹב מִמָּקוֹם אַחֵר, וְנִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי הַסֻּכָּה אֵין שְׁמִירָתוֹ כְּלוּם, וְהַתּוֹרָה לֹא חִיְּבָה לַעֲשׂוֹת סֻכָּה אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁדָּר בְּבֵיתוֹ, וְזֶה שֶׁמַּנִּיחַ דִּירַת בֵּיתוֹ בִּשְׁבִיל שְׁמִירַת מָמוֹנוֹ מֵהֶפְסֵד — אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יַגִּיעַ לוֹ הֶפְסֵד לְמָמוֹנוֹ.

אֲבָל אִם הָיָה שׁוֹמֵר כִּרֵי שֶׁל תְּבוּאָה, שֶׁיְּכוֹל לִשְׁמֹר כָּל הַכִּרֵי מִמְּקוֹם קְבִיעָתוֹ — חַיָּב לַעֲשׂוֹת לוֹ סֻכָּה בִּמְקוֹם קְבִיעָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לוֹ שׁוּם הֶפְסֵד עַל יְדֵי כָּךְ, אַף עַל פִּי שֶׁסֻּכָּה זוֹ תִּהְיֶה רְחוֹקָה מִן הָעִיר בְּעִנְיַן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהָבִיא לְשָׁם כָּל כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵיתוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁמְּנִיעָה זוֹ אֵינָהּ מֵחֲמַת הַסֻּכָּה, שֶׁהֲרֵי אַף אִם לֹא יַעֲשֶׂה בְּכָאן סֻכָּה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ שֶׁבְּבֵיתוֹ, לְכָךְ אֵינוֹ נִפְטָר מִן הַסֻּכָּה בִּשְׁבִיל כָּךְ:

כא וְכֵן אוֹתָן הַיּוֹשְׁבִין בַּחֲנוּת כָּל הַיּוֹם, אֲפִלּוּ אִם דָּרִים חוּץ לָעִיר רָחוֹק מִן חֲנֻיּוֹתֵיהֶם שֶׁבְּתוֹךְ הָעִיר — אַף עַל פִּי כֵן חַיָּבִים לַעֲשׂוֹת סֻכָּה אֵצֶל חֲנֻיּוֹתֵיהֶם לֶאֱכֹל שָׁם, וְאָסוּר לָהֶם לֶאֱכֹל בְּתוֹךְ הַחֲנוּת. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לַעֲשׂוֹת סֻכָּה אֵצֶל הַחֲנוּת — צְרִיכִים לְשׁוּב לְבָתֵּיהֶם לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה:

כב יִשְׂרְאֵלִים הַשְּׁכוּרִים אֵצֶל נָכְרִי בְּחַג הַסֻּכּוֹת לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ כַּרְמוֹ אֶת יֵינוֹ — פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה, לְפִי שֶׁהֵן צְרִיכִים לִשְׁמֹר תָּמִיד אֶת הַיַּיִן מִמַּגַּע נָכְרִי.

אֲבָל אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין צָרִיךְ לִשְׁמֹר תָּמִיד, כְּגוֹן שֶׁהַיַּיִן כְּבָר נַעֲשָׂה בְּהֶכְשֵׁר וּמֻנָּח בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל הַנָּכְרִי, שֶׁאֵין הַיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר תָּמִיד, אֶלָּא כְּשֶׁהַיִּשְׂרָאֵל דָּר בְּחָצֵר זוֹ שֶׁהַיַּיִן בְּתוֹכוֹ דַּי בְּכָךְ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה בְּסִימָן קל"א, וּלְכָךְ חַיָּב הוּא לַעֲשׂוֹת סֻכָּה בְּחָצֵר זוֹ וְלָדוּר בְּתוֹכָהּ כָּל יְמֵי הֶחָג:

סימן תרמא

א שֶׁאֵין מְבָרְכִין שֶׁהֶחֱיָנוּ עַל עֲשִׂיַּת הַסֻּכָּה וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

הָעוֹשֶׂה סֻכָּה, בֵּין לְעַצְמוֹ שֶׁיֵּשֵׁב בָּהּ הוּא עַצְמוֹ בֶּחָג וּבֵין לַאֲחֵרִים שֶׁיֵּשְׁבוּ בָּהּ בֶּחָג — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל עֲשִׂיָּתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת סֻכָּה" כְּמוֹ שֶׁמְּבָרְכִים עַל עֲשִׂיַּת שְׂאָר כָּל הַמִּצְוֹת, לְפִי שֶׁעֲשִׂיָּתָהּ אֵינָהּ גְּמַר הַמִּצְוָה, שֶׁעִקַּר הַמִּצְוָה הוּא לֵישֵׁב בָּהּ בֶּחָג.

אֲבָל "שֶׁהֶחֱיָנוּ" הָיָה רָאוּי לְבָרֵךְ בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּה אִם עוֹשֶׂה אוֹתָהּ לְעַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי הִיא מִצְוָה הַבָּאָה מִזְּמַן לִזְמַן. וְאִם עוֹשֶׂה אוֹתָהּ לַאֲחֵרִים — הָיָה רָאוּי שֶׁבַּעַל הַסֻּכָּה שֶׁיֵּשֵׁב בָּהּ בֶּחָג יְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָהּ, שֶׁעִקַּר הַבְּרָכָה נִתְקְנָה עַל הַשִּׂמְחָה שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם מִן הַמִּצְוָה שֶׁאֵינָהּ תְּדִירָה וּבָאָה מִזְּמַן לִזְמַן, וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הִיא לְבַעַל הַסֻּכָּה וְלֹא לְהָעוֹשֶׂה הַסֻּכָּה.

אֲבָל אֵין אָנוּ מְבָרְכִין כְּלָל "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּה אֲפִלּוּ אִם עוֹשֶׂה סֻכָּה לְעַצְמוֹ, לְפִי שֶׁאָנוּ סוֹמְכִין עַל בִּרְכַּת "שֶׁהֶחֱיָנוּ" שֶׁאוֹמְרִים בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם שֶׁבְּלֵיל יוֹם טוֹב בְּשָׁבִיל מִצְוַת קִדּוּשׁ הַיּוֹם שֶׁהִיא גַּם כֵּן מִצְוָה הַבָּאָה מִזְּמַן לִזְמַן, וּבְרָכָה אַחַת עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּקַדֵּשׁ קִדּוּשׁ הַיּוֹם בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה, אֲבָל אִם בְּלֵיל יוֹם טוֹב קִדֵּשׁ בְּתוֹךְ הַבַּיִת — אֵינוֹ יוֹצֵא בִּבְרִכַּת "שֶׁהֶחֱיָנוּ" שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עַל מִצְוַת יְשִׁיבַת הַסֻּכָּה בִּבְרָכָה זוֹ שֶׁאוֹמֵר בַּבַּיִת, וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁיִּכָּנֵס לַסֻּכָּה לֶאֱכֹל סְעוּדָה אַחֶרֶת מִשְּׁאָר סְעוּדוֹת הֶחָג — צָרִיךְ לְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" אַחַר בִּרְכַּת "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה", אֲפִלּוּ אֵין הַסֻּכָּה שָׁלּוֹ:

סימן תרמב

א דִּין לֵילָה רִאשׁוֹנָה שֶׁחָלָה בְּשַׁבָּת וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

אִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל סֻכּוֹת לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — אוֹמֵר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בְּעַרְבִית בְּרָכָה אַחַת

מֵעֵין שֶׁבַּע, וּמַזְכִּיר בָּהּ שַׁבָּת וְאֵינוֹ מַזְכִּיר בָּהּ יוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ח, עַיֵּן שָׁם:

ב אֵין אוֹמְרִים "מַעֲרִבִית" בְּלֵיל רִאשׁוֹן שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, וּבְלֵיל שֵׁנִי אוֹמְרִים "מַעֲרִבִית" שֶׁל לֵיל רִאשׁוֹן:

סימן תרמג

א סֵדֶר הַקִּדּוּשׁ וּבוֹ ה' סְעִיפִים:

סֵדֶר הַקִּדּוּשׁ בְּלֵיל א' שֶׁל סֻכּוֹת, בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר קִדּוּשׁ הַיּוֹם, וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה", שֶׁהֲרֵי עַל כָּרְחָךְ צָרִיךְ הַיּוֹם לְהִתְקַדֵּשׁ תְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁיִּתְחַיֵּב בְּסֻכָּה, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בָּאַחֲרוֹנָה, לְפִי שֶׁבְּרָכָה זוֹ חוֹזֶרֶת עַל קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְעַל מִצְוַת סֻכָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרמ"א, עַיֵּן שָׁם:

ב וְנוֹהֲגִים שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִים לַעֲמֹד בִּשְׁעַת הַקִּדּוּשׁ אֶלָּא מְקַדְּשִׁין אֲפִלּוּ מְיֻשָּׁב, וְאַף בִּרְכַּת "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה" אוֹמְרִים אֲפִלּוּ מְיֻשָּׁב.

וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמִּצְוֹות מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן, וְהָיָה נָכוֹן לְבָרֵךְ "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה" קֹדֶם שֶׁיֵּשֵׁב לֶאֱכֹל, שֶׁהַיְשִׁיבָה הִיא הַמִּצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר "בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ", וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִצְוָה כְּלָל לֵישֵׁב מַמָּשׁ, שֶׁ"תֵּשְׁבוּ" הוּא לָשׁוֹן תִּתְעַכְּבוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַתֵּשְׁבוּ בְקָדֵשׁ יָמִים רַבִּים", מִכָּל מָקוֹם אֵין לְבָרֵךְ אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְּר הָעַכָּבָה וְהַקְּבִיעוּת, דְּהַיְנוּ בִּישִׁיבָה מַמָּשׁ, שֶׁבָּזֶה מַרְאֶה עַצְמוֹ שֶׁרוֹצֶה לְהִתְעַכֵּב שָׁם, אֲבָל כָּל שֶׁעוֹמֵד אֵין נִכָּר כְּלָל הָעַכָּבָה וְהַקְּבִיעוּת שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁתֵּכֶף יֵחָזֵר וְיֵצֵא.

וְכֵיוָן שֶׁעִקַּר הַמִּצְוָה הִיא הָעַכָּבָה וְהַקְּבִיעוּת הָיָה רָאוּי לְבָרֵךְ קֹדֶם הָעַכָּבָה וְהַקְּבִיעוּת, דְּהַיְנוּ קֹדֶם הַיְשִׁיבָה, אֶלָּא שֶׁלְּפִי שֶׁעִקַּר הַמִּצְוָה שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין עָלֶיהָ הִיא הָאֲכִילָה, שֶׁהֲרֵי אִם יוֹשֵׁב בַּסֻּכָּה וְאֵינוֹ אוֹכֵל אֵינוֹ מְבָרֵךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרל"ט, לְפִיכָךְ אֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין אֶלָּא לְהַקְדִּים הַבְּרָכָה לְהָאֲכִילָה שֶׁהִיא עִקַּר הַמִּצְוָה שֶׁעָלֶיהָ מְבָרְכִין, אֲבָל לֹא לְהַקְדִּימָהּ לִפְנֵי הַיְשִׁיבָה וְהַקְּבִיעוּת, לְפִי שֶׁהִיא לְבַדָּהּ בְּלֹא אֲכִילָה אֵינָהּ עִקַּר הַמִּצְוָה שֶׁעָלֶיהָ מְבָרְכִין:

ג וְכָל זֶה בְּלֵיל יוֹם טוֹב אוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קִדּוּשׁ הַיּוֹם לְכָךְ הוּא סוֹמֵךְ בִּרְכַּת הַסֻּכָּה לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם, אֲבָל בְּשַׁאָר סְעוּדוֹת הֶחָג, אֲפִלּוּ בִּסְעוּדַת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שַׁחֲרִית

שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַכּוֹס, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר קִדּוּשׁ הַיּוֹם — אֵינוֹ אוֹמֵר "לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה" קֹדֶם שְׁתִיַּת הַכּוֹס, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לִסְמֹךְ בְּרָכָה זוֹ לְהָאֲכִילָה שֶׁהִיא עִקַּר הַמִּצְוָה שֶׁעָלֶיהָ מְבָרְכִין:

ד וּמִן הַדִּין הָיָה רָאוּי לְבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ קֹדֶם בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא", שֶׁהֲרֵי חוֹבַת בְּרָכָה זוֹ חָל עָלָיו מִתְּחִלָּה מִיָּד שֶׁיֵּשֵׁב לֶאֱכֹל וְרָאוּי לְהַקְדִּימָהּ לִבְרִכַּת הַמּוֹצִיא שֶׁאֵינָהּ חוֹבָה עָלָיו עַד שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם.

וּמִכָּל מָקוֹם נוֹהֲגִים הָעוֹלָם לְבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ אַחַר בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא", לְפִי שֶׁבִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" הִיא הַתְחָלַת הַסְּעוּדָה, וְרָאוּ הָעוֹלָם לְהַתְחִיל בְּסְעוּדָה קֹדֶם בִּרְכַּת הַסֻּכָּה, לְפִי שֶׁאֵין מְבָרְכִין בִּרְכַּת הַסֻּכָּה אֶלָּא בִּשְׁעַת סְעוּדָה, וְאֵין בִּרְכַּת הַסֻּכָּה חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק בֵּין בִּרְכַּת "הַמּוֹצִיא" לָאֲכִילָה, כֵּיוָן שֶׁבִּרָכָה זוֹ הִיא מִצָּרְכֵי הַסְּעוּדָה וְכָל שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַסְּעוּדָה אֵינוֹ חָשׁוּב הֶפְסֵק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן קס"[ז]:

ה אִם לֹא בֵּרַךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" בְּלֵיל הָרִאשׁוֹן וְנִזְכַּר לְמָחָר — אוֹמֵר בְּשָׁעָה שֶׁנִּזְכָּר אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא עַל הַכּוֹס. וְאִם לֹא נִזְכַּר לְמָחָר, וְגַם בְּלֵיל שֵׁנִי שָׁכַח וְלֹא בֵּרַךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ", וְנִזְכַּר בְּאֶחָד מִשְּׁאָר יְמֵי הֶחָג — יְבָרֵךְ אֵימָתַי שֶׁנִּזְכָּר, שֶׁבִּרְכַּת "שֶׁהֶחֱיָנוּ" יֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ג לְעִנְיַן פֶּסַח, אֶלָּא שֶׁבְּחַג הַסֻּכּוֹת כְּשֶׁהוּא מְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ" — צָרִיךְ לְבָרֵךְ תּוֹךְ הַסֻּכָּה, כְּדֵי לִפְטֹר גַּם אֶת הַסֻּכָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרמ"א:

סימן תרמד

סֵדֶר הַלֵּל כָּל יְמֵי הֶחָג וּבוֹ סְעִיף אֶחָד:

אַחַר שֶׁחָזַר שְׁלִיחַ צִבּוּר תְּפִלַּת הַשַּׁחַר — נוֹטְלִין הַלּוּלָב וּמִינָיו לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וְגוֹ'", וּמְבָרְכִין "עַל נְטִילַת לוּלָב" וְ"שֶׁהֶחֱיָנוּ". וְסֵדֶר נְטִילָתוֹ וּבְרָכוֹתָיו וְנִעְנוּעוֹ — יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תרנ"א.

וּמִצְוַת עֲשֵׂה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לִגְמֹר הַהַלֵּל כָּל שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג, לְפִי שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם נֶחְשָׁב לְיוֹם טוֹב בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁחָלוּק בְּקָרְבְּנוֹתָיו מִשְּׁאָר יָמִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפֶסַח שֶׁכָּל קָרְבְּנוֹת שֶׁל כָּל הַיָּמִים הֵן שָׁוִין, לְפִיכָךְ לֹא תִּקְּנוּ לִגְמֹר הַהַלֵּל אֶלָּא בְּיוֹם רִאשׁוֹן בִּלְבַד. וְכָל מִשְׁפַּט הַהַלֵּל וְהִלְכוֹתָיו וְיָמִים שֶׁגּוֹמְרִין אוֹתוֹ — כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּסִימָן תפ"ח, עַיֵּן

שָׁם וּבְסִימָן תכ"[ב].

וְאֵין אוֹמְרִים "אֵל נָא לְעוֹלָם תֶּעָרֵץ" בַּפִּיּוּטִים שֶׁל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל סֻכּוֹת:

סימן תרמה

א דִּינֵי לוּלָב וּבוֹ כ"א סְעִיפִים:

"וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וְגוֹ'", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים "פְּרִי עֵץ" — שֶׁהָעֵץ כְּפִרְיוֹ בְּטַעַם שָׁוֶה, וְאֵיזֶה? זֶה אֶתְרוֹג שֶׁטַּעַם עֵצוֹ וּפִרְיוֹ שָׁוֶה:

ב "הָדָר" — שֶׁיִּהְיֶה נָאֶה, וְ"הָדָר" בְּתָאֳרוֹ וּבְגִדּוּלוֹ, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרמ"ח. וּלְפִי שֶׁכָּל אַרְבָּעָה מִינִים אֵלּוּ כְּתוּבִים בְּפָסוּק אֶחָד — הֲרֵי הֻקְּשׁוּ זֶה לָזֶה וּלְמֵדִין זֶה מִזֶּה, לְפִיכָךְ כָּל ד' מִינִים אֵלּוּ צְרִיכִים לִהְיוֹת נָאִים וּמְהֻדָּרִים בְּתָאֳרָם וּבְגִדּוּלָם, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ג "כַּפֹּת תְּמָרִים" — זֶה לוּלָב שֶׁהוּא גָּדֵל עַל אִילָן שֶׁל תְּמָרִים, וּמִתּוֹךְ שֶׁכָּתְבָה הַתּוֹרָה לְשׁוֹן "כַּפֹּת" וְלֹא כָּתְבָה "עֲלֵי תְּמָרִים", מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אוֹתָן עָלִים הָרְאוּיִין לֶאֱגֹד וְלִכְפּוֹתָן עִם הַשִּׁדְרָה מֵחֲמַת שֶׁהֵן עֲדַיִן רַכִּים, שֶׁהֲרֵי לֹא נִכְתְּבוּ נְקֻדּוֹת בַּתּוֹרָה, וּפֵרוּשׁוֹ הוּא "כָּפוּת". אֲבָל אִם שָׁהָה הַלּוּלָב עַל הַדֶּקֶל עַד שֶׁנִּתְקַשּׁוּ עָלָיו כְּעֵץ וְנִתְרַחֲקוּ וְנִתְפָּרְדוּ מֵהַשִּׁדְרָה, שֶׁכֵּן הוּא דַּרְכָּן, שֶׁכָּל מַה שֶּׁהֵן מוֹסִיפִים לְהִתְקַשּׁוֹת הֵן מִתְרַחֲקִים מֵהַשִּׁדְרָה, וְאִם נִתְקַשּׁוּ כָּל כָּךְ עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְכָפּוֹתָן וּלְאָגְדָן עִם הַשִּׁדְרָה — הֲרֵי זֶה פָּסוּל:

ד אֲבָל אִם לֹא נִתְקַשּׁוּ כָּל כָּךְ, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֵינָן כְּפוּתִין הֵן עוֹמְדִין מִפְּרִידִין וּמִרַחֲקִין זֶה מִזֶּה — אַף עַל פִּי כֵן הוּא כָּשֵׁר אֲפִלּוּ אִם לֹא כָּפְתוּ כְּלָל, שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לִכְפּוֹתָה אֲבָל לֹא שֶׁיִּהְיֶה כָּפוּת מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי אֵין אָנוּ קוֹרִין "כָּפוּת" אֶלָּא "כַּפּוֹת":

ה וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁלֹּא לִטֹּל לוּלָב שֶׁעָלָיו פְּרוּדוֹת זֶה מִזֶּה אֲפִלּוּ אִם לֹא נִתְקַשּׁוּ כְּלָל, אֶלָּא שֶׁמֵּחֲמַת שֶׁנֶּעְקְרוּ מְעַט בְּמָקוֹם חִבּוּרָם בַּשִּׁדְרָה נִתְפָּרְדוּ זֶה מִזֶּה מְעַט, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין תְּלוּיִין לְמַטָּה כְּלָל אֶלָּא הֵן עוֹלִין לְמַעְלָה עִם הַשִּׁדְרָה:

י אֲבָל אִם הֵן תְּלוּיִין וְאֵינָן עוֹלִין עִם הַשְּׁדָרָה אֶלָּא אִם כֵּן אוֹגְדִין אוֹתָן עִמּוֹ — הֲרֵי לוּלָב זֶה פָּסוּל מִן הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ אִם לֹא נֶעֱקְרוּ הֶעָלִים לְגַמְרֵי מֵהַשְּׁדָרָה אֶלָּא הֵן מְחֻבָּרִים עִמּוֹ מְעַט, וַאֲפִלּוּ אָגַד אוֹתָן עִם הַשְּׁדָרָה — אֵין זֶה הִדּוּר:

יז פְּסוּלִים הַלָּלוּ שֶׁבָּעֲלִין שֶׁבֵּאַרְנוּ — אֵינָן פּוֹסְלִין אֶלָּא אִם כֵּן הֵן רֹב הֶעָלִין שֶׁל הַלּוּלָב, אֲבָל אִם מְעוּטִ הֶעָלִין נַעֲשׂוּ כָּךְ וְרֹב הֶעָלִין נִשְׁאֲרוּ מְחֻבָּרִין בַּשְּׁדָרָה וּמְכַסִּין אֶת רֹב הַשְּׁדָרָה וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, לְפִי שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הָרֹב:

ח אִם הַשְּׁדָרָה עַצְמָהּ נִשְׁבְּרָה בְּאֶמְצָעִיתָהּ, וְלֹא נִשְׁבְּרָה לְגַמְרֵי לִשְׁנֵי חֲלָקִים אֶלָּא נִתְקַפְּלָה לִשְׁנַיִם שֶׁחֵלֶק הָעֶלְיוֹן תָּלוּי לְמַטָּה — כָּשֵׁר, וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְאָגְדוֹ שָׁם בְּמָקוֹם הַקֵּפֶל שֶׁלֹּא יִהְיֶה רֹאשׁוֹ תָּלוּי לְמַטָּה:

ט דֶּרֶךְ בְּרִיַּת הֶעָלִין שֶׁל לוּלָב כָּךְ הִיא, כְּשֶׁהֵן גְּדֵלִים — גְּדֵלִים שְׁנַיִם שְׁנַיִם, זֶה לְעֻמַּת זֶה מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַשְּׁדָרָה, וְכָל עֶלֶה וְעֶלֶה כָּפוּל לִשְׁנַיִם, וְהוּא דְּבוּק מִגַּבּוֹ וּפָתוּחַ מִלְּפָנָיו, וְאִם נֶחְלְקוּ רֹב הֶעָלִין שֶׁל הַלּוּלָב לִשְׁנַיִם בְּרֹב אָרְכָּן, דְּהַיְנוּ שֶׁרֹב עֲלֵי הַלּוּלָב נִסְדְּקוּ מִגַּבָּן בְּמָקוֹם הַקֵּפֶל, בְּעִנְיָן שֶׁכָּל עֶלֶה מֵהֶן נֶחְלָק בְּרֹב אָרְכּוֹ לִשְׁנַיִם — הֲרֵי לוּלָב זֶה פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מְהֻדָּר. וְכֵן אִם מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ לֹא הָיוּ רֹב עֲלָיו כְּפוּלִים לִשְׁנַיִם בְּרֹב אָרְכָּן — הֲרֵי זֶה פָּסוּל:

י וְכָל זֶה בִּשְׁאָר עֲלֵי הַלּוּלָב חוּץ מֵעֶלֶה הָעֶלְיוֹן הָאֶמְצָעִי, אֲבָל עֶלֶה הָעֶלְיוֹן הָאֶמְצָעִי שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מִכָּל הֶעָלִין, וְהוּא נִקְרָא רֹאשׁ הַלּוּלָב, וְדֶרֶךְ עֶלֶה זֶה לִהְיוֹת כָּפוּל כִּשְׁאָר עֲלֵי הַלּוּלָב, וְאִם לֹא הָיָה כָּפוּל מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ — הֲרֵי זֶה פָּסוּל, אֲפִלּוּ אִם כָּל הֶעָלִין חוּץ מִזֶּה הֵן כְּפוּלִין. וְכֵן אִם הָיָה כָּפוּל מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ וְאַחַר כָּךְ נֶחְלַק לִשְׁנַיִם בְּכָל אָרְכּוֹ, דְּהַיְנוּ מֵרֹאשׁוֹ עַד מָקוֹם שֶׁעֲלִין יוֹצְאִין מִשָּׁם (שֶׁמִּמָּקוֹם זֶה וּלְמַטָּה אֵינוֹ נִקְרָא עֶלֶה הָאֶמְצָעִי אֶלָּא גּוּף הַשְּׁדָרָה) — פָּסוּל.

וּפְסוּלִים אֵלּוּ שֶׁבָּעֶלֶה הָעֶלְיוֹן אֵינוֹ מִשּׁוּם הִדּוּר הַלּוּלָב, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "וּלְקַחְתֶּם", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים לְקִיחָה תַּמָּה וּשְׁלֵמָה, וְזֶה הֶעָלֶה שֶׁהוּא עִקַּר הַלּוּלָב שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה אוֹתוֹ בְּתְחִלַּת הַשְׁקָפָתוֹ, וְדַרְכּוֹ לִהְיוֹת כָּפוּל בְּכָל הַלּוּלָבִין, וְאִם הוּא חָלוּק לִשְׁנַיִם — הֲרֵי נִכָּר וְנִרְאֶה שֶׁאֵינוֹ תָּם וְשָׁלֵם בְּמָקוֹם הַסֶּדֶר:

יא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנֶחְלַק בְּכָל אָרְכּוֹ, אֲבָל אִם לֹא נֶחְלַק אֶלָּא מִקְצָתוֹ — כָּשֵׁר. וְכָל זֶה בְּדִיעֲבַד, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ לוּלָב אַחֵר — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל לוּלָב שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּיוֹם א'

שֶׁל סֻכּוֹת, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְחַזֵּר אַחַר לוּלָב שֶׁלֹּא נֶחְלַק עָלָיו הָעֶלְיוֹן שֶׁלּוֹ כְּלָל אֶלָּא הוּא כָּפוּל מֵרֹאשׁוֹ עַד מָקוֹם שֶׁעָלִין יוֹצְאִין מִשָּׁם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ פּוֹסְלִין אֲפִלּוּ אִם לֹא נֶחְלַק אֶלָּא מִקְצָת עָלֶה וֶה הָעֶלְיוֹן, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּדִבְרֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם טוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם אֶפְשָׁר:

יב וְאִם נִסְדְּקָה הַשִּׁדְרָה תַּחַת עָלֶה וֶה הָעֶלְיוֹן, דְּהַיְנוּ מִמָּקוֹם שֶׁעָלֶיהָ יוֹצְאִים וּלְמַטָּה, אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי צִדֵּי הַסֶּדֶק וֶה מִזֶּה עַד שֶׁיֵּרָאוּ כִּשְׁנַיִם — פָּסוּל, לְפִי שֶׁחֶסְרוֹנוֹ נִרְאֶה וְנָכָר שֶׁאֵינוֹ תָּם וְשָׁלֵם:

יג דֶּרֶךְ גִּדּוּל הַלּוּלָב כָּךְ הוּא: לְאַחַר שֶׁיּוֹצֵא עָלֶה אֶחָד מֵהַשִּׁדְרָה, מִיָּד כְּשָׁעוּר שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת עוֹלֶה עוֹד אֶחָד, וְכֵן הַרְבֵּה וֶה עַל גַּבֵּי וֶה עַד שֶׁמִּתְכַּסֶּה כֻּלּוֹ בְּעָלִין מִצַּד אֶחָד, וְכֵן מִצַּד הַשֵּׁנִי, וְאִם מִצַּד אֶחָד הוּא מְכֻסֶּה כֻּלּוֹ בְּעָלִין וְצַד הַשֵּׁנִי הוּא עָרֹם בְּלֹא עָלִין — פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מְהֻדָּר:

יד וְכֵן אִם אֵין לוֹ עָלִין הַרְבֵּה וֶה עַל גַּבֵּי וֶה, אֶלָּא מִכָּל צַד יוֹצֵא עָלֶה אֶחָד לְמַטָּה סָמוּךְ לְעִקָּרוֹ וְעוֹלֶה עַד רֹאשׁוֹ — פָּסוּל, שֶׁגַּם זֶה אֵינוֹ הִדּוּר:

טו וְכֵן אִם הָיוּ לוֹ הַרְבֵּה עָלִין וְלֹא הָיוּ מֻנָּחִין וֶה עַל גַּבֵּי וֶה אֶלָּא וֶה תַּחַת וֶה, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵן מְרֻחָקִין וֶה לְמַעְלָה מִזֶּה הַרְבֵּה בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הָעֶלְיוֹן מֻנָּח כְּלָל עַל גַּבֵּי הַתַּחְתּוֹן שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ, אִם רֹאשׁ עָלֶה וֶה מַגִּיעַ לְעִקַּר עָלֶה וֶה שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ עַד שֶׁנִּמְצָא כָּל הַשִּׁדְרָה שֶׁל לוּלָב מְכֻסֶּה בְּעָלִין — כָּשֵׁר, אֲבָל אִם אֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל וֶה מַגִּיעַ לְעִקָּרוֹ שֶׁל וֶה — פָּסוּל, שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר:

טז לוּלָב שֶׁיִּבְּשָׁה רֹב שִׁדְרָתוֹ אוֹ שֶׁיִּבְּשׁוּ רֹב עָלָיו — פָּסוּל, שֶׁאֵין זֶה נִקְרָא הִדּוּר.

וְכַמָּה שִׁעוּר יְבֵשׁוּת הַפּוֹסֵל? יֵשׁ אוֹמְרִים מִשֶּׁנִּפְרָךְ בַּצִּפָּרֶן כְּשֶׁמְּמַשְׁמְשִׁין בּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִשֶּׁיִּכְלֶה כָּל מַרְאֵה יַרְקוּת שֶׁבּוֹ וְהִלְבִּינוּ פָּנָיו — הֲרֵי הוּא נִקְרָא יָבֵשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִפְרָךְ בַּצִּפָּרֶן, לְפִי שֶׁזֶּהוּ סִימָן שֶׁכָּלָה הַלַּחְלוּחִית שֶׁבּוֹ. וַהֲלָכָה כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בִּשְׁעַת הַדְּחָק כְּגוֹן בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין לוּלָבִין מְצוּיִין — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה (אִם אִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא לוּלָב אַחֵר, עַיֵּן בֵּית יוֹסֵף סִימָן תרמ"ט):

יז נִקְטַם רֹאשׁוֹ — פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר. וְאֵיזֶהוּ רֹאשׁוֹ? זֶה עָלֶה הָעֶלְיוֹן הָאֶמְצָעִי שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מִכָּל הֶעָלִין, וְאִם עָלֶה וֶה נִקְטַם בְּרֹאשׁוֹ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא — פָּסוּל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ פָּסוּל אֶלָּא אִם כֵּן נִקְטַם רֹב אָרְכּוֹ שֶׁל עָלֶה וֶה הָעֶלְיוֹן. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר

כַּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל מָקוֹם, בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא לוּלָב אַחֵר — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וּמֻתָּר לְבָרֵךְ עַל לוּלָב שֶׁנִּקְטַם מִעוּט שֶׁל עֶלֶה הָעֶלְיוֹן, אֲבָל אִם נִקְטַם רֻבּוֹ — אֵין לְבָרֵךְ עָלָיו אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַדְּחָק, אֶלָּא אִם כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִים לְבָרֵךְ עַל כָּל הַפְּסוּלִין גְּמוּרִים בִּשְׁעַת הַדְּחָק, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרמ"ט, עַיֵּן שָׁם:

יח אִם יֵשׁ לוֹ כְּמִין קוֹצִים יוֹצְאִים מִשִּׁדְרָתוֹ, וְכֵן אִם נִצְמַת וּנְכְוַץ, וְכֵן אִם נֶעֱקַם לְפָנָיו, דְּהַיְנוּ הַצַּד שֶׁכְּנֶגֶד הַשִּׁדְרָה נֶעֱקַם וְנִכְפַּף עַד שֶׁנַּעֲשֵׂית שִׁדְרָתוֹ כְּגֶבֶ בַּעַל חֲטוֹטָרוֹת — פָּסוּל, שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר. וְכֵן אִם נֶעֱקַם לְאֶחָד מִצְּדָדָיו — פָּסוּל:

יט אֲבָל אִם נֶעֱקַם לַאֲחוֹרָיו, דְּהַיְנוּ שֶׁשִּׁדְרָתוֹ נֶעֱקְמָה וְנִכְפְּפָה בְּאֶמְצָעִיתָהּ לְצַד פָּנָיו — כָּשֵׁר, שֶׁזֶּהוּ דֶּרֶךְ בְּרִיָּתוֹ וַהֲדָרוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנֶּעֱקְמָה וְנִכְפְּפָה בְּאֶמְצָעִיתָהּ, אֲבָל אִם נִכְפְּפָה בְּרֹאשׁוֹ כְּאַגְמוֹן שֶׁרֹּאשׁוֹ כָּפוּף וְשָׁחוּחַ לְמַטָּה, בֵּין שֶׁנִּכְפְּפָה לְצַד פָּנָיו בֵּין שֶׁנִּכְפְּפָה לְצַד אֲחוֹרָיו — פָּסוּל, שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר:

כ וְכָל זֶה כְּשֶׁהַשִּׁדְרָה בְּעַצְמָהּ הִיא כְּפוּפָה, אֲבָל אִם הָעֲלִין בִּלְבַד הֵן כְּפוּפִים, אֲפִלּוּ נִכְפַּף גַּם הֶעֶלֶה הָעֶלְיוֹן הָאֶמְצָעִי — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, לְפִי שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַרְבֵּה לוּלָבִין שֶׁעֲלֵיהֶן הֵן כְּפוּפִים. וְיֵשׁ פּוֹסְלִין אִם רֹב עֲלֵי הַלּוּלָב הֵן כְּפוּפִין בְּרֹאשֵׁיהֶן אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּדִבְרֵיהֶם. אֲבָל אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא לוּלָב אַחֵר — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וּמֻתָּר לְבָרֵךְ עַל לוּלָב זֶה אֲפִלּוּ אִם כָּל עָלָיו הֵן כְּפוּפִין. וְכֵן מִיּוֹם שֵׁנִי שֶׁל חַג וְאֵילָךְ שֶׁאֵין חִיּוּב נְטִילַת לוּלָב בָּהֶן מִדִּבְרֵי תוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — יֵשׁ לְהָקֵל כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא בְּקַל לוּלָב אַחֵר. עַיֵּן סִימָן תרמ"ו:

כא וְכָל זֶה כְּשֶׁלֹּא נִכְפְּפוּ אֶלָּא רָאשֵׁי הֶעָלִין וְנִשְׁאַר הַגּוּף גָּדוֹל מֵהֶעָלִין בְּלִי כְּפִיפָה, אֲבָל אִם גּוּף הֶעָלִין נִכְפְּפוּ הַרְבֵּה מְאֹד לְאֶמְצָעָן וְנִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁנִּכְפַּף הֶעָלֶה לִשְׁנַיִם — פָּסוּל, שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר כְּלָל:

סימן תרמו

א דִּינֵי הֲדַס וּבוֹ י"ד סְעִיפִים:

"וַעֲנַף עֵץ עָבֹת", דָּרְשׁוּ חֲכָמִים שֶׁעָנָפָיו (פֵּרוּשׁ עָלָיו) חוֹפִין אֶת עֵצָיו, שֶׁכֵּן הוּא מַשְׁמָעוּת הַכָּתוּב "וַעֲנַף עֵץ", כְּלוֹמַר שֶׁכָּל הָעֵץ הוּא עָנָף, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מְחֻפֶּה בְּעָלִין,

עַל יְדֵי שֶׁהֵן (עֲשׂוּיִין בִּקְלִיעָה) שׁוֹכְבִין עַל אַפֵּיהֶן, "עֲבֹת" — שֶׁעָלָיו קְלוּעִין כְּמִין קְלִיעָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵן מָרְכָּבִין זֶה עַל זֶה כְּעֵין שַׁלְשֶׁלֶת, וְאֵיזֶה הוּא? הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הֶדֶס:

ב וְאֵינוֹ נִקְרָא "עֲבֹת" אֶלָּא אִם כֵּן יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ לְפָחוֹת שְׁלֹשָׁה עָלִין מִקֶּן אֶחָד, כְּלוֹמַר שֶׁיּוֹצְאִין שְׁלֹשָׁה עָלִין אוֹ יוֹתֵר סְמוּכִין זֶה לָזֶה בְּעִגּוּל אֶחָד, שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶם נָמוּךְ מֵחֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּל הַשְּׁלֹשָׁה עָלִין יוֹצְאִין מֵעֹקֶץ אֶחָד, כֵּיוָן שֶׁהֵן דְּבוּקִין זֶה בָּזֶה וְעוֹמְדִין בְּשָׁוֶה בְּעִגּוּל אֶחָד — הֲרֵי זֶה "עֲבֹת". אֲבָל אִם שְׁנֵי עָלִין הֵן עוֹמְדִין בְּשָׁוֶה דְּבוּקִים זֶה בָּזֶה וְעָלֶה הַשְּׁלִישִׁי הוּא לְמַעְלָה מֵהֶם, אוֹ שֶׁהַשְּׁלִישִׁי יוֹצֵא לְמַטָּה מֵהַשְּׁנַיִם וְעוֹלֶה וְרוֹכֵב עַל גַּבֵּי הַשְּׁנַיִם — אֵין זֶה "עֲבֹת", אֶלָּא נִקְרָא "הֲדַס שׁוֹטֶה", וּפָסוּל כָּל שִׁבְעָה, אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא הֲדַס אַחֵר, וְאֵין לִטֹּל אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּלֹא בְּרָכָה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מִן הֶדֶס הַכָּשֵׁר כְּלָל. עַיֵּן סִימָן תרמ"ט:

ג וּלְכַתְּחִלָּה מִצְוָה לְחַזֵּר אַחַר הֲדַס שֶׁכֻּלּוֹ "עֲבֹת", דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל הַקְּנִים שֶׁל עָלִין הַיּוֹצְאִין בְּכָל אֹרֶךְ שִׁעוּרוֹ, שֶׁהוּא שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"נ, יֵשׁ בְּכָל קֶן וְקֶן שְׁלֹשָׁה עָלִין. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין כֻּלּוֹ עֲבֹת, כֵּיוָן שֶׁרֻבּוֹ עֲבֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁרֹב קְנִים שֶׁל עָלִין הַיּוֹצְאִין בְּתוֹךְ אֹרֶךְ שִׁעוּרוֹ שֶׁהוּא שְׁלֹשָׁה טְפָחִים יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם שְׁלֹשָׁה עָלִין — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, וּמַתָּר לְבָרֵךְ עָלָיו לְכַתְּחִלָּה:

ד וְאִם בַּתְּחִלָּה הָיָה כֻּלּוֹ אוֹ רֻבּוֹ "עֲבֹת" וְאַחַר כָּךְ נָשְׁרוּ מִמֶּנּוּ עָלִין, אֲפִלּוּ נָשַׁר עָלֶה אֶחָד מִכָּל קֶן וְקֶן מִכָּל הַקְּנִים שֶׁל עָלִין הַיּוֹצְאִין בְּכָל אֹרֶךְ שִׁעוּרוֹ, וַאֲפִלּוּ מִקְצָת הַקְּנִים נָשְׁרוּ עֲלֵיהֶן לְגַמְרֵי וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר בָּהֶן אֲפִלּוּ עָלֶה אֶחָד, הוֹאִיל וּבְרֹב הַקְּנִים נִשְׁתַּיֵּר בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן רֹב שִׁעוּר "עֲבֹת", דְּהַיְנוּ שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן נִשְׁתַּיֵּר שְׁנֵי עָלִין שְׁלֵמִין שֶׁלֹּא נָשְׁרוּ — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר:

ה הֲדַס הַמִּצְרִי, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל קֶן וְקֶן הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ שִׁבְעָה עָלִין וְנָשְׁרוּ מֵהֶן אַרְבָּעָה עָלִין מִכָּל קֶן וְקֶן — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, אַף עַל פִּי שֶׁרֹב עָלָיו נָשְׁרוּ, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי נִשְׁתַּיֵּר שִׁעוּר "עֲבֹת" בְּכָל קֶן וְקֶן. אֲבָל אִם בְּרֹב הַקְּנִים שֶׁל עָלִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ נָשְׁרוּ חֲמִשָּׁה עָלִין מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן, אֲפִלּוּ אִם מִעוּט הַקְּנִים לֹא נָשַׁר מֵהֶן כְּלָל וְהֵן שְׁלֵמִים שִׁבְעָה עָלִין בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁרֹב הַקְּנִים נָשְׁרוּ רֹב עֲלֵיהֶן, וְגַם לֹא נִשְׁתַּיֵּר בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן שִׁעוּר "עֲבֹת" דְּהַיְנוּ שְׁלֹשָׁה עָלִין — הֲרֵי זֶה פָּסוּל:

ו וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין הַדַּסִּים כְּשֵׁרִים מְצוּיִין — נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ עַל הַדַּס שֶׁאֵין בּוֹ שְׁלֹשָׁה עָלִין בְּקָנֶה אֶחָד אֶלָּא הֵן גְּדֵלִים שְׁנַיִם עַל גַּבֵּי שְׁנַיִם. וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת, שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁכָּל הַדַּס שֶׁאֵין בּוֹ שְׁלֹשָׁה עָלִין בְּקֶנֶה אֶחָד הֲרֵי זֶה "הֲדַס שׁוֹטֶה" אֶלָּא כְּשֶׁעָלָה הַשְּׁלִישִׁי:

ז וַהֲדַסִּים הָאֵלּוּ כֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהֶן רַק שְׁנֵי עָלִים בְּכָל קָן, לְפִיכָךְ אִם בְּרֹב הַקִּנִּים שֶׁל עָלִין הַיּוֹצְאִין בְּאֹרֶךְ שִׁעוּרוֹ שֶׁהוּא שְׁלֹשָׁה טְפָחִים נָשַׂר עָלֶה אֶחָד מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן — הֲרֵי זֶה פָּסוּל, שֶׁהֲרֵי בְּרֹב הַקִּנִּים לֹא נִשְׁתַּיֵּר בְּכָל קֶן וָקֶן רֹב שִׁעוּרֵי "עֲבֹת", דְּהַיְנוּ שְׁנֵי עָלִין. וְצָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד בָּזֶה, דְּהַרְבֵּה פְּעָמִים נוֹשְׁרִים עָלִין הַרְבֵּה מֵהַהֲדַס וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל זֶה:

ח יָבְשׁוּ עָלָיו — פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר. אֲבָל אִם לֹא הִגִּיעוּ לִכְלַל הַיְבֵשׁוּת אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר כָּמְשׁוּ — כָּשֵׁר.

וְכַמָּה שִׁעוּר הַיְבֵשׁוּת? כְּשֶׁהֵן נִפְרָכִין בַּצִּפֹּרֶן כְּשֶׁמְּמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן וְגַם כָּלָה כָּל מַרְאֵה יַרְקוּת שֶׁבָּהֶן וְהִלְבִּינוּ פְּנֵיהֶם — אֲז הֵן נִקְרָאִים יְבֵשִׁים, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ אִם תַּשְׁרֶה אוֹתָן בְּמַיִם כַּמָּה יָמִים — לֹא יַחְזְרוּ לְמַרְאֵיהֶן, וַהֲרֵי הֵן כְּעֵץ יָבֵשׁ שֶׁאֲפִלּוּ אִם תַּשְׁרֶה אוֹתוֹ בְּמַיִם כַּמָּה יָמִים לֹא יָסוּר מֵעָלָיו שֵׁם הַיְבֵשׁ. אֲבָל קֹדֶם שֶׁהִלְבִּינוּ פְּנֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן נִפְרָכִין בַּצִּפֹּרֶן מֵחֲמַת יְבֵשׁוּתָן, מִכָּל מָקוֹם אִם תַּשְׁרֶה אוֹתָן בְּמַיִם יוֹם אוֹ יוֹמַיִם — יַחְזְרוּ לִכְמוֹת שֶׁהָיוּ בְּמִשְׁמוּשָׁן וּבְמַרְאִיתָן:

ט אִם יָבְשׁוּ רֹב עָלִין שֶׁל כָּל שְׁלֹשָׁה בַּדֵּי הֲדַס וְנִשְׁתַּיְּרוּ בְּכָל בַּד וּבַד קֶן אֶחָד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה עָלִין לַחִין — כָּשֵׁר. וְהוּא שֶׁקֶן הַלַּח הַזֶּה הוּא עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַבַּד, לְפִי שֶׁרֹאשׁ הַבַּד הוּא עִקַּר מַרְאִית הַהֲדַס שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה אוֹתוֹ בְּתְחִלַּת הַשְׁקָפָתוֹ, וְאִם הוּא יָבֵשׁ — הֲרֵי אֵין הַהֲדַס הָדָר כְּלָל, שֶׁעִקַּר הֲדָרוֹ תָּלוּי בְּרֹאשׁוֹ:

י וְאִם הַשְּׁלֹשָׁה עָלִין אֵלּוּ שֶׁבְּרֹאשׁ הַבַּדִּים אֵינָן לַחִים גְּמוּרִים אֶלָּא הֵן כְּמוּשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁאִם הָיוּ כָּל עֲלֵי הַדַּס כְּמוּשִׁים הֲרֵי הוּא כָּשֵׁר, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו שֶׁכֻּלָּן יְבֵשִׁים — אֵין הַכְּמוּשׁ מַצִּיל מִיַּד הַיָּבֵשׁ שֶׁלֹּא יִפָּסֵל, אֶלָּא הַלַּח הֶהָדָר הוּא שֶׁמַּצִּיל. וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים, כֵּיוָן שֶׁכָּמוּשׁ כָּשֵׁר — הֲרֵי הוּא כְּלַח לְכָל דָּבָר, וּמַצִּיל מִיַּד הַיָּבֵשׁ שֶׁלֹּא

יִפָּסֵל. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם מִיּוֹם שֵׁנִי שֶׁל חַג וָאֵילָךְ שֶׁאֵין חִיּוּב נְטִילַת לוּלָב בָּהֶן אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

יא אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמִּינִים שֶׁל לוּלָב שֶׁנִּקְטְמוּ רָאשֵׁיהֶן פְּסוּלִין לְפִי שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר, אֲבָל הֲדַס שֶׁנִּקְטַם רֹאשׁוֹ, אֶפְלוּ נִקְטַם גּוּף הָעֵץ שֶׁל הֲדַס עִם עָלָיו — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, לְפִי שֶׁהַהֲדַס כֵּיוָן שֶׁהוּא מְרֻבֶּה בְּעָלִין — הֲרֵי עָלָיו הַנִּשְׁאָרִין חוֹפִין אֶת מְקוֹם הַקְּטִימָה וְאֵין הַקְּטִימָה נִכֶּרֶת. וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים, דְּאַף הֲדַס שֶׁנִּקְטַם רֹאשׁוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּקְטַם רֹאשׁ הָעֵץ עַצְמוֹ שֶׁהֶעָלִין יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ, כֵּיוָן שֶׁרֹּאשׁוֹ אֵינוֹ מְהֻדָּר — הֲרֵי זֶה פָּסוּל. וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם אֶפְלוּ אִם לֹא נִקְטַם רֹאשׁוֹ אֶלָּא שֶׁהַשְּׁלִשָּׁה עָלִין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ הֵן יְבֵשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁאָר כָּל עָלִין הֵן לַחִין וּמְהֻדָּרִין, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהֶעָלִין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ אֵינָן מְהֻדָּרִין — הֲרֵי זֶה פָּסוּל. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כִּדְבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא הֲדַס אַחֵר, אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא אַחֵר — מֻתָּר לְבָרֵךְ עָלָיו וְלִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יב דֶּרֶךְ עֵץ הַהֲדַס לְגַדֵּל פְּרִי הַדּוֹמֶה לָעֲנָבִים, וְאִם יֵשׁ בְּאֹרֶךְ שִׁעוּר הַהֲדַס שֶׁהוּא שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כָּל כָּךְ עֲנָבִים הַלָּלוּ יוֹתֵר מִמִּנְיַן הֶעָלִין הַגְּדֵלִין בְּאֹרֶךְ זֶה — הֲרֵי זֶה פָּסוּל אֶפְלוּ מִיּוֹם שֵׁנִי וָאֵילָךְ, לְפִי שֶׁעֲנָבִים הַלָּלוּ דֶּרֶךְ מַרְאֵיהֶן לִהְיוֹת שָׁחֹר אוֹ אָדֹם וְהַהֲדַס מַרְאֵהוּ יָרֹק — וַהֲרֵי זֶה כִּמְנֻמָּר וְאֵין זֶה הִדּוּר. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה מַרְאֵה הָעֲנָבִים הַלָּלוּ יָרֹק כְּמַרְאֵה הַהֲדַס — כָּשֵׁר אֶפְלוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְרֻבִּין מֵעָלָיו:

יג וַאֶפְלוּ אִם הָיוּ אֲדֻמּוֹת אוֹ שְׁחֹרוֹת וְהָיוּ מְרֻבּוֹת עַל הֶעָלִין וּמֵעֵט אוֹתָם, דְּהַיְנוּ שֶׁלִּקֵּט וְהֵסִיר מִקְצָתָן מֵהַהֲדַס עַד שֶׁהָיוּ הֶעָלִין מְרֻבִּין עַל הָעֲנָבִין, בֵּין שֶׁמֵּעֵטָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב בֵּין שֶׁעֵבַר וּמֵעֵטָן בְּיוֹם טוֹב — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, וּמֻתָּר לְבָרֵךְ עָלָיו לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְמַעֵטָן בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְתִלֵּשׁ פֵּרוֹת בְּשַׁבָּת מֵעָנָף הַתָּלוּשׁ מֵהָאִילָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן של"ו, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעַל יְדֵי תְּלִישָׁה זוֹ מִתְכַּשֵּׁר הַהֲדַס לְמִצְוָתוֹ — הֲרֵי זֶה כְּמִתַּקֵּן כְּלִי בְּיוֹם טוֹב. וַאֶפְלוּ אִם הוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל לְהַכְשִׁיר אֶת הַהֲדַס אֶלָּא כַּוָּנָתוֹ לֶאֱכֹל אֶת הָעֲנָבִים, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי עַל כָּרְחוֹ מִתְכַּשֵּׁר הַהֲדַס וְנַעֲשֶׂה כְּלִי עַל יְדֵי תְּלִישָׁה זוֹ, וַהֲרֵי זֶה כְּעֵין פְּסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יָמוּת שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"כ, עַיֵּן שָׁם:

יד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהוּא צָרִיךְ לַהֲדַס הַזֶּה שֶׁאֵין לוֹ הֲדַס אַחֵר, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ הֲדַס אַחֵר וְאֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל לַהֲדַס הַזֶּה — מֻתָּר לוֹ לִתְלֹשׁ הָעֲנָבִים כְּדֵי לְאָכְלָן בְּיוֹם טוֹב, וְאַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְכַּשֵּׁר הַהֲדַס וְנַעֲשֶׂה כְּלִי, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לַהֲדַס הַזֶּה כְּלָל — הֲרֵי לֹא תִּקֵּן כְּלוּם:

סימן תרמז

א דִּינֵי עֲרָבָה וּבוֹ ו' סְעִיפִים:

"עַרְבֵי נַחַל" הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה, הוּא מִין יָדוּעַ הַנִּקְרָא כֵּן, וְזֶה סִימָנוֹ: קָנֶה שֶׁלּוֹ הוּא אָדֹם, וַאֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ יָרֹק — אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, לְפִי שֶׁסּוֹפוֹ לִהְיוֹת אָדֹם כְּשֶׁתַּגִּיעַ עָלָיו הַחַמָּה, וְעָלֶה שֶׁלּוֹ אֵינוֹ עָגֹל אֶלָּא הוּא מָשׁוּךְ כְּנַחַל, וּפִיו שֶׁל הֶעָלֶה, דְּהַיְנוּ חֲדוֹ, הוּא חָלוּק וְאֵינוֹ עָשׂוּי פְּגִימוֹת פְּגִימוֹת. וְרֹב מִין זֶה הוּא גָּדֵל עַל נַחֲלֵי מַיִם, וּלְכָךְ נִקְרָא מִין זֶה "עַרְבֵי נַחַל", וַאֲפִלּוּ מְעוּטוֹ הַגָּדֵל בַּמִּדְבָּר וּבָהָרִים — גַּם כֵּן הוּא כָּשֵׁר לְמִצְוַת עֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּל סִימָנִים הַלָּלוּ:

ב וְיֵשׁ מִין עֲרָבָה שֶׁקָּנֶה שֶׁלּוֹ הוּא אָדֹם וְעָלֶה שֶׁלּוֹ מָשׁוּךְ כְּנַחַל, אֶלָּא שֶׁפִּי הֶעָלֶה אֵינוֹ חָלָק וְגַם אֵינוֹ דּוֹמֶה לְמַסּוֹר (פֵּרוּשׁ מְגֵרָה שֶׁפְּגִימוֹתֶיהָ גְּדוֹלוֹת קְצָת), אֶלָּא יֵשׁ בּוֹ תְּלָמִים קְטַנִּים עַד מְאֹד כְּמוֹ פִּי מַגָּל קָטָן — וְגַם זֶה כָּשֵׁר:

ג אֲבָל יֵשׁ מִין אֶחָד דּוֹמֶה לַעֲרָבָה, אֲבָל קָנֶה שֶׁלּוֹ אֵינוֹ אָדֹם וְעָלֶה שֶׁלּוֹ עָגֹל וּפִי הֶעָלֶה הוּא דּוֹמֶה לְמַסּוֹר, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא "צַפְצָפָה", וְהִיא פְּסוּלָה אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַדְּחָק כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרמ"ט. וְכָל דְּבָרִים אֵלּוּ הֵן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי:

ד עֲרָבָה שֶׁנִּקְטַם רֹאשָׁהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּקְטַם רֹאשׁ הָעֵץ עַצְמוֹ שֶׁהֶעָלִין גְּדֵלִין בּוֹ — פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר. וּלְכָךְ צָרִיךְ לְזַהֵר מְאֹד כְּשֶׁהַבַּדִּין שֶׁל עֲרָבָה אֲרֻכִּין יוֹתֵר מִדַּאי וְרוֹצֶה לְקַצְצָן שֶׁלֹּא יְקַצְצֵן בְּרֹאשָׁם, אֶלָּא לְמַטָּה בְּמָקוֹם שֶׁהֵן מִתְחַבְּרִים לְהֶעָנָף:

ה נָשְׁרוּ רֹב עָלֶיהָ — פְּסוּלָה. וְצָרִיךְ לְזַהֵר מְאֹד בְּדָבָר זֶה, שֶׁלִּפְעָמִים נוֹשְׁרִים עַל יְדֵי תְּחִיבָתָן לְתוֹךְ הַלּוּלָב, וְגַם עַל יְדֵי נִעְנוּעַ. אֲבָל אִם לֹא נָעֲקְרָה רַק מִקְצָת עָלֶיהָ — כְּשֵׁרָה. וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה אֵין לִקַּח אוֹתָהּ אִם אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לִמְצֹא אַחֶרֶת שְׁלֵמָה שֶׁלֹּא נָשְׁרוּ מֵעָלֶיהָ כְּלוּם, שֶׁהַשְּׁלֵמָה הִיא מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר:

ו יָבְשׁוּ רֹב עָלֶיהָ — פְּסוּלָה, שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר. וְכַמָּה שִׁעוּר הַיְבֵשׁוּת? מִשֶּׁהִלְבִּינוּ פְּנֵיהֶם, אֲבָל אִם לֹא הִגִּיעוּ הֶעָלִין לְשִׁעוּר הַיְבֵשׁוּת אַף עַל פִּי שֶׁכָּבָר כָּמְשָׁה — הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה.

אִם נִדַּלְדְּלוּ רֹב הֶעָלִין וְנִתְקוּ מִמְּקוֹם חִבּוּרָם בַּקָּנֶה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁרוּ לְפִי שֶׁעֲדַיִן הֵם מְחֻבָּרִים קְצָת, וְכֵן אִם נִסְדְּקוּ רֹב הֶעָלִין וְנֶחְלְקוּ לִשְׁנַיִם בְּרֹב אֹרֶךְ הֶעָלֶה — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נִשְׁרוּ רֹב עָלֶיהָ וּפְסוּלָה:

סימן תרמח

א **דְּבָרִים הַפְּסוּלִים בָּאֶתְרוֹג וּבוֹ ל"א סְעִיפִים:**

אֶתְרוֹג הַכָּמוּשׁ — כָּשֵׁר. אֲבָל הַיָּבֵשׁ — פָּסוּל, שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר.

וְשִׁעוּר הַיָּבֵשׁוּת, לְכָשֶׁתִּכְלֶה הַלֵּחָה וְאֵינוֹ מוֹצִיא שׁוּם לֵחָה (כִּי הַלֵּחָה לַפְּרִי כְּמוֹ הַדָּם לַבָּשָׂר הַחַי, וְנֶאֱמַר "לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ כוּ"), שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא לַח — מוֹצִיא לֵחָה אוֹ מִדַּחַק הַסַּכִּין אוֹ מִסְּחִיטַת הַפְּרִי, אֲבָל לְאַחַר שֶׁיָּבֵשׁ — לֹא יוֹצִיא שׁוּם לֵחָה.

אֶלָּא שֶׁהַבְּדִיקָה שֶׁלּוֹ קָשָׁה, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְסָחֳטוֹ אוֹ לְחַתְכוֹ שֶׁלֹּא יִפָּסֵל, אֲבָל אִם נִקַּב נֶקֶב שֶׁאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן מִגּוּף הָאֶתְרוֹג — כָּשֵׁר אִם אֵינוֹ מְפֻלָּשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין הַנֶּקֶב מַגִּיעַ עַד חַדְרֵי הַזֶּרַע שֶׁבְּתוֹךְ הָאֶתְרוֹג, אִם כֵּן יָכוֹל לְבָדְקוֹ עַל יְדֵי שֶׁיַּעֲבִיר בּוֹ מַחַט עִם חוּט וְאִם יֵשׁ בּוֹ לֵחָה יִתְרָאֶה בַּחוּט, רַק שֶׁיִּזָּהֵר שֶׁלֹּא יַגִּיעַ הַמַּחַט עַד חַדְרֵי הַזֶּרַע, וְגַם שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לָעֵבֶר שֶׁכְּנֶגְדּוֹ אֲפִלּוּ הוּא שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד חַדְרֵי הַזֶּרַע, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה נֶקֶב מְפֻלָּשׁ:

ב וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין חַיָּב כְּלָל לְבָדְקוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹאִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא כָּמוּשׁ. וְאֶתְרוֹג שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו בְּשָׁנָה זוֹ — אֵין לְבָדְקוֹ כְּלָל בַּשָּׁנָה הָאַחֶרֶת, שֶׁבְּוַדַּאי יִמָּצֵא יָבֵשׁ:

ג אֶתְרוֹג שֶׁנִּקַּב, אֲפִלּוּ אִם הַנֶּקֶב הוּא רָחָב אֶלָּא שֶׁאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן מִגּוּף הָאֶתְרוֹג, כְּגוֹן שֶׁתָּחַב שָׁם יָתֵד עֵב וְנִקַּב בְּעָנְיָן שֶׁלֹּא חָסַר כְּלוּם, אִם אֵין בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב שֶׁל שָׁטַח רֹחַב הַנֶּקֶב כְּאֹרֶךְ וְרֹחַב שֶׁל שָׁטַח מַטְבֵּעַ הַנִּקְרָא אִסָּר — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

וְכֵיצַד מְשַׁעֲרִין? אִם הַנֶּקֶב הוּא עָגֹל — מַנִּיחַ הָאִסָּר עַל פִּי הַנֶּקֶב, וְאִם הַנֶּקֶב הוּא מְרֻבָּע אוֹ שֶׁהוּא אָרֹךְ וְקָצָר — רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הָיָה עָגֹל, דְּהַיְנוּ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין עֲגֻלָּה מִן אֹרֶךְ וְרֹחַב שֶׁל שָׁטַח רֹחַב הַנֶּקֶב, וְאִם הָיָה גָּדֵל שָׁטַח הָעֲגֻלָּה הַזֹּאת פָּחוֹת מִגֹּדֶל שָׁטַח הָאִסָּר — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

(וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ל"ד הֵיכָן מְשַׁעֲרִין שִׁעוּר הָאִסָּר בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אוֹתוֹ כְּלָל, עַיֵּן שָׁם):

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין הַנָּקֵב מְפֻלָּשׁ, אֲבָל אִם הַנָּקֵב הוּא מְפֻלָּשׁ מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, אֲפִלּוּ לֹא הִגִּיעַ הַנָּקֵב לְחַדְרֵי הַזֶּרַע שֶׁבְּתוֹךְ הָאֶתְרוֹג, כְּגוֹן שֶׁנִּנְקַב בָּעֳבִי הַקְּלִפָּה הֶעָבָה (הַמַּקֶּפֶת אֶת חַדְרֵי הַזֶּרַע) מִצַּד זֶה לְצַד זֶה שֶׁכְּנֶגְדּוֹ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד חַדְרֵי הַזֶּרַע, וַאֲפִלּוּ אֵין בְּרוֹחַב הַנָּקֵב אֶלָּא מַשֶּׁהוּ וְלֹא חָסַר כְּלוּם מִגּוּף הָאֶתְרוֹג — הֲרֵי זֶה פָּסוּל:

ה אֲבָל אִם אֵין הַנָּקֵב מְפֻלָּשׁ מִצַּד זֶה לְצַד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, אֲפִלּוּ נִקַּב כְּנֶגֶד חַדְרֵי הַזֶּרַע, וּפִלּוּשׁ אֹרֶךְ הַנָּקֵב עוֹבֵר כָּל חַדְרֵי הַזֶּרַע עַד סָמוּךְ לִקְצֵה הָאֶתְרוֹג שֶׁבַּצַּד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וְכֵן אִם נִקַּב הָאֶתְרוֹג מִשְּׁנֵי צְדָדָיו עַד תּוֹךְ חַדְרֵי הַזֶּרַע, וְחַדְרֵי הַזֶּרַע עַצְמָן נִשְׁאַר מֵהֶן קְצָת שֶׁלֵּם וְהַשָּׁלֵם הַזֶּה מַפְסִיק בֵּין הַנְּקָבִים שֶׁמִּשְּׁנֵי צְדָדָיו — כָּל זֶה אֵינוֹ נִקְרָא נָקֵב מְפֻלָּשׁ:

ו וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים, דְּכָל שֶׁהִגִּיעַ הַנָּקֵב עַד חַדְרֵי הַזֶּרַע אַף עַל פִּי שֶׁחַדְרֵי הַזֶּרַע וְצַד הַשֵּׁנִי שֶׁל הָאֶתְרוֹג נִשְׁאֲרוּ שְׁלֵמִים — הֲרֵי זֶה נִקְרָא נָקֵב מְפֻלָּשׁ, לְפִי שֶׁהַקְּלִפָּה הֶעָבָה הַמַּקֶּפֶת אֶת חַדְרֵי הַזֶּרַע אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת עִם חַדְרֵי הַזֶּרַע לְדָבָר אֶחָד, אֶלָּא הִיא נֶחְשֶׁבֶת לְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ לְעִנְיַן זֶה, וְכֵיוָן שֶׁנִּנְקְבָה כֻּלָּהּ מִצַּד אֶחָד — הֲרֵי זֶה נָקֵב מְפֻלָּשׁ. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. אֲבָל בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמְצֹא אֶתְרוֹג אַחֵר — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וּמֵתִּר לְבָרֵךְ עַל אֶתְרוֹג זֶה:

ז וְכָל זֶה בְּנָקֵב שֶׁאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן מִגּוּף הָאֶתְרוֹג, אֲבָל אִם חָסֵר מִגּוּף הָאֶתְרוֹג אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ — הֲרֵי זֶה פָּסוּל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַנָּקֵב מְפֻלָּשׁ וְאֵין בּוֹ כְּאֵסָר:

ח וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים, דְּנָקֵב שֶׁאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן מִגּוּף הָאֶתְרוֹג — אֵינוֹ פּוֹסֵל כְּלָל, וַאֲפִלּוּ הוּא רָחָב הַרְבֵּה יוֹתֵר מִכְּאֵסָר, וַאֲפִלּוּ הוּא מְפֻלָּשׁ, וְלֹא חִלְקוּ חֲכָמִים בֵּין מְפֻלָּשׁ לְשֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ וּבֵין כְּאֵסָר לְפָחוֹת מִכְּאֵסָר אֶלָּא בְּנָקֵב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן מִגּוּף הָאֶתְרוֹג, שֶׁאִם יֵשׁ בְּרָחְבּוֹ כְּאֵסָר — פּוֹסֵל אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ, וְאִם אֵין בְּרָחְבּוֹ כְּאֵסָר — אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא אִם כֵּן הוּא מְפֻלָּשׁ. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא זוֹ בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמְצֹא אֶתְרוֹג אַחֵר, וְאָז מֻתָּר לְבָרֵךְ עַל אֶתְרוֹג זֶה:

ט וְכָל זֶה בְּנָקֵב שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ לְאַחַר שֶׁנִּתְלַשׁ, אֲבָל נְקָבִים הַנַּעֲשִׂים בּוֹ כְּשֶׁהוּא מְחֻבָּר, כְּמוֹ שֶׁרְגִילוּת הוּא לְהַעֲשׂוֹת בּוֹ נְקָבִים עַל יְדֵי קוֹצִים שֶׁנּוֹפְלִים עָלָיו כְּשֶׁהוּא מְחֻבָּר — נוֹהֲגִין לְהַכְשִׁירוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהֵן נְקָבִים שֶׁיֵּשׁ בְּהֶן חֶסְרוֹן, לְפִי שֶׁכָּל נָקֵב שֶׁבָּאָה לוֹ בְּעוֹדוֹ גָּדֵל בָּאִילָן — חוֹזֵר לִבְרִיאוּתוֹ עַל יְדֵי שֶׁנִּקְרָם עָלָיו עוֹר מִלְמַעְלָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא עֲדַיִן הוֹלֵךְ וְגָדֵל בְּאִילָנוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעַל גַּבֵּי עוֹר זֶה יֵשׁ גֻּמָּא וְחֶסְרוֹן בְּגוּף הָאֶתְרוֹג —

אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. אֲבָל אִם אָנוּ רוֹאִים שֶׁלֹּא נִקְרַם עָלָיו וְיֵשׁ בַּנֶּקֶב חֶסְרוֹן מִגּוּף הָאֶתְרוֹג — הֲרֵי זֶה פָּסוּל, אַף עַל פִּי שֶׁהַנֶּקֶב נַעֲשָׂה בּוֹ בְּעוֹדוֹ בָּאִילָן עַל יְדֵי קוֹץ:

י בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּכָּר וְנִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בְּגֻמָּא זוֹ חֶסְרוֹן מִגּוּף בְּשַׂר הָאֶתְרוֹג, אֲבָל אִם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא לֹא נֶחְסַר כְּלוּם מִגּוּף בְּשַׂר הָאֶתְרוֹג, אֶלָּא שֶׁעַל יְדֵי דּוֹחַק הַקּוֹץ נִתְכַּוֵּץ בְּשַׂר הָאֶתְרוֹג לִצְדָדֵי הַנֶּקֶב — יֵשׁ לְהַכְשִׁיר, דְּכָל שֶׁאֵין בָּרוּר לָנוּ שֶׁיֵּשׁ חֶסְרוֹן מִגּוּף הָאֶתְרוֹג — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבַּאַרְנוּ דְּכָל שֶׁאֵין הַנֶּקֶב מְפַלֵּשׁ וְאֵין בּוֹ כְּאֹסֶר אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן אֵינוֹ פָּסוּל:

יא וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמָּא הִגִּיעַ פְּלִישׁ הַנֶּקֶב עַד חַדְרֵי הַזֶּרַע — יֵשׁ לְהַכְשִׁיר, שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ בָּרוּר לָנוּ שֶׁהִגִּיעַ הַנֶּקֶב עַד חַדְרֵי הַזֶּרַע — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם הִגִּיעַ הַנֶּקֶב לְחַדְרֵי הַזֶּרַע אֵינוֹ נִקְרָא נֶקֶב מְפַלֵּשׁ, וְאֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן:

יב כְּבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁחֶסְרוֹן מִגּוּף הָאֶתְרוֹג פּוֹסֵל אֶת הָאֶתְרוֹג וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַחֶסְרוֹן הוּא מִבַּחוּץ, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּקְּבָה גַּם הַקְּלִפָּה הַחִיצוֹנָה שֶׁל הָאֶתְרוֹג, דְּהַיְנוּ הַקְּלִפָּה הַדַּקָּה הַמַּקֶּפֶת אֶת הַקְּלִפָּה הָעָבָה הַנִּקְרֵאת בְּשַׂר הָאֶתְרוֹג, וְיֵשׁ בָּהּ טַעַם חֲרִיפוּת כְּשֶׁאוֹכְלִין אוֹתָהּ, אֲבָל אִם אֵין הַחֶסְרוֹן אֶלָּא בִּפְנִים, כְּגוֹן שֶׁנִּמּוֹחַ כָּל בְּשַׂר הָאֶתְרוֹג בִּפְנִים, וּקְלִפָּה הַחִיצוֹנָה קַיֶּמֶת וְגַם חַדְרֵי הַזֶּרַע קַיְמִין, שֶׁמַּרְגִּישׁ בְּמִשְׁמוּשׁ הַיָּד שֶׁלֹּא נִמּוֹחוּ — דָּבָר זֶה נִסְתַּפֵּק לְחַכְמֵי הַגְּמָרָא אִם יֵשׁ לְדַמּוֹת אֶתְרוֹג לְרֹאשׁ שֶׁאֵינָהּ נִפְסֶלֶת מֵחֲמַת חֶסְרוֹן שֶׁמִּבִּפְנִים, כְּגוֹן שֶׁנִּמּוֹחַ כָּל בְּשָׂרָהּ מִבִּפְנִים וְעוֹרוֹתֶיהָ הַחִיצוֹנִים קַיְמִין וְגַם סְמָפוֹנוֹתֶיהָ שֶׁמִּבִּפְנִים הֵן קַיְמִין, שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ל"ו.

וְיֵשׁ פּוֹסְקִין סָפֵק זֶה לְהָקֵל, לְפִי שֶׁהֵן סוֹבְרִין שֶׁכָּל פְּסוּלִין אֵלּוּ (שֶׁאֵינָן מֵחֲמַת הִדּוּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר) אֵין פְּסוּלָן מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְכָל סָפֵק דִּבְרֵי סוֹפְרִים לְהָקֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל פְּסוּלִין אֵלּוּ הֵן מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וּלְפִיכָךְ הוֹלְכִין בְּסָפֵק זֶה לְהַחֲמִיר בְּכָל סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר:

יג אִם נִסְדַּק כֻּלּוֹ עַל פְּנֵי כָּל אָרְכּוֹ, אֲפִלּוּ לֹא נִסְדַּק אֶלָּא מִצַּד אֶחָד מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, וְעֹמֶק הַסֶּדֶק מַגִּיעַ עַל פְּנֵי כָּל אָרְכּוֹ עַד רֹב עָבְיוֹ שֶׁל קְלִפָּה הָעָבָה — הֲרֵי זֶה פָּסוּל, אַף עַל פִּי

שֶׁלֹּא חָסֵר כְּלוּם מִגּוּף הָאֶתְרוֹג. אֲבָל אִם נִשְׁתַּיֵּר בָּאֶתְרוֹג מַשֶּׁהוּ לְמַעְלָה וּמַשֶּׁהוּ לְמַטָּה, שֶׁלֹּא נִסְדַּק בָּעֹמֶק עַד רֹב עֻבְיֵי הַקְּלִפָּה הֶעָבָה, אֲפִלּוּ נִסְדַּק מִשְּׁנֵי צְדָדָיו עַל פְּנֵי כָּל אָרְכּוֹ וְנִשְׁתַּיֵּר מִכָּל צַד מַשֶּׁהוּ לְמַעְלָה וּמַשֶּׁהוּ לְמַטָּה שֶׁלֹּא נִסְדַּק — כָּשֵׁר:

יד וְכֵן אִם נִסְדַּק עַל פְּנֵי הֶקֵּף רָחְבּוֹ, אֲפִלּוּ נִסְדַּק מִשְּׁנֵי צְדָדָיו זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְנִשְׁתַּיֵּר מַשֶּׁהוּ שָׁלֵם לְמַעְלָה בֵּין שְׁנֵי הַסְּדָקִים שֶׁמִּשְּׁנֵי הַצְּדָדִין וּמַשֶּׁהוּ שָׁלֵם לְמַטָּה בֵּין שְׁנֵי הַסְּדָקִים שֶׁמִּשְּׁנֵי הַצְּדָדִים — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, אַף עַל פִּי שֶׁעֹּמֶק הַסְּדָקִים מַגִּיעַ עַד רֹב עֻבְיֵי שֶׁל קְלִפָּה הֶעָבָה.

וְכָל פְּסוּלִים אֵלּוּ דְּהַיְינוּ נִקַּב חָסֵר וְנִסְדַּק — אֵינוֹ מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ הִדּוּר, אֶלָּא לְפִי שֶׁאֵינוֹ תָּם וְשָׁלֵם, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "וּלְקַחְתֶּם", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: לְקִיחָה תַּמָּה וּשְׁלֵמָה:

טו אִם נִקְלַף מִמֶּנּוּ הַקְּלִפָּה הַחִיצוֹנָה הַדַּקָּה הַמַּקֶּפֶת אֶת קְלִפָּה הֶעָבָה, אִם נִקְלַף כֻּלּוֹ — פָּסוּל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכֻּלּוֹ נִקְלַף — הוֹלֵךְ וּמִתְנַוֶּנֶה וְאֵינוֹ הִדּוּר, וְאִם נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא שֶׁלֹּא נִקְלַף — כָּשֵׁר, שֶׁעַל יְדֵי אוֹתוֹ כָּל שֶׁהוּא הוּא חוֹזֵר לִבְרִיאוּתוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ כְּסֶלַע שֶׁלֹּא נִקְלַף. וְיֵשׁ לְחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר:

טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמָּקוֹם הַנִּקְלָף הוּא שָׁוֶה בְּמַרְאִיתוֹ לְמַרְאֵה גֶּוֶן הָאֶתְרוֹג, אֲבָל אִם הוּא מְשֻׁנֶּה בְּמַרְאִיתוֹ מִמַּרְאֵה הָאֶתְרוֹג — אֵינוֹ כָּשֵׁר, אֶלָּא אִם כֵּן הַמָּקוֹם שֶׁנִּקְלַף הוּא מְעוּט הָאֶתְרוֹג, וְאֵינוֹ מְפֻזָּר בִּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת אֶלָּא כֻּלּוֹ עוֹמֵד בְּמָקוֹם אֶחָד, וְאֵינוֹ עוֹמֵד בְּחָטְמוֹ שֶׁל הָאֶתְרוֹג אֶלָּא מֵחָטְמוֹ וּלְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר גַּבֵּי חֲזָזִית, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם לְכָל זֶה:

יז יֵשׁ הַרְבֵּה אֶתְרוֹגִים שֶׁעַל רֹאשׁ הָאֶתְרוֹג גָּדֵל עֵץ אֶחָד שֶׁמִּקְצָתוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ גּוּף הָאֶתְרוֹג וּמִקְצָתוֹ בּוֹלֵט לְמַעְלָה, וּבְמִקְצַת אֶתְרוֹגִים אֵין עֵץ זֶה נִכְנָס כְּלָל לְתוֹךְ אֶתְרוֹג אֶלָּא כֻּלּוֹ בּוֹלֵט לְמַעְלָה מֵרֹאשׁ הָאֶתְרוֹג, וְנִקְרָא "פִּטְמָא" אוֹ "דַּד", וְעַל עֵץ זֶה גָּדֵל כְּמִין פֶּרַח שׁוֹשָׁן, וְנִקְרָא "שׁוֹשַׁנְתָּא", וְהוּא (נֶחְשָׁב) מִגּוּף הָעֵץ הַנִּקְרָא "פִּטְמָא" אוֹ "דַּד", וְיֵשׁ הַרְבֵּה אֶתְרוֹגִים שֶׁאֵין לָהֶם כְּלָל פִּטְמָא זוֹ וְלֹא שׁוֹשַׁנְתָּא שֶׁעָלָיו וְהֵן כְּשֵׁרִין, כֵּיוָן שֶׁכָּךְ הִיא בְּתְחִלַּת בְּרִיָּתָם וְזֶהוּ דֶּרֶךְ גִּדּוּלָן, וְנִכָּרִין הֵן אוֹתָן, שֶׁכָּךְ הֵן מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתָם, כִּי יֵשׁ לָהֶן בִּמְקוֹם הַפִּטְמָא כְּמוֹ גֻּמָּא מִתְּחִלַּת בְּרִיאָתוֹ.

אֲבָל אֶתְרוֹג שֶׁהָיָה לוֹ פִּטְמָא וְנִטְלָה פִּטְמָתוֹ, אֲפִלּוּ לֹא נִטַּל כָּל עֻבְיֵי הַפִּטְמָא אֶלָּא מִקְצָת

הָעֹבִי נִשְׁאַר מְחֻבָּר לָאֶתְרוֹג וּמִקְצָת הָעֹבִי נִטַּל לְגַמְרֵי מִן הָאֶתְרוֹג, בְּעִנְיָן שֶׁנִּשְׁאַר מַשֶּׁהוּ בָּאֶתְרוֹג מְגֻלֶּה בַּמָּקוֹם שֶׁהָיָה מְכֻסֶּה בָּעֹבִי מִקְצָת הַפִּטְמָא שֶׁנִּטְלָה — הֲרֵי זֶה פָּסוּל, לְפִי שֶׁפִּטְמָא זוֹ נֶחְשֶׁבֶת מִגּוּף הָאֶתְרוֹג, וְכֵיוָן שֶׁהִיא חֲסֵרָה — הֲרֵי זֶה אֶתְרוֹג חָסֵר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חֶסְרוֹן פּוֹסֵל אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ כְּאִסָּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַפִּטְמָא הִיא בְּגֹבַהּ הָאֶתְרוֹג עַל רֹאשׁוֹ וְהַחֶסְרוֹן נִכָּר בָּהּ יוֹתֵר, לְפִיכָךְ הֶחֱמִירוּ בָּהּ שֶׁאֲפִלּוּ חֶסְרוֹן כָּל שֶׁהוּא שֶׁבָּהּ פּוֹסֵל, לְפִי שֶׁעִקַּר הִדּוּרוֹ שֶׁל אֶתְרוֹג תָּלוּי בְּרֹאשׁוֹ, שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה אוֹתוֹ בְּתִחִלַּת הַשְׁקָפָתוֹ, וְאִם נֶחְסַר שָׁם כָּל שֶׁהוּא — אֵינוֹ הִדּוּר.

אֲבָל אִם לֹא נִטַּל כְּלוּם מֵעֹבִי הַפִּטְמָא בְּמָקוֹם שֶׁהִיא מְחֻבֶּרֶת לָאֶתְרוֹג, וַאֲפִלּוּ נִטְלָה כָּל הַפִּטְמָא וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנָּה רַק גֹּבַהּ מַשֶּׁהוּ, בְּעִנְיָן שֶׁמִּקְצָת רֹאשׁ הָאֶתְרוֹג הוּא מְכֻסֶּה בָּעֹבִי פִּטְמָא מַשֶּׁהוּ זוֹ שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה מְכֻסֶּה בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁהַפִּטְמָא הָיְתָה שְׁלֵמָה — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, דְּכֵיוָן שֶׁמִּקְצָת רֹאשׁ הָאֶתְרוֹג הוּא מְכֻסֶּה כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה — אֵין זֶה חֶסְרוֹן.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים, דַּאֲפִלּוּ לֹא נִטְלָה רַק הַשּׁוֹשַׁנְתָּא הָעֶלְיוֹנָה וְכָל הַפִּטְמָא קַיֶּמֶת — הֲרֵי זֶה פָּסוּל, שֶׁאֵינוֹ הִדּוּר, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא שָׁלֵם לְגַמְרֵי בְּרֹאשׁוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּדִבְרֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם טוֹב לְחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם יֵשׁ לְפָנָיו שְׁנֵי אֶתְרוֹגִים שָׁוִים בְּנוֹי וְהִדּוּר וּבְאֶחָד מֵהֶן נִטַּל הַשּׁוֹשַׁנְתָּא — אֲזַי יִקַּח אוֹתוֹ שֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו הַשּׁוֹשַׁנְתָּא, אֲבָל אִם אוֹתוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַשּׁוֹשַׁנְתָּא אֵינוֹ מְהֻדָּר וּמְפֹאָר כָּל כָּךְ כְּמוֹ אוֹתוֹ שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנּוּ הַשּׁוֹשַׁנְתָּא — יִקַּח אֶת הַמְהֻדָּר וְאֶת הַמְפֹאָר יוֹתֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שׁוֹשַׁנְתָּא, שֶׁהָעִקָּר הוּא כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

יח נִטַּל הָעֻקָּץ, וְהוּא הָעֵץ שֶׁהָאֶתְרוֹג תָּלוּי בּוֹ בְּאִילָן — הֲרֵי זֶה פָּסוּל. וְהוּא שֶׁנִּטַּל הָעֻקָּץ מֵעִקָּרוֹ וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כְּלוּם בָּאֶתְרוֹג, שֶׁאֲז נִשְׁאָר מְקוֹמוֹ גֻּמָּא בָּאֶתְרוֹג, וַהֲרֵי זֶה אֶתְרוֹג חָסֵר, אֲבָל אִם נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא בָּאֶתְרוֹג, בְּעִנְיָן שֶׁנִּתְמַלֵּאת כָּל רֹחַב הַגֻּמָּא, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא נִטַּל כְּלוּם מֵעֹבִי הָעֻקָּץ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא מְמַלֵּא אֶת הַגֻּמָּא — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, שֶׁהֲרֵי גּוּף הָאֶתְרוֹג אֵינוֹ חָסֵר כְּלוּם.

וְיֵשׁ מַכְשִׁירִים אֲפִלּוּ נִטַּל כָּל הָעֻקָּץ וְנִשְׁאַר מְקוֹמָהּ גֻּמָּא בָּאֶתְרוֹג שֶׁהָעֻקָּץ אֵינוֹ נֶחְשָׁב מִגּוּף הָאֶתְרוֹג, לְעִנְיָן שֶׁבְּחֶסְרוֹנוֹ יִפָּסֵל הָאֶתְרוֹג מִשּׁוּם אֶתְרוֹג חָסֵר. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין

הֲלָכָה כְּדִבְרֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא אֶתְרוֹג אַחֵר — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְבָרֵךְ עַל אֶתְרוֹג זֶה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ נוֹהֲגִין בִּשְׁעַת הַדְּחָק לְבָרֵךְ אֲפִלּוּ עַל הַפְּסוּלִין לְגַמְרֵי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרמ"ט, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

יט עָלְתָה עָלָיו חֲזָזִית (פֵּרוּשׁ "אוֹ יַלֶּפֶת" תַּרְגּוּמוֹ "אוֹ חַזְזָן"), וְהוּא כְּמוֹ אֲבַעְבּוּעוֹת דַּקוֹת, וְיֵשׁ בּוֹ מַמָּשׁ שֶׁמְּקוֹמָן נִכָּר בְּמִשְׁמוּשׁ הַיָּד שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מִן הָאֶתְרוֹג, אִם הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד מֵהָאֶתְרוֹג בִּלְבַד — אֵינוֹ פָּסוּל אֶלָּא אִם כֵּן הוּא רֹב שֶׁל כָּל הָאֶתְרוֹג, אֲבָל אִם הוּא בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת וְיֵשׁ בֵּין שְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת מָקוֹם פָּנוּי (שֶׁאֵין בּוֹ חֲזָזִית) לְכָל הַפָּחוֹת כְּשִׁעוּר חֲזָזִית אַחַת, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת בְּמָקוֹם זֶה טִפַּת חֲזָזִית מַשֶּׁהוּ (דְּהַיְנוּ שְׁתֵּי אֲבַעְבּוּעוֹת דַּקוֹת, שֶׁפָּחוֹת מִכֵּן אֵין נִקְרָא חֲזָזִית כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר), וּמַרְאֵה אֶתְרוֹג מַשֶּׁהוּ כְּחוּט הַשַּׂעָרָה מַפְסִיק בֵּין טִפָּה זוֹ לְהַחֲזָזִית הַגָּדוֹל שֶׁאֶצְלָהּ מִצַּד אֶחָד, וּמַרְאֵה אֶתְרוֹג מַשֶּׁהוּ כְּחוּט הַשַּׂעָרָה מַפְסִיק בֵּין צַד הַשֵּׁנִי שֶׁל טִפָּה זוֹ לַחֲזָזִית הַגָּדוֹל שֶׁאֶצְלָהּ — הֲרֵי זֶה פָּסוּל, אֲפִלּוּ אִם כָּל הַחֲזָזִית בְּיַחַד אֵינוֹ אֶלָּא מְעוּט הָאֶתְרוֹג, שֶׁכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַחֲזָזִית מָקוֹם פָּנוּי מַרְאֵה אֶתְרוֹג — הֲרֵי זֶה כְּמְנֻמָּר וְאֵינוֹ הָדוּר:

כ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיֵּשׁ מִתְּחִלַּת חֲזָזִית הָאַחַת עַד סוֹף חֲזָזִית הַשֵּׁנִית כְּשִׁעוּר רֹב הֶקֵּפוֹ שֶׁל הָאֶתְרוֹג, כְּגוֹן שֶׁאִם הֵן עוֹמְדִין לְרֹחַב הָאֶתְרוֹג דְּהַיְנוּ סְבִיב הֶקֵּף עָבְיוֹ וּמִתְּחִלַּת הָאַחַת עַד סוֹף שֵׁנִית יֵשׁ רֹב הֶקֵּף עָבְיוֹ, וְכֵן אִם הֵן עוֹמְדִין לְאֹרֶךְ הָאֶתְרוֹג וּמִתְּחִלַּת הָאַחַת עַד סוֹף הַשֵּׁנִית יֵשׁ רֹב הֶקֵּף אֹרֶךְ הָאֶתְרוֹג, כְּגוֹן שֶׁחֲזָזִית אַחַת עוֹמֶד בְּצַד אֶחָד שֶׁל הָאֶתְרוֹג וַחֲזָזִית הַשֵּׁנִית נִמְשָׁךְ מְעַט עַל צַד הַשֵּׁנִי שֶׁל הָאֶתְרוֹג.

אֲבָל אִם כָּל הַחֲזָזִית הוּא בְּצַד אֶחָד שֶׁל הָאֶתְרוֹג, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מִתְּחִלַּת הָאַחַת עַד סוֹף הַשֵּׁנִית מֻחֶצָּה הֶקֵּף אֹרֶךְ הָאֶתְרוֹג, אוֹ מֻחֶצָּה הֶקֵּף עָבְיוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ מֻחֶצָּה הֶקֵּף אִרְכּוֹ וּמֻחֶצָּה הֶקֵּף עָבְיוֹ, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה חֲזָזִית קְצָת מֵהֶן נִמְשָׁכִים לְאֹרֶךְ הָאֶתְרוֹג עַד חֲצִי עָבְיוֹ וּקְצָת מֵהֶן נִמְשָׁכִים לְרֹחַב הָאֶתְרוֹג סְבִיב הֶקֵּף עָבְיוֹ עַד חֲצִי הַהֶקֵּף — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים, דַּאֲפִלּוּ אֵין בּוֹ אֶלָּא שְׁתֵּי טִפּוֹת חֲזָזִית מַשֶּׁהוּ וּבֵין שְׁתֵּי טִפּוֹת אֵלּוּ אֵין מָקוֹם פָּנוּי שֶׁבּוֹ מַרְאֵה אֶתְרוֹג אֶלָּא כְּדֵי שִׁעוּר חֲזָזִית אַחַת — הֲרֵי זֶה כְּמְנֻמָּר וּפָסוּל. וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. אֲבָל בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא אֶתְרוֹג אַחֵר — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְאִם אֵין בּוֹ אֶלָּא חֲזָזִית אַחַת גְּדוֹל שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט עַל פְּנֵי חֻצְיוֹ שֶׁל כָּל שֶׁטַח הָאֶתְרוֹג, דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל מָקוֹם הַפָּנוּי שֶׁבּוֹ מַרְאֶה הָאֶתְרוֹג הוּא מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה עִם הַחֲזָזִית — פָּסוּל. וְכֵן כָּל דָּבָר הַפּוֹסֵל בְּרֹב בְּכָל אַרְבַּעַת הַמִּינִים, אִם הוּא מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה — פָּסוּל, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת הָרֹב בְּהֶכְשֵׁר, וְאֵין מֻחֱצָה הַכָּשֵׁר נֶחְשָׁב כְּרֹב אֶלָּא לְעִנְיַן מְחִצּוֹת שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל סֻכָּה וּלְעִנְיַן סְכַךְ הַסֻּכָּה, שֶׁבָּהֶן נֶאֱמְרָה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁהַמֻּחֱצָה הוּא כְּרֹב, אֲבָל בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ צָרִיךְ לִהְיוֹת הָרֹב בְּהֶכְשֵׁר.

וְיֵשׁ חוֹלְקִים עַל זֶה וְאוֹמְרִים, דְּכָל שֶׁאֵין בַּפָּסוּל רֹב כְּנֶגֶד הַכָּשֵׁר — אֵינוֹ יָכוֹל לִפְסֹל, וַהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ לֹא הָיָה כָּאן פָּסוּל כְּלָל. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּדִבְרֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא מִינִים אֲחֵרִים כְּשֵׁרִים — יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְבָרֵךְ עַל מִינִים אֵלּוּ, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ נוֹהֲגִין בִּשְׁעַת הַדְּחָק לְבָרֵךְ אֲפִלּוּ עַל הַפְּסוּלִין לְגַמְרֵי כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרמ"ט, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

כא כָּל דָּבָר הַפּוֹסֵל בָּאֶתְרוֹג מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ הָדוּר, כְּגוֹן יָבֵשׁ אוֹ חֲזָזִית אוֹ שִׁנּוּי מַרְאֶה הָאֶתְרוֹג, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּקְלַף מִקְצָת הָאֶתְרוֹג וְנִשְׁתַּנָּה מַרְאִיתוֹ מִמַּרְאֶה כָּל הָאֶתְרוֹג, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֵלּוּ אֵינָן פּוֹסְלִין אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהֶן כַּשִּׁעוּר שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ בָּהֶן, אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן עַל חָטְמוֹ דְּהַיְנוּ מִמָּקוֹם שֶׁמִּשָּׁם מִשָּׁם וְיוֹרֵד לְצַד רֹאשׁוֹ וּמַתְחִיל מִשָּׁם לְהִתְקַצֵּר וּלְהִתְחַדֵּד כָּל מָקוֹם זֶה, אִם יֵשׁ בּוֹ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים הַפּוֹסְלִים מִשּׁוּם הִדּוּר אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ אֶלָּא מַשֶּׁהוּ — הֲרֵי זֶה פָּסוּל, לְפִי שֶׁעִקַּר הַהִדּוּר שֶׁל הָאֶתְרוֹג תְּלוּי בְּחָטְמוֹ שֶׁהוּא נִרְאֶה לָעֵינַיִם יוֹתֵר מִשְּׁאָר מְקוֹמוֹת, וּבוֹ אָדָם נוֹתֵן עֵינָיו בִּתְחִלַּת הַשְׁקָפָתוֹ:

כב מִכָּל מָקוֹם, אֲפִלּוּ בְּחָטְמוֹ אֵין הַחֲזָזִית פּוֹסֶלֶת אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ שְׁתֵּי אֲבַעְבּוּעוֹת, לֹא פָּחוֹת (שֶׁפָּחוֹת מִכֵּן — אֵין נִקְרָא חֲזָזִית). וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ נִרְאִין לָעַיִן כְּשֶׁאוֹחֲזוֹ בְּיָדוֹ, וְלֹא שֶׁיִּהֵא צָרִיךְ לְהָשִׂים עַיִן עִיּוּנוֹ עֲלֵיהֶם עַד שֶׁיִּרְאֵם. וְכֵן כָּל שִׁנּוּי מַרְאֶה אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא אִם כֵּן נִרְאֶה לְרֹב בְּנֵי אָדָם בְּהַשְׁקָפָה רִאשׁוֹנָה:

כג אֵין הַחֲזָזִית וְלֹא שִׁנּוּי מַרְאֶה פּוֹסְלִין אֶלָּא אִם כֵּן נוֹלְדוּ מֵעַצְמוּת הָאֶתְרוֹג, אֲבָל אִם מֻחֲמַת שֶׁעוֹקְצִים אוֹתוֹ קוֹצִים נַעֲשׂוּ בּוֹ מְקוֹמוֹת אֲדֻמִּים וַעֲקֻמִּים — כָּשֵׁר.

וְכֵן אוֹתָן חֲזָזִית שֶׁקּוֹרִין בלא"ט מו"ל — יֵשׁ לְהַכְשִׁיר, אֲפִלּוּ יֵשׁ בָּהֶן מַמָּשׁוּת שֶׁמְּקוֹמָן

נִכְּר בְּמִשּׁוּשׁ הַיָּד שֶׁהֵן גְּבוֹהִין מֵהָאֻתְרוֹג, לְפִי שֶׁהֵן נֶחְשָׁבִין גַּם כֵּן מַרְאֵה אֻתְרוֹג, מֵאַחַר שֶׁרְגִילוּת הוּא לִהְיוֹת כָּךְ הָרְבֵּה אֻתְרוֹגִים — אֵין זֶה שִׁנּוּי גָּדוֹל:

כד כָּל מָקוֹם שֶׁנִּפְסַל הָאֻתְרוֹג מֵחֲמַת שִׁנּוּי מַרְאֶה אוֹ מֵחֲמַת הַחֲזָזִית, בֵּין שֶׁלֹּא הָיוּ אֶלָּא בְּמָקוֹם אֶחָד בִּלְבַד, בֵּין שֶׁהָיוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, וְקַלָּף כָּל מְקוֹמוֹת הַפְּסוּלִין שֶׁבּוֹ וְחָזַר מַרְאֵיהֶן מַרְאֶה כָּל הָאֻתְרוֹג, אִם נִזְהַר לְקַלְּפוֹ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא נֶחְסַר כְּלוּם מִגּוּף הָאֻתְרוֹג, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא קָלַף רַק קְלִפָּה הַחִיצוֹנָה הַדַּקָּה — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לְהַכְשִׁירוֹ עַל יְדֵי כֵן.

נָפְלוּ עָלָיו מַיִם בְּתָלוּשׁ וְתָפַח, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נִסְרַח, שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְצָת רֵיחַ רַע — פָּסוּל, שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר:

כה אֻתְרוֹג הַמְבֻשָּׁל — פָּסוּל. וְכֵן אִם הָיָה כָּבוּשׁ — פָּסוּל, שֶׁהַכָּבוּשׁ כִּמְבֻשָּׁל.

וְאֵיזֶהוּ כָּבוּשׁ? כָּל שֶׁנִּשְׁרָה מֵעֵת לְעֵת בְּמַיִם אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקִים וּמֵי פֵּרוֹת, וַאֲפִלּוּ בִּדְבַשׁ שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַעֲמִיד דָּבָר הַכָּבוּשׁ בְּתוֹכוֹ — אַף עַל פִּי כֵן נִפְסָל הָאֻתְרוֹג מִשּׁוּם כָּבוּשׁ בְּמֵעֵת לְעֵת. וְאִם כְּבָשׁוֹ בְּחֹמֶץ חָזָק שֶׁהוּא חָרִיף מְאֹד, אֲפִלּוּ לֹא שָׁהָה בְּתוֹכוֹ אֶלָּא שָׁעָה מוּעֶטֶת כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן הַחֹמֶץ עַל הָאוּר וְיַרְתִּיחַ — הֲרֵי זֶה כִּמְבֻשָּׁל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ק"ה, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

כו אֻתְרוֹג הַמְנֻמָּר — פָּסוּל, שֶׁאֵינוֹ הִדּוּר.

אֵיזֶהוּ מְנֻמָּר? שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה גְּוָנִים כְּגוֹן שָׁחֹר וְלָבָן שֶׁאֵינוֹ מִמַּרְאֵה הָאֻתְרוֹג. וַאֲפִלּוּ גָּוֶן אֶחָד בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת בָּאֻתְרוֹג — הֲרֵי זֶה כִּמְנֻמָּר וּפָסוּל, אַף אִם אֵין בָּהֶם אֶלָּא מְעוּט הָאֻתְרוֹג. אֲבָל אִם גָּוֶן הַפָּסוּל הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד בִּלְבַד — אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ רֹב הָאֻתְרוֹג אוֹ חֶצְיוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר גַּבֵּי הַחֲזָזִית, שֶׁדִּין שִׁנּוּי מַרְאֶה — כְּדִין חֲזָזִית לְכָל דָּבָר:

כז אֻתְרוֹג שֶׁמַּרְאֵהוּ שָׁחֹר אֲפִלּוּ מְעַט — הֲרֵי זֶה פָּסוּל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֻתְרוֹג הַגָּדֵל בָּאֲרָצוֹת שֶׁהָאֻתְרוֹגִים הַגְּדֵלִין שָׁם הֵן יְרֻקִּים, אֲבָל בִּמְקוֹמוֹת שֶׁהָאֻתְרוֹגִים הַגְּדֵלִין שָׁם הֵן שְׁחֹרִין מְעַט — כְּשֵׁרִים, שֶׁזֶּהוּ דֶּרֶךְ בְּרִיאָתָן וְגִדּוּלָן בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְאֵין זֶה שִׁנּוּי כְּלָל. אֲבָל אֻתְרוֹג הַשָּׁחֹר בְּיוֹתֵר כְּשַׁחֲרוּת בְּנֵי אָדָם הַכּוּשִׁים — אֲפִלּוּ הַגָּדֵל בְּאֶרֶץ כּוּשׁ פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר כְּלָל:

כח הֶעָגֹל כְּכַדּוּר — פָּסוּל, שֶׁהֲרֵי אֵין עָלָיו צוּרַת אֶתְרוֹג כְּלָל. וְכֵן מִטַּעַם זֶה אִם גִּדְּלוֹ בְּדָפוּס שֶׁעָשׂוּ לוֹ בְּעוֹדוֹ קָטָן וְנָתְנוּ בְּתוֹכוֹ כְּשֶׁהוּא עֲדַיִן מְחֻבָּר לָאִילָן וְגָדַל בְּתוֹכוֹ כְּמִדַּת הַדְּפוּס וְכִתְמוּנָתוֹ עַד שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִצּוּרַת הָאֶתְרוֹג וְנַעֲשָׂה כְּמִין בְּרִיָּה אַחֶרֶת — פָּסוּל. אֲבָל אִם נַעֲשָׂה כְּעֵין צוּרַת הָאֶתְרוֹג אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לוֹ מַמָּשׁ, כְּגוֹן שֶׁנַּעֲשׂוּ בוֹ כְּמִין קְרָשִׁים, כְּעֵין גַּלְגַּל שֶׁל רַחַיִם וְשֶׁל מַיִם — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר:

כט הַתְּיוֹם, דְּהַיְנוּ שֶׁגִּדְּלוּ שְׁנַיִם דְּבוּקִים זֶה בָּזֶה — כָּשֵׁר, שֶׁאֵין זֶה שִׁנּוּי כְּלָל, וְנוֹטֵל שְׁנֵיהֶן בְּיַחַד כְּשֶׁהֵן דְּבוּקִין וּמְבָרֵךְ.

אֵין שִׁעוּר לְגֹדֶל הָאֶתְרוֹג לְמַעְלָה, שֶׁאֲפִלּוּ הוּא גָּדוֹל כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּטָּל עַל הַכָּתֵף — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. אֲבָל לְמַטָּה יֵשׁ לוֹ שִׁעוּר, שֶׁאִם הוּא פָּחוּת מִכְּבֵיצָה — פָּסוּל, לְפִי שֶׁרֹב הָאֶתְרוֹגִים אֵין גְּדוּלָן פָּחוּת מִכְּבֵיצָה, וְזֶה שֶׁאֵין בּוֹ כְּבֵיצָה — הֲרֵי עֲדַיִן לֹא נִגְמַר פִּרְיוֹ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "פְּרִי עֵץ" — שֶׁיִּהֵא פְּרִי גָּמוּר. וַאֲפִלּוּ אִם אֶתְרוֹג זֶה לֹא הָיָה גָּדֵל יוֹתֵר אַף אִם לֹא הָיוּ קוֹצְצִים אוֹתוֹ מִן הָאִילָן, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבִּגְמַר גְּדוּלוֹ אֵין בּוֹ כְּבֵיצָה — אֵין זֶה פְּרִי חָשׁוּב. אֲבָל אִם יֵשׁ בּוֹ כְּבֵיצָה — הֲרֵי הוּא כָּשֵׁר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בֹּסֶר, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא נִגְמַר גְּדוּלוֹ שֶׁהָיָה גָּדוֹל יוֹתֵר אִם לֹא הָיוּ קוֹצְצִים אוֹתוֹ, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה אֶתְרוֹגִים שֶׁאֵינָן גְּדֵלִין יוֹתֵר מִמֶּנּוּ — הֲרֵי זֶה פְּרִי חָשׁוּב, וְנִקְרָא גָּמַר פְּרִי:

ל בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמַּרְאֵהוּ יָרֹק כְּעֵין כַּרְכֹּם (שֻׁקּוֹרִין גע"ל), כְּדֶרֶךְ כָּל הָאֶתְרוֹגִים שֶׁנִּגְמַר פִּרְיָם, אוֹ אֲפִלּוּ שֶׁאֵין כֻּלּוֹ יָרֹק כְּכַרְכֹּם שֶׁבְּמִקְצָתוֹ הִתְחִיל לְהוֹרִיק כְּכַרְכֹּם, שֶׁזֶּהוּ סִימָן שֶׁנִּגְמַר פִּרְיוֹ וְסוֹפוֹ לְהוֹרִיק כֻּלּוֹ בְּתַלּוּשׁ כְּשֶׁיִּשְׁהוּ אוֹתוֹ זְמַן מְרֻבֶּה. אֲבָל אֶתְרוֹגִים הַבָּאִים לְפָנֵינוּ כְּשֶׁהֵן עֲדַיִן יְרֻקִּין כְּעִשְׂבֵי הַשָּׂדֶה (שֻׁקּוֹרִין גרי"ן) — יֵשׁ לָחוֹשׁ שֶׁמָּא עֲדַיִן לֹא נִגְמַר פִּרְיָם, וּלְכָךְ אֵין יְרֻקִּין כְּכַרְכֹּם. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הֵם גְּדוֹלִים הַרְבֵּה בְּעֵנְיָן שֶׁיְּדוּעַ וּבָרוּר לָנוּ שֶׁנִּגְמַר פִּרְיָם וְסוֹפָן לְהוֹרִיק כְּכַרְכֹּם בְּתָלוּשׁ — מֻתָּר לְקַח אוֹתָן וְלָצֵאת בָּהֶן יְדֵי חוֹבָה אֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵן יְרֻקִּין. וּמִכָּל מָקוֹם, כְּבָר נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ עַל בְּקִיאוּת זוֹ, וְאֵין לוֹקְחִין אֶלָּא אִם כֵּן הִתְחִילוּ לְהוֹרִיק קְצָת כְּעֵין כַּרְכֹּם:

לא אֶתְרוֹג הַמֻּרְכָּב, דְּהַיְנוּ שֶׁהֶרְכִּיבוּ עָנָף מֵאִילָן אַחֵר לְתוֹךְ אִילַן הָאֶתְרוֹג וְגָדַל מֵהֶן מִין הַדּוֹמֶה לְאֶתְרוֹג — פָּסוּל, שֶׁזֶּה אֵינוֹ אֶתְרוֹג כְּלָל אֶלָּא הוּא בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

וְאַרְבָּעָה סִימָנִים יֵשׁ לְהַבְחִין בֵּין הָאֶתְרוֹג הַמֻּרְכָּב מִלִּימוֹנִ"י לָאֶתְרוֹג. הָאֶחָד, כִּי הַמֻּרְכָּב

הוּא חֶלֶק, וּלְהָאֶתְרוֹג יֵשׁ בְּלִיטוֹת קְטַנּוֹת בְּכָל גּוּפוֹ וּקְצָת גֹּבַהּ לָהֶן. הַשֵּׁנִי, הַמַּרְכָּב עֻקְצוֹ שֶׁהוּא תָּלוּי בּוֹ בָּאֵילָן הוּא בּוֹלֵט, וְעֹקֶץ הָאֶתְרוֹג שׁוֹקֵעַ. הַשְּׁלִישִׁי, כִּי תּוֹךְ שֶׁל הַמַּרְכָּב דְּהַיְנוּ הַגּוּף הוּא רָחָב וּמַהַל שֶׁלּוֹ רַב, וְהַקְּלִפָּה הַתִּיכוֹנָה דְּהַיְנוּ קְלִפָּה הָעֲבָה שֶׁבָּאֶתְרוֹג הִיא אֵינָהּ עֲבָה כָּל כָּךְ בְּמַרְכָּב כְּמוֹ בָּאֶתְרוֹג, שֶׁהַקְּלִפָּה עֲבָה מְאֹד וְתוֹךְ שֶׁלּוֹ קָצָר וְאֵין בּוֹ מַהַל רַב. הָרְבִיעִי, שֶׁבָּאֶתְרוֹג הַגַּרְעִינִין שֶׁבְּתוֹכוֹ זְקוּפִים לְאֹרֶךְ, וּבְמַרְכָּב הַגַּרְעִינִין הֵן מֻשְׁכָּבִין לְרָחְבּוֹ:

סימן תרמט

א **דְּבָרִים הַפּוֹסְלִים בְּאַרְבַּעַת הַמִּינִים וּבוֹ כ"[ד] סְעִיפִים:**

כָּל אַרְבַּעַת הַמִּינִים שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן שָׁאוּל בְּיָדוֹ אוֹ גָּזוּל אוֹ גָּנוּב, בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין מִנָּכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנּוּ — הֲרֵי זֶה פָּסוּל בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וְגוֹ'", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים "לָכֶם" — "מִשֶּׁלָּכֶם", לְהוֹצִיא אֶת הַשָּׁאוּל וְאֶת הַגָּזוּל וְגָנוּב שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, שֶׁהֲרֵי חַיָּב לְהַחֲזִירוֹ לִבְעָלָיו וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ בְּדָמִים:

ב וּמִיּוֹם שֵׁנִי (דְּהַיְנוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּחוּץ לָאָרֶץ — יְתֵבָאֵר לְקַמָּן) וְאֵילָךְ שֶׁחִיּוּב נְטִילַת לוּלָב אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשָׁאוּל, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ אֶלָּא לְזֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ — לֹא הֶחֱמִירוּ לִפְסֹל אֶת הַשָּׁאוּל, כֵּיוָן שֶׁאֵין פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא מִין כָּשֵׁר, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ:

ג וּמֻתָּר לִטֹּל לוּלָב שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ וּלְבָרֵךְ עָלָיו בְּשָׁאָר הַיָּמִים חוּץ מִיּוֹם רִאשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרנ"ח, דְּמִן הַסְּתָם לֹא יַקְפִּיד חֲבֵרוֹ עַל זֶה, שֶׁנּוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁתֵּעָשֶׂה מִצְוָה בְּמָמוֹנוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס, שֶׁהֲרֵי אֵין הַלּוּלָב מִתְקַלְקֵל בְּכָךְ. אֲבָל אָסוּר לְהוֹצִיא הַלּוּלָב מִמָּקוֹם שֶׁהִנִּיחוֹ בְּעָלָיו לְמָקוֹם אַחֵר כְּגוֹן מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י"ד, עַיֵּן שָׁם הַטַּעַם:

ד אֲבָל הַגָּזוּל וְהַגָּנוּב — אַף בְּשָׁאָר הַיָּמִים הוּא פָּסוּל, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, לְפִי שֶׁהוּא מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, כְּלוֹמַר כְּשֶׁהוּא מְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה — הוּא מְקַיֵּם אוֹתָהּ בְּאִסּוּר גָּזֵל, שֶׁהֲרֵי אִם בָּאוּ הַבְּעָלִים לִתְבֹּעַ שֶׁלָּהֶם — חַיָּב לְהַחֲזִיר לָהֶם

הַגְּזֵלָה בְּעֵינֶיהָ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ בְּדָמִים, וְנִמְצָא שֶׁהַגְּזֵלָה אֵינָהּ קְנוּיָה לוֹ כְּלָל וַעֲדַיִן הִיא שֶׁל הַנִּגְזָל, וְשֶׁלֹּא כְּדִין הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ:

ה אֲבָל אִם כִּבֵּר קָנָה הַגַּזְלָן אֶת הַגְּזֵלָה עַל יְדֵי שִׁנּוּי, בֵּין שֶׁקְּנָאָהּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי מַעֲשֶׂה בֵּין שֶׁקְּנָאָהּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי הַשֵּׁם קֹדֶם שֶׁבָּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְשֵׁם מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁגָּזַל לוּלָב וְשִׁפָּהוּ — הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר אֲפִלּוּ בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, דְּכֵיוָן שֶׁאֲפִלּוּ אִם בָּא הַנִּגְזָל אֵינוֹ מְחֻיָּב לְהַחֲזִיר לוֹ הַגְּזֵלָה עַצְמָהּ אֶלָּא דָּמִים בִּלְבַד הוּא שֶׁחַיָּב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן שנ"ג — נִמְצָא שֶׁהִיא קְנוּיָה לְגַמְרֵי לְהַגַּזְלָן, וַהֲרֵי הִיא כִּשְׁלוֹ מַמָּשׁ לְכָל דָּבָר. וּמִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁעַל יְדֵי עֲבֵרָה בָּאָה מִצְוָה זוֹ לְיָדוֹ — לֹא יְבָרֵךְ עָלֶיהָ אֲפִלּוּ מִיּוֹם שֵׁנִי וְאֵילָךְ. וְאַף שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים עַל זֶה — סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, דְּאֵין זֶה מְבָרֵךְ אֶלָּא מְנַאֵץ (שֶׁנִּרְאֶה כִּמְבָרֵךְ עַל עֲבֵרָה שֶׁנִּזְדַּמְּנָה לְיָדוֹ), אִם לוֹקְחוֹ לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ לָצֵאת בּוֹ:

ו וְכָל זֶה בְּגַנָּב וְגַזְלָן עַצְמוֹ, אֲבָל אִם מָכַר אוֹ נָתַן בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה לְאָדָם אַחֵר, אִם כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים קֹדֶם שֶׁמָּכַר וְנָתַן — הֲרֵי כְּבָר נִקְנֵית הַגְּזֵלָה לְהַלּוֹקֵחַ בְּיֵאוּשׁ בְּעָלִים וְשִׁנּוּי רְשׁוּת מֵהַגַּזְלָן לְהַלּוֹקֵחַ, שֶׁאַף אִם בָּא הַנִּגְזָל — אֵין הַלּוֹקֵחַ חַיָּב לְהַחֲזִיר לוֹ כְּלוּם, נִמְצָא שֶׁהִיא קְנוּיָה לוֹ לְגַמְרֵי, וַהֲרֵי הִיא כִּשְׁלוֹ מַמָּשׁ לְכָל דָּבָר, וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, וּמֻתָּר לוֹ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ, שֶׁהֲרֵי לֹא עַל יְדֵי עֲבֵרָה בָּאָה מִצְוָה זוֹ לְיָדוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא לֹא גָּזַל (וְגַם קָנָה אוֹתָהּ אַחַר שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה).

אֲבָל אִם עֲדַיִן לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה — אֵין הַלּוֹקֵחַ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף בְּשִׁאָר הַיָּמִים, לְפִי שֶׁהִיא מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, שֶׁהֲרֵי שֶׁלֹּא כְּדִין מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ הַלּוֹקֵחַ, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן הִיא בְּחֶזְקַת הַנִּגְזָל, שֶׁהֲרֵי עֲדַיִן לֹא נִתְיָאֲשׁ מִמֶּנָּה:

ז וְכָל זֶה כְּשֶׁמָּכַר אוֹ נָתַן בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה, אֲבָל אִם הִשְׁאִילָהּ לְאַחֵר (אוֹ נְתָנָהּ לוֹ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים — אֵין הַשּׁוֹאֵל יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ קְנוּיָה לוֹ עַל יְדֵי יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת, וְאֵין זֶה שִׁנּוּי רְשׁוּת (הַגַּזְלָן), כֵּיוָן שֶׁהוּא מְחֻיָּב לְהַחֲזִירָהּ לְהַגַּזְלָן, אֲבָל בְּשִׁאָר הַיָּמִים יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵין כָּאן מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים קֹדֶם שֶׁהִשְׁאִילָהּ לוֹ — נִמְצָא שֶׁאֵין עַל הַשּׁוֹאֵל שׁוּם עָוֹן אֲשֶׁר חָטָא):

ח יִשְׂרָאֵל הַלּוֹקֵחַ מִנָּכְרִי אֶחָד מִכָּל אַרְבָּעָה מִינִים שֶׁבְּלוּלָב הַגָּדֵל בְּקַרְקָעוֹ שֶׁל הַנָּכְרִי — לֹא יְקַצְּצֶנּוּ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ מִקַּרְקָעוֹ שֶׁל הַנָּכְרִי, לְפִי שֶׁסְּתָם נָכְרִים הֵן גּוֹזְלִים שָׂדוֹת מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִנָּכְרִי אַחֵר, וְקַרְקַע אֵינָהּ נִגְזֶלֶת, כְּלוֹמַר אֵין עָלֶיהָ תּוֹרַת גָּזֵל לִהְיוֹת עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת הַגַּזְלָן וּבְרְשׁוּתוֹ לְכָל דָּבָר לְהִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתָהּ, אֶלָּא לְעוֹלָם הִיא בְּחֶזְקַת הַגַּזְלָן וּבְרְשׁוּתוֹ לְכָל דָּבָר, וְיִשְׂרָאֵל זֶה הַקּוֹצֵץ וְתוֹלֵשׁ מִקַּרְקַע זוֹ — הֲרֵי הוּא הַגּוֹזֵל מִבַּעַל הַקַּרְקַע מַה שֶּׁתּוֹלֵשׁ. וְאַף עַל פִּי שֶׁבַּעַל הַקַּרְקַע כְּבָר נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנָּה, מִכָּל מָקוֹם יֵאוּשׁ בִּלְבַד בְּלֹא שִׁנּוּי רְשׁוּת — אֵינוֹ קוֹנֶה , וַהֲרֵי הוּא גָּזֵל בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם יִשְׂרָאֵל זֶה קוֹצֵץ כְּדֵי לְמָכֹר אוֹ לִתֵּן לַאֲחֵרִים שֶׁיֵּצְאוּ בּוֹ יְדֵי חוֹבָתָן בֶּחָג — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כָּאן גַּם שִׁנּוּי רְשׁוּת מֵהַגַּזְלָן, דְּהַיְנוּ יִשְׂרָאֵל זֶה הַקּוֹצֵץ לִרְשׁוּת הַלּוֹקֵחַ:

ט וְכָל זֶה לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר קָצַץ הַיִּשְׂרָאֵל — מֻתָּר הוּא בְּעַצְמוֹ גַּם כֵּן לְבָרֵךְ עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁקָּצַץ בִּרְשׁוּת הַנָּכְרִי — אֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין לְסָפֵק, שֶׁמָּא גְּזוּלָה הִיא בְּיָדוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִנָּכְרִי אַחֵר:

י וְכֵן אִם נָכְרִי בַּעַל הַקַּרְקַע שְׁנוֹתֵן רְשׁוּת לְיִשְׂרָאֵל לִקְצֹץ הוּא מַחֲזִיק קַרְקַע זוֹ מִיַּד הַמֶּלֶךְ שֶׁנְּתָנָהּ לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ כָּבַשׁ קַרְקַע זוֹ בְּמִלְחָמָה מִיַּד אַחֵר— אֵין זֶה גָּזֵל, שֶׁהַקַּרְקַע נִקְנֵית לְהַגַּזְלָן בְּכִבּוּשׁ מִלְחָמָה קִנְיָן גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁלָּמְדוּ חֲכָמִים מִמִּדְרַשׁ הַפְּסוּקִים.

וְכָל זֶה בְּחוּץ לָאָרֶץ, אֲבָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁחַיֶּבֶת בִּתְרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת, אִם קָצַץ יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ אֶת הָאֶתְרוֹג — הֲרֵי נִתְחַיֵּב אֶתְרוֹג זֶה בִּתְרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת עַל יְדֵי קְצִיצָה שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, וְאִם נְטָלוֹ לְשֵׁם מִצְוָה קֹדֶם שֶׁהִפְרִישׁ עָלָיו תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר מֵאֶתְרוֹג אַחֵר — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא טֶבֶל, וְטֶבֶל פָּסוּל אֲפִלּוּ בִּשְׁאָר הַיָּמִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יא כָּל אַרְבַּעַת הַמִּינִים שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁל אֲשֵׁרָה, אִם הִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּהַיְנוּ שֶׁקָּנָה אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל מִיַּד עוֹבְדֶיהָ — הֲרֵי זֶה פָּסוּל אֲפִלּוּ בִּשְׁאָר הַיָּמִים, לְפִי שֶׁכָּל הַמִּינִים צְרִיךְ שֶׁיְּהִיוּ כְּשֵׁעוּרָן הַמְפֹרָשׁ בָּהֶן (דְּהַיְנוּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, עַיֵּן סִימָן תר"נ), וַאֲשֵׁרָה שֶׁהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל כֵּיוָן שֶׁאֵין בִּטּוּל הַנָּכְרִים מוֹעִיל לָהּ לְהַתִּירָהּ בַּהֲנָאָה — הֲרֵי הִיא עוֹמֶדֶת לִשְׂרֵפָה, וְכָל הָעוֹמֵד לִשָּׂרֵף — הֲרֵי הוּא כְּשָׂרוּף, וְנִמְצָא שֶׁאֵין בּוֹ כַּשֵּׁעוּר הַמְפֹרָשׁ בּוֹ:

יב וְאִם הָאֲשֵׁרָה הִיא שֶׁל נָכְרִי — לְכַתְּחִלָּה לֹא יִקְצֹץ מִמֶּנָּה אֶחָד מִכָּל אַרְבַּעַת הַמִּינִים, אֲפִלּוּ אִם כִּבָּר בִּטְּלָהּ הַנָּכְרִי. וַאֲפִלּוּ אִם אִילָן הַזֶּה נִטְעוּהוּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה וְאַחַר שֶׁגָּדַל עָבְדוּהוּ בְּעִנְיָן שֶׁהוּא מֻתָּר בַּהֲנָאָה לְהֶדְיוֹט אֲפִלּוּ בִּלֹּא בִּטּוּל, שֶׁהַמְחֻבָּר אֵינוֹ נֶאֱסָר — אַף עַל פִּי כֵן הוּא מָאוּס לְגַבּוֹהַּ, כֵּיוָן שֶׁנִּקְרָא עָלָיו שֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה. אֲבָל בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר נָטַל אַרְבָּעָה מִינִים שֶׁל אֲשֵׁרָה זוֹ לְשֵׁם מִצְוָה — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל.

וַאֲפִלּוּ אִם לֹא בִּטֵּל הַנָּכְרִי אֲשֵׁרָה זוֹ וַהֲרֵי הִיא אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁמּוֹעִיל לָהּ בִּטּוּל לְהַתִּירָהּ בַּהֲנָאָה — הֲרֵי אֵינָהּ עוֹמֶדֶת לִשְׂרֵפָה, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיְּבַטְּלֶנּוּ נָכְרִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו עֲדַיִן הִיא אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה — אֵין זוֹ חֲשׁוּבָה הֲנָאָה מַה שֶּׁיּוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, דִּמְצִוּוֹת לָאו לְהֶנּוֹת נִתְּנוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תקפ"ו, עַיֵּן שָׁם:

יג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן יִשְׂרָאֵל זֶה שֶׁקָּצַץ מִינִים אֵלּוּ מֵהָאֲשֵׁרָה לִזְכוֹת בָּהֶן לְצָרְכּוֹ עַצְמוֹ, אֶלָּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַחֲזִירָן לְהַנָּכְרִי בַּעַל הָאֲשֵׁרָה בְּשִׁלֻּמּוּת, וְלֹא נִטְלָן לְשֵׁם מִצְוָה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁהֲרֵי הַשָּׁאוּל פָּסוּל בּוֹ, אֶלָּא נִטְלָן בִּשְׁאָר הַיָּמִים. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לִזְכוֹת בָּהֶן לְגַמְרֵי שֶׁלֹּא לְהַחֲזִירָן לְהַנָּכְרִי — הֲרֵי מִיָּד בִּקְצִיצָה זוֹ זָכָה בָּהּ הַיִּשְׂרָאֵל וְנַעֲשֵׂית עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין בִּטּוּל הַנָּכְרִי מוֹעִיל לְהַתִּירָהּ בַּהֲנָאָה אִם לֹא בִּטְּלָהּ קֹדֶם קְצִיצָתוֹ, וַהֲרֵי הִיא עוֹמֶדֶת לִשְׂרֵפָה, לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא:

יד וְכָל זֶה בִּימֵיהֶם שֶׁהַנָּכְרִים הָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים לְאִילָן, אֲבָל בִּזְמַן הַזֶּה שֶׁאֵין הַנָּכְרִים מִשְׁתַּחֲוִים לְאִילָן אֶלָּא (נוֹטְעִין אִילָן לִפְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ) שְׁנוֹטְעִים אִילָנוֹת בַּגָּן שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה וּדְמֵי פֵּרוֹת הָאִילָנוֹת הוּא לְכֹהֲנֵיהֶם — מֻתָּר לִקַּח מֵהֶן אַרְבָּעָה מִינִים שֶׁבַּלּוּלָב, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קמ"ג לְעִנְיַן הֲנָאַת הֶדְיוֹט, עַיֵּן שָׁם:

טו אֶתְרוֹג שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה, כְּגוֹן שֶׁהוּא שֶׁל טֶבֶל אוֹ שֶׁל עָרְלָה — פָּסוּל כָּל ז' יָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: הָרְאוּי לָכֶם לְכָל דַּרְכֵי הֲנָאָתוֹ, וְאֶתְרוֹג שֶׁדַּרְכּוֹ הֲנָאָתוֹ הִיא הָאֲכִילָה — צָרִיךְ לִהְיוֹת רָאוּי לַאֲכִילָה.

וְאֶתְרוֹג שֶׁל עָרְלַת חוּץ לָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר בַּאֲכִילָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מַתִּירִין לְהַאֲכִיל עָרְלַת חוּץ לָאָרֶץ לַחֲבֵרוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה עָרְלָה, וְאִם כֵּן הֲרֵי הוּא רָאוּי

לַאֲכִילָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּדִבְרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רצ"ד, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהַכְשִׁיר הָאֶתְרוֹג לַמִּצְוָה:

טז מִי שֶׁנָּדַר הֲנָאָה מִלּוּלָב שֶׁלּוֹ אוֹ מִלּוּלָב שֶׁל חֲבֵרוֹ — הֲרֵי לוּלָב זֶה פָּסוּל לוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהֲרֵי אֵין לוּלָב זֶה רָאוּי לוֹ לִכְלוּם, כֵּיוָן שֶׁנָּדַר מִמֶּנּוּ הֲנָאָה, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "לָכֶם" — הָרָאוּי לָכֶם לְכָל דּוֹרֹתֵי הֲנָאָתוֹ, וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ לִקַּח לוֹ לוּלָב אַחֵר לָצֵאת בּוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. אֲבָל בְּשְׁאָר הַיָּמִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין חִיּוּב נְטִילַת לוּלָב אֶלָּא זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ — לֹא הֶחֱמִירוּ כָּל כָּךְ לְפָסְלוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵין הַפְּסוּל בְּגוּפוֹ, שֶׁהֲרֵי לוּלָב זֶה כָּשֵׁר הוּא בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא שֶׁהוּא נָדַר מִמֶּנּוּ הֲנָאָה:

יז אֲבָל שְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים הַפְּסוּלִין בְּכָל אֶחָד מֵאַרְבָּעָה מִינִים שֶׁפְּסוּלָן הוּא מִגּוּפוֹ — פּוֹסֵל בֵּין בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בֵּין בְּשְׁאָר הַיָּמִים, חוּץ מִפְּסוּל מֻחָמַת חֶסְרוֹן כְּגוֹן נָקֵב מְפֻלָּשׁ וְיֵשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן מִגּוּף הָאֶתְרוֹג, אוֹ שֶׁנִּטַּל עֻקְצוֹ וְנִשְׁאַר מְקוֹמוֹ גֶּמָא, אֲבָל נִטְלָה פִּטְמָתוֹ אֵין פְּסוּלוֹ מֻחְמַת חֶסְרוֹן בִּלְבַד אֶלָּא מֻחְמַת שֶׁאֵין זֶה הִדּוּר, לְפִיכָךְ פָּסוּל כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, כְּשְׁאָר כָּל פְּסוּלִים שֶׁמֻּחְמַת הִדּוּר כְּגוֹן חֲזָזִית וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁפּוֹסְלִין כָּל ז' יָמִים:

יח וַאֲפִלּוּ חֶסְרוֹן אֵינוֹ כָּשֵׁר בְּשְׁאָר הַיָּמִים אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ שָׁלֵם כַּשִּׁעוּר, דְּהַיְנוּ כְּבֵיצָה בָּאֶתְרוֹג, אֲבָל אִם לֹא נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ כְּבֵיצָה — פָּסוּל. וְכֵן הֲדַס וַעֲרָבָה שֶׁאֵין בָּהֶן כַּשִּׁעוּר דְּהַיְנוּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וְלוּלָב שֶׁאֵין בּוֹ כַּשִּׁעוּר דְּהַיְנוּ אַרְבָּעָה טְפָחִים — פְּסוּלִין כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים:

יט נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁכָּל הַפְּסוּלִין בָּרִאשׁוֹן מִן הַתּוֹרָה — פְּסוּלִין בְּשְׁאָר הַיָּמִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, חוּץ מִן עֲשָׂרָה דְּבָרִים וְאֵלּוּ הֵם:

א' הַשָּׁאוּל, בֵּין מִדַּעַת הַבְּעָלִים בֵּין שֶׁנִּטַּל שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים, אֲבָל לֹא נִתְכַּוֵּן לִגְזֹל.

ב' הַנּוֹדֵר הֲנָאָה מִלּוּלָב וּמִינָיו.

ג' לוּלָב שֶׁנִּסְדַּק בְּעִנְיַן שֶׁנִּפְסַל.

ד' נֶחְלְקָה עָלֶה הָעֶלְיוֹן הָאֶמְצָעִי (שֶׁשְּׁנֵי פְּסוּלִים אֵלּוּ הֵן מֻחְמַת חֶסְרוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תרמ"ה).

ה' נִכְפְּפוּ רֹב רָאשֵׁי הֶעָלִין שֶׁבַּלּוּלָב.

ו' הֲדַס שֶׁיִּבְּשׁוּ עָלָיו וְנִשְׁאֲרוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה עָלִין כְּמוּשִׁין בְּרֹאשׁ הַבַּד.

ז' אֶתְרוֹג שֶׁנִּקַּב, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן, וַאֲפִלּוּ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִכְּאֹפֶר, וַאֲפִלּוּ הוּא מְפֻלָּשׁ.

ח' נְמוֹק כָּל בְּשָׂרוֹ מִבִּפְנִים.

ט' נִסְדַּק בְּעִנְיָן שֶׁנִּפְסַל.

י' נִטַּל עֻקְצוֹ.

וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין בִּשְׁאָר הַיָּמִים אַף הַפָּסוּל מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ הָדוּר, כְּגוֹן נִטְלָה פִּטְמָתוֹ וַחֲזָזִית וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא מִינִים אֲחֵרִים, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ בִּשְׁעַת הַדְּחָק עַל כָּל הַפְּסוּלִין אַף בְּיוֹם רִאשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

כ אֶתְרוֹג שֶׁנִּקְבוּהוּ עַכְבָּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּשֵׁר בִּשְׁאָר הַיָּמִים, שֶׁהֲרֵי הֶחָסֵר הוּא כָּשֵׁר בִּשְׁאָר הַיָּמִים מִיּוֹם שֵׁנִי וָאֵילָךְ, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה לֹא יִטְּלֶנּוּ אַף בִּשְׁאָר הַיָּמִים עַד שֶׁיָּסִיר נִקּוּר הָעַכְבָּרִים, מִשּׁוּם מְאוּס.

אֲבָל אִם הָיָה פְּסוּלוֹ מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ הָדוּר, כְּגוֹן שֶׁהָיָה יָבֵשׁ אוֹ מְנֻמָּר שֶׁפָּסוּל כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים — אֵין מוֹעִיל לְהַכְשִׁירוֹ עַל יְדֵי שֶׁיַּחְתֹּךְ וְיָסִיר מְקוֹם הַיְבֵשׁוּת אוֹ מָקוֹם הַמְנֻמָּר, הוֹאִיל וּבָא מִכֹּחַ פָּסוּל.

וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר מִיּוֹם שֵׁנִי וָאֵילָךְ לַחְתֹּךְ מִן הָאֶתְרוֹג וְלֶאֱכֹל, וְיוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהַנּוֹתָר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעוּט שֶׁל כָּל הָאֶתְרוֹג, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּבֵיצָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִתְנָה עָלָיו קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל רִאשׁוֹן, שֶׁאֵינוֹ בּוֹדֵל אֶת עַצְמוֹ מִלְּהָיוֹת כֹּחוֹ וּזְכוּתוֹ בְּהָאֶתְרוֹג כָּל שְׁהוּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל שֵׁנִי, דְּנִמְצָא אֶתְרוֹג זֶה לֹא הֻקְצָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל רִאשׁוֹן שֶׁהוּא תְּחִלַּת הֶחָג לְמִצְוַת נְטִילַת אֶתְרוֹג, שֶׁהֲרֵי לִשְׁאָר יְמֵי הֶחָג הִתְנָה עָלָיו שֶׁיְּהֵא כֹּחוֹ וּזְכוּתוֹ בּוֹ בִּתְחִלַּת כְּנִיסַת שְׁאָר יְמֵי הֶחָג דְּהַיְנוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל שֵׁנִי.

אֲבָל אִם לֹא אָמַר בְּפֵרוּשׁ שֶׁאֵינוֹ בּוֹדֵל אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ כָּל שְׁהוּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנָה עָלָיו שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ מִיּוֹם שֵׁנִי וָאֵילָךְ — אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ מִיּוֹם שֵׁנִי וָאֵילָךְ, דְּכֵיוָן שֶׁבְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל רִאשׁוֹן שֶׁהוּא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הֶחָג הָיָה מֻקְצֶה וְעוֹמֵד לְמִצְוַת נְטִילַת אֶתְרוֹג שֶׁל כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג שֶׁהָיָה אָסוּר לוֹ לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ כָּל שְׁהוּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל רִאשׁוֹן, שֶׁהֲרֵי הוּא כֵּלּוֹ מֻקְצֶה לְמִצְוָתוֹ לָצֵאת בּוֹ

לְמָחָר בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁהֶחָסֵר פָּסוּל בּוֹ, וְכֵיוָן שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא תְּחִלַּת כְּנִיסַת הֶחָג כָּל הָאֶתְרוֹג הוּא מֻקְצֶה וְאָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ — הֲרֵי כֻּלּוֹ הֻקְצָה וְנֶאֱסָר לְכָל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג, שֶׁכָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים הֵן כְּיוֹם אֶחָד אָרֹךְ לְעִנְיָן זֶה מִן הַסְּתָם, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה בְּפֵרוּשׁ עַל שְׁאָר הַיָּמִים וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

כא כָּל הַפְּסוּלִין בְּיוֹם רִאשׁוֹן וּכְשֵׁרִים מִיּוֹם שֵׁנִי וָאֵילָךְ — הַיְנוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁיּוֹם שֵׁנִי הוּא חֹל הַמּוֹעֵד.

וּבְחוּץ לָאָרֶץ שֶׁעוֹשִׂין יוֹם טוֹב שְׁנֵי יָמִים — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל הַפְּסוּלִין הַנּוֹהֲגִין בָּרִאשׁוֹן מִן הַתּוֹרָה נוֹהֲגִין בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, דְּכֵיוָן שֶׁתִּקְּנוּ יוֹם טוֹב שֵׁנִי מִפְּנֵי הַסָּפֵק שֶׁמָּא הוּא יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן אִם כֵּן צָרִיךְ לִנְהֹג בּוֹ מֵחֲמַת הַסָּפֵק כָּל הַחֻמְרוֹת שֶׁל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁאָנוּ בְּקִיאִים בִּקְבִיעוּת הַחֹדֶשׁ וְיוֹדְעִין אָנוּ שֶׁהַשֵּׁנִי הוּא חֹל, וְאֵין אָנוּ נוֹהֲגִין בּוֹ קְדֻשַּׁ אֶלָּא שֶׁלֹּא לְזַלְזֵל בְּמִנְהַג אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיוּ בִּזְמַן שֶׁמְּקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרְאִיָּה, שֶׁאֲז לֹא הָיָה הַדָּבָר תָּלוּי בִּידִיעַת חֶשְׁבּוֹן קְבִיעוּת הֶחֳדָשִׁים, וְאֵין אָנוּ מְצֻוִּים אֶלָּא שֶׁלֹּא לְזַלְזֵל בְּעִקַּר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם, וּלְפִיכָךְ אָנוּ מְקַדְּשִׁין עַל הַכּוֹס וּמְבָרְכִין זְמַן בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן, אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מֵעִקַּר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם אֶלָּא שֶׁהֵן מִצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם בִּלְבַד, כְּגוֹן כָּל הַפְּסוּלִין בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד, וְאַף אִם לֹא תְּהֵיֶינָה מִצְוֹת הַלָּלוּ נוֹהֲגוֹת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי אֵין כָּאן זְלְזוּל לְיוֹם טוֹב הַשֵּׁנִי כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַמִּצְוֹת תְּלוּיוֹת בְּעִקַּר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם כְּלָל, שֶׁהֲרֵי מִצְוַת נְטִילַת לוּלָב לֹא תָּלָה הַכָּתוּב חִיּוּבוֹ מֵחֲמַת שֶׁהוּא יוֹם טוֹב אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁהוּא יוֹם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן".

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — סָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, לְפִיכָךְ כָּל הַפְּסוּלִין בָּרִאשׁוֹן — נִטָּלִין בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גָּלֻיּוֹת בְּלֹא בְּרָכָה. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֶפְשָׁר יִקַּח מֵחֲבֵרוֹ לוּלָב וּמִינָיו כְּשֵׁרִים בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר (כְּדֵי לָחֹשׁ לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה דְּשָׁאוּל פָּסוּל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי) וִיבָרֵךְ עָלָיו, וְאַחַר כָּךְ יִטֹּל אֶת שֶׁלּוֹ (וְיֹאמַר בּוֹ הַלֵּל עִם הַצִּבּוּר):

כב כָּל אַרְבָּעָה מִינִים הַפְּסוּלִין וּפְסוּלָן נָכָר בְּגוּפָן, כְּגוֹן שֶׁפְּסוּלִין מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אוֹ מֵחֲמַת הִדּוּר, אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא מִינִין אֲחֵרִים כְּשֵׁרִים — מֻתָּר

לְבָרֵךְ עַל מִינִים הַפְּסוּלִים אֵלּוּ אֲפִלּוּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, לְפִי שֶׁכָּל פְּסוּלִים אֵלּוּ לֹא נִתְפָּרְשׁוּ הֵיטֵב בַּכָּתוּב, אַף עַל פִּי שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה "הָדָר", מִכָּל מָקוֹם לֹא פֵּרֵשׁ הַכָּתוּב מַהוּ הָדָר וּמַהוּ אֵינוֹ הָדָר, אֶלָּא כָּל פְּסוּלִין אֵלּוּ מְסֹרָן הַכָּתוּב לַחֲכָמִים, וְהֵם אָמְרוּ שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת הַדְּחָק אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל זְהִירִים בְּמִצְוֹת וְיִחָזְרוּ אַחַר מִינִים הַכְּשֵׁרִים, אֲבָל בְּשָׁעַת הַדְּחָק כֵּיוָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר — מְבָרְכִין עַל אֵלּוּ הַפְּסוּלִין, שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרַת אֶתְרוֹג מִיִּשְׂרָאֵל:

כג אֲבָל כָּל הַפְּסוּלִין מֵחֲמַת שֶׁאֵינָן מִינָן כְּלָל, כְּגוֹן הֲדַס שׁוֹטֶה וְהַצַּפְצָפָה וְאֶתְרוֹג הַמֻּרְכָּב (אוֹ מֵחֲמַת שֶׁאֵין שְׁמָן עֲלֵיהֶם כְּגוֹן נָשְׂרוּ רֹב עָלִין), אוֹ מֵחֲמַת שֶׁהֵן חֲסֵרִין הַשִּׁעוּר, דְּהַיְנוּ אֶתְרוֹג פָּחוּת מִכְּבֵיצָה וְלוּלָב פָּחוּת מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים וַהֲדַס וַעֲרָבָה פָּחוּת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ מֵחֲמַת מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, אוֹ מֵחֲמַת עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹ מֵחֲמַת שֶׁאֵין הָאֶתְרוֹג רָאוּי לַאֲכִילָה — כָּל אֵלּוּ אֵין נִטָּלִין בְּשָׁעַת הַדְּחָק אֲפִלּוּ בְּלֹא בְּרָכָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטְעוּ וְיֹאמְרוּ שֶׁגַּם מִינִים אֵלּוּ כְּשֵׁרִים הֵן וּלְכָךְ הֵן נִטָּלִין וְיִטְעוּ לְהַכְשִׁיר[ן] אַף שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת הַדְּחָק.

אֲבָל כְּשֶׁהַפְּסוּל הוּא מֵחֲמַת מוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן בְּגוּפוֹ אוֹ שֶׁאֵינוֹ הָדָר — הַכֹּל רוֹאִים אֶת הַמּוּם, שֶׁהֲהֲדוּר וְהַחֶסְרוֹן הוּא דָּבָר נִרְאֶה לָעֵינַיִם, וְהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁאֵין מַכְשִׁירִין אוֹתָם אֶלָּא לְפִי שֶׁהִיא שְׁעַת הַדְּחָק, שֶׁהֲרֵי בִּשְׁאָר כָּל הַשָּׁנִים מַחֲזִירִין אַחַר שְׁלֵמִים וַהֲדוּרִים. וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל כָּל זֶה וְאוֹמְרִים, דְּאַף הַפְּסוּלִין מֵחֲמַת מוּם — אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם לְעֵת הַדְּחָק, אֶלָּא נוֹטְלִין אוֹתָן בְּלֹא בְּרָכָה לְזִכָּרוֹן בְּעָלְמָא, שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרַת אֶתְרוֹג. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה. וּבְאֵלּוּ הַמְּדִינוֹת נוֹהֲגִין בְּכָל הַפְּסוּלִין כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, חוּץ מִן לוּלָב וַהֲדַס הַיְבֵשִׁים שֶׁאִם לֹא הָיוּ מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בְּשָׁעַת הַדְּחָק — עַל הָרֹב לֹא הָיוּ מְבָרְכִין כְּלָל עַל מִצְוַת לוּלָב, שֶׁאֵין לוּלָבִין לַחִין וְאֵין הֲדַסִּים לַחִים מְצוּיִים בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ:

כד וְנוֹהֲגִין בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְבָרֵךְ עַל לוּלָב וַהֲדַס יְבֵשִׁים אַף בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ אֲחֵרִים לַחִים בָּעִיר. וְטַעַם הַמִּנְהָג הוּא, מִשּׁוּם שֶׁגַּם הַלַּחִים אֵינָן לַחִים גְּמוּרִים, רַק שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מְעוּט לַחוּת, וְאִם כֵּן הַלַּחִין וְהַיְבֵשִׁין הֵן דּוֹמִין כִּמְעַט זֶה לָזֶה. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לַחִין גְּמוּרִין — אֵין לְבָרֵךְ עַל הַיְבֵשִׁין, אֲפִלּוּ אֵינָן יְבֵשִׁין גְּמוּרִים רַק יֵשׁ בָּהֶם מְעוּט לַחוּת.

וְאִם עָבַר וּבֵרַךְ עֲלֵיהֶם — יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק וְלוֹמַר דְּצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ עַל הַלַּחִין, שֶׁהֲרֵי לֹא הִתִּירוּ לְבָרֵךְ עַל הַיְבֵשׁ אֶלָּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק, אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא, וְכָאן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ עַל הַלַּחִין, אִם כֵּן לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּיבֵשִׁים, וּמִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַיְבֵשִׁים אֵינָן יְבֵשִׁים גְּמוּרִים — אֶפְשָׁר לוֹמַר דְּיָצָא בְּדִיעֲבַד, וְלָכֵן יִטֹּל אֶת הַלַּחִין בְּלֹא בְּרָכָה.

אֲבָל אִם בֵּרַךְ עַל הַיְבֵשִׁים גְּמוּרִים בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לַחִין גְּמוּרִין — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ עַל הַלַּחִין:

סימן תרנ

א שְׁעוּר חֲדַס וַעֲרָבָה וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

שִׁעוּר אֹרֶךְ בַּדֵּי חֲדַס וַעֲרָבָה — אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים שֶׁהֵם י"ב גּוּדָלִין, וְשִׁדְרוֹ שֶׁל הַלּוּלָב — אֵין פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שִׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב יוֹצֵא לְמַעְלָה מֵהַחֲדַס וַעֲרָבָה טֶפַח כְּדֵי נְעָנוּעַ, שֶׁטֶפַח זֶה הַיּוֹצֵא לְמַעְלָה מֵהָאֲגֻדָּה (פֵּרוּשׁ שְׁלֹשָׁה מִינִים אֵלּוּ בְּיַחַד נִקְרָא אֲגֻדָּה) הוּא הַמְנַעֲנֵעַ, וְטֶפַח זֶה צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מֵהַשִּׁדְרָה עַצְמָהּ, לְבַד מִן הֶעָלִין הָאֲרֻכִּים הַיּוֹצְאִים לְמַעְלָה לְאַחַר שֶׁכָּלְתָה הַשִּׁדְרָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁטְּפָחִים אֵלּוּ הֵן קְטַנִּים שֶׁאֵין בְּכָל טֶפַח רַק שְׁלֹשָׁה גּוּדָלִין וּשְׁלִישׁ, וְנִמְצָא שֶׁשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים אֵין בָּהֶם רַק עֲשָׂרָה גּוּדָלִין, וְהַלּוּלָב י"ג גּוּדָלִין וּשְׁלִישׁ. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם בִּשְׁעַת הַדְּחָק. וְכֵן בְּדִיעֲבַד שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ עַל אֲגֻדָּה שֶׁאֵין בָּהּ רַק כְּשִׁעוּר זֶה — יָצָא, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ, אֶלָּא יִטֹּל מִינִים כְּשֵׁרִים בְּלֹא בְּרָכָה:

ב לְמַעְלָה — אֵין לָהֶם שִׁעוּר, שֶׁאִם רוֹצֶה לְהוֹסִיף עַל שִׁעוּרָן — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ לְהוֹסִיף כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא שִׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב יוֹצֵא לְמַעְלָה מֵהָאֲגֻדָּה טֶפַח כְּדֵי נְעָנוּעוֹ:

סימן תרנא

א דִּין נְטִילַת לוּלָב וּבִרְכָתוֹ וּבוֹ י"ז סְעִיפִים:

מִצְוַת אַרְבָּעָה מִינִים הַלָּלוּ הוּא, שֶׁיִּטֹּל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֶתְרוֹג אֶחָד בְּיָדוֹ אַחַת, וּבְיָדוֹ הַשֵּׁנִית יִטֹּל לוּלָב אֶחָד וּשְׁנֵי בַּדֵּי עֲרָבָה וּשְׁלֹשָׁה בַּדֵּי חֲדַס.

וּבִשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמְצֹא שְׁלֹשָׁה בַּדֵּי חֲדַס — יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּבַד אֶחָד, אֲפִלּוּ נִקְטַם רֹאשׁוֹ (עַיֵּן סִימָן תרמ"ו).

וְאִם נָטַל שְׁלֹשָׁה מִינִים אֵלּוּ עִם הָאֶתְרוֹג בְּיָדוֹ הָאַחַת — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהֲרֵי אַחֲרֵי שֶׁנֶּאֱמַר "פְּרִי עֵץ הָדָר" נֶאֱמַר "כַּפּוֹת תְּמָרִים" בְּלֹא וָא"ו, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר "וְכַפּוֹת" כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַעֲנַף וְגוֹ' וְעַרְבֵי וְגוֹ'", מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁהָאֶתְרוֹג הוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְלֹא יִהְיֶה בַּאֲגֻדָּה אַחַת עִם מִינָיו כְּמוֹ הַהֲדַס וַעֲרָבָה שֶׁנִּכְתַּב בָּהֶן וָא"ו הַמּוֹסִיף עַל עִנְיַן רֹאשׁוֹן, וּלְכָךְ מֻתָּר לְאָגְדָן עִם הַלּוּלָב (וְאִדְּרַבָּה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר הוּא לְאָגְדָן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְאוֹמְרִים, שֶׁלֹּא מִעֵט הַכָּתוּב אֶלָּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָאֶתְרוֹג נֶאֱגָד עִם הַלּוּלָב וּמִינָיו בַּאֲגֻדָּה אַחַת מַמָּשׁ, אֲבָל כָּל שֶׁאֵינוֹ אוֹגְדוֹ מַמָּשׁ בַּאֲגֻדָּה אַחַת אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹטְלָן בְּיָדוֹ אַחַת — אֵין בָּכָךְ כְּלוּם, וְיוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִן הַתּוֹרָה.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה, וְאִם בֵּרַךְ וְנָטַל שְׁנֵיהֶם בְּיָדוֹ אַחַת — יַחֲזֹר וְיִטְלֵם בִּשְׁתֵּי יָדָיו בְּלֹא בְּרָכָה, דְּסָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, וְשָׁמָּא יָצָא בַּבְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה:

ב וּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לֶאֱגֹד הַלּוּלָב עִם הַהֲדַס וַעֲרָבָה בַּאֲגֻדָּה אַחַת מִשּׁוּם נוֹי, שֶׁנֶּאֱמַר "זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ" — הִתְנָאֶה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת:

ג וּמֻתָּר לְאָגְדוֹ אֲפִלּוּ בְּחוּט וּבִמְשִׁיחָה, אַף עַל פִּי שֶׁחוּט הָאוֹגֵד הוּא מִין אַחֵר וְאֵינוֹ מִמִּינִים שֶׁבַּלּוּלָב וַהֲרֵי יֵשׁ כָּאן בְּיָדוֹ חֲמִשָּׁה מִינִים — אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם "בַּל תּוֹסִיף", כֵּיוָן שֶׁהָאֲגוּד אֵינוֹ מֵעִקַּר הַמִּצְוָה אֶלָּא הוּא הִדּוּר לַמִּצְוָה, וְלֹא הִזְהִירָה תּוֹרָה אֶלָּא שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף בְּעִקַּר הַמִּצְוָה:

ד וּמֻתָּר לֶאֱחֹז אֶת הַלּוּלָב בְּיָדוֹ בִּמְקוֹם הָאֲגוּד בְּשָׁעָה שֶׁאוֹחֲזוֹ לָצֵאת בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָאֲגוּד חוֹצֵץ בֵּין יָדוֹ לַלּוּלָב וּמִינָיו — אֵין בָּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהָאֲגוּד הוּא לְנוֹי וּלְהִדּוּר מִצְוָה, וְכָל שֶׁהוּא לְנוֹי — אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּטֵל לְגַבֵּי הַלּוּלָב וּמִינָיו, וּכְאִלּוּ הוּא מְגוּפַּף הַלּוּלָב וּמִינָיו:

ה וַאֲפִלּוּ אִם נָשְׁרוּ מֵעָלֵי הַלּוּלָב אוֹ מֵעָלֵי הַהֲדַס וַעֲרָבָה וְנִשְׁאֲרוּ הֶעָלִין בְּתוֹךְ הָאֲגוּד, בְּעִנְיַן שֶׁעָלִין הַלָּלוּ חוֹצְצִין וּמַפְסִיקִין בֵּין יָדוֹ לַלּוּלָב — אֵין בָּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁדָּבָר הַחוֹצֵץ הוּא מִמִּינִים שֶׁבַּלּוּלָב, וּמִין בְּמִינוֹ — אֵינוֹ חוֹצֵץ. אֲבָל אִם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִמִּינִים הַלָּלוּ מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם לְיָדוֹ בִּשְׁעַת נְטִילָה — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּנְטִילָה זוֹ, לְכָךְ צָרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד לְהָסִיר הַחוּט שֶׁרָגִיל לִהְיוֹת כָּרוּךְ סְבִיב הַהֲדַס כְּשֶׁמְּבִיאִין אוֹתָן מִמְּרַחֲקִים.

אֲבָל מֻתָּר לִכְרֹךְ הַהֲדַס בַּעֲלֵי הַלּוּלָב אוֹ בַּעֲצֵי עֲרָבָה דַּקִּים, כֵּיוָן שֶׁהַכֶּרֶךְ הוּא מִמִּינִים שֶׁבַּלּוּלָב — אֵינוֹ חוֹצֵץ:

ו יֵשׁ נוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת הָאֶגֶד בְּדֶרֶךְ זֶה, שֶׁכּוֹרְכִין סְבִיבוֹת שְׁלֹשָׁה מִינִים אֵלּוּ עַד שֶׁיִּהְיוּ מְהֻדָּקִין הֵיטֵב, וְתוֹחֲבִין רָאשֵׁי הַכֶּרֶךְ לְתוֹךְ עֹגוּל הַכָּרוּךְ סְבִיב שְׁלֹשָׁה מִינִים אֵלּוּ. וְיֵשׁ מַחֲמִירִים וְקוֹשְׁרִים שְׁנֵי רָאשֵׁי הַכֶּרֶךְ בִּשְׁנֵי קְשָׁרִים זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, וּבְיוֹם טוֹב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקָשְׁרָן בְּעָנְיָן זֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְהַתִּירוֹ עוֹלָמִית — אוֹגְדִין אוֹתוֹ בַּעֲנִיבָה, דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹשִׂין שְׁתֵּי עֲנִיבוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ (אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת עֲנִיבָה עַל גַּבֵּי קֶשֶׁר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְהַתִּירוֹ עוֹלָמִית עַיֵּן סִימָן (שמ"א) [שי"ז]), אוֹ שֶׁתּוֹחֲבִין רָאשֵׁי הַכֶּרֶךְ לְתוֹךְ עֹגוּל הַכֶּרֶךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר:

ז יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַגְבִּיהַּ הַהֲדַס בְּתוֹךְ הָאֶגוֹד לְמַעְלָה מִן הָעֲרָבָה מְעַט, מִטַּעַם הַיְדוּעַ לָהֶם:

ח יֵשׁ נוֹהֲגִין לֶאֱגֹד הַהֲדַס מִימִינוֹ שֶׁל הַלּוּלָב וְהָעֲרָבָה בִּשְׂמֹאלוֹ וְהַלּוּלָב בָּאֶמְצַע:

ט וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לֶאֱגֹד שְׁלֹשָׁה הֲדַסִּים, אֶחָד מִימִין הַלּוּלָב דְּהַיְנוּ מִימִין הָאָדָם וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ וְאֶחָד בָּאֶמְצַע נוֹטֶה לְצַד יָמִין, וּשְׁתֵּי הָעֲרָבוֹת אֶחָד בִּימִינוֹ וְאֶחָד בִּשְׂמֹאלוֹ:

י וְטוֹב לְהַשְׁפִּיל הַהֲדַס וַעֲרָבָה תּוֹךְ אֶגֶד הַלּוּלָב, דְּהַיְנוּ שֶׁיֶּאֱגֹד אוֹתָם בְּתַחְתִּית הַלּוּלָב, בְּעִנְיַן שֶׁכְּשֶׁיִּטֹּל הַלּוּלָב בְּיָדוֹ לְשֵׁם מִצְוָה יִהְיוּ בְּיָדָיו גַּם כֵּן הַהֲדַס וַעֲרָבָה (וְאִם לֹא הִשְׁפִּיל וְנָטַל הַלּוּלָב לְבַדּוֹ בְּיָדוֹ וְהַהֲדַס וַעֲרָבָה אֲגוּדִין בּוֹ לְמַעְלָה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל הַהֲדַס וְהָעֲרָבָה בְּיָדוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, דְּלִקְיחָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר — שְׁמָהּ לְקִיחָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר):

יא נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת בַּלּוּלָב שָׁלֹשׁ אֲגֻדּוֹת כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּלְבֵּד הָאֶגֶד שֶׁאוֹגֵד שְׁלֹשָׁה מִינִים אֵלּוּ בְּיַחַד עוֹשִׂין בַּלּוּלָב עַצְמוֹ עוֹד שְׁתֵּי אֲגֻדּוֹת לֶאֱגֹד הָעֶלְיוֹן בַּשִּׁדְרָה. וְצָרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד שֶׁיִּהְיֶה שִׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב יוֹצֵא לְמַעְלָה מֵאֶגֶד הָעֶלְיוֹן טֶפַח כְּדֵי נְעָנוּעַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תר"נ:

יב כָּל אַרְבָּעָה מִינִים הַלָּלוּ צָרִיךְ לִטְלֹן דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה רֹאשֵׁיהֶם לְמַעְלָה וְעִקָּרֵיהֶם לְמַטָּה. וְאִם הֻפְכָן בְּשָׁעָה שֶׁנְּטָלָן — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּנְטִילָה זוֹ. וְהָאֶתְרוֹג אַף עַל פִּי שֶׁהוּא תָּלוּי בָּאִילָן עֻקְצוֹ לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם דֶּרֶךְ גְּדִילָתוֹ נִקְרָא עֻקְצוֹ לְמַטָּה, וְצָרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד בַּהֲדַס שֶׁבָּא מִמֶּרְחַקִּים לְהַתִּיר אֲגֻדָּתוֹ וְלִרְאוֹת אִם מֻנָּח כְּתִקּוּנוֹ,

דִּלְפָּעָמִים נוֹתְנִים רֹאשׁוֹ שֶׁל בַּד זֶה בְּצַד עִקָּרוֹ שֶׁל בַּד זֶה, וְגַם לִפְעָמִים כּוֹפְפִין רָאשֵׁי הַבַּדִּין:

יג צָרִיךְ לִטֹּל הַלּוּלָב וּמִינָיו בְּיָדוֹ הַיְמָנִית וְאֶתְרוֹג בְּיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית, לְפִי שֶׁהַלּוּלָב יֵשׁ בּוֹ שָׁלֹשׁ מִצְוֹת, דְּהַיְנוּ לוּלָב הֲדַס וַעֲרָבָה, וְהָאֶתְרוֹג הוּא מִצְוָה אַחַת. וְאִם הָפַךְ — יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב לַחֲזֹר וְלִטֹּל כְּדִינוֹ בְּלֹא בְּרָכָה.

אֲפִלּוּ אִם כְּבָר יָצָא יְדֵי חוֹבַת נְטִילָה וְרוֹצֶה לַחֲזֹר וְלִטְלוֹ לְשֵׁם מִצְוָה, כְּגוֹן בִּשְׁעַת אֲמִירַת "הוֹשַׁעְנוֹת" — צָרִיךְ לִטֹּל הַלּוּלָב בְּיָמִין וְהָאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל:

יד אֹטֶר יָד — נוֹטֵל הַלּוּלָב בִּימִינוֹ שֶׁהוּא שְׂמֹאל שֶׁל כָּל אָדָם וְהָאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאלוֹ שֶׁהוּא יָמִין שֶׁל כָּל אָדָם. אֲבָל מִי שֶׁהוּא שׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו — נוֹטֵל הַלּוּלָב בִּימִינוֹ וְהָאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאלוֹ כְּכָל אָדָם:

טו מִי שֶׁנִּקְטָעָה יָדוֹ הַיְמָנִית — יִטֹּל הַלּוּלָב בִּזְרוֹעוֹ הַיְמָנִית, שֶׁהֲרֵי לֹא נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "וּלְקַחְתֶּם בַּיָּד", וּלְקִיחָה בַּזְּרוֹעַ — שְׁמָהּ לְקִיחָה. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לִטֹּל הַלּוּלָב בִּזְרוֹעוֹ הַיְמָנִית — יִטֹּל הַלּוּלָב בְּיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה לוֹ כְּיָמִין וְאֶתְרוֹג בִּזְרוֹעוֹ הַשְּׂמָאלִית, אֲבָל לֹא יִטֹּל שְׁנֵיהֶם בְּיָדוֹ אַחַת בְּבַת אַחַת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִטֹּל הָאֶתְרוֹג בִּזְרוֹעוֹ הַשְּׂמָאלִית — יִטֹּל הַלּוּלָב וְהָאֶתְרוֹג בְּיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית בָּזֶה אַחַר זֶה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

טז וְכֵן מִי שֶׁנִּקְטָעָה יָדוֹ הַשְּׂמָאלִית — יִטֹּל הָאֶתְרוֹג בִּזְרוֹעוֹ הַשְּׂמָאלִית. וְאִם אִי אֶפְשָׁר — יִטֹּל בִּזְרוֹעוֹ הַיְמָנִית. וְאִם גַּם זֶה אִי אֶפְשָׁר — יִטֹּל שְׁנֵיהֶם בְּיָדוֹ הַיְמָנִית בָּזֶה אַחַר זֶה:

יז כָּל הַמִּצְוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם עוֹבֵר לַעֲשׂיָתָן, דְּהַיְנוּ סָמוּךְ וְקוֹדֶם לְתִחִלַּת עֲשׂיָתָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן כ"ה.

וּמַה הוּא מְבָרֵךְ עַל מִצְוַת נְטִילַת אַרְבָּעָה מִינִים אֵלּוּ? "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לוּלָב", לְפִי שֶׁהַלּוּלָב גָּבוֹהַּ מִכֻּלָּן — חָשׁוּב הוּא, וְנִקְרֵאת כָּל הָאֲגֻדָּה עַל שְׁמוֹ:

תַּם וְנִשְׁלַם שֶׁבַח לָאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם

מהדורא בתרא

סימן רמג

א מַהֲדוּרָא בַּתְרָא לסימן רמג

עיין רשב"א (סוף פרק י"ו), שדחה ראיית התוספות דנכרי המלקט עשבים מעצמו

ומאכיל לבהמת ישראל אדעתא דנפשיה קעביד וא"צ למחות מדתנן נכרי שבא לכבות כו', דשאני התם דבדליקה התירו כו'. ור"ל דאף על גב דאמרינן התם בגמ' דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד מ"מ לא מיקרי אדעתא דנפשיה אלא לגבי קטן העושה על דעת אביו לגמרי (ועי' שם ברשב"א דאף שאין ראיה משם מ"מ אפשר שהוא כן, ומשו"ה פסק כן בתשובה שבב"י סי' ד"ש, כשיטת התוס' דאי"צ למחות אבל אסור ליהנות ע"ש). וזהו ג"כ דעת הר"ן שלא הביא היתר זה דהתוס' כמו שהביאו המגיד משנה והרא"ש. ומשום הכי נמי כתב הר"ן בפ"ק דנכרי שהדליק הנר אדעתא דישראל קעביד אבל כל שקצץ כו' ע"ש. דלא כמ"א סי' רנ"ב סק[י]"א שהשיאו לדרך אחרת, משום שלא ראה מ"ש הרשב"א.

ב ומכל מקום הדין דין אמת גם לספר התרומה וסיעתו הנמשכים אחר התוס', דהעושה מעצמו אדעתא דנפשיה קעביד, ואפילו הכי אסור להשתמש לאורו משום שגוף הישראל נהנה כו', משום דהיינו דוקא כשהנכרי מכוין להנאתו כמ"ש התוס' (ס"פ י"ו). והנה הנאה זו פירש בספר התרומה (סי' רכ"ב) דדוקא שנהנה מיד. וכן דקדק רמ"א בלשונו סימן רע"ו. דלא כאלי' רבה ריש סי' רמ"ד שהרעיש בחנם. וגם מה שכתב והא דהקשה מאגרת היינו כמ"ש המרדכי וספר התרומה כו' כמו בבית ישראל כו', הנה במרדכי זה אינו כלל ואפ"ה הקשה מאגרת, וכן בספר התרומה סי' רנ"ב לא הוזכר זה כלל, וגם בסי' רכ"ב לא נתכוין במ"ש וכן הא דתנן כו' לומר דחד טעמא וחדא מילתא היא אלא שהדין אחד בשניהם לאסור מה שהתירו כהאי גוונא באגרת (ולפי האלי' רבה דגופו נהנה לא מיתסר אלא בבית הישראל מכלל דכשאין גופו נהנה שרי גם בבית ישראל, אמאי אסרו עורות לעבדן סתם בבית ישראל, ה"ל להתיר כשאין דעתו לתפור מהן מנעלים לעצמו אלא למוכרו לנכרים וכן כל כהאי גוונא. וכן בירושלמי אסרו סתם כל תלוש בבית ישראל. ועיקר קושייתו דנר ומדורה הן בבית הישראל ול"ל דגופו נהנה כו', לק"מ דלא שייך לאסור בבית ישראל אלא באומנים כלשון הירושלמי, משום שכל השנה אינן בביתו מש"ה איכא בהו חשדא דמראית העין לנכנס לביתו בשבת לומר שהן שכירי יום, ומשה"נ לא מהני קצץ כמו שכתוב בספר התרומה שם, מה שאין כן בעבדו השכור לשנה דמיירי ביה בספר

התרומה[25], שממנו מקור דין זה, כל הרגילים בביתו יודעים שהוא שכיר שנה דמקרי קצץ ודינו כקבלן לפי דעת ספר התרומה), אבל הן תרי טעמי, דלתקן כלים בביתו אף שאין גופו נהנה מהן מיד שאין נגמרים כלל בשבת, ע"כ היינו טעמא דבביתו ממש לא מהני קצץ, ושילוח אגרת שהוא רק כתב ישראל הוא דמהני קצץ. ואף דמדמי להו בספר התרומה מכל מקום לא דמי לגמרי, אלא כוונתו לדוגמא בעלמא כמו כלים כו' כן כתב כו', תדע דבביתו כתב דמינכר טובא וגבי אגרת לא כתב טובא. ומיהו לדידן אין צריך לידחק לחלק בכך. דספר התרומה הוכרח בזה לשיטתו שפירש הטעם דבעינן קצץ באגרת משום שניכר כתב ישראל כו', ור"ל משא"כ בעורות לעבדן כו' שלא הזכירו בגמ' קצץ, וכמ"ש באגודה בהדיא, וכן בספר התרומה וסמ"ג לא הזכירו כלל. דלא כאליה רבא שרצה להשוותם עם התוס' שלנו וסיעתם, ע"פ מ"ש מהרש"ל, (ועיין ב"י בשם הגהות מרדכי, דבלאו הכי יש חולקין על התוס' שלנו, אלא דאפ"ה ס"ל שאין חילוק בין אגרת לעורות כו' ואגרת אצטריך ליה משום דלפעמים דרך לישא בחנם כשיש לו דרך לשם כמ"ש בתשובת מהר"ם סימן ר"ב, ולא ס"ל כב"י ושו"ע סי' רמ"ז). וגם מאי מייתו התוס' ורשב"א והמגיד משנה ראיה מאגרת לכלים לתקן שאני אגרת דניכר כתב הישראל אלא ודאי פליגי.

ג והשתא אתי שפיר מ"ש רמ"א סי' רנ"ב ס"ב בהג"ה אסור בערב שבת, ומ"ש המ"א שם צ"ע מנא ליה לרמ"א לחדש חילוקים חדשים שאין להם זכר בפוסקים וגם לא הזכירם. ולפי מ"ש אתי שפיר, דיש לסמוך אספר התרומה וסיעתו, ברביעי וחמישי עכ"פ. וכהאי גוונא כתב רמ"א סס"י רמ"ז. והשתא אתי שפיר נמי הא דפשיטא ליה לספר התרומה דשכיר שנה שרי משום דקצץ, אע"ג דבירושלמי לא התירו אלא קיבולת דעדיפא שהמלאכה שלו כדאיתא בגמרא ריש פ"ב דמועד קטן, אלא ודאי משום דס"ל לספר התרומה דקצץ וקיבולת שני ענינים הם, וקבולת דעדיפא התירו אף בלא קצץ, והתירא דקצץ מילתא אחריתי היא, וילפינן לה משילוח אגרת דלא מהני

[25] הג"ה: עי' סמ"ג והגהות אשר"י פ"ק גבי הדליק את הנר שלא הזכירו שכיר שנה אלא קצץ לכך. וכן כתב רמ"א סימן רע"ו. וגם אין לחלק בין מעשה אומן למעשה הדיוט דבאגודה בשם ראבי"ה סוף פ' ט"ז כתב סתם להתיר כל מלאכה (לא קשה מידי דסתם שכיר שנה אינו אומן שהאומן עושה רק אומנתו שהיא ביוקר יותר משכירות לשנה). וכן משמע סי' ד"ש. ומשה"נ אין לחלק בין דבר ששם הישראל נקרא עליו ככלים לכובס ובגד ארוג מצמרו לעורות העבודים ועוד דגבינות שבהג"[מ] נמי שמו נקרא עליהן כבגד.

קיבולת וקצץ מהני. ופשיטא ליה דמהני נמי בלא קיבולת, מהא דתנן אין אומרים לו אל תכבה דאדעתא דנפשיה קעביד שיודע שלא יפסיד, אע"ג דלא הוה כקבולת ואין המלאכה שלו, וכל שכן בקצץ ממש. וממילא ע"כ צ"ל דשכירות שבירושלמי היינו דוקא שכירי יום ולא שכירי שנה, כדאשכחן חילוק זה בברייתא ריש פ"ב דמועד קטן כמו שיתבאר לקמן. אי נמי כמ"ש המגיד משנה והרמב"ם. דלא כהמ"א שהשיא דעתו לדעת אחרת כדרך השרים כו', וזה אינו, כמבואר מלשון הרמב"ם שם הל' י"ד ששכרו לשנה או לשתים לבנות לו חצר או ליטע לו כרם כו', דלא שייך למימר הכי בכל עת שיצטרך לו ליטע כרם יטע לו דכמה כרמים יכול ליטע בשנה וכמה חצרות יוכל לבנות, וגם הל"ל כרמים וחצרות או ליטע בכרם. וגם לשון רמ"א בהג"ה או ספר כו', וכן הוא בב"י, לא משמע הכי כלל. וכן דעת הב"י וט"ז גבי מרחץ, שעיקר האיסור משום מראית העין, מהאוסרים בשדה בסי' רמ"ד. והיינו לפי דעת הרמב"ם דס"ל כספר התרומה. אלא דאפשר דמיירי במלאכה מיוחדת דוקא כמ"ש ב"י סי' רמ"ד. ולטענת הראב"ד י"ל דכיון שהנכרי אדעתא דנפשיה קעביד אע"ג דמטיא הנאה לישראל ממילא שרי, כמ"ש הר"ן סוף פ"ק דע"ז ולזה נתכוין הב"י סימן רמ"ג במ"ש ואע"פ שיש לדחות כו'. ומ"ש המ"א שם שאף אם לא יעשה בשבת יצטרך לשלם כו' זה אינו במהר"י אבוהב שבב"י אלא הוספה מדעת עצמו, לדחות דעת הרמב"ם להבנת המגיד משנה וב"י וט"ז. ולא קשה מידי, דהא אם לא יעשה בשבת בלי מחאת הישראל ודאי דאין לנו לחייב הישראל בחיוב מדינא לשלם לו לפי הפסיקה שביניהם בשעת השכירות (ותלמוד ערוך הוא בפרק הזהב דף נ"ח ע"א), אלא מרצונו הטוב לקיים דברי חכמים שלא יחשוב עמו יום יום כמ"ש הרמב"ם, ומה לו להנכרי בזה. וגם להישראל איסורא הוא ולא דינא, ואיך יומשך מזה איסור להניחו להנכרי לעשות כרצונו, ולפסוק הדין שאין לנכרי ריוח בעשייתו ובעבודתו בשבת, מאחר שהיה יכול לנכות לו בעד השבתות שמבטל בלי רשות הישראל ע"פ הדין והאמת, לפי הפסיקה שפסק עמו בתחלת השכירות. ועוד אפשר שגם חכמים לא אסרו לחשוב עמו אלא באמצע שנה, לפי שעי"ז יהא נזהר לעשות להבא, אבל אם הנכרי שבת כל השבתות השנה בלי רשות הישראל מנ"ל לחייבו לשלם שלא כדין, דמה בצע לחכמים בזה

להוציא ממנו ממון להנכרי מאחר שכבר עברה השנה. וע"כ צ"ל שכוונת המ"א אם לא יעשה בשבת מפני מחאת הישראל. אבל גם זו אינה טענה מוכרחת לחייבו למחות, מאחר שכשעושה עכשיו קודם שמוחה עביד אדעתא דנפשיה.

ד ושאני שכיר יום, דכיון שכל יום מתחשב לבדו הרי הנכרי שכירו של ישראל בשבת ונעשה כשלוחו ממש, דהא לענין דין שליחות אין חילוק בין בחנם בין בשכר מדאורייתא בישראל, והוא הדין מדרבנן בנכרי. משא"כ כששכרו לשנה לא נעשה שלוחו לשבת, מאחר שהשכירות יכולה להתקיים בימות החול א"כ אינו עושה בשבת בשביל שכירות הישראל ושליחותו. ואף דישראל כהאי גוונא מיקרי שלוחו, היינו משום דיום השבת יוכל להכלל ג"כ בכלל שכירותו, אבל בנכרי לא אסרו אלא היכא דמיחזי כשלוחו, דמיחזי דייקא, ולא מה שיוכל להיות נכלל בכללא. ואף דגם בשכיר יום כששכרו לימים סתם הרי לא פירש לו יום השבת, אלא שכשעובד בו נכלל ג"כ בכלל שכירות זו, מ"מ כיון שמחשב עמו חשבון הימים, או אפילו משלם לו סתם לפי חשבון בלי הזכרת החשבון בפירוש, לא מקרי הבלעה בכהאי גוונא, אלא כשמבליע בשעת השכירות כגון לשבוע כמ"ש בסי' ש"ו. וכיון שיום השבת משתלם להנכרי בפני עצמו אין לך מיחזי כשלוחו גדול מזה, מאחר שנראה לעין שמשלם לו בעד יום השבת כפי סך הפיסוק שפסק עמו בעד כל יום בשעה ששכרו לימים, ולא כמי שמשלם למי שעשה מלאכה מעצמו יום אחד בלי שום שכירות ושליחות כלל, שבודאי דרך בעל הבית שלא לשלם לו כל כך כמו אילו שכרו לו. וז"ש הרמב"ם שלא יחשוב עמו יום יום, יום יום דייקא, ולא יחשוב דייקא, שלשון יחשוב משמע חשבון הפירעון לומר לו שינכה בעד כל יום שבטל לפי ערך סכום הימים שבשנה שנמצא שכר יום השבת משתלם לו שלא בהבלעה, וקמשמע לן שאף שבשעת השכירות היתה בהבלעה אם אחר כך חוזר ומחשב יום יום אסור.

ה אבל אם אינו מחשב עמו לנכות לו משכרו אף שמקפיד עליו וגוער בו על העבר לא מיתסר לפי דעת הרמב"ם, דקאי בשיטת ספר התרומה (כמ"ש במגדל עוז שם). דספר התרומה התיר בהדיא לומר לעבדו ושפחתו השכורים מדוע לא עשית האש למה לא הדלקת הנר כו', עיי"ש בסימן רנ"ב. ור"ל שלא להשתמש לאור הנר ולהתחמם

כנגד המדורה אלא ליהנות מרחוק, דשרי כמ"ש סימן רע"ו סוף ס"א בהג"ה (ומ"ש המ"א שם בשם הגהות מרדכי, היא דעת רבינו שמחה דפליג אספר התרומה כמו שיתבאר לקמן), והוא מהירושלמי הובא בספר התרומה שם סי' רמ"ט. והא דסתם ספר התרומה סי' רנ"ב ולא פירש כן בהדיא, משום דלא פסיקא ליה, דהא משכחת לה נמי דשרי גם להשתמש לאור הנר אם היה נר אחד דלוק בבית, וכן להתחמם אם היתה אש מועט, כמ"ש שם לפני זה בסמוך, ומשום הכי לא חש להאריך, וסמך אמה שהביא הירושלמי בסימן רמ"ט. ובסימנים שלא הביא הירושלמי, הרי שינה לשונו שבפנים סי' רנ"ב וכתב להשתמש במקום ליהנות שבפנים. ומשום הכי נמי לא הוצרך להביא הירושלמי, דמהיכי תיתי לאסור בשאינו משתמש (וגם אפשר דקאי אדסמיך ליה ואם היה כבר מעט אש כו' או נר אחד כו', כדאיתא בהדיא באגודה סוף פ"ק מדוע לא הרבית כו'. וכן מצאתי בהדיא בספר התרומה כתב יד ישן נושן סימן רכ"ב. ובדפוס נשמט כדמוכח בסימנים שם). ומשום הכי נמי שינה הסמ"ג לשון ספר התרומה וכתב סתם מדוע לא עשית כך כו'. והא דלא הזכיר קבולת ולא קצץ, משום דמיירי בסתם גוי משרת לישראל בשכירות. ומ"ש אח"כ לומר לעבדו כו', היינו הקנוי לו, כדמייתי מפ"ב דכריתות, ע"ש בגמ' וב"י סימן ד"ש.

ו אלא דבהא דהתיר ספר התרומה בשכיר לכל המלאכות שיצטרך, אפשר דפליג הרמב"ם ולא התיר אלא בשכיר שנה למלאכה מיוחדת כמ"ש הב"י, מדנקט לכתוב כו'. וטעם ההפרש ביניהם משום דלמלאכה מיוחדת י"ל דדמי קצת לקבלן, מאחר שקבל עליו מלאכה זו לעשותה כל השנה או חדש או שבוע ויום השבת מובלע ביניהם, משא"כ בשכיר יום לימים רבים, דמאחר שיכול לחזור בסוף כל יום הרי השבת מקבל עליו בפני עצמו ונעשה שלוחו בשבת עצמה.

ז וחילוק זה בין שכיר יום לשכיר חדש אשכחן בהדיא גבי אבל (בברייתא ריש פ"ב דמועד קטן), דשכיר יום אפילו בעיר אחרת לא יעשה, אע"ג דלא שכרו האבל בתוך ימי האבלות, דבכהאי גוונא אפילו בקבלנות אסור, אלא שהיה עובד שם בשכירות יום יום קודם שנעשה אבל, ומשום הכי לא יעשה משום דכל יום זמניה הוא, משא"כ בקבלנים דברישא שהם שכירי שנה, וכדפירש רש"י שם, וכמו שיתבאר לקמן. וכן

בחמרים וספנים המושכרים לו לחדש מקודם לכן לחמר ולספן בחמורו וספינתו להוליך פרקמטיא שלו, מותרים לעשות לפי דעת הרמב"ם בפירוש הברייתא, ולפי הגהות מיימוניות שם ברמב"ם אות י', דעלה קאי (ומ"ש בסוף אות ט' לגירסא שלנו הכל אחד. ולגירסת הב"י צ"ל כמ"ש המרדכי עיי"ש בדרכי משה. וצ"ל הר"ם, והוא הר"ם מאינגלטיר"א שחיבר הלכות שמחות ולא רבו דהגהות מיימוניות). עיי"ש בהלכות אבל פ"ה שלא כתב אצל אחרים כלשון הברייתא, משום דבברייתא מיירי בחמרים שנשכרו לאחרים עם חמור שלו מקודם לכן (ובריש מיירי כשלא נשכרו מקודם, וגם הם עצמם אינם מושכרים להאבל כלל, אלא שבכל עת שמשכיר חמורו לרכוב לאחרים הרי חמרים הללו מחמרים אחריו להנהיגו, וכן הספנים מנהיגים ספינתו הטעונה פרקמטיא של אחרים, מש"ה נקראים חמרים וספנים שלו). ולפ"ז צ"ל בסיפא דמוחכרים, דהיינו כשמוליכים תבואות וכהאי גוונא על החמורים וגמלים ובספינות נוטלים חלק בתבואה, וגם צריך להוסיף ולומר דמושכרים ומוחכרים הם ובהמתם. אבל באמת הוא הדין אם החמרים והספנים מושכרים לו לזמן קצוב בין להוליך תבואות שלו (ובכהאי גוונא אתי שפיר דמוחכרים ומושכרים אחמרים וגמלים לבדם) בין להשתכר אצל אחרים ועדיין לא נשכרו (ובכהאי גוונא אתי שפיר טפי מוחכרים אפילו נשכרו לאחרים לרכיבה וכהאי גוונא דהחמרים נוטלים חלק בשכר), מותרים לעשות בימי אבלו שלא יפסידו שכרם, דמדינא יכול לנכות להם מאחר שאירעו אונס ולא חייבוהו חכמים לשלם מאי דפטור מדינא, ומש"ה סתם הרמב"ם ולא פירש אצל אחרים דוקא אלא תפס דרך קצרה (וגם א"צ להוסיף כלום). אלא דמהר"ם רבו של הגהות מיימוניות ס"ל שלא התירו להם אלא משום הפסד שלאחר ימי אבלו, ומשמע דבימי אבלו מחוייבים להפסיד מאחר שאירעו אונס, אבל ברמב"ם לא התנה שיכלה הזמן כמה ימים אחר ימי אבלו, אלא אפילו בתוך ימי אבלו, ומשום הפסד ימים הללו. דמהר"ם לא כתב דבריו כלל על דברי הרמב"ם אלא תלמידו ההגהות מיימוניות סמכו ענין לו לפרש דברי הרמב"ם מתוך דברי מהר"ם. ותדע דכתבו הם או בהמתם כו', וברמב"ם מיירי בבהמה שלו. ועכ"פ לדינא שוין הם, דגם מהר"ם ס"ל שהאבל א"צ להפסיד לשלם מה שפטור מדינא,

שהרי כתב יפסידו גם שכר כו', וזה ודאי אין להם להפסיד כו', מכלל דימי אבלו מפסידים, והרמב"ם ס"ל דגם ימי אבלו א"צ להפסיד, וכמו במושכרים אצל אחרים דבברייתא דקתני סתמא, דמשמע אפילו יכלה הזמן תוך ימי אבלו, ואינם צריכים האחרים להפסיד. ולא ס"ל להרמב"ם לחלק בין שכירות החמרים להאבל לשכירות הבהמות לאחרים מאחר דשכירות לא קניא, ואף דשכירות ליומא ממכר הוא, מ"מ במקום אונס נפקע חיוב המשכיר, וה"נ אי הוה אסרי רבנן אנוס הוא. אלא דלא רצו לאסור משום פסידא דאחרים, דאי לאו הכי ה"ל לאסור בבהמתו עכ"פ משום שביתת בהמתו, כדפירש רש"י שם, מאחר דשכירות לא קניא. ומשה"נ סתם הרמב"ם וכתב שכיר יום אפילו בעיר אחרת כו', דמשמע אפילו בתלוש, דומיא דחמרים וגמלים דסמיך ליה, ואפ"ה שכיר יום לא יעשה ומשמע ממילא דשכיר יעשה.

ח והראב"ד דס"ל הכא גבי שבת דשכיר שנה וחדש אינו כקבלן מודה להרמב"ם גבי אבל דשרי, מדלא אסר שם אלא בכלה זמנו קודם האבילות, גבי בהמתו המושכרת, עיי"ש בראש וטור. אלא דהראב"ד אזיל לשיטתיה שם דס"ל דאפילו שכיר יום שרי בתלוש, ובברייתא מיירי במחובר דוקא. והא דקתני ברישא הקבלנים, דהיינו שמקבל מעות דבר קצוב בשכרו כדפרש"י שברי"ף, וכדמוכח בראש"ש בשמו (דלא כפרישה שנמשך אחריו הש"ך, אלא דריטב"א שם פירש כהפרישה), י"ל דהיינו דוקא בשדה, דשכיר שנה בשדה הוא קבלן ממש לעשות כל המלאכות המצטרכות כמ"ש המ"א סי' רמ"ג. אבל להרמב"ם א"צ לידחק בזה. וכן דעת הטור יו"ד סי' ש"פ דדקדק להוסיף בלשונו גבי מלאכתו ביד אחרים בקבלנות דוקא, דמשמע בהדיא דבשכיר יום אסור כמו בקרקע דלעיל. וכ"מ במרדכי בהדיא דכתב דין זה בין בקרקע בין בתלוש. וכן כתב הריטב"א שם. דלא כב"ח שנדחק בפי' הטור.

ט וממוצא דבר נשמע הטעם דשכיר שנה וחדש דמי לקבלן, משום דבעל הבית אינו יכול לחזור בו שלא באונס כבשכיר יום יום, ונמצא שמלאכת כל השנה והחדש היא קנויה לו ושלו היא (כמו בקבלן) לענין שכרו שלא יפסיד אם יהיה בעל הבית מוכרח לבטל בימי אבלו מחמת אונס תקנת חכמים ומשה"נ לא הכריחוהו חכמים ע"ז מאחר שהמלאכה קנוייה להשכיר שאינו אבל. והוא הדין והוא הטעם בשבת

לענין שכיר נכרי שאינו מצווה על השבת. והילכך ס"ל להב"י ורמ"א וט"ז דהיינו דוקא בשכיר למלאכה מיוחדת לעסוק בה תמיד כל הימים כל זמן שכירותו, די"ל בה שנעשה כאילו מסרה לו בקבלנות, דכמו שלהקבלן נקנית המלאכה במשיכת החפץ שהמלאכה נעשית בו כך להשכיר נקנית בדבור עד מלאת הימים, מאחר דשוין (לענין) שאין בעל הבית יכול לחזור בו מרצונו. אבל בשכיר לכל המלאכות שיצטרך לא שייך כלל שהמלאכות קנויות לו לשכרו, מאחר שאין שכרו משתלם אלא לפי משך הזמן ולא לפי המלאכות כלל, דכמה שעות שאין לו מה לעשות ואנוס הוא בעל הבית, ואפילו הכי אינו יכול לנכות לו כלום, דלכך שכרו מתחלה. ומהאי טעמא נמי הכריחוהו ומנעוהו חכמים שלא לעשות לו בשבת, כי מאחר שבהכרח ואונס זה אין מפסידין כלום להשכיר, אילו היה ישראל ובעל הבית היה אבל, משום דלא עדיף אונס זה מאונס דאין לו מה ליתן לעשות, א"כ אין המלאכות קנויות לו לשכרו ושפיר מנעהו, וה"ה לנכרי בשבת.

י וגם י"ל משום דאפילו קנין גמור אינו חל אלא על דבר מיוחד ומסוים, ושכיר שנה דשניהם אינן יכולים לחזור היינו טעמא משום דהשכיר גופו משתעבד למלאכות וגוף בעל הבית ליתן המעות. ואף דעל מלאכה מיוחדת נמי אין קנין חל אלא א"כ מסר לו חפץ לתקנו, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ושאינו ברשותו, וגם אין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש, מ"מ כיון ששכרו לדבר מיוחד ומסויים י"ל דלענין מחזי כשלוחו באבילות ושבת דמדרבנן עשאוהו כאילו אותו דבר קנוי לו, כדאיתא בגמרא אפילו בקבלנות כדידיה דמי, דמי דייקא. דבאמת אין לו קנין בו אפילו לשכרו, אע"פ שמסרו לו ומשכו לרשותו, למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי, ודינו כשכיר יום, כדפרש"י בקידושין (דף מ"ח ע"ב), אלא דלענין אבילות וכהאי גוונא כדידיה דמי הואיל ואין בעל הבית יכול לחזור בו כשכיר יום, כדפירש רש"י בד"ה שכיר יום כו', לפמ"ש התוס' (בב"מ דף י') דגם ר' דוסא ס"ל דיכול לחזור בו אלא דידו על התחתונה, ור' דוסא מיירי בקבלנות בפרק האומנין, והכי קיי"ל בחו"מ סי' של"ג (ותדע ממ"ש מהר"ם במרדכי גבי מכס דמיקרי קבלן כשקובע שכרו לפי חשבון הליטרות, וק' ליטרין לאו דוקא, דהוא הדין ק' דינרין, כמ"ש בש"ע, והוא

הדין מכל עשרה דינרין, אע"פ שגובה כמה פעמים ק' דינרין בשבת ויכול לחזור בו בסוף כל ק' לפחות. אלא דהתם גם בעל הבית יכול לחזור בו וצ"ל כמ"ש לקמן). וגדולה מזו אשכחן לענין איסור ריבית, דמהני אפילו קנין כל דהו דמחייבו לקבל מי שפרע, ומיקרי קנין, וכדידיה דמי לאפקועי איסור ריבית דדבריהם ולומר דברשותיה הוא דאייקור, אף שהלה יכול לחזור בו אם יקבל מי שפרע, משא"כ אם הלה א"צ לקבל כלל מי שפרע לאו כדידיה דמי. והלכך במלאכה מיוחדת נמי י"ל כדידיה דמי, מאחר שאין בעל הבית יכול לחזור בו עד מלאת הימים להשביתו ממלאכתו בע"כ כדי לפחות משכרו, וגם אם ירצה להחליף לו מלאכה זו באחרת אינו יכול בע"כ של השכיר, הילכך כדידיה דמי מלאכה זו.

יא וגם את"ל דהיינו טעמא דקבולת דכדידיה דמי, שאף שיכול לחזור בו מ"מ כל כמה דלא הדר ביה כדידיה דמי, מאחר שקבל עליו לגמרה, מ"מ בשכיר למלאכה מיוחדת נמי י"ל דכדידיה דמי מלאכה זו בכל משך זמן זה מאחר שקיבל עליו לעשותה כל משך זמן זה. אבל בשכיר לכל המלאכות מאחר שיכול ליתן לו איזו מלאכה שירצה בכל עת ובכל שעה, ליכא למימר בכל מלאכה ומלאכה שיעשה השכיר מעצמו דכדידיה דמי מלאכה זו, מאחר שביד הבעל הבית להחליפה לו באחרת. ומשום איסור שבת דרביעא עליה דבעל הבית לא נעשית המלאכה של השכיר עכ"פ. וכהאי גוונא ממש כתב הריטב"א פ"ק דקידושין לחלק בין עבד עברי שחלה שנסתחפה שדהו דבעל הבית שכל המלאכות הן שלו, לשכיר לדבר ידוע שחלה דהמלאכה של השכיר. ומ"ש הש"ך בחו"מ סי' של"ג משום שעבד עברי גופו קנוי לו, זה אינו במשמע כלל בריטב"א שם. והשתא אתי שפיר מ"ש רמ"א בסוף סי' רמ"ז סתם להתיר במיוחד להולכת אגרות, דמשמע אפילו בשכיר שנה, דמסתמא אינו מוליך כל השנה כולה אלא בכל עת שיצטרך לו, אף דשכרו משתלם רק לפי משך הזמן בלבד, ואפילו הכי דינו כקבלן דכדידיה דמי (לכל משך הזמן והשבת היא בהבלעה משא"כ בשכיר יום וכמש"ל). ולא דמי לשכיר לכל המלאכות הואיל ואין בעל הבית יכול להחליפם באחרת.

יב וספר התרומה וסיעתו שהתירו גם בשכיר לכל המלאכות ס"ל דקצץ מהני גם אם לא הוה כקבלן דכדידיה דמי, כיון דקצץ עביד אדעתא דנפשיה, ולא גרע מנכרי העושה מעצמו שאינו צריך למחות אע"ג דאינו קבלן כדתנן נכרי שבא לכבות כו', לשיטתם דלא ס"ל דבדליקה דוקא הקילו, וכמ"ש הרשב"א והרא"ש סוף פרק כל כתבי גבי ליקט עשבים. והערמה דאסרו התם, היינו בדאיכא חשש אמירה לנכרי, כדמייתי מפרק הפועלים ע"ש בגמרא וקא עברי משום ולפני עור כו'. וכן הוא בהדיא בהגהות אשר"י מאור זרוע שם. וע"ש בתוס' ד"ה מיחלפי כו'. ואף דבספר התרומה כתב שלא יערים לומר לעשות לעצמו כו', ומשמע דקאי אברייתא מאכיל אחריו כו' דמיירי בליקט לבהמתו, וכ"מ בהדיא מלשון וכ"ש כו', וכ"מ ג"כ מסיום לשונו מאכיל את בהמתו של ישראל מוקצה כו', דמשום מוקצה בלחוד נגע בה ולא משום איסור הלקיטה כלל לפי שהיא בשביל הנכרי. מ"מ ממילא משמע, מדמייתי ממתני' דנכרי שבא לכבות כו', מכלל דלא ס"ל כמ"ש הרשב"א לדחות דבדליקה דוקא הקילו. אלא דאפ"ה ס"ל לספר התרומה כיון דמאכיל לבהמת ישראל ניכר בזה שמתכוין בשביל ישראל כמו במדליק במסיבה שרובה ישראל, אלא דכיון דאיכא למימר נמי דעביד אדעתא דנפשיה כמו בנכרי שבא לכבות יש להקל בבהמתו, שאין גופו ממש נהנה כמו במשתמש לאור הנר שהדליק את הנר במסיבה. ולא מהני האי טעמא לספר התרומה אלא כשלא הערים הנכרי בלקיטתו לרבות בשביל ישראל, אבל אם ריבה בשבילו לא מהני האי טעמא שאין גופו נהנה, דהא תנן בהדיא ואם בשביל ישראל אסור, אע"ג דעביד אדעתא דנפשיה, משום דמה שמאכיל לבהמתו ה"ל כגופו נהנה, אף שאינו מעמידה בידים אלא דקאי באפה ואזלה ואכלה, וליקט עשבים דמי להדליק נר דאסור אפילו במסיבה, ומה שהנכרי מאכיל לא עדיף מקאי באפה לספר התרומה, אלא בליקט לבהמתו, דעלה קאי וכתב וכל שכן כו', ודיו לבא מן הדין כו'. אבל הרשב"א והרא"ש ס"ל דאף [ש]המאכיל לבהמת ישראל דמי למסיבה שרובה ישראל, מ"מ כיון דהנכרי אדעתא דנפשיה עביד לא מיקרי גופו נהנה כלל דהנאה ממילא אתיא מהנכרי דעביד לנפשיה (דהרשב"א נמי ס"ל לחלק בין גופו נהנה בשבת כמ"ש בתשובה שבב"י סי' ד"ש), משא"כ במסיבה דאסרו להשתמש לאורו כמ"ש

לעיל. וספר התרומה ס"ל דלא מהני הא דעביד אדעתא דנפשיה אלא לענין איסור מוקצה בליקט לבהמתו, ולא בליקט גם בשביל ישראל למימר דלא מיקרי גופו נהנה משום הכי, מאחר דדמי למסיבה שעושה בשביל ישראל, אף שמתכוין לטובת עצמו ומיקרי אדעתא דנפשיה בגמ'. אבל בעלמא היכא דאינו נהנה כלל בשבת מודה ספר התרומה להרא"ש ורשב"א בשם התוס', וכן הוא בהדיא בתוס' שלנו בשם ר"ש הזקן.

יג והכי נמי ס"ל למהר"ם בהגהות מיימוניות פ"ח, דנכרי העושה מעצמו אין לאסור מהא דאפילו בערב שבת אין נותנים כו', פי' דאף דבית הלל אין מתירים אלא בקצץ דוקא כמו באגרת, דהתם אמירה לנכרי כו', פירוש דאף שלא א"ל לעשות בשבת מ"מ כיון דאמר לו לעשות הרי מחמת אמירה זו עושה בשבת (ונעשה כשלוחו וכאילו אמר לו לעשות בשבת), דכיון דלא קצץ ולא סמכא דעתיה לקבל שכר עביד אדעתא דישראל שצוהו לעשות, אבל העושה מעצמו לא עביד אדעתא דישראל מסתמא מאחר שלא אמר לו כלום אלא אדעתא דנפשיה, דהיינו נכרי דעלמא שיודע שלא יפסיד, כדפרש"י דף קכ"א, ושפחה השכורה לשנה להשלים קבלנותה שקבלה עליה לעבוד כל השנה בכל המלאכות הצריכות בבית. והיינו דוקא בדליכא אמירה דישראל כלל, אבל בדאיכא אמירה דישראל אמרינן דעביד אדעתא דישראל למהר"ם בשכיר שנה, שאינו מצפה לקבל שכר נוסף בעד מלאכה זו של שבת, ולא ס"ל התירא דספר התרומה (עיין תשובת מהר"ם סי' תקנ"ט בהג"ה בשם מהר"ם) לומר מדוע לא עשית בשבת שעברה כו', אלא בנכרי דעלמא, שיודע שלא יפסיד ומצפה לקבל טובת הנאה בודאי בעד עמלו בלי שום ספק ודעתו סומכת ע"ז, שאל"כ לא היה עושה בשבת מעצמו בלא אמירת הישראל היום מאחר שאינו אדון לו לצוות עליו, ואין חוששים שמא מכניס את עצמו לספק קבלת פרס אלא כשהישראל אמר לו בפירוש לעשות, כמו בכלים לכובס ושליחת אגרת ולא קצץ, דאף שלא אמר לו לעשות בשבת והוא עושה מעצמו למהר מלאכתו (להשלים קבלנותו) אין זה מועיל כלום, הואיל וכל עשיית המלאכה אינה אדעתא דנפשיה בודאי, כל שאין דעתו סומכת עליו לקבל שכרו בודאי, אלא אדעתא דישראל לקיים מאמרו ולמלאות בקשתו, ומשום הכי מיקרי עשייתו בשבת אדעתא דישראל, משא"כ בשליחת אגרות כשיש לו דרך

לשם בלאו הכי. אבל את"ל דס"ל למהר"ם לגמרי כדעת ספר התרומה, שהתיר אפילו בשכיר שנה לומר מדוע לא עשית כו', אע"ג דע"י אמירה זו הוא כמוכרח קצת לעשות בשבת דוקא, מאחר דלא אמר לו לעשות בשבת בפירוש, א"כ כל שכן שיש להתיר בקבלנות אע"ג דלא קצץ, מאחר דלא הזכיר לו כלל לעשות בשבת אפילו ברמז והוא עושה מדעתו ורצונו לגמרי. ואין לומר דשאני שכיר שנה דמקרי קצץ וקצץ עדיף, כמו שנתבאר לעיל לספר התרומה, א"כ העיקר חסר מן הספר בדברי מהר"ם. אלא ודאי כמשמעו דהעיקר הוא משום דעושות מעצמן וליכא אמירה כלל, משום דס"ל למהר"ם דשכיר שנה לא מקרי קצץ כלל, ולא עדיף כקבלנות, משום דקבלנות מיירי בקצץ כמ"ש הרא"ש תלמידו, וכמ"ש התוס'. ומהר"ם ס"ל דהלכה כתוס' בכל מקום אפילו נגד הרי"ף.

יד וגם הסמ"ג שלא הזכיר קצץ בקבלנות, אפילו הכי אפשר דלא סבירא ליה בזה כספר התרומה דשכיר שנה עדיף כקבלן, אע"ג דקצץ וקבלן לא קצץ, אלא דינו כשכיר יום, דאע"ג דקצץ אסור להיות שכירו מאחר דשכרו משתלם לפי משך הזמן ולא לפי המלאכה, כמ"ש לעיל לפי דעת הרמב"ם, וכיון דאינו שכירו בשבת לא מקרי קצץ ואדעתא דישראל קעביד, אלא א"כ עושה מעצמו לגמרי בלי שום אמירה, דבהא אפשר דס"ל כמהר"ם. וזהו ג"כ דעת הטור סי' ש"ז, שהעתיק לשון הסמ"ג, ששינה לשון ספר התרומה וכתב נכרי סתם במקום עבדו ושפחתו שבספר התרומה. ובסי' רמ"ד העתיק לשון הרמב"ם שם, ובסי' שכ"ה דברי הרא"ש בליקט עשבים. וכן משמע ג"כ בהגהות מיימוניות פ"ו בשם הר"מ דלא ס"ל כספר התרומה (אך א"כ איך סתם בריש פ"ו נגד דעת רבו מהר"ם) שהתיר לומר לעבדו למה לא עשית האש כו' (והיינו משום דאין צריך לצאת מביתו כמ"ש לעיל), דלספר התרומה לא ה"ל להחמיר כ"כ לעשות מסגרת לתנורו. דמ"ש שם דברים המותרים כו' היינו משום דהכל חולים אצל הקור, ולא משום דס"ל כספר התרומה שהתיר בכהאי גוונא גם בארצות שאין הקור גדול כל כך ע"ש.

טו והנה מהר"ם ראה תשובת רבינו שמחה (רבו של האור זרוע) שהעתיק בהגהות מיימוניות, דפליג על התוס' וספר התרומה וסיעתם, שלמדו מנכרי שבא לכבות כו'

דכל שעושה מעצמו אדעתא דנפשיה עביד, דשאני התם שאין צריך רשות מישראל, אבל כשעושה בשל ישראל צריך ליטול רשות ממנו והוא ראה ושתק אדעתא דישראל קעביד. והוסיף עוד לאסור אפילו בבית הנכרי, כמו בקבולת בחנם, דהיינו בטובת הנייה כדאיתא בירושלמי ע"ש (דלמסקנתו אין לחלק אף בעושה לעצמו בין בית הישראל לבית הנכרי, דעושה בשלו גם בבית הישראל אין מטריחין כו', והא דצריך לגרשו היינו כדי שלא יעשה בשל ישראל). ומיהו אפשר דבבית הנכרי לא אסר כהאי גוונא אלא כשגופו נהנה, כדמייתי ונקט הא דפרק כל כתבי בשביל נכרי כו' ע"ש. ומהר"ם נמי ס"ל הכי, דראה ושתק בעושה בשל ישראל לא עדיף מנתן כליו לנכרי מערב שבת דצריך למחות כשעושה בטובת הנאה, אע"ג דה"ל כקצץ מדשרי בעושה מעצמו לפי שיודע שלא יפסיד דהיינו טובת הנאה, דהתם נמי לאו דוקא נתן מיד ליד אלא שנטל מדעתו, וא"כ הוא הדין וכל שכן אם לא נטל מערב שבת אלא בשבת עצמה נוטלת החלב של ישראל ועושה גבינות לעיניו ורואה ושותק. ואין לחלק ביניהם אלא משום דהתם היתה שליחות ואמירה לנכרי לעשות מלאכה זו בעצמה בפירוש, משא"כ בשפחות העושות הגבינות דליכא אמירה כלל. ולספר התרומה ס"ל דעבדו שכירו ה"ל כקצץ ממש, שאינו צריך למחות כשרואהו, כדאיתא בירושלמי. ומשום הכי נמי ליכא למיחש למראית עין בבית ישראל, דכ"ע ידעי שהוא שכירו לשנה וקצץ, משא"כ בקבולת יאמרו שהוא שכיר ימים. ולפ"ז נכרי דעלמא הבא לעשות מעצמו בבית הישראל אפשר דצריך למחות לספר התרומה, ומשום הכי לא הביא ספר התרומה התירא דעושה מעצמו כי אם בליקט עשבים בשדה לבהמתו ומאכיל לבהמת ישראל מוקצה. ואת"ל דלא ס"ל כלל היתר זה כי אם במוקצה ולא במלאכה גמורה, משום דאע"ג דעשה מעצמו ואדעתא דנפשיה עביד שיודע שלא יפסיד מ"מ אינה רק טובת הנאה וטובת הנאה לא דמי לקצץ כדאיתא בירושלמי, א"כ אתי שפיר טובא מ"ש לעיל דלספר התרומה לא בעינן קצץ בנתינת כלים, דמפורש הכי בירושלמי בהדיא. ואפ"ה לדינא נקטינן בעלמא כמהר"ם והרא"ש ורשב"א בשם התוס' גבי ליקט עשבים. אלא דבליקט עשבים לחוד יש להחמיר כספר התרומה ומרדכי, כמ"ש המ"א שם, מאחר שנהנה בשבת באכילת בהמתו, דה"ל כגופו נהנה

אם ליקט לישראל, כדתניא התם בהדיא וכמ"ש לעיל. ולפי זה הא דמחלק בירושלמי בין טובת הנאה לעוסק בשכר, צ"ל כפירוש רבינו שמחה משום שלא יוכל למחות. ומשום הכי בשכיר שנה שיוכל למחות הוצרך מהר"ם לחלק משום דהתם היתה אמירה בערב שבת (ואפ"ה באינו רואהו שרי וה"ה לאגרת בחנם), משא"כ בגבינות, וכל שכן בנכרי דעלמא שבא לעשות מעצמו בשביל טובת הנאה, א"צ למחות, ולא דמי לירושלמי מאחר שלא היתה אמירה (ולומר מדוע לא עשית כו' אינה חשובה אמירה בנכרי דעלמא, שאינו שכירו ואינו עובדו רק על מנת לקבל פרס וטובת הנאה, מיד או למחר או כבר קיבל ממנו, א"כ אמירת מדוע כו' אינה אזהרה וגערה אלא דרך שאלה כלומר כי בוודאי לא היית מפסיד טרחך, וא"כ אדרבה בטוח הנכרי יותר לקבל טובת הנאה).

טז ומהאי טעמא אפילו בבית ישראל שרי למהר"ם וסיעתו, כדמשמע מלשון הר"ם שבמרדכי סוף פרק כל כתבי (וכן הוא בהגהות מיימוניות פי"ב בתחלת לשונו. ומ"ש הכלבו בשם הר"מ היינו משום שנהנה, וגם אינו מהר"ם, מדהגיה עליו הר"פ ומיהו כו' עיי"ש) כשנכרי בא לכבות כו' וטועים בזה כו' אצ"ל אל תכבה כו' (ומשום דלא ס"ל כמ"ש הרשב"א לדחות דבדליקה דוקא הקילו כמ"ש לעיל), ולא הזכיר עבדו שכירו כלל, ולא חיישינן למראית עין אע"ג דעביד בשביל ישראל שישן או כחס על השמן והעצים, אלא שיודע שלא יפסיד טרחו או שכבר קיבל טובת הנאה. וכ"מ בהדיא מלשון הטור ושו"ע סי' רע"ו ס"ד בהג"ה, ומ"ש המ"א דמיירי בשל נכרי, זה אינו במשמע הלשון כלל דמיירי שהנכרי מוסיף שמן שלו בנר של ישראל, וכל כהאי גוונא ה"ל לפרש ולא לסתום כל כך וליתן מכשול, אלא ודאי דאף בשל ישראל א"צ למחות, כיון דעושה מעצמו אדעתא דנפשיה קעביד לקבל טובת הנאה. אלא דלא מהני אדעתא דנפשיה כשגופו נהנה, משום הכי נקטו הטור וש"ע להוסיף שמן בכהאי גוונא דשרי ליהנות ע"ש בטור, וכן בהדליק הנר מיירי נמי בכהאי גוונא דהוסיף נר. ולא ס"ל כמ"ש לעיל לפי דעת ספר התרומה דאינו צריך למחות אפילו בהדליק הנר במקום חשך משום דאינו צריך לצאת, אלא כמ"ש לעיל בשם האגודה. וטעמא דלא חיישינן למראית העין בבית הישראל בעושה מעצמו, משום דהרואה

אותו מכבה או מדליק רואה שעושה מעצמו בלי אמירת הישראל עכשיו, ומהיכי תיתי לחשדו שאמר לו מקודם או מבעוד יום, מאחר שיכול להיות שעושה מעצמו לקבל טובת הנאה או שכבר קיבל, דומיא דשפחות העושות הגבינות לעצמן כדי לקבל שכרם שכבר קצץ להם (ועיין תשובת רשב"א שבב"י סי' ד"ש וניכר הדבר שאינו עושה לדעתו כו', ור"ל דעביד אדעתא דנפשיה אע"פ שהישראל רואה, דאי אינו רואה לא שייך לומר דא"צ להפרישו, וא"כ כשם שניכר לו כך יכול להיות שניכר לעין כל רואה וליכא חשדא בכהאי גוונא), ולא חיישינן לחשדא אלא כשבאמת עושה בשבת ע"י אמירת ישראל, אלא שלא אמר לו לעשות בשבת.

יז אי נמי התם לאו משום חשדא דמראית עין נגעו בה, אלא דכיון דעושה מלאכת ישראל בביתו מחזי כשלוחו, וכאילו אומר לו לעשות בשבת אע"פ שאין אומר ואין דברים. דכהאי גוונא ממש אשכחן לשון מחזי כשלוחו גבי משכיר כליו לנכרי בערב שבת, וכן בקבולת ולא קצץ מערב שבת, אע"פ שאין חשש מראית העין וחשד כלל אפילו הכי מחזי כשלוחו וכאילו אומר לו כו' ע"ש ברא"ש. וכהאי גוונא כתב הר"ן לפירושו שם. אלא דלפ"ז לא ה"ל לאסור שלא בבית ישראל אף שניכר שהיא מלאכת ישראל כגון חלוקים שלנו, וכן כתב הריטב"א ריש פ"ב דמועד קטן בהדיא ואפילו לכובס שמכבס ע"ג נהר ובכלים מפורסמים לבעליהן כו' משום דאמרינן בקבולת עביד כו' ע"ש, אבל הר"ן כתב סוף פ"ק דע"ז וסוף פרק כל כתבי שלא התירו אלא בצנעה בתוך ביתו של נכרי, וכן כתב בפ"ק דשבת דלא מינכר כו', וכן כתב הרא"ש סוף פ"ק דע"ז. וגם ממ"ש התוס' והרא"ש להקשות גבי מחובר דה"ל לאסור משום דהוה ביתו של ישראל אע"פ שאינו דר שם, מוכח דהיינו טעמא נמי דאסור בביתו משום מראית עין, ולא משום דמחזי כשלוחו וכאילו אמר לו, מאחר שאינו שם כלל כל יום השבת ודר בריחוק מקום משם, ומנא ליה להקשות ולהוכיח מזה דין חדש איסור סיתות האבנים בבית הנכרי עיי"ש. וכן כתב הב"י בהדיא סוף סי' רמ"ד גבי מכס. וגם לפי דעת מהר"ם והטור ע"כ צ"ל כן, משום דלהאי טעמא דמחזי כשלוחו דוחק לחלק בין היתה אמירה מבעוד יום לעושה מעצמו בשל ישראל ובביתו, כגבינות מחלב ישראל שהתיר מהר"ם, והוספת שמן שבטור סי' רע"ו. וגם רבינו

שמחה בהגהות מיימוניות לא אסר משום דמחזי כשלוחו, דהא מדמי לה למרחץ, וגבי מרחץ משמע בגמרא בהדיא דמשום מראית עין נגעו בה, מדפריך מרחץ נמי אמרי ביה ע"ש.

יח והנה לפי מ"ש בדעת מהר"ם, דלא ס"ל כספר התרומה גבי שכיר שנה, אתי שפיר מ"ש המרדכי בשמו גבי מכס והיכי דמי קבולת כו', דע"כ היינו טעמא דמחלק בין שכירות לקבלנות כשקובע לו מלאכתו בשבת דוקא, משום דבקבלנות כדידיה דמי, אע"ג דהתם שניהם יכולים לחזור בהם כמה פעמים בשבת בסוף כל ק' ליטרין או דינרין שבש"ע שם, אלא משום דשכרו משתלם לפי סכום המלאכה ולא לפי סכום משך הזמן כדידיה דמי (אבל לספר התרומה לא בעינן כלל דכדידיה דמי כמ"ש לעיל) טפי מבשכיר ליום, אע"ג שהיא מלאכה מיוחדת, שהרי אם יחזור בו בעל הבית באמצע היום וימנעהו ממלאכתו יצטרך לשלם לו כפועל בטל עכ"פ ולא יפסיד כל שכרו, ועוד שהנאת הבטלה חשובה כתשלום השכר מדמנכין לו וא"כ אינו מפסיד כלל, משום הכי לאו כדידיה דמי לגמרי כקבלנות ששכרו מתרבה ברבוי המלאכה. אי נמי דמקרי עביד אדעתא דנפשיה טפי מבשכיר יום, ואע"ג דמקרי קצץ ממש, מ"מ כשקובע מלאכתו בשבת, דאין להתיר אלא משום פסידא, צריך למעט האיסור כל מאי דאפשר ולחזר אחר ההיתר יותר, דהיינו בקבולת דעביד אדעתא דנפשיה. אבל בעלמא י"ל דמודה מהר"ם להרמב"ם דבמלאכה מיוחדת עכ"פ עביד אדעתא דנפשיה וגם כדידיה דמי (ולפי זה י"ל דס"ל ג"כ כספר התרומה). אלא שזה דוחק קצת בלשון המרדכי, שלא הזכיר כלל פסידא בתחלת לשונו ע"ש.

יט עי' אליה רבא סי' ש"ה, שהבין במ"א דמיירי לענין לאכול הגבינות בשבת, וכן משמע מלשונו שהעתיק מ"ש בהגהות מיימוניות כל הני כו' בשביל נכרי כו' דמיירי לענין ליהנות בשבת. וס"ל דבהא לא פליג ספר התרומות ארבינו שמחה, דס"ל כמ"ש לעיל בשם האגודה בפירוש ספר התרומה. ומשום הכי נמי העתיק תשובת רבינו שמחה בסי' רע"ו לענין הנאה דוקא, והיינו טעמא משום דגם מהר"ם שעשה מסגרת נמי ס"ל הכי. וגם אם אין כוונתו כן, הרי חזר בו בסימן שכ"ה סק"ל שנהנה כו':

סימן רנב

א מַהֲדוּרָא בַּתְרָא לסימן רנב וסי' דש

עיין רמב"ם סוף פ"כ מהלכות שבת במי נאמר וינפש בן אמתך והגר זה גר תושב שהוא שכירו ולקיטו של הישראל כמו בן אמתו שלא יעשה מלאכה לישראל רבו וכו'. הנה דקדוק לשון כמו בן אמתו כו' לישראל רבו כו' מורה באצבע דבדוקא נקט שכירו ולקיטו (דהיינו שמשו כמ"ש בהל' עירובין), כמו שהבין הרשב"א דלא כמגיד משנה. ותדע עוד שהרי לא הזכיר עדיין הרמב"ם איסור עשיית עבד ואמה התושבים שקבלו ז' מצות שלא יעשו לישראל רבן, שהוא מבואר מסוגיא דריש פ"ב דכריתות, אלא כללו כאן בסוף עם איסור דגר תושב ביחד, וסמכו ענין לו דהכל ענין אחד. דס"ל כמ"ש התוס' ורא"ש סוף פרק החולץ דקיום ז' מצות אינו ענין לאיסור מלאכה בשבת אלא משום שהוא שכירו ולקיטו דומיא דבן אמתו כמ"ש הרא"ש שם, וזהו עיקר האיסור. ומה שהזכיר הרמב"ם ז"ל מצות בני נח גבי עבד ואמה, היינו משום דבלאו הכי אסור לקיימן כלל אפילו בחוץ לארץ ובזמן הזה, לשיטתו בפ"א מהלכות מילה ובפ' י"ד מהל' איסורי ביאה. וגם הראב"ד לא פליג שם אלא אם קיבל עליו ז' מצות בזמן הזה שאין היובל נוהג, אבל אם לא קיבל עליו לא פליג על הרמב"ם בפ"א מהל' מילה אלא על מ"ש שם יהרג מיד, אלא ימכר מיד. ודלא כרמ"א ביו"ד סי' רס"ז ס"ד בהג"ה שסתם כהמרדכי והטור. וע"ש בדרישה דהב"י לא גריס הכי בטור, ודעתו בש"ע לפסוק כהרמב"ם, אלא דלא דק במ"ש בשם הראב"ד. וע"ש בש"ך שתמה על רמ"א.

ב ועיין רא"ש שהוסיף תנאי שנתגדל בבית הישראל כמו שכירו כו', וטעמו ונימוקו דמוכרח לומר כן, כי מאחר שאין קבלת הז' מצות גורמת האיסור רק משום דומיא דבן אמתך, א"כ אילו היה שכירו כיון שאין גופו קנוי ה"ל למשרי משום דקצץ, כמו שכתב ספר התרומה. והנה באמת דעת ספר התרומה וסיעתו דמצות שביתת עבד ואמה נוהגות גם בעכו"ם השכורים לשנה, כמבואר בהדיא מלשונו פי"ו סי' רנ"ב מותר להניח עבדו כו' ואין כאן איסור למען ינוח כו' אע"ג דשכורים אליו והוי כמו קצץ כו' ואיסור למען ינוח כו', וכן כתב בפ"ק סי' רכ"ב או אם עשה האש אפילו קצץ

או עבדו ושפחתו השכורים כו' אבל מותר כו' אבל לצורך ישראל לא אע"פ שקצץ כו' (וכ"ה באגור בשם המרדכי, ובמרדכי שלפנינו חסר תשלום הלשון כמ"ש בהגהות שעל הגליון, וכ"ה בהגהות מרדכי סוף פרק כל כתבי בשם מהר"ם, וכ"ה בתשובת מהר"ם סי' תקנ"ט בשם אבי"ה. ופשוט הוא דלא מקרי קצץ אלא בשכורים, אבל לא בקנויים שקונים מהשרים שהמוכר קבל המעות, וגם המוכר את עצמו מאחר שכבר קבל המעות). דס"ל (כמ"ש לעיל להרמב"ם) דהא דנקט גר תושב בברייתא סוף פרק החולץ היינו משום דקרא מירי כשישראל שרויים על אדמתם, כדכתיב התם בכוליה פרשתא שש שנים כו' והשביעית כו' ולא יראו פני כו', ואזי אין מקיימין ביניהם עכומ"ז עד שיקבל ז' מצות, דמשום הכי נקרא גר תושב שמותר להושיבו בינינו, כמ"ש הרמב"ם פ' י"ד מהל' איסורי ביאה ופ' י' מהל' עכומ"ז. ואף הראב"ד לא פליג שם אלא בישיבת עראי, אבל בקבע תנן בהדיא סוף פ"ק דע"ז דאין משכירים להם בתים כו', ואף למי שאינו מז' אומות ע"ש בגמ'. אבל עיקר האיסור משום שהוא שכירו כמ"ש הרמב"ם ורא"ש, אלא דס"ל שלא אסרה תורה רק כשעושה ליהנות הישראל מיד כהדלקת הנר וכהאי גוונא, משום דשכירו ממש הוה ליה קצץ ושרי ע"ש היטב בסי' רכ"ב ורנ"ב.

ג וקרוב לומר שגם הרא"ש נתכוין לזה במ"ש לבשל או להדליק כו', אלא דסבירא ליה לדוחק לומר דמהאי טעמא לחוד שגופו נהנה יהיה איסורא דאורייתא ובלאו הכי שרי לגמרי אפילו מדרבנן, משום הכי הוסיף הרא"ש שנתגדל בביתו וכמו שכירו כו', פי' דאינו שכיר ממש הבא בשכרו, דעביד אדעתא דנפשיה שנשכר מתחלת השנה לכל השנה סתם, ואילו היה נשכר מלבד השבתות היה פוחת לו משכרו ודאי, כי היה יכול להשתכר לעצמו בשבתות באיזו עבודה לנכרים שבעיר, או באיזו מלאכה שיעשה לעצמו או למכרה אח"כ, ועכ"פ ודאי היה מנכה לו כפועל בטל, מש"ה ה"ל קצץ לפי דעת ספר התרומה וסיעתו, אבל כשנתגדל בביתו כמו בן אמתו, שזנו ופירנסו בעד פעולתו שעבד בביתו ועודנו עובד וסר למשמעתו בכל אשר צוה ומצוה עליו בלי שום פיסוק שכר, והילכך כשאין הישראל אומר לו כלל לעשות בשבת לא יגרשנו מביתו ודאי כשלא יעשה בשבת מעצמו, ונמצא דלא עביד אדעתא דנפשיה כמו בקצץ אלא

אדעתא דישראל לעשות לו קורת רוח. ומשום הכי פריך בגמרא בפשיטות אדעתא דישראל מי שרי, משום דהוה איסורא דאורייתא, ומשני נכרי אדעתא דנפשיה עביד, והיינו בנכרי דעלמא דוקא, וכדפירש"י שם שיודע שלא יפסיד, אבל זה שנתגדל בביתו אינו מצפה לתשלום איזה שכר עודף בעד מלאכת השבת שעושה לעצמו.

ד אבל הרמב"ם סוף פרק כ' שכתב והוא שכירו, לכאורה י"ל דאזיל לשיטתיה בפ"ו שלא התיר בשכיר שנה אלא במלאכה מיוחדת כו'. אלא שזה דוחק גדול לחלק כן בדאורייתא, ומנ"ל להתיר לגמרי אפילו בדרבנן במלאכה מיוחדת אם שכיר שנה סתם אסור מדאורייתא, ועוד דלקיטו היא מלאכה מיוחדת ללקוט תבואה בזמן האסיף כדפירש"י בעירובין דף ס"ד. אלא ודאי סבירא ליה להרמב"ם דהיינו טעמא דשכיר שנה שרי מדאורייתא (כדמשמע מלשון הגמרא אמירה לנכרי שבות סתם אפילו שכירו, ובחולה שאין בו סכנה אומר לנכרי סתם אפילו שכירו, ובברייתא תניא והגר זה גר תושב, ותושב עדיף משכיר כדתניא ביבמות דף ע' וכמ"ש לקמן) משום שהוא לזמן, ולא הוי דומיא דבן אמתך שהוא עבד עולם, אבל גר תושב (עיין יבמות דף ע' תושב קנין עולם כו', ולאו דוקא נרצע אלא אפילו גר תושב סתמו הוא עובד לישראל, כדכתיב גבי פסח בפרשת בא, וכמ"ש הרמב"ן על פסוק כשכיר כתושב יהיה כו') שנתיישב לגור על אדמת ישראל להיות שכירו ולקיטו, כי בחנם ממש ודאי לא נתן לו הישראל אחוזת קרקע לשבת בה, כי אם שהתנה עמו להיות שכירו כל זמן ישיבתו על אדמתו, או לפחות להיות לקיטו בכל עת האסיף מדי שנה בשנה כל זמן ישיבתו, ומאחר שדעתו להשתקע על דעת לעבוד לישראל לעולם והוא כבוש תחת ידו ומוכרח בעבודתו הרי זה כעבד עולם לענין שבת (וכל שכן אם קנה או בנה בית דירה על אדמת ישראל, עיין מרדכי פ"ק דב"ב שדעתו להשתקע מהני כאלו קנה בית דירה דתנן התם במתניתין) מריבויא דוהגר. דאי נמכר ממש לעבד עולם למה לי קרא דוהגר, מאחר שהוא עבדו ממש כמו בן אמתך. ואפילו השכיר עצמו בפירוש לעולם, לא גרע מעבד הנלקח לנכרי (ואי משום השכר שנותן לו, הרי זה כמוכר עצמו למעשה ידיו על מנת לשלם לו מדי שנה דהוי קנין מעליא, כמו בשדה כהאי גוונא דנקנית בכסף כעבדו, ועוד דשכירו לא נזכר בגמ' כלל) דלא קני ליה רק למעשה ידיו

ומצווה על שביתתו לכ"ע, אי לאו דעובד ע"ז ולא קבל ז' מצות כמ"ש במגיד משנה סוף פ"כ. ודוחק לומר דמיירי שקנאו בדינא דמלכותא, דכל כהאי גוונא ה"ל לפרש. וכן משמע מסתימת לשון הטור סי' ד"ש ושאר פוסקים. ואין לומר דהיינו מקרא דוהגר, דהא המגיד משנה וסיעתו לא ס"ל הכי. אלא עיקר הטעם דדמי לעבדו ובן אמתו, משום שהוא מוכרח בעבודתו להיות שכירו ולקיטו לעולם להישראל שהוא תושב על אדמתו והוי כמו כבוש תחת ידו, כדאמרינן בפרק קמא דפסחים דף ה' ע"ב דנכרי השרוי עמך בחצר דמי לנכרי שכיבשתו, ע"ש בפירוש רש"י (ובב"י סימן ד"ש בשם תשובת הרשב"א), והילכך הויא עבודתו זו שעובדו כשהוא שכירו ולקיטו כמו עבודת עבד ממש לענין שבת מריבויא דוהגר, ולא דמי לשכירים ולקיטים דעלמא שאינם תושבים על אדמת ישראל דאינן כבושים תחת ידו לעולם אלא לזמן קצוב. זהו דעת הרמב"ם בבירור, ואתי שפיר קרא כפשטיה. ואין צריך לאוקמי כשנתגדל בביתו דוקא כמו שכתב הרא"ש.

ה והנה הטור שלא הביא דברי הרא"ש אלו להלכה, סבירא ליה דזה אינו נוהג אלא בזמן שישראל שרוים על אדמתם ויד ישראל תקיפה על האומות שבארצם, ואז לא היה יכול הנכרי שנתגדל בבית ישראל לצאת חפשי מעצמו בלי רשות הישראל, משום הכי דמי לבן אמתך שהוא עבד עולם, אבל בזמן הזה שיד האומות תקיפה ובדיניהם ודאי לא יוכל להשתעבד בו לעולם בעל כרחו אלא א"כ קנאו בדמים ממש וכותב ומעלה בערכאות. אבל לפי דעת הרמב"ם אפשר דמשכחת לה גם האידנא, כשישראל מניח לנכרי לדור בחצרו הקנויה לו בתנאי שיעבדנו איזה עבודות הרי זה כלקיטו. ואי משום שאין הישראל יכול לעכב שלא יעקור דירתו ממנו, הרי בגר תושב לא הזכיר הרמב"ם תנאי שהתנה עמו להיות שכירו ולקיטו לעולם דוקא, משום דבקרא כתיב והגר סתמא, וסתמא דמילתא כל זמן שהוא גר ודר באדמת ישראל נעשה כעבד לו באיזה עבודות כמו בן אמתו, ולא בחנם לגמרי נותן לו אחוזת קרקע לגור בה וכל שכן להשתקע, כדתניא בברייתא זה גר תושב, ותושב משמע להשתקע כדכתיב גר ותושב אנכי כו', אבל אינו מתנה עמו תנאי מפורש שלא יעקור דירתו ממנו אלא לרצונו כמ"ש הרמב"ן שם. וא"ל דשאני כשישראל שרויים על אדמתם שאימתם

מוטלת על התושבים וידם תקיפה לכופם לעבוד כמדובר ביניהם ואפילו ע"י הכאה, משום הכי דמי טפי לבן אמתך דנידון בדין יום או יומים, משא"כ האידנא, דא"כ אפי' שכיר שנה ה"ל לאסור מדאורייתא בזמן שישראל שרויים על אדמתם, מהאי טעמא דיכול לכופו לעבוד כמדובר אפילו ע"י הכאה. ואדרבה התושב אי אפשר לכופו ע"י הכאה מאחר שלא נשכר לזמן קצוב ויכול לעקור דירתו כמ"ש רמב"ן שם, דעובד לרצונו, וכל זמן שאינו עוקר דירתו הרי זה כשכיר תוך שנתו, ולא שייך לומר דלא דמי לשכיר משום שדעתו להשתקע בכהאי גוונא שהוא מסרב מלעבוד ומשנה המדובר ויכול הישראל ג"כ לשנות ולגרשו.

ו ומיהו י"ל דבאמת אפילו שכיר שנה אסור מדאורייתא כשעושה בשביל ישראל כשישראל שרוים על אדמתם, ולא הוצרכו להזכיר זה בתלמוד מאחר שכבר גלו וידם תקיפה. ואתי שפיר סתימת לשון הרמב"ם גבי גר תושב דשכירו ולקיטו סתם, אפי' שלא להשתקע דווקא לעולם אלא לשנה או לעת אסיף אחד. ואע"ג דתושב מקרי המשתקע לעולם, היינו שדעתו להשתקע לעולם בארץ ישראל פעמים גר על אדמת ישראל זה ופעמים בא לגור אצל אחר והכל לגור ולא להשתקע, ואברהם אבינו נמי נשתקע בארץ ישראל אבל פעם גר בחברון ופעמים בבאר שבע ומשום הכי אמר גר ותושב אנכי, והיינו טעמא דדמי לבן אמתך משום שמושל על גופו בזמן שישראל שרויים על אדמתם וידם תקיפה, ויכול לכופו ע"י הכאה כדין עבדו בן אמתו. ואף דיכול לצאת מרשותו, מ"מ כל זמן שלא יצא ועדיין דר בחצרו, או אפילו אינו דר כלל בחצרו אלא שנשכר לזמן או לעת האסיף, הרי שכירות ליומיה ממכר הוא. ולפי שמושל בגופו להשתעבד בו כמו בבן אמתו ממש תוך זמן זה, הקפידה תורה עליו תוך זמן זה שלא לעשות לרבו בשבת מרבויא דוהגר כמו בן אמתו, משא"כ האידנא.

ז ומיהו מאחר שדעת ספר התרומה וסיעתו לאסור גם האידנא אפילו בשכיר שנה כשגופו נהנה, יש לחוש לדבריהם בכהאי גוונא, עכ"פ כשדר בחצרו להשתקע, מאחר שגם לשטת הרמב"ם אין הדבר ברור ומוכרח בגמרא להתיר בזה (ובפרט לפי דעת הב"י והאחרונים בח"מ סי' ת"כ, דאסרו להכות אפילו עבד כנעני שלו, ולוקה כעל בן חורין, ע"ש דאשתמיט לכולהו מ"ש הרמב"ם סוף פ"ב מהל' רוצח), וגם ברמב"ם

לא נזכר כלל שנשכר מזמן קצוב ובסתם הוא עובד לרצונו כמ"ש לעיל בשם רמב"ן, וגם אם דר בחצרו אם אינו עובד כראוי יגרשנו ולא יכנו שהרי מצווה להחיותו, אלא (חסר):

סימן רנט

א **מַהֲדוּרָא בַּתְרָא לסימן רנט**.

עיין רשב"א פ"ד בשם הגאונים דסבירא להו דהטמנה במקצת הטמנה היא, והם רבינו האי ור"ח שהביא ריש פ"ג, ודברי ר"ח הובאו גם כן ברא"ש מכלל דסבירא ליה נמי הכי. ומה שכתב ר"ח אבל הטמנה על גבי גחלים כו', לפי מה שכתב הרשב"א בשמו רוצה לומר, שכל על גבי גחלים הטמנה היא במקצת על כל פנים, שהרי הרשב"א ריש פ"ג העתיק גם כן כלשון זה ממש בדברי ר"ח. ולא קשה מידי מ"ש הב"ח שם וסוף סי' רנ"ז על הב"י (ולפירוש הב"ח למה ליה למנקט כסא של ברזל כו' לוקמה בלי הטמנה בבגדים). וכן דעת הר"ן שלא העתיק כלל לשון הטמנה מדברי ר"ח, עיין שם במשנה דלא כב"ח. וכן הוא בהדיא בר"ן ריש פ"ד והכי נמי שולי הקדרה מוטמנים בכהאי גוונא כו'. וסבירא להו לגאונים דהא דאמר ר' זירא קופה שטמן בה הוא לרבותא, לאשמועינן שאין הקופה מפסקת כמו אוירא עיין שם בר"ן. ומה שכתב הטור בסי' רנ"ז בשם הרא"ש לחלק בין דרך הטמנה כו', היינו דוקא כמו שכתב שם הטור שלא היתה נוגעת בשום דבר כו', ר"ל לא בבגדים ולא בגחלים, וקרקע הכירה אינה ראוי להטמנה ואין לגזור בו כמו שכתב הרא"ש, וכן הוא בתוס' טעם זה לבדו. אלא שהרא"ש לא רצה לסמוך על זה הטעם לבדו אלא בצירוף עוד טעם, דשאני התם שנתן הקדרה בקופה לשם הטמנה כו'. ומשום הכי נמי לא הביא הטור דברי הרא"ש אלו, שלא ללמוד מהם להקל בטעם זה לבדו שאין ראוי להטמין בתוכו, וסגי ליה להטור במה שכתב היתר חפירה גדולה כו' וגורפין כו', דהכא נמי איכא ב' טעמים יחד להתירא, שמאחר שיש אויר הרבה לא דמי להטמנה, וגם אינו ראוי להטמין בתוך הקרקע. ומשום הכי כתב וגורפין כו', כדי שלא להעמיד על גבי גחלים שראוי להטמין בהם. ומה שכתב אח"כ שיש תחת הקדרה אש כו', היינו מלמטה ויש אויר ביניהם, כי הקדרה נתונה על גבי הכירה מלמעלה עיין שם,

ולא הוצרך לפרש כן מאחר שכבר פירש כן בסי' רנ"ג לאסור בנוגעת בגחלים. וגם לפירוש הב"ח דבהטמנה דוקא, הא הכא נמי בהטמנה מיירי.

ב ומיהו בספר התרומה ובפרט סוף סי' רל"א לא אסרי רבנן כו' על כירה שיש מלח וסיד שרו כו', משמע בהדיא כמו שכתב הב"ח דדוקא בהטמנה אסרו על גבי גחלים. דדוחק לומר דמיירי במפסיק אוירא, דאם כן הוי ליה להביא ראיה לאסור בהטמנה, דהא בגמרא אמר ר' זירא אסור להניחה ע"ג גפת, ואי לא סבירא ליה לחלק כלל בין מיפסק אוירא הוה ליה לאסור גם בלא הטמנה. ובלאו הכי נמי משמעות הלשון הוא כמו שכתב הב"ח (ומיהו האור זרוע במרדכי קאי ודאי בשיטת רבו ראבי"ה, דהא אפילו בטמונה כולה בגחלים שרי לדידיה כמ"ש בהגהות מרדכי פ"ד עיין שם בשארית יוסף. ובכהאי גוונא גם הספר התרומה מודה כמו שיתבאר לקמן, וכדמוכח ממתניתין דנוער את הכיסוי כו').

ג וכן משמע מלשון הרב רבינו יונה בר"ן ריש פ"ד, דלא סבירא ליה כמו שכתב הרשב"א להוכיח מזה דר' זירא מיירי דוקא במפסיק אוירא, מדכתב דאפילו מפסיק אוירא כו'. וכן משמע מלשון הרשב"א שתלה בדעת עצמו וכתב נראה לי כו' ולא תלה ברבו, מכלל דרבו סבירא ליה דאפילו לא מפסיק אוירא לא אסר אלא בהטמנה. וכן משמע בהדיא ממה שכתב הרב רבינו יונה גבי כוזא אפומא דקומקמא דאפילו צונן אסור אפילו להפשיר בדרך הטמנה, והיינו אפילו להפיג צינתם כמו שכתב שם הרשב"א בשמו, וכן כתב הרשב"א פ"ג דאין חילוק כלל בין הפשר להפיג צינתם. ואם כן אמאי מותר להפשיר פך של שמן בכלי שני אפילו לגירסת הגאונים דהפשרו לא זהו בישולו. ועל כרחך דלא מיקרי דרך הטמנה אלא כשכולו טמון. ואם כן נתנו דבריהם לשיעורין, דלא כרשב"א (ואין לומר דרשב"א מודה בדבר שאינו מוסיף הבל דבעינן כולו דוקא, ואפומא דקומקמא עיקר האיסור הוא משום ההטמנה בבגדים. דהא למד כן ממשמעות המשנה, ומשם יש ללמוד גם כן לאינו מוסיף שלא התירו אלא מבעוד יום. ובלאו הכי נמי דוחק לחלק ביניהם נגד משמעות לשון הגמרא סוף פרק במה מדליקין מפני מה אמרו כו'. וגם אם כן על כרחך נתנו שיעור. ובר מן כל דין, מבואר כן בהדיא מלשון הרשב"א ור"ן פ"ג הובא בש"ע סי' רנ"ז דדוקא שלא

יתטנף כו'). ואתי שפיר נמי הא דלא אסור להפשיר בכהאי גוונא אלא בשבת כמו שכתב הטור סי' רנ"ח, וכדמשמע מלשון הסוגיא מאי שנא ממיחם כו' דמיירי בשבת, והוי ליה למימר ליה דהכא אפלו מבעוד יום אסור, והיינו טעמא משום דלא הוי מטמין ממש בדבר המוסיף אלא כמטמין כו', משום דבמקצת לאו הטמנה היא, אלא דבדבר שאינו מוסיף לא התירו להטמין את הצונן בכהאי גוונא שחום ההפשר נולד בו מדבר המוסיף שהוא המיחם. ואם כן הוא הדין לכלי שני דלענין הפשר אין לחלק כלל ביניהם, כמו שכתב הרשב"א להקשות על גירסת רש"י דהפשרו זהו בישולו. וגם לפי מ"ש שם לפי דעת רש"י לא אתי שפיר הכא. חדא דהכא מיירי במים ולא בשמן כדמוכח בגמרא. ועוד דעל גבי מיחם מלמעלה ודאי דלא מיקרי כלי ראשון דלא עדיף מאילו עירה ממיחם לכוזא. ועוד דהרב רבינו יונה לא פליג אר"י הזקן לאסור להניח במקום שיוכל לבא לידי בישול, שהרי גם הגאונים סבירא להו הכי וכן הוא בירושלמי כמו שכתב הרשב"א פ"ג.

ד ומיהו בלא פירוש הרב רבינו יונה לא קשה מידי להרשב"א מהא דמניחים מיחם ע"ג מיחם, ולא דמי לע"ג גחלים וגפת שאסור משום הטמנה במקצת, דיש לומר דסבירא ליה דמיחם לא מיחלף כלל ברמץ, כמו שכתבו התוספות דף ל"ט גבי סודרין, וכהאי גוונא כתבו ריש פ"ד לענין קרקע הכירה. ולא סבירא ליה שם כמו שכתב בספר התרומה שם משום דחום ע"י דבר אחר לא דמי לגפת, דספר התרומה אזיל לשיטתיה דפירש שם דהא דאסר רבה בביצה משום גזירת הטמנה ברמץ היינו בשבת דוקא ולא מבעוד יום מהאי טעמא גופיה עיין שם. אבל הרשב"א שם סבירא ליה כהרב רבינו יונה שפירש דהיינו טעמא דרב יוסף, ורבה פליג עליה ופסק כרבה, ומשום הכי אסר שם בסוף הסוגיא להטמין קיתון של צונן בתוך אמבטי של חמי טבריא אפילו מבעוד יום אע"ג דתולדות חמה כו', ור"ל דכל שכן בתולדות האור, כמו שכתב הרשב"א שם בד"ה א"ר חסדא כו' דמאי אמרת גזרה שמה יעשה כן מערב שבת בתולדות האור כו', מכלל דפשיטא ליה לאיסורא.

ה והא דהתיר רבי להניח הפך בכלי שני אע"ג דהטמנה במקצת שמה הטמנה לדעת הרשב"א. ואין לומר דכלי שני לא מיקרי דבר המוסיף, חדא דלא גרע מאבק דרכים

שאסרו בסתם אף שלפעמים אינו חם אפילו כחום כלי שני, ועוד דאם כן מנא ליה למימר שמע מינה דשמן יש בו משום בישול, דלמא אסר בכלי ראשון משום הטמנה, שנוהג אף בתבשיל שנתבשל כל צרכו בענין שאין בו משום בישול כמו שכתב שם הרשב"א גבי פנאד"ש. אלא היינו טעמא, דסבירא ליה לרשב"א בפשיטות דאיסור מוסיף הבל לא גזרו כלל בלהפשיר לבד כעובדא דרבי, כי אם בקדרה חמה, ואפילו בצונן לחמום חום שהיד סולדת בו דומיא דביצה בחול ובאבק דרכים כדי שתצלה דוקא. ולרב יוסף נקט שתצלה משום דבצלויה בלאו הכי אסור משום הטמנה בשבת אפילו בשאינו מוסיף וכמ"ש בפני יהושע שם. וכן מעשה דאנשי טבריא נמי מיירי בכהאי גוונא, מדאסרו להם בשתיה כהוחמו בשבת, ולהפשיר מותר לכתחילה. וגם לשון מוסיף הבל משמע הכי דעיקר הגזרה בדבר שיש בו הבל חם ומטמין בדבר המוסיף, אלא שיש בכלל מאתים מנה וכל שכן להחם הצונן ע"י הטמנה. אבל מכל מקום דוקא דומיא דתוספת הבל בחמין, שתוספת זו גם כן היד סולדת בו ודמי לרמץ (ועוד שעיקר הגזרה היתה על מבעוד יום וממילא נאסר גם בשבת במכל שכן. ולרב יוסף לפי דעת התוס' לא גזרו כלל בשבת עיין שם דף ל"ט. ומבעוד יום ודאי דאין לאסור להפיג צינה בלבד, כדמשמע מחררה שטמנה בגחלים דהיינו שכבו מבעוד יום בכהאי גוונא דלא דמי לרמץ, רק שנשארה טמונה בהם שלא תתקרר. והא דפירש רש"י בעירובין שכבו בשבת, היינו משום דאזיל לשיטתיה דשהייה והטמנה דינם שוה להתיר בכמאכל בן דרוסאי לחנניה, דהיינו שיקרמו פניה מבעוד יום, אבל לדידן צריך לומר שכבו מבעוד יום בענין שאין מוסיף הבל). ואין צריך לומר לגירסת הגאונים ורי"ף דגזרה שמא ירתיח מחמת רבוי ההבל, והא ודאי לא שייך אלא בקדרה חמה ולא בצונן להפשיר לבד. ומשמעות הרשב"א ושאר פוסקים דלדינא לא פליגי וליכא נפקא מינה. ואיסור שאינו מוסיף הבל לא שייך גם כן בעובדא דרבי, שהרי סתם במשנה ממלא אדם קיתון כו', ופלוגתא דלהטמין צונן היא בדבר שדרכו להטמין שהוא תבשיל דוקא כדפירש רש"י שם, ובהא דוקא אמרינן התם דאדם חשוב שאני.

ו והא דהסכים הרשב"א פ"ג גבי פנאד"ש לפירוש הרב רבינו יונה ריש פ"ד וכתב שנראין דבריו, אי הוה טעם האיסור משום דבכהאי גוונא לא התירו להטמין הצונן,

באמת הוה אסור אפילו במקצת כמו שאסרו בקדרה חמה, אלא טעם האיסור הוא משום הטמנה בדבר המוסיף, ולא שמטמין ממש בדבר המוסיף, שאז היה גם כן אסור אפילו בהטמנה במקצת דהיינו אפילו להניח על גבי מיחם לבד בלא הטמנה, וגם היה אסור אפילו מיחם על גבי מיחם, אלא שבאמת לא שייך כלל במיחם הטמנה אפילו במקצת מאחר דלא דמי כלל לרמץ, ומשום הכי סלקא דעתא דרבי זירא להתיר לגמרי, משום שההטמנה בבגדים שלמעלה היא דבר שאינו מוסיף ולא גזרו בצונן, והמיחם שמלמטה שהוא דבר המוסיף לא דמי לרמץ, ולא שייך בו הטמנה אפילו במקצת מדמניחין מיחם על גבי מיחם, ואמר ליה רבה דאפילו הכי יש לאסור משום הוספת הבל מדבר המוסיף בהטמנה, אף שהיא דבר שאינו מוסיף, והלכך אין לאסור בזה בהטמנה במקצת, דלא אמרינן הטמנה במקצת הטמנה היא אלא בעיקר גזרת חכמים, בין בדבר המוסיף ומבעוד יום ובין בדבר שאינו מוסיף ובשבת, שלא רצו להתיר בטמונה כולה ומקצת פיה מגולה משום שמא יחתה ושמא ירתיח, ולא נתנו דבריהם לשיעורים כמו שכתב הרשב"א, משא"כ איסור זה אינו מעיקר גזרת חכמים ממש, מאחר דמיחם לא דמי לרמץ ולא לגפת וכיוצא בו מדברים שגזרו עליהם חכמים במנין, אלא שהוא איסור יוצא מכלל גזרתם מסברא, ולא שייך לומר בו לא נתנו דבריהם לשיעורין. אלא שזה דוחק, דאם כן הכא נמי הוי להו לאסור במקצת פיה מכוסה עכ"פ ולהתיר בכל פיה מגולה, וכל כהאי גוונא הוי ליה לרשב"א לפרש. ובלאו הכי נמי כל כהאי גוונא הוי ליה לפרש, כי היכי דלא תקשי מעובדא דרבי.

ז והנכון בדעת הרשב"א, דסבירא ליה בפשיטות דאין להוסיף על דברי חכמים, ואין לך אלא מה ששנו חכמים בלשון המשנה באיסור ההטמנה, דגבי איסור באינו מוסיף שנו במשנה לשון כיסוי דוקא לא יכסנו משתחשך כו', וגבי איסור בדבר מוסיף שנו לשון הטמנה סתם אין טומנין כו', ובמקצת נמי הטמנה היא בלשון המשנה, וכדהוכיח הרשב"א. ואף שבגמרא סוף פ"ב נזכרו שתיהן לאיסור בלשון הטמנה, לא נחית התם רבה לפרש חילוקי דיני איסורן אלא טעמיהן לבד, בשגם דבשתיהן הטמנה במקצת הטמנה היא, אלא דמכל מקום הך כי אורחה והך כי אורחה. דבדבר המוסיף עיקר פעולת ההטמנה היא ודאי מלמטה תחת הקדרה וגם סביבותיה ולא

על גבה מלמעלה כנודע שטבע ההבל לעלות למעלה, ואף שמתפשט גם כן לצדדים עד ג' טפחים כדתנן ריש פ"ב דבבא בתרא, מכל מקום עיקרו עולה למעלה, ואפילו דשומשמין דאמרינן דלא מסקי הבלא, היינו משום שהקופה מפסקת. ותדע דבריש פ"ב דבבא בתרא לא מפלגינן בין גפת לגפת, ומשום הכי גזרו אף שלא נתן דבר המוסיף על גבי הקדרה מלמעלה. משא"כ בדבר שאינו מוסיף רק שמעמיד ההבל החם שבה שלא יצא החוצה העיקר הוא על פיה מלמעלה, שאם תהא פתוחה למעלה לא יועילו כלום המוכין וגיזין שתחתיה וסביבותיה, וגם אם מועילים קצת אין דרך בני אדם לעשות כן כלל, והעושה בטלה דעתו ולא גזרו כלל על דבר שאינו מצוי כלל, כמו שכתבו התוס' פ"ב דבבא בתרא, ואם כיסה למעלה ולא למטה וסביבותיה, אמרינן נמי הטמנה במקצת שמה הטמנה, וכדתנן סתמא לא יכסנו משתחשך (וגבי כוזא אפומא דקומקומא עיקר האיסור הוא משום הולדת חום בדרך הטמנה דוקא כמו שכתב הרשב"א פ"ג גבי פנאד"ש, ור"ל דהטמנה בדבר שאינו מוסיף לא התירו בצונן בכהאי גוונא דמוליד חום אלא במשמר החום במיחם על גבי מיחם או להפג צינה בצונן שאינו מוליד חום כלל, אבל לא במוליד חום אף דלא מקרי מוסיף הבל ממש מאחר שאינו רק להפשיר כדלעיל, וכמו שיתבאר לקמן, והלכך אין לאסור אלא באיסור הטמנה באינו מוסיף, דבכיסוי תליא מלתא, משא"כ בעובדא דרבי. והא דאסר הרב רבינו יונה ליתן קיתון תוך אמבטי ואפילו מבעוד יום, היינו להחם ממש עיין שם). ותנן נמי ממלא אדם קיתון ונותן תחת הכר כו' תחת הכר סתם, משמע אפילו מגולה מעט סביבותיה למטה, ואפילו הכי צונן דוקא שרי. ועוד דעל כרחך ודאי לא בעי כולו טמון, שהרי אין הכר תחת הקיתון לפי משמעות לשון המשנה, ואם כן לפי הוכחת הרשב"א שלא נתנו דבריהם לשיעורים באין פיה מכוסה בדבר המוסיף, אם כן ממילא מוכח דבאינו מוסיף אסור בפיה לבדה מכוסה דומיא דתחתיה במוסיף, ודו"ק.

ח וגם ספר התרומה וסיעתו יש לומר דמודים באינו מוסיף, כמשמעות לשון המשנה תחת הכר כו' דבכיסוי לחודיה אסור. וכדמשמע גם כן מלשון ספר התרומה וסיעתו גבי כסהו ונתגלה. ואע"ג דבדבר המוסיף סבירא להו שנתנו חכמים דבריהם

לשיעורים דלא כרשב"א, דהיינו דסבירא להו דאיסור דבר המוסיף הוא כשעיקר ההטמנה הוא בדבר המוסיף, לאפוקי גחלים מועטים סביב הקדרה ותחתיה לא מיקרי עיקר עיין שם סי' רל"א (והא דנקט התם נמי שוגג דוקא היינו משום איסור להניח קופה שטמן על גבי גפת משום אסוקי הבלא עיין שם). ולפי זה תלי בריבוי הגחלים ומיעוטן (וכן הוא בירושלמי רבת רקביבותן כו' עיין שם). ואפשר דתלי בהטמנת רוב הקדרה. ועכ"פ אין פיה מגולה מדבר המוסיף מועיל כלום, מדלא משני התם בספר התרומה בפשיטות דלא דמי למעשה טבריא שכולו טמון בדבר המוסיף, והלכך לא קשה מידי דמ"ש הרשב"א ריש פ"ד ממתניתין נוער את הכיסוי כו'. ואפילו אם אין גם כן גחלים תחתיה רק כל סביבה לא מהני כדמשמע מלשונו סוף סי' רל"א מסביב מכל צד כו', והטעם שכיון שכל צדדיה או רובן ככולן טמונים בדבר המוסיף מיקרי עיקר ההטמנה בדבר המוסיף, גם אם פיה מכוסה בדבר שאינו אפילו מעמיד אלא ככל כיסוי קדרות וכן הקרקע מלמטה, משום שהצדדים הם הרוב ועיקר. משא"כ באינו מוסיף רק שמעמיד שלא יצא ההבל החוצה העיקר תלוי בפיה, שכשפיה מגולה יוצא ממנו הבל יותר בכפלי כפלים מיציאתו מדופניה המגולים, משום הכי כיסוי פיה מיקרי עיקר ההטמנה גם לספר התרומה. וזהו דעת רמ"א שלא הגיה כלום בש"ע סי' רנ"ז אמאי דמבואר מלשונו דכיסוי פיה לחוד כדי להחם ולא כדי שלא יתטנף אסור (אלא דרמ"א אפשר דסבירא ליה דגם בדבר המוסיף תלוי בהטמנת פיה דוקא, ומכל מקום זה אינו מוכרח בלשונו).

ט והנה להרשב"א דהטמנה במקצת הטמנה היא ואפילו בשולי הקדרה לבדן על גבי גחלים, צריך לומר דהא דתנן ולא חררה על גבי גחלים כו', וכן בשר בצל וביצה מוקמינן בבישרא אגומרי, אע"ג דהוי ליה הטמנה ובהטמנה אפילו נתבשל כל צרכו אסור, היינו דוקא בקדרה, אבל ע"ג גחלים ודאי לא יחתה שלא יתחרך ויפסיד כמו שכתב הרשב"א סוף פרק קמא בפשיטות. ואע"ג דמצטמק ורע לו נמי אסור בהטמנה, פשיטא ליה להרשב"א דלא דמי כלל מצטמק ורע לו למתחרך שנפסד לגמרי (ומה שכתב הרמב"ם שהן כמצטמק כו', היינו משום דמצטמק נמי שרי התם בשהייה). ובפרט לפי מקור דברי ר"ת (שהביא הרשב"א ריש פ"ד) בספר התרומה דהיינו

טעמא דהטמנה אסור בכמאכל בן דרוסאי לחנניה מפני שמקפיד על חומה, ור"ל דגלי דעתיה שמקפיד מאחר שמכסה מכל צד כמו שכתב הר"ן ריש פ"ד בשם הרב רבינו יונה, ומשום הכי חיישינן לחיתוי אפילו במצטמק ורע לו כי החום נוח לו יותר שאם יתקרר לא יאכל כלל, משא"כ בצולה על גבי גחלים אין כאן גילוי דעת כלל שמקפיד על החום כל כך, לחוש שיחתה ויפסידו בשביל כך. ומשום הכי שרי אפילו במטמין כולו בגחלים לצלותו, כדמשמע בהדיא מחררה שטמנה בגחלים בברייתא ריש פי"ז. ועיין רש"י עירובין רפ"ז דמוקי לה בכבו בשבת, אבל לאוקמה שכבו מבעוד יום זה אינו במשמע לשון גחלים סתם, עיין תוס' פסחים דף ע"ה (ואפילו עוממות וקטומות מוסיפים הבל לתוס' וסיעתם החולקים על פירוש רש"י ריש פ"ג, וכבויות לגמרי מיקרו פחמין). ומשום הכי לא הוצרך הרשב"א לפרש דלא קשה מידי מחררה ע"ג גחלים דבמתניתין דלא אסרו משום הטמנה במקצת, מאחר דאפילו בכולה שרי התם, ואין צריך לחלק כלל בין מתחרך למצטמק ורע לו. ואתי שפיר נמי גם להרא"ש ריש פ"ג בשם הרב רבינו יונה דלא סבירא ליה לחלק בין צלי על האש לקדרה (וכהרז"ה שם שהשיג על הרי"ף), דהא דלא אסרו הטמנה בחררה היינו טעמא משום דמיירי לחנניה כדאיתא ליה ולרבנן כדאיתא להו בגוונא דשרי לאפות מבעוד יום דלא חיישינן לחיתוי משום דלאו מצטמק ויפה לו הוא, ולא אסרו הטמנה במבושל כל צרכו אלא משום גילוי דעת שמקפיד על החום, וכאן אין גילוי דעת שהטמינה מתחלה כדי לאפותה ואח"כ שב ואל תעשה הוא.

י ומיהו זה אינו, כמו שהוכיח הרמב"ן הובא ברשב"א סוף פ"ד ובר"ן פ"ג ממעשה טבריא דאפילו צונן חי אסור להטמין מבעוד יום, וכן כתבו התוס' בשם הרב רבינו יונה. וחמין מצטמק ורע להן נינהו. וכן כתב הרשב"א שם פ"ג במסקנא בשם הרב רבינו יונה לאסור להטמין קיתון של צונן באמבטי של חמי טבריה אפילו מבעוד יום. וצריך לומר דחררה שטמנה בגחלים מיירי בכבו מבעוד יום (ורש"י אזיל לשיטתיה שאין חילוק בין שהייה להטמנה) ולא דמי לרמץ, ונקט גחלים משום דהם אסורים בטלטול, משא"כ האפר, כמו שכתב ב"י סי' ש"י, ובשעה שהטמין מבעוד יום גדול היתה אש בהן ולכן נקט גחלים, אלא דמסתמא הטמין בהיתר דהיינו שידע שיכבו

מבעוד יום (אי נמי סבירא ליה כמ"ש בירושלמי לחלק בין תבשיל לפת שאין דרכה ליאכל רותחת כתבשיל, דפת חמה חמתה בצדה וכו'), ומתניתין דסוף פרק קמא דשרי בקרמו פניה מבעוד יום, היינו טעמא משום דבמקצת לאו הטמנה היא להרב רבינו יונה כמו שנתבאר לעיל (ולהרא"ש יתבאר לקמן), והיינו טעמא דליכא גילוי דעת שמקפיד על חומה, דהיינו טעמא דחיישינן לחיתוי טפי בהטמנה מבשהייה להרב רבינו יונה שבר"ן ספ"ד.

יא אבל אין לומר דסבירא ליה להרב רבינו יונה ורא"ש דלא שייך ולא גזרו איסור הטמנה במטמין גוף האוכל לצלותו או אפילו לחממו מבעוד יום או אפילו בשבת כי אם בקדרה או כלי אחר, מדתנן כל שבא בחמין מלפני השבת שורין כו', וכן מדאמרינן סוף פרק קמא ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי, אע"ג דנטמן ומתכסה תוך הרותחין. דאם כן אמאי גזרו בביצה משום הטמנה, ולהרב רבינו יונה ברשב"א שם אפילו מבעוד יום. ודוחק לומר משום שהיא בקליפתה כמו בתוך כלי, דכל כהאי גוונא הוי ליה לפרש (ועוד שגם לפי זה צריך לומר דבצל סתם שבמשנה סוף פרק קמא דמיירי בסתמא אפילו בקליפתו, היינו על גבי גחלים דוקא, לרב אשי דמוקי לה בבישרא אגומרי, ומשום דבמקצת לאו הטמנה היא). והא דתנן שורין כו', בלאו הכי צריך להבין לפי דעת רש"י דבמים במים שייך הטמנה (ר"ל צונן בחמין דכלי ראשון דחמי טבריא, דבכלי שני שרי בהדיא בברייתא דף מ"ב), וגם התוס' לא פליגי אלא משום שהצונן מתערב בחמין.

יב על כן צריך לומר דהא דתנן שורין כו', משום דהתם לא מיקרי הטמנה כלל, כי המליח נראה תוך החמין, וגם אם אינן צלולין כל כך, מכל מקום לא דמי לרמץ שמכוסה וטמון לגמרי (אלא אם כן נותן כלי תוך החמין כסילון דטבריא שהמים שבסילון מכוסים וטמונים לגמרי, ואף שהסילון נראה הרי גזירת ההטמנה היא על אוכלין ומשקין ולא על כלים לגמרי), והיינו טעמא נמי דגרמא חייא שפיר דמי ליתן ברוטב רותח. משא"כ מים במים שנעלמים מן העין ונטמנים ומתכסים הצוננים בחמין, ומשום הכי נכללים בגזירת איסור הטמנה לפירוש רש"י, וגם הר"ן חושש לדבריו עיין שם. ור"י בתוס' סבירא ליה דאף שנטמן ונכסה מן העין יפה כברמץ

ממש אפילו הכי לא דמי לרמץ, שברמץ אין הנטמן בו מעורב בו כלל משא"כ במים שמתערבים במים, אלא א"כ הם בתוך כלי כסילון דטבריה שאינם מעורבים וגם הם טמונים ומכוסים מן העין, ואף שהסילון נראה הרי גזרת הטמנה היא על אוכלים ומשקין ולא על כלים.

יג והשתא אתי שפיר להרא"ש דבשר וחררה על גבי גחלים לא דמי לקדירה על גבי גחלים, משום דכשגוף האוכל או המשקה מגולה לא שייך כלל הטמנה אפילו במקצת אלא כשהוא בקדרה דוקא. ואף אם פי הקדרה מגולה הרי גם בסילון היה פיו מגולה, עכ"פ קצהו הראשון שבו נמשכין המים לתוכו, אלא דהתם כולו טמון בדבר המוסיף והכא בקדרה דהדבר המוסיף אינו אלא תחתיה, ואפילו הכי הטמנה בדבר המוסיף מיקרייא, מדאמר ר' זירא קופה שטמן בה אסור כו' משום דמסקי הבלא ומרתיח הקדרה, ואם כן הוא הדין בקדרה לבדה בלי קופה, מאחר שהאוכל טמון בה והגחלים מוסיפים בם הבל ומרתיחים אותם. ואתי שפיר לשון הרא"ש בשם ר"ח אבל הטמנה על גבי גחלים כו', דכהאי גוונא מקרי נמי הטמנה, והיינו משום דהתבשיל כולו טמון בקדרה והקדרה טמונה במקצת בדבר המוסיף, ולא נתנו דבריהם לשיעורים. והיינו נמי מה שכתב הרא"ש ריש פ"ד שמא יטמין בתוכה, דחד טעמא הוא, דמהאי טעמא לא נתנו דבריהם לשיעורים. וכשאינו ראוי להטמין בתוכו כגון קרקע הכירה הוא דאיכא לפלוגי בין דרך הטמנה ממש בבגדים וכהאי גוונא דאסור בכל ענין, מאחר שבגמרא לא פירש האי טעמא משום גזרה אלא אסרו סתם אסוקי הבלא. ומשום הכי כתב הטור שגם על ההטמנה של אדוני אבי יש לפקפק מההיא דאמר ר' זירא כו' אלא שהיה מחלק כו', משמע שזהו חידוש שחידש הרא"ש לחלק כן. אבל בדברי ר"ח אין הכרע כל כך, דאדרבה מדנקט סתם כסא של ברזל כו' יש לומר דאגרופה נמי קאי, אלא דמילתא דפסיקא נקט על גבי גחלים שמוסיפים הבל בודאי, אבל קרקע הכירה אם בישלו עליה מעט מזעיר לאו מילתא דפסיקא היא שמוספת הבל, כדמשמע מלשון הרא"ש ריש פ"ד. אלא דהרא"ש סבירא ליה הכי, שאין להוסיף על דברי חכמים שאמרו קופה שטמן בה כו', אבל בלי הטמנה ממש אין לאסור משום אסוקי הבלא בקדרה, אלא אם כן נוגעת בגחלים (שלא לחלק על

דברי ר"ח ורבי האי. ומשום הכי נמי לא העתיק הטור דברי רבי זירא להלכה ערוכה בפני עצמה רק הביאם דרך גררא ופלפול, משום דרבי זירא נקט קופה כו', ובאמת לפי דעת הגאונים אף בלי קופה אסור, ולכן הביא דברי ר"ח לבד במקומם בסי' רנ"ג), והטעם כמו שכתב הרא"ש גזרה שמא יטמין בתוכה, והלכך אף בלי קופה אסור משום גזרה זו.

יד ולא דמי לבשר ובצל שהם מגולים ואין לגזור במגולה אטו מכוסה וטמון, משא"כ בטמון בקדרה דמקרי נמי הטמנה אף שהיא דבר קשה, דלא גרעה מכיסוי קדרה שהוא גם כן דבר קשה ויש בו משום הטמנה אילו היה נותנו כדי להחם. דהא מדמסיק הרשב"א והר"ן וכל שכן כו' רחב שלא יגע כו', מכלל דמיירי בדבר קשה ולא בכר וכסת וכהאי גוונא. וטעמא כדמפרש בירושלמי סוף פ"ד כל הדברים מועילים כו'. והא דלא שרי ליתן כר על הכיסוי, היינו משום דאינו עשוי אלא לשמור, כמשמעות לשון הרשב"א כשומר ונותן כיסוי כו', וכן צריך לומר בר"ן. וגם אם מתכוין להחם יש לומר דליכא הכירא במילתא מאחר דאורחיה גם כן לשמור. ומהאי טעמא נמי לא מהני הקדרה גופה, גם אם תמצי לומר דדבר שאינו מוסיף דמי לדבר המוסיף דלאו בכיסוי לחוד תליא מילתא, משום דליכא הכירא דהטמנה כלל לשמור החום, שזהו דרך בישול לחוד לבשל בקדרה וזו היא עצמה שבישל בה, דהא פינן ממיחם למיחם מותר, ונמצא שלא עשה שום מעשה מבעוד יום להטמנה לשמור החום. ומשום הכי לא מיקרי הוספה רק הטמנה מחדש. ומהאי טעמא נמי לא מקרי הטמנה ממש לענין איסור אסוקי הבלא מקרקע הכירה כמו שאסרו בקופה שטמן בה. ובנוגעת בגחלים היינו טעמא דאסור, משום גזרה, דהיינו שלא נתנו דבריהם לשיעורין.

טו והשתא אתי שפיר נמי מה שכתב הטור סימן רנ"ח ואין זה כטומן בדבר כו', דלכאורה משנה שאינה צריכה היא, דמהיכי תיתי למיקריא הטמנה, דהא הטור לא הזכיר כלל שנותן תחת הבגדים כפירוש הרב רבינו יונה אלא על קדרה חמה בלבד. וגם ברישא ר"ל על ההטמנה מלמעלה כגון שמקצת מגולה, שהרי גם הרא"ש לא הזכיר רק פירוש ר"י בההיא דכוזא כו', וגם הטור נמשך אחריו בסי' שי"ח ובנוסחאות אחרות גם בסי' זה כמו שכתב ב"י. וכל שכן בהרמב"ם שממנו לקוחים דברי הטור אי

אפשר לפרש כלל כפירוש הרב רבינו יונה אלא כפירוש ר"י, כמו שכתב המגיד משנה שם. ולפי מה שנתבאר אתי שפיר, דסלקא דעתך אמינא מאחר שהקדרה מוספת הבל כקרקע הכירה גרופה ולשום תבשיל בתוך כלי מקרי גם כן הטמנה לענין נוגע בגחלים, משא"כ בבישרא אגומרא, קמ"ל דלא מיקרי דרך הטמנה ממש בכהאי גוונא. ועובדא דרבי להרא"ש אתי שפיר כמו שנתבאר לעיל להרשב"א, משום דלהפשיר לא גרע מכלי שני דלא מיקרי מוסיף הבל, כמו שנתבאר לעיל בשם רש"י. אלא דלפי זה לא אתי שפיר כל כך לשון הטור סי' רנ"ח ואין זה כטומן כו', כיון דמירי להפשיר.

טז והנה ברמב"ן במלחמות גבי אנשי טבריא מבואר בהדיא דלהפשיר נמי אסור אפילו מבעוד יום בדבר המוסיף. אלא דיש לומר דהרמב"ן לשיטתיה אזיל דפירש שם שהסילון היה פתוח ואם כן אי אפשר שיתחממו שהיד סולדת בו מדי עברם לבד. אבל להרשב"א שם דפירש שהיה סתום יש לומר דהוחמו ממש, כפשט לשון המשנה כחמין שהוחמו בשבת כו' שהן חמין ממש גם לרמב"ן (דאם לא כן אמאי אסורים בשתיה הא אפילו לכתחלה מותר להפשיר לשתיה, אלא שעשאו הפושרין שנפשרו באיסור הטמנה כאלו הוחמו ממש בשבת. ואתי שפיר נמי דלא קשה מידי מאי פריך בגמרא אילימא רחיצת כל גופו כו' לפי דעת רמב"ן דמירי מפושרין, ופושרין של ערב שבת ודאי שרו דהא אפילו מי הנהר בקיץ מיקרי פושרין או בחורף שעמדו מעט בבית, ועיין שם ברשב"א שאין חילוק בין להפג צינתם ובין פושרין בכל הסוגיא (דלא כספר התרומה), וכן כתב הר"ן בהדיא דדוקא משום שהופשרו בשבת אסור להתחמם כנגד המדורה, אלא דאכחמין שהוחמו כו' פריך שהן חמין ממש מדאסורין בשתיה). וכן כתבו התוס' שהיה מוקף מכל צד כו', ור"ל מכל צד גם מפיו, ונמצא שהמים שבסילון נכנסו בתוכו מבעוד יום, אלא שלא הוחמו כל צרכן לרחיצה מבעוד יום, דאז אין לאסור בדיעבד אפילו בהטמנה כמו שכתבו רשב"א ור"ן בשם רמב"ן, אלא גמר חימומן היה בשבת, ולולי איסור הטמנה אין לאסור כלל מה שהוחמו בשבת מאחר שהובאו בתוכו בהיתר. ולא דמי למה שכתבו התוס' לפירוש רש"י וליכא למילף כו', דהתם לפירוש רש"י מים אלו נכנסו בשבת והוחמו מאליהן, ואסורים ברחיצה ושתיה ככל מלאכה הנעשית מאליה בשבת, כמו פירות הנושרין

ומשקין שזבו דאסרו ליהנות שמא יעשה המלאכה בעצמו, וכנכרי שליקט בשביל ישראל, משא"כ לפירוש התוס' דהמים הובאו מבעוד יום אין לאסור כלל כשהובאו בהיתר, כמו שהתירו קדרה שנתבשלה כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום, ואפילו קידרא חייתא שמתבשלת כולה בשבת והתירוה באכילה ולא חיישינן שמא יבשל בשבת לבית הלל או אפילו לבית שמאי, והיינו משום ששופת קדרה זו בידים מבעוד יום והבישול יהיה ממילא, משא"כ במים שנכנסו בסילון ובאמה לפירש"י לא נעשה בהם שום מעשה מבעוד יום, דקמאי אזלי כו' (וחילוק זה מצינו בהדיא בסנהדרין דף ע"ז דכפתו בחמה חייב, דסוף חמה לבא ובבידקא דמיא בכח שני גרמא בעלמא הוא, עיין שם). ואתי שפיר דלא קשה מידי מ"ש בפני יהושע על התוס' מראש ועד סוף, עיין שם.

יז והנה לרמב"ן לכאורה יש לומר דהיינו טעמא דבעובדא דרבי ליכא משום הטמנה במקצת, משום דסבירא ליה דאפילו כלי ראשון לא מיקרי מוסיף הבל, דמוסיף הבל היינו להרתיח כלי ראשון כעין האש כמו שכתב הרמב"ם, ואמה דטבריה היינו טעמא משום דהוה ככלי ראשון שעל גבי האור, מאחר שאינה מצטננת לעולם משום שמחוברת למקורה. אלא דבר"ן לא אתי שפיר כלל, דסבירא ליה כפירוש רמב"ן שהסילון פתוח, וסבירא ליה לחוש לפירוש רש"י לאסור משום הטמנה בכלי ראשון משום חמי האור. וגם זה דוחק מה שהעתיק הרשב"א סוף פ"ד לשון הרמב"ן בסתם לאסור להטמין צונן בכל דבר המוסיף בסתם, דמשמע אפילו מלח וסיד וגפת שאינן מחממין ממש שהיד סולדת בו אלא מפשירין, והודה לו הרשב"א.

יח הילכך מחוורתא דסבירא להו להרמב"ן והרשב"א ורא"ש (עיין שם בד"א שהוגה כגירסת הגאונים הפשרו לא זהו בישולו) דבעובדא דרבי שייך נמי הטמנה במקצת (אף על גב דהוה להפשיר, דכיון שחום כלי ראשון מבשל מקרי מוסיף הבל, מה שאין כן כלי שני אין חומו מוסיף הבל בסתם קדרות הטמונות שהן כלי ראשון, ומשום הכי קתני כדי שתצלה לאשמועינן דבעינן חום הראוי לבישול דוקא), אלא דהיינו דוקא אי שמן יש בו משום בישול ובכלי ראשון דוקא, אבל אי אין בו משום בישול אין לאסור משום הטמנה, מאחר ששנינו כחמין שהוחמו כו', אם כן אין להחמיר יותר

מאילו עשה כן בשבת. ובהא אתי שפיר דלא קשה מידי מ"ש מהר"ם מלובלין על התוספות ד"ה אלא למאן דאמר כו', דלרב יוסף אין לאסור כלל מבעוד יום בדיעבד על כל פנים, או אפילו לכתחלה להטמין הצונן בתולדות חמה, מאחר דשרי בשבת, וכן בגפת ומלח, אלא בקדרה רותחת דאסור בשבת להטמין אפילו באינו מוסיף אסרו מבעוד יום במוסיף על כל פנים. ואף להחולקין על זה בחידושי הרשב"א שם, היינו דוקא בדבר שיש בו משום בישול אלא שהוא בתולדות חמה. ואף גם זאת משום דלא סבירא להו כמו שכתבו התוס' לרב יוסף דבשבת לא גזרו איסור הטמנה, אלא סבירא להו דבשבת נמי גזרו, אלא דחול ואבק לא הוו דבר המוסיף, עיין שם ברשב"א. אבל בשמן אי אין בו משום בישול כלל לכולי עלמא אין לאסור משום הטמנה אפילו בשבת, כמו שאין לאסור בו חזרה על גבי כירה בהניחו על גבי קרקע או אפילו ליתנו לכתחלה, שאין לאסור משום שנראה כמבשל מאחר דשרי לבשלו, רק שלא יהיה חשש חיתוי, וחזרה והטמנה דמו להדדי כי הא דתניא אין מחזירין מטמונה לכירה ומכירה לטמונה כו'. והילכך לא דמי לאינפנד"ה שהיא דבר יבש שאין בה משום בישול ואפילו הכי אסור להטמינה אפילו באינו מוסיף אם היא חמה או תחת הבגדים בצוננת עיין שם ברשב"א, משום דאינפאנד"ה אסור ליתנה על גבי כירה משום שנראה כמבשל עיין שם, והיינו טעמא דמחזי כמבשל במבושל כל צרכו שאין בו גם כן משום בישול, על כרחך צריך לומר דמחזי כמבשל מתחלה ולא נתבשל עדיין כל צרכו, ואם כן הוא הדין לאינפאנד"ה, משא"כ בשמן. וכמו דלא הוה בכלל גזרת חכמים בכירה, הוא הדין דלא הוה בכלל גזרתם בהטמנה אפילו בדבר המוסיף, כי לא רצו לגזור אלא שיהיה המטמין כאילו הוא מחמם ממש חום שהיד סולדת בו בשבת, אבל שיהיה מותר לחמם ממש ולא להטמין יהיה כי חוכא בעיני העם ובוודאי לא גזרו על זה, וכדקתני בהדיא כאילו הוחמו בשבת כו'.

יט (ומה שכתב הט"ז סי' רנ"ח לחלק בין לשעות הרבה כו', היא סברא הפוכה ממש מהירושלמי סוף פ"ד דלשעה מועטת קיל טפי מלשהות. וגם הדבר תמוה מצד עצמו דאיך יהיה האיסור לשעה מועטת נהפך להיתר כשמשהה עוד, והרי מתחלה נאסר לו להטמין שם כלל אפילו לפי שעה קלה ורגע אחד. ומיהו לדינא לא קיי"ל כהירושלמי

מדלא הביאוהו הפוסקים, והיינו משום דגמרא דילן מתרץ בענין אחר על קושיית הירושלמי עיין שם):

סימן שא

א מַהֲדוּרָא בַּתְרָא לסימן שא

מה שכתבו ספר התרומה וסמ"ג וסיעתם דמחט שראשה אחד עב מקרי תכשיט, לכאורה הוא נגד מסקנת הגמרא דטס של זהב יש בראשה כו'. ואמאי השמיטו אוקימתא זו. וגם אמאי השמיטו ההיא דאוגרת בה שערה, ללמוד ממנה למחט שמעמדת קישוריה, כמו שכתב הרא"ש.

ב אך באמת לא קשה מידי, דאדרבה הא ודאי על כרחך הא דאוגרת בה שערה אין בה טס וכהאי גוונא, ואפילו הכי היא שנויה בכלל תכשיטים דמשנתנו לרב יוסף. וגם אביי לא פריך עליה אלא דתהוי כמו בירית דלא מיקרי תכשיט בכל ענין אף אם היא של כסף או זהב, דומיא דאצעדה שבזרוע שהיו רגילין גם בשל זהב כדכתיב בקרא, אלא משום שהיא עשויה לבתי שוקיים ה"ל כטבעות הכלים, וא"כ הוא הדין לאוגרת בה שערה שעושים לשבכה כמו שכתבו התוס' (א), אבל בלאו הכי הוה מודה לרב יוסף. והיינו טעמא משום דראשה אחד עב ועגול כתכשיט, והיינו בכל מחטין דעלמא שראשן אחד עגול ואפילו הן של ברזל, וכמשמעות הגמרא ופירוש רש"י דף נ"ב. וגם ספר התרומה וסיעתו קרו לה אישפיגל"א, דלא כמג"א, מדתניא סתמא דלענין טומאה דא ודא אחת היא, אלמא דלא משכחת לה כלל מחט שאינה נקובה שאינה מקבלת טומאה אלא בגלמי. וכמו שכתבו התוספות במסקנא, ור"ל שם, דלמסקנא מחט שאוגרת שערה אינה במציאות כלל כמו שכתב מהרש"א שם. ומשום הכי נמי לא כתב ספר התרומה וסיעתו דין זה כלל, מאחר שנדחה ממציאות למסקנא.

ג וגם אין ללמוד ממנו למחט שבצעיף לפי דעת ספר התרומה וסמ"ג וסיעתם דסבירא להו לאסור משום תכשיט לדינא דגמרא (ומה שכתב במג"א להיתר, היינו לדידן שנהגו היתר בתכשיטין כמו שכתב הב"ח, ומבואר הוא בהדיא בספר התרומה). והיינו טעמא, משום דס"ל דדוקא בעשויה לבתי שוקים לא מקרי תכשיט, (ב) וכן לשבכה, משום שהבתי שוקים עצמן וכן השבכה עשויין רק לצניעות ולא לנוי כלל, כי הן במקום צנוע ואין דרכן להיות בגלוי אלא לכסות עליהן למעלה בבגדיה והצעיף

על השכבה, ומשום הכי נמי גם הבירית שהיא טבעת הכלי ומשמשת לבתי שוקים לא חשיבה תכשיט, וכן מחט לשבכה לאביי, משום דבטילי לגבייהו, משא"כ כבלים שאין משמשין לבתי שוקים (אבל הצעיף ומפתחי חלוק שהן בגלוי עשויין גם לנוי).

ד ומיהו כל כהאי גוונא הוי ליה לספר התרומה גבי בירית לפרש. אלא משמעות לשונו שם דמשום הכי לחוד לא חשיבא תכשיט ונוי אף שהיא של זהב וכסף, משום שהיא טבעת הכלים דהיינו לבתי שוקים שלא יפלו דוקא, כמ"ש שם בספר התרומה ובסימנים, וכן הוא בסמ"ג פן ישתלשלו כו', דלא כגירסא שלנו בסמ"ק וטור, וכן בשבכה שלא יפלו שערותיה לחוץ, שנמצא עיקר פעולת ותועלת השבכה לאגור השערות בל יראו השערות הוא ע"י המחט, משום הכי נמי ה"ל כטבעת הכלים. משא"כ במחט שסוגר בה מפתחי החלוק בצוארו, שלא יפול החלוק כלל בלי המחט, ואף אם יתגלה קצת מצוארו מכל מקום אין זה כדאי למקרי טבעת הכלים, אלא היא משמשי אדם ומקבלת טומאה ודאי, כדתניא סתמא דלענין טומאה דא ודא אחת היא. וכן צעיפי הנשים (ג) (ותדע מדאסר לאשה בצעיפה מדינא דגמרא משום תכשיט מכלל דלא דמי לטבעת הכלים) היו צנופים היטב סביב הראש, וקצה אחד כורכת סביב הצואר ותוחבת הקצה ממש תחת הכרך, ואין הצעיף נופל מהראש בלי שום מחט אלא שהוא רפוי על הראש. אי נמי שכורכת מטפחת על הצעיף סביב הראש כנהוג במדינות אלו (ותדע דאם אי אפשר כלל להיות הצעיף על הראש בלי מחטים א"כ לדינא דגמרא אי אפשר לה להתכסות בצעיף כלל בשבת, וא"כ הוי ליה לספר התרומה וסיעתו לאשמועינן חידוש דין זה בפירוש, דמדינא דגמרא אסור ליליך בצעיף לרשות הרבים והאידנא שרי).

ה והא דלא מוקמינן מתניתין במחט שבצעיף וחלוק, יש לומר שבימיהם לא נהגו הנשים בצעיף שלנו על השבכה, כדמשמע בברייתא רפ"ו וכן משמע בכלים פרק כ"ד, אלא רדיד דהיינו כעין סודר כשיוצאת לרשות הרבים, כמ"ש רמב"ם פרק כ"ד מהל' אישות ור"ש פרק כ"ד דכלים משנה י"ו בשם הערוך. ומפתחי חלוקה ג"כ לא היו מחוברים במחט אלא בקשירה כדתנן פרק אלו קשרים, משום הכי פריך למאי חזיא לאשה עכ"פ. וגם באיש יש לומר שלא היו משתמשים בימיהם באינה נקובה

לצורך לבישה כלל. וטומאתה היא משום כלי מעשה, שהיו משתמשים בה לצורך רקימה וכהאי גוונא, עיין רמב"ם פירוש המשנה פרק י"ג דכלים ובחבורו פרק י"א הל' ט"ו שם. וכן משמע מלשון דא ודא אחת היא, דטומאתן שוה ממש משום כלי מעשה. וספר התרומה וסיעתו למדו דין מחט שאינה נקובה מאוגרת בה שערה לרב יוסף, ואביי מודה ליה בצעיף ומפתחי חלוק.

ו והשתא אתי שפיר מ"ש בספר התרומה פרק י"ז דאיסור מחט נקובה הוא משום דלאו תכשיט היא כאינה נקובה ומשוי הוא, ומאי שנא מרצועות ומשיחות של בתי שוקים דשרי כמו בירית. ואין לומר משום דמיוחדות ואורחא לכך משא"כ במחט דלאו אורחא כמו שכתב ב"י סי' ש"ג, דזה אינו במשמע לשון ספר התרומה כלל, אלא דבעי תכשיט דוקא, עיין שם גבי נושק"א ובסימנים. ולפי מ"ש אתי שפיר, דה"ל כטבעת הכלים דמשמשים לצורך לבישה שלא יפלו הבתי שוקים לגמרי, משא"כ במחט. ואין חילוק כלל בין אשה לאיש, כמ"ש בסמ"ג דף י"ח ע"ד ול[כ]רוך רצועה ולמתוח כו', והא דנקטו אשה, היינו משום שבאיש קבועים ותלויים משיחות באבנט דמכנסים להגביה הבתי שוקים עיין ספר התרומות. גם אין לומר (ד) דמשיחה היא דרך מלבוש כמו שכתב ספר התרומה ריש פ"ו גבי חוטי צמר מה שאין כן במחט דהא (ה) כבלים נמי מיקרי דרך מלבוש בספר התרומה. והשתא אתי שפיר נמי דפורפת על המטבע אף שאינו מיוחד לכך ועומד להסירו משם וכמו מחט נקובה, אלא דאפילו הכי שרי אם פרפה מבעוד יום, משום דמשמש להך לבישה כטבעת הכלים שבלעדו (ו) היה המלבוש נופל לגמרי. והא דנקט ספר התרומה לשון איסורא לחוד גבי מחט נקובה ולא חיובא כדתנן במתניתין, וגם בפ"ו לא הזכירו ספר התרומה בכלל חיובי חטאת שצריך ליזהר בהם גם האידנא עיין שם, יש לומר דסבירא ליה כירושלמי דמוקים למתניתין באשה גדלת דוקא, לרבנן דפליגי אדרבי מאיר באומן דרך אומנתו, אבל בשאר נשים ואנשים הוצאה שלא כדרכה היא. ולפי זה מיירי מתניתין בתחובה בבגדה באיזה מקום שיהיה, וכמו שנתבאר לעיל דבימיהם לא היו הנשים מתכסים בצעיפים ע"י מחטים ולא במפתחי החלוק. ואיסור זה בצעיף ומפתח החלוק נלמד מאוגרת בה שערה לרב יוסף, דדוקא באינה נקובה פטורה אבל בנקובה

חייבת (והיינו לר' מאיר בכל הנשים ולרבנן בגדלת כדאיתא בירושלמי משום שדרך הוצאה היא להן ותחוב בבגדיהן, וא"כ הוא הדין אם תחובה בשבכה לאגור השער לא גרע ומקרי דרך הוצאה). והיינו טעמא דחייבת בנקובה משום דלאו תכשיט הוא כמו אינה נקובה, לרב יוסף דסבירא ליה שהיא תכשיט אף שאוגרת בה שערה (ומה שנתבאר לעיל דאוגרת דמי לפורפת על האבן ולבירית, היינו לאביי).

ז והנה לפי זה נסתר ג"כ הטעם שכתב בב"י סי' ש"ג גבי מחט נקובה משום דלאו אורחא כו', דא"כ הוה ליה שלא כדרכה. ואין לומר דלפעמים יוצאה כן כדאיתא בגמרא גבי טבעות פעמים כו', דהתם דוקא דרך הוצאת משוי היא כמשמעות רמב"ם. ולהב"י צריך לומר דהכא נמי הכי הוא לפעמים נושאתה תחובה בבגדה כאומן דרך אומנתו לר' מאיר, וכמו שכתבו התוס' דף י"א דר' מאיר מודה לרבי יהודה גבי אשה וכמו שכתב הרע"ב.

ח והנה לפי זה במחט שניטל חורה לא מהני יחוד, דמכל מקום לאו תכשיט היא. וכן משמע ג"כ בסימני ספר התרומה פ' י"ז (ז). ומה שכתב המרדכי בשם ר"י, אינו ר"י הזקן רבו של ספר התרומה אלא ר"י הבחור או ר"י אחר. והנה המרדכי לפי שיטתו שהביא תשובת ר"י זו להלכה בפ"ד, משום הכי לא העתיק כלל דעת ספר התרומה וסמ"ג בפרק ו' ובפרק י"ז לאסור מחט נקובה לנשים, אלא שהעתיק כל דבריהם בדין התכשיטין וכהאי גוונא בפרק ז', משום דס"ל לתשובה זו דמתניתין איירי בתחובה בבגדה, ובגדלת או מפני שהיא כאומן דרך אומנתו לר' מאיר, וגם רב יוסף סבירא ליה הכי, ולא קאי סיפא אריש, כמו דלא קאי הכי למסקנא דרבא. ולפי זה פסקי השלחן ערוך סותרים זה את זה. (ח) אך אפשר דמ"ש בגליון המרדכי פרק י"ז העתקת לשון ספר התרומה בסימנים לאסור מחט נקובה הוא נשמט מגוף המרדכי, וס"ל דגם לתשובת ר"י שבפ"ד יש מקום לאסור נקובה אפילו לצורך לבישה כמו אוגרת לרב יוסף, ואפשר אפילו לאביי. והיינו טעמא, משום דלאו אורחה לייחודי לכך ועומדת למלאכתה, משא"כ כשניטל חורה או עוקצה דמיא למשיחה דבתי שוקים ולבירית ולכבלים. ולפ"ז אין צריך לחלק בין שלא יפול לגמרי כו'. ופורפת על המטבע היינו

טעמא, דכיון שהמטבע אינו נראה כלל וכלל וכולו פרוף ומכוסה בבגד מיקרי דרך מלבוש ותכשיט ולא דמי למחט כלל (ט).

ט ושיטה זו מוכרחת לפי דעת רמב"ן ורשב"א בשם הגאונים דאיש חייב במחט נקובה כאשה ודרך אומנתו פטור, וע"כ צריך לומר דצורך לבישה גרע טפי דאורחא הכי לפעמים (י), ומקרי דרך הוצאת משוי משום שאין אדם רשאי להוציא כל מה שצריך לו אלא מה שהוא דרך מלבוש, ומחט נקובה לא מקרי דרך מלבוש ותכשיט משום דלאו אורחא לייחודי להכי כבירית וכבלים. ומשום הכי תנן סתמא חייבת אף אם הוא בענין שיפול הבגד לגמרי בלי המחט, וכן באיש. ולא דמי לפורפת, דהמטבע מכוסה ואין נראה רק בגד דהוא דרך תכשיט כדפירש רש"י ריש פרק ו'. והמשיחה אורחא לייחודי להכי, ומשום הכי גם אם משיחה זו לא יחדה לכך מכל מקום לאו משוי הוא כיון שדרכה לייחדה, מה שאין כן מחט מאחר שאין דרכה לייחדה לכך מיקרי משוי, (יא) כי לא מקרי דרך מלבוש אלא מה שדרכו כך תמיד כמו כל המלבושים. ואפילו הכי א"צ ליזהר שלא לכרוך בתי שוקיים במטפחת, מאחר שהוא מלבוש גמור, ולא דמי כלל למחט ובירית ומטבע. והיינו טעמא דרמב"ם גבי משיחה שעל גבי המכה, לפי שבמקום זה אין דרכה של משיחה זו להיות משמשת צורך לבישה, רק מחמת מקרה שאירע כאן מכה במקום זה, ולא דמי לאגד שתורת בגד עליו. אבל אין לומר דרמב"ן ורשב"א סבירא להו כרש"י ורמב"ם דבירית הוא תכשיט, דהא הרשב"א דף ס כתב בהדיא כפירוש התוס'.

י אבל בשיטת ר"ף ורמב"ם יש לומר דהיינו טעמא דאיש חייב באינה נקובה משום שהיא תכשיט דאשה, ודמיא לטבעת שאין עליה חותם דפעמים שהאשה נותנת לבעלה כו', וכן משמע ברמב"ם. ובחיובא דנקובה יש לומר דלא רצו לשנות לשון המשנה להוסיף ביאור, אלא מיירי בתחובה בבגדה שלא לצורך לבישה, ומשום שהנשים דרכן בכך כמ"ש בירושלמי אליבא דרבי מאיר דקיי"ל כוותיה לרמב"ם, אבל בצורך לבישה לא מיירי כן לא באשה ולא באיש. (יב) אלא שזהו דוחק גדול, והוה ליה לפרש בין באיש בין באשה שתחובה בבגדו כמ"ש שם גבי אומן (הלכה כ"א), אבל לא יצא סתם משמע אפילו לצורך לבישה. ועל כרחך ס"ל נמי כשטה זו דלא דמי

לפורפת שהמטבע מכוסה, ובירית היא תכשיט לרמב"ם ככבלים, ואפשר דמיירי בשל כסף, וחוטי צמר ופשתן שבראשי הבנות דרכן לייחדן לכך. ולפי זה אין היתר לנחבשים לצאת בכבלים, דלא דמי לאגד אלא למשיחה שעל גבי המכה דאסור משום דלאו אורחה אלא במקרה המכה, והכי נמי מקרה הוא, ולא דמי לכבלים דבתולות שהוא דבר קבוע כמה שנים עד הנישואין בכל בתולה שחוששת לזה ולאו מקרה הוא כלל וכלל.

יא מה שנתבאר לעיל הא דבגמרא לא מוקמינן מתניתין דאינה נקובה בצעיפים וכהאי גוונא, יש לתרץ בפשיטות לפי דעת ריב"א במרדכי פ"ד דתפירה שאינה של קיימא חייב, א"כ במחט כשעושה ב' ראשיה לצד אחד מיקרי ב' תפירות, ואפשר דלא בעיא קשירה משום שמתקיים כך. ועיין ערוך דנקיט בסיכי (במנחות מ"[א]) תפירה גמורה היא. ואוגרת בה שערה לפירוש רש"י שתוחבת בשבכה, וגם להתוספות יש לומר בכהאי גוונא:

יב **הגהות הרב**

יג (א) ועיין שם בתוס' דאפילו יש לה טס של זהב אינה חשובה תכשיט כשאוגרת בה שערה כל שאינה כנגד פדחתה. ואפילו בכנגד פדחתה היינו טעמא משום דיש לה ב' ראשים והטס בראשה בענין שהוא כנגד פדחתה קובע מקום לעצמו להיות תכשיט, אבל מן הצדדים לא חשיב כל כך ובטיל לגבי ראש הב'. ומיהו יש לומר דפדחתה לאו דוקא אלא לאפוקי שבכה שתחת הצעיף, וכן בירית בבתי שוקים שתחת מלבושיה, משום הכי לא הוו תכשיט, משא"כ במחט שבצעיף ובמפתחי חלוקה בצוארה מקרי תכשיט. והשתא אתי שפיר שאין צריך לידחק כמ"ש לקמן לחלק בין יפלו לגמרי כו'. ומיהו צ"ע מכבלים. וגם לשון ספר התרומה גבי בירית לא משמע כן רק כמ"ש לקמן. ואתי שפיר נמי איסור מחט נקובה.

יד (ב) זה אינו מוכרח, דשבכה מזוהבת אין עליה צעיף, כדמשמע מלשון הקבועים בה ולא התלויים בה. וכן כתב רבינו ירוחם שהיא כובע של נשים:

טו (ג) אין צריך לידחק בכך, אלא במדינתם היו מתכסות בצעיף על הראש, כדכתיב ברבקה ותמר, בענין שלא היה נופל מעל הראש גם בלי מחט זו, רק המחט היא לסגרו על צוארה מלפניה או מלאחריה על העורף. ותדע ממ"ש בספר התרומה סי' ר"מ

ובמרדכי גבי עיר של זהב דלא תגלה הצעיף. וא"כ למה אסרו במחט שאינה נקובה מדינא דגמרא אפילו בצעיף עיין שם, אלא ודאי משום שלא יפול מעליה בהסרת המחט. והאי טעמא מהני נמי דלא דמי לטבעת הכלים ומקרי תכשיט. והיינו טעמא נמי דאצעדה, מאחר דלא דמי לטבעת הכלים לא בטילי לגבי החלוק. ומקרי משוי אם אינו תכשיט. (וכן משמע בהדיא בספר התרומה) גבי נושקא, דהיתר מחט שסוגרת החלוק כאפיק"א הוא משום תכשיט דוקא, עיין שם בסימנים. והמרדכי פ"ד יש לומר דמיירי בכהאי גוונא שהמחט מעמדת הצעיף. אבל מה שכתב הב"י סי' ש"ג משום דלאו אורחה במחט נקובה, א"כ הוי ליה הוצאה שלא כדרכה. ואם לפעמים דרכה כך לישתרי. ולא דמי לטבעת שיש עליה חותם, שדרכה לפעמים להוציאה באצבעה דרך הוצאת משוי ולא להתקשט כלל, דאם לא כן לא מיקרי דרך הוצאה אם היתה מתכוונת אז לתכשיט, אבל כל שלפעמים דרכה לצאת באיזה אופן, אי מהני רגילות זו למהוי הוצאה כדרכה אמאי לא מהניא למהוי דרך לבישה בכהאי גוונא, אי סלקא דעתך דלא בעינן תכשיט. ואף אם תמצי לומר דלדרך לבישה בעינן רגילות טובא, מכל מקום מדמחייבת משום דלפעמים דרכה לצאת בנקובה מכלל דאותו פעם נמי מיקרי דרך הוצאת משוי כאומן דרך אומנתו ולא דרך לבישה כלל. וע"כ צריך לומר דלא דמי למשיחה וכמ"ש בפנים לספר התרומה. ותדע עוד מפורפת על האבן כו' דמותר לכל אדם אף שהמנהג אינו אלא במדי, ושרי אף לאנשים כמ"ש בספר התרומה וסמ"ג. וא"כ גבי מחט נקובה צריך לומר משום דאינה תכשיט ומלבוש כלל מאחר שאינה מכוסה בבגד. ולהב"י מאי פריך בגמרא איש מאי איכא כו'. וכן לא קשה מידי מ"ש הרא"ש על הרי"ף. אלא ודאי כוונת הב"י דלאו אורחא לעולם לצורך לבישה רק לפעמים אורחא דרך אומנתו, ועיין רש"י גבי גזברית דלא מקרי תכשיט רק מה שדרך נשים להתקשט. והשתא לא פליג ב"י על ספר התרומה (ע"כ הג"ה):

טז (ד) זה אינו, דמחט שאוגרת בה תוכיח, אלא ודאי משום דמשמשי כלים לא מקרי רק בכהאי גוונא דווקא (ע"כ הג"ה):

יז (ה) אין צריך לזה, ואדרבא משום הכי הן מלבוש משום דגופו מינטר בהו וכמו בבהמה, אבל מחט אם אינה תכשיט לא דמי למשיחה דשם מלבוש עליה כמו סמרטוט דפרק ר' אליעזר דמילה (זה אינו, דמחט שאוגרת בה תוכיח) (ע"כ הג"ה):

יח (ו) זה אינו, דהא בספר התרומה וסמ"ג נקטו נמי סרבלו סתמא, אף אם יש לו בתי זרועות, וגם בטלית אפשר שלא תפול בלי פריפה זו, אלא ודאי משום שמכוסה בבגד מקרי תכשיט ודרך מלבוש (ע"כ הג"ה):

יט (ז) זה אינו מוכרח שם, דלא הוזכר שם יחוד, ולהתוס' לא מהני יחוד.

כ (ח) לא קשה מידי, דמיירי כשהמחט מעמדת הצעיף שלא יפול לגמרי כמו שנתבאר לעיל:

כא (ט) אי נמי יש לומר (כן עיקר) דגם ר"י זה סבירא ליה לחלק בין שלא יפול לגמרי כו'. וצ"ע.

כב (י) זה אינו מוכרח כלל, דלא איירי בנקובה בדרך לבישה בהדיא, אלא הניחו המשנה כסתמא ולא פירשו כלום, וא"כ יש לומר דס"ל כפירוש הירושלמי וכרבנן דר' מאיר דאומן כו'. ומה שכתב המגיד משנה דנחלקו על הרי"ף ורמב"ם, היינו באינה נקובה בדרך לבישה, ובנקובה שלא לצורך לבישה נחלקו על הרמב"ם עכ"פ:

כג (יא) זה אינו, דמחט שאינה נקובה דרכה לכך ולמה ליה לספר התרומה לפרש הטעם משום שהיא תכשיט. ואין לומר דאיש לאו אורחיה, דאם כן אינה תכשיט לו כמו שנתבאר לעיל:

כד (יב) זה אינו, דדומיא שאינה נקובה באשה תכשיט עיין שם:

יורה דעה

סימן א

א הקדמה

תניא רבי אומר וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתך מלמד שנצטוה משה על הלכות שחיטה בעל פה (עיין פרישה) דהיכן צוהו בכתב. ואמר רב יהודה אמר [שמואל] כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה ועקור כדלקמן סי' כ"ג:

שלא לשחוט. שלא רצו להאמינם על השחיטה הואיל ודעתן קלה. והב"י כתב דלא ראינו אינו ראיה. והש"ך כתב דבמנהג וכהאי גוונא הוי לא ראינו ראיה כמ"ש רמ"א בח"מ סימן ל"[ז] ופירש שם הש"ך הטעם דכיון שהדבר שכיח אם היה הדבר מותר אי אפשר שלא היינו רואים פעם אחת כן נוהגים להתיר וגם הלכות שחיטה נוהגת בכל יום ושכיח טובא ולא ראינו מעולם שאשה שחטה או שלמדה הלכות שחיטה כדי שתוכל לשחוט ודאי בכהאי גוונא הוי לא ראינו ראיה עכ"ל:

ב **ועבדים**. הטור כתב ועבדים משוחררים. ופירש הש"ך דהיינו משום דבעי למתני אפילו אין מכירין כו' וסתם עבדים שאין מכירין אותם הם בחזקת גנבים כו' (עיין ש"ך הארוך) (וצריכים בדיקת סכין כדלקמן סי' ב' סעיף ו') וגם יש מהם חשודים על אבר מן החי ובהמה בחזקת איסור אבר מן החי עומדת ואיך נוציאה מחזקת איסור על ידי עבדים החשודים עליו. אבל עבד שמכירים אותו שהוא כשר אלא שאין יודעים אם יודע הלכות שחיטה אמרינן ביה רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כמ"ש הרשב"א דנשים ועבדים הם בכלל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן. והבית יוסף [ש]השמיט תיבת משוחררים אזיל לטעמיה דסבירא ליה דגם בשאר בני אדם בעינן שיהא השוחט נאמן ולא די בחזקת כשרות של כל ישראל אלא שיודעים ומכירים בו שהוא אדם כשר ונאמן כמ"ש בב"י בשם [ה]רמב"ם והמרדכי בשם ר"ח ולכך לא הוצרך להזכירו הכא דפשיטא דלא עדיפי עבדים משאר בני אדם עכ"ל:

ולכן כל רב שנותן קבלה לשוחט צריך לדרוש ולחקור עליו אם הוא אדם כשר ודרכיו מתוקנים ויראת ה' על פניו וגם שיהיה יודע ללמוד ולהבין בעצמו בגמרא ובפרש"י שאז יש לו לב להזהר כמו שאמרו רז"ל אין בור ירא חטא ואיכא מאן דאמר בגמרא שאם קרא ושנה ולא שמש תלמידי חכמים דהיינו למוד הגמרא הרי זה בור וזהו דעת רב עמרם גאון הובא בב"י.

ועכשיו שרבו נותני קבלה בלי דרישה וחקירה כל מי שנגע יראת ה' בלבו לא יאכל בשר כי אם משחיטת השוחט שמכירו שהוא אדם כשר וירא שמים או שהוא בעיר שראשיה הם יראי ה' שבוודאי דרשו וחקרו אחריו הטיב או שיבדוק הסכין בעצמו אם יש לו הרגשה טובה וגם ישאל לבני עירו אם אינו רגיל בשכרות או שאר רוע

מעללים ואחר יאכל (שמלה חדשה).

וכתב ב"י סוף סי' י"ח בשם הר"ר יונה ולמוכיחים ינעם והעד בעם ויזהרו בתורת השחיטה בדקדוקיה ויבחרו להם שוחט ירא חטא כי עם רב מישראל תלוים עליו במצות השחיטה והבדיקה וגם אמנם אמרו רז"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן יש מקומות מבלי משים ואין תוכחת מצויה שם רבים מן העם הנמצאים אצל שחיטה בלתי מומחין. ועוד ראינו במקצתם שערוריה כי רבים מן המומחים רחק לבם מיראת חטא ואשר איננו ירא לבו לא יבין לדקדק בבדיקת הסכין כי צריך לכוון את לבו מאד מאד בבדיקתו הלא תראה כי יבדוק אדם פעמיים ושלש ולא ירגיש פגימה דקה ולאחר כן ימצאנה כי הכין לבו באחרונה ובחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב מלבד כי יפשע גבר מבלי יראה בבדיקת הסימנים אחר שחיטה ויתר דרכים עכ"ל. וכ"כ בשם הרא"ש וטור ושלחן ערוך סי' י"ח דהרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין וצריך לבדוק לאט ובכוונת הלב שלא יפנה לבו לדבר אחר ולכן אין למנות על זה כי אם יראי שמים ביותר וחרדים על דבר ה' ואינם נבהלים ונחפזים בדעתם ואינם משתכרים שהמשתכרים אפילו שלא בשעת שכרותם אבריהם כבדים עליהם וצריכים הממונים לחקור אחר כל זה וגם לבדקם אם יש להם הרגשה טובה כשאר בני אדם השלימים בדעתם (שאינם נבהלים ונחפזים בדעתם) וכל המרבה לבדוק אחר השוחטים בענינים כאלו הרי זה משובח (שמלה חדשה סי' י"ח סעיף ז').

ובתשובת בית יעקב הקיל באם שהוא ירא שמים אף שמרגישין פגימה דקה אחר בדיקתו אין בכך כלום כיון שבדקו כפי כחו מהרגשתו. וחלילה לומר כן כי מה לי בו שהוא ירא ובעל מעשה אם יש לו מעשה ואין לו מחשבה והרגשה טובה הוא מאכיל נבלות לישראל רק הדבר תלוי בשאר בני אדם אם יש מרגישין אחריו הרי הוא פסול רק אם בני אדם שעמו אומרים שאינן מרגישין והם חכמים וראוים לזה אף על פי שימצא אחד אומר שמרגיש אין כולם זקוקים לשמוע לזה אבל בדאיכא קצת מרגישים פשיטא שיש לאסור עכ"ל התבואות שור שם ס"ק יז:

ג **יתעלף**. לשון עייפות וחלישות הלב שאינו יכול לראות מכת חרב וסכין אפילו בבהמות כמו (ו)תתעלפנה הבתולות (רש"י) והוא ענין סילוק הרגשה מחמת רכות לבו (שמלה חדשה) ויבא לידי שהייה (רש"י):

ד **לכתחילה לשחוט**. פירוש על סמך שיבדקנו אחר השחיטה אם יודע הלכות שחיטה כדמסיק. ולא חיישינן דלמא מישתלי ואכיל בלא בדיקה משום דאף אם משתלי ואכיל לאו איסורא קאכיל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וכן אם ילך לו ולא נוכל לבודקו סמכינן ארובא ושרי (רא"ש):

ה **ומוחזקין**. דאף על גב דקיימא לן בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה והכא אינו יודע במה נשחטה כי שמא לא היה השוחט מומחה מכל מקום כיון דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כמאן דאתיידע לך במה נשחטה דמי (רי"ף):

ו **אם נתעלף**. דטעמא דעלופא משום שהייה הוא וכיון שזה יודע הלכות שחיטה ודאי אלו שהה לא היה מאכילו לנו (ב"י). ומכל מקום מהאי טעמא לחוד לא היה מותר ליתן לו לכתחלה לשחוט אי לאו משום שרוב הרגילין לשחוט הם בחזקת מוחזקים כמו שכתב השלחן ערוך לעיל משום דהוה חיישינן שמא ישהה ולא אדעתיה שהעלוף הוא ענין סלוק ההרגשה ויכול להיות שיתעלף מעט ולא ירגיש. ומכל מקום בדיעבד לא חיישינן להכי ואם היה מתעלף היה יודע שנתעלף והיה אוסרה.

והרשב"א פירש הטעם דאין צריך לשואלו אם נתעלף משום דהעילוף הוא דבר שאינו מצוי בבן דעת להכי לא חיישינן ליה כלל אפילו לכתחלה. והטור ושלחן ערוך לא סבירא להו הכי מדהוצרכו ליתן טעם להתיר לכתחלה משום שרוב הרגילים כו'. וכדלקמן בהג"ה.

והרא"ש חולק בזה וסבירא ליה דצריך לשואלו אם נתעלף לכתחלה דחיישינן שמא שכח להודיע לומר שהיא אסורה משום שנתעלף. וטוב לחוש לדבריו בדבר שאין בו הפסד:

ז **לבררו**. דהיינו לבדקו אם הוא מומחה שכיון שאפשר לבדקו קודם שחיטה לא ישחוט על דעת שיבדקנו. אבל אם שחט אין צריך לבדקו לפי סברא זו דסמכינן

ארובא בדיעבד אף על גב דיכולין לברר. והעיקר כסברא הראשונה שהיא דעת הגאונים ורוב הפוסקים (שמלה חדשה). ומכל מקום יש לחוש גם לסברא האחרונה שלא ליתן לו לכתחילה [לשחוט] על סמך שיבדקנו אחר כך כשאפשר לבדקו תחילה (ב"ח. ט"ז):

ח **בקי**. ביד לאמן ידיו לכך (רש"י) ושלא יתעלף דאחרים שאינם מכירים אותו יכולין לסמוך ארובא וחזקה שרוב הרגילין לשחוט הם בחזקת מומחין כדלעיל:

ט **לא ישחוט**. בינו לבין עצמו שמא יתעלף ולאו אדעתיה מה שאין כן כששוחט בפני חכם המדקדק עליו ורואה אם לבו עמו (תבואות שור). ואם שחט בינו לבין עצמו שחיטתו כשרה (רמב"ם) דלא חיישינן לעלופי ולאו אדעתיה אלא לכתחלה. ולהרשב"א דס"ל דהעלוף אינו מצוי ולא חיישינן ליה כלל וכן כתב הר"ן סבירא להו דאפילו השוחט עצמו שיודע שאינו מוחזק עדיין מותר לו לשחוט בתחלה אפילו בינו לבין עצמו. ולכן כתב הרשב"א בחדושיו על מה שכתב הרמב"ם (שממנו מקור דברי רמ"א) שלא ישחוט בינו לבין עצמו כי חומרא היא שהחמיר בזה ליראי חטא ונכון לחוש בזה לכתחלה עכ"ל.

הלכך מי שהוא חכם שהגיע להוראה שאין צריך ליטול קבלה ורוצה לשחוט בעצמו בתחלה ואין שם מומחה לשחוט לפניו כדאי הם הרשב"א והר"ן לסמוך עליהם בשעת הדחק:

י **ג' פעמים**. רצופים ואם קלקל שחיטתו פעם אחת צריך לחזור ולשחוט עד שיתחזק בג' פעמים רצופים בשחיטות כשירות (שמלה חדשה):

יא **ובקי ביד**. דהיינו שישחוט לפניו ג' שחיטות כשרות רצופים כדלעיל.

והמנהג שג' שחיטות אלו הן תרנגולים שקשה בהן השחיטה מפני חשש שמוטה וצריך אומנות ביותר ואחד מהן הוא תרנגול מפני שהשחיטה קשה בו יותר מבתרנגולת משום חשש שמוטה.

ואף על פי שהוחזק בתרנגולים ושאר עופות אין נוהגים ליתן לו לשחוט בינו לבין עצמו עופות הקטנים שהן צפרים ויונים הקטנים אלא למי ששחט אותם ואתמחי כבר בהם בפני מומחה (דהיינו ששוחט ג' שחיטות כשרות כדלעיל. עיין שמלה חדשה

דלא דק) לפי שהניבול מצוי בהם. ומשום הכי מדקדקים מומחים גדולים מתי שבא לפניהם עוף קטן אין שוחטין אותו לבדו אלא עם עוף אחר כדי להסתלק מחשש ברכה לבטלה (ים של שלמה פ"ט דב"ק סי' כ"ג. עיין שם הטיב דלא כשמלה חדשה שלא עיין שם). ואם מביאים לפניו ב' צפרים או ב' יונים קטנים אין צריך יותר דכולי האי לא חיישינן שיתנבלו שניהם (ש"ך). וזה אינו מעיקר הדין אלא חומרא בעלמא ונכון ליזהר בו (פרי חדש).

ומה שנוהגים שהתרנגולים ששוחט לפני החכם נוטל החכם בשכרו וגם יש לו קצבה ושכר במה שנותן לו אחר כך רשות לשחוט מנהג רע הוא ומחמת זה באו כמה קלקולים שנותנין רשות והסכמה מחמת שכר פרנסתן אפילו למי שאינו ראוי לכך לכן כל ירא שמים יתרחק מן הכיעור והדומה לו ואל יהנה אפילו מן התרנגולים אלא יתן לעניים (רש"ל ש"ך).

ואם לא קצבו לו הקהל דבר מועט בשכרו אלא מעלה בדמים כפי רצונו יש בו גם כן משום גזל שהרי השוחט מוכרח ליתן לו שאם כן לא יניחהו לשחוט בעירו (שמלה חדשה)

יב **ולא בסוף**. שלא שכיח כלל ששום אדם ישחוט בלא קבלה (דרכי משה):

יג **לפרקים**. הפרקים הם הכל לפי מה שהוא אדם אם יש לו זכרון טוב (שמלה חדשה):

יד **שגורים בפיו כו'**. אף על פי שבשאר הוראות אין צריך שידע המורה בעל פה כל הוראות בשחיטה שהיא מסורה לכל החמירו ורבים מתפרצים ואינם נותנים על לב תמיד לחזור על הלכות שחיטה על כן נהגו גדולים לחקור אחר השוחטים אף על פי שנטלו קבלה (ט"ז). ועיין סעיף ב' מה הן הלכות שחיטה שצריך לחזור עליהן ולידע אותן בעל פה:

טו **ודינם ומנהגם שוה**. פירוש שמן הדין הוא צריך לבדקו אם יודע הלכות בדיקה משום דמיעוט שאינם מומחין שכיח כמ"ש לעיל בשם הר"ן. ולכן נהגו ליטול קבלה ולכן נהגו שאין בודקים עוד אותו. אבל לפי מ"ש לעיל בשם הרמב"ן אינו צריך ליטול קבלה לבדיקות הריאה:

טז **חלוקי הדינים**. כגון שהייה וחלדה במיעוט סימנים דלקמן סי' כ"ג סעיף ד' ה' וסי' כ"ד סעיף י"א וכיוצא בהם דהא חכמים נמי מספקא להו כמה מילי בהלכות שחיטה הלכך אם אומר אילו בא דין זה לפני הייתי מסתפק ושואל כו' (ב"י בשם המרדכי והגהות מיימוניות):

יז **יודע כו'**. אך שידע לתת לב בשנוי שחיטה ולשאול על ספיקם (מרדכי). דהיינו שיודע עיקר[י] הלכות שחיטה (רמב"ם) כדלקמן בהג"ה. דמדקאמר רב יהודה כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהייה כו' כדלעיל כיון שאינו מזכיר אלא שהייה כו' משמע דאפילו אינו יודע אלא אלו שרגילים לבוא לידו אין צריך יותר שהרי אם יסתפק בהם יודע לשאול ואם לא ימצא לשאול משום אדם יחמיר דבזה בקי אפילו עם הארץ דספק דאורייתא לחומרא. אך צריך לידע הא דמספקא לן בגמרא אי שהיות מצטרפות וסלקא בתיקו דרגילות לבא לידי השוחט וגם צריך לידע בדיקות הסכין אבישרא ואטופרא שלא ישחוט בסכין פגומה עכ"ל הגהות אשר"י. והרמ"א הוסיף בדיקת הסימנים לאחר שחיטה, ונכלל בזה שיעור השחיטה דלקמן סי' כ"[א].

והרמב"ם כלל כל אלו במה שכתב ה' דברים אלו שהם שהייה כו' וכיוצא בהם שהם עיקר הלכות שחיטה עיין שם בפרק ד' הלכות א' ב' ו' שכיון שיודע עיקרי הלכות שחיטה יודע סדר השחיטה כיצד שוחטין וכל שאר הלכות שחיטה אינם אלא לבאר משפט השנוים אם שינה מסדר השחיטה ואם יארע לו איזה שנוי ישאל על ספיקו בוודאי אבל אם אינו יודע עיקרי הלכות שחיטה דלקמן בהג"ה אינו יודע לשאול כלל והלכך לא מהני מה שאומר על דבר זה הייתי מסתפק ושואל אלא בחלוקי הדינים אבל לא בעיקר הלכות שחיטה דלקמן בהג"ה:

יח **האסור מותר כו'**. אז מיקרי אינו יודע ואפילו בדיעבד אסור לאכול משחיטתו דחיישינן שמא בא לידו איזה ספק והוא אינו יודע והתירו (פרישה וכ"מ מלשון הטור). והיינו אפילו בדבר שאינו רגיל לבוא לידי השוחט כגון שהייה וחלדה במיעוט סימנים וכיוצא בהם דבדבר הרגיל לבא אפילו אמר איני יודע לא מהני כדלעיל:

יט **רס"י כ"ג כו'**. שהן שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור שנתבאר שם ובסי' כ"ד:

כ **הסכין**. שיתבאר בסי' י"ח:

כא **בדקינן כו'**. אבל אי איתא קמן ובדקוהו ונמצא מומחה אין צריך לבדוק הסימנים דכיון שהוא מומחה בודאי בדק בסימנים וכן אי ליתא קמן ואי אפשר לבדוק בסימנים כגון שנחתך הראש סמכינן ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ובודאי בדק בסימנים (דרכי משה הרא"ש ור"ן):

כב **כלל וכו'**. מלשון זה משמע דאין צריך לבדוק אחריו לעולם אפילו יש זמן רב שנטל קבלה. ומשום הכי כפל רמ"א דבר זה שכבר כתבו בסעיף א' לאשמועינן דאין נוהגים לבדוק אחריו כלל בשום אופן בעולם אפילו אחר זמן מרובה ולא חיישינן דלמא שכח לימודו (וכ"מ בהדיא בדרכי משה בשם פסקי מהרי"א עיין שם במהרי"א ובראייתו מפרק אין [מעמידין]).

וטעמא דמילתא לאו משום דאוקי גברא אחזקתיה חדא דהיא חזקה העשויה [להשתנות] מעצמה אם לא יחזור על למודו ישכח מאליו ואינה מוציאו מחזקת איסור ועוד דהא רובא עדיף מחזקה ואנן לא סמכינן ארוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן היכא דאיתא קמן ואפשר לברר והיכא סמכינן אחזקה כשיש לחוש לשכחה. אלא היינו טעמא משום דלא חיישינן לשכחה כלל משום [דמלתא] דלא שכיחא היא שישכח עיקר הלכות שחיטה הרגילין לבוא מאחר שהוא עוסק תדיר בשחיטה דהא דמצרכינן בדיקה בתחלה ולא סמכינן ארוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן הוא משום דמיעוט שאינן מומחים שכיח כמ"ש לעיל בשם הר"ן וכ"כ רמ"א מדהשוה דין בדיקת הריאה לשחיטה כדלעיל. אבל אחר שנבדק ונמצא שהוא מן הרוב שהן מומחין תו ליכא למיחש למידי דשכחה מלתא דלא שכיחא היא במי שהוא עוסק בשחיטה.

אבל אם הניח ועזב עסק השחיטה זמן רב בענין שיש לחוש שמא שכח עיקרי הלכות שחיטה כיון שמלתא דשכיחא היא שישכח בזמן רב כזה חיישינן וצריך לבודקו כאילו בא לשחוט בתחלה דלא סמכינן ארוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן דלא מוקמינן אחזקתיה היכא דאפשר לברר כדלעיל סעיף א' בהג"ה:

כג **שחיטתו פסולה**. והרי זו קרובה לספק נבלה (רמב"ם) לפי שספק נבלה הוא כשנולד בה דבר מה ואין אנו יודעים אם הדבר ההוא פוסל בה אם לאו אבל כאן לא נולד בה דבר אלא שאנו חוששין דלמא שהה או דרס ולא ידע כדלקמן (כסף משנה). ואפילו אם אינו יודע איסור פגימת הסכין מבואר ברמב"ם דאינה נבלה בוודאי אלא קרובה לספק נבלה.

אבל במשמרת הבית כתב (חסר):

כד **יפה כו'**. פירוש לאחר שלמדוהו הלכות שחיטה אומר כך (ב"ח ט"ז) או שאומר ברי לי שעשיתי כל מה שאתם שואלים לי (ש"ך). וטעמא דמילתא דכיון דבשעת שחיטה לא ידע הלכות שחיטה זמנין דשהה ודרס ולא ידע (גמרא) פירוש ואינו מרגיש אם נזדמנו לו דכל מלתא דלא רמיא עליה דאינש עביד ולאו אדעתיה ולא מדכר כלל הלכך לא מהימן לומר לא שהיתי ולא דרסתי (רשב"א בחידושיו רא"ש):

כה **הלכות שחיטה כו'**. דודאי אילו שהה ודרס לא היה מאכילה לנו (ב"י). ולפי זה הוא הדין אי שתק ואינו אומר כלום דמאחר שיודע הלכות שחיטה ודאי אלו שהה או דרס לא היה שותק ולא היה מאכילה לנו והיה אומר ששהה ודרס (ש"ך. וכן דעת הש"ע).

ולפי דעת הרא"ש דלעיל דחיישינן שמא שכח להודיע הכא ברגיל להתעלף אסור אפילו בדיעבד אי ליתיה קמן דנשייליה. וטוב לחוש לדבריו ולהחמיר בשל תורה (תבואות שור). ומכל מקום אם הניחה במקום שאין אדם עשוי להטיל נבלתו אין לנו להחמיר עיין סעיף ד':

כו **סופה**. אבל אם לא ראה אלא ששחט סימן אחד יפה והלך לו ולא ראהו עוד לא אמרינן מדהאי שחט שפיר אידך נמי שחט שפיר אלא האי אתרמויי אתרמי ליה אידך שמא שהה שמא דרס (גמרא):

כז **הלכות שחיטה**. חיישינן שמא ישהה וידרוס ולאו אדעתיה דהאי דעומד על גביו כי היכי דחיישינן בחרש שוטה וקטן דלקמן סעיף ה'. והשלחן ערוך סבירא ליה דלא דמי לחרש שוטה וקטן דרוב מעשיהם מקולקלים ומועדים לקלקל תמיד משום הכי חיישינן בהו להכי מה שאין כן בגדול בן דעת שאף על פי שאינו יודע הלכות שחיטה

רוב מעשיו מתוקנים הם (רשב"א בחדושיו).

אבל מן הסתם שאין ידוע אם יודע הלכות שחיטה אם לאו לכולי עלמא מותר לשחוט כשאחרים עומדים על גביו (ש"ך). פירוש שאז אין צריך לבודקו כלל כיון שראה ששחט יפה ולא חיישינן שמא שהה ודרס ולאו אדעתייהו דעומדין על גביו כיון דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן ואף על גב דלא נטל קבלה אין בכך כלום כיון שמומחה עומד על גביו כדלעיל:

כח **גדייו ותרנגוליו**. פירוש שמכירם בטביעות עין או בסימן שהם שלו דאין בהם משום בשר שנתעלם מן העין דלקמן סימן ס"ג עיין שם (ט"ז). ולסברא האחרונה דלקמן שם סעיף ב' וכן מנהגנו כמ"ש רמ"א שם דלית לן איסור בשר שנתעלם מן העין אף המוצא גדיים ותרנגולים שחוטים שאינן שלו מותרים אם רוב העיר ישראל ורוב טבחים ישראל כדלקמן שם:

כט **שנגנבו**. שאף על פי שחשוד על הגניבה אינו חשוד על הנבילה ושוחט או נותן לאחר לשחוט אם אינו יודע לשחוט או שאינו רוצה לטרוח בבדיקת הסכין עיין סי' ב' סעיף ו' (ש"ך שם):

ל **מצויים**. אפילו רוב העיר והשוק נכרים אלא שבמקום שנמצא בו רוב ישראל מצויים בו במקום זה תלינן בישראל. וכן אם רוב נכרים מצויים בו אפילו רוב העיר והשוק ישראל אסור דהכל תלוי במצויים במקום שנמצא בו. ואם ישראל ונכרים מצויים שוים במקום שנמצא בו אזלינן בתר רוב השוק ואם שוים בשוק אזלינן בתר רוב העיר ואם שוים בעיר אסור. כן כתב הש"ך.

ופירש התבואות שור סי' ס"ג דהאי מצויין שוין היינו שוין למראית העין ואם אינו יודע מי מצוי יותר במקום המציאה אז אם נתברר לנו שבכלל השוק מצויים רוב ישראל אמרינן מסתמא גם כאן הוא כן. וכן אם לא נתברר בשוק מי הם רוב המצויים שם אזלינן בתר רוב העיר. אבל אם ידוע לנו שבמקום המציאה ישראל ונכרים מצויים שוים אסור ולא מהני רוב העיר והשוק דהכל תלוי ברוב מצויין במקום שנמצא בו כמו שכתב הש"ך

וכתב הש"ך דהוא הדין אם רוב נכרים מצויים שם אלא שרוב הטבחים שבעיר

הם ישראל מותר (ואפילו בעיר שרובה נכרים אלא שאין דרך הנכרים לשחוט כלל בבתיהם אלא ליקח ממקולין וכל בהמותיהן העומדים לאכילה הם מוכרין למקולין ואינם שוחטים בעצמן ובמקולין הם רוב טבחים ישראל אזלינן בתר רוב הטבחים שהם ישראל ותלינן שאחד מהם מצאן ושחטן אף על פי שנמצאו במקום שמצויין רוב נכרים וגם רוב העיר [נכרים כיון שרוב המצויין שם ורוב העיר] אינן שוחטין כלל בעצמן אלא הטבחים לבדן ודמי לרוב טבחים דלעיל).

ומיהו דוקא בבהמות מהני רוב טבחים ולא בעופות שדרכן לשחטן בבית עכ"ל. וכן הוא בב"י דלא כתבואות שור בשם הב"י:

לא **ישראלים**. אנגנבו דוקא קאי. אבל בנאבדו לא חיישינן שמא נגנבו אלא תלינן שברחו מביתו ומצאם ישראל שהיה סבור שנתייאשו הבעלים (מרדכי) ואחר כך נמלך להחזירם או שנפלו ממנו.

ובנגנבו לא בעינן אלא שיהיה רוב גנבי העיר ישראלים ואף על פי שאין רוב ישראל מצויים במקום שנמצאו ואפילו רוב העיר נכרים כן כתב הש"ך. ומה שכתב רמ"א וגם כו' רוצה לומר דאז מותר בין בנגנבו בין בנאבדו. ואף אם לא נתכוין לזה העיקר בזה כהש"ך שכן פסק הפרי חדש ותבואות שור.

אבל אם רוב גנבי העיר נכרים אף שרוב טבחי העיר ישראל אסור דלא תלינן שאחד מהטבחים גנבם כיון שאינן מוחזקים בגנבים וגם אין לתלות שהגנב מכרם להם כי הוא מתיירא למכור בעירו:

לב **מותרים**. דרוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן. ומכל מקום היכא דאפשר יבדוק בסימנים לכתחלה לראות אם נשחטו כראוי כדלעיל סעיף ב' בהג"ה (דרכי משה שמלה חדשה).

וכתב השמלה [חדשה] דעכשיו שממנים אנשים ידועים על השחיטה יש לחקור אצל השוחטים שמא יתברר שלא נשחטו על ידם ואם אי אפשר להתברר יש להחמיר בנגנב אפילו ברוב גנבי ישראל דיש לחוש שנתירא לילך להשוחט שלא תגלה רעתו בקהל ולהתיר בנאבד והמחמיר גם בנאבד תבא עליו ברכה דכל עניינים אלו של תורה ובקל יוכל להכשיל באיסור נבלות עכ"ל:

לג **שבבית**. בין שמצאן בדרך (גמרא ב"מ כ"ד) שאין אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית ולא בשוק ולא בדרך אלא באשפה שבשוק (גמרא). והלכך אף על גב דאיכא הכא ריעותא שמצאן שחוטים ומושלכים וזו הוכחה שנתנבלו בשחיטתן ומפני כך השליכן שהרי אין דרך בני אדם כל כך לאבד ולא להחזיר הגניבה אפילו הכי תלינן בהכי ולא שהשליכן בכוונה מפני שנתנבלו כיון שאין אדם עשוי להטיל נבלתו אלא באשפה שבשוק. אבל בלא הוכחה לא חיישינן כלל שמא נתנבלו בשחיטה דחזקה על בן דעת שאין קילקולי שחיטה יוצאים מתחת ידו במקרה שלא ברצונו כדלקמן סי' ב' (ובתבואות שור). ובמקומות שרגילין להטיל נבלות שלא באשפה אסור (תבואות שור)

לד **שבשוק**. אפילו אינו גבוה ג' טפחים (ט"ז ש"ך):

לה **מדבר**. דינו כשוטה לפי שאין בו דעת נכונה וצלולה:

לו **שנותנים**. אף על פי שאינו משליך בידו לאיבוד אלא שאינו יודע לשמור מפני שטותו כגון שמניחו במקום שיפול לאיבוד וקעביד דרך שטות (תבואות שור). והני ד' דברים אלו לאו דוקא אלא הוא הדין לעושה דבר מן הדברים דרך טרוף ושבוש הדעת בכלל שוטים יחשב (ב"י בשם הרמב"ם).

ובחושן משפט סי' ל"ה למד הב"י מדברי הרמב"ם דלא מיקרי שוטה בפעם אחת שיעשה אחת מאלו אלא כשדרכו בכך. והתבואות שור למד מדברי התוס' דבפעם אחת מיקרי שוטה כיון דקעביד דרך שטות ומה שאינו עושה עוד כן יש לומר שהבריא ונתפקח אם ידענו שמניעותו מלעשות עוד כן הוא מחמת פקחות.

[וכתב] בדרכי משה עיין בחושן משפט סימן ל"ה כל דיני שוטה עכ"ל משמע דסבירא ליה שאף הפתאים ביותר והמשתגעים ביותר והמבוהלים ונחפזים בדעתם בכלל שוטים הם לענין שחיטה כמו לענין עדות כמבואר בחושן משפט שם (תבואות שור).

ועיין שם בחושן משפט כל דיני שוטה:

לז **דרך שטות**. פירוש שנודע בבירור שאין סבה לעשייה זו כי אם מחמת שטותו ואפילו איכא למיתלי במילתא דלא שכיחא כגון הלן בבית הקברות דאיכא למיתלי

שמתכוין כדי שתשרה עליו רוח הטומאה לא תלינן (גמרא. תבואות שור). ואי לא עביד דרך שטות אפילו עביד כולהו לא מחזקינן ליה בשוטה (גמרא):

לח **אפילו אחרים עומדים על גביהם**. לפי שכיון שמועדים לקלקל מתוך שאין בהם דעת ורוב מעשיהם מקולקלים חיישינן שמא יקלקלו שחיטתן בשהייה או דרסה ולאו אדעתייהו דעומדים על גביהם (רש"י ורשב"א):

לט **אם אחרים עומדים על גביהם**. וראו ששחטו יפה מתחילת שחיטה ועד סופה כדלעיל סעיף ג' דבדיעבד לא חיישינן דלמא לאו אדעתייהו דעומדין על גביהם:

מ **לכלבים**. ושוחטין כדי להתלמד (רשב"א). וטעמא משום חשש הרואים שמוסרים להם לשחוט שלא יטעו לומר שחיטתו כשרה היא ואתו למיכל משחיטתו (תוס'). והוא הדין והוא הטעם בגדול בן דעת שאינו יודע הלכות שחיטה ואין מומחה עומד על גביו. וכשמומחה עומד על גביו מותר למסור אפילו לחרש שוטה וקטן אם רוצים להאכיל לכלבים דליכא למיחש דלמא אתו למיכל משחיטתן כיון שהיא כשרה בדיעבד בעומד על גביו (ש"ך). ומהאי טעמא מותר למסור לשחוט להאכיל לכלבים למומחה שיודעים בו שאינו מוחזק לשחוט שלא יתעלף אף על פי שאין מומחה עומד על גביו כיון ששחיטתו כשרה בדיעבד כדלעיל. ומי שאינו מומחה וצריך לו לשחוט להאכיל לכלבים או לנכרים ינחור או יעקר הסימנים כדי שיהא נראה לכל שנבילה היא ולא ישחוט אפילו בסכין פגום או שאר פסולי שחיטה שאינן ניכרים לכל משום חשש תקלה שלא יבואו לאכול ממנה. אך אם אפשר לו לשחוט בכשרות על ידי מומחה אין לו לנבל בעל חי בידים שלא לצורך כמ"ש לקמן סוף סימן כ"ג ע"ש (תבואות שור):

מא **לכתחלה**. והוא שיודע הלכות שחיטה לפי דעת רמ"א סוף סעיף ג' בהג"ה (פרי חדש). ובדיעבד שחיטתו כשירה באחרים עומדין על גביו אפילו אינו יודע הלכות שחיטה ואין יודע לאמן ידיו. כן דעת הש"ע ע"פ שטת הרא"ש ור"ן

מב **הלכות שחיטה**. ויודע לאמן ידיו (הגהות אשר"י. ש"ך) שמתוך שאינו בן דעת הוא מועד לקלקל תמיד ורוב מעשיו מקולקלים אף על פי שיודע לעשותו ולכך שחיטתו פטורה מכיסוי הדם משום שהיא נבלה ודאית כדלקמן סי' כ"ח.

ואף שהוא אומר ששחט כראוי אין נאמנות לקטן (ר"ן רש"ל ותבואות שור בשם

אור זרוע). ואף על פי שבידו לשחוט כראוי שהרי יודע לאמן ידיו מכל מקום כיון ששחיטה היא מדאורייתא אינו נאמן דדוקא נשים ועבדים מהימני בדבר שבידם אפילו בדאורייתא אבל הקטן אינו נאמן כי אם בדברי סופרים שאין להם סמך מן התורה כדלקמן סוף סימן קכ"ז.

ומכל מקום המנהג פשוט לשלוח על ידי קטן או קטנה לשחוט ואין חוששין שמא ישחטו בעצמם לפי שהם בחזקת כשרות מן הסתם וחזקה שאינן עשוין לקלקל ולהכשיל (משמרת הבית). (ולא אמרו שרוב מעשיהם מקולקלים אלא בדבר שהם עושים בו ונמסר בידיהם לעשות אבל כשאין מוסרין להם לעשות אלא להוליך לאחר שיעשה חזקה שאין עושין מעצמן כדי לקלקל ולהכשיל לפי שהם בחזקת כשרות מן הסתם. וכן אין חוששים שמא מסרו לנכרי או לשאר הפסולים לשחוט ושחט להם לפי שחזקה שאינן עשוין להכשיל הואיל והם בחזקת כשרות).

אבל קטן המוחזק ברוע מעללים אין לשלוח על ידו שמא ישחוט בעצמו כדי שיקח לו שכר השחיטה ששולחין על ידו וגם צריך שיהיה בר דעת ויודע ליזהר שאם לא כן יש לחוש שנכרי יקח מידו שכר השחיטה וישחוט לו או שאר קלקולים (תבואות שור). וכן נוהגים לשלוח קטן או קטנה החריפים שיש בהם דעת להזהר לקנות בשר מהמקולין אף על פי שרוב הטבחים נכרים ואין חוששין שמא יקחו מן הנכרי דחזקה שאינן עשוין לקלקל.

ולא אמרו שאין נאמנות לקטן אלא להעיד על מה שנעשה על ידי אחרים או אפילו על עצמו כשיש לומר שלא עשה או שעשה וקלקל בדבר שהוא מועד לקלקל ורוב מעשיו בזה מקולקלים כשחיטה דלעיל אלא שבאת לסמוך על דבריו שהוא אומר שנעשה או שעשה כהוגן ולא קלקל בזה אמרו שאין הקטן נאמן בדבורו אבל בכאן אין אנו סומכים על דבורו ועדותו אלא חזקה היא שאינו עשוי לעשות מעשה לקלקל ולהכשיל ולא מחמת אמירת הקטן ובזה לא אמרו שאין הקטן נאמן דהא לא שייך הכא נאמנות כלל (עיין פ"מ).

ומה שנוהגים לשלוח קטן לשאול איסור והיתר מחכם המורה וסומכים על אמירת הקטן היינו משום דמירתת לשקר כיון שחכם המורה יודע שמא ישאלו אותו (בית

הילל).

ודוקא בקטן שהוא בחזקת כשרות סמכינן אהא דמירתת לשקר אפילו בדאורייתא אבל בנכרי או בישראל חשוד לא סמכינן אהא דמירתת לשקר פן ישאלו אחריו מאחרים ויכחישוהו כי אם באיסור דרבנן כמ"ש רמ"א סימן קי"ט סעיף י"ט. הלכך השולח על ידי נכרי לשחוט צריך השוחט לכתוב לו ששחט לו ולא סמכינן אהא דמירתת הנכרי לשקר. ולא די שיכתוב תיבת כשר לבד לפי שמצויים נכרים שיכולים לזייף ולכתוב תיבה זו. וגם צריך שיכיר השולח את העוף שלו בטביעות עין או בסימן שאם לא כן יש לחוש שמא החליף הנכרי את העוף ששחט השוחט בעוף אחר ששחט בעצמו ואם אין לו בו היכר יפה אסור (ולא מהני מה שהשוחט עושה בו סימן עד שיעשה בדרך שיתבאר בסי' קי"ח אבל לא כמו שנוהגים לחתוך איזה אצבע בעוף שהרי גם הנכרי יכול לעשות כן בעוף אחר). והמחמיר שלא לשלוח על ידי נכרי לשחוט אף על פי שמכיר העוף שלו בטביעות עין תבא עליו ברכה דשמא לא יהיה בו היכר יפה (ט"ז):

מג **ליזהר**. מאחר שצריך ישוב הדעת ויראת ה' בשחיטה. וסמך לי"ח שנה מיאשיהו שכל דין שדן עד בן י"ח שנה החזיר לבעליו (רש"ל). ואף על גב דמדינא אין לחוש לזה מכל מקום בקעה מצאו וגדרו בה גדר (שלטי גיבורים). ומכל מקום הכל לפי מה שהוא נער כי לפעמים ימצא הנער בעל תורה וחרד ביראת ה' רגילין להרשות אותו ולהחזיקו במומחה מי"ג שנה ואילך (רש"ל ט"ז):

מד **הברכה**. וכל הברכות צריך שישמיע לאזניו לכתחלה כמו שנתבאר באו"ח סי' ר"ו:

מה **כשרה**. דאין הברכה מעכבת בדיעבד כדלקמן סי' י"ט (ש"ך). וגם אם היתה מעכבת הרי יצא ידי חובה בדיעבד אף שלא השמיע לאזניו כמו שנתבאר באו"ח שם:

מו **מברך**. ומכוין להוציא[ו] ידי חובה והוא מתכוין לצאת ודוקא שהאחר שוחט גם כן ומברך לעצמו אבל אם אינו שוחט אינו יכול לברך להוציא את האלם לפי שברכת השחיטה אינה דומה לברכות המצות שהן חובה אלא לברכות הנהנין שמי שאינו נהנה אינו יכול לברך להוציא את הנהנה משום דלא לתהני ולא לברוך כמו שנתבאר באו"ח סי' קס"ז והכא נמי לא ליכול ולא לשחוט (אור זרוע ב"ח ש"ך פרי חדש):

מז **של לוט**. דהיינו שעושה ואינו יודע מהו עושה (רמב"ם. ש"ע חו"מ סי' רל"ה):

מח **דרסה**. על ידי שידיו כבדות. וכן ראוי לנהוג. דאף על גב דקיימא לן דשכור הוא כפקח לכל דבריו היינו במידי דתלוי בדעת האדם אבל לא בזה שתלוי בכבדות אבריו דודאי אינו כפקח (ט"ז). ואם רגיל להשתכר יש להעבירו עד שיקבל עליו בחרמות ועונשים שלא ישתכר (בית הילל) שהמשתכרים אף שלא בשעת שכרותם ידיהם כבדים ואינם יכולים להרגיש גם כן פגימה דקה (שמלה חדשה סי' י"ח).

וכן זקן מופלג ידיו כבדות. ומכל מקום הכל לפי מה שהוא אדם (שמלה חדשה).

וכל מי שידיו רותתות בין מחמת חלישתו בין מחמת טבעו שידיו כבדות שחיטתו רובן דרסות (בית לחם יהודה):

מט **לכתחלה**. להרשב"א שמא ישהה וידרוס ולא ירגיש ולרש"י שמא לא ישחוט רוב הסימנים כדלקמן סי' י"א:

נ **אותו**. וריא"ז כתב דאפילו אחרים רואין אותו לא ישחוט לכתחלה (ש"ך). וטוב לחוש לדבר[יו] שלא בשעת הדחק (תבואות שור):

נא **שחיטתו כשרה**. ובלבד שיבדקו אחריו בסימנים אם נשחטו רובן. ואם הסומא עצמו בדק במשמוש ידיו יש לסמוך עליו אם אי אפשר לבדוק אחריו כגון שנחתך הראש אבל כשאפשר [לבדוק] לא סמכינן אמשמוש ידיו ומהאי טעמא אסור לשחוט לכתחלה לרש"י (עיין כנסת הגדולה):

נב **לברך**. עד שיכסה ערותו דכתיב ולא יראה בך ערות דבר. וגם אם אחר שוחט גם כן ומהפך פניו מכנגד ערותו של זה ומברך אינו יכול להוציאו ידי חובה לכתחלה לפי שאסור לו לשמוע ולהתכוין לצאת ידי חובה מפני ששומע כעונה והרי זה כמוציא מפיו. ואף על פי שהערום מותר להרהר בדברי תורה כמ"ש באו"ח סי' ע"ה והשומע אינו אלא מהרהר מכל מקום כיון שהוא מתכוין לצאת ידי חובה בשמיעה זו מפני ששומע כעונה הרי זה כמוציא מפיו ואסור (ש"ך. ט"ז. עיין תבואות שור).

והוא הדין אם הוא לבוש אלא שאינו חגור ולבו רואה את הערוה (שמלה חדשה):

נג **אסורה**. כי ראוי לדמותו למומר לאותו דבר דלקמן סי' ב' כיון שעבר על החרם כדי לשחוט ואף על פי שאינו חשוד לאכול דבר איסור מכל מקום מכוער הדבר וראוי לקנסו שלא יאכלו משחיטתו עכ"ל הרא"ש בתשובה. ומבואר מלשונו דמדינא ליכא איסורא אלא משום קנסא דלא הוי באמת כמומר לאותו דבר משום דחרם קיל לאינשי

טובא לגבי נבילה ואף על פי שחשוד לעבור על החרם אינו חשוד על הנבילה ולפיכך בהפסד מרובה יש להתיר (פרי חדש). ואם שגג בדבר שלא ידע מהחרם אין לאסור כלל דלא הוי כמומר לאותו דבר אלא כשעובר במזיד (ט"ז). ולפי מה שכתב הפרי חדש שאינו אלא קנס אפילו אם השוחט הוא מזיד אלא ששחט אצל אחרים שלא ידעו מהחרם אין לקנסם כלל.

ואם הקהל פסלו בפירוש שחיטת כל השוחטים זולתי טבח הידוע אסור לכולי עלמא מדינא ואפילו לא הטילו חרם כי יש רשות ביד הצבור לאסור את המותר למיגדר מילתא (רא"ש שם). אבל אם לא פירשו כן בפירוש אין במשמע דבריהם שתהא השחיטה נפסלת רק שהעובר ענוש יענש כדין עובר על תקנת הקהל או עובר על החרם ולא לאסור הבשר (פרי חדש ותבואות שור):

נד **כמו בראשונה**. אף על גב דמאוד מכוער הדבר ויש עונש בדבר שרבים נמנים ומסכימים לדבר מצוה לעשות גדר וסייג למצות ה' וחוזרים ומבטלים על ידי אהבה ושלום או על ידי תגר וקנאת איש מרעהו (פסקי מהרא"י דרכי משה):

נה **אינו נאמן**. ואפילו לא ראו העדים ששחט כהוגן דאית ליה מיגו דאי בעי אמר נתקלקלה השחיטה על ידי שהייה או פגימה וכהאי גוונא מכל מקום כיון שמה שאומר לא שחטתי הוא מוכחש מעדים שראו ששחטו ומיגו במקום עדים לא אמרינן. ודווקא כשעומד בדבורו כששואלין אותו אם לא שחטה בקלקול ואומר שלא שחטה כלל אבל אם לא אמר אלא לא שחטתיה וליתיה קמן דנשייליה יש לתרץ (ל)דבריו ולומר ששהה או דרס שכל שנפסלה השחיטה אינה קרויה שחיטה כלל. וכל שכן אם הוא עצמו מתרץ כן דבריו דנאמן (תבואות שור לדעת הש"ך ופרי חדש בשם הרשב"א):

נו **נאמן**. ודוקא כשהכבש שלו ועשה בו סימן טרפה כדי שלא יקפצו עליו הקונים ויפצרו בו או שהכבש של נכרי ואחר שנשאר לו ליקח ממנו בשר אומר להנכרי טעיתי במה שהטרפתיו כדי שלא יהיה חלול ה' בעיני הנכרי (כנסת הגדולה). אבל אם הוא של ישראל אין זו אמתלא טובה כי עכ"פ לא טוב עשה בעמו לגרום צער וגם הפסד לישראל שלא יהיו הקונים מעלים לו בדמים ואמתלא כזאת אינה ראויה

לבר ישראל הלכך לא מהימן שאין אמתלא מועלת אלא כשהיא הגונה וראויה כן כתב רש"ל.

והט"ז כתב שאין להקל [כ]פסק הש"ע בכאן מאחר שרמ"א בדרכי משה הניחו בצ"ע מהא דלקמן סי' קפ"ה דאם הוחזקה נדה בשכנותיה כגון שלבשה בגדי נדותה ואחר כך אמרה טהורה אני לא מהני אמתלא המבוארת שם דהיינו שעשתה כן מחמת בושת אמו או אחותו או משום אונס שלא היה בה כח אף על גב דאמתלא זו מהני באומרת לבעלה טמאה אני לך לא מהני בלובשת בגדי נדה דמשום בושת או אונס מיקרי ואמרה אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת והכא נמי במעשה זה שעשה בראש הכבש שהוא טרפה לא מהני אמתלא.

והב"ח שם והש"ך שם תירצו דשאני התם דדי היה לה שתאמר לבעלה טמאה אני ולמה היה לה ללבוש בגדי נדה אבל הכא לא היה אפשר לו בענין אחר. פירוש דהכבש היה של קצב נכרי דלא סגי באמירתו לנכרי שהיא טרפה [דאין נאמנות לנכרי] וצריך לעשות בו סימן שיכירו וידעו כל באי לקנות ממנו שהיא טרפה וכך היה מנהגם שהיה עושה השוחט סימן בראש הבהמה והולך לו אבל אם הכבש שלו לא שייך האי טעמא כי כל הבא לקנות ממנו יאמר לו שהיא טרפה ואף שמנהגו תמיד לעשות סימן לא הוי ליה למיעבד הכי בכשרה (עיין פרי חדש) דלא כמ"ש לעיל בשם רש"ל (ועיין ש"ך שם שכן דעת רמ"א בתשובה דלא כט"ז):

נז **ולהבא**. דלא שייך למימר דשוי אנפשיה חתיכה דאיסורא במכאן ולהבא דדוקא גבי יין נסך וכהאי גוונא דאם נתנסך היין כדברי העד שוב אין לו תקנה אמרינן לקמן סי קכ"ז דשוי אנפשיה חתיכה דאיסורא אבל הכא לא שייך לומר הכי דהא אפילו אם יהיה כדברי העד מכל מקום אינו מוחלט לפסול עולמית בשביל כך שאם יעשה תשובה המוטלת עליו חוזר לכשרותו ונמצא דלא שוי אנפשיה חתיכה דאיסורא כלל בעדותו כיון שהדבר תלוי במחשבת השוחט אם להרע אם להיטיב במכאן ולהבא עכ"ל מהרי"ק.

והפרי חדש חלק עליו. וכן משנה למלך תמה עליו דלמה לא נימא דשוי אנפשיה חתיכה דאיסורא דסוף סוף אילו אתו ב' עדים והעידו כך לא היינו יכולים לאכול

משחיטתו עוד הכא נמי לגבי דידיה כב' עדים דמו ושפיר שויה [אנפשיה] חתיכה דאיסורא שלא לאכול משחיטתו מכאן ולהבא עד שישוב כדינו:

נח **אדם**. שאם אותו שוחט נכשל כבר פעם אחת אפילו ע"פ עד אחד יש להעבירו כיון שיש רגלים לדבר (מהרי"ק רש"ל).

ועכ"פ אין להעניש העד אף על פי שאינו נאמן כיון שמתכוין לאפרושי מאיסורא (ואדרבה מצוה עליו שיעיד דכל מי דמהימן ליה כבי תרי ישמע אליו כדאיתא בקידושין דף ס"ו) (מהרי"ק שם בשם סמ"ג):

סימן ב

א **נבילה**. אבל אינה אסורה בהנאה משום תקרובת עכו"ם דלא אמרינן סתם מחשבת גוים לעבודה זרה אלא אם כן הוא מין דהיינו כומר האדוק בעבודה זרה ובזמן הזה אף הכומרים אינם אדוקים בעבודה זרה כל כך כי מעשה אבותיהם בידיהם ויש להתיר בהנאה בהפסד מרובה. וכל זה בשחיטה אבל בהריגה אין לחוש כלל למחשבת עבודה זרה (תבואות שור):

ב **קטן**. שאינו יודע בטיב עבודה זרה ואין מחשבתו לעבודה זרה:

ג **אותו**. ששחט יפה שחיטתו נבלה מן התורה שנאמר וזבחת ואכלת ודרשו חכמים מה שאתה זובח אתה אוכל ולא שזבח הקוף והוא הדין לנכרי לפי שאינו בתורת שחיטה ושחיטתו כשחיטת הקוף. אבל חרש שוטה וקטן הם בתורת שחיטה שהרי אסור להאכילם נבלות בידים מן התורה ולפיכך שחיטתו כשרה באחרים רואין אותו

ד **לתאבון**. פירוש למלאות תאותו כשאינו מוצא בשר כשר או שאינו מוצא בזול כל כך כמו נבלות וטרפות (סנהדרין כ"ז). לאפוקי מי שאינו חושש בשחיטה דלקמן סעיף ה' בהג"ה:

ה **לבין עצמו**. ולא חיישינן שמא לא יזהר לשחוט יפה שלא ישהה וידרוס [משום] דלא שביק התירא ואכל איסורא כיון שבידו לשחוט יפה שזו חזקה היא אפילו בפושעי ישראל כשיש איסור והיתר לפניו שאינו מניח את ההיתר ואוכל את האיסור עד שידוע שיצא מחזקה זו ואינו חושש כלל באיסורין (רמב"ם תבואות שור). ואפילו לא יאכל הוא משחיטה זו מכל מקום חושש הוא שלא להאכיל איסורים כמו שלא לאכול שלא לעבור על ולפני עור וגו' כשאפשר לו שלא לעבור (תוספות ורא"ש).

אלא דמטרח לא טרח לבדוק הסכין ולתקנה אם היא פגומה (רא"ש) אפילו אם יאכל ממנה משום הכי בודק הסכין ונותן לו (גמרא)

ו **הלכות שחיטה**. דבמומר לא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דכל שאוכל נבלות לתאבון ואינו טורח יש לחוש שמא אינו מומחה ולתאבה הוא שוחט (רשב"א). וצריך לבדקו תחלה קודם שחיטה אם הוא מומחה ואין ליתן לו לשחוט על סמך שיבדקנו אחר שחיטה דלמא מישתלי ולא יבדקנו וקאכיל איסורא דאפילו בדיעבד אסור שחיטתו אם אינו יודע אם הוא מומחה (ש"ך):

ז **בסוף**. ואז הוא נאמן לומר שבסכין זו שחט ולא חיישינן שמא בסכין פגומה שחט ולאחר שחיטה נזדמנה לו זו. ודוקא בשעה או שתים שלא היה לו פנאי ללכת לדרכו ולמצוא אחרת בשוק אבל כשהיה לו פנאי יום או יומים אין סומכין עליו בזה כך הדעת נותנת אבל לדינא יש להחמיר אפילו בשעה או ב[שתים]. אבל אם באנו בגמר שחיטה או שהיה לפניו ב' או ג' בהמות שחוטות ועדיין הוא שוחט והולך (רביעית וחמישית) כיון שהוא מתעסק עדיין בשחיטה וסכינו בידו אמרינן בוודאי בזו שבידו שחט הכל (רשב"א ש"ך)

ח **עומד על גביו**. ורואה ששוחט יפה דדלמא בסכין פגומה קשחיט (גמרא). ולא דמי לכותים קודם שגזרו עליהם להיות כנכרים דבישראל עומד על גביו או אפילו יוצא ונכנס היה מותר לאכול משחיטתו בלי שיבדוק לו סכין משום דהכותי מירתת מהישראל שמא יבדוק הסכין אחריו לפי שיודע שהישראל לא יסמוך עליו הואיל והוא נבדל מעדת ישראל באמונתו שאינו מאמין בתורה שבעל פה אבל ישראל מומר לא מירתת כי הוא סבור שלא יבדקו אחריו לפי שמחזיק עצמו כישראל (תוספות):

ט **בסוף**. דחיישינן שמא ישכח לבדוק בסוף וקאכיל איסורא שבדיקת המומר אינה כלום וסתם סכינים אינם בדוקים

י **אינו נאמן**. דחשוד על השבועה הוא לגבי אותו דבר שהרי הוא מושבע ועומד מהר סיני (ב"י בשם הרשב"א)

יא **שביפה שחט**. פירוש שאומר בזו שחטתי ואנו רואין שהיא יפה (רשב"א):

יב **שחט לי**. דלא שביק התירא להוליך למומחה שבעיר ואכל איסורא. ולא אמרינן דמיטרח לא טרח אלא בבדיקת סכין שהיא טרחא רבה אבל טרחא זוטא כטורח

ההליכה לא מיקרי טורח לו בזה למיכל איסורא בשביל זה כדאמרינן בגמרא גבי חמצן של עוברי עבירה לאחר הפסח מותר שאף על פי שאינן מבערין חמצן לפני הפסח וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור מכל מקום מחליפין הם חמצן בחמץ של נכרים שמותר לאחר הפסח ולא שביק התירא ואכל איסורא בשביל טורח ההליכה אל הנכרים. אלא שיש הפרש בין נכרים שמצויים הרבה להחליף עמהם ובין מומחין לשחיטה שבעיר שאינן אלא אחד או ב' וג' ויש לחוש שמא לא יטרח הרבה לחזור אחריהם עד שימצאם אם ילך אצלם ולא ימצאם בביתם משום הכי בעי הכא שיאמר מומחה שחט לי דאיכא עוד חדא למעליותא דמירתת לשקר שמא ישאלו את המומחה.

ואף על גב דאמרינן לעיל דמומר לא מירתת דסבור שלא יבדקו אחריו. שאני הכא שכיון ששואלים אותו מאין לו בשר זה והוא צריך לומר מומחה שחט לי אם כן רואה הוא שבודקין אחריו ואין מאמינים לו על השחיטה. וכתב הט"ז והש"ך דהיינו דוקא כשאומר מומחה פלוני שחט לי כדלקמן סי' קי"ט (גבי השולח לקנות גבינה ואמר השליח לקחתי ממי שהוא מומחה ונאמן על הגבינות דבעינן שיאמר לקחתי ממומחה פלוני אם השליח הוא חשוד על הגבינות. והטור ושו"ע שלא הזכירו כאן מומחה פלוני טעמם ונימוקם עמם דהכא לא דמי דהתם דאי לא אמר פלוני אלא מומחה סתם מצי לאשתמוטי ולומר אי לדידך לא מהימן מי שקניתי ממנו לדידי מהימן כדפירש רש"י בבכורות (דף ל"ו ע"ב) מה שאין כן הכא דלא חיישינן ששחט לו מי שאינו מומחה דהא רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אלא שמא שחט בעצמו וכיון שאמר מומחה שחט לי מירתת שמא ישאלו את [ה]מומחין שהם יחידים בעיר. ואף אם הם רבים לא מצי לאשתמוטי אלא לפי דעת הרא"ש ולא לפי דעת הרמב"ם ושו"ע דלקמן סי' שי"ד סעיף ח'. עיין שם בש"ך).

ומכל מקום אהאי טעמא דמירתת לחוד לא הוי סמכינן אי לא משום דלא שביק היתרא ואכל איסורא בשביל טורח ההליכה. דלא סמכינן אהאי טעמא דמירתת לשקר פן ישאלו וידרשו אחריו מאחרים ויכחישוהו אלא בדרבנן ולא בדאורייתא כדלקמן סי' קי"ט אלא בדאיכא נמי טעמא אחרינא להקל כדלקמן סי' פ"ו. משום

דבדאורייתא חיישינן חששא יתירה דלמא לא אסיק אדעתיה שישאלו וידרשו אחריו כי נדמה לו שיאמינו לו מה שאין כן בישראל יוצא ונכנס דלקמן סעיף ט' דמירתת פן יראוהו מקלקל שחיטתו ויהיה נתפס כגנב.

ועיר שיש בה טבחי ישראל קבועים בשר הנמצא ביד מומר זה מותר אפילו בלא אמירתו שחזקתו שלקח מטבח ישראל ולא שביק היתרא בשביל טורח ההליכה לבדה מאחר שהטבחים קבועים ואין לחוש שמא לא מצאם ולא טרח לחזור אחריהם (רשב"א סי' ת"ל. משמרת הבית. תבואות שור). והוא שידוע שהיו הכשירות באותו היום בזול כמו הטריפות שאם לא כן אף באמירתו אינו נאמן לומר שלקח מהכשירות (רבינו ירוחם ש"ך). וגם צריך להיות הדבר מצוי בעיר להיות הכשירות בזול כמו הטריפות שאם אין זה דבר מצוי אף שהיה בו באותו יום שמא לא ידע הוא וסמך ארוב פעמים שהן ביוקר והלך כפעם בפעם אל הטריפות לקנות ממקולין של נכרים או ישראל שיש להם מקולין מיוחדות לטריפות ואינו נאמן אפילו באמירתו ואפילו אומר מטבח ישראל פלוני לקחתי דבדאורייתא לא סמכינן אהאי טעמא דמירתת (תבואות שור):

יג **צריך**. אפילו לעיכוב דהיכא שלא בדקו לו הסכין לא בתחילה ולא בסוף שחיטתו אסורה (ש"ך) דכיון דחזינן שלתאותו הוא עובר על אחת מן העבירות שבתורה חיישינן דפקר (טפי) שלא לקיים שום מצוה כהלכתה עכ"ל הרא"ש. ונראה מדבריו דהכי נקטינן (ב"ח. וכ"פ רש"ל. וכן דעת הש"ע לקמן ס"ז והש"ך והט"ז שם)

יד **לעבירה**. היינו שהוא מועד ורגיל לעבור. אבל מי שהוא פסול לעדות היינו שלא עבר אלא פעם אחת אף על פי שנפסל לעדות ממון נאמן הוא באיסורין בדבר שלא נחשד עליו דהיינו שלא עבר עליו אפילו פעם אחת. דשאני עדות ממון דכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס וכל מי שעבר עבירה אפילו פעם אחת נקרא רשע אבל באיסורין אין הרשע פסול אלא בדבר שנחשד עליו (רמב"ם פי"א מהלכות עדות. רשב"א סי' ת"ל):

טו **דינו כמומר**. לכולי עלמא (ת"ש). וצריך לבדוק לו סכין אפילו לא יאכל משחיטה ז[ו] לפי שאינו חושש על אחרים יותר ממנו וחיישינן שלא יבדוק הסכין יפה. ולא

אמרו החשוד על הדבר נאמן בשל אחרים כדלקמן סימן קי"ט אלא להעיד אבל לא דאמרינן שיטרח לאחרים יותר מלעצמו. דאדרבה יש חשודים להאכיל איסור לאחרים ולא לאכול בעצמן כדלקמן שם ס"ב (עיין כנסת הגדולה ותבואות שור דלא כש"ך):

טז **אחת**. ולא כמומר לכל התורה כולה אף על פי שהמפיר בריתו של אברהם אבינו אין לו חלק לעולם הבא (עיין פרי חדש סימן קי"ט):

יז **מחמת מילה**. פירשו התוספות שנימולו כשהם גדולים או ביום ח' וראו שנבלע בהן דמן דאם לא כן אמרינן שמא עדיין לא נבלע בהן דמן ולכך מתו (ט"ז) והוי ליה מומר לערלות וצריך לבדוק לו סכין להרמב"ם. דכיון שבכל יום עובר באיסור כרת הוי ליה כמומר ורגיל בכך. והוא הדין אם אינו מל את בנו שלא לצערו הוי ליה מומר לדבר אחד (תבואות שור):

יח **סכין**. היינו כדי להתיר בכל ענין אף אם הצדוקי אינו מומחה. שכן הוא גם כן כוונת השו"ע במה שהצריך עומד על גביו ולא סגי ביוצא ונכנס כמש"ל בשם הב"י. אבל במומחה לא בעי בדיקת סכין לא בתחלה ולא בסוף:

יט **כמומר**.

כ **ויש מכשירין**.

סימן יח

א הקדמה

אמר רב חסדא רמז לבדיקת סכין מן התורה מנין שנאמר ושחטתם בזה ואכלתם (ומדקאמר בזה ש"מ סכין בדק להם). פשיטא כיון דכי נקב (לושט) טריפה בעינא בדיקה (דהא אי איכא פגם נקיב ונקרע וכתיב וזבחת וקריעה אינה שחיטה ונמצא שלא נשחטו הסימנים (רש"י דף י') וה"ל כמתה מאליה שאין שחיטה מועלת אלא בסימנים שלמים שלא נקבו נקב העושה טרפה מחיים כדלקמן סי' ל"ג). לחכם קאמרינן. והא אמר רבי יוחנן לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם (ואנן מקרא ילפינן לה). מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. במערבא בדקי לה בשמשא (נותנים אותה בשמש ורואין בחודה) בנהרדעא בדקי לה במיא (הופך חודה למטה ומוליכה על פני המים ונוגע מעט אם יש פגם העוקץ עושה כמין חריץ במים

בהליכתה) רב ששת בדק לה בריש לישניה רב אחא בר יעקב בדק לה בחוט השערה בסורא אמרי בשרא אכלה בישרא ליבדקה (היא באה לחתוך בשר הסימנים לפיכך עיקר בדיקתה בבשר או בריש לשניה או בבשר אצבעו אם בשר זה פוגע בפגם כן יפגע בו בשר הסימן אבל בדבר אחר לא הוי בדיקה שמא דבר קשה עובר על פגם קטן ואינו חוגר או דבר שהוא רך יותר מדאי כגון מים נכנס לתוך פגם קטן אף על פי שאינו פגם לקלקל הסימנים). אמר רב פפא צריכא בדיקה אבשרא (בשר האצבע בשביל הושט שהוא רך) ואטופרא (משום קנה (תוס' ורא"ש) שלא יקרע רובו בפגימות רבות שבסכין או אפילו אין בה אלא פגימה אחת ותקרע משהו המשלים לרובו (עיין תורת הבית הארוך ובדק הבית ומשמרת הבית) דנפיק חיותא דקנה בקריעה ולא בשחיטה וכמ"ש לקמן סוף סימן כ"א ובאבישרא לחוד לא סגי דזמנין דאיכא נמי איפכא דיש פגימה שאין בשר אצבע והושט מרגישים והצפורן והקנה מרגישים) ואתלתא רוחתא (באמצע חודה ובצדדין שמא נפגם עובי חודה בצדה ונאחז הסימן בעוקץ ונקרע). רב יימר אמר אבשרא ואטופרא צריכא ואג' רוחתא לא צריכא. מי לא [א"ר זירא] אמר שמואל ליבן סכין (באור) ושחט בה שחיטתו כשרה שחדודה קודם ללבונה (קודם שיכוה הסימן בלבונה הוא נחתך בחדודה) וקשיא לן והאיכא צדדים (שנכוו בצדי הסכין קודם שתגמר השחיטה ושריפה כנקב הוא ואם ניקב הושט קודם שנשחט רובו אף על פי שניקב כנגד מה שנשחט כבר טרפה ואין שחיטה מועלת בו כדלקמן סי' כ"ו) ואמרינן בית השחיטה מירווח רווח (מתרחב החתך מצדי הסכין מכאן ומכאן ואין נוגע בסימן אלא חדודו של סכין) הכי נמי בית השחיטה מרווח רווח (ולא איכפת לן אם יש פגם בצדי הסכין דאין צדי הסכין נוגעים בסימן) עכ"ל הגמרא ופירוש רש"י. וכתב המרדכי דיש פוסקים כרב יימר מיהו נהוג העולם לפסול כשנמצא פגימה מן הצדדים כמו על חודה עכ"ל. וכן פסקו רוב הפוסקים כרב פפא. וההיא דשמואל דחו מהלכה ופוסלין בליבן סכין ושחט בה. ויש שחילקו בין ליבן סכין שאינו מתפשט לצדדין ובין מורשא דפגימה שמתפשטת חוץ לסכין במקום הפגם ונאחזת בצדדי בית השחיטה וקורעתן. ועוד חילקו בין ידוע שהיתה מלובנת ומכוין שלא יטנה לצדדין ובין פגימה שבצדדים שאם לא יבדוק תחלה פעמים שיש שם פגימה ואינו

יודע ולא יזהר מלהטות. ולפי זה אם היה יודע שאחד מן הצדדים פגום וכיוון שלא להטות לאותו צד שחיטתו כשירה. מיהו לענין מעשה אין להקל (ב"י סי' [ט']) ולכן סתם רמ"א כאן אף על פי שהביא סברא זו בסי' ט'. ועיין מ"ש לקמן סעיף י"א בשם כנסת הגדולה:

מן הצד. ואין בכלל זה רושמי הסכין שעושים האומנים בשעת עשייה כיון שהוא רחוק הרבה מן החוד (רש"ל ט"ז

ב **נבילה**. פירוש ספק נבילה וכדמסיק אלא חיישינן שמא כו' (ש"ך). והיינו בנגע במפרקת או אפילו דלא ידע בברור דנגע אלא דאיכא למימר דלמא נגע במפרקת ולא ידע הרי זה ספק נבילה. דאף על גב דבעור נגע בודאי ובמפרקת ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי מכל מקום כיון דאפשר לתלות במפרקת איכא למימר העמד סכין על חזקתה והשתא הוא דנפגמה במפרקת ולא קודם לכן ואיכא למימר נמי העמד הבהמה על חזקתה ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה הלכך הוי לה ספק נבילה. אבל אם יודע שלא נגע במפרקת הרי זו נבלה ודאית דבמה נפגמה אם לא בעור. ואין תולין שנפגמה במיעוט בתרא לפי שהעור מצוי לפגום ולא בשר ולעולם תולין במצוי. כן דעת הרשב"א בחדושיו (ד"ו: וד"ז: וד"ח ע"א וב' וג') לקמן וכן הוא במרדכי ובהגהות אשר"י וכן דעת הר"ן כמו שיתבאר. ואפשר דבכהאי גוונא נמי מיירי השו"ע וכצ"ל ואפילו כו'. אבל הרא"ש סבירא ליה דגם עור לא שייך דפגים כמו שיתבאר לקמן והלכך בכל גוונא ה"ל ספק נבילה. וכן דעת האגור הובא בש"ך סי' ק"י בכללי ספק ספיקא:

ג **חוט השערה**. כן כתב הרשב"א וא"א הרא"ש ז"ל פירש כדי שתחגור בה הצפורן עכ"ל הטור. ולענין הלכה הסכימו לפסק השו"ע שפסק כהרשב"א דלא כהרא"ש. וכתב בתשובת שבות יעקב ואף שהסכימו האחרונים לפסוק כהרשב"א היינו משום דבשל תורה הלך אחר המחמיר וכן כתב רש"ל בהדיא משום להחמיר בדאורייתא אבל על כל פנים מידי ספיקא לא נפקא והלכך בדאיכא עוד ספיקא לקולא כגון שנגע בעצם המפרקת דאיכא למיתלי במפרקת ואף על גב דלא תלינן ביה היינו משום דספיקא דאורייתא לחומרא אבל מידי ספיקא לא נפיק והלכך אם נמצאה פגימה

קטנה מכדי חגירת צפורן אף על פי שחוגרת ואוגרת חוט השערה הוה ליה ספק ספיקא ולקולא (ולפי מ"ש לעיל בשם הרשב"א וכן משמע בש"ך דאפילו אם אינו יודע אם נגע במפרקת הוי לה ספק נבילה דשמא נגע במפרקת יש להקל נמי בכהאי גוונא בפגימה קטנה מחגירת צפורן אם אינו יודע שמא נגע במפרקת. ואף להאומרים דכל היכא דאתחזק איסורא לא אמרינן ספק ספיקא לקולא כדלקמן סימן ק"י ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת מכל מקום הכא איכא נמי חזקה אחרת כנגדה דהעמד סכין על חזקתו כמ"ש לעיל בשם הרשב"א ודמי לנטל קבלה דלעיל סי' א').

אבל אם נודע שלא נגע במפרקת אין להקל משום שיש עוד ספק שמא לא שחט בסימנים כנגד הפגימה כגון שהסכין ארוכה כמלא ב' צווארים ויותר דיש לומר שלא פגעה פגימתה בסימנים כלל דבצד הבדוקה נשחט (עי' רשב"א) דהא לא הוי ספיקא מעליא דמסתמא הוליך הסכין על פני כולה כמו שהוא רגיל לעשות (נקודות הכסף סי' א') ובודאי פגעה הפגימה בסימנים ונקרעו ונעשית נבילה ודאית להאומרים ששיעור הפגימה בכל שהוא. והיינו בבהמה שהכשרה בב' סימנים אבל עוף שהכשרו בסימן אחד אם תפס הקנה לבדו בידו בשעת שחיטה בענין שידוע לו ששחט רובו על כל פנים קודם שנגע בושט אין הפגימה אפילו גדולה פוסלת בו אלא משום ספק שמא קרעה משהו המשלים לרובו כדלעיל אם כן בפגימה קטנה הוי לה ספק ספיקא. אבל אם לא תפס הקנה לבדו בידו אין להקל משום שמא נשחט רובו של קנה קודם שפגעה הפגימה בושט זה אינו ספק שקול משום דאיכא הכא ספק ספיקא לאיסורא שמא פגעה הפגימה בושט קודם שנשחט רובו של קנה ואם תמצי לומר שמא נשחט רובו של קנה מקודם שמא קרעה המשהו המשלים לרובו. דאין לומר שזהו דבר שאינו מצוי דאם כן כשתפס הקנה לבדו בידו בעוף לא יפסילוהו פגימת הסכין אלא אם כן רובא פגום דפסיקת הגרגרת ברובא ואף ברובא פגום אם המשהו המשלים לרוב נחתך שלא במקום הפגימות כשר כדלקמן סוף סי' כ"א:

ד **לא ישחוט**. פירוש אפילו על סמך שיבדקנו אחר כך אסור דלמא ישכח לבדוק אחר שחיטה והרי הוא כאוכל נבילה דסתם סכינים אינן בדוקין לשחיטה עכ"ל הרשב"א. ועיין מ"ש בסי' א' דלפי דברי הרמב"ם היא קרובה לספק נבילה ולפי דעת

הרשב"א קרובה לודאי. והיינו בסתם סכינים דעלמא אבל סכין המיוחד לשחיטה יתבאר בסעיף [י]"ד:

ה **בהולכה**. פירוש בהולכת הסכין על האצבע שכך היו נוהגים לבדוק בימיהם וכדאמר רב פפא אבישרא ואטופרא ולא קאמר בבישרא ובטופרא ונמצא שהולכת הסכין על האצבע מראשה כלפי ידה הוא כדרך הליכתה על צואר הבהמה והבאתה אליו כדרך הובאה שעל צואר הבהמה מה שאין כן למנהגנו הוא איפכא (ט"ז ש"ך):

ו **ואם הביא**. אפילו לא הוליך פסולה דהעוקץ פוגע בסימן וקורעו ולכתחלה לא ישחוט בה אפילו דרך הולכה גזירה שמא יביא (גמרא):

ז **פסולה**. דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד ולאו אדעתיה ולא מידכר כלל הילכך לא מהימן כדלעיל סי' א' סעיף ג':

ח **לשחוט בה**. לכתחלה אבל אם שחט בה שחיטתו כשירה בדיעבד (שמלה חדשה):

ט **כשירה**. עיין סי' כ"ג סעיף ג' וד' כל פרטי דין זה:

י **כנחש**. דשדרתו עקומה כשמגביה ראשו וזנבו וביניהם כמו גומא:

יא **לכתחלה**. ואפילו ב' וג' עולה ויורד בסכין שוחטין בה לכתחלה (ט"ז ש"ך):

יב **כלל**. והן בין הכל י"ב בדיקות ואסמכתא ושחטתם בזה (רא"ש).

עיין ס[עיף י]ז:

יג **בצדדין**. הוא לאו דווקא (תבואות שור):

יד **הצפורן**. וכתב במשמרת הבית כתב הראב"ד דיש לרחוץ הסכין קודם בדיקה שלאחר שחיטה שהדם פעמים שנקרש בתוך הפגימה והעיד הראב"ד שכן אירע לו שבדק אחר שחיטה ולא מצא פגימה ואחר כך כששכשך במים מצא פגימה (עי"ש במשמרת הבית דלא כתבואות שור):

טו **כנגד הפגימה**. עיין סימן ו' סעיף א' בהג"ה ובמ"ש שם:

טז **הצדדין**. גזירה שמא ישחוט בצד הב' כדלעיל סי' ו':

יז **הראשונה**. דחיישינן שמא בעור הראשונה נפגמה וכשבדק בינתיים בדיקה זו מכשרת כל אותן שנשחטו לפניה הילכך בעינן בדיקה כהלכתא אבישרא ואטופרא ואג' רוחתא ואין לחוש להפסק בין ברכה לשחיטה שניה דצרכי שחיטה לא הוי הפסק כדלקמן סי' י"ט (ש"ך) ומנהג העולם שלא לבדוק אג' רוחתא בין שחיטה לשחיטה ולא אחר שחיטה ואפילו נמצאת פגומה אחר שחיטת האחרונה אין אוסרין

אלא האחרונה אף על גב דלא בדק בינתיים אתלת רוחתא אלא על החוד בלבד משום דבבדיקה שלאחר שחיטה כיון דאיכא למימר העמד סכין על חזקתה סמכינן אפוסקים כרב יימר דלעיל אלא אם כן ידע דנגע במפרקת דאיתרע לה חזקת הסכין כדלקמן סעיף י"ב (כנסת הגדולה)

יח **השחיטה**. שכיון שאפשר לבדקו אין סומכין על החזקה כדלעיל סי' א' גבי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן (רשב"א). (ועיין מ"ש שם הטעם בשם הר"ן משום דמיעוט שאין מומחין שכיח. והכי נמי סבירא ליה הכא כמ"ש הרשב"א דעור שכיח דפגים. והרא"ש שם דסבירא ליה דמיעוט שאין מומחין לא שכיח ואפילו הכי צריך בדיקה לכתחלה להוציא מחזקת איסור דבהמה הכי נמי סבירא ליה הכא דלא שכיח שיפגום בעור ואפילו הכי צריך בדיקה לכתחלה משום חזקת איסור דבהמה):

יט **אחר כך**. אף אם נאבדה הסכין משום דספיקא דאורייתא לחומרא הלכך יש להחמיר בזה כרב חסדא דסבירא ליה דעצם המפרקת מצוי לפגום כשבירת עצמות מדתלינן ביה אפילו לקולא ואם כן אזלא לה חזקת הסכין. ואף דלא קיימא לן כרב חסדא מיחש מיהא חיישינן להחמיר כרב חסדא (עיין ר"ן ורשב"א):

כ **אדעתיה**. היינו דוקא אם אינו יודע אם שיבר בה עצמות אבל אם יודע שלא שיבר בה לא תלינן ששיבר בה ולאו אדעתיה אלא כשבדק אחר שחיטה כדלקמן סט"ז (ש"ך ס"ק כ"ז):

כא **כשרה**. ואין חוששין שמא עם עמידתו נפגמה מעצמה כן כתב הרשב"א. והר"ן חולק על זה. והתבואות שור הכריע וחילק בין זמן מועט ערך ג' ימים ליותר מכאן שיש לחוש שמא נפגמה על ידי חלודה:

כב **יפגמנה**. דשמא ישחוט בו בלא בדיקה ויאבד הסכין ויסמוך אחזקתו שהוא בדוק כי ישכח שנשתמש בו ושמא עשהו פגום במה שנשתמש בו. ומקור דין זה הוא מהרשב"א שבחדושיו ובתורת הבית הארוך אהא דאמרינן בגמרא הטבח צריך שיהיה לו ג' סכינים אחד ששוחט בה ואחד שמחתך בה בשר ואחד שמחתך חלבים כתב הרשב"א דהיינו טעמא שלא יחתוך בשר בסכין ששוחט בו כי לפעמים חותך בה בשר ואינו חושש לה משום פגימה לפי שאין הבשר מצוי לפגום ופעמים שיש בו

עצמות בבשר ומשתלי ושוחט וסומך על בדיקה הראשונה ואסור עכ"ל. מבואר מזה שבדיעבד אין לחוש לפגימה בחתיכתו בשר בלא עצמות וכן בכל דבר רך כיוצא בו:

כג **לומר שנפלה על חודה.** ואפילו להרא"ש דלעיל דסבירא ליה להקל בספק שיבר בה עצמות יש להחמיר כאן משום דאיכא ספק ספיקא לאיסורא שמא לא נפלה על חודה ואם תמצי לומר על חודה שמא לא נפגמה בקרקע דקרקע אינה ודאי פוגמת לפ"ד הרא"ש אלא לפ"ד הרשב"א והשו"ע (ש"ך):

כד **אדעתיה.** פירוש דאף על גב שידע בברור שלא שיבר בה עצמות כגון שהניחו בקופסא אפילו הכי כיון שבדקו אחר שחיטה אמרינן דהוציאו מן הקופסא ושיבר בו ולאו אדעתיה או אימור בדבר אחר נפגם מעצמו. ואף על גב דלעיל סי"ד לא חיישינן שמא עם עמידתו נפגם מעצמו. התם משום דאין רעותא לפנינו לפיכך מוקמינן ליה אחזקתיה אבל הכא הרי פגום לפניך ועל כרחך אמרינן עם עמידתו נפגם מעצמו בדבר אחר (ש"ך).

אבל במשמרת הבית כתב שאף על פי שבדק אחר שחיטה ומצאה יפה אם הניחה במקום המוצנע ומשתמר ונמצאת אחר זמן פגומה בודאי אסורה היא זו שאין ספק מוציא מידי ודאי שהיא פגומה לפנינו שכל שהיא ודאי פגומה לפנינו בלי שום סיבה ידועה אין תולין להקל מספק בבדיקתו הראשונה מכמה טעמים. האחד שיש לתלות בדיקתו הראשונה במקרה של מהירות וזה יארע כמה פעמים שאדם בודק ונמצאת יפה וחוזר ובודק לשעתיה ונמצאת פגומה ולא שנתחדשה פגימה אלא שבתחלה לא נתן לב או שדלגה צפורן על פגימה קטנה או שלא הרגיש. ועוד שאין כל הצפרניים שוים ואפילו באיש אחד. ועוד שיש לפעמים סיבה מצד דבר הנדבק על הסכין דלפעמים יכנס דם בפגימה ויקרש בתוכה ולאחר הזמן ינער הדם ממנה ותתגלה הפגימה. ועל כן הצריך הראב"ד לרחוץ הסכין קודם בדיקה שלאחר שחיטה כדלעיל. ולתלות שהסכין נפגם מעצמו זהו דבר שאי אפשר לאמרו שאם כן טבח שלא הראה סכינו לחכם ונמצאת פגומה דמעבירין ליה ומכריזין אבשרא דטרפה היא אמאי מפסדינן ליה ממונא דלמא לאחר מכן נפגמה מעצמו עכ"ל. הלכך אין להקל בזה אלא בשעת הדחק או בהפסד מרובה (שמלה חדשה):

כה **ומעבירין אותו**. ומכריזין על בשר ששחט לעצמו בלא ראות החכם את סכינו שהוא טריפה (רמב"ם וטור). וכתב בדרכי משה בשם מהרא"ק דאף האידנא דינא הכי עכ"ל. ומשמע מסתימת לשונו דאף האידנא מכריזין על בשר ששחט למפרע שהיא טריפה משום דדינא הוא לחוש לו ולא קנסא וכמ"ש לעיל ס[ימן] א'. אבל השו"ע שהשמיט דין זה אפשר דסבירא ליה דקנסא הוא שקנסו בימיהם שהיו הקצבים שוחטים בעצמם אבל האידנא אין לקנוס הקצב בשביל השוחט. ואין לאסור למפרע אלא כשנראה בו קלות שהוא מיקל בבדיקת הסכין בשאט בנפש כמ"ש הרשב"א אעובדא דלקמן סעיף י"ט דמיירי בכהאי גוונא אבל לא שאירע לו מכשול שלא בדק יפה אף על פי שהוא פושע וכמ"ש לעיל סי' [ב']:

כו **למחול**. דהרב שמחל על כבודו כבודו מחול. והיינו לרש"י ור"ן. אבל להרמב"ם וסייעתו דלעיל אינו יכול למחול (ש"ך כנסת הגדולה):

כז **וזריזים כו'**. ומתוך כך נתבטלה בדיקת החכם לגמרי גם למי ששוחט לביתו אף כי אינו נכון כי הרבה צריך ישוב הדעת כו' (רא"ש וטור). ומלשון זה מבואר דסבירא להו כהרמב"ם דלעיל. ומשום הכי כתב אינו נכון כי הרבה כו' ולא משום כבוד החכם לחוד משום דהאידנא נמי מוחלין החכמים ע"כ וגם בימיהם אמרו צורבא מרבנן חזי לנפשיה כדלעיל:

כח **כמו מן הכשרות**. הריב"ש והרבה מן האחרונים קראו תגר על שנהגו ליקח הכרכשות מן הכשרות ולא מן הטריפות. וכן כתב הש"ך שהוא מנהג רע. והט"ז הליץ בעדם דבשביל דבר קטן כזה לא נחשדו להאכיל טריפות. וחלקו עליו הפרי חדש והתבואות שור דבמידי דדררא דממונא אין לחלק בין הנאה מועטת להנאה מרובה. ומ"ש רמ"א סי' רמ"ו סעיף כ"א בהג"ה דשרי לתלמיד חכם למיטעם מידי מהוראתו כדי לברר הוראתו אבל ליקח מתנת דבר חשוב מהוראתו אסור עכ"ל היינו דווקא כדי לברר הוראתו ולא בתורת שכר ולא אפילו בתורת מתנה דבתורת שכר ומתנה אפילו בדבר מועט איכא חשדא ובלברר הוראתו הוא דאיכא לפלוגי בין דבר מועט לדבר חשוב דדבר חשוב אסור אפילו שלא בתורת שכר ולא בתורת מתנה אלא שמשגר לו דורון כדי שיטעום ממה שהתיר כדי לברר הוראתו דכיון שהוא דבר חשוב הוי לה

מתנה בעד מה שהתיר לו ואסור משום חשדא. וכן אסור אפילו לקנות במעות ממה שהתיר אם הוא דבר הנמכר בשומא ולא במשקל וכיוצא בזה שלא יאמרו שמוזיל לו בשביל שהתיר לו כדאמרינן בגמרא אף על פי שמה שמוזיל הוא דבר מועט. אבל אם נוטל הכרכשות גם מן הטרפות אף על פי שהכשרות שוות יותר אין לחוש לחשדא במה שמפסיד משלו וכמו שנתבאר לעיל בשם הריב"ש:

כט **הכשרות**. ואפילו יודעים בו שהוא חסיד ולא יבא להקל אפילו הכי אסור משום חשדא שיחשדוהו הבריות דכתיב והייתם נקיים מה' ומישראל (עי' תבואות שור):

סימן כג

א **הלכות שחיטה**. עיין סימן א' סעיף ב' מה שצריך לידע עכ"ל הש"ך. וכן כתב בדרכי משה. משמע מלשונם דאף האידנא דינא הכי דלא כתבואות שור שם:

ב **והגביה**. הוא הדין לא הגביה ושהה אלא אורחא דמילתא נקט (ש"ך). ומיהו היינו דווקא כשפסק מלשחוט (רש"ל ט"ז) דהיינו שפסק מלהוליך ולהביא על הסימנים אבל אם הביא והוליך על הסימנים אלא שלא חתך כלום כגון שהסכין רעה לא מקרי שהייה כלל מאחר שעסוק בשחיטת הסימנים ומוליך ומביא עליהם לשוחטם (רש"י ור"ן). ובהגביה הסכין קצת שאינו נוגע בסימנים ממש אף שמוליכו ומביאו תמיד על הצואר מקרי שהייה כמו שיתבאר לקמן (ואפשר דמשום הכי נקט השו"ע והגביה ידו דהא מילתא דפסיקא דבכהאי גוונא מיקרי שהייה בכל ענין). ועוד יש לומר דמלתא דפסיקא נקט משום דאורחא דמלתא לדחוק הסכין קצת על הצואר כשאינה חדה במאד ואין בזה משום דרסה כל זמן שמוליך ומביא אבל כשפסק אפילו רגע יש בזה משום דרסה שפוסלת במשהו כמ"ש ריש סי' כ"ד. ולכן צריך להגביה ידו קצת שלא תשאר על הצואר בדוחק אפילו כל שהוא. ונפקא מינה מזה אף לדידן בספק שהייה משהו שאין להקל אלא כשנזהר בוודאי מלדחוק הסכין משהו בלא הולכה והובאה והספק הוא אם הגביה הסכין משהו או הוליך והביא בלא הפסק ושהייה כלל:

ג **אם שהה כו' וישחוט** (**עד**) **רוב הסימנים שהוא כו'**. כצ"ל. ובפ"ב דחולין תנן דשיעור שהייה כדי שחיטה אחרת. ובגמרא אמר רב כדי שחיטת בהמה הוי שיעור שהייה לבהמה וכדי שחיטת עוף לעוף שמואל ורבי יוחנן אמרי אפילו כדי שחיטת

בהמה משערים לעוף ורבי יוסי ברבי חנינא אומר כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט גסה לגסה ודקה לדקה (שהיית בהמה דקה משערים בשחיטת בהמה דקה דכוותה). וכתב רש"י דאף על גב דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כיון דקם ליה רבי יוסי ברבי חנינא בשיטתיה דרב דאמר ודקה לדקה וממילא שמעינן דהוא הדין עוף לעוף עבדינן לחומרא עכ"ל. אבל הרי"ף והרמב"ם סבירא להו דרבי יוסי ברבי חנינא לא פליג אדרבי יוחנן ושמואל דאמרי אפילו בהמה לעוף דאף על גב דמשערין בבהמה לעוף לא משערין בגסה לדקה משום שכך הלכה למשה מסיני דאין שהייה פחותה משיעור שחיטת בהמה שהכשרה בב' סימנים והיא שחיטה גמורה מה שאין כן בכדי שחיטת עוף שאינה שחיטה גמורה שהכשרו בסימן אחד וגמירי נמי הלכה למשה מסיני דבכדי שחיטת בהמה דכוותה משערינן בגסה לגסה ודקה לדקה ובעוף שאי אפשר לשער בדכוותה שאינה שחיטה גמורה משערינן בדקה שבבהמה (עיין יש"ש). והא דקאמרי רבי יוחנן ושמואל כדי בהמה לעוף היינו נמי כדי בהמה דקה לעוף. והא דלא פירשו הכי בהדיא משום דלא אתו אלא לאפוקי מדרב דאמר מעוף לעוף אבל לא נחתי לפרושי כל שעורי שהייה. ומשום הכי נמי לא פירשו שיעור כדי שיגביהנה וירביצנה. אבל לשיטת רש"י דרבי יוסי ברבי חנינא ורבי יוחנן פליגי אהדדי יש לומר דפליגי נמי בשיעור כדי שיגביהנה וירביצנה דקאמר רבי יוסי ברבי חנינא. ורבי יוחנן לית ליה הגבהה והרבצה כלל אף על גב דמיקל אפילו בבהמה לעוף טפי מרבי יוסי ברבי חנינא. והכי נמי סבירא להו לרב ושמואל שלא הזכירו הגבהה והרבצה. ועבדינן לחומרא לפי דעת רש"י. וכן כתב סמ"ג בשם בה"ג. וכן כתבו סמ"ק והמרדכי והגהות מיימוניות. וזהו דעת היש אומרים שבשו"ע כמבואר בב"י שחשש לדבריהם לענין מעשה.

ומיהו כתב הרמ"א בדרכי משה בשם הר"ן דלא משערינן בחתיכת הסימנים לבד אלא אף בחתיכת העור דשיעור שחיטה כדרכה גמירי שהוא שוחט העור לכתחלה עכ"ל הר"ן. ולזה נתכוין גם כן רמ"א שהגיה תיבת עד כו' לומר שלא ברוב הסימנים לבד משערינן אלא מהעור עד רוב הסימנים ועד בכלל. ואין צריך לומר שמשערים בכדי שחיטת כל רוב הסימנים. ולא כמו שכתב האגודה דמשערים בקנה במשהו

המשלים לרובו ומשום הכי כתב בעוף שהכשרו בסימן אחד שיעור השהייה במשהו מדינא. ולא קיימא לן הכי מדינא אף לפי דעת היש אומרים וכמ"ש השו"ע בדעת היש אומרים דשיעור השהייה בעוף הוא מועט אבל מכל מקום לא משהו ממש אלא שהמנהג הוא להטריף במשהו אבל לא מדינא. וכן אין משערים בכדי שחיטת רוב הסימנים כשתופסן ומשכיבן יחד זה אצל זה ששניהם נשחטים כאחת ואם כן היינו כדי שחיטת רוב אחד בלבד אלא כמו שהם מחוברים בגוף שהקנה הוא סמוך לעור יותר ונשחט תחלה עיין ס"ד והיינו טעמא כמ"ש הר"ן דשיעור שחיטה כדרכה גמירי. וכתב בדרכי משה בשם הרשב"א בתשובה דלא משערינן בכדי מריטת נוצה מן העוף או מריטת שער בבהמה אלא כדי שחיטה לבד עכ"ל:

ד **הכשר שחיטה**. אף על גב דמקילינן להצריך כדי הרבצה היינו לפי שהרבצה הוי בכלל כדי שחיטה לפי שאי אפשר לו לשוחטה עד שירביצנה אבל משחט רוב סימנים אזלא לה הכשר שחיטה (רא"ש).

ואין להקל לשער לפי אותו הסכין ששוחט בו ולפי אותו אדם השוחט כגון אם הסכין רע ואינו חד והשוחט רפה ידים ומתעכבת השחיטה אלא משערים ברוב סכינים שהם יפים לשחיטה וברוב השוחטים שהם זריזים (שמלה חדשה) וכן משמע לקמן סעיף ד':

ה **בלי הגבהה והרבצה**. ובבהמה רוב שנים בלי הגבהה והרבצה. ומשום הכי נקט עוף דכדי שחיטת רוב סימן אחד בעוף נעשה מהר והלכך יש ליזהר כו' כדמסיק. וכן הוא בב"י:

ו **שהדם יוצא**. מהרי"ק ורש"ל כתבו דדוקא כשהדם יוצא חיישינן לנקיבת הושט. אבל הב"י כתב דאורחא דמילתא נקט ואף על פי שלא יצא הדם חיישינן שמא נגע בושט כיון שחתך כל העור בעוף שעורו דק ולא שייך לחלק בו בין חתך כולו למקצתו כדלקמן סוף סי' זה (ט"ז שם). וכן דעת כל האחרונים (ש"ך):

ז **מהושט**. דאף על גב דהקנה סמוך לעור מכל מקום לפעמים שגם הושט סמוך לעור על ידי אחיזת הסימנים. דבקנה לא שייך שהייה במיעוט קמא לכולא עלמא מידי

דהוה אחצי קנה פגום דלעיל סוף סי' כ"א מה שאין כן בושט דשייך שהייה במיעוט קמא שנקיבתו במשהו אבל קנה פסיקתו ברובו כדלקמן סימן ל"ד (ש"ך):

ח **הדם**. אבל אם לא יצא הדם ואומר ברי לי סומכין עליו לכולא עלמא ועיין במ"ש לקמן סעיף ו':

ט **ויבדוק אותו**. עיין במ"ש לקמן ביאור דין זה וכל פרטיו:

י **הראשונה**. שהיא עיקר לפי דעת הב"י לפי שהיא דעת הרי"ף והרמב"ם שהם עמודי ההוראה בביתו ולכך סמך עליהם להקל בהפסד מרובה. אף על גב דהפסד מרובה לא מהני בפלוגתא דרבוותא אלא בדרבנן (עיין תורת חטאת בהקדמה):

יא **ואין לשנות**. אפילו בהפסד מרובה (ש"ך). וטעם חומרא זו שנהגו במדינות אלו על פי שחיטת מהרי"ו כתב הב"ח דנקטינן כשיטת רש"י וסייעתו דשיעור שהייה הוא כמו שחיטת רוב סימנים בלי הגבהה והרבצה ואם כן שיעור מועט הוא אפילו בגסה ודקה ואין צריך לומר בעוף ועל כן נתפשט המנהג לפסול כל שהייה מועטת אפילו בהפסד מרובה משום דאין אנו בקיאין לכוין השיעור בצמצום כל כך עכ"ל. והט"ז סי' כ' כתב דטעם המנהג בחומרא זו הוא משום גזירה אטו שהייה מרובה ומשום הכי לא פלגינן במדינות אלו בין שהייה מרובה למועטת והילכך אין להחמיר אלא אם הגביה הסכין אפילו משהו דכיון שעקרו מן הצואר גוזרין מגביה ושוהה קצת משום שוהה הרבה אבל אם לא הגביה כלל רק שנדחף הסכין ממקום למקום כשר אף לדידן כמו שמצינו בשוחט בב' או בג' מקומות דלעיל סי' כ"א שהוא מעשה בכל יום להכשיר משום שבזה לא שייך לגזור בו גזירה זו עכ"ד הט"ז שם ובסי' זה. ומיהו לאו דוקא הגביה הסכין אלא הוא הדין לא הגביה אלא פסק מלשחוט ושהה מעט כמ"ש הט"ז בסי' זה בשם רש"ל אלא כשנדחף הסכין ממקום למקום לא מיקרי פסק מלשחוט דאדרבה עסוק בשחיטה הוא בדחיפה זו שדוחף ידו למקום אחר כדי לגמור שחיטתו שם ואינו מגביה להפסיק שחיטתו ולא מיקרי פסק מלשחוט אלא כשידו נחה במקום אחד משהו שלא עסקה בשחיטה כלל דבזה יש לגזור משום שהייה מרובה אבל כשנדחית ידו למקום אחר לגמור השחיטה שם לא שייך למגזר משום שהייה מרובה דלא משכחת לה כלל שהייה מרובה בכהאי גוונא (דאי הוה משכחת

לה בכהאי גוונא הוי שהייה אף על גב דעסוק בשחיטה מאחר שעסק זה אינו דרך שחיטה שהיא הולכה והובאה בסכין על הסימנים לחותכן כמ"ש לעיל). אבל הש"ך בסי' כ"א כתב בדין השוחט בב' וג' מקומות דלדידן צריך שלא ישהה אפילו כל שהוא ולא סבירא ליה לחלק בין הגביה הסכין ללא הגביהו. ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל וכל שכן בדבר שאינו אלא מנהג.

וכן בספק שהייה משהו אין להחמיר כלל (ש"ח). ובספק שהייה כדי שחיטת רוב הסימנים בלי הגבהה והרבצה בבהמה יש להקל בהפסד מרובה משום ספק ספיקא דשמא לא שהה כלל ואם תמצי לומר שהה שמא הלכה כמאן דאמר דמשערינן בהגבהה והרבצה כדעת הרי"ף והרמב"ם. אבל שלא בהפסד מרובה אין להקל. משום דלרש"י וסייעתו רב ושמואל ורבי יוחנן לא ס"ל הגבהה והרבצה כדרבי יוסי ברבי חנינא והלכה כרבים.

אבל ספק שהייה בעוף כדי רוב סימני העוף ולא שהה בודאי כדי רוב סימני בהמה גסה עם העור יש להקל אפילו שלא במקום הפסד מרובה. משום דאף לרש"י וסייעתו לא הוי אלא ספיקא דהא רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן אלא משום דקם ליה רבי יוסי ברבי חנינא בשיטתיה דרב עבדינן לחומרא הוה ליה ספק ספיקא ושרי אף על גב דבהמה בחזקת איסור עומדת כמ"ש לעיל סי' א'.

אבל בספק שהה שהייה גמורה הפוסלת לכולי עלמא הרי זה ספק נבילה לפי דעת הרמב"ם וסייעתו ונבילה ודאית לפי דעת הרשב"א וסייעתו דלעיל סימן א'. דאף על גב דרוב השוחטין מצויין לשחוט בלי שהייה ורובא עדיף מחזקה מכל מקום רובא דתלי במעשה הוא כמ"ש לקמן בסי' כ"ה בשם הרשב"א גבי לא בדק בסימנים וספק אם נשחטו רובן. והוא הדין בספק שהה כמ"ש בפ"ג דיבמות דעליך הראיה שנעשה המעשה כו' דהיינו הולכה והובאה רצופה בלי הפסק בינתיים כמ"ש לעיל סימן א':

יב **טרפה**. מקור דין זה מתרומת הדשן וז"ל שאלה. שחט אווזא אחת ומצא אחר שחיטה קנה של גמי רך ועגול תחוב ארכו לארכו של ושט ונשחט הקנה ההוא עם הושט יפה כשירה או לא. תשובה. יראה דאין להכשיר שחיטה זו כלל משום דקיימא לן שהיית העוף במשהו כמו שחיטתו שהרי אם מצא חצי קנה פגום והוסיף עליו

כל שהוא כשר ובנידון דידן אי אפשר בלי שהייה משהו שהרי בשעה שחתך הגמי הפסיק בשחיטת הסימן. ואף על גב שעסק כל הזמן בשחיטה והוליך והביא עד שגמר מכל מקום מיקרי שהייה בכהאי גוונא. וראיה פשוטה מפרק השוחט שהה במיעוט סימנים מהו והפירוש שהוא עיקר דבעי כגון ששחט בהמה בסכין רעה וכשנחתך רוב סימן הא' מאריך הוא בשחיטת מיעוט הסימן כשיעור שהייה קודם שמתחיל לחתוך בסימן הב' אי אמרינן דמה שהוא שוהה בחתיכת מיעוט סימן הא' הוי כאלו שוהה בחתיכת יד או רגל דבהמה (כדלקמן סעיף ד') וסלקא בתיקו. הא קמן דאף על גב דעוסק כל זמן בשחיטה ומוליך ומביא אם שוהה בחתיכה שאין עליה תורת שחיטה הוי שהייה וכל שכן בשחיטת גמי דאפילו מגוף הבהמה אינו. ואם תאמר מאן לימא לן דשהה בחתיכת גמי דלמא לעולם שחט הושט והגמי בבת אחת ושוה בשוה ממש ואם כן לא פסקה חתיכת הסכין אפילו רגע אחד מן הסימן. נראה דעל כרחך אין לומר הכי שהרי הסימן הוא מתוח בשעת שחיטה והגמי אינו מתוח כי איננו מחובר אל הלחי והגוף והדבר ידוע שכל דבר רך שפוגע בו חדוד הסכין והוא מתוח נחתך מהר יותר משאם לא היה מתוח ולכך הואיל והגמי גם כן רך הוא ואיננו מתוח על כרחך חדוד הסכין שהה לחתכו יותר מבחתיכת הסימנים ונמצא שלא נחתכו שוה בשוה ממש עכ"ל.

ורוצה לומר דדבר רך שאינו מתוח הוא נדחף ונכפף למטה ולצדדין מפני הסכין בפגעו בו. מה שאין כן בדבר קשה שאף שאינו מתוח והוא נדחה למטה ולצדדין מכל מקום לבסוף כשמגיע למטה לתחתית הסימן מפני הסכין והסכין חותכו שם הוא נחתך שם שוה בשוה ממש עם דופני הסימן שכנגדו שם למטה. שאף שדופני הסימן רכים ומתוחים אינם נחתכים מהר מפני הדבר הקשה שכנגדם שמעכב את הסכין כנגדם אפילו אם הוא דבר דק מאד מכל מקום אם לא נחתך בחתיכת דופני הסימן אלא נדחה ויורד למטה לתחתית הסימן מפני הסכין הרי כשמגיע שם הסכין לתחתית הסימן ודוחק על הדבר הקשה ההוא וחותכו נכפף מעט תחתית הסימן שהוא רך מפני הדבר הקשה ההוא ונעשה כדפנות מקיפות להדבר הקשה ונחתכים עמו שוה בשוה ממש ונמצא שלא שהה רגע אחד בחתיכת הדבר הקשה ההוא לבדו

בלי שיחתוך ברגע ההוא גם בסימן. אבל דבר רך שנדחה לבסוף למטה לתחתית הסימן אף אם אינו דק מאוד אינו נחתך שם שוה בשוה ממש עם דופני הסימן שכנגדו שם למטה שהם מתוחים ונחתכים תחילה והוא רך ואינו מתוח ונכפף הוא מעט תחת הסכין בפגעו בו וגם לצדדין ואינו נחתך עד לאחר שנחתכים הם. וגם כשנחתך הוא אין תחתית הסימן נכפף כלל בחתיכתו להיות לו כדפנות מקיפות הואיל והוא רך כשהוא נחתך בסכין כבר כל הסימן הוא חתוך לבד תחתית הסימן במקום הנחתו ממש ומפסקת חתיכתו באמצע שחיטת הסימן דהיינו בין חתיכת דופני הסימן ובין חתיכת תחתית הסימן שבמקום הנחתו כשנחתך הוא לבסוף והוי שהייה למנהגנו שמטריפין שהייה במיעוט בתרא כדלקמן ס"ה בהג"ה. ולזה נתכוין רמ"א במה שכתב לאחר ששחט הסימן פירוש כל הסימן לבד מקום הנחת הגמי בתחתיתה שנחתך שם הגמי אחר שחיטת כל הסימן.

ואף על גב דהמוליך ומביא אפילו כל היום הסכין בסימנים לא מיקרי שהייה אף על פי שאינו חותך כלום כגון שהסכין רעה רק שמתכוין לחתוך כדלעיל. היינו דוקא כשהסכין הולך על בשר הסימן ממש לחתכו ונוגע בו אבל כאן הגמי מפסיק בין הסכין לתחתית הסימן שהוא מונח עליו וכל דופני הסימן כבר הם חתוכים קודם שנחתך הגמי ונמצא שברגע שנחתך הגמי לא היה הסכין הולך על בשר הסימן ממש ולא היה נוגע בו רגע ההוא. ומשום הכי מדמי לה התרומת הדשן לשוחט בסכין רעה ושהה במיעוט בתרא דסימן קמא שאין הסכין נוגע אז עדיין בסימן ב'. וגם אי הוה משכחת לה שברגע שנחתך הגמי היה הסכין נוגע בסימן בהולכה והובאה ולא היה חותך בו כלל אפשר דמיקרי שהייה כיון שהסכין חד ואם לא היה הגמי מעכבו היה חותך בסימן בהולכה והובאה זו. ולא אמרו שמוליך ומביא לחתוך אף על פי שאינו חותך לא מיקרי שהייה אלא כשאינו חותך מפני הסכין שהוא רע אבל כשיש דבר אחר המעכבו מלחתוך ואילו לא היה מעכבו היה חותך בסימן מיקרי שהייה מה ששוהה בדבר אחר המעכבו מלחתוך בסימן ומתעסק בעסק אחר מה שאין כן בסכין רעה שאינו מתעסק כלל בדבר אחר רק בשחיטה לבדה. אלא דלא משכחת לה כלל בגמי וכיוצא בו שהוא רך שיהיה נחתך בסכין ההולך ונוגע גם בסימן כשחותך ולא

יהיה הסימן נחתך עמו בחתיכה זו אלא בדבר קשה הוא דמשכחת לה בכהאי גוונא. ומיהו אף בדבר קשה לא חיישינן להכי למימר שמא כשחותך בקשה אינו חותך כלל בסימן אלא אמרינן שהסימן נחתך מעט מעט כמו הקשה שהקשה מעכב הסכין מלחתוך הסימן מהר.

והא דנקט התרומת הדשן עוף דווקא אף על פי דבימיו כבר נהגו להטריף כל שהייה במשהו אפילו בבהמה (עיין סי' קפ"ו). היינו משום דבעוף סבירא ליה דמדינא שהייה פוסלת במשהו כדעת האגודה דלעיל כמבואר בתרומת הדשן שהרי אם מצא חצי קנה פגום כו'. וגם במיעוט בתרא סבירא ליה כפירוש רש"י דלקמן סעיף ה' דמדינא שהייה פוסלת בו אפילו בעוף בסימן ב'. לכך אין להכשיר בנמצא גמי חתוך כיון דודאי שהה משהו בחתיכתו כמ"ש רמ"א וכמבואר בתרומת הדשן ובנידון דידן אי אפשר בלא שהייה כו'. אבל בבהמה כיון שאין שהייה משהו פוסלת לכולא עלמא מדינא אלא ממנהגא הבו דלא לוסיף עלה דאין לאסור אלא כמו שנהגו דהיינו בשהייה הניכרת ונראית לעינים כשהוא שוהה בה אפילו רגע אחד דיש לגזור בה משום שהייה מרובה אבל לא בכהאי גוונא דכששהה לא היה ניכר ונראה כלל שהוא שוהה ואין לגזור בה משום שהייה מרובה הנראית לעינים. וגם יש לומר כמ"ש לעיל בשם הט"ז שאין בכלל מנהג זה אלא אם הגביה הסכין או שפסק מלשחוט וזה לא הגביהו ולא פסק מלשחוט שהרי אי אפשר לגמור שחיטת הסימן בלי שיחתוך הגמי תחלה שהוא מונח על תחתית הסימן ומקרי מתעסק בשחיטה כשוחט בב' וג' מקומות דלעיל. ורמ"א שסתם ולא פירש דדוקא בעוף דינא הכי על כרחך לא סבירא ליה לחלק בהכי. וסבירא ליה דבתרומת הדשן מעשה שהיה כך היה באווזא והוא הדין בבהמה מדמסיים אחר כך וכל שכן בגמי שאפילו מגוף הבהמה אינו. ואף הט"ז ששתק והודה לרמ"א אף על גב דסבירא ליה שאין להחמיר כמנהג זה בלא פסק מלשחוט ולא הגביה הסכין ולא עקרו מן הצואר כלל. יש לומר דסבירא ליה דבכהאי גוונא מיקרי פסק מלשחוט או דבכהאי גוונא מיקרי עקרו מן הצואר קצת מאחר שהגמי היה מפסיק בינו ובין תחתית הסימן והוא בכלל גזירת וחומרת המנהג דלא פלוג בין שהייה מרובה למועטת כל שנעקר הסכין משהו מן הצואר מה שאין

כן בשוחט מן הצדדים דלעיל סוף סי' כ' שלא עקרו מן הצואר כלל משום הכי לא חיישינן התם לשהייה משהו כמ"ש שם בשם הט"ז.

ולפי זה אין להחמיר בבהמה אלא בגמי וכיוצא בה דבר שיש לו גובה קצת כגמי שהוא קנה עגול כמבואר בתרומת הדשן אבל לא בעשב דק. ומה שכתב הש"ך להחמיר אפילו בעשב דק וארוך וחלוק על הב"ח שמיקל בזה אזיל לשיטתו כמ"ש לעיל דהש"ך לא ס"ל כמ"ש הט"ז לחלק בין הגביה הסכין ללא הגביה כלל. ואפילו בעוף אפשר להקל בעשב דק וכהאי גוונא אפילו למאן דאמר דשהייה כל שהוא פוסלת בעוף מדינא. משום דשהייה במיעוט בתרא אינה אסורה אף לפרש"י אלא מספק כדלקמן סעיף ה' ובעשב דק וכהאי גוונא שהוא ספק ספיקא לפי שיש עוד ספק דשמא נחתך שוה בשוה ממש עם תחתית הסימן שאצל מקום הנחתו כשנחתך שם או לפחות היה מוליך ומביא הסכין והיה נוגע בתחתית הסימן שאצל מקום הנחת העשב בתחתית הסימן כשנחתך שם. ולא כתב בתרומת הדשן דאי אפשר בלא שהייה אלא בקנה של גמי שהוא עגול ויש לו קצת גובה בעוביו שאף אם תמצי לומר שגובה עובי זה רך ונכפף מפני הסכין לא נעשה דק כעשב בכפיפה זו וגובה עובי זה אף לאחר שנכפף מעט יש בו כדי להגביה הסכין החותך בו מן תחתית הסימן שאצל מקום הנחתו ודופני הסימן כבר חתוכים הם. מה שאין כן בעשב דק וכהאי גוונא אף שתחתית הסימן מקום הנחתו ממש כשנחתך לבסוף אינו נחתך עם העשב בבת אחת אלא אחר כך מכל מקום תחתית הסימן שאצל מקום הנחתו ממש יוכל להיות שנחתך עמו בבת אחת מאחר שאין לו גובה כלל (ולפחות היה מוליך ומביא ונוגע בסכין). ולזה נתכוין בתרומת הדשן שדקדק לכתוב שהוא קנה עגול. ולזה נתכוין רמ"א גם כן שכתב גמי וכיוצא בו דווקא לאפוקי דבר שאינו כיוצא בו.

וכל זה כשנחתך הגמי אבל אם לא נחתך רק נמצא בתוך הסימן אפילו נמצא הושט מלא שעורים או סובין כהאי גוונא אין להחמיר כלל דיש לומר שהסכין עשה מקום לעצמו ועבר (תבואות שור).

ואם חתך השוחט באצבעו בשעת שחיטה גם כן אין להחמיר כלל דיש לומר דהאצבע והסימנים נחתכו כאחד ולא דמי לגמי דלעיל (תשובת עבודת הגרשוני צ"ו). ומה

שכתבו הבודקים בספריהם להחמיר בזה מספק שמא שהה מעט מחמת ביעתותא זה אינו דאין להחמיר כלל בספק שהייה משהו. וגם התבואות שור לא הסכים עמהם אלא בעוף דסבירא ליה דשהייה משהו פוסלת בעוף מדינא. אבל גם זה אינו דהאגודה יחידאה הוא ולא קיימא לן הכי כמו שנתבאר לעיל. וכן מה שכתבו הבודקים עוד כמה חומרות משום שהייה אין להחמיר בהם אלא אם כן יש להסתפק בשהייה הפוסלת מדינא או בוודאי שהייה משהו:

יג **פסולה**. פירוש ספק נבילה דבעיא דלא איפשטא היא בגמרא (ש"ך):

יד **הרי זו פסולה**. הכי נמי ספק נבילה היא (ש"ך) דבעיא היא בגמרא שהה במיעוט סימנים מהו תיקו. ופרש"י במיעוט סימנים ששחט הרוב ושהה במיעוט האחרון וגמר שחיטתו מהו מי אמרינן כיון דעבד ליה רובא אתכשר או דילמא כיון דהדר וגמרה כולה חדא שחיטה היא אבל במיעוט קמא אי דגרגרת לאו מידי עביד ולאו שהייה היא ואי דושט דנקובתו במשהו מיטרפא ממה נפשך דהא כיון ששהה אזיל ליה מעשה קמא והוה ליה נקב בעלמא וטריפה עכ"ל. והתוס' הקשו עליו מהא דתניא בתוספתא שחט רוב הגרגרת בעוף אפילו אם גמרו לזמן מרובה שחיטתו כשרה אלא הכי פירושו שהה במיעוט סימנים ששהה ונתעכב בשחיטת מיעוט האחרון של סימן ראשון כשיעור שהייה מפני שהיתה הסכין רעה דדילמא הא דמכשרינן בסכין רעה אפילו הוליך והביא כל היום כולו (כדלעיל סי' י"ח) היינו במתעסק לחתוך הסימן אבל כאן שכבר חתך רובו הרי הוא כאלו נחתך כולו וכשמוליך ומביא במיעוט הנשאר הוי כאילו מוליך בידה או ברגלה והוי שהייה עכ"ל.

וכתב הש"ך מדלא הגיה רמ"א נמי כאן דלפי המנהג בכל ענין טריפה אפילו לא נתעכב שיעור שהייה משמע דסבירא ליה דהכא בעי שיעור שהייה דוקא אף לדידן כיון שמתעסק בשחיטת הסימנים עכ"ל. ומשום הכי נמי כתב רמ"א בסי' י"ח סעיף ז' בהג"ה דבבהמה כהאי גוונא לפעמים טריפה לאפוקי לא שהה שיעור שהייה. ומיהו לפי מ"ש לעיל בשם הב"ח דנקטינן כשיטת רש"י דשיעור שהייה הוא כדי שחיטת רוב סימנים לבד בלא הגבהה והרבצה והוא שיעור מועט ואין אנו בקיאין לצמצם כל כך יש להחמיר אפילו בדיעבד בשוחט בסכין שאינה חדה כל כך בענין שיש לחוש

שמא שהה במיעוט האחרון של סימן הראשון כדי שחיטת רוב סימנים בסכין יפה. אבל לכתחלה אין לשחוט בכל ענין בסכין רעה משום ספק שהייה במיעוט האחרון של סימן ראשון שלכתחלה אין לשהות אפילו פחות מכדי שיעור שהייה. ומה שכתב השו"ע בסי' י"ח ס"ז שוחטין בו דמשמע לכתחלה היינו משום דהתם לא בא אלא ללמד דין הסכין ומיירי בגוונא דליכא משום שהייה כגון שמניח ב' הסימנים יחד זה אצל זה ושוחט שניהם כאחת (ש"ך). ואף אם אינו שוחט שניהם כאחת ממש כיון שמתחיל בשני קודם שישחוט מיעוט האחרון של הראשון אין לחוש משום שהייה (תבואות שור).

וכל זה בבהמה אבל בעוף מותר לשחוט לכתחלה בסכין רעה כל כך בענין שישהה שיעור שהייה במיעוט האחרון של סימן הראשון שהרי עוף הכשרו בסימן אחד מדאורייתא. ואף דמדרבנן צריך ב' סימנים גם בעוף לכתחלה הרי מדרבנן צריך לשחוט לכתחלה גם במיעוט האחרון וליכא למימר דהוי כאילו מוליך ומביא בידה או ברגלה אלא מדאורייתא ובבהמה דבעי ב' סימנים מדאורייתא (פרי חדש). ובמיעוט בתרא דסימן ב' אין לחוש משום שהייה בשוחט בסכין רעה אפילו בבהמה וכן בעוף בין במיעוט בתרא דקמא בין במיעוט קמא ובתרא דבתרא אף לפי מנהגנו שמחמירים כפרש"י לפסול שהייה במיעוט בתרא בין בעוף בין בבהמה (ש"ך). משום דלפרש"י דבעיא דשהה במיעוט סימנים אמיעוט בתרא קיימא ובשוהה שהייה גמורה אם כן לא מצינו איסור שהייה כלל בשוחט בסכין רעה אפילו במיעוט בתרא דקמא בבהמה. אלא דקיימא לן כפירוש התוספות דהבעיא היא במיעוט בתרא דקמא בשוחט בסכין רעה בבהמה אבל במיעוט בתרא דבתרא סבירא להו להתוספות דאין שהייה פוסלת כלל וכן במיעוט בתרא דקמא וכל סימן ב' בעוף. ואם כן אין לנו להחמיר כלל בכהאי גוונא בסכין רעה על כל פנים אלא בשהייה גמורה לחוש לפרש"י (ומ"ש התרומת הדשן להחמיר בנמצא גמי חתוך בושט משום שהייה במיעוט בתרא דבתרא בעוף כמו שנתבאר לעיל ולמדה מסכין רעה. היינו לענין דאפילו שמוליך ומביא בחתיכה שאין עליה תורת שחיטה כמו מיעוט בתרא דקמא לפירוש התוספות ובגמי אין תורת שחיטה עליו לכולי עלמא. אבל לפרש"י יש לומר דתורת שחיטה עליו בודאי ואין

בו משום שהייה כשמוליך ומביא לשוחטו ולא קמבעיא לן אלא כשפסק מלהוליך ולהביא ושהה שהייה גמורה במיעוט בתרא דבתרא וכן בשאר פסולי שחיטה במיעוט בתרא בין דקמא בין דבתרא כדלקמן סימן כ"ד דשמא אין המיעוט כדאי לפסול שחיטת הרוב שכבר נשחט בהכשר דהא מדאורייתא סגי ברובא ואין צריך לשחוט המיעוט אבל אם שחט גם המיעוט בהכשר ישנו בהכשר שחיטה לפרש"י ואין בשחיטתו משום שהייה שהרי מיעוט זה ראוי להצטרף לרוב להכשיר השחיטה על ידי מיעוט בצירוף מיעוט אחר המשלימו לרוב אף אם מיעוט הנשאר נשחט בפיסול או לא נשחט כלל. ואדרבה משום דמיעוט בתרא ישנו בתורת שחיטה לפרש"י מהאי טעמא דאמרן משום הכי קא מבעיא לן לפרש"י אם פוסלת בו שהייה או שאר פסולי שחיטה דלקמן סי' כ"ד):

טו **כלל**. אם לא ניקב הושט כדלעיל אלא בושט הוא דפוסלת שהייה אם לא נשחט עדיין רוב הקנה וזהו דעת התוס' וסייעתם דלעיל:

טז **פוסלת שהייה**. מספק דבעיא דלא אפשיטא היא לפרש"י כדלעיל. ואפילו עוף שהכשרו בסימן אחד מכל מקום כיון דהדר וגמר סימן הב' כולה חדא שחיטה היא. והוה ליה ספק נבילה דאורייתא לפי דעת הרא"ש בשם הריב"ם שמחלק בין שהייה דרסה וחלדה שהן במקום שחיטה וכולה חדא שחיטה היא ובין הגרמה שאינה במקום שחיטה ומשום הכי אינה פוסלת כלל במיעוט בתרא כדלקמן סי' כ"ד. אבל הרשב"א כתב לשיטת רש"י דמדרבנן הוא דמבעיא לן בשהה במיעוט בתרא ונקטינן לחומרא דכל שהוא עושה אפילו המיעוט בפיסול כדרך שחיטה חוששין וגוזרין אטו קודם ששחט רוב הסימנים בין בשהייה דרסה וחלדה ובין בהגרמה. דמדאורייתא ודאי דאין לחוש כלל בהגרמה על כל פנים דהא תנן ורובו של אחד כמוהו כדאיתא בגמרא דף י"ט. והתוספתא דלעיל מיירי מדאורייתא. וכן מנהגנו להטריף אפילו בהגרמה כדלקמן סי' כ"ד בהג"ה ע"פ שחיטת מהר"י ווייל והיינו מדרבנן כמבואר שם במהר"י ווייל גבי שהייה עיין שם. ומכל מקום אף לפי דעת הרא"ש יש להקל בספק שהייה דרסה וחלדה משום ספק ספיקא כמ"ש לעיל:

יז **להמיתו**. כן כתב רש"י. וסיים בספר התרומה ובלבד שלא ישבר המפרקת עכ"ל. פירוש משום דאמרינן בגמרא השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה מבליע דם באברים כדלקמן סי' ס"ז ולגירסת רש"י שם בגמרא אסור אפילו לקדרה ואפילו על ידי חתיכה ומליחה. וסבירא ליה לרש"י דהיינו דוקא בשובר המפרקת ולא בשאר קירוב מיתה כמו בהכאה על הראש וכהאי גוונא. אבל יש אומרים דהוא הדין על ידי שאר קירוב מיתה אין כל הדם יוצא ונבלע באברים. אלא דסבירא להו דאף על גב דנבלע באברים אין אסור אלא לאכול הבשר חי בלא מליחה וכגירסת הרי"ף וסייעתו בגמרא. וכן פסק השו"ע לקמן סימן ס"ז. והלכך אין איסור גמור מדינא בין בשבירת המפרקת בין בשאר קירוב מיתה אם אינו רוצה לאכול הבשר חי אלא זהירות לכתחלה מאחר שמבליע הדם באברים. והביא רמ"א דעת יש אומרים אלו לקמן שם לענין זהירות לכתחלה בין בשבירת המפרקת בין בשאר קירוב מיתה כגון לתחוב הסכין בלבה כמבואר שם והוא הדין להכאה על הראש וכהאי גוונא דאין לחלק ביניהם כלל כמבואר בדרכי משה וכן דעת הט"ז והדרישה שם בזה דלא כהש"ך שם. ומכל מקום לענין מעשה ראוי לחוש לגירסת רש"י לכתחלה בשבירת המפרקת דסבירא ליה דאפילו חתיכה ומליחה לא מהני לקדרה:

יח **וישחוט**. בסכין או אפילו בקרדום אף על פי שהוא פגום וגם אין מוליך ומביא אפילו הכי מיקרי שחיטה בפסול במיעוט בתרא (ש"ך בשם סמ"[ק]). ואפילו אם אין השוחט חוזר ושוחט בעצמו בסכין או בקרדום אלא איש אחר הכשר לשחיטה כולה חדא שחיטה היא לפרש"י ופסולה משום שהייה ודרסה ועיקור על ידי פגימה דמיעוט בתרא (ועיין במ"ש לקמן סי' כ"ד דבמגל וכיוצא בו שכולו פגום יש להקל בהפסד מרובה וכהאי גוונא ע"ש הטעם). אבל אם נכרי וכיוצא בו מהפסולים לשחוט אפילו בכשר עומד על גביו חוזר ושוחט אין לחוש אף לפרש"י דלא אמרינן כולה חדא שחיטה היא כיון שאינו בתורת שחיטה כלל וכדלעיל סי' ב' סעיף י' (דרישה ש"ך שם):

יט **במקום אחר**. עצה טובה קא משמע לן דשמא מקודם לא נגע בושט ועתה אם ישחוט במקום החתך מתוך שקל לפגוע בושט יפגע בו ונמצא פוסלו שלא כדין (ב"י ש"ך) ומהאי טעמא לא כתב כן הסמ"[ק] ומרדכי:

כ **מבפנים**. שהושט אין לו בדיקה מבחוץ לפי שהוא טרפה בנקב משהו וטיפת דם נכנסת לו בפנים בנקב ואינו ניכר אבל קרום הפנימי לבן הוא וטיפת דם ניכרת בו אבל החיצון אדום (רש"י):

כא **וכשירה**. אבל אם נמצא בו טיפת דם אפילו שלא כנגד חתך הראשון אסור מספק שמא היה חתך הראשון כנגד טיפה זו דהושט דרכו להיות גמיד ופשיט (אבל בלאו הכי אין לחוש משום קורט דם לחוד כמ"ש לקמן סי' ל"ג). ומהאי טעמא נמי לא מהני האי תקנתא בבהמה דכיון דצריך לשחוט בה גם הושט חיישינן שיפגע בנקב שנעשה בחתך הראשון אף שמתכוין לשחוט למטה או למעלה כיון דהושט גמיד ופשיט (ב"י. תבואות שור. וכן כתב התשב"ץ ח"ב סי' קמ"ו. דלא כש"ך בס' הארוך).

וכל זה כשאינו יודע אם ניקב הושט אבל אם יודע בבירור דלא ניקב הושט כגון שתפס הקנה לבדו בידו שחיטתו כשרה אף בלא בדיקת הושט. והלכך אף לדידן דלא בקיאינן אין להחמיר בזה כדלעיל סי' כ"א (רק שיבדוק בקנה אם לא נשחט רק מיעוטו יגמור שחיטתו ואם נשחט רובו לא יגמור משום שהייה במיעוט בתרא). ולא דמי למ"ש השו"ע לעיל דאפילו אמר השוחט ברי לי שלא חתכתי כי אם העור אין סומכין עליו דהתם כיון שלא כיוון מתחילה לכך הוה ליה מילתא דלא רמיא עליה דאיניש ולאו אדעתיה ודמי לדלעיל סי' י"ח ס"ד כמ"ש (ש"ך):

כב **כך**. דשמא יחזור וימכרנו לישראל כשיתרפא מבחוץ ולא יהיה ניכר ועיין מ"ש סי' נ"[ז]:

כג **ימיתנו**. אבל לא יגמור שחיטתו (מהרי"ו. דרכי משה) משום חשש תקלה שלא יבא לאכול ממנו כמ"ש לעיל סוף סי' א':

כד **לנכרים**. אבל אסור להשהותו בביתו כשהוא חי דילמא אתי לידי תקלה (מרדכי) אבל אם אין צריך להשהותו אלא כ"א יום שתתעבר ותלד מותר כדלקמן סימן נ"ז (ש"ך):

כה **לנקיבת הושט**. (הש"ך כתב בשם הב"ח דבהפסד מרובה או לצורך מצוה נראה להקל ולסמוך על הגדולים האחרונים שהנהיגו והורו הלכה למעשה להתיר על ידי בדיקת הושט דדוקא לבדוק בנקב במקום שאינו ידוע הוא שאין אנו בקיאין בבדיקה. ע"ש ברש"ל סוס"י י"ד פ"ב). ורמ"א סבירא ליה דהכא נמי מיקרי מקום שאינו ידוע כיון דושט גמיד ופשיט (עי' ש"ך סי' ל"ג ס"ק ז'):

כו **לנקיבת הושט**. אחתך העור בבהמה קאי. אבל בתלש נוצות מן העוף אין לחוש כלל לנקיבת הושט אף על פי שיצא דם אלא שנהגו הבודקים להטריף בזה משום גזירה אטו נקרע העור מן הצואר. הלכך אין להחמיר בזה כלל בהפסד מרובה וכהאי גוונא כגון לכבוד שבת או לעני. ואל תשגיח במה שכתבו בשחיטות להחמיר בזה גבי יונה כי הוא חומרא בלי טעם עכ"ל רש"ל. והסכים עמו הש"ך בס' הארוך:

כז **חתך**. הא אם יצא דם אף על פי שלא חתך כל העור או שחתך כל העור אפילו לא יצא דם אין להכשיר אפילו על ידי בדיקה לדידן לפי דעת רמ"א. אבל רש"ל הכשיר בין בחתך מקצת העור ויצא דם ובין חתך כל העור ולא יצא דם אפילו בלא בדיקה ואינו אוסר אלא בחתך כל העור ויצא דם. והסכים עמו הש"ך במה שכתב להקל בחתך מקצת העור דאפילו שיצא דם מאי חששא איכא כיון שלא חתך כל העור ודם זה דם העור הוא. אלא דאין להקל שלא במקום הפסד מרובה וכהאי גוונא דלא יהא אלא תלישת הנוצה דנוהגים להטריף ביצא דם (ולפי מ"ש בשם הש"ך בספר הארוך הוא הדין הכא). אבל בחתך כל העור אפילו שלא יצא דם אין להקל אפילו בהפסד מרובה כרש"ל אלא כמ"ש הב"י דאורחא דמילתא נקט כדלעיל (ומכל מקום על ידי בדיקת הושט שגם הבית יוסף מתיר אפילו ביצא דם אם כן יש לסמוך על כל פנים על רש"ל בלא יצא דם אף על פי שחתך כל העור להתיר בבדיקת הושט בהפסד מרובה על כל פנים. מאחר שרש"ל מתיר בהפסד מרובה בבדיקה אפילו ביצא דם ומביאו הש"ך ולא חלק עליו. ובחתך מקצת העור אף על פי שיצא דם הסומך על רש"ל להתיר בבדיקה על כל פנים אפילו שלא במקום הפסד מרובה לא הפסיד).

וכל זה כשאין השוחט אומר ברי לי שלא נגעתי בושט אבל אם אומר ברי לי אפילו חתך כל העור אם לא יצא דם כשר אפילו בלא בדיקה כלל כדלעיל. והיכא שנתכוין

מתחלה שלא ליגע בושט כגון שתפס הקנה לבדו בידו אפילו חתך כל העור וגם יצא דם כשר אפילו בלא בדיקה כלל ואפילו חתך בקנה כדלעיל (ש"ך):

סימן כד

א **למטה.** בלא הולכה והובאה (טור. רמב"ם ע"ש פ"ג הלכות שחיטה). דכתיב ושחט אין ושחט אלא ומשך שנאמר חץ שחוט לשונם (גמ'). אבל אם מוליך ומביא אף על פי שדוחק הסכין על הצואר בהליכתה והובאתה עליו אין בכך כלום (רש"י הובא ב"י) לפי שמכל מקום הסימנים נחתכים על ידי משיכת הסכין לארכה בהולכתה והובאתה עליהם שאף על פי שדוחק כלפי מטה בהולכתה והובאתה אינה יורדת למטה בשוה אלא באלכסון מאחר שמביאה ומוליכה בדחיקתה בלי הפסק ונמצא שיש כאן משיכת הסכין לארכה בדחיקתה וחתיכתה. והוא שיש במשיכה זו שנמשכה הסכין לארכה כדי לחתוך הסימנים במשיכתה כדלקמן סעיף ב':

ב **בבת אחת.** לאו דוקא כל הסימנים בבת אחת אלא אפילו משהו מהושט או משהו המשלים לרוב הקנה שנחתך בדרסה פסולה כדלקמן סוף סעיף ו'. אלא רוצה לומר בבת אחת היינו שלא על ידי משיכת הסכין לארכה אלא על ידי דוחק הסכין במקום אחד ממנה על הסימנים כי כל משהו מהסימנים צריך להיות נחתך על ידי משיכת הסכין שנמשכת עליה לארכה וחותכתו כדרך משיכתה ולא על ידי דוחק שדוחקה במקום אחד ממנה לבד שזה נקרא בבת אחת והיא דרסה האמורה בכל מקום:

ג **בבהמה.** כן כתב הרי"ף איכא מאן דאמר הני מילי בעוף שצוארו דק אבל בבהמה לא עכ"ל. וכתב הר"ן דברי ר"ח הם ואין להם עיקר בגמרא עכ"ל. וכן כתב המרדכי והגהות אשר"י מאור זרוע בשם ר"ח דהא דתנן אפילו כל שהוא היינו דוקא בעוף שצוארו דק אבל בבהמה בעינן כמלא צואר וחוץ לצואר כמלא צואר עכ"ל. ומשמע לכאורה מלשון המרדכי ואור זרוע בשם ר"ח דאפילו בדיעבד פוסל רבינו חננאל בבהמה בפחות מכמלא צואר חוץ לצואר משום הכי איצטריך ליה לר"ח לאוקמי מתניתין בעוף דווקא ולא מוקים ליה אפילו בבהמה ובדיעבד דווקא. אבל הרשב"א בתורת הבית הארוך כתב דאף ר"ח לא קאמר אלא לכתחלה אבל בדיעבד לכולא עלמא שחיטתו כשרה עכ"ל:

ד **משהו**. טעם מנהג זה הוא לחוש לדעת ר"ח וכמשמעות לשון המרדכי והאור זרוע דאפילו בדיעבד פוסל ר"ח. ואף על גב דר"ח מצריך כמלא צואר חוץ לצואר לא מחמירינן כולי האי מאחר שכל הפוסקים פליגי אר"ח ולא חילקו בדבר זה בין עוף לבהמה כמבואר בב"י. ומשמעות לשון המשנה מסייע להו דכולא מתניתין מיירי בבהמה. הילכך לא חיישינן לדעת ר"ח בזה אלא לכתחלה אבל לא להחמיר כל כך לפסול אפילו בדיעבד נגד משמעות לשון המשנה מאחר דר"ח יחידאה הוא וכל הפוסקים פליגי עליה. וגם יש לומר דמודה ר"ח בדיעבד כמ"ש הרשב"א. אבל לענין משהו חוץ לצואר אין הכרע כלל מלשון המשנה דיש לומר כמ"ש הכלבו בשם הראב"ד הובא ב"י סי' ח' דהא דתנן אפילו כל שהוא היינו כל שהוא חוץ לצואר דומיא דרישא דקתני כמלא צואר והיינו חוץ לצואר כדמפרש בגמרא (והא דמיבעיא לן בגמרא במחטא דאושכפי דהיינו מחט של רצענים לאו כששחט בפיה שהוא רחב קצת מיירי כמ"ש לעיל סי' ח' אלא כששחט בארכה שהיא חדה על פני כל ארכה משני רוחותיה כדפרש"י. אלא מפני שאין רוחב כלל קא מיבעיא לן דלמא איכא למיחש לחלדה. ולא דמי לגירא שהיא רחבה קצת). הלכך חיישינן בהא לדעת ר"ח דלאו יחידאה הוא בהא. דגם בבה"ג כתב דכל שהוא דתנן היינו בעוף ולא בבהמה ולא כתב בהדיא דבבהמה בעינן כמלא צואר חוץ לצואר כמ"ש ר"ח הילכך אפשר דסגיא בכמלא צואר וחוץ לצואר משהו כדעת הראב"ד.

ומכל מקום אנו לא חיישינן לדעת הראב"ד להחמיר אפילו בעוף בפחות מכמלא צואר וחוץ לצואר משהו לפסול אפילו בדיעבד מאחר דכל שהוא דתנן היינו חוץ לצואר להראב"ד. דאנן לא קיימא לן הכי אלא כמ"ש ב"י סימן ח' בשם הפוסקים דפליגי אראב"ד. אלא דבבהמה מחמירים כבה"ג שכל דבריו דברי קבלה הואיל ואין חומרא זו נגד משמעות לשון המשנה מאחר שיש לומר כפירוש הראב"ד במשנה אף על גב דלא קיימא לן כפירוש הראב"ד. זהו טעם המנהג ע"פ שחיטת מהרי"ו. אבל לענין דינא אין מקום להחמיר בבהמה בפחות מכמלא צואר בדיעבד כי היכי דלא מחמרינן בפחות מב' צוארין משום שכל הפוסקים פליגי עליה והוא הדין בכמלא צואר אחד פליגי. וגם האי שיעורא אין לו מקום כלל אלא על פי פירוש הראב"ד ואנן

לא קיימא לן כהראב"ד כלל מדמקילינן בעוף אפילו במשהו ממש כמבואר במהרי"ו הובא בדרכי משה. וכן משמע מלשון רמ"א בהג"ה. וכן פסק רש"ל וב"ח סי' ח' ופרי חדש שם. הילכך אפשר דיש להקל בהפסד מרובה כמ"ש הב"ח וש"ך סימן כ"ה וסוף סי' כ"ג:

ה **ג' צוארים**. והניח כמלא ב' צוארין מהסכין על גבי ב' צוארי הבהמות ומשך הסכין כמלא צואר אחד עד שכמלא צואר הג' מהסכין שהיה חוץ לצוארי הבהמות כלפי השוחט כששחט בהולכה בלבד עתה בא ונכנס לתוך צואר הראשונה שאצל השוחט וכמלא צואר הב' שהיה על צואר זה בא ונכנס לתוך צואר השני ובכך נגמרה שחיטת שניהם כאחד במשיכה זו שנמשכה הסכין כמלא צואר אחד וכל אחת מהן עברה עליה כמלא צואר שהיה עליה בתחילה וכמלא צואר שהיה חוצה לה (כן דעת הש"ך. וכן משמע בהדיא ברשב"א ור"ן. דלא כתבואות שור). והוא הדין אם שחט ד' וה' בהמות כאחת סגי בצואר אחד יוצא חוץ לכולן (ר"ן דרכי משה):

ו **כשרה**. בדיעבד דלכתחלה אין לשחוט אפילו בהמה אחת בהולכה או הובאה לבדה כדלעיל. אבל במוליך ומביא מותר לשחוט אפילו לכתחלה כמה בהמות בשחיטה אחת דאין איסור בזה אלא בקדשים ולא בחולין (גמרא):

ז **שתיהן**. דשתיהן בשחיטה אחת נשחטו וכיון שהראשונה בדרסה נשחטה אף השנייה כן שהרי בבת אחת ובענין אחד העביר הסכין על שתיהן עכ"ל הרשב"א בתורת הבית הארוך והר"ן. ורוצה לומר הראשונה כשהניח הסכין על גבי שתיהן ושחט בהולכה לבדה הרי בהמה הפנימית שאצל השוחט נקראת ראשונה שהסכין יוצא ממנה תחילה ונראה גמר שחיטתה תחילה ואחר כך יוצא מהשניה. ואף על פי כן גמר שחיטתן הוא בבת אחת ומקרי שוחט ב' ראשים כאחד לפי שכשיצא הסכין מהפנימית ונכנס תוך צואר החיצונה על כרחך כבר נגמרה שחיטת החיצונה בכניסה זו כמו שהיא נמצאת שחוטה ביציאת הסכין ממנה דאם לא כן לא היה עור הצואר עם הבשר והסימנים שבתוכו מצידו שאצל הפנימית חתוכים עד למטה ולא היתה כאן שחיטה גמורה כמו שהיא נמצאת גמורה ביציאת הסכין כמ"ש לעיל.

והוא הדין דמשכחת לה דהשניה על כרחך בדרסה נשחטה. כגון שלא הניח הסכין על

גבי שתיהן אלא על גבי הפנימית לבד הניח ראש הסכין בקצה הצואר שאצל השוחט ממש. וכשמשך כמלא צואר אחד הגיע ראש הסכין ממש אל עבר הב' על גבי צואר זה מלמעלה ואמצעית הסכין ממש בסיום כמלא צואר אחד הגיע למטה בתחתית הסימנים מצד הצואר שאצל השוחט כשדחק הסכין כלפי מטה במשיכתה. וכשמשך עוד ראש הסכין לעבר הב' דצואר הבהמה השניה ודחקה כלפי מטה במשיכתה אזי הגיע אמצעית הסכין לעבר השני דצואר בהמה אחת למטה בתחתית הסימנים ונגמרה השחיטה בהכשר כדלעיל (עי' רא"ש). ובהמה הב' אילו לא דרס בה לא היתה שחוטה עדיין שהרי עדיין ראש הסכין ממש ראוי להיות בעבר הב' דצואר הב' מלמעלה אלא לפי שדרס בה ודחק הסכין בכח כלפי מטה בשוה מלמעלה למטה הילכך נגמרה שחיטת שתיהן כאחת. ואפילו הכי גם הראשונה אסורה הואיל ובענין אחד העביר הסכין על שתיהן. ולא חש הרשב"א לדקדק בזה הואיל ואין בזה אלא שינוי הלשון בלבד ולא בעיקרא דדינא.

אבל אם הניח ראש הסכין על גבי הפנימית בקצה הצואר ממש שאצל השוחט והוליך ומשך הסכין לתוך החיצונה ולא נגמרה עדיין שחיטת החיצונה עד שיצא ממנה הסכין כמלא צואר אחד חוצה לה וכמלא צואר ב' דסכין היה ממלא כל רוחב הצואר למטה בגמר שחיטה הרי גם השניה לא נשחטה בדרסה ושתיהן כשירות. אלא דהרשב"א ושאר פוסקים לא מיירי כלל בכהאי גוונא משום דבכהאי גוונא לא מיקרי כלל שוחט ב' ראשים כאחד שהרי הפנימית נגמרה שחיטתה תחלה מיד שיצא ממנה כמלא צואר דסכין ונכנס לתוכה כמלא צואר ב' והיה ממלא רוחב הצואר בגמר שחיטה. כן דעת הב"י ורש"ל וש"ך לדינא.

אבל אם הניח ראש הסכין על גבי כל רוחב צואר הפנימית ולא בקצהו הפנימית פסולה שהרי בשחיטת בהמה בהולכה לבדה בסכין שיוצא ממנה חוץ לצואר כמלא צואר כלפי השוחט וכמלא צואר אחד הוא על גבי רוחב כל הצואר בתחילת השחיטה צריך להיות כמלא צואר זה שעל גבי הצואר נמשך ויורד מיד כלפי מטה באלכסון כדלעיל וכאן אינו יורד מיד כלפי מטה שהרי הוא נמשך על הצואר החיצונה וראש

הסכין מגיע עד עבר הב' דצוארה מלמעלה ממש בתחלת שחיטתה.

והוא הדין איפכא בכל זה בשוחט בהובאה לבדה:

ח **זה על זה.** מתוך שזה מושך לכאן וזה לכאן ושניהם דוחקים הסכין על הצואר (רש"י). מיהו היינו דוקא בדיעבד לא חיישינן להכי אבל לכתחלה לא יאחוז אדם בסכין מצד זה והב' מצד ב' כנגדו (עי' רמב"ם ופרי חדש וכן דעת השו"ע דלא כטור):

ט **כן.** ראבי"ה במרדכי דקדק כן מפרש"י רפ"ב דחולין אהא דאמרינן התם אמר רב כהנא מנין לשחיטה שהוא מן הצואר שנאמר ושחט ממקום ששח (שכופף) חטהו (הכשרהו לאכילה וטהרהו לישנא אחרינא חטהו הוצא את דמו ונקהו). ומסקינן דשחיטה מן הצואר הילכתא גמירא לה אלא קרא דושחט למאי אתא דלא לשוויה גיסטרא. ופרש"י שלא יחתוך כל המפרקת לשנים דהכי משמע חטהו הוצא את דמו ותו לא ולאידך לישנא הכשר אכילתו דהיינו הסימנים ותו לא עכ"ל. וכתב על זה המרדכי בשם ר' ברוך ולא נהירא דכיון ששחט הסימנים אם שחט אחר כך גם המפרקת מאי איכפת לן. ומיהו בתוספתא תניא היה שוחט וחתך את הראש בבת אחת נתכוין לכך שחיטתו פסולה ואם לאו שחיטתו כשרה. ואמר לנו מורינו ר' מאיר שמעשה היה באחד ששחט וחתך כל המפרקת ודקדק ראבי"ה מפרש"י ואסר. ולא נהירא למורנו ר' מאיר ומפרש מורנו כך פרש"י חטהו הוצא את דמו ותו לא צריך יותר עכ"ל המרדכי. ובמשמרת הבית בשם התוס' כתב דמ"ש רש"י הוצא את דמו ותו לא היינו משום דבחתיכת המפרקת מבליע דם באברים וקרא דושחט בקדשים כתיב דלדם הוא צריך להזיות ולזריקות.

ומבואר בב"י וש"ך דראבי"ה יחידאה הוא וכל הפוסקים פליגי עליה. והט"ז הוסיף להפליא עליו ממשנה וגמרא ונתבאר לעיל סוף סי' כ' דאם החזיר הסימנים לאחורי העורף ושחט מן העורף שחיטתו כשירה אלא שכיון שרמ"א כתב שאין לשנות מן המנהג שנהגו להטריף אין בידינו להקל דלא יהא אלא דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור עכ"ל הט"ז. וכן כתב הש"ך דמן הדין שרי ואולי דעת רמ"א להחמיר דוקא במקום שאין הפסד מרובה וכהאי גוונא עכ"ל הש"ך.

ולפי דעת ראבי"ה צריך לדחוק ולומר דבההיא דלעיל סוף סי' כ' דמיירי דוקא בלא

נתכוין לחתוך המפרקת כמ"ש הדרישה ריש סי' א'. ואם כן בלא נתכוין אין להחמיר כלל אפילו שלא בהפסד מרובה. וסיים הט"ז שיש להקל בזה בכל הספיקות דאפילו רואה חתך במפרקת אין צריך לבדוק אחריו אם הוא רוב וקל וחומר כשאין המפרקת לפנינו והאי רוב המפרקת נראה לי דהעיקר תלוי בחוט שאפילו לראבי"ה שפירש דברי רש"י ותו לא שאסור לחתוך אחר כך על כרחך לא קפיד אלא אחוט שהחיות תלוי בו ועל זה אמרה תורה דלא ימית הבהמה אלא על ידי הסימנים ולא בדבר אחר עכ"ל. ורוצה לומר בדבר אחר היינו בבת אחת עם הסימנים דווקא כדתניא בתוספתא דלעיל היה שוחט וחתך את הראש בבת אחת. אבל שלא בבת אחת אין איסור להמית הבהמה בדבר אחר אלא משום מבליע דם באברים כדלעיל סי' כ"ג.

ולפי דעת כל הפוסקים החולקים על ראבי"ה יש לומר הא דבתוספתא דמפליג בין נתכוין לכך ללא נתכוין מיירי בשוחט בהולכה לבדה או בהובאה לבדה דכהאי גוונא מיקרי בבת אחת במתני' דלעיל. ומיירי בסתם סכין שיש בה כשיעור שנתנו חז"ל כמלא צואר חוץ לצואר. והאי שיעורא לא סגי אלא לחתיכת הסימנים עד המפרקת ולא עד בכלל כמ"ש במשמרת הבית ופרי חדש. אלא דמכל מקום כיון שיש בסכין כשיעור שנתנו חז"ל אם חתך המפרקת בלא מתכוין תלינן בחריפות הסכין כי לפעמים הסכין חריף ושוחט הסימנים בפחות מכשיעור שנתנו חז"ל כמ"ש התוס' והרא"ש לפי דעת התבואות שור.

אבל לפי דעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן דפליגי בהא אתוס' ורא"ש וכן דעת הב"י בשו"ע (כמ"ש בקונטרס אחרון) יש לומר דבתוספתא לא מיירי כלל בחתך המפרקת אלא לחתיכת הסימנים לבדם קרי חתך הראש כדתנן במתניתין התיז הראש והיינו סימנים לבדם כמו שנתבאר לעיל. ובבת אחת דבתוספתא היינו נמי בבת אחת דמתניתין שהיא הולכה לבדה או הובאה לבדה. וקא משמע לן בתוספתא דלא מכשרינן בבת אחת אפילו בסכין שיש בה כשיעור שנתנו חז"ל שהוא כמלא צואר חוץ לצואר אלא בשלא נתכוין לכך רק שלא הספיק להביא עד שהותז הראש בהולכה לבדה כדפרש"י במתני' דלעיל אבל אם נתכוין לכך איכא למיחש לדרסה (כמ"ש בקונטרס אחרון).

ועל כן צריכים השוחטים ליזהר בזה באזהרה יתירה מאחר שיש בזה חשש דרסה אפילו בדיעבד מלבד הזהירות לכתחלה שמצוה להוליך ולהביא לכתחלה (כמו שנתבאר לעיל):

י **שלא יבא לידי דרסה**. ומיהו זה אינו אלא זהירות לכתחלה אבל בדיעבד אין לחוש. ובמדינות אלו שנהגו השוחטים לאסור אפילו בדיעבד אולי בקעה מצאו וגדרו בה גדר ומכל מקום בהפסד מרובה וכהאי גוונא יש להקל (תבואות שור):

יא **מן הושט פסולה**. בב"י בשם הכל בו והגהות מיימוניות בשם הר"פ בהגהת סמ"ק מבואר בהדיא דקאי אדלעיל שאם אינו אוחז אותם בטוב פעמים כו' ויבא לידי דרסה ודרסה פסולה אפילו במשהו מן הושט. אבל בקנה סבירא ליה להר(י)"ף דאין דרסה פוסלת אלא ברובו או במיעוט המשלים לרובו. וכן דעת רוב הפוסקים כדלקמן גבי הגרמה והחלדה. והשו"ע אף דסבירא ליה כהרמב"ם לפסול דרסה והחלדה אף במיעוט קמא דקנה כדלקמן סעיף י"א וסעיף י"ג לא רצה לשנות לשון הר(י)"ף בדין זה משום דאף להרמב"ם אתי שפיר לשון זה ליזהר שלא יבא לידי דרסה משהו בושט יותר מבקנה דבושט פסולה ודאי ובקנה היא פסולה מספק כדלקמן סעיף י"א וסעיף י"ג עיין שם:

[*] קמא. עיין במ"ש בסעיף י' ובסעיף י"[ב] טעם המנהג:

יב **חלדה**. לשון חולדה כחולדה זו שהיא תחובה ומכוסה בחורי הבתים והכי נמי הסכין מכוסה בסימן העליון בשעת שחיטת סימן התחתון או בשעת שחיטת העליון ממטה למעלה. ודווקא בסימן שהוא בכלל שחיטה הוי ודאי חלדה אבל אם מכוסה בדבר שאינו בכלל שחיטה כגון תחת העור מספקא ליה לרב בגמרא ואמר איני יודע ופסול מספק כדלקמן סעיף ח':

יג **שחיטתו פסולה**. מספק דאבעיות ולא איפשטו נינהו בגמרא לרב דאמר תחת העור איני יודע תחת מטלית מהו תחת צמר מסובך מהו תיקו ופרש"י מהו דהא עור נמי לאו בכלל שחיטה הוא ומספקינן ליה בחלדה הכי נמי לא שנא או דלמא האי גופה והאי לאו גופה עכ"ל. והרא"ש כתב תחת צמר מסובך מהו כיון דצמר עומד לגוז לא הוי כעור ואם תמצי לומר כיון דהשתא מיהא מחובר לבהמה מיקרי חלדה תחת מטלית

הקשורה סביב הצואר מהו תיקו ועבדינן לחומרא (ולא הוי ספק ספיקא משום דהכל שם ספק אחד אי מיקרי חלדה בכהאי גוונא ואם לאו) אבל אם נפל טליתו על מקום השחיטה פשיטא דלא הוי חלדה דלא מיבעיא אלא בבגד שקשור תמיד בצואר הבהמה דומיא דצמר וכן כתב בה"ג דמיירי שיש מכה בצואר הבהמה ודבק עליה מטלית בשעוה ודלא כמו שכתב הרמב"ם אם פירש מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלית הואיל ואין הסכין גלויה הרי זה ספק נבלה עכ"ל הרא"ש. ומה שכתב הקשור תמיד הוא לאו דווקא אלא דהוא הדין כרוך ועשוי להתקיים זמן מה (תבואות שור):

יד **המסובך**. לאו דוקא אלא אפילו השערות מובדלות זו מזו כל שהסכין תחתיהן הוה ליה חלדה אלא אורחא דמילתה נקט בגמרא ושו"ע ורמ"א דבמסובך שאינו יכול להפרידן מכניס הסכין תחתיהן (תבואות שור). ומכל מקום מדינא סגי לפנות הצמר אילך ואילך ואין צריך לתלוש אלא משום זהירות לכתחלה. וכן בעופות נהגו למרוט הנוצות ואף על גב דאיכא צער בעלי חיים (מרדכי). ומכל מקום אם יכול לשחוט בלא זה יש ליזהר מלמרוט כמ"ש רמ"א בסי' כ"ג:

טו **מהעור**. והוי לה חלדה ואפילו בדיעבד שחיטתו פסולה מספק כדלעיל (ש"ך):

טז **שאוסר**. כן דעת רש"י לפירושו בהא דבעי רב פפא החליד במיעוט סימנים מהו תיקו ופרש"י החליד במיעוט סימנים לאחר ששחט רובן בהכשר מי אמרינן הא אישתחיט שפיר ברוב סימנים או דילמא כולה חדא שחיטה היא ואית בה חלדה עכ"ל. והתוס' וסייעתם הקשו על פירוש רש"י כמו שהקשו על פירושו שפירש בבעיא דשהה במיעוט סימנים בכהאי גוונא ממש כדלעיל סי' כ"ג. ופירשו בעיא זו בענין אחר כדלקמן סעיף י"א. ולפירושם אין לאסור כלל חלדה אפילו במיעוט בתרא דסימן הראשון בבהמה שכיון שרוב הסימנים נשחטו בהכשר לא איכפת לן במיעוט שנשחט אחר כך בפסול. ומשום הכי כתב השו"ע סתם או מאחד מהם (עיין פרישה):

יז **בקנה**. פירש הש"ך הטעם שמחמירים אף במיעוט קמא דקנה בין בחלדה בין בדרסה בין בהגרמה הוא משום דאין אנו בקיאין בבדיקת הושט וחיישינן שמא נגע בושט כדלעיל סי' כ"ג אבל מדינא אין לאסור לכולי עלמא במיעוט קמא דקנה בדרסה

וחלדה כמו שאין לאסור בשהייה מידי דהוה אחצי קנה חתוך דלעיל סוף סי' כ"א. אבל הב"י בשו"ע סבירא ליה לאסור במיעוט קמא דקנה מדינא בדרסה וחלדה לחוש לדעת הרמב"ם כדלקמן סעיף י"ג עיין במ"ש שם הטעם:

יח **כדרכה**. זהו פירוש התוספות בשם ר"ת והטור בשם הרמב"ם בבעיא דהחליד במיעוט סימנים דלעיל.

אלא דלהרמב"ם היא בין בקנה בין בושט כדלקמן סעיף י"ג ולר"ת היא בושט לבד. והוא הדין בשהייה ודרסה במיעוט קמא דושט היא בעיא דלא איפשיטא לפירוש ר"ת והוה ליה ספק נבילה. אבל להרמב"ם לפי דעת הב"י בכסף משנה לא הוי ספק נבילה במיעוט קמא דושט אלא בדרסה וחלדה אבל בשהייה הוה ודאי נבילה. וכן דעת כל האחרונים סימן כ"ג. משום שכיון ששהה אזיל ליה מעשה קמא והוה ליה כנקובת הקוץ ונקובת הושט במשהו אבל בדרסה וחלדה כיון שהשחיטה נמשכת ושחיטה אחת היא איכא למימר הכי אגמריה רחמנא למשה לא תשחוט רובא בדרסה וחלדה אבל מיעוטא שפיר דמי משום הכי לא הוי אלא ספק נבילה (ריב"ש. כסף משנה. לחם משנה):

יט **סימן השני**. זהו פירוש התוס' בשם הר"ר אושעיא בבעיא דלעיל והסכים עמו הרא"ש ושאר פוסקים. דאיבעיא לן אף אם תימצי לומר תחת העור וצמר מסובך לא הוי חלדה היינו משום דלא חשיבי כבהמה. או דלמא אף אם תימצי לומר דהוי חלדה הכא שאני כיון שנשחט הרוב המיעוט הנשאר כחתוך דמי עכ"ל הרא"ש:

כ **בחלדה**. כלומר בחלדה גמורה ודאי בלי שום ספק דהיינו שהחליד הסכין בין סימן לסימן ושחט מיעוט הסימן בחלדה זו. מה שאין כן בבבא הראשונה שלא החליד אלא תחת מיעוט הסימן דאיכא למימר דמיעוט סימן כיון שאינו מעכב בשחיטה דמי לעור שהיא ספק חלדה וכיון שלא שחט בספק חלדה זו אלא מיעוט סימן איכא תרתי למעליותא. וקא משמע לן ברישא דאפילו הכי הוא בכלל בעיא דלעיל (עיין תבואות שור. וכן משמע בהדיא בב"י איני רואה כו' ע"ש ודו"ק):

כא **הגרמה**. לשון הגרמה שמכריע ידו לצאת חוץ ממקום הכשר שחיטה (רש"י):

כב **רוב חלל**. עיין במ"ש ריש סי' כ"א:

כג **שפוסל בדרסה**. זהו דעת הרא"ש בשם ריב"ם דדרסה חלדה ושהייה לא דמי להגרמה ועיקור. דאף לפירוש רש"י בבעיא דהחליד במיעוט סימן דלעיל ובבעיא דשהה במיעוט סימן דלעיל סי' כ"ג דהיינו מיעוט בתרא והוא הדין לדרסה במיעוט בתרא והוה ליה ספק נבילה מכל מקום בהגרמה ועיקור סבירא ליה להרא"ש שאין להחמיר כלל כפרש"י משום דפשיטא לן דאזלינן בתר רובא בהגרמה משום דלא מקום שחיטה הוא הוה ליה כאילו הוליך והביא ברגל אחר שחיטה. וכן נמי אם אחר שחיטת הרוב עקר המיעוט כיון דהוי שלא כדרך שחיטה כשר עכ"ל. וסברא הראשונה שבשו"ע הוא דעת התוס' שפירשו ב' בעיות אלו בענין אחר דלא כפרש"י משום דלא סבירא להו לחלק בין הגרמה ועיקור לשהייה דרסה וחלדה. ורש"י סבירא ליה גם כן שאין לחלק ביניהם ומשום הכי סבירא ליה לרש"י דגם בהגרמה ועיקור יש להחמיר מספק במיעוט בתרא בין דסימן קמא בין דבתרא ואפילו בעוף כדלעיל סי' כ"ג. ועיין במ"ש שם אם הוא ספיקא דאורייתא או דרבנן. וזהו מנהגינו שברמ"א:

כד **קמא**. עיין מ"ש לעיל בשם הש"ך דטעם החומרא במיעוט קמא דקנה הוא משום שמא נגע בושט. ולפי זה היכא דתפס הקנה לבדו בידו שאין לחוש כלל שמא נגע בושט אין להחמיר כלל בדרסה חלדה והגרמה ועיקור במיעוט קמא דקנה כמו שאין להחמיר כלל בכהאי גוונא בשהייה כדלעיל סי' כ"ג. אבל התוס' כתבו דבהגרמה יש להחמיר מדינא במיעוט קמא דקנה אף בלא חששא דנקובת הושט לחוש לדעת הרשב"א דפסק כמאן דאמר בגמרא הגרים שליש ושחט ב' שלישים פסולה והוא הדין פחות משליש משום דיציאת חיותא דבהמה ברוב סימן הוא וכשנחתך רוב הסימן לא נחתך אותו הרוב בשחיטה דהיינו במקום שחיטה. ולא דמי לחצי קנה חתוך דלעיל סוף סי' כ"א דהתם פגם וחתך ההוא במקום שחיטה הוא וכיון דאין טריפות בקנה עד שתפסק רובה הוה ליה כאלו לא נפגמה כלל ואף על גב דביציאת חיותא ברוב סימן לאו כולה רובא בשחיטה נפק מיהו במקום שחיטה נפק כולה חיותא אבל הגרמה לאו שחיטה היא ולאו מקום שחיטה היא וכי נפקא חיותא ברוב סימן הראשון בפסולא נפק דשלא במקום שחיטה הויא פלגא דמיפק חיותא עכ"ל רש"י. והוא הדין לפחות מפלגא דכולה מיפק חיותא בעי במקום שחיטה והלכך

אפילו הגרמה משהו פוסלת בקנה במיעוט קמא לפי דעת הרשב"א. ואפילו לא גמר השחיטה באותו מקום החתך שהגרים בו אלא הוציא הסכין מאותו מקום שהגרים ושחט תחתיו במקום שחיטה מתחלת הקנה מלמעלה לא מהני מידי דכיון דנפק פלגא דחיותא שלא במקום שחיטה תו לא הדר (כן דעת רמ"א כמ"ש. דלא כתבואות שור). ומכל מקום במקום הפסד מרובה יש להקל אפילו לא הוציא הסכין ממקום החתך ולסמוך על דעת השו"ע דלקמן סעיף י"ג דפסק כמאן דאמר בגמרא הגרים שליש ושחט שני שלישים כשירה (תבואות שור).

אבל בדרסה וחלדה קשה להקל בדאורייתא אפילו בהפסד מרובה נגד השו"ע דלקמן סעיף י"ג. ולא דמי לשהייה כמו שיתבאר שם.

ועיקור במקום שחיטה דינו כשהייה ושלא במקום שחיטה דינו כמו בהגרמה כמו שיתבאר לקמן סעיף י"ד:

כצ"ל:

כה **כשירה**. דהא איכא רובא בשחיטה אף על גב דמיפק חיותא הוא ברוב ראשון ורוב ראשון לא היה בשחיטה אלא מיעוטו (גמרא):

כו **כשרה**. כיון דאיכא רובא בשחיטה אף על גב דכי נפקא חיותא ברוב סימן בהגרמה קא נפקא (גמרא):

כז **פסולה**. אף על גב דכי נפקא חיותא בשחיטה קא נפקא כיון דליכא רובא בשחיטה (גמרא):

כח **אמצעי**. בקנה קמיירי כדלקמן סעיף י"ד. ואפילו הכי פסולה בוודאי בשליש אמצעי והוא הדין בפחות משליש כל שדרס או החליד במיעוט המשלים לרוב הקנה דכי נפקא חיותא ברוב הקנה בפסולא קא נפקא (ומהאי טעמא פגימה אחת פוסלת בסכין אף לשחוט הקנה לבדו בעוף כדלעיל סוף סי' כ"א). ולא דמי להגרים בשליש אמצעי מפני שהגרמה אינה מקום שחיטה ולכן כששחט שליש ראשון ואחרון במקום שחיטה מה לנו באמצעי שהגרים כיון ששחט הרוב במקומו (כסף משנה).

ובשליש ראשון בקנה היא פסולה מספק לפי דעת הרמב"ם בבעיא דהחליד סימנים דלעיל דהיינו במיעוט קמא. והוא הדין לדרסה. וסבירא ליה להרמב"ם שהעתיק

לשונו בשו"ע כאן דהבעיא היא בין בושט בין בקנה (מדנקט רב פפא סימנים לשון רבים). ולא דמי לשהייה דבמיעוט קמא דושט היא פסולה בוודאי ובמיעוט קמא דקנה היא כשירה בוודאי משום שכיון ששהה אזיל ליה מעשה קמא והוה ליה כנקובת הקוץ ונקובת הושט במשהו ופסוקת הגרגרת ברובא אבל בדרסה וחלדה כיון שנעשה הפיסול בשעת שחיטה ובמעשה שחיטה איכא למימר דכולה חדא שחיטה היא ונעשית בפיסול ופסולה מספק אף במיעוט קמא דקנה (ב"י). ומהאי טעמא נמי אינה ודאי נבלה אף במיעוט קמא דושט כמ"ש לעיל. וכל זה לפי דעת הרמב"ם ושו"ע. אבל רש"י והתוס' והרא"ש ושאר פוסקים חולקים על זה. וכן דעת הש"ך כמ"ש לעיל:

כט **ודאי**. עיין סי' כ"ג:

ל **מטה**. דנקיבתו במשהו כריאה כדלקמן סוף סי' ל"ד:

לא **פסולה**. משמע וודאי פסולה. ולא דמי לדרסה וחלדה במיעוט קמא דושט דהוי ספק נבילה לפי דעת הרמב"ם ושו"ע. דהתם כיון שבדרך שחיטה הוא יש לומר דלאו נקב הוא דהכי אגמריה רחמנא למשה לא תשחוט רובא בדרסה וחלדה אבל מיעוטא שרי אבל הגרמה כיון שאינה במקום שחיטה הוה ליה נקב (ש"ך). ומיהו אינה נבילה אלא טריפה כדלקמן סימן ל"ג ול"ד.

ואם שחט הושט תחלה והגרים במיעוט בתרא לצד מעלה בתורבץ הושט טריפה מספק לפי דעת הרא"ש וסייעתו כדין ניקב התורבץ אחר שחיטת הושט קודם שחיטת הקנה דלקמן סימן כ"[ו] (עיין רא"ש ריש פרק אלו טרפות). וכן אם הגרים במיעוט בתרא לצד מטה. וכן אם שחט הקנה תחלה והגרים במיעוט בתרא לצד מטה דנקיבתה במשהו כריאה והוי לה כריאה שניקבה אחר שנשחט הקנה קודם שנשחט הושט דלקמן שם. וזהו דעת השו"ע כאן שכתב בקנה לצד מטה קודם גמר הכשר שחיטה דמשמע אפילו אחר שחיטת רוב הקנה קודם גמר הושט. עיין מ"ש סי' כ"[ו]. אבל בדרסה וחלדה במיעוט בתרא דושט שנשחט תחלה אין לאסור אפילו לפי דעת הרא"ש דלקמן שם כמו אם ניקב הושט אחר שחיטתו קודם שנשחט הקנה שהוא טריפה מספק לפי דעת הרא"ש כדלקמן שם. דהיינו דוקא כשניקב כנגד מקום החתך

לצד מעלה או לצד מטה במקום השלם אבל מיעוט הנשאר במקום החתך עצמו מאחר שהרוב שחוט במקום הזה מיעוטא כמאן דשחוט דמי כמ"ש הרשב"א בתשובה סי' שס"ז (הובאה בספר הארוך להש"ך). ועיין מ"ש סימן כ"[ו]:

לב **ומהבשר**. אבל אם נתלש הבשר עם הסימנים מהלחי אפילו נעקרו כולן כשירה ומועלת בו שחיטה כמו שמועלת אם ניטל הלחי מעל הבשר והסימנים. כדתנן סתמא בפרק אלו טריפות ניטל לחי התחתון כשירה ומשמע דמותרת באכילה אחר שחיטה. וכדאמרינן בהדיא בגמרא ריש פרק אלו טרפות אמר שמואל תורבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר ותנא תונא (תנא דמתניתין מסייע לן) ניטל לחי התחתון כשרה (וכיון שניטל הלחי נתלשו הסימנים שבלחי התחתון הם מחוברים). מתקיף לה רב פפא והא איכא עיקור סימנים. ולרב פפא קשיא מתניתין ניטל לחי התחתון כשרה. בשלמא מתניתין לרב פפא לא קשיא הא דאיעקור עקורי (מן הלחי ומן הבשר) הא דאיגום איגומי מעילוי סימנים (שנגמם הלחי מן הבשר שמוטל על הסימנים בין הלחי והסימן דלאו עיקור הוא שהסימנים מעורים בבשר) אלא לשמואל קשיא (דלדידיה איכא עיקור סימנים דקאמר תורבץ הושט שניטל דמשמע דהושט לבדו ניתק ונתלש מן הבשר). לא תימא כולו אלא רובו. והא אמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה. אמר רב שישא הא דאיקפל אקפולי (שנקלף מן הבשר איקפל כמו נקלף) הא דאיפרוק איפרוקי (כדבר הנעקר בכח שנעקר כאן מעט וכאן מעט עד רובו דאותו מיעוט המחובר אינו מחובר ביחד הלכך לאו חיבור הוא דלא הדר בריא) עכ"ל הגמרא ופירש"י. וכתב הרשב"א ויש לדקדק קצת כיון דאפילו נקלף רובו שרי אף על פי שלא נשתייר אלא מיעוטו ומיעוט זה לא אמרו בו שיעור היאך אפשר שתפסל יותר כשנשתייר בו מיעוט כאן ומיעוט כאן מכשנשתייר מיעוט אחד במקום אחד. ונראה לי דכשהוא מתפרק במקומות רבים הדבר ניכר שנתפרק בכח ומה שנשאר מחובר חיבור מדולדל הוא אבל כשנתפרק במקום אחד אותו המיעוט נשאר בחיבורו בחוזק כשהיה הילכך הוי חיבור והדר בריא עכ"ל (ומה שכתב והדר בריא היינו לפרש"י אבל הרשב"א גופיה לא סבירא ליה הכי כמ"ש לקמן).

אבל הב"ח סי' ל"ג כתב דלמסקנא דאמרינן לא תימא כולו אלא רובו אם כן הא

דאמרינן ותנא תונא ניטל לחי התחתון כשר מוקמא מתניתין ברובא דווקא ולא מיפלגינן בין איעקור איעקורי לאיגום איגומי אלא אף על גב דאיגום הלחי מעלוי סימנים והסימנים מעורים בבשר לא מכשרינן אלא ברובא דוקא אבל בכולה הוה ליה עיקור והוא הדין אם נתלש הסימן עם הבשר מהלחי דלא כשו"ע. והש"ך סתם להקל כהשו"ע ולא הביא דעת הב"ח כלל. וכן דעת רוב האחרונים. אבל הט"ז הביא חומרת הב"ח. וכן פסק התבואות שור. ומכל מקום בהפסד מרובה אפשר לסמוך על רוב האחרונים. ומ"ש השו"ע שנעקר הקנה ועל זה כתב בסעיף ט"ז שאם נשתייר משהו כשר אף על גב דשמואל לא קאמר אלא תורבץ הושט שניטל רובו כשר היינו משום דרבותא אשמועינן דאף על גב דושט נקובתו במשהו אפילו הכי בניטל ממקום חיבורו אינו כנקוב ולא כפסוק אלא אפילו ברובו כשר וכל שכן בקנה.

והתוספות בשם ר"ח פירשו הא דאיפרוק אפרוקי לא כפירוש רש"י שנעקר בכח ממקום חבורו אלא שנפרדו הסימנים זה מזה ברוב שיעור ארכן. והשו"ע פסק כב' הפירושים להחמיר בשל תורה ולכן פסק כאן בס[עיף] ט"ז כפרש"י ולקמן סימן ל"ג כפירוש ר"ח:

לג **ונשמט**. בטור כתב או נשמט. וצריך לומר פירושו דנעקר היינו בכח אדם ונשמט הוא מעצמה של בהמה על ידי נדנודה (ט"ז). והב"ח בקונטרס אחרון פירש דנעקר היינו דאיכא נקב מפולש ונשמט היינו שנשמט ממקומו וירד למטה וליכא נקב כלל עכ"ל. וזהו פירוש דאיקפל איקפולי לפי דעת הרמב"ם שנתקלף הסימן מקרומו וירד למטה ואף שהקרום מחובר במקום חבורו בלחי מדולדל הוא ואינו חיבור. וכן דעת הרי"ף כמ"ש בקונטרס אחרון:

לד **קודם גמר שחיטה**. כן הוא לשון הרמב"ם. ומשמע מסתימת לשונו דאפילו נשמט אחד מהם קודם גמר שחיטת השני דהיינו קודם שחיטת רוב שנים בבהמה אף על פי שהסימן שנשמט נשחט כבר פסולה. ולשיטתיה אזיל הרמב"ם וכן השו"ע דלקמן סי' כ"ו סבירא ליה דלא אמרינן כמאן דמנח בדיקולא דמיא לאחר שחיטת רובו או אפילו כולו. ועיין מ"ש סעיף י"ח על זה:

לה פסולה. בפ"ק דחולין תניא שחט את הושט ואחר כך נשמטה הגרגרת שחיטתו כשירה נשמטה הגרגרת ואחר כך שחט את הושט שחיטתו פסולה אם ספק זה היה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסולה עכ"ל ברייתא. והא דנקט התנא שחיטה בושט ושמוטה בגרגרת אמרינן בגמרא דהוא הדין איפכא אלא דאורחא דמלתא נקט משום דגרגרת עבידא לאשתמוטי. ופירש רש"י הטעם דפסולה משום דהרי נטרפה מחיים. דסבירא ליה לרש"י דעיקור טריפה מחיים נמי הויא בקנה משום פסוקת הגרגרת ובושט משום פסוקת התורבץ. אלא שגרגרת עצמה שנפסקה שיעורא ברובא וכן תורבץ עצמו שנפסק איכא למאן דאמר בגמרא דשיעורו ברובא ואיכא למאן דאמר במשהו והכי קיימא לן ובעיקור ממקום חבורו בלחי בין בקנה בין בושט שיעורו בכולן דוקא ולא אפילו ברובן. אלא אם כן מיעוט הנשאר הוא מדולדל כאן מעט וכאן מעט כדלעיל. אבל כשנעקר כולו טריפה מחיים נמי הוי כמו בנפסק הסימן עצמו. כדאמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה דהיינו כשאין המיעוט הנשאר במקום אחד דלא הדר בריא והוה ליה כנעקר כולו. והא דשמואל גופיה קחשיב עיקור בהלכות שחיטה בהדי שהייה דרסה כו' כדלעיל בשו"ע ס"א כמ"ש לעיל סימן א'. היינו לומר שאין שחיטה זו מועלת כלום והרי זו גם נבילה לאחר שחיטה כמו בשהייה דרסה ואינך ולא כטריפה שנשחטה. אבל מכל מקום מחיים נמי טריפה הויא כשנעקר הסימן ממקום חיבורו כמו בגרגרת עצמה שנפסקה ברובה שהיא טריפה מחיים ונבילה לאחר שחיטה כדלקמן סימן ל"ד וכן בתורבץ שנפסק ברובו אבל במשהו אינה נבילה לאחר שחיטה אלא בושט עצמו כדלקמן סימן ל"ג. והא דנקט רש"י טריפה ולא נבילה היינו משום דקאי בעוף דסגי ליה בסימן אחד שנשחט כראוי להוציאו מידי נבילה.

אבל הרשב"א כתב שאי אפשר לומר דשמואל קחשיב טריפה בהלכות שחיטה דאם כן ליחשוב נמי נקובת הושט (ועיין במה שיתבאר לקמן בשם התוס' דלא קשה מידי על פירוש רש"י). אלא עיקור שנעקר הסימן ממקום חיבורו לאו טריפה היא כלל מחיים כנפסק הסימן עצמו שהרי אין שעוריהם שוים (עיין תוס' דף מ"ד ע"א). אלא כמ"ש התוספות לפי דעת בה"ג דהלכתא גמירי לה שאין שחיטה מועלת בסימנים

עקורים ממקום חיבורם בלחי ואפילו בעוף בעינן שיהיו ב' הסימנים מחוברים וראוים לשחיטה בשעה ששוחט אחד מהם דהכי גמירי לה הילכתא. ונפקא מינה האידנא לדינא בין שיטת רש"י ובין שיטת התוס' וסיעתם בשם בה"ג לענין חלב וביצים כדלקמן בהג"ה. והא דאמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה פירש הרשב"א דלאו טריפה ממש קאמר אלא אסורה קאמר דכל שהיא אסורה טריפה קרי לה. ונפקא מינה שאם שחט נבילה הוי ולא כטריפה שחוטה שאין שחיטה בסימנים עקורים עכ"ל.

אבל התוס' בפרק אלו טרפות סבירא ליה דטריפה ממש קאמר בסימנים שנדלדלו ברובן דהיינו שנעקר הסימן בכח כדלעיל דלא הדר בריא ומשום הכי טריפה מחיים נמי הויא. אבל בדאיקפל אקפולי בנחת מעל הבשר אף על פי שנקלף כולו כיון שלא נעקר בכח הדר בריא ומשום הכי אינה טריפה מחיים אלא שאין שחיטה מועלת בה כשנקלף כולו אף על גב דהדר בריא כיון שעכשיו אינו מחובר כלל בבשר הלחי שכך היא הלכה למשה מסיני שאין שחיטה בסימן עקור. אבל אם לא נקלף אלא רובו כשרה לגמרי ומועלת בו שחיטה ולא אמרינן בזה רובו ככולו כיון דהדר בריא לגמרי. אבל אם נעקר בכח דלא הדר בריא וסופו ליפרק כולו אמרינן רובו ככולו דכמאן דפסק דמי ומשום הכי היא גם כן נבילה לאחר שחיטה דאין שחיטה מועלת בה. והרשב"א סבירא ליה שאינה טריפה מחיים משום דהדר בריא אלא לאחר שחיטה נבילה היא. דמה שנשאר חבור מדולדל הוא והרי זה כאלו נעקר כולו (עיין במה שנתבאר לעיל).

והר"ן בחדושיו ובפירושו להרי"ף כתב בזה שיטה ד' בשם הרמב"ן דסבירא ליה דהא דאמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה טריפה ממש קאמר משום דלא הדר בריא וכל שכן בדאיקפול איקפולי כולו דלא הדר בריא וטריפה היא אבל מכל מקום אינה נבילה ואפילו לאחר שחיטה. והיינו כשנדלדל ונקלף שלא בשעת שחיטה אבל אם אירע לו כן בשעת שחיטה משהתחיל בסימנים אין שחיטה מועלת בו ונבילה היא. ואפילו לא נקלף אלא רובו דרובו ככולו בכל התורה כולה. וזהו עיקור דקחשיב שמואל בהלכות שחיטה שהוא הלכה למשה מסיני שאין שחיטה מועלת בו והיא

נבילה. והא דאמר שמואל תורבץ הושט שניטל רובו מלחי כשר כדלעיל דמשמע כשר לגמרי ומועלת בו שחיטה היינו כשנעקר שלא בשעת שחיטה. וטעמא דמלתא דכל שהסימנים עקורים מתחלה אפשר לאחוז בידיו בשעת שחיטה ולשוחטם כראוי ומשום הכי מהני שחיטה לטהר מידי נבילה בדבר שעושה אותה טריפה כגון שנדלדלו רובן או שנקלף כולו ואם לא נקלף כולו כשר לגמרי אבל נעקרו בשעת שחיטה אי אפשר שתשחט כראוי מפני שהסימנים מתנדנדים ומשום הכי הוי לה נבילה אפילו בדבר שאינו עושה אותה טריפה (כן הוא הגירסא בספר הארוך מהש"ך. וכן משמע בר"ן) כגון שנקלף רובו או אפילו כולו וכגון שנתלש עם הבשר מהלחי דדמי לאיגום איגומי מעילוי סימנים דלעיל דכשרה היא ואפילו הכי אין השחיטה מועלת בה כשאירע כן בשעת שחיטה מפני שהסימנים מתנדנדים זהו העולה מדברי הר"ן פ"ק ובחידושיו פרק אלו טרפות בשם הרמב"ן. והא דתניא נשמטה הגרגרת ואחר כך שחט את הושט שחיטתו פסולה אף על פי שאפשר לשחוט הושט כראוי אף שהגרגרת שמוטה היינו משום דהרי נטרפה תחלה כפירוש רש"י דלעיל. ולענין מעשה יש להחמיר כדברי כולן להחמיר בשל תורה כמו שיתבאר לקמן.

והנה בפ"ק דף ט' פירש"י דעיקור היינו הא דתנן שחט את הושט ופסק הגרגרת הרי זה נבילה. וכתב על זה התוס' תימא דאין זה שייך להלכות שחיטה דזה פסול מפני שלא שחטו ולא דמי לשאר הלכות שחיטה. ויש לומר דמיירי ששחט בסכין פגומה או במגל וזה נקרא פסק הגרגרת ופסולה היא משום דאין שוחטין אלא חונקין (כדלעיל סימן י"[ח]) עכ"ל. ואין כוונתם דלרש"י אין עיקור אלא בכהאי גוונא דהא בהדיא אמרינן בגמרא בסוגיא דלעיל דתורבץ הושט שניטל כולו מלחי הוי עיקור. אלא כוונתם לומר דלפירוש רש"י דשמואל לא קחשיב אלא עיקור שהוא בדרך שחיטה דהיינו בסכין פגומה דזה שייך להלכות שחיטה אבל נעקר ממקום חיבורו בלחי או שנפסק הסימן שלא בדרך שחיטה (בסכין פגומה) אינו ענין להלכות שחיטה. ואף על פי שאין שחיטה מועלת בכהאי גוונא ונבילה היא מכל מקום הטבח שאינו יודע זה מותר לאכול משחיטתו ולא חיישינן שמא היו הסימנים עקורים או פסוקת הגרגרת. כמו דלא חיישינן לנקיבת הושט שהוא במשהו ואף היודע הלכות שחיטה אי אפשר

לו לבדוק הושט אחר שחיטה דדילמא במקום נקב קא שחיט אלא דאזלינן בתר רובא כדאיתא בגמרא ורוב בעלי חיים כשרים ובריאים ושלימים מכל נקב. ואם כן הוא הדין דלא חיישינן מהאי טעמא לפסוקת הגרגרת. וכן לעיקור סימנים ממקום חיבורם בלחי לפירוש רש"י דשמואל דקא חשיב עיקור בהלכות שחיטה לאסור שחיטת שאינו יודע לא מיירי בעיקור ממקום חיבורם אלא בפסוקת הגרגרת ועל כרחך צריך לומר דהיינו בסכין פגומה.

אבל לבה"ג דעיקור אינו אלא שנעקר ממקום חבורו ובהא קאמר שמואל שאסור לאכול משחיטת שאינו יודע. סבירא ליה דשאני עיקור סימנים מפסוקת הגרגרת ונקובת הושט דלא חיישינן להו ולעיקור סימנים חיישינן משום דשמוטה שכיחא וצריך לבדוק אחריה לפי דעת בה"ג כדלקמן סי' כ"ה. ואף החולקים עליו שם היינו דוקא במי שיודע הלכות שחיטה ויודע שעיקור פוסל שהוא נזהר כשתופס בסימנים ומותחן יפה לאחוז בקל שלא יבא לידי עיקור בידים רק שבאנו לחוש שמא היו עקורים מתחלה מעצמה של בהמה על ידי נדנודה או על ידי אחיזת השוחט בה בקלות ולהא לא חיישינן להחולקים על בה"ג שם משום דסמכינן בהא ארובא דרוב בעלי חיים הם בריאים בטבעם ואין הסימנים נשמטים ונעקרים בהם מעצמן ולא על ידי אחיזה בקלות. אבל מי שאינו יודע שעיקור פוסל כלל ואינו נזהר כלל מעיקור כשתופס בסימנים למותחן יפה לכולא עלמא חיישינן שמא תפס ומתח בכח עד שבא לידי עיקור ובפרט בגרגרת דעבידא לאשתמוטי דבהמה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה וכיון שהשוחט לא ידע להזהר מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד ולאו אדעתיה כדלעיל סימן א' אין אני קורא בו נודע לך במה נשחטה כלל מאחר שהשוחט בעצמו אינו יודע. שלא אמרו חזקה על בן דעת שאין קלקולי שחיטה ניקרים לו אלא שלא ברצונו ובמשגיח דכל בן דעת משגיח לשחוט כהלכה כדלעיל סימן א' וב' אבל לא במי שאינו יודע להשגיח וליזהר מקלקול זה (דאדרבה מועד הוא לקלקל לפי דעת הט"ז. ואף דלא קיימא לן הכי מכל מקום מידי ספיקא לא נפקא וכל ספק בשחיטה פסול). מה שאין כן בנקובת הושט ופסוקת הגרגרת שאין לחוש בהן כלל שמא ינקוב השוחט שאינו יודע הלכות שחיטה את הושט

בידים או יפסיק את הגרגרת אלא שמא היו כן מתחילה ולהא לא חיישינן דסמכינן ארובא. כמו בשאר טריפות שאין צריך לבדוק אחריהן כלל מהאי טעמא ומשום הכי נמי מותר לאכול משחיטתו של זה שאינו יודע. ואף על גב דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת השחיטה פסולה ובהמה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה ולא דמי לשאר טריפות. מכל מקום כיון דסמכינן ארובא דרוב בהמות אינן נקובת הושט ופסוקת הגרגרת הרי נודע לך במה נשחטה דרובא עדיף מחזקה. ולא סמכינן מיעוטא לחזקת איסור דבהמה למהוי פלגא ופלגא משום דמיעוטא דלא שכיח הוא להיות נקובת הושט ופסוקת הגרגרת שטריפות הריאה לבדה הוא דשכיחא ומשום הכי צריך לבדוק הריאה כדלקמן סי' ל"ט ובמיעוטא דלא שכיח לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה כדלעיל סימן א'. ואין להחמיר בספק נקובת הושט ופסוקת הגרגרת יותר מבספק שאר טרפות אלא בדאתיילדא ריעותא דהרי נקובה ופסוקה לפניך כדלקמן. אבל בשוחט שאינו יודע שעיקור פוסל לא שייך למיזל בתר רובא דרוב בהמות כשירות ובריאות בטבעם דלא מהני האי טעמא אלא במי שיודע להזהר שלא לעקור בכח דלא חיישינן שמא נעקרו מעצמן או על ידי אחיזה בקלות משום דרוב בהמות בריאות בטבען ואין הסימנים נעקרים מעצמן ולא על ידי אחיזה בקלות. אבל במי שאינו יודע להזהר דאיכא למיחש ביה שמא עקר בידים לא שייך למיזל בתר רובא אלא לאוקמה אחזקתה דהעמד הסימנים בחזקתן שהיו הסימנים שלימים ולא עקורים מתחילה ומוקמינן חזקת איסור דבהמה להדי חזקה זו והוי לה ספיקא דאורייתא ולחומרא ומשום הכי אסור לאכול משחיטתו.

(ואף לרש"י כן לפי גירסא שלנו בפירוש רש"י שלא פירש בהדיא דעיקור היינו פסוקת הגרגרת אלא הא דתנן שחט את הושט ופסק את הגרגרת ורוצה לומר שפסקו ועקרו ממקום חיבורו. ולא פליג על בה"ג אלא דהא דסבירא ליה לרש"י דטריפה מחיים נמי הוי שהוא בכלל פסוקת הגרגרת דתנן בפרק אלו טרפות. והתוס' והרשב"א היתה גירסתם בפירוש רש"י שפירש בהדיא דעיקור היינו פסוקת הגרגרת ומשום הכי הקשו הרשב"א והר"ן אמאי לא קא חשיב נמי נקובת הושט והתוספות הקשו תימא כו'. עיין במה שיתבאר לקמן נפקא מינה לדינא מכל זה):

לו **ואנו נוהגים כו'**. פירוש שאנו נוהגין דלא כמו שכתב השו"ע אבל אם שחט אחד בעוף או רובו ואחר כך נשמט השני כו' דמשמע שאפילו אם שחט גם הסימן השני אחר שנשמט כיון שנשמט אחר שחיטת רוב הסימן הראשון ועוף הכשרו בסימן אחד שחיטתו כשירה. ואין אנו נוהגים כן אלא מטריפים כל עיקור שנשחט אחר שנעקר אפילו לא נשחט אלא מיעוט בתרא אחר שנעקר כל הסימן ממקום חיבורו אחר שחיטת רובו בין בקנה שהוא סימן הראשון בין בושט שהוא סימן הב' ואפילו בעוף שהכשרו בסימן אחד ואפילו הכי אם נעקר כל הושט ממקום חיבורו אחר שחיטת רובו ואחר כך גמר שחיטתו שנמצא ששחט מיעוט בתרא דושט בעיקור סימנים נוהגים להטריף. משום דאיכא למימר דכולא חדא שחיטה היא ואית בה עיקור כדפירש רש"י בבעיא דשהה או החליד במיעוט סימנים דלעיל (אבל אם נעקר הקנה אחר שחיטתו לפני שחיטת הושט אין לחוש כמו שיתבאר לקמן). וזהו שכתב רמ"א כל עיקור רוצה לומר אפילו מיעוט בתרא דסימן בתרא ואפילו בעוף דעליה קאי וכל שכן במיעוט קמא שנשחט בעיקור כל הסימן ממקום חיבורו שנמצאת שחיטת כל הסימן הוא בעיקור. וזה פשוט ומשנה שאינה צריכה היא שכן דרך התנאים לשנות הפשוט תחילה כמ"ש התוספות בכמה דוכתי ומכל שכן הפוסקים שדרכן לפרש ביותר. ועוד שרמ"א העתיק לשון זה משחיטת מהר"י ווייל ובמהר"י ווייל כתב תחילה עיקור היכי דמי כגון ששחט בסכין פגומה שזהו עיקור לפרש"י לפי דעת התוספות או שנעקר הסימן ממקום חיבורו שזהו עיקור לכולא עלמא ועל זה כתב שכל עיקור פסול בין במיעוט קמא כו' ורוצה לומר כל עיקור אפילו עיקור דסכין פגומה ששחט בפגימה זו מיעוט קמא לחוד אפילו הכי פסול משום שאין אנו בקיאים בבדיקת הושט ושמא נגע בושט בפגימה זו. וכן אם שחט בפגימה זו מיעוט בתרא לחוד פסול אפילו בקנה דשיעור פסיקתו ברובו משום דאיכא למימר כולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור דסכין פגומה לפרש"י לפי דעת התוספות שזהו עיקור דקחשיב שמואל בהלכות שחיטה בהדי דרסה ושהייה וחלדה והגרמה והלכך כמו דפסול במיעוט בתרא שנשחט בשהייה דרסה חלדה והגרמה לפרש"י בבעיא דלעיל אפילו בקנה משום דאיכא למימר כולה חדא שחיטה היא ואית בה

עיקור הפוסלה לפרש"י לפי דעת התוס'. וכן כתב רבינו ירוחם והטור ברמזים. וכן במיעוט בתרא שנשחט אחר שנעקר כל הסימן ממקום חיבורו איכא למימר כולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור דהיינו המיעוט בתרא שנשחט בעיקור סימנים שהיא הלכה למשה מסיני שאין שחיטה מועלת בו דהיינו עיקור כל הסימן בדאקלוף איקלופי לפי דעת התוס' ורמב"ן או אפילו רובו בדאיפרוק איפרוקי לפי דעת הרשב"א דלעיל אבל בפחות מכן לא מיקרי עיקור כלל.

והילכך בין מיעוט קמא בין מיעוט בתרא שנעקר בין לפני שחיטה בין בשעת שחיטה אף על פי ששחטו אחר שנעקר ליכא למימר כולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור דהא אין בה שיעור עיקור הפוסל כלל ואין זה עיקור דקחשיב שמואל בהלכות שחיטה בהדי שהייה דרסה חלדה והגרמה. דאם לא תאמר הכי היכי אמר שמואל תורבץ הושט שניטל רובו מלחי כשר ומועלת בו שחיטה ואפילו לא נשתייר בו אלא משהו במקום אחד כדלעיל והא קא שחיט מיעוט בעיקור שנעקר מקצתו מכבר. ואין לחלק בין מיעוט בתרא שנעקר לפני שחיטה לנעקר בשעת שחיטה משום דבשעת שחיטה יש לומר כולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור כמו עיקור דסכין פגומה במיעוט בתרא. דשאני הכא שמוליך ומביא בסכין כדרך שחיטה אבל בעיקור שנעקר הסימן ממקום חיבורו שאינו כדרך שחיטה כלל לית לן כלל כולה חדא שחיטה היא. דהא בהדיא תניא נשחט הושט ואחר כך נשמטה הגרגרת שחיטתו כשירה ואי אמרינן כולה חדא שחיטה היא אפילו בסימן ב' דעוף אמרינן הכי כדלעיל סי' כ"ג. אלא ודאי דלא אמרינן דהעיקור דסימן ב' ושחיטת סימן אחד כולה חדא שחיטה היא משום דעיקור אינו כדרך שחיטה כלל והוא הדין דלית לן דהעיקור דעיקור במיעוט בתרא ושחיטת הרוב כולה חדא שחיטה היא. וליכא למימר אלא דשחיטת מיעוט בתרא שנשחט בעיקור ושחיטת הרוב כולה חדא שחיטה היא ובזה אין לחלק בין נעקר בשעת שחיטה לנעקר לפני שחיטה דמכל מקום כששוחט הרוב והמיעוט בבת אחת כולה חדא שחיטה היא. ואם כן מדאמר שמואל תורבץ שניטל רובו מלחי כשר ומועלת בו שחיטה בנעקר לפני שחיטה אף על פי ששוחט המיעוט בתרא בעיקור שנעקר מקצתו מכבר ולא אמרינן כולה חדא שחיטה היא שהרי שוחט הרוב והמיעוט

בבת אחת מכלל דבכהאי גוונא שאין בו שיעור עיקור שנאמר הלכה למשה מסיני לא איכפת לן מאי דכולה חדא שחיטה היא. ואם כן הוא הדין במיעוט בתרא שנעקר בשעת שחיטה ממקום חיבורו אף על פי שנשחט אחר כך ואיכא למימר כולה חדא שחיטה היא לא איכפת לן כלל הואיל ואין בו שיעור עיקור שנאמר הלכה למשה מסיני. וכל שכן במיעוט קמא דקנה שנשחט אחר שנעקר הסימן ממקום חיבורו פחות משיעור עיקור שנאמר הלכה למשה מסיני. דגם בעיקור דסכין פגומה במיעוט קמא דקנה אין לאסור משום דכולא חדא שחיטה היא אף לפרש"י בבעיא דלעיל דאמרינן הכי במיעוט בתרא במיעוט קמא לא אמרינן הכי משום דלאו מידי עביד כדפרש"י גבי שהייה. וכן כתב בהדיא בתשובת הרשב"א סי' שס"ז בשם הרא"ש. והכי נמי סבירא ליה לרש"י גבי הגרמה לחלק בין הגרים שליש ושחט ב' שלישים ובין שחט ב' שלישים והגרים שליש דפסולה משום דכולא חדא שחיטה היא ואם כן הוא הדין בדרסה חלדה ועיקור סבירא ליה הכי.

ומה שאנו נוהגים להטריף בכולן במיעוט קמא דקנה הוא משום שמא נגע בושט. ובעיקור לא שייך חשש זה אלא בסכין פגומה ולא בעיקור הסימן ממקום חיבורו שאף שכבר שחט בושט מאי איכפת לן בעיקור הסימן ממקום חיבורו פחות מכשיעור הפוסל. ואף אם תמצי לומר טעם המנהג להחמיר בכולן לבד משהייה הוא לחוש לפירוש הרמב"ם בבעיא דלעיל דהחליד במיעוט סימנים שהוא במיעוט קמא ומשום דכולה חדא שחיטה היא. מכל מקום הא בהגרמה מודה הרמב"ם דלית לן הכי משום דלאו מקום שחיטה היא כדלעיל. וכל שכן בעיקור ממקום חיבורו דלית לן שהעיקור והשחיטה כולה חדא שחיטה היא. ולית לן אלא דהמיעוט הנשחט בעיקור כולה חדא שחיטה היא עם הרוב והא לא איכפת לן אלא כשנשחט בעיקור כל הסימן ממקום חבורו שזהו שיעור הפוסל ולא כשנשחט בעיקור פחות מכשיעור הפוסל. כדאמר שמואל תורבץ שניטל רובו מלחי כשר ומועלת בו שחיטה אף על פי שנשחט מיעוט קמא ובתרא בעיקור שנעקרו מכבר.

אלא בעיקור דסכין פגומה הוא שיש לומר כן שטעם המנהג להחמיר אפילו במיעוט קמא דקנה אינו משום חשש שמא נגע בושט בלבד אלא לחוש לפירוש הרמב"ם

בבעיא דלעיל שהיא במיעוט קמא ומספקא לן דילמא כולה חדא שחיטה כמו גבי חלדה ודרסה והוא הדין עיקור דסכין פגומה לפרש"י לפי דעת התוס' שזהו עיקור דקחשיב בהלכות שחיטה בהדי שהייה דרסה כו' (וזו שאלה ששאל הרא"ש מהרשב"א בתשובת הרשב"א סי' שס"ז). ואף על גב דלהרמב"ם גופיה דסבירא ליה דעיקור הוא כמ"ש התוס' בשם בה"ג יש לומר דסבירא ליה דסכין פגומה אינה מהלכות שחיטה שאינו שוחט אלא קורע וחונק כדתנן בפ"ק ולית לן כולה חדא שחיטה היא. ותדע דלהרמב"ם סכין פגומה אינו מהלכות שחיטה ולא דמי כלל לדרסה וחלדה דהא בדרסה וחלדה איבעיא לן לפירוש הרמב"ם דילמא הכי אגמריה רחמנא למשה לא תשחוט רובא בדרסה וחלדה אבל מיעוטא שרי אפילו בושט ובסכין פגומה ליכא למאן דאמר שהפגימה אינה פוסלת בושט אפילו במשהו משום שהפגם הוא קורע ונוקב ולא שוחט ואינו מהלכות שחיטה ונקובת הושט במשהו. מכל מקום בטעם המנהג יש לומר משום דנקטינן בתרווייהו לחומרא. ואיך שיהיה טעם המנהג להחמיר בעיקור במיעוט קמא דקנה בין משום שמא נגע בושט בין כדי לחוש לפירוש הרמב"ם ולפרש"י לפי דעת התוספות על כל פנים בעיקור הסימן ממקום חיבורו לא מהני הני טעמי לאסור בפחות משיעור עיקור הפוסל אף אם נעקר כן בשעת שחיטה. ואף על גב דבשו"ע סימן זה לא הוזכר כלל עיקור דסכין פגומה. לא רצה רמ"א לשנות לשון מהרי"ו בין במיעוט קמא כיון דאתי שפיר גם בעיקור הסימן ממקום חיבורו כדלעיל. ותדע שהרי מהרי"ו כתב תחילה גם עיקור הסימן ממקום חיבורו ואפילו הכי סיים אחר כך בלשון זה וכל עיקור פסול בין במיעוט קמא כו'. כן דעת הט"ז בפירוש לשון רמ"א. וכן דעת התבואות שור להלכה.

דלא כש"ך דפירש דמ"ש רמ"א כל עיקור שרוצה לומר אפילו במשהו דמיעוט קמא שנעקר ממקום חיבורו בשעת שחיטה וכן משהו דמיעוט בתרא שנעקר ממקום חיבורו. וטעם המנהג במיעוט קמא פירש הש"ך משום שאין אנו בקיאין בבדיקת הושט ושמא נגע בושט. דסבירא ליה להש"ך דלמנהגינו שמחמירים כפרש"י בבעיא דלעיל שהיא במיעוט בתרא דל"ל כולה חדא שחיטה היא אבל במיעוט קמא לאו מידי עביד כדפרש"י שם היינו דווקא כשלא נגע עדיין בושט אבל כשנגע כבר בושט

שנקובתו במשהו תו ליכא למימר לאו מידי עביד דהא בנקובת הושט נעשית נבילה שאין שחיטה מועלת בה כמו בפסוקת רוב הגרגרת. ואם כן כי היכי דבפסוקת רוב הגרגרת לא אמרינן לאו מידי עביד במיעוט בתרא שנשחט בפסול אלא אמרינן כולא חדא שחיטה היא ואית בה פסול הכי נמי ליכא למימר לאו מידי עביד במיעוט קמא דקנה שנשחט בפסול אחר שניקב הושט כבר אלא אמרינן כולה חדא שחיטה היא ואית בה פסול. אלא דפסול דשהייה דרסה וחלדה והגרמה ליכא נפקא מינה דתיפוק ליה משום פסול דושט עצמו אלא נפקא מינה בעיקור לחודיה שאם נעקר מיעוט קמא דקנה ממקום חיבורו בשעת שחיטה אחר שנגע בושט אמרינן דכולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור כו' כמו במיעוט בתרא. והא דקאמר שמואל תורבץ שניטל רובו מלחי כשר היינו שנעקר שלא בשעת שחיטה אבל בשעת שחיטה אפילו בעיקור משהו יש לומר דהעיקור והשחיטה כולה חדא שחיטה היא. והא דתניא נשחט הושט ואחר כך נשמטה הגרגרת כשירה היינו דוקא בנשמטה מאליה דליכא למימר כולה חדא שחיטה היא כיון דלאו מידי עביד מה שאין כן בעיקור דידים דליכא למימר לאו מידי עביד יש לומר כולה חדא שחיטה היא (וזהו דעת מהר"ץ בהגהות שחיטות הובא בדרכי משה). וכן הוא בהדיא בהגהות שחיטות מהרי"ו לחלק בזה בין עיקור לשמוטה דאינו עושה מעשה. אי נמי יש לומר דהא דנוהגים להטריף כל עיקור אפילו במשהו בשעת שחיטה היינו בעיקור שעל ידי דחיקת הסכין בסימנים דאיכא למימר כולה חדא שחיטה היא מאחר שנעשה על ידי הסכין כמעשה שהביא בדרכי משה בשם מהר"ץ בשם מהרי"ו שנמצא מקצת טבעת על הסכין כדלקמן סעיף י"ט. אבל בשמוטה דממילא או אפילו בעיקור בידים שאינו בדרך שחיטה כלל ליכא למימר כולה חדא שחיטה היא. כמו בניקב הושט בידים בשעת שחיטה דלקמן סימן כ"ו כמ"ש שם בשם הש"ך שנתכוין שם לשני חילוקים אלו שיש לחלק בין עיקור לשמוטה. אבל מסתימת רמ"א כאן ושאר אחרונים מבואר דעיקור ושמוטה חדא מלתא היא לגמרי ואין חילוק ביניהם לדינא כלל. וכדעת הט"ז שחלק על הגהות שחיטת מהרי"ו שחילקו ביניהם. וכן עיקר. דלא כש"ך בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא (וכ"מ בהדיא בתורת הבית הארוך דאף רש"י מודה בעיקור שאינו דרך שחיטה

דלא דמי לבעיא דלעיל דמספקא לן דילמא כולה חדא שחיטה היא. והילכך העיקר כהט"ז).

ואף לפי מ"ש לעיל בשם התבואות שור לחוש לדעת הרשב"א שפסק כמאן דאמר הגרים שליש ושחט ב' שלישים פסולה דבעינן כולה מיפק חיותא במקום שחיטה ואפילו במשהו דנפק שלא במקום שחיטה פסולה. ובעיקור מיעוט קמא ממקום חיבורו כיון דבכולו איכא כולה מיפק חיותא וטרפה לפי דעת רש"י ורמב"ן אם כן במשהו איכא משהו דמיפק חיותא כמו בפסוקת הגרגרת דמיטרפא ברובא ואפילו הכי במשהו איכא משהו דמיפק חיותא. מכל מקום בכהאי גוונא יש לסמוך אפילו שלא בהפסד מרובה אהכרעת רמ"א דלקמן דבחייה כשר וליכא מיפק חיותא כלל אפילו בכולו. אבל משום דהרשב"א גופיה סבירא ליה דבחיים כשר ורש"י דסבירא ליה טריפה לא סבירא ליה כמאן דאמר הגרים שליש פסולה האי טעמא לא מהני להקל בדאורייתא כמ"ש בכללי ההוראה. הילכך בעל נפש יחמיר לעצמו במיעוט קמא אפילו שלא בשעת שחיטה.

וכן בנעקר כל הסימן אחר שחיטת רוב הסימן הראשון לפני שחיטת סימן ב' בבהמה אף על פי שהניח ולא שחט כלל מיעוט בתרא דקמא שאין להחמיר לאחרים משום עיקור במיעוט בתרא שהרי לא שחטו כלל ומשום ששחט סימן הב' בעיקור סימן הא' אין לחוש כיון שנעקר אחר שחיטת רובו כמ"ש לקמן. אף על פי כן בעל נפש יחמיר לעצמו לחוש לפירש"י ורמב"ן דעיקור טריפה הויא ולהאוסרים בנולדו סימני טרפה בין סימן לסימן אף אם נולדו בסימן עצמו שנשחט כמ"ש לקמן סי' כ"ו. אף על גב דמדינא יש לסמוך בכהאי גוונא אהכרעת רמ"א דעיקור אינו טריפה מאחר דבלאו הכי יש חולקין על האוסרים דלקמן שם וגם האוסרים אינם אוסרים אלא מספק כמ"ש שם.

וכן בעיקור דסכין פגומה במיעוט קמא דקנה ותפש את הקנה לבדו בידו דליכא למיחש לנקובת הושט כדלעיל סי' כ"ג. אף על פי כן כל בעל נפש יחמיר לעצמו לחוש לפירוש הרמב"ם בבעיא דלעיל שהיא במיעוט קמא ומספקא לן אי אמרינן כולה חדא שחיטה היא ולפרש"י לפי דעת התוספות דעיקור דסכין פגומה הוא מהלכות

שחיטה ואיכא למימר ביה כולה חדא שחיטה היא. אבל מדינא אין לחוש. שאף שהב"י בשו"ע פסק כהרמב"ם מכל מקום כיון שרבו החולקים על פירוש הרמב"ם וגם לפירוש הרמב"ם אינו אלא ספק פשיטא דבכהאי גוונא יש לסמוך אפילו שלא בהפסד מרובה אהכרעת רמ"א דלקמן כפירוש בה"ג דעיקור ממקום חיבורו הוא מהלכות שחיטה דלא כפירש"י לפי דעת התוספות דעיקור הוא סכין פגומה. שהרי כתב רמ"א דבחיים כשר. ואם כן הא דמתקיף רב פפא אהא דאמר שמואל תורבץ שניטל כולו מלחי כשר והא איכא עיקור סימנים כדלעיל על כרחך משום דעיקור שהוא מהלכות שחיטה הוא עיקור ממקום חבורו כמ"ש התוספות בשם בה"ג. וסבירא ליה לרמ"א שכן עיקר לפי שכן דעת התוספות ריש פרק אלו טריפות והרשב"א והר"ן והרא"ש ושאר פוסקים והלכה כבתראי. וסמך רמ"א על זה להתיר החלב והביצים דאיסור מדאורייתא הוא. והא דמחמירינן בעיקור דסכין פגומה במיעוט בתרא כמ"ש במהר"י ווייל והיינו לחוש לפירש"י לפי דעת התוספות דעיקור דסכין פגומה הוא מהלכות שחיטה ויש לומר בו כולה חדא שחיטה היא. היינו משום דבהמה בחזקת איסור עומדת משום הכי נוהגים כל החומרות גבי שחיטה והיכא דנהוג נהוג והבו דלא לוסיף עלה לאסור החלב והביצים שאינן בחזקת איסור.

או אפשר דרמ"א לא סבירא ליה להחמיר גם בעיקור דסכין פגומה במיעוט בתרא שהרי לא הביא לחומרא זו בהגהותיו ולא בדרכי משה. והא דלא כתב להחמיר במיעוט קמא משום חשש נקובת הושט היינו משום דבמיעוט קמא על כרחך מיירי שהגביה ידו מן הצואר וראה שלא שחט אלא מיעוט הקנה בלבד ואחר כך גמר שחיטתו בסכין יפה ואם כן תיפוק ליה משום שהייה דאסורה משום חשש נקובת הושט. אבל במיעוט בתרא נפקא מינה אם אין עיקור דסכין פגומה פוסל במיעוט בתרא משום דלאו שחיטה היא כלל ולית לן כולה חדא שחיטה היא אם כן מותר מיעוט בתרא במגל וכיוצא בו שכולו פגום ואין בו שחיטה כלל. ואין בזה גם כן משום שהייה דשהייה אינה אלא כששוהה בשחיטה אבל זה פסק מלשחוט. אבל בקרדום אסור משום דבין פגם לפגם יש ריוח משהו. אבל אם עיקור דסכין פגומה פוסל במיעוט בתרא אפילו במגל אסור אפילו בדיעבד. ובאמת דבר שאינו מצוי הוא לחתוך

מיעוט בתרא במגל וכיוצא בו (דווקא) ובדבר שאינו מצוי לא שייך מנהג כמ"ש הרמב"ם סוף פרק י"א ואם כן מוקמינן ליה אדינא ומדינא וודאי דאין לאסור בדיעבד מאחר שהעיקר הוא כפירוש התוס' בשם בה"ג דעיקור שבהלכות שחיטה הוא עיקור ממקום חיבורו. ועוד שלפי דעת הרשב"א והר"ן אף לפרש"י אינו עיקור דסכין פגומה (וכן הוא בהדיא בתשובת הרשב"א סימן שס"ז דאף לפרש"י אין להחמיר כלל בעיקור דסכין פגומה במיעוט בתרא). וכל שכן לגירסא שלנו בפרש"י כדלעיל. ואף לפי דעת התוס' בפרש"י במיעוט בתרא אינו אלא ספק. ולפי דעת הרשב"א והר"ן הוא ספק דרבנן וכן הוא במהר"י ווייל כמ"ש לעיל סימן כ"ג והלכך בהפסד מרובה וכהאי גוונא המיקל לא הפסיד:

לז **ודוקא כו'**. אדלעיל קאי. ולא קאי דווקא אדסמוך ליה דהיינו עיקור במיעוט קמא אף לפירוש הש"ך דהיינו מיעוט קמא שנעקר דאין איסור מדינא אלא משום שאין אנו בקיאין בבדיקת הושט. אלא אפילו היכא דמדינא הבהמה אסורה אפילו הכי חלבה כשר (ש"ך):

לח **כשרות**. ולא דמי לדלעיל סי' י"ד דמספקא לן בגמרא דלמא לא שרי לן רחמנא דאתי מאבר מן החי אלא היכא דאיכא תקנתא לאיסוריה בשחיטה ולא היכא דליכא לאיסוריה תקנתא בשחיטה. דשאני התם דליכא תקנתא בשחיטה עולמית אבל הכא כיון דבחיים כשר ואינה טריפה משום דהדר בריא ומתרפא אם כן יש לו תקנה בשחיטה לכשיתרפא כמבואר מלשון התוספות דף מ"ד עיין שם. ומיהו בלאו הכי נמי יש לומר דלא דמי להתם כמ"ש האחרונים עיין שם. ומיהו בדאפרוק איפרוקי יש לחוש להחמיר לדעת התוס' וסייעתם דטרפה מחיים הויא (ש"ך). והפרי חדש והתבואות שור כתבו להחמיר אפילו בדאיקלוף איקלופי לחוש לפרש"י ורמב"ן וכן דעת הרי"ף והרמב"ם. וכן דעת הרא"ה בבדק הבית. ומכל מקום בהפסד מרובה אין להחמיר בזה לאחרים נגד רמ"א ושאר אחרונים אלא כל בעל נפש יחמיר לעצמו:

לט **שמוט**. בעוף מיירי. וקאי אדלעיל סעיף ט"ו אבל אם שחט אחד בעוף כו':

מ **פסולה**. פירוש ספק נבילה (ש"ך) כדתניא בברייתא דלעיל דהוא ספק בשחיטה. ולפרש"י דלעיל דשמוטה דפסולה בעוף הוא משום דהרי נטרפה תחילה. צריך

לומר דהא דקרי לה תנא ספק בשחיטה היינו משום שנולד ספק למפרע אם כשירה היתה בשעת שחיטה כיון דאיכא ריעותא שהרי היא שמוטה לפניך. דריעותא ברורה מדאורייתא היא זו הא דהרי היא לפניך מדמצטרפת לחזקת טומאה גבי מקוה למהוי תרתי לריעותא לשוויה ודאי טמא ולשרוף עליה תרומה וקדשים כדלעיל סימן א' ולחזקת איסור דבהמה בחייה גבי סכין פגומה דלעיל סימן י"ח. והכי נמי כיון דאיכא ריעותא דהרי שמוטה לפניך שהיא ריעותא ברורה מדאורייתא מהניא ריעותא זו להיות ספק דאורייתא ולחומרא הואיל ולא היתה לה חזקת היתר ברור לאכילה אפילו שעה אחת דבחייה היתה אסורה משום אבר מן החי. ומשום הכי מיקרי ספק בשחיטה לפי דעת הרב רבנו יונה ברשב"א ור"ן דמהניא ריעותא זו להיות נולד ספק למפרע מחיים שמא נשמטה. ובספק הנולד מחיים היא בחזקת איסור ממש דאבר מן החי לפי דעת איסור והיתר ורמ"א כמ"ש לעיל סימן א' (ועיין מ"ש לקמן סוף סי' ל"ו שהרשב"א גופיה נסתפק בזה).

אבל לפי דעת התוס' בשם בה"ג וסייעתם דשמוטה אין שחיטה מועלת ואפילו בעוף שנשמט סימן אחד אין שחיטה מועלת בשני אין ראיה מברייתא זו לענין טריפות דבטריפות אפילו בספק הנולד מחיים ממש יש לומר דמוקמינן בחזקת היתר. ואף על פי שהיתה אסורה משום אבר מן החי מכל מקום משנשחטה שאיסור אבר מן החי חלף והלך לו אמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת. וכל שכן בספק הנולד אחר שחיטה אף על גב דאיכא ריעותא דהרי לפניך וכמ"ש לקמן. ובספק נשמטה מחיים דבברייתא זו היינו טעמא דפסולה משום שהיא בחזקת איסור עד שיודע לך במה נשחטה וזו לא נודע לך במה נשחטה. ומשום הכי לא אמרינן העמד הסימנים בחזקתן שהיו שלמים מתחלה והשתא הוא דנשמטה משום דמוקמינן חזקה להדי חזקה מאחר דאיכא ריעותא דהרי שמוטה לפניך. כמו בסכין שנמצאת פגומה דלעיל סי' י"ח. ואף לפי דעת הרשב"א דהיינו טעמא דאמרינן בהמה בחזקת איסור עומדת משום דעליך הראיה שנעשה בה מעשה המכשירה ובשמוטה לא שייך האי טעמא דאדרבה איכא למימר עליך הראיה שנשמטה קודם שחיטה כיון דאיכא לאוקמיה אחזקה. דמכל מקום כיון שהיא שמוטה לפניך ואיני יודע מתי נשמטה איכא למימר

נמי עליך הראיה שאחר שחיטה נשמטה ומידי ספיקא לא נפקא כמו בסכין דלעיל. ואין לחלק בין סכין לשמוטה אף לרמב"ן דסבירא ליה דשמוטה טריפה ואינה חיה ורוב בעלי חיים כשרים ורובא עדיף מחזקה. דמהאי טעמא לא חיישינן לבדוק בנקובת הושט ולא שמא קשחיט במקום נקב אף על גב דבהמה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה משום דאזלינן בתר רובא ורובא עדיף מחזקה. דמכל מקום גבי שמוטה לא שייך למיזל בתר רובא כלל כיון דאיכא ריעותא דהרי שמוטה לפניך כמו דלא אזלינן בתר רובא בספק שהה וספק דרס מהאי טעמא כמ"ש לעיל סי' א'. ואפילו בבא זאב ונטל בני מעיים והחזירם כשהם נקובים לא שרינן אלא משום חזקה כדאיתא בגמרא ולא משום רובא. דלא ילפינן מקרא למיזל בתר רובא אלא היכא דליכא ריעותא כלל לפנינו דאי לאו דאזלינן בתר רובא הוי חיישינן אפילו לריעותא דלא חזינן כלל כמו שמא במקום נקב בושט קא שחיט וכהאי גוונא. אבל היכא דחזינן ריעותא קמן ובעינן למימר השתא הוא דאתרע זהו ענין חזקה דמוקמינן בחזקת היתר ואמרינן השתא הוא דאיתרע. והלכך בשמוטה דאיכא נמי חזקת איסור עד שיודע לך במה נשחטה מוקמינן חזקה להדי חזקה והוה ליה ספק דאורייתא. ואפילו יש לפנינו דבר לתלות בו אחר שחיטה לא תלינן מהאי טעמא לפי דעת בה"ג וסייעתו דהוא ספק בשחיטה ממש. ולא דמי לספק טריפות כלל. ואף לפי דעת המקילין גבי סכין כשיש לתלות יותר בלאחר שחיטה. היינו משום דסכין איתרעי בהמה לא אתרעי כמ"ש לעיל סימן י"ח. אבל בשמוטה דעוף גופיה איתרע לכולי עלמא לא תלינן כמו דלא תלינן בספק שהה ספק דרס. ודינה כסכין לפי דעת המחמירים שם שאין תולין אלא בשיבר עצם דודאי פוגם וליכא ריעותא כלל במה שהיא פגומה לפניך אבל לא בחתך במפרקת או אפילו שאר עצמות בדרך הולכה והובאה אף על פי שיש לתלות בהם יותר מבעור לפי שמצוים לפגום יותר אפילו הכי לא תלינן. דכיון שאינה ודאי פוגם איכא ריעותא במה שנמצאת פגומה לפניך ומצטרפת לחזקת איסור למהוי ספק דאורייתא. והוא הדין והוא הטעם בשמוטה כהאי גוונא.

ואף לפירוש רש"י דשמוטה אינה אלא טריפה בעוף ולא נבילה אין לתלות אלא כשיש לפנינו דבר ממש לתלות בו אבל לא לתלות בזריקה ופרכוס כמ"ש רמ"א ואף

בגרגרת דעבידא לאשתמוטי כמבואר בתשובת מהר[י]"ק דפשיטא דאין בפרכוס כח להשמיט הסימנים ממקום חיבורם שהרי דבר ידוע הוא שרוב העופות מפרכסין אחר שחיטה ופוק חזי כמה שמוטות משתכחין משום כך הלא דבר פשוט דברוב פעמים אין הגרגרת נשמטת מחמת הפרכוס עכ"ל. אבל לפי דעת בה"ג אפילו משמשו בה בידים בחוזק יד דיש כח להשמיט אין תולין והכי קיימא לן (תבואות שור. דלא כתוס'). אלא אם כן משמש בחוזק כל כך שבודאי משמט דבכהאי גוונא ליכא ריעותא כלל במה שנמצאת שמוטה דדמי לשבר עצם דודאי פוגם וכן בנתעסק באותו המין אחר הטבילה דלעיל סימן י"ח. ומהאי טעמא תלינן בסכין גבי גרגרת דלקמן סימן ל"ד סעיף ט' כמו שיתבאר שם:

מא **בשעת שחיטה**. כגון שאומר שבדק אחר שחיטה בבדיקה דלקמן סי' כ"ה. וקא משמע לן דאף על גב דאתחזק איסורא ואיכא נמי ריעותא דהרי שמוטה לפניך אפילו הכי נאמן יחידי בדבר שהיה בידו ואף על גב דשמוטה אינה בידו לתקן הא לענין שמוטה לא איתחזק איסורא דאדרבה היא בחזקת היתר לענין שמוטה דרוב בהמות אינן שמוטות ואיסור אבר מן החי דאתחזק היה בידו לתקנו בשחיטה (מהרא"י). אבל אם לא בדק אחר שחיטה לא אמרינן אי איתא דהוי שמוטה הוי חזי ליה או מרגיש בו כי מי יוכל להבחין בזה הלא הוא כעצמים בבטן המלאה (מהרי"ק). ולכן אין לסמוך על השוחט שאומר הרגשתי בשעת שחיטה שלא היה שמוט שאי אפשר להבחין בזה ואפילו אם מקום העיקור בסימן נתהפך ובא לו למקום שחיטה אפשר שמתחלה היה העיקור מונח עקור במקומו בשעת שחיטה ועתה על ידי הפרכוס נתהפך ובא לו למקום שחיטה ואינה הוכחה כלל שנעקר אחר שחיטה (תבואות שור):

מב **שמוט**. ואינו יודע אם קודם שחיטה נשמט או אחר שחיטה. ומיירי הכא גם בבהמה כדמסיק שיביא בהמה וישחוט כו':

מג **תחת העור**. דכהאי גוונא מהני כאלו תפס הסימנים בידו דאפשר לשמוטה שתעשה שחוטה כשתפס הסימנים בידו. ומשום הכי חיישינן שמא נשמט קודם שנשחט ופסולה מספק מה שאין כן כשלא תפס הסימנים אי אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה ברוב הפעמים לפי שהסימן השמוט הוא יורד למטה מיד ברוב

הפעמים ושוב לא נשחט (רש"י). אלא שלפעמים אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה. ומשום הכי סמכינן אהקפה שמקיף שחיטה זו לשחיטת בהמה אחרת לראות אם דומות השחיטות זו לזו כדמסיק. אבל בשתפס בסימנים ושחט שאפשר לשמוטה שתעשה שחוטה לא סמכינן אהקפה זו דאין מקיפין מבהמה לבהמה כדלקמן סי' ל"ו (רא"ש). ואף החולקים שם מודים כאן בשתפס בסימנים שאפשר לשמוטה שתעשה שחוטה לא סמכינן אהקפה הכא. וכן דעת השו"ע. והטעם משום דהקפה דהכא לא דמי לדהתם דהתם מקיפין לחתך דלאחר שחיטה שאין חיות בבהמה כלל ואין החתך מאדים כלל והקפה דהכא היא בחתך השחיטה עצמה שיש עדיין חיות בבהמה אף אם כבר נשמט הסימן תחילה אלא שהשחיטה שניה שלפני העיקור מאדמת יותר כמ"ש לקמן. ומהאי טעמא נמי לא מהניא הקפה בההיא דלעיל סעיף י"ז להביא עוף אחר ולשחוט בו סימן אחד ולעקור סימן הב' ולהקיף השחיטות זו לזו. אלא הכא לחוד סמכינן אהקפה זו משום דרוב פעמים אי אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה כשלא תפס הסימנים כמ"ש הרא"ש:

מד **כשרה**. שכמו שהשניה נשחטה קודם שנעקר הסימן כך הראשונה ולכך הם שוים באדמומיות.

ואין חילוק בזה בין סימן ראשון לשני שגם בראשון מאחר שנשחט קודם שנשמט אף אם נשמט קודם שחיטת השני כשירה. דאף על גב דבעינן שיהיו ב' הסימנים מחוברים וראוים לשחיטה כששוחט אחת מהם בעוף מכל מקום הסימן השחוט הוא כמונח בדיקולא ולא מהניא מידי לסימן השני ומשום הכי אף על גב דנשמט אחר שנשחט לית לן בה. ואף למאן דאמר דלא אמרינן דכמונח בדיקולא הוא לענין אם נולדו בו סימני טריפות בין סימן לסימן כמ"ש לקמן סי' כ"ו מודה הכא לענין לפסול שחיטת סימן הב' משום שמוטת סימן הראשון שאינו פוסל דכמונח בדיקולא הוא לענין זה לכולא עלמא אפילו אם לא נשחט אלא רובו דרובו ככולו גם לענין זה דכמונח בדיקולא כדלקמן שם. ומשום הכי נמי לא חילקו כאן בגמרא ופוסקים בין רובו לכולו. ומיהו לרש"י ורמב"ן וסייעתם דשמוטה טריפה מחיים נמי הויא לא מהני הקפה זו למאן דאמר דלא אמרינן דכמונח בדיקולא הוא לענין טריפות שנולדו בו

דיש לחוש שמא נשמט קודם גמר שחיטת סימן הב' וטרפה היא. ולא מהניא הקפה זו אלא בעוף שהכשרו בסימן אחד. וכן הוא ברמב"ם בהדיא. ולשיטתיה אזיל כמ"ש בסימן כ"ו:

מה **הראשונה**. דרגלים לדבר שנשמט הסימן קודם שנשחט ולכך אין השחיטה שבו מאדמת כל כך. והא דאין מקיפין בסימן זה השמוט בעצמו לחתוך בו חתך אחר אחר השחיטה ולראות אם חתך השחיטה דומה לחתך זה רגלים לדבר שנשחט אחר שנשמט דכהאי גוונא מקיפין בקנה שנפסק דלקמן סי' ל"ד דשאני הכא דשמוטה לאו טריפה היא ואם כן חשוב הסימן כחיה ואפילו נשחט אחר שנשמט יאדים חתך של שחיטה יותר מחתך זה שלאחר שחיטה (רא"ש שם). והפרישה כתב דאפילו נשחט אחר שנשמט יאדים יותר חתך של שחיטה שהוא בחיי הבהמה יותר מחתך שלאחר שחיטה שאין חיות כלל בבהמה והיא מתה לגמרי. ואתי שפיר אפילו למאן דאמר דשמוטה טריפה היא דמכל מקום היא חיה עכשיו אלא שאינה חיה י"ב חודש:

מו **כשר**. שעל ידי גלגול הגרגרת נעשה כן (אגור ב"י). פירוש ששחט בב' מקומות על ידי גלגול ולכך נפרד (דרכי משה). ורש"ל פירש שעל ידי גלגול הגרגרת אחר שחיטת רובה נפרד ומשום הכי חלק על זה וכתב מי יעיד שעל ידי גלגול הגרגרת שלאחר שחיטת רוב הסימן הוא בא שמא הוא בתחילת שחיטה או באמצע שחיטה וכן מסתבר למימר שבדחיקת הסכין על הגרגרת בא שקפצה חוליא אחת ממקומה עכ"ל. וטעמו ונימוקו עמו דכיון דאיכא ריעותא דהרי עיקור טבעת אחת לפניך אלא שבאת לתלות בלאחר שחיטת רוב הסימן הרי זה ספק בשחיטה דלא נודע לך אם נשחטה כראוי ודמי ממש לנמצאת שמוטה דלעיל סעיף י"ז. אבל הבית יוסף סבירא ליה כפירוש הדרכי משה דתלינן שנשחטה בב' מקומות על ידי גלגול הגרגרת ואין כאן עיקור כלל בטבעת זו. וכיון דליכא הכא ריעותא דהרי עקור לפניך מוקמינן הגרגרת בחזקתה שלא היה בה עיקור והיתה שלימה קודם שחיטה כרוב בעלי חיים. ולא מוקמינן חזקת איסור להדי חזקה דהתירא אלא בדאתילדא ריעותא כמו שנתבאר לעיל סי' י"ח גבי סכין ומקוה אבל הכא ליכא ריעותא כלל דתלינן שנשחטה בב' מקומות כמ"ש הרשב"א הובא ב"י סי' ל"ד וברמ"א סעיף ט' שם להלכה:

מז **בזה**. דסבירא להו דזה אינו בא על ידי שחיטה בשני מקומות אלא על ידי עיקור שנעקרה טבעת זו על ידי דוחק הסכין ומתיחת הסימן (עיין תבואות שור. שארית יוסף סי' מ"ז) ואינו יודע מתי נעקרה. ואין חילוק בזה בין נמצאת על הסכין ובין נמצאת על הארץ בין שלימה בין חתוכה ואפילו ב' צידי החתך מונחים על ב' צידי הסכין והטבעת חתוכה על הסכין בין ברוחב הטבעת או אפילו חתוכה ותחובה לארכה שהוא הקיפה. אין בזה הוכחה שלא נעקרה אלא נשחטה בב' וג' מקומות שאם נעקרה תחילה האיך נחתכה. דאפשר שמתחילה נעקר רובה ועדיין היתה מעורה במיעוט ולכך חתך בה הסכין רובה או אפילו כולה ואחר כך נעקרה כולה ובאה לה על הסכין. ופסוקת הגרגרת ברובה נבילה ואין השחיטה מועלת והרי זה ספק בשחיטה וכל ספק בשחיטה פסול ואפילו יש לתלות להקל יותר מלהחמיר לא תלינן עד שיהיה היתר ברור כדלעיל (תבואות שור וש"ך וכן דעת הב"ח דלא כט"ז).

וכל זה בטבעת שלמה או רוב הטבעת אבל מיעוט הטבעת שנמצא בכל ענין כשרה דפסוקת הגרגרת ברובא. וגם משום עיקור אין לחוש לפירוש הט"ז וסייעתו דלעיל דגם בשעת שחיטה אין עיקור פוסלו בכל שהוא דלא אמרינן כולה חדא שחיטה היא בעיקור שאינו כדרך שחיטה כלל.

ואפילו בספק אם הוא הרוב או לא כתב הט"ז להקל משום ספק ספיקא שמא לא היה הרוב ואם תמצי לומר שהוא הרוב שמא נעשה על ידי גילגול הגרגרת. ואף על גב דסבירא ליה להט"ז דספק ספיקא בשחיטה לא מהני לסתור חזקת איסור שמחיים כמ"ש לעיל סי' א'. שאני הכא דיש מתירים לגמרי בלא ספק ספיקא. ומהאי טעמא נמי התיר הט"ז בסתם ומשמע מלשונו דאפילו ישנו לפנינו וספק לנו משום חסרון ידיעה לשער אם הוא הרוב מותר משום ספק ספיקא אף על גב דבכהאי גוונא לא מיקרי ספק בעלמא.

אבל התבואות שור כתב שאם הוא לפנינו אין להקל כלל בספק אם הוא הרוב. וגם בנאבדה צריך עיון למעשה דהא לספק אם הוא הרוב אין לו חזקה דהתירא כלל אלא חזקת איסור לחוד דבהמה בחיים. וספק דשמא נעשה על ידי גלגול הגרגרת אחר שחיטת רוב הסימן אינו כדאי להתיר שאינו ספק שקול דמסתבר טפי שבדחיקת

הסכין על הגרגרת בתחלת שחיטה נעקרה חוליא אחת ברובא כמ"ש לעיל בשם רש"ל אלא שאחר כך כשהגיע הסכין אצל רובה חתכה הסכין לרחבה. ואף על גב דבעלמא קיימא לן דספק שאינו שקול מצטרף לספק ספיקא שאני הכא שספק אחד השקול עומד בחזקת איסור ואין לו חזקת היתר כלל כנגדה עיין מ"ש בסי' ק"י:

מח **ינעוץ רגליו בקרקע**. היינו כששוחט סמוך לקרקע. וכן יזהר כששוחט סמוך לכותל. ועכשיו נזהרים בכל ענין לדחוק רגלו אחד עם הכנפיים ואפילו הכי מרחיקין מן הכותל לחומרא בעלמא שלא ידחוק רגל הב' בכותל (רש"ל [פ]"ב):

סימן כה

א **שחוטים רובן**. וכשבית השחיטה מלא דם אי אפשר לבדוק יפה בראיה בשעת שחיטה בבהמה (שאין מנהג בתוקף אגודל) וצריך להעביר ידו תוך חתך בית השחיטה להרגיש במשמוש היד ([ב]ה"ג הובא בתורת יקותיאל. וט"ז בשם מהרי"ל):

ב **אסור**. ואין אומרים כיון שהחזיר הסכין על גבי כל הצדדין חזקה שנשחטו כי פעמים שהסימנין נשמטים אילך ואילך וסבור הוא שנשחטו ולא נשחטו ומן הספק אתה בא להתיר מה שהוא בחזקת איסור (רשב"א בתורת הבית הארוך). ואף על גב דרוב השוחטים מצוים לשחוט הרוב ורובא עדיף מחזקה לא אזלינן בתר רובא הכא אף על גב דלא אתיילדא ריעותא כלל משום דרובא דתלי במעשה הוא ומיעוטא לא תליא במעשה ובכהאי גוונא לא אזלינן בתר רובא (רשב"א בחדושיו). וכיון דלא אזלינן בתר רובא מוקמינן הסימנים בחזקתם שלא נחתכו רובן והיא ודאי נבילה אף לפי דעת הרמב"ם דסבירא ליה בכל ספק בשחיטה שאינו אלא ספק נבילה כמ"ש לעיל סי' א'. אלא דלפי דעת התוס' איכא למאן דאמר בגמרא דכי לא בדק בסימנים אינה אסורה אלא מדרבנן דמדאורייתא אזלינן בתר רוב שחיטות. ויש לחוש לזה להחמיר בשל תורה כגון לענין אותו ואת בנו וכיסוי הדם (תבואות שור):

ג **טריפות**. דלא כבה"ג דמצריך לבדוק אחר שמוטה משום דאזיל לשיטתיה דסבירא ליה שזהו עיקור דקא חשיב שמואל בהלכות שחיטה כדלעיל סי' כ"ד וכיון שהוא מהלכות שחיטה אם כן אם לא בדק לא נודע לך אם נשחטה כראוי ובחזקת איסור עומדת כמ"ש הב"ח. והרא"ש חלק על הבה"ג וסבירא ליה שאין צריך לבדוק אחר

שמוטה כמו שאין צריך לבדוק אחר שאר טריפות. לבד מטרפות הריאה דשכיחי. משום דסמכינן ארובא דרוב בהמות כשירות הן והכי נמי רוב בהמות אינן שמוטות ורובא עדיף מחזקה. דמהאי טעמא לא חיישינן לנקובת הושט כדאיתא בגמרא וכמ"ש לעיל סי' כ"ד.

והש"ך הכריע דבדיעבד אין לאסור אם לא בדק אחר שמוטה כדעת הרא"ש וסייעתו אבל תחלה יש לחוש לדברי בה"ג שדבריו דברי קבלה ומסתבר טעמיה משום דדמי לריאה שצריך לבודקה לכתחלה משום דשכיח בה טריפות כדלקמן סי' ל"ט והכי נמי שכיח הוא לעשות שמוטות בשעת שחיטה כדמשמע גבי השוחט תרנגול בסוף סי' שלפני זה וכן כתב הרא"ה עכ"ל הש"ך. וכן כתב הב"ח שבעופות רגילים הסימנים להשמט על ידי משיכתן לכאן ולכאן או על ידי נעיצת רגלי התרנגולים וכיוצא בזה ומשום הכי לא נהגו לבדוק אחר שמוטה כי אם בעופות על ידי שתוקף אגודל עיין שם בב"ח. והכי נמי אשכחן בגמ' גבי עוף דגרגרת עבידא לאשתמוטי.

והא דסמכינן אבדיקה זו דתוקף אגודל ולא חיישינן דילמא אידלדל אידלדולי דהיינו שנעקר הסימן ברובו בכח ומיעוטו המחובר ללחי הוא מדולדל כאן מעט וכאן מעט שאין השחיטה מועלת בכהאי גוונא לפי דעת התוס' ורשב"א ושו"ע דלעיל סימן כ"ד סעיף ט"ז ואף על פי כן נכנס הסימן לפנים אחר שהסיר אצבעו מאחר שהוא מחובר ללחי במקצת. היינו משום דמלתא דלא שכיחא היא כלל להיות נעקר בכח ברובו והמיעוט יהיה מחובר כאן מעט אלא שמוטה דשכיחא היא להיות נשמט כולו ויורד למטה (כרתי ופלתי). ומשום הכי נמי אמר בגמרא אי אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה ולא חיישינן דילמא אידלדל תחלה ואחר השחיטה נעקר המיעוט המדולדל. עיין סי' כ"ד סעיף י"ח: [ז] בלא הגרמה. היינו כששחט במקום שיש לחוש להגרמה כגון למעלה או למטה ובכהאי גוונא אפילו בדיעבד אסור מדאורייתא. אפילו לפי דעת התוס' דאיכא מאן דאמר בגמרא גבי שחיטת רוב הסימנים דמדאורייתא אזלינן בתר רובא דרוב השוחטים מצויים לשחוט הרוב גבי הגרמה לא שייך למיזל בתר רובא דרוב השוחטים שוחטים באמצע הצואר וזה שינה ושחט למעלה או למטה במקום שיש לחוש להגרמה (עיין ב"ח). אבל השוחט באמצע צואר אף שאינו אמצע

ממש רק שהוא מקום שאין לחוש בו להגרמה אין צריך לבדוק בסימנים שמא נאנסו ובאו לכאן מקום שאינו ראוי לשחיטה דחששא רחוקה היא (תבואות שור):

ד **אחר זה**. פירוש לבדוק בסימנים אם נשחט הרוב. והג"ה זו צריכה להיות קודם ויש מי שאומר (ש"ך):

ה **העוף מידו**. הואיל ודרכו לפרכס ולדלג ולקפוץ בפרכוסו ויש לחוש לכתחלה שמא על ידי זה יתרחב החתך ויהיה נראה שנשחט הרוב כן משמע בדרכי משה. ומשום הכי נקט רמ"א עוף דוקא. אבל הט"ז כתב הטעם משום שמא ישכח מלבדוק אחר כך כמו שאסרו מהאי טעמא לשחוט בלילה לפירוש רש"י לפי דעת הט"ז דלעיל סי' י"א. ולפי זה גם בבהמה צריך ליזהר לבדוק תיכף ומיד אחר שחיטה לכתחלה. וכן כתב התבואות שור:

ו **החתך**. במהרי"ק הוכיח כן מהא דאמרינן בגמרא דר' יונה שחט עופא בהדי דפרח אף על פי שהיה נופל לארץ ונחבט חבט גדול והיה מפרכס הרבה קודם שהגיע אליו ובדק בסימנים. ובהגהות שחיטות ישנים כתב בשם אור זרוע לאסור אפילו בדיעבד. וכדי ליישב דעת האור זרוע ח[י]לק הב"ח בין דנמצא הסימן שחוט רובא דחיישינן שמא נתרחב החתך על ידי פרכוס ובין היכא דנמצא שחוט כולה דכולי האי לא חיישינן שמא לא היה שחוט רובא ונתרחב החתך על ידי פרכוס עד שנמצא שחוט כולו ועוף דשחט ר' יונה נמצא כל הסימן שחוט. והש"ך חילק עוד בין ושט לקנה דושט אין דרכו להתקרע אלא באורך ולא ברוחב כלל וכן היה בעוף ששחט ר' יונה אבל הקנה ודאי דרכו להתפרק וחיישינן דבקל נעשה רובו בפרכוס ובכהאי גוונא מיירי האור זרוע. ומכל מקום לכולו לא חיישינן אף בקנה כמ"ש הב"ח (עיין תבואות שור). אבל הט"ז כתב שזה אינו נמצא בספר אור זרוע כלל. וכן משמע בהדיא ממ"ש האור זרוע בשם בה"ג אמתניתין דהשוחט בלילה שחיטתו כשירה דלעיל סימן י"א דהיינו אם בדק בסימנים ביום וסתמא תנן ומשמע אפילו בעוף ולא חיישינן שמא נתרחב החתך בפרכוס. והש"ך בנקודות הכסף נדחק מאד לומר דמיירי שתפס העוף בידו עד למחר ביום ומסתימת המשנה והגמרא והפוסקים לא משמע הכי. הלכך בהפסד מרובה וכהאי גוונא אין להחמיר לאחרים בזה נגד רמ"א וט"ז וכן פסק הפרי

חדש אלא כל בעל נפש יחמיר לעצמו לחוש לחלוקי הב"ח וש"ך להחמיר בשל תורה וכל שכן בעוף שדרכו לדלג ולקפוץ בפרכוסו אבל בבהמה אין לחוש כלל לכולא עלמא (תבואות שור):

ח **הרוב**. שתוחבים הנוצה בסימן דרך הפה ומוציאה דרך חתך בית השחיטה טועים הם דשמא לא נשחט הרוב ובאור זרוע כתב דאפילו נשחט מיעוט הנוצה קורעת ויוצאה (ש"ך):

ט **הם**. ותיפח רוחם שמאכילים נבילות לישראל ואסור להתעסק בקבורתם של מאכילי טריפות (הגהות אשר"י) וסמך לזה מן התורה לכלב תשליכון אותו פירוש את האוכל ואת המאכיל:

י **ניקב**. ואפילו יש נקבים הרבה שלא במקום שיניו תלינן כולהו בזאב כי היכי דמכשרינן היכא דמשמש ידא דטבחא דלקמן סימן ל"ו (ט"ז תוס') משום דנשחטה בחזקת היתר עומדת מכח הרוב דרוב בהמות כשירות הן עד שיודע לך במה נטרפה (גמרא ורש"י). עיין במ"ש לעיל סימן א' וכ"ד ביאור דין זה:

יא **בשחיטה**. כגון ספק שהה ספק דרס לא אזלינן בתר רוב שחיטות כיון דאתיילדא ריעותא בבהמה זו מאחר שנולד לו בה ספק (גמרא) דכיון שנולד לו ספק מיקרי ריעותא ולא אזלינן בתר רובא דאתרע כמ"ש לעיל סי' א':

יב **טרפה**. כלומר אסורה ועיין מ"ש לעיל סי' א' מחלוקת הפוסקים אם היא ספק נבילה או ודאי:

סימן כו

כבר. כתב רש"ל וט"ז וש"ך דהיינו דוקא קודם ששחט הרוב אבל לאחר ששחט הרוב לא מסתבר כלל שיפסול בו נקב אף על פי שהקנה קיים והוא הדין אם נפסק הקנה אחר שנשחט רובו קודם שחיטת הושט. וסיים הש"ך דאפילו לדידן דפסלינן כל הלכות שחיטה במיעוט בתרא היינו במיעוט הנשאר עצמו אבל מה שנשחט כבר נכשר. ועוד דשאני הכא דלא אירע הפסול דרך שחיטה כלל עכ"ל. ומשמע מדבריו דאפילו ניקב בידים בשעת שחיטה על ידי סכין וכהאי גוונא לא מיקרי דרך שחיטה כלל וכל שכן לעיקור בידים ממש. ולחילוק הראשון שחילק בין מיעוט הנשאר למה שכבר נשחט סבירא ליה דבמיעוט הנשאר נוהגים להחמיר אפילו שלא בדרך שחיטה

כלל כשנעשה הפסול בידים ולא ממילא על ידי הבהמה עצמה כשמוטה דלעיל סי' כ"ד כמו שנתבאר שם (עיין שם דלא קיימא לן הכי אלא כהט"ז שם). ולחילוק הב' אין להחמיר אפילו במיעוט הנשאר בפסול שאינו בדרך שחיטה כלל. וגם לחילוק הראשון אין להחמיר אלא ממנהגא שנוהגים כפירש"י בבעיא דלעיל סימן כ"ג דאיכא למימר כולה חדא שחיטה היא אבל מדינא משום טריפות אין חילוק בין מיעוט הנשאר למה שנשחט כבר לפי דעת רש"ל וש"ך וט"ז:

סימן ל

א **בזמן הזה.** שאין אנו בקיאין בבדיקה דלקמן שהיא לבדוק אם לא בצבץ המוח ויצא אלא בעוף שעצם גולגלתו רך ויכול לינקב נקב דק על ידי הכאה קלה כנשיכת חולדה וכהאי גוונא ויש לחוש שעל ידי זה ניקב נקב דק שאינו נראה לעין. אבל בבהמה שעצם גולגלתה קשה וחזק ולא יוכל לינקב אלא בהכאה גדולה ואם על ידי זה היה ניקב קרום של מוח היה הנקב גדול ונראה לעין והלכך אין צריך בדיקה דלקמן אלא די בבדיקה בראיית העין היטב אם אין נראה נקב בקרום של מוח. אבל אם לא בדק כלל אפילו בראיית העין היא ספק טריפה בבהמה כמו בעוף כדלקמן שכיון שניקב העצם יש לחוש שעל ידי זה ניקב קרום של מוח. ואפילו בנפחת על ידי חולי יש לחוש לנקיבת הקרום. כן כתב התבואות שור ממשמעות פרש"י. ומה שכתב רמ"א דלא חיישינן בבהמה לנקיבת קרום של מוח היינו לנקב דק שאינו נראה בראיית העין. ואף אם לא נתכוין לכך יש להחמיר כהתבואות שור אפילו בדיעבד בנתרוצץ על כל פנים על ידי הכאה שכן הוא בהדיא ברמב"ם לחוש לנקיבת הקרום בנתרוצץ. והיינו כשיש בקעות וסדקים מפולשים כמש"ל אבל כשאין בעצם סדק מפולש אין צריך בדיקה כלל וכמש"ל בשם הש"ך:

ב **בכל שהוא.** אבל אם נשבר העצם אף על פי שחזר ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו לא מהני. דלא מהני חזר ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו אלא כשהטריפות היא מצד שבירת העצם עצמה כגון ברגל שנשבר העצם ויצא לחוץ שאם חזר ונקשר אמרינן דודאי לא יצא לחוץ שאילו יצא לחוץ ונטרף לא היה חוזר ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו. אבל הכא שהטריפות היא משום חשש נקיבת הקרום ואף בעוף

המים הטריפות היא משום שסוף הקרום ליפסק כמש"ל לא מהני חזר ונקשר. כמו דלא מהני מהאי טעמא בנשבר הרגל במקום צומת הגידין וחזר ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו להאוסרים דלקמן סוס"י נ"ו וכמ"ש רמ"א שם שכן עיקר. ודין אווזות ותרנגולות שיש להם חטוטרות בראשיהן ונקבים בגולגלותן עיין לקמן סי' נ"ד:

סימן לא

א **זה על זה**. העליון מחובר לגולגולת מבפנים והוא חזק והתחתון הוא שהמוח מונח בתוכו והוא רך ודק מאד ונראה כמוח עצמו (רש"י ור"ן):

ב **כשירה**. דהלכה למשה מסיני ניקב קרום של מוח טריפה. ואין נקרא קרום של מוח אלא התחתון שהמוח מונח בתוכו ולא העליון המחובר לגולגולת. ואיכא למאן דאמר בגמרא שניקב העליון לבדו טרפה שהתחתון רך ואינו מגין אבל ניקב התחתון לבדו כשירה שהעליון חזק ומגין. ומאחר דלא איפסקא הלכתא בגמרא כתב בבה"ג להטריף בשניהם וזהו דעת היש מטריפים שבהג"ה. והא דלעיל סי' ל' בעוף שנשכו חולדה שמכניס אצבעו לתוך פיו ודוחק שם ואם לא יצא המוח בידוע שלא ניקב קרום של מוח ולא חיישינן שמא העליון לבדו ניקב היינו משום שאם היה ניקב העליון שהוא חזק אז התחתון שהוא רך מאד היה נשקע בדחיקת האצבע שדוחק את המוח למעלה והיה המוח מבצבץ ויוצא דרך הנקב שבעליון (גמרא). והא דלא חיישינן שמא ניקב התחתון לבדו היינו משום שהחולדה נשיכתה מלמעלה וכן אם נגפה בעץ או באבן מלמעלה (רא"ש):

ג **בהפסד מרובה**. רש"ל וב"ח אוסרים אף בהפסד מרובה מאחר דספיקא דאורייתא היא והובא בט"ז ובש"ך אבל הפרי חדש ותבואות שור הסכימו לרמ"א להקל בהפסד מרובה:

ד **שנרקב מעט**. לשון הטור אם חסר מן המוח מעט כגון שנרקב כו'.

ובגמרא אמרינן גבי חוט השדרה שנפסק ברובו טריפה אמר רב הונא רובו שאמרו רוב עורו (אם נחתך רוב היקף עורו סביב אף על פי שהמוח לא נפרד כלום טריפה) מוח זה לא מעלה ולא מוריד. אמר ר' יהושע בן לוי נתמרך פסול נתמסמס פסול איזהו המרכה ואיזהו המסמסה המרכה כל שנשפך כקיתון (שנעשה המוח רך כמים

בתוך הקרום ואם היו נוקבים אותו היה יוצא דרך הנקב) מסמסה כל שאינו יכול לעמוד (מפני שנעשה צלול אבל לא כל כך שיהיה נשפך כקיתון של מים אם היו נוקבים אותו אבל כשאוחזין אותו ומניח קצתו למעלה מידו היה נכפף ונופל. וכל הני נתמרך ונתמסמס בכלל נפסק החוט הן דקים להו לרבנן שמתוך לקוי זה עתיד לנקוב ולפסוק אי נמי אין פיסוק גדול מזה ואף על גב דמוח זה לא מעלה ולא מוריד הני מילי בנפרד אבל בהמרכה והמסמסה הפסק הוא (ר"ן). ולשון מסמסה פירש הרי"ף שנמס כדונג מפני האש). בעי ר' ירמיה אינו יכול לעמוד מפני כבדו (שהוא עב וכבד אבל לא נתמרך מבפנים) מאי (חולי הוא זה שמכבידו או לא) תיקו. בי רב אמרי נתמסמס פסול (כדקאמרת) נתמזמז כשר. ופירש"י נתמזמז נתרוקן מהמוח מקצתו מאליו. והרי"ף פירש נתמזמז נתנדנד ממקומו. מיתיבי רבי שמעון בן אלעזר אומר בהמה שנתמזמז מוחה טריפה ההיא נתמסמס אתמר עכ"ל הגמרא ופירוש רש"י.

וכתב הרא"ש מדמקשה ממוח אחוט השדרה אלמא דהמרכה והמסמסה פוסלת במוח (כלומר דקיימא לן כרבי שמעון בן אלעזר). וכתב הרשב"א בתורת הבית הארוך הטעם דכל שהגיע המוח להפסד זה עתיד הקרום לינקב (ולמאן דאמר שנקיבת קרום העליון לבד הוא דמיטרפא כו' צריך לומר שגם קרום העליון עתיד לינקב על ידי זה). ושיעור מסמסה במוח פי' הרשב"א בתורת הבית הקצר והטור דהיינו שנתרכך כל כך שכנגדו בחוט השדרה אם היו מעמידים אותו לא היה עומד טריפה אבל אם לא הגיע לשיעור ריכוך זה אף על פי שנתנדנד כשירה עכ"ל. ורוצה לומר שנתנדנד מחמת הריכוך שנתרכך ונתמעך מעט. וכן כתב הרמב"ם ושו"ע סי' ל"ב ס"[ב] שנתנדנד מחמת המיעוך. והוא הדין אם נתנדנד מחמת נפילה שנפלה ממקום גבוה (רשב"א בתורת הבית הארוך. גמרא) בין בחוט השדרה בין במוח שבראש. וזהו כפירוש הרי"ף בנתמזמז. ובסעיף ד' שם פסק השו"ע גם כן כפירש"י בנתמזמז. והכי נמי הכא גבי מוח נתכוין השו"ע לשני הפירושים דנרקב היינו שחסר ממנו המוח מעט כמ"ש לעיל בשם הטור והיינו כפירש"י ונתמעך הוא כפירוש הרי"ף והרשב"א.

וכתב הש"ך דדוקא כשנחסר מעט בענין שכיוצא בו בחוט השדרה אם היה מניח הריקן למעלה מידו היה עומד ולא היה נכפף כשר אבל אם נחסר הרבה שאז כיוצא

בו בחוט השדרה אלו היה יוצא הרבה למעלה מידו היה נכפף טריפה. וכן גבי חוט השדרה נמי דינא הכי ולכן כתב השו"ע סי' ל"ב ס"ד נחסר קצת מהמוח ונתרוקן כשר לאפוקי נחסר הרבה שאז טריפה דכיון שאם היה מעמידו בידו היה הריקן שחוץ לידו שוחה. אבל בנתמסמס לא חילקו לא כאן ולא בסימן ל"ב בין מעט להרבה לפי שדרכו להתמסמס הרבה עכ"ל. ולפי זה גם בנתמסמס מעט כשר כמו בנחסר מעט דהיינו כשמקום המסמוס שחוץ לידו עומד ואינו נכפף מפני שהוא מעט מזעיר. דסבירא ליה להש"ך דמשערינן במקום המסמוס או במקום הריקן לחוד שחוץ לידו ויותר לא יהיה יוצא כלום חוץ לידו למעלה ממקום המסמוס או ממקום הריקן.

אבל התבואת שור חולק עליו וכתב דאפילו משהו שנתמסמס מהמוח שבראש אצל הקרום טריפה וכן חוט השדרה אפילו נתמסמס כל שהוא באורך החוט רק שהוא ברוב עביו והקיפו במקום אחד טריפה שהרי הוא נכפף באותו מקום המסמוס ואינו יכול לעמוד כשאוחזו בידו למטה ומניח יוצא למעלה מידו מעט כל כך בענין שאם לא היה נתמסמס כלל היה עומד ולא היה נכפף ועכשיו מפני שנתמסמס ברוב עביו במקום אחד הרי המעט שלמעלה ממקום המסמוס מכביד ונופל. ולפי זה גם בנחסר ונתרוקן קצת אינו יכול לעמוד כשמניח יוצא למעלה מידו מעט מן החוט השלם שלמעלה ממקום הריקן שהרי מעט החוט השלם הזה הוא מכביד ונופל. והא דמכשרינן בנחסר קצת היינו משום דלא איתמר שיעורא דכל שמעמידו ואינו עומד אלא לענין מסמסה והוא לקותא במוח ומתוך לקותא זה עתיד לנקוב ולפסוק אף עורו מה שאין כן בנחסר מעט שאינו לקותא כל כך אף שאינו יכול לעמוד לא איכפת לן. כמו דלא איכפת לן אם אינו יכול לעמוד מפני כובדו אם תמצי לומר שאינו חולי ולקותא כדלעיל. ומעט לאו דוקא אלא הוא הדין נחסר ונתרוקן הרבה רק שיהיה מיעוט החוט לאפוקי נתרוקן רובו (עיין כרתי ופלתי). וכן הדין במוח שבראש דאפילו נחסר הרבה כשירה כל שלא נחסר רובו. ולא כתב הרשב"א בתורת הבית הקצר והטור במוח שבראש באם שכנגדו בחוט השדרה אם היו מעמידים לא היה עומד טריפה כדלעיל אלא לענין שיעור הריכוך אם נתרכך כל כך ונתמסמס כשיעור ריכוך ומסמוס דחוט השדרה אבל לענין גודל המקום שנתמסמס או שנתרכך אין

לשער כלל במוח שבראש שכנגדו בחוט השדרה. דאף אם תמצי לומר כמו שכתב הש"ך דשיעור מקום המסמוס הפוסל הוא כל שאינו יכול לעמוד וכן בחסרון מכל מקום במוח שבראש כיון שהוא יכול לעמוד לפי שהוא כקדירה רחבה למה יפסול. על כרחך לא נאמר שיעור דכל שמעמידו ואינו עומד אלא לענין שיעור הריכוך בלבד אבל למקום המסמוס לא נאמר בו שיעור כלל אלא אפילו בכל שהוא פסול משום דלקותא היא במוח וחולי המתפשט יותר ועתיד הקרום לינקב. מה שאין כן בחסרון או אפילו בנרקב ונתמעך כל שלא הגיע לשיעור ריכוך דנתמסמס. כן דעת התבואות שור וסייעתו לפירוש הרא"ש וסייעתו גבי נמצא מים בתוך הקרום דלקמן בשו"ע (שדבריו שם לקוחים מהרא"ש וסייעתו ואינו בגמרא). דסבירא להו הא דנתמרך ונתמסמס פסול בחוט השדרה במשהו באורך רק שהוא ברוב עביו והקיפו דומיא דנפסק החוט היינו טעמא משום שהוא חולי ולקותא וסופו לפסוק אף עורו ברובו (מה שאין כן בנתמזמז דהיינו חסרון שאינו חולי ולקותא כל כך. ומשום הכי סבירא להו להרא"ש וסייעתו להטריף גם במוח שבראש אם נתמסמס כל שהוא סמוך לקרום כדלקמן בשו"ע) משום שהוא לקותא וסוף הקרום לינקב שהרי נקיבתו במשהו.

אבל שיטת הרמב"ם כהרי"ף רבו דנתמזמז היינו נתנדנד דוקא על ידי מיעוך קצת (או על ידי נפילה) אבל אם נתרוקן ונחסר קצת ממש גרע מנתמסמס. משום דסבירא ליה דהיינו טעמא דנתמסמס פסול לאו משום שסוף העור לפסוק דהא ריאה שנשפכה כקיתון כשירה ולא אמרינן שסוף הקרומים לינקב אלא היינו טעמא משום דכל שנתמסמס רואין אותו כאילו אינו כדאיתא בגמרא וכדלקמן סי' נ' והוה ליה הפסק בחוט כמ"ש לעיל בשם הר"ן דאף על גב דמוח זה לא מעלה ולא מוריד הני מילי בנפרד לחוד אבל בהמרכה ומסמסה הוה ליה נפסק החוט דאין פיסוק גדול מזה מאחר שרואין כאילו אינו. וכ"ז בנחסר קצת ממש ונתרוקן ברוב עביו והקיפו (עיין ב"ח וכנסת הגדולה). והא דנתמסמס פסול במוח שבראש היינו נמי מהאי טעמא משום דרואין כאלו אינו וניטל המוח פסול דטריפות ניקב קרום של מוח אינו אלא משום שהקרום מגין על המוח מכל הפסד וקלקול. ומשום הכי פליגי בגמרא איזו קרום פוסל בנקיבתו דלמאן דאמר קרמא עילאה סבירא ליה שזהו המגין (עיין רא"ש)

מפני שהוא חזק ומתקיים ומאן דאמר קרמא תתאה סבירא ליה שזהו המגין מפני שהוא דבוק למוח ממש. ואם כן אם ניטל המוח אין צריך לומר כלל דטריפה וכן אם נפסד ונתקלקל לגמרי עד שנשפך כמים או נמס כדונג שכל שנתמסמס רואין כאילו אינו (מה שאין כן בריאה דהא דקרומא עילאה גם תתאה מגין היינו על רוח מרחפת שבריאה ולא על בשר הריאה עצמו שאין החיות תלוי בו כלל כבמוח שבראש). ולפי זה דין המרכה ומסמסה במוח שבראש כדין נחסר ונתרוקן ובשניהם אין פיסולם אלא בכולו ולא במקצתו מאחר שאין פסול משום דסוף הקרום לינקב אלא מצד עצמו משום נטילתו וחסרונו. והרי זה בכלל כל האברים שנקיבתם פוסלת כך נטילתם פוסלת כדלקמן סי' נ' ס"[ב] דהיינו דוקא בניטל כולו עיין שם. ומשום הכי נמי תנא רבי שמעון בן אלעזר בהמה שנתמסמס מוחה סתמא דמשמע כל מוחה כמו בשאר אברים ששנו בהם חכמים טריפות בסתם שאינה טריפה אלא בכולו ולא מקצתו כגון צמקה הריאה כדלקמן סי' ל"ו סעי' י"ד אלא אם כן פרשי רבנן בפירוש או דמוכח מילתא בטעמא דאין צריך לפרש כגון גבי ריאה שיבשה דלקמן שם סעיף י"ג. והא דאמר רבי יהושע בן לוי נתמרך ונתמסמס פסול בסתם גבי חוט השדרה ולא פירש דאפילו במשהו באורך רק שהוא ברוב עביו והקיפו פסול היינו משום דרבי יהושע בן לוי קאי על מתניתין ובריית דנפסק חוט השדרה ברובו טריפה ועלה קאמר דאם לא נפסק רוב עורו אלא נתמרך ונתמסמס מוחו פסול כאלו נפסק החוט וממילא משמע דהיינו ברוב עביו והקיפו. ותדע שהרי ר' יהושע בן לוי לא הזכיר חוט השדרה כלל בלשונו ועל כרחך קאי אחוט השדרה דמתניתין ובריית. וטעם ההפרש והחילוק שבין חוט השדרה למוח שבראש פשוט הוא משום שחוט השדרה מחבר כל החוליות שהן בנין כל הגוף מזה לזה וממשיך להם כח וחיות מן המוח ומשום הכי אם נפסק אינה חיה ולכך צריך להיות כל החוט מחובר חבור חזק ובריא קצתו אל קצתו עד שמעמידו ומוציאו קצתו חוץ לידו הוא עומד אבל אם המקצת שחוץ לידו נכפף ונופל מאחר שאינו מחובר קצתו אל קצתו בחבור חזק ובריא אין בו כח לחבר כל החוליות חיבור הראוי מה שאין כן במוח. ומשום הכי נמי לא כתב הרמב"ם להכשיר בנרקב אלא במוח שבראש ולא בחוט השדרה אלא בנתמעך לבד ולא בנרקב כדלקמן סי' ל"ב

משום דעל ידי הרקבון נחסר מעט כמו שכתבתי לעיל בשם הטור ובחוט השדרה אין להכשיר כל שמעמידו ואינו עומד. זהו דעת הרדב"ז בפירוש הרמב"ם והרי"ף הובא בריק"ש ופרי חדש.

ומיהו לפי מה שכתבו האחרונים לקמן סי' ל"ו סעיף י"ד גבי צמקה הריאה דאף על גב דכתבו כל הפוסקים דלא מיטרפא אלא בכולו מכל מקום רובו ככולו בכל התורה. אם כן הכי נמי גם במוח שבראש לשיטת הרמב"ם והרי"ף יש לומר דרובו ככולו בין בחסרון בין בנתמסמס. והא דנרקב אפילו כולו כשר משום דעל ידי הרקבון אינו חסר אלא מעט כמ"ש הטור (ולא אמרינן דהנרקב כאלו אינו הואיל ולא נמס כדונג. ולא דמי לבשר שהרופא גוררו דלקמן סימן נ' דשאני הכא דהקרומים מגינים שכל שלא הגיע לשיעור מסמסה הדרא בריא. ובלאו הכי נמי על כרחך צריך לומר כן לכולא עלמא דהא בנחסר כולו פסול לכולא עלמא כמו שנתבאר לעיל ובנרקב כולו כשר לכולא עלמא).

ולענין הלכה אין להחמיר לאחרים בנתרוקן ונחסר מקצתו בין בחוט השדרה בין במוח שבראש נגד פסק השו"ע והש"ך וט"ז דסבירא להו כפרש"י בנתמזמז וכשיטת הרא"ש וסיעתו (דלא כב"ח וכנסת הגדולה). אלא כל בעל נפש יחמיר לעצמו בנתרוקן וחסר מקצתו בחוט השדרה לחוש להרמב"ם והרי"ף. וכן בנתמסמסה אפילו משהו סמוך לקרום של מוח אין להקל כלל אפילו בהפסד מרובה נגד השו"ע והאחרונים. אלא אם יש עוד צדדים להקל יש להקל בנתמסמס במקצתו משום ספק ספיקא כמו שיתבאר לקמן. עיין פרי חדש בשם רדב"ז:

ה **כשיעור המים**. אבל אם לא נחסר כשיעור המים לא מהני מה שהמוח מקיף סביב מקצת המים. כי מותר המים העודפים על שיעור החסרון שנחסר המוח למראית העין בודאי נתקבצו ממקומות הרבה במוח עד שלא נודע מקומן מנקבים דקים ומסמוסים הרבה באו וירדו למקום הזה שנמצאו בו ומי יודע אם מקצתם באו מסמוך לקרום וספיקא דאורייתא לחומרא. וכל שכן אם אין נראה חסרון כלל במוח ונמצאו המים בין מוח לקרום התחתון דודאי טריפה. שאין לומר שהמוח שלם ומרוב לחותו הוליד מים ולא נמס ממנו כלום דזה אינו דודאי במקום המים ליכא מוח דאי אפשר לשנים

בנושא אחד וראוי הוא שהמוח ימלא כל החלל תוך הקרום דקרום התחתון הוא דבוק למוח ממש בכל בעל חי רק קרום העליון לבדו אינו דבוק כדלעיל ואם כן במקום המים על כרחך נחסר המוח ונמס והיה למים (תבואות שור. וכן דעת הט"ז. דלא כפרי חדש).

אבל יש מפרשים מה שכתב השו"ע (וכן הוא לשון הרא"ש וטור) ונחסר מהמוח כשיעור המים הוא לקולא דאם לא נחסר המוח אין לחוש כלל למים שנמצאו בו מאחר שרואין שלא נתמסמס המוח והוא שלם בכל צדדיו והמים מצד עצמן אם אינן ממסמוס המוח אלא בתולדה או שהמוח מרוב לחות הוליד מים אין בהם שום טריפות שאין מוסיפים על הטריפות שמנו חכמים (עיין כרתי ופלתי). ומה שכתב רמ"א להטריף בשלחופית המונחת בין קרום לגולגולת היינו נמי משום שודאי נחסר המוח במקום השלחופית כי המוח הוא סמוך מאוד לגולגולת ואין ביניהם כי אם הבדל מעט מזעיר במאד ולא ריוח וחלל כלל כדי שיוכל להיות שלחופית מונחת שם (עיין ריק"ש).

והט"ז סבירא ליה גם כן דהאי ונחסר המוח שבשו"ע הוא לקולא אלא דסבירא ליה דאתי דווקא לאפוקי מים שנמצאו בגולגולת אחר שהוציאו מתוכה את המוח שלם מכל צדדיו דתלינן דמתחלה היו המים מקיפים המוח בהבדל מעט מזעיר שבין הקרומים (כי קרום העליון דבוק ממש בגולגולת והתחתון במוח כדלעיל) ואחר שהוציא המוח עם קרום התחתון הדבוק בו נתקבצו המים ובאו למקום אחד ולכך אין לחוש למסמוס המוח בזה מאחר שרואין שהמוח שלם מכל צדדיו ומים אלו באו ממקום אחר בגולגולת לבין הקרומים ולא ממסמוס המוח. אבל אם נמצאו בין מוח לקרום התחתון אף אם המים מקיפים המוח ונראה המוח שלם בעיגולו סביב ואין בו פגם וחסרון כלל אין להקל לפי דעת הט"ז משום שבודאי ממסמוס המוח באו שהמוח צריך להיות דבוק בקרום ממש וממלא כל חללו בלי שום הבדל כלל ביניהם. וגם בין הקרומים אין להקל לפי דעת הט"ז אלא במעט מים אבל בשלחופית שבין הקרומים טריפה בכל ענין (כמ"ש רמ"א) אף אם המוח שלם לגמרי מכל צדדיו ואין שום פגם וחסרון כלל במוח במקום השלחופית כגון שהיא קטנה במאד לפי שאין

דרך שלחופית להתהוות אלא ממסמוס המוח ולא ממים אחרים. וכל שכן אם נמצאת שלחופית קטנה בתוך המוח סמוך לקרום דאף אם המוח נראה שלם בעיגולו סביב גם במקום השלחופית שנראה לעין שתחת השלחופית אין במוח פגם וחסרון כלל אפילו משהו רק שוה בגובהו לשאר עיגול המוח אפילו הכי טריפה דודאי ממסמוס המוח נעשה השלחופית כמו שרגילות הוא להמצא שלחופית בתוך המוח כן דעת הט"ז. והש"ך הוסיף להחמיר גם בנמצאו מים בין הקרומים לומר דודאי ממסמוס המוח באו כמו בשלחופית שברמ"א. וכן עיקר להחמיר בשל תורה (תבואות שור). ומכל מקום בהפסד מרובה יש לסמוך בזה על רדב"ז דלעיל ולהקל בזה משום ספק ספיקא. אבל אין לסמוך על יש מפרשים דלעיל נגד הש"ך וט"ז אלא אם כן נמצאו בתחתית המוח בחלל המלא לובן. שאף אם המים נוגעים בקרום התחתון הסובב מתחת לחלל ולובן שבו אפשר להקל ולסמוך על יש מפרשים דלעיל ולומר דלאו ממסמוס המוח באו מאחר שרואין שהמוח שלם מכל צדדיו על כרחך המוח מרוב לחותו הוליד מים או שהיו המים אלו בתולדה. וגם אם הצד הסמוך ללובן אינו שלם אלא נתמסמס וגם אם אפילו הלובן נתמסמס מקצתו או נשאר מעט לובן סמוך לקרום אפשר להקל ולומר דהוי בכלל המוח מקיף שבשו"ע דהדר בריא מאחר שהמסמוס והחסרון הוא באמצע ולא סמוך לקרום רק שהמים ירדו למטה בחלל ונדחקו בין הלובן ובין מוח המקיפו ובאו עד הקרום בתחתית הלובן:

ו **כשירה**. דכיון שהמוח מקיף המים מכל צד הדר בריא (רא"ש):

ז **מגולה**. אפילו מקצתה (הגהות אשר"י):

ח **והגולגולת**. דהיינו בין קרום התחתון לקרום העליון הדבוק לגולגולת. אף על פי שהמוח שלם (ט"ז):

ט **טריפה**. משום דודאי באו המים שבשלחופית מן המוח ממסמוסים הרבה ומנקבים דקים (ושמא מקצתם סמוך לקרום כדלעיל). כי אף שהקרום שלם אפשר ללחלוחית המים שבמוח להתלחלח ולירד מתוכו כמו שיורדים מותרות לחלוחית המוח דרך הקרום אל החוטם. ומשום הכי אפילו אין השלחופית מחוברת ודבוקה

בקרום טריפה. וכל שכן אם היא דבוקה ומחוברת בו דאיכא למימר שניקב הקרום והשלחופית היא קרום שעלה מחמת מכה ואינה סתימה (עיין תבואות שור):

י **בלא פתיחה**. ודוקא במקום דאין ריעותא לפנינו אבל אם יש ריעותא כגון שהבהמה בחייה היתה מנענעת בראשה (שקרוין שווינד"ל בל"א) פשיטא שיש לאסור עד שיתברר ההיתר בפתיחת ראשה (ט"ז ב"ח). ובחדש תמוז דשכיחי מים בגדיים וטלאים כל ירא שמים יחמיר לעצמו לכתחלה לפתוח הראש ולבדוק אם המוח מקיף אבל בדיעבד אין לחוש (עיין תבואות שור):

יא **בקרום המוח**. פירוש בתוך קרום העליון (ש"ך סק"ח). והיינו אחר שהוציאו המוח מתוכו. והוא הדין בעודו בתוכו ונמצא מונח בו על קרום התחתון מאחר שאין בו רושם ולא קורט דם. ולא אמרינן דאי אפשר שלא ינקוב התולעת את הקרום בפיו דהא אשכחן גבי טיטוס הרשע שנכנס יתוש בחוטמו ואף על פי כן חי ז' שנים (מרדכי והגהות אשר"י לפי דעת תרומת הדשן וכל האחרונים. דלא כתבואות שור):

יב **התחתון**. אבל בקרום העליון אין לחוש אפילו ניקב לפי דעת הב"י כדלעיל ס"א. ולפי דעת החולקים שם צריך שלא יהיה רושם ולא קורט דם גם בעליון (רש"ל ש"ך). והא דלא תלינן דלאחר שחיטה פריש וניקב הקרום התחתון או העליון מפני שיצא לבקש חמימות כאשר אפס חום הטבעי במות הבהמה כי היכא דתלינן מהאי טעמא בריאה שנמצאת נקובה בתולעים כדלקמן סי' ל"ו וכן בקורקבן כדלקמן סי' מ"ט. דשאני התם דסתמא דמלתא שהתולעים יצאו מבפנים לחוץ שדרכה של ריאה לגדל תולעים בתוכה וכן בקורקבן ושאר בני מעיים מצויים בתוכם תולעים הגדלים בפרש שבולעם העוף או הבהמה עם המאכל ומילתא דלא שכיחא כלל שיכנסו לתוכם תולעים מעלמא מחוץ לפנים וכיון דאמרינן שיצאו מפנים לחוץ ונקבו משום הכי תלינן בלאחר שחיטה שיצאו לבקש חמימות. אבל הכא מסתמא לא יצא מפנים לחוץ כי היא מלתא דלא שכיחא לגדל התולעים בתוך המוח עצמו או בתוך הראש (עיין שערי דורא סימן מ"ז) למעלה מקרום העליון ושכיח טפי דאתא מעלמא מחוץ לפנים דרך החוטם ומשום הכי נמצא בין ב' הקרומים. והלכך בדליכא רושם בקרום הא חזינן שעדיין לא ניקב אבל אם כבר ניקב לא ידעינן אימתי ניקב דאין לתלות בלאחר

שחיטה טפי מבחיים אלא בנקב הנעשה ביציאת התולע מבפנים לחוץ דתלינן שיצא לבקש חמימות אבל בלאו הכי הוי ספק שקול ולחומרא. עיין תבואות שור. עיין סימן כ"ה וסימן נ':

יג **נהוג.** שלא לסמוך על בדיקתנו אבל אי הוה סמכינן אבדיקתנו הוי שרי אף לרמ"א שחשש לסברת האוסרים אף בניקב העליון לבדו כלדעיל סעיף א' דמכל מקום הוי שרי כשבדק גם העליון דאמרינן שנכנס התולע דרך החוטם ולא ניקב אחד מהקרומים כדאשכחן גבי טיטוס כדלעיל (עיין ש"ך):

יד **בחוטם.** אפילו סמוך למוח ממש (מהרי"א בהגהות שערי דורא):

טו **מעולם.** ואפילו פי התולע כלפי חוץ דנראין הדברים שהיה כבר על המוח ובקש לצאת לא מוכחא מילתא דאימר נתהפך התולע כדרך בעלי חיים ואין מחזיקין איסור ממקום למקום כמו שאין מחזיקין טומאה ממקום למקום ואף על פי שנראין הדברים להחמיר יותר מלהקל אפילו הכי תלינן לקולא והוא הדין לאיסור כן כתב מהרי"א בהגהות שערי דורא. ובתרומת הדשן כתב דאפילו אם תמצי לומר דהוי קצת הוכחה שהיה על המוח מכל מקום יש להתיר מטעם ספק ספיקא שמא נתהפך ולא הגיע לעולם על המוח ואם תמצי לומר הגיע על המוח שמא לא ניקב הקרום. וספק ספיקא מהני בכהאי גוונא אף על פי שספק אחד אינו ספק שקול ממש כדלקמן סי' ק"י בכללי ספק ספיקא. וכתב הט"ז דמכל מקום נכון לבדוק בקרום דמאחר שאפשר לעמוד על הבירור לא נעמיד על הספק עכ"ל.

והנה מכל זה מתבאר שקרום התחתון מקיף המוח גם במקום נקבי החוטם וקרום העליון לבדו פתוח שם. וכן נראה בחוש. וכן הוא בשבילי אמונה. והלכך אם נמצא תולע בתוך המוח עצמו אף על פי שהמוח מקיף התולע מכל צד ואינו סמוך לקרום כלל אין להקל כלל אפילו בהפסד מרובה משום דמסתמא אתא מעלמא דרך החוטם כדלעיל ואם כן ניקב קרום התחתון בכניסתו ואף על פי שנראה שלם קרום הוא שעלה מחמת מכה. וכן הוא בהדיא בהגהות שערי דורא סי' מ"ז (וכ"ד תרומת הדשן וב"י וכל האחרונים דלא כתבואות שור):

טז **ב' פולין.** בין בבהמה בין בעוף (גמ'):

יז **והפולין בכלל.** פירוש מוח שכנגד הפולין (רש"י):

יח **ונקיבתו במשהו**. פירוש נקיבת קרומו במשהו (רש"י):

יט **כחוט השדרה**. ונקיבת קרומו ברובו כדלקמן סי' ל"ב:

סימן לב

א **טריפה**. ואם ניקב נקבים שאין בהם חסרון סביב הקיפו מצטרפים לרוב אפילו לא נקבו במקום אחד אלא זה למעלה וזה למטה כדרך שמצטרפים לרוב להקל גבי שחיטה כדלעיל סי' כ"א וקל וחומר לטריפות להחמיר (תבואות שור):

ב **לארכו**. על פני כולו ואפילו לא נשתייר כלום לא למעלה ולא למטה וקיל מגרגרת דלקמן סי' ל"ד (ב"י) דאין למדין בטריפות זו מזו ואין מוסיפין על הטריפות שמנו חכמים בפירוש (תבואות שור רוקח):

ג **השדרה**. וידוע שלא נפסק החוט. וצריכה בדיקה (עיין [ב]ה"ג הובא בתורת יקותיאל סי' נ"ח) במכל שכן דהכה לרוחב השדרה דלקמן סעיף ו'. והא דסתם כאן השו"ע משום דמלתא דפשיטא היא דאין שבר בלא מכה ומשום הכי סמך אדלקמן סעיף ו'.

וזה דבר המצוי לפעמים בתרנגולת ששדרתה עקומה על ידי שבר ולא בתולדה ואף שנקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו לא מהני בלא בדיקה בחוט כמו בנשבר הרגל במקום צומת הגידין דלקמן סי' נ"ו וכמו שנתבאר לעיל סי' ל'.

וכשנמצא החוט שלם כשירה אפילו בנשברה המפרקת ונפסק גם הבשר שעליה (ט"ז סוף סי' כ"ז).

אבל אם נשברה המפרקת ונפסק החוט וגם רוב הבשר שעל המפרקת מאחורי הצואר נפסק הרי זה נבילה מחיים (גמרא):

ד **או שנתמעך כו'**. מכאן ועד ס"ה נתבאר היטב בסי' ל"א עיין שם:

ה **פרשה שלישית**. פירוש מקום שהחוט מתפרש ומתפצל פיצולין נקרא פרשה. דהיינו כשמגיע החוט כנגד הירכים הוא מתחיל ליפצל ויוצא ראש אחד לירך זו ואחד לזו והאמצעי יורד לזנב. ולמטה מאותן פיצולין כשני אצבעות בדקה וכג' אצבעות בגסה (טור ב"ח) הוא חוזר ומתפצל עוד לשלשה ולמטה מהם עוד מתפצל וכן בהרבה מקומות עד סופו וכל מקום שמתפצל נקרא פרשה.

ואתמר בגמרא עד היכן חוט השדרה (עד היכן כוחו של חוט להיות הבהמה נטרפת

בהפסקתו) אמר שמואל עד בין הפרשות (כל מקום שיפסק רובו עד בין הפרשות הללו טריפה ואם למטה מבין הפרשות הללו נפסק כבר פסק כחו והירכים מעמידים את שדרתו ואינה מתה בכך) (ובין הפרשות הוא כל אורך החוט האמצעי שבשדרה כב' או ג' אצבעות שבין מקום פצולים שמתפצלים פצולים ראשונים לפצולים שניים וכן כל אורך שבין מקום שניים לשלישיים וכן כולם והאורך שבין מקום פיצולים ראשונים ושניים נקרא בין הפרשה א' ושבין שניים לשלישיים נקרא בין הפרשה ב' וכן בין הפרשה ג') (רבינו ירוחם ב"י). ואמר שמואל עד אחת טריפה (כל מקום שיפסק מן הבהמה עד בין הפרשה ראשונה טריפה ודאי) שנייה איני יודע שלישית כשרה (נפסק בין הפרשה שלישית דהיינו כל ארכו לאחר שנתפצל פעם שלישית כשירה). בעי רב הונא בריה דרב יהושע עד ועד בכלל (והכי קאמר עד בין הפרשה ראשונה ואותו בין בכלל טריפה ודאי) או דלמא עד ולא עד בכלל (טריפה ודאי אלא בכלל איני יודע וממילא משתמע ולא אצטריך לפרושי אלא בשניה נמי איני יודע). בעי רב פפא אם תמצי לומר עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו (נפסק החוט הגדול האמצעי כנגד פי הפצולים הראשונים מהו בכלל טרפה הוא או בכלל איני יודע מי אמרינן עד בין דוקא ופי הפרשה טרפה או לאו דוקא). בעי ר' ירמיה אם תמצי לומר עד ועד בכלל פרשה עצמה מהו תיקו. פירוש נפסק הפיצול עצמו ברחוק ממקום חיבורו בחוט כנגד חוט השדרה שבין פצולים ראשונים לשניים שהוא בין הפרשות ראשון כך כתבו התוספות. והוא הדין דאיכא למבעי בנפסק פיצול אחד מפצולים השניים כנגד בין הפרשה שנייה אם הוא בכלל איני יודע כבין הפרשה שנייה או לאו כמו דמבעי ליה בנפסק פיצול אחד מהראשונים אם הוא בכלל ודאי טרפה כבין הפרשה ראשונה אם תמצי לומר עד ועד בכלל. אבל בפצולים שלישיים ליכא למבעי מידי כיון דאפילו בין הפרשה שלישית כשרה.

אבל בפי פרשה שלישית איכא למיבעי אם הוא בכלל בין הפרשה ג' וכשרה או לאו ואיני יודע כמו דמבעי ליה בפי פרשה א' אם הוא בכלל בין הפרשה א' ואיני יודע אם תמצי לומר עד ולא עד בכלל או לאו וטרפה. וספיקא דאורייתא לחומרא. וזהו דעת הר"ן ושו"ע. אבל הרמב"ם וסיעתו סבירא להו לחלק בין פי פרשה ראשונה דמבעי לן

שמא אינו בכלל בין הפרשות כלל ובין פי פרשה שלישית דהוא בכלל בין הפרשות ודאי וליכא למבעי אלא אם הוא בכלל שנייה או שלישית והא ליכא למבעי כלל דודאי פי פרשה שלישית הוא בכלל שלישית ופי שנייה הוא בכלל ב'. וכן דעת רש"ל הובא בש"ך. ויש לסמוך על זה בהפסד מרובה מאחר דבלאו הכי איכא ספיקי טובא אלא דכולן שם אחד ואין נחשבים לספק ספיקא כמו שיתבאר לקמן סימן ק"י בכללי ספק ספיקא:

ו **ובעוף**. בגמרא איתמר בעופא רבי ינאי אמר עד בין האגפיים ריש לקיש אמר עד (עיין רא"ש) למטה מן האגפיים. כן הוא גירסת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש. ופסק הרמב"ם כרבי ינאי לפי שהיה רבו של רבי יוחנן שהיה רבו של ריש לקיש ואין הלכה כתלמיד במקום הרב כל שכן במקום רבו דרבו. אבל גירסת רש"י ותוס' וסייעתם איפכא רבי ינאי אמר למטה מן האגפיים וריש לקיש אמר עד בין האגפיים. ועל פי גירסא זו פסקו הספר התרומה וסמ"ג וסיעתם כרבי ינאי שמחמיר ועוד שהיה רבו דרבו.

וכתבו התוס' שיש להסתפק בדרבי ינאי אם למטה ממקום חבורו בגוף קאמר או למטה ממקום ששוכבת על הגוף דהיינו למטה מסוף עצם של כנף המחובר בגוף. וכן פסק הר"ר פרץ בהגהת סמ"ק דיש להסתפק אי סוף העצם קאמר דהיינו מקום שהכנפים שוכבות על הגוף בסופן או שמא אתחילת העצם קאי מקום חיבור הכנפיים בגוף ויש להחמיר מספק עכ"ל. הובא בש"ך. וכן כתב הרשב"א בתורת הבית הארוך דכל כי הא אזלינן לחומרא. וכן כתב האור זרוע. וזהו דעת יש מטריפים שבהג"ה. והרא"ש הכריע דאתחילת העצם קאי מקום חבורו בגוף ומאן דאמר עד בין האגפיים עד ולא עד בכלל וכנגד מקום חבורו כשרה ואינה טריפה אלא עד תחילת מקום חבורו ומאן דאמר למטה מן האגפיים היינו עד למטה ממקום חבורו ולא עד בכלל אלא כנגד מקום חבורו ממש טריפה. ופסק השו"ע כהכרעת הרא"ש וכמאן דאמר בין האגפיים דהוא רבי ינאי לגירסת הרי"ף והרמב"ם.

וכתב הט"ז דהא דכתב רמ"א דבהפסד מרובה אין להחמיר היינו שאין להחמיר כל כך להטריף עד מקום כלות שכיבת העצם אבל לא להקל כל כך להכשיר בנפסק

כנגד מקום חבורו לגוף ולסמוך על גירסת הרי"ף וסיעתו. והש"ך בנקודות הכסף כתב דדעת רמ"א להקל בהפסד מרובה אפילו כנגד מקום חבורו כדעת הב"י בשו"ע. ומיהו רש"ל וב"ח פסקו להחמיר אפילו בהפסד מרובה עד מקום כלות שכיבת העצם. הלכך למעשה יש להורות בהפסד מרובה כהכרעת הט"ז שלא להקל בכנגד מקום חבורו לחוש לגירסת התוס' וסיעתם דבתראי נינהו ואנן גרירי בתרייהו בכל מקום. אבל אין להחמיר לאחרים בהפסד מרובה עד מקום כלות שכיבת העצם משום דהוי כמו ספק ספיקא. אלא כל בעל נפש יחמיר לעצמו לחוש לדעת רש"ל וב"ח:

ז **הקשרים**. והוא שלא הלכה ואיכא מאן דאמר דאפילו הלכה חיישינן לחוט השדרה עכ"ל הר"ן. ועיין מ"ש לקמן:

ח **בכח**. ומרסק וכן במקום הקשרים עכ"ל הרשב"א בתורת הבית הקצר. וכן משמע בגמרא דחיישינן לריסוק. והלכך בעי שהייה מעת לעת ואחר כך ישחוט ויבדוק דבתוך מעת לעת אין הריסוק מתגלה וניכר כדלקמן סי' נ"ח.

ומיהו לא בעינן בדיקה אלא במקום ההכאה שחוששין לו ולא בכל החלל כדלקמן שם סעיף ג' בהג"ה. והילכך כיון שהכה על פי השדרה ובדק בחוט השדרה ונמצא שלם בלי ריסוק ופיסוק שוב אין צריך לבדוק יותר באברים הפנימים שתחתיו כי מאחר שלא היה כח בהכאה לרסק החוט כל שכן שלא יש בו כח לרסק איברים הפנימים שתחתיו. והוא ששהתה מעת לעת לפני שחיטה.

אבל אם הכה על הצלעות ולא על השדרה ממש בעינן בדיקה באברים הפנימיים שבמקום הקשרים וראש המקל המכה בכח אם אין שום ריסוק ופיסוק. והוא ששהתה מעת לעת.

ומיהו הני מילי דבעי שהייה מעת לעת כשלא עמדה והלכה כגון שהכה אותה כשהיתה רבוצה אבל אם הלכה ד' אמות הילוך יפה לפני שחיטה יצאה מחשש ריסוק איברים ואין צריך בדיקה כלל כדלקמן שם. והילכך גם בהכה על השדרה אין צריך בדיקת החוט משום חשש ריסוק אלא משום חשש פסיקת החוט במקום הקשרים וראש המקל לאיכא מאן דאמר שבר"ן לעיל. ולבדיקה זו לא בעי שהייה כלל ויכול לשחוט מיד ולבדוק. ובכהאי גוונא מיירי הטור וכן השו"ע. ומשום הכי לא הזכיר

כי אם חששא דפסיקת החוט (דרכי משה. דלא כפרי חדש ותבואות שור). ומשום הכי נמי לא הזכיר נמי דבעינן שהייה מעת לעת. ומשום הכי נמי לא כתב רמ"א דאנן האידנא לא קים לן בבדיקה כמ"ש לקמן סי' נ"ח משום דהתם דווקא בבדיקות ריסוק לא קים לן אבל בבדיקות פסיקת החוט קים לן שפיר (עיין תשובת מהר"ם מלובלין סי' צ"ד).

ואם רואים שהשדרה שלימה שלא נשברה אין צריך לבדוק בחוט. כן משמע בט"ז. וטעמו ונימוקו עמו כדפרש"י ריש פרק אלו טרפות דפסוקת החוט על ידי שבירת השדרה היא ומשום הכי תנן במתניתין דאלו טרפות נשברה השדרה ונפסק החוט שלה.

ומיהו היינו דווקא אם לא שהתה לפני שחיטה כדי להעלות ארוכה להיות השבר חוזר ונקשר אלא יום או יומים דבכהאי גונא מיירי הט"ז אבל אם שהתה כדי להעלות ארוכה חיישינן שמא נשברה ונפסק גם כן החוט וחזר ונקשר השבר שבר אל שבר יחדיו ידובקו. ומשום הכי סתמו כל האחרונים ולא פירשו דבבדיקת השדרה סגי. ורש"ל וב"ח ומהר"מ לובלין ותבואות שור כתבו בהדיא דבעינן בדיקה בחוט. ושיעור להעלות ארוכה הוא לא פחות מג' ימים מעת לעת. עיין סימן פ"א.

והעולם אין נזהרין עכשיו לבדוק בהכאות המצויות כמה פעמים לרוחב השדרה או באורך במקום הקשרים וראש המקל (עי' תבואות שור). ואפשר שסמכו על סברא הראשונה שבר"ן דלעיל דבהלכה לא חיישינן מידי. וכן דעת הרשב"א. ומכל מקום כל בעל נפש יחמיר לעצמו לבדוק על כל פנים אם נשברה השדרה וכמשמעות הט"ז. כתב הכלבו שאם נפסק המקל בשעת הכאה חוששין למקום שנפסק שם לפי שבמקום שנפסק המקל עושה חבורה או מכה רבה כמו בראשו (ב"י ט"ז):

ט **נקטה**. משום דשגרונא שכיח ופסיקת חוט השדרה לא שכיח (גמרא):

י **הכי**. אף על גב שאין לו אלא ב' רגלים ונמצא שאין הולך כלל. ומותר לקנות לכתחלה מן הנכרי עוף שאינו יכול לילך ואפילו אינו יכול לעמוד כלל על רגליו דתלינן בשגרונא מאחר שלא ראינוהו שנפל (הגהות מרדכי וכנסת הגדולה בשם דמשק אליעזר):

יא **חוששין**. שמא עם נפילתה נפסקה חוט השדרה ולכך גוררת רגליה שפסיקת חוט השדרה מצוי עם כח נפילתה עכ"ל רשב"א בתורת הבית הקצר. ומשמע מלשונו דבעינן בדיקה בחוט לבדו. והקשה התבואות שור דהא כל נפילה צריכה בדיקה בכל החלל אלא אם כן הלכה ד' אמות הילוך יפה אבל אם צולע וגוררת אפילו רגל אחת צריכה בדיקה בכל החלל כדלקמן סימן נ"ח. ותירץ דהכא מיירי גם בנפלה מגובה פחות מי' טפחים דאין לה דין נפולה ואינה צריכה בדיקה אלא מקום פסיקת חוט השדרה מפני שגוררת רגליה. וחומרא יתירה היא לחוש לפסוקת החוט בפחות מי' טפחים דאם כן אפילו בגובה טפח. וכל כהאי גוונא הוה ליה לרשב"א לפרש דהא הרשב"א כתב דין זה בתוך דיני נפולה דלקמן סי' נ"ח ופירש שם בהדיא בתחלת דבריו דבפחות מי' טפחים אין לה דין נפולה כלל ומשמע מסתמא דגם דין זה אינו אלא בנפילה מגובה י' טפחים. אלא שסמך דין זה לדין דאם נפלה מדעתה שהפילה עצמה לדעת דאין חוששין לה משום דאמדה נפשה וגם מן הסתם אין חוששין אם מוצאים בהמה שנפלה מן הגג דחזקה שנפלה לדעת כדלקמן שם ואחר זה מיד כתב דין זה דגוררת רגליה לאשמועינן דאם גוררת רגליה חוששין על כל פנים לחוט השדרה אם נודע שנפלה אף על פי שלא ראינוה כשנפלה אלא שמצאוה נפולה ומן הסתם נפלה לדעת ואין לחוש לריסוק איברים וגם לפסיקת חוט השדרה אין חוששין בנפלה לדעתה אם שחטה עד שלא עמדה והלכה מכל מקום אם הלכה וגוררת רגליה חוששין לפסיקת חוט השדרה דמצוי עם כח נפילתה ואף על גב דאמדה נפשה כיון דחזינן שגוררת רגליה (עיין סימן נ"ח):

סימן לג

א **כשירה**. נתבאר היטב בסימן כ"ד סעיף ט"ו עיין שם:

ב **והלעטה**. פירוש שתוחב המאכל לתוך גרונה בין ביד בין בכלי אלא שהמראה היא שתוחב לה המאכל למקום שיכולה להחזיר ולפלוט והלעטה שתוחב לה בעומק כל כך עד שאינה יכולה להחזיר. והוא הדין שצריך שיוכל להשקותה (עיין כנסת הגדולה). אבל אם אינה יכולה לחיות על ידי המראה והלעטה טרפה. וטרפות זו לא הוזכרה במשנה וגמרא אלא שכן פסק הרא"ש בשם הגאונים. ואף על גב דאין

מוסיפין על הטרפות שמנו חכמים יש לומר שלא מנו חכמים דבר הפשוט וידוע לכל שאי אפשר לבעל חי לחיות בלי אכילה ושתיה ולכך סמכו בזו על הכלל שאמרו במשנה זה הכלל כל שאין כמוהו חיה טרפה (תבואות שור):

ג **חרטומו**. התחתון אבל ניטל חרטום העליון דינו כניטל הלחי העליון דלקמן סעיף ב' (תבואות שור):

ד **טריפה**. אף על פי שיכולה לחיות על ידי המראה והלעטה. לפי שלחי העליון כמו גג הוא לכסות הקנה שלא תכנס נשמת הרוח הקרה לריאה וימות החי ואם ינטל הלחי העליון נמצא פי הקנה מגולה לאויר ומיד תכנס הרוח בכל נשימה כמו שתכנס לתוך החלון וביומה תקרר הריאה והלב ותמות הבהמה ואין לך מי שאין כמוהו חיה גדולה מזו כן כתב הרמב"ם בתשובה. והטור ורש"ל חלקו עליו דאין להוסיף על הטריפות שמנו חכמים. והרשב"א בתורת הבית הארוך כתב שדברי הרמב"ם נראין אלא שיש להתיישב בדבר שאם כן מאי טעמא לא נשנית טרפות זו במשנה ולא נזכרה בגמרא גם כן עכ"ל. ובתורת הבית הקצר כתב הרשב"א שראוי לחוש לדברי הרמב"ם כמו שכתב השו"ע. והלכך לדינא הוה ליה ספק טרפה. והתבואות שור יישב הא דלא הוזכרה טריפות זו במשנה וגמרא משום דמילתא דפשיטא היא שאין לך שאין כמוהו חיה גדולה מזו וסמכו על זה הכלל כדלעיל. ולהטור ורש"ל יש לומר שיכולה לחיות על ידי שיתקנו לה כסוי אחר כמו גג על פי הקנה. והרמב"ם סבירא ליה דכסוי אחר לא יועיל להחם הרוח הקרה:

ה **או תורבץ**. עיין סימן כ' סעיף ב' מהו תורבץ:

ו **לחללו**. והוא הדין דכולהו נקובי נמי במידי דאיכא חלל כגון מרה וקיבה ודקין בעינן שיהיו נקובים לחללן. ומידי דליכא חלל כגון קרום של מוח בעינן שיהיה הנקב מפולש עכ"ל הר"ן:

ז **נבילה**. משום ושט נקט נבילה אבל בתורבץ אינה אלא טריפה לדברי הכל שהשחיטה מועלת לטהרה מידי נבלה הואיל והנקב הוא במקום שאינו ראוי לשחיטה דהיינו תורבץ כדלעיל סי' כ' ומקום שחיטה לא איתרע כלל. והב"י בשו"ע לא דקדק בזה משום דבזמן הזה ליכא נפקא מינה כל כך בין טריפה לנבילה מחיים. דנקובת הושט היא נבילה מחיים להרמב"ם וסייעתו כדלעיל סי' כ"ז. דבין טריפה

לנבילה אחר שחיטה ומחיים לא היתה טריפה איכא נפקא מינה בזמן הזה לענין חלב וביצים כדלעיל סי' כ"ד סעיף ט"ו בהג"ה. אבל נבילה מחיים החלב והביצים אסורים כמו בטרפה דביצתה אסורה מפני שגדלה באיסור וגם נבילה מחיים יכולה לגדל הביצים מאחר שהיא כחיה לכל דבר כמו שנתבאר לעיל סוף סי' כ"ו. וכן יכול להיות בה שבר אל שבר יחדיו ידובקו כמו שנתבאר לעיל סימן ל"ב (עיין מ"ש לקמן סי' פ"ו). אך האחרונים כתבו עוד נפקא מינה בין טריפה לנבילה לענין אותו ואת בנו שכל שאין השחיטה מועלת בה לטהרה מידי נבילה לאו שמה שחיטה ומותר לשחוט בנה אחריה כדלעיל סי' ט"ז. ועוד נפקא מינה לענין חשוד דלקמן סי' קי"ט דחשוד על הטריפה אינו חשוד על הנבילה שחמורה ממנה והחשוד על הנבילה כל שכן שחשוד על הטריפה עיין מה שנתבאר לעיל סימן ב'.

ועיין מה שנתבאר סוף סי' כ"ו דיש אומרים דנקובת הוושט עצמו גם כן אינה אלא טרפה לבדה ולא נבילה אפילו אחר שחיטה. ויש לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה לענין אותו ואת בנו. ומיהו הא דנקובת התורבץ אינה אלא טריפה לדברי הכל ולא נבילה אפילו אחר שחיטה היינו דוקא בניקב או אפילו נחתך מיעוטו אבל אם נחתך רובו תלוי בפלוגתא דלעיל סימן כ"ו. ויש להחמיר בשל תורה כמו שנתבאר שם. ואפילו נחתך הושט עצמו ברובו אם חזר ושחטו בהכשר למעלה ממקום חתך הראשון אפשר דשחיטתו מוציאתו מידי נבילה ואזלינן לחומרא כמו שנתבאר שם:

ח **ונסתם**. דקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום דסופו ליסתר ואפילו עלתה בו סתימה עבה אינה מתקיימת (רש"י):

ט **אסורה**. ולא דמי לקורקבן דלקמן סי' מ"ט דניקב זה שלא כנגד זה כשר דשאני וושט דאכלא ביה ופעיא ביה (צועקת בו שאף על פי שהקנה מוציא קול אי אפשר שלא יהא הושט מתפשט עמו) רווחא גמדא ליה (כווצת אותו) ופשטא ליה זימנין דמהנדזין (מתרמי דמכווני אהדדי) להדי הדדי קורקבן דמינח נייח כדקאי קאי עכ"ל הגמרא ופרש"י:

י **אהדדי**. ואף אם הנקבים רחוקים זה מזה שאינו באפשרי דגמדא ופשטא כל כך אפילו הכי אסור כי אין שיעור לדבר כמה יהיו קרובים ואין ליתן דברי חכמים

לשיעורים אם לא במילתא דפסיקא דהיינו בב' רוחות (רש"ל עיין שם בסימנים דלא ככנסת הגדולה). וב' רוחות היינו דווקא ברוח שכנגדו אבל ברוח שבצדו אכתי אפשר דליתרמו אהדדי כשמחזרת ראשה לצדדים ולאחור ומאן מפיס (תבואות שור):

יא **חולי**. ורואין שלא שלט החולי כלל בעור הב' (רא"ש).

ובגמרא ריש פרק אלו טרפות אמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים למאי נפקא מינה לספק דרוסה. ופרש"י כגון הנך דאיכא למיחש להם כדלקמן (סי' נ"ז) איהו שתיק ואינהו מקרקרין ואמרינן לקמן דרוסה שאמרו צריכה בדיקה ואינה אסורה עד שיאדים כנגד החלל ובסימנים עד שיאדימו הסימנין עצמן ולא שניקב אלא שהארס מאדים הסימן ומחלחל ויורד לחללו ובושט אינו ניכר האדמומית אלא מבפנים שהעור לבן עכ"ל. אבל עור החיצון אדום כדלקמן סעיף ה'.

ובריש פרק השוחט אמרינן ההוא בר אווזא דהוה בי רבא אתא כי ממסמס קועיה דמא אמר רבא היכי נעביד נשחטיה והדר נבדקיה דלמא במקום נקב קשחיט נבדקיה והדר נשחטיה הא אמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים אמר ליה רב יוסף בריה נבדקיה לקנה ונשחטיה לקנה ולכשריה והדר לפכוהו לושט ולבדקיה. ופרש"י ממסמס קועיה דמא מלוכלך צואתו בדם שנקרע צואתו וצריך לבדוק בסימנים שמא נפסק הקנה או ניקב הושט ומשום ספק דרוסה לא בעיא למבדקיה דתלינן בכלבא (דאין דרוסה לכלב כדלקמן סי' נ"ז) או בקניא כדאמרינן בפרק אלו טרפות ספק שונרא ספק כלבא אימור כלבא או קניא מחייה (כדלקמן סימן נ"ז):

יב **אפילו לא נקבו שניהן אלא ניקב רק הפנימי טריפה כו**'. כן פירש הש"ך. דלא כפירוש הב"ח וט"ז דרוצה לומר דכל שכן אם ניקב החיצון לבדו. דזה אינו דהא רמ"א מסיק הטעם דושט אין לו בדיקה מבחוץ אבל אם ניקב החיצון לבדו יש לו בדיקה מבפנים.

ומיהו היינו לדינא דגמרא אבל האידנא אין אנו בקיאים בבדיקת הושט כדלקמן סעיף ח' בהג"ה. ולא הוצרך רמ"א לפרש כן דסמך אמ"ש כן לקמן בסמוך וסוף סי' ל"ד ולעיל סוף סי' כ"ג. ולא אתא לאשמועינן הכא אלא דאפילו ליש מכשירין דלקמן סוף ס"[ט] בהג"ה דלא חיישינן שמא הבריא וכן נהגו בעירו של רמ"א עיין שם היינו דווקא בישב

קוץ בושט אבל אם נמצא נקב בפנימי בלא קוץ לכולא עלמא חיישינן שמא ניקב גם החיצון ואינו ניכר כמש"ל בשם הרא"ש. מה שאין כן כשנמצא נקב בחיצון לבדו אין לאסור מדינא דגמרא. אלא למאן דאמר חוששין שמא הבריא וכפרש"י והרמב"ם דהבריא היינו נתרפא כמ"ש לקמן סעיף ט' (אלא אם כן הוא תוך ג' ימים לנקיבת החיצון דליכא למימר נתרפא). אבל למאן דאמר אין חוששין אף שמודה בנקב בלא קוץ מכל מקום בבדיקה מיהא סגי בפנימי לדינא דגמרא.

ועוד יש לומר שכוונת רמ"א להקל אף לדידן בניקב החיצון לבדו על ידי בדיקת הפנימי משום דרמ"א מירי הכא בשאינו ידוע בוודאי שניקב על ידי קוץ רק שיש לחוש שמא ניקב על ידי קוץ ויש להסתפק גם כן שמא ניקב על ידי חולי. דבכהאי גונא מיקרי ספק ספיקא גבי ניקב עור ובשר הדופן עד לחלל ספק שמא ניקב בקוץ וניקב אחד מאברים הפנימים דתלינן להקל שניקב על ידי חולי משום ספק ספיקא שמא על ידי חולי ואם תמצי לומר על ידי קוץ שמא לא ניקב שום אחד מאברים הפנימים כדלקמן סי' נ"א סעיף א' בהג"ה וסי' מ"ט סעיף ד'. אלא דהכא בושט לא מקילינן מהאי טעמא בנמצא נקב בפנימי כיון דאיכא ריעותא בושט שהרי נקוב לפניך מצד אחד ואפשר שניקב גם צד הב' ואינו ניכר דאפילו לעולא מיקרי ריעותא בכהאי גונא כמו שיתבאר לקמן בשם הרא"ש. מה שאין כן בניקב עד לחלל דליכא ריעותא באברים הפנימים כלל ומוקמינן להו בחזקתן ותלינן בחולי (וניקב צד החיצון דקורקבן דלקמן סי' מ"ט נמי לא מיקרי ריעותא כיון שנראה לעין שהפנימי קיים וניקב זה בלא זה כשר ע"ש. והא דעולא מכשיר בישב קוץ בושט ובניקב הדופן עד לחלל מודה עולא אף על גב דושט חמור מניקב לחלל יתבאר לקמן ס"ט). אבל בנמצא נקב בחיצון לבדו ויש להסתפק שמא על ידי חולי אין להחמיר כל כך בזה שלא לסמוך על בדיקתינו אפילו למאן דאמר חוששין שמא הבריא דהיינו ניקב. ואף אם לא נתכוון רמ"א לזה מכל מקום הדין דין אמת (עיין תבואות שור) כמ"ש הש"ך סי' ל"ד ס"ק [י]"ח דאם יש עוד קצת צד להתיר יש לסמוך על בדיקתינו.

ומיהו להמפרשים שמא הבריא היינו שמא נתרפא ועלה קרום מחמת מכה וכן פסק השו"ע כדלקמן סעיף ט' גם בניקב החיצון לבדו איכא למיחש אחר ג' ימים שמא

ניקב גם הפנימי על ידי קוץ ונתרפא הפנימי לבדו (ב"ח סעיף י"ח. נקודות הכסף בהג"ה עיין שם שהביא ראיה מהמסס דלא כש"ך). אלא אם כן ידוע שחולי הוא ורואין שלא שלט החולי בפנימי כלל (ט"ז ש"ך סי' מ"ח). אבל בספק אין להקל משום דהוא ספק בשחיטה למאן דאמר דנקובת הושט נבילה ויש לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה. ואפילו בהפסד מרובה צריך עיון אם יש לצדד להקל בספק בשחיטה נגד פירוש השו"ע סעי' ט' בשמא הבריא דהיינו נתרפא ולסמוך על יש מכשירין שברמ"א שם (דאף שהם מודים בכהאי גוונא שנמצא נקב בלא קוץ היינו דבעינן בדיקה אבל לא דחיישינן שמא נתרפא כמ"ש לקמן). דבהפסד מרובה לא חיישינן שמא נתרפא גבי המסס דלקמן סי' מ"ח היינו משום דהמסס מינח נייח מה שאין כן בושט דאכלה ביה ופעיא ביה כמו שיתבאר שם ועוד שהוא ספק בשחיטה כמו שיתבאר ס[עיף] ט'. ומיהו אם עור הצואר שלם מבחוץ ולא ניכר בו שום ריעותא לכולא עלמא יש להקל ולתלות בחולי (צמח צדק סי' ט'. תבואות שור סימן מ"ט).

והש"ך פירש דעת רמ"א דבניקב החיצון לבדו אפילו ידוע שנתחב קוץ או מחט מבחוץ יש לסמוך על בדיקתנו בפנימי אי לא חיישינן שמא נתרפא מאחר שאין צריך לבדוק רק כנגד נקב החיצון ממש ולא אמרינן דאין אנו בקיאין בבדיקת הושט בכהאי גוונא שהבדיקה היא במקום ידוע כנגד הנקב ממש. ולא דמי לצואר מלוכלך בדם דלקמן דלא חשיב מקום ידוע לרמ"א כיון שצריך לבדוק כנגד כל מקום המלוכלך. והביא הש"ך ראיה דבכהאי גוונא אנו בקיאים בבדיקה ממחט שנמצאת תחובה בבית הכוסות מצד אחד דלקמן סי' מ"ח דסמכינן אבדיקתינו מצד הב'. והאחרונים חלקו על הש"ך בזה (עי' תבואות שור וכרתי ופלתי) דודאי לפי דעת רמ"א אין אנו בקיאין בבדיקה אפילו במקום ידוע כהאי גוונא כדלקמן סי' ל"ט גבי סירכא במקום ידוע. והא דסמכינן אבדיקתינו במחט שנמצאת בבית הכוסות וכהאי גוונא מצד אחד היינו משום דיש אומרים שאין הבדיקה מעכבת שם כמ"ש שם. ועי' מ"ש סעיף ט' ולקמן סי' ל"ט גבי סירכא אף על גב דגם כן יש אומרים שאינה צריכה בדיקה מכל מקום המנהג נתפשט על פי האומרים שצריכה בדיקה מדינא דגמרא ואין אנו בקיאין. וכן גבי צואר מלוכלך בדם דלקמן סעיף ח' אף על גב דלריב"א אין צריך בדיקה מכל

מקום המנהג נתפשט על פי המצריכים בדיקה ואין סומכין על בדיקתינו. ואם כן כל שכן בניקב החיצון לבדו דלכולא עלמא צריכה בדיקה בפנימי מדינא דגמרא דאין סומכין על בדיקתינו. דהא גם ריב"א לא קאמר דאין צריך בדיקה בצואר מלוכלך אלא משום דליכא ריעותא בסימן עצמו מה שאין כן בניקב החיצון. וכן גם הפוסקים כעולא דאין חוששין שמא הבריא לא אמרו אלא בנמצא קוץ תחוב לפנינו ולא בנמצא נקב בלא קוץ כמש"ל בשם הרא"ש. ולהש"ך יש לומר דהכא נמי לאו לכולא עלמא צריכה בדיקה בפנימי מדינא דגמרא. משום דהרשב"א והר"ן לא סבירא להו בזה כהרא"ש לחלק בין קוץ לנקב אלא סבירא להו דלעולא גם בנקב אין חוששין שמא הבריא ואינה צריכה בדיקה מדינא. ואם כן יש לסמוך בזה אבדיקתינו כמו במחט שנמצאת בבית הכוסות דלקמן סי' מ"ח. ואף על פי שנהגו שלא לסמוך על בדיקתינו גם בצואר מלוכלך מכל מקום הבו דלא להוסיף עלה להחמיר גם בניקב החיצון דמיקרי מקום ידוע טפי מצואר מלוכלך בדם לפ"ד הש"ך. ועי' מ"ש לקמן ס[עיף] ט' שהיה המנהג מקודם כהש"ך בזה לסמוך על בדיקתינו אפילו בחיצון וכל שכן בפנימי:

יג **אין לו בדיקה מבחוץ**. לפי שהוא טריפה בנקב משהו ואינו ניכר כי טפת דם נכנסת לו בפנים בנקב ואינו ניכר (פירוש הדם. עיין רש"י דף מ"ג) אבל קרום הפנימי לבן הוא וטפת דם ניכרת בו אבל החיצון אדום. נבדקיה לקנה שהקנה נבדק מבחוץ לפי שאינו נטרף אלא ברוב והדר נשחטיה לקנה והשחיטה כשירה בסימן אחד ואחר כך יטלו הושט כולו ויעקרוהו מן הלחי ויהפכוהו ויבדקוהו עכ"ל פרש"י.

וכתבו התוספות והרא"ש דלפרש"י הא דאמרינן בפרק אלו טרפות דתלינן בכלבא או בקניא מאי נפקא מינה כיון דאפילו קניא בעי בדיקה יש לומר דנפקא מינה דלא בעי בדיקה אלא היכא דממסמס דמא ואי הוה תלינן בשונרא הוה צריך בדיקה כנגד כל החלל וכדין כל ספק דרוסה אף על גב דליכא ריעותא אלא בסימנים (פירוש בצוואר כנגד הסימנים). אבל ריב"א פירש היכא דתלינן בכלבא או בקניא לא בעינן בדיקה כלל דלא חיישינן לנקובה ובשמעתין איירי בספק דרוסה כגון שראו חתול רודף אחריו או במקום שחתול מצוי יותר מכלבא וקניא דלעולם תולין במצוי יותר בין להקל ובין להחמיר כדלקמן סי' נ"ז (רשב"א). והשתא ניחא דקאמר עלה ושט אין

לו בדיקה מבחוץ שאין אדמומית הדרוסה ניכר באדום אבל אם ניקב ניכר בחיצון כמו בלבן. וכן משמע מדקאמר בפרק אלו טרפות למאי נפקא מינה לספק דרוסה (כדלעיל) ולא קאמר לספק נקובה. ולפרש"י קשה דניקב זה בלא זה (דכשר כדלעיל בשו"ע ומשמע אפילו ניקב הפנימי) היכי משכחת לה דאם יש נקב מבפנים יש לנו לחוש שמא ניקב גם החיצון (כיון דאין לו בדיקה) כדאמרינן בגמרא גבי קוץ (שישב בושט) למאן דחייש לספק דרוסה חייש נמי שמא הבריא (פירוש נפיק לברא וניקב גם החיצון כמו שיתבאר לקמן סעיף ט'). ואפילו למאן דלא חייש בקוץ היינו לפי שמוצאים אותו תחוב בעור הפנימי לבד (פירוש שרואין ראש הקוץ שלא נתחב עדיין בעור החיצון רק בפנימי לבדו אף על פי שניקב הפנימי מעבר אל עבר. כן דעת ב"ח ותבואות שור ורמ"א ס"ט בפירוש הרא"ש. דלא כפרי חדש וכרתי ופלתי. כדמוכח ברא"ש שדימה לבית הכוסות שניקב מצד אחד ודו"ק) אבל כשמוצאין נקב בפנימי (פירוש ואין קוץ תחוב בו שנפל לו הקוץ) יש לחוש שמא גם החיצון ניקב (כשהיה הקוץ שם) ואין לו בדיקה. ויש לומר דמשכחת לה כגון שניקב על ידי חולי ורואין שלא שלט החולי כלל בחיצון עכ"ל הרא"ש והתוס'.

וזהו דעת רמ"א כאן כפרש"י. וכן פסק הב"י. דלא כרש"ל דסבירא ליה עיקר כפירוש ריב"א דבכלבא וקניא אפילו בדיקה אין צריך מדינא דגמרא והוא הדין לקוץ ומחט. ולא דמי לקוץ שניקב לחלל הבהמה דבעינן בדיקה באברים הפנימים כדלקמן סי' נ"א דהתם איברים הפנימים מונחים סמוך להתחלת חלל הגוף הלכך כיון שניקב עד לחלל חיישינן שמא ניקב באחד מאברים הפנימים אבל בצואר שנקרע על ידי קוץ או כלב אין חוששין לושט לפי' ריב"א משום דאיכא הפסק בקנה בין עור לושט (ב"ח סי' נ"ז). והא דלעיל סי' כ"ג בשחט מעט ושהה דחיישינן לנקובת הושט כשחתך העור בלבד ובעינן בדיקה מדינא אף לפי דעת רש"ל היינו משום שלפעמים גם הושט סמוך לעור על ידי אחיזת סימנים כשתופס בהם בשעת שחיטה כמו שנתבאר שם בשם סמ"ק. ומיהו גם רש"ל לא מלאו לבו לסמוך לכתחלה על פירוש ריב"א להקל בלי בדיקה כמ"ש לקמן:

יד **טריפה**. דשניהם נטולים ממקום שהם ראוים להיות ואין לך נקובה גדולה מזו (רש"י). ואפילו הכי אינה נבילה אלא טריפה משום דרואין כאלו אינן (רמב"ם) לפי שעתידים לנקוב ולינטל (רשב"א):

טו **טריפה**. מספק. לחוש לדעת הרא"ש שחולק על העיטור שמכשיר בזה. וכן כתב הרשב"א משום דאפילו אתה רואה אותה כנקוב ניקב זה בלא זה כשר. והרא"ש סתר דבריהם וכתב דלא דמי לנקב קטן שעור הב' מגין עליו אבל הכא שכולו לקוי אינו מתקיים על ידי הב' עכ"ל. ורש"ל הכריע שאין להטריף אלא בשניהם אדומים דמכל מקום האחד הוא לקוי אבל בשניהם לבנים מה לקוי יש כאן ופסול המראות לא תמצא אלא בריאה ומנין לנו להוסיף על הטרפות וכן כתב האור זרוע בשם ר"י עכ"ל. והביאו הט"ז להלכה. ומכל מקום למעשה אין להקל בדאורייתא נגד פסק השו"ע והש"ך.

ומיהו כתב הש"ך בשם הב"ח דהרא"ש אינו אוסר אלא בכולו אדום או כולו לבן אבל מקצת לית לן בה מיהו רובו הוה ליה ככולו כמו בכל התורה כולה ע"כ. ואפילו פנימי שהאדים במקצת לא חיישינן דלמא דרוסה היא (ט"ז) כמו דלא חיישינן בבשר שבכל חלל הבהמה שנמצא בו אדמומית לומר דרוסה היא. ואפילו אברים הפנימים עצמן הירוקים כגון כל בני מעיים אם נמצא בהם אדמומית בבהמה או בעוף וידוע שלא נפל לאור. ואפילו אם אין ידוע שלא נפל לאור דלפי דעת השו"ע סי' נ"ב סעי' ו' אם נמצא אדמומית בבני מעיים דעוף תלינן שנפל לאור אבל מכל מקום בדרוסה לא תלינן משום דלעולם תולין במצוי ואדמומית שבבני מעיים מצוי יותר על ידי נפילה לאור בעוף לפי דעת השו"ע שם. ואדמומית בני מעיים בבהמה שאינו מצוי על ידי האור תלינן האדמומית בחולי אחר או בתולדה שאין לך מן הנולדים שאין שינוי בתולדות הפרטים פעמים שזה נולד בחברבורות כנמר ופעמים בשומא שחורה או בסימן ירקרק או אדמדם. ובהכי נמי תלינן להחולקין על השו"ע שם בהג"ה גם באדמומית בני מעיים דעוף שאין ידוע אם נפל לאור משום דאחזוקי איסורא לא מחזקינן כמ"ש שם בשם הרשב"א. ובהכי נמי תלינן אדמומית הושט בפנים במקצתן בין בבהמה בין בעוף ולא תלינן לא בדרוסה ולא באור אפילו לפי דעת השו"ע שם לפי שהסימנים קשים הם אצל האור כמו שקשים אצל נפולה ודרוסה (עיין סימן נ"ז

ונ"ח) ואין חוששין להם בסתם. עיין מ"ש שם בשם הרשב"א.
וכתב בכנסת הגדולה דמלשון הב"ח והש"ך דלעיל משמע דדוקא במקצת עור אחד לית לן בה אבל אם נתחלפו שניהם אפילו במקצתן טריפה. וכן כתב התבואות שור והוסיף להחמיר אפילו אם לובן החיצון אינו כנגד אודם הפנימי משום דהוה ליה כניקבו שניהם זה שלא כנגד זה ושיעור הלובן והאודם במשהו כשיעור הנקב. ומיהו בהפסד מרובה אין להחמיר בזה לאחרים דבכהאי גוונא יש לסמוך ארש"ל וט"ז דלובן אינו ליקוי כלל. בשגם יש לומר דגם הרא"ש לא כתב דלובן הוא ליקוי אלא בשכולו לקוי או רובו שהוא ככולו אבל מקצתו אפשר דאורחא הוא לפעמים בתולדה כמ"ש לעיל בשם הרשב"א. והתבואות שור סבירא ליה עיקר כלשון ראשון שברשב"א דתלינן בחולי ולקוי הוא והילכך כל בעל נפש יחמיר לעצמו בספק דאורייתא. ומיהו אפילו אם עור חיצון כולו הפך לבן מצדו האחד לבדו ומצדו הב' הוא אדום וכן אם הפנימי אדום מצדו האחד לבד אין להחמיר כלל דצד אחד לקוי כשר (תבואות שור).
ואם נגלד (פירוש נקלף) עור אחד במקצתו כשרה אבל ברובו טרפה לפי דעת השו"ע והאחרונים אף על פי שהשני שלם לגמרי ואין בו שינוי מראה לפי שאינו מגין אלא על נקב קטן כמ"ש לעיל בשם הרא"ש (פרישה פרי חדש). ולא דמי לריאה שאפילו נגלד קרום העליון כולו כשרה שהתחתון מגין כדלקמן סי' ל"ו דהתם התחתון מתקיים ומתחזק על ידי בשר הריאה הסמוך לו מה שאין כן הכא כששניהם שלימים יעמדו יחדיו אבל נגלד אחד ברובו אין להשני על מה להתקיים וסופו לינטל (תבואות שור).
(ולפי זה בריאה שנשפכה כקיתון דלקמן סי' ל"ו ס"ז אין להתיר כהאי גוונא):

טז **דטריפה.** דכל יתר כנטול דמי והוה ליה כאילו ניטלו שני הוושטים או הקנים. והיינו לשיטת רש"י בפירוש כל יתר כנטול דמי דהיינו כאילו ניטלו שניהם. אבל לשיטת הרשב"א דכל יתר כנטול היינו כנטול היתר לבדו אין לאסור אלא כשהוושטים יוצאים זה מזה שהיתר הוא כנטול ממקום חבורו והוה ליה נקב בושט האחד. וכן כשהקנים יוצאים זה מזה ומחוברים ברובן במקום יציאתן זה מזה. עיין סי' מ"א (עיין תשובת הרא"ש כלל כ' סי' ט').
ואם יש בארכו כרוחב אגודל קודם שנחלק לב' וגם למטה חוזרים ומתחברים ונעשים

ושט אחד באורך כרוחב אגודל דעת הפרי חדש להכשיר כמו בשני מעיים דלקמן סי' מ"ז. והתבואות שור כתב דאין מדמין בטרפות ואין ללמוד דין ושט וקנה שעיקר החיות תלוי בהם מדין המעיים וכיוצא בהם. וכן כתב הכרתי ופלתי. וכן הוא בהגהת הר"ץ בשם רמ"א.

עוד כתב הפרי חדש דיש מיני אווזות שלפעמים בקנה שלה באמצע יוצא כעין קנה אחר אלא שאינו עשוי חוליות חוליות כדרך הקנה ועשוי כעין לול והוא חלול וחוזר ומתחבר בקנה כשרה מטעם דכתיבנא גבי ב' וושטים עכ"ל. ובזה אפשר שגם החולקים בב' וושטים מודים דלא אמרינן בזה כל יתר כנטול דמי מאחר שהיתר אינו עשוי חוליות חוליות כדרך הקנה אין לו תואר קנה. עי' סי' נ"ה ס"ד בהג"ה. והלכך יש לסמוך בזה על הפרי חדש (עיין בית לחם יהודה).

כתב עולת יצחק דרוב בר אווזות קנה שלהם מתפרד לב' חלקים למטה סמוך לגוף שהקנה מתפצל לב' צידי הריאה ויש כמין כפתור בקנה במקום שמתפצל וכשרים דאורחייהו בהכי ודוקא בזכרים אבל נקבות לאו אורחייהו עכ"ל. ובתשובת שב יעקב סימן כ"ד חלק עליו דגם נקבות אורחייהו בהכי אלא שאין ידוע לכל לפי שאין משגיחין בהן מפני שאין להם כפתור כבזכרים שהוא שינוי גדול הנראה לעין כל. וגם אי לאו אורחייהו דנקבות אין להטריף אם נמצא כן באחד מהם כיון שהזכרים והנקבות מין אחד הם. דגדולה מזו מצינו בגמרא גבי עינוניתא דורדא דמשום דכל חיוי ברייתא הכי אית להו מכשרינן גם בביתיות מאחר שכולן מין אחד הם כדלקמן סי' ל"ה (וסי' מ"ב עיין מ"ש שם) וסי' נ"ב סעיף ד'. ועוד דאין זה יותרת כלל מאחר שמראשו עד סופו הוא רק קנה אחד כמו שאר קנים רק סמוך לריאה מתפצל לשנים וכל אחד נכנס לצד אחד של ריאה והוי רק שם פיצול עליו כמו כל קנה שמתפצל והיה לג' ראשים משנכנסה תחת החזה כדלקמן סי' ל"ד אלא שבבר אווזות מתפצל למעלה מן החזה מעט ואין שם יתרת קנה עליו בשביל זה עכ"ד. עיין סי' נ"ה סעיף ד':

יז **מבחוץ**. פירוש קורע קצת בעור תחלה ומשם יכול לבדוק הקנה במקום שחיטה ושוחט הקנה לבדו.

ואף על גב דלכתחלה צריך לשחוט ב' סימנים אף בעוף כמ"ש לעיל סי' כ"א הכא

כיון שאין לו היתר אלא בסימן אחד כדיעבד דמי (ש"ך בשם הפוסקים) דאם ישחוט גם הושט ואחר כך יבדקנו מבפנים איכא למיחש שמא היה קורט אודם ארס במקום החתך.

והא דלא חיישינן גם בושט מבחוץ שמא יש קורט אודם ארס כמו בקנה מבחוץ ובווושט מבחוץ אי אפשר לבדוק שהושט אדום מבחוץ ואין אודם הארס ניכר בו. יש לומר דרוב פעמים אפשר שתהא ניכרת טיפת דם הארס אף על הושט מבחוץ אלא להחמיר אמרו דאין לסמוך על בדיקת החוץ לבד וצריך לבדקו אף מבפנים לפי שפעמים שאינו ניכר כי הארס נתחלחל ויורד לפנים ולא נשאר מבחוץ אלא רושם אדמומית ואותו רושם אינו ניכר מחמת אדמומית הושט (מה שאין כן בקנה) אבל בעוד שלא נתחלחל הארס ועבר לפנים טיפת דם הארס ניכרת יפה בעודה מונחת על הושט עכ"ל הרא"ש. אבל הרשב"א כתב דכיון שבדק הושט מבפנים אין לחוש כלל אף אם יש עליו ארס מבחוץ דסימנים קשים אצל דריסה כדלקמן סי' נ"ז ואין סופו לחלחל בפנים. ולפי זה גם בקנה אינו בודק מבחוץ אלא במקום שחיטה לבד שמאחר שאין קורט דם הארס במקום שחיטה מבחוץ בידוע שאין במקום זה גם כן מבפנים שהרי הוא עובר מבחוץ לפנים אבל כששחט במקום שאין בו ארס הרבה מבחוץ אף שיש ארס הרבה מבחוץ שלא במקום שחיטה בודקו מבפנים אחר שחיטה ואם אין בו קורט דם מבפנים כשר לפי דעת הרשב"א (עיין שם בחדושיו דף נ"ג ע"ב ובתורת הבית הארוך ובמשמרת הבית דף [מ]"ו ע"א). אבל מסתימת לשון הטור ושו"ע והאחרונים סימן נ"ז סוף סעי' ט"ז לא משמע הכי. וכן כתב התבואות שור. דלא כפרי חדש. והטעם משום דהארס סופו לעבור לפנים. דמהאי טעמא קנה דריסתו במשהו משום דסופו להתפשט ברוב הקיפו כדלקמן שם ואם כן כל שכן שיתפשט בכל עביו. וכל זה לפי דעת השו"ע אבל לדידן ליכא נפקא מינה כמו שכתב רמ"א:

יח **תקנה**. עיין סימן נ"ז סעיף י"ז:

יט **בבדיקה**. פירוש בבדיקת דרוסה לעולם כדלקמן סי' נ"ז סעיף ט"ז בהג"ה (ש"ך):

כ **מבפנים**. היינו כשיטת רש"י דלעיל סעיף ד'. לפי שכ"ד הרמב"ם (ע"ש פ"ג ה' כ"ב. דלא כב"ח). וכ"כ רבינו ירוחם בשם הגאונים (ב"י):

כא **כל החלל**. אף על גב דליכא ריעותא אלא בצואר כנגד הסימנים כמ"ש הרא"ש והתוס' לשיטת רש"י דלעיל ס"ד (ועי' מ"ש סי' נ"ז):

כב **המלוכלך**. פירש הש"ך דהיינו בושט מבפנים כנגד מקום המלוכלך בלבד. והרשב"א בתורת הבית הארוך (עיין שם דף ל"א בהמה שמבצבץ כו') כתב דצריך לבדוק בכל אורך הושט דלא ידעינן היכא ניקב (צריך לומר הטעם דחיישינן שמא נקב הקוץ באלכסון). ובעל נפש יחוש לדבריו. והש"ך העתיק לשון הטור שכתב כן לשיטת רש"י וכמ"ש הרא"ש והתוס' דלפרש"י נפקא מינה בהא דתלינן בקנה אין צריך לבדוק אלא היכא דממסמסא דמא. וכתב הטור (בנוסחאות ישנות) דאפילו בכל הצואר אין צריך לבדוק אלא מקום המלוכלך.

ולפי זה גם בבהמה יש תקנה לשחוט למעלה או למטה ממקום המלוכלך. והא דנקט הכא עוף דוקא מילתא דפסיקא נקט דבעוף לעולם אפשר בבדיקה אפילו אם כל הצואר מלוכלך בדם שנקרע כל הצואר מה שאין כן בבהמה אין לה תקנה אלא אם כן מלוכלך במקום אחד בלבד. ומשום הכי הזכיר רמ"א בהג"ה גם בהמה משום דלהשו"ע יש להתיר לפעמים גם בבהמה על ידי בדיקה. ומה שכתב השו"ע סוף סימן כ"ג דשחט העוף ושהה בו יש תקנה בשישחוט הקנה לבדו במקום אחר ויהפוך הושט ויבדקנו והוא לשון הרמב"ם שם ומשמע דבהמה אין לה תקנה לשחוט במקום אחר למעלה או למטה וכמ"ש שם בשם ב"י הטעם משום דושט גמיד ופשיט. יש לומר דבאמת הרמב"ם לא סבירא ליה כמו שכתב הטור כאן לשיטת רש"י. ואפילו הכי העתיק הב"י כאן בשו"ע לשון הטור לשיטת רש"י לפי שדעתו להקל כאן שלא לחוש לגמיד ופשיט במלוכלך דם בלבד מאחר דלריב"א אין צריך בדיקה כלל בנקרע הצואר על ידי קניא או כלבא כדלעיל. אבל בשחט מעט ושהה גם ריב"א מודה דחיישינן לנקובת הושט (כמו שנתבאר לעיל בשם רש"י). (וטעמו ונימוקו עמו משום דלריב"א היינו טעמא דאין צריך בדיקה משום דסבירא ליה דנקרע הצואר לבד לא מיקרי ריעותא כלל ולא יצאה בזה מכלל רוב בהמות כשירות ואינן נקובות הושט על ידי קוץ וכהאי גוונא מאחר דלא חזינן ריעותא בושט עצמו כישב לה קוץ דלקמן סעיף ט'. והאי טעמא לא שייך כלל בשחט מעט בסכין של שחיטה ושהה לומר בה רוב

בהמות כשרות ואינן נקובות הושט על ידי סכין של שחיטה שהרי על ידי שחיטה כולן נקובות הושט הם. ועיין מ"ש לעיל ס"ד טעם אחר). ומהאי טעמא נמי סתם השו"ע כאן ולא פירש דדוקא בשוחט תוך שלשה ימים לקריעת הצואר מהני בדיקת הושט מבפנים אבל אחר שלשה ימים איכא למיחש שמא הבריא ועלה קרום מחמת מכה מבפנים כדלקמן סעיף ט'. משום דהכא אין להחמיר כל כך מאחר דלריב"א אין צריך בדיקה כלל הואיל ולא חזינן ריעותא בסימנים עצמן אלא בצואר (עי' כרתי ופלתי).

וכל זה לפי דעת הב"י שפירש הטעם דנקט הרמב"ם דלעיל סוף סימן כ"ג גבי שהייה עוף דווקא הוא משום דבבהמה חיישינן לגמיד ופשיט בושט ודלמא במקום נקב קשחיט. והוכיח כן מדאמר רבא בבר אווזא דממסמס קועיה דמא היכי נעביד נשחטיה והדר נבדקיה דלמא במקום נקב קשחיט כדלעיל ולא מצא תקנה לשחוט למעלה או למטה. אבל הש"ך בספרו הארוך חלק עליו בזה ופירש דבר אווזא דרבא היה הספק בכל הושט דלמא במקום נקב קשחיט. וכן דעת הרשב"א בחדושיו. משום הכי נמי הביא הש"ך בחבורו לשו"ע להלכה דעת רש"ל להקל בהפסד מרובה גם בבהמה כמ"ש בהגהת סמ"ק ומהרי"ק הובא בב"י. והא דנקט הרמב"ם עוף דווקא דלעיל סוף סי' כ"ג היינו משום דבעוף פסיקא ליה מילתא בתקנה זו לשחוט הקנה לבדו ולהפוך הושט השלם ולבדקו מבפנים אם לא ימצא בו טיפת דם כדלעיל שם והיא תקנה ברורה ודאית שבוודאי לא ימצא בו דם כלל אם לא ניקב בסכין של שחיטה מה שאין כן בבהמה לא פסיקא מילתא בתקנה זו שאינה ברורה כלל בבהמה שלא ימצא טיפת דם כלל גם כנגד מקום החתך לפי שדם השחיטה יוכל להתפשט הרבה וכן משמע ברבינו ירוחם הובא בב"י. וגם כל הדמים שבבהמה נגררים ויוצאים דרך הסימנים בשחיטתן כמ"ש לקמן סי' ע"ו בשם רשב"א (ואם הדמים נגררים ונשפכים לבית השחיטה דרך חלל הסימנים כמו שנגררים דרך חלל הורידין יוכל להיות ששטפו והעבירו עמהם לבית השחיטה גם הדם שיצא מנקובת הושט ולכן אין תקנה כלל בבהמה גם אם לא נמצא טיפת דם כנגד חתך הראשון). והרמב"ם סבירא ליה כפירוש רש"י דבדיקת ושט אינו אלא בטיפת דם לבד ולא במראית עין

ומשמוש יד ומהאי טעמא אין לושט בדיקה מבחוץ לענין נקוב לרש"י ורמב"ם משום שאין טיפת דם ניכרת בו כשנכנסת לו בנקב משהו. אבל הר"ן פירש הטעם שאין לושט בדיקה מבחוץ לענין נקב לפי שאי אפשר להכיר במראית עין נקב במשהו בעור האדום. אבל בעור לבן יוכל לבדוק גם במראית עין כמו בבית הכוסות והמסס. ואם כן יוכל להעביר דם השחיטה הנמצא כנגד מקום חתך הראשון ולבדוק במראית עין ומשמוש יד או נגד השמש (כדאיתא בגמרא דף ט'). וכן בממסמס קועיה דמא יש להקל בהפסד מרובה וצורך מצוה גם בבהמה כששחט למעלה או למטה כמ"ש הש"ך סימן כ"ג בשם רש"ל. ומיהו בממסמס קועיה אין להקל אלא כששחט מיד שלא יאכל ולא ישתה אחר שנתמסמס קועיה דמא פן יעבירו אוכלים ומשקים הדם כמו שיתבאר לקמן ס"ט.

וכתב הש"ך דמשמעות השו"ע שאפילו כל הצואר מלוכלך וצריך לבדוק בכל אורך הושט ורוחב הנקב במקום ידוע אפילו הכי יש בדיקה מבפנים ולא דמי לקוץ ומחט שנקבו עד לחלל או שנמצאו בחלל הבהמה דטרפה משום דצריך לבדוק באברים הפנימים ואי אפשר לבדוק אחר נקב משהו שאינו במקום ידוע באברים הפנימים כדלקמן סימן נ"א. דשאני התם שהמקומות רבים (רא"ש טור סימן [נ]"א) אבל הכא באבר אחד לבדו מיקרי מקום ידוע ויש לו בדיקה מדינא דגמרא לכולא עלמא. והא דבודקים כל החלל בדרוסה ונפולה כדלקמן סי' נ"ז ונ"ח אף על פי שהמקומות רבים היינו משום דדוקא נקב קטן אין לו בדיקה כשהמקומות רבים אבל אדמומית הדריסה וריסוק אברים או קריעתן בנפולה ניכרים היטיב בבדיקה בכל החלל.

וכל זה מדינא דגמרא אבל האידנא איכא פלוגתא בין בה"ג לרש"י דבה"ג כתב דהאידנא ליכא למיקם אבדיקה שפיר בכל מקום שהוזכר שם בדיקה כגון בדרוסה ונפולה ושבורה ורש"י כתב דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות ומותר לסמוך עליו דכתיב אל השופט אשר יהיה בימים ההם אבל הוא יזהר יפה להביא לפניו כל הבקיאים כמו שיתבאר לקמן סי' נ"ז. ודעת השו"ע כרש"י ודעת רמ"א כבה"ג. ורש"ל פ"ג סימן (ע"ג) [ס"ו] הכריע לנהוג בדרוסה ונפולה כבה"ג משום שצריך לבדוק בכל החלל וצריכה אומנות יתירה וזריזות ובקיאות לא סמכינן אבדיקתנו אבל בשבורה

דלקמן סי' נ"ג כיון שיש אבר אחד מבורר לפנינ]ו למה לא נבדוק אותו כפי ראות עינינו בעיון יפה כדעת רש"י. וכן אפילו בנקב משהו באבר אחד כגון בממסמס קועיה דמא שנקרע כל הצואר ואינו יודע מקום נקיבת הקוץ בושט דצריך לבדוק כל הושט מבפנים יש לסמוך על בדיקתנו. ואפילו בבהמה דעת רש"ל ריש פ"ב להקל לשחוט ולבדוק אחר השחיטה מבפנים ולא חיישינן דילמא במקום נקב קשחיט משום שתופס עיקר כפירוש ריב"א דאין צריך בדיקה מדינא מאחר דליכא ריעותא בסימנים אלא שהבדיקה היא לחומרא בעלמא ומשום הכי אין להחמיר כל כך לחוש דילמא במקום נקב קשחיט ומ"מ אם המכה של הקרע שבצואר הוא במקום אחד לבד מאחר שאפשר לשחוט למעלה או למטה ישחוט. אבל גבי שהייה דלעיל סימן כ"ג שהתחיל לשחוט וחתך מעט ושהה דגם לריב"א צריך בדיקה בושט כמו שנתבאר לעיל אין תקנה בבהמה רק לשחוט למעלה או למטה רחוק קצת ממקום חתך הראשון בענין שבוודאי לאו במקום נקב קשחיט ואחר כך יהפוך הושט ויבדקנו כנגד מקום חתך הראשון ולא חיישינן לגמיד ופשיט לפי דעת רש"ל ע"ש סימן [י]"ד בשם סמ"ק וכ"כ מהרי"ק בשם סמ"ק הובא ב"י סימן כ"ג. וסיים שם רש"ל דאפילו להמחמירים על כל פנים במקום הפסד מרובה או לצורך מצוה יש להקל ולסמוך על הגדולים האחרונים שהנהיגו והורו הלכה למעשה להתיר. והש"ך הביא קולא זו בשמו להלכה בסי' כ"ג גבי שהייה. ואם כן כל שכן בממסמס קועיה דמא במקום אחד לבד דיש להקל בכהאי גונא אפילו בבהמה לשחוט למעלה או למטה ולסמוך על בדיקתנו במקום הפסד מרובה או לצורך מצוה. אבל בלאו הכי אפילו בעוף אין לשנות המנהג שברמ"א כמ"ש הש"ך סי' ל"ה וכ"ג.

וכן אם נראה ריעותא בצואר כנגד הסימנים שנקרע העור ויצא דם ונעשה עליו גלד שחין דאיכא למיחש לקוץ או לדקירת חץ או שאר כל כלי ברזל וניקב הושט. אבל אם אינו אלא נפוח סביב הסימנים לא חיישינן לנקובת הושט אלא תולין דמחמת חולי הוא ואפילו נצרר שם לית לן בה (ב"ח).

ואפילו אינו מחמת חולי אלא מחמת מכה שהוכתה מבחוץ ונמצא דם נצרר בפנים סביב הושט מבחוץ מאחר שהעור שלם מבחוץ אין בזה שום חשש אפילו לדידן שאין

בקיאין (ט"ז מעיל צדקה סימן ל"ח) דלא הוכתה בדבר דק הנוקב הואיל והעור שלם. ואם יצא דם מחמת נשיכות התרנגולין שנושכין זה את זה דינו כיצא דם מתלישת נוצות שנהגו להחמיר אף על פי שאין לאסור מדינא כדלעיל סוף סי' כ"ג (ב"ח).

ומיהו אפילו בגלד יבש שבעור מבחוץ אם שוחט במקום אחר ורואה שאין ריעותא בעור מצד הפנימי אין לחוש אפילו לפי המנהג (ט"ז שם):

כג **לארכו**. של וושט או אפילו לרחבו אלא שידוע בוודאי שאינו תחוב בו כלל רק שנדחק בין דופני הושט אבל אם אין ידוע בוודאי אמרינן דמסתמא היה תחוב בו מאחר שנמצא לרחבו (ש"ך).

ובגמרא אמר עולא ישב לה קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא. ופרש"י ישב לה קוץ כגון שאכלה קוץ ונתחב לתוך הושט ואינו נראה נקובתו מבחוץ וקורט דם אין בו בפנים אין חוששין שמא ניקב היה ונתרפא והוי קרום שעלה מחמת מכה בושט ואינו קרום ואני שמעתי דהבריא לשון ניקב כמו וברא אותם בחרבותם ביחזקאל עכ"ל. ודעת הרמב"ם כפירוש א'. ודעת הרי"ף כפירוש ב' ולשון הבריא פירש הרי"ף נפק לברא. ופריך בגמרא לעולא מאי שנא מספק דרוסה. ופרש"י דמשום דעל אריה ביניהם אמרינן שמא דרס ומצרכינן להו בדיקה והכא לא אפשר למבדקה דנקב משהו בעור חיצון של וושט לא מינכר (היינו לפירוש ב' דלעיל). וכתב הרא"ש ולמאי דפרישית לעיל כפירוש ריב"א דנקב מנכר ביה פריך הכי מאי שנא מספק דרוסה דמצרכינן בדיקה והכא קאמר עולא אין חוששין דמשמע דאפילו בדיקה לא בעי. ומשני בגמרא קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה. יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא ואמר נמצאת איתמר (בלא תחיבה) אבל ישב חיישינן אמר להו רב כהנא לא תציתו ליה ישב איתמר אבל נמצאת לא איצטריך לאשמועינן דכולהו חיוי ברייתא (הרועות באפר וביערים) קוצי אכלן. עכ"ל הגמרא.

וכתבו התוספות הא דפרש"י וקורט דם אין בו בפנים נראה דאין לחוש אפילו יש מבפנים אם אין מבחוץ כיון דלא חיישינן שמא הבריא. וכתבו עוד התוספות לקמן פסקינן הילכתא דחוששין לספק דרוסה ואם כן ישב לה קוץ בושט נמי חוששין שמא הבריא. ואם תאמר ואמאי חוששין נימא נשחטה בחזקת היתר עומדת ואף שנולד

הספק מחיים שהיתה בחזקת איסור אפילו הכי עכשיו שנשחטה יש להעמידה בחזקת היתר כדמוכח בפרק ב' דיבמות. ויש לומר דשאני דרוסה דשכיחא. וביבמות שם פירשו התוספות יותר דהא דחיישינן לספק דרוסה משום דשכיחא ומוכחא מילתא לאיסורא טפי מדלהתירא וכן ההיא דישב לה קוץ בושט דחיישינן שמא הבריא למאן דחייש לספק דרוסה עכ"ל. והרא"ש כתב לקמן פסקינן דחוששין לספק דרוסה הילכך פסק הרי"ף דאם ישב לה קוץ בוושט חוששין שמא הבריא. וראב"ן זקני פסק כעולא והביא ראיה ממחט שנמצא בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה ולא חיישינן שמא הבריא. והא דחיישינן לספק דרוסה משום דרגלים לדבר וגם שכיחא ומשום הכי מפקינן לה מחזקת היתר כמו שכתב התוס'. והגמרא דקאמר קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה לא חשש להאריך ולחלק כמו שחלקתי. ואפשר דהרי"ף היה מחלק משום דעובי בית הכוסות הוא עב לא חיישינן שמא הבריא. ומסתברא כדברי הראב"ן דמשום עובי כל דהו אין לחלק עכ"ל הרא"ש. וגבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות כתב הרא"ש פירש"י דבהמסס אפילו מצד אחד טריפה מפני שדופנו דק ואפילו אם תמצי לומר שאין סברא לומר טרפה הואיל ולא ניקב אלא חצי העור מצינו למימר דחיישינן שמא ניקב כולו והבריא כדחיישינן בישב לה קוץ בושט למאן דחייש לספק דרוסה. ואין נראה לר"ת להטריף בחצי העור של המסס דלא חיישינן שמא הבריא אלא בושט דפעיא ביה וגמדא ליה ופעמים שחזר המחט לתוך הושט אבל בהמסס אם הבריא לא היה המחט חוזר לתוכו עכ"ל.

ורוצה לומר אם הבריא ועלה קרום מחמת מכה היה ראש המחט יוצא עדיין לחוץ לצד הב' כשהיה והקרום עגול מלמעלה ולא היה חוזר לתוכו לפי שעליית קרום מחמת מכה היא משום שהמכה משלחת רירין ונדבקין צדדי הנקב ברירין היוצאין מהם ונעשים קרום והקרום מחבר ומדבק צדדי הנקב זה לזה ואם היה ראש המחט שם היו הרירים נסרכים ונסבכים גם סביב ראש המחט והיה ראש המחט נדחק מאד בצדדי הנקב המתחברים ומתדבקים יחד זה לזה על ידי הרירים והקרום שעל גבו מלמעלה ועל ידי זה לא היה חוזר ראש המחט לתוך צד הפנימי דהמסס כמו שנמצא עכשיו אלא היה נראה וניכר מצד הב' והקרום על גביו מלמעלה (והיינו הוגלד פי

המכה שבברייתא דף נ"א) ובבדיקה זו מצד השני שאינו נראה וניכר שם כלל סגי ליה ואמאי כתב רש"י דבהמסס אפילו מצד אחד טרפה ולא סגי בבדיקה. ולא דמי לושט דחיישינן שמא הבריא ולא סגי בבדיקה (אפילו למאן דאמר דושט יש לו בדיקה מבחוץ אצל נקב) משום דושט גמדא ליה ועל ידי זה חוזר ראש המחט לתוך צד פנימי ואחר כך עלה קרום בחיצון ונסתמו בו צדדי הנקב משום הכי לא מינכר הקרום מה שאין כן בהמסס דמינח נייח וכדקאי קאי ראש המחט בחיי הבהמה עד שהיה נסרך ונדבק בצדדי הנקב כשהבריא והיה ניכר ונראה מצד הב' והקרום על גביו מלמעלה. וחילוק זה כתב הרא"ש לסתור דעת רש"י דסבירא ליה דבהמסס טריפה מצד אחד משום שמא הבריא ונתרפא כמו בושט לפירוש א' דרש"י דלעיל. אבל הרא"ש גופיה סבירא ליה (עיין שם פרק אלו טרפות סי' מ"ב) כפירוש ב' דרש"י דלעיל וכפירוש הרי"ף דהבריא דקאמר עולא היינו ניקב ונפק לברא. וכמ"ש לעיל בשם הרא"ש דלעולא אין חוששין שמא ניקב צד החיצון כלל ואפילו בדיקה לא בעינן מצד הב' (וכן כתב הרשב"א לעולא). ומשום הכי כתב הרא"ש דמסתברא כהראב"ן דאין לחלק בין ושט לבית הכוסות דמצד אחד כשירה. ומשמע להו להראב"ן והרא"ש דכשירה סתם משמע בלא בדיקה ואם כן הוא הדין לושט. דאי חיישינן שמא הבריא וניקב צד החיצון בושט וצריך בדיקה מבחוץ (לפי דעת הרא"ש דסבירא ליה כהריב"א דיש לושט בדיקה מבחוץ לענין נקב) ואי לא בדיק טריפה משום דישב קוץ ונתחב מצד אחד מקרי ריעותא לאגרועי חזקת היתר דבהמה משנשחטה דלא כעולא אם כן גם בבית הכוסות ליבעי בדיקה מצד הב' ואי לא בדיק טריפה כמו בושט. דהרא"ש לשיטתו דסבירא ליה דגם נקובת הוושט אינה אלא טריפה ולא נבילה ולא הוי ספק בשחיטה כלל כמ"ש לעיל סי' כ"ו. ואף על גב דבית הכוסות מינח נייח וכדקאי קאי ראש המחט היינו בחיי הבהמה אבל אחר שחיטה דמשמשו בו ידים בבית הכוסות בהוצאתו ופתיחתו פשיטא דאיכא למיחש פן חזר ראש המחט לתוכו קצת על ידי הנענוע ומשמוש ידים כמו בושט מאחר שהנקב פתוח ולא נסרכו ונדבקו צדדים זה לזה (דהא לא חיישינן שמא נתרפא לפי דעת הרא"ש דסבירא ליה כפירוש ב' דרש"י. וגם אי הוה חיישינן אינו אלא חששא ולא ודאי ולא מהניא להקל אלא להחמיר).

אלא ודאי מדתניא בבית הכוסות מצד אחד כשרה סתם בלא בדיקה מכלל דקיימא לן כעולא דמצד אחד לא מקרי ריעותא לאורועי חזקת היתר דבהמה. משום דכיון שנמצאת המחט או הקוץ תחובים מצד אחד לבד אזלינן בתר שעת מציאתו ואחזוקי ריעותא לא מחזקינן ממקום למקום לומר שנקבו לחוץ וחזרו לתוכו. ולא דמי לספק דרוסה דלא אזלינן בתר שעת מציאתו שנמצא האריה עומד לבדו במקומו ואינו נוגע בבהמה וליכא שום ריעותא בבהמה ואפילו הכי מחזקינן ריעותא ממקום למקום לומר שדרס תחילה וחזר למקומו לדידן דקיימא לן חוששין לספק דרוסה. היינו משום דדרוסה שכיחא דהיינו כשנכנס הדורס למקום הנדרסים שכיח טפי דדרס כדרכו וטבעו ולא הוי ספק שקול אבל במחט וקוץ לא שכיח כל כך שינקבו לחוץ ויחזרו לתוכו. דאף על גב שיכול להיות שחזרו לתוכו על ידי משמוש ידים בבית הכוסות ובושט דגמדא ופשטא ליה מכל מקום לא מוכחא מילתא לאיסורא כיון שלמראית עינינו נמצא תחוב מצד אחד לבדו משום הכי לא מחזקינן ריעותא ממקום למקום ובספק שקול כהאי גוונא מוקמינן אחזקת היתר דבהמה משנשחטה. ודוקא בכהאי גוונא אין מחזיקין ריעותא ממקום למקום אבל בנמצא נקב בלא קוץ מצד אחד מחזקינן ריעותא גם לצד הב' ואתרעי החזקה. זהו ביאור דעת הרא"ש וסייעתו על פי שיטת התוס' ביבמות דלעיל.

והא דלקמן סי' נ"א גבי קוץ שנמצא תחוב בדופן עד לחלל דמחזקינן ריעותא ממקום למקום לומר שמא ניקבו אברים הפנימים אף על פי שאינו תחוב בהם כלל. דאמרינן שעל ידי נענוע איברי הבהמה בחייה או אחר שחיטה נתרחקו קצת מהדופן לתוך החלל ונשמט מהם הקוץ אחר שנקב בהם כשנסמכו לדופן ולקוץ. וכן אם נמצא קוץ מונח בתוך החלל אף על פי שאינו תחוב באברים הפנימים מחזיקין ריעותא ממקום למקום לומר שמא נתחב תחלה באחד מאברים הפנימים שנקובתם במשהו וחזר לאחוריו ונשמטו ממנו על ידי נענוע איברי הבהמה בחייה (עיין תבואות שור סי' נ"א) או אחר שחיטה כדלקמן סי' נ"א. היינו משום דהתם נמי אינו ספק שקול דשכיחא ומוכח מילתא לאיסורא טובא וטפי אפילו מספק דרוסה משום דכיון שהקוץ נוקב הדופן בכח מבחוץ ונכנס מדוחק קרוב הדבר מאוד שנקב באיברים

הפנימים הסמוכים לדופן. וגם בנמצא מונח בחלל מכל מקום בכניסתו לחלל על ידי שנקב הדופן בכח ונכנס מדוחק קרוב מאוד הדבר שפגע ונגע ונקב באחד מאיברים הפנימים הסמוכים לדופן עם כניסתו בכח ודוחק (רשב"א בתורת הבית הקצר ובחדושיו דף מ"ח ע"ב). וכן ההיא דנשכתה חולדה בראשה או שנגנ[פ]ה בעץ ואבן דלעיל סי' [ל] לדופן בכח ובדוחק. מה שאין כן בקוץ ומחט הנמצאים בבית הכוסות או בושט בנחת (ר"ן רשב"א גבי חתיכה דכבדא וכן דעת הרא"ש שם עיין שם היטב). והא דמחזקינן ריעותא ממקום למקום גבי מחט שנמצאת בריאה לקמן סוף סי' ל"ו דבעינן בדיקה לידע אם היא שלימה ואם לא בדק אסורה אף שנמצאת בתוך בשר הריאה ולא סמוך לקרומה כלל דחיישינן שמא נקבה הקרום וחזרה לאחוריה כמ"ש שם בשם הרא"ש ור"ן. היינו משום דהתם מקרי ריעותא דאתרעאי ריאה במה שנמצא בה מחט שהרי אין דרך הנבלעים ליכנס בריאה כלל. מה שאין כן בקוץ ומחט שבלעתן הבהמה באכילתה ונמצאו בושט או בבית הכוסות וכיוצא בהם מאברי המזון שהוא דרך כל הנבלעים להמצא שם ולא מקרי ריעותא כלל דהא כל חיוי ברייתא קוצי אכלן כדאמר רב כהנא דהא לא אצטריך ליה לעולא לאשמועינן. הלכך גם כשנמצאו תחובים סבירא ליה לעולא דהא נמי לא מיקרי ריעותא כדאיתא בגמרא בהדיא משום דהא נמי אורחא לפעמים בחיוי ברייתא דאכלן קוצי תמיד ולפעמים יקרה בהן שישב הקוץ בושט או בשאר איברי המזון. וגם אם אין רגילות להמצא כן מכל מקום כיון שרגילות הוא תמיד להיות שם קוצין לא מיקרי ריעותא גמורה גם אם נתחב מצד אחד כיון שמצד אחד כשרה ולא יצא בזה עדיין אבר זה מחזקת כשרות הראשונה משום הכי לא מחזקינן באבר זה ריעותא ממקום למקום לומר שמא הלך הקוץ ויצא לחוץ לצד הב' וחזר לאחוריו. שהרי בהילוך זה של צד הב' אתה מוציא אבר זה מחזקתו הראשונה ומרוב בעלי חיים שהם כשרים ושלימים שאינן נקובים מעבר לעבר באבר זה ומהיכא תיתי להוציא אבר זה מחזקה ורוב מאחר דלא איתרע חזקתו עדיין ולא יצא מרוב בעלי חיים עדיין במה שנמצא תחוב מצד אחד כיון דכל חיוי ברייתא קוצי אכלן ותחוב מצד אחד כשירה הלכך לא חיישינן להילוך זה שאינו ברוב בעלי חיים. מה שאין כן בריאה שנכנסה שם המחט שלא

כדרך הילוך כל הנבלעים אלא על ידי כח המושך וכיון דאתרעי ריאה בכניסת המחט בה חיישינן נמי שמא בעוד שהיתה המחט בסמפונות קודם שנכנסה בבשרה היתה יוצאה ונכנסת (עיין תוס' דף מ"ח ע"ב ד"ה דלמא) דרך הסמפונות עד הקרומים ונקבתם וחזרה לאחוריה שכן דרך כח המושך למשוך פעם לפנים פעם לאחור הכל לפי רצון החי אם למשוך או לפלוט על ידי שיעול. ואין גבול לכח המושך לומר דאורחיה למשוך דוקא עד הקרומים ולא עד בכלל משום דרוב בעלי חיים אינן נקובים הריאה כדאמרינן האי טעמא באברי המזון דריאה שאני דהא דרוב בעלי חיים אינן נקובים הריאה היינו משום שאין קוץ ומחט נבלע בהם לעולם כבאברי המזון. ואף על גב דהוא ספק שקול אם יצאה המחט דרך הסמפונות וניקבו הקרומים ונכנסה וחזרה לאחוריה קודם שנכנסה בבשר הריאה אם לאו לא מוקמינן אחזקת היתר כיון דאתרעאי ריאה במה שנמצא בה דבר הנוקב קרומיה. אלא אם כן נמצא בסמפונא רבא בריאה קודם שמתחלק לסמפונות דקים ההולכים עד הקרומים דלא אתרעי ריאה עדיין בזה כדלקמן סי' ל"ו. וכל שכן בשנמצאת מחט יוצאת לחוץ בכבד דאף על גב דכבד סמוכה לדקין מכל מקום לא אתרעו דקין כלל במחט שבכבד משום הכי לא מחזקינן בו ריעותא ממקום למקום לומר שמא נקבתו כדלקמן סי' מ"א.

וכל זה להרא"ש וסייעתו דסבירא להו כעולא. וזהו דעת ויש מכשירין שבהג"ה. אבל הרשב"א וסייעתו פסקו דלא כעולא אלא דחיישינן שמא הבריא כי היכי דחיישינן לספק דרוסה וכפירוש הרי"ף דהבריא היינו נפק לברא וניקב מעבר לעבר. ולא דחיישינן שמא נתרפא ולא מהניא בדיקה כי היכי דלא חיישינן להכי במחט שנמצאת בריאה דמהני בדיקה כדלקמן סימן ל"ו. אלא דחיישינן שמא הבריא ובעינן בדיקה למאן דאמר דושט יש לו בדיקה מבחוץ לענין נקב. ובבית הכוסות לכולא עלמא סגי בבדיקה ובלא בדיקה לא מתכשרה אפילו בדיעבד כל שנמצאת תחובה משום דכל שהיא תחובה אפילו מצד אחד מקרי ריעותא (כמ"ש בתורת הבית הארוך ובחדושיו גבי סרכא תלויה) לדידן דלא קיימא לן כעולא וחיישינן שמא יצאת לחוץ וחזרה לאחוריה כדחיישינן הכי בספק דרוסה. והא דתניא בבית הכוסות מצד אחד כשרה סתמא פירש הרשב"א דאורחיה דתנא הכי למתני כשרה סתם אף על גב

דצריכה בדיקה. ומשום הכי נמי במחט שנמצאת בריאה צריכה בדיקה. ומיהו בקוץ שנקב עד לחלל או שנמצא בחלל גם להרשב"א לא מקרי ריעותא באברים הפנימים כלל אלא משום שנקב בכח ודוחק וקרוב הדבר מאד שנקבו אברים הפנימים ולא הוי ספק שקול כמ"ש לעיל. ועיין מ"ש לקמן סימן מ"א בשם הר"ן דיש חולקין בזה לדידן דלא קיימא לן כעולא.

ושיטה שלישית היא שיטת הרמב"ם ורש"י בלישנא קמא דסבירא להו לחלק בין ישב קוץ בושט דחיישינן שמא נתרפא ועלה קרום מחמת מכה ולא מהני בדיקה ובין מחט שנמצאת בריאה דמהני בדיקה ולא חיישינן שמא עלה קרום. משום דמוקמינן אחזקת היתר דבהמה משנשחטה אף על גב דמקרי ריעותא גמורה מדבעיא בדיקה בנפיחה להרמב"ם כדלקמן סימן ל"ט. אבל ישב קוץ בושט הוה ליה ספק בשחיטה להרמב"ם ורש"י דסבירא להו דנקובת הושט נבילה ואין שחיטה מועלת כדלעיל. ועולא דמכשיר בישב קוץ בושט היינו משום דסבירא ליה דלא מקרי ריעותא כלל כדאיתא בגמרא. ובדליכא ריעותא לא הוי ספק בשחיטה כלל משום דרובא דרוב בעלי חיים כשרים עדיף מחזקת איסור דבהמה בחייה כמ"ש לעיל סימן כ"ד. אבל לדידן דקיימא לן חוששין לספק דרוסה אלמא דמקרי ריעותא בכהאי גוונא דדמי לספק דרוסה כמ"ש לעיל לשיטת הרא"ש הכא הוה ליה ספק בשחיטה וחוששין שמא הבריא ונתרפא ולא מהני בדיקה. ומשום הכי נמי פירש"י בדעולא דקורט דם אין בו מבפנים משום דסבירא ליה דגם עולא לא קאמר דלא מקרי ריעותא כלל אלא משום דכל חיוי ברייתא אכלן קוצין ואף שנתחב בושט כל שלא ניקב עור הפנימי מעבר לעבר רק נתחב בו קצת לא מיקרי ריעותא. והיינו ישב דקאמר עולא ולא קאמר נמצא מצד אחד כדתניא גבי בית הכוסות משום דלא מיכשר הכא במצד אחד כולו אלא בנתחב במקצת עור הפנימי מעט מזעיר דהיינו כל שלא יצאה טיפת דם אבל אם יצאה דם מקרי ריעותא גם לעולא כדאיתא בגמרא אם אין שם מכה קורט דם מנין וכדלקמן סי' מ"ח. ומאחר דשם מכה עליה מקרי ריעותא דמעתה אינה כחיוי ברייתא שאין קורט דם ומכה. ומשום הכי נמי לא חיישינן לספק דרוסה שאין נראה לעין שום רושם אדמומית בבהמה ולא הוי ליה לעולא להכשיר בכהאי גוונא כלל.

דאף אם תמצי לומר דסבירא ליה דלא חיישינן כלל שמא הבריא ונתרפא מכל מקום מאחר דאיכא ריעותא דקורט דם איכא למיחש שמא עודנו נקוב דוושט אין לו בדיקה מבחוץ. וגם מבפנים אין לו בדיקה אלא בטיפת דם לרש"י ורמב"ם ולא בראיית עין ומשמוש ידים אחר שמעביר הדם כדלעיל. אבל כשאין קורט דם מבפנים מעתה אין לחוש כלל לעודנו נקוב גם לדידן דלא קיימא לן כעולא לרש"י ורמב"ם דסבירא להו דבדיקת הושט היא בטיפת דם לבד דבשאין בו קורט דם בידוע שלא ניקב. אלא לשמא הבריא ונתרפא ונמוק הדם והלך לו כדלקמן הוא דאיכא למיחש לדידן דקיימא לן חוששין לספק דרוסה דאלמא דמקרי ריעותא מה שהדורס נמצא עם הבהמה בדיר אחד או בהיקף חצר אחת בענין שאינה יכולה לברוח מפניו כדלקמן סי' נ"ז אף על גב דלא חזינן למראית עין עדיין שום רושם ומחזיקים ריעותא ממקום למקום לומר שמא דרס וחזר לאחוריו. אם כן הוא הדין בישב קוץ בושט מקרי ריעותא מה שנסמך הקוץ ונתחב בושט אפילו מעט מזעיר ואף על פי שאין קורט דם ומחזקינן נמי ריעותא ממקום למקום. וממילא יש לחוש גם כן שמא ניקב כבר ימים רבים ונתרפא ונמוק הדם והלך לו מאחר דאיכא ריעותא דקוץ תחוב לפנינו והוא ספק בשחיטה. ולא דמי לריאה שנמצא בה מחט שהוא ספק טריפות משום הכי לא חיישינן בה להבריא ונתרפא. ואף על גב דדרוסה נמי טריפה היא ולא נבילה ואפילו הכי חיישינן לספק דרוסה היינו משום שהדרוסה כתובה בפירוש בתורה כמו שיתבאר לקמן סימן נ"ז משום הכי החמירו בה חכמים בספיקותיה להרמב"ם טפי מבשאר ספק טריפות כהאי גוונא. ומשום הכי במחט שנמצאת בבית הכוסות לא מקרי ריעותא כלל מה שנסמכה המחט ונתחבה בבית הכוסות מצד אחד ולא דמי לספק דרוסה ואפילו בדיקה לא בעיא מדינא להרמב"ם. ולא דמי לריאה כמ"ש לעיל להרא"ש.

ושיטה רביעית היא שיטת התוס' דסבירא להו דנקובת הושט אינה אלא טריפה ואפילו הכי חיישינן שמא הבריא לדידן דלא קיימא לן כעולא והיינו שמא נתרפא משום דושט אכלה ביה ופעיא ביה גמדא ליה ופשטא ליה ומשום הכי שכיח טובא שיחזור הקוץ לאחריו על ידי נענוע עורות הושט בחייה תמיד ואחר שחזר לאחוריו יוכל הנקב להעלות קרום וליסתם והוא מילתא דשכיחא טובא. ומשום הכי חיישינן

לה אף על גב דליכא ריעותא גמורה אלא קצת ריעותא כמו בספק דרוסה דמשום דשכיחא טפי לאיסורא חיישינן לה אף על גב דליכא ריעותא גמורה כמ"ש לעיל בשם התוס'. מה שאין כן בבית הכוסות שמינח נייח בחיי הבהמה ולא שכיח כלל שיחזור ראש הקוץ או המחט לאחוריו מעצמו דאוכלין ומשקין אדרבא דוחקין אותו מבפנים לחוץ לצד הב'. ובעוד שראש הקוץ או המחט לא חזר לאחוריו לא יוכל הנקב לעלות קרום וליסתם שהקוץ או המחט מעכבים הקרום להעלות (הגהות סמ"ק). וכן אפילו ריאה אף על גב דלא נייחא כבית הכוסות מכל מקום לא גמדא ופשטא כמו וושט ומשום הכי מהניא בה בדיקה ולא חיישינן שמא עלה קרום ונסתם הנקב. אבל אי לאו האי טעמא דשמא הבריא ונתרפא בישב קוץ בוושט אין לאסור לשיטת התוס' משום שמא ניקב גם החיצון ואין לו בדיקה מבחוץ דהתוס' סבירא להו עיקר כפירוש ריב"א דלענין נקב יש לוושט בדיקה מבחוץ:

ע"כ נמצא מדברי קדשו:

סימן קפג

א הקדמה

ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וגו'. פרשה זו נאמרה בנדה הרואה בעת נדתה. ובפרשה שנייה נאמר ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה או כי תזוב על נדתה כל ימי זוב טומאתה כימי נדתה תהיה טמאה היא. פרשה זו נאמרה בזבה שהיא הרואה ג' ימים רצופים בלא עת נדתה שאין רבים פחות משלשה. והיא צריכה לספור ז' ימים נקיים שנאמר בפרשה זו ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר, ודרשו חכמים ואחר תטהר אחר אחד לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם כלומר שלא יהא לנקיים שלה אלא אחר אחד בלבד, ואלו ראתה יום אחד בינתים ומשלמת בתר הכי הוו ליה תרי אחר, הילכך ילפינן מינה דאם ראתה בינתים סתרה מנינה ואחר כך מונה ז' ימים רצופים כדי שלא יהיה להם אלא אחר אחד (ר"ן).

אבל הרואה בעת נדתה בין שלא ראתה אלא טפה אחת בין שהיתה שופעת כל שבעה ופסקה בסוף יום השביעי טובלת לערב שהוא ליל שמיני ומשמשת שנאמר שבעת

ימים תהיה בנדתה.

חזרה וראתה מליל שמיני ואילך הרי זו זבה בין שטבלה לנדתה בין שלא טבלה (עיין גמ' נ"ד).

ואם ראתה יום אחד או ב' הרי זו שומרת יום כנגד יום ואם ראתה ג' ימים רצופים צריכה לישב שבעה נקיים שנאמר או כי תזוב על נדתה כלומר בסמוך לנדתה שהוא שמיני ותשיעי ועשירי, ומתוך שנאמר או כי תזוב מכלל שבתחלה הכתוב מדבר במופלג מנדתה. והפלגה זו קבלו חכמים הלכה למשה מסיני שאינה יותר על י"א יום, שי"א יום שלאחר שבעת ימי נדתה נקראים בלא עת נדתה ואחר כך חוזרת לעת נדתה.

ובתוך י"א יום אלו אם לא ראתה אלא יום אחד בין שראתה בתחלת הלילה בין שראתה בסוף היום ופסקה בו משמרת ליל האחרת ויומו ואם לא ראתה כלום טהורה לבעלה לערב אחר שתטבול.

וזמן טבילתה מן התורה הוא ביום ספירתה ואם לא טבלה ביום טובלת בלילה ואף על פי שטבלה ביום אינה משמשת עד הערב שמא תראה ותסתור כל היום למפרע. ראתה גם ביום ב' ופסקה בו משמרת יום ג' אם לא ראתה בו טהורה לבעלה לערב אחר שתטבול. וזו היא זבה קטנה שהיא שומרת יום כנגד יום, שנאמר טמאה היא דקרא יתירה הוא דכבר נאמר כימי נדתה תהיה אלא למעוטי שאינה משמרת אלא יום אחד בלבד לימי זוב טומאתה שאינן רבים (ר"ן):

ראתה ג' ימים רצופים אפילו לא ראתה בכל יום אלא טפה אחת פחותה מן החרדל הרי זו זבה גדולה ומאחר שתפסוק ראייתה צריכה לספור ז' נקיים חוץ מן היום שפוסקת בו וזמן טבילתה מן התורה הוא ביום ז' לספירתה ואינה משמשת עד הערב שמא תראה ותסתור ואם לא טבלה ביום טובלת בלילה.

ואין בין זבה קטנה לזבה גדולה אלא לענין ספירת ז' והבאת קרבן, שזבה גדולה צריכה לספור ז' נקיים וזבה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד וזבה גדולה מביאה קרבן כשתטהר מזובה ולא זבה קטנה, אבל לענין טומאה ואיסור ביאה הן שוין שהבא על זבה קטנה הוא בכרת כמו הבא על זבה גדולה שנאמר כימי נדתה תהיה וגו'.

ואחר ששלמו י"א יום אחר שבעת ימי נדתה והוא יום י"ט לתחלת נדתה חוזרת לעת נדתה ואין ראייתה ביום י"ט מצטרפת לראיית י"ז וי"ח לעשותה זבה גדולה.

וסדר ספירת ימי הנדות והזיבות כך הוא כל אשה הרואה דם פעם אחת יושבת ז' לנדתה. ואחר ז' ימים אלו אם לא ראתה כל י"א יום או אפילו ראתה ב' ימים ואפילו הם י"ז וי"ח משתראה י"ט לראייתה היא נדה בתחלה, ויום אחד מימי נדתה שאינה רואה עולה לה לספירת זיבה קטנה. לא ראתה עד יום כ"ו אין מונין כ"ו ליום הראוי לזיבה אלא הרי זו תחלת נדה הואיל ולא ראתה בי"ט, שאין זיבה אלא בי"א הסמוכין לז' שראתה בהן נדות בתחלתה. אבל אם ראתה ג' ימים רצופים בתוך י"א יום שהיא צריכה לספור ז' נקיים אינה חוזרת לימי נדות עד שתספור ז' נקיים, כיצד הרי שראתה ג' ימים בסוף י"א יום ושפעה וראתה גם ביום הרביעי שהוא מן הימים הראויים לנדה, אפילו התחילו נקיים שלה וסתרה וחזרה למנותן וחזרה וסתרה אינה אלא זבה הסותרת, וכשתשלים ז' נקיים ותראה תחזור לתחלת ימי נדה, ואף על פי שלא טבלה לזיבתה (עיין רא"ש פ"ד וב"י סי' קצ"ו), כי שוב אינה סותרת מעתה (תוספות דף ל"ו ורא"ש שם).

וכל זה מדין תורה אבל רבינו הקדוש התקין שכל אשה שתראה יום אחד תשב ששה נקיים ואם ראתה ב' ימים תשב ששה נקיים ואם ראתה ג' ימים רצופים תשב שבעה נקיים ובכל ימים שתראה כך היא נוהגת כדי שלא לחלק בין ימי נדה לימי זיבה, מפני שאין כל הנשים בקיאות בחשבון ימי נדה וזיבה ויש להסתפק בכל יום שתראה בו שמא זהו תחלת נדתה ואינה טהורה לבעלה עד ליל שמיני. ואם חזרה וראתה ביום א' מז' ימים אלו יש לחוש שמא זהו תחלת נדתה ויום הראשון היה מימי זיבתה, לכך הצריכה לישב ששה נקיים וכשתשב ששה נקיים אין כאן בית מיחוש, כל שלא ראתה ג' ימים רצופים שאז יש לחוש שמא הם בימי זיבתה וצריכה ז' נקיים:

אבל בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו ראתה יום אחד טפה אחת כל שהיא ופסק הדם סופרת לה ז' נקיים ובין שראתה בעת נדתה יום אחד או ב' או כל הז' כולם או יותר משיפסוק הדם סופרת ז' נקיים כדין זבה גדולה. ומפני מה החמירו בנות ישראל כך על עצמן כדי שתהיינה מונות בכל זמן מנין אחד ולא ישתנה מנהגן בין

ראייה אחת לג' ימים, הרי שראתה ג' ימים ונעשית זבה התחילה וספרה עד ז' נקיים וראתה בשביעי טפה כחרדל או פחות ודאי צריכה לישב ז' נקיים (מפני שסתרה מניינה) ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראייה לסתירת הספירה ויבא הדבר לידי טעות. וחומרא זו שנהגו בנות ישראל הוכשרה בעיני החכמים ועשו אותה כהלכה פסוקה בכל מקום, לפיכך אסור לאדם להקל בה ראשו לעולם. עכ"ל הרמב"ן ז"ל.

ועיין סוף סימן קפ"ט דאיכא נפקא מיניה בזמן הזה בחשבון ימי נדה וזיבה לענין וסתות לפי דעת השפתי כהן:

ממקורה. שנאמר והיא גלתה את מקור דמיה לימד על הדמים שאינם אלא מן המקור. והוא הרחם שבו נוצר הוולד והוא שדם נדה וזיבה יוצאה ממנה ונקרא בלשון חכמים חדר לפי שהוא לפני ולפנים לצד אחוריה. וצואר הרחם כולו והוא המקום הארוך שראשו מתקבץ בשעת העבור כדי שלא יפול הוולד ונפתח הרבה בשעת לידה הוא הנקרא פרוזדור כלומר שהוא בית שער לרחם. ופתח הפרוזדור הוא באמצעו למטה ודרך שם דמים יוצאים לכותלי בית הרחם למטה ומשם לחוץ. ובשעת גמר ביאה והוא הכנסת כל האבר הוא נכנס בפרוזדור ואינו מגיע עד ראשו שמבפנים אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות. ולמעלה מן החדר ומן הפרוזדור בין החדר לפרוזדור הוא המקום שיש בו שתי ביצים של אשה והשבילים שבהם מתבשלת שכבת זרע שלה ומקום זה הוא הנקרא עליה וכמו נקב פתוח מן העליה לגג הפרוזדור ונקב זה קורין אותו לול והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה. ודם הבא מן החדר כולו טמא חוץ מדם טוהר שהתורה טהרתו ודם קושי כמו שיתבאר. ודם העליה כולו טהור שהוא כמו דם מכה שבמעים או בכבד או בכוליא וכיוצא בהם. ודם הנמצא בפרוזדור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו מן המקור שהוא החדר וחייבים עליו קרבן ושורפין עליו תרומה וקדשים ואין אומרים שמא מן העליה ירד כאן דרך הנקב שרוב דמים הנמצאים כאן הם מן החדר (דאי מעליה אתי מן הלול ולחוץ איבעי ליה לאשתכוחי דהא כי נחית מן הלול לפרוזדור כלפי חוץ הוא יורד ויוצא דרך יציאת הדמים ואינו חוזר לצד אחוריה רש"י) נמצא הדם בפרוזדור חוץ לנקב הרי טומאתו בספק שמא מן החדר בא או מן העליה שתת דרך הנקב עכ"ל

הרמב"ם. ומבואר מלשונו שכל דם שנמצא חוץ לנקב אפילו נמצא לפנים מפתח הפרוזדור כלפי אחוריה בקרקע הפרוזדור הרי טומאתו בספק. וכן כתב בפירוש המשנה בהדיא. ואם כן יש לומר דהוא הדין נמי בנמצא בכותלי בית הרחם למטה*.
[* הגהת מהרי"ל: וכ"מ מסתימת ל' הרמב"ם. דלא כרשב"ץ פ"ב. אלא דיש לומר דמיירי שברור לה שלא הרגישה, כגון שבדקה עצמה מיד אחר שבדקה עצמה ומצאה טהורה, אבל אם שהתה בינתיים בענין שיש לומר הרגישה ולאו אדעתה אפילו בכותלי בית הרחם נמי טמאה טומאת ודאי להרמב"ם, דסבירא ליה חזקת הדם שבא בהרגשה כדלקמן (ועיין בקו"א ובמהדורא בתרא פלפול עמוק בזה).]
אבל רש"י פירש דהא דאמרינן בגמרא מן הלול ולחוץ ספיקו טמא ולא ודאי טמא מיירי בנמצא להלאה מפתח הפרוזדור לצד פניה, ומשום הכי איכא לאחזוקי בדם עליה (ששתת מן הלול דרך גג הפרוזדור עד להלאה מהפתח שבאמצעו למטה ושם נפל למטה) דאי מחדר אתי לא הוי אזיל בפרוזדור עד מן הלול ולחוץ דהוה נפיק ליה ונחית דרך יציאת פתח הפרוזדור (כי החדר הוא נמוך ושוה לפרוזדור ולול שמן החדר לפרוזדור הוא בקרקע הפרוזדור ולא בגגו כלול העליה), אלא דאפילו הכי מטמאינן לה מספיקא דילמא שחתה ונפלה על פניה ונשתרבב הדם בכל הפרוזדור ובא מצד אחוריה לצד פניה כשיצא מן החדר עכ"ל. ולפי"ז בנמצא בכותלי בית הרחם למטה ודאי טמאה היא (וכ"כ רש"י בהדיא בבבא בתרא דף כ"ד ע"א) דכיון שהוא דרך יציאת גם דמי המקור, תלינן במקור שרוב דמים מצוים בו. וכן אם נמצא בקרקע פרוזדור מן הפתח ולפנים לצד אחוריה. וכן דעת התוספות שפירשו הסוגיא דמן הלול ולחוץ ספיקו טמא ולא ודאי טמא מיירי בגג פרוזדור. וכן דעת ספר התרומה וסיעתו כדלקמן סי' קפ"ז.
והא דמן הלול ולחוץ ספיקו טמא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולא אמרינן העמד אשה על חזקתה, היינו משום דדמי העליה מועטים ולא שכיחי כל כך ודמי החדר הם רוב ומצוי, אלא משום דהעליה מקרבא טפי לפרוזדור ומהני קורבא בצירוף החזקה למהוי פלגא ופלגא והוה ליה ספק שקול (תוס' דף י"[ז] סוף ע"ב):

ב **באונס**. כגון שקפצה וראתה או שחמדה וראתה מחמת חימוד תשמיש (רמב"ם דלא כר"ן ספ"ב). וברצון הוא כפי טבע האשה. ואינה דומה לזב שאינו מטמא באונס, משום שנאמר כי יזוב זוב לרבות אונס כרצון בזבה. ואם כן מה תלמוד לומר דמה שמשמעה מחמת עצמה לא למעט מחמת אונס אלא מחמת עצמה ולא מחמת ולד, וזהו דם קושי שאינו מטמא בזיבה שכל אשה המקשה לילד וראתה ג' ימים רצופים בקושי לידתה אינה נקראת יולדת בזוב להצריכה ז' נקיים אחר הלידה מן התורה אלא מחומר שהחמירו בנות ישראל על עצמן כדלקמן סי' קצ"ד:

ג **ביציאתו**. מהמקור לפרוזדור שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה. ומדרבנן אפילו יצא ממנה טפה כחרדל או פחות מכן בלא הרגשה טמאה (תוס') כמו שהחמירו בכתמים לקמן בסי' ק"צ*.

[* הגהת מהרי"ל: ומכל מקום אף הבודקת בדבר שאינו מקבל טומאה או לשאר פוסקים בצבעונין שאינן מקבלים טומאת כתמים כדלקמן סי' ק"צ או שמצאה פחות מכגריס נמי טמאה משום שכבר היה בבשרה מבפנים.]

וכל דם שנמצא על העד שהכניסתו בפנים ובדקה עצמה בו הרי זה בחזקת שבא בהרגשה וכסבורה הרגשת עד הוא שציערתה בדיקת העד (עיין רש"י נ"ז) והיא טועה לתלות בזה הרגשתה אבל באמת הוא הרגשת הדם שחזקת הדם שבא בהרגשה שכל אשה מרגשת בעצמה ביציאת הדם מגופה וכן ברואה מחמת תשמיש אף על פי שלא הרגישה אמרינן כסבורה הרגשת שמש הוא דחזקת הדם שבא בהרגשה כן דעת הרמב"ם וסיעתו*.

[* הגהת מהרי"ל: והיינו אם ברור לה שלא הרגישה בלתי העד כגון שבדקה עצמה מיד אחר שבדקה עצמה ומצאה טהורה אבל אם שהתה בינתיים אפילו לא הכניסתו לעד בעומק שאין לומר שטעתה לתלות ההרגשה בעד מכל מקום אמרינן ודאי הרגישה כבר ולאו אדעתה כי חזקת הדם שבא ודאי בהרגשה לפ"ד הרמב"ם (ועיין במה שנתבאר לעיל בהג"ה).]

אבל דעת התוס' וסייעתם דלא אמרינן שחזקתו בהרגשה (אפילו הכניסה העד בעומק) אלא דאימא הרגישה וכסבורה הרגשת עד ושמש הוא והוה ליה ספיקא

דאורייתא (מהרא"י וב"י סי' קפ"ז) (וכן אם שהתה זמן רב שלא בדקה אף על פי שלא הכניסה העד בעומק). והא דמן הלול ולפנים ודאי טמאה מיירי כשהרגישה ביציאת הדם אלא שאינה יודעת אם מן המקור או מן העליה.

ולפי דעת הרמב"ם כל היכא דאיכא למתלי דמעלמא אתא הדם על העד ולאו מגופה הוא תלינן דרגלים לדבר דאם מגופה הוא היתה מרגשת ממש דכל אשה מרגשת בעצמה ביציאת הדם מגופה ולא אמרינן דארגישה וכסבורה הרגשת עד הוא אלא היכא דליכא למיתלי הדם במידי אחרינא כדלקמן סימן ק"צ סעיף ל"ד. ולפי דעת התוס' דלא אמרינן דכל אשה מרגשת בעצמה למימר דודאי הרגישה וכסבורה הרגשת עד הוא אלא אימא הרגשת עד הוא הכי נמי אף דאיכא מידי למיתלי מידי ספיקא לא נפקא. וכן פסק מהרא"י*. ואין כן דעת הב"י ורמ"א כדלקמן סי' קפ"ז וסימן ק"צ:

[* הגהה: אבל משמעות התוס' שלפנינו ריש פ"ק וכן משמע בספר התרומה דאף אם ברור לה שלא הרגישה כלל נמי טמאה ודאי מדאורייתא (עיין בקונטרס אחרון בהג"ה).]

ד **לחוץ**. אלא נעקר מן הרחם ולא שתת (רמב"ם) הואיל ויצא מבין השיניים שהן תלתולי בשר הרחם הרי זו טמאה ואף על פי שהדם עדיין בבשרה שנאמר דם יהיה זובה בבשרה. והא דבעינן שתרגיש בבשרה כדלעיל נפקא לן מדלא כתיב בבשר מאי בבשרה שמע מינה תרתי (גמרא). ועד היכן הוא בין השיניים עד מקום דישה דהויא מקום שמגיע האבר בשעת גמר ביאה שהוא הכנסת כל האבר שממקום דישה ולפנים הוא בין השיניים שהוא כלפנים. ובזמן הזה שאין בקיאות בדבר כל שהאשה מוצאת דם בעד שלה טמאה אפילו הכניסתו בעומק הרבה לפנים ממקום דישה (רמב"ן). אבל בכל מקום דישה טמאה מדינא טומאת ספק אם הוא מן הלול ולחוץ וטומאת ודאי אם הוא מן הלול ולפנים דהאבר מגיע לפנים מן הלול כדלעיל (כ"ד הרמב"ם דלא כתוספות דף מ"ב ע"ב):

סימן קפד

א **לפני תשמיש**. ולא לאחר תשמיש לדעת כל הפוסקים זולת הרמב"ם כדלקמן סי' קפ"ו. ושם יתבאר דין אשה שאין לה וסת:

ב **עצמה**. בפני בעלה כדלקמן שם:

ג **ופורש**. כיון דרואה אשתו בודקת מחשב שאם לא הרגישה לא היתה בודקת לפי שיודע שחכמים לא תקנו לבדוק ויהיה לבו נוקפו שמא היתה טפה כחרדל ואבדה בעד (תוס' ר"ן). אבל כל אדם רשאי להחמיר על עצמו לצוות לאשתו לבדוק קודם תשמיש והרי זה משובח (הגהות מיימוניות שם) שכיון שאינה בודקת אלא מפני ציוויו לא יהיה לבו נוקפו (כרתי ופלתי סי' קפ"ו). אבל לא לאחר תשמיש שאם תמצא דם יהיה לבו נוקפו ששימש עם הטמאה ופורש ממנה עוד (ר"ן):

ד **משובחת**. אף על פי שיש לה וסת קבוע שאפשר שיבא לה דם שלא בשעת וסתה (רמב"ן):

ה **עונה אחת**. שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם מכאן הזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן עונה שהיא רגילה לראות בה אם רגילה לראות ביום פורש ממנה כל היום ואם רגילה לראות בלילה פורש ממנה כל הלילה (גמ'). וקרא אסמכתא בעלמא היא ומדאורייתא אינה אסורה עד שתראה ואפילו שעת הוסת ממש שהיא שעה שרגילה לראות בה ביום או בלילה אין צריך לפרוש ממנה מדאורייתא (רשב"א בתורת הבית ומשמרת הבית דלא כבדק הבית) דוסתות דרבנן ולכן הקילו בהן הרבה כדלקמן:

ו **בלבד**. אפילו חבוק ונשוק שרי כן דעת הב"י ורמ"א וכן פסק הב"ח אלא שמסיים מיהו נראה דהמחמיר באלה תבא עליו ברכה (ש"ך). וכן דעת הט"ז להחמיר באלה משום שמביאים לידי חשק ושמא יבא עליה (ולפי זה כל שכן שאין לישן עמה במטה אחת כדלקמן סי' שפ"ג).

וכתב הב"ח הטעם שלא אסרו אלא תשמיש המטה בלבד מדינא אף על גב דחבוק ונשוק אסור מדאורייתא בנדה משום לא תקרב מכל מקום לא חששו אלא בתשמיש דחיישינן שמא על ידי תשמיש תראה בעונה זו שהיא רגילה לראות בה (שדרכו של דם לבא בהרגל התשמיש כמ"ש הרא"ה) ולא חיישינן בשאר קריבות שמא יבא עליה

כיון דביאה גופא אינה אסורה אלא מדרבנן משום חששא דשמא תראה והוי גזירה לגזירה. ומשום הכי לא דמי לאבילות (דלקמן סי' שפ"ג) דביאה גופא אסורה מדברי קבלה שהן כדברי תורה ולא משום גזירה וחששא ומשום הכי החמירו שם גם בחיבוק ונשוק ולישן במטה אחת:

ז **כולו**. מנץ החמה דוקא כדלקמן סעיף ד' וה':

ח **בסופו**. סמוך לשקיעת החמה דחיישינן שמא על ידי תשמיש ימהר הדם לבא כדלעיל:

ט **בתחלתו**. מנץ החמה ואילך:

י **היום**. שאף שלא ראתה בשעה שהיא רגילה לראות בתחלת היום חוששין שמא נתעכב מעט האורח וביומו יבא שכל היום זמנו הוא וחזקה שאורח בזמנו בא ונמצא משמש עם הטמאה (רשב"א):

יא **שלפניו**. עד הנץ החמה:

יב **הלילה**. עד הנץ החמה כי חושי הוסתות תלוים במהלך החמה והלבנה ובקביעות החדשים כדלקמן סימן קפ"ט (כרתי ופלתי). ולכן אין חילוק בזה בין ימי ניסן ותשרי לימי תמוז וטבת לעולם העונה היא יום או לילה ולא י"ב שעות דוקא (ב"י ממשמעות הגמרא ופוסקים וט"ז ומנחת יעקב דלא כש"ך):

יג **אחת**. פירוש שאז לא קבעה לה וסת אלא שחוששת ליום זה בחדש שלאחריו וצריכה לפרוש מבעלה אותה עונה שראתה בו בחדש זה כדלקמן סי' קפ"ט סעיף ב':

יד **בשינוי הגוף**. יתבאר לקמן שם סעיף י"ט:

טו **או אחריו**. יתבאר לקמן שם סוף סעיף י"ג בהג"ה:

טז **ולא הביאה**. כלומר או לא הביאה כו' כדלקמן סי' קפ"ט סעיף כ"ז:

יז **סמוך לוסתה**. והוא הדין שעת הוסת עצמה (ט"ז ש"ך):

יח **ג' פעמים**. מפני שהיא מוחזקת באינה ראויה לראות משום הכי מחזקינן ראיותיה מקרה עד שתתחזק בג' פעמים (ב"י). ועיין לקמן סימן קפ"ט סעיף כ"ז אם ראתה ג' פעמים ולא קבעה לה וסת עדיין:

יט **ביום**. דכיון דוסתות דרבנן הוי ליה ספיקא דרבנן ולקולא ואין צריך לפרוש אלא ביום שהיה ודאי בימי נדתה (רא"ש) ר"ל דאפילו ראתה קודם נץ החמה מכל מקום היום היה ודאי בימי נדתה ולפי זה אם רגילה לראות בין השמשות אינה אסורה אלא

בלילה (ש"ך). והב"ח כתב על פסק הש"ע אף על גב דכך הלכה מכל מקום באיסור כרת ראוי להחמיר כיש מחמירין לאסור מספק כל היום וכל הלילה:

כ **הנמשך בו**. ואם לא ראתה בשיעור זה בודקת ומותרת לבעלה דבתר תחלת הוסת אזלינן לאסור אותה עונה לבדה אלא דכשיעור הנמשך ביום הוא שעת הוסת עצמו ואסורה בו אף על פי שהוא בעונה שניה (ראב"ד רא"ש):

כא **או מזלפת**. טיף אחר טיף. אבל אם פסק הדם וחזרה וראתה הרי זו קובעת לה וסת בתוך וסת בזמן הזה שהאשה קובעת לה וסת בימי נדתה כדלקמן סוף סי' קפ"ט וצריכה לפרוש גם העונה שחזרה וראתה בה אחר שפסק הדם. והוא שפסק ביום זה וחזרה וראתה ביום שלאחריו שאז יש לחוש שמא ראיה הראשונה היתה בימי זיבה והשניה התחלת נדה כדלקמן שם אבל אם חזרה וראתה ביום שפסקה אינה חוששת אלא לעונה ראשונה של הוסת.

(ומיהו אף אם פסקה וחזרה וראתה ביום שלאחריו אפשר שאין צריך לפרוש העונה שחזרה וראתה בה אלא אם כן כבר קבעה לה וסת ג' פעמים בעונה זו אבל קודם שקבעתה בג' פעמים אינה חוששת לה כמו שיתבאר בסי' קפ"ט עיין שם הטעם):

כב **מותרת**. דבתר תחלת הוסת אזלינן. ואין לאסור שאר העונות משום שעת הוסת עצמו כמו ברואה ראיה מרובה מקודם הנץ החמה עד לאחר הנץ החמה דהתם גבי דבר מועט שנמשך ביום סברא הוא להיות נחשב הכל ראיה אחת מרובה מה שאין כן הכא אין סברא להיות נחשב הכל ראיה אחת אלא שעיקר הראיה הוא תחלתה והשאר הוא תוספת דמים שנתוספו בה וכיון שנסתלק העיקר נסתלק גם כן התוספת (לבוש דרישה ט"ז).

ומיהו לא אזלינן בתר תחלת הוסת אלא לענין פרישת העונה אם לא ראתה בעונת תחלת וסתה ומשום דבהסתלק העיקר נסתלק גם כן התוספת אבל אם לא נסתלק העיקר לא אזלינן בתר תחלת הוסת לענין וסת ההפלגה לשער ההפלגה מתחלת ראיה לתחלת ראיה אלא מסוף ראיה לתחלת ראיה (תשובות מהרי"ל סי' קע"ג והגהות שערי דורא סי' ו' ותרומת הדשן סי' רמ"ז). כגון אם בוסת אחד המשיכה ראייתה ג' ימים ובסוף כ' ימים מסוף ראיה זו שהוא יום כ"ג לתחלת ראיה ראתה ב' ימים

חוששת ליום כ' מסוף ראיה זו השנית אף על פי שהוא יום כ"ב לתחלת ראיה. לפי שענין וסת ההפלגה הוא שמפלגת ראייתה לזמן ידוע ואינה רואה בתוך הזמן ואם הזמן שמפלגת ואינה רואה בו הוא שוה ג' פעמים הרי זה וסת קבוע ובפעם אחת הוא וסת שאינו קבוע כדלקמן סי' קפ"ט. וכיון שההפלגה היא מה שאינה רואה אין מחשבין אותה לעולם אלא מסוף ראיה דהיינו מתחלת הנקיים שלה או מליל טבילתה שהכל חשבון אחד כדלקמן סוף סי' קפ"ו.

ועיין בסי' קפ"ט דרוב נשים יש להן וסת שוה כך וכך ימים והוא המעין סתום משנסתם בסוף ראיה עד שיחזור ויפתח בתחלת ראיה שנית. ואף שהנדה מעיינה פתוח כל ז' ימי נדתה מכל מקום עכשיו שהטילו עליהם דין זבות יש להן דין זבות אף לזו משהפסיקה בטהרה:

כג **משהוכר עוברה**. דהיינו לאחר ג' חדשים שדמים מסולקים ממנה מפני שראשה ואבריה כבדים עליה:

כד **מת הולד**. או גמלתו דמים מסולקים הימנה כל כ"ד חדש. ואם מניקתו יותר מב' שנים אין דמיה מסולקין אלא כ"ד חדש דלא קיימא לן כמאן דאמר דם נעכר ונעשה חלב אלא שאבריה מתפרקין בשעת לידה ואין נפשה חוזרת עליה עד כ"ד חדש הלכך דמיה מסולקין (גמ').

ואם חדש העבור עולה למנין תלוי בפלוגתא שבאבן העזר סימן י"ג לענין הנקת הולד כן דעת הש"ך. אבל זה אינו כיון דהכא לאו בהנקה תליא מלתא לא דמי להתם ולכולי עלמא חדש העבור עולה למנין כ"ד חדש כיון שהזכירו חכמים חדשים ולא שנים מה שאין כן בהנקה שהזכירו גם כן שנים (בגיטין פרק ז עיין תרומת הדשן סי' רי"ו) (כרתי ופלתי):

כה **סמוך לוסתה**. הראשון. ואם קבעה וסת בימי עבורה ומניקתה עיין סי' קפ"ט סעיף ל"ג וסעיף ל"ד:

כו **אינה חוששת לו**. שחרדה מסלקת את הדמים (משנה) והוא שהיתה כל שעת הוסת בחרדה ולא הפסיקה ממנה (ט"ז):

כז **צריכה בדיקה**. שמא בשעה שתזקק לבעלה יצא הפחד מלבה ויבא האורח בזמנו (ט"ז). וגם בלא תשמיש דעת רמ"א שבשעת וסתה צריכה בדיקה לכתחלה להתירה

לאחר זמן כי שמא על ידי איזה היסח הדעת יסור פחדה כמעט רגע ותראה (כרתי ופלתי):

דעלמא שאינן במחבא או מעוברות או מניקות:

כח **כשיגיע הוסת**. אפילו אינו קבוע (ב"ח פרישה מנחת יעקב סימן קפ"ט):

כט **עד שתבדוק**. פירוש אפילו לא בדקה עד אחר זמן מרובה ולא חיישינן שמא נפל הדם לארץ בשעת הוסת (ב"י ט"ז כרתי ופלתי דלא כב"ח):

ל **שאינו קבוע**. פירוש שאין הוסת קבוע. וצריכה לחוש ליום ל' לוסתה לפרוש מבעלה ולבדוק עצמה להתירה לאחר ל' כדלקמן סימן קפ"ט סעיף א' וד':

לא **לפקוד אשתו**. שהאשה משתוקקת על בעלה בשעה שיוצא לדרך וצוו חכמים למלאות חפצה ותשוקתה ומצאו סמך מהכתוב ופקדת נוך ולא תחטא (גמרא):

לב **שרי**. כיון דוסתות דרבנן במקום מצוה לא גזרו. ואפילו חיובא ומצוה איכא (ש"ך):

לג **בדברי רצוי**. שיפייסנה וידבר על לבה דברי רצוי ופיוסים עד שתתרצה ותמחול לו ויוצא לדברי הכל כי מחילתה מועלת אפילו בחיוב עונה של תורה כ"ש בשל דבריהם (עיין מנחת יעקב בשם רש"ל ודו"ק):

לד **תבוא עליו ברכה**. לפי שיש מפרשים כן לשון לפקוד אשתו שאמרו חכמים ולא הותר תשמיש כלל סמוך לוסתה לפי דבריהם:

לה **שרי**. ואפילו חיבוק ונישוק. ואף על גב דכתבתי לעיל דהמחמיר בחבוק ונישוק תבא עליו ברכה הכא אין להחמיר כלל כיון דיש אומרים דאפילו בתשמיש חיובא ומצוה איכא (ש"ך דלא כט"ז):

לו **אשתו**. שמא יטרד בזה ויתבטל מהמצוה (גמ'):

לז **עונה אחת**. דהיינו י"ב שעות (ש"ך):

לח **להמתין**. ואם הולך לדבר מצוה אין צריך להמתין ואף לדבר הרשות אם הולך לצורך גדול יוכל לסמוך על כל הפוסקים שלא פרשו הגמרא כיש אומרים אלו שברמ"א:

לט **לימים לבד**. עיין סי' קפ"ט איזהו וסת הימים:

מ **לבא עליה**. אחר שעברה עונת הוסת:

מא **וסתה**. שסתם רואות מל' לל' כדלקמן סי' קפ"ט ואסור לבא עליה לאחר ל' יום עד שישאלנה כי שמא ראתה ביום ל'. אבל קודם ל' באשה שאין לה וסת קבוע או קודם

שהגיע שעת הוסת באשה שיש לה וסת קבוע אין צריך שישאלנה. ומותר לבא עליה אפילו היא ישנה פירוש שאינה ערה כל כך שתוכל להשיב אם טמאה היא אבל ישנה לגמרי אסור לשמש עמה (תוס') (משום דדמיא לאנוסה דאין לך אונס גדול מזה):

מב **ואין צריך לשאול**. שהרי ב' ספיקות הן (רמב"ן) שמא לא ראתה ואם ראתה שמא טבלה. אבל אם ודאי ראתה אסורה עד שישאלנה (גמ'):

מג **מוסתות הגוף**. פירוש וסת המורכב משניהם שקבעה לה וסת הגוף מכ' לכ' יום:

מד **וכיוצא בה**. כגון על ידי אכילת שום ובצל ופלפלין ליש אומרים שבסי' קפ"ט סעיף כ"ג בהג"ה שדינו כקפיצה (מנחת יעקב) (או על ידי שהכה בעלה אותה או שנשאה משא כבד (רז"ה בשם התוספתא) שכל אלו הם וסת התלוי במעשה ואם הם מורכבים בוסת הימים כגון שאירע לה מעשה אחד מאלו ג' וד' פעמים מכ' לכ' יום וראתה בכל פעם מותר לבא עליה אחר עונת הוסת קודם ששהתה כדי שתספור ותטבול ואין צריך שישאלנה דכיון שהוסת תלוי במעשה אמרינן שמא לא אירע לה המעשה ולא ראתה (ומה שהוא מורכב בוסת הימים הוא להקל שאם אירע לה המעשה קודם כ' יום אינה חוששת לה כדלקמן סי' קפ"ט).

ומה שכתב השלחן ערוך מוסתות הגוף לא דק דוסתות הגוף הן פיהוק ועיטוש וכיוצא בהן ואינן נקראים וסת התלוי במעשה ואם הן מורכבים מוסת הימים דינן כוסת הימים גרידא לכל דבר (ש"ך מנחת יעקב):

מה **לעונה בינונית**. וצריכה לפרוש מבעלה ביום ל' לראייתה כדין אשה שאין לה וסת קבוע כדלקמן סימן קפ"ט שאף שזו קבעה לה וסת מכ' לכ' יום כיון שתלוי במעשה שאירע לה מכ' לכ' יום אינו כלום וחוששין שמא יבא האורח מעצמו בזמן שדרכו לבא לסתם נשים שהן רואות מל' לל' ואחר ל' אסור לבוא עליה עד שישאלנה כי שמא ראתה ביום ל' אלא אם כן שהתה כדי שתוכל לספור ולטבול (רשב"א ב"י).

ואם יש לה וסת הגוף שאינו תלוי במעשה כגון פיהוק ועיטוש וכיוצא בהם והוא מורכב בוסת הימים כגון שקבעתו ביום ידוע בחדש או מכ' לכ' יום אין צריך לחוש לעונה בינונית. ואם לא קבעתו ביום ידוע חוששת לעונה בינונית דהיינו שצריכה בדיקה ליום ל' לראייתה וגם בעלה אסור לבא עליה אחר ל' עד שישאלנה (רמב"ן)

וביום שלשים צריך לפרוש ממנה (ש"ך) (כי שמא יארע לה הפיהוק בשעת תשמיש ותראה אלא אם כן קבעה לה וסת לראות בסוף הפיהוק או אחריו כדלקמן סי' קפ"ט סעיף כ"ד):

סימן קפה

א **טבלתי**. שאף על פי שעברו ימים שתוכל לספור ולטבול אין ספק טבילה מוציא מידי ודאי טומאה (גמ'):

ב **נאמנת**. שנאמר וספרה לה שבעת ימים לה לעצמה (גמ'). ואפילו אם ספק לו אם עברו כל כך ימים שאפשר שטבלה כגון שרגילה ללבוש לבנים ביום ו' לראייתה ועכשיו אי אפשר בכך אלא שאם טבלה היתה צריכה ללבוש לבנים ביום ה' והיא אומרת שטבלה נאמנת (ט"ז):

ג **כודאי טמאה**. ואסור לו לבא עליה עד שתאמר לו טבלתי (ב"י):

ד **טהורה אני**. ותחלה הייתי מכחשת ומשטה בך דרך שחוק (רמב"ם ספר התרומה):

ה **כיוצא בזה**. כגון שתבעה בעלה ואחותו או אמו עמה בחצר ואמרה לו טמאה אני ואחר כך אמרה טהורה אני ולא אמרתי לך טמאה אני אלא מפני אחותך ואמך שלא יראו אותנו וכן כל כיוצא בזה (רמב"ם). וכן אם אמרה סבורה הייתי להיות טמאה ועכשיו בדקתי עצמי ומצאתי שמחמת מכה או חבורה בא הדם אלי וכיוצא בזה (ספר התרומה):

ו **וכדומה לזה**. והלחם חמודות והב"ח כתבו דמהרי"ו מריה דהאי דינא לא התיר אלא באמרה אליו תחלה מרגשת אני כאב בבני מעיים וחוששת אני לשינוי וסת אבל אם אמרה לו בפירוש טמאה אני חייב לשאול אותה למה היא באה אצלו דצריכה להוציא האמתלא בפיה. וכן דעת הש"ך דכל מאי דאפשר לברורי מבררינן:

ז **אינה נאמנת**. דמשום בושת (מפני אחותו ואמו) או אונס (שלא היה בה כח) מקרי ואמרה טמאה אני אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת (רשב"א) שהרי היה די לה כשתאמר לו טמאה אני ולמה לה ללבוש בגדי נדה. ומשום הכי לא דמי לטבח שעשה סימן בראש הכבש שהיא טרפה דלעיל סי' א' סעיף י"ג דהתם לא היה אפשר לו בענין אחר (דרישה ב"ח). והוא הדין אשה שאי אפשר לה בענין אחר נאמנת כגון אשה שרצתה להסתיר עיבורה מבני ביתה ושכנותיה משום

עין הרע ואמרה בפניהם טמאה אני ולבשה בגדי נדתה (ש"ך).
והיכא דאפשר לה בענין אחר אינה נאמנת לומר סבורה הייתי להיות טמאה ועכשיו בדקתי ומצאתי שמחמת מכה בא אלי הדם שכיון שתולה במכתה אם כן לא פירסה נדה אלא שמצאה כתם ולמה היה לה ללבוש בגדי נדה אדרבה היה לה ללבוש לבנים ולהתחיל למנות ז' נקיים ואין הנשים לובשות בגדי נדה אלא כשפורסת נדה שלא תלכלך בגדיה בדם נדה. ומהאי טעמא אמרינן בגמרא דהוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה ולא תלינן בכתם שאינו אסור מדאורייתא אלא אמרינן דעל כרחך פירסה נדה כדרך הנשים (עיין כרתי ופלתי בקונטרס אחרון):

ח **נאמן**. כיון שהיא סומכת עליו ואשתכח שיקרא. אבל אם אין החכם לפנינו ועד אחד מעיד שהחכם טימא לה אינו נאמן להכחישה שכיון שהאמינתה התורה הרי היא כשנים (ט"ז):

ט **וטמאה היא**. אבל אינו נאמן להפסידה כתובתה כמ"ש באבן העזר סי' קט"ו (ט"ז). ויש אומרים שאפילו לענין איסור אינו נאמן להכחישה ויש לסמוך עליהם באיסור דרבנן כן כתב רמ"א בתשובה סי' ס"ו. ומ"ש כאן כתם מיירי בדם שעל העד דמקרי גם כן כתם אבל בכתם ממש יש להקל (כרתי ופלתי). והבית שמואל באבן העזר שם כתב שלא התיר רמ"א בתשובה שם אלא בחמאה (של נכרים) שאיסורה קל משאר איסורי דרבנן כדלעיל סי' קט"ו:

י **בארץ**. מפני שאם לא יעשה כן כל עוד שאינו פורש ממנה הוא נהנה (ב"י):

יא **ובליל התענית**. היינו לילה שאחר התענית (מנחת יעקב):

יב **מעני**. ולעני עיין או"ח סימן של"ד לענין חילול שבת דשבת ונדה כי הדדי נינהו בתשובתן (פסקי מהרא"י):

יג **אינה צריכה כפרה**. דאנוסה היא:

יד **ולא היא**. ואין להחמיר עליהם להצריכם כפרה דאם כן לבו נוקפו ופורש (תשובת הרא"ש וב"י):

סימן קפו

א **היא עיקר**. כי לא הוזכרה בדיקת עדים במשנה אלא בעסוקה בטהרות שמתוך מעלתם חששו להם חכמים חששא יתירה שמא ראתה מחמת תשמיש שדרך הדם

לבא על ידי תשמיש לפעמים ומיגו דצריכה בדיקה אחר התשמיש משום מעלת הטהרות צריכה נמי בדיקה לפני תשמיש לבעלה אבל כשאינה עסוקה בטהרות שאינה צריכה בדיקה אחר התשמיש אינה צריכה לפני התשמיש (גמרא ופרש"י):

ב **וסת קבוע**. כי יש אשה שיש יום קבוע לראייתה כגון מכ' לכ' יום או יום קבוע בחדש וזה נקרא וסת הימים. ויש שאין לה יום קבוע אלא שהיא מרגשת בעצמה קודם שיבא הדם כגון שהיא מפהקת או מעטשת או חוששת בפי כרסה וזה נקרא וסת הגוף. ויש אשה שאין לה וסת כלל שאינה רואה ביום קבוע ולא מרגשת במאורעות הללו עד שיבא הדם וזו יש לה לחוש בתחלתה שמא תראה מחמת תשמיש (רמב"ן) שכיון שאין לה וסת נראה מעניינה שראיותיה באות לה כפי המקריים שקורין לה כקפיצות ואכילות וכיוצא בהם ולפיכך יש לחוש לה שמא אף מחמת תשמיש תראה משום הכי בעיא בדיקה ג' פעמים אחר תשמיש (ר"ן). ומיגו דצריכה בדיקה אחר תשמיש צריכה נמי בדיקה לפני תשמיש כמו בעסוקה בטהרות דלעיל (הג"ה פרישה):

ג **ואחר תשמיש**. מיד לידע אם היא רואה מחמת תשמיש (רמב"ן):

ד **אחר תשמיש**. שגם ביש לה וסת הדין כן לדעתו כדלעיל:

ה **לבדוק עצמן**. פירוש לבדוק העדים לאור הנר אחר כל כו':

ו **מקנחין עצמן**. והאשה צריכה להכניס העד גם לחורין ולסדקין (רשב"א ר"ן):

ז **שתבדוק עצמה**. שאף שהתירו לשמש בלא בדיקת העד לאור הנר לא התירו אלא כשהעד קיים ותבדקנו למחר אבל כשנאבד אין כאן בדיקה כלל וצריכה לבדוק עצמה שנית ותניח העד למחר ותבדקנו (גמרא ורש"י). אבל אם לא אבדה אינה צריכה בדיקה לפני תשמיש כי די בבדיקה שלאחר תשמיש הראשון דלמה תבדוק ב' פעמים זה אחר זה (תוס'). ואף על פי שהעד שלאחר התשמיש אינה בודקתו עד למחר הרי זה מועיל גם לבדיקה שלפני תשמיש שני אבל בדיקה שלפני תשמיש הראשון צריכה לבודקו לאור הנר קודם שתשמש (ר"ן).

ודעת רש"י ותוספות כמ"ש הר"ן בשמם דלא התירו לשמש בלא בדיקת העד לאור הנר אלא בבדיקה שהוזכרה במשנה דמיירי בעסוקה בטהרות אלא משום מיגו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי לבעלה משום הכי לא עדיפא מבדיקת הטהרות דסגי שתבדוק העד למחר קודם שתעסוק בטהרות.

ורמ"א לא חש לזה משום דבלאו הכי נמי דעת רש"י ותוס' וסיעתם דאפילו אשה שאין לה וסת כלל אינה צריכה בדיקה כלל לא לפני תשמיש ולא לאחריו כשאינה עסוקה בטהרות אלא דראוי לחוש לדעת הרמב"ם והרא"ש ולדעת הרמב"ם הבדיקה שהוזכרה במשנה אינה לטהרות דוקא ואפילו הכי הקילו לבדוק העד למחר.

ואף אם תמצי לומר דהרא"ש לא סבירא ליה הכי לא חש רמ"א לזה מאחר שרש"י ותוספות וסיעתם מקילין לגמרי וגם הש"ע לא הביא דעת הרמב"ם והרא"ש אלא שראוי לבעל נפש לחוש לדעתם אבל העיקר כסברא הראשונה שהביא בסתם כנודע (הלכך בג' פעמים הראשונים אין להקל בלא בדיקת העד לאור הנר).

והש"ך כתב שדעת הרי"ף כדעת רש"י ותוס' וסיעתם דאפילו אין לה וסת כלל אין צריך בדיקה כלל לא הוא ולא היא אפילו בג' פעמים הראשונים וכמדומה שכן עמא דבר. והמנחת יעקב כתב שבמקום שנהגו להקל יש להם על מה שיסמוכו אבל במקום שאין מנהג אין להקל כלל נגד דעת הש"ע.

ומעוברת משהוכר עוברה ומניקה כל כ"ד חדש יש להקל בהן אף אם אין להן וסת דדמים מסולקים מהן כדלעיל סי' קפ"ד והלכך אף ששופעות דם ורואות אינו אלא מקרה. ואף שחוששות לראייתן כדרך שחוששות לוסת שאינו קבוע לענין בדיקה בשעת הוסת ולפרוש מבעלה עונה אחת כדלקמן סימן קפ"ט מכל מקום לענין בדיקה לפני תשמיש ואחריו שלא בעונת הוסת יש להקל הואיל ויש מקילין בכל ענין (תשובת מהר"ם פדוואה סי' כ"ה):

ח **שיש לה וסת.** שאף שלכל דיני וסתות אינו נקרא וסת קבוע אלא אם כן ראתה ביום ידוע וקבוע כדלקמן סי' קפ"ט מכל מקום לענין בדיקה לפני תשמיש ואחריו יש להקל יותר תדע שהרי יש מקילין בכל ענין (תרומת הדשן).

אבל אם לעולם היא רואה ביום י"ד לטבילתה לא פחות ולא יותר הרי זה וסת קבוע לכל דבר והוא וסת ההפלגה שמחשבין אותו מסוף ראיה כדלעיל סימן קפ"ד שכשהיא רואה לעולם ביום י"ד לטבילתה הרי זו רואה בהפלגה שוה מסוף ראייתה לעולם מן הסתם לפי שאסור לאשה לעמוד בימי טומאתה אפילו אין בעלה בעיר כדלקמן סימן קצ"ז ומן הסתם היא מתחלת לספור ז' נקיים מיד שפוסקת לראות

ולטבול בליל ח' ואם כן בין שתחשוב מהתחלת הנקיים ובין שתחשוב מליל טבילה הכל חשבון אחד והפלגות שוות מי"ד יום אחר הטבילות או מכ"א יום מהתחלת הנקיים או מכ"ב יום מסוף הראיות (מה שאין כן אם מחשבין ההפלגה מתחלת ראיה אם תחשוב מליל טבילה אינו חשבון אחד אם המשיכה ראייתה פעם אחת ב' ימים ופעם אחת ג' ימים או שפעם אחת שמשה סמוך לראייתה וצריכה להמתין ששה עונות כדלקמן שם ואף לפי מנהגינו שלעולם מתחילין מליל ו' לראייתה מכל מקום אם המשיכה ראייתה פעם אחת ליום ו' ונתאחרה הטבילה יום אחד אם תחשוב ההפלגה מליל טבילה זו לא תהיה ההפלגה שוה לחשבון שמתחלת ראייה) עיין לקמן סי' קפ"ז סעיף י' וי"א:

סימן קפז

א **ותקנח עצמה.** שבכדי שיעור זה יש ספק אם יצא הדם לבית החיצון בשעת תשמיש או אחריו וחייבין אשם תלוי על ספק זה משום הכי הטילו עליה דין רואה מחמת תשמיש דלקמן. אבל אם שהתה יותר מכדי שתושיט ידה לתחת הכר אפילו רגע ומצאה דם על העד אף דיש לומר שהיה הדם בבית החיצון בשעת תשמיש יצאה מכלל רואה מחמת תשמיש שהרי פטורין מאשם תלוי משום דאמרינן העמד אשה על חזקתה והשתא הוא דחזאי. ואם בדקה מיד אחר תשמיש קודם שיעור שתושיט ידה תחת הכר ולא מצאה כלום ואחר כך ראתה אפילו תוך שיעור זה פשיטא דלא מקרי רואה מחמת תשמיש (ש"ך):

ב **ג' פעמים.** עם תשמיש זה דהיינו עוד ב' פעמים (פרישה ט"ז ש"ך). והראב"ד כתב דמשמשת עוד ג' פעמים משום דסבירא ליה דלא מקרי רואה מחמת תשמיש אלא כשבדקה עצמה קודם תשמיש דכשלא בדקה עצמה יש לומר שקודם תשמיש היה בה הדם ולא מחמת תשמיש ראתה וסבירא ליה נמי שמשראתה פעם אחת מחמת תשמיש חיישינן שתראה עוד מחמת תשמיש וצריכה בדיקה אחר תשמיש ולפני תשמיש (כדי לברר ראייתה שתראה אחר תשמיש מיד שנדע שראיה זו מחמת תשמיש היא) והלכך ראיה קמייתא דלא בדקה קודם תשמיש לאו ממניינא הוא. והרז"ה חולק עליו וסבירא ליה דאף שראתה פעם ושתים מחמת תשמיש אינה צריכה

בדיקה כלל (אם יש לה וסת או למ"ד דאף שאין לה וסת א"צ בדיקה כלל כדלעיל סי' קפ"ו). ורואה מחמת תשמיש שאמרו בגמרא היא ראיית הרגשה שהרגישה בדם ולא ראיית בדיקה והילכך ראיה קמייתא ממניינא וכן משמע מסתימת כל הפוסקים שלא הזכירו חיוב בדיקה זו. ומשום הכי סתמו הפרישה והש"ך והט"ז דלא כהראב"ד:

ג **עד שלו**. דבכהאי גוונא אפילו מצא זמן מופלג אחר התשמיש מקרי רואה מחמת תשמיש דעל כרחך מחמת תשמיש הוא (משנה ש"ך):

ד **לאחר**. דתלינן שלא תראה בביאת בעל אחר לפי שאין כל האצבעות שוות (גמרא):

ה **אסורה לכל**. שכיון שראתה בג' אצבעות הוחזקה לראות מחמת כל האצבעות. ומה שלא נאסרה על בעל השלישי וכן על השני בביאה ראשונה שראתה בה לפי שאין כל הכחות שוות ושמא ביאה זו היתה בכח מרובה ועד שתוחזק בג' כחות לג' אצבעות לא נאסרה (גמרא ורש"י):

ו **עד שתבדוק**. בשפופרת לידע אם הדם הוא מן המקור כדלקמן סעיף ב':

ז **על בעלה**. וכתב הש"ך צריך עיון אי מחמרינן מהאי טעמא דאין אנו בקיאין לאסרה לכל העולם היכא דהוחזקה בג' אנשים כן. והמנחת יעקב כתב דבראב"ד משמע שאין לחלק (וכן משמע ברמב"ן שהשמיט זה לגמרי):

ח **צריכים להיות רצופים**. כשור המועד וכחזקת קרקעות אבל כל שפעם כך ופעם כך אין זו חזקה כלל וסת הוא דלית לה (רשב"א ב"י) (פירוש שנתקלקל וסתה ופורסת נדה בלא עת):

ט **על בעלה**. ומכל מקום חוששת לאחרון פעם אחת כדלקמן סעיף י"א:

י **סמוך לתשמיש**. פירוש בידוע בודאי שראתה סמוך לתשמיש אבל אם במופלג אחר התשמיש בדקה עצמה ומצאה דם אף על גב דיש לומר שראתה בשעת תשמיש מותרת. ואפילו הרגישה בשעת תשמיש שראתה תולין להקל ולומר שטועה היא בהרגשתה שהרגשת שמש היתה ונדמה לה כאילו מרגשת בפתיחת המקור להוציא דם. לפי שאשה בחזקת טהורה עומדת ואין מוציאים אותה מחזקתה אלא כשהדם לפניך ולא בהרגשה שאפשר לטעות בה ולכן הם פטורים מקרבן חטאת ואשם תלוי (גמרא תרומת הדשן). וכל שכן באשה שראתה ג' פעמים בבוקר כשקמה ממטתה מצאה ריבוי דם על כתונת שלה שהיא מותרת ואף אם תשמש עוד פעם ושתים

ותמצא מיד אחר תשמיש מותרת ולא אמרינן איגלאי מלתא למפרע שהיה הדם גם כן בשעת תשמיש אלא ימים הראשונים יפלו ומכאן ולהלאה חושבנא וכל היכא דלא מקרי רואה מחמת תשמיש אפילו ראתה כן מ' ונ' פעמים מותרת (מהר"ם לובלין ש"ך):

יא **רצוף לתוכה**. פירוש כפול לתוכה שלא יסרט ויוציא דם. ומשום הכי אינה נוטלת של עץ אף אם הוא חלק מפני שאין יכול להיות פיו כפול לתוכו. אבל יכולה ליטול של שארי מיני מתכות שיכול להיות פיהם כפול לתוכם (משאת בנימין מנחת יעקב). והש"ך כתב דהוא הדין ברזל דלא משום דמסרט:

יב **מכחול**. פירוש קיסם שמכניסין בשפופרת שבה הכחול לכחול העינים מקרי מכחול על שם שכוחלין בו (רש"י ע"ז דף כ').

וכתב הב"י דענין בדיקה זו מבואר הוא דמאחר שהיא למודה לראות על ידי אבר תשמיש תראה גם כן על ידי המכחול כיון שמכניסתו עד מקום שהשמש דש ואילו לא היה המכחול תוך השפופרת כשהיה יוצא מלוכלך בדם לא היינו יודעים אם הוא מן המקור או מן הצדדים וכשהוא תוך שפופרת אם ימצא בו דם ודאי מן המקור הוא בא ולא מן הצדדים שהרי השפופרת היתה מפסקת בינו לצדדים. ומה שנותנין מוך בראש המכחול מפני שדם כל שהוא ניכר במוך ואינו ניכר בעץ ועוד כדי שראש המכחול לא יסרט ויוציא דם.

וכתב עוד הב"י דאיכא למידק בבדיקה זו כשלא נמצא דם על ראש המכחול אמאי אמרינן בידוע שהוא מן הצדדים הא איכא למיחש שמא מן המקור הוא רגיל לבא ומה שלא נמצא דם על ראש המכחול הוא מפני שלא היה עב כמו השמש שאין כל האצבעות שוות או מפני שלא הכניסתו בכח שאין כל הכחות שוות כדלעיל. ויש לומר דלא אמרינן אין כל האצבעות או כל הכחות שוין אלא להקל ולא להחמיר וטעמא משום דרוב נשים אינן רואות דם מחמת תשמיש הילכך כל מאי דמצי למיתלי בה להתירא שלא להוציאה מכלל שאר נשים תלינן כיון דאיכא רגלים לדבר שהרי נבדקה ולא נמצא דם על ראש המכחול עכ"ל.

וכתב הש"ך בשם משאת בנימין שאין צריך להכניס השפופרת עם המכחול והמוך רק

עד מקום שהיא יכולה ומשערת בעצמה לפי אומד דעתה שהגיע עד מקום שהשמש דש ואשה בעצמה נאמנת על זה ואינה צריכה כלל לדחוק השפופרת למקום צר ודחוק ואין לנו לחוש שמא לא הכניסה כשיעור דישה דלא ניתנה תורה למלאכי השרת עכ"ל. ובמשאת בנימין סיים דמכל מקום צריך להיות השפופרת דומה לעובי האבר לכתחלה כי אף שאין כל האצבעות שוות מכל מקום צריך להיות עבה וארוכה כשיעור אבר בינוני. והש"ך לא העתיק זה. וכן כתב במשאת בנימין בשם בעל הסמ"ע שאין צריך להיות עבה רק ארוכה (וטעמא יש לומר דבאורך דוקא איכא למימר שאם היתה ארוכה כהאבר היתה נוגעת קרוב למקור יותר ועל ידי זה היה בא דם מן המקור אבל דם הבא מחמת העובי הוא בא מדוחק הצדדין בעובי האבר). ולהמשאת בנימין (וכן דעת הב"י) צריך לומר שמחמת העובי נפתח המקור ויוצא ממנו דם. והסמ"ע והש"ך לא סבירא להו הכי כי צואר הרחם רחב הוא רק על ידי משמוש האבר בו בכח קרוב למקור יוצא ממנו דם בין שהוא עב בין שהוא דק הילכך באורך וכח תליא מילתא (ולא בעובי) ועל זה אמרו שאין האצבעות וכחות שוות להקל ולא להחמיר.

וכן דעת הרמב"ם לפי מה שכתב המנחת יעקב שהשפופרת פתוחה מב' ראשיה ומכניסתה לבדה תחלה עד מקום שהיא יכולה לבד ואחר כך מכנסת בתוכה המכחול עם המוך שעל ראשו ודוחקת המכחול לבדו עד מקום שהשמש דש אף על פי שהשפופרת אינה מגעת לשם. ולהמשאת בנימין מה מועיל בדיקה זו שאף אם השפופרת עבה כעובי אבר בינוני הרי המכחול דק הרבה ממנה והוא לבדו מגיע עד מקום שהשמש דש. ומיהו מלשון המרדכי וטור וש"ע ושאר פוסקים משמע שהשפופרת פתוחה מצד אחד בלבד וארוכה כמו המכחול עם המוך שעל ראשו והיא מפסקת בין המוך לצדדים. עיין מרדכי וכ"מ בהדיא במשאת בנימין ואמונת שמואל וכן משמע מלשון מכחול בשפופרת כדלעיל (בשם רש"י):

יג **ומותרת.** לבעלה ואינה צריכה להתגרש ממנו (ש"ך בשם רוב הפוסקים דלא כרמב"ם).

וגם טהורה היא (רש"י ר"ן רמב"ם ספר התרומה) ואינה צריכה ספירת ז' וטבילה לא לראיה זו השלישית ולא בכל עת שתראה מחמת תשמיש אפילו כמה פעמים (תשובת

אמונת שמואל סימן א') דכמו שדם זה שנמצא שלא על המוך שבראש המכחול בא מן הצדדים כך הוא כל דם שרואה מחמת תשמיש.

ואפילו לא נמצא דם כלל על השפופרת מכל מקום מותרת לבעלה אחר ספירת ז' וטבילה לראיה השלישית ולא חיישינן שמא תראה עוד מחמת תשמיש אחר בדיקה זו משום דיש לומר דלמא נתרפאה שהרי על ידי הכנסת השפופרת רגילה לראות כמו על ידי אצבע דאם לא כן מה הועילו חכמים בבדיקה זו שמא לא תמצא דם כלל אלא ודאי על ידי השפופרת רואה תמיד כל זמן שלא נתרפאה. כך כתב בהגהות מיימוניות בשם ריצב"א והביאו בדרכי משה וש"ך.

ועל פי זה עלה בדעת השואל בתשובת אמונת שמואל סי' א' לומר דאם חזרה וראתה מחמת תשמיש אחר בדיקה זו או אחר שעברה ושמשה ולא ראתה דעדיף מבדיקה זו כדלקמן סעיף י' בהג"ה חזרה לקלקולה ואסורה לבעלה בפעם אחת שראתה דבידוע שלא עלתה לה רפואה כדלקמן סעיף ט'. אבל דעת הדרכי משה והש"ך (לקמן ס"ק ל"א) דעד שתחזור ותראה מחמת תשמיש ג' פעמים רצופים לא נאסרה על בעלה. וצריך לומר דלא דמי לרפואה דלקמן סעיף ט' משום דהכא חזינן שלא בא הדם על ידי השפופרת או על ידי התשמיש.

אבל בהגהות שערי דורא כתב דכששמשה פעם אחת ולא ראתה אף שראתה אחר כך ג' פעמים רצופים לא נאסרה על בעלה וקרוב לומר שאינה צריכה אפילו ספירת ז' וטבילה משום דתלינן שהדם הוא מן הצדדין דכיון שביאת הדם תלויה בגרם כחות שהרי שמשה פעם אחת ולא ראתה לפי שלא בעל בכח כל כך הלכך טפי איכא למיתלי בדוחק הצדדין שהאבר דוחק בצדדין בכח מלתלות במקור שאין האבר מגיע אליו. וכן בבדיקת שפופרת שלא נמצא עליה דם כלל תלינן שראתה בשעת תשמיש על ידי דוחק האבר בצדדין (כמ"ש הרמב"ם ורמב"ן) יותר מדוחק השפופרת לפי שאינה עבה כל כך לפי דעת הסמ"ע והש"ך דלעיל. ואפילו היא עבה כל כך הרי היא מכניסתה בנחת ואינה דוחקת בכח כל כך כמו האבר ולכן לא הוציאה דם מהצדדים כמו האבר. שאילו בא הדם מן המקור על ידי נגיעת האבר בלבד בצואר הרחם סמוך למקור היה בא גם כן על ידי נגיעת השפופרת סמוך למקור שהרי היא מכניסתה

עד מקום שהשמש דש אלא על כרחך לא בא הדם אלא על ידי דוחק וכח אם כן טפי איכא למיתלי בדוחק הצדדין מלתלות במקור שאין האבר מגיע אליו כלל דכל מאי דמצי למיתלי להתירה ברואה מחמת תשמיש תלינן כדלעיל. וכן כתב בתשובת אמונת שמואל סי' א' דכששמשה פעם אחת ולא ראתה או שבדקה בשפופרת ולא נמצא הדם כלל נתברר הדבר שבא הדם מן הצדדין והלכך כל מה שתראה אחר כך לעולם שלא בשעת וסתה אלא מחמת תשמיש לבד טהורה ואינה צריכה ספירת ז' נקיים וטבילה.

ומיהו היינו דוקא כשאין לחוש לקביעת וסת אבל כשקבעה לה וסת החדש או ההפלגה מחמת תשמיש ג' פעמים כדלקמן סעיף י' וסעיף י"א או בביאה ראשונה שאחר טבילתה לראיית וסתה הקבוע או שאינו קבוע שוב אין בדיקת שפופרת וביאות היתר ששמשה ולא ראתה מועילות כלום בין וסת לוסת. אלא עד שיגיע הוסת ותעקרנו ג' פעמים בבדיקת שפופרת אף על פי שלא נמצא עליה כלל או שעברה ושמשה בשעת וסתה ג' פעמים ולא ראתה אם הוא וסת החדש או ההפלגה כדלקמן סעיף י' וסעיף י"א. ואם הוא בביאה ראשונה שאחר טבילתה לראיית וסתה שאין לה תקנה לשמש עם בעלה וצריכה להתגרש די לה שתעקרנו בפעם אחת בבדיקת שפופרת אף על פי שלא נמצא עליה כלל או שעברה ושמשה ולא ראתה כדין אשה שנאסרה על בעלה בראיית ג' פעמים רצופים דדי לה בעקירת פעם אחת בבדיקת שפופרת אף על פי שלא נמצא עליה כלל או שעברה ושמשה ולא ראתה פעם אחת כדלקמן סעיף י' בהג"ה. אלא שאם קבעה לה לראות בביאה ראשונה ג' פעמים בלילה אחת כגון בליל טבילתה צריך להיות בדיקת השפופרת או התשמיש שעברה ושמשה בליל טבילתה דוקא שבלילה זה קבעה לה.

ואפילו וסת החדש וההפלגה אם לא קבעתו ג' פעמים מחמת תשמיש נעקר בפעם אחת שלא ראתה אף על פי שלא שמשה ולא בדקה בשפופרת כלל כדלקמן סעיף י'. אבל קודם שנעקר אפילו פעם אחת חוששת לו וצריכה לפרוש מבעלה כדלקמן סעיף י' וסעיף י"א.

והילכך צריכה גם כן ספירת ז' וטבילה לראיה זו, אף על פי שבדקה בשפופרת ולא

נמצא דם כלל או שעברה ושמשה ולא ראתה בין וסת לוסת, בין שהוא וסת שלא נקבע בג' פעמים ולא נעקר אפילו פעם אחת, בין שנקבע בג' פעמים ולא נעקר ג' פעמים כדינו שהגיע ולא ראתה, דלא אמרינן מן הצדדין הוא אלא מן המקור, ומה שלא ראתה בבדיקת השפופרת או בתשמיש הב' הוא מפני שלא הגיע וסתה.

כן דעת האמונת שמואל. וכן דעת הב"ח וט"ז. ויש לסמוך עליהם באיסור וסתות דרבנן שלא להוציא אשה מבעלה אחר בדיקת השפופרת שלא נמצא עליה דם או שעברה ושמשה ולא ראתה אף על פי שאחר כך חזרה וראתה ג' פעמים רצופין. אבל לענין ספירת ז' וטבילה אין להקל באיסור כרת נגד רמ"א וש"ך.

(ואף לפי דעת האמונת שמואל וסיעתו לא משכחת לה דאינה צריכה ספירת ז' וטבילה, אלא כשהגיע יום זה בחדש שלאחריו ולא ראתה בו, שאז נעקר יום זה אף על פי שלא שמשה ולא ראתה כדלקמן סעיף י', והילכך אמרינן למפרע דהדם היה מן הצדדין. אבל קודם שהגיע יום זה בחדש שלאחריו איכא למימר שמן המקור היה כיון שעדיין לא נעקר וסת החדש דוסת החדש חוששת לו בתחלתו אפילו בפעם אחת כדלקמן סעיף י'. ואפילו נעקר יום זה אם חזרה וראתה מחמת תשמיש ביום אחר חוששת ליום זה בחדש שלאחריו, וכן לעולם חוששת ליום האחרון, כי בוסתות האחרון עוקר את הראשון כדלקמן סי' קפ"ט):

יד **ומותרת לו**. ומה ששנו חכמים הבדיקה בבעל הג' כדלעיל סעיף א' עצה טובה היא שלא תבדוק בבעל הראשון אלא תנשא לאחר בלא בדיקה שאם תבדוק ותמצא דם על המוך תאסר לכל העולם ותשאר עגונה כל ימיה דלא שרינן לאחר משום שאין כל האצבעות שוות אלא משום דהוי ספק ספיקא שמא בא הדם לראשון מן הצדדים ואם תמצי לומר מן המקור שמא לא יבא לשני שאין כל האצבעות שוות אבל כשנמצא הדם על המוך שבידוע שבא מן המקור לא שרינן לאחר משום שאין כל האצבעות שוות לחוד אבל אם היא אוהבת את בעלה ורוצה ליכנס בספק עגונה ולבדוק תחתיו הרשות בידה (ספר התרומה סמ"ג):

טו **אפילו בבדיקה**. שלא הקילו חכמים לסמוך על הבדיקה אלא כשאין לה תקנה אחרת ותשאר עגונה אבל כל שיכולה להנשא לא הקילו (מ"מ ב"י):

טז **להקל**. וכן הסכמת האחרונים דלא כש"ך:

יז **בבעל הראשון**. דרגלים קצת לדבר שמן הצדדים בא הדם על ידי מכה שאם הדם מן המקור לא היה לה כאב מתשמיש דהוא כמעין הנובע (לבוש). ומכל מקום בדיקה מיהא צריכה דכאב לא דמי למכה דלקמן סעיף ה' דמכה היא בועה וחבורה וכיוצא בהן שנצרר בהן הדם ואינו דם נדה אבל מחמת הכאב שבמקור יכולה לראות דם נדה וחיישינן שמא כאב זה במקור הוא ואף אם הוא בצדדין שמא הכאב אינו גורם לדם אלא התשמיש הוא שגורם לדם מן המקור דכיון שראתה ג' פעמים בשעת תשמיש אין כאן הוכחה על כל פנים שהכאב הוא הגורם ולא התשמיש לבדו (עיין במה שיתבאר לקמן סעיף ז' בשם הט"ז):

יח **מחמת תשמיש**. דעת הש"ך דלא תלינן בוסתה אלא כששמשה בעונת הוסת ממש שהיא או יום או לילה שרגילה לראות בהם וכגון שעברה ושמשה או באחד מדרכי ההיתר דלעיל סי' קפ"ד. ודעת הפרישה שאם רגילה לראות בתחלת היום ושמשה בלילה שלפניו תולה בוסתה. ופירש המנחת יעקב דתלינן שעל ידי התשמיש הקדים הוסת לבא מאחר שאין דרך נשים לראות מחמת תשמיש. וכן פסק בכרתי ופלתי:

יט **באותו מקום**. פירוש אפילו במקור עצמו שדם נדה נובע משם אם יש לה שם מכה כמו בועה וחבורה שנצרר בה דם ולאו דם נדה הוא תולין כו':

כ **בדם מכתה**. וא"צ ספירת ז' וטבילה לפי שאשה בחזקת טהרה עומדת ומספק אל תאסרנה לעולם (רשב"א) ואפילו בדקה עצמה בשפופרת ומצאה על המוך שבידוע שבא מן המקור תולה במכה שבמקור ומיהו בזה צריכה לידע בודאי שהמכה היא במקור עצמו אבל בסתם אינה תולה בה (ב"ח) (אבל אם אינו ידוע שהדם בא מן המקור תולה במכתה אפילו אינה במקור דאין לחלק כלל בין מכה שבמקור לשאינה במקור לענין לתלות בה וכיון שתולין בה כשהיא במקור אף על פי שידוע שהדם בא מן המקור ולא אזלינן בתר רוב דמים שבאים ממקור דמיה הטמאים כל שכן שיש לתלות בה כשאינה במקור בספק אם הדם בא מן המקור ולא אזלינן בתר רוב דמים שבאים מן המקור וכן משמע בהדיא בב"ח סוף סעיף ז'):

כא **מדם ראייתה**. שהיא רואה בשעת תשמיש שעל דם זה אנו דנין לטהרו אבל לא איכפת לן כלל אם דם מכתה משונה מדם ראייתה שרואה בעת נדתה (חכם צבי דלא כצמח צדק):

כב **בדם מכתה**. ודוקא שנתברר שהוא משונה אבל מן הסתם תולין לומר שאינו משונה לפי שאשה בחזקת טהרה עומדת (רשב"א רא"ש). ולכן אינה צריכה להראות הדמים לפני חכם לראות אם הם דומין זה לזה (ב"י). ומכל מקום אם באו ב' הדמים לפני החכם יש לו להבחין ביניהם אם הם דומין זה לזה (פרישה) כיון דאפשר לברורי אין לסמוך על החזקה לכתחלה כדלעיל סימן א' בהג"ה (ט"ז):

כג **מוציאה דם**. פירוש שאינה יודעת כלל שדרכה של מכתה להוציא דם כלל. וטעמו של רמ"א דבברייתא תניא גבי רואה דם מחמת תשמיש אם יש לה וסת תולה בוסתה ואם יש לה מכה תולה במכתה ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה יוצא הדם. ופירש במרדכי אם יש לה זמן קבוע שהיא רואה בו תולה בוסתה שיכולה לומר שהדם שהיא רואה מחמת תשמיש טהור הוא שעדיין לא הגיע וסתה ותולה במכתה שיכולה לומר מן מכתה הוא וטהור הוא עכ"ל. ופירש הב"ח שכך היתה גירסת המרדכי בברייתא תולה בוסתה ותולה במכתה וחדא מילתא היא דאם יש לה וסת תולה שלא בשעת וסתה במכתה אף על פי שאינה יודעת אם מכתה מוציאה דם דתלינן דמסתמא מוציאה דם וממכתה הוא כיון שיש לה וסת. אבל אם אין לה וסת בעינן שתדע בודאי שמכתה מוציאה דם לפעמים כדתניא בסיפא ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה יוצא דם וכתב על זה המרדכי בשם ספר התרומה משמע דוקא כשיודעת שיוצא דם מן המכה תולה בה אבל אם ספק לה אינה תולה בה עכ"ל.

אבל הרשב"א כתב על ברייתא אחריתי דתניא הרואה דם מחמת מכה טהורה מסתברא שאפילו אינה מרגשת ממש שהדם שותת ויורד מן המכה חדא דאין עיניה בין מכתה ואי אפשר לה לידע אלא בבדיקת שפופרת (יתבאר בסמוך) כדרך שאמרו ברואה מחמת תשמיש והתם משמע בברייתא דאם יש לה מכה דאינה צריכה בדיקת שפופרת דעל ידי שפופרת בלאו הכי שריא והא דקתני התם נאמנת אשה לומר מכה

יש לי שממנה הדם שותת ויורד לאו שנאמנת לומר שממנה שותת ויורד קאמר אלא כלפי שאמרו אם יש לה מכה תולה במכתה קאמר שאין אנו צריכים לדעת בבירור שיש לה מכה אלא היא עצמה מרגשת במכה ונאמנת לומר שיש לה מכה שיש שם דם ותולה במכתה שאני אומר ממנה הדם שותת ויורד עכ"ל.

והבינו הב"י ורמ"א ושאר אחרונים בדעת הרשב"א דפליג על ספר התרומה בפירוש הברייתא וסבירא ליה שאין צריך שתדע שמכתה מוציאה דם. ולכן פסק רמ"א להקל שלא בשעת וסתה כגירסת המרדכי אף על גב דיחידאה הוא בגירסא זו ופירוש זה וכל הפוסקים פירשו בענין אחר כדלעיל סעיף ד' ולקמן סעיף י"א. וכ"כ מהרא"י בפסקיו דאין לסמוך על המרדכי להקל אלא כשיש עוד צדדים להקל נוכל לצרף גם דעת המרדכי. מכל מקום סמך רמ"א על הרשב"א דסבירא ליה דאינה צריכה כלל לידע אם מכתה מוציאה דם וצירף סברתו עם דעת המרדכי להקל נגד ספר התרומה וסיעתו ביש לה וסת שלא בשעת וסתה על כל פנים בין ברואה מחמת תשמיש בין שלא מחמת תשמיש כמו שכתב רמ"א לקמן סי' קפ"ח ס"ה בהג"ה. כן כתב הב"ח וסיים שכן אנו עושים מעשים פה ק"ק קראקא.

אבל הש"ך כתב דהרשב"א מודה לדינא לספר התרומה דבעינן שתדע בודאי שמכתה מוציאה דם אלא דלא בעינן שתהא מרגשת ממש שדם זה שהיא רואה עתה מחמת תשמיש או שלא מחמת תשמיש הוא שותת ויורד מן המכה. ולכן דעת הש"ך שלא להקל ביש לה וסת שלא בשעת וסתה לטהרה לבעלה בלא ז' נקיים וטבילה לסמוך על דעת המרדכי לחוד אלא להתירה לבעלה אחר ספירת ז' וטבילה יש לסמוך על המרדכי ביש לה וסת שלא בשעת וסתה ברואה מחמת תשמיש ג' פעמים שאינה צריכה להתגרש דבכמה מקומות חשו חז"ל שלא להוציא אשה מבעלה ומשום עגונה הקילו. וכן דעת המנחת יעקב וחכם צבי בשם שער אפרים וכן דעת הט"ז להחמיר אלא שכתב שאם יש לה מכה שרגילות נשים אחרות לראות דם ממכה כזו אף על פי שזו אינה יודעת יש לתלות במכה עכ"ל.

ומה שכתב הרשב"א ואי אפשר לה לידע אלא בבדיקת שפופרת לפי דעת הש"ך הבדיקה היא בשעת ראייתה ממש כשהיא שופעת דם ואינו ידוע אם הוא מן המקור

או מן המכה שבצדדין מכנסת שפופרת ומכחול ובראשו מוך ואם לא נמצא דם על המוך בידוע שדם זה ששופעת אינו מן המקור אלא מן המכה שבצדדין (חכם צבי. ועיין תוס' דף ס"ה סוף ע"ב בשם התוספתא. דלא ככרתי ופלתי ודו"ק). ולפי דעת רמ"א הבדיקה היא אף שלא בשעת ראייתה שאם נמצא דם על צדדי השפופרת ולא על המוך בידוע שמכתה מוציאה דם וממנה בא דם זה שעל צדי השפופרת ולא מן המקור הואיל ולא נמצא על המוך כלום. אבל שלא על ידי שפופרת אי אפשר לברר אלא על דרך שכתב הש"ע סעיף ז' משום דאף שנמצא בצדדין יש לומר שמן המקור בא לצדדין שהרי דם הנמצא בפרוזדור ספיקו טמא כדלעיל סי' קפ"ג מה שאין כן בשפופרת אם היה בא עכשיו מן המקור היה נמצא על המוך שבראש המכחול (ולא חיישינן שמא כבר בא מן המקור לצדדין מקודם לכן דלא מחזקינן טומאה למפרע אלא לענין תרומה וקדשים משום דאשה בחזקת טהרה עומדת. והלכך אינה צריכה לבדוק עצמה קודם הכנסת השפופרת אלא אם כן היתה טמאה נדה ודאי ולא הפסיקה עדיין בטהרה דהיינו שלא בדקה עצמה לראות אם פסק דם נדתה כדלקמן סי' קצ"ו שכל שלא הפסיקה בטהרה הרי זו בחזקת טמאה).

ומה שכתב הרשב"א שאומרת שיש לה מכה שיש שם דם ורמ"א וסיעתו לא הזכירו זה. היינו לפי שהבינו דאינו רוצה לומר שיש דם על גבי מכה מבחוץ דהיינו שהמכה מוציאה דם כמו שכתב בחכם צבי לפי דעת הש"ך וסיעתו שהרי אין עיניה בין מכתה ואי אפשר להרגיש בדם שיוצא ממכתה לפי דעת הרשב"א. דדוחק לומר דסבירא ליה דאפשר לה להרגיש כשהדם על גבי המכה ואי אפשר לה להרגיש כששותת ויורד ממנה. וגם הרשב"א לא כתב אלא שמרגשת בעצמה שיש לה מכה ולא שמרגשת בדם. ועוד שאם אפשר לה להרגיש בדם שעל גבי מכה דילמא מיירי בברייתא בכהאי גוונא דוקא שרואה כשמרגשת הדם על גבי המכה דאמרינן זהו הדם ששותת ויורד עתה ומנא לן לטהר ברואה בשעה שאינה מרגשת בדם על גבי המכה אף על פי שהרגישה פעם ופעמים שהרי אין המכה עשויה להוציא דם תמיד אלא לעתים. אלא ודאי כוונת הרשב"א במה שכתב שיש שם דם היינו שהיא מכה גמורה כבועה וחבורה שהדבר ידוע שהדם נצרר בתוכן ולאפוקי כאב בעלמא דלא

מקרי מכה כדלעיל סעיף [ג] וכדלקמן סעיף ז'. וכמ"ש בתשובת חכם צבי ובתשובת אמונת שמואל והאשה מרגשת בעצמה בהלוכה או בישיבתה או בשאר סברות שיש לה מכה גמורה כמ"ש בתשובת אמונת שמואל (ורמ"א סמך עצמו אדלעיל סעיף [ג] **ואדלקמן סעיף ז**'. וגם אמשמעות לשון מכה דשם מכה אינו נופל אלא על מכה גמורה כבועה וחבורה וכיוצא בהן ולא על כאב בעלמא). ומכה גמורה יש בה דם נצרר בודאי כמו שאמרו אם אין שם מכה קורט דם מנין. ולא במכה שעל ידי מחט בלבד אמרו כן אלא אף במכה הבאה על ידי חולי שלא על ידי מחט כדלעיל סימן ל"ג וסוף סימן מ'. אלא שאין ידוע לה אם דרכה של מכה זו להוציא הדם חוץ למכה ובהא סבירא ליה להרשב"א שתולה במכתה שאני אומר כו'. ופסק כן רמ"א ביש לה וסת שלא בשעת וסתה. אבל אם אין ידוע לה שיש לה מכה גמורה פשיטא דאינה תולה. ולא הוצרך רמ"א לפרש זה דמבואר הוא בש"ע סעיף [ו]' דבעינן שתאמר ברי לי שיש לי מכה. ולא עוד אלא שאפילו בכתמים אין תולין אלא ביודעת שיש לה מכה ולא בספק כמ"ש המרדכי. וכל שאין ידוע שיש לה מכה גמורה הרי זה כספק אם יש לה מכה כלל. ועוד שגם במכה גמורה שאינה יודעת אם מוציאה דם היינו טעמא דתלינן בכתמים לכולי עלמא משום דסתם מכה היא מוציאה דם לפעמים כדלקמן. ובשאינה יודעת אם היא מכה גמורה לא שייך האי טעמא למימר דמסתמא היא מכה גמורה. ואין חילוק בין כתמים לרואה שלא בשעת וסתה לפי דעת רמ"א אלא בידוע שיש מכה גמורה שיש בה דם אלא שידוע שאינה מוציאה דם לחוץ מעצמה אלא שהיא יכולה להגלע ולהוציא דם על ידי דוחק וחיכוך בידים או בדבר אחר והיא אינה יודעת אם נתחככה דבכתמים תלינן דנתחככה ולאו אדעתה כדלקמן סימן ק"צ מה שאין כן ברואה ממש אפילו שלא בשעת וסתה כיון דהוא ספיקא דאורייתא לא תלינן אלא אם כן בידוע שהיה שם דוחק וחיכוך במכה. כגון ברואה מחמת תשמיש שכתב הרדב"ז שאף על פי שידוע שעדיין לא יצא דם מהמכה אפשר שעל ידי כח ודוחק השמש מתמעכת המכה ויוצא ממנה דם הלכך קרוב הדבר לתלות במכה עכ"ל.

ומכל מקום למעשה אין לסמוך על רמ"א וסיעתו להקל באיסור כרת נגד הש"ך וסייעתו אם לא שיש עוד צדדים אחרים להקל והוא שעת הדחק הגדול שלא להוציא

אשה מבעלה. כגון אשה שיש לה מכה במקור או בבית החיצון שיש בה דם נצרר ואינו ידוע אם מוציאה דם לחוץ לפעמים ואינה יכולה להטהר לבעלה זה ימים רבים מפני שמוצאה דם על העד שבודקת בו בימי ליבונה ואין ידוע אם דם זה מן המקור או מן הצדדין או מן המכה שבמקור או בצדדין. אם יש לה וסת יש להקל שלא בשעת וסתה כדעת רמ"א וסיעתו שסמכו על המרדכי בצירוף הרשב"א לטהרה בלא ספירת ז' מאחר שיש כאן עוד ספק שמא הוא מן הצדדין לפי דעת הרמב"ם דלעיל סי' קפ"ג בנמצא בכותלי בית הרחם שהוא מקום בדיקת העד. וגם ספק הרגשה לפי דעת התוס' דלעיל שם. ואף דמדרבנן טמאה בלא הרגשה מכל מקום הוה ליה ספיקא דרבנן וספק ספיקא בדאורייתא דשמא הוא מן המכה ואם תמצי לומר מן המקור שמא לא הרגישה (עיין סוף סי' ק"י בכללי ספק ספיקא).

אבל באשה שאין לה וסת אין להקל משום האי ספק ספיקא כשהמכה בבית החיצון משום דהרמב"ם וסיעתו סבירא להו שחזקת הדם שבא בהרגשה וכן דעת הש"ע כדלקמן. ואף דלהרמב"ם יש כאן ספק צדדין לא הוי ספק ספיקא ספק מן המכה ספק מן הצדדין דהכל שם ספק אחד כיון שהמכה גם כן בצדדים ולא במקור.

אבל אם המכה במקור הוי ספק ספיקא כמ"ש רמ"א לקמן. ואף דהתם מיירי ברואה מחמת תשמיש דוקא אבל שלא מחמת תשמיש לא הוי ספק ספיקא משום דלרש"י ותוספות אמרינן בנמצא בכותלי בית הרחם שחזקתו מן המקור כדלקמן. היינו ברואה ממש אבל במוצאה בבדיקת העד יש להקל כיון דלהתוס' הוא ספק הרגשה הוה ליה ספק ספיקא בדאורייתא וספק דרבנן. והרמב"ם דסבירא ליה שחזקתו בהרגשה הא סבירא ליה דאיכא ספיקא דצדדין בכהאי גוונא והוי ליה ספק ספיקא (ורש"י דסבירא ליה כחומרי שניהם אפשר דסבירא ליה כהרשב"א לפי דעת רמ"א וסיעתו. לכן אין להחמיר כל כך בדבר שיש להקל בין להרמב"ם בין להתוס').

ובשעת הדחק הגדול שלא להוציא אשה מבעלה מפני שאינה יכולה ליטהר זה ימים רבים אפשר שיש להקל אף ברואה ממש בהרגשה אלא שאינה מרגשת אם הוא מן המקור או מן הצדדין והמכה היא במקור ואינה יודעת אם מוציאה דם לטהרה בלא ספירת ז' וטבילה ולסמוך על הרמב"ם דלא אמרינן שחזקתו מן המקור בנמצא

בכותלי בית הרחם וספיקא הוי והוה ליה ספק ספיקא ומותרת אף שאין לה וסת כמ"ש רמ"א בסמוך וצריך עיון בזה.

אבל ביש לה וסת שלא בשעת וסתה יש להקל אפילו שלא בשעת הדחק כדעת רמ"א וסיעתו מאחר שיש עוד צד להקל דהיינו ספק ספיקא לדעת הרמב"ם. והיינו כשהמכה במקור אבל בבית החיצון שאין כאן ספק ספיקא אין להקל כי אם במוצאה בבדיקת העד כדלעיל.

וכל זה ברואה שלא מחמת תשמיש אבל ברואה מחמת תשמיש אם המכה במקור ואינה יודעת אם מוציאה דם אם ידוע שהדם מן המקור אין להקל בלא ז' נקיים וטבילה אפילו בשיש לה וסת שלא בשעת וסתה נגד הש"ך וסיעתו אפילו מוצאה בבדיקה על העד בלא הרגשה.

ואם אינו ידוע שהוא מן המקור אפילו רואה בהרגשה אלא שאינה מרגשת אם הוא מן המקור או מן הצדדים יש להקל אף באשה שאין לה וסת כדעת רמ"א דלקמן שהסכימו עמו הלבוש והלחם חמודות ומנחת יעקב וכרתי ופלתי. והיינו אף בלא ספירת ז' וטבילה כמבואר בדרכי משה בשם שערי דורא הובא בש"ך (עיין שם דלא מיירי ברואה מחמת תשמיש כלל).

ואם המכה בבית החיצון אף שאינה יודעת אם הדם מן המקור מאחר שאין כאן ספק ספיקא אין להקל אפילו ביש לה וסת שלא בשעת וסתה להתירה בלא ספירת ז' וטבילה נגד הש"ך וסיעתו אפילו מוצאה על העד בלא הרגשה דאף על גב דהוא ספק הרגשה לפי דעת התוס' והוי ליה ספק ספיקא כיון דלהרמב"ם ושולחן ערוך לא הוי ספק ספיקא אין להקל כלל.

ועוד דאיכא לברורי על ידי בדיקת שפופרת אם הוא מן המקור או מן הצדדים. וגם בכל ספק ספיקא יש אומרים שצריך לברר היכא דאפשר והכא דלהרמב"ם וש"ע אינו ספק ספיקא כלל פשיטא דצריך לברר על ידי בדיקת השפופרת שאם ימצא דם על המוך בידוע שהדם שהיא רואה בשעת תשמיש הוא מן המקור. ואף על פי כן תהיה מותרת לינשא לאחר מאחר שהמכה היא בבית החיצון. מה שאין כן כשהמכה

במקור אי אפשר לברר שהדם אינו מן המכה במה שנמצא על המוך משום הכי אין צריך לבדוק כלל:

כד **מן המכה**. הש"ך השיג על זה דבספר התרומה כתב בהדיא דאשה שיש לה מכה באותו מקום ואינה יודעת אם מכתה מוציאה דם או לא אם בודקת עצמה באותו מקום ומוצאה דם אף על פי שאינה מרגשת שהדם נופל מהרחם טמאה ואינה תולה במכתה כמו שתולה בה בכתמים דהן דרבנן עכ"ל משמע בהדיא דאף שאינה יודעת בודאי שבא מן המקור אינה תולה במכתה. ועוד דמאי ספק ספיקא הוא זה דהכל שם ספק אחד הוא שמא לאו דם נדה הוא ומה לי מן הצדדין ומה לי מן המכה שבמקור וכהאי גוונא לא מקרי ספק ספיקא להש"ך בסי' ק"י.

והמנחת יעקב חולק עליו ומסכים לרמ"א דכהאי גוונא מקרי ספק ספיקא הואיל ויש ב' צדדים להקל דהיינו דאף דאם תמצי לומר חששא לאיסורא אכתי איכא צד להקל כדלעיל סימן ק"י והכי נמי אף אם תמצי לומר חששא לאיסורא דהיינו דלאו מן הצדדים הוא אכתי איכא למימר דלאו מן המקור הוא אלא מן המכה שבמקור.

אבל אם המכה בבית החיצון ליכא למימר אם תמצי לומר לאו מן הצדדין שמא מן המכה כיון שהמכה בצדדין ולא הוי ספק ספיקא אף להמנחת יעקב עיין שם בסי' ק"צ ס"ק ל"[ז]. ובכהאי גוונא יש לומר דמיירי בספר התרומה שהביא הש"ך.

ועוד דמיירי ברואה שלא מחמת תשמיש וסבירא ליה כפירש"י והתוס' דלעיל סי' קפ"ג דדם הנמצא בכותלי בית הרחם שהוא מקום בדיקת העד ודאי טמא שחזקתו מן המקור וליכא ספק ספיקא כלל. ורמ"א קאי על הש"ע דמיירי ברואה מחמת תשמיש דכיון שרוב נשים אינן רואות מחמת תשמיש ויש לתלות בדוחק האבר בצדדין ספק מעליא הוא כמ"ש המנחת יעקב בסי' ק"צ. ומצטרף לספק ספיקא לטהרה בלא ספירת ז' וטבילה לרמ"א כמבואר ממה שכתב בדרכי משה בשם השערי דורא. כמו שמצטרף להתירה להנשא לאחר כדלעיל דאין לחלק ביניהם לרמ"א כמ"ש בכרתי ופלתי.

(ואף אם תמצי לומר דספר התרומה מיירי בכל ענין דאף שהמכה במקור ורואה מחמת תשמיש לא הוי ספק ספיקא. והיינו משום דספר התרומה לשיטתיה אזיל

דסבירא ליה דבעינן שתדע שמכתה מוציאה דם דאז מוקמינן לה אחזקתה הואיל והוא ספק שקול ספק מן המקור ספק מן המכה. ולא אמרינן בכהאי גוונא רוב דמים מן המקור כיון שגם המכה מוציאה דם לפעמים כמו המקור שמוציא גם כן לפעמים הלכך מהניא לה חזקה לטהרה. אבל כשאין ידוע אם המכה מוציאה דם כלל אינו ספק שקול שהרי המקור מוציא דם בודאי ומשום הכי לא מהניא לה חזקה לטהרה דלא מוקמינן אחזקתה אלא בספק שקול (והמרדכי דלעיל סבירא ליה דשלא בשעת וסתה כיון שאין דרכו של מקור להוציא דם וסתם מכה עשויה להוציא דם לפעמים תולין במצוי).

והלכך נמי אפילו ברואה מחמת תשמיש דאיכא למתלי בדוחק האבר בצדדין לא הוי ספק ספיקא לשיטה זו כיון דספק מן המכה ספק מן המקור אינו ספק שקול כמו ספק מן המקור ספק מן הצדדין דהוא ספק שקול ברואה מחמת תשמיש ולכן מצטרף לספק ספיקא להתירה לינשא לאחר שיש בו עוד ספק שקול שמא לא תראה תחתיו שאין כל האצבעות שוות.

והא דלא מוקמינן לה אחזקתה להתירה לראשון היינו משום דספק מן המקור ספק מן הצדדין אינו ספק שקול אפילו ברואה מחמת תשמיש אלא בצירוף החזקה שמצטרפת להאי סברא דדוחק האבר בצדדין נגד הרוב דמים מן המקור למהוי פלגא ופלגא כמ"ש לעיל סי' קפ"ג בשם התוס' גבי קורבא וחזקה. ואם כן ספק מן המקור ספק מן המכה אף אם יהיה גם כן ספק שקול בצירוף החזקה לא הוי ספק ספיקא אלא שם ספק אחד כיון ששניהם אינם שקולים אלא בצירוף חזקה אחת.

(אי נמי סבירא ליה לספר התרומה דספק מן המכה שאין ידוע אם מוציאה דם כלל אפילו בצירוף חזקה לא הוי ספק שקול נגד רוב דמים שמן המקור. ולא דמי לספק מן הצדדים דהוי ספק שקול בצירוף החזקה נגד רוב דמים שמן המקור משום דרוב נשים אינן רואות דם מהמקור מחמת תשמיש כדלעיל. ואף שרוב נשים אינן רואות כלל אף לא מן הצדדין מכל מקום בזו יש לומר שמכה יש לה בצדדים כמ"ש הרא"ש (ומשום הכי נמי יש לומר דלא הוי ספק ספיקא דהכל ספק אחד הוא שמא דם המכה הוא מה לי במקור מה לי בצדדים). והשתא אתי שפיר אף לפי דעת התוס' דלעיל

סי' קפ"ג דבדיקה הוי ספק הרגשה ואפילו הכי לא הוי ספיקא דרבנן וספק ספיקא בדאורייתא כמו שנתבאר לפי דעת רמ"א בדעת רשב"א דפליג על ספר התרומה).
מכל מקום לשיטת הרשב"א לפי דעת רמ"א וסיעתו דאף אם אינה יודעת אם מכתה מוציאה דם תולה בה והיינו משום דמוקמינן לה אחזקתה. ועל כרחך צריך לומר דספק שקול הוא בלא צירוף החזקה כמו בידוע שמוציאה דם. והיינו משום דסתם מכה מוציאה דם לפעמים כמ"ש בספר התרומה גבי כתמים דתלינן בה מהאי טעמא.
אם כן כשיש עוד ספק שקול בצירוף החזקה דהיינו ספק מן הצדדים הוי ספק ספיקא מעליא. ועדיף כח דהתירא דספק ספיקא לרמ"א לסמוך בזה על דעת הרשב"א לחודיה דאף בחדא ספיקא סמך על הרשב"א בצירוף המרדכי אף שרבים חולקים עליו כל שכן שיש לסמוך על הרשב"א בצירוף עוד ספק שקול.
ואף החולקים על הרמ"א ועומדים בשיטת הש"ך שלא לסמוך על הרשב"א בצירוף המרדכי לטהרה לגמרי היינו משום דהמרדכי יחידאה הוא וכל הפוסקים חולקים על פירושו וגירסתו ואינו ספק שקול כלל אבל בצירוף עוד ספק שקול מודו ליה לרמ"א ולא נחלקו עליו אלא הש"ך לבדו):

כה **מוציאה דם**. אף על פי שאינה מרגשת עתה שדם זה בא ממכתה טהורה ואינה צריכה ספירת ז' וטבילה אף על פי שאין לה וסת (לפי שאשה בחזקת טהורה עומדת כדלעיל) (ש"ך):

כו **לל' יום**. דהיא עונה בינונית לאשה שאין לה וסת קבוע כדלקמן ריש סי' קפ"ט:

כז **במכתה**. להתירה בלא ספירת ז' וטבילה אבל לאסרה על בעלה משום רואה מחמת תשמיש בלאו הכי לא מיתסרא בראיה שבשעת וסתה כדלעיל סעיף ד' (כרתי ופלתי דלא כש"ך):

כח **לעולם**. ומכל מקום אם מרגשת עתה שדם זה בא ממכתה טהורה אפילו בשעת וסתה דלא שייך לומר בכהאי גוונא דלא תטמא לעולם דהלא תהיה טמאה כשלא תרגיש ולא חיישינן שמא טפת דם נדה מעורבת בדם המכה אף על פי שהיא שעת וסתה כיון דוסתות דרבנן (תוס' ש"ך):

כט **בכל ענין**. אפילו בשעת וסתה (ש"ך) דאפילו אינה יודעת שמכתה דרכה להוציא דם דכתמים דרבנן וסתם מכה היא מוציאה דם לפעמים (ספר התרומה):

ל **יוצא ממנה**. נתבאר לעיל סעיף ה' מחלוקת הרשב"א וספר התרומה בפירוש לשון זה השנוי בברייתא:

לא **נאמנת**. כשאומרת שהיא מרגשת בעצמה (מהרי"ו) ומכל מקום היכא דאפשר למיקם עלה דמילתא בבדיקה אין לסמוך עליה אלא אם כן יש עוד צד להקל (מנחת יעקב כרתי ופלתי):

לב **בצדדין**. והיא מוצאה כתמים אלו לעולם ובשום פעם אינה מוצאה אותם רק במקום אחד שמן הצד אם כן יש הוכחה דלאו מן החדר בא שפתח החדר באמצע פרוזדור (וכשיורד ממנו לצדדים היה יורד פעם לצד זה ופעם לצד זה) לכך יש לתלות כו' (מהרא"י ב"י):

לג **שבאותו צד בא**. ויש להקל בזה אף ברואה שלא מחמת תשמיש ואף באשה שאין לה וסת כך כתב בנקודות הכסף ובמנחת יעקב ממשמעות סתימת לשון הש"ע והרמ"א שלא הגיה עליו כלום.

ואף שמהרא"י שממנו מקור דין זה לא התיר אלא באשה שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה ובצירוף דעת המרדכי דלעיל לא חששו לזה הב"י ורמ"א. והלכו לשיטתם דלקמן סי' ק"צ סעיף ל"ד שסמכו על סברת הרמב"ם דלעיל סי' קפ"ג דסבירא ליה שחזקת הדם שבא בהרגשה דכל אשה מרגשת בעצמה ביציאת הדם והלכך כל היכא דלא הרגישה ואיכא למיתלי שלא בא הדם מגופה אלא ממאכולת או דבר אחר תלינן כמו בכתמים משום דרגלים לדבר מדלא ארגישה ולא אמרינן דארגישה וכסבורה הרגשת עד היא אלא היכא דליכא למיתלי הדם במידי אחרינא כדלעיל סי' קפ"ג ולקמן סי' ק"צ. ואם כן הוא הדין שיש לתלות במכה שאין ידוע אם מוציאה דם כמו בכתמים דמדלא ארגישה רגלים לדבר שלא בא ממקורה אלא ממכתה שבבית החיצון שנגע בה העד בשעת בדיקה ולכן לא הרגישה ביציאת הדם.

מה שאין כן כשהמכה במקור או אפילו בבית החיצון אלא שלא נגע בה העד בשעת בדיקה ליכא למימר רגלים לדבר שבא מהמכה מדלא ארגישה ביציאת הדם שהרי אף אם היה בא מהמכה היה לה להרגיש ביציאתו מהמקור כשהמכה במקור או ביציאתו מהמכה שבבית החיצון לכותלי בית הרחם למטה במקום שהכניסה העד.

דמ"ש הרשב"א שאין עיניה בין מכתה ואי אפשר לה להרגיש אם הדם יוצא מהמכה היינו דאי אפשר לה להרגיש אם יוצא מהמקור אם ממכה שבמקור אבל מכל מקום מרגשת היא ביציאת דם מגופה בין שיוצא ממכה בין שיוצא ממקורה.

ומשום הכי הצריך בספר התרומה דלעיל במוצאה על העד שבדקה בו שתדע שמכתה מוציאה דם משום דמיירי שלא נגע העד בהמכה. ואף אם תמצי לומר שלא אמרו אשה מרגשת בעצמה אלא ביציאת דם המקור ולא בדם המכה. וכן אף אם תמצי לומר דבספר התרומה מיירי אף שנגע העד במכה אפילו הכי אתי שפיר. משום דספר התרומה קאי בשיטת התוס' דלעיל דלא אמרינן שחזקתו בהרגשה אלא דאימא הרגישה וכסבורה הרגשת עד היא והוה ליה ספיקא דאורייתא ולדבריהם אף היכא דאיכא למיתלי מידי ספיקא לא נפקא כדלעיל. והכי נמי סבירא ליה למהרא"י כמבואר בדבריו להדיא ומשום הכי לא רצה להקל בלא צירוף דעת המרדכי.

והא דהצריך השלחן ערוך שתהא מוצאת הכתמים במקום אחד שבצדדין לעולם שיש הוכחה דלאו מן החדר בא. היינו משום דלא מיירי בידוע לה בודאי שיש לה מכה גמורה אלא שאין ידוע אם מוציאה דם אלא כמבואר בב"י בשם מהרא"י דמיירי כשאין ידוע אם יש לה מכה כלל וכהאי גוונא אף בכתמים לא תלינן. אלא שיש לה הוכחה שיש לה מכה מאחר שמוצאה במקום אחד לעולם. ומהרא"י לא רצה לסמוך על הוכחה זו כי אם בצירוף דעת המרדכי. והשלחן ערוך סמך עליה לבדה משום דרגלים לדבר מדלא ארגישה.

אבל בידוע שיש לה מכה גמורה שיש בה דם נצרר אלא שאין ידוע אם מוציאה הדם לחוץ דבכתמים תלינן בכהאי גוונא תלינן נמי בבדיקת העד אף בלא שום הוכחה לפי דעת הב"י ורמ"א סימן ק"צ סעיף ל"ד. ואפילו כשהכתם שעל העד משוך דלא הצריכו שם שיהיה עגול אלא לתלות במאכולת וכהאי גוונא דמשוך חזקתו מן הקינוח אבל כל שקנחה בעד במקום המכה תלינן אף במשוך שהוא מקינוח המכה.

אבל דעת הט"ז וש"ך דלא מקילינן לקמן סי' ק"צ לתלות בכל דבר שתולין בכתמים כשמוצאה בבדיקת העד אלא בכגון שעברה בו בשוק של טבחים או שנתעסקה בכתמים בצדו שיש דם בעין לתלות בו ודמי למכה המוציאה דם כדלקמן סי' קצ"ו.

אבל במכה שאין ידוע אם מוציאה דם אין תולין בבדיקת העד אף על גב דתולין בכתמים דרבנן. עיין במ"ש סי' ק"צ סעיף ל"ד:

לד **כאב כלל**. והוא שמוצאה לעולם במקום אחד שכואב לה והוא בצדדין אבל אם אינה מוצאה לעולם במקום אחד בצדדין אף על פי שמוצאה לעולם בשעת הכאב ובשום פעם אינה מוצאה שלא בשעת הכאב אין זו הוכחה שבא ממכה דכאב לא מקרי מכה כדלעיל. והרי כל אשה הרואה דם בשעת וסתה בכאב היא רואה שחוששת בפי כריסה ובשיפולי מעיה כדלקמן סי' קפ"ט. ואף אם הכאב הוא משונה אין זה כדאי להכריע שממכה הוא. ולא דמי למ"ש רמ"א לקמן סי' קצ"א באשה שמרגשת כאב בשעה שמטלת מים שקורין (האר"ן וויני"ד) שזו הוכחה שיש לה מכה וממנה הדם יוצא. שאני התם שהדם בא אחר מי רגלים לעולם (ואין דרך דם נדה לצאת עם מי רגלים כדפרש"י אבל בעלמא חיישינן שמא אירע לה ראיית נדתה בשעת הכאב דרך מקרה ולא מחמת הכאב היא רואה אי נמי שהכאב גורם לדם המקור שיבא קודם זמנו ובלתי מבושל כראוי לו. עיין חכם צבי סי' מ"ו). ואף גם בזאת יש מחמירין שלא להתיר אלא על ידי בדיקה דלקמן שם כמ"ש רמ"א שם (חכם צבי סי' ע"ג).

אבל דעת הט"ז כאן ובסי' קצ"א דאם לעולם מוצאה בשעת הכאב מוכחא מילתא שממנו בא אף שאינה מוצאה במקום אחד לעולם אלא פעם בצד זה ופעם בצד זה רק שהוא בענין שדרך הדם לבא ממקום הכאב לכל הצדדין שבבית החיצון כגון שהכאב הוא בבטנה למעלה מאותו מקום והוא משונה מכאב שחוששות בו הנשים בשעת וסתן בשיפולי מעיהן ובפי כרסן כגון שכואב לה הרבה ודומה לה כאילו הולך שם דבר אנה ואנה או שמרגשת כאב בכליות והיא מוצאה קרטין אדומים שהם רגילים להוולד בכליות כיון שאינה מוצאה לעולם אלא בשעת הכאב או אחריו מיד מוכחא מילתא שממנו בא הדם או הקרטין ולאו דם המקור הוא.

ומה שיש מחמירין באשה שמרגשת כאב בהטלת מי רגלים שלא להתיר אלא על ידי בדיקה דלקמן שם היינו משום דאף דאיכא הוכחה שהדם בא עם מי רגלים ממקום שכואב לה מכל מקום יש לחוש שמא בא גם דם מהמקור עם מי רגלים כדאמרינן

התם בגמרא דהדור מי רגלים למקור ואייתו דם. וכן משמע בהדיא בתשובת מהרי"ל ומהרי"ו דהיינו טעמא דבעי בדיקה.

וגם מבואר בתשובת מהרי"ל דאף בבדיקה לא משתריא אלא כשיש לה וסת ושלא בשעת וסתה הואיל ואין לה מכה מבוררת אלא הוכחה שבא ממכה כיון שבא לעולם בשעת הכאב. ומשום הכי גם הט"ז לא התיר בכל כאב אלא בשיש לה וסת ושלא בשעת וסתה כמבואר ממה שכתב בסי' קצ"א.

(ולמעשה ראוי לחוש לדעת החכם צבי שלא להקל בספק איסור כרת בכל כאב שיש לחוש בו שמא מחמתו בא דם מהמקור קודם זמנו. אבל כאב שאין לחוש בו לדם המקור שיבא מחמתו ככאב הכליות וכיוצא בהן רק שבאנו לחוש שמא אין הכאב הוא הגורם לדם לבא בזה יש לסמוך על הט"ז להקל כמשמעות תשובת מהרי"ל ומהרי"ו שלא חששו לזה כלל ועיקר גבי כאב מי רגלים והוא הדין לכל כיוצא בו כל שאין דרך דם נדה לבא על ידי כאב זה. ואפשר שגם החכם צבי נתכוין לזה במה שכתב לחלק בין כאב מי רגלים שהוא חולי (האריי"ן וויני"ד) לכאב אחר שחולי זה אין דרך דם נדה לבא מחמתו והוא הדין לכל כיוצא בזה. ואף אם לא נתכוין לזה העיקר בזה כהט"ז).

אבל במ"ש הט"ז עוד להקל אף במוצאה שלא בשעת הכאב דתלינן שמתמצית הדם שבשעת הכאב הוא בא ואפילו לא מצאה מיד אחר הכאב אלא לאחר זמן מה כמבואר מדבריו בסי' קצ"א בזה אין לסמוך עליו להתיר איסור כרת מסברא חיצונית כמו שהשיג החכם צבי שם וכן דעת הכרתי ופלתי:

לה **לשמש אחר כך**. אף על פי שהוא ישראל ורופא מומחה ואומר לה שנתרפאה (סמ"ק ב"י) ומיהו אם רופא זה עשה רפואה זו לאשה אחת קודם שנתחזקה ונתרפאה יכולה אשה אחרת לסמוך עליו אף לאחר שנתחזקה בג' פעמים ומותרת לשמש בפעם הרביעית אחר רפואה זו (ב"ח ש"ך):

לו **נתרפאת**. אבל נכרי אף על פי שהוא מומחה לרבים אין לסמוך עליו דקרינן בהו אשר פיהם דבר שוא (הגהות מיימוניות):

לז **על הנכרי**. והוא הדין אף אם לא עשו לה רפואה כלל אלא שהזקינה עד שפסק וסתה וחדל לה אורח כנשים אפשר שיש להתירה לשמש פעם ד' (כרתי ופלתי):

לח **רפואה זו**. כלומר אין לעשות רפואה זו לכתחלה להתירה על ידי כן אי נמי שאם נתגרשה ואחר כך עשו לה רפואה זו אין מתירין אותה לינשא ומיהו אם עשו לה רפואה זו בעודה תחת בעלה אין מוציאין כו' (ש"ך):

לט **פעם שנית**. ושלישית כדלעיל סעיף א'.

ומכל מקום חוששת לימי החדש שמא יום החודש גורם לה לראות מחמת תשמיש וצריכה לפרוש ביום זה בחודש שלאחריו (מהר"ם בתשובות הרשב"א סי' תתל"ט) כדין אשה הרואה על ידי מקרים שאירעו בגופה בפיהוק ועטוש וכיוצא בהם או אכילת דברים המחממים כשום ובצל וכיוצא בהם או שראתה על ידי אונס כקפיצה וכיוצא בה שהיא צריכה לחוש לוסת החדש וההפלגה כדלקמן סימן קפ"ט סעיף י"ז וסעיף י"ט בהג"ה.

אלא שוסת ההפלגה אין לחוש לו אלא כשראתה ב' פעמים מחמת תשמיש שיש ביניהן הפלגה כדלקמן סעיף י"א אבל בפעם אחת אין כאן הפלגה כדלקמן סי' קפ"ט סעיף ב' (ש"ך ס"ק ל"ה). דאין לשער ההפלגה מראייתה בעת נדתה שראתה לפני ראייתה שבשעת תשמיש עד ראייתה בשעת תשמיש שתהא צריכה לחוש לשיעור הפלגה זו אחר ראייתה בשעת תשמיש כמו שחוששת ברואה שלא מחמת תשמיש. דכיון שראתה בשעת תשמיש תלינן לקולא שהתשמיש הוא הגורם לראיה זו שלא בעת נדתה ולא בא הדם בעצמו כדרך הנשים בעת נדתן הלכך אין לחוש שתחזור ותראה אחר ראיה זו שמחמת תשמיש בכשיעור הפלגה שהפליגה אחר ראיית עת נדתה שבא הדם מעצמו כדרך הנשים. אלא אחר שתחזור ותראה בעת נדתה שנית אזי יש לחוש שתחזור ותראה מחמת תשמיש בכשיעור הפלגה שהפליגה לראות מחמת תשמיש אחר ראייתה בעת נדתה בפעם הראשונה כדלקמן בסמוך.

ואף על גב דרואה על ידי פיהוק וכיוצא בו חוששת להפלגה בלא פיהוק כל זמן שלא קבעה וסת בג' פעמים להפלגה בפיהוק כדלקמן סימן קפ"ט סעיף י"ט משום דחיישינן שמא ההפלגה לבדה גורמת הראיה. שאני התם שהפיהוק אינו גורם לאורח

שיבא אלא אדרבה האורח הוא שגורם למקרים הללו כמקרים המתילדים ממותרי הליחות והדמים כדלקמן שם אבל הכא תלינן שהתשמיש הוא הגורם לראיה זו שכן דרך הדם לבא על ידי הרגל תשמיש כדלעיל סימן קפ"ד.

אלא שכל זמן שלא הוחזקה כן ג' פעמים אמרינן מקרה הוא שקרה לה לראות מחמת תשמיש ושוב לא תראה מחמת תשמיש ואינה חוששת לתשמיש גרידא שתהא אסורה לשמש לעולם אף שלא באותו היום בחדש שלאחריו ושלא באותה ההפלגה כמו שחוששת לפיהוק גרידא כלקמן סימן קפ"ט סעיף י"ט. משום דוסתות דרבנן והם אמרו שלא לחוש לתשמיש בפחות מג' פעמים כדי שלא להוציא אשה מבעלה שאם לא כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה שבפעם אחת שתראה מחמת תשמיש תצא מבעלה (כרתי ופלתי. וכן כתב הט"ז ס"ק ט"ז):

מ **או שתי פעמים**. פירוש פעמים דומיא דפעם אחת שראתה בליל טבילה שטבלה לראיית נדתה בוסתה הקבוע לה או שאינו קבוע וכן פעם ב' ראתה בליל טבילה שטבלה לראיית וסתה ולא לראיה זו שראתה מחמת תשמיש:

מא **טבילה אחרת**. פירוש שתטבול לראיית וסתה שנית או שלישית צריכה לפרוש מבעלה שמא תראה מחמת תשמיש בלילה זה כדרך שראתה בליל טבילתה הראשונה לפי שהן הפלגות שוות מסוף ראיות וסתה עד ליל טבילה כדלעיל סימן קפ"ד וסוף סי' קפ"ו שמחשבין וסת ההפלגה מסוף ראייתה שנקתה וטהרה מדמיה עד שיתאסף הדם ויתרבה ויצא בבשרה שנית כדרך הנשים שיש להם וסת שוה לימי טהרתן אחר ראיית עת נדתן והכא נמי חיישינן שמא תקבע לה וסת לראות מחמת תשמיש בשיעור הפלגה זו שמסוף ראיית וסתה שנקתה מדמיה עד שנתאסף ונתרבה בימים אלו שעד ליל טבילתה ויצא על ידי תשמיש ולכן צריכה לפרוש מבעלה בליל זה כדלקמן סי' קפ"ט בכל וסת שלא נקבע ג' פעמים שחוששת לו וצריכה לפרוש מבעלה משום חשש שמא תקבענו. וליל טבילתה לאו דוקא אלא הוא הדין ליל ב' של טבילתה כמו שכתוב בהגהות מיימוניות ובית יוסף והוא הדין ליל אחר דהעיקר תולה בהפלגות שוות כן דעת רמ"א וט"ז בפירוש דין זה דלא כש"ך ואמונת שמואל:

מב **חדא זימנא**. דכיון שדילגה פעם אחת ולא ראתה מחמת תשמיש אף על פי שלא שמשה מכל מקום הרי אין ראיות הראשונות שמחמת תשמיש מצטרפות עם השלישית שתראה אחר כך לקבוע וסת בצירוף שלשתן לפי שהוסת הזה אינו נקבע אלא ברצופים כדלקמן סי' קפ"ט סעיף י"ח וסעיף י"ט.

וכיון שאינן מצטרפות לקביעת וסת אינה חוששת להן כי לא אמרו לחוש לוסת שלא נקבע ג' פעמים אלא משום חשש שמא תקבענו אבל כשאינו מצטרף לקביעת וסת עם הראיה שתראה אחר כך אלא צריכה עוד ב' ראיות אחרות אם כן היא נחשבת לתחלת ראיה לכך אינה חוששת לה בטרם תראה אותה כמו שאין חוששין לכל תחלת ראיה בטרם תראה אותה.

ואם ראתה ג' פעמים בלילי טבילתה שלאחר ראיית וסתה בג' וסתות רצופים קבעה לה וסת לראות מחמת תשמיש בליל זה וצריכה לפרוש לעולם בליל זה עד שתעקר ממנה ג' פעמים דהיינו שעברה ושמשה בו ולא ראתה שהוסת שנקבע בג' פעמים אינו נעקר אלא כעין שנקבע כדלקמן סי' קפ"ט סעיף י"ח וסעיף כ"ו (מנחת יעקב ס"ק ל"א).

אבל אחר ליל זה מותרת הואיל ולא ראתה ג' פעמים רצופים ממש מחמת תשמיש בלי ביאה של היתר בינתיים אלא אחר שראתה מחמת תשמיש פעם אחת בליל טבילת וסתה וטבלה לראיה זו היתה משמשת והולכת בלי דם עד שיגיע וסתה שנית וכן אחר ראיה שנית. וגם בליל טבילת וסתה לא ראתה מיד בביאה ראשונה שבליל זה אלא בביאה שניה או שלישית שאילו ראתה בביאה ראשונה ג' פעמים אסורה לבעלה כמ"ש רמ"א בהג"ה:

מג **שאחר טבילתה**. פירוש שאחר טבילתה שטבלה לראיית וסתה הקבוע או שאינו קבוע ואחר שראתה מחמת תשמיש טבלה לראיה זו והיתה משמשת והולכת בלי דם עד שהגיע וסתה שנית וכן שלישית:

מד **ולשמש עמו**. פירוש כשיגיע וסתה ותראה ותטבול לראיית וסתה אי אפשר לה לשמש עמו משום דקבעה לה וסת לראות בביאה ראשונה שאחר טבילת וסתה שהיא ביאה ראשונה שאחר ראיית וסתה שלא נקתה וטהרה ממקור דמיה לגמרי בראיית

וסתה אלא נשאר מיעוט דמים במקור ויוצאים ממנה על ידי תשמיש הראשון שכן דרך הדם לבא על ידי הרגל תשמיש כדלעיל סי' קפ"ד. לכך יש לתלות הדם בתשמיש הראשון לבדו יותר מבהפלגה שמסוף ראית וסתה עד ראיה שבשעת תשמיש אפילו הן הפלגות שוות בכל ג' פעמים שראתה מחמת תשמיש כגון שבכולן ראתה בליל טבילתה ואין תולין בהפלגה אלא כשלא ראתה בתשמיש הראשון.

ומיהו אפילו כשראתה בתשמיש הראשון אינה אסורה אלא כשראתה כן ג' פעמים רצופים אחר ג' וסתות בין קבועין בין שאינן קבועין אבל בפעם אחת אינה חוששת כדרך שחוששת לוסת שאינו קבוע משום דלא החמירו חכמים לאוסרה על בעלה עולמית כל שלא הוחזקה בג' פעמים כדלעיל (ט"ז ס"ק ט"[ז]) ותלינן לקולא למימר שאין התשמיש לבדו גורם הראיה אלא בצירוף ההפלגה ואינה חוששת אלא לשניהם יחד כדלעיל:

מה **שאחר לידתה**. דהיינו שבג' לידות ראתה פעם אחת אחר כל לידה בביאה הראשונה שאחר טבילתה ללידתה. ואף שאחר כך טבלה והיתה משמשת והולכת ולא ראתה עוד מחמת תשמיש עד אחר לידה הב' וכן עד לאחר לידה הג' וכן עד לידה הד' מכל מקום קבעה לה וסת ללידות לראות בביאה ראשונה שאחר לידתה שלא נקתה וטהרה ממקור דמיה בעת לידתה ונשאר מיעוט דמים במקור ויוצאים ממנו בתשמיש הראשון כדלעיל בראיית וסתה. והיה לנו לאוסרה מלידה ד' ואילך פן תראה בביאה ראשונה שאחר לידה ד' כיון שקבעה לה וסת לראות כן בג' לידות. אלא שיש שכתבו להקל כדמסיק (דרכי משה נקודות הכסף מנחת יעקב):

מו **או ראתה**. פירוש או אפילו ראתה אחר כל לידה ג' פעמים רצופים ונאסרה על בעלה ועברה ושמשה ולא ראתה בין לידה ללידה ובא השואל לשאול אחר שראתה ג' פעמים רצופים מחמת תשמיש אחר לידה הג' קודם שעברה ושמשה בלא דם דאיכא השתא תרתי לריעותא חדא דקבעה לה וסת ללידות לראות ג' פעמים מחמת תשמיש אחר לידתה והיה לנו לאוסרה אחר לידה ד' על כל פנים ועוד שראתה ג' פעמים רצופים אחר לידה הג' ונאסרה על בעלה מיד. אלא שיש שכתבו להקל משום דתלינן בחולשת הלידה כדמסיק. אבל משום ראיית ג' פעמים רצופין שאחר לידה הראשונה

ושניה וכן שאחר לידה ג' אם עברה ושמשה אחריהן ולא ראתה בלא האי טעמא דתלינן בחולשת הלידה מותרת לבעלה משום דתשמיש שלא ראתה בו עדיף מבדיקת שפופרת כדמסיק רמ"א בסמוך (דרכי משה ש"ך):

מז **ותלינן בלידה.** אף על פי שאינו ידוע אם מוציאה דם לפי דעת הרשב"א דלעיל. ואפילו ספר התרומה דפליג התם מודה בלידה דמוציאה דם מרובה מהצדדים שהוכו ועד שנדע שחייתה המכה שלא יצא ממנה דם על ידי מגע ודוחק איכא למתלי שעל ידי מגע ודוחק השמש הדור אתא דם מן הצדדים שהוכו ולאו דם טמא הוא כיון דלא ראתה אלא סמוך ללידה ואחר כך שמשה ולא ראתה.

דבלאו הכי נמי דעת ר"ח שלא אסרו אשה על בעלה ברואה מחמת תשמיש ג' פעמים רצופין אלא כשראתה כן מתחלת נשואיה שלא היה לה ביאה של היתר מבעל זה לעולם אבל אם שמשה ולא ראתה פעם אחת אחר נשואיה אף על פי שאחר כך ראתה ג' פעמים רצופים כיון דחזי בבעל זה כחות דאיסורא ודהתירא תו לא מיתסרא לבעלה. ואף דלא קיימא לן הכי כדלעיל סעיף א' בהג"ה היינו משום שנתוספו כחות של איסור והיו אחרונים ואחר שנתוספו כחותיו והוחזק בתוספות כחות לא נתיר. אבל האי גברא דאחר שנתוספו כחותיו והוחזקו באיסור דהיינו אחר שראתה ג' פעמים רצופין אחר לידה הראשונה חזרו והיו כחות של היתר כבראשונה וכן אחר לידה ב' יש לומר דלכולי עלמא לא מיתסרא לבעלה בג' פעמים רצופין שראתה אחר לידה ג' שלא לחלוק כל כך על ר"ח. כל שכן הכא דאיכא נמי למיתלי בחולשת הלידה עכ"ל הג"ה שערי דורא.

ודעת רמ"א שלא להקל כי אם בצירוף ב' הטעמים דהיינו לתלות בחולשת הלידה וגם שלא לחלוק כל כך על ר"ח כדלקמן בסמוך. והילכך אין להתיר אלא לבעלה שאינה צריכה להתגרש ממנו אבל מכל מקום צריכה ז' נקיים שהרי הר"ח לא התירה אלא לבעלה. וזה שכפל רמ"א בלשונו שכתב יש שכתבו להקל להתירה לבעלה כו'. וכן משמע בדרכי משה בהדיא. וכן כתב בכרתי ופלתי.

ובלאו האי טעמא דחולשת הלידה לא סמכינן אטעמא דשלא לחלוק על ר"ח לחוד להתירה לבעלה אחר שראתה ג' פעמים רצופים אחר לידה ג' אף על פי שהיו ביאות

של היתר אחר שראתה ג' פעמים רצופים אחר לידה הא' וב' וביאת היתר היא כבדיקת שפופרת ועדיפא ממנה כדמסיק רמ"א. מכל מקום גם בבדיקת שפופרת כשלא נמצא דם כלל לא על המוך ולא על צדדי השפופרת ס"ל להרמ"א דהיינו טעמא דמהניא משום דאמרינן דנתרפאת וכ"מ בדרכי משה בשם הריצב"א והילכך כשחזרה וראתה ג' פעמים רצופים חזרה לקלקולה. מה שאין כן להאומרים דהיינו טעמא דמהניא משום שבידוע הוא שבא מן הצדדים כדלעיל:

מח **ג' פעמים רצופים אחר לידה.** אחת בלבדה ועדיין לא שמשה בלא דם שלא היו ביאות של היתר מעולם אחר ביאת איסור דלא שייך הכא האי טעמא דשלא לחלוק על ר"ח כל כך אלא טעמא דחולשת הלידה לחוד ולא סמכינן עלה בצירוף דעת ר"ח גופיה מאחר שכל הפוסקים חלקו עליו והכי קיימא לן כדלעיל סעיף א' בהג"ה.

ודוקא כשראתה אחר ימי טוהר שהם ל"ג לזכר וס"ו לנקבה אבל בתוך ימי טוהר אף על גב דהאידנא החמירו שלא לבעול על דם טוהר אין להוציא אשה מבעלה בשביל כך (ש"ך) ומותרת לו לאחר שתספור ז' נקיים ותטבול. ולא חיישינן שתחזור ותראה מחמת תשמיש כדרך שראתה ג' פעמים מאחר שאותן ראיות היו בימי טוהר ומימי טהרה לימי טומאה לא קבעה וסת לדינא דגמרא וכדי שלא להוציא אשה מבעלה אוקימנא אדינא דגמרא.

(וכן אשה שראתה מחמת תשמיש ג' פעמים רצופים ונתעברה בביאה ג' אף על פי שאסורה לו עד הלידה יש להתירה לו פעם אחת אחר הלידה בימי טוהר שאם לא תראה מותרת לו לעולם (דהא שמשה ולא ראתה עדיף מבדיקת שפופרת כמ"ש רמ"א בסמוך) דבכדי שלא להוציא אשה מבעלה אין להחמיר כל כך בימי טוהר לחוש לוסתות דרבנן. כרתי ופלתי):

מט **ולא ראתה מותרת.** לבעלה עד שתחזור ותראה ג' פעמים רצופים דתלינן שנתרפאה לפי דעת רמ"א:

נ **ולא בדילוג.** פירוש והלכך כשיגיע חצי שנה שנית אחר ראיית דם האחרון ולא ראתה שוב אינה חוששת לעולם ומותרת אף כשהגיע חצי שנה שלישית לאפוקי אם קבעה בג' פעמים היתה צריכה לעקרו ג' פעמים (ש"ך):

נא **עונה אחת**. וזהו וסת המורכב מהפלגה ותשמיש. והוא הדין שחוששת לוסת החדש גם בראייה זו השניה כמו בראשונה כדלעיל וכמ"ש לקמן סי' קפ"ט סעיף י"ג בהג"ה שחוששת לשניהם (ש"ך).

אלא שיש הפרש ביניהם שוסת המורכב מהפלגה ותשמיש אינה חוששת לו אלא אם כן לא ראתה בינתיים כלל אף שלא מחמת תשמיש כמ"ש בסי' קפ"ט בוסת המורכב מהפלגה וקפיצות מה שאין כן בוסת החדש כמ"ש שם. ועוד יש ביניהם שהמורכב מהפלגה אף על פי שנקבע ג' פעמים אם הגיע יומו ועברה ושמשה ולא ראתה שוב אינה חוששת לו לעולם שהרי כבר עברה ההפלגה עד שתחזור ותראה מחמת תשמיש ותמנה ההפלגה מראיה זו מה שאין כן בוסת החדש כדלקמן שם:

נב **עד שיעקר ג' פעמים**. דהיינו שעברה ושמשה בו ולא ראתה שהוסת הקבוע אינו נעקר אלא כעין שנקבע כדלקמן סי' קפ"ט סעיף י"ח (מנחת יעקב):

נג **אסור להשהותה**. בביתו דחיישינן שמא יבא עליה דכיון דלכשתטבול ליכא אלא איסור דרבנן קיל ליה ואתי למיעבר עליה (מהר"מ בתשובת הרשב"א):

נד **ע"י שליש**. פירוש שיתן לה כל צרכה ולאו משום שמירה (בית שמואל סי' קי"ז). ומכל מקום אסורה להיות עמו בחצר אחת אבל בחצר אחרת בשכונה אחת אין לחוש (חלקת מחוקק שם). ואם לא קיים פריה ורביה חייב להוציאה ולישא אחרת (עיין אבן העזר סי' קי"ז):

נה **דם בתולים**. ולא נאסרה לבעלה. אף על פי שמדין המשנה אין תולין בבתולים אלא לילה הראשונה בבוגרת אם לא ראתה עדיין בבית אביה ואם ראתה בבית אביה אין תולין אלא ביאה אחת בלבד ובנערה תולין בבתולים עד ד' לילות ולא יותר וחכמי התלמוד הוסיפו להחמיר ואמרו בועל בעילת מצוה ופורש ואפילו בקטנה כדלקמן סי' קצ"ג. מכל מקום לענין שלא להחזיקה ברואה מחמת תשמיש לאוסרה על בעלה עולמית תלינן בבתולים כל זמן שלא כלו בתוליה דהיינו כל זמן שמרגשת צער וכאב קצת כדרך הבתולות שלא כלו בתוליהן כמו שכתב רמ"א בהג"ה שהרי תולין במכה המוציאה דם ואין לך מכה גדולה מזו כל זמן שלא כלו בתוליה. ולא החמירו חכמי המשנה והתלמוד מה שהחמירו אלא לטומאת הדם עצמו לישב עליו ז' נקיים וטבילה

שאף על פי שבמכה תולין אפילו לטהר הדם עצמו בבתולה החמירו יותר לפי שאינה אלא לשעה ופעם אחת מה שאין כן במכה שאפשר שתאסרנה על ידי זה לעולם לא החמירו כל כך כדלקמן סי' קצ"ג כל שכן שאין להחמיר אפילו בבתולה לאוסרה על בעלה עולמית כל זמן שלא חיתה המכה דהיינו כל זמן שלא כלו בתוליה אפילו יותר מד' לילות ואפילו בבוגרת שראתה בבית אביה. וכל שהיא מרגשת צער וכאב קצת בשעת תשמיש בידוע שלא חיתה המכה ולא כלו בתוליה.

ואם אין לה צער כלל בשעת תשמיש אף על פי שהיא ככל הנשים כמ"ש רמ"א מכל מקום בתוך ד' לילות בנערה ולילה אחת בבוגרת שלא ראתה בבית אביה אין לאוסרה על בעלה מחמת תשמיש ג' פעמים רצופין שלא הוסיפו חכמי התלמוד להחמיר על דין המשנה אלא לטמא את הדם עצמו לישב עליו ז' נקיים וטבילה אבל לא לאוסרה על בעלה עולמית (עיין משאת בנימין סי' מ"[ז] וט"ז):

נו **מחמת תשמיש**. שבידוע שכלו בתוליה דאי איתא דהוה דם הוי אתא (גמרא) והלכך אפילו יש לה צער וכאב לא תלינן בבתולים:

נז **שאינה יכולה לטבול**. שהמים הקרים מזיקים לה יעשו לה תקנה כמו שהיו עושים לכהן גדול ביום הכיפורים שהיו מחממים עששיות של ברזל ומטילין לתוך המים ואם אי אפשר בתקנה זו תצא כו' (ב"י).

אם אינה רוצה לקבל גט מתירין לו לישא אשה אחרת וכן ברואה מחמת תשמיש (עיין אבן העזר סי' א'):

סימן קפח

א **טמאים**. אף על גב דמדאורייתא אין טמאים אלא ד' מיני דמים שהם ד' מיני אדמומית שאין דם אלא אדום שנאמר ויראו מואב [מנגד] את המים (מנגד) אדומים כדם וכתיב והיא גלתה את מקור דמיה וכתיב וטהרה ממקור דמיה ודרשו חכמים דמיה דמיה הרי כאן ארבע מיני אדמומיות שמנו חכמים במשנה אבל שלמטה מהם לאו דם הוא. מכל מקום האידנא לא בקיאין בחזותא דדמא שאפילו בימי חכמי התלמוד יש מן החכמים שהיו נמנעים לראות דמים כל שכן האידנא שאין לאדם

לישען על חכמתו ואין לטהר שום דם הדומה למראה אדמומית והלכך אפילו כמימי תלתן וכמימי בשר צלי נמי לא מטהרינן (ב"י) ואפילו דיהה מהם (ר"ן):

ב **שחור**. שהשחור אדום הוא אלא שלקה כשנעקר מן הגוף והושחר ומדאורייתא אין טמא אלא כענבים השחורים וכדיו היבש אבל כזיתים השחורים (רמב"ם) וכזפת וכעורב טהור. ועכשיו שאין אנו בקיאים במראות הדמים אפילו כזית ודיהה ממנו טמא ואפילו דיהה מן הדיהה (ר"ן) ואף על פי שנראה לעין כל שדיהה הרבה מן הדיו מכל מקום גזרת חכמים האחרונים מחכמי הגמרא או גזרת הגאונים שאחר הגמרא היא לטמא כל מראה שחורות ואדמומיות בזמן הזה שאין בקיאין במראות גזרה שמא יבא אחד לטהר מראה הטמא (רמב"ם רמב"ן ש"ך):

ג **לבן**. ואפילו אינו לבן לגמרי אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק והוכהה לבנוניתו טהור דאין שחרורית כזה בא ממראה אדמומית דנימא ביה אדום הוא אלא שלקה (ב"י):

ד **או הזהב**. או אתרוג או חלמון ביצה שיש בהם נטייה לאדמומית וכ"ש הירוק ככרתי כו' שקורין (גרין בלשון אשכנז) שאין בו נטיה לאדמומית כלל.

וכתב הב"ח דהיינו כשנשאר ירוק מתחלתו ועד סופו אבל כשנשתנה לאחר שנתייבש הכתם ונעשה אדום בקצותיו טמא דכשנעקר מן הגוף לקה ונעשה ירוק וכשנתייבש חזר למראהו קצת שהיה אדום מתחלה ולכן כשיבא מראה לבן וירוק לפני המורה בעודו לח לא יורה בו דבר עד שיתייבש עכ"ל. ואין נוהגין כן דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן כדלעיל סימן נ"ב גבי בני מעיים שאין צריך לשלקן לראות אם נשתנו מראיתן. כן כתבו הש"ך והט"ז. ובתשובת חכם צבי כתב דכל שהיה לבן וירוק ביציאתו מן הגוף אף שחזר להיות אדום או שחור אחר שנתייבש טהור דלא אמרינן אדום הוא אלא שלקה אלא בשחור ולא בלבן וירוק ומה שחזר להיות אדום אחר שנתייבש על הבגד שינוי האויר עם הבגד גרמו לו להתאדם. ובתשובת שבות יעקב חלק עליו ופסק כהט"ז וש"ך:

ה **טהורה**. דאף על גב דהרגשה סברא דאורייתא היא כדלקמן סי' ק"צ הני מילי היכא דליכא למיתלי ההרגשה במידי אחרינא אבל כשמצאה לחלוחית דלובן או הירוק על

העד אמרינן דהאי טפת לובן או ירוק הוא דארגישה דלבן וירוק נמי מהמקור קאתו (תרומת הדשן ב"י):

ו **טהורה**. מפני שאין אנו מחזיקים אותה במשקרת לפי שהתורה האמינתה שנאמר וספרה לה כדלעיל סי' קפ"ה וכן אין מחזיקין אותה בטועה בדמיונות מן הסתם כל היכא דליכא ריעותא קמן שאין הדם לפנינו (רשב"א):

ז **אין סומכין עליה**. דכי היכא דלדידן לא איברר לן ולא יכלינן למיקם עלה איהי נמי לא קים לה וסברה כזה היה ואינו (רשב"א) דרגלים לדבר דטועה היא כיון דאיכא ריעותא לקמן דמספקא לן ולא יכלינן למיקם עליה (ב"ח). וכן אשה שמסופקת בדם שלה ומראה דמה לחברתה ואמרה לה חברתה כדם זה שלך הראיתי גם אני לפלוני החכם וטיהר לי אין לה לסמוך עליה שכיון שישנו לדם צריכה להראותו לחכם (רש"י) שמא היא טועה בדמיונות. אבל אשה שאומרת דם זה עצמו טיהר לי החכם נאמנת שאין מחזיקין אותה במשקרת לעולם ואין צריך לראות הדם כלל (ש"ך). וכתבו התוספות דיכול אדם לראות דמי אשתו:

ח **הכניסה שפופרת**. עד המקור (רא"ש) פירוש ועד בכלל שהכניסתו לתוך מקור דמיה ונכנס הדם בשפופרת והוציאתו לחוץ ואין דרך נשים לראות כן ומשום הכי טהורה שנאמר דם יהיה זובה בבשרה ולא בשפופרת וטעמא דקרא לאו משום חציצה הוא שהשפופרת מפסקת בין דם לבשר בית החיצון אלא טעמא דקרא משום שאין דרך נשים לראות דם בזה הענין ולא טמא הכתוב אלא בשרואה כדרך שהנשים רגילות לראות. ואף על פי שהכניסה השפופרת לתוך המקור ואין פתיחת הקבר בלא דם כדלקמן ודם שעל ידי פתיחת הקבר דרך נשים הוא (בכל עת לידתן) הכא מיירי בשפופרת של קנה שהוא דק ולא נפתח הקבר על ידו (ב"י) כדלקמן סוף סי' זה (אבל בשפופרת עבה שהקבר נפתח על ידו כיון שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ודרך נשים הוא לראות דם על ידי פתיחת הקבר אין השפופרת מועלת לטהר הדם שיוצא על ידי פתיחת הקבר כדרך הנשים דמה לי שנפתח הקבר על ידי ולד שלם או מחותך או חתיכות בשר או שפופרת שכבר ריבה הכתוב זוב דמה לרבות רואה מחמת אונס כל שהיא רואה כדרך הנשים דהיינו שזב הדם מעצמו על ידי

פתיחת הקבר או אונס אחר ולא שהוציאתו השפופרת בעצמה בכניסתה למקור שלא על ידי פתיחת הקבר כגון של קנה דק שלא נפתח הקבר על ידו). כן דעת הטור ושו"ע לפי דעת הרא"ש. ועיין לקמן דעת התוס' והרמב"ם:

ט **שנוגע בבשרה**. פירוש לא מיבעיא אם הדם בתוך החתיכה שאינה מבוקעת שאינו נוגע בבשרה בבית החיצון דטהורה שנאמר בבשרה אלא אפילו מבוקעת שנוגע בבשרה טהורה דטעמא דקרא לאו משום חציצה אלא משום שלא טימא הכתוב אלא ברואה כדרך שהנשים רגילות לראות ואין דרכה של אשה לראות דם בענין זה (שהחתיכה בעצמה הוציאה הדם מהמקור שלא על ידי פתיחת הקבר כדלעיל ולא יצא הדם מעצמו).

ודוקא כשהדם אינו רק בבקעים אבל אם נמצא גם כן על גבי החתיכה אפילו נמצא לחלוח דם כל שהוא על גבי החתיכה שאינו בבקעים טמאה כדלקמן סעיף ה' (משום דמהיכי תיתי למימר שראתה דם זה שלא כדרך הנשים אלא על ידי החתיכה שהוציאתו עמה ולא יצא מעצמו איפכא מסתברא שיצא מעצמו כדרך הנשים שרואות ברצון דהיינו כפי טבע האשה להוציא מותרות הדמים בעת נדתה ולפעמים בלא עת כשנתרבו הדמים בגופה או מאיזו סבה אחרת ואזי כשנתעורר הטבע להוציא מותרות הדמים הוציא גם חתיכה זו או שנתעורר להוציא שניהם כאחד ומאין הרגלים לומר שהחתיכה היא שהוציאה הדם אם לא שאין על החתיכה שום דם רק שבבקעים שדם זה כבר נעקר ויצא מהמקור ונכנס בבקעים אלו בעוד שהחתיכה היתה במקור והחתיכה היא שהוציאתו ולא טבע האשה להוציא מותרות הדם מהמקור כיון שכבר נעקר ממקורו ונכנס בחתיכה זו וכן בשפופרת כיון שראתה בהכנסת השפופרת יש רגלים לדבר שהשפופרת היא שהוציאה הדם ולא שיצא מעצמו בשעה זו. וגם אין לחוש שמא היה דם זה כבר בבית החיצון מקודם לכן ונכנס בשפופרת בכניסתה או ביציאתה שהרי דופני השפופרת מפסיקין בין כותלי בית החיצון לדם שבתוכה. וכן בבקעים שבחתיכה אם היה דם זה בבית החיצון לא היה נכנס כולו לתוך הבקעים ועל גבי החתיכה אין שום לחלוח דם).

והתוספות והרמב"ם מטמאים בדם שבבקעי החתיכה כיון שנוגע בבשרה דסבירא

להו דהא דאמרינן דאין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת היינו שדרכה לראות דם שלא בהפסק בין הדם לבשר בית החיצון ומשום הכי ממעט הכתוב בבשרה עד שתראה בבשרה כדרך שהנשים רואות ולא בהפסק שפופרת או דבר אחר בין דם לבשר בית החיצון שאין דרך הנשים לראות כן והלכך כשהדם בבקעי החתיכה ונוגע בבשרה טמאה (ולדבריהם בשפופרת שהכניסתה בפרוזדור עד מקום שהשמש דש שהוא תחילת בית החיצון ויצא הדם מעצמו מהמקור ונכנס בשפופרת כגון שהיתה שעת וסתה טהורה אף על פי שלא הוציאתו השפופרת כיון שלא נגע בבשר בית החיצון וכן הוא ברמב"ם בהדיא).

וכתב הש"ך בשם הב"ח דצריך עיון אם יש להקל כפסק הש"ע. והמנחת יעקב כתב דאין לזוז מפסק הש"ע. וכן דעת הט"ז:

י **אפילו ראתה דם**. פירוש לא מבעיא כשראתה על העד שבדקה עצמה בו כמין חתיכות בשר לבד מן המקור שנעקר ואין שם דם בעין על גבי החתיכות אלא שהוא מובלע בבקעים שבחתיכות דבכהאי גוונא אף בחתיכות בשר דעלמא שאינן מן המקור שנעקר טהורה לפי דעת הש"ע כדלעיל. אלא אפילו ראתה דם לחוד על העד שבדקה בו והחתיכות נשארו בבית החיצון תלינן שדם זה היה מובלע בבקעי החתיכות בשעה שנפלו לבית החיצון ודם טהור הוא משום שאין דרך ראיה בכך כדלעיל ואחר כך פירש מבקעי החתיכות לבית החיצון ויצא על העד. ולא חיישינן שמא דם זה יצא לבית החיצון מן המקור הנשאר במקומו לאחר שנעקרו ממנו החתיכות ודם טמא הוא דאשה בחזקת טהורה עומדת ומספק אל תטמאנה כי היכי דמהאי טעמא תלינן במכה שמוציאה דם כדלעיל סי' קפ"ז. והכא נמי אין לך מכה מוציאה דם גדולה מחתיכות המקור שבבית החיצון שהמקור הוא מלא דם נדה אלא שדם המובלע בחתיכות המקור שנעקרו ממקומן דם טהור הוא כדם המכה משום דמיד שנפלו החתיכות לבית החיצון חשוב כאילו נפלו לחוץ.

ומיהו דוקא כשבדקה עצמה בשעת נפילתן לבית החיצון ולא ראתה שום דם כלל על העד אלא שלאחר כך לא היתה פוסקת מלראות כל זמן שהחתיכות היו בבית החיצון. אבל אם לא בדקה עצמה בשעת נפילתן לא תלינן לקולא למימר שהיה דם

זה מובלע בבקעי החתיכות כשנעקרו ואחר כך פירש מהן לבית החיצון דאימא הוי על גבי החתיכות ולא בבקעים או אפשר לא היו על החתיכות כלל אלא נפל לעצמו לבית החיצון כשנפלו החתיכות דבכהאי גוונא דם טמא הוא לכולא עלמא בחתיכות בשר בעלמא כדלעיל והוא הדין לחתיכת המקור שנעקר. כן דעת הב"ח הובא בש"ך. אבל דעת רמ"א בדרכי משה וכן דעת הט"ז (עיין שב יעקב סי' ל"ז) דאף דם שלא היה מובלע בבקעי חתיכות המקור בשעה שנעקרו ונפלו לבית החיצון ואפילו לא היה על גבי החתיכות כלל אלא שנעקר מהמקור ונפל לבית החיצון בעקירת חתיכות המקור ונפילתן דהיינו חתיכות המקור כשנעקרו ממקומן הוליכו עמהן לבית החיצון כל דם נדה שהיה בהן בעין שאינו מובלע בבקעים ודם זה נפל לעצמו בבית החיצון שלא על גבי החתיכות כלל אפילו הכי טהור לפי שאין דרך נשים לראות כן. ולא דמי לחתיכת בשר בעלמא שאם יצא ממנה דם שאינו מובלע בבקעים טמא משום דאמרינן שהדם יצא מעצמו עם החתיכה ולא שהחתיכה הוציאתו כדלעיל מה שאין כן בדם שבמקור שחתיכות המקור שנעקרו הן שמוליכות עמהן הדם שבהן לבית החיצון והתורה לא אסרה אלא כשהמקור נשאר במקומו והדם יוצא ממנו ולא כשהמקור עצמו מוליך עמו הדם לבית החיצון שאין דרך ראיה בכך.

(ומהאי טעמא יש לומר דאף הרמב"ם והתוס' דמטמאי בדם שבבקעי החתיכה דעלמא אף על פי שהחתיכה הוציאה הדם מהמקור מודים בדם שבחתיכת המקור שנעקרה והוליכה עמה הדם שהיה בה שהוא טהור. דבחתיכה דעלמא סבירא להו להרמב"ם ותוס' דכיון שיצא הדם לבית החיצון כדרך הנשים שהוא נוגע בבשר בית החיצון מקרי דרך ראיה דלא איכפת לן בחתיכה שיצא עמו והוציאתו מהמקור מאחר שטימא הכתוב רואה באונס כברצון וגם דרך נשים לראות על ידי פתיחת הקבר בולד שלם או מחותך ומה לי שיצא הדם מעצמו על ידי פתיחת הקבר שפתח הולד או החתיכה ומה לי שהוציאתו החתיכה. אבל חתיכת המקור שנעקרה והוליכה עמה הדם שהיה בה לכולא עלמא אין דרך ראיה בכך וטהורה אף להרמב"ם והתוס'. במכל שכן משפופרת לפי שיטתם שאם הכניסה שפופרת לפרוזדור לבד בעת ראיית וסתה ויצא דם וסתה לתוך השפופרת טהורה הואיל ואין דרך נשים לראות כן בהפסק בין

דם לבית החיצון אף על פי שעיקר הראיה שהיא עקירת הדם מהמקור הוא כדרך הנשים כל שכן בחתיכת מקור שנעקרה עם דם שבה שבעקירת הדם וגם ביציאתו לבית החיצון הכל בשינוי גדול יותר מההפסק).

ועל פי זה יש להקל במילתא דשכיחא במקצת נשים שהרחם שהוא מתקבץ כמו המסס ובית הכוסות וכאשר נחלשה האשה נפשטו הקמטים עד שהרחם בראשו כמו מעי ממנו נופל למטה סמוך למקום השתן ויש בו פה כמו מקום צאת הדמים והוא פה הרחם ומשם הדם יוצא והוא מהרחם באמת אבל שלא במקומו שמקומו למעלה מפרוזדור ובזה קצת מהרחם נופל למטה שקורין בל"א (פאר פאל) ואין כאן מכה ברחם כלל כי אם חולשת הרחם שנתפשטו קמטיו ואף על פי כן כל זמן שלא חזרה חתיכה זו למקומה כל דם שתראה משם יש לטהר אם רואה שלא בהרגשה. ויש לדמות דין זה לחתיכת מקור שנעקרה לפי דעת רמ"א וט"ז (תשובות שב יעקב ובאר יעקב). ולא שייך בזה אין פתיחת הקבר בלא דם כי אין כאן פתיחת הקבר כלל שהרחם הוא סתום כמקדם רק שירד מלמעלה למטה ומשם היא רואה (כרתי ופלתי).

ומכל מקום בשעת וסתה אין להקל כלל (עיין באר יעקב דף פ' ע"ד) כדלקמן:

יא **מכה היא**. ומכל מקום בשעת וסתה לא תלינן הדם בחתיכות אלא בוסתה כמו במכה דלעיל סימן קפ"ז (ב"ח מנחת יעקב דלא כט"ז):

יב **ולא נמוחו**. דאם לא כן איכא למיחש שמא דם הוא שנקרש ונעשה חתיכה כמו בצורת בריה דלקמן (ב"י). ורמ"א בדרכי משה חלק עליו דאין צריך בדיקה מאחר שידוע שנעקר המקור. וכן משמע ממעשה שעשה הר"ש שהביא הרא"ש שטיהר הדם שראתה כל זמן שהחתיכות היו בבית החיצון ולא הצריך להוציאן ולבדקן בפושרים (עיין באר יעקב דף ע"ט). אבל בחתיכת בשר דעלמא מודה רמ"א דצריך בדיקה כדמשמע בארא"ש ורשב"א בתורת הבית הארוך:

יג **דומיא דשפופרת**. של קנה דק שבדקים כדלקמן סעיף ו':

יד **חתיכה גדולה**. מלשון הטור ושו"ע משמע דקאי נמי אחתיכת מקור שנעקר. ואף לפי דעת רמ"א וט"ז דלעיל שמטהרין אף בדם שנפל לעצמו בבית החיצון שלא על גבי החתיכות כלל. היינו בדם נדה שהיה בחתיכות והוליכוהו עמהן לבית החיצון

בנפילתן שמה שאין דרך נשים לראות כן אבל בחתיכה גדולה שבעקירתה נפתח המקור הנשאר ויוצא ממנו דם מעצמו על ידי פתיחת הקבר דם טמא הוא שהוא דרך נשים כדלעיל. ומיהו ממעשה דהר"ש שלא הצריך להוציאן ולראותן אם הן גדולות או קטנות משמע דלא שייך כלל אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם במקור שנעקר. וכן משמע בלחם חמודות. דלא כב"ח (עיין באר יעקב דף ע"ט ע"ג):

טו **שלא נגמרה צורתו**. דהיינו פחות מבן מ' יום אף על גב דאיכא למימר מיא בעלמא הוא ואין בו משום פתיחת הקבר וכל שכן בחתיכת בשר שהיא קשה (עיין באר יעקב דף צ"ה ע"ד):

טז **טמא**. שנאמר דם יהיה זובה יהיה לרבות היבש. והא דכתיב זוב דמה דמשמע דמידב דייב דהיינו לח אורחא דמילתא נקט (גמרא):

יז **יבחושין**. או כמין עפר אדום:

יח **מחממתן**. למי המעיין כחום מי הנהר שלא עמד בבית כלל שהחמה מחממתן (רא"ש ב"י):

יט **מחמימת הרוק**. פירוש שאין צריך להיות יותר חמין כו':

כ **טהורה**. לסברא הראשונה דלקמן סעיף ו' בדיקה זו היא לחומרא שאם נמוחו על כרחך דם נדה הוא שנתייבש ונעשה צורת בריה שאם לא כן לא היה נמוח לעולם אבל אם לא נימוחו אין הוכחה שאינן דם נדה שדם נדה יוכל גם כן להתייבש כל כך עד שלא יהא נמוח לסברא זו. אבל לסברא האחרונה דלקמן הבדיקה היא לקולא שאם היה דם נדה שנתייבש היה נמוח במעת לעת אלא בריה בפני עצמה היא ואינה מתולדות הדם (רא"ש) אלא מחמת מכה שהעלתה רירין ונגלד ונתייבש הריר האדום שהוא דם המכה וממנה באו הקליפות האדומות האלו והשערות באו משומא שיש לה במעיה שהיא מגדלת שערות אדומות (גמרא):

כא **על ידי שרייה**. שדוחק המיעוך ממחה יותר משריית הפושרין מעת לעת ומאחר שלא נמוחו בדוחק המיעוך בידוע שלא ימוחו בשריית מעת לעת (רשב"א):

כב **טמאה**. דדם הנדה אין לו שיעור אפילו כחרדל ועיין מ"ש לעיל. ואף על פי שאשה זו יש לה מכה המוציאה דם שממנה באו הקליפות האדומות שהן גלדי המכה לא תלינן הלחלוח דם במכה לפי שאין גלדי המכה נופלים ממנה מאליהן אלא לאחר

שנתייבשו לגמרי ואין בהם לחלוחיות המחברן למכה (שב יעקב באר יעקב) (ועוד שכל מכה שעלה עליה קרום אף על פי שהיא יכולה להגלע ולהוציא דם אין תולין בה אלא כתם ולא דם ואפילו בכתם לא הקילו אלא בידוע שהיא יכולה להגלע ולהוציא דם ולא בספק כדלעיל סי' קפ"ז הואיל ועלה עליה קרום ולא היתה מוציאה דם ואף זו שעלה עליה גלד ולא היתה מוציאה דם ואחר כך נפל ממנה וספק עכשיו אם מוציאה דם אין תולין בה אפילו כתם משום דבכהאי גוונא לא אמרינן סתם מכה מוציאה דם כיון שעלה עליה גלד ולא היתה מוציאה דם וכי לעולם תהיה מוציאה דם וכי אין המכה עשויה להתרפאות לעולם):

כג **ושלא בשעת וסתה**. פירוש דרמ"א לא סמך על חזקה זו שהוחזקה שדברים אלו אינן דם אלא בצירוף חזקה דאורח בזמנו בא דהיינו באשה שיש לה וסתה וראתה דברים אלו שלא בשעת וסתה דמסתמא אינו דם נדה דאורח בזמנו בא שעל חזקה זו לבדה סמך המרדכי להתירה אף בדם גמור אם יש לה מכה שאינה ידוע אם מוציאה דם כדלעיל סי' קפ"ז. אלא דאנן לא קיימא לן כהמרדכי אלא כשיש צד אחר להקל כמ"ש שם ומשום הכי נמי סמך רמ"א כאן על חזקה זו משום שיש צד להקל בבדיקה ג' פעמים שהוחזקה שדברים אלו אינן דם (כרתי ופלתי). והאפי רברבי והש"ך מקילין אפילו בשעת וסתה כיון דוסתות דרבנן:

כד **קליפות ושערות**. שצורתן מוכחת עליהן שהן בריה בפני עצמן שאין דרך דם להתייבש ולעשות צורות כאלו. וכמין עפר נמי אין דרכו של דם להתייבש ולצאת נפרך כעפר. אלא שלפעמים נעשה כן דרך מקרה ולפיכך צריך לבדוק בשרייה וכשלא נמוחו אגלאי מילתא דלאו דם הוא אלא בריה בעלמא הוא וכשנמוחו על כרחך לאו בריה נינהו אלא דם היה ונתייבש דרך מקרה ונעשה כן. אבל דם יבש דעלמא אפילו לא נמוח נמי דם הוא וטמא עכ"ל הרשב"א בתורת הבית ובמשמרת הבית:

כה **בשרייה**. דכל דם יבש שאינו נמוח אינו דם אלא בריה כדרך ששנינו גבי שערות וקליפות ועפר (הרז"ה רא"ש). וכתב הש"ך דבירושלמי מוכח כסברא הראשונה. וכן דעת השו"ע שהביא סברא הראשונה בסתם והאחרונה בלשון יש אומרים דסבירא ליה עיקר כסברא הראשונה (מנחת יעקב):

כו **דקה מן הדקה**. דמדקיימא לן רואה בשפופרת טהורה שמעינן דבשפופרת אין בה פתיחת קבר כדלעיל אלא דשיעורא דשפופרת גופא לא אתפרש לן אם עב או דק הילכך אזלינן לחומרא ולא מטהרינן אלא כשיעור שפופרת דק שבדקים (ב"י):

סימן קפט

א **נשים**. שרוב הנשים דרכן לראות מל' לל' (רמב"ן רשב"א). ול' יום אלו הם מתחילת ראיה לתחלת ראיה וב' ימי הראיות בכלל הל' (ב"י ב"ח פרישה לבוש של"ה ט"ז חכם צבי דלא כש"ך) דהיינו כשראתה באחד בשבת דרכה לחזור ולראות בב' בשבת בסוף ד' שבועות. הילכך חוששת ליום ל' לפרוש מבעלה מתחלת הלילה (של"ה) עד סוף היום אפילו ראתה עכשיו בלילה (כרתי פלתי וכן משמע בגמרא ופוסקים). וגם צריכה לבדוק עצמה בו ביום לכתחלה (טור וש"ע סי' קצ"ו).

ויש אומרים שעונה בינונית היא ביום ל"א (רש"י תוס' ש"ך). ויש אומרים שלא הוזכרה עונה בינונית אלא לענין בדיקה ותביעה שאסור לבא עליה עד שיתבענה ותבדוק עצמה משהגיע יום העונה שהוא יום ל' מתחלת ראייתה ואם לא בדקה עצמה ביום העונה צריכה לבדוק אחר כך פעם אחת קודם שיבא עליה אבל על ידי בדיקה מותרת אפילו ביום העונה ואינה צריכה לפרוש מבעלה (רש"י תוספות רמב"ן).

ולהלכה אין לנו אלא דברי השלחן ערוך:

ב **לזמן הידוע**. בלבדו כל עונת הוסת כדלעיל סי' קפ"ד. ואינה צריכה לחוש לעונה בינונית אפילו שינתה וסתה פעם ושתים שצריכה היא לחוש גם ליום ששינתה בו כדין וסת שאינו קבוע כדלקמן כל זמן שלא נעקר וסת הקבוע לגמרי (אחרונים):

ג **היום**. פירוש היום בלבד ופסקה בו שאילו המשיכה ראייתה ליום שלאחריו מחשבין ההפלגה מיום שלאחריו שהוא סוף ראייתה כדלעיל סי' קפ"ד:

ד **כשיגיע כ'**. שמא תראה בו וצריכה לפרוש מבעלה כל עונת הוסת כדלעיל סי' קפ"ד וגם צריכה לבדוק עצמה לכתחלה בשעת הוסת או אחריו באותה עונה אף על פי שעדיין לא קבעתו כדלעיל שם סעיף ט':

ה **לחדש**. כלומר כל אשה כשראתה פעם אחת צריכה לחוש פעם שנית לאותו יום בחדש שלאחריו (ש"ך):

ו **בא' או בה' בו**. כצ"ל (ט"ז):

ז **אותה העונה**. שמא תקבע לה וסת לחדשים ולאחר שראתה פעם שנית צריכה לחוש לשני ימים לוסת החדש ולוסת ההפלגות מלבד עונה בינונית כדלקמן סעיף י"ג בהג"ה:

ח **בפחות משלש פעמים**. כדלקמן סעיף ט"ז:

ט **ליום ידוע**. בחדש או בהפלגה שוה:

י **ולא לימים**. כגון אחר טבילתה או שאר דברים כיוצא בזה שרגילה לראות מחמת אותו זמן (ט"ז ונסתלקה בזה השגת הרז"ה ע"ש):

יא **שעתה בלבד**. כגון אשה שהיתה רואה כל אימת דהוה סלקא מטבילת מצוה שהיו מרגישות בה בנות עירה בכניסתה לעיר ונותנין בה עין הרי זו מותרת לבעלה טרם כניסתה לעיר (גמרא ראב"ד) וכן כל כיוצא בזה:

יב **ולא ראתה**. דהיינו שלא הרגישה בדם כדלעיל סי' קפ"ד סעיף ט':

יג **מותרת**. בלא בדיקה כדברי האומרים דאפילו אשה שאין לה וסת אינה צריכה בדיקה לפני תשמיש לעיל סימן קפ"ו (ולהרמב"ם והרא"ש שם עיין פרישה סימן קפ"ד וט"ז ונקודות הכסף):

יד **כוסת קבוע**. ואסורה לשמש אחר ל' עד שתבדוק עצמה דחזקה אורח בא בזמן שהוא רגיל לבא לרוב הנשים:

טו **ורביעית לל"ב**. וזהו כיש אומרים שבסעיף ז' דלסברא הראשונה שם בעינן הכא ע[ו]ד חמישית לל"ג שהן ג' דילוגים מל' לל"א וללל"ב וללל"ג (ט"ז ש"ך):

טז **של הפלגות**. וחוששת אחר כך ליום ל"ג ואחר כך ליום ל"ד וכן לעולם:

יז **הרבה**. כגון שדילגה מכ"ט ללל"א ואחר כך ללל"ג ואחר כך ללל"ה שוב חוששת ללל"ז ואחר כך ללל"ט וכן לעולם:

יח **השוה**. לאפוקי דילגה יום אחד ואחר כך ב' ימים או איפכא:

יט **קבעה לה וסת**. והוא הדין דילגה למפרע כגון שראתה תחלה לסוף ל' ואחר כך לכ"ט ושלישית לכ"ח בכל ענין שהיא משוה דילוגה קבעה לה וסת לדילוג זה (ראב"ד תוס' ש"ך):

כ **ושאינם שוים**. אלא שהדילוג שוה:

כא **ושאינם שוים**. אלא שהדילוג שוה:

כב **באחד בשבת**. פירוש דמראיה הראשונה עד השניה שוה כמשניה עד השלישית כגון שראתה באחד בשבת וחזרה וראתה בג' שבועות באחד בשבת וכן פעם ג' קבעה לה וסת בג' שבועות באחד בשבת אף שאין כאן אלא ב' הפלגות של ג' שבועות כיון שיש כאן ג' ראיות של ג' ימים שוין שהם א' בשבת קבעה לה וסת וכן בה' בשבת (ב"ח ש"ך מנחת יעקב).

וכל שכן אם ראתה ג' פעמים רצופים באחד בשבת דקבעה לה וסת ואינו נעקר אלא בג' פעמים (פרישה).

(אלא דכל זמן שלא נקבע אינה חוששת לו שהרי הוא יום טבילתה ובלאו הכי טמאה היא ואם לא ראתה בפעם אחת וטבלה נעקר בפעם אחת. וכן כשראתה פעם ב' באחד בשבת בסוף ב' או ג' שבועות אינה חוששת עד א' בשבת שבסוף ב' או ג' שבועות ומשום חשש וסת ההפלגות כי חשש וסת השבוע נעקר בפעם אחת שלא ראתה בו וכדין וסת הסירוג דלקמן סעיף י"ב. ולמאן דאמר התם דוסת הסירוג אינו נקבע בפחות מד' ראיות הוא הדין הכא וליכא נפקא מינה בוסת השבוע אלא ברצופים):

כג **בכך**. שכל מה שבית דין של מטה עושים בית דין של מעלה מסכימים עמהם אף בכל חידושי הגוף כמו שדרשו רז"ל על פסוק לאל גומר עלי (רשב"א ש"ך):

כד **י"ח בתמוז**. ואז תקבע וסת בחדשים לדילוג וצריכה לחוש אחר כך לי"ט באב ולכ' באלול וכן לעולם ואין חוששין מה שחדש אחד מלא ואחד חסר כדלעיל:

כה **ההפלגות שוות**. בימי החדש אלא בדילוג ואין כאן אלא ב' דילוגים שראיה הראשונה אין שם דילוג עליה ולא קבעה וסת לדילוגים עד שתשלש בדילוגים (גמרא):

כו **הקבוע לה**. והוא שוסתה היה בי"ד בחדש ודילגה לט"ו שהוא דילוג שוה לשאר הדילוגים שמט"ו לט"ז וי"ז והוא הדין אם לא היה לה וסת קבוע אלא שראתה בי"ד באדר ואחר כך ט"ו בניסן. ומה שכתב הש"ע וסת קבוע רבותא קא משמע לן דלא נימא דשדינן ראיית וסתה הקבוע בתר ראיות שעברו ולא תצטרף לארבע ראיות אלו שהן שלשה דילוגים קא משמע לן (ב"ח ט"ז ש"ך):

כז **קבעה וסת**. כמו שקובעת בג' פעמים בימי החדש שוין שגם ראיה הראשונה מן המנין כדלעיל. ומכל מקום אם היה לה וסת קבוע בט"ו לכולי עלמא אין ראיה

ראשונה מן המנין דשדינן לה בתר ראיות שעברו ולא קבעה לה וסת לדילוג עד שתראה פעם רביעית בי"ח בתמוז (גמרא):

כח **ולהחמיר**. אבל לא להקל כגון בשבעה עשר בתמוז דלסברא הראשונה חוששת לו הואיל ולא נקבע עדיין וסת הדילוג והיא ראתה בשבעה עשר בסיון אבל לסברא האחרונה אינה חוששת לו הואיל ונקבע כבר וסת הדילוג וחוששת לי"ח. ולסברא הראשונה אינה חוששת לי"ח שוסת הדילוג אינה חוששת לו עד שתקבענו כדלעיל סעיף ב' ולקמן סעיף י"א. על כן צריכה לחוש לשבעה עשר ולי"ח כחומרי שניהם (ב"ח ט"ז ש"ך):

כט **וי"ז לחדש זה**. והוא הדין בב' פעמים בב' חדשים וחוזרת חלילה ג' פעמים נמי הוי וסת קבוע כגון שראתה ט"ו בניסן וט"ז באייר וט"ו בסיון וט"ז בתמוז וט"ו באב וט"ז באלול קבעה לה וסת לדילוג חלילה וחוששת אחר כך לט"ו בתשרי וט"ז במרחשון וכן לעולם (ב"ח ש"ך). והוא הדין בד' פעמים בארבעה חדשים וחוזרת חלילה ג' פעמים (ט"ז):

ל **לר"ח לדילוגים**. וזהו וסת הסירוג דלקמן סעיף י"ב:

לא **עד י"ח בו**. ומכל מקום חוששת לי"ט בתמוז משום וסת ההפלגות מל"ב לל"ב ואם ראתה בו קבעה לה וסת ההפלגות מל"ב לל"ב כי מט"ו בניסן עד ט"ז באייר ל"ב יום שניסן מלא ומט"ז באייר עד י"ח בסיון גם כן ל"ב יום שאייר חסר ומי"ח בסיון עד י"ט בתמוז גם כן ל"ב יום שסיון מלא (ב"ח ש"ך):

לב **עד שתקבענו**. דבשאר וסתות יש מן הדין לחוש לו בתחילתו כי שמא תקבע לה יום זה לוסת ותהיה אסורה בו הלכך אמרינן תחלתו כסופו אבל וסת הדילוג כשתקבענו הותרו כל הימים הראשונים ואינה חוששת לעולם לט"ו וט"ז וי"ז לחדש אלא לי"ח ולי"ט וכ' ומכ' ולמעלה וגם הם הולכים וניתרים שכשחוששת לי"ט הותר י"ח ואינה חוששת לו לעולם וכן כולם ואם כן היאך יהיה תחלת הוסת חמור מסופו (ראב"ד):

לג **וסת הסירוג**. דלעיל סעיף ט':

לד **ואף על פי שהרחיקה**. דהכא כיון דראיותיה שוין לעולם בא' בחדש לכולי עלמא קבעה בג' ראיות כדלעיל סעיף ו בראתה מחדש לחדש בימים שוין דמה לי מחדש א' לב' או מא' לג' (ב"ח ש"ך ט"ז). (ג)> והפרישה כתב דלסברא הראשונה שבסעיף

ז' דבעינן ג' דילוגים הכא נמי לא קבעה וסת לסירוגין עד שתראה בא' בתשרי. וכבר נתבאר לעיל שיש להחמיר כדברי שניהם.

ואם היה לה וסת קבוע מר"ח לר"ח הסמוך לו ושוב סירגה מר"ח ניסן לר"ח סיון ואב לכולי עלמא ראיית ניסן אינה מן המנין דשדינן לה בתר ראיות שעברו ואינה מצטרפת לוסת הסירוג כי היא מוסת השוה (ש"ך):

לה **חוששת לר"ח אייר**. משום דסתם נשים וסתן כל חדש (ש"ך). וגם ביום א' דר"ח שהוא ל' בניסן חוששת משום עונה בינונית כדלעיל סעיף א' (ט"ז):

לו **ביום או בלילה**. אבל אם ראתה בר"ח א' בלילה ובב' ביום ובג' בלילה או ביום לא קבעה לה וסת שאין האשה קובעת לה וסת אלא בעונות וכל מקום שאמרו יום בענין זה אין משמעותו אלא עונה או יום או לילה (רמב"ן).

(ואף בוסת ההפלגות מחשבין מעונה לעונה ולא מיום ליום כגון אם ראתה בלילה ובסוף כ' ביום שנמצאו מ' עונות מראיה לראיה עם עונות הראיות עצמן הרי מ' עונות השניות כלות בליל כ"א והשלישית ביום כ' מראיה ג' וקבעה לה וסת למ' עונות):

לז **הראשון**. שנקבע בג' פעמים ואינו נעקר אלא בג' פעמים:

לח **האחרון**. והוא נעקר בפעם אחת שלא תראה בו (ט"ז).

(אבל אם האחרון הוא ביום ושוב הקדימה לראות בליל ר"ח ונמשכה ראייתה בתוך היום לא נעקר במה שהקדימה בלבד כדלקמן):

לט **אחד מהן ג"פ**. שנמצא אין כאן וסת קבוע כלל וכל וסת נעקר בפעם אחת הלכך אינה חוששת אלא לאחרון שעקר את כולם:

מ **בלבד**. ואם האחרונה בלילה לא עקרה הראשונה שביום אלא בוסת החדש ולא בוסת ההפלגות כדלקמן:

מא **האשה**. בין קודם שקבעה לה וסת בין אחר שקבעה לה וסת לחדש או להפלגה ושינתה אותו דהיינו שהגיע יומו ולא ראתה בו אלא אחר כך או אפילו הקדימה לראות קודם שהגיע יומו חיישינן שמא תקבע לה וסת אחר ביום זה שראתה בו עכשיו והלכך חוששת ליום זה לחדש ולהפלגה כו' (גמרא ראב"ד):

מב **מפני ר"ח ניסן**. שהוא וסת החדש. וגם ביום א' דר"ח אייר שהוא ל' בניסן חוששת משום עונה בינונית אם אין לה וסת קבוע עדיין כדלעיל סעיף [א'] (ב"י דרכי משה

לבוש דרישה ט"ז של"ה חכם צבי כרתי ופלתי דלא כש"ך).
ורמ"א שלא כתב כן משום דמירי אף ביש לה וסת קבוע ושינתה דאינה צריכה לחוש לעונה בינונית כל זמן שלא נעקר לגמרי בג' פעמים כדלעיל סעיף [א]'. ובאין לה וסת קבוע סמך רמ"א אדלעיל סעיף א'. ולא רצה לשנות לשון הרמב"ן שבטור. והרמב"ן לשיטתיה אזיל דאינה צריכה לפרוש מבעלה בעונה בינונית כדלעיל סעיף א':

מג **שראתה**. שהוא וסת ההפלגה ואף על גב דוסת שלא נקבע בג' פעמים נעקר בפעם אחת אין הפלגת כ' נעקרת במה שהקדימה לראות בא' באייר כי דמים יתירים הוא דאיתוספו בה ואין שום וסת נעקר אלא כשהגיע יומו ולא ראתה בו דמהאי טעמא לא נעקר וסת החדש במה שהקדימה לראות קודם ר"ח אייר כן דעת רמ"א וט"ז.
והב"ח וש"ך דעתם לחלק בין וסת החדש שאינו נעקר במה שהקדימה לראות ובין וסת ההפלגה שהוא נעקר במה שהקדימה לראות שהרי שינתה הפלגתה להפלגה אחרת שהפלגה ראשונה היתה לכ' יום וכשראתה בא' באייר שינתה הפלגתה לי"ב ונעקרה הפלגה ראשונה ואינה חוששת לט' באייר אלא לי"ב בו.
(ואף לפי דעת רמ"א וט"ז חוששת לי"ב בו אם לא ראתה בט' בו דלא עדיף מוסת קבוע ששינתה אותו).
והנה בטור בשם הרמב"ן כתב ואם לא ראתה בא' באייר חוששת לט' בו משמע דאם ראתה בו אינה חוששת לט' בו. אלא דרמ"א בדרכי משה נדחק לפרש דרבותא קא משמע לן דאף שנעקר וסת החדש צריכה לחוש לוסת ההפלגה של כ'. והב"ח וש"ך ס"ל דדוקא לא ראתה אבל אם ראתה בא' באייר אינה חוששת לט' בו אלא לי"ב.
ובאמת דעת הרמב"ן בהלכותיו פרק ה' ופרק ו' שלא כדברי זה ולא כדברי זה אלא דאם ראתה בא' באייר אינה חוששת לט' בו אלא לכ' בו כי אף שלא נעקר וסת הפלגת כ' במה שהקדימה לראות מכל מקום אינה מונה כ' אלא מיום שראתה שנית כדלקמן סעיף י"ד (והלכך חוששת לכ' באייר אף אם אין בו משום חשש וסת החדש דניסן כגון שבניסן ראתה בב' בו ובכ"א בו) וגם צריכה היא לחוש לי"ב בו הואיל ושינתה הפלגתה לי"ב ימים מכ' בניסן לא' באייר ושמא תקבע לה וסת להפלגת י"ב ימים

(גמרא רש"י ראב"ד דף י' ע"א). ובימי רמ"א וב"ח וט"ז וש"ך לא באו עדיין הלכות נדה להרמב"ן לדפוס במדינות אלו לכן כתב[ו] מה שכתבו (עיין כרתי ופלתי):

מד **שהרי ראתה**. שאף שראתה בט' באייר שנמצא שראתה ב' פעמים בהפלגת כ' חוששת לוסת החדש כי שמא בימי החדש תקבע לה וסת ולא בהפלגה ולכן חוששת לכ' באייר אף שלא ראתה בא' באייר שאם ראתה בו ולא ראתה בט' בו בלאו הכי חוששת לכ' בו משום חשש וסת הפלגת כ' כדלעיל. והלכך אם ראתה בא' באייר ובט' בו חוששת לי"ז בו שהיא הפלגה שוה כמא' באייר לט' בו כי שמא תקבע לה וסת להפלגת ט' ימים וחוששת גם כן לכ' בו משום וסת החדש ומשום חשש הפלגת י"ב ימים שמונין אותה מט' בו וחוששת גם כן לכ"ח בו משום חשש הפלגת כ' שמונין אותה מיום ראיה האחרונה שהיא בט' בו אם לא ראתה שוב. ובחדש סיון בא' וט' בו חוששת לוסת החדש אבל לא בכ' בו כי כ' בחדש נעקר במה שלא ראתה כ' באייר. ואם ראתה כ"ח באייר הוקבע לה וסת להפלגת כ' בג' הפלגות שמאחד בניסן לכ' בו וט' באייר וכ"ח בו ושוב אינה חוששת לשום וסת אחר שלא נקבע ג' פעמים.

כללו של דבר אשה שראתה בתחלה בהפלגה מרובה וחזרה וראתה בהפלגה מועטת וחזרה וראתה בהפלגה מועטת מהשניה וכן כמה פעמים במיעוט אחר מיעוט שלא בסדר השוה בענין שאין כאן וסת הדילוג צריכה לחוש לכל ימי ההפלגות כי לא נעקרו במה שהקדימה לראות אלא עד שיבא יומן ולא תראה ומונין אותה מראיה האחרונה וכן חוששת היא לימי החדש של כל הראיות (מלבד עונה בינונית דלעיל סעיף א') עד שתקבע לה וסת או בימי החדש שוין או בהפלגות שוות. והוא הדין אחר שקבעה לה וסת אחד לחדש או להפלגה ושינתה אותו חוששת כל חששות הללו עד שתחזור לראות בוסתה כדלקמן:

מה **כדינו**. וסת החדש בג' פעמים או וסת ההפלגות בד' פעמים:

מו **שלא נקבע**. עדיין כדינו בין שהוא וסת החדש בין שהוא וסת ההפלגות דאיגלאי מילתא למפרע שוסתה הקבוע הוא זה שקבעתו כדינו והראיות שבנתיים דמים יתירים הוא דאתוספו בה ולא לקביעת וסת באו:

מז **באייר**. וגם לי"ד בו משום עונה בינונית אם לא היה לה וסת קבוע לט"ו ורמ"א סמך על מ"ש בסעיף א':

מח **לי"ז בו**. משום וסת הדילוג אלא לי"ח בו משום הפלגת ל"ב ימים מט"ז באייר כמו מט"ו בניסן לט"ז באייר שניסן מלא ואייר חסר (ש"ך):

מט **לי"ח בו**. היינו כסברא הראשונה דלעיל סעיף ז' דבעינן שתשלש בדלוג אי נמי מיירי הכא בהיה לה וסת קבוע קודם לכן בט"ו לחדש דאז לדברי הכל אין ראיית ט"ו מן המנין כדלעיל (ש"ך):

נ **ודלוגים**. כלומר שדילגה בהפלגה כגון שראתה בא' בניסן ובכ' בו חוששת להפלגה זו בט' באייר מלבד חשש ר"ח אייר משום וסת החדש. דילגה ליום כ"א דהיינו שראתה בי' באייר ולא ראתה מקודם חוששת להפלגת כ"א שהוא בר"ח סיון מלבד חששת כ' באייר משום וסת החדש כדלעיל. הגיע יום הפלגת כ"א ולא ראתה מותרת לשמש ביום כ"ב ואינה צריכה לחוש להפלגה בדילוג. דילגה ליום כ"ב שראתה בב' בסיון חוששת ליום כ"ב שהוא כ"ג בסיון מלבד חששת י' בו משום וסת החדש. הגיע כ"ב ולא ראתה מותרת לשמש ביום כ"ג לראייתה שהוא כ"ד בסיון לסברא הראשונה דלעיל סעיף ז' דבעינן שתשלש בדלוג או לדברי הכל אם היה לה וסת קבוע מכ' לכ' קודם לכן כדלעיל. אירע לה ראיה ליום כ"ג קבעה לה וסת לדילוג בהפלגה ומכאן ואילך אינה חוששת אלא לדילוגה (רמב"ן ש"ך):

נא **כמו שנתבאר**. לעיל סעיף ז' בסברא האחרונה. ולסברא זו גם בדלוג הפלגות הפלגה ראשונה מן המנין אף על פי שלא היתה בדלוג אלא שבדלוג חדש הראיה הראשונה מן המנין ובדלוג הפלגות הפלגה ראשונה מן המנין ולא ראיה הראשונה שאין הפלגה פחות מב' ראיות (מנחת יעקב). ומיהו גם לסברא הראשונה דלעיל סעיף ז' יש חלוק זה בין דלוג חדש דסגי בד' ראיות ובין דלוג הפלגות דבעינן חמשה ראיות כדלעיל:

נב **יש אומרים שחוששת**. לסברא האחרונה דלעיל סעיף ז' (ב"י ט"ז):

נג **תחלת ראייתה**. ומה שכתב רמ"א סי' קפ"ד סעיף ב' דאשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים או לאחר כשמגיע זמן וסתה צריך לפרוש ממנה שנים או שלשה ימים קודם או אחריו עכ"ל אינו רוצה לומר שצריך לפרוש כל הג' ימים שהמשיכה ראייתה

אלא רוצה לומר שצריך לפרוש גם קודם הוסת אותו יום שרגילה להקדים בו (פירוש אותה העונה אף שהמשיכה ראייתה עד יום וסתה הקבוע לה) דהולכין תמיד אחר תחילת הראיה כמו שכתב כאן (ש"ך).

ודין אשה זו בב' ימים אלו שהם יום וסתה הקבוע עם יום שרגילה להקדים בו לפעמים כדין כל אשה שיש לה וסת קבוע ומשנית וסתה לפעמים שוסתה הקבוע אינו נעקר אלא בג' פעמים שלא ראתה בו ושאינו קבוע נעקר בפעם אחת ואף זו יום שרגילה להקדים בו לפעמים הואיל ולא קבעתו בג' פעמים נעקר בפעם אחת ויום הקבוע אינו נעקר אלא בג' פעמים (כרתי ופלתי סי' קפ"ד לדעת הש"ך).

(ואם לא קבעה שום אחד מהן בג' פעמים אינה חוששת אלא לאחרון. וכשנעקר יום שרגילה להקדים בו אף על פי שהיתה רגילה להמשיך ראייתה כמה ימים אינה חוששת להם שכולם נעקרו בעקירת יום הראשון):

נד **קבוע**. להפלגת כ':

נה **וסת הא'**. שהיה קבוע ואינו נעקר אלא בג' פעמים. ומכל מקום אינה מונה כ' מיום שהיתה ראויה לראות בו אף על פי שהוא יום וסתה הקבוע לה הואיל ועכשיו לא ראתה בו ולעולם מונין ההפלגה מיום שראתה כי כך היתה רגילה להפליג מיום שראתה בו (גמרא):

נו **יום כ'**. שאינה חוששת לו ואם חזרה וראתה בו נעקר בפעם אחת:

נז **יום ל'**. פירוש נקבע באיסור עד שתעקרנו בג' פעמים:

נח **והותר ל'**. כי מאחר שחזר הוסת הקבוע למקומו נעקר שאינו קבוע והוא יום ל' שלא נקבע עדיין ג' פעמים.

אבל אחר שנקבע בג' פעמים אם חזרה וראתה בסוף כ' אפילו ג' פעמים לא נעקר יום ל' במה שהקדימה לראות לפניו כדלעיל. והלכך אם חזרה וראתה ביום ל' אפילו פעם אחת חזר למקומו. וצריכה ג' פעמים לעקרו שיגיע יומו ולא תראה ג' פעמים או שתחזור ותראה ג' פעמים מכ' לכ'. אבל קודם שחזרה לראות ביום ל' אפילו פעם אחת לאחר שראתה ג' פעמים מכ' לכ' שוב אינה חוששת ליום ל' אף על פי שהיה קבוע לה ולא נעקר במה שהקדימה לראות לפניו. דמכל מקום כיון שקבעה לה וסת שני מכ' לכ' ג' פעמים אינה צריכה לחוש לוסת הראשון. שאם לא כן לעולם תהיה

רואה מכ' לכ' ועדיין חוששת לל' (עיין רמב"ן) ואינה צריכה לחוש לב' וסתות אלא כשקבעה שניהם יחד כדלקמן סעיף ל"ב:

נט **ולא השוה אותן**. אדלעיל קאי שהיתה רגילה לראות בהפלגת כ' ושינתה וקבעה לה וסת אחר לל' דהותר יום כ' לגמרי שאף אם חזרה וראתה בו דינו כוסת חדש וכאן מיירי ששינתה ג' פעמים לימים שאינן שוין דלא קבעה לה וסת אחר גם הראשון לא נעקר לענין אם חזרה וראתה בו:

ס **וסת הראשון**. כסברא הראשונה דלעיל סעיף ז' דבעינן שתשלש בדילוגים שוין וכאן אין כי אם ב' דילוגין שוין (ב"י ש"ך):

סא **וסת כלל**. מיהו חוששת להפלגה אחרונה שהיא לל"ד כדין וסת שאינו קבוע וגם לעונה בינונית דלעיל ס"א (ב"י ושאר אחרונים):

סב **ואם חזרה לראות ביום וסתה הראשון**. כלומר בהפלגה הראשונה שהיא בסוף כ' מיום ל"ד שראתה בו (ט"ז):

סג **ג' פעמים**. הואיל ולא קבעה לה וסת אחר חזר הראשון למקומו בפעם אחת ומכל מקום קודם שראתה בו אפילו פעם אחת אינה חוששת לו שכבר נעקר בג' פעמים שלא ראתה בו:

סד **ג' עונות**. שהיתה רגילה לראות בהן כגון ביום כ' לראייתה ועכשיו הפסיקה ולא ראתה כלל עד שעברו עליה ג' פעמים כ' יום לראייתה נעקר וסת הראשון ואינה חוששת עוד ליום כ' לראייתה שתראה אחר שעברו ג' עונות שלה (רמב"ן ונקודות הכסף דלא כט"ז) אלא לוסת החדש בלבדו מלבד עונה בינונית כדלעיל:

סה **הוסת הראשון**. פירוש שראתה שנית להפלגת כ' מראייה זו שאחר ג' עונות שלה חזר וסתה הראשון למקומו ואינה צריכה לחוש לוסת החדש ולא לעונה בינונית ואינו נעקר אלא בג' פעמים מאחר שלא שינתה וסתה לוסת אחר. אבל אם לא הפסיקה מלראות ג' עונות שלה לא נעקר הוסת שלה כלל ובפעם אחת שהיא רואה בתוך ג' עונות שלה חוששת ליום כ' מראיה זו עד שתעקרנו ג' פעמים אלא שהיא צריכה לחוש לוסת החדש מאחר ששינתה וסתה הקבוע אבל לא לעונה בינונית כדלעיל. ומכל מקום קודם שראתה אפילו פעם אחת בתוך ג' עונות מיד שעברה עונה אחת שלה שהוא סוף כ' ולא ראתה בו שוב אינה חוששת לסוף כ' הב' או הג' וכן לעולם

שהרי אינה צריכה לחוש אלא להפלגת כ' יום ולא להפלגת מ' או ס' שלעולם מונים ההפלגה מיום שראתה ולא מיום שהיתה ראויה לראות בו כדלעיל (רמב"ן ש"ך דלא כט"ז) מה שאין כן בוסת החדש דלא שייך האי טעמא כדלקמן סעיף ט"ז:

סו **עקירת וסת ר"ח**. פירוש שצריך עקירה ג' פעמים ואם אחר כך חזרה וראתה בר"ח חזר הוסת למקומו והוא הדין ביום אחר מימי החדש אבל לא דמי לגמרי לעקירת וסת ההפלגה כדלעיל:

סז **ג' ר"ח**. ולא דמי לוסת ההפלגות כדלעיל:

סח **אינה חוששת להם**. בין שלא ראתה כלל בג' חדשים אלו בין שראתה בימים אחרים בין שוין בין שאינן שוין כל שלא ראתה ביום וסתה הקבוע ג' פעמים נעקר ואינה חוששת לו אף אם הקדימה לראות בכל פעם קודם שהגיע יום הוסת אלא שלא המשיכה ראייתה עד עונת הוסת כדלעיל:

סט **חזר הוסת למקומו**. מאחר שלא שינתה וסתה לוסת אחר אלא שלא ראתה כלל בג' חדשים אלו או שראתה בימים שאינם שוים שלא קבעה וסת בהם. אבל אם קבעה וסת בהם אף שחזרה לראות ביום וסתה הראשון בר"ח הרי הוא כתחלת וסת דבעינן ג' פעמים לעקירת הראשון והראשון נעשה שני והשני נעשה ראשון (ראב"ד):

ע **שקפצה וראתה**. או חלתה או הכה בעלה או נשאה משאוי כבד (תוספתא רז"ה):

עא **לימים**. ידועים וקבועים כדלקמן סעיף י"ח:

עב **חוששת לו**. שאם חזרה וקפצה אסורה לשמש עד סוף אותה עונה וגם צריכה לבדוק עצמה לכתחלה להתירה אחר העונה כיון שכבר אירע לה שראתה ג' פעמים על ידי קפיצה.

וגם קודם שאירע לה כן ג' פעמים מיד שקפצה פעם אחת וראתה צריכה לחוש לאותו היום בחדש אם חזרה וקפצה בו כגון שקפצה וראתה בט"ו בניסן וחזרה וקפצה בט"ו באייר אסורה לשמש עד סוף אותה עונה. וכן חוששת להפלגה בב' ראיות על ידי קפיצה כגון שקפצה היום וראתה וחזרה וקפצה בסוף כ' יום וראתה וחזרה וקפצה בסוף כ' מראיה ב' חוששת עד סוף אותה עונה. לפי שמכיון שראתה ג' פעמים על ידי קפיצה ביום ידוע וקבוע בחדש או להפלגה נקבע לה וסת ליום זה בקפיצה כדלקמן סעיף י"ח אף היא צריכה לחוש לו בתחלתו שמא תקבענו בג' פעמים כמו שחוששין

כן בשאר כל הוסתות בתחלתן (חוץ מוסת הדילוג כדלעיל) (ראב"ד). ועוד דלא יהא אלא שראתה בט"ו לחדש בלא קפיצה או בהפלגה מכ' לכ' בלא קפיצה דצריכה לחוש לוסת החדש ולהפלגה וכי בשביל שקפצה בתחלה יגרע הא השתא נמי קפצה בט"ו לחדש או בסוף כ' יום (ומיירי שבתוך כ' לא ראתה אף בלא קפיצה שאם ראתה בינתיים אין כאן הפלגת כ' מה שאין כן בוסת החדש כדלעיל). אבל אם השתא לא קפצה בסוף כ' או ט"ו בחדש אינה צריכה לחוש לוסת החדש ולהפלגה דתלינן לקולא למימר דמה שראתה מתחלה היה על ידי קפיצה. ולא דמי לוסת הגוף כפיהוק וכיוצא בו שחוששת מתחילתו לוסת החדש ולהפלגה אף בלא פיהוק כדלקמן סעיף י"ט בהג"ה דשאני התם שראתה שלא על ידי אונס (ש"ך):

פירוש פעמים שקבעה לה כו':

עג **ולא הקפיצה**. ויש אומרים שתולין ראיית אחד בשבת בקפיצה של אתמול וזה שלא ראתה אתמול מפני שלא הגיע זמנה של קפיצה לראות בה שזמנה הוא בא' בשבת ולכן קבעה וסת ליום א' ולקפיצה ולא בלא קפיצה כדלקמן סעיף י"ח (ש"ך):

עד **ידוע**. וקבוע שקבעתו בג' פעמים:

עה **באותו זמן**. עד שתעקרנו בג' פעמים שתקפוץ בו ולא תראה שאין הוסת נעקר אלא כעין שנקבע ולכן אם לא קפצה בו ולא ראתה אינו נעקר (ראב"ד רא"ש).

והלכך לא בעינן הכא ג' פעמים רצופין באחד בשבת או בר"ח אלא אפילו עברו בינתיים כמה חדשים ולא ראתה ולא קפצה אין זו עקירה ונקבע לה הוסת ביום שקבעה לה ג' פעמים כן דעת הפרישה ס"ח.

אבל הראב"ד כתב בהדיא דבעינן רצופים דוקא (וצריך לומר הטעם דכל זמן שלא נקבע הוסת בג' פעמים תלינן לקולא כל מאי דאפשר הואיל וראתה על ידי אונס והילכך כשדילגה ר"ח אחד שלא קפצה ולא ראתה תלינן שיום החדש לבדו גרם לה הראיה ראשונה בלא צירוף הקפיצה כלל והרי נעקר יום זה במה שלא ראתה בו בר"ח השני. ומהאי טעמא נמי בקפצה מכ' לכ' וראתה ובינתיים ראתה בלא קפיצה אינה צריכה לחוש לקפיצה שבסוף כ' שלישית כמו שנתבאר לעיל לפי דעת הש"ך

והראב"ד משום דתלינן לקולא שההפלגה לבדה גורמת הראיה בלא צירוף הקפיצה ואין כאן הפלגת כ'):

עו **דרך הגרון**. מתוך המאכל שאכל:

עז **דרך מטה**. או דרך מעלה (ש"ך):

עח **ובשיפולי מעיה**. בית הרחם:

עט **אסורה לשמש**. עד שתעקרם ג' פעמים מה שאין כן כשלא קבעתם בג' פעמים (ט"ז):

פ **של פעם אחת**. פירוש שבכל ראיה מג' ראיות פיהקה או עיטשה פעם אחת:

פא **נקבע**. כי זה דרך כל העולם ואין כאן שינוי:

פב **ידוע**. פירוש שאין צריך זמן ידוע וקבוע לקביעתם כמו בקפיצות דלעיל סעיף י"ז דהתם עיקר הראיה אינה אלא מחמת אונס הקפיצה ואינו וסת אבל וסתות דגופה אדרבה האורח הוא דגורם למקרים הללו כמקרים המתיילדים ממותרי הליחות והדמים (רשב"א):

פג **אינה חוששת**. כלל אפילו כדין וסת שאינו קבוע (ט"ז ש"ך) ובהגיע העת ולא בא המיחוש אינה צריכה בדיקה אפילו לכתחילה (רשב"א רא"[ש]) להתירה אחר העונה אבל כל העונה אסורה כדלקמן סעיף כ"ה:

פד **אלא הפיהוק**. גורם קביעת הוסת וקבעה וסת לפיהוק לבדו בלא ר"ח:

פה **אלא הר"ח**. וקבעה וסת לר"ח לבדו אף בלא פיהוק:

פו **לראיה של ר"ח**. פירוש לקביעת הראיה בר"ח דאף שהאורח גורם לפיהוק כדלעיל מכל מקום דרך הפיהוקים וכיוצא בהם להקדים לבא לפניו כי מלוי הדם ברחם לפני הראיה מביא לידי פיהוקים וכיוצא בהם. ומשום הכי לא דמי לקפיצות דלעיל סוף סעיף י"ז (משמרת הבית ב"ח ש"ך):

פז **חוששת לאותו הפיהוק**. עד סוף אותה עונה אם המשיכה ראייתה בפעם הראשון עד אחר הפיהוק כדלקמן סעיף כ"ד:

פח **ואסורה לשמש עד שתבדוק**. פירוש דלכתחלה צריכה בדיקה בשעת הוסת (ב"ח) או אחריו באותה עונה (פרישה סי' קפ"ד) כדי להתירה אחר העונה כדין שאר וסת שאינו קבוע אלא דבדיעבד אם לא בדקה באותה עונה מותרת אחר העונה בלא בדיקה כדלעיל סי' קפ"ד. אבל להתירה באותה עונה אין בדיקה מועלת כי שמא תראה

בשעת תשמיש אחר הבדיקה (ב"ח פרישה).

והלחם חמודות והט"ז פירשו דאף אחר העונה אינה מותרת אלא על ידי בדיקה ולא דמי לשאר וסת שאינו קבוע כיון שדרך הטבע הוא באשה לפהק בשעת ראייתה או סמוך לה הוה ריעותא לפנינו שהיא טמאה.

ובנקודות הכסף פירש דמיירי להתירה אחר הפיהוק מיד וכגון שבפעם אחת לא המשיכה ראייתה אחר הפיהוק כלל דבכהאי גוונא אינה חוששת כלל אחר הפיהוק אפילו רגע כדלקמן סעיף כ"ד אלא דאינה מותרת אחר הפיהוק בסמוך אלא על ידי בדיקה ולא דמי לשאר וסת שאינו קבוע דמותרת בלא בדיקה אחר העונה דהתם כיון שהוסת תלוי בזמן אם כן מיד אחר הזמן דהיינו אחר אותה עונה אפילו בסמוך לה כל שלא הרגישה בדם מותרת דכבר עבר זמנו דהזמן נודע אבל אם עבר זמן מופלג אחר הפיהוק ולא הרגישה בדם מותרת בלא בדיקה אפילו באותה עונה כדין שאר וסת שאינו קבוע אחר העונה (וכן הוא בהדיא בהראב"ד דף י"א דלא כלחם חמודות וט"ז) ע"ש:

פט **לפיהוק גרידא**. ואפילו ראתה בו אלא שפיהקה פעם שלישי בימי החדש ולא ראתה אינה חוששת עוד לפיהוק גרידא שאינו בר"ח שכל וסת שלא נקבע בג' פעמים נעקר בפעם אחת (רשב"א ב"י):

צ **לראש חדש**. מתחלת העונה עד סופה אף בלא פיהוק:

צא **תקבע לראשי חדשים**. לבדו בלא פיהוק. ואפילו לא פיהקה בתוך ימי החדש או שפיהקה וראתה חוששת לר"ח מתחלת העונה אף בלא פיהוק כי שמא ר"ח הוא הגורם ולא הפיהוק. וכן חוששת לעונה בינונית שמא תראה בלא פיהוק.

ואם הגיע ר"ח ולא פיהקה ולא ראתה אינה חוששת עוד לר"ח בלא פיהוק אבל חוששת עדיין לפיהוק אם לא אירע עדיין שפיהקה ולא ראתה (ב"י).

אבל אם אירע לה שפיהקה ולא ראתה שוב אינה חוששת לא לפיהוק ולא לר"ח (ולא אפילו לפיהוק של ר"ח משום דלא קבעה אלא בג' פעמים רצופים שפיהקה וראתה בג' ר"ח זה אחר זה וכאן הפסיקה בר"ח אחד שלא פיהקה ולא ראתה ונעקר בזה מה שפיהקה וראתה בראש חודש העבר אף לפי דעת הפרישה דלעיל משום דשאני

פיהוק וכיוצא בו שהוא וסת הגוף ממיחושיו הבאים לו מזמן לזמן לכן כשהגיע הזמן ולא בא המיחוש הרי זה עקירה לזמן הזה מה שאין כן בקפיצות אם לא קפצה אין זו עקירה לקפיצה[]:

וראתה:

צב **לסוף ל'**. אף בלא פיהוק כי שמא תקבע להפלגת ל' גרידא:

צג **וסת לימים**. שוין בימי החדש דכל זמן שלא נקבע לה וסת זה בג' פעמים חוששת לו לוסת החדש ולהפלגה כדלעיל סעיף י"ג בהג"ה אלא שכאן נוסף חשש פיהוק גרידא (ב"י):

צד **בלא ימים שוים**. משום דלא חשיב אונס כמו טורח של קפיצה כיון שאין הראיה באה על ידי טורח אלא ממילא כך כתבו התוס'.

והרז"ה כתב דלא מקרי אונס אלא דבר שאינה עושה אותה מדעתה כקפיצה וכיוצא בה כגון שחלתה או הכה בעלה כדתניא בתוספתא אבל אכילת שום ובצל שהוא מאכל תאוה וכל דבר שהיא עושה אותה מדעתה אין זה נקרא אונס לענין זה:

צה **המשכת הוסת**. שאף על פי שלא ראתה עכשיו בתחלת הוסת שמא תראה באמצעו או בסופו (רשב"א ושאר פוסקים דלא כהרז"ה):

צו **עונה אחת**. היא עונה זו שבה הוסת בין שהוא יום או לילה בין ארוך בין קצר כדלעיל סי' קפ"ד:

צז **הוסת**. מתחלתה עד סופה שמא יארעו לה המקרים בשעת תשמיש ותראה מיד (רמב"ן רז"ה) דאף שהיתה רגילה לראות בסוף הוסת או אחריו מכל מקום כיון שהוסת קבוע ביום ידוע לחודש או להפלגה והיום גורם הראיה נאסר כל היום דהיינו כל העונה כמו בוסת הימים גרידא דאף שרגילה לראות סמוך לערב אסורה מנץ החמה שמא תמהר לראות על ידי תשמיש והכא נמי כיון שהיום גורם הראיה חיישינן שמא יארע לה הוסת ותראה מיד על ידי תשמיש אבל אם לא אירע לה אינה צריכה בדיקה כדלעיל:

הוא וסת החדש או ההפלגות:

צח **אינו נעקר**. שאין הוסת נעקר אלא כעין שנקבע כשנקבע כבר ג' פעמים. אבל קודם שנקבע בג' פעמים נעקר בפעם אחת שבא הזמן ולא בא המקרה ולא ראתה כמו שנתבאר לעיל בשם הראב"ד. וכן כתב בנקודות הכסף:

צט **לימי הנעורים**. הם י"ב שנה ויום אחד:

ק **בוסת ההפלגות**. אבל קודם שקבעה וסת אינה חוששת לו כלל כדלעיל סי' קפ"ד ס"ג ואפילו ראתה יותר מג' פעמים אלא שראתה בימים שאינם מכוונים לא לחדש ולא להפלגה שלא הוקבע לה וסת בהן אינה צריכה לחוש לו כלל שמאחר שלא הגיע זמנה לראות אינה חוששת שמא תראה עד שתקבע לה וסת כדרך הנשים כן כתב בנקודות הכסף.

אבל הט"ז כתב שמכיון שראתה ג' פעמים היא מוחזקת בדם ודינה כגדולה שאין לה וסת קבוע.

ומשמעות הרשב"א וטור ושלחן ערוך כנקודות הכסף. אלא דצריך עיון מנא ליה לרשב"א הא דהא לענין טומאה מטמאה מעת לעת כגדולה (כרתי ופלתי):

קא **כלל**. אף אם הוא בענין שחוששת לו אם היא גדולה כגון שהיה לה וסת הסירוג מב' חדשים לב' חדשים שאינו נעקר אלא בששה חדשים וחוששת לר"ח רביעי או שהיה לה וסת ההפלגות מל"ה לל"ה וראתה אחר צ' יום שעדיין לא עברו ג' פעמים ל"ה בלא ראיה וצריכה לחוש לל"ה מראייה זו בגדולה וקטנה אינה צריכה (ש"ך):

קב **ג' פעמים**. בוסת החדש או ד' ראיות בהפלגה אבל בפחות מג' פעמים אף על פי שראתה ב' פעמים בימי החדש שהיתה רגילה לראות בהן או בהפלגות שהיתה רגילה לראות בהן אינה חוששת כלל אפילו כדין וסת שאינו קבוע לפי שחזרה לקדמותה בהפסקת ג' עונות בינוניות שלא ראתה. אבל אם לא הפסיקה ג' עונות בינוניות אלא ג' עונות שהיתה רגילה לראות בהן כגון שהיתה רגילה לראות מכ' לכ' וחזרה וראתה אחר ס' יום פעם אחת וחזרה וראתה שנית בסוף כ' חזר וסת הראשון למקומו. וגם אם לא ראתה אלא פעם אחת אחר ס' יום חוששת לראיה זו לוסת החדש ולעונה בינונית כדלעיל סוף סעיף ט"ו (פרישה ש"ך):

קג **הותירה**. פירוש שאחר שקבעה וסת לא ראתה עד סוף ג' עונות בינוניות מראייה האחרונה דהיינו ביום צ' כי ג' עונות אלו מחשבין בעונות מובדלות שלא יהיה יום ל'

עולה לכאן ולכאן (חכם צבי) וחזרה וראתה בסוף ג' עונות בינוניות מראייה זו וחזרה וראתה בסוף ג' עונות בינוניות מראייה זו שנמצא רואה מצ' לצ':

קד **ראשונה**. כלומר ראייה אחרונה מג' ראשונות שראתה קודם שהתחילה לפסוק:

קה **מצ' לצ'**. ואפילו לא קבעה לה וסת כלל שלא ראתה אלא פעם אחת כיון שכיוונה אחר כך ג' פעמים מצ' לצ' קבעה לה וסת (ט"ז):

קו **עונות**. בינוניות (גמרא):

קז **הראשון**. לא לוסת החדש ולא לוסת ההפלגה כדלעיל סעיף כ"[ז]:

קח **שאינו קבוע**. אם חזרה וראתה אחר שהזקינה שלא ביום שהיתה רגילה לראות בו כדלקמן סעיף ל"א:

קט **חוששת**. פירוש שאינה מקפדת אף על פי שהיא בושה (רמב"ם רשב"א ב"י לבוש מנחת יעקב דלא כט"ז):

קי **זמנה לראות**. לענין ראתה מג' עונות לג' עונות מכוונות ולענין ראתה בימים שלא קבעה לה וסת בהם קודם שהזקינה לא לחדש ולא להפלגה והוא וסת שאינו קבוע לה עכשיו (פרישה):

קיא **ורביעית בכ'**. כצ"ל:

קיב **וסתות**. דכיון שגם בג' פעמים האחרונים ראתה בר"ח לא נעקר הראשון. והא דלא נקט בקצרה כגון שראתה ג' פעמים בר"ח ובכ' בו או בב' בו משום דהראב"ד מריה דהאי דינא סבירא ליה שאין האשה קובעת וסת גם בזמן הזה לא בימי נדה ולא בימי זיבה כדינא דגמרא דבימי נדה המעיין פתוח והיא עלולה לראות כל ז' מחמת ראיה הראשונה ובימי זיבה היא בחזקת טהרה ומסולקת דמים וראייתה בהם מקרה הוא ואין המקרה ראוי לקבוע וסת וראיית ר"ח שני היא בימי זיבה לראיית כ' ואם ראתה י"ח יום לפני ר"ח שיהיה ר"ח אחר ימי נדה וזיבה תהא ראייה זו בימי זיבה לראיית ר"ח א' אבל כשכבר קבעה לה וסת לר"ח חוזרת וקובעת גם בכ' בו.

אבל הרמב"ן כתב (פ"ה הט"ז) שבזמן הזה שהחמירו בנות ישראל על עצמן שלא יהיו צריכות למנות ימי נדה וזיבה שלא תבואנה לידי טעות הן קובעות וסת אף בימי נדה וזיבה הגע עצמך שאם ראתה בא' בחדש ובז' בו וחזרה וראתה בז' בחדש ב' פעמים אתה אומר לא קבעה וסת ושמא ראייה הראשונה שבר"ח בימי י"א היתה ושל ז'

בחדש תחלת נדה וראויה לוסת ונמצאת מצריכן ללמוד פתחי נדה וזיבה ולמנות ז' וי"א דבר שנשכח מהן לגמרי עכ"ל.

וכתב הש"ך דדוקא להחמיר הוא דקבעה בימי נדה וזיבה אבל לא להקל.

והמנחת יעקב כתב דכיון דטעמא שלא להצריכה למנות ז' וי"א אין לחלק ואין להחמיר בוסתות דרבנן כולי האי ומשום הכי לא הביאו דין זה בשלחן ערוך.

(וכן משמע בהדיא לעיל סעיף י"ג בהג"ה. ומכל מקום האי טעמא לא שייך אלא בימי זיבה אבל ז' ימי נדה הכל יודעים בהם למנותם מתחלת ראיה ואם חזרה וראתה בהם שנית תדע שהיא בתוך שבעה לראייתה ולא תקבע וסת להקל אלא להחמיר לחוש לו אם כבר נקבע אבל קודם שנקבע אין להחמיר בו כל כך לחוש לו מספק שמא תקבענו כדרך שחוששין בשאר וסת שאינו קבוע הואיל ועכשיו הוא בימי נדתה. ומשום הכי סתם הש"ע סי' קפ"ד סעיף ו' וכל האחרונים שם ולא פירשו דאם פסק הדם בינתיים חוששת גם לראיה שניה אם היא ביום אחר על כל פנים ואדרבה בב"י שם מפורש בהדיא דאפילו פוסקת בינתיים אינה חוששת):

קיג **שתראה**. אפילו בפעם אחת (ראב"ד רשב"א):

קיד **שאינו קבוע**. ולכן חוששת גם כן לעונה בינונית (מהר"ם פדואה סי' כ"ה):

קטו **במקרה**. פירוש ואינה צריכה בדיקה כווסת קבוע ונעקר בפעם אחת אבל מכל מקום חוששת לראייתה כווסת שאינו קבוע כדלעיל סעיף ל"ג (פרישה דלא כט"ז):

קטז **פוגעת בו**. ואף אם לא ראתה בו חוששת לר"ח ב' וכן לר"ח ג' שאינו נעקר בפחות מג' פעמים דכיון שהיא ראויה לראות מצד עצמה אלא שעיכבה דבר הגורם סילוק דמים שראשה כבד ואיבריה מתפרקים כשנסתלק הגורם חזר האורח למקומו (רשב"א ב"י). הילכך לא דמי לזקנה ולא לאשה שעברו עליה ג' הפלגות או ג' חדשים דבעינן שתראה בעונת וסתה הראשון כדלעיל סעיף ט"ו וט"ז וסעיף ל"א כן דעת הרשב"א.

אבל דעת הראב"ד שאינה חוזרת לוסתה עד שתראה פעם אחת ומשתראה פעם אחת חוזרת לוסתה הראשון אפילו לא ראתה בזמן וסתה הראשון דכיון שהוחזקה זו עד עכשיו מסולקת דמים אינה יוצאה מחזקה זו עד שיחזרו דמים למקומן ותראה פעם

אחת וכיון שראתה פעם אחת הרי זו בחזקת בת דמים ובחזקת שתחזור לוסתה הראשון ואף על פי שפעם זו ראתה שלא בזמן וסתה הרי היא כמו שהיתה רגילה לראות בכ' ושינתה ליום ל' דזה וזה אסורים עד שתעקר בג' פעמים כדלעיל סעיף י"ד. וכן דעת הרמב"ן. ולא ידעתי למה השמיט השלחן ערוך דעתם דהא רבים נינהו ועוד דהא בוסתות דרבנן שומעים להקל (ש"ך):

קיז **הגוף.** בלא זמן ידוע או וסת הגוף לזמן כו':

קיח **עד שתחזור לראות.** שהרי אין כאן שום ראייה שתמנה ההפלגה ממנה:

סימן קצ

א **לא הרגישה.** פירוש אפילו ידוע שבא שלא בהרגשה טמאה מדרבנן כדלעיל סי' קפ"ג. ומיהו אפילו ראתה דם מגופה אינה טמאה אלא טומאת כתם אם ידוע שראתה שלא בהרגשה. ונפקא מינה לענין ראתה על בגד צבוע או על דבר שאינו מקבל טומאה כדלקמן סעיף [י']. ובכתם הנמצא בגופה ובבגדיה אף על פי שיש לומר שמזמן רב הוא ואימור הרגישה ולאו אדעתה לא חיישינן להכי מדאורייתא אלא מדרבנן לפי דעת רש"י (דף נ"ח).

ואף אי הוה חיישינן להכי או אפילו אי לא הוה בעיא הרגשה כלל ליכא איסורא דאורייתא בכתמים שנאמר דם יהיה זובה דם ולא כתם (משנה שם). וטעמא משום דאיכא למימר אימא מעלמא אתא כתם זה (תוספות יו"ט) ולאו מגופה הוא דשמא נתעסקה בכתמים ולאו אדעתה כדלקמן. ואם תמצי לומר מגופה שמא מן העליה הוא. ואף לפי דעת רש"י דלעיל סי' קפ"ג דבנמצא בכותלי בית הרחם למטה תלינן במקור דרוב דמים מצויים שם ולא בעלייה דדמיה מועטין, ולא אמרינן העמד אשה על חזקתה דרובא עדיף מחזקה, מכל מקום הכא דאיכא למימר מעלמא אתא, שהרבה דמים מצוים בעולם, לכולא עלמא לא אזלינן בתר רובא דמקור נגד החזקה, ואמרינן העמד אשה על חזקתה והאי דם מעלמא אתא (עיין רש"י נ"ב ע"ב ובתוס' יו"ט סוף פ"ח).

אלא דרבנן החמירו בו לומר כאלו הוא ודאי מגופה מאחר שאין לה דבר ידוע לתלות בו כתם זה לומר שממנו בא עליה מאחר שידוע לה שלא נתעסקה בכתמים, ואין כאן

אלא ספק אחד לפי דעת הרמב"ם אם מן החדר אם מן העלייה כמו בנמצא בבשרה מן הלול ולחוץ (כסף משנה):

ב **טמאה**. דודאי יצא טפת דם כחרדל ונתקנח או נימוק דהרגשה סברא דאורייתא היא היכא דליכא למיתלי במידי אחריני כגון הרגשת שמש דלעיל סי' קפ"ז או הרגשת מי רגלים דלקמן סי' קצ"א והוא הדין אם אחר שהרגישה בדקה מיד ומצאה מראות טהורות תלינן ההרגשה בהן כדלעיל ריש סי' קפ"ח (תרומת הדשן). ונשים שהן בחזקת מסולקות דמים כגון מעוברת ומניקה אפילו הרגישה שנפתח מקורה ובדקה ולא מצאה כלום טהורה (מנחת יעקב דלא כב"י):

ג **מי"ב שנה**. ויום אחד (ש"ך). ועיין אה"ע בסימן קנ"ה סעיף י"ד.

ד **ולא הביאה ב' שערות**. ואין חוששין שמא נשרו כמו שחוששין לענין חליצה משום דכתמים דרבנן וספיקא דרבנן לקולא אבל כל שלא בדקוה חזקה הביאה סימנין (רשב"א ב"י). ואפילו כתמים שבגופה לא גזרו בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות (ש"ך). ואפילו סדינין שלה מלוכלכים בדם הרבה אין חוששין לה (גמרא). ואפילו אין לה במה לתלות דבשוק של טבחים לא עברה ולא נתעסקה בכתמים איכא למימר עברה או נתעסקה ולאו אדעתה דהא בגופה אין לתלות כל עיקר דכתמים דרבנן נינהו וכי גזור רבנן בהגיע זמנה דדם מצוי בה אבל בהך לא גזור הואיל ואין בה דמים (רש"י):

ה **בעולה**. ורש"ל כתב דהאידנא כל אשה שיש לה בעל חוששת לכתמיה לכתחלה ואפילו היא קטנה ואין להקל מן המנהג עכ"ל. והש"ך כתב דאין בזה מנהג דבדבר שאינו מצוי לא שייך מנהג וכן דעת רמ"א ושאר אחרונים עכ"ל:

ו **לכתם**. דמאחר שהוחזקה בדמים הרי היא ככל הנשים ואפילו לא ראתה אותן בג' עונות מכוונות כדלקמן סעיף ג' ולא דמי לחשש וסתות דלעיל סי' קפ"ט סעיף כ"ז לפי דעת נקודות הכסף שם:

ז **מעט**. בין שהיתה שופעת תחלה וסוף בין שהיתה מזלפת הרי ההפסק מעט עושה אותן ב' ראיות (ט"ז דלא כב"ח):

ח **טהור**. אפילו (לא) חזרה לראות בעונות שהיתה למודה לראות בהן עד שתראה ג' פעמים:

ט **ועוד**. משהו אבל כגריס מצומצם תלינן במאכולת דקים להו לרבנן דעד כגריס יכול להתפשט דם המאכולת ולא יותר. ומכל מקום לא תלינן אלא האדום ולא השחור (ראב"ד דלא כמעיל צדקה). ואפשר שבמקום ובזמן שהפרעושים מצויים תלינן אף השחור (קצת) בפרעוש עד כגריס ולא יותר כמ"ש בספר התרומה דהא דתלינן עד כגריס במאכולת היינו פרעוש (עיין שם סי' צ"ב ורי"ח):

י **כד' שערות**. שהן ב' על ב' בריבוע שאף שהעדשה עגולה משערים מקום המקיפה בריבוע:

יא **בגופו של אדם**. ולא בראשו דבגופו הן מרוחקות זו מזו הרבה מבראשו ואנן ילפינן גריס של כתמים מגריס של נגעים. דבהרת שבעור הבשר שיעורה כגריס הקלקי מרובע והוא שם מקום שהפולין שבו גדולים ומרובעים במקום שמתחלקים לשנים ומחציתו נקרא גריס ושיעורו כדי לגדל ו' שערות על ו' שערות שהבהרת אינה מטמאה אלא אם כן ראויה לגדל בה שער לבן ומחית בשר חי והמחיה שיעורה כשער לבן ומיעוט שער שנים שהן ב' שערות על ב' שערות וגם צריך שהמחיה שהיא כב' שערות על ב' שערות תהיה באמצע הבהרת שיהיה שער לבן ראוי לגדל בה סביב לה מארבע רוחותיה בתוך הבהרת ומיעוט שער שתים על כן צריך להיות הבהרת כדי מקום צמיחת ו' שערות על ו' שערות. ובהרת שבעור הבשר היא המטמאה במחיה ושער לבן ולא שבראש וזקן. ומאחר ששיערו חכמים שיעור הבהרת שבעור הבשר כגריס הקלקי אנו למדים שזה הגריס הוא כדי צמיחת ו' שערות על ו' שערות כמו שהן קבועות בגוף ולא בראש.

וכל שערה היא עם מקום יניקתה שהיא כחצי המקום הפנוי שבין שערה לשערה מכאן וכחצי המקום הפנוי מכאן וכן מכל ד' רוחותיה סביב לה וכן לכל שערה ושערה כמו שהיו ראויות לגדל בתוך הבהרת לבנה המגדלת שער לבן ונמצא בו' שערות על ו' שערות יש כמו ו' על ו' מקומות שבין שערה לשערה דהיינו כמו שיש משערה הא' עד שערה הז' ולא עד בכלל כיון שיש לשערה הא' יניקה חצי המקום מעבר השני ולשערה הו' יש יניקה חצי המקום שבינה לשערה הז' (פרישה מנחת יעקב כרתי ופלתי עיין תשובת מעיל צדקה סי' כ"ז):

יב **הוא ארוך**. וקצר ובין הכל יש בו כגריס ועוד:

יג **משערים בו**. דבכתמים שנו חכמים כגריס של פול סתם ולא פירשו באיזה פול הלכך משערים באיזה שיזדמן לנו ואפילו הוא גדול מן הקלקי דבכתמים הולכין להקל. ואם לא נזדמן לנו על כל פנים אין להחמיר בפחות מן הקלקי שהזכירוהו חכמים גבי נגעים בפירוש. אבל בעדשים אין לשער בגדולות אלא בבינוניות והן המצריות כדתנן פרק י"ז דכלים (תשובת מעיל צדקה שם. כרתי ופלתי). ועיין תשובת חכם צבי דהמצריות גדולות משלנו.

ועיין לקמן סעיף כ"ה וסעיף כ"ו דכחצי סלע הוא יותר מכגריס. וסלע הוא לערך שליש טפח כדלעיל סימן ל' ומ"ח (כרתי ופלתי) ושליש טפח הוא גודל ושליש וגודל הוא כרוחב ז' שעורות זו אצל זו בדוחק כדלקמן סי' ער"ב. נמצא שטח הסלע ט' שעורות ושליש על ט' שעורות ושליש. והעיגול הוא ג' רביעיות מן שטח המרובע והמרובע מט' ושליש על ט' ושליש עולה פ"ז ותשיעית נמצא מחזיק עיגול שטח הסלע ס"ד וחצי פעם רוחב שעורה על שעורה בריבוע וחצי סלע הוא ל"ב ורביע והוא יותר הרבה מכגריס מרובע שאינו מחזיק אלא לערך ה' על ה' שעורות בריבוע שהן כ"ה פעם רוחב שעורה על שעורה כמצוייר בתשובת מעיל צדקה על ידי עדשים בינוניות שלנו (עיין שם סי' כ"ז):

יד **בשרה בלבד**. שעל חלוקה לא נמצא כלום דרגלים לדבר דמגופה אתא כדלקמן סעיף י"א גבי נתעסקה בכתמים דלא תלינן בנמצא על בשרה לחוד מהאי טעמא משום כיון דמגופה קא חזיא ובגופה לחוד אשתכח רגלים לדבר וחזקה דמגופה קאתי. ומשום הכי נמי לא תלינן במאכולת פחות מכגריס ועוד לסברא זו.

ולסברא קמייתא תלינן במאכולת טפי מבנתעסקה בכתמים משום דבנתעסקה בכתמים וכהאי גוונא כל מילי דמעלמא אתא אי איתא דלאו מגופה הוא אלא מעלמא הוא על חלוקה איבעי ליה לאשתכוחי כדלקמן סעיף י"א מה שאין כן במאכולת דיש לומר דאתרמי על גופה ונתמעך שם.

(ולסברא האחרונה מאכולת נמי על חלוקה איבעי לה לאשתכוחי שבחלוק ושאר בגדים הוא שמצוייה מאכולת ביותר עד שמפני זה הקילו חכמים לתלות במאכולת

עד כגריס אף על פי שלא הרגה מאכולת משום שאין לך אשה שטהורה לבעלה שאין לך כל מטה ומטה שאין בה כמה טיפי דם מאכולת כדתניא בגמרא מה שאין כן על גופה ובשרה).

ודעת הב"ח ומנחת יעקב להקל כסברא הראשונה דבכתמים שומעים להקל. אבל דעת הש"ך להחמיר כסברא האחרונה שכן משמע בגמרא:

טו **פשפש**. שקורין וואנ"ץ בלשון אשכנז:

טז **ריחו**. דאז תלינן ודאי בפשפש שנתמעך לכך הריחה ריחו:

יז **כתורמוס**. הוא מין קטניות עגול כמין עדשה ורחב כמעה (רש"י ומעדני מלך בשם הערוך). ומעה היא גדולה מפונדיון שהמעה היא ב' פונדיונות ופונדיון הוא יתר על שליש טפח שהוא רוחב סלע סתם והפונדיון הוא אטלקי וגדול מסתם סלע (בכורות ל"ח).

ובמקומות שרחש הפשפש מצוי לרוב תלינן בו עד כתורמוס אף על פי שלא הרגה (ט"ז ש"ך):

יח **לכגריס ועוד**. שעל בשרה אין תולין להקל כל כך אף לסברא הראשונה דלעיל סעיף ו'. וכן פסק הב"ח:

יט **עגול**. כטבעת שהיא חלולה באמצעיתה אין אומרים אילו נטף מן המקור לא נמצא כזה כדמסיק. והוא שיש בין כל הדם המקיף כגריס ועוד לסברא הראשונה דלעיל סעיף ו' (טור) אבל בפחות מכגריס ועוד לסברא הראשונה דלעיל סעיף ו' או לכולי עלמא כשנמצא כזה בחלוקה טהורה דתלינן במאכולת ואין אומרים אילו שנתמעכה שם מאכולת לא היה לבן באמצע הדם.

ואפילו נמצא מין דם לבן או ירוק וקו אדום או שחור יסוב אותו בעוגל או שאר תמונה נפלאה בענין שנראה שהכל הוא כתם אחד והאדום הוא קץ וסוף של הלבן ובין הכל יש יותר מכגריס אלא שבאדום לבדו אין בו כגריס טהורה דתלינן שדם מאכולת נתערב בו בעודו לח והטבע דחה חלק האדום לצדדין. והרי גם אם בא מן הגוף על כרחך צריך לומר כן שחלק אדמומיתו נדחה לצדדין (מפני שיש בו עכירות יותר ודרך הטבע לדחות העכירות לצדדין כמו שנראה בחוש בכתם שנכתם ממי גשמים ונתייבש שקצוותיו משחרין קצת מעכירות המים שנדחו שמה) (תשובת מעיל צדקה

סי' כ').

ואפילו אם ידוע בודאי שהמראה הלבן או הירוק בא מהמקור תלינן האדום או השחור שבקצוותיו בדם מאכולת כל שאין בו לבדו כגריס ועוד שכן דרכן של מאכולת להיות במקום זוהמא ולכלוך. אבל אם יש באדום כגריס ועוד אלא שיש לתלותו בדבר אחר כגון אשה שהיתה בעלת חטטין ומכות המגועלים בדם אין תולין בהם האדום שהוא כתם אחד עם הלבן או הירוק שבא מגופה בודאי שכיון שידוע שנפתח מקורה להוציא הלבן והירוק ודאי גם האדום יצא משם מאחר שנדמה הכל לכתם אחד ואפילו לא יהא אלא ספק אם הכל כתם אחד אזלינן לחומרא דתלינן מין אחד בחבירו לחומרא. ולא תלינן לקולא אלא בדם מאכולת לפי שאין לך סדין וחלוק שאין עליהם כמה טיפי דם מאכולת ואין לך אשה שטהורה לבעלה ומשום הכי אף דאתרמי אצל מראה לבן וירוק הבא מגופה בודאי אמרינן דאגב זוהמא אתרמי שם מאכולת כן דעת רמ"א בתשובה סי' צ"ז.

אבל הט"ז חלק עליו בזה וסבירא ליה דכל שיש לתלות האודם במכה או דבר אחר תלינן דאתרמי התם במקום הלבן והירוק שמגופה אם לא בענין שנשאל רמ"א עליו שהיה נראה לעין שהאודם הוא קץ של המראה הטהור שהוא הולך ומתפשט סביביו כעין קו אז ודאי טמאה עכ"ל. והסכים עמו הש"ך בנקודות הכסף.

ואף רמ"א לא החמיר אלא בידוע בודאי שהמראה הטהור הוא מגופה אבל אם אינו ידוע בודאי אף על פי שאין לה במה לתלותו ומסתמא הוא מגופה אין לו אלא דין כתם טהור וכשם שאין תולין כתם בכתם להקל וכדלקמן סעיף מ"ג כך אין תולין כתם בכתם להחמיר כמבואר שם בתשובת רמ"א. ומשמע שם שאף בענין שנשאל רמ"א עליו שהיה נראה לעין שהאודם הוא קץ של המראה הטהור והכל כתם אחד אפילו הכי לא תלינן כתם בכתם להחמיר עיין שם:

כ **טיפין טיפין**. בערבוב ולא כסדר זה אצל זה רק שיש בכל טפה וטפה כגריס ועוד לסברא הראשונה דלעיל סעיף ח' ואשמועינן דאין אומרים כו' כדמסיק. ולסברא האחרונה דלעיל סעיף ח' אף על פי שאין כגריס ועוד אלא בצירוף כולן:

כא **לא גזרו**. אף על פי שאין לה במה לתלות וידוע שבא מגופה אלא שלא הרגישה. ואפילו נמצא על דבר המקבל טומאה אלא ששיעורו גורם לו שלא לקבל טומאה שהוא פחות מכשיעור הראוי לקבלת טומאה כגון מטלית שאין בה ג' אצבעות על ג' אצבעות טהורה ואפילו נמצא על גבי כלי חרס המקבל טומאה מתוכו הואיל ואין מקבל טומאה מגבו לא גזרו על הכתם הנמצא מגבו אף על פי שבא מגופה (גמרא):

כב **בו כתם**. אף על פי שבודאי בא מגופה שהרי בדקה מקום זה קודם שישבה עליו כיון שלא הרגישה טהורה.

ודבר שאינו מקבל טומאת מת ושרץ וכיוצא בהם רק שמקבל טומאת נגעים כגון חוטי שתי או ערב של צמר או פשתן הכרוכים בכרך או פרושים ומסוכים במסכת האורגים בענין שיש בהם רוחב כגריס על כל פנים שהוא שיעור הנגע מקבל טומאת כתמים להתוס' ורא"ש. אבל הרז"ה ורשב"א והר"ן חולקים בזה.

אבל בכתם הנמצא בבנין שישבה עליו ומצאה דם לכולי עלמא אין להחמיר אף אם הוא בית שיש בו אבנים ועצים ועפר בענין שראוי לקבל טומאת נגעים הרי אין טומאה זו נוהגת בחוץ לארץ מן התורה שנאמר בבית ארץ אחוזתכם. ולכן סתם רמ"א להקל בנמצא על בנין בית הכסא. עיין כרתי ופלתי:

כג **צבוע**. שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור (רש"י).

ואין חילוק בין צבע אדום לשאר צבעונין ובגד מנומר בגוונים רבים לבנים ומיני צבעונים ונמצא כתם אחד מקצתו על נימור הלבן ומקצתו על הצבוע אם אין על הלבן כגריס ועוד אין הצבוע מצטרף עמו אף על פי שנראה לעין שהכל כתם אחד מאחר שלא גזרו על הצבוע (שו"ת מעיל צדקה סי' ס"ב):

כד **על עקבה טמאה**. אף על פי שלמעלה מעקבה בכל אורך שוקה כנגד העקב טהורה כדלקמן בעקבה טמאה דאפשר שנגע העקב בבית התורפה בשעת ישיבתה (גמרא) פירוש כשישבה כדרך הישמעאלים שמשימין רגליהם תחת עגבותיהם (פרישה ט"ז):

כה **גודל רגליה**. שכשהיא מהלכת עביד דמתרמי גודלה תחת אותו מקום ונוטף עליו (גמרא):

כו **ממש**. פירש הב"ח דהיינו דוקא גב הרגל שכנגד הגודל אבל שאר גב הרגל לצד חוץ אפילו כשהיא מהלכת לא עביד דמתרמי תחת אותו מקום. וכן כתב הט"ז דגב

הרגל לא גרע מצד חוץ דשוקיה ופרסותיה אלא שאין להקל למעשה כיון שכבר הורה זקן ב"י ורמ"א מביאו אבל זה נראה להקל אם נמצא על שאר אצבעות של הרגל חוץ מן הגודל עכ"ל. וכן דעת המנחת יעקב דלא כש"ך בשם הדרישה:

כז **טהורה**. אפילו אין לה במה לתלות ולא חיישינן שנגעה בידיה באותו מקום ונתלכלכו בדם וחזרה ונגעה בידיה במקום זה שנמצא בו הכתם דאין מחזיקים טומאה ממקום למקום (רשב"א):

כח **שנזדקרה**. פירוש שנתהפכה ראשה למטה ורגליה למעלה:

כט **בכתמים**. וכל שכן בנמצא למטה מאותו מקום במקום שאפשר שבא מן המקור דאף על גב דלא נזדקרה טמאה אפילו עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים שכל שנמצא על בשרה לבד במקום שאפשר לו לבא מגופה אמרינן דמגופה אתא ולא מעלמא דאי מעלמא אתא על חלוקה מבעי ליה לאשתכוחי (גמרא). ולאו למימרא דאי אפשר לדם של בית מטבחיים לבא על בשרה לבד דהא אפשר שנקפלו בגדיה וניתז על הבשר ואי נמי מלמטה מבין רגליה ניתז על הבשר וכדתניא לבשה ג' חלוקות הבדוקים לה אם יש לה לתלות תולה ואפילו בתחתון כדלקמן סעיף י"ח ולא אמרינן אם איתא דמעלמא אתא אעליון מבעי ליה לאשתכוחי אלא כיון דמגופה קחזיא ובגופה לחוד אשתכח ולא בחלוקה רגלים לדבר וחזקה דמגופה אתא (רשב"א):

ל **וטהורה**. דהכא ליכא למימר על חלוקה נמי איבעי ליה לאשתכוחי דהא כיון דלא תלינן במידי דאתא מעלמא אלא בדבר שבגופה אפשר שבא הדם משם ולא נגעה בחלוקה (ב"י):

לא **טמאה**. והוא הדין אם המכה בצדדי הצואר ואחוריה שאז אי אפשר לדם המכה לבא לרגליה מלפניה במקום שיוכל לבא שם מהמקור. אבל אם המכה על צוארה ממש אפשר לדם המכה לטפטף בין רגליה כשהיא שוחה ותולה בה (גמרא):

לב **עצמו**. פירוש חגור הוא סינר שהנשים חוגרות לצניעות והוא כמין מכנסים קטנים כדפירש רש"י בבבא קמא דף פ"ב וכל שהוא למטה מן החגור פעמים שבא כנגד בית התורפה ואף מקום החגור עצמו כשהיא שוחה מעט בא לו נגד בית התורפה (ראב"ד):

לג **חוץ**. לפי שהוא עשוי להקפל מה שבצד חוץ לפנים (ב"י). ואפילו לבשה ג' חלוקות זה על זה ונמצא כתם על העליון לבדו אם אין לה במה לתלות טמאה (גמרא) דאמרינן שמא נקפל התחתון למטה ונפל הדם על העליון (ראב"ד) וגם העליון נקפל צד חוץ לפנים שהבגדים עשוים להקפל:

לד **ועל בשרה**. פירוש מה שנמצא גם על בשרה כיון שנמצא גם על חלוקה ליכא רגלים לדבר דמגופה אתא ותליא בכל מידי דאיכא למיתלי כדלעיל:

לה **על בשרה**. דכשנזדקרה אי אפשר לדם לטפטף אלא שותת ויורד ונוגע פעמים אף בחלוק אבל שלא יגע בבשרה אי אפשר מה שאין כן בהולכת על רגליה הדם עשוי לטפטף ופעמים נוטף על חלוקה ולא על בשרה ומשום הכי מטמאים בנמצא על חלוקה לחוד מן החגור ולמטה (רשב"א):

לו **בית יד**. שקורין (ארב"ל בלשון אשכנז) ש"ך:

לז **טמאות**. שכיון שאי אפשר לטהר שתיהן שתיהן טמאות כדלקמן סעיף מ"ג ע"ש:

לח **בצוארה**. היינו בצדדי הצואר שאז אי אפשר ליגע דם המכה במקום שיכול לבא מהמקור כדלעיל (ש"ך):

לט **למעלה מהחגור**. ואינה יודעת דבר שתתלה בו שלא עברה בשוק של טבחים ולא נתעסקה בכתמים:

מ **מעלמא**. בלא דעתה כך בא התחתון בלא דעתה. והוא שב' הכתמים הן ממין אחד שחור או אדום דאמרינן שבפעם אחת נתלכלך חלוקה למעלה ולמטה בלא דעתה אבל אם האחד אדום ואחד שחור לא תלינן התחתון בעליון לקולא דאם כן אשה שנמצא עליה שום לכלוך על חלוקה לא יטמא בה שום כתם דנימא דכי היכי דבא עליה לכלוך זה בלא דעתה הכי נמי בא עליה הכתם בלא ידיעתה עכ"ל הרא"ש:

מא **טבחים**. ספק ניתז עליה ספק לא ניתז:

מב **בתחתון טהורה**. כי אפשר שנקפלו בגדיה וניתז על התחתון או מלמטה מבין רגליה ניתז עליה כדלעיל:

מג **מטפטפת**. דאמרינן שמא גלעה שלא מדעתה על ידי חיכוך וכיוצא בו (עיין ספר התרומה):

מד **מכה**. שהיא יכולה להתגלע ולהוציא דם על ידי חיכוך (רשב"א):

מה **אינה תולה בהם**. והוא שלא נודע בודאי שנמצא בהם דם אחר שהיו עסוקים בדם אבל אם נודע שהיה נמצא בהם דם אף על פי שעכשיו אין בהם דם תלינן שבשעה שנגעו באשה היה בהם דם (ב"ח ש"ך):

מו **האשה**. וכל שכן אם נמצא על עד שלו:

מז **בבעלה**. אף על גב דבבדיקה איכא חששא דאורייתא כדלעיל סי' קפ"ג מכל מקום כיון דאיכא ודאי מכה בבעל שהיא מוציאה דם ומצאה בשעת תשמיש תולה בה כמו שתולה במכתה המוציאה דם כדלעיל סי' קפ"[ז] (רשב"א ב"י):

מח **ממש**. כלומר דאיכא ספק אם דומה לו אבל אם ברור לנו שאינו דומה לו הוי ליה כאדום ושחור ואין תולין (ב"ח):

מט **טמאות**. ולא תלינן כחצי סלע בכל אחת בדם צפור וכחצי בדם מאכולת שאין תולין במאכולת אלא כגריס וכחצי סלע הוא יותר מכגריס (דרישה).

והוא שבאו שתיהן לשאול בבת אחת או שבאה אחת מהן לשאול עליה ועל חברתה שאי אפשר לטהר שתיהן בבת אחת משום דמחזי כשיקרא (עיין ר"ן פרק ב' דכתובות) שהרי אחת מהן אין לה במה לתלות וטמאה היא. אבל אם באו בזו אחר זו שתיהן טהורות שכל אחת מהן בפני עצמה יש לטהרה מספק ולתלות בדם צפור (ב"ח נקודות הכסף. עיין כרתי ופלתי דלא כט"ז). ועיין מ"ש לקמן סעיף מ"ג:

נ **טמאה**. ולא אמרינן שקול דם צפור שנתעסקה בו ושדי בי מצעי וזיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא (גמרא):

נא **בכל זה**. אפילו נתעסקה בכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד טמאה לסברא זו דלא מקילין כולי האי למתלי במאכולת ובדם צפור שנתעסקה בו ודאתרמי תרוויהו בהדדי ונעשו כתם אחד (גמרא):

נב **כב' גריסין טהורה**. כן הוא גירסת הב"י בטור בשם הרמב"ן ופירש הב"י הטעם משום דאמרינן שקול דם צפור שנתעסקה בו ושדי בי מצעי וזיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא ונדחק לחלק בין נמצא עליה כב' גריסין דאמרינן הכי ובין נמצא עליה כב' גריסין ועוד דלא אמרינן הכי כדלעיל סעיף כ"ו. וגירסא משובשת נזדמנה לו וגירסא האמיתית בטור בשם הרמב"ן אם נתעסקה בכגריס ונמצא עליה

כב' גריסין טהורה והיינו מה שכתב השלחן ערוך סעיף כ"ו (פרישה ב"ח ט"ז ש"ך) וכן הוא בהדיא בהלכות נדה להרמב"ן פ"ד הלכה כ"ב ע"ש:

נג **ומטמאין**. בנמצא עליה כב' גריסין דלא אמרינן שקול דם צפור כו' וכן עיקר כדלעיל:

נד **הכתם**. דכתמים דרבנן והולכים בהם להקל (רשב"א):

נה **שאמרנו**. שאם נתעסקה בדם צפור כסלע תולה כתם גדול כסלע ותורמוס. ואם מצאה מאכולת מעוכה תולה כתם גדול כתורמוס וגריס.

אבל אם לא מצאה מאכולת מעוכה על הכתם אף על פי שהרגה מאכולת אין תולין כתם גדול כתורמוס וגריס. וכן אם הרגה ב' וג' פשפשין אין תולין יותר מכתורמוס אחד. וכן אם הרגה מאכולות הרבה אין תולין יותר מכגריס אחד. לפי שכיון שנתנו חכמים שיעור כתורמוס לפשפש וגריס למאכולת לא פלוג רבנן בשיעורן בין רב למעט שאפילו הרגה מאכולת גדולה ביותר או מאכולות הרבה או פשפש גדול ביותר או פשפשין הרבה שיעור אחד לכולן שמדת חכמים כך הוא ליתן קצבה לדבריהם ושיעור אחד שעליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע לעולם.

מה שאין כן בדם צפור וכיוצא בו שתולין בו כשיעור שיוכל דמו להתפשט לפי ראות עינים ולא למדת חכמים ושיעורן כלל מוסיפין שיעור זה על כגריס של שיעור חכמים ותולין יותר מכגריס כשיעור זה שיוכל דם הזה להתפשט שאין בשיעור הזה משום מוסיף על שיעורי חכמים ומדתם מאחר ששיעור זה אינו משיעורי חכמים ומדתם כלל אלא לפי ראות עינינו. והוא הדין אם הרגה הרבה מאכולות או פשפשים עד שלפי ראות עינים יוכל הדם להתפשט הרבה יותר משיעור שנתנו חכמים תולה בהן כפי מה שהרגה מידי דהוה אשוק של טבחים ונתעסקה בכתמים (תוס'):

נו **מן הסתם**. שהכתמים דרבנן הם ולא אמרו בדבר להחמיר אלא להקל (רשב"א):

נז **מספק**. שאין זה ספק של דבריהם שהולכין בו להקל שהרי כבר אנו יכולין לעמוד על עיקרו של דבר בבדיקה (מנחת יעקב). ולא דמי לדלעיל סעיף ל' שאין צריך להקיף הכתם דהתם כיון שיש דבר לתלות בו עדיף מספק זה דשמא צבע הוא (מנחת יעקב):

נח **משמותם**. והוי ליה כספק הבא מחסרון ידיעה דלא מקרי ספק משום דאם זה אינו בקי ומכיר אחר יכיר כדלקמן סעיף מ"ו והכא נמי לא מהני לעשות ספק מאחר שיכול להתברר על ידי בקיאים המכירים בז' סמנים (מנחת יעקב):

נט **שעשתה**. עד עכשיו שהלכה ושבה (רש"י):

ס **הדם**. פירוש שמקום שבין רגליה יזדמן שם במקום הדם טמאה. ובדיקה זו לחומרא דמסתמא טהורה היא דהא לא על בשרה ולא על חלוקה אשתכח והא דאצרכוה לעבור שם ואם יזדמן בין רגליה במקום הדם מטמאינן לה חומרא היא (גמרא):

סא **מעוכה**. אין אומרים דם זה ממאכולת המעוכה שעד זה מעכה באותו מקום לפי שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת (גמרא) ובודאי מעלמא אתאי מאכולת זו על העד והיתה מעוכה כבר קודם שנפלה עליו (פרישה) ודם זה אינו אלא מאותו מקום והלכך טמאה מדאורייתא (משנה):

סב **בקופסא**. מקום שאין לתלות במאכולת (רבינו ירוחם ב"י) והוא הדין אם לא הניחתו בקופסא אלא במקום מגולה כל שאין לתלות במאכולת ולא בדם אחר כדלקמן סעיף ל"ח (ב"ח) ולא נקט קופסא אלא לאפוקי תחת הכר דלקמן סעיף ל"ד:

סג **הכסת**. הכא מיירי בבודקת עצמה בלילה לפני התשמיש או אחריו במטתה ולמחר תבדוק העד כדלעיל סי' קפ"ו ובלילה מניחתו תחת הכר או תחת הכסת או תחת יריכה כדלקמן סעיף ל"ה:

סד **משוך טמאה**. בכל שהוא ואין אומרים בזה דם מאכולת הוא שנהרגה תחת הכר ואף על פי שהמאכולת מצויה שם וזה חומר בעד מבחלוק שהכתם הנמצא בחלוק אף על פי שהוא בדוק בין עגול בין משוך תולין אותו בדם מאכולת עד שיהא בו כגריס ועוד (רשב"א ספר התרומה סמ"ג):

סה **הכר**. דחזקה אם היה דם קינוח משוך היה (רשב"א) ולפי זה אף שהרגישה אמרינן הרגשת עד הוא כדאיתא בגמרא. אבל הב"י כתב הטעם דכיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה ולפיכך תולין במה שאפשר לתלות הלכך פחות מכגריס ועוד תלינן בדם מאכולת כל שנתנתו תחת הכר או טחתו ביריכה דלקמן סעיף ל"[ה]. אבל כשהוא כגריס ועוד דנפק ליה מחשש דם מאכולת כיון שקנחה בו אמרינן ודאי

מגופה שקנחה בו הוי וטמאה טומאת נדה שהיא מדאורייתא ולא טומאת כתמים שהיא מדרבנן וטומאת ספק בלבד דאימא מעלמא אתא כדלעיל:

סו **כתם**. כגון שנתעסקה במיני דמים סמוך למקום שהעד היה שם וכל כהאי גוונא בענין שתולין בכתמים שבחלוקה תולין גם כן בעד אף שהיה בדוק לה דרגלים לדבר הואיל ולא הרגישה וחזקה אם היה דם קינוח משוך היה. וכתב הט"ז מכאן נ"ל דאשה שהיא רגילה להוציא דם מבית הריעי על ידי איזה סבה ובדקה עצמה אפילו בעד הבדוק ובשעת הבדיקה נגעה גם שם דתולה בה שלא בשעת וסתה כיון שלא הרגישה בדם מן המקור ולא עוד אלא דכאן אפילו משוך טהור כיון שנעשה בקינוח ממקום טהור וכל שכן הוא דזהו כמו מכה באותו מקום דלעיל סי' קפ"ז עכ"ל:

סז **ביריכה**. מבחוץ מקום שאין דם המקור יכול ליפול שם (תוס'):

סח **ועוד**. דתלינן במאכולת שנתמעכה על ירכה תחת העד מטעמא דלעיל סעיף ל"ד. אבל כשהוא כגריס ועוד שאי אפשר לתלותו במאכולת או במשוך שחזקתו מהקינוח טמאה טומאת נדה ולא טומאת ספק דלא מספקינן למימר דילמא מעלמא אתא הדם על ירכה ומירכה בא על העד אפילו אם נמצא דם גם על ירכה אלא אמרינן דמהעד הוטח הדם על יריכה (תוס' לפירוש רש"י):

סט **בכל שהוא**. טומאת נדה דלא תלינן במאכולת ביריכה שאין המאכולת מצויה על בשרה כמו תחת הכר ותחת הכסת. ואף לסברא הראשונה דלעיל סעיף ו' דבכתם שעל בשרה נמי תלינן במאכולת מכל מקום בעד שבדקה בו לא תלינן במאכולת שעל בשרה שאין המאכולת מצויה על בשרה כל כך כמו על בגדיה וכרים וכסתות שבמטתה שאין לך כל מטה ומטה שאין בה כמה טיפי מאכולת כדלעיל. ופסק הב"ח כיש אומרים אלו (ש"ך).

והיינו אפילו כשנמצא דם גם על ירכה במקום שהוטח העד ואפילו הכי לא תלינן ליש אומרים אלו במאכולת שנתמעכה שם. אבל אם לא נמצא על ירכה כלום לכולי עלמא לא תלינן במאכולת דאי הכי על ירכה נמי איבעיא ליה לאשתכוחי (ר"ן. וכן דעת התוס' ודו"ק):

ע **ועוד**. בין עגול בין משוך כדין שאר כתמים שאפילו משוך תולין במאכולת עד כגריס ועוד לפי שאף זו אינה טמאה אפילו בכגריס ועוד אלא טומאת כתמים ולא

טומאת נדה הואיל ולא היה העד בדוק ושמא היה עליו דם זה מקודם לכן (ראב"ד רמב"ן).

(ומכל מקום אין לו דין כתם לגמרי כגון לטהר בדבר שאינו מקבל טומאה כדין כתמים שלא גזרו על דבר שאינו מקבל טומאה אלא לענין משוך וכיוצא בזה דתלינן להקל בכל מאי דתלינן בכתם אבל כשאין דבר לתלות בו והיא טמאה מדרבנן משום שמא מגופה הוא איכא איסורא דאורייתא אם היא מגופה דמסתמא ארגישה וכסבורה הרגשת עד הוא כדלעיל סי' קפ"ג שחזקת הדם שבא בהרגשה הלכך גזרו בזה אף בדבר שאינו מקבל טומאה).

ודין זה הוא מחלוקת בברייתא דתניא בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם רבי מטמא משום נדה ורבי חייא מטמא משום כתם ורבי יוסי מטהר לגמרי ופסקו הראב"ד והרא"ש כרבי חייא וכן פסקו הטור ושלחן ערוך.

(אבל הרמב"ם פסק כרבי דבכגריס ועוד טמאה נדה משום דודאי מגופה אתא כיון דנפק מחשש דם מאכולת ולא תלינן בדם דמעלמא מאחר שאשה רוב דמים מצויים בה והיא בדקה עצמה רגלים לדבר וידים מוכיחות נינהו. וכיון דטמאה נדה בעד שאינו בדוק כבעד בדוק אין להקל בו במשוך אפילו בפחות מכגריס כמו שהקילו בכתמים אלא כל שהוא משוך טמא בכל שהוא משום נדה שמשיכותו מוכחת עליו שהוא מהקינוח ולא מדם מאכולת כמו ששנינו בעד הבדוק שנתנתו תחת הכר ותחת הכסת דלעיל (רז"ה וכ"מ ברשב"א). ואף שאין לזוז מפסק השלחן ערוך מכל מקום בעל נפש יחמיר לעצמו בספק איסור כרת לצאת לכל הדעות):

עא **ולא מלוכלך**. זה לשון הרשב"א בתורת הבית הקצר יש מרבותי שאמרו שאינו נקרא עד הבדוק לה אלא שבדקתו ולא הניחתו עד שבדקה עצמה בו אבל הניחתו אין זה עד הבדוק שאני אומר כשהניחתו נכתם. ולא נראה לי כן אלא כל שבדקתו בין היא בין חברתה ולא נודע שנכתם בו כתם מצד אחר ולא העבירתו בשוק של טבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים הרי זה בחזקת בדוק עכ"ל.

וכן כתב בתורת הבית הארוך דהרמב"ן פירש עד הבדוק לה כגון שבדקתו ולא זז מתוך ידה עד שבדקה בו ועד שאינו בדוק כגון שהזמינה מוכין לבנים ונקיים אלא

שלאחר זמן קנחה בהם ולא בדקה אותן עכשיו בשעת בדיקה ומשום הכי מטמא לה רבי משום נדה ור' חייא משום כתם אבל אם לקחה עד שאינו בדוק כלל לכולי עלמא אינה חוששת כלל דאין סברא לומר שאם לקחה בגד מן האשפה וקנחה בו שיהא רבי מטמא משום נדה ור' חייא משום כתם (וכן כתבו התוס'. ואף על גב דאם בדקה בעד הבדוק לה והניחתו במקום מגולה ואחר כך מצאה עליו דם טמאה נדה כדלעיל בשם התוס' ולא אמרינן כשהניחתו נכתם דשאני הכא דכיון דאיכא למימר כשהניחתו נכתם קודם שבדקה עצמה בו הרי לא בדקה עצמה בעד הבדוק לה ואין עד זה מוציאה מחזקת טהרתה בבדיקת עצמה בו כדלקמן בשם הרשב"א). ואינו מחוור בעיני דאם כן תקשי לן ג' נשים שלבשו חלוק אחד (בזה אחר זה ונמצא עליו כתם דכולן טמאות כדלקמן ולא אמרינן כשפשטתו הראשונה והניחתו נכתם והב' והג' למה טמאות וכי מה בין מוכין נקיים בדוקין והניחתן ואחר שעה או שתים או אפילו מיום עד לילה הניחתם ובדקה עצמה בהם ולא בדקתם ובין חלוק שבדקתו ולבשתו ופושטתו ומניחתו ומשאילתו לחברתה אם ניחוש למוכין הללו שהגיע להם מקרה לאחר בדיקה גם לחלוק זה ניחוש. משמרת הבית) וכן פושטתו ומתכסה בו (דלעיל סעיף י"ד). אלא ודאי אחר שהיה החלוק או העד בדוק אצלה מתחלה הרי הן לעולם בחזקת בדוקין עד שתדע שיצאו מחזקתן שאין תולין לעולם במקרה שאינו ידוע. אלא נראה לי שזהו הוא עד שאינו בדוק כל שהיא נוטלתו ממקום מוצנע שדרכן של נשים להצניע ולהכין להם עדים ואין מוליכות אותם בשוק ולא מתעסקות בהן בכתמים על הרוב משום הכי הוה מטמא בהן רבי משום נדה כאילו בדקתו היא ואין אומרים שמא נתעסקה בו בכתמים או עברה בו בשוק של טבחים שאינו מצוי שיתעסקו בכתמים או שיעברו בשוק של טבחים עם העדים בדוקים (פירוש שהיה בדוק בודאי מתחלה אצל האשה שהכינה אותן לה והצניעתו במקום מוצנע זה אלא שיש להסתפק ואין ידוע לאשה זו שנוטלתו משם אם האשה שהכינה אותן לה לא עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בו בכתמים אחר שהכינה אותן לה והצניעתן שם אלא שכבר עברו ימים רבים ושכחה ואין ידוע לה אם לא עברה בו בשוק של טבחים או נתעסקה בו בכתמים אחר שבדקתו והכינתו לה מקרי עד שאינו בדוק. ואף דבכהאי גוונא

בכתמים שבחלוקה ספק עברה בשוק של טבחים או ספק נתעסקה בכתמים לא תלינן כדלעיל סעיף י"ח ואם כן הוא הדין לבדקה עצמה בעד הבדוק לה ואחר כך נולד ספק זה לא תלינן וטמאה נדה דלא תלינן אלא במקום שתולין בכתמים כדלעיל סעיף ל"ד בהג"ה מכל מקום כשנולד הספק בעד קודם שבדקה בו מקרי עד שאינו בדוק כמ"ש לעיל לפי דעת התוס'. והא דאין תולין במקרה שאינו ידוע היינו כשידוע לה שלא העבירתו בשוק של טבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים אין תולין שהגיע לו מקרה שנכתם מצד אחר שאינו ידוע כדעת הרמב"ן כמבואר מלשון תורת הבית הקצר) ור' חייא חושש לה ומטמא משום כתם. אבל כשלקחה חלוק מן השוק ואינה יודעת ממי לקחתו אם מן הנכרית או מן הישראלית או מישראלית נדה או טהורה וכיוצא בזה או שקנחה בעד המזדמן לה בבית (פירוש שלא היה במקום המוצנע אף שהיה בדוק פעם אחת כיון שהדבר קרוב ומצוי שנתעסקו אצלו בכתמים) בכי הא ודאי ליכא מאן דמטמא אפילו משום כתם עכ"ל הרשב"א בתורת הבית הארוך.

ובתורת הבית הקצר כתב דאפילו יודעת ממי לקחתו וכן חלוק שבבית שאינו בדוק אין חוששין לו משום כתמים שאני אומר כבר היה בו כתם זה שהכתמים מדבריהם והולכים בהם להקל עכ"ל. והיינו משום דסבירא ליה גבי בדקה בעד שאינו בדוק לה דהלכה כר' יוסי דמטהר לגמרי משום דאשה בחזקת טהורה עומדת ועד זה שאינו בדוק אף על פי שבדקה עצמה בו לא נטמאנה מספק אלא שלמעשה לא מלאו לבו להקל בדבר וכתב דהמחמיר תבא עליו ברכה והיינו דוקא בעד שבדקה עצמה בו דאיפליגו ביה תנאי אבל כתם שבחלוק הקיל אפילו למעשה כיון דאפשר דכולי עלמא יודו בהא ואם תמצי לומר דפליגי הא סבירא ליה הלכה כר' יוסי.

אבל לפי דעת הטור ושלחן ערוך דהלכה כמאן דאמר טמאה משום כתם בעד שאינו בדוק אם כן בכתם שבחלוק שאינו בדוק נמי יש לומר דטמאה משום כתם וכ"מ בטור וכן פסק הט"ז. אבל הב"ח והש"ך סבירא להו דאף לפי דעת הטור ושלחן ערוך כתם שבחלוקה קיל טפי מעד שאינו בדוק דכיון שקנחה עצמה בו רגלים לדבר ומשום הכי טמאה משום כתם אבל כתם הנמצא בחלוק שאינו בדוק טהורה לגמרי וכן דעת השו"ע כדלקמן סעיף ל"ט:

עב **מצויין שם**. כאשפה וכיוצא בה אפילו היה בדוק מתחלה ואפילו הניחתו שם לפי שעה חזקתו שנתלכלך בדם המצוי שם (ב"י בשם ריטב"א). אבל עד הבדוק שהניחתו בבית לפי שעה או אפילו מיום עד לילה הרי זה בחזקתו כמ"ש לעיל בשם משמרת הבית. ודוקא מיום ועד לילה וכהאי גוונא שיודעת שלא העבירתו בשוק של טבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים ולא המתעסקים עברו בצדו ואין לתלות אלא שהגיע לו מקרה שנכתם מצד אחר שאינו ידוע אבל אם עבר עליו זמן רב בענין שאינה יודעת אם לא העבירתו בשוק של טבחים בינתיים או בצד המתעסקים בכתמים או אם המתעסקים עברו בצדו אבד חזקתו. ולא עוד אלא כיון שהיה בבית במקום מגולה ולא במקום המוצנע גרע מעד שאינו בדוק דהכא שהוא עד בינוני דהיינו שהיא נוטלתו ממקום המוצנע ומשום הכי מטמא ר' חייא משום כתם כמ"ש לעיל בשם הרשב"א מה שאין כן כשנטלתו שלא ממקום המוצנע היינו עד המזדמן לה בבית דלעיל.

(אבל הר"ן בשם הראב"ד כתב דאפילו לקחה בגד מן האשפה ובדקה עצמה בו ונמצא עליו כגריס ועוד טמאה משום כתם לר' חייא ומשום נדה לרבי דכיון שרוב הדמים מצויין באשה והיא בדקה עצמה בו רגלים לדבר. ואף שאין לזוז מפסק רמ"א מכל מקום כל בעל נפש יחמיר לעצמו בספק איסור כרת לצאת כל הדעות):

עג **ביריכה**. מבחוץ מקום שאין דם המקור יכול ליפול שם ונמצא דם גם על ירכה במקום שהוטח העד דאיכא למימר מעלמא אתא הדם על ירכה ומירכה הוטח על העד. אלא דגבי עד הבדוק לא אמרינן הכי כדלעיל אבל הכא כיון דאינו בדוק ואיכא למימר נמי מקמי הכי הוה הדם על העד הוו להו תרי ספיקי לקולא כן כתב רש"י.

ודעת הש"ך שלא כתב כן רש"י אלא לרבי דמטמא משום נדה דבתרי ספיקי לא מטמא אלא משום כתם אבל לטהר לגמרי אי אפשר שהרי אין כאן ספק ספיקא גמור שהכל ספק אחד הוא אם הדם הוא מגופה אם לאו. דעת השלחן ערוך כיון דלרבי נחתינן דרגא בטחתו ביריכה דאינה טמאה נדה אם כן לר' חייא דקיימא לן כוותיה אינה טמאה אפילו משום כתם. ומה שכתב הש"ך שהכל ספק אחד זה אינו כיון שיש ב' צדדים להקל כדלעיל סי' קפ"ז וסי' ק"י (מנחת יעקב).

ומיהו דוקא בנמצא דם גם על ירכה דאיכא למימר מעלמא אתא הדם על ירכה ומירכה

הוטח על העד אבל אם לא נמצא דם על ירכה וכן אם הניחתו תחת הכר או הכסת אחר שבדקה עצמה בו ולא נמצא כגריס ועוד על הכר והכסת דינו כהניחתו בקופסא (ראב"ד) וכן אם הניחתו בכל מקום שאין דם שכיח כמ"ש רמ"א בהג"ה:

עד **הכתם**. כגון במקום דשכיחי דמים תלינן כמו בשאר כתם (דרכי משה). והיינו אפילו במשוך דכיון שהעד אינו בדוק אינה טמאה אלא משום כתם ובכתמים לא פלוג רבנן בין עגול למשוך בכל מידי דאיכא למיתלי מה שאין כן בבדקה בעד הבדוק לא תלינן אלא בעגול דוקא כדלעיל סעיף ל"ד בהג"ה:

עה **בחזקת בדוק**. עיין במ"ש לעיל:

עו **טהורה**. פירשו הב"ח וש"ך אפילו יודעת ממי לקחתו כלומר אף על פי שלקחתו מאשה טהורה שאין לתלות בה הכתם יותר מבזו אפילו הכי כיון שלא בדקתו קודם שלבשתו תלינן שהעבירתו קודם שמכרתו בשוק של טבחים או בצד המתעסקים בכתמים. והוא הדין בחלוק שבבית שלבשתו בלא בדיקה אף על פי שהיה בדוק לה מתחלה בשעת הכבוס כיון שלא הניחתו בקופסא מיד אחר הכבוס ויש לתלות שהעבירתו בשוק של טבחים או בצד המתעסקים בכתמים כגון שעבר זמן רב בענין ששכחה ואינה יודעת אם לא העבירתו. ואפילו יודעת שלא העבירתו אלא שיש לתלות בבני הבית שנתעסקו אצלו בכתמים או שהמתעסקים עברו בצדו. ואפילו היה במקום מוצנע שאינו מצוי שיעברו בצדו תלינן שעברו בצדו כמו דתלינן לעיל גבי עד אפילו בדבר שאינו מצוי כגון שהיה במקום המוצנע שדרכן של נשים להצניע בו עדיהן ואינו מצוי שיעברו בו בשוק של טבחים ובצד המתעסקים בכתמים ואפילו הכי מקרי עד שאינו בדוק כדלעיל. אלא דהתם גבי עד שאינו בדוק טמאה משום כתם הואיל וקנחה עצמה בו והכא בחלוק כיון דבכהאי גוונא מקרי אינו בדוק טהורה לגמרי לפי דעת הב"ח והש"ך.

וכן משמע מלשון השלחן ערוך דאינו בדוק דהכא הוא דומיא דאינו בדוק דסעיף ל"ו דמיירי בעד בינוני כמ"ש רמ"א שם והיינו שנטלתו ממקום מוצנע ואפילו הכי הכא טהורה לגמרי. וכן עיקר להקל בכתמים דלא כט"ז מאחר דהרשב"א מיקל אפילו בעד שאינו בדוק.

אבל אם הניחתו בקופסא מיד אחר הכבוס ולאחר זמן לבשתו בלא בדיקה ומצאה עליו כתם טמאה אף על פי שלא בדקתו בשעת הכבוס שכיון שאין לתלות אלא בלפני הכבוס וזה יוכל להתברר על ידי בדיקה ואם אינה בקיאה בבדיקה זו חוששת להחמיר כדלקמן סעיף מ"ו (כרתי ופלתי סק"כ וכ"ד):

עז **בדקה חלוקה**. פירוש שבדקה בתחלה ואחר כך לבשתו ואחר כך פשטתו ובדקתו ומצאתו טהור והשאילתו לחברתה. אבל בלא בדקה חלוקה אלא כשפשטתו לא אצטריך לאשמעינן דהראשונה טהורה משום שמצאתו טהור כשפשטתו הא בלאו הכי טהורה כיון שלא בדקתו קודם שלבשתו כדלעיל סעיף ל"ט (ש"ך):

עח **טמאה**. אף על פי שלא בדקתו קודם שלבשתו מאחר שבדקתו חברתה כשפשטתו ובדיקת חברתה כבדיקת עצמה וכחלוק הבדוק לה הוא (רשב"א). ואפילו אם אחר שבדקתו חברתה הניחתו מידה ואחר שעה או שתים או אפילו מיום עד לילה הניחתו ואחר כך השאילתו לה לא אמרינן כשהניחתו נכתם כמ"ש לעיל בשם הרשב"א:

עט **לראות**. דהיינו בת י"ב שנים ויום אחד כדלעיל סעיף ב':

פ **וטהורה**. שתולין הקלקלה במקולקלת ועומדת כדי להקל על זו שאינה מקולקלת שהכתמים מדברי סופרים והולכין בהם להקל כמו בכל איסור דרבנן דתלינן כהאי גוונא כדלעיל סי' קי"א מה שאין כן כשהשאילתו לטהורה דשתיהן טמאות משום דמאי חזית דמקלקלת להך טפי מהך כדלקמן סעיף מ"ג:

פא **בהן**. אבל בנכרית שלא הגיע זמנה לראות אינה תולה בה לומר שבא הכתם מגופה. אבל מכל מקום יש לתלות שעברה בשוק של טבחים או בצד המתעסקים בכתמים שהנכרית אינה נאמנת לומר לא עברתי ואפילו ישראלית קטנה אינה נאמנת להחמיר אלא בדאיכא רגלים לדבר כדלעיל. אלא דהכא מיירי כשידוע שלא עברה. אבל ברישא שלבשה חלוקה הבדוק לה ואחר כך השאילתו לה אין תולין אלא אם כן ידוע שעברה כדלעיל סעיף י"ח:

פב **ז' נקיים**. שעדיין היא בטומאתה עד שתספור ותטבול אפילו הכי תולה בנדה שלא התחילה לספור עדיין אף על פי שהיא טמאה כמותה כיון דלא מקלקלה לה מידי אבל אם התחילה לספור אף על פי שזו ספרה יום אחד וזו ספרה ימים רבים אינה תולה בה (משנה למלך):

פג **לבעילתה**. פירוש שלא עברו עליה ד' לילות בבעילה שמן הדין היו נותנין לנערה שנשאת לשמש עם בעלה ד' לילות בין רצופין בין מפוזרין ותולין כל הדם שבד' לילות אלו בדם בתולים שהוא דם טהור ואין צריך לישב עליו ז' נקיים וכן כל הכתמים הנמצאים בחלוקה קודם שעברו ד' לילות אלו תולין בדם בתולים ובקטנה תולין בדם הבתולים עד שתחיה המכה והלכך אם אשה השאילה להן חלוקה הרי זו תולה בהן מן הדין כיון דלא מקלקלה לה מידי.

ואף שהחמירו חכמים אחר כך וגזרו לישב ז' נקיים על דם בתולים אפילו על ביאה הראשונה ואפילו בקטנה כדלקמן סי' קצ"ג ואם כן אם נתלה בה הכתם מיקלקלה אם כבר התחילה לספור ז' נקיים וכל שכן אם כבר ספרה וטבלה אפילו הכי תולה בה משום דדמים מצויים מחמת בתולים בנערה עד שיעברו ד' לילות ובקטנה עד שתחיה המכה ולעולם תולין במצוי כן דעת הרמב"ן ורשב"א.

(אבל רש"י ותוס' סבירא להו דלא אמרינן דדמים מצויים בה מחמת בתולים אלא ביום המחרת שלאחר הלילה ששמשה עם בעלה. והבית יוסף לא הביא דעתם ואפשר משום דבכתמים שומעים להקל):

פד **בזמן הזה**. שאין בועלין על דם טוהר ואם תתלה בה תקלקלנה אפילו הכי תולה לפי שמן הדין היא טהורה ואין כאן קלקול ומה שהחמירו שלא לבעול על דם טוהר לעצמן החמירו אבל לענין שלא תציל על חברתה לא החמירו (ראב"ד) כי חומרא זו אינה אלא ממנהגא ולא מדינא דגמרא אבל דם בתולים חכמי הגמרא גזרו עליו משום הכי אצטריך לן התם טעמא אחרינא דדמים מצויים בה (ב"ח):

פה **מקולקלת**. וסתרה כל מה שספרה ואפילו הכי תולה בה בעלת החלוק מפני שהיא טהורה וזו היא טמאה ותולין הקלקלה במקולקל ואפילו בשביעי לספירתה שיש בידה לטבול וליטהר מן התורה מכל מקום עכשיו שלא טבלה הרי היא בטומאתה (גמרא).

אבל אחר שעברו ז' נקיים שלה אף על פי שלא טבלה עדיין אינה תולה בה לפי שהנדה והזבה טומאתן תלויה בימים ומאחר ששלמו ימי טומאתן אף שלא נשלמה טהרתה עד שתבא במים כדלקמן סי' קצ"[ז] מכל מקום אם נתלה בה הכתם אנו

מביאים לה טומאה מחודשת התלויה בימים עוד שבעה ומאי חזית דנטמא לזו יותר מזו (משנה למלך) מה שאין כן בתוך ז' נקיים אינה טומאה מחודשת שהרי היא סותרת כל מה שספרה אבל לאחר ז' אינה סותרת כדלעיל סי' קפ"ג (עיין כרתי ופלתי).

אבל אשה שלא התחילה לספור ז' נקיים עד שעברו יותר מז' ימים אחר ראייתה בעת נדתה אף על פי ששלמה טומאת נדתה מן התורה בסוף ז' מכל מקום עכשיו שצריכות לישב ז' נקיים כל שלא ספרה כל הז' נקיים כהלכתה על דרך שיתבאר בסי' קצ"ו לא שלמה טומאתה ותולה בה והיינו נדה דלעיל סעיף מ"א:

פו **לחוש**. דאף על גב דבעלת הכתם מקולקלת ועומדת לא תלינן בה משום דלא ידעינן בבירור דמגופה אתא לה הכתם שבחלוקה דאימא מעלמא אתא ולאו בחזקת רואה היא (רש"י). ואף על גב דבעלת הכתם אינה באה לישאל על הכתם שבחלוק זה שהשאילתו לה כיון דהיא טמאה בלאו הכי אפילו הכי אין בעלת החלוק הבאה לישאל תולה בה וכל שכן אם השאילתו לטהורה כדלקמן.

ולא דמי לב' נשים שנתעסקו בצפור אחת דלעיל סעיף כ"ה דאפילו כששתיהן באות לישאל בזה אחר זה שתיהן טהורות וכל שכן כשאחת באה לישאל ואחת אינה באה כלל דהתם אינה צריכה לתלות כתמה בחברתה אלא בדם צפור וחברתה תהיה טמאה ממילא אבל הכא שצריכה לתלות כתמה בחברתה ומאי חזית לתלות בהך טפי מבהך כן דעת הרשב"א. ואזיל לשיטתו דגבי ב' קדרות דלעיל סי' קי"א.

(ולהחולקים שם וכן דעת הטור ושלחן ערוך באורח חיים סי' תל"ט גבי ב' בתים בדוקים צריך לומר דשאני בתים וקדרות שאין בהם דעת לישאל אלא שהבעלים דחדא מינייהו באים לשאול הלכך תלינן באידך דאינו בא לישאל אבל הנשים שיש בהן דעת לישאל אף שלא באה אלא אחת מהן אין לה לתלות כתמה בחברתה דמאי חזית לקלקל הך טפי מהך וכשאתה תולה בה אתה מקלקלה מה שאין כן בבתים וקדרות אין לחוש לקילקולם אלא כשנשאלים עליהם בעליהם אבל כשאין שואל ואין דורש לא איכפת לן שלא נתנה התורה אלא לישראל ולא לעצים ואבנים והלכך כשהבעלים דחדא מינייהו באים לישאל תלינן להו באידך שאין הבעלים באים לשאול):

פז **לחוש**. אף על גב דהוה ספיקא דרבנן מכל מקום כיון דאי תליא בהא מיקלקלה מאי חזית דתקלקל להך טפי מהך (רש"י):

פח **ולא בדקתו**. כשפשטתו אבל בדקתו קודם שלבשתו ואחר שפשטתו הניחתו בקופסא עד שחזרה ולבשתו בימי כו':

פט **נדתה הוא**. ולא הגיה רמ"א כאן דבשלשה ימים הראשונים של ז' נקיים אין מקילין בכתמים לתלות בדבר אחר כדלעיל סעיף מ"א. משום דרמ"א לטעמיה אזיל דלקמן סי' קצ"ו כתב דדוקא בדבר אחר אינה תולה אבל במכה שבגופה שמוציאה דם תולה בה אם כן ימי נדותה של עצמה ודאי כמכה שבגופה שמוציאה דם דמי. אבל לפי מ"ש בסי' קצ"ו דאפילו במכה שבגופה אינה תולה הכא נמי אינה תולה בימי נדותה אלא אחר ג' ימים הראשונים של ז' נקיים (ש"ך. ועיין מ"ש בסי' קצ"ו):

צ **בעצמה**. אם לבשתו קודם שהיתה מניקה וקודם שהיתה מעוברת אף על פי שהיה מונח בקופסא כל משך זמן ההוא. אבל אינה תולה בימי עבורה כדלקמן סעיף נ"ב:

צא **בחברתה**. לקמן בסעיף מ"ט וסעיף נ"ב:

צב **ונתכבס**. והניחתו בקופסא כדלעיל:

צג **כיבוס**. דחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן ושל חברותיהן בשעת כיבוס כלומר ואם תמצא כתם מגדת לחברתה ובזמן הזה לא חזינן דרך בנות ישראל בכך ונראה להחמיר (ש"ך) פירוש כגון שלבשה חלוק הבדוק לה ופשטתו ולא בדקתו ונתנתו לכובסת ישראלית ואחר כך השאילתו לחברתה ולבשתו בלא בדיקה ואחר כך נמצא בו כתם שתיהן טמאות ואין לסמוך בזמן הזה על חזקה שבדקתו כדי לטהר את הראשונה.

(אבל הפרישה כתב דחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן ושל חברותיהן בשעת הכיבוס ואם מוצאת בהן כתם מכבסות אותן עד שיעבור הכתם. ולפי זה יש לומר דאין חילוק בין זמן הזה לזמנם ואדרבה יש לומר שבזמן הזה אפילו נתכבס על ידי נכרית או ישראלית ולא בדקתו חזקתו שנתכבס לפי שבזמן הזה מכבסים היטב ובגמרא מיירי בכיבוס קל ולא בכיבוס גמור וטוב כמ"ש התוס' דעל ידי כיבוס טוב הולך הכתם ע"ש):

צד **בה**. ומכל מקום אם מכרת במראיתו שהוא מקדיר דהיינו שנכנס תוך הבגד בידוע שקודם כבוס היה כדלקמן ובידוע דלא בדקתו בשעת הכבוס כן דעת הרמב"ן והרשב"א במשמרת הבית ובתורת הבית הארוך והטור ושלחן ערוך סעיף מ"ז וכן כתב הש"ך דלא כמנחת יעקב וכרתי ופלתי:

צה **הכיבוס**. שאין הכתמים עוברים על ידי הכיבוס:

צו **אינה לפנינו**. והוא הדין אם היא לפנינו ולא סמכינן על דבריה לא לאיסור ולא להיתר (ש"ך):

צז **להחמיר**. שאין זה כספק דרבנן דספק הבא ממיעוט ההכרה אינו ספק שאם אין זה בקי ומכיר אחר יכיר (רשב"א מגיד משנה). ודוקא כשהחלוק בפנינו אבל אם נאבד החלוק כיון דלא אפשר למיקם עלה דמלתא טהורה דכהאי גוונא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא (רא"ה ש"ך):

צח **וכבסתו**. ולא בדקתו בשעת הכיבוס או שאין ידוע אם בדקתו דאף שחזקה שבדקתו מכל מקום אם הוא מקדיר בידוע שלא בדקתו כדלעיל אבל אם ידוע שבדקתו לא מהני מקדיר כן דעת הש"ך וכן משמע במשמרת הבית:

צט **והשניה טהורה**. ואם אין יכולין לעמוד על הדבר שתיהן טמאות וכן אפילו נאבד החלוק דהוה ספק מעליא כדלעיל מכל מקום מאי חזית דמקלקלת להך טפי מהך. ש"ך:

ק **כסתה**. כפול לעיל סעיף ט"ו:

קא **זו אחר זו**. ובבת אחת יתבאר בסעיף נ"ב:

קב **בראויה**. ואם כולן אינן ראויות אינן תולות זו בזו כדלקמן סעיף נ"ב:

קג **והחיצונה טהורה**. שמתוך השינה הן דוחקות זו את זו וחיישינן שמא דחקה אחת מהן ונכנסה למקום חברתה הסמוכה לה אבל לשאינה סמוכה לה לא חיישינן אלא במשולבות:

קד **העליון**. שמתכסות בו אבל סדין התחתון ששוכבות עליו אין דרכו להתהפך אילך ואילך כן דעת הרא"ש וטור ושלחן ערוך. ומהרש"ל חלק על זה וכתב דעינינו רואות שגם התחתון דרכו להתהפך. וכתב הט"ז דמכל מקום הכסת שתחת הסדין אינו מתהפך:

קה **ואילך**. אבל לגופן אין חוששין שמא תתהפכנה מתוך שינה להיות משולבות. והעיקר לזה משום שכתמים דרבנן. אבל אשה אחת שאין לה מונע בכל מקום שימצא הדם במטה טמאה שהמטה כולה מקומה ועוד דם זה מהיכן בא עכ"ל (רשב"א):

קו **כל זה**. דכולן טמאות בישנות במטה אחת מיירי שאחר מציאת הדם לא בדקה עצמה כו':

קז **הן טהורות**. שתולין הדם בשלישית שלא בדקה עצמה:

קח **כולן טמאות**. דהאי דם מהיכא אתא. (גמרא):

קט **שבידה**. פירוש שהיה העד כבר בידה בשעת מציאת הדם במטה וקנחה עצמה בו תיכף ומיד ולא הכניסתו לחורים ולסדקים ומצאה טמאה דודאי היתה טמאה כבר בשעת מציאת הדם במטה שכבר יצא אז לבית החיצון דם זה שמצאה על העד בקינוח והלכך מחזקינן בה הדם שבמטה ואמרינן שממנה נפל עכשיו בשעה שהיא כבר טמאה ודאי ביציאת הדם לבית החיצון. אבל אם אחר מציאת הדם במטה הושיטה ידה תחת הכר והכסת ונטלה עד וקנחה בו או שהכניסה העד שבידה לחורין ולסדקין שבבית החיצון אינה טמאה ודאי בשעת מציאת הדם במטה אלא ספק כדלעיל סימן קפ"ז הלכך לא מחזיקינן בה הדם שבמטה לטהר האחרות. וכן אם בדקה ומצאה טהורה לא מחזיקינן לה בטהורה לומר שהדם שבמטה לא בא ממנה אלא כשהיתה טהורה ודאי בשעת מציאת הדם במטה ולא היה בה דם בבית החיצון והיינו שקנחה עצמה תיכף ומיד למציאת הדם בעד שהיה כבר בידה ולא הכניסתו לחורין ולסדקין (עיין ב"י):

קי **תיכף**. ומיהו אף שקנחה עצמה תיכף ומיד לא מהני אלא כשקנחה בעודה שוכבת במטה או כשעומדת ממנה אבל אם לאחר שעמדה ממנה נמצא הדם במטה וקנחה עצמה תיכף ומיד למציאת הדם לא מחזיקינן בה הדם שבמטה כשמצאה טמאה מאחר שלא נמצאה טמאה בעודה במטה או תיכף ומיד לעמידתה ממנה. וכן אם מצאה טהורה אין בדיקה זו מועלת לטהר עצמה מטעם זה. ולכך לא נשנית בדיקה זו אלא בג' נשים שישנות במטה כאחת ולא בג' נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד זו אחר זו דלעיל סעיף מ"ט דהתם אין הבדיקה מועלת לטהורה לטהר עצמה ולטמאה לטהר את האחרות אלא בשלישית שקנחה עצמה קודם שפשטה

החלוק או תיכף ומיד להפשיטה וכן בספסל אבל הראשונות אף שקנחו תיכף ומיד למציאת הדם אין בדיקה זו מועלת כלום מאחר שכבר פשטו החלוק ועמדו מעל הספסל קודם בדיקתן (ראב"ד רמב"ן. וכן משמע מסתימת השלחן ערוך וחזר בו ממה שכתב בב"י):

קיא **כיצד כו'**. ודוקא בהך עניינא אבל יש לה וסת אינה תולה באין לה וסת וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה אינה תולה בהגיע שעת וסתה (תוס'):

קיב **זקנה טהורה**. אפילו הילדה יש לה וסת והיא שלא בשעת וסתה תלינן בילדה (ש"ך):

קיג **מעולם**. אף על פי שהיא נשואה וכדלעיל סעיף מ"ט:

קיד **וכשם כו'**. כפול לעיל סעיף מ"ה:

קטו **וטהורה**. פירוש שהטהורה תולה בימי נדתה כדלעיל סעיף מ"ד:

קטז **זו בזו**. והוא הדין אם אחת זקנה ואחת בתולת דמים או אחת זקנה ואחת מעוברת או אחת מעוברת ואחת מניקה וכל כהאי גוונא ששתיהן אינן ראויות לראות שתיהן טמאות (ש"ך):

קיז **שלשתן ערות**. כצ"ל. פירוש שהיו נעורות ולא ישנות דבישנות חיישינן שמא מתוך השינה שהן דוחקות זו את זו דחקה אחת מהן למקום חברתה שאצלה והוא הדין בערות בכל מקום שהן נודדות ממקום מעמדן ודרכן לידחק וליכנס לפנים ממחיצתן כגון נשים שטוחנות ברחיים דלקמן:

קיח **ב' הפנימיות טמאות**. והחיצונה טהורה דכולי האי אין דוחקין זו את זו (פרישה):

קיט **תחת החיצונה**. פירוש החיצונה לפנימית אף על פי שהיא אמצעית (פרישה):

קכ **החיצונה**. ואם עברו דרך החיצונה כולן טמאות כדלעיל (פרישה):

קכא **עוקרתו**. פירוש שאם היה לה וסת קבוע ושינתה אותו ג' פעמים שלא ראתה בו אלא ביום אחר שמצאה בו כתם ג' פעמים אין הוסת נעקר בכך לגמרי לענין שאם תחזור ותראה בו אינה צריכה עקירה ג' פעמים עד שתקבענו ביום אחר בראיה ממש כדלעיל סימן קפ"ט סעיף י"ד וסעיף ט"ו או בבדיקת עד הבדוק לה כדמסיק:

קכב **הבדוק לה**. אבל שאינו בדוק דלעיל סעיף ל"ו דקיימא לן כרבי חייא דאינה טמאה אלא משום כתם אין בו משום וסת. וכן רואה שלא בהרגשה שאינה טמאה אלא משום כתם שהרי לא גזרו בזה אלא בדבר המקבל טומאה כדין הכתמים כדלעיל

סעיף ל"ב. אבל דם הנמצא בבדיקות עד טומאתו מדאורייתא להרמב"ם או ספיקא דאורייתא להתוס' כדלעיל (סי' קפ"ג):

סימן קצא

א בריש פ"ט דנדה תנן האשה שהיא עושה צרכיה (פירוש שמטלת מים) וראתה דם רבי מאיר אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה. ופריך בגמרא מאי שנא עומדת דאמרינן מי רגלים הדור למקור ואייתי דם יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם אמר שמואל במזנקת. ופירש רש"י מזנקת מקלחת דכיון דנפיק בקילוח כי אורחא לא דחיקא ולא הדור מי רגלים למקור ואין דרך דם מקור לצאת עם מי רגלים אבל שותתת איידי דאוקמא אנפשה הוא איכא למימר הדור כאלו עומדת אבל עומדת אי אפשר לה לזנק עכ"ל. ופריך בגמרא מזנקת נמי דלמא בתר דתמו מיא אתא דם. ופירש רש"י מזנקת נהי נמי דלא הדור למקור מיהו מאן נימר לן דבהדי מי רגלים אתא דנימא ודאי לאו ממקור הוא מדאתא בהדי מי רגלים אלא ממקום מי רגלים ומכה יש בה דלמא בתר דתמו מיא אתא דם ממקור ולא מחמת מי רגלים עכ"ל. והתוס' כתבו דלמא בתר דתמו מיא פירוש אפילו במזנקת דלמא בתר שהניחה מלזנק ושותתת הדור למקורה ואייתי דם. אבל על פירוש רש"י דפירש שלאחר שכלו מי רגלים אתא דם כי אורחא קשה דאם כן בשעה שמזנקת נמי ליפרוך דלמא בא דם כדרכו כשאר אשה שהיא רואה אלא ודאי פשיטא ליה מדלא חזאי קודם עשיית צרכיה או אחר כך אם כן הדם לאו ממילא אתא אלא על ידי מי רגלים שחזרו למקור ואתא דם. ושמא בשעת זינוק אי אפשר לדם לבא כדרכו שמחמת הזינוק נסתם המעיין של דם עכ"ל. וכן דעת הרא"ש כהתוספות דלא חיישינן דאתא הדם כי אורחא אחר שכלו מי רגלים. והרשב"א ומהר"ם סבירא להו כפירוש רש"י (אלא דלהרשב"א לא חיישינן להכי אלא לרבי מאיר אבל לא לרבי יוסי דהלכתא כוותיה ומהר"ם פליג כדלקמן). ומשני בגמרא אמר ר' אבא ביושבת על שפת הספל ומזנקת בתוך הספל ונמצא הדם תוך הספל דאם איתא דבתר דתמו מיא אתא דם על שפת הספל איבעי ליה לאשתכוחי אמר שמואל הלכה כרבי יוסי עכ"ל הגמ'.

והנה לפי מה שכתב רש"י דעומדת אי אפשר לה לזנק אם כן רבי יוסי דמטהר עומדת מטהר אפילו עומדת ושותתת וכל שכן יושבת ושותתת והכי קיימא לן. וזהו דעת הרמב"ן ורמב"ם ושו"ע שלא חילקו בין שותתת למזנקת. ובב"י בשם הרשב"א כתב עוד דאפילו יושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל ונמצא הדם על שפת הספל ולא בתוך הספל טהורה. ובתורת הבית הארוך ביאר הרשב"א הטעם משום דהא דפריך בגמ' דלמא בתר דתמו מיא אתא דם היינו לרבי מאיר דכיון דאיהו חייש אפילו בא בשעת צרכיה ניחוש נמי כל היכא דאיכא למיחש אבל לרבי יוסי כיון דבשעת צרכיה אתא דם חזקה עם המים בא ואפילו נמצא על שפת הספל עכ"ל. וכן פסק הב"י. דלא כמהר"ם במרדכי והגהות מיימוניות דסבירא להו דרבי יוסי לא פליג ארבי מאיר אלא בעומדת אבל ביושבת מודה ליה דאינה טהורה אלא כאוקימתא דר' אבא ביושבת כו'.

אבל התוס' והרא"ש כתבו דעומדת אפשר לה לזנק והכי פירושא דסוגיא דשמעתין יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם דס"ד דמתניתין איירי בכל ענין בין בשותתת בין במזנקת הלכך פריך דכי היכא דבעומדת טמאה בחדא לריעותא במה שאין רחמה נפתח שיוכלו מימי רגליה לצאת להדיא אלא נעצרין שם ואיכא למימר הדור למקור ואייתי דם ואף על גב דאיכא חדא לטיבותא דמזנקת יושבת נמי תהא טמאה היכא דשותתת כיון דאיכא חדא לריעותא ומשני כולה מתניתין מיירי במזנקת ותרתי לטיבותא בעינן לרבי מאיר יושבת ומזנקת ולרבי יוסי לא בעי תרתי לטיבותא אבל בתרתי לריעותא דעומדת ושותתת לא אשכחן דטיהר רבי יוסי דהא רבי יוסי לא טיהר אלא מה שטימא רבי מאיר ועומדת ושותתת דלא איירי בה רבי מאיר לא אשכחן דמטהר רבי יוסי. והא דמוקי הגמרא יושבת דמתניתין ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל היינו דוקא לרבי מאיר דמטמא ביושבת ושותתת הלכך במזנקת נמי איכא למיחש דבתר דתמו מיא ופסק הזינוק ואין המים יוצאים בגבורה הוה ליה כמו שותתת והדור מי רגלים למקור והביאו דם אבל רבי יוסי דמטהר עומדת בחדא לטיבותא דמזנקת מטהר נמי יושבת אף בשותתת עכ"ל הרא"ש. וזהו דעת היש אומרים שבהג"ה.

וכתב הב"ח דלשטה זו יש לעומדת לרבי יוסי כל דין יושבת לרבי מאיר והלכך אין לטהר אפילו בעומדת ומקלחת לתוך הספל דאיכא למיחש דבתר דתמו מיא ופסק הזינוק ואין המים יוצאים בגבורה והוה ליה שותתת חזרו למקור והביאו דם. אבל מלשון רמ"א לא משמע כן. וצריך לומר דסבירא ליה לרמ"א דכיון דהא דהחמיר הרא"ש בעומדת ושותתת הוא משום דלא אשכחן דמטהר רבי יוסי אבל לא אשכחן נמי דמטמא הלכך מידי ספיקא לא נפקא ולכן אין להחמיר אלא בודאי שותתת ולא בדאיכא למיחש והלכך אם נמצא תוך הספל שהיתה מקלחת בה מתחלה אף שהיתה שותתת אחר כך שפסק הזינוק יש לתלות הדם שיצא בקילוח ולכן לא טימא רמ"א אלא בנמצא על שפת הספל דשם אין לתלות בקילוח. וכן משמע בטור. אבל אם היתה שותתת מתחלה ועד סוף אף בתוך הספל כל שכן דטמאה כמו שכתב הש"ך בשם הב"ח.

ושיטה שלישית והיא דעת רבינו חננאל דאף רבי יוסי לא טיהר אלא משום נדה אבל טמאה משום כתם מדרבנן דאמר ר' זירא כשטיהר רבי יוסי גבי עד שאינו בדוק דלעיל סי' ק"צ לשטתו הלך שטיהר ברואה במי רגלים אם כן כי היכא דגבי עד שאינו בדוק קיימא לן כר' חייא דטמאה משום כתם כדלעיל שם הכי נמי הכא ואין לטהרה לגמרי אפילו מדרבנן אלא היכא דמטהר רבי מאיר דהיינו ביושבת ומזנקת ולא בשותתת ולא בעומדת אף על פי שמזנקת. וזהו דעת היש אומרים הב' שבהג"ה.

וכתב הש"ך דלשיטה זו אין לטהר אלא ביושבת על שפת הספל כאוקימתא דר' אבא אליבא דרבי מאיר אבל לא ביושבת באמצע הספל (ורמ"א שלא כתב כך יש לומר דסבירא ליה דלדינא אין להחמיר אלא בעומדת או ביושבת ושותתת בודאי דהיינו בנמצא על שפת הספל אבל בנמצא תוך הספל אף על פי שיושבת באמצע הספל אף על גב דאיכא למיחש דילמא בתר דתמו מיא והוה ליה כמו שותתת הדור למקור ואייתי דם כמ"ש לעיל בשם התוס' והרא"ש מכל מקום כיון דאפילו בודאי שותתת אינה טמאה אלא משום כתם לשטה זו אם כן הוה ליה ספק כתמים ולקולא. ובגמרא לא פריך הכי אלא לרבי מאיר דאמר טמאה נדה):

ב **בכל ענין**. אף בעומדת דאף רבי מאיר דמטמא בעומדת מודה בכהאי גוונא משום דאיכא ספק ספיקא שמא מן האיש ואם תמצי לומר מן האשה שמא ממי רגלים (גמרא). ואם כן הוא הדין ביושבת ושותתת אף על גב דאיכא נמי חדא לריעותא ואפשר דאף בעומדת ושותתת דאיכא תרתי לריעותא סוף סוף מידי ספיקא לא נפקא והוה ליה ספק ספיקא ולקולא (עיין מנחת יעקב וכרתי ופלתי דלא כש"ך):

ג **כשמקנחת עצמה**. ובמי רגלים לא נמצא כלום דבכהאי גוונא לכולא עלמא טמאה מדאורייתא ברואה בלא כאב כדלקמן בהג"ה הכא טהורה לגמרי מאחר דמרגשת כו':

ד **הטלת מי רגלים**. כלומר וידוע שאין מי רגלים מן המקור כדלעיל בשו"ע הלכך על כרחך דם מכה הוא מה שאין כן בכאב אחר שאינו בהטלת מי רגלים שאף שהיא רואה לעולם בשעת הכאב איכא למימר שהכאב גורם לדם המקור שיבא ולאו דם מכה הוא כדלעיל סי' קפ"ז בשם החכם צבי.

(אבל כאב שאין לחוש בו שיבא דם המקור מחמתו והיא רואה לעולם בשעת הכאב או אחריו מיד ודאי דם מכה הוא ולא חיישינן דלמא אתרמי דאתא דם כי אורחא בשעת הכאב כי היכא דלא חיישינן להכי ברואה בשעה שהיא עושה צרכיה לפי דעת התוס' והרא"ש דלעיל. ואף לפי דעת רש"י אליבא דרבי יוסי דהלכתא כוותיה כמ"ש לעיל בשם הרשב"א דכיון דבשעת צרכיה אתא דם חזקה עם המים בא ולאו כי אורחא. וחזקה זו איתא נמי ברואה בשעת הכאב או אפילו אחריו מיד דהא דרואה אחר הטלת מי רגליה מיד טמאה היינו דכיון דלא נראה כלום עד אחר גמר ההשתנה ליכא למתלי במי רגלים כמו שכתב ב"י אבל בכאב איכא למיתלי שפיר שהכאב גורם לה שיבא מיד אלא שלא הספיק הדם לבא עד שפסק הכאב):

ה **לה וסת**. אפילו אינה קבועה ביום ידוע אלא שיש לה זמן קבוע שרגילה להמתין מסוף ראיה עד תחלת ראיה לכל הפחות כך וכך ימים ובתוך ימים אלו אינה רואה לעולם ואחר כך אין לה וסת קבוע יש להתירה בתוך ימים אלו ולא אחר כך כי שמא יארע לה וסתה פעם אחת אחר הטלת מי רגליה מיד מאחר שאינו קבוע לה ויהיה דם נדה מעורב בדם המכה ונמצאת מטהר נדה גמורה. ואף דאשה שמרגשת שהדם יוצא ממכתה טהורה אף בשעת וסתה ולא חיישינן שמא דם נדה מעורב בו כדלעיל

סי' קפ"ז מכל מקום בזו שאין לה מכה מבוררת אלא ידים מוכיחות שודאי דם מכה הוא יש להחמיר. כן כתב מהרי"ל בתשובה ונמשך אחריו רמ"א. אבל הש"ך הקשה דאם בדיקה זו דלקמן חשובה בדיקה אפילו אין לה וסת נמי דכיון שלא נמצא כלום על המקור למאי ניחוש לה וכן מהרי"ו חשיב לה בדיקה מעלייתא (ויש לומר דכוונת מהרי"ל ורמ"א שלא להתיר בלא בדיקה אחר שבדקה ג' פעמים ומצאה המוך נקי אלא באשה שיש לה וסת). ולפי מה שכתבתי לעיל בדעת רמ"א במרדכי לא קשה מידי עיין שם:

ו **להצריכה בדיקה**. דאף שיש ידים מוכיחות שהדם בא ממי רגלים מכל מקום חיישינן דלמא הדור מי רגלים למקור ואייתי דם גם מהמקור. ולסברא הראשונה ס"ל כיון דודאי בא ממקום מי רגלים למה לנו לתלות לחומרא ולומר שמא בא גם כן מן המקור הוי כאן ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ואפילו רבי מאיר אפשר דמודה לרבי יוסי בכהאי גוונא (עיין תשובת מהרי"ו סי' כ"ה):

ז **בפנים**. בעומק כל מה שתוכל (מהרי"ו) למעלה מנקב שיוצאים ממנו מי רגלים כי האשה יש לה ב' נקבים באותו מקום האחד שיוצא ממנו השתן והוא למטה סמוך ליציאתם לחוץ והאחד שיוצא ממנו דם נדות והוא למעלה בעומק הרבה (מהרי"ו):

ח **ממי רגליה**. ומדם היוצא עמהם כדי שלא יתלכלך המוך בדם בעברו שמה כשתוציאנו:

ט **הדם מן המקור**. דאם בא מן המקור הוה ליה להמצא על המוך (מהרי"ו) וכן היא יכולה לבדוק במוך שבראש המכחול שבתוך השפופרת שתכניס למעלה מהנקב שיוצאים ממנו מי רגלים בשעה שהיא מטלת מים ואז אינה צריכה לקנח עצמה לא בתחלה ולא בסוף שהרי השפופרת מפסקת בין המוך לדם שבצדדין כדלעיל סי' קפ"ז. ולזה נתכוין הר"ן בתשובה הביאה ב"י:

י **ודאי טמאה**. לכולא עלמא מדאורייתא דדם המקור הוא ולא ממי רגלים כיון דלא אתא עם מי רגלים (מרדכי). ומבואר מלשון רמ"א דהכא לא מהני בדיקה דלעיל דאף שלא נמצא כלום על המוך אפשר דדם אתא כי אורחא מן המקור וירד על כותלי בית הרחם ולא נקלט במוך כלל אלא יצא ובא לו על צדדי המוך. ולא מהני בדיקה דלעיל אלא דלא אמרינן הדור מי רגלים ממטה למעלה למקור ואייתי דם שאם כן

לא היה המוך נקי אלא מלוכלך במי רגלים דהדור וגם בדם דאייתי שהוא מעורב במי רגלים דהדור עיין מ"ש לעיל. ומיהו בדיקת שפופרת מהניא אף הכא כמבואר ממ"ש לעיל סימן קפ"ז בשם הרשב"א וכן משמע בתשובת הר"ן. והיינו טעמא משום דהשפופרת מגיע עד מקום שהשמש דש שהוא תוך הפרוזדור ופתח החדר הוא נמוך ושוה לקרקע הפרוזדור ואילו בא דם מהחדר היה נמצא על המוך שבפרוזדור מה שאין כן במוך שאינו בשפופרת אפשר לו לירד למטה מפרוזדור:

יא **מי רגליה**. שבתוך הספל ולא שעל שפת הספל משום דחיישינן דלמא בתר דתמו מיא לגמרי אתא דם כי אורחא מהמקור כפירוש רש"י דלעיל. דאף דבגמרא אמרינן הכי לרבי מאיר סבירא ליה למהר"[ם] (שהוא היש אומרים שברמ"א) דהוא הדין לרבי יוסי חיישינן להכי דלא פליג ארבי מאיר אלא בעומדת כדלעיל. ואם כן כל שכן במוצאה דם על העד שבדקה עצמה בו בתר דתמו מיא לגמרי דתלינן לחומרא דלמא אתא דם כי אורחא בתר דתמו מיא לגמרי ולא משיורי מי רגלים שבכותלי בית הרחם הוא (עיין מרדכי):

יב **רגלים**. דלא חיישינן דלמא בתר דתמו מיא לגמרי אתא דם כי אורחא מדלא חזאי קודם עשיית צרכיה או אחר כך כמ"ש לעיל בשם התוס' והרא"ש. אלא דכשלא נמצא דם בתוך מי רגליה על כרחך הוא מן המקור דליכא למיתלי במי רגלים מדלא נראה כלום עד אחר גמר ההשתנה כמו שכתב בב"י אבל כשנמצא גם תוך מי רגליה דאיכא למיתלי גם דם שעל העד בתמצית מי רגלים ושיוריהם שבכותלי בית הרחם תלינן לכולא עלמא. אפילו לשיטת ר"ח דלעיל דאין לטהר אפילו ביושבת אלא במקלחת לתוך הספל ונמצא דם בתוך הספל ולא על שפת הספל דהתם היינו טעמא משום דכיון שנמצא על שפת הספל על כרחך בתר דתמו מיא אתא וכיון שאין המים יוצאים בגבורה והוה ליה כמו שותתת איכא למימר הדור מי רגלים למקור ואייתי דם ולא משום דלמא אתא דם כי אורחא בתר דתמו מיא כמ"ש לעיל בשם התוס' והרא"ש. אבל הכא תלינן הדם בתמצית מי רגלים שירדו בגבורה ולא היתה שותתת כלל. והיינו טעמא דרמ"א דהביא יש אומרים אלו המקילין אף שכבר כתב לעיל והכי נהוג

להחמיר כשיטת ר"ח. ואזיל רמ"א לשיטתו דלעיל דאין להחמיר לשיטת ר"ח אלא בודאי שותתת. וכן משמע במרדכי בהדיא:

יג **בדיקה**. כדין כל וסת קבוע שנעקר בג' פעמים. ודוקא כשקבעה לה וסת למצוא על העד שבדקה בו שדם זה בא מן המקור ממילא ולא מחמת מי רגלים אבל קבעה לה לראות דם תוך מי רגלים אף על גב דאמרינן הדור למקור ואייתי דם בעומדת או יושבת ושותתת לשיטת ר"ח דלעיל או בנמצא על שפת הספל לשיטת מהר"[ם] דלעיל מכל מקום לא קבעה לה וסת בהכי דעל ידי אונס הוא ונעקר בפעם אחת כדין וסת על ידי אונס דלעיל סי' קפ"ט (הגהות מיימונית ב"י שם):

יד **קרטין**. יבשים ואין שום דם עמהם כלל (ב"י דרכי משה ש"ך):

טו **רק אחר מי רגלים**. על העד שבדקה עצמה בו וגם בתוך המים:

טז **טהורה**. אפילו ליש אומרים הא' דלעיל דלא תלינן דם שעל העד בתמצית מי רגלים שבכותלי בית הרחם אלא חיישינן דלמא דם המקור כי אורחא בתר דתמו מיא לגמרי הני מילי בדם ממש אבל קרטין אלו ליכא למיתלי בדם המקור מאחר שאינה מוצאה אותם בשעת וסתה או בשאר פעמים רק אחר מי רגליה הלכך תלינן במי רגליה לפי שהם מתמצין ויורדין מהכליות (עיין כרתי ופלתי) וקרטין אלו דרכן להוולד בכליות שלעולם תולין במצוי בין להקל בין להחמיר. אלא שאם לא מצאה קרטין אלו בתוך המים על כרחך מן המקור הם דליכא למיתלי במי רגלים כיון דלא אתו עם מי רגלים ולא נראה מהם כלום עד אחר ההשתנה כדלעיל (ומיהו בקרטין דקין מאד שאינן נראין במים יש לומר דתלינן שהיו במי רגלים ולא נראו ליש אומרים הב' שברמ"א מאחר שאינה מוצאה אותן לעולם אלא אחר הטלת מי רגלים (וכמ"ש לעיל בשם רש"י ותוס' ורשב"א ורא"ש)[]. וכל שכן במוצאה קרטין על העד שבדקה בו שלא בשעת הטלת מי רגלים שאין תולין אותם בכליות להתיר בלא שריית פושרים דלעיל סי' קפ"ח אלא אם כן מרגשת כאב בכליות והיא מוצאה אותם לעולם בשעת הכאב או אחריו מיד כדלעיל סי' קפ"ז:

יז **בכליות**. והלכך אין צריך לבדקן בפושרין לראות אם נמוחו כדלעיל סי' קפ"ח ברואה כצורת בריה (כגון כמין עפר נפרך דהיינו חול) דהכא אפילו אם נימוחו טהורה כיון שהיא רואה עם מי רגליה (דרכי משה ש"ך). והיינו לסברא האחרונה

דלעיל סוף סי' קפ"ח אבל לסברא הראשונה שם דדם נדה יוכל גם כן להתייבש כל כך עד שלא יהיה נימוח בפושרין ואין בדיקת הפושרין מועלת אלא בדברים שצורתם מוכחת עליהם דבריה בפני עצמם נינהו ואפילו הכי טמאה כשנימוחו דעל כרחך כשנימוחו לאו בריה נינהו שהבריה אינו נימוח לעולם לסברא זו אם כן הוא הדין בקרטין אלו כשנימוחו על כרחך לאו בריה נינהו ולא באו מן הכליות אלא מן המקור. אלא שלכתחלה אין צריך בדיקה כלל. וצריך עיון:

סליק

הלכות רבית ועיסקא

א הִלְכוֹת רִבִּית וְהִלְכוֹת עִיסְקָא

מְאֹד מְאֹד צָרִיךְ לִזָּהֵר בְּאִסּוּר רִבִּית, בֵּין מַלְוֶה לְעַנִי, בֵּין מַלְוֶה לְעָשִׁיר, שֶׁכַּמָּה לָאוִין וַאֲזָהָרוֹת הִזְהִיר הַכָּתוּב אֲפִלּוּ עַל הַלְוָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר דִּינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁאִם אָדָם רוֹצֶה לְהַנִּיחַ לְגוֹזְלוֹ — רַשַּׁאי, וּבְרִבִּית מִפְּנֵי חֹמֶר הֶעָוֹן הִזְהִיר גַּם הַלְוֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ", כְּלוֹמַר לֹא תִתֵּן נֶשֶׁךְ לְאָחִיךָ, "נֶשֶׁךְ כֶּסֶף, נֶשֶׁךְ אֹכֶל, נֶשֶׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ", אֲפִלּוּ עֵצִים וַאֲבָנִים, בֵּין שֶׁהָרִבִּית הִיא מִמִּין הַהַלְוָאָה, בֵּין שֶׁהִיא דָּבָר אַחֵר, וַאֲפִלּוּ אֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה:

ב וְכָל הַמַּלְוֶה בְּרִבִּית — כְּאִלּוּ כּוֹפֵר בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּבִיצִיאַת מִצְרַיִם, וְאֵינוֹ קָם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְאַף בָּעוֹלָם הַזֶּה נִכְסָיו מִתְמוֹטְטִים וְכָלִים:

ג וְאָסוּר לְהִתְעַסֵּק בֵּין לְוֶה וּמַלְוֶה בְּרִבִּית. וְכָל מִי שֶׁהָיָה סַרְסוּר בֵּינֵיהֶם, אוֹ שֶׁסִּיַּע אֶת אֶחָד מֵהֶם, אוֹ הוֹרָהוּ מָקוֹם לְלְוּוֹת אוֹ לְהַלְוּוֹת — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם "לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל" אִם לֹא הָיָה הָאִסּוּר נַעֲשֶׂה בִּלְעָדוֹ. וְאִם הָיָה נַעֲשֶׂה בִּלְעָדוֹ — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲזִיק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה.

וּמִי שֶׁנַּעֲשָׂה עֵד בֵּינֵיהֶם אוֹ עָרֵב וְכֵן הַסּוֹפֵר — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תְשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ", וַאֲפִלּוּ הָיָה מַלְוֶה בִּלְעָדָם.

(וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ עָרֵב אֶלָּא בְּעֵד הַקֶּרֶן בִּלְבָד, אִם לֹא הָיָה מַלְוֶה בִּלְעָדוֹ — עוֹבֵר מִשּׁוּם "וְלִפְנֵי עִוֵּר" וְכוּ'. וְאִם הָיָה מַלְוֶה בִּלְעָדוֹ — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר):

ד וּכְלָלוֹ שֶׁל רִבִּית הוּא: כָּל שֶׁנּוֹטֵל מֵחֲבֵרוֹ אֵיזֶה שָׂכָר בְּעַד הַמְתָּנַת הַחוֹב שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ, אִם הוּא נוֹטֵל בְּעַד הַמְתָּנַת הַחוֹב בִּלְבָד שֶׁלֹּא עַל יְדֵי מִקָּח וּמִמְכָּר — הֲרֵי זוֹ רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה, אֲפִלּוּ לֹא פָסַק לוֹ בִּשְׁעַת הַלְוָאָה, אֶלָּא אַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא לְתָבְעוֹ נוֹתֵן לוֹ לְהַרְחִיב לוֹ הַזְּמַן. וְכֵן אִם תּוֹבְעוֹ חוֹב אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מֻחְמַת הַלְוָאָה וְנוֹתֵן לוֹ לְהַרְחִיב לוֹ הַזְּמַן. וְאִם הוּא נוֹטֵל שָׂכָר עַל יְדֵי מִקָּח וּמִמְכָּר — הֲרֵי זֶה אֲבַק רִבִּית, וְאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאִם עָבַר אוֹ טָעָה וְנָטַל אֲבַק רִבִּית — צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ אִם בָּא לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם:

ה וְכָל רִבִּית אֲפִלּוּ שֶׁל דִּבְרֵיהֶם אֵין מַתָּנָה וּמְחִילָה מוֹעֶלֶת בָּהּ לְהַתִּירָהּ, שֶׁאֲפִלּוּ אוֹמֵר הַלְוֶה אֲנִי נוֹתְנָהּ בְּמַתָּנָה — אָסוּר לָזֶה לִתֵּן וְלָזֶה לְקַבֵּל, שֶׁכָּל רִבִּית שֶׁבָּעוֹלָם מְחִילָה וּמַתָּנָה הִיא, שֶׁהַסּוֹחֲרִים וְעוֹבְדֵי הָאֲדָמָה שֶׁצְּרִיכִים תְּדִיר לְלָווֹת נוֹתְנִים הַרְבִּית בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה בְּלֵב שָׁלֵם כְּדֵי שֶׁיִּמְצְאוּ תָּמִיד לְלָווֹת, אֲבָל הַתּוֹרָה לֹא מָחֲלָה, וְאָסְרָה מְחִילָה וּמַתָּנָה זוֹ, וְכֵן חָכָמִים אָסְרוּהוּ בְּרִבִּית שֶׁל דִּבְרֵיהֶם.

וַאֲפִלּוּ נוֹתֵן הָרִבִּית בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר — אָסוּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם כְּבָר נָטַל רִבִּית — מוֹעֶלֶת מְחִילָה אֲפִלּוּ בְּרִבִּית שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִירָהּ אֲפִלּוּ לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם:

ו יֵשׁ רִבִּית בִּמְלָאכָה, כְּגוֹן לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ עֲשֵׂה עִמִּי מְלָאכָה קַלָּה וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה עִמְּךָ מְלָאכָה כְּבֵדָה מִזּוֹ, אוֹ עֲשֵׂה עִמִּי יוֹם קָצֵר וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה עִמְּךָ יוֹם אָרֹךְ מִמֶּנּוּ. וְכֵן אָסוּר לוֹמַר הַלְוֵנִי מָנֶה עַל חֹדֶשׁ וַאֲנִי אַלְוֶךָּ מָנֶה עַל יוֹתֵר מֵחֹדֶשׁ אוֹ יוֹתֵר מִמָּנֶה עַל חֹדֶשׁ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ לוֹמַר הַלְוֵנִי מָנֶה עַל חֹדֶשׁ וְאַלְוֶךָּ מָנֶה עַל חֹדֶשׁ אַחֵר — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהַלְוָאָה אֵינָהּ דּוֹמָה לִמְלָאכָה שֶׁנּוֹטְלִים עָלֶיהָ שָׂכָר, וּמַה לִּי פּוֹרֵעַ בְּמָעוֹת וּמַה לִּי פּוֹרֵעַ בִּמְלָאכָה כָּל שֶׁהִיא שָׁוֶה לְרֹאשׁוֹנָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַלְוָאָה, כָּל שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָר עָלֶיהָ אֲפִלּוּ בְּהַלְוָאָה שָׁוֶה לָהּ — הֲרֵי זוֹ רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה אִם פָּסַק עִמּוֹ כֵּן בִּשְׁעַת הַלְוָאָה אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהִרְוִיחַ לוֹ זְמַן

(וְאִם עוֹשֶׂה כֵּן מֵעַצְמוֹ לַחֲזוֹר וּלְהַלְווֹתוֹ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁהִלְוָהוּ מִתְּחִלָּה — הֲרֵי זֶה אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִשּׁוּם רִבִּית מְאֻחֶרֶת שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — בְּשֶׁל תּוֹרָה הַלֵּךְ אַחַר הַמַּחְמִיר (וּבְשֶׁל סוֹפְרִים — הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל. וְהַמַּחְמִיר תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה):

ז יֵשׁ רִבִּית מֻקְדֶּמֶת וְיֵשׁ רִבִּית מְאֻחֶרֶת, וּשְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְכַתְּחִלָּה, לָזֶה לִתֵּן וְלָזֶה לְקַבֵּל. אֲבָל אִם עָבַר וְנָטַל — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַחֲזִיר אֶפְלּוּ לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם.

כֵּיצַד? נָתַן עֵינָיו לִלְווֹת מִמֶּנּוּ וּמְשַׂגֵּר לוֹ דּוֹרוֹן בִּשְׁבִיל שֶׁיַּלְוֶהוּ — זוֹ הִיא רִבִּית מֻקְדֶּמֶת. לָוָה מִמֶּנּוּ וְהֶחֱזִיר לוֹ מָעוֹתָיו וּמְשַׂגֵּר לוֹ דּוֹרוֹן בִּשְׁבִיל מָעוֹתָיו שֶׁהָיוּ בְּטֵלוֹת אֶצְלוֹ — זוֹ הִיא רִבִּית מְאֻחֶרֶת.

וְאִם הָיָה רָגִיל לִשְׁלוֹחַ לוֹ דּוֹרוֹן קֹדֶם לָכֵן — מֻתָּר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן עַכְשָׁו לִשְׁלוֹחַ בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה.

וְיֵשׁ מַתִּירִין לִתֵּן דָּבָר מוּעָט בִּסְתָם שֶׁאֵינוֹ מְפֻרָשׁ לוֹ בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, וַאֲפִלּוּ לֹא הָיָה רָגִיל לִתֵּן לוֹ קֹדֶם לָכֵן, לְפִי שֶׁמַּתָּנָה מוּעֶטֶת רְגִילִין הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם לִשְׁלוֹחַ אִישׁ לְרֵעֵהוּ, וְאֵין נִכָּר שֶׁהוּא רִבִּית.

וְלֹא אָסְרוּ רִבִּית מֻקְדֶּמֶת וּמְאֻחֶרֶת אֶלָּא בְּמְפֻרָשׁ לוֹ בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה עַל יְדֵי שְׁלוּחוֹ אוֹ בְּעַצְמוֹ אוֹ בְּמַתָּנָה מְרֻבָּה, שֶׁנִּכָּר שֶׁאֵינָהּ מַתְּנַת חִנָּם אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַלְוָאָה, כִּי אֵין הָעוֹלָם רְגִילִין לִתֵּן מַתָּנָה מְרֻבָּה עַל חִנָּם.

וַאֲפִלּוּ אִם זֶה הָיָה רָגִיל לִתֵּן מַתָּנָה מְרֻבָּה קֹדֶם לָכֵן — אֵין לוֹ לִתְּנָהּ לִפְנֵי הַהַלְוָאָה וְאַחַר הַפֵּרָעוֹן בְּסָמוּךְ לוֹ קְצָת אֲפִלּוּ בִּסְתָם, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ קוֹל וּפִרְסוּם, וְאָסוּר מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁנִּרְאֵית כְּרִבִּית. אֲבָל מֻפְלָג הַרְבֵּה אַחַר הַפֵּרָעוֹן אֵינָהּ נִרְאֵית כְּרִבִּית, אֲפִלּוּ הִיא מַתָּנָה מְרֻבָּה, וַאֲפִלּוּ לֹא הָיָה רָגִיל לִתֵּן לוֹ שׁוּם מַתָּנָה מֵעוֹלָם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן בִּשְׁבִיל רִבִּית רַק שֶׁנּוֹתְנָהּ לוֹ בִּסְתָם וְאֵינוֹ מְפֻרָשׁ לוֹ בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה — מֻתָּר לְפִי סְבָרָא זוֹ.

וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר לְעַצְמוֹ כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְאַף לְסְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה אֵין לְהַתִּיר אֶלָּא מַתָּנָה מוּעֶטֶת שֶׁאֵינָהּ יְדוּעָה לַכֹּל, וְאַף הַיְּדוּעָה אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הָיָה נוֹתֵן לוֹ בְּלֹא הַהַלְוָאָה, אֲבָל לֵילֵךְ בִּשְׁלִיחוּתוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ אֵיזֶה דָּבָר כָּל מַה שֶּׁיְּדוּעַ לַכֹּל שֶׁלֹּא הָיָה עוֹשֶׂה כְּלָל בְּלֹא הַהַלְוָאָה — הֲרֵי זֶה כְּמַתָּנָה מְרֻבָּה, וְאָסוּר בֵּין לִפְנֵי הַהַלְוָאָה בֵּין לְאַחַר הַפֵּרָעוֹן בְּסָמוּךְ לוֹ קְצָת.

וּבִשְׁעַת הַפְּרָעוֹן, לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לָזֶה לִתֵּן וְלָזֶה לְקַבֵּל אֲפִלּוּ דָּבָר מוּעָט יוֹתֵר מֵחוֹבוֹ, בֵּין מָעוֹת בֵּין דָּבָר אַחֵר, אֲפִלּוּ בִּסְתָם, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה, וַאֲפִלּוּ רָגִיל לִתֵּן לוֹ מַתָּנוֹת קֹדֶם לָכֵן, שֶׁכָּל מַה שֶּׁנּוֹתֵן בִּשְׁעַת הַפְּרָעוֹן יוֹתֵר מֵחוֹבוֹ נִרְאֶה כְּרִבִּית:

ח וְכָל זֶה בְּהַלְוָאָה, אֲבָל בְּמִקָּח וּמִמְכָּר מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל אִם נוֹתֵן לוֹ סְחוֹרָה מְעַט יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁחַיָּב לוֹ, וַאֲפִלּוּ מִתְכַּוֵּן בִּשְׁבִיל שֶׁהִמְתִּין לוֹ, רַק שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ לוֹ כֵּן, אֶלָּא נוֹתְנָהּ לוֹ בִּסְתָם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַדָּבָר נִכָּר שֶׁהוּא בִּשְׁבִיל שֶׁהִמְתִּין לוֹ, אֶלָּא נִרְאֶה כְּאִלּוּ מוֹזִיל לוֹ הַסְּחוֹרָה מְעַט, וְכָל שֶׁאֵינוֹ נִכָּר שֶׁהוּא רִבִּית — לֹא גָּזְרוּ בְּמִקָּח וּמִמְכָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל. אֲבָל אִם מוֹסִיף לוֹ הַרְבֵּה, שֶׁנִּכָּר שֶׁהוּא בִּשְׁבִיל שֶׁהִמְתִּין לוֹ — הֲרֵי זֶה כִּמְפֹרָשׁ לוֹ, וְאָסוּר לְקַבְּלוֹ הֵימֶנּוּ:

ט וְכָל זֶה בְּרִבִּית מֻקְדֶּמֶת וּמְאֻחֶרֶת, אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַלְוֶה חַיָּב לַמַּלְוֶה — לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לִתֵּן לוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם טוֹבָה בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה אֲפִלּוּ בִּסְתָם, וַאֲפִלּוּ דָּבָר מוּעָט.

וַאֲפִלּוּ הוּא דָּבָר מִצְוָה, כְּגוֹן לְלַמֵּד עִם בֶּן הַמַּלְוֶה תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב אוֹ אֲפִלּוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כָּל זְמַן שֶׁהָאָב הָיָה פּוֹרֵעַ שָׂכָר לְמְלַמֵּד אַחֵר. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב מִן הַדִּין לִשְׂכּוֹר לוֹ מְלַמֵּד לְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ הַכֹּל לִשְׂכּוֹר, וְגַם הַמַּלְוֶה הָיָה שׂוֹכֵר — הֲרֵי זֶה מְהַנֵּהוּ בְּמַה שֶּׁמְּלַמֵּד בְּנוֹ חִנָּם.

וַאֲפִלּוּ לְדַבֵּר דִּבּוּר טוֹב בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה אוֹ בִּשְׁבִיל הַרְחֶבֶת זְמַן — אָסוּר, כְּגוֹן לְהַקְדִּים לוֹ שָׁלוֹם אִם לֹא הָיָה רָגִיל מִתְּחִלָּה לְהַקְדִּים לוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְקַלְּסוֹ בְּפָנָיו, אוֹ לְהוֹדוֹת וּלְהַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה, אוֹ לְבָרְכוֹ בְּפָנָיו עַל שֶׁהִלְוָהוּ אוֹ עַל שֶׁהִרְחִיב לוֹ זְמַן, שֶׁנֶּאֱמַר "נָשֶׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ", אֲפִלּוּ דִּבּוּר אָסוּר.

וְאִם צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיַּלְוֵהוּ אוֹ שֶׁיַּרְחִיב לוֹ זְמַן — יְבַקֵּשׁ בְּדִבְרֵי תַּחֲנוּנִים בְּלִבָּד, וְלֹא בְּדִבְרֵי שֶׁבַח וְקִלּוּס אוֹ חֲנִיפוּת דְּבָרִים אֲחֵרִים:

י וְכֵן הַמַּלְוֶה מֻזְהָר עַל רִבִּית דְּבָרִים, כְּגוֹן שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ הוֹדִיעֵנִי אִם יָבֹא פְּלוֹנִי מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַטְרִיחוֹ אֶלָּא בַּאֲמִירָה לְבַדָּהּ, אִם לֹא הָיָה רָגִיל עִמּוֹ בָּזֶה קֹדֶם לָכֵן, וְעַתָּה סוֹמֵךְ עַל הַלְוָאָתוֹ לְצַוּוֹת עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִכְנָע לוֹ — הֲרֵי זוֹ רִבִּית.

וְלֹא נֶאֱמַר "עֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה", אֶלָּא לְעִנְיַן שֶׁאִם הַמַּלְוֶה אוֹמֵר נֵלֵךְ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל לְדוּן שָׁם וְהַלֹּוֶה אוֹמֵר לְדוּן כַּאן — כּוֹפִין אֶת הַלֹּוֶה לֵילֵךְ אַחַר הַמַּלְוֶה לֵילֵךְ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל, וְהַלֹּוֶה אֵינוֹ יָכוֹל לָכֹף אֶת הַמַּלְוֶה לֵילֵךְ אַחֲרָיו לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "עֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה":

יא וְכָל זֶה בְּמַה שֶּׁלֹּא הָיָה רָגִיל לִפְנֵי הַהַלְוָאָה, אֲבָל כָּל מַה שֶּׁהָיָה רָגִיל בּוֹ מִתְּחִלָּה — מֻתָּר, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן עַכְשָׁו בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה. וְאֲפִלּוּ לְלַמֵּד אֶת הַמַּלְוֶה עַצְמוֹ בְּחִנָּם — מֻתָּר אִם הָיָה רָגִיל לְלַמְּדוֹ קֹדֶם לָכֵן.

וַאֲפִלּוּ בְּזֶה נֶהֱנֶה וְזֶה חָסֵר — מֻתָּר לְהַנְהוֹתוֹ בְּכָל מַה שֶּׁהָיָה רָגִיל לְהַנְהוֹתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם אֵין רְגִילִין כֵּן, כְּגוֹן לְהַשְׁאִילוֹ סוּס אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְקַלְקֵל בַּדֶּרֶךְ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאָר כֵּלִים שֶׁאֵין מִתְקַלְקְלִין, שֶׁמֻּתָּר לְהַשְׁאִילוֹ אִם הָיָה רָגִיל לְהַשְׁאִילוֹ קֹדֶם לָכֵן.

אֲבָל אָסוּר לְהַשְׁאִילוֹ בַּיִת לָדוּר בּוֹ, אֲפִלּוּ הוּא בְּעִנְיַן שֶׁזֶּה לֹא חָסֵר וְזֶה לֹא נֶהֱנָה, כְּגוֹן שֶׁהַבַּיִת אֵינוֹ עוֹמֵד לְהַשְׁכִּירוֹ וְהַמַּלְוֶה יֵשׁ לוֹ בַּיִת אַחֵר שֶׁיּוּכַל לָדוּר בּוֹ בְּחִנָּם וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְשָׂכְרוֹ. וַאֲפִלּוּ הֵם אוֹהֲבִים זֶה לָזֶה מֵעוֹלָם בְּעִנְיַן שֶׁהָיָה מַשְׁאִילוֹ בַּיִת אִם הָיָה צָרִיךְ לוֹ לִפְנֵי הַהַלְוָאָה — אָסוּרִים אַחַר הַהַלְוָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁל פַּרְהֶסְיָא וְנִרְאֶה לַכֹּל, וְאֵין הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהָיוּ אוֹהֲבִים כֵּן זֶה לָזֶה מִקֹּדֶם, וְנִרְאֶה לָהֶם כְּרִבִּית. וְכֵן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעַבְדּוֹ הוּא דָּבָר פַּרְהֶסְיָא כְּדֵירָה בַּבַּיִת.

וְכֵן לְכַבְּדוֹ בְּמִצְוָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּגוֹן לִקְרוֹתוֹ לְסֵפֶר תּוֹרָה, אוֹ לִתֵּן לוֹ מִצְוַת גְּלִילָה, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה מְכַבְּדוֹ בְּאֵלּוּ בְּלֹא הַהַלְוָאָה — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁל פַּרְהֶסְיָא. אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ לַכֹּל שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן בִּשְׁבִיל שֶׁהִלְוָהוּ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה רָגִיל לְכַבְּדוֹ קֹדֶם לָכֵן, וְכֵן בַּבַּיִת אִם דָּר בּוֹ לִפְנֵי הַהַלְוָאָה בְּחִנָּם מִדַּעַת בַּעַל הַבַּיִת — מֻתָּר גַּם אַחַר הַהַלְוָאָה:

יב וְכָל זֶה כְּשֶׁהַלֹּוֶה מְהַנֶּהוּ לַמַּלְוֶה מִדַּעְתּוֹ, אֲבָל אָסוּר לַמַּלְוֶה לֵהָנוֹת מֵהַלֹּוֶה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אֲפִלּוּ הֲנָאָה קַלָּה שֶׁהָיָה מְהַנֶּהוּ בְּלֹא הַהַלְוָאָה, וַאֲפִלּוּ הָיָה רָגִיל בָּהּ לִפְנֵי הַהַלְוָאָה מִדַּעְתּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו עוֹשֶׂה בְּלִי רְשׁוּת — נִרְאֶה כְּעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה שֶׁהִלְוָהוּ, שֶׁסּוֹמֵךְ עָלֶיהָ שֶׁבִּשְׁבִילָהּ יִסְבְּלוּ הַבְּעָלִים.

(וְאִם אוֹהֲבִים זֶה לָזֶה בְּעִנְיָן שֶׁהָיוּ רְגִילִים לֵהָנוֹת זֶה מִזֶּה בְּלֹא רְשׁוּת הֲנָאָה זוֹ לִפְנֵי הַהַלְוָאָה — יֵשׁ לְהַתִּיר גַּם אַחַר הַהַלְוָאָה, כִּי אֵינוֹ נִרְאֶה כְּלָל שֶׁסּוֹמֵךְ עַל הַלְוָאתוֹ, כֵּיוָן שֶׁהָיָה רָגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן קֹדֶם לָכֵן):

יג וַאֲפִלּוּ לֵהָנוֹת מֵהַלְוָה מִדַּעְתּוֹ כָּל מַה שֶּׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאָסוּר לַלְוֶה לַעֲשׂוֹת לוֹ — אָסוּר לַמַּלְוֶה לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְאִם קִבֵּל מִמֶּנּוּ שׁוּם טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁעָשָׂה לוֹ מִדַּעְתּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁמִּן הַדִּין פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם לוֹ בְּעַד טָרְחוֹ אִם לֹא הָיָה מַלְוֶהוּ, עַכְשָׁו שֶׁהַלְוָהוּ — יְשַׁלֵּם לוֹ שְׂכַר עָמְלוֹ אִם בָּא לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם לְהוֹצִיא אֲבַק רִבִּית מִתַּחַת יָדוֹ.

וּמְאֹד יִזָּהֵר בְּעִנְיָן רִבִּית שֶׁלֹּא לְבַקֵּשׁ שׁוּם צַד הֶתֵּר, כִּי הוּא דָּבָר הַמּוֹשֵׁךְ לְאָדָם, וְאִם הַיּוֹם יִפְתַּח לוֹ כְּחֻדָּהּ שֶׁל מַחַט — יוֹסִיף מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם עַד שֶׁיִּפְתַּח לוֹ כְּפִתְחוֹ שֶׁל אוּלָם:

יד וַאֲפִלּוּ טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁאֵינָהּ מָמוֹן אָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן אִם הַמַּלְוֶה בַּעַל מְלָאכָה וְהַלְוֶה אֵינוֹ בַּעַל מְלָאכָה אֶלָּא נוֹתֵן מְלַאכְתּוֹ לַעֲשׂוֹת לְבַעֲלֵי מְלָאכוֹת אֲחֵרִים וְלֹא הָיָה רָגִיל לִתְּנָהּ לַמַּלְוֶה קֹדֶם שֶׁהִלְוָהוּ — אָסוּר לִתֵּן לוֹ אַחַר שֶׁהִלְוָהוּ. וְאִם נָתַן — לֹא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְמֻשָּׂרֵת אוֹ מְלַמֵּד לְהַלְווֹת מָעוֹת לְבַעַל הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁיִּשְׁכְּרֵהוּ. וַאֲפִלּוּ מַעֲרִים לוֹמַר שֶׁמַּלְוֵהוּ הַלְוָאַת חֵן, אִם בַּעַל הַבַּיִת שׁוֹכְרוֹ בִּשְׂכִיל כָּךְ — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה. וַאֲפִלּוּ אִם כְּבָר הִלְוָהוּ שֶׁלֹּא עַל דַּעַת לְשָׂכְרוֹ — אָסוּר לְשָׂכְרוֹ אַחַר כָּךְ אִם לֹא הָיָה שׂוֹכְרוֹ קֹדֶם שֶׁהִלְוָהוּ.

(וְהוּא הַדִּין אִם הַמַּלְוֶה הוּא עָנִי וְנוֹתֵן לוֹ הַלְוֶה צְדָקָה שֶׁלֹּא הָיָה רָגִיל לִתְּנָהּ לוֹ קֹדֶם שֶׁהִלְוָהוּ).

וְכֵן שְׁאָר כָּל טוֹבַת הֲנָאָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים שֶׁאֵין חֶסְרוֹן כִּיס כְּלָל לְהַלְוֶה — אָסוּר לְהַנְהוֹתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן כָּל אֶחָד מַחֲזִיק טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ, פְּעָמִים הַלְוֶה לַמַּלְוֶה וּפְעָמִים הַמַּלְוֶה לַלְוֶה.

וְאִם הַלְוֶה בַּעַל מְלָאכָה וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה לַמַּלְוֶה בְּזוֹל יוֹתֵר מִלִּשְׁאָר כָּל אָדָם כְּדֵי שֶׁיַּרְוִיחַ לוֹ הַזְּמַן — הֲרֵי זוֹ רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה. וְאִם כְּבָר הִרְוִיחַ לוֹ הַזְּמַן וְאֵינוֹ תּוֹבְעוֹ כְּלָל — הֲרֵי זֶה אֲבַק רִבִּית.

טו וְכֵן אָסוּר לְכָל אָדָם לְהַקְדִּים שְׂכַר הַמְּלָאכָה לְאוּמָּן כְּדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ בְּזוֹל, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמַלְוֶה לוֹ הַיּוֹם כְּדֵי שֶׁיּוֹזִיל לוֹ בִּשְׂכָרוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָאוּמָּן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ מִן הַדִּין שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּלָל הַמְּלָאכָה לְבַעַל הַבַּיִת וְהַמָּעוֹת שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ הֵן חוֹב עָלָיו — הֲרֵי זֶה כְּהַלְוָאָה, בֵּין שֶׁעוֹשֶׂה בְּקַבְּלָנוּת, בֵּין שֶׁהוּא שְׂכִיר יוֹם וּמַקְדִּים לוֹ הַשָּׂכָר לִפְנֵי הַיּוֹם שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ.

אֲבָל בְּיוֹם שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ מֻתָּר לְהַקְדִּים לוֹ כְּדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּזוֹל אִם מַתְחִיל בִּמְלָאכָה מִיָּד, אַף עַל פִּי שֶׁגּוֹמְרָהּ בְּסוֹף הַיּוֹם אוֹ לְסוֹף כַּמָּה יָמִים. וַאֲפִלּוּ הוּא שְׂכִיר שָׁנָה וּשְׂכִירוּת אֵינָהּ מִשְׁתַּלֶּמֶת אֶלָּא לְבַסּוֹף וְזֶה הִקְדִּים לוֹ כְּדֵי שֶׁיּוֹזִיל לוֹ בִּשְׂכָרוֹ — אֵין בְּזֶה מִשּׁוּם רִבִּית כְּלָל, שֶׁהֲרֵי רִבִּית אֵינָהּ אֶלָּא שְׂכַר הַמְּתָנַת חוֹב, אֲבָל שְׂכַר הַקְדָּמַת פְּרִיעוּת הַחוֹב מֻתָּר לְהִשְׁתַּכֵּר.

אֶלָּא שֶׁאִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה מִיָּד שֶׁקִּבֵּל הַמָּעוֹת — נַעֲשֶׂה חוֹב עָלָיו, וְנִרְאֶה כְּאִלּוּ הִלְוָהוּ, וּמַה שֶּׁמּוֹזִיל לוֹ בִּשְׂכַר הַמְּלָאכָה נִרְאֶה כְּאִלּוּ הוּא בִּשְׂכַר הַמְּתָנַת חוֹב הַהַלְוָאָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמַּתְחִיל בִּמְלָאכָה מִיָּד — נָכָר הַדָּבָר שֶׁהִיא הַקְדָּמַת הַשְׂכִירוּת, וְלֹא נִרְאֵית כְּהַלְוָאָה, בֵּין שֶׁהוּא שָׂכוּר לִזְמַן בֵּין שֶׁהוּא קַבְּלָן:

טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׂכִירוּת אָדָם, אֲבָל בִּשְׂכִירוּת בַּיִת (אוֹ בְּהֵמָה אוֹ כֵּלִים), אִם מַקְנֶה לוֹ לִזְמַן שְׂכִירוּתוֹ מִיָּד שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ הַמָּעוֹת בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַהַקְנָאָה שֶׁהַשְׂכִירוּת נִקְנֵית בָּהֶם שֶׁלֹּא יוּכַל אֶחָד מֵהֶם לַחֲזוֹר בּוֹ מִן הַדִּין (כְּגוֹן בַּיִת בַּחֲזָקָה וּבְהֵמָה וְכֵלִים בְּמִשִׁיכָה), אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַתְחִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ עַד לְאַחַר זְמַן — אֵין הַקְדָּמַת הַמָּעוֹת נִרְאֵית כְּהַלְוָאָה, אֶלָּא הַקְדָּמַת פְּרִיעַת שְׂכִירוּת הוּא, וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם רִבִּית כְּלָל מַה שֶּׁמּוֹזִיל לוֹ הַשְׂכִירוּת בִּשְׂבִיל הַקְדָּמָתָהּ קֹדֶם זְמַן חִיּוּבָהּ שֶׁהִיא לְבַסּוֹף.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמֻּתָּר לְהַרְבּוֹת בִּשְׂכִירוּת, דְּהַיְנוּ לוֹמַר לוֹ אִם אַתָּה פּוֹרֵעַ לִי הַשְׂכִירוּת עַכְשָׁו הֲרֵי לְךָ בַּעֲשָׂרָה סְלָעִים, וְאִם לְבַסּוֹף אוֹ לְאַחַר זְמַן מָה הֲרֵי לְךָ בִּי"ב סְלָעִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁשְּׂכִירוּת אֵינָהּ מִשְׁתַּלֶּמֶת אֶלָּא לְבַסּוֹף הֲרֵי הַסְּכוּם שֶׁיִּפְרַע לוֹ לְבַסּוֹף זֶהוּ שִׁוּוּיָהּ שֶׁל שְׂכִירוּת, וּכְשֶׁיִּפְרַע לוֹ עַכְשָׁו מוֹזִיל הוּא לוֹ בִּשְׂבִיל הַקְדָּמָתָהּ.

וְהוּא שֶׁיֹּאמַר לוֹ כֵּן קֹדֶם שֶׁיִּקְנֶה הַשְׂכִירוּת בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַהַקְנָאָה, אֲבָל אִם כְּבָר קָנָה בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַהַקְנָאָה עַל מְנָת שֶׁיִּפְרַע לוֹ עַכְשָׁו עֲשָׂרָה סְלָעִים — אָסוּר לְהַרְבּוֹת

בִּשְׂכָרוֹ וְלוֹמַר אִם תִּתֶּן לִי לְבַסּוֹף אוֹ לְאַחַר זְמַן מָה אוֹ מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ הֲרֵי לְךָ בְּי"ב סֶלַע, סֶלַע לְחֹדֶשׁ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִקְנָה בְּעִנְיָן שֶׁמִּן הַדִּין אֵין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ שֶׁלֹּא לְפִרְעַ מֵעַכְשָׁו, נַעֲשָׂה פֵּרָעוֹן זֶה חוֹב עָלָיו, וּכְשֶׁמּוֹסִיף לוֹ בַּשְּׁבִיל שֶׁיַּמְתִּין לוֹ — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה, וְאֶפְשָׁר שֶׁאָסוּר מִן הַתּוֹרָה אַף שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ שְׂכִירוּת, שֶׁמּוֹסִיף לוֹ שְׂכִירוּת יוֹתֵר:

יז וְכֵן אָסוּר לְהַרְבּוֹת בִּנְדוּנְיַת חֲתָנִים אַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה חוֹב עַל אֲבִי הַכַּלָּה, דְּהַיְנוּ אַחַר כְּתִיבַת הַתְּנָאִים, שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּקִנָּס אִם לֹא יְשַׁלֵּם הַנַּדָּן — אָסוּר לוֹ לִתֵּן רֶוַח אִם לֹא יְשַׁלֵּם לִזְמַן פֵּרָעוֹן הַכָּתוּב בַּתְּנָאִים, וְרִבִּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה הִיא אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ בִּשְׂבִיל חוֹב שֶׁל הַלְוָאָה, אֶלָּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּדֶרֶךְ הֶתֵּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יח וְכֵן בְּמֶכֶר אַחַר שֶׁנִּגְמַר וּקְנָאוֹ הַלּוֹקֵחַ בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַהַקְנָאָה עַל מְנָת לְשַׁלֵּם לוֹ כָּךְ וְכָךְ לְאַלְתַּר — אָסוּר לְהַרְבּוֹת עַל הַמִּקָּח וְלוֹמַר אִם תּוֹסִיף עַל הַמִּקָּח אַרְוִיחַ לְךָ הַזְּמַן, וְרִבִּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה הִיא.

וַאֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁנִּגְמַר הַמִּקָּח — אָסוּר לְהַרְבּוֹת בְּמֶכֶר מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים לוֹמַר לַלּוֹקֵחַ אִם תִּתֶּן לִי מִיָּד הֲרֵי לְךָ בַּעֲשָׂרָה דִינָרִין וְאִם לִזְמַן פְּלוֹנִי בְּי"ב, וַאֲפִלּוּ הַמִּקָּח שָׁוֶה עַכְשָׁו י"ב אֶלָּא שֶׁמּוֹזִיל לוֹ אִם יִתֶּן לוֹ עַכְשָׁו — אָסוּר מִשּׁוּם אֲבַק רִבִּית, לְפִי שֶׁזְּמַן הַשְׁלוּמֵי הַמִּקָּח אֵינָהּ כִּזְמַן הַשְׂכִירוּת, אֶלָּא הוּא מִיָּד שֶׁקִּנָּה הַלּוֹקֵחַ אִם הָיָה לוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ בְּסָתָם, בֵּין שֶׁהָיָה לוֹקֵחַ בְּיֹקֶר בֵּין בְּזוֹל, וְזֶה שֶׁמְּפָרֵשׁ לוֹ שֶׁיּוֹסִיף לוֹ בְּעַד שֶׁיַּמְתִּין לוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי — נִרְאֶה כְּנוֹטֵל שָׂכָר בְּעַד הַמְתָּנַת חוֹב שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ כְּשֶׁקִּנָּה מִמֶּנּוּ.

וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מְפָרֵשׁ לוֹ כֵּן אֶלָּא מוֹכֵר לוֹ בְּסָתָם בְּי"ב לִזְמַן פְּלוֹנִי, רַק שֶׁעַכְשָׁו אֵין הַמִּקָּח שָׁוֶה י"ב, וְלֹא הָיָה הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן י"ב אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁמַּמְתִּין לוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי — הֲרֵי זֶה אֲבַק רִבִּית.

וַאֲפִלּוּ אִם הַמּוֹכֵר עָשִׁיר וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְמָעוֹת וְהַמִּקָּח הִיא סְחוֹרָה שֶׁאֵינָהּ נִפְסֶדֶת אִם הָיָה מַשְׁהֶה לִזְמַן פְּלוֹנִי וּלְאוֹתוֹ זְמַן תִּתְיַקֵּר בְּוַדַּאי וְתִשָּׁוֶה י"ב, וְנִמְצָא שֶׁאֵין רֶוַח כְּלָל לַמּוֹכֵר בִּמְכִירָה זוֹ שֶׁמּוֹכֵר בְּהַקְפָּה — אֵין הוֹלְכִין אַחַר הַמּוֹכֵר לְהָקֵל, אֶלָּא אַחַר הַלּוֹקֵחַ לְהַחֲמִיר, שֶׁהַלּוֹקֵחַ אִם הָיָה נוֹתֵן דָּמִים עַכְשָׁו הָיָה לוֹקֵחַ בְּפָחוֹת מִי"ב כְּמוֹ שֶׁהוּא שָׁוֶה עַכְשָׁו, נִמְצָא שֶׁהוּא מוֹסִיף בְּעַד הַמְתָּנַת הַמָּעוֹת:

יט וַאֲפִלּוּ אִם הִיא שָׁוָה עַכְשָׁו י"ב בְּעִיר אַחֶרֶת, וְהַלּוֹקֵחַ מוֹלִיכָהּ לְשָׁם וְיִטּוֹל עַכְשָׁו י"ב וְיַעֲשֶׂה צְרָכָיו בַּמָּעוֹת עַד זְמַן פֵּרָעוֹן שֶׁקָּבַע לוֹ הַמּוֹכֵר, וְגַם הַמּוֹכֵר הָיָה מוֹלִיכָהּ לְשָׁם עַכְשָׁו אִלּוּ לֹא קָנָאָהּ מִמֶּנּוּ הַלּוֹקֵחַ וְהָיָה נוֹטֵל שָׁם מִיָּד — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר.

אֶלָּא אִם כֵּן אַחֲרָיוּת הַסְּחוֹרָה בְּהוֹלָכָתָהּ לְאוֹתָהּ הָעִיר עַד שֶׁתִּמָּכֵר שָׁם הוּא עַל הַמּוֹכֵר, שֶׁאָז הַלּוֹקֵחַ אֵינוֹ אֶלָּא כִּשְׁלוּחוֹ לִמְכּוֹר סְחוֹרָתוֹ, וְאַחַר שֶׁמְּכָרָהּ שָׁם הוּא נַעֲשֶׂה לוֹ עַל הַמָּעוֹת לַעֲשׂוֹת בָּהֶם צְרָכָיו עַד שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן לַמּוֹכֵר.

לְפִיכָךְ, צָרִיךְ הַמּוֹכֵר לְשַׁלֵּם לוֹ שְׂכַר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ וּשְׂאָר הוֹצָאַת הַדֶּרֶךְ עַד שֶׁתִּמָּכֵר סְחוֹרָתוֹ בְּאוֹתָהּ הָעִיר, שֶׁאִם לֹא יְשַׁלֵּם לוֹ נִמְצָא שֶׁטָּרַח בְּמִכְירַת סְחוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה בִּשְׁבִיל שֶׁיַּלְוֶהוּ הַמָּעוֹת שֶׁיִּטּוֹל בַּעֲדָהּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ שְׂכַר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ בִּשְׁלֵמוּת, אֶלָּא דַּי שֶׁיִּתֵּן לוֹ דָּבָר מוּעָט בְּעַד עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ לְהֶכֵּר בִּלְבָד שֶׁאֵינוֹ טוֹרֵחַ בְּעַד הַהַלְוָאָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁרִבִּית שֶׁעַל יְדֵי מִקָּח וּמִמְכָּר אֵינָהּ אֶסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — דַּי בְּהֶכֵּר בִּלְבָד.

וּמִכָּל מָקוֹם, הוֹצָאַת הַדֶּרֶךְ שֶׁעַל הַסְּחוֹרָה לְדִבְרֵי הַכֹּל צָרִיךְ לְחַשֵּׁב בִּדְמֵי הַסְּחוֹרָה עַצְמָהּ כְּשֶׁמְּחַשֵּׁב לוֹ יִקָּרָהּ שֶׁבְּעִיר הָאַחֶרֶת.

(וְלִסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה הוּא הַדִּין אִם אֵינוֹ מוֹכֵר לוֹ בְּיֹקֶר כְּלָל, אֶלָּא שֶׁזֶּה בְּקֹשׁ מִמֶּנּוּ מָעוֹת לִלְווֹת, וְאָמַר לוֹ אֵין לִי מָעוֹת אֶלָּא יֵשׁ לִי חֵפֶץ שֶׁאֲנִי צָרִיךְ לְמָכְרוֹ טוֹל וְהוֹלִיכוֹ לְמָקוֹם שֶׁתּוּכַל לְמָכְרוֹ וּמָכְרֵהוּ וּלְוֵה לְךָ הַמָּעוֹת עַד זְמַן פְּלוֹנִי — צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ שְׂכַר עֲמָלוֹ בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁלֹּא יְהֵא טוֹרֵחַ בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה אַף עַל פִּי שֶׁטּוֹרֵחַ בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ מִזֶּה הֶנָאָה לְמַלְוֶה שֶׁהָיָה חֵפֶץ לִמְכּוֹר הַחֵפֶץ וְהָיָה צָרִיךְ לִטְרוֹחַ בְּעַצְמוֹ בִּמְכִירָתוֹ. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה — בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל, וְדַי בְּדָבָר מוּעָט בְּכָל עִנְיָן):

כ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁצָּרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה הַסְּחוֹרָה בְּאַחֲרָיוּת הַמּוֹכֵר עַד שֶׁתִּמָּכֵר בְּאוֹתָהּ הָעִיר, וְגַם צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ שְׂכַר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ כְּשֶׁמָּכַר לוֹ עַכְשָׁו מְכִירָה חֲלוּטָה שֶׁלֹּא לְהַחֲזִירָהּ עוֹד בְּעֵינֶיהָ רַק דָּמֶיהָ, וְגַם לֹא הִנִּיחַ מָקוֹם לַלּוֹקֵחַ שֶׁיּוּכַל לְהַרְוִיחַ בְּמִכְירַת הַסְּחוֹרָה אֵיזֶה רֶוַח, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱלָה לוֹ בְּדָמֶיהָ כְּפִי כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לְטוֹל בַּעֲדָהּ בְּאוֹתָהּ הָעִיר, וְאֵין לוֹ לַלּוֹקֵחַ הֶנָאָה בְּמִכְירָה זוֹ רַק מַה שֶּׁיִּלְוֶה לוֹ הַמָּעוֹת לַעֲשׂוֹת בָּהֶן צְרָכָיו עַד זְמַן פֵּרָעוֹן.

אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הֲרֵי הִיא לְךָ בְּכָךְ וְכָךְ וְכָל מַה שֶּׁתִּטּוֹל בַּעֲדָהּ יוֹתֵר מִסַּךְ זֶה הוּא שֶׁלְּךָ, וְאִם לֹא תּוּכַל לְמָכְרָהּ בְּיוֹתֵר מִסַּךְ זֶה הֲרֵי אִם תִּרְצֶה לְהַחֲזִירָהּ לִי אֲקַבְּלֶנָּה מִמְּךָ, שֶׁנִּמְצֵאת עַכְשָׁו כְּשֶׁמּוֹכְרָהּ לוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהִיא בְּזוֹל עֲדַיִן אֵינָהּ מְכִירָה חֲלוּטָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ, וְגַם כְּשֶׁיִּמְכְּרֶנָּה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה לוֹ רֶוַח בִּמְכִירָה זוֹ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְקַבֵּל עָלָיו הָאַחֲרָיוּת שֶׁל הַסְּחוֹרָה עַד שֶׁתִּמָּכֵר, וְגַם אֵין צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ שְׂכַר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ כְּלָל, כִּי הַמּוֹכֵר מַנִּיחַ לוֹ רֶוַח זֶה בְּעַד עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ. וְאַף שֶׁאַחֲרָיוּתָהּ עָלָיו אֵינָהּ כְּשֶׁלּוֹ שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ מְשׂוּם רִבִּית מַה שֶּׁיְּשַׁלֵּם לוֹ בַּעֲדָהּ לְאַחַר זְמַן יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִיא שָׁוָה עַכְשָׁו כַּאן בְּעִיר זוֹ, הוֹאִיל וְלֹא הָיְתָה מְכִירָה חֲלוּטָה כְּשֶׁלְּקָחָהּ מִמֶּנּוּ בְּעִיר זוֹ — הֲרֵי זֶה כְּשֶׁמּוֹכְרָהּ בְּעִיר אַחֶרֶת בְּיֹקֶר כְּאִלּוּ מוֹכֵר סְחוֹרָה שֶׁל הַמּוֹכֵר.

וְהוּא הַדִּין אִם אֵינוֹ מוֹלִיכָהּ לְעִיר אַחֶרֶת, אֶלָּא מוֹכְרָהּ בְּעִיר זוֹ לְאַחַר זְמַן בְּעֵת שֶׁמִּתְיַקֶּרֶת סְחוֹרָה זוֹ.

אֲבָל אִם אֵינוֹ מוֹכְרָהּ בְּיֹקֶר כְּפִי מַה שֶּׁמָּכַר לוֹ הַמּוֹכֵר אֶלָּא בְּפָחוֹת כְּדֵי לְמַהֵר לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו בַּמָּעוֹת — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן:

כא וְכָל זֶה שֶׁאָסוּר לְמְכּוֹר סְחוֹרָה בְּהַקָּפָה בְּיוֹתֵר מִשָּׁוְיָהּ עַכְשָׁו בְּעִיר זוֹ, אֵינָהּ אֶלָּא בְּסְחוֹרָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שַׁעַר יָדוּעַ וְקָצוּב, כְּגוֹן תְּבוּאָה לְאַחַר שֶׁיָּצָא הַשַּׁעַר בְּשׁוּק שֶׁל עֲיָרוֹת שֶׁהוּא קָבוּעַ וְנִמְשָׁךְ זְמַן רַב וְאֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה, וְזֶה מָכַר בְּהַקָּפָה בְּיוֹתֵר מִמַּה שֶּׁיָּצָא הַשַּׁעַר, אוֹ אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ שַׁעַר בַּשּׁוּק אֶלָּא שֶׁשּׁוּמָתוֹ יָדוּעַ לַכֹּל, כְּמוֹ פִּלְפֵּל אוֹ שַׁעֲוָה, שֶׁכָּל הַפִּלְפְּלִין וְהַשַּׁעֲוָה שָׁוִין, וְהַכֹּל קוֹנִים אוֹתָם תָּדִיר וְיוֹדְעִים שׁוּמָתָם, וְזֶה מָכַר בְּיוֹתֵר מִשּׁוּמָתוֹ הַיְדוּעָה.

אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ שַׁעַר יָדוּעַ בַּשּׁוּק וְלֹא שׁוּמָתוֹ יָדוּעַ לַכֹּל, כְּגוֹן פֵּרָה וְטַלִּית וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, וְכֵן תְּבוּאָה, עַד שֶׁלֹּא יָצָא הַשַּׁעַר שֶׁיֵּשׁ מוֹכֵר בְּזוֹל וְיֵשׁ בְּיֹקֶר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲפִלּוּ יָצָא אֶלָּא שֶׁלֹּא נִקְבַּע, וְעִתִּים שֶׁמּוֹכְרִים בְּזוֹל וְעִתִּים שֶׁמּוֹכְרִים בְּיֹקֶר, שֶׁמִּשְׁתַּנֶּה הַשַּׁעַר תָּדִיר — מֻתָּר לְמְכּוֹר בְּהַקָּפָה בְּיוֹתֵר מִכַּמּוּת שֶׁשָּׁוֶה עַכְשָׁו.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ אִם אַתָּה פּוֹרֵעַ לִי עַכְשָׁו הֲרֵי לְךָ בְּי' דִינָרִים וְאִם לִזְמַן פְּלוֹנִי בְּיוֹתֵר מִי', אַף עַל פִּי שֶׁהָאֱמֶת הוּא כֵּן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָרִבִּית הַבָּאָה עַל יְדֵי מִקָּח וּמִמְכָּר אֵינָהּ אֶסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים — לֹא אָסְרוּ בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ נִכָּר לַכֹּל שֶׁרִבִּית

הִיא, כְּגוֹן זֶה שֶׁמּוֹכֵר בְּיֹקֶר דָּבָר שֶׁאֵין שׁוּמָתוֹ יְדוּעָה לַכֹּל.
וְהוּא שֶׁמַּעֲלֵהוּ מְעַט בְּעִנְיָן שֶׁאֵין נִכָּר לַכֹּל, אֲבָל אִם מַעֲלֵהוּ הַרְבֵּה עַד שֶׁנִּכָּר לַכֹּל שֶׁבִּשְׁבִיל הַמְתָּנַת הַמָּעוֹת הוּא מַעֲלֵהוּ — הֲרֵי זֶה כִּמְפָרֵשׁ וְאָסוּר.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִטַּלְטְלִין, אֲבָל בְּקַרְקָעוֹת, כֵּיוָן שֶׁאֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת — מֻתָּר לְמָכְרָן בְּהַקְפָּה בְּהַרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּמֵיהֶם. רַק שֶׁלֹּא יְפָרֵשׁ לוֹ אִם תִּפְרַע לִי עַכְשָׁו הֲרֵי לְךָ בְּפָחוֹת. וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָּה וְאוֹנָאָה:

כב וְכָל זֶה כְּשֶׁקּוֹצֵץ עִמּוֹ סְכוּם הַמֹּקַח כָּךְ וְכָךְ כְּשֶׁיִּפְרַע לוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי, אֲבָל אִם אֵינוֹ קוֹצֵץ לוֹ סְכוּם אֶלָּא מוֹכֵר לוֹ בְּעֵת הַזּוֹל שֶׁיִּפְרָעֵהוּ לִזְמַן פְּלוֹנִי בְּעַד דָּבָר זֶה כְּפִי הַשַּׁעַר שֶׁיִּהְיֶה לְדָבָר זֶה בָּעֵת הַהִיא, בֵּין שֶׁיִּהְיֶה בְּיֹקֶר בֵּין שֶׁיִּהְיֶה בְּזוֹל, וּבָעֵת הַהִיא רָגִיל לִהְיוֹת דָּבָר זֶה בְּיֹקֶר, כְּגוֹן יַיִן שֶׁרָגִיל לִהְיוֹת בְּיֹקֶר אַחַר הַפֶּסַח, וְהוּא מוֹכְרוֹ לוֹ בְּעֵת הַבָּצִיר שֶׁהוּא בְּזוֹל שֶׁיִּפְרַע לוֹ אַחַר הַפֶּסַח בְּעַד כָּל חָבִית כְּפִי הַשַּׁעַר שֶׁיִּהְיֶה אַחַר הַפֶּסַח לְכָל חָבִית יַיִן — יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שַׁעַר יָדוּעַ, וּכְבָר נִקְבַּע הַשַּׁעַר בְּזוֹל, הוֹאִיל וְאֵינוֹ קוֹצֵץ עִמּוֹ שֶׁיִּפְרַע לוֹ יוֹתֵר מִשַּׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתְיַקֵּר כְּלָל.
וְיֵשׁ אוֹסְרִין, הוֹאִיל וְדַרְכּוֹ לְהִתְיַקֵּר. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם.
וְאִם אֵינוֹ נוֹטֵל מִמֶּנּוּ הַיַּיִן עַכְשָׁו בְּעֵת הַבָּצִיר אֶלָּא אַחַר כָּךְ לְאַחַר שֶׁנִּתְיַקֵּר — לְדִבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר לְמָכוֹר לוֹ בְּעֵת הַבָּצִיר עַל מְנָת לְשַׁלֵּם לִזְמַן פְּלוֹנִי בְּעַד כָּל חָבִית כְּפִי הַשַּׁעַר שֶׁיִּהְיֶה לְחָבִית יַיִן בְּעֵת שֶׁיִּטּוֹל כָּל חָבִית מֵרְשׁוּת הַמּוֹכֵר, כִּי אָז חָל עָלָיו הַחוֹב לְשַׁלֵּם וְלֹא בְּעֵת שֶׁקָּנָה מִמֶּנּוּ, וְאֵין כַּאן רֶוַח הַמְתָּנַת חוֹב. וּלְפִיכָךְ, אַף שֶׁאַחֲרָיוּת הַיַּיִן עַל הַלּוֹקֵחַ — מֻתָּר, שֶׁאַף שֶׁהַיַּיִן שָׁלוֹ — לֹא נִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם דָּמָיו לַמּוֹכֵר כָּל זְמַן שֶׁהַיַּיִן בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר, וְאֵין כַּאן רֶוַח הַמְתָּנַת חוֹב. וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּשָׁאָר כָּל הַסְּחוֹרוֹת:

כג וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לְמָכוֹר סְחוֹרָה בְּהַקְפָּה בְּיוֹתֵר מִשָּׁוְיָהּ עַכְשָׁו אִם נוֹטְלָהּ עַכְשָׁו מֵרְשׁוּת הַמּוֹכֵר — כָּךְ אָסוּר לִקְנוֹתָם בְּפָחוֹת מִשָּׁוְיָהּ עַכְשָׁו בִּשְׁבִיל שֶׁמַּקְדִּים הַמָּעוֹת קֹדֶם שֶׁיִּטְּלֶנָּה, לְפִי שֶׁהַמָּעוֹת נַעֲשׂוּ חוֹב עַל הַמּוֹכֵר לִתֵּן בַּעֲדָם סְחוֹרָה, וּבִשְׁבִיל שֶׁהַלּוֹקֵחַ מַמְתִּין לוֹ הַחוֹב הוּא מוֹכֵר לוֹ בְּזוֹל, וַהֲרֵי זֶה אֲבַק רִבִּית.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין לוֹ לַמּוֹכֵר סְחוֹרָה זוֹ כֻּלָּהּ בְּעֵת שֶׁמְּקַבֵּל הַמָּעוֹת, אֲבָל אִם

יֵשׁ לוֹ כֻּלָּהּ, אֲפִלּוּ הָיְתָה מֻפְקֶדֶת בְּיַד אֲחֵרִים בְּעִיר אַחֶרֶת — מֻתָּר, לְפִי שֶׁעָשְׂאוּ חֲכָמִים נְתִינַת הַמָּעוֹת כְּאִלּוּ הוּא קִנְיָן גָּמוּר לְהֶתֵּר רִבִּית שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, לְהַקְנוֹת הַסְּחוֹרָה לַלּוֹקֵחַ מִיָּד בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִיא, וְאֵין כַּאן הַמְתָּנַת חוֹב.

וְאִם הַמּוֹכֵר נָתַן מָעוֹת עַל סְחוֹרָה זוֹ לַאֲחֵרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם — אֵין זֶה מוֹעִיל לְהַתִּיר לוֹ לְמָכְרָהּ בְּזוֹל בִּשְׁבִיל הַקְּדִמַּת הַמָּעוֹת, הוֹאִיל וַעֲדַיִן לֹא גָּבָאָה מֵהֶם אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת כְּשֶׁלּוֹ שֶׁיּוּכַל לְהַקְנוֹתָם לַלּוֹקֵחַ מִיָּד.

וְנֶאֱמָן הַמּוֹכֵר לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְחוֹרָה זוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת, אֶלָּא אִם כֵּן יְדוּעַ שֶׁאֵין לוֹ, אוֹ שֶׁהוּא בְּחֶזְקַת שֶׁאֵין לוֹ, שֶׁאָז אֵין הוֹדָאָתוֹ לְשֶׁקֶר מוֹעֶלֶת:

כד וְכָל זֶה לְמִכּוֹר בְּזוֹל סְתָם, אֲבָל אָסוּר לְפָרֵשׁ וְלוֹמַר אִם תִּתֶּן לִי הַמָּעוֹת עַכְשָׁו אֶתֵּן לְךָ בְּפָחוֹת, וְאִם תִּתֵּן לְאַחַר זְמַן אֶתֵּן בְּיוֹתֵר, שֶׁזֶּה כְּאוֹמֵר שֶׁבִּשְׁבִיל הַמְתָּנַת הַסְּחוֹרָה אַחַר קַבָּלַת הַמָּעוֹת מוֹזִיל לוֹ:

כה וְכָל שֶׁאֵין לַמּוֹכֵר סְחוֹרָה זוֹ כֻּלָּהּ בְּעֵת שֶׁמְּקַבֵּל הַמָּעוֹת אֲפִלּוּ בְּשָׁוְיָהּ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְמִכּוֹר שֶׁיַּעֲמִיד לוֹ לְאַחַר זְמַן בְּשַׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו, אֶלָּא אִם כֵּן הִיא סְחוֹרָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ עַכְשָׁו שַׁעַר יָדוּעַ וְקָצוּב בַּשּׁוּק, שֶׁהַכֹּל מוֹכְרִים בְּשַׁעַר אֶחָד מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְצוּיָה הַרְבֵּה בַּשּׁוּק, אִם הִיא סְחוֹרָה הַנִּמְכֶּרֶת בַּשּׁוּק, כְּגוֹן פֵּרוֹת וּתְבוּאָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְאִם אֵינָהּ נִמְכֶּרֶת בַּשּׁוּק, כְּגוֹן שֶׁעָוָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, אִם הִיא מְצוּיָה הַרְבֵּה כָּל כָּךְ בְּעִיר זוֹ עַד שֶׁכָּל הַמּוֹכְרִים מוֹכְרִים בְּשַׁעַר אֶחָד.

אֲבָל סְחוֹרָה שֶׁאֵין לָהּ עַכְשָׁו שַׁעַר קָצוּב, יֵשׁ מוֹכֵר בְּפָחוֹת וְיֵשׁ בְּיוֹתֵר — אָסוּר לְהַקְדִּים מָעוֹת עַל סְחוֹרָה זוֹ אֲפִלּוּ בְּשָׁוְיָהּ עַכְשָׁו, כִּי שֶׁמָּא תִּתְיַקֵּר אַחַר כָּךְ וְהוּא יִטּוֹל כְּשַׁעַר הַזּוֹל שֶׁל עַכְשָׁו בִּשְׁבִיל הַמְתָּנַת חוֹב הַמָּעוֹת שֶׁהִקְדִּים לוֹ, שֶׁנַּעֲשׂוּ עָלָיו כְּהַלְוָאָה הוֹאִיל וְלֹא הָיְתָה לוֹ הַסְּחוֹרָה, וַהֲרֵי זֶה אֲבַק רִבִּית, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לָהּ שַׁעַר (אֵין רֶוַח לַלּוֹקֵחַ בְּהַקְדָּמַת הַמָּעוֹת לַמּוֹכֵר, שֶׁהֲרֵי הָיָה מוֹצֵא לִקְנוֹתָם בְּמָעוֹתָיו מֵאֲנָשִׁים אֲחֵרִים בְּשַׁעַר הַזֶּה), שֶׁהֲרֵי הִיא מְצוּיָה הַרְבֵּה, וְהַיְינוּ הַמּוֹכֵר יָכוֹל לִקְנוֹתָהּ מֵאַחֵר בְּשַׁעַר הַזֶּה בְּמָעוֹת אֵלּוּ שֶׁמְּקַבֵּל עַתָּה — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ קְנָאָהּ, שֶׁהֻקְלוּ בָּזֶה, הוֹאִיל וְהִיא מְצוּיָה הַרְבֵּה.

וְלָכֵן אִם מִנְהַג הָעִיר שֶׁהַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן שְׂכַר הַסַּרְסוּר — צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן גַּם זֶה הַלּוֹקֵחַ שֶׁמַּקְדִּים

מָעוֹתָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַרְוִיחַ כְּלוּם בְּהַקְדָּמַת מָעוֹתָיו.

וְאִם הֵם פֵּרוֹת שֶׁדַּרְכָּן לְהִתְחַסֵּר מֵאֲכִילַת עַכְבָּרִים — צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁרְאוּיִם לְהִתְחַסֵּר לְפִי הַמִּדָּה וּלְפִי הַזְּמַן, שֶׁהוּא מִנְּתִינַת הַמָּעוֹת עַד קַבָּלַת הַפֵּרוֹת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְקַנּוֹת בְּפָחוֹת מִמַּשַּׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו כָּל שֶׁאֵין לַמּוֹכֵר כָּל הַפֵּרוֹת:

כו וְהַשַּׁעַר צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה קָבוּעַ וְנִמְשָׁךְ זְמַן אָרֹךְ, כְּגוֹן שַׁעַר שֶׁל שׁוּק שֶׁל כְּרַכִּים, שֶׁהֵם עֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁהַשּׁוּק שָׁבָהֶן הוּא רַב וְגָדוֹל וְהַשַּׁעַר שֶׁנִּקְבַּע בּוֹ אֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה לִזְמַן מוּעָט כָּל כָּךְ.

וְיֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ אֵינוֹ קָבוּעַ, כְּגוֹן שַׁעַר שֶׁל עֲיָרוֹת קְטַנּוֹת, שֶׁאֵין רַבִּים מוֹלִיכִין לָהֶן תְּדִיר כְּמוֹ לִכְרַכִּים, וּלְפִיכָךְ הַשַּׁעַר שֶׁבַּשּׁוּק מִשְׁתַּנֶּה בָּהֶן תְּדִיר לִזְמַן מוּעָט. וְיֵשׁ לְסָמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים.

וַעֲיָרוֹת קְטַנּוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן שַׁעַר בַּשּׁוּק וְהֵן סְמוּכוֹת לְעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שַׁעַר בַּשּׁוּק — סוֹמְכוֹת עַל הַשַּׁעַר שֶׁיָּצָא בְּאוֹתָהּ הָעִיר, וְהוּא שֶׁהֵן מִסְתַּפְּקוֹת (סְחוֹרָה זוֹ) מֵאוֹתָהּ הָעִיר:

כז וְכָל זֶה כְּשֶׁנָּתַן לוֹ מָעוֹת עַכְשָׁו בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה שַׁעַר הַזּוֹל, אֲבָל אִם הָיָה הַמּוֹכֵר חַיָּב לוֹ מִכָּבָר וּבָא לְתָבְעוֹ, וְאָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר אֶתֵּן לְךָ בְּחוֹבְךָ פֵּרוֹת אוֹ סְחוֹרָה אַחֶרֶת כְּשַׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו — אָסוּר, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה הַמּוֹכֵר יָכוֹל לִקְנוֹת כְּשַׁעַר הַזּוֹל, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן לוֹ מָעוֹת עַכְשָׁו, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לַמּוֹכֵר עַכְשָׁו כָּל הַסְּחוֹרָה כֻּלָּהּ, שֶׁאָז מֻתָּר אֲפִלּוּ אֵין לָהּ שַׁעַר כְּלָל.

וְכֵן הַמַּלְוֶה מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ עַל מְנָת שֶׁאִם לֹא יִפְרָעֵנוּ בְּמָעוֹת לְזְמַן פְּלוֹנִי יִפְרָעֵנוּ בִּסְחוֹרָה כְּפִי הַשַּׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו — אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לַלּוֶה הַסְּחוֹרָה כֻּלָּהּ עַכְשָׁו, שֶׁהֲרֵי זְמַן הַקְּנִיָּן שֶׁקּוֹנֶה מִמֶּנּוּ הַסְּחוֹרָה אֵינוֹ עַכְשָׁו בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת אֶלָּא לְאַחַר זְמַן כְּשֶׁלֹּא יִפְרָעֵנוּ מָעוֹתָיו:

כח וְכָל הַמַּקְדִּים מָעוֹת עַל סְחוֹרָה, אֲפִלּוּ נִקְבַּע הַשַּׁעַר בַּשּׁוּק, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ לַמּוֹכֵר עַכְשָׁו כֻּלָּהּ, אִם נִתְיַקְּרָה אַחַר כָּךְ וּבָא הַמּוֹכֵר לְפָרְעוֹ בְּמָעוֹת מִפְּנֵי שֶׁחָזַר בּוֹ, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ עַתָּה הַסְּחוֹרָה הַהִיא שֶׁכְּבָר מְכָרָהּ לְאַחֵר — לֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ מָעוֹת בַּעֲדָהּ כְּשַׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו שֶׁהוּא שַׁעַר הַיֹּקֶר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּרִבִּית, שֶׁמָּעוֹת נָתַן וּמָעוֹת נוֹטֵל וְנוֹטֵל יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁנָּתַן. אֲבָל אִם נוֹתֵן לוֹ סְחוֹרָה אַחֶרֶת — מֻתָּר:

כט וּכְשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לְהַקְדִּים מָעוֹת עַל פֵּרוֹת אוֹ סְחוֹרָה אַחֶרֶת עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר — כָּךְ מֻתָּר לְהַקְדִּים פֵּרוֹת אוֹ סְחוֹרָה אַחֶרֶת בְּתוֹרַת דְּמִים עַל פֵּרוֹת אֲחֵרוֹת אוֹ סְחוֹרָה אַחֶרֶת עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְכֵן לְהַקְדִּים מָעוֹת עַל מָעוֹת אֲחֵרוֹת דֶּרֶךְ חִלּוּף וּמַקָּח וּמִמְכָּר.

רַק שֶׁבָּזֶה חָלוּק דִּין מַקָּח וּמִמְכָּר שֶׁל מָעוֹת בְּמָעוֹת מִמַּקָּח וּמִמְכָּר שֶׁל מָעוֹת בְּפֵרוֹת אוֹ פֵּרוֹת בְּפֵרוֹת, שֶׁהַמַּקְדִּים מָעוֹת אוֹ פֵּרוֹת עַל פֵּרוֹת, אִם יֵשׁ לוֹ לַמּוֹכֵר כָּל הַפֵּרוֹת עַכְשָׁו — מֻתָּר לְהוֹזִיל לוֹ פָּחוֹת הַרְבֵּה מִשַּׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו בִּשְׁבִיל הַקְדָּמַת מָעוֹתָיו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מַקְדִּים מָעוֹת עַל מָעוֹת אֲחֵרוֹת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵם ב' מִינִים שׁוֹנִים, כְּגוֹן כֶּסֶף וְזָהָב, וְדֶרֶךְ מַקָּח וּמִמְכָּר הוּא — אָסוּר לְהוֹזִיל לוֹ מִשַּׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו בִּשְׁבִיל הַקְדָּמַת מָעוֹתָיו, אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ לַמּוֹכֵר כָּל הַמָּעוֹת בְּבֵיתוֹ, וַאֲפִלּוּ נוֹתְנָן לוֹ מִיָּד לְאַחַר שָׁעָה קַלָּה כְּשֶׁיִּמְצָא הַמַּפְתֵּחַ מִתֶּבָתוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנּוֹתֵן לוֹ עַכְשָׁו מָעוֹת הַיּוֹצְאוֹת וְהוּא מַחֲזִיר לוֹ מָעוֹת הַיּוֹצְאוֹת — הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְהַלְוָאָה, וְיֵשׁ לָהּ דִּין הַלְוָאָה מַמָּשׁ לֶאֱסוֹר בָּהּ הָרִבִּית מִן הַתּוֹרָה, וְאֵין מוֹעִיל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ אֶלָּא לְהַתִּיר הָרִבִּית שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ל וַאֲפִלּוּ בְּפֵרוֹת עַל פֵּרוֹת לֹא הִתִּירוּ לְהַקְדִּים אֶלָּא בְּסִתָם, שֶׁהוּא דֶּרֶךְ מַקָּח וּמִמְכָּר, אֲבָל אִם הִיא הַלְוָאָה מְפֹרֶשֶׁת שֶׁמַּלְוֵהוּ מִין זֶה לִפְרוֹעַ לוֹ לְאַחַר אֵיזֶה זְמַן מִין אַחֵר, כְּגוֹן סְאָה חִטִּים בְּסָאָה דֹּחַן, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּשַׁעַר אֶחָד עַכְשָׁו — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ יֵשׁ שַׁעַר קָצוּב לְדֹחַן עַכְשָׁו וְאֵינוֹ מוֹזִיל לוֹ כְּלוּם מִשַּׁעַר שֶׁל עַכְשָׁו, וְגַם יֵשׁ לוֹ לַלָּוֶה כָּל הַדֹּחַן עַכְשָׁו, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ בְּכָל אֵלֶּה אֶלָּא בְּדֶרֶךְ מַקָּח וּמִמְכָּר וְלֹא בְּהַלְוָאָה מְפֹרֶשֶׁת בְּב' מִינֵי פֵּרוֹת אוֹ סְחוֹרוֹת אֲחֵרוֹת (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּהַלְוָאָה מְפֹרֶשֶׁת בְּמָעוֹת עַל מָעוֹת אֲחֵרוֹת), כִּי שָׂמָא לְאַחַר זְמַן יִשְׁתַּנֶּה הַשַּׁעַר וְיִהְיֶה הַמִּין שֶׁיִּפְרָעֶנּוּ שָׁוֶה יוֹתֵר מִמִּין שֶׁהִלְוָהוּ, וַהֲרֵי זֶה אֲבַק רִבִּית.

אֲבָל מִין אֶחָד מֻתָּר לְלָווֹת בִּשְׁעַת הַזּוֹל וּלְפָרְעוֹ בִּשְׁעַת הַיֹּקֶר אִם יֵשׁ לוֹ לַלָּוֶה מִין זֶה בִּשְׁעַת הַהַלְוָאָה, וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ אֶלָּא חִטָּה אַחַת אוֹ טִפַּת יַיִן אַחַת — מֻתָּר לְלָווֹת כַּמָּה מִדּוֹת, לְפִי שֶׁעַל כָּל חִטָּה שֶׁמַּלְוִין לוֹ רוֹאִין כְּאִלּוּ חִטָּה זוֹ נִכְנֶסֶת תַּחְתֶּיהָ לִהְיוֹת בִּרְשׁוּת הַמַּלְוֶה, וּכְשֶׁנִּתְיַקְּרָה אַחַר כָּךְ — בִּרְשׁוּתוֹ נִתְיַקְּרָה, שֶׁהֵקֵלּוּ בְּזֶה, הוֹאִיל וְאֵין בְּזֶה רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה.

וְכֵן אִם יֵשׁ שַׁעַר קָצוּב בַּשּׁוּק לְחִטִּין, שֶׁהֲרֵי הֵן מְצוּיוֹת לִקְנוֹתָן — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ יֵשׁ לוֹ, וּמֻתָּר לְלַוּוֹתָן בִּשְׁעַת הַזּוֹל וּלְפָרְעָן בִּשְׁעַת הַיֹּקֶר.

וְאִם אֵין לוֹ חִטִּים לִפְרוֹעַ — יִטּוֹל מִמֶּנּוּ דְּמֵיהֶם כִּשְׁעַת הַפֵּרָעוֹן, בֵּין שֶׁהוּקְרוּ בֵּין שֶׁהוּזְלוּ.

וְעִיר שֶׁאֵין בָּהּ שַׁעַר בַּשּׁוּק לְחִטִּין — סוֹמְכִין בָּהּ עַל שַׁעַר שֶׁבְּשׁוּק עִיר הַסְּמוּכָה לָהּ אִם זוֹ מְסֻתֶּפֶקֶת מִמֶּנָּה (חִטִּים אוֹ מִין אַחֵר שֶׁמַּלְוֶוהוּ), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְאִם אֵין שַׁעַר קָצוּב בַּשּׁוּק לְחִטִּים, וְאֵין לוֹ לַלָּוֶה אֶפִלּוּ חִטָּה אַחַת — יִתֵּן לוֹ הַמַּלְוֶה אוֹ אַחֵר חִטָּה אַחַת בְּמַתָּנָה תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יַלְוֶוהוּ כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה. וְכֵן אִם מַלְוֶוהוּ מִין אַחֵר — יִתֵּן לוֹ מְעַט מֵאוֹתוֹ הַמִּין בְּמַתָּנָה תְּחִלָּה.

וְאִם יֵשׁ לוֹ לַלָּוֶה מְעַט מֵאוֹתוֹ הַמִּין פְּקָדוֹן בְּיַד אֲחֵרִים — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ יֵשׁ לוֹ בִּרְשׁוּתוֹ. אֲבָל אִם אֲחֵרִים חַיָּבִים לוֹ אוֹתוֹ הַמִּין — אֵינוֹ כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וַאֲפִלּוּ פְּקָדוֹן אֵין מוֹעִיל לְלַוּוֹת עָלָיו, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא בְּאוֹתָהּ הָעִיר שֶׁבָּהּ עוֹמְדִים הַמַּלְוֶה וְהַלָּוֶה, אֲבָל לֹא בְּעִיר אַחֶרֶת, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ דֶּרֶךְ לַמַּלְוֶה לֵילֵךְ לְשָׁם לְצָרְכּוֹ. אֲבָל אִם אֵין לוֹ דֶּרֶךְ לְשָׁם — אָסוּר בְּהַלְוָאָה אַף עַל פִּי שֶׁמַּתָּר בְּמִקָּח וּמִמְכָּר. אֲבָל נֶאֱמָן הַלָּוֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

לא וְכָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַלָּוֶה מִמִּין זֶה אוֹ שֶׁהַמַּלְוֶה נָתַן לוֹ בְּמַתָּנָה — יָכוֹל לְהַתְנוֹת עִמּוֹ שֶׁלֹּא יִפָּרַעֲנוּ אֶלָּא לְזְמַן פְּלוֹנִי וְלֹא קֹדֶם לָכֵן, מִפְּנֵי שֶׁבְּזְמַן הַהוּא יִהְיֶה מִין זֶה בְּיֹקֶר יוֹתֵר. אֲבָל אִם אֵין לוֹ לַלָּוֶה כְּלָל מִמִּין זֶה אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְמִין זֶה שַׁעַר קָצוּב בַּשּׁוּק בְּעִנְיָן שֶׁמֻּתָּר לְלַוּוֹתוֹ בִּשְׁעַת הַזּוֹל וּלְפָרְעוֹ בִּשְׁעַת הַיֹּקֶר — הֲרֵי זֶה אָסוּר לְהַתְנוֹת עִם הַלָּוֶה שֶׁלֹּא יִפָּרַעֲנוּ עַד זְמַן פְּלוֹנִי, מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל מִין זֶה לְהִתְיַקֵּר לִזְמַן פְּלוֹנִי, אוֹ מִפְּנֵי טַעַם אַחֵר, כָּל שֶׁקּוֹבֵעַ זְמַן לְפֵרָעוֹן לְטוֹבָתוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְפָרְעוֹ קֹדֶם לָכֵן — אָסוּר, לְפִי שֶׁאֵין מוֹעִיל מַה שֶּׁיָּצָא הַשַּׁעַר לְמִין זֶה וְהוּא מָצוּי לִקָּנוֹתוֹ תָּדִיר אֶלָּא כְּשֶׁיָּכוֹל לִקְנוֹת וּלְפָרְעוֹ מִיָּד כְּשֶׁיִּרְצֶה:

לב וְכָל שֶׁאֵין לוֹ לַלָּוֶה כְּלָל וְאֵין שַׁעַר קָצוּב בַּשּׁוּק לְמִין זֶה — אָסוּר לְלַוּוֹתוֹ אֲפִלּוּ לְשָׁעָה קַלָּה, שֶׁמָּא יִתְיַקֵּר מִיָּד, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂהוּ דָּמִים עָלָיו כְּשׁוּוִי עַכְשָׁו, וְאַף אִם יִתְיַקֵּר

לֹא יִפְרַע אֶלָּא דָּמָיו שֶׁל עַכְשָׁו. וּכְשֶׁמַּתְנֶה עִמּוֹ כֵּן — הֲרֵי זֶה מֻתָּר גַּם כֵּן לִטּוֹל דָּמִים אֵלּוּ אַף אִם הוּזַל אַחַר כָּךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַלְוֶה סְתָם וְהוּזַל אַחַר כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

לג וְאִסּוּר זֶה הוּא בְּכָל הַפֵּרוֹת, שֶׁכָּל הַפֵּרוֹת יֵשׁ בָּהֶם יֹקֶר וְזוֹל, אֶלָּא אִם כֵּן מַלְוֶהוּ דָּבָר מוּעָט שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עַל יָקְרוֹ וְזוֹלוֹ, כְּגוֹן כִּכַּר לֶחֶם שֶׁהָאִשָּׁה לוָֹה מֵחֲבֶרְתָּהּ, שֶׁלֹּא הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים לְדַקְדֵּק בְּאִסּוּר רִבִּית מִדְּבָרֵיהֶם כָּל כָּךְ.

וְכָל הַחֲפֵצִים שֶׁבָּעוֹלָם נִקְרָאִים פֵּרוֹת לְעִנְיָן זֶה, שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ בָּהֶם יֹקֶר וְזוֹל, חוּץ מִמַּטְבֵּעַ שֶׁל כֶּסֶף הַיּוֹצֵא בְּהוֹצָאָה בְּעִיר זוֹ שֶׁאֵין בָּהּ יֹקֶר וְזוֹל, וְאֵינוֹ נִקְרָא פֵּרִי לְעוֹלָם אֶלָּא מַטְבֵּעַ, שֶׁאַף שֶׁלִּפְעָמִים הוּא בְּיֹקֶר עַל מָעוֹת נְחשֶׁת אוֹ עַל דִּינְרֵי זָהָב וְלִפְעָמִים בְּזוֹל, זֶה הַיֹּקֶר וְזֶה הַזּוֹל הוּא בְּמָעוֹת נְחשֶׁת וּבְדִינְרֵי זָהָב, שֶׁהֵם נִקְרָאִים פֵּרוֹת לְגַבֵּי מַטְבֵּעַ שֶׁל כֶּסֶף, לְפִיכָךְ מֻתָּר לְלְווֹת דִּינָר כֶּסֶף לִפְרוֹעַ דִּינָר כֶּסֶף, אוֹ אֲפִלּוּ סְלָעִים לִפְרוֹעַ דִּינָרִים, אוֹ לְהֵפֶךְ, שֶׁכָּל הַמַּטְבֵּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף שֵׁם מַטְבֵּעַ עֲלֵיהֶם וְלֹא שֵׁם פֵּרוֹת.

אֲבָל אָסוּר לְלְווֹת דִּינָר זָהָב לִפְרוֹעַ דִּינָר זָהָב, וְכֵן מָעוֹת נְחשֶׁת לִפְרוֹעַ מָעוֹת נְחשֶׁת אֲפִלּוּ מִיָּד, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ לְהָקֵל בְּזֶה לְלְווֹת דִּינָר זָהָב לִפְרוֹעַ דִּינָר זָהָב בְּכָל עִנְיָן.

וְיֵשׁ מִי שֶׁלִּמֵּד זְכוּת עַל הַמִּנְהָג לוֹמַר, שֶׁאֵין דִּינָר זָהָב הַיּוֹצֵא בְּהוֹצָאָה נִקְרָא פֵּרִי לְגַבֵּי מַטְבֵּעַ כֶּסֶף אֶלָּא כְּשֶׁהוּא כֶּסֶף צָרוּף, אוֹ לְפָחוֹת רֻבּוֹ כֶּסֶף וּמְעוּטוֹ נְחשֶׁת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת טוֹבוֹת, שֶׁהוּא חָרִיף לְהוֹצִיאוֹ וְגַם הוּא חָשׁוּב, לְכָךְ שֵׁם מַטְבֵּעַ עָלָיו אֲפִלּוּ לְגַבֵּי זָהָב הֶחָשׁוּב מִמֶּנּוּ, הוֹאִיל וְאֵינוֹ חָרִיף כְּמוֹתוֹ, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁכָּל הַמַּטְבֵּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף רֻבָּן נְחשֶׁת וּמְעוּטָן כֶּסֶף — אֵין בָּהֶם חֲשִׁיבוּת כְּלָל לְהִקָּרֵא בְּשֵׁם מַטְבֵּעַ לְגַבֵּי זָהָב אַף עַל פִּי שֶׁהֵם חָרִיפִים מִמֶּנּוּ.

(אֲבָל לְהָאוֹמְרִים שֶׁמַּטְבֵּעַ שֶׁל כֶּסֶף צָרוּף הוּא פֵּרִי לְגַבֵּי מַטְבֵּעַ שֶׁל כֶּסֶף מְעֹרָב עִם נְחשֶׁת, הוֹאִיל וְהֵם חֲרִיפִים בְּיוֹתֵר שֶׁרֹב הַמִּקָּח וּמִמְכָּר הוּא בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמְקוֹמוֹ — אֵין הֶתֵּר בָּרוּר לְלְווֹת דִּינְרֵי זָהָב לִפְרוֹעַ דִּינְרֵי זָהָב בְּעִיר שֶׁאֵין בָּהּ שַׁעַר קָצוּב לְדִינָר זָהָב בַּשּׁוּק אֲפִלּוּ עַל מַטְבֵּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף הַחֲרִיפִים בְּיוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דִּינְרֵי זָהָב מְצוּיִים הַרְבֵּה כָּל כָּךְ בְּעִיר זוֹ, וְגַם בְּעִיר הַסְּמוּכָה לָהּ שֶׁזּוֹ מִסְתַּפֶּקֶת מִמֶּנָּה דִּינְרֵי זָהָב אֵין לָהֶם שַׁעַר קָצוּב בַּשּׁוּק, וְגַם הַלְוָה אֵין לוֹ אֲפִלּוּ דִּינָר אֶחָד שֶׁל זָהָב, וְכֵן בְּמָעוֹת

נְחשֶׁת. וְכָל יְרֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ).

וְכָל זֶה לִפְרוֹעַ בְּמַטְבֵּעַ זֶה שֶׁלָּוָה מִמֶּנּוּ, אֲבָל לִלְווֹת עַל מְנָת לִפְרוֹעַ בְּמַטְבֵּעַ אַחֵר מִשֶּׁבָּח מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ שְׁנֵיהֶם מִין אֶחָד אֶלָּא שֶׁאֶחָד מִשֶּׁבָּח מֵחֲבֵרוֹ כָּל שֶׁהוּא, וַאֲפִלּוּ אֵין נוֹתְנִים פֵּרוֹת בַּעֲדוֹ יוֹתֵר מִבְּעַד חֲבֵרוֹ אֶלָּא שֶׁהוּא כֶּסֶף צָרוּף טוֹב מֵחֲבֵרוֹ — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן.

וְכֵן לִלְווֹת פֵּרוֹת עַל מְנָת שֶׁאִם יוּזְלוּ לִזְמַן פֵּרָעוֹן יוֹסִיף לוֹ עַל הַמִּדָּה בְּעִנְיָן שֶׁיִּשָּׁווּ כְּמוֹת שֶׁהָיוּ שָׁוִין בְּעֵת הַהַלְוָאָה — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, כִּי אֵין הַשַּׁעַר וְיֵשׁ לוֹ מוֹעִילִין כְּלוּם אֶלָּא כְּשֶׁפּוֹרֵעַ לוֹ כָּל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁהִלְוָהוּ בְּלֹא יְתִרוֹן כְּלָל רַק שֶׁנִּתְיַקְּרוּ הַפֵּרוֹת, שֶׁרֵוַח זֶה שֶׁל הַיֹּקֶר אֵינוֹ רִבִּית אֶלָּא מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהֵם רָאוּ לְהָקֵל בְּרִבִּית זוֹ בְּיֵשׁ לוֹ אוֹ בְּיֵשׁ לָהֶם שַׁעַר, אֲבָל כְּשֶׁפּוֹרֵעַ לוֹ יוֹתֵר מִכְּמוֹת שֶׁהִלְוָהוּ — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה אֲפִלּוּ אֵין הַיִּתְרוֹן אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא. וְכֵן אִם הוּזְלוּ הַפֵּרוֹת וּפוֹרֵעַ לוֹ בְּמָעוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיוּ שָׁוִין בִּשְׁעַת הַהַלְוָאָה.

אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂאן דְּמִים עָלָיו מִתְּחִלָּה לְפָרְעוֹ בְּמָעוֹת כְּמוֹת שֶׁהָיוּ שָׁוִין בִּשְׁעַת הַהַלְוָאָה, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִלְוָהוּ מָעוֹת. וְהוּא שֶׁמַּתְנֶה עִמּוֹ לְפָרְעוֹ בְּמָעוֹת כְּמוֹת שֶׁהַפֵּרוֹת שָׁוִין בִּשְׁעַת הַהַלְוָאָה, בֵּין שֶׁיּוּזְלוּ אַחַר כָּךְ בֵּין שֶׁיִּתְיַקְּרוּ, אֲבָל אִם מַתְנֶה עִמּוֹ שֶׁאִם יוּזְלוּ יִפְרַע לוֹ בְּמָעוֹת כְּמוֹת שֶׁהָיוּ שָׁוִין בִּשְׁעַת הַהַלְוָאָה, וְאִם יִתְיַקְּרוּ יִפְרַע לוֹ בְּפֵרוֹת — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, אַף אִם יֵשׁ לָהֶם שַׁעַר וְיֵשׁ לוֹ, שֶׁהֲרֵי הַלָּוֶה מְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת וְהֶפְסֵד הַזּוֹל בִּשְׁבִיל הַהַלְוָאָה, שֶׁאַף שֶׁאַחֲרָיוּת הָאָנָסִין מִן הַדִּין הֵן עַל הַלָּוֶה, מִכָּל מָקוֹם אַחֲרָיוּת הַזּוֹל אִם יִהְיֶה גַּם כֵּן עַל הַלָּוֶה וְרֵוַח הַיֹּקֶר לַמַּלְוֶה — יִשְׁתַּכֵּר הַמַּלְוֶה בִּשְׁבִיל שֶׁהִלְוָהוּ שֶׁיִּהְיֶה קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד:

לד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּהַלְוָאָה, שֶׁאֵין לְהַמַּלְוֶה לְהִשְׁתַּכֵּר כְּלָל בְּהַלְוָאתוֹ, אֲבָל הַמַּקְדִּים מָעוֹת עַל סְחוֹרָה כְּשַׁעַר קָבוּעַ שֶׁל עַכְשָׁו אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֶּלַח לַמּוֹכֵר — אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת מִמֶּנָּה עַד שֶׁיִּתְּנֶנָּה לוֹ הַמּוֹכֵר, וַאֲפִלּוּ אַחֲרָיוּת הַזּוֹל, דְּהַיְנוּ שֶׁרַשַּׁאי לְהַתְנוֹת עִמּוֹ שֶׁאִם כְּשֶׁיִּתְּנֶנָּה לוֹ יִהְיֶה הַשַּׁעַר בְּזוֹל יוֹתֵר מֵעַכְשָׁו יַחֲזִיר לוֹ מָעוֹתָיו אִם לֹא יִרְצֶה לִתְּנָהּ לוֹ בְּזוֹל כְּשַׁעַר הַהוּא, לְפִי שֶׁעֲדַיִן הִיא בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר לְגַמְרֵי, שֶׁיָּכוֹל לְמָכְרָהּ לְאַחֵר וְלִקַּח מִן הַשּׁוּק אַחֶרֶת כָּזוֹ וְלִתְּנָהּ לוֹ, לְפִיכָךְ אֵין לַלּוֹקֵחַ לְקַבֵּל שׁוּם אַחֲרָיוּת עָלָיו.

אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לִקְנוֹת לוֹ מִן הַשּׁוּק, כִּי הַלּוֹקֵחַ מַתְנָה עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּרְשׁוּתוֹ כְּבָר מִפְּנֵי שֶׁהוּא טוֹב — הֲרֵי הַלּוֹקֵחַ צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הַזּוֹל, וְאָז אַף שֶׁשְּׁאֲרֵי אַחֲרָיוּת הֵן עַל הַמּוֹכֵר, וַאֲפִלּוּ אַחֲרָיוּת אֹנְסִים הַמְּצוּיִים כְּגוֹן יַיִן שֶׁיַּחֲמִיץ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, הוֹאִיל וְאַחֲרָיוּת הַזּוֹל עַל הַלּוֹקֵחַ (וְהוּא הַדִּין אִם שְׁאָר אַחֲרָיוּת עַל הַלּוֹקֵחַ, אַף עַל פִּי שֶׁאַחֲרָיוּת הַזּוֹל עַל הַמּוֹכֵר וְרֵוַח הַיֹּקֶר הוּא לַלּוֹקֵחַ).

אֲבָל אִם כָּל הָאַחֲרָיוּת הֵן עַל הַמּוֹכֵר — אָסוּר אֲפִלּוּ אִם מוֹשֵׁךְ הַלּוֹקֵחַ לִרְשׁוּתוֹ מִיָּד וְהַמּוֹכֵר מְקַבֵּל עָלָיו הָאַחֲרָיוּת (עַד זְמַן שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ בּוֹ שֶׁמָּא תִּתְיַקֵּר סְחוֹרָה זוֹ), מִפְּנֵי שֶׁהַלּוֹקֵחַ הוּא קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד בְּמִקָּח זֶה, וְכָל מִקָּח שֶׁהוּא קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד מִפְּנֵי שֶׁהַמּוֹכֵר מְקַבֵּל עָלָיו כָּל אַחֲרָיוּתוֹ — אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁיָּצָא מִכְּלַל מִקָּח וְנִכְנַס בִּכְלַל הַלְוָאָה, כִּי כָּל זְמַן שֶׁכָּל אַחֲרָיוּתוֹ עַל הַמּוֹכֵר — הֲרֵי הוּא עֲדַיִן שֶׁל הַמּוֹכֵר, וְהַמָּעוֹת שֶׁקִּבֵּל נַעֲשׂוּ הַלְוָאָה אֶצְלוֹ, וּכְשֶׁהַלּוֹקֵחַ מִשְׁתַּכֵּר בְּמִקָּחוֹ מִפְּנֵי שֶׁנִּתְיַקֵּר — הֲרֵי הוּא מִשְׁתַּכֵּר בְּשֶׁל הַמּוֹכֵר בִּשְׁבִיל שֶׁהַלְוָוהוּ:

לה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמּוֹעֶלֶת קַבָּלַת אַחֲרָיוּת הַזּוֹל בִּלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד? בְּמֶכֶר גָּמוּר, אֲבָל בִּשְׁכִירוּת, כְּגוֹן שֶׁהִשְׂכִּיר בְּהֵמָה אוֹ כְּלִי לַחֲבֵרוֹ וְקִבֵּל הַשּׂוֹכֵר עָלָיו אַחֲרָיוּת אֹנְסִים, אַף עַל פִּי שֶׁאַחֲרָיוּת הַזּוֹל עַל הַמַּשְׂכִּיר — הֲרֵי זֶה קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד, וְאֵינוֹ מֻתָּר לְטוֹל שָׂכָר אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהַכְּלִי נִפְחָת וְנִגְרָע בְּתַשְׁמִישׁוֹ אֵצֶל הַשּׂוֹכֵר וְהַבְּהֵמָה נִכְחֶשֶׁת בְּמִלַּאכְתָּהּ, אֲבָל אִם הוּא כְּלִי שֶׁאֵינוֹ נִפְחָת כְּגוֹן כְּלִי זָהָב (וְכֶסֶף) — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה הַלְוָאָה, הוֹאִיל וְרָחוֹק מֵהֶפְסֵד.

לְפִיכָךְ, אַף בִּכְלִי הַנִּפְחָת מִתַּשְׁמִישׁוֹ, כֵּיוָן שֶׁהַשְׂכִּירוּת הוּא בְּעַד פְּחָתוֹ — אֵין אַחֲרָיוּתוֹ עַל הַשּׂוֹכֵר לְשַׁלֵּם אִם נֶאֱנַס מִיָּדוֹ, אֶלָּא כְּפִי מַה שֶּׁהָיָה שָׁוֶה בִּשְׁעַת אָנְסוֹ אַחַר שֶׁנִּפְחַת בְּתַשְׁמִישׁוֹ, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁהָיָה שָׁוֶה בִּשְׁעַת הַשְׂכִּירוּת.

וְלָכֵן הַשּׂוֹכֵר בְּהֵמָה וְאָמַר לוֹ אִם תָּמוּת אֲשַׁלֵּם לְךָ — יֹאמַר לוֹ לְשַׁלֵּם כְּפִי מַה שֶּׁתִּהְיֶא שָׁוָה בִּשְׁעַת מִיתָה, שֶׁאִם יְשַׁלֵּם כְּשֶׁוִּיהָ בִּשְׁעַת שְׂכִירוּת — נִמְצֵאת מִשְׁעַת הַשְׂכִּירוּת הִיא שֶׁלּוֹ וּבִרְשׁוּתוֹ נִכְחֶשֶׁה וּשְׂכָרָהּ הוּא כְּרִבִּית.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין בְּזֶה. וְטוֹב לְהַחֲמִיר כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

לו וְכֵן הַנּוֹתֵן עִסְקָא לַחֲבֵרוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁנּוֹתֵן לוֹ סְחוֹרָה אוֹ מָעוֹת לְהִתְעַסֵּק בָּהֶם לְמַחֲצִית שָׂכָר — אֵין קַבָּלַת אַחֲרָיוּת הַזּוֹל בִּלְבָד עַל הַנּוֹתֵן מוֹעֶלֶת שֶׁלֹּא יִהְיֶה קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד אִם הַמְקַבֵּל הָעִסְקָא מְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת אֹנֶס מִכָּל הָעִסְקָא, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁגַּם אַחֲרָיוּת אֹנֶס מֵחֲצִי הָעִסְקָא יִהְיוּ עַל הַנּוֹתֵן, וְכֵן אַחֲרָיוּת הַזּוֹל מֵחֲצִי הָעִסְקָא, לְפִי שֶׁכָּל עִסְקָא חֲצִי הַלְוָאָה לַמְקַבֵּל, שֶׁהֲרֵי חֲצִי רֶוַח שֶׁלּוֹ וַחֲצִי פִּקָּדוֹן בְּיָדוֹ, שֶׁהֲרֵי חֲצִי רֶוַח הוּא לְהַנּוֹתֵן, לְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אַחֲרָיוּת הַזּוֹל וְאֹנֶס גַּם כֵּן עַל הַנּוֹתֵן, עַל כָּל פָּנִים מֵחֲצִי פִּקָּדוֹן, שֶׁאִם יִהְיֶה מִקְצָת אַחֲרָיוּת אֹנֶס אוֹ זוֹל עַל הַמְקַבֵּל אֲפִלּוּ מִקְצָת מֵחֲצִי הַפִּקָּדוֹן — הֲרֵי זֶה הַמִּקְצָת גַּם כֵּן הַלְוָאָה בְּיָדוֹ. וְאֵין לְטוֹל חֲצִי הַשָּׂכָר אֲפִלּוּ אִם מְשַׁלֵּם לַמְקַבֵּל שְׂכַר טָרְחוֹ וַעֲמָלוֹ בְּעִסְקָא זוֹ כָּל שְׂכַר עֲמָלוֹ בִּשְׁלֵמוּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אַחֲרָיוּת גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה הֵן עַל הַמְקַבֵּל אַף מֵחֲצִי פִּקָּדוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר עָלָיו:

לז וְאַף שֶׁמְּקַבֵּל הַנּוֹתֵן אַחֲרָיוּת אֹנֶס וְזוֹל, אוֹ אֲפִלּוּ אַחֲרָיוּת גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה מֵחֲצִי הַפִּקָּדוֹן — צָרִיךְ לִתֵּן לַמְקַבֵּל שְׂכַר עֲמָלוֹ וְטָרְחוֹ שֶׁטּוֹרֵחַ וּמִתְעַסֵּק בַּחֲצִי הַפִּקָּדוֹן, שֶׁאִם לֹא יִתֵּן לוֹ — נִמְצָא טוֹרֵחַ בְּשָׂכַר חֲצִי הַהַלְוָאָה שֶׁהִלְוָהוּ, וַהֲרֵי זֶה אֲבַק רִבִּית:

לח וְכַמָּה יִתֵּן לוֹ? אִם פּוֹסֵק עִמּוֹ מִתְּחִלָּה כְּשֶׁנּוֹתֵן לוֹ הָעִסְקָא שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֲפִלּוּ דָּבָר מוּעָט בְּשָׂכַר עֲמָלוֹ — דַּיּוֹ. וְאִם כְּבָר נָתַן לוֹ וְלֹא פָּסַק עִמּוֹ בְּדָבָר מוּעָט — יִתֵּן לוֹ ב' שְׁלִישׁ רֶוַח, וְאִם יִהְיֶה הֶפְסֵד לֹא יְקַבֵּל רַק חֲצִי הַהֶפְסֵד, וַהֲרֵי חֲצִי שְׁלִישׁ רֶוַח הָעוֹדֵף לַמְקַבֵּל בְּשָׂכַר עֲמָלוֹ:

לט וְצָרִיךְ הַמְקַבֵּל לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְוַתֵּר כְּלוּם מִשֶּׁלּוֹ בָּעִסְקָא, כְּגוֹן אִם יֵשׁ לוֹ סְחוֹרָה שֶׁקָּנָה בְּזְמַן הַזּוֹל מִמָּעוֹת שֶׁלּוֹ, וְעַכְשָׁו נִתְיַקְּרָה כְּשֶׁקִּבֵּל מָעוֹת עִסְקָא מֵחֲבֵרוֹ — לֹא יְקַחֶנּוּ בְּמָעוֹת הָעִסְקָא כְּמוֹ שֶׁקָּנָה אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁהִיא שָׁוָה עַתָּה.

וְכֵן אִם נָתַן לוֹ סְחוֹרָה בְּעִסְקָא וְדָרַךְ לִשְׁכּוֹר כַּתָּף לְהוֹלִיכָהּ לַשּׁוּק — צָרִיךְ לְחַשֵּׁב שְׂכַר הַכַּתָּף מִכְּלַל הוֹצָאוֹת הַקֶּרֶן, וְיִטָּלֵנּוּ תְּחִלָּה כְּשֶׁיָּבֹאוּ לְחַלֵּק הָרֶוַח, וְהַמּוֹתָר עַל זֶה הוּא רֶוַח, וְיֶחְלוֹקוּ, אֲפִלּוּ לֹא שָׂכַר כַּתָּף אֶלָּא נָשָׂא בְּעַצְמוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל שְׂכַר עֲמָלוֹ בִּשְׁלֵמוּת — אֵין הַמַּשָּׂא בַּכַּתֵּף בִּכְלַל זֶה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ כֵּן שֶׁיִּשָּׂא הַמְקַבֵּל בְּעַצְמוֹ.

וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְוַתֵּר כְּלוּם לְהַנּוֹתֵן, מִשּׁוּם אִסּוּר רִבִּית, שֶׁהֲרֵי הוּא לוֶֹה גָּמוּר עַל חֲצִי

הַלְוָאָה כֵּיוָן שֶׁאַחֲרָיוּת הַהֶפְסֵד עָלָיו, לְפִיכָךְ צָרִיךְ הוּא לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת שׁוּם טוֹבַת הֲנָאָה לְהַנּוֹתֵן כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ כָּל לוֶֹה לִזָּהֵר מִלַּעֲשׂוֹת לַמַּלְוֶה׃

מ וּצְרִיכִים לְחַלֵּק בְּשָׂוֶה הָרֶוַח שֶׁיִּהְיֶה, הֵן רַב הֵן מְעַט. וְאָסוּר לְקָצוֹץ רֶוַח יָדוּעַ לְהַנּוֹתֵן בֵּין שֶׁהוּא רַב אוֹ מְעַט, אוֹ לֹא יִהְיֶה רֶוַח כְּלָל. וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּכִירָה הִיא זוֹ, שֶׁמּוֹכֵר לוֹ כָּל חֶלְקוֹ בָּרֶוַח, וַאֲפִלּוּ יִהְיֶה הַרְבֵּה מְאֹד בְּעֵת דָּבָר קָצוּב, וּכְמוֹ שֶׁרַשַּׁאי לְמְכוֹר כֵּן לְאִישׁ אַחֵר, מִכָּל מָקוֹם זֶה שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ הַמָּעוֹת אִם פּוֹסֵק לוֹ רֶוַח יָדוּעַ — נִרְאֶה כְּלוֶֹה מִמֶּנּוּ בְּרִבִּית, וְאָסוּר מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים, אַף עַל פִּי שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ לוֶֹה עַל חֲצִי הַפְּקָדוֹן שֶׁפּוֹסֵק לוֹ בַּעֲדוֹ רֶוַח יָדוּעַ. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ לוֶֹה כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁאַחֲרָיוּת כָּל הַמָּעוֹת עַל הַנּוֹתֵן, בֵּין מֵאֹנָסִים בֵּין מֵהֶפְסֵד עִסְקָא שֶׁתִּהְיֶה בְּזוֹל, וַאֲפִלּוּ אִם גַּם אַחֲרָיוּת גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה עַל הַנּוֹתֵן מִכָּל הַמָּעוֹת, שֶׁנִּמְצָא שֶׁהַמְקַבֵּל אֵינוֹ אֶלָּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל הַנּוֹתֵן לְהִתְעַסֵּק בְּמָעוֹתָיו לְהַרְוִיחַ בָּהֶם וְקָנָה מִמֶּנּוּ הָרֶוַח בְּדָבָר קָצוּב, אַף עַל פִּי כֵן מִתְחַלֵּף הוּא בְּמַלְוֶה בְּרִבִּית, הוֹאִיל וְנוֹתֵן לוֹ רֶוַח יָדוּעַ, וְהַהֶפְסֵד הוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי כָּל כָּךְ.

וְיֵשׁ מַתִּירִין אִם כָּל הָאַחֲרָיוּת אֲפִלּוּ מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה הֵן עַל הַנּוֹתֵן מִכָּל הַמָּעוֹת, שֶׁהַמְקַבֵּל אֵינוֹ נִרְאֶה כְּלוֶֹה כְּלָל, וּמֻתָּר לְמְכוֹר לוֹ הָרֶוַח כְּמוֹ לְאִישׁ אַחֵר, וְכֵן בְּכָל רִבִּית שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים מֻתָּר לְפִי סְבָרָא זוֹ אִם נוֹטֵל הָרִבִּית מְקַבֵּל עָלָיו כָּל אַחֲרָיוּת אֲפִלּוּ מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה, כִּי מֵעַתָּה אֵינָהּ נִרְאֵית כְּהַלְוָאָה כְּלָל, וּמֻתָּר לִטּוֹל מִמֶּנָּה רֶוַח. וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל דִּבְרֵיהֶם לְהָקֵל בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים.

(אֲבָל אִם הַנּוֹתֵן מָעוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר אֵינוֹ מְקַבֵּל כָּל הָאַחֲרָיוּת אֶלָּא מֵחֲצִי הַמָּעוֹת — אָסוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל)׃

מא וְכָל זֶה כְּשֶׁקּוֹצֵץ לוֹ דָּבָר קָצוּב, בֵּין שֶׁיַּרְוִיחַ הַרְבֵּה בֵּין שֶׁלֹּא יַרְוִיחַ כְּלוּם, רַק שֶׁאַחֲרָיוּת הַהֶפְסֵד מִן הַקֶּרֶן הוּא עַל הַנּוֹתֵן, אֲבָל אִם קוֹצֵץ לוֹ דָּבָר קָצוּב, בֵּין שֶׁיַּרְוִיחַ הַרְבֵּה בֵּין שֶׁלֹּא יַרְוִיחַ כְּלוּם, וְכֵן אִם יַרְוִיחַ פָּחוֹת מִשִּׁעוּר שֶׁקָּצַץ לוֹ יִתְּנֶנּוּ לוֹ כֻּלּוֹ, אֲבָל אִם לֹא יַרְוִיחַ כְּלוּם לֹא יִתֵּן לוֹ כְּלוּם, וְכֵן אִם יַרְוִיחַ פָּחוֹת מִשִּׁעוּר שֶׁקָּצַץ לוֹ יִתְּנֶנּוּ לוֹ וְלֹא יַשְׁלִים מִבֵּיתוֹ לְשִׁעוּר זֶה — הֲרֵי זֶה מֻתָּר, אַף אִם אַחֲרָיוּת גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה הֵן עַל הַמְקַבֵּל מִכָּל הַמָּעוֹת כְּדֵינוֹ שֶׁהוּא שׂוֹמֵר שָׂכָר, וְגַם אַחֲרָיוּת הַזּוֹל וְאֹנָסִים עַל הַמְקַבֵּל מֵחֲצִי הַמָּעוֹת שֶׁהֵן הַלְוָאָה (לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמַלְוֶה בְּרִבִּית בְּמַה שֶׁקּוֹצֵץ עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ דָּבָר קָצוּב, הוֹאִיל

וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לוֹ מִבֵּיתוֹ אִם לֹא יַרְוִיחַ כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁמּוֹכֵר לוֹ הַמְקַבֵּל חֲצִי הָרֶוַח שֶׁלּוֹ בְּעַד שֶׁמּוֹחֵל לוֹ הַנּוֹתֵן אֶת הָעוֹדֵף עַל דָּבָר קָצוּב שֶׁקָּצַץ עִמּוֹ אִם יִהְיֶה עוֹדֵף, וּמְכִירָה זוֹ שֶׁהַמְקַבֵּל מוֹכֵר חֶלְקוֹ לְהַנּוֹתֵן אֵינָהּ נִרְאֵית כְּהַלְוָאָה בְּרִבִּית כְּמוֹ מְכִירַת הַנּוֹתֵן חֶלְקוֹ לְהַמְקַבֵּל בְּעַד דָּבָר קָצוּב וְיִדּוּעַ שֶׁיִּתֵּן לוֹ שֶׁהִיא דוֹמָה כְּאִלּוּ הוּא מַלְוֶה בְּרִבִּית).

(וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וְחוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם רִבִּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה כָּל שֶׁקּוֹצֵץ לוֹ דָּבָר קָצוּב, אַף שֶׁחֲצִי הָרֶוַח לֹא יִהְיֶה כָּל כָּךְ. אֲבָל הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ לְהָקֵל בָּזֶה לַעֲשׂוֹת מַמְרָנוֹת שֶׁהֵם שִׁטְרֵי עִסְקָא עַל דֶּרֶךְ זֶה, רַק שֶׁאַחֲרָיוּת הָאֲנָסִים וְהֶפְסֵד בְּסְחוֹרָה שֶׁהוּזְלָה צְרִיכָה לִהְיוֹת עַל שְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה).

וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר בַּשִּׁטָּר קְצָבָה לֶרֶוַח בְּשָׁבוּעוֹת אוֹ חֳדָשִׁים שֶׁנִּתְחַיֵּב הַמְקַבֵּל לִתֵּן דָּבָר קָצוּב לְכָל שָׁבוּעַ אוֹ חֹדֶשׁ מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאִם לֹא יִהְיֶה רֶוַח לֹא יִטּוֹל כְּלוּם וְיַחְשׁוֹב זֶה שֶׁנָּטַל עַל הַקֶּרֶן. וְכֵן בְּכָל דַּרְכֵי הֶתֵּר לְקִיחַת רֶוַח שֶׁיִּתְבָּאֵר — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר קְצָבָה לֶרֶוַח בְּשָׁבוּעוֹת אוֹ חֳדָשִׁים (בֵּין בִּכְתָב בֵּין בְּעַל פֶּה בְּתוֹרַת חִיּוּב עַל הַמְקַבֵּל, אֶלָּא אִם יִרְצֶה לַעֲשׂוֹת כֵּן מֵעַצְמוֹ אַחַר כָּךְ לְהָקֵל עָלָיו מֵתָּר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וַאֲפִלּוּ קְצָבָה בְּשָׁנִים לְהִתְחַיֵּב לִתֵּן לְכָל שָׁנָה כָּךְ וְכָךְ — אָסוּר, כִּי אֵין הֶפְרֵשׁ לְעִנְיַן רִבִּית בֵּין זְמַן מוּעָט לִזְמַן רַב), אֶלָּא יִכְתּוֹב סְתָם לִתֵּן בְּסוֹף הַשָּׁנָה אוֹ חֶצְיָהּ כָּךְ וְכָךְ, וּכְשֶׁיְּגִיעַ הַזְּמַן יִכְתּוֹב שִׁטָּר אַחֵר, אוֹ אֲפִלּוּ בְּלֹא שִׁטָּר כְּלָל אִם נִתְרַצּוּ שֶׁיִּהְיֶה הָעֵסֶק בְּיָדוֹ עַד שָׁנָה אוֹ חֶצְיָהּ עַל דֶּרֶךְ הֶתֵּר זְמַן הָרִאשׁוֹן — הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְקַבֵּל בְּסוֹף זְמַן הַשֵּׁנִי רֶוַח כָּל כָּךְ כְּמוֹ בְּעַד זְמַן הָרִאשׁוֹן, וַאֲפִלּוּ לֹא דִבֵּר עִמּוֹ כְּלָל בְּסוֹף זְמַן הָרִאשׁוֹן אוֹ יוֹתֵר, מִן הַסְּתָם עִכְבָהּ עַל דֶּרֶךְ הֶתֵּר הָרִאשׁוֹן (וְאִם עִכְבָהּ פְּחוֹת מִזְּמַן רִאשׁוֹן וּבָא הַנּוֹתֵן לִטּוֹל הָעִסְקָא מִיָּדוֹ — אֵין לָהֶם לְחַשֵּׁב הָרֶוַח בְּפֵרוּשׁ לְשָׁבוּעוֹת וְחֳדָשִׁים, אֶלָּא יִתֵּן בְּסְתָם לְפִי עֶרֶךְ הַזְּמַן שֶׁעָבַר מֵהַשָּׁנָה):

מב וְכָל זֶה כְּשֶׁאוֹתָן הַמָּעוֹת שֶׁמְּקַבֵּל הֵן עַצְמָן עִסְקָא שֶׁמִּתְעַסֵּק בָּהֶן לְהַרְוִיחַ וְאֵינוֹ מוֹצִיא אוֹתָן בִּיצִיאוֹתָיו, אֲבָל אִם הוֹצִיא יָתֵר מֵחֲצִי הַמָּעוֹת שֶׁהֵן הַלְוָאָה בִּיצִיאָה שֶׁאֵין בָּהּ רֶוַח, כְּגוֹן לְצֹרֶךְ פַּרְנָסָתוֹ אוֹ דִירָתוֹ אוֹ פֵּרְעוֹן חוֹבוֹ, בֵּין מִדַּעַת הַנּוֹתֵן שֶׁנָּתַן לוֹ רְשׁוּת לְהוֹצִיא בֵּין שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אַף שֶׁמִּיָּד הֶחֱזִיר מָעוֹת אֲחֵרוֹת תַּחְתֵּיהֶן וְנִתְעַסֵּק בָּהֶן וְהִרְוִיחַ — הֲרֵי זֶה הָרֶוַח שֶׁלּוֹ. וְאִם נָתַן לְהַנּוֹתֵן — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה, אַף אִם לֹא קָצַץ לוֹ דָּבָר

קָצוּב אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ חֲצִי רֶוַח כָּל הַמָּעוֹת בֵּין רַב אוֹ מְעַט, לְפִי שֶׁמִּיָּד שֶׁהוֹצִיא בִּיצִיאוֹתָיו נַעֲשׂוּ מָעוֹת אֵלּוּ שֶׁהוֹצִיא חוֹב הַלְוָאָה עָלָיו, וְלֹא נִשְׁאַר חֲצִי הַמָּעוֹת פִּקָּדוֹן שֶׁיִּהְיֶה חֲצִי הָרֶוַח לְבַעַל הַפִּקָּדוֹן.

וּמַה תַּקָּנָתוֹ? אִם צָרִיךְ לִלְווֹת מִמָּעוֹת הָעֵסֶק לְפִי שָׁעָה לְהוֹצִיא בִּיצִיאוֹתָיו — אֲזַי כְּשֶׁיַּחֲזִיר הַמָּעוֹת אֲחֵרוֹת תַּחְתֵּיהֶן יְזַכֶּה אוֹתָן לְהַנּוֹתֵן עַל יְדֵי אִישׁ אַחֵר שֶׁיַּגְבִּיהֶן בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁזָּכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. וּבִלְבָד שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַנּוֹתֵן רְשׁוּת לִלְווֹת מֵהֶן לְפִי שָׁעָה, שֶׁאִם יִלְוֶה מֵהֶן שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּתוֹ — אֵין חֲזָרָה מוֹעֶלֶת אֲפִלּוּ עַל יְדֵי אִישׁ אַחֵר לְזַכּוֹתָן לְהַנּוֹתֵן עַד שֶׁיַּחֲזִירֵן לְיַד הַנּוֹתֵן, מִלְּבַד הָאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה שֶׁעוֹשֶׂה בְּמַה שֶּׁמְּשַׁנֶּה מִדַּעְתּוֹ שֶׁל הַנּוֹתֵן לִלְווֹת מָעוֹתָיו שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּתוֹ:

מג וְאִם יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה סְחוֹרָה בְּעֵין כְּדֵי הַמָּעוֹת שֶׁל חֲצִי הַפִּקָּדוֹן — רַשַּׁאי לְהוֹצִיאָן בִּיצִיאוֹתָיו מִדַּעַת הַנּוֹתֵן, וּלְהַקְנוֹת לוֹ הַסְּחוֹרָה כְּפִי מַה שֶּׁהִיא שָׁוָה עַכְשָׁו וְלֹא כְּמוֹ שֶׁקְּנָאהּ בְּזוֹל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְלִתֵּן לוֹ הָרֶוַח שֶׁיִּהְיֶה מִמֶּנָּה הֵן רַב אוֹ מְעַט, אוֹ אִם קָצַץ לוֹ דָּבָר קָצוּב בְּעַד הָרֶוַח אִם יָרוּיחַ כֵּן בִּסְחוֹרָה זוֹ לְפִי הַמִּנְהָג שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַקְנוֹת לוֹ הַסְּחוֹרָה בְּקִנְיַן סוּדָר, אֶלָּא דֵּי בִּנְתִינַת מָעוֹת, שֶׁעַשָּׁאוּהָ חֲכָמִים כְּקִנְיַן גָּמוּר לְעִנְיַן הֶתֵּר רִבִּית שֶׁל דִּבְרֵיהֶם שֶׁעַל יְדֵי מִקָּח וּמִמְכָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְהוּא הַדִּין אִם אֵין נוֹתֵן לוֹ עַכְשָׁו מָעוֹת כְּלָל אֶלָּא שֶׁחַיָּב לוֹ מִכְּבָר — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַקְנוֹת לוֹ בְּקִנְיַן סוּדָר כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַכְשָׁו כֻּלָּה בְּעֵין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. רַק שֶׁיִּתְעַסֵּק בָּהּ לְהַרְוִיחַ, וְלֹא יוֹצִיא מִמֶּנָּה אוֹ מְדֻמֶּיהָ בִּיצִיאוֹתָיו.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֵין לוֹ סְחוֹרָה בְּעֵין כְּדֵי הַמָּעוֹת שֶׁל חֲצִי הַפִּקָּדוֹן — צָרִיךְ לְקָנוֹתָן בְּמָעוֹת אֵלּוּ עַצְמָן, אוֹ שֶׁיְּזַכֶּה לוֹ מָעוֹת אֲחֵרוֹת עַל יְדֵי אַחֵר, וְיִקְנֶה בָּהֶן אִם נוֹתֵן לוֹ הַנּוֹתֵן רְשׁוּת לִלְווֹת מֵהֶן לְפִי שָׁעָה.

וְאִם אֵינוֹ מְזַכֶּה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר — הֲרֵי הָרֶוַח שֶׁנּוֹתֵן לוֹ רִבִּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנּוֹתֵן לוֹ הַמָּעוֹת וּפוֹסֵק עִמּוֹ לְמַחֲצִית הַשָּׂכָר וְנוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת לְהוֹצִיא אוֹתָן בִּיצִיאוֹתָיו וְעַכְשָׁו כָּל הַמָּעוֹת הַלְוָאָה אֶצְלוֹ כְּשֶׁיּוֹצִיאֵן, הֲרֵי הַפְּסִיקָה שֶׁפּוֹסֵק עִמּוֹ לְמַחֲצִית שָׂכָר הִיא שְׂכַר הַלְוָאָה בִּלְבָד.

וּלְפִיכָךְ, אַף אִם הַנּוֹתֵן קִבֵּל עָלָיו כָּל הָאַחֲרָיוּת אֲפִלּוּ מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה מִכָּל הַמָּעוֹת וְכָל הַסְּחוֹרָה אַף שֶׁל חֲצִי הַהַלְוָאָה — אָסוּר, שֶׁאֵין קַבָּלַת הָאַחֲרָיוּת עַל הַנּוֹתֵן מוֹעֶלֶת לְהַתִּיר רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת לְהוֹצִיאָן וְאֵינוֹ מוֹצִיאָן בִּיצִיאוֹתָיו, אֶלָּא מִתְעַסֵּק בְּאוֹתָן מָעוֹת עַצְמָן לְהַרְוִיחַ, וַהֲרֵי הֶרְוַח הָעוֹלֶה מֵהֶן שֶׁל הַנּוֹתֵן מִן הַדִּין — אֲזַי מוֹעֶלֶת קַבָּלַת כָּל הָאַחֲרָיוּת עַל הַנּוֹתֵן לְהַתִּיר הַקְּצִיצָה שֶׁקּוֹצֵץ לוֹ אַף אִם לֹא יִהְיֶה רֶוַח כְּלָל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, לְפִי שֶׁקְּצִיצָה זוֹ אֵינָהּ אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הוּא קוֹנֶה אֶת הָעוֹדֵף שֶׁיִּהְיֶה בֶּרֶוַח שֶׁל הַנּוֹתֵן עַל הַקְּצִיצָה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּלוֶה בְּרִבִּית אָסְרוּ חֲכָמִים, וּכְשֶׁכָּל הָאַחֲרָיוּת עַל הַנּוֹתֵן אֵינוֹ נִרְאֶה כְּלוֶה כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

מד וְהָרוֹצֶה לִתֵּן מָעוֹת בְּעִסְקָא לְמַחֲצִית שָׂכָר וְשֶׁיִּהְיֶה הַקֶּרֶן שֶׁלּוֹ בָּטוּחַ וְכָל הָאַחֲרָיוּת יִהְיוּ עַל הַמְקַבֵּל — אֵין מוֹעִיל לוֹ שֶׁיּוֹסִיף לְהַמְקַבֵּל בִּשְׂכַר עֲמָלוֹ, וַאֲפִלּוּ יִתֵּן לוֹ מַתָּנָה מְרֻבָּה כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת יוֹתֵר מִדִּינוֹ עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר, לְפִי שֶׁכָּל שֶׁהַנּוֹתֵן הוּא קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד — נַעֲשָׂה הַכֹּל הַלְוָאָה, וְאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַתְנֶה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יִקְנֶה אֶלָּא סְחוֹרָה פְּלוֹנִית, וְאִם יִשְׁנֶה שֶׁיִּהְיֶה כָּל הָאַחֲרָיוּת עַל הַמְקַבֵּל אַף מֵחֲצִי הַפִּקָּדוֹן, וַאֲפִלּוּ מֵאָנָסִים וְזוֹל, וְאַף עַל פִּי כֵן אִם יִהְיֶה רֶוַח בִּסְחוֹרָה הַהִיא יְחַלְּקוּ בְּשָׁוֶה, שֶׁכֵּן הַדִּין בְּכָל שֻׁלְחַן שֶׁמְּשַׁנֶּה שְׁלִיחוּתוֹ, שֶׁכָּל הַהֶפְסֵד שֶׁלּוֹ וְהָרֶוַח לַמְשַׁלֵּחַ, וְהַמְקַבֵּל מַתָּר לוֹ לְשַׁנּוֹת לְכַתְּחִלָּה לְטוֹבַת הַנּוֹתֵן לִקְנוֹת סְחוֹרוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רֶוַח הַרְבֵּה, וְכָל הָאַחֲרָיוּת יִהְיֶה עָלָיו. וְאַף שֶׁהַנּוֹתֵן דַּעְתּוֹ גַּם כֵּן שֶׁיִּשְׁנֶה וְיַרְוִיחַ הַרְבֵּה וְיִהְיֶה כָּל הָאַחֲרָיוּת עָלָיו — אֵין בְּזֶה מִשּׁוּם הַעֲרָמַת רִבִּית, הוֹאִיל וְקַבָּלַת כָּל הָאַחֲרָיוּת עַל הַמְקַבֵּל — אֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁהַנּוֹתֵן הוּא קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד. וְאַף שֶׁגַּם עַתָּה כְּשֶׁהַמְקַבֵּל מְשַׁנֶּה וְכָל הָאַחֲרָיוּת עָלָיו הֲרֵי הַנּוֹתֵן הוּא קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד, מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאִם לֹא הָיָה מְשַׁנֶּה וְהָיוּ כָּל הָאַחֲרָיוּת עַל שְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה הָיָה הַנּוֹתֵן קָרוֹב לְשָׂכָר וּלְהֶפְסֵד כְּמוֹ הַמְקַבֵּל — מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי הַמְקַבֵּל מִדַּעַת עַצְמוֹ הוּא מְשַׁנֶּה, וְאֵינוֹ כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל הַנּוֹתֵן בְּשִׁנּוּי זֶה.

וְכֵן יָכוֹל לְהַתְנוֹת שֶׁלֹּא יַטְמִין הַכְּסָפִים אֶלָּא תַּחַת הַקַּרְקַע, וְאִם יְשַׁנֶּה וְיֶאֱרַע בָּהֶן אֹנֶס כָּל הַהֶפְסֵד עָלָיו אַף שֶׁל חֲצִי הַפִּקָּדוֹן. וְכֵן יָכוֹל לְהַתְנוֹת עִמּוֹ שֶׁיַּלְוֶה אוֹתָן לְנָכְרִים בְּרִבִּית עַל מַשְׁכָּנוּת שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב וְיַטְמִין הַמַּשְׁכָּנוּת תַּחַת הַקַּרְקַע, וְכֵן הַמָּעוֹת קֹדֶם שֶׁיַּלְוֶה וְאַחַר שֶׁיִּפָּרְעוּ לוֹ, שֶׁנִּמְצָא בָּטוּחַ מִכָּל הַהֶפְסֵד, וְאִם יְשַׁנֶּה וְיַעֲסוֹק בָּהֶן בְּסְחוֹרָה יִהְיֶה כָּל הַהֶפְסֵד עָלָיו, בֵּין מֵאֹנֶס בֵּין מִזּוֹל. וְהַמְקַבֵּל יַעֲסוֹק בָּהֶן בְּסְחוֹרָה וְיִתֵּן לוֹ חֲצִי הָרֶוַח, וְכָל הָאַחֲרָיוּת עָלָיו.

(וְכָל זֶה בְּאַחֲרָיוּת הַהֶפְסֵד שֶׁבָּא מֵחֲמַת הַשִּׁנּוּי שֶׁשִּׁנָּה מִמַּה שֶּׁאָמַר לוֹ הַנּוֹתֵן, אֲבָל כָּל הֶפְסֵד שֶׁלֹּא בָא מֵחֲמַת שִׁנּוּי זֶה — הֲרֵי הוּא עַל שְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה מִן הַדִּין. וְאִם הַמְקַבֵּל מְקַבְּלוֹ עָלָיו בִּלְבַדּוֹ — יֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם רִבִּית, אֶלָּא אִם כֵּן מַתְנֶה עִמּוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁאִם יְשַׁנֶּה יִהְיֶה כָּל הַהֶפְסֵד עָלָיו, אֲפִלּוּ הֶפְסֵד שֶׁאֵינוֹ בָּא מֵחֲמַת הַשִּׁנּוּי):

מה עוֹד יֵשׁ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת שֶׁיִּהְיֶה הַקֶּרֶן בָּטוּחַ אַף שֶׁכָּל הָאַחֲרָיוּת עַל שְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה, אֶלָּא שֶׁקִּבֵּל עָלָיו הַמְקַבֵּל שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֶאֱמָן עַל שׁוּם הֶפְסֵד מֵהַקֶּרֶן בִּשְׁבוּעָה כְּדִינוֹ, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר שָׂכָר וְחַיָּב שְׁבוּעָה עַל הֶפְסֵד בְּאֹנֶס, רַק שֶׁיִּבָּרֵר בִּשְׁנֵי עֵדִים כְּשֵׁרִים שֶׁאֵרַע לוֹ הֶפְסֵד בְּאֹנֶס, וְאִם לֹא יְבָרֵר בְּעֵדִים יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם כָּל הַהֶפְסֵד מִן הַקֶּרֶן. וְאַף שֶׁהַנּוֹתֵן הוּא רָחוֹק לְהֶפְסֵד — מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁאִם יוּכַל לְבָרֵר בְּעֵדִים יִהְיֶה קָרוֹב גַּם לְהֶפְסֵד כְּמוֹ לְשָׂכָר. אֲבָל אָסוּר לְהַתְנוֹת עִמּוֹ כֵּן עַל הָרֶוַח, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֶאֱמָן בִּשְׁבוּעָה לוֹמַר שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם רֶוַח, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא סָפֵק מִתְּחִלָּתוֹ אִם יִהְיֶה שָׁם רֶוַח — אֵין לוֹ לוֹמַר לוֹ אֵינִי מַאֲמִינְךָ. (וַאֲפִלּוּ אִם מַאֲמִינוֹ בְּלִבּוֹ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, כֵּיוָן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁאִם לֹא יְבָרֵר בְּעֵדִים יְשַׁלֵּם וְקִבֵּל עָלָיו תְּנַאי זֶה — כָּל תְּנָאִים שֶׁבְּמָמוֹן קַיָּם, וּמִשּׁוּם רִבִּית אֵין כַּאן, כֵּיוָן שֶׁאִם יוּכַל לְבָרֵר בְּעֵדִים יִהְיֶה קָרוֹב לְהֶפְסֵד כְּמוֹ לְשָׂכָר):

מו וְכָל דַּרְכֵי הֶתֵּר הַלָּלוּ הֵן בְּעִסְקָא שֶׁהַמְקַבֵּל אֵינוֹ מוֹצִיא הַמָּעוֹת בִּיצִיאוֹתָיו, אֶלָּא מִתְעַסֵּק בָּהֶן וּמַרְוִיחַ.

וְיֵשׁ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לְהַתִּיר לְהוֹצִיא הַמָּעוֹת בִּיצִיאוֹתָיו, רַק שֶׁיִּהְיֶה לוֹ סְחוֹרָה בְּעֵד כָּל סַךְ הַמָּעוֹת שֶׁנּוֹתֵן לוֹ, וּמוֹכְרָהּ לוֹ בֵּין בְּשָׁוְיָהּ בֵּין בְּפָחוֹת מִשָּׁוְיָהּ בְּעֵד מָעוֹת הַלָּלוּ, וּמַקְנָהּ אוֹתוֹ לוֹ בְּקִנְיָן סוּדָר בְּתְנַאי שֶׁאִם לֹא יִתְּנֶנָּה לוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי יִתְחַיֵּב בְּקִנְיָן סוּדָר זֶה מֵעַכְשָׁו לְפָרוֹעַ בַּעֲדָהּ אֲפִלּוּ עַד הַכֶּפֶל מִשָּׁוְיָהּ לִזְמַן פְּלוֹנִי.

וְכֵן אִם אֵין לוֹ סְחוֹרָה זוֹ, אֶלָּא שֶׁנִּקְבַּע הַשַּׂעַר בְּעִיר עָלֶיהָ בְּעָנְיָן שֶׁמַּתִּיר לְהַקְדִּים עָלֶיהָ מָעוֹת לְקַבָּלָה אַחַר כָּךְ כְּשַׂעַר הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — מֻתָּר גַּם כֵּן לְהִתְנוֹת עִמּוֹ וְלִקְנוֹת מִמֶּנּוּ בְּקִנְיָן סוּדָר שֶׁאִם לֹא יִתְעַנֶּה לוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי יִתְחַיֵּב מֵעַכְשָׁו לְפָרוֹעַ לוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי עַד הַכֶּפֶל מִשְׁוָיָה, שֶׁכָּל שֶׁהַקְדָּמַת הַמָּעוֹת עַל הַסְּחוֹרָה הוּא בְּהֶתֵּר גָּמוּר עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — שׁוּב אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם רִבִּית בְּמַה שֶׁפּוֹרֵעַ בַּעֲדָה אֲפִלּוּ עַד הַכֶּפֶל לִזְמַן פְּלוֹנִי בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא נְתָנָהּ לוֹ בִּזְמַן שֶׁקָּבַע לוֹ, כִּי אֵין זֶה שְׂכַר הַמְתָּנַת הַפֵּרָעוֹן, אֶלָּא קְנָס הוּא שֶׁקָּנַס אֶת עַצְמוֹ, וּמִיָּד שֶׁעָבַר הַזְּמַן וְלֹא נְתָנָהּ לוֹ בְּרֶגַע הַהוּא — נִתְחַיֵּב בַּקְּנָס כֻּלּוֹ, לְפִיכָךְ אֵין דּוֹמֶה כְּלָל לְרִבִּית שֶׁהִיא רִבּוּי מָמוֹן שֶׁמִּתְרַבֶּה בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן שֶׁבְּעָלָיו מַמְתִּינִים אוֹתוֹ.

וְאַף שֶׁאָמַר לוֹ לְפָרוֹעַ הַקְּנָס לִזְמַן אַחֵר רָחוֹק מִזֶּה זוֹ, הִיא הַרְחָבָה שֶׁהִרְחִיב לוֹ זְמַן פְּרִיעַת הַקְּנָס, אֲבָל חִיּוּבוֹ חָל מִיָּד בְּרֶגַע שֶׁעָבַר זְמַן נְתִינַת הַסְּחוֹרָה, שֶׁאַף אִם הַמּוֹכֵר רוֹצֶה לִתֵּן הַסְּחוֹרָה אוֹ לְהַחֲזִיר לוֹ מָעוֹתָיו — לֹא נִפְטַר מִקְּנָס.

[וְ]כֵיוָן שֶׁפֵּרָעוֹן זֶה הוּא דֶּרֶךְ קְנָס — אֵין לָחוּשׁ בְּמַה שֶׁפּוֹרֵעַ לוֹ בְּמָעוֹת כְּמוֹ שֶׁחָשְׁשׁוּ בָּזֶה בִּשְׁאָר כָּל מַקְדִּים מָעוֹת עַל הַסְּחוֹרָה וְלֹא נְתָנָהּ לוֹ אַחַר כָּךְ שֶׁאָסוּר לְפָרְעוֹ בַּעֲדָהּ בְּמָעוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְכֵן מֻתָּר, הוֹאִיל וְהוּא דֶּרֶךְ קְנָס.

(וּלְהָאוֹמְרִים שֶׁכָּל קְנָס יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם אַסְמַכְתָּא אַף שֶׁקִּנּוּ מִמֶּנּוּ בְּקִנְיָן סוּדָר, אֶלָּא אִם כֵּן קָנוּ מִמֶּנּוּ בְּבֵית דִּין חָשׁוּב, וְכֵן עִקַּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִמָּן ר"ז — גַּם כַּאן צָרִיךְ לְקִנּוֹת מִמֶּנּוּ בְּבֵית דִּין חָשׁוּב. אוֹ שֶׁכָּתוּב בַּשְּׁטָר שֶׁקָּנוּ מִמֶּנּוּ בְּבֵית דִּין חָשׁוּב, שֶׁזֶּה מוֹעִיל אַף שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם בֵּית דִּין כְּלָל, רַק שֶׁקָּנוּ מִמֶּנּוּ בְּקִנְיָן סוּדָר בְּפֹעַל מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר זֶה לָרַבִּים שֶׁטּוֹעִים בְּזֶה וְאֵין קוֹנִין בְּקִנְיַן סוּדָר כְּלָל, וְגוֹבִין בִּשְׁטָרוֹת אֵלּוּ שֶׁלֹּא כַּדִּין).

וּמַה שֶּׁנּוֹהֲגִין בְּמִקְצָת מְקוֹמוֹת לִכְתּוֹב שִׁטְרֵי חוֹבוֹת עַל צַד הֶתֵּר כֶּסֶף, שֶׁהַהֶתֵּר הוּא שֶׁהַלְוֶה מוֹכֵר לוֹ כֶּסֶף צְרוּף בְּפָחוֹת הַרְבֵּה מִשְּׁוִיוֹ לִתֵּן מִיָּד בּוֹ בַּיּוֹם, וְאִם לֹא יִתְּנֶנּוּ יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם לִזְמַן פְּלוֹנִי כָּךְ וְכָךְ כְּפִי הָעֵרוּחַ שֶׁמִּתְפַּשֵּׁר עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ קְנָס, וְהַלְוֶה מוֹדֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל הַכֶּסֶף בִּרְשׁוּתוֹ עַכְשָׁו כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֻתָּר לְמָכְרוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁוִיוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁמַּקְדִּים לוֹ הַמָּעוֹת, שֶׁאִם אֵין לוֹ כָּל הַכֶּסֶף אָסוּר לְהַקְדִּים לוֹ הַמָּעוֹת אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת

לִנְתִינַת הַכֶּסֶף כְּשֶׁמּוֹכְרוֹ לוֹ בְּפָחוֹת מִשָּׁוְיוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה — אֵין זֶה מִנְהָג יָפֶה, כִּי הוֹדְאָה לְשֶׁקֶר אֵינָהּ מוֹעֶלֶת כְּלוּם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם, שֶׁאַף שֶׁמּוֹעֶלֶת בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁאִם אָדָם מוֹדֶה שֶׁהַמָּעוֹת שֶׁבְּבֵיתוֹ הֵן שֶׁל חֲבֵרוֹ זָכָה בָּהֶן חֲבֵרוֹ בְּהוֹדָאָה זוֹ אַף שֶׁיָּדוּעַ שֶׁאֵינָן שֶׁל חֲבֵרוֹ, מִכָּל מָקוֹם לְהַתִּיר אִסּוּר אֵין הוֹדָאַת שֶׁקֶר מוֹעֶלֶת כְּלוּם.

(וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הַלְוָה אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל עִנְיַן הֶתֵּר כֶּסֶף הַכְּתוּב בְּשִׁטַּר חוֹב. וְאַף שֶׁבְּדִינֵי מָמוֹנוֹת כְּשֶׁהַלְוֶה חוֹתֵם אֶת עַצְמוֹ בַּשִּׁטָּר מִתְחַיֵּב בְּכָל הַכָּתוּב בּוֹ אַף שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם, מִכָּל מָקוֹם לְהַתִּיר אִסּוּר רִבִּית אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל יְדֵי קִנְיָן בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, וְזֶה לֹא נִתְכַּוֵּן לִמְכּוֹר כְּלָל אֶלָּא לִלְוֹוֹת הַלְוָאָה גְּמוּרָה, וְהָאֵיךְ יִקְנֶה הַמַּלְוֶה אִם הַלְוֶה אֵינוֹ מַקְנֶה לוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הַמַּלְוֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ עִנְיַן הַהֶתֵּר, שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לִקְנוֹת כֶּסֶף כְּלָל וְלִטּוֹל קִנְיָן בַּעֲבוּרוֹ אֶלָּא לְהַלְוָאָה גְּמוּרָה.

אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשׂוּ? הַמַּלְוֶה יִתְּנֶה בְּפֵרוּשׁ עִם הַלְוֶה שֶׁנּוֹתֵן לוֹ הַמָּעוֹת הַלָּלוּ עַכְשָׁו שֶׁיִּמְכּוֹר לוֹ בַּעֲדָם כֶּסֶף צָרוּף, וְיִתְּנֵנוּ לוֹ בּוֹ בַּיּוֹם כְּפִי שָׁוְיוֹ אֲשֶׁר יִשְׁוֶה הַכֶּסֶף בְּעֵת שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ הַיּוֹם, וְלֹא בְּזוֹל כְּלָל, שֶׁבְּזֶה אֵין שׁוּם חֲשָׁשׁ אִסּוּר אַף אִם אֵין שַׁעַר כְּלָל לְכֶסֶף צָרוּף בְּעִיר זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מָצוּי בָּהּ תָּדִיר לִקְנוֹתוֹ, וְגַם הַלְוֶה אֵין לוֹ כֶּסֶף כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל הוּא לְהַקְדִּים לִקַּח מָעוֹת לְהִתְחַיֵּב לְהַעֲמִיד בַּעֲדָם כֶּסֶף הַיּוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מוֹזִיל כְּלָל בִּשְׁבִיל הַקְדָּמַת הַמָּעוֹת. וְיִקְנֶה הַמַּלְוֶה מִמֶּנּוּ בְּקִנְיָן סוּדָר שֶׁאִם לֹא יִתֵּן לוֹ כָּל הַכֶּסֶף הַיּוֹם יִתְחַיֵּב מֵעַכְשָׁו לִזְמַן פְּלוֹנִי סַךְ פְּלוֹנִי כְּפִי הַקֶּרֶן עִם הָרֶוַח שֶׁמִּתְפַּשֵּׁר עִמּוֹ. וְאִם רוֹצֶה לְהַלְווֹתוֹ לְכַמָּה שָׁנִים — יִתְּנֶה עִמּוֹ עוֹד שֶׁאִם לֹא יִפְרַע לוֹ כָּל הַסַּךְ לִזְמַן פְּלוֹנִי כָּל מַה שֶּׁיִּהְיֶה נִשְׁאָר חַיָּב לוֹ יִהְיֶה לוֹ לְהַלְוֶה שֶׁיִּתֵּן לוֹ בְּעַד זֶה כֶּסֶף צָרוּף בּוֹ בַּיּוֹם כְּפִי שָׁוְיוֹ אֲשֶׁר יִשְׁוֶה בְּעֵת נְתִינָתוֹ אוֹתוֹ, וּבְאִם שֶׁלֹּא יִתֵּן לוֹ הַכֶּסֶף בּוֹ בַּיּוֹם בְּעַד סַךְ שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁאָר חַיָּב לוֹ בּוֹ בַּיּוֹם יִתְחַיֵּב בְּקִנְיַן סוּדָר זֶה מֵעַכְשָׁו לִפְרוֹעַ לוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי, שֶׁהוּא סוֹף שָׁנָה, סַךְ פְּלוֹנִי, כְּפִי הַקֶּרֶן עִם הָרֶוַח שֶׁמִּתְפַּשֵּׁר עִמּוֹ.

וְכֵן יוּכַל לְהַתְנוֹת לְשָׁנִים רַבּוֹת, רַק שֶׁיִּקְנֶה מִמֶּנּוּ בְּקִנְיַן סוּדָר עַל כָּל חִיּוּבִים אֵלּוּ, וְיִתְּנֶה בְּפֵרוּשׁ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְיִכְתְּבֵם בִּשְׁטַר חוֹב אוֹ בִּשְׁטַר אַחֵר, וְיִכְתּוֹב שָׁם גַּם כֵּן שֶׁקָּנוּ מִמֶּנּוּ בְּבֵית דִּין חָשׁוּב).

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל הֶתֵּר זֶה שֶׁבְּדֶרֶךְ קִנְיָן וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל אִם קוֹבֵעַ לוֹ זְמַן פֵּרְעוֹן

הַמָּעוֹת בְּדֶרֶךְ קְנָס אַחַר זְמַן נְתִינַת הַסְּחוֹרָה, אֶלָּא אִם כֵּן הַמַּלְוֶה שֶׁהוּא הַלּוֹקֵחַ אֵינוֹ מְחַיֵּב לְהַמְתִּין כְּלָל הַקֶּרֶן שֶׁהֵן הַמָּעוֹת שֶׁנָּתַן עַל הַסְּחוֹרָה אַחַר שֶׁעָבַר זְמַן נְתִינָתָהּ, אֶלָּא יָכוֹל לְתָבְעָן מִיָּד שֶׁעָבַר זְמַן נְתִינַת הַסְּחוֹרָה, וּכְשֶׁיִּפְרָעֻנּוּ הַמּוֹכֵר מָעוֹתָיו מִיָּד אַף עַל פִּי כֵן לֹא יִפָּטֵר מֵהַקְּנָס לִזְמַן שֶׁקִּבֵּל לוֹ לְפָרְעוֹ לוֹ, שֶׁנִּמְצָא הַלּוֹקֵחַ אֵין לוֹ רֶוַח כְּלָל בְּמַה שֶׁמַּמְתִּין לוֹ מָעוֹתָיו לִזְמַן פִּרְעוֹן הַקְּנָס.

אֲבָל אִם הוּא מְחַיֵּב לְהַמְתִּין הַקֶּרֶן לִזְמַן פִּרְעוֹן הַקְּנָס, שֶׁעַל מְנָת כֵּן נִתְחַיֵּב בִּקְנָס זֶה, וְאִם לֹא יַמְתִּין לוֹ הַקֶּרֶן לִזְמַן הַהוּא יִפְטוֹר מֵהַקְּנָס — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה, שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָר בְּעַד הַמְתָּנַת הַמָּעוֹת. וְאַף שֶׁנּוֹטְלוֹ בְּדֶרֶךְ קְנָס, הֲרֵי הָיָה נִפְטָר הַמּוֹכֵר מִמֶּנּוּ אִם לֹא הָיָה מַמְתִּין לוֹ הַקֶּרֶן.

וְכָל יְרֵא שָׁמַיִם יָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְהַחֲמִיר בְּאִסּוּר רִבִּית הַחֲמוּרָה, אַף שֶׁנָּהֲגוּ בְּמִקְצָת מְקוֹמוֹת לְהָקֵל כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם יִרְצֶה הַלּוֶה שֶׁהוּא הַמּוֹכֵר לְפָרְעוֹ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן פִּרְעוֹן הַקְּנָס עִם הַקֶּרֶן שֶׁקִּבֵּל לוֹ לֹא יִתְחַיֵּב לְפָרְעוֹ כָּל הַקְּנָס בִּשְׁלֵמוּת וְהַלּוֹקֵחַ מְחַיֵּב לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַפֵּרָעוֹן — אָסוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ רֶוַח לַמַּלְוֶה בְּהַמְתָּנַת הַקֶּרֶן וְהֶפְסֵד לַלּוֶה, שֶׁעַל יְדֵי כֵן יַרְבֶּה בַּקְּנָס — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה:

מז וְכָל הֶהֵתֵר זֶה שֶׁבְּדֶרֶךְ קְנָס אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁהַקְּנָס הוּא עַל הַסְּחוֹרָה שֶׁמָּכַר לוֹ וְלֹא נָתָנָהּ לוֹ בִּזְמַנָּהּ, אֲבָל אִם הוּא עַל מָעוֹת שֶׁחַיֵּב לוֹ מֵחוֹב שֶׁל הַלְוָאָה וְקָנָה מִמֶּנּוּ בְּקִנְיָן אַגַּב סוּדָר שֶׁאִם לֹא יִפְרָעֻנּוּ מָעוֹתָיו לִזְמַן פְּלוֹנִי יִתְחַיֵּב לְפָרוֹעַ לוֹ כָּךְ וְכָךְ קְנָס, אֲפִלּוּ אָמַר לוֹ הֲרֵינִי חַיָּב לְךָ מֵעַכְשָׁו כָּךְ וְכָךְ אִם לֹא אֶפְרָעֲךָ מָעוֹתְךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי — אָסוּר מִשּׁוּם הַעֲרָמַת רִבִּית, שֶׁכֵּיוָן שֶׁפִּרְעוֹ מָעוֹת יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהִלְוָהוּ — נִרְאֶה כְּמַלְוֶה בְּרִבִּית, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁפּוֹרֵעַ לוֹ מָעוֹת בְּעַד סְחוֹרָה.

וְכֵן בְּחוֹב שֶׁל הַלְוָאָה, אִם אָמַר לוֹ לְפָרְעוֹ בִּסְחוֹרָה יוֹתֵר מֵחוֹבוֹ בְּדֶרֶךְ קְנָס אִם לֹא יִפְרָעֲנוּ לִזְמַן פִּרְעוֹן — מֻתָּר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִלְוָהוּ מָעוֹת וּמְקַבֵּל סְחוֹרָה — אֵין הָרִבִּית נִכֶּרֶת כָּל כָּךְ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְלָווֹת עַל הַמַּשְׁכּוֹן שֶׁשָּׁוֶה יוֹתֵר מֵחוֹבוֹ וְלוֹמַר לוֹ אִם לֹא אֶפְרָעֲךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי יִהְיֶה הַמַּשְׁכּוֹן קָנוּי לְךָ — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר, וַאֲפִלּוּ מַקְנֶהוּ לוֹ מֵעַכְשָׁו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנּוֹתֵן

לוֹ יוֹתֵר מֵחוֹבוֹ בִּשְׁעַת הַלְוָאָה מַמָּשׁ — נִרְאֶה כְּמַלְוֶהוּ בְּרִבִּית. וְטוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו. אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַלְוָאָה מַמָּשׁ — מֻתָּר לוֹמַר לוֹ כֵּן.

וְאִם הַמַּשְׁכוֹן הוּא בַּיִת אוֹ שָׂאָר קַרְקַע — מֻתָּר לוֹמַר כֵּן אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַלְוָאָה מַמָּשׁ. אֲבָל אָסוּר לְהַתְנוֹת עִמּוֹ שֶׁאִם יָבֹא לְמָכוֹר הַבַּיִת לֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְאַחֵר אֶלָּא לוֹ בְּדָמִים הַלָּלוּ שֶׁהֵן פָּחוֹת מִשָּׁוְיָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רִבִּית גְּמוּרָה שֶׁמִּתְחַיֵּב לוֹ לְהוֹזִיל לוֹ בִּשְׂכַר הַלְוָאָתוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמַּקְנֶהוּ לוֹ מֵעַכְשָׁו — הֲרֵי זֶה כְּמֶכֶר, וְגַם אֵינוֹ מִתְחַיֵּב לוֹ לְהוֹזִיל לוֹ בִּשְׂכַר הַלְוָאָתוֹ, שֶׁהֲרֵי בְּיָדוֹ לְמָכְרוֹ לְאַחֵר וּלְפָרְעוֹ בִּזְמַנּוֹ, נִמְצָא שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּכֵּר שָׂכָר יָדוּעַ בְּהַלְוָאָה זוֹ:

מח וְכָל הֶתֵּר שֶׁבְּדֶרֶךְ קְנָס אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁחִיּוּב כָּל הַקְּנָס כֻּלּוֹ חָל בְּרֶגַע אֶחָד מִיָּד שֶׁעָבַר זְמַן פֵּרְעוֹן הַמָּעוֹת שֶׁחַיָּב לוֹ, אוֹ מִיָּד שֶׁעָבַר זְמַן נְתִינַת הַסְּחוֹרָה, אֲבָל אִם חִיּוּבוֹ חָל מְעַט מְעַט בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן, כְּגוֹן שֶׁאָמַר אִם לֹא אֶפְרָעֲךָ חוֹבְךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי הֲרֵינִי חַיָּב לִתֵּן לְךָ כָּךְ וְכָךְ קְנָס בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ אוֹ בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ שֶׁלֹּא אֶפְרָעֲךָ — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה אַף שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ קְנָס, הוֹאִיל וּקְנָס זֶה מִתְרַבֶּה וְהוֹלֵךְ בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן שֶׁמַּמְתִּין לוֹ מָעוֹתָיו.

וְכֵן בְּמַקְדִּים מָעוֹת עַל סְחוֹרָה, אִם אָמַר לוֹ אִם לֹא אֶתֵּן לְךָ הַסְּחוֹרָה לִזְמַן פֵּרָעוֹן הֲרֵינִי חַיָּב לְפָרוֹעַ לְךָ מְעוֹתְךָ עִם קְנָס כָּךְ וְכָךְ, אוֹ אֲפִלּוּ בְּלֹא קְנָס, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא אֶפְרָעֲךָ הֲרֵינִי חַיָּב לִתֵּן לְךָ קְנָס כָּךְ וְכָךְ בְּכָל שָׁבוּעַ אוֹ בְּכָל חֹדֶשׁ — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁמִּיָּד שֶׁעָבַר זְמַן נְתִינַת הַסְּחוֹרָה נַעֲשׂוּ הַמָּעוֹת חוֹב עָלָיו, וּבְכָל חוֹב אֲסוּרָה הָרִבִּית גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ בְּחוֹב שֶׁל הַלְוָאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וַאֲפִלּוּ אִם אָמַר לוֹ הֲרֵינִי מִתְחַיֵּב לְפָרוֹעַ לְךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי וְאִם לֹא אֶפְרָעֲךָ שָׁבוּעַ אַחַר זְמַן הַהוּא הֲרֵינִי חַיָּב לְךָ מֵעַכְשָׁו בְּקִנְיָן אַגַּב סוּדָר כָּךְ וְכָךְ קְנָס לְפָרוֹעַ הַקֶּרֶן עִם הַקְּנָס עִם הַקֶּרֶן מִיָּד אַחַר שָׁבוּעַ הַהוּא, וְאִם לֹא אֶפְרַע עַד אַחַר שֶׁיַּעֲבוֹר עוֹד שָׁבוּעַ אֶחָד הֲרֵינִי חַיָּב מֵעַכְשָׁו בְּקִנְיָן אַגַּב סוּדָר זֶה כָּךְ וְכָךְ קְנָס לְפָרְעוֹ עִם הַקֶּרֶן מִיָּד אַחַר שָׁבוּעַ הַהוּא, וְכֵן מִתְחַיֵּב לְכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ, שֶׁנִּמְצָא הַקְּנָס שֶׁל כָּל שָׁבוּעַ חָל בְּרֶגַע אַחַת שֶׁבְּסוֹף כָּל הַשָּׁבוּעַ, וְכָל הַשָּׁבוּעַ מַמְתִּין בְּחִנָּם, שֶׁאַף אִם יִפְרָעֶנּוּ בְּיוֹם שְׁבִיעִי לֹא יִתְחַיֵּב בַּקְּנָס שֶׁל שָׁבוּעַ זֶה — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמִּתְחַיֵּב לִתֵּן דָּבָר קָצוּב בְּכָל שָׁבוּעַ אוֹ חֹדֶשׁ — הַדָּבָר

מוֹכִיחַ שֶׁהִיא רִבִּית גְּמוּרָה, וְהַקִּנָּס אֵינוֹ אֶלָּא הַעֲרָמָה.

וְכֵן בְּכָל דָּרְךְ הֶתֵּר שֶׁעוֹשִׂין בְּהַלְוָאָה, כְּגוֹן בְּעִסְקָא וְכַיּוֹצֵא בָהּ — צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר בַּשָּׂטָר שׁוּם חִיּוּב אֵיזֶה דָּבָר קָצוּב מִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ אוֹ מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, לְפִי שֶׁאִם יַזְכִּיר קְצָבָה לְשָׁבוּעוֹת אוֹ חֳדָשִׁים — הַדָּבָר מוֹכִיחַ שֶׁהִיא רִבִּית גְּמוּרָה, וְדָרְךְ הַהֶתֵּר אֵינָהּ אֶלָּא הַעֲרָמָה, וְכָל הֶתֵּר שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ עֲרָמָה — אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם מִן הַתּוֹרָה.

וְאֵינוֹ דוֹמֶה לְמַחֲיֵב אֶת עַצְמוֹ קְנָס אִם לֹא יִפְרָעֶנּוּ לִזְמַן פְּלוֹנִי שֶׁאֵינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם הַעֲרָמַת רִבִּית אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְלֹא מִן הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁפָּרְעוֹ מָעוֹת בְּעַד סְחוֹרָה אוֹ לְהִפּוּךְ מֻתָּר לְגַמְרֵי, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין הַקִּנָּס מִתְרַבֶּה בְּשָׁבוּעוֹת וּבֶחֳדָשִׁים אֶלָּא חִיּוּבוֹ חָל בְּבַת אַחַת — אֵין כַּאן הוֹכָחָה לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ קְנָס בֶּאֱמֶת, אֶלָּא שֶׁחָכְמִים אָסְרוּ מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּהַעֲרָמַת רִבִּית כְּשֶׁפּוֹרְעוֹ מָעוֹת בְּעַד מָעוֹת וְנוֹתֵן לוֹ יִתְרוֹן:

מט וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ הַלְוֵנִי מָנֶה, וְאָמַר לוֹ מָנֶה אֵין לִי, חִטִּים בְּמָנֶה יֵשׁ לִי, וְנָתַן לוֹ חִטִּים בְּמָנֶה כְּשַׁעַר שֶׁבַּשּׁוּק, וְאַחַר כָּךְ חָזַר וְקָנָה אוֹתָן הַחִטִּים מִמֶּנּוּ בְּפָחוֹת מִמָּנֶה מָעוֹת שֶׁנָּתַן לוֹ, בֵּין שֶׁקָּנָאן מִמֶּנּוּ מִיָּד בֵּין לְאַחַר זְמַן כְּשֶׁהַחִטִּין הָיוּ עֲדַיִן שָׁווֹת מָנֶה בְּשַׁעַר שֶׁבַּשּׁוּק — הֲרֵי זֶה אָסוּר לִפְרוֹעַ חוֹבוֹ בְּעַד הַחִטִּים בְּמָעוֹת, מִשּׁוּם הַעֲרָמַת רִבִּית, שֶׁכֵּיוָן שֶׁחָזַר וּמָכַר לוֹ הַחִטִּים וְקִבֵּל מִמֶּנּוּ מָעוֹת פְּחוֹת מִמָּנֶה, אִם יִפְרָעֶנּוּ מָנֶה — הֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּהַעֲרָמַת רִבִּית, הוֹאִיל וְגַם מִתְּחִלָּה לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהַלְווֹתוֹ חִטִּים אֶלָּא מָעוֹת.

אֲבָל אִם מִתְּחִלָּה בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהַלְווֹתוֹ חִטִּים, אוֹ שֶׁאֵינוֹ פּוֹרְעוֹ בְּמָעוֹת אֶלָּא בְּחִטִּים אוֹ בְּפֵרוֹת אֲחֵרוֹת — מֻתָּר. וְהוּא שֶׁלֹּא הִתְנָה עִמּוֹ הַמַּלְוֶה כְּשֶׁהִלְוָהוּ הַחִטִּים שֶׁיַּחֲזוֹר וְיִמְכְּרֵן לוֹ בְּפָחוֹת מִשָּׁוְיָן, אֲבָל אִם הִתְנָה עִמּוֹ כֵּן — הֲרֵי זֶה כְּמִין רִבִּית גְּמוּרָה, וְאָסוּר בְּכָל עִנְיָן לְפָרְעוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהֶחֱזִיר לוֹ חִטָּיו:

נ וְיֵשׁ דָּרְךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ יִרְא ה' לְצֵאת מִידֵי רִבִּית לְכָל הַדֵּעוֹת וְלִטּוֹל רֶוַח קָצוּב מִמָּעוֹתָיו מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה אוֹ מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ וְגַם הַקֶּרֶן יִהְיֶה בָּטוּחַ, וְהוּא שֶׁיִּתֵּן לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיִת אוֹ חֲנוּת שֶׁלֹּא בְּתוֹרַת הַלְוָאָה עַל הַמַּשְׁכּוֹן אֶלָּא בְּתוֹרַת שְׁכִירוּת, שֶׁיִּשְׁכּוֹר מִמֶּנּוּ בֵּיתוֹ לְעֶשְׂרִים שָׁנָה אוֹ יוֹתֵר כָּל שָׁנָה בְּדָבָר מוּעָט אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שָׁוֶה הַרְבֵּה,

אֶלָּא שֶׁמּוֹזִיל לוֹ בִּשְׂכִיל שֶׁמַּקְדִּים לוֹ פֵּרְעוֹן הַשְׂכִירוּת מִיָּד, שֶׁזֶּהוּ דָּבָר הַמַּתִּיר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, וְיֵתֶן לוֹ הַמָּעוֹת בְּתוֹרַת פֵּרְעוֹן הַשְׂכִירוּת לְעֶשְׂרִים שָׁנָה אוֹ יוֹתֵר כְּפִי עֶרֶךְ הַמָּעוֹת שֶׁנּוֹתֵן לוֹ וְהָרֶוַח שֶׁרוֹצֶה לִטּוֹל מֵהֶן. כְּגוֹן, אִם נוֹתֵן לוֹ עֶשְׂרִים דִּינְרֵי זָהָב וּשְׂכִירוּת הַבַּיִת לְשָׁנָה שָׁוָה חֲמִשָּׁה דִּינְרֵי זָהָב — יִשְׂכּוֹר מִמֶּנּוּ לְעֶשְׂרִים שָׁנָה כָּל שָׁנָה בְּעַד דִּינָר אֶחָד, וְיַחֲזוֹר וְיִשְׂכְּיֶרְנּוּ לְאַחֵר בְּעַד חֲמִשָּׁה דִּינָרִים, וְיִטּוֹל מִמֶּנּוּ הַשְׂכִירוּת לְעַצְמוֹ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה אוֹ מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ. וּבְאִם שֶׁיִּרְצֶה בַּעַל הַבַּיִת לְהַחֲזִיר לוֹ הָעֶשְׂרִים דִּינָרִים אַחַר שָׁנָה אוֹ שְׁתַּיִם — אֲזַי יְנַכֶּה לוֹ מֵהֶן דִּינָר אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם כְּפִי מַה שֶּׁמַּגִּיעַ בְּעַד הַשְׂכִירוּת מֵהַשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ, וְהַמּוֹתָר יְשַׁלֵּם לוֹ וְיָשׁוּב לְבֵיתוֹ. וְכֵן אִם יִפּוֹל הַבַּיִת אוֹ יִשָּׂרֵף — חַיָּב לְהַחֲזִיר לוֹ מָעוֹתָיו, רַק שֶׁיְּנַכֶּה מֵהֶן דִּינָר לְשָׁנָה לְשָׁנִים שֶׁעָבְרוּ, כִּי כָּל אַחֲרָיוּת הַבַּיִת מֵאָנְסִין אֵינָן עַל הַשּׂוֹכֵר אֶלָּא עַל בַּעַל הַבַּיִת.

וְאִם בַּעַל הַבַּיִת רוֹצֶה לִהְיוֹת נִשְׁאָר בְּבֵיתוֹ וְלִפְרוֹעַ הַשְׂכִירוּת בְּעַצְמוֹ — יְבַקֵּשׁ אֶחָד מֵאוֹהֲבָיו שֶׁיִּשְׂכְּרֶנּוּ לְעַצְמוֹ מֵהַשּׂוֹכֵר וְיַחֲזוֹר וְיִשְׂכְּרֶנּוּ לְבַעַל הַבַּיִת וּבַעַל הַבַּיִת יִפְרַע הַשְׂכִירוּת לְאוֹהֲבוֹ וְהוּא יִפְרַע לְהַשּׂוֹכֵר, שֶׁאִם הַשּׂוֹכֵר יַחֲזוֹר וַיַּשְׂכִּיר בְּעַצְמוֹ לְבַעַל הַבַּיִת יִהְיֶה נִרְאֶה כְּמַעֲרִים לִטּוֹל מִמֶּנּוּ שְׂכַר מָעוֹתָיו שֶׁנָּתַן לוֹ בְּהַלְוָאָה וְלֹא בִּשְׂכִירוּת, כֵּיוָן שֶׁחוֹזֵר וּמַשְׂכִּירוֹ לוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמַּשְׂכִּירוֹ לְאַחֵר נֹכַח הַדָּבָר שֶׁהַיְתָה שְׂכִירוּת גְּמוּרָה וְלֹא הַלְוָאָה. וּבִלְבָד שֶׁיַּחֲזִיק הַשּׂוֹכֵר תְּחִלָּה בַּבַּיִת וְיִקְנֶהוּ בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַהַקְנָאָה שֶׁשְּׂכִירוּת קַרְקַע נִקְנֵית בּוֹ קֹדֶם שֶׁיַּשְׂכִּירֶנּוּ לְאַחֵר, שֶׁקֹּדֶם שֶׁקָּנָאוֹ בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַהַקְנָאָה הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקַת בַּעַל הַבַּיִת וְהַמָּעוֹת הֵן הַלְוָאָה אֶצְלוֹ:

נא וְכָל זֶה כְּשֶׁבַּעַל הַמָּעוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לְכוֹף אֶת בַּעַל הַבַּיִת שֶׁיִּפְדֶּה בֵּיתוֹ עַד תַּשְׁלוּם הַשָּׁנִים שֶׁשָּׂכַר מִמֶּנּוּ שֶׁאָז יָשׁוּב לְבֵיתוֹ חִנָּם, שֶׁנִּמְצָא אֵין כַּאן שׁוּם הַלְוָאָה כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאֵין בַּעַל הַבַּיִת חַיָּב לְהַחֲזִיר לוֹ מָעוֹת כְּלָל, אֶלָּא אִם יִרְצֶה מִדַּעְתּוֹ לִפְדּוֹת בֵּיתוֹ. אֲבָל אִם מַתְנֶה עִמּוֹ שֶׁיּוּכַל לִכְפּוֹ לִפְדּוֹת בֵּיתוֹ לְסוֹף שָׁנָה אוֹ לְסוֹף כַּמָּה שָׁנִים וּלְנַכּוֹת לוֹ בְּעַד הַשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ וְהַמּוֹתָר יַחֲזִיר לוֹ — הֲרֵי זוֹ הַלְוָאָה גְּמוּרָה, וְיֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם רִבִּית בְּמַה שֶּׁמְּנַכֶּה לוֹ הַשְׂכִירוּת פָּחוֹת מִשָּׁוְיָהּ, שֶׁכָּל הַמַּלְוֶה לַחֲבֵרוֹ אָסוּר לִשְׂכּוֹר דָּבָר מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מִשָּׁוְיוֹ, מִשּׁוּם רִבִּית:

נב וַאֲפִלּוּ הַמַּלְוֶה לַחֲבֵרוֹ עַל בֵּיתוֹ וְהַמַּלְוֶה דָּר בּוֹ בְּעַצְמוֹ — צָרִיךְ לְנַכּוֹת לוֹ הַשְׂכִירוּת בְּשִׁלֻּמוּת כְּפִי שָׁוְיוֹ, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהוֹזִיל לוֹ כְּלוּם, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּעָנְיָן שֶׁאִם יִפּוֹל הַבַּיִת אוֹ יִשָּׂרֵף יַגִּיעַ הֶפְסֵד לְהַמַּלְוֶה בְּנִכּוּי זֶה שֶׁצָּרִיךְ לְנַכּוֹת לוֹ בְּעַד כָּל הַשָּׁנָה אַף אִם לֹא יָדוּר בָּהּ אֶלָּא יוֹם אֶחָד, וְלֹא יִצְטָרֵךְ הַלּוֶה לִתֵּן לוֹ בַּיִת אַחֵר לָדוּר בּוֹ עַד תַּשְׁלוּם הַשָּׁנָה, שֶׁנִּמְצָא הַמַּלְוֶה מוֹרִיד עַצְמוֹ לִסְפֵּק הֶפְסֵד בְּמַה שֶּׁמִּתְחַיֵּב לְנַכּוֹת לוֹ דָּבָר קָצוּב לְכָל שָׁנָה, כִּי שֶׁמָּא יָדוּר בּוֹ מְעַט שֶׁלֹּא תִּשְׁוֶה הַשְׂכִירוּת כָּל כָּךְ, לְפִיכָךְ אֵין זֶה רֶוַח בָּרוּר לַמַּלְוֶה, וְלֹא חָשְׁשׁוּ בּוֹ מִשּׁוּם רִבִּית בִּמְמַשְׁכֵּן אֶת בֵּיתוֹ שֶׁהוּא כְּעֵין מָכֶר קָצָת.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַלְוֶה לַחֲבֵרוֹ סְתָם — אָסוּר לִשְׂכּוֹר מִמֶּנּוּ בֵּיתוֹ אוֹ דָּבָר אַחֵר בְּפָחוֹת מִשָּׁוְיוֹ בְּכָל עִנְיָן.

וְכֵן הַמְמַשְׁכֵּן שֶׁאֵינוֹ לוֶֹה מָעוֹת עַל הַמַּשְׁכוֹן, אֶלָּא מְמַשְׁכְּנוֹ בְּעַד חוֹב קָדוּם, שֶׁאֵין זֶה דּוֹמֶה לְמֶכֶר כְּלָל, הוֹאִיל וְאֵינוֹ נוֹטֵל מָעוֹת עַל חֲפָץ זֶה כְּשֶׁמּוֹסְרוֹ לוֹ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ הַמְמַשְׁכֵּן בַּיִת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁלְּוָהוּ עָלָיו מָעוֹת — אָסוּר לְהַשְׂכִּירוֹ לוֹ בְּפָחוֹת מִשָּׁוְיוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן אֵין לוֹ רְשׁוּת לִפְדּוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַזְּמַן בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל הַמַּלְוֶה, שֶׁאָז הִיא כִּמְכִירָה כָּל מֶשֶׁךְ הַזְּמַן שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת בְּעַל כָּרְחוֹ.

וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם, וְיַתְנֶה עִם הַלּוֶה שֶׁלֹּא יוּכַל לִפְדּוֹת בְּעַל כָּרְחוֹ, וְאָז מַתָּר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יָכוֹל לָכֹף אֶת הַלּוֶה שֶׁיִּפְדֶּנּוּ מָתַי שֶׁיִּרְצֶה.

וְיֵשׁ מַחְמִירִין גַּם בְּזֶה. אֲבָל כְּבָר פָּשַׁט הַמִּנְהָג לְהָקֵל, כִּי בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּקֵל.

וְאֵין חִלּוּק בֵּין מִשְׁכַּן בַּיִת אוֹ שְׂאָר קַרְקַע אוֹ מִטַּלְטְלִין, שֶׁבְּכֻלָּן נָהֲגוּ לְהָקֵל עַל יְדֵי נִכּוּי דָּבָר מוּעָט לְשָׁנָה, אַף שֶׁהַמִּטַּלְטְלִין נִפְחָתִין הַרְבֵּה בְּתַשְׁמִישָׁן, כְּגוֹן לְהַלְוֹוֹת עַל סְפָרִים לִלְמוֹד בָּהֶם בְּנִכּוּי דָּבָר מוּעָט לְשָׁנָה.

רַק שֶׁיְּהֵא בְּעָנְיָן שֶׁאִם יֵאָרַע אֹנֶס לַמַּשְׁכוֹן יַגִּיעַ הֶפְסֵד לַמַּלְוֶה בְּנִכּוּי זֶה שֶׁיִּתְחַיֵּב לְנַכּוֹת לוֹ בְּעַד כָּל הַשָּׁנָה אַף שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֶלָּא יוֹם אֶחָד, וְלֹא יִצְטָרֵךְ הַלּוֶה לִתֵּן לוֹ מַשְׁכוֹן אַחֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַד תַּשְׁלוּם הַשָּׁנָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אֲבָל אֵין צָרִיךְ שֶׁיַּגִּיעַ לוֹ הֶפְסֵד בַּקֶּרֶן שֶׁהַלְוָה לוֹ לְהַפְסִיד חוֹבוֹ בַּאֲבֵדַת הַמַּשְׁכוֹן בְּאֹנֶס, אֶלָּא יְהֵיֶה כִּשְׁאָר כָּל מַלְוֶה עַל הַמַּשְׁכוֹן, שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיד חוֹבוֹ כְּשֶׁנֶּאֱנַס מִמֶּנּוּ הַמַּשְׁכוֹן:

נג וְכָל זֶה כְּשֶׁהַמַּלְוֶה בְּעַצְמוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמַּשְׁכּוֹן אוֹ מַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר, אֲבָל אִם הַלְוָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַשְׁכּוֹנוֹ אוֹ דָּר בְּבֵיתוֹ וּפוֹרֵעַ שְׂכִירוּת אֲפִלּוּ לְאִישׁ אַחֵר שֶׁשְּׂכָרוֹ מֻהַמַּלְוֶה — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, מִשּׁוּם הַעֲרָמַת רִבִּית, שֶׁנִּרְאֶה כְּמַעֲרִים לְטוֹל שְׂכַר הַהַלְוָאָה שֶׁהִלְוָהוּ עַל יְדֵי אֶמְצָעִי שֶׁבֵּינֵיהֶם, שֶׁנּוֹטֵל הַשְׂכִּירוּת מֵהַלְוֶה וְנוֹתְנָהּ לְהַמַּלְוֶה.

וְלֹא הִתִּירוּ עַל יְדֵי אֶמְצָעִי אֶלָּא כְּשֶׁאֵין הַמַּלְוֶה יָכוֹל לָכֹף אֶת הַלְוֶה שֶׁיִּפְדֶּה מַשְׁכּוֹנוֹ בְּמָעוֹת לְעוֹלָם, אֶלָּא אִם יִרְצֶה הַלְוֶה יִהְיֶה לוֹ הַמַּשְׁכּוֹן בְּיַד הַמַּלְוֶה בְּנִכּוּי עַד שֶׁיַּעֲלֶה הַנִּכָּיוֹן כְּסָכוּם כָּל הַמָּעוֹת שֶׁהִלְוָהוּ, שֶׁאָז אֵין כַּאן הַלְוָאָה כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאֵין עָתִיד לַחֲזוֹר לְמָעוֹתָיו לְעוֹלָם בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל הַלְוֶה, אֶלָּא שְׂכִירוּת הִיא זוֹ שֶׁשּׂוֹכֵר בְּזוֹל בִּשְׁבִיל הַקִּדְמַת הַמָּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְאַף שֶׁהַלְוֶה יָכוֹל לִפְדּוֹת מַשְׁכּוֹנוֹ בְּתוֹךְ הַזְּמַן בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל הַמַּלְוֶה — לֹא נִפְקַע שֵׁם שְׂכִירוּת מִכָּל מָשָׁךְ זְמַן שֶׁכְּבָר עָלָה שֶׁלֹּא פְּדָאָן, כֵּיוָן שֶׁפּוֹרֵעַ לוֹ הַמַּלְוֶה שְׂכִירוּת בְּעַד הַזְּמַן שֶׁכְּבָר עָבַר בְּנִכּוּי שֶׁמְּנַכֶּה לוֹ מֵחוֹבוֹ:

נד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׂכִירוּת, אֲבָל בְּמֶכֶר אִם הַמּוֹכֵר מַתְנֶה עִם הַלּוֹקֵחַ שֶׁיּוֹכַל לִפְדּוֹת מִמְּכָרוֹ כְּשֶׁיִּהְיוּ לוֹ מָעוֹת, אוֹ לְאַחַר זְמַן פְּלוֹנִי, אוֹ עַד זְמַן פְּלוֹנִי — אֵין זֶה מֶכֶר גָּמוּר, אֶלָּא הַמָּעוֹת הֵן בְּהַלְוָאָה אֵצֶל הַלּוֹקֵחַ, וְאָסוּר לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִקְחוֹ אוֹ לְהַשְׂכִּירוֹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פְּדָאָן הַמּוֹכֵר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רִבִּית גְּמוּרָה.

וְהוּא שֶׁהַלּוֹקֵחַ קִבֵּל עָלָיו תְּנַאי זֶה בְּתוֹרַת חִיּוּב גָּמוּר, בְּעִנְיָן שֶׁהַמּוֹכֵר יָכוֹל לִתְבּוֹעַ לְדִין וּלְכֶפּוֹ לְהַחֲזִיר לוֹ מִמְּכָרוֹ, אֲבָל אִם לֹא קִבֵּל עָלָיו הַלּוֹקֵחַ תְּנַאי זֶה בְּתוֹרַת חִיּוּב, אַף עַל פִּי שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ לְהַחֲזִיר לוֹ מִדַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ, רַק שֶׁלֹּא יוּכַל לִתְבְּעוֹ בְּדִין וּלְכֶפּוֹ — אֵין זֶה תְּנַאי גָּמוּר לְבַטֵּל הַמִּקָּח, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם רִבִּית.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל שֶׁנִּכָּר מִדַּעַת הַמּוֹכֵר שֶׁרְצוֹנוֹ לַחֲזוֹר לְמִמְכָּרוֹ וְעַל דַּעַת כֵּן מָכַר לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו הַלּוֹקֵחַ בְּתוֹרַת חִיּוּב גָּמוּר לְהַחֲזִיר לוֹ, וַאֲפִלּוּ גַּם לֹא הִבְטִיחַ הַבְטָחָה נֶאֱמָנָה, רַק אָמַר לוֹ דְּבָרִים שֶׁמִּשְׁמָעָן הוּא שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ מִמְּכָרוֹ — הֲרֵי סָמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל מוֹכֵר עַל דְּבָרִים אֵלּוּ, וְעַל דַּעַת כֵּן מָכַר לוֹ מִן הַסְּתָם, כֵּיוָן שֶׁנִּכָּר מִדַּעְתּוֹ שֶׁרְצוֹנוֹ לַחֲזוֹר לְמִמְכָּרוֹ, לְפִיכָךְ אֵין זֶה מֶכֶר גָּמוּר, וְהַמָּעוֹת הֵן בְּהַלְוָאָה אֵצֶל הַלּוֹקֵחַ, וְיֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם רִבִּית גְּמוּרָה.

וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה, וְלֹא כְּרַבִּים שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל לְהַלְווֹת בְּרִבִּית עַל מַשְׁכּוֹנוֹת כְּדֶרֶךְ מְכִירָה, שֶׁמּוֹכָרִם לוֹ הַלְוָה, וּכְשֶׁגִּיעַ זְמַן פֵּרָעוֹן חוֹזֵר הַמַּלְוֶה וּמוֹכְרָם לוֹ בְּיוֹתֵר מִמַּה שֶׁהִלְוָה לוֹ, שֶׁזּוֹ הִיא רִבִּית גְּמוּרָה לְסָבְרָא הָאַחֲרוֹנָה:

נה וְכֵן אִם הַלּוֹקֵחַ מַתְנֶה שֶׁאִם יִרְצֶה לְהַחֲזִיר לוֹ מִקְחוֹ לְאַחַר זְמַן יַחֲזִיר לוֹ מָעוֹתָיו — אֵין זֶה מֶכֶר גָּמוּר, וְאָסוּר לַלּוֹקֵחַ לֵהָנוֹת בְּמִקְחוֹ מִשּׁוּם רִבִּית.

וְכֵן הַלּוֹקֵחַ בַּיִת אוֹ מַטַּלְטְלִין וְנָתַן מִקְצַת דָּמִים — אָסוּר לוֹ לָדוּר בַּבַּיִת אוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמַּטַּלְטְלִין עַד שֶׁיִּפְרַע שְׁאָר הַמָּעוֹת, אֲפִלּוּ הִקְנָה לוֹ הַמּוֹכֵר בְּקִנְיָן סוּדָר אוֹ בְּאֶחָד מִשְּׁאָר דַּרְכֵי הַהַקְנָאָה מֵעַכְשָׁו, כִּי שֶׁמָּא לֹא יִפְרַע לוֹ שְׁאָר הַמָּעוֹת בִּזְמַן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו, וְנִמְצָא הַמִּקָּח בָּטֵל לְמַפְרֵעַ אִם לֹא זְקָפָן עָלָיו בְּמִלְוֶה.

וְכֵן הַמּוֹכֵר אָסוּר לָדוּר בַּבַּיִת אִם הִקְנָהוּ לוֹ מֵעַכְשָׁו אוֹ בְּקִנְיָן סוּדָר סְתָם, שֶׁסְּתָמוֹ מֵעַכְשָׁו, כִּי שֶׁמָּא יִפְרַע לוֹ בִּזְמַנּוֹ, וְנִמְצָא הַבַּיִת לְמַפְרֵעַ שֶׁל הַלּוֹקֵחַ וְדָר בּוֹ הַמּוֹכֵר בְּשָׂכַר הַמּוֹתָר שֶׁל הַמָּעוֹת שֶׁהִמְתִּין לוֹ.

כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יִשְׂכְּרֵהוּ לְאַחֵר, וּמִי שֶׁיַּעֲמוֹד לוֹ הַבַּיִת יִטּוֹל הַשְׂכִּירוּת. אוֹ אִם יָדוּר הַלּוֹקֵחַ, יִתְּנֶה עִמּוֹ שֶׁאִם לֹא יִפְרַע לוֹ בִּזְמַנּוֹ יְנַכֶּה לוֹ הַשְׂכִּירוּת מִמִּקְצַת הַמָּעוֹת שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ הַמּוֹכֵר:

נו וְכֵן הַמּוֹכֵר עַל תְּנַאי — אָסוּר לַלּוֹקֵחַ לָדוּר בַּבַּיִת עַד שֶׁיִּתְּנֶה עִמּוֹ שֶׁאִם לֹא יִתְקַיֵּם הַתְּנַאי וְיִתְבַּטֵּל הַמִּקָּח וְיַחֲזִיר לוֹ הַמּוֹכֵר מָעוֹתָיו יְנַכֶּה לוֹ מֵהֶן שְׂכַר דִּירָתוֹ בְּבֵיתוֹ.

וְאִם הַתְּנַאי הוּא שֶׁאִם יִפּוֹל הַבַּיִת אוֹ יִשָּׂרֵף אוֹ שֶׁיּוּזְלוּ בָּתִּים יַחֲזִיר לוֹ מָעוֹתָיו — אָסוּר לַלּוֹקֵחַ לָדוּר בּוֹ בְּכָל עִנְיָן, אַף אִם מַתְנֶה עִמּוֹ לְנַכּוֹת לוֹ שְׂכַר דִּירָתוֹ כְּשֶׁיַּחֲזִיר לוֹ מָעוֹתָיו, לְפִי שֶׁכְּיָון שֶׁהַלּוֹקֵחַ הוּא קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד בְּמָעוֹתָיו — נַעֲשׂוּ הַמָּעוֹת הַלְוָאָה בְּיַד הַמּוֹכֵר, וְאֵין כַּאן מֶכֶר כְּלָל, אַף אִם לֹא יִפּוֹל הַבַּיִת וְלֹא יִשָּׂרֵף וְלֹא יוּזַל, וַהֲרֵי הוּא דָּר בּוֹ בְּשָׂכַר הַלְוָאָתוֹ.

אֲבָל אִם אַחֲרָיוּת הַזּוֹל אֵינָן עַל הַמּוֹכֵר אֶלָּא אַחֲרָיוּת הָאֹנֶס בִּלְבָד — הֲרֵי זֶה קָרוֹב לְשָׂכָר וּלְהֶפְסֵד, וּמֻתָּר גָּמוּר הוּא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

נז וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁטַר חוֹב וּמוֹכְרוֹ לַחֲבֵרוֹ בְּפָחוֹת מִסְּכוּם הַכָּתוּב בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁחֲבֵרוֹ מַקְדִּים לוֹ הַמָּעוֹת — הֲרֵי זֶה אָסוּר לְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הַחוֹב, כְּגוֹן אִם יַעֲנִי הַלְוֶה שֶׁלֹּא

יִהְיֶה לוֹ בְּמַה לִּפְרוֹעַ שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ לַלּוֹקֵחַ מָעוֹתָיו, שֶׁנִּמְצָא הַלּוֹקֵחַ קָרוֹב לְשַׁכֵּר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד בְּמָעוֹתָיו, וְאֵין כַּאן מֶכֶר כְּלָל אֶלָּא הַלְוָאָה, וּכְשֶׁיִּגְבֶּה הַלּוֹקֵחַ מִן הַלּוֶה יָתֵר מִמַּה שֶׁנָּתַן לַמּוֹכֵר — הֲרֵי זֶה שׂוֹכַר הַלְוָאָתוֹ.

אֲבָל מֻתָּר לְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת שֶׁמֵּחֲמַת עַצְמוֹ, כְּגוֹן אִם יִמְצָא שֶׁכְּבָר פָּרַע הַלּוֶה וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה — יַחֲזִיר לוֹ לַלּוֹקֵחַ מָעוֹתָיו, אוֹ אֲפִלּוּ כָּל הַסְּכוּם הַכָּתוּב בְּשִׁטַּר חוֹב.

וְאִם מוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ מִלְוֶה עַל פֶּה בְּפָחוֹת — צָרִיךְ הַלּוֹקֵחַ לְזָכוֹת בָּהּ בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן, שֶׁאִם לֹא כֵּן — לֹא קָנָה, וּמָעוֹתָיו הֵן הַלְוָאָה, וְאָסוּר לְהִשְׁתַּכֵּר בָּהּ.

וְכָל זֶה בְּחוֹב שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל חוֹב [שֶׁ]ל נָכְרִים — אִי אֶפְשָׁר לְמָכְרוֹ בְּדֶרֶךְ זֶה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִקְנֶה בְּשׁוּם קִנְיָן, וְאֵין דֶּרֶךְ לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ מְחִילָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

נח וּכְשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לִמְכּוֹר חוֹבוֹ לְאַחֵר — כָּךְ מֻתָּר לְמָכְרוֹ לַלּוֶה עַצְמוֹ, שֶׁיִּתֵּן לוֹ פָּחוֹת מֵחוֹבוֹ קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן פִּרָעוֹן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַלּוֶה נוֹתֵן לְהַמַּלְוֶה עַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא קוֹנֶה מִמֶּנּוּ חוֹבוֹ. אֲבָל אָסוּר לַלּוֶה לִתֵּן לְאִישׁ אַחֵר פָּחוֹת מֵחוֹבוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לְהַמַּלְוֶה כְּדֵי שֶׁהָאִישׁ הַהוּא יִפְטָרֵנוּ מֵחוֹבוֹ וְיִשַּׁלֵּם לַמַּלְוֶה בַּעֲבוּרוֹ כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן פִּרָעוֹן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה חוֹבוֹ מֵהַמַּלְוֶה בְּמַה שֶׁנּוֹתֵן מָעוֹת לְאִישׁ אַחֵר וְהַמָּעוֹת הֵן חוֹב עַל הָאִישׁ הַהוּא עַד שֶׁיִּפָּרַע לַמַּלְוֶה בְּשִׁבִּילוֹ — הֲרֵי זֶה כְּמַלְוֶה מָעוֹת לְאִישׁ הַהוּא עַל מְנָת שֶׁיִּפָּרַע חוֹבוֹ בְּשִׁבִּילוֹ לִזְמַן פִּרָעוֹן יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהִלְוָהוּ, וַהֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה.

וַאֲפִלּוּ אִם הָאִישׁ הַהוּא יָכוֹל לְכַיֵּס אֶת הַמַּלְוֶה וְלִתֵּן לוֹ רַק כָּל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ הַלּוֶה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהַלּוֶה חַיָּב יוֹתֵר וְזֶה פּוֹטְרוֹ מֵחוֹבוֹ מִפְּנֵי שֶׁמַּלְוֵהוּ פָּחוֹת מִכֵּן — הֲרֵי זוֹ רִבִּית. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הָרִבִּית בָּאָה לְיָדוֹ אֶלָּא לְיַד הַמַּלְוֶה, כֵּיוָן שֶׁהוּא נֶהֱנֶה בְּזֶה שֶׁנִּפְטָר בָּהּ מֵחוֹבוֹ — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ בָּאָה לְיָדוֹ:

נט וַאֲפִלּוּ הַמַּלְוֶה מָנָה לַחֲבֵרוֹ עַל מְנָת שֶׁיִּתֵּן דִּינָר אוֹ פָּחוֹת לְמִי שֶׁאֵין הַמַּלְוֶה חַיָּב לוֹ כְּלוּם אוֹ אֲפִלּוּ לִצְדָקָה — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה כְּאִלּוּ נְתָנָהּ לוֹ לְיָדוֹ, כֵּיוָן שֶׁנִּתְנָהּ בִּשְׁלִיחוּתוֹ. וַאֲפִלּוּ לֹא אָמַר הַמַּלְוֶה כָּךְ בְּפֵרוּשׁ אֶלָּא הַלּוֶה מֵעַצְמוֹ אָמַר כָּךְ, וְהוּא מַלְוֶה לוֹ בִּשְׁבִיל כָּךְ:

ס אֲבָל הַלּוֹוֶה מֵהֶתֵּר לַעֲשׂוֹת לוֹ שְׁלִיחַ שֶׁיִּתֵּן רִבִּית בִּשְׁבִילוֹ כָּל שֶׁאֵין הָרִבִּית בָּאָה מִשֶּׁל הַלּוֹוֶה אֶלָּא הַשָּׁלִיחַ נוֹתֵן מִשֶּׁלּוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים בְּזֶה "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ", כֵּיוָן שֶׁהוּא נוֹתֵן מִשֶּׁלּוֹ וְלֹא מִשֶּׁל הַשּׁוֹלֵחַ. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֹאמַר הַלּוֹוֶה לַמַּלְוֶה אִישׁ פְּלוֹנִי יִתֵּן לְךָ בִּשְׁבִילִי.

אֲבָל כָּל שֶׁהָרִבִּית בָּאָה מִשֶּׁל הַלּוֹוֶה — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי וְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁאֵינָן בְּנֵי שְׁלִיחוּת, וְאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ", מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר הַקְּפָדַת הַתּוֹרָה בְּרִבִּית הִיא עַל מָמוֹן הַלּוֹוֶה שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לַמַּלְוֶה אוֹ לִמְקוֹם שְׁלִיחוּתוֹ בְּשׁוּם צַד בָּעוֹלָם אֲפִלּוּ עַל יְדֵי קוֹף:

סא וַאֲפִלּוּ אִישׁ אַחֵר שֶׁנָּתַן לַמַּלְוֶה מִשֶּׁלּוֹ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לַחֲזוֹר וְלִקַּח מֵהַלּוֹוֶה מַה שֶּׁנָּתַן לַמַּלְוֶה, מִשּׁוּם הַעֲרָמַת רִבִּית. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לַלּוֹוֶה לְהַקְדִּים לְאִישׁ הַהוּא מַתָּנָה דֶּרֶךְ שְׁכִירוּת שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לוֹ הַלְוָאָה אֵצֶל הַמַּלְוֶה וְהַלָּה חוֹזֵר וְנוֹתֵן לְהַמַּלְוֶה מַתָּנָה הַהִיא אוֹ פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר:

סב וַאֲפִלּוּ אִם הַלָּה אֵינוֹ נוֹתֵן כְּלוּם לַמַּלְוֶה אֶלָּא מִשְׁתַּדֵּל אֶצְלוֹ בְּחִנָּם, אִם הוּא בְּנוֹ שֶׁל הַמַּלְוֶה וְסָמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ — אָסוּר לִתֵּן, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּנוֹתֵן לַמַּלְוֶה עַצְמוֹ, שֶׁכְּגוּפוֹ הוּא, וְחוֹשְׁשִׁין לְהַעֲרָמָה:

סג אֲבָל לְאִישׁ אַחֵר שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל הַלְוָאָה אֵצֶל הַמַּלְוֶה בְּחִנָּם — מֻתָּר לִתֵּן לוֹ מַתָּנָה. אֲפִלּוּ אִם הוּא מַכְנִיס עַצְמוֹ בְּעַרְבוּת בְּעַד הַלּוֹוֶה, שֶׁמֻּתָּר לְטוֹל שָׂכָר בְּעַד עַרְבוּת, אֲפִלּוּ לִהְיוֹת עֲרֵב קַבְּלָן, בֵּין בְּעַל פֶּה בֵּין בִּשְׁטָר שֶׁכָּתוּב בּוֹ "רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה וְרָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה".

אֲבָל אִם הַמַּלְוֶה אֵינוֹ יָכוֹל לִתְבּוֹעַ אֶת הַלּוֹוֶה בְּדִין אֶלָּא אֶת הֶעָרֵב קַבְּלָן, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן שְׁטַר חוֹב עָלָיו לְבַדּוֹ — נַעֲשָׂה הוּא מַלְוֶה שֶׁל הַלּוֹוֶה, וְאָסוּר לוֹ לְטוֹל שָׂכָר עַל זֶה, שֶׁרִבִּית גְּמוּרָה הִיא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁגַּם הַלּוֹוֶה חָתוּם בִּשְׁטַר חוֹב וְנִתְחַיֵּב גַּם הוּא לְהַמַּלְוֶה, אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר בִּטְחוֹנוֹ עַל הֶעָרֵב קַבְּלָן שֶׁהוּא לָוֶה מִמֶּנּוּ וּמַלְוֶה לַלּוֹוֶה, וּכְשֶׁגִּיעַ זְמַן פִּרָעוֹן יִתְבָּעֶנּוּ לֶעָרֵב קַבְּלָן וְהֶעָרֵב קַבְּלָן לַלּוֹוֶה, מִכָּל מָקוֹם הַמַּתָּנָה שֶׁמְּקַבֵּל הֶעָרֵב קַבְּלָן מֵהַלּוֹוֶה אֵינָהּ בְּעַד זֶה, שֶׁאִם הָיָה מַעֲלֶה דָּבָר זֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיָּבֹא לִידֵי כָךְ וַדַּאי לֹא הָיָה עָרֵב בַּעֲדוֹ, הַמַּתָּנָה הִיא בְּעַד זֶה שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁיִּתֵּן הַמָּעוֹת לַלּוֹוֶה עַל יְדֵי שֶׁנִּכְנַס

הוּא בְּעֵרְבוּת וּמְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הַמָּעוֹת מֵחֲשָׁשׁ וְסָפֵק שֶׁמָּא לֹא יִפָּרְעֻנּוּ הַלּוָֹה, מַה שֶּׁאֵין זֶה בְּדַעַת הַלּוָֹה כְּלָל כְּשֶׁנּוֹתֵן הַמַּתָּנָה:

סד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁהֶעֱרֵב קַבְּלָן אֵין לוֹ דִּין מַלְוֶה לְלוָֹה לְעִנְיַן הֶתֵּר קַבָּלַת מַתָּנָה בִּלְבָד וּמִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לוֹ דִּין מַלְוֶה לְלוָֹה לְעִנְיַן רִבִּית שֶׁפּוֹרֵעַ הַלּוָֹה, כְּגוֹן שֶׁהַמַּלְוֶה הוּא נָכְרִי וּמַלְוֶה בְּרִבִּית לְיִשְׂרָאֵל — אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר לִהְיוֹת עֵרֵב בַּעֲדוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ עֵרֵב קַבְּלָן, כָּל שֶׁהַנָּכְרִי יָכוֹל לִתְבּוֹעַ בְּדִינֵיהֶם אֶת הֶעֵרֵב תְּחִלָּה וּלְהַפְרַע מִמֶּנּוּ קֹדֶם שֶׁיִּתְבַּע אֶת הַלּוָֹה וְיִשְׁבַּע אֵין לִי כְּדִינֵינוּ, שֶׁנִּמְצָא שֶׁהֶעֵרֵב הוּא לוָֹה שֶׁל הַנָּכְרִי, וּמַלְוֶה לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית. וְכֵן נָכְרִי שֶׁלָּוָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית — אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת עֵרֵב קַבְּלָן בַּעֲדוֹ לִהְיוֹת הַמַּלְוֶה רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה.

לְפִיכָךְ, שְׁנַיִם שֶׁלָּוּוּ מִנָּכְרִי כְּאֶחָד — אֲסוּרִים לַחְתּוֹם בִּשְׁטַר חוֹב אֶחָד שֶׁכָּתוּב בּוֹ "רָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה וְרָצָה מִזֶּה גּוֹבֶה כָּל הַמָּעוֹת".

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לוֹמַר לְיִשְׂרָאֵל "לְוֵה לִי מָעוֹת מִנָּכְרִי בְּרִבִּית", אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹדִיעוֹ לְהַנָּכְרִי לְמִי הוּא לָוֶה, וְאַפִלּוּ שְׁנֵיהֶם חֲתוּמִים בִּשְׁטַר חוֹב, וְאַפִלּוּ הַלּוָֹה בִּלְבָד חָתוּם בִּשְׁטַר חוֹב רַק שֶׁהַנָּכְרִי יוּכַל לִתְבּוֹעַ גַּם הַשָּׁלִיחַ מִדִּין עַרְבוּת.

וַאֲפִלּוּ שְׁנֵי שֻׁתָּפִים שֶׁלָּוּוּ אֶחָד מֵהֶם מָעוֹת מִנָּכְרִי בְּרִבִּית לְצֹרֶךְ הַשֻּׁתָּפוּת וְנוֹתֵן הָרִבִּית מִן הַשֻּׁתָּפוּת — אָסוּר (אֲפִלּוּ שְׁנֵיהֶם חֲתוּמִים בִּשְׁטַר חוֹב, אִם הַנָּכְרִי יָכוֹל לִתְבּוֹעַ כָּל הַמָּעוֹת מִזֶּה שֶׁלָּוָה מִמֶּנּוּ מִדִּין עַרְבוּת). אֶלָּא אִם כֵּן הִתְעַסֵּק וְהִרְוִיחַ בְּמָעוֹת אֵלּוּ — יָכוֹל לְטוֹל הָרִבִּית מִן הָרֶוַח תְּחִלָּה לִתֵּן לַנָּכְרִי, וְאַחַר כָּךְ יְחַלְּקוּ הָרֶוַח הַנִּשְׁאָר, כִּי הָרִבִּית נֶחְשֶׁבֶת לְהֶפְסֵד מִן הָרֶוַח לִשְׁנֵיהֶם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם מִתְעַסְּקִים בַּשֻּׁתָּפוּת, אֲבָל אִם אֶחָד נָתַן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לְהִתְעַסֵּק בָּהֶן לְמַחֲצִית שָׂכָר, וְלָוָה הַנּוֹתֵן מָעוֹת מִנָּכְרִי בְּרִבִּית וּנְתָנָן לוֹ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לַחְשׁוֹב לוֹ הָרִבִּית לְהֶפְסֵד מִן הָרֶוַח:

סה וְכֵן מַנְהִיגֵי הַקָּהָל שֶׁלּוֹוִין מִן הַנָּכְרִי בְּרִבִּית לְצֹרֶךְ הַקָּהָל, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ הַנָּכְרִי שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַקָּהָל, כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ עֵסֶק אֶלָּא עִם הַמַּנְהִיגִים — הֲרֵי הֵם לוֹוִין שֶׁלּוֹ, וּמַלְוִין לַקָּהָל בְּרִבִּית (וְאַף אִם הַנָּכְרִי יָכוֹל לִתְבּוֹעַ גַּם מֵהַקָּהָל כְּשֶׁלֹּא יִפָּרְעוּ לוֹ הַמַּנְהִיגִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לִתְבּוֹעַ מֵהַמַּנְהִיגִים תְּחִלָּה בְּדִינֵיהֶם מִדִּין עַרְבוּת — יֵשׁ לָהֶם

גַּם כֵּן דִּין לְוֶה מִנָּכְרִי).

וְאֵין הֶתֵּר בָּרוּר בַּדָּבָר, כִּי אַף שֶׁיֵּשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת לוֹמַר שֶׁהַמַּנְהִיגִים יֵשׁ לָהֶם דִּין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל יְתוֹמִים, שֶׁרַשַּׁאי לְלְווֹת בְּרִבִּית מִנָּכְרִי בִּשְׁבִילָם וְלִפְרוֹעַ הָרִבִּית מִנְּכָסֵיהֶם, הֲרֵי אַף רְאָיָתָם צְרִיכָה רְאָיָה, כִּי מִי יַגִּיד לָנוּ שֶׁהָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת כֵּן לִיתוֹמִים, שֶׁמָּא יֵשׁ כַּאן רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ תַּקָּנָה לְמַנְהִיגֵי הַקָּהָל אוֹ לְאֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין הַהוֹלֵךְ לִלְווֹת מִן הַנָּכְרִי בְּרִבִּית שֶׁיִּפְרְעוּ הָרִבִּית לְהַנָּכְרִי מִיָּד מִמְּעוֹת הַקָּהָל אוֹ הַשֻּׁתָּפוּת, שֶׁנִּמְצְאוּ הַמַּנְהִיגִים אוֹ הַשֻּׁתָּף כְּשֻׁמְבִיאִים הַמָּעוֹת לְהַקָּהָל אוֹ לְשֻׁאָר הַשֻּׁתָּפִים הֵם מַלְוִים לָהֶם בְּלֹא רִבִּית, וְהָרִבִּית שֶׁלָּקְחוּ הַמַּנְהִיגִים אוֹ הַשֻּׁתָּף מִמְּעוֹת הַקָּהָל אוֹ הַשֻּׁתָּפוּת וְנָתְנוּ לַנָּכְרִי — אֵין בָּהּ אִסּוּר כְּלָל, כִּי נְתָנוּהָ בִּשְׁלִיחוּת הַקָּהָל אוֹ שְׁאָר הַשֻּׁתָּפִים, וּ"שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ", וּכְאִלּוּ נָתְנוּהָ הַקָּהָל אוֹ הַשֻּׁתָּפִין בְּעַצְמָן לְיַד הַנָּכְרִי. וְאַף שֶׁלֹּא אָמְרוּ לְהַנָּכְרִי שֶׁהֵן שְׁלוּחֵי הַקָּהָל אוֹ שְׁאָר הַשֻּׁתָּפִין — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, הוֹאִיל וּמְעוֹת הָרִבִּית שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ הֵן מִקֻּפַּת הַקָּהָל אוֹ הַשֻּׁתָּפִים.

וְנָכוֹן לִנְהוֹג כֵּן לָצֵאת מִידֵי סְפֵק אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה:

סו וְכָל זֶה בְּלֹא מַשְׁכּוֹן, אֲבָל מֻתָּר לִתֵּן מַשְׁכּוֹן לַחֲבֵרוֹ וְלוֹמַר לוֹ "לֵךְ לְוֵה לִי עָלָיו מָעוֹת מִנָּכְרִי בְּרִבִּית", וּמֻתָּר לַשָּׁלִיחַ לִקַּח הָרִבִּית מִיִּשְׂרָאֵל וְלִתֵּן לַנָּכְרִי, כִּי "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ", וּכְאִלּוּ הַלְוֶה נוֹתֵן לַנָּכְרִי בְּעַצְמוֹ הַמַּשְׁכּוֹן וְהָרִבִּית וְלָוֶה מִמֶּנּוּ הַמָּעוֹת בְּעַצְמוֹ. וְאַף שֶׁהַשָּׁלִיחַ לֹא אָמַר לְהַנָּכְרִי שֶׁהוּא שְׁלִיחַ הַלְוֶה — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, הוֹאִיל וְהַמַּשְׁכּוֹן הוּא שֶׁל הַלְוֶה וְלֹא שֶׁל הַשָּׁלִיחַ, וְהַנָּכְרִי הוּא סוֹמֵךְ עַל הַמַּשְׁכּוֹן בִּלְבָד, וְכָל אַחֲרָיוּת הַנָּכְרִי מִמְּעוֹתָיו אֵינָן עַל הַשָּׁלִיחַ כְּלָל, אֶלָּא עַל הַמַּשְׁכּוֹן בִּלְבָד מִן הַסְּתָם אִם הוּא מַשְׁכּוֹן טוֹב. וְאִם אֵינוֹ טוֹב כָּל כָּךְ — צָרִיךְ לוֹמַר הַשָּׁלִיחַ לְהַנָּכְרִי אֵינֶנִּי מִשְׁתַּעְבֵּד לְךָ כְּלָל, וְכָל אַחֲרָיוּתְךָ עַל הַמַּשְׁכּוֹן זֶה בִּלְבָד. וּכְשֶׁאָמַר לוֹ כֵּן — מֻתָּר אַף בְּלֹא מַשְׁכּוֹן, אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר שֶׁהוּא שְׁלִיחַ הַלְוֶה וְכָל אַחֲרָיוּתְךָ עַל הַלְוֶה בִּלְבָד וְלֹא עָלַי כְּלָל וּכְלָל, לֹא מִדִּין לְוֶה וְלֹא מִדִּין עֲרֵב קַבְּלָן, וְהַנָּכְרִי מַאֲמִינוֹ וְסוֹמֵךְ עַל הַלְוֶה בִּלְבָד.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלָּוָה הַמָּעוֹת מֵהַנָּכְרִי מִתְּחִלָּה לְצֹרֶךְ חֲבֵרוֹ, אֲבָל אִם הָיָה חַיָּב לַנָּכְרִי מָעוֹת מִכְּבָר, וְאָמַר לוֹ הַנָּכְרִי תֵּנֵם לַחֲבֵרְךָ שֶׁמְּבַקֵּשׁ לְלְווֹתָם מִמֶּנִּי בְּרִבִּית וְהִפְּטֵר

אַתָּה מֵאַחֲרָיוּתָם מִיָּד שֶׁתִּתְּנֵם לַחֲבֵרְךָ — אָסוּר לִתֵּנֵם לַחֲבֵרוֹ מִיָּד לְיָד מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלּוּ נָתַן חֲבֵרוֹ שְׂטַר חוֹב וּמַשְׁכְּנוֹת לְהַנָּכְרִי, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעַד עַתָּה הָיוּ בְּאַחֲרָיוּתוֹ — נִרְאֶה כְּמַלְוֶהוּ מָעוֹתָיו בְּרִבִּית. וְאַף שֶׁלֹּא יִתֵּן לוֹ הָרִבִּית אֶלָּא לְהַנָּכְרִי — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יִתְּנֵם לְיַד הַנָּכְרִי, אוֹ יַנִּיחֵם לְפָנָיו וְיִסְתַּלֵּק וְיִטְּלֵם חֲבֵרוֹ מִשָּׁם:

סז וְכֵן נָכְרִי הַלָּוֶה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית עַל יְדֵי סַרְסוּר יִשְׂרָאֵל — דֵּינוֹ כְּיִשְׂרָאֵל הַלָּוֶה מִנָּכְרִי עַל יְדֵי סַרְסוּר. וְצָרִיךְ לוֹמַר הַסַּרְסוּר לְהַמַּלְוֶה אֵינֶנִּי מְשֻׁתַּעְבֵּד לְךָ כְּלָל, לֹא מִדִּין לוֶה וְלֹא מִדִּין עֶרֶב קַבְּלָן, וְכָל אַחֲרָיוּתְךָ עַל הַנָּכְרִי פְּלוֹנִי. וַאֲפִלּוּ מַנִּיחַ אֶצְלוֹ מַשְׁכּוֹן טוֹב שֶׁנָּתַן הַנָּכְרִי — אֵין לְהַסַּרְסוּר לְהִכָּנֵס בְּעַרְבוּת וְלוֹמַר לַמַּלְוֶה אֲנִי אֶפְרָעֲךָ קֶרֶן וְרִבִּית לִזְמַן פְּלוֹנִי אִם לֹא יִפְרַע הַנָּכְרִי.

וַאֲפִלּוּ אַחֲרָיוּת הַמָּעוֹת מֵאָנָסִים בְּהוֹלָכָה מִבֵּית הַמַּלְוֶה לְבֵית הַלּוֶה הַנָּכְרִי וּבְהוֹבָאָה מִבֵּית הַנָּכְרִי לְבֵית הַמַּלְוֶה כְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן פֵּרָעוֹן, וְכֵן אַחֲרָיוּת הַמַּשְׁכּוֹן בְּהוֹלָכָה וְהוֹבָאָה מִשְּׁעַת הַלְוָאָה וְאֵילַךְ — הַכֹּל צָרִיךְ לִהְיוֹת עַל הַמַּלְוֶה וְלֹא עַל הַסַּרְסוּר כְּלָל, רַק אַחֲרָיוּת הַשּׁוֹמְרִים שׁוֹמֵר שָׂכָר, אוֹ שׁוֹמֵר חִנָּם אִם הַמַּלְוֶה אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ שְׂכַר סַרְסָרוּתוֹ, שֶׁאִם יִהְיוּ אַחֲרָיוּת הָאָנָסִין עַל הַסַּרְסוּר — יָצָא מִכְּלַל סַרְסוּר וְנִכְנַס בִּכְלַל לוֶה מֵהַמַּלְוֶה בְּרִבִּית וְחוֹזֵר וּמַלְוֶה לַנָּכְרִי. וְאִם חוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יִכְפּוֹר הַסַּרְסוּר וְיֹאמַר נֶאֱנָסוּ מִמֶּנִּי הַמָּעוֹת אוֹ הַמַּשְׁכּוֹן — יַתְנֶה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֶאֱמָן אֶלָּא בְּעֵדִים.

וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר הַמַּלְוֶה לְהַסַּרְסוּר בְּשָׁעַת הַלְוָאָה הֱיֵה אַתָּה שְׁלוּחִי לְהוֹלִיךְ מָעוֹתַי לְהַנָּכְרִי לְהַלְווֹתוֹ וּלְהָבִיא לִי הַמַּשְׁכּוֹן מִבֵּיתוֹ, וְכֵן בְּשָׁעַת פְּרִיָּה תִּהְיֶה שְׁלוּחִ[י] לְהָבִיא לִי מָעוֹתַי מֵהַנָּכְרִי וּלְהַחֲזִיר מַשְׁכּוֹנוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה הַסַּרְסוּר הַכֹּל בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בִּשְׁלִיחוּת הַנָּכְרִי שֶׁאֵינָהּ מוֹעֶלֶת כְּלוּם, כִּי אֵין אוֹמְרִים "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ" אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁלִיחַ לְיִשְׂרָאֵל הַשּׁוֹלְחוֹ:

סח וְכָל זֶה בְּסַרְסוּר הַלּוֶה בַּתְּחִלָּה לְצֹרֶךְ נָכְרִי, אֲבָל מִי שֶׁכָּבָר הִלְוָה לְנָכְרִי בְּרִבִּית מָמְעוֹתָיו עַל מַשְׁכּוֹן וּבָא לְלְווֹת עַל מַשְׁכּוֹן זֶה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית שֶׁיִּקַּח לוֹ מִן הַנָּכְרִי כְּשֶׁיָּבֹא לִפְדּוֹת מִמֶּנּוּ מַשְׁכּוֹנוֹ — אֵין מוֹעִיל כְּלוּם מַה שֶּׁיִּשְׂרָאֵל הַב' פּוֹטֵר אֶת הָרִאשׁוֹן מִדִּין לוֶה וּמִדִּין עֶרֶב וְכָל אַחֲרָיוּתוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן לְבָד, לְפִי שֶׁאַף שֶׁהַמַּשְׁכּוֹן הוּא בְּיַד

יִשְׂרָאֵל הַב', הֲרֵי כָּל הָרִבְּית הָעוֹלָה עָלָיו מֵהַיּוֹם וָהָלְאָה מֵהַנָּכְרִי הוּא שֶׁל הָרִאשׁוֹן שֶׁהִלְוָה לוֹ, וְנִמְצָא הַב' נוֹטֵל מִן הַנָּכְרִי רִבְּית שֶׁל הָרִאשׁוֹן.

וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא בְּדֶרֶךְ מְכִירָה, שֶׁיֹּאמַר הָרִאשׁוֹן לְהַב' כְּשֶׁלָּוָה מִמֶּנּוּ הֲרֵינִי מוֹכֵר לְךָ כָּל כֹּחַ וּזְכוּת וְשִׁעְבּוּד שֶׁיֵּשׁ לִי עַל מַשְׁכּוֹן זֶה וְאֵין לִי עֵסֶק עִמְּךָ וְלֹא לְךָ עִמִּי, וְאַף אִם הַמַּשְׁכּוֹן שָׁוֶה הַרְבֵּה וְהַנָּכְרִי לֹא יִפְדֶּנּוּ לְעוֹלָם — לֹא יִתְחַיֵּב יִשְׂרָאֵל הַב' לְהַנִּיחוֹ לְהָרִאשׁוֹן שֶׁיִּפְדֶּה לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יִרְצֶה מֵרְצוֹנוֹ הַטּוֹב וְלֹא בְּדֶרֶךְ הַחְיוּב:

סט וּמְכִירָה זוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּאֶחָד מִדִּרְכֵי הַהַקְנָאָה שֶׁהַמַּשְׁכּוֹן שֶׁהוּא מִטַּלְטְלִין נִקְנֶה בָּהֶם. וְאִם יֵשׁ לוֹ חוֹב עַל נָכְרִי בְּרִבְּית בְּלֹא מַשְׁכּוֹן אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ שְׁטַר חוֹב — אֵין דֶּרֶךְ לְהַקְנוֹתָן לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיַּלְוֶוהוּ מָעוֹת וְיִקַּח לוֹ הָרִבְּית הָעוֹלָה מִן הַנָּכְרִי מֵהַיּוֹם וָהָלְאָה, לְפִי שֶׁחוֹב שֶׁל נָכְרִי אֵינוֹ נִקְנֶה בְּשׁוּם קִנְיָן בָּעוֹלָם.

וּמַה תַּקָּנָתוֹ? יֹאמַר יִשְׂרָאֵל הַב' הַמַּלְוֶה לְהָרִאשׁוֹן אַתָּה תִּמְחוֹל לְהַנָּכְרִי וְתִפְטְרֵהוּ מִכֹּל וָכֹל בְּעַד מָעוֹת אֵלּוּ שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לְךָ, וּבְמָעוֹת אֵלּוּ אֲנִי קוֹנֶה מִמְּךָ כָּל מַה שֶּׁאֲנִי יָכוֹל לְהוֹצִיא מִן הַנָּכְרִי, שֶׁאַף שֶׁחוֹב שֶׁל נָכְרִי אֵינוֹ נִקְנֶה בְּקִנְיָן — הֲרֵי נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ יִשְׂרָאֵל הָא' בְּתוֹרַת מְחִילָה, וְאֵין הַב' נוֹטֵל רִבְּית שֶׁל הָא'.

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְהֵא שׁוּם אַחֲרָיוּת הַחוֹב עַל הָא', אֲפִלּוּ אֵינוֹ עֶרֶב קַבְּלָן וְלֹא עֶרֶב סְתָם, שֶׁהוּא כְּשֶׁלֹּא יִמְצָא מַה לִּגְבּוֹת מֵהַנָּכְרִי, וַאֲפִלּוּ אַחֲרָיוּת הַקֶּרֶן בִּלְבָד אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִשּׁוּם קָרוֹב לְשָׂכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה בְּמוֹכֵר חוֹב שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְאִם מְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הָרִבְּית הָעוֹלָה מֵהַנָּכְרִי — הֲרֵי זוֹ רִבְּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, אֲפִלּוּ הִלְוָה לַנָּכְרִי עַל הַמַּשְׁכּוֹן וְחָזַר וּמִשְׁכְּנוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ מְכִירָה, שֶׁכָּל שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל מְקַבֵּל עָלָיו לְפָרֵעַ הָרִבְּית מִכִּיסוֹ אִם לֹא יִפָּרַע הַנָּכְרִי — הֲרֵי רִבְּית זוֹ מִתְרַבָּה עַל הַיִּשְׂרָאֵל. וְאַף שֶׁלְּבַסּוֹף פּוֹרֵעַ הַנָּכְרִי, הֲרֵי כְּשֶׁנִּתְרַבָּה — נִתְרַבָּה עַל הַיִּשְׂרָאֵל, וְאָסוּר יִשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי לִטְּלָהּ מִן הַנָּכְרִי:

ע וְכָל זֶה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹב עַל נָכְרִי בְּרִבְּית, אֲבָל נָכְרִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹב עַל יִשְׂרָאֵל בְּרִבְּית, בֵּין בְּמַשְׁכּוֹן בֵּין בְּאַשְׁרַאי, וּבָא לִלְווֹת מָעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל וּלְהַקְנוֹת לוֹ חוֹב זֶה עִם הָרִבְּית הָעוֹלָה לוֹ מִיִּשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן מֵהַיּוֹם וָהָלְאָה, אֲפִלּוּ נוֹטֵל הַנָּכְרִי

אֶת הָרִבִּית מֵהַיִּשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן וְנוֹתְנָהּ לְהַשֵּׁנִי— הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה כָּל שֶׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם הָיָה יִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן פּוֹרֵעַ חוֹבוֹ לְהַנָּכְרִי הַיּוֹם הָיָה נִפְטָר מֵהָרִבִּית מֵהַיּוֹם וָהָלְאָה, שֶׁנִּמְצֵאת הָרִבִּית שֶׁמֵּהַיּוֹם וָהָלְאָה מִתְרַבֶּה לְהַיִּשְׂרָאֵל הַב' שֶׁקָּנָה הַחוֹב מֵהַנָּכְרִי וְלֹא לְהַנָּכְרִי, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְחַיֵּב בָּהּ כְּלָל לְהַנָּכְרִי:

עא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַנָּכְרִי הִקְנָה הַחוֹב לְהַיִּשְׂרָאֵל, אֲבָל אִם לֹא הִקְנָהוּ לוֹ אֶלָּא שֶׁמָּסַר לוֹ מַשְׁכּוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן שֶׁהִלְוָהוּ עָלָיו, וְלֹא מָכַר הַנָּכְרִי לְיִשְׂרָאֵל הַב' הַזְּכוּת וְהַשִּׁעְבּוּד שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּמַּשְׁכּוֹן, אֶלָּא מִשְׁכְּנוֹ אֶצְלוֹ סְתָם בְּרִבִּית הָעוֹלָה לוֹ מִיִּשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן מֵהַיּוֹם וָהָלְאָה שֶׁיִּטְלֶנָּה לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל הַב' — מֻתָּר.

וְיֵשׁ אוֹסְרִים לְהַלְוֹות לַנָּכְרִי בְּרִבִּית עַל מַשְׁכּוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ אֵצֶל הַנָּכְרִי, וַאֲפִלּוּ מִשְׁכְּנוֹ אֵצֶל הַנָּכְרִי בְּלֹא רִבִּית, וַאֲפִלּוּ הַנָּכְרִי בְּעַצְמוֹ פּוֹדֶה הַמַּשְׁכּוֹן, אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר הַיִּשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן לְהַנָּכְרִי כְּשֶׁמִּשְׁכְּנוֹ אֶצְלוֹ אִם לֹא אֶפְרָעֲךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי יִהְיֶה הַמַּשְׁכּוֹן קָנוּי לְךָ (מֵעַכְשָׁו), וְהִגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא פְרָעוֹ וְנִקְנָה הַמַּשְׁכּוֹן לְהַנָּכְרִי. וּבַעַל נֶפֶשׁ יָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

עב וְכָל זֶה כְּשֶׁהַנָּכְרִי הִלְוָה כְּבָר לַיִּשְׂרָאֵל עַל הַמַּשְׁכּוֹן וְעַכְשָׁו בָּא לִלְוֹות עָלָיו בְּרִבִּית לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ, אֲבָל אָסוּר לִתֵּן מַשְׁכּוֹן לַנָּכְרִי שֶׁיִּלְוֶה עָלָיו מָעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית וּבַעַל הַמַּשְׁכּוֹן יַחֲזוֹר וְיִלְוֶה הַמָּעוֹת מִן הַנָּכְרִי בְּרִבִּית, לְפִי שֶׁמִּדְבְּרֵי סוֹפְרִים אוֹמְרִים גַּם בְּנָכְרִי שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁלִיחַ "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ" לְהַחֲמִיר, לִהְיוֹת הַלְוָאַת הַנָּכְרִי בְּרִבִּית בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ לָוָה הַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ. לָכֵן אֵין לְהַלְוֹות לְנָכְרִי בְּרִבִּית עַל מַלְבּוּשׁ שֶׁאֵין הַנָּכְרִים רְגִילִים בּוֹ, וּמִן הַסְּתָם הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתְנוּ לוֹ לִלְוֹות עָלָיו:

עג וְכֵן יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה לְנָכְרִי בְּרִבִּית אוֹ בְּלֹא רִבִּית, וְאַחַר כָּךְ בָּא יִשְׂרָאֵל אַחֵר וּמְבַקֵּשׁ לִלְוֹות הַמָּעוֹת מֵהַנָּכְרִי בְּרִבִּית — אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹן לוֹמַר לַנָּכְרִי לְהַלְוֹותָם לוֹ, מִשּׁוּם אִסּוּר שְׁלִיחוּת, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְּחִלָּה שָׁלָוָה הַנָּכְרִי לָוָה לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ.

אֲבָל אִם הִלְוָה הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הַנָּכְרִי בַּתְּחִלָּה בִּשְׁבִיל שֶׁיַּלְוֶה הַנָּכְרִי לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, אַף עַל פִּי שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל פּוֹרֵעַ הָרִבִּית לְהַנָּכְרִי וְהַנָּכְרִי לְהַיִּשְׂרָאֵל — הֲרֵי זוֹ רִבִּית גְּמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, וְאֵין הַעֲרָמָתוֹ לְהַלְוֹות עַל יְדֵי נָכְרִי מוֹעֶלֶת כְּלוּם, הוֹאִיל וְאֵין הַנָּכְרִי לוֶֹה לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ, וַהֲרֵי זֶה כְּיִשְׂרָאֵל הַשּׁוֹכֵר לוֹ נָכְרִי, אוֹ נוֹתֵן לוֹ חֵלֶק בְּרֶוַח שֶׁיַּלְוֶה מָעוֹתָיו לְיִשְׂרָאֵל

בְּרִבִּית, שֶׁאָסוּר מִן הַתּוֹרָה, הוֹאִיל וְהַמָּעוֹת הֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאֵין אַחֲרָיוּתָן עַל הַנָּכְרִי. וַאֲפִלּוּ קִבֵּל עָלָיו הַנָּכְרִי אַחֲרָיוּת הַמָּעוֹת מֵאָנְסִים כָּל זְמַן שֶׁהֵם בִּרְשׁוּתוֹ — אֵינוֹ כְּלוּם, עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הַחוֹבוֹת אִם יֹאבְדוּ שֶׁיִּפְרָעֵם הוּא לַיִּשְׂרָאֵל כְּדִין כָּל לוֶֹה:

עד וְנָכְרִי הַשּׁוֹכֵר לוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּלְוֶה מָעוֹתָיו לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אַחֲרָיוּתָם עַל הַיִּשְׂרָאֵל כְּלָל — אָסוּר מִפְּנֵי מַרְאִית עַיִן, אֲפִלּוּ מוֹדִיעַ לַלּוֶה וְלָעֵדִים שֶׁהַמָּעוֹת הֵן שֶׁל נָכְרִי, אֶלָּא אִם כֵּן הַדָּבָר מְפֻרְסָם לָרַבִּים, שֶׁאָז מֻתָּר אִם אֵין אַחֲרָיוּתָם עָלָיו לְעִנְיַן פֵּרְעוֹן הַחוֹבוֹת בִּזְמַנָּם כְּדִין עֲרֵב בְּדִינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

עה וּמִצָּוָה מִן הַתּוֹרָה לְקַח רִבִּית מִן הַנָּכְרִי, וְאָסוּר לְהַלְווֹתוֹ בְּחִנָּם, שֶׁנֶּאֱמַר "לַנָּכְרִי תַּשִׁיךְ", כְּלוֹמַר תִּשּׁךְ, זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה לִקַּח מִמֶּנּוּ נֶשֶׁךְ, וְלֹא לְהַלְווֹתוֹ בְּחִנָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא תְחָנֵּם", לֹא תִתֵּן לָהֶם מַתְּנַת חִנָּם, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא נָכְרִי הַמַּכִּירוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדָה זָרָה וְעוֹבְדֶיהָ:

עו מוּמָר שֶׁיָּצָא מִן הַכְּלָל דִּינוֹ כְּנָכְרִי לְעִנְיַן רִבִּית, שֶׁמֻּתָּר לְהַלְווֹתוֹ בְּרִבִּית, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה — מִין הוּא, וּמוֹרִידִין אוֹתוֹ לְמִיתָה, וְכֵיוָן שֶׁגּוּפוֹ מֻפְקָר וּמֻתָּר לְאַבְּדוֹ — כָּל שֶׁכֵּן מָמוֹנוֹ, וּמֻתָּר לְאַבְּדוֹ, וְהוּא הַדִּין לִטְלוֹ לְעַצְמוֹ בְּאֵיזוֹ תַּחְבּוּלָה שֶׁאָפְשָׁר, וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֵצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע טוֹב, כֵּיוָן שֶׁנִּטְמַע בֵּין הַנָּכְרִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ אָדוּק בַּעֲבוֹדָה זָרָה, כְּגוֹן כֹּמֶר לַעֲבוֹדָה זָרָה — אֵינוֹ מִין, וְאֵין מוֹרִידִין גּוּפוֹ, וְהוּא הַדִּין שֶׁמָּמוֹנוֹ אֵינוֹ מֻפְקָר.

וְטוֹב לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם אֶפְשָׁר לְהִשָּׁמֵט מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא לְהַלְווֹתוֹ:

עז אֲבָל לִלְווֹת מִמֶּנּוּ בְּרִבִּית אָסוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, מִשּׁוּם "וְלִפְנֵי עִוֵּר כּוֹ'", וּמִשּׁוּם "לֹא תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ", שֶׁאַף שֶׁהַמּוּמָר אֵינוֹ נֶחְשָׁב אָח אֶצְלֵנוּ — אֲנוּ נֶחְשָׁבִים אַחִים אֶצְלוֹ, וּמֵזֶהּ שֶׁלֹּא לִקַּח מִמֶּנּוּ נֶשֶׁךְ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁחָטָא יִשְׂרָאֵל הוּא, וְהַנּוֹתֵן לוֹ נֶשֶׁךְ — עוֹבֵר בְּ"בַל תַּשִׁיךְ", שֶׁהִיא אַזְהָרָה לַלּוֶה שֶׁלֹּא לִגְרוֹם לַמַּלְוֶה לִשְׁךְ כָּל שֶׁהַמַּלְוֶה מַזְהָר עָלָיו:

עח וְיִשְׂרָאֵל מִין שֶׁלֹּא נִטְמַע בֵּין הַנָּכְרִים אֶלָּא עוֹבֵר עֲבֵרוֹת לְהַכְעִיס בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁכּוֹפֵר בַּתּוֹרָה וּבִנְבוּאָה מִיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִן ה"מּוֹרִידִין" — אָסוּר לְהַלְווֹתוֹ בְּרִבִּית לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁגּוּפוֹ מֻפְקָר — מָמוֹנוֹ אֵינוֹ מֻפְקָר, שֶׁמָּא יֵצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע טוֹב וְיִירָשֶׁנּוּ.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לִמְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת בְּפַרְהֶסְיָא וּמוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁאֵינוֹ מִן ה"מּוֹרִידִין" כְּלָל:

עט וּמוּמָר לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּן מִן הַנָּכְרִית — הֲרֵי הַבֵּן נָכְרִי כָּמוֹהָ, וּמֻתָּר לְהַלְווֹתוֹ וְלִלְוּוֹת מִמֶּנּוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִן ה"מּוֹרִידִין", כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לְהַלְווֹת וְלִלְוּוֹת מִן הַנָּכְרִים. אֲבָל מוּמָרֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ בֵּן מִן הַנָּכְרִי שֶׁהַבֵּן מוּמָר כָּמוֹהוּ — אָסוּר אֶפִלּוּ לְהַלְווֹתוֹ לְדִבְרֵי הַכֹּל, לְפִי שֶׁהוּא כְּתִינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה בֵּין הַנָּכְרִים, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמוּמָר שֶׁיּוֹדֵעַ רִבּוֹנוֹ וּמְתְכַּוֵּן לְמָרוֹד בּוֹ, וַהֲרֵי זֶה מִין לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל זֶה לֹא יָדַע. וְאַף עַל פִּי שֶׁאַחַר כָּךְ שָׁמַע שֶׁהוּא יְהוּדִי וְרָאָה הַיְּהוּדִים וְדָתָם — הֲרֵי הוּא כְּאָנוּס, הוֹאִיל וְנִתְגַּדֵּל בֵּין הַנָּכְרִים עַל דָּתָם, וְאֵינוֹ מִן ה"מּוֹרִידִין" לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וְכֵן הַקָּרָאִי"ם אָסוּר אֲפִלּוּ לְהַלְווֹתָם בְּרִבִּית לְדִבְרֵי הַכֹּל, שֶׁאַף שֶׁכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה — אֵין לָהֶם דִּין אַפִּיקוֹרֶס לְעִנְיַן "מוֹרִידִין", לְפִי שֶׁאֵינָם כּוֹפְרִים מִדַּעְתָּם, אֶלָּא אֲבוֹתֵיהֶם הִדִּיחוּ אוֹתָם וְגִדְּלוּ אוֹתָם עַל דָּתָם, וַהֲרֵי הֵם כְּתִינוֹק יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁבָּה בֵּינֵיהֶם וְגִדְּלוּהוּ עַל טָעוּתָם, שֶׁאָנוּס הוּא:

פ (וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַקָּרָאִי"ם עַכְשָׁו קְלָקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶם בְּיוֹתֵר וְהֵם כְּנָכְרִים גְּמוּרִים, וּמֻתָּר לְהַלְווֹתָם בְּרִבִּית, לְפִי שֶׁהֵם כְּאִלּוּ כּוֹפְרִים בְּכָל הַתּוֹרָה, וְאָסוּר לְהַחֲיוֹתָם, וְאָסוּר רִבִּית תָּלוּי בְּמִי שֶׁמְּצַוִּין לְהַחֲיוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ". וְהוּא הַדִּין לְבֶן הַמּוּמֶרֶת שֶׁאָסוּר לְהַחֲיוֹתוֹ שֶׁלֹּא לְגַדֵּל בֵּן לַעֲבוֹדָה זָרָה — מֻתָּר לְהַלְווֹתוֹ לְפִי סְבָרָא זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִן ה"מּוֹרִידִין", שֶׁהֲרֵי הַנָּכְרִים גַּם כֵּן אֵינָם מִן ה"מּוֹרִידִין (וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בְּשֶׁל תּוֹרָה — הַלֵּךְ אַחַר הַמַּחְמִיר)[]:

חושן משפט

הלכות הלואה

א הִלְכוֹת הַלְוָאָה

מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַלְווֹת לַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל (אִם יָדוֹ מַשֶּׂגֶת, וְשִׁעְוּר הַשָּׂגַת יָד נִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת צְדָקָה), שֶׁנֶּאֱמַר "אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הֶעָנִי עִמָּךְ", יָכוֹל רְשׁוּת? תַּלְמוּד לוֹמַר "וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטֶנּוּ וְגוֹ'".

וְאַף בְּלֹא עֲבוֹט חַיָּב לְהַלְווֹתוֹ, וְאַף לִתֵּן לוֹ מַתְּנַת חִנָּם, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "נָתוֹן תִּתֵּן

לוֹ" (וְאוֹמֵר "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָּבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְגוֹ'", וְהַמַּלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן אֵינוֹ מְשַׁמֵּט, עַל כָּרְחֲךָ אַף בְּלֹא מַשְׁכּוֹן חִיַּבְךָ הַכָּתוּב לְהַלְווֹת לוֹ). וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ"? שֶׁאִם הֶעָנִי אֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפָּרְנֵס מִשֶּׁל אֲחֵרִים וְגַם בּוֹשׁ לִלְווֹת — אוֹמְרִים לוֹ הָבֵא מַשְׁכּוֹן, כְּדֵי לְהַגִּיס דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא יֵבוֹשׁ. אֵין לִי אֶלָּא עָנִי, עָשִׁיר שֶׁצָּרִיךְ לִלְווֹת מִנַּיִן שֶׁמִּצְוָה לְהַלְווֹתוֹ לְפִי שְׁעָה? תַּלְמוּד לוֹמַר "אֶת עַמִּי".

וַאֲפִלּוּ אִם בָּא לְפָנָיו נָכְרִי לִלְווֹת מִמֶּנּוּ בְּרִבִּית וְיִשְׂרָאֵל עָשִׁיר בְּחִנָּם — הַיִּשְׂרָאֵל קוֹדֵם, אִם צָרִיךְ לְהוֹצִיא הַמָּעוֹת לְפַרְנָסָתוֹ וְדֵי מַחְסוֹרוֹ, וְלֹא לְהַלְווֹתוֹ לְנָכְרִים בְּרִבִּית אוֹ בְּשָׂאר מַשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁנֶּאֱמַר "אֶת עַמִּי", עַמִּי קוֹדֵם לַנָּכְרִי. וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר "אֶת הֶעָנִי"? לְהַקְדִּים עָנִי לְעָשִׁיר, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר "עִמָּךְ"? לְהַקְדִּים עֲנָיֶיךָ הַקְּרוֹבִים לִשְׁאָר עֲנָיֵי הָעִיר, וַעֲנָיֵי עִירְךָ לַעֲנָיֵי עִיר אַחֶרֶת, כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת צְדָקָה. וּמִצְוָה זוֹ לְהַלְווֹת לֶעָנִי גְּדוֹלָה מִן הַצְּדָקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם:

ב כָּל הַנּוֹגֵעַ אֶת הֶעָנִי וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵין לוֹ מַה יַּחֲזִיר לוֹ, לֹא מָעוֹת וְלֹא מִטַּלְטְלִין — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה". וְלַנָּכְרִי, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה לְנַגֵּשׁ וּלְהָצֵר לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "אֶת הַנָּכְרִי תִּגֹּשׁ", זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה וְלֹא רְשׁוּת:

ג אָסוּר לְאָדָם לְהֵרָאוֹת לְבַעַל חוֹבוֹ בִּזְמַן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁאֵין לוֹ, וַאֲפִלּוּ לַעֲבֹר לְפָנָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִכְלָם בְּרַאוֹתוֹ לַמַּלְוֶה וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת לִפְרֹעַ, וְעַל זֶה רָמַז הַכָּתוּב "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה", וְלֹא נוֹשֶׁה מַמָּשׁ:

ד אָסוּר לַלָּווֶה לִכְבֹּשׁ מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ "לֵךְ וְשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן" וְיֵשׁ אִתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתָּךְ":

ה אָסוּר לַלָּווֶה שֶׁיִּקַּח הַלָּוְאָה וּלְהוֹצִיאָהּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ עֵסֶק פַּרְנָסָתוֹ, בְּעִנְיָן שֶׁהוּא מְאַבְּדָהּ מִן הַמַּלְוֶה שֶׁלֹּא יִמְצָא מִמֶּה לִגְבּוֹת חוֹבוֹ, וְאִם עוֹשֶׂה כֵּן — נִקְרָא רָשָׁע, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּלְוֶה עָשִׁיר גָּדוֹל וְהוּא עָנִי, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹוֶה רָשָׁע וְלֹא יְשַׁלֵּם". וּכְשֶׁהַמַּלְוֶה מַכִּיר אֶת הַלָּווֶה שֶׁהוּא בַּעַל מִדָּה זוֹ — מוּטָב שֶׁלֹּא לְהַלְווֹתוֹ, מִשֶּׁיַּלְוֶהוּ וְיִצְטָרֵךְ לְנַגְּשׁוֹ אַחַר כָּךְ, וְיַעֲבֹר בְּכָל פַּעַם מִשּׁוּם "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה".

אֲבָל אִם הוֹצִיאָהּ לְצֹרֶךְ עֵסֶק פַּרְנָסָתוֹ וְאַחַר כָּךְ מָטָה יָדוֹ וְאֵין לוֹ לִפְרֹעַ — אָנוּס הוּא,

וְאֵינוֹ חַיָּב לְהַשְׁכִּיר עַצְמוֹ וְלֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה כְּדֵי לְפָרֵעַ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְרָא "לוֶֹה רָשָׁע וְלֹא יְשַׁלֵּם".

וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל מָמוֹן שֶׁיּוּגַּיעַ לְיָדוֹ, וְכָל הַמִּטַּלְטְלִין הַיְתֵרִים עַל כְּדֵי סִדּוּר שֶׁמְּסַדְּרִין לְבַעַל חוֹב — חַיָּב לִתֵּן הַכֹּל לְהַמַּלְוֶה, וְלֹא יַשְׁאִיר לְעַצְמוֹ רַק כְּדֵי מָזוֹן ל' יוֹם וּכְסוּת י"ב חֹדֶשׁ לוֹ לְבַדּוֹ, וְלֹא לְבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁחַיָּב בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ וּמַלְבּוּשֶׁיהָ. וְכֵן לְעוֹלָם, כָּל אֵימַת שֶׁיּוּגַּיעַ לְיָדוֹ אֵיזֶה מָמוֹן אוֹ מִטַּלְטְלִין יִתְּנֵם לְהַמַּלְוֶה וְלֹא יַשְׁאִיר לְעַצְמוֹ, רַק שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָזוֹן ל' יוֹם וּכְסוּת י"ב חֹדֶשׁ מִיּוֹם זֶה שֶׁהִגִּיעַ הַמָּמוֹן לְיָדוֹ. אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לוֹ הַמָּמוֹן בְּתַנַאי עַל מְנָת שֶׁלֹּא לִפְרֹעַ מִמֶּנּוּ לְחוֹב. וְהַמָּזוֹן וְהַכְּסוּת מְשַׁעֲרִים בְּבֵינוֹנִים שֶׁבָּעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה רָגִיל תְּחִלָּה לֶאֱכֹל וְלִלְבֹּשׁ כְּעָשִׁיר אוֹ כְּעָנִי. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם וְתוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ — חַיָּב לְמָכֹר סְפָרָיו, וַאֲפִלּוּ סֵפֶר תּוֹרָה, וְלִפְרֹעַ לְהַמַּלְוֶה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בֵּית דִּירָה. אֶלָּא אִם כֵּן מוֹחֵל לוֹ הַמַּלְוֶה מֵרְצוֹנוֹ מַה שֶּׁמּוֹחֵל לוֹ. אֲבָל סְפָרִים שֶׁקָּנָה לְבָנָיו, וְכֵן בִּגְדֵי חֹל שֶׁקָּנָה לָהֶם אוֹ לְאִשְׁתּוֹ, וַאֲפִלּוּ בִּגְדֵי שַׁבָּת שֶׁל אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא קָנָה לָהּ הוּא — לֹא יִפְרַע מֵהֶם חוֹבוֹ:

ו הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ — לֹא יַלְוֶנּוּ אֶלָּא בִּפְנֵי עֵדִים, אֲפִלּוּ הַלּוָֹה הוּא תַּלְמִיד חָכָם וּבְוַדַּאי לֹא יִכְפֹּר מִדַּעְתּוֹ, אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁיִּשְׁכַּח הַהַלְוָאָה מֵחֲמַת טִרְדַּת לְמוּדוֹ וְיִכְפֹּר בּוֹ. וְכָל הַמַּלְוֶה בְּלֹא עֵדִים — עוֹבֵר מִשּׁוּם "וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל". אֶלָּא אִם כֵּן הִלְוָהוּ עַל הַמַּשְׁכּוֹן. וְאַף עַל פִּי כֵן הַמַּלְוֶה בִּשְׁטָר מְשֻׁבָּח יוֹתֵר, שֶׁבְּמַשְׁכּוֹן אֶפְשָׁר שֶׁיִּשְׁכַּח הַלּוָֹה סַךְ הַהַלְוָאָה, וּבְעֵדִים בְּלֹא שְׁטָר אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיוּ הָעֵדִים בַּמְּדִינָה כְּשֶׁיִּתְבָּעֵהוּ וְיִכְפֹּר בּוֹ:

ז הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר, שֶׁלֹּא עַל הַמַּשְׁכּוֹן, וּכְשֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן בָּא לְמַשְׁכְּנוֹ לִהְיוֹת בָּטוּחַ בִּמְעוֹתָיו, אוֹ לְגָבוֹת חוֹבוֹ מֵהַמַּשְׁכּוֹן — לֹא יְמַשְׁכְּנֶנּוּ בְּעַצְמוֹ בִּזְרוֹעַ, אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁיִּשְׁלְחוּ שְׁלוּחָם. וְאִם מִשְׁכְּנוֹ בְּעַצְמוֹ, בֵּין שֶׁחָטַף מִן הַלּוָֹה בַּשּׁוּק, בֵּין שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ (שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ) וְנָטַל מַשְׁכּוֹן — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ וְגוֹ'". וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְנוֹטֵל בִּזְרוֹעַ אֲפִלּוּ בַּשּׁוּק.

וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר "בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֲבוֹט הַחוּצָה" — בְּשֶׁלִּיחַ בֵּית דִּין הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁיָּכוֹל לִכְפּוֹתוֹ לְהוֹצִיא הָעֲבוֹט הַחוּצָה,

וְהוּא הַדִּין לִקַּח מִמֶּנּוּ בִּזְרוֹעַ בַּשּׁוּק, אֲבָל לֹא יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ לִטֹּל מִמֶּנּוּ בְּתוֹרַת מַשְׁכּוֹן אֶלָּא בְּתוֹרַת פֶּרָעוֹן. רַק כְּשֶׁנּוֹטֵל בְּתוֹרַת פֶּרָעוֹן — צָרִיךְ לְהָנִיחַ לוֹ כְּדֵי סִדּוּר בֵּית דִּין שֶׁמְּסַדְּרִין לְבַעַל חוֹב, וּכְשֶׁנּוֹטֵל בְּתוֹרַת מַשְׁכּוֹן — אֵין צָרִיךְ לְהָנִיחַ לוֹ כְּלוּם.

אַךְ צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ כָּל כְּלִי בְּעֵת שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ, וְיַחֲזֹר וְיִקָּחֶנּוּ בְּעֵת שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ, מַחֲזִיר לוֹ אֶת הַכַּר בַּלַּיְלָה כְּדֵי לִישֹׁן עָלָיו, וְאֶת הַמַּחֲרֵשָׁה בַּיּוֹם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בָּהּ מְלַאכְתּוֹ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר "הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הֲעֲבוֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּגוֹ'", זוֹ כְּסוּת לַיְלָה שֶׁמַּחֲזִירָהּ לוֹ בַּלַּיְלָה, וְ"אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ", זוֹ כְּסוּת יוֹם שֶׁמַּחֲזִירָהּ לוֹ לְכָל הַיּוֹם עַד בּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ, וְאָז נוֹטְלָהּ וּמַחֲזִיר לוֹ כְּסוּת לַיְלָה, וְכֵן כָּל כְּלִי בְּעֵת שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ. וְאַף אִם הַלְוָוֶה נָתַן לוֹ מִדַּעְתּוֹ — מְצִוָּה לְהַחֲזִיר לוֹ. וְכֵלִים הַצְּרִיכִים לוֹ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה — אָסוּר לִטְּלָם כְּלָל, כְּגוֹן בֶּגֶד שֶׁלּוֹבֵשׁ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וּכְלֵי שֶׁאוֹכֵל בּוֹ, כְּמוֹ קְעָרָה וְשֻׁלְחָן וּמִפָּה, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ:

ח וְכָל זֶה בָּעָנִי, וַאֲפִלּוּ עָשִׁיר בְּקַרְקָעוֹת אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ כֵּלִים יוֹתֵר מִכְּדֵי צָרְכּוֹ בְּצִמְצוּם, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כֵּלִים מִמִּין אֶחָד — מַחֲזִיר לוֹ אֶחָד מֵהֶם, וְאֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ הַשֵּׁנִי בִּשְׁבִיל אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר "הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ", "לוֹ" — וְלֹא לְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו:

ט וְכֵלִים שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם אֹכֶל נֶפֶשׁ, אֲפִלּוּ יֵשׁ מֵהֶם הַרְבֵּה אֲצִלּוֹ וְעוֹשֶׂה בְּכֻלָּן — אָסוּר לִטֹּל אֶחָד מֵהֶם לְמַשְׁכּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יַחֲבֹל רֵחַיִם וָרָכֶב כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל", לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ אֹכֶל נֶפֶשׁ, כְּגוֹן יוֹרָה שֶׁמְּבַשְּׁלִין בָּהּ, וַעֲרֵבָה שֶׁלְּשִׁין בָּהּ, וְסַכִּין שֶׁל שְׁחִיטָה, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִכֵּלִים שֶׁהָאֹכֶל נַעֲשָׂה וְנִתְקָן בָּהֶם (אֲבָל סַכִּין שֶׁמְּחַתְּכִין בָּהּ בָּשָׂר וּפַת — הֲרֵי הִיא כִּקְעָרָה וְכוֹס, שֶׁאֵין הָאֹכֶל נַעֲשָׂה בָּהֶן).

וְהָאֹכֶל נֶפֶשׁ עַצְמוֹ — מֻתָּר לְמַשְׁכֵּן, וּבִלְבַד שֶׁיַּשְׁאִיר לוֹ כְּדֵי סִדּוּר בַּעַל חוֹב:

י הָאַלְמָנָה, בֵּין עֲנִיָּה בֵּין עֲשִׁירָה — אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ כְּלָל, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה". וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהוּא הַדִּין לְגָרוּשָׁה:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁמְּמַשְׁכֵּן בִּזְרוֹעַ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ בֵּית דִּין, אֲבָל מִדַּעַת הַלְוָוֶה מֻתָּר לִטֹּל מִמֶּנּוּ כָּל מַה שֶּׁנּוֹתֵן, אֲפִלּוּ כֵּלִים שֶׁעוֹשִׂין בָּהֶם אֹכֶל נֶפֶשׁ, וַאֲפִלּוּ בֶּגֶד שֶׁעָלָיו, וַאֲפִלּוּ מֵאַלְמָנָה:

יב וְכָל זֶה כְּשֶׁנּוֹטֵל בְּתוֹרַת מַשְׁכּוֹן לִהְיוֹת בְּטוּחַ מִמְּעוֹתָיו, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִטֹּל בְּתוֹרַת פֶּרָעוֹן מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בּוֹ רַק בְּמָעוֹת, וְעַל יְדֵי לְקִיחַת מַשְׁכּוֹן וְהַחֲזָרָתוֹ בְּכָל יוֹם יִתְבַּיֵּשׁ וִימַהֵר לְבַקֵּשׁ מָעוֹת. אֲבָל אִם בָּא לִטֹּל בְּתוֹרַת פֶּרָעוֹן — רַשַּׁאי לִטֹּל עַל יְדֵי שְׁלִיחַ

בֵּית דִּין כָּל הַכֵּלִים הַיְתֵרִים עַל כְּדֵי סִדּוּר שֶׁמְּסַדְּרִין לְבַעַל חוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם אֹכֶל נֶפֶשׁ. כִּי לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא עַל שְׁבִיתַת כֵּלִים שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם אֹכֶל נֶפֶשׁ שֶׁיִּשְׁבְּתוּ מִמְּלַאכְתָּם כָּל זְמַן שֶׁהֵם בִּרְשׁוּת הַמַּלְוֶה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כָּל זְמַן שֶׁהֵם אֶצְלוֹ בְּתוֹרַת מַשְׁכּוֹן. אֲפִלּוּ בֶּגֶד אַלְמָנָה מֻתָּר לִטֹּל בְּתוֹרַת פֵּרָעוֹן, אִם הוּא יָתֵר מִכְּדֵי סִדּוּר בַּעַל חוֹב:

יג וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ יוֹתֵר מִכְּדֵי סִדּוּר בַּעַל חוֹב וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִתֵּן — מֻתָּר לִכְפּוֹתוֹ, אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַכָּאָה, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה". וְגַם מִמַּה שֶּׁמַּשְׁאִיר לוֹ כְּדֵי סִדּוּר בַּעַל חוֹב — רַשַּׁאי לִטֹּל מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם כְּלִי הַצָּרִיךְ לוֹ בַּלַּיְלָה וּלְהַחֲזִירוֹ בַּלַּיְלָה וְלִטֹּל כְּלִי הַצָּרִיךְ לוֹ בַּיּוֹם, וְלַעֲשׂוֹת כֵּן לְעוֹלָם, כְּדֵי שֶׁיְּבַקֵּשׁ מָעוֹת לְפָרֵעַ לוֹ (וְלֹא אָמְרָה תּוֹרָה "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה", אֶלָּא כְּשֶׁנּוֹשֶׁה בּוֹ מַה שֶּׁאֵין לוֹ כְּלָל).

וּכְשֶׁנּוֹטֵל בְּתוֹרַת פֵּרָעוֹן — רַשַּׁאי הַשָּׁלִיחַ בֵּית דִּין לִכָּנֵס לְבֵיתוֹ לִטֹּל חֲפָצָיו, אֲבָל לֹא הַמַּלְוֶה בְּעַצְמוֹ:

יד וְכָל זֶה בְּהַלְוָאָה, אֲבָל בְּחוֹב אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁכַּר בְּהֶמְתּוֹ אוֹ כֵּלָיו שֶׁהָיוּ מֻשְׂכָּרִים אֶצְלוֹ, אוֹ שָׂכַר בֵּיתוֹ, אוֹ שָׂכַר עַצְמוֹ שֶׁנִּשְׂכַּר אֶצְלוֹ, אוֹ דְּמֵי גְּזֵלָתוֹ וּגְנֵבָתוֹ — מֻתָּר לְמַשְׁכְּנוֹ בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא עַל פִּי בֵּית דִּין, וְאַף לִכָּנֵס לְבֵיתוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ. וְאִם זְקָקָן עָלָיו בְּהַלְוָאָה — אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר "מַשַּׁאת מְאוּמָה". וְכֵן הֶעָרֵב לְמַלְוֶה — מֻתָּר לְכָנֵס לְבֵיתוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ אֲפִלּוּ הַמַּלְוֶה עַצְמוֹ. וְאִם הוּא עָרֵב קַבְּלָן — דֵּינוֹ כְּלוֹוֶה, וְאָסוּר:

טו וְכָל זֶה לְמַשְׁכְּנוֹ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ, אֲבָל בִּשְׁעַת הַלְוָאָה, אִם מַלְוֶהוּ עַל הַמַּשְׁכּוֹן — מֻתָּר לִכָּנֵס לְבֵיתוֹ וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ כֵּלִים שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם אֹכֶל נֶפֶשׁ, וַאֲפִלּוּ מֵאַלְמָנוֹת, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ כְּלָל, לֹא כְּסוּת יוֹם בַּיּוֹם וְלֹא כְּסוּת לַיְלָה בַּלַּיְלָה:

טז וּכְשֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן — לֹא יִמְכְּרֶנּוּ עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם.

וְכֵן הַנּוֹטֵל מַשְׁכּוֹן אַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן — לֹא יִמְכְּרֶנּוּ עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם נְטִילָתוֹ אוֹתוֹ, אִם הוּא דָּבָר שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לַלַּוֶּה לֹא בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ.

אֲבָל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לוֹ — אִי אֶפְשָׁר לְמָכְרוֹ לְעוֹלָם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנּוֹטְלוֹ בְּתוֹרַת מַשְׁכּוֹן — חַיָּב לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוַת הֲשָׁבַת הָעֲבוֹט בְּעֵת שֶׁצָּרִיךְ לוֹ. וּמַה תַּקָּנָתוֹ? יַחֲזִירֶנּוּ לַלַּוֶּה

לְגַמְרֵי אַף בְּעֵת שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ, כְּגוֹן כְּסוּת יוֹם בַּלַּיְלָה וּכְסוּת לַיְלָה בַּיּוֹם, וַיַּחֲזֹר וְיִטְלֶנּוּ מִמֶּנּוּ בְּתוֹרַת פֵּרָעוֹן (וְיִמְכְּרֶנּוּ אִם הוּא בֶּגֶד חָשׁוּב, וְיִקַּח לַלְוֶוה מִדָּמָיו בֶּגֶד הָרָאוּי לוֹ עַל פִּי דִּין סִדּוּר בַּעַל חוֹב).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף הַמַּלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן וְהוּא דָּבָר הַצָּרִיךְ לוֹ, וְצָרִיךְ לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוֹת הֲשָׁבַת הָעֲבוֹט אִם הָיָה מְמַשְׁכְּנוֹ אַחַר הַהַלְוָאָה, אַף שֶׁעַכְשָׁו שֶׁהִלְוָהוּ עָלָיו אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוֹת הֲשָׁבָה, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לְמָכְרוֹ לְעוֹלָם עַד שֶׁיִּפְדֶּנּוּ הַלְוֶוה, אוֹ שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לוֹ וְיַחֲזֹר וְיִטְלֶנּוּ מִמֶּנּוּ בְּתוֹרַת פֵּרָעוֹן, כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וּבַעַל נֶפֶשׁ יָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

יז וּכְשֶׁנּוֹטֵל בְּתוֹרַת פֵּרָעוֹן — יָכוֹל לִטֹּל וְלִמְכֹּר מִיָּד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן. וְלֹא הִצְרִיכוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם אֶלָּא כְּשֶׁבָּא לְיָדוֹ בְּתוֹרַת מַשְׁכּוֹן, שֶׁנָּתְנוּ שְׁהוּת לַלְוֶוה לִפְדּוֹתוֹ כָּל ל' יוֹם, שֶׁהוּא זְמַן הַרְחָבַת בֵּית דִּין.

וְל' יוֹם אֵלּוּ מוֹנִין מִיּוֹם שֶׁתָּבַע אֶת הַלְוֶוה. וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּתְבָּעֶנּוּ בְּבֵית דִּין, אֶלָּא אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵינוֹ. וְהוּא שֶׁתָּבְעוֹ אַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן.

וְאִם הִלְוָהוּ סְתָם בְּלֹא זְמַן — סְתָם הַלְוָאָה הִיא ל' יוֹם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְתָבְעוֹ קֹדֶם ל' יוֹם. וְאִם הַמַּשְׁכּוֹן כֶּלָה וְהוֹלֵךְ — יָכוֹל לְמָכְרוֹ אַף בְּתוֹךְ ל' יוֹם לַתְּבִיעָה:

יח וְכָל הַמּוֹכֵר מַשְׁכּוֹן — לֹא יִמְכְּרֶנּוּ אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין הָרְאוּיִים לָדוּן. וְהֵם יוֹדִיעוּ לַלְוֶוה אִם הוּא בָּעִיר שֶׁיָּבוֹא וְיִטְעַן אִם יֵשׁ לוֹ טַעֲנָה. וְאִם אֵינוֹ בָּעִיר — אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עָלָיו. וְגַם הַבֵּית דִּין יוֹשִׁיבוּ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים הַבְּקִיאִים בְּשׁוּמָא שֶׁיָּשׁוּמוּ כַּמָּה הוּא שָׁוֶה, וְיִמְכְּרֶנּוּ בְּאוֹתָהּ שׁוּמָא. וְאִם מְכָרוֹ בְּיוֹתֵר מֵהַשּׁוּמָא — הַיִּתְרוֹן לִבְעָלָיו. לְכָךְ לֹא יִמְכְּרֶנּוּ אֶלָּא בְּעֵדִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעֹן הַלְוֶוה שֶׁמְּכָרוֹ בְּיוֹתֵר מֵהַשּׁוּמָא.

וְצָרִיךְ הַמַּלְוֶה לִמְכֹּר הַמַּשְׁכּוֹן וְלֹא לְקַחְתּוֹ לְעַצְמוֹ בְּאוֹתָהּ שׁוּמָא (אוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹתֵר מֵהַשּׁוּמָא), מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד, שֶׁיִּחְשְׁדוּהוּ שֶׁלְּקָחוֹ בְּזוֹל וְהָיָה אֶפְשָׁר לְמָכְרוֹ בְּיֹקֶר.

וְגַבַּאי צְדָקָה שֶׁנָּטַל מַשְׁכּוֹן מִמִּי שֶׁחַיָּב לִצְדָקָה — דִּינוֹ בְּמִכִּירָתוֹ כְּדִין הַהֶדְיוֹט לְכָל דָּבָר:

יט וְכֵיצַד שָׁמִין הַשַּׁמְּאִין אֶת הַמַּשְׁכּוֹן אוֹ מְטַלְטְלִין אֲחֵרִים אוֹ קַרְקַע שֶׁהַלְוֶוה מַגְבִּיהַּ לַמַּלְוֶוה? שָׁמִין כְּפִי מַה שֶׁהַמַּלְוֶוה יוּכַל לְמָכְרָם מִיָּד אֲפִלּוּ כְּשֶׁיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ לְפִי הַשָּׁעָה וּלְפִי הַזְּמַן, וְלֹא שֶׁיְּצַטָּרֵךְ לְחַזֵּר בָּעֲיָרוֹת וּבַשְּׁוָקִים לְמָכְרָם, וְלֹא לְהַמְתִּין אֲפִלּוּ עַל יוֹם הַשּׁוּק שֶׁבְּעִיר זוֹ שֶׁיִּמָּצְאוּ קוֹנִים הַרְבֵּה וְיוֹסִיפוּ זֶה עַל זֶה בְּדָמִים, אֶלָּא שָׁמִין כַּמָּה דָּמִים

הָיָה נוֹתֵן עַכְשָׁו מִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ חֵפֶץ זֶה וְרוֹצֶה לִקְנוֹתוֹ, וּבִסְכוּם זֶה יְקַבְּלֶנּוּ הַמַּלְוֶה, כִּי זֶהוּ שָׁוְיוֹ עַכְשָׁו. וְאַף שֶׁעַכְשָׁו אֵין לְפָנֵינוּ מִי שֶׁרוֹצֶה לִקְנוֹתוֹ בִּסְכוּם זֶה, זֶהוּ מִפְּנֵי שֶׁרוֹאִים דְּחָקוֹ שֶׁל הַלּוֶֹה שֶׁמֻּכְרָח לִמְכֹּרוֹ, סְבוּרִים הֵם לְדָחְקוֹ יוֹתֵר שֶׁיִּמְכֹּר בְּזוֹל, אֲבָל שָׁוְיוֹ הוּא כְּפִי מַה שֶּׁהָיָה נוֹתֵן עַכְשָׁו מִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ חֵפֶץ זֶה וְרוֹצֶה לִקְנוֹתוֹ עַכְשָׁו:

כ וְכֵן הַדִּין כְּשֶׁשָּׁמִים לְחוֹב אַחֵר שֶׁלֹּא בָּא מֵחֲמַת הַלְוָאָה, אֶלָּא מֵחֲמַת נֶזֶק, אוֹ גְּזֵלָה וּגְנֵבָה, אוֹ שְׁאֵילָה, שְׂכִירוּת וּפִקָּדוֹן.

וְאֵין חִלּוּק בֵּינֵיהֶם אֶלָּא לְעִנְיַן שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ מָעוֹת לַלּוֶֹה שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּנוֹ לַמַּלְוֶה וְלֹא לְפָרְעוֹ בְּמִטַּלְטְלִים, אֲבָל בְּחוֹב אַחֵר בְּנֶזֶק וְכַיּוֹצֵא בּוֹ וּבִגְזֵלָה וּבִגְנֵבָה, אִם אֵין הַגְּזֵלָה אוֹ הַגְּנֵבָה קַיֶּמֶת עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה — רַשַּׁאי לְפָרְעוֹ בְּמִטַּלְטְלִין אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מָעוֹת, וַאֲפִלּוּ מִטַּלְטְלִין גְּרוּעִים כְּמוֹ סֻבִּין, רַק שֶׁיְּשַׁוּמוּ אוֹתָן עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר. לְבַד שְׂכִירוּת פּוֹעֲלִים, שֶׁחַיָּב לְמָכֹר מִטַּלְטְלִין בְּעַצְמוֹ אִם אֵין לוֹ מָעוֹת וְלִפְרֹעַ לַפּוֹעֵל בְּמָזֻמָּנִים, וַאֲפִלּוּ לוֹמַר לוֹ טֹל מַה שֶּׁעָשִׂיתָ בִּשְׂכָרְךָ — אֵינוֹ רַשַּׁאי:

כא הַמַּלְוֶה לֶעָנִי עַל מָרָא וְקַרְדֹּם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — יָכוֹל לְהַשְׁכִּירָם שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת בְּעָלִים וְיִטֹּל הַשָּׂכָר לְעַצְמוֹ בְּפִרְעוֹן חוֹבוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׂכָרָם יָתֵר עַל פְּחָת שֶׁנִּפְחָתִים בִּמְלָאכָה, וּמִן הַסְּתָם נוֹחַ לְבַעֲלֵיהֶם שֶׁיַּשְׂכִּירֵם, וַהֲרֵי זֶה כְּמֵשִׂיב אֲבֵדָה. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יַשְׂכִּירֵנּוּ לְעַצְמוֹ אֶלָּא לַאֲחֵרִים, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד, שֶׁיִּחְשְׁדוּהוּ שֶׁיַּשְׂכִּיר לְעַצְמוֹ בְּזוֹל.

אֲבָל מַשְׁכּוֹן אַחֵר אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַשְׂכִּירוֹ, לֹא לַאֲחֵרִים וְלֹא לְעַצְמוֹ, שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים, אֲפִלּוּ הִגִּיעַ כְּבָר זְמַן הַפִּרָעוֹן, אֶלָּא יֵלֵךְ וְיִמְכְּרֵנּוּ עַל פִּי בֵּית דִּין.

וַאֲפִלּוּ לְמַשְׁכְּנוֹ אֵצֶל אַחֵר אָסוּר, שֶׁהַמַּשְׁכּוֹן הוּא כְּפִקָּדוֹן בְּיַד הַמַּלְוֶה:

כב וּכְמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִזָּהֵר בִּשְׁמִירַת פִּקָּדוֹן לְשָׁמְרוֹ כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מְצִיאָה וּפִקָּדוֹן — כָּךְ צָרִיךְ לִזָּהֵר בִּשְׁמִירַת הַמַּשְׁכּוֹן בְּיוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר עָלָיו. וּכְשֵׁם שֶׁהַנִּפְקָד אֵינוֹ רַשַּׁאי לְמְסֹר הַפִּקָּדוֹן לְאַחֵר לְשָׁמְרוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם — כָּךְ אֵין הַמַּלְוֶה רַשַּׁאי לְהַפְקִיד הַמַּשְׁכּוֹן בְּיַד אַחֵר, אוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים.

וַאֲפִלּוּ נָתְנוּ לוֹ הַבְּעָלִים רְשׁוּת לְמַשְׁכְּנוֹ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לִתֵּן רְשׁוּת לְהַמַּלְוֶה הַשֵּׁנִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמַּשְׁכּוֹן אֲפִלּוּ בְּשָׂכָר, אֲפִלּוּ אִם הָיָה לוֹ רְשׁוּת מֵהַבְּעָלִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּשָׂכָר (וַאֲפִלּוּ אִם הַמַּלְוֶה הַשֵּׁנִי רוֹצֶה לְהוֹסִיף בִּשְׂכָרוֹ — אֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן לוֹ רְשׁוּת שֶׁלֹּא

מִדַּעַת הַבְּעָלִים), כִּי שָׁמָא אֵין רְצוֹנָם שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אַחֵר, פֵּן יְקַלְקְלֶנּוּ. וְאַף אִם בָּרִי לוֹ שֶׁלֹּא יְקַלְקְלֶנּוּ — אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְאַף אִם נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת — אֵין נִתְּינַת רְשׁוּתוֹ מוֹעֶלֶת לוֹ כָּל שֶׁהוּא שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת הַבְּעָלִים. וְאִם אוֹמֵר שֶׁהַבְּעָלִים נָתְנוּ לוֹ רְשׁוּת לְמַשְׁכְּנוֹ וְלִתֵּן רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמַּשְׁכּוֹן — נֶאֱמָן, וּמֻתָּר לַמַּלְוֶה הַשֵּׁנִי לִסְמֹךְ עַל דְּבָרָיו:

כג וְכֵן אֶמֶן שֶׁמַּנִּיחַ כְּלִי לְמַשְׁכּוֹן וְאוֹמֵר שֶׁבְּעָלָיו נָתְנוּ לוֹ רְשׁוּת לְמַשְׁכְּנוֹ — מֻתָּר לְהַלְווֹתוֹ עָלָיו. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אוֹמֵר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ.

אֲבָל אִם אוֹמֵר שֶׁהוּא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁנָּתַנוּ לוֹ לְתַקְּנוֹ וּמְמַשְׁכְּנוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ — אָסוּר לְהַלְווֹתוֹ עָלָיו. וְאִם יַלְוֶה — יַפְסִיד, כִּי בַּעַל הַבַּיִת יוֹצִיאוֹ מִמֶּנּוּ. וְכֵן אִשָּׁה הַמְמַשְׁכֶּנֶת חֻפְצֵי בַּעְלָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אוֹ בַּעַל הַמְמַשְׁכֵּן חֻפְצֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ אוֹתָם חֻפָּצִים שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְמָכְרָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת:

כד הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן וְרוֹצֶה לְהַתְנוֹת עִמּוֹ שֶׁאִם לֹא יִפְדֶּנּוּ לִזְמַן פְּלוֹנִי יִהְיֶה חָלוּט לוֹ — יֹאמַר לוֹ "אִם לֹא תִּפְדֶּנּוּ לִזְמַן פְּלוֹנִי יִהֵא קָנוּי לִי מֵעַכְשָׁו". וְאִם לֹא אָמַר "מֵעַכְשָׁו" — יֵשׁ חִלּוּקֵי דֵּעוֹת אִם יֵשׁ בְּזֶה דִּין אִסְמַכְתָּא, שֶׁהַלְווֹתוֹ סָמַךְ בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּפְדֶּנּוּ בִּזְמַנּוֹ וְלֹא גָּמַר וְהִקְנָה מֵעוֹלָם. אֲבָל כְּשֶׁאוֹמֵר "מֵעַכְשָׁו" — גָּמַר וְהִקְנָה לְדִבְרֵי הַכֹּל:

כה אֶחָד שֶׁלָּוָה מִשְּׁנַיִם בְּיַחַד וְאֵין יָדוּעַ לוֹ אִם הֵם שֻׁתָּפִין בְּמָמוֹן זֶה, וְאַחַר כָּךְ בָּא אֶחָד מֵהֶם לִתְבֹּעַ חֶלְקוֹ אוֹ אֶת הַכֹּל — לֹא יִתֵּן לוֹ כְּלוּם עַד שֶׁיָּבִיא הַרְשָׁאָה מֵחֲבֵרוֹ, כִּי שֶׁמָּא אֵינוֹ שֻׁתָּף בְּמָמוֹן זֶה. אֲבָל אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁהֵם שֻׁתָּפִים בְּמָמוֹן זֶה בְּשָׁוֶה, וּבָא אֶחָד מֵהֶם לִתְבֹּעַ — יִתֵּן לוֹ הַחֲצִי. וְאִם הַשֵּׁנִי הָיָה בָּעִיר וְיוֹדֵעַ שֶׁזֶּה תּוֹבֵעַ הַמָּעוֹת וְלֹא בָּא עִמּוֹ לִתְבֹּעַ — יִתֵּן לָזֶה אֶת הַכֹּל, שֶׁמִּן הַסְּתָם אֵינָם מַקְפִּידִים זֶה עַל זֶה וּמִתְרַצֶּה זֶה בְּמַעֲשֵׂיו שֶׁל זֶה, וַאֲפִלּוּ אֵין יָדוּעַ לוֹ שֶׁהֵם שֻׁתָּפִים:

כו "וַאֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמָּיו", דָּרְשׁוּ חֲכָמִים זֶה הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַמַּלְוֶה וְהַלְווֹתוֹ עִמָּהֶם בְּעִיר אַחַת וְהַמַּלְוֶה מַרְשֶׁה אֶת זֶה מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּעַל טָעָנוֹת יוֹתֵר, וְנִמְצָא שֶׁהוּא מִתְעַבֵּר עַל רִיב לֹא לוֹ. אֲבָל אִם הַלְווֹתוֹ הוּא בְּעִיר אַחֶרֶת, אוֹ אֲפִלּוּ בְּעִיר זוֹ וְאֵין הַמַּלְוֶה יָכוֹל לְטָרֵחַ בְּעַצְמוֹ לָדוּן עִמּוֹ — הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה

מִצְוָה לְהַצִּיל עָשׁוּק מִיַּד עוֹשְׁקוֹ. אֲבָל הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה מִן הַנָּכְרִי עַל יִשְׂרָאֵל — לֹא טוֹב עוֹשֶׂה בְּכָל עִנְיָן. וְנֶסַח הַהַרְשָׁאָה צָרִיךְ לִכְתֹּב כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי שְׁטָרוֹת:

כז הַמַּרְשֶׁה אָסוּר לִטְעֹן דָּבָר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹמֵר בְּשֵׁם הַמַּרְשֶׁה. וַאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר אָסוּר לִטְעֹן עַד שֶׁיִּשְׁמַע מִפִּי הַמַּרְשֶׁה שֶׁכֵּן הוּא. אֲבָל אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל יְתוֹמִים מֻתָּר לִטְעֹן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, אֲפִלּוּ הוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי לִהְיוֹת כָּךְ, כִּי שֶׁמָּא אִם הָיָה אֲבִיהֶם חַי הָיָה טוֹעֵן כָּךְ. אֲבָל אִם הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס יוֹדֵעַ שֶׁאֵין הַדָּבָר כֵּן — לֹא יִטְעֹן שֶׁקֶר, אַף עַל פִּי שֶׁטּוֹעֵן בְּדֶרֶךְ שֶׁמָּא:

כח אָסוּר לָאָדָם לִטְעֹן שֶׁקֶר כְּדֵי לְעַוֵּת הַדִּין אוֹ כְּדֵי לְעַכְּבוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא זַכַּאי, כְּגוֹן שֶׁחַיָּב לַחֲבֵרוֹ מָנֶה וַחֲבֵרוֹ תּוֹבְעוֹ מָאתַיִם — לֹא יֹאמַר אֶכְפֹּר הַכֹּל בְּבֵית דִּין וְאוֹדֶה לוֹ בְּמָנֶה בֵּינִי לְבֵינוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶהְיֶה מוֹדֶה בְּמִקְצָת בִּפְנֵי בֵּית דִּין וְאֶתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן שְׁלֹשָׁה שֶׁנּוֹשִׁים מָנֶה בְּאֶחָד וְכָפַר בָּהֶם — לֹא יְהֶיֶה אֶחָד תּוֹבֵעַ וּשְׁנַיִם מְעִידִים וּכְשֶׁיּוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ יַחֲלֹקוּ. וְכֵן מִי שֶׁנּוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ מָנֶה וְגַם יֵשׁ לוֹ עָלָיו חוֹב מִמָּקוֹם אַחֵר — לֹא יִתְבָּעֶנּוּ מָאתַיִם כְּדֵי שֶׁיּוֹדֶה בְּמָנֶה וְיִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה וְיִגַּלְגֵּל עָלָיו שֶׁיִּשְׁבַּע גַּם עַל הַחוֹב שֶׁחַיָּב לוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר. וְעַל דְּבָרִים אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם הִזְהִיר הַכָּתוּב "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק", אַף עַל פִּי שֶׁיַּגִּיעַ לוֹ הֶפְסֵד כְּשֶׁיְּדַבֵּר אֱמֶת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמּוֹצִיא הַשֶּׁקֶר בְּלָשׁוֹן וַדַּאי, אֲבָל בְּלָשׁוֹן אֵינִי יוֹדֵעַ מֻתָּר כְּדֵי לְהַנָּצֵל מִתְּבִיעוֹת שֶׁקֶר שֶׁל חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה וּבָא חֲבֵרוֹ לְגַלְגֵּל עָלָיו שֶׁיִּשָּׁבַע גַּם עַל תְּבִיעוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָלָיו, וְיוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁהָאֱמֶת אִתּוֹ, רַק שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִשָּׁבַע אֲפִלּוּ בֶּאֱמֶת כִּי אִם שְׁבוּעָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ — רַשַּׁאי לִפְטֹר עַצְמוֹ מִן הַגִּלְגּוּלִים עַל יְדֵי שֶׁיִּטְעֹן עַל הַתְּבִיעוֹת הָאֲחֵרוֹת אֵינִי יוֹדֵעַ וְיִפָּטֵר מִלִּשָּׁבַע עֲלֵיהֶן:

כט וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מוֹצִיא שֶׁקֶר מִפִּיו כְּלָל — אָסוּר לְבַקֵּשׁ צְדָדִים לְהִשְׁתַּמֵּט מִבַּעַל חוֹבוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ בֶּאֱמֶת כְּדֵי שֶׁיִּתְרַצֶּה הַלָּה לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ פְּשָׁרָה וְיִמְחֹל לוֹ עַל הַשְּׁאָר מֵרְצוֹנוֹ. וְאִם עָשָׂה כֵּן — אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי שָׁמַיִם עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם לוֹ כָּל מַה שֶׁהָיָה חַיָּב לוֹ:

ל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ חֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה וְרוֹאֶה בּוֹ שֶׁמּוּכָן לִשָּׁבַע — יִתְפַּשֵּׁר עִמּוֹ וְלֹא יִתְבָּעֶנּוּ לִשָּׁבַע, שֶׁנֶּאֱמַר "שְׁבוּעַת ה' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם", מְלַמֵּד שֶׁהַשְּׁבוּעָה חָלָה עַל שְׁנֵיהֶם.

וְאִם תּוֹבְעוֹ לִשְׁבַּע — הֲרֵי הָעוֹמְדִים שָׁם אוֹמְרִים זֶה לָזֶה "סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה", וְהֵם הַנִּשְׁבָּע וְהַמַּשְׁבִּיעוֹ:

לא מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם לָוָה מֵחֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ תּוֹבְעוֹ בְּרִי — חַיָּב לְצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם וּלְשַׁלֵּם לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁפָּטוּר בְּדִינֵי אָדָם. וְאִם תּוֹבְעוֹ בְּסָפֵק — פָּטוּר אַף לְצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם. וְאִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁלָּוָה מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ מֵחוֹב אַחֵר וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם פָּרָעוֹ — חַיָּב לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם וּלְשַׁלֵּם לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ תּוֹבְעוֹ כְּלָל. וְאִם הַלָּה מֵשִׁיב לוֹ וַדַּאי שֶׁאֵינְךָ חַיָּב לִי — הֲרֵי מָחַל לוֹ וּפָטוּר, אַף אִם יָדוּעַ לוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ עֲדַיִן:

לב הַלּוֹוֶה שֶׁרָצָה לְפָרֵעַ לְהַמַּלְוֶה עַל יְדֵי שְׁלִיחַ וְנָתַן הַמָּעוֹת לַחֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ "הוֹלֵךְ מָעוֹת אֵלּוּ לְהַמַּלְוֶה", אוֹ לְשׁוֹן אַחֵר שֶׁמַּשְׁמָעוֹ בְּלָשׁוֹן "הוֹלֵךְ", כְּגוֹן "שָׂא מָעוֹת אֵלּוּ לְפִלּוֹנִי", אוֹ "יְהֵא מָנֶה זֶה לְפִלּוֹנִי" — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ אָמַר לוֹ זְכֵה בְּמָעוֹת אֵלּוּ לְפִלּוֹנִי, וְזָכָה לוֹ, שֶׁזְּכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, וְשׁוּב אֵין הַלּוֹוֶה רַשַּׁאי לַחֲזֹר בּוֹ וְלִטֹּל הַמָּעוֹת מִיָּדוֹ שֶׁל זֶה וְלִפְרֹעַ לְהַמַּלְוֶה אַחֵר כָּךְ. וְאִם חָזַר בּוֹ וְרוֹצֶה לִטְלָם — לֹא יַחֲזִירֵם לוֹ זֶה שֶׁקִּבְּלָם. וְאִם יַחֲזִירֵם לוֹ — יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם לְהַמַּלְוֶה אִם לֹא יְשַׁלֵּם לוֹ הַלּוֹוֶה.

וְאִם הַלּוֹוֶה מְאַיֵּם עָלָיו בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ צַעַר הַגּוּף — אֵינוֹ צָרִיךְ לְצַעֵר גּוּפוֹ בִּשְׁבִיל מָמוֹנוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, כֵּיוָן שֶׁהַלָּה מְצַעֲרוֹ בִּשְׁבִיל מָמוֹן זֶה וְאוֹנְסוֹ עָלָיו. אֲבָל אִם הַלָּה רוֹצֶה לִגְזֹל מִמֶּנּוּ מָמוֹנוֹ בְּעַד מָמוֹן זֶה שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיר לוֹ — לֹא יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ אוֹנְסוֹ עַל מָמוֹן זֶה, כִּי מַה הֶּפְרֵשׁ לְהַלָּה בֵּין מָמוֹן זֶה לְמָמוֹן שֶׁל זֶה, וְאַף שֶׁמָּמוֹנוֹ נִתְפַּס בִּשְׁבִיל מָמוֹן חֲבֵרוֹ — אֵין חֲבֵרוֹ חַיָּב בָּזֶה, וְאָסוּר לְהַצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ:

לג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁלָּשׁוֹן "הוֹלֵךְ" הוּא כִּלְשׁוֹן "זְכֵה"? בְּפִרְעוֹן חוֹב הַלְוָאָה אוֹ חוֹב אַחֵר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁחַיָּב מָעוֹת הַלָּלוּ לְפִלּוֹנִי — לְכָךְ בְּקַל יָכוֹל פִּלּוֹנִי לִזְכּוֹת בָּהֶן, אֲבָל בְּמַתָּנָה אֵינוֹ כִּלְשׁוֹן "זְכֵה". וְהוּא הַדִּין אִם הַמַּלְוֶה אוֹמֵר "הוֹלֵךְ מָעוֹת אֵלּוּ לְפִלּוֹנִי" לְהַלְווֹתָם לוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבָּא לִזְכּוֹת עַכְשָׁו בְּמָמוֹן שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ — צָרִיךְ לְשׁוֹן מְבֹרָר יוֹתֵר, וְיִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מַתָּנָה:

לד שְׁמִטַּת כְּסָפִים בִּשְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת בַּזְּמַן הַזֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, בָּאָרֶץ וּבְחוּץ לָאָרֶץ. וּכְשֶׁרָאוּ חֲכָמִים שֶׁנִּמְנְעוּ הָעָם מִלְּהַלְוֹות זֶה אֶת זֶה וְעוֹבְרִים עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע וְגוֹ'" — עָמְדוּ וְתִקְּנוּ

פְּרוֹזְבּוֹל. דְּהַיְנוּ, שֶׁיִּמְסֹר הַמַּלְוֶה אֶת חוֹבוֹ לְבֵית דִּין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מוֹסֵר לָהֶם שְׁטָרוֹ, אֶלָּא שֶׁאָמַר לָהֶם לִפְנֵי הַשְׁמָטָה "הֲרֵינִי מוֹסֵר לָכֶם חוֹבִי שֶׁאֶגְבֶּנּוּ כָּל זְמַן שֶׁאֶרְצֶה", וּכְשֶׁאוֹמֵר דְּבָרִים הַלָּלוּ עֲשָׂאוּם חֲכָמִים כְּאִלּוּ מָסַר שְׁטָרוֹ לְבֵית דִּין. וְהַמּוֹסֵר שְׁטָרוֹ לְבֵית דִּין לִפְנֵי הַשְׁמָטָה וְאוֹמֵר לָהֶם "אַתֶּם גְּבוּ לִי חוֹבִי" — אֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ", וְזֶה אֵינוֹ צָרִיךְ לִגֹּשׂ, שֶׁהַבֵּית דִּין נוֹגְשִׁים בִּשְׁבִילוֹ חוֹב זֶה שֶׁכְּבָר נִמְסַר לָהֶם לִפְנֵי הַשְׁמָטָה. וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ שְׁטָר כְּלָל אֶלָּא חוֹב בְּעַל פֶּה — מוֹעִיל פְּרוֹזְבּוֹל:

לה וְעַכְשָׁו לֹא נָהֲגוּ בְּפְרוֹזְבּוֹל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, שֶׁנָּתְנוּ טַעַם לַמִּנְהָג לוֹמַר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן לִגְבוֹת כָּל חוֹב בְּלֹא פְּרוֹזְבּוֹל אַחַר הַשְּׁבִיעִית וְהַלּוֶוה יוֹדֵעַ מִזֶּה — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִתְנָה עִמּוֹ הַמַּלְוֶה בִּשְׁעַת הַלְוָאָה עַל מְנָת שֶׁלֹּא יַשְׁמִיט הַלּוֶוה חוֹב זֶה לְעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ בִּשְׁבִיעִית, שֶׁנִּמְצָא שֶׁחַיֵּב עַצְמוֹ בְּמָמוֹן שֶׁלֹּא חִיְּבַתּוּ הַתּוֹרָה, שֶׁתְּנָאוֹ קַיָּם וְחַיָּב מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל כָּל יְרֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת פְּרוֹזְבּוֹל, שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ הֶפְסֵד וְקַל לְתַקֵּן, לְקַבֵּץ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים שֶׁהֵם בֵּית דִּין וְלוֹמַר לָהֶם "הֲרֵינִי מוֹסֵר לָכֶם כָּל חוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי שֶׁאֶגְבֶּה אוֹתָם כָּל זְמַן שֶׁאֶרְצֶה".

אַךְ אֵין פְּרוֹזְבּוֹל מוֹעִיל אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא לַלּוֶוה, אוֹ דָּבָר הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, אֲפִלּוּ אֵינָן שָׁלוֹ לְגַמְרֵי אֶלָּא בִּשְׁכִירוּתרצו אוֹ בִּשְׁאִילָה לְפִי שָׁעָה. וְאִם אֵין לוֹ כְּלָל — מְזַכֶּה לוֹ הַמַּלְוֶה קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא עַל יְדֵי אַחֵר, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו:

לו וּזְמַן הַפְּרוֹזְבּוֹל הוּא לְכַתְּחִלָּה בְּסוֹף הַשִּׁשִּׁית לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית, שֶׁאַף שֶׁשְּׁבִיעִית אֵינָהּ מְשַׁמֶּטֶת אֶלָּא בְּסוֹפָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר "מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה", יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּשֶּׁנִּכְנְסָה שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית אָסוּר לִתְבֹּעַ חוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַה'", מֵיָּד שֶׁקָּרָא "שְׁמִטָּה לַה'" — "לֹא יִגֹּשׂ", אֶלָּא כְּשֶׁהַלּוֶוה פּוֹרֵעַ לוֹ מֵעַצְמוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר מְשַׁמֵּט אֲנִי, כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר אַחַר שְׁבִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר "וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט וְגוֹ', שֶׁצָּרִיךְ לְדַבֵּר הַשְּׁמִטָּה — הַשְּׁמִטָּה בַּפֶּה, וְזֶהוּ "מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים". וְאִם לֹא עָשָׂה פְּרוֹזְבּוֹל בְּסוֹף שִׁשִּׁית — יַעֲשֶׂה בַּשְּׁבִיעִית עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. וּשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה הָיְתָה שְׁנַת תקמ"ד:

לז הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ לְמַחֲצִית שָׂכָר — הַשְׁבִּיעִית מְשַׁמֶּטֶת הַחֲצִי שֶׁל מִלְוֶה וְלֹא הַחֲצִי שֶׁל פְּקָדוֹן:

לח הַמַּלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן — אֵין הַשְׁבִּיעִית מְשַׁמֶּטֶת, שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ "לֹא יִגֹּשׂ" בַּשְׁבִיעִית, הוֹאִיל וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִגֹּשׂ:

לט הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ וְקִבֵּל לוֹ זְמַן אַחַר שְׁבִיעִית — אֵינָהּ מְשַׁמַּטְתּוֹ, שֶׁאֵין אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ "לֹא יִגֹּשׂ" בַּשְׁבִיעִית, הוֹאִיל וְלֹא הִגִּיעַ עֲדַיִן. לְפִיכָךְ, אֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת הַקֶּפֶת הַחֲנוּת, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ הַחֶנְוָנִי לְהַקִּיף שָׁנָה וּשְׁנָתַיִם וְאֵין דַּרְכּוֹ לִגֹּשׂ מִיָּד, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ קִבֵּל לוֹ זְמַן אַחַר שְׁבִיעִית. אֲבָל הַמּוֹכֵר שְׂאָר סְחוֹרָה בְּהַקָּפָה — מִיָּד שֶׁמְּכָרָהּ לוֹ נִתְחַיֵּב לוֹ מָעוֹת, וּכְשֶׁמַּקִּיף לוֹ הֲרֵי הוּא כְּמַלְוֶהוּ, וּשְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ. וְגַם הַקֶּפֶת הַחֲנוּת, אִם זְקָפָהּ עָלָיו בְּמִלְוֶה — שְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתָּהּ. וְנִקְרֵאת זְקִיפָה, מִשָּׁעָה שֶׁקִּבֵּל לוֹ זְמַן לְפָרְעוֹ וְהִגִּיעַ הַזְּמַן לִפְנֵי הַשְׁמָטָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִשָּׁעָה שֶׁכָּתַב בְּפִנְקָסוֹ כָּל הַחֶשְׁבּוֹן בְּיַחַד. וְכֵן שְׂכַר שָׂכִיר אֵינָהּ מְשַׁמֶּטֶת, שֶׁדַּרְכּוֹ גַּם כֵּן לְהַקִּיף לְבַעַל הַבַּיִת שְׂכַר שָׁנָה וּשְׁנָתַיִם. וְאִם זְקָפוֹ בְּמִלְוֶה — מְשַׁמֶּטֶת:

מ עֵרֶב שֶׁפָּרַע לְהַמַּלְוֶה וְקִדֵּם שֶׁפָּרַע לוֹ הַלּוֹוֶה הִגִּיעָה הַשְׁמִטָּה — מְשַׁמֶּטֶת. לְכֵן יַעֲשֶׂה פְּרוֹזְבּוֹל:

הלכות עדות ושטרות ושלישות

א **דִּינֵי עֵדוּת וּשְׁטָרוֹת וְשָׁלִישׁ[ו]ת וּבוֹ נ"ג סְעִיפִים:**

כָּל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ עֵדוּת לַחֲבֵרוֹ, וְרָאוּי לְהַעִידוֹ, וְיֵשׁ לַחֲבֵרוֹ תּוֹעֶלֶת בְּעֵדוּתוֹ — חַיָּב לְהָעִיד לוֹ בְּבֵית דִּין אִם יִתְבָּעֲנוּ שֶׁיָּעִיד לוֹ, בֵּין שֶׁיֵּשׁ עֵד אֶחָד עִמּוֹ, בֵּין שֶׁהוּא לְבַדּוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, עֵד אֶחָד לֹא יָעִיד אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן שֶׁמֵּבִיא לִידֵי שְׁבוּעָה אוֹ בְּדָבָר אִסּוּר לְהַפְרִישׁ מֵאִסּוּר, אֲבָל אִם כְּבָר נַעֲשָׂה הָאִסּוּר לֹא יָעִיד, וְאֵינוֹ אֶלָּא כְּמוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבֵרוֹ, שֶׁעַד אֶחָד אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַעֲנִישׁ אָדָם עַל פִּיו, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וְגוֹ'". אֲבָל שְׁנַיִם חַיָּבִים לְהָעִיד שֶׁיַּעֲנִישׁוּ הָאָדָם עַל עֲבֵרָה שֶׁעָבַר, שֶׁזּוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה בַּתּוֹרָה "וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ" בַּעֲבֵרָה שֶׁחַיָּבִים עָלֶיהָ מִיתָה, וְכֵן בִּשְׁאָר עֲבֵרוֹת לְעֹנֶשׁ הֲרָאוּי לָהֶן:

ב תַּלְמִיד חָכָם שֶׁיּוֹדֵעַ עֵדוּת לַחֲבֵרוֹ וּתְבָעוֹ שֶׁיָּעִיד לוֹ לִפְנֵי בֵּית דִּין קָטָן מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וּגְנַאי לוֹ לֵילֵךְ אֶצְלָם, אִם הוּא עֵדוּת מָמוֹן — אֵינוֹ צָרִיךְ לֵילֵךְ וּלְהָעִיד, כִּי עֲשָׂה שֶׁל

כְּבוֹד תּוֹרָה עָדִיף מֵהַצָּלַת מָמוֹן חֲבֵרוֹ, אֶלָּא הֵם יִשְׁלְחוּ לוֹ שִׁלּשָׁה אֲנָשִׁים לְבֵיתוֹ וְיָעִיד בְּפָנָיהֶם. אֲבָל אִם יֵשׁ בְּעֵדוּת זוֹ צַד הַפְרָשָׁה מֵאִסּוּר — חַיָּב לֵילֵךְ וּלְהָעִיד שֶׁאֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה נֶגֶד ה':

ג יִשְׂרָאֵל הַיּוֹדֵעַ עֵדוּת לְנָכְרִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דִּין עִם יִשְׂרָאֵל בְּעַרְכָּאוֹתֵיהֶם, אִם יִגְרֹם בְּעֵדוּתוֹ לְחַיֵּב הַיִּשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה חַיָּב בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לְהַעִידוֹ, וְאִם לָאו — מֻתָּר לְהַעִידוֹ. וְאִם מִתְּחִלָּה יְחֻדּוֹ הַנָּכְרִי לְיִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת לוֹ עֵד, הוֹאִיל וְיִהְיֶה חִלּוּל הַשֵּׁם אִם לֹא יָעִיד לוֹ — יֵלֵךְ וְיָעִיד לוֹ בְּכָל עִנְיָן:

ד כָּל זְמַן שֶׁזּוֹכֵר הַדָּבָר יָכוֹל לְהָעִיד לְעוֹלָם, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מִתּוֹךְ שְׁנִתַּיִּשֵּׁן הַדָּבָר הַרְבֵּה אֵינוֹ זוֹכְרוֹ עַל בֵּרְיוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ נִזְכָּר לָעֵדוּת אֶלָּא מִתּוֹךְ הַכְּתָב שֶׁכָּתַב בְּפִנְקָסוֹ לְזִכָּרוֹן דְּבָרִים בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ לוֹ הָעֵדוּת וְעַכְשָׁו שָׁכַח הַדָּבָר וְאֵינוֹ נִזְכָּר אֶלָּא מִתּוֹךְ הַכְּתָב — יָכוֹל לְהָעִיד. וְהוּא שֶׁאַחַר שֶׁרָאָה הַכְּתָב נִזְכָּר הַדָּבָר, אֲבָל אִם אֵינוֹ נִזְכָּר הַדָּבָר — לֹא יָעִיד, אַף עַל פִּי שֶׁאֱמֶת הוּא הַדָּבָר שֶׁכָּתַב בְּפִנְקָסוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים", וְלֹא עַל פִּי כְּתָבָם. וְכֵן אִם נִזְכָּר הַדָּבָר עַל יְדֵי אַחֵר שֶׁהִזְכִּירוֹ לוֹ — יָכוֹל לְהָעִיד. וַאֲפִלּוּ אִם הַבַּעַל דִּין בְּעַצְמוֹ מַזְכִּירוֹ וְנִזְכָּר — יָכוֹל לְהָעִיד אִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא הָיָה מַעִיד אִם לֹא הָיָה נִזְכָּר הַדָּבָר:

ה אָסוּר לְהָעִיד בְּדָבָר שֶׁלֹּא רָאָה בְּעַצְמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ אָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁאֵינוֹ מְשַׁקֵּר לְעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ אִם אָמַר לוֹ בּוֹא וַעֲמֹד עִם עֵד אֶחָד שֶׁיֵּשׁ לִי וְלֹא תָּעִיד רַק שֶׁיְּפַחֵד בַּעַל דִּינִי וְיִסְבֹּר שֶׁיֵּשׁ לִי שְׁנֵי עֵדִים וְיוֹדֶה לִי — לֹא יִשְׁמַע לוֹ:

ו עֵד כָּשֵׁר שֶׁיּוֹדֵעַ בַּחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא רָשָׁע וּפָסוּל לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה וְאֵין הַדַּיָּנִים מַכִּירִים רִשְׁעוֹ — אָסוּר לוֹ לְהָעִיד עִמּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵדוּת אֱמֶת, שֶׁנֶּאֱמַר "אַל תָּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע לִהְיֹת עֵד חָמָס", כִּי גְּזֵרַת מֶלֶךְ הִיא שֶׁכָּל הָעֵדוּת בְּטֵלָה אֲפִלּוּ הֵם רַבִּים אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם פָּסוּל אֶחָד:

ז וְאֵיזֶהוּ רָשָׁע שֶׁפָּסוּל לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה? כָּל שֶׁעָבַר עַל דָּבָר שֶׁפָּשַׁט בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא עֲבֵרָה, וְהוּא דָּבָר שֶׁהוּא בְּלֹא תַּעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה, וְעָבַר בְּזָדוֹן וְלֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, שֶׁהֲרֵי הָיָה חַיָּב מַלְקוּת אִם הָיוּ מַתְרִין בּוֹ שְׁנֵי עֵדִים, וְהַמִּתְחַיֵּב מַלְקוּת נִקְרָא רָשָׁע בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע". וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיָה מִתְחַיֵּב מִיתַת בֵּית דִּין

שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לָמוּת". אֲבָל אִם יֵשׁ לְתָלוֹת שֶׁעָשָׂה בִּשְׁגָגָה אוֹ בְּטָעוּת שֶׁלֹּא יָדַע הָאִסּוּר — לֹא נִפְסַל כְּלָל לְעֵדוּת, אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ח אִסּוּר לִטֹּל שָׂכָר לֵילֵךְ לְהָעִיד בְּבֵית דִּין (שֶׁבְּעִירוֹ) מַה שֶּׁרָאָה כְּבָר, שֶׁהֲרֵי הוּא מְחֻיָּב בָּזֶה מִן הַתּוֹרָה, וְאָסוּר לִטֹּל שָׂכָר עַל קִיּוּם הַמִּצְווֹת. אֲבָל מֻתָּר לִטֹּל שָׂכָר לֵילֵךְ לִרְאוֹת הָעִנְיָן כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה עֵד בַּדָּבָר אַחַר כָּךְ, שֶׁהֲרֵי זֶה אֵינוֹ מְחֻיָּב כְּלָל לִרְאוֹת הָעִנְיָן. וּמִטַּעַם זֶה מֻתָּרִים עֵדֵי הַגֵּט לִטֹּל שָׂכָר עַל חֲתִימָתָם:

ט קַבָּלַת עֵדוּת, צָרִיךְ שְׁלֹשָׁה מֻמְחִין יוֹדְעִין הִלְכוֹת עֵדוּת כָּשֵׁר וּפָסוּל, וּזְהִירִים בְּקַבָּלָתָם לְכַוֵּן עֵדוּת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁצִּוּוּ חֲכָמִים "הֱוֵי זָהִיר בִּדְבָרֶיךָ, שֶׁמָּא מִתּוֹךְ דְּבָרֶיךָ יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר". וּמְקֹרוֹב הִתְחִילוּ הֲדְיוֹטוֹת לְקַבֵּל עֵדִים וּמַטִּים עֲקַלְקַלּוֹתָם:

י הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים — לֹא יִכְתְּבוּ עֵדוּתָם וְיִתְּנוּ לַמַּלְוֶה שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַלּוֹוֶה, כִּי שֶׁמָּא אֵין רְצוֹנוֹ שֶׁל לוֹוֶה שֶׁיִּהְיֶה לַמַּלְוֶה שְׁטַר חוֹב עָלָיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדוֹ שֶׁל לוֹוֶה, אֲבָל אִם קָנוּ מִיָּדוֹ שֶׁל לוֹוֶה בִּפְנֵי הַמַּלְוֶה בְּקִנְיַן סוּדָר, אֲפִלּוּ לֹא הִלְוָה לוֹ כְּלוּם אֶלָּא שֶׁהִקְנָה לוֹ בְּקִנְיַן סוּדָר שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ מָנֶה — הֲרֵי הָעֵדִים רַשָּׁאִים לִכְתֹּב וְלַחְתֹּם וְלִתֵּן לְיַד זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַמִּתְחַיֵּב לֹא אָמַר לָהֶם לִכְתֹּב, לְפִי שֶׁסְּתָם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד, אֶלָּא אִם כֵּן הַמִּתְחַיֵּב מוֹחֶה מִלִּכְתֹּב.

וַאֲפִלּוּ אִם נִשְׁתַּהָה זְמַן מְרֻבֶּה וְאַחַר כָּךְ בָּא זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ וּמְבַקֵּשׁ מֵהֶם שֶׁיִּכְתְּבוּ לוֹ — הֲרֵי אֵלּוּ כּוֹתְבִים וְנוֹתְנִים לוֹ בְּסָתָם וְאֵינָם צְרִיכִים לְמָלֵךְ בְּהַמִּתְחַיֵּב, וְגַם אֵינָם צְרִיכִים לָחֹשׁ שֶׁמָּא פָּרְעוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם מֵת הַמַּלְוֶה וּכְבָר עָבַר זְמַן הַפֵּרָעוֹן בְּחַיָּיו — כּוֹתְבִין אַחַר מוֹתוֹ. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְפֵרָעוֹן שֶׁכְּיוָן שֶׁסְּתָם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ תָּפוּס שְׁטָר בְּיָדוֹ מִשְּׁעַת הַקִּנְיָן, וּמִי שֶׁתָּפוּס שְׁטָר וְהַלָּה רוֹצֶה לִפְרֹעַ — צָרִיךְ לְהוֹצִיא הַשְּׁטָר מִיָּדוֹ, וְאִם לֹא הוֹצִיאוֹ מִיָּדוֹ — הוּא הִפְסִיד לְעַצְמוֹ, וְהַמּוֹצִיאוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁלֹּא פָּרָעוֹ, וְאַף זֶה כְּשֶׁפּוֹרֵעַ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְעֵדֵי הַקִּנְיָן שֶׁפָּרָעוֹ, וְאִם לֹא הוֹדִיעָם — הוּא הִפְסִיד לְעַצְמוֹ. וְזֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מֵהֶם שֶׁיִּכְתְּבוּ לוֹ וְאוֹמֵר שֶׁלֹּא פָּרָעוֹ — נֶאֱמָן, וְכוֹתְבִים לוֹ. וְכֵן אִם מֵת זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ — כּוֹתְבִין לְיוֹרְשָׁיו. וְכֵן אִם מֵתוּ שְׁנֵיהֶם:

יא וְכָל זֶה בְּעֵדִים שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לְעֵדוּת, אֲבָל אֲחֵרִים שֶׁלֹּא נִתְיַחֲדוּ לְעֵדוּת — לֹא יִכְתְּבוּ שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַמִּתְחַיֵּב, שֶׁאִם לֹא כֵּן אִם הָיוּ שָׁם הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם כָּל שְׁנַיִם מֵהֶם יִכְתְּבוּ

לוֹ שְׁטָר וְגוֹבֶה. וְכָל זֶה בְּמִתְחַיֵּב לִתֵּן, אֲבָל הַמּוֹחֵל דָּבָר לַחֲבֵרוֹ בִּפְנֵי עֵדִים, אוֹ פְּטָרוֹ מֵאֵיזֶה חוֹב שֶׁהָיָה חַיָּב לוֹ — כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ בְּכָל עִנְיָן, וַאֲפִלּוּ לֹא נִתְיַחֲדוּ לְעֵדִים. וְכֵן הַמּוֹדֶה לַחֲבֵרוֹ בִּפְנֵי עֵדִים "קִבַּלְתִּי מִמְּךָ כָּךְ וְכָךְ עַל חוֹבִי שֶׁאַתָּה חַיָּב לִי", וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לָהֶם הַלָּה אַתֶּם עֵדִים:

יב וְכָל שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִנְיָן, בֵּין שְׁטַר חוֹב בֵּין שְׁטַר מְכִירָה אוֹ מַתָּנָה, וְיֵשׁ בּוֹ תְּנַאי וְאַסְמַכְתָּא שֶׁסּוֹמֶכֶת דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּם הַתְּנַאי וְלֹא הָיָה הַקִּנְיָן כְּלוּם, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא גָּמַר וְהִקְנָה, וְלָכֵן אַף אִם יִתְקַיֵּם הַתְּנַאי — אֵין הַקִּנְיָן מוֹעִיל. אֶלָּא אִם כֵּן קָנוּ מִמֶּנּוּ בִּפְנֵי בֵּית דִּין חָשׁוּב, שֶׁאָז גָּמַר וְהִקְנָה. אוֹ אֲפִלּוּ לֹא קָנוּ מִמֶּנּוּ בִּפְנֵי בֵּית דִּין, אֶלָּא שֶׁצִּוָּה לִכְתֹּב בַּשְּׁטָר שֶׁקָּנוּ מִמֶּנּוּ בְּבֵית דִּין חָשׁוּב, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁקֶר — הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים שֶׁגָּמַר וְהִקְנָה. אוֹ שֶׁצִּוָּה לִכְתֹּב שֶׁקִּבֵּל עָלָיו בְּחֵרֶם אוֹ בִּשְׁבוּעָה, שֶׁהֵן מוֹעִילוֹת אֲפִלּוּ בְּאַסְמַכְתָּא כְּשֶׁמְּצִוָּה לִכְתֹּב כֵּן — גָּמַר וְהִקְנָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו. צְרִיכִים הָעֵדִים לִזָּהֵר בְּכָל זֶה שֶׁלֹּא לִכְתֹּב כֵּן בַּשְּׁטָר עַד שֶׁיְּצַוֶּה לָהֶם הַמִּתְחַיֵּב, אֲבָל לֹא בְּסָתָם קִנְיָן, וַאֲפִלּוּ אִם הַמִּנְהָג הוּא בַּמְּדִינָה לִכְתֹּב כֵּן בְּכָל שִׁטְרֵי קִנְיָן.

אֲבָל כְּשֶׁאוֹמֵר לָהֶם "כִּתְבוּ וּתְנוּ לוֹ שְׁטָר", אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לָהֶם בְּפֵרוּשׁ לִכְתֹּב כָּל לְשׁוֹנוֹת הַמּוֹעִילִים בְּאַסְמַכְתָּא — הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְכָתְבָן בְּשָׁאָר כָּל הַשְּׁטָרוֹת כָּזֶה בְּאוֹתוֹ הָעִיר, בֵּין שֶׁהֵן לְשׁוֹנוֹת הַמּוֹעִילִים בְּאַסְמַכְתָּא, בֵּין הַמּוֹעִילִים לְנֶאֱמָנוּת, שֶׁיְּהֵא הַמַּלְוֶה נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעָה וְקַבָּלָה בְּחֵרֶם שֶׁלֹּא נִפְרַע מֵחוֹבוֹ, בֵּין בְּטוּל מוֹדָעָא בְּשְׁטַר מְכִירָה, בֵּין כְּתָבוּהָ בְּשׁוּקָא בְּשְׁטַר מַתָּנָה שֶׁלֹּא תְּהֵא מַתָּנָה מֻסְתֶּרֶת שֶׁאֵינָהּ כְּלוּם, וְכֵן שְׁאָר כָּל יְפוּיֵי כֹּחַ שֶׁנָּהֲגוּ לִכְתֹּב בֵּין בְּשְׁטַר חוֹב בֵּין בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת. וְהוּא שֶׁהַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל שְׁטָרוֹת שֶׁבְּאוֹתָהּ הָעִיר לִכְתֹּב כֵּן, וְזֶה שֶׁמְּצַוֶּה לָעֵדִים סְתָם לִכְתֹּב שְׁטָר יוֹדֵעַ שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן, וְאִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיִּכְתְּבוּ כֵּן הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ לָהֶם שֶׁלֹּא יִכְתְּבוּ כְּמִנְהַג הָעִיר, וְאִם לֹא פֵּרֵשׁ לָהֶם —הוּא הִפְסִיד לְעַצְמוֹ.

וְכֵן אֲפִלּוּ בְּסָתָם קִנְיָן הָעוֹמֵד לִכְתִיבָה —כּוֹתְבִין כָּל יְפוּיֵי כֹּחַ שֶׁנָּהֲגוּ בָּהֶם בְּשְׁטָר כָּזֶה אִם הַמִּתְחַיֵּב יוֹדֵעַ שֶׁנָּהֲגוּ בָּהֶם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁסְּתָם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ לָהֶם, וְאִם לֹא פֵּרֵשׁ לָהֶם — הוּא הִפְסִיד לְעַצְמוֹ. כִּי אֵין בְּיִפּוּיֵי כֹּחַ אֵלּוּ דָּבָר שֶׁקֶר שֶׁתִּצְטָרֵךְ

לָהֶם הוֹדָאַת בַּעַל דִּין לְקַיְּמָם עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִכְתִיבַת קִנְיָן בְּבֵית דִּין חָשׁוּב אוֹ שְׁבוּעָה אוֹ חֵרֶם:

יג וְאִם אֵין הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל הַשְּׁטָרוֹת כֻּלָּן שֶׁבָּעִיר לִכְתֹּב כֵּן, אוֹ שֶׁאֵין יָדוּעַ בְּבֵרוּר שֶׁהַמִּתְחַיֵּב יוֹדֵעַ מֵהַמִּנְהָג — אֵין כּוֹתְבִין שׁוּם יִפּוּיֵי כֹּחַ בְּלֹא דַּעַת הַמִּתְחַיֵּב, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁאֵין הַבֵּית דִּין דָּנִין כְּלָל עַל פִּי יִפּוּיֵי כֹּחַ אֵלּוּ, מִפְּנֵי שֶׁנָּהֲגוּ לִכְתֹּב לְיִפּוֹת לְשׁוֹן הַשְּׁטָר בִּלְבַד, וְלֹא שֶׁיִּהְיֶה הָאֱמֶת כֵּן שֶׁיִּהְיֶה לְמוֹצִיא הַשְּׁטָר כָּל יִפּוּיֵי כֹּחַ אֵלּוּ.

לְפִיכָךְ, אִם בַּעַל הַשְּׁטָר רוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בֶּאֱמֶת אֵיזֶה יִפּוּי כֹּחַ — יְפָרְשֶׁנּוּ הַמִּתְחַיֵּב בְּפֵרוּשׁ לָעֵדִים שֶׁיִּכְתְּבוּהוּ לוֹ, וְכוֹתְבִין כֵּן שֶׁאָמַר לָהֶם כֵּן בְּפֵרוּשׁ. כְּגוֹן מַלְוֶה שֶׁרוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעָה וְקַבָּלָה בְּחֵרֶם שֶׁלֹּא נִפְרַע מֵחוֹבוֹ — יְפָרֵשׁ כֵּן הַלּוֹוֶה לָעֵדִים, וְיִכְתְּבוּ כֵּן בַּשְּׁטָר שֶׁהַנֶּאֱמָנוּת הָיְתָה מְפֹרֶשֶׁת מִפִּי הַלּוֹוֶה לְהַמַּלְוֶה. וְאִם רוֹצֶה שֶׁלֹּא יוּכַל הַלּוֹוֶה לְהַשְׁבִּיעוֹ אַחַר הַפֶּרָעוֹן שְׁבוּעַת הֶסֵת שֶׁלֹּא נִפְרַע מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי פְּעָמִים — יִכְתְּבוּ לוֹ שֶׁהַנֶּאֱמָנוּת הוּא לוֹ עָלָיו לְעוֹלָם. וְאִם רוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה נֶאֱמָן גַּם עַל יוֹרְשֵׁי הַלּוֹוֶה — יִכְתְּבוּ כֵּן בַּשְּׁטָר עָלָיו וְעַל בָּאֵי כֹחוֹ. וְאִם רוֹצֶה שֶׁגַּם יוֹרְשָׁיו אַחֲרָיו יִהְיוּ נֶאֱמָנִים — יִכְתְּבוּ כֵּן בַּשְּׁטָר לוֹ וּלְבָאֵי כֹחוֹ. וְכָל זֶה מִדַּעַת הַלּוֹוֶה. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדוֹ עַל זֶה, רַק שֶׁהוּא לִפְנֵי הַהַלְוָאָה, שֶׁעַל מְנַת כֵּן הוּא מַלְוֶה לוֹ:

יד וְכָל שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִנְיָן, בֵּין שְׁטַר חוֹב בֵּין שְׁטַר מְכִירָה אוֹ מַתָּנָה, אִם אֵינוֹ נִכְתָּב בְּיוֹם הַקִּנְיָן — כּוֹתְבִין בּוֹ הַזְּמַן מִיּוֹם הַקִּנְיָן וְלֹא מִיּוֹם הַכְּתִיבָה, שֶׁכּוֹתְבִין "קָנִינוּ מִפְּלוֹנִי בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְכָתַבְנוּ וְחָתַמְנוּ וּמָסַרְנוּ לְיַד פְּלוֹנִי". וְאִם אֵינָן זוֹכְרִים יוֹם הַקִּנְיָן — כּוֹתְבִין יוֹם הַכְּתִיבָה, וְהַקִּנְיָן כּוֹתְבִין סְתָם "קָנִינוּ מִפְּלוֹנִי וְכָתַבְנוּ וְחָתַמְנוּ בְּיוֹם פְּלוֹנִי וּמָסַרְנוּ לְפְלוֹנִי". וּמִכָּל מָקוֹם, אִם זוֹכְרִים שֶׁקָּנוּ מִמֶּנּוּ בְּתְחִלַּת חֹדֶשׁ פְּלוֹנִי אוֹ בְּסוֹפוֹ אוֹ בְּאֶמְצָעוֹ — יִכְתְּבוּ "קָנִינוּ בִּשְׁלִישׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֹדֶשׁ פְּלוֹנִי", אוֹ בְּאֶמְצָעוֹ אוֹ בִּשְׁלִישׁ הָאַחֲרוֹן. וְאִם אֵינָן זוֹכְרִים אֵיזֶה חֹדֶשׁ הָיָה, אוֹ שֶׁאֵינָן זוֹכְרִים אִם הָיָה תְּחִלַּת חֹדֶשׁ, אוֹ אֶמְצָעוֹ אוֹ סוֹפוֹ וְכוֹתְבִין יוֹם הַכְּתִיבָה — יִכְתְּבוּ בַּשְּׁטָר "שְׁטָר זֶה אַחַרְנוּהוּ וּכְתַבְנוּהוּ":

טו וּכְשֶׁכּוֹתְבִין הַזְּמַן מִיּוֹם הַכְּתִיבָה — כּוֹתְבִין גַּם כֵּן שֵׁם הַמָּקוֹם שֶׁעוֹמְדִים שָׁם בִּשְׁעַת הַכְּתִיבָה, וְלֹא שֵׁם הַמָּקוֹם שֶׁקָּנוּ בּוֹ מִמֶּנּוּ. וְכֵן כָּל מִי שֶׁנִּמְסְרָה לָהֶם עֵדוּת בְּמָקוֹם זֶה וְכוֹתְבִים עֵדוּתָם בְּמָקוֹם אַחֵר — כּוֹתְבִים מְקוֹם הַכְּתִיבָה. אֲבָל אִם זוֹכְרִים זְמַן הַקִּנְיָן

וְכוֹתְבִין אוֹתוֹ — יִכְתְּבוּ גַּם כֵּן הַמָּקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ הַקִּנְיָן, שֶׁיִּכְתְּבוּ "קָנִינוּ מִפְּלוֹנִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וְכָתַבְנוּ וְחָתַמְנוּ וּמָסַרְנוּ לַפְּלוֹנִי", וּכְשֶׁכּוֹתְבִין מְקוֹם הַכְּתִיבָה — כּוֹתְבִין "קָנִינוּ מִפְּלוֹנִי וְכָתַבְנוּ וְחָתַמְנוּ בְּיוֹם פְּלוֹנִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי".

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁכּוֹתְבִין מְקוֹם הַכְּתִיבָה וְלֹא הַקִּנְיָן? כְּשֶׁאֵין הַמַּטְבֵּעַ מִשְׁתַּנֶּה מִמְּקוֹם הַכְּתִיבָה לִמְקוֹם הַקִּנְיָן, אוֹ אֲפִלּוּ אִם מִשְׁתַּנֶּה אֶלָּא שֶׁכָּתוּב בַּשְּׁטָר הַמַּטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, אֲבָל אִם הַמַּטְבֵּעַ מִשְׁתַּנֶּה מִמְּקוֹם הַכְּתִיבָה לִמְקוֹם הַקִּנְיָן וְאֵין כָּתוּב בַּשְּׁטָר הַמַּטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי — לֹא יִכְתְּבוּ אֶלָּא מְקוֹם הַקִּנְיָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין זוֹכְרִים זְמַנּוֹ, וְכוֹתְבִין זְמַן הַכְּתִיבָה, לְפִי שֶׁמַּטְבֵּעַ שֶׁבְּמָקוֹם הַקִּנְיָן נִשְׁתַּעְבֵּד, וְאִם יִכְתְּבוּ מְקוֹם הַכְּתִיבָה הָיָה מִשְׁתַּעְבֵּד מִמַּטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא בְּמְקוֹם הַכְּתִיבָה:

טז וּצְרִיכִים הָעֵדִים לְדַקְדֵּק בִּלְשׁוֹן הַקִּנְיָן שֶׁקּוֹנִין מִיַּד הַמִּתְחַיֵּב לִתֵּן אֵיזֶה דָּבָר מִיָּד אוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי, בֵּין מָעוֹת, בֵּין קַרְקַע, בֵּין מַטַּלְטְלִין, בֵּין מְזוֹנוֹת וּמַלְבּוּשִׁים, שֶׁזֶּה הַקִּנְיָן אֵינוֹ כְּלוּם, וְאֵין כּוֹתְבִין אוֹתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר לָהֶם בִּלְשׁוֹן חִיּוּב עַל נַפְשׁוֹ, שֶׁמְּחַיֵּב אֶת עַצְמוֹ לִתֵּן מִיָּד אוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי. אֲבָל אִם לֹא אָמַר בִּלְשׁוֹן חִיּוּב עַל נַפְשׁוֹ, אֶלָּא אָמַר אֶתֵּן מִיָּד אוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי, אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ עַל זֶה — אֵין זֶה כְּלוּם, כִּי קִנְיָן עַל אֲמִירַת אֶתֵּן הוּא קִנְיָן עַל דְּבָרִים לְבַד, וְהַקִּנְיָן אֵינוֹ חָל אֶלָּא עַל גּוּף הַחֵפֶץ הַנִּקְנֶה אִם מַקְנֵהוּ לוֹ מֵעַכְשָׁו, וְאִם אֵינוֹ מַקְנֵהוּ לוֹ מֵעַכְשָׁו אֶלָּא אוֹמֵר שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ מִיָּד אוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי — אֵין הַקִּנְיָן חָל עַל זֶה אֶלָּא עַל גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ שֶׁל הַנּוֹתֵן שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ, אִם אוֹמֵר בִּלְשׁוֹן חִיּוּב שֶׁמִּתְחַיֵּב אֶת עַצְמוֹ לִתֵּן.

וְלָכֵן נָהֲגוּ לִכְתֹּב תְּנָאִים אַחֲרוֹנִים בִּשְׁעַת הַנִּשּׂוּאִין, וְלֹא דַּי בָּרִאשׁוֹנִים מִפְּנֵי שֶׁבָּרִאשׁוֹנִים אֵין שְׁנֵי הַצְּדָדִים מְחַיְּבִים אֶת עַצְמָם בִּלְשׁוֹן חִיּוּב עַל נַפְשָׁם, כִּי שֶׁמָּא יַחֲזֹר בּוֹ אֶחָד מֵהַצְּדָדִים מֵאֵיזוֹ סִבָּה וְרוֹצֶה לְהִפָּטֵר בְּקֹנֶס לְבַד, כִּי הַחֵרֶם הַכָּתוּב בַּתְּנָאִים אֵינוֹ כְּלוּם עַד שֶׁיְּקַבְּלֵהוּ בְּפֵרוּשׁ (וְלֹא נִכְתֹּב אֶלָּא לְסַלֵּק דִּין אַסְמַכְתָּא מִן הַקֹּנֶס לְדִבְרֵי הַכֹּל:)

יז שְׁטַר חוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִנְיָן — מֻתָּר לָעֵדִים לִכְתֹּב וְלַחְתֹּם וְלִתֵּן לְיַד הַלּוֶֹה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִלָּוֶה בּוֹ וְיִתְּנֶנּוּ לְיַד הַמַּלְוֶה עַד אַחַר כַּמָּה יָמִים, לְפִי שֶׁמִּיָּד שֶׁקָּנוּ מִיַּד הַלּוֶֹה בְּקִנְיָן סוּדָר נִשְׁתַּעְבְּדוּ נְכָסָיו לַמַּלְוֶה, שֶׁזְּכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, לְפִיכָךְ אֵינוֹ שְׁטַר חוֹב

מֻקְדָּם. אֲבָל אִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ — לֹא יִכְתְּבוּ וְיַחְתְּמוּ לַלְוֵוה עַד שֶׁיְּהֵא הַמַּלְוֶה עִמּוֹ, וְיִמְסֹר הַשְּׁטָר לְיַד הַמַּלְוֶה בְּפְנֵיהֶם בּוֹ בַּיּוֹם, כִּי שֶׁמָּא לֹא יִמְסְרֵהוּ בְּיָדוֹ עַד לְמָחָר וַהֲרֵי הוּא מֻקְדָּם וּפָסוּל. וַאֲפִלּוּ נִכְתָּב בַּיּוֹם וְנִמְסַר בַּלַּיְלָה — פָּסוּל, אֶלָּא אִם כֵּן כָּתוּב בּוֹ הַזְּמַן מִיּוֹם הַמָּחָרָת:

יח (וְטַעַם פְּסוּל הַמֻּקְדָּם הוּא, שֶׁמָּא יִטְרַח מֵהַלָּקוֹחוֹת שֶׁלְּקָחוּ מִיָּד אַחַר זְמַן הַכְּתוּב בַּשְּׁטָר קֹדֶם שֶׁמְּסָרוֹ לַמַּלְוֶה, וְנִמְצָא טוֹרֵף שֶׁלֹּא כְּדִין, שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁתַּעְבְּדוּ נְכָסָיו לַמַּלְוֶה עַד שֶׁנִּמְסַר לוֹ הַשְּׁטָר. לְפִיכָךְ, שְׁטַר חוֹב שֶׁאֵין גּוֹבִין בּוֹ מִמְּשֻׁעְבָּדִים אֵין בּוֹ פְּסוּל מֻקְדָּם, וְיכוֹלִים לְכָתְבוֹ לַלְוֵוה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּלְוֶה עִמּוֹ, כְּגוֹן שְׁטַר חוֹב שֶׁאֵין עָלָיו עֵדִים חֲתוּמִים לְקַיֵּם הָעִנְיָן, אֶלָּא שֶׁחָתַם הַלְוֵוה חֲתִימַת יָדוֹ וְהָעֵדִים חָתְמוּ תַּחְתֶּיהָ רַק לְקַיֵּם חֲתִימָתוֹ וְלֹא לְקַיֵּם הָעִנְיָן, כְּגוֹן שְׁטָרֵי חוֹב הַנָּהוּגִים בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ אִם אֵין הָעֵדִים חֲתוּמִים עַל הַמַּשְׁמָעוּת רַק לְקַיֵּם הַחֲתִימָה):

יט אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין שׁוּם שְׁטַר חוֹב לַמַּלְוֶה עַד שֶׁיִּהְיֶה הַלְוֵוה עִמּוֹ, אֶפִלּוּ כְּבָר קָנוּ מִיַּד הַלְוֵוה בְּקִנְיַן סוּדָר מִתְּחִלָּה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַמַּלְוֶה שֶׁהוּא חַיָּב לְמַלְוֶה זֶה, לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים סְתָם קִנְיָן לְכְתִיבָה עוֹמֵד כְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַמַּלְוֶה. וַאֲפִלּוּ אִם אוֹמֵר הַמַּלְוֶה לָעֵדִים כִּתְבוּ הַשְּׁטַר חוֹב וְחִתְמוּהוּ וְיִהְיֶה בְּיֶדְכֶם וּכְשֶׁיָּבוֹא הַלְוֵוה הַיּוֹם וְיֹאמַר לָכֶם לִתְּנוּ לִי תִּתְּנוּהוּ לִי וְאִם לָאו תְּקָרְעוּהוּ — לֹא יִשְׁמְעוּ לוֹ, אוּלַי מַעְרִים הוּא, כִּי שֶׁמָּא יִפֹּל מִיָּדָם הַשְּׁטַר חוֹב וְיִמְצָאֶנּוּ, אוֹ שֶׁמָּא יִגְנְבֶנּוּ מֵהֶם.

וְכֵן אֵין כּוֹתְבִים וְחוֹתְמִים שׁוֹבֵר לַלְוֵוה עַד שֶׁיְּהֵא הַמַּלְוֶה עִמּוֹ. אֲבָל כּוֹתְבִים וְחוֹתְמִים שׁוֹבֵר לַמַּלְוֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַלְוֵוה עִמּוֹ:

כ וְכֵן בִּשְׁטַר מְכִירָה — אֵין כּוֹתְבִין וְחוֹתְמִין לַלּוֹקֵחַ עַד שֶׁיְּהֵא הַמּוֹכֵר עִמּוֹ, אֲפִלּוּ כְּבָר קָנוּ מִיַּד הַמּוֹכֵר שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַלּוֹקֵחַ, וַאֲפִלּוּ אָמַר הַלּוֹקֵחַ כִּתְבוּהוּ וְחִתְמוּהוּ וְיִהְיֶה בְּיֶדְכֶם עַד שֶׁיָּבוֹא הַמּוֹכֵר וְיִצַּוֶּה לִתְּנוֹ לִי. וְכֵן בִּשְׁטַר מַתָּנָה. אֲבָל כּוֹתְבִים לַמּוֹכֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַלּוֹקֵחַ עִמּוֹ, וְהוּא שֶׁיִּקְנוּ מִיָּדוֹ בְּקִנְיַן סוּדָר, שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מֻקְדָּם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִמְסְרֶנּוּ לְהַלּוֹקֵחַ עַד לְאַחַר כַּמָּה יָמִים. וְכֵן בִּשְׁטַר מַתָּנָה.

וְאִם אַחַר הַקִּנְיָן אָמַר הַמּוֹכֵר סְתָם כִּתְבוּ שְׁטַר מְכִירָה וְלֹא אָמַר שֶׁיִּתְּנוּהוּ לְיָדוֹ — הֲרֵי אֵלּוּ כּוֹתְבִין וְחוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לְהַלּוֹקֵחַ, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם דַּעְתּוֹ שֶׁיִּתְּנוּהוּ לְהַלּוֹקֵחַ

וְלֹא לְיָדוֹ עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ. וְכֵן בִּשְׁטַר חוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִנְיָן. אֲבָל אִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לָהֶם כִּתְבוּ וּתְנוּ לוֹ — צְרִיכִים לַחֲזֹר וּלְהַמְלִיךְ בּוֹ אַחַר שֶׁחָתְמוּהוּ קֹדֶם שֶׁיִּתְּנוּהוּ לְהַלּוֹקֵחַ, שֶׁמָּא חָזַר בּוֹ הַמּוֹכֵר. וְכֵן בִּשְׁטַר חוֹב שֶׁאֵין בּוֹ קִנְיָן:

כא אִם אֵין הָעֵדִים כּוֹתְבִים בְּעַצְמָן הַשְּׁטָר — אֵין רַשָּׁאִים לַחְתֹּם עַד שֶׁיִּקְרָאוּהוּ תְּחִלָּה מִלָּה בְּמִלָּה וְיָבִינוּ הֵיטֵב כָּל הַכָּתוּב בּוֹ. וְאִם אֵינָן יְכוֹלִים לִקְרוֹת בְּעַצְמָן אוֹ לְהָבִין מֵעַצְמָן — יִקְרְאוּ וִיפָרְשׁוּ לָהֶם שְׁנַיִם אֲחֵרִים שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים וְנֶאֱמָנִים וּרְאוּיִים לְהָעִיד וְאַחַר כָּךְ יַחְתְּמוּ. וְאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה לַחְתֹּם עֵדִים שֶׁאֵין יוֹדְעִים לִקְרוֹת וּלְהָבִין מֵעַצְמָן:

כב וּצְרִיכִים הָעֵדִים לַחְתֹּם בְּעַצְמָן. וְעַד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לַחְתֹּם בְּעַצְמוֹ וּמְצַוֶּה לְאַחֵר לַחְתֹּם חֲתִימָתוֹ בִּמְסִירַת הַקּוּלְמוּס — אֵין זֶה כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּעֵד מִפִּי עֵד (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מְצַוֶּה לָעֵד הַשֵּׁנִי, שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא עֵד אֶחָד).

אֲבָל אִם הַמִּתְחַיֵּב בְּעַצְמוֹ חוֹתֵם עַל הַשְּׁטָר, כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים עַכְשָׁו, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לַחְתֹּם וּמְצַוֶּה לְאַחֵר לַחְתֹּם חֲתִימָתוֹ בִּמְסִירַת הַקּוּלְמוּס וּשְׁנֵי עֵדִים חֲתוּמִים תַּחְתֶּיהָ לְקַיֵּם שֶׁזּוֹ הִיא חֲתִימָתוֹ שֶׁצִּוָּה לַחְתֹּם בִּמְסִירַת הַקּוּלְמוּס — הֲרֵי זֶה שְׁטָר כָּשֵׁר:

כג וּצְרִיכִים הָעֵדִים לְהַזְהֵר מְאֹד מְאֹד שֶׁלֹּא לַחְתֹּם אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁרָאוּ בְּעֵינֵיהֶם בְּעָנְיָן שֶׁיְּכוֹלִים לְהָעִיד בִּפְנֵי בֵּית דִּין בְּתוֹרַת עֵדוּת, כִּי חֲתִימָתָם בַּשְּׁטָר הִיא כְּאִלּוּ מְעִידִים בִּפְנֵי בֵּית דִּין, לְכָךְ צְרִיכִים לְהַזְהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר שֶׁקֶר בְּעֵדוּתָם בְּשׁוּם צַד בָּעוֹלָם.

כְּגוֹן מִי שֶׁרוֹצֶה לִלְווֹת מֵחֲבֵרוֹ לְאַחַר זְמַן מַה וּמַקְדִּים וְנוֹתֵן שְׁטַר חוֹב עָלָיו וּמַאֲמִינוֹ שֶׁאִם לֹא יַלְוֶוהוּ יַחֲזִיר לוֹ הַשְּׁטָר חוֹב — אָסוּר לָעֵדִים לַחְתֹּם עַל שְׁטַר חוֹב זֶה, וְאִם חָתְמוּ — הֲרֵי הֵם כִּמְעִידִים שֶׁקֶר. וְגַם הַלָּה אָסוּר לוֹ לְקַבֵּל שְׁטָר זֶה, וְאִם קִבְּלוֹ — אָסוּר לוֹ לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "וְאַל תַּשְׁכֵּן בְּאָהֳלֶיךָ עַוְלָה". וְלֹא אָמְרוּ בִּשְׁטַר חוֹב שֶׁאֵין בּוֹ קִנְיָן שֶׁמֻּתָּר לָעֵדִים לִכְתֹּב וְלַחְתֹּם וְלִתֵּן לְיַד הַלּוֹוֶה כְּשֶׁמְּסָרוֹ לְהַמַּלְוֶה בִּפְנֵיהֶם בּוֹ בַּיּוֹם, אֶלָּא כְּשֶׁכְּבָר הִלְוָוהוּ, אוֹ שֶׁיַּלְוֵוהוּ בִּפְנֵיהֶם, אוֹ שֶׁלֹּא יַלְוֵוהוּ כְּלָל וְהוּא מְחַיֵּב אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁטַר חוֹב זֶה בְּתוֹרַת מַתָּנָה מִפְּנֵי טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁקִּבֵּל אוֹ שֶׁיְּקַבֵּל.

וּכְשֶׁחוֹתְמִין עַל מִסִּירַת מוֹדָעָא שֶׁכָּתוּב בָּהּ הִכַּרְנוּ בְּאָנְסוֹ — יְזַהֲרוּ מְאֹד שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדְעִים מֵעַצְמָן בְּבֵרוּר אָנְסוֹ׃

כד וְכֵן צְרִיכִים הָעֵדִים לְהַזְהֵר שֶׁלֹּא יַחְתְּמוּ עַל שׁוּם שְׁטַר חוֹב עַד שֶׁיַּכִּירוּ וְיֵדְעוּ שֶׁזֶּהוּ שְׁמוֹ שֶׁל לוֹוֶה, וְלֹא יִסְמְכוּ עָלָיו שֶׁאוֹמֵר שֶׁכָּךְ שְׁמוֹ, כִּי שֶׁמָּא מַעֲלֶה לוֹ שֵׁם אִישׁ אַחֵר כְּדֵי לְחַיֵּב הָאִישׁ הַהוּא בִּשְׁטַר חוֹב זֶה וְעָשָׂה קְנוּנְיָא עִם הַמַּלְוֶה. וּבַשּׁוֹבֵר צְרִיכִים לֵידַע שֶׁזֶּהוּ שְׁמוֹ שֶׁל הַמַּלְוֶה, כִּי שֶׁמָּא עָשָׂה קְנוּנְיָא עִם הַלּוֹוֶה עַל אִישׁ אַחֵר שֶׁשְּׁמוֹ כֵּן וְהַלּוֹוֶה חַיָּב לוֹ סָךְ כָּזֶה. וְכֵן בִּשְׁטַר מְכִירָה וּמַתָּנָה צְרִיכִים לֵידַע שֶׁזֶּהוּ שְׁמוֹ שֶׁל זֶה הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן, כִּי שֶׁמָּא עָשָׂה קְנוּנְיָא עִם הַלּוֹקֵחַ אוֹ הַמְקַבֵּל מַתָּנָה עַל אִישׁ אַחֵר שֶׁשְּׁמוֹ כֵּן לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ קַרְקַע זֶה׃

כה וְאִם אֵינָן יוֹדְעִים שֶׁזֶּהוּ שְׁמוֹ — יְכוֹלִים לִסְמֹךְ עַל אַחֵר אֲפִלּוּ עַל אִשָּׁה אוֹ קְרוֹב שֶׁאוֹמְרִים שֶׁכָּךְ שְׁמוֹ, לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁעָתִיד לְהִגָּלוֹת — אֵין בְּנֵי אָדָם מְשַׁקְּרִים בּוֹ. אֲבָל שְׁמוֹ שֶׁל הַמַּלְוֶה אוֹ הַלּוֹקֵחַ אוֹ מְקַבֵּל הַמַּתָּנָה — יְכוֹלִים לִסְמֹךְ עָלָיו אִם הוּא שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִנְיָן, שֶׁהֲרֵי כּוֹתְבִים אוֹתוֹ לוֹ אַף בְּלֹא הַמַּלְוֶה אוֹ הַלּוֹקֵחַ וּמְקַבֵּל מַתָּנָה. וְכֵן שֵׁם הַלּוֹוֶה בַּשּׁוֹבֵר׃

כו וְכָל מִי שֶׁהֶחְזַק שְׁמוֹ בָּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם — כּוֹתְבִים שֵׁם זֶה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא שִׁנָּה שְׁמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא, שֶׁאִם כֵּן אֵין לַדָּבָר סוֹף, שֶׁלְּעוֹלָם לֹא נֵדַע שְׁמוֹ. וְאִם יֵשׁ בָּעִיר שְׁנַיִם שֶׁשְּׁמוֹתֵיהֶם וּשְׁמוֹת אֲבוֹתֵיהֶם שָׁוִים — יִכְתְּבוּ שֵׁם אֲבוֹת אֲבוֹתֵיהֶם אִם יוֹדְעִים אוֹתָם הָעֵדִים שֶׁלֹּא עַל פִּי הַמִּתְחַיֵּב. אוֹ אִם אֶחָד מֵהֶם כֹּהֵן אוֹ לֵוִי יִכְתְּבוּ כֵּן. אוֹ שׁוּם סִימָן שֶׁבְּגוּפָן, כְּגוֹן אִם זֶה אָרֹךְ וְזֶה גּוּץ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה׃

כז וְכֵן צְרִיכִים לְהַזְהֵר שֶׁלֹּא יַחְתְּמוּ עַל הַשְּׁטָר עַד שֶׁיְּדַקְדְּקוּ הֵיטֵב בְּכָל אוֹתִיּוֹתָיו שֶׁתְּהֶיֶינָה דּוֹמוֹת זוֹ לָזוֹ וְיִהְיֶה הַכְּתָב מְיֻשָּׁר וְשָׁוֶה בְּכָל דְּבָרָיו, שֶׁלֹּא יַרְחִיק הָאוֹתִיּוֹת זוֹ מִזּוֹ יוֹתֵר מִדַּאי, לְפִי שֶׁיָּכוֹל לְזַיֵּף לְהוֹסִיף אוֹת קְטַנָּה בֵּינֵיהֶן וְיִשְׁתַּנֶּה הָעִנְיָן. וַאֲפִלּוּ אֵינָן מְרֻחָקוֹת יוֹתֵר מִדַּאי, אֶלָּא שֶׁהֵן מְרֻחָקוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד יוֹתֵר מִבִּשְׁאָר הַשְּׁטָר, יָכוֹל לְזַיֵּף לְהוֹסִיף אוֹת קְטַנָּה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וְלֹא תִּהְיֶה נִכֶּרֶת, כִּי תִּהְיֶינָה הָאוֹתִיּוֹת מְקֹרָבוֹת זוֹ לָזוֹ כְּמוֹ בִּשְׁאָר הַשְּׁטָר. וְכָל שְׁטַר שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּף פְּסָלוּהוּ חֲכָמִים אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִזְדַּיֵּף. וְלֹא יִדְחֹק הָאוֹתִיּוֹת זוֹ לָזוֹ יוֹתֵר מִדַּאי, פֶּן יִפָּסֵל מֵחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא נִזְדַּיֵּף וְנִתְוַסְּפוּ בּוֹ

אוֹתִיּוֹת הַדְּחוּקוֹת אַחַר כָּךְ (וְכֵן אִם אֵין הָאוֹתִיּוֹת דּוֹמוֹת זוֹ לָזוֹ אֶלָּא אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה — יֵשׁ לָחֹשׁ לְכָךְ). וְכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר בְּוָוי"ן וְזַיְנִי"ן שֶׁלֹּא יְהוּ דְּחוּקִים בֵּין הַתֵּבוֹת, פֵּן יִפָּסֵל מֵחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא זַיִּ"ן וְהוֹסִיף ו' אוֹ ז', וְלֹא יִהְיוּ מְרֻחָקִים, פֵּן יִפָּסֵל מֵחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא מָחַק אוֹת אַחַת כְּגוֹן ה' אוֹ ח' וְהֵנִיחַ רַגְלָהּ אֶחָד מִקּוֹם ו' אוֹ ז'. וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה יְדַקְדֵּק בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל כְּתָב:

כח וְכָל חֲשָׁבוֹנוֹת שֶׁבְּכָל הַשְּׁטָרוֹת — צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּאוֹתִיּוֹת כְּגוֹן ב' ג' ד' ה' ו', מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְזַיֵּף וְלַעֲשׂוֹת מב' כ' וּמג' נ' וּמד' ר' וּמה' ח' אוֹ ק' וּמו' ז', וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן בִּשְׁאָר אוֹתִיּוֹת בְּכָל כְּתָב. וְכָל שְׁטָר שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּף — פָּסוּל אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִזְדַּיֵּף. וְכֵן צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּסוֹף שִׁיטָה חֶשְׁבּוֹן מִשָּׁלֹשׁ וְעַד עֶשֶׂר, שֶׁיָּכוֹל לְזַיֵּף וְלַעֲשׂוֹת מִשָּׁלֹשׁ שְׁלֹשִׁים וּמֵאַרְבַּע אַרְבָּעִים, וְכֵן עַד עֶשֶׂר, וּמִשְּׁמוֹנָה יָכוֹל לִמְחֹק הַה' וְלַעֲשׂוֹת שְׁמוֹנִים, וְכֵן אִם כָּתוּב שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה עַד עֲשָׂרָה יָכוֹל לִמְחֹק וְלַעֲשׂוֹת כֵּן בְּסוֹף הַשִּׁיטָה. וְאִם נִזְדַּמֵּן לוֹ אַחַת מֵחֲשָׁבוֹנוֹת אֵלּוּ בְּסוֹף שִׁיטָה — יַחֲזֹר וְיִכְתְּבֶנּוּ שֵׁנִית בְּרֹאשׁ שִׁיטָה:

כט וּבְשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה צָרִיךְ לְהַחֲזִיר מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל שְׁטָר מַה שֶּׁכָּבָר כָּתוּב לְמַעְלָה וְאֵין צָרִךְ בּוֹ, לְפִי שֶׁאֵין לְמֵדִין מִשִּׁיטָה אַחֲרוֹנָה שׁוּם זְכוּת לְבַעַל הַשְּׁטָר שֶׁאֵינוֹ כָּתוּב וּמְפֹרָשׁ לְמַעְלָה מִשִּׁיטָה אַחֲרוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָעֵדִים יְכוֹלִים לְצַמְצֵם שֶׁיַּחְתְּמוּ מִיָּד סָמוּךְ לַכָּתָב וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא הֵנִיחוּ שָׁם כְּדֵי רֹחַב שִׁיטָה וְכָתַב שָׁם בַּעַל הַשְּׁטָר מַה שֶּׁרָצָה, וְעַל כֵּן אָמְרוּ "אֵין לְמֵדִין מִשִּׁיטָה אַחֲרוֹנָה", וּלְפִיכָךְ תִּקְּנוּ שֶׁיַּחֲזִיר בָּהּ מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל שְׁטָר לְבַד. וַאֲפִלּוּ אִם חֲתִימַת הָעֵדִים הִיא רְחוֹקָה עַכְשָׁו כְּדֵי רֹחַב שִׁיטָה אַחַת, וְזֶה אֵין לָחֹשׁ כְּלָל שֶׁהִרְחִיקוּ שְׁתֵּי שִׁיטוֹת — אַף עַל פִּי כֵן אֵין לְמֵדִין מִשִּׁיטָה הָאַחֲרוֹנָה, וְצָרִיךְ לְהַחֲזִיר בָּהּ מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל שְׁטָר לְבַד, לְפִי שֶׁלֹּא חִלְּקוּ חֲכָמִים בִּגְזֵרָתָם בֵּין שְׁטָר לִשְׁטָר:

ל וְאִם יֵשׁ בַּשְּׁטָר מְחָקִים, אוֹ אוֹתִיּוֹת תְּלוּיוֹת, אוֹ תֵּבוֹת תְּלוּיוֹת, אוֹ שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן הַקּוֹלְמוֹס — צָרִיךְ לְקַיְּמָן, שֶׁיִּכְתֹּב בְּסוֹף הַשְּׁטָר תֵּבָה פְּלוֹנִית הִיא עַל הַמַּחַק אוֹ תְּלוּיָה אוֹ עָבַר עָלֶיהָ הַקּוֹלְמוֹס. וְצָרִיךְ לְקַיְּמָן לִפְנֵי שִׁיטָה אַחֲרוֹנָה, שֶׁהֲרֵי אֵין לְמֵדִין מִשִּׁיטָה אַחֲרוֹנָה:

לא וְעַכְשָׁו (בִּמְקוֹמוֹת) שֶׁנָּהֲגוּ לִכְתֹּב בְּסוֹף כָּל הַשְּׁטָרוֹת כֻּלָּן "וְהַכֹּל שָׁרִיר וְקַיָּם", וְאִם לֹא כָּתַב כֵּן הַשְּׁטָר פָּסוּל וְאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עָלָיו — לְמֵדִין מִשִּׁיטָה אַחֶרוֹנָה מַה שֶּׁכָּתוּב בָּהּ לִפְנֵי "שָׁרִיר וְקַיָּם", שֶׁהֲרֵי אֵין לָחֹשׁ כְּלָל שֶׁבַּעַל הַשְּׁטָר הוֹסִיף שִׁיטָה זוֹ בָּרֶוַח שֶׁהֵנִיחוּ הָעֵדִים לִפְנֵי חֲתִימָתָם כְּדֵי רֹחַב שִׁיטָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּתוּב "שָׁרִיר וְקַיָּם" לִפְנֵי שִׁיטָה זוֹ, וּלְפִיכָךְ מְקַיְּמִים הַמְּחָקִים וְהַתְּלוּיוֹת בְּשִׁיטָה אַחֶרוֹנָה לִפְנֵי "שָׁרִיר וְקַיָּם". אֲבָל לֹא כְּאוֹתָם שֶׁטּוֹעִים לְקַיֵּם אַחַר "שָׁרִיר וְקַיָּם". וְאִם שָׁכְחוּ לְקַיֵּם לִפְנֵי "שָׁרִיר וְקַיָּם" — יַחְתְּמוּ הָעֵדִים תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יְקַיְּמוּ וַיַּחְזְרוּ וַיַּחְתְּמוּ אַחַר הַקִּיּוּם:

לב וּצְרִיכִים הָעֵדִים לְדַקְדֵּק בַּחֲתִימָתָם שֶׁלֹּא יַרְחִיקוּם מֵהַכְּתָב רֹחַב ב' שִׁיטִין הֵן וַאֲוִירָן, כְּגוֹן ל' בַּשִּׁיטָה הָעֶלְיוֹנָה וְךָ' בְּשִׁיטָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהֵן ב' שִׁיטִין וְגַ' אֲוִירִים. וְאִם הִרְחִיקוּ כָּל כָּךְ — הַשְּׁטָר פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְזַיֵּף וְלִכְתֹּב מַה שֶּׁיִּרְצֶה בְּשִׁיטָה רִאשׁוֹנָה מִב' שִׁיטוֹת אֵלּוּ וּלְהַחֲזִיר מֵעֲנָיְנוֹ שֶׁל שְׁטָר בְּשִׁיטָה הָאַחֲרוֹנָה, וַאֲפִלּוּ כָּתוּב "שָׁרִיר וְקַיָּם" בְּסִיּוּם הַשְּׁטָר יָכוֹל לְמָחְקוֹ וּלְקַיֵּם הַמַּחַק בַּשִּׁיטָה שֶׁלִּפְנֵי אַחֲרוֹנָה וְיַחֲזֹר וְיִכְתֹּב "שָׁרִיר וְקַיָּם" בְּשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁלֹּא הִרְחִיקוּ אֶלָּא כְּדֵי שִׁיטָה אַחַת, אִם יִמְחֹק "שָׁרִיר וְקַיָּם" שֶׁבְּסִיּוּם הַשְּׁטָר וְיִכְתֹּב מַה שֶּׁיִּרְצֶה בְּשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה וְיַחֲזֹר וְיִכְתֹּב בָּהּ "שָׁרִיר וְקַיָּם" — אֵין לְמֵדִין מִקִּיּוּם הַמַּחַק שֶׁנִּתְקַיְּמִים בַּשִּׁיטָה הָאַחֲרוֹנָה, הוֹאִיל וְהַמַּחַק גָּדוֹל כְּשִׁעוּר "שָׁרִיר וְקַיָּם" וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁכָּל אָדָם יַעֲשֶׂה כֵּן לְמָחֹק "שָׁרִיר וְקַיָּם" שֶׁבְּסִיּוּם הַשְּׁטָר וּלְהוֹסִיף שִׁיטָה אַחַת, שֶׁהֲרֵי אֵין הָעֵדִים יְכוֹלִים לְצַמְצֵם שֶׁיַּחְתְּמוּ מִיָּד סָמוּךְ לַכְּתָב, וּבְאוֹתָהּ שִׁיטָה יְקַיְּמִים הַמַּחַק וַיַּחֲזֹר וְיִכְתֹּב "שָׁרִיר וְקַיָּם". וְלֹא אָמְרוּ שֶׁמְּקַיְּמִין הַמַּחַק בְּשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה, אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ גָּדוֹל כְּשִׁעוּר "שָׁרִיר וְקַיָּם", אוֹ שֶׁאֵינוֹ בְּמָקוֹם שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת בּוֹ "שָׁרִיר וְקַיָּם":

לג שִׁיטִין אֵלּוּ מְשַׁעֲרִים בִּכְתִיבַת יְדֵי הָעֵדִים שֶׁהִיא גַּסָּה, וְלֹא בִּכְתַב יַד הַסּוֹפֵר שֶׁהוּא מְאַמֵּן אֶת יָדָיו לִכְתִיבָה דַּקָּה, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַמְזַיֵּף אֵינוֹ הוֹלֵךְ אֶל הַסּוֹפֵר אוּלַי לֹא יִשְׁמַע לוֹ, אֶלָּא מְזַיֵּף בְּעַצְמוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאַמֵּן יָדָיו לִכְתִיבָה דַּקָּה כְּמוֹ הַסּוֹפֵר:

לד שְׁטָר שֶׁכָּתוּב כֻּלּוֹ עִם כָּל עֵדָיו בְּשִׁיטָה אַחַת — כָּשֵׁר, כִּי לֹא נָתְנוּ חֲכָמִים שִׁעוּר כְּלָל לְגֹדֶל הַשְּׁטָר. אֲבָל אִם הַשְּׁטָר כֻּלּוֹ בְּשִׁיטָה אַחַת וְעֵדָיו בְּשִׁיטָה אַחֶרֶת — פָּסוּל, כִּי

שֶׁמָּא הָיוּ חֲתוּמִים עַל שְׁטָר אַחֵר וְלֹא צִמְצְמוּ חֲתִימָתָם מִיָּד סָמוּךְ לַכְּתָב וְהֵנִיחוּ כְּדֵי רֹחַב שִׁיטָה וּבַעַל הַשְּׁטָר זֶה חָתַךְ כָּל הַשְּׁטָר וְכָתַב מַה שֶּׁרָצָה בְּאוֹתָהּ שִׁיטָה וְנִמְצְאוּ הָעֵדִים חֲתוּמִים עָלָיו. וַאֲפִלּוּ אִם חֲתִימַת הָעֵדִים הִיא רְחוֹקָה עַכְשָׁו כְּדֵי רֹחַב שִׁיטָה אַחַת — לֹא חִלְקוּ חֲכָמִים בִּגְזֵרָתָם. וַאֲפִלּוּ אִם עֵד אֶחָד חָתוּם בְּשִׁיטָה אַחַת עִם הַשְּׁטָר וְאֶחָד חָתוּם תַּחְתָּיו בְּשִׁיטָה אַחֶרֶת — פָּסוּל, כִּי אֵין בִּשְׁטָר זֶה אֶלָּא עֵד אֶחָד הֶחָתוּם בְּשִׁיטָה אַחַת עִם הַשְּׁטָר, וְהַשֵּׁנִי אֵין לְמֵדִין מֵחֲתִימָתוֹ, כִּי שֶׁמָּא חָתַם עַל שְׁטָר אַחֵר וְהֵנִיחַ כְּדֵי רֹחַב שִׁיטָה בֵּין הַכְּתָב לַחֲתִימָתוֹ וּבַעַל הַשְּׁטָר חָתַךְ כָּל הַשְּׁטָר וְכָתַב כָּל מַה שֶּׁרָצָה בְּשִׁיטָה זוֹ וְהֶחְתִּים בָּהּ חֲתִימַת יַד עַד אֶחָד. וְאַף שֶׁהָעֵד אוֹמֵר שֶׁזּוֹ חֲתִימַת יָדוֹ — אֵין עֵד אֶחָד נֶאֱמָן לְהוֹצִיא מָמוֹן:

לה לְפִיכָךְ, כְּשֶׁיֵּשׁ גִּלָּיוֹן בִּשְׁטָר לִפְנֵי חֲתִימַת הָעֵדִים — יַחְתִּמוּ זֶה תַּחַת זֶה, וְלֹא זֶה אֵצֶל זֶה בְּשִׁיטָה אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְזַיֵּף לַחְתּוֹךְ כָּל הַשְּׁטָר וְלִכְתֹּב בְּגִלָּיוֹן זֶה שֶׁפְּלוֹנִי חַיָּב לוֹ סָךְ שֶׁיִּרְצֶה, וְיִהְיֶה שְׁטָר הַבָּא הוּא וְעֵדָיו בְּשִׁיטָה אַחַת, וְכָל שְׁטָר שֶׁיּוּכַל לְהִזְדַּיֵּף פָּסוּל אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִזְדַּיֵּף.

וְאִם הַשְּׁטָר מִסְתַּיֵּם בְּאֶמְצַע שִׁיטָה — יַחְתִּמוּ הָעֵדִים בַּחֲצִי שִׁיטָה הַנִּשְׁאָר זֶה אֵצֶל זֶה, וְלֹא זֶה תַּחַת זֶה, שֶׁכְּשֶׁיַּחְתִּמוּ זֶה תַּחַת זֶה יִצְטָרְכוּ לְהַחֲזִיר מֵעֵינָיו שֶׁל שְׁטָר לִבְדֹּק בַּחֲצִי שִׁיטָה אַחֲרוֹנָה וּבְכָל הַשִּׁיטָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, כִּי לֹא יִלְמְדוּ מֵהֶן שׁוּם זְכוּת שֶׁאֵינוֹ כָּתוּב לְמַעְלָה, כִּי שֶׁמָּא הֵנִיחוּ הָעֵדִים כְּדֵי רֹחַב שִׁיטָה שֶׁלֹּא יָכְלוּ לְצַמְצֵם וּבְשִׁיטָה שְׁנִיָּה הִתְחִילוּ לַחְתֹּם בְּאֶמְצָעָהּ שֶׁאֵין שׁוּם חֶשְׁשׁ בָּזֶה שֶׁיֵּשׁ גִּלָּיוֹן לִפְנֵי חֲתִימָתָם כְּשֶׁחוֹתְמִין זֶה תַּחַת זֶה, וּבַעַל הַשְּׁטָר כָּתַב מַה שֶּׁרָצָה בְּשִׁיטָה וּמֶחֱצָה זוֹ. אֲבָל כְּשֶׁחוֹתְמִין זֶה אֵצֶל זֶה בַּחֲצִי הַשִּׁיטָה הַנִּשְׁאָר — אֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר מֵעֵינָיו שֶׁל שְׁטָר אֲפִלּוּ בַּחֲצִי שִׁיטָה הָאַחֲרוֹנָה, וּלְמֵדִין מִמֶּנָּה כָּל זְכוּת שֶׁכָּתוּב בָּהּ, שֶׁאֵין לָחֹשׁ כְּלָל שֶׁבַּעַל הַשְּׁטָר הוֹסִיף זֶה, שֶׁהֲרֵי אֵין הָעֵדִים רַשָּׁאִים לְהָנִיחַ חֵלֶק לִפְנֵי חֲתִימָתָם כְּשֶׁחוֹתְמִין זֶה אֵצֶל זֶה:

לו וְאִם לֹא יַחְתְּמוּ בַּחֲצִי שִׁיטָה הַנִּשְׁאָר אֶלָּא בְּרֹאשׁ שִׁיטָה אַחֶרֶת — יִפָּסֵל הַשְּׁטָר לְגַמְרֵי, אִם לֹא יְצַמְצְמוּ לַחְתֹּם סָמוּךְ לַכְּתָב מִיָּד וְיָנִיחוּ כְּדֵי רֹחַב שִׁיטָה, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְזַיֵּף וְלִכְתֹּב בַּחֲצִי שִׁיטָה הַנִּשְׁאָר מַה שֶּׁיִּרְצֶה וְיַחֲזִיר מֵעֵינָיו שֶׁל שְׁטָר בְּשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה, וְכָל שְׁטָר שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּף פָּסוּל. וְאַף אִם כָּתוּב "שָׁרִיר וְקַיָּם" בְּסִיּוּם הַשְּׁטָר — יָכוֹל

לְמַחְקוֹ וְלִכְתֹּב מַה שֶּׁיִּרְצֶה וּלְקַיְּם הַמַּחַק בַּחֲצִי שִׁיטָה הַנִּשְׁאָר שֶׁהִיא לִפְנֵי הָאַחֲרוֹנָה שֶׁיּוֹסִיף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

לז וּבְכָל דִּינִים הַתְּלוּיִים בְּמַה שֶּׁאֵין הָעֵדִים יְכוֹלִים לְצַמְצֵם סָמוּךְ לַכְּתָב מִיָּד, הוּא הַדִּין אִם הַמִּתְחַיֵּב חָתַם בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְצַמְצֵם, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא הֵנִיחַ כְּדֵי רֹחַב שִׁיטָה וְכָתַב בָּהּ בַּעַל הַשְּׁטָר מַה שֶּׁרָצָה, וּלְכָךְ צָרִיךְ לַחֲזֹר מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל שְׁטָר לְבַד בְּשִׁיטָה הָאַחֲרוֹנָה, אַף אִם כָּל הַשְּׁטָר הוּא כְּתִיבַת יָדוֹ אֵין לָחֹשׁ לָזֶה (וְהוּא הַדִּין בִּשְׁטָר בְּעֵדִים וְכָל הַשְּׁטָר הוּא מִכְתַּב יַד הָעֵדִים הַחֲתוּמִים תַּחְתָּיו).

וּשְׁטָרוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים בָּהֶם בְּמִדִינוֹת אֵלּוּ, שֶׁסָּךְ הַמָּעוֹת כָּתוּב בְּהִפּוּךְ הַדַּף חֲתִימַת יַד הַמִּתְחַיֵּב — צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁיִּהְיֶה נֶגְדּוֹ מַמָּשׁ וְלֹא לְמַטָּה מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ שִׁיטָה אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְזַיֵּף וְלִכְתֹּב לְמַעְלָה מֵהַחֲתִימָה סָךְ גָּדוֹל וְיַחְתֹּךְ לְמַטָּה מֵהַחֲתִימָה סָךְ הַמָּעוֹת שֶׁבְּהִפּוּךְ הַדַּף עִם חֲתִימַת יַד הָעֵדִים שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וְלֹא יִהְיֶה שְׁטַר חוֹב בְּעֵדִים אֶלָּא חֲתִימַת יַד הַמִּתְחַיֵּב עַל סָךְ גָּדוֹל, וְלֹא יוּכַל לִטְעֹן לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם, וְכָל שְׁטַר חוֹב שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּף פָּסוּל. אֲבָל אִם סַךְ הַמָּעוֹת כָּתוּב בְּהִפּוּךְ הַדַּף לְמַעְלָה מִכְּנֶגֶד חֲתִימַת יַד הַמִּתְחַיֵּב שִׁיטָה אַחַת אוֹ שְׁנַיִם — אֵין לָחֹשׁ לְזִיּוּף אֲפִלּוּ אִם סַךְ הַמָּעוֹת אֵינוֹ אֶלָּא שִׁיטָה אַחַת, לְפִי שֶׁאִם יַחְתֹּךְ סַךְ הַמָּעוֹת לֹא יִשָּׁאֵר חֵלֶק עַל הַחֲתִימָה כִּי אִם שִׁיטָה אַחַת, וְאִם יִכְתֹּב בָּהּ אֵיזֶה סָךְ וְהַחֲתִימָה תַּחְתֶּיהָ אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְקֻיֶּמֶת בְּעֵדִים — אֵינָהּ כְּלוּם, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּשְׁטָר הַבָּא בְּשִׁיטָה אַחַת וְעֵדָיו בְּשִׁטָּה אַחֶרֶת:

לח עֵדִים שֶׁחָתְמוּ עַל הַשְּׁטָר וְאַחַר כָּךְ נִשְׁרַף הַשְּׁטָר בִּפְנֵיהֶם אוֹ שֶׁנִּקְרַע בְּאֹנֶס אוֹ שֶׁנִּמְחַק בֵּין לְאַלְתַּר בֵּין לְאַחַר זְמַן וּמְבַקֵּשׁ מֵהֶם הַמַּלְוֶה שֶׁיִּכְתְּבוּ לוֹ שְׁטָר אַחֵר — הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַלּוֹוֶה, כִּי לֹא עָשָׂאן הַלּוֹוֶה שְׁלוּחִים אֶלָּא לִכְתֹּב שְׁטָר אֶחָד וּכְבָר עָשׂוּ שְׁלִיחוּתָם.

אֲבָל אִם לֹא עָשׂוּ עֲדַיִן שְׁלִיחוּתָם, כְּגוֹן שֶׁלֹּא הִסְפִּיק הַשֵּׁנִי לַחְתֹּם עַד שֶׁנִּמְחַק הַשְּׁטָר אוֹ נִקְרַע, אוֹ אֲפִלּוּ חָתְמוּ שְׁנֵיהֶם אֶלָּא שֶׁנִּמְצָא בּוֹ טָעוּת בְּסַךְ הַמָּעוֹת אוֹ בַּזְּמַן אוֹ בְּשֵׁם הַלּוֹוֶה וְהַמַּלְוֶה, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים שֶׁהֵם טָעוּת בְּוַדַּאי, אוֹ שֶׁשָּׁכְחוּ לִכְתֹּב בַּשְּׁטָר אֵיזֶה תְּנַאי שֶׁהָיָה בֵּינֵיהֶם כְּגוֹן נֶאֱמָנוּת וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — הֲרֵי אֵלּוּ חוֹזְרִים וְכוֹתְבִים שֵׁנִית שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַלּוֹוֶה:

לט וַאֲפִלּוּ אִם עָשׂוּ כְּבָר שְׁלִיחוּתָם, שֶׁאֵינָם רַשָּׁאִים לַחֲזֹר וְלִכְתֹּב לוֹ מֵעַצְמָן — הֲרֵי הֵם הוֹלְכִים לְבֵית דִּין וּמְעִידִים, וְהַבֵּית דִּין יִכְתְּבוּ לוֹ שְׁטָר אַחֵר וְיִתְּנוּ לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַלּוֹוֶה, שֶׁבָּזֶה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה.

וּכְשֶׁהַבֵּית דִּין כּוֹתְבִין לוֹ שְׁטָר — כּוֹתְבִין בּוֹ זְמַן הָרִאשׁוֹן. אֲבָל כְּשֶׁהָעֵדִים כּוֹתְבִים שֶׁלֹּא עַל פִּי בֵּית דִּין אֶלָּא מִדַּעַת הַלּוֹוֶה — יִכְתְּבוּ זְמַן שֶׁעוֹמְדִים בּוֹ עַתָּה, כִּי אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁעְבֵּד נְכָסָיו לְמַפְרֵעַ לְהַפְסִיד לְלָקוֹחוֹת שֶׁלָּקְחוּ מִמֶּנּוּ בֵּינְתַיִם אִם הוּא שְׁטָר שֶׁגּוֹבִים בּוֹ מֵהַמְשֻׁעְבָּדִים, בֵּין שֶׁהוּא שְׁטַר חוֹב, בֵּין שֶׁהוּא שְׁטַר מְכִירָה בְּאַחֲרָיוּת עַל נְכָסָיו, וְשִׁעְבּוּד שְׁטָר הָרִאשׁוֹן כְּבָר נִפְקַע בִּקְרִיעָתוֹ אוֹ שְׁרֵפָתוֹ אוֹ מְחִיקָתוֹ:

מ אֲבָל שְׁטַר מַתָּנָה אוֹ שְׁטַר מְכִירָה בְּלֹא אַחֲרָיוּת בְּפֵרוּשׁ — יִכְתְּבוּ בּוֹ זְמַן הָרִאשׁוֹן, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַנּוֹתֵן וְהַמּוֹכֵר כְּלָל, וַאֲפִלּוּ לֹא רָאוּ שֶׁנֶּאֱבַד מִמֶּנּוּ שְׁטָר הָרִאשׁוֹן, כִּי לֹא שַׂיָּךְ לְחֹשֶׁשׁ שֶׁמָּא יִהְיוּ לוֹ שְׁתֵּי שְׁטָרוֹת שֶׁיִּגְבֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים, כֵּיוָן שֶׁהִיא קַרְקַע מְיֻחֶדֶת, וְגַם לֹא שַׂיָּךְ בָּהּ כְּבָר עָשׂוּ שְׁלִיחוּתָם, כִּי עַכְשָׁו אֵינָם עוֹשִׂים לוֹ שׁוּם חוֹבָה, שֶׁהֲרֵי כְּבָר זָכָה הַלּוֹקֵחַ אוֹ הַמְקַבֵּל בְּקַרְקַע זוֹ בִּשְׁטָר הָרִאשׁוֹן, וּשְׁטָר זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְרְאָיָה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁטַר חוֹב אַף שֶׁהוּא גַּם כֵּן לְרְאָיָה — הֲרֵי אֵינוֹ דּוֹמֶה חוֹב בְּעַל פֶּה לְחוֹב בִּשְׁטָר לְכַמָּה דְּבָרִים, וְאֵין חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ שׁוּם חוֹבָה.

וְכֵן מִי שֶׁפָּרַע מִקְצָת חוֹבוֹ וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הַמַּלְוֶה לְהַחֲלִיף לוֹ הַשְּׁטָר יָשָׁן בְּחָדָשׁ וְנִתְרַצָּה לוֹ — לֹא יִכְתְּבוּ בּוֹ הָעֵדִים מִזְּמַן הָרִאשׁוֹן אֶלָּא זְמַן שֶׁעוֹמְדִים בּוֹ עַתָּה, כִּי שִׁעְבּוּד הָרִאשׁוֹן נִפְקַע עַתָּה בְּהַחְזָרָתוֹ אוֹתוֹ לַלּוֹוֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל עַתָּה לְשַׁעְבֵּד נְכָסָיו לְמַפְרֵעַ מֵחָדָשׁ. וְשֶׁלֹּא מִדַּעַת הַלּוֹוֶה לֹא יִכְתְּבוּ כְּלָל אֲפִלּוּ מִזְּמַן שֶׁעוֹמְדִין בּוֹ עַתָּה, הוֹאִיל וּכְבָר עָשׂוּ שְׁלִיחוּתָם:

מא מִי שֶׁפָּרַע מִקְצָת חוֹבוֹ וְהִשְׁלִישׁ אֶת הַשְּׁטָר, וְאָמַר לַשָּׁלִישׁ אִם לֹא אָבִיא לְךָ הַמָּעוֹת עַד יוֹם פְּלוֹנִי לְתִתָּם לְמַלְוֶה תֵּן לוֹ שְׁטָרוֹ שֶׁיִּגְבֶּה כֻּלּוֹ מִמֶּנִּי וְהִגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא הֵבִיא לוֹ הַמָּעוֹת — לֹא יִתֵּן הַשָּׁלִישׁ אֶת הַשְּׁטָר לְיַד הַמַּלְוֶה, שֶׁזּוֹ אַסְמַכְתָּא הִיא, שֶׁסָּמַךְ הַלּוֹוֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁיְּהִיוּ לוֹ מָעוֹת כְּשֶׁיַּגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא גָּמַר וְהִקְנָה לְהַמַּלְוֶה לְעוֹלָם:

מב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר הַיָּדוּעַ שֶׁאַסְמַכְתָּא הִיא זוֹ וְלֹא גָּמַר וְהִקְנָה, אֲבָל אִם הִשְׁלִישׁ מְסֻפָּק אִם יֵשׁ בָּזֶה דִּין אַסְמַכְתָּא, אוֹ שֶׁיֵּשׁ סָפֵק אִם יִטְעֹן הַלָּה טַעֲנַת אַסְמַכְתָּא

כִּי שָׁמָא גָּמַר וְהִקְנָה בְּלֵב שָׁלֵם מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַיָּב כֵּן בֶּאֱמֶת, וַאֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזוֹ טַעֲנָה אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ לַשָּׁלִישׁ אִם יִזְכֶּה בָּהּ הַלָּה בַּדִּין — יַעֲשֶׂה הַשָּׁלִישׁ כְּפִי מַה שֶּׁהֶשְׁלַשׁ בְּיָדוֹ, כִּי הוּא אֵינוֹ דַּיָּן בַּדָּבָר רַק שָׁלִישׁ, וּכְשֶׁיָּבוֹא הַלָּה וְיִטְעַן יִטְעַן לִפְנֵי בֵּית דִּין, רַק שֶׁהַשָּׁלִישׁ יִתֵּן לָזֶה אֶת הַשָּׁלִישׁוּת בִּפְנֵי עֵדִים, וְטָרֵם שֶׁיּוֹצִיאֶנָּה מִתַּחַת יָדוֹ יֹאמַר בִּפְנֵיהֶם הֵיאַךְ בָּאָה הַשָּׁלִישׁוּת לְיָדוֹ וְעַל אֵיזֶה תְּנַאי, וְהָעֵדִים יִכְתְּבוּ וְיַחְתְּמוּ הָעִנְיָן וְיִתְּנוּהוּ לְיַד הַשָּׁלִישׁ, וְהַשָּׁלִישׁ יִמְסָרֶנּוּ לְהַלָּה כְּשֶׁיָּבוֹא לִטְעֹן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּיָדוֹ לְרָאָיָה הֵיאַךְ וּמָה הָיְתָה הַשָּׁלִישׁוּת וְיוּכַל לִטְעֹן עָלֶיהָ טַעֲנָתוֹ.

אֲבָל אֵין לַשָּׁלִישׁ לְהָבִיא הַשָּׁלִישׁוּת לְבֵית דִּין לִתְּנָהּ לָזֶה בִּפְנֵיהֶם, כִּי הֵם לֹא יָנִיחוּ לוֹ לִתְּנָהּ לָזֶה שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַלָּה, הוֹאִיל וְהַלָּה יָכוֹל לִטְעֹן אֵיזוֹ טַעֲנָה, וּבֵית דִּין טוֹעֲנִים לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לִטְעֹן בְּעַצְמוֹ, וְהַשָּׁלִישׁוּת לֹא נִמְסְרָה לוֹ עַל דַּעַת כָּךְ אֶלָּא עַל דַּעַת שֶׁיִּתְּנֶנָּה לְמִי שֶׁיִּזְכֶּה עַל פִּי הַתְּנַאי שֶׁהִתְנוּ עִמּוֹ כְּשֶׁמְּסָרוּהָ לוֹ:

מג אֲבָל אִם יָדוּעַ לַשָּׁלִישׁ שֶׁזָּכָה אֶחָד מֵהֶם בְּהַשָּׁלִישׁוּת עַל פִּי הַדִּין לְפִי מַה שֶּׁהִתְנוּ עִמּוֹ כְּשֶׁמְּסָרוּהָ לוֹ וְאֵין לְשֶׁכְּנֶגְדּוֹ שׁוּם טַעֲנָה עַל פִּי הַדִּין וְהָאֱמֶת — יִתְּנֶנָּה לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהּ בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וִיפָרֵשׁ לָהֶם עִנְיַן הַשָּׁלִישׁוּת, וְהֵם יִכְתְּבוּ וְיַחְתְּמוּ הָעִנְיָן, כִּי שֶׁמָּא יִפֹּל בֵּינֵיהֶם אַחַר כָּךְ אֵיזוֹ מַחְלֹקֶת וְהַכְחָשָׁה וְהַשָּׁלִישׁ לֹא יִהְיֶה נֶאֱמָן אָז לְאַחַר שֶׁתֵּצֵא הַשָּׁלִישׁוּת מִתַּחַת יָדוֹ, לָכָךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל הָעִנְיָן בִּפְנֵי בֵּית דִּין קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא מִתַּחַת יָדוֹ, וְכָל שָׁלִישׁ יִזָּהֵר בָּזֶה.

וְאִם נַעֲשָׂה שָׁלִישׁ עַל יְדֵי שֶׁלִּיחַ שֶׁהֵבִיא הַשָּׁלִישׁוּת לְיָדוֹ — יַעֲשֶׂה כְּפִי מַה שֶּׁאָמַר לוֹ הַשָּׁלִיחַ, אַף אִם אַחַר כָּךְ מַכְחִישׁ הַמַּשְׁלִישׁ אֶת הַשָּׁלִיחַ:

מד וְאִם הֶשְׁלַשׁ בְּיָדוֹ שְׁטַר חוֹב עַל מָנַת שֶׁאִם לֹא יִפְרַע הַלּוֶוה לַמַּלְוֶה לְזְמַן פְּלוֹנִי יַחֲזִיר הַשָּׁלִישׁ אֶת הַשְּׁטָר לְיַד הַמַּלְוֶה, וְאֵין יָדוּעַ לַשָּׁלִישׁ אִם כְּבָר נִפְרַע מִקְצָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ עָבַר הַזְּמַן וְלֹא הֵבִיא מָעוֹת לְהַשָּׁלִישׁ — הֲרֵי זֶה מַחֲזִירוֹ לַמַּלְוֶה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא פְּרָעוֹ לְהַמַּלְוֶה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיְּבִיא הַמָּעוֹת לְהַשָּׁלִישׁ, לְפִי שֶׁאִם הָיָה פּוֹרֵעַ לַמַּלְוֶה הָיָה פּוֹרֵעַ בִּפְנֵי הַשָּׁלִישׁ וְהָיָה תּוֹבֵעַ מִמֶּנּוּ שְׁטָרוֹ וְלֹא הָיָה מֵנִיחַ שְׁטָרוֹ בְּיַד הַשָּׁלִישׁ:

מה אֲבָל קוֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן, אִם בָּא הַמַּלְוֶה לַחֲזֹר בּוֹ וְלִטֹּל שְׁטָרוֹ מִיַּד הַשָּׁלִישׁ — לֹא יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ, אֲפִלּוּ הִשְׁלִישׁוֹ הַמַּלְוֶה מֵעַצְמוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַלּוֹוֶה (שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִרְחִיבָה זוֹ שֶׁהִרְחִיב הַמַּלְוֶה אֶת הַזְּמַן פֵּרָעוֹן לֹא הָיָה בָּהּ תְּנַאי כְּלָל וְאֵין בָּהּ דִּין אַסְמַכְתָּא — זָכָה בּוֹ הַלּוֹוֶה בְּלֹא שׁוּם קִנְיָן, שֶׁהֲרֵי הוּא מֻחְזָק בִּמְעוֹתָיו. אֲבָל נִתְּינַת הַשָּׁלִישׁוּת לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהּ עַל פִּי הַתְּנַאי שֶׁהִתְנָה הַמַּשְׁלִישׁ יֵשׁ בָּהּ דִּין אַסְמַכְתָּא לִפְעָמִים וְיָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן קָנוּ מִיָּדוֹ בְּבֵית דִּין חָשׁוּב, וּפְעָמִים שֶׁאֵין בָּהּ דִּין אַסְמַכְתָּא וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ. וּלְכָךְ צָרִיךְ לְהָיוֹת הַשְּׁלִישׁ בָּקִי בְּדִינֵי אַסְמַכְתָּא הֵיטֵב):

מו וְאִם שָׁכַח עִנְיַן הַשְּׁלִישׁוּת עַל אֵיזֶה תְּנַאי הֻשְׁלַשׁ בְּיָדוֹ — לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיְהוּ, אִם הֵם מַכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה. וְכֵן הַמּוֹצֵא שְׁטַר חוֹב אֶצְלוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה טִּיבוֹ, אִם הַמַּלְוֶה הִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ אוֹ הַלּוֹוֶה, אוֹ אִם הִפְקִידוּהוּ אֶצְלוֹ בְּתוֹרַת שְׁלִישׁוּת וּמְקֻצָּתוֹ פָּרוּעַ — לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה. וְאִם הֶחֱזִיר — עָבַר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים. וְכֵן יוֹרְשֵׁי הַנִּפְקָד לֹא יַחֲזִירוּ שׁוּם שְׁטָר שֶׁנִּמְצָא בִּרְשׁוּת אֲבִיהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדְעִין מַה טִּיבוֹ:

מז וְכֵן הַדִּין בְּכָל זֶה בִּשְׁטַר מְכִירָה וּמַתָּנָה, כִּי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ בָּהֶן פֵּרָעוֹן — יֵשׁ לְחֹשׁ לְהַמְלָכָה, שֶׁמָּא נִמְלַךְ הַמַּקְנֶה מִלְּהַקְנוֹת וְהִפְקִיד הַשְּׁטָר בְּיַד זֶה עַד שֶׁעָה שֶׁיִּתְרַצֶּה לְהַקְנוֹת, שֶׁאָז יִטְּלֶנּוּ מִיָּדוֹ וְיִתְּנֶנּוּ לְיַד הַלּוֹקֵחַ אוֹ מְקַבֵּל מַתָּנָה, וְעַכְשָׁו לֹא קָנוּ עֲדַיִן, לְכָךְ לֹא יִתְּנֶנּוּ לְיָדָם אִם הַמַּקְנֶה אוֹמֵר שֶׁהוּא הִפְקִידוֹ:

מח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁטַר שֶׁאֵין בּוֹ קִנְיַן סוּדָר, אֲבָל אִם יֵשׁ בּוֹ קִנְיַן סוּדָר, וְהוּא שְׁטַר מְכִירָה אוֹ מַתָּנָה שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ בָּהֶן פֵּרָעוֹן — יַחֲזִירֶנּוּ לְהַלּוֹקֵחַ אוֹ לְהַמְקַבֵּל מַתָּנָה, לְפִי שֶׁמִּשָּׁעָה שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ נִתְחַיֵּב וְהַשְּׁטָר אֵינוֹ אֶלָּא לְרְאָיָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאֵין יָדוּעַ מִי הִפְקִידוֹ, אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁהַמַּקְנֶה הִפְקִידוֹ רַק שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מַה לַּעֲשׂוֹת בּוֹ, וְגַם עַכְשָׁו אֵינוֹ כָּאן כְּגוֹן שֶׁמֵּת — אַף עַל פִּי כֵן לֹא יִתְּנֶנּוּ לְמִי שֶׁהִקְנָה לוֹ, כִּי שֶׁמָּא הִתְנָה עִם הָעֵדִים שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ שֶׁיִּתְּנוּ הַשְּׁטָר לְיָדוֹ וְלֹא לְיַד מִי שֶׁהִקְנָה לוֹ כְּדֵי שֶׁתִּתְהֶיֶה הַבְּרֵרָה עֲדַיִן בְּיָדוֹ וְלֹא גָּמַר וְהִקְנָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הַמַּקְנֶה חַי וְטוֹעֵן כֵּן. וְגַם לֹא יַחֲזִירֶנּוּ לְיוֹרְשֵׁי הַמַּקְנֶה, כִּי שֶׁמָּא לֹא הִתְנָה כְּלוּם עִם הָעֵדִים וְגָמַר וְהִקְנָה. אֲבָל אִם הַמַּקְנֶה חַי וְטוֹעֵן כֵּן — יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ, כֵּיוָן שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהוּא הִפְקִידוֹ:

מט שְׁטַר חוֹב שֶׁנִּמְצָא בַּשּׁוּק, אִם הַמַּלְוֶה מוֹדֶה לַלּוֶוה שֶׁנָּפַל מִמֶּנּוּ — יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ, אֲבָל אִם הַלּוֶוה מוֹדֶה לַמַּלְוֶה שֶׁנָּפַל מִמֶּנּוּ — לֹא יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא נִזְהַר בִּשְׁמִירָתוֹ מִן הַסְּתָם אֵינוֹ שְׁטָר כָּשֵׁר, לָכֵן חוֹשְׁשִׁים לִקְנוּנְיָא שֶׁמָּא פְּרָעוֹ כְּבָר וְנָפַל מֵהַלּוֶוה שֶׁלֹּא חָשַׁשׁ לְשָׁמְרוֹ, וְעַכְשָׁו עוֹשֶׂה קְנוּנְיָא עִם הַמַּלְוֶה עַל הַלָּקוּחוֹת שֶׁלָּקְחוּ מִמֶּנּוּ אַחַר זְמַן כְּתִיבַת הַשְּׁטָר. וַאֲפִלּוּ הַמַּלְוֶה נוֹתֵן בּוֹ סִימָן מֻבְהָק — אֵין מַחֲזִירִים לוֹ. אֲבָל אִם הוּא שְׁטָר שֶׁאֵין גּוֹבִין בּוֹ מֵהַמְשֻׁעְבָּדִים — יַחֲזִירֶנּוּ לַמַּלְוֶה, אִם הַלּוֶוה מוֹדֶה שֶׁנָּפַל מִמֶּנּוּ. וְאִם אֵינוֹ מוֹדֶה — לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה, אֶלָּא עַל פִּי סִימָן מֻבְהָק. וּפְרָטֵי דִינֵי סִימָנֵי שְׁטָרוֹת יֵשׁ בָּהֶם חִלּוּקִים רַבִּים, לְכָךְ אֵין לְהַחֲזִיר אֶלָּא עַל פִּי הוֹרָאַת בֵּית דִּין.

וְכָל זֶה אֲפִלּוּ בִּשְׁטַר חוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִנְיָן, כֵּיוָן שֶׁהַחֶשְׁשׁ הוּא מִשּׁוּם פְּרָעוֹן.

אֲבָל שְׁטַר מְכִירָה וּמַתָּנָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִנְיָן, כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ לֹא חֶשְׁשׁ פְּרָעוֹן וְלֹא חֶשְׁשׁ הַמְלָכָה — יַחֲזִירֶנּוּ לְהַלּוֹקֵחַ אוֹ הַמְקַבֵּל מַתָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּקָּנֶה מוֹדֶה שֶׁנָּפַל מֵהֶם.

וּכְתֻבָּה דִּינָהּ כִּשְׁטַר חוֹב, וְחוֹשְׁשִׁים בָּהּ לְפִרְעוֹן וְלִקְנוּנְיָא (אֲבָל שְׁטַר שֶׁמִּתְחַיֵּב בּוֹ לְזוּן וּלְהַלְבִּישׁ בְּנוֹ וְכַלָּתוֹ אוֹ בִּתּוֹ וַחֲתָנוֹ מֻשָּׁךְ כַּמָּה שָׁנִים — אֵין חוֹשְׁשִׁים בּוֹ לְפִרְעוֹן שֶׁיִּפְרַע בְּמֵעוֹת בְּשָׁנָה זוֹ בְּעַד מְזוֹנוֹת שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה, לָכֵן יַחֲזִירֶנּוּ לָהֶם וְלֹא לוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ קִנְיָן, שֶׁאֵין בּוֹ חֶשְׁשׁ הַמְלָכָה):

נ מִי שֶׁפָּרַע מִקְצָת חוֹבוֹ, וְאֵין הַמַּלְוֶה רוֹצֶה לִכְתֹּב הַפִּרְעוֹן עַל הַשְּׁטַר חוֹב אֶלָּא רוֹצֶה לִכְתֹּב שׁוֹבֵר, וְכֵן אִם בָּא לִפְרֹעַ כָּל חוֹבוֹ וְאָמַר הַמַּלְוֶה אָבַד מִמֶּנִּי הַשְּׁטַר חוֹב, אִם נִכְתָּב בִּשְׁטַר חוֹב נֶאֱמָנוּת מְפֹרֶשֶׁת לַמַּלְוֶה כִּשְׁנֵי עֵדִים — יִכְתֹּב שׁוֹבֵר בַּחֲתִימַת יָדוֹ וְלֹא בְּעֵדִים, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֶאֱמִינוֹ כִּשְׁנֵי עֵדִים לוֹמַר שֶׁלֹּא נִפְרַע וּשְׁנַיִם כְּמֵאָה — שׁוּב אֵין שׁוֹבֵר בְּעֵדִים מוֹעִיל לְהַכְחִישׁוֹ אֶלָּא בַּחֲתִימַת יָדוֹ, שֶׁהוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁטַר חוֹב שֶׁכָּתוּב בּוֹ שֵׁם הַמַּלְוֶה, אֲבָל אִם אֵין כָּתוּב בּוֹ שֵׁם הַמַּלְוֶה כְּלָל וְנִתְחַיֵּב הַלּוֶוה לְכָל מִי שֶׁמּוֹצִיא שְׁטַר חוֹב זֶה כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים עַכְשָׁו — אֵין שׁוֹבֵר בַּחֲתִימַת יַד הַמַּלְוֶה מוֹעִיל עָלָיו אִם יוֹצִיאֶנּוּ אַחֵר וְיֹאמַר קְנִיתִי מֵהַמַּלְוֶה וְלֹא יָדַעְתִּי שֶׁנִּפְרַע, מַה שֶּׁאֵין כֵּן שׁוֹבֵר בְּעֵדִים לֹא יוּכַל לִטְעֹן לֹא יָדַעְתִּי, כִּי הָעֵדִים מוֹצִיאִים הַקּוֹל:

נא וְעַכְשָׁו נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג שֶׁמִּי שֶׁנֶּאֱבַד לוֹ שְׁטַר חוֹב כָּזֶה וְהֶחְתּוּם בּוֹ מוֹדֶה שֶׁחַיָּב לוֹ אַף שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְשַׁלֵּם שֶׁמָּא יִמְצָאֶנּוּ אַחֵר וְיוֹצִיאוֹ — אֲזַי יַכְרִיזוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁשְּׁטַר חוֹב שֶׁסְּכוּמוֹ כָּךְ וְכָךְ וּזְמַנּוֹ כָּךְ וְכָךְ וְהֶחְתּוּם פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי וְעֵדֵי הַקִּיּוּם פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁטַר חוֹב כָּזֶה יָבוֹא לְבֵית דִּין מִיָּד, וְאִם לֹא יָבוֹא יְבַטְּלוּ הַבֵּית דִּין הַשְׁטַר חוֹב וְיִתְּנוּ כָּתוּב וְחָתוּם לְהֶחְתּוּם בּוֹ.

וְעוֹד נָהֲגוּ שֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לִקְנוֹת שְׁטַר חוֹב כָּזֶה עַד שֶׁיִּשְׁאַל בְּהֶחְתּוּם בּוֹ אִם הוּא פָּרוּעַ. וְאִם אֵין הֶחְתּוּם בָּעִיר — רַשַּׁאי לִקְנוֹתוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לַשּׁוֹבֵר, כִּי שׁוֹבֵר בַּחֲתִימַת יָדוֹ אֵינוֹ מוֹעִיל, וּבְעֵדִים קוֹל יֵשׁ לוֹ:

נב וְכָל שׁוֹבֵר, בֵּין בְּעֵדִים בֵּין בַּחֲתִימַת יָדוֹ — צָרִיךְ לִכְתֹּב בּוֹ שֶׁהַפֶּרָעוֹן הוּא עַל שְׁטַר חוֹב שֶׁסְּכוּמוֹ כָּךְ וְכָךְ (כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל לִטְעֹן שֶׁהַשּׁוֹבֵר הוּא עַל חוֹב אַחֵר וְתוֹעִיל לוֹ תְּפִיסָה שֶׁיִּתְפֹּס מִשֶּׁל הַלְוֶוה). אִם זוֹכְרִים זְמַן כְּתִיבַת הַשְׁטָר — יִכְתְּבוּ גַּם כֵּן עַל שְׁטַר חוֹב שֶׁזְּמַנּוֹ כָּךְ וְכָךְ. וְאִם אֵין זוֹכְרִים זְמַן כְּתִיבַת הַשְׁטָר — יִזְהֲרוּ שֶׁלֹּא לִכְתֹּב זְמַן כְּתִיבַת הַשּׁוֹבֵר בַּשּׁוֹבֵר, כִּי שָׁמָּא אֵחֲרוּ זְמַן כְּתִיבַת הַשְׁטָר בַּשְׁטָר, שֶׁשִּׁטְרֵי חוֹב הַמְּאֻחָרִים כְּשֵׁרִים, וְנִמְצָא שֶׁלִּפְעָמִים יִהְיֶה זְמַן הַשּׁוֹבֵר קֹדֶם לִזְמַן כְּתִיבַת הַשְׁטָר וְאֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם לִשְׁטָר זֶה, לְפִיכָךְ אֵין לִכְתֹּב זְמַן בַּשּׁוֹבֵר אֶלָּא אִם כֵּן זוֹכְרִים זְמַן כְּתִיבַת הַשְׁטָר הַכָּתוּב בַּשְׁטָר:

נג אָסוּר לְהַשְׁהוֹת שְׁטַר פָּרוּעַ אוֹ מָחוּל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהַלְוֶוה מַאֲמִינוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "וְאַל תִּשְׁכֹּן בְּאׇהֳלֶיךָ עַוְלָה", וַאֲפִלּוּ כָּתַב עָלָיו שׁוֹבֵר, עַד שֶׁיִּכְתְּבֶנּוּ עַל גַּבֵּי הַשְׁטָר.

וְהוּא שֶׁפָּרוּעַ כֻּלּוֹ, אֲבָל אִם נִשְׁאַר חַיָּב לוֹ אֲפִלּוּ פְּרוּטָה — מֻתָּר לְעַכֵּב הַשְׁטָר, וְלִכְתֹּב שׁוֹבֵר. וְאִם הַלְוֶוה מַאֲמִינוֹ בְּלֹא שׁוֹבֵר — מֻתָּר.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לוֹ לְעַכֵּב הַשְׁטָר בִּשְׁבִיל שְׂכַר הַסּוֹפֵר שֶׁנָּתַן הוּא בְּעַד הַלְוֶוה, שֶׁהַלְוֶוה חַיָּב לְשַׁלֵּם שְׂכַר הַסּוֹפֵר אֲפִלּוּ לְוֶוה לְמַחֲצִית שָׂכָר, וְאִם לֹא הָיוּ מָעוֹת לַלְוֶוה וְשִׁלֵּם הַמַּלְוֶוה בַּעֲדוֹ — אֵין לוֹ לְעַכֵּב הַשְׁטָר חוֹב עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם, הוֹאִיל וְהַשְׁטָר חוֹב לֹא נִכְתַּב עַל מָעוֹת הַלָּלוּ כְּלָל אֶלָּא חוֹב אַחֵר הֵם (וַאֲפִלּוּ אִם הַנַּיָּר גַּם כֵּן שֶׁל הַסּוֹפֵר, וְנִמְצָא שֶׁגּוּף הַשְׁטָר שֶׁלּוֹ וְאֵין צָרִיךְ לִתְּנוֹ לַלְוֶוה כְּלָל לָצוּר עַל פִּי צְלוּחִיתוֹ עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם בַּעֲדוֹ,

מִכָּל מָקוֹם אֵין לוֹ לְהַשְׁהוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ אֶלָּא קָרוֹעַ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין לוֹ לְעַכֵּב הַשְּׂטַר חוֹב בְּעַד חוֹב שֶׁחַיָּב לוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר לְנַמְרֵי). וְיֵשׁ מַתִּירִים (וִירֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה):

הלכות מכירה ומתנה ושליח ואפוטרופוס

א **דִּינֵי מְכִירָה וּמַתָּנָה וְשָׁלִיחַ וְאַפּוֹטְרוֹפּוֹס וּבוֹ י"ז סְעִיפִים:**

אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמִּקָּח נִגְמָר בִּדְבָרִים בִּלְבַד, וְרַשַּׁאי כָּל אֶחָד מֵהֶם לַחֲזֹר בּוֹ מִן הַדִּין, וַאֲפִלּוּ קִלְלַת מִי שֶׁפָּרַע אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל אִם לֹא נָתַן מָעוֹת — הֲרֵי הַחוֹזֵר בּוֹ מִמְּחֻסְרֵי אֱמָנָה וְאֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ, כִּי רָאוּי לְאָדָם לַעֲמֹד בְּדִבּוּרוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב וְגוֹ'".

וִירֵא שָׁמַיִם יֵשׁ לוֹ לְקַיֵּם אֲפִלּוּ מַחְשָׁבוֹת לִבּוֹ, שֶׁאִם חָשַׁב וְגָמַר בְּלִבּוֹ לִמְכֹּר לוֹ בִּסְכוּם זֶה וְהַלָּה לֹא יָדַע מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ וְהוֹסִיף לוֹ עַל סְכוּם זֶה — לֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ כִּי אִם סְכוּם זֶה שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ, לְקַיֵּם מַה שֶּׁכָּתוּב "וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ". וְכֵן הַלּוֹקֵחַ שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ לִקְנוֹת בִּסְכוּם כָּךְ וְכָךְ — אֵין לוֹ לַחֲזֹר בּוֹ (וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ — יֵשׁ לוֹ לְקַיֵּם מַחְשָׁבוֹת לִבּוֹ אִם גָּמַר בְּלִבּוֹ לַעֲשׂוֹת אֵיזוֹ טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ וְיֵשׁ בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ, אֲבָל צַרְכֵי עַצְמוֹ כָּל שֶׁאֵין בָּהֶם סֵרוּךְ מִצְוָה — אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַיֵּם אֲפִלּוּ מוֹצָא שְׂפָתָיו):

ב וְכֵן מִי שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ מַתָּנָה וְלֹא נָתַן לוֹ — הֲרֵי זֶה מִמְּחֻסְרֵי אֱמָנָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַתָּנָה מוּעֶטֶת שֶׁהֲרֵי סְמָכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל מְקַבֵּל כְּשֶׁהִבְטִיחוֹ, אֲבָל בְּמַתָּנָה מְרֻבָּה אֵין בָּהּ חֶסְרוֹן אֱמָנָה, שֶׁהֲרֵי לֹא הֶאֱמִין זֶה שֶׁיִּתֵּן לוֹ דְּבָרִים אֵלּוּ, עַד שֶׁיְּקָנֶה אוֹתָם בְּדְבָרִים שֶׁהֵם נְקָנִים בָּהֶם.

וּמְחִילָה אֵינָהּ צְרִיכָה קִנְיָן, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה בְּטָעוּת שֶׁאָז אַף קִנְיָן אֵינוֹ מוֹעִיל.

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר לוֹ לִתֵּן לוֹ — צָרִיךְ לוֹמַר בְּדַעַת גְּמוּרָה, וְלֹא יְהֵא בְּדַעְתּוֹ לְשַׁנּוֹת, כִּי לְדַבֵּר אֶחָד בַּפֶּה וְאֶחָד בַּלֵּב אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "הִין צֶדֶק", וַהֲלֹא הִין בִּכְלַל אֵיפָה? אֶלָּא שֶׁיְּהֵא הֵן שֶׁלְּךָ צֶדֶק וְלָאו שֶׁלְּךָ צֶדֶק:

ג וְרַבִּים שֶׁאָמְרוּ לְאָדָם אֶחָד לְתֵּן לוֹ מַתָּנָה, אֲפִלּוּ הִיא מַתָּנָה מְרֻבָּה — יֵשׁ בָּהּ חֶסְרוֹן אֲמָנָה, כִּי לְגַבֵּי רַבִּים מַתָּנָה מְרֻבָּה הִיא כְּמַתָּנָה מוּעֶטֶת לְיָחִיד. וְאִם הָיוּ בָּהֶם שְׁלֹשָׁה רָאשֵׁי הַקָּהָל — מִן הַדִּין אֵינָן יְכוֹלִים לַחֲזֹר בָּהֶם, שֶׁכָּל מַעֲשֵׂה הַקָּהָל אֵין צָרִיךְ קִנְיָן:

ד וְכָל זֶה לְעָשִׁיר, אֲבָל הָאוֹמֵר לְתֵּן לֶעָנִי בֵּין מַתָּנָה מוּעֶטֶת בֵּין מַתָּנָה מְרֻבָּה — אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ מִן הַדִּין, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה כְּנֶדֶר. וַאֲפִלּוּ גָּמַר בְּלִבּוֹ לְתֵּן — צָרִיךְ לְקַיֵּם מַחֲשַׁבְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת צְדָקָה: (א)

ה הָרוֹצֶה לִמְכֹּר קַרְקַע אוֹ בַּיִת, וּבָאוּ שְׁנַיִם כָּל אֶחָד מֵהֶם אוֹמֵר אֲנִי אֶקַּח בְּדָמִים אֵלּוּ וְאֵין אֶחָד מֵהֶם בַּעַל הַמֶּצַר, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם מִיּוֹשְׁבֵי עִירוֹ וְהַשֵּׁנִי מֵעִיר אַחֶרֶת — בֶּן עִירוֹ קוֹדֵם. הָיוּ שְׁנֵיהֶם מִיּוֹשְׁבֵי עִירוֹ וְאֶחָד מֵהֶם שְׁכֵנוֹ — שְׁכֵנוֹ קוֹדֵם. וְאִם הַשֵּׁנִי הוּא חָבֵרוֹ הָרָגִיל עִמּוֹ וּשְׁכֵנוֹ אֵינוֹ רָגִיל עִמּוֹ כְּלָל — חָבֵרוֹ קוֹדֵם. הָיָה אֶחָד מֵהֶם חָבֵרוֹ וְאֶחָד מֵהֶם קְרוֹבוֹ — חָבֵרוֹ קוֹדֵם, שֶׁנֶּאֱמַר "טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאָח רָחוֹק". אֲבָל לִשְׁאָר כָּל אָדָם — קְרוֹבוֹ קוֹדֵם, חוּץ מִתַּלְמִיד חָכָם שֶׁקּוֹדֵם אֲפִלּוּ לִשְׁכֵנוֹ וַחֲבֵרוֹ הָרָגִיל אֶצְלוֹ. וְכָל קְדִימוֹת אֵלּוּ הֵן מִצְוֹת חֲכָמִים, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר "וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ":

ו הַמּוֹסֵר מָעוֹת אוֹ חֵפֶץ לְיַד חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ תֵּן זֶה לִפְלוֹנִי שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לוֹ בְּמַתָּנָה — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ אָמַר זְכֵה לִפְלוֹנִי, וְזָכָה לוֹ בְּקַבָּלָתוֹ כְּאִלּוּ קִבְּלוֹ פְּלוֹנִי בְּעַצְמוֹ, שֶׁזִּכִּין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, וְשׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ מִן הַדִּין. וְאִם בָּא לַחֲזֹר בּוֹ וְלִטְּלוֹ מִיָּדוֹ — לֹא יִתְּנֶנּוּ לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן אוֹנְסוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת הַלְוָאָה (סל"[ב]). אֲבָל אִם אָמַר הוֹלֵךְ חֵפֶץ זֶה לִפְלוֹנִי שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לוֹ בְּמַתָּנָה, אוֹ שָׂא לִפְלוֹנִי, אוֹ יְהֵא זֶה לִפְלוֹנִי — יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ מִן הַדִּין אִם הַלָּה הוּא עָשִׁיר, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה חֶסְרוֹן אֲמָנָה אִם הִיא מַתָּנָה מוּעֶטֶת. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא חָזַר בּוֹ — יֵשׁ לַשָּׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ, אֲפִלּוּ מֵת הַמְשַׁלֵּחַ קֹדֶם שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ, וְאֵין הַיּוֹרְשִׁים יְכוֹלִים לְבַטֵּל הַמַּתָּנָה מִיַּד הַשָּׁלִיחַ, מִפְּנֵי שֶׁמִּצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת כְּשֶׁמָּסַר לְיַד אַחֵר בְּחַיָּיו:

ז וְכֵן אִם אָמַר לְיוֹרְשָׁיו שֶׁכָּל אֲשֶׁר לוֹ מָסוּר בְּיָדָם שֶׁיִּתְּנוּ לִפְלוֹנִי — חַיָּבִים לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת, אַף עַל פִּי שֶׁבְּחַיָּיו הָיָה יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ. אֲבָל אִם לֹא אָמַר לְיוֹרְשָׁיו שֶׁיִּתְּנוּ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע לִתֵּן לִפְלוֹנִי בֵּין עָנִי בֵּין עָשִׁיר — יוֹרְשָׁיו פְּטוּרִים, שֶׁכֵּיוָן

שֶׁמֵּת — בָּטְלָה שְׁבוּעָתוֹ, וְאֵין כָּאן מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת כֵּיוָן שֶׁלֹּא דִּבֵּר לָהֶם. וַאֲפִלּוּ צִוָּה לָהֶם עַל יְדֵי אֲחֵרִים — אֵינָם צְרִיכִים לְקַיֵּם דְּבָרָיו, עַד שֶׁיְּצַוֵּם בִּפְנֵיהֶם וְיִשְׁתְּקוּ וְיקַבְּלוּ אֶת דְּבָרָיו. וְאִם לֹא הֵנִיחַ לָהֶם יְרֻשָּׁה — פְּטוּרִים בְּכָל עִנְיָן אֲפִלּוּ צִוָּה לָהֶם. וַאֲפִלּוּ אָב שֶׁצִּוָּה לִבְנוֹ לִפְרֹעַ חוֹבוֹ — פָּטוּר אִם לֹא יָרַשׁ כְּלוּם, כִּי מִצְוַת כִּבּוּד אָב אֵינָהּ אֶלָּא בְּמָמוֹן שֶׁל אָב כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת כִּבּוּד אָב וָאֵם:

ח אֵין לִתֵּן נְכָסָיו בְּמַתָּנָה לַאֲחֵרִים וַאֲפִלּוּ לִצְדָקָה וּלְהָנִיחַ הַיּוֹרְשִׁים כָּךְ, וְכָל הָעוֹשֶׂה כֵּן אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ, וַאֲפִלּוּ אֵין הַיּוֹרְשִׁים נוֹהֲגִים כַּשּׁוּרָה. אֲבָל אִם מֵנִיחַ גַּם לַיּוֹרְשִׁים דָּבָר הַמַּסְפִּיק לָהֶם — מֻתָּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת צְדָקָה. וּמִדַּת חֲסִידוּת שֶׁלֹּא לַחְתֹּם עַצְמוֹ עַד וְלֹא לִהְיוֹת בְּעֵצָה בַּצַּוָּאָה שֶׁמַּעֲבִירִין בָּהּ הַיֹּרְשָׁה מֵהַיּוֹרֵשׁ, אֲפִלּוּ מִבֵּן שֶׁאֵין נוֹהֵג כַּשּׁוּרָה לְאָחִיו חָכָם וְנוֹהֵג כַּשּׁוּרָה, כִּי שֶׁמָּא יֵצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע טוֹב וְהָגוּן. וַאֲפִלּוּ לְמַעֵט לָזֶה וּלְהַרְבּוֹת לָזֶה — יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר, וְרָאוּי לָחֹשׁ לִדְבָרָיו:

ט מִדַּת הַחֲסִידוּת שֶׁלֹּא לְקַבֵּל מַתָּנָה, אֶלָּא לִבְטֹחַ בַּה' שֶׁיִּתֵּן לוֹ דֵּי מַחְסוֹרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְשׂוֹנֵא מַתָּנֹת יִחְיֶה":

י הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַקָּטָן, אִם יֵשׁ בּוֹ דַּעַת שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ צְרוֹר וְזוֹרְקוֹ אֱגוֹז וְנוֹטְלוֹ — זָכָה בַּמַּתָּנָה שֶׁנָּתַן לוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ וְלִטְלָהּ מִמֶּנּוּ, פָּחוֹת מִזֶּה — לֹא זָכָה בָּהּ, וְיָכוֹל לַחֲזֹר מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר:

יא הַנּוֹתֵן לַחֲבֵרוֹ מָעוֹת לִקְנוֹת דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שַׁעַר קָצוּב וְיָדוּעַ וְהוֹסִיף הַמּוֹכֵר לַשָּׁלִיחַ — הֲרֵי זֹאת הַתּוֹסֶפֶת מַתָּנָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִתְּנָהּ כֻּלָּהּ לְבַעַל הַמָּעוֹת אֶלָּא חֶצְיָהּ, כִּי אֵין הַדָּבָר יָדוּעַ לְמִי נָתַן מַתָּנָה זוֹ לְהַשְׁלִיחַ אוֹ לְהַמְשַׁלֵּחַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ פֵּרֵשׁ לוֹ הַמּוֹכֵר שֶׁנּוֹתְנָהּ לוֹ צָרִיךְ לִתֵּן חֶצְיָהּ לְהַמְשַׁלֵּחַ, הוֹאִיל וְעַל יְדֵי מְעוֹתָיו בָּאָה לוֹ הֲנָאָה זוֹ. וְיֵרֶא שָׂמַיִם יָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם. וְכֵן בְּכָל הֲנָאָה שֶׁבָּאָה לַשָּׁלִיחַ עַל יְדֵי שְׁלִיחוּתוֹ.

אֲבָל אִם הוּא דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ שַׁעַר קָצוּב חַיָּב לִתֵּן הַכֹּל לְהַמְשַׁלֵּחַ, כִּי אֵין כָּאן מַתָּנָה אֶלָּא מִקָּח בְּזוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁשְּׁלָחוֹ אָמַר לוֹ לִקְנוֹת בְּיֹקֶר. וְכֵן אִם נָתַן לוֹ לִמְכֹּר דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ שַׁעַר קָצוּב וְיָדוּעַ וּמָכַר בְּיֹקֶר מִמַּה שֶׁאָמַר לוֹ — הַכֹּל גָּרַם מַזַּל הַמְשַׁלֵּחַ:

יב וְכֵן אִם נִתְאַנָּה הַמּוֹכֵר בְּשִׁוּוּי הַמָּקוֹם וְהוּא נָכְרִי שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ אוֹנָאָתוֹ — חַיָּב לִתֵּן הַכֹּל לְהַמְשַׁלֵּחַ, שֶׁהֲרֵי הַנָּכְרִי הָיָה סָבוּר שֶׁאֵין הַמָּקוֹם שָׁוֶה יוֹתֵר מִן הַמָּעוֹת שֶׁקִּבֵּל וְנָתַן הַכֹּל לְבַעַל הַמָּעוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם יֵשׁ לוֹ שַׁעַר קָצוּב וְיָדוּעַ וְהַנָּכְרִי טָעָה

בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁמְּקַבֵּל בַּעַל הַמָּעוֹת קְצָבָתוֹ — דַּיּוֹ. אֶלָּא שֶׁכֵּיוָן שֶׁעַל יְדֵי מְעוֹתָיו בָּאָה הֲנָאָה לַשָּׁלִיחַ — יִתֵּן לוֹ הַחֵצִי לְפִי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה.

אֲבָל אִם לֹא טָעָה בְּשִׁוּוּי הַמִּקָּח אֶלָּא בְּמִדָּה אוֹ מִשְׁקָל אוֹ מִנְיָן, וְכֵן אִם שְׁלָחוֹ לִמְכֹּר סְחוֹרָתוֹ וּמְכָרָהּ לְנָכְרִי וְטָעָה הַנָּכְרִי בְּחֶשְׁבּוֹן הַמָּעוֹת — אֵינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן כְּלוּם לַמְשַׁלֵּחַ, שֶׁהַטָּעוּת בַּחֶשְׁבּוֹן הוּא דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְאֵינוֹ שַׁיָּךְ לַמִּקָּח כְּלָל, לְפִיכָךְ אֵין אוֹמְרִים בָּזֶה עַל יְדֵי מְעוֹתָיו אוֹ סְחוֹרָתוֹ שֶׁל מְשַׁלֵּחַ בָּאָה לוֹ הֲנָאָה זוֹ, שֶׁהֲרֵי אִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה מַחֲזִיר לַנָּכְרִי טָעוּתוֹ כְּדֵי לְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם:

יג וְכָל זֶה כְּשֶׁהַתּוֹסֶפֶת אֵינָהּ בְּאוֹתוֹ דָּבָר עַצְמוֹ שֶׁנָּתַן הַמְשַׁלֵּחַ לַשָּׁלִיחַ אֶלָּא בְּתְמוּרָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוֹסִיפוֹ סְחוֹרָה בְּעַד מָעוֹת שֶׁנָּתַן לוֹ אוֹ מָעוֹת בְּעַד סְחוֹרָה, אֲבָל אִם נִתְעַתְּרוּ מָעוֹת מִמָּעוֹת שֶׁנָּתַן לוֹ מֵחֲמַת שֶׁהוֹסִיפוֹ בַּסְּחוֹרָה בְּטָעוּת, אֲפִלּוּ הוּא טָעוּת בְּמִדָּה אוֹ מִשְׁקָל אוֹ מִנְיָן, וְכֵן אִם נִתְעַתְּרָה סְחוֹרָה מֵחֲמַת שֶׁהוֹסִיפוֹ בַּמָּעוֹת בְּטָעוּת, אֲפִלּוּ הוּא טָעוּת בַּחֶשְׁבּוֹן — חַיָּב לִתֵּן כָּל הַמּוֹתָר לַמְשַׁלֵּחַ, לְפִי שֶׁלֹּא יָצָא הַמּוֹתָר עֲדַיִן מֵרְשׁוּת מְשַׁלֵּחַ כְּלָל שֶׁיְּזָכֶה בּוֹ הַשָּׁלִיחַ, כִּי כָּל זְמַן שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת הַשָּׁלִיחַ — הֲרֵי הוּא כִּבְרְשׁוּת מְשַׁלֵּחַ מַמָּשׁ, שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ בְּכָל דִּינֵי הַתּוֹרָה, וּלְכָךְ לֹא זָכָה הַנָּכְרִי מֵעוֹלָם בְּמוֹתָר זֶה. וְלֹא יֹאמַר הַשָּׁלִיחַ אַחֲזִיר לַנָּכְרִי טָעוּתוֹ לְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם, כִּי בְּשֶׁלּוֹ אוֹ שֶׁל נָכְרִי הוּא רַשַּׁאי לְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם בְּשֶׁל אֲחֵרִים. וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יד וְכָל זֶה כְּשֶׁנּוֹתֵן מְשַׁלֵּחַ לַשָּׁלִיחַ בִּסְתָם, אֲבָל אִם אָמַר לַשָּׁלִיחַ מְכֹר בְּכָךְ וְכָךְ אוֹ קְנֵה בְּכָךְ וְכָךְ וְהַמּוֹתָר שֶׁלְּךָ — הֲרֵי הַכֹּל שֶׁלּוֹ בְּכָל עִנְיָן, כִּי שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ הַמְשַׁלֵּחַ כְּלָל, אַף עַל פִּי שֶׁהַשָּׁלִיחַ שָׁתַק וְלֹא עָנָהוּ כְּלוּם כְּשֶׁאָמַר לוֹ כֵּן:

טו וְאֵין הַשָּׁלִיחַ רַשַּׁאי לִמְכֹּר לְעַצְמוֹ אוֹ לִקְנוֹת מֵעַצְמוֹ, מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד, שֶׁיַּחְשְׁדֵהוּ שֶׁמּוֹזִיל לְעַצְמוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר לוֹ הַמְשַׁלֵּחַ סְכוּם הַמִּקָּח קָצוּב (וְהַמּוֹתָר שֶׁלְּךָ), שֶׁאָז מִקָּחוֹ קַיָּם אִם יִתְרַצֶּה לוֹ הַמְשַׁלֵּחַ.

וְכֵן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְכֹּר כְּלוּם לְעַצְמוֹ, אֲפִלּוּ מוֹכֵר עַל פִּי בֵּית דִּין. אֲבָל מֻתָּר לוֹ לְקַבֵּל מָעוֹת שֶׁל הַיְתוֹמִים לְמַחֲצִית שָׂכָר אוֹ לִשְׁלִישׁ וּרְבִיעַ כַּמָּה שֶׁיִּפְסְקוּ לוֹ הַבֵּית דִּין, שֶׁאָז אֵין חֶשֶׁד בַּדָּבָר, כִּי מַה לִּי הוּא מַה לִּי אַחֵר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּמְכִירָה, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁאַחֵר יוֹסִיף עַל שׁוּמַת בֵּית דִּין, יֵשׁ חֶשֶׁד בַּדָּבָר.

וְהָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְכֹּר אֶלָּא סְחוֹרָה, אֲבָל לֹא קַרְקָעוֹת וּמִטַּלְטְלִין אֶלָּא לְפַרְנָסָתָם, אוֹ שֶׁנִּרְאָה בְּעֵינָיו שֶׁהוּא תּוֹעֶלֶת הַיְתוֹמִים לִשָּׂא וְלִתֵּן בִּדְמֵיהֶם, אֲבָל לִמְכֹּר וּלְהָנִיחַ הַמָּעוֹת אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁבַח בֵּית אֲבִיהֶם, שֶׁהוּא נוֹי וְכָבוֹד לָהֶם כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֲפָצִים הַרְבֵּה:

טז וְאָסוּר לָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְהַכְנִיס סְחוֹרוֹת הַיְתוֹמִים בִּסְפֵק סַכָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּשֶׁלּוֹ. לְפִיכָךְ לֹא יִשְׁלַח סְחוֹרָתָם בְּדֶרֶךְ יָם, שֶׁהַיָּם נוֹתֵן בְּשֶׁפַע וְנוֹטֵל בְּשֶׁפַע, וְלֹא בְּדֶרֶךְ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סְפֵק לִסְטִים, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ. אֶלָּא אִם כֵּן הוּא יַיִן, שֶׁאִם יַשְׁהֶנּוּ כָּאן עַד שֶׁיִּמְכֹּר יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמָּא יַחְמִיץ — הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּשֶׁלּוֹ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יז הַנּוֹתֵן מָעוֹת לַחֲבֵרוֹ לִקְנוֹת לוֹ קַרְקַע אוֹ מִטַּלְטְלִין וְהָלַךְ וְקָנָה לְעַצְמוֹ בְּמָעוֹת שֶׁלּוֹ — הֲרֵי זֶה רַמַּאי. וְאִם הַמּוֹכֵר אֵינוֹ מִתְרַצֶּה לִמְכֹּר לַמַּשְׁלֵחַ — מֻתָּר לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ תְּחִלָּה לִמְשַׁלְּחוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְשְׁדֶנּוּ. וְאִם חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְּתוֹךְ כָּךְ יַקְדִּימֶנּוּ אַחֵר — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ תְּחִלָּה אֶלָּא אַחַר כָּךְ. וְאִם קָנָה בְּמָעוֹת הַמְּשַׁלֵּחַ — חַיָּב לִתֵּן לוֹ הַמֶּקַח אַף עַל פִּי שֶׁקָּנָהוּ לְעַצְמוֹ:

הלכות אונאה וגניבת דעת

א **דִּינֵי אוֹנָאָה וּגְנֵבַת דַּעַת וּבוֹ ל"ב סְעִיפִים**:

אָסוּר לְאָדָם לְהוֹנוֹת אֶת חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּמִקָּחוֹ לִקַּח בְּזוֹל מִמַּה שֶׁהוּא שָׁוֶה אֲפִלּוּ פְּרוּטָה אַחַת, בֵּין בְּמִמְכָּרוֹ לִמְכֹּר בְּיֹקֶר מִמַּה שֶׁהוּא שָׁוֶה אֲפִלּוּ פְּרוּטָה אַחַת, וְאִם הוֹנָה — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו". וְלֹא יֹאמַר שֶׁמָּא שָׁוֶה כָּךְ וְכָךְ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי אוֹ לִזְמַן פְּלוֹנִי יִשְׁוֶה כָּךְ, כִּי אֵין בְּזֶה הַדָּבָר אֶלָּא מְקוֹמוֹ וּשְׁעָתוֹ:

ב עָבַר אוֹ טָעָה וְהוֹנָה — חַיָּב לְהַחֲזִיר הָאוֹנָאָה, אִם הִיא שְׁתוּת שְׁוִוי מִקָּח כְּגוֹן שֶׁמָּכַר שָׁוֶה שֵׁשׁ בְּשֵׁבַע אוֹ שָׁקְנָה שָׁוֶה שֵׁשׁ בְּחָמֵשׁ, אוֹ שֶׁהִיא שְׁתוּת מָעוֹת כְּגוֹן שֶׁמָּכַר שָׁוֶה חָמֵשׁ בְּשֵׁשׁ אוֹ שָׁקְנָה שָׁוֶה שֵׁבַע בְּשֵׁשׁ. אֲבָל אִם אֵין בָּהּ לֹא שְׁתוּת שְׁוִוי מִקָּח וְלֹא שְׁתוּת מָעוֹת — אֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר, לְפִי שֶׁכֵּן הוּא דֶּרֶךְ מִקָּח וּמִמְכָּר שֶׁאֵין הַלּוֹקֵחַ וְהַמּוֹכֵר

יְכוֹלִים לְכַוֵּן דְּמֵי הַמַּקָּח בְּצִמְצוּם, וְדֶרֶךְ הָעוֹלָם לִמְחֹל טָעוּת עַד שְׁתוּת, אִם הַטָּעוּת הוּא בְּשִׁוּוּי הַמַּקָּח וְלֹא בְּמִדָּה וּמִשְׁקָל וּמִנְיָן הַסְּחוֹרָה אוֹ הַמָּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

ג אֲבָל לְכַתְּחִלָּה חַיָּב לְהוֹדִיעוֹ טָעוּתוֹ אֲפִלּוּ עַל פְּרוּטָה אַחַת, וְלֹא יוֹנֶה אוֹתוֹ. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק וְלוֹמַר שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְׁתוּת אֵין שָׁם אוֹנָאָה עָלָיו כְּלָל אֶלָּא דֶּרֶךְ מַקָּח וּמִמְכָּר הוּא, כִּי לִפְעָמִים הַלּוֹקֵחַ חֵפֶץ בְּמַקָּח וּמוֹסִיף עָלָיו דָּמִים יוֹתֵר מִשִּׁוּוִיו, וּפְעָמִים שֶׁהַמּוֹכֵר מְזַלְזֵל בְּמִמְכָּרוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵין חֵפֶץ זֶה עָרֵב עָלָיו אוֹ מִפְּנֵי שֶׁדָּחוּק לְמָעוֹת, וְלָכֵן עַד שְׁתוּת הוּא בְּכְלַל דְּמֵי הַמַּקָּח וְאֵין עָלָיו שֵׁם אוֹנָאָה כְּלָל, מִכָּל מָקוֹם יָרֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לִסְפֵּק לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה.

וַאֲפִלּוּ אִם הַמִּתְאַנֶּה הוּא תַּגָּר וּבָקִי בְּיוֹתֵר וְאֵין דַּרְכּוֹ לִטָּעוֹת — אֵין תּוֹלִין הָאוֹנָאָה אֶלָּא בְּטָעוּתוֹ. וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ טָעוּתוֹ וּלְפָרֵשׁ לוֹ, שֶׁאַף שֶׁשָּׁוֶה כָּךְ וְכָךְ אֵינִי חָפֵץ לִמְכֹּר אוֹ לִקְנוֹת אֶלָּא בְּכָךְ וְכָךְ וְאֵין לְךָ עָלַי כְּלוּם:

ד וּכְשֶׁמְּפָרֵשׁ כֵּן — מֻתָּר, אַף אִם הָאוֹנָאָה הִיא שְׁתוּת אוֹ יוֹתֵר.

וְאִם הָאוֹנָאָה שֶׁמִּתְאַנֶּה הַמּוֹכֵר הִיא גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ בִּכְדֵי שֶׁאֵין הַדַּעַת טוֹעָה כְּלָל — אֵין צָרִיךְ לְפָרֵשׁ לוֹ, כִּי נִכַּר הַדָּבָר שֶׁמְּזַלְזֵל בְּמִמְכָּרוֹ מִפְּנֵי דָּחְקוֹ לְמָעוֹת.

וְכֵן בַּעַל הַבַּיִת הַמּוֹכֵר כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ בְּיֹקֶר — אֵין צָרִיךְ לְפָרֵשׁ, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ לַלּוֹקֵחַ שֶׁאִלּוּ לֹא הִרְבָּה לוֹ בְּדָמִים לֹא הָיָה מוֹכֵר כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ. וְהוּא שֶׁהַלּוֹקֵחַ יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה הַמּוֹכֵר הוּא בַּעַל הַבַּיִת וְלֹא תַּגָּר, אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ — צָרִיךְ לְפָרֵשׁ לוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּיוֹדֵעַ שֶׁהוּא בַּעַל הַבַּיִת, אִם הָאוֹנָאָה יְתֵרָה עַל שְׁתוּת — צָרִיךְ לְפָרֵשׁ לוֹ, כִּי אֵין דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לִמְכֹּר כֵּלָיו בְּיוֹתֵר מִשְׁתוּת עַל שָׁוְיָן. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

ה וְכָל שְׁעוּר שְׁתוּת שֶׁאָמַרְנוּ אֵינוֹ אֶלָּא בְּטָעוּת בְּשׁוּמַת שִׁוּוּי הַמַּקָּח, שֶׁאֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לְצַמְצֵם בּוֹ, וְדֶרֶךְ הָעוֹלָם לִמְחֹל עַד שְׁתוּת, אֲבָל אִם הָיָה טָעוּת בְּמִדָּה אוֹ בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיַן הַסְּחוֹרָה אֲפִלּוּ פְּרוּטָה אַחַת יִתֵּרָה — חַיָּב לְהַחֲזִירָהּ לְעוֹלָם בְּכָל עִנְיָן. אֶלָּא אִם כֵּן הַיִּתְרוֹן הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין הַדַּעַת טוֹעָה בּוֹ כְּלָל, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִמְנוֹת הַמָּעוֹת שְׁנַיִם שְׁנַיִם וְלֹא אֶחָד אֶחָד וּמָצָא יִתְרוֹן מַטְבֵּעַ אַחַת אוֹ שָׁלֹשׁ אוֹ חָמֵשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִמִּסְפַּר הַנִּפְרָד שֶׁאֵינוֹ זוּג זוּג, שֶׁבָּזֶה אִי אֶפְשָׁר לִתְלוֹת בְּטָעוּת הַמִּנְיָן, אֶלָּא מַתָּנָה הִיא שֶׁנָּתַן לוֹ כָּל הַיִּתְרוֹן, אוֹ שֶׁגָּנַב וְגָזַל מִמֶּנּוּ סְכוּם כָּזֶה וּמִתְבַּיֵּשׁ לְהַחֲזִיר לוֹ וְהִבְלִיעַ לוֹ בַּחֶשְׁבּוֹן,

אוֹ שֶׁאִישׁ אַחֵר גָּנַב אוֹ גָּזַל מִמֶּנּוּ וְנָתַן לָזֶה שֶׁיַּבְלִיעַ לוֹ בַּחֶשְׁבּוֹן, בֵּין שֶׁהַמָּעוֹת הֵם דְּמֵי מִקָּח וּמִמְכָּר, בֵּין פִּרְעוֹן חוֹב, בֵּין הַלְוָאָה שֶׁהִלְוָה לַלּוֹוֶה וּמָצָא בָּהּ הַלּוֹוֶה יִתְרוֹן כָּזֶה. אֲבָל אִם נָהֲגוּ לִמְנוֹת אֶחָד אֶחָד כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין עַכְשָׁו — תּוֹלִין כָּל הַיִּתְרוֹן בְּטָעוּת בַּמִּנְיָן שֶׁטָּעָה בְּמִנְיָנוֹ כַּמָּה פְּעָמִים כְּמִסְפַּר הַיִּתְרוֹן, וְחַיָּב לְהַחֲזִיר לוֹ לְעוֹלָם:

ו הַנּוֹשֶׁא וְנוֹתֵן בֶּאֱמוּנָה — אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְאוֹנָאָה. כֵּיצַד? חֻפָּץ זֶה בְּכָךְ וְכָךְ לְקַחְתִּיו כָּךְ וְכָךְ אֲנִי מִשְׁתַּכֵּר בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְאַנָּה בִּלְקִיחָתוֹ, וְכָל הַמִּתְאַנֶּה אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהוֹנוֹת אֲחֵרִים בִּשְׁבִיל כָּךְ — זֶה מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי זֶה כִּמְפָרֵשׁ לוֹ שֶׁלֹּא יִסְמֹךְ עַל שִׁוּוּי הַמָּקוֹם אֶלָּא עַל הַדְּמִים שֶׁקָּנָה הוּא:

ז הַנּוֹשֶׁא וְנוֹתֵן בֶּאֱמוּנָה — לֹא יַחְשֹׁב הָרַע בֶּאֱמוּנָה וְהַיָּפֶה בְּשָׁוְיוֹ, שֶׁאִם קָנָה עֶשֶׂר יְרִיעוֹת בַּעֲשָׂרָה דִּינָרִים וְיֵשׁ בָּהֶן שֶׁאֵינָן שָׁווֹת דִּינָר וְיֵשׁ בָּהֶן שֶׁשָּׁווֹת יוֹתֵר — לֹא יַחְשֹׁב הָרָעוֹת כָּל אֶחָד בְּדִינָר וְהַיָּפוֹת בְּשָׁוְיָן וְעַל זֶה יִטֹּל הָרֶוַח שֶׁיִּתְפַּשֵּׁר עִמּוֹ, שֶׁאֵין זוֹ אֱמוּנָה אֶלָּא אוֹנָאָה, רַק יְחַשֵּׁב הַכֹּל בֶּאֱמוּנָה כְּמוֹ שֶׁקָּנָאן יַחַד. וְהוּא שֶׁמּוֹכְרָן גַּם כֵּן בְּיַחַד, אֲבָל אִם מוֹכֵר הָרָעוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן וְהַיָּפוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן — מוֹכְרָן בְּשָׁוְיָן מִלְּבַד הָרֶוַח שֶׁנּוֹטֵל כְּמוֹ שֶׁמִּתְפַּשֵּׁר עִמּוֹ:

ח הַנּוֹשֶׁא וְנוֹתֵן בֶּאֱמוּנָה — מַעֲלֶה לוֹ עַל דְּמֵי הַמָּקוֹם שִׂכַר הַכַּתָּף הַמּוֹלִיךְ מִבֵּיתוֹ לַחֲנוּתוֹ וּשְׂכַר הַגַּמָּל וּשְׂכַר הַפֶּנְדָּק אִם הֵבִיא מֵעִיר אַחֶרֶת, וְכֵן שְׂאָר כָּל הוֹצָאוֹת, וְכוֹלְלָם בִּדְמֵי הַמָּקוֹם, וְעַל זֶה יִטֹּל רֶוַח שֶׁנִּתְפַּשֵּׁר עִמּוֹ. אֲבָל שְׂכַר טִרְחָא לֹא יְכַלֵּל בִּדְמֵי הַמָּקוֹם (כִּי הוּא בְּכָלַל הָרֶוַח מִן הַסְּתָם בְּדַעַת בְּנֵי אָדָם שֶׁנּוֹטֵל מִמֶּנּוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְפַּשֵּׁר עִמּוֹ, וְלֹא בִּדְמֵי הַמָּקוֹם, הוֹאִיל וְלֹא הוֹצִיא מָעוֹת, וְנִמְצָא שֶׁאִם כּוֹלְלוֹ בִּדְמֵי הַמָּקוֹם בְּסָתָם וְאֵינוֹ מְפָרֵשׁ כֵּן לְהַלּוֹקֵחַ — הֲרֵי זֶה מַטְעֶהוּ וּמְאַנֶּה אוֹתוֹ):

ט כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר אוֹנָאָה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר — כָּךְ יֵשׁ אִסּוּר אוֹנָאָה בִּשְׂכִירוּת וּבְקַבָּלָנוּת וּבְחִלּוּף מַטְבֵּעַ.

וְכֵן אִם הִסְלַע חֲסֵרָה שְׁתוּת מִמִּשְׁקָלָהּ — יֵשׁ בָּהּ אִסּוּר אוֹנָאָה לְהוֹצִיאָהּ בְּסֶלַע יָפָה, אִם מוֹצִיאִים הַסְּלָעִים בְּמִנְיָן וְלֹא בְּמִשְׁקָל, שֶׁאִם מוֹצִיאִים בְּמִשְׁקָל, אֲפִלּוּ חֲסֵרָה כָּל שֶׁהוּא — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה אִם מוֹצִיאָהּ בְּיָפָה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ שִׁעוּר שְׁתוּת אֶלָּא בִּסְחוֹרָה, אֲבָל מָעוֹת שֶׁלְּהוֹצָאָה

נִתְּנוּ וְהַחֲסֵרִים אֵינָם יוֹצְאִים כָּל כָּךְ — אֵין דֶּרֶךְ הָעוֹלָם לִמְחֹל עַל חֶסְרוֹנָם אֶלָּא עַד חֲצִי שְׁתוּת, אֲבָל מֵחֲצִי שְׁתוּת וְאֵילָךְ וַחֲצִי שְׁתוּת בִּכְלָל — דֶּרֶךְ הָעוֹלָם לְהַקְפִּיד עָלָיו וְיֵשׁ בּוֹ אִסּוּר אוֹנָאָה. וְיֵשׁ לְהַחְמִיר כְּדִבְרֵיהֶם.

אֲבָל בְּפָחוֹת מֵחֲצִי שְׁתוּת מֻתָּר לְהוֹצִיאָהּ לְכַתְּחִלָּה בְּיָפֶה, הוֹאִיל וְאֵין בָּהּ הֶפְסֵד כְּלָל לְמְקַבְּלָהּ, שֶׁגַּם הוּא יוֹצִיאֶנָּה בְּיָפֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפָחוֹת מִשְּׁתוּת בִּסְחוֹרָה. וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבֵּל מַטְבֵּעַ שֶׁנֶּחְסַר פָּחוֹת מֵחֲצִי שְׁתוּת — אֵינוֹ אֶלָּא נֶפֶשׁ הָרָעָה. וְהוּא שֶׁיּוֹצֵא בְּהוֹצָאָה עַל יְדֵי הַדּוֹחַק, אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹצֵא אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדּוֹחַק — אָסוּר לְהוֹצִיאָהּ בְּיָפֶה, אֲפִלּוּ חָסֵר מְעַט. וְאִם הוֹצִיאָהּ וְהֶחֱזִירוּהוּ לוֹ אֲפִלּוּ אַחַר י"ב חֹדֶשׁ — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁחַיָּב לְקַבְּלוֹ אִם מַכִּירוֹ:

י וְכָל מַטְבֵּעַ שֶׁנִּפְחַת וְנֶחְסַר מֵחֲצִי שְׁתוּת מִמִּשְׁקָלוֹ — אָסוּר לְקַיְּמוֹ בְּבֵיתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבְּקַל מְרַמִּין בּוֹ לְהוֹצִיאָהּ בְּיָפֶה (וּכְמוֹ שֶׁאָסְרָה הַתּוֹרָה לְהַשְׁהוֹת מִדָּה חֲסֵרָה בְּבֵיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ וְגוֹ'", שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לָרְמוֹת בָּהּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר). וְלֹא יִמְסְרֶנּוּ לְאַנָּס אוֹ לְתַגָּר, מִפְּנֵי שֶׁמְּרַמִּין בּוֹ אֲחֵרִים. וְלֹא יַעֲשֶׂנּוּ מִשְׁקָל, וְלֹא יְזָרְקֶנּוּ לְתוֹךְ שִׁבְרֵי כֶּסֶף, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְקַיְּמוֹ שֶׁמָּא יָבוֹא אַחֵר וִירַמֶּה בּוֹ לְהוֹצִיאוֹ בְּיָפֶה, אֶלָּא יַתִּיכֶנּוּ אוֹ יִקְבָּעֶנּוּ בְּאֶמְצָעוֹ לְתֻלּוֹת בְּצַוָּאר בִּתּוֹ, אֲבָל לֹא יִקְבָּעֶנּוּ מִן הַצַּד, שֶׁמָּא יָבוֹא אַחֵר וְיַחְתֹּךְ מִקּוֹם הַנָּקֵב.

וְאִם חָסַר עַד שֶׁעָמַד עַל חֲצִיוֹ, כְּגוֹן סֶלַע שֶׁעָמַד עַל שֶׁקֶל וְשֶׁקֶל שֶׁעָמַד עַל דִּינָר וְדִינָר עַל חֲצִיוֹ — מֻתָּר לְקַיְּמוֹ, שֶׁאָז אִי אֶפְשָׁר לָרְמוֹת בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּחָת שֶׁלּוֹ נִכָּר לַכֹּל. אֲבָל אִם עָמַד עַל פָּחוֹת מֵחֲצִיוֹ — אָסוּר לְקַיְּמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר לָרְמוֹת בּוֹ לְהוֹצִיאוֹ בְּחֲצִיוֹ שֶׁהוּא שֶׁקֶל אוֹ דִינָר אוֹ חֲצִי דִינָר, כֵּיוָן שֶׁהֵם מַטְבְּעוֹת הַיּוֹצְאִים.

וּמַטְבֵּעַ שֶׁאֵין לוֹקְחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמִשְׁקָל — מֻתָּר לְקַיְּמָן בְּכָל עִנְיָן, שֶׁכָּל הַלּוֹקְחוֹ יִשְׁקְלֶנּוּ:

יא וְכָל דִּין אוֹנָאָה אֵינוֹ אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל נָכְרִי הַטּוֹעֶה בְּשׁוּוִי הַמָּקוֹם אוֹ בְּשׁוּוִי הַמַּטְבֵּעַ — אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ טָעוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו", "אָחִיו" — וְלֹא נָכְרִי.

אֲבָל אָסוּר לְהַטְעוֹתוֹ, בֵּין בְּשׁוּוִי מָקוֹם בֵּין בַּחֶשְׁבּוֹן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה. וְכֵן כָּל מִרְמָה שֶׁבָּעוֹלָם אֲסוּרָה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר אֲפִלּוּ לַנָּכְרִי, כְּגוֹן אִם יֵשׁ מוּם בְּמִקָּחוֹ צָרִיךְ

לְהוֹדִיעוֹ לַלּוֹקֵחַ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נָכְרִי, שֶׁהֲרֵי זֶה מַטְעֶהוּ וְגוֹנֵב דַּעְתּוֹ אִם אֵינוֹ מוֹדִיעוֹ, וַהֲרֵי זֶה כְּגוֹנֵב מִמֶּנּוּ מָמוֹן, וְאָסוּר מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה:

יב וַאֲפִלּוּ לִגְנֹב דַּעְתּוֹ בְּדָבָר שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לוֹ הֶפְסֵד לְהַנָּכְרִי אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּגוֹן לְמָכֹר לוֹ בְּשַׂר נְבֵלָה בְּחֶזְקַת שְׁחוּטָה. וְאַף לִגְנֹב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת בִּדְבָרִים, אֲפִלּוּ בְּמִלָּה אַחַת שֶׁל שִׂפַת חֲלָקוֹת אוֹ גְּנֵבַת דַּעַת, אוֹ בְּמַעֲשֶׂה שֶׁמַּרְאֶה שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִילָן וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה — אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲזִיקִים לוֹ טוֹבָה בְּחִנָּם:

יג כֵּיצַד? לֹא יִפְתַּח חָבִית יַיִן הָעוֹמֶדֶת לְהִפָּתַח מִיָּד מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר מְכָרָהּ לַחֲנְוָנִי, וְזֶה סָבוּר שֶׁפְּתָחָהּ בִּשְׁבִילוֹ לְהַשְׁקוֹתוֹ יַיִן חָזָק וְנִפְסָד עַל יָדוֹ הֶפְסֵד גָּדוֹל, שֶׁהֲרֵי חָבִית זוֹ שֶׁפְּתָחָהּ תִּשָּׁאֵר חֲסֵרָה וְיִתְקַלְקֵל יֵינָהּ, וְיָבוֹא לְהַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה בְּחִנָּם (אֶלָּא אִם כֵּן הוּא חָבִיב עָלָיו שֶׁהָיָה פּוֹתֵחַ בִּשְׁבִילוֹ), אֶלָּא צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁלֹּא פְּתָחָהּ בִּשְׁבִילוֹ, כִּי מִן הַסְּתָם אֵין לוֹ לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שֶׁכְּבָר מְכָרָהּ לַחֲנְוָנִי. אֲבָל בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת בְּדַעְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בִּשְׁבִילוֹ וּמַטְעֶה עַצְמוֹ וְסָבוּר שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִילוֹ, כְּגוֹן שֶׁפָּגַע בַּחֲבֵרוֹ בַּדֶּרֶךְ וְסָבוּר זֶה שֶׁיָּצָא לְקָרָאתוֹ לִכְבוֹדוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יד לֹא יַפְצִיר בַּחֲבֵרוֹ שֶׁיִּסְעֹד עִמּוֹ וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ סוֹעֵד (וְאִלּוּ הָיָה סוֹעֵד לֹא הָיָה מַפְצִיר בּוֹ). אֲבָל בְּלֹא הַפְצֵר מֻתָּר לוֹמַר לוֹ פַּעַם וּשְׁתַּיִם בּוֹא וֶאֱכֹל עִמִּי אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ שֶׁיֹּאכַל עִמּוֹ, כִּי זֶהוּ כְּבוֹדוֹ שֶׁמְּכַבְּדוֹ לֶאֱכֹל עִמּוֹ. וְלֹא יַרְבֶּה לוֹ בְּתִקְרֹבֶת וְיוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל (וְאִלּוּ הָיָה מְקַבֵּל לֹא הָיָה מַרְבֶּה לוֹ). אֲבָל אִם הוּא חָבִיב עָלָיו בְּעִנְיָן שֶׁהָיָה מַרְבֶּה לוֹ אִם הָיָה מְקַבֵּל, וְכֵן אִם הָיָה מַפְצִיר בּוֹ לִסְעֹד אִם הָיָה סוֹעֵד אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁעַכְשָׁו לֹא יִסְעֹד וְלֹא יְקַבֵּל — מֻתָּר לְהַפְצִיר בּוֹ לִסְעֹד וּלְהַרְבּוֹת לוֹ בְּתִקְרֹבֶת, שֶׁאֵין זוֹ גְּנֵבַת דַּעַת, כֵּיוָן שֶׁהוּא חָבִיב עָלָיו בֶּאֱמֶת, וְהוּא מְבַקֵּשׁ בֶּאֱמֶת לְהַנְהוֹתוֹ, וְאֵין מוֹנֵעַ מִצִּדּוֹ אֶלָּא מִצַּד חֲבֵרוֹ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה, נִמְצָא שֶׁאִם יַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה אֵינָהּ בְּחִנָּם).

אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ סוּפְךָ שֶׁמָּן מִפֵּךְ זֶה וְהוּא רֵיקָן לְפִי שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְסוּפְךָ (אַף שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה לָסוּפְךָ נוֹתֵן לוֹ שֶׁמֶן, מִכָּל מָקוֹם עַכְשָׁו אֵינוֹ מְבַקֵּשׁ בֶּאֱמֶת לְהַנְהוֹתוֹ, כִּי יֵשׁ מוֹנֵעַ מִצִּדּוֹ שֶׁהַפֵּךְ רֵיקָן וְאֵין בּוֹ שֶׁמֶן, וְיַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה בְּחִנָּם, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה).

וְכֵן לֹא יֵלֵךְ לְבֵית הָאָבֵל וּבְיָדוֹ כְּלִי רֵיקָן לְפִי שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ (כִּי הַרְבֵּה הֵבִיאוּ

לוֹ כְּבָר לְהַבְרוֹתוֹ בִּסְעוּדָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהָאֲבֵל אָסוּר לֶאֱכֹל מִשֶּׁלּוֹ וְכָל הָעָם מַבְרִין אוֹתוֹ, וְסָבוּר הָאֲבֵל שֶׁגַּם זֶה הֵבִיא לוֹ, וְיַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה בְּחִנָּם, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו לֹא הֵבִיא כְּלוּם, אַף שֶׁהָיָה מֵבִיא לוֹ אִם הָיָה צָרִיךְ לוֹ). וְאִם הוּא עוֹשֶׂה כֵּן כְּדֵי לְכַבְּדוֹ בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת — מֻתָּר. וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה כְּדֵי לְכַבְּדוֹ בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גְּנֵבַת דַּעַת:

טו לֹא יִשְׁלַח לַחֲבֵרוֹ חָבִית יַיִן וְשָׂמָן צָף עַל פִּיהָ, מִפְּנֵי שֶׁיִּסְבֹּר שֶׁהַכֹּל שָׂמָן וְיִזְמִין אוֹרְחִים עָלֶיהָ וּבְטוּחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֶׁמֶן הַרְבֵּה לְצָרְכָּם, וְנִמְצָא מִתְבַּיֵּשׁ:

טז לֹא יִמְכֹּר עוֹר שֶׁל נְבֵלָה בְּחֶזְקַת שְׁחוּטָה, כִּי עוֹר הַנְּבֵלָה אֵינוֹ חָזָק כָּל כָּךְ כְּמוֹ עוֹר הַשְּׁחוּטָה, וְנִמְצָא מַטְעֶה:

יז אָסוּר לְאָדָם לִמְכֹּר לַחֲבֵרוֹ קַרְקַע אוֹ מִטַּלְטְלִין שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵסֶק וְדִין לְאֵיזֶה אָדָם עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ לַלּוֹקֵחַ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהָאַחֲרָיוּת עָלָיו אֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁיִּתֵּן מְעוֹתָיו וְיֵרֵד לְדִין וְיִהְיֶה נִתְבָּע מֵאֲחֵרִים:

יח אָסוּר לְפַרְכֵּס אֶת הָאָדָם וּבְהֵמָה וְכֵלִים הָעוֹמְדִים לְהִמָּכֵר. אָדָם, כְּגוֹן עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁהוּא זָקֵן וְצוֹבֵעַ שְׂעָר רֹאשׁוֹ וּזְקָנוֹ כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה בָּחוּר. וּבְהֵמָה, לְהַשְׁקוֹתָהּ מֵי סֹבִין שֶׁמְּנַפְּחִין אוֹתָהּ וְזוֹקְפִין שַׂעֲרוֹתֶיהָ כְּדֵי שֶׁתֵּרָאֶה שְׁמֵנָה, וְכֵן אָסוּר לְקָרֵד וּלְקָרְצֵף אוֹתָהּ כְּדֵי לְזַקֵּף שַׂעֲרוֹתֶיהָ. וְהַכֵּלִים, אָסוּר לְצָבְעָם שֶׁיֵּרָאוּ חֲדָשִׁים, וְאֵין הַשֶּׁבַח שֶׁמַּשְׁבִּיחָם בַּצֶּבַע כְּמוֹ הָעֲלוּיִ שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָם בְּדָמִים, מִפְּנֵי שֶׁסּוֹבְרִים שֶׁהֵם חֲדָשִׁים וְנִמְצָא מַטְעֶה וּמְאַנֶּה. אֲבָל חֲדָשִׁים מֻתָּר לְצָבְעָם כְּדֵי לְיַפּוֹתָם (וְכֵן לְיַפּוֹתָם בִּשְׂאָר מִינֵי יִפּוּי אֲפִלּוּ אִם מִתְעַלִּים בְּדָמִים יוֹתֵר מִן הַשֶּׁבַח שֶׁמַּשְׁבִּיחָם, הוֹאִיל וְאֵין כָּאן טָעוּת וְאוֹנָאָה, שֶׁהַמּוֹסִיף דָּמִים בִּשְׁבִיל יָפְיָן מוֹחֵל הוּא מִדַּעְתּוֹ):

יט אָסוּר לְנַפֵּחַ בַּקְּרָבַיִם כְּדֵי שֶׁיֵּרָאוּ שְׁמֵנִים וּרְחָבִים. וְאָסוּר לִשְׂרוֹת בָּשָׂר בַּמַּיִם כְּדֵי שֶׁיַּלְבִּין וְיֵהָא נִרְאֶה שָׁמֵן. וְאִם מִנְהַג כָּל הַקַּצָּבִים לַעֲשׂוֹת כֵּן וְהַכֹּל יוֹדְעִים מִמְּנָהָגָם — יֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר, לְפִי שֶׁאֵין כָּאן אוֹנָאָה כֵּיוָן שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים מִמְּנָהָגָם (וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מִזֶּה, כִּי אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁיִּסְבֹּר הַקּוֹנֶה שֶׁהוּא שָׁמֵן בֶּאֱמֶת, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ הַרְבֵּה שְׁמֵנִים בָּעוֹלָם, וּבִשְׁבִיל כָּךְ עוֹשִׂים כֵּן כָּל הַקַּצָּבִים):

כ אָסוּר לְעָרֵב מְעַט פֵּרוֹת בְּהַרְבֵּה פֵּרוֹת יָפִים שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִכָּרִים בָּהֶם וְיִמְכֹּר הַכֹּל בְּחֶזְקַת יָפִים, וַאֲפִלּוּ שְׁנֵיהֶם יָפִים אֶלָּא שֶׁאֶחָד יָפֶה מֵחֲבֵרוֹ. וְחָדָשׁ וְיָשָׁן אָסוּר לְעָרֵב זֶה בָּזֶה וְזֶה

בָּזֶה, כִּי הַיָּשָׁן עוֹשֶׂה קֶמַח הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵהֶחָדָשׁ, וְהֶחָדָשׁ יָפֶה מִמֶּנּוּ אִם הַלּוֹקֵחַ רוֹצֶה לְהַכְנִיסוֹ לְאוֹצָר לְיַשְּׁנוֹ:

כא הַתַּגָּר מֻתָּר לִקַּח פֵּרוֹת טוֹבִים וְרָעִים מִכַּמָּה מְקוֹמוֹת וְלִתְּנָם בְּמַגֵּרָה אַחַת לְמִכֹּר מִמֶּנָּה, אֲפִלּוּ אֵין הָרָעִים נִכָּרִים מִפְּנֵי מְעוּטָם אוֹ מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמִים לַטּוֹבִים בְּמַרְאִיתָם, לְפִי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהוּא קוֹנֶה מִמְּקוֹמוֹת וְיֵשׁ בְּמַגֵּרָה שֶׁמּוֹכְרָהּ מִמֶּנָּה תַּעֲרֹבֶת טוֹב וְרַע, וּבְחֶזְקַת כֵּן קוֹנִים מִמֶּנּוּ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְקַח הָרֹב מִמָּקוֹם הַטּוֹב כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא עָלָיו הַקּוֹל שֶׁהוּא קוֹנֶה הַכֹּל מִמָּקוֹם הַטּוֹב, וְקוֹנֶה גַּם מִמָּקוֹם הָרַע וּמְעָרְבוֹ עִמּוֹ בְּעִנְיָן שֶׁאֵינוֹ נִכָּר בּוֹ:

כב מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְעָרֵב מַיִם בְּיַיִן בֵּין הַגִּתּוֹת שֶׁהַיַּיִן תּוֹסֵס וְהַמַּיִם מִתְעָרְבִים בּוֹ יָפֶה וְנַעֲשִׂים יַיִן — מֻתָּר לְעָרֵב כְּשִׁעוּר שֶׁדַּרְכָּם לְעָרֵב וְלִמְכֹּר סְתָם וְאֵין כָּאן אוֹנָאָה, לְפִי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁדַּרְכָּם לְעָרֵב כֵּן וּבְחֶזְקַת כֵּן קוֹנִים.

וּמִי שֶׁנִּתְעָרֵב מַיִם בְּיֵינוֹ יוֹתֵר מִכְּשִׁיעוּר שֶׁדַּרְכָּם לְעָרֵב, אוֹ אַחַר הַגִּתּוֹת, אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לְעָרֵב — הֲרֵי זֶה לֹא יִמְכְּרֶנּוּ בַּחֲנוּת, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדִיעַ לַקּוֹנֶה, שֶׁאָז מֻתָּר לְמָכְרוֹ בַּחֲנוּת (לַקּוֹנִים לִשְׁתּוֹת), אֲבָל אָסוּר לְמָכְרוֹ לְתַגָּר אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹדִיעוֹ, שֶׁמָּא יְרַמֶּה בּוֹ אֲחֵרִים:

כג וְכָל זֶה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כָּל הַקּוֹנִים יַיִן טוֹעֲמִים תְּחִלָּה, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁכָּל מִי שֶׁקּוֹנֶה יַיִן טוֹעֲמוֹ תְּחִלָּה — מֻתָּר לְעָרֵב בּוֹ מַיִם לְעוֹלָם בְּעִנְיָן שֶׁיַּרְגִּישׁ הַטּוֹעֲמוֹ.

וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין הַכֹּל טוֹעֲמִין — אָסוּר לְעָרֵב אֲפִלּוּ יַיִן קָשֶׁה בְּרַךְ אַחַר הַגִּתּוֹת, שֶׁהֲרֵךְ יוֹתֵר טוֹב לִשְׁתּוֹת מֵהַקָּשֶׁה וְגַם דְּמָיו יְקָרִים יוֹתֵר. אֲבָל הָרֵךְ בַּקָּשֶׁה — מֻתָּר. וּבֵין הַגִּתּוֹת מֻתָּר אֲפִלּוּ קָשֶׁה בְּרַךְ, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁנּוֹתְנִין מְעַט קָשֶׁה בְּרַךְ בֵּין הַגִּתּוֹת הוּא מַשְׁבִּיחוֹ שֶׁמִּתְקַיֵּם. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁהַכֹּל טוֹעֲמִין תְּחִלָּה — מֻתָּר לְעָרֵב לְעוֹלָם בְּעִנְיָן שֶׁיַּרְגִּישׁ הַטּוֹעֲמוֹ:

כד אָסוּר לְעָרֵב שְׁמָרִים בְּיַיִן אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִים אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא וְלִמְכֹּר בְּסָתָם. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם קָנָה מִמֶּנּוּ חָבִית יַיִן שְׁלֵמָה כָּל מִדָּה בְּכָךְ וְכָךְ, כְּשֶׁבָּא לִמְדֹּד יָכוֹל לְעָרֵב הַשְּׁמָרִים עִם הַיַּיִן וּמוֹכֵר לוֹ הַכֹּל בְּיַחַד, אִם אֵין הַמִּנְהָג בָּעִיר בְּהֵפֶךְ. אֲבָל לֹא יְעָרֵב בּוֹ שְׁמָרִים מֵחָבִית אַחֶרֶת אֲפִלּוּ מָכַר לוֹ שְׁתֵּיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁשִּׁמְרֵי חָבִית זוֹ מְקַלְקְלִין יַיִן שֶׁבְּחָבִית אַחֶרֶת:

כה מֻתָּר לִבְרֹר הַפְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הַגְּרִיסִין וּמִן הַקִּטְנִיּוֹת כְּדֵי שֶׁיֵּרָאוּ יָפִים לַלּוֹקֵחַ וְאֵינוֹ כְּמַטְעֶהוּ, לְפִי שֶׁזֶּהוּ דָּבָר הַנִּרְאֶה לָעֵינַיִם וְיָכוֹל הַלּוֹקֵחַ לִרְאוֹת וּלְהָבִין כַּמָּה שָׁוִים יוֹתֵר בְּשָׁבִיל שֶׁהוֹצִיא מֵהֶם הַפְּסֹלֶת, וְטוֹב לוֹ לְהַעֲלוֹת בִּדְמֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִטְרֹחַ וּלְבָרְרָם. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִבְרֹר הָעֶלְיוֹנִים וְיַנִּיחַ הַפְּסֹלֶת בַּתַּחְתּוֹנִים:

כו כָּל הַפֵּרוֹת וּתְבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן פְּסֹלֶת אוֹ מַתְלִיעוֹת אוֹ עַפְרוּרִית אֲפִלּוּ צְרוֹרוֹת וַאֲבָנִים וּמוֹכְרָן בְּמִדָּה — אֵין צָרִיךְ לְבָרְרָן אִם נִתְעָרְבוּ מֵאֲלֵיהֶן, שֶׁהֲרֵי הֵן נִרְאִין לַלּוֹקֵחַ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְעָרֵב בְּיָדַיִם. לְפִיכָךְ, אָסוּר לִבְרֹר צְרוֹר מִתּוֹךְ חִטָּיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁמַּפְסִידוֹ חִטִּים כְּמִדַּת הַצְּרוֹר כְּשֶׁיִּמְכְּרָן, שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִמְדֹּד חִטִּים תַּחַת הַצְּרוֹר. וְאִם בֵּרַר — יְשַׁלֵּם לוֹ הֶפְסֵדוֹ, וְלֹא יַחֲזִיר הַצְּרוֹר לְתוֹךְ הַחִטִּין, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְעָרֵב בְּיָדַיִם אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא:

כז כְּשֵׁם שֶׁאוֹנָאָה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר — כָּךְ אוֹנָאָה בִּדְבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ", זוֹ אוֹנָאַת דְּבָרִים. וּגְדוֹלָה אוֹנָאַת דְּבָרִים מֵאוֹנָאַת מָמוֹן, שֶׁזּוֹ נִתְּנָה לְהִשָּׁבוֹן וְזוֹ לֹא נִתְּנָה לְהִשָּׁבוֹן, וְזוֹ בְּמָמוֹנוֹ וְזוֹ בְּגוּפוֹ, וְהַצּוֹעֵק עַל אוֹנַאַת דְּבָרִים — נַעֲנֶה מִיָּד, לְפִי שֶׁהִיא צַעַר הַלֵּב וְקָרוֹב לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת:

כח כֵּיצַד הִיא אוֹנַאַת דְּבָרִים? הָיוּ חֲמָרִים מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ תְּבוּאָה לְקָנוֹת — לֹא יֹאמַר לְכוּ אֵצֶל פְּלוֹנִי וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַתֵּל בּוֹ דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן אוֹ בַּחֲמָרִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְהִתְנַצֵּל לוֹמַר לוֹ הָיִיתִי סָבוּר שֶׁיֵּשׁ לְךָ — הֲרֵי זֶה דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'".

וְכֵן לֹא יֹאמַר לַחֲבֵרוֹ בְּכַמָּה תִּמְכֹּר חֵפֶץ זֶה וְהוּא אֵינוֹ חָפֵץ לִקְנוֹתוֹ אוֹ שֶׁאֵין לוֹ דָּמִים, אֶלָּא שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהַטְעוֹת אֶת חֲבֵרוֹ, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁלֹּא יִקְנֶה יַכִּיר חֲבֵרוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהַטְעוֹתוֹ וְיֵצַר לוֹ.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ דִּבְרֵי קִנְטוּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם גְּנוּת וְדִפֵּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַתָּה שֶׁזֶּה אָסוּר מִשּׁוּם לָשׁוֹן הָרַע, אֶלָּא שֶׁמַּזְכִּיר לוֹ מַה שֶּׁכְּבָר הָיָה, כְּגוֹן אִם הָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה — לֹא יֹאמַר לוֹ זְכֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים, אִם הָיָה בֶּן גֵּרִים — לֹא יֹאמַר לוֹ זְכֹר מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֶיךָ.

אוֹ שֶׁמַּזְכִּיר לוֹ מַה שֶּׁהוּא עַתָּה שֶׁלֹּא בִּלְשׁוֹן גְּנַאי וְדִפֵּי אֶלָּא בִּלְשׁוֹן תּוֹכָחָה, כְּגוֹן אִם הָיוּ

יְסוּרִים בָּאִים עָלָיו — לֹא יֹאמַר לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ חֲבֵרָיו לְאִיּוֹב "הֲלֹא יִרְאָתְךָ כִּסְלָתֶךָ וְגוֹ' זְכָר נָא מִי הוּא נָקִי אָבָד וְגוֹ'", וְהֵם אָמְרוּ כֵּן לְאִיּוֹב לְפִי שֶׁהָיָה מַצְדִּיק עַצְמוֹ וּמַרְשִׁיעַ מִדַּת הַדִּין.

אוֹ שֶׁאוֹמֵר דָּבָר אַחֵר שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִכָּר גְּנוּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן אִם נִשְׁאֲלָה שְׁאֵלָה בְּדָבָר חָכְמָה — לֹא יֹאמַר לְמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאוֹתָהּ חָכְמָה "מַה תְּשִׁיב בְּדָבָר זֶה" אוֹ "מַה דַּעְתְּךָ בְּדָבָר זֶה". וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁהֵם צַעַר הַלֵּב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְחָרְפוֹ בִּגְנַאי וְדִפֵּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַתָּה, וְאֵינוֹ מְכַנֶּהוּ בְּשֵׁם רַע, וְלֹא מְבַיְּשׁוֹ בָּרַבִּים.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַמְחָרְפוֹ בִּדְבְרֵי גְּנַאי וְדִפֵּי, אֲפִלּוּ בָּרָמֵז, וַאֲפִלּוּ הוּא אֱמֶת אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ עָוֹן וְחֵטְא אֲשֶׁר חָטָא, בְּעָנְיָן שֶׁרָאוּי לְבַזּוֹתוֹ עַל דֶּרֶךְ שֶׁיִּתְבָּאֵר, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה אִסּוּר אוֹנָאַת דְּבָרִים, מִלֵּבַד מִן אִסּוּר לָשׁוֹן הָרַע, שֶׁהוּא אֲפִלּוּ כְּשֶׁאוֹמֵר כֵּן שֶׁלֹּא בְּפָנָיו.

וְכֵן הַמְקַלְלוֹ בְּפָנָיו — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם אוֹנָאַת דְּבָרִים, לְבַד מֵאִסּוּר קְלָלָה לְשׁוּם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ":

כט וְכֵן הַמְכַנֶּה שֵׁם רַע לַחֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ הוּא רָגִיל בְּאוֹתוֹ כִּנּוּי וְאֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ בּוֹ, אִם זֶה כַּוָּנָתוֹ לְבַיְּשׁוֹ — אִסּוּר מִשּׁוּם אוֹנָאַת דְּבָרִים. וְאִם בִּיְּשׁוֹ בָּרַבִּים — אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו — אִסּוּר מִשּׁוּם לָשׁוֹן הָרַע, אִם מִתְכַּוֵּן לְגַנּוֹתוֹ וּלְבַזּוֹתוֹ.

וּמְאֹד מְאֹד צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ שׁוּם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, בֵּין בְּדִבּוּר בֵּין בְּמַעֲשֶׂה. וַאֲפִלּוּ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה טוֹב וְעַל יְדֵי זֶה בָּאָה הַבּשֶׁת לַחֲבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּאֶחָד מִן הַחֲכָמִים שֶׁהָיָה רָגִיל לְהַשְׁלִיךְ מָעוֹת לְעָנִי בֶּן טוֹבִים בְּכָל יוֹם בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם בַּסֵּתֶר אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת שֶׁכְּשֶׁיִּפְתַּח הַדֶּלֶת יִמְצָאֵם, פַּעַם אַחַת בִּקֵּשׁ הֶעָנִי לֵידַע מִי הַנּוֹתְנָם שָׁם וְהָלַךְ לִרְאוֹת, וּבָרַח הֶחָכָם מִפָּנָיו עַד תּוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּיֵּשׁ הֶעָנִי, שֶׁנּוֹחַ לוֹ לְאָדָם לְהַפִּיל עַצְמוֹ לְכִבְשַׁן הָאֵשׁ וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים, שֶׁנֶּאֱמַר "הֵיא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ אָנֹכִי הָרָה", וְלֹא אָמְרָה לוֹ בְּפֵרוּשׁ אֶלָּא בְּרָמֵז, אִם יְהוּדָה — יְהוּדָה, וְאִם לָאו — לֹא תִפַּרְסְמוֹ:

ל וַאֲפִלּוּ הַמּוֹכִיחַ אֶת הַחוֹטֵא צָרִיךְ לְהוֹכִיחוֹ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ וְלֹא בָּרַבִּים, שֶׁלֹּא יְתַבַּיֵּשׁ. וְצָרִיךְ לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּנַחַת וּבְלָשׁוֹן רַכָּה, וְלֹא יְדַבֵּר עִמּוֹ קָשׁוֹת עַד שֶׁיְּכַלְּימֶנּוּ אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ", יָכוֹל אַתָּה מוֹכִיחוֹ וּפָנָיו מִשְׁתַּנּוֹת,

תַּלְמוּד לוֹמַר "וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא".

וְאִם לֹא חָזַר בּוֹ בַּסֵּתֶר — מַכְלִימִין אוֹתוֹ בָּרַבִּים, וּמְחָרְפִין אוֹתוֹ בְּפָנָיו, וּמְקַלְלִין אוֹתוֹ וְאֶת יוֹלְדָיו בְּפָנָיו עַד שֶׁיַּחֲזוֹר לַמּוּטָב. וְכֵן כָּל הָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים וְלֹא חָזַר בּוֹ בְּתְשׁוּבָה — מֻתָּר לְקָרוֹתוֹ עֲבַרְיָן, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם אוֹנָאַת דְּבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ", פְּרֹשׁ חֲכָמִים "עֲמִיתוֹ" — עַם שֶׁאִתְּךָ בַּתּוֹרָה וּבְמִצְווֹת הִזְהִירָה תּוֹרָה עַל אוֹנָאתוֹ, וְלֹא הָעוֹבֵר עֲלֵיהֶן וְלֹא חָזַר בּוֹ אַחַר שֶׁהוֹכִיחוּהוּ בַּסֵּתֶר וּבְלָשׁוֹן רַכָּה.

וּמֻתָּר לְקָרוֹתוֹ רָשָׁע בֶּן רָשָׁע אַף עַל פִּי שֶׁאֲבִיו צַדִּיק:

לא הַמְאַנֶּה אֶת הַגֵּר בִּדְבָרִים — עוֹבֵר בִּשְׁלֹשָׁה לָאוִין, "וְגֵר לֹא תוֹנֶה", וְ"לֹא תוֹנוּ אוֹתוֹ", וְ"לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ", וְגֵר בִּכְלַל עֲמִיתוֹ, לְכָךְ צָרִיךְ לְזַהֵר בְּיוֹתֵר מֵאוֹנָאתוֹ. וְהַלּוֹחֲצוֹ וְדוֹחֲקוֹ בִּתְבִיעַת חוֹב וְאֵין לוֹ — עוֹבֵר גַּם כֵּן בִּשְׁלֹשָׁה לָאוִין, "וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ", "וְגֵר לֹא תִלְחָץ", וְ"לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה", וּלְכָךְ צָרִיךְ לְזַהֵר גַּם מִזֶּה בְּיוֹתֵר:

לב וְצָרִיךְ לְזַהֵר מְאֹד בְּאוֹנַאת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא לְצַעֲרָהּ בִּדְבָרִים, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁדְּמְעָתָהּ מְצוּיָה —פְּרִעָנוּת אוֹנָאָתָהּ מְמַהֵר לָבוֹא. וּלְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בִּכְבוֹד אִשְׁתּוֹ, שֶׁאֵין בְּרָכָה מְצוּיָה בְּבֵיתוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל אִשְׁתּוֹ, וְכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים לִבְנֵי דּוֹרָם כַּבְּדוּ אֶת נְשׁוֹתֵיכֶם כְּדֵי שֶׁתִּתְעַשְּׁרוּ:

הלכות מדות ומשקלות והפקעת שערים

א **דִּינֵי מִדּוֹת וּמִשְׁקָלוֹת וְהַפְקָעַת שְׁעָרִים וּבוֹ כ"א סְעִיפִים:**

הַשּׁוֹכֵל לַחֲבֵרוֹ בְּמִשְׁקָל חָסֵר מִן הַמִּשְׁקָל שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר, אוֹ הַמּוֹדֵד בְּמִדָּה חֲסֵרָה מִן הַמִּדָּה שֶׁהִסְכִּימוּ עָלֶיהָ — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה". בַּמִּדָּה, זוֹ מְדִידַת קַרְקַע, לְשֶׁתִּפְּיוֹן שֶׁבָּאוּ לַחֲלֹק — לֹא יִמְדֹּד לְאֶחָד בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וּלְאֶחָד בִּימוֹת הַחַמָּה, מִפְּנֵי שֶׁבִּימוֹת הַגְּשָׁמִים הַחֶבֶל הוּא לַח וּמִתְפַּשֵּׁט וּבִימוֹת הַחַמָּה מִתּוֹךְ יָבְשׁוֹ מִתְקַצֵּר, וְצָרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּחֶשְׁבּוֹן מְדִידַת הַקַּרְקַע עַל פִּי עִקָּרִים הַמִּתְבָּאָרִים בְּחָכְמַת הַתִּשְׁבֹּרֶת, שֶׁאֲפִלּוּ מִלֵּא אֶצְבַּע מִן הַקַּרְקַע רוֹאִים אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא מְלֵאָה כַּרְכֹּם. בַּמִּשְׁקָל, שֶׁלֹּא יַטְמִין מִשְׁקְלוֹתָיו בְּמֶלַח כְּדֵי שֶׁיִּקְלוֹ. וּבַמְּשׂוּרָה, הִיא מִדָּה קְטַנָּה אַחַת מִשְּׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה בְּלֹג, וְהִזְהִיר עָלֶיהָ הַכָּתוּב שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בָּהּ בְּעִנְיָן שֶׁתַּעֲלֶה הָרִתִּיחָה וְיֵרָאֶה כְּאִלּוּ הִיא מְלֵאָה, אַף עַל פִּי

שֶׁהָרְתִיחָה הִיא דָּבָר מוּעָט מְאֹד וּפָחוּת הַרְבֵּה מִשִּׁוּעָה פְּרוּטָה, שֶׁהַתּוֹרָה הִקְפִּידָה עַל הַמִּדּוֹת וּמִשְׁקָלוֹת בְּכָל שֶׁהוּא:

ב וַאֲפִלּוּ הַשּׁוֹקֵל אוֹ הַמּוֹדֵד בְּחֶסֶר כָּל שֶׁהוּא לַנָּכְרִי — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, וְחַיָּב לְהַחֲזִיר, וּכְמוֹ שֶׁאָסוּר לְהַטְעוֹתוֹ בְּחֶשְׁבּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "וְחִשַּׁב עִם קוֹנֵהוּ וְגוֹ'", וְהֵרֵי הוּא בִּכְלַל "כִּי תוֹעֲבַת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֹשֵׂה עָוֶל", לְרַבּוֹת הָעוֹשֶׂה עָוֶל לַנָּכְרִי.

וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְאוֹנָאָה, שֶׁהוּא רוֹאֶה מַה שֶּׁקּוֹנֶה וְטוֹעֶה מֵעַצְמוֹ בְּשִׁוּוּי הַמֶּקַח וְטָעוּתוֹ מֻתֶּרֶת כַּאֲבֵדָתוֹ, אֲבָל זֶה מַטְעֶהוּ וְגוֹנֵב מִמֶּנּוּ הוּא:

ג כָּל מִי שֶׁמַּשְׁהֶה בְּבֵיתוֹ אוֹ בַּחֲנוּתוֹ מִדָּה חֲסֵרָה אוֹ מִשְׁקָל חָסֵר — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וָאָבֶן גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה, לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה". וַאֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת הַמִּדָּה עֲבִיט שֶׁל מֵי רַגְלַיִם — אָסוּר, שֶׁמָּא יָבוֹא מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהִיא חֲסֵרָה וְיִמְדֹּד בָּהּ. וְאִם מִנְהַג הָעִיר שֶׁלֹּא לִמְדֹּד אֶלָּא בְּמִדָּה הָרְשׁוּמָה בְּרוֹשֶׁם הַיָּדוּעַ וְזוֹ אֵינָהּ רְשׁוּמָה — מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָהּ:

ד עוֹשֶׂה אָדָם מִדּוֹתָיו סְאָה, וַחֲצִי סְאָה שֶׁהֵן ג' קַבִּין, וֶרֶבַע סְאָה, וְקַב, וַחֲצִי קַב, וְרֹבַע הַקַּב, וַחֲצִי הָרֹבַע, וּשְׁמִינִית הָרֹבַע. אֲבָל לֹא יַעֲשֶׂה קַבִּים, שֶׁלֹּא תִּתְחַלֵּף בְּרֹבַע הַסְּאָה שֶׁהִיא קַב וּמֶחֱצָה, כִּי בִּרְבִיעִית הַמִּדָּה אָדָם יָכוֹל לִטְעוֹת (וְלָכֵן אָסוּר לְהַשְׁהוֹת כָּל כְּלִי שֶׁהוּא חֶסֶר רְבִיעִית מֵאֵיזוֹ מִדָּה). וּבְמִדַּת הַלַּח, עוֹשֶׂה הִין, וַחֲצִי הַהִין, וּשְׁלִישִׁית הַהִין, וּרְבִיעִית הַהִין, וְלֹג, וַחֲצִי לֹג, וּרְבִיעִית הַלֹּג, וּשְׁמִינִית, וְאֶחָד מִשְּׁמוֹנָה בַּשְּׁמִינִית וְהוּא קָרְטוֹב. וְלֹא אָסְרוּ לַעֲשׂוֹת שְׁלִישִׁית הַהִין וּרְבִיעִית הַהִין אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַלְּפִין זֶה בָּזֶה, הוֹאִיל וְהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ מִימוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם:

ה וְצָרִיךְ לְהַשְׁהוֹת הַמִּדָּה הַפּוּכָה עַל כְּלִי הַלּוֹקֵחַ אַחַר שֶׁנִּפְסַק מִמֶּנָּה הַקִּלּוּחַ עַד שֶׁיַּטִּיפוּ מִמֶּנָּה ג' טִפִּין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבַעַל הַבַּיִת הַמּוֹכֵר לִפְרָקִים, אֲבָל חֶנְוָנִי שֶׁהוּא מוֹכֵר תָּדִיר וְאֵין לוֹ פְּנַאי לַשְׁהוֹת — לֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים לְהַטִּיף כְּלוּם. וְאִם רוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לֶהָנוֹת מִשֶּׁל אֲחֵרִים אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹחָלִים — יַעֲשֶׂה צָרְכֵי רַבִּים מִמַּה שֶּׁיִּתְוַתֵּר לוֹ בֶּחָבִית עַל סְכוּם הַמִּדּוֹת שֶׁהוֹצִיא מִמֶּנָּה מֻחֲמַת הַנִּשְׁאָר לוֹ בְּדָקְנֵי כָּל מִדָּה וּמִדָּה:

ו וְצָרִיךְ לִמְדֹּד בְּעַיִן יָפָה שֶׁיִּהְיֶה עֵרֶךְ עַל הַמִּדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר "אֵיפָה שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וָצֶדֶק"? אֲמָרָה תּוֹרָה צַדֵּק מִשֶּׁלְךָ וְתֵן לוֹ. וְכַמָּה? שִׁעֲרוּ חֲכָמִים אֶחָד

מִמֵּאָה בְּמִדַּת הַלַּח, וְאֶחָד מֵאַרְבַּע מֵאוֹת בְּמִדַּת הַיָּבֵשׁ, לְפִי שֶׁהַלַּח נִדְבָּק בְּדָפְנֵי הַמִּדָּה וְנִשְׁאָר לַמּוֹכֵר לְפִיכָךְ הִצְרִיכוּ בּוֹ עֹדֶף גָּדוֹל מֵהַיָּבֵשׁ:

ז וְצָרִיךְ לִמְדֹּד כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה, וְלֹא יִשַּׁנֶּה. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִמְדֹּד בְּמִדָּה דַּקָּה כְּגוֹן לֹג — לֹא יִמְדֹּד בְּמִדָּה גַּסָּה כְּגוֹן רְבִיעִית הַהִין, מִפְּנֵי שֶׁבָּזֶה יֵשׁ הֶפְסֵד לַלּוֹקֵחַ, כִּי אַף שֶׁהָעֹדֶף הוּא לְפִי עֶרְךְ הַמִּדָּה, מִכָּל מָקוֹם אִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם. וְצָרִיךְ לִמְדֹּד בְּרֶוַח כָּל לֹג וְלֹג, שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל אֶחָד עֹדֶף כְּשִׁעוּר בְּוַדַּאי, וְיֵשׁ בָּזֶה רֶוַח לַלּוֹקֵחַ יוֹתֵר מִשֶּׁיִּמְדֹּד לוֹ בְּמִדָּה גַּסָּה וְיִתֵּן לוֹ עֹדֶף אֶחָד לְכֻלָּם. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִמְדֹּד בְּמִדָּה גַּסָּה — לֹא יִמְדֹּד הַמּוֹדֵד הַמְמֻנֶּה בָּעִיר בְּמִדָּה דַּקָּה, מִפְּנֵי הֶפְסֵד הַמּוֹכֵר. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִגְדֹּשׁ — לֹא יִמְחֹק, אֲפִלּוּ בִּרְצוֹן הַלּוֹקֵחַ שֶׁפּוֹחֵת לוֹ בְּדָמִים. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִמְחֹק — לֹא יִגְדֹּשׁ, אֲפִלּוּ בִּרְצוֹן הַמּוֹכֵר שֶׁמּוֹסִיף לוֹ דָּמִים. כִּי הַתּוֹרָה הִקְפִּידָה עַל עִוּוּת הַמִּדּוֹת פֶּן תֵּצֵא תַּקָּלָה עַל יְדֵי זֶה, שֶׁיִּרְאֶה הָרוֹאֶה שֶׁמּוֹדְדִין כֵּן וְיִדְמֶה לוֹ שֶׁכָּךְ הִיא מִדַּת הָעִיר וְיִמְדֹּד כֵּן לְאַחֵר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ גַּם כֵּן הַמִּנְהָג וְיַטְעֶהוּ:

ח אֵין עוֹשִׂין הַמַּחַק מִדְּלַעַת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קַל וְאֵינוֹ נִכְנָס כָּל כָּךְ בַּמִּדָּה וְרַע לַמּוֹכֵר, וְלֹא שֶׁל מַתֶּכֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּבֵד וְרַע לַלּוֹקֵחַ, אֶלָּא מִשֶּׁל אֱגוֹז וְשִׁקְמָה וְאֶשְׁכְּרוֹעַ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מֵעֵצִים שֶׁהֵם בֵּינוֹנִים בְּמִשְׁקָלָם. וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ מִצַּד אֶחָד עָב וּמִצַּד אֶחָד קָצָר, מִפְּנֵי שֶׁהָעָב אֵינוֹ נִכְנָס כָּל כָּךְ בַּתְּבוּאָה כְּקָצָר, וְשֶׁמָּא יִמְחֹק בַּצַּד הָעָב כְּשֶׁקּוֹנֶה וּבַצַּד הַקָּצָר כְּשֶׁמּוֹכֵר, אֶלָּא יַעֲשֶׂה שְׁנֵי צְדָדָיו עָבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם קְצָרִים כְּפִי הַמִּנְהָג. וְלֹא יִמְחֹק מְעַט מְעַט, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹחֵק הַרְבֵּה וּמַפְסִיד לַלּוֹקֵחַ, וְלֹא בְּבַת אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַפְסִיד לַמּוֹכֵר, אֶלָּא בְּפַעַם אַחַת בְּמָתוֹן:

ט הַסִּיטוֹן שֶׁקּוֹנֶה מִיֵּי מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה וּמוֹכֵר לַחֲנָוָנִי הַרְבֵּה בְּיַחַד — צָרִיךְ לְקַנֵּחַ מִדַּת הַלַּח אַחַת לְשִׁלְשִׁים יוֹם, בִּשְׁבִיל שֶׁנִּקְבָּץ בָּהֶם הַיַּיִן וְהַשֶּׁמֶן וְנִקְרָשׁ בְּתוֹכָם וּמִתְמַעֶטֶת הַמִּדָּה. וְהַחֲנָוָנִי שֶׁהוּא מוֹכֵר מְעַט מְעַט וּמוֹכֵר תְּדִיר יוֹתֵר מֵהַסִּיטוֹן צָרִיךְ לְקַנֵּחַ מִדּוֹתָיו פַּעֲמַיִם בְּשָׁבוּעַ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַטִּיחַ ג' טְפִין מֵחֲמַת שֶׁהוּא מוֹכֵר תְּדִיר נִקְרָשׁ בְּתוֹכָם יוֹתֵר. וּבַעַל הַבַּיִת הַמּוֹכֵר שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵינוֹ מוֹכֵר תְּדִיר כָּל כָּךְ כְּהַסִּיטוֹן וְלֹא נִדְבָּק וְנִקְרָשׁ כָּל כָּךְ בְּמִדּוֹתָיו — דַּי לוֹ שֶׁיְּקַנְּחֵן אַחַת לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ:

י הַמִּשְׁקָלוֹת עוֹשִׂין אוֹתָם לִיטְרָא, וַחֲצִי לִיטְרָא, וּרְבִיעַ לִיטְרָא, אֲבָל לֹא יַעֲשֶׂה שְׁלִישׁ לִיטְרָא, וְלֹא חֲמִישִׁית לִיטְרָא, וְלֹא שְׁלֹשׁ רְבִיעִית לִיטְרָא, מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלִים לִטְעוֹת בָּהֶם:

יא אֵין עוֹשִׂין מִשְׁקָלוֹת אֶלָּא מִצְּחִיחַ סֶלַע אוֹ מִזְּכוּכִית, וְלֹא מִמִּינֵי מַתֶּכוֹת. יֵשׁ מְפָרְשִׁים הַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲלִין חֶלְדָּה וּמִתְחַסְּרִין בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן, וּלְפִי זֶה אָסוּר בְּכָל מִינֵי מִשְׁקָל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא בְּמִשְׁקָל שֶׁשּׁוֹקְלִין בּוֹ בָּשָׂר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם לַחוּת וְנִדְבָּק בְּמַתֶּכוֹת וּמִתְיַבֵּשׁ עֲלֵיהֶן וּמַכְבִּיד, אֲבָל מִשְׁקָל שֶׁל דָּבָר יָבֵשׁ מַתִּר לַעֲשׂוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת. וְכֵן נָהֲגוּ. וּמִכָּל מָקוֹם, מִשְׁקֹלֶת קְטַנָּה שֶׁשּׁוֹקְלִין בָּהּ כֶּסֶף וְזָהָב, אִם הִיא שֶׁל מַתֶּכֶת — צָרִיךְ לְחַפּוֹתָהּ בְּעוֹר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁחִיקָה מוּעֶטֶת מְבִיאָה לִידֵי הֶפְסֵד גָּדוֹל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר דָּבָר יָבֵשׁ לֹא חָשְׁשׁוּ בּוֹ לִשְׁחִיקָה מוּעֶטֶת:

יב הַחֲנְוָנִי שֶׁשּׁוֹקֵל דָּבָר לַח כְּבָשָׂר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — צָרִיךְ לְקַנֵּחַ הַמֹּאזְנַיִם בְּכָל פַּעַם שֶׁשּׁוֹקֵל, מִפְּנֵי שֶׁהַלַּחוּת נִדְבָּק בָּהֶם וּמַכְבִּידָן. וְהַמִּשְׁקָל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד דָּבָר הַלַּח וְהוּא מִתְלַכְלֵךְ בְּיָדָיו הַמְלַכְלְכוֹת אוֹ בַּמֹּאזְנַיִם — צָרִיךְ לְקַנְּחוֹ פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ:

יג הַמֹּאזְנַיִם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ מְיֻשָּׁרִים כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא. כֵּיצַד? מוֹכְרֵי עֲשָׁשִׁיּוֹת שֶׁל בַּרְזֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים הַכְּבֵדִים, צָרִיךְ לִהְיוֹת הַבַּרְזֶל הֶחָלוּל שֶׁהַלָּשׁוֹן עוֹבֵר בְּתוֹכוֹ, וְהוּא מְחֻבָּר לְקָנֶה הַמֹּאזְנַיִם וְתָלוּי מִן הַגָּג, צָרִיךְ לִהְיוֹת אָרְכּוֹ ג' טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא תָּלוּי בָּאֲוִיר ג' טְפָחִים מִן הַגָּג. וּקְנֵה הַמֹּאזְנַיִם צָרִיךְ לִהְיוֹת אָרְכּוֹ י"ב טְפָחִים, שֶׁבִּכְפּוֹחוֹת אֵינוֹ מַכְרִיעַ הַמֹּאזְנַיִם בְּדָבָר מוּעָט, מִתּוֹךְ שֶׁהַמִּשְׁקָל רָב. וְהַחוּטִין שֶׁכַּפּוֹת הַמֹּאזְנַיִם תְּלוּיִין בָּהֶם מִן הַקָּנֶה, צָרִיךְ לִהְיוֹת אָרְכָּן י"ב טְפָחִים, וְהַכַּפּוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ ג' טְפָחִים. וְשֶׁל מוֹכְרֵי צֶמֶר וְשֶׁל מוֹכְרֵי זְכוּכִית — יִהְיוּ תְּלוּיִים מִן הַגָּג ב' טְפָחִים, וְהַכַּפּוֹת גְּבוֹהִים מִן הָאָרֶץ ב' טְפָחִים, וְאֹרֶךְ הַקָּנֶה וְאֹרֶךְ הַחוּטִין ט' ט' טְפָחִים. וְשֶׁל חֲנְוָנִי וְשֶׁל בַּעַל הַבַּיִת הַמּוֹכְרִים מִינֵי מַאֲכָל וּמַשְׁקִים — יִהְיוּ תְּלוּיִים טֶפַח, וּגְבוֹהִים מִן הָאָרֶץ טֶפַח, וְאֹרֶךְ הַקָּנֶה וְאֹרֶךְ הַחוּטִין ו' ו' טְפָחִים. וְשֶׁל מוֹכְרֵי כֶּסֶף וְזָהָב וְשֶׁל מוֹכְרֵי אַרְגָּמָן טוֹב וּשְׁאָר עִנְיָנִים דַּקִּים — יִהְיוּ תְּלוּיִים ג' אֶצְבָּעוֹת, וּגְבוֹהִים מִן הָאָרֶץ ג' אֶצְבָּעוֹת, וְאֹרֶךְ הַקָּנֶה וְהַחוּטִין לֹא נָתְנוּ בָּהֶם שִׁעוּר, לָכֵן יַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה:

יד מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִשְׁקֹל עַיִן בְּעַיִן וְלֹא לְהַכְרִיעַ כְּלוּם — צָרִיךְ לְהוֹסִיף אֶחָד מִמֵּאָה בְּדָבָר הַלַּח וְאֶחָד מֵאַרְבַּע מֵאוֹת בְּדָבָר יָבֵשׁ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִדּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק

יִהְיֶה לְךָ" — צַדִּיק מִשֶּׁלְךָ וְתֵן לוֹ. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַכְרִיעַ — חַיָּב לְהַכְרִיעַ טָפֵחַ בְּמִינֵי מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה, אֲבָל בִּשְׁאָר דְּבָרִים הַיְקָרִים דַּי בְּהַכְרָעָה מוּעֶטֶת (וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ אֶחָד מֵאַרְבַּע מֵאוֹת). וּלְפָחוֹת מִלִּיטְרָא אַף לָאֲכָלִין וּמַשְׁקִין אֵין צָרִיךְ הַכְרָעָה טָפֵחַ:

טו הָיָה שׁוֹקֵל עֶשֶׂר לִיטְרוֹת — אֵין צָרִיךְ לִשְׁקֹל לִיטְרָא לִיטְרָא וְהַכְרָעָה, אֶלָּא שׁוֹקֵל אֶת כֻּלָּן בְּבַת אַחַת וְהֶכְרֵעַ אֶחָד לְכֻלָּן. הָיָה שׁוֹקֵל שָׁלֹשׁ רְבִיעִית לִיטְרָא — אֵין צָרִיךְ לִשְׁקֹל רְבִיעַ רְבִיעַ וְהַכְרֵעוּ, אֶלָּא יִשְׁקֹל לוֹ לִיטְרָא וְיִתֵּן רְבִיעַ לִיטְרָא בְּכַף שְׁנִיָּה עִם הַבָּשָׂר. וְלֹא יִתֵּן חֲצִי לִיטְרָא וּרְבִיעַ לִיטְרָא בְּכַף אַחַת, שֶׁאִם תַּתִּיר לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁיַּעֲרִים וְיַפִּיל רְבִיעַ הַלִּיטְרָא מִן הַכַּף וְלֹא יִרְאֶה הַלּוֹקֵחַ:

טז קָשֶׁה עָנְשָׁן שֶׁל מִדּוֹת וּמִשְׁקָל יוֹתֵר מִשֶּׁל עֲרָיוֹת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַמּוֹדֵד אוֹ לַשּׁוֹקֵל שֶׁקֶר לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה הֲגוּנָה, מִפְּנֵי שֶׁגָּזַל אֶת הָרַבִּים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי יַחֲזִיר. שֶׁאַף שֶׁאָמְרוּ יַעֲשֶׂה בָּהֶם צָרְכֵי רַבִּים — אֵין זוֹ תְּשׁוּבָה הֲגוּנָה.

וְחַיָּבִים רָאשֵׁי הַקָּהָל לְהַעֲמִיד מְמֻנִּים שֶׁיִּהְיוּ מְחַזְּרִים עַל הַחֲנֻיּוֹת, וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא אִתּוֹ מִדָּה חֲסֵרָה אוֹ מִשְׁקָל חָסֵר אוֹ מֹאזְנַיִם מְקֻלְקָלִים — לְהַכּוֹתוֹ וּלְקָנְסוֹ כַּנִּרְאֶה בְּעֵינֵיהֶם:

יז וְכֵן חַיָּבִים לְהַעֲמִיד מְמֻנִּים עַל הַשַּׁעֲרִים, שֶׁלֹּא יַרְוִיחַ כָּל אֶחָד מַה שֶּׁיִּרְצֶה, שֶׁאָסוּר לְאָדָם לְהַרְוִיחַ בִּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חַיֵּי נֶפֶשׁ כְּגוֹן יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת אֶלָּא הַשְּׁתוּת (מִלְּבַר שֶׁהוּא חֹמֶשׁ מִלְּגֵיו). וְכָל הַמַּפְקִיעַ הַשַּׁעַר וּמוֹכֵר בְּיֹקֶר — הֲרֵי זֶה כְּמַלְוֶה בְּרִבִּית, שֶׁעוֹבֵר עַל "וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ", וְרַשָּׁאִים לְהַכּוֹתוֹ וּלְעָנְשׁוֹ כְּפִי הָרְאוּי לוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹכֵר סְחוֹרָתוֹ מִיָּד בְּלֹא טֹרַח, אֲבָל חֶנְוָנִי הַמּוֹכֵר מְעַט מְעַט — שָׁמִין לוֹ טָרְחוֹ וְכָל יְצִיאוֹתָיו, וּמוֹתֵר עֲלֵיהֶן יַרְוִיחַ שְׁתוּת.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הוּקַר הַשַּׁעַר מֵעֵת שֶׁקָּנָה, אֲבָל אִם הוּקַר הַשַּׁעַר — יָכוֹל לְמָכֹר כְּפִי הַיֹּקֶר, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְיַקֵּר כִּפְלַיִם מֵהַשַּׁעַר שֶׁקָּנָה הוּא.

וְכָל זֶה בַּאֲכָלִין וּמַשְׁקִין עַצְמָן, אֲבָל בְּמַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ, כְּגוֹן כַּמּוֹן וּפִלְפְּלִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִשְׁאָר הַתַּבְלִין, וְכֵן בְּבֵיצִים — מֻתָּר לְהַרְוִיחַ עַד הַכֶּפֶל וְלֹא עַד בִּכְלָל.

וּדְבָרִים שֶׁאֵינָן אֹכֶל נֶפֶשׁ כְּלָל, כְּגוֹן הַקִּשְׁט וְהַלְּבוֹנָה — מֻתָּר לְהַרְוִיחַ בָּהֶן כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה, אֲפִלּוּ כִּפְלֵי כִּפְלַיִם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבֵּיצִים הֵם אֹכֶל נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, אֶלָּא שֶׁלְּפִי שֶׁיֵּשׁ טֹרַח בִּקְנִיָּתָם מְעַט מְעַט

מֵהַכְּפָרִים מֻתָּר לְהִשְׁתַּכֵּר בָּהֶם יוֹתֵר מִשִּׁתּוּת, אֲבָל הַקּוֹנֶה מִזֶּה שֶׁטָּרַח בְּקִנְיָתָם — לֹא יִשְׁתַּכֵּר בָּהֶן כְּלָל אֶלָּא מוֹכְרָן בְּקֶרֶן בִּלְבַד, לְפִי שֶׁהַבִּיצִים אֵין מְצוּיִים לִמְכֹּר כָּל כָּךְ, אֶלָּא אִישׁ אֶחָד מְחַזֵּר עַל הַכְּפָרִים וְקוֹנֶה מֵהָרִבֵּה בַּעֲלֵי בָּתִּים אֶחָד אֶחָד וּמוֹכְרָן, וְאִם הַקּוֹנֶה מִמֶּנּוּ יִהְיֶה רַשַּׁאי לְהִשְׁתַּכֵּר בָּהֶן יִתְיַקְּרוּ מְאֹד. וְיֵשׁ לָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם.

וְכָל זֶה כְּשֶׁרָאשֵׁי הַקָּהָל מַשְׁגִּיחִין עַל הַשְּׁעָרִים לְהַפְרִישׁ כָּל הַמּוֹכְרִים מִלְּהִשְׁתַּכֵּר בְּכָל דָּבָר יוֹתֵר מִשִּׁעוּרוֹ הָרָאוּי לוֹ, אֲבָל אִם אֵין מַשְׁגִּיחִין עַל זֶה וְכָל אֶחָד מוֹכֵר וּמִשְׁתַּכֵּר כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה — אַף הַיֵּרָא דְּבַר ה' אֵין צָרִיךְ לְמָכֹר לְבַדּוֹ בְּזוֹל יוֹתֵר מִכָּל הַמּוֹכְרִים, בֵּין שֶׁהֵם יִשְׂרְאֵל בֵּין שֶׁהֵם נָכְרִים (וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יִמְכֹּר בְּיֹקֶר יוֹתֵר מֵהֶם אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר):

יח בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁרֻבּוֹ יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לִקְנוֹת פֵּרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חַיֵּי נֶפֶשׁ מִן הַשּׁוּק וּלְהַכְנִיס לְאוֹצָר כְּדֵי לַחֲזֹר וּלְמָכְרָם בְּעֵת הַיֹּקֶר, שֶׁהֲרֵי מַגִּיעַ מִדָּבָר זֶה צַעַר לְיִשְׂרָאֵל וְשֶׁמַּיַּקֵּר הַשַּׁעַר. וְהָעוֹשֶׂה כֵּן — הֲרֵי זֶה כְּמַלְוֶה בְּרִבִּית, שֶׁעוֹבֵר עַל "וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ", וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר "לֵאמֹר מָתַי יַעֲבֹר הַחֹדֶשׁ וְנַשְׁבִּירָה שֶׁבֶר וְהַשַּׁבָּת וְנִפְתְּחָה בָּר וְגוֹ'", מַה כְּתוּב אַחֲרָיו "נִשְׁבַּע ה' בִּגְאוֹן יַעֲקֹב אִם אֶשְׁכַּח לָנֶצַח כָּל מַעֲשֵׂיהֶם וְגוֹ'".

(וַאֲפִלּוּ לְפַרְנָסַת בֵּיתוֹ אֵין לוֹ לִקַּח אֶלָּא לְשָׁנָה אַחַת).

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלוֹקֵחַ מִן הַשּׁוּק, אֲבָל הַגָּדֵל בִּשְׂדוֹתָיו — מֻתָּר לֶאֱצֹר אֲפִלּוּ לְכַמָּה שָׁנִים, וַאֲפִלּוּ לְמָכֹר אַחַר כָּךְ בְּיֹקֶר. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הִיא שְׁנַת בַּצֹּרֶת לֹא יֶאֱצֹר יוֹתֵר מִכְּדֵי פַּרְנָסַת בֵּיתוֹ לְשָׁנָה אַחַת:

יט אֵין מוֹצִיאִין פֵּרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חַיֵּי נֶפֶשׁ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לָאָרֶץ אוֹ לְסוּרְיָא, וְלֹא מֵרְשׁוּת מֶלֶךְ זֶה לִרְשׁוּת מֶלֶךְ זֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

כ אָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חַיֵּי נֶפֶשׁ לִקְנוֹת מִבַּעַל הַבַּיִת וְלִמְכֹּר בַּשּׁוּק, אֶלָּא זֶה מֵבִיא מִגַּרְנוֹ וּמוֹכֵר וְזֶה מֵבִיא מִגַּרְנוֹ וּמוֹכֵר בְּעַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁיִּמְכֹּר בְּזוֹל.

וּבְמָקוֹם שֶׁהַשֶּׁמֶן מְרֻבֶּה — מֻתָּר לְהִשְׁתַּכֵּר בְּשֶׁמֶן לִקְנוֹת מִבַּעַל הַבַּיִת בְּזוֹל וְלִמְכֹּר בַּשּׁוּק בְּיֹקֶר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַכְנִיסֶנּוּ לְאוֹצָר לְמָכְרוֹ לְאַחַר זְמַן בְּעֵת הַיֹּקֶר:

כא וְכָל זֶה בָּאֳכָלִין וּמַשְׁקִין עַצְמָן, אֲבָל בְּתַבְלִין כְּגוֹן כַּמּוֹן וּפִלְפְּלִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם — מֻתָּר לְהִסְתַּחֵר בָּהֶם וּלְאָצְרָן לִזְמַן מְרֻבֶּה, וְכֵן לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לָאָרֶץ כִּשְׁאָר כָּל הַסְּחוֹרוֹת:

הלכות מציאה ופקדון

א דִּינֵי מְצִיאָה וּפִקָּדוֹן וּבוֹ מ' סְעִיפִים:

הָרוֹאֶה אֲבֵדַת יִשְׂרָאֵל וְנִתְעַלֵּם מִמֶּנָּה — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם", וּבִטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ".

לָקַח אֶת הָאֲבֵדָה לְעַצְמוֹ — בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעוֹבֵר בִּשְׁנֵי לָאוִין, עַל "לֹא תִגְזֹל" וְעַל "לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם".

חָזַר בָּהּ וְהֶשִׁיבָהּ לִבְעָלֶיהָ — תִּקֵּן אֶת הַכֹּל כְּמוֹ הַמֵּשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה, כִּי לָאו שֶׁל "לֹא תִרְאֶה וְגוֹ'" הוּא נִתָּק לַעֲשֵׂה שֶׁל "הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם", כְּמוֹ שֶׁלָּאו שֶׁ[ל] "לֹא תִגְזֹל" הוּא נִתָּק לַעֲשֵׂה שֶׁל "וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה".

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵשִׁיבָהּ קֹדֶם שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה, אֲבָל אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה אַחַר שֶׁנִּטְלָהּ זֶה — הֲרֵי זֶה "מְעַוֶּת לֹא יוּכַל לְתִקֵּן", לֹא הָעֲשָׂה וְלֹא הַלָּאוִין, לְפִי שֶׁהַשָּׁבָתוֹ אוֹתָהּ מַתָּנָה הוּא שֶׁנּוֹתֵן לַבְּעָלִים מִשֶּׁלּוֹ, כִּי כְּבָר קְנָאָהּ בְּיֵאוּשׁ בְּעָלִים. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִשְׁאָר מוֹצֵא אֲבֵדָה לִפְנֵי יֵאוּשׁ שֶׁחַיָּב לְהַחֲזִירָהּ אֲפִלּוּ אַחַר יֵאוּשׁ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִגְבִּיהַּ עַל דַּעַת לְהַחֲזִירָהּ לִבְעָלֶיהָ וְלֹא לִטְּלָהּ לְעַצְמוֹ, הֲרֵי זוֹ נַעֲשֵׂית פִּקָּדוֹן בְּיָדוֹ וּבְרִשׁוּת בְּעָלֶיהָ עוֹמֶדֶת, לְפִיכָךְ אֵין הַיֵּאוּשׁ מוֹצִיאָהּ מֵרְשׁוּת בְּעָלִים, שֶׁהַיֵּאוּשׁ אֵינוֹ כְּהֶפְקֵר גָּמוּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן זֶה שֶׁנִּטְלָהּ לְעַצְמוֹ וְלֹא נַעֲשֵׂית פִּקָּדוֹן בְּיָדוֹ, אֵינָהּ אֲצְלוֹ כְּעוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ אֶלָּא כְּמֻנַּחַת עַל גַּבֵּי קַרְקַע עוֹלָם שֶׁל הֶפְקֵר, שֶׁהַיֵּאוּשׁ מוֹצִיאָהּ מֵרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ, וְכָל הַמַּחֲזִיק בָּהּ זָכָה בָּהּ, לְכֵן גַּם זֶה שֶׁהוּא מֻחְזָק בָּהּ וְעוֹמֵד זָכָה בָּהּ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַחֲזִירָהּ.

וְרַבִּים חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים שֶׁחַיָּב לְהַחֲזִירָהּ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבָּאָה לְיָדוֹ בְּאִסּוּר — אֵין יֵאוּשׁ מוֹעִיל בּוֹ כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בְּגָזֵל מִטַּעַם זֶה, וּבַחֲזָרָתָהּ מְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל "הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם" וּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל "וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה", וּמְתַקֵּן הַלָּאו שֶׁל "לֹא תִגְזֹל", אֲבָל הַלָּאו

שֶׁל "לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם" הוּא "מְעָוֶת לֹא יוּכַל לִתְקֹן". וַהֲלָכָה כְּרַבִּים, וּבִפְרָט לְהַחְמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה:

ב וְכָל זֶה בְּדִיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר מִן הַתּוֹרָה לְהִתְכַּוֵּן לִזְכוֹת בָּהּ לְעַצְמוֹ קֹדֶם שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, אֲפִלּוּ אִם הוּא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן שֶׁבְּוַדַּאי מִתְיָאֲשִׁים מִמֶּנּוּ הַבְּעָלִים כְּשֶׁנּוֹדַע לָהֶם, רַק שֶׁעַכְשָׁו עֲדַיִן לֹא נוֹדַע לָהֶם כְּלָל שֶׁנִּפַּל מֵהֶם — הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לִטֹּלוֹ עַל דַּעַת לְהַחֲזִירוֹ לְמִי שֶׁיִּתְבָּרֵר שֶׁהוּא בְּעָלָיו עַל פִּי עֵדִים. וְאַף אִם נִטְלוֹ סְתָם, כָּל שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְגָזְלוֹ לִזְכוֹת בּוֹ לְעַצְמוֹ — הֲרֵי זֶה נַעֲשֶׂה פִּקָּדוֹן אֶצְלוֹ לְדִבְרֵי הַכֹּל, וְעוֹמֵד בִּרְשׁוּת בְּעָלָיו, וְאֵינוֹ יוֹצֵא שׁוּב מֵרְשׁוּתָם בְּיֵאוּשׁ שֶׁמִּתְיָאֲשִׁים אַחַר כָּךְ כְּשֶׁנּוֹדַע לָהֶם, לָכֵן צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לָהֶם כְּשֶׁיִּתְבָּרֵר שֶׁהוּא שֶׁלָּהֶם עַל פִּי עֵדִים שֶׁרָאוּ שֶׁנָּפַל מֵאִישׁ זֶה.

אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְבָּרֵר וְלֹא נוֹדַע שֶׁל מִי הִיא זוֹ הָאֲבֵדָה — הֲרֵי הִיא שֶׁל מוֹצְאָהּ, וְרַשַּׁאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ וּלְמָכְרָהּ, עַד שֶׁיִּתְבָּרֵר שֶׁל מִי הִיא וְיַחֲזִיר לוֹ בִּשְׁלֵמוּת כְּמוֹת שֶׁמְּצָאָהּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָסוּר לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ וְלֹא לְמָכְרָהּ, שֶׁהֲרֵי בִּרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ הִיא עוֹמֶדֶת עַד שֶׁיְּבוֹא אֵלָיו, אִם אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר הַדָּבָר קֹדֶם בִּיאָתוֹ עַל פִּי עֵדִים, וּבִלֹּא עֵדִים לֹא יִתֵּן לְשׁוּם אָדָם שֶׁיֹּאמַר שֶׁלִּי הִיא, כִּי שֶׁמָּא יָבוֹא אַחַר כָּךְ בְּעָלֶיהָ וְיָבִיאוּ עֵדִים. וְדִבְרֵיהֶם עִקָּר לְהַחְמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה, וְגַם הֵמָּה הָרַבִּים:

ג וְכָל זֶה בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן, אֲבָל בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן — לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אוֹ לְמָכְרוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא בְּעָלָיו וְיִתֵּן סִימָנָיו וְיִטָּלֶנּוּ, אֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁבְּוַדַּאי יִתְיָאֲשׁוּ בְּעָלָיו מִמֶּנּוּ כְּשֶׁיּוֹדַע לָהֶם שֶׁנָּפַל לָהֶם, כְּגוֹן שֶׁמְּצָאוֹ בְּמָקוֹם שֶׁרֹב הָעוֹבְרִים הֵם נָכְרִים רַק שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁנָּפַל מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבָּאָה הָאֲבֵדָה לְיַד הַמּוֹצֵא עֲדַיִן לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדְעוּ מִנְּפִילָתָהּ — הֲרֵי זוֹ בָּאָה לְיָדוֹ בְּאִסּוּר, וְשׁוּב אֵין יֵאוּשׁ מוֹעִיל בָּהּ, וּלְעוֹלָם הִיא בִּרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. לְפִיכָךְ, חַיָּב הוּא לְהַכְרִיז וּלְהוֹדִיעַ כְּדֵי שֶׁיְּבוֹא בְּעָלֶיהָ וְיִתֵּן סִימָן וְיִטָּלֶנָּה, אַף אִם כְּבָר נִתְיָאֲשׁ מִמֶּנָּה:

ד וַאֲפִלּוּ בָּרוּר לוֹ שֶׁכְּשֶׁיּוֹדַע לִבְעָלָיו שֶׁהוּא נִטָּלָה אֲזַי יִשְׁמְחוּ וְיָגִילוּ מִפְּנֵי אַהֲבָתָם אוֹתוֹ — אָסוּר לוֹ לֵהָנוֹת בָּהּ בִּלֹּא דַּעַת הַבְּעָלִים. לְפִיכָךְ, הַנִּכְנָס לְפַרְדֵּס אוֹ לְגִנַּת חֲבֵרוֹ — אָסוּר לוֹ לִלְקֹט פֵּרוֹת שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁבַּעַל הַפַּרְדֵּס וְהַגִּנָּה הוּא

אוֹהֲבוֹ וְרֵעוֹ אֲשֶׁר כְּנַפְשׁוֹ, וּבְוַדַּאי יִשְׂמַח וְיָגִיל כְּשֶׁיִּוָּדַע לוֹ שֶׁנֶּהֱנָה זֶה מִפֵּרוֹתָיו, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁו אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִזֶּה — הֲרֵי הוּא נֶהֱנֶה בְּאִסּוּר, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר לָרַבִּים שֶׁנִּכְשָׁלִין בָּזֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן יְדִיעָה:

ה וּמִכָּל מָקוֹם, מֵאֵת לְבָן בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם לִתֵּן פְּרוּסָה לְעָנִי אוֹ לִבְנוֹ שֶׁל אוֹהֲבוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, לְפִי שֶׁכָּךְ נָהֲגוּ בַּעֲלֵי בָּתִּים, וּמִתְּחִלָּה נִתְרַצָּה בַּעַל הַבַּיִת בְּכָךְ כְּשֶׁהִכְנִיס פַּת זוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאֵין זֶה נִקְרָא שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁכָּךְ נָהֲגוּ וְהַבְּעָלִים יוֹדְעִים מִזֶּה הַמִּנְהָג. וּמִטַּעַם זֶה, מֵאֵת לְקַבֵּל צְדָקָה מִן הַנָּשִׁים דָּבָר מוּעָט שֶׁלֹּא מִדַּעַת בַּעֲלֵיהֶן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה, הוֹאִיל וְדַרְכָּן בְּכָךְ, וְיוֹדְעִים בַּעֲלֵיהֶן שֶׁדַּרְכָּן בְּכָךְ (וְכֵן בְּפִרְדֵּס אִם הוּא רָגִיל בּוֹ לֶאֱכֹל מִפֵּרוֹתָיו מִדַּעַת הַבְּעָלִים — מֵאֵת). וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ו לְפִיכָךְ, הַמּוֹצֵא תְּאֵנִים בַּדֶּרֶךְ תַּחַת אִילַן הַתְּאֵנָה שֶׁהוּא נוֹטֶה עַל הַדֶּרֶךְ — מֵאֵת לְאָכְלָן, אַף עַל פִּי שֶׁהַבְּעָלִים אֵינָם יוֹדְעִים עֲדַיִן מִנְּפִילַת תְּאֵנִים אֵלּוּ, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁדַּרְכָּן שֶׁל תְּאֵנִים לִפֹּל מִן הָאִילָן — נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִן הַנּוֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ בִּתְחִלַּת גְּמַר גִּדּוּלָן, אֲפִלּוּ אִם רֹב הָעוֹבְרִים שָׁם הֵם יִשְׂרְאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּאֵנָה נִמְאֶסֶת בִּנְפִילָתָהּ וְאֵינָהּ חֲשׁוּבָה בְּעֵינֵי בְּעָלֶיהָ לְטָרֵחַ לְחַפֵּשׂ אַחֲרֶיהָ. אֲבָל בְּזֵיתִים וְחָרוּבִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁאֵין נִמְאָסִים בִּנְפִילָתָם — אָסוּר, אִם רֹב הָעוֹבְרִים שָׁם יִשְׂרְאֵל. וּתְמָרִים דִּינָם כִּתְאֵנִים שֶׁהַבְּעָלִים מִתְיָאֲשִׁין מֵהֶם אֲפִלּוּ בְּרֹב יִשְׂרְאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת אוֹכְלִים אוֹתָם מֵחֲמַת מְתִיקוּתָם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסָתָם, אֲבָל אִם גִּלָּה בַּעַל הַבַּיִת דַּעְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ מִתְיָאֵשׁ מֵהֶם, כְּגוֹן שֶׁתִּקֵּן מָקוֹם שֶׁיִּפְּלוּ בּוֹ תְּמָרִים הַנּוֹפְלִים בָּרוּחַ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הִקִּיף אֶת הַדְּקָלִים בְּגָדֵר שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ שָׁמָּה בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת — הֲרֵי גַּם הַנּוֹפְלִים חוּץ לַגָּדֵר אֲסוּרִים, הוֹאִיל וְעַכְשָׁו עֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁנָּפְלוּ אֵלּוּ הַתְּמָרִים חוּץ לַגָּדֵר, אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁיִּוָּדַע לוֹ יִתְיָאֵשׁ מֵהֶם:

ז וְכֵן אִם הַבְּעָלִים הֵם יְתוֹמִים — אֲסוּרִים הַתְּמָרִים אֲפִלּוּ בְּסָתָם, שֶׁהַקְּטַנִּים אֵין יֵאוּשָׁם וּמְחִילָתָם כְּלוּם, אַף עַל פִּי שֶׁבְּוַדַּאי יִתְיָאֲשׁוּ וְיִמְחֲלוּ גַּם כְּשֶׁיִּגְדְּלוּ (וּמִכָּל מָקוֹם, אִם נָתַן הַקָּטָן מַתָּנָה מֵרְצוֹנוֹ — מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה מִתַּקָּנַת חֲכָמִים, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאוּ וְיִתְּנוּ עִמּוֹ הַבְּרִיּוֹת):

ח וַאֲפִלּוּ הַמּוֹצֵא דָּבָר שֶׁהוּא סָפֵק אִם הַבְּעָלִים יוֹדְעִים מִנְּפִילָתוֹ — חַיָּב לְהַכְרִיז אִם יֵשׁ בּוֹ סִימָן, אֲפִלּוּ מְצָאוֹ בְּמָקוֹם רַב נָכְרִים. וְאִם אֵין בּוֹ סִימָן — יָנִיחַ עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיְהוּ, אוֹ עַד שֶׁיִּתְבָּרֵר בְּעֵדִים שֶׁל מִי הוּא וְיַחֲזִירֶנּוּ לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ, הוֹאִיל וְהוּא סָפֵק שֶׁמָּא בָּא לְיָדוֹ בְּאִסּוּר וְשׁוּב אֵין יֵאוּשׁ מוֹעִיל בּוֹ, וְסָפֵק שֶׁל תּוֹרָה לְהַחְמִיר. וּמִכָּל מָקוֹם, הַמּוֹצֵא מָעוֹת מְפֻזָּרוֹת בְּלֹא כִּיס — הֲרֵי הֵן שֶׁלּוֹ, אֲפִלּוּ מְצָאָן בְּמָקוֹם רַב יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁאָדָם רָגִיל לְמַשְׁמֵשׁ בִּמְעוֹתָיו בְּכָל שָׁעָה, וּמִסְתָּמָא כְּבָר נוֹדַע לוֹ שֶׁנָּפְלוּ מִמֶּנּוּ וְנִתְיָאֵשׁ מֵהֶם, הוֹאִיל וְאֵין בָּהֶם סִימָן, שֶׁאֵין סִימָן בְּמַטְבֵּעַ, לְפִי שֶׁהַרְבֵּה טְבוּעִים בְּמַטְבֵּעַ אַחַת. וַאֲפִלּוּ אִם שְׁמוֹ כָּתוּב עָלֶיהָ, חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא כָּתַב שְׁמוֹ עַל כַּמָּה מַטְבְּעוֹת וְזוֹ שֶׁנִּמְצְאָה אֵינָהּ זוֹ שֶׁנֶּאֱבְדָה לוֹ, אֶלָּא אַחֶרֶת הִיא שֶׁכָּתַב עָלֶיהָ גַּם כֵּן שְׁמוֹ וְהוֹצִיאָהּ בְּהוֹצָאָה וְנִפְלָה מִזֶּה שֶׁנִּתְּנָה לוֹ, שֶׁכָּל מַטְבֵּעַ נִתָּן לְהוֹצָאָה.

אֲבָל מַטְבֵּעַ שֶׁנִּסְדַּק אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹצֵא בְּהוֹצָאָה, — הֲרֵי זֶה סִימָן, שֶׁאֵין לָחֹשׁ כְּלָל שֶׁמָּא נִסְדְּקָה לוֹ מַטְבֵּעַ אַחֶרֶת, לְפִיכָךְ חַיָּב הוּא לְהַכְרִיז. וְכֵן אִם מָצָא מָעוֹת בַּכִּיס — חַיָּב לְהַכְרִיז, שֶׁהַכִּיס הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן. וַאֲפִלּוּ מָצָא הַמָּעוֹת מְפֻזָּרוֹת לִפְנֵי הַכִּיס, אִם מַרְאִים הַדְּבָרִים שֶׁמֵּהַכִּיס נָפְלוּ — חַיָּב לְהַכְרִיז, וְיַחֲזִיר לְמִי שֶׁיִּתֵּן סִימָן בַּכִּיס. וְכֵן אִם מָצָא צִבּוּר מָעוֹת, שֶׁנִּכַּר הַדָּבָר שֶׁהֻנְּחוּ שָׁם דֶּרֶךְ הִנּוּחַ לִפְנֵי שָׁעָה וְנִשְׁכְּחוּ — הֲרֵי יֵשׁ סִימָן בְּמִנְיָנָם אוֹ בְּמִקּוֹמָם. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהֵם מְפֻזָּרִים, שֶׁנִּכַּר הַדָּבָר שֶׁנָּפְלוּ דֶּרֶךְ נְפִילָה — אֵין סִימָן בְּמִקּוֹמָם, שֶׁהָאוֹבֵד אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְכַוֵּן בְּאֵיזֶה מָקוֹם מַמָּשׁ נָפְלוּ מִמֶּנּוּ, וְגַם עַל סִימַן מִנְיָנָם אֵין דַּעְתּוֹ סוֹמֶכֶת מִלְּהִתְיָאֵשׁ מֵהֶם, כִּי שֶׁמָּא נֶחְסַר מִנְיָנָם שֶׁנָּפְלוּ אַחַת הֵנָּה וְאַחַת הֵנָּה:

ט וְכֵן כָּל שֶׁהוּא דָּבָר חָשׁוּב כְּמָעוֹת וְאָדָם רָגִיל לְמַשְׁמֵשׁ בּוֹ כָּל שָׁעָה, וְכֵן כָּל דָּבָר כָּבֵד שֶׁנּוֹשְׂאוֹ עַל כְּתֵפוֹ אוֹ בְּתוֹךְ חֵיקוֹ, שֶׁמִּן הַסְּתָם הוּא מַרְגִּישׁ סָמוּךְ לִנְפִילָתוֹ שֶׁהֵקַל מִמַּשָּׂאוֹ — הֲרֵי הֵם שֶׁלּוֹ, אִם נִכַּר הַדָּבָר שֶׁלֹּא הֻנְּחוּ שָׁם בְּדֶרֶךְ הַנָּחָה אֶלָּא בְּדֶרֶךְ נְפִילָה, שֶׁאָז אֵין סִימָן בְּמִקּוֹמָם וְלֹא בְּמִנְיָנָם, וּכְגוֹן שֶׁאֵין סִימָן בְּגוּפָן, וְגַם אֵין רָאוּי לִתֵּן סִימָן בְּקִשְׁרֵיהֶם שֶׁהֵם קְשׁוּרִים בָּהֶם, כְּגוֹן שֶׁקְּשׁוּרִים כְּדֶרֶךְ שֶׁכָּל הָעוֹלָם קוֹשְׁרִים אוֹתָם וְאֵין שָׁם שׁוּם שִׁנּוּי, וְגַם אֵין רָאוּי לִתֵּן סִימָן בְּמִדָּתָם וְלֹא בְּמִשְׁקָלָם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דַּרְכָּם בְּכָךְ כְּלָל, וְגַם הָאוֹבֵד אֵינוֹ יוֹדֵעַ וּלְכָךְ מִתְיָאֵשׁ מֵהֶם.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טְבִיעוּת עַיִן לִבְעָלָיו, כְּגוֹן כְּלֵי שֶׁבְּעָלָיו יְכוֹלִין לְהַכִּירוֹ בְּטִבְיעוּת עַיִן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה כֵּלִים דּוֹמִין לוֹ בְּצוּרָתוֹ — הֲרֵי זֶה חַיָּב לְהַכְרִיז אִם מְצָאוֹ בְּמָקוֹם שֶׁתַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְצוּיִים כְּגוֹן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, כִּי סְתָם תַּלְמִיד חָכָם אֵינוֹ מְשַׂנֶּה בְּדִבּוּרוֹ כִּי אִם בִּדְבָרִים שֶׁמֻּתָּר לְשַׁנּוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאוֹרַח חַיִּים סִימָן קנ"ו, וּכְשֶׁיַּכִּירֶנּוּ הַתַּלְמִיד חָכָם בְּטִבְיעוּת עַיִן וְיֹאמַר שֶׁלִּי הוּא בְּוַדַּאי לֹא יְדַבֵּר כָּזָב, וְיִתְּנֶנּוּ לוֹ. וְיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק בַּזְּמַן הַזֶּה אִם יֵשׁ לְתַלְמִיד חָכָם חֲזָקָה זוֹ. אֲבָל הַמּוֹצֵא מָעוֹת מְפֻזָּרוֹת בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ — הֲרֵי הֵם שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין בְּמַטְבֵּעַ טְבִיעוּת עַיִן. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מְצָאָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאֵין צָרִיךְ לִתֵּן לְצְדָקָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאוֹרַח חַיִּים סִימָן קנ"ד:

י וַאֲפִלּוּ אִם מְצָאָן בְּבֵית חֲבֵרוֹ, אִם הוּא בַּיִת שֶׁרַבִּים נִכְנָסִים וְיוֹצְאִים בּוֹ — הֲרֵי הֵן שֶׁלּוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִתְּנָן לְבַעַל הַבַּיִת, שֶׁאַף אִם מִמֶּנּוּ נָפְלוּ כְּבָר נִתְיָאֵשׁ מֵהֶם וְנַעֲשׂוּ הֶפְקֵר, וְאֵין חֲצֵרוֹ קוֹנָה לוֹ דָּבָר הֶפְקֵר אֶלָּא דָּבָר הֶעָתִיד לְהִמָּצֵא לוֹ אִם לֹא יַקְדִּימֶנּוּ אַחֵר, אֲבָל מָעוֹת שֶׁהֵם דְּבָרִים קְטַנִּים יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא יִמָּצְאוּ לְעוֹלָם, וְאֵין דַּעְתּוֹ סוֹמֶכֶת כְּלָל עַל חֲצֵרוֹ שֶׁתִּשְׁמֹר אוֹתָם לוֹ, וַחֲצֵרוֹ שֶׁל אָדָם אֵינוֹ קוֹנָה לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אֶלָּא כְּשֶׁהִיא מְשַׁמֶּרֶת לוֹ מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ מִפְּנֵי שֶׁמַּקֶּפֶת מְחִצּוֹת:

יא וּמִטַּעַם זֶה, אֲפִלּוּ אִם אֵין רַבִּים מְצוּיִים בְּבֵית זֶה אֵין חֲצֵרוֹ קוֹנָה לוֹ מָעוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ בְּבֵיתוֹ, וַהֲרֵי הֵן שֶׁל מוֹצְאָן אִם יָדוּעַ שֶׁאֵינָן שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אֲבָל בִּסְתָם תּוֹלִין שֶׁמִּבַּעַל הַבַּיִת אוֹ מִבְּנֵי בֵּיתוֹ נָפְלוּ, וּבַעַל הַבַּיִת אֵינוֹ מִתְיָאֵשׁ מִמַּה שֶּׁאוֹבֵד בְּבֵיתוֹ וּבַחֲצֵרוֹ, שֶׁסּוֹבֵר הַיּוֹם אוֹ לְמָחָר אֶמְצָא, כֵּיוָן שֶׁהוּא מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר וְאֵין רַבִּים נִכְנָסִים לְשָׁם. וְכֵן הַמּוֹצֵא בַּחֲנוּת מֵהַתֶּבָה וְלִפְנִים, שֶׁאֵין רַבִּים נִכְנָסִים לְשָׁם. וְכֵן בְּשֶׁלְחָנִי מִן הַשֻּׁלְחָן וְלִפְנִים:

יב וְכָל זֶה כְּשֶׁמְּצָא דֶּרֶךְ נְפִילָה, אֲבָל הַמּוֹצֵא בְּדֶרֶךְ הַנָּחָה, שֶׁנִּכָּר הַדָּבָר שֶׁהֻנְּחוּ שָׁם מִדַּעַת, בֵּין מָעוֹת בֵּין שְׁאָר חֲפָצִים, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם סִימָן בֵּין שֶׁאֵין בָּהֶם סִימָן, אִם מְצָאָם בְּמָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר לְגַמְרֵי — הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶם, אֲפִלּוּ הוּא מָקוֹם הַמֻּפְקָר לַכֹּל אֶלָּא שֶׁהוּא מָקוֹם מֻצְנָע, כְּגוֹן מְכֻסֶּה בְּתוֹךְ הָאַשְׁפָּה שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִיא קְבוּעָה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת, אוֹ בְּתוֹךְ גַּל שֶׁל אֲבָנִים מִכֹּתֶל יָשָׁן שֶׁנָּפַל, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, אִם הֵם

בְּמָקוֹם שֶׁרֹב יִשְׂרָאֵל עוֹבְרִים שָׁם, לְפִי שֶׁאֵין זוֹ אֲבֵדָה שֶׁמַּזְהָר עָלֶיהָ לַהַשִׁיבָהּ, כֵּיוָן שֶׁמִּדַּעַת בְּעָלֶיהָ הֻנְּחָה שָׁם, וְגַם עַתָּה אֶפְשָׁר שֶׁדַּעְתָּם עָלֶיהָ וְלֹא שְׁכָחוּהָ כְּלָל אֶלָּא שֶׁהִטְמִינוּהָ עַל אֵיזֶה זְמַן עַד שֶׁיַּחְזְרוּ לְמָקוֹם זֶה.

אֲבָל אִם נִכַּר הַדָּבָר שֶׁשְּׁכֵחוּהָ, כְּגוֹן מָעוֹת שֶׁהֶעֱלוּ חֲלֵדָה שֶׁנִּכָּרִין שֶׁהֵן כָּאן מִזְּמַן רָב, וּבְוַדַּאי שְׁכָחוּ הַבְּעָלִים אָנָה הִצְנִיעוּ וְנוֹאֲשׁוּ מֵהֶן, כִּי אֵין דַּעְתָּם סוֹמֶכֶת כְּלָל שֶׁיִּמְצְאֵם אֶחָד וְיַכִּירֵיז כֵּיוָן שֶׁהִצְנִיעָן בְּמָקוֹם צָנוּעַ וּמִשְׁתַּמֵּר, לְפִיכָךְ הֲרֵי הֵן שֶׁל מוֹצְאָן אֲפִלּוּ אִם יֵּשׁ בָּהֶם סִימָן בַּכִּיס.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁטְּמוּנִים בְּמָקוֹם פָּרוּץ וְגָלוּי, אֲבָל מְצָאָן נְתוּנִים בַּחֲצַר חֲבֵרוֹ בְּגַל אוֹ בַּקְּרָקַע — תּוֹלִין אוֹתוֹ בְּבַעַל הַבַּיִת, וְלֹא יִגַּע בָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱלוּ חֲלֵדָה, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לְהַנִּיחַ חֲפָצָיו יָמִים רַבִּים טְמוּנִים בְּחָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת לְדַעְתּוֹ שֶׁהִיא כְּבֵיתוֹ:

יג וַאֲפִלּוּ הַמּוֹצֵא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ טָמוּן וּמֻנָּח בְּעִנְיָן שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם בָּא שָׁם בְּדֶרֶךְ הַנָּחָה אוֹ בְּדֶרֶךְ נְפִילָה — הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בּוֹ אִם הוּא מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר, אֲפִלּוּ הוּא מְקוֹם הֶפְקֵר רַק שֶׁהוּא מָקוֹם צָנוּעַ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לֵילֵךְ שָׁם כְּלָל.

וַאֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם סִימָן וְרוֹצֶה לִטְלָם וּלְהַכְרִיז — אֵינוֹ רַשַּׁאי, כִּי שֶׁמָּא הִצְנִיעוּ בַּעֲלֵיהֶם וְנִמְצָא זֶה מַטְרִיחָם בְּחִנָּם לְרִדּוֹף אַחֲרֶיהָ, וְגַם שֶׁמָּא לֹא יֵדְעוּ בְּהַכְרָזָתוֹ.

וְאִם עָבַר וְנָטַל לְהוֹלִיכָם לְבֵיתוֹ וַעֲדַיִן לֹא הוֹלִיכָם — יַחֲזִירֵם לִמְקוֹמָן. וְאִם כְּבָר הוֹלִיכָם לְבֵיתוֹ — לֹא יַחֲזִירֵם, כִּי שֶׁמָּא בְּתוֹךְ כָּךְ כְּבָר בָּאוּ הַבְּעָלִים לְאוֹתוֹ מָקוֹם וְחִפְּשׂוּ וְלֹא מְצָאוּם וְלֹא יַחְזְרוּ לְחַפֵּשׂ עוֹד שָׁם וְאִם יַחֲזִירֵם זֶה לְשָׁם נִמְצָא מַפְסִידָם. אֶלָּא אִם יֵּשׁ בָּהֶם סִימָן — יַכְרִיז, וְאִם אֵין בָּהֶם סִימָן — יְהֵא מֻנָּח עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיו. וְלֹא יִטְּלֵם לְעַצְמוֹ, כִּי שֶׁמָּא לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים עֲדַיִן מֵהֶם כְּשֶׁבָּאוּ לְיָדוֹ, וְנִמְצָא שֶׁבָּאוּ לְיָדוֹ בְּאִסּוּר:

יד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּצָאָם בְּמָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר לְגַמְרֵי, שֶׁאֵין זוֹ אֲבֵדָה שֶׁחַיָּב בַּהֲשָׁבָתָהּ. אֲבָל אִם מְצָאָם בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּר לְגַמְרֵי, כְּגוֹן אֲחוֹרֵי הַגָּדֵר בַּשָּׂדֶה אוֹ בַּשְּׁבִילִין שֶׁבַּשָּׂדוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּר שָׁם קְצָת, אִם יֵּשׁ בּוֹ סִימָן — נוֹטֵל וּמַכְרִיז כְּדֵי לְהָשִׁיב אֲבֵדָה לִבְעָלֶיהָ אֲפִלּוּ הוּא וַדַּאי הִנּוּחַ.

וְאִם אֵין בּוֹ סִימָן — לֹא יִטֹּל אֲפִלּוּ סְפֵק הִנּוּחַ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר קְצָת אֶפְשָׁר שֶׁהִצְנִיעוּהוּ בְּעָלָיו לְפִי שָׁעָה וּמִיָּד יָשׁוּבוּ לְקַחְתּוֹ וְלֹא יִמְצָאוּהוּ. וְאִם עָבַר וּנְטָלוֹ וְלֹא הוֹלִיכוֹ לְבֵיתוֹ — יַחֲזִירֶנּוּ לִמְקוֹמוֹ, הוֹאִיל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוַת הֲשָׁבַת אֲבֵדָה לְבָעֳלֶיהָ כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן. וְאִם הוֹלִיכוֹ לְבֵיתוֹ — יְהֵא מֻנָּח עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיְהוּ, מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְהֵיאַךְ מָצִינוּ בְּהִנּוּחַ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן, וַהֲלֹא יָכוֹל לִתֵּן סִימָן בִּמְקוֹמוֹ? מָצִינוּ בְּגוֹזָלוֹת מְקֻשָּׁרוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לְדַדּוֹת, שֶׁהָאוֹבְדָן מִתְיָאֵשׁ מֵהֶן שֶׁסּוֹבֵר שֶׁיְּדַדּוּ מִמָּקוֹם שֶׁשָּׁכְחָן שָׁם וְאֵין לוֹ בָּהֶם סִימָן אַחֵר, וְהַקֶּשֶׁר אֵינוֹ סִימָן, כְּגוֹן שֶׁמְּקֻשָּׁרִים בְּכַנְפֵיהֶן שֶׁכָּל הָעוֹלָם קוֹשְׁרִין אוֹתָן כָּךְ:

טו וְאִם מָצָא בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּר כְּלָל, אִם יֵשׁ בּוֹ סִימָן — נוֹטֵל וּמַכְרִיז, וְאִם אֵין בּוֹ סִימָן — הֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ, אֲפִלּוּ הוּא וַדַּאי הִנּוּחַ, שֶׁהִנִּיחוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְהָקֵל מִמַּשָּׂאוֹ וּשְׁכֵחוֹ שָׁם, שֶׁבְּוַדַּאי נוֹדַע לוֹ מִיָּד שֶׁהֵקֵל מִמַּשָּׂאוֹ אַחַר שֶׁעָבַר מִמָּקוֹם זֶה וְנִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם הוּא דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא נוֹדַע לִבְעָלָיו שִׁכְחָתוֹ אוֹתוֹ גַּם לְאַחַר שֶׁכְּבָר בָּא לְיַד הַמּוֹצְאוֹ — יְהֵא מֻנָּח עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיְהוּ:

טז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לִתְלוֹת הַנָּחַתּוֹ בִּשְׁכְחָה, אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לִתְלוֹת בִּשְׁכְחָה אֶלָּא מִדַּעַת הִנִּיחוּהוּ בְּעָלָיו כָּאן וְהָלְכוּ לָהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִנִּיחוּהוּ אֶלָּא לְפִי שָׁעָה וּמִיָּד יָשׁוּבוּ לְקַחְתּוֹ — הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ סִימָן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּעָלָיו הִנִּיחוּהוּ מִדַּעַת אֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּר כְּלָל וְהָלְכוּ לָהֶם, בְּוַדַּאי יֵשׁ בְּדַעְתָּם שֶׁאִם יָבוֹא אַחֵר וְיִטְּלֶנּוּ — יִטְּלֶנּוּ, וַהֲרֵי זֶה כְּמוֹ יֵאוּשׁ וְהֶפְקֵר, וְאֵין זוֹ אֲבֵדָה שֶׁמְּזֻהָרִים עָלֶיהָ לַהֲשִׁיבָהּ כְּלָל, שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר תֹּאבַד", וְלֹא הַמְאַבֵּד מִדַּעְתּוֹ.

וְאִם הוּא סְפֵק הִנּוּחַ וְיֵשׁ בּוֹ סִימָן — נוֹטֵל וּמַכְרִיז:

יז וְכָל הַכְּרָזוֹת שֶׁאָמַרְנוּ, בֵּין בְּמוֹצֵא בְּדֶרֶךְ הַנָּחָה בֵּין בְּדֶרֶךְ נְפִילָה, הֵן כְּשֶׁמּוֹצֵא בְּמָקוֹם שֶׁרֹב הָעוֹבְרִים שָׁם הֵם יִשְׂרְאֵל אֲפִלּוּ רֹב הָעִיר הֵם נָכְרִים, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁרֹב הָעוֹבְרִים שָׁם הֵם נָכְרִים, אוֹ אֲפִלּוּ רֹב יִשְׂרְאֵל אֶלָּא שֶׁהוּא מָקוֹם שֶׁנָּכְרִים יוֹשְׁבִים שָׁם בִּקְבִיעוּת, כְּגוֹן נָכְרִים הַשּׁוֹמְרִים בְּשַׁעֲרֵי הָעִיר, הַמּוֹצֵא שָׁם בֵּין בְּדֶרֶךְ הַנָּחָה בֵּין בְּדֶרֶךְ נְפִילָה — תּוֹלִין הַכֹּל בְּנָכְרִים, וַהֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם בָּא יִשְׂרְאֵל וְנָתַן בָּהּ סִימָן — אֵין

צָרִיךְ לְהַחֲזִירָהּ לוֹ, שֶׁמִּן הַסְּתָם כְּבָר נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ, אִם הוּא דָּבָר חָשׁוּב אוֹ דָּבָר כָּבֵד שֶׁיָּדַע כְּבָר מִנְּפִילָתוֹ אוֹ מִשִּׁכְחָתוֹ אוֹתוֹ קֹדֶם שֶׁבָּא לְיַד הַמּוֹצֵא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם מָצָא סְפָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרִים שֶׁבְּוַדַּאי יָבוֹאוּ לְיַד יִשְׂרָאֵל לְקָנוֹתָם — אֵין הָאוֹבְדָם מִתְיָאֵשׁ מֵהֶם אֲפִלּוּ בְּרֹב נָכְרִים, וְחַיָּב לְהַכְרִיז:

יח וְכָל זֶה מִשּׁוּרַת הַדִּין, אֲבָל טוֹב וְיָשָׁר לַעֲשׂוֹת לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין לְהַחֲזִיר אֲפִלּוּ בְּרֹב נָכְרִים לְמִי שֶׁיִּתֵּן סִימָן אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְיָאֵשׁ. אֲבָל אֵין צָרִיךְ לְהַכְרִיז וּלְהוֹדִיעַ, אֶלָּא אִם בָּאוּ הַבְּעָלִים מֵאֲלֵיהֶם וְתָבְעוּ וְנָתְנוּ סִימָן מַחֲזִיר לָהֶם. וְאִם יוֹדֵעַ מַעֲצְמוֹ שֶׁל מִי הוּא — יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא תָּבַע. וְכֵן בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן, אִם יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁל מִי הוּא — יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ, שֶׁהַיְאוּשׁ אֵינוֹ כְּהֶפְקֵר גָּמוּר שֶׁאֵינוֹ מִתְיָאֵשׁ וּמַפְקִיר מֵרְצוֹנוֹ:

יט וְכֵן הַמַּצִּיל מֵהָאֲרִי וּמֵהַדֹּב וּמִן הַנָּהָר שֶׁשָּׁטַף וְעָבַר, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים — יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין וּלְהַחֲזִיר.

אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין אֵינוֹ חַיָּב אַף אִם לֹא נִתְיָאֲשׁוּ, אִם אֵין יְכוֹלִים לְהַצִּיל אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדּוֹחַק, שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ", מִי שֶׁאֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמְצוּיָה אֵצֶל כָּל אָדָם, יָצְתָה זוֹ שֶׁאֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וְאֵינָהּ מְצוּיָה אֵצֶל כָּל אָדָם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה בְּאֶפְשָׁר לְהַצִּיל כְּלָל, וְאַף אִם הוּא עוֹמֵד וְצוֹוֵחַ — נַעֲשֶׂה כְּצוֹוֵחַ עַל בֵּיתוֹ שֶׁנָּפַל וְעַל סְפִינָתוֹ שֶׁטָּבְעָה בַּיָּם, וְאֵין מַשְׁגִּיחִין כְּלָל עַל מַה שֶּׁאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ מִתְיָאֵשׁ, כִּי בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם:

כ וְכֵן אֲוָזִים וְתַרְנְגוֹלִים שֶׁמָּרְדוּ וּבָרְחוּ מִבֵּית בַּעֲלֵיהֶם וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְהַחֲזִירָם כְּלָל — הֲרֵי הַמַּחֲזִיק בָּהֶם זָכָה בָּהֶם כְּזוֹכֶה מִן הַהֶפְקֵר. וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין וּלְהַחֲזִיר, כִּי לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא עַל שֶׁהֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁבְּכָל אֵלּוּ אִם הָיָה הַמּוֹצֵא עָנִי וּבַעַל הָאֲבֵדָה עָשִׁיר — אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין:

כא וְכָל הַכְּרָזוֹת שֶׁאָמַרְנוּ צְרִיכוֹת לִהְיוֹת בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וּבִזְמַן שֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים רָעִים שֶׁאוֹמְרִים הַמְצִיאָה הִיא לַמֶּלֶךְ מוֹדִיעַ לִשְׁכֵנָיו וְלִמְיֻדָּעָיו וְדַיּוֹ.

וּכְשֶׁהוּא מַכְרִיז אוֹ מוֹדִיעַ — צָרִיךְ לוֹמַר מִין הַמְּצִיאָה שֶׁמָּצָא, וְהַלָּה אוֹמֵר סִימָנֶיהָ. וְאִם אָמַר מְצִיאָה סְתָם מָצָאתִי וְהַלָּה אוֹמֵר מַה הִיא — אֵין זֶה סִימָן, וְלֹא יִתֵּן לוֹ עַד

שֶׁיִּתֵּן סִימָנִים מֻבְהָקִים, כְּגוֹן מִדָּה אוֹ מִשְׁקָל אוֹ מִנְיָן אוֹ שֶׁיְּכַוְּנוּ הַמָּקוֹם.
וְהָרַמַאי, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר סִימָנִים — אֵין נוֹתְנִים לוֹ, עַד שֶׁיָּבִיא עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ.
וּמְשֻׁרָבּוּ הָרַמָּאִים, הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יַחֲזִירוּ אֲבֵדָה בְּסִימָנֶיהָ עַד שֶׁיָּבִיא עֵדִים שֶׁאֵינוֹ רַמַּאי, אוֹ לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁהוּא בְּחֶזְקַת שֶׁאֵינוֹ רַמַּאי. וְאַף בַּזְּמַן הַזֶּה יֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְעִנְיָן זֶה. וּפְרָטֵי דִּינֵי הַסִּימָנִים רַבּוּ בָּהֶם הַדְּקְדּוּקִים, לְכָךְ לֹא יַחֲזִיר בְּסִימָן אֶלָּא עַל פִּי שְׁאֵלַת חָכָם:

כב הִכְרִיז אוֹ הוֹדִיעַ וְלֹא בָּאוּ הַבְּעָלִים — תְּהֵא הָאֲבֵדָה מֻנַּחַת אֶצְלוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיו, וְאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אוֹ לְמָכְרָהּ.
אֶלָּא אִם כֵּן מְכִירָתָהּ הִיא טוֹבַת בְּעָלֶיהָ, כְּגוֹן שֶׁנִּפְסֶדֶת — יִמְכְּרֶנָּה בְּבֵית דִּין.
וְכֵן מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְתַקָּנָתָהּ. כֵּיצַד? הַמּוֹצֵא כְּלֵי עֵץ — מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם מְעַט לְצָרְכָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָקְבוּ. כְּלֵי נְחשֶׁת — מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּחַמִּין, אֲבָל לֹא יָשִׁים הַכְּלִי עַל גַּבֵּי הָאוּר מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁחֲקוּ. כְּלֵי כֶּסֶף — מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּצוֹנֵן, אֲבָל לֹא בְּחַמִּין מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁחִירִן. קַרְדֳּמוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם — מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּעֵצִים רַכִּים, אֲבָל לֹא בְּקָשִׁים מִפְּנֵי שֶׁמַּפְחִיתָן. כְּלֵי זְכוּכִית — לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁבָּרִים. וְכֵן כְּלֵי זָהָב וּכְסוּת שֶׁל פִּשְׁתָּן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בָּאִין לִידֵי קִלְקוּל עַל יְדֵי הַטְמָנָה:

כג אֲבָל כְּסוּת שֶׁל צֶמֶר צָרִיךְ לְנַעֲרָהּ פַּעַם אַחַת בִּשְׁלֹשִׁים יוֹם. וְלֹא יְנַעֲרֶנָּה בְּמַקֵּל, וְלֹא בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, אֶלָּא אָדָם אֶחָד בְּיָדָיו. וְשׁוֹטְחָהּ עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה לְצָרְכָּהּ בִּלְבַד, אֲבָל לֹא לְצָרְכּוֹ וּלְצָרְכָּהּ, שֶׁמָּא יִשְׁכָּחֶנָּה עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה וְתִתְגַּנֵּב. נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִים — לֹא יִשְׁטְחֶנָּה אֲפִלּוּ לְצָרְכָּהּ בִּלְבַד, שֶׁמָּא יִגְנְבוּהָ (אוֹ שֶׁמָּא יִתְּנוּ בָּהּ עַיִן הָרַע):

כד וּמִנַּיִן שֶׁהוּא חַיָּב לְהִשְׁתַּדֵּל בְּתַקָּנַת הָאֲבֵדָה שֶׁלֹּא תְּבוֹא לִידֵי הֶפְסֵד וְקִלְקוּל, שֶׁנֶּאֱמַר "וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ" — רְאֵה שֶׁתָּשִׁיב לוֹ בִּשְׁלֵמוּת.
וְכָל שָׁעָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּתַקָּנַת הָאֲבֵדָה — הֲרֵי זֶה עוֹסֵק בְּמִצְוָה, וּפָטוּר מִלִּתֵּן פַּת לְעָנִי וּמִשְּׁאָר מִצְוֹת.
וּכְדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בַּאֲבֵדָה כָּךְ אָמְרוּ בְּפִקָּדוֹן שֶׁהָלְכוּ בְּעָלָיו לִמְדִינַת הַיָּם, שֶׁחַיָּב הַנִּפְקָד לְהִתְעַסֵּק בְּתַקָּנַת הַפִּקָּדוֹן כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּאֲבֵדָה (אַף שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְמָכְרוֹ מִפְּנֵי הֶפְסֵד הֶעָתִיד לָבוֹא, כְּגוֹן חָמֵץ לִפְנֵי הַפֶּסַח שֶׁאִם יַמְתִּין לְמָכְרוֹ עַד שָׁעָה חֲמִישִׁית בְּעֶרֶב

פֶּסַח יִמְכְּרֶנּוּ בְּזוֹל מְאֹד, וּבַאֲבֵדָה בְּעִנְיָן זֶה מוֹכְרָהּ מִתְּחִלָּה כְּדֵי שֶׁיִּמְכֹּר בְּיֹקֶר, אֲבָל בְּפִקָּדוֹן יַמְתִּין עַד שָׁעָה חֲמִישִׁית, שֶׁמָּא יָבוֹא בְּעָלָיו וְיִקָּחֶנּוּ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה):

כה וְאִם מָצָא סְפָרִים אוֹ חֵפְקִדוּ אֶצְלוֹ — גּוֹלְלָן מִתְּחִלָּתָן לְסוֹפָן, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס בָּהֶן הָאֲוִיר פַּעַם אַחַת בְּכָל שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּכְשֶׁהוּא פּוֹתְחָן לְגוֹלְלָן לְצָרְכָּן — יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לִקְרוֹת בָּהֶם, אֲבָל לֹא יִפְתְּחֵם בַּתְּחִלָּה כְּדֵי לִקְרוֹת בָּהֶם. וְלֹא יִקְרָא פָּרָשָׁה וְיִשְׁנֶה. וְלֹא פָּרָשָׁה שֶׁלֹּא לָמָדָהּ מֵעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁשּׁוֹהֶה הַרְבֵּה וְנוֹגֵעַ וּמוֹשֵׁךְ אֵילָךְ וְאֵילָךְ וּמְקַלְקֵל הַסֵּפֶר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפָרָשָׁה שֶׁלָּמָדָהּ אֵינוֹ צָרִיךְ לִגַּע כְּלָל.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתַנַ"ךְ, אֲבָל בְּתַלְמוּד הַשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים שָׁוֶה לְהַלּוֹמֵד בַּתְּחִלָּה, וְאַדְרַבָּה הַבָּקִי יוֹתֵר צָרִיךְ עִיּוּן גָּדוֹל יוֹתֵר בַּהֲלָכוֹת הַצְּרִיכוֹת לִשְׁמוּעָה שֶׁמְּעַיֵּן בָּהּ:

כו וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לִלְמֹד כָּךְ אָסוּר לְהַעֲתִיק אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּאֲבֵדָה, אוֹ בְּפִקָּדוֹן שֶׁהֻפְקַד אֵצֶל עַם הָאָרֶץ, אֲבָל אִם הֻפְקְדוּ סְפָרִים אֵצֶל תַּלְמִיד חָכָם — יֵשׁ מַתִּירִים לִלְמֹד וּלְהַעֲתִיק מֵהֶם אִם אֵין לוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, לְפִי שֶׁכְּשֶׁהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ יוֹדֵעַ הָיָה שֶׁהַנִּפְקָד תַּלְמִיד חָכָם וְיִלְמֹד וְיַעְתִּיק מֵהֶם וְעַל דַּעַת כֵּן הִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ מִן הַסְּתָם. אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁהוּא מַקְפִּיד עַל זֶה — אָסוּר.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הִפְקִיד אֶצְלוֹ סְתָם וְלֹא גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא מַקְפִּיד, אַף שֶׁאַחַר כָּךְ הוּא מוֹחֶה בּוֹ בְּפֵרוּשׁ — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁלֹּא גִּלָּה דַּעְתּוֹ מִתְּחִלָּה שֶׁהוּא מַקְפִּיד בְּוַדַּאי נִתְרַצָּה, מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָכָם, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִשְׁאִיל לוֹ כָּל מֶשֶׁךְ זְמַן שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ, וְשׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ עַד עֵת בּוֹאוֹ לִטֹּל פִּקְדוֹנוֹ, שֶׁכְּבָר זָכָה הַתַּלְמִיד חָכָם בִּשְׁאֵילָה זוֹ בְּמִשְׁיכָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הִלְוָה מָעוֹת עַל סְפָרִים — לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לִלְמֹד וּלְהַעְתִּיק מֵהֶם אֲפִלּוּ תַּלְמִיד חָכָם, מִשּׁוּם אִסּוּר רִבִּית. אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מַשְׁאִילָם לוֹ אַף בְּלֹא הַלְוָאָה, כְּמ[וֹ] שֶׁכָּתוּב בְּהִלְכוֹת רִבִּית:

כז וְכָל זֶה כְּשֶׁבָּא הַסֵּפֶר לְיָדוֹ מִדַּעַת בְּעָלִים, אוֹ בְּמְצִיאָה, אֲבָל אָסוּר לֵילֵךְ לְבֵית חֲבֵרוֹ וְלִקְרוֹת מִתּוֹךְ סִפְרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אֲפִלּוּ בְּאַקְרַאי, שֶׁמָּא הוּא מַקְפִּיד פֶּן יְקַלְקְלֶנּוּ (אַף עַל פִּי שֶׁבָּרִי לוֹ שֶׁלֹּא יְקַלְקְלוֹ, שֶׁכָּל שׁוֹאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעַת בְּעָלִים הוּא גַּזְלָן אַף שֶׁאֵינוֹ

מַפְסִיד כְּלָל, אֶלָּא שֶׁבִּדְבַר מִצְוָה מִן הַסְּתָם נוֹחַ לַבְּעָלִים כְּשֶׁיּוֹדְעִים שֶׁלֹּא יַגִּיעַ הֶפְסֵד לְחֵפֶץ שֶׁהַמִּצְוָה נַעֲשֵׂית בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאוֹרַח חַיִּים סִימָן י"ד, אֲבָל כְּשֶׁחוֹשְׁשִׁים מֵהֶפְסֵד הֵם מַקְפִּידִים כְּמוֹ בִּדְבַר הָרְשׁוּת, לְכָךְ אַף שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ מַפְסִיד כְּלָל אָסוּר כְּמוֹ בִּדְבַר הָרְשׁוּת):

כח כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּאֲבֵדָה וּפְקָדוֹן לְצָרְכּוֹ — כָּךְ הַמּוֹצֵא מָעוֹת בְּעִנְיָן שֶׁחַיָּב לְהַחֲזִיר אָסוּר לְהַלְווֹתָם לְעַצְמוֹ וְלֹא לְאַחֵר. וְכֵן אִם הֻפְקְדוּ אֶצְלוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הֻפְקְדוּ אֵצֶל שֻׁלְחָנִי אוֹ חֶנְוָנִי בְּסְתָם — רַשַּׁאי לְהוֹצִיאָן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁדַּרְכָּן שֶׁל שֻׁלְחָנִי וְחֶנְוָנִי לִשָּׂא וְלִתֵּן תָּמִיד בְּמָעוֹת, וְתָמִיד הֵם צְרִיכִים לְמָעוֹת, וְזֶה הִפְקִיד אֶצְלָם סְתָם וְלֹא גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בִּמְעוֹתָיו, מִן הַסְּתָם נִתְרַצָּה לְכָךְ וְאֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם, וְנַעֲשׂוּ הַמָּעוֹת כְּאִלּוּ הֵן בִּשְׁאֵילָה אֶצְלָם לְכְשֶׁיִּרְצוּ לְהוֹצִיאָן. אֶלָּא אִם כֵּן הִפְקִידָן חֲתוּמִים אוֹ (צְרוּרִים) קְשׁוּרִים בְּקֶשֶׁר מְשֻׁנֶּה, שֶׁזֶּהוּ גִּלּוּי דַּעַת שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן. וְעַכְשָׁו בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין לָנוּ שָׂדוֹת וּכְרָמִים וְכָל עֲסָקֵינוּ בְּמִקָּח וּמִמְכָּר — הֲרֵי סְתָם כָּל אָדָם דֵּינוֹ כְּחֶנְוָנִי וְשֻׁלְחָנִי, לְפִי שֶׁהַכֹּל צְרִיכִים לְמָעוֹת, וְהָיָה לוֹ לְהַמַּפְקִיד לְגַלּוֹת דַּעְתּוֹ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָעוֹת, אֲבָל בִּשְׁאָר חֲפָצִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל מִין הוּא שָׁוֶה וְאֵין בּוֹ הֶפְרֵשׁ כְּלָל — אָסוּר לְהוֹצִיאוֹ וּלְשַׁלֵּם אַחֵר תַּחְתָּיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ כְּלָל בֵּין זֶה שֶׁהוֹצִיא לָזֶה שֶׁמְּשַׁלֵּם תַּחְתָּיו כְּמוֹ בְּמָעוֹת, לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין הַדָּבָר יָדוּעַ לַמַּפְקִיד שֶׁהַנִּפְקָד צָרִיךְ לְהוֹצִיא חֵפֶץ זֶה אֵין כָּאן הוֹכָחָה שֶׁנִּתְרַצָּה לָזֶה, וַהֲרֵי זֶה שֶׁלֹּא מִדַּעַת וְשׁוֹלֵחַ יָד בְּפִקָּדוֹן. כִּי שְׁלִיחוּת יָד הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה אֵינָהּ עַל מָנַת לִגְזֹל בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִלּוּ עַל מְנָת לְשַׁלֵּם תַּחְתָּיו כֵּיוֹצֵא בּוֹ מַמָּשׁ, הוֹאִיל וְהוּא מוֹצִיא הַפִּקָּדוֹן לְנַמְרֵי בֵּין כֻּלּוֹ בֵּין מִקְצָתוֹ — הֲרֵי זֶה שׁוֹלֵחַ יָד בַּפִּקָּדוֹן.

אֲבָל אִם אֵינוֹ מוֹצִיאוֹ לְגַמְרֵי, אֶלָּא שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְצָרְכּוֹ וְלֹא לְצָרְךְ הַפִּקָּדוֹן, וְאֵין הַפִּקָּדוֹן נִפְסָד וּמִתְקַלְקֵל כְּלָל בְּתַשְׁמִישׁ זֶה — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁלִיחוּת יָד, אֶלָּא מִשּׁוּם שׁוֹאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעַת, וְאִם יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁאֵין הַמַּפְקִיד מַקְפִּיד עָלָיו — מֻתָּר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הוּא דָּבָר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד כְּלָל מִפְּנֵי שֶׁאֵין חָשׁשׁ הֶפְסֵד וְקִלְקוּל כְּלָל מִתַּשְׁמִישׁ זֶה לְהַפִּקָּדוֹן. אֲבָל תַּשְׁמִישׁ שֶׁקְּצָת בְּנֵי אָדָם מַקְפִּידִין עָלָיו מִפְּנֵי חָשׁשׁ

קַלְקוּל, אֲפִלּוּ הוּא חֲשָׁשׁ רָחוֹק — אָסוּר, בֵּין בַּאֲבֵדָה בֵּין בְּפִקָּדוֹן, מִשּׁוּם שׁוֹאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעַת, אֲפִלּוּ אִם בָּרִי לוֹ שֶׁלֹּא יְקַלְקֵל כְּלָל, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ לוֹ שֶׁהַמַּפְקִיד לֹא יַקְפִּיד כְּלָל בָּזֶה.

וְיֵשׁ אוֹסְרִין בְּפִקָּדוֹן מִשּׁוּם שְׁלִיחוּת יָד, אֲפִלּוּ בְּתַשְׁמִישׁ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד כְּלָל, כִּי אִסּוּר שְׁלִיחוּת יָד גְּזֵרַת הַכָּתוּב הוּא בְּפִקָּדוֹן שֶׁהֻפְקַד אֶצְלוֹ אֲפִלּוּ בְּדָבָר הַמֻּתָּר אִם לֹא הָיָה מֻפְקָד אֶצְלוֹ. וּבַעַל נֶפֶשׁ יָחוֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם:

כט וְכָל זְמַן שֶׁהָאֲבֵדָה אֶצְלוֹ — חַיָּב לְשָׁמְרָהּ כָּרָאוּי כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים, וְלֹא דַּי לוֹ שֶׁיַּנִּיחֶנָּה עִם חֲפָצִים שֶׁלּוֹ, כִּי בְּשֶׁלּוֹ רַשַּׁאי הוּא לְהַנִּיחָם בְּמָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה וְאֵינוֹ רַשַּׁאי בְּשֶׁל אֲחֵרִים, אֶלָּא בְּמָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר. וְכֵן בְּפִקָּדוֹן. וְכֵיצַד דֶּרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים? הַכֹּל לְפִי הַפִּקָּדוֹן, יֵשׁ שֶׁדַּרְכּוֹ שְׁמִירָתוֹ לְהַנִּיחַ בְּחָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת, כְּגוֹן חֲבִילוֹת פִּשְׁתָּן הַגְּדוֹלוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן. וְיֵשׁ שֶׁדַּרְכּוֹ שְׁמִירָתוֹ לְהַנִּיחוֹ בַּבַּיִת, כְּגוֹן שִׂמְלָה וְטַלִּית וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן. וְיֵשׁ שֶׁדַּרְכּוֹ שְׁמִירָתוֹ לְהַנִּיחוֹ בְּתֵבָה וְלִנְעֹל עָלָיו, כְּגוֹן בִּגְדֵי מֶשִׁי וּכְלֵי כֶּסֶף וּכְלֵי זָהָב, וּמָעוֹת, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין נוֹהֲגִים לְהַטְמִינָם בַּקַּרְקַע מִפְּנֵי שֶׁאֵין גַּנָּבִים מְצוּיִים כָּל כָּךְ. וּכְשֶׁמּוֹלִיכָן בַּדֶּרֶךְ — צְרִיכִים שְׁמִירָה יְתֵרָה שֶׁלֹּא יַעַבְרוּ מִכְּנֶגֶד פָּנָיו עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ וְיִנְעֹל בִּפְנֵיהֶם כָּרָאוּי. וְתֵבָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֳכָלִין — לֹא יַנִּיחַ בָּהּ בְּגָדִים, כִּי סְתָם תֵּבָה הִיא חֲתוּרָה אֵצֶל עַכְבָּרִים כְּשֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֳכָלִים, וְכָל שֶׁכֵּן חֶדֶר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֳכָלִין, אֶלָּא יִתְלֶה הַבְּגָדִים עַל הַנֵּס. וְלֹא יָנִיחַ אֲחֵרִים לִכְנֹס בַּחֶדֶר שֶׁהַפִּקָּדוֹן מֻנָּח שָׁם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם בְּחֶזְקַת גַּנָּבִים רַק שֶׁאֵין יָדוּעַ לוֹ שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים וְנֶאֱמָנִים:

ל וְאֵין הַנִּפְקָד רַשַּׁאי לְהַפְקִיד בְּיַד אֲחֵרִים, אֲפִלּוּ כְּשֵׁרִים וְנֶאֱמָנִים יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הַמַּפְקִיד גַּם כֵּן רָגִיל לְהַפְקִיד אֶצְלָם תָּמִיד דָּבָר חָשׁוּב כָּזֶה.

וּמִכָּל מָקוֹם, רַשַּׁאי לִמְסֹר הַפִּקָּדוֹן לְאִשְׁתּוֹ אוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ הַגְּדוֹלִים, לְפִי שֶׁהַמַּפְקִיד יוֹדֵעַ שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל אָדָם לִמְסֹר חֲפָצָיו בְּיַד אִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵּיתוֹ, וְעַל דַּעַת כֵּן הִפְקִיד אֶצְלוֹ. אֲבָל לֹא יִמְסֹר לִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְלֹא לְיַד אֶחָד מִקְרוֹבָיו שֶׁאֵינוֹ שָׁרוּי עִמּוֹ וְאֵינוֹ סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ לְהַמַּפְקִיד שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל נִפְקָד לִמְסֹר חֲפָצָיו לָזֶה:

לא וְאִם בָּא לְהַחֲזִיר הַפִּקָּדוֹן — לֹא יַחֲזִירֶם לְיַד אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל הַמַּפְקִיד שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ. וְכֵן אִם בָּא לְהַחֲזִיר חֵפֶץ שֶׁהִשְׁאִילוֹ. וְכֵן בִּפְרִיעַת חוֹבוֹ. אֲבָל יָכוֹל לְהַחֲזִיר לְאִשְׁתּוֹ, שֶׁמִּן הַסְּתָם הִיא נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהַבַּעַל מַפְקִיד כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּיָדָהּ:

לב וְאִם רוֹצֶה לִסַּע לְעִיר אַחֶרֶת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהוֹלִיךְ עִמּוֹ הַפִּקָּדוֹן מִשּׁוּם אַחֲרָיוּת אוֹ טֹרַח הַדֶּרֶךְ — יִמְסְרֶנּוּ לְבֵית דִּין, וְהֵם יִמְסְרוּהוּ לְנֶאֱמָן אֶצְלָם (וְכָל זֶה בְּפִקָּדוֹן, אֲבָל בַּאֲבֵדָה בְּכָל עִנְיָן רַשַּׁאי לְמָסְרָהּ לְמִי שֶׁנֶּאֱמָן אֶצְלוֹ לְשָׁמְרָהּ, שֶׁהֲרֵי לֹא נַעֲשָׂה שׁוֹמֵר עָלֶיהָ אֶלָּא מִמְּצַוַּת הַמָּקוֹם, וּבְכָל הַמִּצְוֹוֹת שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ):

לג הָרוֹאֶה מַיִם בָּאִים לִשְׁטֹחַ שָׂדֶה חֲבֵרוֹ אוֹ לְהַשְׁחִית בְּנָיְנוֹ — חַיָּב לִגְדֹּר בִּפְנֵיהֶם לְמָנְעָם, שֶׁנֶּאֱמַר "לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ", לְרַבּוֹת אֲבֵדַת קַרְקַע. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַצִּיל חֲבֵרוֹ מֵהֶפְסֵד — חַיָּב הוּא לִטְרֹחַ בְּכָל כֹּחוֹ לְהַצִּילוֹ.

אֲבָל אֵינוֹ חַיָּב לְהוֹצִיא מָמוֹן עַל זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ לוֹ בְּבֵרוּר שֶׁחֲבֵרוֹ יְשַׁלֵּם לוֹ מֵעַצְמוֹ. לְפִיכָךְ, אֵין חִיּוּב הַשָּׁבַת אֲבֵדָה חָל עַל מִי שֶׁהוּא בַּעַל עֵסֶק, בֵּין בִּמְלָאכָה בֵּין בַּחֲנוּת אוֹ בִּשְׂאָר מַשָּׂא וּמַתָּן, בְּעִנְיָן שֶׁעַל יְדֵי טָרְחוֹ בַּהֲשָׁבַת אֲבֵדָה יַגִּיעַ לוֹ אֵיזֶה הֶפְסֵד מְנִיעַת הָרֶוַח, וְשָׁמָּא לֹא יַחֲזִירֶנּוּ לוֹ בַּעַל הָאֲבֵדָה:

לד וַאֲפִלּוּ הֶפְסֵד הָרֶוַח שֶׁלּוֹ אֵינוֹ אֶלָּא דִּינָר וְהָאֲבֵדָה אוֹ שְׁאָר הֶפְסֵד שֶׁל חֲבֵרוֹ הוּא מֵאָה מָנֶה — שֶׁלּוֹ קוֹדֶם, שֶׁנֶּאֱמַר "אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיוֹן", שֶׁלְּךָ קוֹדֵם לְכָל אָדָם. וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְכַנֵּס לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין וְלֹא לְדַקְדֵּק וְלוֹמַר שֶׁלִּי קוֹדֵם. וְאִם תָּמִיד מְדַקְדֵּק — פּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עֹל גְּמִילוּת חֲסָדִים, וְסוֹף שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם, בְּהֶפְסֵד מוֹכִיחַ וּבָרוּר — שֶׁלּוֹ קוֹדֵם, וַאֲפִלּוּ לְשֶׁל אָבִיו וְרַבּוֹ. וְשֶׁל רַבּוֹ וְשֶׁל אָבִיו אֵיזֶה מֵהֶם קוֹדֵם — נִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת כְּבוֹד רַבּוֹ וְתַלְמִיד חָכָם:

לה וּכְשֵׁם שֶׁמָּמוֹן חֲבֵרוֹ נִדְחֶה מִפְּנֵי מָמוֹנוֹ — כָּךְ הוּא נִדְחֶה מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּא חָכָם אוֹ זָקֵן מְכֻבָּד וּמָצָא כֵּלִים פְּחוּתִים שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִשָּׂא אוֹתָם בְּיָדוֹ בִּפְנֵי הַבְּרִיּוֹת — אֵינוֹ חַיָּב לְטַפֵּל בָּהֶם. וְאוֹמֵד דַּעְתּוֹ, אִלּוּ הָיָה שֶׁלּוֹ אִם הָיָה מַחֲזִירָם לְעַצְמוֹ — כָּךְ הוּא חַיָּב לְהַחֲזִיר שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְאִם לֹא הָיָה מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ אַף אִם הָיוּ שֶׁלּוֹ — כָּךְ בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ אֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִיר. הָיָה דַּרְכּוֹ לִשָּׂא כֵּלִים אֵלּוּ בַּשָּׂדֶה וְאֵין דַּרְכּוֹ לִשָּׂא אוֹתָם בָּעִיר, מְצָאָם בָּעִיר — אֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִיר, מְצָאָם בַּשָּׂדֶה — חַיָּב לְהַחֲזִיר עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לִרְשׁוּת הַבְּעָלִים,

וְאַף עַל פִּי שֶׁהֲרֵי נִכְנָס בָּהֶם לְעִיר וְאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ, הוֹאִיל וּכְבָר נִתְחַיֵּב בָּהֶם בַּשָּׂדֶה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא יַכְנִיסֶם אֶלָּא מֵהַשָּׂדֶה לָעִיר וְיַנִּיחֵם. וְיֵרֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ בְּשֶׁל תּוֹרָה כְּסָבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

וְהַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר — יַעֲשֶׂה לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, וּמַחֲזִיר הָאֲבֵדָה בְּכָל מָקוֹם וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ. וְכָל אָדָם יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֶחָכָם אֵינוֹ רַשַּׁאי לְזַלְזֵל בִּכְבוֹד תּוֹרָתוֹ, אֶלָּא אִם בָּא לַעֲשׂוֹת לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין יִשַּׁלֵּם מִכִּיסוֹ, וְלֹא אָמְרוּ הָרַב שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ כְּבוֹדוֹ מָחוּל אֶלָּא בְּתוֹסֶפֶת כָּבוֹד בְּקִימָה וְהִדּוּר, אֲבָל אֵינוֹ רַשַּׁאי לְזַלְזֵל אֶת עַצְמוֹ בִּפְנֵי הַבְּרִיּוֹת שֶׁזֶּהוּ בִּזְיוֹן הַתּוֹרָה. וְלַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אֵין זֶה בִּזְיוֹן הַתּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִכְבוֹד שָׁמַיִם, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן בְּשֶׁלּוֹ אֶלָּא בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ. וּבַעַל נֶפֶשׁ יַחְשֹׁ לְעַצְמוֹ לְהַחְמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר, כְּגוֹן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁל מִי הֵם כֵּלִים אֵלּוּ וְיִשַּׁלֵּם לוֹ, וְיוֹצֵא לְדִבְרֵי הַכֹּל (אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁל מִי הֵם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי הַכֹּל, כִּי לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה יֵשׁ לוֹ לְטָלָם וּלְהַכְרִיז וּמִי שֶׁיִּתֵּן בָּהֶם סִימָן יַחֲזִירֵם לוֹ לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, וְלַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה יֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה):

לו וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם וְלֹא זָקֵן מְכֻבָּד אֶלָּא שֶׁהוּא אִישׁ נִכְבָּד מֻחְמָת מַעֲלָה אַחֶרֶת, כְּגוֹן עָשִׁיר אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ דָּבָר אַחֵר, וּמִפְּנֵי זֶה הוּא מִתְבַּיֵּשׁ מֵהַבְּרִיּוֹת שֶׁיּוֹדְעִים מְמַעֲלָתוֹ וְרוֹאִים אוֹתוֹ נוֹשֵׂא בְּיָדוֹ כֵּלִים אֵלּוּ — אֵינוֹ חַיָּב מִן הַדִּין. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת רַק שֶׁמַּגְבִּיהַּ דַּעְתּוֹ וּמְחַשֵּׁב אֶת עַצְמוֹ וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּזֶה מֵהַבְּרִיּוֹת וּבְעֵינֵיהֶם אֵין זוֹ חֶרְפָּה לוֹ — הֲרֵי זֶה חַיָּב מִן הַדִּין לְהַחֲזִירָם, אַף עַל פִּי שֶׁאִלּוּ הָיָה שֶׁלּוֹ לֹא הָיָה מַחֲזִירָם לְעַצְמוֹ:

לז וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם לֹא הָיָה מַחֲזִירָם לְעַצְמוֹ מֵחֲמַת הַטֹּרַח, שֶׁלֹּא הָיָה חָפֵץ לִטְרֹחַ לְשָׂא אוֹתָם לְבֵיתוֹ הוֹאִיל וְהֵם כֵּלִים פְּחוּתִים וּדְמֵיהֶם מוּעָטִים, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם לְפִי כְּבוֹדוֹ, שֶׁהוּא חַיָּב מִן הַדִּין לִטְרֹחַ בָּהֶם עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לִרְשׁוּת הַבְּעָלִים, כִּי בְּשֶׁלּוֹ הוּא רַשַּׁאי לְוַתֵּר עַל מָמוֹנוֹ מִפְּנֵי טֹרַח גּוּפוֹ וְלֹא בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁהַתּוֹרָה לֹא חָסָה אֶלָּא עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וְלֹא עַל טֹרַח הַגּוּף, אֲפִלּוּ טֹרַח מְרֻבֶּה מְאֹד עַל שָׁוֶה פְּרוּטָה אַחַת.

אֲבָל אֲבֵדָה שֶׁאֵינָהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה — אֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִיר, וְרַשַּׁאי לִטְלָהּ לְעַצְמוֹ אֲפִלּוּ

יוֹדֵעַ שֶׁל מִי הִיא, שֶׁלֹּא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא גֶּזֶל פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אִסּוּר בִּלְקִיחָתוֹ מִמֶּנּוּ (אֲבָל זֶה שֶׁרַשַּׁאי לְהַגְבִּיהַּ הָאֲבֵדָה מֵעַל גַּבֵּי קַרְקַע, הוֹאִיל וְהִיא אֲבוּדָה מִבְּעָלֶיהָ — שׁוּב אֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִירָהּ לוֹ, שֶׁפָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה אֵינוֹ נִקְרָא מָמוֹן כְּלָל, לֹא לְעִנְיַן מִצְוַת הֲשָׁבַת אֲבֵדָה וְלֹא לְעִנְיַן מִצְוַת הֲשָׁבַת גְּזֵלָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה, וּלְפִיכָךְ אֵין בָּזוֹ אִסּוּר גְּזֵלָה כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בַּאֲבֵדָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה):

לח וְכֵן אֲבֵדַת הַנָּכְרִי מֻתֶּרֶת, וְלֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא גְּזֵלָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ", פָּרַט לְשֶׁל נָכְרִי. וְהַמַּחֲזִירָהּ לוֹ — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר עֲבֵרָה, מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲזִיק יְדֵי רִשְׁעֵי עוֹלָם. וְאִם הֶחֱזִירָהּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם כְּדֵי שֶׁיִּפְאֲרוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וְיֵדְעוּ שֶׁהֵם בַּעֲלֵי אֱמוּנָה — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וּבְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם — אֲבֵדָתוֹ אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְחַיָּב לְהַחֲזִיר, כְּגוֹן אִם מְצָאָהּ בִּמְקוֹם רֹב יִשְׂרָאֵל וְהַנָּכְרִי יְדֻמֶּה שֶׁלֹּא נֶאֱבְדָה רַק יִשְׂרָאֵל גְּנָבוּהָ מִמֶּנּוּ.

וְאִם מָצָא מַשְׁכּוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה אֵצֶל נָכְרִי וְנֶאֱבַד מִמֶּנּוּ — חַיָּב לְהַחֲזִיר לִבְעָלָיו הַיִּשְׂרָאֵל בְּחִנָּם, כִּי גּוּף הַמַּשְׁכּוֹן הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַשִּׁעְבּוּד שֶׁהָיָה בּוֹ לְהַנָּכְרִי נִפְקַע כְּשֶׁנֶּאֱבַד מִמֶּנּוּ. וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַחֲזִירוֹ לְהַנָּכְרִי לְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם, כִּי בְּשֶׁלּוֹ הוּא רַשַּׁאי וְאֵינוֹ רַשַּׁאי בְּשֶׁל אֲחֵרִים. וְאִם עָלָה הָרִבִּית עַל הַמַּשְׁכּוֹן יוֹתֵר מִשָּׁוְיוֹ שֶׁאָז הֶחְלַט לְהַנָּכְרִי — אֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לְהַיִּשְׂרָאֵל:

לט וְיִשְׂרָאֵל הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ מְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת בְּפַרְהֶסְיָא שְׁדֵינוֹ כְּמוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ — אֵינוֹ בִּכְלַל "אָחִיךָ", וְדֵינוֹ שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִיר לוֹ אֲבֵדָה. וְכֵן הָאֶפִּיקוֹרְסִים, וְהֵם הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה וּבַנְּבוּאָה מִיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן הַמּוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ אוֹ רֻבָּהּ חוּץ מֵחִלּוּל שַׁבָּת וַעֲבוֹדָה זָרָה.

אֲבָל הַמּוּמָר לְמִקְצָת הַמִּצְווֹת, כְּגוֹן אוֹכֵל נְבֵלוֹת לְתֵאָבוֹן אוֹ עוֹבֵר שְׁאָר עֲבֵרוֹת לְתֵאָבוֹן וְלֹא לְהַכְעִיס (שֶׁהָעוֹשֶׂה עֲבֵרָה לְהַכְעִיס אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת — הֲרֵי זֶה מִין, וּכְמוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה הוּא) — מִצְוָה לְהַחֲזִיר אֲבֵדָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ", לְרַבּוֹת אֶת הַמּוּמָר לְמִקְצָת הַתּוֹרָה.

וְהַמָּסוֹר אִם צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ אֲבֵדָתוֹ — יִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת נִזְקֵי מָמוֹן:

מ אַף עַל פִּי שֶׁמְּמוֹנוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ נִדְחֶה מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ — אֵינוֹ נִדְחֶה מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל אָבִיו וְאִמּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַקְּשָׁה כְּבוֹדָם לִכְבוֹד הַמָּקוֹם, שֶׁאִם אָמַר לוֹ אָבִיו אַל תַּחֲזִיר הָאֲבֵדָה עַכְשָׁו כִּי צָרִיךְ אֲנִי עַכְשָׁו שֶׁתַּאֲכִילֵנִי וְתַשְׁקֵנִי — לֹא יִשְׁמַע לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי ה'", כֻּלְּכֶם חַיָּבִים בִּכְבוֹדִי.

אֲבָל נִדְחֵית הִיא מִצְוַת הֲשָׁבַת אֲבֵדָה, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהּ מִמִּצְוֹוֹת שֶׁל הַצָּלַת מָמוֹן חֲבֵרוֹ הֵן נִדְחוֹת מִפְּנֵי כְּבוֹד הַמָּקוֹם, כְּגוֹן שֶׁהָאֲבֵדָה בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וְהוּא כֹּהֵן — לֹא יִטָּמֵא לָהּ. וַאֲפִלּוּ אִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵיהֶם לֹא יַעֲשֶׂה בִּשְׁבִיל מָמוֹן חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן לְהַגְבִּיהַּ מָעוֹת שֶׁמָּצָא בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין דּוֹחִין אִסּוּר מִפְּנֵי מָמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "אֲנִי ה'", כֻּלְּכֶם חַיָּבִים בִּכְבוֹדִי:

הלכות עוברי דרכים וצער בעלי חיים

א דִּינֵי עוֹבְרֵי דְּרָכִים וְצַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:

מִי שֶׁפָּגַע בַּחֲבֵרוֹ בַּדֶּרֶךְ וּבְהֶמְתּוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מַשָּׂאָהּ, בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ מַשָּׂא הָרָאוּי לָהּ בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ יוֹתֵר מִמַּשָּׂאָהּ — הֲרֵי זֶה מִצְוָה לְסַיְּעוֹ לְפָרֵק מֵעָלֶיהָ, וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְגוֹ' עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ".

וְלֹא יִפְרֹק וְיַנִּיחֶנּוּ נִבְהָל וְיֵלֵךְ לוֹ, אֶלָּא יָקִים עִמּוֹ וְיַחֲזֹר וְיִטְעַן עָלֶיהָ מַשָּׂאָהּ כָּרָאוּי לָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אָחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ", זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה אַחֶרֶת. וְאִם הֶנִּיחוֹ נִבְהָל וְלֹא פָּרַק וְלֹא טָעַן עִמּוֹ — בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָבַר עַל לֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תִרְאֶה וְגוֹ'":

ב פָּרַק וְטָעַן וְחָזְרָה וְרָבְצָה (מֵחֲמַת שֶׁנִּתַּק הַמַּשָּׂא מִמְּקוֹמוֹ) — חַיָּב לַחֲזֹר וְלִפְרֹק הַמַּשָּׂא (מִמָּקוֹם זֶה) וְלַחֲזֹר וּלְהַטְעִינוֹ (בְּמָקוֹם הָרָאוּי לוֹ עַל הַחֲמוֹר). חָזְרָה וְרָבְצָה — חַיָּב לַחֲזֹר וְלִפְרֹק וְלִטְעֹן אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר "עָזֹב תַּעֲזֹב", "הָקֵם תָּקִים". לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְדַדּוֹת עִמּוֹ עַד פְּרָסָה, שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וּלְסַיְּעוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֹאמַר בַּעַל הַמַּשָּׂא אֵינִי צָרִיךְ לְךָ. אַךְ אֵינוֹ חַיָּב לֵילֵךְ עִמּוֹ בְּחִנָּם אֶלָּא בְּשָׂכָר:

ג וְכֵן מִצְוַת טְעִינָה אֵינָהּ בְּחִנָּם, אֶלָּא כְּשֶׁהַלָּה רוֹצֶה לִתֵּן לוֹ שָׂכָר — אֲזַי מְחֻיָּב הוּא לְסַיְּעוֹ, וְאִם לָאו — פָּטוּר, הוֹאִיל וְאֵין כָּאן אֶלָּא מִשּׂוּם רֻוַח בַּעַל הַמַּשָּׂא — יִתֵּן שָׂכָר. אֲבָל מִצְוַת פְּרִיקָה הִיא בְּחִנָּם, הוֹאִיל וְיֵשׁ כָּאן גַּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, וְאָסוּר לְטַל שָׂכָר עָלֶיהָ אִם הוּא אָדָם בָּטֵל. וְאִם הוּא בַּעַל עֵסֶק, בְּעִנְיַן שֶׁעַל יְדֵי טָרְחוֹ בִּפְרִיקָה יַגִּיעַ לוֹ

הֶפְסֵד מָמוֹן אֲפִלּוּ הוּא מְנִיעַת הֲרָוַח — פָּטוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּהֲשָׁבַת אֲבֵדָה שֶׁשָּׁלוֹ קוֹדֵם לְכָל אָדָם מִן הַדִּין. וּמִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים לֹא חִיְּבָה תּוֹרָה אֶלָּא לְהַטְרִיחַ גּוּפוֹ, אֲבָל לֹא לְהַפְסִיד מָמוֹנוֹ. וְלָכֵן אֵין אָדָם חַיָּב לְהַאֲכִיל בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁל הֶפְקֵר מִשֶּׁלּוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם, נָכוֹן לְהַשְׁלִיךְ חֲתִיכָה קְטַנָּה לִפְנֵי כֶּלֶב, לְהַדֵּמוֹת בְּדַרְכֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁמְּרַחֵם עָלָיו וּמַשְׁהֶה אֲכִילָתוֹ בְּמַעְיו ג' יָמִים מֵעֵת לְעֵת הוֹאִיל וּמְזוֹנוֹתָיו מוּעָטִים, וְיַכֶּנּוּ בְּמַקֵּל אַחַר שֶׁיַּשְׁלִיךְ לְפָנָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יַרְגִּיל לָבוֹא אֲצָלוֹ:

ד אֲבָל לִטְרֹחַ בְּגוּפוֹ חַיָּב לְהַצִּיל כָּל בַּעֲלֵי חַיִּים מִצַּעַר, אֲפִלּוּ שֶׁל הֶפְקֵר, וַאֲפִלּוּ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים. אֶלָּא שֶׁרַשַּׁאי לִתְבֹּעַ שָׂכָר מִן הַנָּכְרִי אַחַר כָּךְ.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר מִן הַתּוֹרָה לְצַעֵר כָּל בַּעֲלֵי חַיִּים בְּיָדַיִם, אֶלָּא אִם כֵּן הֵם מְצַעֲרִים לְאָדָם, אֲזַי מֻתָּר אֲפִלּוּ לְהָרְגָם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ תּוֹעֶלֶת לָאָדָם בַּהֲרִיגָתָם — אֵין חוֹשְׁשִׁים לְצַעֲרָם, שֶׁהֲרֵי הִתִּירָה הַתּוֹרָה שְׁחִיטָה. וְכֵן אִם צְרִיכִים לָהֶם לִרְפוּאָה, אוֹ לִשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ הָאָדָם — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים. וְלָכֵן מֻתָּר לִמְרֹט נוֹצוֹת מֵאֲווֹזוֹת חַיּוֹת אִם אֵין לוֹ נוֹצָה אַחֶרֶת, רַק שֶׁהָעוֹלָם נִמְנָעִים מִשּׁוּם אַכְזְרִיּוּת:

ה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין לְצַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ שֶׁל אָדָם, כְּגוֹן שֶׁהוּא חָכָם אוֹ זָקֵן מְכֻבָּד וּמְצָא בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מַשָּׂאָהּ — אֵין צָרִיךְ לִפְרֹק וְלִטְעֹן עִמּוֹ, הוֹאִיל וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ. וּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ נִדְחֶה מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּהֲשָׁבַת אֲבֵדָה. וְשָׁם נִתְבָּאֵר אֵיךְ לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין:

ו אֵין חִיּוּב פְּרִיקָה וּטְעִינָה אֶלָּא מִשֶּׁיִּרְאֶהוּ רְאִיָּה שֶׁהִיא כִּפְגִיעָה, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי תִפְגַּע וגו'", וְכָת[ו]ב אַחֲרָיו "כִּי תִרְאֶה וגו'", לוֹמַר לְךָ שִׁעוּר רְאִיָּה כִּפְגִיעָה, וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים שֶׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם רס"ו אַמָּה וּב' שְׁלִישֵׁי אַמָּה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשֶּׁבַע וּמֶחֱצָה בְּמִיל. הָיָה בֵּינֵיהֶם יוֹתֵר מִזֶּה — אֵין צָרִיךְ לֵילֵךְ אֶצְלוֹ אַף עַל פִּי שֶׁרוֹאֵהוּ.

(וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין צָרִיךְ לֵילֵךְ וּלְהַצִּיל בַּעֲלֵי חַיִּים אֵלּוּ אוֹ שֶׁל הֶפְקֵר מִצַּעֲרָן יוֹתֵר מֵרס"ו וּב' שְׁלִישֵׁי אַמָּה, אַף עַל פִּי שֶׁרוֹאֶה אוֹתָן. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם אֵינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ מִן צַעֲרָן — אֵין צָרִיךְ כְּלָל לֵילֵךְ אֶצְלָם אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִרס"ו אַמָּה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "כִּי תִרְאֶה" וְ"כִּי תִפְגַּע", וְזֶה לֹא פָּגַע וְלֹא רָאָה):

ז מְצָא בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ רְבוּצָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבְּעָלִים עִמָּהּ — מִצְוָה לְפָרְקָן מֵעָלֶיהָ וְלִטְעֹן עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר "עָזֹב תַּעֲזֹב" מִכָּל מָקוֹם, "הָקֵם תָּקִים" מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "עִמּוֹ"? שֶׁאִם הָיָה בַּעַל הַבְּהֵמָה שָׁם וְהָלַךְ וְיָשַׁב לוֹ וְאָמַר לָזֶה שֶׁפָּגַע בּוֹ הוֹאִיל וְעָלֶיךָ מִצְוָה אִם רָצִיתָ לְפָרְקָן פְּרָקָן — הֲרֵי זֶה פָּטוּר, אֶלָּא אִם כֵּן בַּעַל הַבְּהֵמָה אֵינוֹ יָכוֹל לְסַיְּעוֹ כְּגוֹן שֶׁהוּא זָקֵן אוֹ חוֹלֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "עִמּוֹ".

וּמִכָּל מָקוֹם, חַיָּב הוּא לְפָרְקָן מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, אֶלָּא שֶׁפָּטוּר מִמִּצְוַת פְּרִיקָה שֶׁהִיא בְּחִנָּם וְאָסוּר לִטֹּל עָלֶיהָ שָׂכָר, וְזֶה רַשַּׁאי לִתְבֹּעַ שְׂכָרוֹ, וְיָכוֹל לִטֹּל מִמֶּנּוּ שְׂכָרוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל — אַף עַל פִּי כֵן הוּא חַיָּב לְפָרְקָן, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים.

וְכֵן אִם דָּרַךְ הַבְּהֵמָה לִרְבֹּץ תָּמִיד תַּחַת מַשָּׂאָהּ לְעוֹלָם — פָּטוּר מִמִּצְוַת פְּרִיקָה, שֶׁנֶּאֱמַר "רֹבֵץ", וְלֹא רַבְצָן. וְכֵן אִם הִיא עוֹמֶדֶת תַּחַת מַשָּׂאָהּ וְלֹא רָבְצָה — פָּטוּר מִמִּצְוַת פְּרִיקָה, שֶׁנֶּאֱמַר "רֹבֵץ", וְלֹא עוֹמֵד. וּבִשְׁנֵיהֶם חַיָּב לְפָרְקָן מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, אֶלָּא שֶׁרַשַּׁאי לִטֹּל שָׂכָר:

ח וּלְפִיכָךְ, אַף הַנִּכְרִי מִצְוָה לְסַיְּעוֹ בִּפְרִיקָה אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְבַדּוֹ, מִשּׁוּם צַעַר בְּהֶמְתּוֹ, אֶלָּא שֶׁרַשַּׁאי לִטֹּל מִמֶּנּוּ שָׂכָר. וְאִם אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ — אַף עַל פִּי כֵן חַיָּב לְפָרְקָן מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הַנִּכְרִי אֵינוֹ שָׁם.

(וְסוּס הַמּוֹשֵׁךְ בַּעֲגָלָה וְהִגִּיעַ לְמָקוֹם מְקַלְקֵל אוֹ לְהַר גָּבוֹהַּ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִמְשֹׁךְ לְבַדּוֹ בְּלִי שֶׁיַּעְזְרוּ לוֹ — אֶפְשָׁר שֶׁזֶּהוּ דּוֹמֶה לִפְרִיקָה, וּמִצְוָה לַעְזֹר אַף לְנָכְרִי מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, שֶׁהַנָּכְרִי יַכֶּה אֶת הַסּוּס מַכָּה רַבָּה לְהַכְרִיחוֹ לִמְשֹׁךְ יוֹתֵר מִכֹּחוֹ, וּכְשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לְהַצִּיל בַּעֲלֵי חַיִּים מִצַּעַר שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה לָהֶם, אַף אִם נַעֲשָׂה עַל יְדֵי אָדָם כְּגוֹן פְּרִיקָה — כָּךְ מִצְוָה לְהַצִּילָם מִצַּעַר שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לָהֶם עַכְשָׁו כְּדִין אוֹ שֶׁלֹּא כְּדִין).

אֲבָל מִצְוַת טְעִינָה אֵינָהּ בְּבֶהֱמַת נָכְרִי אֶלָּא מִשּׁוּם אֵיבָה, וַאֲפִלּוּ הַמַּשָּׂא הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁהַבְּהֵמָה שֶׁל נָכְרִי וְעָלָיו מֻטָּל לְהַטְעִין, אֶלָּא אִם כֵּן אֵינוֹ שָׁם. וּבְבֶהֱמַת יִשְׂרָאֵל חַיָּב לִטְעֹן עִמּוֹ אֲפִלּוּ הַמַּשָּׂא הוּא שֶׁל נָכְרִי:

ט וְהוֹאִיל וְהַנָּכְרִי אֵינוֹ בְּמִצְוַת טְעִינָה וּפְרִיקָה אֶלָּא מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים בִּלְבַד מִצְוָה לְפָרְקָן עִמּוֹ וְרַשַּׁאי לִטֹּל שָׂכָר עַל זֶה, אִם כֵּן מַהוּ שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה "כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ וְגוֹ'"? לֹא בְּשׂוֹנֵא נָכְרִי אָמְרָה תּוֹרָה אֶלָּא בְּשׂוֹנֵא יִשְׂרָאֵל. וְהַאי יְהֵיה יִשְׂרָאֵל שׂוֹנֵא

לְיִשְׂרָאֵל וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ"? אָמְרוּ חֲכָמִים כְּגוֹן שֶׁרָאָהוּ לְבַדּוֹ שֶׁעָבַר עֲבֵרָה וְהִתְרָה בּוֹ וְלֹא חָזַר, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לֵילֵךְ לְבֵית דִּין יְחִידִי לְהָעִיד עָלָיו שֶׁיְּקַבֵּל עָנְשׁוֹ —— הֲרֵי מִצְוָה לִשְׂנֹאתוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב מֵרִשְׁעָתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁעַדַיִן לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה — מִצְוָה לִפְרֹק וְלִטְעֹן עִמּוֹ, כְּמוֹ לְהַחֲזִיר אֲבֵדָתוֹ, הוֹאִיל וְעָבַר לְתַאֲבוֹן:

י הַפּוֹגֵעַ בִּשְׁנַיִם אֶחָד רוֹבֵץ תַּחַת הַמַּשָּׂא וְאֶחָד פָּרַק הַמַּשָּׂא וְלֹא מָצָא מִי שֶׁיִּטְעֹן עִמּוֹ — מִצְוָה לִפְרֹק בַּתְּחִלָּה מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים וְאַחַר כָּךְ טוֹעֵן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם אוֹהֲבָיו אוֹ שְׁנֵיהֶם שׂוֹנְאָיו, אֲבָל אִם אֶחָד אוֹהֵב וְאֶחָד שׂוֹנֵא — מִצְוָה לִטְעֹן עִם הַשּׂוֹנֵא תְּחִלָּה כְּדֵי לְכֹף אֶת יִצְרוֹ הָרַע, אִם שׂוֹנְאוֹ מֻחְמַת שֶׁחָטָא כְּנֶגְדּוֹ (בְּדָבָר שֶׁבֵּמָּמוֹן), שֶׁהַשּׂוֹנֵא הִיא שֶׁלֹּא כַּדָּת, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תִשְׂטֹר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ וְגוֹ'", אֲבָל אִם שׂוֹנְאוֹ כַּדָּת מִפְּנֵי שֶׁרָאָהוּ עוֹבֵר עֲבֵרָה (אוֹ שֶׁחָטָא כְּנֶגְדּוֹ וְצִעֲרוֹ צַעַר הַגּוּף, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָסִיר הַשִּׂנְאָה מִלִּבּוֹ וְלִמְחֹל לוֹ עַד שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מִתְּחִלָּה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאוֹרַח חַיִּים סִימָן קנ"ו) — הֲרֵי הָאוֹהֵב קוֹדֵם לוֹ:

יא "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף", אֶלָּא אֶחָד לְדִין וְאֶחָד לִפְשָׁרָה, שֶׁתְּהֵא בְּצֶדֶק בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דִּין. כֵּיצַד? שְׁתֵּי סְפִינוֹת הָעוֹבְרוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ וּפָגְעוּ זוֹ בָּזוֹ, אִם שְׁתֵּיהֶן עוֹבְרוֹת בְּבַת אַחַת שְׁתֵּיהֶן טוֹבְעוֹת, אִם בָּזוֹ אַחַר זוֹ עוֹבְרוֹת, וּצְרִיכָה אַחַת מֵהֶן לַחֲזֹר לַאֲחוֹרֶיהָ לְמָקוֹם רָחָב. וְכֵן שְׁנֵי גְּמַלִּים הָעוֹלִים מַעֲלוֹת גְּבוֹהוֹת וּפָגְעוּ זֶה בָּזֶה בְּרֹאשׁ הָהָר, אִם עוֹבְרִים שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת שְׁנֵיהֶם נוֹפְלִים, וְאִם בָּזֶה אַחַר זֶה עוֹלִים, וְצָרִיךְ אֶחָד מֵהֶם לַחֲזֹר לַאֲחוֹרָיו. כֵּיצַד הֵם עוֹשִׂים? אִם אַחַת מֵהֶן טְעוּנָה וְאַחַת אֵינָהּ טְעוּנָה — תְּדָחֶה שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה מִן הַטְּעוּנָה. וְאִם אַחַת מֵהֶן קְרוֹבָה לִנְטוֹת, שֶׁבְּמַעַט שֶׁתַּחֲזֹר לַאֲחוֹרֶיהָ יִמְצֵא מָקוֹם לַחֲבֶרְתָּהּ לַעֲבֹר, וְאַחַת מֵהֶן רְחוֹקָה לִנְטוֹת — תְּדָחֶה הַקְּרוֹבָה מִפְּנֵי הָרְחוֹקָה.

הָיוּ שְׁתֵּיהֶן טְעוּנוֹת, אוֹ שְׁתֵּיהֶן רְחוֹקוֹת אוֹ קְרוֹבוֹת — הָטֵל פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶם וְהֵם מַעֲלִים שָׂכָר זֶה לָזֶה מִי שֶׁיַּחֲזֹר לַאֲחוֹרָיו:

יב בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁנִּתְחַבְּרוּ לִסַּע יַחַד בַּדֶּרֶךְ, וְאֵרַע שֶׁרַגְלֵי חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶן רְעוּעוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל לָלֶכֶת מַהֵר כְּשְׁאָר חֲמוֹרִים — אֵין בְּנֵי חֲבוּרָה רַשָּׁאִים לִפָּרֵד עִם חֲמוֹרֵיהֶם וּלְהָנִיחַ

אֶת זֶה לְבַדּוֹ בַּדֶּרֶךְ, אֲבָל אִם נָפַל חֲמוֹרוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ כְּלָל — רַשָּׁאִים לְפָרֵד מִמֶּנּוּ, וְאֵינָם צְרִיכִים לְהִתְעַכֵּב בִּשְׁבִילוֹ יוֹתֵר מִדַּאי.

וְכֵן בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁנִּתְחַבְּרוּ לִסַּע בַּעֲגָלוֹת הַרְבֵּה וְאַרַע אֵיזֶה קִלְקוּל לְאֶחָד מֵהֶם וְצָרִיךְ לְשָׁהוֹת מְעַט לְתַקֵּן עֶגְלָתוֹ — אֵין חֲבֵרָיו רַשָּׁאִים לְפָרֵד מִמֶּנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ לְהִתְעַכֵּב הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדַּאי:

יג וּכְשֶׁמַּגִּיעִים לְמָקוֹם צַר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לַעֲבֹר ב' חֲמוֹרִים זֶה בְּצַד זֶה, וְצָרִיךְ אֶחָד מֵהֶם לַעֲמֹד בִּמְקוֹמוֹ עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַשֵּׁנִי תְּחִלָּה וְאָז יֵלֵךְ אַחֲרָיו, מִי מֵהֶם יַעֲמֹד? הָיָה אֶחָד טָעוּן וְאֶחָד רֵיקָן — יַעֲמֹד הָרֵיקָן. הָיוּ שְׁנֵיהֶם טְעוּנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם רֵיקָנִים — יַעֲשׂוּ פְּשָׁרָה, שֶׁזֶּה יַעֲמֹד פַּעַם אֶחָד וְזֶה פַּעַם אֶחָד (וְכֵן בִּשְׁתֵּי עֶגָלוֹת הַהוֹלְכוֹת זוֹ אַחַר זוֹ וְכָל אַחַת רוֹצָה לִסַּע בָּאַחֲרוֹנָה — יַעֲשׂוּ פְּשָׁרָה זוֹ). וְעַל כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה נֶאֱמַר "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ":

הלכות הפקר והשגת גבול

א **דִּינֵי הֶפְקֵר וְהַשָּׂגַת גְּבוּל וּבוֹ י"ג סְעִיפִים**:

הַמַּפְקִיר אֵיזֶה דָּבָר, שֶׁאוֹמֵר "הֲרֵי זֶה הֶפְקֵר", אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָדָר, שֶׁהֲרֵי הַנֶּדֶר הוּא לַעֲנִיִּים וְהֶפְקֵר הוּא שֶׁמַּפְקִיר בֵּין לַעֲנִיִּים בֵּין לַעֲשִׁירִים, וְאִם הִפְקִיר לַעֲנִיִּים בִּלְבַד אֵינוֹ הֶפְקֵר — אַף עַל פִּי כֵן דִּינוֹ כְּנֶדֶר שֶׁאָסוּר לַחֲזֹר בּוֹ, כְּגוֹן אִם הִפְקִיר אֵיזֶה דָּבָר וּבָא אַחֵר לִזְכוֹת בּוֹ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְחוֹת בּוֹ לוֹמַר שֶׁלִּי הוּא. אֲבָל קֹדֶם שֶׁאַחֵר זוֹכֶה בּוֹ — רַשַּׁאי הוּא עַצְמוֹ לִזְכוֹת בּוֹ כְּשֶׁאָר זוֹכֶה מִן הַהֶפְקֵר:

ב הַמִּדְבָּרוֹת הַיַּמִּים וְהַנְּהָרוֹת וְהַיְּעָרִים וְכָל מַה שֶּׁבָּהֶם הֵם מֻפְקָרִים וְעוֹמְדִים מֵאֲלֵיהֶם, וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶם זָכָה, כְּגוֹן לָצוּד חַיָּה וְעוֹף שֶׁבַּמִּדְבָּר, וְדָגִים שֶׁבַּיַּמִּים וּבַנְּהָרוֹת, וְלִלְקֹט עֲשָׂבִים שֶׁבַּיַּעַר, וְהָעֵצִים וְהַפֵּרוֹת שֶׁל אִילָנוֹת יַעַר.

(לְפִי שֶׁעַדַיִן לֹא הֶחֱזִיק בָּהֶם אָדָם בַּחֲזָקָה הַמּוֹעֶלֶת עַל פִּי הַתּוֹרָה לִקְנוֹת בָּהּ מִן הַהֶפְקֵר שֶׁהָיוּ מֻפְקָרִים וְעוֹמְדִים מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, כִּי חֲזָקָה הַמּוֹעֶלֶת בָּאִילָנוֹת הִיא כְּשֶׁיַּעֲבֹד עֲבוֹדָה הַמּוֹעֶלֶת לְאִילָן וְאָז קָנָה אוֹתוֹ אִילָן בִּלְבַד שֶׁעָבַד בּוֹ, וְאִם עָבַד אֵיזֶה עֲבוֹדָה הַמּוֹעֶלֶת בְּגוּף הַקַּרְקַע קָנָה הַשָּׂדֶה כֻּלָּהּ עִם כָּל הָאִילָנוֹת שֶׁבָּהּ, וּבַיַּעַר לֹא עָבַד אָדָם עֲבוֹדַת קַרְקַע וְלֹא עֲבוֹדַת אִילָנוֹת בְּכָל אִילָן, לְפִיכָךְ הֵם הֶפְקֵר, בֵּין שֶׁהֵם

בִּגְבוּל נָכְרִי בֵּין שֶׁהֵם בִּגְבוּל יִשְׂרָאֵל בְּחוּץ לָאָרֶץ, שֶׁלֹּא נִתְחַלְּקָה לִשְׁבָטִים עַל פִּי ה', רַק שֶׁזָּכָה בָּהֶם יִשְׂרָאֵל מֵהֶפְקֵר — אֵין זְכִיָּתוֹ כְּלוּם בְּלֹא חֲזָקָה הַמּוֹעֶלֶת):

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיִשְׂרָאֵל וְנָכְרֵי הֶדְיוֹטוֹת, אֲבָל מֶלֶךְ אֲפִלּוּ נָכְרֵי שֶׁכָּבַשׁ אֵיזוֹ מְדִינָה בְּמִלְחָמָה — קוֹנֶה אוֹתָהּ עִם כָּל הַנְּהָרוֹת וְהַיְעָרִים שֶׁבָּהּ. וְאִם מָכַר אוֹ נָתַן יַעַר מִמֶּנָּה לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו — נִקְנָה לָהֶם קִנְיַן גָּמוּר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶחֱזִיקוּ בּוֹ לֹא הֵם וְלֹא הַמֶּלֶךְ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מָכַר אוֹ נָתַן מִמְּדִינָתוֹ. לְפִי שֶׁזֶּהוּ מִמִּשְׁפְּטֵי וְחָק הַמַּלְכוּת, שֶׁכָּל הָאָרֶץ כֻּלָּהּ עִם הַנְּהָרוֹת וְהַיְעָרִים הִיא בִּרְשׁוּת הַמֶּלֶךְ, בֵּין מְדִינָתוֹ בֵּין מְדִינָה שֶׁכּוֹבֵשׁ בְּמִלְחָמָה, וּמִשְׁפְּטֵי הַמַּלְכוּת הֵם דִּין גָּמוּר כְּדִין שֶׁל תּוֹרָה. לְפִיכָךְ, הַחוֹטֵב עֵצִים מִיְּעָרִים אֵלּוּ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן בַּעֲלֵיהֶם בְּחֹזֶק יָד — הֲרֵי זֶה גָּזֵל גָּמוּר שֶׁל תּוֹרָה. וְאִם בִּגְנָבָה — הֲרֵי זוֹ גְּנֵבָה גְּמוּרָה. וְכֵן הַצָּד חַיָּה וְעוֹף מִן הַיְּעָרִים וְדָגִים מִן הַנְּהָרוֹת אִם הַמֶּלֶךְ מָכַר אוֹ נָתַן זְכוּת זֶה לְיִשְׂרָאֵל אוֹ לַנָּכְרִי.

אֲבָל אִם אֵין זְכוּת זֶה בָּא לָהֶם מִן הַמֶּלֶךְ — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גֶּזֶל שֶׁל תּוֹרָה. אֲפִלּוּ חֲטַף דָּגִים מִן הַמְּצוּדָה שֶׁל צַיָּד יִשְׂרָאֵל, אִם אֵין לָהּ תּוֹךְ שֶׁאֵינָהּ כְּלִי — לֹא קָנְתָה הַדָּגִים לְבַעֲלֶיהָ מִן הַהֶפְקֵר. וְאַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם:

ד וְכָל זֶה בִּנְהָרוֹת (וְיַעְרִים), אֲבָל דָּגִים שֶׁהֵם בְּבֵיבָרִין שֶׁל בְּעָלִים, וְכֵן חַיָּה וְעוֹף שֶׁבְּבֵיבָרִין שֶׁל בְּעָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בֵּיבָר גָּדוֹל וְהֵם מְחֻסָּרִים בּוֹ צֵידָה, שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא מְצוּדָה לָצוּד אוֹתָם שָׁם, הֵם שֶׁל בַּעַל הַבֵּיבָר, לְפִי שֶׁהַבֵּיבָר הוּא כְּחָצֵר הַמְשֻׁתַּמֶּרֶת לוֹ לְדַעְתּוֹ שֶׁהִיא קוֹנָה לָאָדָם כָּל דָּבָר הֶפְקֵר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי הֵם מִשְׁתַּמְּרִים בַּבֵּיבָר שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לָצֵאת לְהָלְאָה מֵהֶקֵּף הַבֵּיבָר:

ה הַזּוֹרֵק בְּקַעַת עַל אִילָן שֶׁל הֶפְקֵר לְהַשִּׁיר מִמֶּנּוּ פֵּרוֹת — אָסוּר לְאָדָם אַחֵר לְהַגְבִּיהַּ פֵּרוֹת אֵלּוּ מֵהָאָרֶץ לְעַצְמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא קְנָאָם זֶה הוֹאִיל וְלֹא בָּאוּ לְיָדוֹ וְזֶה שֶׁהִגְבִּיהַּ זָכָה בָּהֶם, אַף עַל פִּי כֵן אָסְרוּ חֲכָמִים לְטָלָם מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם:

ו יוֹנֵי שׁוֹבָךְ וְיוֹנֵי עֲלִיָּה שֶׁהֵם שֶׁל הֶפְקֵר, וְהַשּׁוֹבָךְ וְהָעֲלִיָּה לֹא קָנוּ אוֹתָן לְבַעֲלֵיהֶם מִתּוֹרַת חָצֵר הוֹאִיל וְאֵינָן מִשְׁתַּמְּרִים בָּהֶם — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְאַחֵר לְטָלָן, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. וְהוּא הַדִּין לִנְחִיל שֶׁל דְּבוֹרִים.

וְכָל אֵלּוּ שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם אִם עָבַר וְנָטַל — הֲרֵי זֶה חַיָּב לְהַחֲזִיר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וַאֲפִלּוּ אִם נָטַל קָטָן — חַיָּב אָבִיו לְהַחֲזִיר, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם:

ז וְכָל מְצִיאָה וְהֶפְקֵר שֶׁהִיא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם — הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ. חֲכָמִים תִּקְּנוּ דָּבָר זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי מַחֲלֹקֶת אִם אֶחָד יַגְבִּיהַּ מְצִיאָה מִצַּד חֲבֵרוֹ, לְכָךְ תִּקְּנוּ שֶׁכָּל הַקּוֹדֵם לָהּ בְּאַרְבַּע אַמּוֹתָיו זָכָה בָּהּ, וְשׁוּב אֵין אַחֵר רַשַּׁאי לִטְּלָהּ, וְאַף אִם נְטָלָהּ צָרִיךְ לְתִּנָהּ לְזֶה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם מֻפְקָר, אֲבָל בִּשְׂדֵה חֲבֵרוֹ לֹא תִּקְּנוּ אַרְבַּע אַמּוֹת לְאָדָם אַחֵר, אַף שֶׁאֵין חֲבֵרוֹ עוֹמֵד שָׁם, וְלֹא זָכְתָה לוֹ שָׂדֵהוּ הוֹאִיל וְאֵין מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ מִשְׁתַּמֵּר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְאַף בְּמָקוֹם מֻפְקָר לֹא תִּקְּנוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, הוֹאִיל וְרַבִּים דּוֹחֲקִים שָׁם וְאֵין לְכָל אֶחָד אַרְבַּע אַמּוֹת מְיֻחָדוֹת:

ח קְטַנָּה יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת לְעִנְיַן מְצִיאָה, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ לְעִנְיַן גֵּט. אֲבָל קָטָן אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, וּמֻתָּר לִטֹּל מְצִיאָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹתָיו.

וְאַף אִם הִגִּיעָה לְיָדוֹ — אֵין בָּהּ מִשּׁוּם גֶּזֶל שֶׁל תּוֹרָה, אֶלָּא אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. אֲבָל אִם נְתָנוֹ מַתָּנָה לַקָּטָן — יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם גֶּזֶל שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהַקָּטָן קוֹנֶה כְּשֶׁדַּעַת אַחֶרֶת מַקָּנָה אוֹתוֹ:

ט מְצִיאַת בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַסְּמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים — הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ, חֲכָמִים תִּקְּנוּ לוֹ מִפְּנֵי דֶּרֶךְ שָׁלוֹם הוֹאִיל וְזָנָן מִשֶּׁלּוֹ. אֲבָל אִם אֵין בְּנוֹ סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן— מְצִיאָתוֹ לְעַצְמוֹ וְלֹא לְהַזָּנָן, לְפִי שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ מִפְּנֵי דֶּרֶךְ שָׁלוֹם אֶלָּא לָאָב וְלֹא לְאַחֵר הַזָּן בְּתוֹרַת צְדָקָה, מִפְּנֵי שֶׁאִם לֹא יְזוּן הוּא יְזוּנוּ אֲחֵרִים, שֶׁרַבִּים מְצוּיִים הַזָּנִים וּמְפַרְנְסִים בְּדֶרֶךְ צְדָקָה. אֲבָל בִּתּוֹ עַד שֶׁתִּתְבַּגֵּר — מְצִיאָתָהּ לְאָבִיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ סְמוּכָה עַל שֻׁלְחָנוֹ, וְכֵן מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ.

וְכֵן מְצִיאַת אִשְׁתּוֹ וּמַעֲשֶׂה יָדֶיהָ.

וְאִם נְתָנוֹ מַתָּנָה לִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ הַקְּטַנִּים הַסְּמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ — הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ. אֲבָל אִם נְתָנוֹ לִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים אַף עַל פִּי שֶׁסְּמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ — הֲרֵי הִיא שֶׁלָּהֶם.

וְעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים — מְצִיאָתָן לְעַצְמָן:

י בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא זָכוּ אַרְבַּע אַמּוֹתָיו אַף עַל פִּי שֶׁנִּפַּל לוֹ עָלֶיהָ אוֹ שֶׁפֵּרַשׁ טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ — מֻתָּר לְאַחֵר לְהַקְדִּים לְזְכוֹת בָּהּ בְּהַגְבָּהָה.

וְאִם אִישׁ עָנִי הוּא זֶה — יֵשׁ אוֹסְרִים, שֶׁעָנִי הַמְהַפֵּךְ בַּחֲרָרָה וּבָא אַחֵר וּנְטָלָהּ מִמֶּנּוּ נִקְרָא רָשָׁע. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ כֵּן אֶלָּא כְּשֶׁמְּהַפֵּךְ לְהִשְׁתַּכֵּר אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת חֲרָרָה בְּעַד אֵיזֶה שֵׂרוּת שֶׁיְּשָׁרְתֵהוּ וּבָא אַחֵר וּקְדָמוֹ נִקְרָא רָשָׁע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִשְׁתַּכֵּר כֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר, אַף שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֵיזֶה טֹרַח בְּהִשְׁתַּדְּלוּת עַד שֶׁיִּמְצָא מָקוֹם אַחֵר כָּזֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמִצִיאָה. וְכֵן עִקָּר. וּמִכָּל מָקוֹם, בַּעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר לְעַצְמוֹ.

אֲבָל הַמְחַזֵּר אַחַר דָּבָר לִקְנוֹתוֹ בֵּין קַרְקַע בֵּין מִטַּלְטְלִין וּבָא אַחֵר וּקְדָמוֹ — נִקְרָא רָשָׁע, שֶׁהֲרֵי הָיָה מוֹצֵא לִקְנוֹת אוֹ לִמְכֹּר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל יְדֵי טֹרַח וְהִשְׁתַּדְּלוּת. אֶלָּא אִם כֵּן הוּא קוֹנֶה בְּזוֹל גָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ מָצוּי לִקְנוֹת כָּךְ בְּמָקוֹם אַחֵר — אָז דִּינוֹ כִּמְצִיאָה, אִם הָרִאשׁוֹן לֹא קָנָה עֲדַיִן בְּאֶחָד מִדְּרָכֵי הַקִּנְיָן שֶׁהַמִּקָּח נִקְנֶה בּוֹ:

יא וְכָל זֶה כְּשֶׁכְּבָר פָּסְקוּ הַדָּמִים הַקּוֹנֶה וְהַמּוֹכֵר וְאֵין מְחַסְּרִין אֶלָּא קִנְיָן, אֲבָל אִם לֹא הֵשִׁוּוּ עֲדַיִן בְּפִסּוּק דָּמִים, שֶׁהַמּוֹכֵר רוֹצֶה בְּכָךְ וְהַלּוֹקֵחַ רוֹצֶה בְּכָךְ — מֻתָּר לְאַחֵר לִקְנוֹת, שֶׁלֹּא עָשׂוּ חֲכָמִים תַּקָּנָה לְהַפְסִיד הַמּוֹכֵר, שֶׁכְּשֶׁיָּבוֹא אֶחָד לִקְנוֹת וְיִפְסֹק לוֹ מֵעַט דָּמִים יִצְטָרֵךְ לִמְכֹּר לוֹ אִם לֹא יִהְיֶה רַשַּׁאי שׁוּב שׁוּם אָדָם לָבוֹא לִקְנוֹתוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם הַמּוֹכֵר הוּא נָכְרִי לֹא חִלְּקוּ חֲכָמִים. אֲבָל אִם הֵשִׁוּוּ בְּפִסּוּק דָּמִים — אָסוּר לְאַחֵר לְהוֹסִיף בְּדָמִים, אֲפִלּוּ הַמּוֹכֵר הוּא יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אִם כֵּן הַלּוֹקֵחַ הוּא נָכְרִי.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּשְׁכִירוּת בָּתִּים מִן הַנָּכְרִי יֵשׁ חֵרֶם רַבֵּנוּ גֵּרְשֹׁם שֶׁלֹּא לְהַשִּׂיג גְּבוּל (אֲפִלּוּ אִם לֹא הֵשִׁוּוּ עֲדַיִן בְּפִסּוּק דָּמִים):

יב אָסוּר לַמְלַמֵּד לְהַשְׁכִּיר אֶת עַצְמוֹ לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְלַמֵּד אַחֵר כָּל זְמַן שֶׁהַמְלַמֵּד בְּבֵיתוֹ, אִם לֹא שֶׁיֹּאמַר בַּעַל הַבַּיִת אֵין רְצוֹנִי לְעַכֵּב הַמְלַמֵּד שֶׁלִּי, אֲבָל הוּא אָסוּר לִפְעֹל עִם הַבַּעַל הַבַּיִת שֶׁיְּפַטְּרֶנּוּ בְּכָלוֹת זְמַנּוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא יָכוֹל לִמְצֹא בַּעַל הַבַּיִת אַחֵר עַל יְדֵי טֹרַח וְהִשְׁתַּדְּלוּת. וְהוּא הַדִּין אִם אֵין הַמְלַמֵּד בְּבֵיתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אֶלָּא כְּשֶׁכְּבָר בִּקֵּשׁ מִבַּעַל הַבַּיִת תְּחִלָּה אַף שֶׁעֲדַיִן לֹא הִבְטִיחוֹ — הֲרֵי זֶה כְּעֵנִי הַמְהַפֵּךְ בַּחֲרָרָה שֶׁאָסוּר לְאַחֵר לְטָלָהּ מִמֶּנּוּ.

אֲבָל בְּבַעַל הַבַּיִת שֶׁשָּׂכַר מְלַמֵּד אֶחָד — מֻתָּר לְבַעַל הַבַּיִת אַחֵר לִשְׂכֹּר אוֹתוֹ מְלַמֵּד

עַצְמוֹ לְבָנָיו, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם הַשָּׂגַת גְּבוּל, כִּי אֶפְשָׁר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְמְצֹא מְלַמֵּד מוֹעִיל לְבָנָיו כָּזֶה:

יג יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ נָכְרִי מַכִּירוֹ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ תָּמִיד אוֹ מַלְוֶה אוֹתוֹ בְּרִבִּית תָּמִיד — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר לַעֲסֹק עִם אוֹתוֹ נָכְרִי וּלְהַלְווֹתוֹ וּלְשַׁחֲדוֹ וּלְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁנִּכְסֵי נָכְרִי הֵן כְּהֶפְקֵר וְכָל הַקּוֹדֵם זָכָה, שֶׁבְּהֶפְקֵר אֵין בּוֹ מִשּׁוּם הַשָּׂגַת גְּבוּל עַל פִּי סְבָרָא הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה.

וְיֵשׁ אוֹסְרִין, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנָּכְרִי הוּא מַכִּירוֹ שֶׁל זֶה וְרָגִיל לַעֲסֹק עִמּוֹ תָּמִיד וְהַיִּשְׂרָאֵל בָּטוּחַ בּוֹ — הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ בָּא הָעֵסֶק לְיָדוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִי שֶׁבָּא לְפַתּוֹת הַנָּכְרִי לַעֲסֹק עִמּוֹ הֲרֵי הוּא פּוֹסֵק חִיּוּתוֹ שֶׁל זֶה. וְאַפִלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בַּעַל מְלָאכָה וְרָגִיל לַעֲשׂוֹת תָּמִיד אֵצֶל נָכְרִי אֶחָד — אָסוּר לְאַחֵר לְהוֹזִיל הַשָּׂכָר כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַנָּכְרִי הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת, הוֹאִיל וְזֶה הוּא רָגִיל עִם נָכְרִי זֶה מִכְּבָר וּבָטוּחַ בּוֹ וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ חַיָּיו תְּלוּיִים בּוֹ וְזֶה פּוֹסֵק חַיָּיו. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִדְּבָרִים שֶׁאָדָם בָּטוּחַ בָּהֶם וְרָגִיל בָּהֶם — אָסוּר לְאַחֵר לְמָנְעָם מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפוֹסֵק חַיָּיו.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, זֶה תָּלוּי בְּמִנְהַג מְקוֹמוֹת, יֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לְהַקֵּל כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לְהַחְמִיר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה. וְיֵרֶא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ בְּכָל מָקוֹם. אֲבָל מֻתָּר מִן הַדִּין לִבְנֵי הָעִיר לְיָרֵד אֶחָד בְּתוֹךְ אֻמָּנוּת חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן לְהוֹשִׁיב חֲנוּת בְּצַד חֲנוּת חֲבֵרוֹ, וְכֵן חַיָּט בְּצַד חַיָּט, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לוֹ מִי שֶׁבָּא אֶצְלְךָ — יָבוֹא, וּמִי שֶׁיָּבוֹא אֶצְלִי — יָבוֹא.

וּמֻתָּר לַחֲנָנִי הַשֵּׁנִי לְחַלֵּק קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים לַתִּינוֹקוֹת וְלַשְּׁפָחוֹת הַשְּׁלוּחוֹת לַחֲנוּת לִקְנוֹת כְּדֵי שֶׁיָּבוֹאוּ אֶצְלוֹ לִקְנוֹת, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לוֹ אֲנִי מְחַלֵּק אֱגוֹזִים וְאַתָּה חֲלֹק שְׁקֵדִים. וְכֵן מֻתָּר לוֹ לְהוֹזִיל הַשַּׂעַר אוֹ לְהַגְדִּיל הַמִּדָּה, מִפְּנֵי שֶׁגַּם חֲבֵרוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן, לְפִיכָךְ אֵינוֹ כְּפוֹסֵק חַיָּיו.

וּמִדַּת חֲסִידוּת, שֶׁלֹּא לֵירֵד לְתוֹךְ אֻמָּנוּת חֲבֵרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא" (ס"א "לֹא עָשָׂה לְרֵעֵהוּ רָעָה"), וּפֵרְשׁוּ חֲכָמִים זֶה שֶׁלֹּא יָרַד לְתוֹךְ אֻמָּנוּת חֲבֵרוֹ:

הלכות גזלה וגנבה

א דיני גְּזֵלָה וּגְנֵבָה ובו ל"ד סְעִיפִים:

אָסוּר לִגְנֹב כָּל שֶׁהוּא דִּין תּוֹרָה, בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין מִנָּכְרִי, בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן. וַאֲפִלּוּ אִם הַנָּכְרִי צוֹעֵר אֶת הַיִּשְׂרָאֵל (צַעַר שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ בּוֹ תַּשְׁלוּמִין). וְאַף עַל פִּי שֶׁפְּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה אֵינוֹ נִקְרָא מָמוֹן וְאֵין צָרִיךְ לְהָשִׁיבוֹ, הֲרֵי חֲצִי שְׁעוּר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה לְכַתְּחִלָּה.

וְאִם הוּא דָּבָר מוּעָט כָּל כָּךְ שֶׁאֵין מִי שֶׁיִּקְפִּיד כְּלָל עָלָיו, כְּגוֹן לִטֹּל קֵיסָם מֵהַחֲבִילָה אוֹ מֵהַגָּדֵר לַחְצֹץ בּוֹ שִׁנָּיו — מֻתָּר. וּמִדַּת חֲסִידוּת לִמְנֹעַ גַּם מִזֶּה:

ב וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא בְּסַכָּנַת מָוֶת וְצָרִיךְ לִטֹּל מָמוֹן חֲבֵרוֹ כְּדֵי לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ מִמָּוֶת — לֹא יִטָּלֶנּוּ אֶלָּא עַל דַּעַת לְשַׁלֵּם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁכָּל הָעֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה נִדְחוֹת מִפְּנֵי פִקּוּחַ נֶפֶשׁ חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים — אָסוּר לְהַצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ עַל דַּעַת לְהִפָּטֵר, אֶלָּא עַל דַּעַת לְשַׁלֵּם כְּשֶׁתִּמְצָא יָדוֹ, הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר בְּתַשְׁלוּמִין.

וְאַף עַל דַּעַת לְשַׁלֵּם לֹא הֻתַּר אֶלָּא מִפְּנֵי פִקּוּחַ נֶפֶשׁ, אֲבָל שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ — אָסוּר אֲפִלּוּ עַל דַּעַת לְשַׁלֵּם דָּבָר יָפֶה מִמֶּנּוּ. וַאֲפִלּוּ לִרְפוּאַת חֹלִי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, אוֹ לְהִנָּצֵל בּוֹ מֵאָנָס שֶׁאֲנָסוֹ בְּיִסּוּרֵי הַגּוּף שֶׁאֵין בָּהֶם סַכָּנָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, וְאֵין מִתְרַפְּאִים שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סַכָּנָה אֶלָּא בְּאִסּוּרֵי דִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קנ"ה.

וַאֲפִלּוּ לִגְנֹב עַל מְנָת לְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל שֶׁרוֹצֶה לְהַנְהוֹתוֹ וְיוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַגְּזֵלָה הוּא חֵפֶץ הָעוֹמֵד לִמְכֹּר וְלֹא מֵחֲפְצֵי בֵּיתוֹ וְהַתַּשְׁלוּמִין בְּעַד הַגְּזֵלָה הֵם בְּעַיִן — רַשַּׁאי לִגְזֹל וּלְזַכּוֹת לוֹ הַתַּשְׁלוּמִין עַל יְדֵי אַחֵר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַתַּשְׁלוּמִין יָפִין מֵהַגְּזֵלָה — הֲרֵי זֶה זְכוּת לְהַנִּגְזָל, וְזָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. וְגַם אֵינוֹ עוֹבֵר בְּ"בַּל תִּגְנֹבוּ", שֶׁאֵין זוֹ גְּנֵבָה, כֵּיוָן שֶׁהָאַחֵר יוֹדֵעַ מִזֶּה, וְהוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה זֶה בְּהֶסְתֵּר כְּלָל:

ג וַאֲפִלּוּ הַגּוֹנֵב עַל דַּעַת לְהַחֲזִיר אוֹתוֹ הַחֵפֶץ עַצְמוֹ, אֶלָּא שֶׁרוֹצֶה לְצַעֲרוֹ זְמַן מַה. וַאֲפִלּוּ אֵין כַּוָּנָתוֹ לְצַעֲרוֹ כְּלָל, אֶלָּא שֶׁגּוֹנֵב דֶּרֶךְ שְׁחוֹק — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁלֹּא יַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּכָךְ:

ד אָסוּר לַעֲשֹׂק אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ". וְאֵיזֶהוּ עֹשֶׁק? זֶה הַבָּא מָמוֹן חֲבֵרוֹ לְיָדוֹ בִּרְצוֹן הַבְּעָלִים, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לַחֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ הַלְוָאָה אוֹ שְׁכִירוּת

וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְשַׁלֵּם (אוֹ שֶׁמַּדְחֶהוּ בְּלֵךְ וְשׁוּב לֵךְ וְשׁוּב). וְלָאו זֶה אֵינוֹ אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל אֲבָל לֹא בְּנָכְרִי, שֶׁנֶּאֱמַר "רֵעֲךָ".

וְהוּא שֶׁאֵין חִלּוּל הַשֵּׁם בַּדָּבָר, כְּגוֹן שֶׁלָּוָה מִנָּכְרִי וּמֵת הַנָּכְרִי — רַשַּׁאי לְכַחֵשׁ לִבְנוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁהוּא מְשַׁקֵּר, אֲבָל כְּשֶׁהַנָּכְרִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מְשַׁקֵּר — אָסוּר לְכַחֵשׁ לוֹ שׁוּם דָּבָר, מִפְּנֵי חִלּוּל הַשֵּׁם.

וְאַף בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַנָּכְרִי יוֹדֵעַ אֵינוֹ רַשַּׁאי אֶלָּא לְהַפְקִיעַ הַלְוָאָתוֹ אוֹ שְׁאָר חוֹבוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לְהַנָּכְרִי, אֲבָל כְּשֶׁהַחֵפֶץ שֶׁל הַנָּכְרִי הוּא בְּעַיִן — אָסוּר לִכְפֹּר בּוֹ, שֶׁהֲרֵי זוֹ גְּזֵלָה מַמָּשׁ.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ קָנָה חֵפֶץ מִנָּכְרִי — אָסוּר לְהַטְעוֹתוֹ בַּחֶשְׁבּוֹן בִּנְתִינַת מָעוֹת בְּעַד הַחֵפֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ", שֶׁהֲרֵי אֵין הַנָּכְרִי מַקְנֶה לוֹ הַחֵפֶץ אֶלָּא בְּעַד סְכוּם הַדְּמִים שֶׁפָּסַק לוֹ, וְהַמַּטְעֶהוּ בְּחֶשְׁבּוֹן הַמָּעוֹת — הֲרֵי זֶה כְּגוֹנֵב הַחֵפֶץ וְלֹא כְּמַפְקִיעַ חוֹבוֹ. וַאֲפִלּוּ גְּנֵבַת דַּעַת שֶׁאֵין בָּהּ חֶסְרוֹן מָעוֹת אֲסוּרָה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת אוֹנָאָה.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הַנָּכְרִי טָעָה מֵעַצְמוֹ — מֻתָּר, אִם לֹא יִהְיֶה חִלּוּל הַשֵּׁם בַּדָּבָר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יוֹדַע לוֹ. וְנָכוֹן שֶׁיֹּאמַר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל "רְאֵה שֶׁעַל חֶשְׁבּוֹנְךָ אֲנִי סוֹמֵךְ".

וְאִם מִשְּׁכֵּן נָכְרִי חֵפֶץ לְיִשְׂרָאֵל — יֵשׁ מַתִּירִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה הֲרֵי זֶה גַּזְלָן (מִפְּנֵי שֶׁשּׁוֹלֵחַ יָד בַּפִּקָּדוֹן, בְּנָכְרִי אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שִׁלּוּחוּת יָד, שֶׁנֶּאֱמַר "אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ", "רֵעֵהוּ" — וְלֹא שֶׁל נָכְרִי, כִּי שִׁלּוּחוּת יָד אֵינָהּ גְּזֵלָה לְגַמְרֵי, אֶלָּא שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בַּפִּקָּדוֹן לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ, וּמַה שֶּׁיִּתְקַלְקֵל בְּתַשְׁמִישׁוֹ דַּיְתוֹ לְשַׁלֵּם לוֹ, וְלֹא אָסְרָה תּוֹרָה בְּנָכְרִי אֶלָּא לִגְזֹל מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי שֶׁלֹּא עַל דַּעַת לְשַׁלֵּם):

ה כָּל הַחוֹמֵד בֵּיתוֹ אוֹ כֵּלָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ כָּל דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּקָּחֵם מִמֶּנּוּ רַק שֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ לְמָכְרָם, וְהוּא הִרְבָּה עָלָיו רֵעִים אוֹ שֶׁהִפְצִיר בּוֹ בְּעַצְמוֹ עַד שֶׁמְּכָרָם לוֹ — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּ"לֹא תַחְמֹד". וְאֵינוֹ עוֹבֵר בְּלָאו זֶה עַד שֶׁיִּקַּח הַחֵפֶץ שֶׁחָמַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "לֹא תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עָלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ לָךְ".

וּמִשֶּׁעָה שֶׁנִּפְתָּה בְּלִבּוֹ וְחָשַׁב הַאֵיךְ יִקְנֶה חֵפֶץ זֶה — עָבַר בְּ"לֹא תִתְאַוֶּה", כִּי אֵין תַּאֲוָה אֶלָּא בַּלֵּב בִּלְבַד.

וְהַתַּאֲוָה מֵבִיא לִידֵי חֲמוּד, וְהַחֲמוּד מֵבִיא לִידֵי גֵּזֶל, וְהַגֵּזֶל מֵבִיא לִידֵי שְׁפִיכוּת דָּמִים. הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהַמִּתְאַוֶּה לְשֶׁל חֲבֵרוֹ — עוֹבֵר בְּלָאו אֶחָד, וְהַקּוֹנֶה דָּבָר שֶׁהִתְאַוָּה בְּהֶפְצֵר שֶׁהִפְצִיר בּוֹ אוֹ בְּבַקָּשָׁה מִמֶּנּוּ בֵּין עַל יְדֵי עַצְמוֹ בֵּין עַל יְדֵי אֲחֵרִים — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בִּשְׁנֵי לָאוִין, לְכָךְ נֶאֱמַר "לֹא תַחְמֹד" וְ"לֹא תִתְאַוֶּה":

ו מִצְוַת עֲשֵׂה עַל הַגּוֹזֵל לְהַחֲזִיר הַגְּזֵלָה עַצְמָהּ אִם הִיא בְּעֵינָהּ וְלֹא נִשְׁתַּנְּתָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל", וְהוּא הַדִּין לְגַנָּב, וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּנְתִינַת דָּמִים אֲפִלּוּ אִם כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים. אֲבָל אִם אָבְדָה, אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּנְּתָה שִׁנּוּי שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר לְבִרְיָתוֹ — יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּנְתִינַת דָּמֶיהָ כַּמָּה שֶׁהָיְתָה שָׁוָה בְּשָׁעַת הַגְּזֵלָה.

וְאִם הַנִּגְזָל הוּא בְּמָקוֹם אַחֵר — אֵין צָרִיךְ לְשָׁלְחַ הַמָּעוֹת לְמְקוֹמוֹ, אֶלָּא מוֹדִיעוֹ שֶׁיְּבוֹא לוֹ וְיִשַּׁלֵּם לוֹ:

ז וּכְשֶׁבָּא מֵעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִתֵּן דָּמִים, צְוּוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלַּעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אִם הוּא גַּנָּב אוֹ גַּזְלָן מְפֻרְסָם, שֶׁעֲסָקָיו בְּכָךְ וּתְשׁוּבָתוֹ קָשָׁה, שֶׁאִם יְקַבְּלוּ מִמֶּנּוּ לֹא יִשָּׁאֵר לוֹ מְאוּמָה, לְפִיכָךְ צְוּוּ לִמְחֹל לוֹ כְּדֵי לִפְתֹּחַ לוֹ פֶּתַח שֶׁיְּבוֹא לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וּלְבַקֵּשׁ שֶׁיִּמְחֲלוּ לוֹ. וְאִם הוּא אוֹמֵר אַף עַל פִּי שֶׁמְּחַלְתֶּם לִי רְצוֹנִי לְשַׁלֵּם לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם — אֵין מוֹחִין בְּיַד מִי שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם הַגְּנֵבָה אוֹ הַגְּזֵלָה קַיֶּמֶת — אֵין צָרִיךְ לִמְחֹל לוֹ כְּלָל.

וְאִם הַנִּגְזָל חַיָּב לַאֲחֵרִים וְאֵין לוֹ בְּמַה לִפְרֹעַ — לֹא יִמְחֹל בְּכָל עִנְיָן, כְּדֵי שֶׁיִּפְרַע לְבַעֲלֵי חוֹבוֹת שֶׁלּוֹ:

ח וְאִם מִתְבַּיֵּשׁ לְהַחֲזִיר לוֹ — יָכוֹל לְהַבְלִיעַ לוֹ דָּמִים אֵלּוּ בַּחֶשְׁבּוֹן כְּשֶׁנּוֹשֶׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ. וְאִם אֵינוֹ נוֹשֶׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ — יִתֵּן לְאִישׁ אַחֵר שֶׁהוּא נוֹשֶׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ שֶׁיַּבְלִיעַ לוֹ בַּחֶשְׁבּוֹן. אוֹ יַשְׁלִיךְ הַמָּעוֹת לְתוֹךְ כִּיסוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מָעוֹת, שֶׁאָדָם עָשׂוּי לְמַשְׁמֵשׁ בְּכִיסוֹ בְּכָל שָׁעָה, וַהֲרֵי מָנָה הַמָּעוֹת שֶׁהֶחֱזִיר לוֹ בִּכְלַל מְעוֹתָיו, וּמִנְיָן שֶׁלֹּא מִדַּעַת פּוֹטֵר. אֲבָל אִם הֶחֱזִיר לוֹ לְכִיס שֶׁאֵין בּוֹ כְּלוּם — לֹא יָצָא, עַד שֶׁיִּמְצָאֵם זֶה בְּכִיסוֹ. וְאִם נֶאֱבְדוּ קֹדֶם שֶׁמְּצָאָם — לֹא קַיֵּם מִצְוַת הֲשָׁבָה.

וְאִם מֵת הַנִּגְזָל — יַחֲזִיר לְיוֹרְשָׁיו.

וְהַגּוֹזֵל אֶת הָרַבִּים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי יַחֲזִיר, כְּגוֹן הַמּוֹכְסִים שֶׁנָּטְלוּ יוֹתֵר מִקִּצְבָּתָם שֶׁנָּתַן

לָהֶם הַמֶּלֶךְ, וְכֵן הַגַּבָּאִים הַמְמֻנִּים מִן הַמֶּלֶךְ לִגְבוֹת הַמַּס וְהֵם מְקַלִּים לִקְרוֹבֵיהֶם וּמְטִילִים עַל אֲחֵרִים, שֶׁהֲרֵי הֵם גַּזְלָנִים גְּמוּרִים, וְכֵן מְמֻנֵּי הַקָּהָל שֶׁעוֹשִׂים כְּמַעֲשֵׂיהֶם — תְּשׁוּבָתָן קָשָׁה, לְפִיכָךְ יַעֲשׂוּ צָרְכֵי רַבִּים כְּגוֹן לַחְפֹּר בְּאֵרוֹת מַיִם, בִּכְדֵי שֶׁגַּם הַנִּגְזָלִים יֵהָנוּ מֵהֶם. וּמִכָּל מָקוֹם, אוֹתָם אֲנָשִׁים שֶׁהֵם מַכִּירִים שֶׁגָּזְלוּ מֵהֶם חַיָּבִים לְהַחֲזִיר לָהֶם, וְלֹא דַּי בְּמַה שֶּׁנֶּהֱנִים מִמֵּימֵיהֶם.

וְכֵן יַעֲשֶׂה הַמַּלְוֶה בְּרִבִּית לְרַבִּים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי:

ט אָסוּר לִקְנוֹת מֵהַגַּנָּב הַחֵפֶץ שֶׁגָּנַב, וְעָוֹן גָּדוֹל הוּא, שֶׁהֲרֵי מַחֲזִיק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "חוֹלֵק עִם גַּנָּב שׂוֹנֵא נַפְשׁוֹ", וְגוֹרֵם לוֹ לִגְנֹב גְּנֵבוֹת אֲחֵרוֹת, שֶׁאִם לֹא יִמְצָא לוֹקֵחַ אֵינוֹ גּוֹנֵב, אַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹלִיךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא גַּנָּב — אֵין זֶה מָצוּי לוֹ כָּל כָּךְ, וְאִם כָּל יוֹדְעָיו וּמַכִּירָיו לֹא יִקְנוּ מִמֶּנּוּ — לֹא יִגְנֹב כָּל כָּךְ, לְפִיכָךְ אָסוּר לְכָל יוֹדְעָיו לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ. וְכֵן אָסוּר לִקְנוֹת מִגַּזְלָן. אֶלָּא אִם כֵּן מִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת הַבְּעָלִים לְהַחֲזִירָהּ לָהֶם, וְהֵם יַחֲזִירוּ לוֹ מְעוֹתָיו. וְהוּא שֶׁהַבְּעָלִים לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְהַצִּיל בְּעַצְמָן אִם לֹא הָיָה קוֹנֶה הוּא:

י וַאֲפִלּוּ אִם אֵין יָדוּעַ שֶׁזֶּה הַחֵפֶץ הוּא גָּזוּל אוֹ גָּנוּב, כֵּיוָן שֶׁהַמּוֹכֵר הוּא גַּזְלָן אוֹ גַּנָּב מְפֻרְסָם — אָסוּר לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ שׁוּם דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ בּוֹ שֶׁהוּא גָּזוּל אוֹ גָּנוּב, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּם שֶׁלּוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ, וְאָז מָתָר בֵּין לִקְנוֹת בֵּין לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ בְּחִנָּם. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מְעַט שֶׁלּוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ וְהַרְבֵּה כַּיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁל גָּזֵל — תּוֹלִין לְהָקֵל שֶׁזֶּהוּ שֶׁלּוֹ.

אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁזּוֹ הִיא הַגְּזֵלָה עַצְמָהּ — אָסוּר לֵהָנוֹת בָּהּ, בֵּין לִקְנוֹתָהּ בֵּין בְּעוֹדָהּ בִּרְשׁוּת הַגַּזְלָן כְּגוֹן לִרְכֹּב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה.

וַאֲפִלּוּ כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ הַבְּעָלִים, לְפִי שֶׁבְּיֵאוּשׁ לְבַד אֵין הַגְּזֵלָה יְצִאָה מֵרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ לִהְיוֹתָהּ נְקָנִית לְהַגַּזְלָן שֶׁיְּהֵא בִּרְשׁוּתוֹ כְּמוֹ הַמְּצִיאָה, כֵּיוָן שֶׁבָּא לִרְשׁוּתוֹ בְּאִסּוּר גָּזֵל לְכָךְ לְעוֹלָם הִיא עוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ כָּל זְמַן שֶׁהִיא בִּרְשׁוּת הַגַּזְלָן.

וַאֲפִלּוּ הֲנָאָה שֶׁגַּם בְּעָלֶיהָ לֹא הָיוּ מַקְפִּידִים עָלֶיהָ — אָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה, כְּגוֹן חִלּוּף מַטְבֵּעַ בְּשָׁוְיוֹ מִמָּעוֹת גְּזוּלִים אוֹ גְּנוּבִים עַצְמָן בְּוַדַּאי:

יא וְכֵן לִכָּנֵס בְּבֵית גָּזוּל בְּוַדַּאי בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, אוֹ לַעֲבֹר בְּשָׂדֶה גְּזוּלָה בְּוַדַּאי (וּלְעִנְיַן מְצוָה שֶׁלֹּא תִּהֵא בָּאָה בַּעֲבֵרָה מַחְמִירִים אֲפִלּוּ בְּסָתָם, כְּמוֹ

שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאוֹרַח חַיִּים סִימָן תרמ"ט).

וַאֲפִלּוּ אִם נִתְיָאֲשׁוּ בְּעָלֶיהָ כְּבָר, וַאֲפִלּוּ נִמְכְּרָה לְאַחֵר וְלִשְׁלִישִׁי וְלִרְבִיעִי, שֶׁהַקַּרְקַע אֵינָהּ נִגְזֶלֶת וְאֵינָהּ יָצְאָה מֵרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ לִרְשׁוּת מִי שֶׁהִיא בְּיָדוֹ לְעוֹלָם, לְפִי שֶׁהַקַּרְקַע לְעוֹלָם הִיא בִּרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ עוֹמֶדֶת.

אֲבָל דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל שֶׁנִּגְזַל אוֹ נִגְנַב וְנִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ הַבְּעָלִים וְאַחַר כָּךְ נִמְכַּר אוֹ נִתַּן — הֲרֵי זֶה נִקְנֶה לְהַלּוֹקֵחַ אוֹ לְהַמְקַבֵּל מַתָּנָה בְּיֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת, שֶׁהֲרֵי לֹא בָּא לִרְשׁוּתוֹ בְּאִסּוּר גָּזֵל, כֵּיוָן שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ כְּבָר בְּעָלָיו מִמֶּנּוּ קֹדֶם שֶׁבָּא לִרְשׁוּתוֹ, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמִצִיאָה, וּמַתָּר לֵהָנוֹת בּוֹ הוּא וְכָל אָדָם מִן הַדִּין. אֶלָּא שֶׁעָשָׂה אִסּוּר בַּתְּחִלָּה בִּלְקִיחָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁזֶּהוּ גָּזוּל אוֹ גָּנוּב וְאָסוּר בַּהֲנָאָה, וְכָל הָאָסוּר בַּהֲנָאָה — אָסוּר לִקְנוֹתוֹ. וּלְפִיכָךְ, אִם בָּא לְצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם וּלְהַפְקִיעַ מִמֶּנּוּ אִסּוּר זֶה — יַחֲזִירֶנּוּ לִבְעָלָיו.

וְאִם גָּבְרָה יָדוֹ עַל הַגַּזְלָן אוֹ עַל הַגַּנָּב וְלָקַח מִמֶּנּוּ הַגְּזֵלָה אוֹ הַגְּנֵבָה בְּיָד חֲזָקָה — אֵין זֶה נִקְרָא שִׁנּוּי רְשׁוּת, הוֹאִיל וְלֹא נְתָנוּהוּ לוֹ מֵרְצוֹנָם, וְחַיָּב לְהַחֲזִירָהּ לִבְעָלֶיהָ מִן הַדִּין אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנָּה.

וּבְמָדִינוֹת אֵלּוּ הַמִּנְהָג לְהַחֲזִיר מִן הַדִּין כָּל גְּזֵלָה וּגְנֵבָה אֲפִלּוּ לְאַחַר יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת, אֶלָּא שֶׁאִם נָתַן דָּמִים — מַחֲזִירִים לוֹ דָּמָיו. וְאֵין לְשַׁנּוֹת. וְאִם אֵינוֹ מַכִּיר הַבְּעָלִים — יַכְרִיז וְיוֹדִיעַ כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִצִיאָה:

יב בְּנֵי אָדָם שֶׁחָזְקָתָם גַּזְלָנִים וְחָזְקַת כָּל מָמוֹנָם גָּזֵל, מִפְּנֵי שֶׁמְּלַאכְתָּם מְלֻאכֶת גַּזְלָנִים וְאֵין לָהֶם מְלָאכָה אַחֶרֶת כְּלָל — אָסוּר לֵהָנוֹת מֵהֶם כְּלָל, בֵּין בְּחִנָּם בֵּין לִקְנוֹת מֵהֶם. וַאֲפִלּוּ לִמְכֹּר לָהֶם אָסוּר, כִּי סְתָם מְעוֹתֵיהֶם גָּזֵל. וַאֲפִלּוּ חִלּוּף מַטְבֵּעַ בְּשָׁוְיוֹ. וַאֲפִלּוּ לְקַבֵּל מֵהֶם צְדָקָה אָסוּר. וְאֵין תּוֹלִין לְהַקֵּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְעַט מִשֶּׁלּוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ אֱמָנוּת אַחֶרֶת אֶלָּא אֱמָנוּת לִסְטִים.

וְיֵשׁ מַתִּירִים חִלּוּף מַטְבֵּעַ, הוֹאִיל וְהִיא הֲנָאָה מוּעֶטֶת, וְאֵין יָדוּעַ בְּוַדַּאי שֶׁמָּעוֹת הַלָּלוּ הֵן שֶׁל גָּזֵל אַף עַל פִּי שֶׁחֶזְקָתָן גָּזֵל (וְכֵן לְקַבֵּל צְדָקָה, הוֹאִיל וְאֵין הַגַּבַּאי נֶהֱנֶה בְּקַבָּלָתוֹ, שֶׁמִּצְווֹת לֹא לֵהָנוֹת נִתְּנוּ, וְהָעֲנִיִּים נֶהֱנִים מִיַּד הַגַּבַּאי, שֶׁכְּבָר זָכָה בְּמָעוֹת הַלָּלוּ לָעֲנִיִּים בְּיֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת).

אֲבָל אִם יָדוּעַ בְּוַדַּאי שֶׁמָּעוֹת הַלָּלוּ בְּעַצְמָן הֵן גְּזוּלִים, לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לְהַחֲלִיף מֵהֶם

מַטְבֵּעַ (וְלֹא לִטֹּל מֵהֶם צְדָקָה). לְפִיכָךְ, אָסוּר לְהַחֲלִיף מַטְבֵּעַ מִתֵּבָה שֶׁלִּפְנֵי הַמּוֹכֵס שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ מְעוֹת הַמֶּכֶס, לְפִי שֶׁמִּן הַסְּתָם הוּא נוֹטֵל יוֹתֵר מֵהַקִּצְבָּה שֶׁקִּצַּב הַמֶּלֶךְ, וְהֲרֵי כָּל הַמְּעוֹת שֶׁבְּתֵבָה זוֹ הֵן גֵּזֶל גָּמוּר (שֶׁכֵּיוָן שֶׁמּוֹסִיף עַל קִצְבַּת הַמַּלְכוּת — אֵין בְּמֶכֶס זֶה מִשּׁוּם דִּין הַמַּלְכוּת דִּין, הוֹאִיל וְנִגְבָּה שֶׁלֹּא כְּדִין, וְהַכֹּל גֵּזֶל).

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם הוּא חַיָּב לִתֵּן חֲצִי דִּינָר מֶכֶס וְאֵין לוֹ אֶלָּא דִּינָר — נוֹתְנוֹ לוֹ וְלוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ חֲצִי דִּינָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָיו:

יג (וְלִפְיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּהֲנֶה בְּחִלּוּף זֶה, כְּגוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לַחֲצִי דִּינָר — מֻתָּר. אֲבָל חִלּוּף שֶׁאֵין בּוֹ הֲנָאָה כְּלָל לְיִשְׂרָאֵל — מֻתָּר, אַף שֶׁאֵינוֹ כְּמַצִּיל מִיָּדָם. וְכֵן כָּל מַשָּׂא וּמַתָּן שֶׁאֵין בּוֹ הֲנָאָה כְּלָל לְיִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן לְמִכֹּר בְּזוֹל לְמוֹכֵס אוֹ לִסְטִים — מֻתָּר, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹתְנִים מָעוֹת גְּזוּלִים בְּוַדַּאי, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מֵהֶן. אֲבָל קֹדֶם יֵאוּשׁ אָסוּר בְּכָל עִנְיָן, וְהַבְּעָלִים יְכוֹלִים לְהוֹצִיא בְּדִין מִמִּי שֶׁקִּבֵּל מִמְּעוֹתֵיהֶם מֵהַלִּסְטִים קֹדֶם שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ):

יד וְאִם נָטַל הַמּוֹכֵס אֶת חֲמוֹרוֹ וְהֶחֱזִיר לוֹ חֲמוֹר אַחֵר, וְכֵן לִסְטִים שֶׁנָּטְלוּ כְּסוּתוֹ וְהֶחֱזִירוּ לוֹ כְּסוּת אַחֶרֶת — רַשַּׁאי לִטְלָהּ וְהִיא שֶׁלּוֹ (אִם יָדוּעַ (ט) שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים), וְאֵינוֹ כְּנֶהֱנֶה מִן הַגֵּזֶל, הוֹאִיל וְלֹא נָתְנוּהָ לוֹ אֶלָּא חֲלִיפֵי שֶׁלּוֹ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁזּוֹ גְּזוּלָה הִיא, אַף עַל פִּי שֶׁחֶזְקָתָהּ גְּזוּלָה.

וְאִם הוּא וְתִיק מַחְמִיר עַל עַצְמוֹ — מַחֲזִירָהּ לִבְעָלֶיהָ הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁלֹּא לֵהָנוֹת מִן הַגֵּזֶל (שֶׁאַף שֶׁנִּתְנוּהוּ לוֹ חֲלִיפֵי שֶׁלּוֹ — הֲרֵי שֶׁלּוֹ כְּבָר גָּזְלוּ, וְאַף אִם לֹא הָיְתָה זוֹ אֶצְלָם — אֲפָשַׁר שֶׁלֹּא הָיוּ מַחֲזִירִים לוֹ שֶׁלּוֹ, וְנִמְצָא נֶהֱנֶה בְּלִקְיחָתוֹ אוֹתָהּ, וְהִיא בְּחֶזְקַת גְּזוּלָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי):

טו וְכָל זֶה שֶׁהַמּוֹכֵס הוּא גַּזְלָן, בְּמוֹכֵס נָכְרִי, אוֹ אֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא שֶׁעָמַד מֵאֵלָיו שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַמֶּלֶךְ, אוֹ אֲפִלּוּ מֵחֲמַת הַמֶּלֶךְ אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָּה, שֶׁלּוֹקֵחַ מַה שֶּׁיִּרְצֶה הוּא. אֲבָל מֶכֶס שֶׁפָּסַק אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ לִטֹּל דָּבָר קָצוּב, וְהֶעֱמִיד מוֹכֵס יִשְׂרָאֵל לִגְבּוֹתוֹ לַמֶּלֶךְ, וְנוֹדַע שֶׁאָדָם זֶה נֶאֱמָן וְאֵינוֹ מוֹסִיף כְּלוּם עַל מַה שֶּׁגָּזַר הַמֶּלֶךְ — אֵינוֹ בְּחֶזְקַת גַּזְלָן, לְפִי שֶׁדִּין הַמַּלְכוּת דִּין, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאָרֶץ לַמֶּלֶךְ הוּא, וּבְיָדוֹ לִגְזֹר שֶׁלֹּא יֵהָנֶה אָדָם מֵאַרְצוֹ אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ שֶׁיִּתֵּן קִצְבָּתוֹ, וְכֵן הַשַּׂר בָּעֲיָרוֹת שֶׁלּוֹ (אוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ וּנְתָנָן לוֹ בְּמַתָּנָה).

לְפִיכָךְ, הַמַּבְרִיחַ מִמֶּכֶס זֶה — עוֹבֵר עַל לֹא תִגְזֹל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹזֵל אֶת הַמֶּלֶךְ, בֵּין שֶׁהוּא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בֵּין מֶלֶךְ נָכְרִי.

(שֶׁאַף שֶׁמַּתָּר לְהַפְקִיעַ חוֹבוֹ שֶׁחַיָּב לַנָּכְרִי מִכָּבָר — זֶה אֵינוֹ כְּמַפְקִיעַ חוֹבוֹ, אֶלָּא גּוֹזֵל מַמָּשׁ, שֶׁנֶּהֱנָה מֵאַרְצוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ וּמְחַסְּרוֹ מָמוֹן, שֶׁהֲרֵי הָיָה יָכוֹל לְמָכֹר הֶנָּאָה זוֹ שֶׁל מַשָּׂא וּמַתָּן בְּאַרְצוֹ לְאִישׁ אַחֵר. וְעוֹד, שֶׁהַמֶּלֶךְ מֻחְזָק הוּא בְּמַה שֶּׁמַּגִּיעַ לוֹ מֵעֲבָדָיו, הוֹאִיל וְהִסְכִּימוּ עָלָיו בְּנֵי אוֹתָהּ הָאָרֶץ, וְסָמְכָה דַּעְתָּם שֶׁהוּא אֲדוֹנֵיהֶם וְהֵם עֲבָדִים לוֹ, וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם מְשֻׁעְבָּד לַעֲבוֹדָתוֹ, לְפִיכָךְ כָּל הַסְּחוֹרָה שֶׁמַּגִּיעַ מִמֶּנָּה הַמֶּכֶס מְשֻׁעְבֶּדֶת לַמֶּלֶךְ לִטֹּל הֵימֶנָּה מֶכֶס, וּכְאִלּוּ הִיא בִּרְשׁוּתוֹ מַמָּשׁ, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּאַרְצוֹ וְאֵצֶל עַבְדּוֹ, וְהַמַּבְרִיחָהּ גּוֹזֵל מְנַת הַמֶּלֶךְ שֶׁבָּהּ מֵרְשׁוּת הַמֶּלֶךְ).

וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל זֶה וּמַתִּירִים לְהַבְרִיחַ הַמֶּכֶס אַף עַל פִּי שֶׁמְּמֻנֶּה עָלָיו יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָן, כֵּיוָן שֶׁגּוֹבֶה לְמֶלֶךְ נָכְרִי. וְאִם הַמְּמֻנֶּה יוֹדֵעַ בְּהַבְרָחָתוֹ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְכָפּוֹ לִתֵּן הַמֶּכֶס, הוֹאִיל וּמִן הַדִּין יָכוֹל הוּא לְהַפְקִיעַ חוֹב הַנָּכְרִי. וְאִם יֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם יִרְאַת הַמֶּלֶךְ — יָכוֹל לְכָפּוֹ.

וְיֵרֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ כַּסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁלֹּא לַעֲבֹר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה.

וְאִם יִשְׂרָאֵל קָנָה הַמֶּכֶס לְעַצְמוֹ מִן הַמֶּלֶךְ, לְדִבְרֵי הַכֹּל אָסוּר לְהַבְרִיחַ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי גּוֹזֵל אֶת הַיִּשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם קְנָאוֹ נָכְרִי — מֻתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, אֲפִלּוּ יָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף כְּלוּם עַל קִצְבַּת הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ גּוֹזֵל אֶת הַמֶּלֶךְ אֶלָּא מַפְקִיעַ חוֹבוֹ שֶׁחַיָּב לְהַנָּכְרִי (לְפִי שֶׁאֵין הַמֶּלֶךְ יָכוֹל לְמָכֹר לוֹ חֶזְקָתוֹ שֶׁהוּא מֻחְזָק בְּמֶכֶס זֶה, כִּי חֶזְקָתוֹ הִיא מַחֲמַת גּוּפוֹ שֶׁהוּא מֶלֶךְ וְכָל הָאָרֶץ שֶׁלּוֹ וַעֲבָדָיו וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם מְשֻׁעְבָּדִים לוֹ — דָּבָר זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְמָכֹר, כִּי רַק אוֹתוֹ קִבְּלוּ לְמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְמָכֹר רַק הַדִּין מָמוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲלֵיהֶם, וּמָמוֹן זֶה שָׁם חוֹב עָלָיו בִּלְבַד):

טז וּכְשֶׁקָּנָאוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ נוֹדַע שֶׁלּוֹקֵחַ יוֹתֵר מִקִּצְבַּת הַמֶּלֶךְ וַהֲרֵי הוּא גַּזְלָן — אָסוּר לְהַבְרִיחַ מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁמַּגִּיעַ לוֹ עַל פִּי קִצְבַּת הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא הַמּוֹתָר, כְּגוֹן אִם נוֹטֵל שְׁלִישׁ יוֹתֵר עַל קִצְבַּת הַמֶּלֶךְ — לֹא יַבְרִיחַ מִמֶּנּוּ אֶלָּא שְׁלִישׁ הַסְּחוֹרָה, שֶׁאָסוּר לִגְזֹל מִן הַגַּזְלָן, וּכְשֶׁמַּבְרִיחַ קִצְבַּת הַמֶּלֶךְ גָּזַל גְּמוּר הוּא.

אֲבָל אִם לֹא קְנָאוֹ מִן הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא שֶׁהוּא מְמֻנֶּה לַמֶּלֶךְ לִגְבּוֹת וְנוֹדַע שֶׁמּוֹסִיף עַל קִצְבָּתוֹ

לְעַצְמוֹ, וְכֵן מְמֻנֶּה מוֹכֵס נָכְרִי שֶׁסְּתָמוֹ הוּא מוֹסִיף לְעַצְמוֹ — מֻתָּר לְהַבְרִיחַ מִמֶּנּוּ כָּל הַמֶּכֶס, שֶׁכְּבָר גָּזַל, שֶׁהֲרֵי הַמֶּכֶס אֵינוֹ חוֹב כְּלָל אֶלָּא מַחֲמַת דִּין הַמַּלְכוּת, וְכֵיוָן שֶׁמֶּכֶס זֶה נִגְבֶּה לַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא בְּדִין הַמַּלְכוּת, שֶׁהֲרֵי נוֹטֵל יוֹתֵר מִקִּצְבַּת הַמַּלְכוּת — הֲרֵי כָּל גְּבִיָּה זוֹ גָּזֵל גָּמוּר הוּא, הוֹאִיל וְנִגְבֵּית עַל יְדֵי שְׁלִיחַ הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא בְּדִין הַמַּלְכוּת, שֶׁשְּׁלִיחַ הַמֶּלֶךְ כְּמֶלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ שֶׁנּוֹטֵל שֶׁלֹּא כְּדִין הַמַּלְכוּת, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱמִיד מֶכֶס שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָּה — הֲרֵי זֶה כְּמֶכֶס שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָּה.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָה הַמֶּכֶס וְגוֹבֶהוּ לְעַצְמוֹ וְאֵינוֹ שְׁלִיחַ הַמֶּלֶךְ כְּלָל — אֵין הוֹסָפָתוֹ שֶׁהוּא מוֹסִיף לִגְזֹל מַגְרַעַת חֵלֶק הַמֶּלֶךְ כְּלָל, אֶלָּא חֵלֶק הַמֶּלֶךְ מַגִּיעַ לַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ מְכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל זֶה, וְאֵין חֵלֶק הַמֶּלֶךְ נִגְרָע מֵחֲמַת יִשְׂרָאֵל זֶה שֶׁגּוֹבֶה יוֹתֵר מֵחֶלְקוֹ שֶׁקִּצֵּב לוֹ הַמֶּלֶךְ, הוֹאִיל וְאֵין לַמֶּלֶךְ בִּגְבִיָּה זוֹ כְּלוּם, כִּי כְּבָר נִסְתַּלֵּק כְּשֶׁמָּכַר קִצְבָּתוֹ הָרְאוּיָה לוֹ בְּדִין הַמַּלְכוּת לְיִשְׂרָאֵל זֶה, וַהֲרֵי הָיְתָה מְכִירָה נְקִיָּה שֶׁאֵין בָּהּ גָּזֵל, וְיִשְׂרָאֵל הַלּוֹקֵחַ זָכָה בְּמִקָּחוֹ בְּדִין הַמַּלְכוּת לִגְבוֹת לוֹ חוֹב הַמֶּכֶס שֶׁחַיָּבִים בְּנֵי הַמְּדִינָה, וְנַעֲשָׂה כְּבַעַל חוֹב אַחֵר שֶׁנַּעֲשָׂה גַּזְלָן וְגוֹבֶה יוֹתֵר מֵחוֹבוֹ, שֶׁאֵין רַשָּׁאִים לִגְזֹל מִמֶּנּוּ חוֹב שֶׁחַיָּבִים לוֹ:

יז מֶלֶךְ שֶׁכָּרַת אֲיִלָנוֹת שֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים וְעָשָׂה מֵהֶם גֶּשֶׁר — מֻתָּר לַעֲבֹר עָלָיו. אֲפִלּוּ צִוָּה לִכְרֹת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד דָּבָר יָדוּעַ וְהָלְכוּ שְׁלוּחָיו וְכָרְתוּ הַכֹּל מֵאֶחָד — מֻתָּר, לְפִי שֶׁשְּׁלִיחַ הַמֶּלֶךְ מֶלֶךְ הוּא, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִטְרֹחַ בְּעַצְמוֹ לִכְרֹת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד אֶלָּא הֵן עַצְמָן הָיָה לָהֶם לִטְרֹחַ בָּזֶה, אוֹ יְשַׁלְּמוּ לָזֶה שֶׁכָּרְתוּ מִמֶּנּוּ.

אֲבָל אִם כָּרְתוּ אֲיִלָנוֹת שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַמֶּלֶךְ וְעָשׂוּ גֶּשֶׁר — אָסוּר לַעֲבֹר עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן מְסָרוּהוּ לָרַבִּים אַחַר שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ בַּעֲלֵי הָאִילָנוֹת, מִשּׁוּם שֶׁאָז נִקְנָה לָרַבִּים בְּיֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת, שֶׁבִּמְסִירָתוֹ לָהֶם קָנָאוּהוּ בְּחֶזְקָתָם בּוֹ בְּהִלּוֹכָם עָלָיו:

יח וְכֵן מֶלֶךְ שֶׁהָרַס בָּתִּים וְעָשָׂה חוֹמָה אוֹ דֶּרֶךְ — מֻתָּר לֵהָנוֹת בָּהּ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְהוּא שֶׁיְּהֵא מַטְבְּעוֹ יוֹצֵא בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי הִסְכִּימוּ עָלָיו בְּנֵי אוֹתָהּ הָאָרֶץ וְסָמְכָה דַּעְתָּם שֶׁהוּא אֲדוֹנֵיהֶם וְהֵם עֲבָדִים לוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵּן הֲרֵי הוּא כְּגַזְלָן בַּעַל זְרוֹעַ וְכָל עֲבָדָיו גַּזְלָנִים:

יט וְכֵן מֶלֶךְ שֶׁכָּעַס עַל אֶחָד מֵעֲבָדָיו וְשִׁמְּשָׁיו מִבְּנֵי הַמְּדִינָה וְלָקַח בֵּיתוֹ — אֵינוֹ גָּזֵל, וּמֻתָּר לַהֲנוֹת בּוֹ וּלְלָקְחוֹ מֵהַמֶּלֶךְ אוֹ מִמִּי שֶׁנְּתָנוֹ לוֹ, שֶׁכֵּן מִשְׁפַּט הַמְּלָכִים כָּלָם לִקַּח מָמוֹן שֶׁמְּשִׁיהֶם כְּשֶׁכּוֹעֲסִים עֲלֵיהֶם.

וְכֵן אִם גָּזַר מִי שֶׁיַּעֲבֹר עַל דָּבָר פְּלוֹנִי שֶׁיִּהְיוּ נְכָסָיו לַמֶּלֶךְ וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה — אֵינוֹ גָּזֵל, וּמֻתָּר לְלָקְחוֹ וְלֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר כְּלָלִי שֶׁגָּזַר עַל כָּל בְּנֵי מַלְכוּתוֹ, אֲבָל אִם גָּזַר עַל אֶחָד בִּלְבַד, אוֹ אֲפִלּוּ עַל מְדִינָה אַחַת בִּלְבַדָּהּ מִמַּלְכוּתוֹ וְשִׁנָּה אוֹתָם מִשְּׁאָר מַלְכוּתוֹ — הֲרֵי כָּל מַה שֶּׁלָּקַח מֵהֶם הוּא גָּזֵל גָּמוּר, וְאָסוּר לֵהָנוֹת בּוֹ אֶלָּא אַחַר יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מַשְׁוֶה מִדּוֹתָיו — אֵין זֶה דִּין הַמַּלְכוּת כְּלָל, אֶלָּא גְּזֵלַת הַמַּלְכוּת.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם גּוֹזֵר עַל הַיְּהוּדִים שֶׁיִּתְּנוּ מֶכֶס אוֹ דָּבָר אַחֵר יוֹתֵר מֵהַנְּכָרִים — נִקְרָא מַשְׁוֶה מִדּוֹתָיו, מֵאַחַר שֶׁכָּל הַיְּהוּדִים נוֹתְנִים בְּשָׁוֶה.

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּשְׁוֶה מִדּוֹתָיו, אֵין דִּינוֹ דִּין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הֲנָאָה לַמֶּלֶךְ, אוֹ בְּדָבָר שֶׁהוּא תִּקּוּן הַמְּדִינָה כְּלָלָהּ, אֲבָל לֹא בְּדָבָר פְּרָטִי שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵן בְּטֵלָתְ דִּינֵי הַתּוֹרָה חַס וְשָׁלוֹם:

כ וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לֵהָנוֹת בְּדָבָר הַגָּזוּל בְּוַדַּאי אֶלָּא לְאַחַר יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת — כָּךְ אָסוּר לֵהָנוֹת בְּדָבָר הַגָּנוּב. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ גָּנוּב בְּוַדַּאי אֶלָּא שֶׁחֶזְקָתוֹ גָּנוּב, כְּגוֹן שׁוֹמְרֵי פֵּרוֹת שֶׁמּוֹכְרִים פֵּרוֹת בְּמָקוֹם צָנוּעַ כְּמוֹ אֲחוֹרֵי הַגִּנָּה, אוֹ שֶׁרֹב הַדָּבָר הַהוּא חֶזְקָתוֹ גָּנוּב, כְּגוֹן רוֹעֵי בְּהֵמוֹת אֲחֵרִים שֶׁמּוֹכְרִים חָלָב וּגְבִינָה, שֶׁרֹב הָרוֹעִים מוֹכְרִים מַה שֶּׁגּוֹנְבִים וְלֹא שֶׁלָּהֶם וְלֹא מִדַּעַת הַבְּעָלִים — אָסוּר לִקְנוֹת מֵהֶם אוֹ לֵהָנוֹת מֵהֶם בְּחִנָּם.

אֲבָל אִם הַשּׁוֹמֵר מוֹכֵר בְּגָלוּי עַל פֶּתַח הַגִּנָּה וְהַסַּל אוֹ הַמִּשְׁקֹל אוֹ הַמִּדָּה לְפָנָיו — מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לַדָּבָר קוֹל וְיוֹדְעִים הַבְּעָלִים וּלְדַעְתָּם הוּא מוֹכֵר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְכֻלָּן שֶׁאָמְרוּ לְהַקּוֹנֶה מֵהֶם הַטְמֵן — אָסוּר לִקַּח מֵהֶם:

כא בַּדָּדִים הָעוֹשִׂים שֶׁמֶן מִזֵּתִים בְּבֵית הַבַּד — לוֹקְחִים מֵהֶם שֶׁמֶן בְּמִדָּה וְזֵיתִים בְּמִדָּה, שֶׁלְּדַעַת בַּעַל הַבַּיִת הֵם מוֹכְרִים, אֲבָל לֹא זֵיתִים מוּעָטִים וְשֶׁמֶן מוּעָט, שֶׁחֶזְקָתָן גְּנֵבָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם אָמְרוּ הַטְמֵן — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן:

כב הַחַיָּט שֶׁשִּׁיֵּר מֵהַחוּט כִּמְלֹא מַחַט לְאָרְכָּהּ וְחוּץ לַמַּחַט כִּמְלֹא מַחַט, שֶׁנִּמְצָא רָאוּי לְתִפֹּר בּוֹ מְעַט, אוֹ שֶׁשִּׁיֵּר מֵהַבֶּגֶד מַטְלִית שֶׁהִיא ג' אֶצְבָּעוֹת עַל ג' אֶצְבָּעוֹת — חַיָּב לְהַחֲזִירָם לִבְעָלִים. פָּחוֹת מִכָּאן — הֵם שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עֲלֵיהֶם (וְהַמַּקְפִּיד בָּטְלָה דַּעְתּוֹ), אֶלָּא אִם כֵּן דֶּרֶךְ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְהַקְפִּיד (וְאִם אֵין דַּרְכָּם לְהַקְפִּיד אַף עַל יוֹתֵר מִכָּאן — הֲרֵי כָּל מַה שֶּׁאֵין מַקְפִּידִים הוּא שֶׁלּוֹ).

וְכֵן שְׁפָאִין דַּקִּים שֶׁהַנַּגָּר מוֹצִיא מֵהַנְּסָרִים כְּשֶׁמַּחֲלִיקָהּ בְּמַעֲצָד קָטָן — הֵם שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עֲלֵיהֶם לִטְרֹחַ לַהֲבִיאָם מֵהַנַּגָּר. וּשְׁפָאִין גַּסִּין שֶׁהוּא מוֹצִיא בְּמַעֲצָד גָּדוֹל, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מַה שֶּׁחוֹתֵךְ בְּקֶרְדֹּם לְהַקְטִין הַנְּסָרִים — חַיָּב לְהַחֲזִירָם לְבַעַל הַבַּיִת, אֶלָּא אִם כֵּן מִנְהַג הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא לְהַקְפִּיד. וְאִם הוּא עוֹשֶׂה בְּבֵית בַּעַל הַבַּיִת — אַף הַנְּסֹרֶת שֶׁנּוֹפֶלֶת כְּשֶׁנּוֹסֵר בַּמַּגָּל הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

וְכֵן בְּשְׂאָר מְלָאכוֹת, כָּל שֶׁדֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לְהַקְפִּיד עָלָיו בְּאוֹתוֹ מָקוֹם — חַיָּב לְהַחֲזִירוֹ, וְכָל שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְפִּיד עָלָיו — הוּא שֶׁל הָאָמָּן (וְאַף אִם בַּעַל הַבַּיִת זֶה מַקְפִּיד — בְּטְלוּ דַּעְתּוֹ):

כג וְכָל אֻמָּן שֶׁמּוֹכֵר דְּבָרִים שֶׁחַיָּב לְהַחֲזִירָם — אָסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ. וּדְבָרִים שֶׁהֵם שֶׁלּוֹ — מֻתָּר. וְאִם אָמַר הַטְמֵן — אָסוּר, שֶׁחֶזְקָתָם גְּנוּבִים.

וְאִם נִשְׁתַּנָּה הַדָּבָר בְּיַד הָאֻמָּן, כְּגוֹן סוֹרֵק בְּבִגְדֵי צֶמֶר בְּמָקוֹם שֶׁמַּקְפִּידִים עַל הַמּוֹכִין הַנִּסְרָקִין מֵהַבֶּגֶד, וְהַסּוֹרֵק מוֹכֵר כַּר מָלֵא מוֹכִין, שֶׁחֶזְקָתוֹ מִן הַבְּגָדִים הַנִּסְרָקִין, אֶלָּא שֶׁנִּשְׁתַּנָּה הַשֵּׁם שֶׁמִּתְּחִלָּה נִקְרָאִים מוֹכִין וְעַתָּה כַּר — מֻתָּר לִקְנוֹתוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שִׁנּוּי הַחוֹזֵר לְבָרְיָתוֹ, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא הַמּוֹכִין מִן הַכַּר וְיִהְיֶה שֵׁם מוֹכִין עֲלֵיהֶם כְּבִתְחִלָּה, וְשִׁנּוּי הַחוֹזֵר לְבָרְיָתוֹ אֵינוֹ קוֹנֶה הַגְּנֵבָה לְהַגַּנָּב שֶׁתֹּהֵא שֶׁלּוֹ וְיִפָּטֵר בִּנְתִינַת דָּמֶיהָ, אֶלָּא צָרִיךְ לְהַחֲזִיר אוֹתָהּ בְּעַצְמָהּ, וְאָסוּר לְכָל אָדָם לִקְנוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, מִכָּל מָקוֹם כָּאן הֻקְלוּ, הוֹאִיל וְאֵינָהּ גְּנֵבָה בְּוַדַּאי, אֶלָּא שֶׁחֶזְקָתָהּ גְּנוּבָה.

אֲבָל גְּנֵבָה וַדַּאית שֶׁנִּשְׁתַּנָּה בְּיַד הַגַּנָּב שִׁנּוּי הַחוֹזֵר לְבָרְיָתוֹ — אָסוּר לִקְנוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁנּוֹדַע לְהַבְּעָלִים שֶׁנִּגְנְבָה מֵהֶם וְנִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנָּה, כִּי יֵאוּשׁ עִם שִׁנּוּי גָּרוּעַ הַחוֹזֵר לְבָרְיָתוֹ קוֹנִין הַגְּנֵבָה לַגַּנָּב, וְכֵן הַגְּזֵלָה לַגַּזְלָן, וְאֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִירָהּ כְּלָל אֶלָּא נוֹתֵן דָּמֶיהָ, לָכֵן מֻתָּר לִקְנוֹתָהּ אוֹ לֶהָנוֹת בָּהּ בְּעוֹדָהּ בִּרְשׁוּתוֹ.

וְשִׁנּוּי גָּמוּר שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר לִבְרִיָּתוֹ — קוֹנֶה אֲפִלּוּ בְּלֹא יֵאוּשׁ, כְּגוֹן הַגּוֹזֵל עֵצִים וְשִׁיְּפָן וַעֲשָׂאָן נְסָרִים חֲלָקִים וְדִבְּקָם בְּמַסְמְרִים וַעֲשָׂאָם תֵּבָה, שֶׁאַף אִם יִתְפָּרְקוּ — יַחְזְרוּ לִהְיוֹת נְסָרִים חֲלָקִים וְלֹא עֵצִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

אֲבָל אָסוּר לְכָל אָדָם לְסַיְּעוֹ לְשַׁנּוֹת הַגְּזֵלָה, שֶׁהֲרֵי בְּשִׁנּוּיֶיהָ מוֹצִיאָהּ מֵרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ וְנַעֲשֵׂית שֶׁלּוֹ וְנִמְצָא מְסַיֵּעַ עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְסַיֵּעַ לַגַּזְלָן אוֹ לַגַּנָּב בְּשׁוּם דָּבָר הַצָּרִיךְ לָהֶם לְרִשְׁעָתָם.

(אֲפִלּוּ נָכְרִי הַבָּא לִגְזֹל אוֹ לִגְנֹב מִנָּכְרִי. וְכֵן כָּל אִסּוּרֵי הֲנָאָה מִגְּזֵלָה אוֹ גְּנֵבָה נוֹהֲגִין גַּם בְּשֶׁל נָכְרִי מִנָּכְרִי, כִּי בְּאִסּוּר גְּזֵלָה וּגְנֵבָה אֵין הֶפְרֵשׁ כְּלָל בֵּין יִשְׂרָאֵל לְנָכְרִי, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר "רֵעֶךָ" אֶלָּא בְּעֹשֶׁק לְבַדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל", וְגַם הַנָּכְרִים מֻזְהָרִים עַל הַגֵּזֶל וְהֶחָמָס כְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא מִשֶּׁבַע מִצְווֹת בְּנֵי נֹחַ, וְחַיָּב מִיתָה אֲפִלּוּ גָּזַל אוֹ גָּנַב מֵחֲבֵרוֹ נָכְרִי):

כד אֵין לוֹקְחִים מֵהַנָּשִׁים וּמֵהָעֲבָדִים כְּנַעֲנִים וּמֵהַקְּטַנִּים אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁחֻזְקָתָם שֶׁהֵם שֶׁלָּהֶם מִדַּעַת הַבְּעָלִים, כְּגוֹן נָשִׁים שֶׁמָּכְרוּ כְּלֵי פִּשְׁתָּן בַּגָּלִיל, שֶׁהַפִּשְׁתָּן מָצוּי שָׁם בְּזוֹל וְדַרְכָּן שֶׁל הַנָּשִׁים שָׁם לִקְנוֹתוֹ וְלִטְווֹתוֹ וְלֶאֱרֹג מִמֶּנּוּ בֶּגֶד וּלְמָכְרוֹ לְעַצְמָן], וְאֵין הַבַּעַל מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם לְפִי עִנְיָנוֹ. וְלוֹקְחִים בֵּיצִים וְתַרְנְגוֹלִים בְּכָל מָקוֹם מִכָּל אָדָם. וְכֻלָּם שֶׁאָמְרוּ הַטְּמַן — אָסוּר:

כה וְכֵן אֵין מְקַבְּלִין פִּקְדּוֹנוֹת מִן הַנָּשִׁים, וְלֹא מִן הָעֲבָדִים כְּנַעֲנִים, וְלֹא מִן הַקְּטַנִּים, שֶׁמָּא גְּנָבוּם מִן הַבְּעָלִים, וְאֵין מְסַיְּעִים יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה.

עָבַר וְקִבֵּל מִן הָאִשָּׁה — לֹא יַחֲזִיר לְבַעְלָהּ אֶלָּא לָהּ, שֶׁמָּא אָדָם אַחֵר הִפְקִיד אֶצְלָהּ. וְכֵן בְּעֶבֶד. וְכֵן בְּקָטָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת, כְּגוֹן שֶׁהִגִּיעַ כִּבָּר לְעוֹנוֹת הַפָּעוֹטוֹת שֶׁהוּא מִשֵּׁשׁ שָׁנִים וּלְמַעְלָה וְיוֹדֵעַ בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן — יַחֲזִיר לוֹ, כִּי שֶׁמָּא נָתְנוּ לוֹ מַתָּנָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁיְּאַבְּדֶנָּה, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת:

כו אָרִיס הָעוֹבֵד בְּפַרְדֵּס בַּעַל הַבַּיִת וְנוֹטֵל חֵלֶק בַּפֵּרוֹת בְּעֵד עֲמָלוֹ — מֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ פֵּרוֹת אַף קֹדֶם שֶׁחָלְקוּ, כִּי יֵשׁ לִתְלוֹת שֶׁכְּשֶׁיָּבוֹא לַחֲלֹק עִם בַּעַל הַבַּיִת יְנַכֶּה מֵחֶלְקוֹ הַפֵּרוֹת שֶׁמָּכַר.

וְיֵשׁ אוֹסְרִים שֶׁמָּא לֹא יְנַכֶּה, שֶׁיּוֹרֶה הֶתֵּר לְעַצְמוֹ מִפְּנֵי שֶׁטּוֹרֵחַ הַרְבֵּה, וְהוּא שֶׁמּוֹכֵר

מֵהַפְּרְדֵּס, אֲבָל אִם הֵבִיא מִבֵּיתוֹ לִמְכֹּר — מִן הַסְּתָם מוֹכֵר מִמַּה שֶׁהִגִּיעַ כְּבָר לְחֶלְקוֹ. וְיֵשׁ לַחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

כז וְאִם נוֹדַע לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁהָאָרִיס גּוֹנֵב פֵּרוֹת מֵהַפְּרְדֵּס — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְנַכּוֹת לוֹ מֵחֶלְקוֹ כְּשֶׁבָּאוּ לַחֲלֹק אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין. אֲבָל לֹא יַעֲשֶׂה דִּין לְעַצְמוֹ לִגְזֹל אֶת הָאָרִיס כְּנֶגֶד מַה שֶּׁגָּנַב מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לִגְזֹל אוֹ לִגְנֹב מִן הַגַּנָּב אוֹ הַגַּזְלָן כְּנֶגֶד מַה שֶּׁגָּנַב וְגָזַל מִמֶּנּוּ, אֶלָּא יִתְבָּעֲנוּ בְּבֵית דִּין. וְאִם יְנַכֶּה לוֹ שֶׁלֹּא עַל פִּי בֵּית דִּין — הֲרֵי זֶה גּוֹזֵל חֶלְקוֹ הַמַּגִּיעַ לוֹ בַּפֵּרוֹת הַנִּשְׁאָרִים. וְאַף שֶׁכְּבָר נָטַל הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵחֶלְקוֹ — הֲרֵי לֹא נָטַל בְּתוֹרַת חֲלֻקָּה, אֶלָּא נִתְכַּוֵּן לִגְנֹב מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת וְשֶׁיִּהְיֶה חֶלְקוֹ נִשְׁאָר עֲדַיִן בַּפֵּרוֹת הַנִּשְׁאָרִים, שֶׁהֲרֵי הֵם שֻׁתָּפִים בְּכָל הַפֵּרוֹת כֻּלָּם, וּכְשֶׁבַּעַל הַבַּיִת מַפְקִיעַ חֵלֶק הָאָרִיס בַּפֵּרוֹת הַנִּשְׁאָרִים בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל הָאָרִיס — הֲרֵי זֶה גּוֹזְלוֹ כְּנֶגֶד מַה שֶּׁגָּנַב מִמֶּנּוּ. וְאַף שֶׁהַדִּין הוּא כָּךְ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת דִּין לְעַצְמוֹ אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין, אִם יִזְכֶּה בַּדִּין שֶׁיּוּכַל לְבָרֵר שֶׁגָּנַב מִמֶּנּוּ, וְאִם לָאו — יַפְסִיד. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

כח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת דִּין לְעַצְמוֹ? כְּשֶׁנּוֹטֵל כְּנֶגֶד מַה שֶּׁנָּטַל מִמֶּנּוּ וְלֹא גּוּף הַחֵפֶץ בְּעַצְמוֹ שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ, אֲבָל לִטֹּל גּוּף הַחֵפֶץ בְּעַצְמוֹ שֶׁנָּטַל זֶה מִמֶּנּוּ בֵּין בִּגְנֵבָה בֵּין בִּגְזֵלָה — מֻתָּר לִטְּלוֹ מִמֶּנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ, וְאֵין זֶה גּוֹזֵל אֶלָּא מַצִּיל אֶת שֶׁלּוֹ. וְאִם הַלָּה אֵינוֹ מֵנִיחַ לוֹ לִטֹּל — מֻתָּר אֲפִלּוּ לְהַכּוֹתוֹ עַד שֶׁיָּנִיחַ, אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנּוּ בְּעָנְיָן אַחֵר. וְאֵינוֹ מְחֻיָּב לְהוֹלִיכוֹ לְבֵית דִּין, שֶׁבִּכְגוֹן זֶה שֶׁגּוּף הַחֵפֶץ שֶׁלּוֹ הוּא בְּעַיִן — אָדָם עוֹשֶׂה דִּין לְעַצְמוֹ לְהַצִּילוֹ מִמִּי שֶׁגְּזָלוֹ, אוֹ מִמִּי שֶׁבָּא לְגָזְלוֹ, אוֹ מִמִּי שֶׁבָּא לְהַזִּיקוֹ, בְּכָל הַצָּלָה שֶׁיָּכוֹל אֲפִלּוּ בְּהַכָּאָה. וְאַף אִם לֹא יַגִּיעַ לוֹ שׁוּם הֶפְסֵד אִם יֵלֵךְ לְבֵית דִּין — אֵינוֹ צָרִיךְ לִטְרֹחַ כְּלָל.

אֲבָל לֹא יֵלֵךְ לְבֵית הַגַּזְלָן לִגְנֹב חֵפֶץ שֶׁלּוֹ, שֶׁמָּא יֵרָאֶה עָלָיו כְּגַנָּב, אֶלָּא אִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַצִּילוֹ בְּעָנְיָן אַחֵר:

כט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְהַצִּיל בְּעַצְמוֹ, אֲבָל לְהַצִּיל עַל יְדֵי נָכְרִי — אָסוּר בְּכָל עִנְיָן. וְכָל זֶה כְּשֶׁיָּכוֹל לְבָרֵר שֶׁזֶּה הַחֵפֶץ שֶׁלּוֹ אִם יִתְבָּעֲנוּ הַלָּה לְבֵית דִּין, אֲבָל אִם לֹא יוּכַל לְבָרֵר — אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַכּוֹתוֹ, שֶׁאִם יַכֵּהוּ יַעֲנִישׁוּהוּ הַבֵּית דִּין, אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּלֹא הַכָּאָה אֵין הַצָּלָתוֹ כְּלוּם. אֶלָּא אִם כֵּן אֵין עֵדִים כְּשֶׁמַּצִּיל מִיָּדוֹ, שֶׁאָז מוּעֶלֶת

לוֹ הַצָּלָה זוֹ שֶׁיִּהְיֶה נֶאֱמָן בִּשְׁבוּעָה לוֹמַר שֶׁלִּי תָּפַסְתִּי, בְּמִגּוֹ שֶׁהָיָה יָכוֹל לִכְפֹּר וְלוֹמַר לֹא תָּפַסְתִּי כְּלוּם, מֵאַחַר שֶׁאֵין עֵדִים.

אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ עֵדִים — אֵין תְּפִיסָתוֹ מוֹעֶלֶת לוֹ אֶלָּא לְמַשְׁכּוֹן, אִם מוֹדֶה לוֹ הַלָּה שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ אֵיזֶה חוֹב. וְהוּא שֶׁהַחוֹב הוּא הַבָּא שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַלְוָאָה, שֶׁבְּחוֹב הַבָּא מֵחֲמַת הַלְוָאָה — אָסוּר לְמַשְׁכְּנוֹ בְּעַצְמוֹ בְּכָל עִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת הַלְוָאָה:

ל מִי שֶׁנִּתְחַלְּפוּ לוֹ כֵּלָיו בְּבֵית הָאֵבֶל אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה — הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם (שֶׁהֲרֵי אַף אִם חֲבֵרוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁלּוֹ — הֲרֵי זֶה כְּגוֹזֵל מִן הַגַּזְלָן, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת דִּין לְעַצְמוֹ אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה). וּכְשֶׁבָּא בַּעַל הַחֵפֶץ — צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לוֹ, אֲפִלּוּ אִם שָׁלוּ נֶאֱבָד. וְכֵן כּוֹבֶסֶת נָכְרִית הַמְכַבֶּסֶת לָרַבִּים וְהֵבִיאָה לְאֶחָד חָלוּק שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ — אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְצָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לְבַעֲלָיו אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁלוּ נֶאֱבַד:

לא הַמְשַׁחֲקִים בְּקֻבְיָא, שֶׁעוֹשִׂים תְּנַאי בֵּינֵיהֶם שֶׁכָּל הַנּוֹצֵחַ אֶת חֲבֵרוֹ בְּאוֹתוֹ שְׁחוֹק יִקַּח מִמֶּנּוּ כָּךְ וְכָךְ — הֲרֵי זֶה גָּזֵל מִדִּבְרֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁבִּרְצוֹן הַבְּעָלִים לָקַח, הוֹאִיל וְלָקַח מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּחִנָּם דֶּרֶךְ שְׂחוֹק וְהִתּוּל — הֲרֵי זֶה אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וְהַמְשַׂחֵק עִם הַנָּכְרִי — אֵין בּוֹ אִסּוּר גָּזֵל. אֲבָל יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר עֵסֶק בְּדָבָרִים בְּטֵלִים, שֶׁאֵין רָאוּי לְאָדָם שֶׁיַּעֲסֹק כָּל יָמָיו אֶלָּא בְּדִבְרֵי חָכְמָה וּבְיִשּׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַמְשַׂחֵק עִם יִשְׂרָאֵל כְּמִשַּׂחֵק עִם הַנָּכְרִי, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם גָּזֵל (וְאַף עַל פִּי כֵן אִסּוּר יֵשׁ בַּדָּבָר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאֹרַח חַיִּים סִימָן שכ"ב). וּשְׁנַיִם שֶׁהִמְרוּ זֶה עִם זֶה — דִּינָם כְּמִשַּׂחֲקִים בְּקֻבְיָא.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם לֹא הִשְׁלִישׁ הַמָּעוֹת — רַשַּׁאי לַחֲזֹר בּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְחַיֵּב לִתֵּן לְצָדָקָה, שֶׁאֲמִירָתָם לְגָבוֹהַּ כְּמִסִּירָה לְהֶדְיוֹט וְאֵינָם יְכוֹלִים לַחֲזֹר בָּהֶם:

לב הַמַּסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ, שֶׁהִכְנִיס מִתְּחוּם חֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ תְּחוּמוֹ אֲפִלּוּ מְלֹא אֶצְבַּע, אִם בְּחָזְקָה עָשָׂה — הֲרֵי זֶה גַּזְלָן, וְאִם הִסִּיג בַּסֵּתֶר — הֲרֵי זֶה גַּנָּב, וְאִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִסִּיג הַגְּבוּל — עוֹבֵר בִּשְׁנֵי לָאוִין, בְּלָאו גְּנֵבָה אוֹ גְּזֵלָה, וּבְ"לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ וְגוֹ' בָּאָרֶץ וְגוֹ'":

לג מֻצָּר שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים — אָסוּר לְקַלְקְלוֹ. אֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הֶחֱזִיקוּ מֵהַהֶפְקֵר, אֶלָּא אֲפִלּוּ בַּשָּׂדֶה אוֹ בֶּחָצֵר מִדַּעַת הַבְּעָלִים שֶׁרָאוּ וְשָׁתְקוּ וּמָחֲלוּ — זְכוּ הָרַבִּים

בְּמַתָּנָה זוֹ בַּחֲזָקָה שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ בְּהִלּוּכָם, וְאָסוּר לוֹ לַחֲזוֹר וּלְגָזְלָהּ מֵהֶם. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה מְחִילָה בְּטָעוּת, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה דֶּרֶךְ הָרַבִּים עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ וַחֲרָשָׁהּ וְנָתַן לָהֶם דֶּרֶךְ אַחֶרֶת, שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב לְהַחֲזִיר לָהֶם דֶּרֶךְ הָרִאשׁוֹנָה אֲפִלּוּ הַשְּׁנִיָּה הִיא טוֹבָה וִישָׁרָה מֵהָרִאשׁוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲלִיף עִם הָרַבִּים שֶׁלֹּא מִדַּעַת כֻּלָּם, כִּי שֶׁמָּא יֵשׁ מִי שֶׁחָפְצִים בָּרִאשׁוֹנָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְרוֹבָה לָהֶם יוֹתֵר מֵהַשְּׁנִיָּה — אַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְקַלְקֵל הַשְּׁנִיָּה, שֶׁכְּבָר זָכוּ בָּהּ רַבִּים. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַיָּחִיד אֵינוֹ זוֹכֶה בְּעִנְיָן כָּזֶה — רַבִּים זָכוּ, הוֹאִיל וְהֶחֱזִיקוּ בָּהּ מִתְּחִלָּה מִדַּעְתּוֹ וּרְשׁוּתוֹ:

לד מִי שֶׁנִּזְכַּר שֶׁגָּנַב מֵאֶחָד מִשְּׁנַיִם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶם, וּבָא לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם — יְשַׁלֵּם לָזֶה וְלָזֶה. אֲבָל אִם לָוָה מֵאֶחָד מִשְּׁנַיִם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶם — מַנִּיחַ לִפְנֵיהֶם וּמִסְתַּלֵּק.

וְאִם לָוָה אוֹ גָּנַב מֵאֶחָד מֵהֶם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הֶחֱזִיר לוֹ, וּבָא לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם — יַחֲזוֹר וִישַׁלֵּם. אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם לָוָה אוֹ גָּנַב — פָּטוּר אַף לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם. וְאִם הַלָּה תּוֹבְעוֹ בְּרִי שֶׁלָּוָה מִמֶּנּוּ — חַיָּב לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם. וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

הלכות נזקי ממון

א **דִּינֵי נִזְקֵי מָמוֹן וּבוֹ כ"ה סְעִיפִים:**

אָסוּר לְהַזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ עַל דַּעַת לְשַׁלֵּם, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לִגְנֹב וְלִגְזֹל עַל מְנָת לְשַׁלֵּם. וַאֲפִלּוּ לִגְרֹם נֶזֶק לַחֲבֵרוֹ בֵּין בְּמַעֲשֶׂה בֵּין בְּדִבּוּר אָסוּר, כְּגוֹן רְאוּבֵן שֶׁמּוֹכֵר סְחוֹרָה לְנָכְרִי וּבָא שִׁמְעוֹן וְאָמַר לַנָּכְרִי שֶׁאֵינָהּ שָׁוָה כָּל כָּךְ, אַף עַל פִּי שֶׁהָאֱמֶת אִתּוֹ — אָסוּר, שֶׁהֲרֵי אוֹנָאַת נָכְרִי מֻתֶּרֶת. וְכֵן מִי שֶׁרוֹצֶה לִבְרֹחַ שֶׁלֹּא לְשַׁלֵּם מַה שֶּׁחַיָּב לַנָּכְרִי (מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ כְּדֵי כָּל הַחוֹב, וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַחְבְּשׁוּהוּ כְּדִינֵיהֶם) — אָסוּר לְגַלּוֹת לָהֶם. וְהַמְגַלֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא מָסוֹר, שֶׁהֲרֵי לֹא גָּרַם לוֹ נֶזֶק אֶלָּא לְשַׁלֵּם מַה שֶּׁחַיָּב (עַל יְדֵי מְכִירַת בִּגְדֵי אִשְׁתּוֹ אוֹ עַל יְדֵי הַלְוָאָה מֵאֲחֵרִים), מִכָּל מָקוֹם רָעָה גְּדוֹלָה עָשָׂה (וְאַף שֶׁהַפְקָעַת הַלְוָאָתָם אֲסוּרָה כְּשֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם, מִכָּל מָקוֹם זֶה שֶׁאֵין לוֹ אָנוּס הוּא). וְכָל הַגּוֹרֵם נֶזֶק לַחֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ בְּעִנְיָן שֶׁפָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם — חַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם:

ב וַאֲפִלּוּ אִם בָּא הַנֶּזֶק עָלָיו — אָסוּר לְסַלְקוֹ מֵעָלָיו אִם עַל יְדֵי זֶה יִגְרֹם שֶׁיָּבוֹא עַל חֲבֵרוֹ, שֶׁאָסוּר לְהַצִּיל עַצְמוֹ אֲפִלּוּ בְּגָרַם נֶזֶק מָמוֹן חֲבֵרוֹ. אֲבָל קֹדֶם שֶׁבָּא הַנֶּזֶק עָלָיו — מֻתָּר

לִדְחוֹתוֹ שֶׁלֹּא יָבוֹא עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יָבוֹא עַל חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן אַמַּת הַמַּיִם הַבָּאָה לִשְׁטֹחַ שָׂדֵהוּ עַד שֶׁלֹּא נִכְנְסָה לְשָׂדֵהוּ — מֻתָּר לִגְדֹּר בְּפָנֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי זֶה הִיא שׁוֹטֶפֶת שְׂדֵה חֲבֵרוֹ. וּמִשֶּׁנִּכְנְסָה לְשָׂדֵהוּ — אָסוּר לְהוֹצִיאָהּ בְּעִנְיָן שֶׁתַּגִּיעַ לִשְׂדֵה חֲבֵרוֹ, שֶׁכְּיוָן שֶׁמֻּטָּל הַנֶּזֶק עָלָיו — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְסַלְקוֹ מֵעָלָיו וּלְהַטִּילוֹ עַל חֲבֵרוֹ:

ג וְכֵן חֵיל מֶלֶךְ שֶׁבָּא לָעִיר וּבְנֵי הָעִיר חַיָּבִים לִתֵּן לָהֶם אַכְסַנְיָא — אָסוּר לְאֶחָד לִתֵּן שָׂכָר לְשַׁר הַחַיִל לְפָטְרוֹ מִלִּתֵּן אַכְסַנְיָא, כִּי עַל יְדֵי זֶה יִגְרֹם נֶזֶק לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר (אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ עַד שֶׁלֹּא נִכְנָס לָעִיר). וְכֵן בְּכָל שְׁאָר עִנְיְנֵי מִסִּים אָסוּר לְמִי שֶׁחַיָּבִים בַּמַּס לְהִשְׁתַּדֵּל אֵצֶל הַשַּׂר לְפָטְרוֹ, אִם עַל יְדֵי זֶה יַכְבִּיד עַל אֲחֵרִים, וְהָעוֹשֶׂה כֵּן נִקְרָא מָסוֹר:

ד וְכֵן מֶלֶךְ אוֹ שַׂר שֶׁמַּטִּיל אֵיזֶה דָּבָר עַל עָשִׁיר אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם, וְיֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל אֶחָד כֹּחַ בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ וְהַשַּׂר לְהִשְׁתַּדֵּל לְפָטְרָם, אִם הַדָּבָר בָּרוּר בְּוַדַּאי שֶׁאִם יִפָּטְרֵם לְאַלּוּ יַטִּיל עַל אֲחֵרִים — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהִשְׁתַּדֵּל לְפָטְרָם. וְהוּא שֶׁהֵם אֲנָשִׁים יְדוּעִים לַמֶּלֶךְ אוֹ הַשַּׂר וּפֵרֵט אוֹתָם בִּגְזֵרָתוֹ, אֲבָל אִם לֹא פֵּרֵט עַל אֲנָשִׁים יְדוּעִים אֶלָּא יָצְאָה הַגְּזֵרָה מִלְּפָנָיו לְהַטִּיל עַל שְׁנֵי אֲנָשִׁים בִּסְתָם — הֲרֵי זֶה רַשַּׁאי לְהִשְׁתַּדֵּל עַל אֵיזֶה אִישׁ אוֹ אֲנָשִׁים שֶׁרוֹצֶה שֶׁלֹּא יְהִיוּ בִּכְלַל הַגְּזֵרָה, אַף שֶׁבְּוַדַּאי יִכָּנְסוּ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם, שֶׁכְּיוָן שֶׁלֹּא פֵּרֵט עַל אֲנָשִׁים אֵלּוּ עֲדַיִן לֹא בָּא הַנֶּזֶק עֲלֵיהֶם, וְרַשַּׁאי לְדָחוֹתוֹ מִמִּי שֶׁרוֹצֶה לְהַצִּילוֹ כְּמוֹ שֶׁרַשַּׁאי לְדָחוֹתוֹ מֵעַל עַצְמוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ה אִם מָמוֹן חֲבֵרוֹ מַזִּיק אֶת מָמוֹן שֶׁלּוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַצִּיל שֶׁלּוֹ אֶלָּא בְּנֶזֶק מָמוֹן חֲבֵרוֹ — מֻתָּר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָיוֹת נִזּוֹק מֵחֲבֵרוֹ וְלֵירֵד עִמּוֹ לַדִּין. וּמִכָּל מָקוֹם, חַיָּב לְמַעֵט בְּנֶזֶק חֲבֵרוֹ כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר, וְאִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַצִּיל שֶׁלּוֹ בְּלֹא נֶזֶק חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי טֹרַח — חַיָּב לְטָרֵחַ וּלְהַצִּיל לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעִנְיָן שֶׁפָּטוּר עַל נֶזֶק זֶה בְּדִינֵי אָדָם, כִּי זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה לְטָרֵחַ בְּגוּפוֹ לְהַצִּיל מָמוֹן חֲבֵרוֹ מֵהֶפְסֵד. וּבְכָלַל הֶשָּׂבַת אֲבֵדָה הִיא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מְצִיאָה. וּלְפִיכָךְ שׁוֹר חֲבֵרוֹ שֶׁעָלָה עַל גַּבֵּי שׁוֹרוֹ לְהָרְגוֹ — לֹא יִדְחָפֶנּוּ מֵעָלָיו אִם אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁמֹט אֶת שֶׁלּוֹ מִתַּחְתָּיו, וְגַם כְּשֶׁשָּׁמַטּוֹ — יִשְׁמְטֶנּוּ בְּנַחַת וְלֹא בְּכֹחַ שֶׁיִּפֹּל הָעֶלְיוֹן. וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ו אָסוּר לְמָסֹר יִשְׂרָאֵל בְּיַד נָכְרִי, בֵּין גּוּפוֹ בֵּין מָמוֹנוֹ, אֲפִלּוּ מָמוֹן קַל בֵּין בְּדִבּוּר, לְהַלְשִׁין עָלָיו אוֹ לְגַלּוֹת מַצְפּוּנָיו, אֲפִלּוּ אֵין הַנָּכְרִי שׁוֹאֵל אֶלָּא תֶּבֶן בִּלְבַד — אָסוּר לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ

בְּבֵית יִשְׂרָאֵל פְּלוֹנִי, בֵּין שֶׁמַּרְאֶה לוֹ בְּאֶצְבַּע תֶּבֶן שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְכָל הַמוֹסֵר — אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא.

וַאֲפִלּוּ רָשָׁע וּבַעַל עֲבֵרוֹת אָסוּר לְמָסְרוֹ, לֹא גּוּפוֹ וְלֹא מָמוֹנוֹ, וַאֲפִלּוּ הוּא מֵצֵר לוֹ וּמְצַעֲרוֹ תָּמִיד בְּדְבָרִים. אֲבָל אִם מְסָרוֹ — מֻתָּר לְמָסְרוֹ, בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁיַּחֲזֹר וְיִמְסְרֶנּוּ, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַצִּיל עַצְמוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יִמְסְרֶנּוּ (אוֹ שֶׁלֹּא נִפְטַר עֲדַיִן מִמְּסִירָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַצִּיל עַצְמוֹ בְּעִנְיָן אַחֵר).

וְכֵן מִי שֶׁרָגִיל לְהַכּוֹת הַבְּרִיוֹת, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַצִּיל מִמֶּנּוּ אֶלָּא אִם כֵּן יִמְסְרוּהוּ — מִצְוָה עַל כָּל אָדָם לְמָסְרוֹ לְנָכְרִים שֶׁיִּקְחוּ מָמוֹנוֹ אוֹ שֶׁיְּקַצְּצוּ יָדוֹ שֶׁלֹּא יוֹסִיף לְהַכּוֹת עוֹד. אֲבָל מִי שֶׁהִכָּה חֲבֵרוֹ בְּאַקְרַאי — אָסוּר אֲפִלּוּ לַמֵּכֶּה עַצְמוֹ לְמָסְרוֹ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאִם עָבַר וּמָסַר יֵשׁ פּוֹטְרִין בְּדִינֵי אָדָם מִשּׁוּם שֶׁאֵין אָדָם נִתְפָּס עַל צַעֲרוֹ, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְדִבְרֵי הַכֹּל, וּמָסוֹר גָּמוּר הוּא.

וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל אַלְמָ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לָבוֹא לְדִינֵי יִשְׂרָאֵל — אָסוּר לִקְבֹּל עָלָיו לִפְנֵי הַשַּׂר לְכָפּוֹ לַעֲמֹד לְדִינֵי יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיִּיטֹל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין. וְכֵן לְכָפּוֹ עַל יְדֵי נָכְרִים לְקַיֵּם פְּסַק דִּין יִשְׂרָאֵל — צָרִיךְ רְשׁוּת בֵּית דִּין:

ז הַמוֹסֵר — מֻתָּר לְהָרְגוֹ בְּכָל מָקוֹם אֲפִלּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה, קֹדֶם שֶׁיִּמְסֹר, אֶלָּא שֶׁאוֹמֵר הֲרֵינִי מוֹסֵר פְּלוֹנִי בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמָמוֹנוֹ אֲפִלּוּ מָמוֹן קַל — הִתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה, וּמַתְרִין בּוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ אַל תִּמְסֹר, אִם הֵעֵז פָּנָיו וְאָמַר לֹא כִּי אֶמְסְרֶנּוּ — מִצְוָה לְהָרְגוֹ, וְכָל הַקּוֹדֵם זָכָה, לְפִי שֶׁהַהוֹלֵךְ לִמְסֹר מָמוֹן יִשְׂרָאֵל בְּיַד נָכְרִים הוּא כְּרוֹדֵף אַחַר נַפְשׁוֹ לְמָסְרָהּ לָהֶם, וְהָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ — נִתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל הַהוֹרֵג.

וְאִם אֵין פְּנַאי לְהַתְרוֹת בּוֹ — אֵין צָרִיךְ הַתְרָאָה. וְאִם אֶפְשָׁר לְהַצִּילוֹ בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיו, כְּגוֹן לַחְתֹּךְ לְשׁוֹנוֹ אוֹ לְסַמּוֹת עֵינוֹ — אָסוּר לְהָרְגוֹ:

ח עָשָׂה הַמוֹסֵר אֲשֶׁר זָמַם — אָסוּר לְהָרְגוֹ. אֶלָּא אִם כֵּן הֶחְזַק בְּמִסִּירוֹת ג' פְּעָמִים, שֶׁזֶּה יֵהָרֵג, שֶׁמָּא יִמְסֹר אֲחֵרִים.

וְאָסוּר לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ שֶׁל מָסוֹר בְּיָדַיִם אוֹ עַל יְדֵי מְסִירָה לְנָכְרִים, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְאַבֵּד גּוּפוֹ, שֶׁהֲרֵי מָמוֹנוֹ רָאוּי לְיוֹרְשָׁיו. אֲבָל מֻתָּר לְגָרֵם לוֹ הֶפְסֵד מָמוֹן, שֶׁכֵּיוָן שֶׁגּוּפוֹ מֻפְקָר כָּל שֶׁכֵּן מָמוֹנוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ אֲבֵדָתוֹ לַהֲשִׁיבָהּ לוֹ. וּמִכָּל

מָקוֹם, אָסוּר לִטֹּל מָמוֹנוֹ לְעַצְמוֹ (אֲפִלּוּ אֲבֵדָתוֹ שֶׁהִגִּיעָה לְיָדוֹ, הוֹאִיל וְרָאוּי לְיוֹרְשָׁיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַמָּסוֹר דִּינוֹ כְּמוֹמָר לְכָל הַתּוֹרָה), וְאִם מָצָא אֲבֵדָתוֹ הִיא שֶׁלּוֹ, וְאָסוּר לְהַחֲזִירָהּ לוֹ כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִיר לַנָּכְרִי, לְפִי שֶׁאֵינָהּ בִּכְלַל "אֲבֵדַת אָחִיךָ". וירא שָׁמַיִם יוֹצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם, וְלֹא יַגְבִּיהַּ מְצִיאָתוֹ כְּלָל:

ט וּמִי שֶׁהֶחֱזַק בִּמְסִירוֹת וְנִרְאָה שֶׁאֵין דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים רַק מֵחֲמַת עֶשְׁרוֹ וּכְשֶׁיֶּעֱנִי לֹא יִהְיוּ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים — מֻתָּר לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ אוֹ לְמָסְרוֹ לְנָכְרִים, שֶׁהֲרֵי בָּזֶה מַצִּיל אֲחֵרִים מִמְּסִירוֹתָיו:

י נָכְרִי אֲנָס שֶׁאָנַס יִשְׂרָאֵל לְהַרְאוֹת לוֹ מָמוֹן חֲבֵרוֹ, וַאֲפִלּוּ אוֹנְסוֹ לְהָבִיא לוֹ מָמוֹן חֲבֵרוֹ, אִם יֵשׁ חֲשַׁשׁ סַכָּנָה לְגוּפוֹ אִם לֹא יִשְׁמַע לוֹ — אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, וְרַשַּׁאי לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ בְּמָמוֹנוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, רַק שֶׁיִּטֹּל עַל דַּעַת לְשַׁלֵּם עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁיּוֹרוּ לוֹ אִם חַיָּב לְשַׁלֵּם. אֲבָל אִם אֵין חֲשַׁשׁ סַכָּנָה לְגוּף וְנֶפֶשׁ אֶלָּא אוֹנֶס מָמוֹן — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַצִּיל מָמוֹנוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ עַל דַּעַת לְשַׁלֵּם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמָּמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁאוֹנְסוֹ עָלָיו הָאַנָּס אֵינוֹ תַּחַת יָדוֹ, אֲבָל אִם מְסָרוֹ חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ לְשָׁמְרוֹ וְיָדַע בּוֹ הָאַנָּס וְאוֹנְסוֹ לִתֵּן לוֹ — אֵינוֹ חַיָּב לְהַצִּיל מָמוֹן חֲבֵרוֹ, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מְצִיאָה, כִּי עַל דַּעַת כֵּן קִבְּלוֹ מִן הַסְּתָם:

יא אָסוּר לַעֲמֹד עַל שְׂדֵה חֲבֵרוֹ לְהִסְתַּכֵּל בָּהּ בְּשָׁעָה שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּקָמוֹתֶיהָ, שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנָּה בְּעֵין רָעָה (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בַּחֲבֵרוֹ בְּעֵנַיִן שֶׁיֵּשׁ לָחֹשׁ שֶׁיַּזִּיקֶנּוּ בְּעֵין רָעָה).

וַאֲפִלּוּ בַּעֲסָקָיו וּמַעֲשָׂיו שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁאֵין בָּהֶם חֲשַׁשׁ הֶזֵּק עַיִן אִם עוֹשֶׂה בְּבֵיתוֹ וּבִרְשׁוּתוֹ — אָסוּר לִרְאוֹת שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כִּי שֶׁמָּא אֵינוֹ חָפֵץ שֶׁיֵּדְעוּ מִמַּעֲשָׂיו וּמַעֲסָקָיו.

לְפִיכָךְ, שְׁנַיִם שֶׁדָּרִים בְּחָצֵר אַחַת וְהֵם עֲנִיִּים שֶׁאֵין יָדָם מַשֶּׂגֶת לִבְנוֹת כֹּתֶל בְּאֶמְצַע הֶחָצֵר לְחַלְּקָהּ לִשְׁנַיִם שֶׁלֹּא יִרְאֶה אֶחָד בְּמַעֲשָׂיו וַעֲסָקָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בֶּחָצֵר, אִם יְכוֹלִים לְקַבֵּל מִן הַצַּדָּקָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה קַלָּה בֵּינֵיהֶם — עוֹשִׂים, וְאִם לָאו — צְרִיכִים לְזַהֵר בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל זֶה בְּתַשְׁמִישָׁיו שֶׁל זֶה בֶּחָצֵר.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לְאַחַר לְהִסְתַּכֵּל לַחָצֵר חֲבֵרוֹ לִרְאוֹת בַּעֲסָקָיו, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְבֵיתוֹ, שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ, וַאֲפִלּוּ רוֹאֶהוּ וְשׁוֹתֵק לוֹ, שֶׁמָּא מִתְבַּיֵּשׁ לוֹמַר לוֹ. וַאֲפִלּוּ

נָתַן לוֹ חֲבֵרוֹ רְשׁוּת לִפְתֹּחַ חַלּוֹן לַחֲצֵרוֹ — לֹא נִתְּנָה לוֹ אֶלָּא לְאוֹרָה, אֲבָל אָסוּר לוֹ לַעֲמֹד בַּחַלּוֹן לִרְאוֹת בַּחֲצַר חֲבֵרוֹ:

יב וּלְפִיכָךְ, אָסוּר לִפְתֹּחַ פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן, שֶׁלֹּא יִרְאֶה אֶחָד מַעֲשָׂיו שֶׁל חֲבֵרוֹ. וַאֲפִלּוּ שְׁנֵיהֶם מִתְרַצִּים — יֵשׁ אוֹסְרִים, שֶׁאֵין זוֹ מִדַּת צְנִיעוּת שֶׁיִּרְאֶה זֶה תַּשְׁמִישָׁיו שֶׁל זֶה כָּל הַיּוֹם. וְאָמְרוּ חֲכָמִים "וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו", רָאָה שֶׁאֵין פִּתְחֵי אָהֳלֵיהֶם מְכֻוָּנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, אָמַר רְאוּיִים הַלָּלוּ שֶׁתִּשְׁרֶה עֲלֵיהֶם שְׁכִינָה.

וַאֲפִלּוּ רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶם — אֲסוּרִים לִפְתֹּחַ חַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן, אִם הַחַלּוֹנוֹת גְּבוֹהוֹת שֶׁאֵין בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים יְכוֹלִין לִרְאוֹת בְּהֶן דֶּרֶךְ הִלּוּכָם וְקַרְקָעוֹת בְּתֵּיהֶם הֵן גְּבוֹהוֹת מִקַּרְקַע רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהֵם יְכוֹלִים לִרְאוֹת בָּהֶם. אֲבָל אִם בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים יְכוֹלִים לִרְאוֹת בָּהֶן דֶּרֶךְ הִלּוּכָם — אֵין לָחֹשׁ אֲפִלּוּ בְּחַלּוֹן נֶגֶד חַלּוֹן, שֶׁהֲרֵי סוֹף סוֹף צָרִיךְ לְהָיוֹת צָנוּעַ בְּתַשְׁמִישָׁיו מִפְּנֵי בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים הָעוֹבְרִים שָׁם כָּל הַיּוֹם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּפֶתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח, שֶׁהֵם נְמוּכִים יוֹתֵר:

יג יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְזָהֵר מִלַּעֲמֹד כְּנֶגֶד (פֶּתַח) בֵּית חֲבֵרוֹ אוֹ חֲצֵרוֹ וְלִרְאוֹת בּוֹ, אֲפִלּוּ רְאִיָּה קַלָּה שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל לְהִסְתַּכֵּל לֵידַע עֶסְקָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֶלָּא יַחֲזֹר פָּנָיו כְּשֶׁיַּעֲמֹד כְּנֶגֶד (פֶּתַח) בֵּיתוֹ אוֹ חֲצֵרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְשְׁדֵהוּ חֲבֵרוֹ שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהִסְתַּכֵּל לֵידַע עֶסְקָיו וְיִהְיֶה נִתְפָּס כְּגַנָּב, כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ טַעֲנָה לָמָּה הוּא מִסְתַּכֵּל (שֶׁאַף בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים אֵינָם רַשָּׁאִים לַעֲמֹד וּלְהִסְתַּכֵּל, אֶלָּא כְּשֶׁרוֹאִים רְאִיָּה קַלָּה דֶּרֶךְ הִלּוּכָם אֵין לָחֹשׁ, שֶׁהֲרֵי מִזֶּה אֵין יָכוֹל לְהִזָּהֵר, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת צָנוּעַ בְּתַשְׁמִישָׁיו שֶׁרְאִיָּה קַלָּה בָּהֶם קָשָׁה עָלָיו):

יד אָסוּר לְהַזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ אוֹ לִגְרֹם לוֹ נֶזֶק, אֲפִלּוּ כְּשֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ אֵיזֶה תַּשְׁמִישׁ הַצָּרִיךְ לוֹ וּמִמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ נֶזֶק לִשְׁכֵנוֹ הַקָּרוֹב אֶל בֵּיתוֹ, כְּגוֹן מִי שֶׁהָיָה כּוֹתֵל חֲבֵרוֹ סָמוּךְ לַחֲצֵרוֹ — לֹא יַנִּיחַ בַּחֲצֵרוֹ כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִימוּת וּמוֹצִיא הֶבֶל חַם, כְּגוֹן סְלָעִים שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם אֵשׁ וְזֶבֶל וּמֶלַח וְסִיד וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִכּוֹתֶל חֲבֵרוֹ ג' טְפָחִים, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲמִימוּת מַזֶּקֶת לַחוֹמָה, וְכֵן צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִמֶּנּוּ ג' טְפָחִים כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לַחוּת כְּגוֹן חוֹל לַח, וַאֲפִלּוּ הוּא כּוֹתֶל שֶׁל אֲבָנִים וְלֹא שֶׁל לְבֵנִים.

וְכֵן אָסוּר לִשְׁפֹּךְ מַיִם אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ מִקֶּרֶה בְּפָחוֹת מִג' טְפָחִים סָמוּךְ לְכָתְלוֹ, וְלָכֵן צִנּוֹר הַמְקַלֵּחַ מַיִם מִן הַגַּג צָרִיךְ לְהַרְחִיקוֹ בְּעַנְיָן שֶׁיִּפְּלוּ הַמַּיִם בְּרִחוּק ג' טְפָחִים מִכֹּתֶל חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְקַלֵּחַ אֶלָּא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְיֵשׁ מַתִּירִים בְּמַיִם שֶׁאֵינָם קְבוּעִים, כְּגוֹן לִשְׁפֹּךְ שׁוֹפְכִין בְּפָחוֹת מִג' טְפָחִים סָמוּךְ לְכֹתֶל חֲבֵרוֹ אִם אֵין שָׁם גֻּמָּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כֵּלִים לְאַלְתַּר, וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא בְּחוֹל שֶׁהַלַּחוּת שֶׁבּוֹ אֵינוֹ מִתְיַבֵּשׁ בְּמְהֵרָה. וְיֵרֵא שְׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

טו וּלְדִבְרֵי הַכֹּל, אָסוּר לִשְׁפֹּךְ עֲבִיט שֶׁל מֵי רַגְלַיִם בְּפָחוֹת מִג' טְפָחִים סָמוּךְ לְכֹתֶל חֲבֵרוֹ, וַאֲפִלּוּ הוּא כֹּתֶל אֲבָנִים.

אֲבָל לְהַשְׁתִּין סָמוּךְ לְכֹתֶל חֲבֵרוֹ — דַּיּוֹ שֶׁיִּרְחַק טֶפַח, אִם הוּא שֶׁל אֲבָנִים. וְאִם הָיוּ הָאֲבָנִים צְחִיחַ סֶלַע — מַשְׁתִּין בְּצִדּוֹ בְּלֹא הַרְחָקָה (וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי הַכֹּתֶל עַצְמוֹ). אֲבָל אִם הוּא שֶׁל לְבֵנִים — צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִמֶּנּוּ ג' טְפָחִים, בֵּין לִשְׁפֹּךְ עֲבִיט מֵי רַגְלַיִם בֵּין לְהַשְׁתִּין בִּלְבַד, שֶׁלֹּא יְמַסְמְסוּ הַמַּיִם אֶת הַלְּבֵנִים שֶׁהֵם שֶׁל טִיט יָבֵשׁ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְחִיק כֵּן מִכֹּתֶל שֶׁל עֵץ מְחֻפֶּה בְּטִיט מִבַּחוּץ (אֲבָל כֹּתֶל שֶׁל עֵץ שֶׁאֵינוֹ מְחֻפֶּה בְּטִיט, אַף אִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְשֶׁל לְבֵנִים אֶלָּא לְשֶׁל אֲבָנִים, עַל כָּל פָּנִים צָרִיךְ לְהַרְחִיק טֶפַח).

אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא אָמְרוּ לְהַרְחִיק טֶפַח מִשֶּׁל אֲבָנִים מִשּׁוּם הָאֲבָנִים, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תִּתְטַשְׁטֵשׁ הַקַּרְקַע שֶׁאֵצֶל הַיְסוֹד בַּמַּיִם וְתִתְרַפֶּה, אֲבָל הָאֲבָנִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן צְחִיחַ סֶלַע אֵין הַמַּיִם מַזִּיקִין לָהֶן, וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַרְחִיק מֵהֶן כְּמוֹ מִן הַלְּבֵנִים שֶׁהֵם שֶׁל טִיט יָבֵשׁ, וַאֲפִלּוּ עַל הָאֲבָנִים עַצְמָן הָיָה מֻתָּר אִם לָאוּ קַרְקַעְיִת יְסוֹדוֹ, וּבְכֹתֶל שֶׁל עֵץ שֶׁאֵין לַחֹשׁ לְקַרְקַעְיתוֹ אִם דֵּינוֹ כַּאֲבָנִים וְלֹא כִּלְבֵנִים — אֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק כְּלָל.

וְיֵרֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה:

טז אָסוּר לַעֲשׂוֹת שׁוּבָךְ בְּתוֹךְ הָעִיר, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְסִידוּ הַיּוֹנִים זֶרְעוֹנֵי הַגִּנּוֹת שֶׁבָּעִיר וּזְרָעִים הַשְּׁטוּחִים בְּגַגּוֹת וּבַחֲצֵרוֹת לְיַבֵּשׁ. וְחוּץ לָעִיר — צָרִיךְ לְהַרְחִיק חֲמִשִּׁים אַמָּה לְתוֹךְ שָׂדֶה שֶׁלּוֹ אוֹ שֶׁל הֶפְקֵר, כִּי הַיּוֹנִים אֵינָם שָׁטִים יוֹתֵר מֵחֲמִשִּׁים אַמָּה בַּשָּׂדֶה, כִּי נִתְמַלֵּא כְּרֵסָם בְּמַה שֶּׁגָּדַל תּוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה (וְאִם רֹב גִּנּוֹת הָעִיר שֶׁל נָכְרִים — מֻתָּר אַף בְּתוֹךְ הָעִיר):

יז אָסוּר לְהַשְׁלִיךְ נְבֵלָה בָּעִיר וְחוּץ לָעִיר תּוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה, מִפְּנֵי הֲרֵיחַ שֶׁמַּזִּיק לִבְנֵי הָעִיר (אֶלָּא אִם כֵּן כֻּלָּם מַשְׁלִיכִים נִבְלוֹתֵיהֶם בַּשּׁוּק אוֹ בָּאַשְׁפָּה שֶׁבַּשּׁוּק, שֶׁבְּנֵי הָעִיר יְכוֹלִים לִמְחֹל זֶה לָזֶה).

וְכֵן הָעוֹשֶׂה בֵּית הַכִּסֵּא קָבוּעַ בַּחֲצֵרוֹ — צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַגִּיעַ הֲרֵיחַ לִשְׁכֵנוֹ אוֹ לִבְנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים.

וְכֵן צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לָהֶם עָשָׁן עַל יְדֵי רוּחַ מְצוּיָה מִתַּנּוּר וְכִירַיִם שֶׁלּוֹ.

וְאִם יֵשׁ לִשְׁכֵנוֹ חֲלִי הָרֹאשׁ וּמַזִּיק לוֹ קוֹל הַכָּאָה — לֹא יִכְתֹּשׁ רִיפּוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים שֶׁקּוֹל הַכָּאָתָם מַגִּיעַ לְבֵית שְׁכֵנוֹ וּמַזִּיק לוֹ:

יח וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה בַּחֲצֵרוֹ מְלָאכָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אָבָק וְעָפָר בְּעִנְיָן שֶׁרוּחַ מְצוּיָה מוֹלִיךְ הָאָבָק לִשְׁכֵנוֹ אוֹ לִבְנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים וְיַזִּיק לָהֶם.

וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לִגְרֹם נֶזֶק מִמַּעֲשָׂיו לִשְׁכֵנוֹ אוֹ לִבְנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא אִם כֵּן מוֹחֵל לוֹ שְׁכֵנוֹ, וּשְׁתִיקָה הִיא כִּמְחִילָה מִן הַסְּתָם, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ מוֹחֵל בְּלֵב שָׁלֵם, וּמְחִילָה וּמַתָּנָה שֶׁאֵינָהּ בְּלֵב שָׁלֵם אֵינָהּ כְּלוּם.

וְנֶזֶק שֶׁל בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים אֵין יְכֹלֶת לִמְחֹל אֶלָּא בְּיַד ז' טוֹבֵי הָעִיר בְּמַעֲמַד אַנְשֵׁי הָעִיר אִם מוֹחֲלִים בְּפֵרוּשׁ, וְאֵין עוֹבְרֵי דְּרָכִים יוֹצְאֵי וּבָאֵי דֶּרֶךְ עִירָם יְכוֹלִים לְעַכֵּב עֲלֵיהֶם, אוֹ שֶׁפָּשַׁט הַמִּנְהָג לַעֲשׂוֹת כֵּן כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה, שֶׁהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ מוֹחֲלִים כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר כֻּלָּם בְּפֵרוּשׁ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל כָּל אֶחָד לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּשֶׁיִּצְטָרֵךְ לָזֶה הוּא אוֹ בְּנוֹ אַחֲרָיו:

יט לְפִיכָךְ, מֻתָּר לְהוֹצִיא זִיזִין וּגְזוּזְטְרָאוֹת מִתְּקֻרַּת הַבַּיִת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲפִלּוּ אֵינָן גְּבוֹהִים לְמַעְלָה מִגָּמָל וְרוֹכְבוֹ, שֶׁנִּמְצָא מוֹנֵעַ אֶת הָרוֹכֵב גָּמָל מִלַּעֲבֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֲצֶל בֵּיתוֹ שֶׁלֹּא כְּדִין, וְעוֹד שֶׁנִּשְׁפָּכִין שׁוֹפְכִין מִן הַזִּיז לְאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ, לְפִי שֶׁכֵּן נָהֲגוּ וְכֻלָּם מוֹחֲלִים עַל זֶה.

וְכֵן מֻתָּר לַעֲשׂוֹת חָלָל תַּחַת רְשׁוּת הָרַבִּים בַּחֲפִירַת בִּיב שֶׁשּׁוֹפְכֵי הַבַּיִת וּמֵימֵי גְּשָׁמִים מְקַלְּחִים בּוֹ וּמְכַסֵּהוּ וְעַל כְּסוּיּוֹ הוּא קָרְקַע רְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁמִּן הַדִּין אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן פֶּן יִפְּחַת הַכְּסוּי בְּאֹרֶךְ הַיָּמִים, הוֹאִיל וּכְבָר נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן — הֲרֵי כֻּלָּם מוֹחֲלִים עַל זֶה, וְעוֹד שֶׁרְשׁוּת הָרַבִּים הִיא שֶׁל אֲדוֹנֵי הָאָרֶץ וְהוּא מְסָרָהּ מִן הַסְּתָם לִבְנֵי הָעִיר לַעֲשׂוֹת בָּהּ כִּרְצוֹנָם וּמִנְהָגָם.

וּבִיב שֶׁאֵינוֹ עָמֹק ג' טְפָחִים מֻתָּר לַחְפֹּר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִן הַדִּין, וְאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ כְּלָל, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִג' טְפָחִים הוּא כְּלָבוּד וְאֵינוֹ נִקְרָא חֻלָּל כְּלָל:

כ אֵין שׁוֹרִין טִיט בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְהַשְׁהוֹתוֹ שָׁם זְמַן רַב, אֲבָל גּוֹבְלִים שָׁם טִיט לִצֹּרֶךְ בִּנְיָן לִבְנוֹת מִיָּד, אֲבָל לֹא לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ לְבֵנִים:

כא הַבּוֹנֶה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כְּשֶׁמֵּכִין הָאֲבָנִים — אָסוּר לְהַשְׁהוֹתָן שָׁם, אֶלָּא מֵבִיא וּבוֹנֶה מִיָּד.

וְאָסוּר לִזְרֹק אֲבָנִים אוֹ דָּבָר אַחֵר מֵרְשׁוּתוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בָּהֶם רַבִּים:

כב הַגּוֹדֵר גְּדֵרוֹ בְּקוֹצִים סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים צָרִיךְ לְצַמְצֵם שֶׁלֹּא יֵצֵא קוֹץ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, פֶּן יַזִּיק. וּמִדַּת חֲסִידוּת, לְהַצְנִיעַ אָדָם קוֹצָיו וּשְׁאָר כָּל דָּבָר הַמַּזִּיק בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יָבוֹא מֵהֶם תַּקָּלָה, כְּגוֹן שֶׁיַּשְׁלִיכֵם לַנָּהָר אוֹ יִשְׂרְפֵם:

כג בִּיב אוֹ מַרְתֵּחַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַיִם סְרוּחִים — אָסוּר לְשָׁפְכָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בִּימוֹת הַחַמָּה אֶלָּא עַל דַּעַת לְפַנּוֹתָם לְאַלְתַּר, וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים מֻתָּר. אֲבָל מֵי שׁוֹפְכִין נְקִיִּים מֻתָּר לְשָׁפְכָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחַמָּה, לְפִי שֶׁאֵין שׁוֹהִין וּמִתְעַכְּבִים כְּלָל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כְּמוֹ הַסְּרוּחִים וַעֲכוּרִים, אֶלָּא יוֹרְדִים מִיָּד מִמָּקוֹם גְּבוֹהַּ לְמָקוֹם נָמוּךְ:

כד מֻתָּר לְהוֹצִיא אֶת הַזֶּבֶל וְהַגְּלָלִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים בְּשָׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים שֶׁל כָּל אָדָם. אֲבָל שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים — אָסוּר, אֶלָּא עַל דַּעַת לְפַנּוֹתוֹ לְאַלְתַּר:

כה הַחוֹפֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת, אוֹ אֵצֶל רְשׁוּת הָרַבִּים — לֹא יִצְבֹּר הֶעָפָר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים (בְּגֹבַהּ ג' טְפָחִים), אֶלָּא עַל דַּעַת לְפַנּוֹתוֹ לְאַלְתַּר:

הלכות נזקי גוף ונפש ודיניהם

א דִּינֵי נִזְקֵי גּוּף וְנֶפֶשׁ וְדִינֵיהֶם וּבוֹ י"ז סְעִיפִים:

אָסוּר לְאָדָם לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ. וְאִם הִכָּהוּ — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְגוֹ' אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן יֹסִיף וְגוֹ'", אִם הִקְפִּידָה תּוֹרָה בְּהַכָּאַת רָשָׁע שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ יוֹתֵר עַל רִשְׁעוֹ — קַל וָחֹמֶר בְּהַכָּאַת צַדִּיק.

וְכָל הַמֵּרִים יָד עַל חֲבֵרוֹ לְהַכּוֹתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכָּהוּ — נִקְרָא רָשָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֹּאמֶר לָרָשָׁע לָמָּה תַכֶּה רֵעֶךָ", "לָמָּה הִכִּית" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "לָמָּה תַכֶּה".

וְכָל מִי שֶׁהִכָּה חֲבֵרוֹ — הֲרֵי הוּא מָחֳרָם וְעוֹמֵד בְּחֵרֶם הַקְּדְמוֹנִים, וְאֵין לְצָרְפוֹ לְמִנְיַן עֲשָׂרָה לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה עַד שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ בֵּית דִּין הַחֵרֶם, כְּשֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו לִשְׁמֹעַ לְדִינָם:

ב וְהַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ הַכָּאָה קַלָּה שֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, הוֹאִיל וְאֵין בָּהּ חִיּוּב מָמוֹן — חַיָּב מַלְקוֹת מִן הַתּוֹרָה.

וַאֲפִלּוּ אִם חֲבֵרוֹ הִתְחִיל עִמּוֹ בִּמְרִיבָה וְחֵרְפוֹ בִּדְבָרִים, וַאֲפִלּוּ הִכָּהוּ. וְהוּא שֶׁפָּסַק לְהַכּוֹתוֹ, אֲבָל אִם לֹא פָּסַק — רַשַּׁאי לְהַכּוֹת אוֹתוֹ כְּדֵי לְהַצִּיל עַצְמוֹ, אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַצִּיל עַצְמוֹ בְּעִנְיָן אַחֵר, וְאִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַצִּיל עַצְמוֹ בְּהַכָּאָה מוּעֶטֶת — לֹא יַכֶּה הַרְבֵּה.

וְכֵן הָרוֹאֶה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מַכֶּה חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַצִּילוֹ מִיָּדוֹ אִם לֹא שֶׁיַּכֶּה הַמַּכֶּה — מִצְוָה לְהַכּוֹתוֹ כְּדֵי לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִסּוּר. אֲבָל אִם אֶפְשָׁר לְהַצִּילוֹ מִיָּדוֹ בְּלֹא הַכָּאָה — אָסוּר אֲפִלּוּ לְדָחֳפוֹ אִם אֶפְשָׁר לְשָׁמְטוֹ בְּנַחַת.

וְכֵן הָרוֹאֶה בַּחֲבֵרוֹ שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה דְּבַר עֲבֵרָה אַחֶרֶת וְהוּא תַּחַת יָדוֹ וּרְשׁוּתוֹ לְהַכּוֹתוֹ — רַשַּׁאי לְהַכּוֹתוֹ כְּדֵי לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִסּוּר, וְאֵין צָרִיךְ לַהֲבִיאוֹ לְבֵית דִּין. אֲבָל אִם כְּבָר עָשָׂה הָאִסּוּר — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַכּוֹתוֹ, אֶלָּא יְבִיאֶנּוּ לְבֵית דִּין וְיַעֲנְשׁוּהוּ:

ג הַנִּכְנָס לְבֵית חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת — יֵשׁ לַחֲבֵרוֹ רְשׁוּת לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּיתוֹ, וְאִם מָסְרֵב לָצֵאת — יֵשׁ מַתִּירִין אֲפִלּוּ לְהַכּוֹתוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ, אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ בְּעִנְיָן אַחֵר.

וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְשָׂרֵת וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁיִּגְנֹב מִמֶּנּוּ — רַשַּׁאי לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּיתוֹ אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁיִּכְלֶה זְמַן הַשְּׂכִירוּת, וְאִם מְסָרֵב לָצֵאת — רַשַּׁאי לְהַכּוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּצֵא.

וְכֵן אִם חֲבֵרוֹ בָּא לִגְזֹל מִמֶּנּוּ אֵיזֶה חֵפֶץ אוֹ שֶׁכְּבָר גָּזָלוֹ — רַשַּׁאי לְהַצִּילוֹ מִיָּדוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַכָּאָה אִם אִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַהֲבִיאוֹ לְבֵית דִּין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה:

ד אָסוּר לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ הוּא נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ, כִּי אֵין לְאָדָם רְשׁוּת עַל גּוּפוֹ כְּלָל לְהַכּוֹתוֹ, וְלֹא לְבַיְּשׁוֹ, וְלֹא לְצַעֲרוֹ בְּשׁוּם צַעַר אֲפִלּוּ בִּמְנִיעַת אֵיזֶה מַאֲכָל אוֹ מִשְׁתֶּה, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה בְּדֶרֶךְ תְּשׁוּבָה, שֶׁצַּעַר זֶה טוֹבָה הִיא לוֹ לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ מִשַּׁחַת, וְלָכֵן מֻתָּר לְהִתְעַנּוֹת לִתְשׁוּבָה אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְעַנּוֹת, וּמִי שֶׁיָּכוֹל לְהִתְעַנּוֹת מֻתָּר אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ תְּשׁוּבָה, אֶלָּא כְּדֵי לְמָרֵק נַפְשׁוֹ לַה', שֶׁאֵין טוֹב לְמַעְלָה מִטּוֹבָה זוֹ.

(וְכֵן מֻתָּר לְהַכּוֹת בָּנָיו הַקְּטַנִּים אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁבִיל חִנּוּךְ תּוֹרָה וּמִצְוֹות אֶלָּא כְּדֵי לְהַדְרִיכָם בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ, הוֹאִיל וּמִתְכַּוֵּן לְטוֹבָתָם, וְטוֹבָתָם מֻטֶּלֶת עָלָיו שֶׁהֵם בִּרְשׁוּתוֹ.

וְהוּא הַדִּין לְיָתוֹם שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ.

וְאִם אֵין בָּנָיו שׁוֹמְעִים בְּקוֹלוֹ — מֻתָּר לְהַכּוֹתָם אֲפִלּוּ לְטוֹבַת עַצְמוֹ וְלֹא לְטוֹבָתָם, כִּי יָכוֹל הוּא לְכֻפָּם שֶׁיִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלוֹ כִּמְצַוֶּה עֲלֵיהֶם, אֲבָל אִם שׁוֹמְעִים בְּקוֹלוֹ אָסוּר לְהַכּוֹתָם שֶׁלֹּא לְטוֹבָתָם, כְּמוֹ שֶׁאָסוּר לְהַכּוֹת אֶת אֲחֵרִים.

וּמְשָׂרְתוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹלוֹ — אָסוּר לְהַכּוֹתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי. וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ מִתְּחִלָּה כְּשֶׁשְּׂכָרוֹ שֶׁיִּהְיֶה רַשַּׁאי לְהַכּוֹתוֹ כְּשֶׁלֹּא יִשְׁמַע בְּקוֹלוֹ — מוּעֶלֶת נְתִינַת רְשׁוּתוֹ, הוֹאִיל וְהִיא לְטוֹבָתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁכְּרֵהוּ. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם חָזַר בּוֹ הַמְשָׂרֵת מִתְּנָאוֹ — אָסוּר לְהַכּוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַזְּמַן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שְׂכִירוּת, וְעוֹד שֶׁבְּצַעַר הַגּוּף אֵין תְּנָאוֹ מוֹעִיל לְשֶׁלֹּא יוּכַל לַחֲזֹר בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאֶבֶן הָעֶזֶר סִימָן ע"ו לְעִנְיַן מְחִילַת הָעוֹנָה, שֶׁהִיא יְכוֹלָה לַחֲזֹר בָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא צַעַר הַגּוּף, וְאֵינוֹ נִתָּן לִמְחִילָה עוֹלָמִית, אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁמּוֹחֲלוֹ בִּרְצוֹנוֹ לִבַּד):

ה הַמַּבְעִית אֶת חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁצָּעַק לוֹ מֵאֲחוֹרָיו אוֹ שֶׁנִּרְאָה לוֹ בָּאֵפֶלָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — אַף עַל פִּי שֶׁפָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם חַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם:

ו הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ הַמָּמוֹן שֶׁנִּתְחַיֵּב לִתֵּן לוֹ בְּעַד חֲבָלָתוֹ — אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ עַד שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ וְיִמְחֹל לוֹ עַל צַעֲרוֹ. וְלֹא יְהֶיה הַנֶּחְבָּל אַכְזָרִי מִלִּמְחֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת יוֹם הַכִּפּוּרִים.

וְכֵן הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה — אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ עַד שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ וְיִמְחֹל לוֹ עַל צַעֲרוֹ שֶׁצָּעַרוֹ כְּשֶׁגָּזְלוֹ.

אֲבָל הַמַּזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ, מִיָּד שֶׁשִּׁלֵּם לוֹ — נִתְכַּפֵּר לוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ לִמְחֹל לוֹ:

ז הָרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ טוֹבֵעַ בַּיָּם אוֹ לִסְטִים בָּאִים עָלָיו וְיָכוֹל לְהַצִּילוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ אוֹ לִשְׂכֹּר אֲחֵרִים לְהַצִּילוֹ — חַיָּב לִטְרֹחַ וּלְשָׂכֹר וּלְהַצִּילוֹ, וְחוֹזֵר וְנִפְרָע מִמֶּנּוּ אִם יֵשׁ לוֹ, וְאִם לָאו — לֹא יִמָּנַע, וְאִם נִמְנַע — עוֹבֵר עַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ".

וַאֲפִלּוּ לְכֹהֵן בְּסִפֵּק סַכָּנָה — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת חֲבֵרוֹ מִמִּיתָה וַדַּאִית (וְיֵשׁ חוֹלְקִין בָּזֶה. וּסְפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל):

ח וְכֵן אִם שָׁמַע נָכְרִים אוֹ מוֹסְרִים מְחַשְּׁבִים עָלָיו רָעָה אוֹ טוֹמְנִים לוֹ פַּח וְלֹא גָּלָה אָזְנוֹ וְהוֹדִיעוֹ, אוֹ שֶׁיָּדַע בְּנָכְרִי אוֹ בְּאַנָּס שֶׁהוּא בָּא עַל חֲבֵרוֹ וְיָכֹל לְפַיְּסוֹ בְּמָמוֹן בְּגָלָל

חֲבֵרוֹ וּלְהַסִּיר מַה שֶּׁבְּלִבּוֹ וְלֹא פִּיְּסוֹ, וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ — עוֹבֵר עַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ".

וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל בַּעַל עֲבֵרוֹת, כְּגוֹן מוּמָר לֶאֱכֹל נְבֵלוֹת לְתֵאָבוֹן — מִצְוָה לְהַצִּילוֹ, וְאָסוּר לַעֲמֹד עַל דָּמוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין חִיּוּב לְהוֹצִיא מָמוֹן עַל הַצָּלָתוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא מוּמָר לְדָבָר אֶחָד מִן הַתּוֹרָה — אֵינוֹ בִּכְלַל "דַּם רֵעֶךָ". וְכֵן אֵין חַיָּבִים לְהַחֲיוֹתוֹ וּלְפַרְנְסוֹ, שֶׁאֵינוֹ בִּכְלַל "וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ", אֶלָּא טוֹרֵחַ לְבַדּוֹ בְּלֹא הוֹצָאַת מָמוֹן חַיָּבִים לִטְרֹחַ בִּשְׁבִיל הַצָּלַת גּוּפוֹ, וַאֲפִלּוּ בִּשְׁבִיל הַצָּלַת מָמוֹנוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים לְרַבּוֹת אֲבֵדַת הַמּוּמָר לְתֵאָבוֹן, וְשָׁם נֶאֱמַר "וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ", וְלֹא נֶאֱמַר "וַהֲשֵׁבוֹת לוֹ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים וַהֲשֵׁבוֹתוֹ אוֹתוֹ בְּעַצְמוֹ, שֶׁאִם גּוּפוֹ אוֹבֵד מִצְוָה לַהֲשִׁיבוֹ וּלְהַצִּילוֹ, וּכְמוֹ שֶׁמִּצְוֹת אֲבֵדַת מָמוֹן הִיא בְּטֹרַח בִּלְבַד בְּלֹא הוֹצָאַת מָמוֹן אֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל כֹּשֶׁר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מְצִיאָה, כָּךְ מִצְוַת הֲשָׁבַת אֲבֵדַת הַגּוּף וְהַצָּלָתוֹ אֵינָהּ אֶלָּא בְּטֹרַח בִּלְבַד לְמוּמָר. אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל כֹּשֶׁר חַיָּבִים לְהוֹצִיא מָמוֹן עַל הַצָּלַת גּוּפוֹ מִ"לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמּוּמָר לְתֵאָבוֹן הוּא בִּכְלַל "אָחִיךָ" וְ"רֵעֶךָ", כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמִים "לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ", לְרַבּוֹת הַמּוּמָר לְתֵאָבוֹן שֶׁהוּא בִּכְלַל "אָחִיךָ", וּלְפִיכָךְ חַיָּבִים לְהוֹצִיא מָמוֹן עַל פַּרְנָסָתוֹ וְעַל הַצָּלַת גּוּפוֹ כְּיִשְׂרָאֵל כָּשֵׁר. וְיֵרֶא שָׁמַיִם יָחֹשׁ לְדִבְרֵיהֶם לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ בְּשֶׁל תּוֹרָה:

ט וְכָל זֶה בְּמוּמָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ תָּמִיד, כְּגוֹן שֶׁאוֹכֵל נְבֵלוֹת לְתֵאָבוֹן כְּשֶׁאֵין לוֹ בָּשָׂר כָּשֵׁר לִפְעָמִים, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר עֲבֵרוֹת שֶׁעוֹבֵר לִפְעָמִים כְּשֶׁיִּצְרוֹ תּוֹקְפוֹ. אֲבָל מִי שֶׁעוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ תָּמִיד, כְּגוֹן רוֹעֵי בְּהֵמָה דַּקָּה בִּזְמַן שֶׁהָיוּ רֹב הַשָּׂדוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ מַרְעִין אוֹתָן בְּשָׂדוֹת שֶׁל אֲחֵרִים תָּמִיד, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם — דִּינָם כְּנָכְרִים, וְאָסוּר לְהַצִּילָם מִמָּוֶת, וְאָסוּר לִסְבֹּב לָהֶם הַמִּיתָה, אֲבָל מֻתָּר לִמְנֹעַ מֵהֶם הַהַצָּלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדָה זָרָה:

י וְכָל זֶה בְּמוּמָר לְתֵאָבוֹן, אֲבָל מִי שֶׁעָבַר עֲבֵרָה לְהַכְעִיס אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ לְפָנָיו אִסּוּר וְהֶתֵּר שָׁוִין בְּטַעְמָן וְהֵנִיחַ הַהֶתֵּר וְאָכַל הָאִסּוּר לְהַכְעִיס — הֲרֵי זֶה מִן, וְהַמִּינִים מִיִּשְׂרָאֵל וְהָאֶפִּיקוֹרְסִים מִיִּשְׂרָאֵל, וְהֵם שֶׁכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה וּבַנְּבוּאָה, וְיִשְׂרָאֵל

שֶׁהֵמִיר לַעֲבוֹדָה זָרָה אֲפִלּוּ לְתֵאָבוֹן, אִם לֹא הָיָה אָנוּס אוֹ שֶׁיָּכוֹל לִבְרֹחַ וְאֵינוֹ בּוֹרֵחַ — מִצְוָה לְהָרְגָן, אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לְהָרְגָן בְּפַרְהֶסְיָא — הוֹרֵג, וְאִם לָאו — יָבוֹא עֲלֵיהֶם בַּעֲלִילוֹת עַד שֶׁיִּסְבֹּב לָהֶם הַמִּיתָה, וְלֹא בָּטְלוּ דִּינֵי נְפָשׁוֹת בַּזְּמַן הַזֶּה אֶלָּא בְּבֵית דִּין, אֲבָל אֵלּוּ מִיתָתָם בְּכָל אָדָם, וְכָל הַקּוֹדֵם זָכָה:

יא וְכֵן הַמּוֹסֵר אֲפִלּוּ מָמוֹן קַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיַד נָכְרִים, אִם הֶחְזִק בִּמְסִירוֹת ג' פְּעָמִים — מִיתָתוֹ בְּכָל אָדָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּרוֹדֵף כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת נִזְקֵי מָמוֹן.

וְכֵן הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת לִגְנֹב הוּא כְּרוֹדֵף, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ לוֹ שֶׁבַּעַל הַבַּיִת יַעֲמֹד כְּנֶגְדּוֹ לְהַצִּיל מָמוֹנוֹ וְלֹא בָּא אֶלָּא עַל עִסְקֵי נְפָשׁוֹת, שֶׁאִם יַעֲמֹד כְּנֶגְדּוֹ יָקוּם עָלָיו וְיַהַרְגֵהוּ, לְפִיכָךְ מֻתָּר לְבַעַל הַבַּיִת לְהַקְדִּים עַצְמוֹ וְלַהֲרֹג הַגַּנָּב תְּחִלָּה. אֶלָּא אִם כֵּן הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא עַל עִסְקֵי מָמוֹן וְלֹא עַל עִסְקֵי נְפָשׁוֹת, כְּגוֹן שֶׁהוּא אוֹהֵבוֹ לְבַעַל הַבַּיִת בְּיוֹתֵר כְּאָב לִבְנוֹ:

יב וְאֶחָד הַנִּמְצָא בַּמַּחְתֶּרֶת וְאֶחָד הַנִּמְצָא בְּגַגּוֹ אוֹ חֲרְבָתוֹ וְכָל מָקוֹם שֶׁרֶגֶל הַבְּעָלִים מְצוּיִים שָׁם, וְאֶחָד הַנִּמְצָא בַּלַּיְלָה וְאֶחָד הַנִּמְצָא בַּיּוֹם — מֻתָּר לְהָרְגוֹ. אֲבָל הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת לְתוֹךְ דִּיר וְסַהַר וְכֵיוֹצֵא בּוֹ מִמְּקוֹמוֹת שֶׁאֵין רֶגֶל הַבְּעָלִים מְצוּיִים שָׁם — אָסוּר לְהָרְגוֹ, כִּי חֶזְקָתוֹ שֶׁבָּא עַל עִסְקֵי מָמוֹן לְבַד, שֶׁלֹּא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ כְּלָל שֶׁיִּמְצָאֶנּוּ בַּעַל הַבַּיִת.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירָה הַתּוֹרָה לַהֲרֹג בְּלֹא הַתְרָאָה אֶלָּא בְּבָא בַּמַּחְתֶּרֶת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁטָּרַח וּמָסַר נַפְשׁוֹ לַחְתֹּר עַל דַּעַת כֵּן בָּא, שֶׁאִם יַעֲמֹד בַּעַל הַבַּיִת כְּנֶגְדּוֹ יַהַרְגֵהוּ, אֲבָל הַנִּכְנָס בְּגַגּוֹ וַחֲצֵרוֹ דֶּרֶךְ פֶּתַח — צָרִיךְ לְהַתְרוֹת בּוֹ תְּחִלָּה וְלוֹמַר לוֹ רְאֵה שֶׁאֶעֱמֹד כְּנֶגְדְּךָ וְאֶהֱרָגְךָ, וְזֶה יְקַבֵּל עָלָיו הַתְרָאָה (וְכֵן יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ נֶהֱרָג אֶלָּא כְּשֶׁבָּא בַּלַּיְלָה וְלֹא בַּיּוֹם, אֲפִלּוּ בַּמַּחְתֶּרֶת) (וְיֵשׁ לְחוֹשׁ לִדְבְרֵיהֶם):

יג וְהַגַּנָּב שֶׁגָּנַב וְיָצָא מִן הַמַּחְתֶּרֶת, הוֹאִיל וּפָנָה עֹרֶף — אֵינוֹ נֶהֱרָג. וְכֵן אִם יֵשׁ לְבַעַל הַבַּיִת מוֹשִׁיעִים שֶׁיּוֹשִׁיעוּהוּ אִם יָקוּם הַגַּנָּב לְהָרְגוֹ — אֵינוֹ נֶהֱרָג. וְכֵן אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁרָאוּ הַגַּנָּב שֶׁנִּכְנַס וְגוֹנֵב וְהוּא רוֹאֶה אוֹתָם — אֵינוֹ נֶהֱרָג, שֶׁהֲרֵי יוֹדֵעַ שֶׁיִּתְחַיְּבוּהוּ בְּתַשְׁלוּמִין בְּבֵית דִּין וּבְוַדַּאי לֹא יִגְנֹב.

(וְכָל מָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהָרְגוֹ — אָסוּר לְהַכּוֹתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַצִּיל מִמֶּנּוּ בְּעִנְיָן

אַחֵר, כִּי הַכָּאָה לַגַּנָּב אֵינוֹ דִּין תּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁלְּבֵית דִּין וְטוֹבֵי הָעִיר יֵשׁ רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ לְסִיָּג וְגָדֵר, אֲבָל לֹא לַיָּחִיד):

יד מִי שֶׁעוֹסֵק בְּזִיּוּפִים, כְּגוֹן חֲתִיכַת מַטְבְּעוֹת בְּמָקוֹם שֶׁהַמַּלְכֻיּוֹת מַקְפִּידוֹת, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, וְיֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁיְּסַכֵּן רַבִּים — דִּינוֹ כְּרוֹדֵף, וּמַתְרִין בּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה. וְאִם אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ — מֻתָּר לְמָסְרוֹ לַמַּלְכוּת וְלוֹמַר שֶׁאֵין אֶחָד מִתְעַסֵּק בָּזֶה אֶלָּא פְּלוֹנִי לְבַדּוֹ. וְכֵן יָחִיד שֶׁמַּעֲלִילִים עָלָיו בְּגִלְגּוֹ — יָכוֹל לוֹמַר לָהֶם אֲנִי אֵינִי עוֹשֶׂה זֶה אֶלָּא פְּלוֹנִי לְבַדּוֹ:

טו בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין לָנוּ דַּיָּנִים סְמוּכִים בְּטֻלוּ כָּל דִּינֵי קְנָסוֹת מִישְׂרָאֵל, כְּגוֹן דִּינֵי גְּנֵבוֹת וַחֲבָלוֹת שֶׁהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, וְחֵרוּפִים שֶׁחֵרְפוֹ וּבִיְּשׁוֹ בְּדָבָרִים וּבְהוֹצָאַת שֵׁם רַע, וְאֵין לָנוּ רְשׁוּת אֶלָּא לְנַדּוֹת הַחוֹבֵל אוֹ הַמְחָרֵף עַד שֶׁיְּפַיֵּס לְבַעַל דִּינוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, שִׁבְעַת טוֹבֵי הָעִיר יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת כְּפִי רְאוּת עֵינֵיהֶם, לִגְדֹּר פִּרְצַת הַדּוֹר כְּפִי צֹרֶךְ הַשָּׁעָה, לִקְנֹס מָמוֹן, אוֹ לְהַכּוֹתוֹ אִם אֵין לוֹ מָמוֹן. וְכֵן הָעוֹבֵר עַל אַחַת מִכָּל הָעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁבָּטְלוּ דִּינֵי נְפָשׁוֹת וּמַלְקוֹת — יֵשׁ לְטוֹבֵי הָעִיר רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת כְּפִי רְאוּת עֵינֵיהֶם בְּמַלְקוֹת, אוֹ בְּמָמוֹן, אוֹ בְּבִזְיוֹנוֹת (וְכָל צִבּוּר בִּמְקוֹמוֹ הֵם כִּגְאוֹנִים וּנְשִׂיאִים לְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לָהֶם רְשׁוּת לְהַפְקִיר מָמוֹן כְּפִי רְאוּת עֵינֵיהֶם), הַכֹּל לְפִי הַחוֹטֵא וּלְפִי הַחֵטְא וּלְפִי הָעִנְיָן, לִגְדֹּר פִּרְצַת הַדּוֹר כְּפִי צֹרֶךְ הַשָּׁעָה, לְפִי שֶׁטּוֹבֵי הָעִיר (שֶׁהֻבְּרְרוּ וְנִתְמַנּוּ מִדַּעַת רֹב הַצִּבּוּר, אוֹ עַל פִּי הַגּוֹרָל שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו רֹב הַצִּבּוּר) הֲרֵי הֵם עוֹמְדִים בִּמְקוֹם כָּל הַצִּבּוּר, וְכָל צִבּוּר בִּמְקוֹמוֹ הֵם כִּגְאוֹנִים וּנְשִׂיאִים לְכָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם רְשׁוּת לְהַפְקִיר מָמוֹן כְּפִי רְאוּת עֵינֵיהֶם, שֶׁהֶפְקֵר בֵּית דִּין הֶפְקֵר, אִם הוּא בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ, וְכֵן יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת לַעֲנֹשׁ עֹנֶשׁ הַגּוּף שֶׁאֵינוֹ כָּתוּב בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֶזְרָא "וַאֲכָה מֵהֶם אֲנָשִׁים וָאֶמְרֵטֵם וְגוֹ'", אַף כָּל צִבּוּר וְצִבּוּר בִּמְקוֹמוֹ כֵּן:

טז וְכָל זֶה לְצֹרֶךְ הַשָּׁעָה לִגְדֹּר פִּרְצַת הַדּוֹר כְּשֶׁהַדּוֹר פָּרוּץ, וְכֵן אִם הַחוֹטֵא הוּא פָּרוּץ — יֵשׁ לְעָנְשׁוֹ קְצָת יוֹתֵר מֵעֹנֶשׁ הָרָאוּי לוֹ עַל פִּי הַתּוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַדּוֹר פָּרוּץ, וְלֹא כָּל כָּךְ כְּמוֹ שֶׁעוֹנְשִׁים לִגְדֹּר פִּרְצַת הַדּוֹר. אֲבָל אִם אֵין הַדּוֹר פָּרוּץ וְלֹא הַחוֹטֵא פָּרוּץ אֶלָּא שֶׁחָטָא דֶּרֶךְ מִקְרֶה — אֵין רְשׁוּת לְטוֹבֵי הָעִיר לְעָנְשׁוֹ כְּלָל יוֹתֵר מֵעֹנֶשׁ הָרָאוּי לוֹ עַל פִּי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא נִדּוּי אוֹ מַכַּת מַרְדּוּת, אַף אִם עָבַר עֲבֵרָה שֶׁחַיָּב עָלֶיהָ מִיתַת בֵּית

דִּין, הוֹאִיל וְלֹא נָתְנָה לָנוּ הַתּוֹרָה רְשׁוּת לָדוּן עַכְשָׁו דִּינֵי נְפָשׁוֹת וְלֹא מַלְקוֹת וְלֹא קְנָסוֹת מָמוֹן, רַק שֶׁחָכְמִים תִּקְּנוּ לְנַדּוֹת אוֹ לְהַכּוֹת מַכַּת מַרְדּוּת, אֲבָל לֹא עֲנָשִׁים אֲחֵרִים.

וְגַם בְּאֵלּוּ הַשְּׁנַיִם יֵשׁ חִלּוּק, פְּעָמִים שֶׁמְּנַדִּין וּפְעָמִים שֶׁמַּכִּין, וְגַם יֵשׁ חִלּוּק בֵּין תַּלְמִיד לְחָכָם לְעַם הָאָרֶץ, וְגַם יֵשׁ חִלּוּק בֵּין הָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה (לְעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים) לְעוֹבֵר עַל הַמְּנָהָג, וְגַם יֵשׁ עוֹבֵר עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים וּפָטוּר מֵעֹנֶשׁ, שֶׁאֵין הָאִסּוּר אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה, וּבַחֲבָלוֹת וְחֵרוּפִים יֵשׁ חִלּוּקִים בֵּין הַתְחָיל בַּמְּרִיבָה לְלֹא הִתְחִיל, וּפְעָמִים שֶׁאַף שֶׁלֹּא הִתְחִיל חַיָּב, וְגַם יֵשׁ חֵרוּפִים שֶׁחַיָּב עֲלֵיהֶם נִדּוּי, וְיֵשׁ שֶׁחַיָּב עֲלֵיהֶם מַלְקוֹת אַרְבָּעִים לְזִכְרוֹן צַעַר בִּלְבַד וּלְבַיְּשׁוֹ, וְיֵשׁ שֶׁפָּטוּר לְגַמְרֵי.

לְפִיכָךְ, כָּל טוֹבֵי הָעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם קְצָת יִרְאַת שָׁמַיִם — לֹא יִקְנְסוּ שׁוּם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בְּשׁוּם קְנָס וְעֹנֶשׁ בְּלִי שְׁאֵלַת בֵּית דִּין שֶׁיּוֹרוּ לָהֶם כַּדָּת, וְתִהְיֶה דַּעְתָּם לְשֵׁם שָׁמַיִם בִּלְבַד, וְאַל יְהִי קַל בְּעֵינֵיהֶם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שֶׁהֲרֵי דּוֹחֶה לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, וּבִפְרָט כְּבוֹד בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הַמַּחֲזִיקִים בְּתוֹרַת אֱמֶת, וְהֵם כִּבְנֵי מְלָכִים שֶׁיָּרְדוּ מִנִּכְסֵיהֶם, וְלֹא יִפְּגְעוּ בִּכְבוֹדָם כִּי אִם לְהוֹסִיף כְּבוֹד הַמָּקוֹם.

(וְאִם הַבֵּית דִּין שֶׁבָּעִיר נִתְמַנּוּ מִדַּעַת רֹב הַצִּבּוּר — יָדוּנוּ הֵם גַּם דִּינֵי קְנָסוֹת וְלֹא טוֹבֵי הָעִיר שֶׁאֵינָם בְּקִיאִים בְּדִינֵיהֶם כְּמוֹתָם).

וְגַם בְּעִנְיְנֵי מִסִּים שֶׁנִּמְסְרוּ לְטוֹבֵי הָעִיר — צְרִיכִים לֵירֵד לָדִין עִם כָּל יָחִיד הַתּוֹבְעָם לְדִין, וְלֹא בִּשְׁבִיל שֶׁהֻמָּה הָרַבִּים יִהְיוּ גַּזְלָנִים:

י וְהַבֵּית דִּין שֶׁיַּעֲמִידוּ טוֹבֵי הָעִיר צְרִיכִים לֵידַע בָּהֶם שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶם שִׁבְעָה דְּבָרִים, חָכְמָה בַּתּוֹרָה, עֲנָוָה, יִרְאָה, שׂוֹנְאַת מָמוֹן אֲפִלּוּ שֶׁלָּהֶם, אַהֲבַת הָאֱמֶת, אַהֲבַת הַבְּרִיּוֹת לָהֶם, בַּעֲלֵי שֵׁם טוֹב בְּמַעֲשֵׂיהֶם.

וְכָל הַמַּעֲמִיד דַּיָּן שֶׁאֵינוֹ הָגוּן — הֲרֵי זֶה שֶׁהֶעֱמִידוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַכִּירוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט", כְּלוֹמַר לֹא תַּכִּיר פְּנֵי הָאִישׁ לֵאמֹר פְּלוֹנִי עָשִׁיר הוּא אוֹ קָרוֹבִי אוֹשִׁיבֶנּוּ בַּדִּין. וְאָסוּר לְהַעֲמִיד עַם הָאָרֶץ עַל סְמַךְ שֶׁיִּשְׁאַל כָּל דִּין לֶחָכָם.

וְכָל דַּיָּן שֶׁנִּתְמַנָּה בִּשְׁבִיל כֶּסֶף וְזָהָב — אָסוּר לַעֲמֹד מִפָּנָיו, אוֹ לְכַבְּדוֹ בִּשְׁאָר כָּבוֹד, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה לְהָקֵל בּוֹ וּלְזַלְזֵל בּוֹ, שֶׁעָלָיו דָּרְשׁוּ חֲכָמִים "אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ", שֶׁהֵם כַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁמִּצְוָה לְזַלְזֵל בָּהּ:

הלכות שמירת גוף ונפש ובל תשחית

א **דִּינֵי שְׁמִירַת גּוּף וְנֶפֶשׁ וּבַל תַּשְׁחִית וּבּוֹ ט"ז סְעִיפִים**:

מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת אָדָם מַעֲקֶה לְגַגּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ", וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בֵּית דִּירָה, אֲבָל בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבֵית הָאוֹצָר וּבֵית הַבָּקָר וְהַתֶּבֶן — פְּטוּרִים, שֶׁאֵין רְגִילוּת כְּלָל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עַל גַּגֵּיהֶם. וְלָכֵן גַּגִּין שֶׁלָּנוּ פְּטוּרִים.

וְכָל בַּיִת שֶׁאֵין בּוֹ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת — [פָּטוּר] מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְדִירָה, וְאֵין שֵׁם בַּיִת עָלָיו:

ב גֹּבַהּ הַמַּעֲקֶה — אֵין פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל הַנּוֹפֵל מֵהַגָּג, וּצְרִיכָה לִהְיוֹת הַמְּחִצָּה חֲזָקָה כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁעֵן אָדָם עָלֶיהָ וְלֹא תִּפֹּל:

ג כָּל הַמֵּנִיחַ גַּגּוֹ בְּלֹא מַעֲקֶה — בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָבַר עַל לֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ".

אֶחָד הַגָּג וְאֶחָד כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה וְרָאוּי שֶׁיִּכָּשֵׁל בּוֹ הָאָדָם וְיָמוּת, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בּוֹר בַּחֲצֵרוֹ, בֵּין יֵשׁ בּוֹ מַיִם בֵּין אֵין בּוֹ — חַיָּב לַעֲשׂוֹת לוֹ חֻלְיָא גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים סָבִיב, אוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ כִּסּוּי כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל בּוֹ אָדָם וְיָמוּת.

וְכֵן כָּל מִכְשׁוֹל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת — מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַסִּירוֹ וּלְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ וּלְהַזְהֵר בַּדָּבָר יָפֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד". וְאִם הֵנִיחַ וְלֹא הֵסִיר הַמִּכְשׁוֹלוֹת הַמְּבִיאִים לִידֵי סַכָּנָה — בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָבַר בְּ"לֹא תָשִׂים דָּמִים". כְּגוֹן, אִם סָלַם רָעוּעַ עוֹמֵד בְּבֵיתוֹ וַחֲצֵרוֹ.

וְכֵן הַמְגַדֵּל כֶּלֶב רַע, וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ נוֹשֵׁךְ אֶלָּא שֶׁמְּנַבֵּחַ, כִּי שֶׁמָּא תַּפִּיל אִשָּׁה מִיַּרְאָתוֹ, וְכָל הַמְגַדֵּל כֶּלֶב רַע — הֲרֵי הוּא עוֹמֵד בְּ"אֲרוּר" כְּמוֹ הַמְגַדֵּל חֲזִירִים. וְאִם הוּא קָשׁוּר בְּשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל בַּרְזֶל — מֻתָּר, שֶׁאָז אֵין מוֹרֵא וּפַחַד לְאָדָם מִמֶּנּוּ. וּבְעִיר הַסְּמוּכָה לַסָּפָר וּצְרִיכָה שְׁמוּר מֵאוֹיְבִים — מֻתָּר לְגַדְּלוֹ, וְקוֹשְׁרוֹ בַּיּוֹם וּמַתִּירוֹ בַּלַּיְלָה. וְכֶלֶב שֶׁאֵינוֹ רַע שֶׁאֵינוֹ מְנַבֵּחַ עַל אָדָם — מֻתָּר לְגַדְּלוֹ בְּכָל מָקוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לְקָשְׁרוֹ כְּלָל. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ לְהַקֵּל בְּגִדּוּל כֶּלֶב שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר בַּיּוֹם, וְיֵשׁ שֶׁלִּמְּדוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת אִם אֵינוֹ נוֹשֵׁךְ, וְנִדְחוּ דְּבָרָיו. לָכֵן כָּל יְרֵא שָׁמַיִם יִזָּהֵר שֶׁיִּהְיֶה קָשׁוּר בְּשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל בַּרְזֶל עַד שָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם הוֹלְכִים לִישֹׁן, אֲפִלּוּ אֵינוֹ נוֹשֵׁךְ אֶלָּא מְנַבֵּחַ:

ד הַרְבֵּה דְּבָרִים אָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם סַכָּנַת נְפָשׁוֹת, וְכָל הָעוֹבֵר עֲלֵיהֶם וְאוֹמֵר הֲרֵינִי מְסַכֵּן עַצְמִי וּמַה לְאֲחֵרִים עָלַי, אוֹ אֵינִי מַקְפִּיד בְּכָךְ — חַיָּב מַכּוֹת מַרְדּוּת. וְאֵלּוּ הֵם, לֹא יַנִּיחַ פִּיו עַל צִנּוֹר הַמְקַלֵּחַ מַיִם וְיִשְׁתֶּה, שֶׁמָּא יִבְלַע נִימָא שֶׁל מַיִם, וְהִיא עֲלוּקָה. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה מִן הַנְּהָרוֹת וְהָאֲגַמִּים בְּפִיו מִטַּעַם זֶה, וְלֹא בְּיָדוֹ אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַהֵר וְזוֹרֵק לְפִיו וְאֵינוֹ בּוֹדֵק, אֲבָל בִּשְׁתֵּי יָדָיו יָכוֹל לְעַכְּבָם וּלְעַיֵּן בָּהֶם. וּבַלַּיְלָה אָסוּר בְּכָל עִנְיָן. וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי סְנוּן בִּכְלִי — לֹא יִשְׁתֶּה בַּלַּיְלָה מִן הַנְּהָרוֹת וְהָאֲגַמִּים, מִשּׁוּם סַכָּנַת שַׁבְרִירֵי, וְהִיא מַכַּת סַנְוֵרִים.

וַאֲפִלּוּ בַּיּוֹם, צָרִיךְ לִשְׁפּךְ מְעַט מִן הַמַּיִם קֹדֶם שֶׁיִּשְׁתֶּה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מַיִם הָרָעִים שֶׁשָּׁתוּ מֵהֶם הַשֵּׁדִים בַּנָּהָר, וְזוֹ רְפוּאָתָם.

(וּבְלֵיל שַׁבָּת וּבְלֵיל רְבִיעִי בַּשַּׁבָּת — לֹא יִשְׁתֶּה מַיִם בָּאֲפֵלָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאֲבוּ מִבְּעוֹד יוֹם וְנִסְתַּנְּנוּ בִּכְלִי, מִפְּנֵי סַכָּנַת רוּחַ רָעָה. וְאִם צָמֵא מְאֹד — יַשְׁלִיךְ בָּהֶם אֵיזֶה דָּבָר וְאַחַר כָּךְ יִשְׁתֶּה).

וּלְעוֹלָם לֹא יִשְׁתֶּה מַיִם פּוֹשְׁרִין בִּכְלִי מַתָּכוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם רָעִים לַגּוּף, אֶלָּא אִם כֵּן הִשְׁלִיךְ בְּתוֹכָהּ אֵיזֶה דָּבָר שֶׁדֶּרֶךְ לִתְּנוֹ בַּמַּשְׁקִין, כְּגוֹן עֲשָׂבִים אוֹ תַּבְלִין אוֹ עִקְּרֵי בְּשָׂמִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. וְאִם (הִרְתִּיחוּ) (הֵם רוֹתְחִין) — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן. וּבִכְלִי חֶרֶס — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן:

ה מִי שֶׁאָכַל אוֹ שָׁתָה אוֹ יָשַׁן אוֹ שָׁמַשׁ מִטָּתוֹ אוֹ הִקִּיז דָּם אַחַר שֶׁעָשָׂה אַחַת מֵהֵנָּה — אֵין לוֹ לַעֲמֹד מִיָּד, אֶלָּא יִשְׁהֶה מְעַט קֹדֶם שֶׁיַּעֲמֹד. וְהַמַּקִּיז דָּם וּמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ קֹדֶם שֶׁיִּטְעַם מְאוּמָה אַחַר הַהַקָּזָה — דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ. וְאֵין לְהַקִּיז כִּי אִם בָּרֹאשׁוֹ בְּשַׁבָּת וּבְרִבִיעִי וּבְעֶרֶב שַׁבָּת, אֲבָל לֹא בְּשֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי וַחֲמִישִׁי:

ו אָסוּר לַעֲבֹר תַּחַת קִיר נָטוּי אוֹ עַל גֶּשֶׁר רָעוּעַ, אוֹ לִכָּנֵס לְחָרְבָּה, אוֹ לֵילֵךְ בִּשְׁאָר מְקוֹם סַכָּנָה. (וְלֹא יֵצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה). וְאָסוּר לִישֹׁן בַּבַּיִת יְחִידִי (בַּלַּיְלָה). וְכָל הַיָּשֵׁן בַּבַּיִת יְחִידִי (בַּלַּיְלָה) — אֲחָזָתוּ לֵילִית. וְאָסוּר לָלוּן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת:

ז לֹא יִתֵּן תַּבְשִׁיל אוֹ שְׂאָר אֳכָלִין וּמַשְׁקִין תַּחַת הַמִּטָּה, מִפְּנֵי שֶׁרוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, אֲפִלּוּ אִם מְחֻפִּים בִּכְלִי בַּרְזֶל.

וְלֹא יֹאכַל שׁוּם קָלוּחַ אוֹ בָּצָל קָלוּחַ אוֹ בֵּיצָה קְלוּפָה שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶם הַלַּיְלָה, מִפְּנֵי שֶׁרוּחַ

רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, אֲפִלּוּ הֵם צְרוּרִים בַּבֶּגֶד וַחֲתוּמִים. וְאִם שִׁיֵּר בָּהֶם עִקָּרָם, וְהוּא הַשֵּׂעָר שֶׁבְּרֹאשׁ הַשּׁוּם וְהַבָּצָל, אוֹ מְעַט קְלִפָּתָם — מֻתָּרִים. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה מַשְׁקִין מְזוּגִין שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶם הַלַּיְלָה אַחַר שֶׁנִּמְזַג בַּמַּיִם, וְהוּא שֶׁלָּנוּ בִּכְלִי מַתְכוֹת אוֹ כְּלִי נֶדֶר (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מַיִם עַצְמָן שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶם הַלַּיְלָה בִּכְלִי הַמַּתְכוֹת):

ח לֹא יִתֵּן כִּכַּר לֶחֶם תַּחַת הַשֶּׁחִי מִפְּנֵי הַזֵּעָה, שֶׁכָּל זֵעַת הָאָדָם הֵם סַם הַמָּוֶת, חוּץ מִזֵּעַת הַפָּנִים, סִימָן לְדָבָר "בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם". וְלֹא יִתֵּן מָעוֹת בְּפִיו, שֶׁמָּא יֵשׁ עֲלֵיהֶן מְעַט זֵעָה, וְגַם יַד הַכֹּל מְמַשְׁמֶשֶׁת בָּהֶן וְיֵשׁ מֵהֶם חוֹלִים וְזֵהֲמָתָם דְּבֵקָה בָּהֶן וּמַזֶּקֶת לָאָדָם כְּשֶׁנּוֹתְנָהּ לְפִיו.

וְלֹא יִנְעַץ סַכִּין בְּתוֹךְ אֶתְרוֹג גָּדוֹל אוֹ בְּתוֹךְ צְנוֹן, שֶׁמָּא יִפֹּל אָדָם עַל חַדָּהּ וְיָמוּת, אוֹ שֶׁמָּא יֵשֵׁב עָלֶיהָ. וְלֹא יִתֵּן מַחַט בְּתוֹךְ הַלֶּחֶם לְכֶלֶב שֶׁמַּפְסִיד לוֹ, שֶׁמָּא יִשְׁתַּגַּע וְיָזִיק לַבְּרִיּוֹת, אֶלָּא יִתֵּן לוֹ סַם הַמָּוֶת, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים כֵּיוָן שֶׁמַּפְסִיד לוֹ:

ט לֹא יַעֲבֹר אִישׁ בֵּין שְׁתֵּי נָשִׁים, וְלֹא אִשָּׁה בֵּין שְׁנֵי אֲנָשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁרוּחַ רָעָה שׁוֹרָה. וְכֵן הַכֶּלֶב בֵּין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, אוֹ אָדָם אֶחָד בֵּין שְׁנֵי כְּלָבִים. וְכֵן הַדֶּקֶל שֶׁל תְּמָרִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף הַחֲזִיר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף הַנָּחָשׁ.

וְלֹא יֵשֵׁב תַּחַת מָרְזֵב הַיּוֹצֵא מִן הַגָּג, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּזִּיקִים מְצוּיִים שָׁם. וְלֹא יַעֲבֹר עַל מֵי שׁוֹפְכִין יָחֵף, אֶלָּא אִם כֵּן כְּבָר צָעֲדוּ וְעָבְרוּ עֲלֵיהֶם שִׁשִּׁים צְעָדִים, אוֹ שֶׁעָבְרָה עֲלֵיהֶם זְרִיחַת הַחַמָּה, אוֹ שֶׁפִּזֵּר עֲלֵיהֶם עָפָר, אוֹ שֶׁרָקַק עֲלֵיהֶם רֹק, שֶׁאִם אֵין שָׁם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ — רוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם.

וְלֹא יִישַׁן בֶּחָצֵר בְּצֵל לְבָנָה שֶׁל כֹּתֶל הֶחָצֵר, מִפְּנֵי שֶׁהַשֵּׁדִים דַּרְכָּם לַהֲלֹךְ בַּלַּיְלָה, וּבְזְמַן שֶׁהַלְּבָנָה זוֹרַחַת מִתְיָרְאִין לֵילֵךְ בִּמְקוֹם הָאוֹר וְהוֹלְכִין בִּמְקוֹם הַצֵּל. וְאִם הַלְּבָנָה בַּמַּעֲרָב וְהוּא יָשֵׁן בְּצַל הַכֹּתֶל בְּמִזְרָחוֹ — אֵין לָחֹשׁ.

לֹא יַעֲמֹד בִּפְנֵי הַנֵּר עָרֹם, שֶׁכָּל הָעוֹמֵד בִּפְנֵי הַנֵּר עָרֹם — יִהְיֶה נִכְפֶּה. וְהַסּוֹרֵק רֹאשׁוֹ יָבֵשׁ — נוֹתֵן עִוָּרוֹן לְאוֹר עֵינָיו וְכֵן הַשּׁוֹתֶה מַשְׁקֶה הַמְּטַפְטֵף מִן הֶחָבִית. וְכֵן הַנּוֹעֵל מִנְעָלָיו בְּעוֹד שֶׁרַגְלָיו לַחוֹת מִמֵּי הָרְחִיצָה (בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ נוֹעֲלִים עַל רַגְלַיִם יְחֵפִים, וְכֵן בְּאַנְפִּילָאוֹת שֶׁלָּנוּ).

וְהַשּׁוֹתֶה רְתִיחָה הָעוֹלָה עַל גַּבֵּי מַשְׁקֶה — קָשֶׁה לְרִירִין הַבָּאִין מִן הַחֹטֶם. וְהַמְנַפֵּחַ

בְּפִיו — קָשֶׁה לְרֹאשׁ. וְהַדּוֹחֵק אוֹתָהּ לִצְדָדִים — קָשֶׁה לַעֲנִיּוּת. וְהַשּׁוֹתֶה מַיִם בִּקְעָרָה — קָשֶׁה לְכִלְיוֹן עֵינַיִם. קְעָרָה כְּפוּיָה עַל פִּי הַכַּד — קָשֶׁה לַעֲנִיּוּת. סָבִין בַּבַּיִת — קָשֶׁה לַעֲנִיּוּת. פַּת תְּלוּיָה בָּאֲוִיר — קָשֶׁה לַעֲנִיּוּת. אֲבָל בָּשָׂר וְדָגִים אֵין לָחֹשׁ, הוֹאִיל וְדַרְכָּם בְּכָךְ. פֵּרוּרֵי פַּת בַּבַּיִת — קָשֶׁה לַעֲנִיּוּת (אִם הֵם בִּמְקוֹם דְּרִיסַת הָרַגְלַיִם).

וְהָרֹגֶל לִשְׁפֹּךְ מַיִם שֶׁהֵם חַמִּין בְּיוֹתֵר מִדַּאי עַל בְּשָׂרוֹ — קָשֶׁה לְצָרַעַת. וְכֵן הַדּוֹרֵךְ עַל קְלִפֵּי בֵּיצִים. וְכֵן הַלּוֹבֵשׁ חָלוּק מְכֻבָּס שֶׁלֹּא עָבְרוּ עָלָיו שְׁמוֹנָה יָמִים אַחַר שֶׁנִּתְכַּבֵּס, שֶׁהַכִּנִּים הָרְאשׁוֹנִים חוֹזְרִים וְחַיִּים וְקָשִׁין לְצָרַעַת. וְכֵן הָאוֹכֵל דָּג וּבָשָׂר כְּאַחַת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּיו"ד סִימָן קט"ז:

י אָסוּר לַעֲמֹד בִּפְנֵי הַנָּשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁחוֹזְרוֹת מִן הַמֵּת, מִפְּנֵי שֶׁמַּלְאַךְ הַמָּוֶת מְרַקֵּד וּבָא לִפְנֵיהֶם, וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְחַבֵּל, כִּי עוֹלֶה וּמְסִיטָן וְיוֹרֵד וְנוֹטֵל נְשָׁמָה. וְכֵן כְּשֶׁהוֹלְכוֹת אַחַר הַמֵּת — לֹא יִפְגַּע אוֹתָן פָּנִים אֶל פָּנִים, אֶלָּא יֵלֵךְ מֵאַחֲרֵיהֶן אוֹ לִפְנֵיהֶן, וּבַחֲזִירָתוֹ יֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת שֶׁלֹּא יִפְגַּע אוֹתָן. וְאִם פָּגַע, מַה תַּקָּנָתוֹ? יְדַלֵּג מִמְּקוֹמוֹ ד' אַמּוֹת, אִם יֵשׁ שָׁם נָהָר יַעֲבָרֶנּוּ, אוֹ אִם יֵשׁ שָׁם דֶּרֶךְ אַחֶרֶת יֵלֵךְ בָּהּ, וְאִם יֵשׁ שָׁם כֹּתֶל יַעֲמֹד אֲחוֹרֵי הַכֹּתֶל עַד שֶׁיַּעַבְרוּ, וְאִם לָאו — יַחֲזִיר פָּנָיו וְיֹאמַר פָּסוּק "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן יִגְעַר ה' בְּךָ כו'", עַד שֶׁיַּעַבְרוּ כֻּלָּן (וְאִם אֵין שָׁם שֶׁבַע נָשִׁים — אֵין לָחֹשׁ כָּל כָּךְ):

יא אָסוּר לַעֲבֹר בְּנַחַל שֶׁמֵּימָיו רוֹדְפִים אִם הַמַּיִם מַגִּיעִים לְמַעְלָה מְמַתְנַיִם, מִשּׁוּם סַכָּנָה שֶׁלֹּא יִשְׁטְפוּהוּ הַמַּיִם.

וְאֵין לַחְתּוֹךְ בָּשָׂר עַל גַּבֵּי הַיָּד, שֶׁלֹּא יַחְתּוֹךְ הַיָּד, וְאֵין לַחְצֹץ שִׁינַּיִם בִּקְרוּמִית שֶׁל קָנֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁכְּשֶׁדּוֹחֲקִין בּוֹ קֵיסָמִין נִתָּזִין וּמִתְפָּרְשִׁים מִמֶּנּוּ וְיכוֹלִין לְהַזִּיק:

יב אָסוּר לְהוֹצִיא מִפִּיו דִּבַּר פַּרְעָנוּת עַל אָדָם מִישְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ לוֹמַר אִלּוּ הָיָה פְּלוֹנִי קַיָּם הָיָה בָּא לְכָאן, כִּי בְּרִית כְּרוּתָה לַשְּׂפָתַיִם. וְאֵין לָאָב וְאֵם לַעֲשׂוֹת מוֹרָא לַתִּינוֹק בְּדָבָר טָמֵא, כְּגוֹן לוֹמַר חָתוּל אוֹ כֶּלֶב יִקְחוּהוּ, כִּי יֵשׁ מַזִּיקִים שֶׁלָּהֶם שֵׁמוֹת כַּשֵּׁמוֹת הַטְּמֵאִים הָהֵם וְיוּכְלוּ לְהַזִּיק לַתִּינוֹק בְּגוּפוֹ אוֹ בְּנִשְׁמָתוֹ, שֶׁבְּרִית כְּרוּתָה לַשְּׂפָתַיִם. וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד מֵהֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן:

יג שָׁלוֹם בָּעִיר — אַל יְהַלֵּךְ אָדָם בְּצִדֵּי הַדְּרָכִים, מִפְּנֵי שֶׁמַּלְאַךְ הַמָּוֶת אֵין לוֹ רְשׁוּת לַעֲבֹר וּמַחְבִּיא עַצְמוֹ בְּצִדֵּי דְּרָכִים. דָּבָר בָּעִיר — אַל יְהַלֵּךְ אָדָם בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ, מִפְּנֵי שֶׁמַּלְאַךְ

הַמָּוֶת מְהַלֵּךְ בְּאֶמְצַע הַדְּרָכִים הוֹאִיל וְנָתְנוּ לוֹ רְשׁוּת לַעֲבֹר. וְיֵשׁ לִבְרֹחַ בְּתְחִלַּת הַדֶּבֶר, וְאִם לֹא בָּרַח בְּתְחִלָּתוֹ — לֹא יִבְרַח בְּסוֹפוֹ, אֶלָּא יַחְבִּיא עַצְמוֹ בְּמִסְתָּרִים וְלֹא יִתְרָאֶה בַּשּׁוּק מִפְּנֵי הַמַּזִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר":

יד כֵּשֵׁם שֶׁצָּרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּגוּפוֹ שֶׁלֹּא לְאַבְּדוֹ וְלֹא לְקַלְקְלוֹ וְלֹא לְהַזִּיקוֹ — כָּךְ צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּמְאוֹדוֹ שֶׁלֹּא לְאַבְּדוֹ וְלֹא לְקַלְקְלוֹ וְלֹא לְהַזִּיקוֹ. וְכָל הַמְשַׁבֵּר כֵּלִים, אוֹ קוֹרֵעַ בְּגָדִים, אוֹ הוֹרֵס בִּנְיָן, אוֹ סוֹתֵם מַעְיָן, אוֹ מְאַבֵּד מַאֲכָלוֹת אוֹ מַשְׁקִין, אוֹ מְמָאֲסָם (אוֹ זוֹרֵק מָעוֹת לְאִבּוּד), וְכֵן הַמְקַלְקֵל שְׂאָר כָּל דָּבָר הָרָאוּי לְהַנּוֹת בּוֹ בְּנֵי אָדָם — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַשְׁחִית אֶת עֵצָהּ וְגוֹ'" (וְאִם הִזְהִירָה תּוֹרָה עַל שֶׁל נָכְרִים שֶׁנִּלְחָמִים עִמָּהֶם, קַל וָחֹמֶר לְשֶׁל יִשְׂרָאֵל, אוֹ אֲפִלּוּ מִשֶּׁל הֶפְקֵר).

וַאֲפִלּוּ כַּוָּנָתוֹ כְּדֵי לְהַרְאוֹת כַּעַס וְחֵמָה, לְהָטִיל אֵימָה עַל בְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁאֵינָן נוֹהֲגִין כַּשּׁוּרָה:

טו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעוֹשֶׂה דֶּרֶךְ הַשְׁחָתָה וְקִלְקוּל, אֲבָל עַל מְנָת לְתַקֵּן — מֻתָּר לְקַלְקֵל, אִם אִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן אֶלָּא עַל יְדֵי קִלְקוּל זֶה, כְּגוֹן אִילָן מַאֲכָל שֶׁמַּכְחִישׁ אֶת הַקַּרְקַע וּמַזִּיק לְאִילָנוֹת אֲחֵרִים הַטּוֹבִים מִמֶּנּוּ. וְכֵן אִם צָרִיךְ לִמְקוֹמוֹ לִבְנוֹת שָׁם, אוֹ שֶׁמַּאֲפִיל עַל הַחַלּוֹן — מֻתָּר לְקַצְּצוֹ. וְכֵן אִם דָּמָיו יְקָרִים לִבְנְיָן יוֹתֵר מִלְּמַאֲכָל. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ בְּקִלְקוּלֵי שְׂאָר דְּבָרִים.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מְקַלְקְלוֹ עַל מְנָת לְתַקֵּן גּוּפוֹ, כְּגוֹן שֶׁשּׁוֹרֵף כִּסֵּא וְשֻׁלְחָן לְהִתְחַמֵּם בָּהֶם, אִם אֵין לוֹ עֵצִים אֲחֵרִים, אוֹ שׁוֹרֵף בֶּגֶד לְכַסּוֹת דָּם בָּאֵפֶר כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִשָּׁחֵט וּלְאָכְלוֹ, אִם אֵין לוֹ עָפָר אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁהוֹלֵךְ בִּסְפִינָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

טז כָּל אִילָן סָרָק מֻתָּר לְקַצְּצוֹ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ כְּלָל. וְכֵן אִילָן מַאֲכָל שֶׁהִזְקִין וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא דָּבָר מוּעָט שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְטָרֹחַ בּוֹ — מֻתָּר לְקַצְּצוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם בְּקִלְקוּלֵי שְׂאָר דְּבָרִים.

וְאִילָן זַיִת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה רֹבַע הַקַּב זֵיתִים וְדֶקֶל הָעוֹשֶׂה קַב תְּמָרִים — אָסוּר לְקַצְּצָם. וְגַם יֵשׁ סַכָּנָה בִּקְצִיצַת אִילָן מַאֲכָל, אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה:

הלכות שאלה ושכירות וחסימה

א דִּינֵי שְׁאֵילָה וּשְׂכִירוּת וַחֲסִימָה וּבוֹ ל' סְעִיפִים:

הַשּׁוֹאֵל אוֹ הַשּׂוֹכֵר בְּהֵמָה אוֹ מִטַּלְטְלִין — אֵינוֹ רַשַּׁאי לֹא לְהַשְׁאִילָם וְלֹא לְהַשְׂכִּירָם

לְאַחֵר שֶׁלֹּא מִדַּעַת בְּעָלִים, אֲפִלּוּ סְפָרִים שֶׁיֵּשׁ מִצְוָה בִּשְׁאִילָתָם — אֵין אוֹמְרִים מִן הַסְּתָם נוֹחַ לַבְּעָלִים שֶׁתֵּעָשֶׂה מִצְוָה בְּמָמוֹנָם, כִּי שֶׁמָּא אֵין רְצוֹנָם שֶׁיִּהְיֶה פִּקָּדוֹנָם בְּיַד אַחֵר, שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן בְּעֵינֵיהֶם כָּזֶה, אֲפִלּוּ הוּא קַל שֶׁבַּקַּלִּים וְהַשֵּׁנִי אַדִּיר שֶׁבַּאַדִּירִים, וְאָסוּר לְהַעֲבִיר עַל רְצוֹן הַבְּעָלִים. וְאִם דַּרְכָּם לְהַאֲמִין תָּמִיד לְהַשֵּׁנִי דָּבָר [חָ]שׁוּ[ב] כָּזֶה — מֻתָּר.

וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְמַעֵט בִּשְׁמִירָתוֹ, כְּגוֹן אִם הוּא שָׁאוּל בְּיָדוֹ — רַשַּׁאי לְהַשְׁאִילוֹ לוֹ וְלֹא לְהַשְׁכִּירוֹ, שֶׁהַשּׁוֹאֵל חַיָּב בָּאֳנָסִין וְהַשּׁוֹכֵר פָּטוּר, וְאִם הוּא מֻשְׁכָּר בְּיָדוֹ — רַשַּׁאי לְהַשְׁאִילוֹ וּלְהַשְׁכִּירוֹ אֲבָל לֹא לְהַפְקִידוֹ שֶׁיִּשְׁמְרֶנּוּ בְּחִנָּם, שֶׁהַשּׁוֹמֵר חִנָּם פָּטוּר מִגְּנֵבָה וַאֲבֵדָה אִם לֹא פָּשַׁע בִּשְׁמִירָתוֹ וְהַשּׁוֹכֵר חַיָּב:

ב וְכָל זֶה בִּבְהֵמָה וּמַטַּלְטְלִין, אֲבָל הַשּׁוֹכֵר בַּיִת מֵחֲבֵרוֹ — רַשַּׁאי לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵיוּ בְּנֵי בֵּיתוֹ מְרֻבִּים מִבְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל הַשּׁוֹכֵר. וְכֵן הַשּׁוֹאֵל רַשַּׁאי לְהַשְׁאִיל וַאֲפִלּוּ לְהַשְׁכִּיר לִזְמַן מֻשָּׁךְ יְמֵי שְׁאִילָתוֹ, לְפִי שֶׁהַקַּרְקַע בְּחֶזְקַת וּרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ עוֹמֶדֶת וְאֵי אֶפְשָׁר לְהַבְרִיחָהּ, וְלֹא שַׁיָּךְ בָּהּ נֶאֱמָנוּת כְּלָל:

ג וְכֵן בִּבְהֵמָה וּמַטַּלְטְלִין אִם הַבְּעָלִים עַצְמָן נִשְׁכָּרִים עִמָּהֶם בִּמְלַאכְתָּם — רַשַּׁאי לְהַשְׁכִּירָם לְאַחֵר שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּם מִן הַדִּין, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עָלָיו תַּרְעֹמֶת, כְּגוֹן הַשּׁוֹכֵר חֲמוֹר אוֹ סְפִינָה לְהוֹלִיךְ סְחוֹרָה לְמָקוֹם פְּלוֹנִי וּמְכָרָהּ בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ — רַשַּׁאי לְהַשְׁכִּירוֹ שָׁם לְאַחֵר הָרוֹצֶה לְהוֹלִיךְ מַשָּׂאוֹי כָּזֶה לְמָקוֹם פְּלוֹנִי אִם הַבְּעָלִים הוֹלְכִים עִמָּהֶם, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עָלָיו תַּרְעֹמֶת, מִשּׁוּם שִׁנּוּי דַּעַת, שֶׁגָּרַם לָהֶם לִסְבֹּל דַּעַת אִישׁ אַחֵר שֶׁלֹּא הֻרְגְּלוּ בּוֹ עֲדַיִן.

וְאִם אֵין הַבְּעָלִים הוֹלְכִים עִמָּהֶם — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּם, עַד שֶׁיֵּלֵךְ הוּא בְּעַצְמוֹ עִמָּהֶם לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, שֶׁאָז מֻתָּר אַף עַל פִּי שֶׁהָאַחֵר מוֹלִיךְ סְחוֹרָה אַחֶרֶת, רַק שֶׁשָּׁוֶה בְּמִשְׁקָלָהּ (וּבַנֶּפַח) לָרִאשׁוֹנָה, וְהוּא הַדִּין אִם אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ הוֹלֵךְ עִמָּהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מְצִיאָה וּפִקָּדוֹן שֶׁכָּל הַמַּפְקִיד עַל דַּעַת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו שֶׁל הַנִּפְקָד הוּא מַפְקִיד שֶׁיִּהְיוּ נֶאֱמָנִים עַל הַפִּקָּדוֹן כְּמוֹהוּ, וְנִמְצָא שֶׁעַדַיִן פִּקְדוֹנָם הוּא בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל זֶה הַנֶּאֱמָן אֶצְלָם וְלֹא מְסָרוֹ בְּיַד אַחֵר, וְאֵין לָהֶם עָלָיו אֲפִלּוּ תַּרְעֹמֶת כְּלָל:

ד וְלָכֵן, הַשּׁוֹאֵל סֵפֶר מֵחֲבֵרוֹ — רַשַּׁאי לְהַנִּיחַ לְאַחֵר לִקְרוֹת בּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא אֵין רְצוֹנָם שֶׁל הַבְּעָלִים שֶׁיִּהְיֶה פִּקָּדוֹנָם בְּיַד אַחֵר, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן הוּא בְּבֵיתוֹ וּבִרְשׁוּתוֹ, וְגַם אֵין לָחֹשׁ כְּלָל שֶׁמָּא הַמַּשְׁאִיל אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁאִיל וְלַעֲשׂוֹת חֶסֶד אֶלָּא לָזֶה וְלֹא לָזֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁעָשָׂה חֶסֶד בְּמָמוֹנוֹ וְהִשְׁאִיל סִפְרוֹ לְלִמּוֹד לָזֶה — מִן הַסְּתָם אֵינוֹ מַקְפִּיד בְּחֶסֶד זֶה שֶׁעָשָׂה גַּם עַל אַחֵר שֶׁיִּלְמֹד כָּל יְמֵי מֶשֶׁךְ שְׁאֵילָתוֹ שֶׁהִשְׁאִיל לָרִאשׁוֹן.

וּבִלְבַד שֶׁיִּלְמֹד יְחִידִי וְלֹא עִם אַחֵר אֲפִלּוּ עִם הַשּׁוֹאֵל, כִּי לֹא הִשְׁאִיל אֶלָּא לְאֶחָד וְלֹא לִשְׁנַיִם, וְאֵין לָנוּ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד בְּמָמוֹנוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁרָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ שֶׁכְּבָר עָשָׂה מִדַּעְתּוֹ:

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהַשּׁוֹאֵל נוֹתֵן רְשׁוּת לָזֶה לִלְמֹד בּוֹ, כִּי כָּל מֶשֶׁךְ יְמֵי שְׁאֵילָתוֹ הַסֵּפֶר קָנוּי לוֹ לִלְמֹד בּוֹ, וְרַשַּׁאי לִתֵּן זְכוּתוֹ לְאַחֵר. אֲבָל אָסוּר לֵילֵךְ לְבֵית חֲבֵרוֹ לִקְרוֹת שָׁם מִסִּפְרוֹ אֲפִלּוּ בְּאַקְרַאי שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, בֵּין שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ בֵּין שֶׁהוּא שָׁאוּל בְּיָדוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁאָר חֲפָצָיו, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ לוֹ בְּבֵרוּר שֶׁלֹּא יַקְפִּיד עָלָיו בַּעַל הַחֵפֶץ, אוֹ שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כָּל בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עָלָיו כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין חֲשָׁשׁ הֶפְסֵד וְקִלְקוּל כְּלָל בְּתַשְׁמִישׁ זֶה. אֲבָל דָּבָר שֶׁמִּקְצָת בְּנֵי אָדָם מַקְפִּידִים עָלָיו מִפְּנֵי חֲשָׁשׁ קִלְקוּל, אַף עַל פִּי שֶׁרֻבָּן אֵין מַקְפִּידִין מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲשָׁשׁ רָחוֹק — אֵין הוֹלְכִין בָּזֶה אַחַר הָרֹב לוֹמַר שֶׁמִּן הַסְּתָם לֹא יַקְפִּיד בַּעַל הַחֵפֶץ זֶה. וַאֲפִלּוּ אִם בָּרִי לוֹ שֶׁלֹּא יְקַלְקֵל כְּלָל — אָסוּר, כִּי בַּעַל הַחֵפֶץ חוֹשֵׁשׁ עַל כָּל פָּנִים שֶׁמָּא יְקַלְקֵל, וְאִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲפָצָיו אֶפְשָׁר שֶׁהָיָה מַקְפִּיד, וְנִמְצָא זֶה שׁוֹאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים, וְהוּא גַּזְלָן אַף שֶׁאֵינוֹ מְקַלְקֵל כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאַר כָּל זֶה בְּהִלְכוֹת מְצִיאָה וּפִקָּדוֹן:

ו וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵרַע לְאָדָם אֵיזֶה הֶפְסֵד פִּתְאֹם — רַשַּׁאי לִטֹּל חֲפָצָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ לְהַצִּיל בָּהֶם שֶׁלּוֹ וּלְשַׁלֵּם לַחֲבֵרוֹ מַה שֶּׁיְּקַלְקֵל וְיַפְסִיד חֲפָצָיו, וַאֲפִלּוּ אִם יַפְסִידֵם לְגַמְרֵי, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבְּרָה לוֹ חָבִית דְּבַשׁ וְיֵשׁ לַחֲבֵרוֹ חָבִית מְלֵאָה יַיִן — רַשַּׁאי לִשְׁפֹּךְ יֵינוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ לָאָרֶץ לְהַצִּיל בְּחָבִיתוֹ הַדְּבַשׁ שֶׁדָּמְיוֹ יְקָרִים מִן הַיַּיִן וּלְשַׁלֵּם לַחֲבֵרוֹ דְּמֵי יֵינוֹ. וְאִם חֲבֵרוֹ כָּאן — חַיָּב חֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּשֶׁזֶּה מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, וְזֶהוּ תְּנַאי מִתְּנָאִים שֶׁהִתְנָה יְהוֹשֻׁעַ עִם יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהִנְחִיל לָהֶם אֶת הָאָרֶץ.

וְיֵשׁ חוֹלְקִין בָּזֶה.

וירֵא שָׁמַיִם יַחְמִיר לְעַצְמוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ הֶפְסֵד (וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵרַע לוֹ הֶפְסֵד פִּתְאֹם — לֹא יַצִּיל שֶׁלּוֹ בְּקִלְקוּל חֲפָצָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁמְּשַׁלֵּם לוֹ, אִם בַּעַל נֶפֶשׁ הוּא, לְחוֹשׁ לַסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, אֶלָּא אִם כֵּן יָדוּעַ לוֹ שֶׁלֹּא יַקְפִּיד עָלָיו חֲבֵרוֹ):

ז וְכָל זֶה בַּחֲפָצִים שֶׁאֵין עוֹמְדִין לִשְׂכָּר, אֲבָל חֵפֶץ הָעוֹמֵד לִשְׂכָּר, שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל בְּעָלָיו לְהַשְׂכִּירוֹ תָּמִיד לַכֹּל וְאֵינוֹ נִשְׂכָּר בְּעַצְמוֹ עִמּוֹ — מֻתָּר לִטְלָן מִבֵּיתוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ וְלִתֵּן הַשָּׂכָר. וּמִכָּל מָקוֹם, אִם בְּנֵי בֵּיתוֹ מוֹחִין בּוֹ, בְּאָמְרָם שֶׁהַבַּעַל הַבַּיִת צָרִיךְ בְּעַצְמוֹ לְהַחֵפֶץ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַכְשָׁו — אָסוּר:

ח מִי שֶׁבִּקֵּשׁ מֵחֲבֵרוֹ שֶׁיַּשְׂכִּיר לוֹ חַדְרוֹ לְהַכְנִיס בּוֹ פֵּרוֹתָיו וְלֹא רָצָה לְהַשְׂכִּיר לוֹ, וְהִטְעָהוּ עַד שֶׁהִכְנִיסָם לְחַדְרוֹ שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ אֵיזֶה דָּבָר וְחָזַר בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ שֶׁלֹּא כַּהֶגֶן לְהַטְעוֹתוֹ — רַשַּׁאי הוּא לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא כַּהֶגֶן, לְקַח מֵהַפֵּרוֹת לְשָׂכֹר פּוֹעֲלִים בְּדָמֵיהֶם לְהַשְׁלִיכָם, וַאֲפִלּוּ הוּא חֶדֶר הָעוֹמֵד לְשָׂכָר שֶׁמַּשְׂכִּירוֹ לַכֹּל. וּמִכָּל מָקוֹם, אַחַר שֶׁהִשְׁלִיכָם לַשּׁוּק — צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְבַעַל הַפֵּרוֹת שֶׁיָּבוֹא וְיֶאֱסֹף פֵּרוֹתָיו מִן הַשּׁוּק. וּמִדַּת חֲסִידוּת לְהוֹדִיעַ לְבֵית דִּין קֹדֶם שֶׁיַּשְׁלִיכֵם לַשּׁוּק, וְהַבֵּית דִּין יִשְׂכְּרוּ מִמְּקֻצַת דְּמֵיהֶם אִיזֶה חֶדֶר אַחֵר וּפוֹעֲלִים לְהוֹלִיכָם שָׁמָּה, מִשּׁוּם מִצְוַת הֲשָׁבַת אֲבֵדָה לִבְעָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה שֶׁלֹּא כַּהֶגֶן:

ט אֲבָל אִם לֹא הִטְעָהוּ אֶלָּא הִכְנִיסָם שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ לַחֲצֵרוֹ, אִם הוּא חָצֵר הָעוֹמֶדֶת לְשָׂכָר — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַשְׁלִיכָם כְּלָל לַשּׁוּק עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ תְּחִלָּה. וְאִם אֵינָהּ עוֹמֶדֶת לְשָׂכָר — רַשַּׁאי לְהַשְׁלִיכָם לַשּׁוּק וּמוֹדִיעוֹ אַחַר כָּךְ, אֲבָל אֵינוֹ רַשַּׁאי לְשָׂכֹר פּוֹעֲלִים מִדְּמֵיהֶם.

וְאִם מִלֵּא חֲצֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ — הֲרֵי זֶה נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּדַרְכּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אִם מְשַׁבְּרָם דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, אֲבָל בְּכַוָּנָה אֵינוֹ רַשַּׁאי לְשַׁבֵּר אֶלָּא לְהוֹצִיאָם לַשּׁוּק. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

י פּוֹעֵל שֶׁהוּא שָׂכִיר יוֹם — צָרִיךְ לְנָהֹג בְּעִנְיַן הַהַשְׁכָּמָה וְהַהַעֲרָבָה כְּמִנְהַג שְׂכִירֵי הָעִיר, לְפִי שֶׁכָּל הַנִּשְׂכָּר בְּסָתָם — נִשְׂכָּר עַל דַּעַת הַמִּנְהָג. וְכֵן הַמְלַמֵּד. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג יָדוּעַ — יֵצֵא לְפָעֳלוֹ אַחַר זְרִיחַת הַחַמָּה וְיַעֲבֹד עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, שֶׁזֶּהוּ דִּין תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ וְגוֹ' יֵצֵא אָדָם לְפָעֳלוֹ וְלַעֲבוֹדָתוֹ עֲדֵי עָרֶב":

יא כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לָתֵת שְׂכַר פְּעֻלַּת אָדָם בְּזַמְנוֹ, וְאִם אֵחֲרוֹ — עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ, וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ", כָּךְ מִצְוָה לָתֵת שְׂכַר בְּהֵמָה אוֹ כֵּלִים בְּזַמְנוֹ, וְאִם אֵחֲרוֹ — עוֹבֵר בְּלָאו, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ, בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְגוֹ'", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "בְּאַרְצְךָ", וַהֲלֹא כָּל דָּבָר שֶׁהוּא חוֹבַת הַגּוּף נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּץ לָאָרֶץ, אֶלָּא לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר שֶׁבְּאַרְצְךָ.

אֲבָל עַל שְׂכִירוּת קַרְקַע יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּאַרְצְךָ", וְלֹא אַרְצְךָ:

יב וְאֵיזֶהוּ זְמַנּוֹ? אִם כָּלְתָה הַמְּלָאכָה בַּיּוֹם — יֵשׁ לוֹ זְמַן לִתֵּן הַשָּׂכָר עַד סוֹף הַיּוֹם, וְאִם יָצָא הַיּוֹם וְלֹא נְתָנוֹ לוֹ — עָבַר עַל "בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ" וְאִם כָּלְתָה הַמְּלָאכָה לְאַחַר שֶׁיָּצָא הַיּוֹם — יֵשׁ לוֹ זְמַן לִתֵּן הַשָּׂכָר כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְלֹא עַד בְּכָלָל, כִּי כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ הַבֹּקֶר — עָבַר עַל "לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר", שֶׁבִּשְׂכִיר יוֹם הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁהוּא עוֹבֵד כָּל הַיּוֹם עַד הַלַּיְלָה, וּשְׂכִירוּת אֵינָהּ מִשְׁתַּלֶּמֶת אֶלָּא לְבַסּוֹף, לְכָךְ לֹא עָבַר עַל "לֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ", כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב כְּלוּם קֹדֶם בֵּיאַת הַשֶּׁמֶשׁ, וּ"בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ", מְדַבֵּר בִּשְׂכִיר לַיְלָה שֶׁעָבַד עַד הַבֹּקֶר, לְכָךְ לֹא עָבַר בַּבֹּקֶר עַל "לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר".

וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁשְּׂכִירֵי יוֹם שֶׁלָּנוּ אֵינָם עוֹבְדִים עַד הַלַּיְלָה — צָרִיךְ לִתֵּן לָהֶם שְׂכָרָם קֹדֶם הַלַּיְלָה, שֶׁלֹּא לַעֲבֹר עַל "וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ". וְאִם עָשׂוּ מְלָאכָה עַד הַלַּיְלָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַיְּבוּ — הֲרֵי זֶה אֵינוֹ עוֹבֵר עַד הַבֹּקֶר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁכָּלְתָה מְלַאכְתָּם בַּלַּיְלָה — יֵשׁ לוֹ זְמַן לְפָרְעָם כָּל הַלַּיְלָה.

וְאִם הוּא שָׂכִיר לְשָׁעָה, אוֹ פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר, אִם הוּא בַּיּוֹם — יֵשׁ לוֹ זְמַן לְפָרְעוֹ עַד סוֹף הַיּוֹם, שֶׁאָז עוֹבֵר מִשּׁוּם "וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ", וְאִם הִיא בַּלַּיְלָה — יֵשׁ לוֹ זְמַן כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְלֹא עַד בְּכָלָל. וְאִם נִמְשְׁכָה מְלַאכְתּוֹ מִבַּיּוֹם לְבַלַּיְלָה אוֹ מִבַּלַּיְלָה לְבַיּוֹם — הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר גְּמַר מְלָאכָה. וְכֵן שְׂכִיר שָׁבוּעַ, שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה, יָצָא מִמְּלַאכְתּוֹ בַּיּוֹם — יֵשׁ לוֹ זְמַן כָּל הַיּוֹם בִּלְבַד, יָצָא בַּלַּיְלָה — יֵשׁ לוֹ זְמַן כָּל הַלַּיְלָה בִּלְבַד:

יג וְכֵן אִם נָתַן טַלִּיתוֹ לְאֻמָּן לְתַקְּנָהּ בְּקַבְּלָנוּת וְהֵבִיאָהּ לוֹ בַּיּוֹם — יֵשׁ לוֹ זְמַן כָּל הַיּוֹם בִּלְבַד, הֵבִיאָהּ לוֹ בַּלַּיְלָה — יֵשׁ לוֹ זְמַן כָּל הַלַּיְלָה בִּלְבַד, שֶׁקַּבְּלָנוּת הִיא כִּשְׂכִירוּת לְפָרְעָהּ בִּזְמַנָּהּ. אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַטַּלִּית בְּיַד הָאֻמָּן אַף עַל פִּי שֶׁגְּמָרָהּ וְכָלְתָה מְלַאכְתּוֹ —

אֵינוֹ עוֹבֵר, אֲפִלּוּ הֵיא אֲצִלּוֹ כַּמָּה יָמִים, וַאֲפִלּוּ הוֹדִיעוֹ שֶׁיְּבִיא מָעוֹת וְיִטֹּל שֶׁלּוֹ (שֶׁכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בְּיַד הָאֻמָּן מִשֶּׁלּוֹ כְּנָגְדּוֹ שְׂכָרוֹ — אֵין אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ "לֹא תַעֲשֹׂק וְגוֹ', בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן וְגוֹ'", שֶׁאֵין זֶה עֹשֶׁק).

וּמִזֶּה יֵשׁ לִלְמֹד, שֶׁאִם נוֹתֵן מַשְׁכּוֹן לְפוֹעֵל — אֵינוֹ עוֹבֵר כְּלוּם אַף אִם יֵשׁ לוֹ מָעוֹת וְצָרִיךְ לָהֶם, שֶׁאִם אֵין לוֹ מָעוֹת — אֵינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן מַשְׁכּוֹן אֶלָּא מִמִּדַּת חֲסִידוּת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר:

יד אֵין בַּעַל הַבַּיִת עוֹבֵר מִשּׁוּם "בַּל תָּלִין" אֶלָּא בְּבֹקֶר רִאשׁוֹן, וְלֹא מִשּׁוּם "וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ" אֶלָּא בְּעֶרֶב רִאשׁוֹן, כִּי מִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ", אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁ"עַד בֹּקֶר", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "עַד בֹּקֶר"? מְלַמֵּד שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה אֶלָּא בְּבֹקֶר רִאשׁוֹן.

וּמִכָּל מָקוֹם, מִדִּבְרֵי קַבָּלָה חַיָּב לִתֵּן מִיָּד שֶׁתּוּבְעוֹ לְעוֹלָם, וְכָל עֵת שֶׁיִּשְׁהֶה — עוֹבֵר בְּלֹאו שֶׁל קַבָּלָה "אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתָּךְ". וְהוּא שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְדָחוֹתוֹ, אֲבָל אִם הוּא טָרוּד וְאֵין לוֹ פְּנַאי עַכְשָׁו — רַשַּׁאי לוֹמַר לוֹ לֵךְ וְשׁוּב לְאַחַר זְמַן כְּשֶׁיִּהְיֶה לִי פְּנַאי:

טו אֵין בַּעַל הַבַּיִת עוֹבֵר מִשּׁוּם "בַּל תָּלִין" וְ"לֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ", אֶלָּא אִם כֵּן תָּבַע הַשּׂוֹכִיר שְׂכָרוֹ מִמֶּנּוּ וְיֵשׁ לוֹ מָעוֹת לִתֵּן לוֹ וְלֹא נָתַן לוֹ. לֹא תְּבָעוֹ הַשּׂוֹכִיר, אוֹ שֶׁתְּבָעוֹ וְאֵין לוֹ מָעוֹת לִתֵּן לוֹ אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מִטַּלְטְלִין הַרְבֵּה, אוֹ שֶׁהִמְחָהוּ אֵצֶל חֲנָוָנִי אוֹ שֶׁלְּחָנִי לִתֵּן לוֹ וְקִבֵּל עָלָיו לִתֵּן לוֹ — אֵינוֹ עוֹבֵר שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ", "אִתְּךָ" — לְדַעְתְּךָ, וְלֹא מִדַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַשּׂוֹכִיר שֶׁאֵינוֹ תּוֹבֵעַ שְׂכָרוֹ, "אִתְּךָ" — שֶׁיֵּשׁ אִתְּךָ שְׂכָרוֹ, וּשְׂכָרוֹ הוּא מָעוֹת וְלֹא מִטַּלְטְלִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת הַלְוָאָה, "אִתְּךָ" — וְלֹא שֶׁהִמְחָהוּ אֵצֶל חֲנָוָנִי וְשֶׁלְּחָנִי, שֶׁכְּבָר נִסְתַּלֵּק מֵאִתְּךָ (וְגַם הֵם אֵינָם עוֹבְרִים, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ שְׂכִירָם):

טז אִם הַשּׂוֹכִיר מַכִּיר בְּבַעַל הַבַּיִת שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִהְיוֹת בְּיָדוֹ מָעוֹת אֶלָּא בְּיוֹם הַשּׁוּק — אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ מָעוֹת, שֶׁמִּן הַסְּתָם נִשְׂכַּר אֶצְלוֹ עַל דַּעַת כֵּן שֶׁלֹּא יִפְרָעֶנּוּ עַד יוֹם הַשּׁוּק, וּמִיּוֹם הַשּׁוּק וְאֵילָךְ אִם אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ וּמְכַוֵּן לְדָחוֹתוֹ — עוֹבֵר מִשּׁוּם "אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ וְגוֹ'", וְלֹא מִשּׁוּם "בַּל תָּלִין", כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ בֹּקֶר רִאשׁוֹן.

וְכֵן אוֹתָן שֶׁאֵין דַּרְכָּן לִפְרֹעַ לַפּוֹעֲלִים עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ חֶשְׁבּוֹן עִמָּהֶם — אֵינָם עוֹבְרִים עַד

אַחַר הַחֶשְׁבּוֹן, וַאֲפִלּוּ תָּבְעוּ מֵהֶם דָּבָר מוּעָט שֶׁבְּוַדַּאי מַגִּיעַ לָהֶם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּדוּעַ שֶׁדַּרְכָּם כֵּן — עַל דַּעַת כֵּן נִשְׂכְּרוּ אֶצְלָם:

יז הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ צֵא וּשְׂכֹר לִי פּוֹעֲלִים, וּשְׂכָרָם וְאָמַר לָהֶם שְׂכָרְכֶם עַל בַּעַל הַבַּיִת — שְׁנֵיהֶם אֵינָם עוֹבְרִים בְּ"בַל תָּלִין" וְ"לֹא תָבֹא", זֶה לְפִי שֶׁלֹּא שְׂכָרָם, וְזֶה לְפִי שֶׁאֵין שְׂכָרָם עָלָיו, אֶלָּא אָמַר לָהֶם שֶׁבַּעַל הַבַּיִת יִתֵּן לָהֶם, וּמִכָּל מָקוֹם בַּעַל הַבַּיִת עוֹבֵר מִשּׁוּם "אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ וְגוֹ'" אִם מְכַוֵּן לִדְחוֹתָם.

וְאִם שְׂכָרָם סָתָם וְלֹא אָמַר לָהֶם שְׂכָרְכֶם עַל בַּעַל הַבַּיִת — הוּא חַיָּב בִּשְׂכָרָם, וְהוּא עוֹבֵר בְּ"בַל תָּלִין" וְ"לֹא תָבֹא", אֶלָּא אִם כֵּן הַפּוֹעֲלִים יוֹדְעִים שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה שֶׁלּוֹ:

יח גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ נוֹהֲגִים לִשְׂכֹּר פּוֹעֲלִים עַל יְדֵי שָׁלִיחַ שֶׁיֹּאמַר שְׂכָרְכֶם עַל בַּעַל הַבַּיִת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לַעֲבֹר בִּלֹּא תַּעֲשֶׂה אִם יִהְיוּ טְרוּדִים וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם פְּנַאי לְפָרְעָם בִּזְמַנָּהּ.

וְאִם אִי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי שָׁלִיחַ — טוֹב לְהִתְנוֹת עִם הַשָּׂכִיר בְּשָׁעָה שֶׁשּׂוֹכְרוֹ עַל מְנָת שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב לְפָרְעוֹ בִּזְמַנּוֹ, כִּי שֶׁמָּא יִהְיֶה טָרוּד, אוֹ שֶׁמָּא לֹא יִהְיֶה לוֹ מָעוֹת בְּרֶוַח שֶׁיָּכוֹל לְפָרְעוֹ, אֶלָּא יִהְיֶה לוֹ וְיִצְטָרֵךְ לְהוֹצִיאָם, וְנִמְצָא עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, וַאֲפִלּוּ לֹא יִהְיֶה לוֹ כְּלָל — מִדַּת חֲסִידוּת לִלְווֹת וְלִפְרֹעַ לַשָּׂכִיר בִּזְמַנּוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמַּתְנֶה עִמּוֹ — כָּל תְּנַאי שֶׁבְּמָמוֹן קַיָּם.

וְאַף עַל פִּי כֵן, אִם יוּכַל לִפְרֹעַ בִּזְמַנּוֹ — טוֹב לְפָרְעוֹ וְלֹא לִסְמֹךְ עַל הַתְּנַאי, "כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ". וַאֲפִלּוּ אִם הֶעָנִי מְבַקֵּשׁ שֶׁיִּהְיֶה שְׂכָרוֹ שָׁמוּר עַל בַּעַל הַבַּיִת — טוֹב לְפָרְעוֹ תְּחִלָּה בִּזְמַנּוֹ אִם יָכוֹל, וַיַּחֲזִיר וְיִקַּח מִמֶּנּוּ בְּתוֹרַת פִּקָּדוֹן (וְאִם אֵין הֶעָנִי מְבַקֵּשׁ לְהַפְקִידוֹ — יוּכַל לַחֲזוֹר וְלִקַּח מִמֶּנּוּ בְּתוֹרַת הַלְוָאָה אִם הוּא צָרִיךְ לַמָּעוֹת, רַק שֶׁיִּפְרָעֶנּוּ תְּחִלָּה):

יט הַמַּעֲבִיר חָבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּשָׂכָר וְנִשְׁבְּרָה בִּפְשִׁיעָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁרָץ יוֹתֵר מִדַּאי אוֹ שֶׁהָלַךְ בְּמָקוֹם רָעוּעַ וְנִתְקַל, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּעָנְיָן שֶׁחַיָּב לְשַׁלֵּם מִן הַדִּין — מִצְוָה עַל בַּעַל הַבַּיִת לְהַכְנֵס עִמּוֹ לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין וְלִמְחֹל לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לְמַעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים".

וְאִם עָנִי הוּא וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל — מִצְוָה לִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֹרְחוֹת צַדִּיקִים

תִּשְׁמֹר", וְזוֹ הִיא אֹרַח צַדִּיקִים לִשְׁמֹר דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין:

כ וּכְדֶרֶךְ שֶׁבַּעַל הַבַּיִת מַזְהִר שֶׁלֹּא לִגְזֹל שְׂכַר הָעָנִי וְלֹא לְאַחֲרוֹ — כָּךְ הָעָנִי מַזְהִר שֶׁלֹּא יְבַטֵּל מְלֶאכֶת בַּעַל הַבַּיִת וִיבַטֵּל מְעַט כָּאן וּמְעַט כָּאן וּמוֹצִיא כָּל הַיּוֹם בְּמִרְמָה, אֶלָּא חַיָּב לְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ בַּזְּמַן, שֶׁהֲרֵי הִקְפִּידוּ חֲכָמִים עַל בְּרָכָה רְבִיעִית שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁלֹּא יְבָרְכוּ אוֹתָהּ הַפּוֹעֲלִים מִשּׁוּם בִּטּוּל מְלַאכְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

וְכֵן חַיָּב לַעֲבֹד בְּכָל כֹּחוֹ, שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב הַצַּדִּיק אָמַר "כִּי בְּכָל כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת אֲבִיכֶן", לְפִיכָךְ נָטַל שְׂכָרוֹ אַף בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד".

לְפִיכָךְ, אֵין הַפּוֹעֵל רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ בַּלַּיְלָה וּלְהַשְׁכִּיר עַצְמוֹ בַּיּוֹם. וְכֵן אֵין הָאָדָם רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ בִּבְהֶמְתּוֹ בַּלַּיְלָה וּלְהַשְׁכִּירָהּ בַּיּוֹם. וְאֵין הַפּוֹעֵל רַשַּׁאי לְהַרְעִיב וּלְסַגֵּף עַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי מַחֲלִישׁ כֹּחוֹ וְלֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת בַּעַל הַבַּיִת בְּכֹחַ. וְכֵן הַמְלַמֵּד צָרִיךְ לִהְיוֹת נִזְהָר בְּכָל זֶה. וְכֵן אָסוּר לוֹ לִהְיוֹת נֵעוֹר בַּלַּיְלָה יוֹתֵר מִדַּאי, מִפְּנֵי שֶׁיִּהְיֶה עָצֵל בַּיּוֹם בִּלְמוּדוֹ. וְכֵן אָסוּר לְהַרְבּוֹת בְּמַאֲכָל מִטַּעַם זֶה, שֶׁהַמַּאֲכָל מֵבִיא הַשֵּׁנָה וְעַצְלָה.

וְאָסוּר לוֹ לַעֲסֹק בְּשׁוּם מְלָאכָה אַחֶרֶת עִם הַלִּמּוּד. וְכֵן הַמּוֹשִׁיב חֲבֵרוֹ בַּחֲנוּת — אָסוּר לַעֲסֹק בְּמְלָאכָה בַּחֲנוּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין עֵינָיו עַל הַחֲנוּת:

כא פּוֹעֵל הָעוֹבֵד לְבַעַל הַבַּיִת, בֵּין בִּשְׂכִירוּת לִזְמַן בֵּין בְּקַבְּלָנוּת, אֲפִלּוּ קִבֵּל כְּבָר כָּל שְׂכָרוֹ — יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ בְּאֶמְצַע פְּעֻלָּתוֹ אִם אֵינוֹ גּוֹרֵם שׁוּם הֶפְסֵד לְבַעַל הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם", וְלֹא עֲבָדִים לַעֲבָדִים, שֶׁיַּעַבְדוּ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנָם מֵחֲמַת שֶׁכְּבָר נִשְׂכְּרוּ.

וְלָכֵן יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין לַפּוֹעֵל אוֹ מְלַמֵּד אוֹ מְשָׁרֵת לְהַשְׁכִּיר עַצְמוֹ לִהְיוֹת בְּבֵית בַּעַל הַבַּיִת אֶחָד בְּקֶבַע יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ שָׁנִים, כִּי עַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים נִקְרָא שָׂכִיר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּישַׁעְיָה "בְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים כִּשְׁנֵי שָׂכִיר וְנִקְלָה וְגוֹ'", וּבְעֶבֶד עִבְרִי נֶאֱמַר "כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עָבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים", וּבְיוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ שָׁנִים יָצָא מִכְּלַל שָׂכִיר וְנִכְנַס בִּכְלַל עֶבֶד, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם", וְלֹא עֲבָדִים לַעֲבָדִים.

וּמִכָּל מָקוֹם, אִם אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל — רַשַּׁאי אֲפִלּוּ לְמִכֹּר עַצְמוֹ בְּעֶבֶד בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג,

שֶׁנֶּאֱמַר "וְכִי יָמוּת אָחִיךָ וְנִמְכַּר לָךְ" (אֲבָל הָאִשָּׁה אֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְכֹּר עַצְמָהּ מִשֶּׁהֻבִיאָה סִימָנֵי נַעֲרוּת, לָכֵן אֵין לָהּ לְהַשְׁכִּיר עַצְמָהּ גַּם כֵּן לְיוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ שָׁנִים לְפִי סְבָרָא זוֹ):

כב אָדָם אוֹ בְּהֵמָה הָעוֹשִׂים לְבַעַל הַבַּיִת בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע, בֵּין בְּתָלוּשׁ בֵּין בִּמְחֻבָּר, בֵּין בְּחִנָּם בֵּין בְּשָׂכָר, אֲפִלּוּ אֵינָן עוֹשִׂין בַּיָּד אוֹ בָּרֶגֶל אֶלָּא שֶׁנּוֹשְׂאִין מַאֲכָל עַל גַּבָּן — הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִים מִמַּה שֶׁעוֹשִׂים בּוֹ בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן אוֹ בִּשְׁעַת נְשִׂיאַת הַמַּשָּׂוֹי עַל גַּבָּן, וְאָסוּר לְמָנְעָם בְּאֵיזֶה צַד מְנִיעָה בָּעוֹלָם, אֲפִלּוּ עַל יְדֵי נָכְרִי. וְאִם אֵין הַבְּהֵמָה אוֹכֶלֶת מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְמֵאָה — צָרִיךְ לְהַשְׁקוֹתָהּ. וְכֵן לְהָסִיר מִמֶּנָּה כָּל מוֹנֵעַ קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ. וְאִם יֵשׁ דָּבָר הַמּוֹנְעָהּ מִלֶּאֱכֹל — אָסוּר לַעֲשׂוֹת בָּהּ. וְהַמּוֹנֵעַ אֶת הַבְּהֵמָה אֲפִלּוּ בְּקוֹל מִלֶּאֱכֹל מִמַּה שֶּׁהִיא עוֹשָׂה אוֹ נוֹשֵׂאת — הֲרֵי זֶה לוֹקֶה, אֲפִלּוּ הִיא שֶׁלּוֹ, וַאֲפִלּוּ הִיא שֶׁל נָכְרִי, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ", אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה אֲפִלּוּ טְמֵאָה, אֶחָד דַּיִשׁ וְאֶחָד כָּל מְלָאכָה שֶׁבְּתָלוּשׁ, וְקַל וָחֹמֶר לְאָדָם הָעוֹשֶׂה בְּתָלוּשׁ. וּבְמְחֻבָּר הוּא אוֹמֵר "כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן", וּבְפוֹעֵל הָעוֹבֵד בְּכֶרֶם הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְהוּא הַדִּין לִבְהֵמָה הָעוֹבֶדֶת, וְלֹא בִּשְׁאָר כָּל אָדָם. וְכֵן "כִּי תָבֹא בְּקֹמַת רֵעֶךָ וְקָטַפְתָּ מְלִילֹת בְּיָדֶךָ וְחֶרְמֵשׁ לֹא תָנִיף עַל קֹמַת רֵעֶךָ", בְּפוֹעֵל הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְלֹא בִּשְׁאָר כָּל אָדָם.

וַאֲפִלּוּ פּוֹעֵל אֵינוֹ רַשַּׁאי אֶלָּא כְּשֶׁעוֹשֶׂה גְּמַר מְלָאכֶת הַמְחֻבָּר, שֶׁהִיא בְּצִירַת הָעֲנָבִים וּקְצִירַת הַתְּבוּאָה, וְכֵן בִּשְׁאָר לְקִיטַת שְׁאָר פֵּרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן", בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה נוֹתֵן לְכֵלָיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת — אַתָּה אוֹכֵל, וְלֹא קֹדֶם לָכֵן. וַאֲפִלּוּ הַמְנַכֵּשׁ בִּבְצָלִים לַעֲקֹר קְטַנִּים מִתּוֹךְ הַגְּדוֹלִים — אֵינוֹ אוֹכֵל מֵהַקְּטַנִּים אַף עַל פִּי שֶׁהוּא גְּמַר מְלַאכְתָּן, הוֹאִיל וְעִקַּר הַנִּכּוּשׁ לְצֹרֶךְ הַגְּדוֹלִים לְהַרְחִיב לָהֶם מָקוֹם.

וַאֲפִלּוּ בִּלְקִיטַת פֵּרוֹת — לֹא יֹאכַל פְּרִי הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּקֵט, כִּי צָרִיךְ תְּחִלָּה לִתֵּן לְכֵלָיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל הוּא:

כג וּבְתָלוּשׁ אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא כְּשֶׁעוֹשֶׂה קֹדֶם שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ שֶׁל מִין זֶה לְעִנְיַן חִיּוּב מַעֲשֵׂר אִלּוּ הָיָה בִּזְמַן שֶׁהַמַּעֲשֵׂר הָיָה נוֹהֵג, אֲבָל פֵּרוֹת תְּלוּשִׁים שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּם לְמַעֲשֵׂר — אֵינוֹ אוֹכֵל מֵהֶם כְּשֶׁעוֹשֶׂה בָּהֶם אֵיזֶה מְלָאכָה אוֹ נוֹשְׂאָם, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּדִישׁוֹ", מַה דַּיִשׁ מְיֻחָד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ לְמַעֲשֵׂר עַד שֶׁיִּתְבָּרֵר הֵיטֵב מִן הַמּוֹץ — אַף כָּל

תָּלוּשׁ שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ לְמַעֲשֵׂר.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפֵרוֹת, שֶׁחִיּוּב הָאַחֲרוֹן שֶׁבָּהֶם הוּא הַמַּעֲשֵׂר, אֲבָל חִטִּין שֶׁהֵן עוֹמְדִין לַעֲשׂוֹת מֵהֶן פַּת וְיִהְיֶה בָּהֶן חִיּוּב חַלָּה — אוֹכֵל כְּשֶׁעוֹשֶׂה בָּהֶן עַד שֶׁנִּתְחַיְּבוּ בְּחַלָּה, שֶׁהוּא שְׁעַת עֵרוּב הַקֶּמַח בַּמַּיִם, וּכְשֶׁעוֹשֶׂה אַחַר שֶׁנִּתְחַיְּבוּ בְּחַלָּה, כְּגוֹן הַלָּשׁ וְהָאוֹפֶה — אֵינוֹ אוֹכֵל, וְכֵן הַנּוֹשֶׂא פַּת.

וְכֵן הַבְּהֵמָה דֵּינָהּ כְּפוֹעֵל בְּכָל זֶה:

כד אֵין רַשָּׁאִין לֶאֱכֹל אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת מְלָאכָה, וְלֹא שֶׁיֵּשֵׁב הַפּוֹעֵל וְיֹאמַר מָנַעְתִּי עַצְמִי עַד עַתָּה וְלֹא אָכַלְתִּי וְעַל כֵּן אֵשֵׁב עַתָּה וְאֹכַל.

וְלָכֵן בְּהֵמָה הַנּוֹשֵׂאת מַשָּׂאוֹ — אֵינָהּ אוֹכֶלֶת אֶלָּא כְּשֶׁהַמַּשָּׂאוֹ עָלֶיהָ עַד שֶׁיִּפְרֹק מֵעָלֶיהָ, אִם מַחְזֶרֶת רֹאשָׁהּ וְאוֹכֶלֶת מֵעַצְמָהּ, אֲבָל לֹא יִטֹּל בְּעָלֶיהָ בְּיָדוֹ וְיַאֲכִילֶנָּה שֶׁלֹּא מִדַּעַת בַּעַל הַבַּיִת. וְרַשַּׁאי בַּעַל הַבַּיִת לְהַאֲכִילָהּ פְּקִיעֵי עָמִיר, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֹּאכַל הַרְבֵּה מִמַּה שֶׁהִיא עוֹשָׂה אוֹ נוֹשֵׂאת. וְרַשַּׁאי בְּעָלֶיהָ לְהַרְעִיבָהּ, כְּדֵי שֶׁתֹּאכַל הַרְבֵּה.

וְכֵן הַפּוֹעֵל רַשַּׁאי לִטְבֹּל פִּתּוֹ בְּצִיר תְּחִלָּה, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לֶאֱכֹל אַחַר כָּךְ עֲנָבִים הַרְבֵּה.

וְרַשַּׁאי בַּעַל הַבַּיִת לְהַשְׁקוֹתוֹ יַיִן, שֶׁלֹּא יוּכַל לֶאֱכֹל עֲנָבִים הַרְבֵּה.

אֲבָל אָסוּר לַפּוֹעֵל לֶאֱכֹל עִם הָעֲנָבִים פַּת אוֹ דָּבָר אַחֵר, כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל עֲנָבִים הַרְבֵּה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים", "עֲנָבִים" — וְלֹא עֲנָבִים וְדָבָר אַחֵר, וְלָכֵן לֹא יִטְבֹּלֵם בְּמֶלַח.

וְאָסוּר לוֹ לָמֹץ הָעֲנָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָכַלְתָּ" — וְלֹא מוֹצִיץ.

וְאָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל אֲכִילָה גַּסָּה מִכָּל מַה שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "שָׂבְעֲךָ" — וְלֹא אֲכִילָה גַּסָּה:

כה הַשּׁוֹמֵר פֵּרוֹת תְּלוּשִׁים שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּם לְמַעֲשֵׂר, כְּגוֹן גִּתּוֹת יַיִן וַעֲרֵמַת חִטִּים — רַשַּׁאי לֶאֱכֹל מֵהֶם מֵהִלְכוֹת מְדִינָה שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן, אֲבָל לֹא מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהַשּׁוֹמֵר אֵינוֹ כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מִן הַדִּין, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחְשִׁיבוֹ כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה.

וְאִם מְשַׁמֵּר פֵּרוֹת שֶׁל כַּמָּה בְּנֵי אָדָם — לֹא יֹאכַל הַכֹּל מִשֶּׁל אֶחָד, אֶלָּא אוֹכֵל מִשֶּׁל כֻּלָּם לְפִי חֶשְׁבּוֹן. אֲבָל הַשּׁוֹמֵר בִּמְחֻבָּר, אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ שֶׁלּוֹקְטִים מֵרוּחַ זוֹ וְשׁוֹמֵר בְּרוּחַ אַחֶרֶת עַד שֶׁיָּבוֹאוּ לִלְקֹט שָׁם מִיָּד — אֵינוֹ אוֹכֵל:

כו הַחוֹלֵב וְהַמְגַבֵּן — אֵינוֹ אוֹכֵל, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּדֵישׁוֹ", מַה דַּיִּשׁ שֶׁהוּא גִּדּוּלֵי קַרְקַע — אַף כָּל גִּדּוּלֵי קַרְקַע.

וְכָל הָאוֹכֵל מַה שֶּׁאֵין לוֹ לֶאֱכֹל, אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁאֵין לוֹ לֶאֱכֹל כְּגוֹן שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה — הֲרֵי זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם "לֹא תִגְזֹל" אוֹ "לֹא תִגְנֹב". וְאִם הוֹלִיךְ בְּיָדוֹ לְבֵיתוֹ מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ לֶאֱכֹל, אוֹ שֶׁנָּתַן לֶאֱכֹל — עוֹבֵר מִשּׁוּם "וְאֶל כֵּלְיְךָ לֹא תִתֵּן":

כג וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לֶאֱכֹל אֶלָּא מִמַּה שֶּׁעוֹשֶׂה בּוֹ וְלֹא מִדָּבָר אַחֵר, אֲפִלּוּ שְׁכָרוֹ לַעֲשׂוֹת בִּשְׁנֵיהֶם, וַאֲפִלּוּ שְׁנֵיהֶם מִין אֶחָד, כְּגוֹן בּוֹצֵר גֶּפֶן זֶה לֹא יֹאכַל מִגֶּפֶן זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן אֶחָד מֻדְלֶה עַל גַּבֵּי חֲבֵרוֹ, שֶׁאָז נֶחְשָׁבִים כְּאֶחָד.

וְהַדּוֹרֵךְ בְּגַת עַד שֶׁלֹּא הָלַךְ שְׁתֵּי וְעֵרֶב — אוֹכֵל בָּעֲנָבִים, וְאֵינוֹ שׁוֹתֶה תְּירוֹשׁ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְלַאכְתּוֹ נִכֶּרֶת בַּיַּיִן, וַהֲרֵי זֶה כְּאוֹכֵל בְּדָבָר אַחֵר. מִשֶּׁהָלַךְ שְׁתֵּי וְעֵרֶב — אוֹכֵל בָּעֲנָבִים וְשׁוֹתֶה בַּתְּירוֹשׁ, שֶׁמְּלַאכְתּוֹ נִכֶּרֶת בִּשְׁנֵיהֶם:

כד בְּהֵמָה שֶׁהִיא עוֹשָׂה בְּדָבָר שֶׁהוּא רַע לִבְנֵי מֵעַיִם — מֻתָּר לְחָסְמָהּ, שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא עַל הֲנָאָתָהּ, וַהֲרֵי הִיא אֵינָהּ נֶהֱנֵית:

כה אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי חֲסֹם פָּרָתִי וְדוּשׁ בָּהּ דִּישָׁה שֶׁלְּךָ, אוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת שֶׁל נָכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַיִּשְׂרָאֵל נֶהֱנֶה בָּזֶה, הוֹאִיל וְנַעֲשֶׂה אִסּוּר בְּמַה שֶּׁהַיִּשְׂרָאֵל מוֹסֵר לוֹ מִשֶּׁלּוֹ שֶׁהִיא פָּרָתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁבִּשַּׁבָּת אָסוּר לוֹמַר לַנָּכְרִי הֵילֵךְ בָּשָׂר זֶה וּבַשְּׁלֵהוּ הַיּוֹם לְעַצְמְךָ, וַאֲמִירָה לְנָכְרִי אֲסוּרָה בְּכָל הָאִסּוּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה כְּמוֹ בְּשַׁבָּת וּמוֹעֵד.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הַמְּלָאכָה הִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל אַף עַל פִּי שֶׁהַבְּהֵמָה שֶׁל נָכְרִי, שֶׁהֲרֵי הַיִּשְׂרָאֵל נֶהֱנֶה בַּחֲסִימָתָהּ.

אֲבָל מֻתָּר לוֹמַר לוֹ חֲסֹם פָּרָתְךָ וְדוּשׁ בָּהּ דִּישָׁה שֶׁלְּךָ, שֶׁהַנָּכְרִי אֵינוֹ מֵזֶהֶר עַל הַחֲסִימָה. אֲבָל יִשְׂרָאֵל אָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּפָרָה חֲסוּמָה, אֲפִלּוּ מְלֶאכֶת הַנָּכְרִי וְהַפָּרָה שֶׁל נָכְרִי, וַאֲפִלּוּ חֲסָמָהּ הַנָּכְרִי.

אֲבָל פּוֹעֵל הָעוֹשֶׂה אֵצֶל הַנָּכְרִי (בֵּין בְּתָלוּשׁ בֵּין בִּמְחֻבָּר) — (ו) אָסוּר לֶאֱכֹל שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַנָּכְרִי מִמַּה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה אֵצֶל הַנָּכְרִי, שֶׁאוֹכֵל מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר "רֵעֶךָ" — וְלֹא שֶׁל נָכְרִי:

ל פֵּרוֹת הַמְּהַלְּכוֹת עַל הַתְּבוּאָה לְפִי שֶׁיָּרַט לָהֶן הַדֶּרֶךְ — אֵינוֹ עוֹבֵר עַל לֹא תַחְסֹם אִם חָסָמָן, אַף עַל פִּי שֶׁהַתְּבוּאָה נִדּוֹשָׁה מֵאֵלֶיהָ דֶּרֶךְ הִלּוּכָן עָלֶיהָ, הוֹאִיל וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַעֲבִירָן שָׁם בִּשְׁבִיל כָּךְ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה: